

Birla Central Library
 PILANI (Jaipur State)

Class No. ^R S433
 Book No. 13815 v. 1
 Accession No. 31966

*This book has been
 graciously presented by*
Seth G. D. Birla

REQUEST

IT IS EARNESTLY DESIRED THAT THE
 BOOK BE HANDLED WITH CARE AND BE
 NOT MARKED, UNDERLINED OR DISFIGURED
 IN ANY OTHER WAY. OTHERWISE IT
 WILL HAVE TO BE REPLACED OR PAID
 FOR BY THE BORROWER IN THE INTEREST
 OF THE LIBRARY

LIBRARIAN

SANSKRIT-WÖRTERBUCH

HERAUSGEGEBEN

VON DER

KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN,

BEARBEITET

VON

OTTO BÜHTLINGK UND RUDOLPH ROTH.

SECHSTER THEIL.

(1868 — 1871)

५ — ३.

ST. PETERSBURG.

BUCHDRUCKEREI DER KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN.
(Wass.-Druck. 9. L. No. 12.)

1871.

—
Zu beziehen durch Eggert & Comp. in St. Petersburg und durch Leopold Voss in Leipzig.

—
Preis des sechsten Theils: 8 Rbl. 48 Cop. Silb. = 9 Thlr. 12 Ngr.

Gedruckt auf Verfügung der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.
Den 8. December 1871.

K. Vesselofsky, beständiger Secretair.

य

1. य pron. relat. nom. m. यस्, f. या, nom. f. n. यद्; die übrigen Casus regelmässig nach der pronom. Declination अपा सर्वादि zu P. 1, 1, 27. Vop. 3, 9, 56. Am Anfange eines comp. यद्. B. यत्कण्ठे, यन्माया Spr. 2277. यच्छन्ने Kathās. 18, 71. यत्सदृशी 3456. यद्दीर्घ, यत्पराक्रम adj. MBu. 1, 3691, 8802. यत्सेन, यच्छील, यत्स्वाय, यदल adj. 5, 2724. यदा-र्क्षेया यज्ञमानः Ind. St. 10, 90. यन्मामन् Har. 9970. Einfluss auf den Ton des verbi finiti VS. Pañt. 6, 14. P. 8, 1, 66. wer, welcher: य आस्ते यश्चरति यश्च पश्यति नो ज्ञानः । तेषां स कर्त्तुं श्रुताणि RV. 7, 55, 6. 2, 12, 9. 7, 6, 6. 49, 3, 4. 8, 3, 23. AV. 8, 84, 1. 12, 6. मरुतो यद् वो बलं ज्ञौ अचुच्यवीतन so v. a. pro robore vestro V. 1, 37, 12. श्रूयतां येन दोषेण मृत्युर्विप्रान् जिघांसति M. 3, 3. R. 1, 8. आचक्ष्व यद्वत्तं द्रव्यमवशिष्टं च यदमु MBu. 3, 2276. ज्ञायतामस्य यदुःखम् Bāhman. 1, 10. एक एव सुहृद्वर्मा निधने ऽप्यनुयाति यः M. 8, 17. ये — सवेति 2, 86. सा भार्या या प्रुचिर्दत्ता सा भार्या या पतिव्रता Spr. 5223. M. 2, 7. 234. यस्ते युद्धमयं दर्पं कामं च व्यपनाशयेत् । सो ऽहं ज्ञातः MBu. 3, 704. यः — अतो M. 4, 170. Spr. 2438. H. 344. Śin. D. 216, 2. यद् — अयम् pr. 5417. यस्य — एतम् MBu. 3, 15700. यद् — एतद् R. 1, 60, 5. Spr. 237. यः — स एषः MBu. 3, 15707. यम् — अयं सः 2430. fg. यद् — इदं ता Cāk. 186. यद् — तदिदम् 27. यः — तादृशः Spr. 4908. 4186. यद्वयोमिथा कुरु MBu. 1, 5965. एष एव — यः Taitt. Up. 2, 3. एते — ये M. 9, 2. इदं तद् — यद् Cāk. 67, 23. इद-ग्विज्ञानम् — येन Kathās. 96, 31. mit fehlen des erwarteten demonstr.: सूर्येण कृमिभिर्भुक्तः शयानो ऽभ्युदितः यः । प्रायश्चित्तमकुर्वीषो युक्तः स्यान्मर्कतैरसा ॥ M. 2, 221. 3, 191. 4, 15. 8, 313. 10, 8. MBu. 3, 2656. 2778. 5, 7079. R. 1, 53, 17. Spr. 1696. 2416. 2692. 2075. 3699. 4617. अन्धः शत्रुकुलं गच्छेयः साध्यमनृतं वेदत् M. 93. 94. 9, 91. öfters fehlt auch das erwartete relat.: अन्धकं कुब्जकं च कुष्ठाङ्गं व्याधिपीडितम् । आपद्वत्तं च भर्तारं न त्यजेत्सा मक्षासती ॥ Spr. 3494. 4071. 4333. 4353. MBu. 11, 40. Bñā. P. 1, 5, 38. Zwei und mehr Rel. in demselben Satze: यस्मिन्नह्नि यदहः प्रदिश्यते Cāññ. Cā. 4, 1, 2. यः करोति वृत्ता यस्य स तस्य-र्विगिकोच्यते M. 2, 143. 149. 174. 22. 193. यो यज्ञयति तस्य तत् 7, 96. 8, 158. यदेव रोचते यस्मै भवेत्तत्स सुन्दरम् Spr. 683. 2392. 2442. यस्य यावांश्च विश्वासस्तस्य सिद्धिश्च तावती 2444. 2541. 2539. येन यावान्यथा धर्मो धर्मो वेदः समीकृतः । स एव तत्फले भुङ्क्ते तथा तावदमुत्र वै ॥ 2303. यो ऽस्ति यस्य यदा मासमुभयोः पश्याताम् 2532. यो यथा नित्येदहस्ते य-मर्थं यस्य मानवः । स तथैव प्रकीर्त्यः M. 8, 180. Ein oder mehrere Sub-jecte durch das Rel. zu einem Satze erweitert und dadurch hervorge- hoben: यस्त्वं कथं वेत्थ अक्षान्धविति wie weisst du Etivas? Air. Ba. 7, 27. यो रामस्तमचिन्तित् Weber, Rāmāt. Up. 298. तस्मादेतत्परं मन्ये य-ज्ञतोऽस्य साधनम् M. 12, 99. तन्निपस्य तु धर्मो ऽयं यद्युद्धम् MBu. 3, 7300. रेतःशोणितयोरियं परिणतिर्द्वयम् Spr. 2641. यन्मरणं सो ऽस्य विश्वासः 2646. Kathās. 17, 46. मा भूत्स कालो यत्कष्टम् R. 2, 85, 9. यश्च कामसुखं लोके यश्च दिव्यं मर्कसुखम् । एते Spr. 4759. Bñā. 6, 21. पृष्ठमासादने त-स्यत्प्रेक्षे दोषकीर्तनम् H. 268. 149. आत्मपरित्यगेण यदश्वितानां रत्नानि तस्मिन्निविदा न समंतम् Hit. 15, 12. fg. 30, 17. fg. 31, 8. neutr. sg. auch in Verbindung mit Wörtern andern Geschlechts und anderer Zahl: परो-

तमिवैव अक्षणा ब्रह्मपुनर्निगच्छति यत्तन्निपः Air. Ba. 7, 31. तत्र वा एत-द्वनस्पतीनां यद्यप्येधः ebend. यश्च उह वा एष प्रत्यनं यद्वत्सा 26. प्रजा-पतेर्वा एषा होत्रा यद्वावस्तोत्रीया 6, 2. Çat. Ba. 1, 2, 2, 5. 8, 2, 11. 3, 3, 2. 25. अग्निधाराव्रतमिदं मन्ये यदरिषा सः संवासः Pañāt. 196, 15. Spr. 2183. Bñā. P. 6, 1, 1. प्रकाशमेतत्तात्कार्यं यदेवनममाकृत्यो M. 9, 222. ए-तावानेव पुरुषो यज्ञायात्मा प्रवेति ह 15. यत्तासिः समये श्रुतिः शिव शि-वेत्युक्तिः u. s. w. अतो सम्मुक्तिमार्गे स्थितिः Spr. 2279. यदेतत्स्वाध्क-न्यादिकरणमकार्यणमशनं सकृपैः संवासः u. s. w. न ज्ञाने कस्यैषा परि-णतिरुदारस्य तपसः Spr. 4821. Ein solches यद् lässt sich durch was — betrifft wiedergeben; eben so in den folgenden Stellen: पुत्रव्यसनज्ञं दुःखं यदेतन्मम संप्रतम् । एवं त्वं पुत्रशोकेन रात्रिनालं करिष्यसि ॥ Daç. 2, 52. तद्यद्वक्तो न तद्वक्तव्यते Air. Ba. 6, 2. Bisweilen wird ein auf diese Weise erweitertes Subject andern Subjecten angereiht, ohne dass ein be-sonderer Nachdruck auf ihm läge, aus rein metrischen Rücksichten: अन्धो जटः पीठमयी सप्तत्या स्यविरश्च यः । आत्रिपेय्यकुर्वश्च न दाप्याः केनचि-त्करम् ॥ M. 8, 394. तीव्रः खेदश्च दाक्ष्य तदा ग्लानिश्च या परा । समाविवेश मोक्षश्च R. 4, 60, 14. Auffallender ist, dass sogar ein Object in einen sol-chen relativen Satz aufgelöst und andern Objecten ohne Weiteres an-gereiht wird: सर्वावसानयोक्तं कृताञ्च च तिलैः सह । अश्मनो लवणं चैव पशवो ये च मानुषाः ॥ M. 10, 86. आशाव्याशास्वप्यथात्मानम् u. s. w. अ-र्चयेत् तस्य दिनु मापाविद्ये ये कलापारतस्त्रे Weber, Rāmāt. Up. 325. इन्दि-याणां पृथग्भावमुद्रयास्तमयौ च यत् । पृथगुत्पद्यमानानाम् Kathop. 6, 6. ohne ch so v. a. nämlich: ततो देवा एतं वज्रं ददधुः । यदपः Çat. Ba. 1, 1, 2, 17. Das Rel. in Verbindung mit andern Pronomina: यस्य ते RV. 7, 3, 4. यं त्वा 8, 43, 27. यो ऽयम् Çat. Ba. 1, 7, 2, 3. MBu. 3, 2568. fg. यमिमम् RV. 10, 86, 4. यं त्विमं धर्मम् Spr. 4835. येयम् Kathās. 18, 69. P. 3, 3, 133. Sch. यदिदम् — अनेन R. 1, 59, 4. एष मे हृदि संकल्पो यदिदं कथितं म-या MBu. 3, 7374. यानिमान् 1, 5980. यो ऽसौ M. 1, 7. MBu. 3, 2906. 16812. R. Gorr. 2, 49, 26. Ver. in LA. (III) 7, 14. अतो तु यस्तिष्ठति MBu. 3, 15593. fg. 15595. fg. ये ऽमो Spr. 2317. स यः Çat. Ba. 14, 9, 2, 1. स य एषः 3, 9, 4, 7. 11, 7, 2, 1. यः सः — सः Śin. D. 216, 5. यतद् M. 1, 11. Spr. 4769. य एषः Çat. Ba. 11, 7, 2, 1. MBu. 3, 15701. 15711. fg. यदेतद् M. 1, 71, 6, 82. MBu. 1, 6011. Spr. 2379. य एते M. 3, 200. Bñā. 1, 23. Beson- dere Beachtung verdienen folgende Verbindungen: a) mit dem relat. य wer —, welcher —, was immer: यया यद्यद्वदति तत्तद्वति Çat. Ba. 14, 4, 2, 27. Kāt. Çā. 24, 4, 26. Lāt. 3, 1, 9. 5, 11, 15. यं यं क्रतुमधीते Åçv. Gñu. 3, 4, 6. 1, 14, 8. M. 2, 236. 3, 231. 275. 8, 48. उप्यते यद्वि यद्वि त-त्तदेव प्रोक्तं 9, 40. MBu. 3, 2202. 11499. 13, 126. Bñā. 10, 41. कामा-न्यस्य यस्येप्सितान्यथा R. 1, 53, 1 (34, 1 Gorr.) Spr. 2318. 2387. 2518. 4769. 4829. 4893. 5026. Cāk. 141. 150. Kathās. 18, 247. Çā. 3, 16. Śin. D. 217, 10. Hit. 40, 9. यो यो यावत्तिथ्येषां स स तावद्गुणः स्मृतः M. 1, 29. येन येन तु भावेन यद्यदानं प्रयच्छति । तत्तत्तेनैव भावेन प्राप्नोति प्रतिपूजि-तः ॥ 4, 234. 12, 53. MBu. 13, 346. Bñā. 7, 21. — b) mit dem demonstr. त beliebig, gleichviel wer, — welcher: यस्मात्तस्मात्प्रतिप्रकात् M. 4, 191. यस्य तस्य (यस्यां तस्यां v. l.) प्रसूतः Spr. 2429. कर्मणा येन तेनैव 3878.

यस्मिन्स्मिन् Mirk. P. 123, 32. यदा तदा परद्रव्यम् M. 12, 68. यदा तदा
— साधु वा गर्हिते वा — कर्म Spr. 2396. यदा तदा भाषताम् als Erkl.
von प्रलयतु Schol. zu Çāk. 23, 14. यदा तदास्तु Dhūrtas. in LA. 75, 9.
— c) mit dem interrog. क and einer nachfolgenden Partikel: α) यः
कश्च wer —, welcher immer, der erste beste, gleichviel wer, — welcher,
beliebig: एवा दृक् यो अस्मद्गुर्मुन्मा कश्च वेनति RV. 8, 49, 7. यस्यै क-
स्यै च देवतये Çat. Br. 1, 6, 3, 19. य एव कश्च 1, 4, 13. 4, 6, 3, 5. याम् —
को च 1, 8, 4, 9. ये के च धातरः स्थ Çākh. Çr. 15, 26, 1. इदं सर्वं यदिदं किं
च Çat. Br. 14, 4, 25. 3, 3, 3. यत्किं चेदम् RV. 7, 89, 5 (vgl. M. 11, 252,
wo eben so zu lesen ist). यानि कानि च मित्राणि कर्तव्यानि शतानि च
Spr. 2472. अतः परं न दातव्यं यस्मै कस्मै च Pañkar. 2, 1, 16. याश्च काश्च
कुदृष्टयः M. 12, 95. यद्यत्किं च Åçv. Grh. 1, 22, 15. — β) यः को ऽपि dass.:
येन केनाप्युपायेन MBh. 3, 3038. Spr. 2301. — γ) यः कश्चित् dass. M. 2, 7, 8, 69.
193. ये कोचित् 2, 123. 8, 62. 9, 271. ये च केचिन्निरिन्द्रियाः 201. ये तु तत्र
विनिर्मुक्ताः सार्थात्केचिद्वितताः MBh. 3, 2552. कर्मणा येन केनचित् Spr.
4893. M. 8, 279. तुष्येस्त्वं येन केनचित् R. Gorr. 2, 100, 3. प्राणिनो यस्य क-
स्यचित् Kathās. 96, 31. यस्मै कस्मैचित् Hit. 11, 5. यत्किंचित् Çākh. Çr. 16,
20, 2. M. 1, 100. 3, 273. 4, 117. 8, 405. 9, 115. R. 1, 3, 38. यदुक्तं किंचित्
— तत्सर्वम् M. 3, 191. 7, 94. fg. यच्च सातिशयं किंचित् 9, 114. यथा यत्नि-
व्यते किंचित्सत्यं संपद्यते किं तत् Kathās. 3, 50. यच्चान्यत्किंचिदीदृशम् M.
1, 45. यद्यदि कुरुते किंचित्तत्कामस्य चेष्टितम् 2, 4. — δ) यः कश्चिदपि
dass. Spr. 4734. यानि कानिचिदपि R. 3, 33, 48. यत्किंचिदपि दातव्यं याचि-
तेनानसूयया Spr. 4766. M. 7, 137. im comp.: यत्किंचिदपिसंकल्पात् gegen-
über नकिंचिदपिसंकल्पात् Verz. d. Oxf. H. 232, b, 32. — ε) यः कश्चन dass.:
जना ये तत्र केचन MBh. 3, 2522. im comp.: यत्किंचनप्रलापिनं R. 4, 17,
4. — ζ) यः को वा dass.: प्रूढस्तु यस्मिन्कस्मिन्वा देशे निवसेत् M. 2, 24.
संतुष्टा येन केन वा Buāg. P. 4, 31, 19. — d) mit तद् (vgl. u. 3. त): प्रू-
ढास्त्वयास्त्वत् oder sonst wen Çat. Br. 5, 3, 2. ज्ञामकृदयं त्वयत्तत् 4,
3, 4, 6. 13, 8, 4, 5. 2, 1. — 2) यो ऽहम् (त्वम् u. s. w.) der ich (du u. s. w.)
so v. a. da ich: किं नु दुःखतरं शव्यं मया द्रष्टुमतः परम् । यो ऽहमस्य नर-
व्याघ्रान्मुसान्पश्यामि भूतले ॥ MBh. 1, 5909. 3, 2570. हस्तप्राप्तमहं मन्ये
स्वर्गं तव — यस्त्वं कौशिकमगम्य शरण्यः शरणं गतः R. 1, 39, 5. अथैव
ज्ञहि माम् — यः शरीकपुत्रं मां त्वमकार्षिपुत्रकम् Daç. 2, 50. त्रिव वर्षा-
युतं सुखी । यो मे वितरसि प्राणानधिष्ठानं च MBh. 3, 3037. असाधुदर्शी त्व-
लु तत्रभवान्काश्यपः । य (यद् v. l.) इमामाश्रमधर्मे निपुङ्गे Çāk. 9, 12. fg. स-
फलः कृत् संकल्पः सिद्धिश्च नियता मम । यस्य मे त्वं हृषीकेश ययोप्सित-
मुपस्थितः ॥ MBh. 2, 1229. R. 4, 47, 22. Vikr. 33. Hit. 99, 12. परित्यक्ता
वसिष्ठेन किमहम् — याहं राजभैरविना क्रियेयं dass ich 34, 3. — 3) wenn
Jemand: यो नो वृकतांति मर्त्या रिपुर्दधे वंसवो रतता रिपुः RV. 2, 34, 9.
स्त्रियं स्पृशेद्रेणे यः स्पृष्टो वा मर्षयेत्तया । परस्परस्यानुमते सर्वं संयक्रुणां
स्मृतम् ॥ M. 8, 358. यच्च यदचनं ब्रूयात् — तत्सर्वम् — ममाख्येयम् R. 1, 39,
8. यः कामानाप्नुयात्सर्वान्यश्चेतान्केवलंस्त्यजेत् । प्रायणात्सर्वकामानां प-
रित्यागो विणिष्यते ॥ Spr. 4736. यस्तु सूर्येण निष्टप्तं गाङ्गेयं पिबते जलम् ।
गवां निर्हारनिर्मुक्ताद्यावकातद्विशिष्यते ॥ 4843. यस्य so v. a. si cujus,
याम् so v. a. si quam: घोषवाताहृतं त्रीने यस्य क्षेत्रे प्ररोकति । नेत्रिक-
स्यैव तद्वीजम् M. 9, 54. यो (अनाम्) प्रसस्य वृको कन्यात्पाले तत्किञ्चित्पयं
भवेत् 8, 235. fg. Dass यः in Wirklichkeit nicht wenn Jmd bedeutet, dass
vielmehr in allen angeführten Beispielen eine Anakoluthie anzunehmen

ist, braucht wohl kaum bemerkt zu werden. — 4) m. Synonym von
पुरुष Tattvas. 19. — v. यतम्, यतरं, यतस्, 1. यति, यत्र, यथा, यद्,
यदा, यदि, यर्हि, यस्मात्, यात्, यामिस्, यावत्, येन.

2. य 1) m. = गत्स्, वृ, यमन Mnd. j. 1. = वायु, यशस्, योग, यान,
यात्र Çabdā. im ÇKDrāme, celebrity; barley; light, lustre; abandon-
ing; Jama (vgl. Verzl. Oxf. H. 189, a, No. 431) Anekārthak. bei
Wilson. — 2) f. या यात्राधूमित्यगेषु, वारणयोगसमज्ञायानेषु Mnd.
going, proceeding: a car,riage; prohibiting, restraining, checking;
religious meditation; getting obtaining Wilson nach ders. Aut.; puden-
dum muliebres ders. nach Akārthak.

यर्क pron. rel. so v. a. ऋ. चित्र इन्द्राज्ञा राज्ञा इन्द्र्यके यके सर्-
स्वतीमानु RV. 8, 21, 18. यकः S. 23, 23. यका 22. P. 7, 3, 46. Vop. 4, 6.

यकन् s. यकृत्.

यकार m. der Buchstabe ६ यकारादिपद n. ein mit य anlautendes
Wort euphemistisch für eine Form von यम् Kāvya. 1, 65.

यैकृत् n. Uḡāval. zu Unāde 4, 58. Siddh. K. 231, a, 8. Trik. 3, 5, 8.
यकन् neben यकृत् in einigen Asus P. 6, 1, 63. Vop. 3, 39. 163. Leber
AK. 2, 6, 2, 17. H. 604. Halās. 3. यकृत् RV. 10, 163, 3. यकृता VS. 39, 8.
यकृत् (nom. sg. und am Auf. des comp.) 19, 85. AV. 9, 7, 11. 10, 9, 16.
Çat. Br. 10, 6, 4, 1. 12, 9, 1, 3. 1 Kātj. Çr. 6, 7, 6. Suçr. 1, 43, 12. 77, 15.
शोणितस्य स्थानं यकृत्प्लीकानो 2, 9. 2, 313, 16. Verz. d. Oxf. H. 316, b, 3.
यकृद्भक्तपित्तस्य स्थानं रज्ज्वासंशयम् Çāng. Sañh. 1, 3, 21. यकृन्मेदस् n.
sg. Leber und Fett गवाश्चादि zu P. 2, 4, 11. यकृद्दर्पा Suçr. 1, 41, 3. 239, 6.
यकृति 276, 9. यकृत्स् 2, 340, 2. यकृत्स् Nir. 4, 3. — Vgl. याकृत्क.

यकृदात्मिका (von यकृत् + आत्मन्) f. eine Art Schabe (तैलपायिका)
Çabdā. im ÇKDr.

यकृदुदर (यकृत् + उ) n. Leberanschwellung Wiser 337.

यकृदाल्य n. dass. Suçr. 1, 360, 7. 2, 89, 19.

यकृदाल्युदर (यकृत् - दालिन् + उ) n. dass. Suçr. 1, 276, 9. 300, 17
nach der Berliner Hdschr.

यकृदैरिन् (यकृत् + वै) m. Andersania Rohitaka Roxb. Çabdā. im ÇKDr.

यकृत्लोम यकृत् + लोमन् gaṇāpalyādi zu P. 4, 2, 110. m. pl. N.
pr. eines Volkes MBh. 4, 144. लोमन् 6, 353 (VP. 188; vgl. II, 166). —
Vgl. याकृत्लोम.

यत्, यतति wohl mit der Grundbedeutung sich regen, sich rühren;
auf diese Wurzel gehen zurück यत् यत्, इयत्; vgl. 1. यत्. Das simpl.
यतामस् R. 7, 4, 12. fg. zur Erklärung des Namens यत्; nach dem Schol.
ehren, welche Bed. Dhātup. 33, 19 der Form यतयते erteilt wird.

— प्र vorwärts eilen, — streben: धर्मं कृते तरुपत्त अयस्वयः प्र यतत्त
अयस्वयः RV. 1, 132, 5. nachstreben einer Suche, erstreben, erreichen
(mit acc.): प्रयत्नं ज्ञेयं वसु 2, 5, 1. प्रयत्नं Padap., प्रयत्नं प्रकर्षणा पृथग्
Sā. दोषमायुः प्रयत्नं 3, 7, 1. मरुत्पुत्रां अरुत्पुत्रं प्रयत्नं 31, 3. — Vgl. प्रयत्न.

1. यत् (von यत्) 1) n. ein lebendes oder übernatürliches Wesen; eine
unkörperliche, geisterhafte Erscheinung, Ding, Spukgestalt: न यामु चित्रं
दर्शने न यत्नम् unter denen nicht Gestalt und Wesen sichtbar ist d. h.
welche unsichtbar sind RV. 7, 61, 5. तस्मिन्किरणये कोशे यद्यत्नमात्म-
न्यत्तद्दं ब्रह्मचिदो चिदुः das lebendige Ding AV. 10, 2, 32. 8, 43. मरुत्तदं
भुवनस्य मध्ये 7, 38. 8, 15. 8, 9, 25. 11, 6, 10. यदपूर्वं यत्नमत्तः प्रज्ञानांम् VS.

34, 2. तयो ह यत् प्रथमं सं बभूव TBa. 3, 12, 2, 1. ÇAT. Ba. 11, 2, 2, 5. 14, 8, 5, 1. यत्तमिव चतुषः प्रियो वो भूयासम् Gobh. 3, 4, 24. यत्ताणि दृश्यते तद्यथैतन्मर्कटः श्वपदो वापसः पुरुषद्वयमिति Kauç. 95. तत्र व्यग्नान्त कि-
मिदं यत्तमिति Kenop. 15. fg. मा कस्य यत्तं सदमिदुरो गा मा वेशस्य प्र-
मिनतो मापे: *Gespenset eines Verstorbenen* RV. 4, 3, 13. मा कस्योदुतक्रतु
यत्तं भुजिमा तनूभिः 5, 70, 4. sg. coll. *die Wesen* u. s. w.: यस्या व्रते प्रसवे
यत्तमेवति AV. 8, 9, 8. त्वं यत्तं पशुपते अस्त्वत्तः 11, 2, 24. यत्तस्यार्द्यन्तः
Agni Vaiçvānara RV. 10, 88, 13. विश्वं यत्तं विश्वं भूतं सुभूतम् TS. 3,
11, 2, 1. Die Commentatoren erklären das Wort durch यत्त, पूजा, पू-
जित, पूज्य und ähnlich. — 2) m. a) Bez. *besonderer Genien im Gefolge*
Kubera's AK. 1, 1, 2, 6. H. 194. an. 2, 569. MED. sh. 22. HALĀJ. 1, 87.
ĀÇV. GRHJ. 3, 4, 1. ÇĀKKH. GRHJ. 4, 9. MAITRĀ. UP. 1, 4, 4. M. 1, 37. 3, 196.
11, 95. 12, 47. INDR. 3, 25. SUND. 2, 7. Hip. 2, 36. न देवेषु न यत्तेषु तादृश-
पवती क्वचित् N. 1, 13. MBh. 3, 7476. वित्तेशो यत्तरत्तसाम् (sagt Kṛṣṇa
von sich) Bhāg. 10, 23. 11, 22. 17, 4. यत्तोत्तमा यत्तपति धनेश रत्तति वै
प्रासगदासिहस्ता: HARIV. 13132. MEGH. 1. 67. VARĀH. Bṛh. S. 13, 8. 46,
92. 48, 25. 34, 111. KATHĀS. 2, 18. RĀGA-TAR. 1, 159. वटवृक्षाधिष्ठिते यत्तेषा
(vgl. यत्ततः, यत्तावास) Vet. in LA. (II) 21, 11. °लोका R. 3, 47, 11. °दे-
वगृह KATHĀS. 13, 170. यत्तायतन 172. °भवन 177. °बलि UGĒVAL. zu
UNĀDIS. 4, 123. अविशति च यं यत्ता: (vgl. यत्तयत्) MBh. 3, 14507. यत्ता-
ङ्गना MEGH. 69. °कन्यकासाधन Verz. d. Oxf. H. 88, a, 17. सर्वयत्तेशधनेश्वर
(Kubera) R. 4, 11, 12. Söhne Pulastja's MBh. 1, 2571. Pulaha's 2572.
der Khaçā (Khasā) HARIV. 234. VP. 150 (nach dem VĀJ-P. ebend. ist
Jaksha ein Sohn der Khasā und Urvater der Jaksha). der Krodhā
HARIV. 11333 (wo die neuere Ausg. यत्तगणाश्च st. यत्तिगणाश्च liest).
Kaçjapa's 11830. entstehen aus Brāhman's Füßen 11794. im Dienste
Viṣṇu's Verz. d. Oxf. H. 18, b, 35. bei den Buddhisten LALIT. ed. Calc.
8, 20. 73, 12 (°सेनापतयः). 81, 9. BURN. Intr. 600. Lot. de la b. l. 34.
WASSILJEV 164. bei den Ġaina eine Unterabtheilung der Vjantara
H. 91. Herleitung des Namens von यत् R. 7, 4, 13. खादाम इति ये चाचुस्ते
यत्ता यत्तणात् (= यत्तणात्?) MĀRK. P. 48, 20. — b) Bein. Kubera's AK.
1, 1, 2, 65. H. 180. H. an. MED. HALĀJ. 1, 79. — c) N. pr. eines Muni
R. 6, 82, 162. — d) Indra's Palast SĀRASYATA im ÇKDr. — 3) f. ई a)
ein weiblicher Jaksha MBh. 1, 3895. 3, 2519. R. 1, 27, 8 (28, 8. 11 GORR.).
3, 38, 15. 52, 35. 7, 5, 11. KATHĀS. 26, 220. 49, 166. 169. 121, 20. 216. 227.
यत्तीणी (so die neuere Ausg.) प्रथमा यत्ती (= कुत्रेमाता Schol.) wird
Durgā genannt HARIV. 3282. Vgl. यत्तिणी. — b) Kubera's Gattin
ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. पूर्व°, महा°.

2. यत् am Ende eines comp. aus यत्त (aor. von 1. यत्): रौतायत्तं च
रौतर्पणं च ÇĀKKH. ÇR. 7, 1, 5. 8, 4.

यत्तक m. = 1. यत्त 2) a) R. 7, 14, 20.

यत्तकर्म (1. यत्त + क°) m. eine aus Kampher, Agallochum, Moschus
und Kakkola zusammengesetzte Salbe AK. 2, 6, 3, 34. nach H. 639 auch
Sandel enthaltend, so auch nach DHANVANTARI im ÇKDr., aber Safran
st. Kakkola. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 25, 8, 2.

यत्तकूप m. der Jaksha-Teich, N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf.
H. 76, b, 41.

यत्तयत् m. das Besessenheit durch Jaksha, Bez. einer best. Tobsucht

MBh. 3, 14507. °परिपीडित Suçr. 2, 332, 18. Verz. d. B. H. No. 933.

यत्तण n. MĀRK. P. 48, 20 wohl = यत्तण. यत्तणी in संभोग° Verz. d.
Oxf. H. 109, a, 40 fehlerhaft für यत्तिणी.

यत्ततः m. der Baum der Jaksha, Ficus indica RĀG. im ÇKDr.;
vgl. Vet. in LA. (II) 21, 11.

यत्तता f. der Zustand eines Jaksha KATHĀS. 63, 88.

यत्तव n. dass. R. 3, 17, 32.

यत्तदर (1. यत्त + दर) N. pr. einer Gegend RĀGA-TAR. 5, 87.

यत्तदासी (1. यत्त + दा°) f. N. pr. einer Gattin ÇĀDRAKA'S DAÇAK. 118, 3.

यत्तदृश् (1. यत्त + दृश्) adj. wie eine lebende Erscheinung aussehend,
wesenhaft, leibhaftig RV. 7, 36, 16. = उत्सवस्य दृष्टा SĀ.

यत्तधूप (1. यत्त + धूप) m. das Harz der Shorea robusta AK. 2, 6, 3,
29. H. 647.

यत्तन् MĀRK. P. 31, 121 wohl fehlerhaft für यत्तम्.

यत्तनायक (1. यत्त + ना°) m. N. pr. des Dieners des 4ten Arhant's
der gegenwärtigen Avasarpinī H. 41.

यत्तपति m. ein Jaksha-Fürst KATHĀS. 26, 213. Bein. Kubera's
HARIV. 13132. Bhāg. P. 4, 1, 37.

यत्तपाल (1. यत्त + पाल) m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEV 53.

यत्तभूत् (1. यत्त + भूत्) adj. die Wesen tragend, — erhaltend (?): अत्यो
न यंस्यन्तभूद्विचिता: RV. 1, 190, 4.

यत्तमल्ल (1. यत्त + मल्ल) m. bei den Buddhisten N. pr. eines der fünf
Lokeçvara Wilson, Sel. Works 2, 23.

यत्तरस (1. यत्त + रस) m. ein best. berauschendes Getränk TĀK. 2, 10, 15.

यत्तरान् m. 1) der Fürst der Jaksha, Bein. Kubera's AK. 1, 1, 2, 63.
MED. g. 33. R. 4, 44, 30. Buç. P. 8, 18, 17. Mañibhadra's MBh. 3, 2529.

यत्तरादुरी f. Kubera's Stadt Alakā ĠĀTĀDH. im ÇKDr. — 2) eine Pa-
laestra MED.

यत्तराज m. der Fürst der Jaksha, Bein. Kubera's ÇABDAR. im ÇKDr.
MBh. 3, 7538.

यत्तरात्रि f. die Nacht der Jaksha, Bez. eines best. Festtages (= दी-
पाली) TRĪK. 1, 1, 108.

यत्तवर्मन् (1. यत्त + व°) m. N. pr. eines Commentators des ÇĀkaṭā-
jana Or. und Occ. 2, 692, 8.

यत्तवित्त adj. dessen Besitz dem der Jaksha gleicht so v. a. eine
Habe bloss hütend, nicht benutzend Buç. P. 11, 23, 9. 24.

यत्तसेन (1. यत्त + सेना) m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEV 53.

यत्तस्थल (यत्त + स्थल) m. (sic) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf.
H. 76, b, 41.

यत्ताङ्गी (von 1. यत्त + 3. घङ्) f. N. pr. eines Flusses ÇĀTA. 1, 54.

यत्ताधिय (1. यत्त + धि°) m. der Fürst der Jaksha, Bein. Vaiçra-
vaṇa's (Kubera's) MBh. 3, 2554.

यत्ताधिपति (1. यत्त + धि°) m. dass. Suçr. B. 8, 6.

यत्तामलक (1. यत्त + मल°) n. die Frucht der Pinḍakhargūra ge-
nannten Dattellart ÇABDAR. im ÇKDr.

यत्तावास (1. यत्त + वा°) m. der Aufenthaltsort der Jaksha d. i. Ficus
indica RĀG. im ÇKDr.; vgl. LA. (II) 21, 11.

यत्तिणी n. der Zustand einer Jakshinī KATHĀS. 73, 430.

यत्तिन् (von 1. यत्ति) 1) adj. lebendig, wesentlich: Varuṇa RV. 7, 88, 6. = यज्ञनीय Śā. — 2) f. यत्तिणी ein weiblicher Jaksha (= यत्ती) MBh. 3, 5093. 8083. fg. R. 4, 26, 25 (27, 24 Gonn.). Kāṭh. 10, 178. 28, 65. 34, 79. 37, 58. fgg. 49, 164. fgg. 66, 27. 73, 25. fgg. GAUṢAP. zu ŚĪKṢHJAK. 4. Verz. d. B. H. No. 904. Kubera's Gattin ÇABDAR. im ÇKDR.

यत्तीव n. der Zustand einer Jakshi KATH. 26, 225.

यैतु (von यत्) m. N. pr. eines Volksstammes, sg. RV. 7, 18, 6. pl. 19.

यत्तेन्द्र (1. यत् + इन्द्र) m. ein Fürst der Jaksha R. 7, 14, 20. Mārk. P. 53, 9. Bein. Kubera's MBh. 3, 7536. R. 5, 3, 8.

यत्तेष् (1. यत् + 2. ईष्) m. N. pr. der Diener des 11ten und 18ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 42. fg.

यत्तेयर् (1. यत् + ई°) m. ein Fürst der Jaksha Megh. 7. Tait. 3, 3, 297. Bein. Kubera's II. 190. Hir. 101, 4.

यत्तोडुम्बरक (1. यत् + उ°) n. die Frucht der Ficus religiosa Tait. 2, 4, 6.

यैदम् Uṇādis. 1, 139. m. Krankheit überh. oder Bez. einer ganzen Klasse von Krankheiten, etwa der mit Abmagerung verbundenen: स्वयं स यदम् कुर्ये नि धत्ते RV. 1, 122, 9. 10, 85, 31. 97, 11. 12. 137, 4. 163, 1—6. AV. 2, 10, 5. 6. 3, 31, 1. 5, 4, 9. 30, 8. अज्ञात 6, 127, 3. 8, 7, 2. 9, 8, 3. 7. यदमाणां सर्वेषां विषं निर्वोचमहे तन् 10. यो गोषु यदम्: पुरुषेषु यदम्: 12, 2, 1. 2. 4, 8. 19, 36, 1. 38, 1. शतस्य यदमाणां पाकारिरस्ति नार्शनी VS. 12, 97. fg. Später Auszehrung TS. 2, 3, 5. 2. 3, 6. 5. Kāṭh. 11, 3. 13, 6. Çat. Br. 4, 1, 2, 9. Mārk. P. 34, 101. — Vgl. य° , अज्ञात°, पाप°, राज° und यदमन्.

यदमगृहीत (यदमन् + गृ°) adj. von der Auszehrung heimgesucht Ācṣ. Gṛh. 4, 23, 20. 3, 6, 3.

यदमयक् (यदमन् + यक्) m. Auszehrung: °यकार्दित (इन्द्र) Bṛāg. P. 6, 6, 23.

यदमघ्नी (यदमन् + घ्नी) f. Weintraube ÇABDAM. im ÇKDR.

यैदमन् m. Auszehrung (welche gewöhnlich शोय und तप heisst) Uṇādis. 1, 139. 4, 150. AK. 2, 6, 2. 2. H. 463. Suçr. 4, 121, 6. 159, 20. 2, 449, 5. Verz. d. B. H. No. 929. 966. 996. गृहीतो यदमणा Ravidh. 4, 16 (nach AUFRECHT). Kāṭh. 73, 259. Bṛāg. P. 9, 22, 23. Schol. zu Kāṭh. Çr. 298, 16. यदमणा समगृह्यत MBh. 1, 4142. 9, 2011. यदमणा समपद्यत 1, 4696. 5, 4981 nach der Lesart der ed. Bomb. (यदमाणां स° ed. Calc.). यदमणा क्लिश्यमानः (उडुराट्) 9, 2009. यदमणा परिपीडितः Mārk. P. 15, 35. यदमणापि परिकृष्टः Ragh. 19, 50 (यदमणाङ्गपरि° ed. Calc.). यदमाकृत MBh. 13, 1584. यदमाभिभूत Haniv. 1358. यदमयस्त Bṛāg. P. 6, 13, 12. स° adj. die Auszehrung habend MBh. 3, 10721. — Vgl. पाप°, राज°.

यदमर्नाशन (यदम + ना°) 1) adj. Krankheit vertreibend AV. 3, 12, 9. — 2) m. angeblicher Verfasser von RV. 10, 161, mit dem patron. Prāḡāpatja.

यदमिन् (von यदमन्) adj. die Auszehrung habend M. 3, 154. MBh. 13, 4275.

यदमोधा (यदमः + धा Padap.) f. eine best. Krankheit AV. 9, 8, 9.

यैदय adj. so v. a. यष्टय nach Śā.: अग्ने कविर्वेधा असि कोता पावक यदयः RV. 8, 49, 3. Könnte zu यत् gezogen werden und rührig bedeuten.

यङ् in der Gramm. Bez. der Silbe य als Charakter des Intensivum, यङुक् der Ausfall dieser Silbe य; vgl. P. 2, 4, 74. यङुगस्तशिरामणि Titel einer Abhandlung über das Intensivum ohne य Colebr. Misc. Ess. II, 43.

यच्छन्दस् (1. यद् + च्छन्दस्) adj. welches (rel.) Metrum habend ÇĪKṢH. Gṛh. 2, 7.

यङ् s. यम्.

1. यज्ञ, यज्ञति, °ते Daitup. 23, 33 (देवपूजासंगतिकरणदानेषु). Vop. 8, 133 (देवार्चानदानसङ्गतिः). यज्ञधेनम् = यज्ञधर्मेनम् P. 7, 1, 43. इयाज्ञ, इयज्ञिथ, इयष्ट, यज्ञिथ, इयतुम् Schol. zu P. 6, 1, 17. 7, 2, 62. fg. Vop. 8, 124. 132. fg. इज्ञे, इज्ञिरे: यदयति, °ते; अयदयत; यष्टा Schol. zu P. 7, 2, 62. 8, 2, 36. Kār. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. यष्टा स्महे TBa. अयष्ट Schol. zu P. 1, 2, 11. यैति 2. sg., यत्तत्, यत्ततम् 3. du., यत्तताम् 3. du., यत्ति 1. sg. RV. 3, 53, 2. 10, 52, 5. अयत्तत, अयदमहि, (आ)यत्तते, यैद्व, अयाम् 2. sg. RV. 3, 29, 16. 9, 82, 5. यार 2. sg. 10, 61, 21. अयार 3. sg. VS. 7, 15. 21, 47. अयाम्; यज्ञसे RV. 8, 23, 1 wohl 1. sg., nach Śā. 2. sg. इयात्, इयास्ताम्, इयासुम्, यतीष्ट, यतीधम् Schol. zu P. 3, 4, 104. 1, 2, 11. 8, 3, 78. pass. इयते, इयन्त, ययमान neben इयमान Pat. zu P. 6, 1, 108. इष्ट; यैष्टुम्, यैष्टवे, यैष्ट्यै, इजितुम् MBh. 2, 1230. इष्ट्रा, इष्ट्रीनम् P. 7, 1, 48. 1) einen Gott verehren, huldigen, auch mit Gebet und Darbringung, daher weihen, opfern. In der alten Sprache in der Regel act., wenn Agni oder ein anderer Mittler handelt, und med., wenn der Mensch für sich verehrt und darbringt; später act. vom Opferpriester, med. vom Veranstalter des Opfers (यज्ञति यज्ञकाः, यज्ञमानो यज्ञते Schol. zu P. 1, 3, 72. Vop. 23, 58). Ausnahmen sind jedoch häufig. a) mit acc. des Gottes, dat. der Person oder des Zweckes, für welchen, und instr. der Sache oder des Werkzeuges, womit die Handlung vollzogen wird. अग्ने वीहि कृषिया यत्ति देवान् RV. 7, 17, 3. स्तुतं कोता न इयितो यज्ञति 39, 1. देवान्देवयते यज्ञ 5, 21, 1. अर्वाञ्च देव्यं तन्मग्ने यद्व सङ्गतिभिः 1, 48, 10. 75, 5. यद्वो महे सोमनमार्गं रुद्रम् 5, 42, 11. यज्ञस्य सु पुर्वणीक देवान् 7, 42, 3. देवं देवं यज्ञामहे 1, 26, 6. स चा बोधाति मनसा यज्ञति 77, 2. सुचा यज्ञति 84, 18. अग्निं यज्ञधं कृषिया तनां गिरा 2, 2, 1. 4, 24, 5. 5, 3, 8. 77, 2. 7, 73, 2. 8, 23, 1. सखा सखीन्सुमना यद्वग्ने 3, 4, 1. 7, 2, 10. यो यज्ञति यज्ञत इत् wer für Andere oder für sich einen Gott ehrt 8, 31, 1. यथायं स्तुतिर्देव देवानेवा यज्ञस्य तन्त्रं मुनात 10, 7, 6. मृकामु रपचमयं यज्ञधम् 6, 20, 1. AV. 1, 31, 3. 3, 10, 9. 7, 5, 3. 4. 18, 3, 25. Air. Br. 4, 27. तेन वा यज्ञा इति 7, 14. 8, 22. पाकयज्ञेनेजे Çat. Br. 1, 8, 2, 7. 10, 2, 2, 1. Pāṇāv. Br. 14, 6, 8. Ācṣ. Gṛh. 4, 7, 13. 4, 8, 40. ÇĪKṢH. Br. 23, 5. Lāṭj. 8, 1, 19. 27. 3, 7. 13. यैज्ञत् RV. 4, 16, 11. यैज्ञमान (s. auch hes.) RV. 1, 51, 8. 7, 16, 6. 8, 86, 2. AV. 2, 34, 1. 2. 4, 14, 5. VS. 6, 6. इज्ञार्ने RV. 1, 125, 4. 7, 59, 2. AV. 9, 5, 8. 18, 4, 1. Kāṭh. 3, 2. Çat. Br. 4, 4, 4, 4. अनीज्ञान 2, 4, 2, 13. Air. Br. 1, 4. यद्व्यमाणा RV. 1, 113, 9. 123, 4. TS. 1, 6, 2, 3. Kāṭh. Çr. 23, 4, 4. KAUSH. Up. 1, 1. इष्टे derjenige, welchem geopfert worden ist, und geopfert Kāṭh. Çr. 25, 10, 22. ÇĪKṢH. Çr. 4, 9, 7. जीवतेव पशुनेष्टे भवति Çat. Br. 13, 2, 2, 2. वकिं च कथं विद्वे यज्ञ्यै RV. 3, 1, 1. 4, 3. 6, 12, 1. 2. 7, 2, 7. 8, 39, 1. यैष्टवे 1, 13, 6. 4, 37, 7. इष्ट्रा AV. 9, 6, 40. Mit gon. partit. der Sache P. 2, 3, 63. सोमस्य वा यत्ति RV. 3, 53, 2. आयस्यैव यज्ञे Çat. Br. 2, 4, 2, 10. घृतस्य 4, 4, 2, 4. Kāṭh. Çr. 10, 1, 24. — वाजिमैधस्त्रिभिः — यज्ञेणमयज्ञद्विर्म् Bṛāg. P. 1, 12, 35. 3, 13, 11. 10, 70, 41. Mārk. P. 16, 39. VANAN. Brh. S. 46, 59. पशुना रुद्रं यज्ञते Schol. zu P. 1, 4, 32, VArtt. मुराष्टसक्रेणे मांसभूतोदनेन च । यद्वे ताम् R. 2, 52, 83. 55, 20. M. 8, 105. 11, 118. यस्तिर्लेयज्ञते पितृन् MBh. 13, 3317. Bṛāg. P. 1, 8, 28. यज्ञते क्रतुभिर्देवान्यितुं 3, 32, 2. 4, 12,

10. मा कर्मभिर्विप्रा यज्ञम् 14, 28. पुण्येन कृपमेधेन मामिष्टा R. 7, 85, 21. यज्ञैरिज्यसमीश्वरम् MBh. 2, 1325. HARIV. 2806. तानि सर्वाणि देवतानि यक्ष्यामि तीर्थान्यापितनानि च 82, 84. 5, 33, 18. Bhāg. P. 3, 32, 17. इन्द्रदेवा-
न्युरोहिताः BHATT. 14, 90. यज्ञ इह देवताः BHAG. 4, 12, 9, 23. MBh. 3, 8890. R. 2, 52, 79 (19 GORR.). 7, 85, 20. Bhāg. P. 5, 3, 1. BHATT. 1, 2. ऐष्ये
शाला (= पर्णशालाधिष्ठातृदेवताम् Schol.) यक्ष्यामहे वयम्
R. 2, 56, 18. 21. इष्टा देवान्पितृन् KATHA. 27, 118. शक्रस्य यदर्थं धनं इत्यते
HARIV. 3790. गिरिरस्माभिरिज्यताम् 3830. ज्ञानेनैवापरे विप्रा यज्ञयेतै-
र्महिः सदा M. 4, 24. यक्ष्यति च नरव्याघ्राः — राजसूयाश्चमेधायैः क्रतुभिः
MBh. 1, 6098. 7664. सुतार्थं वाग्निमेधेन किमर्थं न यज्ञायकम् R. 1, 8, 2, 11,
8. MĀRK. P. 30, 2. इयात्र च मरुतामैः 37, 2. यज्ञैर्वहुभिरीजिवाञ् R. GORR.
1, 44, 6. यज्ञे राजा क्रतुभिर्विधिः M. 7, 79. 8, 53. 8, 306. 11, 74. MBh.
9, 2885. 13, 3331. 14, 22. MĀRK. P. 26, 39. यद्ये 22, 9. HARIV. 11088. यद्य-
माणा Bhāg. P. 1, 12, 33. 7, 15, 10. ईजिरे च मरुतायैः तत्रियाः MBh. 1,
2473. 3120. 3, 2235. 3067. 8385. 8523. 11000 (S. 569). 12745. 14864. R.
GORR. 1, 1, 92. मरुद्भिः क्रतुभिरीजिवाञ् भरतः MBh. 1, 3712. 3, 10526. ई-
जितुं राजसूयेन 2, 1280. इष्टा च शक्तिता यज्ञैः M. 6, 36. 37. 4, 27. MBh. 3,
2414. 13, 328. R. 1, 1, 91. Bhāg. P. 4, 3, 3. इष्टवानश्चमेधेन R. 1, 14, 7. इष्टं
स्यात्क्रतुभिस्तेन JĀG. 1, 358. AK. 2, 8, 3. तस्मान्नात्पथेनो यज्ञेत् M. 11,
40. तत्रियो धनुराश्रित्य यज्ञेच्चैव न याजयेत् MBh. 4, 1558. R. 1, 57, 11.
89, 3. 2, 32, 41. 36, 8. Bhāg. P. 10, 72, 14. यज्ञा तु विधिनेष्टवान् AK. 2,
7, 8. अथीत्य ब्राह्मणो वेदान् याजयेत यज्ञे च MBh. 4, 1558. 12, 234. यत्रा-
यज्ञत धर्मो ऽपि 3, 10098. यदर्थं यज्ञे R. 1, 15, 14. 2, 56, 24. तस्मिंश्च यज्ञ-
माने MBh. 1, 4687. 3, 2238. 8331. R. 1, 61, 6. R. GORR. 1, 15, 3. M. 11, 24.
ÇĀK. 31, 1. यद्ये BHAG. 16, 15. R. 1, 11, 20. यद्यमाणा M. 11, 1. ज्ञान 87.
यष्टुं समुपचक्रमे R. 1, 39, 25. 61, 5. इष्टा M. 4, 236. R. 2, 72, 25. — b) mit
dem acc. des Opfers, Liedes u. s. w., worin sich die Cultushandlung
vollzieht: सेमं नो अघ्नं यज्ञं RV. 1, 26, 1. 6, 52, 12. यज्ञं नो यन्तामिमम् 1,
142, 8. 188, 7. 10, 130, 6. यथायज्ञो ह्येतामग्ने पृथिव्याः 3, 17, 2. शतयज्ञं स
यज्ञे AV. 9, 4, 18. ऋचं सामं यज्ञामहे 7, 54, 1. इष्टो यज्ञो भृगुभिः VS. 18, 56.
दर्शपूर्णमासौ TS. 2, 5, 4, 1. KĀTJ. ÇA. 4, 6, 10. आश्वभागौ 19, 4, 3. प्रयाजान्
ÇĀK. ÇA. 5, 15, 13. यज्ञस्यभीप्सितं यज्ञम् MBh. 2, 1228. R. GORR. 1, 41, 7.
2, 74, 28. दर्शं पौर्णमासं च MBh. 9, 2884. पुत्रियामिष्टिम् R. 1, 13, 3 (2 GORR.).
राजसूयम् H. 601. सर्वस्वदत्तिणं यज्ञमिष्टवान् 819. मा यज्ञेयाः क्रतुम् HARIV.
11111. वलौ तदा यज्ञं यज्ञमाने R. 1, 31, 5 (32, 5 GORR.). 40, 7. ईजिरे यज्ञम्
MBh. 13, 3333. R. 2, 72, 27. 7, 90, 13. यष्टुवामो मरुतायम् 1, 37, 17. यज्ञो
विधिदष्टो य इत्यते BHAG. 17, 11. अश्चमेधादयो यज्ञास्त्वयेष्टाः MĀRK. P. 13,
54. सर्ववेदाः स येनेष्टो यागः सर्वस्वदत्तिणः AK. 2, 7, 9. — c) mit dat.
der Person und acc. der Sache: मरुतं यज्ञन्तु (AV. यज्ञताम्) मम् यानि कृ-
व्या RV. 10, 128, 4. mit loc. der Person MAITRAJ. 6, 9. die Person im
acc. mit प्रति R. 2, 107, 11. — d) opfern so v. a. hingeben: यज्ञतीभिः
स्वविप्रकान् BHATT. 8, 49. — e) med. verehren, opfern um Etwas (acc.):
सख्यम् RV. 7, 36, 5. — 2) im Ritual durch die Jāgja-Strophe zum Opfer
einladen: चतस्रो देवता यज्ञति ÇAT. BA. 1, 9, 3, 6. 4, 4, 5, 16. ÇĀK. ÇA.
7, 4, 3. 10, 7, 9. — Vgl. 2. अग्निष्ट 2. इष्ट.

— caus. याजयति, अयीयजत् Jmd (acc.) zum Opfer verhelfen, für Jmd
als Opferpriester thätig sein, mit instr. der Feier TS. 2, 2, 10, 2. 6, 2, 6,
2. याजयत मा द्वादशकृन् AIR. BA. 4, 25. 8, 11. याभिर्गोभिर्हृदमयं प्रय्यमेधा

अयाजयन् 22. ÇAT. BA. 13, 5, 4, 1. अयाजं याजयित्वा ĀÇV. GORR. 3, 6, 8, 1,
23, 4, 19. एते ऽहीनैकार्कियाजयति ĀÇV. ÇA. 4, 1, 7. KAUC. 46. KAUSH. UP. 1, 1.
Ind. St. 3, 461. 4, 330. संवत्सरे ऽस्थोनि याजयेयुः sie sollen den Asthi-
jağña anstellen KĀTJ. ÇA. 25, 13, 36. ÇĀK. ÇA. 13, 11, 9. यज्ञैर्यज्ञति ये
केचिद्याजयति च ये द्विजाः MBh. 1, 7664. 4, 1558 (act. und med.). 12, 234.
याजयति च ये पूगान् M. 3, 151. वृषलम् P. 3, 3, 145. Sch. याजयामास तं
काण्वः MBh. 1, 3121. 6377. 14, 125. 127. R. 1, 10, 26 (27 GORR.). 37, 19
(59, 17 GORR.). Verz. d. Oxf. H. 39, b, 22. स्वयं मां देवदेवेश याजयस्व MBh.
1, 8123. 14, 127. ययातिं गृभकर्मणां देवैर्यो याजितः स्वयम् 1, 222 (S. 9).
ततः स याजयामास सोमकं तेन जन्तुना 3, 10492. सोमेन याजयन्वीरम् Bhāg.
P. 9, 3, 24. याजयित्वाश्चमेधैस्तम् 4, 8, 6. 6, 13, 6. 10, 74, 16. 79, 30. अयाजाय-
न्नासवेन गोपराजं द्विजातमैः er hieß ihn opfern vermittelt auszeich-
neter Brahmanen 3, 2, 32. 4, 12, 36. mit zwei acc.: तं च ते याजयामासुर्य-
ज्ञदीनाम् R. 7, 57, 10.

— desid. यियतति zu opfern verlangen Schol. zu P. 1, 2, 10. चाण्डा-
लस्य यियततः R. GORR. 1, 61, 14. यियतमाणा MBh. 2, 59.

— intens. यायज्यते, यायजतीति Schol. zu P. 7, 4, 83.

— अति mit dem Opfer übergehen: यः स्वां देवतामतिपुजति TS. 2, 5, 4, 4.

— अनु nachher verehren: तमग्निष्टेमिनानुयजति Schol. zu KĀTJ. ÇA. 16,
1, 4 (ungedr.). PAÑĀR. 3, 7, 17 ist तदनु यजेच्च zu schreiben. — Vgl. अनु
याग, अनुयाज.

— अप mit einem Opfer vertreiben, wegopfern: तांस्ते यज्ञस्य मायया
सर्वानपयज्ञामसि KAUC. 97.

— अग्नि mit Opfer ehren: देवता अग्निपुजत् GORR. 4, 7, 16. आमावास्येन
कृषिया पूर्वपक्षमग्निपुजते 1, 5, 6. PAÑĀR. 3, 7, 12. Hierher zieht Śā. भृ-
हान्नान्सार्जयो अय्यपष्ट (= अय्यपष्ट) RV. 6, 47, 25. ein Opfer (acc.) dar-
bringen: अश्चमेधं यज्ञं वैज्ञवं शक्रो ऽभियजताम् MBh. 12, 13217.

— अघ्न durch Opfer oder Gebete abwenden, vertreiben, durch Gaben
abfinden: सुचिनो हि ध्मा यज्ञत्यय द्विषः RV. 1, 133, 7. अघ्नं यत्न नो व-
रुणं रराणाः 4, 1, 5. 7, 60, 9. अघ्नं देवानो यज्ञं कृते अग्ने AV. 19, 3, 4. TBa.
1, 4, 3. यज्ञस्य मायया सर्वानवयज्ञामहे (वरुणस्य पाशान्) 3, 10, 8, 2. TS.
2, 3, 43, 1. निर्वृतिम् 5, 2, 3, 6, 3, 1. एनः 6, 6, 3, 1. ÇAT. BA. 12, 9, 3, 4. 13,
3, 6, 5. KĀTJ. 21, 6. 36, 6. — Vgl. अघ्नयन्, अघ्नयान्, अघ्नैष्ट.

— निरय abfinden gegenüber von (abl.): ऋभ्य एव रुद्रं निरयजते
KĀTJ. 21, 6.

— आ 1) huldigend darbringen, weihen: येभ्यो होत्रा प्रथमामायेते
(vgl. zu P. 6, 4, 120) मनुः RV. 10, 63, 7. 61, 11. 4, 121, 5. आहुतिम् AV.
19, 4, 1. Partic. ईष्ट. Die unter 3. इप् mit आ aufgeführten Stellen sind
vielleicht hierher zu ziehen, da इप् sonst mit dieser Praep. nicht vor-
kommt; und zwar RV. 1, 184, 2 so v. a. Huldigungen (अवेष्टारो Śā.),
AIR. BA. 1, 26 und VS. 3, 7 so v. a. eropfert, durch Verehrung gewonnen:
s. unten 3). MAH. zu VS. theilt diese Auffassung, während Śā. zu AIR.
BA. ईष्टरु und ईष्टा als nom. ag. zu इप् annimmt, ähnlich auch im Comm.
zu TS. 1, 2, 41, 1. — 2) verehren, mit acc.: आ यं होता यजति विश्ववा-
रम् RV. 7, 7, 5. यं देवासत्त्विर्कृत्तायजति 3, 4, 2. येयु विश्वस्त्रिषु पदेष्टेष्टः
VS. 23, 49. — 3) eropfern; überh. verschaffen (dem Menschen von den
Göttern), zuwenden; med. auch sich verschaffen: आ हि ध्मा सूनेव पि-
ता यजति RV. 1, 26, 3. 40, 4. अग्ने मरुक् द्विपणमा यज्ञस्व 3, 1, 22. यस्मै त्व-

मायज्ञसे स साधति 1,94,2. स आ यज्ञस्व नृवतीरनु ता स्यात् ईषः 10,2,6. 70,7.80,7. मयि देवा रविषण्मा यज्ञताम् 128,2. तेषां न स्फातिमा यज्ञ 1, 188,9. 8,11,10. क्षामा मुञ्चं यन्ते 19,4. आ वो यद्यमृतत्वं 10,52,5. 4, 42,8. उरूप्य राय एषो यज्ञस्व VS. 7,4. 14,4. Çat. Br. 1,7,2,14. — Vgl. धायजि fig. und धायग.

— समा verschaffen: त धायजस्त रविषां समस्मै RV. 10,82,4.

— उप dazu opfern: उपयज्ञः TS. 6,4,2,1. Çat. Br. 3,8,2,9. 10. Kîṭṣ. Ça. 6,9,10. त्विष्योपयज्ञेर्न Pāṇ. Gṛh. 2,17. — Vgl. उपयज्ञ, उपयष्ट, उपयज्ञ.

— क्षत्युप weiter dazu opfern Çat. Br. 3,8,2,18. 5,1.

— परि 1) eropfern, erlangen, verschaffen: यथा पूर्वैः पर्या वाञ्छ-
मिन्दो RV. 2,82,5. — 2) im Ritual vor und nach Jmd opfern, — ver-
ehren, eine Opferhandlung durch andere gleichsam unterstützen: धा-
तारमेव सर्वासां पुरस्तात्पुरस्तादाद्येन परियजेत् Ait. Br. 3,47. यद्येषां मे-
क्षिभ्योऽयतः परियजति TBr. 3,9,20,1. Çat. Br. 4,4,2,6. 13,2,22,3. Kîṭṣ. Ça. 10,6,8. Āçv. Ça. 5,19,2. Lîṭṣ. 8,11,12. 9,4,1. 2.

— प्र 1) verehren, huldigen, Jmd (acc.) Opfer bringen: देवानामृत यो
मर्त्यानां यज्ञिष्ठः स प्र यज्ञतामृतावां RV. 6,13,13. प्र देवां जन्म गृणाते यज्ञ-
ध्ये 6,11,3. प्र यः सत्राचा मनसा यज्ञते 7,100,1. प्र ते यति प्र ते श्यमि
मन्म 10,4,1. तव प्र यति संदर्शम् 6,16,8. (हेतुः) तस्यानु धर्मं प्र यज्ञ 3,17,
5. TS. 3,2,2,1. Pāṇ. 3,6,13. 15,8,5. 10,9. mod. 8,1. — 2) ein best. Opfer
(प्रयाज) darbringen: यावानेव यजुस्तं प्रयजति TS. 6,3,2,5. — Vgl. प्रय-
ज्ञ, fig., प्रयाग, प्रयाज.

— प्रति dagegen opfern: धाव्येनेतरे प्रतिपजस्त आसते Çat. Br. 4,6,2,19.

— सम् zusammen (den Göttern) huldigen, — opfern: कृतांरा ह्यनु
यन्तः समूचा RV. 2,3,7. यद्वाक्षाणाः संयज्ञसे सखायः 10,71,8. विश्वे देवाः
समयजस्त TBr. 1,4,20,3. Çat. Br. 4,2,2,33. Çāṇk. Ça. 14,29,6. 39,7.
opfern: संयष्टुं (यष्टुं s. die neuere Ausg.) वाजिमेधेन संभारानुपचक्रमे Ha-
riv. 11087. क्रतुभिः समीजे Bṛh. P. 3,24,65. Jmd huldigen: पूज्यंश्च सं-
यजेत् Spr. 4114, v. 1. zusammen darbringen: ध्रुवप्रुषो विप्रुषो संयजामि
TBr. 3,7,2,21. weihen: समयष्टुं Bṛh. P. 15,96. — caus. zu-
sammen opfern lassen, die Patnisañjāga machen Ait. Br. 1,11. 3,45.
TBr. 1,1,20,5. Çat. Br. 1,3,2,21. 9,2,1. 3,1,2,6. 2,2,23. 4,2,2,31.
Kîṭṣ. 23,9. für Jmd (acc.) als Opferpriester thätig sein MBh. 1,6375.
12,12372. — Vgl. संयाज, संयाज्य, समिष्टयजुस्.

2. यज्ञ (= 1. यज्ञ) nom. ag. (nom. यज् nach P. 8,2,36) am Ende eines
comp. huldigend, opfernd; s. दिवि°, देव°.

यज्ञ (von 1. यज्ञ) m. zur Etymologie gebildet: यज्ञो ह वै नामितययज्ञः
Çat. Br. 4,6,2,13. Am Ende eines comp.: कृतायत्तदसौयजयोः (aus dem
imperat. यज्ञ) स्थाने Āçv. Ça. 5,4,5. — यज्ञा s. bes.

यज्ञर्त (von 1. यज्ञ) Uṇādis. 3,110. 1) adj. verehrungswürdig, dem man
huldigen muss so v. a. heilig, göttlich (vgl. jazata im Zend) Nīa. 12,
17. देवो देवेर्भिर्यज्ञता यज्ञैः RV. 7,75,7. 4,56,2. यथा विद्वां ऋं कर्हि-
क्षेभ्यो यज्ञतेभ्यः 2,5,8. Agni 3,5,3. 4,1,2. 5,8,1. Indra 2,14,10. 16,4.
21,1. Savitar 1,35,3. 6,50,8. 74,4. von andern Göttern 5,67,7. 6,
50,2. AV. 2,2,2. vom Wagen der Āçvin RV. 1,181,3. आ वो धियं य-
ज्ञियां वर्त ऊतये देवो देवो यज्ञतां यज्ञियामिक् 10,101,2. Ueberh. was
Ehrfurcht oder Staunen einflößt, hehr: कर्त्री RV. 4,13,2. निष्क 2,33,

10. मद 9,69,3. 10,11,8. 99,11. सत्र 5,67,1. शुक्रं ते मन्यन्तः ते मन्य-
द्विषुत्रये ऋक्नी धीरिर्वाति 6,38,1. धूम 7,8,1. — 2) m. a) = सखिञ्
Uṇādis. — b) der Mond H. 10. — c) Bein. Çiva's H. 10. 45. — d) N.
pr. eines Rshi mit dem patron. Ātreja, Liedverfassers von RV. 5,67,68.

यज्ञति (3. sg. praes. von 1. यज्ञ) m. die mit यज्ञ (nicht ऊ; vgl. सुकोति)
ausgedrückte Handlung Kîṭṣ. Ça. 1,2,4. fig. 4,3,1. Schol. zu 23,2,2.
Z. d. d. M. G. 9, LXI. जुकोतिपजतिक्रियाः M. 2,84. देश und स्थान
der Stand südlich von der Vēdi Schol. zu Kîṭṣ. Ça. 3,5,6. 13. 4,4,16.

यज्ञत्र (von 1. यज्ञ) Uṇādis. 3,105. adj. dem göttliche Verehrung und
Opfer gebühren: ये यज्ञत्रा य इयास्ते ते पिबन्तु जिह्वाया RV. 1,14,8. 65,
2. 3,31,17. देवी देवेर्भिर्यज्ञते यज्ञैः 4,56,2. 6,21,11. 80,15. ये देवानां य-
ज्ञियां यज्ञियानां मनोर्यज्ञत्रा ध्रुवताः 7,35,15. पिता मृकान्यज्ञत्रः 82,3. 10,
70,11. Agni 1,76,4. 3,22,2. VS. 11,76. Varuṇa und die Āditja RV.
2,27,16. 29,6. 7,88,1. AV. 6,114,2. Himmel und Erde RV. 7,53,1. स
ते प्राणो वातेन गच्छतां समङ्गानि यज्ञैः (= यगिः Maulbh.) VS. 6,10.
AV. 13,2,44. पृथेदमन्यदेभ्यश्च यज्ञत्रम् RV. 10,140,3. n. = अग्निहोत्र Uṇādis.
m. = अग्निहोत्रिन् ÇKDn. nach Uṇādis.

यज्ञ्य (wie eben) Verehrung (der Götter), das Huldigen, Opfern; nur
im dat. und construiert wie ein infln. RV. 2,28,1. आ देव देवान्यज्ञ्याय
वति 3,4,1. सुयज्ञो अग्निर्यज्ञ्याय देवान् 17,1. 19,5. 5,1,2. 11,2. 7,10,5.
10,7,1. 12,1.

यजन (wie eben) n. 1) das Opfern M. 1,88. 10,75. MBh. 12,6783. (च-
क्रुः) यजनं बहुशशायी 13,7774. Mān. P. 99,66. fig. यजनात्ते MBh. 7,2173.
Hariv. 3873. समता Spr. 2637. तव यजनाय um dir zu opfern Bṛh. P.
4,7,33. — 2) Opferplatz R. Gorr. 1,64,23. Bṛh. P. 4,4,6. — 3) N. pr.
eines Tirtha MBh. 3,5048. — Vgl. देव°.

यजनीय (von यजन) adj. mit und ohne अकृन् Weihetag, Opfertag d. i.
der erste eines Monats: माघीपतयजनीये so v. a. am ersten des Phālg-
guna Kîṭṣ. Ça. 15,1,6. 3,49. 24,6,3. 26. Lîṭṣ. 8,8,45. 9,3,7. Gobh. 4,
5,8. 6,3. 8,16.

यज्ञप्रेष adj. wobei die Aufforderung (प्रेष) mit dem Worte यज्ञ geschieht
Kîṭṣ. Ça. 15,4,4. 18,6,20.

यज्ञमान (von 1. यज्ञ) P. 3,2,128. 1) adj. s. u. 1. यज्ञ. — 2) m. a) der
Opferer d. h. derjenige, welcher ein Opfer für sich veranstaltet und bestre-
tet AK. 2,7,7. H. 817. HAL. 2,285. Çat. Br. 1,6,2,20. 2,3,2,6. 3,7,2,10.
Kîṭṣ. Ça. 1,10,12. 3,1,6. 2,7. 4,30. Āçv. Gṛh. 1,11,9. यज्ञमानो कृते-
नात्मानं निष्क्रीणीते Ait. Br. 2,3. Kṇānd. Up. 1,11,1. R. Gorr. 1,41,8.
Varāh. Bṛh. S. 10,5. Bṛh. P. 4,5,7. 24. 13,26. Vāddha-Kīn. 8,23. P.
1,3,72. Sch. °भाग Çat. Br. 2,4,2,24. 11,4,2,11. °चमस Ait. Br. 7,33.
fig. Lîṭṣ. 9,2,4. °शिष्य der Schüler eines auf seine Kosten ein Opfer be-
strellenden Brahmanen Çāṇk. 31,1, v. 1. °रुचिस् Bṛh. P. 3,16,8. °लोके
TS. 5,2,2,3. Ragu. 18,11. यज्ञमानो f. die Frau des Jagamāna Bṛh. P.
4,7,36. — b) ein Mann, der auf seine Kosten Opfer zu veranstalten im
Stande ist, ein wohlhabender Mann Pāṇ. 169,7. 8. 182,12. — Vgl.
याजमान.

यज्ञमानक m. = यज्ञमान 2) a) Vāddha-Kīn. 2,18.

यज्ञमानस n. nom. abstr. von यज्ञमान 2) a) Çāṇk. zu Kṇānd. Up. 8,84.

यज्ञमानब्राह्मण n. das Brāhmaṇa des Darbringenden AV. 9,6,18.

यज्ञस् (von 1. यज्ञ) n. *Verehrung*: अग्नये नमः यज्ञाय नमः यज्ञाय नमः गिरा RV. 8, 40, 1. = **याग** SL.

यज्ञा (wie oben) f. N. pr. einer neben Sītā, Cāmā, Bhūti genannten Genie Pān. Gṛhy. 2, 17.

यज्ञाक (wie oben) adj. = **दानकर्तृ** Spender Uṇādis. im ÇKDn.

यैज्ञि (wie oben) Uṇādis. zu Uṇādis. 4, 117. 1) *das Opfern*: दानमध्ययने यज्ञि: M. 10, 79. — 2) *die Wurzel* यज्ञ् Çānp. 66. Schol. zu Kāts. Ça. 101, 3, v. l. — 3) nom. ag. *verehrend, opfernd* in देव°.

यज्ञिन् (wie oben) nom. ag. *Verehrer, Opferer* MBh. 12, 10380.

यैज्ञिष्ठ (wie oben mit dem suff. des superl.) adj. *am besten* —, *am meisten verehrend oder opfernd* RV. 1, 36, 10. **कोत्** Agni 58, 7. 127, 2. 149, 1. 2, 10, 7. यज्ञिष्ठेन मनसा यज्ञि देवान् 14, 5. 4, 2, 1. 5, 14, 2. देवानामुत यो मर्त्यानां यज्ञिष्ठः स प्र यज्ञतामृतावा 6, 15, 13. — Vgl. यज्ञियम्.

यज्ञिष्ठु (von 1. यज्ञ्) adj. *der den Göttern huldigt, — opfert* MBh. 13, 5148.

यैज्ञियम् (wie oben mit dem suff. des compar.) adj. *besser* —, *mehr verehrend oder opfernd, ausgezeichnet verehrend*: अग्रे यज्ञस्व रुविषा यज्ञीयान् RV. 2, 9, 4. 3, 4, 3. 13, 5. 19, 1. 5, 1, 5. न त्वेकाता पूर्वा अग्रे यज्ञीयान् 3, 5. 6, 11, 1. मन्त्रे कोता नित्यौ वाचा यज्ञीयान् 10, 12, 2.

यज्ञु (von 1. यज्ञ्) m. N. eines der zehn Rosse des Mondes Vṛṣṭi beim Schol. zu H. 104.

यज्ञुर्मय adj. *aus Jaḡus bestehend* Ait. Br. 1, 22. Çat. Br. 4, 3, 4. 5. 10, 3, 1, 5. KAUSH. Up. 2, 6. MBh. 13, 1085 (ed. Bomb. besser यज्ञुर्भिर्यत् st. यज्ञुर्मय). Mārk. P. 78, 12. 102, 10. 19.

यज्ञुर्लक्ष्मी (यज्ञुस् + लक्ष्) f. Bez. eines best. Spruches Ind. St. 10, 78. 101. 104. — Vgl. लक्ष्मीयज्ञुस्.

यज्ञुर्विद्व (यज्ञुस् + विद्व) adj. H. 819. *der Opfersprüche —, Weissprüche kundig* AV. 12, 1, 38. M. 12, 112.

यज्ञुर्विधान (यज्ञुस् + वि°) n. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1173.

यज्ञुर्वेद m. *der Veda der Jaḡus* TBa. 3, 12, 1. Ait. Br. 5, 28. Çat. Br. 11, 3, 3. fgg. 12, 3, 4, 9. Âçv. Ça. 10, 7, 2. Çāñk. Ça. 3, 21, 3. Gṛhy. 1, 25. Ind. St. 3, 266. M. 4, 124. VP. 276. 279. fgg. KATHA. 49, 157. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 5. s. 15. 53, a, 6. 88, b, 30. 263, b, 25. II. 249. WEBER, Lit. 83. fgg. °आह n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 384, b, No. 476.

यज्ञुर्वेदिन् adj. *mit dem Jaḡurveda vertraut* KULL. zu M. 3, 145. यज्ञुर्वेदिवषोत्सर्गतश्च Verz. d. Oxf. H. 290, a, No. 697. यज्ञुर्वेदिश्चादतश्च 291, b, No. 706.

यज्ञुःशाखिन् adj. *mit einer Çākha des Jaḡurveda vertraut* Verz. d. B. H. No. 1278.

यज्ञुष in ऋग्यजुष n. sg. *der Rg- und der Jaḡurveda* P. 5, 4, 77.

यज्ञुष्क am Ende eines adj. comp. von यज्ञुस् in ष°.

यैज्ञुष्कत (यज्ञुस् + कृत) adj. *mit einem Opferspruch geweiht* TS. 5, 2, 3, 2. Çat. Br. 4, 2, 1, 6. 3, 8, 3, 18. 6, 8, 3, 6. 7. षै° obend. und Lit. 9, 12, 12.

यैज्ञुष्कति (यज्ञुस् + कृ°) f. *Weihe mit einem Spruch* TBa. 3, 8, 3, 2. TS. 5, 1, 3, 1. Çat. Br. 12, 1, 3, 1.

यज्ञुष्क्रिया (यज्ञुस् + क्रि°) f. *eine mit Jaḡus verbundene Handlung* Kāts. Ça. 4, 10, 13.

यज्ञुष्म n. superl. von यज्ञुस् Kāts. zu P. 8, 3, 101.

यज्ञुष् n. compar. von यज्ञुस् Schol. zu AV. Prāt. 2, 83 und zu P. 8, 3, 101.

यज्ञुष्टम् (von यज्ञुस्) adv. *von Seiten des Jaḡus, in Beziehung auf das J., im Gebiete des J.* Çat. Br. 4, 1, 2, 7. 4, 1, 11. 6, 1, 1. 5, 1, 3, 10. यदि न सक्तो वा यज्ञुष्टे वा सामतो वा यज्ञो कृतेत् 11, 3, 3, 5. 6. Âçv. Ça. 1, 12, 32. Kāts. Up. 4, 17, 5.

यज्ञुष्टा f. nom. abstr. von यज्ञुस् Kāts. zu P. 8, 3, 101. यज्ञुष्टु n. dass. obend. Vor. 7, 25.

यज्ञुष्पति (यज्ञुस् + प°) m. *der Herr der Opfersprüche*, Bez. Vishnu's Bhāc. P. 4, 19, 11.

यज्ञुष्पात्र (यज्ञुस् + पात्र) n. gaṇa कस्कादि zu P. 8, 3, 18.

यैज्ञुष्मत् (von यज्ञुस्) adj. *von einem Weisspruch begleitet*: ययस् Nā. 11, 43. इष्टकाः Bez. gewisser Backsteine beim Agnikajana Ait. Br. 5, 28. Çat. Br. 6, 1, 3, 25. 7, 3, 2, 25. 8, 7, 3, 5. 10, 4, 2, 5. 11.

यज्ञुष्य (wie oben) adj. *zum Cult gehörig* AV. 10, 3, 15.

यैज्ञुस् (von 1. यज्ञ्) Uṇādis. 2, 118. 1) n. a) *heilige Schen, Verehrung*: वहिरेव यज्ञुषा रत्तमाणा RV. 5, 62, 3. नि यदासु यज्ञुर्धे 8, 41, 8. विश्वे देवा अमु तत्ते यज्ञुर्गुः 10, 12, 3. — b) *Verehrung* so v. a. *Opferhandlung*: यज्ञुरा गमिष्टम् RV. 10, 106, 3. यज्ञुःसुत (= यज्ञुसुत nach Durga) Nā. 11, 4. — c) *Weisspruch, Opferspruch*, als technische Bez. der von den Hymnen (ऋच्) und Gesängen (सामन्) unterschiedenen liturgischen Worte.

RV. 10, 90, 9. यज्ञुषि यज्ञे समिधः स्वाहा AV. 5, 26, 1. 9, 6, 2. VS. 1, 30, 4. 1. 19, 28. Ait. Br. 1, 29. 8, 13. fg. TS. 5, 3, 3, 1. गावीधुक् चरुमेतेन यज्ञुषा चरुमायामिष्टकाया निदध्यात् 9, 4. (अनुकोत्) यज्ञुषान्यतून्नीम्यन् TBa. 2, 1, 2, 8. 3, 9. येन मन्त्रेण अनुकोति तयजुः Çat. Br. 2, 3, 3, 17. वक्षी वै यज्ञुष्याशीः 1, 2, 1, 7. 6, 3, 1, 2. अचारिषुर्गुर्भिः 4, 6, 3, 20. त्रेधा विहिता वागृचा यज्ञुषि सामानि 6, 3, 2, 4. 10, 2, 4, 6. शुक्लानि 14, 9, 4, 33. Lit. 4, 1, 5. 25. 8, 4. Kāts. Ça. 1, 3, 1. यज्ञुर्पुक्ता unter Aufzählung eines Spruchs geschirrt 14, 3, 16. KAUC. 68. KAUSH. Up. 1, 5. VS. Prāt. 1, 132. 4, 76. RV. Prāt. 11, 37. 16, 6. 8. ऋक्साम यज्ञुषे च Bhāg. 9, 17. ऋग्यजुषी M. 4, 123. सामयजुषी AK. 4, 1, 3, 4. यज्ञुषि P. 6, 1, 117. यज्ञुषि काठके 7, 4, 38. ऋग्भिर्गुर्भिः सामभिर्धुर्विज्ञुर्भिः Hārv. 1323. M. 11, 264. Sūtras. 12, 17. Vāñh. Bhā. S. 48, 31. यज्ञुषां शतरुद्रियम् MBh. 13, 913. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 9. 16. 56, a, 11. संहिता यज्ञुषाम् 53, a, 7. M. 11, 362. Bhāc. P. 4, 4, 21. यज्ञुषां पतिः 3, 14, 8. 4, 1, 6. यज्ञुःआह Verz. d. Oxf. H. 289, b, No. 693. — 2) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 73, 103. — Vgl. इष्ट°, दि°, समिष्ट°, स्तम्ब°.

यज्ञुस्सात् (von यज्ञुस्) adv. Schol. zu AV. Prāt. 2, 83.

यज्ञुर्दर (यज्ञुस् + उदर) adj. *die Jaḡus zum Bauche habend* KAUSH. Up. 1, 7.

यज्ञ (von 1. यज्ञ्) m. P. 3, 3, 90. Vor. 26, 180. *Gottesverehrung* im weitesten Sinne; sowohl a) *Verehrung in Worten der Andacht, Preis, Huldigung* (so in der alten Sprache gebraucht, vgl. jaçna im Zend), als b) *Gottesdienst, Weihehandlung, Opfer*; diese Bed. wird herrschend. Nāts. 3, 17. AK. 2, 7, 13. H. 820. an. 2, 78. HALJ. 2, 259. a) उप स्तोषाम यज्ञैः RV. 7, 2, 2. ब्रह्मन् यज्ञ 4, 10, 4. यज्ञ, वचस् 91, 10. 131, 2. 156, 1. 2, 33, 12. 5, 12, 6. यज्ञं गिरौ जर्तुः सुष्टुतिं च 43, 10. प्र यज्ञं यज्ञियैभ्यो दिवो ऋषी मरुद्भ्यः 52, 5. जर्तुः सर्वा यज्ञो जिगाति चेतनः 3, 12, 3. 6, 2, 2. 3, 2. 6, 1. उक्थं नवीयो जनयस्व यज्ञैः 18, 15. 20, 10. 21, 4. 34, 2. 48, 1. 8, 60, 10. 78, 6. सोम, रुविस्, यज्ञ 18, 14, 12. यज्ञेन यज्ञमेव यज्ञिया सन् 3, 32, 12. VS. 6, 36. — b) सं यज्ञेषु पिबधम् RV. 7, 37, 2. 70, 6. 1, 13, 12. 34,

3.9. 84, 2. तेन यज्ञेन वृत्तया आ वृषाधम् 162, 5. ह्ययमाणाः सोतृभिरुप यज्ञम् 4, 20, 2. इमं यज्ञं चैना धा अय उशन्त्यं ते आसुनो जुहुते कृष्णिन् 8, 10, 6. 14, 2. AV. 1, 15, 1. 4, 23, 2. 7, 20, 1. 4. 5. 12, 1, 22. VS. 2, 6. 4, 9. CAT. Br. 1, 1, 4, 3. 3, 2, 2. यज्ञाः संकल्पसंभवाः M. 2, 3. यज्ञाध्ययननित्य R. 1, 6, 14. यज्ञेन यज्ञदत्तिणाः 53, 24. कृतो यज्ञस्त्वदत्तिणाः Spr. 809. RAGH. 1, 26. VARĀH. BRH. S. 13, 11. 45, 5. यज्ञं यज्ञं RV. 1, 142, 8. 13, 8. R. 2, 72, 27. ईडे यज्ञेषु यज्ञियम् RV. 6, 16, 4. VS. 17, 55. यज्ञेन यज्ञं ÇĀṆKH. Çr. 16, 10, 15. M. 6, 36. fg. 8, 306. 11, 39. MBH. 13, 328. BHAG. 9, 20. R. 1, 58, 20. BHĀG. P. 3, 13, 11. यज्ञेन चरु KĀTJ. Çr. 25, 14, 29. यज्ञं भरु RV. 1, 122, 1. 2, 5, 8. यज्ञं तन् 7, 10, 2. AV. 4, 14, 4. AIT. Br. 2, 11. M. 4, 205. यज्ञं वितन् 3, 28. ÇĀK. 193. BHĀG. P. 3, 24, 24. °वितान 1, 33. °संतति 4, 7, 17. यज्ञं करु RV. 4, 34, 3. प्र यंति यज्ञम् 7, 21, 2. 44, 2. 4, 39, 5. यज्ञं गच्छेच्च चावृतः M. 4, 57. यज्ञमेव देवा उपायन् CAT. Br. 3, 2, 1, 18. परि यज्ञं नि वेदयुः RV. 4, 56, 7. यज्ञमधीयानाः CAT. Br. 14, 6, 3, 1. प्रयति यज्ञे RV. 3, 29, 16. 6, 10, 1. सद्यः संतिष्ठते यज्ञः M. 5, 98. सर्वथा वर्तते यज्ञः 2, 15. °निर्वृति 4, 23. °सिद्धि 1, 23. 11, 12. °संस्तर MBH. 12, 791. °प्रयान Verz. d. Oxf. H. 345, b, 31. °समृद्धि ebend. °भङ्ग 138, b, No. 272. दिवं देवांस्तृतीयं यज्ञो ऽगात् ÇĀṆKH. Çr. 3, 20, 4. यज्ञस्य श्रविकु RV. 1, 1, 1. 44, 11. यज्ञस्य केतुः s. u. केतु. ब्राह्मणं KĀTJ. Çr. 19, 1, 1. राजं 20, 1, 1. वैश्यं 22, 11, 7. गणं 12. एकं 25, 13, 30. द्विं 22, 11, 14. द्विजदेवयज्ञयोगप्रसक्तधी VARĀH. BRH. S. 69, 38. गिरि° ein zu Ehren eines Berges veranstaltetes Opfer HARIV. 3830. युद्धं° eine als Opfer gedachte Schlacht 13213. fg. विवाक्यज्ञे वितते KUMĀRAS. 7, 47. ज्ञानं BHAG. 9, 15. प्रस्ताव° Spr. 3273. तूष्णीमयज्ञे दत्तिणाः LĀTJ. 2, 8, 30. वेदिर्यज्ञस्याग्रेहृत्तरेदिः KAUC. 127. °काण्ड PANĒAV. Br. 11, 11, 2. 13, 6, 2. °द्वय CAT. Br. 5, 3, 5, 20. 12, 8, 2, 15. KĀTJ. Çr. 15, 5, 11. MUND. Up. 1, 2, 7. °द्वयधृक् PANĒAR. 4, 8, 26. °लिङ्ग BHĀG. P. 3, 13, 13. °कीर्ति Ind. St. 3, 459, 9. °संभाराः BHĀG. P. 2, 6, 22. °गोघ्राः (°गोघ्राः ed. Bomb.) R. 2, 71, 37. °शिष्टाशन M. 3, 118. fünf Opfer: देव°, भूत°, पितृ°, ब्रह्म°, मनुष्य° ÂÇV. GRHJ. 3, 1, 1—4. M. 3, 70. 73. 5, 169. MBH. 3, 5025. 10662. चतुर्दद्यान्मनो दद्याद्वाचं दद्याच्च सूनताम् । अनुव्रतेडुपासीत स यज्ञः पञ्चदत्तिणाः || 349. fg. Personifiziert HARIV. 11674. 14187. VP. 67. fg. BHĀG. P. 8, 16, 31. mit dem patron. Prâgâpatja, angeblicher Verfasser von RV. 10, 130. गाथा यज्ञगीता (vgl. यज्ञगाथा) MBH. 12, 791. 2316. eine Form Vishnu's 1510. BHĀG. P. 3, 13, 22. 8, 1, 18. 14, 3. PANĒAR. 4, 3, 119. H. an. ein Sohn Rukî's von der Âkûti VP. 54. Indra unter Manu Svâjambhuva BHĀG. P. 4, 1, 8. Nach H. an. noch ein Name des Feuers und = आत्मन्. — Vgl. अ°, अधि°, श्रि°, गो°, ग्रह°, जप°, देव°, नाम°, नृ°, परि°, पशु°, पाक°, पितृ°, पुनर्यज्ञ, प्रथम°, वीज°, ब्रह्म°, ब्राह्मण°, भर्तृ°, भूत°, मनुष्य°, मदा°, मातृ°, मित्र°, राज°, विधि°, वेद°, याज्ञापिनि, याज्ञिक.

यज्ञक MBH. 13, 4818 fehlerhaft für याज्ञक, wie die ed. Bomb. liest.

1. यज्ञकर्मन् (यज्ञ + क°) n. Opferhandlung KĀTJ. Çr. 1, 8, 19. WEBER, GJOT. 94. M. 2, 208. 3, 120. 5, 116. P. 1, 2, 34. R. 1, 12, 8. 39, 25. R. GORR. 1, 12, 5. 39, 25. Vgl. यज्ञानां कर्म Verz. d. Oxf. H. 30, b, 3.

2. यज्ञकर्मन् (wie oben) adj. mit einem Opfer beschäftigt: ब्राह्मण R. GORR. 1, 13, 26. 28.

यज्ञकल्प (यज्ञ + क°) adj. opferähnlich BHĀG. P. 6, 8, 13. दत्तश्चयच्चैः कल्प्यते निवृप्यते Comm.

यज्ञका f. Hypokoristikon von यज्ञदत्ता P. 7, 3, 45, Vārtt. 5, Schol.

यज्ञकाम (यज्ञ + काम) adj. nach Gottesdienst begierig RV. 10, 51, 5. TS. 3, 2, 2, 2. AV. 7, 28, 1. 103, 1. AIT. Br. 1, 5. ÇĀṆKH. Çr. 5, 2, 2. 16, 29, 7.

यज्ञकार (यज्ञ + 1. कार) adj. mit einem Opfer beschäftigt MBH. 13, 1874.

यज्ञकाल (यज्ञ + 2. काल) m. 1) Opferszeit LĀTJ. 8, 1, 1. — 2) Bez. des letzten Tages in einem Halbmonate H. 148.

यज्ञकीलकं (यज्ञ + की°) m. Opferpfosten H. 824.

यज्ञकृत (यज्ञ + कृत) 1) adj. Gottesdienst verrichtend, mit einem Opfer beschäftigt TS. 3, 2, 2, 1. 2, 3. BHĀG. P. 4, 4, 7. Opfer veranlassend, Beiw. Vishnu's MBH. 13, 7054. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 412.

यज्ञकृत्तत्र s. u. कृत्तत्र und die Nachträge u. d. W.

यज्ञकेतु (यज्ञ + केतु) m. 1) Kenntniss des Gottesdienstes habend (etwa sov. a. यज्ञधीर) RV. 4, 51, 11. = यज्ञः प्रज्ञापको यस्य SĀ. — 2) N. pr. eines Rākshasa R. 6, 18, 14. wohl fehlerhaft für यज्ञकोप.

यज्ञकोप (यज्ञ + कोप) m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 80, 1. 6, 69, 11. 7, 5, 36.

यज्ञकर्तु (यज्ञ + कर्तु) m. 1) eine gottesdienstliche Handlung, Ritus; das Ganze einer Feier, Haupthandlung AIT. Br. 1, 22. अग्निष्टोमं यथा समुद्रं मोत्या एवं सर्वं यज्ञकर्तवो ऽपिपत्ति 3, 39. इन्द्रादधो नाम यज्ञकर्तुः 40. 43. 6, 31. राजसूय 7, 15. TBR. 1, 3, 2, 1. 4, 2, 5, 2, 1. 7, 2, 2, 2, 1. अग्निहोत्र 3, 2, 1. 3, 8, 2, 1. 10, 2, 2. TS. 3, 1, 2, 3. 6, 4, 2, 4. CAT. Br. 2, 3, 2, 10. 3, 9, 2, 33. 5, 2, 2, 9. 10, 4, 2, 4. सौत्रामणी 12, 8, 2, 1. अश्वमेध 13, 4, 2, 1. ÇĀṆKH. Çr. 15, 1, 3. 16, 23, 6. 29, 8. BHĀG. P. 8, 20, 11. Personif. eine Form Vishnu's 4, 7, 46. 5, 18, 35. — 2) pl. die Jāgña und Kratu genannten Opfer Ind. St. 2, 96. fg. WEBER, RĀMAT. UP. 354. — Vgl. घ्राहृत°.

यज्ञक्रिया (यज्ञ + क्रि°) f. Opferhandlung KATHĀS. 82, 9. P. 1, 2, 34. Sch. Verz. d. Oxf. H. 339, b, 4.

यज्ञगाथा (यज्ञ + गा°) f. ritueller Gedenkvers AIT. Br. 3, 43. ÂÇV. Çr. 2, 12, 6. GRHJ. 1, 3, 10. ÇĀṆKH. Çr. 16, 8, 26. 9, 6. Vgl. गाथा यज्ञगीता MBH. 12, 791. 2316.

यज्ञगिरि (यज्ञ + गि°) m. N. pr. eines Berges HARIV. 5327.

यज्ञघ्न (यज्ञ + घ्न) adj. Opfer störend; m. ein Opfer störender Dämon R. 1, 11, 16 (21 GORR.). 12, 3. BHĀG. P. 3, 22, 30. 4, 4, 32. 6, 6, 34.

यज्ञज्ञ (यज्ञ + ज्ञ) adj. des Gottesdienstes kundig Nir. 11, 18.

यज्ञतति (यज्ञ + 2. त°) f. Opferdarbringung AV. Prāt. 4, 104.

यज्ञतर्तु (यज्ञ + तर्तु) f. eine Form —, Species des Gottesdienstes KAUC. 138. Bez. gewisser Vjāhrti CAT. Br. 4, 5, 2, 3. gewisser Ishākā TS. 5, 4, 2, 2.

यज्ञतत्त्वमुधानिधि m. Titel eines Werkes Ind. St. 1, 470. COLEBR. Misc. Ess. 1, 81.

यज्ञतत्त्वसूत्र n. Titel eines Sūtra Ind. St. 1, 470.

यज्ञत्रातर (यज्ञ + त्रा°) m. Beschützer des Opfers, Bein. Vishnu's PANĒAR. 4, 3, 36 (S. 248).

यज्ञदत्तिणा (यज्ञ + द°) f. ein den dienstatthuenden Priestern verabfolgtes Opfergeschenk R. 2, 75, 24.

यज्ञदत्त (यज्ञ + दत्त) m. ein häufig vorkommender Mannsname R. GORR. 2, 66, 6. KATHĀS. 21, 109. 28, 162. PANĒAR. 199, 8. ed. orn. 63, 17. beispielsweise gebraucht wie Gajus KAN. 3, 2, 6. 10. WEBER, Nax. 2, 319.

Mum, ST. 3, 70. — °वध GILB. Bibl. 118. fgg. — Vgl. यज्ञदत्ति.

यज्ञदत्तक m. Hypokoristikon von यज्ञदत्त P. 5, 3, 78, Sch.

यज्ञदत्तशर्मन् m. N. pr. beispielsweise gebraucht wie Gajus Schol. zu KĪTJ. ÇA. 158, 3. 286, 17. 390, 20.

यज्ञदीक्षा (यज्ञ + दी°) f. Weihe zu einem Opfer M. 2, 169. R. GORR. 1, 22, 7. 7, 37, 10.

यज्ञदेव (यज्ञ + देव) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 114, 91.

यज्ञद्रव्य (यज्ञ + द्रव्य) n. ein zum Opfer erforderlicher Gegenstand R. GORR. 1, 61, 7. = पात्रीय TRIK. 2, 7, 9.

यज्ञदुक् (यज्ञ + दुक्) m. ein Feind der Opfer, ein Rākshasa WILSON.

यज्ञधर (यज्ञ + धर) adj. das Opfer tragend; m. Bein. Viṣṇu's H. c. 67.

यज्ञधीर (यज्ञ + 2. धीर) adj. der Götterverehrung kundig RV. 7, 87, 3.

यज्ञनारायण (यज्ञ + ना°) m. N. pr. eines Mannes COLEBR. Misc. Ess. 2, 49. °दीक्षित HALL 172.

यज्ञनिष्कृत् (यज्ञ + नि°) adj. den Gottesdienst ordnend RV. 10, 66, 8.

यज्ञनी (यज्ञ + 2. नी) adj. den Gottesdienst leitend RV. 1, 13, 12. 10, 88, 17. 107, 6. VS. 2, 6.

यज्ञनेमि (यज्ञ + ने°) adj. von Opfern rings umgeben, Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 8, 26.

यज्ञपति (यज्ञ + प°) m. 1) Herr des Gottesdienstes, so heisst derjenige, welcher eine Cerimonie anstellen lässt und bestreitet, RV. 10, 170, 1. AV. 2, 33, 2. 4, 11, 5. VS. 1, 2. 12, 2, 6. 12, 3, 3. 6, 10. 11. 18, 59. AIT. BR. 5, 27. TS. 3, 1, 4. 4, 6, 2, 3. ÇAT. BR. 1, 8, 4, 28. ÇĀNKH. ÇA. 10, 13, 13. VP. bei MUIR, ST. 1, 62. derjenige, welchem zu Ehren ein Opfer dargebracht wird, Bein. Soma's (nach MAULDH.) VS. 8, 25. Viṣṇu's BŪG. P. 2, 4, 20. 9, 14. 4, 19, 3. 20, 1. 21, 26. 8, 17, 7. Verz. d. Oxf. H. 9, 1, 1. — 2) N. pr. eines Autors HALL 30. — Vgl. यज्ञपत.

यज्ञपत्नी (यज्ञ + प°) f. die am Opfer theilnehmende Gattin des Veranstalters eines Opfers MBH. 1, 7353. 12, 9816 (die ed. Bomb. °पत्नी-त्वमानीता). BŪG. P. 11, 12, 6.

यज्ञपथ (यज्ञ + पथ) m. Pfad der Verehrung oder des Opfers ÇAT. BR. 1, 1, 3, 6. 3, 2, 4. 7, 3, 2, 22. 12, 4, 2, 1.

यज्ञपद् oder °पाद्, adj. f. °पदे etwa im Opfer fussend AV. 10, 10, 6.

यज्ञपरिभाषा f. Titel eines Sūtra des Āpastamba MUIR, ST. 2, 181, 1 v. u. 3, 41, 7. °सूत्राणि Z. d. d. m. G. 9, XLIII.

यज्ञपर्युत् (यज्ञ + प°) n. Fuge des Opfers: यज्ञ इत्याद्यं यज्ञपर्युत्तरिपात् TBa. 3, 7, 2, 5. 12, 5, 12. 1, 1, 9, 5. TS. 5, 2, 5, 1. 6. 6, 1, 2, 5.

यज्ञपशु (यज्ञ + 1. पशु) m. Opferthier BŪG. P. 4, 19, 11. 28, 26. Pferd ÇANDAM. im ÇKDR.

यज्ञपात्र (यज्ञ + पात्र) n. Opfergeräth ÇAT. BR. 1, 1, 2, 12. 4, 17. 12, 3, 2, 7. ĀÇV. GĀH. 4, 2, 1. KAUC. 81. KĪTJ. ÇA. 23, 7, 31. AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 90. M. 3, 116. 167. R. GORR. 2, 83, 82. 34. 3, 76, 23. BŪG. P. 4, 3, 15. P. 1, 3, 64. 8, 1, 15. VOP. 23, 51.

यज्ञपात्रीय (von यज्ञपात्र) adj. zu einem Opfergeräth geeignet ÇAT. BR. 2, 2, 4, 10.

यज्ञपार्थ (यज्ञ + पार्थ) n. Titel einer Schrift Ind. St. 3, 269. WEBER, GJOT. 49. MÜLLER, SL. 256. HALL 192. Verz. d. B. H. No. 261. Verz. d. Oxf. H. 270, 1, 32. 277, 1, 12. 279, 1, 21. 292, 1, 51. Nach AUFRECHT m. N. VI. Theil.

pr. eines Autors.

यज्ञपुच्छ (यज्ञ + पुच्छ) n. Schwanz d. h. Endstück des Opfers ĀÇV. ÇA. 6, 11, 2. LĪTJ. 9, 3, 4. ÇAT. BR. 11, 3, 11.

यज्ञपुमंस् (यज्ञ + पु°) m. die Seele des Opfers, Bein. Viṣṇu's BŪG. P. 4, 28, 29. PAÑĀR. 4, 3, 36 (S. 248).

यज्ञपुरश्चरणा (यज्ञ + पु°) n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 470.

यज्ञपुरुष (यज्ञ + पु°) m. = यज्ञपुमंस् H. 214. Verz. d. Oxf. H. 183, 1, 36. VP. bei MUIR, ST. 1, 63. BŪG. P. 1, 3, 38. 2, 7, 11. 3, 13, 23. 22, 31. 4, 14, 25. 5, 3, 1. 8, 17, 8. 9, 18, 48. °पुरुष 4, 13, 4. 14, 13.

यज्ञप्री (यज्ञ + 2. प्री) adj. am Opfer sich vergnügend: इयं दुक्स्मुदुयां विश्वधायसं यज्ञप्रीये यज्ञमानाय सुकृते RV. 10, 122, 6. VS. 27, 31.

यज्ञफलद (यज्ञ - फल + 1. द) adj. Opfer belohnend, Bein. Viṣṇu's PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 248).

यज्ञवन्धु (यज्ञ + व°) m. Opfergenosse RV. 4, 1, 9.

यज्ञवाहु (यज्ञ + वाहु) m. des Opfers Arm, ein N. des Feuers und zugleich N. pr. eines Sohnes des Prijavrata BŪG. P. 5, 1, 25. 34. 20, 9.

1. यज्ञभाग (यज्ञ + भाग) m. Antheil am Opfer HARIV. 8002. 8006. KUMĀRAS. 1, 17. BŪG. P. 9, 17, 15. MĀRK. P. 103, 4. °हानरीन् 103, 20. °भुञ्ज् einen Opferantheil geniessend; m. ein Gott BŪG. P. 8, 14, 6. MĀRK. P. 103, 6. KUMĀRAS. 6, 72.

2. यज्ञभाग (wie eben) adj. einen Antheil am Opfer habend: सुरा: MĀRK. P. 118, 7. m. ein Gott: यज्ञभागीश्वर m. Bein. Indra's ÇĀK. 186.

यज्ञभाजन (यज्ञ + भा°) n. Opfergeräth ĠĀTADH. im ÇKDR.

यज्ञभाण्ड (यज्ञ + भा°) n. dass. R. 1, 4, 21.

यज्ञभावन (यज्ञ + भा°) adj. Opfer fördernd, Beiw. Viṣṇu's BŪG. P. 3, 13, 33. 4, 7, 48. PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 248). यज्ञभाव्यत आक्रियते Comm. zu BŪG. P.

यज्ञभुज् (यज्ञ + 4. भुञ्ज्) adj. Opfer geniessend; m. ein Gott, insbes. Viṣṇu MBH. 13, 7054. BŪG. P. 4, 13, 32. 9, 17, 4. MĀRK. P. 73, 6. 104, 12. PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 248).

यज्ञभूमि (यज्ञ + भू°) f. Opferstätte R. 1, 11, 14 (19 GORR.). 73, 14 (75, 15 GORR.). R. GORR. 1, 13, 1. KATHA. 81, 105.

यज्ञभूषण (यज्ञ + भू°) m. weisses Darbha-Gras RĪG. im ÇKDR.

यज्ञभूत् (यज्ञ + भूत्) m. der Veranstalter eines Opfers VARAṆ. BR. S. 13, 11. Beiw. Viṣṇu's MBH. 13, 7054.

यज्ञभोक्तार (यज्ञ + भो°) m. Geniesser der Opfer, Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 1, 34.

यज्ञमण्डल (यज्ञ + म°) n. Opferrund, Opferstätte R. 3, 4, 12.

यज्ञमनस् (यज्ञ + म°) adj. auf das Opfer merkend ĀÇV. ÇA. 1, 12, 30.

यज्ञमन्मन् (यज्ञ + म°) adj. opferwillig RV. 7, 61, 4.

यज्ञमय (von यज्ञ) adj. das Opfer in sich enthaltend HARIV. 11363. — Vgl. वेदयज्ञमय.

यज्ञमहोत्सव (यज्ञ + म°) m. eine grosse Opferfeier BŪG. P. 4, 19, 2.

यज्ञमालि (यज्ञ + मा°) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 11, a, 6. Verz. d. B. H. 130.

यज्ञमुख (यज्ञ + मुख) n. Mund und Eingang des Opfers AIT. BR. 1, 8. fgg. TBa. 1, 1, 9, 4. 2, 2, 8. ऋग्वेदे यज्ञमुखम् 6, 2, 8. 11. यज्ञमुखं वा ऋग्वेदे ब्रह्मेता व्याकृतयो यज्ञमुख एव ब्रह्मं कुरुते TS. 1, 6, 40. 2. 3, 1, 2, 1.

ÇAT. Bn. 1,1,2,3. 2,3,4,20. 12,7,3,12.

यज्ञमुष् (यज्ञ + 2. मुष्) adj. das Opfer raubend; m. ein dem Opfer nachstellender Dämon TS. 3,5,4,1. KĀṬH. 32,6. MBH. 3,14165. fg. VARĀH.

BṆH. S. 19,18. — Vgl. इष्टिमुष्.

यज्ञमुक् in der Stelle पुरा यज्ञमुक्ते रत्नोसि तीर्थेष्वपि गोपायसि ÇĀṆKH. Bn. 12,1.

यज्ञमूर्ति (यज्ञ + मूर्) m. N. pr. eines Mannes HALL 54.

यज्ञमेनि s. u. मेनि.

यज्ञपशर्त्त (यज्ञ + पशस्) n. Anmuth des Opfers TS. 5,1,4,3. 6,5,2,4.

यज्ञयोग्य (यज्ञ + योग्य) adj. zum Opfer geeignet; m. *Ficus glomerata* RĪĀAN. im ÇKDn.

यज्ञरस (यज्ञ + रस) m. Opfernass d. i. der Soma HARIV. 2589. — Vgl. यज्ञरेतस्.

यज्ञरान् (यज्ञ + रान्) m. König des Opfers, der Mond H. ç. 11. wohl fehlerhaft für यज्ञराज्; vgl. यज्ञनो पतिः u. यज्ञन्.

यज्ञरुचि (यज्ञ + रुचि) m. N. pr. eines Dānava KATHĀS. 47,25.

यज्ञरेतस् (यज्ञ + रे) n. der Same des Opfers d. i. der Soma BṆG. P. 4,24,38. — Vgl. यज्ञरस.

यज्ञर्त्त (यज्ञ + र्त्त) adj. etwa opfergerecht AV. 8,10,4.

1. यज्ञवर्चस् (यज्ञ + वर्) n. Opferwort AV. 11,3,19.

2. यज्ञवचस् (wie oben) m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Rāgastambājana ÇAT. Bn. 10,6,8,9. pl. PRAYANĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55,13.

यज्ञ्वनस् (यज्ञ + व) adj. Opfer liebend RV. 10,50,5.

यज्ञ्वत् (von यज्ञ) adj. verehrend RV. 3,27,6.

यज्ञवराक् (यज्ञ + व) m. Vishṇu als Eber WILSON. — Vgl. यज्ञसूक्.

यज्ञवर्धन (यज्ञ + वर्ध) adj. Opfer fördernd AV. 10,6,34.

यज्ञवर्मन् (यज्ञ + वर्म) m. N. pr. eines Fürsten Z. f. d. K. d. M. 3,168.

यज्ञवल्क m. N. pr. eines Mannes: यज्ञस्य वल्को वक्ता यज्ञवल्कः तस्यापत्यं याज्ञवल्क्यः ÇĀṆKH. zu BṆH. ĀR. Up. 1,4,3.

यज्ञवल्ली (यज्ञ + व) f. = सोमवल्ली *Cocculus cordifolius* DC. RĪĀAN. im ÇKDn.

यज्ञवाट (यज्ञ + वाट) m. Opferstätte HAR. 123. ÇAUNAKA bei MÜLLER, SL. 236,5. MBH. 3,9910. 15290. 7,2173. 12,9468. 14,90. 282. HARIV. 1418. 8010. R. 1,44,35. 50,1. (51,1 GOMR.). 62,23. R. GOMR. 1,4,23. 7,91,15. MĀKĀH. 174,19. BṆG. P. 10,23,33.

यज्ञवाम (यज्ञ + वाम) m. N. pr. eines Mannes VĀJU-P. in VP. I, 153.

यज्ञवास्तु (यज्ञ + वा) n. Stätte des Gottesdienstes, Opferplatz AIT. Bn. 2,1. 13. TS. 2,6,2,3,1,9,5. 4,19,2. ÇAT. Bn. 12,3,4,1. ÇĀṆKH. Bn. 10,2. KAUC. 67. Kurzer Ausdruck für यज्ञवास्तुक्रिया (vgl. GRHJASĀṆG. 2,12) GOMR. 1,8,26. 31.

यज्ञवाक् (यज्ञ + वाक्) 1) adj. das Opfer geleitend, — zu den Göttern befördernd MBH. 1,8354. 2,304. 13,625. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 12. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9,2572.

यज्ञवक्त्र (यज्ञ + वा) adj. 1) das Opfer geleitend so v. a. vollführend: विप्राः MBH. 12,9721. — 2) dessen Vehikel das Opfer ist, Bein. Vishṇu's MBH. 13,7053. Çiva's Çiv.

यज्ञवाक्स् (यज्ञ + वा) adj. 1) Verehrung bringend: वर्धो धा यज्ञवाक्से RV. 3,8,3. 24,1. देवीं धियं मनमक्ते वर्धो धा यज्ञवाक्स्-VS. 4,11.

— 2) Verehrung empfangend, von Göttern: यज्ञैर्मयि यज्ञवाक्स् सेमेभिः सोमपातमम् । कोत्राभिरिन्द्रं वावधुः RV. 3,12,20. 1,5,11. 86,3. 4,47,4. AV. 6,114,2. TS. 1,8,3,1.

यज्ञवाक्त्रि (यज्ञ + वा) adj. das Opfer geleitend, — zu den Göttern befördernd: षष्ठं MBH. 13,1318.

यज्ञविद् (यज्ञ + विद्) adj. opferkundig ÇAT. Bn. 14,6,3,4. VARĀH. BṆH. S. 16,8.

यज्ञविद्या (यज्ञ + वि) f. Opferkunde PRAB. 107,5. 108,11.

यज्ञविधृष्ट s. u. 1. धृष् mit वि 3).

यज्ञवीर्य (यज्ञ + वीर्य) adj. dessen Macht auf dem Opfer beruht, Beiw. Vishṇu's BṆG. P. 6,9,30.

यज्ञवृत् (यज्ञ + वृत्) m. Opferbaum d. i. *Ficus indica* RĪĀAN. im ÇKDn.

यज्ञवृद्ध (यज्ञ + वृद्ध) adj. durch Opfer ergötzt: Indra RV. 6,21,2.

यज्ञवृध् (यज्ञ + वृध्) adj. opferfroh oder opferreich AV. 4,23,3.

यज्ञवेशर्त्त (यज्ञ + वे) n. Einbruch in den Gottesdienst, Opferstörung, Entweihung AIT. Bn. 2,11. 31. 3,46. देवा वै यज्ञमतन्वत तांस्तन्वानानमुरा ऋग्याप्यज्ञवेशसमेधां करिष्याम इति 6,4. स यज्ञवेशर्त्तं कृत्वा प्रासकृा सोममपिबत् TS. 2,4,42,1. 5,2,1. 3,4,2,8. 40,4. 5,1,2,3. 6,3,4,9. ÇAT. Bn. 1,6,2,8. 12,7,2,1. 8,2,1. 13,2,2,3. ÇĀṆKH. Bn. 7,8.

यज्ञवोढवे (यज्ञ + वो) dat. von वोढु und infin. zu वृत्) um die Opfer zu geleiten, — zu den Göttern zu befördern NIDĀNAS. 1,6,14 in Ind. St. 8,114.

यज्ञव्रत (यज्ञ + व्रत) adj. in der Observanz des Opfers stehend TS. 6,1,2,4.

यज्ञशत्रु (यज्ञ + शत्रु) m. Feind des Opfers; N. pr. eines Rākshasa R. 3,29,30. 6,19,22.

यज्ञशमल s. शमल.

यज्ञशरण (यज्ञ + शरण) n. Opferschuppen MĀLAV. 70,21.

यज्ञशाला (यज्ञ + शा) f. Opferhalle BṆG. P. 4,4,21. SĀJ. zu RV. 1,1,8. 13,6 (bei ROSEN यज्ञशालाद्वाराणि, bei MÜLLER यज्ञस्य शा). 3,53,17. = अग्निशरण Schol. zu ÇĀK. 48,4.

यज्ञशास्त्र (यज्ञ + शास्त्र) n. die Lehre vom Opfer M. 4,22.

यज्ञशील (यज्ञ + शील) 1) adj. an Opfer gewöhnt, häufig Opfer vollbringend M. 11,20. Spr. 4420. BṆG. P. 5,4,12. — 2) m. N. pr. eines Brahmanen Verz. d. Oxf. H. 76, b, 23.

यज्ञशेष (यज्ञ + शेष) Ueberbleibsel von einem Opfer H. 834. M. 3,285.

यज्ञश्री (यज्ञ + श्री) 1) adj. das Opfer fördernd RV. 1,4,7. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 473. BṆG. P. 12,1,25.

यज्ञश्रेष्ठा (यज्ञ + श्रेष्ठ) f. *Cocculus cordifolius* DC. RĪĀAN. im ÇKDn.

यज्ञसंशित (यज्ञ + सं) adj. vom Opfer getrieben AV. 10,5,31.

यज्ञसंस्था (यज्ञ + सं) f. Opfergrundform ÇĀṆKH. GRHJ. 1,1. 21.

यज्ञसदन (यज्ञ + स) n. Opferhalle MBH. 2,1856. BṆG. P. 3,6,27.

यज्ञसदस् (यज्ञ + स) n. Opferversammlung BṆG. P. 4,4,9.

यज्ञसौध (यज्ञ + साध्) adj. Gottesdienst vollführend RV. 1,96,3. 114,4.

यज्ञसौधन (यज्ञ + सा) adj. dass. RV. 1,145,3. 9,72,4. als Beiw. Vishṇu's Opfer zu Wege bringend, — veranlassend MBH. 13,7054.

यज्ञसार (यज्ञ + सार) m. 1) das Beste beim Opfer, als Bein. Vishṇu's PĀNĀAN. 4,3,50. — 2) *Ficus glomerata* ÇANDĀK. in Verz. d. Oxf. H. 198, b, 45. RĪĀAN. im ÇKDn.

यज्ञसारथि (यज्ञ + सा) N. eines Sāman Ind. St. 3,230, a. LĪTĀ. 1,6,40.

यज्ञसूक्त (यज्ञ + सूक्) m. = यज्ञसूक्त Būg. P. 3, 19, 9.

यज्ञसूत्र (यज्ञ + सूत्र) n. die beim Opfer über die linke Schulter hängende heilige Schnur Ġāṭhū, Vāddhādītjasaṁhitā und Kalki-P. 4 im ÇKDa. R. 1, 4, 19. AK. 2, 7, 49. H. 845.

यज्ञसेन (यज्ञ + सेना) m. N. pr. eines Mannes TS. 5, 3, 9, 1. Kīṭh. 21, 4. Bein. Drupada's MBu. 1, 5174. 6851. 2, 126. 5, 7461. ein Fürst von Vidarbha Mālav. 69, 17. ein Dānava Kāṇās. 47, 17. unter den Beinamen Viṣṇu's MBu. 12, 1510. — Vgl. यज्ञसेन, यज्ञसेन.

यज्ञसेम (यज्ञ + सेम) m. N. pr. verschiedener Brahmanen Kāṇās. 10, 6. 61, 300. 97, 8. 114, 88. Verz. d. Oxf. H. 153, a, 9.

यज्ञस्थल (यज्ञ + स्थल) n. 1) Opferstätte Verz. d. Oxf. H. 138, b, 18. — 2) N. pr. eines Agrahāra Kāṇās. 28, 156. 97, 7. 114, 88. eines Grāma 96, 8. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 153, a, 8.

यज्ञस्थाणु s. स्थाणु.

यज्ञस्थान (यज्ञ + स्थान) n. Opferstätte Hān. 125. Ġāṭhū. im ÇKDa.

यज्ञस्वामिन् (यज्ञ + स्वा) m. N. pr. eines Brahmanen Kāṇās. 123, 239.

यज्ञर्क्षन् (यज्ञ + र्क्षन्) adj. Gottesdienst —, Opfer störend, — verderbend TS. 3, 8, 4, 1. Kīṭh. 32, 6. Pāṇāv. Bn. 13, 6, 9. Būg. P. 4, 19, 15. Çiva 6, 58. MBu. 3, 15855.

यज्ञर्क्षन् (यज्ञ + र्क्षन्) adj. dass.; m. N. pr. eines Rākṣasa R. 5, 79, 12.

यज्ञर्क्षदप (यज्ञ + र्क्षदप) adj. bei dem das Opfer das Herz ist, der das Opfer über Alles gern hat Būg. P. 4, 9, 24.

यज्ञर्क्षेतर (यज्ञ + र्क्षे) m. 1) Opferer im Gottesdienst RV. 8, 9, 17. — 2) N. pr. eines Sohnes des Manu Uttama: °र्क्षेतरादप: Būg. P. 8, 1, 23. °र्क्षेतर BURNOUT.

यज्ञाश (यज्ञ + अश) m. Opferantheil: °भुञ्ज् ein Gott KUMĀRA. 3, 14.

यज्ञागार (यज्ञ + अगार) n. Opferschuppen Çāṅk. Çn. 5, 14, 1. 18, 24, 14. MBu. 2, 832.

यज्ञाङ्ग (यज्ञ + अङ्ग) 1) n. Glied — d. h. Theil, Mittel, Werkzeug des Opfers Lāṭṭ. 1, 2, 15. Kāṭṭ. Çn. 24, 6, 1. KAUC. 1. 2. Nir. 7, 4. 14, 1. KUMĀRA. 1, 17. — 2) m. a) Ficus glomerata AK. 2, 4, 3, 2. Acacia Catechu Willd. RĪĀN. im ÇKDa. Clerodendrum Siphonanthus R. Br. ÇABDAK ebend. — b) Bein. Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's MBu. 13, 7053. PĀṆĀR. 4, 3, 59. 8, 26. Çiva's Çiv. — 3) f. Cocculus cordifolius DC. RĪĀN. im ÇKDa.

यज्ञात्मन् (यज्ञ + आत्मन्) m. die Seele des Opfers, Bein. Viṣṇu's Būg. P. 4, 7, 33.

यज्ञात्ममिथ (यज्ञात्मन् + मिथ) m. N. pr. eines Mannes HALL 171. fgg.

यज्ञानुकारिण (यज्ञ + अनुकारिण) adj. Opfer beschauend TBa. 1, 1, 4, 4. = यज्ञतत्त्वप्रकाशनसमर्थ Comm.

यज्ञाप्त (यज्ञ + अप्त) m. Beschluss eines Opfers H. 834. HALL. 2, 262. °कृत् unter den Beinamen Viṣṇu's MBu. 13, 7054.

यज्ञाय (von यज्ञ), partic. °यत् im Gottesdienst thätig RV. 5, 41, 1.

यज्ञायर्क्षिय n. N. eines nach dem Verse यज्ञा यज्ञा° (RV. 4, 168, 1) benannten Sāman, welches als letztes Glied des Agnishiṭoma auch Agnishiṭoma-Sāman heisst, AV. 8, 10, 13. 15. 17. 15, 2, 2. 3, 5, 4, 2. VS. 12, 4. TS. 5, 4, 20, 2. 5, 8, 1. TBa. 2, 2, 3, 3. ÇAT. Ba. 3, 1, 3, 39. 4, 4, 10. 13. PĀṆĀV. Bn. 15, 9, 12. KĀṬṬ. Çn. 4, 10, 1. 22, 6, 8. LĀṬṬ. 6, 12, 6. ĀÇV. Çn. 6, 8, 12. 7, 5, 7. 9, 6, 4. KĀṆD. Up. 2, 19, 1. 2. N. verschiedener

Sāman Ind. St. 3, 230, a. अग्निर्वैश्वानरस्य य° 201, a. अनुष्टा° 202, b. भर्तृक्षस्य य° 227, a.

यज्ञायतन (यज्ञ + आयतन) n. Opferstätte MBu. 1, 561. 3, 10376. R. 1, 12, 35. 4, 37, 38.

यज्ञायुधं (यज्ञ + आयुधं) n. Opfergeräthe AV. 12, 3, 23. 18, 4, 2. AIT. Bn. 7, 19. zehn sind aufgezählt TS. 1, 6, 8, 2. 3. TBa. 3, 2, 5, 9. ÇAT. Bn. 1, 6, 8, 2. KĀṬṬ. 32, 7. die Bez. scheint übertragen zu sein auf eine gewisse, mit च मे endigende Litanei TS. 5, 4, 8, 2.

यज्ञायुधिन् (von यज्ञायुध) adj. mit den Opfergeräthen versehen ÇAT. Bn. 12, 5, 2, 8.

यज्ञारङ्गशपुरो f. N. pr. einer Stadt Rora in der Einl. zu Nir. L. wohl fehlerhaft für यज्ञर°.

यज्ञारि (यज्ञ + अरि) m. Feind des Opfers, Bein. Çiva's DHANĀŚĀLA im ÇKDa.

यज्ञार्ह (यज्ञ + अर्ह) 1) adj. Opfer verdienend, zum Opfer geeignet H. 830. — 2) m. du. Bez. der AÇvin H. 5. 38, wo wohl यज्ञार्ह zu lesen ist.

यज्ञावयव (यज्ञ + अवयव) adj. dessen Glieder aus Opfern bestehen, Bein. Viṣṇu's Būg. P. 3, 18, 20.

यज्ञाशन (यज्ञ + अशन) m. Opferverzehrter, ein Gott H. 88. Sch.

यज्ञासाह (यज्ञ + साह) adj. des Opfers mächtig: °साहम् acc. RV. 10, 20, 7.

यज्ञिक m. 1) (von यज्ञ) Butea frondosa Ġāṭhū. im ÇKDa. — 2) oxyt. = यज्ञदत्तक P. 5, 3, 78. Sch. — Vgl. पैतृ°.

यज्ञिन् (von यज्ञ) adj. opferreich: Viṣṇu MBu. 13, 7054. दातायणयज्ञिन् s. u. दातायणयज्ञ.

यज्ञिप् (wie eben), partic. °यत् zur Erkl. von अर्घयत् ÇAT. Bn. 9, 2, 2, 10.

यज्ञिय (wie eben) 1) adj. P. 5, 1, 71. nebst VĀRT. Vor. 7, 15. a) verehrungswürdig, opferwürdig, am Opfer Theil habend, heilig, göttlich; gew. Beiw. der Götter und dessen was ihnen gehört; m. Gott. Nir. 7, 27. 29. यज्ञियाः, मानुषाः RV. 4, 1, 20. 43, 1. शृणवतु नो दिव्याः पार्थिवास्तो गोब्राता उत ये यज्ञियासः 7, 35, 14. ये देवानां यज्ञिया यज्ञियानी मनोर्यज्ञाः 15. ये स्वा मनोर्यज्ञियाः 10, 36, 10. साकं देवैर्यज्ञियास्तो भविव्यथ 1, 161, 2. 6. इन्द्रा गृहि प्रथमो यज्ञियानाम् 6, 41, 1. देवाः 1, 139, 7. 188, 3. 2, 41, 21. 3, 6, 3. 10, 53, 2. प्र यज्ञं यज्ञियैभ्यो दिवो र्वर्चा मरूतः 5, 52, 5. पितरौ नमस्या देवा यज्ञियाः TS. 2, 5, 8, 6. Būg. P. 4, 7, 41. HARIV. 1528. यज्ञिया-न्कृतवान्देत्यान्देवाश्चाप्ययज्ञियान् 2266. 12639. भाग RV. 2, 23, 2. 3, 60, 1. 10, 124, 3. HARIV. 2803 (यज्ञिय die neuere Ausg.). नामन् RV. 1, 72, 3. 6. 48, 21. 1, 4. AIT. Bn. 5, 23. AV. 2, 12, 2. Wagen der AÇvin RV. 1, 119, 1. Flüsse 3, 33, 11. भुवो विश्वेषु सवनेषु यज्ञियः 10, 30, 1. AV. 6, 108, 1. 7, 80, 4. गावः MBu. 13, 3848. — b) im Gottesdienst thätig, — kundig, dazu fähig u. s. w.; andächtig, fromm: प्र यज्ञियेषु शर्वसा मदसि RV. 7, 57, 1. 1, 148, 3. 6, 5, 2. अग्निदेवेषु सवसुः स विनु यज्ञियास्वा 8, 39, 7. 10, 11, 1. 18, 2. AV. 7, 28, 1. अर्भूम यज्ञियाः शुद्धाः 12, 2, 13. TS. 3, 2, 4, 1. ÇAT. Bn. 3, 1, 2, 9. HARIV. 11363. — c) zur Verehrung —, zum Gottesdienst —, zum Opfer gehörig, — passend u. s. w.; heilig AK. 2, 7, 27. H. 830. स्तोम RV. 3, 60, 7. अरमति 7, 42, 3. 10, 44, 6. अत 66, 9. धी 101, 9. स यज्ञिया यज्ञतु यज्ञियां सतून् 10, 11, 1. कर्मन् Opferhandlung JĀN. 3, 28. अन्न AV. 6, 116, 1. 122, 5. 10, 9, 3. चरु 11, 1, 16. द्यावापृथिव्यो व यज्ञिये ऽग्निमाधत्ते TBa. 1, 1, 2, 3. 2, 4, 2. अग्नेस्तून्: 8. केतवः 9. TS. 2, 6, 9, 1. वृत् ÇAT. Bn. 1,

3, 2, 20. 10, 2, 2, 1. *ĀcV. GṛhJ. 3, 8, 3. MBh. 13, 4700. Mārk. P. 40, 70. AK. 3, 4, 17, 99. घ्रापः ĀcV. GṛhJ. 4, 7, 15. इव्य HARIV. 2161. पशु, अश्व, गो R. 1, 40, 7. 61, 14. R. Gorr. 1, 41, 7. s. MBh. 13, 3848. 14, 2224. — R. Gorr. 1, 12, 28. = मेध्य *Çāṁk.* zu *Bṛh. Ār. Up. S. 37. दिष् *ĀcV. GṛhJ. 4, 8, 11. Gorr. 1, 9, 15. देश M. 2, 23. तस्माद्विंसा न यज्ञिया MBh. 12, 9828. यज्ञि-यतम Çat. Br. 1, 1, 4, 12. — 2) m. Bez. des dritten Zeitalters Tārk. 1, 1, 112. — Vgl. यज्ञ, पूज (unter पूजयज्ञ) und पैतृ.***

यज्ञियशाला (यज्ञ + शा) f. *Opferhalle GāṭhJ. im ÇKDr.*

यज्ञीय (von यज्ञ) 1) adj. *zum Opfer passend: अरुन् MBh. 3, 10376. अयज्ञीयदुमे देशे 13, 1320. 4700. भाग Opferantheil HARIV. 2803 (die ältere Ausg. यज्ञिय). = मेध्य Çāṁk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 18. An den drei ersten Stellen durch das Metrum bedingt. — 2) m. Ficus glomerata Rāṅān. im ÇKDr.*

यज्ञीयब्रह्मपादप (यज्ञ + ब्र) m. *eine best. Pflanze, = विकङ्कत Rāṅān. im ÇKDr.*

यज्ञेश (यज्ञ + ईश) m. *Herr der Verehrung, — des Opfers, Bein. Vi-ṣṇu's Bhāg. P. 1, 3, 7. 12, 35. 4, 7, 47. 12, 10. 23, 25. 5, 4, 7. 6, 6, 22. 8, 17, 8. 9, 14, 47. Pāṇkār. 4, 3, 35 (S. 248). der Sonne Mārk. P. 104, 38. 111, 2.*

यज्ञेश्वर 1) m. (यज्ञ + ई) a) *Herr der Verehrung, — des Opfers, Bein. Viṣṇu's VP. bei Muir, ST. 1, 62. Bhāg. P. 1, 17, 33. 3, 13, 29. 4, 7, 25. 20, 36. 8, 13, 2. — b) N. pr. eines Autors Ind. St. 4, 467. — 2) f. ई (यज्ञ + ई) Bez. eines best. Zauberspruches: °विद्यामाकात्म्य Verz. d. Oxf. H. 43, a, 29.*

यज्ञेश्वर्य (यज्ञेश्वर + श्रा) m. *N. pr. eines Mannes Roth in der Einl. zu Nir. L.*

यज्ञेषु (यज्ञ + इषु) m. *N. pr. eines Mannes TBr. 1, 5, 2, 1.*

यज्ञेष्ट (यज्ञ + 1. इष्ट) n. *ein best. wohlriechendes Gras, = दीर्घरोक्षिक Rāṅān. im ÇKDr.*

यज्ञेडुम्बर m. = डुम्बर *Ficus glomerata Çāṇḍār. im ÇKDr.*

यज्ञोपकरण (यज्ञ + उ) n. *Opferzubehör Ind. St. 1, 52. MBh. 7, 2366.*

यज्ञोपवीतं (यज्ञ + उ) n. *die für das Opfer übliche Behängung mit der heiligen Schnur über die linke Schulter; später auch Bez. der heiligen Schnur selbst. Tārk. 2, 7, 12. Stenzler zu ĀcV. GṛhJ. S. 117. TBr. 3, 10, 9, 12. Lāṭṣ. 1, 2, 14. 5, 2, 1. Çāṅk. GṛhJ. 2, 2, 13. 4, 12. °वीतं कृत्वा KAUSH. Up. 2, 7. — Ind. St. 2, 174. 178. Mārk. 48, 1. Varāṇ. Bṛh. S. 48, 33. Verz. d. B. H. No. 1021. fg. Verz. d. Oxf. H. 269, a, 1 v. u. 281, b, 1 v. u. 286, a, No. 670. केशयज्ञोपवीतभृत् KATHĀS. 94, 69. 99, 11. नाग° adj. MBh. 7, 9456. HARIV. 10392. — Vgl. unter उपवीत und बालयज्ञोपवीतक.*

यज्ञोपवीतवत् (von यज्ञोपवीत) adj. *mit der heiligen Schnur behängt: हेम° mit einer goldenen Opferschnur beh. HARIV. 3048. शुक्ल° MBh. 1, 5330.*

यज्ञोपवीतिन् (wie eben) adj. *dass. Gorr. 1, 1, 2. 2, 2, 1, 19. Çāṅk. GṛhJ. 4, 9. HARIV. 14205. Verz. d. Oxf. H. 148, a, 31. नित्य° MBh. 5, 1557. नाग° 10, 219. रज्जु° HARIV. 3479. — Vgl. unter उपवीतिन्.*

यज्ञोपासक (यज्ञ + उ) m. *ein Verehrer der Opfer Kār. 4, 21.*

यज्ञ्य partic. fut. pass. von 1. यज्ञ Vor. 26, 12. n. und f. श्रा nom. abstr.; s. देव°. — Vgl. इय्य, याय्य.

यज्ञ्य (von 1. यज्ञ ved., यज्ञ्य Unādiv. 3, 20. adj. 1) *verehrend, huldigend, fromm RV. 1, 31, 13. 55, 6. इन्द्राय सोमं यज्ञ्यो ब्रुहेत 2, 14, 8. देवस्य य-*

ज्ञ्यो जनासः 3, 19, 4. 4, 23, 2. 5, 31, 13. 41, 3. 8, 52, 5. विद्यानि कृण्वन्सु-पर्यानि यज्ञ्ये 9, 86, 26. = अघर्ष्य Ucéval. = यज्ञमान Unādiv. im Saṅkshiptas. ÇKDr. — 2) der Verehrung theilhaftig RV. 9, 61, 12. वितु यज्ञ्य 10, 61, 15. — Vgl. यज्ञ.

यज्ञ्यन् (wie oben) adj. *P. 3, 2, 103. f. ved. यज्ञ्यरी (angeblich auch यज्ञ्यनी P. 4, 1, 7, Vārt. 2, Schol.) Verehrer, Gläubiger, Frommer; Opferer AK. 2, 7, 8. H. 818. HALĀS. 2, 265. स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्ञ्यो गृहे RV. 1, 13, 12. 33, 5. यज्ञ्यदर्पण्योर्वि भञ्जाति भोजनम् 2, 26, 1. 3, 14, 1. इन्द्रो यज्ञ्ये पृणते च शितति 6, 28, 2. 4. विशः 10, 41, 2. 96, 5. 151, 3. Agni 6, 15, 14. — M. 11, 11. 12, 49. MBh. 1, 8099. 3, 1729. HARIV. 11067. R. 1, 6, 2. RAGH. 1, 44. 3, 39. 6, 46. 18, 11. KUMĀRAB. 2, 46. VARĀṆ. Bṛh. S. 68, 16. 47. Spr. 1435. 4418. 5303. Bhāg. P. 1, 12, 20. 5, 15, 7. Mārk. P. 121, 2. KATHĀS. 82, 3. Vor. 5, 6. यज्ञ्यो पतिः Bez. des Mondes Tārk. 1, 1, 86. sacrificialis: इयः RV. 1, 3, 1. — Vgl. यज्ञ, अयर्थ°, अस्तन°, देवराज्ञ°, पृष्ठ°, ब्रुह°.*

यज्ञ्यन् adj. = यज्ञ्यन् MBh. 7, 2466. VP. bei Muir, ST. 1, 188. Bhāg. P. 5, 14, 39. Mārk. P. 111, 2. 16. 130, 10. 133, 8. 15. — Vgl. कु°.

यएव n. *N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, a. Pāṇāv. Br. 13, 3, 6. Lāṭṣ. 7, 3, 11. 13. 10, 3, 7. यएवापत्य n. desgl. Ind. St. 3, 230, a. यएवापत्योत्तर n. desgl. ebend.*

यत्, यतति und यतते (nur dieses nach Dhātup. 2, 29), यतमान, यतानं und यतान; यतिरे, यतिष्यते, अयतिष्ठः 1) act. *anschliessen, aneinanderfügen; verbinden: जने न मित्रो यतति ब्रुवाणाः RV. 7, 36, 2. कृतं च शत्रू-न्यततं च मित्रिणाः 8, 33, 12. युवं मित्रं जने यतयः सं च नयथः 5, 63, 6. 48, 5. — 2) med. sich anschliessen, — anreihen; in Reihen ziehen: कृसा इव अणिशो यतानाः RV. 3, 8, 9 (vgl. 1, 163, 10). अयस्यवो न पतनासु यतिरे 1, 83, 8. 5, 33, 10. 39, 2. विशो न युक्ता उपसो यतते 7, 79, 2. 10, 13, 2. 5. अयुयं यतमानाः 18, 6. 77, 2. 8, 43, 4. Auch act. etwa so v. a. in einer Reihe —, auf einer Stufe stehen: नकिर्देवेभिर्भयतयो मरुत्वा 6, 67, 10. — 3) med. sich verbinden, — vereinigen, zusammentreffen mit (instr.): विद्यानरो यतते सूर्येण RV. 1, 98, 1. (उपासः) यतमाना रश्मिभिः सूर्यस्य 123, 12. 5, 4, 4. 10, 62, 11. परि वामिषः युव्वीरीयुर्गिर्भयतमानाः 3, 58, 8. 10, 113, 7. तत्रेणाग्रे स्वायुः सं रभस्व मित्रेणाग्रे मित्रधेये यतस्व (P. 5, 4, 36, Vārt. 3, Sch.) VS. 27, 5. 7, 45. 10, 29. पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्भयतानः wie ein Sohn des Vaters Willen sich fügend RV. 9, 97, 30. — 4) med. sich zu vereinigen suchen mit (loc.), zu erreichen suchen (einen Ort), zustreben, auf Etwas zuhalten: द्विवि स्वनो यतते RV. 10, 75, 3. मरुः पार्थिवे सद्ने यतस्व 1, 169, 6. TBr. 1, 4, 6, 2. TS. 2, 2, 6, 1. अतारिते यतस्व 5, 6, 2, 4. Çat. Br. 12, 2, 2, 1. — 5) med. (aus metrischen Rücksichten auch act.) streben nach, sich bemühen um, bedacht sein auf, sich ganz einer Sache hingeben: a) mit loc.: यतधं नलमार्गो MBh. 3, 2727. कितानुदर्शने R. 5, 76, 22. Bhāg. P. 3, 25, 26. जीवितकृतौ Spr. 1140. द्विषतां वधे R. 3, 71, 16. पितुर्विनिप्रहे R. Gorr. 2, 20, 46. BHATT. 5, 29. संसिद्धौ Bhāg. 6, 43. अर्थसिद्धौ धर्मे यतितुमर्हसि R. Gorr. 2, 20, 11. MBh. 4, 680. सिद्धे ज्ञ्य-धार्ये न यतते Bhāg. P. 2, 2, 3. नलस्यानयने यत MBh. 3, 2722. Mārk. P. 69, 26. 126, 3. 132, 10. यतिष्यति मरुभये R. 4, 14, 29. स्वाहवे न तु यत्य-ताम् (impers.) Spr. 795. — b) mit dat.: यतते तत्प्राप्त्यै Jāṭn. 1, 351. य-तिष्ये वः सखीप्रत्यानयनाय Vikr. 5, 16. Mālav. 9, 3. तस्य नाशाप Spr. 95. परमार्थसिद्धौ 1901. Bhāg. 7, 3. HARIV. 15636. नरामरणोत्ताप Bhāg. 7, 29.*

MBh. 8, 5987. KATHĀS. 27, 40. उद्याय RAGH. 9, 7. अपुनर्मृताय BṛĀG. P. 5, 19, 25. भूत्यै (Conj.) Spr. 3413. अर्थाय 4121. लाभाय Kām. Nītis. 1, 17. अयेसे Çāk. 113, 3. — e) mit gen.: तस्यास्य (Nītiak. ergänzt दाने) MBh. 1, 8088. — d) mit अर्थे, अर्थाय, अर्थम्, हेतोस्, प्रति: मित्रार्थे आन्धवार्ये च बुद्धिमान्यतने सदा Spr. 2208. मयाय नूनमर्थाय यतमान: R. 3, 73, 2. तदर्थम् Spr. 2882. मोक्षार्थम् MBh. 1, 1591. स्वर्गार्थं न यतिष्यति HARIV. 7273. सो ऽहं यातिष्ये (lion यतिष्ये) पुत्रार्थम् MĀRK. P. 121, 39. धर्मार्थं यतताम् (gen. pl.) Spr. 4288. शापात्तत्तोस्तस्या न किं यते KATHĀS. 121, 153. कथं यतिष्ये भोजनं प्रति 92, 29. — e) mit acc.: यतसे प्राणिपीडनम् HARIV. 14003. राज्ञा दुष्टभावा हि यतसे विक्रिया वने R. 3, 49, 56. यतस्वान्यतमं रणम् so v. a. mache dich gefasst auf 33, 60. Vgl. u. h) α) am Ende. — f) mit infin. M. 9, 6. MBh. 1, 6360. 3, 2637. R. GORR. 2, 13, 14. 3, 23, 22. RAGH. 5, 17. 25. KUMĀRA. 2, 59. KATHĀS. 5, 128. 19, 51. RĀGĀ-TAR. 1, 159. 3, 282. 6, 334. BṛĀG. P. 3, 24, 28. BHATT. 13, 58. — g) ohne Ergänzung sich anstrengen, alle seine Kräfte anwenden, Sorge tragen, auf seiner Hut sein, sich vorsehen: यतमाना वने राजन्गहनं प्रतिपेदिरे MBh. 1, 5877. 3, 8814. R. 1, 63, 22. 3, 34, 21. 26. 44, 27. SUÇR. 2, 23, 8. तथा नित्यं यतेयाताम् — यथा न M. 9, 102. DAÇAK. in BENF. Chr. 185, 12. PRAB. 91, 4. BHATT. 12, 4. act.: यततो ह्यपि — पुरुषस्य — इन्द्रयाणि प्रमाथोनि कृत्ति प्रसर्गं मनः BHAG. 2, 60, 7. 3, 9, 14. MBh. 3, 3313. HARIV. 13637. BṛĀG. P. 1, 6, 21. 4, 8, 32. 23, 10. 5, 18, 27. 6, 2, 35. 10, 30, 20. KĀURAP. 30. — h) partic. α) यत् bedacht auf: यतनाम् so v. a. kampfbereit MBh. 3, 4010. रणे 3, 7139. 6, 1738. संगुगे R. 7, 29, 13. चित्तविज्ञये BṛĀG. P. 7, 13, 30. प्रजाविवृद्धये 6, 3, 5. यतो (यतो die neuere Ausg.) ऽभूदतो प्रति HARIV. 9118. mit infin. MBh. 3, 14944. zu Allem vorbereitet, der seine Maassregeln getroffen hat, auf seiner Hut seiend, sich vorsehend: शतो ऽसि मम पुत्रेण यतो भव महीपते MBh. 1, 1976. 3, 790. 4, 1282. 1291. R. 1, 32, 6. 7. 2, 35, 18. 93, 24 (102, 26 GORR.). 97, 13 (106, 9 GORR.). BṛĀG. P. 4, 10, 22. 8, 7, 2. 10, 1. 9, 2, 3. mit pass. Bed. besorgt —, gelenkt von: रथ MBh. 2, 2011. 3, 1703. हरयः 3, 12111. WESTERGAARD stellt dieses यत् zu यम्; an der ersten und dritten Stelle würde यत् nicht zum Metrum passen; vgl. unter — अभिसम्. — β) यतित mit einem infin. derjenige, den zu — man sich bemüht hat (vgl. शकित): असकृद्यतितो ह्येष कृतं व्याघ्र वने तया MBh. 1, 5570. अपनेतुं च यतितो न चैव शकितो मया 6015. impers.: यतितं वै मया पूर्वं वेद्य ब्राह्मणि तत्तथा । तेन यतस्ततो गतुम् ich war darauf bedacht 6128. — 6) med. feindlich zusammengerathen: त उपासो वृषेण उग्रवाक्चो न किंष्टनूपु येतिरे greifen sich nicht unter einander selbst an RV. 8, 20, 12. सं ज्ञानते न यतसे मिथस्ते 7, 76, 5. im Kampfe liegen Ait. Br. 1, 14, 8, 10. देवासुरा यता आसन् KĀTH. 37, 11.

— caus. यार्तयति DHĀTUP. 33, 62 (निकारोपस्कारयोः, nach Andern निराकार und खेद st. निकार). 1) verbünden, vereinigen: दा जना यात-यन्तर्त्तरीयते RV. 9, 86, 42. मित्रो जनीन्यातयति बुवाणः 3, 39, 1; vgl. यातयज्जन. med. sich verbünden: अयातयत्त नितयो नवगवाः RV. 4, 33, 6. — 2) anfügen, anbringen: आयातने पृष्ठानि यातयति PĀNĪAV. Br. 13, 10, 16; vgl. वि caus. — 3) Jmd (gen.) Etwas (acc.) an's Herz legen: मदी-येष्वेव लेखेषु तत्रभवत्स्वामुद्दिश्य सभाजनानि यातयिष्यामः MĀLAV. 74, 10. — 4) vergelten (lohnem oder strafen): एवा हि त्वामनुया यातयन्तं मया विप्रैर्यो ददंतं शृणोमि RV. 5, 32, 12. जनीय यातयन्निषः । वृष्टिं दिवः परि

अव 9, 39, 2. कदां ज्ञानचिन्तायासे 5, 3, 9. उयं शृणोत्र यातय 10, 127, 7; vgl. शृणयात्. यो ऽपगुराते शतेन यातयात् (= ज्ञेशयेत् Comm.) TS. 2, 6, 40, 2. कित्तिष्ये नु मा यातयन्ति damit man es nicht als Fehler rüge Ait. Br. 1, 13. यो न यातयते वैरम् vergelten, erwidern MBh. 3, 1383. अयातयित्वा वैराणि 1382. वैरं ते यातितं (यातितं ed. Bomb.) मया 13, 567. यत्राबला वलिनं यातयति 4858. med. den Lohn für Etwas empfangen: तत्र त्वारुं रुस्तिनं यातयिष्ये so v. a. dort werde ich dir den Elephanten abtreten 4856. 4858. 4860 u. s. w. तत्रारुं ते भवने भूरितेजसो राजानम रुस्तिनं यातयिष्ये 4880. — 5) sich bemühen lassen (nach Sā.) Ait. Br. 1, 14. — — 6) kämpfen lassen TBr. 1, 3, 3, 4, wo mit dem Comm. यातयेत् (= प्र-यत्नं कारयेत्) st. यातयेत् zu lesen ist. — 7) Jmd peinigen, quälen (vgl. यातना), act. BṛĀG. P. 5, 26, 31. fg. 6, 1, 22. med.: आत्मानं यातयते 5, 26, 18. यातयमान pass. 8.

— अधि aufreihen: वतस्सु रुक्मा अधि येतिरे शृणे RV. 1, 64, 4. — caus. med. sich vereinigen mit: अयं धमस्तं उर्विया वि भाति यातयमानो अधि सानु पृष्ठैः erreichend RV. 6, 6, 4.

— अनु med. zustreben, reichen zu (acc.): अनु जनीन्यातते पञ्च धीरः RV. 9, 92, 3.

— आ anlangen, erreichen, Fuss fassen, wohnen in (loc.): कस्मिन्ना यंत्यो जने RV. 5, 47, 2. आ ते भद्रायां सुमतां यतम 6, 1, 10. आ यद्वा यतमहि स्वराज्ये 5, 66, 6. आस्मै यतसे सध्याय पूर्वाः 10, 29, 8. 91, 7. सरुहं प्राणा मय्या यतताम् AV. 17, 1, 30. आ देवेभ्यु यतंत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणा-म् bleiben RV. 3, 16, 4. partic.: स्वायां दिश्यायतम् ÇAT. Br. 9, 3, 3, 13. अ-त्तमायता 14, 4, 3. 10. Das partic. आयात hat noch folgende Bedd. 1) ab-hängig von, beruhend auf, zu Jmdes Verfügung stehend (die Ergänzung im loc., gen. oder im comp. vorangehend) AK. 3, 1, 16. अमात्ये दण्ड आयातो दण्डे चैनपिकी क्रिया । नृपते कोपराष्ट्रे च हते संधिविपर्ययो ॥ M. 7, 65. 205. Spr. 3274. MBh. 14, 2084. 2351. HARIV. 5021. R. 1, 53, 14. fg. (34, 15. fg. GORR.). 2, 43, 28. MRGH. 16. KATHĀS. 46, 180. तवायताः प्र-जाशेमाः R. GORR. 2, 2, 26. प्राचदालस्य चात्रमायतम् VARĀH. Brh. S. 21, 1. KATHĀS. 46, 19. MĀRK. P. 72, 21. 126, 3. 4. 7. Hit. 84, 5. विद्धे तस्यायतं निजं धनम् stellte es zu seiner Verfügung RĀGĀ-TAR. 3, 83. चनुरायता MAITREJUP. 6, 6. R. 1, 4, 29. 5, 86, 12. Çāk. 92. Spr. 1431. 2263. 3384. VĀDDHA-KĀM. 13, 14. Kām. Nītis. 3, 77. 18, 20 (मित्रायते zu lesen). DAÇAK. 2, 40. MĀRK. P. 126, 5. LA. (II) 90, 13. KATHĀS. 18, 136. 20, 151. 32, 211. 53, 7. RĀGĀ-TAR. 4, 491. Ind. St. 2, 303, 1. PĀNĪAV. 83, 17. Hit. 52, 9. 130, 3. ed. JOHNS. 1086. DAÇAK. in BENF. Chr. 197, 19. H. 918. VOP. 7, 85. मदेकाय-ततो गता KATHĀS. 32, 171. ईश्वरेच्छायतत्त्व SARVADARÇANAS. 79, 14. ohne Ergänzung R. 7, 38, 9. DAÇAK. 2, 22. आयातीकृत RĀGĀ-TAR. 4, 680. Vgl. अनायत, परायत, स्वायत. — 2) sich anstrengend, sich bemühend: परमा-यताः BṛĀG. P. 8, 7, 5. auf seiner Hut seiend, sich vorsehend R. 7, 19, 10. धनुरायतमुत्तमम् so v. a. bereit stehend 109, 7. — Vgl. आयातन, आयाति. — caus. act. anlangen machen in: स्वर्गे लोके ÇAT. Br. 11, 5, 3, 10. Ait. Br. 2, 34. irrig als Erklärung von यातयति Nīti. 10, 22. = कर्मसु प्रवर्तयति DUNGA.

— अत्या med. sich sehr (अति adv.) bemühen um (loc.), sehr bedacht sein auf DAÇAK. 64, 7.

— अन्वा partic. ०यत्त theiligt bei, verbunden mit, in Beziehung ste-
hend zu, abhängig von, beruhend auf, sich erstreckend auf, vorhanden

in oder bei; mit loc. oder acc.: अद्यै वै सखी देवता घन्वायता: TBr. 3, 8, 2, 3. सर्वेषु लोकेषु मृत्युवो ऽन्वायता: 9, 22, 1. TS. 1, 6, 22, 1. Çat. Br. 4, 6, 2, 41, 7, 2, 7. 13, 1, 2, 9. संवत्सरे वा ऽन्वायतायतम् 12, 7, 2, 19. 14, 5, 2, 3. द्रव्यं पितरो ऽन्वायता: 6, 2, 9. Kāṇḍ. Up. 4, 10, 9. fgg. 11, 4. fgg. 2, 9, 2. एता एव (दिशः) कोत्रका घन्वायता: Āc. Ça. 10, 10, 10. — caus. anreihen, folgen lassen; in Verbindung bringen, sich betheiligen lassen; mit loc. oder acc.: देवता एवास्मिन्वायातयति TBr. 3, 8, 2, 3. Çat. Br. 13, 1, 2, 9. इन्द्रासि यज्ञमन्वायातयति 3, 4, 2, 23. Çāṇkh. Br. 12, 7, 24, 5. Āc. Ça. 4, 11, 5. पुं ऽन्वायातयति 9, 2, 22. Çāṇkh. Ça. 12, 9, 8. 13, 20, 9. 14, 3, 1. 5, 5.

— समा, partic. ०यत् beruhend auf, abhängig von (loc.): आसां प्राणाः समायता मम चात्रिकपुत्रके MBu. 3, 10484. 7, 5458. R. 7, 33, 30.

— उप mod. betreffen: इदं त्विम् स पाप्मा नोपयतते Çat. Br. 8, 5, 2, 7.

— नि mod. anlangen bei: नि या देवेषु यतते वसूयुः RV. 4, 186, 11.

— निस् caus. 1) fortreißen, fortschaffen, wegführen: संयुजमानानि निशम्य लोके निर्यातमानानि (= निपीडमानानि Nilak.) च सात्विकानि MBu. 12, 13789. पुत्रा निर्यातितः क्रोधात् (so die neuere Ausg., es ist aber wohl क्रोडात् zu lesen) Hariv. 4857. निर्यातयत मे सेनाम् MBu. 13, 610. घसतो वपुष्टमो चैव निर्यातयत मे गृहात् Hariv. 11243. यमो वैवस्वतस्य निर्यातयति डुष्कृतम्। कृदि स्थितः कर्मसादी तेत्रज्ञो यस्य तुष्यति ॥ Spr. 2404. herausholen, herbeischaffen: गृहात् R. 6, 96, 5. — 2) herausgeben, schenken, ausliefern, zurückgeben: निवृत्तेषु च मेघेषु निर्यात्य जगतो जलम् Hariv. 4013. निर्यात्य मरुप्यं तस्य Kathās. 62, 224. Saddu. P. 4, 25, b. M. 11, 164. न्यासम् MBu. 3, 16596. 5, 3979. fg. 4021. fg. Hariv. 2770. 4061. 6778. R. Gorr. 1, 71, 23. 2, 117, 7. 5, 37, 8. 66, 24. 26. 89, 56. 6, 16, 69. 94, 21. 7, 30, 26. 98, 6. 8. med. 5, 76, 18. 7, 39, 10. Māṇḍ. 23, 9. वैरम् ohne Feindschaft erwidern, Rache nehmen: रामलक्ष्मणयोर्वैरं स्वयं निर्यातयामि वै R. 6, 33, 4. 3, 60, 33. MBu. 2, 2660. — 3) verbringen, verleben: चतुर्दश समा वीर वने निर्यातितास्त्वया R. 6, 104, 26. — Vgl. निर्यातक fg. und निर्यात्य.

— प्रतिनिस् caus. wieder ausliefern, zurückgeben MBu. 3, 13183. — Vgl. प्रतिनिर्यातन.

— परि mod. umstellen, umringen Pañāv. Br. 7, 5, 6. 15, 3, 7. दाशराज्ञे परिपताय विद्यतः RV. 7, 83, 8. Ait. Br. 2, 31. वृद्धो वा परिपता वेन्द्रं त्रातारमुपधावति TS. 2, 2, 2, 5.

— प्र mod. einwirken: प्र रश्मिभिर्यतमानाः TBr. 2, 8, 2, 2. sich bestreben, sich bemühen um, bedacht sein auf, sich befeisigen; med. und act. (aus metrischen Rücksichten) mit loc. Āc. Ça. 4, 12, 3. Lātj. 8, 8, 1. धर्मे Hariv. 2870. R. 1, 58, 21 (60, 24 Gorr.). 2, 82, 10 (88, 10 Gorr.). Suçā. 1, 127, 14. Çāṇ. 113, 3, v. l. प्रयतेतस्य रत्नो MBu. 14, 1186. 3, 2726. 14417 (wo mit der ed. Bomb. भेदे प्रयतिष्यति zu lesen ist). Hariv. 8284. मया — तद्याज्यायां प्रयत्यते Verz. d. Oxf. H. 264, a, 20. अतः प्रयतितं राज्ये — मया तव MBu. 1, 5508. mit dat.: प्रयतेतार्थसिद्धये M. 7, 215. राज्याय MBu. 1, 3734. मोक्षाय 3, 14944. mit धर्मे, धर्मम्, कृतोम् R. 2, 39, 7. 3, 87, 31. MBu. 4, 1205. Hariv. 1503 (act.). Prañ. 19, 9. Buḷg. P. 4, 5, 18. mit acc.: धर्मार्थयोगान्प्रयतति (so die ed. Bomb.) MBu. 5, 649. मर्षक्रियाम्। प्रयतते 14, 46. तस्मात्तत् (युद्धं) प्रयताम्यक्म् Hariv. 8022. mit infin.: विजेतुं प्रयतेतारिन् Spr. 3242. MBu. 14, 343. fgg. Ragh. 8, 2. Daçak. in Bhrp.

Chr. 196, 13. Bhāṭṭ. 19, 15. तत्कर्तुं ऽन्वायतम् R. 3, 68, 56. ohne Ergänzung Varāh. Brh. S. 106, 2. प्रयतस्व यथाविधि MBu. 1, 4754. यथाशक्ति R. 3, 35, 17. प्रयतिष्ये तथा राज्यथा श्रेयो भविष्यति MBu. 1, 2085. Suçā. 2, 32, 18. Çāṇ. 18, 14. प्रयतमन्विच्छति शूलिनं मनः sich bestrebend, ganz bei der Sache seiend Spr. 4591. — Vgl. प्रयतितव्य fgg.

— संप्र mod. sich bemühen um, bedacht sein auf: सिद्धये Kām. Nīris. 10, 41.

— प्रति mod. 1) entgegenwirken: रतंसि Çat. Br. 9, 2, 2, 3. आश्रमपीडा यथा न भविष्यति तथा प्रतिपतिष्यामहे (v. l. für प्रपति) Çāṇ. 18, 14. — caus. zurückgeben, erwidern: वैराणि, वैरम् so v. a. Rache nehmen MBu. 3, 14728. 9, 3256. — Vgl. प्रतियातन.

— वि mod. etwa in verschiedene Reihen bringen AV. 18, 1, 17. —

caus. 1) anreihen, anbringen: त्रिवृत्मेव यज्ञमुखे विपातयति TS. 5, 1, 4, 3. 3, 2, 2. 3. — 2) büßen: तदात्मना प्रज्ञया पिशाचा वि पातयताम् AV. 5, 29, 6. — 3) peinigen, quälen: तं यमः पापकर्माणं विपातयति Spr. 2405.

— अधिवि caus. anreihen, anbringen Kāṭh. 24, 8. 26, 10. 29, 9. 37, 16.

— सम् 1) act. vereinigen: सं श्रुधीयतश्चिद्यतथो मरुत्वा RV. 6, 67, 3. — 2) mod. sich aneinander reihen: सं श्रूणासो दिव्यासो अत्याः। कृसा इव श्रेणिशो यतते RV. 1, 163, 10. सं दानुचित्रा उषसो यततम् 5, 39, 8. —

3) mod. sich vereinigen, zusammentreffen, sich verbinden mit: सं भानुना यतते सूर्यस्य RV. 5, 37, 1. सं रश्मिभिर्यतते दर्शतो रथः 9, 111, 3. — 4) mod. an einander gerathen, in Streit kommen: सं यन्मृदी मिथ्यती स्पर्धमाने तनूश्चा श्रूसाता यतते RV. 7, 93, 5. Ait. Br. 1, 14, 23. TBr. 1, 5, 2, 3. देवासुराः संयता आसन् TS. 1, 3, 4, 1. समयतस्त Çāṇkh. Ça. 14, 23, 1.

Çat. Br. 4, 3, 3, 17. 3, 5, 2, 21. Kāṭh. 24, 10. 25, 6. Kāṇḍ. Up. 1, 2, 1. संग्रामं संयतिष्यमाणः Ait. Br. 8, 10. संग्रामे संयते TS. 2, 2, 2, 2. — 5) संयत vorbereitet, ganz bei der Sache seiend, der seine Maassregeln getroffen hat, auf der Hut seiend, sich vorsehend: समरे MBu. 7, 5179. तथा युध्येत संयतो (v. l. für संयतो) विनयेत रिपूयथा M. 7, 200. Hariv. 8067. Buḷg. P. 10, 11, 11. सु^० Hariv. 13389 (सुसंयत die neuere Ausg.). Buḷg. P. 8, 7, 2 (nach der Lesart der ed. Bomb.). अ^० 6, 28. — Vgl. असंयत.

— अभिसम्, partic. ०यत् besorgt, gelenkt von: कृपोतमाः MBu. 7, 5173. अभिसंयत od. Bomb.; ०संयत würde nicht zum Metrum passen; vgl. simpl. 5) h) a) am Ende.

— प्रतिसम् mod. bekämpfen Çat. Br. 11, 4, 1, 3. partic. ०यत् vollkommen vorbereitet, — gerüstet MBu. 7, 3534.

यत 1) partic. adj. s. u. यम्. — 2) n. die Fussbewegungen des Führers, beim Lenken eines Elephanten H. 1231. Halā. 2, 67.

यतकृत् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 35, b, 23. falsche, gegen das Metrum verstossende Form.

यतगिर (यत + गिर) adj. = यतवाच Ragh. 9, 17.

यतकर् म. nach Śā. = यमनकर्तृ; wenn zu यत् gehörig, etwa Vergelter: वेतीदस्य प्रयता यतकर्ः RV. 5, 34, 4.

यतनीय n. partic. fut. pass. impers. von यत्: सदैव यतनीयम्। मुक्ता man soll bedacht sein auf Sarvadarçanās. 98, 7.

यतम् (superl. zu 1. य) pron. rel.; acc. sg. neutr. ०यद्, nom. pl. m. ०मे; welcher von Mehreren P. 5, 3, 98. Vor. 7, 96. इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानः RV. 10, 87, 8. AV. 4, 11, 5. 5, 29, 2. 5. (यथाम्) तेषाम-अग्निं यतमो वृक्षति 6, 88, 1. 8, 9, 17. त्रयो वरा यतमोस्व वृणीषे तास्ते

समृद्धीर्क राधयामि 14, 1, 10. 13. 26. 2, 12. ÇAT. BR. 1, 6, 2, 26. 8, 2, 3, 15. 13, 4, 2, 4. यतमो भवती कठः । ततम ध्यागच्छन् P., Sch. यतमदेव कतमञ्च welches immer ÇAT. BR. 3, 4, 4, 12. SHAPV. BR. 1, 5.

यतमैथा (von यतम्) adv. rel. auf welche unter mehreren Weisen: यतमया कामयेत तथा कुर्यात् ÇAT. BR. 2, 1, 4, 27. 6, 1, 2, 11. यतमया कतमया wie immer SHAPV. BR. 3, 1.

यतरै (compar. von 1. य) pron. rel. welcher von Zweien P. 5, 3, 92. VOP. 7, 96. तपोर्यत्सत्यं यतरद्वीयः RV. 7, 104, 12. AV. 10, 7, 43. AIT. BR. 3, 9, 43. यतरान्वा इयमुपावत्स्यति त इदं भविष्यतीति TS. 6, 2, 3, 1. ÇAT. BR. 1, 5, 2, 6. यतरा नो जयति 3, 6, 2, 6. 11, 2, 3, 32. यतरा नो ब्रह्मियान् PANÉAV. BR. 14, 6, 6. यतरे nom. pl. m. KHAND. UP. 8, 8, 4, wo यतर st. यत zu lesen ist.

यतरैथा (von यतर) adv. rel. auf welche von zwei Weisen ÇAT. BR. 1, 7, 3, 27. 2, 5, 2, 17. 13, 4, 2, 4. यतरया कतरया SHAPV. BR. 3, 1.

यतरैश्मि (यत + र्) adj. mit angespannten Strängen oder Zügeln: अश्वाः RV. 5, 62, 4.

यतवाच् (यत + वाच्) adj. die Rede hemmend, schweigend MAITRAJ. 6, 9. BHAG. P. 4, 8, 56. 23, 7. 28, 19. 10, 84, 8. Davon nom. abstr. °वाक् n. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 354, 14. — Vgl. वाग्यत.

यतव्यं (von यतु) adj.: तनू TS. 2, 3, 22, 1. = प्रयत्नवत् Comm. यातव्य (von यतु) st. dessen KĀTJ. 11, 11.

यतव्रत (यत + व्रत) adj. f. या an seinem Vorhaben, fest haltend MBH. 1, 6936. 3, 9996. 13, 2038. MĀRK. P. 74, 7.

यैतस् (von 1. य) adv. rel. und conj. P. 5, 3, 7. 8. H. an. 7, 49. fg. 1) aus welchem, woher, woraus, wovon, von wo an, in Folge wovon RV. 1, 22, 16. 3, 4, 9. 13, 4, 20, 10. यत उ ध्यायन्तु देवीयुराविशम् 2, 24, 6. यथा यतौ देवा उद्विज्यन्त 4, 18, 1. 5, 48, 5. यत इन्द्र भयामहे ततो नो अयं कधि 8, 50, 13. 6, 29. यतो यावा पृथिवी निष्ठतनुः 10, 31, 7. 87, 2. VS. 11, 19. TBH. 2, 7, 3, 6. LĀTJ. 9, 2, 7. KAUC. 34. AV. 2, 2, 3. 10, 1, 19. 8, 16. KATHOP. 4, 9. TAITT. UP. 3, 1. ÇVETĀCV. UP. 4, 4. चक्रेभ्यो वा यतो वा oder von irgend einem Andern ÇAT. BR. 4, 2, 4, 1. — = यस्मात् M. 2, 117. R. GORR. 2, 15, 20. 119, 25. यश्च यतश्चाहम् 3, 53, 27. ÇĀK. 62. VARĀH. BRH. S. 48, 1. Spr. 2387. BHAG. P. 1, 1, 1. 3, 8. 15, 11. 3, 26, 24. 4, 2, 3. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4. ÇL. 2. VOP. 5, 20. = यस्याम् R. 6, 108, 34. = येभ्यस् BHAG. P. 1, 15, 21. = येन 2, 5, 2. 6, 4, 22. PRAB. 93, 17. यतश्च भयमाशङ्केत् woher, von welcher Seite her M. 7, 188. fg. 11, 17. यतश्चैव समुत्थितम् (डुःखम्) MBH. 1, 6118. Spr. 2276. VARĀH. BRH. S. 33, 30. BHAG. P. 1, 15, 44. aus welchem Grunde, in Folge wovon 8, 5, 11. R. 4, 8, 25. von wann an, seitdem MBH. 13, 2231. यतः प्रभृति dass. Spr. 1780. KATHĀS. 23, 2. यतो ज्ञाता so v. a. von ihrer Geburt an MBH. 4, 76. R. 2, 7, 1. यतो यतः je von welchem, je woher, je woraus Spr. 4762. ÇAT. BR. 14, 5, 4, 12. KAUC. 4. — यतस्ततः vom ersten Besten, von diesem oder jenem M. 4, 15. 10, 104. 11, 261. KATHĀS. 124, 206. woher es auch sei, woher immer, irgendwoher M. 10, 112. मम दुःखं भगवता व्यपनेयं यतस्ततः MBH. 5, 7029. Spr. 227. KATHĀS. 43, 180. — यत एव कुतश्च von diesem oder jenem, woher immer AIT. BR. 7, 2. — 2) wo: यतो धृतेनाक्तं स्यात्ततः पुरोक्ताशस्य प्राप्तीयात् AIT. BR. 2, 28. 7, 80. यतो दृष्टे यतो धीतं ततस्ते निर्द्वयमसि विषम् AV. 7, 86, 8. ÇAT. BR. 1, 1, 9, 8. यतः पुच्छं ततः स्थिताः MBH. 1, 1126.

1148. N. 2, 28. तैम यतस्ततो गन्तुम् MBH. 1, 6124. 3, 16376. BHAG. 1, 42. R. 1, 26, 28. 2, 21, 57. 115, 10. प्रदुद्राव यतो मृगः 3, 50, 1. 3, 75, 30. Spr. 4761. RAGH. 11, 69. VARĀH. BRH. S. 11, 62. 47, 16. 54, 100. KATHĀS. 23, 176. 28, 147. BHAG. P. 3, 22, 31. — 3) wohin R. 4, 44, 54 (45, 20. BOHL.). 4, 27, 8. VARĀH. BRH. S. 39, 5. BHAG. P. 4, 30, 20. यतो यतः wohin immer BHAG. 6, 26. ÇĀK. 23. ÇĀNTIC. in ÇATĀKĀV. S. 40. यतस्ततः wohin es auch sei, irgendwohin KATHĀS. 44, 155. 106, 95. — 4) sobald als: अग्निं वर्धयन् नो गिरा यतो ज्ञायते RV. 3, 10, 6. — 5) da, weil AK. 3, 5, 3. H. 1837. AV. 1, 13, 2. JĀG. 1, 51. 212. R. 2, 44, 22. 5, 14, 66. Spr. 35. 149. 1637. 1650. 3031. RAGH. 8, 75. 16, 74. ed. Calc. 3, 44. हरं न वेत्ति नूनं यत एवमस्थ माम् KUMĀRAS. 5, 75. KATHĀS. 11, 40. 15, 65. 20, 19. 25, 210. 32, 21. 52, 255. RĀGA-TAR. 4, 240. BHAG. P. 4, 3, 20. MĀRK. P. 14, 85. 37, 36. fg. HIT. 27, 5. 127, 10. DAÇAK. in BENF. CHR. 194, 4. PRAB. 22, 3. 59, 13. SĪH. D. 44, 10. Häufig wird mit यतस् ein Vers angeknüpft, der einen ausgesprochenen Gedanken begründen soll, z. B. ÇĀK. 37, 5. HIT. 6, 1. 10. 7, 16. 8, 1. LA. (II) 13, 7. 33, 16. — 6) dass: कमपराधं मम पश्यसि त्यजसि मानिनि दासन्नं यतः VIKR. 118. किं नु दुःखमतः परम् । इच्छासंपद्यतो नास्ति यच्छेच्छा न निवर्तते ॥ Spr. 933. BHAG. P. 3, 15, 33. wie 81 vor einer oratio directa: पुनः पुनश्चैव समादिदेश यतस्तथा वीर न खेदितव्यम् R. 3, 49, 57. — 7) auf dass mit folg. potent. BHAG. P. 2, 1, 12. 2, 34.

यतैस्तुच् (यत + तुच्) adj. der die Opferschale ausstreckt, — bereit hält, — darbietet NAIGH. 3, 18. RV. 1, 83, 3. 108, 4. आ वंक्ष देवां अयं यतैस्तुचे 142, 1. 5, 2, 34, 11. 3, 2, 5, 8, 7. 27, 6, 4, 2, 9, 12, 1, 8, 23, 20. — Vgl. उद्यतस्तुच्. यतात्मन् (यत + आ) adj. sich zügelnd, — beherrschend M. 11, 215. R. 1, 5, 21. R. GORR. 1, 44, 11. KĀM. NĪTIS. 2, 44. KUMĀRAS. 1, 55. 3, 16.

1. पैति (von 1. य) pron. rel. quot, wie viele VOP. 7, 94. nom. und acc. flexionslos, यतिभिस्, यतिभ्यस्, यतीनाम्, यतिषु 3, 54. P. 1, 1, 23. 25. 4, 1, 10. 7, 1, 22. 55. 6, 1, 179 — 181. त्वं वैद्य यति ते RV. 10, 15, 12. अनुपूर्वं यतमाना यति ४ 18, 6. 63, 6. wie oft AV. 10, 3, 6, wofern hier nicht vielmehr यदि zu lesen ist.

2. पैति (von यत्) m. 1) N. eines mit den Bhṛgu zusammenhängenden alten Geschlechts; pl. RV. 8, 3, 9. 6, 18. Ind. St. 3, 463, N. ÇVETĀCV. UP. 3, 3. Es scheint ihnen eine Thätigkeit bei der Bildung der Welt zugeschrieben zu werden: यदैवा यतयो यथा भुवनान्यपिन्वत RV. 10, 72, 7. Die Brāhmaṇa haben eine Legende, nach der Indra die Jati dem Wilde zum Frass hinwirft, was als Frevel bezeichnet wird. AIT. BR. 7, 28. TS. 2, 4, 2. 6, 2, 3, 5. ÇĀNKH. ÇR. 14, 50, 2. KĀTJ. 8, 5. 11, 10. 23, 6. 36, 7. PANÉAV. BR. 8, 1, 4. 13, 4, 16. KAUSH. UP. 3, 1. Die Commentatoren sehen darin entweder wirkliche Asketen oder in solche verwandelte Asura. sg.: यतिर्न, भुर्ग्न ऋच. ÇR. 6, 3, 1; vgl. AV. 2, 3, 3. ein Sohn Brahman's BHAG. P. 4, 8, 1. Nahusha's MBH. 1, 8155. HARIV. 1600. fgg. VP. 413. BHAG. P. 9, 18, 1. 2. Viçvāmitra's MBH. 13, 257. — 2) ein Asket, ein Mann, der der Welt entsagt hat (zur Festsetzung dieser Bedeutung mag ein mit यम् angenommener Zusammenhang beigetragen haben) AK. 2, 7, 43. TRIK. 3, 3, 178. H. 75. 809. an. 2, 188. MRD. t. 47. HALĀJ. 2, 189. 238. fg. Uśāval. zu Uṇādis. 4, 117. यतयः क्षीणदेवाः MUNP. UP. 3, 1, 5. PRAKĀTAS bei COLEBR. MISC. ESS. 1, 117. गृक्ष्य, ब्रह्मचारिन्, वनस्थ, यति M. 5, 137. 6, 54. fgg. 58. 69. 86. fg. 12, 48. BHAG.

4, 28. 5, 26. R. 1, 5, 21. R. GOM. 2, 16, 45. 53, 2. 3, 53, 26. Ind. St. 2, 10. 172. 9, 121. Çik. 179. RAGH. 8, 16. MĀLAV. 13. Spr. 782. 2064. 4265. VARNH. BRH. S. 51, 5. BHĀG. P. 2, 2, 15. 7, 48. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 39. 282, 6, 41. WEBER, RĀMAT. UP. 362. DĪRṬAS. in LA. 76, 12. 85, 3. PĀNĒAT. 34, 4. मक्षा° MĀK. P. 41, 22. यतीन्द्र LA. (II) 87, 19. यतीन्द्र Verz. d. Oxf. H. 210, b, No. 497. अयति BHAG. 6, 37. Jati bei den Gaiṇa COLEBR. Misc. Ess. 2, 195. WILSON, Sel. Works 1, 317. fgg. 342. fg. Bein. Çiva's MBH. 14, 196. यतिपञ्चक n. fünf über die Jati handelnde Strophen HARB. Anth. 487. fg. — 3) = निवार H. an. MED.

3. यति (von यम्) f. P. 6, 4, 37. Sch. 1) Festhaltung, Leitung TBA. 3, 2, 2, 1. a, 6. विशो यत्ने स्थ इत्याह । विशो यत्यै 3, 6, 10. अश्वस्य TS. 5, 4, 12, 3. PĀNĒAT. Br. 12, 10, 1. — 2) Pause (in der Musik); Cäsar (im Verse) TRIK. 3, 3, 178. H. an. 2, 188. MED. I. 47. RV. 9, 71, 7 (?). °त्रय MĀK. P. 23, 54. PĀNĒAT. V. 44. ÇRUT. 18. 35. 39. Ind. St. 3, 303. 303. 363. fg. 464. KĀVYAD. 3, 152. NĪGĀN. 8, 8. = राग und संधि ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) यति und यती Wittwe ebend.; vgl. यतिनी. — Vgl. परायति.

यतिचान्द्रायण (2. यति + चा°) n. Bez. einer best. Busse M. 5, 20. अष्टावष्टौ समप्रोयात्पिण्डान्मध्यदिने स्थिते । नियतात्मा कृविष्याशी यतिचान्द्रायणं चरन् ॥ 11, 218. — Vgl. यतिसांतपन.

यतितव्य (von यत्) partic. fut. pass. impers. conitendum, laborandum; mit loc.: अर्थार्जने PĀNĒAT. 240, 4. तत्तदुःखाच्छेदे Comm. zu KAP. 1, 5. मया — यथा ते न विनाशः स्यात् R. 3, 46, 2.

यतिव (von 2. यति) n. der Stand eines Asketen, eines Mannes, der der Welt entsagt hat, Verz. d. Oxf. H. 129, a, 30.

यतिर्यै (von 1. यति) adj. f. ई der wievielste: समा ÇAT. Br. 1, 8, 4, 5. 14, 9, 1, 3.

यतिधर्म (2. य° + धर्म) m. die Pflichten eines Asketen MBH. 12, 11821. Verz. d. Oxf. H. 83, a, 32. 83, b, 37. WILSON, Sel. Works 1, 311. °समुच्चय m. Titel einer Schrift HALL 141.

यतिधर्मन् (2. य° + ध°) m. N. pr. eines Sohnes des Çvaphalka HARIV. 1918. °धर्मिन् die neuere Ausg. 2084 haben beide Ausgg. st. dessen einfach धर्मिन्.

यतिर्था (von 1. यति) adv. in wie vielen (rel.) Theilen, — Arten AV. 8, 9, 7. विन्मा तै कृत्ये यतिधा पद्विषि 10, 1, 20.

यतिन् 1) m. = यति ein Asket AK. 2, 7, 43. H. 76. PĀNĒAT. 1, 10, 80. —

2) यतिनी f. Wittwe ÇABDAR. im ÇKDR.

यतिमैथुन (2. य° + मै°) n. das unkeusche Leben der Asketen TRIK. 2, 7, 28.

यतिधष्ट (3. य° + धष्ट) adj. der geforderten Cäsar ermangelnd KĀVYAD. 3, 152. PRATĀPAR. 64, a, 3. Verz. d. Oxf. H. 207, a, 15.

यतिवर्य (2. य° + वर्य) m. N. pr. eines Autors HALL 34.

यतिविलास (2. य° + वि°) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 251, a, 13.

यतिसांतपन (2. य° + सा°) n. Bez. einer best. Busse, drolltätiges Pāṇkagavja PRĀJACĪTTEND. 9, b, 1. — Vgl. यतिचान्द्रायण.

यतीपस (?) n. Silber H. c. 161.

यतु s. यतव्य.

यतुका und यतूका f. eine best. Pflanze, = रजनी und ज्ञनी ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. जतुका und जतूका.

यतुन adj. RV. 5, 44, 8 nach den Comm. von यत्, = गत्तु SĀ., = य-

तनशील DUNGA zu Nir. 6, 15.

यतोज्ञा (यतस् + ज्ञा) adj. woraus (rel.) entstanden VS. 23, 60.

यतोद्व (यतस् + उद्व) adj. dass. HARIV. 11335.

यतोमूल (यतस् + मूल) adj. worin (rel.) wurzelnd R. 2, 18, 16. 92, 26. Spr. 2400.

यत्कर (यद् + 1. कर) adj. was (rel.) thugend, — vornehmend P. 3, 2, 21. f. घा VĀRTI.

यत्काम (यद् + काम) adj. was (rel.) wünschend: यत्कामास्ते बुद्धमस्तत्रैव अस्तु RV. 10, 121, 10. VS. 4, 4. ÇAT. Br. 1, 6, 2, 7. 4, 6, 2, 23.

यत्काम्या (यद् + का°) adv. in welcher (rel.) Absicht ÇAT. Br. 1, 1, 2, 19. 3, 9, 2, 4. 4, 6, 3, 5.

यत्कारणम् (von यद् + 1. कारणा) adv. 1) aus welchem (rel.) Grunde, in Folge wovon, weshalb MĀK. P. 71, 25. 119, 4. — 2) da, weil PĀNĒAT. 30, 25. 34, 3. ed. orn. 44, 23; vgl. यत्कारणात् PĀNĒAT. 233, 16. यत्कारणम् ed. orn. 46, 13 ist यत् कारणम् welcher Grund.

यत्कारिन् (यत् + का°) adj. was (rel.) vornehmend TBA. 1, 5, 2, 1.

यत्कार्यम् (von यद् + कार्य) adv. in welcher (rel.) Absicht MĀK. P. 125, 53.

यत्कृते (यद् + कृते) adv. rel. wessentwegen MBH. 3, 2487. 2622. 5, 7873. KATHAS. 71, 121.

यत्क्रतु (यद् + क्रतु) adj. welchen Entschluss fassend BAH. ĀR. UP. 4, 4, 5. यथाक्रतु ÇAT. Br.

यत्न (von यत्) m. P. 3, 3, 90. Vor. 26, 180. Willensthätigkeit, Bestrebung KAN. 3, 13. COLEBR. Misc. Ess. 1, 283. BHĀṢĀP. 4. 33. KUSUM. 5, 8. JĀGĀN. 3, 175 (wo wohl चेतना यत्नः zu lesen ist). Verrichtung, Arbeit BHAR. NĀTJ. 34, 42. Bemühung, Mühe, Anstrengung AK. 3, 4, 2, 27. MBH. 3, 2807. JOGAS. 1, 13. तस्य यत्नः अम एव केवलम् BUĀG. P. 5, 19, 14. व्यर्थ° Spr. 65. विनापि यत्नेन 1509. VARĀH. BRH. S. 44, 17. mit loc.: यदि परोपकृता न यत्नः wenn man sich nicht bemüht Andern Gefälligkeiten zu erweisen Spr. 2791.

देशेषु यत्नः सुमहान्बलस्य der Bösewicht kümmert sich gar sehr um Fehler 3872. RAGH. 2, 56. अवन्ययत्नाश्च बभूवुरर्भके 3, 29. BUĀG. P. 3, 15, 21. Die Ergänzung im comp. vorangehend: निष्फलारम्भयत्नाः MBH. 55. त्रयविधान° KUMĀRAS. 7, 66. KATHAS. 55, 43. परार्थघटनापत्तैर्विना Spr. 2958. यत्नं कर्त्तु sich Mühe geben, Mühe auf Etwas (loc.) wenden, sich Etwas angelegen sein lassen: यत्ने कृते यदि न सिध्यति 471. मा विपार्दं गमो वीर कुरु यत्नं मया सह R. 3, 68, 5. Schol. zu RV. PRAT. 3, 15. क्रियतां च तथा यत्नः — यथा R. 1, 60, 7. कुर्यादध्ययने यत्नमाचार्यस्य कृतेषु च M. 2, 191. MBH. 1, 1116. 5, 7409. HARIV. 4428. R. 1, 9, 12. 3, 68, 9. 4, 6, 19. 41, 34. 5, 77, 9. Spr. 4023. 4193. 5061. PRAB. 93, 7. स प्रज्ञार्थं परं यत्नमकरोत् MBH. 3, 2077. मन्थरं मोचयितुं यत्नः क्रियताम् HIT. 43, 18. यत्नमास्था dass. R. 1, 44, 11. Spr. 5353. यत्नात्तरमास्थेयम् KĀC. zu P. 6, 1, 26. इन्द्रियाणां संयमे यत्नमातिष्ठेत् M. 2, 88. 8, 302. 9, 252. 383. R. GOM. 1, 69, 13. परं यत्नमातिष्ठेत्पुरुषो रत्नार्थं प्रति M. 9, 16. परं यत्नं समास्थितः MBH. 3, 2823. प्रतिपात्रमाधीयतां यत्नः ÇIK. 3, 18. परार्थं यत्नमारभ्य MBH. 3, 2175. यत्नेन sorgfältig, eifrig: यत्नेन भोजयेद्ब्रह्मे ब्रह्मचं वेदपारगम् so v. a. er lasse es sich angelegen sein zu speisen M. 3, 145. 234. तथात्नेन वर्जयेत् 4, 159. 7, 49. 10, 83. R. 2, 75, 26. Spr. 439. PĀNĒAT. 192, 12. यत्नेनाप्यनिवार्यम् trotz aller Anstrengung KATHAS. 51, 36. अयत्नेन (s. auch u. अयत्न) ohne Mühe R. 4, 44, 78. VARĀH. BRH. S. 75, 6. PĀNĒAT. 201, 14.

यत्ने = यत्नेन MBh. 15, 180. उपसेवेत तं नित्यं सर्वयत्नेर्गुहं यथा M. 7, 175. न विषममृतं कर्तुं शक्यं यत्नशतैरपि Spr. 1470. यत्नात् *bei aller Anstrengung* 2281. 2905. *sorgfältig, eifrig* Suçr. 1, 102, 12. Varāh. Brh. S. 53, 66. Sārvadarçanas. 39, 18. मरुतो यत्नात् *mit grosser Anstrengung* R. 6, 84, 26. अयत्नात् (s. auch u. अयत्न) *ohne Anstrengung* Pañkāt. 176, 8, wo ऽयत्नादेव zu lesen ist. यत्नतस् *sorgfältig, eifrig* M. 3, 135. 9, 15. R. 1, 8, 19. 2, 91, 7. 4, 8, 52. 6, 1, 15. Spr. 379. 843. 1897. 2601. Kāthās. 26, 4. 52, 376. 53, 7. Sārvadarçanas. 39, 10. अयत्नतस् (s. auch u. अयत्न) *ohne Mühe* Vid. 282. Vrdāntas. (Allah.) No. 148. H. 1481. यत्नप्रतिपाद्य *mit Mühe, nicht leicht* Kāc. zu P. 1, 2, 52. — Vgl. अ०, निर्यत्न, प्र०, प्रति०, स०.

यत्नवत् (von यत्न) adj. *sich Mühe gebend, sich Etwas angelegen sein lassend* MBh. 1, 1042. 13, 1932. Spr. 5353. Hariv. 4694. R. Gorā. 1, 79, 47. 2, 31, 29. die Ergänzung im loc.: दौषस्यैतस्य विधाते MBh. 3, 13804. M. 9, 222. 12, 92. R. 1, 67, 14 (69, 15 Gorā.). Kāthās. 61, 117. Kusum. 1, 6. राघवार्थे R. 4, 47, 18. Willensthätigkeit besitzend; davon nom. abstr. यत्नवत् Schol. zu Kusum. 5, 4.

यत्नाति (यत्न + या०) m. in der Rhetorik eine Erklärung, dass man mit Etwas nicht einverstanden sei, trotz des Bestrebens es sein zu wollen, Kāvya. 2, 148. Beispiel Spr. 4003.

यैत्य partic. fut. pass. impers. von यत् Pat. zu P. 3, 1, 97. Vop. 26, 12.

यत्पुस्तानपद्धति (2. पति - अनु० + प०) f. Titel einer Abhandlung Hall 141.

यत्र (von 1. य) adv. rel. und conj. VS. Prāt. 6, 27. P. 5, 3, 10. Einfluss auf den Ton des verbi finiti 8, 1, 30. यत्रा VS. Prāt. 3, 120. 1) *wo, wohin*; häufig auch = यस्मिन्, यस्याम् u. s. w. RV. 1, 83, 6. 113, 2. यत्र यावा वदति तत्र गच्छतम् 135, 7. 7, 1, 4. 14. 63, 5. यज्ञे यत्र देवयो मर्दति 97, 1. VS. 4, 1, 32. AV. 9, 3, 5. चतुष्ये यत्र वा oder sonst wo Āc. Gṛh. 4, 6, 3. — यत्र (= यस्मिन्) वास्य रमेन्नः M. 2, 228. 5, 47. R. 1, 4, 5. 2, 53, 27. Çik. 22, 21. Spr. 746. 1039. 2292. 2294. Megh. 13. Bhāg. P. 1, 18, 22. यत्र काले Bhāg. 8, 23. यत्र देशे R. 1, 40, 4 (41, 4 Gorā.). Spr. 2287. यत्र काष्ठे AK. 3, 3, 35. = येषु Spr. 2773. यत्र ते कीर्तिताः सर्वे तान्वरान्समवाप्स्यसि Mārk. P. 19, 19. यत्र in einem Conditionalsatze: द्वायचतुर्थ पञ्चमकं चेत्। यत्र गुरु स्यात्सान्तरपङ्क्तिः ॥ Çaut. 7. wo M. 2, 23. 3, 103. MBh. 1, 5941. 3, 2181. 2254. 2689. 2956. प्रयाता यत्र वै मुनिः (dahin) wo R. 1, 9, 11. 52. 2, 32, 31. 4, 3, 29. 5, 25. Çik. 170. Megh. 49. Spr. 1768. 2291. Vid. 5. Mārk. P. 50, 78. 86. LA. (II) 7, 3. wohin: यत्र मे नीयते भर्ता स्वयं वा यत्र गच्छति MBh. 3, 16767. R. 2, 35, 10. त्रिप्रं त्वा प्रापयिष्यामि यत्र मां राम वदस्यसे 40, 11. गम्यतां यत्र वाञ्छितम् Mārk. P. 106, 9. Spr. 2289. Bemerkenswerth sind folgende Verbindungen: a) यत्र यत्र *wo immer, wo es auch sei*: यत्स्कन्देद्विषो यत्र यत्र Kauç. 6. MBh. 3, 12163 (यत्र तत्र ed. Calc.). 12, 8198. Spr. 2286, v. l. 4305. Bhāg. P. 5, 16, 1. *wohin immer, wohin es auch sei* MBh. 5, 2396. Hariv. 15036. R. 2, 96, 46. Bhāg. P. 4, 17, 15. — b) यत्र तत्र *wo es sich gerade trifft, an jedem beliebigen Orte, am ersten besten Orte* MBh. 12, 18092. 13, 2518. Spr. 2286. Kāthās. 64, 99. 107, 36. गमिष्यामि यत्र तत्र *an den ersten besten Ort, weiss Gott wohin* MBh. 5, 5997. यत्र तत्राश्रमे वसन् *in welchem Lebensstadium es auch sei* M. 3, 50. 12, 102. Spr. 1225. यत्र तत्र दिने *an einem beliebigen Tage* Pañkāt. 2, 7, 33. — c) यत्र कुत्राश्रमे रतः

VI. Theil.

in welchem Lebensstadium es auch sei, in jedem beliebigen L. Tattvas. 19. Spr. 1225, v. l. यत्र कुत्र überall R. 7, 20, 10. यत्र कुत्रापि *wo es sich gerade trifft* Prasañgābh. 16, b. यत्र कुत्रापि जन्मनि *in welcher Geburt es auch sei* Kāthās. 80, 41. — d) यत्र क्व च *wo —, wohin immer* RV. 6, 10, 17 (P. 8, 1, 30, Sch.). Āc. Gṛh. 1, 3, 1. Lāṭj. 10, 5, 11. *so oft, jedesmal wenn* Khānd. Up. 6, 2, 3. — e) यत्र क्वचन *an einem beliebigen Orte* P. 8, 1, 66. Vārtt. Sch. weiss Gott wohin: °गामिन् MBh. 1, 6192. 12, 13023. *irgendwann, wann es auch sei* M. 9, 233. — f) यत्र क्वापि *irgendwohin, hierhin oder dorthin* Bhāg. P. 10, 47, 68. — g) यत्र क्व वा *wo es auch sei* Bhāg. P. 1, 5, 17. 17, 36. 10, 4, 12. — 2) *wann, als; wenn* RV. 1, 113, 16. 121, 9. 7, 63, 2. यत्र प्र मुदा समावर्तम् 83, 6. यत्र गा अमृजत AV. 3, 28, 1. यत्र पर्णं संज्ञपयति Çat. Br. 13, 5, 2. यत्र समा नानु चन स्मरेयुः 8, 2, 2. 1, 1, 2, 21. 4, 13, 16. 4, 2, 19. 14, 4, 2, 30. 5, 2, 16. Khānd. Up. 6, 8, 1. Çāñkh. Çr. 10, 1, 20. 14, 62, 2. यत्रात्राणामधिगच्छेयुः Lāṭj. 9, 2, 6. श्रुतिद्वयं तु यत्र स्यात् M. 2, 14. 8, 104. 336. MBh. 3, 1256. Spr. 2288. 4773. सुतो मतो प्रमतो वा रक्षे यत्रोपगच्छति M. 3, 34. 131. 4, 206. 8, 12. 14. 19. 348. 9, 34. MBh. 3, 2227. fg. 13238. R. 5, 77, 14. Spr. 63. 104. 4773. ad Çik. 8, 20. 51, 16. Kāc. zu P. 1, 1, 50. P. 1, 1, 3. Sch. ohne verbum finitum Jāgñ. 2, 83. MBh. 3, 2188. Spr. 2293. 2298. 2377. 2740. — 3) *damit*: निदो यत्र मुमुच्यहे RV. 9, 29, 5. neben यथा, धर्मेतो यत्र प्रीपृष्यथा नः 3, 32, 14. — 4) *da, quum* N. 8, 17 (beide Ausgg. des MBh. यत्तु st. dessen). नाकाले विक्रितो मृत्युर्मर्त्यनानाम् — यत्र कात्ता त्वयोत्सृष्टा मुहूर्तमपि जीवति MBh. 3, 2368. R. 2, 57, 20. 6, 82, 9. Spr. 1332. 5240. Kāthās. 78, 76. — 5) *mit potent. dass nach nicht glauben, nicht zugeben, tadeln, sich wundern* P. 3, 3, 148. fg. न अद्धे न मर्षये यत्र तत्रभवान्वृषलं याजयेत्, यत्र तत्रभवान्वृद्धः सन्वृषलं याजयेद्दर्शमहे, यत्र तत्रभवान्वृषलं याजयेदाश्चर्यमेतत् Schol. Vop. 23, 14. *dass mit praes.*: किं नु दुःखमतः परम्। इच्छासंपद्यतो नास्ति यत्रेच्छा (v. l. für यञ्चेच्छा) न निवर्तते ॥ Spr. 933. Saddh. P. 4, 14, a.

यत्रकामम् (von यत्र + काम) adv. *wohin das Verlangen geht* AV. 9, 3, 24. Çat. Br. 14, 7, 4, 13.

यत्रकामावसाय (यत्र - काम + अ०) m. *die Zauberkraft sich dahin zu versetzen, wohin man gerade Lust hat*, Verz. d. Oxf. H. 231, b, 13.

यत्रकामावसायिन् (यत्र - काम + अ०) adj. *die Zauberkraft besitzend sich dahin zu versetzen, wohin man gerade Lust hat; davon nom. abstr. °सायिता f. und °सायित्व n. = यत्रकामावसाय* Verz. d. Oxf. H. 51, a, 19. GAUDAP. zu SĪMĀJAK. 23. Mārk. P. 40, 30 (°सायित्व). 33 (°सायिता). H. 202. Vgl. कामावसायिता Pañkāt. 2, 8, 2. कामावसायिता 1, 1, 49 mit vorangegehendem तथा, wofür vielleicht यथा (यथाकामा०) zu lesen ist.

यत्रतत्रशय (यत्र - तत्र + शय) adj. *sich hinlegend, wo es sich gerade trifft, dem es einerlei ist wo er schläft* MBh. 5, 3560.

यत्रत्य (von यत्र) adj. *wo (rel.) seiend, wo wohnend* MĪLATIM. 144, 17. Bhāg. P. 5, 2, 12. 6, 14.

यत्रसायंगृह (यत्र - सायम् + गृह) adj. *dort seine Wohnung aufschlagend, wo Einen der Abend ereilt*, MBh. 1, 1031. 1813. 3, 471. Spr. 4410. — Vgl. सायंगृह.

यत्रसायंप्रतिश्रय (यत्र - सायम् + प्र०) adj. f. या दसा. MBh. 3, 2557.

यत्रस्थ (यत्र + स्थ) adj. *wo (rel.) sich aufhaltend* MBh. 9, 2252.

यत्राकृत (यत्र + घा^०) n. das beabsichtigte Ziel TS. 3, 4, 10, 1.

यथक्षयि (यथा + क्षयि) adv. je nach dem R shi Ait. Br. 2, 4, 4, 26. Ācy. Ça. 3, 2, 7. — Vgl. यथार्थ.

यथर्वम् (von यथा + र्व) adv. je nach der R k Lāṭj. 7, 11, 9. Dhāṇj. 7, 10, 26.

यथर्तु (यथा + र्तु) adv. der jedesmaligen Zeit entsprechend Ait. Br. 3, 9. Kāṭj. Ça. 22, 7, 15. Kauç. 74. Pār. Gṛh. 1, 11. Taitt. Ār. 1, 9, 2.

पुष्पिता रुमा: R. 5, 73, 59.

यथर्तुक (wie eben) adj. der Jahreszeit entsprechend MBu. 1, 5005.

यथार्थि adv. = यथक्षयि Kāṭj. Ça. 4, 9, 1.

यथा (von 1. य) rel. adv. und conj. Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 3, 1, 36. fgg. Kāç. zu 36. 1) wie (einem तथा, एवम्, एव, तद्वत् entsprechend); tonlos nachgesetzt am Ende eines Pāda Çānt. 4, 17. z. B. विशेषा यथा RV. 1, 23, 1. 50, 3. 2, 43, 3. 3, 45, 3. 8, 29, 6. 64, 5. Çat. Br. 11, 3, 5, 13. AV. 6, 14, 2. 3. doch auch betont: पिता पुत्रेभ्यो यथा RV. 7, 32, 26. 8, 46, 14. — नष्टं यथा पशुम् RV. 1, 23, 13. तथा तद्वत्सु — यथा 30, 12. नूनं यथा पुरा 39, 7. यथेदं कर्म्यं तथा 7, 83, 6. विद्मः किं ते यथा मनः 1, 170, 3. यथा देवानां ज्ञानमानि वेदं 3, 4, 10. 7, 3, 7. क्रत्वा यथा वशत् 8, 33, 4. नैतावद्व्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते 7, 57, 3. पृथुर्यथा वनम् 104, 21. AV. 1, 11, 6. 3, 9, 1. Ait. Br. 1, 23. Çat. Br. 1, 3, 8, 26. तडु किल तथैवास यथैवेनं प्रोवाच Çāṅkh. Ça. 15, 16, 13. यत्परः पुंसा वा पत्नो स्याद्यथा वा oder wie sonst Çat. Br. 1, 3, 8, 21. यथा मे पुत्रो ज्ञापित Çāṅkh. Ça. 15, 18, 1. यथा हि RV. 8, 24, 9. यथा चित् 3, 25. 46, 21. 49, 7. 5, 56, 2. यथा ह 4, 12, 6. — यथर्तुलिङ्गाद्यतवः स्वयमेवर्तुपर्यये । स्वानि स्वान्यभिपद्यते तथा कर्माणि देहिनिः ॥ M. 1, 30. 119. यथा प्रूस्तथैव सः 2, 126. यथा कृत्युगे तथा R. 1, 1, 90. एतत्सर्वं यथा वर्तते तथा (so die ed. Bomb.) गावल्गने मम । आच- ह्व MBu. 8, 47. यथा भवितव्यं तथा भवतु Hit. 18, 15. यथा तव तथा मम Kāṭhā. 4, 33. (विलासवत्यः) घनङ्गसंदापनमाणु कुर्वते यथा प्रदापाः श- शिचारुभूषणाः R. 1, 12. यथा पुरा प्रकृतिभिर्न प्रत्यहं सेव्यते Çāṅk. 132. यदि यथा वदति नितिपस्तथा तमसि 123. धर्माति न तथा मुशीतलजलैः स्नानम् — मुख्यति — प्रीत्यै सज्जनभाषितं प्रभवति प्रायो यथा चेतसः Spr. 886. यथा — एवम् 2318. R. 1, 6, 19. यथा — तद्वत् Sāṅkhjak. 41. 38. Spr. 2301. fg. 2316. fg. 2326. यथा वदयसि धर्मज्ञ तत्कारिष्यामहे वयम् R. 1, 69, 14. एतदिच्छाम्यहं ज्ञानुं यथा यास्यामि तत्र वै MBu. 3, 6052. ब्रूयाद्यैनं कथाते त्वं पर्णाद्वचनं यथा wie Parṇāda's Worte waren 3, 2893. प्रणु राजनिष्ठात्पतिं शैनेयस्य यथा पुरा । यथा च भूरिश्चवसः 7, 6027. राज्ञा आ- वेदयद्यथा (= यथावत् Comm.) wie es sich verhielt Buṅ. P. 7, 8, 2. मंस्य- ते मां यथा नृपम् MBu. 4, 32. नवपल्लवसंस्तरे यथा रचयिष्यामि तनुं वि- भावसौ Kumāras. 4, 34. विदधे कामान्यस्य यस्येप्सितान्यथा (vgl. यथेप्सित) R. 1, 53, 1. Bisweilen zum Ueberfluss mit इव verbunden: तत्र मेधाविनः केचिदर्धमन्यैरुदीरितम् । विचिन्तिपुर्यथा श्येना भोगतमिवामिषम् ॥ MBu. 2, 1311. द्वेभ्यो ऽपि संमतः शिष्टः धर्तस्येव यथौषधम् Spr. 4234. सारं ततो प्राच्यमयास्य फल्गु क्षैरेया क्षीरमिवाम्बुमध्यात् 85. यथा — तथा oder य- था — तेन सत्येन bei Betheuerungen und festen Behauptungen so ge- wiss — so wahr N. 11, 36 (MBu. 2, 2399 यदि अ. यथा). MBu. 3, 16867. 16871. fg. 2207. fgg. 2981. Dac. 2, 39. R. Gorr. 2, 71, 23 (wo यथा ध्रुवं zu trennen ist). mit Verstellung der beiden adv.: यथा शास्त्रवते नान्यं वरं ध्यायामि के च न । त्वामृते पुरुषव्याघ्र तथा मूर्धानमालभे ॥ MBu. 3, 5991. quam, wie als Ausruf der Verwunderung: यथा पचति शोभनम् P.

3, 1, 37. Sch. wie, zum Beispiel Nir. 1, 14. 7, 7. Çāṅkh. Ça. 12, 13, 5. Gorr. 4, 4, 18. यथा एतत् was das betrifft (dass) Nir. 1, 14. 7, 7. यथैवेतत् Ait. Br. 7, 25. Bemerkenswerth sind folgende Verbindungen: a) यथा यथा (einem एवैव, तथा तथा entsprechend) je nachdem, in welchem Maasse, je mehr: यथा यथा पतयन्तो विप्रेमिह एवैव तस्थुः सवितः स्वायं ते RV. 4, 54, 5. यथा यथा कृपयति 8, 39, 4. यथा यथा मृतयः सति नृणाम् 10, 111, 1. 100, 4. यथा यथास्य श्रपणं तथा तथा TBr. 3, 6, 4. M. 4, 20. 8, 285. यथा यथा मरुदुःखं दण्डं कुर्यात्तथा तथा 286. 10, 128. 11, 228. fg. 12, 73. MBu. 3, 2285. 16798. Spr. 2319. fg. 4788. fg. 5397. Suçr. 2, 442, 1. Varāṇ. Bṛh. S. 11, 33. Kāṭhā. 14, 63. Buṅ. P. 2, 2, 13. यथा यथा भर्ता तया सक्- स्तेवचनानि वदति तथा तथाधिकं दुःखं भवति Vrt. in Lā. (II) 20, 2. Vgl. यथायथम्. — b) यथा तथा wie immer, wie es auch sei, auf irgend eine Weise, auf beliebige Weise M. 4, 17. MBu. 2, 2139. 3, 3038. 13, 2748. Hariv. 4238. R. Gorr. 2, 116, 48. 4, 17, 38. 5, 90, 30. Varāṇ. Bṛh. S. 24, 28. 77, 25. Kāṭhā. 34, 150. 62, 86. 117, 26. Rīṅa-Tan. 3, 276. यथा तथा न तप्येयुः auf keine Weise R. Gorr. 2, 21, 10. Kāṭhā. 43, 108. 61, 169. अस्ति त्वेको ऽयं नस्तत्तुः सो ऽपि नास्ति यथा तथा so v. a. aber auch der ist genau genommen nicht da MBu. 1, 1830. यथा तथा MBu. 3, 1168 so v. a. यथातथम्, wie INDR. 3, 52 gelesen wird. — c) यथा कथंचित् auf irgend eine Weise, wie es sich gerade macht M. 11, 220. MBu. 11, 772. Mālav. 41, 3. Daçak. in Benf. Chr. 182, 6. Sarvadarçanas. 167, 18. fg. — d) तद्यथा dieses wie so v. a. nämlich, so zum Beispiel Kauṣh. Up. 3, 8. Çāṅk. 21, 7. Buṅ. P. 5, 3, 9. Pañāt. 3, 10. 7, 15. 156, 16. भवति च पुनर्भूया- न्देः कलं प्रति तद्यथा प्रभवति शुचिर्विम्बोद्भाके मणिर्न मृदा चयः UTTA- RARIMAN. 27, 7 (33, 17). Sarvadarçanas. 123, 8. 166, 17. — 2) = यथावत् wie es sich gehört, richtig Buṅ. P. 6, 1, 1. घ 3, 31, 14. 5, 5, 7. 18, 3. 8, 5, 10. 10, 87, 15. Vgl. यथाकृत. — 3) ut, auf dass, damit, (so) dass; mit opt. und conj., später auch fut., praes., imperf., perf. und aor.; gern dem ersten Worte des Satzes nachgestellt in der alteren Sprache. देवा नो यथा सद्गिद्धये श्र- संन् RV. 1, 89, 1. 173, 9. मुभयो यथासंसि 2, 26, 2. यथा नो मित्रो ज्ञोपयत् 3, 4, 6. यथा भवेम 7, 97, 2. पर्चा यथा नः 100, 2. VS. 2, 33. AV. 2, 28, 4. 3, 8, 2. न प्रमिये सवितुर्द्वयस्य तद्यथा विद्मं भुवं धारयिष्यति RV. 4, 54, 4. Çat. Br. 1, 7, 4, 5. 6, 4, 7. TBr. 3, 1, 4, 2. 11. यथा न रादात् Pār. Gṛh. 1, 5. यथा भूमिमास्यं प्राप्स्यतीति Lāṭj. 1, 7, 9. Gorr. 3, 7, 12. यथा भवाम्यु- त्तमः Ācy. Gṛh. 2, 10, 6. — तथा प्रयत्नमातिष्ठेद्यथात्मानं न पीडेत् M. 7, 68, 128. 177. 180. 200. 9, 102. MBu. 1, 7699. 3, 1911. 2212. 2806. 2733. 2739. 2759. 4, 519. 5, 6035. R. 1, 2, 8. 8, 14. 37, 19. 69, 5. 2, 38, 16. fg. 46. 81. 3, 60, 23. 34. 4, 43, 67. 53, 26. Spr. 2113. Kāṭhā. 13, 55. Buṅ. P. 6, 1, 64. Pat. zu P. 1, 1, 62. Kāç. zu P. 1, 1, 50. 56. यथा यथैव जीवेद्भि तत्कर्तव्य- महेत्या Spr. 4790. मा भूत्कलात्पयो यथा R. 7, 107, 3. दमयन्तीसकाशे त्वां कथयिष्यामि नैषध । यथा त्वदन्यं पुरुषं न मां मंस्यति कर्कचित् ॥ MBu. 3, 2092. आश्रमपीडा यथा न भविष्यति भवति v. l.) तथा प्रयतिष्यामहे Çāṅk. 18, 13. अथ तान् (तथैतान् ed. Bomb.) पातयिष्यामि यथा यास्यसि न तयम् MBu. 4, 35. R. 1, 60, 8. 4, 6, 4. 5. यथा न विप्रः क्रियते R. 1, 12, 3. 2, 93, 19. R. Gorr. 2, 6, 28. 5, 37, 13. 76, 22. Jāṇ. 1, 343. Çāṅk. 24, 7. Ragh. 1, 72. 3, 66. Kāṭhā. 18, 248. Pañ. 91, 3. क्रमेण च यथा तत्र प्रकर्षं स त- था यथा । अज्ञीयत न केनापि प्रतिमलेन भूतले ॥ Kāṭhā. 28, 120. 52, 267. 348. 54, 222. 58, 23. ततस्तथा देदा तस्मै रत्नानि मग्धाधिपः । निर्दग्धर-

हरिक्तेव पृथिवी मुखे यथा ॥ 16, 33. 18, 31. 54, 241. RĀśA-TAR. 6, 277. ततो वसु तथार्थिभ्यो भृत्येभ्यश्च वर्ष सः । एको दरिद्रशब्दे ऽत्र यथाभूदर्थवर्जितः ॥ KATHĀS. 32, 380. ohne verbum finitum RAGH. 14, 66. — 4) dass nach wissen, glauben, meinen, sagen, melden, anweisen, hören, be-kannt werden, zweifeln u. s. w. vor einer oratio directa mit oder ohne nachfolgendem इति. वेद यथा मा वो मृत्युः परिव्यथा इति PRAÇNOP. 6, 6. अकथिता ऽपि ज्ञायत एव यथायमभोगस्तपोवन्स्येति ÇĀK. 7, 22. उवाच यथा KĀND. UP. 5, 3, 7. MUDRĀR. 18, 9. 21, 2. 112, 8. 113, 4. PAÑKĀT. ed. ORN. 4, 18. ज्ञानिषे त्वं यथा राजा सम्यग्वृत्तः सदा त्वयि MBH. 3, 2284. विद्धि यथाय कृत्वा पुनरेष्यतीति 15681. विदितं ते यथा R. GORR. 1, 72, 14. 4, 9, 10. KUMĀRAS. 4, 36. PAÑKĀT. ed. ORN. 4, 22. यथैषः u. s. w. तथा तर्कयामि PRAB. 20, 2. fig. तयोक्तं मे यथा KATHĀS. 31, 81. आवेदय यथा ÇĀK. 112, 15. आदिष्टो ऽस्मि यथा VIKR. 37, 7. RATNĀV. 103, 16. KATHĀS. 36, 48. PRAB. 19, 4. 67, 16. 91, 2. आज्ञापितो ऽस्मि परिषदा यथा MUDRĀR. 1, 3 v. u. 141, 6. वृद्धेभ्यः श्रूयते यथा KATHĀS. 6, 74. कथं प्रकाशतो गतो ऽयमर्थः पेरिषु यथा MUDRĀR. 5, 10. रामो मे संशयो नास्ति यथा त्वं सत्क-रिष्यति R. 3, 53, 25. — 5) da: निःसंशयं तत्रियपुंगवास्ते यथा हि युद्धं कथयन्ति MBH. 1, 7185. fig. यथासौ रथनिर्घोषः पूरयन्निव मेदिनीम् । ममा-ह्लादयते चेतो नल एष महीपतिः ॥ 3, 2859. fig. 6, 2850. R. 3, 30, 8. नूनं न तपसः किञ्चित्फलं मन्ये श्रुतस्य वा । यथा मा नाभिज्ञानाति पिता मूढ त्वया कृतम् ॥ JAGNĀDATTAV. 1, 35. ÇĀK. 83. Spr. 4794. — 6) wie wenn, mit potent.: तदिदं मे ऽनुसंप्राप्तं देवि दुःखं स्वयंकृतम् । संमेष्टादिरु वालेन यथा स्यादन्नितं विषम् ॥ DAÇ. 1, 11. ÇĀK. 190. — 7) sobald MEGH. 9. — Zum Schluss verzeichnen wir die von den vedischen Lexicographen angegebenen Bedeutungen: यथा साम्ये AK. 3, 5, 9. यथा निर्दर्शने द्वौ तू-द्देशे निर्देशसाम्ययोः । हेतूपपत्तौ च H. an. 7, 29. यथा तुल्यार्थमानयोः ॥ प्रशंसायाम् MED. avj. 36. fig. यथा सादृश्ययोग्यत्वव्रीप्सास्वार्थानतिक्रमे JĀDAYA bei MALLIN. zu MEGH. 9. योग्यतावीप्सापदार्थानतिवृत्तिसादृश्यानि यथार्थाः Schol. zu P. 2, 1, 6.

यथाकनिष्ठम् (य° + कनिष्ठ) adv. dem Alter nach vom Jüngsten zum Ältesten hinauf PĀR. GRHJ. 3, 2. — Vgl. यथाज्येष्ठम्.

यथाकर्तव्य (य° + क°) adj. was in einem betreffenden Falle zu thun ist: तदयमेव यथाकर्तव्यं (so ist zu schreiben) पृच्छताम् Hit. 87, 16. 114, 4. — Vgl. यथाकार्य.

यथाकर्म (य° + कर्मन्) adv. je nach der betreffenden Thätigkeit, je nach den Handlungen ÇAT. BR. 14, 4, 3, 30. यथाकर्म त्वदिशाः ÅÇV. ÇA. 1, 12, 13. ÇĀK. ÇA. 4, 6, 17. 5, 10, 13. KATHOP. 3, 7. KAUSH. UP. 1, 2. M. 1, 41. BĀĪG. P. 4, 20, 27. 5, 25, 14. 26, 6. 11, 14, 9.

यथाकर्मगुणम् (य° + कर्मन् - गुण) adv. je nach den Handlungen und je nach den (drei) Qualitäten BĀĪG. P. 4, 20, 29.

यथाकल्पम् (य° + कल्प) adv. dem Ritus gemäss R. 1, 11, 14. 60, 9.

यथाकाण्डम् (य° + काण्ड) adv. je nach den Abschnitten Ind. St. 3, 391.

यथाकाम (य° + काम) adj. je welches Verlangen habend ÇAT. BR. 14, 7, 3, 7.

यथाकामम् (wie oben) adv. nach Wunsch, nach Belieben RV. 10, 146, 5. ÇAT. BR. 14, 5, 2, 20. KĀTJ. ÇA. 22, 5, 1. KAUC. 57. 60. MBH. 3, 1816. 2291. 2232. 2903. उपागमत् so v. a. gemächlich 4, 735. 5, 7473. R. 1, 52, 23. 2, 58, 25. 97, 20. R. GORR. 1, 48, 9. RAGH. 4, 51. 16, 73. ÇĀK. 80, 22. KATHĀS. 16, 29. 17, 146. 27, 125. 29, 35. 32, 199. 34, 177. 38, 44. RĀśA-

TAR. 3, 499. BĀĪG. P. 4, 18, 13. BRAHMA-P. in LA. (II) 87, 9. Am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen: °प्रपाप्य, °ज्येय, °वध्य AIT. BR. 7, 29. °चार KĀND. UP. 7, 1, 5. °विचारिणी MBH. 5, 7352. R. 3, 25, 2. यथा-कामार्चितार्थिन् RAGH. 1, 6.

यथाकामिन् (य° + का°) adj. nach Belieben verfahren H. 335. HALĀJ. 2, 224. ÇĀK. ÇA. 1, 3, 7. 6, 6, 40. PĀR. GRHJ. 1, 11. JĀĀN. 1, 81.

यथाकाम्य (von यथाकामम्) n. Belieben P. 3, 1, 66. VĀRT. wohl fehler-haft für या°.

यथाकायम् (य° + काय) adv. je nach dem Umfange (des Jāpa) KĀTJ. ÇA. 6, 1, 35.

यथाकारम् (von य° + 1. कर्) adv. auf welche (rel.) Weiss P. 3, 4, 28.

यथाकारिन् (य° + का°) adj. wie (rel.) handelnd ÇAT. BR. 14, 7, 3, 6.

यथाकार्य (य° + कार्य) adj. = यथाकर्तव्य Hit. 132, 13. ed. JOHNS. 1843. 2326. VER. in LA. (II) 22, 11.

यथाकाल (य° + 2. काल) m. ein entsprechender Zeitpunkt: एवं दि-तीये संप्राप्ते यथाकाले so v. a. Essenszeit MBH. 3, 15422. °कालम् adv. je zur Zeit, zur richtigen Zeit KĀTJ. ÇA. 4, 12, 16. 16, 7, 7. 25, 2, 4. 6, 7. MURP. UP. 1, 2, 5. M. 2, 39. 66. 4, 147. 7, 221. 225. 8, 406. MBH. 1, 1894. 3, 15425. 3, 7401. 6, 4403 (°काले ed. Calc.). HARIV. 6817. R. 2, 58, 15. 63, 8. R. GORR. 1, 13, 4. 3, 12, 2. SUÇR. 1, 128, 5. RAGH. 17, 51. KĀM. NĪTIS. 5, 17. VARĀH. BĀH. S. 2, 8, 6, 8. BĀĪG. P. 4, 22, 50. 7, 14, 3. 9, 11, 36. यथा-कालप्रवेधिन् RAGH. 1, 6. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 5, 539, 16.

यथाकुलधर्मम् (य° + कुल - धर्म) adv. je nach Familienbrauch ÅÇV. GRHJ. 1, 17, 1. 18. KAUC. 82. Verz. d. Oxf. H. 268, 5, 20.

यथाकृत (य° + कृत) adj. verabredet JĀĀN. 2, 200. अ° nicht regelrecht —, falsch gemacht, — vollbracht Spr. 892. MBH. 5, 1226. VARĀH. BĀH. S. 104, 59; vgl. यथा 2). यथाकृतम् adv. etwa wie gewöhnlich, wie her-kömmlich: ईगुर्गोवि न यवसादृगोपा यथाकृतमभि मित्रं चित्तासः RV. 7, 18, 10. je nach der Anfertigung KĀTJ. ÇA. 16, 4, 10. in verabredeter Weise M. 8, 183. in der Weise, wie es geschah: यथाकृतं शशंसैतन्माधवाय KA-TĀS. 24, 159. 46, 152. 49, 82. 51, 151. 64, 83. 73, 161. 79, 26.

यथाकृष्टम् (य° + कृष्ट) adj. Furche um Furche KĀTJ. ÇA. 17, 3, 3.

यथाकृति s. u. कृति 1).

यथाक्रतु (य° + क्रतु) adj. welchen Entschluss fassend ÇAT. BR. 14, 7, 3, 7. यत्क्रतु BĀH. ÅN. UP. 4, 4, 5.

यथाक्रमम् (य° + क्रम) adv. der Reihe nach, successive, respective M. 2, 66. 3, 2. 7, 50. 9, 295. R. 1, 4, 32. 17, 41. 34, 49. 70, 17 (72, 15 GORR.). SUÇR. 1, 134, 7. 2, 60, 12. VIKR. 66, 21. RAGH. 3, 10. 9, 26. VARĀH. BĀH. S. 9, 9. 86, 58. KATHĀS. 28, 187. AK. 2, 1, 12. 7, 54. H. 169. 595. Am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen KATHĀS. 23, 17. 43, 226.

यथाक्रमेण adv. dass. MAITRAJ. 6, 26. 31. VARĀH. BĀH. S. 8, 81. 96, 11. 103, 7. ÇĀNDHAT. im ÇKDR.

यथाक्रोशम् (य° + क्रोश) adv. nach der Zahl der Kroça KĀTJ. ÇA. 22, 3, 38.

यथाक्षमम् (य° + क्षम) adv. nach Möglichkeit, so viel als möglich KA-TĀS. 28, 165. 62, 11.

यथाक्षमेण (instr. von य° + क्षम) adv. in aller Ruhe, — Behaglichkeit R. 2, 54, 4.

यथाखातम् (य° + खात) adv. je nachdem gegraben ist ÇAT. BR. 3, 5, 6,

10. KĀTJ. Ça. 8, 5, 8. 13. 8, 18.

पथाख्यम् (पथा + आख्या) adv. den Benennungen entsprechend KĀTJ. Ça. 1, 7, 23.

पथाख्यात (पथा + घ्रा) adj. früher erzählt, — erwähnt, — angegeben R. 3, 8, 24. 15, 40. Daç. 2, 13. MĀRK. P. 113, 17. Ueber die Bed. des Wortes bei den Gāina s. WILSON, Sol. Works 1, 312.

पथाख्यानम् (पथा + आख्यान) adv. dem Bericht —, der Angabe gemäss KATHĪS. 29, 33.

पथागत (पथा + घ्रा) adj. 1) auf dem man vorher gekommen ist: पथागतेनैव मार्गेण — अयोध्यामगमन् des Weges, auf welchem sie gekommen waren, R. 2, 47, 15. R. GORR. 1, 29, 22. HARIV. 14137. KATHĪS. 58, 131. 77, 31. 81, 15. पथागतम् adv. des Weges, auf dem man gekommen ist: गताः MBH. 1, 1187. 3, 2230. 5, 5447. 12, 4264. R. 1, 17, 1. 23, 3. 60, 38. 65, 24. 2, 91, 75. RAH. 3, 67. KATHĪS. 8, 16. 12, 105. 34, 20. 51, 225. 52, 167. 56, 168. पथागतेन dass. MBH. 3, 1712. Vgl. जगुर्पथागताः BRAHMA-P. in LA. (II) 53, 18. ततो पथागताः सर्वे पथावासं ययुस्तथा R. 6, 112, 107. — 2) wie zur Welt gekommen, dumm, einfältig H. 352, Sch.; vgl. पथाज्ञात, पथोद्गत.

पथागमम् (पथा + आगम) adv. der Ueberlieferung gemäss MBH. 14, 2699. R. 7, 88, 4. PĀNĀR. 1, 2, 26. 30.

पथागात्रम् (प + गात्र) adv. Glied um Glied KAUC. 81.

पथागुणम् (प + गुण) adv. den Qualitäten —, den Vorzügen gemäss ÇĀṆK. zu KHĀND. UP. S. 53. RĪGĀ-TAR. 3, 137.

पथागृहम् (प + गृह) adv. in sein respectives Haus: रात्रौ याति पथागृहम् MBH. 4, 696.

पथागृहीतम् (प + गृहीत) adv. je nach der Reihe des Fassens: समिधो ऽभ्यर्धति यं wer gerade ein Scheit in die Hand bekommt ĀÇV. Ça. 3, 6, 27. °गृहीतमाख्यं गृहीत्वा ÇAT. Br. 12, 4, 4, 7. KĀTJ. Ça. 9, 7, 9. nach der Reihe des Aufführens RV. PRĪT. 2, 39.

पथागोत्रकुलकल्पम् (प + गोत्र-कुल) -कल्प) adv. je nach dem Brauch der Familie oder des Geschlechts GOBH. 2, 9, 20.

पथाग्नि (पथा + घ्रा) adv. nach der Grösse des Feuers KĀTJ. Ça. 16, 8, 26.

पथाग्रणम् (प + ग्रण) adv. der Angabe gemäss ĀÇV. Ça. 5, 10, 20.

पथाङ्गम् (पथा + अङ्ग) adv. Glied um Glied: पथाङ्गे वर्धतां शेषः AV. 6, 101, 1. ÇAT. Br. 13, 8, 5. KĀTJ. Ça. 21, 4, 8. ÇĀṆK. Ça. 17, 12, 7. ĀÇV. GṆH. 4, 3, 25.

पथाचमसम् (प + चमस) adv. Kāmasa um Kāmasa ÇAT. Br. 4, 4, 2. 10. ÇĀṆK. Ça. 8, 2, 14. 9, 3.

पथाचारम् (पथा + आचार) adv. dem Brauche gemäss, wie üblich R. 4, 40, 8. PRAJOGAR. 2, 6, 3. 3, 1. SĀṆK. K. 221, 1, 8.

पथाचारिन् (प + चार) adj. wie (rel.) zu Werke gehend, wie verfahren ÇAT. Br. 14, 7, 3, 6.

पथाचित्तम् (प + चित्) adj. vorher bedacht, beabsichtigt VARĀH. BṚH. S. 88, 41. KATHĪS. 19, 2.

पथाचोदितम् (प + चोदित) adj. je nach der Aufforderung ĀÇV. Ça. 1, 5, 24. ÇĀṆK. Ça. 2, 5, 18.

पथाद्वन्द्वम् (प + द्वन्द्व) adv. ein Metrum um's andere AIT. Br. 2, 18. 4, 29. 6, 12. ÇĀṆK. Ça. 9, 20, 6.

पथाज्ञात (प + ज्ञात) adj. wie ein zur Welt Gekommener, dumm, einfältig AK. 3, 1, 48. H. 352. — Vgl. पथागत 2) und पथोद्गत.

पथाज्ञातम् (wie oben) adv. Geschlecht um Geschlecht ÇAT. Br. 9, 1, 4, 19.

पथाज्ञाति (प + ज्ञा) adv. Art um Art LĀTJ. 2, 7, 15. 6, 5, 35. 8, 2, 17.

पथाज्ञोषम् (प + ज्ञोष) adv. nach Herzenslust MBH. 3, 11054 (S. 571, °योषम् ed. Calo.). 12, 1520. 14, 112.

पथाज्ञप्त (पथा + घ्रा) adj. vorher befohlen, anbefohlen R. GORR. 1, 11, 24. 2, 87, 18.

पथाज्ञानम् (प + ज्ञान) adv. nach Wissen, so gut man es weiss GOBH. 3, 9, 18. PĀNĀR. 1, 2, 26. 45. 4, 5, 33.

पथाज्ञेष्टम् (प + ज्ञेष्ट) adv. dem Alter nach, vom Ältesten zum Jüngsten hinab LĀTJ. 1, 3, 19. 2, 11, 5. GOBH. 2, 8, 23. 3, 9, 18. PĀNĀR. 198, 10. — Vgl. पथाकनिष्ठम्.

पथातत्त्वम् (प + तत्त्व) adv. der Wahrheit gemäss, wie es sich wirklich verhält, genau MBH. 3, 2891. 5, 7004. R. 2, 72, 35. 41. 97, 11. 3, 38, 4. 4, 51, 28. 5, 32, 4. 6, 109, 4. KATHĪS. 5, 104. 11, 50. 31, 52. 42, 96. 49, 42. 52, 166. 110, 40. 123, 114. पथातत्त्वार्थदर्शिन् MBH. 12, 11608.

पथातथम् (प + तथा) adv. wie es sich in Wirklichkeit verhält, genau (Etwas berichten), wie es sich gebührt, wie es sich gehört AK. 3, 5, 45. H. 264. HĀR. 199. HALĪ. 1, 144. MBH. 1, 286. 5566. 3, 2186. 2693. 2879. 5, 5444. 13, 464. 3628. 14, 757. 986. INDR. 5, 52. R. 2, 72, 46. 3, 7, 19. KATHĪS. 57, 28. 70, 93. BHĀG. P. 6, 1, 41. MĀRK. P. 56, 19. 100, 25. 135, 12. Verz. d. Oxf. H. 36, a, No. 78. — Vgl. ऋ, पायतथ्य.

पथातथ्यम् (प + तथ्य) adv. der Wahrheit gemäss MBH. 13, 5205. R. 3, 73, 22. 4, 61, 38. 7, 83, 3.

पथातथ्येन (wie oben, instr.) adv. dass. HARIV. 9104. R. 6, 13, 11.

पथात्मक (von पथा + आत्मन्) adj. welche (rel.) Natur immer habend PĀNĀR. 2, 1, 30.

पथादत्त (प + दत्त) adj. wie immer gegeben: उपभोदये पथादत्तं भागं पित्रा R. GORR. 2, 110, 22.

पथादर्शनम् (प + दर्शन) adv. bei jedem Vorkommen, in jedem einzelnen Falle SĀH. D. 36, 16. व्याख्या पथादर्शनप्रवृत्त्या KUSUM. 49, 13.

पथादायम् (प + 2. दाय) adv. je nach dem Erbtheil BHĀG. P. 5, 1, 39. 7, 8.

पथादिक् (प + 2. दिष्) adv. nach den verschiedenen Himmelsgegenden, nach der entsprechenden H. ĀÇV. GṆH. 2, 8, 9. VARĀH. BṚH. S. 55, 6.

पथादिशम् (wie oben) adv. dass. MBH. 5, 1753. VARĀH. BṚH. S. 59, 7. BHĀG. P. 5, 16, 30.

पथादिष्ट (पथा + घ्रा) adj. der Angabe —, der Anweisung entsprechend R. 2, 100, 32. KATHĪS. 40, 88. 71, 10. पथादिष्टम् adv. der Angabe —, der Anweisung gemäss ÇAT. Br. 1, 3, 2, 21. KAUC. 1. RV. PRĪT. 4, 14. 7, 1. KATHĪS. 49, 80. पथादिष्टः 36, 20 ist पथा आदिष्टः.

पथादीक्षम् (प + दीक्षा) adv. den übernommenen religiösen Observanzen gemäss MBH. 14, 1270.

पथादृष्टम् (प + दृष्ट) adv. wie man Etwas gesehen hat M. 8, 76. 101. KATHĪS. 12, 119. 33, 179. 35, 89. 56, 211.

पथादृष्टि (प + दृ) adv. dass. Verz. d. Oxf. H. 155, b, 16.

पथादेवर्तम् (प + देवता) adv. Gottheit um Gottheit AIT. Br. 4, 29. TS. 2, 2, 22. 3. 3, 1, 4, 1. TBH. 1, 1, 4, 8. 3, 3, 10, 1. ÇAT. Br. 1, 4, 2, 17. 4, 2, 2, 11.

यथादेशकाले ^{१०} स्थानविशेषम् adv. je nach der Verschiedenheit (विशेष) des Ortes (देश), der Zeit (काल) und der Körpergestalt (देहव) Bha. P. 6, 9, 41.

1. यथादेशम् (य^० + देश) adv. je nach dem Platze, — Orte Çāṅkh. Ça. 13, 24, 16. Kīṭi. Ça. 20, 5, 15. Līṭi. 10, 15, 10. M. 8, 406. Bha. P. 4, 22, 50. 7, 14, 10.

2. यथादेशम् (यथा + आदेश) adv. je nach der Weisung, nach Vorschrift Āc. Gṛh. 1, 23, 18. Kīṭi. Ça. 4, 15, 3. Bha. P. 4, 31, 4.

यथाद्रव्य (य^० + द्रव्य) adj.: द्रव्ये जनपदे यजेत je nachdem die Besitzgegenstände des Stammes sind, bei welchem er opfert, Kīṭi. Ça. 22, 2, 22.

यथाधर्मम् (य^० + धर्म) adv. in richtiger Ordnung, nach Recht und Gesetz Çat. Br. 11, 1, 24. R. 1, 70, 17 (72, 15 Gorr.). Bha. P. 9, 20, 16. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 18.

यथाधिकारम् (यथा + अधिकार) adv. der Berechtigung gemäss; am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen Bha. P. 4, 21, 32.

यथाधिष्ठम् adv. nach der Reihe der Dhiṣṭhja Çat. Br. 4, 6, 8, 7, 17, 9, 16.

यथाधीत (यथा + अधी) adj. und ०तम् adv. wie gelernt, wie der Text lautet, d. h. in der Grundform ohne wesentliche Abänderung Līṭi. 2, 9, 13. 11, 11. 3, 7, 4. 5, 12, 16. 17. 7, 6, 26. Bha. P. 1, 3, 44.

यथाध्यापकम् (यथा + अध्यापक) adv. in Uebereinstimmung mit dem Lehrer P. 2, 1, 7, Sch.

यथानाम् (य^० + नामन्) adv. Name um Name AV. 4, 30, 7.

यथानारम्भापित (य^० + ना^० - भा^०) adj. genau so seiend wie es Narada verkündet hat: विद्या Bha. P. 6, 16, 27. der Comm. zieht यथा, welches er durch यथावत् umschreibt, zum verbum finitum des Satzes.

यथानिरुतम् (य^० + निरुत) adv. wie hingeworfen Āc. Gṛh. 1, 10, 7. Kauç. 88.

यथानिर्दिष्ट (य^० + निर्दिष्ट) adj. vorher angegeben Çāṅkh. 21, 2, 102, 1. Pra. 19, 11. Dhōrtas. in LA. 71, 1.

यथानिलयम् (य^० + निलय) adv. in sein entsprechendes Nest, in seine entsprechende Wohnstätte R. 2, 46, 3.

यथानिवासिन् (य^० + नि^०) adj. wo gerade wohnend R. 7, 40, 31.

यथानिःसृतम् (य^० + निःसृत) adv. wie hinausgegangen Çāṅkh. Ça. 7, 14, 12.

यथानुपूर्वम् (यथा + अनुपूर्व) adv. der Reihe nach, respective Bha. P. 5, 1, 34.

यथानुपूर्व्यम् (यथा + अनुपूर्व्य) adv. dass.: ०पूर्व्यकरण Kīṭi. Ça. 25, 5, 18. 10, 20.

यथानुपूर्व्या (instr. von यथा + अनुपूर्वी) adv. dass. Varāṇ. Bha. S. 68, 94.

यथानुभूतम् (यथा + अनुभूत) adv. wie man es erfahren hat, wie man es erlebt hat R. 3, 4, 4. Bha. P. 1, 13, 11. 5, 1, 16.

यथानुवृत्तम् (यथा + अनुवृत्त) adv. regelrecht, genau entsprechend Varāṇ. Bha. S. 24, 27. 53, 69. Kathās. 46, 104.

यथान्यस्तम् (य^० + न्यस्त) adv. in der Weise, wie es deponiert war, M. 8, 188.

यथान्यायः (य^० + न्याय) adv. nach der Regel, nach Gebühr Āc. Gṛh. 3, 5, 16. Kīṭi. Ça. 14, 2, 22. M. 1, 1. 3, 135. 190. 5, 85. 7, 2. MBh. 1, 6134. 3, 1734. 2468. 2896. R. 1, 52, 3. 2, 56, 13, g. 58, 13. 82, 2. Bha. P. 8, 9, 7. Mān. P. 16, 90.

यथान्युत (य^० + न्युत) adj. wie je hingeworfen M. 3, 218. यथान्युतम्

adv. Wurf um Wurf TBr. 3, 11, 9, 3. Kīṭi. Ça. 9, 7, 6. 10, 6, 14.

यथापणम् (य^० + 1. पण) adv. je nach der Waare, für jede Waare M. 8, 398.

यथापदम् (य^० + पद) adv. wie das Wort ist RV. Prāt. 11, 12.

यथापराधम् (यथा + अपराध) adv. je nach dem Vergehen Bha. P. 6, 9, 39. यथापराधदण्ड je nach dem Vergehen strafend Ragh. 1, 6.

यथापर्क (य^० + पर्क) adv. Gelenk um Gelenk, Glied um Glied AV. 9, 5, 4. 18, 4, 52. Kauç. 64. 85. fg.

यथापुरम् (य^० + पुरम्) adv. wie ehemals R. 2, 114, 9. Verz. d. Oxf. H. 256, a, 20. — Vgl. झ^०.

यथापूर्व (य^० + पूर्व) 1) adj. wie ehemals seiend: वाणीर्यथापूर्व विप्रुद्धिभिः Ragh. 12, 48. यथापूर्वः 88. Bha. P. 1, 14, 23. यथापूर्वम् adv. wie ehemals, wie sonst R. 4, 18, 31. Pañāt. 23, 11. 36, 18. ed. orn. 55, 5. Bha. P. 3, 9, 43. 32, 14. Getrennt zu schreiben MBh. 3, 1754. Varāṇ. Bha. S. 43, 11. — 2) ०पूर्वम् adv. nach einander, der Reihe nach RV. 10, 190, 3. Ait. Br. 2, 33. TS. 1, 7, 5, 4. 5, 2, 1, 7, 2, 1. TBr. 1, 1, 9. Çat. Br. 1, 1, 2, 19. 3, 5, 8, 6, 2, 4, 18. Kīṭi. Ça. 3, 5, 24. 5, 9, 2. M. 11, 187. Jāṇ. 1, 35.

यथाप्रज्ञम् (य^० + प्रज्ञा) adv. nach bester Einsicht, so gut man es versteht Verz. d. Oxf. H. 170, a, 6.

यथाप्रतिगुणैस् (य^० + प्र^० - गुण) m. instr. pl. je nach den Eigenschaften, — Vorzügen so v. a. so gut man es vermag Hariv. 11929.

यथाप्रतिज्ञामिस् (य^० + प्रतिज्ञा) f. instr. pl. wie man übereingekommen war MBh. 4, 177. 324.

यथाप्रतिवृत्तम् (य^० + प्रतिवृत्त) adv. wie es passend ist Çat. Br. 9, 5, 54.

यथाप्रत्यर्कम् s. u. प्रत्यर्कम्.

यथाप्रदिष्टम् (य^० + प्रदिष्ट) adv. der Vorschrift gemäss, wie es sich gehört R. Gorr. 2, 116, 49.

यथाप्रदेशम् (य^० + प्रदेश) adv. 1) an der entsprechenden, richtigen Stelle, an die richtige Stelle Ragh. 6, 14, v. l. 83. Kumāras. 1, 50. 7, 34. nach allen Seiten hin R. 2, 56, 32. — 2) der Vorschrift gemäss, wie es sich gehört: यो ब्रह्म जानाति यथाप्रदेशम् MBh. 3, 12719. यथाप्रदेशमद्यापि धर्मेण परिपाल्यते (पृथिवी) Hariv. 278 = 1620.

यथाप्रधानतस् adv. = यथाप्रधानम् Hariv. 9983.

यथाप्रधानम् (य^० + प्रधान) adv. je nach dem Vorzug, — Vorrang Çāṅkh. Gṛh. 6, 3. Kumāras. 7, 46. Rāṅga-Tar. 3, 233.

यथाप्रयोगम् (य^० + प्रयोग) adv. je nach dem Gebrauch Taitt. Prāt. 2, 6 in Ind. St. 4, 167.

यथाप्रश्नम् (य^० + प्रश्न) adv. den Fragen gemäss Bha. P. 5, 23, 15.

यथाप्राणम् (य^० + 1. प्राण) adv. aus Leibeskräften MBh. 4, 761.

यथाप्राप्त (य^० + प्राप्त) adj. aus den Verhältnissen —, aus den Umständen sich ergebend, den Verhältnissen entsprechend, angemessen: ये तु सन्याः — यथाप्राप्तं न ब्रुवते R. 7, 59, 2, 34. यथाप्राप्तमक्त्वा 4, 53, 3. अन्यथाक्ं यथाप्राप्ता (०प्राप्ति ed. Schl. und Lass. 100, 5) गीतं गच्छामि Hit. od. Johns. 2115. ०स्वर ein Accent, wie er sich aus einer Regel ergibt, Ind. St. 10, 427. ०प्राप्तम् adv. der Regel gemäss, regelmässig P. 3, 3, 110, Sch.

यथाप्राप्ति s. u. यथाप्राप्त.

यथाप्रार्थितम् (य^० + प्रार्थित) adv. nach Wunsch Ragh. 14, 23.

यथाप्रीति (य° + प्री°) adj. nach Herzenslust MBH. 15, 364.

यथाबलम् (य° + बल) adv. 1) nach Kräften AV. 3, 20, 9. MBH. 1, 7023. R. 3, 47, 5. 5, 29, 21. Suçr. 2, 51, 2. Kām. Nītis. 13, 17. Būā. P. 4, 22, 18. 7, 2, 13. नूनं न बुध्यसे रामं यथावीर्यं यथाबलम् in Bezug auf seine Kraft R. 3, 41, 2. R. ed. SCHL. 1, 51, 16 ist यथा बलं zu schreiben. — 2) je nach dem Bestande des Heeres M. 7, 182. Kām. Nītis. 15, 39.

यथावीजम् (य° + बीज) adv. je nach dem Samen M. 9, 39. Būā. P. 6, 1, 54.

यथाबुद्धि (य° + बु°) adv. nach bestem Wissen R. 4, 32, 5. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92.

यथाभक्त्या (instr. von य° + भक्ति) adv. mit voller Hingebung Būā. P. 7, 1, 29.

यथाभक्षितम् (य° + भक्षित) adj. wie gegessen KĀT. Ça. 19, 3, 14.

यथाभव सcheinbar adj. Būā. P. 4, 27, 11, wo aber यथा भवान् wie du zu lesen ist.

यथाभवनम् (य° + भवन) adv. Haus für Haus VARĀH. Bṛh. S. 53, 70.

यथाभागम् (य° + भाग) adv. 1) je nach dem Antheil: य° कृष्यदातिं जुषाणाः AV. 7, 109, 2. VS. 2, 31. TS. 4, 8, 5, 1. Ait. Br. 3, 38. य° वक्तु रु- व्यमयिः KAUC. 6. R. 2, 101, 26 (110, 21 GORR.). R. GORR. 1, 13, 38. 4, 23, 27. Būā. P. 4, 16, 5. 5, 2, 20. 20, 14. In der Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 339, 19 ist यथा भागा इति zu schreiben. — 2) je an ihrem Platze MBH. 4, 1771. BHAG. 1, 11. am rechten Platze RAH. 6, 19.

यथाभाजनम् (य° + भाजन) adv. je an richtiger Stelle (यथास्थानम् SĀJ.) Ait. Br. 1, 2.

1. यथाभाव (य° + भाव) m. das Schicksal Spr. 4388.

2. यथाभाव (wie oben) adj. welche (rel.) Natur habend Būā. P. 2, 9, 31.

यथाभिकामम् (यथा + अभिकाम) adv. nach Wunsch Būā. P. 10, 88, 20.

यथाभिज्ञायम् (यथा + घ° absol.) adv. je wie man erkannte TBR. 1, 3, 1, 2.

यथाभिप्रेत (यथा + घ°) adj. erwünscht: अयथाभिप्रेताख्ये P. 3, 4, 59.

प्रेतम् adv. nach eigenem Gefallen, wie man es will PAÑKAT. 57, 24. Hit. 21, 7, v. l. 54, 17. 129, 13. यथाभिप्रेतमात्मनः MĀRK. P. 21, 78.

यथाभिमत (यथा + घ°) adj. erwünscht, wonach man Verlangen trägt: यथाभिमतभोगभुञ्ज् KATHĀS. 44, 188. अथ प्रातः सर्वे यथाभिमतदेशं गताः jeder an den Platz, der ihm behagte, Hit. 21, 7. beliebig: °ध्यान JOGAR. 1, 39. °मतम् adv. nach eigenem Gefallen, wohin Einen das Verlangen zieht, nach Lust KATHĀS. 37, 51. PAÑKAT. 167, 24. Hit. 56, 17.

यथाभिरुचित (यथा + घ°) adj. woran man Gefallen hat, beliebt KATHĀS. 99, 30.

यथाभिरूपम् adv. = अभिरूपस्य योग्यम् P. 2, 1, 7, Sch.

यथाभिलषित (यथा + घ°) adj. erwünscht R. 2, 115, 7 (126, 7 GORR.). R. GORR. 1, 13, 47. Kām. Nītis. 17, 24. Būā. P. 5, 4, 4. MĀRK. P. 110, 31. PAÑKAT. ed. ORN. 4, 20.

यथाभिलिखित (यथा + घ°) adj. auf die angegebene Weise gemahlt VARĀH. Bṛh. S. 48, 29.

यथाभिवृष्टम् (यथा + अभिवृष्ट) adv. nach der Menge des gefallenen Regens VARĀH. Bṛh. S. 23, 4.

यथाभीष्ट (यथा + घ°) adj. erwünscht KATHĀS. 34, 238. 90, 88. °दिशं जगमुः wohin es Jedem von ihnen beliebte PAÑKAT. 63, 2.

यथाभूतम् (य° + भूत) adv. der Wahrheit gemäss MBH. 3, 12070.

यथाभूयसोवाद (य° - भूयसम्, gen. von भूयस्, + वाद) m. eine allgemeine Regel LĪT. 4, 10, 15. 10, 7, 7. 10, 2, 4.

यथाभ्यर्थित (यथा + घ°) adj. worum man vorher gebeten hat ÇĀK. 103, 19.

यथामङ्गलम् (य° + मङ्गल) adv. nach der Sitte PĀ. GAṆI. 2, 1.

यथामति (य° + म°) adv. 1) nach Gutdünken: तस्याः कुरु य° R. 2, 78, 9. तन्निबोध य° wenn es dir gut dünkt 5, 90, 29. — 2) nach bestem Verstande Būā. P. 1, 3, 44. 3, 6, 36. 4, 7, 24. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 2. Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255. 136, a, No. 259. 151, a, 32. 238, a, No. 574. 239, b, No. 580.

यथामनीषितम् (य° + मनीषित) adv. nach Wunsch HARIV. 14138.

यथामात्रम् (य° + मात्र) adv. nach Quantität: घ° RV. PĀT. 14, i.

यथामानम् (य° + 2. मान) adv. je nach dem Maasse, je nach dem Umfange MBH. 4, 1771 nach der Lesart der od. Bomb. st. यथाभागम् der od. Calc.

यथामुखम् (य° + मुख) adv. von Angesicht zu Angesicht P. 5, 2, 6.

यथामुखीन (vom vorherg.) adj. Jmd (gen.) in's Gesicht sehend, mit dem Gesicht gerichtet auf P. 5, 2, 6. (मृगः) यथामुखीनः सीतायाः पुल्लवे sprang gerade auf Sitā los BHATT. 5, 48.

यथामुख्यम् (य° + मुख्य) adv. was die Hauptpersonen betrifft, soweit von diesen die Rede ist MBH. 15, 672.

यथामुख्येन (instr. von य° + मुख्य) adv. vorzugsweise, vor Allem MBH. 15, 233.

यथाम्नातम् (यथा + घाम्नात) adv. nach dem Wortlaut des Textes KĀT. Ça. 1, 8, 16. 6, 7, 24. 19, 5, 6. der heiligen Ueberlieferung gemäss Būā. P. 10, 84, 52.

यथाम्नायम् (यथा + घाम्नाय) adv. den heiligen Ueberlieferungen gemäss, nach dem Wortlaut des Textes LĪT. 2, 1, 3. 5, 26. 11, 7. Būā. P. 10, 74, 12.

यथायतुम् (य° + य°) adv. je nach dem Jāgus TS. 1, 7, 4, 5. 2, 3, 41, 3. 3, 3, 4, 2. TBR. 3, 3, 4, 2.

यथायतनम् (यथा + घायतन) adv. je auf der Stelle, je an seiner Stelle TS. 7, 3, 4. ÇAT. Br. 11, 5, 5, 11. 13, 5, 2, 16. KAUSH. Up. 3, 3, 4, 20. °नात् je von der Stelle aus TS. 7, 3, 4. TBR. 1, 2, 5, 2.

यथायथम् (य° + यथा) adv. wie es sich gebührt, richtig, in der Ordnung, nach und nach, allmählich P. 8, 1, 14. AK. 3, 5, 14. AV. 10, 8, 33. सर्वे यत्ति य° 9, 4. Ait. Br. 2, 26. 5, 9. 23. TS. 1, 5, 4, 1. 2, 2, 44, 3. TBR. 1, 7, 2, 1. ÂÇV. Ça. 2, 5, 10. ÇAT. Br. 1, 9, 2, 27. 4, 2, 5, 14. KAUC. 119. R. 5, 10, 20. 11, 12. 12, 41. Bd. IV, S. XVIII. Suçr. 1, 364, 6. DAÇAR. 1, 44 (SĀH. D. 337). TARKAS. 59. KATHĀS. 26, 59. 50, 169. Būā. P. 10, 18, 19. MĀRK. P. 26, 2. PAÑKAT. 4, 3, 2. SIDDH. K. zu P. 4, 4, 110. — Vgl. घ°.

यथायुक्तम् (य° + युक्त) adj. den Umständen entsprechend KATHĀS. 32, 8.

यथायुक्ति (य° + यु°) adv. nach Umständen, nach Bewandniß VARĀH. Bṛh. S. 44, 18. °तम् dass. 84, 2.

यथायुयम् (य° + युय) adv. je nach den Heerden HARIV. 3949.

यथायोगम् (य° + योग) adv. nach Umständen, nach Bewandniß, nach Bedürfnis KĀT. Ça. 17, 6, 3 (= समविभागेन Comm.). M. 5, 92. MBH. 4, 157, 6, 28. HARIV. 15632. R. GORR. 1, 9, 6. 51, 9. 2, 67, 7. 7, 93, 9. Suçr. 1, 24, 17. 25, 14. Kām. Nītis. 11, 71. VARĀH. Bṛh. S. 48, 17. SĀH. D. 559. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 42. Schol. zu Kap. 1, 96. Ind. St. 10, 290.

पथायोगेन (Instr. von प० + योग) adv. dass. Kīm. Nīris. 17, 50.

पथायोग्यम् (प० + योग्य) adv. nach Gebühr, wie es sich schickt Spr.

443. Verz. d. Oxf. H. 82, a, 31.

पथायोगि (प० + योग) adj. je nach dem Mutterleibe Bñg. P. 6, 1, 51.

पथारब्ध (पथा + अ०) adj. früher begonnen Vāju-P. bei Muir, ST. 1, 31.

पथारम्भम् (पथा + आरम्भ) adv. der Reihe nach Kītj. Ca. 10, 2, 25.

पथारुचम् (प० + २. रुच्) adv. nach Gefallen Bñg. P. 2, 4, 21.

पथारुचि (प० + रु०) adv. dass. KATHās. 49, 167. 56, 291. 89, 33. 98, 26.

Bñg. P. 3, 24, 15. 11, 14, 9. Verz. d. Oxf. H. 122, a, 8. 154, b, N. 1. 231, a, 46. je nach Geschmack Sñh. D. 286, 1.

पथारूप (प० + रूप) adj. f. आ wie beschaffen: पथारूपाः पञ्चशारदीये पशव घालभ्यते Līṭj. 8, 10, 6. 9, 4, 26. ein entsprechendes Aussehen habend, überaus schön: सीता R. 7, 98, 9. MBh. 4, 832. ausserordentlich gross: प्रीति R. 2, 91, 4.

पथारूपम् (wie eben) adv. 1) in passender Weise, angemessen, richtig: य० पद्मना रजनाः करोति Cat. Br. 6, 2, 1. येनो गर्भे न य० पश्यति 7, 1, 10. 12, 8, 2, 11. 26. 13, 6, 2, 10. Çāñkh. Gñh. 2, 14. Bñg. P. 5, 16, 30. — 2) dem Aussehen nach, desselben Aussehens Bñg. P. 10, 89, 62.

पथार्थ (पथा + र्थ) adj. f. आ entsprechend, angemessen, richtig, wahr: पथार्थेषु त्रिविधेष्वेव कर्मसु Spr. 2066. अनुभव richtig TARKAS. 19. SARVADARCANAS. 114, 1. KUBH. 34, 19. 43, 8. वाक्य R. 3, 60, 39. 5, 90, 24. KUMĀRAS. 2, 16. KATHās. 17, 49. स्वप्न ein Traum, der in Erfüllung geht, 46, 147. पथार्थस्य वाचकः (हृतः) Spr. 467. ०वादिन् PANKAT. 161, 19. ०भाषिन् RAGH. 14, 44. ०वक्ता TARKAS. 40. ०कथन im Gegens. zu परिहास Ironie P. 1, 4, 106, Sch. अथ तन्म पथार्थं ते भविष्यति ein Leben im wahren Sinne des Wortes R. 6, 92, 37. नामन् ein zutreffender Name RAGH. 15, 6. KATHās. 6, 69. 29, 69. 78, 60. अभिधान 36, 10. ०नामन् adj. RAGH. 6, 21. MĀLAV. 47, 22. DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 13. 186, 22. KATHās. 54, 220. पथार्थाप्य adj. 53, 140. 60, 233. पथार्थात्तर adj. VIKR. 1. ०नामकाल MALLIN. zu KIR. 8, 49. रत्नपुरं नाम पथार्थं नगरोत्तमम् so v. a. einen zutreffenden Namen führend KATHās. 24, 82. 52, 92. अथार्थः नित्तिपतिः ein Fürst, der seinen Namen («Herr des Landes») mit Unrecht führt, Spr. 4513. अ० unrichtig, falsch MBh. 12, 11904. Çāk. 54.

पथार्थक (von पथार्थ) adj. richtig, wahr: स्वप्न ein Traum, der in Erfüllung geht, KATHās. 46, 148.

पथार्थतन्त्रम् (पथा + र्थ - तन्त्र) adv. der Wahrheit gemäss, so wie es sich in Wirklichkeit verhält MBh. 12, 11497.

पथार्थतम् (von पथा + र्थ) adv. der Wahrheit gemäss HARIY. 4579. R. 7, 37, 1, 59. Aṣṭāṅg. 1, 15.

पथार्थता (von पथार्थ) f. das Zutreffen: नामः KATHās. 35, 49. 55, 185. 102, 70. so v. a. पथार्थनामकाल KIR. 8, 49.

पथार्थम् (पथा + र्थ) adv. je nach Ziel, — Geschäft, — Zweck, — Bedürfniss, passend; nach Belieben Nir. 2, 1, 7. विसृज्यते Cat. Br. 2, 3, 1, 6. Kītj. Ca. 22, 6, 17. 24, 6, 18. Ācṣ. Gñh. 1, 23, 24. ऊर्कः Kītj. Ca. 4, 3, 20. 5, 3, 32. 11, 1, 11. Ācṣ. Ca. 1, 9, 8. 3, 2, 11. प्राप्तीयात् Līṭj. 5, 1, 11. इधो य० स्यात् GORR. 1, 5, 18. कृत्वा पथार्थं स्युः sind sie fertig, so mögen sie machen was sie wollen, Līṭj. 4, 3, 22. 1, 2, 22. 3, 14. In diesem Sinne häufig ohne Beifügung von अस् oder einem andern Zeitworte, z. B. प्रा-

पथावत् Kītj. Ca. 16, 6, 18. GORR. 1, 3, 14. 2, 3, 20. 4, 10. घादाय पथार्थमन्येष्वस्तु Ācṣ. Ca. 5, 12, 12. घतिमृष्टा य० RV. Prāt. 15, 18. पथार्थप्रत्यासति Līṭj. 9, 7, 6. पथार्थस्तोमान्वयात् Dhāt. 9, 13, 2. पथार्थम् = पथातयम् wie es sich in Wirklichkeit verhält, genau, gehörig AK. 3, 5, 15. Hār. 199. MBh. 13, 322. R. 4, 39, 43. VET. in LA. (III) 22, 11. पथार्थकृतनामन् zutreffend benannt R. 3, 22, 9.

पथार्थित (पथा + अ०) adj. vorher erbeten KATHās. 73, 247.

पथार्थितम् (पथा + अर्थित) adv. je nach der Absicht Sñh. D. 286, 1.

पथार्थित (पथा + अ०) adj. wie übergeben Jññ. 2, 164.

पथार्थ (पथा + र्थ) 1) adj. je welche Würde habend: ब्राह्मणो यो पथार्थो दैदा वितान्यनेकशः so v. a. je nach ihrem Verdienst MBh. 13, 35. dem Verdienst entsprechend, angemessen: स्वागतेन पथार्थेण R. 8, 111, 31. घासनेषु पथार्थेषु KATHās. 50, 108. पथार्थः पानभोजनः 80, 21. —

2) पथार्थम् adv. nach Werth, nach Würde, nach Verdienst, nach Gebühr KAUC. 111. 127. Pār. Gñh. 2, 9. M. 5, 114. 8, 391. 11, 4. MBh. 3, 2115. 3011. 11924. 16706. 4, 330. R. 1, 12, 34 (32 GORR.). 20, 13. 52, 13. 2, 50, 5. 76, 19. 103, 47 (111, 52 GORR.). RAGH. 16, 40. Verz. d. Oxf. H. 9, b, 26. पथार्थकृतज्ञ KATHās. 45, 5. 51, 215.

पथार्थणम् (पथा + र्थण) adv. nach Verdienst, nach Gebühr Bñg. P. 3, 21, 47. nach dem Comm. wie einen kostbaren Edelstein (2 Worte).

पथार्थतम् (abl. von पथार्थ) adv. nach Würde, nach Verdienst, nach Gebühr, wie es sich gehört M. 7, 16. 9, 193. 10, 124. MBh. 2, 193. 2031. 5, 3020. 13, 6445. 15, 674. R. 1, 13, 9 (19 GORR.). 36, 10. 20, 14. Spr. 473. VARĀH. Bñh. S. 48, 80. Bñg. P. 4, 18, 30. 21, 14. 7, 11, 10.

पथार्थवर्ण (प० + वर्ण) m. Späher (ein den Umständen entsprechendes Aeusseres annehmend) AK. 2, 8, 4, 13. H. 733. HALĀJ. 2, 270.

पथालन्ध (प० + ल०) adj. was man gerade findet R. 2, 28, 17. KATHās. 74, 15.

पथालाभम् (प + लाभ) adv. wie man es gerade hat, wie es sich gerade trifft Jññ. 1, 304. VARĀH. Bñh. S. 12, 18. 48, 41. DAÇAK. 3, 24. 61. Sñh. D. 294. 433.

पथालिङ्गम् (प० + लिङ्ग) adv. nach den unterscheidenden Zeichen Kītj. Ca. 3, 3, 7. 5, 4, 11. 9, 8, 8. 10, 6. 11, 22. KAUC. 16. 60. 63.

पथालोकम् (प० + लोक) adv. je nach Raum, — Platz AV. 11, 9, 26. AIT. Br. 3, 42. KAUC. 88. Līṭj. 10, 4, 9.

पथावकार्शम् (पथा + अवकाश) adv. 1) wie eben Raum ist TBa. 3, 12, 5, 5. Ācṣ. Gñh. 2, 3, 8. Çāñkh. Gñh. 4, 8. RV. Prāt. 15, 2. — 2) an seinen Ort, an die richtige Stelle RAGH. 6, 14. — 3) bei erster Gelegenheit Hit. 102, 11.

पथावचम् scheinbar R. 4, 63, 6, wo aber wohl प्रभाषधे पथा वचः zu lesen ist.

पथावत् (von पथा) adv. wie es sich gebührt, regelmässig, gehörig, richtig, genau RV. Prāt. 11, 31. M. 1, 2. 2, 59. 5, 57. 6, 1. 8, 314. Jññ. 1, 346. MBh. 1, 7162. 3, 2246. 2287. 11914. 16729. 5, 7549. 7, 4387. R. 1, 3, 4. 8, 28. 62, 25. 2, 21, 59. SUÇA. 1, 60, 14. 126, 14. 160, 19. RAGH. 3, 38. 5, 19. Spr. 657. KATHās. 51, 124. 54, 169. 188. 215. RĪĀA-TAN. 1, 118. 3, 149. SARVADARCANAS. 176, 21. पथावद्भूतः richtige Auffassung 63, 10. पथावत् निश्चय 80, 1. fg. अपथावत्प्रज्ञानाति Bñg. 18, 31. पथावत् = पथा wie MĀH.

P. 57, 4.

यथावयम् (य° + व°) adv. dem Alter nach MBh. 2, 2031. 5, 1806. fg. 15, 870. HARIV. 6817. R. 2, 35, 9. Bhāg. P. 10, 65, 4. so v. a. desselben Alters 89, 62.

यथावयसम् (wie eben) adv. dem Alter nach LĀTJ. 8, 12, 3. GOBH. 2, 4, 10.

यथावर्षम् (य° + वर्षा) adv. nach den Kasten Bhāg. P. 1, 9, 26.

यथावर्षविधानम् (य° + वर्षा-विधान) adv. nach den Regeln der Kasten Bhāg. P. 5, 19, 19.

यथावर्षम् (य° + वश) adv. nach Belieben RV. 2, 24, 14. य° तन्वै चक्र ऋषः 3, 48, 4. य° नयति दासमार्गः 5, 34, 6. 7, 101, 3. 10, 15, 14. 168, 4. AV. 3, 13, 4. 7, 104, 1.

यथावसरम् (यथा + अवसर) adv. bei jeder Gelegenheit Hir. 62, 9.

यथावस्तु (य° + व°) adj. nach dem Sachverhalt, genau KATHĀS. 16, 57. 18, 367. 27, 194. 29, 64. 161. 34, 72. 44, 123. 45, 98. 56, 256. 835. 60, 65. PRAB. 70, 18.

यथावस्यम् (यथा + अवस्था) adv. dem Zustande —, der Lage gemäss KATHĀS. 87, 26. je unter denselben Verhältnissen SĀH. D. 637.

यथावासम् (यथा + आवास) adv. je zu ihrer Wohnung: ततो यथागताः सर्वे यथावासे ययुस्तथा R. 6, 112, 107. 7, 6, 22.

यथावास्तु (य° + वा°) adv. dem Boden —, dem Platze gemäss Bhāg. P. 10, 50, 51.

यथावित्तम् (य° + वित्त) adv. 1) kraft des Rechts der Erwerbung AIR. Br. 3, 28. — 2) nach dem Vermögen, im Verhältniss zum Besitz Bhāg. P. 4, 22, 50. 7, 14, 19. 10, 53, 35.

यथाविद्यम् (य° + विद्या) adv. je nach dem Wissen KAUSH. UP. 1, 2.

यथाविधि (य° + विधा) adj. qualis MBh. 8, 1962. 2987. 9, 1289. RAGH. 13, 19.

यथाविधानम् (य° + विधान) adv. nach Vorschrift PAÑĀR. 3, 11, 7.

यथाविधानेन adv. dass. JĀGĀ. 3, 112.

यथाविधि (य° + वि°) adv. 1) nach Vorschrift KAUC. 68. M. 2, 48, 142. 222. 3, 4. 67. 81. 4, 95 u. s. w. MBh. 3, 1734. 3012. R. 1, 2, 23. 60, 9. 2, 25, 44. 56, 28. 63, 8. PAÑĀT. III, 162. RAGH. 1, 6. 3, 70. 15, 31. VARĀH. BRH. S. 43, 16. KATHĀS. 14, 6. 31, 70. 52, 387. 408. HALĀJ. 2, 243. — 2) entsprechend, übereinstimmend P. 3, 4, 44. कुरुषास्या य° verfare mit ihr, wie sie es verdient hat, R. GORR. 2, 77, 9.

यथाविधिम् (aus motrischen Rücksichten) adv. = यथाविधि 1) HARIV. 7138.

यथाविभवम् (य° + विभव) adv. nach dem Vermögen, im Verhältniss zum Besitz MĀK. P. 28, 22. आत्मनः 29, 37. यथाविभवकृतालंकार PAÑĀT. ed. orn. 49, 19.

यथावीर्यम् (य° + वीर्य) adv. im Verhältniss zur Mannheit, in Betreff des Heldenmuthes Bhāg. P. 10, 53, 35. R. 3, 41, 2.

यथावत् (य° + वृत्) 1) adj. a) wie sich benehmend, — betragend: री-त्रधर्मन्प्रवक्ष्यामि यथावृत्तो भवेन्नृपः M. 7, 1. MBh. 5, 112. fg. — b) wie geschehen, wie erfolgt R. 7, 71, 16. n. eine frühere —, vorangegangene Begebenheit: तस्मिन्नाति यथावृत्तं वर्तमानमिवाभूषात् R. 7, 71, 18. प्रणु — यथावृत्तं वने निवसतः पुरा । जम्बुकस्य MBh. 1, 5567. ततः सर्वं यथावृत्तं दमपत्न्या नलस्य च । भीमायाकथयत् 3, 3002. ज्ञाते यथावृत्ते मरुद्दुते KATHĀS. 101, 359. यथावृत्तम् in Verbindung mit einem Verbum des Erzäh-

lens, Fragens oder Hörens so v. a. die näheren Umstände einer Begebenheit (nom. oder acc.) oder wie Etwas sich ereignet, — begeben hat (adv.) MBh. 1, 7619. 3, 1869. 2190. 2393. 2927. 5, 6012. 6043. 7117. 7340. 7426. 7497. R. 1, 42, 24. 48, 6 (49, 7 GORR.). 51, 16. 70, 7. R. GORR. 1, 52, 6. 2, 6, 6. 5, 56, 6. KATHĀS. 7, 67. 8, 16. 12, 188. 13, 140. 192. 18, 195. 198. 25, 111. 29, 26. 32, 151. 46, 4. 51, 91. 148. 54, 112. PRAB. 83, 8. — 2) °वृत्तम् adv. je nach dem Metrum: यथावृत्तसमाप्ति Ind. St. 8, 286.

यथावृत्तान्त (य° + वृ°) Erlebnisse, Abenteuer: अन्योऽन्योदितस्वस्व-यथावृत्तान्ततेषिणः KATHĀS. 80, 49.

यथावृत्ति (य° + वृ°) adv. in Bezug auf die Art und Weise des Lebensunterhaltes MBh. 13, 2593.

यथावृद्धम् (य° + वृद्ध) adv. dem Alter nach, so dass der Ältere stets vorangeht, R. 5, 60, 6. यथावृद्धपुरःसरा (मुनिपरंपरा) KUMĀRAS. 6, 49.

यथावृद्धि (य° + वृ°) adv. dem Wachsthum (des Mondes) gemäss R. 6, 16, 10.

यथाव्यवहारम् (य° + व्यवहार) adv. dem Bräuche gemäss Hir. 87, 15.

यथाव्याधि (य° + व्या°) adv. der Krankheit gemäss: चिकित्सितः richtig behandelt MALAMĀS. im ÇKDR. u. यथाशास्त्रम्.

यथाव्युत्पत्ति (य° + व्यु°) adv. je nach der Denkungsart, — Anschauungsweise SĀH. D. 286, 1.

यथाशक्ति (य° + श°) adv. nach Vermögen, nach Kräften P. 2, 1, 6. Sch. VOP. 6, 61. KĀTJ. ÇR. 22, 10, 8. 24, 5, 12. GOBH. 1, 1, 6. ĀÇV. GĀH. 1, 21, 6. KAUC. 139. JĀGĀ. 1, 115. MBh. 5, 7334. Spr. 2531. 3801. 4793. R. 2, 111, 10. 3, 33, 17. 5, 90, 33. ÇĀK. 113, 3. KATHĀS. 51, 208. Bhāg. P. 6, 12, 16. BRAHMA. P. in LA. (II) 57, 15. PAÑĀT. 117, 5. ed. orn. 63, 20, wo °शक्ति कम्° zu trennen ist.

यथाशक्त्या (instr.) adv. dass. MBh. 5, 828. 7328. 13, 6287. HARIV. 7330. Spr. 745 (der Comm. zu KĀM. NĪTIS. liest यथाशक्त्यवि°). MĀK. P. S. 639, ÇI. 9. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 13.

यथाशयम् (यथा + आशय) adv. 1) wie es Jmd am Herzen liegt RĀGĀ-TAR. 4, 66. Bhāg. P. 6, 4, 34. — 2) je nach den Bedingungen, Voransetzungen (= यथोपाधि Comm.) Bhāg. P. 10, 85, 25.

यथाशरीरम् (य° + शरीर) adv. Leib für Leib TBR. 1, 2, 2, 9.

यथाशास्त्रम् (य° + शास्त्र) adv. nach Vorschrift, nach den vorgeschriebenen Regeln AV. PRĀT. 4, 122. M. 2, 70. 4, 97. 6, 88. 10, 56. R. 1, 12, 3 (2 GORR.). 2, 52, 73. 76, 18. KĀM. NĪTIS. 2, 18. Bhāg. P. 1, 17, 16. am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen M. 7, 31. ÇĀK. zu KHĀND. UP. S. 8. यथाशीलम् (य° + शील) adv. dem Charakter gemäss Bhāg. P. 3, 24, 15. यथाश्रद्धम् (य° + श्रद्धा) adv. nach Neigung TBR. 3, 12, 5, 11. ÇAT. Br. 2, 2, 2, 5. 13, 8, 4, 10. KĀTJ. ÇR. 4, 10, 13. MBh. 3, 2160.

यथाश्रमम् (यथा + आश्रम) adv. nach dem Lebensstadium Bhāg. P. 1, 9, 26.

यथाश्रयम् (यथा + आश्रय) adv. in Bezug auf die Art und Weise des Anschlusses, — der Verbindung MBh. 13, 2593. KATHĀS. 70, 90.

यथाश्रुत (य° + श्रुत) 1) adj. übereinstimmend mit dem, was man davon gehört hat: तेष मार्गारः प्राप्ताः ऽस्माभिर्यथाश्रुतः KATHĀS. 65, 168. n. eine bezügliche Uebertieferung ÇĀK. zu KHĀND. UP. S. 36. °श्रुतम् adv. wie man es gehört hat M. 8, 76. 101. KATHĀS. 9, 52. 117, 121. Bhāg. P. 1, 6, 16. 3, 6, 36. 7, 13, 22. MĀK. P. 116, 29. — 2) adv. °श्रुतम् a) den

Kenntnissen gemäss KATHOP. 8, 7. BHĀG. P. 6, 1, 62. — b) nach den Vorschriften der heiligen Bücher ÇĀK. 152, v. 1.

यथाश्रुति (य° + श्रु°) adv. nach den Vorschriften der heiligen Bücher ÇĀK. 152. Verz. d. Oxf. H. 31, b, N. 3.

यथाश्रेष्ठम् (य° + श्रेष्ठ) adv. in der Weise, dass der Beste vorangeht, ÇAT. BR. 6, 2, 2, 18. HARIV. 3949.

यथासंस्थम् (य° + संस्था) adv. nach Umständen BHĀG. P. 11, 3, 11.

यथासंस्कृतम् (य° + संस्कृता) adv. der Saṁhitā gemäss RV. PRĀT. 10, 5.

यथासख्यम् (य° + सख्य) adv. im Verhältniss zur Freundschaft BHĀG. P. 10, 63, 4.

यथासंकल्पित (य° + सं°) adj. den Wünschen entsprechend PRAÇOP. 3, 10. M. 2, 5.

यथासंख्यम् (य° + संख्या) adv. Zahl für Zahl d. i. in der Weise, dass in zwei Reihen mit Gliedern von gleicher Anzahl die einzelnen Glieder der Reihe nach sich entsprechen, VS. PRĀT. 1, 143. AV. PRĀT. 1, 99. P. 1, 3, 10. KĪTJ. ÇA. 1, 3, 23. 2, 3, 5. 3, 3, 3. JĀG. 1, 21. SUÇA. 1, 133, 13. 169, 14. 311, 1. AK. 2, 9, 3. VARĀH. BRH. S. 68, 24. 79, 9. 97, 16. 104, 49. 103, 15. BHĀG. P. 3, 3, 36. 5, 1, 33. 16, 9. PĀÑKAR. 2, 8, 11. SĀH. D. 27, 10.

यथासंख्येन (instr.) adv. dass. BHĀG. P. 5, 1, 34. P. 8, 3, 32. Sch.

यथासङ्गम् (य° + सङ्ग) adv. nach Bedarf, entsprechend MBH. 3, 2930.

यथासत्यम् (य° + सत्य) adv. der Wahrheit gemäss MBH. 3, 2990. R. 3, 56, 24. 5, 3, 11.

यथासनम् (यथा + 1. आसन) adv. je auf dem gehörigen Platze ÇĀÑKH. ÇA. 6, 13, 7. 7, 14, 12. LĪTJ. 2, 4, 8. 7, 6. 8, 16.

यथासंदिष्टम् (य° + संदिष्ट) adv. dem Auftrage gemäss R. GORR. 2, 89, 4. KATHĀS. 16, 65.

यथासंधि (य° + सं°) adv. je nach dem Saṁdhi RV. PRĀT. 3, 10.

यथासमयम् (य° + समय) adv. der Zeit gemäss, zu rechter Zeit MBH. 1, 5332. PRAB. 68, 2.

यथासमाप्तातम् (य° + समाप्तात) adv. der Aufführung —, der Erwähnung gemäss VS. PRĀT. 4, 194. AV. PRĀT. 4, 103 ist यथा समा° zu schreiben.

यथासंपद (य° + सं°) adv. wie es sich trifft KAUC. 111. 127.

यथासंप्रत्ययम् (य° + संप्रत्यय) adv. nach der Uebereinkunft MBH. 1, 5841.

यथासंप्रदायम् (य° + संप्रदाय) adv. nach der Ueberlieferung SIDDH. K. zu P. 1, 2, 36.

यथासंबन्धम् (य° + संबन्ध) adv. nach der Verwandtschaft BHĀG. P. 10, 63, 4.

यथासंभव (य° + सं°) 1) adj. nach Möglichkeit entsprechend SĀH. D. 96. — 2) संभवम् adj. wie sich Etwas zu etwas Anderem fügt, je nach der vorkommenden Verbindung Schol. zu VS. PRĀT. in Ind. St. 4, 168. 256. SĀH. D. 259, 17. Schol. zu P. 3, 2, 46. 6, 2, 72. 8, 4, 2. respective VARĀH. BRH. S. 18, 1. 93, 14. ÇĀÑKH. zu BRH. ĀR. UP. S. 22. SARVADARÇANAS. 78, 20.

यथासंभविन् (य° + सं°) adj. entsprechend KATHĀS. 24, 171. 94, 131.

यथासंभावित (य° + सं°) adj. dass. MĀK. P. 33, 6.

यथासवनम् (य° + सवन) adv. nach der Folge der Savana KĪTJ. ÇA. 9, 9, 8. 24, 3, 13. LĪTJ. 1, 11, 10. 2, 3, 5. der Zeit gemäss (= यथाकालम् Comm.) BHĀG. P. 5, 21, 3.

VI. Theil.

यथासाम (य° + सामन्) adv. nach der Folge der Sāman AIT. BR. 4, 29.

यथासारम् (य° + सार) adv. je nach der Qualität HARIV. 3949.

यथासिद्ध (य° + सिद्ध) adj. wie gerade fertig: भोजन R. 7, 103, 13. fg.

यथामुखम् (य° + मुख) adv. nach Bequemlichkeit, nach Behagen, nach Lust, nach Belieben ÇĀÑKH. GRHJ. 4, 18. M. 4, 43. N. 23, 26. MBH. 1, 5997. 3, 2930. 3052. 4, 403. 5, 5429. HARIV. 3948. fg. R. 1, 63, 19. 2, 23, 38. 38, 6. 40, 7. R. GORR. 1, 37, 6. 2, 39, 12. 100, 56. 3, 7, 22. 13, 18. 24, 17. 44, 18. 6, 100, 22. SUÇA. 2, 334, 5. KĀM. NĪTIS. 13, 40. ÇĀK. 69. RAGH. 9, 18. KATHĀS. 12, 90. 194. 17, 132. 28, 151. 184. 49, 215. 52, 344. 56, 137. 58, 23. BHĀG. P. 4, 18, 32. PĀÑKAR. 1, 3, 7. PĀÑKAT. 57, 18. HIT. 44, 6. 78, 2. DUCRTAS. in LA. 84, 16. यथामुखमुख M. 4, 51.

यथास्तुत् (य° + स्तुत्) adv. Stut für Stut KĪTJ. ÇA. 22, 3, 3.

यथास्तुतम् (य° + स्तुत) adv. nach der Folge der Stoma ĀÇV. ÇA. 5, 13, 14. 6, 3, 9. ÇĀÑKH. ÇA. 11, 3, 2.

यथास्तोमम् (य° + स्तोम) adv. dass. AIT. BR. 4, 29. ÇĀÑKH. ÇA. 12, 8, 11. 14, 19, 2. LĪTJ. 10, 14, 7.

1. यथास्थान (य° + स्थान) n. die betreffende Stelle, die richtige —: °स्थाने an seinem Platze PĀÑKAR. 1, 14, 38. °स्थानेषु R. GORR. 2, 83, 33.

2. यथास्थान (wie oben) adj. je an seiner Stelle befindlich ÇĀÑKH. ÇA. 14, 10, 12.

यथास्थानम् (wie oben) adv. je an der (die) betreffenden (betreffende) Stelle, am gehörigen Platze, an den gehörigen Platz TS. 5, 2, 2, 6. 6, 4, 4. 4. प्राणानि च यथास्थानं कल्पयित्वा TBR. 1, 3, 2, 4. ÇAT. BR. 14, 9, 4, 5. KĪTJ. ÇA. 15, 1, 15. ĀÇV. ÇA. 3, 8, 8. 4, 13, 7. 11, 6, 9. MBH. 3, 12003. R. 2, 103, 36 (= यथोचितम् Comm.). 6, 96, 11. 14. ÇĀK. ed. CH. 61, 7. VARĀH. BRH. S. 48, 25. KATHĀS. 20, 146. BHĀG. P. 4, 23, 16. 5, 23, 2. 7, 12, 27. PĀÑKAT. in Ind. St. 3, 373, 4. ed. ORN. 57, 15.

यथास्थाम् (य° + स्थामन्) adv. dass. AV. 7, 67, 1.

यथास्थितम् (य° + स्थित) adv. 1) je nach dem Standorte KĪTJ. ÇA. 24, 6, 1. — 2) sicher, gewiss H. 263. KATHĀS. 13, 56. BHĀG. P. 1, 12, 17.

यथास्थिति (य° + स्थि°) adv. der Gewohnheit gemäss, wie sonst KATHĀS. 33, 43.

यथास्मृति (य° + स्मृ°) adv. 1) nach dem Gedächtniss, wie man sich einer Sache erinnert MBH. 6, 345. — 2) nach den Vorschriften der Gesetzbücher ÇĀK. 152, v. 1.

यथास्मृतिमय (von यथास्मृति) adj. wie dem Gedächtniss eingeprägt HARIV. 12944.

यथास्व (य° + स्व) 1) adj. 1. आ je sein, je ihr, je der gehörige: गतिं प्राप्स्यति — यथास्वाम् MBH. 3, 1687. 4, 1696. ऋषयश्चास्वान्पुनराश्रयान् 3, 1550. 12, 1516. यथास्वान्स्वान्यपुर्गकान् 3, 17474. यथास्वेराषधैर्लेपं प्रत्येकं कारयेत् SUÇA. 2, 4, 19; vgl. 6, 13. — 2) °स्वम् adv. jede —, jeden —, jedem für sich, — besonders, je auf seine Weise P. 8, 1, 14. AK. 3, 3, 14. यथास्वमासने ĀÇV. ÇA. 9, 3, 16. LĪTJ. 9, 9, 17. KĪTJ. ÇA. 6, 3, 18. 10, 5, 11. यथास्वं चमसानवमृशति 8, 7. 25, 14, 28. यथास्वधिष्ठिā ĀÇV. ÇA. 4, 11, 3; vgl. 5, 3, 28. यथास्वं शोधयेद्विषक् SUÇA. 2, 60, 11. 289, 4. 336, 3. 1, 127, 13. 191, 6. MBH. 4, 1015. 1019. RAGH. 13, 22. 17, 65. KIR. 14, 43. VARĀH. BRH. S. 48, 27. KATHĀS. 30, 85. 34, 213. 43, 241. 364. 70, 111.

यथास्वेरम् (य° + स्वे°) adv. frei, ungehemmt, nach Herzenslust MBH.

13, 3408. यथास्वैरप्रचारिन् 12, 1788.

यथाहार (यथा + हार^०) adj. die erste beste Nahrung zu sich nehmend, essend was sich eben trifft R. ed. Bomb. 2, 28, 17. यथाहार ed. SCHL.

यथेक्षितम् (यथा + ईक्षित) adv. wie man es mit eigenen Augen sah KATHAS. 117, 20.

यथेच्छ (यथा + इच्छा) adj. den Wünschen entsprechend PANĀAR. 4, 8, 52.

यथेच्छम् adv. nach Wunsch, nach Belieben, nach Herzenslust MBH. 6, 4867. KATHAS. 20, 229. 54, 187. RĀGA-TAR. 2, 106. DAṢAK. in BENF. Chr. 189, 21. PANĀAT. 192, 13.

यथेच्छकम् (von यथेच्छम्) adv. nach Wunsch, nach Belieben, nach Herzenslust MBH. 5, 5825. 8, 50. 11, 311. 15, 216.

यथेच्छा (यथा + इच्छ^०) f. ein entsprechender Wunsch; instr. यथेच्छया nach Wunsch, nach Belieben, nach Herzenslust KATHAS. 54, 131. PANĀAT. 38, 5. 116, 25. 169, 23. am Anfang eines comp. ohne Flexionszeichen: यथेच्छाचार, यथेच्छालाभ PANĀAR. 4, 8, 52.

यथैतम् (यथा + एत) adv. wie gekommen: यथेतं प्रत्येत्य ĀCV. ÇR. 2, 3, 3. 5, 20, 1. LĀTJ. 1, 7, 19. 2, 6, 13. 3, 2, 11. ÇAT. BR. 13, 5, 2. 9. 14, 9, 2, 4. KĀTJ. ÇR. 2, 2, 23. यथैतम् ÇĀNKA. ÇR. 17, 17, 9.

यथेप्सया (instr. von यथा + ईप्सा) adv. nach Wunsch, nach Belieben MBH. 3, 116. 7, 2147.

यथेप्सित (यथा + ईप्स^०) adj. den Wünschen entsprechend, gewünscht: कामान् R. GORR. 1, 13, 43. कामान्मनसा यथेप्सितान् MBH. 3, 161. देशेषु 1, 7715. दिन्तु PANĀAT. 168, 3. VARĀH. BRH. S. 93, 29. 41. Verz. d. Oxf. H. 251, 6, 41. यथेप्सितम् adv. nach Wunsch, nach Herzenslust AK. 2, 9, 57. H. 1505. MBH. 1, 5588. R. 2, 96, 57. 4, 44, 129. KATHAS. 16, 60. 33, 84. 33, 71. PANĀAR. 1, 4, 26. BHATT. 2, 28.

यथेष्ट (यथा + 1. इष्ट) adj. den Wünschen entsprechend, gewünscht, beliebig: यथेष्टा प्राप्नुयादतिम् M. 12, 126. VARĀH. BRH. S. 85, 8. RĀGA-TAR. 1, 132. यथेष्टम् adv. nach Wunsch, nach Belieben KĀTJ. ÇR. 14, 4, 18. PĀR. GĪRH. 3, 2. MBH. 5, 5984. 7330. R. 1, 30, 12. Spr. 1581. 3675. KATHAS. 32, 181. 93, 65. KĀURAP. 3. VOP. 24, 13. SĀRYADARÇANAS. 136, 17. Am Anfang eines comp. adj. und adv. (ohne Flexionszeichen) VARĀH. BRH. S. 11, 20. 61, 19. 81, 36. न यथेष्टासो भवेत् er sitze nicht, wie es ihm gerade beliebt (bequem ist), M. 2, 198. °गति RAGH. 17, 20. °संचारिन् Spr. 844. KATHAS. 24, 156. 25, 296. 37, 52. PANĀAT. 126, 11. Zwei getrennte Wörter bildend in यथेष्टे नृपतेस्तथा M. 9, 228.

यथेष्टचारिन् (1. यथेष्टम् + चा^०) adj. nach Belieben sich bewegend, gehend wohin man will; m. Vogel ÇABDAK. im ÇKDR.

यथेष्टतम् (von यथेष्ट) adv. nach Wunsch, nach Herzenslust MBH. 1, 5938. R. 2, 43, 5 (42, 5 GORR.). NILAK. 27.

1. यथेष्टम् (यथा + 1. इष्ट) adv. s. u. यथेष्ट.

2. यथेष्टम् (यथा + 2. इष्ट) adv. = यागक्रमेण KĀTJ. ÇR. 5, 12, 16.

यथैतम् s. u. यथैतम्.

यथोक्त (यथा + उक्त) adj. wie angegeben, oben angegeben, früher erwähnt, — genannt, — besprochen: यथोक्ता दत्तिणा KAUC. 68. M. 5, 2. 72. 8, 217. 10, 81. 11, 71. 12, 92. MBH. 1, 7643. 3, 2214. RAGH. 2, 70. ÇĀK. 9, 5. 33, 5. VARĀH. BRH. S. 9, 22. 48, 33. 56, 19. 67, 3. SĀH. D. 403. BHĀG. P. 7, 10, 22. 8, 16, 45. MĀRK. P. 126, 9. PANĀAT. 5, 12. यथोक्तम् adv. nach

Angabe KĀTJ. ÇR. 2, 6, 30. 6, 8, 9. 10, 4. 8, 3, 19. 10, 1, 21. R. 2, 34, 43. 56, 20. 57, 23. R. GORR. 1, 12, 16. 4, 27, 22. KĀM. NĪTIS. 12, 8. ÇĀK. 7, 3. 37, 12. 66, 7. 86, 21. 108, 5. KATHAS. 12, 171. यथोक्तचारिन् M. 6, 88. यथोक्तवादिन् (द्वत्) Spr. 3983. R. GORR. 2, 109, 44. यथोक्तेन auf die angegebene, vorgeschriebene Weise M. 8, 257.

यथोचित (यथा + उच^०) adj. angemessen, entsprechend, geziemend R. GORR. 2, 60, 8. 109, 41. KATHAS. 17, 61. 25, 69. MĀRK. P. 16, 38. HIT. 27, 2. 42, 3. धंशो यथोचितात् AK. 2, 8, 1, 23. H. 1517. यथोचितज्ञत्पन Spr. 2898. यथोचितम् adv. wie es sich geziemt R. 4, 39, 41. Spr. 1029, v. 1. KATHAS. 12, 63. 14, 34. 29, 27. 54, 198. 212. BHĀG. P. 4, 22, 50. PANĀAR. 1, 2. 45. H. 12. am Anfang eines comp. ohne Flexionszeichen KATHAS. 43, 249.

यथोत्तर (यथा + उच^०) adj. je, der Reihe nach folgend VARĀH. BRH. S. 8, 29. यथोत्तरम् adv. Eins ums Andere, der Reihe nach 86, 15. 18. 102, 7. M. 12, 38, v. 1. für यथाक्रमम्. SUÇA. 1, 123, 14. 169, 6. 184, 18. AK. 2, 8, 2, 48. H. 661. 873. RĀGA-TAR. 6, 70. SĀH. D. 729. Verz. d. Oxf. H. 200, b, 3. SIDDH. K. zu P. 7, 3, 59.

यथोत्सारम् (यथा + उत्सार) adv. nach Kräften KĀTJ. ÇR. 6, 10, 13. 22, 2, 22. 3, 5. LĀTJ. 4, 9, 7. 8, 4, 13. 9, 8. 11, 6. M. 5, 86. MBH. 5, 7334.

यथोदय (यथा + उच^०) 1) adj. wie gerade folgend RV. PRĀT. 8, 8. — 2) °यम् adv. nach den Vermögensverhältnissen BHĀG. P. 11, 17, 49.

यथोदित (यथा + उदित von वद) adj. wie angegeben, wie angeführt, früher besprochen RV. PRĀT. 16, 21. M. 3, 187. 4, 100. 5, 1, 7. 203. 8, 215. 9, 180. 240. 12, 107. BHĀG. P. 6, 13, 21. यथोदितम् adv. wie angegeben, nach der Angabe M. 9, 113. KATHAS. 43, 92. 36, 369. BHĀG. P. 3, 24, 21. 7, 12, 4. MĀRK. P. 114, 5.

यथोद्गत (यथा + उच^०) adj. wie zur Welt gekommen, dumm, einfältig HALĀJ. 2, 181. — Vgl. यथागत 2) und यथाज्ञान.

यथोदिष्ट (यथा + उच^०) adj. wie angegeben M. 3, 182. R. GORR. 2, 108, 30. 4, 17, 21. 49, 5. 20. 7, 32, 8. ÇĀK. 49, 7. सुमीषेण यथोदिष्टो दत्तिणामगमदिशम् wie angewiesen von Sugr. R. 4, 48, 1. यथोदिष्टम् auf die angegebene Weise R. GORR. 2, 81, 32. 4, 41, 74.

यथोद्देशम् (यथा + उद्देश) adv. der Anweisung gemäß HARIV. 9026. fg. (die neuere Ausg. liest 9026 यथोदा च st. यथोद्देशम्). R. 2, 99, 1.

यथोद्भवम् (यथा + उद्भव) adv. je nach der Entstehung BHĀG. P. 4, 23, 17. 7, 12, 25.

यथोपज्ञापम् (यथा + उपज्ञाप) adv. nach Gefallen, nach Belieben MBH. 1, 7332. 3, 10036. 11394. 14855. 17054. R. 2, 89, 23 (98, 24 GORR.). BHĀG. P. 3, 23, 21. 5, 22, 3. 7, 4, 19. 8, 9, 15. 9, 18, 46. 10, 23, 20.

यथोपदिष्ट (यथा + उच^०) adj. wie —, vorher angegeben: °दिष्टेन यथा R. 3, 17, 3. 19, 27. °दिष्टम् adv. auf die angegebene, vorgeschriebene Weise 1, 4, 12.

यथोपदेशम् (यथा + उपदेश) adv. der Anweisung —, der Angabe —, der Lehre —, der Vorschrift gemäß KĀTJ. ÇR. 24, 1, 3. MBH. 3, 8710. BHĀG. P. 3, 23, 11. 4, 16, 3. 5, 4, 16. 5, 14. 9, 4. 19, 31. 25, 14. 11, 18, 13.

यथोपपत्ति (यथा + उच^०) adv. wie es sich trifft ĀCV. ÇR. 2, 20, 2. 4, 1, 2.

यथोपपन्न (यथा + उच^०) adj. wie gerade sich machend, ungesucht, ungewungen: सपर्या BHĀG. P. 10, 86, 41.

यथोपपादम् (यथा + उच^० absol.) adv. wie es sich trifft ÇĀNKA. Bā. 16, 4.

25, 10. GORR. 1, 4, 22. ÇĀK. GRU. 4, 19. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 21.

यथोपयोगम् (यथा + उपयोग) adv. je nach dem Gebrauch, je nach Bedarf, je nach den Umständen RĪGA-TAR. 4, 306. MĀRK. P. 23, 115. am Anfange eines comp. ohne Flexionszeichen KATHĀS. 49, 180.

यथोपस्मार्म् (यथा + उ^० absol.) adv. wie es Einem beifällt ÇAT. BR. 5, 2, 2.

यथोपाधि (यथा + उ^०) adv. je nach den Bedingungen, — Voraussetzungen Comm. zu BṛĀ. P. 10, 85, 25.

यथोस (यथा + उ^०) adj. wie gesät, der Saat entsprechend M. 9, 247.

यथोक्तम् (यथा + ओक्तम्) adv. je an seinem besondern Wohnsitz AV. 12, 1, 45.

यथोचित्य (यथा + यो^०) n. eine entsprechende Weise: यथोचित्यात् in entsprechender Weise ŚĪU. D. 158. यथोचित्यम् adv. nach Gebühr Spr. 1420. KATHĀS. 110, 119.

यद् (von 1. य) 1) nom. und acc. sg. neutr. von य und als Thema am Anf. von comp.; s. u. 1. य. — 2) indecl. Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 8, 1, 30. 56. a) dass: विडुष्टे ऋस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदि-
न्द्वावतिरः RV. 4, 131, 4. 7, 61, 2. एतत् न परे चकुर्नपरे जातु साधवः ।
यदन्यस्य प्रतिज्ञाय पुनरन्यस्य दीयते ॥ M. 9, 99. यत्सा तेन परित्यक्ता तत्र
न क्रोद्धमर्कसि MBH. 3, 2753. RAGH. 1, 63. त्वया हि मे षड् कृतम् — यद्-
त्राहं समेष्यामि शीघ्रमेव MBH. 3, 2768. 2935. 2937. 2967. fg. PAT. zu P.
7, 4, 77. Spr. 455. 1811. 2338. 2346. 4676. ÇĀK. 35. 38. 99. 136. 163.
68, 3. RAGH. 1, 27. 2, 40. 12, 43. KATHĀS. 3, 64. HIT. 12, 10. 19, 4. 24, 11.
LA. (III) 6, 19. fg. नृशंसं यत् MBH. 3, 2371. इदमत्यद्भुतं चात्र चकार —
ज्ञानं यत् 15768. एष मे प्रथमः कल्पो यत् mit folg. potent. R. 2, 82, 58.
एष मे परमः कामो यत् mit folg. potent. 6, 97, 13. oben so nach काल,
समय, वेला P. 3, 3, 168. युक्तम् und अयुक्तं यत् R. 4, 16, 49. आश्चर्यं यत् KATHĀS.
17, 28. एषैव मकृती लज्जा यत् RĪGA-TAR. 4, 84. चित्ता मे पुत्र यदार्ण्यं स-
दृशो नास्ति ते द्वाचित् KATHĀS. 3, 57. दुष्करं क्रियते त्वया — यद्यासि वि-
ज्ञानं वनम् R. 2, 34, 35. MBH. 3, 2673. किं तवायकृतं मया यदहं ताडित-
स्त्वया DAG. 1, 36. अतस्तु किं दुःखतरं यदहं जीवितमपे । नहि पश्यामि
धर्मज्ञं रामम् 2, 64. MBH. 1, 5878. 5903. 6196. fg. स्थानानि किं हिमवतः
प्रलयं गतानि यत्सावमानपरिणयता मनुष्याः Spr. 807. वियोगे को भेद-
स्त्यजति न ज्ञो यत्स्वयममून 243. किं यत्र वेत्ति त्वम् wie kommt es, dass
du es nicht weisst? KATHĀS. 52, 281. न किल श्रुते युवाभ्यां यत् ÇĀK. 78,
18. जनास्त्वलज्जयन्त्यस्य स्वयं पीठमवातरत् RĪGA-TAR. 3, 458. अभिज्ञाना-
सि देवदत्त यत्काश्मीरेष्ववसाम P. 3, 2, 113, Sch. स्मरसि देवदत्त यत्का-
श्मीरेषु वत्स्यामस्तत्रैदं न भोक्ष्यामहे 114, Sch. तद्वचः । यदहं पुत्रशोकेन
संतपिष्यामि जीवितम् DAG. 2, 58. वक्तव्यं यदहं मया कृता प्रियेति MĀRK.
167, 12. एते पत्निषा एवं वदन्ति । यदस्माकं राजा किं करिष्यति । न क-
स्याप्यावासं दम्भः PĀNĀT. 173, 18. 227, 7. HIT. 110, 3. 120, 12, v. l. LA.
(III) 8, 2. 38, 2. so dass BṛĀ. P. 1, 1, 1. — b) was das betrifft, dass:
एको ऽकस्मिन्त्यात्मानं यत्नं कल्याणं मन्यसे । नित्यं स्थितस्ते ह्येष पु-
ण्यपापेक्षिता मुनिः ॥ Spr. 563. बलिनं मन्यसे यच्चाप्यात्मानम् — ज्ञास्य-
स्यस्य समागम्य मयात्मानं बलाधिकम् MBH. 1, 5996. तद्यदप उपस्पृश्य-
मेध्या वै पुरुषः ÇAT. BR. 4, 1, 4, 1. 6. 2, 4, 22. यद्विजृम्भते तद्विद्योतते 10, 6,
4, 1. — c) weshalb: किमार्थं आस यत्स्तोतारं जिघांससि RV. 7, 86, 4. श्रू-
यतीं यदस्मि हरिणा भवत्सकाशं प्रेषितः ÇĀK. 95, 1. wessentwegen MBH.
3, 2571. fg. — d) wann, als: यत्सानोः सानमार्कहत् RV. 4, 10, 2. यद् य-

त्ति मृतः सक्तं ब्रुवते ऽध्वना 37, 13. 39, 3. 7, 3, 6. 5, 3. 10, 2. 25, 1. 30, 8.
55, 2. यदोमाप्रवर्कति 66, 14. 103, 2. 4. यदत्र शिष्टे रसिनः सुतस्य यदिन्द्रो
अपिबत् was übrig blieb, als Indra getrunken hatte, AIT. BR. 7, 83. —
— e) wenn, wofern: यदिन्द्र यावत्स्वमेतावदुक्तं RV. 7, 32, 18.
40, 1, 1, 38, 4, 8, 10, 1, 5, 6. तस्य द्वावनध्यायो यदात्मापुचिर्यदेशः ĀCV. GRU.
3, 4, 7. AV. 6, 120, 1. 12, 4, 9. स यदिदं पुरा मानुषीं वाचं व्याकरोत् ÇAT. BR.
1, 1, 4, 9. 14, 5, 4, 2. KAUSH. UP. 3, 8. तस्य राज्ञा मूर्धानं विपातयताद्यदि-
तो ऽयास्य आङ्गिरसो ऽन्येनोदगायत् ÇAT. BR. 14, 4, 1, 26. मूर्धा ते विपाति-
व्यग्न्या नागमिष्यः KĀND. UP. 5, 12, 2. 15, 2. — f) weil, da AK. 3, 5, 3.
H. 1537. MED. avj. 39. M. 1, 10. 17. 2, 147. Spr. 4492. MBH. 1, 5589. 3,
2221. 2244. 15784. R. 1, 53, 27. 59, 17. 61, 12. 2, 35, 11. 08, 2. 74, 25. DAG.
1, 39. 2, 7. 51. Spr. 2336. 2398. RAGH. 1, 87. ÇĀK. 21. 138. 182. 9, 13, v. l.
107, 2. KATHĀS. 18, 173. 52, 76. HIT. 6, 3. 40, 22. NAIHU. 22, 46. — g) auf
dass, damit: लङ्कायां यत् पश्येमभिपिक्तं विभीषणम् । वृत्तस्ततो हरि-
श्चेष्टैरात्रगाम सक्तानुगः ॥ R. 6, 97, 10. किं नु शक्यं मया कर्तुं यते न क्रुध्यते
नृपः MBH. 1, 5921. — h) यदपि obgleich MEGH. 28. — i) यद् wie — एवम्
so ÇVETĀCV. UP. 5, 4. — k) यच्च dass mit potent. nach nicht für möglich
halten, nicht glauben (hoffen), nicht leiden, tadeln, Wunder P. 3, 3, 147.
fgg. VOP. 25, 14. न अद्ध्ये (न मर्षये, गर्हामहे, आश्चर्यमेतत्) यच्च तत्रभ-
वान्वृत्तं याजयेत् P., Sch. Vgl. MED. avj. 39. — l) यदा α) oder TAUK. 3,
4, 4. Spr. 289. RĪGA-TAR. 4, 59. 5, 441 und überaus häufig bei den Com-
mentatoren. — β) entweder dass: न चैतद्विभः कतरन्नो गरिषो यदा ज-
येम यदि वा नो जयेयुः BHAG. 2, 6.

यदै am Ende eines adv. comp. (०यदम्) = यद् = 1. य gaṇa शरदादि
zu P. 5, 4, 107. VOP. 6, 62.

यदर्थ (यद् + अर्थ) adj. welches (rel.) Ziel vor Augen habend, was be-
zweckend BṛĀ. P. 8, 6, 14.

यदर्थम् (wie oben) adv. 1) weshalb, weswegen, wessentwillen (rel.) u.
s. w. MBH. 1, 6149. 3, 5944. HARIV. 3790. R. 1, 15, 14. 66, 7. 2, 52, 55. 3,
48, 10. 4, 16, 47. fg. ÇĀK. 93, 1, v. l. RĪGA-TAR. 6, 167. BṛĀ. P. 4, 7, 27.
23, 2. 8, 5, 11. 24, 2. 29. MĀRK. P. 18, 3. — 2) da, quum: नूनं देवं न शक्यं
हि पौरुषेणातिवर्तितुम् । यदर्थं यत्त्वानेव (so die ed. Bomb.) न त्वमे वि-
प्रतां विभो ॥ MBH. 13, 1932.

यदर्थे adv. = यदर्थम् 1) Spr. 2343. fg.

यदा (von 1. य) adv. wann, als (P. 5, 3, 15. VOP. 7, 101); wenn; folgt
तदा, ततस्, अथ, आदित्, तर्हि (BṛĀ. P. 5, 8, 11) oder einfacher Nach-
satz. RV. 1, 82, 1. वृत्रमिन्द्र यदावधीः 103, 8. 113, 4. 163, 7. 4, 33, 2. 24, 8.
यदा मृतः संवराणाद्यस्यात् 7, 3, 2. 42, 4. 8, 12, 26. 10, 23, 3. 68, 6. AV. 3,
13, 6. यदानुमदितो ऽसति 6, 111, 1. 11, 4, 5. 8, 11. 12, 4, 29. 14, 2, 20. AIT.
BR. 7, 14. 29. 8, 5. ÇAT. BR. 1, 1, 1, 22. 4, 22. 8, 4, 3. 13, 1, 4, 4. 14, 1, 4, 24.
2, 4, 4, 25. 6, 9, 22. KĀND. UP. 6, 13, 2. TAHT. UP. 2, 7. यदा सक्तं संप-
द्यते ऽथोत्थानम् ÇĀK. GRU. 4, 13, 29, 21. यदाधिगच्छेत् GORR. 1, 9, 20. यदा-
स्मै कुमारं ज्ञातमाचलीरन् 2, 7, 17. ĀCV. GRU. 1, 14, 2. KAUC. 51. — यदा
स देवो जगति तदेदं चेष्टते जगत् M. 1, 52. 54. 56. यदा भावेन भवति सर्व-
भावेषु निःस्पृहः । तदा सुखमवाप्नोति प्रेत्य चेह च शाश्वतम् ॥ 6, 80. MBH.
3, 15612. R. 1, 41, 15. ÇĀK. 132. Spr. 403. 2354. fg. 2358. 3902. 4805—
4809. HIT. 98, 18. LA. (III) 7, 2. 24, 8. यदाहं शब्दं करोमि (= करिष्यामि)
तदा त्वमुत्थाय सत्वरमपरिष्यसि HIT. 23, 8. यदा न प्रतिषेद्धारस्तयोः स-

सीकृ (statt des praet.) के च न । निरुद्योगौ तदा भूवा विजृहते ऽमरा-
विव ॥ MBh. 1, 7713. 7634. 3, 11964. R. 1, 54, 1. 2, 115, 25. 4, 9, 21. Ka-
thās. 18, 264. Mārk. P. 17, 22. इन्द्रसेनस्य जननी कुपिता मां शपत्पुरा ।
यदा MBh. 3, 2842. यदाकिंचित्तो ऽहं द्विप इव मदन्धः समभवम् Spr.
2347. 2350. fg. 2357. Kathās. 18, 138. 24, 76. Rāṅa-Tar. 6, 217. नाभ्य-
गमन्यदा तत्र भागार्थं सर्वदेवताः R. 1, 60, 11. Kathās. 20, 73. Rāṅa-Tar.
3, 23. कामधेनुं वसिष्ठो ऽसौ न तत्पात्रं यदा मुनिः R. Gorr. 1, 53, 1. Ka-
thās. 18, 295. Hit. 58, 12. यदा ते मोक्षकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति Bhāg.
2, 52. fg. MBh. 3, 2629. 15656 (यदा द्रष्टास्पर्जुर्न ed. Bomb.). R. 1, 8, 18.
48, 32. 2, 70, 15. R. Gorr. 2, 10, 6. R. ed. Bomb. 3, 4, 17. Kathās. 1, 61.
18, 341. 22, 141. 34, 37. Hit. 1, 32. यदा शरणं यिता तवोरसि तदा मनस्ते
किमिवाभविष्यत् MBh. 3, 15657. Kathās. 1, 60. एतांस्त्वभ्युदितान्विद्यायदा
प्रादुष्कृताग्रिभ्युः M. 4, 104. 6, 2. 7, 169. fgg. 181. 183. 8, 9. 130. MBh. 3,
2631. 5, 1832 (nach der Lesart der ed. Bomb., तदा mit condit. im Nach-
satz). R. Gorr. 1, 64, 19. 2, 8, 16. Çrut. 30. Bhāg. P. 5, 8, 11. यदा भवद्विधः
तत्रिपं यात्रेणावकल्पयामि न मर्षयामि P. 3, 3, 147. Vārtt., Sch. Vop.
23, 13. यदा मे मरणं भूयात्तदा मा भूत्स्मृतिधम् HARIV. 14673. Häufig ist
die Copula zu ergänzen, insbes. nach einem partic. praet. auf त R. 1,
4, 8. यदा त्वं गतं सर्वं तदा विष्णुः — अहर्त् 43, 47. 3, 66, 2. स्मरसि ननु
यदा परैर्दुतैः स च धृतराष्ट्रमुतो ऽपि मोक्षितः MBh. 8, 1743 (vgl. dagegen
स्मरसि ननु यदा — जिताः स्थ गोपदे 1745). Spr. 2332. यदा तु पूर्ववृत्त-
मन्यसङ्गाद्विस्मृतो भवान् । तदा कथमधर्माहः Çāk. 71, 3. Kathās. 31, 139.
तथाप्यप्रत्ययस्तेषां यदा सीता तदाभ्यधात् 51, 76. पक्षं नैव यदा करीर-
वित्पे दोषो वसन्तस्य किम् Spr. 1688. 2349. 2353. 4810. Naish. 22, 55.
यदा श्रोकारस्तदा सर्वदिशो गया स्यात् Pat. zu P. 8, 2, 89. Schol. zu P. 6,
1, 196. Siddh.-K. zu P. 7, 1, 68. Çrut. 14. यदा in Verbindung mit andern
Relativen: यो यदैषां गुणो देहे साकल्येनातिरिच्यते M. 12, 25. यो ऽति
यस्य यदा मांसमुभयोः पश्यतात्तरम् Spr. 2332. यदा mit इदः यदेदेद्वीरस-
हिष्ठ माया अर्थाभन्वेवैतलः सेमो अस्य RV. 7, 98, 5. 10, 88, 11. यदैव —
तदैव Çāk. 111, 3. यदैव वस्तु — तदा प्रभृत्पेव 79, 14. यदा प्रभृति — तदा
प्रभृति R. 3, 1, 20. यदा यदा *quandocunque, so oft* — तदा तदा oder einfach
तदा Bhāg. 4, 7. Kathās. 23, 216. 54, 154. Hit. 58, 9. das einfache यदा
mit verdoppeltem verbum finitum dass. Spr. 2336. यदा कदा च सुनवाम्
सेमम् *so oft* RV. 3, 53, 4. यदा कदा चित् *jederzeit* Kauç. 94. — यदा MBh.
1, 5598 in beiden Ausgg. fehlerhaft für यदा.

यदात्मक (यद् + आत्मन्) adj. *wessen* (rel.) *Wesen habend* Bhāg. P. 9,
6, 36. Çāk. zu Khand. Up. S. 72.

यदावाजदावर्ष m. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, a. — Vgl. वाजदावर्ष.

यदि (von 1. य) conj. oft gedehnt im Veda; vgl. VS. Prāt. 3, 128.
Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 8, 1, 30. 1) *wenn* AK. 3, 5, 12.
H. 1542. mit ind., conj., pot. und fut. in der älteren Sprache; ge-
wöhnlich einfacher Nachsatz ohne Partikel: यज्ञां देवान्यदि शक्रवाम
RV. 1, 27, 13. आ धी गम्यादि अर्वत् 30, 8. 178, 3. 3, 31, 6. यदि च तिष्ठसि
यदि च शयासे At. Br. 2, 2. AV. 10, 3, 6. यदि तमेव कुर्यथ RV. 1, 161, 8.
यदि स्तुतस्य महतो अथोय 7, 86, 15. 104, 14. अद्या मुरीय यदि यातुधानो
अस्मि 15. Çat. Br. 1, 1, 1. 9, 6, 1, 15. AV. 1, 16, 1. 5, 8, 6. 6, 124, 2. Khand.
Up. 6, 16, 1. 2. यद्यनुस्मरेयुः Çat. Br. 13, 8, 2. यदीच्छेत् Kāty. Çā. 2, 6,
34. यदि मन्येत Çāk. Çā. 14, 14, 4. Āçv. Gṛh. 1, 9, 3. यदि न विन्देत 3,

8, 2. Taitt. Up. 1, 11, 3. यदि विवदिष्येत Çāk. Çā. 14, 29, 2. 40, 4. 50, 5.
यदि चित् AV. 5, 2, 4. यदि रु वे At. Br. 2, 2. यदीत् AV. 4, 27, 6. यद्यु वे
Gobh. 1, 8, 3. 4, 1, 13. In den nachvedischen Schriften a) mit praes.; im
Nachsatz α) praes. M. 5, 102. 8, 233. 12, 20. fg. R. 1, 61, 13. 65, 11. Çāk.
67. Spr. 1673, v. 1. 2366. 2368. Kathās. 34, 96. mit अथ RV. Prāt. 11, 23.
mit तद् MBh. 3, 2828. Kathās. 22, 111. 30, 9. mit ततस् Spr. 2365. mit
तदा 2367. LA. (II) 6, 5. 7, 18. mit तर्हि 27, 12. — β) fut. MBh. 3, 2861.
fgg. 15715. 5, 7362. R. 2, 63, 4. 78, 23. 5, 9, 43. mit ततस् Raoh. 3, 65.
mit तदा Hit. 40, 17. mit तर्हि LA. (II) 4, 3. — γ) Participialfut. MBh.
7, 2606. — δ) imperat. MBh. 3, 2171. 2435. 2688. 2714. 2982. fg. 4812.
3, 7125. R. 1, 9, 33. R. Gorr. 1, 22, 16. Spr. 2373. 4819. mit तद् Kathās.
11, 58. 18, 161. mit तर्हि Çāk. 113, 5, v. 1. — ε) potent.: पुत्रिकाया कृ-
तायां तु यदि पुत्रो ऽनुजायते । समस्तत्र विभागः स्यात् M. 9, 134. इदमन्धं
तमः कृत्स्नं जायेत भुवनत्रयम् । यदि शब्दाक्षयं ज्योतिरासंसारं न दीप्यते
(= दीप्येत) ॥ Spr. 3743. 3891. 4816. Kathās. 16, 72. 18, 189. Gīt. 4, 49.
यदि वेद न याचेत Bhāg. P. 6, 10, 6. mit तस्मात् Spr. 1397. — ζ) kein
verbum finitum: आख्यातव्यं तु तत्तस्मै पृच्छते यदि पृच्छति M. 11, 17.
Spr. 4811. Rāṅa-Tar. 4, 538. तस्य तत्कित्त्वपं लुब्ध विच्यते यदि कि-
त्त्वपम् MBh. 13, 36. यदि दक्षयनलो ऽत्र किमदुतम् Spr. 2360. 3713.
Çāk. 123. Çrut. 18 (भवति यदि या — सा). mit ततम् Pat. zu P. 6, 4, 159.
mit तर्हि Schol. zu P. 6, 4, 11. Prab. 18, 4. Sarvadarçanas. 92, 20. mit तदा
133, 2. Hit. 21, 22. mit तदानीम् Çrut. 22. — b) mit fut.; im Nachsatz α) fut.
MBh. 3, 2163. 2488. 2545. 5, 7362. R. Gorr. 2, 10, 7. Bhāg. P. 4, 14, 12. mit त-
तस् HARIV. 7294. 9978. mit तद् Pañkā. 229, 13. — β) praes. R. 2, 61, 11. mit
ततम् Pañkā. 3, 6. — γ) kein verbum finitum: तदुःखं यदि कौसल्या
वीरसर्विनशिष्यति R. 2, 31, 15. यदि — ततः परम् Spr. 4833. — c) mit
dem Participialfut., im Nachsatz das andere fut. MBh. 3, 2827. — d)
mit potent.; im Nachsatz α) potent. M. 2, 223. 243. 3, 61. 108. 114. 7, 108.
8, 90. 184. MBh. 3, 2099. 2559. 5, 7034. fg. 6, 5825. 12, 430. 13, 43. 14, 244.
HARIV. 9714. Bhāg. 1, 46. 11, 12. Daç. 2, 60. R. 2, 78, 22. 4, 46, 13. 57, 17.
5, 1, 67. 31, 39. 43, 17. 6, 23, 29. 7, 35, 10. Megh. 62. 93. Spr. 2656. 2853.
3026. 3234. 4820. Kathās. 103, 166. Bhāg. P. 4, 26, 15. mit ततम् R. 4,
9, 99. Spr. 2361. 2840. Kathās. 18, 18. 22, 83. 51, 121. mit तद् 4, 15. 5,
89. Spr. 2372. 2393. mit तदा 2364. Schol. zu P. 7, 1, 24. mit अथ Spr.
2760. mit तर्हि Sarvadarçanas. 66, 6. 120, 11. — β) condit. mit potent.
abwechselnd Spr. 4813. fg. — γ) praes. R. 4, 20, 9. 7, 94, 14. Spr. 1364.
Kathās. 32, 101. Bhāg. P. 10, 77, 18. Prab. 89, 3. mit तद् Spr. 2371. — δ)
imperat. Megh. 61. — ε) fut. R. 3, 65, 9. — ζ) Participialfut. MBh. 7,
2605. — η) kein verbum finitum MBh. 3, 2737. R. 1, 11, 15. Çaut. 13.
Spr. 155, v. 1. 2586. 3082. Kathās. 39, 135. H. 1240. fg. mit तद् Kathās.
22, 81. 30, 5. 53, 131. mit तदा R. 4, 62, 7. mit ततस् Mārk. P. 18, 43.
mit तर्हि Sarvadarçanas. 79, 8. fg. — e) mit condit.; im Nachsatz α) condit.
MBh. 7, 6579. R. 4, 12, 37. Kathās. 7, 12. 34, 26. 35, 75. mit न च
MBh. 13, 4797. mit तद् Kathās. 49, 120. 63, 77. mit ततस् P. 3, 3, 140. Sch.
— β) potent. MBh. 7, 2069. mit तद् Kathās. 63, 62. mit ततस् Mārk. P.
119, 11. — γ) aor. MBh. 13, 12. — f) mit imperf.; im Nachsatz α) condit.
MBh. 8, 3384. — β) potent.: यद्येतदमुं कर्म न स्म मे ऽकथयः स्वयम् ।
फलेन्मूर्धा स्म ते राजन्स्यः शतसकृन्धा ॥ Daç. 2, 21. — g) mit aor.; im

Nachsatz α) condit. PRAÇNOP. 6, 1. — β) potent. Spr. 3662. — A) im perf. (आक्); im Nachsatz ततस् ohne verbum finitum R. 4, 63, 21. — c) ohne verbum finitum; im Nachsatz α) praes. MBh. 3, 2331. R. 7, 94, 14. Spr. 2363. 2370. 4112. किमत्र चित्रं यदि विशाखे शशाङ्कलेखामनुवर्तते Çik. 35, 21. mit तद् KATHAS. 63, 80. mit तदा Pat. zu P. 7, 1, 30. — β) fut. MBh. 3, 15757. 16785. mit तद् KATHAS. 53, 20. — γ) imperat. MBh. 3, 2434. 2768. 16847. R. 4, 55, 16. 63, 21. Ragh. 3 51. Spr. 835. 3713. 4818. KATHAS. 17, 33. mit तद् (v. l. ततस्) Çik. 3, 6. KATHAS. 24, 193. mit तदा Glt. 1, 3. मा स्म कथाः (= imperat.) im Nachsatz KATHAS. 18, 272. — δ) potent. Spr. 4082. 5213. Bhāg. P. 6, 10, 32. चित्रम् — पश्येद्यदीश्वरम् Vop. 25, 15. — ε) perf. (आक्) Bhāg. P. 6, 10, 6. — ζ) kein verbum finitum M. 9, 149. 204. Çik. 16. Spr. 1139. 2359. 2362. 2369. 4817. KATHAS. 40, 22. KĀc. zu P. 4, 2, 35. mit तद् KATHAS. 26, 97. mit ततस् Spr. 2360. mit तदा Hit. 18, 19. mit तर्हि PAÑKAT. 24, 9. mit तथा RV. PAÑT. 11, 35. — 2) wenn so v. a. so wahr bei Bethouierungen: यद्यहं (यद्याहं N. 11, 36) नैषादन्यं मनसापि न चिन्तये । तथापि पततां नुद्रः परामुर्मग्नोवनः ॥ MBh. 3, 2399. fg. यदि मे ऽस्ति तपस्तप्तं यदि दत्तं कुतं यदि । अश्रूश्चश्रुभर्तृणां मम पुण्यास्तु शर्वरी ॥ 16844. यद्यार्यपुत्रादन्यत्र न स्वप्ने ऽपि मनो मम । तदुत्तरं सरसः पारम् KATHAS. 51, 81. — 3) ob: तं च पापं न ज्ञानीमो यदि दग्धः पुरोचनः MBh. 1, 5879. कृच्छ्रेणामेध्यमध्ये वदत यदि सुखं स्वल्पमप्यस्ति किञ्चित् Spr. 711. KUMĀRAN. 3, 44. तां समाचक्ष्व कल्याणीं यदि स्याच्छ्रेय मानुषी MBh. 3, 15615. विचार्यतां यदि — स्यात् Çik. 90, 21. ज्ञानीहि यदि केनापि दृष्टा सा नगरी न वा KATHAS. 24, 51. यद्येको यदि वक्ष्वः किमनेन फलं तु सर्वथा वाच्यम् VARĀH. BṢH. S. 11, 6. Zum Ueberfluss noch किम् hinzugefügt: कृच्छ्रेण पश्यत तद्वतो यदि पुनश्चिन्नादतो वर्ष्मणो दृष्टः किं परिणामद्वपितचितिर्जिविः पृथक्त्रैरपि PRAB. 27, 11. fg. — 4) wenn so v. a. dass nach nicht glauben, nicht für möglich halten, nicht dulden: नाशंसे यदि जीवति सर्वे ते शर्वरीमिमाम् R. 2, 31, 14. नाशंसे यदि ते सर्वे जीवेयुः शर्वरीमिमाम् 86, 15. यदि भवद्विधः तत्रिणं याज्ञेयत् नावकल्पयामि, न मर्षयामि P. 3, 3, 147. VĀrtt., Sch. Vop. 23, 13. दुष्करं यदि mit praes. oder potent. so v. a. schwerlich MBh. 3, 2650. fg. R. 2, 73, 7. R. GORR. 2, 73, 20. मन्दप्राणो क्षयं पत्नी कथंचिद्यदि जीवति lebt nur kaum 3, 73, 3. — 5) ob nicht vielleicht, vielleicht dass: ममाप्येष सदा ब्रह्मन्कृदि कामो ऽभिवर्तते । घातयेयं यदि रणे भीष्ममित्येव नित्यदा ॥ MBh. 3, 6098. भोजनं च समानाद्य यत्तदादीपितं मया । क्रुध्येथा यदि मात्सर्षादिति 13, 2888. रामं दर्शय धर्मज्ञं यदि किञ्चिद्वाप्स्यसि (से ed. Bomb.) R. 2, 32, 80. आशया यदि मां रामः पुनः शब्दाप्येदिति 39, 7. तस्य बुद्धिर्भूदियम् । स्वर्मेतं यदि श्रुत्वा लक्ष्मणं प्रेरयेदिक ॥ सीता शून्येन मनसा भर्त्सिस्समुत्सुका । ततो लक्ष्मणाक्षीनां तां रावणो वै हरेदिति ॥ 3, 50, 23. fg. उत्तरीयं वरारोका शुभान्याभरणानि च । मुमोच यदि रामस्य शंसेयुरिति ज्ञानकी ॥ 60, 6. fg. एष्टव्या बहवः पुत्रा यद्येको ऽपि (so die ed. Bomb. st. यद्यप्येको der ed. Calc.) गयीं व्रजेत् MBh. 3, 8075 = 8305 = 13, 4253; vgl. R. 2, 107, 13 (113, 13 GORR.). MECH. 106. यद्यप्येको (= यद्येको ऽपि) ऽनुवेदैषां भावानां चैव संस्थितिम् JĀG. 3, 104. एतस्य गुणास्तुतिं त्रिह्नासकृत्क्षणाद्वितीयेन (so zu lesen) यदि (so die Hdschr.) कदाचित्कर्तुं समर्थः स्यात् Hit. 27, 7. यदि तावदेवं क्रियताम् so v. a. wie, wenn man nun etwa so thäte? Çik. 71, 8. यदि तावदस्य शिशोर्नामः मातरं पृच्छामि 104, 21. — 6) zum Ueberfluss mit चेद् verbunden: कैकेय्या यदि चेद्वाङ्मया स्यादधर्म्य-

नाथवत् । नहि नो जीवितेनार्यः R. 2, 48, 19. — 7) überflüssig nach पुरा bevor, ehe: पुरा मातुः पितुर्वापि यदि पश्यामि विप्रियम् । न जीविये MBh. 3, 16846. fg. — 8) यद्यपि auch wenn, obgleich, etsi ÇAT. Br. 14, 4, 23. M. 8, 164. 9, 154. 319. MBh. 1, 6118. BHAG. 1, 38. R. 2, 37, 30. 61, 2. Çik. 30. Spr. 1931. 2390. 4832. Çic. 16, 82. तथापि im Nachsatze R. 2, 23, 16. 3, 3. Ragh. 4, 7. Spr. 2389. 4830. KATHAS. 52, 375. Hit. 69, 22. 73, 16. 92, 16. 120, 5. DHĀRTAS. 76, 17. PRAB. 97, 3. SĀJ. zu RV. 4, 123, 1. SARVADARÇANAN. 90, 3. 172, 22. तदपि Spr. 2388. 4831. KATHAS. 56, 80. 114. Hit. 53, 8. यदि — यदि च — यद्यापि Spr. 4817. यपि यदि — तथापि PRAB. 7, 13. fg. Ueber यद्यप्येको: st. यद्येको ऽपि s. u. 5). — 9) यदि — यदि वा, यदि वा — यदि वा, यदि वा — यदि, यदि वा — वा, वा — यदि वा wenn — oder wenn, ob — oder: यद्यर्चिर्वादि वासिं शोचिः AV. 4, 23, 2. 2, 14, 5. 4, 12, 7. यदि धर्मं यशोलाभमभिवोक्तुमि पार्थिव । ततो रामं प्रयच्छेकं यदि वा अद्धासि मे ॥ R. GORR. 4, 22, 16. यदि — वा — यदि वा Spr. 2372. यदि वा दधे यदि वा न RV. 10, 129, 7. AV. 7, 38, 5. यदि वास्य वनस्य त्वं (v. l. वनस्यासि) देवता यदि वाप्सराः । आचक्ष्व MBh. 1, 6010. यदि वासो समृद्धः स्याद्यदि वाप्यधनो भवेत् । यदि वाप्यसमर्थः स्यात्क्षेपमस्य चिकीर्षितम् ॥ 3, 2740. यदि वासिं त्रैककुदं यदि यामुनमुच्यसे AV. 4, 9, 10. यदि वा बुद्धिपूर्वाणि यद्यनुद्यापि कानिचित् । मया कृतान्यकार्यणि तानि त्वं तत्तुमर्हसि ॥ MBh. 3, 3021. पातालं यदि वा नीता वर्तते वा नभस्तले R. 4, 3, 5. को हि तद्वद् यद्यमुष्मिं लोके ऽस्ति वा न वा TS. 6, 1, 4, 1. तन्न ज्ञानामि वार्त्तेयं यदि जीवति वा न वा MBh. 7, 4217. R. 3, 63, 10. 4, 40, 9. 5, 9, 30. अन्नर्मको वा यदि वोर्धमुत्पतेः । समुद्रपारं यदि वा प्रधावसि । तथापि MBh. 4, 428. R. 2, 30, 10. M. 3, 242. 4, 117. MBh. 3, 3036. 5, 7080. R. GORR. 2, 30, 17. 3, 46, 21. 4, 43, 9. 30, 18. Spr. 2181. 2348. 3001. fg. BRAHMA-P. in LA. (II) 52, 14. न चैतद्विन्नः कतरन्नो गरीयो यद्वा ज्ञेयं यदि वा नो ज्ञेयम्: BHAG. 2, 6. यदि वा allein oder wenn, oder (TRIK. 3, 4, 4) R. GORR. 2, 7, 28. 20, 12. Hit. 19, 7. सो अद्भु वेद् यदि वा न वेद् RV. 10, 129, 7. यं ते वक्षन्ति कुरितो वक्षिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त वक्ष्णीः AV. 13, 2, 6. ÇAT. Br. 4, 1, 4, 2. KHAND. Up. 7, 24, 1. आत्मनो यदि वान्येषाम् M. 11, 114. अज्ञानाद्यदि वा ज्ञानात् Spr. 3396. R. 4, 2, 37. 40, 13. सुयुता यदि वावृता (so ist zu lesen) 3, 63, 8. DAÇ. 2, 8. निन्दतु नीति-निपुणा यदि वा स्तुवन्तु Spr. 1581. 3268. VARĀH. BṢH. S. 18, 1. 43, 34. 54, 91. यत्करोत्यशुभं कर्म शुभं वा यदि (= यदि वा) Spr. 4733. यदि वा = अथ वा (s. u. अथ 7, b, β) KATHAS. 26, 24. 90. 233. — Nach MED. avj. 39 wird यदि गर्हाविकल्पयोः gebraucht, nach TRIK. 3, 4. 5 ist यदि शेषगीः (?). Ausführlich hat über यदि gehandelt LASSEN in seiner Ausg. des Glt. S. 106. fg.

यदिच्छा in °मात्रतस् KATHAS. 121, 100 wohl fehlerhaft für यदच्छा.

यदीय (von 1. य) adj. cnyus (relat.) P. 4, 4, 74. Sch. KHANDOM. 42. RĀGATAR. 4, 48. BHAG. P. 10, 59, 44. 61, 5. KULL. zu M. 3, 15. 9, 170. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 308, ÇI. 34. 7, 12, ÇI. 44.

यद्दु m. N. pr. eines Stammes und Stammhelden, gewöhnlich neben Turvaça (Turvasu) genannt; auf einem Zuge aus der Ferne her und beim Uebergange über einen Strom von Indra beschützt RV. 4, 34, 6. पारयो त्वर्षं यद्दु स्वस्ति 174, 9. उत त्वा त्वर्षायद्दु अन्नातारं शचोपतिः । इन्द्रो विद्वां अर्षारपत् 4, 30, 17. 5, 31, 8. य आनयत्परावतः सुनीती त्वर्षं यद्दुम् 6, 43, 1. 8, 4, 7, 18. 10, 49, 8. 1, 36, 18. 8, 9, 14. 10, 5, 43, 27. 9, 61, 2. pl. 1, 108, 8. MBh. 1, 46. Bhāg. P. 4, 12, 37. 3, 2, 8. 12, 1, 34. Çic. 9, 38.

°पुंगवा: MBH. 1, 7012. यद्व: = दशार्कः: TARK. 2, 1, 10. °वंश Verz. d. Oxf. H. 8, a, 27. 12, b, 17. sg. 40, a, 37. ein Sohn Jajāti's und Bruder Turvasu's MBH. 1, 3162. 3432. 5, 5043. 7, 6030. HARIV. 1604. 1618. fgg. 1829. 1842. fg. VP. 413. fgg. BHĀ. P. 1, 10, 26. 9, 18, 33. ein Sohn Vasu's, Fürsten der Kēdi, MBH. 1, 3364. HARIV. 1806. ein Sohn Harjaçva's 5175. fgg. In Jadu's Familie wird Kṛṣṇa geboren und heisst demzufolge यद्वीरमुख्य MBH. 1, 7013. यद्वपति VṚDDHA-KĀ. 10, 7. यद्वनाथ H. 219. यद्वशेष PAÑĀ. 3, 8, 7. यद्वहृत् 4, 1, 24. यद्वकुलोदक 3, 130. यद्व: wie auch andere Stammnamen unter den Namen für Nachkommenschaft aufgeführt NAIG. 2, 3. — Vgl. यादव, याद.

यद्वध (यद्व + ध) m. N. pr. eines Rishi HARIV. 435. 14132.

यद्वच्छा (यद्व + 'श्च' von 1. यद्) f. gaṇa मयूरव्यंसवादि zu P. 2, 1, 72. = स्वेरिता, स्वाच्छन्त्य, निर्निमित्त AK. 3, 3, 2 (vgl. v. l.). H. 356. HALĀ. 4, 89. Zufall ÇVETĀÇV. UP. 1, 2. Suçr. 1, 314, 20. यद्वच्छ्या instr. zufällig, von ungefähr, ganz von selbst, ohne besondere Veranlassung, unerwarteter Weise M. 7, 165. BHAG. 2, 32. MBH. 1, 5930. fg. 3, 17155. 10, 83. 12, 6676. 13, 2659. R. 1, 1, 74 (79 GORR.). 48, 4. 2, 7, 1. 59, 22. 3, 23, 12. 4, 50, 25. 5, 16, 50. Suçr. 2, 299, 1. KUMĀRAS. 1, 14. RAGH. 3, 40. VIKR. 10. Spr. 2260. KATHĀS. 14, 76. 24, 76. 28, 55. 29, 20. 37, 204. 38, 93. RĀGA-TAR. 3, 122. BHĀ. P. 1, 10, 25. 2, 8, 7. 3, 4, 9. 26, 4. 4, 25, 20. 5, 5, 35. 9, 15, 23. 18, 18. यद्वच्छातम् dass. 11, 7, 63. KULL. zu M. 2, 245. Am Anf. eines comp. यद्वच्छा in adv. Bed.: यद्वच्छापनत RV. PRĀT. 11, 18. BHĀ. P. 7, 13, 36. °प्राद्वत KATHĀS. 26, 9. °संवाद UTTARAKĀMA. 97, 6 (127, 11). °लाभसंतुष्ट BHAG. 4, 22. यद्वच्छामात्रतम् (so ist zu lesen) nur ganz zufällig KATHĀS. 121, 100. °शब्द das erste beste Wort Spr. 281. mit Kürzung des Auslauts: यद्वच्छ Kauç. 133.

यद्वेवत (यद्व + देवता) adj. welche (rel.) Gottheit habend ÇĀNKH. Çr. 13, 20, 8. यद्वेवत्यं dass. ÇAT. B. 3, 8, 2, 1. LĀTJ. 6, 9, 4.

यद्वेद (यद्व + वेद) n. N. eines Sāman LĀTJ. 3, 9, 18.

यद्वेतोस् (यद्व + क्तोस्, abl. von क्तु) adv. weshalb, wessentwegen (rel.) BHĀ. P. 3, 29, 4.

यद्वविष्य (यद्व + भि°) adj. der da sagt «was kommt das kommt», m. Fatalist H. 383. HALĀ. 2, 222. zugleich N. pr. eines Fisches KATHĀS. 60, 180. 184. Spr. 92, v. l. PAÑĀT. 77, 9. HIT. 110, 16.

यद्विष्य (von 1. य) adj. in welcher (rel.) Richtung sich bewegend: यद्विष्ययुर्वीति TS. 5, 5, 4, 1. यद्विष्य Schol. zu P. 6, 3, 92. 8, 1, 66. falschlich यद्विष्य. यद्विष्य KĀTH. 19, 8. 26, 9.

यद्विष्य s. यद्विष्य.

यद्वत् (von यद्व) adv. wie (rel.); es entsprechen तद्वत् und एवम् MBH. 7, 3941. Spr. 362. 1937. 2140. 2465. 3512. 3986. VARĀH. BH. S. 75, 2. KATHĀS. 45, 56. ÇĀNKH. zu Bṛh. ĀR. UP. 3. 24. 38. BHĀ. P. 1, 15, 25. 7, 8, 26. MĀRK. P. 11, 6. PAÑĀT. II, 62. Nach H. an. 7, 25 und MED. avj. 31 प्रश्ने und वितर्के.

यद्वद् (यद्व + वद्) adj. in's Blaue schwatzend, Ungereimtes redend H. 347. HALĀ. 2, 222.

यद्व f. = बुद्धि ÇKD. nach UNĀDIVYATI im SĀNKSHPITAS.

यद्वहिष्ठीय (von यद्वहिष्ठीम्, womit RV. 5, 25, 7 beginnt) n. N. eines Sāman PAÑĀ. B. 15, 5, 25. LĀTJ. 6, 1, 3. यद्वहिष्ठीयम् Ind. St. 3,

201, a. यद्वहिष्ठीयोत्तरम् 230, a.

यद्विध (यद्व + विधा) adj. qualitäts (rel.) R. 2, 87, 14.

यद्वत् (यद्व + वृत्) n. 1) Begebenheit, Ereigniss, Erlebnis, Abenteuer (vgl. यथावृत्त) HARIV. 1181. R. 4, 51, 6. KATHĀS. 5, 108. — 2) eine Form von 1. य VS. PRĀT. 6, 14. P. 8, 1, 66.

यत् (partic. praes. von 3. ३) adj. laufend: यत् पति im laufenden Jahre, heuer AK. 3, 5, 20.

यत्त (von यम् nom. ag. 1) Lenker (der Rosse, des Wagens): यत्तस्य RV. 1, 162, 19. 10, 22, 5. KĀTJ. Çr. 15, 6, 29. 27 (सयत्तवृत्). Wagenlenker AK. 2, 8, 2, 27. 3, 4, 24, 62. H. 760. an. 2, 188. MED. I. 47. MBH. 3, 764. 2825. 4, 1172. 1183. 7, 6383 (सु° adj.). HARIV. 6575. R. 6, 69, 40. fg. 7, 7, 29. Spr. 2433. 3746. 3823. RAGH. 1, 54, 12, 103. BHĀ. P. 8, 11, 17. BRAHMA-P. in L.A. (II) 52, 12. Elephantentreiber AK. 3, 4, 24, 62. H. 762. H. an. MED. Spr. 5143. RAGH. 4, 39. 7, 34. KATHĀS. 115, 65. Lenker, Registerer: यत्तः (der Wind) HARIV. 2480. धीनाम् RV. 3, 3, 8. 13, 3. 2, 23, 19. यत्तारो ये मघवानो ज्ञानानाम् 7, 16, 7. — 2) befestigend, aufrichtend: उरु यत्तसि वृद्धम् RV. 6, 68, 3. AV. 6, 81, 1. VS. 9, 22. 30. 18, 7. 37. 22, 3. TS. 2, 2, 22, 4. यत्तै f. VS. 14, 22; vgl. VS. PRĀT. 2, 37. — 3) gebend: स यत्ता श-यत्तोरिषः RV. 1, 27, 7. यत्ता वसूनि 10, 46, 1. — यत्तारः wird NAIG. 3, 19 unter den याज्ञाकर्मणः aufgeführt.

यत्तव्य (wie eben) adj. zu lenken, im Zamm zu halten: प्रजाः (राज्ञा) MBH. 12, 3446.

यत्ति f. nom. act. von यम् P. 6, 4, 39, Sch.

यत्तुर m. Bez. des Agni RV. 3, 27, 11. 8, 19, 2. scheint eine Nebenform von यत्त zu sein, = नियत्त SĀ.

यत्न (von यम्) UNĀ. 4, 166. n. (scheinbar f. MBH. 6, 2659, wo aber mit der ed. Bomb. सात्तवन्धुरेयं यत्नं zu lesen ist) SIDDH. K. 240, b, 2. 1) Mittel zum Halten, Stütze, Befestigung; Schranke: सविता यत्नैः पृथिवीमरम्णात् RV. 1, 149, 1. तन्वः VS. 4, 18. यत्नयत्नेषां 18, 37 (st. dessen यत्निय 9, 30). यु-वोर्हि यत्नं हिम्येव वासंसः Mittel zu halten RV. 1, 34, 1. विशः TS. 4, 1, 22, 2. वातानाम्. यत्नानाम् u. s. w. 6, 1, 2. TBA. 3, 7, 7. चतुषी यत्र धर्मस्य यत्नं वै यत्नैव ed. Bomb., in der Bed. eines infln. = यत्नार्थम् NĪLAK. MBH. 5, 3764. दश° mit zehn Bändern oder Streifen versehen: सोमो दाधार दशयत्नमुत्तमम् RV. 6, 44, 24. zehnfach eingespannt: यत्नयः 10, 94, 8. Stränge am Wagen u. s. w. M. 8, 292. MBH. 7, 3204. 6383. — 2) Werkzeug zum Halten, so heissen in der Chirurgie alle stumpfen Instrumente, wie Zangen, Haken, Röhren und dergl. im Gegensatz zu den Messern (शस्त्र); die Lehre davon यत्नविधि Suçr. 1, 23, 12. fgg. °कर्मन् 25, 15. 100, 17. 358, 19. 359, 5. 2, 16, 7. 343, 4. VĪGṆH. 25, 1. fgg. Verz. d. Oxf. H. 305, a, 9. fg. 311, b, 18. 321, b, 1 v. u. Zange, Zwinge u. s. w.: सोऽप्येव यत्नपीडाभिः पीड्यते यमकिंकरैः MĀRK. P. 14, 71. यत्नवीपीडन 88. MBH. 1, 1123. भुजयत्ननिपीडित R. 4, 10, 31. — 3) eine zusammengesetzte oder künstliche Vorrichtung überh., Maschine AK. 3, 4, 89. यत्नयुतं वारि GRĀJAS. 1, 100. यत्नयुक्तं शरादिकम् HALĀ. 2, 308. 307. H. 774. MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 16. 18. MBH. 1, 1498. 6954. 6978 (vgl. JĀN. 3, 83). 3, 905. 16128. 16352. 14, 2246. HARIV. 2656. 4515. 12538. R. 2, 80, 2. R. GORR. 2, 101, 39. 5, 9, 51. 6, 38, 35. 72, 24. 7, 23, 5, 8. यत्नोपवेरितः शरः KATHĀS. 18, 92. यत्नाणां धनुरेव (ist Çiva) MBH. 12, 10404. कोदण्ड° RĀ-

६६-Tab. 8, 104. यत्नेन विजिता इव R. 5, 64, 24. Rīga-Tab. 1, 365. किं-
नयनविधान Jāh. 3, 240. ईश्वरः सर्वभूतानाम् धामयन् सर्वभूतानि यत्ना-
नानि मायया Bhāg. 18, 61. यत्नेरुदायामास (मञ्जूषाम्) MBh. 3, 17158. H.
1006. यत्नमुक्त इव घनः (vgl. घनयत्न) MBh. 7, 3332. R. Gorr. 2, 84, 8. य-
त्नघन R. Schl. 2, 77, 9. गृह्ययत्नपताका Kumāras. 6, 41. °देहे कपोटे so v. a.
Schloss Māhā. 48, 5. नावं यत्नयुक्तम् mit Rudern, Segeln u. s. w. MBh.
1, 5689. कूप° Brunnenrad Rīga-Tab. 1, 284. कूपयत्नघटिका Māhā. 178,
7. Māh. P. 39, 48. यत्नेन परिपूर्णानि (दुर्गाणि) MBh. 2, 170. 1, 5003. 3,
640. 12, 2640. M. 7, 75. Hariv. 8936. R. 4, 5, 17. R. Gorr. 2, 87, 22. 109,
53. 4, 33, 5. 5, 9, 19. 72, 8, 13. fg. Spr. 4194. Kām. Nitīs. 4, 60. 13, 65. य-
त्नयत्नयत्नि Hariv. 8008. गरुड° ein künstlicher Garuda, der sich be-
weegt, Pañāt. ed. orn. 82, 18. यत्नगरुड dass. 83, 14. °हेम Kathās. 43,
33. °कुस्तिन् 12, 4. °विमान ein Wagen, der von selbst geht, 43, 134. 38.
°विमानक 201. मायायत्नरथ 79, 16. स्त्री° die Kunstpuppe Weib Spr. 392.
— Sūras. 13, 19. 20. 23. Varāh. Brh. S. 43, 29. 58. Kathās. 29, 42. fgg.
49. 63. 30, 19. 35. 34, 5. 43, 14. 26. 60, 28. 61, 104. Rīga-Tab. 3, 350. 454.
Pañāt. ed. orn. 3, 6. Schol. zu Kātj. Cn. 363, 14. मोच्यता यत्नमार्गाः
Prab. 26, 6. मृका° M. 11, 63. MBh. 5, 5184. — 4) Amulet, ein dazu die-
nendes Diagramm Wilson, Sol. Works 2, 33. Weber, Rāmā. Up. 288. 320.
329. Kathās. 22, 12. Pañāt. 4, 1, 76. Verz. d. Oxf. H. 94, a, 17. b, 8. fgg. 15. 93,
b, 40. 98. b, 12. 100, a, 20. 102, a, 32. 105, b, 23. 106, a, 38. — Nach H. an. 2, 448
hat यत्न die Bodd. देवायधिष्ठान, पात्रभेद und नियन्त्रणा. — Vgl. यत्न°,
कूट°, केश°, गृह°, गोल° (auch Sūras. 13, 17), घटि° (u. घटिक 2) a),
घटी°, जल°, ताल°, तैल°, तोय°, दारु°, दार°, धारणा°, धारा°, घन°,
नर°, नाडी°, नित्यपूजा°, पथ°, मल्ल°, मेरु°, वारि°, श्लोक°, सूत्र°.

यत्नक (von यत्न und यत्नय्) 1) m. a) Bündiger, f. यत्निका Pañāt. Br. 16, 1, 7. — 2) m. Maschinist R. 2, 80, 1 (87, 1 Gorr.). — 3) f. यत्निका
schlechte Lesart für यत्नणी H. 533. — 4) n. a) Bandage Suṣr. 2, 23, 11.
— b) Drechselrad H. 909. — Vgl. जल°.

यत्नकरपिडका (यत्न + क°) f. Zauberkorb Kathās. 29, 21.

यत्नकर्मकृत् (यत्न + कर्मन् + कृत्) m. Maschinist R. Gorr. 2, 90, 12.

यत्नगृह (यत्न + गृह) n. Oelmühle H. 997.

यत्नगोल (यत्न + गोल) m. eine Art Erbsen Çandā. im ÇKDr.

यत्नचेष्टित (यत्न + चे°) n. Zauberverk Kathās. 29, 41.

यत्नणा (von यत्नय्) 1) n. das Anlegen eines Verbandes Suṣr. 1, 66, 5.
°शाटक 338, 15. °विधि 20. f. या dass. 67, 21. यत्नयत्नणा 2, 229, 6. यत्नणा
n. = बन्धन H. an. 3, 220. Med. n. 72. — 2) n. Beschränkung: आहार°
Suṣr. 2, 447, 1 (यत्नयत्नणात् zu lesen). f. या Zwang R. Gorr. 1, 1, 79. बल-
वती Daṣak. in Benf. Chr. 183, 5. विगतयत्नणार्गल Kathās. 47, 120. in
comp. mit dem, woher der Zwang, die Gēne herrührt: मरुत्या रज्ज्वा-
दियत्नणा (so ist zu lesen, wie schon Benfey bemerkt hat) Ind. St. 3,
372, 4 v. u. स्त्री° Ragh. 7, 20 (= Kumāras. 7, 75). Sām. D. 40, 10. उपचार°
Mālav. 46, 3. स्नानादि° Kathās. 27, 19. प्रादुर्भवयत्नणा Spr. 8146. Am
Ende eines adj. comp. (f. या): निविडपीनकुचदयत्नणा Naism. 4, 10. कृ-
तयत्नणा: (स्त्रियः) sich Zwang anlegend Kathās. 61, 294. त्वे मे मित्रं कृ-
तयत्नणाम् der sich keinen Zwang anzulegen braucht 49, 15. कथालापनय-
त्नणान् ungewungen 84, 81. यत्नणा n. = नियम, नियमन H. an. Med. य-
त्नणा = नियम Traik. 3, 3, 299. — 3) n. das Schützen, Hüten (त्राणा, र-

त्नणा) H. an. Med. — 4) f. यत्नणी der Frau jüngere Schwester H. 533. —
Vgl. जठरयत्नणा, निर्यत्नणा, मुखयत्नणा.

यत्नतन् (यत्न + त°) m. Maschinenbauer, Verfertiger von Zauberver-
werken Kathās. 43, 223.

यत्नधारगृह n. = धारगृह eine Badstube mit Wasserwerk; davon
nom. abstr. °त्व n. Mezh. 62.

यत्नपुत्रक (यत्न + पु°) m. Gliederpuppe Rīga-Tab. 6, 160. °पुत्रिका f.
Kathās. 29, 1, 18.

यत्नपेयणी (यत्न + पे°) f. Handmühle Çatādh. im ÇKDr.

यत्नप्रकाश (यत्न + प्र°) m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 276, a, 21.

यत्नप्रवाह (यत्न + प्र°) m. ein künstlicher Wasserstrom, Wasserwerk
Ragh. 16, 49.

यत्नमय (von यत्न) adj. künstlich nachgebildet: मृग Bhāg. P. 6, 12, 10.
गज Kathās. 12, 5, 20. यत्न 29, 38. ज्ञन 43, 58. काष्ठ° aus Holz 10.

यत्नमातृका f. Bez. einer der 64 Kalā Verz. d. Oxf. H. 217, a, 16 (vgl.
u. कला 11). Comm. zu Bhāg. P. 10, 45, 36 fasst यत्नमातृका धारणामातृ-
का als eine Kalā.

यत्नमार्ग (यत्न + मार्ग) m. Wasserleitung Prab. 26, 6.

यत्नय् (von यत्न), यत्नयति Dhātup. 32, 3 (संकोचने). in Binden —, Schie-
nen u. s. w. legen Suṣr. 1, 15, 7. 338, 8. 2, 58, 7. 343, 14. सुयत्नित 20, 6. 337,
10. यत्नित gebunden, gefesselt; in der Gewalt stehend von H. 438. an.
3, 282. यत्नितरूपद्विपा (राजधानी) R. 2, 88, 19. वृत्तमूले मरुतानगो यथा
पथेन यत्नितः 4, 10, 22. वाणसदृश° MBh. 8, 4082. °सायक ein Selbstge-
schoss befestigt habend (vgl. यत्नयत्न) Kathās. 61, 101. शतुत्ता इव सूत्रय-
त्नितः Bhāg. P. 5, 17, 23. वरुणपाश° 8, 22, 14. गावो यथा वै नसि दाम-
यत्नितः 4, 11, 27. यस्य वाचा प्रज्ञाः सर्वा गावस्तद्व्येव यत्नितः 3, 15, 8. य-
त्नितो नियमैरुच्यैः R. 7, 3, 11. आस्रया यत्नितः प्रभोः Kathās. 72, 335. Bhāg.
P. 6, 5, 5. गौरवायत्नितः 4, 22, 4. °पिष्टयत्नितः कथः R. Gorr. 1, 77, 33.
Bhāg. P. 10, 29, 23. पितृगौरव° MBh. 1, 5420. 7, 6490. R. 1, 76, 1. R.
Gorr. 2, 75, 19. 4, 8, 56. स्नेहकारुण्य° MBh. 3, 33. पितृवचन° R. 1, 40,
17. R. Gorr. 1, 22, 6. 80, 10. 2, 13, 36. 50, 19. शाप° Ragh. 10, 48. Kathās.
32, 51. Bhāg. P. 4, 20, 16. 5, 4, 18. 6, 1, 26. 11, 20. 7, 2, 52. 13, 19. 9, 7, 14.
17, 12. यत्न° ungebunden, frei, sich keinen Zwang anthuend Kathās. 66,
43. M. 2, 118. सु° der sich Zügel anlegt, sich ganz in der Gewalt hat
ebend. Bhāg. P. 7, 12, 3. 10, 84, 28. यत्नित der sich anspannt, — zusam-
mennimmt, — eifrig bemüht: तत्कृते च वयं सर्वे यत्नितः R. 7, 9, 9. पर-
म° 1, 77, 23. सुयत्नितत्व n. das Festgebundensein Pañāt. 146, 25.

— उप, °यत्नित M. 11, 177 fehlerhaft für °यत्नित.

— नि zügeln, im Zaum halten: निसर्गतरला नारीः को नियत्नयितुं
तमः Spr. 1621. नियत्नित gebunden, gefesselt Uttarakāma. 82, 9 (106,
1). पाश° Pañāt. 142, 13. Verz. d. Oxf. H. 91, a, 2. eingedämmt Rīga-
Tab. 8, 103. beschränkt, abhängig von, in der Gewalt stehend von Vn-
dāntas. (Allah.) No. 74. Sām. D. 23. Rīga-Tab. 4, 54. ईर्ष्या° Kathās. 61,
167. शास्त्र° Spr. 129. यत्न° Sām. D. 18, 10. — Vgl. नियत्नणा.

— सम् anhalten: संयत्नितो मया रथः Çāh. 100, 21.

यत्नवत् (von यत्न) adj. mit einer künstlichen Vorrichtung versehen
Kām. Nitīs. 16, 13.

यत्नवे s. oben u. यत्न 1).

यत्नशर (य° + शर) m. Selbstgeschoss KATh. 61, 104.

यत्नसूत्र (य° + सूत्र) n. 1) die Schnur einer Gliederpuppe RĀśa-Tar. 5, 223. — 2) ein über (Kriegs-) Maschinen handelndes Sūtra MBh. 2, 256. — Vgl. सूत्रयत्न.

यत्नाकार (यत्न + आ°) Titel einer Schrift Ind. St. 2, 252.

यत्निन् (von यत्न und यत्न्यु) 1) adj. mit Geschirr versehen: ein Ross KĀr. 14, 3, 9. — 2) adj. mit einem Amulet versehen Verz. d. Oxf. H. 98, b, 23. — 3) nom. āg. Peiniger, Quäler R. 1, 1, 74. — 4) f. यत्निणी = यत्नणी H. 533, Sch.

यत्निय s. u. यत्न 1).

यत्नोद्धार (यत्न + उ°) m. Titel einer Schrift Mack. Coll. 4, 137.

यत्नोपल (यत्न + उ°) pl. Mühle LA. (III) 91, 19. यत्नोत्तिष्ठोपला: R. 5, 64, 24 sind mit einer Schleuder geworfene Steine.

यत्निमित्तम् (यद् + निमित्त) adv. wessentwegen (rel.), in Folge wovon R. 2, 69, 7. 97, 23. Spr. 2400. MĀrk. P. 119, 7.

यत्नमृष्टीय n. अग्रयन्मृष्टीयम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 201, a.

यत्नय (von यद्) adj. aus welchem (rel.) hervorgegangen, — gebildet, — bestehend u. s. w. Bhāg. P. 3, 10, 16. 7, 14, 34. 10, 23, 10. 47. MĀrk. P. 103, 2. Kāvya. 1, 34.

यत्नात्र (यद् + मात्रा) adj. welches (rel.) Maass habend, von welchem Umfange u. s. w. MBh. 11, 114. Varāh. Bh. S. 69, 28.

यत्न्य (?) Bhāg. Nīṭja. 20, 22.

यम्, यमति Dhātup. 23, 11. यत्स्यति (vgl. KĀr. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); futuere (die entsprechende slavische Wurzel verzeichnet bei Miklosich, Vgl. Gr. III, S. VIII und Wurzeln des Altslov. S. 13): यम् माम् spricht ein Weib AV. 20, 136, 11. न मा यमति कश्चन TS. 7, 4, 10, 2. कं (= प्रजापतिं) ब्रह्मसुर्विद्यं सुतां यमितुमुच्यते Bhāg. P. 10, 83, 47. Vgl. Kāvya. 1, 65 und याम्. — desid.: यियत्सत इव ते मनः Çāṅkh. 6, 16, 4, 6. यियत्स्यमाना quae futut cupit 12, 23, 16.

— प्र futuere: प्रयत्स्यन्निव सकृद्यो TBr. 2, 4, 5. Āçv. Çr. 2, 10, 14.

— प्रति dass.: प्रतिपद्युमुद्युक्तः Comm. zu TBr. 2, 368, 10.

यमन (von यम्) n. fututio Vop. zu Dhātup. 23, 11.

यम् (wie eben) adj. अयम् non futuenda AV. 20, 128, 8. सुयम् bene futuenda 9.

यम्, यच्छति Dhātup. 23, 15 (उपरमे). P. 7, 3, 77. fg. Vop. 8, 70. यच्छते, ved. यमति, यमते, यमत्, यंसि, यमुस्; यन्धि (P. 6, 4, 103, Sch.), यत्त, यत्तम् 2. du.; यम्यास् 3. sg.; ययाम, येमस्, येमे, येमिरे, येमानैः aor. अयंसीत् P. 7, 2, 73. ved. यंसत्, यंसन्, अयंसम्, अयान् 3. sg., अयंसि, अयंसत, यंसि 1. sg., यंसते, अयंसत; यस्यति (vgl. KĀr. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); pass. यम्यते, अयामि; absol. यत्ता, ०यत्य und ०यम्य P. 6, 4, 37. fg.; infin. यमम्, यमिष्ये, यमितव्ये, यत्तुम्, यमितुम् (RĀśa-Tar. 1, 251); partic. praet. pass. यत.

1) halten, festhalten; tragen, sustentare: स्थण्वेव ज्ञौ उपमिष्यन्थ Rv. 1, 59, 1. 3, 38, 3. वयाम् 10, 134, 6. अत्यो न यंसद्यत्तुर्बुद्धिचेताः 1, 190, 4. 119, 5. सत्यं वा एतं यत्तुर्मुहति Çat. Br. 6, 7, 2, 1. 4, 1, 3, 16. तं वृत्त्यास्तध्वन्सायच्छन् Pāṇāy. Br. 25, 10, 11. Kāvya. Up. 8, 3, 5. mod. sich stützen auf, sustentari: इन्ने कृ विद्या भुवनानि येमिरे Rv. 8, 3, 6; vgl. 9, 86, 30. — 2) erheben, schwingen (in der Hand): वज्रम् Rv. 1, 52, 8. वधम् 5, 34, 2. 10, 49, 8. आ-युधैर्यच्छमानाः mit den Waffen auslangend 7, 56, 18. in die Höhe treiben

(die andere Wagschale): यतरयस्यति so v. a. welches von beiden ziehen wird Çat. Br. 14, 2, 2, 83. साधुकृत्या देवास्य यच्छति ebend. — 3) aufrichten, errichten, über Jmd halten (ein Obdach, einen Schirm u. s. w.): शर्म Rv. 1, 46, 15. 4, 23, 4. 7, 3, 9. 101, 2. AV. 1, 26, 3. कुदि: Rv. 4, 53, 1. 6, 15, 3. 40, 9. सुनित्तिम् 2, 33, 15. वज्रधम् 7, 30, 4. 88, 6. शर्म वर्म च्छुर्दिस्मभ्यं यंसत् 1, 114, 5. स्वसराणि 3, 60, 6. ausbreiten: शोति: 7, 78, 3. 79, 2. उरु षौ यन्धि जीवसे 8, 57, 12. aufstellen, zu Stande bringen: कृतम् 4, 2, 14. 23, 10. 44, 3. विद्यानि 7, 66, 10. — 4) zusammenhalten, cohibere; zügeln, bändigen; anhalten: स सव्येन यमति ब्राधतश्चित् Rv. 1, 100, 9. यत्र मन्थी विबधते रश्मिन्यमित्वा इव 28, 4. रश्मीरिव यो यमति जन्मनी 141, 11. मुहूर्तमपि वार्ज्यो रश्मिन्यच्छतु वाजिनाम् anziehen MBh. 3, 2822. शुक्ले वाजिनो यमम् Rv. 2, 5, 1. 4, 73, 10. कृपान्येमे च रश्मिभिः MBh. 3, 1732. 751. रथम् — यतं (यतं MBh. 3, 12023) मातलिना gelenkt Arā. 4, 32. चक्रं रथस्य Rv. 5, 73, 3. दामभिपर्यमानेषु (दम्पमानेषु die neuere Ausg.) वत्सेषु तरुणेषु च Hariv. 4425. वृषा दशभिर्जामिभिर्धृतः Rv. 9, 28, 4. 107, 16. 109, 8. 18, 3. 24, 22. रश्मिना वा अश्वो यतः TS. 5, 4, 12, 3. Çat. Br. 7, 2, 1, 10. अयत् 3, 2, 1, 18. 13, 3, 2, 5. zurückhalten: गा यैमानं परि यत्तमद्रिम् Rv. 4, 1, 15. 8, 21, 4. an sich halten (den Athem, die Stimme): प्राणम् Air. Br. 2, 21. वाचम् ebend. 23, 5, 24. Çat. Br. 1, 1, 2, 2. 3, 8, 2, 4, 1, 6. 3, 2, 1, 36. Pār. Gṛh. 2, 3. यच्छेदाश्चनसी zügeln Kāvya. 3, 13. नियच्छ यच्छ संयच्छ इन्द्रियाणि मनो गिरम् MBh. 12, 3894. मनो यच्छेत् Bhāg. P. 2, 1, 17. 20. कापं यच्छत दीपितम् 6, 4, 11. मन्युम् 14. यतमन्यु 7, 9, 51. यतचित्तेन्द्रियानल 6, 2, 35. यतात्मासुमनोबुद्धि 10, 12. कृषक्रेद्यो यतो यस्य Spr. 5394. यतमानस MĀrk. P. 31, 35. यतचित्तात्मन् Bhāg. 4, 21. यतमैथुन R. Gorr. 1, 44, 11. यताहार (v. l. यथाहार ed. Bomb.) so v. a. beschränkt, mässig, wenig R. Schl. 2, 28, 17. Vgl. यतगिर, यतवाच् यतात्मन् वाग्यत. — 5) med. stille halten, sich fügen, gehorchen, treu bleiben: तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे Rv. 1, 133, 1. मित्राय पञ्च येमिरे जनाः 3, 39, 8. 8, 43, 18. देवास्त इन्द्र सव्याय येमिरे 78, 2. 87, 3. 9, 86, 30. sich darbielen: इन्द्राय गातुरुशतीव येमे 5, 32, 10. Stand halten: निःपरमाणो यमते नार्यते 1, 127, 3. — 6) med. festhalten so v. a. Feuer fangen (Comm.): निरुक्ता यो यच्छते। रुद्रास्तर्क्यभिः TBr. 2, 1, 10, 1. — 7) Jmd (loc. oder dat.) darreichen, darbielen, verleihen, gewähren, hergeben: स नो यन्धि मृक्तोमिषम् Rv. 4, 32, 7. रयिं यच्छतास्मानु 51, 10. शं योः 12, 5. अयं शुक्रो अयामि ते 2, 41, 2. यत्तं देवेषु 20. सुप्तम् 5, 67, 2. वृक्ष्यतिर्वाचमस्मा अयच्छत् 10, 98, 7. AV. 7, 54, 1. 10, 5, 37. TBr. 1, 4, 2, 1. वर्णा मे यच्छ Çāṅkh. 6, 16, 4. 7, 10, 15. सोमो अर्धुर्भिर्भाषा अयंसत (pass.) Rv. 1, 133, 6. सर्वं क्वास्मा इदं अद्याय यम्यते Kaush. Up. 4, 15. ज्ञात्यन्धाय — यच्छत्तीषु मनोकरं निजवपुः — पण्यस्त्रीषु Spr. 967. ब्राह्मणाः सिद्धमप्यर्थं कृच्छेपापि न यच्छति 1990. Pāṇāy. IV, 27. अर्थम् Varāh. Bh. S. 12, 11. अयः (die Wolken) 28, 14. 43, 13. फलम् 53, 13. 88, 28. पूजितं क्वाशनं नित्यं ब्रह्मर्षे च यच्छति M. 2, 55. Bhāg. P. 3, 3, 4. 24, 22. 5, 12, 13. 6, 14, 20. 9, 10, 22. MĀrk. P. 18, 52. अभयवाचम् Hit. 59, 2 (प्रयच्छ ed. Johns.). मार्गार्हस्य च ये मार्गं न यच्छति ददति ed. Calc.) so v. a. aus dem Wege gehen MBh. 13, 6700. hinstrecken: यद्तो यच्छसे wenn du die Zähne zeigt Rv. 7, 53, 2. Jmd beschenken mit (instr.): स नः पूर्येनं यच्छतु AV. 7, 17, 1 (jedoch TS. v. l.). — 8) (darbringend) erheben (einen Ruf, Gesang u. s. w.): अयामि घोषः Rv. 7, 23, 2. स्तोमः 64, 5. य-

चक्रत्कर्कम् 39, 7.

— caus. यमयति (nach Andorn यामयति) Dhātup. 19, 71. 32, 81 (परिवेषणे und अयपरिवेषणे). in Schranken halten Çat. Br. 14, 1, 8, 4. 6, 7, 3. 8. Rāga-Tar. 4, 670. in Ordnung bringen: परिवृत्तं किरीटं तद्यमयन् (so die ed. Bomb.) MBh. 7, 1269. मूर्धन्यामयस्व MBh. 9, 1876. यमयन्मूर्धन्यान् 3885. बन्धे संसिनि चैकस्तयमिताः पर्याकुला मूर्धजाः Çāk. 29. अयमितनखं nicht in Ordnung gehalten, vernachlässigt Megh. 89. einhalten (die Stimme) Lāṭj. 5, 5, 5. 12, 5.

— intens. यंयम्यते, यंयमीति P. 7, 4, 85, Vārtt. Schol. zu 83.

— अयि 1) aufrichten, ausbreiten über: या वः शर्म सति द्राघुषे यच्छताधि RV. 1, 85, 12. — 2) erheben zu: देवेषु मे अयि कामा अयंसत (pass.) RV. 10, 64, 2.

— अनु lenken, richten: मनः पश्चादनु यच्छति रश्मयः RV. 6, 73, 6. शतस्य रश्मिर्मनुयच्छमाना 1, 123, 13. सीतां पूषानु यच्छतु 4, 57, 7. मर्तमनुयतं वधसैः auf welchen die Geschosse gezielt sind 5, 41, 13. प्रत्ना तं इन्द्रं श्रुत्यानु येमः etwa anordnen, aneinanderreihen 6, 21, 6. med. sich richten nach, nachfolgen: पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः 1, 109, 3. अनु कृत्ते वसुधितौ येमते 4, 48, 3.

— अयत्तु anhalten, Einhalt thun; drinnen halten: अयत्तु चित्रांसतो वज्रम् RV. 10, 102, 3. अयत्तु चक्र मधवन्पाहि सोमम् VS. 7, 4. TS. 2, 2, 23, 4. अयत्तु मे मनः Āc. G. 3, 6, 8.

— आ 1) anspannen, aufziehen (ein Gewebe u. dgl.), dehnen, ziehen (eine Linie u. s. w.), verlängern RV. 10, 130, 1. डुडुभिम् AV. 6, 38, 4. ब्राह्म 63, 1. 137, 3. 9, 3, 3. मेखलाम् Kāṭh. 24, 9. die Zügel Lāṭj. 2, 8, 12. Kāṭj. Çr. 8, 3, 12. 16, 8, 7. fgg. — Suçr. 1, 286, 19. परशिर आयच्छति ausstrecken Vor. 23, 19. आयच्छति कृपाद्रज्जुम् hinaufziehen P. 1, 3, 28, Sch. (Bogen und Pfeil) spannen und anlegen, zielen: आयच्छतः AV. 6, 66, 2. प्रति-कृतामार्गताम् (इयम्) 11, 1, 1. Kāṭh. 34, 18. यथेपुरायतानस्ता Çat. Br. 3, 7, 2. M. Up. 2, 2, 3. धनुरायम् MBh. 1, 148. 6460. 7040. 3, 8665. R. 1, 66, 9. 3, 30, 9. आयतमुक्तेन श्रेण so v. a. von einem gespannten Bogen abgeschossen R. 5, 31, 30. शरैः पूर्णायतोत्सृष्टैः 7, 7, 7. Hariv. 13413. तां तु शक्तिम् — दोर्ध्यामाम्य — चित्तप so v. a. ansholend MBh. 7, 4028. व्याणमुद्यतमायंसीत् so v. a. zog zurück (उपसंस्कृतवान्, संस्कृतवान् Comm.) Bhāṭṭ. 6, 119. hinziehen, den Ton Shadv. Br. 2, 2. anhalten, den Athem Gobh. 4, 3, 5. Kauç. 47. M. 3, 217. 11, 149. Jāñ. 1, 24. Buḡ. P. 3, 14, 31. zügeln: आत्मनात्मानम् 10, 49, 25. med. eingespannt sein (am Wagen) RV. 3, 6, 8. sich strecken P. 1, 3, 28. Vor. 23, 17. Spr. 3739. ausstrecken (ein Glied des eigenen Körpers) P. 1, 3, 28, Vārtt. Vor. 23, 17. आयच्छते पाणिम् P., Sch. पश्चाडुच्चैर्भवति हरिणः स्वाङ्गमायच्छमानः ad Çāk. 78. पदान्यायच्छते macht grosse Schritte Spr. 3702. वस्त्रमायच्छते wohl lang herabhängen lassen P. 1, 3, 75, Sch. ausbreiten, an den Tag legen (सूचने) Vor. 23, 19. दिव्यनारीभिः — श्रियमायच्छमानाभिः — अनुत्तमाम् Bhāṭṭ. 8, 46. = स्वीकुर्वाणाभिः Comm. दक्षिणपूर्वायतां कर्षु खात्वा nach Südost gezogen, — sich ausdehnend Kāṭj. Çr. 25, 8, 3. वेदिं विदध्यात्पट्टमौ प्राडा-यताम् Kauç. 137. उदगायता, प्रागायता (लेखा) Āc. G. 1, 3, 1. Buḡ. P. 5, 16, 8. सव्यायतं कृत्वा वेपं विपरिवर्त्य च nach links geschoben (Nilak. trennt स व्या० und erklärt व्यायतं व्यापारं यत्नं कृत्वा) MBh. 4, 809. आयतं gestreckt, gedehnt, lang AK. 3, 2, 18. H. 784. 1428. Halāṭj. 4, 66.

VI. Theil.

आयतलोचना MBh. 3, 2217. 2388. 2466. 2674. 3000. R. 1, 9, 24. 2, 24, 29. 59, 16. Spr. 568. 1231. BRAHMA-P. in LA. (II) 33, 3. आयच्छतः R. 1, 17. — MBh. 1, 1779. R. 1, 5, 7. 2, 80, 9. R. Gobh. 2, 8, 42. 4, 40, 53. Suçr. 1, 15, 10. 123, 1. Ragh. 9, 59. Colebr. Alg. 74. Spr. 997. Kām. Nitīs. 16, 4, 16. Kathās. 26, 259. 54, 32. Buḡ. P. 4, 6, 32. चतुस्त्रं länglich vier-echtig Āc. G. 2, 8, 10. Colebr. Alg. 271. समचतुस्त्रं 293. दीर्घचतुस्त्रं. समलम्ब 38. आयतार्थ 308. lang (in der Zeit) Suçr. 1, 242, 7. 8. ज्ञेय Spr. 4609. तृप्ता AK. 3, 4, 28, 218. Ragh. 19, 20. Buḡ. P. 2, 7, 33. मत्तं कुर्यादनायतम् Kathās. 34, 199. अयवीवासविषेणविषमायतम् (वृत्तात्) 103, 129. आयतम् angespannt so v. a. gewaltsam, plötzlich Çat. Br. 14, 7, 1. 15. — 2) herbeiziehn, — bringen; hinbringen: आ त्वं यच्छतु करितो न सूर्यम् RV. 1, 130, 2. 8, 4, 2. आ तै वत्सो मनो यमत् 11, 7, 21. 4, 32, 23. 31, 2. 4, 22, 8. 32, 15. 6, 23, 8. स नः सोमो देवेषा यमत् 9, 44, 5. अयिश्वा यमत् 8, 81, 3. गीर्घ्रायतम् hingezogen zu, gerichtet auf 7. — 3) so v. a. यम् 3): शर्मदास्मा अयांसि (v. 1. आयांसि) ich habe mich wie ein Schild vor ihn ausgebreitet, stehe wie ein Schild vor ihm Air. Br. 2, 40. — 4) आयत m. v. 1. für आयति Zukunft AK. 2, 8, 1. 29. — Vgl. अनायत. आयति. आयत्तु fgg., आयाम. कृतनायत. पदायत. पदायता. — caus. 1) hinbringen zu, versetzen in: आ नः सुमेधु यामय यमय Padap.) RV. 8, 3, 2. प्रिया देवेषा यामयति (यम Padap.) 162, 16. — 2) strecken Suçr. 2, 28, 16. — 3) entfalten, an den Tag legen: आयामितमन्त्रवीर्यं (नारायण) MBh. 12, 2402. — 4) med. caus. zu आयच्छते P. 1, 3, 89. Vor. 23, 58.

— अया 1) dehnen, hinziehen, den Ton Air. Br. 5, 3. ziehen, beim Saugen: उयः Kāṭh. 10, 11. — 2) med. anziehen, an sich nehmen: अये सभाडुभि मुष्मभि सक्तु आ यच्छस्व (verleihe Comm.) VS. 3, 38. — 3) zielen auf: मा न इन्द्राभ्यां दिशः सूरौ अयच्छा यमन् RV. 8, 81, 31. तमयायत्या-विद्यन्त् er zielte auf ihn und traf Air. Br. 3, 33. Çat. Br. 1, 7, 1. 4, 3. 3, 3, 10. — 4) verwechselt mit अयागम् in der Stelle: स प्रजायति पितरमयायच्छन् (= प्रत्यागतवान् Comm.) तमव्रीत् कथा माभ्यायच्छ-सीति Çāk. Br. 6, 2. — Vgl. अयायसेन्य.

— उदा 1) herausheben, — holen: सूर्यस्ता मृपोहृदयच्छतु रश्मिभिः AV. 5, 30, 15. — 2) med. in der Bed. von गन्धन P. 1, 2, 15, Sch.

— उपा zeigen, an den Tag legen: नोपायधं (oder zu उप) भयम् Bhāṭṭ. 7, 101.

— निरा 1) ausstrecken: निरायतपूर्वकाय Çāk. 8. — 2) herauskriegen: निरायत्याश्रय शिष्टम् Çat. Br. 13, 5, 2. AV. 20, 133, 3.

— पर्या पर्यायत (= परि + आ०) adj. überaus lang R. 5, 28, 14.

— व्या 1) act. auseinanderziehen, — zerren: चर्म Liṭj. 4, 3, 7. med. sich um Etreas (loc.) zerren, — abmühen, — streiten, kämpfen TBh. 1, 2, 6, 6. चर्मवर्ते व्यायच्छते 7, 5, 3. 2, 1, 6, 2. TS. 3, 1, 3. 2. राष्ट्रे व्यायच्छते ये संग्रामं संगतिं 4, 4, 3. 7, 5, 3. 1, 5, 5. Çat. Br. 13, 1, 6. 8. Kāṭj. Çr. 13, 3, 7. MBh. 1, 7015. इदं श्रेयः परमं मन्यमाना व्यायच्छते मुनयः 3, 12740. 5, 825. अय्योऽन्यस्पर्धया — व्यायच्छत महारथाः 6, 1661. व्यायच्छमानं गद्या दिनु सर्वासु 6, 2773. 16, 90. R. 6, 91, 23. Spr. 3058. Bhāṭṭ. 6, 119. Sādh. P. 4, 27, a. b. (०यमित्वा). auch act. MBh. 4, 1960 (wo mit der ed. Bomb. व्यायच्छतस्तव zu lesen ist). Hariv. 3112. वरं व्यायच्छतो मृत्युर्न गृहीतस्य बन्धनम् (so ist zu lesen) Māñk. 102, 7. स्त्रीषु व्यायच्छतः schäkern Suçr. 1, 328, 7. — 2) व्यायत a) auseinandergerissen, getrennt:

घ० RV. Prir. 14, 19. = अथगभूत Comm. — b) lang AK. 3, 2, 62. H. an. 3, 294. MED. t. 151. युग्य्यायि बाहु RAGH. 3, 34. वातव्यापतपातिनः (तुरगाः) weit laufend Spr. 5155. ०पातम् adv. KUMĀRAS. 5, 54. गदाव्यापतसंप्रकरी aus der Entfernung kämpfend RAGH. 7, 49. — c) kräftig, von Personen R. 1, 67, 4 (69, 4 GORR.). KĀM. NĪTIS. 18, 31. व्यापतव (गात्रस्य) ÇĀK. 37. व्यापत = दृढ TRIG. 3, 3, 186. H. an. MED. = अतिशय über das gewöhnliche Maass hinausgehend, gesteigert H. an. MED. व्यापतोद्यम HARIV. 4211. व्यापतम् überaus, in hohem Grade R. 5, 5, 27. — d) = व्यापृत beschäftigt H. an. MED. — Vgl. व्यापाम. — caus. sich abmühen: व्यापाम्य (व्यापम्य?) M. 7, 216.

— समा anziehen (die Stränge): उया इव प्रवर्ततः समायम् RV. 10, 94, 6. zusammenziehen: संतरा मेखलां समायच्छते TS. 6, 2, 2, 7. तमपतीव वा एनमेतत्समायच्छन् ÇAT. Br. 3, 3, 2, 19. समायत in der Stello द्विपोजनसमायता: MBH. 1, 2164 ist wohl in सम + घा० gleich lang, so lang wie zu zerlegen.

— अभिसमा befestigen an: यथा शालीयै पत्तसी मध्यमं वंशमभि समायच्छति TBa. 1, 2, 2, 1.

— उद् 1) erheben, in die Höhe strecken (die Armo, Waffen u. s. w.) RV. 5, 32, 7. 6, 71, 1. 5. AV. 4, 24, 6. 12, 3, 18. वज्रमुसुरेभ्य उदयच्छत् AIT. Br. 2, 31. 4, 2, 18. 2, 1. वज्रमुद्यत् नार्शक्रात् TS. 2, 4, 2, 2. KĀTH. 36, 8. ÇAT. Br. 1, 1, 2, 17. BHĀG. P. 8, 11, 2. 27. परस्य दण्डं नोद्यच्छेत् M. 4, 164. 8, 280. दण्डकाष्ठमुद्यम्य ÇĀK. 81, 15. धनुरुद्यम्य BHĀG. 1, 20. R. GORR. 1, 29, 5. 68, 17. 69, 8. चक्रम् MBH. 1, 8325. खड्गम् Spr. 1348. PRAB. 55, 8. अस्मि BHATT. 4, 31. महाशक्तिम् 17, 92. लगुडम् PANĀT. 249, 7. वृत्तम् R. 4, 9, 26. स्फ्यम् ÇAT. Br. 1, 2, 5, 20. सुवम् R. 4, 60, 12 (62, 12 GORR.). जलभाजनम् 3, 4, 49. पालीः LĀTJ. 1, 9, 11. 10, 15, 15. बाहू, बाहून् R. 1, 28, 12. 2, 47, 12. ÇĀK. 7, 7. भुजा, भुजम् R. 2, 42, 30 (41, 26 GORR.). 50, 4. RĀĠA-TAR. 4, 296. कस्तम् ÇĀK. 6, 18. पाणिम् M. 8, 2. 280. दक्षिणं दाः RAGH. 15, 23. लाङ्गलम् BHĀG. P. 4, 16, 23. med. (कर्त्रभिप्राये क्रियाफले) P. 1, 3, 75. VOP. 23, 58. भारमुद्यच्छते P., Sch. उद्यत erhoben AK. 3, 2, 39. वज्र KĀTHOP. 6, 2. शस्त्र M. 5, 98. Spr. 467. ब्रह्मदण्डः करोद्यतः R. 1, 56, 19. ०दण्ड M. 7, 102. fg. DAÇAK. in BENF. Chr. 193, 16. उद्यतास्त्र MBH. 7, 8210 (नक्त्युद्यतास्त्र ed. Bomb. st. न सूयतास्त्र der ed. Calc.). R. 1, 56, 5. उद्यतायुध MBH. 3, 15777. R. 2, 97, 21. KATHĀS. 20, 117. 32, 119. उद्यतायुधनिस्त्रिश HARIV. 12572. देवान्प्रत्युद्यतायुधाः BHĀG. P. 8, 10, 3. उद्यतासि 1, 17, 35. KATHĀS. 25, 107. ०गद 50, 82. उद्यतेषु MBH. 3, 5942. 7077. 7359. उद्यतैकभुजयष्टि RAGH. 11, 17. उद्यताञ्जलि R. 2, 13, 14. 3, 44, 9. BHĀG. P. 3, 14, 1. प्रोत्तुङ्गपीनस्तनद्वेनोद्यतचक्रवाकमिधुना (नदी) Spr. 477. Häufig ist उद्यत im comp. verstellt: दीप्तप्रक्रपोद्यत (सैन्य) = उद्यतदीप्तप्रकरण HARIV. 10485. दैत्यैः सर्वायुधोद्यतैः 12573. R. 7, 27, 35. 28, 34. नानायुधोद्यत KATHĀS. 46, 199. युद्धे नानाप्रक्रपोद्यतम् R. 7, 27, 26. शङ्खचक्रोद्यतकर so v. a. eine Muschel und einen Discus in der Hand haltend HARIV. 12570. 5814. 10804. नानायुधोद्यतकर 13111. नानाशस्त्रोद्यतकर 11009 (S. 790). पोशोद्यतकर 14293. पयोद्यतकर 14028. अयोद्यतकर 6300. वज्रोद्यतकर, ÇĀK. zu KĀTHOP. 6, 2. विविधोद्यतायुध = उद्यतविविधायुध BHĀG. P. 4, 5, 8. Vgl. अस्पृद्यत, पाशगृहीतस्त HARIV. 12744 und मोसपिण्डगृहीतवदना PANĀT. 226, 20. — 2) aufrichten, aufstellen; erhöhen, höherlegen; hinaufbringen: कूर्दिः RV. 4, 53, 1. जालदण्डम् AV.

8, 8, 12. स प्र यजुरव्रीणात्प्र साम् तमगुदयच्छत् TS. 8, 1, 2, 4. रथमायोधमुद्यच्छति ÇAT. Br. 5, 4, 2, 6. 9. durch eine Unterlage erhöhen und stützen, von den Vorgängen des Heraushebens auf dem Opferherde, namentlich dem Anbringen der sog. उपयमनी (s. u. d. W.) und dgl. TBa. 1, 2, 2, 21. 3, 8, 22, 1. TS. 5, 1, 2, 5. ÇĀK. ÇA. 5, 10, 12. इधम् ÇAT. Br. 3, 5, 2, 2. 4, 6, 8, 7. 11, 6, 2, 4. 14, 9, 2, 10. KĀTJ. ÇA. 12, 2, 1. 18, 3, 10. पश्चादुद्यततर hinten höher KAUC. 137. — 3) Jmd Etwas hinhalten, antragen, darbieten, anbieten: उद्यम्य MBH. 1, 1053. BHĀG. P. 10, 56, 43. MĀK. P. 16, 77. उद्यत दargeboten, angeboten MBH. 1, 1054. 1858. R. 1, 52, 14 (53, 14 GORR.). 73, 28. R. GORR. 1, 15, 14. 30, 8, 10. 3, 63, 18. 4, 9, 8. Spr. 3788. BHĀG. P. 3, 22, 13. ततो ऽहं तत्र रामाय पित्रा — भार्यथमुद्यता दातुम् R. 3, 4, 49. — 4) Opfergaben, Anrufungen u. s. w. erheben, darbringen: घृताचीः RV. 7, 43, 2. 10, 8, 2. AV. 5, 11, 9. ब्रह्म RV. 1, 80, 9. कृद्यानि 8, 63, 8. 6, 68, 1. 9, 86, 46. 10, 50, 6. सवनम् TS. 6, 5, 2, 2. — 5) die Stimme erheben RV. 8, 90, 7. in die Höhe tragen, hinaufbefördern: (द्यमिः) उडु नो पेतते धियम् 1, 143, 7. erheben so v. a. aufgehen lassen (Strahlen, Licht): उडु व्य शरूणो दिवो ज्योतिर्यस्त सूर्यः 8, 25, 19. 7, 38, 1. 10, 139, 1. — 6) Etwas (acc.) auf sich nehmen, sich aufladen, unternehmen, beginnen: वोढव्यो भवता चैव चैव ed. Bomb. und GORR.) भारो पक्षार्थमुद्यतः (पक्षस्य चोद्यतः ed. Bomb.) R. 1, 12, 4 (13, 4 ed. Bomb.). 2, 22, 4. अग्निपेके नृपोद्यते 20, 22. कार्यं हि मरुदुद्यतम् R. GORR. 1, 10, 22. उद्यच्छति वेदम् er macht sich an das Studium des Veda P. 1, 3, 75. Sch. VOP. 23, 58. med. intrans. sich anschicken, sich rüsten, an Etwas gehen: उद्यच्छमाना गमनाय RAGH. 16, 29. नित्यमुद्यच्छमानाभिः स्मरसंभोगकर्मसु BHATT. 8, 47. auch act.: स्वर्गार्थं नोद्यमिष्यति दृष्ट्वा स्वर्गफलं लितौ werden sich nicht bemühen um HARIV. 7271. त्यक्त्वा भयं विषादं च उद्यच्छेदुद्विमात्रः gehe an's Werk Verz. d. Oxf. H. 51, b, 38. उद्यम्योद्यम्य (उद्यम्योद्यम्य ed. Calc., उद्यम्य = उत्प्लुत्य NILAK.) मे दम्यौ विपमेणिव गच्छतः so v. a. mit der grössten Anstrengung MBH. 12, 6596. उद्यत (वर्तमाने) KĀr. zu P. 3, 2, 188. sich anschickend, gerüstet zu, im Begriff stehend zu, begriffen in, bedacht auf, entschlossen zu, bereit zu, beschäftigt mit, sich befestigend; die Ergänzung a) im infln. BHĀG. 1, 45. MBH. 1, 1274. 3, 3848. R. GORR. 2, 27, 7. 3, 56, 24. 4, 17, 37. MĀLAV. 10, 19. RAGH. 3, 48. 9, 29. 11, 74. Spr. 4689. KATHĀS. 3, 40. 12, 189. 20, 158. 24, 147. 60, 171. fg. RĀĠA-TAR. 1, 61. 290. 3, 180. 333. 4, 598. 5, 246. 429. 6, 201. PRAB. 10, 7. BHĀG. P. 4, 17, 31. MĀK. P. 15, 47. PANĀT. 1, 3, 58. 5, 32. PANĀT. 108, 10. HIT. 10, 4. 81, 4. — b) im dat.: तस्यैव तमनर्थाय किमर्थं चैवमुद्यता R. GORR. 2, 9, 39. युद्धाय 3, 30, 9. अग्निप्रवेशाय KATHĀS. 92, 70. लितिलोद्धरणाय BHĀG. P. 2, 7, 1. मृतये 4, 4, 30. सञ्चक्रितायोद्यतं जन्म 5. — c) im loc.: सर्वास्त्रेषु MBH. 1, 4405. कर्मसु AK. 3, 1, 18. H. 333. आयकर्मस्तव्यकर्मसु JĀĠN. 1, 821. क्रूरकर्मणि Suçr. 1, 106, 1. सर्गकर्मणि BHĀG. P. 6, 4, 49. ज्ञानतत्त्वार्थवेदने R. GORR. 1, 80, 16. — d) mit अर्थम् verbunden: राक्षप्राप्त्यर्थम् R. GORR. 2, 18, 11. RĀĠA-TAR. 2, 17. पुत्रदारायम् Spr. 4748. — e) im comp. vorangehend: त्रिविक्रमोद्यत KUMĀRAS. 6, 71. पत्तच्छेदोद्यत RAGH. 4, 40. सुरकार्योद्यत 10, 50. निदेशकरपोद्यत 11, 4. Spr. 704. 2954, v. l. KATHĀS. 4, 63. 19, 5. 56. 28, 70. 161. 47, 92. RĀĠA-TAR. 1, 129. 3, 92. 893. 5, 237. 6, 237. MĀK. P. 64, 12. H.

नियम्य 3, 7. MBu. 12, 3894. शरीरे चैव वाचं च बुद्धीन्द्रियमनांसि च । नियम्य M. 2, 192. MAITRAJUP. 6, 19. BHĀG. P. 2, 2, 16. नियतेन्द्रिय M. 6, 4, 11, 75, 106, 109. MBu. 12, 4256. R. 1, 7, 4. RAGH. 9, 18. नियतात्मन् M. 3, 188, 6, 86, 11, 218. R. 1, 4, 10, 2, 28, 12. BHĀG. P. 8, 16, 59. अनियतात्मन् Spr. 1291. — 2) befestigen —, festbinden an (loc.): वृत्ते नियता गौः RV. 10, 27, 22. पशूनां त्रिशते वासीगृहेषु नियतं तदा R. 1, 13, 33. नियम्य पृष्ठे — श्वधृ 2, 87, 23 (93, 27). गले यावत्सा तं पाशं नियच्छति KATHĀS. 90, 75. केशान्नियम्य (so die ed. Bomb.) die Haare aufbindend MBu. 9, 3586. नियताञ्जलि (vgl. वद्धाञ्जलि) die Hände zusammengelegt habend R. 3, 18, 15. वाच्यार्था नियताः सर्वे verbunden mit, abhängig von M. 4, 256. चन्द्रे लक्ष्मीः प्रभा सूर्ये गतिर्व्याधि भुवि तमा । एतन्तु नियतं सर्वं त्वयि चानुत्तमं पशः || alles dieses ist in dir verbunden R. 3, 70, 5. MĀRK. P. 41, 22. — 3) anhalten, unterdrücken, hemmen: धूमम् KAUC. 18. प्राणं नियच्छन्मनसा BHĀG. P. 2, 2, 15. वाचम् M. 2, 185, 4, 49. MBu. 3, 15689. P. 1, 4, 76. Sch. नियच्छ क्रोधमात्मनः MBu. 1, 6833. न्यपच्छत्क्रोधमात्मनः 3, 2845. नियच्छ मन्युम् BHĀG. P. 7, 3, 28. तद्दर्शनक्षेपं नियम्य KATHĀS. 33, 60. KATHOP. 3, 13. न कथं च न उर्योनिः प्रकृतिं स्वां नियच्छति unterdrücken so v. a. verläugnen M. 10, 59. MBu. 13, 2604. स्वमापयेद् सृजतो नियच्छतः schaffend und unterdrückend d. i. zu Nichte machend BHĀG. P. 10, 70, 38; vgl. 2, 4, 6, 6, 38, 10, 43. सद् वैदेह्या भूत्वा नियतमैयुनः den fleischlichen Umgang einstellend R. GORR. 2, 3, 4. नियम्यतां विनिर्माणम् RĀGA-TAB. 4, 59. bei sich behalten, versagen: न घा वसुर्नि यमते दानं वाजस्य गोमतेः RV. 6, 43, 23, 7, 27, 4, 37, 3. नार्ह दामानं मधवा नि यंसत् 10, 42, 8. न ते वज्रो नि यंसते dein Donnerkeil versage nicht 1, 80, 3. beschränken: नियताहारः seine Nahrung beschränkend M. 11, 77. BHĀG. 4, 30. R. 2, 24, 27. MĀRK. P. 23, 29. नियतभोजन R. 2, 109, 26. नियताशिन् mässig essend JĀGĒ. 3, 249. श्मांसनियताहारः seine Nahrung auf Hundefleisch beschränkend, nur Hundefleisch genießend R. 1, 59, 19. नियत sich beschränkend, ein einziges bestimmtes Ziel verfolgend, nur mit einer Sache beschäftigt, ganz bei einer Sache seiend M. 2, 104, 107, 115, 3, 258, 4, 98, 3, 158, 6, 1, 52, 95, 7, 218, 11, 111, 128, 217. JĀGĒ. 3, 12, 249. MBu. 3, 2462, 16695, 16724, 3, 7397, 12, 4256. R. 2, 21, 24, 24, 27, 36, 25, 74, 10, 3, 13, 27, 5, 18, 11. Spr. 4419. BHĀG. P. 1, 17, 37. नियतेन मनसा 4, 8, 51. die Ergänzung im loc.: सत्ये च नियतः सदा MBu. 1, 5267. — 4) festsetzen, bestimmen SARVADARĢANAS. 123, 7. इति नियम्यते so steht es fest BHĀG. P. 4, 26, 6. एवं नियम्य KATHĀS. 119, 64. वचसा नियम्यागमनं पुनः 23, 213. नियत bestimmt, festgestellt, sicher —, fest stehend, constant, regelmässig, unveränderlich KĀTS. ÇA. 1, 1, 10, 2, 14, 4, 2, 3, 14, 7, 1, 27, 10, 9, 24, 12, 1, 20. ÇĀÑKH. ÇA. 3, 4, 2. GRUJ. 1, 3. KAUC. 35. नियतवाचो युक्तयो नियतानुपूर्व्या भवन्ति Nir. 1, 15. M. 3, 44, 8, 164, 227, 419. MBu. 3, 1159, 4548. BHĀG. 3, 8, 18, 7, 9. SUÇR. 1, 312, 8. ÇĀK. 179. MEGR. 44. Spr. 1297, 1372. VARĀH. BṚH. S. 3, 4. UTTARARĀMAĒ. 38, 19 (32, 12). KAP. 1, 57. SĀMKBHAK. 39. fg. KUMĀRĪA bei MÜLLER, SL. 227. BHĀSHĀP. 15. ÇĀÑK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 38. BHĀG. P. 2, 2, 6, 4, 26, 7. MATSJA-P. bei MUIR, ST. 1, 53, N. 49. Schol. zu P. 1, 2, 44, 4, 44, 3, 21, VĀRTT. 3 und zu KAP. 1, 25. घाचारः P. 6, 2, 65, Sch. निसर्गः KATHĀS. 19, 28. स्वभावः Spr. 8093. अष्टपद्युतमस्थाननियतेर्नामभिः (हरस्य) KATHĀS. 54, 215, 53, 166. युगास्तनियते काले so v. a. zur Zeit des Weltendes R. 4, 60, 16. ऽव्रत MBu. 3,

16636. R. 1, 62, 28. KATHĀS. 33, 26. नियतानि als Synonym von इन्द्रियाणि TATTVA. 13. अनियत nicht bestimmt u. s. w. VARĀH. BṚH. S. 3, 5, 11, 15. Schol. zu P. 4, 1, 181. विधञ्चनियतं वेषमुन्मत्त इव so v. a. absonderlich, ungewöhnlich MBu. 3, 15416. नियतम् adv. bestimmt, gewiss, ganz sicher, constant, regelmässig HALĀJ. 4, 25. BHĀG. 1, 44. R. GORR. 1, 11, 15, 32, 7, 2, 18, 15, 3, 3, 4, 23, 6, 5, 1, 83. R. 6, 20. Spr. 1801, 2032, 2386, v. l. 3473. VARĀH. BṚH. S. 103, 2. PAÑĒAT. II, 199. KĀM. NĪTIS. 3, 37, 10, 28, 14, 68, 13, 35, 18, 69. KATHĀS. 23, 32. RĀGA-TAB. 1, 109, 4, 270, 3, 200. PRAB. 8, 10, 84, 4. DAÇAK. in BENF. Chr. 189, 20, 193, 3. Z. d. d. m. G. 14, 374, 4, 373, 7. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, Çl. 17. Schol. zu P. 4, 4, 66. — 5) festhalten, herbeiziehen; dauernd verleihen, einpflanzen: वृष्टिम् ÇAT. Br. 1, 8, 3, 14. TBa. 3, 3, 4, 3. TS. 6, 4, 4, 4. AIT. Br. 3, 24. ग्रस्मे रपिं नि यच्छतम् RV. 4, 30, 10, 7, 82, 8. न्यञ्चिना कृत्स्नु कामी अयंसत् 10, 40, 12. मिमित इन्द्रे न्ययामि सोमः 6, 34, 4. VS. 9, 24. AV. 3, 20, 8, 4, 23, 6, 7, 24, 1. संज्ञानमिहास्मासु नि यच्छतम् 32, 1, 113, 3, 10, 3, 17. ÇAT. Br. 4, 6, 9, 2. स एवास्मै प्रज्ञा नस्योता नियच्छति TS. 2, 1, 1, 2, 4, 3, 11, 5. को नः कुले नियनानि नियच्छति regelmässig darbringen ÇĀK. 132. — 6) über Jind halten (vgl. u. simpl. 3): शर्म AV. 7, 6, 4, 12, 3, 8. — 7) nach unten kehren (die Hand) TS. 2, 6, 3, 4. — 8) in der Gramm. niedrig halten im Ton so v. a. mit dem Anudatta sprechen RV. Prāt. 3, 9, 12, 11, 25. — 9) नियत heisst der Saṁdhi von आस् vor Tönen den RV. Prāt. 4, 8, 9. — 10) नियच्छति fehlerhaft für निगच्छति (vgl. u. उद्, अभ्युद्, प्रत्युद्, समुद् und उपः मोक्षमार्गं नियच्छति JĀGĒ. 3, 115. भावो भावं नियच्छति MBu. 13, 1878; vgl. u. भाव 3). Eine Menge anderer Belege findet man in den Nachtragen u. गम् mit नि, woselbst aber die Stelle MBu. 13, 2604 zu streichen ist, da hier नियच्छति richtig ist; vgl. oben u. 2). — Vgl. अनियत, नियति fgg., नियम fgg., नियम्य, नियामक fgg. — caus. 1) zurückhalten, festhalten, anhalten, zügeln, bündigen, fesseln: नियमयसि विमार्गप्रस्थितानात्तदपः ÇĀK. 103. KĀM. NĪTIS. 2, 44. Spr. 440. ÇĀÑK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 243. तेन हि नियम्यते सर्वं 241, 233. ÇĀK. 77. यथा वलिर्नियमितः HARIV. 9898. स्नाद्यं जन्म ध्रुवस्य धमति नियमितं यत्र तेजस्वि चक्रम् an den gekettet Spr. 936, 641, 711, 1994. भगवान् — धर्मार्थयशःप्रज्ञानन्दामृताद्यरोधेन गृहेषु लोके न्ययमयत् fesselte sie an's Haus BHĀG. P. 5, 4, 13. क्रियानियमित durch Geschäfte zurückgehalten MBu. 13, 3014. दीर्घधमी (वाहः) नियमिताः परमापयेषु angebunden RAGH. 3, 73. अत्रणानियमित am Ohr befestigt, an's Ohr gebunden ÇIÇ. 7, 56. अन्तर्नाडीनियमितमरुत् eingeschlossen in PRAB. 1, 10. — 2) hemmen, unterdrücken: नियमितप्राण VIKR. 1. Spr. 784. lindern: क्षयाद्रुमैर्नियमितार्कमपूषतापः (पन्थाः) ÇĀK. 86. नियमितगदेन्द्रिकवृत्तिर्ममः RAGH. 17, 81. नियमितपरिधेदा तच्छिश्नश्चादौः KUMĀRĀS. 1, 61. — 3) bestimmen: कल्याणदेव्यसौ । तस्मै नियमिता दातुं निष्पुत्रेणा सता मया RĀGA-TAB. 4, 461. गते नियमिते काले PAÑĒAR. 1, 13, 1. beschränken: पूर्वोक्तं फलाभिलाषनियेधं नियमयति KULL. zu M. 2, 5.

— परिणि P. 8, 4, 17, Sch. — प्रणि ebend. und 1, 1, 20, Sch.

— प्रतिनि, partic. ऽयत्त für jeden einzelnen Fall besonders bestimmt, je anders bestimmt, je ein anderer Spr. 1431. DAÇAK. in BENF. Chr. 187, 22. KULL. zu M. 1, 118, 2, 287, 8, 41, 11, 59. fgg. S. 358. Z. 13. fg. KUSUM. 9, 16, 18, 20. SARVADARĢANAS. 131, 14. fg. 146, 16, 177, 4. MÜLLER, SL.

170. — Vgl. प्रतिनियम्.

— विनि 1) *zügeln, bündigen, im Zaum halten* M. 9, 249. मनसैवेन्द्रियग्रामं विनियम्य BHAG. 6, 24. विनियतं चित्तम् 18. विनियतचेतस् MĀRK. P. 104, 38. — 2) *zurückziehen, einziehen*: यथा कूर्म इहाङ्गानि प्रसार्य विनियच्छति । एवमेवेन्द्रियग्रामं बुद्धिः सृष्ट्वा नियच्छति ॥ MBH. 12, 8987. — 3) *hemmen, unterdrücken, von sich fern halten*: प्रमोहं विनियच्छति MBH. 13, 1012; vgl. jedoch 14, 1086. — 4) *beschränken*: विनियताहारं मृदुस्ये Nahrung zu sich nehmend R. 3, 6, 7. — 5) *विनियतम्* Bhāg. P. 4, 15, 38 bei BUANOUP wohl nur Druckfehler für विनयिनम्, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. विनियम्.

— संनि *festhalten, anziehen*: अभीष्टं die Zügel MBH. 7, 8180. Jmd zurückhalten 14, 225. *zügeln, bündigen, im Zaum halten*: इन्द्रियाणि Spr. 3748. M. 2, 96. 175. BHAG. 12, 4. MBH. 13, 535. धैर्यान्मनः संनियम्य HARIV. 6742. संनियम्यात्मनात्मानम् Bhāg. P. 4, 8, 24. *unterdrücken*: रोगान् सुच. 2, 371, 18. वेगं रुच्यक्रोधयोः Spr. 3160. क्रोधम् R. 5, 24, 3. 6, 7, 14. मन्थुम् Bhāg. P. 4, 18, 2. वेदनाम् MBH. 6, 5816. चिरसंनियतं वाय्वम् R. 2, 30, 23. *unterdrücken* so v. a. *zu Nichte machen* (Gegens. सर्ज्) Bhāg. P. 2, 10, 43; vgl. 2, 4, 6. 6, 38. 10, 70, 38. — Vgl. संनियच्छन् figg.

— परि *zielen, schießen*: परि यद्वेष्टेण सीमप्यच्छत् nachdem er mit dem Donnerkeile geschossen hat RV. 1, 61, 11. — caus. ministrare: परियमयति (परिगमयति?) ब्राह्मणम् SĀJANA nach WEST.

— प्र 1) *strecken, vorstrecken*: प्रयता ऋषयः RV. 1, 166, 4. ब्राह्म 190, 3. रुस्त AIT. Br. 3, 31. प्रयताञ्जलि R. 3, 68, 23. प्रयत langgestreckt: इदं दीर्घं प्रयतं सधस्थम् RV. 1, 184, 3. weitreichend: दुन्दुभेर्वाक् AV. 5, 20, 5. 13, 2, 31. — 2) *über Jmd halten*: प्र नो यच्छतादवृक्तं कुर्दिः RV. 1, 48, 15. 6, 9, 1; vgl. u. simpl. 3). — 3) *darreichen, anbieten; darbringen, geben, übergeben, dahingeben, verleihen*; mit acc. der Sache und dat., gen. oder loc. der Person. शग्धि पृथि प्र यंसि च RV. 1, 42, 9. 61, 2. शतमश्वान्प्रयतान्स्य घादम् 126, 2. 3, 1, 22. प्रयतं रुस्तद्धातुर्गुप्तम् 3, 33, 10. स्वधाभिर्यज्ञं प्रयतं नृपताम् TBR. 3, 1, 1, 6. RV. 3, 36, 2. 9. 10. रायः 4, 2, 20. मघानि 5, 30, 12. 36, 4. 8, 17, 10. घृता रुच्येऽपि प्रयतानि वर्हिषि auf die Streu gesetzt 10, 15, 11. AV. 8, 8, 10. 12, 3, 31. 3, 57. AIT. Br. 1, 4. व्रतम् 3, 40. ÇAT. Br. 1, 3, 2, 3. स्तनम् 14, 9, 2, 28. इन्द्रो यतीन्सालावृकेभ्यः प्रायच्छत् ÇĀNKH. ÇR. 14, 50, 2. KAUSH. UP. 3, 1. सन्नातान् TS. 2, 2, 11, 3. घृसिम् KĀTJ. ÇR. 6, 4, 13. ÇĀNKH. GRHJ. 2, 12. MAITRĀJ. 6, 33. P. 4, 4, 30. fg. M. 3, 249. 4, 192. 234. 11, 15. 25. MBH. 1, 5704. 2, 1356 (करान् Tribut darbringen). 3, 8544. 12018. 12277. 5, 623. 13, 6699 (mit der ed. Bomb. आसनार्कस्य zu lesen). BHAG. 9, 26. R. 2, 20, 29. 30, 43. 32, 8. 39, 16. 53, 27. 98, 18. 112, 22. R. GORR. 2, 124, 12. 3, 63, 7. 4, 24, 25. 51, 20. MĀRK. 105, 10. ÇĀK. 75, 14. VIKR. 96. Spr. 1112. 3970. 4046. VARĀH. BRH. S. 12, 15. KĀM. NĪTIS. 17, 21. fg. KATHĀS. 13, 185. 19, 58. 23, 18. 33, 25. 39, 112. 54, 158. RĪGĀ-TAR. 4, 194. 257. DAÇAK. in BENF. Chr. 196, 11. BHĀG. P. 4, 1, 20. MĀRK. P. 32, 18. 63, 24. PAÑĀT. 96, 20. HIT. 65, 15. mod. M. 3, 223. HARIV. 10263. R. GORR. 2, 123, 24. PAÑĀT. IV. 27. मधुसर्पिषी लेढुं प्रयच्छेत् सुच. 4, 101, 18. गृहीतमूल्यं यः पण्यं क्रेतुर्नैव प्रयच्छति abtiefen JĀG. 2, 254. स्वशिरो मे प्रयच्छ hergeben KATHĀS. 41, 37. शरीरम् PAÑĀT. 88, 14. आत्मनो जीवितम् 70, 8. तद्दान्धर्वविवर्हिनात्मानं प्रयच्छ 45, 6. वेदम् übergeben so v. a. *lehren* JĀG. 1, 34. विषम् Jmd Gift geben PAÑĀT. VI. Theil.

34, 16. अम्भः *geben, bringen* (vom Regenbogen) VARĀH. BRH. S. 38, 3. फलम् *verleihen, bringen* BHĀG. P. 6, 6, 9. MĀRK. P. 18, 48. द्विगुणं लाभम् VARĀH. BRH. S. 42, 9. निद्राम् SĀH. D. 57, 7. कामान् MBH. 1, 6657. तृप्तिम् 8084. R. 1, 62, 11. भोगं मोक्षं चैव KATHĀS. 52, 16. पीठम् VARĀH. BRH. S. 53, 58. भयम् Spr. 892. MBH. 5, 1226 (wo die ed. Bomb. richtig प्रयच्छति liest). अभयम् Bhāg. P. 3, 5, 42. अभयवाचम् HIT. ed. JOHNS. 1234. सत्क्रियाम् Spr. 2513. मानमात्रम् 2612. पुष्टिम् 4748. पराभवम् 2425. घनिष्ठम् KATHĀS. 32, 92. अनुज्ञाम् 53, 154. MBH. 1, 5919. आज्ञाम् BHATT. 17, 27. शापम् *einen Fluch über Jmd (gen.) aussprechen* KATHĀS. 41, 23. MĀRK. P. 74, 30. मम पुष्टं प्रयच्छ so v. a. *kämpfe mit mir* R. 4, 9, 38. 7, 18, 7. HARIV. 8364 (mod.). wiedergeben M. 8, 181. MBH. 3, 15131. BHĀG. P. 9, 14, 8. मुक्तं न (so ist wohl zu lesen) प्रयच्छति यावज्जन्म कृतं नराः eine Wohltat erwidern MĀRK. P. 14, 72. ऋणम् *eine Schuld bezahlen* M. 8, 158. विक्रयेण *verkaufen* RĪGĀ-TAR. 4, 397. कैकेयेषु च हतान्स मातुलाय प्रयच्छति *absenden* R. 6, 82, 140. कृत्स्नं पुरुषस्यार्थं प्रकाशय बुद्धौ प्रयच्छति so v. a. *vorführen* SĀMĀJAK. 36. सध्या वक्तमभि प्रयच्छति परं पर्यश्रुणो लोचने *richten auf* Spr. 1425. — 4) *in die Ehe geben, vom Vater, der die Tochter verheirathet*: प्रनायतिः सोमाय इक्षितं प्रायच्छत् AIT. Br. 4, 7. ĀÇV. GRHJ. 1, 5, 2. ÇAUNAKA in Z. f. vgl. Spr. 1, 442. M. 8, 224. 9, 71. 89. R. 1, 8, 16. KATHĀS. 43, 196. BHĀG. P. 4, 1, 11. MĀRK. P. 14, 68. — 5) *प्रयत eine dem Ernst des Augenblicks entsprechende Stimmung und Haltung zeigend, innerlich und äusserlich zu einer ernsten Handlung gehörig vorbereitet*; = पवित्र, पूत AK. 2, 7, 44. = अनुच्छिष्ट HALĀJ. 2, 247. = शुचि. अतिनम्र, पलवत्, प्रयत्नयुक्त, धीर, नियमतत्पर Comm. य इमं परमं गुह्यं आचयेद्वत्संसदि । प्रयतः KATHOP. 3, 17. VS. PRĀT. 1, 20. M. 2, 183. 185. 222. 3, 216. 226. 228. 4, 49. 5, 86. 145. 8, 258. 11, 258. MBH. 3, 3010. 11931. 5, 426 (प्रयता च mit der ed. Bomb. zu lesen). 12, 9058. 13, 382 (प्रयताः mit der ed. Bomb. zu lesen). 2669. 7101. R. 1, 2, 27. 50, 16. 2, 31, 19. 82, 83. 104, 28. R. GORR. 1, 12, 27. 27, 9. 33, 39. 2, 17, 6. 98, 21. 4, 27, 11. 5, 93, 2. 7, 83, 8. KUMĀRAS. 1, 59. 3, 16. RAGH. 1, 35. 90. 95. 5, 28. 8, 11. 13, 70. VARĀH. BRH. S. 46, 64. 48, 19. 88, 40. BHĀG. P. 1, 3, 29. 2, 2, 14. 3, 7. 4, 7, 25. 8, 71. 12, 47. 5, 23, 8. 6, 15, 27. 8, 4, 24. 16, 62. MĀRK. P. 51, 51. 96, 12. सर्वकर्मसु MBH. 13, 7100. रणे 3, 12237. अन्नसदीना° RAGH. 3, 44. 65. अश्वभृत्° 9, 18. अभियेक° 14, 82. आचार° VIKR. 43. अप्रयत M. 5, 142. 11, 153. R. 3, 42, 8. Spr. 4216. VARĀH. BRH. S. 50, 6. KATHĀS. 33, 65. BHĀG. P. 6, 18, 49. प्रयतेनात्तरात्मना MBH. 2, 428. प्रयतात्मन् M. 4, 145. fg. R. 4, 8, 39. Spr. 5323. BHĀG. P. 7, 10, 28. प्रयतात्मवत् R. ed. Bomb. 6, 106, 28. 7, 3, 22. प्रयतमानस MBH. 3, 5001. प्रयते देशे *an einem reinen, einer heiligen Handlung entsprechenden Orte* R. 6, 96, 7. st. प्रयतवाग्भूवा HARIV. 12285 liest die neuere Ausg. प्रयत्नवान्भूवा. — Vgl. प्रयत, प्रयति, प्रयत्न, प्रयाम.

— अतिप्र *hinüberreichen, weitergeben* TS. 2, 4, 12, 7. TBR. 1, 1, 2, 9, 2, 5.

— अनुप्र *reichen, geben* TS. 2, 2, 1, 5.

— आप्र *darreichen*: आप्रयच्छ (आ प्र यच्छ VS. und TS.) दक्षिणादात् सव्यात् AV. 7, 26, 8.

— उपप्र *dazu reichen* ÇAT. Br. 5, 4, 5, 13.

— प्रतिप्र *wieder ausliefern, zurückgeben; weitergeben* TS. 6, 5, 6, 3. 8, 4. ĀÇV. ÇR. 5, 12, 13. GRHJ. 1, 8, 9. LĀTJ. 5, 2, 7. DAÇAK. in BENF. Chr. 195, 14.

— संप्र (zusammen) übergeben, Aingeben, darbringen, geben, verleihen RV. 10, 98, 11. AV. 10, 5, 45. KAUSH. UP. 2, 15. AIT. BR. 2, 7, 41. प्रजाप-
तिर्यसं देवेभ्यः संप्रायच्छत् 5, 32. ÇAT. BR. 4, 5, 2, 10. ÇĀṬH. GHJ. 2, 10.
Nir. 2, 4. प्रातःसवनम् KĀND. UP. 2, 24, 6. आहम् JĀṆ. 1, 266. यो ऽसा-
धुभ्यो ऽर्धमादाय साधुभ्यः संप्रयच्छति M. 11, 29. MBH. 1, 3087. 3, 14024.
4, 132. 12, 4010. (अमृतं st. अनृतं mit der ed. Bomb. zu lesen). 13, 676.
R. 2, 7, 7. R. GORR. 2, 109, 32. Spr. 4895. VARĀH. BH. 8, 90, 11. MĀK.
P. 18, 49. अर्बुदेन गवो ब्रह्मन्मम राज्ञेन वा पुनः । नन्दिनीं संप्रयच्छस्व
abtreten für MBH. 1, 6664. (eine Tochter) in die Ehe geben 3, 16661
(= SĀV. 2, 4 mit falscher Lesart). R. GORR. 1, 74, 6. wiedergeben 6, 6, 18.
med. sich gegenseitig darreichen ÇAT. BR. 5, 4, 4, 19. कुमारं मातापितरौ
त्रिः संप्रयच्छते KAUC. 84. mit instr. der Person (st. dat. oder gen.) und
acc. der Sache Jmd Etwas geben BHATT. 8, 32; vgl. P. 1, 3, 55.

— प्रति 1) Jmd das Gleichgewicht halten, aufwiegen: सृक्षं वै प्रति
पुरुषः पशूनां यच्छति TS. 5, 2, 9, 2; vgl. u. प्रत्युद्. — 2) dauernd ver-
leihen: यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्मन्मूर्धं न विश्वध तर्ध्वे RV. 4, 63, 8.
wiedergeben BHĀ. P. 3, 1, 11. 9, 6, 19.

— वि 1) aufrichten, ausbreiten: शर्म RV. 6, 51, 5. 1, 85, 12. 5, 55, 9.
8, 47, 2. AV. 1, 20, 3. हृदिः RV. 8, 27, 20. 42, 2. वज्रयम् 1, 189, 6. — 2)
ausspreizen: वि सक्थानि नो यमुः RV. 5, 61, 3. ausgreifen (von Rossen
im Lauf) 9. auseinanderhalten: यत्संयमो न वि यमः AV. 4, 3, 7. यथा
यथा पतयन्तो विप्रेमिरे RV. 4, 54, 5. विपत् अग्रेष्ठ, ausgebreitet: स-
कृत्वाङ्गं विपत्तावस्य पत्नौ AV. 10, 8, 18. 13, 3, 14. RV. 4, 19, 3. TS. 4, 4,
5, 1. विपत्तम् adv. auseinandergehalten, in Absätzen: विपत्तं पच्छे नि-
विदः शंसति ÇĀṬH. Ç. 7, 19, 23. 8, 7, 19. ĀÇV. Ç. 5, 20, 6. — caus. aus-
dehnen: वि मध्यं याम्यौषधे AV. 6, 137, 8; vgl. AV. PĀT. 4, 93.

— सम् 1) zusammenhalten, — ziehen, anziehen, festhalten, zügeln,
in der Gewalt haben RV. 9, 69, 3. वोळ्ळुर्न रश्मीन्समयस्तु सारथिः 1,
144, 3. सं या रश्मेर्व यमुर्पु मिच्छा दा ज्ञां अस्मा बाहुभिः स्वैः 6, 67, 1.
AV. 4, 3, 7. संयतरश्मि Nir. 5, 8. संयच्छ वाजिनं रश्मीन् R. 2, 40, 22. सं-
यतप्रग्रहं रथं कृत्वा ÇĀK. 100, 15. संयच्छ मामकानश्चान् lenken MBH. 4,
1212. यस्तान्संयमते (so beide Ausgg.) 11, 177. कृपाः सुसंयता मातलिना
3, 12110. संयच्छ वाजिनः सून शनैर्याहि R. GORR. 2, 39, 26. 44, 12 (46, 11
SCHL.). यमः संयमतामकम् BHĀ. 10, 29. BHĀ. P. 11, 16, 18. सर्वेन्द्रियाणि
संयम्य Spr. 3218. BHĀ. 2, 61. MĀK. P. 43, 81. संयतेन्द्रिय MBH. 3, 2075.
2463. 16676. BRAHMA-P. in LA. (III) 48, 18. संयतात् BHĀ. P. 9, 2, 12.
संयतप्राण (= संयतेन्द्रिय) 6, 16, 16. प्राणा इव सुसंयताः 10, 68, 4. संयमा-
त्मानमात्मना KĀM. Nir. 1, 36. आत्मा संयतो मनीषिणाः Spr. 641. संय-
तात्मन् M. 11, 236. R. GORR. 1, 1, 12. BHĀ. P. 7, 4, 23. असंयतात्मन् BHĀ.
6, 36. संयम्य चित्तानि MBH. 4, 133. धृतिसंयतचेतस् R. GORR. 2, 16, 48.
संयम्य च मनः M. 2, 100. BHĀ. P. 4, 1, 19. मानसमसंयतः PRAÇNOTTARĀM.
14 in Monatsb. d. B. Akad. 1868, S. 99. यस्य कृत्तो च पादो च मनश्चैव
सुसंयतम् PRA. 26, 1. कथमिदं शरीरं संयम्यते Nir. 14, 6. सं या दामूनि ये-
मथुः RV. 8, 25, 6. — TB. 2, 1, 2, 8. 5, 2, 10, 6. ÇAT. BR. 14, 1, 2, 6. संयत
(वर्तमाने) KĀR. zu P. 2, 2, 188. der sich zügelt, — beherrscht, — in der
Gewalt hat HALĪ. 2, 189. MBH. 11, 177. Spr. 5100. 5182. BHĀ. P. 3,
21, 49. 4, 24, 15. PĀṆĀ. 1, 2, 4. सु° 7, 94. KATHĀS. 49, 234. MĀK. P. 34,
115. अ° Spr. 4979. संयतो मनोवाक्कायकर्मभिः JĀṆ. 1, 225. स्त्रीषु Suçā.

2, 147, 9. स्त्रीष्वपि संयता M. 5, 165. fg. 9, 29. मनोवाक्कायसंयता R. 2,
94, 18. वाग्वाह्यदरसंयत M. 4, 175. संयतवत् dass. HARIV. 15456. kommen,
unterdrücken: गिरम् MBH. 12, 3894. कामक्रोधौ Spr. 3899. M. 12, 11.
कोपम् MBH. 3, 2841. रोषम् R. GORR. 2, 77, 28, 30. BHĀ. P. 4, 11, 31. मन्यु-
संयतम् 8, 11, 45. संयतं क्रोधम् R. 2, 97, 28 (106, 25 GORR.). व्यसनानि 3,
13, 5. संयतमैथुन MBH. 13, 3321. unterdrücken so v. a. aufheben, zu Nichts
machen (Gegens. सङ्ग) BHĀ. P. 2, 4, 6 (med.). 6, 38; vgl. 2, 10, 48. 10, 70,
38. पन्थी कृतस्य समयस्त रश्मिभिः war eingeschränkt RV. 4, 136, 2. zu-
sammenbinden, aufbinden, binden, anbinden, fesseln: केशांसंयम्य MBH.
3, 16848. केशाः संयताः AK. 3, 4, 30, 195. H. 570. संयताः कचाः AK. 2,
6, 2, 48. संयतवस्त्र Spr. 687. संयम्यैर् (मुनिं) ततो राज्ञे दस्युश्च न्यवेदयत्
MBH. 1, 4315. R. 4, 8, 22. मत्तान्वनद्विपान् KATHĀS. 11, 4. 12, 156. 27, 204.
37, 40. 42, 42. 54, 141. 88, 32. 123, 130. वानरं मा न संयसीः BHATT. 9, 50.
संयम्यमान KATHĀS. 71, 143. संयत gebunden, angebunden, gefesselt, ge-
fangen AK. 3, 1, 42. H. 439. HALĪ. 2, 185. M. 8, 865. MBH. 3, 1694. 12786.
HARIV. 9390. 10868. 14370. R. 4, 1, 23 (26 GORR.). RAGH. 3, 20. 42. MĀ-
LAV. 7. KATHĀS. 14, 4. 51, 5. 56, 25. 61, 126. 65, 51. 118, 146. 149. zusam-
menthun, aufhäufen; med. für sich: व्रीहींसंयच्छते P. 1, 3, 75. Sch.
schliessen: सर्वद्वाराणि संयम्य BHĀ. 8, 12. असंयतकवार R. 2, 71, 34. संयत
im Gegens. zu व्यात AV. 6, 36, 1. 10, 4, 8. वस्ति संयम्य धारयेत् an-
drückend Suçā. 2, 352, 6. — 2) zusammenhalten so v. a. in Ordnung
halten: संयतोपस्करा JĀṆ. 1, 83. — 3) Jmd beschenken; med. und instr.
der Person, wenn es eine unerlaubte, act. und dat. der Person, wenn
es eine erlaubte Handlung ist, P. 1, 3, 55 und SINDH. K. zu P. 2, 3, 27.
दास्या संयच्छते कामुकः, भार्यायै संयच्छति. — 4) संयत = उद्यत im Be-
griff stehend, gerüstet, bereit; mit influ. HARIV. 14645. fg. — Vgl. असं-
यत, संयम fgg. — caus. bezwingen: संयमितारि RAGH. od. Calc. 1, 62.
aufbinden: संयमयामि तावत् — पाणिना पाञ्चाल्या दुःशासनावकृष्टं केश-
कृत्तम् Veris. in SĀH. D. 161, 19. संयमित gebunden, gefesselt MĀK.
98, 12. KATHĀS. 64, 55. दोभ्यां संयमितः umfassen, umschlossen Gīt. 12,
11. क्लेशसंयमित (स्वरसंक्रम) wohl unterbrochen MĀK. 44, 15. संयमित
gesammelt, fromm gestimmt R. GORR. 2, 3, 34.

— उपसम्, partic. °यत eingezwängt in (loc.) Suçā. 1, 101, 7.

1. यम (von यम्) m. Vor. 26, 170. 1) Zügel: पृष्ठे सेदौ न्तोर्धमः RV. 5,
61, 2. — 2) Lenker: रथानाम् RV. 8, 92, 10. — 3) das Hemmen, Unter-
drücken: वाचाम् Schweigsamkeit BHĀ. P. 5, 5, 12. = संयम AK. 3, 3, 14.
TAIK. 3, 3, 302. H. an. 2, 332. fg. MED. m. 23. = यमन H. an. — 4) in
der Phil. Selbstbezwungung, das Verbot der Beschädigung Anderer durch
Wort oder That und der Ueppigkeit, ein allgemeines Sittengesetz AK. 2,
7, 48. MED. JOGAS. 2, 29. अक्रिसास्त्यास्तेयब्रह्मचर्यापि रूढा यमः 30. NI-
LAK. 28. TATTVA. 19. SARVADARÇANAS. 155, 10. 161, 2. 173, 16. fgg. MADHUS.
in Ind. St. 1, 22, 22. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 128. VP. 288. 653. BHĀ. P.
1, 6, 36. 4, 22, 24. H. 81. H. an. यमान्सेवेत सततं न नित्यं नियमा-
न्धः M. 4, 204. MBH. 12, 5913. राज्ञो विवेकस्य बलवतो यमादीनमात्मान् PRA.
8, 9. fg. यमश्च दशधा प्रोक्तः Verz. d. Oxf. H. 233, b, c. ब्रह्मचर्यं दया ता-
प्तिर्दानं (st. dessen fälschlich ध्यानं GĀRUPA-P. 108 im ÇKDn.) सत्यमक-
त्कता । अक्रिसास्त्येयमाधुयद-वेति यमाः स्मृताः ॥ JĀṆ. 3, 212. आनृशंस्यं
तमा सत्यमक्रिसा दम धार्मिकम् । प्रीतिः प्रसादो माधुर्यं मार्दवं च यमा दश ॥

N. 4. Ghaṭ. 22. Arten derselben: युक्पाद° BHATT. 10, 2. अयुक्पाद° (अ-युक्पाद°) 10. आद्यत्त° 21. पादादि° 4. पादमध्य° 5. पादात्त° 8. पादादिमध्य° 15. पादाद्यत्त° 11. मध्यात्त° 17. काञ्ची° 8. गर्भ° 18. चक्रवाल° 6. पुष्प° 14. मल्ल° 20. मिथुन° 12. वृत्त° 13. विषय° 16. समुद्र° 7. सर्व° 19. यमकावली 9. °काव्य heisst das dem Ghaṭakarpāra zugeschriebene künstliche Gedicht HARR. Anth. S. 124. यमकत्वं n. nom. abstr. Schol. zu Kāvya. 1, 61. — c) ein best. Metrum: 4 Mal 〰〰〰〰 COLEBR. Misc. Ess. II, 158 (V, 5).

यमकालिन्दी (2. यम + का°) f. Bein. der Saṃgūā, der Mutter Jama's, TRIK. 1, 1, 100.

यमकिंकर m. Jama's Scherge (किं°) MĀRK. P. 14, 70. PAÑĀT. 104, 15. 247, 8.

यमकीट (2. यम + कीट) m. Holzwurm TRIK. 2, 5, 28.

यमकील (2. यम + कील) m. Bein. Viṣṇu's H. ८. 74.

यमकेतु (2. यम + केतु) m. eine Fahne Jama's so v. a. ein Todeszeichen BHĀU. P. 11, 30, 5.

यमकोटि und °कोटी (2. यम + को°) f. N. pr. einer mythischen Stadt, die nach den Astronomen 90° östlich von Laṅkā liegen soll, SŪRJAS. 12, 38. SIDDHĀNTAṢ. 3, 28. 44. 46. Verz. d. B. H. No. 1240. REINAUD, Mém. sur l'Inde 341. fg. 347. 350.

यमकूप m. Jama's Behausung MBH. 12, 11128. R. GORR. 2, 18, 13. BHĀU. P. 2, 8, 6. 9, 20, 22. — Vgl. u. 1. तय.

यमगाथा f. ein über Jama handelnder Vers oder ein solches Lied TS. 5, 1, 2. KĀṬH. 20, 8. PĀR. GṚHJ. 3, 10; vgl. JĀG. 3, 2, wo zu गाथा aus यमसूक्त यम zu ergänzen ist.

यमगीत n. der über Jama handelnde Gesang, Bez. des 7ten Kapitels im 3ten Buche des VP.

यमघण्ट m. Bez. eines astr. Joga Verz. d. Oxf. H. 86, a, 41.

यमघ्न adj. Jama (den Tod) vernichtend, Beiw. Viṣṇu's PRAÇNOTTA-RAM. in Monatsb. d. Berl. Ak. 1868, S. 110.

यमघ्न (2. यम + 1. घ्न) adj. von Geburt doppelt, m. du. Zwillinge MBH. 1, 5271. 3, 10858. 15608. HARIV. 532. KATHĀS. 23, 91. 63, 7. UTTARARĀMAK. 87, 7 (112, 3).

यमजात dass. R. 7, 97, 5. °जातक dass. 66, 9. 96, 17.

यमजित् m. Jama's Besieger, Bein. Āiva's H. 200, Sch.

यमजिह्वा f. Jama's Zunge, N. pr. einer Kupplerin KATHĀS. 57, 59.

यमतीर्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 73, b, 17.

यमर्त्त n. das Jama-Setn TS. 2, 1, 4, 4. MBH. 3, 16781. PAÑĀT. 4, 8, 23.

यमर्द्ध (2. यम + र्द्ध) m. N. pr. eines Asura KATHĀS. 9, 16. eines Rākṣasa 18, 336. 42, 125. eines Kriegers auf Seiten der Götter 48, 17.

यमर्द्धा (wie oben) f. Jama's Spitzzahn: यमर्द्धातरं गतः so v. a. dem Tode verfallen MBH. 7, 4152.

यमर्द्धि falsche Schreibart für जमर्द्धि BHAR., DVIRŪPAK. nach ÇKDra.

यमर्द्ध m. Jama's Kente R. 1, 56, 19. R. GORR. 1, 56, 28. KATHĀS. 18, 281.

यमर्द्धर्त्त 1) m. Jama's Bote AV. 8, 2, 11. 8, 11. PĀR. GṚHJ. 3, 15. Spr. 1261. PAÑĀT. 1, 3, 32. KĀURAP. 31. — 2) f. ई N. einer der neun Samīdh GṚHJAS. 1, 28.

यमर्द्धक 1) m. a) Jama's Bote. — b) Kröhe ÇANDAR. im ÇKDra. — 2)

f. °हृतिका die indische Tamarinde WILSON nach ÇANDAR., ÇKDra. angeblich nach AK.

यमदेवता f. Bez. des unter Jama stehenden Nakṣatra Bharaṇī H. 108.

यमदेवत adj. Jama zum Beherrscher habend VARĀH. BṚH. S. 81, 8.

यमद्रुम m. Jama's Baum, Bombax heptaphyllum RĪGĀ. im ÇKDra.

यमद्वितीया (2. यम Zwillling + द्वि°) f. Bez. des 2ten Tages in der letzten Hälfte des Kārttika Verz. d. Oxf. H. 284, a, 45. °व्रत 34, a, 23.

यमद्वीप m. N. pr. einer Insel VP. 178, N. 3. — Vgl. यवद्वीप.

यमधानी f. Jama's Behausung Spr. 779.

यमधार (2. यम + 2. धार) m. eine best. zweischneidige Waffe ÇKDra.

यमन (von यम्) 1) adj. f. ई bündigend, lenkend VS. 9, 22. 14, 22. — 2) m. der Gott Jama MD. n. 109. — 3) n. das Bündigen, Zügeln H. an. 3, 401. यमनाद्यतिरुच्यते HARIV. 14955. कालियस्य RĪGĀ-TAR. 5, 114. das Binden H. an. MD. das Aufhören MD.

यमनक्षत्र n. Jama's Sternbild TBH. 1, 5, 2, 7. WRBER. Nax. 1, 323. 2, 309. fg. 384.

यमनिका f. falsche Schreibart für यवनिका ÇKDra. nach RĀMĀÇRAMA zu AK. 2, 6, 2, 22.

यमनेत्र adj. Jama zum Führer habend VS. 9, 35. TS. 1, 8, 2, 1.

यमन्वन् m. oder यमन्वा f. eine durch Vṛddhi gesteigerte Nominalform ÇĀNT. 2, 18.

यमपुरुष m. Jama's Scherge ĀÇV. GṚHJ. 1, 2, 5. Verz. d. B. H. No. 324. BHĀU. P. 5, 26, 8.

यमप्रस्थपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 250, b, 37.

यमप्रिय adj. dem Jama lieb; m. Ficus indica ÇANDAR. im ÇKDra.

यमभगिनी f. Jama's Schwester d. i. der Fluss Jamunā H. 1083.

यममार्ग m. Jama's Pfad: °गमन das Betreten dieses Pfades so v. a. das Empfangen des Lohnes für seine Thaten Verz. d. Oxf. H. 10, b, 17.

यमयन als Beiw. Āiva's HARIV. 14894 fehlerhaft für जमयन (= ब्रह्मशिरोहर्त्तर NĪLAK.), wie die neuere Ausg. liest.

यमया N. der 4ten Constellation (योग) Ind. St. 2, 269.

यमयिर्जु adj. fehlerhafte Lesart des SV. (I, 5, 1, 2, 3) für नमयिर्जु des RV.

यमरथ m. Jama's Vehikel d. i. ein Büffel H. 1281, Sch.

यमराज m. (nom. °राज्) König Jama AK. 1, 1, 1, 54. H. 183, Sch.

यमराज m. dass. H. 183. N. pr. eines Arztes Verz. d. Oxf. H. 22, b, 6.

1. यमराजन् m. König Jama BHĀU. P. 6, 2, 21.

2. यमराजन् adj. Jama zum König habend, Jama's Unterthan RV. 10, 16, 9. AV. 18, 2, 25. 46. TS. 5, 5, 2, 4. ÇĀNKH. ÇR. 4, 21, 9. KĀUÇ. 62.

यमराज्य n. Jama's Herrschaft AV. 12, 3, 1. 3. 4, 36. VS. 19, 45. ÇAT. BR. 12, 8, 1, 19. ÇĀNKH. GṚHJ. 5, 9. MAITRUP. 6, 36.

यमराष्ट्र n. Jama's Reich SUÇA. 1, 116, 15. RĪGĀ-TAR. 4, 292.

यमर्त्त n. ein unter Jama (Saturn) stehendes Sternbild, — astrol. Haus (स्त = गृह) VARĀH. BṚH. S. 96, 6.

यमल (von 2. यम) 1) adj. verzwillingt, gepaart, doppelt (n. Paar TRIK. 2, 5, 38. H. 1425. MD. 1. 125. HALĀS. 4, 15) SUÇA. 1, 66, 1. हिन्ना: 2, 247, 11. यमलैर्वेगैः 495, 1. यमला भद्रपदा: VARĀH. BṚH. S. 103, 2. यमलं ज्ञातं च कुसुमफलम् 46, 38. यमलोद्भव Geburt von Zwillingen 46, 53. °शास्ति

eine Sühnungshandlung nach der Geburt von Zwillingen Sāṃsk. K. 91, a. यमलौ *Zwillinge* MĀRK. P. 106, 4. यमलाभ्यामर्जुनाभ्याम् *ein Paar Arjuna-Bäume* (die Kṛṣṇa im Wege standen und von ihm entwurzelt wurden) HARIV. 3451 (यमाभ्याम् die neuere Ausg.). यमलार्जुनौ personifiziert als Feinde Kṛṣṇa's und später als Verwandlungen Nalakubara's und Maṇigrīva's, zweier Söhne des Kubera, angesehen, H. 219. R. 7, 6, 35. 7, 23, 4, 42. BHĀG. P. 10, 10, 23. fgg. यमलार्जुनौ HARIV. 5876. यमलार्जुनभञ्जन Bein. Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's H. 221, Sch. PAÑKĀR. 4, 1, 23. 3, 132. यमल m. als Bez. der Zahl zwei SŪRJAS. 8, 5, 7. — 2) f. या a) eine best. Form des Schluchzens (हिक्री) SUÇR. 2, 494, 15. 495, 2. — b) N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 109, a, 27. Vgl. यमल. — c) N. pr. eines Flusses ÇĀTR. 1, 54. — 3) f. ई *ein Paar Stöcke* MED. यमलोक m. Jama's Welt PAÑKĀV. Br. 9, 8, 4. MBH. 7, 3002. Spr. 2093. PAÑKĀR. 1, 3, 31. Verz. d. B. H. 140, a, 9.

यमवत्स (2. यम + वत्स) adj. *Zwillingssküler werfend* KAUC. 93.

यमवत् (von 1. यम) adj. *der sich bündigt, seine Leidenschaften in der Gewalt hat* RAGH. 9, 1. modestus STENZLER.

यमवाहन m. Jama's Reitthier d. i. ein Büffel TRIK. 2, 3, 4. II. 1281.

यमत्रिपय m. Jama's Reich MAITRĀJUP. 4, 2. R. 3, 54, 28.

यमव्रत n. eine dem Jama geltende Observanz KAUC. 82. Jama's Verfahren, — Weise Spr. 2321. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, a.

यमशिख (2. यम + शिखा) m. N. pr. eines Votāla KATHĀS. 121, 29.

यमैश्वर्य adj. *deren Erster Jama ist: पितरः* AV. 11, 6, 11.

यमघ्न m. Jama's Mund (घ्नन्) KĀTH. 37, 14.

यमसदन n. Jama's Sitz, — Behausung Spr. 743. 1928. BHĀG. P. 5, 26, 31. — Vgl. यमसादन.

यमसभ n. Jama's Gericht (सभा) P. 4, 3, 88. °सभा f. dass. KATHĀS. 72, 349. Davon adj. °सभेय darüber handelnd P. 4, 3, 88.

यमसात् (von 2. यम) adv. in Verbindung mit कार् dem Todesgott übergeben, — zuführen BHATT. 5, 3.

यमसादन n. = यमसदन AV. 12, 5, 64. TAĪTT. ĀR. 6, 7, 6. MBH. 1, 5990. 6276. R. GORR. 2, 37, 24. 77, 12. 3, 28, 4. MĀRK. P. S. 657, Z. 11. VET. in LA. (III) 13, 18.

यमसान (von यम्) adj. *Zügel —, Gebiss führend: भस्दृष्टो न यमसानश्चासा* RV. 6, 3, 4.

यमसू 1) adj. *Zwillinge* (2. यम) *gebürend* RV. 3, 39, 3. VS. 30, 15. ÇĀÑKH. GṆH. 3, 10. ऋ° KAUC. 109. — 2) m. Jama's Erzeuger d. i. der Sonnengott H. 95, Sch.

यमसूक्त n. die Jama-Hymne PĀR. GṆH. 3, 10. JĀṆ. 3, 2.

यमसूर्य n. ein Gebäude mit zwei Hallen, von denen die eine nach Westen, die andere nach Norden gerichtet ist, VARĀH. BRH. S. 53, 39. fg.

यमस्तोम m. N. eines Ekāha ÇĀÑKH. ÇR. 15, 9, 1. 2.

यमस्वसृ f. Jama's Schwester, Bez. 1) der Jamunā MED. s. 59. HARIV. 6784. — 2) der Durgā TRIK. 4, 1, 52. H. ç. 56. MED.; vgl. षोष्ठा यमस्य भगिनी HARIV. 3271.

यमहार्दिका f. N. pr. eines Wesens im Gefolge der Devī WILSON, Sel. Works 2, 39.

यमहोत्तरार्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 5.

VI. Theil.

यमातिरात्र (2. यम + ऋ°) m. N. eines 49tägigen Sattri PAÑKĀV. Br. 24, 12, 3. ĀÇV. ÇR. 11, 5, 4. MAÇ. 9, 10.

यमार्दनत्रयोदशी f. Bez. eines best. 15ten Tages: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, b, 21 (Verz. d. B. H. 135, b, 28).

यमादित्य m. eine best. Form der Sonne (आदित्य) Verz. d. Oxf. H. 70, b, 8. 35.

यमानिका f. *Ptychotis Ajowan* Dec. RATNAM. 97. — Vgl. क्षेत्र und यवानिका.

यमानी f. dass. RATNAM. 97. ÇABDAR. im ÇKDR. SUÇR. 2, 220, 12. 221, 12. 306, 8. — Vgl. यवानि.

यमानुग (2. यम + ऋ°) adj. *in Jama's Gefolge stehend: पुरुष ein Scherge* Jama's MĀRK. P. 14, 76.

यमानुचर (2. यम + ऋ°) m. ein Scherge Jama's BHĀG. P. 5, 26, 13.

यमात्तक (2. यम + ऋ°) m. Jama als Todesgott: °समः क्रोधे MBH. 2, 690. 5, 1664. R. 6, 79, 55. BURN. Intr. 551. WASSILJEV 186. Boin. Çiva's ÇABDAR. im ÇKDR. du. Jama und der Todesgott MĀRK. P. 43, 34. — Vgl. कालात्तक und कालात्तकयम.

यमाय्, °यते den Todesgott Jama darstellen Gtr. 4, 10.

यमारि m. Jama's Feind (अरि), Beiw. Viṣṇu's PAÑKĀR. 4, 3, 70.

यमान्य m. Jama's Behausung (आलय) BHĀG. P. 5, 26, 37.

यमिक n.: अगस्त्यस्य यमिके N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b.

1. यमिन् (von 1. यम) adj. *der sich zügelt* ÇĀK. 47, v. l. Spr. 3143. 4089. PRAB. 1, 12.

2. यमिन् (von 2. यम) adj. °नी *Zwillinge werfend* AV. 3, 28, 1.

यैमिष्ठ (von यम् mit der Endung des superl.) adj. *am besten zügelnd* RV. 1, 53, 7. 6, 67, 1.

यमुना (यमुनी UNĀDIS. 3, 61) f. 1) N. pr. eines Flusses AK. 1, 2, 2, 31. TRIK. 1, 2, 31. H. 1083. HALĀJ. 3, 52. LIA. I, 47. fg. RV. 5, 52, 17. आचदित्स् यमुना तृत्सेवश्च 7, 18, 19. 10, 73, 5. AIR. Br. 8, 23 (vgl. ÇAT. Br. 13, 5, 4, 11). ÇĀÑKH. ÇR. 13, 29, 25. 33. PAÑKĀV. Br. 9, 4, 11. 25, 10, 24. 13, 4. KĀTJ. ÇR. 24, 6, 10. 39. LĀTJ. 10, 19, 9. 10. ĀÇV. ÇR. 12, 6, 28. MBH. 3, 8217. 5, 7346. 6, 322. HARIV. 3620. 3768. fgg. 9506. R. 2, 71, 6. MEGH. 52. VARĀH. BRH. S. 5, 37. 16, 2. 69, 26. VP. 572. Verz. d. Oxf. H. 46, b, N. 3. °तीर्थमाकृत्य Verz. d. B. H. 144, 14. mit यमी, der Zwillingsschwester Jama's, identifiziert HARIV. 552. 6784. MĀRK. P. 77, 7. 78, 30. 106, 3. 108, 19. °पति Bein. Viṣṇu's PAÑKĀR. 4, 3, 147. — 2) N. pr. einer Tochter des Muni Matañga KATHĀS. 67, 74. fgg. 101, 151.

यमुनाजनक m. der Vater (जनक) der Jamunā, Boin. des Sonnengottes H. 95.

यमुनादत्त (य° + दत्त) m. N. pr. eines Frosches PAÑKĀT. 212, 25.

यमुनादीप m. N. pr. einer Oertlichkeit SCHIEFFNER, Lebensb. 308 (78).

यमुनाप्रभव (य° + प्र°) m. die Quelle der Jamunā (ein Wallfahrtsort) MBH. 3, 8022.

यमुनाभिद् (य° + भिद्) m. Boin. Baladeva's H. 224.

यमुनाधातृ m. der Bruder der Jamunā d. i. Jama AK. 1, 1, 2, 54.

यमुनाष्टक (यमुना + ऋ°) n. acht Strophen zu Ehren der Jamunā, Titel eines Gedichtes HALL 147.

यमुनाष्टपदी (यमुना + ऋ°) f. Titel einer Schrift HALL 152.

यमुन्द m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 149, Sch. — Vgl. यामुन्दायनि.

यमुपदेव Bez. einer Art Zeug Rāśa-Tar. 1, 299.

यमेरुका f. eine Art Pank, auf der die Stunden angeschlagen werden, Triak. 1, 1, 121.

यमेश (2. यम + ईश) adj. Jama zum Beherrscher habend; n. das Nakshatra Bharani Varāṇ. Bṛh. S. 7, 5.

यमेश्वर (2. यम + ईश) n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 77, b, 15.

1. यम्य partic. fut. pass. von यम् P. 3, 1, 100. Vop. 26, 15.

2. यम्य (von 2. यम) adj. verzwilligt: नानी चकाते यम्याई वपूषि RV. 3, 35, 11. Dagegen scheint zu यमी (f. von यम) zu gehören यम्यः RV. 5, 44, 4 und यम्या संयती 9, 68, 3 und auf die letztere Stelle dürfte die Aufnahme von यम्या (sollte wohl यम्या betont sein) unter den Namen für Nacht Naigh. 1, 7 (vgl. Cat. Br. 8, 3, 3, 5) zu beziehen sein.

ययौति (vielleicht von यत्) m. N. pr. eines Stammhaupts der Vorzeit, eines Sohnes des Nahusha, Triak. 2, 8, 8. LIA. 1, 713. 726. ययातिर्ये न-
कुष्यस्य वृद्धिर्देवा घ्राते RV. 10, 63, 1. ययातिवत् 1, 31, 17. — RV. Anukr. Maitrjup. 1, 4. MBh. 1, 47. 222 (S. 9). 3155. 2, 319. 3, 2235. 16675. 4, 1768. 5, 3903. 3918. 7, 2292. 6029. 12, 987. fgg. 13, 324. Hariv. 1399. fgg. R. 4, 70, 41 (72, 30 Gorr.). 2, 21, 46. 61. 77, 10 (84, 9 Gorr.). R. Gorr. 2, 116, 32. 3, 71, 8. 4, 16, 8. Çik. 82. Kathās. 27, 67. Verz. d. Oxf. H. 13, a, 4. 40, a, 35. 73, b, 11. 345, b, 16. fg. VP. 413. Buā. P. 4, 12, 24. 6, 6, 31. 9, 18, 1. 23, 18.

ययातिचरित n. Jajāti's Geschichte Verz. d. Oxf. H. 13, a, 3. 44, b, 30. Titel eines Schauspiels 144, b, No. 301. fg.

ययातिपतन n. Jajāti's Fall (पतन), N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 4089.

ययातिविजय m. Jajāti's Sieg, Titel eines Werkes Śā. D. 176, 1.

ययावर् (v. 1. या) m.: तस्माद्ययावर्: क्षेम्यस्मिन् तस्माद्ययावर्: क्षेम्य-
ध्यवस्यति TS. 5, 2, 4, 7.

ययि und ययि (von 1. या) Uṇādis. 3, 159. adj. laufend, stehend: उग्रो ययि
निरुप: क्षोतसामृजत् die Wolke RV. 1, 31, 11. उपकृतेषु यदचिधं ययिम्
87, 2. उग्रो वा ककुक्षे ययि: श्रणवे ययिषु संतनि: 5, 73, 7. प्र रुद्रेण ययिनी
यति सिन्धव: 10, 92, 5. सिन्धवो न ययि: 78, 7. श्रवाक्षमय ययिं नृवाकृषां
रथं युञ्जाम् 2, 37, 5. ययिरथ: Uṇādis. ययि (ययिन् ÇKDr.) Çiva Uṇādik.
bei Wilson.

ययु (wie oben) Pat. zu P. 6, 1, 12. adj. dass. Bez. des Rosses VS. 22, 19.
ययु (Uṇādis. 1, 22) steht AV. 4, 24, 2, die Stelle ist aber verdorben. Nach
AK. 2, 8, 2, 13. Triak. 3, 3, 318. H. 1243. an. 2, 377 und Med. j. 46 ein
zum Rossopfer bestimmtes (frei umherlaufendes) Ross; nach Triak. H. an.
und Med. auch Pferd überh.

ययिर् (von 1. य) conj. wann P. 5, 3, 21. Vop. 7, 101. H. c. 203. mit
ind. und potent., es entsprechen तयिर् und एतयिर्. रत्नोसि वा एनं त-
यिर्लभते ययिर् न ज्ञापते ययिर् चिरं ज्ञापते At. Ba. 1, 16, 27. TS. 1, 7, 2, 2.
ययिर् होता यजमानस्य नाम गृहीयात्तयिर् ब्रूयात् 4, 3, 3, 1, 2, 3. 2, 1. 5, 1,
2, 4. 4, 2, 1. 7, 2, 4, 1. 2, 5. Das Wort erscheint erst wieder im Buā. P.
und zwar in der Bed. wann, als, wenn (es entsprechen तत्र, तदा, अथ,
तत्प्रभृति, gewöhnlich fehlt aber das correl.); mit perf. 1, 11, 9. 18, 6.
imperf. 5, 1, 6. 3, 10. aor. 10, 29, 86. praes. 3, 27, 2. 32, 9. 7, 9, 20. potent.
2, 7, 38. 9, 3. ohne verbum finitum 1, 8, 38. 3, 15, 46. 4, 25, 55. 28, 15.

5, 5, 32. 6, 2, 42. 10, 8, 24. da, weil 3, 21, 20. 4, 20, 8. 5, 18, 3.

1. यव m. 1) Getraide, in frühester Zeit vermuthlich mehligende Kör-
nerfrucht überh., Korn; in der Folge Gerste, pl. Gerstenkörner (AK.
2, 9, 15. 24. II. 401. 1170. 1181. an. 2, 534. Halā. 2, 430. P. 4, 3, 166,
Vārtt. 1, Sch.). Im AV. und namentlich in den Brāhmaṇa sind यव und
व्रीहि die Hauptarten der Körner, während im RV. der Reis nicht
genannt wird. RV. 4, 23, 15. 66, 3. यवं वर्पता 117, 21. पच्यते यवः es reift
die Frucht 133, 8. यवं न चर्क्षिषद्वा 170, 2. यवो वृष्टीव मोदते 2, 5, 6. 14,
11. 5, 85, 3. 7, 3, 4. 8, 2, 3. 22, 6. 52, 9. 67, 10. 9, 55, 1. 68, 4. 10, 27, 8.
यवेन नुधं तरेम 42, 10. 68, 3. 131, 2. AV. 2, 8, 3. 6, 30, 1. 80, 1. 2. 91, 1.
व्रीहि, यव, माष, तिल 140, 2. 142, 1. 2. 8, 7, 20. 9, 1, 23. 6, 14. व्रीहिष्वै
12, 1, 42. VS. 5, 26. 18, 12. 23, 30. TS. 6, 2, 10. 3. 4, 10, 5. 7, 2, 10, 2. TBh.
1, 8, 4, 1. Cat. Br. 1, 1, 4, 20. 2, 5, 3, 1. 3, 6, 2, 9. 10. 4, 2, 1, 11. 12, 7, 2, 9.
व्रीहिषवा: 14, 9, 22. Kātj. Çr. 1, 4, 14. 9, 1. व्रीहिष्वान्वा पक्वानध्य-
वस्यति reife Fruchtfelder 22, 3, 42. Āc. Çr. 6, 9, 1. Kauç. 8. 24. 34. 69.
सयव 28. 86. कलपि Çāṅkh. Çr. 14, 40, 17. खल 15. वेला Lātj. 8,
3, 7. मुष्टि Gobh. 3, 7, 5. Kathās. 71, 266. चूर्णा Çāṅkh. Çr. 4, 13, 31. तोद्
II. 402. — M. 3, 267. 3, 29. 9, 39. यवान्पिबेत् 11, 108. 152. 198. Jāś. 1, 230.
पञ्चशीर्षा यवाश्चापि शतशीर्षाश्च शालय: MBh. 6, 87. श्रपधीना यवा: (उत्त-
मा:) 14, 1220. Buā. P. 11, 16, 21. R. 3, 22, 7. 16. Suçr. 1, 73, 6. 145, 18. 164, 2.
189, 9. 198, 19. यवान् 2, 131, 4. 133, 5. Verz. d. Oxf. H. 30, b, 38. यवाङ्कुर Bāh.
9, 42. प्रोक्त Kumāras. 7, 17. 82. यवा: प्रकोणा न भवन्ति शालय: Spr. 1416.
1713. 1908. व्रीहिष्वम् 2282. fgg. Varāṇ. Bṛh. S. 8, 30. 15, 6. 10, 7. 19, 6.
29, 1. 41, 2. 16, 33. 33, 16. क्षेत्र Kathās. 33, 111. Pāṇāt. 224, 4. Mār.
P. 13, 7. 49, 67. P. 1, 4, 27. Sch. 4, 2, 16. Sch. 1, 4, 52. Vārtt. 7, Sch.
ग्र्या हि यवश्चादोर्ध्वकविशेषं प्रतिपत्ति स्नेहस्तु कडुम् Schol. zu
Nājas. 2, 56 (ed. Calc. 1828). Am Ende eines adj. comp. f. या P. 4, 1,
54, Sch. Vgl. इन्द्र, काक, कु, तिक्तयवा, पूतयवम्, पूयमानयवम्, भद्र-
यव. — 2) ein Gerstenkorn als Maass = 1/8 Aṅgula Kātj. Paddh. 356,
16. 26. 337, 10. Triak. 2, 2, 2. = 1/8 Aṅgula Varāṇ. Bṛh. S. 38, 2. 79, 8.
als Gewicht = 6 Senfkörner M. 8, 134. Jāś. 1, 362. Wisse 125. = 12
Senfkörner = 1/2 Guṇḍā Çāṅg. Sāñ. 1, 1, 30. यवा: सप्त विपस्य Jāś.
2, 98. Vgl. त्रि. — 3) in der Chiromantie eine dem Gerstenkorn: ähn-
liche Figur an der Hand Varāṇ. Bṛh. S. 68, 42. 70, 2. Sāmudraka im
ÇKDr. — 4) Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich die günstigen
Planeten in den Häusern 4 und 10, die ungünstigen in 1 und 7 stehen,
Varāṇ. Bṛh. 12, 5. 14.

2. यव m. pl. nach den Comm. so v. a. पूर्वपक्षा: die ersten Monatshälften
VS. 14, 26. 31. Cat. Br. 8, 4, 3, 1. मास वै यवा: Kātj. 21, 2. Man. zu VS.
12, 74. यवात्तर Schol. zu Lātj. 1, 11, 27. 2, 2, 6. Andere Texte haben
die Form याव.

3. यव (von यु) P. 3, 3, 57, Sch. 23, Sch. nach gaṇa उक्तादि zu P. 6,
1, 160 im Veda यव: adj. fernhaltend, abwehrend: श्रमिर्भव इन्द्रो यव:
सेमो यव: । यवार्वाङ्गो देवा पचयन्ते AV. 9, 2, 18. यवो ऽसि (Anfang
eines Mantra) Jāś. 1, 230.

यवक (von 1. यव) m. Triak. 3, 3, 3. P. 5, 2, 3. Gerste Rāmā. zu AK.
ÇKDr. Varāṇ. Bṛh. S. 29, 8. Viedh. 6, 5. 25. यवक = यवप्रकार gaṇa
स्थूलादि zu P. 5, 4, 2.

यवका adj. mit Javaka besetzt P. 5, 2, 3. AK. 2, 9, 7. H. 967.

यवक्रिन् m. = यवक्री, यवक्रीति MBh. 3, 10788. यवक्रीस् st. यवक्रिन् ed. Bomb.

यवक्री m. = यवक्रीति MBh. 3, 10704. 10706. 10758. gen. °क्रीस् 10759. Decl. VOP. 3, 58. fg.

यवक्रीति (1. यव + क्रीति) m. N. pr. eines Sohnes des Bharadvāja (für Gerste gekauft) MBh. 3, 10700. fgg. 5, 3789. 12, 7592. 13, 1763. 7108. 7663. HARIV. 9871. R. 7, 1, 2. VARĀH. BṛH. S. 48, 65.

यवता f. N. pr. eines Flusses MBh. 6, 338 (VP. 184).

यवतार m. Aetzkali (तार), aus der Asche von Gerstenstroh (1. यव) bereitet, AK. 2, 9, 109. TRIK. 2, 9, 36. H. 943. RATNAM. 86. SUÇR. 1, 132, 16. 227, 10. 2, 89, 11. 125, 15. 508, 11. ÇĀṆḢG. SĀṆH. 2, 6, 18. The Vytians know how to prepare an alkaline salt from the ashes of burnt vegetables, which they usually distinguish by the name of the plant from which it is obtained, Ainslie 1, 327.

यवखद (1. यव + खद) gaṇa व्रीक्षादि zu P. 5, 2, 116. Davon adj. (मत्वर्थे) यवखादिक ebend.

यवगाण्ड m. = युवगाण्ड ÇABDAR. im ÇKDr.

यवग्रीव adj. dessen Hals (ग्रीवा) einem Gerstenkorn (1. यव) gleicht, von einem Hahne VARĀH. BṛH. S. 63, 2. nach dem Comm. wird ein solcher Hahn gewöhnlich यवशिरस् genannt.

यवचतुर्थी f. Bez. eines best. Spiels am 4ten Tage (चतुर्थी) in der lichten Hälfte des Vaiçākha, bei dem man sich gegenseitig mit Gerstenmehl (1. यव) bestreut, Verz. d. Oxf. H. 217, b, 45.

यवज्ञ (1. यव + 1. ज्ञ) m. 1) = यवतार RATNAM. 86. — 2) = यवानी RĪĀN. im ÇKDr.

यवतिक्ता f. eine best. Pflanze, = शङ्खिनी, vulgo यवेची (nach NIGH. Pr. यवेची) RĪĀN. im ÇKDr. SUÇR. 1, 183, 20.

यवद्वीप m. die Insel Java R. ed. Bomb. 4, 40, 30. fg. जलद्वीप ed. GORR. — Vgl. यमद्वीप und KERN in der Vorrede zu VARĀH. BṛH. S. 40.

यवन् m. so v. a. 2. यव. स यो देवानामासीत्स यवायुवत हि तेन देवा यो ऽसुराणामासीत्सो ऽयवा नहि तेनासुरा अयुवत ÇAT. Br. 4, 7, 3, 25. fg.

1. यवर्न UNĀDIS. 2, 74. m. 1) ein Grieche, ein Fürst der Griechen (gaṇa कम्बोजादि zu P. 4, 1, 175. VĀRTI.); pl. die Griechen, die griechischen Astrologen MED. n. 109. AV. PAR. in Verz. d. B. H. 93. P. 4, 1, 49. M. 10, 44. यदेस्तु यादवा ज्ञातास्तुर्वसोर्यवनाः स्मृताः MBh. 1, 3533. 5535. यो-निदेशाच्च (der Kuh Vasishṭha's) यवनान् (अमृजत्) 6683. 2, 578. 6, 373 (VP. 194). 7, 399. सर्वज्ञा यवनाः — शूराश्चैव विशेषतः 8, 2107. 12, 2429. 13, 2103. 2159. HARIV. 760. 768. 776. यवनानां शिरः सर्वम् (मुण्डयित्वा) 780. 2362. 4969. R. 4, 54, 20 (55, 20 GORR.). 55, 3 (56, 3 GORR.). 4, 43, 20. 44, 13. अरूपायवनी माध्यमिकान् PAT. bei GOLD. MĀN. 230, a. यवनपा-रुषःशृङ्गादिनीनेत्राणि SUÇR. 1, 41, 6. VARĀH. BṛH. S. 2, 15 (CIT. aus GARGA). 4, 22. 5, 78. 80. 9, 21. 35. 10, 6. 15. 18. 13, 9. 14, 18. 16, 1. 18, 6. BṛH. 7, 1. 8, 9. 11, 1. 12, 1. 21, 3. 27, 2. 19. 21. BHATṬOP. zu 7, 9. सर्वाषा-रविक्रीनश्च श्लेष्क इत्यभिधीयते । स एव यवनदेशोद्भवो यावनः PALJACĪT-REND. 20, a. 2. यवनलो-यावनानामम्बोजने 57, a, 1. VP. 175. 374. BHĀG. P. 2, 4, 18. 4, 27, 38. fg. 9, 8, 5. 12, 1, 28. MĀK. P. 58, 52. DAÇAR. 111, 8. 148, 15. 149, 1. 2. Verz. d. B. H. 287. No. 857. 862. 863. 1403. Verz. d.

Oxf. H. 74, b, 15. 154, b, 9. 329, a, No. 780. 338, a, 14. Ind. St. 2, 251. fg. चाण्डालानां सकृन्नेश्च (lies सकृन् च) सूरिभिस्तद्वर्णिभिः । एको हि यवनः प्रोक्ता न नीचो यवनात्परः ॥ VĀDDHA-KĀM. 8, 5. यवनानां लिपिः P. 4, 1, 49, Sch. यवनाचार्य COLEBR. Misc. Ess. 2, 365. 367. 411. Ind. St. 4, 467. 2, 247. 258. Verz. d. B. H. No. 881. यवनेष्टर Verfasser eines Gāṭaka BHATṬOP. zu VARĀH. BṛH. 7, 9. zu BṛH. S. 104. Verz. d. Oxf. H. 329, a, No. 781. 336, b, 16. 338, a, 15. Z. f. d. K. d. M. 4, 342. fgg. °ज्ञातक Ind. St. 2, 247. वृद्धयवनज्ञातक 1, 467. यवनप्रयुक्तपुराण HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 12. यवनाः eine Dynastie VP. 474. 477, N. 66. BHĀG. P. 12, 1, 28. यवनी f. eine Griechin RAGH. 4, 61. ÇĀK. 93, 17. VIKR. 77, 5. किराती चामरधारिर्वयनी शस्त्रधारिणी Cit. beim Schol. zu ÇĀK. 20, 16. यवनां युद्धकाले राशो ऽस्त्रं ददाति ebend. यवन्यः als Erklärung von वानवासि-काः स्त्रियः Verz. d. Oxf. H. 217, b, 20. fg. Heutigen Tages bezeichnet यवन nach MOLESW. einen Muhammedaner und überh. einen Mann frem- den Stammes. Vgl. काल°. — 2) Weizen. — 3) Möhre. — 4) Olibanum (तुरुष्क) RĪĀN. im ÇKDr.

2. यवन nom. ag. von यु gaṇa नन्यादि zu P. 3, 1, 134.

3. यवन adj. falsche Schreibart für 1. जवन rasch, schnell MED. n. 109. अश्वानीक MĀLAV. 71, 2. eine Javana-Reiterschaa nach WEBER. m. ein schnell laufendes Pferd, Renner MED.

4. यवन M. 7, 41 und KĀM. NITIS. 1, 14 fehlerhaft für यैवन्न.

यवनक 1) m. eine best. Getreideart (= योरागह् d. i. स्वविरगोधूम) RATNĀK. in NIGH. Pr. — 2) यवनिका f. = यवनो (s. u. 1. यवन 1) ÇĀK. 93, 17, v. 1. यवनदेशज्ञ Styrae oder Benzoin (im Lande der Javana wachsend) BHĀVAPR. in NIGH. Pr.

यवनद्विष्ट m. Bdelion (den Javana verhasst) RĪĀN. im ÇKDr.

यवनपुर n. die Stadt der Javana, wohl Alexandrien KERN in der Vorrede zu VARĀH. BṛH. S. 54.

यवनप्रिय n. Pfeffer (den Javana lieb) H. 420.

यवनमुण्ड m. ein kahl geschorener Javana gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72; vgl. HARIV. 780 oben u. 1. यवन 1).

यवनसेन (1. य° + सेना) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 36, 73.

यवनार्नी (von 1. यवन) f. P. 4, 1, 49. VOP. 4, 26. die Schrift der Ja- vana P., Schol.

यवनारि m. der Feind (घरि) der Javana: 1) Bein. Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's TRIK. 1, 1, 31. H. 73. — 2) N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 121, b, 2 v. u. 122, a, 5.

यवनाल m. Andropogon bicolor Roxb. H. 1178. SUÇR. 2, 279, 5. 333, 9. — Vgl. यावनाल.

यवनालज m. Aetzkali aus der Asche von Javanāla H. 944.

1. यवनिका s. u. यवनक.

2. यवनिका f. = जवनिका Vorhang Schol. zu AK. 2, 6, 2, 22. TRIK. 2, 6, 35. DAÇAR. 1, 55. Spr. 779. ÇIÇ. 4, 54. BHĀG. P. 1, 8, 19 (ed. Bomb. 3°). Schol. zu ÇĀK. 46, 18.

1. यवनी s. u. 1. यवन 1).

2. यवनी f. = जवनी Vorhang H. 680 (falschlich यमनी).

यवनेष्ट adj. den Javana lieb (1. इष्ट); 1) m. a) eine Art Zwiebel oder Knoblauch (लप्पुन, पलाण्डु, राजपलाण्डु). — b) Asadirachta indica Juss.

यवाषिकं adj. von यवाष gaṇa 1. कुमुदादि zu P. 4, 2, 80.

यवाषिन् desgl. gaṇa प्रेतादि zu P. 4, 2, 80.

यवांस UNḌIS. 4, 2. 1) m. *Alhagi Maurorum* Tournef. ÇABDAR. im ÇKDr. = AK. 2, 4, 3, 10. RATNAM. 119. eine Art Khadira ÇABDAR. im ÇKDr. = यास, त्रिकर्णिका u. s. w. RĪĀN. ebend. — gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. — 2) f. छा ein best. Gras, = गुण्डासिनी RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. धन्व.

यवासक m. *Alhagi Maurorum* Tournef. ÇABDAR. im ÇKDr. Suçr. 1, 168, 5. 2, 418, 4.

यवासशर्करा (य^० + श^०) f. Mannazucker RĪĀN. im ÇKDr. Suçr. 1, 188, 6.

यवासिनी f. eine mit Javāsa bestandene Gegend gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135.

यवाह (1. यव + घ्राह) m. = यवतार RĪĀN. im ÇKDr. Suçr. 2, 119, 6.

यैविक, यैविन् und यैविल्ल adj. (मत्वर्थ) von 1. यव gaṇa तुन्ददि zu P. 5, 2, 117.

यैविष्ठ (superl. zu युवन् 1) adj. der jüngste (m. ein jüngerer Bruder H. 532) P. 5, 3, 64. 6, 4, 156. Vop. 7, 56. किम् श्रेष्ठः किं यैविष्ठो न या ज्ञान् RV. 1, 161, 1. 10, 143, 2. Bṛĥ. P. 3, 1, 6. 6, 7, 33. 9, 4, 1. 10, 82, 16. PĀNĀR. 4, 8, 68. Sehr häufig heisst so das jüngste d. h. eben aus den Hölzern geborene oder auf den Altar gesetzte Feuer, RV. 1, 22, 10. 147, 2. 189, 4. 2, 6, 6. 3, 13, 3. 19, 4. 4, 2, 10. 13. 4, 6, 11. दधाति रत्नं विधत्ते यैविष्ठः 12, 3, 4. ऊवे वः सुनुं सरसो युवानमन्नाघवाचं मतिभिर्गैविष्ठम् 6, 3, 1. 6, 2. 7, 3, 5. यतो यैविष्ठो घ्ननिष्ठ मातुः 4, 2. 7, 3. 12, 1. 10, 20, 2. ÇAT. Br. 7, 5, 3, 38. Daher Bein. Agni's TS. 2, 2, 3, 1. Agni Javishṭha angeblicher Liedverfasser zu RV. 8, 91 und KĀṬH. 16, 16. fg. — 2) m. N. pr. eines Brahmanen Verz. d. Oxf. H. 18, b, 10. pl. seine Nachkommen 19, a, 26. — Vgl. यवीयम्.

यैविष्ठवत् adj. das Wort यैविष्ठ enthaltend ÇAT. Br. 7, 5, 3, 38. 10, 1, 3, 11.

यैविष्टा adj. = यैविष्ठ VS. PĀT. 4, 153. stets am Ende eines Pāda als Dijambus RV. 5, 26, 7. 1, 36, 6. 3, 9, 6. 28, 2. 5, 8, 6. यैविष्टा nach P. 5, 4, 36, VArtt. und KĀC. zu P. 5, 4, 30.

यवीनर m. N. pr. eines Sohnes des Aḡamīdha HARIV. 1073. des Dvīmīdha VP. 433. Bṛĥ. P. 9, 21, 27. des Bharmjāçva 32. des Vāhjaçva HARIV. 1779.

यैवीयम् (compar. zu युवन्) adj. jünger; m. ein jüngerer Bruder, f. ०यसी eine jüngere Schwester P. 5, 3, 64. 6, 4, 156. Vop. 7, 56. AK. 2, 6, 1, 43. H. 532. MRD. s. 60. KAUC. 82. 84. M. 2, 128. 130. 8, 116. 9, 57. fg. 11, 185. JĀN. 1, 52. MBH. 5, 5044. यवीयसः nom. pl. HARIV. 6481. R. 1, 31, 15. 70, 2. यवीयसं धातरम् 103, 39. 3, 24, 10. 4, 3, 12. 17, 31. 56, 24. fg. Bṛĥ. P. 4, 13, 11. 24, 1. 5, 9, 1. 9, 13, 13. 10, 54, 52. MĀK. P. 50, 22. मा-तिर, जननी, अम्बा eine jüngere Stiefmutter R. 2, 22, 30 (19, 22 GORR.). 52, 56. 58 (51, 23. 25 GORR.). der Çādra im Gegensatz zu den drei übrigen Kasten MBH. 1, 6487 (nom. pl. यवीयसः). in Verbindung mit भूत im Gegens. zu मरुभूत 12, 8977. — Vgl. यैविष्ठ.

यवीयस (von यवीयम्) m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 53, b, 24.

यवीयुध (vom Intens. von 1. युध् adj. kriegerisch, streitbar RV. 8, 4, 6. 10, 61, 9. यव्युध ÇAT. in Ind. St. 2, 47.

यवोत्थ (1. यव + उत्थ) n. = यवासज RĪĀN. im ÇKDr.

यवोदर (1. यव + उ^०) n. der Leib —, die dicke Stelle eines Gerstenkorns als best. Längenmaass Ind. St. 8, 437. MĀK. P. 49, 37.

यवोर्वरा (1. यव + उ^०) f. Gerstenacker ÇĀNKH. ÇR. 14, 40, 14. LĀTJ. 8, 3, 4.

1. यैव्य (von 1. यव) 1) adj. zu Gerste geeignet P. 5, 1, 7. mit Gerste besät, — bestanden 2, 3. AK. 2, 9, 7. H. 967. HALĪ. 2, 8. — 2) m. nach MAH. Gersten-, Fruchtvoorrath VS. 23, 8; vgl. VS. PĀT. 2, 20. — 3) m. pl. Bez. eines Rshi-Geschlechts: सोमपा यव्याः (सोमवायव्याः ed. Bomb.) MBH. 12, 6143.

2. यव्य (wie eben) n. Bez. gewisser Homamantra (neben गव्य) TBR. 3, 8, 14, 3.

3. यव्य (von 2. यव) adj. etwa die Java enthaltend; m. Monat ÇAT. Br. 1, 7, 3, 46. GAṆGĀMĀH. im PĀJĀÇĪTTAT. im ÇKDr.

यव्या nach NAIGH. f. so v. a. Fluss; wohl aus der Stelle वार्या तौ यव्याभिवर्धन्ति शूर व्रक्षोणि RV. 8, 87, 8 gefolgert. Hier wie in den folgenden Stellen könnte der adverbial gebrauchte instr. sg. in Menge (also etwa auch in Strömen) bedeuten. परा शुभा यव्यासो यव्या साधारण्येन मरुतो विमितुः RV. 1, 167, 4. मरुश्चिद्यस्य मीळ्ळुषो यव्या कृविष्मता मरुतो वन्दते गोः 173, 12. Die Comm. leiten das Wort bald von 1. यव, bald von यु ab; das Metrum erfordert यवीया zu sprechen.

यव्यावती f. N. pr. eines Flusses oder einer Oertlichkeit RV. 6, 27, 6. PĀNĀV. Br. 25, 7, 2. Im ersten Fall zu यव्या, im andern etwa zu यव्य = 1. यैव्य mit Dehnung des Auslauts.

यव्युध s. यवीयुध.

यश am Ende eines adj. comp. = यशम् in अति^० und सु^०. n. यशम् (BRNFRY vermuthet यशम्) N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, a; vgl. कार्त^०.

यशःकर्षा (यशम् + कर्षा) m. N. pr. zweier Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 304, ÇI. 14. 7, 3, ÇI. 7.

यशःकेतु (यशम् + केतु) m. N. pr. verschiedener Fürsten Verz. d. Oxf. H. 152, b, 25. KATHĀS. 80, 4. 86, 4. 89, 3.

यशःपट्क (यशम् + प^०) m. Pawke AK. 1, 1, 3, 6. H. 293.

यशःपाल (यशम् + पाल) m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. 2, 278.

यशद n. ein best. Mineral, vulgo दस्ता ÇKDr. nach BHĀVAPR. दस्ता ist nach HAUGHTON zinc, lapis calaminaris, pewter, tutenag.

यशश्चन्द्र (यशम् + चन्द्र) m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 5, ÇI. 7.

यशःशेष (यशम् + शेष) adj. von dem nur der Ruhm übriggeblieben ist d. i. todt H. 374. ०शेषीभूत verstorben Ind. St. 8, 393. ०शेषतां प्रया so v. a. sterben KATHĀS. 91, 44. ०शेषतां नी tödten RĪĀ-TAR. 4, 112.

1. यैशम् 1) n. UNḌIS. 4, 190. a) Ansehen, schöne oder stattliche Erscheinung; Schönheit, Würde, Herrlichkeit: आर्विर्भुवदरूपीयैशमा गोः RV. 4, 1, 16. 1, 23, 15. प्रति श्रुष्यतु यैशो अस्य 7, 104, 11. 5, 4, 10. 6, 2, 1. 79, 7. 9, 20, 4. वीरवत् 4, 32, 13. 7, 13, 12. 8, 23, 21. 9, 61, 26. ध्रुव 7, 74, 5. युमितम् 8, 19, 6. युमत 9, 32, 6. AV. 3, 22, 1. 6, 39, 1. 2. क्षिण्ये गोषु यशः 69, 1. (पुर) यशसा संपरीक्षताम् 10, 2, 33. यथा यशश्चन्द्रमस्यादित्ये च 3, 18. विश्वत्रय 8, 9. चतुः श्रोत्रं यशो अस्मासु धेहि 11, 5, 25. 12, 5, 8. 19, 37, 1. 58, 3. VS. 18, 8. 20, 3. 32, 3. यशस् श्री ÇAT. Br. 11, 6, 3, 2. 13, 1, 3, 8. 14, 9, 4, 6. 7. TS. 5, 7, 3, 4. अस्तरसाम् PĀR. GRN. 2, 6. KAUC. 70. — b) Ansehen, Ehre, Lob, Ruhm AK. 1, 1, 3, 13. H. 273. HALĪ. 1, 153. AV. 9, 6,

35. 10, 6, 27. 13, 4, 14. ईश्वरो ऋ यद्यप्यन्यो यतोऽथ होताय यशोऽर्तोः Ait. Br. 2, 20. उद्गातरि यशोऽधात् 22. यं ब्राह्मणमनूचानं यशो नर्केत् 5, 23, 6, 34. 7, 18. 32. श्रापुर्विद्या यशो बलम् M. 2, 121. यशोमेधासमन्वित 3, 263. यशोऽस्य प्रथते 11, 15. HARIV. 8391. विस्तीर्यति यशो लोके M. 7, 33. सं-
न्तिप्यते यशो लोके 34. कर्षति च मरुत्तः 3, 66. यशः प्राप् 8, 343. पु-
ण्यैर्यशो लभ्यते Vṛddha-Kāṇ. 15, 19. Spr. 2364. वर्धनं यशसः R. 2, 74, 26. लोकानाविशे यशः Bhāg. P. 3, 14, 11. यशः स्पीतं निधाय 4, 21, 7. यशः पालय Spr. 2160. यशः रक्ष्यम् Ragh. 3, 48. यशःशरीर 2, 57. Kathās. 34, 11. यशःकाय Spr. 940. यशोराशि Vikr. 11, 17. यशोयुत *angesehen*, *berühmt* Varāṇ. Bhū. S. 16, 5. यशः कुमुदपाण्डुरम् Spr. 3070. Harb. Anth. 483, Çl. 1. उद्दाम° Bhāg. P. 4, 12, 13. स्नाध्य° Kathās. 18, 205. — MBh. 3, 2081. 2410. Suçr. 1, 123, 3. Ragh. 1, 3, 7, 27. Megh. 58. Spr. 2627. Varāṇ. Bhū. S. 13, 16. 48, 82. 63, 3. 65, 11. Bhāg. P. 3, 28, 18. pl. Ragh. 2, 3, 4, 19. यशोसि कवयो दिनु प्रतन्वन्ति नः Spr. 1078. 2157. 3282. Prab. 3, 14. यशस् neben कीर्ति M. 4, 94. 11, 40. Spr. 3108. Der personifizierte *Ruhm* als Sohn Kāma's von der Rati HARIV. 12482. Dharma's von der Kīrti VP. 53. Mārk. P. 50, 58. — c) Gegenstand der Ehre, *Respectsperson*: यशो भवति य एवं विद्वानाधते Çat. Br. 2, 2, 3, 1. 4, 2, 1, 9. 5, 3, 3, 3. ब्राह्मणं राजानमनु यशः करोति तस्माद्ब्राह्मणो राजानमनु यशः 1, 3, 7, 3, 5, 16. यशः स्याम 14, 1, 1, 3. — d) gefälliges oder *angenehmes* Wesen, *Gunst*: देवेषु यशो मर्त्या भूयन् RV. 9, 94, 3. मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे घ्नसाम्या 10, 22, 2. 1, 23, 15. द्यौर्त्ययशौ वां येन स्मा सिन् भर्यः सखिभ्यः 3, 62, 1. — e) N. eines Sāman PAÑKAV. Br. 15, 3, 32. 19, 8, 4. 9, 3. LĀTJ. 3, 4, 8. Ind. St. 3, 230, a. अगस्त्यस्य 200, a. इन्द्रस्य 208, b. — f) = उदक Naigh. 1, 12. = अन्न 2, 7. = धन 10. — 2) m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 373. fg. 397. WASSILJEV 28. 47. 56. SCHIEFFER, Lobensb. 247 (17). 308 (78). — Vgl. घृ°, घृति°, घृप°, दीर्घ°, दुर्गशस्, निर्यशस्, पुष्य°, पुषु°, ब्रह्म°, भट्ट°, मरुत्त°, यज्ञ°, स्व°.

2. यशस् adj. 1) *ansehnlich, schön, würdig, herrlich*: भाग RV. 3, 1, 19. 10, 39, 2. पोष 1, 1, 3. 31, 8. 60, 1. वर्षा 2, 3, 5. 3, 1, 11. रवि 6, 8, 5. 7, 73, 2. त्वमिन्द्र यशा अस्ति 8, 79, 5. Agni 5, 13, 1. 32, 11. — 2, 8, 1. 7, 16, 4 (यशस्तम). 8, 2, 22. 10, 76, 6. AV. 3, 21, 5. 6, 39, 2. 3. 13, 1, 38. VS. 20, 44. — 2) *angesehen, geehrt*: भग RV. 8, 80, 5. यशसामनुष्टिः 6, 3, 2. गोभिः व्याम यशसो जनेष्वा 10, 64, 11. सर्वे नन्दन्ति यशसामतिन 74, 10. 9, 97, 3. ब्रह्माणस्ते यशसः सत्तु मान्ये AV. 2, 6, 2. — 3) *angenehm, werth*: व्यं स्याम यशसो जनेषु RV. 4, 51, 11. अर्धरमिन्ने यशसं कृधी नः 7, 42, 5. 8, 48, 5. 23, 10. 9, 61, 28. दधि *beliebt* 10, 81, 1. AV. 6, 58, 2. — RV. 5, 8, 4 *scheint* यशसो irrig für यशसा (Bod. 1, c) betont zu sein.

यशस am Ende eines comp. = 1. यशस् in श्रियशसानि Çat. Br. 12, 8, 2, 1. — Vgl. ब्रह्म°, यज्ञ°, कृत्ति°.

यशस्कार (1. य° + 1. कर) 2) adj. f. ई *Ruhm verleihend, ruhmvoll* P. 3, 2, 20. Sch. Vop. 26, 47. M. 8, 387. MBh. 1, 6147. 6396. R. 1, 2, 45. 3, 10, 25. 5, 33, 47. Spr. 760. Mārk. P. 77, 19. पितृमातृ° Bhāg. P. 4, 27, 7. 3, 28, 18. 4, 17, 36. सु° PAÑKAV. 1, 1, 25. — 2) m. N. pr. verschiedener Männer Kathās. 104, 19. RĀGA-TAR. 5, 472. 6, 53. 84. 119. 138. 8, 2698. °स्वामिन् Bez. eines von einem Jaçaskara errichteten Heiligthums 6, 140.

यशस्काम (1. य° + काम) 1) adj. *ehrbegierig* TS. 2, 3, 3, 1. Ait. Br. 1, 5,

KĀTJ. Ça. 4, 4, 1. 11, 2. 15, 8. LĀTJ. 3, 5, 22. — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 14.

यशस्काम् s. u. काम्.

यशस्कृत् (1. य° + कृत्) adj. *Ansehen verleihend* TS. 1, 5, 5, 4 (सकृत् VS.).

यशस्य (von 1. यशस्) 1) adj. *gaṇa* स्वर्गादि P. 5, 1, 111, Vārtt. 2. Schol. zu P. 5, 1, 39. *Ansehen gebend, ruhmvoll*: सूर्यवसिनी मनवे यशस्यै (दशस्ये VS.) Himmel und Erde TS. 1, 2, 11, 2. प्रूलगव ऀçv. Gāuj. 4, 8, 35. VS. Prāt. 8, 38. M. 1, 106. 2, 52. 3, 106. 4, 13. MBh. 1, 2309. 2, 236. R. 1, 44, 63. Suçr. 1, 3, 15. *geehrt*: अहं यशस्या धन्या च यस्यास्त्वं समुपस्थिता R. GORR. 2, 38, 33. Vgl. य° (auch R. 2, 27, 3). — 2) f. या N. zweier Pflanzen: = जीवसो und रुद्धि RĀGAn. im ÇKDr.

यशस्यु (wie oben) adj. *Gunst suchend* AV. 4, 11, 6.

यशस्वत् (wie oben) 1) adj. Schol. zu P. 5, 2, 121. 8, 2, 9. Vop. 7, 28. a) *ansehnlich, schön, herrlich, würdig* RV. 1, 9, 6. यशस्वतीरपसुवो न सत्याः 79, 1. राया 3, 16, 8. 8, 23, 27. Agni 91, 8. 10, 11, 3. 20, 9. TS. 1, 3, 5, 4. 4, 4, 12, 2. — b) *rühmlich, ehrenvoll*: पूतसुति RV. 10, 38, 1. — c) *angenehm, werth*: यवेन्दो द्यावापृथिव्योर्पशस्वान्यथाप्योपधीषु यशस्वतीः AV. 6, 38, 2. — 2) f. °वती N. pr. eines Frauenzimmers Kathās. 73, 257.

यशस्विन् (wie oben) adj. Sch. zu P. 5, 2, 121 und 1, 4, 19. 1) *ansehnlich, schön, herrlich, würdig* AV. 6, 39, 2. 19, 56, 6. Agni TS. 5, 7, 3, 3. अश्वः पशूनां यशस्वितमः TBr. 3, 8, 2. वृत्त ऀçv. Gāuj. 2, 6, 9. Çat. Br. 4, 2, 1. 10, 4, 1, 11. 11, 2, 3, 11. 14, 9, 4, 7. तेजस् ÇĀṆKH. Gāuj. 2, 2. ओषधयः KAUC. 133. अयोध्या R. 2, 71, 19. गङ्गा 1, 44, 34 (45, 30 GORR.). मर्यादां तां समुद्रस्य वेलां गत्वा यशस्विनीम् 4, 41, 26. — b) *hoch angesehen, berühmt*: von Personen KĀND. Up. 3, 13, 2. M. 3, 40. 9, 334. MBh. 1, 5888. 3, 2346. 2471. 2513. 2719. 15578. 3, 7053. R. 1, 2, 45. 4, 3. 8, 10. 2, 23, 24. 29, 17. 74, 16. R. GORR. 2, 38, 33. Spr. 1791. Kathās. 16, 22. 21, 108. 51, 70. यशस्वितम von einem Bogen und einer Person KAUSH. Up. 2, 6. — 2) f. °विनी a) Bez. einer best. Arterie Verz. d. Oxf. H. 236, a, 2 v. u. b, 8. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = वनकार्पासो ÇABDAR., = यवतिक्ता und मरुत्तयोतिष्मती RĀGAn. im ÇKDr. — c) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2628.

यशोगोपि m. N. pr. eines Scholiasten des KĀTJ. Ça.; s. Einl. S. VII. यशोग WEBER, Lit. 137.

यशोग्न (1. यशस् + घ्न) adj. f. ई *das Ansehen —, die Schönheit vernichtend* Pār. Gāuj. 1, 11, 1. den *Ruhm* vernichtend M. 8, 127. Bhāg. P. 4, 2, 10.

यशोद (1. यशस् + 1. द) 1) adj. *Ansehen —, Ruhm verleihend*. — 2) m. Quecksilber RĀGAn. im ÇKDr. — 3) f. या N. pr. a) der geistigen Tochter einer Klasse von Manen HARIV. 989. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 1 v. u. — b) der Frau des Kuhhirten Nanda, der Kṛṣṇa gleich nach seiner Geburt als Kind untergeschoben wurde, und die daher als seine Mutter angesehen wird (यशोदानन्द u. s. w. Bez. Kṛṣṇa's), HARIV. 3316. figg. 8391. Spr. 4897. VP. 503. PAÑKAV. 1, 7, 78. 3, 7, 32. 4, 1, 18. 3, 115. 8, 14. Verz. d. B. H. No. 576. 1194. Verz. d. Oxf. H. 23, a, 14. 27, a, 45. 68, b, 24. °गर्भसंभूता als Beiw. der Durgā MBh. 4, 179. — c) der Gattin Mahāvīra's und Tochter Samaravīra's Wilson, Sel. Works 1, 293.

यशोदत्त (1. यशस् + दत्त) m. N. pr. eines Mannes Lalit. ed. Calc. 201, 12.

यशोदा (1. यशस् + 2. दा) adj. *Ansehen gebend* TS. 4, 4, 6, 2. Bez. ge-
wissener Ishṭakā 5, 3, 10, 4.

यशोदेव 1) m. (1. यशस् + देव) N. pr. eines buddhistischen Bhikṣu
LALIT. ed. Calc. 1, 9. eines Sohnes des Rāmakāndra Verz. d. Oxf. H.
280, b, 12. — 2) f. ई (1. यशस् + देवी) N. pr. einer Tochter Vainatoja's
und Gattin des Brāhmanas HARIV. 1706. fg.

यशोधन (1. यशस् + धन) 1) adj. *dessen Reichthum im Ruhm besteht*,
reich an Ruhm, berühmt; von Personen RAGH. 2, 1, 3, 48, 14, 35. BHĀRAVI
bei UśéVAL. zu UṇĀDIS. 4, 190. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 8,
Cl. 27. लोके यशोधनं किञ्चित् MBH. 1, 6486. — 2) m. N. pr. eines Für-
sten KATHĀS. 91, 4. Verz. d. Oxf. H. 152, b, 38.

यशोधर (1. यशस् + धर) 1) adj. *Jm des Ruhm erhaltend* BHĀG. P. 1, 17,
31, 9, 2, 36. — 2) m. a) Bez. des 5ten Tages im bürgerlichen Monat Ind.
St. 10, 296. — b) N. pr. verschiedener Männer KATHĀS. 63, 7. RĀGA-TAR.
6, 219. 228. 250. 253. 8, 2455. des 18ten Arhant's der vergangenen
und des 19ten der zukünftigen Utsarpiṇi H. 52. 55. eines Sohnes des
Kṛṣṇa von der Rukmiṇi MBH. 13, 621 nach der Lesart der ed. Bomb.
(यशोवर ed. Calc.). — 3) f. या a) Bez. der 4ten Nacht im bürgerlichen
Monat Ind. St. 10, 296. — b) N. pr. verschiedener Frauen MBH. 1, 3788.
VP. 83, N. 6. KATHĀS. 55, 28. der Mutter Rāhula's BURN. Intr. 278. Lot.
de la b. l. 2. 104. SCHIEFFNER, Lebensb. 236 (6).

यशोधरेय m. TRIG. 1, 1, 12 fehlerhaft für यशो.

यशोधा (1. यशस् + 2. धा) adj. *Ansehen —, Ruhm verleihend* TBR. 3,
6, 8, 2. BHĀG. P. 3, 1, 38.

यशोधामन् (1. यशस् + 1. धा) n. *eine Stätte des Ruhmes* BHĀG. P. 8, 4, 4.

यशोनन्दि (1. यशस् + न) m. N. pr. eines Fürsten BHĀG. P. 12, 1, 31.

यशोभर्गिन् (von 1. यशस् + भग) adj. *ruhmreich* VS. 2, 20.

यशोभर्गिन und **यशोभग्य** ved. adj. von 1. यशस् + भग P. 4, 4, 131. fg.

यशोभद्र (1. यशस् + भद्र) m. N. pr. eines der 6 Ārutakevalin bei
den Āina H. 33. WILSON, Sol. Works 1, 336. 338. — Vgl. यशोभद्र.

यशोभृत् (1. यशस् + भृत्) adj. *Ruhm besitzend, berühmt oder Ruhm
bringend* MBH. 1, 561.

यशोमती (f. von यशोमत् und dieses von 1. यशस्) f. N. der 5ten lu-
naren Nacht Ind. St. 10, 297. — Vgl. यशोवती.

यशोमत्य m. pl. N. pr. eines Volkes MĀRK. P. 58, 46.

यशोमाधव (1. यशस् + मा) m. *eine Form* Viṣṇu's Verz. d. Oxf.
H. 148, b, 29.

यशोमित्र (1. यशस् + मित्र) m. N. pr. eines buddh. Autors BURN. Intr.
512. 563. fg. 566. 571. 574. SCHIEFFNER, Lebensb. 310 (80).

यशोराज (1. यशस् + राजन्) m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 8, 536.
561. 1119. 2842. 2846. 2908.

यशोलेखा (1. यशस् + ले) f. N. pr. einer Fürstin KATHĀS. 54, 232. 234.

यशोवति s. u. यशोवती 2).

यशोवती (f. von यशोवत् und dieses von 1. यशस्) f. N. pr. 1) vor-
schiedener Frauen RĀGA-TAR. 1, 70. HALL in der Einl. zu VĀSĀVAD. 12.
= यशोधरा LALIT. ed. Calc. 109, 2. यशवती 270, 17. — b) einer Gegend
(urspr. eines Flusses) VARĀH. BRH. S. 14, 28 (verkürzt ०वति). — 3) einer
mythischen Stadt auf dem Meru Comm. zu BHĀG. P. 5, 16, 80. — Vgl.

यशोमती.

यशोवर (1. यशस् + वर) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa von der
Rukmiṇi MBH. 13, 621. यशोवर ed. Bomb.

यशोवर्मन् (1. यशस् + व) m. N. pr. verschiedener Männer KATHĀS.
54, 153. fg. RĀGA-TAR. 4, 134. 137. fg. 705. COLEBR. Misc. Ess. 2, 299.
307. 309. 312. 314. Journ. of the Am. Or. S. 7, 26, Cl. 11; vgl. S. 36.
eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 11. Am Ende eines adj. comp.
०वर्मक KATHĀS. 54, 198.

यशोक्त् (1. यशस् + क्त्) adj. *Jm des Ruhm vernichtend* BHĀG. P. 6, 3, 38.

यशोक् (1. यशस् + क्) 1) adj. *den Ruhm raubend, Schands berei-
tend, schändend* MBH. 1, 5987. R. GORR. 2, 110, 5. घातम् R. SCHL. 2.
101, 7. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit KASHIṬ. 17, 10. 30, 15. 17. ०जित्
Boin. KAKURĀJA's 17, 11.

यष्टर und **यैष्टर** (von 1. यत् nom. ag. Verehrer, Opferer (= यत्मान
AK. 2, 7, 7. H. 817. HALĀJ. 2, 265): यष्टा देवान् RV. 2, 9, 6. अतिपात्रस्य
यष्टा 6, 32, 1. 10, 61, 17. TS. 1, 1, 42, 1. अग्निर्वै देवानां यष्टा TBR. 3, 3, 2, 6.
ohne Object MBH. 3, 511. 2451. HARIV. 298. Verz. d. Oxf. H. 33, b, 12.
59, b, 21. क्रतुसंस्त्राणाम् MBH. 5, 3918. HARIV. 13060. MĀRK. P. 120, 2.
127, 32. क्रतुशतिः HARIV. 12990. 13768. यष्टर Nir. 8, 8.

यष्टव्य (wie oben) adj. P. 8, 2, 36. Sch. *derjenige, welchem geopfert
werden muss*, MAITRĀJUP. 6, 34. MBH. 3, 511. 7, 9488. KATHĀS. 41, 18. n.
impers. zu *opfern* Nir. 8, 12. MAITRĀJUP. 6, 36. BHAG. 17, 11. MBH. 13, 5107.
HARIV. 297. 8003. BHĀG. P. 3, 29, 10. 4, 14, 6. MĀRK. P. 35, 56. 123, 58.
PAÑĀT. 167, 1. BHĀG. P. 10, 71, 3. मुनिश्रिता मतिं कृत्वा यष्टव्ये zu *opfern*
R. 1, 8, 3. — Vgl. सु.

1. यष्टि (von यम्, यक्) UśéVAL. zu UṇĀDIS. 4, 179. m. (dieses nicht zu
belegen) und f. AK. 3, 6, 38. SIDDH. K. 251, a, 12. auch यष्टी f. गात्रा
वह्नादि zu P. 4, 1, 45. 1) *Stab, Stock, Keule, Flaggenstock* AK. 2, 8, 38.
H. 783. 774. an. 2, 96. MRD. 1. 25. HALĀJ. 4, 41. 2, 308. 321. CAT. Br. 14.
9, 8, 7. KAUSH. UP. 4, 19. वेणुं CAT. Br. 2, 6, 2, 17. KĀTJ. CR. 5, 10, 21. प-
लाशः KAUC. 18. 39. 47. वेत्रं CAT. 100. वेणवो M. 4, 36. MBH. 1, 2350.
14, 1253. M. 3, 99. MBH. 1, 5464. 3, 16836. 5, 572. 5184. 6, 2776. 7, 6432.
शनिर्वद्युत्थानम् Spr. 1613. गतिरपि तया यष्टिशरणा 4963. SŪRJAS. 13, 20.
Schol. zu 7, 10. VARĀH. BRH. S. 103, 13. KATHĀS. 3, 47. 60, 173. fg. CAT. 9.
39. DAÇAK. in BENF. Chr. 187, 4. PAÑĀT. III, 179. 103, 19. 261, 12. Verz.
d. Oxf. H. 129, b, 4. घनाकारासु यष्टियु HARIV. 4019. VARĀH. BRH. S. 43.
8. 21. 24. 28. 72, 4. — 2) *Stengel*: स्तुपष्टिलता यथा HARIV. 4193. R. 7.
37, 4, 28. कर्षिकारं 3, 79, 30. VIKR. 44. चूतं KUMĀRAS. 6, 2. कदम्बं
UTTARARĀMAK. 63, 7 (81, 5). — 3) भुजं (यष्टि m. = भुजदण्डक MRD.) *ein
schlanker Arm* RAGH. 11, 17. यष्टं *ein schlanker Leib* MBH. 2, 2228. HA-
RIV. 8387. RAGH. 14, 27. KUMĀRAS. 1, 31. Spr. 991. 1634. KĀURAP. 6. गात्र
(s. auch bes.) dass. HARIV. 8432. शरीरं dass. RAGH. 6, 65. — 4) अस्त्रं
Klinge eines Schwertes VARĀH. BRH. S. 30, 6. — 5) *Perlschnur* H. 661.
H. an. = कार्लता (woraus WILSON zwei Bedd. macht) MRD. = तत्तु
Schnur ÇABDAM. im ÇKDR. मुक्तामयी RAGH. 13, 54. मणिं VIKR. 31. KU-
MĀRAS. 3, 8. HALĀJ. 2, 408. Vgl. कारं. — 6) *ein bes. Perlenschnur* VA-
RĀH. BRH. S. 81, 36. — 7) = यष्टिमधुका, मधुका *Süssholz* MRD. RATNAM.
57. Suçr. 2, 21, 14. = मधुयष्टि H. an. = भार्गी *Clerodendrum Siphonan-*

thus R. Br. H. an. Med. यष्टि = यष्टिमधु BḥAV. im ÇKDr. — Vgl. केतु°, को°, गात्र°, चाप°, सुला°, त्रि°, ध्रुव°, घन°, नाग°, ब्रह्म°, ब्राह्मणयष्टी (u. ब्राह्मणयष्टिका), भारयष्टि, वास°, कूर°.

2. यष्टि f. nom. act. von 1. यञ् P. 3, 3, 110, Sch. wohl fehlerhaft für इष्टि.

यष्टिक (von 1. यष्टि) 1) m. ein best. Wasservogel, = बलकुङ्कुर ÇABDAR. im ÇKDr.; vgl. कोयष्टि. — 2) f. यष्टिका a) Stab ÇABDAR. im ÇKDr. Suçr. 1, 171, 21. ममान्धस्यान्धयष्टिका R. GORR. 2, 66, 23. — b) ein best. Perlenschmuck ĠATĀDH. im ÇKDr. — c) ein länglicher Teich TRIK. 1, 2, 28. — d) Süßholz ÇABDAR. im ÇKDr. RATNAM. 37. Suçr. 2, 47, 10. 34, 16. 324, 8. — Vgl. एकयष्टिका, नील°, ब्राह्मण°.

यष्टिगृह (1. य° + गृह्) n. N. pr. einer Oertlichkeit HALL in der Einl. zu VĀSĀVAD. 13.

यष्टिग्रह (1. य° + ग्रह्) adj. einen Stab tragend P. 3, 2, 9, VĀRTT. 1.

यष्टिनिवास (1. य° + नि°) m. ein aus aufgerichteten Stangen bestehendes Taubenhaus RAGH. 16, 14. — Vgl. वासयष्टि.

यष्टिप्राण (1. य° + प्राण) adj. dessen Kraft im Stabe liegt, ohne Stab Nichts vermögend MBH. 1, 5419.

यष्टिमधु (1. य° + मधु) n. Süßholz HALĀS. 2, 460.

यष्टिमधुका f. dass. AK. 2, 4, 2, 28.

यष्टिमत् (von 1. यष्टि) adj. mit einem Stocke (Flaggenstocke) versehen: शक्तीकानक° (das suff. gehört zum ganzen comp.) von einem Wagen gesagt MBH. 13, 2784.

यष्टियन्त्र (1. य° + यन्त्र) n. ein best. astronomisches Instrument Schol. zu ŚRĪJAS. 13, 20. WEBER, Nax. 1, 314.

यष्टी s. u. 1. यष्टि.

यष्टोक n. = यष्टिमधु Süßholz RĪĠAN. im ÇKDr.

यष्टीपुष्प (य° + पुष्प) m. Putranjiva (पुत्रंजीव) Roxburghii Wall. BḥAV. im ÇKDr.

यष्टीमधु und °मधुका n. = यष्टिमधु Süßholz RATNAM. 37. Suçr. 1, 18, 16. 60, 15. 158, 7. 2, 137, 13.

यष्ट्याह (1. यष्टि + आह) und यष्ट्याहय (1. यष्टि + आ°) m. dass. RATNAM. 37. Suçr. 1, 38, 1. 94, 7. 2, 126, 9. 222, 6.

यष्ट्रस्क (?) m. pl. N. pr. eines Volkes TRIK. 2, 1, 9.

यस्, यस्यति (प्रयत्ने Dhātup. 26, 101) und यसति P. 3, 1, 71. VOP. 8, 67. 11, 5. 1) sprudeln (von siedender Flüssigkeit), Schaum auswerfen (vgl. येयुः तर्पयस्तु चूर्णमित्रौ इव RV. 7, 104, 2. — 2) sich's heiss werden lassen, sich abmühen; mit dat. eines nom. act.: तन्मुखेन्दुर्ममासूनां कुर्यायेव यस्यति (v. l. für कल्पते) Spr. 4330.

— यव, davon यवयार्स m. etwa Abspannung TS. 1, 4, 25, 1.

— या, यापस्यति sich's heiss werden lassen, sich anstrengen: रामाभियेकार्थमिहापस्यसि (अभियेकार्थे ed. Bomb.) R. 2, 14, 62. पिपठार्थमापस्यतः (Conj. für यापस्यतः) Spr. 4075. यात्मार्यमापस्य MĀRK. P. 34, 12. ermüden: नापस्यसि तपस्यतो BHATT. 6, 69. नापयास द्विषा देहैः 14, 104. न चापसत् 15, 54. — यापस्त = तैजित, तित TRIK. 3, 3, 149. H. an. 3, 248. MED. I. 93. = क्लेशित, क्रुद (कुपित), कृत H. an. MED. 1) angefach: अनलः पवनापस्तः HARIV. 5522. — 2) angestrengt, sich anstrengend MBH. 7, 1360 (ed. Bomb. आसाय st. आपस्तो). MĀRK. P. 109, 52. परमापस्त R. GORR. 1, 55, 19. आपस्त नयन (= कोपप्रसारितनेत्र NILAK.) so v. a. die

Augen aufreissend HARIV. 4756. अनापस्तानना so v. a. das Gesicht nicht verziehend MĀRK. P. 82, 49. अनापस्त wobel man sich nicht anstrengt BḥAV. P. 14, 28, 28. अनापस्तम् adv. ruhig (= अकर्मशान्तरम् NILAK.) HARIV. 16160. — 3) ermüdet, erschlaft; niedergeschlagen: मथनापस्तैर्वाकुभिः Spr. 767. KĪLĀND. UP. 5, 3, 4. HARIV. 4761. 15218. R. 2, 20, 8. 30, 22. परमापस्त 37, 16 (परमापस्त ed. Bomb.). 3, 40, 11. 6, 19, 85. 87, 28. 7, 99, 4. आपस्तमनम् 2, 114, 34. नित्यापस्त für immer erschlaft so v. a. todt MBH. 13, 26. — Vgl. आपास, आपासिन्. — caus. angeblich stets med. P. 1, 3, 89. VOP. 23, 58. anstrengen, ermüden, quälen, peinigen: न चापासयेच्छरीरम् Suçr. 1, 367, 3. नापासयामि भर्तारं कुटुम्बार्थं MBH. 13, 5876. येनातिमात्रमात्मानमापासयसि HARIV. 7084. KATHĀS. 117, 93. im Prākṛit VIKR. 16, 16. MĀLAV. 32, 7. काकिनापासिता भृशम् R. 2, 96, 39 (108, 38 GORR.). pass. sich abhürmen, sich quälen: मन्निमित्तं च — कश्चिद्रायवः। अल्पमापास्यते रामो विदेशे R. 5, 33, 36. einen Bogen anstrengen so v. a. häufig in Bewegung setzen: अनापासितकार्मुक Spr. 912. so v. a. verkümmern, schmälern: नापासयत् (= नोपयीत्यसि स्म) कृतवो ऽन्योऽन्यसंपदः BHATT. 8, 61.

— समा, partic. °यस्त hart bedrängt: शरीय° R. 8, 36, 48.

— उद् s. उग्रास.

— नि, नियस्य MBH. 9, 3586 fehlerhaft für नियस्य (so die ed. Bomb.).

— निम् s. निर्पास.

— प्र, °यस्यति P. 3, 1, 71, Sch. VOP. 8, 67. 11, 5. 1) partic. प्रयस्त überwallend: उवा चिदिन्द्र येपेत्ती प्रयस्ता केनमस्यति RV. 3, 53, 22. प्रयस्यत्ती, प्रयस्ता in's Wallen gerathend, im Wallen befindlich AV. 12, 8, 31. प्रयस्त = सुमस्कृत schmackhaft zubereitet (gut gekocht) AK. 2, 9, 45. II. 411. — 2) sich bemühen: पुनः पुनः प्रायसदुत्खाप सः NAIKH. 1, 125. प्रयस्त sich bemühend, eifrig ÇĀK. 75. — Vgl. प्रयास, प्रायास. — caus. partic. प्रयासित n. Anstrengung, Bemühung MĀLATIM. 153, 6.

— वि s. विपास.

— सम्, संयस्यति und संयसति P. 3, 1, 72. VOP. 8, 67. 11, 5. — Vgl. संयास.

यस्क (von यस्) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen P. 2, 4, 63. VOP. 7, 14. ĀÇV. ÇR. 12, 10. SĀṢSK. K. 183, a, 10. यस्का गैरितिताः N. einer Schule KĀTH. in Ind. St. 3, 453. 475. fg. 2, 245. fg.

यस्मात् (abl. von 1. य) conj. weil, da; mit entsprechendem तस्मात् M. 3, 78. 102. 7, 5. 199. 9, 138. 10, 72. Spr. 1372. 2418. R. GORR. 1, 46, 22. DAÇ. 2, 53. SĀṢSKJAK. 33. ततस् MĀRK. P. 16, 37. तद् Dhātup. in LA. 77, 4. तेन MBH. 3, 6093. DAÇ. 2, 24. अतस् R. GORR. 1, 1, 22. RAGH. 1, 77. 16, 74. KATHĀS. 55, 178. ohne correlative Partikel JĀṢN. 1, 334. R. 1, 20, 19. 48, 27. 66, 10. SĀṢSKJAK. 37. Spr. 1491. 3328. KATHĀS. 34, 26. 53, 83. 56, 7. 61, 312. RĪĠA-TAR. 4, 363. VRT. in LA. (III) 3, 15. da so v. a. dass: किं परित्यक्ता त्वयाहम् — यस्माद्राजभटा मां हि नयन्ति R. 1, 54, 8. इच्छति त्वं विनश्यत्तं रामं लक्ष्मणं मत्कृते। न मे शुश्रूषते वाक्यं यस्मादभिरुक्तं मया ॥ R. 3, 51, 11.

यस्य (von यस्) adj. = वध्य (Schol.) zu tödten, dem Tode verfallen; davon nom. abstr. °त्व n. BHATT. 6, 49.

यैह m. oder यैहस् n. Wasser NAIKH. 1, 12. Kraft 2, 9.

यैह adj. = महत् gross nach ŚĪL.: विश्वे त इन्द्र पूतनायवो यैहो नि वृता इव येमिरे RV. 8, 4, 5. m. = अपत्य KīND NAIKH. 2, 2. Agni heisst

सकसो यङ्कः RV. 8, 49, 18. sonst stets im voc. 1, 26, 10. 74, 5. 79, 4. 8, 73, 5.

यङ्क adj. (f. ई) nach Naigh. 3, 8 so v. a. मङ्कत् gross; etwa in fortwährender Bewegung oder Thätigkeit befindlich, rastlos; continuus, beständig; von Gewässern u. dgl. beständig fließend, jugts. So heisst Agni RV. 1, 36, 1. 3, 1, 12. 2, 9, 3, 8. पाति यङ्कश्चरणं सूर्यस्य 5, 5, 28, 4. 4, 5, 2, 7, 11. 5, 16, 4. 7, 6, 5, 8, 2. 10, 92, 2. 110, 3. Rudra 8, 13, 24. Soma: अभि प्रियाणि पवते घनैरहितो नामानि यङ्को अधि येषु वर्धते 9, 75, 1. वृषो उडुके पयसि यङ्को अदितिरदोभ्यः 10, 11, 1. यङ्को इव प्र वयामुज्जिह्वानाः प्र भानवः सिद्धते नाकमच्छ 5, 1, 1. मनस् 8, 13, 20. 4, 5, 6. गिरः 1, 89, 4. सूर्यं कुरितः सप्त यङ्कैर्विकृति 4, 13, 3. आपः 5, 29, 2. ध्रुवनीः 10, 99, 4. सप्त स्रवतः 1, 71, 7. ऊर्मयः 4, 58, 7. नद्यः 9, 92, 4. — f. pl. fließendes Wasser Naigh. 1, 15. यङ्कघोषपंधीयु वितु 7, 56, 22. 70, 3. सप्त 1, 72, 8. 3, 1, 4. दिवः 6, 9, 2, 35, 9, 14; vgl. 9, 33, 5. — du.: यङ्को कृतस्य मातरं Bez. von Tag und Nacht, Himmel und Erde RV. 1, 142, 7. 5, 5, 6. 41, 7. — 6, 17, 7. 10, 59, 8 (vgl. 93, 1); vielleicht die beiden Hände 9, 102, 7. — यङ्क Uṅādis. 1, 154. m. = यजमान Uḡgval.

यङ्कत् adj. f. यङ्कती so v. a. यङ्क. आपः RV. 1, 103, 11. 9, 113, 8.

1. या, याति Dhātup. 24, 41. partic. यात्, gen. यातसु; याहि; अयुम् und अयान् P. 3, 4, 141, Sch.; ययौ, ययाथ, ययिम 6, 1, 196, Sch. 7, 2, 61, Sch., vod. ययै 2. pl.; ययिर्वसु; अयासीत् P. 7, 2, 73. अयासुम्, यासित्, यासिष्ठम्, यासीष्ट 2. pl.; यास्यति, याता P. 7, 2, 61, Sch.; aus metrischen Rücksichten auch med.; infin. यातुम् यातवे, यातवै (P. 3, 4, 9). 1) fahren (in weiterem Sinne), gehen, ziehen, marschieren; überh. sich in Bewegung setzen, reisen; fortgehen: यद् याति मरुतः RV. 1, 37, 13. अयं वातो यत्त-रित्तेण याति 161, 14. आशुनिश्चिद्यान् 2, 38, 3. रथेन 6, 62, 10. प्रुची ते चक्रे यात्याः 10, 83, 12. नृकि स्थूयितुश्चा यातमस्ति einspännig ist nicht ordentlich gefahren 131, 3. नावेव यातम् 3, 32, 14. 33, 2. इन्द्रेण यात्र स-रथम् 60, 4. याहि राज्ञेवामवौ होत 4, 1, 1. इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राज्ञो des Reisigen und des Rastenden 1, 32, 15. 4, 23, 8. निपत्तो यातो अध्वना 8, 72, 6. श्लोको न याताम् 10, 12, 5. अरिष्टो याति प्रथमः सिपासन् 5, 31, 1. 61, 2. मित्रस्य यातो यथा 64, 3. पन्थां सूर्यस्य यातवे 8, 7, 8. AV. 13, 1, 21. 2, 28. 12, 1, 47. कुरितो यातवै रथे वृक्षोर्युक्त 13, 2, 8. Ait. Br. 4, 27. यथैकतश्चक्रेण यायातादक्तत् 5, 30. Cat. Br. 13, 3, 3, 9. प्राये यस्तस्यामानो यात् 1, 3, 1, 12. 5, 5, 2, 3. Kāṇ. Ch. 7, 9, 18. 15, 6, 16. — यातो दृष्टश्रुयातं द्वापरम् MBh. 3, 2289. R. 1, 5, 2. 2, 33, 6. 58, 6. वेगवाचाघवो ययौ 3, 50, 5. अन्वगययौ Ragh. 2, 16. fg. 3, 25. अयतो लक्ष्मणः यातः R. 2, 59, 4. यतो यास्ये सानुगा यातु मामनु Bhāg. P. 9, 18, 28. तस्यानुपदं ययौ Ver. in LA. (III) 25, 8. तथा यातं (impers.) यच्च नितम्बयोर्गुह्यतया मन्दम् Çāk. 33. ये-नास्य पितरो याता येन याताः पितामहाः। तेन यायात्सतां मार्गम् M. 4, 178. उत्पत्य नभसा ययौ Kathās. 18, 165. रथेन P. 8, 1, 60, Sch. यानेन खरयुक्तेन R. 2, 69, 18. येन (विमानेन) यामि विहायसा 3, 54, 6. संयच्छ वाजिनो रश्मी-न्सूत याहि शनैः शनैः 2, 40, 22. 32. 70, 29. वृक्षि शिविकामन्ये यास्यन्ये शिविकागताः Spr. 4699. प्रवमानो ययावध्यौ Kathās. 52, 329. नोदके श-कटं याति Spr. 2345. एष याति शिवः पन्थाः MBh. 3, 2824. शिरा याति die Adorn laufen Varāh. Bhā. S. 54, 62. von der Bewegung der Ge- stirne (यात gegangen, stehend) 4, 5, 18, 1. 2. 24, 29. कुटिलं याता (उत्क्ता) 33, 29. hingehen Hariv. 10067 (med.). kommen: नो याति मित्राणि च Spr. 5381. marschieren, gegen den Feind ziehen M. 7, 183. gehen, auf-

brechen, fortgehen, sich entfernen MBh. 3, 2760. 2793. 5, 7387. R. 1, 17, 32. Çāk. 81. भूय आयाहि याहि Spr. 1579. याताः किं न मिलति 2463. यातु यातु किमनेन तिष्ठता 2464. Mārk. 33, 10. Ragh. 3, 67. Kathās. 11, 28. 18, 35. Bhāg. P. 3, 1, 16. 16, 29. आश्रममण्डलात् R. 3, 48, 6. कर्म्यतः Spr. 405. Kathās. 52, 229. विमुखो ऽर्धो न याति मे 41, 18. अर्थिनाम् u. s. w. पराश्रयः। यो न याति Spr. 3601. मृतं शरीरमुत्सृज्य — विमुखा वा-न्धवा याति M. 4, 241. यात gegangen, fortgegangen MBh. 3, 2297. R. 4, 54, 21. 5, 89, 16. Bhāg. P. 9, 20, 38. पलाय्य या flichen Kathās. 12, 114. 48, 87. 90. तेनैव यातः पथा entschlüpfte (eine Schlange) Spr. 2012. जीव-शैव न यास्यति lebendig entkommen R. 3, 56, 11. 6, 85, 11 (med.). द्रुतता मानवाः सर्वे याता यास्यति याति च zu Grunde gehen Spr. 1303. 2070. स वै देहस्तु पारव्यो भङ्गुरो यात्युपैति च Bhāg. P. 7, 7, 43. यात्येतस्य हि नासवः entfliehen Kathās. 25, 143. तेन प्राणा न याति मे 56, 156. Pāṇāt. 70, 6. अथयं यातारश्चितरमुपित्वापि विषयाः von dannen gehen Spr. 243. धनानि भयति याति 3129. 1399. शशिना सह याति कैमुतो 2970. (अर्थः) अन्वयास्माकं प्राणैः सह यास्यति Pāṇāt. 97, 14. भयं मरुन्मद्भूयात् याति वै R. 2, 69, 21. ययौ तेजस्वती देव्या मनसश्च महाश्वरः Kathās. 18, 120. 29, 167. यातविवेक Sarvadarśanas. 101, 4. वहिस् hinausgehen Ka- thās. 28, 143. Spr. 5337. Bhāg. P. 4, 29, 8. अथश्च hinuntergehen, sinken 3, 30, 11. Spr. 2463. स्वस्ति mit heiler Haut davonkommen Bhāg. P. 3, 18, 3. तेमेण dass. Spr. 734. एषाउशस् in Stücke gehen, entzweigen Kathās. 57, 46. 77, 92. दलशस् dass. 19, 109. शतधा in hundred Stücke gehen 61, 315. स-रुक्षधा in tausend Stücke gehen MBh. 7, 2534. यात्राम् einen Marsch unternehmen, aufbrechen M. 7, 182. R. 2, 72, 27. गतिम् einen Weg gehen, — einschlagen: यो प्रूरा गतिं याति so v. a. wohin sie gelangen Daç. 2. 40. गतिं मुनेर्यामि Bhāg. P. 6, 11, 21. यामः स्वपुण्यविजितां गतिम् Bhāṭṭ. 4, 6. परमां गतिम् M. 6, 93. परां गतिम् R. Einl. 2. अथोगतिम् M. 3, 17, 52. दण्ड्यदेन तं मार्गं यायात् marschire M. 7, 187. रथेन ययौ मार्गम् Ragh. 2, 72. अध्वानम् R. 2, 49, 16. पन्थानम् 56, 4. स पन्थाश्चित्रकूटस्य यातः सुव-कुलो मया 33, 9. मरुर्पयाते पथि gewandelt 60, 22. पूर्वपामानुपूर्व्येण यातं वर्तमानुयामके MBh. 1, 7246. पद्वयोम् Bhāg. P. 7, 14, 1. अथे याति रथस्य रेणुपद्वयो चूणभिवत्तो घनाः Vikr. 4. यात n. Gang, incessus: मम यात-मनुवर्तमान् एतं AV. 3, 8, 6. 10, 8, 8. Varāh. Bhā. S. 68, 115. 86, 6 (oft mit यान verwechselt): der Ort, wo Jmd gegangen ist: इदं यातं रमापते: Vor. 26, 130. — 2) verstreichen, vergehen, verlaufen, verfließen (von der Zeit): चतुर्दश हि वर्षाणि — तणाभूतानि यास्यति R. 2, 52, 52. 3, 22, 12. 7, 99, 19. Spr. 309. 421. 1138. 2432. Kathās. 1, 63. 31, 173. 46, 29. Rāga-Tar. 1, 193. 244. 3, 364. Kācraç. 37. त्रसा यात्युत्तमं यौवनम् Spr. 311. आयुर्याति दिने दिने 4938. यात्रास्वेव वयो ययौ Rāga-Tar. 4, 131. यात verstrichen u. s. w. Hariv. 7711. R. 2, 33, 2. 4, 49, 7. Spr. 193. 2070. Varāh. Bhā. S. 77, 3. Kathās. 18, 206. 20, 72. 22, 98. 24, 170. 43, 317. 51, 185. 52, 30. Rāga-Tar. 1, 52. Mārk. P. 110, 30. Bhāṭṭ. 7, 89. यातं वयः Verz. d. Oxf. H. 130, b, 6. नवमो ऽङ्कः der 9te Act ist zu Ende 143, b, No. 293. यातम-नागतं च das Vergangene und das Zukünftige Varāh. Bhā. S. 68, 1. — 3) gehen so v. a. auf eine best. Entfernung (acc.) reichen, sich erstrecken: पञ्च (योजनानि) अर्धद्वानां गर्जितं याति शब्दः Varāh. Bhā. S. 30, 32. für eine best. Zeit (acc.) hinreichen: मासमेको नरो याति द्वौ मासौ मृगसूकरो Hir. I, 158. — 4) gehen so v. a. von Stellen gehen, gelingen, zu Stande

kommen: एतत्तपसा न याति न चेष्यया निर्वपणाद्कादा Bha. P. 5, 12, 12. — 5) *verfahren, sich benehmen*: नैवमन्याः स्त्रियो याति MBh. 4, 77. — 6) *gehen —, kommen —, sich begeben —, fahren —, reisen —, gelangen zu, nach, in; marschieren gegen*; die Ergänzung oder nähere Bestimmung a) im acc.: कं पाथ RV. 1, 39, 1. ययौ वै ह्यरादनसा रथेन 3, 33, 9. वर्तिः 7, 40, 5. स प्रीतो याति वार्यम् 5, 6, 3. 81, 4. सोमयेयम् 6, 40, 4. 7, 28, 2. छाजिम् Vāṭsk. 5, 8. AV. 2, 12, 7. — कुपितम् MBh. 3, 2290. 2293. 2714. विदर्भा यातुमिच्छामि दमपत्याः स्वयंवरम् 2772. 2827. fg. 3, 3028. 5, 5977. 7099. 12, 6352 (mod.). Hariv. 7396 (mod.). R. 1, 1, 85. 2, 5, 21. 34, 35. 50, 1. 5, 89, 27 (mod.). अहं यास्ये रणाजिर्म् 6, 34, 16. संकेतम् AK. 2, 6, 2, 10. पतिगृहम् Çāk. 84. Megh. 34. Spr. 4406. 4544. Kathās. 18, 80. 40, 89. तीर्थानि 52, 239. Bha. P. 5, 13, 1. Mārk. P. 109, 30 (act. und med.). Pāṇīn. 1, 2, 75. दारका याताः Hariv. 8029. Spr. 2462. Bha. P. 6, 1, 58. प्रवक्ष्येन सः — पारमम्बुनिधेर्ययो Kathās. 18, 306. यास्ये परं पारं महे-
दधेः R. 5, 1, 83. Varāh. Brh. S. 104, 60. दिवम् M. 11, 240. R. 1, 53, 18. 58, 18. 60, 24. त्रिदिवम् M. 9, 253. R. 7, 30, 48 (mod.). यास्ये त्रिविष्टपम् Bha. P. 4, 12, 31. स्वर्गम् M. 7, 89. स्वः 53. नरकम् 3, 172. 249. 4, 87. रसातलम्, भुवम् Bha. P. 9, 9, 4. 5. 10, 49, 19 (mod.). सर्वतिदिशम् MBh. 3, 2658. शिरसा च मही ययौ so v. a. *verneigte sich bis zur Erde* R. 1, 9, 67 (65 Gorr.). पौरो ते याम मूर्धभिः Hariv. 4814. नदी मगधान्ययौ R. 1, 34, 9. यात्येव यमुना पूर्णा समुद्रम् Spr. 3426. इमेकपदी याति मम तं पि-
तुराश्रमम् R. Gorr. 2, 63, 40. अस्ति मातुः Kathās. 18, 223. यो यो योनिम् M. 12, 53. Bha. P. 6, 17, 15. 7, 1, 37. दृष्टियम् *zu Gesicht kommen* Va-
rāh. Brh. S. 54, 20. लोचनपथम् Spr. 1246. अदर्शनपथम् *unsichtbar wer-
den* MBh. 3, 1744. दृग्गोचरम् Rāga-Tar. 6, 320. कर्तुं याति गोचरम् Spr. 3346. अगोचरं नयन्त्योः *den Augen entschwinden* Vikr. 72. यायादरिपुरम्
marschire gegen M. 7, 181. 185. विषयं परस्य Kām. Nit. 15, 4. परम्
gegen den Feind 1. 11, 3. 10. तमेव याति प्रियाम् *gehe zu* Spr. 688. H. 529. हरिम् Bha. P. 5, 12, 6. 5, 9. कैसल्यो शरणं यामः R. 2, 78, 15. 3, 53, 48. Bha. P. 9, 7, 7. MBh. 3, 2845. शत्रुकुस्तम् *in die Hand des Fein-
des gerathen* Bha. P. 5, 60. कर्णौ *zu Ohren kommen* Spr. 4007. *auf Jmd
stossen* 3882. *von der Bewegung der Gestirne nach einer best. Richtung
hin*: स्नादक्षम् — यात्सु चित्रशिखण्डिषु Rāga-Tar. 1, 55. अस्तं यात्या-
दित्ये Ācy. Gbh. 2, 6, 14. M. 4, 37. Varāh. Brh. S. 39, 4. यात्यस्तशिखरं
पतिरोषधीनाम् Çāk. 77. हिमकरे याते स्थाणुदिशम् Varāh. Brh. S. 24, 33.
28, 1. 104, 36. 43. दक्षुर्नयात *stehend in* 10, 19. — अस्तम् *an's Ende zu
stehen kommen* RV. Prāt. 12, 1. *zu Ende kommen* Çāk. 139, v. 1. Ragh. 3, 21. यायाथ त्वं द्विपामस्तं भूयो यातासि चासकृत् so v. a. *fertig werden mit*
Bha. P. 9, 47. — b) *im loc.*: पुनरेव याति राज्ञः सकाशे R. 2, 52, 12. याता
गङ्गायाम् Bha. P. 9, 16, 2. वृत्ते Vet. in LA. (III) 4, 4. कीर्तिश्च ते ऽतुला
वत्स त्रिषु लोकेषु यास्यति MBh. 13, 1937. तस्यां तस्य — च मनो ययौ
Kathās. 32, 148. चक्रं कोरे यातम् *in die Hand gelangt* Hariv. 8905. तत्र
MBh. 1, 6194. 4, 444. R. 1, 33, 6. अन्यत्र Kathās. 52, 232. क्व MBh. 3, 2240.
2530. प्रिया नान्या वतो मे ऽस्तीति यदि माम् । त्वमवोचः क्व तस्यात्म् so
v. a. *was ist daraus geworden? wie steht es damit?* Hariv. 7121. — c) *im dat.*: ययतुः स्वनिवेशायोमे वले Kathās. 47, 92. न देवाय न विप्राय न
बन्धुभ्यो न चात्माने । कृपास्य धनं याति so v. a. *zu Gute kommen* Spr.
1399. फलेभ्यः *nach Früchten gehen* P. 2, 3, 14, Sch. रामलक्ष्मणाशाय

zum Verderben von R. 3, 56, 23. कुशेध्माकरपाय Ragh. 14, 70. तपसे *um
sich zu kastieren* R. 1, 46, 7. — d) *im acc. mit प्रति*: देलेव मुकुरायाति
याति चैव सभा प्रति MBh. 3, 2359. अयं स रथ आयाति यो ऽयासीत्पाण्ड-
वान्प्रति 5, 1803. Kathās. 24, 252. तदा यायाद्रिपुं प्रति M. 7, 171. — e) *im
infl.*: कृत्तं द्रष्टुम् Vop. 26, 200. विगारितुं यामुनमम्बु Bha. P. 3, 39. da-
neben noch ein acc. des Ortes: उद्यानानि — सायाङ्गे क्रीडितुं याति कु-
मार्यः Spr. 4406. Rāga-Tar. 5, 48. 6, 186. Bha. P. 7, 53. — 7) *an eine Be-
schäftigung gehen, in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss kommen,
— gerathen; theilhaft werden, erlangen; mit acc.*: सर्गव्यापारम् Kumā-
ras. 2, 54. मृगयाम् R. 4, 17, 18. Bha. P. 9, 20, 6. अत्यो दशाम् Pāṇīn. 70, 5. अमरमिथुनप्रेतपापीयामवस्थाम् Megh. 18. वशम् *in die Gewalt Jmds
(gen.) kommen* R. 3, 62, 14. Varāh. Brh. S. 34, 17. प्रकृतिम् *zu seiner
Natur zurückkehren* Spr. 3144. MBh. 3, 8826. निद्राम् *einschlafen* Spr.
2475. Kathās. 12, 109. 18, 191. स्वापम् Bha. P. 10, 51, 23. निधनम् *den
Tod finden* Spr. 3310. Varāh. Brh. S. 24, 33. विक्रियाम् Spr. 3266. दर्शनम्
sichtbar werden Varāh. Brh. S. 11, 42. 58, 1. Bha. P. 1, 6, 34. घालोकम्
dass. Varāh. Brh. S. 47, 10. गर्हणाम् M. 2, 80. संसर्गम् 11, 181. संपर्कम्
Vikr. 13. उदयम् *aufgehen* (von Gestirnen) Varāh. Brh. S. 8, 27. 11, 17.
विस्मयम् MBh. 3, 2795. R. 1, 2, 1. मोक्षम् Bha. P. 4, 35. प्रसादम् Pāṇīn. 67, 8. प्रवोधम् 37, 20. विषादम् Kathās. 52, 209. उपतापम् Varāh. Brh. S. 10, 12. 14. पाकम् 32, 23. संप्रयोगम् 78, 25. खेदम् Rāga-Tar. 4, 691. परा-
भ्रमम् Spr. 4871. क्षयम् MBh. 3, 8840. R. 1, 64, 20. 3, 62, 14. Varāh. Brh. S. 10, 11. 14, 32. 46, 78. 93, 2. Kathās. 18, 269. विनाशम् R. 2, 44, 13. वि-
लयम् Spr. 1371. संस्थितिम् M. 6, 90. ध्यातिम् MBh. 3, 8273. निर्वृतिम्
R. 3, 71, 7. समुन्नतिम् Spr. 3107. निष्पत्तिम् Varāh. Brh. S. 8, 13. प्रौढिम्
Kathās. 14, 63. तृप्तिम् Mārk. P. 61, 30. वृद्धिम् Vop. 2, 11. Varāh. Brh. S. 4, 32. हृत्यम् *Botendienst thun* RV. 1, 74, 7. 6, 58, 3. 7, 9, 5. काठिन्यम्
Varāh. Brh. S. 21, 34. कालुष्यम् Kathās. 19, 95. लाघवम् Bha. P. 2, 35.
Çrut. (Br.) 4. उदात्तश्रुतिताम् RV. Prāt. 3, 11. अनुकलताम् M. 3, 63. 5, 35.
50, 11, 25. 12, 9. 40. 68. 70. MBh. 3, 3066. 5, 7148. R. Gorr. 2, 33, 24. 3,
61, 44. Rt. 1, 2. 9. Megh. 94. Ragh. 3, 26. 5, 71. 9, 32. 12, 11. Spr. 689.
1979. 2042, v. 1. 2795. Varāh. Brh. S. 5, 1. 12, 17. 42, 10. 75, 4. 78, 20.
79, 39. 104, 57. Kathās. 18, 262. 53, 35. Rāga-Tar. 3, 318. 6, 180. Prabh. 70, 3. यास्यत्याख्या भरत इति Çāk. 492. स्थानधंशम् Spr. 2807. अन्यत् (so
die v. l.) Çvetāçv. Up. 6, 4. अनुकृत्यम् Bha. P. 1, 12, 28. यो ऽश्चविद्या-
मयान्नलात् *empfangen —, lernen von* 9, 9, 17. उत्सवादुत्सवम् *ein Fest
nach dem andern erleben* Kathās. 30, 218. — 8) *intre* (feminam), *mit
acc.*: स्त्रियम् MBh. 13, 4518. आत्मतनयो प्रज्ञानयो ऽयासीत् Prabh. 8, 3.
— 9) *angehen, anfehen*; *mit dopp. acc.* RV. 1, 24, 11. 58, 7. तदौ यामि
द्रविणाम् 5, 54, 15. भगवन्तयो अयं याति रत्नम् 7, 38, 7. 8, 3, 9. 27, 1. यन्त्रा
यामि दृष्टिं तत्रः 10, 47, 8. 8, 50, 6. 62, 6. — 10) *hinter Etwas kommen,
erkennen*: तथास्य चित्तं ह्यपि संवितर्कयन्नर्षभस्यास्य न यामि तन्नतः
MBh. 4, 234. — 11) यातु so v. a. *dem sei wie ihm wolle* Hit. 101, 18.
128, 9. — 12) यात fehlerhaft für ज्ञात *in यातमन्यु* MBh. 15, 509. ज्ञात°
ed. Bomb. — Vgl. 3. इ und गम्.

— *caus.* यापयति 1) *Jmd gehen heissen, aufbrechen lassen, entlassen*
Bha. P. 10, 58, 52. 84, 68. *zu einem Marsche veranlassen* Kām. Nit. 11, 35. दृष्टिम् *den Blick gehen lassen, — richten*: दृष्टिं पथिकः क्व याप-

यतु (v. l. für पातयतु) Spr. 491. *vertreiben, verscheuchen*: मद्यापितल-
ज्ञा RAGH. 9, 27. *hindern* (eine Krankheit) Suç. 1, 30, 21. — 2) *verstre-
hen lassen; subringen* (eine Zelt): नापं यापयितुं (so die ed. Bomb.) का-
लो विद्यते माधव क्वचित् MBH. 6, 4334. (रात्रिम्) उच्चैर्धिरक्षन्तिर-
भिर्यापयन्ती MBH. 87. MĀLAV. 28, 15. PĀṆĀT. 183, 24. — 3) *gelangen
lassen zu, theilhaft werden lassen*; mit dopp. acc.: यापिता येन पीतस-
लिलो (सागरः) ऽमरश्रियम् VARĀH. BRH. S. 12, 8. — 4) यापितायाः DAÇAK.
83, 9 (BENF. Chr. 194, 4) wohl fehlerhaft für यापितायाः (caus. von 1. या).
— Vgl. यापक figg.

— desid. *पियासति zu gehen —, zu reisen —, zu marschieren —, fort-
zugehen —, zu gelangen beabsichtigen, — sich anschicken, — im Begriff
stehen* MBH. 7, 1226. VARĀH. BRH. S. 88, 30. 89, 14; KATHĀS. 121, 160. वनम्
MBH. 3, 47. परं स्थानम् 7, 5908. दिनशतप्राप्य देशम् Spr. 1883. पारम्ध्येः
KATHĀS. 18, 292. स्वर्पाद्वापम् 36, 80. अस्तं मदीधरं अष्टं पियासति दिवा-
करः so v. a. *ist im Begriff unterzugehen* MBH. 7, 6257. — Vgl. पियासु.
— intens. *इयापते sich bewegen*: नेयापते PRAÇNOP. 4, 2. nach dem Comm.
intens. von 3. इ. — Vgl. यापावर.

— अचक्षु herbei —, *nahkommen*; mit acc. RV. 1, 31, 17. 44, 4. मम
ब्रह्मेन्द्र याचक्षुः 2, 18, 7. 3, 33, 2. 8. 6, 16, 44. अनुसाचक्षुः याति मदिमान-
मेवास्याचक्षुः याति TS. 6, 1, 9, 3.

— अति 1) *vorübergehen*: मातिपासीः BHATT. 2, 51. (einen Ort) *passt-
ren, vorüberkommen an, überholen; superare*: (रथः) येनतिपायो डुरि-
तानि विश्वा RV. 5, 77, 3. AV. 13, 2, 5. अथो धन्वान्यति याथो अग्रान् RV.
6, 62, 2. 9, 15, 6. ग्रामान् — पुष्पितानि वनानि च । पश्यन्नतिपया शोभं शै-
रिव ह्योतमैः ॥ R. 2, 49, 3. 8. 37, 4. 71, 4. 8. ०यात् mit act. Bed. BHĀG.
P. 1, 6, 14. Hierher gehört wohl auch अश्नीव तौ अतिं येयं (von येष् nach
SĀJ.) रथेन RV. 2, 27, 16. — 2) *übergēhen*: अतिं वायो समतो याहि RV.
1, 135, 7. *übertrēten*: निदेशम् BHĀG. P. 10, 70, 27.

— व्यति 1) *durchdringen*: वि वारम्यं समयाति याति RV. 9, 97, 56.
— 2) *verstreichen, verfließen*: दिवसाः सुभगाः पुण्यास्वरिता व्यतिपा-
सि नः R. 3, 22, 10. ०यात् HARIV. 3787.

— समति *verstreichen, verfließen*: स्तूना षट्मत्ययुः R. 1, 19, 1.
— अधि *entkommen*: कुतो ऽधियास्यसि क्रूर निरुतस्तेन पत्निभिः
BHATT. 8, 90.

— अनु *hingehen zu, hinfahren; nachgehen, nachfolgen*: अनु देवात्र-
धिरो यासि सार्धम् RV. 3, 1, 17. यस्य प्रयाणमन्वय इत्ययुः 5, 81, 3. यः पु-
ष्ट्यमिरनुयाति भवन् 6, 6, 2. 12, 5. ÇAT. BR. 10, 6, 1, 7. LĀṬJ. 8, 5, 22. पूर्व-
षामानुपूर्व्येण यातं वर्तमानुषामेक्षे *nachwandeln* MBH. 1, 7246. अनुयाहि
साधुपदवीम् Spr. 1081. गङ्गा चैवानुयास्यामः *sich hinbegeben zu* MBH. 1,
4999. संप्रति मञ्जुलवञ्जुलसीमनि केलिशयनमनुयतिम् *hingegangen zu* Glr.
11, 2. अनुयुर्गङ्गान् *glengen von Haus zu Haus* HARIV. 3431. एक एव
सुकृद्भ्यो निधने ऽप्यनुयाति यः *nachgehen, folgen* Spr. 516. त्वामनुयास्या-
मि MBH. 1, 3355. 2, 1606. 3, 11920. 15684. 4, 537. 655. 1029. 7, 71. HA-
RIV. 4860. N. 9, 7 (अन्वगात् MBH. 3, 2308). R. 1, 2, 24. 24, 6. 60, 31. 73,
87. 2, 30, 39. 31, 3. 33, 6. 37, 24. 58, 6. 70, 29. 83, 3. 91, 8. R. GORR. 1, 78,
80. MĀṆĀS. 131, 22. ÇĀK. 28. RAGH. 9, 84. 10, 80. KUMĀRAS. 4, 21. KATHĀS.
82, 52. RĪĀA-TAR. 3, 230. BHĀG. P. 1, 4, 5. 3, 31, 31. 9, 6, 58. med. MBH.
3, 57 (nach der Lesart der ed. Bomb.) 7, 163. 10, 142. तिष्ठसमनुतिष्ठ-

सि यातं यासि (अनु zu ergänzen) दिवोक्तः MĀRK. P. 18, 24. अनुयात mit
act. Bed., *seemte*: मा चानुयाता विजनं तपोवनम् R. 2, 54, 13. R. GORR.
2, 62, 6. 4, 9, 11. KATHĀS. 51, 44. mit pass. Bed., *begleitet von* MBH. 11,
1184. HARIV. 2485. 4988. RAGH. 12, 104. 14, 29. KATHĀS. 10, 208. 14, 11.
18, 11. 46, 248. RĪĀA-TAR. 5, 258. लोकलोचनमानसानुयाता प्रातिष्ठत DA-
ÇAK. in BENF. Chr. 190, 17. कफानुयात Suç. 2, 361, 15. भर्तारमनुया so v.
a. *dem Gatten im Tode folgen, sich mit ihm verbrennen lassen* Spr. 3485.
RĪĀA-TAR. 5, 225. भर्तारमनुयाता MĀRK. P. 22, 84. *folgen so v. a. gleichen
Schritt mit Jmd halten, Jmd nachkommen* R. 3, 44, 30. *nachthun, nach-
ahmen, erreichen, gleichkommen*: तेयो कश्चरितं शक्तस्त्वनुयातुम् MĀRK. P.
133, 9. न किलानुयुक्तस्य राजानो रन्तिर्यशः RAGH. 1, 27. अनुयातलील
16, 71. समतया — अनुययौ यमम् 9, 6. अनुयातः स्ववीर्येण वासुदेवम् MBH.
3, 10890. mit gen. der Person: तेयो महात्मनो राज्ञो को ऽनुयास्यति
मद्विधः MĀRK. P. 120, 7. *nachgehen so v. a. befolgen*: शक्रच्छन्दानुयाता
1, 39. *erreichen, erlangen*: सर्वान्कामाननुयातो ऽसि MBH. 14, 223. — In
der Stello श्रोयधीना शिरासीव द्विषच्छीर्षाणि सो ऽन्वयात् MBH. 4, 1727
ist vielleicht ऽन्वच्छात् *hieb ab zu lesen*. NĪLAK. fasst अन्वयात् als abl.,
indem er अनुक्रमात् erklärt. — Vgl. अनुया, अनुयातर figg. — caus. *Jmd
theilhaft werden lassen, mit dopp. acc.*: यातनामनुयापितः BHĀG. P. 8, 22, 29.
— समनु *folgen* MBH. 2, 1608. VARĀH. BRH. S. 104, 54. ०यात् mit pass.
Bed. MBH. 7, 3261.

— अत्तर s. अत्तराणीय.

— अय *fortgehen, sich entfernen, sich zurückziehen, fliehen, weichen*
von (abl.) AV. 6, 73, 3. 19, 56, 6. MBH. 3, 248. 674. रणात् 15214. 15750.
रथोपस्थात् 5, 7219. भीमात् 7, 5806. 6307. HARIV. 5684. 10698. 14013.
अपयात ज्ञात्माः *schert euch* MĀRK. 174, 4. KATHĀS. 52, 249. 53, 72. पा-
श्चात्तापयाति स्म मे सदा *wich nicht von meiner Seite* 124, 197. ÇĀK. 9,
83. BHĀG. P. 4, 29, 76. PĀṆĀT. 129, 24. 232, 7. नातिहरापयाते तु रथे
MBH. 3, 720. अपयास्यति मम शोकः ÇĀK. 96, v. l. Spr. 42. शापो ऽपयातु
ते KATHĀS. 56, 159. मिथ्याज्ञानापये दोषा अपयासि SARVADARÇANAS. 116.
6. शेषं गृहेषु सक्तस्य प्रमत्तस्यापयाति हि BHĀG. P. 7, 6, 8. MBH. 12, 3470.
न चास्य नियमाद्द्विरपयाति महात्मनः *lässt nicht ab von* 9, 2310. नाप-
याति 5, 7486 fehlerhaft für नापयाति, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl.
अपयातय fig. — caus. *entführen, rauben* BHĀG. P. 9, 10, 11.

— अयप *scheinbar in der Stello सो ऽन्वच्छात्* MBH. 4, 1669, wo
aber mit der ed. Bomb. सो ऽप्यपया^० zu lesen ist.

— प्रत्यप *sich zurückziehen, heimwärts fliehen* MBH. 8, 4840. रथात्त-
रम् *seinen Wagen verlassen und einen andern besteigen* 7, 8670. 8, 1008.

— व्यप *fortgehen, sich entfernen, sich zurückziehen*: स त्वं मा व्यप-
याः पुनः MBH. 3, 739. 775 (wo व्यपायात् mit der ed. Bomb. zu lesen ist).
12165. 4, 1900. 5, 7200. रणात् 7302. व्यपयातेषु वासाय सैन्येषु 7, 2478.
8, 4045 (med.). HARIV. 6427. अपयदः — व्यपयासि *weichen* R. ed. Bomb.
3, 66, 6 (प्रतियासि GORR. 71, 5). तथैव गच्छतस्तस्य व्यपयात्रज्ञो शिवा
verstrich R. SCHL. 2, 49, 2.

— व्याप *scheinbar* MBH. 3, 775, wo aber mit der ed. Bomb. व्यपा-
यात् zu lesen ist.

— अपि, AV. 4, 37, 3 lesen die Hdschr. अपिं यामि, was keinen Sinn
gibt (vgl. 3. इ mit अपि); die Ausg. hat dafür यामि gesetzt.

— उपा 1) *herbeikommen, kommen nach*, zu RV. 1, 171, 2. 4, 21, 1. 5, 3, 3. घा नो देवेभिरुप देवहृत्तिमौ याहि 7, 14, 3. उपायातं दाशुषे रथेन रुत्ता 71, 2. 72, 1. 8, 81, 10. प्रद्युम्नो ऽयमुपायाति MBh. 3, 738. 4, 231. HARIV. 200. R. GORR. 1, 12, 32. 4, 33, 22. KATHās. 25, 268. 30, 54. BHāG. P. 10, 3, 18. राजमार्गम् MBh. 1, 5451. राजधानीम् R. 1, 9, 66 (64 GORR.). R. GORR. 1, 2, 22. KATHās. 16, 87. 33, 89. BHāG. P. 3, 21, 48. यज्ञम् R. 1, 73, 7 (5, 8 GORR.). तस्यात्तिकम् KATHās. 10, 102. 13, 12. अस्तम् *untergehen und sterben* 10, 129. RĪG-TAR. 4, 6. 5, 126. माम् MBh. 7, 2814. KATHās. 16, 7. 18, 231. 20, 181. 22, 103. 35, 13. 143. 45, 209. 54, 169. 56, 406. MĀRK. 2, 72, 17. BHATT. 4, 44. — 2) *in einen Zustand, eine Lage, ein Verhält-*

niss kommen; mit acc.: तृतिम् Mārk. P. 31, 8. विलोकनीयताम् Kir. 8, 48. — Vgl. उपायात्.

— अयुपा hinzukommen, herankommen KATHās. 18, 132.

— समुपा dass.: तत्रैव समुपायौ KATHās. 12, 102. 17, 159. विराट् gehen zu MBh. 4, 280. वसन्ते समुपायते gekommen Spr. 623.

— पर्या herkommen von (abl.) RV. 8, 8, 3. आ नो यातं दिवस्परि 4. आ योर्ध्वं आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये 34, 10.

— अनुपर्या, so Āc. Gṛh. 3, 12, 15 bei STENZLER; s. jedoch u. अनुपरि.

— प्रा herbeikommen: तमा प्र याहि RV. 7, 24, 1. आ तु प्र याहि 29, 1. 3, 30, 2. 8, 2, 19.

— उपप्रा dass.: उप प्र यातं वरमा वसिष्ठम् RV. 7, 70, 6.

— प्रतिप्रा dass.: प्रति प्र यातं वरमा जनाय RV. 7, 70, 5.

— प्रत्या zurückkommen, zurückkehren MBh. 4, 1698. RĀGA-TAR. 6, 205. आश्रमम् RAGH. 2, 67. KATHās. 13, 194. 83, 22.

— समा 1) zusammen herbeikommen, zusammenkommen, hinzukommen, herantreten, kommen, kommen nach, zu: लोकपाला महेन्द्रायाः समायाति (सो या od. Calc.) दिदृक्षुः MBh. 3, 2139 (N. 3, 5). R. 1, 39, 11. 2, 91, 14. 4, 37, 23. Mārk. P. 109, 37. 128, 27. LA. (III) 91, 1. चत्वारो वराः समायाताः 13, 1. द्वा पन्थानौ समायातौ PAÑĀT. 243, 2. समायात् MBh. 4, 1107. R. GORR. 2, 33, 6. समायाते कात्ते Spr. 3178. KATHās. 104, 50. RĀGA-TAR. 6, 246. PAÑĀT. 34, 17. 46, 6. Hit. 14, 22. कस्त्वं कुतः समायातः 40, 21. 83, 2. Vet. in LA. (III) 7, 11. 9, 13. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 40. कृत्वा नन्दस्य मखिताम् । विन्नः समायायौ द्रष्टुं कदाचिद्विन्ध्यवासिनीम् er ging KATHās. 2, 2. वृजयः सर्व एवैते स्वं स्वं सन्न समायायुः HARIV. 14494. R. 2, 71, 10. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 29. तमुद्देशं समायातः gekommen PAÑĀT. 199, 2. वत्सरात्रस्य पार्श्वम् KATHās. 14, 1. निकटे तस्य 43, 279. समायास्यति ते ऽस्तिक्त्रम् MBh. 12, 7213. Mārk. P. S. 636, Z. 12. अत्र समायायौ KATHās. 34, 144. Hit. 27, 14. Vet. in LA. (III) 3, 22. कुतो ऽपि स्थानात् — रात्रसभायां समायातः 2, 3. तस्मिंस्तडागे 3, 16. ताम् ging auf sie zu KATHās. 9, 62. कालमेघः समायायौ zog auf 82, 323. शक्तिं समायातीं herangeflogen kommend MBh. 5, 7206. समायाति सदा लक्ष्मीर्नारिकेल-फलाम्बुवत् Spr. 3177. तिलपुष्पात्समायाति वायुः 1034. अस्या दुष्टा दशा समायाता kam über sie Z. d. d. m. G. 14, 374, 3. मम वलान्निद्रा समायाता PAÑĀT. 27, 10. यावत्कृत्तपन्नः समायाति Vet. in LA. (III) 8, 3. शशकस्यावसरः समायातः PAÑĀT. 33, 4. — 2) verstreichen, verfließen: मासा दश समायायुः MBh. 4, 373. — 3) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss kommen; mit acc.: वृद्धिम् Spr. 3237. Mārk. P. 23, 13. सौहित्यम् RĀGA-TAR. 4, 625.

— अभिसमा zusammen herbeikommen MBh. 5, 1974.

— उद् 1) hinausgehen, weggehen: स्थानात् Cat. Br. 14, 5, 4, 1. abfliegen: क्रमशस्ते (शराः) पुनस्तस्य चापात्सममिवोद्युः RAGH. 12, 47. — 2) sich erheben: पतत्युद्याति Git. 4, 19. हम् KATHās. 26, 231. दिवम् 28, 92. 107, 39. — 3) sich erheben so v. a. entstehen: विरोधो ऽन्योऽन्यमुद्यौ RĀGA-TAR. 4, 687. इति मतिरुदयासीत् Nāish. 2, 109. — 4) überragen, übertreffen: तामुद्यातितराम् Mārk. P. 69, 60. — Vgl. उद्यान. — caus. s. उद्यापन.

— अयुद् sich gegen Jmd erheben MBh. 6, 5217. अयुद्यतो st. अयु-द्यातो od. Bomb.

— प्रत्युद् sich erheben und Jmd (acc.) entgegen gehen (in freundlicher oder feindlicher Absicht) MBh. 4, 1666. 1834. 2185. 2187. 5, 2255. 6, 1690. 2392. 14, 176. 2106. 2222. 16, 129. R. GORR. 1, 21, 7 (20, 8 SCHL.). 2, 46, 20. KUMĀRAS. 6, 50. KATHās. 16, 73. 121, 271. RĀGA-TAR. 3, 226. Bhāg. P. 1, 11, 3. प्रत्युद्यात mit pass. Bod. RAGH. 1, 49. MEGH. 23. auch mit gen. der Person: प्रोप्यागच्छतामाहितामीनामयः प्रत्युद्याति ved. Cit. bei MALLIN. zu RAGH. 1, 49. — Vgl. प्रत्युद्यातर.

— समुद् sich gegen Jmd (acc.) erheben MBh. 8, 1316. यच्च नः संहिता-न्सर्वान्विराटनगरे तदा । एक एव समुद्यातः 6, 4456.

— उप 1) herbeikommen, besuchen, hingehen —, kommen nach, zu, sich Jmd nähern: यमश्चो नित्यमुपयाति यज्ञम् RV. 7, 1, 12. 28, 1. TBh. 3, 1, 3, 4. चन्द्रे याति सभामुप RV. 8, 4, 9. ज्ञायाम् 1, 82, 5. बर्हिः 135, 1. युक्ता रथमुप देवो अयातन 161, 7. स्तोमम् 3, 60, 7. इक्षुपे यात 4, 35, 1. निष्कृतम् 9, 86, 32. AV. 13, 2, 37. 18, 4, 8. संसदम् Āc. Gṛh. 2, 6, 11. Gobh. 3, 4, 28. — रथं गृहीत्वोपयायौ R. 2, 82, 27. स्पन्दनेनोपयान् R. GORR. 2, 123, 1. 4, 37, 37. Git. 9, 8. Bhāg. P. 3, 31, 40. कस्माद्देवोपयातो ऽसि R. 2, 91, 5. 6. 5, 27, 13. R. GORR. 1, 73, 6. 2, 100, 6. 3, 12, 31. MBh. 3, 11903. KATHās. 32, 231. 33, 142. Bhāg. P. 1, 19, 15 (um Schutz zu suchen). 3, 31, 20. पत्रोपयाति हरिभिः सोमवीथीम् MBh. 13, 4896. उत्तमो गतिम् KATHās. 111, 72. स्वपुरम् MBh. 2, 49. 3, 618. 637. 2764. 5, 7106. 7186 (wo नोपयाति mit der ed. Bomb. zu lesen ist). तर्धमुपयाति ऽरुमयोध्याम् R. 1, 73, 4. 2, 50, 15. 37, 16. 71, 9. 5, 63, 13. R. 1, 23. Bhāg. P. 3, 21, 37. 4, 30, 18. 5, 21, 10. दिवमुपयातानाम् Spr. 1137. अस्तम् KATHās. 30, 144. सकाशम् Bhāg. P. 3, 16, 26. ओत्रपद्वीम् Verz. d. Oxf. H. 38, b, 4. सवितरि कपमुपयाते VARĀH. BRH. S. 42, 12. उपचयभवनोपयातस्य भानोः 104, 61. गृहीतयात Bhāg. P. 4, 20, 15. (नदी) अर्चिता चोपयाता (besucht) च गन्धर्वः MBh. 3, 10903. उपयात्यर्चयिता तु त्वाम् 172, 4. 1149. 7, 6406. अर्क्षुं तु तं नरव्याघ्रमुपयातः प्रसादकः R. 2, 90, 17. 4, 33, 31. Spr. 2500. KATHās. 84, 25. Bhāg. P. 1, 2, 3. 3, 16, 20. 5, 14, 40. त्वमेव शरणं नित्यमुपयास्ये HARIV. 2918. 12330. पुरुषं पुराणं ब्रह्मा प्रधानमुपयाति eingehen in Bhāg. P. 3, 32, 10. मधुः (= वसन्तः) उपयायौ RAGH. ed. Calc. 9, 24. शरयवोपयातायाम् R. 4, 29, 1. जरां प्रशान्तिद्वीतमुपयाताम् KATHās. 10, 216. दुर्मन्त्रिणं कमुपयाति न नोतिदोपाः so v. a. begegnen Spr. 1193. — 2) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss kommen, — gerathen; theilhaftig werden, erlangen, finden: मृत्युम् VARĀH. BRH. S. 69, 30. अमी घना वायुवशोपयाताः HARIV. 8783. मुद्म् Spr. 3329. रुजम् Git. 3, 4. आस्रभावम् Spr. 1322 (= MBh. 1, 654). क्षोभम् MBh. 1, 7634. नाशम् Mārk. P. 49, 25. विनाशम् R. 2, 48, 22. R. GORR. 2, 69, 7. VARĀH. BRH. S. 17, 21. 34, 61. पाकम् 8, 12. 46, 7. 51. शमम् 5, 62. मोक्षम् 7, 19. प्रकाशम् 38, 3. संतप्यम् 47, 14. विपादम् Spr. 1292. प्रसादम् PRAB. 68, 12. प्रकाशम् HARIV. 5224. मूर्कम् Bhāg. P. 5, 26, 8. पीडाम् VARĀH. BRH. S. 3, 35. वृद्धिम् 23, 2. अतिम् MBh. 1, 7634. व्यातिम् HARIV. 6497. पुष्टिम् Mārk. P. 16, 71. यो यो सृष्टिम् Bhāg. P. 1, 19, 16. भूतिं चोपयायौ तस्य सारथ्येन महीपतेः MBh. 3, 2296. भार्यात्वम् M. 12, 69. स्थिरत्वम् Spr. 1322. तनुताम् RAGH. 9, 37. मुञ्जनाम् Spr. 2031. मृडत्वम् Mārk. P. 68, 32. एकत्वम् 102, 10. ब्रह्मवाय्वग्निसोमानां सालोद्यम् MBh. 13, 4173. काठिन्यम् VARĀH. BRH. S. 21, 34. माधुर्यम् Spr. 4966. तस्य साहय्यम् KATHās. 32, 35. क्व शरणमुपयाति तत्र जनाः VARĀH. BRH. S. 3, 88. कश्मलम् Bhāg. P. 5, 13, 7. किञ्चिद्धनम् 14, 35. साक्षाद्वैरपकृतमपि प्रीतिमेवा-

पयाति *wird zur Freude* Spr. 2042. — 3) *tnire* (feminam): अनुपयान्पति: Spr. 686, v. 1. तस्मात्स युवतीमन्या नाकामामुपयास्यति R. 7, 26, 58. अघ-
र्मतशोपयाता MBh. 8, 2081. — Vgl. उपयान, उपयायिन्.

— अभ्युप 1) *herbeikommen, hingehen zu, losgehen auf* R. 1, 73, 5. 4, 62, 12. निवेशाभ्युपायामः MBh. 7, 1967. तौ राजपुत्रौ सक्तसभ्युपाया-
च्छापेव राक्षसिर्वि चन्द्रसूर्यौ R. 2, 20, 83. — 2) *in einen Zustand u. s. w. kommen*: शमम् *zur Ruhe gelangen* Mārk. P. 131, 19.

— उपोप *gelangen zu, antreten*: ते द्वादशं वर्षमुपोपयाता (wohl so zu
lesen) वने विकर्तुं कुरचः MBh. 3, 12358.

— प्रत्युप *zurückkehren* MBh. 4, 2356. प्रत्युपायां पुनर्गृहम् (so die ed.
Bomb. st. गृहे dor ed. Calc.) 1, 8393. प्रत्युपायाद्गृहं प्रति 13, 1883. काल-
स्त्वयं प्रत्युपयाति दारुणो दुर्योधनो युद्धमुपागमयत् 8, 1991.

— समुप 1) *zusammen herbeikommen*: जनैः समुपयातस्तत्र समुपायात्स-
मस्ततः R. Gorr. 2, 82, 12. *hingehen —, sich begeben zu*: महीतलम् MBh.
3, 1912. वाक्निम् Varāh. Bṛh. S. 47, 25. अस्तम् 11, 34. अतस्त्वं शरण्य-
शरणं समुपयाताः 43, 1. — 2) *in einen Zustand u. s. w. kommen*: संदर्श-
नम् *sichtbar werden* Varāh. Bṛh. S. 87, 26.

— नि 1) *überfahren* (mit einem Wagen): धूमित्रयसं सर्वथा नि याहि
RV. 5, 33, 5. अचक्रेभिस्तं मरुतो नि यात 42, 10. गिरिम् 54, 5. — 2) *herab-
kommen zu*: विभिश्यवानमश्निना नि यात्रः RV. 5, 73, 5. — 3) *gerathen
in*: मार्कं पौत्रमयं नियाम् Ācv. Gṛh. 4, 13, 7. — Vgl. निययिन्, नियान.

— परिणि P. 8, 4, 17, Sch.

— प्रणि P. 8, 4, 17, Sch. Vop. 8, 22, 9, 16. *gerathen in*: रूपम् Bṛh. 9, 100.

— निस् 1) *hinausgehen, — fahren, — ziehen, das Haus verlassen, hervorkommen aus* MBh. 1, 4912. 2, 951. 4, 987. चतुरङ्गवलं चापि शीघ्रं
निर्यातु R. 1, 69, 3. 2, 47, 11. 57, 19. fg. 68, 7. 70, 3. निर्यातो वागियातो
वा 71, 20. R. Gorr. 1, 71, 2. 3, 28, 27. 4, 33, 29. 6, 11, 6. Spr. 1084. KATHās.
12, 67. 154. 15, 90. 18, 108. 186. 25, 53. 28, 144. 32, 308. fg. 53, 37. राज्ञो
यात्राम् Rāgā-Tar. 3, 78. 121. 5, 53. 254. 257. 259. Bhāg. P. 8, 16, 7. 9, 13,
27. Vet. in LA. (III) 20, 19. Bṛh. 8, 5. 15, 95. वहिम् KATHās. 18, 182.
33, 48. नगरात् MBh. 1, 5001. गृहात् 5452. R. 2, 76, 19. Spr. 1230. Ragh.
10, 38. KATHās. 13, 95. 27, 131. Rāgā-Tar. 5, 104. Bhāg. P. 1, 10, 14. 4,
30, 44. Bṛh. 2, 1. युद्धाय MBh. 8, 1260. Hariv. 10732. Ragh. 12, 83. Ka-
thās. 49, 87. दिग्जयाय Rāgā-Tar. 4, 403. कचिद्विनाशार्थम् Pañāt. 238, 19.
मृगयाम् *auf die Jagd* MBh. 13, 546. समीपं मानविन्द्राणाम् Hariv. 9603.
वाहनैः — नरा निर्यात्यरण्यानि Spr. 4423. Bhāg. P. 2, 2, 26. न च निर्या-
न्ति प्राणा मे KATHās. 25, 131. Spr. 3337. किरणमयानि वित्त्वानि तदा नि-
र्यान्ति कुण्डतः KATHās. 35, 61. 53, 68. यद्यर्चयेऽग्नेः सवितुर्गभस्तयो नि-
र्यान्ति Bhāg. P. 8, 3, 23. जालनिर्यातधूप 10, 71, 33. तन्मुखनिर्यातं यशः 4,
31, 24. — 2) *vergehen, verstreichen*: क्षायनानि दिनानि च तदानीं मम नि-
र्ययुः Spr. 3401. — 3) *bereintgen* (ein Feld) MBh. 12, 3586; vgl. निर्यातर
(auch in den Nachträgen). — 4) *bei Seite legen*: आपदर्थं च निर्यातं (= *दत्तं*
Nīlak.) धनं विरु विवर्धयेत् (so die ed. Bomb. st. राज्ञा न इह वि-
न्दते der ed. Calc.) MBh. 12, 3283. — Vgl. निर्या fg. und निर्याति. — caus.
1) *hinausgehen —, hinausziehen lassen*: सेनाम् MBh. 5, 5702. R. 7, 64,
18. *hinausjagen*: शिविरात् Bhāg. P. 1, 7, 56. स्वपुर्षाः 3, 1, 41. — 2) *weg-
schaffen, aufheben*: निर्यापितदेकधर्म Bhāg. P. 3, 21, 17. — 3) *beginnen,
unternehmen*: निर्यापितो महेत्सवः Bhāg. P. 4, 3, 8. — Vgl. निर्यापण.

— desid. s. निर्ययासु.

— अभिनिस् *hinausgehen, — ziehen* MBh. 3, 654. 4, 1088. 1252. Bhāg.
P. 10, 63, 5. नगरात् MBh. 14, 2177. R. 2, 71, 1. 7, 23, 4, 89. युद्धाय 6, 27,
19. वधायास्य 3, 28, 16. — Vgl. अभिनिर्वाण.

— प्रतिनिस् *wieder heraustrücken*: (यथा) न जीवन्प्रतिनिर्याति मरुतो
ऽस्माद्रथव्रजात् MBh. 6, 5155. यथा प्रयुक्तं शोकः प्रतिनिर्याति मूर्धनि
Mārk. P. 42, 6.

— विनिस् *hinausgehen, — fahren, — ziehen* MBh. 1, 4913. 2, 2592.
4, 985. 5, 7436. KATHās. 12, 62. 24, 51. 32, 75. 34, 125. 88, 14. Rāgā-Tar.
5, 59. 327. 448. वहिम् 3, 160. उदरात् KATHās. 23, 52. तरोः 26, 208. स्या-
नात् Rāgā-Tar. 5, 218. 2, 164. राजधान्याः 256. युद्धाय KATHās. 58, 6. दि-
ग्जयाय Rāgā-Tar. 3, 27. 4, 513. तान्प्रति Hariv. 10626. प्राणास्तस्या वि-
निर्ययुः KATHās. 18, 90. पष्टिः पुत्रसक्तस्त्राणि भिन्ने तुम्बे विनिर्ययुः R. Gorr.
1, 40, 17. विकाशासिविनिर्यातिः खड्गस्त्रिभिः KATHās. 112, 153. विनिर्या-
त्ती वक्रात् — आशा Rāgā-Tar. 4, 218. मानभानिर्विनिर्ययौ । मानसात्
585. यथा मात्रा कृतास्तस्माद् (हृदयात्) उपदेशा विनिर्ययुः KATHās. 12, 81.
विनिर्याति (im Gegens. zu समायाति) सदा लक्ष्मोर्गङ्गाभुक्कपित्थवत् Spr.
3177. — Vgl. विनिर्याण.

— परा *weggehen, hingehen*: परा याहि मयवृत्रा च याहि RV. 3, 53, 5.
AV. 18, 3, 14. — caus. Kauç. 88.

— परि *umherwandeln, umwandeln, umfahren, durchwandern; her-
beikommen*: याभिः सूर्यं परियायः परावर्ति RV. 1, 112, 13. यावापृथिवी या-
यना परि 5, 33, 7. 10, 49, 7. रथः 3, 38, 8. 4, 13, 2. 7, 69, 5. वर्तिरश्विना परि
यातमस्मू 8, 26, 14. 5, 73, 7. 10, 83, 18. AV. 13, 2, 4. 6. Kauç. 16. Lātj. 3,
10. 1. MBh. 12, 8019. शनैस्ता परिपयौ श्वेताश्च मकारथः 14, 2135. स-
मस्तात्परियातो ऽसि R. Gorr. 2, 106, 19. सेनां कृत्स्नाम् MBh. 5, 5701. म-
हीम् 12, 2527. पुरीम् R. 6, 31, 3. *abrinnen*, vom Soma RV. 9, 82, 2. 3.
83, 5. *durchlaufen*: विद्या त्रया 9, 111, 1. *umringen, umgeben*: धनुर्त्तैर्वधैः
1, 121, 9. *umgehen* so v. a. *hüten*: परि कृत्पद्विर्त्ययो रिपः 6, 63, 2.
धूमिः सक्तस्त्रा परि याति गोनाम् 10, 80, 5. *umgehen* so v. a. *vermeiden*:
यथा परियास्यंहेः 6, 37, 4. — Vgl. परियाण fg. — caus. Jmd *umher-
wandeln —, die Runde machen lassen*: पुरोहितं तं परियाप्य (= *प्रस्था-
प्य* Nīlak.) MBh. 1, 7205. — परियापयमाण Kāç. zu P. 8, 4, 29.

— अनुपरि *rings durchfahren*: सर्वा दिशो अनुपरियायात् Ācv. Gṛh.
3, 12, 15. Diese Losart halten wir für die richtige.

— प्र 1) *sich auf den Weg machen, aufbrechen, eine Fahrt antreten; gehen —, sich hinbegeben —, fahren zu* (acc.): प्र ये यपुरवृकासो रथा इव
RV. 7, 74, 6. 92, 3. 93, 1. प्र स्पन्द्रा पाथो मनुष्यो न होता 1, 180, 9. प्र या-
तन् सखीरच्छा सखायः 103, 13. 2, 16, 7. अस्तमिन्द्र प्र याहि 3, 53, 6. 4, 19,
5. 8, 27, 8. 9, 69, 9. 86, 16. 97, 8. प्र याह्यच्छातो पविष्ठ 10, 1, 7. 8. 1. VS.
12, 32. 28, 14. TBr. 3, 7, 2, 1. Çat. Br. 6, 7, 4. 9. 8, 2, 3. 5. Muṇp. Up. 1,
2, 11. Der inf. प्रये (vgl. P. 3, 4, 10) findet sich RV. 10, 104, 3 (in anderer
Verbindung beim Schol. zu P.), wo übrigens प्रये zu vormuthen ist. ततः
सर्वे तथेत्युक्ता मात्रा सह मकारथाः । प्रययुः MBh. 1, 6041. 3, 2634. 15690.
16908. Hariv. 3525. R. 1, 69, 5. 2, 46, 30. R. Gorr. 1, 9, 40. 58, 82. 92, 85.
Mārk. 11, 18. 120, 1 (प्रयाम शीघ्रं zu trennen). विमुखाः प्रयासि Spr.
3054. 4390. Varāh. Bṛh. S. 28, 15. KATHās. 12, 43. 105. 14, 64. 18, 846.
26, 183. 32, 48. 51, 193. 52, 90. 276. Rāgā-Tar. 5, 292. Bhāg. P. 1, 13, 28.

4,3,12. MĀRK. P. 61,29. DAÇAK. in BENF. CHR. 187,15. PAÑĀT. 221,12. रथमारुह्य — प्रययौ ज्वनेर्हयैः MBH. 3,2848. ततः प्रायामहं तेन स्पन्दनेन 12068. R. GORR. 2,44,25. रथेन खयुक्तेन प्रयातो दक्षिणामुखः R. SCHL. 2,69,15. नैभिः प्रयाताः 1,9,11 (9 GORR.). MBH. 1,5586. सेना प्रयाता R. 2,92,86. 3,54,9. RAGH. 2,6,16,28. KATHĀS. 51,173. 54,150. VARĀH. BRH. S. 33,30. 88,24. RĪĠA-TAR. 1,801. PRAB. 88,4. PAÑĀT. 168,22. प्रयाय-ताम् (3. sg. imper. pass. imper.) MBH. 12,12077. युवभिः प्रयये (pass. imper.) ÇIC. 9,70. इतो ऽन्यतः प्रयातुम् Spr. 2369. गृहात् KATHĀS. 16,88. उज्जयिन्याः 18,86. 24,89. 25,37. 56,73. रणात् 50,16. हारम् SŪRJAS. 7,24. RĪĠA-TAR. 5,147. हारप्रयात 4,410. स्वगृहभिमुखम् HIT. 42,14. घ-स्माहोकादमुं लोके प्रयाताः MAITRAJUP. 1,4. दक्षिणां दिशम् MBH. 1,5876. 3,240. 2616. 3058. 5,5079 (mod.). 7106. 7342. 7503. 13,4889. HARIV. 8122. R. 1,1,93. 2,40,18. 49,9. 80,4. 96,28. R. GORR. 1,26,5. 5,27,16. RAGH. 12,25. SŪRJAS. 12,72. आकाशं विपुलम् Spr. 2083. 3928. KATHĀS. 10,8. 13,132. 18,145. 21,22. 32,258. 36,56. BHĀG. P. 1,10,33. 2,2,24. 3,4,4. MĀRK. P. 43,15. BHATT. 3,36. नरकम् PRAB. 21,2. विन्द्यवासि-नीम् KATHĀS. 54,160. शत्रुघ्नलम् ziehen gegen HARIV. 13161. ये मां पुद्गे प्रयास्यति (ऽभियोत्स्यति ed. Bomb.) तान्क्निष्यामि MBH. 7,7159. श-ङ्कृतं सा प्रयाता वै महानदी MĀRK. P. 56,17. पर्वतं मन्दरं दिव्यमेव पन्थाः प्रयास्यति MBH. 3,10900. यानि यानि योनिज्ञातानि MĀRK. P. 14,95. तत्र MBH. 13,4890. HIT. 84,10. KATHĀS. 26,14. पुरं प्रति MBH. 3,15081. KA-THĀS. 18,392. तां भद्रां प्रति 289. पुण्यवनाय BHATT. 1,25. वनवासाय R. 2,43,1. MBH. 3,785. द्वैपदीं ह्रुम् 1,6925. R. GORR. 2,23,24 (wo रहते zu lösen ist). KATHĀS. 18,86. अस्यः प्रयासिन् entfliehen Gīt. 10,11. मम प्राणाः प्रयाचुः KATHĀS. 18,187. sich auf den Weg machen so v. a. sterben BHAG. 8,5. प्रयातः gestorben 23. verfließen, vergehen : प्रयाताः सप्त वा-सराः KATHĀS. 4,23. vergehen, verschwinden; von Krankheiten Verz. d. Oxf. H. 234,b,5. ललाटलेखा न पुनः प्रयाति Spr. 4948. BĀLAB. 17. aus-einanderfliegen : यथा प्रयासि संयासि स्रोतोवेगेन बालुकाः Spr. 4787. त्रु-टतनुकं मुक्ताञ्जलमिव प्रयाति कटिति धश्यदिशः 3003. — 2) = या wan- deln, gehen, sich bewegen, fahren : यं च पन्थानमाक्रम्य प्रयाति मनुवेद्यरः R. 5,81,22. प्रजाम् कः केन पथा प्रयाति ÇĀK. 153. (सारङ्गः) विपति वल्ल-तरं स्तोत्रमुर्व्यां प्रयाति 7. रात्रिदिवं गन्धर्वः प्रयाति 101. इह तुरगशतैः प्रयाचु मूर्खाः Spr. 431. अयाचुः sich nicht bewegend MBH. 3,7178. प्रयात (sich in Bewegung gesetzt habend) = प्रयात् gehend, sich bewegend, flie- gend : प्रयाते तु रथे MBH. 3,2809. सो ऽपश्यद्वसुगलं प्रयातं गगणे निशि KATHĀS. 3,27. — 3) sich benehmen : तन्मित्रमापदि मुखे च समं प्रयाति Spr. 1926, l. l. — 4) in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss ge- rathen, theilhaftig werden : निज्ञां गतिम् KATHĀS. 52,409. निधनम् Spr. 3346. परितापदुःखम् 2931. निद्राम् R. 4,14. कोपस्य वशम् VARĀH. BRH. S. 68,110. निष्ठाम् HARIV. 8464. fg. मुद्रम् MĀRK. P. 74,45. Spr. 618. भवं योनिशेषेषु JĀĠN. 3,181. सङ्गम् R. 4,8. 6,6. पराभवम् MBH. 4,902. Spr. 3241. उदयम् तयम् 3783. MĀRK. P. 112,10. विरामम् Spr. 2383. नाशम् VARĀH. BRH. S. 84,1. समाप्तिम् Spr. 2460. परमो वृद्धिम् 3763. सौख्यम् 1391. R. 6,4. मानुष्यम् KATHĀS. 27,71. पारमेष्ठ्यम् BHĀG. P. 2,2,22. स्थैर्यम् MĀRK. P. 21,56. समूहवम् MAITRAJUP. 3,2. विषमवम् 3,2. अत्यय-निस्थावरताम् JĀĠN. 3,181. स्नाघनीयताम् Spr. 167. देवत्वम् 171. 500. KĀM. NĪTIS. 15,9. RĪĠA-TAR. 1,283. MĀRK. P. 23,65. BHATT. 6,49. SARVADAR-

ÇANAS. 170,9. — Vgl. प्रया, प्रयाणि figg., प्रयामन् figg., प्रयियु, गणेशभुजं-गप्रयात, चण्डवृष्टिः, भुजगः. — caus. प्रयाप्यमाण KĀC. zu P. 8,4,29. प्रयाप्यमाण und प्रयाप्यमान Schol. zu P. 8,4,30. aufbrechen heissen ÇAT. Br. 11,8,4,3. Vgl. प्रयापण figg. — desid. sich auf den Weg machen wollen : राजानं प्रयासत्तम् ÇAT. Br. 14,7,4,44. — caus. vom desid. : veranlassen, dass Jmd sich auf den Weg machen will : प्रयासयत्तः BHATT. 3,25.

— अनुप्र auf dem Wege nachfolgen TBa. 3,7,4,1. den Weg einschla- gen nach : आघातमग्नानुप्रयामि शामित्रमालब्धुमिवाधरे ऽज्ञः MĀRK. 161. 12. nach Jmd (acc.) aufbrechen, Jmd begleiten : तं प्रयात्तमनुप्रायात् MBH. 3,2949. R. GORR. 2,33,7. पृष्ठतो ऽनुप्रयातानि (mit act. Bod.) 43,23 (45. 22 SCHL.). अनुप्रयात begleitet von KUMĀRAS. 3,23. 52.

— अभिप्र herbeikommen zu : अभि प्रिया मंहतो या वो अश्रुया कृत्या मित्र प्रयायनं RV. 8,27,6. aufbrechen MBH. 4,1650. R. 5,73,15. दिशं दक्षिणपश्चिमाम् KATHĀS. 101,174. वनम् R. 2,31,87. अभिप्रयातस्य वनं चिराय ते 25,43. angreifen : अभिप्रयामि संग्रामे यदहं युद्धदुर्मदान् MBH. 4,1381. परं चाभिप्रयातस्य चक्रं तस्य महत्तमनः । भविष्यति चाप्रतिहतं सततं चक्रवर्तिनः ॥ 1,2983. — Vgl. अभिप्रयायम्, अभिप्रयायिन्.

— उपप्र herbeikommen, — fahren; sich aufmachen zu RV. 1,82,6. सं- ग्रामम् TS. 2,2,4,2. 3. ÇĀNKU. Br. 22,9.

— परिप्र herbeikommen zu : यूयं हि देवीः परिप्रयाय भुवनानि स्यः RV. 4,31,5.

— प्रतिप्र heimkehren RV. 1,169,6. MBH. 3,10287. स्वगृहम् ITIB. bei SĀJ. zu RV. 1,123,1. प्रतिप्रयात MBH. 12,8330. R. 3,1,1. 6,103,1. 7,64,18. RAGH. 14,19. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 5 (hier vielleicht ऽप्रातं zu lösen). zurückfließen SHAPV. Br. 5,10. — Vgl. प्रतिप्रयाण.

— विप्र auseinandergehen, — laufen : विप्रयातरयानीकाः MBH. 6. 2131. 7,3760. 9,1055. An der ersten Stelle die ed. Bomb. विप्रदुत.

— संप्र 1) (zusammen) aufbrechen, hingehen zu ÇĀNKU. Çr. 2,16,1. MBH. 1,4645. 2,2517. तदनीकं विराटस्य प्रुप्रभे — संप्रयातं (= संप्रयातः संप्रयातं ed. Bomb.) तदा राजन्निरीक्षत् (d. i. निरीक्षत् = निरीक्षमाणम् गवां पदम् 4,1034. 3,3463. 5154. HARIV. 4461. 10911. 11071. R. GORR. 2,101,40. 3,33,27. 7,14,2. नन्वाहं संप्रयास्यामि पुरम् MBH. 3,15082. त्र-क्षणाः सदनम् 13,1851. नभस्तलम् R. 3,60,1. 5,53,13. 7,18,19. ततो दि-वाकरो राशिं संप्रयाति च कर्कटम् Verz. d. Oxf. H. 46,a,42. (नदी) संप्र-यात्युत्तरान्कुड्रन् MBH. 6,278. संप्रयादाश्रममं प्रति 3,16857. sich bewe- gen (von Gestirnen) : (पथा) येनासौ संप्रयास्यति SŪRJAS. 6,16. नखैः संप्र-यातः mit Nägeln zu Werke gehend, sich der Nägel bedienend MBH. 12, 8863. — 2) (zusammen) in ein Verhältniss, eine Lage, einen Zustand gerathen : समताम् VARĀH. BRH. S. 17,2. उच्छिन्तीः MĀRK. P. 121,28.

— अनुसंप्र hingehen AV. 14,1,36.

— अभिसंप्र hingehen, sich nähern MBH. 6,3762. संचारयिज्ञूनभिवार यित्वा ed. Bomb. st. आचारयिष्यन्नभिसंप्रयाय der ed. Calc.

— उपसंप्र hingehen VS. 15,53.

— प्रति 1) herkommen zu : उभा यातं प्रति कृत्यानि वीतये RV. 8,90, 7. hingehen zu : भानावस्तं प्रतियाते महीधम् MBH. 3,7216. सूतपुत्ररथं प्रति । प्रतियातम् आयातं तु ed. Bomb.) 7,7844. losgehen auf Jmd (acc.) HARIV. 5608. रणाय वीरः प्रतियातधुहिः gerichtet auf R. 5,43,14. — 2)

heimkehren, wiederkehren MBh. 3, 1712. 5, 7493. 7518. HARIV. 3938. R. 1, 66, 6. 3, 4, 36. 11, 17. त्वे न जीवन्प्रतिपास्यसि 59, 10. 6, 12, 13. 7, 18, 13. RAGH. 5, 18. DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 17. अस्ति कस्य गुरोः RAGH. 8, 90. पुरिमिमाम् MBh. 1, 6780. 5, 6081. 16, 171. R. 2, 32, 37 (31, 3 GORR.). 5, 53, 27. 73, 50. गृहान् MBh. 4, 1253. BHĀG. P. 10, 29, 27. स्वधाम 4, 8, 82. स्वमावासम् R. 3, 46, 19. उर्वाम् RAGH. 1, 75. स्वमनीकम् MBh. 9, 1241. पाण्डवान् 5, 643. कथं पुनर्नः प्रतिपास्यते BHĀG. P. 10, 39, 24. *wieder von dannen gehen*: विसृज्य सलिलं मेघाः प्रतिपाताः R. 4, 29, 9. प्राणिनं सर्वमापदः । स्पृश्यन्निववहोके क्षणेन प्रतिपाति (व्यपपाति ed. Bomb.) च ॥ 3, 71, 5. प्रतिपातनिद्रा so v. a. *erwacht* BHĀG. P. 5, 1, 16. — 3) *Jmd* (acc.) *willfahren*: यावन्मा प्रतिपास्यति R. 2, 111, 14. महचनमङ्गीकृत्य प्रतिपास्यत्योद्याम् Comm. in der ed. Bomb., यावन्न प्रतिपास्यति GORR. (2, 120, 14). — 4) *Jmd* (acc.) *gleichkommen*: गये नृपः कः प्रतिपाति कर्मभिः BHĀG. P. 5, 15, 7. — 5) *vergolten werden* BHĀG. P. 10, 32, 22. — Vgl. प्रतिपान *fg.* — caus. *heimkehren lassen nach* (acc.) BHĀG. P. 10, 73, 28.

— वि 1) *weggehen, sich abwenden*: यस्मिन्मनो दृग्पि नो न विपाति लग्म् BHĀG. P. 5, 2, 16. — 2) *durchfahren, mit dem Wagen —, mit den Rädern durchschneiden*: वि यथैन वृत्तिः पृथिव्या व्याशा पर्वतानाम् RV. 1, 39, 3. वि पातु विश्वमन्त्रिणाम् 86, 10. विभिन्दुना रथेन वि पर्वतां ग्र्याताम् 116, 20. 117, 16. 3, 31, 9. डुच्छुनाः 6, 12, 6. 62, 7. तमः 63, 2. वि वृत्रं पर्वशो ययुः 8, 7, 23. — 3) *durchlaufen, durchschneiden*: तुविम्रेभिः सर्वभिर्पति वि अयः RV. 1, 140, 9. वि रोदसी पृथ्या पाति सार्धम् 6, 66, 7. 8, 62, 13. 9, 91, 3. रोचना 10, 32, 2. *zwischen durch gehen, — fahren* ÇAT. Br. 12, 4, 1, 2. 3. — 4) *विपात droht, unverschämt* AK. 3, 1, 25. H. 432. HALĀJ. 2, 216. वित्रपं पातं गमनं चेष्टनं यस्य स विपातो ऽविनोतः KAIL. zu P. 7, 2, 19. *urspr. wohl aus der Art geschlagen*; vgl. वैपात्य. — AV. 3, 31, 5 *scheint der Text entstellt zu sein*.

— अविभि *herbefahren*: शतं रथैभिरुपा वि पात्यभिमानुवान् RV. 1, 48, 7.

— सम् 1) *zusammen gehen, — fahren, gehen, wandeln, fahren* TS. 5, 3, 10, 1. TBR. 2, 4, 2, 3. ÇAT. Br. 8, 3, 2, 7. 1, 13. नाराज्ञिके जनपदे कृष्टेः परमवाग्निभिः । नराः संपाति सक्तसा रथैश्च प्रतिमण्डितैः ॥ Spr. 4431. को ऽयं स्पन्दनाद्भूः — निर्लज्ज इव संपाति R. 7, 23, 3, 5. BHĀG. 13, 8. *zusammenkommen, sich vereinigen*: यथा प्रयाति संपाति क्षोतेवेगेन वालुकाः Spr. 4787. BHĀG. P. 8, 3, 23. *mit Jmd* (acc.) *feindlich zusammenstossen, kämpfen* MBh. 6, 2143. *hingehen*: संपाहि यतो व्राणो रथे स्थितः HARIV. 10783. अर्जुनं वीह्य संपातं त्रयद्वयवधं प्रति MBh. 7, 6065. स्वपुरम् HARIV. 5636. अमयं पदं ह्येः BHĀG. P. 5, 19, 23. *kommen* R. 6, 33, 34. पुनरपि वीरवरः संपातः Vet. in LA. (III) 28, 15. विधूमासिह (so die ed. Bomb.) संपात्तीमुत्काम् MBh. 7, 8881. — 2) *in einen Zustand, eine Lage, ein Verhältniss treten, theilhaftig werden*: निर्वाणाम् BHĀG. P. 11, 14, 46. एकताम् R. 4, 33, 26. पापान्संसारान् M. 12, 52. तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संपाति नवानि देही BHĀG. 2, 22. शुभांस्तोकान् MBh. 3, 6013. अपावृतमृतम् BHĀG. P. 3, 9, 15. — 3) *sich richten nach* (acc.): गुरुमिव कृतमय्यं कर्म (acc.) संपाति दैवम् (nom.) MBh. 13, 341. — संययुः HARIV. 15892 *fehlerhaft für खं ययुः*, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. संयान.

— अनुसम् *auf- und abgehen*: रत्तिणश्चानुसंयानु पथि R. 2, 79, 13. *hingehen zu, nach, besuchen*: शान्तोऽस्ति अनुसंययौ MBh. 12, 8222. आदित्यमनुसंययौ R. 4, 58, 5. मन्त्रस्य कुत्रेऽस्य यमस्य वरुणस्य च । भवना-

न्यनुसंययामि MBh. 1, 3072. तीर्थान्यन्यानुसंययि 3, 10094. — Vgl. अनुसंयान.

— अभिसम् *besuchen, kommen zu*: अतो विश्वा अभि सं पाति संयतः RV. 9, 86, 15. नावेदकाडुदकमभिसंयति KĀTJ. 22, 6. *losgehen auf Jmd* (acc.): मामेकमभिसंयति MBh. 8, 1828.

— उपसम् *vereint kommen zu*: अस्य अग्रमुपसंयत सर्वे RV. 6, 73, 1.

— प्रतिसम् *auf Jmd losgehen, Jmd angreifen*: सो ऽर्जुनं प्रतिसंयतः (प्रति könnte auch mit अर्जुनं verbunden werden) MBh. 6, 2697. सो ऽर्जुनप्रमुखे यातम् ed. Bomb.

2. या (= 1. या) *am Ende eines comp. gehend*; s. ऋण°, एव°, तुर°, देव°.

3. या f. zu 1. य.

4. या f. zu 2. य; *nachzuholen wäre die Bod.* लक्ष्मी H. 226.

याकृत्क adj. von यकृत् P. 7, 3, 51, Sch.

याकृत्क्षोर्म adj. von यकृत्क्षोम गापा पलगादि zu P. 4, 2, 110.

यात (von 1. यत्) adj. *den Jaksha eigen*: स्थान GAUDAP. zu SĀMĀJAK. 44.

याग (von 1. यज्ञ) m. *Opfer* AK. 2, 7, 4. 9. 13. 47. 3, 4, 9, 41. 6, 2, 11.

TRIK. 2, 7, 9. H. 820. HALĀJ. 2, 259. °स्य JĀG. 3, 251. COLEBR. Misc. Ess.

I, 318. RAGH. 8, 30. यात्रायागादि नामानां प्रावर्तयत RĀGĀ-TAR. 1, 185, 334.

मत्स्यापूययागविधायिन् 6, 11. 143. Vorz. d. Oxf. H. 79, a, 24. BHĀSHĀP.

160. Schol. zu KĀTJ. Ça. 250, 7. 254, 16. 271, 9. 562, 2. 5. °संप्रदानं देवता

KĀÇ. zu P. 4, 2, 24. WEBER, GJOT. 111. °काल 49. 53. 68. 72. fg. 75. 88.

109. *gegenüber* होम Ind. St. 2, 96. — Vgl. गण°, ग्रह°, ब्रह्म°, मातृ°, सन्न°, सोम°.

यागकर्मन् (याग + कर्त्) n. *Opferhandlung* MĀRK. P. 16, 71. WEBER, GJOT. 111.

यागमण्डप (याग + मण्ड) n. *Opferhalle, Tempel* Verz. d. Oxf. H. 103, a, 20.

यागसंतान (याग + सं + तान्) m. *ein anderer Name Gajanta's* (Sohnes des

Indra) H. c. 33.

यागसूत्र (याग + सूत्र) n. *Opferschnur, neben यज्ञोपवीत* Ind. St. 2,

174. 178.

याच्, याचति, °ते DuĀTUP. 21, 3. याचवे; अयाचियम् याचियत् अयाचिष्ट;

याचियामि, याचिये; याचिता; याचितुम्; partic. praet. pass. याचित. 1)

flehen, heischen, betteln, bittend angehen (mit dopp. acc.; vgl. P. 1, 4, 51,

Sch. VOP. 3, 6), *anflehen*: सदा याचन्वहं गिरा RV. 8, 1, 20. शुक्रा आशिर्

याचते 2, 10. अथ आदित्यान्याचियामहे (daneben auch गियाचियामहे nach

P. 6, 1, 8, VĀRT. 3, Sch.) 56, 1. याचते सुभ्रं पर्वमानमुत्तितम् 9, 78, 3. पीत

इन्द्रविन्द्रमस्मभ्यं याचतात् 86, 41. 10, 9, 5. 22, 7. 48, 5. AV. 5, 7, 5. 12, 1,

1. fg. ÇAT. Br. 2, 3, 4, 3. fg. 3, 9, 2, 24. fg. 9, 4, 2, 17. 13, 8, 2, 12. TS. 1,

5, 9, 6. दीक्षिष्यमाणः क्षत्रियं देवयजनं याचति AIT. Br. 7, 20. KĀTJ. Ça. 10,

2, 35. 22, 1, 31. ĀÇV. Ça. 2, 10, 0. तं देवाः पुनरयाचत *zurückfordern, wie-*

derhaben wollen TBR. 1, 3, 10, 1. TS. 2, 1, 2, 1. 3, 5, 1. ÇAT. Br. 11, 4, 2, 4.

न याचेत् KAUSH. UP. 2, 1. MBh. 3, 2924. ये द्युर्न च याचेयुः 4, 474. 5, 7120.

7, 2104. 13, 3047. Spr. 4550. R. 1, 10, 24. 5, 91, 8. BHĀG. P. 3, 1, 8. अया-

चमान KAUSH. UP. 2, 1. याचते M. 8, 191. याचमान Spr. 4348. MBh. 3, 15761.

R. 2, 31, 9. 45, 29. 52, 45. 54. शिरसा याचे 62, 12. 3, 53, 11. Spr. 2459.

अयाचत दिनं देवा भवत्विति यथा पुरा MĀRK. P. 16, 50. DAÇAK. in BENF.

Chr. 195, 1. कस्मैचियाचते (dat. partic.) धनम् M. 8, 212. MBh. 13, 2435.

BHĀG. P. 6, 9, 50. MĀRK. P. 29, 35. BHĀTJ. 14, 105. अयाचत वरम् MBh.

3, 8708. HARIV. 4470. R. 1, 4, 22. 3, 53, 6. MĀRĀ. 107, 15. VIKR. 41. RAGH. 2, 64. 8, 12. 9, 81. KATHĀS. 23, 144. 53, 170. BHĀG. P. 4, 9, 31. MĀRĀ. P. 16, 70. PĀNĀT. 251, 15. ÇUK. in LA. (III) 37, 7. VET. obond. 24, 2. वरं याचितवत्यसि R. GORR. 2, 37, 16. याचिता जलम् KATHĀS. 23, 202. भाग्यायतमतः परं न खलु तत्स्त्रीबन्धुभिर्याच्यते ÇĀK. 92, v. 1. याचित *erbeten*, *gefordert* AK. 2, 9, 3. H. 866. JĀGŌ. 2, 67 (so v. a. *gebort*; vgl. याचितक). 238. R. 1, 33, 12. Spr. 1373. 2648. KUMĀRAS. 4, 17. KATHĀS. 27, 162. 32, 157. PĀNĀT. 182, 13. अयाचित AK. 2, 9, 3. H. 866. M. 4, 5. 11, 211. JĀGŌ. 1, 215. BHĀG. P. 7, 11, 19. अयाचं भृगुशार्दूलम् MBH. 3, 7063. 7, 2106. मा च याचिष्य कं च न 12, 1014. 13, 291. R. 1, 1, 35. याचे ऽद्य वः सर्वान् MBH. 13, 300. R. 1, 37, 18. 2, 106, 33. MEGH. 3. Spr. 514. KATHĀS. 22, 19. राघवं याच्य शिरसा R. 6, 33, 37. पुनरैरा याचति याच्यते च Spr. 4330. KATHĀS. 54, 154. याच्यमान MBH. 1, 6129. 5, 5995. 7396. R. 2, 43, 4. याचित *gebeten* M. 4, 228. JĀGŌ. 1, 203. 2, 256. R. 1, 46, 15. 2, 43, 27. 90, 19. शिरसा याचितो मया 101, 13. MĀLAY. 53. MEGH. 112. KUMĀRAS. 4, 35. KATHĀS. 12, 140. BHĀG. P. 4, 3, 14. 6, 9, 53. MĀRĀ. P. 61, 61. PĀNĀT. 169, 8. IV, 7. अतियाचित Spr. 1939. तौ वरौ याच भर्तारम् R. GORR. 2, 8, 17. 5, 36, 106. याचतेमान्वरान्पितृन् M. 3, 258. MBH. 1, 3961. R. 1, 63, 5. 2, 107, 5. 111, 25. R. GORR. 1, 1, 25. RAGH. 12, 17. KUMĀRAS. 7, 52. Spr. 444. KATHĀS. 1, 31. 22, 67. 185. 27, 111. 32, 59. 46, 226. 228. 56, 97. 174. 101, 265. RĀGĀ-TAR. 3, 422. 6, 36. BHĀG. P. 4, 9, 34. BHATT. 6, 8. 7, 11. बालानिमान्वसु याचितुम् MBH. 14, 50. नित्येयं याच्यमानः M. 8, 181. भोजनं राजा स कदाचिदयाच्यत RĀGĀ-TAR. 1, 162. PĀNĀT. 212, 15. अयाचि संभोगम् VOP. 24, 13. याचितस्ते पिता राज्यं रामस्य च विवासनम् R. 2, 72, 48. RAGH. 11, 1. KUMĀRAS. 6, 27. KATHĀS. 4, 103. 14, 64. 27, 142. BHĀG. P. 9, 13, 9. HIT. 64, 19. Die Person steht häufig auch im abl., seltener im gen.: यज्ञसिद्धये धनं ब्राह्मणः कदाचिन्न प्रदद्याचित् KULL. zu M. 11, 24. याचमानाः पराद्वज्रम् MBH. 1, 6197. KATHĀS. 8, 31. 36, 44. 63, 159. 113, 38. BHĀG. P. 8, 13, 1. नन्द्याचितुं गुरुदक्षिणाम् KATHĀS. 4, 94. 27, 110. कुतो ऽपि क्षीरं याचिता PĀNĀT. 174, 14. केनाम्नो याचितं भूयात् KATHĀS. 23, 137. राजस्तस्य कदाचितु व्रजतो विजयेश्वरम् । ययाचे काचिद्वला भोजनम् RĀGĀ-TAR. 1, 131. Die Sache in comp. mit ग्रथे (ग्रथ्यम्): शच्यर्थे (शच्यर्थे ed. Bomb.) मरुन्नेषा याचितः MBH. 3, 2198. मोक्षार्थं तव याचितः R. 6, 10, 27. im acc. mit प्रतिः तं स याचते गमनं प्रति 2, 29, 21. प्रसूतिं प्रति याचितः KUMĀRAS. 6, 27. im dat.: व्रतसंपादनाय मया निपुणिकामुखेन पूर्वं याचितो महाराजः VIKR. 37, 7. 8. तं ययाचे ऽभ्यवहराय *er forderte ihn auf zu essen* BHĀG. P. 9, 1, 36. तेन तदुत्पादनाय याचितः SĀJ. zu RV. 1, 123, 1. कन्यां याच् *um ein Mädchen werben, ein Mädchen zur Ehe verlangen von Jmd* (abl., seltener acc.) *für Jmd* (कृते, ग्रथे) KATHĀS. 17, 75. 52, 94. 33, 86. 90. 103, 22 (विवाहार्थम्). BHĀG. P. 9, 6, 40. 13, 5. यन्मे कन्या स्वकन्यार्थं मोक्षयाचितवानसि MBH. 3, 7432. याचितुं तौ च कन्यां स तत्पितुः — अयोध्यां प्राक्षिपोद्धतम् KATHĀS. 9, 37. स्वपुत्रगुरुसेनस्य कृते 13, 69. 14, 78. 32, 115. 56, 84. 66, 81. 88, 8. 104, 63. अयाच्यमानो च वरैः SĀV. 1, 28. KATHĀS. 52, 400. याचिता 401. 35 (पितुः). VET. in LA. (III) 16, 10. तत्पितरं सुपेणं तामयाचत KATHĀS. 28, 83. पिता मे याच्यताम् 82. तौ मृता याच्यतां तावत् 112, 173. — 2) *Jmd* (dat.) *Etwas* (acc.) *anbieten*: अस्त्यै देवताया उदकं याचामि AV. 15, 13, 8. 9, 6, 4. 48. याचति वितं गुरवे शिष्यः DURGAD. bei West. — 3) *vielleicht so v. a. versprechen* AV. 6, 118, 3. 119, 3. 7, 57, 1.

— *caus.* याचयति, अयाचात् P. 7, 4, 2. *werben lassen*: याचयति परस्परम् MBH. 13, 2438. याचयित्वा PĀNĀT. 23, 15 fehlerhaft für याचित्वा. — *desid.* यियाचिषते; vgl. oben u. simpl. Z. 3. — *अनु Jmd* (acc.) *in Bezug auf Etwas anflehen*, act. MBH. 10, 611. R. GORR. 2, 120, 20. mod. KATHĀS. 92, 48. — *प्रत्यनु Jmd* (acc.) *anflehen*, act. R. 2, 103, 11. — *अपि, caus.* *wofern अपि zum Verbum zu ziehen ist, etwa nicht haben wollen, verwerfen*: अयस्य पुत्रान्वौत्रांश्च याचयति वृक्षपतिः AV. 12, 4, 38. — *अपि flehen, heischen, anflehen, bittend angehen* (mit dopp. acc.): अग्निग्राचे (dat. partic.) BHĀG. P. 5, 18, 6. MĀRĀ. P. 38, 20. शिरसा तमियाचे ऽहं कुरुष कुरुणां मयि R. 2, 106, 29. रामस्यैवाग्निग्राचे यौवराज्ये ऽभियेचनम् R. GORR. 2, 1, 40. पितरं नो ऽभियाच 1, 33, 27. 5, 27, 30. सगरं चाभ्ययाचत सर्वे प्राज्ञलयः स्थिताः MBH. 3, 8890. 10586. R. 1, 14, 6. 9, 7, 46, 18. BHĀG. P. 3, 22, 13. अग्निग्राचितः *angefleht, gebeten* Spr. 4717. BHĀG. P. 3, 2, 25. यदेनं कश्चिद्ब्राह्मणः कंचिदर्धमग्निग्राचेत् MBH. 1, 679. MĀRĀ. P. 72, 20. राज्यं राजाभियाचितः R. GORR. 2, 17, 19. BHĀG. P. 5, 3, 17. — Vgl. अग्निग्राचन. — *समभि anflehen*: कंसं समभियाचतो HARIV. 3336. — *आ flehen*: आयाचतो R. 2, 33, 25. *flehen um*: आयाचमानाम् — रामस्य च भवं नित्यमभयं रावणस्य च 5, 21, 22. आयाचित n. *Gebet* R. GORR. 2, 1, 40. — *उप um Etwas bitten*: तया पुरस्तादुपयाचितो यः सो ऽयं वटः RAGH. 13, 53. भक्तिलाक्ष्मीसमृद्धानां किमन्यदुपयाचितम् (subst.) SARVADARÇANAS. 92, 8. fg. नगरद्वारलोष्टस्य यदत्स्यादुपयाचितम् VARĀH. BRH. S. 2, 19. — Vgl. उपयाचन, उपयाचित (vgl. noch KATHĀS. 11, 13. PĀNĀT. 213, 14). — *निम् losbitten, sich ausbitten*: निर्गाचेन्नात्पुरुषं यमाय AV. 6, 133. 3. TS. 3, 1, 8, 2. एष ते रूद्र भागो यं निर्गाचथाः ७, 1. 5, 1, 2, 1. यममेव देव्यन्तनमस्यै निर्गाच्यात्मने ऽग्निं चिनुते *nachdem er bei Jama einen Fleck der Erde zur Cultusstätte sich auserbeten hatte* 2, 2, 1. — *प्र flehen, bitten um, heischen, anflehen, bittend angehen* (mit dopp. acc.): प्रसीद नः प्रयाचताम् (gen. pl. partic.) MBH. 1, 1259. 12, 9213. 13, 4629. प्रयाचिये 3, 7114. वरमन्यं प्रयाचसे 7, 441. R. 2, 43, 31. कुण्डले मे प्रयाचितुम् MBH. 3, 16918. प्रयाचस्व नदीम् 9950. स पारिजातं यदि न प्रदास्यति प्रयाच्यमानो भवता HARIV. 7210. युक्तास्तेन प्रयाचितुम् R. 5, 81, 42. प्रयाचामो वरं त्वाम् MBH. 3, 8780. st. प्रयाचत 13, 114 liest die ed. Bomb. besser अयाचत. — Vgl. प्रयाचक fg. — *संप्र dass.*: तं गत्वा सक्षिताः सर्वे वरं वै संप्रयाचत MBH. 3, 8696. — *सम् dass., med.* KATHĀS. 103, 16. तं पुत्रार्थं समयाचत MBH. 1, 8837. BHĀG. P. 9, 1, 14. गदमोधिर्न समयाचेरन् 10, 72, 17. याचक (von याच्) nom. ag. ein *Bittender, Bettler* AK. 3, 1, 49. TRĀK. 2, 8, 56. H. 387. HALĀJ. 2, 204. JĀGŌ. 3, 139. MBH. 1, 2330. 2, 493. R. 7, 92, 11. Spr. 80. 1048. 1301, v. 1. 4937. KATHĀS. 38, 35. 39. 58, 24. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 21. 163, a, 1. BHĀG. P. 4, 2, 26. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, Cl. 33. अयाचकः सदा योगो MBH. 12, 342. याचकी f. *Bettlerin* 1, 3289. याचन (wie eben) 1) n. *das Bitten, Betteln*: धातं याचनतत्परेण मनसा Spr. 2079. अनेन पथिकस्य वसतियाचनं प्रतीयते *das Bitten um* SĀH. D. 332, 11. *das Werben um*: दुहितुं VET. in LA. (III) 16, 9. — 2) f.

या a) das Bitten, Betteln, Bitte AK. 2, 7, 32. H. 388. HAL. 2, 205. याचना माननाशाय KĀ. 91 in HAN. Anth. 320. याचना किं पुरुषस्य मङ्गलं नाशयति Spr. 4870. बध्यतामभययाचनाञ्जलिः das Bitten um RAGH. 11, 78. किं परयाचनाभिः das Anbitteln eines Andern Spr. 1236. कुरुष्व याचनाम् erfülle die Bitte R. 2, 27, 22. 37, 19. 112, 10. 43, 15. — b) schlechte v. l. für यातना AK. 1, 2, 3.

याचनक (von याचन) m. Bettler AK. 3, 1, 49. H. 388. HAN. 38. M. 3, 165. MBH. 12, 3325. HARIV. 11152.

याचनीय (von याच) adj. zu fordern, zu verlangen PAṆĀT. 88, 11. n. impers.: याचनीयं मुनेस्तुष्टात् man muss eine Bitte an ihn richten MBH. 3, 15510.

याचितक (von याचित, part. praet. pass. von याच्) n. eine geborgte Summe P. 4, 4, 21. AK. 2, 9, 4. H. 881. MIT. 260, 4.

याचितर (von याच्) nom. ag. Förderer KULL. zu M. 8, 190. ein Bittender, Bettler R. 1, 31, 7. कालः करोति पुरुषं दातारं याचितारं च Spr. 3920. Werber (um eine Jungfrau) KUMĀRAS. 1, 53. 6, 82.

याचितव्य (wie oben) adj. zu bitten: न केनचिद्याचितव्यः कश्चित्कस्याचिदापि MBH. 12, 3317. तामस्मर्द्धे गुष्माभिर्याचितव्यः ihr sollt für uns bei ihm um sie werden KUMĀRAS. 6, 29.

याचिन् (wie oben) adj. heischend: वृष्टि° Nir. 2, 12.

याचिष्णु (wie oben) adj. bittend, Bittsteller: भृगूणां तु धनं ज्ञात्वा राजानः सर्व एव ते । याचिष्णोऽभिन्नमुस्तान् MBH. 1, 6805. BṛĀG. P. 10, 81, 34. Davon nom. abstr. °ता Bettelei M. 12, 33.

याच्छेष्ट (1. याच् + श्रेष्ठ) adj. bestmöglich: उत्तयः RV. 3, 33, 21. — Vgl. यावच्छेष्ट.

याञ्त्रा (wie oben) f. das Heischen, Bitten, Betteln; Bitte, Gesuch P. 3, 3, 90. VOP. 26, 180. AK. 2, 7, 32. 3, 3, 6. H. 388. HAL. 2, 205. TS. 1, 5, 7, 4. °प्राप्त AK. 2, 9, 4. Spr. 2492. मृतं तु नित्ययाञ्त्रा स्यात् BṛĀG. P. 7, 11, 19. °जीवन HIT. 31, 8. °वचोसि Spr. 1894. पातालाभय° KATHĀS. 19, 91. याञ्त्रामृते ohne zu bitten BṛĀG. P. 2, 7, 17. तद्याञ्त्रा न चक्रे erfüllte nicht die Bitte 4, 14, 29. MĀRK. P. 37, 13. याञ्त्रा मोघा वरमधिगुणे नाधमे लब्धकामा MEGH. 6. मद्याञ्त्राविमुख BṛĀG. P. 4, 27, 22. भयायां भव्ययाञ्त्रायाम् 14, 30. भययाञ्त्र adj. 5, 18, 21. °भङ्ग Fehlbitte Spr. 1163. Werbung (um ein Mädchen): कृतयाञ्त्र KATHĀS. 17, 76. In der Dramatik: याञ्त्रा तु क्वापि याञ्त्रा या (so ist zu lesen) स्वयं हृतमुखेन वा ŚĀN. D. 496. 471.

याञ्च्यं m. dass.: श्रेयो रु ब्रह्मयेो वशा याञ्च्यार्प कृणुते मनः AV. 12, 4, 30. AIT. Br. 7, 20. याञ्च्यो f. ÇAT. Br. 2, 3, 4, 4.

याच्य (von याच्) adj. P. 7, 3, 66. zu Etwas aufzufordern, anzugehen, um ein Almosen anzusprechen M. 8, 181. 10, 113. मुहुदपि न याच्यः कृशधनः Spr. 1922. 3233. RAGH. ed. Calc. 1, 87. zu fordern, zu verlangen, worum man bitten muss oder kann: याचते न त्रयाच्यानि HARIV. 1023. श्रयाच्यमपि देयं खलु स्यात् auch worum man nicht gebeten wird MBH. 5, 1727. n. das Betteln 13, 3047. स्त्रियो नार्त्ति याच्यताम् so v. a. um Weiber braucht man nicht zu werben 12, 9516.

याज्ञ (von 1. यज्ञ) nom. ag. Opferer: क्षमेधशतस्य याज्ञ BṛĀG. P. 9, 23, 32. क्षमेध° 1, 18, 46. तुरगमेध° 9, 22, 86.

याज्ञ (wie oben) m. 1) Opfer in श्रुति° (hier vielleicht nom. ag. Opferer), उपाशु° (s. u. उपाशु 1, a), ऋतु°, ब्रवी°, शत°. — 2) gekochter Reis oder

Speise überh. H. 393. — 3) N. pr. eines Brahmarshi (neben उपयाज्ञ) MBH. 1, 6862. 2, 662. LIA. I, 641. — 4) याज्ञभोजयः MBH. 7, 804 fehlerhaft für ऋषभो जयः, wie die ed. Bomb. liest.

याज्ञक (vom caus. von 1. यज्ञ) m. 1) Opferpriester AK. 2, 7, 17. H. 817 (= यज्ञमान!). an. 3, 85. MED. k. 142. M. 3, 172. Spr. 3068. MBH. 1, 2082. 8113. 2, 179 (= R. GORR. 2, 109, 36). 3, 10494. 7, 3027. 13, 4818 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 14, 260. 15, 516. R. 1, 13, 3. 59, 13 (61, 14 GORR.). 60, 8. 2, 76, 13. R. GORR. 1, 13, 2. 38. VARĀH. BṚH. S. 10, 5. 48, 18. KATHĀS. 41, 18. BṛĀG. P. 10, 74, 16. P. 1, 3, 72. Sch. VOP. 23, 58. गणानाम् M. 3, 164. in Comp. mit dem Veranstalter des Opfers (das comp. ein Oxytonon) P. 2, 2, 9. 6, 2, 151. ब्राह्मण°, तत्रिय° Sch. प्रहृ° M. 3, 178. ब्राह्मण° JĀG. 3, 289. घसुर° MBH. 1, 2544. दैत्य° BṛĀG. P. 7, 5, 8. पतित° MĀRK. P. 13, 1. नतत्रयामयाज्ञकाः diejenigen, welche den Gestirnen Opfer darbringen und für eine ganze Gemeinde als Opferpriester fungieren, MBH. 12, 2874. राज° der einen Fürsten (Krieger) zum Opferpriester erwählt (vgl. R. 1, 59, 13) 8, 1846. 2095. fg. Davon nom. abstr. याज्ञकत्व n. Verz. d. Oxf. H. 267, a, 28. 30. Vgl. ग्राम°, नतत्र°. — 2) ein königlicher Elephant H. an. MED. °गज्ञ HAN. 49. ein brünstiger Elephant ĠĀṬĀDH. im ÇKDr.

याज्ञन (wie oben) n. das Versehen des Opfers für Andere (gen. oder im comp. vorangehend) ÇĀṆK. GHṆ. 4, 11. DRĀH. 9, 13, 27. 29. M. 1, 88. 8, 340. 10, 75. fgg. 103. 109. fgg. 11, 180. JĀG. 1, 118. MBH. 1, 8113. 3, 5048. 12, 6733. 14, 127. 176. R. GORR. 1, 60, 6. KĀM. NITIS. 2, 19. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 33. 267, a, 7. fgg. MĀRK. P. 14, 83. ब्राह्मणाम् M. 11, 197. 60. JĀG. 3, 237. R. 1, 38, 5. श्रयाज्ञ° M. 3, 65. P. 2, 1, 53. Sch. JĀG. 3, 238.

याज्ञनीय (wie oben) adj. für den man als Opferpriester thätig sein darf KULL. zu M. 9, 238.

याज्ञमान (von यज्ञमान) n. die Handlung, welche der Veranstalter eines Opfers selbst vollzieht, gāṇa मङ्गिष्यादि zu P. 4, 4, 48 und युवादि zu 5, 1, 130. KĀT. ÇR. 1, 8, 19. 4, 12, 16. 12, 1, 9. 25, 13, 42. ÇĀṆH. ÇR. 2, 11, 1. LĀTJ. 2, 3, 17. Ind. St. 3, 888. 5, 15.

याज्ञमानिक (wie oben) adj. den Veranstalter eines Opfers betreffend ÇĀṆK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 84.

याज्ञयितर (vom caus. von 1. यज्ञ) nom. ag. der fungierende Opferpriester Verz. d. Oxf. H. 267, a, 24. fg.

याज्ञि (von यज्ञ) UNĀDIS. 4, 124. f. Opfer (श्राव्यानपरिप्रश्नयोः) का याज्ञिमकार्यीः । सर्वो याज्ञिमकार्यम् P. 3, 3, 110. Sch. nach UśĀVAL. m. = यष्टर, nach UNĀDIV. im SĀṆKSHIPTAS. aber = यज्ञ ÇKDr.

याज्ञिका f. dass. P. 3, 3, 110. Sch.

याज्ञिन् (von 1. यज्ञ) nom. ag. Opferer JĀG. 1, 220. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 9. gewöhnlich am Endo eines comp. (भूते) P. 3, 2, 85. श्रमिष्टेम° Sch. दर्शपूर्णमास° TS. 2, 2, 9, 1. श्रममेध° ÇAT. Br. 14, 6, 8, 2. KATHĀS. 44, 123. सोम° KĀT. ÇR. 4, 2, 45. H. 817. श्रमेम° ÇAT. Br. 1, 6, 4, 10. fg. श्रमहायज्ञ° MBH. 3, 15443. दशप्रयुत° 7, 2314. यज्ञसहस्र° 13, 3458. क्रतुप्रवर° R. 5, 16, 41. सन्न° HARIV. 2780. मद्याज्ञिन् BṚĀG. 9, 25. 34. सद्याज्ञिन् MAITRĀJUP. 6, 30. नित्य° HARIV. 6763. — Vgl. श्रात्म° (auch MAITRĀJUP. 6, 10. BṛĀG. P. 7, 15, 55), ग्राम° (auch JĀG. 1, 168), देव°, वहु° (auch Verz. d. Oxf. H. 267, a, 29), सहस्र°.

पौञ्चक (wie oben) adj. am Ende eines comp. (gewöhnlich) *opfernd*: इष्टि° ÇAT. Br. 14, 4, 2, 8.

पाञ्चर्वेदिक adj. zum Jāgurveda in Beziehung stehend Schol. zu KĪTJ. ÇA. 1088, 6. MÜLLER, SL. 170. पाञ्चर्वेदिक 178. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 172, 9, 12.

पाञ्चुष adj. (f. ई) zu den Jāgus in Beziehung stehend TBA. 3, 12, 2, 1. Ind. St. 1, 83, 5. 10, 436. गायत्री 9, 103. शाखा Verz. d. Oxf. H. 287, b, 8. 264, a, 15.

पाञ्चुमत adj. f. ई in Verbindung mit इष्टका = यनुष्मती — ÇAMK. zu BAH. Ān. Up. S. 278.

पाञ्च (von यज्ञ) adj. zum Opfer gehörig: मन्त्र Nir. 7, 3, 4.

पाञ्चतुर (von यज्ञ + तुर) 1) m. patron. des Rshabha ÇAT. Br. 12, 8, 2, 7. 13, 5, 2, 15. ÇĀṆKH. ÇA. 16, 9, 8, 10. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b.

पाञ्चदत्तक adj. von यज्ञदत्त gaṇa श्रीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

पाञ्चदत्ति m. patron. von यज्ञदत्त P. 4, 1, 157, Sch.

पाञ्चदेव m. N. pr. eines Autors COLEBR. Misc. Ess. I, 61. यज्ञदेव im Index; Beides fehlerhaft für पाञ्चिकदेव.

पाञ्चपते adj. von यज्ञपति gaṇa अथपत्यादि zu P. 4, 1, 84.

पाञ्चवल्क 1) adj. von Jāgūnavalkja herrührend: ब्राह्मणानि Schol. zu P. 4, 2, 66. 3, 105. wohl fehlerhaft पाञ्चवल्क्य in der neueren Ausg. an beiden Stellen, in der alten an der ersten. — 2) m. pl. der entsprechende pl. zu पाञ्चवल्क्य 1) gaṇa काण्वादि zu P. 4, 2, 111.

पाञ्चवल्कीय adj. zu Jāgūnavalkja in Beziehung stehend, von ihm herrührend: काण्ड Verz. d. B. H. No. 214. धर्मशास्त्र JĀG. in der Untersch. n. mit Ergänzung von धर्मशास्त्र KULL. zu M. 4, 212.

पाञ्चवल्क्य 1) m. (von यज्ञवल्क) patron. यौ° gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. N. pr. eines besonders im ÇAT. Br. als Autorität viel angeführten Lehrers, z. B. 1, 3, 2, 21. 26. 2, 4, 2, 2. 5, 2, 2. 3, 1, 2, 4. 2, 21. 3, 10. JĀG. 1, 4. MBH. 2, 107. 13, 250. HARIV. 1466 (sein Geschlecht). 2308. 7993. UTTARARĀMAK. 76, 7 (98, 4). VP. 279. fgg. BULG. P. 6, 13, 13. 9, 12, 4. 22, 37. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 22 u. s. w. PAÑKAT. 188, 14 (यज्ञ्याव° godr.). °स्मृति (verschieden von der uns bekannten) SARVADARCANAS. 158, 17. ist राजसगुणा Verz. d. Oxf. H. 14, a, N. °गीता 87, b, 35. HALL 14. °शिन्ता Ind. St. 10, 433. वृद्ध° Verz. d. B. H. No. 1166; vgl. वृक्ष्याज्ञ°. — 2) adj. zu Jāgūnavalkja in Beziehung stehend, von ihm herrührend: धर्मा: Verz. d. Oxf. H. 206, b, 18. n. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 328. साखिल° (?) Verz. d. Oxf. H. 56, a, 17; vgl. पाञ्चवल्क 1).

पाञ्चसेन (von यज्ञसेन) patron. 1) m. des Çik anḍin KAUSH. Br. 7, 4. — 2) f. ई der Draupadi TAUK. 2, 8, 18. H. 741. MBH. 1, 6322. 7131. 3, 15682. 4, 138. 9, 3318.

पाञ्चसेनि (wie oben) m. patron. des Çikhaṇḍin MBH. 5, 725. 6, 5216. 7, 216. 9, 3161.

पाञ्चायनि m. patron. von यज्ञ gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

पाञ्चिक (von यज्ञ) 1) adj. (f. ई) zum Opfer gehörig, darauf bezüglich u. s. w.: स्मृति ÇĀṆKH. ÇA. 1, 2, 3. नामधेय 7, 4, 15. व्रत 3, 9, 4. KAUC. 73. क्रिया R. 1, 30, 19. सम्मन् BULG. P. 4, 31, 10. उपनिषद् Ind. St. 2, 79. 208. 3, 386. Verz. d. B. H. No. 152. — 2) m. a) ein Kenner des Opfers, Liturgiker gaṇa उक्थादि zu P. 4, 2, 80. = पाञ्चक TAUK. 3, 3, 89. MED. k.

142. = पाञ्चक und यज्ञकर्तृ ÇABDAR. im ÇKDR. — ÇAT. Br. 14, 6, 2, 2. 4. ÇĀṆKH. GRHJ. 1, 14. PĀR. GRHJ. 2, 6. NIDĀNAS. 2, 1. Nir. 8, 11. 7, 4. 28. 11, 29. 42. 13, 9. AV. PRĪT. 4, 103. P. 4, 3, 129. HARIV. 11450 (पाञ्चिय die neuere Ausg.). 11363. ÇAMK. zu BAH. Ān. Up. S. 60. KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 187. Verz. d. B. H. No. 246. Verz. d. Oxf. H. 216, b, 35. BULG. P. 11, 10, 23. VOP. 5, 5. KUSUM. 3, 15. KULL. zu M. 3, 271. °कितव P. 2, 1, 53, Sch. पाञ्चिकाश्रय 6, 2, 65, Sch. पाञ्चिकाश्रय unter den Beiw. Viṣṇu's PAÑKAR. 4, 3, 61. Vgl. देव° und दीक्षित° als N. pr. Verz. d. B. H. No. 246. — b) Bez. verschiedener beim Opfer zur Anwendung kommender Pflanzen: Kuça-Gras TAUK. MED. eine Art Kuça-Gras (दर्भदे) ÇABDAR. im ÇKDR. Ficus religiosa; Butea frondosa; rothblühender Khadira RĪGĀN. im ÇKDR.

पाञ्चिकदेव (या° + देव) m. N. pr. eines Schol. des KĪTJ. ÇA. Verz. d. Oxf. H. 382, a, No. 430. WEBER in KĪTJ. ÇA. S. X. — Vgl. देवपाञ्चिक.

पाञ्चिकवल्कभा (या° + वल्क) f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 246.

पाञ्चिकान्त (पाञ्चिक + अन्त) m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 364, b, N. 1.

पाञ्चिक्य (von पाञ्चिक) n. die Regeln der Liturgiker P. 4, 3, 129.

पाञ्चिय 1) adj. = यज्ञिय zum Opfer gehörig, — geeignet: इव्य MBH. 10, 787 (यज्ञिय ed. Bomb.). काल BULG. P. 10, 74, 6. — 2) m. v. l. für पाञ्चिक in der Bed. 2) a) HARIV. 11450. यज्ञियं देशमिच्छति ते पाञ्चिया: NILAK.

पाञ्चीय adj. wohl nur fehlerhaft für यज्ञीय ÇAMK. zu KULĀND. Up. S. 46 (°कर्मन्).

पाञ्च (vom caus. von 1. यज्ञ) P. 7, 3, 66. VOP. 26, 8, 9, 12. 1) adj. derjenige, zu dessen Gunsten das Opfer darzubringen ist oder dargebracht wird; m. Opferherr AIR. Br. 4, 25. याज्ञयेच्चापि याज्यान् MBH. 3, 831. ऋत्विग्याज्यौ M. 3, 148. 4, 33. 8, 317. 388. JĀG. 1, 430. MBH. 1, 747. 6386. याज्यंस्ते 6774. रैभ्य° 3, 10791. राजयाज्ञक° 8, 1846. 2096. भूगूणां तत्रिया याज्या: 13, 2905. 4422. 14, 99 (wo mit der ed. Bomb. पूर्वम् st. पुत्रम् zu lesen ist). 124. 162. 178. HARIV. 3880 (चेष्ट्यो st. याज्यो die neuere Ausg.). R. 7, 23, 2, 81. RAGH. 1, 86. वहु° der viele Opferherren hat, für Viele opfert VAS. bei KULL. zu M. 3, 151. अ° für den man nicht opfern darf ÇAT. Br. 14, 6, 10, 3. KĪTJ. ÇA. 25, 8, 16. M. 11, 59. JĀG. 3, 237. MBH. 13, 4527. P. 2, 1, 53, Sch. — 2) f. याज्यो VOP. 26, 11. (sc. ऋच्) die Worte, welche im Augenblick der Hingabe des Opfers gesprochen werden, Begleitspruch Z. d. d. m. G. IX, LIII. LXII. VS. 19, 20. 20, 12. AIR. Br. 1, 4. 11. 2, 13. 26. याज्यया यज्ञति प्रतिर्व याज्या 40. घृत्° 3, 32. TS. 1, 5, 2, 1. 6, 10, 5. याज्ञीनो याज्यो यज्ञति ÇAT. Br. 1, 4, 2, 19. 7, 2, 11. 3, 4, 2. ĀÇV. ÇA. 1, 5, 4. fgg. 6, 1. 3, 7, 2. 3. 9, 3. 5, 18, 13. 19, 1. KĪTJ. ÇA. 1, 2, 6. ÇĀṆKH. ÇA. 1, 17, 1. fgg. 7, 3, 4. 7, 6. P. 8, 2, 90. याज्यानुवाक्ये gaṇa कार्तिकोऽप्यादि zu P. 6, 2, 37. त्रिवती याज्यानुवाक्या भवति P. 6, 1, 176, VARTT. 2, Sch. याज्यानुवाक्या: Ind. St. 1, 69. 72 (hier auch °वाक्यको:). प्रयाजयाज्या: 73. याज्यता (von याज्य) f. der Stand eines Opferherren MBH. 14, 126. याज्यत्वं n. dass. 168.

याज्यवस् adj. mit einem Begleitspruch (याज्या) versehen ÇAT. Br. 4, 1, 2, 26. 9, 3, 2, 16. 11, 2, 2, 6.

याज्वन (von यज्वन्) m. der Sohn eines Opferers VOP. 7, 1, 10.

1. यात् (abl. von 1. या) adv. conj. *in soweit als, so viel als; so lange als, seit: यादधीमसि* *soviel wir verstehen* RV. 1, 80, 15. *अर्चामसि यादेव विन्मा ताव्ना मृकासम्* (vgl. Siddh. K. zu P. 7, 1, 39) 6, 21, 6. यावु यावे-स्तनन्याडुषासः 7, 88, 4. यात्सूर्यामासा मिथ उच्चरातः 10, 68, 10. य आति-यन्पृथिवी यादज्ञायत AV. 12, 1, 57. — Vgl. पाच्छ्रेष्ठ, याद्राध्य.

2. यात् adj. von यत् in *शृणयात्*.

यात 1) adj. *gegangen u. s. w.; n. Gang s. u. 1. या.* — 2) n. *das Lenken eines Elephanten mit dem Haken* H. 1231. HAL. 2, 67; vgl. यत 2).

यातन (vom caus. von यत्) 1) n. *das Vergelten: वैरस्य यातनम्* *das Racheüben* MBh. 9, 258. — 2) f. या a) dass.: *यातनां दा* *es Jmd vergel-ten* MBh. 1, 1997. वैर° *Rache* 12, 5150. HARIV. 11232. PAN. 111, 9. 188, 3. — b) *Qual, Pein; insbes. Höllenqual* AK. 4, 2, 3. 3, 4, 15. H. 1358. HAL. 3, 4, 5, 80. घोरार R. 5, 19, 9. 26, 16. Spr. 1973. KATH. 38, 111. Glt. 9, 10. RIG. 1-AR. 6, 332. अकरोन्नाया यातना मृत्युकेतवे Bhāg. P. 7, 1, 41. यातनामनुयायितः 8, 22, 29. गर्भ° PAN. 2, 2, 66. 4, 3, 204. Verz. d. Oxf. H. 28, a, No. 71. यमत्तये M. 6, 61. 12, 16. यामी: प्राप्नोति यातना: 21. fg. MBh. 14, 443. Bhāg. P. 3, 30, 21. 25. 29. 35. 5, 26, 7. fg. 30. यामया-तना: 32. 6, 2, 29. °गृक्षा: 3, 9. निरय° PAN. 4, 4, 1. Verz. d. B. H. 143, 9. Kusum. 63, 7. Personifiziert als Tochter von Bhaja *Furcht* und Mṛtju *Tod* Bhāg. P. 4, 8, 4.

यातयज्जन (यातयत्, partic. vom caus. von यत् + ज्ञन) adj. *die Leute verbündend, vereinigend: Mitra* RV. 1, 136, 3. 3, 59, 5. 5, 72, 2.

यातयाम् s. u. यातयामन्.

यातयामन् (यात + या°) und °याम् adj. *was seinen Gang gemacht —, seine Arbeit gethan hat d. i. erschöpft, ausgenutzt, verbraucht; überh. untanglich, unbrauchbar geworden* (AK. 3, 4, 22, 147. H. an. 4, 218. MED. m. 62), ein im Ritual oft gebrauchter technischer Ausdruck, z. B. न दारुपात्रेण दुक्ष्यात्। अग्निवैद दारुपात्रम्। यद्वारुपात्रेण दुक्ष्यात्। यातयाम्ना कृत्विया यजेत *man soll nicht in ein Holzgeschirr melken, denn in demselben (im Holze) steckt Agni (welcher also die Milch unmittelbar empfangt); melkt man in's Holzgeschirr, so opfert man nachher eine verbrauchte (schon ein Mal vergebene) Opfergabe* TBh. 3, 2, 2, 9. 3, 4, 1. TS. 5, 1, 5, 2. अघर्षु 6, 5, 3. Atri 7, 1, 1, 1. यत्त CAT. Br. 4, 5, 3, 23. 9, 1, 3, 24. °याम TS. 2, 6, 2, 1. कस्मोत्सत्याद्यातयामान्यन्यानि कृवीष्ययातयाममा-ज्यम् *weshalb werden andere Opferstoffe unbrauchbar, während das Opferschmalz brauchbar bleibt?* 3, 4, 3, 4. 5, 1, 3, 3. CAT. Br. 4, 3, 2, 5. 6, 3, 1, 23. स्तोमा: 9, 3, 2, 4. न यातयामै: कार्यं कुर्यान्न सक्तु भुञ्जीत ÇĀṆKH. Gṛh. 4, 11. PAN. 13, 10, 1. कृदांसि MÜLLER, SL. 227. कृत्तं वेष्टन-भयभीरुमुक्तनयनानि च। यातयामानि देवानि प्रह्राय परिचारिणे ॥ MBh. 12, 2299. fg. भोजन Bhāg. 17, 10. R. 2, 61, 67 (62, 26 GORR.). कृदांस्यया-तयामानि Bhāg. P. 4, 13, 27. अयातयामोऽष्टकः 19, 28. अयातयामास्तस्या-सन्ध्यामा स्वात्तरपापना: *unnütz verstrichen* 3, 22, 35. कामा यातयामा: *schal* 4, 28, 9. महती° *ergraut, alt geworden bei* (nach dem Comm. *der seine Zeit zugebracht hat mit*) 30, 19. *alt an Jahren* AK. H. 340. H. an. MED. HAL. 2, 248.

यातयामन् n. nom. abstr. davon GORR. 1, 8, 14. — Vgl. अयातयाम.

1. यातर् (von 1. या) nom. ag. *gehend, fahrend, auf der Reise —, auf einem Marsche befindlich* Sūtras. 12, 72. Varāh. Bṛh. S. 33, 13. 86, 51. 54.

87, 5. 88, 19. 22. 35. 89, 1. 95, 25. Jātā 4, 42. *Wagenfahrer* RV. 1, 70, 11. *यानस्य चैव यातुश्च यानस्वामिन एव च* *Wagenführer* M. 8, 290. अय° *vor-angehend* R. 7, 21, 28. खरोष्ठ° *reitend auf* HARIV. 2443. स्वर्यातर् *zum Himmel gehend, sterbend* MBh. 8, 4341. Als fut. z. B. यातारस्ते यमाल-यम् Suçr. 1, 116, 61.

2. यातर् nom. ag. scheint *Rächer* zu bedeuten in der Stelle: अर्क्षेया-तारं कमपश्य इन्द्र कृदि यत्ते इन्द्रो भीरगच्छत् RV. 1, 32, 14. = *रक्षत्* Sā.; vgl. शृणया.

3. यातर् UN. 2, 98. acc. यातरम्, nom. acc. du. यातरो, nom. pl. यातरम् VOP. 3, 65. *die Frau des Bruders des Gatten* AK. 2, 6, 1, 30. H. 514. HAL. 2, 353. Sān. D. 45, 8. याताननान्दरो P. 6, 3, 25, Sch.

यातलराय m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. B. H. 368, 31.

1. यातव्य (von 1. या) 1) n. impers. *eundum, proficiendum, zu mar-schieren* MBh. 3, 13304. 4, 2118. 13, 1402. 2789. HARIV. 10321. Spr. 3027. Kām. Nivis. 13, 2. यातव्याय प्रक्षिणयादूतम् *zur Abreise* 12, 1. अयस्याया-तव्यता 13, 18. — 2) adj. *petendus, impugnandus* Kām. Nivis. 18, 11.

2. यातव्य (von 1. यातु) adj. *gegen Spuk —, gegen Hexerei dienend* P. 4, 4, 121. तन् Kāṭh. 11, 11.

यातसुच (von यतसुच) n. = यातसुच N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b.

यातानप्रस्थ N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. यातानप्रस्थक P. 4, 2, 104, Vārtt. 33, Sch.

यातानुयात (यात + अनु°) wohl n. *das Gehen und Folgen* gaṇa शाक-पार्थिवदि zu P. 2, 1, 69.

यातायात (यात + या°) n. *das Gehen und Kommen* Bhāg. P. 12, 13, 2.

याति f. angeblich nom. act. vom Intens. von 1. या P. 1, 1, 58, Sch. — Vgl. अहं°.

यातिक m. *Wanderer, Reisender* ÇANDAR. im ÇKDr. wohl fehlerhaft für यात्रिक.

1. यातु UN. 1, 73. m. 1) etwa *Spuk, Hexerei: नाहं यातुं सहसा न ह्येनं कृतं संपाम्यरूपस्य वृक्षः* RV. 5, 12, 2. मा नो रत्न आ वैशीन्मा यातुर्या-तुमाव्रताम् 8, 49, 20. auch wohl AV. 2, 24, 1. Kāṭh. 37, 17. ÇAT. Br. 10, 5, 2, 20. — 2) Bez. einer Gattung von Dämonen, die in allerhand spukhaf-ten Formen erscheinen, RV. 7, 21, 5. 104, 21. AV. 4, 9, 9. 5, 29, 8. 10, 7, 18. 13, 4, 27. KAUC. 106. neutr. = *रत्नम्* nach AK. 1, 1, 1, 56. H. 187. HAL. 1, 73. — Vgl. अ°, उलूक°, कोक°, गृध°, देव°, ब्रह्म°, शत°, प्रमुलूक°, अय°, सुपर्ण° und यातुधान.

2. यातु (von 1. या) m. 1) ein *Reisender* TRK. 2, 8, 29. Uśāval. zu UN. 1, 73. — 2) *Wind* UN. 1, 73. im Sāṅkshiptas. ÇKDr. — 3) *Zeit* Uśāval.

यातुश्च (1. यातु + च) adj. *die Jātu vernichtend; m. Bdellion* RIG. an. im ÇKDr.

यातुचातन (1. यातु + चा°) adj. *die Jātu verschlingend* AV. 1, 16, 2.

यातुर्जम्भन (1. यातु + ज°) adj. *die Jātu verschlingend* AV. 4, 9, 3.

यातुर्ज्ञ (1. यातु + ज्ञ; vgl. RV. 7, 21, 5) adj. *von Jātu getrieben, beses-sen* RV. 4, 4, 5. 10, 116, 5.

यातुर्धान (1. यातु + 2. धान) m. = 1. यातु 2) AK. 1, 1, 1, 56. H. 187. HAL. 1, 78. RV. 1, 35, 10. अद्या मुनीय यदि यातुधानो अस्मि यदि वायु-स्तप पूरुषस्य 7, 104, 15. 16. 24. 10, 87, 2. 3. 7. 10. 120, 4. VS. 13, 7. AV. 1, 7, 1. fg. 4, 3, 4. 6, 32, 2. 13, 8. 7, 70, 2. 19, 46, 2. ÇAT. Br. 7, 4, 1, 29. Kāṭh.

37, 14. MBH. 3, 8438. 12248. 5, 3571. 4851. 13, 184. 14, 185. R. 3, 30, 27. 5, 10, 16. 6, 33, 3. 7, 59, 20. RAGH. 12, 45. IND. ST. 10, 175. VARĀH. BṚH. S. 46, 80. BHĀG. P. 2, 10, 39. 5, 21, 18. 6, 6, 28. PRAB. 3, 12. fem. ई RV. 1, 191, 8. 10, 118, 8. VS. 16, 5. AV. 1, 28, 2. 4. 2, 14, 3. 4, 9, 9. 18, 17. 20, 6. 19, 39, 8. MBH. 13, 4458. BHĀG. P. 3, 19, 20. 8, 10, 47. 10, 6, 3.

यातुर्मत्त (von 1. यातु) adj. Spuk treibend, hexend RV. 1, 133, 2. 7, 104, 20. 25. AV. 1, 7, 4.

यातुर्मावत् adj. dass. AV. PAṬ. 4, 8. RV. 1, 36, 20. न ये यावा तरति यातुर्मावत् 7, 1, 5. मा नो रत्नौ घृभिर्नयातुर्मावत् 104, 23. मा नो रत्नं घृ वैशीन्मा यातुर्मावत् 8, 40, 20.

यातुर्विद् (1. यातु + विद्) adj. des Spuks kundig CAT. BA. 10, 5, 2, 20.

यातुर्कन् (1. यातु + कन्) adj. Spuk vertreibend AV. 1, 16, 1.

यातृक m. Wanderer, Reisender ÇANDAR. im CKDr. fehlerhaft für यात्रिक.

यातोपयात (यात + उप) n. das Gehen und Kommen; davon adj. यातोपयातिक (in der Bed. तेन निर्वृत्तम्) gaṇa अत्यूतादि zu P. 4, 4, 19.

यात्तिक (von यत्) m. pl. N. einer buddhistischen Schule BURN. Intr. 441. 443. fg.

यात्य (vom caus. von यत्) m. Bewohner der Hölle (Qualen unterliegend) H. 1338. HALĀJ. 3, 3.

यात्रा (von 1. या) UNĀDIS. 4, 167. 1) Gang, Aufbruch, Fahrt, Reise, Marsch, Kriegszug AK. 2, 8, 2, 63. 3, 4, 25, 177. TRIK. 3, 3, 367. H. 790. an. 2, 449. MRD. P. 79. HALĀJ. 2, 297. HARIV. 5284. शो यात्रा R. 1, 68, 17. यात्रामयासिषम् ich machte mich auf die Reise 2, 72, 27. 78, 1. 82, 19. 21. SUÇR. 1, 108, 20. RAGH. 16, 25. न चिरं तापाय तव यात्रा भविष्यति Spr. 1376. 4727. 4818. SĪRJAS. 14, 13. VARĀH. BṚH. S. 72, 6. 79, 23. 86, 10. 87, 5. 6. 27. 89, 12. 14. 93, 11. 13. 94, 13. 95, 25. BHĀG. P. 14, 2, 4. MĀRK. P. 34, 59. वारणावत् Gang nach MBH. 1, 143 in der Unterschr. समुद्रं HARIV. 8304. मार्गशीर्षे प्रभे मासि यायायात्रां महीपतिः einen Feldzug unternehmen M. 7, 182. 207. MBH. 2, 192. 12, 2662. fg. R. 2, 82, 23. ०गमन 24. 3, 22, 7. 4, 30, 3. 6, 1, 7. यात्रायुक्त SUÇR. 1, 122, 5. BHAR. NĀṬJ. 34, 68. KĀM. NĪTIS. 11, 1. 5. हर 15, 43. RAGH. 4, 24. 0, 54. शक्येवेवाभवयात्रा तस्य शक्तिमतः सतः 17, 56. Spr. 4231. KATHĀS. 19, 60. 69. 42, 81. 83. 54, 212. RĀGA-TAR. 1, 67. 115. 4, 131. 282. 405. 3, 326. यात्रा दा einen Feldzug unternehmen 6, 230. दत्तयात्र 5, 214. HIT. 94, 9. 10. Verz. d. Oxf. H. 332, b, 14. fg. Ausfahrt (des Viehes) KṚSHISĀṢṬR. 8, 18. 21. तस्मिन्प्रयाते परलोकयात्राम् der Gang in die andere Welt RAGH. 18, 15. प्राणात्तिकी so v. a. Tod HARIV. 4713. द्यौर्धदेहिकी dass. 4803. — 2) ein festlicher Zug, Procession; = उत्सव TRIK. H. an. MED. KATHĀS. 10, 87. 34, 174. ज्ञनयात्राज्ञन 30, 96. 123, 159. यात्रायामादि नागानाम् RĀGA-TAR. 1, 185. 220. अमरेश्वर 267. Verz. d. B. H. No. 1236. SĀH. D. 109. HIT. 85, 12. देव ० Verz. d. Oxf. H. 200, a, 15. TRIK. 2, 7, 8. — 3) Lebensunterhalt, = पापन (passing away) COLEBR. und WILSON), वृत्ति AK. 3, 4, 25, 177. MED. H. an. HALĀJ. 5, 38 (= अनुवृत्ति?). M. 4, 3. JĀṬN. 3, 54. 59. तस्मिन्कि यात्रा लोकस्य MBH. 5, 3027. 13, 2089. 14, 1281. Spr. 4872. BHĀG. P. 7, 15, 15. 10, 86, 15. शरीर ० Unterhalt des Körpers BHĀG. 3, 8. KATHĀS. 52, 101. देह ० (s. auch bes.) dass. NĪLAK. 32. — 4) Verkehr: लौकिकी M. 11, 184. जगयात्रा BHĀG. P. 8, 14, 3. — 5) Mittel Viçva im CKDr. — 6) Bez. einer gewissen Gattung astrologischer Werke VARĀH. BṚH. S. 2, 8, 6, Z. 4. von VARĀHA-VI. Theil.

MAHĪRA verfasst 1, 10. 43, 34. 44, 14. 18. 48, 22. Der vollständige Titel dieses Werkes ist योगयात्रा; vgl. KERN in der Vorrede zu VARĀH. BṚH. S. 25. fgg. und IND. ST. 10, 161. fgg. — 7) a sort of dramatic entertainment WILSON. — Vgl. गङ्गा ०, तीर्थ ० (auch KATHĀS. 33, 28. 39, 34. 38. 52, 242. DHŪRTAS. 83, 12), दण्ड ०, देव ०, देह ०, दोल ०, पुनर्यात्रा, प्राण ०, क्षीरयात्रा, वृक्षयात्रा, मरु ०, योग ०, रथ ०, लोक ०.

यात्राकार (या ० + 1. कार्) m. der Verfasser eines Werkes von der Art der Jātrā VARĀH. BṚH. S. 86, 3; s. यात्रा 6).

यात्रामहोत्सव (या ० + म ०) m. ein grosser festlicher Aufzug RĀGA-TAR. 1, 222. PĀNĀT. 43, 3. — Vgl. यात्रोत्सव.

यात्रिक (von यात्रा) 1) adj. a) zu einem Marsche, einem Feldzuge in Beziehung stehend M. 7, 184. — b) zum Unterhalt erforderlich M. 6, 27. — 2) n. a) Marsch, Feldzug MBH. 12, 3833. — b) Titel einer gewissen Gattung astrologischer Werke (vgl. यात्रा) Verz. d. B. H. 256, 9. IND. ST. 10, 161. 164. 193. — Vgl. प्राणयात्रिक, सिद्धियात्रिक, यातिक, यातृक.

यात्रिन् (wie eben) adj. auf einem Zuge befindlich KĀM. NĪTIS. 12, 19.

यात्रोत्सव (यात्रा + उ ०) m. ein festlicher Aufzug, Procession Spr. 5373. KATHĀS. 12, 177. 26, 4. 73, 327. 74, 208. 89, 6.

यात्सव (यात्, partic. von 1. या, + स ०) n. fahrende Feier, Bez. gewisser langdauernder Feiern, welche Śāra svata heissen, KĀTJ. ÇA. 25, 5, 25; vgl. ĀÇV. ÇA. 12, 6, 1. fgg.

याथ (von 1. या) s. दीर्घ ०.

याथाकथार्थ (von यथा कथा च) n. ein Stattfinden unter allen Umständen P. 5, 1, 98.

याथाकामी (von यथा + काम) f. das Handeln nach Gutdünken KĀTJ. ÇA. 1, 2, 10. ÇĀṆKH. ÇA. 1, 3, 6. 6, 6, 40. LĪṬJ. 2, 5, 16. 10, 20, 14. KAUC. 60. 75.

याथाकाम्य n. dass. ÇĀṆKH. ÇA. 2, 1, 6. 10, 13, 5. Schol. zu KĀTJ. ÇA. 30, 1 v. u. — Vgl. यथाकाम्य.

याथातथ्य (von यथातथम्) n. ein richtiges Verhältniss, die gebührliche Art, Wahrheit TATTVAR. 2. याथातथ्येन पण्डितम् (गृह्णीयात्) Spr. 2676, v. 1. याथातथ्यम् adv. der Wahrheit gemäss MBH. 3, 17404. 13, 6312. ०तथ्येन dass. 2, 1501. 13, 3065. 7153. 14, 36. 530. R. GONN. 2, 15, 25. 4, 3, 16. 7, 12, 13. nach Gebühr BHĀG. P. 11, 16, 2. ०तस्म् adv. dass. VS. 40, 8.

याथात्म्य (von यथा + आत्मन्) n. die wahre Natur, das wahre Wesen HARIV. 14918. fgg. RAGH. 10, 25. BHĀG. P. 1, 12, 28. 7, 10, 42. ÇĀṆKH. zu BṚH. ĀR. UP. S. 76. 283. zu KHĀND. UP. S. 22. Schol. zu NĀISH. 22, 55. SĀRYADARÇANAS. 56, 3.

याथार्थिक adj. = यथार्थ WILSON.

याथार्थ्य (von यथार्थ) n. die wahre Bedeutung KUMĀRAS. 5, 77. SĀH. D. 323, 17.

याथास्तत्रिक von यथा + सेस्त्र) adj. den Teppich in seiner ursprünglichen Lage belassend BURN. Intr. 310.

याद्, nur im partic. praes. med. eng verbunden —, im Verein mit: शस्त्रैश्च हूतिभिर्यादमानः RV. 3, 36, 1. समुद्रेण सिन्धुवो यादमानाः 7. वि वं रथो वधाई यादमानो ऽस्तान्द्वो बोधते वर्तन्मियाम् 7, 69, 2. अमर्धत्तो वसुभिर्यादमानाः 76, 5.

यादश् (यादस् + ईश) m. das Meer H. 1073.

यादःपति (यादस् + प ०) m. 1) dass. AK. 1, 2, 2, 2. H. 1073, Sch. — 2)

Bein. Varuṇa's H. 188.

याद्व^१) adj. (f. ई) zu Jadu in *Bestehung stehend, von ihm herstammend*: कुल Bhāg. P. 11, 1, 3. वंश Hariv. 5164. 5253. पुरो 6087. श्री 9598. कन्या MBh. 1, 4367. राजन् Rāṅga-Tar. 1, 63. m. *ein Nachkomme* Jadu's (= कृष्ण MED. v. 48. Çaddar. im ÇKDr.) Vop. 7, 1. 9. Bhāg. 11, 41. MBh. 7, 6081. Hariv. 4238. Nalod. 1, 1 (याद्वतम्). याद्वी f. MBh. 1, 3766. Hariv. 770. 11069. Rāṅga-Tar. 1, 60. पुत्र MBh. 12, 2660. मातर adj. 18, 89. याद्वी unter den Namen der Durgā Trik. 1, 1, 53. H. c. 48. pl. याद्वी: Jadu's *Nachkommen* MBh. 1, 3533. 5, 4896. 14, 2479. Hariv. 1898. 5180. VP. 418. 441. 609. fgg. = माधवाः, वृक्षयः (वृक्षि = याद्व Trik. 3, 3, 138) Bhāg. P. 9, 23, 29. याद्वशाहल = कृष्ण MBh. 13, 1024. याद्वेन्द्र degl. Pāṇīar. 4, 1, 24. अयाद्वी (vgl. निर्याद्व) महीं कर्तुम् Bhāg. P. 10, 50, 3. — 2) m. N. pr. eines Lexicographen Colubr. Misc. Ess. II, 49. Journ. of the Am. Or. S. 6, 524. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 3. 126, a, 17. 164, a, 4. 182, b, 43. 194, a, 13. कोष 162, b, 21. eines Astronomen Ind. St. 2, 251. 256. 270. fg. याद्वार्च्य m. N. pr. eines *Lehrers* Hall 203. पाण्डित (= याद्वव्यास) eines Autors 105. — 3) n. *Reichthum an Hausvieh* AK. 2, 9, 58, v. l. MED., wo याद्वं st. याद्वः zu lesen ist. — Vgl. याद्व.

याद्वक m. pl. Jadu's *Nachkommen* Hariv. 13793. 13823.

याद्वगिरि (या० + गिरि) N. pr. eines Landes Wilson, Sel. Works 1, 37.

याद्वराय m. N. pr. eines *Fürsten* Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, c. 1. 2.

याद्वव्यास m. N. pr. eines Autors Hall 25. 27. = याद्वपाण्डित 105.

याद्वायुदय (याद्व + अ०) m. Titel eines Werkes Mack. Coll. I, 113. — Vgl. याद्वोदय.

याद्वेन्द्र (याद्व + इन्द्र) m. 1) Bein. Kṛṣṇa's Pāṇīar. 4, 1, 24. — 2) N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 280, a, N. 2. अयाद्वेन्द्रपुरो Verz. d. Tüb. H. 13.

याद्वोदय (याद्व + उ०) m. *das Aufsteigen der Jādava*, Titel eines Kāvya genannten Schauspiels, Śāh. D. 203, 5. — Vgl. याद्वायुदय.

याद्वस् n. Siddh. K. 247, b, 11. 1) so v. a. *Flüssigkeit* (उदक) Naigh. 1, 12. = सरित् Fluss Siddh. K. 247, b, 12. Samenerguss Durga zu Nir. 8, 15. im Wasser lebend Comm. zu TBa. 3, 4, 2, 15; aus der Zusammenstellung hier und VS. 30, 20 ist eher Lust, Wollust (urspr. enge, fleischliche Verbindung; vgl. याद्व) zu folgern. — 2) ein im Wasser lebendes Ungeheuer, ein grosses Wasserthier AK. 1, 2, 2, 20. H. 1348. Halā. 3, 34. वरुणो याद्वसामरुम् sagt Kṛṣṇa Bhāg. 10, 29. R. Gorr. 1, 42, 7. 5, 74, 27. Ragh. 1, 16. Kathās. 81, 42. Kir. 5, 29. Rāṅga-Tar. 1, 40. Bhāg. P. 1, 8, 30. 2, 6, 43. 3, 17, 25. 8, 10, 15. याद्वसो नाथः Bein. Varuṇa's Halā. 1, 74. याद्वसो प्रभुः degl. Rāṅga-Tar. 3, 62. याद्वसो पतिः a) degl. AK. 1, 1, 2, 56. Trik. 3, 3, 179. H. an. 8, 21. MED. l. 234. Mārk. P. 22, 11. — b) *das Meer* AK. Trik. H. an. MED.

याद्वै m. so v. a. *Flüssigkeit* Naigh. 1, 12.

याद्वर (von याद्व) adj. (f. ई) nach Śāh. *reichliche Flüssigkeit (beim coitus) ergussend* RV. 1, 126, 6. eher wollüstig umarmend oder dergl.; vgl. याद्वस् 1).

याद्वत्त (1. य + दत्त) adj. *wie aussehend, qualis* (rel.) P. 8, 3, 90, Sch.

याद्वच्छिक् (von यदच्छिक्) adj. (f. ई) *zufällig* MBh. 12, 3769. Daṣak. 153,

7. Mallin. zu Çiç. 3, 58. Sarvadarṣanas. 5, 17. *unerwartet zugefallen*: राज्य MBh. 12, 3872. *dem Zufall Alles anheimstellend, kein bestimmtes Ziel verfolgend* Ind. St. 2, 175. Bhāg. P. 1, 6, 88.

याद्वश् (1. य + दश्) adj. *wie aussehend, qualis* (rel.) Nir. 6, 15. P. 8, 3, 91. 7, 1, 83 (nom. याद्वश् im Veda). याद्वेव दद्वे ताद्वगुच्यते RV. 5, 44, 6. loc. याद्वश्मिन् 8. Nir. 1, 15. — MBh. 2, 1366. 7, 4787. 5279. 13, 3558. Bhāg. 13, 3. R. Gorr. 2, 117, 21. Spr. 497. 1432. 3719. 4873. Varāh. Bhāg. S. 104, 50. Kathās. 20, 204. 46, 216. Bhāg. P. 4, 29, 64. Mārk. P. 39, 27. 102, 3. 120, 4. तदेव याद्वक्क्रोद्वक् क्रोतव्यम् *quale tale* TBa. 1, 4, 2, 4.

याद्वश (1. य + दश) adj. (f. ई) dass. P. 3, 2, 60. 8, 3, 91. 4, 1, 15. Çar. Br. 1, 3, 5, 12. 7, 4, 2, 1. 13, 2, 7, 11. M. 1, 42. 4, 254. 5, 34. 8, 61. 9, 9. 161. 12, 81. Sund. 3, 7. R. 2, 71, 33. 93, 6. 106, 2. 3, 69, 22. 4, 5, 23. 43, 44. Suçr. 1, 215, 17. Spr. 2422. 2468. fgg. 3732. 4374. 4874. Varāh. Bhāg. S. 104, 56. Prañ. 99, 12. उपदेशो न दातव्यो याद्वशे ताद्वशे जने *dem ersten Besten* Spr. 488. Ind. St. 2, 254. कुलाद्यादशतादशत् Kathās. 24, 152.

याद्वेनाथ (याद्वस् + नाथ) m. Bein. Varuṇa's H. 188, Sch. Rāṅga. im ÇKDr. Ragh. 17, 81.

याद्वेनिवास (याद्वस् + नि०) m. *das Meer* H. 1069.

याद्वार्थ्य adj. nach Śāh. *für die Gehenden* (यात्, partic. von 1. या) d. h. *Lebendigen erreichbar* (रार्थ्य); wir vermuthen याद्वार्थ्यम् (1. यात् + रा०) adv. *so weit es sich thun lässt, so gut oder so schnell als möglich*: याद्वार्थ्यं वरुणो येनिमप्यमनिशितं निमिषि ऋषिराणाः RV. 2, 38, 8.

याद्व adj. patron. zum Jadu-Geschlecht gehörig: नि तुर्वशं नि याद्वं शि-शीकि RV. 7, 10, 8. यो अस्ति याद्वः पशुः 8, 1, 31. राधांसि याद्वानाम् 6, 46. Ueberall dreisilbig zu sprechen.

यान (von 1. या) m. n. gaṇa *अर्धर्चादि* zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, a, 9. 1) m. *Bahn*, neben पथि *Wegbahn, gebahnter Weg*: पथ स्रुतस्य यानान्मघा समञ्जन् RV. 10, 110, 2. त्वं चक्रय मनत्रे स्योनान्पथो देवत्राञ्जसेव यानान् *zu den Göttern führend* 73, 7. सुगैर्नो यानान्पथानां यज्ञम् TBa. 3, 1, 2, 10. — 2) f. यानी (यानी gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41) in einer Formel TS. 4, 4, 6, 2. Kāth. 22, 5. — 3) n. a) *das Gehen, Fahren, Reiten, Marschiren* (gogen den Feind) Trik. 3, 3, 254. fg. H. an. 2, 280. MED. n. 16. यानश-व्यासनाशने M. 7, 220, 11, 180. Suçr. 1, 244, 8. 277, 9 (neben वाक्न). Varāh. Bhāg. S. 43, 34. 86, 47. 98, 9. शीघ्र० MBh. 3, 2638. 2749 (pl.). मृगया० *das auf-die-Jagd-Gehen* Kām. Nīris. 14, 41. समुद्र० *Seefahrt* M. 8, 157. परगृहे *das Gehen in ein fremdes Haus* Jāṇ. 1, 84. अशोकवनिक्० R. 1, 3, 29. परलोक० Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 27, 13. गवां च यानं पृष्ठेन *das Reiten auf* M. 4, 72. अश्वैर्याने यानम् Prabhāṅgāh. 14, b. न तथा करिणा यानं तुरगेण रथेन वा । नारायणेन वा यानं यथा मन्दविषेण मे ॥ Pāṇīar. III, 248. गज० MBh. 3, 15733. गो०, उष्ट्र०, खर० Hariv. 7781. शिविका०, रथ० R. Gorr. 2, 34, 13. विमानयाना adj. f. *fahrend auf* Bhāg. P. 4, 3, 6. — अस्तित्वप्रत्ययीतस्य रणे यानम् AK. 2, 8, 2, 64. 2, 18. H. 791. 735. M. 7, 160. fgg. 165. यदा तु यानमातिष्ठेदरिराष्ट्रं प्रति 181. Jāṇ. 1, 346. Kām. Nīris. 11, 1. fgg. Ind. St. 10, 166. Spr. 4231. 4619. — b) *Fuhrwerk, Wagen, Vehikel* überh. AK. 2, 8, 2, 26. 3, 4, 2, 25. Trik. 2, 8, 48. 3, 254. fg. H. 89. 739. H. an. MED. Halā. 2, 294. चक्रिन् AK. 2, 8, 2, 19. H. 751. RV. 4, 43, 6. यदस्य यानं भवति रथो वा किंचिदा Çar. Br. 5, 5, 2, 7. Çāṅkh. Çr. 15, 3, 15. Līṭṭ. 8, 4, 13. 5, 6. 11, 16. Āçv. Gṛhṇ. 1, 8, 1. Śhapv.

Br. 6, 8, 10. Pār. Gṛh. 1, 10. Kauç. 14, 42. Kāṇḍ. Up. 8, 12, 3. M. 2, 202. 3, 64, 4, 120, 202, 232. 8, 290. fig. 404. fig. Jān. 1, 151. 2, 299. MBh. 1, 7205. 3, 989, 2262. 4, 96, 13, 852. R. 1, 5, 16, 17, 14, 2, 30, 45. 32, 16, 19. 40, 40. खर्युक्त 69, 18. यानेय शक्तिश्च 113, 20. 4, 38, 30. 6, 99, 8. Suçr. 1, 68, 15. 98, 3. Ragh. 13, 69. Kumāras. 6, 76. Kām. Nitis. 7, 30. Varāh. Bhṛ. S. 46, 60. 52, 7. 68, 116. 88, 12. Bhāg. P. 3, 10, 16. Pañcā. 1, 3, 24. 4, 68. गोऽद्योऽप्यु^० gezogen von M. 2, 204. 11, 201. Jān. 3, 291. MBh. 13, 2585. Suçr. 1, 106, 19. शतसक्ल^० Spr. 5053. नरवाहिना । यानेन Sāṅg. MBh. 3, 2716. 2714. मनुष्यवाक्यं चतुरस्रयानम् Ragh. 6, 10. Bhāg. P. 5, 10, 2. 15. यानरत्नं तुरंगः Spr. 5000. कसेन यानेन Bhāg. P. 3, 24, 20. कंस^० 5, 1, 9. Am Ende eines adj. comp. H. 9. — c) bei den Buddhisten das zur Erkenntnis führende Vehikel, das Mittel zur Erlösung von der Wiedergeburt Burn. Intr. 63, N. 2. Lot. de la b. l. 315. — Vgl. यम^०, यज्ञ^०, गो^०, जल^०, देव^०, नर^०, नारी^०, नौ^० (auch Schiff R. 1, 9, 65 = 68 Gora.), पति^०, पितृ^०, पुं^०, पूर्णाण, पृष्ठ^०, वार्क^०, बर्हिषान्, भद्र^०, मध्यम^०, मक्ता^० रथ^०, वसुभू-
द्यान, स्वर्ग^०.

यानक (von यान) n. Fuhrwerk, Wagen Bhāg. P. 9, 10, 21.

यानकर (यान + 1. कर) m. Wagner Varāh. Bhṛ. S. 10, 17.

यानपात्र (यान + पात्र) n. Schiff, Boot AK. 3, 4, 44, 62. H. 875. Hariv. 8363. Kathās. 18, 293. fig. 25, 40. 26, 183. 36, 83. 100. 51, 175. 52, 322. 324. 56, 57. Pañcā. 202, 3.

यानपात्रिका (von यानपात्र) n. ein kleines Schiff, Boot Kathās. 101, 187.

यानभङ्ग (यान + भङ्ग) m. Schiffbruch Ratnāv. 4, 5. — Vgl. पोतभङ्ग.

यानमुख (यान + मुख) n. der Vordertheil eines Wagens AK. 2, 8, 2, 23. H. 757.

यानयान (यान 3) b) + यान 3) a) n. das Fahren oder Reiten Suçr. 1, 69, 19. 267, 3.

यानवत् (von यान) adj. mit einem Wagen versehen, zu Wagen fahrend MBh. 3, 10895. यथा जितो यानवता Spr. 4075. Kām. Nitis. 14, 19.

यानशाला (यान + शा^०) f. Wagenschauer R. 3, 39, 3. 4.

यात्रिक (von यत्र) adj. 1) von den stumpfen chirurgischen Instrumenten handelnd Suçr. 1, 8, 7. — 2) künstlich geläutert oder dergl., Bez. einer Art Zucker Suçr. 1, 187, 11.

याप (vom caus. von 1. या); m. nom. act.; s. काल^०.

यापक (wie eben) adj. bringend, verleihend: तीर्थमाशिषां यापकं नृणाम् Bhāg. P. 3, 23, 33.

यापन (wie eben) 1) adj. a) verstreichen lassend, zu Ende bringend: यामाः स्वात्तरयापनाः Bhāg. P. 3, 22, 35. — b) erleichternd, lindernd; so heisst ein gewöhnlich aus Honig und Oel bereitetes Klystier (daher माधुतैलिक genannt) Suçr. 2, 198, 3. — c) das Leben fristend, unterhaltend: अस्वाद्यपि हि यापनम् MBh. 12, 7719. — 2) f. (या) und n. a) n. das Verjagen Trik. 3, 3, 254. H. an. 3, 404. Med. n. 110. — b) das Verstreichenlassen der Zeit, Aufschieben, Versäumen, Versäumnisse; n. = काल-
लेप, कालविलेप Trik. H. an. Med. P. 5, 4, 60. Vop. 7, 90. यापना Nalod. 2, 18. कालयापन (s. auch bes.) dass. Kām. Nitis. 17, 31. कालयापना Spr. 1949. — c) das Lindern (einer Krankheit): यापनार्थम् Suçr. 2, 78, 11. 343, 8. — d) das Fristen, Erhalten: देहयापनं कर् R. MBh. 3, 15410. विना
वधं न कुर्वन्ति तापसाः प्राणयापनम् 12, 447. fig. आत्मयापनाय स्थापनं प्र-

तिष्ठा P. 6, 1, 146. Sch. यापन = वर्तन, यात्रा Lebensunterhalt AK. 3, 4, 25, 177. Trik. H. an. Med. n. 110. r. 79. — e) das Ausüben, Ueben: धर्मयापना MBh. 12, 4836. = धर्मोपदेश Nilak.

यापनीय (wie eben) adj. als Erkl. von याप्य Med. j. 47.

याप्ता f. = जटा Flechte Bhūṛiṣa. im ÇKDn.

याप्य (vom caus. von 1. या) adj. = यापनीय Med. j. 47. 1) zu lindern, sich lindern lassend; von Krankheiten Suçr. 1, 30, 21. 87, 5. 127, 7. 233, 20. 2, 305, 4. 319, 17. Çāṅg. Sām. 1, 5, 31. ^०त्व n. ebend. — 2) gering, unbedeutend AK. 3, 2, 8. H. 1442. Med. P. 5, 3, 47. वैयाकरण Sch. फल Varāh. Bhṛ. S. 4, 21. 19, 22. 86, 61.

याप्ययान (या^० + यान) n. Sāṅg. AK. 2, 8, 2, 21. H. 758. Hā. 158. Halā. 2, 295.

याम (von यम्) m. fututio Vop. 21, 5. Bhāg. P. 9, 19, 5. Comm. zu Kāvya. 1, 66.

यामवत् (von याम) adj. fututor, bene futurus: यामवतः (zugleich या भवतः) प्रिया Kāvya. 1, 66.

यामिस् (instr. pl. f. von 1. य) adv. damit: प्राप्ते गायत्रमर्धं वावा-
तुर्गः पुरंदरः । यामिः काण्वस्योप बर्हिषासुं यासद्दधी damit er komme RV. 8, 1, 8.

1. याम (von यम्) m. nom. act. Vop. 26, 170. = यम, संयम u. s. w. AK. 3, 3, 18. H. an. 2, 333. Med. m. 24. — Vgl. यस्तयाम.

2. यामै (von 2. यम) 1) adj. (f. ई) Jama betreffend, von ihm kommend u. s. w. Ait. Br. 3, 37. Taitt. Br. 1, 4, 6, 6. Kauç. 83. Kāṭh. 22, 11. यदु-
तानि Shadv. Br. in Ind. St. 1, 36. fig. यातनाः M. 12, 17. 21. fig. — 2) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 230, 6. TBr. 3, 9, 20, 1. Çāṅg. Çr. 16, 12, 20. Pañcā. Br. 9, 8, 4. Kāṭh. Çr. 22, 6, 15; vgl. मक्ता^०.

3. याम (von 1. या) 1) m. Unādis. 1, 139. Çāṅg. 2, 15. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203. a) Fahrt, Lauf; Bahn; Fortgang RV. 1, 39, 6. 48, 4. 87, 3. यस्यानासुः सूर्यस्येव यामः 100, 2. चित्रो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु 166, 4. मा यामादस्माद्व जीह्वो नः 3, 53, 19. वधू यामेषु शोभते 4, 32, 23. fig. 5, 53, 12. मा वो यामेषु मरुतश्चिरं कर्त् 56, 7. यामं येषाः 7, 56, 6. 69, 2. यद्यामं या-
न्ति वायुभिः 8, 7, 4. 5. 20, 5. उषासु यातिरिक्तं याममिन्द्राय 83, 1. AV. 10, 2, 6. याम, प्रतिष्ठा Çat. Br. 3, 7, 2, 4. 5. TS. 6, 3, 2, 6. 6, 6; 2. याम, क्षेम Kāṭh. 19, 12. 31, 2. TBr. 3, 2, 2, 9. पञ्चयाम in fünf Gängen verlaufend: यज्ञ RV. 10, 52, 4. 124, 1. — b) Wagen: कुवित्स देवीः सनयो नवो वा यामो कभू-
यात् RV. 4, 51, 4. 6, 66, 7. 10, 20, 9. — c) Nachtwache (Periode), ein Zeit-
raum von drei Stunden AK. 1, 1, 2, 6. H. 145. an. 2, 333. Med. m. 24. Halā. 1, 106. उत्थाय पश्चिमे यामे M. 7, 145. द्वा प्रथमो यामो रात्रेः MBh. 2, 219. सत्त्वयामप्रतिमा (रजनी) 7, 8376. याममात्रार्थशेषाय यामिन्यां प्र-
त्यबुध्यत 12, 1896. R. Gora. 2, 5, 5. Suçr. 1, 111, 12. 242, 6. 2, 264, 21. Megh. 95. Ragh. 17, 1. Varāh. Bhṛ. S. 2, 5, 4. Z. 3. 11, 44. 39, 4. Kathās. 4, 46. 13, 149. 17, 101. 24, 112. Rīgā-Tar. 3, 178. Bhāg. P. 3, 11, 8. 10. 22, 35. 5, 8, 28. Am Ende eines adj. comp. (f. या): त्रियामा रजनी MBh. 7, 8375. दीर्घयामा त्रियामा Megh. 107. Vikr. 45. शतयामेव कभूव शर्वरी R. Gora. 2, 81, 33. Kathās. 29, 4. 85, 23. 109, 107. — d) wohl Wandel-
stern, Planet: सोमो भगो इव यामेषु देवेषु वर्हणो यथा AV. 6, 21, 2. — e)
pl. Bez. einer Klasse von Göttern MBh. 3, 15446. 9, 2482. Hariv. 414. VP. 54. Bhāg. P. 1, 3, 12. 8, 1, 18. Mān. P. 50, 18. Burn. Intr. 202. 603.

LALIT. od. Calc. 71, 5. 170, 20. 268, 6. fälschlich यमा: 38, 4. Vgl. सुयाम.
— 1) यामस्य (oder इन्द्रस्य) शर्कः N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b.
— 2) f. ई a) N. pr. einer Tochter Daksha's und Gattin Dharma's
(Manu's) HARIV. 143. 12449. VP. 119. यामि (ed. Bomb. जामि) Būg. P.
6, 6, 4. नागवीथी च यामिजा (aus metrischen Rücksichten verkürzt) HARIV.
148. नागवीथी च जामिजा (so beide Ausgg.) 12480. — b) N. pr. einer
Apsaras HARIV. 14162. जामि die neuere Ausg. — Vgl. अतिर्याम, कृष्ण°,
चित्र°, त्रि°, त्वेष°, दण्ड°, पञ्च°, प्ल°, यात° und 1. यामन्.

यामक (von यम्) P. 7, 3, 34, Sch. 1) m. du. Bez. des Nakshatra Pu-
narvasu H. 110. — 2) der voc. यामकि vom f. यामकी als Schimpfwort
in der Stelle: नो त्वेवान्यत्र यामकि पुंशल्या धनं मे अस्ति ÇĀṆKH. Br. 27, 1.

यामकिनी f. = 1. यामि Hām. 139.

यामकोश (3. याम + कोश) nach Śā. adj. den Weg sperrend; vermuth-
lich m. Wagenkasten (vgl. कोश 1) e): इन्द्र दृष्टं यामकोशा ध्रुवन् RV.
3, 30, 15.

यामघोष (3. याम + घोष) 1) m. Hahn ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) eine
metallene Platte oder eine Pauke, an der die Nachtwachen angeschlagen
werden; m. TAİK. 1, 1, 121.; ÇKDr. und Wilson f. या nach derselben
Autorität.

यामतूर्य (3. याम + 3. तूर्य) n. = यामघोष 2) RAGH. 6, 56.

यामडुन्दुभि (3. याम + डु°) m. dass. R. 2, 81, 2.

यामहत (von यमहत) m. pl. N. pr. eines Geschlechts HARIV. 1463.
1771. an der ersten Stelle liest die neuere Ausg. लोकितायनपूताश्च st.
लोकिता यामहताश्च.

1. यामन् (von 1. या) n. 1) Gang, Lauf, Fahrt, Flug; das Kommen:
विश्वो वो यामन्भयते स्पर्दक् RV. 7, 38, 2. 3, 34, 14. 4, 27, 4. यामन्वयामं
कृणुतं क्वं मे 1, 181, 7. 131, 7. गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभि: 5, 36, 4. 1, 37,
11. उत पूषा भवसि देव यामभि: 5, 81, 5. उपसो यामन्वक्तो: 6, 38, 4. 3, 30,
13. 9, 45, 4. ययाम् 10, 77, 4. 92, 13. नि ते यामन्वदिमहि bei deinem Kom-
men 10, 127, 4. Namentlich Marsch, Kriegezug RV. 4, 24, 2. 9, 64, 10. म-
क्रायामो न यामन्वत त्रिषा 10, 78, 6. वि कृयन्ते ऽग्निं नरो यामनि बाधि-
तासः (oder zu 2) 80, 5. 7, 66, 5. ता नो यामन्वुरूप्यतामभोक्ते 85, 1. — 2)
das Angehen (mit Bitton u. s. w.), Anrufen, überh. das Nahen zu den
Göttern (= यत् Comm.): स यामनि प्रति श्रुधि RV. 1, 23, 20. यः स्तोतृभ्यो
कृव्यो अस्ति यामन् 33, 2. पन्थसो धीतिं देव्यस्य यामं जनस्य रतिं वनते
सुदानु: 6, 38, 1. स यामन्वये स्तुवते वेयो धा: 10, 46, 10. कथा देवानां कत-
मस्य यामनि सुमत्तु नाम शृण्वतां मनामहे 64, 1. मृक्षं यामन्वधरे चकाना:
77, 8. शिता णो अस्मिन्पुरुहूतं यामनि 7, 32, 26. 1, 112, 1. यामन्यामन्वप-
पुक्तं वरिष्ठम् Agni AV. 4, 23, 2. इष्टेन यामन्वमर्तिं जहातु स: TS. 3, 2, 8,
4. — Es lässt sich übrigens nicht verkennen, dass in vielen dieser
Stellen eine adverbiale Bed. des loc. etwa hac vice, dieses Mal oder
ähnlich besser befriedigen würde. — पुनर्यामन् adj. wieder brauchbar
(vgl. यातयामन्) KĀṬH. 12, 8. ÇĀṆKH. Br. 19, 7. — Vgl. अखिद्र°, अनुस्र°,
इष्ट°, उन्न°, डुर्यामन्, द्युतयामन्, पृथु°, प्रवयामन्, यात°, सु° und 3. याम.

2. यामन् = यामिन् in अत्यर्यामन्.

यामन scheinbar Hip. 1, 38, wo aber mit MBH. 1, 5912 यामिमौ st. या-
मिनौ zu lesen ist.

यामनाली f. = यामघोष 2) TAİK. 1, 1, 121.

यामनेमि m. Bein. Indra's TAİK. 1, 1, 57. H. c. 31.

यामयम (3. याम + यम) m. eine für jede Stunde bestimmte Beschäftig-
ung Būg. P. 10, 13, 23.

यामरथ n. (sc. व्रत) Bez. einer best. zu Jama in Beziehung stehenden
Observanz HARIV. 7941. 7943. — Vgl. यमरथ.

यामल n. 1) = यमल Paar TAİK. 2, 3, 38. H. 1424. — 2) Bez. einer
Klasse von Tantra-Schriften Verz. d. Oxf. H. 7, b, 2. 88, a, 5. fgg. 90, a,
N. 1. 97, a, No. 151. 101, b, 44. 103, b, 9. 104, a, 17. 109, a, 1. °ता f. 29.
Häufig fälschlich जामल geschrieben; vgl. अदि°, कृष्ण° (u. गौराङ्ग),
ब्रह्म°, रुद्र°, सिद्ध°.

यामलापनं adj. von यमल gaṇa पतादि zu P. 4, 2, 80.

यामलीय (von यामल) n. Titel einer Schrift oder Bez. einer Gattung
von Schriften Verz. d. Oxf. H. 95, b, 9.

यामवती (von 3. याम) f. Nacht H. 142, Sch. (wo so zu ändern ist) und
RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. यामिनी.

यामवृत्ति (3. याम + वृ°) f. das Wachestehen KĀM. NĪRIS. 16, 9.

यामव्युत adj. nach Śā. durch raschen Lauf (3. याम) berühmt RV. 5, 52, 15.

यामह (1. यामन् + ह) adj. der durch Bitten sich rufen lässt, hilfs-
bereit; nach Śā. zum Kommen — oder zur Zeit zu rufen; die AÇVIN:
ता यामन्यामहूतमा यामवा मृक्षयत्तमा RV. 5, 73, 9. अश्विना यामहूतमा
नेदिष्ठं याम्याप्यम् 8, 62, 6.

यामहति (1. यामन् + हति) f. Hilferuf: राज्ञावधराणामश्विना याम-
हतिषु RV. 8, 8, 18. अरमस्मै भवति यामहूतो 10, 117, 3.

यामातर m. = जामातर Tochtermann Verz. d. Oxf. H. 189, a, 1. ÇAB-
DAR. und UDVĀHAT. im ÇKDr.

यामातृक m. dass. Ver. in LA. (III) 19, 22.

यामायन (von 2. यम) m. patron. der Liedverfasser Ūrdhvākṛṣṇa,
Kumāra, Damana, Devaṣṭavas, Mathita, Çāṅkha und Saṁka-
suka RV. ANUKR.

1. यामि f. = जामि UéúVAL. zu UNĀDIS. 4, 43. = कुलस्त्री und स्वसर
MED. m. 24. यामय: M. 4, 183. MĀRK. P. 14, 59. 50, 64. यामीभि: M. 4,
180; vgl. जामि 2) a).

2. यामि = यामो; s. u. 3. याम 2) a).

यामिक (von 3. याम) adj. auf der Wache stehend: पुरुष so v. a. Nacht-
wächter KATHĪS. 3, 63. °भट ÇKDr. mit einem Citat der Prākīna. m.
Nachtwächter, ein auf der Wache stehender Mann KATHĪS. 122, 30. fg.
RĪGĀ-TAR. 3, 173. 4, 515. 6, 77.

यामिका f. = यामिनी Nacht WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

यामित्र m. = जामित्र ÇKDr. nach dem JĀMITRAVEDHA und GĀOTISTAT-
TVA; VARĀH. BRH. 1, 18.

यामिन् (von यम्) in अत्यर्यामिन्. — यामिनी s. bes.

यामिनय् (von यामिनी), °यति als Nacht erscheinen: यामिनयति दिना-
नि KĀVJAPR. 139, 14.

यामिनी (von 3. याम 1, c) f. 1) Nacht AK. 1, 1, 2, 4. H. 142. HALĪS. 1,
107. MBH. 12, 1896. R. 6, 14, 24. SUÇA. 2, 154, 1. RAGH. 15, 13. 17, 1. 19,
39. Spr. 1928. 2475. 3713. KĪH. 5, 44. GĪT. 7, 6. 8, 1. KATHĪS. 3, 67. 25,
92. 54, 206. 55, 193. 56, 31. RĪGĀ-TAR. 3, 176. 4, 379. 6, 77. Būg. P. 6, 5,
33. DAÇAK. in BERV. Chr. 188, 8. Vgl. दर्श°. — 2) N. pr. a) einer Toch-

ter Prahlāda's KATHA. 46, 22. — b) der Gattin Tārka's und Mutter der Čalabha Buāg. P. 6, 6, 21.

यामिनीपति (य० + पति) m. der Gatte der Nacht, der Mond ČABDAR. im ČKDr. Buāg. P. 10, 35, 25.

यामी s. u. 3. याम 2) und 1. यामि.

यामीर् 1) m. der Mond. — 2) f. या Nacht ČABDĀTHAK. bei Wilson.

यामुर् 1) adj. zur Jamunā in Beziehung stehend, von ihr kommend, an ihr wachsend u. s. w.: स्रोतसा यामुनेनेव (so die ed. Bomb.) MBh. 7, 92. ब्रह्म HARIV. 14747. Spr. 829. वंशेश (वन्धेश ed. Bomb.) यामुने: R. 2, 53, 8. — 2) m. a) metron. P. 4, 1, 113, Sch. Verz. d. Oxf. H. 127, a, No. 227. — b) pl. Bez. eines Volkes MBh. 6, 358 (VP. 190). VARĀH. BṚH. S. 14, 2, 25. Buāg. P. 1, 10, 34. MĀRK. P. 58, 42. — c) N. eines Berges MBh. 3, 12353. 3, 600. गङ्गायामुनेयोर्मध्ये यामुनेस्य गिरिर्ध: 13, 3397. R. 4, 40, 19. — d) N. pr. eines Autors SARVADARCANAS. 60, 2. यामुनाचार्य HALL 203. यामुनाचार्यस्वामिन् 117. — 3) n. a) (sc. याज्ञन) Spiessglanz AK. 2, 9, 101. H. 1031. AV. 4, 9, 10. — b) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8022.

यामुनेष्टक n. Blei ČATĀDH. im ČKDr.; vgl. यवनेष्ट.

यामुन्दायनि m. patron. von यमुन्द् gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154. Schol. zu 149.

यामुन्दायनिकै m. Geringachtung ausdrückendes patron. von यामुन्दायनि Schol. zu P. 4, 1, 149.

यामुन्दायनीय m. desgl. ebend.

1. यामेय (von 1. यामि) m. der Schwester Sohn ČKDr. und Wilson.

2. यामेय metron. von 2. यामि Buāg. P. 6, 6, 6.

यामोत्तर 2. याम + उ०) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230, b.

याम्य (याम्यै Kāc. zu P. 4, 1, 85) 1) adj. zu Jama in Beziehung stehend, ihm gehörend, ihm eigen u. s. w.: काका: ÂCV. GRHJ. bei STENZLER S. 46. काम KAUÇ. 81. वृत्ति M. 8, 173. कोपविधारणा MBh. 2, 2577. सन्नवत् (v. l. यम०) SČR. 1, 333, 12. सभा MBh. 2, 310. fg. 13, 3795. धनुस् 7, 1044. सामानि 2, 2627. मातर: कार्तिकेयस्य 9, 2654. VARĀH. BṚH. S. 3, 23, 80, 8. पुरो Buāg. P. 5, 21, 7, 10. MĀRK. P. 10, 76. 13, 54. नियोग 78, 29 (नियोगे zu lesen). 108, 18. पाश Buāg. P. 6, 2, 20. दूता: 21. नरा: MĀRK. P. 12, 38. यातना: KUSUM. 63, 7. मुहूर्त Verz. d. B. H. No. 912. व्रत KULL. zu M. 9, 307. ऋत das von Jama beherrschte Nakshatra Bharanī SČR. 2, 261, 12. VARĀH. BṚH. S. 7, 9, 9, 2, 6, 35, 10, 3, 13, 27. MĀRK. P. 58, 53. याम्या f. dass. H. an. 2, 378. MED. j. 47. Insbes. südlich; in Verbindung mit दिग् und दशा oder याम्या f. mit Ergänzung des subst. der Süden H. 169, Sch. HALĀJ. 1, 101. (याम्या = प्राची! H. an. MED.). TS. 4, 4, 43, 4. HARIV. 4857. R. 2, 103, 26 (144, 32 GORR.). 3, 29, 6, 34, 10, 4, 60, 16, 5, 27, 17. WEBER, ĠJOT. 35. MĀRK. P. 29, 18. SŪRJAS. 2, 7. Verz. d. Oxf. H. 31, b, 24. VARĀH. BṚH. S. 2, S. 7, Z. 13, 3, 4, 11, 12, 19, 33, 35, 37, 53, 38, 54, 65. उद्वेद्ययाम्यमार्गस्था: 9, 4. fg. याम्योद्धि 14, 15, 26, 7, 54, 40, 44, 60, 2, 86, 30. याम्या 87, 6, 90, 7. SŪRJAS. 2, 63, 3, 15. BHATT. 14, 15. याम्ये im Süden, in südlicher Richtung WEBER, RĀMAT. UP. 300. VARĀH. BṚH. S. 8, 15, 31, 3, 54, 33, 48, 68, 70, 78, 87, 43, 93, 21. याम्येन dass. 4, 5, 8, 33, 11, 84, 18, 1, 53, 73, 54, 18, 41, 87, 4. याम्यतस् von Süden her 86, 21. याम्योत्तर südlich und nördlich SŪRJAS. 3, 4. VARĀH. BṚH. S. 8, 15. von Süden nach Norden gehend 4, 12, 54, 118. — 2) m. a) (sc. नर, पुरुष,

VI. Theil.

हृत) ein Scherge Jama's: नमो यमाय याम्येयश्च ČĀNKH. GRHJ. 2, 14. SHAPV. Br. 5, 1. MĀRK. P. 11, 30, 12, 35, 14, 64. — b) Bein. Agastja's MED. — c) Bein. Čiva's Ind. St. 2, 39. MBh. 7, 9521 (= यामकर्ता काल: NILAK.). 14, 193. — d) Bein. Viṣṇu's (neben मन्त्रा०) MBh. 12, 12864 (= यमगणा NILAK.). — e) Sandelbaum MED.

याम्यतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 37.

याम्या (von 3. याम 1, c) f. = यामिनी Nacht TRIK. 1, 1, 104. H. c. 18. — याम्या Süden s. u. याम्य 1).

याम्यायन n. der Gang der Sonne nach Süden, = दक्षिणायन MALA-MĀSAT. im ČKDr.

याम्योद्भूत (याम्या + उ०) m. im Süden entstanden, wachsend; m. ein best. Baum, = श्रीताल RĀG. im ČKDr.

याम्यवृक्ष (vom intens. von 1. यम्) adj. fleissig opfernd P. 3, 2, 166. VOP. 26, 153. AK. 2, 7, 8. H. 818. HALĀJ. 2, 265. ČAT. Br. 1, 7, 3, 14, 4, 1, 3, 15. MBh. 13, 3072. HARIV. 11381, 12390. R. 2, 72, 15, 102, 5, 5, 56, 83. KĀCĪKH. 3, 95, 10, 27, 32, 35, 80, 17 (nach AUFRECHT). BHATT. 2, 20.

यायात adj. Jajāti betreffend, ihm gehörend u. s. w.: वयस् MBh. 1, 3170. तोर्थ 9, 2349. वंश HARIV. 3164. n. Jajāti's Geschichte, Titel des 18ten Kapitels im 9ten Buche des Buāg. P. — Vgl. यपर०, पूर्व०.

यायावर (vom intens. von 1. या) 1) adj. P. 3, 2, 176, 1, 1, 58, Sch. VOP. 26, 156. umherwandernd, keinen festen Wohnsitz habend: तस्माद्यायावर: त्रैम्यस्त्रेणे तस्माद्यायावर: त्रैम्यमध्यवर्ष्यति TS. 5, 2, 2, 7. KĀTH. 19, 12. भैतं चरेद्गृहस्त्रेषु यायावरगृहेषु च MĀRK. P. 41, 8. BHATT. 2, 20. — 2) m. a) ein zum Rossopfer bestimmtes (frei umherwanderndes) Ross TRIK. 2, 8, 43. — b) pl. Name eines Brahmanengeschlechts, zu welchem Garat-kāru gehört, MBh. 1, 1030. 1036. 1633. 1828. यायावरा गणा: । ऋषीणाम् 12, 8902. यायावरा नाम ब्राह्मणा द्यामंस्ते ऽर्धमासायामिहोत्रमनुवचन् BHARĀDVĀGA bei NILAK. zu MBh. 1, 1030. sg. = ङरत्कारु TRIK. 2, 8, 20. — 3) n. das Leben eines umherziehenden Bettlers Buāg. P. 7, 11, 16.

यायिन् (von 1. या) adj. gehend, reisend, marschierend, laufend, fahrend, fliegend, sich bewegend: यायिन्या धनिन्या R. 2, 93, 1 (102, 1 GORR.). VARĀH. BṚH. S. 89, 1, 12, 93, 27, 51. शलभैरिव यायिभि: MBh. 8, 3160. यायिन्या न निवर्तते सतां मैत्र्य: सरित्समा: Spr. 343. वीरेण पृष्ठतो यायिना MBh. 2, 50. अनुनोम० (यश्च) VARĀH. BṚH. S. 93, 14. भूतसंसारं सततयायिनि M. 1, 50. भोत्रेद्राणाप्रभृतय: संत्रस्ता: साधुयायिन: MBh. 3, 2478. याजिभि: शीघ्रयायिभि: R. 2, 37, 8. सेनाय० MBh. 3, 14874. 8, 3358. शतयोजन० (रूप) 3, 2898. गजाश्चरय० reitend —, fahrend auf 6, 3738. रूपस्यन्दन० R. 5, 12, 21. सारथेरूपयायिन: HARIV. 9300. यशु० PAÑĀN. 1, 3, 25. संयाम० ziehend in RAGH. 17, 8. उत्स्थलद्वीप० gehend nach KATHA. 23, 39. प्राग्यायिन् SŪRJAS. 7, 2, 3. चित्रकूटयायिनि वर्त्मनि UTTARABĀMA. 11, 7 (15, 10). Insbes. in's Feld ziehend HARIV. 6606. VARĀH. BṚH. S. 9, 35, 17, 13, 18, 2, 5, 34, 22, 39, 5. von Planeten im Graha-juddha 16, 5, 17, 6. fg. 20, 6. JOGA. 1, 14. fg. AV. PAR. in Ind. St. 10, 318. — Vgl. यय० (auch KATHA. 21, 46, 46, 86, 34, 4), नो०, मनो० (auch BRAHMAV.-P. 1, 40, wo मनोयायि मनो० zu trennen ist), समुद्र०.

यार्कायणा m. patron.; pl. SĀHSE. K. 184, a, 2.

1. यौव m. = 2. यव TS. 4, 3, 2, 2, 10, 3, 4, 2, 2, 5, 3, 4, 5.

2. यव (von 1. यव) = यावक P. 5, 4, 29. adj. aus Gerste bestehend,

— bereitet KĪTJ. Ça. 4,11,8. ऋ० 5,12,5. m. eine best. aus Gerstenkörnern bereite Speise H. an. 2,535.

3. याव m. Lackfarbe AK. 2,0,2,26. H. 686. an. 2,535. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 4. NAISH. 22, 46.

1. यावक m. n. = 2. याव P. 5, 4, 29. eine best. aus Gerstenkörnern bereite Speise 4,3,149. Sch. घैलूखल 2,92. Sch. AK. 2,9,18. H. 1175. M. 11, 125. MBH. 12, 7815. 11080. 12092. 13, 3841. 6228. Spr. 4843. HARIV. 7855. 7872. 7885. Suçh. 2, 72, 19. 163, 8. VARĀH. Bṛh. S. 44, 11. 51, 30. Bṛġa. P. 9,10,34. MĀRK. P. 41, 11. RĪġA-TAR. 3,415 (zugleich = 2. यावक). °कृच्छ्र m. eine best. Askese: यवानामप्सु साधितानां सप्तरात्रं पत्नं मांसं वा प्राशने यावककृच्छ्रः PRĀJACĪTTEND. 9, a, 7.

2. यावक m. = 3. याव H. 686. Sch. HALĪ. 2,400. ÇANDAR. im ÇKDr. KIR. 5,40. GĪT. 7, 27. KATHĪS. 37,44. RĪġA-TAR. 3,145 (zugleich = 1. यावक). Schol. zu NAISH. 22, 46.

यावक्रीतिकं m. ein Kenner der Geschichte des Javakrita P. 4,2,60, VĀRTI. 5, Sch.

यावकृक्यम् (यावत् + शक्य) adv. nach Möglichkeit HIT. 15, 11.

यावकृम् (von यावत्) adv. wie (rel.) vielfach VOP. 7,69. TS. 1,5,9,1. ÇAT. BR. 2,2,2,4.

यावकृत्त्रम् (यावत् + शत्र) adv. wie weit das Çastra reicht ÇĀṆKH. Ça. 18,21,1.

यावकृयेयम् (यावत् + शेष) adv. wie viel übrig ist KĪTJ. Ça. 12,6,17.

यावकृष्टं (यावत् + श्रेष्ठ) adj. bestmöglich AV. 7,31,1.

यावकृकम् (यावत् + श्लोक) adv. der Zahl der Çloka entsprechend VOP. 6,61.

यावज्जन्म (यावत् + जन्म) adv. das ganze Leben hindurch MĀRK. P. 14,72.

यावज्जीवम् (यावत् + जीवम् absol.) adv. das ganze Leben hindurch, auf Lebenszeit P. 3,4,30. ÇAT. BR. 5,2,2,4. 5,2,6. 9,3,4,4. KĪTJ. Ça. 18, 6,30. ÇĀṆKH. Ça. 3,1,8. R. 2,36,24. Spr. 35. 901. RĪġA-TAR. 2,90. Bṛġa. P. 5,16,26. MĀRK. P. 21,40. PĀNĪKAT. 221,17. fg. SARVADARÇANAS. 1,17. VET. in LA. (III) 35,8. यावज्जीवेन dass. Spr. 5470. यावज्जीवकृतसुकृत Verz. d. Oxf. H. 282,6,28.

यावज्जीविक (von यावज्जीवम्) adj. lebenslänglich ĀÇV. Ça. 3,14,22. Davon nom. abstr. °ता Schol. zu KĪTJ. Ça. 32,4.

यावत् indecl. s. u. यावत्.

यावतिथं (von यावत्) adj. der wievielte (rel.) P. 5,2,53. VOP. 7,42. M. 1,20. P. 1,3,11. VĀRTI. 1.

यावत्कपालम् (यावत् + कपाल) adv. nach dem Umfange der Schalen KĪTJ. Ça. 2,5,20.

यावत्कामम् (यावत् + काम) adv. wie viel —, wie lang man mag AIR. Ba. 6, 33.

यावत्कालम् (यावत् + काल) adv. wie lange es dauert ÇĀṆKH. Gṛh. 6, 1. eine Zeit lang KATHĪS. 32,19. 57,97.

यावत्कवम् (यावत् + कृ०) adv. wie (rel.) oft KAUC. 80.

यावत्तरसम् (यावत् + 1. तरम्) adv. nach Vermögen (= यावद्वलम्, यथाशक्ति) TAĪTT. Ān. 2,15,8. यावत्तरसम् accentuiert, also nicht als comp. gefasst.

यावत्मूर्तं (यावत् + त्मूत) adv. wie weit mit Fett getränkt TS. 6,1,9,4.

यावत्प्रमाणं (यावत् + प्र०) adj. wie (rel.) gross: °विस्तार Bṛġa. P. 5,20,2.

यावत्सम् (यावत् + सम्) adv. so weit der Verstand reicht, nach bestem Verstande Bṛġa. P. 6,1,62. सम् = धैर्य Comm.

यावत्संबन्धु (यावत् + स०) adv. wie weit die Verwandtschaft reicht, mit Inbegriff aller Verwandten RV. 18,4,37.

यावत्स्वम् (यावत् + स्व) adv. so viele man besitzt KĪTJ. Ça. 4,2,28.

यावद्ङीन (von यावत् + ङङ्) adj. ein wie (rel.) grosses Glied bildend AV. 6,72,3.

यावदत्तम् (यावत् + दत्त) adv. bis zum Ende Bṛġa. P. 8,14,6. यावदत्ताय dass. GṚHJASAMGH. 2,54. fg.

यावदभीक्ष्णम् (यावत् + ऋ०) adv. für die Dauer eines Augenblicks NIN. 2,25.

यावदमत्रम् (यावत् + 2. मत्र) adv. den Krügen entsprechend, in der Anzahl, als Krüge da sind, P. 2,1,8, Sch.

यावदर्थ (यावत् + र्थ) adj. 1) so viel wie nöthig, dem Bedarfsprechend M. 2,51. 182. Bṛġa. P. 5,3,3. °परिमृक् 3,28,4. °प्रतिमृक् 8,19, 17. यावदर्थम् adv. Spr. 220. Bṛġa. P. 4,26,6. 7,12,6. 13. 14,5. यावदर्थकृत 12,9. — 2) nicht mehr als nöthig an Etwas (loc.) hängend Bṛġa. P. 2,2,3.

यावदर्थं (यावत् + 2. र्थ) n. der wievielte (rel.) Tag ÇAT. BR. 3,3,4, 19. KĪTJ. Ça. 7,9,20. LĪTJ. 1,3,1.

यावदाभूतसंज्ञवम् (यावत् - 2. आ + भूत - संज्ञव) adv. bis zum Untergange der Geschöpfe, bis zum Ende der Welt Spr. 2199. 2834. — Vgl. भूतसंज्ञव und यावदाहृतसंज्ञवम्.

यावदायुषम् (यावत् + 2. आयुस्) adv. so lange die Lebenszeit währt, das ganze Leben hindurch, für's ganze Leben KṢĀND. UP. 5,9,2. 8,15.

यावदायुस् (wie oben) adv. dass. VIKR. 87,3. RĪġA-TAR. 2,68. Spr. 2888.

यावदायुःप्रमाणं adj. lebenslänglich 4880.

यावदाहृतसंज्ञवम् JĀĒN. 3,188 und BṚHANNĀRAD. im ĀHNĪKAT. fehlerhaft für यावदाभूतसंज्ञवम्. = प्राकृतप्रत्ययपर्यन्तम् MIT., भकारस्य ककारप्रका-न्दसः RAGHUN.

यावदित्यम् (यावत् + इ०) adv. so viel wie nöthig Spr. 220, v. 1.

यावदोप्सितम् (यावत् + इप्सित) adv. so viel Einem beliebt R. GONN. 2,100,49.

यावदुक्तं (यावत् + उक्त) adj. so viel wie angegeben ist KĪTJ. Ça. 9, 13,23. 10,6,12. °क्तम् adv. 15,9,33.

यावदुत्तमम् (यावत् + उत्तम) adv. bis zur äussersten Grenze: सूत्राणि या० MBH. 5,4509.

यावद्गमम् (यावत् + गम) adv. so schnell man gehen kann: पराद्गत् 50 v. a. so schnell als möglich Bṛġa. P. 1,7,18.

यावद्वलम् (यावत् + बल) adv. nach Kräften Comm. zu TAĪTT. Ān. 2,15,8.

यावद्वापितं (यावत् + वा०) adj. so viel wie gesprochen worden ist: °सदेशकार SĀH. D. 88.

यावद्वायम् (यावत् + वाय) adv. für die ganze Regierungszeit RĪġA-TAR. 3,256.

यावद्वेदम् (यावत् + वे० absol.) adv. so viel man bekommt P. 3,4,30.

यावद्व्याप्ति (यावत् + व्या०) adv. wie weit Etwas reicht NIN. 3,15.

1. यावन् (von 1. या) nom. ag. Reisiger oder Angreifer (vgl. यातर):

न यं यावा तर्ति यातुमावान् RV. 7, 1, 5. *gehend, fahrend am Ende eines comp.*; स. क्षण°, क्षय°, एक°, एव°, देव°, पुरो°, पूर्व°, प्रातर्यावन्, शु-
भं°, शुभ्र°, स°, सायं°.

2. यावन् in ऋण° nach Sā. von 3. यु; s. daselbst.

3. यावन् so v. a. 2. यव in अयावन् TS. 5, 6, 4, 1.

1. यावन (von 1. यवन) 1) adj. im Lande der Javana geboren Prā-
jācittend. 20, a, 8. 57, a, 1. — 2) m. Weihrauch AK. 2, 0, 3, 30. H. 648, Sch.

2. यावन (vom caus. von 2. यु) n. das Verbinden, Vermengen: अ° (= अमिश्रण Comm.) RV. Prāt. 11, 12.

3. यावन (vom caus. von 3. यु) n. das Entfernen: भयानाम् Nir. 4, 21.
— Vgl. शयय°.

यावनाल 1) m. = यवनाल Riān. im CKDr. Schol. zu Kāṭ. Cn. 422,
12. Vgl. कषाय°, तुवर°, धवल°. — 2) f. ई aus Javanāla gewonnener
Zucker Riān. im CKDr.

यावनालनिभ m. eine dem Javanāla ähnliche (निभ) Rohrrart Riān.
im CKDr. u. यावनालशर.

यावनालशर m. = यावनालनिभ Riān. im CKDr.

यौवत् (von 1. यु) 1) adj. wie (rel.) *gross, wie weit reichend, wie lange
dauernd, wie viel* P. 5, 2, 39. 6, 3, 91. Vop. 7, 94. यावत्तेरा मघवन् यावदेति
वज्रेणा शत्रुमवधी: RV. 1, 33, 12. 7, 91, 4. यद्विन्दु यावत्स्वमेतावद्वृक्षोशीय
32, 18. 79, 4. यावदिदे भुवेन विश्वमस्ति 1, 108, 2. AV. 3, 22, 4. यावतो द्या-
वापृथिवी वरिष्णा 4, 6, 2. 6, 72, 2. यावत्तः सप्तलानाम् 7, 13, 2. 12, 1, 33. 3.
36. 14, 2, 49. यावत्तः — तेभ्यः सर्वेभ्यः Ait. Br. 1, 5. यावदलोक्तिं ताव-
त्परिवासय 2, 14. 6, 9. Cat. Br. 1, 2, 5, 13. 13, 2, 7, 11. 14, 1, 2, 18. Kāṭ.
Cn. 3, 2, 8. Lāṭ. 1, 8, 2. Āc. Grh. 2, 4, 6. 4, 1, 9. 6, 4. यावान्यश्चास्मि
Bhāg. 18, 55. Bhāg. P. 2, 9, 31. यावती संवेद्विस्तावती दातुमर्हति M.
8, 155. 194. घ्राचत्विषयं राजन्यावांस्तव वशे स्थितः MBh. 14, 889. Bhāg.
P. 3, 23, 43. 7, 14, 38. यावान्पतिगणाः R. 3, 55, 49. 4, 19, 5. यावानर्थः Bhāg.
2, 46. यावच्छस्यं विनश्येत् Jān. 2, 161. यावच्च कुर्यादन्यो ऽस्य कुर्याद्वृ-
णौ ततः Spr. 3845. पित्र्यणार्थिन यावता Bhāg. P. 6, 1, 64. तावन्मात्रं प्र-
कुर्वन्ति यावता प्राणधारणम् Hariv. 1204. प्रयोजनं यस्य तु यावता स्यात्
Verz. d. Oxf. H. 195, a, 3. काले यावति Mārk. P. 43, 41. यावता क्षणेन
Riān-Tar. 5, 110. आत्मावगमो ऽत्र यावान् Bhāg. P. 1, 18, 23. यावत्तः quot
M. 3, 124. 133. 176. 178. 4, 168. 5, 38. MBh. 2, 603. R. Gorr. 2, 35, 7. Spr.
2480. 4883. Ragh. 12, 45. Bhāg. P. 3, 30, 35. 4, 25, 12. यावानेव पुरुषः
aus wie vielen Theilen bestehend, wie vielfach Ait. Br. 6, 29. TS. 5, 1, 6,
1. TBr. 1, 1, 5, 8. Bhāg. P. 2, 8, 8. RV. Prāt. 18, 21. यावत्तावद्यै प्रथमं स-
मेष्टुः wie viele Jahre zählend AV. 12, 3, 1. यावज्जननं तावन्मरणम् wie
oft sich wiederholend Spr. 4876. सा च मे यावती त्यक्ता विशालनृपते: सु-
ता qualis Mārk. P. 127, 29. आश्चर्यं यावत् Saddh. P. 4, 14, a. अधिकारः
प्रस्तावः प्रारम्भ इति यावत् so viel als Sarvadarśanas. 135, 10. 180, 10.
Schol. zu Gaim. 1, 1, 5. 2, 16. प्रविश्य विज्ञातं यावच्चर्म दारु च nichts als
Haut und Holz Panāt. ed. ord. I, 89. यावत्तावत् wie viel immer, Bez.
einer unbestimmten Zahl Colebr. Alg. 139. 228. यावत्तः कियत्तः wie
viele immer: यावती: कियतीश्च प्रजा वाचं वदन्ति तासां सर्वासां सूयते TBr.
2, 7, 5, 1. यावत् am Anfange eines comp.: यावदेवत्यं Cat. Br. 1, 2, 2, 22.
यावद्गृहीतिन् Lāṭ. 3, 2, 6. Kusum. 26, 9. — 2) यावत् indecl. Einfluss auf
den Ton des verbī finiti P. 8, 1, 36. fgg. साकल्ये कात्स्न्ये ऽवधौ माने

ऽवधारणे AK. 2, 4, 39 (30), 8. H. an. 7, 23. कात्स्न्ये ऽवधारणे ॥ प्रशमाया
परिच्छेदे मानाधिकारसंभवे । पतात्तरे च Mnd. avj. 31. f. g. a) *wie weit, wie
sehr, wie viel, in welcher Menge, — Anzahl*: यावद्वाचापृथिवी तावदि-
तत् RV. 10, 114, 8. AV. 3, 22, 5. 5, 22, 5. यावदस्य वशः स्यात् Cat.
Br. 1, 3, 5, 14. 5, 1, 5, 13. Ait. Br. 1, 13. यावदेवायं विष्णुस्त्रिर्विक्रमेत ता-
वदस्माकम् 6, 15. TBr. 2, 1, 42, 1. यावत्पुरुष ऊर्ध्वाङ्गस्तावदग्निश्चितः
Kauc. 85. यावन्नामो गतम् Khānd. Up. 7, 1, 5. यावद्रूपं गतं त्वया MBh. 3,
16767. यावत्प्रपश्यति 13, 4287. परिनिपसि दण्डेन यावत्तावद्वाप्यसि R.
2, 32, 25. R. Gorr. 2, 54, 31. यावत्सूर्य उदेति स्म यावच्च प्रतितिष्ठति so
v. a. von da, wo die Sonne aufgeht, bis dahin, wo sie untergeht, Bulg.
P. 9, 6, 37. 5, 16, 1. 24, 5. 8, 21, 30. जीव शरदे यावदिच्छसि Kathop. 1, 28.
यावदिच्छसि रत्नानि क्षिण्यं वा तावद्दामि ते सर्वम् R. 1, 53, 21. R. Gorr.
2, 32, 18. 41. यावत्स्वलोमसंख्यास्ति Spr. 2481. यो यावन्निद्रुवोत्तार्यम् in
welchem Betrage M. 8, 59. wie oft Bhāg. 13, 26. पूर्व यावत्समुद्यतः in
welchem Maasse Riān-Tar. 3, 453. यावदेवदत्तः पचति शोभनम् als Aus-
ruf P. 8, 1, 37, Sch. Kāṭ. zu 36. — b) *wie lange, während*: यावद्दे लुप्तका
भवामः Cat. Br. 1, 8, 2, 3. यावत्सूर्यो घसद्वि वि AV. 6, 75, 3. 5, 19, 4. TBr. 3, 3,
9, 5. यावद्यस्मिं क्षीरे प्राणो वसति Kausi. Up. 3, 2. M. 3, 287. 4, 111.
R. 1, 51, 8. 2, 42, 2. 3, 73, 4. Spr. 1024. 4877. 4879. Riān-Tar. 5, 36. या-
वत्तपस्ते जीवियुः M. 2, 235. Bhāg. P. 1, 13, 47. यावच्च मे धरिष्यन्ति प्राणाः
MBh. 3, 2222. 16835. R. 1, 2, 39. 60, 28. यावत्तु निर्यतस्तस्य रजोवृषमद-
श्यत 2, 42, 1. Kathās. 3, 63. 4, 54. Riān-Tar. 5, 253. 340. यावदेव तु स-
मुत्ताः R. 2, 46, 21. यावदध्ययनम् M. 2, 241. यावलोचनगोचरा Spr. 1028.
2182. 2483. 4878. 4882. यावदिन्द्राशतुर्दश (so ist zu lesen) Mārk. P. 100.
44. यावद्विष्णोपायनमकानि वर्धन्ते यावदुदगयनं रात्रयः Bhāg. P. 5, 21, 6.
7, 12, 10. — c) *mittlerweile, inzwischen*: mit der 1ten Person praes. als
Ankündigung eines Vorhabens Bhāg. 1, 22. MBh. 3, 12213. 4, 1641. 5,
7016. नियुक्तं माम् — बलं द्र्यं च यावद्दि नाशयामि दुरात्मनः so v. a. ich
gedenke zu Nichte zu machen R. Gorr. 1, 55, 16. 5, 9, 30. Çāk. 8, 10. 16. 22.
9, 4. 31, 6. 32, 13. 33, 1. 39, 5. 61, 1. Vira. 3, 12. 38, 5. 78, 11. Kathās. 5, 84.
33, 36. 124, 98. potent. st. praes. Çāk. 18, 22 (v. l. praes.). 104, 22, v. l. Bei
der 3ten Person steht der imper.: अनुगच्छीष क्वाण् — वार्त्तेयो यावदेतं
मे पटमानयतामिक् MBh. 3, 2811. Kathās. 39, 61. — d) *sobald als, im
Augenblick als*; mit praes. Çāk. 139. Megh. 103. Kathās. 18, 363. 39, 119.
53, 126. Panāt. 48, 24. 173, 18. I, 123. Hit. 12, 1. 43, 21. 85, 9. Vet. in
LA. (III) 5, 15. 18, 4. 20, 8. 28, 8. Çuk. ebend. 36, 4. mit potent. Spr. 2908.
mit perf. Kathās. 18, 149. 172. 182. mit aor. 13, 105. ohne verbum fini-
tum: यावत्किंचिद्वता तावन्निद्रुता सा पुरोधसा 4, 36. 52, 46. Panāt. 63, 1.
ज्ञाता नेतकालिका स्तनो न लुलितो u. s. w. सकृसा यावच्छेनानामुना । द-
ष्टेनैव मनो कृतम् — मे es war noch keine Sehnsucht da, der Busen wogte
noch nicht, als jener Bösewicht, nur erblickt, mir plötzlich schon das
Herz entwandte, Spr. 982. यावत् mit यदा sobald als: यावत्किञ्चमिदं
भस्म गङ्गाया लोककातया । यदेषा भविता तात स्वर्गमिष्यति वै तदा ॥ R.
Gorr. 1, 43, 20. — e) *bis dass*; mit praes. st. fut. P. 3, 3, 4. Vop. 25, 3.
R. 2, 32, 16. 3, 26, 4. 49, 13. Megh. 35. Çāk. 8, 13. 101, 11. Vira. 13. Spr.
1358. 4123. Kathās. 16, 22. 88. 18, 167. Panāt. 76, 22. Vet. in LA. (III)
8, 3. mit potent.: यावद्भूपुर्नेतो भूय इच्छाम इति Lāṭ. 9, 11, 2. M. 8, 27.
11, 233. R. Gorr. 2, 8, 58. Spr. 4140. Daçak. in Benf. Chr. 195, 1. mit

Aut.: घनाक्षरो u. s. w. शये पुरस्ताच्छालायां यावन्मो प्रतिपास्यति R. 2, 111, 14. DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 16. यावदेव नलः क्वचित् । इतो नेता कि MBh. 3, 2618. mit acc.: तावच्छेदिकाभिर्विमोक्षितः । यावत्तृतीये प्रहरे द- एडाधिपतिरागमत् ॥ KATHÁS. 4, 58, 18, 122. mit imperf.: यावत्तत्रागतो ऽभवत् 4, 61. mit Ergänzung der copula: उच्छेषणं तु तत्तिष्ठेद्यावद्विप्रा विसर्जिता: M. 3, 265. JĀG. 2, 141. R. 1, 64, 19. 3, 53, 19. VARĀH. Bṛh. 8. 53, 25. KATHÁS. 7, 28. यावत्कालस्य पर्ययः MBh. 1, 5729. Spr. 2764. या- वच्छस्त्रोत्क्रिणीयोगः Vikr. 38, 12. यावज्जीवितसंतपः MĀR. P. 110, 26. Bṛh. P. 11, 24, 19. स्थीयतामत्र यावदागमनं मम MBh. 1, 2876. R. 2, 32, 24. R. GORR. 2, 26, 26. 31, 13. 5, 3, 74. MĀR. P. 22, 14. यावत्तुर्गदर्शनम् R. 1, 40, 14 (41, 15. 17 GORR.). 40, 18 (50, 17 GORR.). यावद्वत्समापनम् Bṛh. P. 8, 16, 45. दत्तिणीयापि यावत्तान्धावच्छर्मणवती नदी (चर्मणवती नदीम्?) MBh. 1, 5513; vgl. h) β). — f) यावत् mit einer Negation so lange nicht, bevor, ehe, bis dass; mit praes.: शूरेणा किं समस्तावद्यावद्धेदे न ज्ञायते M. 2, 172. 5, 126. 11, 153. भवतो ऽश्ममाय गच्छाव यावन्न पिता समैति MBh. 3, 10076. 5, 7486. न कृन्मि (निकृन्मि ed. Calc.) पात्सुगुनं या- वत्तावत्पादो न धावये 8, 304. 13, 4558. R. 1, 63, 15. R. GORR. 1, 41, 29. 67, 8. 3, 1, 28. 30. 68, 37. KUMĀRAS. 4, 20. Vikr. 61, 10. ÇĀK. 139, v. 1. Spr. 533. 1026. fg. 1030. 1861. 1916. 2483. 2001. 3168. KATHÁS. 13, 42. 32, 206. 33, 4. G. MĀR. P. 100, 37. PANĒAT. 21, 3. 61, 3. Hit. 13, 10. 43, 12. VRT. in LA. (III) 21, 15. पुराधर्मो वर्तते नेरु यावत्तावद्भक्षामः सुरलोके चिराय MBh. 13, 4556. mit potent. AV. 12, 4, 27. Spr. 2479. Bṛh. P. 3, 18, 25. तावत्स्यादशुचिर्विप्रो यावत्तत्स्यादर्दिशम् M. 3, 79. mit fut. KHĀND. Up. 6, 14, 2. MBh. 3, 2623. 13, 4558. R. 2, 90, 5. fg. R. GORR. 2, 16, 19. mit imperf. RĪGĀ-TAR. 4, 579. ohne verbum finitum: यावन्न कृतमूलास्ते — तावत्प्रक्षणीयास्ते MBh. 1, 7426. यावत्परधनेषिणः ॥ न हरेते गताः 7763. 3, 15340. R. 2, 99, 8. KATHÁS. 10, 119. यावन्न प्रूया दिशः Spr. 634. 2482. यावद्वयमनागतम् 1029. 2484. यावन्न bedeutet auch falls nicht: यावच्च नास्वादयसि प्रथमं भूयते रक्तं तावन्मम देवगुरुकृतः शययः स्यात् PANĒAT. 62, 1. ob nicht: त्रिज्ञासनाय रक्तं ते मया शाकरसीकृतम् । यावन्ना- द्याप्यरुकारः परित्यक्तस्त्वया मुने ॥ KATHÁS. 3, 136. — g) न परम् und न केवलम् — यावत् so v. a. nicht nur — sondern sogar: प्रज्ञानां न परं च- क्रे यः पितेवानुपालनम् । यावद्गुरुव ज्ञानमपि स्वयमादिशत् ॥ KATHÁS. 27, 14. ततश्चिकित्स्यमानः सन्त्रणस्तस्य दिने दिने । न परं न हरेद्वैव या- वन्नाडीत्वमाप्ये 28, 160. 29, 123. fg. त्यक्त्वास्मान्किं त्वया नीतं न परं वत मानसम् । यावच्छरीरम् (von BROCKHAUS als comp. gefasst) अध्येतो निः- स्नेक्षरुषो दशाम् ॥ 86, 59. न केवलम् । प्रबुद्धो नैततानङ्गप्रभा यावत्स्व- मप्यसिम् ॥ 52, 217. 53, 125. PANĒAT. 31, 17. — h) praep. α) während, mit acc.: सप्ताष्टदिवसं यावत् R. 1, 10, 20 (21 GORR., सप्ताष्टदिवसाव्राजा ed. Bomb.). वर्षं यावत् ein Jahr lang Spr. 1441. सकलां रात्रिं यावत् PANĒAT. 117, 8. मासमेकं यावत् Hit. 42, 2. यावद्वर्षाणि द्वादश Suçr. 1, 167, 14. — β) bis (räumlich und zeitlich), mit acc.: धरणीं बिभिडुः क्रुद्धाः सर्वे या- वद्भसातलम् R. GORR. 1, 41, 23. यावदग्रनखं लिप्ता चन्दनेन सुगन्धिना 2, 8, 48 (9, 43 SCHL.). रविरध्यानुपातव्यो यावदस्तमथोदयम् 4, 60, 8. स्वगुरुं यावत् KATHÁS. 54, 47. सर्पकोटरे यावत् PANĒAT. 98, 23. Hit. 111, 18. न- दीं यावच्छरावतीम् H. 982. दत्तिणी वेदिशोणिं यावत् Schol. zu KĪTJ. Çr. 5, 4, 9. पादाङ्गो यावत् VARĀH. Bṛh. 8. 58, 46. समयः परिपाल्यो नो या- वद्धर्ष त्रयोदशम् MBh. 3, 15311. यावच्छुक्तात्रयोदशीम् Bṛh. P. 8, 16, 48.

यावत्स्तोत्रसमाप्तिम् Schol. zu KĪTJ. Çr. 9, 7, 4. अवभृथकालं यावत् 6, 8, 8. सूर्योदयं यावत् R. 2, 65, 11. परिपणनं यावत् DĪ. 166, 14. ब्रागमने या- वत् KATHÁS. 93, 71. संध्याकालं यावत् PANĒAT. 87, 20. त्रयपराजये यावत् DHŪRTAS. 92, 3. Statt des acc. der nom. mit folgendem इति: प्रकृत्या इत्यधिकारो ऽस इति यावत् Schol. zu P. 6, 2, 187. 3, 3, 19. SIDDE. K. zu 4, 1, 82. अत उर्ध्वमोषत्परिक्षाणिर्वावत्सततिरिति allmähliche Abnahme bis man siebenzig zählt Suçr. 1, 120, 6. त्रिंशदिति यावत् VARĀH. Bṛh. 8. 50, 19. fg. पञ्च यावदिति 53, 10. अथ यावत् bis heute Hit. 20, 19. ततः प्रभृति सर्गाश्च यावद्विंशत्यगापत्ताम् bis zwanzig, bis zum zwanzig- sten (adv. comp.) R. 7, 94, 16; vgl. oben u. e) am Ende. यावदा mit abl. dass.: यावदा स्थैर्यसंभवात् Suçr. 1, 18, 10. यावत् allein mit abl.: यावद्वा- स्तनपानाच्च यावच्छायेपसेवनात् । जस्रवः कर्मणा वृत्तिमाप्नुवन्ति युधिष्ठिर ॥ MBh. 3, 1205. — 3) यावता (instr.) wie weit, wie lange: यावता (= यदा Comm.) चित्रकूटस्य नरः प्रज्ञापयन्नेते R. 2, 54, 20. यावता जीवेत Bṛh. P. 1, 2, 10. 5, 22, 5. 6. bis dass: यावता दश पूर्वैरन् LĪTJ. 9, 2, 4. mit einer Negation so lange nicht, bevor: नागमद्यावता गुरुः Bṛh. P. 9, 13, 3. या- वता नागतो गतः 3, 23. तावतैव कुलवृद्धिर्यावता पाणिप्रक्ष्णं न भविष्यति Z. d. d. m. G. 14, 370, 19. यावता sobald als, in dem Augenblick als: या- वता राजा हारमुद्वाह पश्यति तावता u. s. w. 371, 23. यावता सर्वे ऽपि तं लात्वा क्रियन्ते मार्गं गतास्तावत् Vorz. d. Oxf. H. 156, a, 27. — 4) या- वति (loc.) wie weit ÇAT. Br. 8, 6, 3, 8. wie lange: यावति तत्र सूर्यो गच्छेत् TBr. 1, 3, 3, 1. — Vgl. तावत्.

यावन्मात्रं (यावत् + मात्रा) adj. (f. स्त्री) 1) welches Maass habend, wie gross, wie weit sich erstreckend: यावन्मात्रमुत्सृज्य तावद्गृहाद्वं वार्धर्चं वा u. s. w. ÇĀKH. Br. 26, 5 bei MÜLLER, SL. 406. पुरे तावत्समेवास्य तनोति रविरातपम् । दीर्घिकाकमलोन्मेषे यावन्मात्रेण साध्यते ॥ KUMĀRAS. 2, 33. — 2) mässig, unbedeutend, winzig: मात्रम् adv. ein wenig, einiger- maassen: यावन्मात्रेण च मया सहयेन MBh. 7, 7274. यावन्मात्राणि स- त्क्रिया Spr. 3423. यावन्मात्रमिवैवावद्येत् ÇAT. Br. 1, 7, 3, 9. तस्य देवा यावन्मात्रमिव गन्धस्यापतद्गुः 4, 1, 3, 8. यावन्मात्र इवान्नस्य रसः सर्वमन्न- मयति 10, 3, 5, 12. नक्तं यावन्मात्रमिवैवापक्रम्य बिभेति Ait. Br. 4, 5. या- वन्मात्रमुपमो न प्रतीकं सुपण्यैर्ऽवसते RV. 10, 88, 19.

यावयत्सर्वं (यावयत्, partic. praes. vom caus. von 1. यु, + सखि) m. ein abwendender d. h. vertheidigender, schützender Geführte: ऋषिः स यो मनुर्किं विप्रस्य यावयत्सखः RV. 10, 26, 5.

यावयद्वैषम् (यावयत् + द्वे) adj. Feinde fernhaltend RV. 1, 113, 12. 4, 32, 4.

यावयूक m. = यवतार RATNAM. im ÇKDn. Suçr. 2, 7, 12. ÇĀKH. Sām. 2, 2, 63. ०ज Suçr. 1, 227, 13. 2, 127, 7. VĪGṬH. 6, 151.

यावसं (von यवस) UNĀDIS. 3, 119. m. = तृणसंतति UGĒVAL. — यावसानि Hit. III, 33 unnöthige Aenderung LASSER'S; vgl. Spr. 5028.

यावास und यावासं adj. von यावास (विकारे, अवयवे) gaga पलाशादि zu P. 4, 3, 141.

याव्य partic. fut. pass. von यु P. 3, 1, 126. Vor. 26, 7 (von यु, याति). = याप्य unbedeutend H. 1442, Sch.

यावु n. nach SĪJ. Umarmung, coitus; nach den Zusammensetzungen ober die beim coitus stattfindende Ergiessung (auch des Weibes): ददा- ति मयं यावुरी यावुनी भेत्वा शता RV. 1, 126, 6. — Vgl. ख०, बुद्ध०,

मु०. Könnte zu यु० gehören.

यशोधरेय (von यशोधर) m. metron. des Rāhula Triak. 4,1,12, wo fälschlich यशो० gedruckt ist; ÇKDā. und Wilson haben die richtige Form.

यशोभद्र (von यशोभद्र) m. Bez. des 4ten Tages im Karmamāsa Ind. St. 10, 296.

याष्टीकं (von यष्टि) adj. mit einem Stocke —, mit einer Keule bewaffnet P. 4,4,89. Vop. 7,15. AK. 2,8,38. H. 771. Rāga-Tar. 6, 203. 215. 217. 237. f. ई Pat. zu P. 4,1,15.

यास 1) m. = यवास *Alhagi Maurorum Tournesf.* AK. 2,4,3,10. RATNAM. 119. Vgl. घन्व०. — 2) f. या eine Drosselart, *Turdus Salica ÇADDAM.* im ÇKDā.

यास्क (von यस्क) m. patron. gaṇa शिवादि zu P. 4,1,112. N. pr. eines Lehrers, Verfassers des Nirukta, Çat. Br. 14,5,5,21,7,3,27. RV. Prāt. 17,25. MBh. 12,13230. Ind. St. 1,17. 103. 3,396. 8,243. Verz. d. Oxf. H. 113,b,3. 162,b,21. pl. यास्का: Jaska's Nachkommen (fehlerhaft für यस्का: nach P. 2,4,63) PRAYARIDHJ. in Verz. d. B. H. 60,26. SAMSK. K. 183,b,8. f. यास्की und pl. यास्कय: P. 2,4,63, Sch. यास्का: die Schüler Jaska's ebend.

यास्कायनि m. patron. von यास्क P. 4,1,91, Sch.

यास्कायनीय m. pl. die Schüler Jaskājani's ebend.

यास्कीय m. pl. desgl. ebend.

यित्त्र m. N. pr. eines Mannes Rāga-Tar. 7,274.

यियन्तु (vom desid. von 1. यज्) adj. zu opfern im Begriff stehend MBh. 2,533. 7,2172. 12,4483. 13,3326. Ragh. 13,3.

यियविषु (vom desid. von 2. यु) adj. Jmd (acc.) mit Etwas (instr.) zu bedecken —, zu überschütten im Begriff stehend BHATT. 9,35.

यियासु (vom desid. von 1. या) adj. zu gehen —, aufzubrechen —, in's Feld zu ziehen im Begriff stehend MBh. 1,844. 7,697. 8,3386. Kām. Nitis. 11,21. Mārk. P. 99,11. VARĀH. BRH. S. 88,23. 93,49. JOGAJĀTRĀ 1,5. योगयात्राम् Spr. 2310. वितस्तात: Rāga-Tar. 1,463. यमसादनम् MBh. 1,0276. स्वर्णादीपम् KATHĀS. 86,75. तपसे वनम् Mārk. P. 36,4. 109,38. 42. 119,15. 129,19. 21. यमलोकाय MBh. 7,3002. ब्रह्मलोकाय 5985. त-ज्ञायाम् KATHĀS. 54,148. मिथिलां प्रति R. 1,33,15 (34,13 GORR.). प्रियां प्रति KATHĀS. 71,107. भीष्मम् auf Bhīshma loszugehen beabsichtigend MBh. 6,3761. कंसैरिययासुभि: im Begriff stehend davonzufliegen Mārk. 76,4. यियासव: प्राणा: Rāga-Tar. 4,230.

1. यु pronom. Stamm der 2ten Person in den Formen: 1) du. युर्वम् nom. RV. 1,13,6. 93,5. 112,3. 117,13. 119,10. Çat. Br. 1,6,3,13. युर्वाम् acc. RV. 1,109,5. 7,83,1. nom. und acc. in der klassischen Sprache; युर्व्याम् RV. 1,108,2. 109,2. 117,25. युर्व्याम् 109,4. 8,5,3. 26,16 und in der klass. Spr.; युर्वत् RV. 1,109,1. युर्वोस् 112,2. 117,13. 119,3. 5. 7,72,2. युर्वयोस् Çat. Br. 1,6,3,13. 18 und in der klass. Spr.; vgl. युव-देवत्य, युवद्विक्, युवधित, युवधु, युवाकु, युवादत्, युवानीत, युवायु, युवा-युज्, युवावत्. — 2) pl. यूयम् RV. 1,13,2. 86,9. 4,41,5. त्वं मे गुरु: = यूयं मे गुरुव: Kāc. zu P. 1,4,2,89. युष्मिन् RV. 8,7,6. युष्मिन् (falscher) acc. pl. f. VS. 11,47, wofür युष्मिन् TS.; युष्मिभिस्, युष्मभ्यम् RV. 1,88,2. यु-ष्मत् 7,60,10. 93,5. युष्मत्सु R. 7,8,7. युष्मिकम् RV. 1,39,2. 110,7. यु-ष्मिकमेक: At. Br. 2,6. Çat. Br. 11,5,4,12. öfters mit Elision des End-
consonanten: युष्माकीती RV. 7,59,9. युष्मिकीक: Çat. Br. 3,2,4,39. 5.

VI. Theil.

2,3,15. युष्मासु, युष्मे loc. (angeblich nom. P. 7,1,39, Sch.) RV. 8,47,8. 57,19.; vgl. युष्मदीय, युष्मयत्, युष्माक, युष्मादत्, युष्मानीत, युष्मावत्, युष्मेषित, युष्मात; am Anf. eines comp. युष्मत् in der klass. Sprache gaṇa सर्वादि zu P. 1,1,27. AK. 3,6,8,16.

2. यु, यैति Dātup. 24,28 (मिथ्यणे und धर्मिथ्यणे; vgl. 3. यु. P. 7,3, 89, Sch. पुनैति, पुनैति Dātup. 31,9 (बन्धने). erhält den Bindvocal इ Kār. 1. 9 aus Siddh. K. zu P. 7,2,10. Vop. 8,60. युयविथ P. 6,4,126, Sch. यविता Vop. 9,11. युत्वा P. 7,2,11, Sch. In der klassischen Sprache ha-
ben wir keine Form des verbi finiti angetroffen; in der älteren Sprache erscheinen folgende Formen: यौमि, युर्वते, युवासे, युर्वस्व, ययवत, युते, युवते 3 pl., युताम् 3. sg., (नि)युयोतम्, युयवत्, युयुवै, युवितौ fut.; (नि)यूय, partic. युत. 1) anziehen, anspannen; anbinden, festhalten: योक्त्रं युते TBh. 3,3,2,3. युत्वा किं त्वं रथ्यासकं युवस्व पोष्या वसो RV. 8,28,20. वयो शतं कृणीषां युवस्व पोष्याणाम् 4,48,5. कदा धियो न नियुतो युवासे 6,33,3. वडिशयुतं पिशितम् befestigt an Spr. 36. — 2) an sich ziehen, in Besitz nehmen, in die Gewalt bekommen: योषा वा इयं वायदेनं न युविता weil sie ihn nicht an sich ziehen — d. h. nicht an sich heran-
kommen lassen will Çat. Br. 3,2,4,22. स यमो देवानामिन्द्रियं वीर्यमयुव-
TS. 2,1,4,3. 2,3,2. 6,6,3,3. यदै ज्ञात इदं सर्वमयुवत तस्माद्यविष्ठ: Çat. Br. 7,3,3,38. सर्वा: सपत्नानामायधीर्युते 3,6,4,10. 1,7,3,25. fg. 8,4,3,11. 13,6,4,9. संवत्सरमेव धातृन्यायुवते Kāṭh. 36,2. तं त्वा यौमि ब्रह्मणा दिव्य देव festhalten AV. 2,2,1. चन्द्रमा युतामगतस्य पन्थाम् K. zwingt ihn auf den Weg der Nimmerwiederkehr 11,10,16. — 3) Jmd in die Gewalt geben: चन्द्रं रयिं चन्द्रं चन्द्राभिर्गणते युवस्व RV. 6,6,7. — 4) verbinden, vermengen: यूयं यैते: Nir. 4,24. युत hinzugefügt Sūras. 8,1. verbunden, vereinigt Triak. 3,2,1. H. an. 2,188. MRD. 1. 48. पाणिर्निकु-
ब्ध: प्रसृतस्ते युतावज्जलि: AK. 2,6,3,36. H. 596. ०ज्ञानु 436. यौतकं यु-
तयोर्दयम् ehelich Verbundene 320. in Conjunction stehend mit: रोहि-
णीयुत: शशी VARĀH. BRH. S. 24,12. 36. सूर्य: सौम्ययुतो वीतितो ऽपि वा 40,13. 42,14. 69,4. रात्र्या वानुमत्या वा मासर्ताणि युतान्यपि Buig. P. 7,14,22. verbunden mit, vermehrt um (d. i. wozu hinzugefügt worden ist), versehen mit, im Besitz seiend von Sūras. 1,67. युता मासैर्धुमुक्तादि-
भिर्गते: 48. लब्ध 2,59. 3,23. 9,5. 10,2. VARĀH. BRH. S. 8,20. 53,6. 10. 13. चतुर्युता विंशति: vierundzwanzig 38,17. 23. 81,32. षट्कपञ्चद्वियुत:
शकालस्तस्य राज्यस्य so v. a. 2526 Jahre vor der Çaka-Aera 13,3 (= Rāga-Tar. 1,56). Buishāp. 31. दिव्यै रत्नमयैर्वृत्तै: फलपुष्पप्रदीपै: (सभा) versehen mit MBh. 2,354. 3,2402. तेजसा यशसा लक्ष्म्या स्थित्या च परया युता (विदर्भी) 2410. 12004. कृष्टयुष्टनैर्युता (नगरी) R. 1,5,14. BHATT. 1,7. स्वपत्न्या युत: सर्व: स ददशे वणिक् so v. a. der Kaufmann mit seiner Frau KATHĀS. 13,176. धातृभ्यो रुनुमयुत: mit seinen beiden Brüdern und mit Han. Buig. P. 9,10,32. पय: शकुता युतम् VARĀH. BRH. S. 80,25. 51,5. गुणैर्यैर्युतम् (सलिलम्) 54,122. 56,20. 27. मुदा (könnte auch मुद + घायत sein) MBh. 3,6061. 7236. स्नायु ० M. 6,76. मधु ० Suca. 2,162,13. श्रौ ० R. Einl. राष्ट्रणि धनधान्ययुतानि 1,1,90. गोयुतान्प 2,49,10. मालां पद्मोत्पलयुताम् zusammengefügt aus, bestehend aus 3, 52,26. फलानि धृ. एतावत्युतानि mit LA. (III) 59,4. शाल्यवै सघृतं पयो-
दधियुतम् Spr. 2853. AK. 2,6,3,34. VARĀH. BRH. S. 12,16. 20,6. 30,21. 30. 46,32. 48,31. 53,68. 125. घ्राययुतकस्त beschmiert mit 55,19. स्वे-

दयुताङ्ग 78, 17. भोगयुत = भोगिन् 68, 18. त्याग° = त्यागिन् 111. बल° = बलिन् 99, 1. 81, 9. 12. 13, 10. 18, 24. 54, 106. वाक्युत (यान्) 46, 60. पर्याणादियुतो वाञ्छी 93, 6. वसन्तकयुता देवी दग्धा zugleich mit KATHA. 16, 14. 25, 224. 123, 262. ÇUK. in LA. (III) 33, 13. नानारत्न° im Besitz seiend von Vsr. ebend. 1, 17. षट्प्री यागादिभिर्भुतः so v. a. der Opfer u. z. w. vollbringt AK. 2, 7, 4. (नृणां धर्मम्) वर्णाश्रमाचारयुतम् in Verbindung stehend mit, betreffend Buāg. P. 7, 11, 2. रामसंदर्शनयुतो सीते बुद्धिं निवर्तय R. 3, 61, 85. — 5) यौति = धर्चतिकर्मन् Naig. 3, 14; vgl. oben u. 2) AV. 2, 2, 1. — Vgl. ध्रुत, गोयुत.

— caus. पावयति, ध्रुययवत् P. 7, 4, 80, Sch.

— desid. गिष्यविषति und युषयति P. 7, 2, 49. 4, 80, Sch. Vor. 10, 8. an sich ziehen —, festhalten wollen: युषयतः सर्वगसा तदिदम् RV. 1, 144, 3. süßeln: रुद्रा वाञ्छं न गध्यं युषयन् 4, 10, 11. — Vgl. गिष्यविषु.

— desid. vom caus. गिष्यावगिषति P. 7, 4, 80, Sch.

— intens. योयति P. 7, 3, 89, Sch. योयति 6, 4, 87, Sch.

— व्यति unter einander mengen, vermengen: अन्योऽन्यं स्म व्यति-युतः (2. du.) शब्दान् शब्दैस्तु भीषणान् BHATT. 8, 6.

— ध्रि, partic. युत enthalten in (acc.), eingefasst in: स्त्रियोनिम-भियुतो गर्भः Nir. 2, 19.

— घ्रा 1) an sich ziehen, erfassen RV. 2, 37, 2. स मध् घ्रा युवते 9, 77, 2. घ्रा स्वमर्धं युवमानः 1, 38, 2. घ्रा ज्ञाया युवते पतिम् zieht in ihre Arme 103, 2. घ्रा रूष्मीन्द्रेव युवसे स्वयः die Zügel TBu. 2, 7, 10, 2. वयसि समासं प-तावायुवानानि पतति indem sie die Flügel anziehen ÇAT. Ba. 4, 1, 2, 26. घ्रायुवाना इव हि प्लवते 9, 4, 1, 8. युक्तः सर्वः पद्भिः समायुते das Zugthier zieht mit allen Füßen zugleich an 13, 2, 3, 6. 11, 5, 3, 8. — 2) sich einer Sache bemächtigen, einnehmen: विश्वस्य यो मनं घ्रायुयुवे RV. 1, 138, 1. — 3) Jmd. Etwas verschaffen: रायस्योष लम्सम्भयं गवीं कुल्मिं जीवस् घ्रायु-वस्व TS. 2, 4, 5, 2. — 4) घ्रायुत am Ende eines comp. verbunden —, ver-sehen mit: सिंरुशार्द्धलमातङ्गवरार्कर्मगायुत (वन) MBh. 3, 2439. 2464. पद्मसौगन्धिकायुत 12041. 14, 2548. R. 1, 50, 5. 53, 5. 2, 31, 3. 53, 83. 59, 31. 94, 23. 96, 3. R. Gora. 2, 57, 5. 3, 79, 40. 5, 14, 43. Buāg. P. 11, 14, 41. Ueberall am Ende eines Cīoka durch das Metrum bedingt für das ein-fache युत. — Vgl. घ्रायवन (Geräth zum Mengen). — intens. etwa sich zusammenziehen, sich hineinschmiegen: घ्रायोयुवानो वृषभस्य नीळे RV. 4, 1, 11.

— घ्र्या (mit Flügelschlag) zustreben auf: पादाभ्यामेव तच्छ्रयं शिरो ऽभ्यायति, पत्ताभ्यासे तच्छ्रयं शिरो ऽभ्यायवते Air. Ba. 4, 13.

— उदा aufstören, aufrühren: चरुं नेतपोन त्रिरुदयति KAUC. 2. GORH. 1, 7, 7. 4, 1, 5. 2, 11.

— समा, partic. युत zusammengebracht, — getrieben Nir. 4, 24. मा-लो पञ्चालिभ्यामुतम् zusammengefügt —, bestehend aus MBh. 4, 1778. तत्र व्योषतारसमायुतम् verbunden mit Suca. 1, 179, 14. शरीरं श्रीसमा-युतम् MBh. 13, 7445.

— उद् in die Höhe stehen: उत्पृषणी युवामहे ऽभीर्गुरिव सारथिः RV. 6, 57, 6. उर्ध्वमुद्योति (प्रस्तरम्) TS. 2, 6, 5, 5. यदि ते मन उद्युतम् verrückt AV. 6, 111, 2. — Vgl. उद्याव.

— नि 1) anbinden, festmachen: रश्मयो निपूय RV. 10, 70, 10. TBu. 3, 6, 11, 2. तत्तद्वच्च निपुतं तत्तम्भद्वाम् RV. 1, 121, 3. नि यद्युवेधे निपुतः

180, 6. 7, 91, 5. — 2) Jmd. Etwas in die Gewalt geben, verschaffen: रयिं नि वाञ्छं श्रुत्यं युवस्व RV. 7, 5, 9. 40, 2. 92, 3. भोजनं न्यत्रये युयेतम् 68, 5. तस्मै शत्रून् स्वध्वान्युवति कृत्ति वृत्रम् 10, 42, 5. धातुव्यस्य पृष्मिषुवते er bringt in seine Gewalt TS. 2, 6, 3, 3. विषो न युष्मा नि युवे जनानाम् RV. 8, 19, 33. — Vgl. निपव, निपुत् (u. 1) ist zu setzen: Verleihung, Ge-währung; 3) die Bed. Zugthier ergiebt sich unmittelbar, निपुत. — in-tons. anbinden: न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे RV. 10, 93, 9.

— परि, partic. युत rings umfassend: योनिः परियुतो भवति Nir. 2, 8.

— प्र umrühren, mengen: पार्श्वेन वसाकृमं प्रयौति TS. 6, 3, 11, 1. auch ÇAT. Ba. 3, 8, 2, 24, wo damit in Verbindung gesetzt ist प्रयुतं द्वेषः VS. 6, 18; etwa durch verstört wiederzugelen. Hierher das adj. प्रयुतं in प्र-युते न पातारः (irrig betont) Menger oder Verstörer (des Soma), nicht Trinker, von den Steinen gesagt. प्रयुवतो गच्छति mengend Nir. 9, 26. युवा प्रयौति कर्माणां vermengt, stört 4, 19. प्रयुवतीमिव शर्मयीमिषुम् zerstörend 10, 29. — Vgl. प्रयुत.

— प्रतिप्र s. प्रतिप्रवण.

— प्रति anbinden, hemmen: प्राणान्वास्यं प्रतीचः प्रतियौति TS. 3, 4, 5, 5. प्रतियुतो वरुणास्यं पाशः 6, 6, 2, 5.

— वि s. u. 3. पु mit वि.

— प्रवि partic. युत vollgestopft: यमुना प्रयुवती गच्छतीति वा प्र-वियुतं (= स्तिमितमिव तरंगैः Durga) गच्छतीति वा Nir. 9, 26.

— सम् 1) med. an sich bringen, in sich aufnehmen; aufzehren: सं यो वनी युवते शुचिदन् RV. 7, 4, 2. सं यो वनी युवते भस्मना दत्ता 10, 113, 2. 191, 1. श्रपो गा वस्त्रिन्युवसे समिन्दन् 6, 47, 14. — 2) Etwas mit Jmd. ver-binden so v. a. mittheilen: सं यदेजो युवते विश्वमाभिः RV. 5, 32, 10. — 3) verbinden, vermengen VS. 1, 22. मृदम् ÇAT. Ba. 6, 5, 1, 3. TS. 2, 4, 9, 2. 5, 1, 9, 5. KĀTJ. Ça. 2, 5, 14. न च कां च न काश्चनसम्भचितं न कपिः शि-खिना शिखिना समयौत् mit Feuer in Verbindung bringen so v. a. in Flammen setzen BHATT. 10, 5. मुदा संपुक्त्वा ककुत्स्थम् so v. a. in Freude versetzen 20, 16. संयुत gebunden: सत्यपाशेन R. 2, 34, 30. अश्वं रथरश्मि-संयुतम् Ragh. 3, 42. नावः संयुताः gut zusammengefügt, — gezimmet R. Gora. 2, 97, 17 (संस्कृताः 89, 12 SCHL.). असंयुत nicht zusammengefügt, — zu-sammengesetzt Buāg. P. 3, 11, 1. संयुत und अ° verbunden und unverbunden (Hände) Vorz. d. Oxf. H. 86, a, 24. fgg. 201, b, 30. 81. 86. 202, a, 1. 15. एकत्र संयुतो VARAN. Bṛh. S. 54, 76. परस्परं संयुतो 79, 16. किमस्मान्संयुतदोषा-त्तरेण निपुथ (v. l. संभृत°) gehäuft, allerhand ÇĀK. 69, 15. मधुना संयुतं पत्रम् verbunden mit AV. 6, 30, 1. GORH. 4, 7, 21. सन्नेन ÇĀNG. Sāh. 1, 3, 10. लिङ्गदेकेन BĀLAB. 16. षष्टिः षड्भिश्च संयुता sechsundsechsig RĪGA-TAR. 1, 54. कामो धर्मो वार्धेन संयुतः Bṛh. P. 4, 8, 64. रसेनावेन पेयेन ले-ख्यचोव्येषा संयुतम्। अन्नानां निचयं सर्वं सृजस्व bestehend aus R. 1, 52, 24. पावकं (पावकं die neuere Ausg.) च बलिं कुर्यादधिया (दध्या च die neuere Ausg.) सह संयुतम् HARIV. 7885. ग्रामे चाण्डालसंयुते KAUC. 141. देशे पा-ण्डवसंयुते MBh. 4, 938. Spr. 4118. मृत्युसंयुत TS. 1, 8, 9, 4. रथेन्द्रियसं-युताः (दिवौकसः) MBh. 1, 1108. 5, 7479. शमसंयुता (गीतमी) 13, 17. मुखै-वर्ण्य° Spr. 372. प्रतिष्ठा भाग्यसंयुताम् 3965. Ragh. 9, 54. वित्त° VARAN. Bṛh. S. 15, 21. 21, 81. 24, 36. 55, 20. 68, 112. 77, 16. 81. 86, 74. KATHA. 44, 168. Buāg. P. 1, 1, 2. 2, 1, 25. 3, 33, 17. 4, 20, 13. विद्याविष्णु° RĪGA-TAR. 4, 520. BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 14. अशीतिसंयुतं शतम् hundred

und achtzig Varāṇ. Bṛh. S. 32, 31. 7, 12. 83, 18. 84, 85. Sūtras. 1, 52. 2, 58. 3, 19. प्रुभ० in Conjunction stehend mit Varāṇ. Bṛh. S. 21, 31. 105, 6. मन्त्रमिन्द्राभिष्टवसंयुतम् so v. a. enthaltend R. Gora. 1, 64, 19. प्रेष्य० (नामन्) so v. a. Bezug habend auf M. 2, 32. मन्त्रं पाङ्गुयसंयुतम् 7, 58. क्रोधमात्मनि संयुतम् (संश्रितम् ed. SCHL.) so v. a. gerichtet gegen R. Gora. 2, 9, 7. संयुत Sāv. 5, 38 fehlerhaft für संयत, wie MBh. 3, 16781 gelesen wird. — Vgl. संयाव. — desid. s. संयुयुषु.

3. पु. पुष्येति, angeblich पुषुधि neben पुषोधि P. 3, 4, 88, Sch. (वि)पूषेत्, पुष्येत्, पूष्येत्, पुषवन्. (वि)पुष, पुवते, पुवत्, (वि)पुवत्, पुषात्, घयावि, यावीस्, पूषम्, पूषत्, पोषति, पोषस्, पोष्टम्, पोस् 2. sg.; infin. यौतवे, यौतवे, यौतैस्. 1) fernhalten, trennen von; bewahren vor (abl.); verwehren, vor-enthalten; abwehren (mit acc.): पुषोध्यप्स्मेद्वेषासि RV. 2, 6, 4. 29, 2. पुषोध्यप्स्मेद्वेषासि 189, 1. पुषोतं नो घनपत्यानि गतेः 3, 54, 15. द्वेषासि पुषुतं सूर्यादधि 6, 59, 8. 7, 34, 13. 56, 9. 71, 1. 2. 8, 18, 5. 8. पुषोतना नो घ्नन्सः 10, 11. 31, 16. 60, 15. न तममे घ्रातयो मत्तं पुवत् रायः 4. यस्य नू चिदेव इति योतैः 6, 18, 11. विश्वा घ्नीति रपसा पुषोधि 2, 33, 8. Çat. Br. 6, 8, 9, 9. med.: मा नः सूर्यस्य संदेशो पुषोधाः RV. 2, 33, 1. मार्किष्ठे रतिमेदेव पुषोत 8, 60, 8. घ्राव्यन्याघा द्वेषासि VS. 28, 15; vgl. TBa. 3, 6, 22, 1. Nir. 9, 42. नरया पूषते 10, 39. पुत getrennt, = पृथक् II. a. n. 2, 188. = पृथग्भूत (so ist zu lesen st. ऽपृ०) Med. I. 48. Kaṇ. 7, 2, 13. तं वत्सा उप तिष्ठत्येकशीर्षापो गुता (könnte auch zu 2. पु gehören) दश AV. 13, 4, 6. Dieses ist das पु अमिश्रणो Dhatup. 24, 23. — 2) sich fernhalten, getrennt bleiben, — werden: गमत्स शिप्री न स यौषत् RV. 8, 1, 27. 33, 9. मा ते पुषोम संदेशः AV. 7, 68, 3. स दत्तान्मा पूषम् 6, 123, 4. न राष्ट्रान्न तस्य विशो पुवते या ऽयुतं ददाति Çāṅku. Ça. 15, 16, 17.

— caus. पर्वयति und पर्वयति (vgl. AV. Prāt. 4, 92) trennen, fernhalten u. s. w.: संस्थावाना पवयसि त्वमेक इत् RV. 8, 37, 4. 1, 5, 10. यावया दिव्युमेभ्यः 6, 46, 9. 12. उत मा सामान्यवपुस्त्रिन्दवः 8, 48, 5. 10, 102, 3. 127, 6. 182, 5. ब्रह्मद्विषः सूर्याग्रावयस्व 5, 42, 9. AV. 1, 2, 3. 5, 22, 6. 7, 63, 1. VS. 5, 26. Çat. Br. 13, 8, 3. 13. पर्वयते (ऽगुप्सायाम्) Dhatup. 33, 36.

— Intens. sich zurückziehen, zurückweichen; klaffen: यौष्टिदस्यामवौ श्वेकैः स्वनादयौपवीद्विषसा वज्रं इन्द्र ते RV. 1, 52, 10. नृदं व श्वोदतीनां नृदं योपुवतीनाम्। पतिं वो अघ्नानां धेनूनामिपुध्यसि aestuantium, recedentium 8, 58, 2. न यस्याः पारं ददृशे न योपवत् kein Ende —, keine Lücke habend AV. 19, 47, 2. — Vgl. पवयावन्.

— अयः besettigen: अयः स्वसारं सनुतपुषोति RV. 1, 92, 11. 5, 87, 8. 8, 11, 8. 9. 104, 6.

— अयः abtrennen: अयपुवती Nir. 4, 11. — caus. fernhalten Nir. 9, 42.

— निस् besettigen: निपुवापो अशस्तीः RV. 4, 48, 2.

— प्रः besettigen: नकिष्ठे कर्मणा नश्वं प्रयोषत् RV. 8, 31, 17. partic. प्रयुत nach den Comm. getrennt, zerstreut; wohl besser abwesend, zerstreut so v. a. achilos, sorglos (मनसा प्रयुतः). Man. zu VS. 11, 75 erklärt अप्रयावम् durch अम्रमतम् und für अम्रयुत RV. 7, 100, 2 würde achteam passen. Man vgl. ausserdem प्रयुति, अम्रयुवन् und युक् mit प्र. धेनुं घ्रासीं प्रयुतामगोपाः RV. 3, 57, 1. 55, 4. अकिं प्रयुतं शयानम् 5, 32, 2. — Vgl. प्रयोत्तर.

— वि 1) sich trennen, — scheiden: न म् इन्नेण सध्यं वि यौषत् RV. 2, 18, 8. मा वि यौष्टम् 10, 85, 12. AV. 3, 30, 5. 8, 5, 27. — 2) getrennt wor-

den von, beraubt werden, einer Sache (instr.) verlustig gehen: न स राया शशमानो वि यौषत् RV. 4, 2, 9. अथा स वीरिर्दशभिर्वि पूषाः (vgl. P. 3, 1, 85, Kār., Sch.) 7, 104, 15. 10, 61, 12. रायस्पोषेण VS. 4, 22. गावो वृत्सैर्विपुताः RV. 5, 30, 10. ऋद्धिर्द्विपुतः Varāṇ. Bṛh. S. 104, 39. मृगाङ्कदत्तविपुतं Kāṭhās. 75, 18. कात्तामुखम्रीविपुत privatus Ragh. 16, 20. विपुत vermindert, wovon abgezogen worden ist Sūtras. 2, 58. nicht in Conjunction stehend mit — (im comp. vorangehend) Varāṇ. Bṛh. S. 100, 2. Dieses zu युत und संयुत verbunden im Gegensatz stehende विपुत könnte eben so gut zu 2. पु gezogen werden. — 3) ablösen von, bringen um (instr.): नू चिद्यथा नः सध्या वियोषत् RV. 4, 16, 21. मा नो वि यौष्टं सध्या 8, 75, 1. मा नो वि यौः सध्या विद्धि तस्य नः 2, 32, 2. मार्किर्न एना सध्या वि यौषुः 10, 23, 7. In sämtlichen Stellen könnte सध्या mit den Comm. als acc. pl. gefasst werden, jedoch spricht तस्य 2, 32, 2 für sg. के मे मर्यकं वि पवत् गोभिः 5, 2, 5. वि तं पुषोत् शवंसा व्योत्रसा वि पुष्पाकाभिर्ब्रूतिभिः 1, 39, 8. — 4) scheiden, auseinanderbringen: को दैपती वि पूषात् RV. 10, 95, 12. spreiten, zerstreuen: यथा दास्येनपूर्वं विपुयं (vgl. P. 6, 4, 58) 10, 131, 2. न विष्वं विपुयात्प्रस्तरम् TS. 2, 6, 5, 4. öffnen: वि कोशं मध्यमं पुव RV. 9, 108, 9.

4. पु (von 1. या) adj. fahrend: न योहपद्विरस्यः प्रुषवे रथस्य कश्चन। पदमे यासि हृत्यम् RV. 1, 74, 7. nach Sā. flüchtig oder in's Unglück rennend: स्वैः प एवै रिरिपीष्ट पुर्ननः 8, 18, 13, wo wir हृपुर्ननः vermuthen nach 14 und 15. Etwa so v. a. Zugthier: हा पू Çat. Br. 3, 7, 4, 10 entsprechend dem अस्थूरि.

पुक्ता 1) partic. adj. s. u. 1. पुन्. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Manu Raivata Hariv. 433. eines der 7 Weisen unter Manu Bhautja 492. — 3) f. आ eine best. Pflanze, vulgo एलानी Ratnam. im ÇKDa.; vgl. पुक्तरसा. — 4) n. a) Gespann Çat. Br. 6, 7, 4, 8. 12, 4, 1, 2. — b) a measure of four cubits Wilson nach Med.; fehlerhaft für पुत.

पुक्तावारिन् (पुक्ता + का०) adj. Angemessenes thue, auf passende Weise zu Werke gehend Kām. Nitir. 4, 21. Nāṣān. 12, 14.

पुक्तावत् adj. dass. Buṅg. P. 3, 12, 51.

पुक्तायवन् (पुक्ता + या०) adj. der die Soma-Steine zur Hand genommen —, in Thätigkeit gesetzt hat RV. 2, 12, 6. 3, 4, 9. 5, 37, 2. AV. 8, 6, 27. TS. 5, 3, 6, 1.

पुक्ताव (von पुक्ता) n. 1) das Verwendetsein: पात्राणाम् Kāṭh. 25, 13, 45. das Beschäftigtsein 4, 9, 9. 12, 1, 9. — 2) Angemessenheit: अ० Vedaṅtas. (Allah.) No. 103.

पुक्तादपु (पुक्ता + द०) adj. Strafe anwendend; gerecht strafend R. 3, 70, 12. Kām. Nitir. 14, 12. 16. Spr. 474. Davon nom. abstr. ०ता Ragh. 4, 8.

पुक्तामन् (पुक्ता + म०) adj. angespannten Geistes, aufmerksam Çat. Br. 11, 5, 7, 1.

पुक्तरथ (पुक्ता + रथ) 1) m. Bez. eines reinigenden Klysters Suçā. 2, 198, 4. seine Zusammensetzung 227, 16. angeblich so genannt, weil es noch zulässig ist, wenn der Wagen schon bespannt oder das Reitthier gesattelt ist 228, 20. — 2) n. Bez. eines Wunderreitzers Suçā. 2, 162, 16. 18. 163, 3.

पुक्तरसा (पुक्ता + रस) f. eine best. Pflanze, vulgo एलानी AK. 2, 4, 8, 8; vgl. पुक्ता.

युक्त्यप (युक्त + अप) adj. *idoneus, geeignet, angemessen, entsprechend, passend*; mit loc. und gen. MBh. 2, 2001. 3, 15700. 5, 909. 6, 2565. 5761. Hariv. 15717. R. 5, 36, 2. Çak. 12. 49. 85, 2. Comm. zu RV. Prāt. 4, 18. य^० MBh. 4, 381. Kumāras. 5, 69. युक्त्यपम् adv. MBh. 3, 4026.

युक्तवत् adj. *das Zeitwort युन् enthaltend* Ait. Br. 4, 29. Çat. Br. 7, 5, 8, 33. युक्तेन (युक्त + सेना) adj. *dessen Heer zum Ausmarsch bereit ist* Suça. 4, 122, 3. Davon adj. *सेनीय über einen solchen handelnd* 2.

युक्तायम् (युक्त + य^०) n. *a sort of wooden spade or shovel* Wilson nach Çabdānṭhak.

युक्तारोहिन् (युक्त + रोहि) adj. P. 5, 2, 81.

युक्ताय (युक्त + यर्थ) adj. *sinnreich, sinnvoll, vernünftig*: वचन R. Gorr. 2, 86, 21. 5, 81, 2. योग 2, 78, 18.

युक्ताश्च (युक्त + यश्च) adj. *geschirrte Rosse habend*: प्रवो रयिं युक्ताश्च भरधम् so v. a. *in geladenem Wagen* RV. 5, 41, 5.

युक्ति (von 1. युन्) f. 1) *das Einspannen, Anversetzen* (Gegens. वि-मुक्ति) Ait. Br. 6, 23. Pañśāv. Br. 11, 1, 6. युक्तिं कर् mit loc. eines nom. act. *Anstalten treffen* R. 6, 82, 37. ध्यानयुक्तिं समाश्रिताः = ध्यानं समा^० Verz. d. Oxf. H. 32, b, 1. Anwendung, Gebrauch, Praxis Suça. 1, 26, 6. 131, 20. एवं मन्त्रो ऽर्थदेो ऽप्येकः किं पुनर्युक्तिसंयुतः Kathās. 17, 122. fg. 9, 81. 17, 121. सर्वोपधियुक्तिश्च 41, 11. 33, 82. fg. 90. fg. Mittel, auch Zaubermittel, ein fein ausgedachtes Mittel, Kunstgriff, Kniff Kuvāḷaj. 130, a. अत्यन्तचञ्चलस्यैव पारतस्य निबन्धने। कामं विज्ञायते युक्तिर्न स्त्री-चित्तस्य का च न || Spr. 3416. देहात्तरायेण Kathās. 43, 79. 31, 50. Rāḡa-Tar. 3, 68. युक्तिं द्वीपात्तराक्रात्यै नृपामन्तर्यचित्तयत् 30. नत्स प्रङ्गुभुजो देशान्निवास्येताचिराग्न्या । तां पुत्र चित्तपेर्युक्तिं त्वम् Kathās. 39, 56. ते-नोपदिष्टा युक्त्या — स चकारात्मनः सद्यो रूपस्य परिवर्तनम् 12, 50. यु-क्तिवलात् 12, 59. 31, 93. 96, 49. 16, v. 29, 149. 171. 30, 130. 40, 47. 43, 141. 37, 140. 63, 192. 108, 170. युक्तिं कर् ein Mittel erfinden, eine List anwenden 13, 82. 18, 243. 36, 365. 60, 98. 124, 39 (wo wohl काम् st. किम् zu lesen ist). तथापि तावद्युक्तिं ते करिष्ये ein Mittel angeben 72, 333. 123, 44. युक्त्या vermitteltst, vermöge 30, 127. 37, 241. 43, 253. 43, 290. Pañśāt. 183, 22. कालयुक्त्या ह्यरिर्मित्रं ज्ञायते न च सर्वदा Ka-
thās. 33, 129. युक्तितम् dass. 43, 57. 60, 127. युक्तिभिः dass. 19, 81. Rāḡa-Tar. 3, 165. im comp. ohne Flexionszeichen: यत्नयुक्तिपरिधातौ Kathās. 43, 34. युक्त्या auf eine feine, schlaue, versteckte Weise, durch —, mit List, vermitteltst einer List, unter irgend einem Vorwande Spr. 1189. Kathās. 4, 120. 3, 64. 7, 67. 10, 51. 105. 142. 11, 10. 12, 3. 13, 85. 94. 13, 119. 18, 160. 238. 19, 43. 21, 52. 24, 86. 23, 204. 27, 38. 28, 134. 30, 99. 118. 32, 24. 33. 161. 188. 33, 112. 175. 34, 185. 209. 38, 129. 39, 32. 39. 232. 40, 67. 107. 49, 31. 64. 50, 18. 52, 357. 53, 25. 56, 257. 313. 358. 400. 60, 66. 64, 103. 63, 228. 82, 36. 86, 26. Rāḡa-Tar. 4, 261. 293. 5, 90. 6, 86. 139. Dṛṣṭāntaḥ. 51 in Harr. Anth. 221. युक्तितम् dass. Kathās. 5, 109. 33, 244. 66, 44. युक्तिभिः dass. 38, 37. am Anf. eines comp. ohne Flexionszeichen: युक्त्युपालब्ध 17, 32. 56, 243. — 2) *das Zu-
treffen, Passen, Angemessenheit, Richtigkeit*: उत्तरोत्तरयुक्ता च (उत्तरो-
त्तरयुक्तीनां ed. Bomb.) वक्ता वाचस्पतिर्यथा R. 2, 1, 13. यत्र खल्वियं वाचो
युक्तिः so v. a. *ein treffendes Wort* Mālat. 3, 11. वाचो युक्तिपदुः AK. 3, 1,
35. II. 346. नीति^०, द्वंद^०, नगरी^० u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 342, b, 21.

figg. ज्ञोवन्मुक्ति^० Sarvadarśanas. 97, 20. देहस्यापुक्तिः 62, 21. युक्त्या in
angemessener Weise, in richtigem Maasse, wie es sich gehört: एतानि
युक्त्या सेवेत प्रसेद्धा चैत्र दोषवान् Spr. 1766. Kām-Nitis. 1, 49. Suça. 1,
242, 19. 2, 149, 4. समाहितयोर्युक्त्या Spr. 8058. Suça. 1, 102, 8. 2, 120, 10.
275, 4. गतामोदाकृतिता मे देहं युक्त्या Kathās. 93, 25. ववो युक्त्या मुप्रि-
यात्मा मुखं शिवः (अनिलः) R. 2, 91, 24 (100, 21 Gorr.). तदयं युक्त्या मुने
देवामुराक्यः Kathās. 48, 14. युक्तितम् dass. MBh. 5, 6090. Suça. 1, 24, 3.
2, 131, 15. 341, 5. — 3) *Argument, Beweisgrund; Argumentation, ratio-
cinatio* Kap. 1, 60. Jāṇ. 2, 92. 212. Suça. 1, 11, 19. 2, 556, 4. figg. Varāḥ. Bhū.
4, 22. LA. (III) 90, 1. वाक्य Çak. bei Wind. 94. वाक्येन Spr. 246. वज्र-
भित्तैर्युक्तिभूयैः 683. वचनं धर्मयुक्तिसमन्वितम् Pañśāt. III, 163. Bhāḡ.
P. 9, 8, 21. VP. bei Muir, ST. 1, 147. Nilak. 53. 161. Vedāntas. (Allah.)
No. 90. Schol. zu Kap. 1, 4. 36. 123. 131. zu Ġaim. 1, 1, 3. zu Bhū. Ān.
Up. S. 204. zu Kīṭj. Çr. 498, 12. zu P. 8, 2, 94. Sarvadarśanas. 26, 4. 123,
19. सयुक्ति Spr. 886. सुयुक्तयः Verz. d. Oxf. H. 244, b, No. 609. In der
Dramatik eine verständige Betrachtung, Erwägung der Umstände: स-
प्रधारणमर्थानां युक्तिः Daçar. 1, 26. Sāh. D. 343. युक्तिरर्थवधारणम् 801.
471. = वीजानुकूलसंघटनप्रयोजनविचारः Pratāpar. 21, a, 4. — 4) *Grund,
Motiv*: युक्त्या कया Bhāḡ. P. 3, 31, 15. Mārk. P. 99, 24. — 5) *Summe*
Sṛjās. 7, 14. — 6) *Alliage, Legirung* Varāḥ. Bhū. 8, 15. — 7) *Verbin-
dung von Worten, Satz* Nir. 1, 15. — 8) in der Astr. *Conjunction* Weber,
Ġjot. 34. — Unter den Çabdālaṃkāra Verz. d. Oxf. H. 208, a, No.
489. — Nach den indischen Lexicographen hat युक्ति die Bedd. *योग* oder
योजन (AK. 3, 4, 2, 23. Trik. 3, 3, 179. H. an. 2, 189. Mṛd. t. 47) und *न्याय*
(Trik. II. an. Mṛd.). — Vgl. यर्थ^० (auch MBh. 12, 5056. Spr. 3392. 4431),
सूत^०, गन्ध^०, निर्युक्तिः, मन्त्रयुक्तिः, यथा^०, स्व^०.

युक्तिकर (यु^० + 1. कर्) adj. *passend, angemessen oder begründet*:
वाक्यानि R. 2, 109, 23. युक्तिरेव कर्: कारणं येषां तानि Schol.

युक्तिकल्पतरु (यु^० + क^०) m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 342,
a, No. 800.

युक्तिश्च (यु^० + च) adj. 1) *sich auf Mischungen verstehend*, wohl = ग-
न्धयुक्तिश्च Varāḥ. Bhū. S. 19, 12. — 2) *die rechten Mittel kennend* Kām.
Nitis. 10, 6.

युक्तिभाषा (यु^० + भा^०) f. Titel einer Schrift Gild. Bibl. 313.

युक्तिमत् (von युक्ति) adj. 1) *verbunden, verknüpft*: समसंघात^० (शब्द)
R. Gorr. 2, 100, 24. समो लयसमन्वितः Schl. 91, 27. — 2) *geschickt*, mit
infln.: वक्तुम् Kathās. 62, 34. — 3) *mit Argumenten versehen, begründet*:
davon nom. abstr. युक्तिमत् Bhāḡ. P. 11, 22, 25.

युक्तियुक्त (यु^० + युक्त) adj. 1) *erfahren*: य^० (वेद्य) Suça. 1, 94, 16. —
2) *passend, angemessen oder begründet*: वचन Spr. 2491. fg.

युक्तिशास्त्र (यु^० + शास्त्र) n. *die Lehre von dem was sich schickt*, —
passt MBh. 13, 5103.

युक्तिस्त्रिप्रपूर्णा f. Titel einer Schrift Hall 173.

युग्म (von 1. युन्) gaṇa उच्छादि zu P. 6, 1, 160. 1) n. m. *Joch* AK. 3, 4,
3, 25 (m.). H. 756. an. 2, 43. Mṛd. g. 17 (m.). युगादीनां च बोधोरो युग्य-
प्रासङ्गशाकटाः AK. 2, 9, 64. H. 1261. RV. 2, 39, 4. मा युगं वि शोरि 3, 53,
17. 1, 115. 2. 184. 3. 2, 80, 7. 10, 60, 8. 101, 3. युगानि परस्तात्कृषमाणा
अवस्तात् TBa. 1, 5, 2, 3. AV. 4, 1, 40. Çat. Br. 3, 5, 2, 24. 34. Kauc. 20, 37.

76. युगेन (= योगेन = युगपद् Comm.) TBR. 3, 7, 40, 1. भग्युगे M. 8, 291.
 ० भङ्ग KATHĀS. 60, 12. PĀNĀT. ed. orn. 4, 13. अन्धेनेव (so die ed. Bomb.,
 विधात्रा NILAK.) युगे (दापराख्यं NILAK.) नद्धे विपर्यस्तम् MBH. 2, 1932. 3,
 14909. पार्यधिक्ययुगा क्पाः 4, 1707. 5, 7214. 6, 8879. ० मध्ये, ० संनक्षेत्रेषु,
 ० पालीषु 7, 8507. 8788. fg. HARIV. 2636. 12538. R. 3, 34, 32. 8, 18, 54. JĀṬN.
 2, 299. VARĀH. BRH. S. 11, 37. 46, 9. KATHĀS. 97, 6. ÇIÇ. 3, 68. रघयुगः BHĀG.
 P. 5, 21, 15. ० व्यापतब्राह्म RAGH. 3, 34. ० दीर्घेर्दीर्घिः 10, 87. ० ब्राह्मण्यः
 KUMĀRAS. 2, 18. — 2) n. Paar AK. 2, 3, 38. 3, 4, 3, 25. TRIK. 2, 5, 38. H.
 1424. H. an. MED. HALĀJ. 4, 15. वस्त्रं ० ĀÇV. GRHJ. 3, 8, 1. ÇĀKSH. GRHJ.
 3, 1. MBH. 3, 2032. AK. 2, 6, 3, 14. H. 668. VARĀH. BRH. S. 48, 72. KATHĀS.
 24, 124. KULL. zu M. 7, 126. Schol. zu P. 8, 4, 13. स्तनं ० ÇĀK. 18. Spr.
 1233. खञ्जनं 2518. AK. 1, 1, 3, 20. 2, 1, 18. VARĀH. BRH. S. 47, 11. 51, 43.
 52, 5. 54, 61. 68, 44. KATHĀS. 26, 285. ÇIÇ. 9, 72. RĪĠA-TAR. 1, 209. DHĀR-
 TAS. 83, 9. Am Ende eines adj. comp. f. आ KATHĀS. 66, 157. PRAB. 67, 2.
 In der Stelle चतुर्हस्तं धनुर्दण्डो नाटिकायुगमेव च MĀRK. P. 49, 39 könnte
 man auch नाटिका यु० trennen und beide Worte als Synonyme von च-
 तुर्हस्त fassen; vgl. 7). — 3) n. Doppel-Çloka, zwei Çloka, durch welche
 ein und derselbe Satz durchgeht, RĪĠA-TAR. S. 3. 4. 6. 14. — 4) n. Ge-
 schlecht (von Menschen, daher gewöhnlich mit मानुष, मनुष्य u. a. ver-
 bunden, γένος ἀνθρώπων), sowohl Generation, als der durch Abstammung
 zusammengehörige Stamm: त्वं विश्वे (ad sensum) मानुषा युगेन्द्रं कृत्वन्ते
 तविषं पतञ्चुः RV. 8, 46, 12. प्रमिन्ती मनुष्या युगानि 1, 92, 11. 103, 4.
 पुत्र चरन्त्ररा मानुषा युगा 144, 4. 2, 2, 2. विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्ये
 रिषिः 5, 82, 4. 6, 16, 23. 8, 31, 9. 9, 12, 7. 10, 140, 6. पर्याया नाटिका युगा
 मुक्ता रजसि दीपयः 5, 73, 3. 7, 9, 4. 10, 27, 19. युगे युगे 1, 139, 8. 3, 26, 3.
 6, 8, 5. 13, 8. 36, 5. 10, 94, 12. M. 10, 12. BHAG. 4, 8. पर RV. 1, 166, 13. उ-
 त्तर 3, 33, 8. 10, 72, 1. उपर 7, 87, 4. देवानां पूर्व्ये युगे 10, 72, 1. सप्तभिः पु-
 त्रैर्दितिरूप प्रेतपूर्व्यं युगम् das erste Geschlecht 9. दीर्घतमा मातृतेया जु-
 शुर्वान्दर्शमे युगे। श्रियामयं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः in der zehnten Ge-
 neration entweder von einer wunderbaren Langlebigkeit oder von
 einer, sonst unbekannten Genealogie zu verstehen, 1, 158, 6. त्रियुगं n.
 eine Periode von drei Generationen: या श्रोत्रधीः पूर्वा ज्ञाता देवेभ्यस्त्रि-
 युगं पूरा RV. 10, 97, 1. Nir. 9, 28. आ सप्तमायुगात् M. 10, 64. JĀṬN. 1, 96.
 चतुर्विंशे युगे HARIV. 2323. सकल्युगपर्याये MBH. 2, 72. प्रवर्तयन् युगमन्य-
 युगात्ते 5, 1873. सुबह्वनि युगानि 14, 2776. युगशतपरिवर्तान् ÇĀK. 193. यु-
 गपर्यागते काले Spr. 3619. पूर्वयुगे HARIV. 1013. प्राजापत्ये (so die ed.
 Bomb.) MBH. 12, 4176. ब्रह्मं, तत्रस्य Zeitalter der Br., der Ksh. HA-
 RIV. 11808. वैकुण्ठत्वं च देवेषु कृत्स्नं मानुषे युगे (मानुषेषु च die neuere
 Ausg.) so v. a. unter den Menschen 2379. पुरुषं m. Generation MAHOPAN.
 in Ind. St. 2, 8, N. 2. — 5) n. eine Periode von fünf Jahren (पञ्चके युगे
 PĀNĀT. Br. 17, 13, 17), insbes. ein Lustrum im 60jährigen Jupitercyklus:
 संवत्सराः पञ्च युगम् MBH. 2, 455. SUÇR. 1, 19, 3. 19. WEBER, GJOT. 23. 26.
 88. 93. N. x. 2, 354. VP. 224. ऋतवो वत्सरास्तथा। तणा लवा मुहूर्ताश्च
 निमेषा युगपर्यायाः || MBH. 13, 627. VARĀH. BRH. S. 2, S. 4. 8, 21. 26, 31.
 33. 35. 37. fg. — 6) n. Weltperiode, Weltalter, Cyklus, deren vier
 (nämlich Kṛta oder Satja, Tretā, Dvāpara und Kali) ein Welt-
 leben bilden; s. RORN, Ueber den Mythos von den Menschengeschlech-
 tern, S. 24. fg. AK. 3, 4, 3, 25. 44, 71. H. an. MED. शतं ते युयुत्सं कृपानन्दे

युगे त्रीणि चत्वारि कृणुमः AV. 8, 2, 21. M. 1, 68. 85. 9, 801. JĀṬN. 3, 173.
 MBH. 6, 387. fg. HARIV. 515. fg. 12322. SŪRJAS. 1, 8. 9. 17. 18. 20. 22. fg.
 29. 38. fg. 37. 46. 56. 3, 9. 13, 18. VP. 23. BHĀG. P. 1, 6, 31. 3, 11, 20. 22.
 22, 36. चतुर्गुणं n. die vier Weltalter gaṇa पात्रादि zu P. 2, 4, 17. VĀRTI.
 4. VOP. 6, 53. AK. 3, 6, 3, 3. M. 1, 71. MBH. 12, 11227. HARIV. 516. SŪRJAS.
 1, 15. fg. Verz. d. Oxf. H. 21, b, N. 2. 44, b, 25. BHĀG. P. 3, 11, 18. कृतं यु-
 गम् M. 1, 69. 81. 9, 802. MBH. 3, 11234. fg. 12831. HARIV. 511. 11304.
 SŪRJAS. 1, 23. VARĀH. BRH. S. 4, 26. प्रथमं BHĀG. P. 6, 10, 16. आदिं RĪĠA-
 TAR. 1, 341. त्रेतायुगे युगे R. 7, 76, 36. दापरे युगम् M. 9, 302. दापरे युगप-
 र्याये HARIV. 11316. कलौ युगे 11321. M. 1, 86. कष्टे युगम् VER. in LA. (III)
 30, 2. ० सकलं NIR. 14, 4 = BHAG. 8, 17. देवानाम् M. 1, 71. देविका 72. 79.
 देव AK. 1, 1, 3, 21. H. 160. दिव्य obend. MBH. 12, 7575. AK. 1, 1, 3, 22.
 — 7) n. als Längenmaass = vier Hasta H. an. (wo ० चतुष्के st. चतुर्थे
 zu lesen ist) und MRD.; vgl. oben u. 2) am Ende. — 8) n. Bez. der Zahl
 vier ÇRUT. 33. 42. SŪRJAS. 8, 3. der Zahl zwölf Ind. St. 8, 166. — 9) n.
 Bez. eines best. Standes —, einer best. Configuration des Mondes VARĀH.
 BRH. S. 4, 12. fg. — 10) n. Bez. einer best. Nābhāsa-Constellation (von
 der Klasse Sāmikhajoga), wenn nämlich alle Planeten in zwei Häl-
 fern stehen, VARĀH. BRH. 12, 10. 19. — 11) eine best. Arzneipflanze, =
 वृद्धि H. an. MED. — Vgl. अनुयुगम्, ईषायुग (unter ईषा), उहं, कलिं,
 गों, चतुर्गुणं (चतुर्गुणी MBH. 1, 7343 fehlerhaft für चतुर्गुणी, wie die ed.
 Bomb. liest), त्रिं (adj. auch BHĀG. P. 3, 16, 22. 8, 17, 25), त्रेतां (unter
 त्रेता), देवं (auch NIR. 12, 41), धर्मं, पञ्चं, मनुं, मरुतं, सत्यं.

युगकीलक (युग + की०) m. Plock am Joch AK. 2, 9, 14. H. 757. HA-
 LĀJ. 2, 420.

युगत्तय (युग + 2. तय) m. Ende eines Jugs, Weltende R. 3, 30, 37.
 Verz. d. Oxf. H. 117, a, 4. BHĀG. P. 8, 24, 31.

युगंधर (युगम्, acc. von युग, + धर) 1) adj. (f. आ) das Joch tragend (?)
 MBH. 13, 3833. सत्यादियुगं धारयन्ति ताः NILAK. — 2) m. n. Deichsel
 AK. 3, 6, 3, 35. 2, 8, 3, 25. H. 756. HALĀJ. 2, 292. सकृ० adj. MBH. 6, 1956.
 सयुगबन्धुर ed. Bomb. — 3) m. Bez. eines best. über Waffen gesprochenen
 Zauberspruches R. GORR. 1, 31, 8. — 4) m. N. pr. P. 4, 2, 130. pl. N. pr. eines
 Volkes MBH. 4, 12. VARĀH. BRH. S. 32, 19. VP. 187, N.; vgl. P. 4, 1, 173, Sch.
 sg. N. pr. eines Fürsten HARIV. 9207. 1933 (wo nach सात्यकिः in der
 älteren Ausg. ausgefallen ist: युयुधानस्य भूमिस्तस्याभवत्सुतः। भूमेर्युगं-
 धरः पुत्र इति वंशः समाप्यते ||). VP. 435. BHĀG. P. 9, 24, 14. eines Bor-
 ges P. 3, 2, 46, Sch. ÇABDAR. im ÇKDR. BURNOUR in LoL. de la b. l. 842.
 युगंधरे दधि प्राश्य MBH. 3, 10521. 8, 2062. eines Waldes PĀNĀT. 1, 10,
 48. — Vgl. योगंधर, योगंधरक, योगंधरायण, योगंधरि.

युगप (युग + 2. प) m. N. pr. eines Gandharva MBH. 1, 4812. HA-
 RIV. 14157.

युगपत्र (युग + पत्र Blatt) m. Bauhinia variegata H. 1152. ० पत्रक
 m. dass. AK. 2, 4, 3, 3. ० पत्रिका f. Dalbergia Sissoo Roxb. TRIK. 2, 4, 22.
 — Vgl. गुगपत्र.

युगपद्, nach Andern युगपैद् (युग + 2. पद्) adv. gaṇa स्वरादि zu P.
 1, 1, 37. gleichzeitig, zugleich (urspr. in demselben Joch stehend, neben
 einander); Gegen. क्रमशस्, पृथक्. AK. 3, 5, 22. युगपदुत्पन्न NIR. 1, 2.
 ० पद्माव KĪTJ. ÇA. 1, 5, 1. 7, 1. 2, 4, 25. 5, 19. 3, 6, 17. ० पत्कर्म्म LĪTJ. 1,

9, 1. °पत्प्राप्ति *Āc.* Gṛh. 4, 4, 5. युगपत् प्रलीयते यदा तस्मिन्महात्मनि
M. 1, 54. Bhāg. 11, 12. MBh. 3, 11956. Hariv. 11768. 11768. R. 2, 72, 41.
R. Gorr. 2, 68, 29. 4, 21, 4. 5, 28, 56. 6, 94, 28. Kāṇ. 2, 2, 6. Śāṅkh. 30.
Çāk. 77. ad 69, 2. Ragh. 4, 15. 5, 68. Kumāras. 2, 18. Çiç. 9, 41. Varāṇ.
Bṛh. S. 11, 37. 40, 4. 88, 37. 95, 43. Kathās. 21, 43. 117. 26, 278. 34, 250.
42, 70. Bhāg. P. 2, 4, 9. 3, 6, 2. 11, 24. 4, 10, 8. Ind. St. 8, 311, 1 v. u. Schol.
zu Gāim. 1, 1, 15. zu Naish. 22, 46. चक्रेण युगपत् = सचक्रम् Schol. zu P.
2, 1, 6. Vop. 6, 61. ऋ° Śāṅkh. 18. — Vgl. योगपथ.

युगपार्श्व (युग - पार्श्व + 1. ग) adj. zur Seite des Joches gehend (von
einem jungen Stiere) AK. 2, 9, 63. H. 1260. °पार्श्व v. 1.

युगपुराण (युग + पु) n. Titel eines Abschnittes in der Gargasaṃ-
hitā Ind. St. 9, 173.

1. युगमात्र (युग + मात्रा) n. die Länge eines Joches: युगमात्रेदिते सूर्ये
MBh. 3, 16723. = कस्तचतुष्क Nilak. °दर्शिन Vjūp. 197.

2. युगमात्रं (wie oben) adj. (f. ई) Joch-gross Çat. Br. 3, 5, 2, 34. 7, 3, 2,
27. Kāṇ. Çr. 5, 3, 38. 17, 3, 14.

युगल n. 1) Paar AK. 2, 5, 38. Trik. 2, 5, 38. H. 1423. Halā. 4, 15.
नयन° Spr. 1233. स्तनचक्रवाक° 1970. Varāṇ. Bṛh. S. 69, 10. 13. 24.
Kathās. 3, 27. 11, 51. Bhāg. P. 4, 26, 20. 5, 2, 18. Mārk. P. 63, 63. Kaurap.
3. वस्त्र° Pañkāt. 29, 16. 184, 16. 226, 18. Auch m. Suçr. 1, 22, 14. Spr.
999. युगलो भू mit einem Andern bei Seite gehen Verz. d. Oxf. H. 61, b,
No. 108, Z. 9. Am Ende eines adj. comp. f. या Pañkāt. 226, 19. — 2)
Doppelgebet, Bez. eines best. Gebetes an Lakshmi und Nārāyaṇa
Pādmottarakh. 23 im ÇKDr. Hierher wohl °भक्ता: als Bez. einer Un-
terabtheilung der Kaitanja Vaishṇava Wilson, Sol. Works 1, 169.

युगलक (von युगल) n. 1) Paar: चरणाम्बुज° Kathās. 43, 266. — 2)
Doppel-Çloka, zwei Çloka, durch welche ein und derselbe Satz durch-
geht, Schol. zu Kāṇ. 1, 13. Rāga-Tar. S. 2. 22. 135. 212.

युगलाव्य (युगल + व्या) m. eine best. Pflanze, = वर्वर Rāgan. im
ÇKDr. युगलान्त u. d. letzten Worte nach derselben Aut.

युगलाय् (von युगल) ein Paar darstellen: पाशयुगलायित ein Paar
Schlingen darstellend Spr. 999, v. 1; s. Th. 3, S. 367.

युगवरत्र oder °त्रा (युग + व) gaṇa खण्डिकादि zu P. 4, 2, 45. —
Vgl. योगवरत्र.

युगव्या, युगव्यापतवाङ्मु d. i. युग - व्यापत - वाङ्मु erklärt der Comm.
zu Ragh. ed. Calc. 3, 54 durch युगव्यावत् (1) अर्गलावत् लम्बो वाङ्मु यस्य सः.

युगशर् (?) Kāṇ. 12, 10 in Ind. 3, 464, 11.

युगांशक (युग *lustrum* + 1. अंशक Theil) m. Jahr Trik. 1, 1, 109. H.
c. 24. युगांसक Hān. 28.

युगादि (युग + आ) m. der Anfang eines Juga, Weltanfang Verz. d.
Oxf. H. 87, a, 43. °कृत् Bez. Çiva's Çiv.

युगादिजिन m. der erste (आदि) Gīna des Juga: श्री° Bez. Rṣhabha's
Çatr. S. 18.

युगादिश m. der erste (आदि) Herr (ईश) des Juga, Bez. Rṣhabha's ebend.

युगाद्या (युग + आ) f. der erste Tag eines Juga Colebr. Misc. Ess. I,
186. Wilson, Sol. Works 2, 207. fg. 210. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 16.

युगाध्यत (युग + अ) m. Aufseher über ein Juga, Belw. Prāṅgati's
Weber, Gōt. 20. Çiva's Çiv.

युगात्त (युग + अत्त) m. 1) Ende des Joches: सयुगात्तकूबर R. 5, 42, 16.
— 2) Meridian: युगात्तमधिष्ठः सविता so v. a. es ist Mittagesselt Çāk.
57, 2, v. 1. nach einigen Erklärern ist hier युग = प्रहर, nach andern
= कस्तचतुष्क; vgl. युगात्त 2). — 3) Ende einer Generation MBh. 5,
1873. — 4) Ende einer Weltperiode, Weltende H. 161. Halā. 1, 117.
Hariv. 3662. 5003. 11322. R. 2, 61, 21. 4, 8, 2. 60, 16. Ragh. 13, 6. Spr.
517. Bhāg. P. 2, 7, 12. 38. 3, 33, 4. 5, 18, 6. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 43. °रवि
R. 4, 14, 28. युगात्ताग्नि MBh. 1, 5475. R. 3, 30, 35. Spr. 2355. युगात्तार्णव
Bhāg. P. 5, 18, 28. °कर Varāṇ. Bṛh. S. 11, 15.

युगात्तक m. = युगात्त 4) Verz. d. Oxf. H. 52, a, 24. 42.

युगात्त (युग + अ) n. 1) eine Art Joch, ein besonderes Joch H. 757.
— 2) die zweite Hälfte des durch den Meridian durchschnittenen Bo-
gens, den die Sonne am Himmel beschreibt: युगात्तमाद्धः सविता so
v. a. es ist Mittag vorbei Çāk. 57, 2; vgl. युगात्त 2). — 3) eine andere —,
eine folgende Generation Spr. 1581.

युगाय् (von युग), °यते lang wie ein Juga —, wie eine Ewigkeit er-
scheinen: त्रुष्टियुगायते त्वामपश्यताम् Bhāg. P. 10, 31, 15.

युगिन् in वस्त्र° (von वस्त्रयुग) adj. mit einem Kleider-Paare versehen
P. 8, 4, 13, Sch.

युगेश (युग + ईश) m. der Beherrscher eines Lustrum Varāṇ. Bṛh. S. 8, 23.

युगोरस्य (युग + उ) m. Bez. einer best. Truppenaufstellung Kām. Ni-
tis. 19, 49.

युग्म (von 1. युग्) Uṇādis. 1, 145. 1) adj. (f. या) paarig, geradzahlig
Kāṇ. Çr. 16, 7, 24. Āc. Gṛh. 1, 14, 4. 15, 7. 2, 5, 13. fg. Gorr. 4, 3, 34.
5, 17. RV. Prāt. 1, 3. 2, 7. 5, 10. 16, 38. M. 3, 48. Jāg. 1, 79. 227. Suçr.
1, 321, 14. Ind. St. 8, 313. 343. Varāṇ. Bṛh. S. 78, 23. 88, 2. Mārk. P.
30, 7. 31, 37. 34, 80. fg. Kull. zu M. 3, 277. — 2) n. Siddh. K. 249, a,
13. a) Paar AK. 2, 5, 38. 3, 4, 23, 214. Trik. 2, 5, 38. H. 1424. Halā. 4,
13. वस्त्र° Çāṅkh. Gṛh. 5, 2. Jāg. 1, 291. Kathās. 24, 113. 43, 75. fg.
पाडकोपनका युग्मानि R. 2, 91, 69 (100, 70 Gorr.). रत्ननी° Suçr. 2, 540, 7.
स्तन° Spr. 503. नयनवज्जन° 564. Sūryas. 2, 30. 34. fg. 38. 11, 8. Va-
rāṇ. Bṛh. S. 51, 9. 40. 54, 60. 70, 9. 103, 1. Kathās. 6, 40. 20, 27. Pañkāt.
1, 14, 57. °चारिणो: क्रौञ्चयो: paarweise Uttarakām. 27, 13 (36, 4). °श्रुक
so v. a. श्रुक° Suçr. 2, 311, 18. सा युग्मं प्रसूयते Zwillinge 1, 325, 12. यु-
ग्मापत्या eine Mutter von Zwillingen Kathās. 21, 48. Am Ende eines
adj. comp. f. या Çat. 8. R. 4, 14. Kaurap. 46. — b) die Zwillinge im
Thierkreise Ind. St. 2, 239. — c) Doppel-Çloka, zwei Çloka, durch
welche ein und derselbe Satz durchgeht, Colebr. Misc. Ess. 2, 71. Rāga-
Tar. S. 14. 151. 154. fg. 195. 203. 222. 226. 249. — d) Vereinigung —,
Zusammenfluss zweier Flüsse (= संगम Comm.). R. 2, 71, 5. — e) häufig
fehlerhaft für युग, z. B. M. 8, 293 ed. Lois. MBh. 3, 14922. R. 2, 89, 18
(die Bomb. Ausg. haben die richtige Lesart). — Vgl. नृ°.

युग्मक 1) adj. = युग्म 1) Ind. St. 8, 313. — 2) n. a) = युग्म 2) a) Var.
in Lā. (III) 13, 14. am Ende eines adj. comp. f. या Kathās. 23, 226. —
b) = युग्म 2) c) Sāh. D. 538. Schol. zu Kāṇ. 1, 13. Rāga-Tar. S. 112.

युग्मज (युग्म + 1. ज) m. du. Zwillinge Trik. 3, 3, 802.

युग्मधर्मन् (यु + ध) adj. Çatr. 3, 5.

युग्मैन् adj. = युग्म 1): स्तोमा: Çat. Br. 8, 3, 2, 4.

गुर्मत् adj. dass. TS. 5, 4, 8, 5. TBa. 2, 7, 48, 4. Cat. Br. 9, 3, 8, 5. PAṆ-
kāv. Br. 16, 14, 6. 19, 8, 5.

गुमपत्त m. = गुमपत्त *Bauhinia variegata* RATNAM. 137.

गुमपत्त्रिका f. = गुमपत्त्रिका *Dalbergia Sissoo* Roxb. ÇANDAR. im ÇKDr.

गुमपर्णा (गु + पर्णा) m. *Bauhinia variegata* und *Alostonia scholaris*
Riśān. im ÇKDr.

गुमफला (गु + फल) f. N. verschiedener Pflanzen, = इन्द्रचिर्भिटी
und वृश्चिकाली Riśān. im ÇKDr. = गन्धिका RATNAM. ebend.

गुमफलोत्तम (गुम - फल - उ०) m. *Asclepias rosea* RATNAM. bei WILSON.

गुमविपुला (गु + वि०) f. ein best. Metrum Ind. St. 8, 343.

गुग्मिन् (von गुग्म) adj. ÇATR. 3, 4.

गुग्म (von गुग्म) gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2. = गुगस्य वोढा P. 4, 4, 76. AK.
2, 9, 64. H. 1261. गुग्म = गुग्मर्कति gaṇa दण्डादि zu P. 5, 1, 66. गुग्म
(angeblich partic. fut. pass. von 1. पुञ्) = पत्त P. 3, 1, 121. Vop. 26, 20.
AK. 2, 8, 2, 26. H. 739. HALĀ. 2, 294. n. 1) Wagen M. 8, 293. fg. विमुक्त-
गुगयकवच MBH. 10, 129. R. GORR. 4, 71, 3. 2, 73, 6. Riśā-TAR. 3, 33. — 2)
Jochthier Jāś. 2, 298. आसत् MBH. 1, 3292. Kām. NITIS. 13, 23. RAGH. 3,
49. 12, 84. यानगुग्मम् Wagen und Pferde MBH. 3, 2262. 14922. R. 1, 69,
3 (यानं गुग्मम् ed. Bomb.). 2, 89, 18. यानं गुग्मम् (collect.) dass. MBH. 4,
535. R. GORR. 2, 97, 23. गुग्ममन्त्राधिकम् MBH. 13, 2793. Hier und da fälsch-
lich गुग्म geschrieben. — 3) जमदग्नेव्रतं गुग्मम् (v. 1. पुञ्मम्) N. eines Sā-
man Ind. St. 3, 217, a. — Vgl. दक्षिणा०, सव्या०.

गुग्मवाक् (गु + वाक्) m. Wagenlenker Riśā-TAR. 6, 264. 7, 482.

गुङ्, गुङ्गति Dhātup. 3, 50 (वर्जने).

गुङ् s. अगुङ्.

गुङ्गिन् m. Bez. einer best. Mischlingskaste: गङ्गापुत्रस्य कन्यायां वी-
र्येण वेषधारिणः। कभूव वेषधारी च पुत्रो गुङ्गी प्रकीर्तितः॥ BRAHMAV. P.
im ÇKDr. योगिन् st. dessen Verz. d. Oxf. H. 22, a, 7.

गुक्, गुक्कति (गुक्कति प्रमादे Dhātup. 7, 35) weichen, sich wegmachen
von (abl.): न यो गुक्कति तिप्योऽं पथा दिवः RV. 5, 34, 13. इतो गुक्कत्वामुरः
8, 39, 2. — Vgl. 3. गु.

— प्र abwesend sein (मनसा mit der Aufmerksamkeit): sodann auch
ohne diesen Zusatz gleichgültig —, achtlos sein: या सम्राज्ञा मनसा न प्र-
गुक्कतः RV. 10, 63, 5. वेनसा न प्र गुक्कतः। धृतव्रताय दागुपै 1, 23, 6. क-
दा घ्न प्र गुक्कसुभे नि पासि जन्मनी VALAKH. 4, 7. — Vgl. अग्रगुक्कत्.

1. पुञ्, पुनक्ति, पुङ्क Dhātup. 29, 7 (योगि). अनुपुङ्गसे HARIV. 3037. पुञ्जते
3. sg. ÇVETĀCV. Up. 2, 6. MBH. 13, 750. अगुङ्गम् 5, 7291. पुञ्जत = अगुङ्ग
1, 7982. ved. पुञ्, पुनजते, योज, योजम्, योजते und पुनोजते (RV. 8, 39, 7)
3. sg.: पुनोज, पुनोजे, अगुञ्जत्, अगुञ्जि, अगुञ्जन्, पुञ्जत्, अगुञ्जत 3. pl.;
योद्ये; पुनजते, अगुञ्जि; पुञ्जा, पुञ्जाय VS. 11, 3; योक्तुम्, पुनोज् in fin. RV.
8, 41, 6. 1) schirren, anspannen; Ross und Wagen: पुञ्जते रथः RV. 4,
13, 1. पुञ्जा हरिभ्यामुप यासर्वाङ् 5, 40, 4. 86, 6. कमच्छा पुञ्जाये रथम्
74, 8. यामेषु यद् पुञ्जते प्रभे 1, 87, 8. (उषाः) गोभिर्हरूपोभिर्गुञ्जाना fahrend
mit 5, 80, 3. 2, 18, 3. 3, 26, 4. 7, 16, 2. 23, 3. आस्थादथं स्वधर्मा गुञ्जमानम्
78, 4. AV. 19, 13, 1. VS. 4, 33. 33, 2: करी इन्ने पुनोजते RV. 8, 59, 7. यो-
क्त्रेण योग्यं पुञ्जति ÇAT. Br. 1, 9, 8, 33. अथोलौ पुञ्जति ÇĀKH. GRHJ. 1,
13, 8. पुञ्जा क्पान् MBH. 1, 192. 7948 (wo mit der ed. Bomb. अगुञ्जन् zu
lesen ist). Spr. 2631. पुञ्जतां स्पन्दनेषु तुरंगाः PRAB. 78, 14. योद्यति धुरि

धेनुकाः MBH. 3, 18035. (सत्समागमः) दुःखानां धुरि पुञ्जते so v. a. wird an
die Spitze gestellt Spr. 3265. पुञ्जा रथवरम् HARIV. 4461. वाजिभिः R. GORR.
2, 38, 10. fg. पुञ्जतां गुग्मम् 1, 71, 3. R. SCHL. 2, 70, 12. 3, 39, 4. MBH. 3, 11764.
पुञ्जं angeschrirt, angespannt RV. 1, 116, 18. रथे पुञ्जासं आश्वः 118, 4.
5, 27, 2. एतशो धूर्षु पुक्तः 7, 63, 2. 4, 48, 4. Wagen 69, 2. AV. 13, 3, 9.
MBH. 3, 2791. R. 2, 46, 27. R. GORR. 2, 38, 12. स्यैर्यैर्युक्ते मरुति स्पन्दने
Bhāg. 1, 14. MBH. 3, 11921. HARIV. 2459. R. 2, 39, 13. R. GORR. 1, 17, 3.
वाजिरथान्युक्तान् R. SCHL. 2, 92, 31. रथेन खयुक्तेन 2, 69, 15. 18. वाजिनः
MBH. 3, 15672. भानुः सकयुक्ततुरंगः ÇĀK. 101. इन्द्रियाणि Spr. 5099. त्रि-
पुक्त mit Dreien bespannt KĀTJ. ÇR. 15, 1, 22. 22, 4, 15. चतुर्पुक्त MBH. 5,
3045. — 2) anspannen in verschiedenen Uebertragungen so v. a. in
Thätigkeit setzen, in Gebrauch nehmen, zurüsten, verrichten u. dgl.:
आदक्षिणा गुञ्जते वाजपत्नी RV. 5, 1, 3. die Soma-Steine (vgl. 10, 94, 6.
7) 40, 8. 43, 4. 3, 41, 2. 57, 4. 7, 42, 1. LĀTJ. 1, 10, 1. den Mörser RV. 1,
28, 5. पात्राणि ÇAT. Br. 4, 4, 8, 17. धिया युपुञ्ज इन्द्रवः RV. 1, 46, 8. व्यमु-
त्ता रथं न वाजसातये। धिये पूषन्पुनक्ति 6, 81, 3. VS. 11, 3. Art. Br. 6,
23. पुञ्जते मन उत पुञ्जते धियः RV. 5, 81, 1. 7, 27, 1. VS. 11, 1. fgg. (1, 3
= ÇVETĀCV. Up. 2, 3 mit Varianten). इन्द्रियाणि मनो युङ्गे सदश्चानिव सा-
रथिः। इन्द्रियाणि मनो बुद्धिः तेजसे पुञ्जते सदा॥ MBH. 14, 1426. मनो दुष्ट-
म् — बुद्ध्या गुञ्जीत Bhāg. P. 3, 28, 7. ब्रह्म RV. 10, 13, 1. नेदेव मा पुनज-
व्रत्र देवाः 31, 4. 27, 4. उग्रं युपुञ्म पतनासु सासदिम् 8, 50, 12. पुञ्जते य-
स्यामृत्तिनः AV. 12, 1, 38. TS. 3, 1, 40, 2. यज्ञम् ÇAT. Br. 1, 9, 2, 32. तेन
(यनुया) यज्ञमग्रापुञ्जत्। पुञ्जानः स यनुवेद इति शास्त्रविनिश्चयः Verz. d.
Oxf. H. 34, b, 15. वाचम् LĀTJ. 1, 8, 9. मा नो ऽतो ऽन्यत्पितरो गुग्मम् (sc.
वासः) ĀCV. ÇR. 2, 7, 6. चतुः श्रोत्रं क उ देवो पुनक्ति, प्राणः पुक्तः KRNOP.
1. पुञ्जतां मरुती सेना werde gerüstet R. 2, 79, 9 (86, 13 GORR.). 92, 30
(101, 33 GORR.). MĀRK. P. 123, 4. तासामसुरसेनानां गुञ्जतीनाम् HARIV. 8063.
अकालपुक्तसैन्य Spr. 6; vgl. पुक्तसेन. आशिषो युपुञ्जुः — आदिराजाय so
v. a. sprachen Segenswünsche Bhāg. P. 4, 10, 41. 9, 11, 29. पुञ्जानः परमा-
शियः 3, 13. नमो ऽयुन्मदि सांतिणे brachten unsere Verehrung dar 4,
30, 26. प्रशस्ते कर्माणि तत्रा सच्चिद्ः पार्थ गुञ्जते wird gebraucht, — an-
gewandt Bhāg. 17, 26. आदानमप्रियकारं दानं च प्रियकारकम्। अमोप्सि-
तानामर्थानां काले पुक्तं प्रशस्यते॥ angewandt M. 7, 204. तं मामेव त्रिधम्
— समर्थमरिनिग्रहे। कस्माद्युनक्ति (so dio od. Bomb.) सारथ्ये anstellen
bei MBH. 8, 1363. तान् पुणोज स यथायोगमधिकारेषु 2, 1289. कार्ये मरुति
पुञ्जानः 12, 3498. योग्येष्वमात्यान्कार्येषु गुञ्जीत KATHĀS. 34, 194. तं प्रजा-
सर्गरत्तायाम् — पुणोज युपुञ्जे ऽन्याश्च स वै सर्वप्रजापतीन् Bhāg. P. 4, 30, 51.
धातृन्दिग्विजये ऽयुङ्क 10, 72, 12. वानरो ऽयं नरश्चैव गुञ्जतां सेतुकर्मणि
R. 5, 94, 15. Spr. 3307. मरुति कर्मणि गुञ्जमानः beschäftigt mit Bhāg. P.
6, 3, 25. pass. sich rüsten zu (dat.): गुह्याय गुञ्जस्व Bhāg. 2, 38. योगाय 50.
कूराय कर्मणे पुक्तः gerüstet zu MBH. 7, 881. पात्रापुक्त Suçr. 1, 122, 5.
पुक्त an's Werk gesetzt, angestellt, beschäftigt, obliegend, sich befeissi-
gend, bedacht auf (die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend)
RV. 10, 27, 9. यथा पुक्ता ज्ञातवेदेन न रिष्याः 31, 7. KĀTJ. ÇR. 3, 4, 22. P.
6, 2, 66. (चराः) ये पुक्ता रुपदे मया MBH. 5, 7549. अगुक्तचार R. 3, 37, 7. 10.
अश्वानां वारुणे पुक्तः MBH. 3, 2635. क्येषु 4, 315. अग्निषु R. GORR. 2, 109,
8. क्रियासु Spr. 763. आचारे M. 1, 108. स्वाध्याये, देवे कर्मणि 3, 75. 127.
लोकस्याप्यापने 213. 4, 35. 6, 8. 7, 125. 9, 324. 326. MBH. 3, 1786. पौरा-

(बशी) रेकिणी यदि पुनक्ति in Conjunction treten mit Varāh. Bṛh. S. 24, 28. 47, 18. माघशुक्लाह्निको पुंके अविष्ठाया च वार्षिकीम् (?) WERNER, Göt. 113. so v. a. theilhaftig werden: न नु तमे न गुणीय पुंके Bṛh. P. 7, 9, 32. — 7) Jmd (loc. gen.) Etwas (acc.) zu Theil werden lassen, zukommen lassen, verleihen: अनागस्य पुंजन् Bṛh. P. 1, 17, 14. येषु — शितादपुं न पुंजते 4, 26, 21. प्रभाप्रभे नृणां पुंके Mārk. P. 81, 11. यद्युच्यते देहात्मजादिषु नृभिः Bṛh. P. 8, 9, 29. शेषमात्मनि पुंजित sich zu Theil werden lassen, selbst genossen M. 6, 12. — 8) sich vergewöhnlichen, — in's Gedächtniss zurückerufen: तं मुहूर्ते तणां वेलो दिवसं युगोऽन्तः (= अनुचितितवती NILAK.) MBh. 3, 16758. — 9) auftragen, befehlen, injungere: आस्थाय तत्तद्यदुक्तं नाथः Bṛh. P. 5, 1, 15. — 10) pass. passen, sich schicken, gemäss sein, sich ziemen, zukommen, recht sein: पुंजते so ist es recht Çāk. 88, 10. KATHA. 11, 29. पुंजति HARIV. 7064. न शापस्तत्र पुंजते R. 1, 21, 7. Spr. 3307. KATHA. 24, 203. RĪĀ-TAR. 4, 101. HIT. 83, 19. Bṛh. P. 4, 19, 27. SARVADARĢANAS. 81, 20, 113, 1, 121, 2, 161, 6 (so v. a. logisch richtig sein in SARVADARĢANAS.). स स्वामी पुंजते भुवि der eignet sich zum Herrn der Erde Spr. 2264. कुताशनप्रतिनिधिर्दाहात्मा ननु पुंजते ist es nicht ganz in der Ordnung, dass das, was das Feuer vertritt, brennt? 3379. यद्येन पुंजते लोके was zu einander passt 2392. नक्षस्मिन्पुंजते कर्म किंचिदा मौञ्जिबन्धनात् schickt sich für ihn, kommt ihm zu M. 2, 171. MBh. 3, 16700 (पुंजति). शब्दे मकाराज इति — तस्मिन्पुंजे ऽर्भके ऽपि RAGH. 18, 41. HIT. 16, 12. मरुतामास्पदे नीचः कदापि नहि पुंजते Spr. 2136. तदेतन्मे न पुंजते KATHA. 30, 9. LA. (III) 37, 8. कथं भगवतः — पुंजेरन्निगुणस्य गुणाः क्रियाः Bṛh. P. 3, 7, 2. लुषा मे पुंजते कथम् wie käme mir zu? so v. a. ich kann nicht haben 9, 23, 36. PĀNĀT. 40, 24. एवं नीचजने ऽपि पुंजति गुरुं प्राप्ते सतां सर्वदा Spr. 580. अथ वा पुंजते द्वाभ्यामप्येतत् PĀNĀT. 113, 10. तन्नात्र पुंजते स्थातुम् MĀRĢ. 35, 21. PĀNĀT. 57, 3. व्यसने मरुति प्राप्ते स्थिरैः स्थातुं न पुंजते MĀRĢ. 253. प्रतिकर्तुं प्रकृष्टस्य नावकृष्टेन पुंजते R. 4, 17, 47. तं च दातुं न पुंजते KATHA. 57, 157. तथापि पुंजते नैव दातुम् er kann nicht gegeben werden 159, 12, 166. 45, 196. नैतद्युज्यते मरुसैव पितृपर्यायागतं वनं त्यक्तम् PĀNĀT. 21, 4, 61, 4, 96, 4. नैतद्युज्यते ते कर्तुम् 214, 5. तत्र हृष्टादित्यास्य भूयते रक्तभोजनं कर्तुं पुंजते 61, 22. पुंक्त passend, angemessen, sich schickend, sich ziemend, recht, richtig AK. 2, 8, 2, 24, 3, 4, 44, 80, 83, 22, 144. TRIK. 3, 1, 7 (= परिमित). H. 743. HALĀ. 4, 61, 5, 94. M. 8, 84. पुंक्ताकारविकारस्य पुंक्तचेष्टस्य कर्मसु। पुंक्तस्वप्रावबोधस्य योगो भवति दुःखका ॥ BHAG. 6, 17. MBh. 1, 5943. 6153. 3, 16720. 5, 1295. HARIV. 4011. R. 2, 80, 15. 3, 24, 1. 67, 24. SUÇR. 1, 124, 1. MĀLAV. 49, 34, 3. VIKR. 12, 6. 87, 6. Spr. 976. 1643, v. l. 1964. 3546. KATHA. 25, 164. 51, 207. RĪĀ-TAR. 4, 412. 6, 208. Bṛh. P. 3, 5, 2. 24, 23. 33, 24. 4, 27, 12. MĀRĢ. P. 83, 76. PĀNĀT. 69, 10. HIT. 18, 3. LA. (III) 34, 3. 36, 11. इति पञ्चविधा भाषा पुंक्ता न पुनरुष्टया Verz. d. Oxf. H. 181, a, 24. 30. अ० Spr. 3546. ÇĀRĢ. zu Bṛh. Ār. Up. S. 252. SARVADARĢANAS. 29, 2, 34, 22. 79, 16. सु० R. 2, 60, 23. 82, 28. 5, 29, 4. पुंक्तम् adv. auf passende Weise Spr. 3915. द्विजकुलनिलयं नाथ पुंक्तं त्यजामि so v. a. es ist angemessen, dass ich verlasse 4540. न पुंक्तं वसत es ist nicht angemessen, dass ihr wohnt HARIV. 6017. पुंक्तमीसल gehörig fleischig VARĀH. Bṛh. S. 70, 9. पुंक्तशिताञ्ज nicht zu kalt und nicht zu heiss R. 2, 44, 9. पुंक्तं च देवे पुंध्यते günstig

M. 7, 197. पुंक्ते मुहूर्ते R. 1, 73, 8 (75, 9 GORR.). 5, 73, 14. मुहूर्तेन सुपुंक्तेन 72, 20. passend u. s. w. für; mit gon.: अनुव्रपो हि पुंक्तश्च त्वं ममाहं तवापि च MBh. 3, 16702. 14, 2308. R. 3, 52, 10. 5, 23, 6. MĀLAV. 69, 1. VEDHA-KĀR. 13, 7. RĪĀ-TAR. 4, 62. PRAB. 21, 14. ममात्रावस्थानमपुंक्तम् HIT. 30, 17. mit loc.: पुंक्तमेतच्चपि MBh. 2, 4. 5, 6089. R. 2, 90, 20 (99, 33 GORR.). 101, 11. पुंक्तमभिर्दर्शने पुंक्तम् so v. a. für euch sehenswerth HARIV. 6009. मत्वं राजा मत्त्वयामास यथा पुंक्तं रत्तणे वै प्रजानाम् MBh. 5, 7461. पुंक्तं (अपुंक्तं) यत् es ist passend (unpassend) dass R. 4, 16, 49. 6, 103, 11. KATHA. 14, 3. 32, 72. PĀNĀT. 170, 8. पुंक्तं und अपुंक्तं mit einem infin.: पुंक्तमिता ऽन्यतः प्रयातुम् Spr. 2369. MUDRĀ. 103, 5. KATHA. 32, 48. HIT. 41, 1. PRAB. 55, 12. पिशुनवचनेर्दुःखं नेतुं न पुंक्तमिमं जनम् Spr. 585. MUDRĀ. 14, 4. RATNĀV. 46, 8. KATHA. 28, 104. न पुंक्तमनयोस्तत्र गतुम् ÇĀK. 56, 9. PRAB. 13, 14. वराहमिहिरस्य न पुंक्तमेतत्कर्तुम् VARĀH. Bṛh. S. 47, 2. BHATT. 5, 80. अपुंक्तं निधने कामं पुत्रस्य यतितुं मया R. 6, 69, 17. न पुंक्तं भवताममशुचि दत्त्वा प्रतिशापं दातुम् MBh. 1, 781. पुंक्तं तस्याप्रमेयस्य वीर्यसम्भवतो मया। समाश्वासयितुं भार्याम् 3, 2678. 14, 838. 1610. पुंक्तं हि य-गसा तत्र स्वर्गं प्राप्तुमंशगम् 26. तस्मात्प्रतिक्रिया पुंक्ता भीष्मे कारयितुं तव 5, 6094. तस्मात्प्रतिक्रिया कर्तुं पुंक्ता तस्मै त्वयानघ 7022. 7057. देवो-द्यानानि — पुंक्तान्यासेवितुं त्वया R. 3, 32, 39. KATHA. 22, 169. न पुंक्तं भ-वतामनृतेनोपचरितुम् MBh. 1, 769; vgl. HORFER, Vom Infinitiv S. 87. 121 und Zeitschr. f. d. W. d. Spr. 2, 182. fgg. — 11) पुंजान (Spr. 4330) und पुंक्त (R. 6, 109, 3) dem es wohlgeht, sich in guten Verhältnissen befindend. — 12) पुंक्त in der Gramm. primitiv (Gogens. abgeleitet) P. 1, 2, 51. — पुंजान s. auch bes. Vgl. देवपुंक्त, प्रातर्पुंक्त.

— caus. योजयति, ०ते (aus metrischen Rücksichten), धूपयुजत् 1) schirren, anspannen KAUC. 14. 15. योजयधं रथान् MBh. 1, 7947. रथा-न्योजयत 7948. 4, 1025. R. 1, 69, 5. 2, 39, 10. 12, 70, 29. स्पन्दनं तैर्क्यो-तमैः। योजयित्वा 46, 26. श्यामतुरंगयोजितं रथम् Bṛh. P. 1, 16, 12. अद्या-न्योजयित्वा MBh. 3, 2290. 2788. fg. रथे 2790. 13036. 4, 1017. R. 2, 57, 3 (2 GORR.). 7, 46, 2. VARĀH. Bṛh. S. 61, 9. Bṛh. P. 5, 21, 15. धूपयुजत्तुष्ट-वरात्रयश्च नागान्क्योऽश्वा R. 2, 82, 31 (89, 13 GORR.). — 2) ein Heer rü-sten: वज्रशिनीम् MBh. 4, 985. R. 1, 51, 21. षडङ्गिनीम् R. GORR. 1, 52, 21. सैन्यम् 78, 5. Netze, Schlingen stellen, auswerfen: जाले ते योजयामासुः MBh. 13, 2654. पाशो योजितः HIT. 21, 10, v. l. — 3) gebrauchen, anwen- den, verrichten: बहुधा क्षाशिषस्तस्य योजिताः so v. a. dargebracht, ge-prochen MBh. 7, 718. किमाश्रयो मे स्तव एष योजयताम् Bṛh. P. 4, 15, 22. ब्रह्मदण्डमपुंजन्। राज्ञि 13, 22. कृन्दास्पयातयामानि योजितानि धृतव्रतैः angewandt 27. सक्त गोपीभिर्न्योजयन्मधुराः कथाः Worte wechselnd, sich unterhaltend HARIV. 5743. परस्य पत्न्या पुरुषः संभाषा योजयवक्तुः M. 8, 354. गुणवद्विः सदा नरैः। स कथा योजयामास मैत्रीं संगतमेव च pflegte R. GORR. 2, 1, 6. unternehmen, beginnen: मत्तोन्मत्तपोजिता व्यवहारः JĀN. 2, 32. zu Ende bringen: अर्थनिष्पन्नं तदधूर्तदयोजयत् RĪĀ-TAR. 8, 403. — 4) Jmd (acc.) zu Etwas (dat.) antreiben: प्रबोधोत्पत्तये शमदमा-दीन्योजयामः PRAB. 18, 10. पापामिचारयते योजयते क्लृताय Spr. 1771. Jmd verhelfen zu (loc.): परे तस्मै SARVADARĢANAS. 88, 10. Jmd einsetzen, anstellen bei, beauftragen mit (loc.): सक्तं दण्डधरो राजा प्रजानामिक्तं यो-जितः Bṛh. P. 4, 21, 21. भद्रयभोज्याधिकारिषु दुःशासनमयोजयत् MBh. 2, 1290. अत्र कर्मणि 5, 7016. KĀM. NITIS. 19, 8. Bṛh. P. 5, 5, 15. MĀRĢ. P.

98, 18. कुटुम्बभारोद्धर्तुने KATHÁS. 22, 160. यौवराज्ये RÍGA-TAR. 5, 199. MĀRK. P. 118, 21. स्वे स्वे विषये 50, 35. fg. सर्गयोजित Bhaḡ. P. 3, 13, 17. — 8) *auflegen* ĀCV. GAṆ. 4, 3, 1. योजयस्व धनुःश्रेष्ठे शर्म R. 1, 78, 29. ततो ऽकुमानुपूर्व्येण दिव्यान्त्राण्ययोजयम् MBH. 3, 12332. 12313. 5, 7202. HARIV. 16079. fg. किमर्थमस्त्रं रत्नसु न योजयसि *richten auf* R. 5, 36, 48. 68, 18. *ansetzen, befestigen*: अयोजयम् । वीणासु तन्त्रीः KATHÁS. 26, 168. त्रुटितं पयोधरस्ते हारं पुनर्योजय SĀH. D. 42, 21. यदाचि तत्पयां गुणकर्मदा-मभिः सुडस्तेरैवत्स वयं योजिताः Bhaḡ. P. 5, 1, 14. नन्त्राणि कालायन ई-श्वरयोजितानि 22, 11. *hinstellen*: पदातीश महीपालः पुरो ऽनीकस्य योज-येत् Spr. 4498. *hineinsetzen, versetzen in*: योजयेद्वीजं पत्ने SŪRJAS. 13, 20. कर्माणि कार्यमाणो ऽहं नानायोन्येषु योजितः Bhaḡ. P. 7, 13, 23. वायुं वयौ जितौ कायं तेनस्तेनस्ययुज्यत् 4, 23, 15. दुःखे मरुति तत्र त्वां योजयामि R. GORR. 2, 38, 7. Bhaḡ. P. 1, 18, 50. 3, 23, 10. सुकुले योजयेत्कन्यां पुत्रं विद्यासु योजयेत् । व्यसने योजयेच्छत्रम् Spr. 5233. H. 16. BĀLAB. 3. *an-fügen*: उदर्कान् KAUC. 8. *hinzufügen* P. 8, 1, 73. Sch. — 6) मनः, आत्मा-नम् *den Geist richten auf, sich vertiefen in* (loc.) HARIV. 14333. Bhaḡ. P. 4, 31, 3. MĀRK. P. 48, 4. आत्मानं योज्य *sich sammelnd, sich zusammen-nehmend* MBH. 6, 5816. — 7) *verbinden, vereinigen, zusammenfügen, zu-sammenbringen* VARĀH. BRH. S. 34, 114. 33, 19. RÍGA-TAR. 5, 104. PĀNĀT. 244, 5 (in der Ausg. von BÜHLER besser यावज्जीवं संचारयति). न चेदिदं द्वंद्वमयोजयिष्यत् KUMĀRAS. 7, 66 (= RAGH. 7, 14). अनया यदि मित्रं न यो-जयेयमहम् KATHÁS. 22, 83. PRAB. 41, 14. तेन योजितसंवन्धम् KUMĀRAS. 6, 50. मोदकान् — फलाकारान्मुयोजितान् R. GORR. 1, 9, 37. शत्रुणा योजये-च्छत्रम् Spr. 2941. रत्नानि शास्त्राणि च VARĀH. BRH. S. 104, 1. तेनेयं यो-जिता वृत्तिः *verfasst* ROTH, Zur L. u. G. d. W. 60. so v. a. *in Ordnung bringen* Spr. 2512. *Etwas* (acc.) *mit Etwas* (instr.) *versehen, ausstatten, theilhaftig machen, beschenken*: (धनुः) योजयामास श्रेणा R. GORR. 1, 77, 32. योजयामास नवया मौर्व्या गाण्डोवम् MBH. 4, 1910. R. 1, 49, 11. विप-क्षैर्गदिशास्य सर्वद्रव्याणि योजयेत् M. 7, 218. द्वंद्वैरयोजयस्त्रेमाः सुखदुःखा-दिभिः प्रजाः 1, 26. तपसा योज्य देहम् MBH. 1, 3582. 3, 8425. रिपुं प्राणैः 6477. अभिवेकेण गोविन्दम् HARIV. 4022. R. 2, 61, 20. R. GORR. 1, 32, 9. 2, 26, 35. 33, 50. 3, 2, 8. 17, 26. 5, 2, 42. 6, 98, 26. 7, 20, 25. Spr. 442. 1007. 5235. RAGH. 10, 57. 12, 40. MĀLAY. 34. RÍGA-TAR. 1, 281. MĀRK. P. 113, 7. SĀH. D. 289. DAČAK. in BENF. Chr. 183, 12. PĀNĀT. ed. ofn. 2, 5. (तम्) योजयामास बाहुभ्यां पशुं रथनया यथा so v. a. *umsingen, umschlingen* MBH. 4, 771. योजयत्तं च वाक्यमात्रेण भाषिणीम् so v. a. *nur Worte mit ihr wechselnd* HARIV. 7392. योजित *versehen mit* (instr. oder im comp. vorangehend) VARĀH. BRH. S. 2, 20. RÍGA-TAR. 3, 163 (st. des verb. fin.). Bhaḡ. P. 10, 79, 17 (desgl.). मणिरिव कृत्रिमरागयोजितः Spr. 1920. MBH. 5, 532 (पीडित die ed. Bomb.). HARIV. 4652. — 8) *Jmd* (loc.) *Etwas* (acc.) *zu Theil werden lassen*: कालं जगति योजयन् HARIV. 2586. राजसु योजि-ताकुसाम् Bhaḡ. P. 1, 8, 37. — 9) *mit dem instr. eines Sternbildes die Conjunction desselben mit dem Monde angeben können* P. 3, 1, 26. Vārtt. 7. — 10) *med. geringachten* VOP. in Dhātup. 33, 36.

— *desid. युयुत्सति* 1) *Jmd* (acc.) *anzustellen* —, *an ein Geschäft zu setzen Willens sein*: कर्म चेच्छामि वै कर्तुं तस्य यो मां युयुत्सति MBH. 4, 248. 251. — 2) *aufzulegen* (Pfeile auf den Bogen) *Willens sein*: चापा-विमो — कस्मै युयुत्सति Bhaḡ. P. 5, 2, 8. — 3) *med. sich zu vertiefen ge-*

sonnen sein BHATT. 3, 41.

— *अधि auflegen, aufladen* Bhaḡ. P. 10, 71, 16.

— *अनु* *med.* P. 1, 3, 64. Vārtt. 1) *wieder einholen*, — *an sich stehen* AIT. BR. 4, 26. ČAT. BR. 5, 4, 3, 8. — 2) *Jmd* (acc.) *befragen, fragen nach* (acc.) M. 8, 79. 259. MBH. 4, 26. 105. 12, 1932. 1934 (mit dopp. acc.). 10995. 14, 145. HARIV. 3057. R. GORR. 2, 110, 4. RAGH. 5, 18. 11, 62. ČAČ. 13, 68. DAČAK. 58, 15. 82, 5. PRAB. 111, 13. P. 8, 2, 94. Sch. — 3) *eine Lehre ertheilen* ĀCV. ČA. 8, 14, 1. अनुयोक्तुं जगद् RÍGA-TAR. 6, 61. अनुयु-क्त MBH. 13, 1588 nach NĪLAK. = भृतकाध्येता *von einem bezahlten Leh- rer unterrichtet werdend*. — 4) *sich bedanken*: ते चान्वयुज्यत् (= आशि-षो युयुजुः Comm.) Bhaḡ. P. 10, 7, 16. — 5) *sich Jmd* (acc.) *anschlüssen, in Jmdes Dienste treten* Spr. 4350. — 6) अनुयुक्ता हि साचिव्ये Spr. 3472 fehlerhaft für अनि^० हि सा^०, धुरि चान्वयुज्यमानः Spr. 280 fehler-haft für धुरि च निपु^०. — Vgl. अनुयोक्तार^० fg. — *caus.* 1) *auflegen* (ein Geschoss) R. 5, 68, 11. — 2) *anfügen, anreihen* KAUC. 44. 53. 106. 136. — *desid. zu fragen nach* (acc.) *Willens sein*: धर्माननुयुज्यत् MBH. 12, 1957.

— *अभ्यनु befragen*: ऽपुज्य MBH. 12, 5667.

— *पर्यनु* *dass.*: ऽयुक्ता KATHÁS. 27, 162.

— *समनु* 1) *fragen nach*: ऽपुज्य Verz. d. Oxf. H. 170, b, 39. — 2) *Jmd* (acc.) *anweisen, Jmd einen Befehl ertheilen*: न च प्रेषयिता कश्चित्प्रेष्यैः समनुयुज्यते R. 5, 1, 68. — Vgl. समनुयोजय.

— *अप* *med.* *sich lösen von* (abl.) ČAT. BR. 5, 5, 3, 4.

— *अभि* *med.* P. 1, 3, 64. Vārtt. 1) *med. sich den Wagen anspannen für, zu* (acc.): यो गतिमभियुङ्क्तं तां गतिं गवात्ततो विमुञ्चते ČAT. BR. 1, 8, 3, 27. — 2) *act. wiederholt* —, *doppelt anspannen* ČAT. BR. 9, 4, 3, 11. — 3) *med. Jmd* (acc.) *zu Etwas* (dat.) *auffordern*: यश्च त्वामभियुञ्जीत युद्धाय R. 7, 61, 9. — 4) *Jmd* (acc.) *angreifen*; *med.* MBH. 5, 1975. 1982. 12, 3502. R. 6, 2, 2. KĀM. NĪTIS. 8, 79. *act.* VARĀH. JOGAJ. 3, 1. ऽपुज्य HARIV. 12151. DAČAK. in BENF. Chr. 200, 23. ऽयोक्तुम् KĀM. NĪTIS. 15, 61. KATHÁS. 18, 86. 23, 277. 38, 9. 49, 86. *pass.* KĀM. NĪTIS. 8, 39 (wo mit dem Comm. तथा-न्या यामि^० zu lesen ist). 9, 76. KATHÁS. 15, 97. PRAB. 9, 3. युक्त *ange-griffen* AK. 3, 4, 44, 86. H. an. 4, 95. MED. I. 182. R. 2, 10, 27 (= कृत-परमिव Comm.). 5, 80, 9. 6, 11, 13. Spr. 191. 207, v. l. 1273, v. l. 1330. 1949. 3548. KATHÁS. 13, 11. 34, 212. PRAB. 8, 10. 84, 1. ऽयोज्य (s. auch *hos.*) *anzugreifen* VARĀH. BRH. S. 5, 84. JOGAJ. 3, 1. आधिव्याधिजडुःखेन कदाचिन्नाभियुज्यते *wird nicht heimgesucht* MĀRK. P. 137, 3. — 5) *ankla-gen*, *mit dem acc. der Person und der Sache*: यत्पैरभियुज्यते M. 8, 183. Spr. 5386. युक्त *angeklagt, verklagt* JĀŚH. 2, 9. 28. 100. MĀKĀH. 143, 8. — 6) *Etwas fordern, begehren, Ansprüche auf Etwas machen*: अभियुक्त = प्रार्थित TRIK. 3, 3, 170. HARIV. 12190 (अनिर्मुक्त die neuere Ausg.). — 7) *act. Jmd* (acc.) *an Etwas* (loc.) *stellen, mit Etwas beauftragen*: सर्वा-स्तानभ्ययुज्यस्ते तत्रामिचयकर्मणि MBH. 14, 2637. — 8) *act. sich an Etwas* (acc.) *machen, an Etwas gehen*: कर्म समाप्तायाप्तातमभियुञ्जन् (= अनुति-ष्ठन् Comm.) Bhaḡ. P. 5, 4, 8. औपकुर्वीणाकर्मण्यनभियुक्तानि (= अना-दृतानि Comm.) 9, 8. *med.* *sich anschicken*, *mit inf.* DAČAK. in BENF. Chr. 190, 2. *behandeln* (ärztlich) *mit* (instr.): औपधैः SuČA. 1, 94, 16. — 9) *med. seine Thätigkeit entfalten, wirksam sein*: वापुर्यत्राभियुज्यते (= शब्दमभिव्यक्तं करोति Comm.) ČVETĀČV. UP. 2, 6. — 10) युक्त *gans bei*

einer Sache seiend, hingegeben; = तत्पर H. an. 4, 95. MBh. t. 182. Bhāg. 9, 22. R. 5, 9, 19. इदं विद्यं पाल्यं विधिवदभियुक्तेन मनसा UTTAR. 56, 15 (78, 8). Bhāg. P. 4, 19, 24. कोष्ठगारे ऽभियुक्तः स्यात् *bedacht auf* Kām. Nitis. 5, 77. चान्दस्याभियुक्त MBh. 13, 285. अर्थप्रतिसेवाभियुक्त DAČAK. in BENF. Chr. 190, 5. — 11) *युक्त bewandert in* (loc.), eine Sache verstehend, ein Sachkenner: कुरुकादिषु प्रयोगेषु KATHās. 32, 126. अभियुक्तरङ्गीकृतः (so ist zu lesen) MALLIN. zu KUMāras. 3, 44. Sāh. D. 84, 10. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 124. Kām. zu P. 3, 3, 122. Sāh. zu ČAT. Br. 2, 6, 3, 7. 5, 2, 4, 8. SARVADARČANAS. 147, 2. fg. 157, 17. 175, 12. — 12) *युक्ता*: Bez. der den Vaiçja entsprechenden Bewohner von Kuçadvipa Buāg. P. 5, 20, 16. — Vgl. अभियुक्त्वं fgg. — caus. Jmd oder Etwas (acc.) mit Etwas (instr.) versehen, einer Sache theilhaftig machen: दिष्टात्तेन MBh. 7, 2577. PAÑĀR. 3, 9, 10. PRAB. 100, 15. PAÑĀT. 163, 15.

— प्रत्यभि einen Gegenangriff auf Jmd (acc.) machen: तं प्रत्यभियुक्तवान् KATHās. 107, 99. angreifen: परैः प्रत्यभियुक्तानाम् PRAB. 86, 18, v. l. — Vgl. प्रत्यभियोग. — caus. eine Gegenklage gegen Jmd (acc.) vorbringen JĀN. 2, 9.

— या 1) *ansichirren* RV. 3, 30, 2 (act.). वातान्वायान्धुरीयुष्मे 5, 38, 7. 10, 44, 7. आयुञ्जन् MBh. 1, 7948 fehlerhaft für अयुञ्जन्, wie die ed. Bomb. hat. — 2) med. anlegen, befestigen: अलंकारमायुञ्जते ČĀK. Ch. 80, 2. — 3) Jmd (loc.) Etwas (acc.) zu Theil werden lassen: तद्वान् — मय्यायुञ्जामनुग्रहम् Buāg. P. 3, 14, 10. — Vgl. आयुक्त fg. (ganz bei einer Sache seiend TAITT. Up. 1, 11, 4). — caus. 1) fügen —, thun auf (loc.) PAÑĀR. 3, 2, 17. मालाः — आयोजिताः शिरसि Rt. 2, 21. befestigen an (loc.) Bhāg. P. 5, 23, 3. — 2) zusammenfügen, bilden: कुसुमायोजितकामुक KUMāras. 4, 24.

— उपा act. *ansichirren* RV. 3, 38, 2.

— समुपा, *युक्त versehen mit, erfüllt von*: ऋषिभिः समुपायुक्तं तीरम् MBh. 3, 10099.

— व्या sich trennen, auseinandergehen: *युज्य* MĀRK. P. 32, 20.

— समा 1) *schirren, rüsten, zurechtmachen*: व्रजान्स्वान्स्वान्समायुज्य यम् ब्रूवरिच्छदाः Buāg. P. 10, 11, 29. नावं समायुक्ताम् R. 7, 47, 4. — 2) Jmd Etwas auftragen, anvertrauen: ये ऽर्थाः स्त्रोपु समायुक्ताः Spr. 4896. — 3) (feindlich) *zusammenstossen mit* (acc.): यथा नायं समायुज्याद्वार्तराष्ट्रान् (so die ed. Bomb.) MBh. 4, 1603. — 4) *verbinden —, zusammenbringen mit* (instr.): धूम्रात्तेषां समायुक्तः (feindlich) *zusammengestossen mit* R. 6, 18, 20. अग्निना in Berührung gekommen mit MBh. 13, 1072. verbunden —, versehen —, ausgerüstet —, ausgestattet mit (instr. oder im comp. vorangehend) 3, 3017. HARIV. 10197. R. 5, 93, 8. Spr. 2822. SŪRJAS. 13, 17. VARĀH. BRH. S. 79, 15. M. 12, 28. BHAG. 15, 14. MBh. 3, 2783. 13, 5282. HARIV. 4595. R. 1, 62, 18. 2, 91, 22 (100, 19 GORR.). 3, 27, 17. 42, 18. 5, 14, 31. 6, 93, 23. MĀRK. 34, 16. Spr. 4622. 4782. VARĀH. BRH. S. 84, 121. MĀRK. P. 32, 35. Verz. d. Oxf. H. 40, b, 37. PAÑĀR. 1, 7, 2. 65. — Vgl. समायोग. — caus. *versehen mit*: न तदनुर्मद्वलेन शक्यं मोर्ध्या समायोषयितुम् MBh. 1, 7200.

— अभिसमा, *युक्त verbunden —, versehen mit* (instr.): अकीर्त्या MBh. 12, 8478.

— उद् med. P. 1, 3, 64. VĀRT. Vop. 23, 51. 1) *sich rüsten, Anstalten treffen* Verz. d. Oxf. H. 287, a, 1. रत्तुम् DAČAK. 32, 15. उद्युक्त *gerüstet,*

schlagfertig, zur That bereit, an's Werk gehend, mit allem Eifer sich an Etwas machend MBh. 7, 4268. R. 1, 1, 45. 4, 12, 7. उद्युक्ता विद्यासमधिगच्छति Spr. 1093. Kām. Nitis. 8, 50. 13, 59. 15, 60. 18, 43. VARĀH. BRH. S. 4, 24. 15, 20. KATHās. 45, 35. 184. RĪGĀ-TAR. 5, 331. MĀRK. P. 99, 12. BHATT. 5, 16. अग्निप्रवेशाय KATHās. 101, 352. दानाध्ययनपक्षेषु MĀRK. P. 50, 75. इष्टान् प्रति MBh. 1, 5231. विद्यतपोयुक्त RĪGĀ-TAR. 2, 19, 3, 1. Spr. 2573. AK. 3, 1, 9. — 2) *sich auf und davon machen*: स ह तत एव शयात् उद्युज्यते ČAT. Br. 4, 1, 5, 7. तदकरेव पौर्णमासेन क्विषेष्टायुञ्जीरन् LĀTJ. 10, 16, 6. 7. यथा कृस्ती कृस्तिन्याः पदेन पदमुज्यते etwa so v. a. auf Schritt und Tritt nachheilt AV. 6, 70, 2; die Stelle ist demnach u. पद 8) zu streichen und u. 1) zu stellen. — Vgl. उद्योग fg. — caus. *aufregen, anfeuern, zur That antreiben*: युद्धाय HARIV. 5133. R. 5, 48, 13. MBh. 3, 1367. 5, 70. HARIV. 6379. R. 6, 27, 22. 31, 22. द्वाष्टपुलोम्योजिताकापउच्यताम्बुवाक्ताः erregt, zusammengetrieben PRAB. 81, 8.

— समुद् caus. *anfeuern*: समराय PRAB. 85, 18. MĀLAY. 9, 17.

— उप med. P. 1, 3, 64. Vop. 23, 51. ausnahmsweise auch act. 1) *ansichirren* RV. 1, 39, 6. 140, 4. गो न धुर्यं युक्ताथे अयः 151, 4. उप नूनं युज्यते वृषणा करी 8, 4, 11. 10, 102, 7 (act.). AV. 4, 23, 3. *dazu schirren* ČAT. Br. 5, 1, 4, 11. — 2) *sich anschliessen*: मरौभिरितौ उप युज्यते RV. 1, 165, 5. — 3) *sich an Etwas (loc.) machen, sich kümmern um*: नासंपृष्टो क्युपयुक्ते (व्युपयुक्ते v. l.) परार्थे Spr. 3995. — 4) *sich an Jmd anschliessen, in Jmdes Dienste treten*: न वै प्राज्ञा गतश्रीकं भर्तारमुपयुञ्जते Spr. 4330. — 5) *sich aneignen, für sich nehmen*: तस्यादित्यो भामुपयुज्य भाति MBh. 13, 7375. चौरैर्कृतं धनम् M. 8, 40. annehmen HARIV. 14346. — 6) *verwenden, anwenden, gebrauchen*: अहीनमूक्तान्युपयुञ्जाना यस्ति Ait. Br. 6, 21. den Soma ČAT. Br. 14, 3, 3, 30. (धनम्) उपयुक्तं द्विजाप्येभ्यः (so die ed. Bomb.) कृष्यवाक् च MBh. 2, 1223. 14, 2068. पणबन्धमुखाङ्गुणान्नः पदुपायुक्ते RAGH. 8, 21. Bhāg. P. 7, 13, 8. प्रेष्यभावेन नामयं देवीशब्दज्ञा मती । ह्यानीयवस्त्रक्रियया पत्रोर्णं वोपयुज्यते ॥ MĀLAY. 87. *geniessen* (auch von Speisen), *verzehren*: पञ्चामुपयुञ्जानाः HARIV. 2872. राज्यमुपयुज्यताम् MĀRK. 175, 8. दारादीनुपयुक्ते Buāg. P. 5, 26, 9. 10, 70, 13. अन्नम् u. s. w. ĀČV. GHJ. 4, 7, 27. LĀTJ. 1, 6, 3. MBh. 1, 709. 715. 734. 3687. 6862. 3, 57. 10064. 14860 (गोरसानुपयोगाश्च). 15364. 13, 236. HARIV. 1198. 3794. R. GORR. 2, 36, 30. 95, 15. SUČA. 1, 20, 6. 113, 9. 128, 5. 2, 75, 2. MEGH. 13. फलान्युपायुक्ते स दपउनीते: RAGH. 18, 45. KATHās. 37, 93. 95. 39, 13. 40, 50. DAČAK. in BENF. Chr. 199, 17. fg. Verz. d. Oxf. H. 269, a, 25. 313, a, 12. Buāg. P. 1, 15, 11. 5, 16, 24. 20, 22. 24, 16. 6, 2, 19. BHATT. 8, 39. उपयोद्यति (उपभोद्यति ed. Bomb.) MBh. 1, 8221. 3, 12140. न चोपयुक्ते (अग्निः) तदाह *verzehrt* Spr. 3384. विरहाम्युपयुक्तदेह Buāg. P. 10, 29, 35. 9, 2, 14. क्रमेणास्योपयुञ्जति वृषमायुस्तथैव च MBh. 11, 178. उपयुक्तोदका प्रपा *verbraucht* R. GORR. 2, 123, 12. — 7) *pass. zur Anwendung kommen, tauglich —, nützlich —, erforderlich sein, sich eignen, am Platze sein* MBh. 3, 12739. उभयमेव तत्रोपयुज्यते पलं धर्मस्यैवतरस्य च 5, 1598. नोपयुज्यति कर्मणि HARIV. 11823. R. 5, 73, 22. इयं नृपाणामुज्जासे क्रासे वा देशकालयोः । — कथा युक्तोपयुज्यते RĪGĀ-TAR. 1, 21. यदि प्रापयुक्ताराय देहो ऽयं नोपयुज्यते Spr. 2365. मुक्तारत्नस्य शाणाश्मधर्षणं नोपयुज्यते 3331. 3034. शरदक्षस्य प्रधत्तं वद कुत्रोपयुज्यते 1915. 1962. मोसास्थिकेशसंघो हि कोपयुज्यत एष ते KATHās. 41, 43. कर्मसूपयुज्यते PRAB. 110, 10.

Sām. D. 85, 2. PAÑĀT. 135, 8. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 112. KULL. zu M. 10, 5. P. 3, 1, 56. Sch. तस्येयमुपयुज्यते *eignet sich für ihn, ist für ihn bestimmt* BHĀG. P. 9, 23, 87. अनुपयुज्यमान *zu Nichts nützend* UTTARAR. 73, 16 (93, 1). उपयुक्त *zur Anwendung kommend, nöthig, erforderlich, am Platze seiend*: यथोदस्तूपयुक्तं च तस्याः KATHĀS. 36, 63. 38, 71. 61, 11. 123, 31. RĪĀA-TAR. 4, 525. प्रयोक्तव्यं 588. प्रयोक्तव्यपुक्तासु KATHĀS. 53, 140. 22, 38. PRAB. 110, 6. 9. सर्वार्थज्ञापयुक्ताः स्थानप्रयत्नाः P. 1, 1, 9, Sch. PAÑĀT. 1, 11, 4. 2, 28. परार्थानुपयुक्तेन राज्येन KATHĀS. 72, 173. MADHUS. in Ind. St. 4, 16, 10. किमुपयुक्ता ऽयमेतावद्वर्तनं गृह्णात्यथानुपयुक्ता वा so v. a. *es verdienend* Hit. 98, 14. अनुपयुक्तमिवात्मानं समर्थये *unwürdig* ÇĀK. 97, 3. — Vgl. उपयोक्तव्य (zu genießen) fgg. — caus. 1) *berühren, zusammenstossen mit* (acc.) BHĀG. P. 5, 16, 25. — 2) *anwenden* Suçr. 1, 113, 10. — desid. 3) *उपयुज्यन्तु*.

— व्युप = उप 3) Spr. 3993, v. 1.

— समुप *genossen, verzehren*: पानीं समुपयुक्तवान् MBh. 3, 1538. — caus. dass.: बलिषडभागमुद्धृत्य बलिं समुपयोजयेत् (यः) MBh. 12, 5233.

— नि *gewöhnlich med.* 1) *anbinden, fesseln an* (loc.), *bes. das Opferthier an den Pfosten*: पाशे स बद्धो ऽरिर्नि नि युञ्जताम् AV. 2, 12, 2. VS. 6, 9. ÇĀK. Çr. 4, 11, 7. ÇAT. Br. 3, 7, 3. 9, 4, 22. परिधौ पशुं नियुञ्जति ĀÇV. Çr. 9, 2, 4. पशुं बद्धा यूये रशनायां वा नियुनक्ति GRHJ. 4, 8, 15. AIT. Br. 7, 16 (निनियोजितं perf.). पशूनां नियुज्यते पशूनां मध्ये ऽरुनि Cit. bei GAUDAP. zu SĀMUKHJAK. 2. MBh. 14, 2635. R. 1, 13, 31. रजकेनासी (गर्भः) शस्यतेत्रमध्ये नियुक्तः Hit. 81, 13. समुद्रो ऽयं नियुज्यताम् R. 5, 92, 17. धुरि *an die Deichsel spannen*: वरुतं किं तुदसि मां नियुज्य धुरि मा R. SCHL. 2, 36, 14. so v. a. *vorn an stellen* 5, 2, 3. so v. a. *die schwerste Arbeit aufbürden* Spr. 280, v. 1. *verbinden, zusammenfügen*: कोपतो (eine best. Stellung der Hände) भीतो u. s. w. नियुज्यते (vgl. मुष्टिं, अञ्जलिं बन्धुं) Cit. bei ÇĀK. zu ÇĀK. 78, 9. — 2) *an Jmd binden* so v. a. *von Jmd abhängig machen*: तं गृणते नि युंयि AV. 8, 3, 11 (v. 1. RV.). वृक्षस्पतिश्चा नियुनक्तु मरुम् ĀÇV. GRHJ. 1, 21, 7. घातमन्येव अग्रिम् ÇAT. Br. 5, 5, 3, 6. भृशं नियुक्तस्तस्यां हि मदेनेन *an sie gekettet* R. 5, 20, 6. — 3) *den Blick, den Geist, die Gedanken richten auf* (loc. dat.): नियुक्ता यत्र वा दृष्टिः MBh. 1, 7694. तस्य विनाशाय शीघ्रं राज्ञा मनो नियुक्ते KULL. zu M. 7, 12. घातमा मुखे नियोक्तव्यः Spr. 2723. *stellen an* (loc.): गुरुस्थाने न मां वोर नियोक्तुं त्वमर्हसि MBh. 3, 1858. *bringen auf*: कथमिमां पितृपैतामहे मार्गे नियोक्तुमर्हसि 1, 6156. *Jmd anhalten* —, *anweisen zu, anstellen bei, zu, betrauen* —, *beauftragen mit*: चातुर्वर्ण्यं च लोके ऽस्मिन्स्वे स्वे धर्मे नियोदयति R. 1, 4, 92. MBh. 5, 1561. ÇĀK. 9, 13. कृते Spr. 2174. यं तु कर्मणि यस्मिन्स न्ययुङ्क्त प्रथमं प्रभुः M. 1, 28. आकरकर्मते 7, 62. कार्यदर्शने 8, 9 (act.). कृत्ये MBh. 2, 1228. कार्ये गुरुणि KUMĀRAS. 3, 13. होमतुर्गरत्नो RAGH. 3, 88. वाणिज्यव्यवहारेषु KATHĀS. 43, 70. लेखस्य लेखने 267, 71, 82. BHĀG. P. 10, 73, 24. Hit. 41, 22. 62, 20. 90, 18. प्राणेषु च धनेषु च Spr. 2360. नियुक्तेयं वनवासे R. 2, 37, 16. कार्येषु M. 9, 231. MBh. 4, 131. अश्वेषु 317. R. 2, 66, 7 (68, 17 GORR.). 4, 9, 7. P. 6, 2, 75. ÇĀK. 13, 23. RAGH. 5, 29. 6, 26. 31. हारे PAÑĀT. 1, 7, 76. MĀLAV. 11. Spr. 1583. 2572. 3472 (Conj.). KATHĀS. 14, 35. P. 4, 4, 70. Sch. BHĀG. P. 5, 24, 16. 8, 14, 1. Hit. 91, 11, v. 1. 97, 17. BHĀT. 3, 5. स पुत्रमेकं राज्याय पालयेति नियुज्य R. 1, 55, 11 (स पुत्रमेकं राज्याय नियुज्य परिपालने GORR. 86, 11). उक्तिरमतिथिस्तका-

राय नियुज्य ÇĀK. 7, 15. प्रयुषायै मम KATHĀS. 1, 40. पित्रा नियुक्तो वनवासाय R. 4, 4, 5. BHĀG. P. 5, 21, 17. राज्ञो संमानार्थं च पौराणो च तेन न्ययुज्यत KATHĀS. 14, 34. सो ऽपि नियुक्तवान् । गूढमत्तःपुरे तत्र निशि नारीमन्वेक्षितुम् 3, 70. 34, 68. राज्यभारनियुक्त *betrant* —, *beauftragt mit* R. 1, 27, 18. 5, 70, 9. Spr. 884. वृषभ एष राज्ञा पिङ्गलकेनारण्यरत्नार्थं सेनापतिर्नियुक्तः *als Heerführer eingesetzt* Hit. 58, 17. एतस्यात्मज्ञो — वर्षपती नियुज्य BHĀG. P. 5, 20, 31. प्रकृतिस्त्वा नियोदयति *anhalten, dazu treiben* BHĀG. 18, 59. MBh. 3, 2758. 5, 6084 (act.). HARIV. 11161 (act.). R. 1, 54, 16 (55, 16 GORR.). R. GORR. 2, 20, 12. 5, 78, 23. Spr. 4014. नियुज्यताम् Hit. 88, 17. नियुज्यमान Spr. 3544. MBh. 1, 6943. नियोक्तव्य 4862. 5, 6084. M. 9, 64. JĀĀN. 2, 3. नियुक्त *angehalten, angewiesen, angestellt, beauftragt, aufgefordert* M. 3, 173. 5, 27. 35. 9, 58. fgg. 63. 144. 167. R. 1, 14, 35 (31 GORR.). 2, 54, 15 (17 GORR.). 90, 12. 101, 7. 103, 36. fg. (114, 24. fg. GORR.). 107, 6. 7. RAGH. 16, 38. KATHĀS. 14, 54. 18, 276. 20, 88. 24, 222. 28, 93. BHĀG. P. 2, 6, 31. 5, 10, 4. BRAHMA-P. in LA. (III) 57, 16. अनियुक्त M. 9, 143. 147. JĀĀN. 3, 288. HARIV. 7338. R. GORR. 2, 62, 2. 93, 16. KATHĀS. 60, 112. नियुक्त *m. ein Angestellter, Beamter* Spr. 1009. — 4) *Jmd zur Rechenschaft ziehen*: न स राज्ञा नियोक्तव्यो न निक्षेपुश्च बन्धुभिः M. 8, 186. — 5) *Jmd (loc.) Etwas (acc.) aufluden, auftragen*: गुरुकार्याणि सर्वाणि नियुज्य कुशिकात्मज्ञे R. 1, 24, 22. भवद्विर्यन्त्रियुज्यते BHĀG. P. 10, 41, 48. — 6) *verwenden*: गायाम् PĀR. GRHJ. 1, 15. GORR. 1, 4, 34. वासः 3, 1, 9. — 7) *नियुक्त bestimmt, vorgeschrieben*: पाठिनरोहितावाद्यो नियुक्तौ कृत्यकव्ययोः M. 5, 16. नियुक्तम् *adv. durchaus, auf jeden Fall, nothwendig* RV. PĀT. 3, 12. 11, 23. P. 4, 4, 66. — 8) *कृतत्रेतानियुक्तानि HARIV. 523 fehlerhaft für कृतत्रेतादियुक्तानि, wie die neuere Ausg. liest*. — Vgl. नियुक्ति, नियोक्तार fgg. — caus. 1) *anspannen*: वृषभौ धुरि नियोज्य Hit. 46, 13. *anbinden, befestigen*: स्वकाष्ठे पाशं नियोज्य PAÑĀT. 135, 4. रत्नं चामीकरनियोजितम् *gefasst in* Spr. 3020. — 2) *hinstellen, aufstellen*: पाशास्तत्र नियोजिताः Hit. 21, 10. शनैश्चरो ग्रहाणां च मध्ये पित्रा नियोजितः MĀRK. P. 78, 33. *legen* —, *auftragen auf Verz. d. Oxf. H. 103, b, 8. hinbringen zu*: केशोष्माकृत्य तो रण्टो पाखण्डेषु नियोज्य PRAB. 41, 17. *richten auf*: ब्रह्मनियोजितात्मन् KUMĀRAS. 3, 15. *Jmd versetzen* —, *bringen in, zu*: दास्ये MBh. 1, 1237. कृच्छ्रे R. GORR. 2, 10, 12. दुःखे 78, 3. दुःखमार्गे Spr. 253. संदेहे PAÑĀT. 8, 21. *anhalten* —, *zwingen zu*: कृतेषु M. 9, 324. धर्मे MBh. 1, 6191. विनये KĀM. NĪTĪ. 1, 64. कर्मणि धोरे BHĀG. 3, 1. अकृत्येषु Spr. 2689. *an ein Amt, eine Beschäftigung stellen, in eine Würde einsetzen*: स्वपदे KATHĀS. 22, 58. अस्मिन्विषये PRAB. 37, 8. कश्चिन्मुष्याश्च मुख्येषु (sc. कार्येषु) मध्यमेषु च मध्यमाः । जघन्याश्च जघन्येषु भृत्यास्तात नियोजिताः ॥ R. GORR. 2, 109, 20. पौरराज्ये R. SCHL. 2, 26, 28. मन्त्रित्वे KATHĀS. 6, 70. 23, 276. MĀRK. P. 78, 31. SARVADARÇANAS. 86, 9. PAÑĀT. 24, 5. कृत्यार्थे HARIV. 2098. तव कौतुकप्रतिकर्मणि KATHĀS. 45, 295. ग्राम्यधर्मेषु PAÑĀT. 31, 6 (27, 15 od. off.). अर्थस्य संयत्ते व्यये च M. 9, 11. रत्नानां चान्ववेक्षणो । दत्तिणानां च वै दाने MBh. 2, 1292. अलिपङ्क्तिरनेकशस्त्रया गुणकृत्ये धनुषो नियोजिता KUMĀRAS. 4, 15. R. 2, 36, 4. प्राप्ते, मूर्खे नियोज्यमाने Spr. 1887. fg. तद्वलानि सारसादयः सेनापतयो नियोज्यताम् Hit. 102, 2. *Jmd unweisen* —, *antreiben zu, auffordern (dat.)*: वनवासाय R. GORR. 2, 17, 20. रावणोच्छिक्त्ये KATHĀS. 15, 82. खर्जूरानयनं प्रति 61, 32. अयत्त्यार्थम् M. 9, 68. R. 1, 38, 10. दिव्यार्थे PAÑĀT. 97, 1. अरुमेव त्वया तत्र

विनियोगेन विनियोजितः R. 4, 16, 17. Bṛh. 3, 36. MBh. 4, 102. HARIV. 9005. B. Bṛh. 2, 16, 11. 3, 39, 2. 3, 38, 10. 56, 80. Mārk. P. 51, 26. 2. KUSUM. 28, 3. — 3) *hingeben*: वित्तं सुपात्रे यो नियोजयेत् Spr. 1862. यदि स्वयमेवास्मान् वधाय नियोजयति Pāṇāt. 70, 2. *übertragen*: उत्तमाधममध्यानि बुद्धा कार्ययिषि पार्थिवः । उत्तमाधममध्येषु पुरुषेषु नियोजयेत् ॥ MĪTRA-P. 89 im CĒDm. in. मध्य adj. — 4) *anwenden*, in's Werk setzen: पूर्व देव (so. कार्यं) नियोजयेत् M. 3, 264. बुद्धिम् *der Verstand anwenden* Spr. 179. — 5) *Jmd mit Etwas (instr.) versehen, einer Sache theilhaftig machen*: स्मरं वपुषा स्वेन नियोजयिष्यति Kumāras. 4, 42. शासनशतेन Pāṇāt. 4, 25. अन्त्यागतक्रियया 117, 12. शस्त्रैः so v. a. *beschwören* VARĀH. Bṛh. S. 88, 41. देशत्यागेन *belogen* —, *bestrafen mit* (unter नियोजयितव्य ungenau übersetzt) Pāṇāt. 261, 6.

— अनुनि so v. a. नि 2), mit loc. oder dat.: ब्रह्मण्येव तत्रमनुनियुनक्ति At. B. 2, 38. Pāṇāt. B. 18, 1, 14. 19, 16, 6. Kāṭh. 29, 9.

— उपनि med. *ketten an* (loc.) Kāṭh. 29, 9.

— विनि med. P. 4, 3, 64, Vārt. selten act. 1) *lösen, abtrennen*: कृ-
पेषु विनियुक्तेषु vom Wagen abgelöst MBh. 1, 5491. pass. auseinander
fallen: गृहाणि, देहानि कालेन विनियुज्यन्ते 11, 91. — 2) *abschliessen*:
विनिश्रित्वाष्टकं (विनिर्योह्यामि SCHL.) बाणाम्वाग्निगजमर्मसु R. ed. Bomb.
2, 23, 37. *richten auf*: प्रत्येकं विनियुक्तात्मा Kumāras. 2, 31. — 3) *Jmd*
stellen an, anweisen zu, bestimmen zu, anstellen, beauftragen: शेषां
सेनां गृहाहारि विनियुज्य HARIV. 8054. रत्नार्थं यज्ञवाटस्य पाण्डवान्विनियुज्य
8053. 7048. कार्ये त्वां विनियोह्यामि MBh. 1, 4152. कार्ये ऽत्र विनियुज्य-
ताम् R. 5, 2, 6. विनियुज्जीत राज्ये त्वाम् MBh. 9, 233. R. 4, 9, 4. अश्वे 7, 92,
2. विनियुक्ते भोगभुक्तये पुंसः SARVADARĀNAS. 88, 16. यथा सप्तादेवाधिकृता-
न्विनियुक्ते PRAÇNOP. 3, 4. विनियुङ्क्षु माम् MBh. 14, 1650. R. 2, 59, 20. 4,
63, 23. 7, 13, 3. सद्यो च विनियुज्यताम् *er werde in die Freundschaft ein-
gesetzt* so v. a. *er werde zum Freunde gemacht* HARIV. 4034. — 4) *Etwas*
anwenden, verwenden, gebrauchen UTTARAH. 109, 14 (148, 10). KATHĪS.
22, 29. 53, 97. 90, 23. ÇĀṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 271 (अविनियुक्तत्वं). 303.
zu KĀND. Up. S. 51. KULL. zu M. 8, 30. 212. 11, 25. SARVADARĀNAS. 124,
17. किंचिद्विनियुज्य च *Etwas davon genießend* Dhṛtās. 95, 9; eben so
und zwar mit kleiner Schrift als scenische Bemerkung ist zu lesen 90,
10. — Vgl. विनियोग (g. — caus. 1) *Jmd an Etwas stellen, anweisen*
zu, beauftragen mit: विनायकः कर्मविप्रसिद्धर्थं विनियोजितः Jāś. 1, 270.
तेषामुत्पादनार्थं यया त्वं विनियोजितः HARIV. 3003. अश्वेषु 9393. वि-
नियोगे ऽस्मिन् R. 3, 60, 38. यो यत्र कुशलः कार्यं तं तत्र विनियोजयेत्
Spr. 2556. Kām. NITIS. 8, 76. नरं पशुं विनियोजितम् *zum Opferthier*
erkoren R. GORR. 4, 63, 7. गुह्यकाधिपतित्वे Mārk. P. 108, 20. मयात्र वि-
नियोजितः 132, 37. R. 4, 20, 11. — 2) *Jmd Etwas übertragen*: सर्वमेतत्
भूतेषु विनियोजयेत् M. 7, 226. — 3) *Jmd (dat.) Etwas (acc.) anbieten*,
darreichen Pāṇāt. 3, 7, 25. — 4) *anwenden, gebrauchen* ÇVETĪCV. Up. 5,
5. 6, 4. Suçr. 1, 58, 12. — 5) *verrichten*: कालसेवाकर्म Pāṇāt. 3, 7, 19.

— सैनि 1) *bringen* —, *versetzen in*: ततो मा विषमे क्वाच व्यसने सं-
नियोजयति Mārk. P. 99, 20. — 2) *Jmd anweisen*: तदर्थं ऽनियोह्यामि
सर्वमेव दिवैकसः MBh. 1, 2500. — Vgl. संनियोग. — caus. 1) *bringen*
auf, in, versetzen in: तदेनं तमयं मार्गे प्रवृत्तेः संनियोजय Mārk. P. 26, 27.
विनियोगे दिव्यमामानं मामुप्ये संनियोजयत् HARIV. 2140. — 2) *stellen an*,

anweisen zu, bestrafen mit, beauftragen: साचिच्ये संनियोजितः Spr. 2548.
राज्ञा तु प्रतिपूर्वार्थं संनयं संनियोजयत् MBh. 2, 1291. R. GORR. 4, 39, 23.
तीरसभावनार्थं कृतिकाः संनियोजयत् R. SCHL. 1, 38, 23. वसिष्ठं संनयो-
जयत् । स्वदारेषु (so. अत्यार्थम्) MBh. 4, 6912. तत्र ताः संनियोजय BṚAHMA-
P. in LA. (III) 50, 22. MBh. 4, 462. — 3) *zuweisen, bestimmen*: गुभाशुभं
समन्येति विधिना संनियोजितम् Spr. 10.

— निम्, partic. निर्गुक्त HARIV. 3438. 4643. 11783. 12338; statt dessen
die neuere Ausg. निर्मुक्त. st. सारनिर्मुक्त 4330 hat die neuere Ausg. सा-
धुनिर्व्यूहं und st. चारुनिर्मुक्त 4633 चारुभिर्गुक्ता. 4328 liest die neuere
Ausg. दृढनिर्गुक्त st. संयुक्त der älteren. — Vgl. निर्योग.

— विनिम् abschliessen: विनिर्योह्याम्यहं (विनियोह्यामि ed. Bomb.)
वाणान्वाग्निगजमर्मसु R. 2, 23, 37. wohl nur Druckfehler.

— प्र med., ausnahmsweise auch act. P. 4, 3, 64. Vop. 23, 51. 1) *an-
schirren, anspannen*: पृषतीः RV. 4, 83, 5. 5, 32, 8. wohl auch 10, 33, 1.
प्रयुज्जती दिव एति 5, 47, 1. यानेन गोभिः श्वैः प्रयुक्तेन R. 4, 17, 14. गो-
प्रयुक्तादानं so v. a. गोप्रयुक्तयानदानं MBh. 13, 3534. प्रयुक्तेन्द्रियवाग्निं
BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 12. — 2) *in Bewegung setzen, werfen, schleudern*,
abschliessen: नैतानि (अस्त्राणि) निरधिष्ठाने प्रयुज्यन्ते MBh. 3, 12309. 12017
(act.). 3, 7173. 7291 (act. und med.). RAGH. 7, 38. KATHĪS. 39, 58. 30, 65. BHĀG.
P. 3, 19, 22. न सन्नवाहाय — प्रायुङ्क्षु भूयः स गदाम् 6, 11, 12. परमास्त्रं प्रयुक्तम्
MBh. 1, 211. 3, 7282. Spr. 4943. RAGH. 2, 34. 12, 99. Mārk. P. 134, 44. सुप्रयु-
क्तशरं H. 772. शरिः — ईशप्रयुक्तः *geschwungen* BHĀG. P. 6, 8, 24. अस्ता-
न्प्रयोक्तुम् *die Würfel werfen* MBh. 4, 224. मरुत्प्रयुक्ता बाललताः *bewegt*
RAGH. 2, 10. शायः प्रयुक्ता ऽयं मणि तया *geschleudert* MBh. 1, 6734. स्थाने
रोषः प्रयुक्तः *ausgelassen* 6845. उद्यो ये ते प्र यामेषु युज्यते मनः *richten*
auf RV. 4, 48, 4. ज्ञातोपायप्रयुक्तधी RĀGA-TAR. 4, 525. Worte u. s. w.
richten an, vorbringen, hersagen, aussprechen: देवतायां स्तुतिं प्रयुक्ते
Nir. 7, 1. प्रायुज्जत तदाशिषः R. 4, 13, 38 (35 GORR.). रामलक्ष्मणसीतानाम्
2, 32, 11 (act.). 53, 7. रामाय R. GORR. 2, 32, 10. 4, 8, 57 (act.). RAGH. 3, 35.
11, 5. 15, 8. BHĀG. P. 4, 9, 59. 7, 10, 33. 9, 3, 19. P. 8, 2, 83. Sch. प्रास्था-
निकं स्वस्त्ययनम् RAGH. 2, 70. M. 3, 152. मङ्गलानि R. 3, 6, 12. मा च शा-
स्त्रानुगां वाचं प्रयुज्जीत कदा च न R. GORR. 2, 79, 11. वाचा स्वरसंप्रयु-
क्तया 4, 63, 11. Kām. NITIS. 17, 15. BHĀG. P. 6, 10, 28. BHATT. 8, 39. हेय-
प्रयुक्तं वचः KATHĪS. 34, 195. प्रीतिवाक्यानि कृद्धानि प्रयुज्य मुनये HARIV.
7233. R. 3, 38, 27. गिरं नस्वत्प्रबोधप्रयुक्तम् RAGH. 3, 74. तिस्रो मात्रा
मृत्युमत्यः प्रयुक्ताः *ausgesprochen* PRAÇNOP. 3, 6. गौः सम्पक्प्रयुक्ता, दु-
ष्प्रयुक्ता Spr. 4034. SĀH. D. 1, 18. मल्लो ह्रीनः स्वरतो वर्णतो वा मिथ्या
प्रयुक्ता न तमर्थमाह *ein unvollständiger oder ein nach Betonung oder*
Laut falsch hergesagter Spruch ÇIKSHĀ 52. सुस्वरेण सुवक्त्रेण प्रयुक्तं ब्रह्म
17. एवं वर्णाः प्रयोक्तव्या नाव्यक्ता न च पीडिताः 21. Schol. zu GĀM. 4, 1, 5.
प्रयुज्जीथा रज्ययन्साम किंचन KATHĪS. 6, 54. किं ब्रवीषीति यन्वाद्ये विना
पात्रं प्रयुज्यते *gesprochen wird* Cit. beim Schol. zu ÇIK. 31, 7. — 3) *Jmd an-
treiben, anweisen, heissen* BHATT. 8, 96. भर्त्रा ध्रुवदर्शनाय प्रयुज्यमाना Kumā-
ras. 7, 85. KATHĪS. 33, 95. गर्भस्योत्पादने मम 26, 191. HARIV. 10314. अत्र प्रयु-
ज्यते सर्गे प्रकृतिरनेन WILSON, SĀMBAJ. S. 183. BHATT. 3, 54. अरण्ययाने
मुकरे पिता मा प्रायुङ्क्षु राज्ये वत्त दुष्करे त्वाम् 51. प्रयुज्यमान als Erkl. von
प्रयोज्य (der angewiesen wird neben प्रयोजक der da anweist; unter d.
Ww. unrichtig erklärt) Z. d. d. m. G. 7, 168, N. 1. अथ केन प्रयुक्ता ऽयं

पापं चरति पूरुषः BHAG. 3, 36. अगुरु° GOBH. 3, 1, 17. R. 3, 31, 27. 4, 8, 23. 57, 14. Kām. Nītis. 6, 12. RAGH. 7, 22, 12, 46. KUMĀRAS. 1, 21. KATHĀS. 3, 41, 13, 141, 17, 50. RĀGA-TAR. 4, 116. BHĀG. P. 3, 2, 30. 9, 7, 2. HIT. 112, 10. DAṢAK. in BENF. Chr. 192, 20. BHATT. 6, 133. माहृतिं हृतं प्रायुक्तं *erker Māhuti zum Boten* 88. KUMĀRAS. 3, 6. — 4) *stellen an* (loc.), *setzen* BHĀG. P. 5, 23, 6. यत्रात्मगतमित्येतत्कविना प्राक्प्रयुक्तम् Schol. zu ÇĀK. 13, 8. समास उपसर्जनसंज्ञकं पूर्वं प्रयोक्तव्यम् Schol. zu P. 2, 2, 30. VOP. 3, 1, 8, 1. *legen auf*: तस्याप्यास्त्रं धनुषि प्रयुज्जतः BHĀG. P. 4, 11, 3. — 5) *Jmd. hinführen zu, auf, bringen in* (acc.): प्रयुज्यमाने मयि तां शुद्धां भागवतीं तनुम् BHĀG. P. 1, 6, 29. गतिमणवोम् 3, 23, 36. एवं मनः (acc.) * कर्म (nom.) वशं प्रयुज्जे 5, 3, 6. — 6) *verbinden mit*: प्रमदा मर्त्यान्प्र युनन्ति धोरः AV. 19, 36, 1. — 7) *in Thätigkeit setzen, anwenden, gebrauchen; anstellen, vollziehen; feiern* (ein Opfer u. s. w.): एते देवास्त्रिः संवत्सरस्य प्रयुज्यन्ते TBH. 1, 6, 2, 2. शक्वरीं द्यो यज्ञे प्रयोक्तारैः TS. 2, 6, 2, 3, 2, 6, 5. सर्वेभ्यः कामेभ्यो यज्ञः प्रयुज्यते 4, 44, 2, 3, 2, 1. पात्राणि यज्ञपात्राणि प्रयुनाक्ति act. P. 4, 3, 64. 8, 1, 15, Sch.; प्रयुनाक्ति भुवम् VOP. 23, 51.) 6, 5, 41, 1. यज्ञादेव तयज्ञं प्रयुज्जे *aus dem Opfer nimmt er was er zum Opfer verwendet* TBH. 3, 2, 3, 6. 3, 9, 12. 7, 4, 1. चातुर्मास्यानि ĀCV. ÇR. 2, 13, 1. 9, 2, 3. ÇAT. BR. 1, 8, 2, 27. 6, 6, 1, 15. KAUC. 7, 8. LĀTJ. 6, 2, 9. 15. 19. प्रयुक्तानां पुनरप्रयोगमेकं KAUC. 63. एष एतेषां यज्ञानां प्रयुक्ततमो यज्ञः *am meisten gebraucht* AIT. BR. 2, 8. गोदानार्थं (र्थे od. Bomb.) प्रयुज्जति रोहिणीम् MBH. 13, 3669. वाहिनीम् RAGH. 11, 5. BHĀG. P. 1, 10, 82. आसनम्, यानम्, संधिम्, विद्युत्म्, द्वैघम्, संश्रयम् M. 7, 161. 8, 130. साम, दानम्, भेदम्, दाण्डम् JĀG. 1, 345. 355. MBH. 4, 690. 3, 301. R. GORR. 2, 6, 25. 89, 1. KATHĀS. 34, 200. नीतिम् 3, 44. 16, 55. 46, 133. विद्याम् *einen Zauberspruch* 33, 99. 42, 35. 46, 111. fg. 120, 56. BHĀG. P. 9, 24, 32. मायाम् 4, 10, 29. M. 7, 104. R. 6, 7, 8. कुशस्त्रम् SUCH. 1, 94, 15. 134, 15. HARIV. 8437. ÇRUT. 6. 23. Spr. 1322. 4932. KATHĀS. 30, 99 (act.). BHĀG. P. 4, 18, 3. MĀRK. P. 41, 12 (act.). Schol. zu KAP. 1, 62. अथेत्ययं शब्दे ऽधिकारार्थः प्रयुज्यते SARVADARÇANAS. 133, 9. 13. गृणातिस्त्वयैर्वा न प्रयुज्यत *ev ist nicht im Gebrauch* PAT. zu P. 1, 3, 51. सद्वाये साधुभावे च सदित्येतत्प्रयुज्यते BHAG. 17, 26. क्रियाः सम्पक्प्रयुक्ताः *vollzogen* PRAÇNOP. 3, 6. अर्चा प्रयुज्महे (so od. Bomb.) MBH. 2, 1384. 3, 7466. गुरुपूजाम् 3, 1835. 13, 4904. VARĀH. BRH. S. 43, 11. 48, 73. नमस्कारम् MBH. 3, 2206. सात्क्रियाम् KUMĀRAS. 3, 32. 39. 6, 52. परिचर्याः BHĀG. P. 4, 8, 58. अग्निशुश्रूषाम् M. 2, 248. यज्ञम् 3, 152. आह्वानम् MBH. 13, 3670. प्रयुक्तपाणिग्रहणोपचारे RAGH. 7, 86. मणिः प्रयुक्तसंस्कारः 3, 18. शान्तिम् VARĀH. BRH. S. 46, 3. 17. 48, 82. अग्निहोत्रम् HARIV. 13373. कर्मभिचारिकम् RĀGA-TAR. 6, 121. नीराज्ञानाविधीन् RAGH. 17, 12. आर्क्षान्तारोपणम् 7, 25. वलिम् VARĀH. BRH. S. 39, 11. प्रयुक्तं राक्षसैः सह । वैरम् *begonnen, unternommen* R. 3, 67, 12. PRAB. 33, 11. न खलु मया प्रयुक्तमिदम् *nicht ich habe es ja angestellt* MĀLAV. 19. अधितोपापमानादेः प्रयुक्तस्य पेरणं *zugefügt* SĀH. D. 93. कैर्यं मे खयि प्रयुक्तम् ÇĀK. 107, 1. सुप्रयुक्तस्य दग्गस्य *wohl ausgeführt* Spr. 3271. *ausführen* (ein Schauspiel u. s. w.): मृच्छकटिकं नाम प्रकरणं प्रयोक्तुम् MĀKĪ. 1, 11. *bewirken, hervorbringen* SARVADARÇANAS. 126, 15. 127, 1. 132, 22. प्रयुज्जन्भयमिन्द्रोयि-ताम् BHĀG. P. 8, 13, 23. ये प्रचलैर्विलोचनैस्तवात्तिसादृश्यमिव प्रयुज्जते KUMĀRAS. 3, 35. आरोहणार्थं नवयौवनेन कामस्य सोपानमिव प्रयुक्तम् 1, 39. *handeln, verfahren*: अथ माठव्यं प्रति (माठव्ये v. l.) भयता किमेवं प्रयु-

क्तम् ÇĀK. 95, 13. — 8) *ausleihen, borgen* (zum Vortheil anwenden) M. 8, 49. 146. JĀG. 2, 44. अग्रयुज्यमान (das folgende प्रयोजनत्पत्तौ als Glosse zu streichen) PANĒAT. ed. orn. 3, 17. — 9) *pass. entsprechen, am Platze sein*: तादृग्भार्यायां मृतायामुत्सवः कर्तुं प्रयुज्यते PANĒAT. 224, 21. तद्देवाप्रयुक्तम् ed. orn. 60, 4. नीतिविधिप्रयुक्ता (सिद्धिः) Spr. 145. अनुष्ठितं प्रयुज्यते सिद्धये so v. a. *führe zum Ziele* MĀLAV. 43, 10. — Vgl. प्रयुक्ति, प्रयुज्, प्रयोक्तार fg., प्रयोगिन्, प्रयोग्य fg., प्रयोज्य. — caus. 1) *werfen, schiessen, abschliessen*: अस्त्रम् MBH. 3, 11988. मयि 8, 7171. 7292. आशिषः Segenswünsche *hersagen* R. GORR. 2, 17, 13. पितुः पुत्राय यद्वेषो मरणाय प्रयोजितः *ausgelassen* BHĀG. P. 7, 4, 46. मनः *den Geist auf einen Punkt richten* ÇVETĀCV. Up. 2, 10. — 2) *Jmd. antreiben, anweisen, absenden* BHĀG. P. 5, 5, 17. SADDH. P. 4, 18, a. अरण्ये *in den Wald weisen* VP. bei MUIA, ST. 1, 147, 4. *Jmd. an ein Geschäft stellen*: मा स्म लुब्धाश्च मूर्खाश्च कामार्थेषु प्रयुज्जतः MBH. 12, 2722. — 3) *anwenden, gebrauchen* MBH. 18, 116. SUCH. 2, 363, 20. ÇRUT. 14. Kām. Nītis. 7, 54. 17, 60. 19, 85. SĀH. D. 293. 432. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 25. SADDH. P. 4, 18, a. SARVADARÇANAS. 100, 17. *üben, erweisen*: आनृशंस्यम् M. 3, 112. भगवति भक्तियोगः प्रयो-जितः BHĀG. P. 4, 2, 7. 3, 32, 23. नाज्ञातव्रतवीर्येषु पुमान्किंचित्प्रयोजयेत् Spr. 1322. *unternehmen, beginnen*: अनुतिष्ठेत्समारब्धमनारब्धं प्रयोजयेत् Kām. Nītis. 11, 57. वृद्धिम् *Zinsen nehmen* M. 10, 117. प्रयोगम् *Geld auf Zinsen geben* SADDH. P. 4, 35, b. 36, a. *aufführen, darstellen* HARIV. 8456. fg. एकं एकं सूत्रधारः सर्वं प्रयोजयति SĀH. D. 129, 17. 165, 12. *darstellen lassen von* (instr.) UTTARAR. 86, 18 (114, 7). — 4) *bezuwecken* P. 6, 3, 62, Sch. — 5) *zur Anwendung kommen* gaṇa 1. तुभ्यदि zu P. 8, 4, 39. — 6) *Jmd. (dat.) Etwas (acc.) übertragen*: साम्नेवार्थं ततो लिप्सेत्कर्म चास्मै प्रयोजयेत् MBH. 3, 1256. — *desid. anzuwenden Willens sein*: शब्दा-न्प्रयुज्जतमाणाः PAT. in MAHĀBH. S. 82.

— अतिप्र *abschliessen von* (instr.): यथा पूयमन्या वै अय्यामति मा प्रयुक्त TS. 4, 3, 44, 4. सर्वेष्वेवैमिन्द्रियेणाति प्रयुज्जे 7, 2, 2, 4.

— अनुप्र *med. 1) hinten anfügen, anfügen nach* (abl.) P. 3, 1, 40. 1, 3, 63, Sch. VOP. 8, 56. — 2) *verfolgen, einholen*: पश्चादनुप्रयुज्जे तम् AV. 11, 2, 13. TBH. 1, 8, 1, 1. 3, 9, 2, 1. ÇAT. BR. 13, 1, 2, 1. 2, 5, 1. *sich anschliessen, nachfolgen*: भोगो अनुप्रयुज्जामिन्द्र एतु पुरोगवः AV. 12, 1, 40. — Vgl. अनुप्रयोग.

— अभिप्र *med. anfassen, angreifen, bemestern*: देवास्तृतीयसवना-त्प्रातःसवनमभिप्रायुज्जत ÇĀKĪ. BR. 14, 5. (अमुरान्) देवाश्चातुर्मास्यैर्भि-प्रायुज्जत TBH. 1, 3, 6, 3. आकूत्पा हि पुरुषो यज्ञमभिप्रयुज्जे TS. 6, 1, 2, 2.

— प्रतिप्र 1) *act. unfügen statt eines andern, substituieren* PANĒAT. BR. 7, 10, 8. — 2) *mod. abtragen* (eine Schuld): शृणो प्रतिप्रयुज्जानः MBH. 9, 282. शृणो तत्प्रतिप्रयुज्जानः od. Bomb.

— विप्र *trennen von* (instr.) so v. a. *berauben*: तं प्राणैर्विप्रयुज्य MBH. 1, 6735. *pass. getrennt werden von* (instr.) R. 2, 53, 20 (22 GORR.). विप्र-युक्तं *nicht in Conjunction stehend mit* VARĀH. BRH. S. 47, 17 (v. l. वि-प्रयुक्त). *getrennt* MBH. 3, 2647. रामेण R. 1, 22, 8. 4, 19, 19. VARĀH. BRH. S. 104, 42. अवला° MROH. 2. वन्धन° *frei von* MĀKĪ. 143, 5. मणि° *ohne — seiend* VARĀH. BRH. S. 81, 36. सर्वतः *entblüsst von Allem* MBH. 1, 3681. आकूत्विप्रयुक्तार्थाः *keine Reichthümer aus Minen bestehend* HARIV. 2873 (आकूत्वि° die neuere Ausg.; NĪLAK. hat सुकूत्वि° gelesen).

सुकीर्यधोधिः करयैः विशेषेण प्रयुक्तार्थाः। HARIV. 2873. धनविप्रयुक्ताः (falsche Lesart) PRAÇNOP. 5, 6 wird erklärt: न विप्रयुक्ता धनविप्रयुक्तं । ना-विप्रयुक्ता धनविप्रयुक्ताः। — Vgl. विप्रयोग. — caus. trennen von (instr.), berauben: पुत्रोपेष्टेन कौसल्या यया ते विप्रयोजिता R. Gonn. 2, 76, 15. प-तिं प्राणैर्विप्रयोष्य 75, 3. befreien von: रामेण — त्रिःसप्तकृत्वो ऽहं तत्रि-पर्विष्टोहिता HARIV. 2946.

— संप्र 1) anschließen, bespannen: करिसंप्रयुक्तं महेन्द्रवाक्म् MBu. 3, 11903. रथे संप्रयुक्तम् R. 2, 46, 33. = सम्पगानीय दर्शितम् vorgeführt Comm. — 2) pass. verbunden werden, sich verbinden: चेति समुच्चयार्थ उभाभ्यां संप्रयुज्यते Nir. 1, 4. 11. 12. 5, 16. hinzugefügt werden, sich (äusserlich) anschließen: वास्त्रात्रमिव पश्यामि माधुर्यं संप्रयुज्यते HARIV. 7093. sich fleischlich vermischen mit: सा संप्रायुज्यत मन्त्रिणा RIG-Tab. 3, 497. संप्रयुक्त verbunden, vermischt: संप्रयुक्तैर्वरौषधैः Mārk. P. 51, 44. कुट्या verbunden —, vereinigt mit MBu. 1, 4474. ऊष्मणा RV. Prāt. 1, 12. द्वा-ताभ्यां मान्निकसंप्रयुक्तम् Suçr. 4, 246, 0. गजाभ्यां संप्रयुक्ताभ्याम् feindlich an einander gekommen MBu. 7, 5694. पतिते: संप्रयुक्ताः in Berührung gekommen mit M. 11, 179. संप्रयुक्ता दिष्टे gebunden an, abhängig von MBu. 7, 1047. मृगायांसंप्रयुक्त beschäftigt mit Kām. Nit. 18, 62. — 3) Jmd mit Etwas (instr.) verbinden so v. a. veranlassen zu: उपचारैरशुचिभिः संप्रयुज्य च तापसान् R. 3, 1, 22. pass. theilhaftig werden, sich schuldig machen Jāg. 3, 129. तेनैव कर्मणा संप्रयुज्यते Spr. 4070. — 4) Jmd antreiben: ऐरावण-मधिष्ठानं प्रवरं संप्रयुक्तवान् (स नियुक्तवान् die neuere Ausg.) HARIV. 8873. श्येना यथैवामिषसंप्रयुक्ताः MBu. 3, 15692. — 5) in Thätigkeit setzen, freien Lauf lassen: असंप्रयुज्जतः (= नियच्छतः Comm.) प्राणान् Bhāg. P. 11, 26, 23. — 6) ausführen, vortragen (einen Gesang) Verz. d. Oxf. H. 199, b, No. 472. — 7) संप्रयुक्त der seine ganze Aufmerksamkeit auf einen Gegenstand gerichtet hat MBu. 14, 551. — Vgl. संप्रयोग. — caus. 1) aus-rüsten, fertig machen: रथम् HARIV. 9284. — 2) vereinigen, verbinden MBu. 3, 1153. ननिकदिननिर्वर्त्यक्रयणा संप्रयोजितः verbunden mit Sāh. D. 278. — 3) vorbringen: सम्पक्ते पृक्षेया संप्रयोजिता MBu. 18, 155. — 4) anwenden, gebrauchen Sāh. D. 432.

— प्रति 1) befestigen: उभे धुरौ प्रति वर्तितं युनक्त RV. 10, 101, 10. — 2) abtragen (eine Schuld): ऋणं तत्प्रतिपुञ्जानः MBu. 9, 282 nach der Lesart der ed. Bomb., ऋणं प्रतिप्रपुञ्जानः ed. Calc. — Vgl. प्रतिपयोग. — caus. auflegen (den Pfeil auf den Bogen) MBu. 8, 4051. — Vgl. प्रतिपोजयितव्य.

— वि 1) ablösen: येषां चतुर्थं विपुनक्ति वाचम् AV. 8, 9, 3. trennen: तांश्च विपुनक्ति (!) Bhāg. P. 10, 39, 19. नूनं भूतानि भगवान्युनक्ति विपु-नक्ति च 82, 42. संपुज्यते विपुज्यते तथा कालेन देहिनः Spr. 4787. विपुक्त getrennt M. 7, 214. Kumāras. 5, 26. Megh. 99. Bhāg. P. 3, 5, 47. Mārk. P. 125, 24. Çuk. in LA. (III) 33, 9. विपुक्ता unteins M. 9, 102. अविपुक्त nicht getrennt Kām. Nit. 13, 69. 83. Ragh. 13, 31. pass. getrennt werden von (instr.): स वै केनचिदर्थेन तया मन्दो व्यपुज्यत MBu. 3, 2646. R. Gonn. 2, 38, 4. Spr. 4810. Kām. Nit. 12, 49. Mārk. P. 21, 102. Bhāg. P. 5, 8, 3. सा नलेन सह विपुज्यताम् Comm. zu Nalōd. 3, 5. act. med. befreien von, bringen um (instr., selten abl.): वृद्धान्विपुङ्गु मगधाक्षयकर्मपाशात् Bhāg. P. 10, 70, 29. सो ऽकमेनम् — विपुनञ्जि देहात् MBu. 3, 10924. तं प्राणैर्वि-पुज्यात् Suçr. 4, 94, 19. 116, 11. pass.: को ऽद्यैव मया विपुज्यतां तवामुह-त्प्राणपशःसुहृज्जनेः R. 2, 23, 41 (20, 45 Gonn.). verlustig gehen, kommen

um (instr.): न च प्राणैर्विपुज्यते 1, 32, 19. 6, 36, 68. Spr. 306. Kathās. 31, 64. 33, 73. Bhāg. P. 1, 13, 19. Mārk. P. 16, 79. त्रतेन M. 5, 91. अर्थधर्मा-भ्याम्, आत्मना 7, 46. R. 5, 76, 22. Çuk. 150. Spr. 4025. RIG-Tab. 4, 475. 6, 148. act. in derselben Bed.: उभावपि प्राणैः विपुज्यावः R. Gonn. 2, 66, 37. शरीरेण विपुज्य sich vom Körper befreit habend Çuk. zu Bāh. År. Up. S. 279. विपुक्त getrennt von (instr. oder im comp. vorangehend), ermangelnd, frei von, — los: विपुक्ता पतिना तेन R. 1, 2, 15. 2, 27, 22. Ragh. 13, 63. Vikr. 78, 19. fg. Kathās. 43, 358. Bhāg. P. 8, 10, 11. तद्वि-पुक्ताः Kathās. 10, 197. (नगरीम्) विपुक्ता पुरुषेन्द्रेण R. Gonn. 2, 124, 25. 5, 74, 37. Varāh. Bāh. S. 53, 37. यानं वाक्विपुक्तम् 46, 60. 77, 28. 81, 3. — 2) med. und pass. sich lösen, erschaffen, nachlassen, weichen: तच्चापि चित्तवर्तिशं शनकैर्विपुङ्गे Bhāg. P. 3, 28, 34. आत्मनियमाः सकृपमाः पुरुष-परिचर्यादय एकेकशः कतिपयेनाकर्माणेन विपुज्यमानाः किल सर्व एवादव-सन् 5, 8, 5. शनैर्विपुज्यते संध्या R. 1, 38, 16. — 3) in der Stelle त्रतस्था च शरीरं त्वं यदि नाम विपुज्यासि MBu. 5, 7862 fehlerhaft für विमोदय-सि, wie die ed. Bomb. liest und wie schon Benfey vermuthet hat. — Vgl. विपयोग. — caus. 1) trennen MBu. 3, 1153. Kathās. 69, 129. Pāñāt. 42, 22. विपोजिता । मात्रा धातुभिरन्येन getrennt von Mārk. P. 70, 6. धा-तुमातुविपोजिता 5. Jmd befreien von (abl.): तथारण्यधर्माद्विपोज्य ग्राम्य-धर्मेषु नियोजितः Pāñāt. 31, 6 (27, 15 ed. orn.). Jmd bringen um (instr.): वसिष्ठं यः पुत्रैरिष्टैर्विपोजयत् MBu. 1, 2923. R. 2, 53, 19. R. Gonn. 2, 34, 12. शरीरेण HARIV. 2335. ज्ञावितेन R. Gonn. 2, 22, 4. प्राणैः MBu. 8, 4178 (mod.). R. Gonn. 1, 33, 17. 3, 36, 48. Pāñāt. 90, 6. अमुभिः Daçak. in Benf. Chr. 196, 12. fg. मया सेव पत्नैः शाखा विपोजिता Māñāh. 63, 23. R. 6, 94, 13. समानेन Pāñāt. 30, 10. Ragh. 9, 66. इयमात्रविपोजित MBu. 3, 2851. — 2) rauben: ब्राह्मणस्यातिथेद्यैव स्वार्थे प्राणान्विपोजयन् MBu. 1, 6225. — सम् act. 1) verbinden, in Zusammenhang bringen; zusammenbrin- gen, vereinigen: ब्रजे गावो न संयुजैः RV. 8, 41, 6. TS. 2, 5, 3, 5. दौ दौ कामौ Çat. Br. 9, 3, 3, 6. Çāñkh. Çr. 1, 16, 7. Lāj. 2, 9, 12. 10, 2, 10. 6, 9. कन्दसी Pāñāt. Br. 4, 4, 2. संयुज्यते विपुज्यते तथा कालेन देहिनः Spr. 4787. pass. mit रत्या sich fleischlich verbinden PRAÇNOP. 1, 12. स्त्रीपुमांसौ यदा या-म्यधर्मतया संयुज्येयाताम् Çuk. zu Khānd. Up. S. 18. संयुक्त zusammenge- fügt: दृढं HARIV. 4328. °मात्स्यानि R. 5, 14, 52. verbunden im Gegens. zu विपुक्त getrennt M. 7, 214. Kathās. 25, 222. von unmittelbar auf einander folgenden Consonanten P. 6, 3, 59. Sch. Çmut. 2. Verz. d. Oxf. H. 181, b, No. 413. वेदये न च संयुक्तान् (= इन्द्रियसंयुक्तान् Comm.) शब्दस्पर्शरसान्क्म् alle insgesammt d. i. ich kann weder hören, noch fühlen, noch schmecken R. 2, 64, 67. संयुक्तमेतत्तरमन्तरं च व्यक्ताव्यक्तम् d. i. sowohl vergänglich als auch unvergänglich Çvetāçv. Up. 1, 8. संयुक्ताः gut verbunden d. i. in richtigem Zahlenverhältnisse zu einander stehend R. 2, 70, 22. संयुक्त = संवन्धिन् verwandt Pār. Gṛh. 3, 10. Kauç. 92. Etwas mit Etwas (instr.) verbinden; pass. sich verbinden mit: नान्योऽन्येन मध्यमाः स्पर्शाः संयु-ज्यते न लकारेण रेफः RV. Prāt. 12, 2. यादृग्गुणेन भर्त्रा स्त्री संयुज्यते य-थाविधि sich ehelich verbinden M. 9, 22. pass. zusammenkommen mit —, zusammentreffen mit: रघुनाथो ऽप्यगस्त्येन — संयुज्ये शतकाल इवेन्दु-ना Ragh. 13, 54. act. Jmd mit Etwas versehen, ausrüsten mit, theilhaf- tig werden lassen; pass. theilhaftig werden: स नो वृद्धा श्रुभया संयुनक्तु Çvetāçv. Up. 3, 4 = 4, 1. यौवराज्येन संयुक्तम् R. 1, 1, 21 (24 Gonn.).

समयुज्यत तीव्रेण क्लृप्तेन MBh. 1, 6289. देहस्य कालपर्यायधर्मणा 3, 15974. जीवेन R. 7, 76, 15. संयोह्यसे स्वेन वपुर्महिम्ना Ragh. 5, 55. भृत्यविचारो भृत्यैः संयुज्यते नृपः Spr. 1976, v. 1. संयुक्त verbunden —, versehen —, ausgestattet mit (instr. oder im comp. vorangehend): धनमाला वसिष्ठेन संयुक्ता dhelich verbunden mit M. 9, 23. दध्ना तु मधु संयुक्तम् H. 832. धधूनाटकसंघेय संयुक्ता सर्वतः पुरीम् angefüllt mit R. 1, 5, 15. BHATT. 8, 30. अन्धो ऽन्धैरिव संयुक्तः R. 4, 17, 7. आचारेण M. 1, 109. MBh. 3, 16868. धर्माधर्मेण HARIV. 2307. लाघवेन मुसंयुक्तः R. 6, 18, 47. स्नेहसंयुक्तं भक्त्यम् M. 8, 24. रथो मातलिसंयुक्तः MBh. 3, 1715. सर्वभरणा 1, 5975. R. 2, 32, 5. 80, 19. SUGR. 1, 120, 7. VARĀH. BRH. S. 21, 31. 56, 30. KATHĀS. 4, 47. 13, 142. 21, 39. BHĀG. P. 9, 1, 33. 18, 6. LĀ. (III) 38, 7. 54, 2. H. 832. पालं KĀTJ. ÇR. 1, 3, 16. ब्रह्मस्तेपं M. 2, 116. उपपातकं 11, 108. 257. प्रीतिं 9, 168. 12, 27. 29. शारोर् धनसंयुक्तं दण्डम् 9, 236. गीतेश्च स्तुतिसंयुक्तैः MBh. 1, 7718. धर्मं 3, 16762. 13, 335. R. 1, 4, 5. 5, 4. 2, 36, 15. 56, 13, e. 91, 3. 3, 62, 15. 24, 4, 17, 50. Spr. 5380. H. 433. PĀNĀT. 183, 11. verbunden mit so v. a. in Verbindung —, in Beziehung stehend zu, betreffend: अहोमं KĀTJ. ÇR. 1, 3, 36. (नामधेयम्) वैश्यस्य धनसंयुक्तम् M. 2, 31. fg. तदावपयति (संधि) 7, 163. स्तुतयश्चेन्नसंयुक्ताः MBh. 3, 12000. 5, 7508. सुरामुरं (युद्ध) so v. a. der Kampf der Götter mit den Asura HARIV. 2307. SĀD. D. 11, 2. — 2) sich verbünden: अहं च तं च वृत्रकृत्सं युज्याव सन्निभ्य आ RV. 8, 51, 11. — 3) stecken —, versetzen in (loc.): यत्र यत्रैव संयुक्ता धात्रा गर्भे पुनः पुनः MBh. 12, 8198. richten auf: चित्तमेकात्र संयुज्यादङ्गं भगवतो मुनिः BHĀG. P. 3, 28, 20. — Vgl. संयुक्त u. s. w., त्रि-यंयुक्त. — caus. 1) schirren, bespannen, anspannen: रथम् R. 3, 39, 5. गन्धर्वैः MBh. 3, 11762. स्पन्दनान् BHĀG. P. 11, 6, 39. अश्वान् KATHĀS. 56, 372. अस्त्रैर्हस्तैः 20, 27. — 2) ausrüsten: सेनाम् MBh. 4, 1008. — 3) befestigen an (loc.): ज्ञानिमा चापि गाण्डीवे समयोजयत् MBh. 3, 12067. यथा मेहीस्तम्भ आक्रमणशयः संयोजिताः BHĀG. P. 5, 23, 2. hinzufügen zu (loc.) SĀRĀS. 2, 33. heften —, richten auf (loc.): संयोज्य तस्मिन्दष्टिम् MBh. 13, 700. संयोज्यात्मानमात्मनि BHĀG. P. 4, 23, 13. 1, 13, 52. इन्द्रियाण्यसंयोज्य die Sinne nicht richtend (auf die Aussenwelt) MAITRĀJ. 6, 21. v. 1. इन्द्रियाणि संयोज्य die Sinne bündigend. अस्त्रम् ein Geschoss auflegen, abschießen MBh. 3, 816. संयोजित = उपाक्षित AK. 3, 2, 41. H. 1483. — 4) Jmd anstellen (an ein Amt) MBh. 4, 31. — 5) verbinden, zusammenfügen, zusammenbringen, zusammenführen: संयोजितकरपुगल PĀNĀT. 230, 19. भिन्नं संयोजयामास BHĀG. P. 3, 6, 3. दंपती ad MEGH. 113. BHĀG. P. 10, 82, 48. verbinden, zusammenbringen mit (instr.) MBh. 13, 2302. संयोजयाशु त्वं भार्यया हि द्विजोत्तमम् MĀRK. P. 69, 65. KATHĀS. 73, 332. versehen —, beschenken mit, theilhaftig machen, ausstatten: धनु-रादाय श्रेण समयोजयत् HARIV. 12237. लान्त्विविषेण KĀM. NĪTIS. 7, 52. VARĀH. BRH. S. 81, 36. यजमानं फलेन JĀG. 3, 121. fg. MBh. 1, 4951. 6474. 3, 8434 (med.). RAGH. 16, 86. ÇĀṆK. zu BRH. ĀR. UP. S. 84. KATHĀS. 51, 18. RĀGĀ-TAN. 4, 46. BHĀG. P. 4, 27, 8. PĀNĀT. 30, 12. 244, 5. SĀ. zu RV. 1, 100, 6. — 6) Etwas (acc.) Jmd (gen.) übergeben, einhändigen R. 2, 115, 18. PĀNĀT. ed. orn. 26, 20 (besser wäre निजाङ्गभरणैर्वस्त्रैश्च). — 7) veranstellen: स विप्रो वैश्वं सत्त्वं पुत्रार्थं समयोजयत् HARIV. 15393. वृषाणां ज्ञातर्दयाणां पुद्गानि समयोजयत् 4079. thun, vollbringen BHĀG. P. 3, 21, 28. — 8) med. sich vertiefen MBh. 5, 7260.

— अनुसम्, partic. °युक्त am Ende eines comp. begleitet von MĀRK. P. 20, 11, wo °संयुक्तं च oder °संयुक्ता च° zu lesen ist.

— अभिसम्, partic. °युक्त versehen —, behaftet mit (instr.): अनयेन R. 5, 24, 28. — caus. verbinden —, in Verbindung bringen mit (instr.) HARIV. 16314.

— उपसम् vgl. उपसंयोग. — caus. Jmd (acc.) mit Etwas (instr.) versehen: आसनेन MBh. 13, 5870.

— प्रतिसम्, partic. °युक्त mit einem Andern verbunden, an etwas Anderes gebunden: जीव MBh. 12, 7978 nach der Lesart der ed. Bomb.; vgl. u. मिश्रम् mit प्रतिसम्.

— विसम्, partic. °युक्त getrennt von, ermangelnd, entbehrend, sich fernhaltend von so v. a. nicht beobachtend, vernachlässigend: एतयर्चा विसंयुक्तः काले च क्रियया स्वया M. 2, 80.

2. युञ्ज् (= 1. युञ्ज्) P. 3, 2, 59. 61. Decl. 7, 1, 71. Vop. 3, 133. fg. 1) adj. subst. verbunden, zusammengespannt, das an demselben Wagen mitziehende Thier; Genosse, Verbündeter RV. 1, 7, 5. इन्द्रं स्तोममिमं मम कृष्णा युञ्जश्चिदत्तरम् 10, 9. युञ्जं वज्रं वृषभशक्र इन्द्रः 33, 10. वयं ज्ञेयेम् त्वया युञ्जा वृत्तम् 102, 4. 129, 4. युञ्जेव वाजिनां du. 2, 24, 12. यं ये युञ्जं कणुते ब्रह्माणस्पतिः 23, 1. 4, 28, 1. 2. 32, 6. रागा युञ्जा संघमादः 7, 43, 5 (vgl. 5, 20, 1). 93, 4. ब्रह्माणस्त्वा वयं युञ्जा कृवामहे 8, 17, 3. 81, 6. ते नः ससु युञ्जाः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा 72, 2. 9, 7, 3. 10, 33, 9. 89, 8. AV. 4, 23, 5. 6, 54, 1. 2. TS. 7, 5, 19, 1. VS 23, 27. मनश्च ह वै वाङ्मा युञ्जा देवेभ्यो यज्ञं वक्तुः ÇĀT. Br. 1, 4, 1. 1. 8, 2, 27. ŚUAPY. Br. 3, 7. Nasalirte Formen (nach den Grammatikern sollen alle starken Casus des nicht componirten युञ्ज् nasalirt sein): इमं ते पश्य वृषभस्य युञ्जम् RV. 10, 102, 9. रुही ते युञ्जा पृषती धनुनाम् 1, 162, 21. — अविद्यया युक् versehen —, behaftet mit BHĀG. P. 11, 11, 7. युञ्जियः Furcht erregend BHATT. 6, 118. Häufig am Ende eines comp. bespannt mit: हरियुञ्जं रथम् MBh. 3, 12023. HARIV. 8879. कृष्यं MBh. 3, 16310. हरिसदृशं RAGH. 12, 103. कृयात्तम् MBh. 5, 8341. दिव्याश्च 7130. 14, 2642. श्वेतं 8, 1751. verbunden —, versehen mit: प्रीतिं HARIV. 14410. ÇĀT. 1, 298. पुण्याः कामयुजा (Wünsche gewährend) ऽद्वयः HARIV. 11449 (सर्वकामयुताद्वयः die neuere Ausg.). अग्निं 15502. व्रीडां R. 4, 10, 31. VARĀH. BRH. S. 51, 34. 76, 7. योगं BHĀG. P. 3, 33, 13. जन्मर्तश्चोपायोगं 7, 14, 23. शुद्धिं, मतिं PĀNĀT. 3, 2, 7. त्रिगुणतत्त्वं 7, 6. 15, 12. क्रियां H. 363. वृष्टिं 1107. समकालयुजः = ये समकालमेव युज्यन्ते BHĀG. P. 5, 23, 1. उयं 3, 21, 45 nach dem Comm. = उया युक् योगो यस्य, es könnte aber उय auch als nom. abstr. gefasst werden. — 2) adj. paarig, geradzahlig (अ° nicht paarig) LĀTJ. 6, 5, 16. 27. RV. PĀT. 13, 16. M. 3, 277. MBh. 3, 1358. Ind. St. 2, 307. 309. 312. 337. 339. VARĀH. BRH. 1, 7. MĀRK. P. 30, 14. — 3) Paar, Zwetzahl ÇANDAR. im ÇKDr. तरुणीकुचं PĀNĀT. 3, 12, 14. 2, 18. die Zwillinge im Thierkreise Ind. St. 2, 239. युञ्जा die beiden Aṇvin TRĪK. 1, 1, 65. — Vgl. अ°, अरुण°, अर्शो°, अश्व°, अस्त°, चतुर्युज् (auch MBh. 1, 7348, wo mit der ed. Bomb. °युञ्जा st. °युजा zu lesen ist, डुर्युज्, धर्म°, नित्य°, पुं°, प्रातर्युज् (hier auch mit act. Bed.), ब्रह्म°, भ°, मनो°, मित्र°, युवा°, रत्नो°, रथ°, वधो°, स°, सु°, स्व°.

युञ्ज = 2. युञ्ज 2) in अयुजान्तर PĀN. GṆJ. 1, 17.

युञ्ज्य (von 1. युञ्ज् 1) adj. a) verbunden, verbündet; verwandt RV. 1,

143, 4. भूरि चक्रार्थं युज्येभिस्मिन् समानेभिर्वृषभं पांस्येभिः 163, 7. यो मे राज-
न्युज्यौ वा सखा वा स्वप्ने भयमारुह 2, 28, 10. 6, 3, 8. सन्तोमहि युज्येभिर्नु देवैः
7, 39, 6. 10, 99, 4. AV. 5, 11, 9. — b) *angemessen, passend, geeignet;*
gleichartig, zusammengehörig: सखा RV. 1, 22, 19. शर्वः 32, 7. 136, 2. 6,
21, 7. पयः 32, 10. यस्ते मदेा युज्यशारूरस्ति 7, 22, 2. 9, 88, 1. रयिः 7, 36, 7.
37, 5. 8, 4, 12. 46, 19. VS. 19, 3. — 2) n. *Bund; Zusammengehörigkeit,*
Verwandtschaft: यूनं न ग्रिभिर् नमद्यं युज्याय देवाः RV. 2, 28, 3. युज्य, स-
खित्, धात्र 4, 23, 2. 7, 19, 9. 8, 4, 15. तुविद्युमस्य युज्या (d. i. युज्यमा) वृणी-
महे 79, 2. 9, 66, 18. — 3) *zudemgehörend* युज्यम् (v. l. für युज्यम्) N. eines SA-
man Ind. St. 3, 217, a.

युज् s. u. 2. युन् 1).

युञ्जक (von 1. युन्) adj. *vollziehend, ühend:* ध्यान^० Verz. d. Oxf. H. 33, a, 9.

युञ्जन्द N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 44. पु^० v. l.

युञ्जवत् m. N. pr. eines Berges Mārk. P. 130, 12 fehlerhaft für मु^०.

युञ्जान 1) partic. adj. s. u. 1. युन्. — 2) m. a) *Wagenlenker.* — b) *ein*
Brahmane (विप्र) Med. n. 111. *eher ein im Joga befindlicher Brahmane,*
wie Wilson annimmt.

युञ्जानक adj. *das Wort युञ्जान enthaltend* gaṇa गोयदादि zu P. 5, 2, 62.

1. युत् (von 3. यु) adj. *fernhaltend, abwendend; s. द्वयो^०.*

2. युत्, यौतते = युत् *glänzen* Dhātup. 2, 30.

1. युत 1) partic. adj. von 2. यु; s. das. — 2) n. *ein best. Längenmaass:*
vier Handlängen (हस्त) Med. l. 48.

2. युत partic. adj. von 3. यु; s. das.

1. युतक (von 1. युत 1) adj. = युक्त *verbunden* H. an. 3, 85. fg. Med. k.
142. fg. — 2) n. a) *eine Art Gewand (वस्त्रभेद)* Trik. 3, 3, 18. *eine Art*
Frauentgewand (स्त्रीवस्त्रभेद) H. an. *Saum eines Gewandes (पटाञ्चल)*
ebend. *Saum eines Frauentgewandes (नारीवस्त्राञ्चल)* Med. — b) = *च-*
लनाय H. an. Med. = *श्रूपाय* Nānārtharatnam. im ÇKDr. — c) = *संशय*
Zweifel Trik. H. an. Med. = *संश्रय* *Zufucht* Nānārtharatnam. — d) =
युग, युग Paar H. an. Med. — e) = *मैत्रीकरण* *das Sichbefreunden*
Çandar. im ÇKDr.

2. युतक (von 2. युत) n. = *यौतक* Trik. 3, 3, 18. H. an. 3, 85. Med.
k. 142. fg.

युतद्वेषम् (2. युत + द्वे^०) adj. *von Feinden befreit* RV. 1, 53, 4.

युति (von 2. यु) f. 1) *das Zusammentreffen, Zusammenkommen* Śrījās.
3, 41. 6, 15. 21. *मुह्ययुति mit Freunden* Varāh. Brh. S. 71, 10. 93, 42.
99, 7. — 2) *das Versehenwerden mit* (instr. oder im comp. vorangehend),
das in-den-Besitz-Gelangen von: धनैः Varāh. Brh. S. 71, 7. रत्न^० 12. —
3) *Summe* Śrījās. 3, 8. 20. 4, 20. 10, 6. 8. — Vgl. गन्ध^०, यत्^०, यौत.

युत्कार (2. युध् + कार) adj. *kämpfend* RV. 10, 103, 2.

युद्धं (partic. praet. pass. von 1. युध्) 1) adj. *bekämpft* R. 5, 78, 10. —
2) n. *Kampf, Schlacht* AK. 2, 8, 3, 72. H. 796. Halā. 2, 298. RV. 10, 54,
2. *नाराजकस्य युद्धमस्ति* TBr. 1, 5, 9, 1. *देवा वा असुरैर्मुद्धमुपप्रागन्* Ait.
Br. 3, 39. *उतेव युद्धेनेतेव मायया* 6, 36. Çat. Br. 13, 1, 5, 6. Kāt. Çr. 20,
2, 8. Kaush. Up. 3, 1. M. 7, 190. 198. fg. R. 2, 73, 25. Varāh. Brh. S. 4, 12.
तत्रियाणां स्वधर्माचरणं युद्धम् Madhus. in Ind. St. 4, 22, 1. *युद्धे विनाशो*
भवति कदाचिदुभयोरपि Spr. 2493. *सुमुल* MBh. 1, 1176. *युद्धे पराङ्मुखैः*
3, 1759. *युद्धानिर्वर्तिन्* H. 795. *युद्धं शिलितं कुक्कुटात्* Spr. 2494. *युद्धे शूरं*

VI. Theil.

ज्ञानीयात् 332. *यत्रायुद्धे ध्रुवो मृत्युर्मुद्धे जीवितमंशयः। तमेव कालं युद्धस्य*
प्रवर्तति मनीषिणाः ॥ 2293. °कालं 2493. *न युद्धयोग्यतामस्य पश्यामि सह*
रातसे: R. 1, 22, 2. Pañāt. 87, 15. *येन युद्धं तव तमम्* R. 4, 9, 40. *चिरका-*
लस्थितं क्षेत्युद्धं मे राघवेण 6, 34, 22. *तयोर्वभूव युद्धं तुमुलम्* Ragh. 3, 57.
तं युद्धानिर्निर्वाहि रामस्य R. 6, 27, 19. *युद्धानि निर्गाद्वियाम्* Kathās.
54, 217. *यत्र युद्धं मया दत्तं रावणस्य पुनः पुनः। पततुण्डनखैर्घोरम्* R. 3,
72, 20. *प्रदयान्मे यो ऽयं युद्धम्* 4, 9, 49. 38. 40. *दानवैः साकं प्राप्तयुद्धेन व-*
स्त्रिणा Kathās. 17, 18. य^० MBh. 3, 7469. *सुयुद्धमेव तत्रापि समाचरेत्* M.
7, 176. *मन्मथं* R. 1, 37, 7. कुटु^० Spr. 939. *वृत्तयुद्धा (भू)* Kathās. 60, 57.
°शक्ति Verz. d. Oxf. H. 24, b, 32. fg. *In der Astr. Planetenkampf, Oppo-*
sition Śrījās. 7, 1. 19. fg. Varāh. Brh. S. 17, 1. fgg. 18, 8. 47, 1. — Vgl.
कूट^०, यत्^०, द्वे^०, प्रति^०, बाहु^० (auch MBh. 3, 11973), मित्र^०, मुष्टि^०,
रथ^०, वाद^०.

युद्धक n. = युद्ध Kathās. 49, 71.

युद्धकाण्ड (युद्ध + का^०) n. *das Buch von der Schlacht*, Titel des 6ten
Buches in Vālmiki's Rāmājaṇa und im Adhātmarāmājaṇa R.
Gorr. 1, 4, 95. Verz. d. Oxf. H. 29, b, 18.

युद्धकारिन् (युद्ध + कारि^०) adj. *kämpfend; davon nom. abstr. °कारित्व*
Spr. 4583.

युद्धकीर्ति युद्ध + की^० m. N. pr. eines Schülers Çamkarākārja's
Verz. d. Oxf. H. 248, a, 2.

युद्धनयार्णव युद्ध - नय + र्णव m. Titel eines Abschnittes im Gjo-
tiḥçāstra Verz. d. Oxf. H. 7, a, 3 v. u. 292, a, 1 v. u.

युद्धनयोपाय (युद्ध - नय + उ^०) m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 910.

युद्धयूत s. u. यूत.

युद्धपुरी (युद्ध + पुरी^०) f. N. pr. einer Stadt: °माहात्म्य Mack. Coll. 1, 81.

युद्धभू (युद्ध + 2. भू^०) f. *Kampfsplatz* Kathās. 48, 1.

युद्धभूमि (युद्ध + भूमि^०) f. dass. MBh. 8, 763. 2899. Hariv. 13817. Kām.
Nitis. 18, 33. Kathās. 23, 125. 43, 122.

युद्धमय (von युद्ध) adj. *aus dem Kampf hervorgegangen, darauf beru-*
hend: द्रप MBh. 3, 7090.

युद्धमुष्टि (युद्ध + मु^०) f. N. pr. eines Sohnes des Ugrasena VP. 436.

युद्धमदिनी (युद्ध + मे^०) f. *Kampfsplatz* Hariv. 13669 = R. 6, 19, 16.

1. युद्धरङ्ग (युद्ध + रङ्ग^०) m. *Kampfbühne, Kampfsplatz* MBh. 7, 3590.
Hariv. 3383. 16023.

2. युद्धरङ्ग (wie oben) adj. *dessen Bühne die Schlacht ist; m. Bein.*
Kārttikēja's Çandar. im ÇKDr.

युद्धवत् adj. von युद्ध gaṇa वत्तादि zu P. 5, 2, 136.

युद्धवस्तु (युद्ध + वस्तु^०) n. *Kriegsgeräthe* Kām. Nitis. 19, 34.

युद्धवीर (युद्ध + वीर^०) m. *ein Held in der Schlacht*, neben *दानवीर*.
धर्म^० und दया^० Verz. d. Oxf. H. 166, b, 28. fg. Sāh. D. 89, 3. 12. *He-*
roismus als रस 233.

युद्धशालिन् युद्ध + शा^० adj. *tapfer* R. 5, 83, 25.

युद्धसार (युद्ध + सार^०) m. *Pferd* Çandar. im ÇKDr.

युद्धाचार्य (युद्ध + आ^०) m. *Fechtlehrer* M. 3, 162.

युद्धाति (युद्ध + आ^०) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Āṅgi-
rasa Ind. St. 3, 208, b. — Vgl. रणाति: für यौधाति müsste aber eine
Form युधाति angenommen werden.

युद्धाधन् (युद्ध + अ^०) adj. *steh in die Schlacht begebend, sich in einen Kampf einlassend*: युद्धाधानो न शस्यते राजानो स्मृतयमाः KATHA. 27, 146.

युद्धिन् adj. von युद्ध gaṇa बलादि zu P. 5, 2, 136.

युद्धोन्मत्त (युद्ध + उ^०) 1) adj. *kampfberauscht*. — 2) m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 12, 14. BHATT. 15, 75.

युद्धापक पा (युद्ध + उ^०) n. *Kriegsgeräte* Nir. 9, 11.

युद्ध (2. युध् + 2. भू) f. *Kampfplatz* H. an. 2, 45.

1. युध्, युध्यते DHĀTUP. 26, 64. युध्यति (गतिकर्मन्) NAIGH. 2, 14. युध्यै, युध्यमानः, ययोधीत्, ययुद्ध, योत्सि 2. sg., योधत्, (अभि)योधानः, युत्समहिः, युयौध, युयुधेः, योत्स्यामि (vgl. Kār. 4 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10), योत्स्येः in der nachvedischen Sprache act. nur aus metrischen Rücksichten; *kämpfen, bekämpfen* (mit acc.); zuweilen *im Kampfe überwinden*: इन्द्रश्च ययुधाते अक्रिञ्च RV. 1, 32, 13. 63, 7. 132, 4. यं युध्यमाना अर्वसे क्वत्से 2, 12, 9. युध्यै वेन सं वेन पृक्षे 4, 18, 2. विश्वे चनेदना त्वा देवांसो इन्द्र युयुधुः 4, 30, 3. 6, 25, 5. दश राजानः सुदासं न युयुधुः 7, 83, 7. 8, 2, 12. युध्यताज्ञो 85, 14. 9, 70, 10. मा युत्समहि मन्सा देव्येन AV. 7, 82, 2. 12, 1, 41. AIT. Br. 6, 15. ÇAT. Br. 2, 6, 4, 2. यज्जुक्षोतीदं वै पुरं युध्यति 3, 4, 21. 22. 11, 1, 6, 10. KĪTH. 29, 5. प्रतीपमन्य ऊर्मिर्युध्यति vod. Cil. P. 3, 1, 85, Kār., Sch. — med. ohne Ergänzung M. 4, 167. 7, 89. fg. 92. 197. 200. BHAG. 1, 23. 11, 34. नार्हं योत्स्ये युध्यमाने त्वयि MBH. 1, 177. 7096. 5, 7140. 7204. HARIV. 10506. 10572. 10652. R. 3, 57, 12. Spr. 2290. 3471. 3552, v. l. 4786. KATHA. 13, 7. BHĀG. P. 6, 12, 23. PĀNĒAV. 56, 8. BHATT. 5, 101. 15, 34. fg. act. M. 7, 192. MBH. 1, 2387 (युध्यतोः zu lösen). 7119. 2, 616. 905. 3, 797. 4, 1020. 5, 7077. HARIV. 16023. R. 4, 10, 35. 17, 19. Spr. 3552. 4360. MĀRK. P. 82, 52. युध्यते pass. impers. Spr. 4786, v. l. युयुधाते परस्परम् R. 3, 56, 35. युयुधश्च परस्परम् BHĀG. P. 3, 17, 14. यथाकुलसमाचारैर्न युध्यते नृपात्मजाः MBH. 1, 5411. 5590. 3, 624. 5, 7041. 7075. 7127. HARIV. 5093. R. 4, 22, 5. देवेन 2, 22, 21. BHĀG. P. 8, 10, 28. 30. MĀRK. P. 82, 40. fgg. योत्स्यति युधि विक्रम्य शत्रुभिस्तव MBH. 3, 15172. 5, 7235. BHĀG. P. 8, 10, 27. MĀRK. P. 82, 47. शत्रुभिः सह योत्स्यते MBH. 5, 5796. HARIV. 10480. 13175. R. GORR. 1, 73, 17. 4, 16, 39. KATHA. 48, 12. समं निर्हतिनायुद्ध 50, 37. युध्यतः सह देवैस्ते शुभं भवतु मङ्गलम् MBH. 1, 1372. भीष्मेण सह मा योत्सीः 5, 7114. 7138. 7305. MĀRK. P. 82, 45. वयं योत्स्यामहे परान् MBH. 1, 7085. 3, 12131. 15175. 5, 2489. 6, 5035. HARIV. 8145. 13174. R. 5, 48, 16. 6, 18, 21. RAGH. 12, 50. KĀM. NITIS. 13, 78. fgg. KATHA. 48, 7. कथं न युध्येममहं कुत्रन् MBH. 4, 1255. समस्तेर्नहि शक्यो वै योद्धुं रामः R. 4, 8, 10. युद्धं bekämpft 5, 78, 10. Mit loc. kämpfen für oder um: पुरुषं यतं इन्द्रं सत्ययुक्था गवै चकर्थैर्वीरासु युध्यन् RV. 5, 33, 4. त्वां चष्टे मुष्टिरु गोपु युध्यन् 6, 26, 2.

— caus. act. P. 1, 4, 3, 86. Vor. 22, 2. 1) *in Kampf verwickeln, zum Kampfe führen, kämpfen lassen*: त्वमेतावदुतो जन्तुश्चायोधयो रजसं इन्द्र पारि RV. 1, 33, 7. स योधय च जयया च जर्नन् 3, 46, 2. ययोधया मक्तो मन्यमानान् 7, 98, 4. संस्तान्योधयेदत्पान् M. 7, 191. 193. सूदेनं तं मर्हं योधयामास MBH. 4, 343. योधयते स विरटेन सिंहैः 366. 562. पुरीम् kämpfen lassen so v. a. vertheidigen 3, 639. — 2) *bekämpfen, glücklich bekämpfen*: एकः शतं योधयति प्राकारस्थो धनुर्धरः Spr. 829. MBH. 7, 194. 1, 3190 (med.). 4980. 7108. 8276. 2, 1016. मा यूयुधो भारत पाण्डवेयान्

2120. 3, 12162. 8, 4010. HARIV. 8483. R. 1, 45, 45. 5, 37, 17. 6, 18, 21. KATHA. 12, 21. 13, 29. 20, 91. 47, 73. PĀNĒAV. 4, 6, 8. BHATT. 16, 28.

— desid. act. (in der klass. Sprache nur aus metrischen Rücksichten) und med. zu *bekämpfen Willens sein, sich zur Wehr setzen, bekämpfen wollen* RV. 1, 33, 6. युयुत्ससं तर्मासि कूर्म्ये धाः 5, 32, 5. 10, 48, 10. य इमो प्रतीचीमाकृतिमिमित्रो नो युयुत्ससि AV. 11, 20, 26. किमर्थं न युयुत्ससे MBH. 4, 1252. BHATT. 15, 73. 16, 35. P. 8, 4, 55. Sch. मत्स्यानां च युयुत्सताम् MBH. 4, 1478. 7, 8287. R. 5, 82, 14. VANĀH. BĀH. S. 47, 25. BHĀG. P. 6, 12, 7. त्वं युयुत्ससे यो ऽर्जुनेन MBH. 8, 1797. KATHA. 42, 45. ये युयुत्ससि पाण्डवैः MBH. 5, 2069. युयुत्समानाः कौत्सियान् 597. 7, 4320. 10, 640.

— caus. vom desid. Jmd kampfslustig machen: सैन्यं समस्तमयुयुत्सपत् BHATT. 17, 50.

— intens. vgl. यवीयुध्.

— अनु Jmd (acc.) *im Kampfe bestehen* MBH. 6, 5045 (अनुयास्यामि ed. Bombh.). 3, 2489 ist को नु युध्येत zu schreiben.

— अभि bekämpfen, besiegen; *erklämpfen*: सोमं नो रूपो भागमभि युध्य RV. 1, 91, 23. युष्मासाकृमभि योधान उत्सम् 121, 8. यदा सक्लमभि श्रीम-योधीः 4, 38, 8. 6, 31, 3. पणोर्वचोभिरभि योधदिन्द्रः 39, 2. गाः 60, 2. 7, 98, 4. 10, 8, 8. 120, 3. योद्धासि क्रत्वा शर्वसात दंसना विश्वा ज्ञाताभि मन्मना 8, 77, 4. kämpfen: अभ्ययुध्यत HARIV. 13480. अभियुध्यद्विर्वैः BHĀG. P. 10, 46, 9. अनुनाभ्ययुध्यत् 83, 10.

— आ bekämpfen: यः कुद्धमायोत्स्यसि MBH. 3, 15645. st. तत्रायुधाना HARIV. 7039 liest die neuere Ausg. तत्र प्रधाना. — Vgl. आयुध, आयोधन.

— caus. bekämpfen SHADY. Br. 4, 4. न रथिनः पादचारमायोधयति UTTARAH. 98, 10. fg. (130, 4. 5). आयोधित MBH. 3, 15054.

— प्रा kämpfen: अपरातैः प्रायुध्यते ÇIC. 18, 32.

— उद् Streitig oder zornig sich gegen Jmd setzen, auffahren: (प्रज्ञा!) अस्मा उदेवायोधस्तासां मन्यूनत्राप्रणात् PĀNĒAV. Br. 7, 3, 2. uueig. vom wallenden Wasser u. s. w.: उद्योधत्यभि वल्गति तप्ताः पोर्नमस्यति व-कुलांश्च बिन्दन् AV. 12, 3, 39.

— नि kämpfen: ये च केचिन्निपोत्स्यति समाजेषु नियोधकाः MBH. 4, 34. निपुध्यतेरेवांमभेन्द्रनक्रयोः BHĀG. P. 8, 2, 28. ताभ्यां सह नियोत्स्येते तौ HARIV. 4212. द्वेदुद्वेन च मया साकमेव निपुध्यते KATHA. 38, 132. — Vgl. नियुत्सा, नियुद्ध (auch KĀM. NITIS. 18, 32. VANĀH. BĀH. S. 15, 23. KATHA. 49, 25), नियोद्धुः fg.

— प्र den Kampf beginnen, angreifen, kämpfen: प्रूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः RV. 5, 89, 5. तथा प्रयुध्यमानेषु पाण्डवेपेषु MBH. 7, 6615. सेनायादभिनिष्पत्य प्रायुध्यस्तत्र मानवाः 6, 2434. पञ्च प्रायुध्यस्ते (प्रायुद्धस्ते die ältere, अयुध्यस्ते die neuere Ausg.) HARIV. 10467. तयोः प्रयुध्यतोः संख्ये 5031. R. 7, 28, 48. यम् — प्रायुध्यत MBH. 11, 606. प्रायुध्यन्क्लृप्तम् HARIV. 10487. प्रयुद्धं im Kampfe begriffen, kämpfend MBH. 6, 1668. HARIV. 7542. 10928. सह सोमेन 13181. R. 4, 15, 26. 7, 27, 23. 28, 36. fg. KATHA. 47, 55. 50, 31. n. Kampf, Schlacht 72, 403. 101, 180. — Vgl. प्रयुध्. — caus. 1) *den Kampf eröffnen lassen*: आदित्यं वैश्वानसं वावस्थाप प्रयोधयेत् in der Aufstellung des Aditi oder des Uçanas beginne er die Schlacht ĀCY. GṚH. 3, 12, 16. — 2) *angreifen, bekämpfen*: प्रायोधयमहं रिपुम् HARIV. 1108. — desid. kämpfen wollen: यः पाण्डवाभ्यां प्रयुयुत्ससे खम् MBH. 3, 15646. योधानां प्रयुयुत्सताम् 6, 676. Vgl. प्रयुत्सु.

— संप्र *den Kampf beginnen, kämpfen*: °युध्यते HARIV. 10468. बाहु-
भ्यां संप्रयुध्यस्व यदि वोढुं त्वमागतः R. 8, 68, 31. प्रूरयोः संप्रयुध्यतोः 87, 6.
संप्रयुद्ध *im Kampfe begriffen, kämpfend* MBH. 7, 4066. 5357. HARIV. 13674.
R. 8, 91, 3.

— प्रति *bekämpfen, siegreich bekämpfen, es mit Jmd im Kampfe auf-
nehmen, kämpfen*: मां प्रतिपुध्यसे MBH. 1, 7102. 3, 1995. HARIV. 4550.
R. 3, 51, 16. 8, 13, 21. कथं भीष्ममर्कं संख्ये — इषुभिः प्रतियोत्स्यामि BHAG.
2, 4. MBH. 1, 5411. 2, 2547. 4, 1552. R. 1, 70, 28. 4, 15, 11. 7, 19, 23. °यो-
ढुम् MBH. 4, 1241. HARIV. 8270. प्रतियोढुं न शक्यो हि मानुषैरिह संयुगे
MBH. 13, 6900. प्रतिपुद्ध *bekämpft* R. 5, 40, 14. प्रत्यपुध्यन् MBH. 1, 7093.
3, 15171. R. GORR. 1, 23, 26. 4, 17, 19. °युध्य R. GORR. 2, 119, 17. °योढुम्
MBH. 14, 2507. — Vgl. प्रतियोद्धर *fgg.* — *caus. bekämpfen, siegreich
bekämpfen, es mit Jmd im Kampfe aufnehmen*: को वा डुर्योधनं शक्तः प्र-
तियोधयितुं रणे MBH. 1, 7116. VARĀH. BRH. S. 43, 1.

— सम् *zusammen kämpfen, kämpfen mit, bekämpfen*: संयुध्यतोर्दिर-
दयोः BHAG. P. 10, 72, 37. धरेण समयुध्यत (सह युध्यत die neuere Ausg.) |
सार्धं सर्वेण सैन्येन HARIV. 13177. *fg.* R. 6, 18, 12. समयुध्यन् पाण्डवम् MBH.
1, 5477. तेन चार्कं न शक्ताऽस्मि संयोढुम् R. 1, 22, 22. — *caus.* 1) *zusam-
men in's Gefecht bringen*: यदुत्र त्वं चाशनिं वज्रेण समयोधयः RV. 1, 80,
13. — 2) *bekämpfen*: MBH. 1, 7098. 4, 561. 1875. 6, 2311. — *desid. zu
kämpfen Willens sein*: संयुयुत्सति MBH. 8, 382.

— प्रतिसम् *einem Angriff gemeinschaftlich widerstehen*: प्रतिसंयुयुधुः
BHAG. P. 8, 10, 4.

2. युध् (= 1. युध्) 1) *nom. ag. Kämpfer*: युधा श्रेष्ठः MBH. 1, 7105. 2,
1231. 4, 597. युधा वरः HARIV. 5583. 10947. — 2) *f. Kampf, Schlacht*
AK. 2, 8, 2, 74. H. 706. HALJ. 2, 298. युधा युध्मुप घेदैपि RV. 1, 53, 7. 89,
1. 5, 25, 6. 6, 46, 11. न शत्रुरत्तं विविदद्युधा तं 7, 21, 6. युत्सु पतनासु 82, 4.
सृते स विन्दते युधः 8, 27, 47. 10, 103, 2. 3. AV. 1, 24, 1. 4, 24, 7. ये सेना-
भिर्गुधमायस्यस्मान् 6, 60, 1. 103, 3. 10, 10, 24. ÇAT. BR. 5, 2, 4, 16. युधा पते
AV. 7, 81, 3. MBH. 2, 1168. 1198. 5, 3131. BHAG. P. 6, 12, 23. युधि MBH.
1, 1171. 3, 1748. BHAG. 1, 4. R. 2, 51, 10. 86, 8. RAGH. 3, 21. Spr. 2825.
3166. VARĀH. BRH. S. 19, 3. युधि श्रेष्ठः MBH. 5, 7389. 14, 2463. युधम् Ka-
THA. 48, 26. *im comp.* PANĀAN. 3, 2, 5. — Vgl. श्रमित्रा°, श्रायुध्, गोषु°,
पुरो°, वृषा°.

युधाश्रेष्ठि *m. N. pr. eines Mannes* AIT. BR. 8, 21.

युधाज्ञि *vgl. युद्धाज्ञि und यौधाज्ञय.*

युधाज्ञित् (युधा, *instr.* von 2. युध्, + जित्) 1) *adj. durch Kampf siegend*
PANĀAN. BR. 7, 5, 14. MBH. 3, 12705. — 2) *m. N. pr. eines Sohnes des
Kroshṭu von einer Mādrī* HARIV. 1907. 2041. eines Fürsten der Ke-
kaja und mütterlichen Oheims von Bharata R. 1, 73, 1. 2 (75, 1 GORR.).
2, 70, 28. 72, 6. 7, 100, 1. RAGH. 18, 87. eines Sohnes Vṛshni's VP. 424.
BHAG. P. 9, 24, 11. Verz. d. Oxf. H. 49, a, 34. Königs von Uggajini 81, b, 8.

युधाज्ञिव (युद्धाज्ञिव?) *m. N. pr. eines Mannes* Ind. St. 3, 208, b.

युधानै (von 1. युध्) UNĀDIS. 2, 90. *m. Feind UśāVAL.*

युधामन्यु (युधा, *instr.* von 2. युध्, + मन्) *m. N. pr. eines Kriegers auf
Seiten der Pāṇḍava* BHAG. 1, 6. MBH. 5, 2263. 18, 27. BHAG. P. 10, 82, 25.

युधामर (युद्धामर?) *m. Bein. eines Fürsten* Nanda Z. f. d. K. d. M. 3, 168.

युधि, *nur im dat. युधये als infin. zu 1. युध्*, RV. 5, 30, 9. 10, 27, 2. 38,

8. 84, 4. 113, 3. — Vgl. दृश्ये, मरुये u. s. w. und युधिगम.

युधिक (von 1. युध्) *adj. kämpfend, streitend* ÇKDn. wohl eine falsche
Form.

युधिगमै (युधिम्, *acc.* von युधि, + गम) *adj. in den Streit stehend*
AV. 20, 128, 11.

युधिष्ठिर (युधि, *loc.* von 2. युध्, + स्थिर) *m. N. pr. P. 8, 3, 95. gaṇa
बाह्वादि zu P. 4, 1, 96. Schol. zu 6, 3, 9. pl. die Nachkommen des Judh.
P. 2, 4, 66. Sch. 1) des ältesten im Ehebetto Pāṇḍu's und der Kuntī und
zwar vom Gotte Dharma erzeugten Sohnes* TRIG. 2, 8, 14. H. 707. MBH. 1,
2443. *fg.* 3814. HARIV. 1933. 4035. BHAG. 1, 16. LALIT. ed. Calc. 24, 8. VP.
437. 439. अतैश्चापि युधिष्ठिरेण सक्ता प्राप्ता न्यूनार्थः कथम् Spr. 1824.
द्वितीययुधिष्ठिर इव प्रजाः पालयामास KSHITIC. 26, 19. °राज्ञसूय 42, 3. द्या-
सन्मघासु मुनयः शासति पृथ्वी युधिष्ठिरे नृपते । षड्विकपञ्चद्वियुतः शक-
कालस्तस्य राज्ञश्च || VARĀH. BRH. S. 13, 3 = RĀGA-TAR. 1, 56. — 2) eines
Sohnes des Kṛṣṇa HARIV. 9196. — 3) zweier Fürsten von Kāçmir
RĀGA-TAR. 1, 352 (auch अन्ध° genannt). 3, 379. — 4) eines Töpfers
PANĀAT. 217, 20. Spr. 3341. — 5) eines Lehrers Verz. d. B. H. No. 778.
— Vgl. यौधिष्ठिर, यौधिष्ठिरि.

युधैन्य (von 1. युध्) *adj. zu bekämpfen* RV. 10, 120, 5.

युधै (wie eben) UNĀDIS. 1, 144. *adj. streitbar, Kämpfer*; = योद्धर
Schol. zu Uṇ. 1, 143. RV. 1, 55, 2. 5. 2, 21, 3. 3, 46, 1. सं यद्विशो ऽव्वत्रत्त
युध्माः 4, 24, 4. स युध्मः सत्वा 6, 18, 2. 8, 1, 7. 81, 8. m. = शर P'ell UśāVAL.
Schlacht; Bogen MRD. m. 24. = शेषसंयाम und शरम् UNĀDIS. *im
Sañkshiptas. im ÇKDn.*

युध्य (wie eben) *adj. zu bekämpfen*; s. अ°.

युध्यामार्धि *m. N. pr. eines Mannes (nach Sij.)* RV. 7, 18, 24.

युधन् (von 1. युध्) *adj. streitbar, Kämpfer*: युधा सं कृद्यञ्जिगेथ RV. 9,
66, 16. 88, 5. राज्ञी 10, 75, 4. — Vgl. राज्ञ°, सक्°.

युन्ध्, युन्धति *v. l. für युन्ध्* DhātUP. 3, 7.

युप्, युप्यति DhātUP. 26, 124 (विमोहने; nach den Erklärern व्याकु-
लीकरणे, एकोकरणे, समीकरणे). 1) *verwischen (Erhabenheiten und Ver-
tiefungen ausgleichen); glätten, schlichten*: याभ्यां राज्ञो युपितमत्तरिते
AV. 4, 25, 2. — 2) *verwischen so v. a. zerstören, verwirren*: अचिन्ती
यत्तव धर्मा युपोपि RV. 7, 89, 5. — 3) *nach Sij. verwischt —, unsicht-
bar sein*: युपोपि नाभिरुपरस्यायोः RV. 1, 104, 4.

— *caus. verwischen, die Spur*: मृत्योः पदं योपयत्तः RV. 10, 18, 2. KAUC.
71. 86. यज्ञं यूपेनायोपयन् AIT. BR. 2, 1. TS. 6, 3, 4. 7. 5, 3, 1. ÇAT. BR. 1, 6,
2, 1. दिशः KĀTH. 26, 6.

— *intens. योप्यते glatt streichen, schlichten*: प्रस्तरम् TS. 2, 6, 5, 5.
6. ÇAT. BR. 1, 8, 3, 18. वेदिम् TS. 2, 6, 4, 4.

— *या caus. turbare*: न किं देवा निनीमसि न किं योपयामसि मत्तुभु-
त्यै चरामसि RV. 10, 134, 7.

— *sम् caus. verwischen, glätten*: संयोपयन्तो डुरितानि विश्वा RV.
10, 163, 5.

युयु *m. Pferd* HALJ. 2, 381 wohl fehlerhaft für युयु, wie *Aufrecht*
vermuthet.

युयुक्खुर *m. = नुद्रव्याघ्र* ÇABDĀ. *im ÇKDn. Hyäne* WILSON.

युयुज्ञानसति (यु° von 1. युज् + सत्) *adj. mit Rossen fahrend* RV. 6, 62, 4.

युयुत्सा (vom desid. von 1. युध्) f. *Kampflust, Streitlust*: युयुत्सया MBh. 1, 283. 644. 2, 898. 3, 12078. 10480. 5, 7099. 7, 1550. HARIV. 2450. R. 1, 32, 3.

युयुत्सु (wie oben) 1) adj. *kampflustig, zu kämpfen verlangend mit* (सार्धम् u. s. w. oder blosser instr.) BHAG. 1, 1. MBh. 1, 7090. 8202. 3, 12230. 5, 7182. 7552. HARIV. 5584. 9292. R. GORR. 1, 77, 15. 4, 9, 49. 5, 37, 43. 40, 15. 6, 18, 18. 90, 8. RAGH. 11, 70. VARĀH. BRH. S. 47, 25. KATHĀS. 60, 201. 115, 25. BHĀG. P. 3, 17, 20. 9, 6, 15. — 2) m. N. pr. eines der vielen Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 2446. 2448. 2728. 4521. 5449. 11, 315. 13, 7715. BHĀG. P. 4, 10, 9. 13, 3.

युयुधन् (von 1. युध्) m. N. pr. eines Fürsten von Mithilā BHĀG. P. 9, 13, 25.

युयुधाने (wie oben) UNĀDIS. 2, 91. m. N. pr. eines Sohnes des Satjaka TRIK. 4, 1, 35. BHAG. 1, 4. MBh. 2, 129. 3, 611. 2009. 11, 315. 13, 7715. HARIV. 1933. 5085. 6633. 9206. VP. 433. BHĀG. P. 4, 7, 50. 3, 1, 31. 9, 24, 13. ein Kshatrija und Bein. Indra's UNĀDIVR. im SAMKSHIPTAS. nach ÇKDra.

युयुधि (wie oben) adj. *streitbar* RV. 1, 85, 8. 115, 4. पू० 149, 4.

युयुचि s. यूयुचि.

युव Pronominalstamm s. u. 1. यु.

युवक m. = युवन् *Jüngling* ÇKDra. — Vgl. भूति०.

युवकलति (युवन् + ख०) adj. *als junger Mann schon kahlköpfig* P. 2, 1, 67. f. ई *als junges Mädchen schon kahlköpfig* Schol.

युवगण्ड (युवन् + ग०) m. *Ausschlag auf dem Gesicht junger Leute* TRIK. 2, 6, 17.

युवज्ञरती (युवन् + ज्ञ०) f. *als junge Frau schon alt erscheinend* P. 2, 1, 67. nach dem Schol. auch m. *युवज्ञरत्न* *als Jüngling schon alt erscheinend*.

युवज्ञानि (युवन् + ज्ञानि = ज्ञाया) adj. *ein junges Weib habend* P. 5, 4, 134. Sch. RV. 8, 2, 19.

युवति (fem. zu युवन्) 1) adj. f. und subst. *jung, Jungfrau, junges Weib* P. 4, 1, 77. AK. 2, 6, 4, 8. H. 511. HALĀ. 2, 327. RV. 4, 118, 5. तमस्मैरा युवत्यो युवानं मर्मस्यमानाः परि यक्ष्यायः 2, 35, 4. 4, 18, 8. न मर्षन्ति युवत्यो जनित्रोः 3, 54, 14. 5, 2, 1. 2. मर्यं इव युवतिभिः समर्षति 9, 86, 16. 10, 30, 5. AV. 14, 2, 61. ÇAT. Ba. 13, 1, 9, 6. 4, 2, 8. TBa. 3, 1, 4, 9. 2, 4. ÂÇV. GṚH. 4, 6, 4. 11. M. 2, 212. 216. 11, 36. Spr. 2639. 2696. 4624. MECH. 34. 80. ÇĀK. 93. VARĀH. BRH. S. 33, 18. 51, 18. 52, 6. 70, 10. 74, 20. 95, 21. 104, 27. ०ज्ञन Spr. 1891. Am Ende eines adj. comp. im fem. als Stellvertreter von युवन् *Jüngling*: सवालवृद्धयुवतिः पुरी mit Knaben, Gretsen und Jünglingen HARIV. 4934 (सवालवृद्धा सा चैव पुरी die neuere Ausg.). In comp. mit einem Gattungsnamen P. 2, 1, 65. इ० ein junges Elefantenweibchen Sch. युवति heisst Ushas RV. 4, 113, 7. 123, 2. 10. die Finger 95, 2. 2, 35, 11. du. Nacht und Morgen, Himmel und Erde 1, 62, 8. 185, 5. AV. 10, 7, 6. 19, 49, 1. RV. 10, 3, 7. 18, 10. Zu der Stelle न स्मा वरते युवतिं न शर्माम् RV. 10, 178, 3. Nir. 10, 29 wird युवा zu vergleichen sein. — युवती = युवति SIDDH. K. zu P. 4, 1, 77. H. 511, Sch. MBh. 3, 1661. 4, 1075. R. 6, 99, 12. Spr. 4. 1494. 3642. VARĀH. BRH. S. 75, 4. Hit. 42, 2. ०ज्ञन MBh. 14, 2685. PĀNĪAT. 158, 3. die Jungfrau im Thierkreise Ind. St. 2, 260. Vgl. वार०, सुर०. — 2) f. Gelbwurz ÇABDAŚ. im ÇKDra.

युवतीष्ठा (युवति + 1. इष्ट) f. *gelber Jasmin* (स्वर्णपूथिका) RĀĀN. im ÇKDra. युवत् abl. du. der 2ten Person; s. u. 1. यु 1).

युवदेवैत्य (von युवत् + देवता) adj. *euch beide zur Gottheit habend* ÇAT. Br. 8, 2, 4, 12.

युवर्त्तिक (von युव) adj. *nach euch beiden gerichtet* RV. 4, 43, 4.

युवर्धित (युव + धित) adj. *von euch beiden gesetzt, — geordnet* RV. 6, 67, 9.

युवन् (von 2. यु; vgl. आ ज्ञाया युवते पतिम् RV. 4, 105, 2) UNĀDIS. 1, 156. युवा, पूनम् यूने u. s. w. P. 6, 4, 133. VOP. 3, 117. das न geht nie in णा über 80. 6, 9 Anf. 1) adj. *jung, m. Jüngling, ein junger Mann* AK. 2, 6, 4, 42. H. 339. MED. n. 111 (= तरुणा, श्रेष्ठ, निर्गर्बलशालिन्). HALĀ. 2, 348. युवाना पितरा पुनर्कृत RV. 4, 20, 4. 63, 3. 112, 21. 144, 4. युवा गृणाः 87, 4. 5, 61, 13. युवाकुमारः 1, 155, 6. 2, 4, 5. 35, 4. 5, 60, 5. 74, 5. VS. 22, 22. AV. 7, 2, 1. 9, 4, 24. 10, 8, 44. कन्याई युवानं विन्दते पतिम् 11, 5, 18. ÇAT. Br. 7, 2, 4, 15. ÂÇV. GṚH. 1, 23, 2. 2, 7, 11. KAUÇ. 9. यूना (du.) क सती प्रथमं वि जज्ञतुः RV. 9, 68, 5. युवन् heissen Indra, Agni, Marut und andere Götter 2, 20, 3. 3, 32, 7. 46, 1. 5, 1, 1. 6, 5, 1. 62, 4. 7, 67, 10. — 1, 165, 2. 186, 1. 3, 31, 7. 5, 57, 8. 7, 20, 4. युवन् स्थविर M. 2, 120. 216. युवस्थविरवालाः MBh. 3, 2522. 15595. R. 2, 84, 8. NRS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 112. RAGH. 3, 70. 6, 81. R. 6, 20. Spr. 1392. 1968. 3375. VARĀH. BRH. S. 76, 3. 12. KATHĀS. 3, 64. 48, 110. 365. BHĀG. P. 4, 29, 72. युवा पुरुषः VET. in LA. (III) 19, 6. von Thieren KĀTJ. Ça. 4, 9, 13. 25, 12, 9. MBh. 1, 5570. 13, 3518. H. 1276. चातक० Spr. 661. 2956. f. यूनी VOP. 4, 27. ÇABDAŚ. im ÇKDra. Vgl. पुनर्बुवन्, यविष्ठ, यवीयम्, युवति. — 2) m. in der Gramm. *ein jüngerer Nachkomme eines Mannes bei Lebzeiten eines älteren* P. 1, 2, 65. 2, 4, 58. 4, 1, 90. 94. 163; vgl. u. गोत्र 1) b). — 3) m. *Bez. des 9ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus* VARĀH. BRH. S. 8, 31. WEBER, GJOT. 98. Verz. d. Oxf. H. 331, b, No. 782.

युवन m. *der Mond* H. c. 12 wohl fehlerhaft.

युवनाश m. N. pr. verschiedener Männer, unter andern des Vaters von Māndhātara, PRAVĀRĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 9. MBh. 1, 226. 3, 10427. 13517. 7, 2274. 12, 975. 5924. 8599. 13, 5663. HARIV. 670. 711. R. 1, 70, 24. fg. (72, 22 GORR.). 2, 110, 13 (116, 31. 119, 13 GORR.). 7, 67, 5. VP. 361. fg. 369. BHĀG. P. 9, 6, 20. 25. Verz. d. Oxf. H. 53, b, 11. 76, b, 12. **युवनाश्रज** m. *Sohn des Juv. = Manu* H. 700. — Vgl. यौवनाश्र, यौवनाशि.

युवत् adj. = युवन् *jugendlich*: युवद्वयः RV. 10, 39, 8.

युवत्यै (von युवन्) adj. *jugendlich sich gebügend*: एष स्तेमो मारुतं शर्धो घच्छा रुद्रस्य मूत्रं युवत्यै रुद्रस्याः RV. 5, 42, 15.

युवपलित (युवन् + प०) adj. *als junger Mann schon grauhaarig* P. 2, 1, 67. f. आ *als junge Frau schon grau*. Schol.

युवप्रत्यय (युवन् + प्र०) m. *ein Suffix, welches sogenannte Juvan-Patronymica bildet*, Schol. zu P. 2, 4, 59. fgg.

युवमारिन् (युवन् + मारि०) adj. *als Jüngling —, in der Jugend sterbend*: झ० AIR. Ba. 8, 25.

युवयु (von युव) adj. *nach euch beiden verlangend* RV. 4, 41, 8. 6, 63, 8. 7, 70, 7. — Vgl. युवायु.

युवराज (युवन् + राज = राजन्) m. *Kronprinz und Mitregent* AK. 1, 1, 8, 12. H. 332. R. 2, 63, 13. R. GORR. 2, 1, 27. 41. RAGH. 3, 35. KĀM. NITIS.

17, 25. fg. VARĀH. BH. S. 30, 19. 34, 10. 20. 36, 1. 43, 62. 49, 2. 5. 53, 7. fgg. 73, 4. KATHĀS. 22, 52. PAKĀT. 156, 16. COLNBR. Misc. Ess. II, 286. Journ. of the Am. Or. S. 6, 800. 817. Bein. Maitreya's, des zukünftigen Buddha, TRIK. 4, 1, 24.

गुवराज (von गुवराजन्) n. die Würde eines Kronprinzen und Mitregenten R. GORN. 2, 7, 8. KATHĀS. 44, 26. RĀGA-TAR. 3, 102.

गुवराजन् m. = गुवराज HARIV. 5247.

गुवराज n. nom. abstr. von गुवराज und = गुवराजत्व KATHĀS. 52, 366. PAKĀT. 130, 18. RAGH. 3 in der Unterschr. — Vgl. यौवराज्य.

युववल्गिन (युवन् + वल्गि) adj. schon als Jüngling Runzeln habend P. 2, 1, 67. f. श्री schon als junge Frau R. h. Schol.

युवशै (von युवन्) adj. jugendlich RV. 4, 161, 3. 7. 8, 33, 5.

युवो f. heisst ein Pfeil Agni's: यात् इषुर्गवा नाम तयो नो मृत् TS. 5, 3, 9, 1.

युवौकु (von युव) adj. euch beiden angehörtig, — ergeben: दक्षो युवाकवः सुताः RV. 4, 3, 3. 120, 3. अश्विना मधुसुतौ युवाकुः सोमस्तं पीतम् 3, 58, 9. धामोनि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव तन्निमानि चष्टे 7, 60, 3. 67, 4. गिरौ दक्षो ननुषाणा युवाकोः 68, 1. 7. Eigenthümlich ist der Gebrauch dieses adj. ohne Kasuszeichen: युवाकु शचीनो युवाकु (statt gen.) सुगतीनाम् RV. 4, 17, 4. इक्ष्वाण्मित्रधितयै युवाकु (statt dat.) 120, 9. ähnlich mag auch 7, 60, 3 ursprünglich युवाकु als n. pl. zu धामानि gestanden haben.

युवौदत्त (युव + दत्त) adj. euch beiden gegeben RV. 8, 26, 12.

युवौनीत (युव + नीत) adj. euch beiden gebracht RV. 8, 26, 12.

युवाम N. pr. einer Stadt HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. S. 46.

युवार्थु (von युव) adj. nach euch beiden verlangend: सोमोः RV. 4, 133, 6. — Vgl. युवयु.

युवार्थुन् (युव + 2. युन्) adj. für euch beide oder durch euch beide geschirrt RV. 4, 119, 5.

युवौवत् (von युव) adj. euch beiden zugehörig RV. 3, 62, 1.

युवौम् (युवन् + 1. म्) jung werden: भूत KATHĀS. 97, 41.

युष्ट्याम m. N. pr. eines Dorfes RĀGA-TAR. 3, 8.

युष्म, युष्मत् s. u. 1. यु 2).

युष्मदैव (von युष्मत्) adj. euer P. 4, 3, 1. 7, 2, 98. KATHĀS. 7, 15. 24, 115.

युष्मद्विध (युष्मत् + विधा) adj. einer von eures Gleichen BṛĀG. P. 3, 18, 10. 40, 43, 47.

युष्मदैत् (von युष्म) adj. euch suchend: गिरैः RV. 2, 39, 7.

युष्मैक (wie oben) adj. euer: युष्मैकाभिद्वितीभिः RV. 4, 39, 8. 166, 14. — Vgl. युष्मैकम् unter 1. यु 2).

युष्मैदत्त (युष्म + दत्त) adj. euch gegeben RV. 5, 34, 13. 8, 47, 6.

युष्मैदम् (युष्म + दम्) adj. einer von eures Gleichen KATHĀS. 28, 94. DHŪRTAS. in LA. 76, 4.

युष्मैदश adj. dass. KATHĀS. 24, 138. 35, 76. 109, 75.

युष्मैनीत (युष्म + नीत) adj. von euch geleitet RV. 2, 27, 11.

युष्मैवत् (von युष्म) adj. euch gehörig RV. 2, 29, 4.

युष्मैषित (युष्म + इषि) adj. von euch gesandt RV. 4, 39, 8.

युष्मैत (युष्म + उत) adj. von euch geschützt, — geliebt RV. 7, 38, 4.

यू m. (nach dem Schol.) = यूष Brūhe H. 404. — Vgl. यूस्.

यूक m. und यूका f. (dieses häufiger) UNĀDIS. 3, 47. LAWS H. 1208. 1336. M. 1, 40. 48. Suçā. 1, 116, 20. 2, 138, 8. ÇĀKṢO. SĀM. 1, 7, 10. KATHĀS. 60,

127. Spr. 301. BṛĀG. P. 5, 26, 17. PAKĀT. 60, 24. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 71. यूकाभयेन नहि केशविमोक्षणं स्यात् ÇĀKṢĀT. bei UśĀVAL. यूकालितम् UśĀVAL. als Längenmaass VARĀH. BH. S. 38, 2. MĀRK. P. 40, 37. HIOURN-TSANG 1, 60.

यूकदेवी f. N. pr. einer Fürstin RĀGA-TAR. 3, 11.

यूकर gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

यूति (von 2. यु) f. nom. act. P. 3, 3, 97. VOP. 26, 185. Verbindung, Vereinigung: वक्तिर्युति adj. so v. a. vor die Thür gesetzt BHATṬ. 7, 69. — Vgl. गोयुति, युति.

यूथै (wie oben) UNĀDIS. 2, 12. 1) m. n. (in der älteren Sprache nur n.) gaṇa अर्थर्थादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 7. Schaar, Heerde NIK. 4, 24. AK. 2, 3, 41. H. 1412. an. 2, 219. MED. th. 11. HALĪ. 4, 1. RV. 4, 10, 2. गवाम् 81, 7. 3, 53, 17. 4, 2, 18. पशुमत् 38, 5. इष्ठा यूथस्य माता स्मन्वदीभिः 5, 41, 19. 6, 19, 3. 29, 5. सं यो यूथेव तन्निमानि चष्टे 7, 60, 3. उत्तेव यूथा परिगन्त्रावीत् 9, 71, 9. AV. 5, 20, 3. TS. 5, 7, 2, 1. ĀCV. GṆH. 4, 8, 3. विद्याणिनाम् R. 3, 31, 32. ÇĀK. 102. VIKR. 110. VARĀH. BH. S. 46, 55. 61, 6. 17. 63, 5. रुद्राणाम् BṛĀG. P. 3, 12, 16. मकराद्यानां यूथस्य पतिः KATHĀS. 47, 23. BṛĀG. P. 8, 10, 19. यूथयाः सयूथाः R. 2, 93, 1 (102, 1 GORN.). सुस्थयूथा सेना 6, 23, 31. स्वयूथस्य विमाननम् KĪM. NĪRIS. 13, 26. BṛĀG. P. 8, 2, 23. यूथस्याम्बा (यूथस्याम्बा die neuere Ausg.) als Bein. der Durgā HARIV. 10241. वानरा यूथचारिणः KATHĀS. 60, 206. रुस्ति MBH. 3, 2537. कुञ्जर, मृग R. 2, 34, 39 (40 GORN.). 93, 18. 97, 9. R. GORN. 2, 106, 3. ÇĀK. 32. HIT. 82, 12. 16. वराह RAGH. 2, 17. R. 1, 17. वानर PAKĀT. 10, 6. 93, 1. मेघ R. 233, 13. वृक BṛĀG. P. 4, 29, 54. नेम R. 2, 106, 33. Menge überh.: रथ HARIV. 3391. मोस R. 15264. शङ्ख RAGH. 13, 13. दैर्घ्य BṛĀG. P. 7, 8, 31. Vgl. निर्यूथ, यथायूथम्. — 2) यूथी f. gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. eine Jasminart, = प्रकुसुमी TRIK. 2, 4, 23. = पुष्पेद MED. = मागधी, पुष्पविशेष und कुरण्टक H. an. = यूथिका ÇĀDDAR. im ÇKDR.; vgl. पीतयूथी, स्वर्ण und यूथिका.

यूथक am Ende eines adj. comp. = यूथ 1): गन्धर्वगतिवादित्रयूथैः BṛĀG. P. 12, 8, 22. = गायकादिममुरार्याभिः Comm.

यूथग यूथ + 1. ग) m. N. einer Götterschaar unter Manu KĀKASHUSA MĀRK. P. 76, 51.

यूथवा f. nom. abstr. von यूथ 1) KAUC. 24. AV. PAKṢ. 18.

यूथनाथ (यूथ + नाथ) m. Beschützer —, Haupt einer Schaar, — einer Heerde AK. 2, 8, 3. H. 1220. HIT. 83, 1. हरि R. 4, 22, 38. रिपु BṛĀG. P. 3, 3, 1. असुर R. 4, 17, 16.

यूथय (यूथ + 2. य) m. Hüter —, Haupt einer Schaar, — Heerde (insbes. eines Elephantentrupps) AK. 2, 8, 3. R. 1, 16, 26 (20, 18. fg. GORN.). करेणव इवारण्ये स्थानप्रच्युतयूथयाः 2, 63, 20. यूथयाः सयूथाः 93, 1 (102, 1 GORN.). 4, 1, 9. 3, 18. 5, 18, 13. BṛĀG. P. 8, 12, 27. अन्वधावत उर्मयो मृगेन्द्र इव यूथयम् 9, 13, 28. यूथती कृतयूथया MBH. 7, 27. यूथपाथिय BṛĀG. P. 3, 18, 12. मृग MBH. 1, 5569. R. 3, 74, 19. हरि R. 4, 16, 27. 6, 2, 24. कुञ्जर R. 2, 86, 22. 97, 6. VIKR. 109. BṛĀG. P. 8, 2, 19. PAKĀT. 253, 16. HIT. 82, 15, v. l. नर MBH. 6, 5524. रथ R. 4, 971. 1111. दैत्यानां रथयूथयः HARIV. 12999. BṛĀG. P. 4, 13, 15. 3, 1, 38. मकराथ, अतिरथ KATHĀS. 47, 26. सुर BṛĀG. P. 6, 4, 39. असुर R. 4, 12, 33. 7, 7, 4. अमरदानव R. 2, 7, 13. दैत्येन्द्र R. 7, 10, 46. यूथय R. 4, 39, 32. रथयूथय MBH. 1, 5272. रथयूथययूथानां

यूथपो ऽये नरर्षभः 3, 5783. अधिरथयूथप° Bhāg. P. 3, 4, 28. हरियूथप° R. 4, 13, 4. — Vgl. प्रति°.

यूथपति (यूथ + प°) m. Herr —, Haupt einer Schaar, — Heerde (insbes. eines Elephantentrupps) H. 1220. करेणूनामिवाक्रन्दो बद्धे यूथपती वने R. Gora. 2, 39, 36. Spr. 2857. Hit. 82, 12. Bhāg. P. 2, 7, 15. 6, 11, 8. 8, 2, 27. वीर° 5, 2, 18. मुरललनाललाम° 10, 16. स्वःस्त्री° 12, 8, 22.

यूथपरिधष्ट (यूथ + प°) adj. aus der Heerde verlaufen: °धष्टा मृगी R. 5, 26, 9. — Vgl. यूथधष्ट, यूथरुत.

यूथपणु (यूथ + पणु) m. Bez. einer best. Abgabe (कार) P. 6, 3, 10, Sch.

यूथपाल (यूथ + पाल) m. = यूथप R. 4, 28, 30. वानर° 1, 16, 83 (20, 22 Gora.).

यूथधष्ट adj. = यूथपरिधष्ट Trik. 3, 3, 362. MBh. 3, 2424. Bhāg. P. 4, 28, 46.

यूथमुख्य (यूथ + मु°) m. Haupt einer Schaar: पद्मनाम् HARIV. 4204.

यूथरं adj. von यूथ gaṇa श्रमादि zu P. 4, 2, 80.

यूथशम् (von यूथ) adv. schaaarenweise, heerdenweise MBh. 3, 2409. Bhāg. P. 4, 10, 26. 10, 73, 10.

यूथरुत (यूथ + रुत) adj. = यूथपरिधष्ट R. 2, 85, 19.

यूथापणी (यूथ + अ°) m. Haupt einer Schaar: वीर° Bhāg. P. 9, 22, 19.

यूथिका (von यूथ) f. Jasminum auriculatum AK. 2, 4, 2, 52. Trik. 3, 3, 105, 221. H. 1148. MRD. k. 143. HALĀ. 2, 50. Vikr. 109. R. 2, 25. MRGH. 27. Spr. 821. GHAT. 19. Bhāg. P. 10, 30, 8. PAÑĀ. 1, 3, 59 (noben मागधी). Eugelamaranth Mro. Clypea hernandifolia W. et A. RĀG. im ÇKDr.

यूथीकर (यूथ + 1. कर) zu einer Heerde machen, in eine Heerde vereinigen: °कृत्य स्वयत्सकान् Bhāg. P. 10, 12, 3.

यूथ्य (von यूथ) adj. gaṇa दिगादि zu P. 4, 3, 34 (यूथ्य nach 6, 1, 243). zur Heerde gehörig: वृषन् RV. 9, 15, 4. यश्मनामिन् यूथ्याम् VĀLAKH. 8, 4. सो चिन्म वृष्टिर्गृध्याश्वा सचो RV. 10, 23, 4. यूथ्य am Endo eines comp. zur Schaar —, zur Heerde von — gehörig gaṇa वर्ग्यादि zu P. 6, 2, 131. ययूथ्याः so v. a. ein Rudel Hunde MBh. 8, 4604. मृत्वावान्स्पात्स्वयूथ्येयु gegen die Seinigen 12, 4360. — Vgl. स°.

यून्, यूनौ s. u. यवन्.

यून (von 2. यु) n. Band, Schnur KĀTJ. Ça. 1, 3, 14. 15. 21. 5, 8, 29.

यूनर्यन् in der Stelle: मा मा यूनर्या दासोदित्याक् साम वै यूनर्या PAÑĀ. Br. 6, 4, 8. LĀTJ. 1, 7, 5.

यूनि (von 2. यु) f. Verbindung, Vereinigung ÇKDr. nach Siddh. K.

यूप (von युप) Unādis. 3, 27. m. AK. 3, 6, 2, 19 (3, 6, 2, 35 ist wohl यूप die richtige Lesart). 1) geschlichteter Pfosten, Säule, namentlich der Pfosten, an welchen das Opferthier gebunden wird, H. 824. डुर्यो न यूपः RV. 1, 31, 14. सना यूपेव ऋणा शयीना truncus 4, 33, 3. शुनश्चिक्छेपं निर्दितं मरुत्वायूपदमुञ्चः 5, 2, 7. VS. 19, 17. AV. 9, 6, 22. यूपो यस्यां निमोयते 12, 1, 38. 13, 1, 47. ÇAT. Br. 3, 3, 2, 4. 6, 2, 5. 12. 4, 1. 14, 7, 2, 1. fgg. 4, 1. PAÑĀ. Br. 9, 10, 2. TS. 6, 3, 4, 1. 7, 2, 2, 2. KAUC. 93. 125. KĀTJ. Ça. 7, 1, 34. MBh. 3, 10295. fgg. 7, 2266. 3947. fgg. 12, 968. R. 1, 13, 33. 62, 19. 2, 50, 8. 61, 17. Suçr. 1, 110, 16. RAGH. 1, 44. VARĀH. Bṛh. S. 70, 10. 97, 11. Bhāg. P. 4, 19, 19. एकयूपै TS. 5, 5, 2, 1. KĀTJ. Ça. 8, 8, 27. त्रि° 15, 10, 8. यूपैकादिशनी ÇĀÑKH. Br. 10, 2. ÇAT. Br. 3, 7, 2, 22. KĀTJ. Ça. 8, 8, 6. MBh. 3, 10668. einundzwanzig ÇAT. Br. 13, 4, 4, 5. R. 1, 13, 27. अष्टासि 28. MBh. 3, 10665. चित्य° GOBH. 3, 3, 27. ÅÇV. GRHJ. 3, 6, 8. उभयतयूपम्

KĀTJ. Ça. 9, 11, 1. °च्छेदन 7, 1, 34. °षण्ड AK. 3, 4, 25, 169. यूपाय 2, 7, 18. H. 825. यूपदाह P. 6, 2, 43, Sch. °संस्कार Ind. St. 1, 73. °लक्षण Titel eines PARIÇ. des KĀTJĀJANA Verz. d. Oxf. H. 386, b, No. 310. नाना° ÇĀÑKH. Ça. 6, 9, 3. 5. सयूपक AK. 3, 6, 2, 19. अयूपक ÅÇV. Ça. 9, 2, 3. अयूप KĀTJ. Ça. 22, 7, 3. यूप = जयस्तम्भ UNĀDIS. im ÇKDr. यूपवट s. u. अयवट, यूपशकल u. शकल. Vgl. अयव°, स्थूर°. — 2) Bez. einer best. Constellation von der Gattung Ākṛtījoga, wenn nämlich alle Planeten in den Häusern 1, 2, 3 und 4 stehen, VARĀH. Bṛh. 12, 7, 15.

यूपकटक (यूप + क°) m. als Erklärung von चपाल AK. 2, 7, 18. H. 825.

यूपकर्षा (यूप + कर्षा) m. die mit Ghṛta bestrichene Stelle eines Opferpfostens H. 825.

यूपकेतु (यूप + केतु) m. Bein. des Bhṛīcraṇas MBh. 6, 3252. 7, 1118; vgl. 3947. fgg.

यूपहु (यूप + 4. हु) m. Acacia Catechu Willd. Trik. 2, 4, 15.

यूपहुम (यूप + हुम) m. dass. ÇĀDDAM. im ÇKDr. = रक्तखर्दिर RĀG. ebend.

यूपधन (यूप + धन) adj. den Opferpfosten zur Fahne habend, Beiw. der personif. Opfer HARIV. 9671.

यूपलक्ष्य (यूप + ल°) m. Vogel ÇĀDDAM. im ÇKDr.

यूपवत् (von यूप) adj. mit einem Opferpfosten versehen, wobei ein O. sich befindet: क्रियाविधि RAGH. 11, 37.

यूपवार्ह (यूप + वार्ह) adj. den Pfosten herbeiführend RV. 1, 162, 6.

यूपव्रस्व (यूप + व्र°) adj. den Pfosten behandelnd ebend.

यूपान (यूप + यन Auge) m. N. pr. eines Rākshasa R. 6, 33, 9. यूपाय 5, 41, 2. 29.

यूपाय्य (यूप + आय्या) m. s. u. यूपान.

यूपालुति (यूप + आ°) f. Opfer bei Errichtung des Opferpfostens KĀTJ. Ça. 6, 1, 1. 10, 10. 8, 8, 9.

यूपीय (von यूप) adj. zu einem Pfosten geeignet gaṇa अयूपीदि zu P. 5, 1, 4.

यूप्य (wie oben) adj. dass. ebend. P. 5, 1, 67, Sch. ÇĀÑKH. Br. 10, 2.

यूप्यम् s. u. 1. यु 2).

यूपयुधि s. युयुधि.

यूपयुवि (यु° Padap., von 3. यु) adj. beseitigend: अरे विश्वं पथेष्टा द्विषो युयोतु यूपयुवि: RV. 5, 50, 3.

यूप्य, यूपति (हिंसायाम्) DuĀTUP. 17, 29. — Vgl. जूप.

यूप 1) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31. AK. 3, 6, 2, 35. Siddh. K. 249, b, 6. Fleischbrühe, Brühe überh., jus II. 404. ÇĀÑKH. Ça. 4, 18, 13. GOBH. 4, 1, 7. KAUC. 64. TBR. Comm. II, 668. Suçr. 1, 161, 19. 231, 17. 241, 3. 2, 26, 15. धान्य 34, 4. निम्ब° 48, 9. 64, 2. 366, 7. वानरकृत्यपम् KATHĀS. 63, 106. यूप°, करेणुक° LALIT. ed. Calc. 331, N. 1. medicinische Vorschriften darüber ÇĀÑKH. SĀÑH. 2, 2, 103. सप्तमुष्टिक 104. 3, 1, 18. Vgl. यूपन्, यूपस् — 2) m. der indische Maulbeerbaum ÇĀDDAM. im ÇKDr.

यूपेन् Nebenform von यूप in den schwachen Casus P. 6, 1, 68. VOP. 3, 39. पात्राणि यूप आसेचनानि RV. 1, 162, 13. VS. 25, 9. TS. 6, 3, 22, 1. 4.

यूपस् = यूप 1) II. 404. रसे वा एष यूपानां यूपः TS. 6, 3, 22, 1. 4. Der Comm. zu H. führt den nom. यूपस् auf यूप zurück.

येन (instr. von 1. य) rel. adv. und conj. 1) nach welcher Richtung, wohin: मुखानि चाभ्यवर्तन् येन याता तिलोत्तमा MBh. 1, 7707. R. 2, 33, 16. 22. 6, 16, 19. गच्छ त्वं भो पुरुष येन काङ्क्षसि SADDH. P. 4, 17, a. — 2)

wo: उपाद्रवयेन वै वनम् MBu. 3, 15772. 15748. 14, 2510. R. 2, 75, 8. येन स दरिद्रपुरुषस्तेनोपसंक्रामेत् SADDH. P. 4, 17, a. येनाग्रस्तेन गतः P. 2, 1, 14, Sch. जगन्तुर्येन तां गङ्गां so v. a. येन सा गङ्गा R. 2, 32, 10. — 3) auf welche Weise: येन — तेन Pā. Gāṇ. 2, 2. M. 4, 178. wie in Bezug auf, mit acc.: येनेशं कुरिरीशस्तं तेन Vop. 8, 7. — 4) woher, warum, weswegen, wodurch, in Folge wessen: शृणु मे मधवयेन न दृश्यते महीक्षितः MBu. 3, 2128. शृणुत येन ज्ञानामि मैथिलीम् R. 4, 59, 3. किं तन्न येनामि ममानुकम्प्या Ragh. 14, 74. Kathās. 16, 64. 18, 179. 236. — 5) dass, quod: किं ज्ञातमधुना येन यूयं यूयं वयं वयम् Spr. 2498. न तया तत्कृतं कर्म येनाहं विजितः पुरा MBu. 3, 3051. — 6) weil, da H. 1837, Sch. वार्त्त्य-दिन्द्रावरूपा यशो वा येन स्मा सिन् भरथः सार्क्ष्यः RV. 3, 62, 1. R. 4, 19, 18. Spr. 1148. 1212. 1258. 1392. 1316. 2978. 4266. 4435. Çāk. 23, 1. 14. Çrut. 1. Kathās. 18, 204. 36, 121. Prad. 72, 9. Mār. P. 18, 25. I.A. (III) 29, 3. 57, 14. — 7) auf dass, damit: तस्मिन्वती स्वकुस्तेन तुभ्यं गुणवते गृहम् । ददामि सर्वं येन स्या न पुनर्दुःखभागिनो ॥ Kathās. 18, 271. 32, 312. तदेन मायावचनेर्विश्वास्याहं क्वात्ता व्रत्रामि येन विश्वस्तो भवति Panāt. 33, 7. शीघ्रमानीयतां नुरभाण्डं येन पौरकर्मकराण्य गच्छामि 40, 15. 84, 17. 206, 8. — 8) ut, dass (einem so, talis entsprechend): स त्वमातिष्ठ योगं तं येन शीघ्रा ह्या मम । भवेयुः so v. a. gieb dir Mühe, dass MBu. 3, 2639. उपायो ऽथ मया दृष्टे निरपायो नरेश्वर । येन दोषो न भविता तव 2178. तथा यतिष्ये येन mit potent. Mār. P. 43, 67. तत्तथा कुरु येन mit potent. Kathās. 3, 18. 12, 100. 17, 54. mit praes. 32, 124. 61, 267. मम चैनावा-होभविरेका येन स्वकुस्तस्थमपि सुवर्णकङ्कां यस्मै कस्मैचिदातुमिच्छामि Hir. 11, 5.

येमन n. = नेमन H. 424, Sch.

येयत्रामर्क m. so heisst der Spruch ये यत्रामर्के, auf welchen die Jāgja folgt, VS. 19, 24. Çāk. B. 3, 5. Ça. 1, 1, 39. fg. 2, 2. 19. 20. 3, 16, 15. MBu. 3, 12483.

यैवाय m. N. eines schädlichen kleinen Thieres, Insects oder dergl. AV. 5, 23, 7. 8. Dafür यवाय in der Stelle: तो वृषश्च यवायशामवतां तस्मातो वर्पयु गुण्यतो ऽद्विर्हि कृता Kāth. 30, 1. यवाय steht auch im gaṇa 1. कुमुदादि und im gaṇa प्रेतादि zu P. 4, 2, 80.

येष्, यैषति wallen, sprudeln: उखा येयती RV. 3, 33, 22. चरु AV. 4, 7, 4. येष्, यैषते v. l. für येष् (प्रयत्ने) Dhātup. 16, 14. — Vgl. यम्.

— निस् herausquellen, ausschwitzen: श्वेतो खलु य एव लोहितो यो वाव्रश्चान्निर्वेषति तस्य नाशयम् TS. 2, 5, 4, 4. — Vgl. निर्वास.

येष्टिक् adj. als Beiwort von मुहूर्त Kausu. Up. 1, 3, 4.

येष्ठ (von 1. या mit dem suff. des superl.) adj. am meisten —, am schnellsten gehend oder fahrend RV. 5, 41, 3. 74, 8. याम् येष्ठाः 7, 36, 6.

योक् indecl. neben ज्योक् gaṇa स्वरदि zu P. 1, 1, 37. = ज्योक् Pā. Gāṇ. 2, 1 (ज्योक् st. dessen in Z. d. d. m. G. 7, 533, 2).

योक्तर (von 1. युज्) nom. sg. Anschirrer, Anspanner, Wagenlenker MBu. 8, 4901. der anschirrt oder in Thätigkeit setzt VS. 30, 14.

योक्तव्य (wie eben) adj. 1) in's Werk zu setzen, anzuwenden, woran man zu gehen hat: स्तोम TS. 3, 1, 40. 2. तेषु दण्डः MBu. 5, 2883. योग Bhāg. 6, 23. — 2) anzustellen (an ein Geschäft): कर्मणि MBu. 1, 6509. — 3) zu versehen —, auszustatten mit, theilhaftig zu machen: mit instr. der Ergänzung: इष्टकाचैः पुरी Hariv. 5263. ईप्सितेनाभिलाषेण MBu. 3,

3758. — 4) zu sammeln, auf einen Punkt zu richten: योक्तव्यो ऽऽत्मा कथं गन्तव्यं वेद्यं वै काङ्क्षता परम् MBu. 12, 8915.

योक्ता (wie eben) n. P. 3, 2, 182. Vop. 26, 68. Strick, Seil, Gurt AK. 2, 9, 13. H. 803. Halā. 2, 420. RV. 3, 33, 13. 5, 33, 2. समाने योक्ते सृष्टं वै पुनश्चि AV. 3, 30, 6. 7, 78, 1. TS. 1, 6, 2, 3. TBu. 3, 3, 3, 3. Çat. B. 1, 3, 2, 13. मौञ्ज 6, 4, 2, 7. Kāts. Ça. 2, 7, 1. 3, 8, 2. 7, 4, 6. 8, 1, 7. 16, 3, 6. Kauç. 33. 76. M. 8, 292. काञ्चनरश्मियोक्ताः (ह्याः) MBu. 4, 1663. 5, 3014. 6, 2293. 3968. 7, 4389. Hariv. 9285. 9319. R. 1, 45, 19. 20. das Band am Besen (विद) Āçv. Ça. 1, 11, 3. 8. Çāk. Ça. 1, 13, 11. भुज् die umschlingenden Arme als Schlinge gedacht (vgl. बाहुपाश u. पाश) MBu. 7, 5922. दश mit zehn Gurten versehen (von den Fingern umspannt) RV. 10, 49, 7 und nach dieser Stelle Naigh. 2, 5 योक्ता als Bez. der Finger.

योक्ताक n. = योक्ता Varāh. Brh. 27, 28.

योक्ताय् (von योक्ता, यति umbinden, umschlingen: (तम्) योक्तयामाम बाहुभ्यां पशुं रश्नया यथा MBu. 3, 446. 4, 771 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 1, 6038.

योग (von 1. युज्) 1) m., ausnahmsweise n. MBu. 13, 1132. am Ende eines adj. comp. f. या MBu. 17, 49. P. 2, 2, 8. Vārt. 1. Çāk. 42. a) das Anschirren: वाजिनो रासभस्य RV. 1, 34, 9. एकस्मिन्योगे भुरणा समाने परि वा सप्त स्रवतो रथौ गात् in einer und derselben Fahrt 7, 67, 8. योगो योग इति कुद्धाः सारथीनभ्यवेदयन् angespannt! angespannt! MBu. 5, 5958. — b) Gespann: न तत्र रथा न रथयोगा न पथ्याना भवन्ति Çat. B. 14, 7, 4, 11. रथयोगविद् MBu. 3, 12086. सोर Kauc. 27. पथ्योगं, यथयोगं (AV. Prāt. 3, 2) Sechs-, Achtgespann AV. 6, 91, 1. सोर पथ्योगम् Kāts. Ça. 5, 11, 12. Vgl. योग. — c) das Rüsten (eines Heeres): एते हि योगाः सेनायाः प्रशस्ताः परवाधने MBu. 12, 3693. सेना 3691. 2, 2466. वलानाम् R. 2, 82, 29 (89, 11 Gorr.). योगमाज्ञापयामासुर्मुह्य च विनिर्ययुः MBu. 8, 10. योग = संरुद्ध, संनाह AK. 3, 4, 2, 23. Trik. 3, 3, 66. fg. Med. g. 18. fg. — d) das Anlegen (eines Pfeils): योगमस्त्राणि गच्छन्ति (so die ed. Bomb.) MBu. 6, 5202. यस्त्र 4, 47. — e) das Anstellen, Ins Werk setzen, Ausführen, Anwendung, Gebrauch: ऋतस्य RV. 3, 27, 11. 10, 30, 11. घाट्याम् 33, 9. कर्तृसाम् 10, 114, 9. वाचः TS. 2, 3, 2, 1. यो वै पृश्नं योगं घागति पुनक्ति 1, 6, 2, 4 (vgl. AV. 19, 13, 1). एतैरुपाययोगैः M. 9, 10. कर्मणाम् (Gegens. संन्यास) Bhāg. 5, 1. बुद्धि 2, 49. वसना MBu. 4, 1560. 1563. माया MBu. 4, 31, 8. Bhāg. P. 2, 9, 26. धष्टश्च स्वरयोगो मे R. 2, 69, 20. विश्वास 5, 90, 10. क्रिया (s. auch bes.) Bhāg. P. 1, 5, 34. 3, 21, 7. स्नेहदानिययोः Vikr. 23. Ragh. 10, 87. Kir. 3, 52. Rāga-Tar. 2, 171. मरुत्तमानामभिधानयोगः Bhāg. P. 1, 18, 18. समाधि 3, 3, 46, 8, 21. वितान 2, 1, 37. भोग Rāga-Tar. 1, 65. 278. 3, 298. 4, 371. Panāt. 3, 1, 6. Anwendung eines Medicaments, Mittel, Kur Suçr. 1, 147, 12. 161, 14. 183, 19. 2, 33, 6. 49, 17. 60, 4. वाजीकर 183, 16. 338, 19. Çāk. S. Bh. 3, 2, 17. योग — प्रयोग Med. = औषध Trik. = भेषज Med. — f) Mittel überh., schlaues Mittel, Kniff: तस्या योगमविन्दतः MBu. 1, 5152. नहि योगं प्रपश्यामि येन मुच्येयमापदः 6127. प्रच्छेदो वा प्रकाशो वा योगो यो ऽरिं प्रवाधते 2, 1953. योगेन unter Anwendung eines Mittels, auf eine schlaue Weise 3, 10777. 7, 677. सुव्रता योगेन मृद्भवन्ति न तु नीचाः Spr. 49. बहुभिर्योगैः MBu. 13, 2655. Hariv. 4147. 4151. R. 2, 73, 15. R. Gorr. 4, 52, 16. 2, 78, 18. Ragh. 9, 23. Bhāg. P. 3, 14, 45. दृष्ट्वा संज्ञपनं योगं पशूनां स पतिर्मुखे 4, 5, 24. श्रेयःप्रसिद्धये 18, 8, 7,

7, 21. ein übernatürliches Mittel, Zauber: योगेन बहुधात्मानं कृत्वा MBh. 1, 916. तं योगं मम चतुषो ऽप्युपदिश Spr. 1212. KATHA. 1, 50, 8, 34. प्राकारभञ्जनायोगोस्तथा निगडभञ्जानम् 12, 42. 63. योगामन्यदेकप्रवेशकम् 45, 78. 13, 20. 16, 10. 17, 104. 32, 37. 143. 33, 104. 171. 37, 27. 45, 57. 60. 72, 380. RĀGA-TAN. 1, 199. 2, 105. so v. a. Betrug: योगाधमनविक्रीतः, योगदानप्रतिग्रहः M. 8, 165. योगनन्द (Gegens. सत्यनन्द) der falsche Nanda KATHA. 4, 103. 111. योग = उपाय AK. TRIK. MED. = कार्मण H. an. 2, 44. MED. — g) Gelegenheit: कथंचिदेव भवति कार्ये योगः सुदुर्लभः KĀM. NĪTĪ. 11, 72. पुण्यानुष्ठानयोगेषु MĀRK. P. 51, 59. — h) Unternehmen, Werk, Geschäft, That: कृत्यपत्तिं त्रितयो योगे RV. 4, 24, 4. 1, 5, 3. योगे योगे त्वस्तरं वाञ्छे वाञ्छे क्वामरे 30, 7. श्रुते: 2, 8, 1. AV. 10, 3, 1. TS. 1, 3, 3, 3. 5, 3, 2. — i) das Erwerben, Gewinnen (neben तेन Besitz; vgl. योगक्षेम) RV. 7, 34, 3. 80, 8. 10, 89, 10. VS. 30, 14. AV. 19, 8, 2. योगे ऽन्यासां प्रज्ञानां मनः तेन ऽन्यासाम् TS. 5, 2, 7. KAUC. 36. MBh. 13, 3081 (die ed. Bomb. तेनश्च st. तेन च der ed. Calc.). = अपूर्वलाभ, अलब्धलाभ, अपूर्वार्थसंप्राप्ति TRIK. H. an. MED. — k) Verbindung, Vereinigung, das Zusammentreffen, Berührung: विधाय योगं पार्थिवं संशतकगणैः सह MBh. 7, 793. HARIV. 3429. अवाणाङ्गुष्ठं MAITRĀJUP. 6, 22. 36. R. 5, 33, 25. RAGH. 3, 26. 6, 65. KUMĀRAS. 3, 67. ÇĀK. 42. Spr. 2034, v. 1. 4373. 4810. AK. 3, 4, 32 (34), 1. VARĀH. BṚH. S. 34, 18. 79, 19. 27. 88, 14. 93, 21. 104, 24. KATHA. 17, 122. 31, 58. SĀH. D. 50, 1. BHĀG. P. 5, 5, 6. MĀRK. P. 46, 6. WRBR. RĀMAT. UP. 291. BHĀSHĀP. 36. NĪLAK. 33. बन्धो ऽत्र दुःखयोग एव 66. KAP. 1, 19. Schol. zu P. 8, 1, 24. 4, 40. VOP. 2, 25. यदा न सौमित्रिरिषाय योगम् sich einigen, nachgeben, sich fügen R. 6, 112, 110. Verbindung verschiedener Stoffe, Mischung, Gemisch AK. 2, 7, 22. VARĀH. BṚH. S. 34, 121. 53, 30. 57, 8. 76, 9. 77, 19. 25. विषयोगास्तथा सर्वे विदिताः शत्रुनाशनाः MBh. 2, 257. R. 5, 14, 44. bei den Ġaina Berührung mit der Aussenwelt SARVADARÇANAS. 36, 17. fgg. 37, 10. 20. 38, 22. im SĀMUKHA einer der zehn मूलिकार्यं TATTVA. 43. Verbindung mit (instr.) so v. a. das Theilhaftwerden: जगत्पयशसा योगं जनयेत् HARIV. 7266. अर्थः PRAB. 74, 11. अधर्मप्रभवं चैव दुःखयोगं शरीरिणाम् M. 6, 64. न नूनं तपसा वास्ति फलयोगः श्रुतस्य वा so v. a. hat keine Früchte getragen R. 2, 63, 39. योग = संगति AK. TRIK. H. an. MED. — l) in der Astr. Conjunction: नतत्रं (s. auch des.) LĪTĪ. 8, 1, 5. SŪRJAS. 7, 11. 14, 15. 17. VARĀH. BṚH. S. 24, 5. 9. 11. 29. 23, 4. 26, 12. 27, 1. 2. 107, 3. MBh. 1, 7333. 3, 15959. 3, 125. 13, 1732. 3278. HARIV. 2476. R. GORR. 2, 12, 3. 26, 11. 5, 33, 23. 6, 112, 59. P. 3, 1, 26. VĀRTT. 7. ÇĀK. 181. VIKR. 38, 12. RAGH. 1, 46. KUMĀRAS. 7, 6. Spr. 4377. BHĀG. P. 3, 18, 27. 7, 14, 23. — m) Summation, Summe COLBR. Alg. 3. SŪRJAS. 4, 10. fg. 20. 7, 4. 9, 10. गणितस्याथ योगस्य चक्रे संवत्सरं प्रभुः HARIV. 272. तत्कथं मृगशावाह्या गुणयोगो दुनोति माम् so v. a. alle Vorzüge Spr. 2370. — n) Zusammenstellung, Reihenfolge, Anordnung: एतेषामङ्गा योगविशेषान्वह्यामः ĀCV. ÇR. 11, 1, 1. अर्कयोगं ÇĀK. 13, 24, 20. स्तोमं LĪTĪ. 2, 1, 1. 9, 7. क्वचनं KAUC. 6. सुचाम् (oder zu e) KĀTH. 31, 13. — o) Zusammenhang, Beziehung, Relation: मानयोगांश्च ज्ञानीयातुलयोगांश्च सर्वशः M. 9, 330. रुच्याणां स्थानयोगाः die respectiven Standorte 322. स्त्रीधर्मयोगम् (= धर्मोपायम् KULL.) 1, 114. तत्र स्थानानि भूतानां योगंश्चि वृथग्विधान्यधत्तं शतशो ब्रह्मा HARIV. 11803. कुर्यं क्वेव ज्ञानातिप्रोतियोगं परस्परम् R. GORR. 1, 78, 15. KAP. 1, 31. P. 1, 2, 54. पुमाध्याश

स्त्रीयोगिः सह (vgl. पुयोग) AK. 3, 6, 5, 37. दिव्यं adj. MBh. 3, 4085. नवं neunfach 10666. योगात् am Ende eines comp. vermittelt, in Folge von, gemäss KĀT. ÇR. 4, 2, 16. 4, 17. आनुपूर्व्यं 3, 10. गुणं 13. फलं 6, 9. कर्म 12. वेदं 8, 29. 4, 4, 2. 12, 1, 5. 22, 2, 14. 15. 25, 4, 42. ÇVETĪCV. UP. 4, 1. RV. PRĀT. 13, 4. M. 1, 41. R. 1, 60, 20 (62, 20 GORR.). ÇĀK. 47. KAP. 1, 12. fg. 3, 52. SĀMUKHA. 42. RAGH. 7, 3. 13, 29. KUMĀRAS. 7, 55. KĀM. NĪTĪ. 3, 39. Spr. 1562. 4273. VARĀH. BṚH. S. 75, 2. KATHA. 18, 274. RĀGA-TAN. 6, 48. NĀSH. 22, 46. SĀH. D. 7, 1. AK. 2, 10, 24. योगतस्म dass. RAGH. 17, 78. KATHA. 46, 286. 39, 38. BHĀG. P. 1, 9, 27. 3, 3, 34. योगेन dass. M. 9, 298. R. 5, 81, 40. SŪRJAS. 13, 16. VARĀH. BṚH. S. 26, 2. Spr. 2036. BHĀG. P. 3, 3, 32. 10, 30. 24, 17. — p) in der Astr. Constellation VARĀH. BṚH. S. 40, 1. 11. 78, 25. BṚH. 3, 13. Constellationen mit dem Monde heißen चान्द्रयोगाः 13 passim; Constellationen ohne den Mond heißen खयोगाः oder नाभसयोगाः und werden eingetheilt in आकृतियोगाः, संध्यायोगाः, आश्रययोगाः (आश्रयत्रययोगाः) und दलयोगाः 12 passim; ausserdem werden noch aufgeführt द्विचक्रयोगाः 14 passim. Auf einem andern Principe beruht die Eintheilung in राजयोगाः, प्रव्रजयोगाः, क्षत्रीयोगाः u. s. w. 4, 13. 6, 12. 7, 8. 13, 4. 23, 12. sechzehn Constellationen Ind. St. 2, 263. fgg. — q) in der Astr. Bez. einer best. Zeiteintheilung; es werden 27 (आनन्दादि) und auch 28 (विष्कम्भादि) solcher Joga mit Namen aufgeführt COLBR. Misc. Ess. II, 363. SŪRJAS. 2, 65 (vgl. die Note dazu S. 432). VARĀH. BṚH. S. 103, 13 (नन्दादि Schol. st. आनन्दादि). — r) Etymologie, Ableitung der Bedeutung eines Wortes aus seiner Wurzel, die aus der Etymologie sich ergebende Bedeutung eines Wortes (Gegens. वृत्ति) SĀJ. zu RV. I, S. 72, 16. Schol. zu KĀT. ÇR. 4, 14, 31. 15, 1, 1. भवति हि निष्पन्ने ऽभिध्याकरि योगपरीष्टिः NĪR. 1, 14. PRATĀPAR. 9, a, 3. 4. H. 2. — s) Abhängigkeit eines Wortes von einem andern, Rection, Construction: शस्त्रकृते योगः शब्दानाम् (nach DURGĀ Zusammensetzung, Bau; es wäre auch die vorangehende Red. möglich) NĪR. 1, 2. हस्त्यानामपि पदानामेकीकरणं योगः SUÇR. 2, 337, 4. कृद्योगा यष्टी ein von einem Kṛdanta abhängiger Genetiv P. 2, 2, 8. VĀRTT. 1. — t) in der Gramm. Regel (urspr. ein abgeschlossener Satz) P. 1, 3, 11. VĀRTT. 1. PAT. zu P. 1, 1, 62. KĀJ. zu P. 8, 4, 39. SIDDH. K. zu P. 7, 2, 63. इति योगो विभज्यते Schol. zu P. 1, 3, 46. पृथग्योगकरणं Schol. zu VS. PRĀT. 3, 101. 4, 116. 131. 167; vgl. योगविभाग. योग = सूत्र TRIK. — u) das Passen zu einander, Angemessenheit: ह्येयं योगं न पश्यामि तपसा रत्नस्य च MBh. 5, 5423. न योगो ऽस्ति विषस्य रुधिरस्य च R. 5, 88, 23. नक्षेत्राभ्याम् — अस्मददेः सहाध्ययनयोगो ऽस्ति UTTARAR. 27, 2. 3 (33, 12. fg.). अन्यतरं KAP. 1, 76. 120. अं logische Unmöglichkeit: उत्तरस्य कार्यस्यायोगः Schol. zu KAP. 1, 39. नाशयोग 5. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 84. SARVADARÇANAS. 141, 15. fg. 143, 17. 150, 14 fgg. 180, 5. योगतस्म wie es sich gebührt, auf die richtige Weise M. 6, 9. योगेन dass. R. 5, 90, 31. अयोगेन Spr. 3811. योग = पुक्ति AK. TRIK. H. an. MED. — v) Anspannung der Kräfte, Bemühung, Fleiss, Eifer, Aufmerksamkeit: अस्त्रे च परमं योगम् (आतिष्ठत्) MBh. 1, 5230. 5244. इन्द्रियाणां ज्ञेयं योगमातिष्ठेद्विबानिशम् M. 7, 44. स त्वमातिष्ठ योगं तं येन शीघ्रा कृया मम । भवेयुः MBh. 3, 2639. पर्या अह्वयेते योगेन परमेण 1, 5245. विद्या योगेन रक्षते Spr. 3134. 4994. R. 5, 18, 18. समाध्यनुबद्धं BHĀG. P. 3, 16, 26. कामधुकसृजं योगतः R. 1, 55, 1. सर्वान्संसाधयेद्वानति-

एवमयोगतस्तनुम् M. 2, 100. — w) पूर्णेन योगेन oder जलपूर्णेन योगेन so v. a. zum Ueberfließen, aus vollem Herzen, aus unwiderstehlichem Drange HARIV. 5425. 5196. fehlerhaft जयपूर्वेण st. जल° 5429. — x) Sammlung —, Concentration der Geistesthätigkeit, feste Richtung der Erkenntnis auf einen Punkt, Meditation, Contemplation; die zur Kunstfertigkeit erhebende Contemplation; die systematische Begründung derselben, der Joga als ein best. philosophisches System (als Gründer desselben gilt später Patanjali); = ध्यान AK. TRIK. H. an. MED. अष्टांगार्यस्य प्राप्तये पर्यनुयोगो योगः SARVADARÇANAS. 13, 11. TAITT. UP. 2, 4. TAITT. ÂR. 8, 4. सूक्ष्मतां चान्वेक्षेत योगेन परमात्मनः । देहेषु च समुत्पत्तिमुत्तमेष्वधमेषु च ॥ M. 6, 65. इदं ध्यानमिदं योगम् MBH. 13, 1132. अष्टयोगा 17, 49. HARIV. 8006. तपोयोगबलेन R. 4, 3, 6. °प्रसूतेन चेतसा R. GORR. 4, 13, 24. किमात्मयोगेन निर्वर्तितेन 4, 29, 24. RAGH. 1, 8. 18, 32. Spr. 737. VARÂN. BH. 8, 69, 38. योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः JOGAS. 1, 2. SARVADARÇANAS. 160, 7. fgg. KAN. 5, 2, 16. यदा पञ्चावतिष्ठते ज्ञानानि मनसा सह । बुद्धिश्च न विचेष्टते तामाहुः परमां गतिम् ॥ तां योगमिति मन्यन्ते स्थिरामिन्द्रियधारणाम् । KATHOP. 6, 10. fg. एवं प्राणामशौकारं यस्मात्सर्वमनेकधा । युनक्ति युञ्जते वापि तस्माद्योग इति स्मृतः ॥ MAITRUP. 6, 25. ÇYETÂÇY. UP. 2, 11. MBH. 1, 48. पुष्ट्याद्योगमात्मविशुद्धये BHAG. 6, 12. समत्वं योग उच्यते 2, 48. योगसत्तरायाः PRAB. 61, 17. योगोपसर्गाः 88, 13. मोक्षोपायो योगो ज्ञानश्चद्वानचरणात्मकः H. 77. योगात्रुः NRS. TÂP. UP. in Ind. St. 10, 143. BHÂG. P. 3, 18, 15. साष्ट्यं योगमभ्यस्येत् NIR. 14, 6. ÇYETÂÇY. UP. 6, 13. BHAG. 2, 39. MBH. 12, 7157. 11037. fg. 14, 546. fgg. LALIT. ed. Calc. 179, 5. Lol. de la b. l. 4. BHÂG. P. 2, 1, 6. Eine verkehrte Auffassung des Wortes, nämlich als Verbindung der Einzelseele mit Gott oder der Allseele findet man z. B. bei den PÂÇUPATA: चित्तद्वारेणात्मेस्वरसंबन्धो योगः SARVADARÇANAS. 77, 14. न पञ्चासनता योगो न नासाग्रनिरीक्षणम् । ऐक्यं जीवात्मनोराहुर्योगो योगविशारदाः ॥ KULÂRNAVAT. in Verz. d. Oxf. H. 92, a, 7. 8. Bei den PÂÑKARÂTRA ist योग Andacht, andächtiges Suchen Gottes: योगो नाम देवतानुसंधानम् SARVADARÇANAS. 53, 22. 18. प्राणायामः प्रत्याहरो ध्यानं धारणा तर्कः समाधिः षट्ङ्ग इत्युच्यते योगः MAITRUP. 6, 18. AMRTAN.-UP. in Ind. St. 9, 23. अष्टाङ्ग° Verz. d. Oxf. H. 8, a, 36. H. 83. आरम्भश्च षट्शैव तस्या परिचयो ऽपि च । निष्पत्तिः सर्वयोगेषु योगावस्थाः प्रकीर्तिताः ॥ Verz. d. Oxf. H. 233, b, 24. fg. Auch eine einzelne Handlung, welche dem Joga förderlich ist, wird als Joga bezeichnet: सा च तपःस्वाध्यायेश्वरप्रणिधानात्मिका क्रिया योगसाधनत्वाद्योग इति SARVADARÇANAS. 172, 5. 6. Hierher wohl योग = वपुःस्थैर्य MED. — y) der personif. Joga ist ein Sohn Dharma's von der Krija BHÂG. P. 4, 1, 51. — z) ein Anhänger des Joga-Systems MBH. 3, 12741. 12, 11038. fg. 11550. Schol. zu KAP. 3, 57. Verz. d. B. H. No. 616. — aa) der das Vertrauen missbraucht, Verräther TRIK. H. an. MED. — bb) Späher TRIK. — cc) N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 238, b, 30. 239, a, 24. — 2) f. या a) Bein. der Pivari, einer Tochter der Manon Barhishad, HARIV. 977. 1244. — b) Bez. einer Çakti WEBER, RÂMAT. UP. 326. PÂÑKAR. 3, 20, 30. — Vgl. अप्सु°, अस्थ°, इन्द्र°, कथा° (vgl. noch उवविष्टः सभामध्ये कथायोगेन MBH. 3, 16658. कथायोगेन बुध्येत वागिमत्वं सत्यवादित्वम् KÂM. NÎRIS. 4, 86). कर्म° (auch in den Nachträgen; कर्मयोगात् und कर्मयोगतस् in Folge vorangegangener Handlungen, — des Schicksals KATHÂS. 43, 193. 181),

काल° (Zeitpunkt KATHÂS. 41, 14. कालयोगेन bedeutet nach einiger Zeit, einige Zeit darauf; vgl. MBH. 12, 4290. R. 4, 34, 41. कालपर्याययोगेन dass. 7, 65, 17), क्रम° (अनेने क्रमयोगेन auch MBH. 3, 8848), क्रिया°, तत्र°, चूर्ण°, ज्ञान° (auch BHAG. 3, 3), दण्ड°, डुर्योग (Vergehen UTTARAB. 109, 3 = 147, 14 der neueren Ausg.), देव° (योगात् Spr. 2366. योगतस् KATHÂS. 39, 5. RÂGA-TAR. 6, 15. योगेन BHÂG. P. 3, 20, 14), द्योग, ध्यान° (auch JÂGÂN. 3, 64. MBH. 3, 16726), नन्त्र°, निद्रा° (auch HARIV. 323), पूर्ण°, पद्ययोग, पृष्णि°, प्राचीन°, वक्ष्योग (auch VOP. 3, 9), ब्रह्म°, भक्ति° (auch BHÂG. P. 1, 2, 7. 20. 2, 2, 14. 3, 23, 44. 32, 23), भद्र°, मत्त°, मिथ्या°, यद्ययोगम्, विधियोग, सोम°, स्थाने°, हरि°.

योगक (von योग) m. Bein. des Agni als Hochzeitsfeuers GRIHYSÂNGR. 1, 5.

योगकन्ता योग + क° f. = योगपटु BHÂG. P. 4, 6, 39.

योगकन्या योग + क° f. ein N. der zur Göttin erhobenen Tochter der Jacodâ, die Kâmsa in der Meinung, dass sie ein Kind der Devaki sei, um's Leben gebracht hatte, HARIV. 3351. 9071.

योगकर्णक योग + क° 1) m. N. pr. eines Ministers des Brahmadatta KATHÂS. 19, 80. — 2) f. °ण्टका N. pr. einer Pravragika KATHÂS. 13, 88.

योगकुण्डलिनो योग + कु° f. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 328.

योगक्षेम योग + क्षेम m. Besitz des Erworbenen, Erhaltung des Vermögens; Vermögen, Subsistenz; Sicherheit, Wohlfahrt VS. 22, 22. योगक्षेमं च ग्राह्याकं भूयासमुत्तमः RV. 10, 166, 5. AIT. BR. 8, 6. TBH. 3, 3, 3, 4. ÇAT. BR. 11, 3, 6, 4. 12, 1, 4, 10. 13, 1, 4, 3. SHADV. BR. 2, 8. 9. KAUC. 114. प्रेयो मन्दो योगक्षेमादुपगते KATHOP. 2, 2. TAITT. UP. 3, 10, 2. M. 7, 127. 8, 230. 9, 219. JÂGÂN. 1, 100. DÂJ. 103, 9. BHAG. 9, 22. MBH. 1, 2608. 3, 16851. 3, 4209. 12, 2688. 5327. 13, 3146. R. 2, 48, 17. 33, 3. 76, 8. 112, 21. R. GORR. 2, 43, 20. 123, 20. 124, 12. Spr. 4900. KÂM. NÎRIS. 2, 2. KATHÂS. 34. 200. 49, 78. BHÂG. P. 1, 6, 7. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 12. Verz. d. B. H. No. 1022. °कर MBH. 1, 3341. R. 2, 113, 12. GORR. 127, 7. °वक्षः SCHL. 113. 14. °समर्पितः MBH. 13, 1921. ऋ° ÇAT. BR. 11, 4, 2, 2. AIT. BR. 1, 14. Wird gewöhnlich erklärt als Erwerb und Erhaltung des Besitzes, was aber das m. sg. und pl. nicht bedeuten kann und dieses erscheint doch auch in der späteren Sprache, z. B. MBH. 12, 518 (योगः क्षेमश्च ed. Bomb.). 2808. °क्षेमाः 2677. 13, 3144. Das n. sg. und das m. du. müssen entschieden als Dvamdva gefasst werden, bedeuten aber auch geradezu Wohlfahrt; das n. Spr. 4332. 4421 (v. l. masc.). VARÂN. BH. S. 8, 11. योगक्षेमौ RÂGA-TAR. 6, 210. समानयोगक्षेम am Ende eines adj. comp. so v. a. gleichen Werth mit — habend, Nichts mehr seiend als: ज्ञानभावसमानयोगक्षेमत्वात् SARVADARÇANAS. 47, 13. आभाससमानयोगक्षेमत्वात् 128, 12. निर्योगक्षेम adj. sich nicht um Erwerb und Besitz kümmernd BHAG. 2, 45.

योगगति f. der ursprüngliche Zustand: पावकः पवमानश्च शुचिरित्यग्नयः पुरा । वसिष्ठश्चापाडुत्पन्नाः पुनर्योगगतिं (= अग्निं Comm.) गताः ॥ BHÂG. P. 4, 24, 4.

योगचक्षुः adj. bei dem die Meditation das Auge vertritt, Beiw. Brahman's MÂRK. P. 97, 9.

योगचर m. Bein. Hanumant's TRIK. 2, 8, 6.

योगचन्द्रिका f. Titel einer Schrift HALL 17.

योगचिन्तामणि m. desgl. HALL 12. 17. Verz. d. B. H. No. 648.

योगचूर्ण n. *magisches Pulver* (चूर्ण) DAṢAK. 71, 2.
 योगज 1) adj. *durch Meditation —, durch Joga hervorgerufen* BUĀSHĪP.
 62. — 2) n. *Agallochum* BUĀVAP. im ÇKDā.
 योगतत्त्व n. *das Wesen des Joga* Ind. St. 2, 1. Titel einer Upanishad
 49. fg. °प्रकाश und °प्रकाशक Titel einer Schrift HALL 18.
 योगतत्त्व n. *Joga-Lehre, ein über den Joga handelndes Buch* HARIV.
 12439. BUĀ. P. 9, 21, 26. Bez. einer Klasse von Schriften bei den
 Buddhisten BURN. Intr. 1, 587. 638. SCHIEFNER, Lebensb. 244 (14).
 योगतरंग m. Titel einer Schrift HALL 12.
 योगतल्प n. *Joga-Lager* so v. a. योगनिद्रा BUĀ. P. 2, 10, 13.
 योगतारका f. *der Hauptstern eines Nakshatra* SŪJAS. 8, 19. VARĀH.
 BĀH. 8. 24, 34.
 योगतारा f. *dass.* SŪJAS. 8, 16. fg. COLBR. MISC. ESS. II, 323.
 योगतारावली (योग + ता°) f. Titel einer Schrift HALL 18. 119.
 योगत्वं n. *das Joga-Sein* SARVADARĢANAR. 163, 9. 164, 4. fg.
 योगदर्पिका f. Titel einer Schrift HALL 18.
 योगदेव m. N. pr. eines Ġaina-Autors SARVADARĢANAS. 31, 13.
 योगधर्मिन् adj. *der Meditation —, dem Joga huldigend* MBH. 17, 49.
 HARIV. 6463. R. 7, 23, 4, 43. BUĀ. P. 3, 16, 1.
 योगनन्द m. *der falsche Nanda* (gegenüber सत्यनन्द) KATHĀS. 4, 103. *
 111 u. s. w. fälschlich योगनन्द HALL in der Einl. zu VĀSĀVAD. 33.
 योगनाथ m. *Herr des Joga*, Boiw. Çiva's Verz. d. Oxf. H. 89, a, 3.
 Datta's BUĀ. P. 6, 8, 14.
 योगनाविक m. *ein best. Fisch*, = गर्गाट HĀ. 186.
 योगनिद्रा f. *halb Contemplation, halb Schlaf; ein Zustand zwischen*
Schlaf und Wachen, leichter Schlaf; insbes. Viṣṇu's Schlaf am Ende
eines Joga (auch personifiziert) Spr. 808. 8080. सेवेत साधो मुखयोगनि-
 द्राम् KĀM. NITIS. 13, 44. RAGH. 10, 14. PAÑĀT. 27, 5. 29, 24. 123, 25. MBH.
 1, 1218. RAGH. 13, 6 (SĀH. D. 340, 21). VP. 498. 500. 502. BUĀ. P. 4, 3,
 2. 3, 9, 21. 11, 31. 10, 2, 15. MĀRK. P. 81, 49. 52. Verz. d. Oxf. H. 16, b, N.
 4. — Vgl. निद्रायोग und विभुं निद्रायगे योगं प्रविष्टम् HARIV. 2834.
 योगनिद्रालु m. Bein. Viṣṇu's H. 6, 67, wo fälschlich योगि° ge-
 lesen wird.
 योगनित्य m. unter den Boinn. Çiva's Çiv.
 योगधर (योगम्, acc. von योग, + धर) m. 1) Bez. eines best. über Waf-
 fen gesprochenen Spruches R. 4, 30, 6. — 2) N. pr. eines Ministers des
 Çatānika KATHĀS. 9, 14. 43. des Piṇḍola SCHIEFNER, Lebensb. 276 (46).
 — Vgl. योगधरायण.
 योगपट्ट und °पट्टक n. *das bei der Contemplation um Rücken und Knie*
geschlungene Tuch PĀDMA-P., KĀRTTIKAM. 2 im ÇKDā.
 योगपति m. *Herr des Joga*, Bein. Viṣṇu's PAÑĀR. 4, 3, 18.
 योगपत्नी f. *Gattin des Joga*, Bein. der Pīvarī, die auch Joga und
 Jogamātā genannt wird, HARIV. 977. 1244. an der ersten Stelle यो-
 गिपत्नी die neuere Ausg.
 योगपथ m. *der zum Joga führende Weg* BUĀ. P. 4, 6, 36. 4, 4, 24. 6, 85.
 11, 20, 24.
 योगपद n. *der Zustand der Contemplation* DUĀKABINDUP. in Ind. St. 2, 4.
 योगपदक n. Bez. eines best. bei der Contemplation umgeworfenen Ge-

wandes ÇKDā. nach SIDDHĀNTAÇ. in VINAMITRODĀJA. Wohl fehlerhaft für
 °पट्टक.
 योगपातञ्जल m. *ein Anhänger des Patañjali als Joga-Lehrers*
 MADHUS. in Ind. St. 4, 23, 20.
 योगपारंग m. unter den Boinn. Çiva's Çiv.
 योगपीठ n. Bez. einer best. Art zu sitzen bei der Contemplation PAÑ-
 ĀR. 3, 2, 27. KĀLIKĀ-P. 56 im ÇKDā.
 योगत्रीज n. Titel einer Schrift HALL 14. 18.
 योगभावना f. *composition by the sum of the products* COLBR. Alg. 171.
 योगभाष्य n. Titel eines Commentars des Vjāsa Verz. d. Oxf. H. 247, b, 4.
 योगभास्कर Titel einer Schrift HALL 18.
 योगमणिप्रभा f. Titel eines Commentars zu den Jogasūtra HALL 12.
 योगमय (von योग) adj. (f. ई) *aus der Contemplation —, aus dem Joga*
hervorgegangen: °ज्ञान (so die neuere Ausg.) HARIV. 11604. पाडुके BUĀ.
 P. 4, 15, 18. Viṣṇu PAÑĀR. 4, 3, 20. धर्मो बुद्धियोगमयः (d. i. बुद्धिमयो
 योगमयश्च) MBH. 3, 13773.
 योगमहिम्न m. Titel einer Schrift HALL 15.
 योगमातृ f. *Mutter des Joga* MĀRK. P. 23, 65. Verz. d. Oxf. H. 89, b,
 14. Bein. der Pīvarī HARIV. 977. 1244 (an der ersten Stelle योगिमा-
 तृ die neuere Ausg.).
 योगमाया f. *die Māyā des Joga* BUĀ. P. 3, 13, 44. 5, 4, 3. 6, 18, 60. 10, 3, 48.
 योगमार्तण्ड m. Titel einer Schrift HALL 119.
 योगमाला f. *ein Kranz von Kuren* Verz. d. B. H. No. 947. *Zauber*
kranz, Titel eines Werkes über Zauberei 903.
 योगमुक्तावली f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 316, b, 21.
 योगमूर्तिधर m. pl. Bez. einer Klasse von Manen (den Joga als Ge-
 stalt tragend) MĀRK. P. 97, 10.
 योगयाज्ञवल्क्य n. Titel einer Schrift HALL 18. Verz. d. B. H. No. 648.
 योगयात्रा f. 1) *der Gang zur Versenkung des Geistes, — zum Joga*
 Spr. 2310. — 2) Titel einer Schrift des Varāhamihira Ind. St. 10,
 161. fgg.
 योगयुक्त adj. *in tiefes Nachdenken versunken, dem Joga obliegend*
 Spr. 1273.
 योगयोगिन् adj. *dass.* MBH. 12, 9106.
 योगरङ्ग m. = नारङ्ग *Orangenbaum* RĀĠAN. im ÇKDā. — Vgl. योगारङ्ग.
 योगरत्न n. 1) *Zauberjuwel* Verz. d. B. H. No. 903. — 2) Titel eines
 medic. Werkes (*ein Juwel von Arzneimitteln*) Verz. d. Oxf. H. 316, b, 22.
 योगरत्नमाला f. Titel eines Werkes über Zauber Verz. d. Oxf. H.
 322, a, No. 764.
 योगरत्नसमुच्चय f. Titel eines medic. Werkes Verz. d. Oxf. H. 316, b,
 22. 358, a, 12.
 योगरत्नाकर m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 974.
 योगरत्नावली f. *desgl.* Verz. d. Oxf. H. 93, b, 5.
 योगरथ m. *der Joga als Wagen* BUĀ. P. 8, 5, 29.
 योगरसायन n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 123, a, 87.
 योगरक्ष्य n. *desgl.* HALL 17.
 योगराज m. 1) *ein Fürst unter den Arzneimitteln*, Bez. eines best.
 medicinischen Präparats BUĀVAP. im ÇKDā. — 2) *ein Fürst —, ein*

Meister im Joga Verz. d. Oxf. H. 230, a, 21.

योगश्रिपनिषद् f. Titel einer Upanishad Verz. d. Oxf. H. 390, b, No. 33.

योगश्ल adj. von Wörtern, die neben ihrer etymologischen weiteren Bedeutung noch eine engere haben, z. B. पङ्कज im Schlamm gewachsen und speciell Lotusblume Comm. zu Bhāṣya. S. 83. Davon nom. abstr. °ता f. Comm. zu Sāṃkhya. S. 8, 4.

योगशेचना f. Bez. einer best. Zaubersalbe Māñu. 47, 22.

योगवत् (von योग) adj. 1) verbunden, vereinigt Māñu. P. 23, 31. — 2) dem Joga obliegend Hariv. 3036. 11331.

योगवर्तिका f. ein magisches Licht, Zauberalterne Daśa. 71, 3.

योगवत् adj. vermittelnd, fördernd: कार्य° MBh. 3, 2617. सर्व° 8, 1415.

योगवाचस्पत्य n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 178, a, 34.

योगवार्तिक n. Titel eines Commentars, = पातञ्जलभाष्यवार्तिक HALL 10. Verz. d. Oxf. H. 232, a, No. 362. Colebr. Misc. Ess. I, 231. 233. 333.

योगवासिष्ठ n. Titel eines Werkes, = वासिष्ठरामायण Verz. d. Oxf. H. 353, b, No. 840. d. Tüb. H. 23. Colebr. Misc. Ess. I, 327. II, 102 (hier falschlich °वसिष्ठ geschrieben). HALL 121. °शास्त्र Ind. St. 1, 468. °तात्पर्यप्रकाश HALL 121. संक्षेप° Verz. d. B. H. No. 643. °सार 640. fg. Verz. d. Oxf. H. 232, b, No. 563. 233, a, No. 564. HALL 122. °सारविवृति Verz. d. B. No. 640. HALL 122. °सारचन्द्रिका, °सारसंग्रह ebend. Davon योगवासिष्ठोय adj. zu jenem Werke gehörig Verz. d. B. H. No. 642.

योगत्राक 1) m. Bez. der secundären Laute Visargāntja, Ġihvāmūlīja, Upadhāntja und Nāsikja VS. Prāt. 8, 23. Der Schol. zu Prātigāṇa. 22 und Rāmaçanman zu VS. Prāt. haben ऋ°; vgl. auch Māñu. S. 166. — 2) f. ई° a) Alkali H. 943. — b) Honig (vgl. u. योगवाहिन 2.) Mad. in Nigh. Pr. — c) Quecksilber Wilson und ÇKDn.

योगवाहिन 1) adj. a) व्यापयि च विकाशि स्यात्सूक्ष्मं केदि मदावहम् । ग्रामेयं जीवितकरं योगवाहि स्मृतं (°वाह्यमृतं v. l.) विषम् ॥ Çāṇḍ. Sāñu. 1, 4, 22. — b) vielleicht Ränke schmedend: कुकृत्यं योगवाहित्वं वैधुर्ये द्वाक्वृत्तिता Rāśa-Tar. 4, 671. — 2) n. Menstruum: नानाद्रव्यात्मकत्वाच्च योगवाहि परं मधु Suçr. 1, 183, 20.

योगविद् adj. 1) die rechten Mittel —, die rechte Weise kennend, wissend, was sich schickt, — sich gebührt Hariv. 4022. 12483. R. 5, 33, 7. Suçr. 2, 349, 1. Ragh. 13, 95. Rāśa-Tar. 2, 91. Bhāḡ. P. 9, 19, 10. — 2) mit dem Joga vertraut MBh. 12, 13080. 14, 554. Verz. d. Oxf. H. 233, b, 12. Bhāḡ. P. 4, 1, 33. Sarvadarçanas. 177, 15. unter den Beiww. Çiva's Çiv.

योगविभाग m. Spaltung einer Regel, indem man aus dem, was zu einander gehört und in einer Regel gesagt werden könnte, zwei Regeln macht, Schol. zu P. 6, 2, 59. Bhāṣya zu Varar. 3, 49. — Vgl. पृथग्योगकरण.

योगवृत्तिसंग्रह m. Titel einer Schrift HALL 11.

योगशत n. Titel eines medic. Werkes Verz. d. B. H. No. 939. fg. Verz. d. Oxf. H. 316, b, No. 752. 404, b, No. 35.

योगशतकाख्यान n. Titel einer Schrift HALL 19.

योगशब्द m. 1) das Wort योग Sarvadarçanas. 160, 19. — 2) ein Wort, dessen Bedeutung sich aus der Etymologie von selbst ergibt, Kāç. zu P. 1, 2, 53.

योगशरीरिन् (योग + शरीर) adj. dessen Leib Joga ist MBh. 2, 840.

योगशायिन् adj. halb schlafend, halb in Gedanken versunken Rāśa-Tar. 3, 100. — Vgl. योगनिद्रा.

योगशास्त्र n. Joga-Lehre (unter andern die des Patañgali) Jāḡ. 3, 110. MBh. 14, 546. 549. Verz. d. B. H. 14, 5. Verz. d. Oxf. H. 17, a, 4 v. u. 71, a, 35. 89, a, 1. 237, a, No. 568. 302, b, 6. Pañkar. 1, 10, 4. 2, 8, 32. Madhus. in Ind. St. 1, 22, 18. Sarvadarçanas. 154, 2. fg. °सूत्रपाठ HALL 18.

योगशिता f. Titel einer Upanishad Colebr. Misc. Ess. I, 93. Ind. St. 1, 249. 251. 302. 2, 47. wohl fehlerhaft für योगशिखा.

योगशिखा f. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 323. HALL 18. Verz. d. Oxf. H. 349, b, 20. — Vgl. योगशिता.

योगस् (von 1. युञ्) Uṇadis. 4, 215. n. = समाधि und काल Ucéval.

योगसंग्रह m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 938. HALL 17.

योगसमाधि m. die dem Joga eigenthümliche Versenkung des Geistes Ragh. 8, 24.

योगसार 1) ein Universalheilmittel Gārūḡa-P. 173 im ÇKDn. — 2) Titel eines Werkes über Joga HALL 18. 19. 200. Verz. d. Oxf. H. 183, b, 36. °संग्रह 232, a, No. 562. HALL 12. °समुच्चय 17.

योगसिद्ध 1) adj. durch Joga im Zustande der Vollkommenheit seiend Bhāḡ. P. 9, 12, 6. जीव (bei den Ġaina) Colebr. Misc. Ess. I, 381. — 2) f. घा N. pr. einer Schwester Vākāspati's VP. 120.

योगसिद्धातचन्द्रिका f. Titel eines Werkes HALL 11.

योगसिद्धिप्राक्रिया f. dosgl. Verz. d. Oxf. H. 110, b, 8.

योगसिद्धिमत् (von योग + सिद्धि) adj. in der Zauberkunst erfahren Kathās. 4, 99.

योगसुधानिधि m. Titel eines Werkes Ind. St. 2, 252.

योगसूत्र n. das dem Patañgali zugeschriebene Sūtra über Joga HALL 7. 9. Verz. d. Oxf. H. 229, a, No. 561. 247, a, 19. °भाष्य 270, b, 34. °व्याख्यान 237, b, No. 569. °गूढार्थव्याप्तिका HALL 11. °वृत्ति 10. योगसूत्रार्थचन्द्रिका 11.

योगकृत्य n. Titel einer Schrift HALL 18.

योगाग्निमय (von योग + अग्नि) adj. durch's Feuer des Joga hindurchgegangen Çvrtāçv. Up. 2, 12.

योगाङ्ग (योग + अङ्ग) n. ein Bestandtheil des Joga, deren acht und auch sechs angenommen werden: यम, नियम, आसन, प्राणायाम, प्रत्याहार, धारणा, ध्यान und समाधि Jogar. 2, 28. fg. Sarvadarçanas. 178, 8. Verz. d. Oxf. H. 233, 2. fg. आसने प्राणसंरोधः प्रत्याहारश्च धारणा । ध्यानं समाधिरेतानि योगाङ्गानि भवन्ति षट् ॥ 236, a, No. 567. योगाङ्गासनानि 94, b, 8.

1. योगाचार (योग + घा°) m. 1) die Observanz des Joga Verz. d. Oxf. H. 43, a, 2. — 2) Titel einer Schrift über den Joga Mallin. zu Kumāras. 3, 47.

2. योगाचार (wie eben) m. pl. N. einer best. buddhistischen Schule, sg. ein Anhänger dieser Schule Colebr. Misc. Ess. I, 391. Burn. Intr. 1, 443. fg. 310. Lot. de la b. l. 513. Madhus. in Ind. St. 1, 13, 19. Vedāntas. Comm. S. 93, 10. Sarvadarçanas. 9, 2, 13, 15. fg. 24, 11. योगाचार्यभूमिशाल (wohl योगाचार° zu lesen) Hiouen-Tsang I, 269. fehlerhaft योगाचार्य LIA. II, 460. Z. f. d. K. d. M. 4, 493.

योगाचार्य (योग + घा°) m. 1) ein Lehrer der Zauberkunst Māñu. 47, 21. — 2) ein Lehrer des Joga MBh. 1, 2607. Hariv. 951. fg. 980. Bhāḡ. P. 9, 12, 8.

— 3) fehlerhaft für योगाचार; s. u. 2. योगाचार.

योगाञ्जन (योग + ञ्ज्) n. 1) Heilsalbe Suçr. 2, 326, 8. — 2) der Joga als Salbe PRAB. 53, 9.

योगात्मन् (योग + आत्मन्) adj. dessen Wesen der Joga ist, dem Joga obliegend MBu. 6, 2944. 13, 352. Verz. d. Oxf. H. 52, b, 41.

योगानन्द (योग + आनन्द) m. die Wonne des Joga Verz. d. Oxf. H. 222, b, 34. 42. fehlerhaft für योगानन्द HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. S. 53.

योगानुशासन (योग + आन) n. Joga-Lehre MADHUS. in Ind. St. 1, 22, 18. fg. PATAÑĠALI'S Lehrbuch Verz. d. Oxf. H. 108, a, No. 168. °सूत्र HALL 9. °सूत्रवृत्ति 11.

योगात्त (योग + अत्त) Bez. einer der sieben Theile, in welche nach PARĀCARA die Bahn Mercur's getheilt wird, VARĀH. BRH. S. 7, 8. योगात्तिका f. (sc. गति) dass., umfasst Mūla und die beiden Aśhāḍhā 11.

योगापत्ति (योग + आपत्ति) f. Modification des Gebrauchs, — der Anwendung ĀḌV. Çr. 1, 1, 1.

योगाम्बर (योग + अम्बर) m. N. einer buddhistischen Gottheit WILSON, Sol. Works 1, 24.

योगाम् (von योग), °यते zum Joga werden: भोगो (so ist zu lesen) योगायते Verz. d. Oxf. H. 91, a, 21.

योगायन (?) Ind. St. 3, 261.

योगारङ्ग m. = योगारङ्ग RĪGĀ. im ÇKDr.

योगासन (योग + 1. आस) n. eine dem Joga entsprechende Art zu sitzen AMṚTAN. Up. in Ind. St. 9, 30. Verz. d. B. H. No. 616. BHATT. 7, 77. KULL. zu M. 6, 49. ध्यानयोगासने ब्रह्मासनम् AK. 2, 7, 39. H. 838.

योगि, gen. pl. योगिनाम् aus metrischen Rücksichten st. योगिनाम् MBu. 13, 916. MĀRK. P. 111, 2. Verz. d. Oxf. H. 236, a, No. 567 (hier hätte auch योगिनाम् gepasst).

योगित (von योग) adj. toll (bezaubert): आ AK. 2, 10, 22. H. 222. योगेन्मादित st. dessen MED. k. 44. रोगित H. 1280. रोगेन्मादित H. an. 3, 5.

योगिता (von योगिन्) f. am Ende eines comp. das Zusammenhängen mit, das in-Beziehung-Stehen zu BUĀSHĀP. 23.

योगित (von योगिन्) n. 1) am Ende eines comp. dass. SĀH. D. 70, 9, 96, 46. — 2) der Zustand eines Jogin MĀRK. P. 18, 8. 42, 17.

योगिद्रष्ट (योगिन् + दृष्ट) m. eine best. Rohrart, = वेत्र RĪGĀ. im ÇKDr.

योगिन् (von योग) P. 3, 2, 142 (von 1. युञ्ज्. 1) adj. am Ende eines comp. in Conjunction stehend mit: चन्द्र° MĀRK. P. 73, 55. सोम° 63. verbunden mit: शिवाङ्कं मन्त्रयोगिनम् 64. स्वाङ्क° so v. a. süß MBu. 3, 12845.

zusammenhängend mit, in Beziehung stehend zu: पुरुष° KĀTJ. Çr. 1, 7, 21. Schol. zu 9, 13, 23. कर्मणा कालयोगिना MBu. 3, 11244. HARIV. 12430. 12443. BUĀSHĀP. 27. KUSUM. 14, 6. 46, 18. — 2) adj. dem Joga obliegend, m. ein Jogin H. 76, Sch. WILSON, Sol. Works 1, 205. fg. MAITRAJUP. 6, 10. BHAG. 3, 3. 6, 10. DHJĀNABINDUP. in Ind. St. 2, 2. 4. JOGAÇ. ebend. 48.

AMṚTAN. Up. ebend. 9, 34. NRS. Up. ebend. 109. 122. WEBER, RĀMAT. Up. 286. 339. 362. Suçr. 1, 9, 12. LALIT. ed. Calc. 212, 7. Lot. de la b. l. 4. Spr. 1433. सेवाधर्मः परमगुरुना योगिनामप्यगम्यः 2042. 2287. VET. in LA. (III) 24, 19. 2, 3. Spr. 4679. RAGH. 6, 38. 8, 17. 10, 24. KATHĀS. 1, 55. 23, 82. RĪGĀ-TAR. 1, 857. 6, 110. VP. 153. 632. BUĀG. P. 1, 5, 23. 9, 29. 19, 37. 3, 16, 19. 8, 24, 1. MĀRK. P. 39. 1. Verz. d. Oxf. H. 93, a, 11. SAR-

VADARÇANAS. 43, 11. 93, 4. fgg. 166, 1. 169, 8. 177, 3. 178, 19. fgg. Bez. JĀĠĀVALKJA'S Verz. d. Oxf. H. 266, b, 2. ARGUNA'S H. Ç. 137. VISHṆU'S MBu. 13, 901. ÇIVA'S H. Ç. 43. eines Buddha 79. योगिनी Spr. 3740. MĀRK. P. 23, 65. 52, 31. PRAB. 31, 6. Bez. der Durgā H. Ç. 81. — 3) m. Bez. einer best. Mischlingskaste Verz. d. Oxf. H. 22, a, 7. युङ्गिन् v. l. — 4) f. °नी a) ein best. mit Zauberkraft ausgestattetes weibliches Wesen, Fee, Heze (im Gefolge Çiva's und der Durgā) HARIV. 10002. WILSON, Sol. Works 1, 255. 257. 2, 33. fg. 39. KATHĀS. 37, 109. 150. 155. 191. 48, 122. 124. 56, 107. 73, 173. fg. 108, 25. 33. 123, 212. RĪGĀ-TAR. 2, 100. fgg. VET. in LA. (III) 10, 20. Verz. d. B. H. No. 910. 1313 (64 an der Zahl). Verz. d. Oxf. H. 70, a, 37. 88, a, 17. 89, b, 13. 91, b, 25. 94, a, 16. 109, a, 40. PAÑKĀR. 4, 3, 74. — b) Bez. einer best. Çakti bei den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 89, a, 17. — c) bei den Buddhisten ein Frauenzimmer, welches die von Jmd verehrte Göttin darstellt, BURN. Intr. 538. — Vgl. काल°, कु°, नन्त्र° (auch HARIV. 2387), मध्य°, मरु° (in der 1ten Bed. auch MBu. 9, 2297. 13, 752. BUĀG. P. 1, 4, 4. 8, 9), योग°, स्थाने°.

योगिनीबालशम्बर n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 108, b, 30. 109, a, 18.

योगिनीज्ञानार्णव m. Titel einer Schrift ebend. 93, b, 6.

योगिनीतन्त्र n. Titel eines Tantra ebend. 93, b, 6. 97, a, No. 151. 100, b, No. 156. 279, a, 23.

योगिनीपुर n. N. pr. einer Stadt ebend. 340, a, 4.

योगिनीभैरव n. Titel eines Tantra ebend. 108, b, 33. 109, a, 22.

योगिनीकृद् n. Titel einer Schrift ebend. 93, b, 6. 6. 104, a, 18. 108, a, 32. 341, a, 38.

योगिपत्नी f. Gattin der Jogin HARIV. 977, v. l. für योगपत्नी.

योगिमातर f. Mutter der Jogin HARIV. 977, v. l. für योगमातर.

योगिराज m. ein Fürst unter den Jogin Verz. d. Oxf. H. 89, b, 12.

योगीन्द्र m. dass. WEBER, RĀMAT. Up. 339. 361. KATHĀS. 43, 80. PAÑKĀR. 1, 1, 9. 66. PAÑKĀT. 240, 12. Bez. JĀĠĀVALKJA'S JĀĠĀ. 1, 2.

योगीय (von योग), °यते für Joga halten Verz. d. Oxf. H. 236, a, No. 567.

योगेश m. ein Fürst (ईश) unter den Jogin MĀRK. P. 17, 24. Verz. d. Oxf. H. 92, a, 12. Bez. JĀĠĀVALKJA'S H. 831, Sch.

योगेश्वर 1) m. ein Fürst (ईश्वर) unter den Jogin Spr. 397. 2046. KĀM. NĪTIS. 14, 63. MĀRK. P. 17, 25. 96, 28. 109, 65. Verz. d. Oxf. H. 89, b, 7. Bez. JĀĠĀVALKJA'S JĀĠĀ. 1, 1. Ind. St. 1, 38. Verz. d. Oxf. H. 263, b, No. 633. — 2) f. ई N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 76, b, 35.

योगेन्द्र (योग + इन्द्र) m. ein Meister im Joga WILSON, Sol. Works 1, 163.

योगेश (योग + ईश) m. 1) dass. BUĀG. P. 4, 19, 6. 6, 18, 60. 8, 3, 27. Bez. JĀĠĀVALKJA'S H. 831. — 2) Bez. der Stadt Brahman's ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

योगेश्वर (योग + ईश्वर) 1) m. a) ein Meister im Joga BHAG. 18, 75. MBu. 13, 920. HARIV. 13209. Spr. 397, v. l. BUĀG. P. 1, 1, 23. 8, 14. 43. 18, 14. 2, 2, 10. 23. 8, 20. 3, 3, 23. 10, 36. 32, 12. 4, 7, 38. 5, 4, 3. 10, 9. 21. 9, 2, 32. MĀRK. P. 97, 8. PAÑKĀR. 4, 3, 38. PAÑKĀT. 34, 23 (ed. orn. 31, 1). Verz. d. Oxf. H. 8, a, 1 v. u. ein Votāla als Meister in der Zauberei so angedeutet KATHĀS. 83, 35. wohl Bez. JĀĠĀVALKJA'S Verz. d. Tüb. H. 13. — b) N. pr. α) eines Sohnes des Devahotra BUĀG. P. 8, 13, 38. — β)

eines Brahmarākshasa KATHĀS. 12, 49. 32, 25. 33, 96. — 2) f. ई a) eine Meisterin im Joga KATHĀS. 65, 218. — b) eine Fee KATHĀS. 31, 16. RĪĀA-TAR. 1, 233. 2, 108. — c) N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, b, 4. einer Vidyādhari KATHĀS. 18, 231. 378. — d) eine best. Pflanze, = बन्ध्याकूर्कोटकी Bhaṭṭa. im ÇKDn. — Vgl. मरुयोगेश्वर.

योगेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 10.

योगेश्वरत्व (von योगेश्वर) n. Meisterschaft im Joga MBh. 1, 510. Bhāg. P. 9, 15, 19.

योगेष्ट (योग + 1. इष्ट) n. Zinn AK. 2, 9, 106. Blei H. 1041.

योगेश्वर्य n. = योगेश्वरत्व Bhāg. P. 5, 5, 35. 16, 14. 9, 8, 17.

योगोपनिषद् f. Titel einer Upanishad Verz. d. Oxf. H. 76, a, 13.

योग्य (von योग) 1) adj. P. 5, 1, 102. Schol. zu P. 3, 1, 121 (von 1. युञ्ज्).

a) zum Zug tauglich; m. Zugthier AV. 8, 9, 7. ÇAT. Br. 1, 3, 2, 13. 3, 5, 2, 24. 9, 4, 2, 10. 4, 12. — b) zu einer best. Kur gehörig ÇĀṆḠ. SĀṆH. 1, 1, 27. — c) brauchbar, angemessen, entsprechend, zukommend, geeignet, passend, zu Gute kommend; geschickt, fähig; von Personen und Sachen; = पात्र AK. 3, 4, 35, 181. = योगार्क, उपायिन् (fälschlich उपाय MRD.), शक्त, प्रवीण H. an. 2, 378. MRD. j. 48. — KĀTJ. ÇR. 22, 4, 11. JĀṬN. 2, 235. KAN. 3, 2, 18. ĠAIM. 1, 22. °भूमिषु MBh. 4, 125. KATHĀS. 27, 145. R. GORR. 2, 3, 37. 5, 56, 83. RAQH. 6, 29. RT. 6, 6. ad ÇĀK. 54. Spr. 272. 1169. 3805. KATHĀS. 5, 116. 16, 40. 22, 111. 31, 71. 34, 194. 49, 194. SĀH. D. 721. RĪĀA-TAR. 1, 236. 4, 242. 253. 5, 249 योग्य Tr., योग्य ed. Calc.). Verz. d. Oxf. H. 311, a, 37. VP. bei MUIR, ST. I, 63. Bhāg. P. 7, 13, 23 (योगी: od. BURN., योगी: od. Bomb.). 14, 20, 24. MĀRK. P. 100, 17 (zu lesen °दोषदीनयो). 109, 24. 113, 9. PĀNĒAT. 19, 20. Z. d. d. m. G. 14, 573, 6. KUSUM. 25, 5. 7. die Ergänzung a) im gen.: तमेव योग्या मम HARIV. 10001. न चासौ रत्न-सो योग्यः so v. a. gewachsen R. 1, 22, 7. नेदानीं गुरु (so die od. Bomb.) योग्यो ऽयं चासौ मे सज्जने वने 2, 52, 61. ÇĀK. 187. VARĀH. BRH. S. 9, 7. RĪĀA-TAR. 5, 33. PĀNĒAT. 185, 19. VET. in LA. (III) 9, 11. 28, 4. रूपस्य Schol. zu P. 2, 1, 6. VOP. 6, 61. नेयं वनस्य योग्या R. 2, 38, 4. अथलीका नरो भूय न योग्यो निजकर्मणाम् MĀRK. P. 71, 10. — β) im loc.: तत्र त्वं योग्यो न युद्धेषु MBh. 7, 5787. कर्मणि 8, 1663. शक्रस्य सारथ्ये 1668. R. GORR. 1, 23, 7. 3, 40, 5. 5, 85, 17. 7, 59, 2, 21. SUÇR. 1, 29, 1. RĪĀA-TAR. 6, 181. SARVADARÇANAS. 101, 2. — γ) im dat.: तत्साधनाय KATHĀS. 46, 197. — δ) im comp. vorangehend: राज्ञो JĀṬN. 2, 261. MBh. 3, 15577. VARĀH. BRH. S. 77, 5. KATHĀS. 21, 78. RĪĀA-TAR. 2, 151. PĀNĒAT. 215, 11. VET. in LA. (III) 12, 20. 29, 14. Z. d. d. m. G. 14, 573, 7. इन्द्रियं WILSON, SĀṆHJAK. S. 27. कारालंकारयोग्यौ ते स्तनौ चेभौ MBh. 4, 392. HARIV. 4370. तयो R. 3, 3, 15. तत्कालं Spr. 3270. सभा (वाच्) 4124. षण्डता AK. 2, 9, 62. रा-ष्ट्रं RĪĀA-TAR. 4, 714. MĀRK. P. 16, 88. VOP. 8, 97. SARVADARÇANAS. 85, 19. fg. इत्याकर्म MĀRK. P. 70, 23. दारक्रिया RAQH. 5, 40. PĀNĒAT. 188, 20. HIT. 72, 8. KATHĀS. 20, 23. मुरतसंभोग 45, 884. PRAB. 110, 5. निशति-वाक् KATHĀS. 18, 106. उत्थानं ÇĀK. 38. KĀM. NĪTIS. 15, 50. 16, 10. देवो-पस्थान MĀLAV. 65, 16. प्रत्यक्षदर्शन Schol. zu NAISH. 22, 48. सलिलाञ्ज-लिदान Spr. 205. PĀNĒAT. 252, 20. न खलु वयममुष्य दानयोग्याः verdien-
end gegeben zu werden SĀH. D. 49, 21. Ausnahmsweise in comp. mit dem, was geeignet u. s. w. macht, DAÇAK. 62, 11. — ε) im infin.: (इमे भूराः) योग्या रत्नोपयोग्योऽयम् R. 1, 22, 4. उभौ योग्यावरुं मन्ये रत्नितुं पृथि-

VI. Theil.

वीमिमाम् 4, 2, 11. 35, 18. भृत्यजनान्दासास्त्वं गृहे वरयन्ममम् । योग्यस्ता-
उपितुं क्रोधात् dazu bist du gut, stets bei der Hand MBh. 7, 5790. त्वया
लोकाः क्लृष्टुं (durch den infin. pass. zu übersetzen) योग्यो न मानुषः R.
7, 20, 8. यादृशेनेह रूपेण योग्यं दातुं धृतेन वै । तादृशं खलु ते दत्तम् MBh.
14, 1612. fg. P. 6, 1, 81, Sch. — 2) m. das Sternbild Pushja MRD. — 3)
f. या a) oxyt. Veranstaltung, Werk: स्रतस्य वा केशिना योग्याभिर्धुरि
धिस्य RV. 3, 6, 6. यद्योग्या अम्रवैषे ऋषीणाम् 7, 70, 4. स विश्वाहा मुमना
योग्या अभि सिंघासनिर्वनते कारे इज्जितम् 10, 53, 11. — b) praktische
Uebung, Praxis SUÇR. 1, 28, 20. 29, 1. 10. °मूर्त्तयो ऽध्यायः 28, 19. Aus-
übung, exercitatio: प्रणिधानं RAQH. 8, 19. मानं KĀVJĀD. 2, 242. insbes.
Leibesübung, Gymnastik, kriegerische Uebung TRIK. 3, 2, 20. 3, 442. H.
788. H. an. MRD. HALĀJ. 2, 315. आमादयो हि जीर्यन्ते योग्यैव दिवानि-
शम् KĀM. NĪTIS. 14, 27. निपुद्धे, ज्ञेये, योग्यासु MBh. 1, 4986. मक्तावीर्यो कृ-
तयोग्यो 5350. योग्यो चक्रे धनुषा 5235. अस्त्रं R. 2, 1, 9. कस्त्यश्चास्त्रा-
दियोग्याभिः KATHĀS. 94, 41. °रथ H. 752. HALĀJ. 2, 290. — c) N. pr. der
Gattin des Sonnengottes H. an. MRD. — 4) n. a) eine best. Pflanze, =
सृद्धि AK. 2, 4, 2, 31. H. an. MRD. Sundel ÇĀBĀDĀTHAK. bei WILSON. — b)
Fehikel ÇĀBĀDĀTHAK. — c) Kuchen ÇĀBĀDĀTHAK. — d) Milch H. c. 98. —
Vgl. यथायोग्यम् (auch MBh. 13, 4710).

योग्यता (von योग्य) f. Angemessenheit, das Geeignetsein, Befähigung
TRIK. 3, 3, 322. न युद्धयोग्यतामस्य पश्यामि सक्तं रत्नसिः R. 1, 22, 2 (23, 2
GORR.). JOGAS. 2, 53. KATHĀS. 46, 104. 74, 265. RĪĀA-TAR. 2, 39. 60. 3, 147.
5, 253. 6, 362. Spr. 2178. 2887. Bhāg. P. 3, 31, 45. fg. MĀRK. P. 113, 9.
TATTVAS. 50. Schol. zu KĀTJ. ÇR. S. 22, 4. BHĀSHĀP. 81. SĀH. D. 6. 27, 8.
HALĀJ. 2, 109. VOP. 25, 17. PĀNĒAT. 241, 6. Schol. zu KAP. 1, 102. zu P.
2, 1, 6. KUSUM. 26, 9. °वाद im. Titel einer Schrift HALL 57.

योग्यत्व (wie eben) n. dass. JOGAS. 2, 41. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 59.
Schol. zu KĀTJ. ÇR. S. 22, 9. VOP. 6, 58. Anf.

योजक (von 1. युञ्ज् nom. ag. 1) Anschirrer, Anspanner: वाजि MBh.
4, 320. रथं 9, 819. Bhāg. P. 12, 11, 48. — 2) Veranstalter, Ausführer:
युद्धं so v. a. kampflustig MBh. 5, 2114. = युद्धोद्योगिन् NILAK.

योजन (wie eben) n. AK. 3, 6, 3, 30. 1) n. das Anschirren, Anspannen:
लाङ्गलं PĀR. GRUH. 2, 13. रथे योजनमूर्जितानाम् HARIV. 8395. — 2) n.
Gespann, Geführt, Geschirr: श्रेणु RV. 6, 62, 6. उतो न्वस्य यन्मृदुश्चा-
व्योजनं बृहत् । दामा रथस्य दर्श 8, 61, 6. दैर्घ्याञ्ज (daher = अङ्गुलि
NAIGH. 2, 5) 10, 94, 7. — 3) n. Fahrt so v. a. Wegstrecke, welche in einer An-
spannung durchlaufen wird, Station: weiterhin ein best. Wegemaass von
vier Kroça (etwa zwei geogr. Meilen; nach anderen Rechnungen eine
kleinere Strecke, z. B. 2 1/2 engl. Meilen, Useful Tables 122), WARREN, KALA
SANK. 394. TRIK. 2, 1, 17. 2, 4. 3, 3, 254. H. 888. an. 3, 402. MRD. n. 111. fg. HĀR.
197. HIOUEN-THSANG 1, 59 (= 8 Kroça). 60. LALIT. ed. Calc. 170, 5. MĀRK.
P. 49, 40 (= 4 Gavjūti d. i. 8 Kroça). यदाशुभिः पतंसि योजनानि पुरु RV.
2, 16, 3. 1, 123, 8. 10, 86, 20. पुरावतो न योजनानि ममिरे 78, 7. अमिता यो-
जनानि AV. 4, 26, 1. त्रिंशदस्यां जघनं योजनानि ihr pudendum ist dreissig
Meilen lang TRIK. 2, 4, 2, 7. योजनानि परम् VS. PRĀT. 1, 24. M. 11, 75. यो-
जनं वाधनो ब्रजेत् 132. MBh. 1, 1114. आयोजनमुगन्धि 6965. 3, 3812. R.
1, 5, 7. 2, 92, 10. 98, 30. Spr. 461. 1440. 2534. Ind. St. 8, 432. SŪRJAS. 1,
59. 65. 4, 1. 12, 60. 63. 65. 80. 83. VARĀH. BRH. S. 21, 85. 23, 4. 30, 32.

KATHĪS. 18, 102. PĀNĀT. 226, 9. Vrt. in LA. (III) 4, 1. masc. Dujānabindop. in Ind. St. 2, 1. त्रियोजनम्, पञ्चयोजनम् u. s. w. eine Strecke von drei, fünf u. s. w. Joḡana AV. 6, 131, 3. R. 1, 1, 63. 2, 91, 29. षष्टियोजनी eine Strecke von sechsig Joḡ. KATHĪS. 18, 349. 94, 14. RĪĠA-TAR. 3, 393. 5, 103. Am Ende eines adj. f. छा MBH. 2, 312. 3, 10585. R. GORR. 2, 28, 18. 3, 39, 32. 47, 13. 5, 6, 18. 20. fg. 56, 21. fg. VARĀH. BṚH. S. 30, 33. — तद्वर्षे वो महतो मरुत्वनं दीर्घं ततान सूर्यो न योजनम् Fahrt so v. a. Bahn RV. 5, 84, 5. अर्धं त्ति नारिरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावर्तः 1, 92, 3 (vgl. 30, 18). 191, 10. vielleicht auch 88, 5, wo SĪ. das Wort durch स्तोत्र erklärt. Drei Bahnen oder Stationen ähnlich zu verstehen wie die drei Fußstapfen Viśṇu's: त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् 33, 8. 164, 9. — 4) n. (bisweilen auch छा f.) Anordnung, Zuriistung; Veranstaltung: इमा जुषस्व योजनेन्द्र या ते धर्मन्महि RV. 8, 79, 3. विद्वाना धर्म्य योजनम् 9, 7, 1. मिमंते धर्म्य योजना 102, 3. पात्रं KĪTJ. ÇR. 9, 2, 1. 14, 2. 26, 2, 18. स्तोमं Schol. zu LĪTJ. 2, 3, 23. धर्मिं KĪTJ. ÇR. 18, 6, 16. शस्त्रनागादिं das Zuriisten, Zurechtmachen SĪH. D. 171. आहारं Speisebereitung MBH. 12, 2187. भूषणयोजन und शेखरापोडयोजना (v. l. योजन beim Schol. zu Buḷg. P. 10, 45, 86) unter den 64 Kalā Verz. d. Oxf. H. 217, a, 6. 5. शिलाप्रासादं das Aufbauen, Erbauen RĪĠA-TAR. 4, 190. das Herstellen, in-Ordnung-Bringen: इदानीं कथायोजनाय व्याख्याकृदात्मनः श्लोकचतुष्टयमवतारयति Verz. d. Oxf. H. 142, b, 27. RĪĠA-TAR. 1, 10. यैर्मण्डलस्य क्रियते हरोत्सवस्य योजनम् 187. एवं कृतं ततस्तेन नष्टार्थस्य योजनम् 6, 353. काव्यांशस्य च योजना KATHĪS. 1, 11. — 5) n. das Anweisen, Antreiben: प्रोत्साहनं स्यादुत्साहगिरा कस्यापि योजनम् SĪH. D. 491. — 6) f. छा Vereinigung, Verbindung: एकपञ्चाशता SĪH. D. 112, 16. तन्मात्राहकारं KULL. zu M. 1, 16. — 7) f. छा Construction (in gramm. Sinne) Wilson, SĪMĀHJAK. S. 107. ÇĀH. zu KĪHND. UP. S. 61. NĪLAK. zu HARIV. 6373. Schol. zu MAITRĀJUP. 1, 4. — 8) n. Sammlung —, Concentration der Geistesthätigkeit, feste Richtung der Erkenntniss auf einen Punkt ÇVETĪÇV. UP. 1, 18. AMṚTAN. UP. in Ind. St. 9, 32. = योग (das aber hier auch schlechtweg Verbindung bedeuten kann) TRĪK. 3, 3, 254. H. an. MED. — 9) n. die Weltseele (परमात्मन्) H. an. MED. — Vgl. अग्नि-योजन, बहुयोजना, भिन्नयोजनी.

योजनगन्ध 1) adj. dessen Geruch sich ein Joḡana weit verbreitet. — 2) f. छा a) Moschus TRĪK. 3, 3, 222. H. an. 5, 22. fg. MED. dh. 48. — b) Bein. a) der Satjavati, der Mutter Vjāsa's, TRĪK. II. 848. H. an. MED. MBH. 1, 2412. — ß) der Sītā TRĪK. H. an. MED.

योजनगन्धिका f. Bein. der Satjavati TRĪK. 2, 8, 11.

योजनपर्णी (यो + पर्ण) f. Rubia Munjistu (मजिष्ठा) Roxb., indischer Krapp RATNAM. im ÇKDh.

योजनवाहिका f. dass. RĪĠAN. im ÇKDh. ०वह्नी AK. 2, 4, 3, 9.

योजनिक am Ende eines adj. comp. nach einem Zahlwort so und so viel Joḡana lang, — messend R. 5, 6, 19. 20. 56, 20. fg. f. छा 19. — योजनिका in पदं ist das f. zu योजनक von योजन.

योजनीय (von 1. युज्) adj. 1) anzuwenden: मृदुपरुषगुणौ योजनीयौ स्वकाले Spr. 1314. Verz. d. Oxf. H. 264, b, 31. — 2) zu verbinden mit (instr.): इमिदमिति सम्यक्कर्मणा योजनीयम् so v. a. in's Werk zu setzen KĪM. NITIS. 13, 95. — 3) grammatisch zu verbinden, zu construieren

Schol. zu MAITRĀJUP. 1, 4.

योजन्य (von योजन) am Ende eines adj. comp.: षष्टिं sechsig Joḡana entfernt KATHĪS. 28, 188.

योजयितृ (vom caus. von 1. युज्) nom. ag. Fasser (eines Edelsteins) Spr. 595.

योजयितव्य (wie eben) adj. 1) zu gebrauchen, auszuwählen VARĀH. BṚH. S. 48, 17. — 2) auszustatten, zu versehen mit (instr.) GAUPAP. zu SĪMĀHJAK. 36.

योजितृ (von 1. युज्) nom. ag. Vereiniger, Verbinder, Zusammenfüger: चरणपादं VARĀH. BṚH. S. 51, 12.

योड्य (wie eben) adj. 1) zu richten auf: बुद्धिर्व्यसनेषु योड्या Spr. 2382. — 2) anzustellen, angestellt zu werden verdienend (an ein Amt u. s. w.): भृत्यानुत्तमपदयोड्यान् PĀNĀT. 10, 20. anzuhalten zu: धर्मं R. GORR. 2, 114, 17. — 3) anzuwenden, in Anwendung zu bringen JĪĠN. 1, 366. Spr. 644. VARĀH. BṚH. S. 39, 14. 84, 2. 88, 10. 98, 8. PĀNĀT. 3, 13, 7. SĪH. D. 294. 298. ÇĀH. zu BṚH. ĀR. UP. S. 326. SARVADARĠANAS. 35, 14. 42, 13. H. 12. Schol. zu KAP. 1, 18. आशीरन्या न ते योड्या so v. a. herzusagen ÇĀK. 187, v. l. — 4) hinzuzufügen zu (loc.) SŪRĀS. 2, 32, 5, 17. 10, 7. KĪM. NITIS. 8, 38. 19, 23. — 5) zu versehen mit (instr.), theilhaftig zu machen MBH. 15, 197. R. 2, 46, 23 (44, 23 GORR.). GAUPAP. zu SĪMĀHJAK. 36. — 6) auf den die Geistesthätigkeit fest zu richten ist, der Gegenstand des Joḡa MBH. 13, 1153. = योगे ब्रह्मणि प्रविलापनीयः NĪLAK.

योडक m. Constellation: विवाहे राशिपोडकमर्कपोडकनक्षत्रपोडकगण योडकयोनिपोडकवर्गपोडकभेदेन पञ्चविधो योडकः ÇKDh. nach der ÇETPĀTISĀHITĀ. — Vgl. योड.

योतु m. = परिमाण UNĀDIK. im ÇKDh.

यौत्र (von 2. यु) n. P. 3, 2, 182. VOP. 26, 68. Strick, Seil AK. 2, 9, 13. H. 893. R. GORR. 2, 43, 29.

योत्रप्रमाद m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 107, b, No. 166.

योद्धृ (von 1. युध्) m. Kämpfer, Streiter, Kriegsmann, Soldat AK. 2, 8, 29. H. 763. P. 4, 2, 56. तपोरन्यतरेणाहं योद्धा स्याम् so v. a. ich möchte kämpfen R. 1, 22, 25. योद्धा यस्य धनंजयः für den — kämpft MBH. 3, 1918. 2451. HARIV. 14433. राजानमयोद्धारम् Spr. 1270. सार्धवाहं MĀLAV. 68, 9. RĪĠA-TAR. 1, 61. राजः PĀNĀT. 47, 15. 218, 7.

योद्धव्य (wie eben) adj. zu bekämpfen MBH. 3, 7567. 12, 3541. n. impers. zu kämpfen, pugnandum: कर्मया सह योद्धव्यम् BHAG. 1, 23. MBH. 1, 5429. 3, 17278. 4, 1487. 1584. 14, 326. 328. R. GORR. 2, 98, 21. 5, 41, 5. 82, 21. KATHĪS. 22, 41. 46, 202. PĀNĀT. 48, 1. HIT. 108, 19. योद्धव्ये (उत्सृज्य ed. Bomb.) wo es zu kämpfen gilt (galt) MBH. 6, 1546.

योर्ध (wie eben) m. n. (!) gaḡa अर्धवादि zu P. 2, 4, 31. 1) m. Krieger, Streiter, Kriegsmann, Soldat AK. 2, 8, 29. H. 763. RV. 1, 143, 5. 3, 39, 4. न त्वा योर्धो मन्यमानो युयोध 6, 25, 5. वर्मण्वसो न योधाः 10, 78, 3. ÇĀH. GṚHJ. 2, 2. M. 7, 97. fg. MBH. 1, 6687. 3, 15753. 4, 1161. 8, 2557 (wo mit der ed. Bomb. योधव्रतसं zu lesen ist). R. 1, 5, 20. 6, 20. 2, 41, 18. 81, 12. 82, 24. fg. (89, 6 fg. GORR.). R. GORR. 2, 100, 56. 5, 48, 16. 6, 107, 7. Spr. 2120. 4527. VARĀH. BṚH. S. 15, 19. 39, 2. 51, 21. KATHĪS. 12, 22. RĪĠA-TAR. 6, 250. PHAB. 87, 9. PĀNĀT. 175, 7. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 16. ०सराव AK. 2, 8, 76. रथं zu Wagen MBH. 6, 5506. रथाद्ययोधाः zu Wagen, zu

Ross Būlg. P. 9, 10, 20. वसन्त° der Frühling als Kriegsmann R. 6, 1. योध vom Wagen RV. 8, 26, 4. वृषो योधः ein zum Kampf abgerichteter oder geeigneter Stier VARAN. Būh. S. 48, 44. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBu. 3, 11279. 9, 1795. R. Gonn. 2, 91, 16. 5, 15, 20. 6, 1, 46. Vgl. पुरो°, बाहु°. — 2) m. Kampf in डुर्योध und मियोयोध. — 3) ein best. Metrum, 4 Mal — — — — — COLBR. Misc. Ess. II, 139 (I, 6).

योधक (wie oben) m. = योध 1) MBu. 5, 913. 13, 1586. R. Gonn. 2, 32, 24.

योधन (wie oben) n. Kampf Būlg. P. 8, 13, 7. Mārk. P. 135, 17. चित्र° MBu. 4, 1365. कूट° Kām. Nitis. 18, 58. — Vgl. डुर्योधन.

योधनपुरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 9.

योधनीपुर n. N. pr. einer Stadt ebend. 66, b, 41. 67, a, N. 4. Vgl. Tchen-ichou-koue und Tchen-wang-koue royaume du maître (roi) des combats HIOUEN-TSANG 1, 377.

योधगार (योध + गार°) m. Wohnhaus der Kriegerleute, Kaserne MBu. 12, 2649.

योधिक s. योधक.

योधिन् (von 1. युध्°) adj. am Ende eines comp. kämpfend, streitend: दिव्यान्त्र° HARIV. 12951. KATHA. 120, 57. MBu. 3, 11756. R. 1, 16, 22 (20, 13 Gonn.). 2, 64, 39. माया° MBu. 2, 575. सन्मार्ग° aufehrliche Weise RAGH. 17, 69. त्यक्तर्जावित° MBu. 3, 2120. तीक्ष्ण° 5, 7383. काल° Spr. 6. व्यू-काय° KATHA. 48, 19. कृप° zu Ross MBu. 6, 5505. गज° 5, 5595. 6, 2279. HARIV. 13514. bekämpfend, Bekämpfer: दानव° R. Gonn. 2, 88, 25. — Vgl. अय°, घागत°, कूट°, गरुधोधिन्, चित्र°, द्वंद°, बाहु°.

योधिवन (योधिन् + वन) n. N. pr. einer Oertlichkeit R. 2, 68, 17.

योधीयम् (compar. zu योध) adj. streitbarer RV. 1, 173, 5.

योधेय m. 1) = योध Krieger, Streiter ÇKDn. und Wilson. — 2) pl. N. pr. eines Geschlechts HARIV. 1678 nach der Lesart der neueren Ausg., योधेय die ältere; vgl. योधय.

योध्य (von 1. युध्°) 1) adj. zu bekämpfen RV. 9, 9, 7. MBu. 5, 2209. 6, 30, 12, 3541. Vgl. घृ° (adj. auch HARIV. 3063). — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 3, 15244.

योन्ल m. = यवनाल H. 1178.

योनि (von 2. यु) UNLUS. 4, 51. m. und f. (dieses in der alten Sprache selten; aus metrischen Rücksichten bisweilen auch योनी) TAIK. 3, 5, 16. SIDHU. K. 247, b, 1. 1) Schooss; Geburtsort, Mutterleib, vulva NIA. 2, 8, 19. AK. 2, 6, 2, 27. TAIK. 3, 3, 255. H. 609. an. 2, 280. MED. n. 16. HALA. 2, 359. 5, 76. RV. 1, 164, 32. fg. 2, 9, 3. अयं ते योनिर्हविषो यतो ज्ञातो धीरा-चथाः 3, 29, 10. वि त्रिहृष वनस्पते योनिः सूर्यस्या इव 5, 78, 5. पुत्रा कृ यमृवत्याः तेति योनिषु 10, 40, 11. 63, 15. 162, 4. AV. 1, 11, 3. 5. 3, 23, 2. 5. गर्भमा धेहि योन्त्याम् 5, 25, 8. योन्त्या इव प्रच्युता गर्भः 6, 121, 4. VS. 8, 29. योनिं प्रविशदंन्द्रियम् 19, 76. AIR. Bn. 1, 3. मध्ये योनिर्धृता 3, 35, 5, 15. TS. 6, 1, 3, 6. यथा योनी रेतः सिञ्चेत् ÇAT. Bn. 1, 7, 3, 14. 6, 4, 4, 19. संभूतिं तस्य ता विद्यायद्योनावभिजायते M. 2, 147. विशिष्टं कुत्रचिदोऽं स्त्रीयोनिस्त्वेव कुत्रचित् 9, 34. fg. 37. बीजाद्योनिर्गरीयसी 52. 56. SUGA. 1, 290, 15. 2, 93, 17. 396, 2. fgg. Būlg. P. 4, 6, 42. योनिः प्रक्षिप्यते स्त्रियाः MBu. 13, 2227. Spr. 3268. 5276 परयोनावभिगमनम् VARAN. Būh. S. 46, 56. परयोनिषु गच्छतो मेथुनम् 86, 60. घतत° adj. f. M. 9, 176. 10, 5. योनिर्धृता न दुष्येत कर्ताकं ते सुमध्यमे Būlg. P. 9, 24, 33. गोः R. 1, 35, 3. सयोनिप्राणिन् ein

weibliches Wesen AK. 3, 6, 2, 2. °चिकित्सा Verz. d. B. H. No. 949. °दो षचिकित्स° 972. °व्यापद् Verz. d. Oxf. H. 316, b, 16. — 2) Helmath, Hans; Lager, Nest, Stall u. s. w.: ज्ञापेव योनी RV. 1, 66, 5. 2, 38, 8. सादया यज्ञं सुकृतस्य योनी 3, 29, 8. समानं योनिमु संचरंती 3, 33, 8. ज्ञापेदस्ते मध्व-त्सु (सा Padap.) योनिः 53, 4. 4, 16, 10. छा ययोनिं हिरण्यं वह्ण मित्रं सद्यः 5, 67, 2. 9, 71, 6. 82, 1. समाने योनी सकृद्व्याप 10, 10, 7. यमस्य 123, 6. मम योनिर्हृषः समुद्रे 125, 7. AV. 13, 4, 17. अयुषोनिर्वा अग्निः स्वामेवैनं योनिं गमयति TS. 5, 2, 3, 4. 3, 2, 6, 2. ÇAT. Bn. 13, 2, 2, 10. ततो गच्छेत् राजेन्द्र भीमायाः स्थानमुत्तमम् । तत्र ज्ञात्वा तु योन्त्या वै MBu. 3, 5026. — 3) Stätte des Entstehens oder des Bleibens, daher Ursprung, Quelle, (zum Empfang zubereiteter) Raum, Behälter, Sitz u. s. w.: = प्रकृति AK. 3, 4, 24, 75. = उत्पत्तिस्थान TAIK. = कारण H. 1513. H. an. = आकार MED. रात्र्युषमे योनिमरिक् hat Platz gemacht RV. 1, 113, 1. 124, 8. योनिष्ठ इन्द्र निषेदं अकारि 104, 1. समाने योनी मिथुना समीकता 144, 4. 2, 3, 11. 3, 1, 7. 5, 7. कृतस्य 63, 13. 18. 4, 1, 12. 5, 21, 4. 9, 8, 3. VS. 2, 6. अयं योनिश्चक्रमा यं वयं ते RV. 4, 3, 2. 6, 15, 16. 7, 3, 5. 8, 29, 2. अयो-रुत 9, 1, 2. मन्मथ VS. 11, 59. 12, 61. die Stätten des Feuers: नि पदा योनिषु त्रिषु RV. 2, 36, 4. सतश्च योनिमसंतश्च वि वः VS. 13, 3. इयं वा अ-स्य सर्वस्य योनिः, सोमं योनी सादयाति ÇAT. Bn. 4, 1, 3, 9. 10, 6, 4, 1. सैषा तत्रस्य योनिर्धृता 14, 4, 2, 23. ÇYRACV. Up. 4, 11. 5, 2. die Hk ist यो-नि d. h. Ausgangspunkt, Grundform des Sāman AIR. Bn. 3, 35. ÇĀKku. Bn. 24, 6. 8. Ça. 7, 21, 2. 5. वज्रैर्यथा योनिगतस्य मूर्तिर्न दृश्यते, इन्धन° ÇYRACV. Up. 1, 13. अघ्नैर्योनिरिवारिणः Būlg. P. 3, 27, 23. M. 9, 521. Spr. 1668. एष योनिः सर्वस्य Mārk. Up. 6. Nāg. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 126. ब्रह्मन्तत्रस्य वै योनिर्विशः ein Geschlecht, aus dem Brahmanen und Krie-ger hervorgegangen sind, Būlg. P. 9, 22, 43. त्रसानां त्रिविधा योनिर्गण्ड-स्वेदजरायुजाः MBu. 6, 164. H. 1357. मनःशृङ्गारसंकल्पात्मनो योनिः (का-मस्य) 229. तेजसां योनिम् Mārk. P. 103, 25. 99, 33. दिव्याभरणोपनयः HA-riV. 6003. सर्व° RAGH. 10, 21. अशनेरमृतस्य चोभयोर्विशिनशाम्बुधराश्च यो-नयः KUMĀRAS. 4, 43. धर्मस्य M. 2, 25. देवेन ज्ञानयोनिना MBu. 5, 3761. वि-प्रकृतोपनयः Kām. Nitis. 10, 5. शब्दयोनिर्धातुः AK. 3, 4, 24, 68. Am Ende eines adj. comp. entstanden —, hervorgegangen aus H. 6. RV. Prāt. 2, 11. 11, 2. Būlg. 5, 22. 7, 6. MBu. 15, 235. RAGH. 6, 8. KUMĀRAS. 6, 89. VIKR. 28. Verz. d. Oxf. H. 179, a, No. 410. — 4) Geburtsstätte so v. a. Familie, Geschlecht, Stamm, die durch die Geburt bestimmte Daseins- form (als Mensch, Brahmane u. s. w., Thier u. s. w.): शीलवृत्ते समाज्ञाय विद्या योनिं च कर्म च MBu. 13, 2406. विद्यायोनिसंबन्ध P. 6, 3, 23. अस्-बन्धा च योनिः M. 2, 129. स्त्रियाः संयकृणां प्राक् तदिदं योनिः नितः VARAN. Būh. S. 86, 70. 96, 8. (न) स्वभावमतिवर्तते योनिपुक्ताः शरीरिणाः Spr. 4309. योनीनामधमा वयम् R. 7, 39, 2, 21. कृत्योनिश्च so v. a. Race MBu. 5, 5253. यो यो योनिं तु ज्ञोवा जयं येन येनेह कर्मणा । कमशो याति लोके ऽस्मिन् M. 12, 53. 74. 6, 63. वल्लीस्तु संविशन्त्योनीर्ज्ञायमानः पुनः पुनः MBu. 13, 1923. शुभकृत् शुभयोनिषु पापकृत्पापयोनिषु (प्रजायते) 3, 13872. Būlg. P. 3, 14, 42. यस्य सद्यस्य या योनिस्तस्यां तत्परिमृग्यते so v. a. win-ter seines Gleichen R. 5, 14, 62. स्वां योनिमासाद्य 7, 18, 20. कङ्कुलोऽपि M. 10, 57. fg. विलीन° MBu. 3, 15674. हल° Būlg. P. 8, 23, 7. चाण्डाल-पुक्कशानी योनिमृच्छति M. 12, 53. वैश्ययोनी ज्ञाता Mārk. P. 115, 30. ब्रह्म-न्तत्रियविद्योनि adj. so v. a. zur Kaste der Brahmanen, Krieger oder

Vaiçja gehörig M. 2, 80, 8, 62, 9, 229. दास^० adj. 8, 415. प्रगालयोनिं प्राप्नोति 5, 164, 9, 30. Ind. St. 1, 265. Pāṇāt. 188, 5, 6. — 5) als Synonym von भग (das missverstanden wurde) der Regent des Nakshatra Pūrvaphālguni VARĀH. BRH. S. 98, 4; vgl. योनिदेवता. — 6) Wasser NAIGH. 1, 12. H. an. — 7) mystische Bez. des Diphthongen ए WEBER, RĀMAT. UP. 318. Ind. St. 2, 316. — Vgl. अ^०, अग्नि^०, अक्ष^०, अब्ज^०, अम्भोज^०, अश्म^०, एक^०, कर्ण^०, कुम्भ^०, कृत^०, कृष्ण^०, घृत^०, चित^०, जगद्योनि, जीव^०, तिर्यग्योनि, तिर्यग्योनि, डुर्योनि, देव^०, धूम^० (vgl. धूमोज्जयोनि R. GORR. 2, 102, 11), नेत्र^०, पद्म^०, पाप^०, पुरा^०, प्रति^०, प्राण^०, ब्रह्म^० (von Brahman stammend auch MBH. 3, 16187. R. 1, 34, 1), भूत^० (auch MUP. UP. 1, 1, 6), मनो^०, मरु^०, वस्त्र^०, वि^०, शत^०, स^०, संकल्प^०, संकीर्ण^०, सत्य^०, साद्योनि, स्व^०.

योनिक्वाट n. Bez. einer best. mystischen Figur Verz. d. Oxf. H. 96, b, 13.

योनिघन्ध m. = कृद्स् COLEBR. Misc. Ess. 1, 308.

योनिज योनि + 1. ज, adj. aus einem Mutterleibe hervorgegangen, im Gegens. zu अयोनिज (s. auch bos.) KAN. 4, 2, 5. MBH. 2, 296. R. 3, 4, 23. KATHĀS. 27, 71. 34, 41. fg. 81. अथम^० von der niedrigsten Herkunft M. 9, 23.

योनिव (von योनि) n. das Ursprungsein, Quellesein NāS. TĪP. UP. 2, 6 in Ind. St. 9, 162. यज्ञाङ्ग^० KUMĀRAS. 1, 17. Am Ende eines comp. das Entstandensein aus, das Gegründetsein auf: धान्य^० (eigentlich nom. abstr. vom adj. comp. धान्ययोनि) SUÇR. 1, 192, 18. 236, 15. 286, 1. शस्त्र^० SARVADARÇANAS. 60, 13.

योनिदेवता f. das Nakshatra Pūrvaphālguni H. 111; vgl. योनि 5).

योनिद्वार n. 1) Muttermund SUÇR. 1, 278, 8. — 2) N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBH. 3, 8073.

योनिन् = योनि am Ende eines adj. comp.: अय्यक्तयोनिनः MBH. 13, 1125. शब्दयोनिनम् (योनिनम् die neuere Ausg.) HARIV. 2481. — Vgl. नीच^०.

योनिनासा f. the upper part of the vulva, or the union of the labias WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

योनिधेश m. Vorfall der Gebärmutter SUÇR. 1, 278, 13.

योनिमत् (von योनि) adj. mit seinem Mutterschoos u. s. w. verbunden TBR. 1, 1, 3. 7. 3, 9, 24. 2. KĀTH. 26, 3.

योनिमुक्त adj. von der Wiedergeburt befreit ÇVĀTĀ. UP. 1, 7.

योनिमुख n. Muttermund SUÇR. 1, 277, 20. 278, 2, 6.

योनिमुद्रा f. Bez. einer best. Stellung der Finger ÇKDn. nach der ÇĀTĀNANDATARAṢṢINĪ.

योनिर्ज्वन n. the menstrual excretion WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

योनिरोग m. Krankheit der weiblichen Geschlechtsteile SUÇR. 1, 173, 7. 290, 15. 2, 296, 5. Verz. d. B. H. No. 963.

योनिलिङ्ग n. the clitoris WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

योनिवेष in der Stelle: तत्रिया योनिवेशाश्च MBH. 6, 374. st. dessen तत्रियोपनिवेशाश्च ed. Bomb.; noch andere Lesarten verzeichnet in VP. 194. fg., N. 152.

योनिसेवृत्ति f. contraction or closure of the vagina WILSON.

योनिसेकर np. fleischliche Vermischung zwischen verschiedenen Kasten, Misshetrath M. 10, 60. R. 1, 6, 17 (21 GORR.).

योनिसेभव und अ^० adj. = योनिज und अयोनिज Verz. d. Oxf. H. 25, b, 14.

योनी (von योनि) adj. einen Schoos —, einen Behälter bildend RV. 8, 45, 30.

योनीर्षस् (योनि + ष^०) n. eine best. Krankheit der weiblichen Ge-

schlechtsteile, = कन्द TRIK. 2, 6, 14.

योयन (von युय् s. जन^० (wo störend st. hemmend zu lesen ist), जीवि- त^०, पद^० (wo zu verbessern ist 1) womit man die Fußspur verwischt. — 2) das Verwischen der Fußspur oder ein dazu dienendes Werkzeug).

योयणा (wohl von 2. यु wie युवन् f. Mädchen, junges Weib, Gattin RV. 3, 52, 3. 56, 5. 62, 8. 7, 95, 3. 8, 8, 10. सृज्जरो न योयणाम् 9, 101, 14. 10, 39, 7. 14. 40, 6. योयणो दिव्ये Morgen und Nacht 7, 2, 6. 10, 110, 6. अ- प्यो 11, 2. सयोयणा Buāg. P. 3, 12, 14. RV. 8, 46, 80, nach Śā. ebenfalls Mädchen, könnte es Stute bedeuten. parox.: दाना मित्रं न योयणा 5, 52, 14 (nach Śā. so v. a. स्तुति).

योयन् f. dass.; pl. RV. 4, 5, 5. so heißen die Finger 9, 1, 7. 6, 5. 56, 3. 68, 7. त्रितस्य 32, 2. 38, 2.

योया (योया UGĀVAL. zu UNĀDIS. 3, 62) f. dass. Nir. 3, 4. AK. 2, 6, 2. H. 504. HALĀ. 2, 326. RV. 1, 48, 5. 92, 11. कुर्वस्य 104, 3. त्रिमदायं ज्ञायं न्यूक्त्युः पुरुमित्रस्य योयाम् 117, 20. नि ते न सै योयानेव योया 3, 33, 10. 38, 8. 48, 2. मया न योयामभिगम्यमानः 4, 20, 5. आचरंती समनेव योया 6, 73, 4. 7, 60, 4. Morgenröthe 1, 123, 9. सूर्यस्य 73, 5. उयां हृत्वे युवतिर्न योया 77, 1. पित्र्यावती 9, 46, 2. अप्या 10, 10, 4. 27, 12. 123, 5. योयैव दृ- ष्ट्वा पतिमृत्विषा या AV. 12, 3, 29. 14, 1, 56. 2, 37. VS. 22, 22. वृषा वा ऋ- ष्या योया मुत्रक्षण्या AIT. BR. 6, 3. TBR. 3, 3, 2. ÇAT. BR. 1, 2, 5. 15. 16. 7, 2, 12. 3, 8, 5. 6. 7, 1, 1, 44. equa (nach Śā.) RV. 1, 56, 1. die mittlere Vāk (nach Śā.) 101, 7. — JĀG. 2, 293. MBH. 1, 7285. fg. 6, 560. बालेव योया R. 5, 28, 2. VARĀH. BRH. S. 12, 8. 19, 16. 74, 2. BRH. 18, 16. KATHĀS. 47, 106. ÇIÇ. 4, 42. Buāg. P. 3, 23, 30. 4, 17, 19. ब्रह्मविद्वत्प्रश्नयोयाः JĀG. 3, 268. MBH. 11, 441. शैलूष इव योया त्वमन्यस्मै दातुमर्हसि R. GORR. 2, 30, 8. दारुमयी eine hölzerne Gliederpuppe MBH. 2, 1139. 5, 951. 1446. Buāg. P. 1, 6, 7. — Vgl. गर्भ^०, देव^०.

योयिर्त् UNĀDIS. 1, 99. f. dass. AK. 2, 6, 2. 3, 4, 2. 76. H. 504. HALĀ. 2, 326. गच्छं ज्ञारो न योयिर्त् RV. 9, 38, 4. यथाङ्गं वर्धतां शेपस्तेन योयि- त्मिज्जकि AV. 6, 101, 1. 14, 1, 4. übertragen auf weibliche Sachen 1, 17, 1. 6, 122, 5. 11, 1, 17. 27. — ÇAT. BR. 1, 4, 5, 14. 8, 1, 7. 3, 2, 2, 40. योयिर्त्काम 4, 3, 9, 2, 30. 13, 1, 9, 6. — M. 2, 132. 4, 213. 5, 90. 153. 8, 404. 9, 10. 24. 56. 77. 85. 11, 174. 188. परस्य 4, 133. 12, 60. पर^० 9, 41. गुरु^० 2, 210. MBH. 1, 7690. 3, 2124. 2467. R. 1, 9, 7. SUÇR. 2, 344, 1. VIKR. 40. ÇĀK. 68, 13, v. 1. R. 1, 9. MRGH. 38. 40. Spr. 194. किं न कुर्वसि योयितः 613. 1583. बालया वा युवत्या वा वृद्धया वापि योयिता 4624. KATHĀS. 3, 55, 18. 357. VARĀH. BRH. S. 16, 34 (विधव^०). 33, 26. 70, 6. 11. 18. 104, 24. WEBER, RĀMAT. UP. 356. केनापि योषिन्मोक्षाय निर्मिता BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 22. Weibchen (eines Vogels) AK. 2, 5, 25. H. 1331. योषितो मनवः weibliche Zaubersprüche Verz. d. Oxf. H. 97, b, N. 2. — Vgl. कुल^०, द्यु^०, पण्य^०, वार^०.

योयिता f. dass. UGĀVAL. zu UNĀDIS. 1, 99. AK. 2, 6, 2. TRIK. 2, 6, 1. H. 504. Sch. MUP. UP. 2, 1, 5.

योयित्वा absol. eines donom. von योषा oder योषित् in der Stelle: योषित्वा माययात्मानम् Buāg. P. 10, 6, 4. = वेष्टो वरो नारीमिव आत्मानं विधाय Comm.

योषिन्मय (von योषित् adj. (f. ३) als Weib geformt, ein Weib darstel- lend: माया Buāg. P. 3, 31, 37. 6, 2, 37.

योम् indecl. *Hell, Wohl* in der Verbindung शं योः und शं च योश्च. धत्तं यज्ञमानाय शं योः RV. 1, 93, 7. 8, 60, 15. पच्छ 4, 12, 5. भव 1, 189, 2. 3, 17, 3. अस्तु 5, 47, 7. शं योर्यत्ते मनुर्कितं तदीमहे 1, 106, 5. (आयः) शं योरभि स्रवतु नः 10, 9, 4. अथ नः शं योररपो दधात 15, 4, 37, 11. शमिन्द्रासोमो सुविताय शं योः 7, 35, 1. वृष्णी शं योरार्य उभि भेषजम् 5, 83, 14. ईके तो- काय तनयाय शं योः 5, 69, 8. रथेन नः शं योरूपसो व्युष्टे न्यश्चिना वरुतं यज्ञे अस्मिन् 7, 69, 5. शं योर्ब्रुहि ÇAT. Br. 1, 9, 3, 18. शं योरभिस्त्रवत्ताय (vgl. oben RV. 10, 9, 4) MBh. 13, 901 (शं योर्यज्ञसादुपयकर्त्तृया देवतायाः NILAK.). पच्छं च योश्च मनुरायेने पिता RV. 1, 114, 2. ता शं च योश्च रुद्रस्य वस्मि 2, 33, 13. शं च योश्च मयो दधे 8, 39, 4.

योङ्गल m. N. pr. eines Mannes PRAVANIDHJ. in Verz. d. B. H. 87, 23; vgl. यारुलेय SAMSK. K. 183, b, 2.

यौकर्णीय adj. von यूकर gaṇa कृशाश्चादि zu P. 4, 2, 80.

योक्तास्रुच (von युक्त + स्रुच्) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 230. LĀTJ. 6, 11, 4.

योक्ताश्च (von युक्ताश्च) n. desgl. Ind. St. 3, 230. PĀNĀK. Br. 11, 8, 7. LĀTJ. 6, 11, 4. 5. योक्ताश्चाय n. und योक्ताश्चोत्तर n. desgl. Ind. St. 3, 230.

यौक्तिक (von युक्ति) 1) adj. zutreffend, richtig; s. य०. — 2) m. der Geführte eines Fürsten, der diesen durch Scherze und Spässe aufheitert, = नर्मसचिव ÇABDAR. im ÇKDr.

योग m. ein Anhänger der Joga-Lehre H. 862.

योगक adj. von योग ÇKDr. nach SIDDH. K. — Vgl. योगिक.

योगंधर und योगंधरक zu Jogaṇḍhara in Beziehung stehend P. 4, 2, 130.

योगंधरायण (von युगंधर und योगंधर) m. patron. gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. PRAVANIDHJ. in Verz. d. B. H. 59, 17 (योगंधरायण). Minister Uda- jana's MĀKĪ. 67, 20. KATHĀS. 9, 43. 11, 2. 15, 61.

योगंधरायणीय adj. zu Jogaṇḍharāṇa in Beziehung stehend, ihm eigen KATHĀS. 17, 163.

योगंधरि m. ein Fürst der Jogaṇḍhara P. 4, 1, 173, Sch.

योगपद् n. = योगपद्य BHĀO. P. 4, 4, 20.

योगपद्य (von युगपद्) n. Gleichzeitigkeit ÇĀNKH. Çr. 13, 14, 2. ÇĀIM. 1, 9, 15. P. 2, 1, 6. VOP. 6, 58, Anf. KĀM. NITIS. 14, 66. SĀH. D. 245, 4. 7. PRA- TĀPAR. 100, a, 7. SARVADARÇANAS. 12, 12. 62, 7. योगपद्येन instr. = युगपद् MBh. 1, 7858. 2, 995. 3, 12142. 15574. 14, 148. य० KAN. 3, 2, 3. 8, 1, 11. BUĀSHĀP. 84.

योगवरत्र n. = युगवरत्राणां समूहः gaṇa खण्डिकादि zu P. 4, 2, 45.

योगिक adj. (f. ई) = योगाय प्रभवति P. 5, 1, 102. 1) zur Kur gehörig SUÇH. 2, 16, 19. य० 18. — 2) zur Anwendung kommend: य० KĀM. NITIS. 13, 86. — 3) der Etymologie genau entsprechend, aus der Etymologie von selbst sich ergebend, die der Etymologie genau entsprechende Bedeutung habend AK. 2, 10, 47. H. 1. 18. Schol. zu H. 76. PRATĀPAR. 9, a, 5. Schol. zu KĀTJ. Çr. 189, 14. 596, 10. 708, 12. SARVADARÇANAS. 172, 17. Verz. d. Oxf. H. 177, a, 36. 210, b, 4 v. u. योगिकरूढ heisst ein Wort, welches eine etymologisch klare, daneben aber auch eine aus der Etymologie sich nicht ergebende Bedeutung hat, BUĀSHĀP. S. 84. योगिकव n. nom. abstr. Schol. zu H. 87 u. s. w. — 4) zum Joga in Beziehung stehend, aus ihm hervorgegangen: ज्ञान PĀNĀK. 1, 1, 48. 2, 7, 53.

यौजनशतिक (von योजन + शत) adj. 1) der hundert Joḡana geht P. 5, 1, 74, Vārt. 1. — 2) zu dem man aus einer Entfernung von hundert

Joḡana kommt P. 5, 1, 74, Vārt. 2.

यौजनिक (von योजन) adj. ein Joḡana gehend P. 5, 1, 74.

योद्, योदति (संबन्धे) DUĀTUP. 9, 2. — Vgl. योदक.

योड्, योडति v. l. für योद् DUĀTUP. 9, 2.

यौतक (von 2. युतक) adj. eigenthümlich Jmd. gehörend MBh. 13, 3595 (= 3520). n. Privatvermögen, Privatbesitz, insbes. die Mitgift der Frau AK. 2, 8, 4, 28. TRIK. 3, 3, 142. H. 520. an. 3, 85. M. 9, 131 (= MBh. 13, 2472). न चादद्या कनिष्ठेभ्यो ज्येष्ठः कुर्वति यौतकम् 214 (= MBh. 13, 5122). गृह्णते त्रैश्व यौतकैः JĀN. 2, 149. न तत्र संविभ्यस्ते स्वकर्मभिः परस्परम् । पदेव यस्य यौतकं तदेव तत्र सो ऽमुते MBh. 12, 12090. RĪGĀ-TAR. 6, 103. — Vgl. यौतुक.

यौतकि m. patron. gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80. f. यौतक्यौ ebend.

यौतव n. = यौतव AK. 2, 9, 85. H. 883, v. l.

यौतुक n. = यौतक TRIK. 3, 3, 38. MBh. 13, 2472 (die ed. Bomb. यौतक) = M. 9, 131 (यौतक). PĀNĀK. 1, 4, 49.

यौथिक (von यूथ) adj. zu einer Schaar —, zu einer Heerde gehörig; m. Geführte, Kamerad BHĀG. P. 5, 8, 6.

यौथ्य adj. von यूथ gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

योध (von योध) adj. kriegerisch: ज्ञातीनानां योधानां पुत्राः LĀTJ. 8, 5, 1.

योधानय n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 230, b. AIR. Br. 3, 17. PĀNĀK. Br. 7, 5, 12. LĀTJ. 6, 11, 4. 7, 8, 5. आतारानां यो० Ind. St. 3, 204, b. इन्द्रस्य यो० 208, b. — Vgl. मरु० und युद्धाग्नि.

योधिक (von योध) adj. als Bez. einer best. Art zu fechten HARIV. 15980. योधिक die neuere Ausg.

योधिष्ठिर 1) adj. (f. ई) zu Juddhishṭhira in Beziehung stehend, ihm gehörig u. s. w.: बल, सैन्य MBh. 1, 302. 520. 3, 15854. 5, 575. श्री 5, 4715. 15, 469. शोक 4, 569. SĀH. D. 147, 15. RĪGĀ-TAR. 1, 120. 2, 144. — 2) m. patron. MBh. 6, 1732. 7, 3640 (योधिष्ठिराः स्थिताः st. योधिष्ठिरादयः ed. Bomb.). f. ई HARIV. 9196.

योधिष्ठिरि m. patron. von युधिष्ठिर gaṇa बाह्यादि zu P. 4, 1, 96. MBh. 7, 4061.

योधिय (wohl von योध) m. pl. N. pr. eines Kriegerstammes P. 4, 1, 178. 5, 3, 117. Ind. St. 1, 50. MBh. 2, 1870. 7, 768. 6950. HARIV. 1678 (यो० die neuere Ausg.). VARĀH. BHĀ. S. 4, 25. 5, 40. 67. 75. 14, 28. 16, 22. 17, 19. MĀRK. P. 38, 47. Z. f. d. K. d. M. 4, 171. 174. fg. LIA. I, 644. II, 792. sg. ein Fürst der Jaudheja, f. ई P. a. a. O. ein Sohn Juddhishṭhira's heisst Jaudheja MBh. 1, 3828. nach SIDDH. K. im ÇKDr. ist योधिय m. = योद्धृ Kämpfer.

योधियक = योधिय VARĀH. BHĀ. S. 9, 11. 11, 59.

1. योन (von योनि) adj. 1) auf Heirath beruhend, durch Heirath entstanden, — verwandt: n. eheliche Verbindung, Heirath, Verwandtschaft durch Heirath: संबन्ध, संबन्धक M. 2, 40. 3, 157. MBh. 1, 4042. Spr. 4923. MBh. 9, 3358. 12, 3144. संवत्सरेण पतति पतितेन मरुचार्न् । यानाध्या- पनाद्योनान् तु यानासनानात् ॥ M. 11, 180. यैनिः यैतिश यैविश युद्धा- नाम् HARIV. 6997. BHĀG. P. 10, 61, 25. 68, 25. 82, 30. — 2) am Ende eines comp. hervorgegangen aus: अग्नि० neben अग्न्योनि und पर्वतयोनि MBh. 13, 4867.

2. योन m. pl. N. pr. eines Volkes, wohl = यवन und auch daraus

र 1) m. = तीक्ष्ण und दृक् (पावक) H. an. 1, 11. MED. r. 1. love. desire; speed Wilson nach EKĀKSHARAK. — 2) f. a) रा = विधम und दान EKĀKSHARAK. im ÇKDr. = काञ्चन ÇABDAR. ebend. — b) f. रो = गति ÇABDAR. im ÇKDr. — 3) n. = तेजस् Glanz: रं (so ist zu lesen) तेजः सवितुर्यच्च दलितं पञ्चयाधुना । रंदलेति च ते नाम द्वापरास्ते भविष्यति ॥ Verz. d. Oxf. H. 74, a, 25.

रंसु (von रन्, रण्, रंसु Padap.; auf रम् zurückgeführt Nir. 6, 17) adj. erfreulich, ergötzlich; adv.: स चित्रेण चिकिते रंसु भासा RV. 2, 4, 5. = रमणीयेषु SĀJ. Zur Bildung des Wortes vgl. रंतु und रंतु (von दृक्) brennend RV. 2, 4, 4. 10, 113, 4; vgl. RV. PĀT. 4, 41.

रंसुजिह्व (रंसु + जिह्वा) adj. der eine angenehme Zunge (Stimme) hat (vgl. RV. 5, 26, 1. 6, 16, 2); von Agni: केता किरणयथो रंसुजिह्वः RV. 4, 1, 8. = रमणीयशोभनञ्जालोपेत SĀJ.

रंक्, रंक्ति (गति) Dhātup. 17, 33. Naigh. 2, 14. Nir. 9, 11. क्मति: सु-रक्षेषु रंक्ति: प्राच्यमध्यमेषु गमिमेव त्वर्या: प्रयुज्जते PĀT. in MAHĀBH. S. 62. rinnen machen; med. rinnen, rennen: त्वमुत्सां स्तुभिर्वदधानां अरंक् उधः पर्वतस्य वज्रिन् RV. 5, 32, 2. स रंक्त उरुगायस्य वृत्तिम् 9, 97, 9. (धारा) रंक्माणा व्यध्वयं वारं वानोव (धावति) 100, 4. 110, 3. अरंक्त पद्माभिः ककुब्धान् 10, 102, 7. act. in der Bed. des med.: न रंक्ताश्चकुञ्ज-रम् BHATT. 14, 98.

— caus. = simpl.: वज्रे अर्द्धं रंक्ष्यतः RV. 1, 83, 5. तस्येदर्वतो रंक्ष्यत आशवः 8, 19, 6. 10, 113, 6. वातस्य रंक्षितस्यामृतस्य योनिः KAUC. 49. रंक्ष्यति (v. l. वंक्ष्यति) sprechen oder leuchten Dhātup. 33, 123.

— intens. partic. रारक्षाणं eilend, eilig RV. 1, 134, 1. अश्वसो न रथ्यो रारक्षाणाः 148, 3. तदन्वेदिन्त्रो रारक्षाण आसाम् 10, 139, 4.

रंक् = रंक्ष् in वातरंक्.

रंक्ष् (von रंक्) UNĀDIS. 4, 213. n. Schnelle, Geschwindigkeit AK. 1, 1, 2, 59. H. 494. HALĀJ. 2, 288. देवगन्धर्ववाक्ताः) न क्षीयते च रंक्ष्: MBH. 1, 6484. नावमारुक्ष रंक्षा RĪGA-TAN. 3, 84. BṛĀG. P. 5, 14, 29 (nach dem Comm. adj. = शीघ्र). 7, 8, 33. अमङ्गरंक्षा 4, 5, 5. अमक्ष् 19, 27. अति-रभसतरं 5, 17, 9. वज्रं 6, 11, 21. मारुतस्य RAGH. 2, 34. मनसा कार्यसिद्धौ त्वरादिगुणारंक्षा KUMĀRAS. 2, 63. कालं BṛĀG. P. 4, 27, 3. कालेनाव्यक्त-

रंक्षा 1, 4, 16. 5, 23, 2. कालेन गभीरंक्षा 1, 5, 18. तार्क्ष्यमारुतं MBH. 1, 5886. गरुडानिलं 7, 1605. R. 5, 1, 32. मनोमारुतं MBH. 1, 897. 3, 12027. मनो HĀRV. 8893. मनसा समरंक्षः KUMĀRAS. 6, 36. so v. a. impetus, Heftigkeit, Feuer: वामुदेवाङ्गुनुध्यानपरिवृत्तिरंक्षा । भक्त्या BṛĀG. P. 1, 15, 29. ज्ञानविरागं 4, 22, 26. अन्योऽन्यसंदर्शनक्ष् 10, 82, 14. so v. a. सूक्ष्म (nach dem Comm.) 4, 24, 28. als Beiw. Çiva's (die personifizierte Geschwindigkeit) MBH. 14, 195. 212. Viṣṇu's HĀRV. 14141. — Vgl. अति°, वात°.

रंक्ष् am Ende eines adj. comp. = रंक्ष्: तुरगैर्मनोमारुतारंक्षैः HĀRV. 6198.

रंक्षि (von रंक्) f. 1) das Rinnen, der rinnende Strom: पर्वस्य देवकी-रतिं पवित्रं सोमं रंक्षो RV. 9, 2, 1. 6, 8. 106, 13. पुनानस्य संयतो पत्ति रंक्ष्यः 86, 47. — 2) das Rennen, Jagen, Eile, Flug Nir. 10, 29. विव्यचद्-भ्रा हरितो न रंक्षो RV. 10, 96, 4. 93, 3. 178, 3. यास्ते शोचयो रंक्ष्यो ज्ञा-तवेदो याभिरापृणासि दिवमत्तरितम् AV. 18, 2, 9. पूक्षो रंक्ष्ये VS. 6, 18. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 22.

रक्, राक्षयति (आस्वादने) Dhātup. 33, 63. राक्षयति मोदकं बालकः DUGĀD. im ÇKDr. — Vgl. रग्, रष्, लक्, लग्.

रक् gaṇa शर्षापुकादि zu P. 4, 3, 92. m. the sun gem; crystal; a hard shower Wilson nach ÇABDĀRTHAK.

रक्षसा f. eine Gattung des leichteren Aussatzes (तुद्रकुष्ठ), auch zu den तुद्ररोग gezählt, Suçr. 1, 268, 4. 269, 13. 292, 10. 294, 18. ÇĀRṆG. SĀHĀ. 1, 7, 65.

रकार m. der Laut र R. 3, 43, 35. Verz. d. Oxf. H. 99, a, 16.

रक्षा m. N. pr. eines Mannes RĪGA-TAN. 5, 423. 6, 170. 197. 204. 233. 324. ऽज्या Bez. einer von ihm errichteten Bildsäule der Çrī 3, 425. An zwei Stellen bei TROVER रक्षा gedruckt.

रक्त (partic. von रञ्ज्) 1) adj. a) gefärbt AK. 3, 4, 12, 82. 6, 8, 45. H. an. 2, 189. MED. l. 48. धूमं ÇAT. Br. 6, 3, 2, 26. वासम् ĀÇV. GRHJ. 1, 19, 11. ÇĀRṆH. GRHJ. 1, 11. M. 10, 87. 12, 66. लातां KAUC. 76. कुम्भ 84. पायस SHAPV. Br. 3, 2. तेन रक्तम् P. 4, 2, 1. — b) rot AK. 1, 1, 2, 24. H. 1393. 49. H. an. MED. HALĀJ. 4, 48. 2, 282. 3, 58. कृष्ण ÇĀRṆH. GRHJ. 1, 12. कूटानि धातु-रक्तानि MBH. 1, 1172. ऽश्मशुशिरोरुक् 5929. अशोक इव रक्तः 5, 7184. कुरु-

वक्ता: R. 3, 79, 36. °मात्स्यानुलेपन 1, 62, 19. 2, 89, 15. Verz. d. B. H. No. 1209. °वस्त्रपरिधान 144, 4. °वासम् adj. M. 8, 256. MĀRK. P. 34, 54. नेत्रे रक्तत्वे R. 3, 52, 34. 55, 11. MBH. 1, 7705. 3, 2966. R. 4, 40, 39. 5, 12, 34. काले रक्तदिवाकरे HARIV. 4402. बालातपरक्तसानु RAGH. 6, 60. VIKR. 136. SUCH. 1, 115, 7. 253, 11. 2, 290, 3. 297, 16. RT. 6, 19. MEGH. 37. SPR. 4925. VARĀH. BṚH. S. 3, 26. 34. 8, 3. 34, 9. BHĀG. P. 3, 13, 28. 28, 21. MĀRK. P. 109, 65. fünf (sieben) Körperteile müssen roth sein: रक्ता पञ्चमु रक्तेषु MBH. 4, 253. रक्ता च (so die ed. Bomb.) पञ्चमु 5, 8939. सप्तमु रक्तः VARĀH. BṚH. S. 68, 84. नेत्रात्तपदकरतात्वधोराष्ट्रनिष्ठा रक्ता नखाश्च क्लृप्ता मुखावकानि 87. roth und zugleich zugethan, liebend, verliebt SPR. 231. 2579. 2581. 3650. अरक्त (s. auch bes.) rōthlich KATHĀS. 21, 8. PĀNĀT. 64, 15. — c) nasalirt RV. PRĪT. 1, 7. 19. 6, 6. 11, 6. 18. 13, 6. 14, 9. 20. 22. 24. — d) lieblich, reizend (von der Stimme, Sprache): रक्तातरपद (वचम्) R. 3, 5, 2. केकया मद्रक्तया SPR. 232. तौ चापि मधुरं रक्तम् — अगायताम् R. 1, 4, 29. सुरक्ता मधुरा वाणी 2, 71, 24. RAGH. 16, 64. Vgl. रक्तकण्ठ fg. — e) aufgeregt, mit Leidenschaft an Etwas oder Jmd hängend, zugethan, liebend, verliebt: = अनुरक्त H. an. MED. न च रक्ते विरावयेत् M. 4, 64. मद° (हंस) SPR. 4683. स्वभाव° von Natur leidenschaftlich BHĀG. P. 1, 3, 15. देवास्तपसि रक्ता हि मुखे रक्ता मकामुरा: । देवा: सत्ये रता: HARIV. 8769. काम° hängend an SPR. 3788. 3803. विरक्ते रक्तवत् BHĀG. P. 7, 14, 5. रक्तविरक्त unter den Boiww. Āiva's MBH. 12, 10374. पौरज्ञानपदोश्च रक्तान् R. 2, 112, 11. SPR. 2002. 4882 KATHĀS. 11, 16. RĀGĀ-TAR. 3, 3. रक्ततरा हि तस्या: परिजन: DAÇAK. in BENF. CHR. 190, 19. रक्ते विरक्ते मध्यस्थे स्वामिनि SPR. 4224. रक्तेयं मम कामिनी 2531. सा चान्यमिच्छति ज्ञानं स ज्ञानो ऽन्यरक्त: 2461, v. l. 1549. 5313. DAÇ. 2, 21. VARĀH. BṚH. S. 78, 2. KATHĀS. 24, 56. जीवलेको यदा सर्वो रक्ते रामगुणैरयम् entzückt von R. GORR. 2, 9, 41. zugethan, verliebt und zugleich roth SPR. 231. 2579. 2581. 3650. — f) = क्रीडार्त an Spielen seine Freude habend DHAR. im ÇKDr. — 2) m. a) Safflor (कुसुम्भ). — b) Barringtonia acutangula RĀGĀN. im ÇKDr. — 3) f. या a) Lack (लाता) RĀGĀN. im ÇKDr. SUCH. 2, 275, 8. 276, 1. — b) Abrus precatorius. — c) Rubia Munjista (मञ्जिष्ठा). — d) = उष्ट्रकाण्ठी RĀGĀN. — e) Bez. einer der sieben Zungen des Feuers H. 1099, Sch. HALĀ. 1, 68. — 4) n. a) Blut AK. 2, 6, 3, 15. 3, 4, 24, 67. H. 621. H. an. MED. HALĀ. 3, 10. M. 4, 132. चत्वार (so die neuere Ausg.) च भृशं रक्तम् HARIV. 8898. रञ्जितास्तेजसा त्रायः शरीरस्थेन देहिनाम् । अद्यापन्नाः प्रसन्नेन रक्तमित्यभिधीयते ॥ SUCH. 1, 43, 15. 127, 3. 253, 6. 2, 474, 8. रक्तं सर्वशरीरस्थं जीवस्याधारमुत्तमम् ÇĀRṆG. SĀMṢ. 1, 6, 7. VARĀH. BṚH. S. 3, 25. 10, 20. 12, 6. 30, 27. RĀGĀ-TAR. 3, 325. BHĀG. P. 6, 12, 26. 9, 2, 7. PRAB. 81, 11. PĀNĀT. 60, 25. — b) Kupfer H. 1039. MED. HĀR. 111. — c) Saffran AK. 2, 6, 3, 26. H. 645. H. an. MED. — d) die Frucht der Flacourtia cataphracta Roxb. H. an. MED. HĀR. 102. — e) Mennig. — f) Zinnober. — g) = पञ्चक n. RĀGĀN. im ÇKDr. — Vgl. जीव°, नाग°, पीत°, पुष्प°, प्लव°, श्वेत°.

रक्तक (von रक्त) 1) adj. roth VARĀH. BṚH. S. 8, 46. — b) mit Leidenschaft an Etwas oder Jmd hängend MED. k. 144. — c) angenehm unterhaltend (विनोदिन्) ÇĀNDAR. im ÇKDr. — d) blutig: मेरु ÇĀRṆG. SĀMṢ. 1, 7, 48. — 2) m. a) ein rothes Kleid MED. — b) Bez. verschiedener roth blühender Pflanzen: Pentapetes phoenicea AK. 2, 4, 3, 53. MED. Kugel-

amaranth MED. = रक्तशिषु und रक्तैराण्ड RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकडु m. Panicum italicum NIGH. PR.

रक्तकण्ठ m. eine Species von Celastrus NIGH. PR.

रक्तकण्ठ adj. (f. ई) eine reizende Stimme habend: °खग BHĀG. P. 4, 6, 29. कृष्णवध: 10, 33, 9. m. = कोकिल (Comm.) 4, 6, 12.

रक्तकण्ठिन् adj. dass.: गायका: MBH. 7, 2913. R. 7, 37, 3.

रक्तकदम्ब m. roth blühender Kadamba VIKR. 124.

रक्तकदली f. eine Species von Musa NIGH. PR.

रक्तकन्द m. 1) Koralle H. 1066. — 2) Bez. zweier Knollengewächse:

रक्तालु und राजपलाण्ड RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकन्दल m. Koralle TRIK. 2, 9, 30.

रक्तकमल n. eine rothe Lotusblüthe RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकम्बल n. dass. PĀDMOTTARAKH. 13 im ÇKDr.

रक्तकरवीर m. roth blühender Oleander, Nerium odorum rubro-simplex RĀGĀN. in NIGH. PR. °क ÇKDr. nach derselben Aut.

रक्तकाञ्चन m. Bauhinia variegata RATNAM. 157.

रक्तकाण्डा f. eine roth blühende Punarnava RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकाष्ठ n. Caesalpina Sappan LIN. RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकुमुद n. die Blüthe der Nymphaea rubra ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तकमिञ्जा f. Lack NIGH. PR.

रक्तकेशर m. 1) Rottleria tinctoria Roxb. RATNAM. im ÇKDr. — 2) der Korallenbaum RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तकैरव n. die Blüthe der Nymphaea rubra RATNAM. 150.

रक्तकोकानन्द n. eine rothe Lotusblüthe ĠAṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तखदिर m. roth blühender Khadira RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तखाडव m. eine ausländische Dattelfart NIGH. PR.

रक्तगन्धक n. Myrrhe RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तगर्भा f. Lawsonia alba, die Hennapflanze NIGH. PR.

रक्तगुल्म m. eine best. Form der Gulma genannten Krankheit ĠĀRUPA-P. 196 im ÇKDr. °गुल्मिनी adj. f. daran leidend SUCH. 2, 452, 8.

रक्तगैरिक n. eine Art Ocker (सुवर्णगैरिक) NIGH. PR.

रक्तग्रन्थि m. eine Mimosenart NIGH. PR.

रक्तग्रीव m. 1) eine Taubenart NIGH. PR. — 2) ein Rākshasa H. c. 37.

रक्तघ्न 1) adj. dem Blut entgegenwirkend. — 2) m. Andersonia Rohitaka Roxb. ĠAṬĀDH. im ÇKDr. — 3) f. ई eine Art Dūrvā-Gras ÇĀNDAR. im ÇKDr.

रक्तचन्दन n. rother Sandel und Caesalpina Sappan AK. 2, 6, 3, 33. 9, 111. H. 642. RATNAM. 142. JĀGĀ. 1, 296. R. 2, 33, 9. 91, 56. 5, 3, 29. 6, 82, 61. SUCH. 2, 420, 13. 433, 15. MĀKṢH. 157, 18.

रक्तचित्रक m. ein best. Strauch, = कालमूल RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तचिलिका f. eine Art Chenopodium (Spinat) NIGH. PR.

रक्तचूर्ण n. Mennig HĀR. 44.

रक्तच्छर्दि f. Blutspeten ÇĀRṆG. SĀMṢ. 3, 3, 22.

रक्तत्र (रक्त + 1. ङ) adj. aus dem Blute stammend WISS. 197. SUCH. 1, 281, 20.

रक्तत्रनुक m. eine Art Schnecke (भूनाग) RĀGĀN. im ÇKDr.

रक्तत्रिङ्ग 1) adj. rothzüngt. — 2) m. Löwe H. c. 183. ÇĀNDAR. im ÇKDr.

रक्ततर (von रक्त) n. = रक्तगैरिक NIGH. PR.

रक्ता (von रक्त) f. 1) *Röthe* MBH. 3, 11247. — 2) *die Natur des Bluts*: (रसः) रञ्जितः पाचितस्तत्र पित्तेनापाति रक्ताताम् ÇĀṅg. Sāh. 1, 6, 6. — Vgl. घृति° unter घृतिरक्त.

रक्तपुण्ड m. *Papagei* H. 1338.

रक्तपुण्डक m. *eine Art Schnecke* (भूनाग) RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपुष्पा f. *eine best. Grasart* (गोमूत्रिका) RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपेशम् n. *Fleisch* H. 622.

रक्तत्रिवृत् f. *eine roth blühende Trivṛt* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तव (von रक्त) n. *Röthe*: कमलानाम् Spr. 2878.

रक्तदन्तिका f. *die Rothzähne*, Bein. der Durgā MĀRK. P. 91, 40. °द-त्ती WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

रक्तदला f. N. zweier Pflanzen: चिचिलिका und नलिका RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तदूषण adj. *dem Blut entgegenwirkend* Suçr. 1, 177, 5.

रक्तदम् m. *Taube* (rothhängig) ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

रक्तधातु m. 1) *Röthel, rubrica* TRIK. 2, 3, 6. — 2) *Kupfer* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तनयन 1) adj. *rothhängig*. — 2) m. *Perdix rufa* ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

रक्तनाडी f. *eine vom Blut herrührende Zahnfistel* ÇĀṅg. Sāh. 1, 7, 76.

रक्तनाल 1) = *जीवन्ती*. — 2) *eine Lotusart* NIGH. PR.

रक्तनासिक m. *Eule* (einen rothen Schnabel habend) ÇABDAR. im ÇKDr.

रक्तनेत्र adj. *rothhängig* Suçr. 1, 120, 4. PĀṆĀT. 83, 3. Davon nom. abstr. ता° f. Suçr. 1, 366, 1. °त्र n. ÇĀṅg. Sāh. 1, 7, 73.

रक्तप 1) adj. *Blut trinkend*. — 2) m. *ein Rākshasa* H. an. 3, 445. MED. p. 22. — 2) f. छा a) *Blutegel* AK. 1, 2, 22. H. an. MED. — b) *eine Dākinī* MED.

रक्तपक्ष m. Bein. Garuda's (rothe Flügel habend) ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

रक्तपट adj. *ein rothes Gewand tragend*; m. *eine Art Bettler* (= सौ-ख्यभिक्षु Comm.) VARĀH. in Ind. St. 2, 287. **रक्तपटोक्त** *in einen solchen Bettler verwandelt* Spr. 3305, v. 1.

रक्तपत्रा Boerhavia erecta rosea NIGH. PR.

रक्तपत्राङ्ग n. *eine Art rothen Sandels* RATNAM. 143.

रक्तपत्रिका f. N. zweier Pflanzen: नाकुली und रक्तपुनर्नवा RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपदी f. *eine best. Pflanze* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तपद्म n. *eine rothe Lotusblüthe* VARĀH. BṚH. S. 46, 87.

रक्तपर्णा = *रक्तपुनर्नवा* NIGH. PR.

रक्तपल्लव m. *Jonesia Asoca* Roxb. RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपाकी f. *die Eierpflanze* (वृक्षती) RATNAM. 12.

रक्तपाता f. *Blutegel* ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. रक्तपा unter रक्तप.

रक्तपाद 1) adj. *rothfüßig*; m. *ein Vogel mit rothen Füßen* MBH. 5, 4858. JĀḢ. 1, 175. R. 7, 6, 57. Papagei H. 1338, v. 1. — 2) m. *Elephant und Wagen* (स्पन्दन) H. an. 4, 140. — 3) f. Mimosa pudica RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपायिन् 1) adj. *Blut trinkend*. — 2) m. *Wanze* RĀḡAN. bei WILSON. — 3) f. °नी *Blutegel* RĀḡAN. bei WILSON und im ÇKDr.

रक्तपारद n. *Zinnober* TRIK. 2, 9, 35. HĀR. 153. m. ĠĀṬĀDH. im ÇKDr.

रक्तपिटिका f. *eine rothe oder Blutbeule* ÇĀṅg. Sāh. 1, 7, 63.

रक्तपिण्ड m. *Hibiscus rosa sinensis* TRIK. 2, 4, 25. n. *die Blüthe* ÇABDAR. im ÇKDr. Nach WILSON noch: a spontaneous discharge of blood from the nose and mouth; a red pimple or boll; a climbing plant (Ven- VI. Theil.

tilago madraspatana).

रक्तपिण्डक m. = *रक्तालु* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपित n. *Blutsturz* (einer Störung des Bluts durch die Galle zuge- geschrieben) WISE 272. Suçr. 2, 470, 4. ÇĀṅg. Sāh. 1, 7, 13. उर्ध्व Suçr. 1, 173, 4. 2, 369, 17. 437, 3. °कर 1, 192, 10. Verz. d. B. H. No. 955. 967. 973. 977. 996. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 19. 312, b, 17. 316, a, 7 v. u. 357, a, 25 v. u. °काम 305, b, 23.

रक्तपित्का (रक्तपित + का) f. *eine Art Dūrvā-Gras* ÇABDĀK. im ÇKDr. — Vgl. रक्तघ्नो unter रक्तघ्न.

रक्तपित्तिन् (von रक्तपित्ति) adj. *zum Blutsturz geneigt, daran leidend* Suçr. 1, 34, 20. **रक्तपित्ती** *पित्रेभ्यश्च शोणितं स विनश्यति* 111, 8. 121, 14. 2, 140, 6.

रक्तपुच्छ adj. (f. °पुच्छिका) *rothschwänzig*; f. *eine Art Eidechse* H. 1299.

रक्तपुनर्नवा f. *eine roth blühende Punarnavā* RĀḡAN. im ÇKDr.

1. **रक्तपुष्प** n. *eine rothe Blume* VET. in L.A. (III) 10, 20.

2. **रक्तपुष्प** 1) adj. *rothe Blüten habend* VARĀH. BṚH. S. 15, 14. — 2) m. N. verschiedener Pflanzen: Bauhinia variegata purpurascens RATNAM. 137. = *करवीर* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. = *रौक्षित* ÇABDAM. ebend. = *दाडिम* und *वक्र* RATNAM. ebend. = *बन्धूक* und *पुनाग* RĀḡAN. ebend. — 3) f. छा Bombar heptaphyllum ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. — 4) f. ई N. verschiedener Pflanzen: Grisea tomentosa RATNAM. 164. = *पाटलि* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. = *जवा*, *द्यावर्तकी*, *नागदमनो*, *कण्णी* und *उष्णकाण्डी* RĀḡAN. ebend.

रक्तपुष्पक 1) m. N. verschiedener Pflanzen: = *पलाश* und *रौक्षितक* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. = *पर्यट* und *शात्मलि* RĀḡAN. ebend. — 2) f. °पुष्पिका Mimosa pudica ÇABDĀK. im ÇKDr. = *रक्तपुनर्नवा* und *भूपाटलि* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपू N. einer Hölle Verz. d. Oxf. H. 16, b, 25.

रक्तपूरक n. *die getrocknete Schale der Mangostane* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपैत adj. von रक्तपित: *विधान* Suçr. 2, 474, 8.

रक्तपैतिक adj. desgl.: *रोग* Suçr. 1, 179, 8.

रक्तप्रद m. *Mutterblutfluss* ÇĀṅg. Sāh. 1, 7, 101.

रक्तप्रसव m. N. zweier Pflanzen: *रक्तकरवीर* und *रक्ताक्षान* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तपाल 1) adj. *rothe Früchte habend* VARĀH. BṚH. S. 15, 14. — 2) m. *der indische Feigenbaum* ĠĀṬĀDH. im ÇKDr. — 3) f. छा Momordica monadelpa Roxb. AK. 2, 4, 3, 4. H. 1183. = *स्वर्णवल्ली* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तफेन m. *Lunge* H. 603.

रक्तविन्दु m. 1, a red spot forming a flaw in a gem WILSON nach ÇABDĀRTHAK. — 2) *Blutstropfen* MĀRK. P. 88, 40, 53.

रक्तवीज m. 1) *Granatbaum* RĀḡAN. im ÇKDr. — 2) N. pr. eines ASURA MĀRK. P. 88, 39. fgg.

रक्तवीजका f. *eine best. Pflanze*, = *तरदी* RĀḡAN. im ÇKDr.

रक्तभव n. *Fleisch* H. 622.

रक्तभाव adj. (f. छा) *verliebt* HARIV. 8394.

रक्तमञ्जर m. *Barringtonia acutangula* TRIK. 2, 4, 17.

रक्तमण्डल 1) adj. *eine rothe Scheibe habend* (vom Monde) und zugleich *ergebene Unterthanen habend* Spr. 3630. — 2) m. *eine rothge-*

ringelte —, rothgefleckte Schlangenart Suçr. 2, 265, 11. — 3) f. या ein best. giftiges Thier Suçr. 2, 289, 21. — 4) n. eine rothe Lotusblüthe Çabdârthak. bei Wilson.

रक्तमण्डलता f. durch das Blut hervorgebrachte Erscheinung rother Flecken am Körper Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 73.

रक्तमत adj. bluttrunken, vom Blutegel Viṅḍu. 26, 39, 45.

रक्तमत्स्य m. ein best. rother Fisch Râḡan. im ÇKDr.

रक्तमस्तक 1) adj. rothköpfig. — 2) eine Reiherart, *Ardea sibirica* H. c. 193.

रक्तमात्री f. eine best. Frauenkrankheit; s. u. बाधक 2).

रक्तमुख adj. eine rothe Schnauze habend; m. N. pr. eines Affen Pañ-kat. 203, 6.

रक्तमूत्रता (von रक्त + मूत्र) f. Blutharnen Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 73.

रक्तमूलक m. eine Art Senf (देवसर्षप) Râḡan. im ÇKDr.

रक्तमूला f. *Mimosa pudica* Râḡan. im ÇKDr.

रक्तमेक्ष m. Blutharnen Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 43. — Vgl. शोणितमेक्ष.

रक्तमोक्षण s. u. मोक्षण 2) d).

रक्तमण्डि f. *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb. Ġaṭādh. im ÇKDr. °का f. dass. Ratnam. 28. Râḡan. im ÇKDr.

रक्तयावनाल m. = तुवरयावनाल Râḡan. im ÇKDr.

रक्तर (von रञ्, रञ्ज्) nom. ag. Färber H. a n. 2, 281. Med. n. 115 (wo रक्तरि का° zu lesen ist). Die richtige Form wäre रङ्गर.

रक्तरात्रि 1) m. ein best. giftiges Insect Suçr. 2, 287, 16. °रात्री f. dass. 258, 4. 289, 21. — 2) eine best. Augenkrankheit Suçr. 2, 357, 6. — 3) °रात्री f. = घ्राकाळीव *Lepidium sativum*, Kresse Nigh. Pa.

रक्तेणु m. 1) Mennig. — 2) eine Knospe der *Butea frondosa* H. a n. 4, 86. Med. n. 106. — 3) *Rottleria tinctoria* Roxb. Râḡan. im ÇKDr. — 4) a sort of cloth. — 5) an angry man Wilson nach Çabdârthak.

रक्तेणुका f. eine Knospe der *Butea frondosa* Çabdām. im ÇKDr.

रक्तेवतक n. ein best. Fruchtbaum, = मरुपारेवत Râḡan. im ÇKDr.

रक्तलघुन m. Knoblauch Râḡan. im ÇKDr.

रक्तला f. = काकतुण्डी Râḡan. im ÇKDr.

रक्तलोचन 1) adj. rothhängig. — 2) m. Taube H. 1339.

रक्तवटी f. Blattern Trik. 2, 6, 15.

रक्तवर्टी f. dass. Ġaṭādh. im ÇKDr.

रक्तवर्ग m. 1) Lack. — 2) N. verschiedener Pflanzen: Granatbaum; *Butea frondosa*; *Pentapetes phoenicea*; zwei Arten Gelbwurz (निशादय); *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) Roxb.; Safflor Râḡan. im ÇKDr.

1. रक्तवर्णी m. die rothe Farbe oder die Farbe des Blutes Verz. d. Oxf. H. 98, a, 6.

2. रक्तवर्णी 1) adj. rothfarbig Suçr. 1, 190, 7. °मणि Amṛtan. Up. in Ind. St. 9, 87. — 2) m. Coccinelle (इन्द्रगोप) Râḡan. im ÇKDr. — 3) n. Gold H. c. 162.

रक्तवर्धन 1) adj. Blut vermehrend. — 2) m. *Solanum Melongena* Çabdāk. im ÇKDr.

रक्तवर्षाम् f. = रक्तपुनर्वा Râḡan. im ÇKDr.

रक्तवसन adj. roth gekleidet; m. ein Brahman im 4ten Stadium als frommer Bettler H. 809.

रक्तवात m. eine best. Krankheit Ġârūpa-P. 193 im ÇKDr.

रक्तवालुक m. Mennig Trik. 2, 9, 38. Hār. 44. f. या dass. Çabdām. im ÇKDr.

रक्तवासिन् adj. in ein rothes Gewand gehüllt R. 2, 69, 16.

रक्तविद्रधि m. Blutgeschwür Suçr. 1, 280, 14. 281, 18. 2, 124, 17.

रक्तवृत्त m. ein best. Baum Suçr. 1, 223, 12.

रक्तवृत्ता f. *Nyctanthes arbor tristis* Çabdāk. im ÇKDr.

रक्तशालि m. rother Reis, *Oryza sativa* H. 1169. Halāj. 2, 425. Suçr. 1, 73, 4. Varāh. Bh. S. 29, 2.

रक्तशासन n. Mennig Hār. 175.

रक्तशिषु m. roth blühender Cigru Râḡan. im ÇKDr.

रक्तशीषक m. 1) eine Reiherart Nigh. Pa.; vgl. रक्तमस्तक. — 2) *Pinus longifolia* (oder ihr Harz) Ratnam. 41.

रक्तशुक्रता (von रक्त + शुक्र) f. blutige Beschaffenheit des Samens Suçr. 1, 366, 8.

रक्तशृङ्गिक n. Gift Râḡan. im ÇKDr.

रक्तश्याम adj. dunkelroth H. 1398. Halāj. 4, 52. Varāh. in Ind. St. 2, 286.

रक्तश्रीवनता f. Blutspeien Çânṅg. Saṃh. 1, 7, 63.

रक्तश्रोवी f. dass. Verz. d. Oxf. H. 319, a, 7. b, No. 758.

रक्तसंकोच m. Safflor Çabdârthak. bei Wilson.

रक्तसंकोचक n. eine rothe Lotusblüthe Çabdârthak. bei Wilson.

रक्तसंज्ञ (रक्त + संज्ञा) n. Saffran Trik. 2, 6, 35.

रक्तसंदंशिका f. Blutegel Râḡan. in Nigh. Pa.

रक्तसंध्यक n. die Blüthe der *Nymphaea rubra* AK. 1, 2, 35. H. 1164.

रक्तमेरोरुक् n. eine rothe Lotusblüthe AK. 1, 2, 3, 40. H. 1162.

रक्तसर्षप m. *Sinapis ramosa* Roxb. Râḡan. im ÇKDr.

रक्तमरु f. rother Kugelamuranth Râḡan. im ÇKDr.

रक्तसार 1) adj. bei dem das Blut vorwaltet, von sanguinischem Temperament Varāh. Bh. S. 68, 97. — 2) m. eine best. Pflanze Suçr. 2, 69, 21. = धन्वेतस und रक्तखदिर Râḡan. im ÇKDr. — 3) n. rother Sandel und *Caesalpina Suppan* Lin. Râḡan. im ÇKDr.

रक्तसूर्याय (von रक्त + सूर्य), °पते eine rothe Sonne darstellen, ihr gleichen Hariv. 4749.

रक्तसौगन्ध्यक n. eine rothe Lotusblüthe (रक्तकङ्कार) Ġaṭādh. im ÇKDr.

1. रक्तस्राव m. Fliesen von Blut Varāh. Bh. S. 87, 35.

2. रक्तस्राव m. eine Art Sauerampfer Ġaṭādh. im ÇKDr.

रक्तकुंसा f. Bez. einer Râḡiṇi Wilson und ÇKDr. angeblich nach Halāj.

रक्ताकार (रक्त + आकार) m. Koralle Râḡan. im ÇKDr.

रक्ताक्त (रक्त + आक्त) n. rother Sandel oder *Caesalpina Suppan* Ġaṭādh. im ÇKDr.

रक्तान (रक्त + अन्त) 1) adj. rothhängig H. a n. 3, 741. R. 2, 77, 26. 88, 14. 3, 55, 4. 5, 45, 5. Verz. d. Oxf. H. 10, b, N. 6. Bhāḡ. P. 4, 14, 44. Çuk. in LA. (III) 34, 17. = क्रूर furchtbar, Grausen erregend H. a n. Med. sh. 44. — 2) m. a) Büffel H. 1283. H. a n. Med. Hār. 80. Halāj. 2, 72. — b) *Perdix rufa*. — c) Taube H. a n. Med. — d) der indische Kranich Râḡan. im ÇKDr. — e) N. pr. eines Zauberers Burn. Intr. 172. Schirpner, Lebensb. 260 (30). — f) N. pr. eines Ministers eines Eulenkönigs Kathās. 62, 102. Pañkat. 173, 20. — 3) n. N. des 58ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varāh. Bh. S. 8, 51.

रक्ताति m. = रक्तात 3) Verz. d. Oxf. H. 332, a, 7. रक्तातिन् AUFRICHT.

रक्ताङ्ग (रक्त + अङ्ग) m. Koralle H. 1066.

रक्ताङ्ग (रक्त + 3. अङ्ग) 1) m. a) ein best. Vogel R. 4, 80, 13. — b) Wanze RĀG. im ÇKDr. — c) eine best. Pflanze, = काम्पिष्ठ, कम्पिष्ठ AK. 2, 4, 8, 12. MED. g. 45. fg. RATNAM. 163. — d) der Planet Mars TRIK. 3, 3, 68. H. an. 3, 130. MED. Ind. St. 2, 261. — e) Sonnen- oder Mondscheibe (मण्डल) ÇABDAR. im ÇKDr. — f) N. pr. eines Schlangendämons MBH. 1, 2159. — 2) f. a) eine best. Pflanze, = जीवन्ती MED. (ohne Angabe der Form). रक्ताङ्गा H. an. रक्ताङ्गी WILSON und ÇKDr. रक्ताङ्गी Rubia Munjista (मञ्जिष्ठा) Roxb. Bhāṇḍ. im ÇKDr. — b) ई Koralle H. 1066, v. 1. — 3) n. a) Koralle H. an. MED. — b) Safran MED. — c) eine best. Pflanze, = काम्पिष्ठ H. an.

रक्तातिसार (रक्त + अ + सार) m. blutiger Durchfall ÇĀRṅG. Sāṃh. 2, 1, 9. Verz. d. B. H. No. 949. रक्तातीसार WILSON.

रक्ताधरा (रक्त + अधरा) f. eine Kimnari (nach WILSON) DAÇAK. 171, 13.

रक्ताधार (रक्त Blut + आधार) m. die Haut RĀG. im ÇKDr.

रक्ताधिमव्य (रक्त + अ + व्य) m. inflammation of the eyes, ophthalmia with sponginess of the vessels so as to discharge blood on being touched WILSON; vgl. Suçr. 2, 314, 2. fgg.

रक्तापह् (रक्त + अ + प) n. Myrrhe RĀG. im ÇKDr.

रक्तापामार्ग (रक्त + अ + मार्ग) m. roth blühender Apāmārga RĀG. im ÇKDr.

रक्ताभ (रक्त + आभ) adj. ein rötliches Aussehen habend R. 2, 60, 18.

रक्ताभिष्यन्द (रक्त + अ + व्य) m. von Blut herrührende Ophthalmie Suçr. 2, 326, 15.

रक्तामियाद् (रक्त - आमिष + अद्) adj. Blut und Fleisch essend: अस्त्र R. 4, 29, 17.

1. रक्ताम्बर (रक्त + अ + बर) n. ein rothes Gewand: °धर MBH. 2, 221. R. 3, 55, 5. 13.

2. रक्ताम्बर (wie eben) adj. in ein rothes Gewand gehüllt; f. आ N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, a, 8. रक्ताम्बरत्वं n. das Tragen eines rothen Gewandes (bei den buddh. Mönchen) SARVADARÇANAS. 24, 16.

रक्ताम्बुरुह n. eine rothe Lotusblüthe R. 7, 8, 9.

रक्ताम्र (रक्त + आम्र) m. eine best. Pflanze, = कोशाग्र RĀG. im ÇKDr.

रक्तारुण (रक्त + अ + रु) adj. (f. आ) blutroth KATHĀS. 21, 14.

रक्तार्वुद् (रक्त + अ + रु) m. Blutgeschwulst MALAMĀSAT. im ÇKDr. — Vgl. शोणितार्वुद् unter अर्वुद् 4).

रक्तार्मन् (रक्त + अ + र्म) n. eine best. Augenkrankheit MĀDHAVAKARA im ÇKDr.; vgl. लोहितार्मन् unter अर्मन्.

रक्ताशस् (रक्त + अ + शस्) n. eine Form der Hämorrhoiden Bhāṇḍ. im ÇKDr.

रक्तालु (रक्त + आलु) m. Dioscorea purpurea RĀG. im ÇKDr. °क m. dass. Suçr. 4, 225, 3.

रक्ताशय (रक्त + आ + शय) m. viscus in which the blood is contained or secreted, viz. the heart, the liver, and the spleen WILSON.

रक्ताशोका m. roth blühender Açoka MEGB. 76. Spr. 2580. VARĀH. BH. S. 29, 2. 43, 42. KATHĀS. 71, 248.

रक्ति (von रक्ष्) f. 1) Reiz, Lieblichkeit; s. रक्तिमत्. — 2) das Hängen an, Zugethansein ÇABDĀTHAK. bei WILSON. राजादिषु Schol. zu ÇĀnp. 50. — 3) = रक्तिका COLEBR. Alg. 2.

रक्तिका (von रक्ति oder रक्ता) f. Abrus precatorius RATNAM. 33. das Korn als Gewicht = $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{7}$ oder $\frac{2}{15}$ Māshaka ÇĀRṅG. Sāṃh. 1, 1, 15. 6, 11. COLEBR. Alg. 2. das wirkliche Gewicht desselben wird nach Durchschneiden auf 1,6 bis 1,8 Gran Troy-Gewicht bestimmt, J. As. S. Lond. N. S. 2, 153. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 4, 4, 28. 15, 6, 30. 20, 1, 6. PRĀJACĪTTEND. 7, a, 4. BURN. Intr. 597. WEBER, KRSHNĀG. 307.

रक्तिमन् (von रक्ता) m. Rötthe KUVĀLAJ. 117, b, 5. 138, b, 2. Schol. zu NAIKH. 22, 52. SARVADARÇANAS. 25, 12.

रक्तिमत् (von रक्ति) adj. reizend, lieblich: गीत KATHĀS. 86, 7.

रक्तेनु (रक्त + इनु) m. rothes Zuckerrohr RĀG. im ÇKDr.

रक्तेरुण्ड (रक्त + ए + रु) m. rother Ricinus Bhāṇḍ. und RĀG. im ÇKDr.

रक्तेर्याह् (रक्त + ए + ह्) m. eine Gurkenart, = इन्द्रवारुणी RĀG. im ÇKDr.

रक्तातिक्ताष्ट (रक्त + अ + ट्) m. eine best. Augenkrankheit ÇĀRṅG. Sāṃh. 1, 7, 87.

रक्तात्पल (रक्त + अ + प) 1) m. Bombax heptaphyllum RĀG. im ÇKDr.

— 2) n. die Blüthe der Nymphaea rubra AK. 1, 2, 3, 41. TRIK. 1, 2, 33. H. 1163. RATNAM. 150. R. 4, 44, 89. VARĀH. BH. S. 29, 9. रक्तात्पलम् adj. die Farbe der Nymphaea rubra habend ÇĀRṅG. im ÇKDr.

रक्तापल (रक्त + अ + प) n. Röthel, rubrica HĀR. 153.

1. रन्, रत्तति (पालने) Dhātup. 17, 6. ररत्, रत्तिपत्, अरत्तीत्, अरत्तीत् (in der späteren Sprache), रत्तिप्यति; in der älteren Sprache, desgleichen in der späteren, aber hier nur aus metrischen Rücksichten, auch med.; partic. रत्तिर्तै; bewachen, bewahren, beschützen, hüten, behüten, in Acht nehmen, erhalten, erretten, servare: स नो रत्तिषदुरितात् RV. 7, 12, 2. 13, 3. 13. नाकं रत्तेये द्युभिर्भुक्तिर्भिक्षितम् 1, 34, 8. 41, 1. व्रता रत्तेये द्युमताः सरेभिः 62, 10. द्युमत्तत्वं 96, 6. द्युमर्षम् 2, 27, 4. भुवेनानि 1, 160, 2. ये सुगोपा रत्तसि 2, 23, 5. शतं मा पुरं द्यामसीररत्तन् 4, 27, 1. AV. 11, 5, 8. 12, 1, 18. ÇAT. Br. 2, 1, 4, 15. द्युमत् 13, 7, 6, 3. सोमम् KĀTJ. ÇR. 8, 9, 25. मातेव पुत्रावतस्व PRAÇNOP. 2, 13. तेन तेन (शरीरेण) स रद्यते ÇVETĀÇV. Up. 5, 10. त्वया राज्ञ्युषिता रत्तमाणाः entweder passivisch oder Fehler für रद्यमाणाः AV. 18, 4, 70. — (राज्ञा) रत्तता प्रजाः M. 7, 36. 8, 307. 10, 118. fg. 11, 23. Spr. 1830. 3204. 4926. VARĀH. BH. S. 27, 8. प्रजा रत्तस्व R. 7, 39, 4, 13. भार्यायां रद्यमाणायां प्रजा भवति रत्तता । प्रजायां रद्यमाणायामात्मा भवति रत्तितः || MBH. 3, 529. रुद्रा अश्विनौ समरुद्रणौ । रत्तन्तु त्वाम् 2356. 1, 6153. 3, 2519. 2711. मा रत्तीः 10562. अरत्तीयः सर्वदास्मान् BHATT. 3, 13. 9, 79. 15, 87. MBH. 3, 11814. 5, 5431. 7230. 7234. R. 1, 32, 6. 2, 51, 6. 8. 86, 7 (94, 8 GORR.). 112, 27. R. GORR. 2, 30, 33. 3, 31, 37. यो रुनिष्यति वध्यं त्वो रद्यं रत्तति च द्विजम् ÇĀR. 155. RAGH. 2, 50. तं रत्तति पुण्यानि पुराकृतानि Spr. 2720. यथा शक्तिमती पतिम् । ररत्त प्रज्ञया पूर्वममुं रत्ताम्यहं तथा KATHĀS. 13, 163. रत्ताम्यहं शरीरं ते तत्सुखं स्वपिहं 18, 115. 62, 82. Bhāṇḍ. P. 1, 16, 22. 18, 43. 10, 73, 21. राज्ञा निशि रत्तन्विर्निर्यया Wache haltend KATHĀS. 88, 14. रत्तते दानवान् MBH. 1, 3196. 6309. 3, 10570. 11816. 4, 1292. 5, 7068. 7256. 7484. HARIV. 10011. R. 1, 61, 18. 5, 36, 18. KATHĀS. 26, 145. MĀRK. P. 52, 20. रत्तेकन्या पिता विव्रो पतिः पुत्रास्तु वार्द्धके । अभावे ज्ञातपस्तेषां न स्वातह्यं क्वचित्स्त्रियाः || Spr. 4928. 1774. 4183. M. 9, 6, 9. MBH. 13, 2221 (wo रद्यते mit der ed. Bomb. zu lesen ist). पप्रून् das Vieh hüten M. 9, 328. MBH. 1, 698 (med.). 699. 718. R. GORR. 2, 32, 41. चौरादिभ्यः प्रजा नृपः रत्तन् Bhāṇḍ. P. 4, 14, 17. Spr. 4943. MBH. 4, 2104. R. 1, 48, 21. VET. in LA. (III) 10, 2. रत्त

लोकांश्च देवांश्च शक्रं च मरुतो भयात् MBh. 3, 8762. BHATT. 3, 16. कित्त्व-
पात् R. 2, 106, 28 (113, 22 GORR.). विघ्नतः RAGH. 11, 24. व्यसनतः BHAG.
P. 1, 13, 32. सर्वतो रन्ते यो माम् HARIV. 7115. BHAG. P. 8, 22, 35. पर-
व्यान्मनो रन् परदारात् HARIV. 14087. एवमात्मा बन्धेश्च रन्त्यते MANK. P.
93, 17. वसुधाम्, तित्तिम्, क्षाम् *das Land —, das Reich beschützen* so v.
a. *regieren* MBh. 3, 2238. RĀGA-TAR. 1, 99, 192. 3, 97. 6, 190. राष्ट्रम् Spr.
4803. ज्ञास्यसि कियद्भुतो मे रन्तीति ÇĀK. 13. मृजति, रन्ति, संरन्ति
Nga. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 98. रन्ती जीवितं पितुः MBh. 1, 6186. R. 6,
3, 1. रन्स्व जीवितम् 16, 69. अयि पुत्रकलत्रैर्या प्राणावनेत पण्डितः Spr.
149. 1319. कारभ्यामितिणी रन्न् RĀGA-TAR. 3, 408. नागानां चापि यज्ञो
ऽयं रन्त्यते हि मरुर्षिभिः R. GORR. 1, 41, 12. BHATT. 2, 27. आपदर्थं धनं
रन्ते Spr. 333. लब्धं रन्तेदेवता 234. 233. राज्यम् R. 2, 23, 29. 31, 20
(mod.). 73, 12. 112, 11. यथोद्धरति निर्दिता कलं धान्यं च रन्ति Spr. 4803.
2719. KAURAB. 35. रन्तेद्विरमात्मनः Spr. 1569. सेवधिस्ते ऽस्मि रन्त माम्
M. 2, 114. MBh. 1, 5573. RĀGA-TAR. 2, 97. शेषं कस्यापि रन्तसि Spr. 2384.
मुनिकृतिमपि चार्यं दैवते रन्त्यामाणम् 5010. 5234. रन्स्यं चिररन्तितम् *be-*
wahrt KATHAS. 43, 50. भवानिमां प्रतिकृतिं रन्तुं *verwahre* ÇĀK. 90, 2. अ-
पि रन्त्यते भवता रन्स्यनिक्षेपः Vikr. 18, 6. एतावुरणकौ — न्यासो रन्स्व
BHAG. P. 9, 14, 1. RĀGA-TAR. 5, 220. कुलं मानं च रन्ता MANK. 174, 18.
धर्मं स्वं रन्त्याणि MBh. 3, 8886. धर्मो वा यदि रन्त्यते R. 5, 84, 15. BHAG.
P. 3, 16, 18. स्वां प्रमूर्तिं चरित्रं च कुलमात्मानमेव च। स्वं च धर्मं प्रयत्नेन
ज्ञायं रन्ति रन्ति ॥ M. 9, 7. शीलमेवैकं रन्त KATHAS. 13, 135. स्वा-
कारं रन्न् PANĀT. 23, 11. तस्याबन्धप्रसादं रन्तः पितृमन्त्रिणाः RĀGA-
TAR. 1, 78. सध्यायते अर्निमिषं रन्त्याणाः *sorgfältig achtend auf* RV. 7, 61,
3. 9, 87, 2. 4, 146, 4. व्रतानि 6, 8, 2. 8, 36, 13. सखा सध्यायुर्निमिषि (mit
loc.) रन्त्याणाः 1, 72, 5. तद्वतिम् — पुण्यतीर्थगमनाय रन्त मे so v. a. *sichre*
mīr RAGH. 11, 87. रन्ति भावि कल्याणं भाग्यान्वेव KATHAS. 20, 19. रन्-
तस्तपसि बलं च लोकपालाः Kir. 3, 50. *in Acht nehmen* so v. a. *nicht*
antasten: या व्याघ्रं विप्रचिकेभौ वृकं च रन्ति VS. 19, 10. *sich hüten*
vor, verhüten: तन्निनेत्रस्य लङ्घनम्। एकस्य रन्तेः KATHAS. 20, 65. मृत्युः
शक्नो न रन्तुम् 72, 333. पिशुनप्रेरणा प्रभोः रन्तुं यदि पार्यते Spr. 4183.
med. sich hüten d. h. sich flüchten: उद्भूतो न वयो रन्त्याणाः RV. 10, 68,
1. *vielleicht verstecken*: रन्ति शिरः 9, 68, 4. — *partic. रन्ति* (वर्तमाने)
Kār. zu P. 3, 2, 188. = त्रात u. s. w. AK. 3, 2, 55. II. 1497. *geschützt,*
bewacht, bewahrt, erhalten: von Personen M. 11, 23. MBh. 3, 529. Spr.
2009. रन्ति व्यसनेभ्यश्च मित्रम् 583. *gehütet*: स्त्री M. 9, 15. Spr. 3303.
धुर्यरन्ति श्रीः KATHAS. 18, 137. उर्वी RAGH. 2, 66. कन्यातःपुरे रन्तापु-
रन्ति PANĀT. 44, 12. देवरन्ति (Gegens. देवकृत) Spr. 208. लब्धं रन्ते-
त्प्रयत्नतः। रन्ति वर्धयेत् 233. *fig. तान्* (प्राणान्) निघ्नता किं न कृतं र-
न्ता किं न रन्तम् 1319. तिलगुल्मं सदा सिद्धेद्यावत्पुण्येहि रन्तिः *ge-*
hütet, gepflegt HARIV. 7874. *verwahrt* VET. in LA. (III) 14, 3. Hir. 86, 18.
गोरन्ति *aufbewahrt für* P. 2, 1, 36. रन्तितम् *adv. wohl verwahrt* KATHAS.
53, 64. धर्मं *beobachtet, aufrechterhalten* Spr. 4247. MANK. P. 72, 2. 4.
अरन्ति *ungehütet* M. 9, 12. Spr. 5285. अरन्ति तिष्ठति देवरन्तितम् 208.
मन्त्रं *nicht geheim gehalten* 199. सुरन्ति *wohl gehütet, gut bewacht* M.
9, 12. KATHAS. 30, 113. वेष्मन् MBh. 3, 2144. 2155. सुरन्ति देवकृतं विन-
श्यति 208. न्यासमिव राज्यं सुरन्तितम् RĀGA-TAR. 2, 159. मन्त्रं सुरन्तितम्।
कुर्वात् *er stelle die Berathung sehr geheim an* Spr. 4692. Vgl. देव-

न्ति, बुद्धं, मरुं, मैत्रेयं.

— *caus. रन्तिपति, अरन्तित्* P. 7, 4, 93, Sch. *schützen*: को ऽस्मान्न वने
रन्तिष्यति PANĀT. 70, 13. *bewahren*: स्वाकारं रन्त्येद्यस्तु स भृत्यो ऽर्कौ
मरुभिर्जाम् Spr. 1367.

— *desid. रिरन्तिषति zu beschützen beabsichtigen vor (abl.): रिरन्तिष-*
तः MBh. 5, 2368. 6, 3760 (रिरं zu lesen). 4695.

— *intens. रन्ता यो अये तव रन्तेषी ररन्ताणाः सुमुख प्रीणानः der*
fleißig gehütet —, beobachtet wird RV. 4, 3, 14. *fleißig hütend* Śā.

— *अधि bewachen, behüten*: त्रैलोक्यं यो ऽधिरन्ति HARIV. 15811. *bes-*
ser यो हि रन्ति *die neuere Ausg.*

— *अनु hütend nachgehen* ÇĀK. Çr. 16, 10, 11. के पृष्ठतो ऽन्वरन्त
(पृष्ठतश्चाप्यभवन् od. Bomb.) MBh. 7, 7330. *behüten, beschützen; med.*
R. 6, 103, 2.

— *अभि bewahren, behüten, beschützen* RV. 1, 136, 5. 163, 5. 4, 53, 5.
यमोदित्या अभि द्रुहो रन्त्य 8, 47, 1. 9, 114, 3. 10, 80, 4. 137, 4. AV. 10, 6,
12. 7, 23. 12, 3, 11. पितृव पुत्रानभि रन्तादिमम् 2, 13, 1. 3, 12, 8. ÇAT. Br.
2, 3, 4, 40. ĀÇV. Çr. 2, 5, 2. 12. KAUC. 133. KĀND. Up. 4, 17, 10. भीष्मे-
वाभिरन्तु BHAG. 1, 11. दण्डः शास्ति प्रजाः सर्वा दण्ड एवाभिरन्ति Spr.
4162. 4920. MBh. 4, 1533. 3, 711. 6, 543. HARIV. 2471. 7113. R. 2, 28, 3.
fig. धात्री स्वपुत्रवत्स्कन्दं प्रलरुस्ताभ्यरन्त MBh. 3, 14365. 6, 544. 13,
2265. उपर्यतःपुरे सा (कन्यका) च रन्मिष्यभिरन्त्यते KATHAS. 3, 58. 78,
131. बलं भीष्माभिरन्तितम् so v. a. *befiehlt* BHAG. 1, 10. MBh. 4, 425. R.
2, 2, 4. 28, 6. 32, 77. R. GORR. 1, 33, 90. 2, 27, 24. 5, 43, 4. 73, 34. अधर्मा-
न्नाभिरन्त माम् MBh. 7, 2081. एवं बहुभ्यः शत्रुभ्यः प्रज्ञात्माभिरन्तिः
KATHAS. 33, 130. BHAG. P. 1, 18, 24. ताभ्यः स्त्रियो ऽभिरन्त्याः VARĀH. Bṛh.
S. 78, 10. येन वीरः कुरुतेत्रमभ्यरन्तम् MBh. 4, 161. यः कृत्स्नामखीमेतां
पर्यन्तस्थो ऽभिरन्ति KATHAS. 29, 135. 113, 10. स्वगृहं तं कालं सो ऽभ्य-
रन्त MBh. 13, 2306. HARIV. 8999. वसुधराम् — बाहुवीर्याभिरन्तिताम् R.
2, 88, 18. स्रष्टुमूकः — शिशुनागाभिरन्तिः 3, 76, 28. KATHAS. 39, 28. स्र-
मिन्ना ऽभिरन्तु सुच. 1, 17, 5. प्राणा यन्मे ऽभिरन्तिताः BHAG. P. 9, 5, 17.
ये ऽभ्यरन्त्युरातनो तस्य देवस्य सृष्टिम् MBh. 13, 1376. यो यत् इवार्थम-
भिरन्ति BHAG. P. 5, 26, 36. एष कल्पतरुः कस्य कृते ऽमोघो ऽभिरन्त्यते
geheyt —, gepflegt werden KATHAS. 90, 21. यथा बोधाङ्कुरः मूढः परिपुष्टो
ऽभिरन्तिः Spr. 2310. आकारमभिरन्ते *bewahre* MBh. 1, 5616. 2, 2183.
आकारमभिरन्ती प्रतिज्ञा धर्मसंक्रिताम् 4, 172. व्रतानि *beobachten* RV.
4, 53, 4. 7, 83, 9. 9, 73, 3. — Vgl. अभिरन्तिर.

— *अव* *scheinbar in der Stelle*: रन्ते चोपकासेन पुरुषाः पुरुषैः सक्तः।
अन्योऽन्यमवरन्ततो देशे देशे समैश्रुताः ॥ MBh. 8, 2115, wo aber wohl *अव-*
तरन्तो begiessend, besudelnd (mit Samen) zu lesen ist. Der bei der Um-
stellung erscheinende seltene Fuss — — — mag zur Erhaltung des
einfachen Schreibfehlers beigetragen haben.

— *आ behüten, beschützen, bewahren, bewachen*: आ मा मित्रावरुणेकं
रन्तम् RV. 7, 50, 1. द्वाराणि यत्नैरारन्तितानि MBh. 15, 186. भरतारन्तिं
पुत्रराज्यम् R. 2, 52, 58. — Vgl. आरन्त *fig.*

— उप स. उपरन्ताः प्रनि, रन्ति Vop. 8, 78.

— *परि bewachen, bewahren, beschützen, hüten, behüten, in Acht neh-*
men, erhalten, errotten, servare: व्रतं रन्तं परि विद्यते गयेम् RV. 5, 44,
7. शिद्यन्मभ्यं इमे मे परि रन्त AV. 8, 2, 20. परिरन्तेदिमाः प्रजाः (राजा) M.

7, 142. MBh. 3, 528. 15708. R. Gorr. 2, 50, 5. तां कन्यां वासुकिः परिरत्नत MBh. 1, 1642. 1940. 2948. 3, 14366. 7, 3661. HARIV. 9083. 9690. परिरत्न-
ह्यमाणा Bhāg. P. 5, 9, 21. परिरत्नित 24, 28. 9, 9, 40. MBh. 5, 6035. यो-
षितः परिरत्नितुम् hüten M. 9, 10. अपानं ते परिन्यः परिरत्नतु Suçr. 1, 17,
2. तदिदं परिरत्न वपुः Kumāras. 4, 44. आत्मानं परिरत्नस्व MBh. 1, 6195.
शक्यस्तेनानुमानेन परी ऽपि परिरत्नितुम् erhalten —, gerettet werden Spr.
2129. परिरत्न अस्मदीयप्राणान् PAÑĀT. ed. orn. 38, 12. आत्मानं परिर-
त्नस्व पुरीं चेमां सरत्नसाम् R. 5, 98, 24. 23, 17. सीता च परिरत्निता geret-
tet 56, 144. Mṛāṇ. 110, 17. अयोध्यां परिरत्नति so v. a. beherrscht R.
Gorr. 2, 109, 49. HARIV. 733. 3714. Spr. 3063. Bhāg. P. 5, 4, 17. महुज-
परिरत्निते ऽस्मिन्वने PAÑĀT. 30, 24. 213, 7. नक्षत्रे राघवस्यार्थे जीवितं
परिरत्नति schont R. 6, 4, 27. न स्म पश्यामहे कैचिद्यः प्राणान्परिरत्नति
MBh. 6, 4062. schonen, vor Berührung behüten Suçr. 1, 98, 16. शिष्टे मा-
सम् — कोकेभ्यः परिरत्नत aufbewahren R. 2, 96, 38 (105, 37 Gorr.). एष
चूडामणिर्दिव्यो मया सुपरिरत्नितः 5, 37, 7. ये विप्राः — ब्राह्मीं वाचं परि-
रत्नन्ति MBh. 13, 4886. स्वधर्मं परिरत्नता treu bewahrend R. 4, 24, 10. 5, 31,
13. प्रतिज्ञाम् R. Gorr. 2, 50, 8. लोकयात्रामिमाम् कृत्वा परिरत्नत आसते
so v. a. bedacht auf HARIV. 6811. vermeiden Suçr. 2, 13, 12. med. mit gon.
Jmd vermeiden, machen, dass man nicht mit Jmd zusammenkommt R.
5, 73, 20. — Vgl. परिरत्नक fgg.

— संपरि beschützen: लोकान्संपरिरत्नितुम् R. 7, 104, 3.

— प्र bewahren, schützen vor (abl.), erretten von: कर्कटेन द्वितीयेन
सर्पात्पान्थः प्ररत्नितः Spr. 147. Bühler's Ausg. des PAÑĀT. liest जीवितं
परिरत्नितम् st. सर्पात्पान्थः प्र०. — Vgl. प्ररत्न fgg.

— प्रति 1) behüten, beschützen: यदि प्रूरस्तथा तेमे (तेमे ed. Bomb.)
प्रतिरत्नेद्यथा भये MBh. 12, 3596. विद्या आशाः प्रति रत्नस्यैके AV. 10, 8,
36. सत्यां (so die ed. Bomb.) प्रतिज्ञां तां पार्थेन प्रतिरत्नता tren haltend
MBh. 8, 3542. — 2) fürchten, sich retten vor: प्रतिरत्नस्युर्गम् VS. 8, 24.

— वि behüten, beschützen, bewahren: सर्वं भूतम् AV. 10, 6, 18. 13, 2, 41.
राज्ञा राष्ट्रे वि रत्नति 41, 3, 17. अन्योऽन्यं समुपश्रित्य विरत्नति रणानिरे
(न त्यज्यति रणानिर्म् ed. Bomb.) MBh. 7, 4410. द्रोणां च के व्यरत्नत 7329.

— सम् bewachen, bewahren, beschützen, hüten, behüten, erhalten, er-
retten, servare: संरत्नतो मुनिगणान्निघ्नतो रत्नसाम्म R. 3, 10, 25. 7, 108,
27. Spr. 1828. Verz. d. Oxf. H. 237, a, N. 3. संरत्नमाणा राज्ञा M. 7, 186.
MBh. 7, 230. 6059. R. 5, 19, 33. KATHĀS. 20, 87. RĀGA-TAR. 3, 39. संरत्नित
HARIV. 9072. Mṛāṇ. 103, 13. 110, 15. RAGH. 4, 35. 13, 65. KATHĀS. 9, 80.
संरत्नेत्सर्वतथैवं पिता पुत्रमिवौरसम् M. 7, 135. पित्रा संरत्नितं शक्रात्
BHATT. 8, 8. केदारान् — मृगवराकादिभ्यः संरत्नमाणमङ्गिरःप्रवरसुतम्
Bhāg. P. 5, 9, 14. प्राणैः संरत्नितैः सर्वं यतो भवति रत्नितम् Spr. 3163.
कर्कं संरत्न्य RĀGA-TAR. 3, 218. अविद्ध एव षड्रात्रं स संरत्नन्मुनेः क्रतुम्
R. Gorr. 1, 33, 6. मधुवनं संरत्न त्वम् 5, 63, 27. धर्मं संरत्नते दण्डस्तथैवार्थं
ज्ञानाधिप । कामं संरत्नते दण्डः MBh. 12, 426. वृत्तं यत्नेन संरत्नेत् Spr. 3030.
संरत्नेमन्त्रबीजम् Kām. Nīris. 11, 58. मन्त्रं संरत्नेत् 64. दैत्योः संरत्नतेर्गो-
रवम् bewahren Spr. 330. आत्मनश्च परेषां च वृत्तिं संरत्न sichre MBh. 13,
3080. aufbewahren, verwahren: तदानवशरीरं ते संरत्न्य स्थापितं मया
KATHĀS. 43, 50. — Vgl. संरत्नण fgg.

2. रत्न् (= 1. रत्न्) adj, am Ende eines comp. bewachend, hütend u. s. w.
Vop. 3, 136. — Vgl. गो०.

3. रत्न् (eigentlich रत्न् = रिष्, रिष् beschädigen, verletzen: मा नो
रत्नीर्दत्तिषां नीयमानाम् AV. 5, 7, 1. — Davon रत्नस्.

रत्न (von 1. रत्न्) 1) nom. ag. (f. ङ्) Wächter, Hüter: नृपस्य रत्नान्परि-
रत्नामि (रत्नी v. l.) Mṛāṇ. 55, 23. 58, 18 (s. d. Anmm.). am Ende eines comp.
bewachend, beschützend, hütend, erhaltend: नृप० (भृत्य) Spr. 783, v. l. प्र-
तिहाररत्नी Thorwächterin RAGH. 6, 20. नदीरत्न R. 2, 84, 7. गजपाद० MBh.
4, 2092. जगद्गत HARIV. 13686. तेषां धर्मकर्तृणाम् bewahrend, beobachtend
R. 2, 73, 19. Vgl. नेत्र०, गो०, चक्र०, तुरग०, पाद०, पुर०, पृष्ठ०, लोक०, सेना०,
सोम०. — 2) रत्ना a) Schutz, Erhaltung, Bewahrung H. an. 2, 569. Mnd. sh. 23.
Nir. 3, 23. स्याद्वाज्ञो (नामधेय) रत्नासमन्वितम् M. 2, 32, 4, 153. MBh. 3, 12772.
ÇĀK. 47. निपुक्ता रत्नाविधौ KATHĀS. 34, 72. Bhāg. P. 2, 3, 8. 10, 82, 6.
कृतरत्न dem Schutz gewährt ist Suçr. 1, 17, 21. यदशक्यरत्नम् RAGH. 2, 40.
das obj. im gon. MBh. 3, 2624. रत्नी करोतु मततं वृद्धबालस्य सर्वशः 5,
5129. R. 3, 14, 21. RAGH. 2, 8. MRGH. 44. Bhāg. P. 1, 8, 13. MĀRK. P. 96,
43. PAÑĀT. 1, 3, 15. fg. PAÑĀT. 51, 14. 157, 7. रत्नार्थमस्य सर्वस्य रत्नान-
मसूत्रप्रभुः M. 7, 3. जगतः Bhāg. P. 4, 8, 7. मयि सृष्टिर्हि लोकानां रत्ना
युष्मास्ववस्थिता Kumāras. 2, 28. सृष्टिरत्नाविनाशिनः (so ist zu lesen) HA-
RIV. 14932. Bhāg. P. 12, 7, 9, 14. गोविप्रसुरसाधूनां कन्दसाम् — धर्मस्यार्थस्य
चैव 8, 24, 5. वनस्य R. 5, 60, 20. यज्ञस्य 4, 20, 1. अन्नस्य Suçr. 1, 10, 10. das obj.
im comp. vorangehend (Accent eines solchen comp. gaṇa घोषादि zu P.
6, 2, 85): भृत्य० Bhāg. P. 9, 4, 48. KATHĀS. 10, 164. 23, 2. RĀGA-TAR. 2, 108.
Bhāg. P. 3, 13, 12. प्रज्ञासर्ग० 4, 30, 51. लोक० MBh. 1, 1153. तपोवनसङ्घ० ÇĀK.
17, 20. आवास० PAÑĀT. 184, 8. गृह० Hit. 50, 6. शरीर० RAGH. 2, 4. देह०
LA. (III) 91, 6. तिति० ÇĀK. 179. समयसेतु० Bhāg. P. 5, 4, 5. सक्तु० Hit. 115,
1, v. l. पञ्चशालिवनस्फोति० RĀGA-TAR. 3, 32. जीवित० MBh. 12, 4274. औ-
चित्यान्वय० KATHĀS. 1, 11. शीत० Schutz vor der Kälte PAÑĀT. 93, 7. कृ-
र्विदध्यान्मम सर्वरत्नाम् Bhāg. P. 6, 8, 10. पथ० (am Ende eines adj. comp.,
f. औ) Schutz auf der Reise KATHĀS. 43, 258. Vgl. नगर० — b) Wache
(concret): नृपस्य रत्नी परिरत्नामि Mṛāṇ. 55, 23, v. l. विधाय रत्नाम् Kām.
Nīris. 15, 44. Vgl. अङ्ग०. — c) was zum Schutze dient, eine zum Schutz
einer Person vorgenommene Handlung; Amulet, mystische Zeichen:
कृत्वा रत्नीं निरामयाम् R. 1, 62, 18. कृत्वा मनोमयीं रत्नाम् AMṚTAN. Up. in
Ind. St. 9, 30. यशोदरोहिणीभ्यां ताः समं बालस्य सर्वतः । रत्नी विदधिरे
सम्यगोपुच्छमणादिभिः ॥ गोमूत्रेणा स्नापयित्वा पुनर्गौरजसार्धकम् । रत्नीं
चक्रुश्च शकृता द्वादशाङ्गेषु नामभिः ॥ Bhāg. P. 10, 6, 19. fg. Suçr. 1, 16, 12.
15, 71, 13. विधान 2, 16, 11. सर्वरत्नासमन्वित WEBER, KRISHNĀS. 269, 283.
श्रोत्रधौ चापि सिद्धार्थी विशल्यकर्णौ तथा । चकार रत्नीं कौसल्या मल्लै-
भिर्जज्ञाच च ॥ R. 2, 23, 36. बन्ध Verz. d. B. H. 136, a, 132. (Verz. d. Oxf.
H. 33, a, 13). VP. 506. रत्नाश्च चैव गृहे लेख्याः MĀRK. P. 31, 37. — d)
Schutzgottheit; vgl. पञ्च०, मन्त्र०. — e) Asche (als Schutzmittel) H. 828.
H. an. HALĀJ. 1, 69. ÇANDAR. im ÇKDr. Verz. d. Oxf. H. 184, a, 31.

रत्नंश (1. रत्नस् - ङ्) in. Bein. RĀVAṆA'S H. 706.

रत्नक (von 1. रत्न्) 1) nom. ag. Wächter, Hüter KATHĀS. 43, 32. fg. 46, 144.
208. 63, 146. अयुनाहं ते सर्वच्छिद्रेषु रत्नकः 66, 126. PAÑĀT. 1, 7, 58.
PAÑĀT. 8, 25. Hit. 42, 5. बालानाम् PAÑĀT. 4, 8, 62. Hit. 128, 9. गवादि-
रत्नकाः KATHĀS. 30, 95. लोक० HARIV. 14940. कीचकवन० KATHĀS. 46,
106. शस्य० Hit. 81, 15. रत्निका Wächterin, Hüterin KATHĀS. 74, 167.
अन्नःपुर० 103, 14. अमृतस्य यत् । रत्नकं चक्रयत्नम् 29, 47. Vgl. अङ्ग०,

गो०, धन०, पञ्च०, भूमि०, मार्ग०, रात्रि०. — 2) रत्निका f. = रत्न 2) c): घनेन विधिना यस्तु रत्निकाबन्धमाचरेत्। स सर्वदोषरहितः सुखं संवत्सरं वसेत् ॥ HARIBHAKTILĀSA 51 im ÇKDr.

रत्नकाञ्चा (रत्नक + चञ्) f. N. pr. eines Frauenzimmers HALL 203.

रत्ना (von 1. रत्न्) 1) nom. ag. Beschützer, Hüter: Vishṇu MBh. 13, 7048. — 2) f. द्या das Beschützen, Hüten: प्रोयसे रत्नाभिः ÇĀk. 105, v. 1. घातम् PĀNĀT. 4, 14, 107. — 3) f. ई Zügel Vaid. bei MALLIN. zu Çiç. 5, 56. — 4) n. properox. das Bewachen, Schützen, Behüten, Bewahren, Schutz: रत्ना षो षष्ठे तव रत्नोभिः RV. 4, 3, 14. sg. M. 8, 39, 305. 10, 80. 11, 235. JĀg. 3, 297. MBh. 5, 5433. R. 2, 30, 28. ÇĀk. 105. Spr. 1828. Bhāg. P. 5, 24, 3. PĀNĀT. 4, 2, 34. Hit. 114, 7. प्रतानाम् M. 1, 89. R. Gorr. 2, 43, 28. Ragh. 1, 24. Spr. 1830. दुर्वलानाम् M. 8, 172. धार्यवृत्तानाम् 9, 258. भार्यायाः MBh. 4, 1870. 6150. R. 2, 46, 9. त्रैलोक्यस्य R. 4, 1, 5. Ragh. 11, 5. ÇĀk. 27, 5. PĀNĀT. 4, 7, 72. Hit. 15, 13. पशूनाम् das Hüten des Viehes M. 1, 90. 8, 410. 9, 326. योयिताम् 16. कुमारिणाम् 7, 152. स्वस्थस्य Suçr. 4, 3, 6. 122, 4. वाजिनाम् Pflege der Pferde VARĀH. Bṛh. S. 86, 33. das obj. im loc.: वशापुत्रासु चैव स्यादन्नपां निष्कुलामु च । पतिव्रतासु च स्त्रीषु M. 8, 28. im comp. vorangehend: अखिललोक० Bhāg. P. 4, 20, 13. कुल० R. 2, 68, 22. वर्णाश्रम० Ragh. 14, 67. LA. (III) 88, 9. व्याधित० Suçr. 1, 124, 4. गोविप्र० Bhāg. P. 7, 11, 24. होमतुरंग० Ragh. 3, 38. जीवित० KATHĀS. 61, 75. — उपार्जितानामधीनां त्याग एव हि रत्नाणम् Spr. 490. एतदेव हि पाणिउत्पं यत्स्वल्पाङ्गुरिरत्नाणम् 1503. मान० R. 6, 100, 13. eine prophylaktische Cerimonie MĀK. P. 51, 38. — Vgl. घमि०, घङ्ग०, गर्भ०, पाद०, पृष्ठ०.

रत्नाणरक m. Harnverhaltung ÇADDAR. im ÇKDr. रत्नाणीरक v. 1.

रत्नाणि (von 1. रत्न्) f. eine best. Pflanze, = त्रायमाणा RĀGĀN. im ÇKDr.

रत्नाणीय (wie oben) adj. zu beschützen, zu behüten: भर्तव्या रत्नाणीया च पत्नी हि पतिना सदा MBh. 3, 2734. HARIV. 10931. MĀLAV. 53, 13. Spr. 2420. KATHĀS. 18, 337. 28, 134. Hit. 107, 9. रत्नाणीया विशेषेण परदारं मकोभूताम् R. 3, 56, 14. न यस्य वध्यो न च रत्नाणीयः Bhāg. P. 8, 5, 22. PĀNĀT. 83, 7, 211, 20. पुत्रो ऽयं भवता नकुलाद्रत्नाणीयः 238, 18. इदं राष्ट्रम् KATHĀS. 12, 39. तेजस् Ragh. 14, 61. कन्या PĀNĀT. 34, 23. रत्नाणीयान्नरेन्द्राणाम् — कोशलान् verdienen beherrscht zu werden R. 2, 50, 10. zu vermeiden, wovor man sich zu hüten hat: स्त्रीवैरम् KATHĀS. 13, 134. तैलविन्दुनिपातश्च रत्नाणीयस्त्वया 27, 44.

रत्नाणीरक n. रत्नाणरक.

रत्नाल m. Hüter, Wächter PĀNĀT. 217, 4. 232, 2. ०क m. dass. WERBA, Kṛṣṇaḍ. 269.

रत्नपुरुष PĀNĀT. ed. orn. 4, 18 fehlerhaft für रत्नापुरुष.

रत्नभगवती f. = प्रज्ञापारमिता BUDD. Intr. 31. 462. fg. रत्ना भ० Lot. de la b. I. 533.

1. रत्नम् (von 1. रत्न्) adj. hütend in पथि०.

2. रत्नम् (von 3. रत्न्) n. Beschädigung: मा नो रत्नो अग्निं नद्यातुमावताम् RV. 7, 104, 23. मा नो रत्नं द्या वैशीन्मा यातुर्यातुमावताम् 8, 49, 20. — 2) concret Beschädiger, Bez. nächtlicher Unholde, welche das Opfer stören und den Frommen schädigen, Nir. 4, 18. gaṇa भीमादि zu P. 3, 4, 74. UśĀVAL. zu UṣĀDIS. 4, 188. AK. 1, 1, 2, 6. 56. H. 187. HALĀS. 1, 78. 3, 4. coll. RV. 1, 21, 5. 133, 5. शिशोते शृङ्गे रत्नसे विनिते 5, 2, 9. 6, 18, 10. 7, 104, 1. 4. 18. 22. AV. 4, 17, 5. 7, 70, 2. 8, 2, 12. उन्मत्तं रत्नस्यपरि 6, 111, 8.

घात्ता रत्नः संसृजतात् Ait. Br. 2, 7. plur. RV. 7, 15, 10. 38, 7. VS. 2, 23. 29. इमं रत्नं मीवा अपि कृतामि 5, 22. AV. 1, 35, 2. 2, 4, 4. 12, 1, 50. 14, 2, 24. न यज्ञे रत्नं कीर्तयेत्कानि रत्नास्यते रत्ना वै यज्ञः Ait. Br. 2, 7. तद्यदरन्तस्माद्रत्नांसि (vgl. R. 7, 4, 13) ÇAT. Br. 4, 1, 2, 16. 6, 2, 11. 8, 2, 10. नाष्टा रत्नांसि 1, 2, 21. 2, 2, 6 (so in Buch 4—5, in den späteren रत्नांसि नाष्टाः). Āçv. Gṛh. 3, 4, 1. अमुररत्नांसि SHARV. Br. 1, 2. TS. 2, 4, 2, 1. 6, 3, 2, 2. 6, 2, 1. ÇAT. Br. 13, 4, 2, 10. रत्नाजनाः GORH. 4, 4, 18. रत्नोदेवत्य KAUC. 4. रत्नोद्विद्या ÇĀNKH. ÇA. 16, 2, 19. रत्नांसि M. 1, 43. 3, 170. 204. 280. 238. 4, 199. 7, 23. 38. 12, 44. BHAG. 11, 36. R. 4, 9, 49. Suçr. 1, 71, 2. 117, 9. ÇĀk. 28, 13. यत्नरत्नः पिशाचाः M. 1, 37. 11, 95. गन्धर्वैररत्नांसि 3, 196. वित्तेशो यत्नरत्नसाम् BHAG. 10, 28. 17, 4. MBh. 3, 18484. 8, 2104. R. 4, 1, 42. 55, 17. Suçr. 4, 114, 8. VARĀH. Bṛh. S. 13, 11. 46, 14. 92. 51, 6. 68, 108. रत्नोगणाः R. 4, 40, 37. रत्नोराव VET. in LA. (III) 4, 9. Kinder der Khasā HARIV. 234. sg. von einem einzelnen Rākshasa: ऋषिं वै रत्नो ऽयकीत् PĀNĀT. Br. 15, 5, 20. MBh. 1, 5993. 7632. R. 4, 1, 45. VIKR. 54, 5. KATHĀS. 18, 282. रत्नोभूत 25, 274. एतच्छ्रुत्वा गतो रत्नः प्रकंस्य मकाबलः R. 7, 23, 2, 55. दीर्घत्रिहो वा इदं रत्नो यज्ञका यज्ञानवलित्कृत्यचरत् PĀNĀT. Br. 13, 6, 9. रत्नम् = निर्मिति WEBER, RĀMAT. UP. 302. 303. दुर्नृप० ein Rākshas von einem boshafte Könige RĀGĀ-TAR. 5, 416. Nach gaṇa पर्षादि zu P. 5, 3, 117 sind die Rākshas ein आयुधजीविंसंघ. — Vgl. घ०, पुरुष०, ब्रह्म०, मका०, वि०, सह०, रत्नसं.

3. रत्नम् (wie oben) m. Beschädiger, Bez. der Rākshas, nächtlicher Unholde: विध्यं रत्नसस्तपिष्ठैः RV. 4, 4, 1. 5, 42, 10. 2, 23, 14. बाधस्व द्वियो रत्नसो अग्नीयोः 3, 15, 1. 7, 1, 3, 19. यो वा रत्नाः शुचिर्स्मीत्याह 104, 16. 8, 23, 14. 49, 10. 19. रत्ना दृच्छा चिद्रत्नसः सदांसि 9, 91, 4. AV. 2, 3, 6. 4, 19, 3. 14, 2, 7. — Vgl. रत्नसं.

रत्नस्त्व (von 2. oder 3. रत्नम्) n. Schadenfreude oder dämonische Natur: यो नः कश्चिद्रित्तिरिति रत्नस्त्वेन मर्त्यः RV. 8, 18, 13.

रत्नस्य adj. anti-rakshasisch: तनू P. 4, 4, 121. TS. 2, 3, 12, 1. nach dem Schol. zu P. 4, 4, 128 मर्त्ये.

रत्नस्विन् adj. unhold, rakshasisch RV. 1, 12, 5. 36, 20. दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्वांसं रत्नस्विन् 7, 94, 12. 8, 22, 18. 47, 12. 49, 8. 20. वि मूर्धो जहि रत्नस्विनीः AV. 6, 2, 2. 7, 114, 2.

रत्नसंभम् (2. रत्नम् + संभा) n. eine Menge von Rākshasa AK. 3, 6, 2, 27.

1. रत्ना (von 1. रत्न्) f. s. u. रत्न.

2. रत्ना f. = रत्ना, लाना Luck MBD. sh. 23.

रत्नाकरण्डक (1. र० + क०) n. ein Amulet in Form eines Kürbchens ÇĀk. 103, 12 (im Prakrit).

रत्नागृक् (1. र० + गृक्) n. das Gemach einer Wöchnerin (Schutzgemach gegen Unholde u. s. w.) Ragh. 10, 69.

रत्नाधिकृत (1. रत्ना + चञ्) adj. mit dem Schutz (des Landes, des Ortes) betraut: भृत्याः Spr. 4943. m. Polizeibeamter M. 9, 272.

रत्नाधिपति (1. रत्ना + चञ्) m. Polizeidirektor ÇĀNTIK. 24.

रत्नापति (1. र० + प०) m. dass. VARĀH. Bṛh. 18, 17.

रत्नापन्न (1. र० + पन्न) m. eine Art Birke, = भूर्ज RĀGĀN. im ÇKDr.

रत्नापुरुष (1. र० + पु०) m. Wächter, Hüter PĀNĀT. 8, 24. 44, 12. 192, 12. fälschlich रत्नपु० ed. orn. 4, 18.

रत्नापेक्षक m. a doorkeeper or porter; a guard of the women's apart

ments; a catamite; an actor, a mime Wilson nach ÇANDĀRTHAK.

रक्षाप्रदीप (1. र° + प्र°) m. eine zum Schutz gegen Unholde brennende Lampe KATHĀS. 28, 4.

रक्षाभूषण (1. र° + भू°) n. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienender Schmuck SUÇA. 1, 54, 13.

रक्षाभ्यधिकृत adj. subst. = रक्षाधिकृत MBH. 12, 3273.

रक्षामङ्गल (1. र° + म°) n. eine zum Schutz gegen Unholde u. s. w. vorgenommene Cerimonie SUÇA. 1, 368, 2.

रक्षामणि (1. र° + म°) m. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienendes Juwel WEBER, KĀSHMĀS. 269. fg. जगद्रक्षामणोः प्रभोः eines Fürsten, der als ein solches Juwel die Erde hütet, KATHĀS. 78, 46.

रक्षामह्य (1. र° + म°) m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. II, 274. fg.

रक्षामंशुपथि (1. र° + म°) f. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienendes Wunderkraut KATHĀS. 108, 47.

रक्षारत्न (1. र° + रत्न) n. ein zum Schutz gegen Unholde u. s. w. dienendes Juwel KATHĀS. 94, 112. RĪĠĀ-TAR. 4, 584.

रक्षारत्नप्रदीप (1. र° + र°) m. eine vor Unholden u. s. w. schützende Lampe, die mit ihren Edelsteinen leuchtet, KATHĀS. 32, 89.

रक्षावत् (von 1. रक्षा) adj. des Schutzes genießend, geschützt: आसीद्रक्षावती तस्य भुजेन भूमिः RAGH. 18, 47. PRAB. 2, 13.

रक्षासर्प (1. र° + स°) m. vor Unholden u. s. w. schützender Senf RĪĠĀ-TAR. 3, 338. °शर्प beide Ausg.

रक्षि (von 1. रक्ष्) adj. am Ende eines comp. im Veda hütend, schützend P. 3, 2, 27. — Vgl. पथि°, पशु°, सोम°.

रक्षिक (von रक्षा) m. Wächter, Hüter: °बल DAÇAK. 75, 2. °पुरुष 92, 12.

रक्षित 1) partic. adj. s. u. 1. रक्ष्. — 2) m. N. pr. a) eines Lehrers der Medicin SUÇA. 1, 1, 8. — b) eines Grammatikers COLEBR. Misc. Ess. II, 40. Verz. d. Oxf. H. 161, a, 14. 162, b, 22. SIDDH. K. zu P. 2, 2, 14. — 3) f. आ N. pr. einer Apsaras MBH. 1, 2558.

रक्षितक (von रक्षित) 1) in दार° adj. auf den Schutz der Frau oder Frauen bezüglich Verz. d. Oxf. H. 216, a, 2. — 2) f. रक्षितिका N. pr. eines Frauenzimmers KATHĀS. 112, 116.

रक्षितैर (von 1. रक्ष्) nom. ag. Hüter, Beschützer, Wächter AK. 3, 4, 42, 55. RV. 1, 89, 1. 5. 2, 39, 4. ऋद्धो गोपा ऋतस्य रक्षिता 6, 7, 7. आनी 10, 14, 11. 67, 6. सोमस्य 88, 5. AV. 3, 27, 1. 12, 3, 55. 19, 15, 3. ÇAT. BR. 13, 4, 2, 5. Spr. 1372. MBH. 3, 1809. 2075. 2444. 11468. 4, 2104. R. 1, 1, 15. 7, 8. KĀM. NITIS. 7, 4. ÇĀK. 63, 16. 111. RAGH. 1, 27. 3, 20. 51. PAÑĀT. I, 391. KATHĀS. 46, 158. UTTARAR. 30, 1 (39, 11). RĪĠĀ-TAR. 1, 182. BHĀU. P. 4, 21, 21. 7, 2, 38. MĀK. P. 69, 28. दुःखेभ्यः R. GORR. 2, 31, 14. ऋ° Spr. 656. 3066. M. 8, 809. R. 1, 61, 7. प्रजाः 2, 75, 23. रक्षित्री RĪĠĀ-TAR. 3, 108. 6, 193. रक्षिता als fut. 3. ag. BHĀU. P. 4, 9, 51. 2. sg. 22.

रक्षितवत् (von रक्षित) adj. den Begriff रक्ष् enthaltend ĀÇV. ÇA. 2, 10, 5.

रक्षितव्य (von 1. रक्ष्) adj. zu hüten, zu schützen, zu bewahren MBH. 1, 4884. 7, 5869. Spr. 3724. 4938. अस्मादेकादश्वो रक्षितव्या नैको बलुभ्यो गातमि रक्षितव्यः MBH. 13, 30. Vieh M. 9, 828. प्राणाः R. 5, 80, 14. सुवर्षाभाण्डम् MĀKĀS. 26, 9. wovor man sich hüten muss, zur Erklärung von रक्षम् NIT. 4, 18.

रक्षिन् (wie oben) nom. ag. Hüter, Beschützer, Bewacher, Wächter ĀÇV. ÇA. 10, 6, 7. KĀTJ. ÇA. 20, 2, 11. MBH. 1, 4309. fg. 3, 2992. 11425. 4, 110. 6, 724. 9, 1632. 13, 7719. R. 2, 79, 13. 5, 49, 14. 38. MĀKĀS. 26, 7. 47, 23. ÇĀK. 73, 1. RAGH. 3, 29. 15, 62. KĀM. NITIS. 14, 37. KATHĀS. 3, 69. 5, 66. 16, 17. 19. 23, 82 (सु°). 33, 57. 75, 26. RĪĠĀ-TAR. 4, 527. 545. 579. रक्षिर्वर्ग m. Leibwache AK. 2, 8, 1, 6. II. 722. HALĪS. 2, 276. In comp. mit dem obj.: ऋतम् MBH. 1, 1426. नर्तनागार° 4, 788. रथ° 2069. त्रिलोक° VIKR. 5. तत्स्थान° KATHĀS. 13, 24. 25, 249. गङ्गा° 43, 35. ऋतःपुर° 5, 60. PAÑĀT. ed. orn. 33, 16. गोत्र° RĪĠĀ-TAR. 1, 92. मात्रोश्चारित्ररक्षितान् (so ist zu lesen) 6, 166. in comp. mit dem im abl. gedachten Begriffe: गायत्री सर्वरक्षिणी (der Comm. fasst सर्व als Object) R. 7, 109, 8. रिपु° KATHĀS. 29, 107. स्वकार्यधंश° 15, 12. व्यसन° 33, 63. vermeidend, sich scheuend vor: वैर° 39, 238. — Vgl. आकाश°, कोश°, द्वार°, नगर°, नगरि°, पशु°, पुर°.

रक्षोगणभोजन m. N. einer Hölle, in der man den Rakshas zur Speise dient, BHĀU. P. 5, 26, 7.

रक्षोघ्न (2. रक्ष् + घ्न) 1) adj. (f. ई) Rakshas zurückschlagend oder tödend: सूक्त KAUÇ. 126. धूप SUÇA. 1, 16, 9. 172, 21. 180, 13. RĀMA WEBER, RĀMAT. UP. 206. औपधी R. GORR. 2, 23, 20. मन्त्राचक्र NĀS. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 113. Lampe COLEBR. Misc. Ess. I, 191. मन्त्र MADHUS. zu BHAG. 11, 36 im ÇKDR. KATHĀS. 20, 138. subst. mit Ergänzung von मन्त्र in रक्षोघ्ननापिन् 62, 97. — 2) m. a) Semicarpus Anacardium TRIK. 2, 4, 13. — b) weisser Senf RATNAM. 150. — 3) f. ई Acorus calamus RATNAM. 24. — 4) n. a) saurer Reisschleim TRIK. 2, 9, 10. H. 416. — b) Asa foetida RĪĠĀN. im ÇKDR. — Vgl. रक्षोघ्न.

रक्षोजननी f. Nacht (Rakshas erzeugend) TRIK. 1, 1, 104.

रक्षोधिदेवता f. die an der Spitze der Rakshas stehende Göttin KATHĀS. 25, 100.

रक्षोभाष् s. u. 2. भाष्.

रक्षोमुख m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen गाणा यस्कादि zu P. 2, 4, 63.

रक्षोर्षु adj. Gefährte des Rakshas RV. 6, 62, 8.

रक्षोवाक् m. pl. N. pr. eines Volksstammes MBH. 7, 2436.

रक्षोवितोभिणी f. N. pr. einer Göttin (die Rakshas in Aufregung versetzend) Verz. d. Oxf. H. 19, a, 29.

रक्षोरुण adj. = रक्षोरुन् गाणा गोपदादि zu P. 5, 2, 62. Davon रक्षोरुणक adj. das Wort रक्षोरुण (रक्षोरुन्) enthaltend ebend.

रक्षोर्क्षत्य n. das Schlagen der Rakshas RV. 6, 45, 18.

रक्षोर्क्षन् 1) adj. die Rakshas schlagend RV. 2, 23, 3. 7, 8, 6. 73, 4. 9, 1, 2. 37, 3. 10, 87, 1. 97, 6. 103, 4. VS. 5, 24. fg. ÇAT. BR. 1, 6, 1, 11. 7, 4, 2, 37. — 2) m. a) angeblich N. pr. des Liedverfassers von RV. 10, 162. — b) Bdelion RĪĠĀN. im ÇKDR.

रक्ष्या (von 1. रक्ष्) ni. Schutz P. 3, 3, 90. Vor. 26, 180. AK. 3, 3, 8. H. 1523.

रक्ष्य (wie oben) adj. zu hüten, zu schützen, zu bewahren, in Acht zu nehmen: रक्ष्यो ऽहं पुत्रवह्मया MBH. 3, 1863. 14, 490. R. 2, 96, 51. R. GORR. 1, 63, 21. 79, 13. 4, 17. 38. 5, 23, 5. ÇĀK. 153. KĀM. NITIS. 15, 17. Spr. 907, v. l. 1314. KATHĀS. 15, 112. 62, 82 (ऋ°). RĪĠĀ-TAR. 4, 358. BHĀU. P. 10, 48, 29. MĀK. P. 69, 85. fg. 132, 31. आत्मा हि सर्वदा रक्ष्यो दारिपि धने-

रघि Spr. 4293. त्रैलोक्यजीवितेनापि यो रघुः RĀGA-TAR. 3, 48. आत्मा च रघुः सततं भोजनार्थिषु MBh. 18, 187. स्त्रियः zu hüten JĀG. 1, 181. Spr. 502. VARĀH. BṢ. 8, 78, 11. सदा स्वभ्यः परेभ्यश्च रघ्यो राजाभिरितिः KĀM. NITIS. 7, 29. सङ्गमेभ्यो ऽपि प्रसङ्गेभ्यः स्त्रियो रघ्या विशेषतः Spr. 5285. स्वात्मवधात् zu hüten vor, abzuhalten von KATHĀS. 5, 74. धर्मव्यतिक्रमात् 113, 14. भृत्यैः रघ्य उपस्कारः in Acht zu nehmen JĀG. 2, 193. ब्रह्मस्वम् MBh. 13, 4842. अस्थीनि zu hüten, zu bewachen KATHĀS. 64, 79. शस्त्रेण रघ्यं पदशकारत्नम् RAGH. 2, 40. 56. स गुणस्तेन गुणवता रघ्यः सेवर्धनीयश्च Spr. 614. यशस्तु रघ्यं परतो यशोधनैः RAGH. 3, 48. समय MBh. 1, 5527. vor dem oder wovor man sich hüten muss, zu vermeiden KATHĀS. 28, 185. लोक 34, 236. लोकतो ऽपि हि ते रघ्यः परिवादः R. 2, 36, 30. स्कन्धावारस्य मृत्यवः KĀM. NITIS. 16, 39. अन्योऽन्यविपोगिता KATHĀS. 15, 94. 32, 96. 56, 115. RĀGA-TAR. 4, 345. रघ्यतम vor Allem zu hütenः सत्यं तु मे रघ्यतमं न राज्यम् MBh. 3, 10285. R. GORR. 2, 52, 6. M. 8, 359. रघ्य MĀKĀ. 58, 18 fehlerhaft für रत्न, wie schon STENZLER bemerkt hat. — Vgl. गो, ह.

रघ्, रघति (गति) Dhātup. 5, 22. — Vgl. रङ्, रिङ्, रिङ्.

रग्, रगति (शङ्कायाम्) Dhātup. 19, 23. अरगीत् P. 7, 2, 5, Schol. — रग्, रार्गयति (आस्वादेन) = रक् Dhātup. 33, 63, v. 1.

रघ्, रार्घयति (आस्वादेन) = रक् Dhātup. 33, 63, v. 1.

रघट s. u. रघु.

रघु (von रङ्) 1) adj. a) *rennend, dahinschliessend*; m. Renner: अत्यो न वाजी रघुर्यमानः RV. 5, 30, 14. 4, 3, 13. des Indra 10, 49, 2. fem. 1, 32, 5. 4, 41, 9. ऋषे रघ्वी 6, 63, 9. — श्येन 5, 45, 9; auch AV. 8, 7, 24, wo रघेटो steht, wäre रघ्वो (= श्येनाः) ganz passend. compar. रघ्वीयस् TS. 7, 4, 9, 1. — b) *leicht, wandelbar*: क्रतु RV. 8, 33, 17. — Vgl. मदेरघु und लघु. — 2) m. N. pr. a) eines alten Königs und Vorfahren Rāma's, dessen Genealogie verschieden angegeben wird; im HARIV. erscheinen sogar zwei Raghu unter den Vorältern Rāma's. UGĒVAL. zu UṆĀDIS. 1, 30. HARIV. 819. fgg. R. 1, 70, 38 (72, 27 GORR.). 2, 110, 28 (119, 25 GORR.). (दिलीपः) अवेद्य धातोर्गमनार्थम् (vgl. रङ्) अर्थविच्छकार नाम्ना रघुमात्मसेवम् RAGH. 3, 21. UTTARAR. 74, 11 (96, 3). VP. 383. 416 (ein Sohn Jadu's). RĀGA-TAR. 1, 191. KSHITĪC. 58, 12. °वित्तय Verz. d. Oxf. H. 13, a, 41. °चरित 42. pl. रघवः die Nachkommen Raghu's RAGH. 1, 9, 15, 7. RĀGA-TAR. 1, 191. Rāma führt die Beinamen रघूतम R. 1, 63, 5. 3, 50, 6. रघुप्रवर 49, 57. रघुवर R. im ÇKDra. रघूहृ ÇABDAR. im ÇKDra. RAGH. ed. Calc. 12, 69. °नायक Verz. d. Oxf. H. 136, b, No. 202. Vgl. राघव. — b) eines Sohnes des Çākjamuni, = राङ्गल Ind. St. 3, 149. — c) eines Autors Verz. d. Oxf. H. 124, b, 12. — 3) m. so v. a. रघुवंश 2) UGĒVAL. zu UṆĀDIS. 1, 156; vgl. रघुकार.

रघुकार m. der Verfasser des Raghuvam̃ça, Bein. Kālidāsa's TRIK. 2, 7, 26.

रघुर्ज adj. vom Renner stammend RV. 9, 86, 1.

रघुटिप्पणी f. ein Commentar zum Raghuvam̃ça Verz. d. B. H. No. 508.

रघुदेव 1) m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244. °भट्टाचार्य oder °न्यायालंकारभट्टाचार्य 245, b, No. 617. 823, c. Verz. d. B. H. No. 685. HALL 30. 40. fgg. 51. fg. 59. 61. 68. 80. — 2) f. ई Titel eines von Raghudeva verfassten Commentars HALL 30. MACK. COLL. I, 18.

रघुर्ज adj. *rasch* —, wie ein Renner laufend RV. 1, 140, 4. 5, 6, 2. 8, 1, 9. 10, 61, 16.

रघुनन्दन m. 1) Raghu's Nachkomme, Bein. Rāma's ÇABDAR. im ÇKDra. R. 1, 52, 12. 56, 12. 61, 11. WEBER, RĀMAT. Up. 300. — 2) N. pr. eines neueren Autors, des Verfassers der 28 Tattvāni, WILSON, Sel. Works 2, 60. GILD. Bibl. 463. fgg. °भट्टाचार्य Verz. d. B. H. No. 1403. °दीक्षित HALL 4. रघुनन्दनाचार्यशिरामणि COLEBR. Misc. Ess. II, 45.

रघुनाथ m. 1) Bein. Rāma's ÇABDAR. im ÇKDra. RAGH. 15, 54. Verz. d. Oxf. H. 13, b, 2. 4. 14, a, 11. WEBER, RĀMAT. Up. 362. WILSON, Sel. Works 1, 99. रघुनाथाभ्युदय m. Titel eines Gedichts Verz. d. B. H. No. 533. — 2) N. pr. verschiedener Männer Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, ÇI. 3. WILSON, Sel. Works 1, 56. 59. 133. Verz. d. B. H. No. 118. 722. 823. Verz. d. Tüb. H. 13. Verz. d. Oxf. H. 148, a, No. 318. 292, a, 52. 523, c. HALL 50. 152. °चक्रवर्तिन् COLEBR. Misc. Ess. II, 57. °तर्कवागीशभट्टाचार्य HALL 7. °दास WILSON, Sel. Works 1, 156. 158. fg. 167. Verz. d. Tüb. H. 13. °दीक्षित Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319. °भट्ट HALL 158. 173. fg. 179. WILSON, Sel. Works 1, 158. fg. °भट्टाचार्य Verz. d. B. H. No. 650. °भट्टाचार्यतार्किकशिरामणि HALL 82. °भट्टाचार्यशिरामणि 80. Verz. d. Oxf. H. 241, a, No. 587. °शिरामणिभट्टाचार्य HALL 31. 66. 72. °सरस्वती 203. अनन्तानन्दरघुनाथयति 134.

रघुपति m. 1) Bein. Rāma's RAGH. 12, 104. MEGH. 12. KATHĀS. 72, 92. BHĀG. P. 9, 10, 20. 11. 20. Ind. St. 8, 423, 4. Verz. d. Oxf. H. 132, b, 10. 139, a, No. 276. 181, b, 8. — 2) N. pr. des Vaters des Lexicographen Gaṭādhara Verz. d. Oxf. H. 189, b, No. 434. °भट्टाचार्य HALL 40. रघुपत्न्याध्याय Verz. d. Tüb. H. 13.

रघुपतमञ्जकम् (रघु - पतमन् + जञ्) adj. *leichtbeschwingt*: वेन कुषट्ठा रघुपतमञ्जकाः RV. 6, 3, 5.

रघुपतन् adj. *schnell fliegend*: सतयः RV. 1, 85, 6. देवां अचक्षा रघुपता निगाति 10, 6, 4.

रघुमन्यु adj. *raschen Eifers voll* RV. 1, 122, 1.

रघुर्गत् (partic. von रघुम् und dieses von रघु) adj. *rasch dahinsellend* RV. 4, 5, 9. रघुयते dat. TDR. 3, 7, 22, 4.

रघुयौ (von रघु) adv. *rasch, leichtthin*: वयो न पतं रघुया परिभन् RV. 2, 28, 4.

रघुयौमन् adj. *rasch fahrend* RV. 9, 39, 4..

रघुराम m. N. pr. eines Mannes KSHITĪC. 52, 10 u. s. w.

रघुवंश m. 1) Raghu's Stamm R. GORR. Einl. 2, 104, 20 (95, 19 SCHL.). — 2) Titel des bekannten von Kālidāsa verfassten, Raghu's Stamm verherrlichenden Kunstgedichts. °संजीवनो Titel von Mallināthas Commentar zum Raghuvam̃ça Verz. d. Oxf. H. 113, a, 26. 126, a, 5.

रघुवर्तनि adj. *leicht hinrollend*, von einem Wagen RV. 8, 9, 8. übertragen auf ein Ross 9, 81, 2.

रघुवीर m. 1) Bein. Rāma's WEBER, RĀMAT. Up. 296. — 2) N. pr. eines Autors, = रघुदेव Verz. d. B. H. No. 685.

रघुय्यद् (रघु + स्पद्) adj. *stilig* RV. 1, 64, 7. 85, 6. 140, 4. 3, 26, 2. 4, 5, 9. 5, 25, 6. 73, 5. 8, 34, 17. AV. 3, 7, 1. 13, 3, 16. रघुस्यद् (sic) = लघुस्यद् KĀC. zu P. 8, 2, 18, VĀRT. 2.

रघुस्यद् s. u. रघुज्यद्.

रघुपत् s. u. रघुपत्.

रङ्ग m. *Hungerleider, Bettler*; adj. = कृपा, मन्द (मछ H. an.) H. an. 2, 14. MED. k. 30. VIGVA bei UóóVAL. zu URÁDIS. 3, 40. Gegens. रान् Spr. 718. 2582. VEDDHA-KĀN. 10, 5. कङ्क° so v. a. ein ausgehungerteter Reiter PRAB. 87, 12. प्रेत° MĀLATĪM. 78, 17. — Vgl. जल°, मत्स्य°, मीन°, रण°, राध°.

रङ्ग m. 1) eine Art Antilope AK. 2, 5, 10. H. 1293. HALĪ. 2, 75. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit P. 4, 2, 100. gaṇa कच्चादि zu 4, 2, 133. — Vgl. जल°, राध°, रङ्गव.

रङ्गमालिन् m. N. pr. eines Vidyādhara KATHĪS. 69, 89.

रङ्गर s. रङ्गर.

रङ्ग N. pr. eines Flusses MĀK. P. 57, 18. wohl fehlerhaft für वङ्ग.

रङ्ग, रङ्गति (गति) Dhātup. 3, 23. — Vgl. रङ्ग.

रङ्ग, रङ्गति (गति) Dhātup. 3, 26.

रङ्ग (von रङ्ग) 1) m. a) Farbe TRIK. 3, 3, 67. H. an. 2, 45. fg. MED. g. 19. नभाति वाससि क्तिष्ठे रङ्गयोग इवास्ति: SṆ. 2, 157, 8. वासो यथा रङ्गवशं प्रयाति MBH. 5, 1269. — b) nasale Färbung eines Vowels ÇIKSHĀ 26, 30; vgl. Ind. St. 4, 269. 362 und रङ्ग. — c) Theater, Schaubühne, Schauspielplatz, Arena P. 6, 4, 27. Sch. H. 282. HALĪ. 1, 97. = नृत्यपुङ्गवो: (ist wohl नृत्यभू und पुङ्गव) H. an. = नृत्ये रणतिता MED. = नृत्य, रण, खल TRIK. — MBH. 1, 152. 4415. 4417. 5347. 3, 2193. 2198. 4, 341. 345. 6, 3528. 7, 3932. HARIV. 4211. 4832. यथाचार्योपदेशेन रङ्गशोभी भवेत्त: DHAR. NĪTJAḢ. 34, 82. रङ्गाद्विस्तु नेपथ्यम् BHAR. boim Schol. zu ÇĀK. 3, 6. °प्रवेश MĀKĪN. 17, 11. 82, 23. KATHĪS. 49, 14. RĪĀA-TAR. 1, 223. रङ्गविघ्नोपशान्ति SĀH. D. 281. Verz. d. Oxf. H. 141, b, 22. 41. मछ° BHĪG. P. 10, 36, 24. 42, 33. °पीठ DAÇAK. 77, 11. शैलूयस्येव मे रात्र्यङ्के °स्मिन्वल्गातशिरम् RĪĀA-TAR. 2, 156. तारुण्यकेलारति° ÇRUT. 34. Theater so v. a. die Zuschauer SĀMKEHJAK. 59. अत्रैव रागवद्वचनवृत्तिरालिखित इव सर्वतो रङ्ग: ÇĀK. 4, 12. fg. रङ्गं प्रसाद्य मधुरै: स्नेहै: DAÇAK. 3, 4 = SĀH. D. 284. °प्रसादन (°प्रसाधन gedr.) PRATĀPAR. 25, a, 9. — d) Borax. — e) der aus der Acacia Catechu gewonnene Catechu-Extract RĪĀAN. im ÇKDr. — f) N. pr. eines Mannes RĪĀA-TAR. 5, 353. 396. fgg. — 2) n. (m. n. MED.) = वङ्ग Zinn AK. 2, 9, 106. TRIK. 2, 9, 34. 3, 3, 61. 67. H. 1042. H. an. MED. — Vgl. घनङ्ग°, केलि°, दीर्घरङ्गा, दृढरङ्गा, नटरङ्ग, नी°, पट°, पत°, पूर्व°, मत्स्य° (unter °रङ्ग), पुद्ग°, रण°, रान्°, श्री°, स°, सु°.

रङ्गकार (रङ्ग + 1. कार) m. Färber: रङ्गकं रङ्गकारम् BHĪG. P. 10, 41, 32. °क dass. HARIV. 4470.

रङ्गकाष्ठ n. *Cassalpia Sappan Lin.* RĪĀAN. im ÇKDr. — Vgl. पटूरङ्ग.

रङ्गक्षेत्र n. N. pr. einer Oertlichkeit HALL 203.

रङ्गचर m. *Schauspieler, Gladiator* u. s. w. VARĪH. BṆ. 19, 6.

रङ्गज (रङ्ग + 1. ज) n. *Mennig* RATNAM. im ÇKDr.

रङ्गजीवक m. 1) Färber. — 2) *Schauspieler* ÇABDAR. bei WILSON.

रङ्गण n.: गोपीनां चैव रङ्गणम् (v. l. für रत्नणम्) vielleicht das Tanzen (von रङ्ग) PAÑĀAN. 1, 7, 72.

रङ्गद (रङ्ग + 1. द) 1) m. a) Borax. — b) der aus der Acacia Catechu gewonnene Catechu-Extract. — 2) f. छा ein best. weisser Farbestoff, = स्फटी, दृढरङ्गा RĪĀAN. im ÇKDr.

रङ्गदत्त (wohl n.) Titel eines Schauspiels SĀH. D. 191, 12.

VI. Theil.

रङ्गदायक n. eine best. Erdart, = कङ्क RĪĀAN. im ÇKDr.

रङ्गदहा f. = दृढरङ्गा RĪĀAN. im ÇKDr.

रङ्गद्वार f. die Thür —, der Eingang zu einem Theater, — zu einer Schaubühne HARIV. 9116. BULG. P. 10, 36, 25.

रङ्गद्वार n. der Prolog in einem Schauspiel SĀH. D. 279. 128, 16. fgg.

रङ्गनाथ 1) m. N. pr. verschiedener Personen COLEBR. MISC. ESS. I, 334. 337. II, 324. 396. 421. 432. 434. Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255. 136, a, No. 262. 151, a, 27. HALL 31. 56. 180. eines Scholiasten des Sūrasiddhānta. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 148, b, 41 (रङ्गनाथ).

रङ्गयताका f. N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. 118, 5.

रङ्गयन्त्री f. die Indigopflanze RĪĀAN. im ÇKDr.

रङ्गयुष्पी f. desgl. ebend.

रङ्गवीज n. Silber TRIK. 2, 9, 32. ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गभूति f. die Vollmondsnacht im Monat Āṣvina ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गभूमि f. Schauspielplatz, Kampfplatz ÇABDAR. im ÇKDr. MBH. 1, 5321. PAÑĀAT. 35, 3.

रङ्गमङ्गल n. eine Festerlichkeit auf der Bühne SĀH. D. 138, 9.

रङ्गमण्डप Schauspielhaus KATHĪS. 71, 75. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 24.

रङ्गमछ 1) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 873. — 2) f. ई die indische Laute ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गमाणिक्य n. = माणिक्य Rubīn RĪĀAN. im ÇKDr.

रङ्गमातर f. 1) Lack H. 685. an. 4, 124. MED. t. 216. HĀN. 219. — 2) Kupplerin MED. — 3) = चुरि H. an.

रङ्गमातृका f. Lack TRIK. 2, 6, 36.

रङ्गराज m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 130, a, 13. eines Gelehrten, der auch °दीक्षित, रङ्गराजाधरिन्, रङ्गराजाधरिवर, रङ्गराजाधरीन्द्र genannt wird, 113, b, 37. 213, a, No. 505. COLEBR. MISC. ESS. I, 337. Verz. d. B. H. No. 632. HALL 114. 153. 192. 194. °स्तव m. Titel einer Schrift 19.

रङ्गलासिनी f. *Nyctanthes arbor tristis* ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गवती (f. von रङ्गवत् und dieses von रङ्ग) f. N. pr. einer Frau, die ihren Gatten Rantideva umbrachte, HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53.

रङ्गवह्निका f. Bez. einer best. beim Opfer gebrauchten Pflanze SĀH. K. 19, a, 1. 5. PRAJOGAR. 2, b, 3. रङ्गवह्नी f. dass. WEBER, KṢHṆAÇ. 279.

रङ्गवस्तु n. Farbestoff PAÑĀAN. 1, 7, 38.

रङ्गवाट ein eingezogter Schauspielplatz für Kämpfe, Spiele, Tänze MBH. 3, 803. HARIV. 4334. 9113.

रङ्गवाराङ्गना f. eine Bajadere Spr. 1233.

रङ्गविद्याधर m. ein Meister in der Schauspielkunst Verz. d. Oxf. H. 141, b, 36. 39.

रङ्गशाला f. Schauspielhaus, Tanzsaal ÇABDAR. im ÇKDr.

रङ्गाङ्गण (रङ्ग + ङ°) n. Schauspielplatz, Arena MBH. 1, 5352.

रङ्गाङ्गा (रङ्ग + 3. ङङ्ग) f. ein best. weisser Stoff, = स्फटी RĪĀAN. im ÇKDr.

रङ्गाजीव (रङ्ग + ङा°) m. 1) Maler AK. 2, 10, 7. H. 921. HALĪ. 2, 436. — 2) Schauspieler H. 328.

रङ्गारि (रङ्ग + ञरि) m. wohlriechender Oleander RATNAM. im ÇKDr.

रङ्गावतरण (रङ्ग + ञ°) n. das Betreten der Bühne, die Beschäftigung

eines Schauspielers MBH. 12, 10795. KULL. zu M. 4, 215.

रङ्गावतारक (रङ्ग + घ०) m. *Schauspieler* H. 328. M. 4, 215.

रङ्गावतारिन् m. dass. GĀṬDH. im ÇKDn. JIÉN. 1, 161. 2, 70.

रङ्गिन् (von रङ्ग) 1) adj. a) *hängend* —, *Genuss findend an*: तुरंगगति० ÇATA. 1, 165. — b) *die Bühne betretend*: नटयोरिव रङ्गिणोः Bhaṭ. P. 10, 72, 35. — 2) f. ०णी *Asparagus racemosus Willd.* GĀṬDH. im ÇKDn. = कर्वातिका Riśān. ebend.

रङ्गेश (रङ्ग + ईश) m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 130, a, No. 235.

रङ्गेश्वरी (रङ्ग + ई०) f. wohl N. pr. oder Bein. der Gamahlin Raṅga's ebend.

रङ्गेशलुक n. *eine Art Zwiebel* TRK. 2, 4, 34 (रङ्गेशा० gedr.). im Index रङ्गेशलु. रङ्गेशलुक.

रङ्गेशि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 177, a, No. 402. रङ्गेशिभट्ट HALL 78. fg. fälschlich रङ्गेशिभट्ट Verz. d. B. H. No. 764.

रङ्गेशीविन् (रङ्ग + उ०) m. *Schauspieler* R. GORR. 2, 90, 15. Verz. d. Oxf. H. 120, b, 5.

रङ्गेशीव्य (रङ्ग + उ०) m. dass. VARĀH. BṢH. S. 9, 43.

रङ्गैरङ्गते (गौत) Dhātup. 4, 33. act. *eilen, rennen*: दारं रङ्गैरङ्गतेर्याम्यम् BHATT. 14, 15. auf diese Wurzel spielt Kālidāsa an in der Stelle: (दिलीपः) श्रवेद्य धातेर्धर्मनार्थमर्थविचकार नाम्ना रघुमात्मसम्भवम् RAGH. 3, 21. Vgl. रङ्क. — caus. रङ्गैरङ्गते *sprechen oder leuchten* Dhātup. 33, 120.

रङ्गनाथ s. u. रङ्गनाथ 2).

रङ्गम् n. = रङ्गम् *Erle* BHAR. im DVIRŪPAK. ÇKDn. SŪRJAÇ. 71 in HARB. Anth. 211, wo रङ्गः st. रङ्कः zu lesen ist; vgl. Ucéval. zu URĀDIS. 4, 213.

रच० *verfertigen*: रचिष्यति (करिष्यति die neuere Ausg.) HARIV. 6373. — रचयति (प्रतिपत्ते, v. l. प्रयत्ने und कृत्याम्) Dhātup. 35, 12. 1) *verfertigen, bilden, errichten, bereiten, zurechtmachen, hervorbringen, zu Stande bringen, bewirken*: शाकरचितं *verfertigt aus* VARĀH. BṢH. S. 79, 13. 14.

17. 89. मायाविकल्पचित्तैः स्पन्दनैः RAGH. 13, 75. रचितवलयैः Spr. 490. नगरं मायाचितम् KATHĀS. 3, 78. योगी स्वाश्रमं रचयित्वा प्रतिवसति स्म Z. d. d. m. G. 14, 573, 19. यावत्ते रचयामि चितामरम् KATHĀS. 53, 157. तत्र तत्र च दृश्यते रचिताः काष्ठरक्षयः R. 3, 16, 8. मत्त एवाविहरे च शयनं रचयात्मनः R. GORR. 2, 53, 5. GĪR. 5, 10. सेतवः — भगवद्रचिताः Bhaṭ. P. 3, 21, 54. 23, 21. पञ्चभूतचित्ते शरीरे 31, 14. धुवित्रं व्यञ्जनं तन्मद्रचितं मृगचर्मणा AK. 2, 7, 28. काचस्फटिकयोः खण्डैः — रचितं व्याजालंकरणम् KATHĀS. 24, 184. रचयामास स्वान्तरोयेण पाशम् 90, 73. रक्तपुष्पैर्मण्डलं रचयित्वा (v. l. für कृत्वा) VER. in LA. (III) 10, 20. स (व्यञ्जकः) चतुर्विध आरूप्यो रचितो भूषणादिना । वचसा वाचिको ऽङ्गेनाङ्गिकः सन्नेन सास्त्रिकः ॥ H. 283. (मेघः) विद्युत्प्रभारचितपीतपटोत्तरीयः MĀKĀN. 76, 8. Bhaṭ. P. 3, 28, 32. 30, 9. 4, 7, 39. 12, 15. 16, 19. 5, 1, 38. 11, 12. 6, 16, 41. 8, 5, 44. 9, 8, 25. 9, 47. NILAK. 158. पुष्पाणां प्रकारः स्मितेन रचितो नो कुन्दजात्यादिभिः Spr. 1168. भूभङ्गे रचिते 2083. PRAB. 12, 1. मङ्कपालीं रचय 40, 11. मयायं रचितो ऽञ्जलिः R. 2, 13, 12. 62, 7. KATHĀS. 26, 287. 27, 49. 53, 153. Bhaṭ. P. 4, 20, 21. 6, 3, 30. रचितातिथ्य KATHĀS. 28, 84. 33, 87. 44, 27. रचितोत्सव 25, 170. रचितमङ्गल 20, 27. 26, 271. 43, 235. रचितस्वागत 79. रचितानति 18, 347. रचयिष्यां गतागतम् 3, 66. रचितध्यान 24, 144. रचयन्त्यस्य सपर्याम् Bhaṭ. P. 3, 2, 3. 15, 47. माधुर्यं मधुबिन्दुना रचयितुं ताराम्बुधरीरुते Spr. 2920. त्वया रचितपूर्वं (v. l. für चरितपूर्वं) नीवारब-

लिम् *dargebracht* ÇĀK. 96. रचयति विधातम् VARĀH. BṢH. S. 52, 8. चित्तम्. चित्ताः *sich Sorgen machen* PRAB. 90, 20. 43, 13. रचितार्थ = कृतार्थ *der sein Ziel erreicht hat* KATHĀS. 67, 112. *verfassen*: पदानि रचयसी ÇĀK. 63. पञ्च तत्त्वाण्येतानि रचयित्वा PAÑĀAT. 8, 11. VARĀH. BṢH. S. 21, 2. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 80. मन्दं मन्दं रचयति पदम् *erdenkt einen Vers und zugleich bereitet sich eine Stellung* Spr. 1215. रचितं मृषा *ausgedacht, erfunden* KATHĀS. 49, 140. *machen zu*: रचितश्च राजा । यदि सु-ग्रीवकपिः परेषां BHATT. 12, 87. — 2) *anbringen, thun an, in (loc.)*: शतधा रचिताः प्रीः शतद्यो रत्नसो गणैः R. 5, 72, 9. त्वया रचितस्तिलको वस्त्रे 36, 34. रचितं त्वया स्वयमङ्गेषु ममेदं कुसुमप्रसाधनम् KUMĀRAB. 4, 18. रचयति चिकुरे कुतूहलकुसुमम् GĪR. 7, 23. मङ्ककेषु रचयति चन्द्रमालेऽप्यदि. SĀH. D. 71, 2. न वा मृणालमूत्रं रचितं स्तनासरे (auf einem Gemälde) ÇĀK. 145. रचयिष्यामि तनुं विभावसौ KUMĀRAB. 4, 34. पाशो ऽत्र त्वया मे रच्यताम् *befestige* KATHĀS. 13, 98. ततो वर्णाः पञ्च (द्रुत्वाः) रचिताः *angebracht* ÇAUT. (BR.) 40. रचितधी *dessen Gedanken gerichtet sind auf (loc.)* Bhaṭ. P. 4, 7, 29. 6, 16, 39. — 3) *versehen mit (instr. oder im comp. vorangehend)*: सप्तप्राकाररचिता (पुरी) HARIV. 10010. मृत्तनन्त्रं 13896. रत्नच्छायां रचितवलिभिः (v. l. für खचित) MECH. 36. कर्मस्थलानि ज्योतिप्रकाशकुसुमरचिः 67. (क्रीडाशैलः) रचितशिखरः पेशलैरिन्द्रनीलैः (रचित = खचित Comm.) 75. ताम्बूलीनां दलेस्तत्र रचितापानभूमयः RAGH. 4, 42. मार्गेण भङ्गिरचितस्फटिकेन 13, 69. सुगन्धिपुष्परचिते समे देशे SUÇR. 1, 241, 8. विशेषोपकासरचितपदं BHAR. NĀṬJAÇ. 18, 95. — 4) *mit caus. Bed. bewirken, dass Jmd. Etwas thut, bringen zu*; *mit dopp. acc.*: ममेतस्मिन्दष्टे कृदयमवधानं रचयति UTTARAB. 97, 9 (127, 14). — 5) *in der Stelle* इतस्तत्तस्तान् (वाजिनः) रचयन्नेणाशरति वेगितः MBH. 7, 8096 *so v. a. tummelnd, also = चारयन्* (चारयन् wäre eine ungewöhnliche Form), welches nicht zum Metrum passt.

— आ caus. 1) *bereiten*: मधुपर्कमारचय्य ITIH. bei ŚĪ. zu RV. 1, 125, 1. *verfassen* MADHUS. in Ind. St. 1, 16, 1 v. u. — 2) *sich aufsetzen*: आरचितमुपडमाल DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 6. — 3) *versehen mit*: इत्यारचय्य वपुरर्णशतार्थकेन PAÑĀAT. 3, 1, 24. आरचय्य भुवि गोमयाम्भसा स्थपितलम् 6, 2.

— उप caus. *bilden, hervorbringen*: मनोरथोपरचितप्रासादवापीतट-क्रीडाकाननकलिकौतुकनुषाः Spr. 1307. स्व आत्मन्युपरचितस्थिरञ्ज-मालयाय Bhaṭ. P. 12, 12, 67.

— वि caus. 1) *verfertigen, bilden*: नारवं विरचये (zugleich *verfassen*) रम्या तरणाय गुणैर्युताम् Verz. d. Oxf. H. 100, b, No. 155. *errichten* (eine Statue) Riśā-TAR. 1, 175 (विरचय्य mit der ed. Calc. zu lesen). 4, 512. 6, 306. पाशं विरचयामास लतया *verfertigte aus* KATHĀS. 80, 42. 95, 31. 104, 71. नितिविरचितशय्य *zurechtgemacht* KUMĀRAB. 7, 94. *vollbringen*: (नानायोगेषु) विरचिताङ्गक्रियेषु Bhaṭ. P. 5, 7, 6. दीर्घा वन्दनमालिका विरचिता दृष्टेव नेन्दीवरीः *gebildet, hervorgebracht, bewirkt* Spr. 1168. ad ÇĀK. 193 (स्तुविरचितं zu lesen). KIR. 5, 81. Bhaṭ. P. 1, 3, 30. 3, 15, 42. 31, 48. 4, 1, 55. 5, 3, 6. 20, 41. 8, 12, 10. 9, 19, 27. *verfassen*: श्लोका विरच्यन्ते KUYALAJ. 3, a. VARĀH. BṢH. S. 56, 31. GĪR. 4, 10 (zugleich *verrichten*). MADHUS. in Ind. St. 1, 16, 2 v. u. Verz. d. Oxf. H. 138, b, No. 273. व्यरीरचत् 200, a, 13. व्यरचि Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 13. ÇI. 50. PAÑĀAT. 103, 4. LA. (III) 12, 13. LA. (I) 67, 12. 68, 16. *erfinden, er-*

stinnen: इति विरचितवाग्भिर्वाग्भिर्वाग्भिः (könnte einfach auch bedeuten diese Worte gesprochen habend) RAGH. 5, 75. विरचितपदं गेयम् MBH. 84, 101. MĀLAV. 77. एवं विरचितोक्ता च धूर्ते KATHĀS. 24, 74. वचो विरचितम् 43, 306. तेन मया तस्योपरि वधोपाय एष विरचितः PANĀT. 86, 18. — 2) anlegen, thun an, in: कुशलविरचितानुकूलवेष RAGH. 5, 76. नवामेकामेका-वलिमपि मपि वं विरचये: Spr. 2792. मुक्ताञ्जलिं विरचितम् MBH. 94. कणामु विरचिता मकामणयः BHĀG. P. 5, 24, 31. यस्मिन्निदं विरचितं व्योम्नीव अस्मद्विरचितः 9, 18, 49. शिखिरविरचितोऽस्ति KATHĀS. 19, 87. — 3) विरचितं versehen mit (Instr.) MBH. 19, 61.

रश्न (von रच्) 1) n. das Ordnen, Anordnen, Einrichten, Vorbereiten, Composition: माया रूपशरीरवेषरचने MĀKĀ. 50, 17. कुर्वे पुस्तकवरस्य रम्परचनम् Verz. d. Oxf. H. 101, a, 9. ऋष्टपदीप्रबन्धं 129, b, 1. Gewöhnlich f. छा Ordnung, Anordnung, Einrichtung, Vorbereitung, Betreibung, Bewerkerstellung; Erzeugnis, Werk, eine literarische Composition: व्यूक्तस्य MBH. 8, 2132. व्यूक्तरचनो विधाय PANĀT. 9, 23. यथेयमावयोः शैले संपारचनं कृता HARIV. 3454. स्तोत्राद्याकल्परचना SĀH. D. 138. भूषणामर्धरचना 149. नाभ्यस्ता कषायवस्त्ररचना so v. a. die Kleider sind noch nicht oft getragen worden MĀKĀ. 114, 5. संलिप्ता वस्तुरचना eine gedrängte Anordnung SĀH. D. 422. संगीतरचनायां कृतायाम् MĀLAV. 19, 1. विक्रितदुर्गरचन adj. PANĀT. 148, 7. शराणां पन्नरचना das Einsetzen der Federn in die Pfeile HĀ. 116. ध्रुक्किं das Runzeln der Brauen Spr. 752. MBH. 51. इष्टार्थस्य Anordnung BHAR. NĀṬYAG. 19, 48. DAṢAR. 1, 49. SĀH. D. 407. प्रगुणं DAṢAR. 1, 4. अर्थं das Betreiben seiner Sache, Verfolgung seines Ziels, Bemühung BHĀG. P. 3, 9, 10. 23, 8. मृत्कुम्भवा-लुकारन्ध्रपिधानं SĀH. D. 64, 11. शरीरेभिरे समवसरणस्य रचनम् so v. a. begannen das Werk CATR. 1, 174. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. भव्यानां शुभसिद्ध्युपायरचनचित्तां विधत्ते विधिः so v. a. das Ausfindigmachen, Erdenken KATHĀS. 43, 256. अनन्यपदप्रमाणावाक्यप्रपञ्चं Verz. d. Oxf. H. 187, b, 38. मक्ती निवारचनं so v. a. ein grosses Gebäude MĀKĀ. 52, 4. पानभूमिरचना: künstlich hergestellte Trinkplätze RAGH. 19, 11. प्रतिकृतिरचना: Bildnisse 18, 52. अनेकविधपटं PANĀT. 132, 24. कनकं Goldsachen KATHĀS. 46, 283. गीतिं Gesangstück RĀGAT. 5, 380. वचनं geschickte Reden, Beredtsamkeit PANĀT. 68, 5. 161, 2. भवदुःखभारं Gebilde Spr. 664. इतिविद्योत्पन्नं Composition Verz. d. Oxf. H. 167, a, 33. अघभिदे रचनानुवादः Werk, That BHĀG. P. 3, 13, 23. 25, 26. अनङ्गं LA. 83, 4. सम्प्रज्ञलोपचाराणां सैवादिरचनाभवत् RAGH. 10, 78. रचनानिर्विशेषम् RĀGAT. 3, 95. सत्वरचनम् adv. schnell, eiligst GĪR. 5, 14. रचना: künstliche Gebilde GĀM. 1, 24. नातिलघुविपुलरचनाभिः eine literarische Composition VARĀH. BĀH. S. 1, 3. उदात्तरचनान्वित so v. a. Stil SĀH. D. 189, 5. Nach den Lexicographen ist रचना = परिस्पन्द AK. 2, 6, 2, 38. = प्रतिपल TRĪK. 2, 6, 41. = ग्रन्थन, गुम्फ u. s. w. H. 653. HALĀJ. 4, 45. = व्यूक् H. 747. HALĀJ. 5, 9. = निवेश, स्थिति H. 1499. = पाश, भार, उच्चय, कस्त, पल u. s. w. in comp. mit einem Worte, das Haupthaar bedeutet, H. 568. Vgl. कृतरचना (auch KATHĀS. 57, 115), केशं (auch P. 2, 3, 44, Sch.), दत्तं, धूर्तं, पलं. — 2) f. personif. als Gattin Tvaṣṭar's BHĀG. P. 6, 6, 42.

रचयितर (wie eben) nom. ag. Verfasser: अस्य रूपकस्य Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290.

रचित 1) partic. adj. s. n. रच्. — 2) m. N. pr. eines Mannes गार्गा विदादि zu P. 4, 1, 104.

रचितव (von रचित) n. das Verfasstsein SARVADARĢANAS. 129, 6.

रचितव्य HARIV. 8234 fehlerhaft für रचितव्य, wie die neuere Ausg. liest.

रञ्, रञ्ज् a) रञ्जति, रञ्जते (रगो) DHĀTUP. 23, 30. P. 6, 4, 26. VOP. 8, 138. अनुरञ्जति R. 7, 99, 11 aus metrischen Rücksichten. — b) रञ्जति, रञ्जते (रगो) DHĀTUP. 26, 58. P. 3, 1, 90. VOP. 24, 9. — ररञ्जतुम् und ररञ्जतुम् VOP. 8, 138. erhält keinen Bindenvocal Kār. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. रक्ता und रंक्ता P. 6, 4, 32. — 1) रञ्जति und रञ्जते sich färben, sich röthen, roth sein: रञ्जति (und रञ्जते) वस्त्रं स्वयमेव P. 3, 1, 90, Sch. अरञ्जत etwa färbte sich AV. 15, 8, 1. अरञ्जत् CĪC. 9, 7. तवाधरो रञ्जति NAIŚH. 3, 120. रञ्जत् 7, 60. 22, 52. 55. नेत्रे स्वयं रञ्जतः UTTARAR. 102, 18 (138, 2). चतुष्ठी तव रञ्जते Spr. 4036. — 2) रञ्जति und रञ्जते in Aufregung gerathen, aus seiner Gemüthsruhe kommen, sich hinreissen lassen, entzückt sein von, seine Freude haben an (instr.) NAIŚH. 7, 60 (act.). कृतविद्यो ऽपि बलिना व्यक्तं रगोण रञ्जते Spr. 2961. बलप्राणेन प्रराणाम् — अरञ्जत जनः सर्वः MBH. 4, 355. रञ्जते न कथाभिः Spr. 5035. अन्योऽन्यमथ रञ्जते सर्वे MBH. 14, 1059. याभिर्विपुक्ता रञ्जये नारुमेकमपि तणाम् froh werden, — sein KATHĀS. 43, 358. वक्ति रञ्जदरञ्जद्वा कार्यकारि (acc. du.) सती मनः 112, 88. CĪC. 9, 7. Gewöhnlich mit einem loc. verbunden in der Bed. Gefallen finden an, sich hingezogen fühlen zu, sich verlieben in: रञ्जनीयेषु रञ्जति कोपनीयेषु कुप्यति NĪLAK. 16. आर्यकर्मणि रञ्जते Spr. 3725. को हि रञ्जेद्रसासरे KATHĀS. 18, 346. तणालपिणि सापाये भोगे रञ्जति नोत्तमाः DṚSHYĀNTAG. 59 in HARB. Anth. 8. 222. न कामे ऽपि वेश्या रञ्जति KATHĀS. 38, 39. आद्ये कल्पतराविव नित्यं रञ्जति जननिवृत्ताः Spr. 3259. सज्जने रञ्जते जनः 1208. 701. तेषु रञ्जेषु: MBH. 12, 5908. रामे रञ्जतु (lies रञ्जतु) मे मनः Verz. d. Oxf. H. 166, b, 17. KATHĀS. 43, 165. तस्यामार्यपुत्रश्च रञ्जति 31, 83. संनिकृष्टे निकृष्टे च कष्टे रञ्जति कुस्त्रियः 64, 124. निर्गुणानपि न द्वेष्टि न रञ्जति गुणिष्वपि SĀH. D. 111. स्त्रियो वा केषु रञ्जते विरञ्जते च ताः पुनः MBH. 13, 2234. Spr. 967. — 3) रञ्जति = गतिकर्मन् NAIŚH. 2, 14. — रक्त partic. s. des.

— caus. 1) färben, röthen: इदं रञ्जनि रञ्जय क्लृप्तं पलितं च पत् AV. 4, 23, 1. अहं कंसस्य वासीसि रञ्जयामि HARIV. 4472. P. 6, 4, 24, VĀRĪ. 3, Sch. चरणी रञ्जयन्त्याशूडामणिमरीचिभिः KUMĀRAS. 6, 81. 7, 19. रञ्जयन्दिशः MBH. 12, 9998. ad CĪC. 78. GĪR. 10, 6. BHĀG. P. 8, 8, 8. नृपस्तद्वनं मरुत् । तेजसा रञ्जयामास संध्याधमिव भास्करः MBH. 1, 6772. स्वतेजसा रञ्जयते जगत् so v. a. erhellt, erleuchtet 14, 1101. सेतातपत्रशशिनापरि रञ्जमानः (= शोभातिशयं नीयमानः Comm.) BHĀG. P. 4, 7, 21. रञ्जित gefärbt, geröthet H. an. 2, 189. MED. t. 48. वाससी पुक्ते मरुजरञ्जिते MBH. 8, 2528. SUÇA. 1, 14, 1. 43, 14. HṚ. 1, 5, v. l. 6, 18. KATHĀS. 37, 25. 71, 213. 124, 22. Spr. 3445. PANĀT. 132, 24. Verz. d. Oxf. H. 222, b, 18. जगामास्तं दिनकारः संध्यारागेण रञ्जितः HARIV. 4839. MBH. 8, 2170. क्रो-धरञ्जितलोचन HARIV. 13770. R. 6, 20, 28. हारो मणिमयाश्वैव तपनीयेन रञ्जिताः 93, 6. RAGH. 3, 64. VIKR. 60. VARĀH. BĀH. S. 24, 14. BĀH. 12, 17. KATHĀS. 40, 3. 56, 222. PANĀT. 4, 1, 34. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, ÇI. 18. वनं रक्तेशकररञ्जितम् erleuchtet, erhellt BHĀG. P. 10, 29, 31. तेजसा चैव रञ्जितः R. 5, 87, 11. यथा कर्मफलैर्देही रञ्जितस्तमसा कृतः । विवर्णो वर्णमाभित्य देहेषु परिवर्तते MBH. 12, 9999. मुरञ्जित geschlecht geführt

KATHĀS. 24, 184. समरञ्जित *gleich gefärbt* HARIV. 11960. 11997. 12180. — 2) zur Freude stimmen, erfreuen, beglücken, entzücken, zufriedenstellen: रञ्ज-
येन्मनः BHAR. NĪṬJAQ. 19, 52. Verz. d. Oxf. H. 200, b, 6. PAÑĀT. 51, 22.
चित्तं मयि रञ्जयन् BHĀG. P. 11, 15, 12. रञ्जयतीमानि भूतानि MAITRĀJUP. 6, 7.
MBH. 7, 2187. रञ्जयिष्यति यल्लोकमयमात्मविचेष्टितः BHĀG. P. 4, 16, 15.
जगत्ति Verz. d. Oxf. H. 236, b, 19. प्रजाः M. 7, 19. MBH. 3, 2234. R. GORR.
1, 19, 28. 53, 7 (52, 7 SCHL.). Spr. 1820. KATHĀS. 51, 19. Gīt. 10, 5. RĪGĀ-
TAR. 2, 11. BHĀG. P. 1, 12, 4. MĀRK. R. 120, 1. राष्ट्रं च रञ्जयामास वृत्तेन
MBH. 1, 4009. पौरजानपदांश्च रक्तावज्जयितुम् R. 2, 112, 11 (122, 11 GORR.).
DAÇAK. 2, 21. ज्ञानलवडुर्विदग्धं ब्रह्मापि नरं न रञ्जयति Spr. 39. KATHĀS.
6, 54. 12, 77. 13, 117. 14, 59. 39, 243. 47, 106. 50, 162. RĪGĀ-TAR. 5, 418.
PAÑĀT. 44, 20. प्रजा रञ्जयते MBH. 1, 6264. 13, 7700. बलं संभाषासंप्रदानेन
रञ्जयस्व R. 7, 64, 5. कलिङ्गसेनया प्रीत्या रञ्जमानः स तस्थिवान् KATHĀS.
34, 167. रञ्जित *erfreut, beglückt, zufriedengestellt* ŚĀV. 5, 40 (चरति ताः
st. च रञ्जिताः MBH. 3, 16788). R. GORR. 2, 1, 32. 4, 28, 9. 7, 109, 14. अर-
ञ्जितश्च वालो ऽपि दोषमुत्पादयेद्ब्रुवम् *wenn er nicht befriedigt wird* KA-
THĀS. 14, 36. 19, 78. 37, 25. 52, 2. RĪGĀ-TAR. 3, 145. 5, 437. Verz. d. Oxf.
H. 120, a, 31. PAÑĀT. 113, 24. सुरञ्जित KATHĀS. 45, 337. — 3) रञ्जयति
und रञ्जयति unter den *अर्थविकर्माणाः* NAIGH. 3, 14. — 4) रञ्जयति मृ-
गान् = रमयति मृगान् P. 6, 4, 24. VĀRTI. 3. VOP. 8, 133. 18, 22.

— intens. रारञ्जीति *in freudiger Aufregung* —, *ausgelassen sein*:
प्रृङ्गे शिशोर्नाम अर्थयति । अन्तरित्तेण रारञ्जन् RV. 9, 5, 2.

— अनु 1) *sich entsprechend färben*, — *röthen*: अन्वरञ्जदनुपाकारः ÇĀC.
9, 7. संध्यानुक्ते नर्भास VARĀH. BRH. S. 24, 18. — 2) *sich hinreißen lassen*,
entzückt sein, Gefallen finden: तव प्रकीर्त्या जगत्प्रहृष्यत्यनुञ्जयते च BUAG.
11, 36. सर्वलोक्यो ऽनुञ्जयते कथं त्वेन कर्मणा R. 2, 58, 28. Spr. 972. निर्गु-
ण्यान्वानुञ्जयते (श्रीः) 3421, v. 1. अन्वरञ्जत् ÇĀC. 9, 7. नानुरञ्जन् (lies नानु-
रञ्जन्) चास्ते RĪGĀ-TAR. ed. Calc. 3, 146. *sich hingezogen fühlen zu Jmd*,
Jmd trenn anhängen, Jmd lieben; mit acc. der Person: अनुञ्जति R. 7,
99, 11. अनुञ्जयति तं प्रजाः Spr. 3814. MBH. 12, 3496. नानुरञ्जयति तं प्रजाः
14, 71. 74. R. 3, 55, 15. 4, 54, 10. 6, 10, 22. समस्थमनुञ्जयते विषमस्थं त्य-
जति च (स्त्रियः) R. ed. Bomb. 3, 13, 5. mit loc. der Person: अशुद्धप्रकृतेः
राशिं ज्ञता नानुरञ्जते PAÑĀT. 1, 333. धातुर्मृतस्य भार्यायां यो ऽनुञ्जयते
कामतः M. 3, 173. वेश्यासु KATHĀS. 57, 53. अनुञ्जतः a) *geliebt*: अनुञ्जतः
प्रजाभिश्च प्रजाशाय्यनुरञ्जयन् R. 2, 1, 10. प्रियया BHĀG. P. 3, 23, 38. — b)
trenn anhängend, zugethan, ergeben, liebend M. 7, 64. 209. MBH. 3, 2275.
2730. 2907. 12, 4262. R. 1, 7, 2. 2, 27, 22 (°चेतस्). 51, 16. 4, 9, 98. अनुञ्-
क्ता वयं गुणीः *in Folge von* 6, 104, 29. भार्यासु नानुरक्तासु (च विरक्तासु
v. l.) Spr. 2134, v. 1. 1634. 2209. 3543. KĀM. NĪTIS. 1, 24. 3, 46. 8, 74.
VIKR. 59, 21. KATHĀS. 12, 38. DAÇAK. 93, 18. RĪGĀ-TAR. 3, 465. 4, 373. 473.
BHĀG. P. 1, 5, 29. 16, 33. 3, 4, 10. 4, 9, 66. 20, 15. Verz. d. Oxf. H. 129, b,
No. 234. *Jmd zugethan, hängend an*; mit acc. der Person MBH. 3, 2343.
R. 2, 24, 16. 45, 1. 46, 5. 22. रामं केर्गुणैरनुरक्तासि 3, 53, 20. MĀHĀN. 14, 4.
ÇĀK. 146. mit loc. der Person MBH. 2, 1259. R. 2, 40, 4 (स्वनुरक्त). 70, 6.
Spr. 5151. BHĀG. P. 1, 18, 22. किमनुरक्ता विरक्ता वापि मयि स्वामी HIT.
53, 18. त्वयि गाढमनुरक्ता सा *stark verliebt* VER. in LA. (III) 9, 16. mit
loc. der Sache *Gefallen findend an*: येषामभीरकन्याप्रियगुणकथने ना-
नुरक्ता रसज्ञा Spr. 4897. die Ergänzung im comp. vorangehend: मुनि-

द्विसानुरक्तानाम् R. 3, 28, 20. रागानुरक्तचित्तं so v. a. *unter dem Einfluss*
stehend von Spr. 3961. संजीवकवचनानुरक्तः PAÑĀT. 32, 9. प्रियानुरक्तं चे-
तः *an der Geliebten hängend* KATHĀS. 9, 50. 18, 237. भृत्यानुरक्तः BHĀG. P.
4, 9, 18. — 3) अनुञ्जतः *daran hängend*, — *befestigt*: रञ्जवः Schol. zu KĀTJ.
Çr. 16, 8, 2. — Vgl. अनुञ्जति. अनुञ्जग. — caus. 1) *entsprechend färben*,
— *röthen*: तेजसास्यानुरञ्जितम् R. GORR. 1, 39, 20. HARIV. 3624. VARĀH.
BRH. S. 44, 25. Gīt. 2, 3. RĪGĀ-TAR. 4, 196. BHĀG. P. 10, 42, 5. *gefärbt*
so v. a. *verklärt, gehoben*: अनुकम्प्यानुरञ्जितविशदरुचिरशिश्नस्मिता-
वलोक 6, 9, 40. — 2) *für sich gewinnen, an sich (acc.) ziehen*, — *fesseln*:
mit acc.: धर्मेण च प्रजाः सर्वा यथावदनुञ्जयन् MBH. 1, 3504. R. 1, 7, 16
(17 GORR.). 2, 1, 10. 107, 15. 4, 7, 10. KĀM. NĪTIS. 8, 69. fg. तं स्वागतेना-
न्वरञ्जयत् KATHĀS. 22, 86. तस्यास्य हृदयं मादशी कानुरञ्जयेत् 46, 179.
50, 160. 56, 2. 98, 48. DAÇAK. 63, 17. 87, 7. अनुञ्जय KATHĀS. 40, 73. अनु-
रञ्ज (!) 124, 193. MBH. 2, 1014. पित्रापरञ्जितास्तस्य प्रजास्तेनानुरञ्जिताः
HARIV. 321. R. GORR. 2, 2, 26. 14, 9. 33, 13. KATHĀS. 55, 101. कान्तगुणा-
नुरञ्जितमनस् PAÑĀT. 34, 25 (ed. orn. 31, 3). 49, 2. — Vgl. अनुञ्जक fg.

— अय 1) *sich entfärben*: आसापरक्ताधरं *entfärbt, bleich* (unter अय-
रक्त *fälschlich in अय + रक्त zerlegt*) ÇĀK. 133. — 2) *abwendig werden*:
नूनं मित्राणि ते रक्तः साधूपचरितान्यपि । स्वदोषादपरञ्जयते MBH. 13, 5889.
अपरक्तः *abgeneigt*: मनुजानामपचारादपरक्ता देवताः VARĀH. BRH. S. 46, 3.
— Vgl. अपरग. — caus. *sich abgeneigt machen, Jmds Liebe verscher-
zen*; mit acc. der Person: पित्रापरञ्जितास्तस्य प्रजास्तेनानुरञ्जिताः HA-
RIV. 321.

— अभि 1) *entzückt sein, grosse Freude haben an*: (न) कथाभिर्भिरञ्जते
Spr. 4428. यगिरक्त *ergeben, zugethan* MBH. 4, 16. *hängend an*: धर्माभि-
रक्तः R. 7, 10, 32. — 2) अभिरक्तः *entzückend, reizend*: (गीतम्) संरक्तमभि-
रक्तं च परया स्वरसंपदा R. GORR. 1, 3, 61. — caus. *färben*: पद्मरेणवभि-
रञ्जितः R. 4, 50, 12. तेजोगिरिभिरञ्जितम् 1, 38, 21.

— समभि *roth erscheinen, funkeln*: को ऽयं नेत्रैः समभिरञ्जते MBH.
12, 12592.

— उद् intens. *in Aufregung gerathen*: यस्मान्मे मन् उद्विक् रारञ्जीति
AV. 6, 71, 2.

— उप 1) *sich färben*, — *röthen*: उपरक्तः *gefärbt, geröthet*: कोपोप-
क्तानि मुखानि ŚĀH. D. 337, 7. आसापरक्ताधरं *schlechte v. l. für आसाप-
रक्ताधर* ÇĀK. 133. कृत्रिम् ÇĀT. BR. 11, 4, 4, 5. — 2) *verfinstern über Etwas*
(loc.) *sich legen*: मनसि — तमश्चन्द्रमसीवेदमुपराज्यावभासते BHĀG. P. 4, 29,
69. उपरक्तः *verfinstert* (von Sonne und Mond) AK. 1, 1, 3, 10. H. an. 4, 100.
fg. MED. I. 190. R. 1, 53, 9 (56, 9 GORR.). 2, 34, 3. 4, 14, 3. VARĀH. BRH. S.
5, 28. m. Bez. Rāhu's H. an. — 3) उपरक्तः *gefärbt* so v. a. *stehend un-
ter dem Einflusse von* (instr. oder im comp. vorangehend): रञ्जसा BHĀG.
P. 3, 8, 33. अविद्याकामकर्मभिरुपरक्तमनसा 5, 14, 5. विषयोपरक्तः 11, 5.
SARVADARÇANAS. 162, 4. 7. 8. — 4) उपरक्तः *niedergedrückt, niedergebengt*
AK. 3, 1, 43. TRIK. 3, 3, 150. H. 381. H. an. MED. — Vgl. उपरग. —
caus. 1) *färben*: काचस्फटिकखण्डा द्वि नानारंगोपरञ्जिताः KATHĀS. 24,
178. अरुणाकिञ्जल्कोपरञ्जितः BHĀG. P. 5, 17, 1. — 2) *affectiren, Einfluss*
üben auf (acc.) SARVADARÇANAS. 162, 16. उपरञ्जित *unter den Einfluss*
von — *gebracht, unter dem Einfluss von* — *stehend* GAUPAP. zu ŚĀH-
KHAJAK. 40. — Vgl. उपरञ्जक fg.

— प्रति *caus. entsprechend färben, — rüthen*: सूर्याशुप्रतिरञ्जित MBh. 1,1412. ततो ऽस्तमगमत्सूर्यः संध्याया प्रतिरञ्जितः R. 6,14,24.

— वि 1) *sich entfärben, seine ursprüngliche Farbe verlieren*: चकोरस्य विरज्यते नयने विषदर्शनात् (vgl. Suçr. 2,246,2) Kām. Nitis. 7,12. केशा अपि विरज्यन्ते निःस्नेहाः Spr. 2983. act. Varāh. Brh. S. 78,19. विरक्तसंध्याकपिश Ragh. 13,64. — 2) *gleichgiltig werden, das Interesse für Personen und Sachen aufgeben, erkalten*: विरज्यते MBh. 3,13891. Buāg. P. 3,13, 49,30,4. 7,6,13. 11,34. विरज्य Spr. 1060, v. l. Schol. zu Buāg. P. 1,4, 12. विरज्यन्ते मित्राणि Shadv. Br. 3,6. सेवकाः Spr. 2983. तदा चिरानुरक्तो ऽपि विरज्यते जनः 4803. तस्मादस्माद्विरज्यते Çaṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 323. ततः कक्षा विरज्यताम् MBh. 1,7411. विरज्यन्ति न मित्रेभ्यः 12, 6285. संसार विरज्य Kull. zu M. 4,149. Kap. 3,66. स्त्रियो वा केयु रज्यन्ते विरज्यन्ते च ताः पुनः MBh. 13,2234. 2608. तस्यां स राज्ञा विरज्येत् Kathās. 32,82. 37,144. 38,40. 39,202. श्रीर्न कृष्यति लङ्कायां विरज्यति समृद्धयः Bhāṭṭ. 18,22. विरक्ता a) *gleichgiltig geworden d. i. kein Interesse mehr für Personen oder Sachen habend, erkaltet, abhold* MBh. 12,10374. Kap. 2,2. 4,23. Kathās. 28,18. Buāg. P. 1,13,24. 3,16,7. 32,30. 7,14,5. 9,6, 53. रक्ताद्वृत्तिं समीकृत विरक्तस्य विवर्जयेत् Kām. Nitis. 5,46. 8,74. रक्ते विरक्ते मध्यस्थे स्वामिनि Spr. 4224. सैवामृतलता रक्ता विरक्ता विषव-छारी (sc. स्त्री) 1549. 1634. 2134. °प्रकृति 3158. 4629. Kathās. 33,185. 37,213. Pañkāt. 60,5. Hit. 27,17. Verz. d. Oxf. H. 216,a,5. °भाव Spr. 3445. Pañkāt. 33,16. °कृद्दय Kathās. 3,105. 36,126. अ° ergeben, geneigt Spr. 3352. एतस्माद्विरक्ताः Çaṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 13. मयि सा विरक्ता Spr. 2464. परदारिण्यु 5018. Hit. 53,19. Kathās. 3,43. भोगसंपदि 17,92. जीवितं प्रति 6,78. दानादान° Spr. 2043. कथा° Hit. 27,16. — b) *gleichgiltig geworden d. i. kein Interesse mehr erregend, für den man erkaltet ist*: विरक्ता Triak. 2,6,4. Rāgā-Tar. 2,155. — Vgl. विरक्ति, वि-रग. — *caus.* 1) *färben so v. a. fleckig machen*: तदार्तव प्रशंसति यदा-सो न विरञ्जयेत् Suçr. 1,313,10. — 2) *machen, dass Jmd gleichgiltig wird, — erkaltet*: युवतयः लणामात्राद्विरञ्जिताः so v. a. alsbald erkaltend Spr. 3642.

— सम् 1) *sich färben, sich röthen*: चिताधूमेन नीलेन संरज्यन्ते च पाद-पाः MBh. 12,5777. पुरा संरज्यते संध्या 1,6028. 6443. संरक्ता geröthet: कोपसंरक्तनयन 1704. 3,273. 7066. R. 1,39,15. fg. 2,33,2. R. Gorr. 1, 4,99. 3,22,20. 33,18. 51,24. 53,12. 56,39. 4,9,1. 5,2,21. 83,1. 7,8,2. Verz. d. Oxf. H. 286,b,40. — 2) *संरक्ता entzückend, reizend*: vom Go-sango R. Gorr. 1,3,61. संरक्ततरमत्यर्थं मधुरं तावगायताम् R. Schl. 1,4, 17. hinreissend (im Gesango): संरक्ताभिस्त्रिपुरविजयो गीयते किंनरीभिः Mrgh. 37; vgl. रक्त, रक्तकण्ठ. — *caus.* 1) *färben, röthen*: धातुसंरञ्जितशिल Hariv. 11860. — 2) *erfreuen, beglücken*: संरञ्जयन्प्रजाः Buāg. P. 4,22,55.

— अनुसम्, भर्तारमनुसंरक्ता ergeben, zugethan R. 1,17,16 (17,5 Gorr.).

— अभिसम्, partic. praet. pass. hängend an, ergeben: कामभोगाभिसं-रक्ता मेषुनायोपचक्रमे R. 7,26,41.

रञ्ज gaṇa पचादि P. 3,1,134. m. 1) = रजस् a) *Staub* Med. 6. 13. Aśajak. bei Uśāyāl. zu Unādis. 4,216. Çaddar. im ÇKDr. Hierher wird gezogen अर्थाः पादरजोपमाः Spr. 217, wo aber रजोपम eine auch sonst vorkommende Contraction von रजउपम ist. — b) *Blüthenstaub* Med.

Aśajak. und Çaddar. कुङ्कुमरज्यासाय Prasaṅgābh. 15, a. dagegen ist in पद्मपुष्परजोन्मिष R. 3,70,29 eine unregelmässige Contraction anzunehmen. — c) *Menstrualblut* Med. Aśajak. Çaddar. auch n. nach Çaddar. — d) *Leidenschaft* Med. Aśajak. Çaddar. — 2) N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9,2575. — b) eines Fürsten, eines Sohnes des Virāṅga, VP. 163. — Vgl. अग्नि°, नी°, भृङ्ग°, वि°, स°.

रजउदास adj. (f. घ्रा) = मलोदासम् Kauç. 33.

रजःपुत्र m. ein Sohn der Leidenschaft, der Lust so v. a. ein sonst ganz unbekannter Mann Verz. d. Oxf. H. 154,a,36. 45. Wohl mit beabsichtigtem Anklang an राजपुत्र; vgl. रजस्तोक.

रञ्जक (von रञ्ज) m. 1) *Wäscher* (der sich auch mit dem Färben der Kleider beschäftigt) P. 3,1,145. Vārtt. 6,4,24. Vārtt. 3. Vop. 26,38. Uśāyāl. zu Unādis. 2,32. AK. 2,10,10. Triak. 2,10,4. H. 914. an. 3,86. Halāj. 2,438. रञ्जकं रङ्गकारकम् Hariv. 4470. fg. Buāg. P. 10,41,32. Pañkāt. 62,24. यो न ज्ञानाति निर्कर्तुं वस्त्राणां रञ्जको मलम् । रक्तानां वा जोषयितुं यथा नास्ति तथैव सः ॥ MBh. 12,3404. रञ्जकेन यथा शुक्लं वस्त्रं भवति वारिणा Matsya-P. 179,31 (nach Aufrecht). Jāṇ. 1,164 (neben चैलघाव). R. 2,83,15 (90,15 Gorr.). Varāh. Brh. S. 10,5. 13,22. 87,17. 41. नमनपणके देशे रञ्जकः किं करिष्यति Spr. 666. को दाता रञ्जको ददा-ति वसनं प्रातर्गृहीत्वा निशि 5013. Sāh. D. 33,11. Vop. 3,32. रञ्जकस्य गर्दभः Kathās. 63,132. fg. Pañkāt. 214,25. Hit. 50,1. 17. 81,12. fg. Verz. d. Oxf. H. 13,b,29. 281,b,28. 282,b,48. रञ्जकतनुवायम् P. 2,4,10. Sch. eine verachtete Klasse von Menschen Colebr. Misc. Ess. II, 184. fg. तीवर्षा धीवरात्पुत्रो बभूव रञ्जकः स्मृतः Verz. d. Oxf. H. 22,a,12. रञ्जकी Wäscherin (nach Pat. zu P. 3,1,145 die Frau eines Wäschers) P. 3,1,145. Vārtt. Vop. 26,38. Sāh. D. 61,3. रञ्जक्या तीवराञ्चैव कपालीति बभूव रु Verz. d. Oxf. H. 22,a,12. Bez. eines Frauenzimmers am 3ten Tage der Menses Ver. in LA. (III) 8,11. unter den 8 Akula bei den Çakta Verz. d. Oxf. H. 91,b,36. रञ्जिका Wäscherin Pat. zu P. 3,1,145. Varāh. Brh. S. 78,9. — 2) *Papagei* (शुक) H. an. st. dessen clothes (d. i. शुक) Wil-son nach derselben Aut. und ÇKDr. nach Viçva. — 3) angeblich N. pr. eines Fürsten VP. 466, N. 5 und darnach LIA. I, Anh. xxxiii; fehlerhaft für रजक.

रजतं (von रज् = 3. अर्ज् wie अर्जुन und रजस्) Unādis. 3,111. 1) adj. *weisslich, silberfarbig* (AK. 3,4,24,82. H. an. 3,287. Med. t. 143); *silbern*: ऋषमुत्पाद्याग्ने रजतं करपाणे । रथं युक्तमसनाम सुयार्मणि RV. 8. 23,22. (पुरम्) रजतामत्तरित्तमकुर्वत Ait. Br. 1,23. VS. 23,37. रजतं किर-ण्यम् weissliches Gold d. h. Silber TS. 1,5,2. Çat. Br. 12,4,2,7. 13, 4,2,10. 14,1,2,14. Kāṭh. 10,4. सुवर्णरजतो रुच्यौ Çat. Br. 12,8,2,11. TBh. 1,5,20,1. 7. 8,2,1. पात्र 2,2,2,7. 3,9,2,5. निष्क Pañkāv. Br. 17, 1,14. Āçv. Çr. 2,3,15. Khāṇḍ. Up. 3,19,1. — 2) m. n. gaṇa *अर्धचादि* zu P. 2,4,31. zu belegen nur das n. a) *Silber* AK. 2,9,97. H. 1043. H. an. Med. Halāj. 2,17. 3,5. AV. 5,28,1. 13,4,51. Ait. Br. 7,12. Kāṭh. Çr. 10,2,37. 26,2,20. Kauç. 16. Khāṇḍ. Up. 4,17,7. Shadv. Br. 6,6. M. 8,321. 11,57. 167. R. 1,53,11. सुवर्णरजतैः 2,32,14. 04,5. Suçr. 1,5,2. Varāh. Brh. S. 64,1. Kir. 3,41. Naish. 22,52. Verz. d. Oxf. H. 282,a,28. — b) *Gold* H. 1043. AK. 3,4,24,82 soll Kshirasvāmin nach Aufrecht केभिः st. करे lesen. — c) *Perlenschmuck* AK. 3,4,24,82.

H. an. MED. HALĀ. 5, 5. — d) Blut. — e) Elfenbein. — f) ein best. Berg (als neutr. l. vgl. रजतकूट u. s. w.). — g) ein best. See (als neutr. l.) H. an. — h) Sternbild ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. — Vgl. मक्का.

रजतकूट N. pr. einer Kuppe im Malaja-Gebirge KATHĀS. 68, 68.

रजतदेष्टु (र^० + देष्टु) m. N. pr. eines Sohnes des Vāgradaśhīra, eines Fürsten der Vidjādhara, KATHĀS. 63, 73.

रजतमृति m. Bein. Hanuman's ÇABDAR. im ÇKDr.

रजतनाभ m. N. pr. eines mythologischen Wesens HARIV. 382. 385.

वत्सनाभ an der ersten Stelle die neuere Ausg. — Vgl. रजतनाभि.

रजतनाभि 1) adj. einen weisslichen Nabel habend VS. 20, 59. — 2) m. N. pr. eines Abkömmlings des Kubera AV. 8, 10, 25; vgl. रजतनाभ.

रजतपर्वत m. ein Berg von Silber: श्रेष्ठमात्राम R. 4, 40, 45. °दान Verz. d. Oxf. H. 41, a, 23. N. pr. eines best. Berges (aber nicht des Kailāsa) HARIV. 9736.

रजतपात्रं n. Silbergefäss AV. 8, 10, 23. RĪĀA-TAR. 3, 482.

रजतप्रस्थ m. Bein. des Kailāsa TRĪK. 2, 3, 1.

रजतभाजन n. Silbergefäss SUÇA. 1, 170, 4.

रजतमय (von रजत) adj. (f. ई) silbern VARĀH. BṢH. S. 60, 5. 81, 26. KARUṢ. 73, 119. Schol. zu NAISH. 22, 53.

रजतवाक् m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen SAMSK. K. 184, a, 4.

रजताकर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, b, 5.

रजताद्रि (रजत + अद्रि) m. der Berg von Silber, Bein. des Kailāsa H. 1028. Spr. 681.

रजन (von रज्) UṆĀDIS. 2, 79. P. 6, 4, 24. VĀRTT. 5. 1) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Kaupeja TS. 2, 3, 8, 1. PĀNĒAV. BR. 13, 4, 11. Vgl. रजनि. — 2) Strahl ÇĀRKH. BR. 7, 4. — 3) n. Safflor UḌĒVAL; vgl. मक्का° (मकारजनरञ्जित MBu. 8, 2528).

रजनक m. N. pr. = रजन Ind. St. 3, 460.

रजनि (UḌĒVAL. zu UṆĀDIS. 2, 103) und रजनी (gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41) f. desselben Ursprungs wie रजस्. 1) Nacht, रजनि (überall nur aus metrischen Rücksichten gebraucht) AK. 3, 5, 6. Spr. 2294. 3178. Gtr. 8, 2. KATHĀS. 18, 145. 42, 225. 47, 96. ABHINANDA bei UḌĒVAL. zu UṆĀDIS. 2, 103. रजनी AK. 1, 1, 2, 4. TRĪK. 3, 3, 257. H. 142. 144. an. 3, 403. MED. n. 114. HALĀ. 1, 106. fg. VIÇVA bei UḌĒVAL. zu UṆĀDIS. 2, 103. AV. 1, 23, 1. JĪĒN. 1, 248. MBu. 3, 2721. 14765. 16821. R. 1, 9, 51. 13, 36. 2, 34, 33. 48, 26. 63, 3. 83, 14. SUÇA. 1, 242, 10. ÇĀK. 46, 8. MĀLAV. 84. RAGH. 9, 37. KUMĀRAS. 4, 11. Spr. 3317. 4184. VARĀH. BṢH. S. 38, 5. 7. KATHĀS. 4, 9. 18, 218. BULO. P. 5, 14, 9. PĀNĒAT. 128, 11. 248, 5. HIT. 9, 5. VET. in LA. (III) 3, 21. NAISH. 22, 49. °केलि Verz. d. B. H. No. 540. रजनो unter den Beinn. der Durgā HARIV. 3277. — 2) रजनी eine best. Pflanze VARĀH. BṢH. S. 44, 9. = रजनी, रजतका, रजतकूट AK. 2, 4, 5, 19. MED. Curouma longa (wie alle Wörter mit der Bed. Nacht) TRĪK. H. an. MED. VIÇVA a. s. O. BATNAM. 58. SUÇA. 1, 42, 2. 2, 24, 2. 62, 11. 419, 1. NAISH. 22, 49. °द्वय und रजन्यो Curouma longa und aromatica (= कुरिंदा und दारुकरिंदा) SUÇA. 1, 133, 7. 2, 284, 21. 337, 1. रजनी die Indigopflanze H. an. MED. VIÇVA. Die Bedd. Weintraube bei VIÇVA und Lack in H. an. beruhen wohl auf einer Verwechslung von रजता mit लाता und von

रजत, रजतक (= लाता) mit रजतका. — 3) रजनी N. pr. eines Flusses BULO. P. 5, 20, 10. रजनी im Index zu VP. und रजानी im Text 183 fehlerhaft für रजनी. — Vgl. नखरजनी.

रजनिकर m. der Nachtmacher, der Mond HALĀ. 1, 48.

रजनिचर m. Nachtwandler d. i. ein Rākshasa MBu. 7, 2607. R. 5, 76, 23. BHATT. 12, 86.

रजनिमन्य adj. für Nacht geltend, — angesehen: दिवस BHATT. 7, 13.

रजनी s. u. रजनि.

रजनीकर m. der Nachtmacher, der Mond H. 108, Sch. ÇABDAR. im ÇKDr. Gtr. 7, 22. 12, 22. BULO. P. 4, 28, 34. °नाथ schlechte v. l. für रजनीचरनाथ Spr. 2583.

रजनीगन्ध m. Polianthes tuberosa WILSON; f. या eine best. Pflanze mit weisser Blüthe ÇKDr.

रजनीचयनाथ schlechte v. l. für रजनीचरनाथ (s. u. रजनीचर) Spr. 2583.

रजनीचर adj. in der Nacht wandelnd, Beiw. des Mondes HARIV. 11802.

°नाथ der Schutzherr der Nachtwandler oder der Oberste der Nachtwandler als Bez. des Mondes Spr. 2583. रजनीचर m. ein Rākshasa ÇABDAR. im ÇKDr. R. 3, 31, 4. 38. 53, 61. 6, 28, 12. 30, 4. 7, 3, 4. Nach WILSON und ÇKDr. auch Nachtwächter und Dieb.

रजनीजल n. Schnee, Reif HĀN. 67.

रजनीपति m. der Herr —, der Gatte der Nacht, der Mond KATHĀS. 23, 140.

रजनीमुख m. Eintritt der Nacht, Abend AK. 1, 1, 2, 6. H. 144, v. l. HALĀ. 1, 109. RĪĀA-TAR. 4, 433.

रजनीय (von रज्) adj. woran man seine Freude hat, entzückend: °कर्मन् MBu. 2, 2088. मकनीय° ed. Bomb. — Vgl. रञ्जनीय.

रजनीरमण m. der Gatte der Nacht, der Mond KATHĀS. 106, 50.

रजनीकासा f. Nyctanthes arbor tristis ÇABDAR. im ÇKDr.

रजयित्रि (vom caus. von रज्) f. Färberin VS. 30, 12.

रजःशय adj. (f. या) so v. a. रजसि (= रजते) शेते MAH. silbern VS. 5, 8. SĪ. zu AIR. Ba. 1, 23 citirt dafür रजाशय, wie auch अयाशय und कुराशय; vgl. Ind. St. 10, 364.

रजःशुद्धि f. richtige Beschaffenheit der menses; so heisst ein Kapitel im ÇĀrtra SUÇA. 1, 9, 7; vgl. 313, 16.

रजस् (von रज् = र. शर्ज् wie अर्जुन und रजत) 1) n. UṆĀDIS. 4, 216. P. 6, 4, 24. VĀRTT. 5. Vor. 26, 68. a) Dunstkreis, Luftkreis, sofern darin Nebel, Wolken u. a. sich bewegen; pl. die Lüfte; jenseits ist der Lichtraum des Himmels (रोचना दिवः), wie अर्जुन jenseits des अर्जु. RV. 1, 36, 5. दिवो रज् उपरमस्तभायः 62, 5. यत्सर्वस्तीः श्येनो न भीतो अतरो रज्जोसि 32, 14. न ते विद्यमन्मन्त्रिणं रज्जोसि 7, 21, 6. आत्मा ते वातो रज्ज् आ नवीनोत् 87, 2. रजः सूर्यो न रश्मिभिः (आपणक्ति) 1, 84, 1. अत्य 124, 5. अयं दिव इति विद्यमा रजः 9, 68, 9. 7, 66, 15. यो वा रज्जोस्यश्चिना रथो विधाति रोदती 8, 62, 18. क्व स्विदस्य रजसो मरुत्सपरं क्वावरं मरुतो यस्मिन्नाप्य 1, 168, 6. 187, 4. रजसो विमानं रथम् 2, 40, 3. य ई रज्जोन्वतुथा विदधुर्जसो (eher abl. als gen., wie SĪ. erklärt) मित्रो वरुणाश्चैतत् 6, 62, 9. याम्या रजो युपितमन्त्रिणे AV. 4, 25, 2. यो अन्त्रिणे रजसो विमानः RV. 10, 121, 5. अर्कणुत्तमन्त्रिणं वरीयो ऽप्रथतं जीवसे नो रज्जोसि 6, 69, 5. अमूर्ते मूर्ते रजसि निष्ठे 10, 82, 4. AV. 7, 25, 1. 41, 1. 10, 3, 9. 13, 2, 8. 48. VS. 13, 44. SHAPY. Ba. 1, 2. ÇAT. Ba. 14, 8, 25, 4. TS. 3, 5, 4, 2. —

Im Besondern a) eines der Weltgebiets: दिवो वा पार्थिवो वा। मृते वा रजसः RV. 1, 6, 10. 149, 4. दिवि तपसा रजसः पृथिव्याम् 7, 64, 1. पार्थिवम्, रजः, दिवः सदासि VS. 34, 32. दिवो रजसः पृथिव्याः VĀLAH. 9, 3. या धृ-
तारा रजसो रोचनस्योतादित्या दिव्या पार्थिवस्य RV. 5, 69, 4. 54, 4. 6, 7, 7. पार्थिवानि, रजसि 31, 2. पार्थिवान्युरु रजो अस्तिरितम् 61, 11. वीन्द्र या-
सि दिव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा 10, 32, 2. 149, 2. AV. 13, 1, 7, 4, 1, 4. — ß) irdischer und himmlischer Dunstkreis; in manchen der folgenden Stellen kann aber पार्थिव als subst. gefasst werden: Erdenraum; vgl. die Stellen unter a). आ पत्रो पार्थिवं रजो बह्वे रोचना दिवि RV. 1, 81, 5. 90, 7. 9, 72, 8. न त्वा विद्याच रज इन्द्र पार्थिवम् 8, 77, 5. 1, 154, 1. 6, 49, 3. ये पार्थिवे रजस्या निषताः 10, 15, 2. आप्रा रजसि दिव्यानि पार्थिवा 4, 53, 3. ऋग्वे वाजसमरुन्दिनो रजः 1, 110, 6. — γ) drei Dunstkreise: अस्तिरितम्, त्री रजसि, त्रीणि रोचना RV. 4, 53, 5. je drei रोचना, व्यावः, रजसि 5, 69, 1. AV. 13, 3, 21. तृतीये रजसि RV. 10, 45, 3. 123, 5. 9, 74, 6. AV. 13, 1, 11. sechs RV. 1, 164, 6. — δ) du. die untere und die obere Region (über der Erde) NAIGH. 3, 30. RV. 1, 160, 4. विवर्तयन्ती रजसी समसि 7, 80, 1. उभे ते विम रजसी 99, 1. मृती अपो रजसी विवेचिदत् 9, 68, 3. अक्ष कृष्ण-
मरुर्जुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः 6, 9, 1. हूतो देवानां रजसो समी-
पसे 13, 9. 4, 42, 3. 6. उर्वी गभीरे रजसी सुमेके अवशे धीरः शच्या समैरत् 86, 8. — ε) die obere und untere Grenze des Dunstkreises (पारं und बुध्नः) (वमेतान्) अयोधयो रजस इन्द्र पारे RV. 1, 33, 7. तपन्तमस्य रजसः पराके 7, 100, 5. यो अस्य पारे रजसो विवेच 10, 27, 7. हरे पारे रजसो रो-
चनाकरम् 49, 6. या सिन्नतू रजसः पारे अधनः VĀLAH. 11, 2. अयो वृवी रजसो बुध्नमाशयत् RV. 1, 52, 6. तं देवा बुध्ने रजसः सुदसं दिवस्पृथिव्योर-
रतिं न्यैरिरे 2, 2, 3. 4, 1, 11. 17, 14. अतो 5, 47, 3. पूर्वे अर्थे 1, 92, 7. 124, 5. — ζ) रजसस्पतिः RV. 7, 33, 5 nach SĀJ. Indra. — b) Dust, Nebel; Dürsttheit, Dunkel (vgl. ἀνίρ); = रात्रि NAIGH. 1, 7. आ कृत्वेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्मृतं मर्त्यं च RV. 1, 33, 2. 4. ज्ञाकृषं सुगेभिर्नक्तमूक्य रजोभिः im Dunkel 116, 20. 6, 62, 6. रथस्य भानुं हेरुचू रजोभिः 2. रजस्तमो मोप गाः AV. 8, 2, 1. पार्यामि त्वा रजस उच्चो मृत्योरपीपरम् 9. केतुमानु-
द्यन्सकृमानो रजसि विद्या आदित्य प्रवतो वि भासि 13, 2, 28. सूर्यस्य चतू रजसैत्यावृतम् RV. 1, 164, 14. सूर्यो न चतू रजसो विसर्जने 5, 59, 3. पुत्रिणि चिन्ति तताना रजसि 10, 111, 4. तस्तु तन्वन्नजसो भानुमन्विहि vom Dunst zum Licht 53, 6. धूमेनाग्नी रजसा च मध्यमः NIR. 12, 26. — c) Dunst, Staub (AK. 2, 8, 2, 66. 3, 4, 2, 22. H. 970. MRD. 8. 30. fg. HALĀ. 2, 288); Unreinigkeit, kleine Partikeln irgend eines Stoffes: कृष्णा रजसि पत्सुता प्रयाणो ज्ञातवेदसः RV. 8, 43, 6. यस्या वातो मातरि श्येते रजसि कृण्वन् AV. 12, 1, 51. अथ इव रजो बुध्वे वि तां जनान् 57, 10, 1, 32. रजः स्पर्श मे-
ध्यम् M. 5, 133. 11, 110. पार्थिवं रजः MBH. 1, 6024. R. 1, 28, 14. 2, 33, 19. प्रशशाम मकीरजः 40, 32. 72, 31. 3, 76, 33. 4, 39, 9. रजोधूमाकुला दिशः SUCH. 1, 22, 2. 118, 5. रजःकाणः RAGH. 1, 85. VARĀH. BṚH. S. 3, 9. 38. 9, 41. 16, 40. 30, 2. धूताधरजस् adj. KATHA. 18, 113. 244. PRAB. 77, 9. BHĀG. P. 3, 17, 5. 4, 5, 7. रजोभिस्तुरगोत्कोर्षेः RAGH. 1, 42. 4, 29. 6, 33. 12, 52. ÇĀK. 8. Spr. 2700. 2816. PĀNĀR. 1, 14, 100. अयो° KAUC. 8. मलयज° Spr. 3268. Staubkörnerchen: जलात्तरगते भानो यत्सूक्ष्मं दृश्यते रजः। प्रथमं तत्प्रमा-
णानी त्रसरेणुं प्रचलते ॥ M. 8, 132. JĀG. 1, 361. VARĀH. BṚH. S. 58, 1. 2. Ind. St. 2, 436. यः पार्थिवान्यपि कविर्विममे रजसि BHĀG. P. 2, 7, 40. 8, 23, 19. Vgl. लोक्°. — d) Blütenstaub MED. सुमनो° AK. 2, 4, 1, 17.

पद्मपुष्प° R. 3, 79, 29. MEGH. 34. 66. ÇĀK. 86. 131. VIKR. 26. MĀLAV. 44. BHĀG. P. 4, 24, 22. अज्ञात° adj. Spr. 133. — e) das Staubige d. i. das aufgerissene und bebante Land: उत्तप्यस्मै मरुतो कृता इव पुत्र रजोसि परसा मयेभुवः RV. 1, 166, 3. धृतेर्गव्यतिमुत्तं मघा रजोसि 3, 62, 16. परि अयोसि भरते रजोसि sie führt über die Flächen, die Felder 10, 75, 7. — f) die menses (eig. Unreinigkeit) NIR. 4, 19. AK. 2, 6, 2, 21. 3, 4, 20, 233. H. 536. MED. अज्ञोविता कुमारी KAUC. 37. GṚHJASĀMGR. 2, 31. SUCH. 1, 30, 16. रसादेव स्त्रिया रक्तं रजःसंज्ञं प्रवर्तते 43, 16. 44, 18. रजसाभिस्तुता नारीम् M. 4, 41. रजसा समभिस्तुताम् 42. रजस्यपरते 5, 66. 108. रजसाभि-
परिस्तुता MBH. 3, 523. असंप्राप्तरजा गौरी प्राप्ते रजसि रोहिणी SPR. 282. 2907. VARĀH. BṚH. S. 74, 9. अज्ञात° adj. Spr. 133. अदृष्ट° HALĀ. 2, 239. — g) in der Philosophie die mittlere der drei Qualitäten (सत्त्व, रजस् oder तेजस् und तमस्), die den Geist verdüsternde Leidenschaft (wobei an रज्, रज्ज्, राग angeknüpft wird) AK. 1, 1, 4, 7. 3, 4, 20, 233. MED. MAITREJ. 5, 2. M. 12, 24. रागहेयो रजः स्मृतम् 26. यत्तु दुःखसमायुक्तम-
प्रोतिकारमात्मनः। तद्रजोऽप्रतिधे विद्यात् 28. तमसो लक्षणं कामो रज-
सस्तथ उच्यते। सत्त्वस्य लक्षणं धर्मः 88. काम एष क्रोध एष रजोगुणसमु-
द्भवः 3, 37. SĪMKAJAK. 13. 54. MADHUB. in Ind. St. 1, 23, 17. SUCH. 1, 51, 7. 2, 537, 18. VARĀH. BṚH. S. 66, 9. BṚH. 2, 7. WEBER, RĀMAT. UP. 289. 324. BHĀG. P. 3, 8, 13. रजोऽधिकं in dem das Rāgas vorherrscht VARĀH. BṚH. S. 69, 8. Leidenschaft überh. MBH. 3, 1086. शात° adj. BHĀG. 6, 27. रजो-
विरक्तमनाः शशास RAGH. 14, 35. अस्तर्गतमपास्तं मे रजसोऽपि परं तमः KUMĀR. 6, 60. KATHA. 20, 128. BHĀG. P. 3, 13, 20. रोषरजोभिः (zugleich Staub) Spr. 2816. — h) Zinn H. 5. 159 (kein Fehlor st. रज्ज्, da dieses im Text sich findet). — i) = ज्योतिस्, उदक, लोक, अकृन् NIR. 4, 19. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vasishṭha VP. 83. — Vgl. अ°, दत्त°, नी°, परो°, पाद°, पुष्प°, भृङ्ग°, मृही°, वि°, स°, राजस.

रजसं (von रजस्) adj. trübe, dunkel: नियान AV. 8, 2, 10. etwa unrein, schmutzig 11, 2, 25. — Am Ende eines adj. comp. = रजस् in अप्राप्त-
रजसा die menses noch nicht habend GṚHJASĀMGR. 2, 28.

रजसानु m. 1) Wolke. — 2) Geist, Herz (चित्त) UNĀDIK. im ÇKDā.

रजस्क am Ende eines adj. comp. von रजस् in नी° und वि°.

रजस्तमस्क adj. von den Qualitäten रजस् und तमस् beherrscht: घसुराः BHĀG. P. 7, 1, 11.

रजस्तमोमय adj. die Natur der Qualitäten रजस् und तमस् habend MĀRK. P. 68, 28. 41.

रजस्तुर adj. durch den Dunstkreis kommend, die Lüfte durchziehend RV. 1, 64, 12. 6, 2, 2. 60, 7. 9, 48, 4. 108, 7.

रजस्तोक् m. n. das Kind (लोक) der Leidenschaft d. i. die Habsucht BHĀG. P. 12, 8, 16. 25. — Vgl. रजःपुत्र.

रजस्य (von रजस्, रजस्यति zu Staub werden, zerstreuen) GANĀPATAM. im gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

रजस्य (wie oben) adj. dunstig oder staubig VS. 16, 45.

रजस्वल् (wie oben) P. 5, 2, 112. VOP. 7, 32. 1) adj. (f. स्त्री) a) bestäubt, mit Staub erfüllt MBH. 7, 1454. 8896. 9, 1370. BHĀG. P. 7, 13, 12. रजस्व-
लान् 5, 13, 4. 14, 9. — b) f. die menses habend, eine Frau während der menses VOP. 7, 32. AK. 2, 6, 2, 20. H. 334. MED. I. 162. HALĀ. 2, 333. GONU. 3, 5, 3. ÇĀK. GṚH. 2, 12, 6, 1. M. 3, 239. 5, 66. JĀG. 3, 229. MBH.

2,2228. 4,1566. 12,1575. Suçr. 1,290,13. 2,147,12. 537,18. Raçh. 11, 60. Spr. 3051 (so v. a. mannbar). KATHAS. 75,113. Verz. d. Oxf. H. 33, b,16. 59,b,44. 85,b,33. ०गमन 87,b,24. 283,a,3. 5. 6. 294,b,16. 311,a, 35. Vrt. in LA. (III) 8,9. — c) von der Qualität Raḡas erfüllt, voller Leidenschaft M. 6,77. चित्त Bhāg. P. 11,19,26. अतिरजस्वलमति 5,14,9. — d) als Erklärung von रजिष्ठ Nir. 8,19 nach Durga so v. a. उदकवत्. — 2) m. Büffel Taik. 2,3,4. H. 1282. Med.

रजस्विन् (wie oben) adj. voller Blütenstaub und zugleich von der Qualität Raḡas erfüllt: संसारमरोजः Verz. d. Oxf. H. 140,a, No. 282.

रजःस्पृग् adj. den Staub —, die Erde berührend: न तावन्मानुषी येन पदि नास्या रजःस्पृशी KATHAS. 28,61.

रजःशय s. रजःशय.

1. रजि m. 1) N. pr. eines von Indra bezwungenen Dämons oder Fürsten: तं रजिं पिठिनसे दृश्यन्पृष्टिं सृक्ष्मा शय्या सवाक्न् RV. 8, 26,6. nach Śā. N. eines Mädchens oder so v. a. Reich. Vgl. die Vermuthung zu AV. 20,128,13. N. pr. eines Sohnes des Āju (MBh. 1,3150 nach der Lesart der ed. Bomb., रजि ed. Calc.). Hariv. 1476. VP. 406, 411. fg. Bhāg. P. 9,17,1. 12. fg. Verz. d. Oxf. H. 40,a,33 und N. 3. — 2) unbekannt ist die Bed. des Wortes in folgender Stelle: उभा रजी न केशिना पतिर्दन् RV. 10,105,2. nach Śā. Himmel und Erde oder Sonne und Mond.

2. रजि f. etwa Richtung (vgl. रज्जु): रजिष्ठया रज्या पञ्च आ गोस्तूर्त्यति पर्ययं डवस्युः RV. 10,100,12.

रजिष्ठ s. u. रज्जु.

रजीकर (रजस् + 1. कर) in Staub verwandeln Vop. 7,84.

रजीयम् s. u. रज्जु.

रजिषित (रजः+इषित Padap.) adj.: अश्नेषितं रजिषितं श्रुनेषितं प्राञ्च तदिदं नु तत् RV. 8,46,28. nach Śā. रजस् = उष्ट्र oder गर्दभ und इषित = प्राप्त.

रजोगात्र (रजस् + गात्र) m. N. pr. eines Sohnes des Vasishṭha Mārk. P. 52,26.

रजोगुणमय adj. die Qualität Raḡas habend Mārk. P. 68,24.

रजोपक्षि (रजस् + पक्षि) adj. Vop. 26,48.

रजोदर्शन n. die Erscheinung der ersten menses (रजस्) Sām. K. 1,a.

रजोबल n. Finsterniss Taik. 1,2,1. H. 19. Vielleicht richtiger रजो-वल. — Vgl. रजस्वल.

रजोमेघ m. Staubwolke MBh. 9,1243. R. 1,28,14.

रजोरस m. Finsterniss Çāḍḍam. im ÇKDr.

रजोबल s. रजोबल.

रजोकर m. Wäscher Çāḍḍam. im ÇKDr.

रजोकरपाधारिन् (?) m. = अतिन् Halā. 2,189.

रज्ज्व्यं (von रज्जु) n. Seilzeug Çat. Br. 6,7,28. Kāṭṭ. Çr. 17,2,9. 26,2,7.

रज्जु (vielleicht von रज्जु; vgl. रज्जु) Uṇādis. 1,16. f. P. 4,1,66. VArtt. Vop. 4,29. Siddh. K. 248,b,11. in comp. auch m. (कर्कटरज्ज्वा und ०रज्जु-ना; vgl. Daçak. 71,2; रज्जुनि vermuthet AV. 20,133,3) ebend.; in der älteren Sprache auch रज्जु; acc. रज्ज्वम् ved., gen. रज्ज्वाम् (M. 11,168) und रज्जोम् (P. 6,2,9, Sch.). 1) Strick, Sell AK. 2,10,27. H. 928. Med. 6. 14. Halā. 2,142. या शीर्षण्या रज्जुना रज्जुरस्य RV. 1,162,8. AV. 6,

121,2. 3,11,8. वरुण्या Çat. Br. 1,3,2,14. या रज्जु (रज्जु v. l.) मृजति TS. 2,5,2,7. Çat. Br. 10,2,8,8. 11,3,2,1. 14,1,2,11. रज्जु प्रवपति Çāṅku. Çr. 17,3,7. दवती die Schlange AV. 4,3,2. 19,47,8. Çat. Br. 4,4,3,3. मौञ्जी 6,7,2,15. Kāṭṭ. Çr. 16,5,2. कुश ० Āçv. Gṛh. 4,8,15. स्त्राव ० Kauç. 13. र्धम् ० 39. ०धान 44. ०सदान Çat. Br. 14,3,2,22. धरज्जुबद्ध Kāṭṭ. Çr. 7,6,14. अयमलवि मृष्ट्य रज्ज्वा परितत्य 21,3,22. रज्जुता 15,7,1. — M. 8,319. 11,168. ताड्याः स्यू रज्ज्वा वेणुदलेन वा 8,299. 9,230. रज्जुमास्थायि so v. a. ich werde mich erhängen MBh. 3,2163. R. 2,74,29. 78,7. 5,56, 132. Suçr. 1,23,10. 65,15. 161,21. ब्रव्य ० Māñh. 84,14. सुवर्ण ० 86,8. Spr. 1957. 2569. 3342. 3856. 4469. प्रेम रज्जुदन्धनमुक्तम् (so ist zu trennen) 4607. Varāh. Bh. S. 43,58. 66. 95,40. ०जालक 51,14. बबन्धु-स्तं ०बन्धेन KATHAS. 18,300. 305. 43,36. 64,100. पेडा 107. ०पीठिका 75,121. ०पल्ल 43,25. Bhāg. P. 1,7,84. त्रिकाण्डी Vop. 6,55. Pāñāt. 76, 17. 135,3. Vrt. in LA. (III) 8,13. Vedāntas. (Allah.) No. 91. ०च्छिद् P. 3, 2,61. Sch. ०वर्तन 8,3,89. Sch. रज्जुदूतमुद्रकम् Uḡval. zu Uṇādis. 1,16. काष्ठ ० ein Strick zum Zusammenbinden der Holzschelte R. 1,4,20. Am Ende eines adj. comp. im f. ०रज्जुका KATHAS. 75,119. — 2) in der Med. Sehnen, die von der Wirbelsäule ausgehen, Suçr. 1,337,12. 338,15. Verz. d. Oxf. H. 311,a,2 v. u. — 3) Flechte (वेणी) Med. — 4) Bez. einer best. Constellation Varāh. Bh. 12,2,11. — Vgl. पशु, पाद, पाश, पृति, वही, वात.

रज्जुकाण्ठ m. N. pr. eines Lehrers gaṇa शौनकादि zu P. 4,3,106. — Vgl. रज्जुकाण्ठ.

रज्जुदाल m. ein best. Baum Çat. Br. 13,4,4,6. — Vgl. रज्जुदाल.

रज्जुदालक m. das wilde Huhn Jāñ. 1,174.

रज्जुगार m. N. pr. eines Lehrers gaṇa शौनकादि zu P. 4,3,106. — Vgl. रज्जुगारिन्.

रज्जुवाल m. = रज्जुदालक M. 5,12.

रज्जुशारद adj. so eben vom Stricke kommend, so eben geschöpft: Wasser P. 6,2,9, Sch.

रज्जुसर्ज m. Seiler VS. 30,7.

रज्ज् s. निरज्ज् und vgl. लाज्ज्.

रज्ज् s. रज्जु.

रज्ज s. जलरज्ज.

रज्जक (vom caus. von रज्जु) 1) adj. = रजन H. an. 3,403. a) färbend Çāñg. Sām. 1,5,10. Viçh. 12,13. Schol. zu Kap. 1,19. Nāgeçā in Mañh. S. 10. m. Färber M. 4,216. रज्जकी f. Färberin unter den 8 Akula bei den Çakta Verz. d. Oxf. H. 91,b,36. — b) angenehm erregend, entzückend, erfreuend Verz. d. Oxf. H. 138,b, No. 273. 199,b, No. 472. 200, b, No. 476. 211, b, No. 499 (f. रज्जिका). — 2) m. eine best. Pflanze, = कम्पिलक. — 3) n. Mennig Riçān. im ÇKDr.

रजन (wie oben) 1) adj. = रज्जक H. an. 3,403. = रागजनन Med. n. 113. a) färbend: ०द्रव्य Mallin. zu Kumāras. 1,82. ०त्व n. nom. abstr. Sarvadarçanas. 152,5. — b) angenehm erregend, entzückend, erfreuend: कृदय ० Gtr. 10,7. Verz. d. Oxf. H. 141,b,21. 200,a,5 v. u. जन ० 199, b, No. 472. Gtr. 1,19. जनरज्जनी f. Bez. einer best. Gobotsformel Pāñ- kās. 3,15,32. — 2) m. Saccharum Munja (मुञ्ज) Roçb. Riçān. im ÇKDr. — 3) f. ३ a) wohl so v. a. freundliche Begrüßung Burn. Intr. 402, N. 2.

— b) Bez. verschiedener Pflanzen: die Indigopflanze AK. 2, 4, 2, 12. *Nyctanthes arbor tristis* ÇABDAR. im ÇKDr. Gelbwurz RĠĠAN. im ÇKDr. ein best. wohlriechender Stoff ebend. ÇKDr. und WILSON lassen das Wort nach MED. noch andere Pflanzen bezeichnen, die aber in der gēdr. MED. unter रञ्जिनी, in H. an. unter राजिनी verzeichnet werden. — 4) n. a) das Färben VĠĠAN. 12, 13. केश° Verz. d. Oxf. H. 122, b, 24. Farbe: नानारञ्जनरक्ता: MBH. 12, 3689. कुरिद्रारसरञ्जनस्य सौन्दर्यम् Spr. 5036. — b) das Nasaliren: उपधा° Çit. beim Schol. zu VS. Prāt. 3, 135. — o) das Entzücken, Erfreuen, Beglücken, Zufriedenstellen MBH. 12, 1998. 2057. HARIV. 3069. R. 4, 3, 37 (33 GORR.). Spr. 1215. RAGH. 4, 12, 6, 21. RĠĠA-TAR. 3, 102, 3, 436. MALLIN. zu KUMĀRA. 4, 9. Verz. d. Oxf. H. 138, b, No. 273. MĀRK. P. 27, 4. — d) rother Sandel AK. 2, 6, 2, 33. H. 642. H. an. MED. — Vgl. केश° (s. auch oben u. 4) a), नखरञ्जनी, नेत्ररञ्जन, पाक°, मनो°, योनि°, रसिकरञ्जनी, स्त्रोरञ्जन.

रञ्जनक m. ein best. Baum, = ककुल RĠĠAN. im ÇKDr. — Vgl. पट्ट°.

रञ्जनदु m. ein best. Baum, = घटकुका (?), vulgo आचगाक् ÇKDr.

रञ्जनीय (vom caus. von रञ्ज् und von रञ्जन nom. act.) adj. 1) gut zu stimmen, zu erfreuen, zufriedenzustellen KATHĠS. 14, 57. 33, 43. — 2) woran man seine Freude hat: रञ्जनीयेषु रज्यति कोपनीयेषु कुप्यति NILAK. 16. SARVADARÇANAS. 177, 4. — Vgl. रञ्जनीय.

रञ्जिनी f. Bez. verschiedener Pflanzen: die Indigopflanze; *Rubia Munjista* (मञ्जिष्ठा) ROXB. und = प्रुपडोचनिका MED. η. 113. WILSON und ÇKDr. nach derselben Aut. रञ्जनी, H. an. राजिनी.

रट् रटति (परिभाषणो, VOP. वाचि) DHĀTUP. 9, 10. heulen, brüllen, schreien, krächzen, laut wehklagen: पपात रत्तसो भूमौ रराट् च भयंकरम् BHATT. 14, 81. Verz. d. Oxf. H. 237, a, 16. कर्टा (= उच्चा): रटु: BHATT. 14, 5. घाराशाराटिषु: शिवा: 13, 27. रटतो वायसा: MĀRK. 157, 10. कर्ट त्वं रट Spr. 2813. रटत: कर्टा: कटु KĠĠIKU. 68 53 (nach AUFRECHT). रटति मर्त्यसंघा: VARĀH. BṚH. S. 19, 7. KATHĠS. 18, 109. vom Laute eines fallenden Beils: °पटु-रट्हरधार: (nach einem Schol. पटु-र - घट°) कुठार: PRAB. 3, 10. vom Laut einer Glocke: पटु रटति घण्टा MĀLATIM. 74, 20. rauschen, rauschend reden: माघे मासि रटत्याप: किंचिद्भ्युदिते रवौ । ब्रह्मघ्नमपि चाण्डालं के पततं पुनीमके ॥ WILSON, Sol. Works 2, 183. laut verkünden: रट-त्तीक् पुराणानि WEBER, KRISHNĀ. 221. zujauchzen, mit acc.: जनगणारटितैस्तज्जयै: Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, Çl. 30. रटति n. Geschrei: रटितैश्च कर्करटो: RĠĠA-TAR. 2, 168. धातश्चातक किं वृथातिर-रटितै: Spr. 3303. = कुकरित H. an. 4, 104. — रटती s. bes. Vgl. रट्.

— caus. रटयति dass. KĠĠ. zu DHĀTUP. 33, 65.

— intens. schreien, krächzen: कौक्षीं भयार्तामिव रारटत्तीम् R. GORR. 2, 77, 32. कर्टो रारटित्येष: KĠĠIKU. 56, 26 (nach AUFRECHT).

— आ schreien, kreischen KATHĠS. 23, 86. 70, 94. BHATT. 3, 38, v. 1. — Vgl. श्राटि.

— परि vgl. परिराटक fg.

रटन (von रट्) n. Beifallsruf: विटाशास्त्रीलरटनेर्वाञ्छभ्यं तस्य लेभिरे RĠĠA-TAR. 6, 158.

रटती f. Bez. des 14ten Tages in der dunkelen Hälfte des Monats Māgha, so genannt nach den bei diesem Feste gesprochenen Worten: माघे मासि रटत्याप: (s. oben u. रट्), WILSON, Sol. Works 2, 183. fg. JA-

MA in TITHYĀDIT., MATSJAŚŪKTA 55, BṚHANNĠLATANTRA 1, KĠĠIKĀ-P. und KĠTJATATTVĀRṆAVA im ÇKDr.

रट् f. N. pr. einer Fürstin RĠĠA-TAR. 4, 152.

रट्, रटति (परिभाषणो) DHĀTUP. 9, 50. — Vgl. रट्.

रट् 1) m. N. pr. eines Mannes RĠĠA-TAR. 8, 281. 299. 345. 348. — 2) f. या N. pr. einer Fürstin ebend. 8, 3342. 3402. 3472. 3483. 3500.

रण° s. रन्.

रण (von रन्) VĀRTI. 3 zu P. 3, 3, 58. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203.

1) m. Behagen, Ergötzen, Lust, Freudigkeit RV. 1, 116, 21. मरुत्वा इन्द्र वृषभो रणाय पित्रा सोममनुष्यं मदाय 3, 47, 1. अयं रणाय ते सुत: 8, 17, 12. अस्मत् पृथ्वीर्मरुते रणाय मरुतामनीकम् 4, 168, 9. 3, 34, 4. अयं श्रेया चिकितुषे रणाय 6, 41, 4. 7, 20, 5. 8, 83, 16. ता न ऊर्जे रधातन मरुते रणाय चतसे 10, 9, 1. रणं कृधि रणकत् 112, 10. VS. 14, 3. दीर्घायुत्वाय वृक्षे रणाय AV. 2, 4, 1. 3, 4. pl. RV. 6, 27, 1 (= स्तोतार: SĀJ.). — 2) m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. TRIK. 3, 3, 14. SIDDH. K. 249, a, 5. (Kampf) KAMPF NAIKH. 2, 17. NIR. 4, 8. 10, 47. AK. 2, 8, 3, 73. TRIK. 3, 3, 137. H. 796. an. 2, 151. MED. η. 23. HALĀJ. 2, 298. RV. 4, 119, 3. प्रायश्चदीरो अग्नि पौंस्यं रणाम् 10, 113, 4. अस्मा इड् लष्टा तत्तद्वत् रणाय 1, 61, 6. 9. धु-नञ्जयो रणे रणे 74, 3. 6, 16, 15. AV. 5, 2, 4 (मेदे मेदे RV.). RV. 6, 67, 11. रणाय दस्युकृत्याय 10, 93, 7. 8, 33, 9. त्वया व्यं शौशमके रणेषु 10, 120, 5. रणा: प्रवृत्ते तत्र भोम: प्लवगरत्तसाम् RAGH. 12, 72. VARĀH. BṚH. S. 46, 19. वचोऽजीवितयोरासीत्पुरोनि:सरणे रणा: Spr. 4348. देवासुरा नाम रणा: BHĠG. P. 8, 10, 5. RĠĠA-TAR. 4, 703. द्विषत्सैन्यैरथ प्रवृत्ते रणा: 6, 243. क्व च शस्त्रं क्व च रणाम् R. 3, 13, 24. रणे M. 7, 90. 98. 9, 323. MBH. 1, 1181. 2, 1375. 3, 11964. 7, 5916. R. 1, 1, 46. कथं तेषां मया रणे । स्थातव्यम् 22, 14. Spr. 2826. AK. 2, 8, 2, 45. 64. 71. PĀNĀT. 218, 16. HALĀJ. 3, 32. रणा-स्य च पश्चिमे भागे 41. रणेन R. 5, 89, 14. रणाय समाहूत: KATHĠS. 10, 24. मृगयन्नाम् BHĠG. P. 3, 17, 20. विशारद MBH. 3, 2485. समुद्यमे BHĠG. 1. 22. रणोग्रोग VARĀH. BṚH. S. 46, 25. रणागम 8, 17. संरम्भ RĠĠA-TAR. 3, 334. शिरसि ÇIK. 137. 183. Spr. 1314. रणाय KATHĠS. 47, 78. गोचर im Kampfe begriffen, kämpfend MĀRK. P. 134, 51. स्थ MBH. 3, 10270. रणेषिन् Verz. d. Oxf. H. 117, a, 37. मार्गकिंचिद् in den verschiedenen Arten des Kampfes erfahren BHĠG. P. 3, 17, 30. वर्णा° VARĀH. BṚH. S. 47, 11. रति° Çit. 7, 19. सिंकासन° Kampf um R. 5, 89, 13. — 3) m. Laut, Ton AK. 3, 3, 3, 4, 23, 51. TRIK. H. 1400. H. an. MED. — 4) m. = कोण H. an. MED. the quill or bow of a lute, etc. WILSON. — 5) m. Gang ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. धी°, वृक्षरणा, मरु°, मरुी°, सुते°.

रणक (von रन् oder रण) m. N. pr. eines Fürsten BHĠG. P. 9, 12, 14. रणकर्मन् n. Kampf R. 3, 60, 38. 4, 14, 19. 7, 23, 32. 29, 33. 36. MĀRK. P. 113, 37.

रणकाम्य्, °म्यति Kampf wünschen BHATT. 3, 44. 18, 24.

रणकारिन् adj. Kampf verursachend VARĀH. BṚH. S. 3, 35.

रणकृत् adj. 1) Freude machend RV. 10, 112, 10. — 2) kämpfend, Kämpfer:

रणे रणकृतां वर: MBH. 2, 1375. 7, 5916.

रणतिति f. Kampfstätte, Schlachtfeld MBH. 6, 2390. HARIV. 5398. RAGH. 7, 46.

रणतेत्र n. dass. MBH. 3, 7106.

रणतोषि f. dass. PRAB. 3, 5. °तोषि v. 1.

रणत्रय (रणम्, acc. von रण, + त्रय) m. N. pr. eines Fürsten VP. 463. Bha. P. 9, 12, 13.

रणतूर्य n. Kriegstrommel TRK. 1, 1, 122.

रणत्कार m. Geklingel, Geräusch: कङ्कण^o PRAB. 40, 6. MĀLATIM. 15, 14, 74, 22, 86, 15. Gesumme (der Bienen) RĪĀA-TAR. 3, 408. — Vgl. रन् und रणरण Mücke.

रणदर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 148, a, 7.

रणडुन्दुभि m. Kriegstrommel Spr. 1130.

रणडुर्गाधारणयस्त्र n. Bez. eines best. Amulets Verz. d. Oxf. H. 96, b, 9.

रणपुरस्वामिन् m. Bez. einer best. Statue des Sonnengottes RĪĀA-TAR. 3, 462.

रणप्रिय 1) adj. kampfstufig Kīm. Nitis. 17, 38. — 2) m. Falke. — 3) n. die wohlriechende Wurzel von *Andropogon muricatus* Retz. RĪĀN. im ÇKDa.

रणभट m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 121, 276.

रणभू f. Kampfplatz, Schlachtfeld Bha. P. 3, 1, 37. 4, 10, 19. Verz. d. Oxf. H. 193, a, 4.

रणभूमि f. dass. MBH. 14, 2860. RAH. 10, 45.

रणमत 1) adj. rasend im Kampfe. — 2) m. Elephant ÇABDAM. im ÇKDa.

रणमुख n. 1) der Mund des Kampfes (und zugleich Vordertreffen): कु-त्वा रणमुखे प्राणान् MBH. 13, 4841. — 2) Vordertreffen Bha. P. 8, 10, 23.

रणमुष्टि m. eine best. Pflanze, = विषमुष्टि RĪĀN. im ÇKDa.

रणरङ्ग m. die Gegend zwischen den Fangzähnen eines Elefanten HIR. 204.

रणरङ्ग m. Schlachtbühne, Schlachtplatz, Kampffeld: °नटो नृत्यन्निव RĪĀA-TAR. 8, 348. °डुर्मद Bha. P. 6, 11, 8. °मल्ल = भोजराज, भोजपति COLBR. Misc. Ess. I, 235. vielleicht ist so zu lesen auch in der Inschr. ebend. II, 143. fgg.

रणरण 1) m. Mücke TRK. 2, 5, 86. Vgl. रन् रणत्कार. — 2) n. Sehnsucht TRK. 1, 1, 130.

रणरणक 1) m. n. Sehnsucht, sehnüchtige Gedanken um einen geliebten Gegenstand H. 314. HALĪS. 4, 57. उत्कण्ठा संतापो रणरणको जगत्-स्तनोस्तनुता । फलमिदमको मयाते सुखाय मृगलोचना दृष्ट्वा ॥ SARASVATIK. 3, 7 (nach AUFRICHT). MĀLATIM. 24, 19. UTTARAR. 19, 2 (23, 11). — 2) der Liebesgott TRK. 1, 1, 39.

रणलक्ष्मी f. Kriegsglück, Schlachtgöttin KATHĪS. 48, 99.

रणवङ्कमल्ल COLBR. Misc. Ess. II, 143. fgg. vielleicht fehlerhaft für रणरङ्गमल्ल; s. u. रणरङ्ग.

रणवन्य m. N. pr. eines Fürsten MĀRK. P. 101, 6.

रणवृत्ति adj. dessen Handwerk der Kampf ist: पार्थिवा; HARIV. 5648.

रणशिता f. Kriegskunst MBH. 1, 5238.

रणशूर m. Kriegerheld R. 5, 45, 10.

रणसंकुल n. Schlachtgetümmel AK. 2, 8, 3, 75. H. 799. an. 3, 654. MED. I. 98.

रणसन्न n. die als Opferhandlung gedachte Schlacht MBH. 3, 16818.

रणस्तम्भ m. 1) Kriegsdenkmal. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, b, 10. VP. 186, N. 11.

रणस्थान n. Kampfstätte, Kampfplatz MBH. 6, 2523.

रणस्वामिन् m. eine Statue des Çiva, als Herrn der Schlacht, RĪĀA-TAR. 3, 454. 457. 5, 394.

रणामि (रण + ञ^o) m. die als Feuer gedachte Schlacht: दत्ता शरीरे ऋध्यान्वो रणामि MBH. 13, 4840.

रणार्ङ्ग (रण + 3. ऋङ्ग) n. ein Werkzeug der Schlacht, Schwert u. s. w. BHATṬ. 14, 98.

रणार्ङ्गन (रण + ञ^o) n. Kampfplatz, Schlachtfeld MBH. 6, 2797. 7, 6242 (ed. Calc. रणार्ङ्गण). RĪĀA-TAR. 1, 63. 5, 383.

रणार्जि (रण + ञा^o) m. N. pr. eines Sādhja HARIV. 13601. — Vgl. युद्धार्जि.

रणार्जिर (रण + ञ^o) n. Kampfplatz, Schlachtfeld MBH. 1, 520. 1184. 5, 718. 5843. 14, 2398. 15, 810. R. 3, 35, 96. 5, 79, 14. 83, 10. 7, 32, 48. Spr. 5079. KATHĪS. 50, 8. 103, 7. Bha. P. 4, 10, 20. 9, 15, 32.

रणार्तोय (रण + ञा^o) n. Schlachttrummel KATHĪS. 47, 44.

रणार्दित्य (रण + ञा^o) m. N. pr. eines Fürsten von Kāçmitra RĪĀA-TAR. 3, 386. 431. 434. 473. eines andern Mannes 7, 282. 284.

रणार्त्तकृत् (रण + ञ^o) adj. dem Kampfe ein Ende machend, Beiw. Viṣṇu's R. 6, 102, 16.

रणार्म्भा (रण + ञार्म्भा) f. N. pr. der Gattin Rapādītja's RĪĀA-TAR. 3, 391. 431. 454. °स्वामिदेव Bez. einer von ihr errichteten Statue 460, wo wohl °देवो zu lesen ist.

रणार्लंकरा (रण + ञ^o) m. Reiter (कङ्क) RĪĀN. im ÇKDa.

रणार्वनि (रण + ञ^o) f. Schlachtfeld HARIV. 5883.

रणार्श (रण + ञश्च) m. N. pr. eines Fürsten VP. 362, N. 18.

रणार्पित (von रन्) nom. ag. sich ergötzend: सुतेषु RV. 8, 85, 19.

रणार्चर (रणो, loc. von रण, + चर्) adj. auf dem Schlachtfelde wandelnd, von Viṣṇu PAÑĀN. 4, 3, 99.

रणार्श (रण + ईश) m. = रणस्वामिन् RĪĀA-TAR. 3, 463.

रणार्श्चर (रण + ई^o) m. desgl. ebend. 3, 453. 457. 6, 71.

रणार्स्वच्छ m. Hahn H. ç. 190. Wenn die Form richtig sein sollte, in रणो, loc. von रण, + स्वच्छ zu zerlegen.

रणार्त्कट (रण + उ^o) 1) adj. rasend im Kampfe R. 3, 32, 36. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2570. eines Daitja HARIV. 12936.

रण्ड 1) adj. = अर्धचर्मवच्छिन्नावयव und = धूर्त URĀDIR. im SAKṢHIP-TAS. ÇKDa. fehlerhaft für वण्ड verkrüppelt, verstümmelt: आचरन्पर-शाखोक्तं शाखारण्डः स उच्यते so v. a. ein Verräther an seiner Çākḥā Vasishṭha im Comm. zu PĀN. GRH. bei MÜLLER, SL. 51. Häufiger ist das f. रण्डा als verächtliche Bez. eines Weibes, etwa so v. a. Vettel PRAB. 41, 17 (Schol. 1: रण्डा = नियामकभू-त, Schol. 2: रण्डेत्यधिते-पोक्तिः). 57, 8 (Schol. 1: रण्डा भर्तृकीना निरत्तरमुरतकीना; Schol. 2: रण्डा विधवा;). RĪĀA-TAR. 6, 260. PAÑĀT. I, 437. तिष्ठते रण्डा विकर्म-स्थेयः (vgl. P. 1, 4, 34) स्वच्छदयं व्यनक्तोत्यर्थः SAKṢHIP-TAS. im ÇKDa. पापरण्डे voc. MAHĀVĪRĀN. 65, 15. Nach TRK. 3, 3, 116. H. an. 2, 127. MED. 4, 23 und UśĀVAL. zu URĀDIR. 1, 113 bedeutet रण्डा Wittwe; diese Bed. kann das Wort in बालरण्डा (junge Wittwe) Verz. d. Oxf. H. 233, a, 32 haben. रण्डा MED. 4, 24 fehlerhaft für वण्डा (बण्डा). — 2) f. छा a) Salvina cucullata Roab. AK. 2, 4, 2, 6. TRK. 3, 3, 116. H. an. 2, 127.

Med. 4. 23. Uéval. zu Unādis. 1, 118. — b) ein best. Metrum Colendr. Misc. Ess. II, 154, a. — Vgl. जलरपड, त्रपारपडा, रूपड.

रपडक m. ein unfruchtbarer Baum ÇABDAK. im ÇKDr. — Vgl. वपड.

रपडाश्रमिन् (रपड + आश्रम) adj. nach dem 48sten Jahre sein Weib verlierend: चत्वारिंशद्वत्सं त्वां साष्टानां च परे यदि । त्विया विपुष्यते कश्चित्स तु पडाश्रमी मतः ॥ BHAVISHJA-P. im UDVĀT. ÇKDr.

1. रपय (von रन्) 1) adj. ergötzlich, erfreulich: इन्द्राय सोमो रपयो मदीय RV. 9, 96, 9. प्रजापतिः पृथिवीं रपयौ नः कृणोतु AV. 12, 1, 43. — b) kampftüchtig: उभा तै ब्राह्म रपया सुसंस्कृता RV. 8, 66, 1. — 2) n. a) Ergötlichkeit, Freude: प्र रपयानि रपयवचौ भरते RV. 3, 55, 7. — b) Kampf: मदे सोमस्य रपयानि चक्रिरे RV. 1, 83, 10. यस्य शश्वत्पयिवौ इन्द्र शत्रून् ननुकृत्वा रपया चक्र 10, 112, 5.

2. रपय n. von unermittelter Bedeutung und Herkunft: यानि ते ऽतः शिकान्याबेधुः रपयाय कम् AV. 9, 3, 6.

रपयिर्ज्ञेत् adj. im Kampfe siegend RV. 9, 39, 1.

रपयवौच adj. erfreulich redend RV. 3, 55, 7.

रपव् ergötzen nur in der Stelle: वृक्षपतिस्त्वा सुमे रपवतु TS. 1, 2, 5, 1. = रमयतु Comm., रप्णातु st. dessen VS. रपव्, रपवति (गति) Duṣṭup. 13, 87. — Vgl. रपिवत.

रपव (von रन्) adj. (f. घ्रा) behaglich, erfreulich, lieblich; fröhlich, lustig: पुष्टि RV. 1, 65, 5. 2, 4, 4. 6. 24, 11. श्लोक 1, 66, 3. निषतो रपवो दुःरेणो 69, 4. रपवः संदष्टौ पितृमौ इव तपः 1, 144, 7. 10, 64, 11. 3, 26, 1. सदा रपवः पितृमतीव संसृत 4, 1, 8. 7, 5. 37, 1. 5, 7, 2. रपवः पुरीव ब्रूयैः 6, 2, 7. 3, 3. 29, 1. 7, 54, 3. नरो न रपवाः सर्वने मदसः 59, 7. 10, 11, 5. 33, 6. 64, 10. आ रपवासो युपुधयो न सर्वनं त्रितं नेशत 115, 4.

रपवन् in der Stelle: श्रवत्सारस्य स्पृणवाम रपवभिः शविष्ठं वासै विडुषा चिदर्थम् RV. 5, 44, 10. रमणीयामिच्छित्तिभिः Śā. 1.

रपवसदम् adj. lieblich anzuschauen RV. 3, 61, 5. 6, 16, 37. 7, 1, 21.

रपवते adj. in der Stelle: उपासान्ता वय्येव रपवते RV. 2, 3, 6. nach Śā. शब्दिते, स्तुते oder परस्परं गच्छत्यौ.

रत (von रम्) 1) partic. adj. s. u. रम्. — 2) f. घ्रा N. pr. der Mutter des Tages MBh. 1, 2584. — 3) n. a) Liebeslust, Liebesgenuß, coitus AK. 2, 7, 56. 3, 4, 28, 124. Traik. 2, 7, 31. H. 272. 536. Med. L. 50. ब्राह्ममाभ्यतरं चेति द्विविधं रतमुच्यते । तत्रायं चुम्बनाश्लेषनखदत्तततादिकम् । द्वितीयं सुरतं सातामनाकारेण कल्पितम् । VĀTĀJĀNA BOI MALLIN. zu Kīr. 9, 47. Verz. d. Oxf. H. 215, b, 26. चित्ररतानि 29. रतारम्भावसानिकम् und विशेषाः 31. रतोपरमसंस्तुत R. 5, 14, 11. Megh. 87. घन्वभूत्य-रिज्जनाङ्गनारतम् Ragh. 19, 23. 25. 27. Spr. 1885. 2092, v. l. 3359. Vānāh. Bṛh. S. 19, 5 (pl.). रतात Kathās. 19, 30. विपरीत Rāga-Tar. 5, 372. Kaunap. 12. Vet. 11, 9. कूजित Traik. 3, 2, 14. H. 1408. Halā. 2, 416. Vgl. सु०. — b) die Schamtheile, = गुह्य Med.

रतकील (रत coitus + कील) m. Hund H. 1280.

रतगुरु (रत coitus + गुरु Lehrer) m. Gatte Traik. 2, 6, 10.

रतस्वर (रत coitus + स्वर) m. Kröhe Traik. 2, 5, 19.

रततालिन् m. Wollüstling ÇABDAM. im ÇKDr.

रतताली f. Kupplerin Traik. 2, 6, 6.

रतनाराच m. H. an. 5, 11 in den drei letzten Bedd. von रतनारोचः st. स्त्रीषां वशीकृता ist wohl स्त्रीषां च शीकृता zu lesen.

रतनारीच m. 1) Wollüstling ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) Hund Traik. 3, 3, 78. Med. k. 21. — 3) der Liebesgott Med. — 4) sonus, quem mulier in coitu edit, Traik. Med. — Vgl. रतनाराच.

रतनिधि (रत coitus + नि०) m. Bachstelze Traik. 2, 5, 16.

रतबन्ध m. coitus H. an. 2, 355.

रतार्द्धक (रत + ऋद्धि) n. 1) Tag. — 2) ein Bad zum Vergnügen. — 3) eine Gruppe von acht glückbringenden Dingen H. an. 4, 28. Med. k. 209.

रतवत् (von रम्) adj. eine Bildung aus der Wurzel रम् enthaltend: यद्वत्तवत्पर्यस्तवत्. Art. Br. 5, 1 bezieht sich auf die Worte नकिः सुरा-सो रथं पर्याप्तं न रीरमत् RV. 7, 32, 10. Das Bāḥmana und Śā. ziehen पर्याप्त zu 2. अस्, wir stellen es zu 1. अस्.

रतव्रण (रत coitus + व्रण Wunde) m. Hund Traik. 2, 10, 6. H. 1280.

रतशायिन् (रत coitus + शा०) m. dass. H. 1280.

रतक्षिपक m. Weiberverführer Traik. 2, 10, 8. H. an. 5, 10. Med. g. 58.

रतान्धक (रत coitus + अन्धक?) m. Hund H. 1280.

रतान्धी f. Nebel Traik. 1, 1, 88.

रतामर्द (रत + घ्रा०) m. Hund ÇABDAM. im ÇKDr. रतामर्ध Wilson nach ders. Aut.

रताम्बुक (?) n. du. die beiden Vertiefungen unmittelbar über den Hüften H. c. 126.

रतायनी (रत + घयन) f. Hure ÇABDAM. im ÇKDr.

रतार्थिन् (रत + घ्रा०) adj. geil, brünstig Halā. 2, 330.

रति (von रम्) f. 1) Rast, Ruhe: इह रतिरिह रमधम् VS. 8, 51. Çāṅkh. Gṛh. 4, 9. — 2) Lust, Behagen, Gefallen an (loc.); = राग H. an. 2, 190. Med. t. 49. रतिर्मनोऽनुकूले ऽर्थे मनसः प्रवणायित्म् Śā. D. 207. 206. H. 72. 293. Halā. 1, 91. Kathop. 1, 28. Maitraj. 3, 5, 5, 1. M. 1, 25. उत्तमा 9, 28. एष स्त्रीपुंसयोरुक्तो धर्मो वा रतिसंज्ञितः 103. MBh. 14, 389. Hariv. 6733 (wo die neuere Ausg. तेषां रतिविनाशनम् liest). R. 2, 49, 15 (46, 17 Gonn.). 94, 26. 93, 5. R. Gonn. 1, 9, 29. 2, 28, 27. fg. 4, 44, 105. कौट व्याधुन्वत्याः पिबसि रतिसर्वस्वमधरम् Çā. 22. 34. Spr. 4469. 4854. मूर्तिमत्यौ रतिनिर्वृता इव Kathās. 16, 123. Bhāg. P. 1, 8, 42. तत्र वासे MBh. 1, 6130. राज्ञे 9, 1792. Vikr. 103. Spr. 688. 753. सुभृत्येषु 859. 1322. 2279. स्वयोरपिति 2773. 4273. श्रीशे भक्तिरती 5094. Vānāh. Bṛh. S. 69, 25. Kathās. 2, 9. Bhāg. P. 1, 2, 8. 3, 26. 9, 35. 2, 2, 34. 4, 22, 25. fg. Mārk. P. 70, 19. Vāddha-Kān. 6, 14. त्यक्तधर्मरति adj. R. 2, 75, 37. भव० Spr. 571. Bhāg. P. 1, 9, 36. 3, 5, 11. 8, 10. 28, 3. तामुपाश्रय रतिं चन्द्रार्धघूडामणी Spr. 2286. रतिमाप्स्यति ते वयि (so die neuere Ausg.) Hariv. 3173. स्वेषु दारेषु रतिं नोपलभे R. 5, 22, 30. न रतिं लेभे Kathās. 33, 65. 38, 92. रतिं स्वकेषु दारेषु नाधिगच्छामि R. 3, 53, 33. रतिं न विन्दते रामस्त्वामपश्यन् 5, 32, 38. Hariv. 9217. न शय्यासनभोगेषु रतिं विन्दति कर्हिचित् MBh. 3, 2107. Mārk. P. 20, 21. पापे रतिं मा कृथाः finde keinen Gefallen an Spr. 1031. 1993. 3083. को न कुर्यात्कथारतिम् Bhā. P. 1, 2, 15. रतिं ब्रह्मति यत्र च Spr. 4825, v. l. यथा नृपतिसौख्येषु बबन्ध न रतिं क्वचित् Kathās. 3, 29. 57, 108. Mārk. P. 62, 9. घातम्० adj. seine Lust habend —, Gefallen findend an Kūṇḍ. Up. 7, 25, 2. Muṇḍ. Up. 3, 1, 4. Bhāg. 3, 17. अघ्यातम्० adj. M. 6, 49. भार्या० adj. Jāṇ. 1, 121. धर्म० adj. Raem. 1, 23. समानयोनि० adj. Spr. 631. वनशीलगोकुल० adj. Vānāh. Bṛh. 18, 3. कलह० adj. Śā. D. 79. स्वात्मवति adj. Bhāg. P. 3, 4, 16. — 3) inbes.

Wollust, Liebeslust, Liebesgenuß, coitus H. 537. H. an. Mhd. Hall. 2, 414. 5, 12. ये दिवा रत्या संपुष्यसे प्राच्यो. 1, 13. छानन्द रतिं प्रजातिम् KAUSH. Up. 1, 7. M. 3, 45. 11, 5. MBh. 13, 2229. R. 5, 14, 26. DAṢA. 1, 80. Vikr. 83. पयस्वी० Mm. 26. Spr. 20. शक्ति 2077. 2959. 3459. 4862. Çiç. 4, 66. Varāh. Bṛh. S. 74, 18. भोग 104, 29. Rāśa-Tar. 3, 508. 5, 383. Bhāg. P. 4, 6, 23. 5, 11, 10. 7, 12, 26. 9, 14, 19. तदीयतां मे रतिदक्षिणा Pāñān. 226, 1. या न वेति सदा पुंसां चतुराणां रतिक्रमम् Vrt. in LA. (III) 16, 20. लम्पट Verz. d. B. H. No. 1006. Spr. 833. — 4) die Schamhülle Mhd. — 5) elliptisch für रतिगृह Lusthaus Varāh. Bṛh. S. 53, 9. — 6) die personif. Liebeslust als Gemahlin Kāma's H. 229. H. an. Mhd. Hall. 1, 34. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 35. MBh. 1, 2597. Hariv. 4600. 9533. 12482. R. 3, 52, 27. Kumāras. 2, 64. Ragh. 6, 2. 7, 15. Kathās. 16, 75. 18, 27. 21, 32. 22, 3. 104. Prab. 6, 3. Pāñān. 1, 10, 92. Weber, Rāmāt. Up. 303. Verz. d. Oxf. H. 21, b, 2. 101, b, 7. रती MBh. 3, 2665. Hariv. 10064 (die neuere Ausg. रते: सुत). R. 3, 4, 9. 5, 18, 26. Mārk. P. 21, 16. — 7) Bez. der 6ten Kalā des Mondes Verz. d. Oxf. H. 18, b, 25. — 8) N. pr. einer Apsaras MBh. 13, 1425. — 9) N. pr. der Gattin Vibhu's und Mutter Prithushoṇa's Bhāg. P. 5, 15, 5. — 10) Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. 4, 30, 7 (31, 8 Gonn.). — 11) mystische Bez. des Buchstabens न Weber, Rāmāt. Up. 318. 320. — 12) ein best. Metrum, 4 Mal — Colebr. Misc. Ess. II, 158 (II, 2). — Vgl. 3. श्र० (Trauer auch MBh. 13, 897), निर्माण०, भू०, लीला०.

रतिकर adj. (f. ई) 1) Lust —, Freude bereitend R. 1, 19, 16 (27 Gonn.). R. Gonn. 1, 75, 29. 2, 1, 4. Bhāg. P. 3, 23, 45. Bez. eines Samādhi Vjutr. 17. — 2) der Liebe pflegend (= कामिन् Comm.) Varāh. Bṛh. S. 16, 8.

रिकासर्तकवागीश m. N. pr. eines Commentators des Mugdha-bodha Colebr. Misc. Ess. II, 46.

रतिकुक्षर n. pudendum muliebre Traik. 2, 6, 22.

रतिक्रिया f. Beischlaf Traik. 3, 2, 19. Kām. Nitīs. 2, 25.

रतिगुण m. N. pr. eines Devagandharva MBh. 1, 2555.

रतिगृह n. 1) Lusthaus Varāh. Bṛh. S. 53, 16. — 2) pudendum muliebre Traik. 2, 6, 21.

रतिहरणममस्वर m. N. pr. eines Fürsten der Gandharva Vjutr. 88.

रतिजनक m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 141, b, 33.

रतिज्ञक m. Bez. eines Samādhi Vjutr. 18.

रतिदेव Śiv. 2, 17 fehlerhaft für रतिदेव.

रतिनाग m. quidam coeundi modus: पीडयेद् ह्ययमेन कामुकं कामिनी पदा । रतिनागः समाख्यातः कामिनीनां मनोरमः ॥ Ratim. im ÇKDn. — Vgl. रतिपाश.

रतिपति m. der Gatte der Rati, der Liebesgott AK. 1, 1, 4, 21. H. 229, Sch. Hall. 1, 32. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 33. Gtr. 5, 7. Çiç. 9, 66. Bhāg. P. 10, 29, 46.

रतिपाश m. quidam coeundi modus: पीडयेद् ह्ययमेन कामुको यदि सुन्दरिम् । रतिपाशस्तथा (wohl तदा zu lesen) ख्यातः कामिनीनां सुखावकः ॥ Smaradipikā im ÇKDn. — Vgl. रतिनाग.

रतिप्रपूर्णा m. N. eines Kalpa (einer Weltperiode) Lot. de la b. I. 94.

रतिप्रिय 1) m. der Geliebte der Rati, der Liebesgott Çāḍḍan. im ÇKDn. — 2) f. श्री ein Name der Dakṣhāyāgi Verz. d. Oxf. H. 39, b, 13. रवि-

प्रिया v. l.

रतिभवन n. Lusthaus Varāh. Bṛh. S. 53, 14.

रतिमञ्जरी f. Titel eines im ÇKDn. öfters citirten Werkes über Erotik.

रतिमदा f. eine Apsaras Traik. 1, 1, 64.

रतिमस् (von रति) adj. lustig, froh, seine Lust habend an: सर्वत्र Kathā. 122, 84.

रतिमन्दिर n. 1) Lustgemach, Liebesgemach Pāñān. 1, 7, 61. Rasam. im ÇKDn. — 2) pudendum muliebre Gāṭh. im ÇKDn.

रतिमित्र m. quidam coeundi modus: पातयेद् ह्ययमेन कामुकं यदि कामुकी । रतिमित्रस्तदा ख्यातः कामिनीनां सुखावकः ॥ Ratim. im ÇKDn.

रतिर्मण m. der Geliebte der Rati, der Liebesgott Traik. 1, 1, 39.

1. रतिरस m. Liebesgenuß: °उल्लानि Spr. 229.

2. रतिरस adj. wie Liebesgenuß schmeckend, süß wie Liebesgenuß: मधु Mm. 67, wo मधु रति० getrennt zu lesen ist.

रतिरक्ष्य n. die Geheimnisse des Liebesgenußes, Titel eines Werkes über Erotik Verz. d. Oxf. H. 113, b, 37. 126, a, 17. von Kakkvoka 218, a, 10.

रतिलक्ष n. Beischlaf Hān. 80.

रतिलोल m. N. pr. eines Dämons Lalit. ed. Calc. 394, 1.

रतिवर m. 1) der Geliebte der Rati, der Liebesgott H. 229, Sch. — 2) ein der Rati gewährtes Gnadengeschenk: °दान Verz. d. Oxf. H. 75, b, 21.

रतिवर्धन adj. die Liebeslust befriedigend (eig. mehrend): स एको ऽनवृ-षस्तासां बह्वीनां रतिवर्धनः Bhāg. P. 9, 19, 6.

रतिवल्ली f. die als Liane gedachte Liebeslust Kathās. 14, 27.

रतिभूर m. ein Held im Liebesgenuß, ein Mann von ausserordentlicher Zeugungskraft Pāñān. 1, 14, 81. 88.

रतिसंयोग m. coitus R. 2, 71, 22.

रतिसवरा f. Trigonella corniculata Çāḍḍan. im ÇKDn.

रतिमोक्ष n. der Inbegriff der Liebeslust, Titel eines Werkes über Erotik Verz. d. Oxf. H. 126, a, 17.

रतिमुन्दर m. quidam coeundi modus: नारीपदद्वयं कामी धारयेद् द्वये यदि । धृतकण्ठो रमेत्कामी बन्धः स्यात्क्रतिः-न्दरः ॥ Ratim. und Smaradipikā im ÇKDn.

रतिसेन (र० + सेना) m. N. pr. eines Fürsten der Kōla Rāśa-Tar. 3, 132.

रत्न Uṇādis. 1, 94. f. der Götterfluss Uśāval. auch eine wahre Rede Schol. zu Up. 1, 92.

रतोत्सव (रत + उ०) m. ein Fest des Liebesgenußes Çāk. 147.

रतोदक (रत + उ०) m. der indische Kuckuck Çāḍḍan. im ÇKDn. रथो-दक H. c. 188.

रत्न (रत्न Uṇādis. 3, 14. wohl von रत्न wie रथि) 1) n. Traik. 3, 5, 7. Siddh. K. 249, a, 9. m. MBh. 3, 13182. a) Gabe; Habe, Besitz, Gut RV. 1, 20, 7. 35, 8. स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं लोकमुत त्पना । अथैका गच्छत्यस्ततः 41, 6. 125, 1. 140, 11. 141, 10. 2, 39, 1. वसु रत्ना दयमानो वि दासुषे 3, 2, 11. 3, 1. कृधि रत्नं धनानाम् 18, 5. 26, 3. प्रज्ञावत् 8, 6. 84, 3. दधाति रत्नं विधत्ते 4, 12, 3. दमे दमे सत् रत्ना दधानः 5, 1, 5. आ नो रत्नानि विधत् 5, 75, 3. 8, 56, 7. AV. 5, 1, 7. 7, 14, 4. Çat. Br. 5, 3, 2, 1. — b) Kleinod, Juwel, Edelstein, Perle AK. 2, 9, 94. Traik. 2, 5, 27. H. 1063. an. 2, 280. Mhd. n. 17. Hall. 2, 21. 409. 5, 64. M. 7, 208. 218. 8, 100. 323. 11, 4. 12, 61. MBh. 1, 7620.

7692. 3, 2492. 12083. समुद्रमिव रत्नाद्यम् R. 4, 3, 7. घरोरुमिव रत्नानाम् 5, 14. 53, 21. 3, 49, 21. 37. सुच. 1, 6, 15. 15, 6. 21, 17. 107, 7. 119, 2. न रत्नमन्विष्यति मृग्यते किं तत् Kumāras. 5, 45. ad Çik. 62. Raçh. 1, 16. Mueh. 15. 36. Çik. 27. Vikr. 144. Spr. 2585. fg. 2693. 3302. Varāh. Bṛh. 8. 12, 1. KATHĪS. 18, 72. VET. in L.A. (III) 1, 17. 2, 8. रत्नानां शोधनमारणम् Verz. d. B. H. No. 988. °धेनु 468. Verz. d. Oxf. H. 35, a, 33. 43, a, 19. °शैलदान 41, a, 28. रत्नाचलदान 35, b, 30. Verz. d. B. H. No. 468. °परीक्षा MACK. Coll. I, 132 (als Titel eines Werkes). Verz. d. Oxf. H. 86, a, 15. रत्नयोक्त्या 123, a, 22. केन रत्नमिदं सृष्टं मित्रमित्यन्तरद्वयम् Spr. 1904. 3023. पृथिव्यां त्रीणि रत्नानि चाप्यत्र सुभाषितम् । मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंख्या विधीयते ॥ 4571. रत्नत्रय n. bei den Gāina ist samyagdārśan, samyagjñān und samyagkārītrī SARYADARÇANAS. 31, 13. fg. रत्नं किं भगवन्नेतद्रत्नभागी च पार्थिवः । तस्मान्मे शबलो देहि R. 1, 53, 9. विद्या° das Juwel Gelehrsamkeit Spr. 985. त्वं चापि रत्नं नारीणाम् MBh. 3, 2101. स्त्री° eine Perle von Weib R. 3, 55, 13. 5, 22, 11. Spr. 3031. fg. Vikr. 110. Varāh. Bṛh. S. 74, 17. 78, 13. PAÑĀT. 40, 24. योषिद्वय MBh. 3, 2467. Bhāg. P. 4, 10, 2. कन्या° MBh. 3, 2079. KATHĪS. 18, 74. MĀRK. P. 21, 80. पुं° Spr. 2706. पुत्र° KATHĪS. 9, 68. गज°, श्वर° UḍḍĀL. zu UNĀDIS. 3, 14. श्वरत्नौ MBh. 3, 13182. धनूरत्नम् R. 1, 33, 7. विमान° Raçh. 12, 104. घञिन° 4, 65. पोत° Varāh. Bṛh. 8. 48, 12. DAÇAK. in BENF. Chr. 189, 2. 191, 16. BURN. Intr. 67. रत्न = स्वज्ञातिश्रेष्ठ AK. 3, 4, 18, 129. H. an. MED. Wie मणि bezeichnet auch रत्न den Magnet Schol. zu KAP. 1, 97. Am Ende eines adj. comp. f. घा MBh. 1, 7346. 5, 8037. 9, 1787. 1795. 15, 589. Raçh. 4, 65. Bhāg. P. 3, 23, 32. — c) verkürzt für रत्नक्ष्विम् ÇAT. Ba. 5, 3, 9, 1. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 4, 710. भट्ट° Verz. d. B. H. No. 258. — Vgl. धुवरत्ना, बुधरत्न, मणि°, मदन°, मुक्ता°, मौक्तिक°, वाज°, सरल, सु°. रत्नक (von रत्न) m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 178. रत्नकन्दल m. Koralle ÇABDAR. im ÇKDR. रत्नकर m. Bein. Kubera's H. 189. रत्नकरण्डक Titel eines buddh. Werkes VJUTP. 43. रत्नकलश m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 7, 600. रत्नकला f. N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 318, a, 9. रत्नकीर्ति m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 17. रत्नकूट 1) m. N. pr. eines Berges ÇABDAR. im ÇKDR. — 2) n. N. pr. einer Insel KATHĪS. 26, 3. 36, 9. — 3) m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. °सूत्र Titel eines buddh. Sōtra BURN. Intr. 562. HIOUEN-THSANG I, 388. VJUTP. 41. रत्नकेतु m. N. pr. eines Buddha BURN. Intr. 530. eines Bodhisattva VJUTP. 21. der gemeinschaftliche Name von 2000 künftigen Buddha Lot. de la b. l. 135. °राज 134. रत्नकोटि Bez. eines Samādhi VJUTP. 17. रत्नकोश (°कोष) m. Titel verschiedener Werke COLUBR. Misc. Ess. II, 20. 59. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 4. 182, b, 44. 245, a, No. 613. 279, a, 24. 292, b, 1. 333, b, No. 783. 352, a, No. 834. Verz. d. B. H. No. 1176. HALL 81. 202. °वाद्रक्ष्य 81. °कारिकाविधार Verz. d. Oxf. H. 245, a, No. 613. — Vgl. नाटक°. रत्ननेत्रकूटसंदर्शन m. N. pr. eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 364, 1. रत्न-नकूट° Fouc.

रत्नखानि f. eine Fundgrube für Edelsteine ÇAT. 10, 112. रत्नगर्भ 1) adj. Edelsteine bergend, mit Edelsteinen besetzt: °मृत् MBh. 3, 2669. वासीसि R. 4, 44, 98. — 2) m. a) das Meer RĪĀN. im ÇKDR. — b) Bein. Kubera's TĀK. 1, 1, 78. H. ç. 39. — c) N. pr. a) eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 368, c. WILSON, Sel. Works II, 13. — β) eines Commentators des Vishṇupurāṇa WILSON in VP. LXXIV. Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 111. Verz. d. B. H. No. 487. — 3) f. घा die Erde TĀK. 2, 1, 2. H. 937. HALĪS. 2, 2. रत्नपीवतीर्थ n. N. pr. eines Wallfahrtsortes Verz. d. Oxf. H. 13, b, 12. रत्नचन्द्र m. N. pr. 1) eines eine Edelsteingrube hütenden Gottes ÇAT. 10, 124. — 2) eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 2. — 3) eines Sohnes des Bimbisāra, SCHINPANA, Lebenab. 254 (24). रत्नचन्द्रामति m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 72, 93. रत्नचूड m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. eines mythischen Fürsten WILSON, Sel. Works II, 16. रत्नचूरोपाख्यान I, 283. रत्नचूरमुनि ebend. रत्नचूडापरिष्का f. Titel eines Werkes BURN. Intr. 561. रत्नचूर s. u. रत्नचूड. रत्नच्छत्र n. ein Sonnenschirm aus Edelsteinen PAÑĀT. 1, 11, 31. रत्नच्छत्रकूटसंदर्शन m. N. pr. eines Bodhisattva LALIT. 280. रत्ननेत्रकूट° ed. Calc. रत्नच्छत्राभ्युदयतावभास m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 367, 13. रत्ननेत्राभ्युदयतराज m. desgl. Lot. de la b. l. 276. रत्नत्रयपरीक्षा f. Titel einer Abhandlung HALL 115. रत्नदत्त m. N. pr. verschiedener Personen Lot. de la b. l. 2. 303. KATHĪS. 27, 16. 57, 6. 88, 5. 123, 165. Verz. d. Oxf. H. 152, b, 39. 153, a, 14. रत्नदर्पण m. 1) ein aus Edelsteinen bestehender Spiegel PAÑĀT. 1, 7, 48. 12, 19. — 2) Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 209, a, No. 490. रत्नदीप m. eine Lampe, in der Edelsteine die Stelle des Feuers vertreten, Spr. 165. 5320. KATHĪS. 101, 42. Bhāg. P. 10, 81, 31. रत्नदीपिका f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 941. रत्नदुम wohl Koralle (vgl. रत्नवत्); davon adj. °मय aus Korallen bestehend MBh. 3, 12198, wo mit der ed. Bomb. °मयेशिन्ने: zu lesen ist. रत्नद्वीप die Insel der Edelsteine oder Perlen, Bez. einer best. Insel HARIV. 5238. RĪĀ-TAR. 4, 462. TANTRAS. im ÇKDR.; vgl. Île des joyaux Lot. de la b. l. 115. — Vgl. मणिदीप. रत्नधर m. N. pr. des Vaters eines Gāgaddhara Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 259. Verz. d. B. H. No. 554. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 46. रत्नर्घा adj. Gaben —, Güter verschaffend, — spendend RV. 1, 1, 1. 15, 3. स्तोम 20, 1. 164, 49. 2, 1, 7. 4, 34, 6. 35, 7. 5, 8, 3. कृधि रत्नं यज्ञमानाय मुक्तो त्वं हि रत्नधा अस्मि 7, 16, 6. 10, 35, 7. AV. 7, 14, 1. ÇAT. Ba. 14, 9, a, 28. रत्नर्घय n. das Güterspenden RV. 4, 13, 1. 34, 1. 4. 35, 1. 2. 5, 42, 7. 10, 78, 8. रत्नघन m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. रत्ननदी f. N. pr. eines Flusses KATHĪS. 123, 228. रत्ननाभ adj. im Nabel einen Edelstein habend, unter den Beinw. Vishṇu's MBh. 13, 7024. रत्ननिधि m. 1) eine Fundgrube für Edelsteine oder Perlen, als Bez.

des Meeres und des Meru MBH. 1, 2329. unter den Beiw. Vishnu's PAÑĀN. 4, 3, 98. — 2) Buchsteine ÇKDn. nach TAIK. 2, 5, 16, wo aber रत्नविधि: zu lesen ist.

रत्नपर्वत m. ein Berg, der Edelsteine birgt, R. 4, 43, 40. 44, 88. Bez. des Meru HARV. 2905.

रत्नपाणि m. N. pr. eines Bodhisattva BUAN. Intr. 117. Lot. de la b. l. 2. eines Grammatikers Verz. d. B. H. N. 762. Verz. d. Pet. H. No. 91.

रत्नपाल m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 275, b. No. 653.

रत्नपुर n. N. pr. einer Stadt KARNĀ. 24, 52. 123, 204.

रत्नप्रकाश m. Titel eines Wörterbuchs MALLIN. zu ÇC. 12, 16.

रत्नप्रदीप m. = रत्नदीप MBH. 69. Buio. P. 3, 33, 17. PAÑĀN. 1, 7, 48. 3, 15, 8. am Ende eines adj. comp. °क KARNĀ. 73, 338.

रत्नप्रभ 1) m. a) N. einer Klasse von Göttern Lot. de la b. l. 2. — b) N. pr. eines Fürsten KARNĀ. 46, 81. — 2) f. स्त्री a) Bez. der Erde Ind. St. 10, 312. — b) Name einer Hölle bei den Gāina H. 1360. — c) N. pr. verschiedener Personen RĪĀ-TAN. 3, 379. Hir. 110, 17. KARNĀ. 35, 120. fgg. 63, 216. einer Nāgi 55, 146. 151. — d) Name des 7ten Lambaka im KARNĀ., so benannt nach einer Fürstin, deren Geschichte 35, 120. fgg. erzählt wird, 1, 6.

रत्नबाहु m. Bein. Vishnu's H. c. 71.

रत्नभाज् adj. 1) Gaben austheilend RV. 7, 81, 4. — 2) im Besitze von Kleinodien seiend R. 3, 49, 42.

रत्नमञ्जरी f. N. pr. einer Vidyādhari Hir. 63, 19.

रत्नमति m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. l. 1. 12.

रत्नमय (von रत्न) adj. (f. ई) aus Edelsteinen gebildet, daraus bestehend, damit reichlich versehen R. 4, 33, 5. Spr. 2211. KARNĀ. 45, 186. H. 61. पूजा RĪĀ-TAN. 1, 148. — Vgl. सर्व°.

रत्नमाला f. 1) ein Halsband aus Juwelen, Perlenschmuck PAÑĀN. 1, 4, 51. 11, 85. PAÑĀT. 255, 19. 25. — 2) vollständiger und abgekürzter Titel verschiedener Werke COLBA. Misc. Ess. II, 47. 323. 363. MBH. Anh. 3. Verz. d. Tüb. H. 17. Ind. St. 5, 297. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 44. 196, a, 22. 279, a, 24. 283, a, 34. 292, b, 1. 336, a, No. 790. = न्याय° 220, b, No. 827. — Vgl. अधिकरण°, अभिधान°, श्रौतिष° (unter श्रौतिष), न्याय°, पर्याय°, प्रमाण°, मणि°, योग°.

रत्नमालावस् (von रत्नमाला) 1) adj. mit einem Perlenschmuck versehen. — 2) f. °वती f. N. pr. eines Wesens im Gefolge der Rādhā PAÑĀN. 2, 4, 43.

रत्नमालिका f. dēmin. von रत्नमाला; s. कुल°.

रत्नमालिन् adj. mit einem Halsband aus Juwelen geschmückt WERN. RĀMAT. Up. 294.

रत्नमुकुट m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21.

रत्नमुष्य n. Diamant H. 1065.

रत्नमुद्रा f. Bez. eines Samādhi VJUTP. 16.

रत्नमुद्रास्त m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21.

रत्नमेघसूत्र n. Titel eines buddh. Sūtra HIGUCHI-RSANG I, 456.

रत्नपट्टि m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 366, 10.

रत्नपुमतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 73, b, 80.

रत्नरत्न m. N. pr. eines der beiden Uebersetzer des Karapāṇḍya

in's Tibetische BUAN. Intr. 230.

रत्नराज् m. Rubin RĪĀN. im ÇKDn.

रत्नराजि f. Perlenschmuck RĪĀ-TAN. 3, 422.

रत्नराशि m. 1) ein Haufen Edelsteine MBH. 3, 2548. ÇK. 27, 5. — 2) das Meer H. 1074, Sch.

रत्नरेखा f. N. pr. einer Fürstin KARNĀ. 66, 187.

रत्नलिङ्गेश्वर m. bei den Buddhisten Svajambhū in seiner sichtbaren Form WILSON, Sol. Works 2, 15.

रत्नवत् (von रत्न) 1) adj. a) von Gaben begleitet RV. 3, 23, 5. — b) reich an Edelsteinen oder Perlen, damit verziert MBH. 6, 2078. 8, 2185. 14, 2558. R. 4, 40, 33. 43, 9. 5, 50, 10. RAGH. 6, 4. PAÑĀN. 1, 3, 88. — 2) m. N. pr. eines Berges MĀN. P. 55, 7. — 3) f. °वती a) die Erde ÇADDAN. im ÇKDn. — b) N. pr. verschiedener Frauenzimmer HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53. DAÇAK. 158, 4. fgg. KARNĀ. 88, 6. — Vgl. रत्नावती.

रत्नवर्धन m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAN. 5, 40. 128. 162. errichtet eine nach ihm रत्नवर्धनेश benannte Statue des Çiva 162.

रत्नवर्मन् m. N. pr. eines Kaufmanns KARNĀ. 57, 55.

रत्नवर्ष m. N. pr. eines Fürsten der Jaksha KARNĀ. 26, 218.

रत्नवर्षुक n. Bez. des Juwelen regnenden mythischen Wagens Pushpaka ÇANDAR. im ÇKDn.

रत्नविभुद् m. N. einer Welt Lot. de la b. l. 146.

रत्नशास्त्र n. Titel eines Werkes des Agastja Verz. d. Oxf. H. 113, b, 11.

रत्नशिखर m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21.

रत्नशिखिन् m. N. pr. eines Buddha VJUTP. 3. LALIT. ed. Calc. 201, 9.

रत्नशेखर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 397, a, 3.

रत्नसमृक् m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 25.

रत्नसंघात m. eine Menge von Juwelen; davon °मय adj. (f. ई) aus einer Menge von Juwelen gebildet, — bestehend MBH. 1, 7692.

रत्नसमुद्रल Bez. eines Samādhi VJUTP. 23.

रत्नसंभव m. 1) N. pr. eines Dhjānibuddha BUAN. Intr. 117. WILSON, Sol. Works 2, 12. 14. 35. SCHIMMNER, Lebensb. 244 (14). eines Buddha BUAN. Intr. 523. eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 366, 10. — 2) N. pr. des Gebietes, in dem der Buddha Çaçiketu erscheinen wird, Lot. de la b. l. 92.

रत्नसागर m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 26.

रत्नसानु m. Bein. des Berges Meru AK. 1, 1, 4, 45. H. 1032. HALĀ. 1, 186.

रत्नसू adj. Edelsteine erzeugend: मेदिनी RAGH. 1, 65. RĪĀ-TAN. 1, 43. 3, 300. subst. f. die Erde H. 937.

रत्नसूति f. die Erde RĪĀ-TAN. 3, 108.

रत्नसेन m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8. 7, 5, Çl. 8.

रत्नस्वामिन् N. eines von Ratna errichteten Heiligthums RĪĀ-TAN. 4, 710.

रत्नद्वि n. Bez. einer Opferhandlung im Rāgasthja, betreffend diejenigen Personen, welche als kostbare Besitzthümer eines Fürsten gelten, KĪTU. Ça. 15, 3, 1.

रत्नाकर (रत्न-+अक) m. 1) eine Fundgrube für Juwelen Buio. P. 7, 4, 17. PAÑĀN. 1, 10, 47. 2, 2, 55. नानारत्नाकरवती (मेदिनी) VARĀH. Bṛh.

S. 48, 24. — 2) *das Meer* AK. 1, 2, 3, 2. H. 1074. HALS. 3, 30. Spr. 2584. 3573. 3763. 4534. KATHA. 39, 59. 86, 82. NIEB. 26, 17. कारुण्य^० Hir. 27, 6. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Ç. 20. — 3) N. pr. eines Buddha BURN. Intr. 102. HIOUEN-TSANG I, 385. eines Bodhisattva SCHIEFNER, Lebensb. 268 (38). eines Dichters und verschiedener anderer Personen RĪĀA-TAR. 5, 24. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 21. 100, a, 42. 285, a, No. 665. fgg. Lot. de la b. l. 2. 303. HIOUEN-TSANG I, 385. 388. — 4) N. pr. eines Rosses, eines Sohnes des Uḥkālīgrava, KATHA. 123, 11. — 5) Titel verschiedener Werke Verz. d. Oxf. H. 113, b, 5. 126, a, 17. 273, a, No. 646. fgg. b, 43. 279, a, 26. 288, b, No. 688. 292, b, 2. 295, a, No. 713. Verz. d. B. H. No. 941. 1403. HALL 174. des Kejadeva NICH. Pa. Vgl. कृत्य^०, परिशिष्टसिद्धास^० (unter परिशिष्ट), प्रस्ताव^०, योग^०, प्रुद्धि^०, संगीत^०, स्मृति^०. — 6) N. pr. einer Stadt (wohl n. in dieser Bed.) KATHA. 39, 59. 66, 136.

रत्नाकरनिघण्टु m. Titel eines Wörterbuchs Ind. St. 2, 351.

रत्नाङ्क (रत्न + अङ्क) m. N. pr. des Wagens von Viṣṇu ÇANDAR. im ÇKDa.

रत्नाङ्कुरीयक (रत्न + अङ्क) n. ein Fingerring mit Edelsteinen PANĀAR. 1, 11, 10. रत्नाङ्कुरीयक KATHA. 18, 361.

रत्नादेवी f. N. pr. einer Fürstin RĪĀA-TAR. 8, 2484.

रत्नाद्रि m. N. pr. eines mythischen Berges WEBER, RĪMAT. UP. 277. 324.

रत्नाधिपति (रत्न + अधिपति) m. 1) Oberherr der Kostbarkeiten. — 2) N. pr. eines Fürsten KATHA. 36, 10.

रत्नापुर n. N. pr. einer Stadt RĪĀA-TAR. 8, 2485.

रत्नार्थिन् (रत्न + अर्थिन्) m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 364, 1.

रत्नावती (von रत्न) f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 152, b, 40.

— Vgl. रत्नवत्.

रत्नावभास (रत्न + भास) m. N. eines Kalpa Lot. de la b. l. 92. 124.

रत्नावली (रत्न + अली) f. 1) Perlenschnur MĀKĪ. 33, 1. 12. 14. KATHA. 50, 138. Hir. 29, 11. — 2) Bez. einer best. rhetorischen Figur: क्रमिकं प्रकृतार्थानां न्यासं रत्नावलीं विदुः; Beispiel: चतुरास्यः पतिलक्ष्म्याः सर्वज्ञस्त्वं महीपते *du bist, o Fürst, Brahman, Viṣṇu, Çiva* KUALAJ. 138, a. — 3) N. pr. verschiedener Frauenzimmer KATHA. 77, 22. RĪĀA-TAR. 3, 476. Verz. d. Oxf. H. 71, b, 5. SCHIEFNER, Lebensb. 273 (45). — 4) Titel verschiedener Werke, unter andern auch des bekannten Schauspiels, Ind. St. 2, 196. Verz. d. Oxf. H. 144, b, No. 303. 203, a, No. 484. 208, b, 38. — 95, b, 7. 211, b, No. 499. 279, a, 27. 292, b, 2. Ind. St. 2, 252. HALL in der Einl. zu ViśAVAD. 46. — Vgl. धातु^०, प्रशस्ति^०, प्रसङ्ग^०, भक्ति^०, भगवद्भक्ति^०, योग^०, शब्द^०.

रत्नावलीनिबन्ध m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 274, a, No. 649.

रत्नासन (रत्न + असी) n. ein mit Juwelen verzierter Thronstuhl WEBER, RĪMAT. UP. 321. 323.

रत्नि (verstümmelt aus रत्नलि) UNĀDIS. 4, 2. m. f. 1) Ellbogen ĀÇV. ÇA. 6, 5, 4. — 2) KNE H. 599. HALS. 2, 381. UĀĀVAL. SHAPY. Br. 4, 4. अष्ट^० adj. MBH. 8, 3623.

रत्निन् (von रत्न) adj. 1) Gaben habend, — empfangend: वाचं वाचं इरित् रत्निनी कृतम् RV. 1, 182, 4. स्यामास्य रत्निनी विभागे 7, 40, 1. — 2) Bez. derjenigen Personen, in deren Wohnung von Fürsten das Ratna-

havis dargebracht wird, nämlich: Brāhmaṇa, Rāṅgaṇja, Mahishi, Parivṛkti, Senāni, Sūta, Grāmaṇi, Kshattar, Saṃgrahitar, Bhāgadugha und Akshāvāpa TBa. 1, 7, 2, 1. ÇAT. Ba. 5, 3, 4, 12. Davon nom. abstr. रत्निन् n. TBa. ebend.

रत्निपृष्ठक (रत्न + पृष्ठ) n. Ellbogen H. Ç. 122.

रत्निन् (रत्न + इन्) m. ein Fürst unter den Edelsteinen, ein überaus kostbarer Edelstein PANĀAR. 1, 4, 58. ऽसार 7, 54. 11, 13. 2, 4, 27.

रत्नेश्वर (रत्न + ईश्वर) 1) m. N. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 209, a, No. 490. 378, a, No. 376. 382, a, No. 450. — 2) n. N. eines Liṅga Verz. d. B. H. 146, b (67). ऽलिङ्ग Verz. d. Oxf. H. 71, b, 3.

रत्नात्मता f. N. pr. einer Tantra-Gottheit VJUR. 105.

रत्नाद्वय (रत्न + उद्वय) m. N. pr. eines buddh. Heiligen WILSON, Sel. Works 2, 36.

रत्नेत्का f. N. pr. einer Tantra-Gottheit VJUR. 105.

रत्नङ्ग (रत्नि + 3. अङ्ग) n. pudendum multibre ÇANDAR. im ÇKDa.

1. रथ (von रथ) NIE. 9, 11 (von रथ). UNĀDIS. 2, 3 (von रथ). 1) m. a) Wagen, namentlich der zweirädrige Streitwagen (auch *Fahrschau der Götter*) AK. 2, 8, 2, 1. 19. 21. fgg. H. 751. an. 2, 220. MND. th. 12. HALS. 2, 289. Viçva bei UĀĀVAL. zu UNĀDIS. 2, 2. तत्तन्नासंत्प्राभ्यां परिभ्रानं सुखं रथम् RV. 1, 20, 3. रथो न सन्निरभि वन्ति वाजम् 3, 15, 5. वसुमत् 4, 4, 10. सुवत् 36, 2. अस्मिन् रथे भगवो न रथम् 16, 20. 43, 2. 5. आद्यं रथं तिष्ठ 5, 1, 11. रथं पुञ्जते मरुतः शुभे सुखम् 63, 5. 6, 47, 27. 7, 32, 10. मनोजवम् 68, 2. स्वधियो युज्यमानः 78, 4. ययो वो ह्यरादनसा रथेन 3, 33, 9. 3, 80, 7. AIR. Br. 4, 6. 7. 12. AV. 5, 14, 5. 10, 1, 8. ÇAT. Br. 5, 1, 4, 7. 5, 10, 4, 2. 3. ÇĀKĪ. ÇA. 12, 14, 2. M. 8, 209. 295. 342. 9, 280. MBH. 3, 2114. 2294. 2790 (mit vier Pferden bespannt). औपवाक्य R. 2, 39, 10. 46, 25. SUG. 1, 104, 6. 107, 9. RAON. 1, 5. VET. in LA. (III) 30, 14. रथच्छिन्न BHADD. in Ind. St. 1, 118. रथानि (युगानि ed. Bomb.) MBH. 6, 1894. अथ, गर्धभ^० mit Rossen —, Essen bespannter Wagen AIR. Br. 4, 9. KĪR. ÇA. 15, 1, 22. अथतरी^० 22, 2, 25. KĪND. UP. 4, 2, 1. Vehikel überh.: रत्नारथान् KATHA. 18, 388. पतिराज्जथो हरिः 47, 48. Am Ende eines adj. comp. f. स्त्री AK. 2, 8, 2, 48. H. 748. — b) Wagenfahrer (vom Gespann und Lenker): सूर्यमा धत्था दिवि चित्रं रथम् RV. 5, 63, 7. एष उ स्य वृषा रथो ऽव्यो वोरिभिरर्षति । गच्छन्वांसं सद्भिर्णाम् 9, 38, 1. परि पत्कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुवनानि विद्या 94, 2. 3, 49, 4. — c) Kämpfer, Kriegsheld MBH. 2, 622. 3. 15608. 15697. 5, 5792. KATHA. 48, 18. ऽवर MBH. 5, 5793. रथेदार 5852. 5853. ऽसत्तम 4, 1058. ऽपुंगव 1094. ऽपूथप 1111. HARIV. 12999. KATHA. 48, 47. BHĪA. P. 3, 1, 88. रथ, अति^०, अर्थ^० MBH. 5, 5850. 5859. अष्टगुण-संमित 5853. रथातिरथसंख्यायो यो ऽयणीः 2, 2665. अर्थ^०, पूर्ण^०, द्विगुण, त्रिगुण u. s. w. KATHA. 47, 18. fgg. — d) Körper TRĪK. 3, 3, 199. H. an. Viçva a. a. O. — e) Fuss H. an. Viçva. — f) Glied, Theil MND. — g) Calamus Rotang AK. 2, 4, 2, 10. H. 1137. H. an. MND. Viçva. Dalbergia ougelensis Roxb. RĪĀA. im ÇKDa. — h) = पौरुष TRĪK. 3, 3, 199. — 2) f. ई ein kleiner Wagen TRĪK. 2, 8, 49. — Vgl. अथ, अति^०, अनु^०, अथ-रथा, कीर्तिरथ, कृति^०, क्रम^०, क्रीडा^०, गी^०, चन्द्र^०, चित्र^०, ब्रह्मा^०, श्यो-तो^०, तेष^०, दश^०, दशपूर्व^०, दृढ^०, देव^०, पक्ष^०, पद्म^०, पादरथी, पु-रुथ, पुरो^०, पुण्य^०, प्रथम्, प्रतिरथ, प्रिय^०, अरुथ, अरु^०, अ-रु^०, भगी^०, भजे^०, भाडो^०, भानु^०, भाव्य^०, भीम^०, मनुष्य^०, मनो^०, मय-

र०, मरुद्ग, मरु०, मीन०, यम०, योग०, शुचद्ग, स०, सिक्०, सु०, कंस०.

2. रथ (von रम्) m. *Behagen, Ergötzen, Lust* in मनोरथ und 2. रथजित्.

रथक m. *ein best. Theil des Hauses* (मन्दिरावयवविशेष) nach ÇKDn.

in der Stelle: षष्ठकाशेन गर्भस्य रथकानां तु निर्गमः। परिधेर्गुणभागेन रथकास्तत्र कल्पयेत् ॥ तत्तृतीयेन वा कुर्याद्रथकानां तु निर्गमम्। रामत्रयं स्थापनीयं रथकत्रितये सदा ॥ ÇAṢṢARIBHAKTIVILĀSA 20.

रथकया f. *eine Menge von Wagen* P. 4, 2, 51.

रथकया f. *dass.* VOP. 7, 85. AK. 2, 8, 2, 23. H. 1422.

रथकर m. = रथकार ÇANDAR. im ÇKDn.

रथकल्पक m. *Zurüster von Wagen, Wagenmeister* MBn. 7, 1887.

रथकाम्प, ०काम्पति *nach dem Wagen verlangen, angespannt sein wollen*: अश्वः KĪṬH. 7, 5.

रथकाय (collect. von रथ) m. *die Abtheilung der Wagen* (in einem Heere), *die Wagen* HIÖUN-TSANG I, 82.

रथकार m. *Wagner, Zimmermann* AK. 2, 10, 9. H. 917, Sch. H. an. 4, 276. MND. r. 293. HALĀS. 2, 432. AV. 3, 5, 6. VS. 16, 17. 30, 6. TBN. 4, 1, 4, 8. ÇAT. Bn. 13, 4, 2, 17. KĪṬ. Ça. 1, 1, 9. 20, 2, 16. PAṆĒAT. 43, 1. 185, 10. 228, 8. HIT. 86, 4. Im System der Sohn eines Māhishja von einer Karaṇi JĀGĀ. 1, 95. AK. 2, 10, 4. H. an. MND. — Vgl. राथकारिक, राथकार्य.

रथकारक m. = रथकार H. 899.

रथकारत्व n. *das Handwerk des Wagners, — Zimmermanns* PAṆĒAT. 228, 12.

रथकुरुम्बिक m. *Wagenlenker* H. 760.

रथकुरुम्बिन् m. *dass.* AK. 2, 8, 2, 28.

रथकूबर s. u. कूबर.

रथकृत् m. 1) *Wagner, Zimmermann* H. 917. KĪṬ. Ça. 4, 7, 7. 9, 5. im System der Sohn eines Māhishja und einer Karaṇi H. 895. — 2) N. pr. eines Jaksha VP. 233.

रथकेतु m. *Wagenbanner* R. 6, 86, 37.

रथक्रात्त m. *Bez. eines best. Tactes* (neben अश्वक्रात्त, विजु०, सूर्य० und विधु०) SAṢṢITARATHĀKARA im ÇKDn.

रथक्राते adj. *um den Preis eines Wagens erkaufte* AV. 11, 6, 28.

रथतय adj. *im Wagen verweilend*: कदा भुव्वथतयाणि अस्मि कदा स्तोत्रे संकल्पयेथ्य दाः so v. a. *wann werden die Priester es dahin bringen wie Fürsten im Wagen zu fahren?* RV. 6, 35, 1.

रथगणक adj. *viell. der das Amt hat die Wagen zu überschählen* gaṇa उद्गात्रादि zu P. 5, 1, 129. mit einem im gen. gedachten Worte comp. gaṇa याज्ञकादि zu P. 2, 2, 9. Accent eines solchen comp. gaṇa याज्ञकादि zu P. 6, 2, 131. — Vgl. राथगणक und पत्तिगणक.

रथगर्भक m. *ein Miniaturwagen* d. i. Sünfte H. 753. — Vgl. रथार्भक.

रथगुप्ति f. *eine am Wagen zum Schutz desselben angebrachte Vorrichtung* AK. 2, 8, 2, 25. H. 758.

रथगृत्से m. *ein gewandter Wagenlenker, Leibkutscher* AIR. Bn. 3, 46. VS. 15, 15.

रथगोपन n. = रथगुप्ति HALĀS. 2, 294.

रथगन्धि m. *Wagenknopf* HARIV. 15200.

रथचक्र n. *Wagenrad* AIR. Bn. 3, 43. TBN. 4, 1, 4, 8. ÇAT. Bn. 2, 3, 2, 12. 5, 1, 5, 2. 11, 8, 4, 11. KAUC. 14. 15. MBn. 3, 12095. 12169. 6, 1894 (रथच-

क्राणि ed. Bomb. st. ०चक्राश der ed. Calc.). R. 4, 60, 9. KĪM. NĪRĪ. 8, 3. VARĪH. Bn. S. 43, 46. ०चित् in Form eines Wagenrades geschichtet ÇAT. Bn. 6, 7, 2, 8. TS. 5, 4, 44, 2.

रथचरण m. 1) *Wagenfuss* d. i. *Wagenrad* BAṢA. P. 1, 9, 37. 5, 1, 31. 8, 6, 16, 2. Vgl. रथपाद. — 2) *Anas Casarea* Gm. (s. चक्रवाक) ÇANDAR. im ÇKDn.

रथचर्या f. (häufig im pl.) *das Fahren zu Wagen* MBn. 1, 5840. 6, 3077. 9, 470. 13, 5101. R. 1, 19, 19 (रथचर्यासु zu lesen). 2, 52, 47 (51, 13 GORR.).

रथचर्षण *ein best. Theil des Wagens, Behälter* oder dgl.: यो क्व वा मधुना दतिरहितो रथचर्षणे। ततः पिबतमस्थिना RV. 8, 5, 19. nach ŚL. auf einer sichtbaren Stelle in der Mitte des Wagens.

रथचर्षणि adj. so v. a. रथगमन nach DUREA zu NĪR. 5, 12 in dem Citat: धानाः सोमानामिन्द्राद्वि च पिब च। ब्रह्म ते कुरी धाना उप मसीषं जिघ्रताम्। आ रथचर्षणे सिञ्चस्व. Es steht Nichts im Wege die Form als loc. von रथचर्षण anzusehen.

रथचित्रा f. N. pr. eines Flusses MBn. 6, 334 (VP. 185).

रथजङ्घा f. *ein best. Theil des Wagens, Hintertheil* LĀṬ. 1, 9, 26.

1. रथजित् (1. रथ + जित्) adj. *Wagen gewinnend* RV. 9, 78, 4.

2. रथजित् (2. रथ + जित्) adj. *Zuneigung gewinnend, Liebreizend*: अश्वरसः AV. 6, 130, 1. — Vgl. राथजितेय.

रथजुति adj. *rasch zu Wagen fahrend* oder m. N. pr. AV. 19, 44, 3.

रथज्ञान n. *die Kenntniss des Wagenlenkens* KATHĪS. 56, 871. — Vgl. रथविज्ञान.

रथज्ञानिन् adj. *mit der Kunst des Wagenlenkens vertraut* KATHĪS. 56, 368.

रथतूर adj. *den Wagen befördernd*; श्रुते कं यासि रथतूरिरेथैः RV. 1, 88, 2. ते नो ऽवन्तु रथतूर्मनीषाम् 10, 77, 8, wo der nom. sg. mit ते zu verbinden ist; vgl. u. रथयु und ते कृपोत्तमाः। समुत्पेतुरथाकाशं रथिनं मोक्षयन्त्रि MBn. 3, 2794.

रथदारु n. *zum Bau von Wagen sich eignendes Holz* P. 6, 2, 43, Sch.

रथदु m. *Dalbergia unguinensis* ROXB. AK. 2, 4, 2, 7.

रथदुम m. *dass.* H. 1142.

रथधुर f. *Wagendstichsel* MBn. 1, 5867.

रथनारि f. *Nabe am Wagen* VS. 34, 5. ÇAT. Bn. 14, 5, 5, 5.

रथनीड s. u. नीड 3).

रथनेमि s. u. नेमि.

रथतर (रथम्, acc. von रथ, + तर) P. 3, 2, 46, Sch. VOP. 24, 60 (m.).

1) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 231, a. RV. 1, 164, 25. 10, 187, 1. AV. 8, 10, 8. 11, 3, 16. VS. 10, 10. 11, 8. TBN. 2, 1, 5, 7. 7, 2, 1. AIR. Bn. 8, 1. ÇAT. Bn. 1, 7, 3, 17. 8, 1, 9. ÇĀṢṢH. Ça. 10, 9, 20. 11, 12, 2. KĪND. UP. 2, 12, 1. 2. KAUSH. UP. 1, 5. KĪLIKOP. in Ind. St. 9, 14. MBn. 2, 447. 3, 14162. 5, 1711. 12, 1633. 10113. 13, 875. 986. 4896. 7869. 14, 311. HARIV. 16306. gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. VP. 42. MĀN. P. 48, 31. VIJUP. bei Muir, ST. 4, 317, N. 281. Verz. d. Oxf. H. 56, b, 30. ०पृष्ठ ÇĀṢṢH. Ça. 7, 20, 8. 10, 2, 1. 11, 80. ०सामन् 13, 29, 14. PAṆĒAT. Bn. 8, 8, 12. — 2) m. das Ratham̐tara als eine Form Agni's und zwar als Sohnes des Tapas gefasst MBn. 3, 14174. — 3) f. N. pr. einer Gattin TAMSAU'S MBn. 1, 3707. — Vgl. षट्ठा० (auch AV. PAṬ. 2, 51) und राथतर.

रथपथ m. *Bahn des Wagens* LĀṬ. 3, 10, 11. auch in einer übertra-

genen Bed. (प्रतिकृता संज्ञायाम्) *gaṇa* देवपथादि zu P. 5, 3, 100.

रथपर्याय m. *Calamus Rotang* (ein Synonym von रथ) ÇABDAR. im ÇKDr.

रथपाद m. *Wagenfuss* d. i. *Wagenrad* H. 755. — Vgl. रथचरणा.

रथप्रा 1) adj. nach Sā. den Wagen füllend RV. 6, 49, 4. 8, 63, 10. — 2) f. N. pr. eines Flusses Verz. d. Oxf. H. 73, a, No. 129. b, 3. 4; vgl. रथप्सा, रथस्या.

रथप्रात adj. in den Wagen fest gefügt, Personification in einer formelhaften Aufzählung VS. 15, 17.

रथप्राष्ठ m. N. pr.; pl. RV. 10, 60, 5. — Vgl. रथप्राष्ठ.

रथप्सा f. N. pr. eines Flusses ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. रथप्रा, रथस्या, रथस्या.

रथबन्ध m. *Fesselung* —, *Festhaltung des Wagens, Wagenfessel* MBu. 8, 2553.

रथमेकात्मव m. ein grosses Wagenfest, die feierliche Procession eines Idols zu Wagen Verz. d. B. H. No. 1181. — Vgl. रथोत्सव.

रथमुख n. *Vordertheil des Wagens* AV. 8, 8, 23. TS. 3, 4, 2. 5, 4, 2, 3. — Vgl. रथशिरस्.

रथया (von रथ) f. *Lust nach Wagen* RV. 8, 46, 10. — Vgl. रथयु.

रथयात्रा f. die feierliche Procession eines Idols zu Wagen WILSON, Sel. Works 1, 128. 155. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 5. b, 14. 17. 62, b, 12. 85, a, 14. रथयात्रोत्सव Verz. d. B. H. 136, a (120).

रथयान n. das *Fahren zu Wagen* AV. 4, 34, 4. R. GORR. 2, 34, 13.

रथयौवन् adj. zu *Wagen fahrend* RV. 8, 38, 2.

रथयु (von रथ) adj. nach *Wagen begehrend* NIA. 6, 31. RV. 1, 51, 14. in den folgenden Stellen ist der nom. sg. mit einem nom. und acc. pl. zu verbinden (vgl. u. रथतूर): उशतीक्षिरो देवं रथं रथयुधीरयधम् 10, 70, 5. स्वाध्यायं वि डुरो देवपतो ऽशिश्रू रथयुदेवताता 7, 2, 5. — Vgl. रथया.

रथयुज् 1) adj. den *Wagen schirrend, an den Wagen geschirrt* RV. 1, 139, 4. ऋयः 8, 33, 14. वायु 10, 64, 7. — 2) m. *Wagenlenker* RAGH. 9, 25.

रथयुद्ध n. ein *Kampf zu Wagen* MBu. 1, 551.

रथयोग s. u. योग 1) b).

रथराज m. N. pr. eines Ahnen Çakjamuni's LIA. II, Anh. 2.

रथर्य (von रथ), र्यति im *Wagen fahren* NIAH. 2, 14. 4, 3. NIA. 6, 29. एष देवो रथर्यति पर्वमानो दशस्पति RV. 9, 3, 5. पदेतशेभिः पतरे रथर्यति 10, 37, 3. 8, 90, 2.

रथर्वी adj. oder subst. f. Bez. einer Schlange: पेद्दो रथर्व्याः शिरः सं बिभेद पदाङ्गाः AV. 10, 4, 5.

रथवृक्ष m. eine *Menge von Wagen* MBu. 3, 15720. 4, 1153. 1645.

रथवस् (von रथ) adj. 1) von *Wagen begleitet, Wagen habend* RV. 1, 122, 11. राधस् 5, 57, 7. 7, 27, 5. 76, 5. — 2) das *Wort रथ enthaltend* AIR. Ba. 4, 29.

रथवर्त्मन् n. P. 6, 2, 151, Sch. *Weg für Wagen, Fahrstrasse* R. 2, 42, 12. RAGH. 4, 52.

रथवार्ह 1) adj. (f. ई) einen *Wagen ziehend*: यथा ÇAT. Ba. 5, 5, 4, 35. KĪTJ. Ça. 15, 10, 20. — 2) m. a) *Wagenpferd, ein an einen Wagen gespanntes Pferd* MBu. 4, 2043. 7, 1012. — b) *Wagenlenker* KATHIS. 56, 394. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 16.

रथवाक्क m. *Wagenlenker* MBu. 3, 2890.

VI. Theil.

रथवाक्क 1) m. N. pr. eines Mannes MBu. 7, 7012. — 2) n. *proparox. ein bewegliches Gestell, auf welches der Wagen gesetzt wird, Untersatz* (vgl. βωμόν bei HOMER) RV. 6, 75, 8. VS. 12, 71. AV. 3, 17, 2. TBa. 1, 7, 2, 6. KĪTJ. 21, 10. ÇAT. Ba. 5, 4, 2, 23. fg. MAH. zu VS. 10, 25. die Schreibung °वाक्का KĪTJ. Ça. 15, 6, 27. 30. VS. PAIT. 3, 35. MAH. zu VS. 10, 21. °वार्ह TS. 1, 8, 40, 1. TBa. 1, 8, 4, 3. KĪTJ. 15, 9. TS. Comm. II, 193.

रथविज्ञान n. die *Kenntnis des Wagenlenkers* KATHIS. 56, 355. 394. — Vgl. रथज्ञान.

रथविद्या f. dass. KATHIS. 56, 357.

रथविमोचन n. das *Abschirren vom Wagen*; davon adj. °विमोचनीय darauf bezüglich TBa. 1, 3, 2, 6. 7, 2, 5.

रथवीति m. N. pr. eines Mannes RV. 5, 61, 13. fg.

रथवीथी f. *Weg für Wagen, Fahrstrasse* BHAL. P. 4, 15, 20.

रथव्रज m. = रथवंश AK. 2, 8, 23. MBu. 4, 1056. 6, 5441.

रथव्रात m. dass. MBu. 4, 1070. 5, 5960.

रथशक्ति f. der *Fahnenstock auf einem Streitwagen* HARIV. 9363.

रथशाला f. *Wagenschuppen* MBu. 2, 2694. 3, 2853. 12, 10453.

रथशिक्षा f. die *Theorie des Wagenlenkers* R. GORR. 1, 80, 28.

रथशिरस् n. so v. a. रथमुख KĪTJ. Ça. 12, 5, 17. 20. LĪTJ. 2, 8, 1.

रथशीर्ष n. dass. ÇAT. Ba. 9, 4, 2, 13.

रथश्रेणी f. *Wagenreihe* ÇAT. Ba. 10, 6, 2, 7.

रथसङ्ग m. *feindliches Zusammentreffen von Wagen* RV. 9, 53, 2.

रथसप्तमी f. *Bez. des 7ten Tages in der lichten Hälfte des Âçvina* Verz. d. Oxf. H. 284, b, 48. WILSON, Sel. Works 2, 196.

रथसूत्र n. eine *Vorschrift über Wagenbau* MBu. 2, 255. Schol. zu KĪTJ. Ça. 16, 9. 10 und Anm.

रथस्थ 1) adj. s. u. स्थ. — 2) f. ÇA N. pr. eines Flusses MBu. 1, 6455; vgl. रथप्सा, रथस्या.

रथस्पति (रथऽपति Padap.) m. der *Genius des Behagens, des Ergötzens* (oder des *Streitwagens*): एष ते देव नेता रथस्पतिः (= सर्वस्य पालकः SĀ.) शं रयिः RV. 5, 50, 5. ऋक्ता वाजो रथस्पतिर्भगः 10, 64, 10. विष्टो देवासो रथस्पतिर्भगः । ऋर्विज्ञः 93, 7. Gebildet wie वनस्पति u. s. w., wo die Endung स् dem Ohr als gen. erscheint.

रथस्या s. u. रथस्या.

रथस्पर्श adj. den *Wagen berührend* (und dadurch scheu geworden): यथाः RV. 10, 93, 8.

रथस्या f. N. pr. eines Flusses *gaṇa* पारस्करादि zu P. 6, 1, 157. Da das Wort ein eingeschobenes स enthalten soll, so wird wohl रथस्या die richtige Lesart sein; vgl. रथप्रा, रथप्सा, रथस्या.

1. रथस्वन m. *Wagengerassel*; am Ende eines adj. comp. f. ÇA KATHIS. 56, 391.

2. रथस्वनं adj. wohl so v. a. स्वनद्वय; personificiert in der formelhaften Aufzählung VS. 15, 16. N. pr. eines Jaksha BHAL. P. 12, 11, 35.

1. रथार्त (रथ + 2. अर्त) m. *Wagenachse* TS. 6, 6, 4, 1. KĪTJ. 29, 8. ÇĀKṢH. GRHJ. 1, 15. MBu. 7, 6090. als Längenmaass (= 104 Aṅgula nach dem Schol. zu KĪTJ. Ça.): °मात्र KĪTJ. Ça. 8, 8, 6. °मात्रैरिषुभिः MBu. 7, 6829. R. 3, 67, 15.

2. रथात् (रथ + 3. अत् *Auge*) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge

Skanda's MBh. 9, 2565.

रथाय MBh. 5, 1832 fehlerhaft für रथाय्य der beste Kämpfer, wie die ed. Bomb. liest.

रथाङ्गा f. v. l. für रथाङ्गा Varāh. Bṛh. S. 16, 16.

रथाङ्ग (रथ + ३. चङ्ग) 1) n. a) Wagenthell H. 758. HALĀJ. 2, 298 (m.). Ācṣ. Gṛh. 2, 6, 7. ÇĀṢṢ. Gṛh. 1, 15. MBh. 1, 6488. 14, 2447. — b) Wagenrad AK. 2, 8, 24. TRIG. 3, 3, 68. H. 755. an. 3, 180. fg. MED. g. 46. HALĀJ. 2, 292. ÇĀK. 98, 22. °नेमयः 169. VIKR. 100. °धनि RAGH. 7, 38. SĪH. D. 18, 2. — c) Discus, insbes. der Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's MBh. 6, 2594. HARIV. 7329. Bhāg. P. 2, 2, 8. 3, 19, 7. 9, 4, 50. 10, 38, 36. 66, 21. °पाणि Bein. Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's HALĀJ. 1, 22. HARIV. 8434. Çāc. 1, 21. Bhāg. P. 1, 3, 38. 11, 2, 39. — d) die Scheibe eines Töpfers MBh. 7, 5940. चक्रं तु die ed. Bomb. st. रथाङ्गं der ed. Calc. — 2) m. Anas Casarca Gm. (s. चक्रवाक) TRIG. H. 1330, Sch. H. an. MED. HALĀJ. 2, 80. VIKR. 100. — 3) f. घ्रा v. l. für रथाङ्गा Varāh. Bṛh. S. 16, 16. — 4) f. ई eine best. Pflanze, = रुद्रि RĪḌAN. im ÇKDm.

रथाङ्गुतुल्याङ्गुयन m. der mit dem Wagenrade gleichen Namen tragende Vogel d. i. Anas Casarca Gm. (चक्रवाक) HARIV. 8794.

रथाङ्गनामक m. dass. AK. 2, 5, 22.

रथाङ्गनामन् m. dass. RAGH. 3, 24. 13, 31. KUMĀRAS. 3, 37. MĀLAV. 84. KATHĀS. 104, 112, wo रथाङ्गनामो zu lesen ist.

रथाङ्गसंज्ञ (र° + संज्ञा) m. dass. R. GORR. 2, 111, 49.

रथाङ्गमाह m. dass. MBh. 3, 11113.

रथाङ्गाह (रथाङ्ग + घ्राह) m. dass. H. 1330. R. 2, 103, 42.

रथाङ्गाह्य m. dass. AK. 2, 5, 22.

रथाङ्गाङ्गुयन adj. nach dem Rade benannt: द्विजाः = चक्रवाकाः R. 2, 93, 11 (104, 11 GORR.).

रथानीक (रथ + घा°) n. ein Heer von Streitwagen DRAUP. 7, 21 (यथानीकं MBh. 3, 15715). 6, 1760.

रथात्तर m. N. pr. eines Lehrers (fehlerhaft für रथीतर) VP. 277, N. 7. Nach Agni-P. im ÇKDm. Bez. eines Kalpa.

रथाध (रथ + अध) m. Calamus Rotang ÇANDAR. im ÇKDr. °पुष्य m. dass. AK. 2, 4, 3, 10.

रथार्थि (von रथ + रथ) adv. Wagen gegen Wagen MBh. 4, 1058. — Vgl. कचाकचि, केशकिशि, नखानखि u. s. w. und P. 5, 4, 127.

रथारोह (रथ + घ्रा°) 1) adj. subst. zu Wagen sitzend, ein Kämpfer zu Wagen MBh. 6, 1897. — 2) m. das Besteigen des Wagens ÇĀK. 96, 3, v. l. für रथारोहण.

रथारोहिन् = रथारोह 1) H. 761.

रथार्भक (रथ + अर्भ°) m. ein kleiner Wagen WILSON. — Vgl. रथगर्भक.

रथावर m. N. pr. eines Mannes RĪḌA-TAR. 7, 1493.

रथावर्त (रथ + घ्रा°) m. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 8001.

1. रथास्य (रथ + अस्थ) m. Wagenpferd KATHĀS. 113, 53.

2. रथास्य (wie oben) u. sg. Wagen und Pferd M. 7, 96. °दान Verz. d. Oxf. H. 35, b, 8.

रथार्सक (रथ + सक्) adj. dem Wagen gewachsen, ihn zu ziehen tüchtig RV. 8, 26, 20.

रथाकर und रथाङ्क (रथ + अ°) Tagorolse zu Wagen LĪṬJ. 1, 11, 12.

KĪṬJ. Ça. 25, 14, 15. रथाङ्क n. dass. ÇAT. Br. 12, 2, 2, 12.

रथाङ्गा (रथ + घ्रा°) f. N. pr. eines Flusses Varāh. Bṛh. S. 16, 16. v. l. रथाङ्गा und रथाङ्गा.

रथिक (von रथ) adj. (f. ई) und subst. zu Wagen fahrend, Besitzer eines Wagens gaṇa पर्पादि zu P. 4, 4, 10. AK. 2, 8, 2, 44. H. 761. Varāh. Bṛh. S. 15, 11. 86, 73. P. 1, 3, 25, Vārtt. 1, Schol. रथिकाश्वरोहम् P. 2, 4, 2, Sch.

रथित (wie oben) adj. in den Besitz eines Wagens gelangt MAITREJ. 4, 4.

रथिन् (wie oben) 1) adj. a) einen Wagen besitzend, im Wagen fahrend; Besitzer eines Wagens, Kämpfer zu Wagen AK. 2, 8, 2, 28. 44. H. 761 (bis). HALĀJ. 2, 235. RV. 5, 83, 2. अस्माकमिन्द्र रथिनो जयसु 6, 47, 31. अथी रथी सुत्रप इहोमो इदिन्द्र ते सखा 8, 4, 9. 10, 40, 5. 51, 6. 1, 122, 8. AV. 4, 34, 4. 7, 62, 1. 73, 1. ये रथिनो ये अथाः 11, 10, 24. VS. 16, 26. अतिथि TS. 5, 2, 2, 8. ÇAT. Br. 8, 7, 8, 7 (superl.). KATHOP. 3, 3. MBh. 1, 4084. 2, 2079. 3, 724. fg. 2794. 15598. 4, 674. 1639. 8, 1620. fg. 16, 210. HARIV. 1954. 9733. Spr. 2587. R. 2, 46, 27. 63, 19. R. GORR. 2, 73, 17. 3, 49, 18. 5, 83, 2. (वेदेत्) आयुष्माचथिन् सूनः BHARATA beim Schol. zu ÇĀK. 8, 2. KĪM. NITIS. 8, 2. RAGH. 7, 24. 49. 15, 8. VIKR. 100. UTTARAH. 98, 10 (130, 4). Bhāg. P. 1, 15, 17. 3, 1, 30. नारथी रथिनः सखा Spr. 1560. — b) aus —, in Wagen bestehend: सेना MBh. 5, 5703. इषः Wagenlasten bildend oder auf Wagen gefahren RV. 1, 9, 8. — c) zum Wagen gehörig, — geübt: Rosse RV. 6, 27, 8. 9, 97, 50. — 2) रथिनी f. eine Menge von Wagen gaṇa खलादि zu P. 4, 2, 51, Vārtt.

रथिन (wie oben) adj. einen Wagen besitzend u. s. w. Vor. 7, 32. fg. AK. 2, 8, 2, 44, v. l.

रथिर (wie oben) adj. einen Wagen besitzend, im Wagen fahrend (P. 5, 2, 109, Vārtt. 3. Vor. 7, 32. fg. AK. 2, 8, 2, 44. H. 761); auch so v. a. eilig: अनु देवाचथिरो यासि साधन् RV. 3, 1, 17. 26, 1. 31, 20. 7, 7, 4. die Aṣṣvin 69, 5. स्वर्षः सिषासत्रथिरो गर्विष्ठेषु 9, 76, 2. 97, 46. अथयः 10, 76, 7. अथर्वयः 9, 97, 37. करयः VĀLAKH. 2, 8.

रथिराय् (von रथिर), partic. रथिरायत् herbeteilend: रथिरायतामुशती पुरंधिरस्मृष्टा दावने वसूनाम् RV. 9, 93, 4.

रथी (von रथ) P. 5, 2, 109, Vārtt. 2. adj. subst. acc. रथ्यम्, pl. रथ्यम्; nach VS. PAṬ. 3, 110 Dehnung des ३ von रथिन् vor त und न; vgl. P. 8, 2, 17, Vārtt. 1. 1) zu Wagen fahrend, Wagenlenker, Kämpfer zu Wagen RV. 1, 25, 2. 2, 39, 2. 3, 3, 6. 5, 87, 8. 7, 39, 1. 8, 25, 2. परि षो वृषाजत्रया दुर्गाणि रथ्यो यथा 47, 5. 64, 1. 84, 1. सूनदस्य रथीरिव 9, 64, 10. रथीरभूमुहलानो गर्विष्ठो 10, 102, 2. करीणा रथ्यं विव्रतानाम् 23, 1. 78, 5. 130, 7. 4, 56, 4. नकिष्ठुथीतरो करी यदिन्द्र पच्छसे 1, 84, 6. superl. 1, 22, 2. 8, 56, 2. 8. (इन्द्रः) रथीतमो रथीनाम् 9, 45, 7. TS. 4, 7, 28, 2. — 2) Lenker, Leiter überh.; Herr, Gebieter: यज्ञानाम् RV. 8, 44, 27. 10, 92, 1. अथुराणाम् 1, 44, 2. 6, 7, 2. 8, 11, 2. AIT. Br. 2, 24. रायः RV. 2, 24, 15. 5, 54, 18. 7, 5, 5. वार्यणाम् 6, 5, 3. अहुतस्य 1, 77, 2. दत्तस्य 9, 16, 2. यूयं हि षा रथ्यो नस्तनूनाम् 6, 51, 6. हस्तस्य 9. 55, 1. 7, 66, 12. 8, 19, 25. — 3) Wagenlasten bildend oder auf Wagen gefahren: रपि RV. 6, 49, 15. वातोः 1, 121, 14. इषी रथीः (vgl. 1, 9, 8) 3, 30, 11. — 4) zum Wagen gehörig: अथासः RV. 1, 148, 3. 8, 92, 7.

रथीकर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 122, a, 4.

रथोत्तर 1) compar. zu रथी; s. das. — 2) m. N. pr. eines Lehrers BHASD. 1, 5, 3, s. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 28. 36. 38, a, 2. BHL. P. 9, 6, 1. 2. pl. *seine Nachkommen* s. PAVANADH. in Verz. d. B. H. 56, 18. 60, 36. — Vgl. राथोत्तर.

रथीनर m. N. pr. VP. 359 fehlerhaft für रथोत्तर.

रथीय् (von रथ), partic. praes. *fahrend*: रथीयसीव प्र जिहीतु घोष-
धि: *als wollte es mitfahren fliegt das Kraut dahin* RV. 1, 166, 5.

रथीवृत्त adj. vom *Fahrenden* erwählt: रथो न यो रथीवृत्तो घृणीवो
चेतति त्मना *etwa Lieblingswagen* RV. 10, 176, 3.

रथेचित्र adj. *auf dem Wagen prangend*; personif. VS. 15, 16.

रथेश (रथ + ईश) m. *Besitzer eines Wagens, Kämpfer zu Wagen* RAGH. 7, 34.

रथेषुम् s. u. शुभ्.

रथेषा (रथ + ईषा) f. *Wagendeichsel* MBH. 5, 7214 (wo रथेषा st. रथेषा
der ed. Bomb. und रथे सा der ed. Calc. zu lesen ist, wie schon BENFV
gesehen hat). 6, 1761. 2170. 7, 8781. HARIV. 6682 (रथेशा ed. Calc.).

रथेषु (रथ + इषु) m. Bez. *einer Art von Pfellen* HARIV. 7490. 8149.
vielleicht so v. a. रथात्तमात्र; s. u. रथान्त.

रथेष्टा adj. *auf dem Wagen stehend* (स्था), *zu Wagen fahrend, Kämpfer*
zu Wagen RV. 1, 173, 4. 5. 2, 17, 8. 6, 21, 1. 22, 5. आ रथे किरणये रथे-
ष्ठा: 29, 1. 8, 4, 12. वक्तु त्वा रथेष्ठामा कर्यो रथयुजः 33, 14. 9, 97, 49.
VS. 22, 32.

रथोऽ, रथोऽऽ (रथ + ऊऽ) adj. *auf einem Wagen gefahren* RV. 10, 148, 3.

रथोत्सव (रथ + उत्) m. *Wagenfest, die feierliche Procession eines*
Idols zu Wagen Verz. d. Oxf. H. 77, a, 12. — Vgl. रथमोत्सव.

रथोद्धत (रथ + उत्) 1) adj. *stolz auf seinen Wagen* (mit Anspielung
auf 2) a) VARH. BH. S. 104, 31. — 2) f. स्त्री a) *ein best. Metrum, 4 Mal*
— — — — — ÇAUT. 25. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VI, 8). Ind.
St. 8, 375. — b) Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 874.

रथोद्धृ s. u. रथोद्धृ.

रथोपस्थै (रथ + उत्) m. *Schooss (Fond) des Wagens* AV. 8, 3, 23. AIR.
BR. 8, 10 (= रथोर्ध्वभाग SIA.). ÇAT. BR. 2, 3, 8, 12. LĪTJ. 1, 9, 25. BHAG. 1,
47. MBH. 1, 179. 193. 3, 843 (= रथनीउ 844). 2870. 2884. 2890. 4, 1106.
1404. 2006. 5, 7219. R. 2, 40, 16 (39, 20 GORR.). 6, 68, 19.

रथारग (रथ + उत्) m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 362; vgl. VP.
(II) 2, 175.

रथोष्मा (रथ + उष्मन् oder ऊऽ) f. N. pr. eines Flusses HARIV. 9507.

रथोघ (रथ + घोघ) m. *eine Menge von Wagen* VARH. BH. S. 68, 95.

रथोजसम् (रथ + ओऽ) adj. *Wagen-müchtig*; personif. VS. 15, 15.

रथ्य (von रथ) 1) adj. a) parox. *zum Wagen gehörig, an den Wagen*
gewöhnt u. s. w.; m. *Wagenpferd (am Streitwagen)* P. 4, 3, 121. 4, 76. AK.
2, 8, 3, 14. H. 1234. an. 2, 379. MED. j. 50. सति RV. 2, 31, 7. ऋत्प 4, 4.
4, 41, 10. 5, 41, 3. 9, 36, 1. चक्र 4, 1, 3. 10, 10, 7. 89, 2. 4, 53, 9. 180, 4. ÇAT.
BR. 5, 4, 8, 10. घ्राणि RV. 4, 35, 6. घ्राजि *Wagenrennen* 9, 91, 1. धावत्य-
मी मृगस्रवात्तमपेव रथ्याः *Wagenpferde* ÇIK. 8. रथ्यनागाश्चर्त्त Verz.
d. Oxf. H. 47, b, 16. Nach H. an. ist रथ्य m. auch = रथीस (d. i. रथीश)
Theil eines Wagens. — b) perisp. dass.: घ्राज्ञाः R. 6, 37, 3. 9, 86, 2. der
acc. sg. रथ्यम् z. B. 6, 46, 2 kann hierher oder zu रथी gezogen werden.
— c) viell. *an den Landstrassen* (रथ्या) *seine Freude habend*: रथ्यवि-

रथ्य als Beiw. ÇIVA's neben चतुष्पथरत्त MBH. 12, 10389. NILAK.: रथ्यः
तद्भावे विरथः तदुभयार्कय रथ्यविरथ्याय. — 2) f. स्त्री a) parox. *Fahr-
strasse* P. 5, 1, 6. VARTI. AK. 2, 2, 3. H. 981. H. an. (= प्रतोली, पथ् und
चवर्). MED. (= विशिखा und वर्तनी). HIA. 122. HALJ. 2, 184. GORR. 4,
2, 36. ÇIKH. GHJ. 4, 7. KAUC. 141. JĪĪN. 1, 196. MBH. 1, 5605. 13, 4998.
16, 37. वज्र° HARIV. 4079. घोष° 4425. R. 2, 6, 11 (5, 11 GORR.). 33, 4. R.
GORR. 2, 59, 13. 5, 15, 9. 18. 49, 16. 6, 11, 38. RAGH. 15, 38. °पङ्क्ति Spr.
920. रथ्यालि 1004. 2045. 2152. रथ्यात्तः 2588. VARH. BH. S. 28, 5, 53,
77. KATHIS. 20, 126. 65, 182. RĪĪA-TAN. 2, 29. 5, 74. 241. BHL. P. 1, 11,
15. 4, 9, 57. 21, 2. 25, 16. MĀN. P. 35, 13. 20. 24. am Ende eines adj.
comp. f. स्त्री R. GORR. 2, 4, 18. 73, 31. 4, 41, 52. KATHIS. 44, 74. — b) oxyt.
eine Menge von Wagen P. 4, 2, 50. AK. 2, 8, 2, 23. H. 1422. H. an. MED.
— 3) n. a) parox. *Wagenseng, Wageneschrir, Rad* u. s. w.: स्मृन् रथ्यं
नवं रथात्ता केतमादिशे RV. 9, 21, 6. 2, 4, 6. LĪTJ. 2, 8, 2. 20. = रथाङ्ग
Comm. — b) perisp. *etwa das Wagenrennen, Wagenkampf*; viell. auch
Fuhrwerk: प्रवाबधाना रथ्यैव याति विश्वा घोषो मकिना सिन्धुरन्याः RV.
7, 93, 1. रथ्य्या चिह्न्या जयेम 10, 102, 11. — Vgl. घनुरथ्या, परिथ्य,
मकरथ्या, राथ्य.

रथ्यर्चा R. 1, 19, 19 fehlerhaft für रथ्यर्चा.

रद्, रदति (विलेखने) DĀTUP. 3, 16; रत्तिः रदिते partic. 1) *kratzen,
ritzen*; *hacken, nagen* NIA. 2, 26. पत्रा वो दियुर्दति RV. 1, 166, 6. घा-
मादो गृध्राः कुणोपे रदताम् AV. 11, 10, 8. SUÇA. 2, 263, 8. — 2) (eine Bahn)
schürfen, — *vorzeichnen*, — *öffnen*: पथः RV. 2, 30, 2. 5, 80, 3. 7, 87, 1.
अधनः 60, 4. गाताम् 47, 4. — 3) *in eine Bahn leiten*: सिन्धून् RV. 10, 89,
7. 3, 33, 6. 7, 49, 1. — 4) *Jmd. Etwas zulotten, zuführen* RV. 1, 116, 7.
वाजं विप्राय 117, 11. शुर्धः 169, 8. रदो पूषेव नः सनिम् 6, 61, 6. 9, 93, 4.
घ्नान्याम् PĀNĀV. BR. 16, 6, 6. TBH. 2, 3, 9. रदिते धैर्बुदे तव *etwa auf
deine Vorbereitung hin* AV. 11, 9, 7.

— प्र *einritzen, schürfen*: प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः RV. 4, 19, 2. प-
न्याम् 5, 10, 1. 10, 75, 3.

— वि *sortrennen*: गोर्न पर्व वि रदा तिरथा RV. 1, 61, 12. *eröffnen*
oder *zuführen*: वि नः सक्त्तं शुर्धो रदतु 7, 62, 3.

रद (von रद्) 1) adj. *aufritzend, nagend an*: नीरदेः प्रियकीनाहृदया-
वनीरदेः GHAT. 1. — 2) m. a) *Zahn* AK. 2, 6, 3, 42. H. 583. 296. an. 2,
233. MED. d. 14. HALJ. 2, 372. °छाउत्त GĪT. 10, 3. VARH. BH. S. 51, 42.
BH. 17, 9. *Fangzahn eines Elefanten* NALOD. 2, 6. VARH. BH. S. 94, 11. 13.
°कोश 81, 21. — b) Bez. der Zahl *zweiunddreissig* WEBER, NAX. 2, 382.
— c) nom. act. *das Kratzen, Ritzen* u. s. w. H. an. MED. — Vgl. चक्र°,
जिह्वा°, हि°, रसना°, वज्र°.

रदच्छ m. *Lippe (Zahndecke)* H. 581. — Vgl. दसच्छ, दशनच्छ,
रदनच्छ.

रदन (von रद्) m. *Zahn* AK. 2, 6, 3, 42. H. 584. HALJ. 2, 372. SUÇA. 1,
259, 5. *Fangzahn eines Elefanten* HARIV. 7542 (pl. st. du.). RAGH. 4, 59.

रदनच्छ m. *Lippe* AK. 2, 6, 3, 41. MBH. 3, 11523. 6, 1798. R. 5, 25, 15
(वदनच्छ gedr.). Spr. 3562. KATHIS. 4, 7.

रदनिका (von रदन) f. N. pr. eines Frauenzimmers MĀN. 6, 15.

रदनिम् (von रदन) m. *Elephant* RĪĪAN. im ÇKDn.

रदावसु (रद+वसु Padap.) adj. *Güteröffnend, — zuführend* RV. 7, 32, 18.

रदिन् (von रद) m. Elephant HALS. 2, 59.

रह् m. Bez. des 11ten Joga Ind. St. 2, 271.

रह् (von रध्) nom. ag. Beswinger, Unterdrücker, Peiniger, Quäler: लङ्कानिवासिनाम् BHATT. 9, 29.

रध्, रयति (दावे) GAṆARATHNAM. im gaṇa कण्ठादि zu P. 3, 1, 27.

रध्, रन्ध्, रैधयति (किंसासंराद्धोः) DHĀTUP. 26, 84. ररन्ध, ररन्धिम P. 7, 1, 61. fg. ररन्धिम und रध्, ररन्धत् Vop. 11, 4. ved. ररधुस्, रधम्. रधाम, रन्धि, रन्धीस्; रद्धा und रन्धिता P. 7, 2, 45. Vop. 8, 46. 11, 4. partic. रद्ध. 1) in die Gewalt kommen, Jmd (dat.) unterthan —, dienstbar worden Nir. 6, 34. 10, 40. द्विषंश्च मरुं रधयतु मा घातुं द्विषते रधम् AV. 17, 1, 6. RV. 1, 50, 13. 10, 128, 5. शशंती हि शत्रुं रधयतु 7, 18, 18. VS. 10, 28. धातुव्येभ्यो रध्यामो यन्मिथो विप्रिया स्मः TS. 6, 2, 3, 1. रद्धं वृत्रम् unterworfen RV. 10, 113, 8. — 2) in die Gewalt geben: मा नो निदे व वक्तव्ये र्धो रन्धीरावो RV. 7, 31, 5. 4, 174, 2. 4, 16, 13. अस्मभ्यं वृत्रा मुकुनानि रन्धि 22, 9. — 3) in seine Gewalt bringen, bezwingen, unterdrücken, peinigen, quälen: धत्तं रधितुमारेभे BHATT. 9, 29.

— caus. रन्धयति P. 7, 1, 61. रन्धयस्व, रीरधत्: 1) in die Gewalt geben, dahingeben, dienstbar machen: मा नो वधाय कृत्वै विक्लीकानस्य रीरधः RV. 1, 25, 2. 80, 13. अर्ह्यते रन्धया शासद्व्रतान् 51, 8. 9. 130, 8. 132, 4. 2, 11, 19. मा न आयो रीरधा दुच्छनाभ्यः 32, 2. 3, 16, 5. 8, 49, 8. नृक्षत्सन्धुषे रन्धयन् 10, 87, 8. 28, 9. पृथुमस्य रीरधा सुवृक्तिम् 30, 1. AV. 6, 6, 1. 54, 3. 12, 1, 14. त्रिं रतो मघवन् रन्धयस्व RV. 3, 30, 16. — 2) quälen, peinigen: भरतं शोकसंतप्तं भूयः शेकिरन्धयत् R. 2, 81, 3; vgl. रुन्धय् u. 2. रुध् caus. — 3) zu Nichte machen: कर्मशयावन्धय BHā. P. 5, 18, 8. विज्ञानदग्वीर्यमुरन्धितशय 2, 2, 19. योगरन्धितकर्मन् 8, 3, 27. ज्ञानायिना रन्धितकर्मकल्मषाः 21, 2. — 4) kochen, Speisen zubereiten: रन्धित CKDn.

— intens. in die Gewalt geben: दिवोऽस्मे रीरत्त मरुतः सक्त्रिणाम् RV. 5, 54, 13. एवा नः स्पृधः समजा समत्स्विन् ररन्धि मिथतीरद्वोः 6, 25, 9. überlassen, lassen in der Stelle ररन्धि नः सूर्यस्य संदशि so v. a. lass uns die Sonne schauen 10, 59, 5; so nach Nir. 10, 40, aber wegen des loc. besser auf 1. रन् zurückzuführen.

— उप caus. quälen, peinigen: (तम्) यमानुचराः कुम्भीपाके तप्तैल उपरन्धयति BHā. P. 5, 26, 18. यस्त्विह वा उयः पशून्पत्तिषो वा प्राणातो (partic. nach dem Comm.) उपरन्धयति ebend.

— नि caus. in die Gewalt geben RV. 7, 19, 2.

— परि caus. zu Nichte machen: परिरन्धितकषयाशय BHā. P. 5, 1, 23.

रध् (von रध् = रध्, im Zend aredra) adj. nach Śā. so v. a. समृद्ध oder राधक, आराधक begütert oder derjenige, welcher es (den Göttern) recht macht, rechtschaffen; der sich in Gunst zu setzen weiss: यो रधस्य चोदिता यः कृशस्य RV. 2, 12, 6. 10, 24, 3. रधस्य स्थो यजमानस्य चोदि 2, 30, 6. ययो रधं पारयथावर्कः 34, 15. इमे रधं चिन्मृतेतुं जुनन्ति भूमिं चिन्मृता वसवा जुषन्ति 7, 56, 20. — Vgl. अरध, wo hiernach zu vermuthen wäre nicht in rechter Verfassung sich befindend oder nicht genehm.

रधचोद adj. etwa den Rechtschaffenen fördernd: Indra RV. 2, 21, 4.

रधचोदन adj. dass.: Indra RV. 6, 44, 10. 8, 69, 3. 10, 38, 5.

रधतुर (तुर von 1. तुर) adj. etwa so v. a. रधचोद. अरधस्य रधतुरो बभूव RV. 6, 18, 4. nach Śā. ०तुर Ueberwinder der zu Unterwerfenden

(रध von रध्, रन्ध्).

1. रन् (रण्), रणति (शब्दे) DHĀTUP. 13, 2. रणन्, रणत्, रणयति; ररण (रण Padap.): रणिष्ठन्, अरणिषुम्. 1) sich göttlich thun, sich behagen lassen, sich vergnügen an oder bei; mit loc., selten acc.: तस्येदिमैः अ-भिपितेषु रणयति RV. 4, 83, 6. अघ्नस्य शासने रणति 3, 7, 5. सुते रण 5, 51, 8. 8, 12, 17. 18. 13, 9. शास्त्रे 33, 16. यस्मिन्नुक्त्यानि रणयति 10, 2. नि अ-र्हिषि सदतना रणिष्ठन् 2, 36, 8. रणन्वावो न यवसे 5, 53, 16. 10, 25, 1. 4, 38, 2. यदातिथ्ये रणन्मृधः समस्तः 4, 33, 7. 8, 81, 20. 82, 20. सेमो देवेषु रणयति 9, 107, 18. तवादे सौम ररण सख्ये 19. कृते चिदत्र मरुतो रणत् 7, 87, 5. यत्रा रणति धीतयः 9, 111, 2. नाहं ररण सख्युर्वृषाकपिर्हते es tut mir nicht wohl ohne 10, 86, 12. कस्य अस्याणि रणयथः 5, 74, 8. यो क्वया मतेयु रणयति 18, 1. — 2) ergötzen: इन्द्रं कृविष्मतीर्विशो अरणिषुः RV. 8, 13, 16. — 3) klingen, tönen: रणद्भिः स्वरेः Cc. 1, 10. रणत्स्वाभरणा-तोद्येषु KATHA. 74, 235. रणन्मणिमेखल Spr. 2833. 691. 2207. Z. d. d. m. G. 14, 569, 15. रणत्काञ्चननूपुर BHā. P. 3, 17, 21. रणद्वेषु 2, 29. रणित a) adj. klingend, tönend: चरणिष्ठानि रणितानि Git. 2, 16. 11, 1. KATHA. 25, 150. 26, 212. Ver. in LA. 21, 1. रणितं = रणो ऽस्य संज्ञातः gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. — b) n. Geklinge, Getön: वलयः Spr. 23. काञ्चोमणिः 2934. नृकपालतालरणितैः PRAB. 3, 13. वेणुः RĀGA-TAR. 2, 167. BHā. P. 10, 21, 11. Gesumme: धाम्यङ्गङ्गी Git. 2, 20. मधुपावली PRAB. 79, 15. — रन् 3) ist wohl eine besondere Wurzel, da die Bedeutungen sich nicht vermitteln lassen.

— caus. रणयति, ०ते, अरणिषुम् und अरणिषुम् Pat. in Siddh. K. zu P. 7, 4, 3. Vop. 18, 3. ved. ररणत् (रणत् Padap.), अरणिषुम्, ररणि, ररत्, ररणत् 2. pl. RV. 1, 171, 1. 1) sich göttlich thun, sich ergötzen an, gern sein bei, sich's wohl sein lassen bei (loc.): यः सौम सख्ये तव ररणत् RV. 1, 91, 14. 147, 1. सुतेषु 10, 5. 8, 32, 6. उक्थेषु रणया इह 34, 11. 3, 41, 4. सेमो ररन्धि नो कृदि sei gern in uns 1, 91, 13. 3, 42, 8. अरणयन्नायधीः सख्ये अस्य 10, 88, 2. भद्रायी ते रणयत् संदष्टा 6, 1, 4. 8, 4, 21. 3, 57, 2. 4, 7, 7. सीदन्तु गोष्ठे रणयन्मृते 6, 28, 1. TS. 2, 4, 5, 1. — 2) Jmd ergötzen mit oder bei: (वयमु त्वा) उक्थेषु रणयामसि RV. 8, 87, 12. 1, 100, 7. ते स्याम् ये रणयन्तु सेमैः 10, 148, 3. hierher auch 89, 5; vgl. oben u. रध् intens. — 3) ertönen lassen: वीणा रणयन् BHā. P. 1, 6, 38. — 4) रणयति (गति) DHĀTUP. 19, 33. 56.

— नि in der Stelle: पाभिरङ्गितो मनसा निरणयथः RV. 1, 112, 18. scheint verdorben zu sein, auch die Betonung weicht ab.

— वि caus. ertönen lassen: वेणु विरणयन् BHā. P. 10, 18, 8. 19, 15.

2. रन् in der Stelle: पुवं क्वास्तं मृको रन् RV. 4, 120, 7 nach Śā. partic. praes. von र्ण und zwar sg. st. du., also so v. a. दातरि.

रत्त (von रम्) nom. ag. Verweiler, der gern bleibt: भुवद्विषेषु काव्येषु रत्तो RV. 9, 92, 3. könnte auch auf 1. रन् zurückgeführt werden.

रत्तव्य (wie eben) adj. mit dem man der Liebe pflegen soll: रत्तैव हि रत्तव्या विरक्तभावा तु कृतव्या Spr. 8313.

1. रत्ति (von 1. रन् m. vielleicht Kämpfer (vgl. रण Kampf): सुष्टि चक्रनिर्णयो रत्तयश्च (= रममाणः Śā.) RV. 7, 18, 10. स्यात्का भवति रत्तयो जुषन्त यत् 9, 102, 5.

2. रत्ति (von रम्) 1) f. a) das gern-Verweilen: तेषां सप्तानां मयि रत्ति-रत्तु AV. 3, 10, 6. इह रत्तिः VS. 22, 19 (st. dessen रत्तिः 8, 51). TS. 4, 4,

12, 4. 5. — *b*) als Schmeichelname der Kuh (in einer häufigen Formel) etwa so v. a. *Ergötzen* (weshalb es auch zu 1. रन् gezogen werden könnte): रतिरसि रमतिरसि मूर्धसि TS. 1, 6, 3, 1 (vgl. रती मूर्धरी SV. II, 8, 1, 44, 1). VS. 8, 43. Pāṇāy. Br. 20, 15, 15. — 2) m. N. pr. Vop. 26, 43. eines Lexicographen, = रसिदेव MALLIN. zu Çiç. 1, 20. Schol. zu VĀSAVAD. 19.

रसिदेव (2. र° + देव) m. 1) Bein. Viṣṇu's TRIK. 1, 1, 31. H. ç. 70. MED. v. 63. — 2) N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Saṁkṛti, MED. MBH. 1, 224. 2099. 3, 4096. 13809. 16674. 7, 2356. fgg. 12, 1013. fgg. 8591. 10753. 13, 3351. 5544. 14, 2787. MEGH. 46. VP. 450. Bhaṭ. P. 1, 12, 24. 2, 7, 44. 9, 21, 2. 10, 72, 21. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 53. Verfasser von Mantra bei den Çākta Verz. d. Oxf. H. 104, 4, 35. — 3) N. pr. eines Lexicographen, = रसि MED. Anh. 1. Verz. d. Oxf. H. 182, 6, 44.

रसिनार m. N. pr. eines Fürsten VP. 447. Varianten: रतिभार, रसिनार, मतिनार.

रतिभार m. = रसिनार Bhaṭ. P. 9, 20, 6.

रत्नु f. 1) Weg. — 2) Fluss MED. I. 50 (रत्नु: st. रत्नं zu lesen).

रत्न्य (von 1. रन्) adj. belustigend, behaglich: कस्ते मदं इन् रत्न्यो भूत् RV. 10, 29, 3. इन्द्रस्य रत्न्यं ब्रूत् AV. 6, 33, 1. वसन्त इन् रत्न्यः SV. NAIGRJA 4, 2.

रन्दा f. Bein. der Saṁghā, der Gattin des Sonnengottes, Verz. d. Oxf. H. 74, 2, 26.

रण् s. रध्.

रणक (vom caus. von रन्ध्) nom. ag. P. 7, 1, 61, Sch.

रणन (wie oben) 1) nom. ag. Vernichter: अमन्त्र° Bhaṭ. P. 4, 30, 28. — 2) n. nom. act. P. 7, 1, 61, Sch. a) das Vernichten: अविद्याग्रन्थि° Bhaṭ. P. 5, 19, 20. — b) das Kochen, Zubereiten von Speisen: रन्धनाय स्थाली P. 2, 1, 36, Sch. °कर्मन् Verz. d. Oxf. H. 85, 3, 31.

रण्धनाय (von रन्धन), रन्धनायति = caus. von रन्ध् in die Gewalt geben RV. 1, 53, 10.

रण्धस् oder रन्धस m. N. pr. eines Mannes aus dem Geschlecht der Andhaka; vgl. रान्धस.

रण्धि (von रन्ध्) f. 1) Unterwerfung RV. 7, 18, 18. — 2) das Garwerden: तपुलगर्भ° Bhaṭ. P. 5, 10, 22.

रन्ध (wohl von रद्) n. SIDDH. K. 249, b, 1. im Bhaṭ. P. bisweilen auch m. 1) Öffnung, Spalte, Höhlung AK. 1, 2, 2. 3, 4, 24, 150. H. 1363. an. 2, 422. MED. r. 70. HALA. 3, 2. 5, 49. उशना यत्परावत् उह्णो रन्ध-मपातन। योर्न चक्रद्वया etwa Ohrhöhle oder Luftröhre des Ochsen, auf einen Mythos oder eine Örtlichkeit bezüglich, RV. 8, 7, 26 (= मध्य SĀ.). उह्णोरन्ध Pāṇāy. Br. 13, 9, 18 ist N. pr. — वृत्तस्य MBH. 3, 15995. भुवः RAGH. 15, 82. शैल° 10, 36. KATHA. 19, 112. 53, 110. MEGH. 58. नाभि° RAGH. 18, 19. अङ्गुलि° 6, 19. मृत्कुम्भवालुकारन्धपिधान SĀH. D. 64, 11. नखरन्धमुक्तेर्मुक्ताफलैः केसरिणाम् KUMĀRA. 1, 5. वल्मीक° Bhaṭ. P. 9, 3, 3. जालमुख° 10, 41, 22. जाल° 60, 4. 5. सुषुम्णा° Verz. d. Oxf. H. 104, 6, 33. ओतो° MEGH. 43. वक्र° RAGH. 9, 63. नेत्र° Bhaṭ. P. 10, 32, 8. शिरेभिस्तिमयः सन्धैर्द्धं वितन्वसि जलप्रवाकान् RAGH. 13, 10. RĪGĀ-TAN. 2, 86. वक्सारन्धपरिपूर्णालब्धगीति Çiç. 4, 61. वेणु° Pāṇāy. 3, 5, 16. रन्धान्वेषोः Bhaṭ. P. 10, 21, 5. विवेश तेनैव पथा लब्ध-

रन्धो कृदि स्मरः KATHA. 3, 59. समुद्मेणापि रन्धेण प्रविशत्यस रिपुः Spr. 3285. Es werden zehn Öffnungen am menschlichen Leibe angenommen: je zwei an Nase, Augen und Ohren, dann Harnröhre, After, Mund und eine vermeintliche am Schadel (s. ब्रह्मरन्ध) ÇĀND. SĀH. 1, 5, 20. 3, 8, 7. Verz. d. Oxf. H. 311, 2, 3 v. u. गलरन्ध Luftröhre NILAK. zu MBH. 12, 10262. Wohl = योनि in der Stelle व्यसनमनेकरन्धम् स्नानार्गवास्त्रपम् Comm.) Bhaṭ. P. 3, 31, 21. — 2) Bez. eines best. Theils am Kopfe des Pferdes (vgl. उपरन्ध) VARĀH. Bhaṭ. S. 66, 4. — 3) Fehler, Mangel H. an. MED. प्रकाशरन्धाणि रत्नानि शास्त्राणि च VARĀH. Bhaṭ. S. 104, 1. Blösse, Schwäche: स्वरन्धगोसर JĀṬH. 1, 310. MBH. 1, 4573. 6, 4949. 13, 132. 15, 210. प्रकृति च रन्धेषु R. 5, 90, 11. Spr. 1751. 4391. 4818. BHAR. NĀṬJAÇ. 34, 67. fg. MĀKĀH. 125, 18. KĀM. NITIS. 13, 95. 15, 15. °गुति 29. 19, 29. RAGH. 12, 11. 15, 17. 17, 61. VARĀH. Bhaṭ. S. 16, 39. 69, 21. ÇĀND. zu Bhaṭ. ĀR. UP. S. 84. RĪGĀ-TAN. 4, 519. तं कृत्तु रन्धं प्रतीति Bhaṭ. P. 10, 61, 20. PĀNĀT. 182, 2. रन्धोपनिपातिनो ऽनर्थाः (vgl. द्विषन्नर्था बहु-लीभवति Spr. 533. 2334) das Unglück trifft immer die schwache Stelle, das Unglück kommt nie allein ÇĀK. 81, 8. — 4) Bez. des Sten astrologischen Hauses VARĀH. Bhaṭ. 6, 7. 11. 9, 6. 25, 6. — Vgl. कर्ण° (auch KĀM. NITIS. 15, 45. KATHA. 29, 146), नगरन्धकर, नी° (adv. ununterbrochen UTTARAR. 105, 10 = 143, 2 der neueren Ausg.), प्राण°, ब्रह्मरन्धिका, ब्रह्मरन्ध (auch PRAB. 1, 10), भीरु°, मही°, मानरन्धा und द्वि.

रण्धकाण्ड m. eine best. Pflanze, = जालवर्तूरक RĪGĀN. im ÇKDR.

रण्धबधु m. Ratte TRIK. 2, 5, 10. HĀR. 217.

रण्धवंश m. hohler Bambus RĪGĀN. im ÇKDR.

रण्धागत (रण्ध + घा°) n. Bez. eines best. Uebels der Pferde, viell. der Dampf MBH. 12, 10262. = अश्वगलरन्धगतं मौसखपडम् NILAK.

रण्, रपति (व्यक्तायो वाचि) DHĀTUP. 11, 7. schwatzen (leichtthin oder unbedacht), flüstern: उत स्या वी मधुमन्तिकारपत् RV. 1, 119, 9. रप-त्कविः 174, 7. स्ता वदन्तो अन्तं रपेम् 10, 10, 4. काममृता ब्रह्मे तद्रपामि 11. रपन्धर्विरप्यो च योषणा 11, 2. — Vgl. लप्.

— intens.: स ई र्भो न प्रति वस्त उन्नाः शोचिषी ररपीति मित्रमकाः RV. 6, 3, 6.

— घ्रा zuflüstern, ansagen: स्तस्य सारम्सरमारपन्ती VS. 22, 2.

— परि s. परिणप्.

— प्र schwatzen: नाभानेदिष्टो रपति प्र वेनन् RV. 10, 61, 18.

— प्रति zuflüstern: उत मै ऽरण्यवृत्तिर्मन्त्रुषी प्रति श्यावाय वर्तन्मि RV. 5, 61, 9.

रण्स् n. Gebrechen, körperlicher Schaden, Verletzung: नी रपसि म-न्तम् RV. 1, 34, 11. अयमर्ता रपसो देव्यस्य 2, 33, 7. तनूनाम् 7, 34, 13. 10, 97, 10. AV. 5, 40, 10. 6, 91, 1. मा मा पयैन् रपसा विदत्सहः RV. 7, 50, 1. 8, 18, 8. 16. त्मा रपो मरुत् आतुरस्य न इष्कर्ता विदुते पुनैः 20, 26. 56, 21. 10, 59, 8. 137, 2. 3. VS. 35, 11. nach SĀ. so v. a. Rakshas RV. 1, 69, 8. 6, 31, 3. — Vgl. घ°.

रण्स् nur mit प्र und वि. — प्र med. hinausschicken: प्र तुविद्युमस्य दिवो ररण्यो मक्किमा पयिष्याः RV. 6, 18, 12. der gebräuchliche Ausdruck ist प्र रिरिचे und könnte auch hier gestanden haben.

— वि med. zum Uberschwang oder zum Platzen voll sein, strotzen: दतिर्मधुनो वि रण्यते RV. 4, 45, 1. 10, 113, 2. मधवानो वि रण्यते AV.

28, 128, 5. *übergangen haben an* (instr.): वि यो रप्सा सविभिर्नवैर्भिवृत्तो न पक्वः RV. 4, 20, 5. — Vgl. विरप्सा, विरप्सिन्.

रप्साधन् (रप्सात्, partic. praes. von रप्स्, + उ०) adj. *ein strotzendes Linter habend* RV. 2, 34, 5.

रप्सु 80 v. a. रूप nach Manion. zu VS. 33, 19; vgl. प्सुः, अप्सः, बप्सः Naion. 3, 7.

रप्सुदा du.: गाव उपावतावतं मृकी पक्षस्य रप्सुदा RV. 8, 61, 12. Sie. und Manion. haben werthlose Erklärungen. — Vgl. लप्सुद.

रप्, रपति (गती, nach Vop. auch किंसायाम्) Dhātup. 11, 19. रप् (रफ्), रपति (किंसायाम्) 28, 30. (साधयुद्धनिन्दकिंसादानेषु) 28, v. l. र-फितं etwa herabgekommen, elend RV. 10, 117, 2. — Vgl. रप्स्, रफ्.

रब्ध् m. und रब्धी f. nom. ag. von रभ् Manion. zu VS. 21, 46.

रभ्, रम्भ्, रभते (रामस्ये) Dhātup. 23, 5. P. 7, 1, 68. Vop. 11, 4. °रभति (meist aus metrischen Rücksichten); °रभे; °रब्ध; °रप्स्यते (vgl. Kār. 3 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); °रब्धुम्; fassen: उत्तिष्ठ नारि त्वमै र-भस्व AV. 11, 1, 14. umfassen: रम्भत (!) इव बाहुभिः Bhaḡ. P. 10, 73, 6. अरभत् begann Hariv. 8106 fehlerhaft für अरभत्, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. लभ् und यम्.

— caus. रम्भयति P. 7, 1, 68. अरम्भत् Vop. 18, 1.

— desid. रिप्स्यते P. 7, 4, 54. Vop. 19, 9, 12.

— अग्निं umfassen, umarmen: अग्निरेभिरे Bhaḡ. P. 10, 17, 4. 21, 6. 82, 15. — caus. 1) dass.: अग्निरम्भित Bhaḡ. P. 10, 38, 7. — 2) Jmd. Etwas zu Theil werden lassen, versetzen in; mit dopp. acc.: कण्मलं मद्दग्नि-रम्भितः Bhaḡ. P. 3, 8, 12.

— आ 1) erfassen, anfassen; sich festhalten an, sich klammern, sich stützen auf: ये त्वारभ्य चरामसि RV. 1, 57, 4. पूर्णा मृगस्य पतरोरिवारभे 182, 7. सिचम् 3, 53, 2. आ तौ रम्भं न त्रिव्रजो रम्भ 2, 45, 20. 9, 73, 1. 10, 8, 8. सखिवम् 133, 6. 155, 3. सिद्धयो 87, 2. समिधा 8. AV. 1, 7, 6. 5, 8, 9. कस्तौ 8, 1, 8. शत्रून् 10, 3, 1. या रसस्य कृपाय ज्ञातमरिभे 1, 28, 3. 6, 76, 2. VS. 4, 9. ऋत. Br. 6, 2, 2, 21. 39. ऋत. Grh. 2, 6, 1. अग्निरारब्धः Feuer, das gefangen hat AV. 5, 18, 4. ऋत. Br. 6, 2, 2, 20. sich an Jmd. machen, sich mit Jmd. messen: पारगामिनमारभेत् MBh. 13, 2127. जम्बुमालिनमारब्धो कून्-मानयि so v. a. kämpfte mit R. 6, 18, 10. — 2) Fuss fassen, betreten; errai-chen: धीरा इक्केकुर्धरुणोधारभम् RV. 9, 73, 8. मूर्धानं रायः 4, 24, 5. दिव इव सानु 10, 62, 9. आरभमाणा भुवनानि विश्वा 125, 8. — 3) sich an Etwas ma-chen, unternehmen, anfangen, beginnen, incipere VS. 4, 6. TBr. 3, 3, 3. Ait. Br. 2, 6, 4, 10. आरम्भणीयेन संवत्सरमारभते 12. 6, 7, 15. TS. 1, 6, 8, 1. 6, 4, 3, 1. ऋत. Br. 1, 7, 4, 20. 3, 2, 3, 87. 7, 4, 5. 6, 2, 3, 18. वाचा आरभते यद्यदारभते 12, 2, 4, 1. आरभ्य कर्माणि ऋत. Br. 6, 4. आरभेत ततः कार्यम् M. 9, 299. fg. MBh. 3, 18900. 5, 5973. R. 1, 12, 37. 2, 30, 42. 5, 33, 30. Çāk. 44, 5. Spr. 3713. 5367. Bhaḡ. P. 3, 20, 9. 4, 29, 58. 60. 5, 4, 18. 7, 7, 47. आरभिरे पुत्रीयामिष्टम् Ragh. 10, 4. आरभते उत्पमेवाज्ञाः Spr. 381. 476. 3538. पार्थिवत्तमारभ्य MBh. 3, 2175. आत्मकलिकामङ्गम् Çāk. 78, 16. चरणसंस्कारम् Mālav. 33, 12. धर्म्या किंसाम् Kām. Nit. 6, 5. वै-रम् Spr. 2948. आकुवम् Kathās. 25, 124. गुलि-कुलीडाम् 42, 8. अर्थान् Bhaḡ. P. 4, 18, 5. अतम् 6, 19, 2. सत्तम् 9, 13, 1. 8. मारब्धा बलिवियम् Bhaḡ. P. 5, 38. कूर्म् 17, 33. अब्धिम् — आरभिरे so v. a. sie begannen das Meer zu quirlen Bhaḡ. P. 8, 7, 2. आरभते ohne obj. im Gegens. zu आसते

Bhaḡ. 3, 7. act.: आरब्धमारभेत् M. 8, 22. पापेदयफलं विद्यायो नारभ-ति वर्धते MBh. 5, 1480. कर्माण्यकमथारभम् 13, 3949. नारम्भानारभेत्क-चित् Bhaḡ. P. 7, 13, 5. वेदादिमारभेत् den Veda beginnen nämlich zu lesen Āçv. Grh. 3, 5, 12. आरब्धवान्क्रियाम् Hariv. 6498. मोक्षादारभ्यते कर्म Bhaḡ. 18, 25. MBh. 1, 2983. 3, 1416. तीव्रं चारप्स्यते तपः 15, 992. सम्य-गारभ्यमाणं किं कार्यम् Spr. 5189. अवेदमारभ्यते मित्रभेदा नाम प्रथमं त-त्त्वम् beginnt Pāṇāt. 6, 1. इत्यपमतिदेश आरभ्यते Kāc. zu P. 4, 1, 56. य-था कार्यं तथारभ्यताम् impera. Hit. 39, 8. beginnen zu mit infin. P. 3, 4, 65. आमन्त्रयितुमारभे R. 2, 113, 18. R. Gorr. 1, 40, 23. 2, 109, 14. 3, 52, 12. Ragh. 8, 45. Kathās. 22, 224. 26, 287. 34, 71. Bhaḡ. P. 4, 27, 15. Daçak. in Benf. Chr. 182, 2. Bhaḡ. P. 9, 29. 15, 78. act. Hariv. 8106 (आरभत् die neuere Ausg. st. अरभत् der älteren). R. 5, 68, 39. भोक्तुमारब्धवानम्भम् R. Schl. 1, 65, 5. 3, 54, 36. Pāṇāt. 64, 5. कुम्भकर्णेन पेषुमारम्भि (impera.) Bhaḡ. P. 15, 58. मुग्धतपैव नेतुमश्नितः कालः किमारभ्यते Spr. 2215. absol. आरभ्य von — an; mit abl. Vop. 5, 21. स्वपितुर्वधात् । आरभ्य Kathās. 10, 177. Kāc. zu P. 4, 1, 163. Rāśa-Tar. 1, 53. 138. Bhaḡ. P. 5, 1, 26. 7, 3. Pāṇāt. 49, 1. Hit. 111, 18. आरभ्य सप्तमान्मासात् (bei Burn. zu lesen °मासाह्) Bhaḡ. P. 3, 31, 10. 7, 1, 17. mit acc.: सूर्योदयमारभ्य von Son-nenaufgang an Sarvadārganas. 175, 2. प्रतिपदिनमारभ्य Bhaḡ. P. 8, 16, 48. पातालतलमारभ्य 14, 3, 10. Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 158. इत्येत-मकारमारभ्य Vop. 7, 113. अद्यारभ्य von heute an Hit. 42, 2. 91, 21. 126, 16. कुट कैटिल्य इत्यारभ्य P. 1, 2, 1. Sch. partic. आरब्ध a) woran man sich gemacht hat, unternommen, angefangen, begonnen: °यज्ञ Ait. Br. 1, 1. चिरारब्धमिदं चापि सागरस्यापि मन्थनम् MBh. 1, 1141. यथेदं अत-मारब्धं मया 3, 2210. 10718. R. 2, 22, 24. 36, 14. 63, 28. 73, 21. Kām. Ni-tis. 11, 57. रक्षि — आरब्धा वा तदाश्रयणी कथा Vikr. 51. Kathās. 14, 17. 18. 359. 22, 284. 26, 57. 32, 41. Rāśa-Tar. 3, 165. Bhaḡ. P. 1, 6, 29. वार्तायां लुप्यमानायामारब्धायां पुनः पुनः 3, 30, 12. 4, 11, 8. 15, 11. 18, 5. आरब्धानेव बुभुजे भोगान् 24, 11. 5, 1, 16. 19, 19. °कामिजनवत् Daçak. in Benf. Chr. 183, 6. Vedāntas. (Allah.) No. 144. क्रियाभिः सम्यगारब्धा ज्ञाताः so v. a. zu curiren begonnen Suçr. 1, 104, 11. येन न — आर-ब्धा मार्गितुं सीता R. 4, 55, 6. को ऽयं कर्तुमिहारब्धो मन्त्रिणाप्यनय-स्वया Kathās. 41, 16. तेन विहारः कारयितुमारब्धः Hit. 49, 10. के-नापि देवायतनं कर्तुमारब्धम् Pāṇāt. 10, 4. एकस्मिन्निवसे राजकुस्ता-न्मर्कटेन फलं गृहीत्वा भक्षयितुमारब्धम् (impera.) Vet. in Lā. (III) 2, 7. 8. तस्या बालकेन गृहे रोदितुमारब्धम् 14, 8. 24, 18. — b) seinen An-fang nehmend, beginnend: कूले तूतार आरब्धः (सागरस्य सीमन्तः) R. 5, 93, 41. निशावसान आरब्धो लोककल्पो ऽनुवर्तते Bhaḡ. P. 3, 11, 28. यत आरब्ध एष नरलोकसार्धः 5, 14, 38. — c) = आरब्धवत्, mit acc.: स्वमेव कर्म आरब्धो Hariv. 8310. mit infin.: ते मन्त्रयितुमारब्धाः sie fin-gen an zu MBh. 1, 1108. सर्वो मर्कटो जेतुमारब्धो 7860. 3, 2619. R. 3, 23, 16. 5, 56, 86. Mitr. P. 106, 57. Pāṇāt. 10, 9. 35, 11. 62, 28. 69, 7. mit loc.: आरब्ध उद्यतपसि Bhaḡ. P. 4, 23, 4. — 4) machen, bilden, zusam-menfügen: तृणारभ्यते रज्जुः Spr. 1987, v. l. भूतैः पञ्चभिरारब्धे देहे Bhaḡ. P. 3, 31, 30. अविद्याकामकर्मभिः । आरब्धः (कायः) 4, 20, 5. भूतैः प-ञ्चभिरारब्धैः (= देहाद्याकारेण परिणतैः) 11, 15. योगमायपारब्धपारमेष्ठ-मकेदयम् (आरब्ध = आविष्कृत Comm.) 3, 16, 15. — Vgl. आरम्भ ङ्ङ्, आरम्भणीय, आरम्भिन्, अनारभ्य. — caus. anfangen, beginnen: आरम्भि-

तर्कायेषु Verz. d. Oxf. H. 249, b, 9. — desid. धारिप्सते P. 8, 4, 55, Sch.; vgl. धारिप्सु. — intens. sich festhalten, befestigt sein, hängen: ऐषामसैषु रम्भिणीषु राग्ने RV. 1, 168, 3.

— ध्वन्वा von hinten anfassen, — berühren, sich an oder zu Jmd halten, sich von Jmd nachstehen lassen: विश्वे देवासो धनु मा रभधम् so v. a. stellt auch auf meine Seite AV. 2, 12, 5. 6, 48, 1. 122, 2. 12, 3, 20. इन्द्रम् 2, 47. ५. ध्वन्वारभेयां धय उत्तरावत् 3, 47. देवता एवान्वारभ्य सुवर्गं लोकमेति TS. 2, 2, 5, 5. 8, 3, 9, 4. ÇAT. Br. 3, 4, 2, 6. 6, 2, 2. ऋक्सो यज्ञमानो ऽन्वारभते 4, 2, 5, 4. 13, 2, 1. धंसे ऽधुर्मन्वारभेत ऽऽव. Ça. 1, 3, 25. कौत्-चमसम् ÇĀṢK. Ça. 7, 8, 10. यदि मा संपृशेद्रामः सकृदन्वारभेत वा । धनं वा यौधराव्यं वा (sc. लभेत) जीवेयमिति मे मतिः ॥ R. 2, 64, 60. ध्वन्वारब्धं mit pass. Bed. KĀṢ. Ça. 8, 1, 2. 8, 28. ऽऽव. GṚH. 3, 8, 10. mit act. Bed.: ध्वन्वारब्धे यज्ञमाने पठ्यां च LĀṢ. 1, 3, 1. AIT. Br. 8, 10. एनमन्वारब्धमग्निं तिष्ठसम् ÇAT. Br. 9, 3, 4, 15. 13, 2, 2, 1. KĀṢ. Ça. 4, 2, 23. 8, 16. Vgl. ध्वन्वारभ्य figg. — caus. von hinten anfassen lassen, nach Jmd (loc.) stellen: ब्रह्मन्नेव तन्त्रमन्वारभ्यति TS. 2, 6, 2, 5.

— व्यन्वा (nach verschiedenen Seiten) berühren: तेनो स उभौ व्यन्वा-रभमाण एतीमं चामु च लोकम् AIT. Br. 6, 8.

— समन्वा sich anfassen (von Mehreren gesagt), Etwas gemeinschaftlich anfassen AIT. Br. 8, 22. घौडुन्वारीम् 24. ÇAT. Br. 4, 6, 9, 8. 12, 8, 2, 20. अधुर्मन्वाः समन्वारब्धाः सर्पसि ऽऽव. Ça. 8, 13, 23. तं विद्याकर्मणो समन्वारभते पूर्वप्राज्ञा च ÇAT. Br. 14, 7, 8, 3. ०रब्ध sich haltend an ऽऽव. GṚH. 1, 7, 3. 8, 9. 14, 3. 20, 2.

— ध्वन्वा anfassen, berühren, beschreiten; sich an Etwas machen, anfangen: तदेव सप्तमेन परेनाभ्यारभ्य वसति AIT. Br. 8, 10. ध्वरेणैव तद-ङ्गा परमहरारभते 6, 5. तान्येव तदभिमर्शतो यत्यभ्यारभमाणाः 20. ÇAT. Br. 13, 4, 2, 3. सेतुमभ्यारभत् er begann zu bauen MBh. 3, 10724. — Vgl. ध्वन्वारम्.

— समुपा anfangen, beginnen: विप्रहः समुपारब्धो नहि शाम्यत्यवि-प्रहात् MBh. 8, 3083.

— प्रा 1) anfassen: तां पूजः सुमतिं वयं वृत्स्य प्र व्यामिव । इन्द्रस्य चा रभामहे RV. 8, 57, 5. — 2) anfangen, unternehmen, beginnen: शरो-रवास्त्रनोभिर्त्यक्तं प्रारभते नरः BHAG. 18, 15. प्रारभेत हि विप्रहम् Spr. 3694. प्रारभ्यते न ह्यनु विप्रभयेन नीचैः प्रारभ्य विप्रविकृता विरमसि मध्याः 1913. तथा प्रारम्भि (impers.) यत् Gīt. 12, 12. निर्गतं प्रारभे तद्-हात् KATHAS. 7, 46. 11, 68. 13, 127. 18, 106. 333. 37, 13. 124. 42, 104. निज्ञं शिरः । हेतुं प्रारब्धवानस्मि 6, 156. प्रारब्ध 1) mit pass. Bed.: ०क-र्मन् NILAK. 30. KĀM. NĪTIS. 11, 37. RAGH. 14, 7. प्रारब्धस्यासगमनम् Spr. 97. प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजति 1913. 5293. MĀK. P. 133, 21. PĀN-ĀT. 200, 21. ed. orn. 53, 23. Vrt. in LA. (III) 12, 16. लीराब्धिः प्रारब्धो मथितुं सुरैः KATHAS. 22, 186. — 2) mit act. Bed.: प्रारब्धा पुरतो यथा म-नसिज्ञस्याज्ञा तथा वर्तितुम् Spr. 3244. RĪĀ-TAR. 8, 349. — Vgl. प्रार-ब्धि figg. — desid. partic. प्रारिप्सित was man zu beginnen beabsichtigt SĪH. D. 1, 4. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 91. SĀṢK. K. 22, b, 7. SARVADAR-ÇANAS. 187, 18. fig.

— प्रत्या s. प्रत्यारम्भ.

— द्या, ०रब्ध von verschiedenen Seiten erfasst, — festgehalten: य-दधैव कौत्रं क्षियते यज्ञाध्वयं सप्तोद्गीथं व्याख्या त्रयी विद्या भवति

AIT. Br. 8, 22.

— समा sich an Etwas machen, anfangen, unternehmen, beginnen TS. 1, 1, 22, 1. ते नात्मना कर्म समारभते MBh. 3, 10260. R. GORR. 2, 116, 4. 5, 43, 11. MĀK. 48, 7. BULG. P. 4, 3, 3. PĀNĀT. 1, 1, 11. Verz. d. Oxf. H. 2, b, 4. BHATT. 12, 45. ततः कर्म समारभेत् M. 7, 59. तेषां निप्रकुर्वीता-न्विधिधास्ते समारभन् MBh. 1, 2238. शक्यमर्थं ममारभ 3, 10728. 13, 3942. R. 7, 70, 8. आख्यातुं तत्समारभे R. SCHL. 1, 45, 13. BULG. P. 10, 89, 5. PĀN-ĀT. 1, 2, 54. धर्कं विमं ब्रह्मनिधिं समारभ्याम्युपायतः ich will mich an ihn machen so v. a. ich will ihm beisukommen suchen (= आराधयिष्या-मि NILAK.) MBh. 3, 16298. समारभ्य mit vorangehendem acc. von — an Verz. d. Oxf. H. 102, b, No. 158. समारब्ध angefangen, unternommen, be- gonnen: कर्मन् MBh. 13, 348. प्रसादय मुतार्थं मे समारब्धम् R. 1, 18, 3. असमीक्ष्य समारब्धम् 2, 58, 26. अनुतिष्ठेत्समारब्धम् KĀM. NĪTIS. 11, 57. नीतयः RAGH. 12, 69. ०नवोदज्ञानि (आद्यममपउत्तानि) zu bauen angefan- gen 13, 22. निज्ञासा Hit. 20, 13. ed. JOHNS. 1512. समारब्धतर NIDĀNAS. 4, 8 in Ind. St. 10, 93. मम चैतत्समारब्धं पर्व begonnen, eingetreten R. 3, 42, 14. ततो ऽहं हिमवत्पृष्ठे समारब्धो महाव्रतम् ich begann MBh. 2, 428. दग्धुं समारब्धाः sie fingen an Feuer anzulegen 1, 3823. — Vgl. स-मारभ्य, समारम्भ.

— अनुसमा sich an Jmd (acc.) hängen, — reihen TS. 2, 4, 2, 1. TBr. 3, 3, 2, 8. — caus. med. sich (loc.) Jmd (acc.) anreihen: ता इन्द्रं आत्मन्नु समारम्भयत TS. 2, 4, 2, 2.

— उपसमा med. sich in eine Reihe stellen KAUC. 139.

— परि umfassen, umfassen, umarmen: परिरेभिरे पतिम् BULG. P. 1, 11, 33. दोर्भ्याम् 4, 9, 48. 10, 38, 36. ०रप्स्यते (so ist zu lesen) 20. SARVADAR-ÇANAS. 124, 1. ०रभ्य MBh. 1, 5258. 6388. 4, 514. 813. 6, 5824. R. 2, 96, 23 (103, 22 GORR.). R. GORR. 2, 39, 4. 52, 9. 53, 41. 5, 14, 26. RAGH. 11, 92. KUMĀRAS. 3, 8. Gīt. 1, 39. 48. 2, 13. ÇIC. 9, 72. KATHAS. 28, 66. 257. 70, 88. BULG. P. 10, 71, 27. MĀK. P. 12, 11. PRAB. 113, 14. Verz. d. Oxf. H. 201, b, No. 483. नाग-भोगेन मक्ता परिभ्य महीमिमाम् MBh. 3, 13558. 13, 6865. ०रब्धुम् R. 4, 22, 19. VIKR. 147. RAGH. 13, 22 (s. d. Corrig.). BULG. P. 10, 89, 5. ०रब्ध mit pass. Bed. BULG. P. 4, 27, 3. 10, 90, 7. mit act. Bed. R. 2, 96, 23 (vgl. 103, 22 GORR.). Vgl. परिभ्य figg. — caus. dass.: ०रम्भित Verz. d. Oxf. H. 68, b, 38. BULG. P. 4, 17, 8. 6, 1, 61. गोविन्द ० so v. a. ganz von ihm in Beschlag genommen 7, 4, 38. — desid. zu umfassen im Begriff stehen: परिर्प्समान RAGH. 13, 82, v. 1. परिर्प्सते PRAB. 71, 10.

— संपरि zusammen umfassen, — umfassen: परस्परं संपरिभ्य बाहु भिः R. 6, 74, 42.

— सम् 1) anfassen, packen; zugreifen: sich gegenseitig fassen (zum Tanz, Kampf u. s. w.): समिषा रभेमहि habhaft werden RV. 4, 53, 4. 5. 8, 32, 9. तत्रेणाग्निं स्वेन सं रभस्व AV. 2, 6, 4. VS. 27, 5. तमपुवः केशिनीः सं हि रैभिरे RV. 4, 140, 8. 10, 53, 8. संभ्या धीरा स्वसंभिरनर्तिषुः 94, 4. über einen Frass herfallen AV. 11, 10, 8. अग्ने सर्वास्तस्वः सं रभस्व stehe an dich 19, 3, 2. 1, 3. TS. 4, 4, 2, 2. 5, 3, 24, 3. तं देवा हस्तांस्रारभ्येकन् sich an den Händen haltend 6, 2, 2. ÇAT. Br. 2, 3, 2, 8. यदा वै देा सं-रभेते अथ तौ वीर्यं कुरुतः wenn zwei sich packen 14, 1, 2, 3. 9, 4, 19. यो-क्त्र भृत्याः संरभते zerrren sich um KAUC. 76. संरब्ध Hand in Hand, eng verbunden mit: ताभिः संरब्धमन्वविन्दन् AV. 13, 1, 4. LĀṢ. 10, 9, 5. KĀM. D.

Up. 1, 12, 1. MBu. 3, 2543. — 2) mod. pass. in *Kifer* —, in *Aufregung* gerathen (innerlich erregt werden): *संरब्धमाणा* (v. 1. *संरब्धमाना*) MBu. 5, 27. *संरब्ध* Buia. P. 4, 27, 28. *संरब्ध* in *Kifer* gerathen, angeregt: *रम्पणीयान्बुक्किचान्मप* — *सम्भेत्कान्* । *संरब्ध* *खान्यामास* ल-
हस्यः । R. 3, 55, 56. 4, 50, 2. *aufgeregt, aufgebracht, wüthend*; von Men-
schen und Thieren MBu. 1, 289. 6005 (वारणी). 3, 15692. 4, 592. 5, 7182.
7275. 7, 355 (wo mit der ed. Bomb. *संरब्ध* zu lesen ist). 8469. 13, 4331.
HARIV. 312. 3052. RAC. 16, 16 (सिंक्). DAQAR. 1, 48. Buia. P. 3, 12, 13.
6, 13, 1. 7, 12, 2. 21, 18. *अरब्ध* MBu. 4, 537. 1790. 7, 7117. R. Gona.
2, 24, 1. 4, 4, 30. *संरब्धतर* 5, 63, 2. *सुसंरब्ध* MBu. 3, 3032. 5, 7182. R. 3,
26, 11. 4, 8, 28. Spr. 5274. PANDAT. 238, 24. *संरब्धमनस्* Buia. P. 2, 10, 6.
वैसंरब्धया धिया 10, 74, 16. वाष् *sornig* DAQAR. 1, 27. SIB. D. 374. *संर-*
ब्धपह्वातर R. 3, 54, 1. *संरब्धतरमत्यर्थं* वाक्यम् 1, 54, 18 (53, 16 SCHL.).
— 3) *संरब्ध* *verstärkt, vermehrt, gesteigert*: *मान* (= *संबृद्ध*) NILAK.
MBu. 5, 37, v. 1. *कवचोत्तेधसंरब्धकण्ठायास* Rida-Tan. 5, 344. — 4)
schwellend, geschwollen: *नेत्र* R. Gona. 2, 76, 32. *जपा* Suca. 2, 6, 11.
मास 313, 12. — 5) *संरब्धी* HARIV. 9120 fehlerhaft für *संरब्धी*, wie die
neuere Ausg. liest. — Vgl. *संरम्भ*.

— *घनुसम्* *anfassen, sich halten an*: *इन्द्रं सखायो घनु सं रंभम्* RV.
10, 103, 6. *sich gegenseitig halten*: *घन्वारंभेयामनुसंरंभेयाम्* *fasset euch*
und haltet einander (an den Händen) AV. 8, 122, 2.

— *अभिसम्* 1) *anfassen, festhalten*: *दश स्वसोरः पुमान् ज्ञातमग्निं सं*
रंभते RV. 3, 29, 12. *पुत्रेभिरपिक्तेभिराग्निं सं रंभेत्किं* 10, 134, 7. — 2)
अभिसंरब्ध in *Kifer* gerathen, *aufgeregt, aufgebracht, wüthend*: *समुद्रम-*
भिसंरब्ध (○ *संरम्भात्* die neuere Ausg.) मन्त्रीमः HARIV. 12170. R. 6, 3, 17.
MBu. 4, 1047. *अन्योऽन्यमभिसंरब्धो* 752. R. 6, 76, 32. — Vgl. *अभिसंरम्भ*.

— *प्रति* 1) *Jmd packen, angreifen*: *यो यः स्म समरे पार्थ प्रति संरभते*
(○ *संवरते* ed. Bomb.) MBu. 7, 2169. *प्रतिसंरब्ध*: *einander haltend* (an
den Händen) 3764. — 2) *प्रतिसंरब्ध* *aufgeregt, wüthend* MBu. 5, 5606.
R. 4, 31, 10; vgl. u. *सम्* 3).

रु (von *रुम्*) m. N. pr. eines Affen R. 4, 33, 14.

रुम् (wie oben) n. *Ungestüm, Gewalt*: *शिष्टुरादत्तं सं रुम्* RV. 1, 145, 2.
रुम्सा mit *Ungestüm* MBu. 7, 7701 (ed. Bomb. तरसा). Buia. P. 4, 28, 2.
प्रतिबुद्धः so v. a. *unsaft* IRI. bei SIB. zu RV. 1, 125, 1. *परिषज्य leid-*
enschaftlich Mink. P. 72, 19. *दष्टदष्टरुः* vor *Wush* Buia. P. 7, 2, 20.

रुम् (von *रुम्*) Ugarit. 3, 117. 1) adj. (f. खा) a) *wild, ungestüm*; überh.
gewaltig NAKH. 3, 8. BHAR. zu AK. 3, 6, 3, 31. von den Commentatoren
gewöhnlich durch *वेगवत्, बलवत्, सोद्यम* u. s. w. erklärt. तन्नु वैषाम
रुम्साय जन्मने (मरुताम्) RV. 1, 166, 1. 5, 54, 2. *सुतासः stark, scharf* 1,
82, 6. 9, 73, 6. *अथैव क्वी रुम्सातो अयुः* 10, 95, 14. VS. 21, 28. RV. 3, 31,
12. 5, 61, 1. *आत्ये ऽपि रुम्सः सदा wild, ungestüm* MBu. 5, 2027. 6, 2846.
3857. 13, 3152. *सं रणे रुम्सम्* 7, 1032. *संयाम* 6, 3450. *आर्कार* Buia.
P. 3, 17, 11. *अभिवातरुम्सस्य* प्रक्षिप्तस्य mit *Ungestüm* verlangend nach
RAC. 9, 61. *अम्भावि-रुम्* रुम्सायातकान् MASH. 22. *रुम्सया* दिगसदि-
दसया KIR. 5, 1. *खलीकार* Spr. 2994. *स्वने* Buia. P. 12, 4, 12. *अतिर-*
म्स (रुः 5, 17, 9. — b) *von lebhafter, stochender Farbe*: *दधामः प्रंका*
रुम्स अथैव RV. 3, 1, 5. *वर्तसु रुम्सा* रुम्सातो अयुः 1, 166, 10. *आतोमो*
वर्तः रुम्सानि दत्ते 9, 96, 1. *रुम्सं* इन्द्राय अयिम् 3, 10, 4. — 2) m. n.

nom. abstr. AK. 3, 6, 3, 31. *Ungestüm, Gewaltigkeit, Heftigkeit*, — *वि*
und कर्ष Tark. 3, 2, 449. R. an. 5, 712. MASH. 3. 30. Vaid. bei MASH. an
KIR. 5, 1. — *गमकारित* Tark. 3, 2, 18. — *विस्तुषु* KIR. an. 5, 1.
रुम्सायातकान् MBu. 6, 5898. Gtr. 5, 6. Buia. P. 3, 15, 20. *रुम्सम्* mit
Ungestüm, in aller Eile, in Hast, schnell Spr. 1440. 3522. 5419. KIR. an.
32, 93. 38, 6. 72. 46, 12. 48, 25. 92, 22. Rida-Tan. 1, 371. Mink. P. 92, 28.
रुम्सेन dass. Spr. 345 (v. 1. *रुम्सात्*). 1018. *विभृति रुम्सायातकम्* 3834.
रुम्सोत्थिता Ctc. 9, 73. DAQAR. in BHAR. Chr. 194, 8. *अतिरुम्सकृतं*
कर्मणाम् Spr. 843. *रुम्साम्नेष* 524. *रुम्साकर्ष* KIR. an. 18, 109. *आस्त*
कारुतरुम्सः Buia. P. 5, 8, 25. *तम्* श्रीवर्द्धरुम्साम्नेष Rida-Tan. 3, 626.
रुम्सम् 5, 9, 19. 14, 11. 7, 9, 15. *वदभिसरुम्साम्नेष* aus *heftigen* *Verlangen* nach
Gtr. 6, 3. स° adj. *ungestüm, leidenschaftlich*: *ती कण्ठे सरुम्सो ऽयकीत्*
KIR. an. 104, 328. *मनस्* 17, 171. *सरुम्सेतयो* Buia. P. 3, 30, 20. *सम्भ-*
सुतायास Spr. 229. *सरुम्सम्* adv. mit *Ungestüm, in aller Hast, plötzlich*,
stracks MASH. 67, 24. Spr. 589. UTTARAN. 106, 12 (144, 11). KIR. an. 9,
90. Buia. P. 5, 26, 27. Vtr. in LA. (III) 20, 12. *सकासरुम्सव्यासकण्ठय-*
क्तम् Spr. 530. Nach ARUPA im CKDa. ist *रुम्स* auch = *पौर्वापर्यावच*
(eher hätte man *पौर्वापर्यावचि* erwartet). — b) Bez. eines best. über
Waffen gesprochenen Zauberspruches R. 1, 30, 4 (31, 5 Gona.). — c) N.
pr. a) eines Dānava HARIV. 12937. नभस Lancel., *रुम्स* die neuere
Ausg. — β) eines Fürsten, eines Sohnes des Rambha, Buia. P. 3,
17, 10. — γ) eines Lexicographen COLBA. Misc. Ess. II, 53. 52. Verz. d.
Oxf. H. 182, b, 44. *कोष* 162, b, 22; vgl. u. *केसर* 7) und *रुम्सपाल*. —
δ) eines Rākshasa R. 5, 80, 1. — ε) eines Affen (vgl. *रुम्*) R. 4, 39, 7.
— 3) f. खा = *रुम्स* 2) a) Tark. 3, 5, 18. — Vgl. *गो* und *रुम्स्य*.

रुम्सपाल m. N. pr. eines Lexicographen MASH. Anh. 2; vgl. *रुम्स* 2) c) γ).

रुम्सान् adj. etwa so v. a. *रुम्स* 1) b): (अग्निः) *अभुर्न वेषो रुम्सानो अग्निः*
RV. 6, 3, 8.

रुम्स्वत् (von *रुम्*) adj. *ungestüm*: *अस्मात्सु तत्र चोदयेन्द्र रणे रुम्-*
स्वतः । तुविद्युन् यक्षस्वतः RV. 1, 9, 6. *अग्निरथै रुम्स्वदो रुम्स्वो एक ग-*
म्याः 10, 3, 7.

रुम् f. ein best. Theil des Wagens (etwa *Zugochse*): *किरुपययी वी*
रुम्भीरीषा अतो किरुपययः RV. 8, 5, 29.

रुम्भेय (l) m. patron.; pl. Sāṃsk. K. 185, b, 4.

रुम्भि (von *रुम्* mit dem suff. des superl.) adj. *überaus ungestüm*: *युमेः*
पुत्रा उयमासो रुम्भिः स्वया मृत्यु मरुतः सं निमिषुः RV. 5, 58, 5. *über-*
aus stark: *रुम्भना* VS. 21, 46.

रुम्भीयस् (von *रुम्* mit dem suff. des compar.) adj. dass. VS. 21, 46. ACV.
Ca. 3, 4, 14. 6, 10 Comm. Cāṃsk. Ca. 6, 1, 12. — Vgl. *रुम्भ्यस्*.

रुम्भेयक m. N. pr. eines Schlangendämons MBu. 1, 2149.

रुम्भ्यस् adj. = *रुम्भीयस्* पातं च सक्तं पुर्वं च रुम्भ्यतो मा RV. 1, 120, 4.

रुम्भेदो (रुम् + 2. ट) adj. *ungestüm* *Kraft vorstehend* RV. 8, 22, 3.

रुम्, *रुम्ते* (क्रीडायाम्) Daitov. 20, 29. *रुम्ति* (in transit. Bed. und aus
metrischen Rücksichten); *उपर-यत्* HARIV. 15233. ved. *रुम्भति* ० *र-*
राम, रेमे; *०रंसीत्, ०रंस्त* P. 7, 2, 73. Vor. 3, 71. *रुम्भते, रुम्भति* KIR. 5
das BROW. K. zu P. 7, 2, 40. *रुम्भो रुम्भो* KIR. an. 64, 10. *०रुम्भ्य ०रुम्भ्य*
P. 3, 4, 27, 2. *रुम्भु ०रुम्भु* (MASH. 1, 4189). *रुम्भ* 3) m. n. pr. eines

stehen bringen, festmachen Nāg. 2, 19 (वधकर्मन्). Nir. 10, 9, 32. धुनि-
मतोरम्णात् RV. 2, 15, 5, 12, 2, 5, 32, 1. सविता यज्ञैः पृथिवीर्मरम्णात् 10,
149, 1. वृक्षस्यतिष्ठा सुमे रम्णात् VS. 4, 21. देव वृक्षसु रम् 6, 7. — 2)
act. med. Jmd (acc.) *ergötzen* MBh. 3, 1820 (रमरुयेन ed. Bomb., र-
मयसीव INDR. 5, 4). रमते तत्र वै देवो रममाणो गिरेः सुताम् HARIV.
1576. तस्य कलत्रं रतुं समीकृते *Autmore Çuk. in LA. (III) 37, 8. — 3)*
med. *stillstehen, ruhen; bleiben, gern bleiben bei* (loc.): धरंस्तु पर्वत-
श्चित्सरिष्यन् RV. 2, 11, 7. धारपश्चिदस्मा अरमस देवीः 3, 56, 4. 8, 90, 4. 10,
111, 9. नो अस्मिन्मते जने 143, 4. AV. 1, 17, 3, 5, 22, 9. मयि वो रमतां मनः
7, 12, 4. 60, 1. 115, 4. 8, 1, 1. कथं वातो नेलपति कथं न रमते मनः 10, 7, 37.
रमध मे वचसे *haltet still meiner Rede* RV. 3, 33, 5. VS. 3, 21, 5, 17, 8, 51.
13, 35. AIT. Br. 2, 8. न क्व वै गायत्री तमा रमते 3, 39. TS. 3, 4, 2, 5, 5, 2,
8, 2. ÇAT. Br. 8, 2, 1, 12. 14. 7, 4, 2, 16. जर्त्कते पशवो न रमते PĀNĒAV.
Br. 17, 7, 2. यत्र नार्यस्तु पूयते रमते तत्र देवताः Spr. 4772. VARĀH. Bṛh.
8. 56, 8. रमते तत्र संपदः Spr. 175. अमिता रम्यताम् (Impers.) M. 3, 251.
— 4) med. (act. nur aus metrischen Rücksichten) *stehen bleiben bei* so
v. a. *sich genügen lassen an; sich ergötzen —, Gefallen finden an; a)*
mit loc.: विते रमस्व ब्रह्म मन्यमानः RV. 10, 34, 13. ईश्वरो कास्य विते
देवा अरतोः AIT. Br. 3, 48. WEBER, RĀMAT. Up. 286. स्वं एव धामब्र-
माणम् Bṛh. P. 2, 9, 10. 4, 14. स्व एव लोके रमतो महामुनेः 4, 4, 19. 5,
19, 5. न चैकस्मिन्मन्येताः पुरुषे MBh. 13, 2400. स्वेषु दारेषु रम्यताम्
(Impers.) R. 5, 23, 5. गीते वा रमते ÇAT. Br. 6, 1, 4, 15. न तेषु भोगेषु
रमते बुधः BHAG. 5, 22. 18, 36. नाधर्मे रम्यते मनः MBh. 1, 4756. 13, 580.
R. 2, 55, 27. रमते चतुस्तवास्मिन्गिरिकन्दरे 96, 5. 3, 53, 20. SUÇA. 1, 112,
18. Spr. 856. 2903. 2972. 3179. 5195. VARĀH. Bṛh. 8. 53, 95. KATHĀS. 21,
80. 47, 99. 104, 55. Bṛh. P. 2, 1, 7, 9, 2. 9, 9, 44. 20, 12. MĀRK. P. 62, 21.
वर्यान्यं पतिं यत्र मनस्ते रमते 125, 32. PRAB. 107, 18. BHATT. 1, 2. देवत्रा
रेमे Vor. 7, 98. यत्र वास्य रमेन्मनः M. 2, 223. 4, 175, v. l. Spr. 903. Bṛh.
P. 5, 14, 32. विप्रयूनि स्वेनैव धनव्ययेन रममाणया DAÇAK. in BENF. Chr.
181, 5. विरेषु रमते (या नारी) Vet. in LA. (III) 20, 12. रत *sich genügen*
lassend, sich ergötzend, Gefallen findend an, einer Sache ganz ergeben,
als gewohnter Beschäftigung obliegend: प्राणे ÇAT. Br. 14, 8, 23, 3. सभू-
त्याम् 7, 2, 18. प्रियकृते M. 2, 235. 11, 78. BHAG. 12, 4. MBh. 3, 16621.
R. 1, 7, 4. 2, 54, 22. 58, 28. 3, 53, 12. 4, 16, 12. Spr. 4839. BRAHMA-P. in
LA. (III) 48, 15. तेषां (ज्ञातसां) चावरणे M. 3, 168. पतिशुश्रूषणे R. 1, 1,
58. 2, 24, 27. VARĀH. Bṛh. 8. 45, 15. वाजिनो रत्तणे 86, 33. तद्विपत्तस्तुति
RĪĀA-TAN. 3, 503. PĀNĒAV. 1, 7, 87. वचने MBh. 3, 2222. व्याकरणे 13, 4303.
तपसि R. 1, 9, 3. 2, 100, 14. 4, 9, 70. श्रेयसि BHATT. 1, 25. यत्र तत्राश्रमे
Spr. 1225. तथाप्यस्मिन्धोरे पथि बत रता नात्मनि रताः 3035. परपुंसि
रता JĀĒN. 2, 280. मिथ्या प्रवृत्तिरे R. 5, 24, 5. गुरुजने Spr. 1027. स्वा-
त्मन् (loc.) Bṛh. P. 3, 14, 27. पुंसि 25, 15. स्त्रीषु Vet. in LA. (III) 30, 9.
पशे रतमानसाः Verz. d. Oxf. H. 9, a, 8 v. u. Die Ergänzung mit रत
componirt: वेदवादरत BHAG. 2, 49. प्रज्ञामुपक° R. 1, 1, 5. 2, 24, 20. हिं-
सा° Spr. 3439. RAGH. 9, 4. Spr. 807. 1313. 2899. VARĀH. Bṛh. 8. 15, 4. 10.
15. 16, 19. 39. कृषि° (= कृषीवल) 33, 2. 68, 71. Bṛh. P. 1, 5, 13. BRAHMA-
P. in LA. (III) 54, 16. PĀNĒAV. 27, 9. 203, 2. HIT. 19, 2. धातुवाद° = का-
रिधमिन् TRIK. 3, 3, 235. भार्या पररताम् so v. a. *mit Andern buhlend* Spr.
2899. वैश्यरतः क्षत्रियः wohl so v. a. *auf Kosten der Vaicja lebend,*

diese ausbeutend Verz. d. Oxf. H. 154, b, 10. — b) mit instr.: रममाणः
स्त्रीभिर्वा यनिर्वा ज्ञातिभिर्वा KĀND. Up. 2, 12, 3. कथाभिः MBh. 3, 58 (सक
ist adv.). यथालब्धोपमार्थैः 12, 3876. R. 2, 36, 19. भोगैः 7, 89, 2. पौराङ्ग-
नानां लोचनैः MUGH. 28. KATHĀS. 44, 53. Bṛh. P. 3, 31, 32. 9, 18, 39. BHATT.
6, 87. चित्रास्वादकथैर्भृत्यैरनायासितकार्मुकैः । ये रमते नृपास्तेषां रमते
रिपवः श्रिया ॥ Spr. 912. R. 2, 36, 4. MĀRK. P. 23, 78. रमते पर्योषिता
so v. a. *pflegen der Liebe mit* Spr. 764. रमते मातृभिः सुताः MBh. 6, 68.
KATHĀS. 56, 292. Vor. 5, 30. BRAHMA-P. in LA. (III) 55, 11. सा च ग्राम-
सौख्येन (so ist zu lesen) दण्डनायकेन तत्पुत्रेण च समं रमते HIT. 66, 7.
मा रंस्था जीवितेन नः so v. a. *spiele nicht mit unserem Leben* BHATT. 6,
15. स्वकर्मणैव रतः *Gefallen findend an, zufrieden mit* PĀNĒAV. 228, 10.
— c) mit infin.: तदते नहि वस्तु मे स्वर्गे ऽपि रमते मनः R. GORR. 2, 21,
15. — d) mit सक, सार्धम्, साकम् *sich mit Jmd vergnügen und insbes.*
mit Jmd der Liebe pflegen; med. MBh. 3, 2253. 2640. R. 2, 27, 3. 31, 27.
94, 18. R. GORR. 2, 27, 13. स्वमार्थं सक वैदेक्षा वनवासे ऽपि रम्यसे 31, 21.
KATHĀS. 18, 405. Bṛh. P. 9, 1, 25. MĀRK. P. 20, 6. 61, 55. MBh. 4, 3907.
3, 2233. 13, 1466. KATHĀS. 37, 105. 42, 159. 45, 342. BRAHMA-P. in LA. (III)
54, 9. PĀNĒAV. 1, 10, 37. HIT. 63, 22. 86, 10. 110, 18. ed. JOHNS. 1394. SĪ.
zu RV. 1, 125, 1. रमते चोपकृतेन पुरुषाः पुरुषैः सक *treiben Unzucht mit*
einander MBh. 8, 2115. act. R. GORR. 1, 65, 12. 3, 61, 34. 38. रतुम् R.
SCHL. 2, 96, 9. 7, 31, 9. रत्ना KATHĀS. 64, 46. रमस्व सकृतो मया MBh. 13,
1465. — e) ohne weiteren Beisatz *vergnügt sein, sich ergötzen:* एका-
की न रमते ÇAT. Br. 14, 4, 2, 4. KĀND. Up. 2, 12, 5. MAITRUP. 2, 6. MBh.
1, 981. 3905. 8061. 3, 1795. 4, 264. 403. R. 2, 55, 31. 91, 74. 3, 73, 17. 7,
108, 29. RAGH. 9, 71. 14, 30. मम मनो रमते VIKR. 70, 21. न विना परिवा-
देन रमते दुर्जनो जनः Spr. 1458. 2883, v. l. KATHĀS. 34, 164. 52, 64.
PRAB. 90, 13. Bṛh. P. 3, 23, 44. 4, 27, 1. 9, 19, 6. तुष्यति च रमति च
BHAG. 10, 9. MBh. 12, 7755. 13, 1276. रमामि कथयन्त्यास्ते दृढम् R. 3, 5, 3.
15, 28. MĀRK. P. 51, 99. WEBER, RĀMAT. Up. 354. रम्यताम् Impers. MBh.
1, 7649. VIKR. 19, 1. Spr. 4341. रतुम् MĀRK. P. 20, 7. Çuk. in LA. (III)
33, 3. रत *vergnügt, froh* Bṛh. P. 3, 23, 40. 10, 47, 8. Häufig in Verbindung
mit einem loc. des Ortes: रममाणः पुरे रम्ये MBh. 1, 6412. 3, 1877. 13, 1427.
3861. HARIV. 1576. R. 2, 34, 50. 54, 25. 56, 11. 60, 9. 94, 11. RAGH. 8, 94. GĪ.
7, 22. यत्र रमाम्यकम् MBh. 1, 6449. R. 3, 79, 45. Bṛh. P. 5, 13, 18. रत-
वानस्मि R. 2, 94, 16. रतुं प्रसीद शश्वन्मल्लस्थलीषु RAGH. 6, 64. *sich er-*
götzen so v. a. *der Liebe pflegen:* दंपत्योः रममाणयोः Bṛh. P. 3, 23, 46.
एता हि रममाणस्तु वक्ष्यन्तीह मानवान् MBh. 13, 2236. रममाणो चक्र-
वाकपुगे MĀRK. P. 62, 10. मृगा रमते *begatten sich* P. 3, 1, 26. Vārt. 4,
Sch. ततो निवेश्य बद्धा तौ रतुमाश्लिष्यति स्म सः KATHĀS. 58, 96. अला-
त्कारेण DAÇAK. 32, 15. पुंसः स्त्रियाश्च रतयोः Bṛh. P. 10, 60, 38. — Vgl.
रत, रतव्य, देवरत, निमाणरत, महीरत, सुरत.

— caus. रमयति und रामयति Vor. 18, 33. श्रीरामत्, रमयामकः ved.
P. 3, 1, 42. 1) *zum Stillstehen bringen:* क्षयः RV. 5, 31, 8. 1, 165, 2. तं मेरो
कुरितो रामयो नृन् 120, 13. 5, 52, 18. श्रीरामदत्तमानं चिदेतोः 2, 38, 3. र-
थम् 7, 32, 10. 56, 19. श्रेष्ठायिन्म् TS. 2, 4, 7, 1. पशून् 6, 3, 8. 2. प्रज्ञाम्
KĀTJ. ÇA. 4, 14, 23. PĀNĒAV. Br. 8, 7, 18. — 2) रमयति *ergötzen, durch*
Befriedigung der Liebeslust ergötzen MBh. 1, 3905. 6064. 6071. 2, 133.
305. 3, 1559. 4, 25. 12, 3812. 14, 2642. 15, 541. HARIV. 9904. R. 2, 48, 11

(48, 12 GORR.). रामो रमयतां श्रेष्ठः 53, 1. 61, 1. 5, 74, 15. R. GORR. 1, 1, 22. 78, 18. 53, 1. 3, 3, 20. 15, 18. MBH. 110. Spr. 1157. 3194. 3770. VARĀH. BṢH. S. 19, 5. 76, 3. KATHĀ. 1, 66. Gīt. 1, 44. 2, 8. 11. Bhāg. P. 1, 6, 39. 3, 2, 29. 3, 21. 4, 7, 21. 27, 1. 5, 18, 16. 9, 14, 24. 24, 68. 10, 29, 42. BRAHMA-P. in L.A. (III) 54, 14. KUSUM. 1, 10. med. MBH. 4, 55. HARIV. 8342. Bhāg. P. 4, 25, 38. रमी रमयन्निन्द्रियाणि रमयते *ergötzt seine Sinne* 5, 18, 16. रमिन् MBH. 13, 550 (nach der Lesart der ed. Bomb.). Gīt. 7, 12. — 3) भृगावमयति *die Gazellen sich begutten lassen so v. a. melden, dass die Gazellen sich begutten*, P. 3, 1, 26. VĀRTT. 4. Sch. VOP. 18, 22. — 4) *sich ergötzen*: पिबति रमयति च MBH. 3, 11371. HARIV. 3739. Spr. 1917.

— desid. s. रिरंसा, रिरंस्.

— intens. ररम्यते, ररमीति P. 7, 4, 85. VOP. 2, 31. das ved. ररन्धि wird auch hierher gezogen P. 6, 4, 103. Sch.; vgl. u. रध् und रन्.

— रति *höchst entzückt sein*: रमते v. l. für रभिरमते Spr. 635. st. रत R. 1, 70, 31 lesen die ed. Bomb. und auch SCHL. 2, 110, 18 richtig रभिरत.

— रनु 1) act. *inne halten*: रक्त्वे चान्हे. Ca. 17, 17, 12. — 2) med. *seine Freunde an Etwas haben* Spr. 2883, v. l. रनुरत *Gefallen findend an* (loc. oder im comp. vorangehend): तत्रधर्मेष्वनुरतः R. 3, 4, 6. कृत्यावै-तालादिषु कर्मसु विद्यासु चानुरतः VARĀH. BṢH. S. 69, 87. धर्मानुरत 15, 10. समाप्तानुरत BHATT. 8, 39. लीलावतारानुरत Bhāg. P. 1, 2, 34. verliebt 10, 33, 26. — Vgl. रनुरति.

— रप, partic. रपरत 1) *sich nicht aufhaltend*: रपरता रममदोषधयः Nir. 9, 8. — 2) *ruhend, feternd, sich jeglicher Thätigkeit enthaltend* Bhāg. P. 10, 21, 10.

— रभि 1) med. *sich aufhalten*: यत्राभिरंस्थमाना भवति ĀCV. GṢH. 4, 6, 16. *ruhen* चान्हे. GṢH. 4, 2. रभि भो रम्यताम् M. 3, 251, v. l. रभिर-म्यतामिति वरेहूयुस्ते ऽभिरताः स्म क् JĀG. 1, 251. *möget ihr befriedigt sein und wir sind befriedigt* STENZLER. — 2) *sich ergötzen, Gefallen finden an*: रम्येष्टभिरंस्थते HARIV. 11321. विद्यासु विद्वानिव सो ऽभिरमे पत्नीषु BHATT. 1, 9. कथाभिरभिरम्य R. 4, 25, 20 (26, 21 GORR.). रभिरंस्थे ऽक्त्वे सक् 2, 27, 18. MBH. 83, 11. माद्यति मोदते ऽभिरमते प्रस्तौति Spr. 635. 2976. त्रिदिवगताभिरमति मानवेन्द्राः MBH. 3, 1878. रभिरम्य-तया तस्या शिलायाम् R. 2, 96, 21 (105, 20 GORR.). 3, 19, 19. रभिरत *sich genügen lassend, sich ergötzend, Gefallen findend an, einer Sache ganz ergeben, — als gewohnter Beschäftigung obliegend*: स्वे स्वे कर्मणि BHAG. 18, 45. तपसि MBH. 1, 674. धर्मपत्नीभिरतां तपि 4681. 5, 6078. 13, 5299. पापेषु HARIV. 4846. कृष्याम् 11306. सत्पथे R. 2, 36, 29. 56, 15. 3, 15, 40. 71, 13. KĀM. NĪTĪ. 6, 8. Bhāg. P. 3, 32, 17. 4, 20, 28. 9, 6, 48. 10, 60, 34. राजधर्माभिरत HARIV. 3107. 5643. Spr. 4230. VARĀH. BṢH. S. 15, 5. 7. 21. Bhāg. P. 3, 8, 7. 25, 34. 32, 41. 5, 19, 1. MĀK. P. 51, 118. Verz. d. Oxf. H. 54, 6, 21. मासहेतोर्भिरता विकारार्थे च R. 3, 49, 39. त्रिशङ्कुरिक् तिष्ठतु। दक्षिणस्यामभिरतो दिशि R. GORR. 1, 62, 89. 2, 119, 19 (110, 19 SCHL.). — 3) *किनराभिरतानि* MĀK. P. 61, 21 fehlerhaft für *किनराभिरतानि*. — Vgl. रभिरति, रभिराम. — caus. *ergötzen*: भार्पेव चाभिरमयति (विद्या) Spr. 2174. कथाभिरनुकूलभी राजानं चाभिरमयत् (चाभ्यरोचयत् ed. Bomb.) MBH. 13, 476. तयाभिरमिताः Bhāg. P. 10, 29, 36.

— रव *aufhören, nachlassen*; nur im partic. mit der Negation zu be-

legen; vgl. रमवर्त und füge noch hinzu Spr. 429. VARĀH. BṢH. S. 38, 5. KATHĀ. 20, 84. 22, 259. DĀCĀK. in L.A. 67, 7. Bhāg. P. 5, 1, 28. 24, 29. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 122. — Vgl. रवर्ति.

— उपाव *sich behaglich finden*: रवः प्रस्तरणे संभूयमान उपाव भते PANĀV. Br. 6, 7, 18.

— र्वा act. P. 1, 3, 83. VOP. 22, 1. 1) *einhalten* (zu reden): र्वारमाका-वाक् Art. Br. 6, 30. LĪTJ. 1, 11, 26. र्वारमेदा संप्रियात् ĀCV. Ca. 2, 16, 2. Schol. zu KĪTJ. Ca. 5, 5, 18. र्वारमो ऽस्त्विति र्वारमेत् M. 2, 73. *abste-
hen*: र्वारम्यताम् (impers.) MBH. 1, 4181. र्वारत *aufgehört*: र्विः र्वन Kin. 5, 6. र्वनारत (s. auch bes.) adj. und र्वतम् adv. *unaufhörlich, ohne Unter-
lass* AK. 3, 5, 11. MBH. 12, 12417. Spr. 3844. KATHĀ. 38, 82. RĪGĀ-TAN. 4, 169. PANĀV. 3, 13, 4. Verz. d. Oxf. H. 117, 6, 8. — 2) *sich ergötzen, Gefallen finden an*: सत्यधर्मार्थवृत्तेषु शौचे चैवारमेत्सदा र्वेव रमेत्सदा v. l.) M. 4, 175. र्वारमतं परं स्मरे BHATT. 8, 52. र्वारमल्लोकलोचन Spr. 2745. नृपतिङ्किन्नारमेयम् (so ist zu schreiben) *sich geschlechtlich er-
götzen* DĀCĀK. 93, 3. तामिद्य सर्म युगपदारमत् KATHĀ. 44, 50. र्वारमुरित्वा पुलिनानि BHATT. 3, 38. — Vgl. र्वारति, र्वारमण, र्वाराम.

— उपा 1) *ruhen, ausruhen*: उपारम MBH. 1, 6085. र्वम्य 6818. उपा-रत *ruhend, sich jeglicher Thätigkeit enthaltend* Bhāg. P. 3, 22, 1. उपा-रतधीस्तिस्मिन् *dessen Geist ruht, — fest gerichtet ist auf* 6, 2, 42. *zur Ruhe kommen, aufhören, nachlassen*: उपारतपांसुवर्षवेग 10, 7, 25. वात-वर्षमुपारतम् 25, 25. — 2) *abstehen von* (abl.): तपसो ऽप्याडुपारम R. GORR. 1, 67, 11. योगात् KUMĀR. 3, 58. विप्रकात् Bhāg. P. 8, 11, 44. उपा-रमघं संप्रामात् MBH. 6, 5744. 7270. र्वखिलकामुकेभ्यः Bhāg. P. 11, 28, 28. तेषां दानप्रवृत्तेरनुपारतानाम् RAGH. 16, 3. योगाडुपारतम् Bhāg. P. 8, 12, 44. स्थानत्रयात् so v. a. *frei von* 1, 18, 26. उपारम *stehe ab davon* MBH. 13, 1893. तस्मादेवंगते त्वय (so die ed. Bomb.) उपारमितुमर्कति 1, 4183.

— व्युपा act. *abstehen von Etwas, ablassen* HARIV. 5118.

— समा dass.: ते क् समारताः *sie lassen davon ab* KĀND. Up. 1, 10, 11.

— उद् act. *einhalten* (zu reden) CAT. Br. 7, 4, 2, 39.

— उप act. und med. in intransit., act. in transit. Bed. P. 1, 3, 84. fg. VOP. 22, 1. 1) *stillhalten* (im Lauf), *am Orte bleiben* TBH. 2, 1, 2, 1. TS. 7, 1, 29, 1. उपात्र खलु रमत CAT. Br. 11, 4, 2, 3. 5, 2, 6. चान्हे. Ca. 16, 22, 21. Nir. 2, 21. — 2) *zur Ruhe kommen, aufhören thätig zu sein, sich dem Quietismus ergeben*: यत्रोपरमते चित्तम् BHAG. 6, 20. उपरमति, रते विष्णुः VOP. 22, 1. इत्थं मुनिस्तूपरमेत् Bhāg. P. 2, 2, 19. 5, 6, 6. 20, 2. 9, 20, 38. उपरत *zur Ruhe gekommen* SĀMĀK. 66. Bhāg. P. 1, 11, 35. 3, 1, 38 (उपरतारि). VOP. 2, 19. PRAB. 37, 6. निन्दाप्रशंसोपरत so v. a. *gleichgiltig gegen* MBH. 5, 1408. *zur Ruhe gekommen so v. a. gestorben* चान्हे. GṢH. 4, 7. HARIV. 5179. R. GORR. 2, 88, 19. 4, 8, 84. 5, 22, 18. Bhāg. P. 4, 13, 82. 4, 14, 39. 28, 45. 5, 9, 8. 9, 6, 11. 17, 14. 20, 23. PANĀV. 93, 18. 98, 3. *ruhig so v. a. geduldig* CAT. Br. 14, 7, 2, 28. — 3) *innehalten* (mit Rede, Handlung u. s. w.), *aufhören* CAT. Br. 14, 6, 2, 12. 2, 14. उपरमति घोषं घोष-कृतः चान्हे. Ca. 17, 17, 7. 12, 13, 4. र्वकारात्रमुपरम्य प्राध्ययनम् GṢH. 4, 6. एतावदुक्त्वापरराम Bhāg. P. 1, 6, 26. 9, 43. विनय सुमहानादं र्वमेयो-परताः त्वयः R. 2, 51, 13. 86, 14. Bhāg. P. 7, 5, 33. L.A. (III) 87, 13. मृग-शशकादीन्ध्यायादयस्तेपर तम PANĀV. 53, 19. ते नोपरेमुः *sie lassen nicht nach* HARIV. 8433. 15546. उपरमस्व MBH. 13, 1471. BHATT. 8, 85. क्ल-

कृत्वाशब्दः — उपराम MBh. 1, 2174, 3, 853, 7, 2633. वायुपारम् Kathās. 2, 70, 16, 130. उपरतेषु शब्देषु Āc. Gṛh. 4, 6, 7. MBh. 1, 119, 2, 2276. R. 2, 3, 5, 91, 28 (100, 28 Gorr.). ततो युद्धमुपरामत् MBh. 5, 7182. पावदु-
क्तमुपरमति, ंते P. 1, 3, 85, Sch. उपरत *aufgehört, verschwunden, nicht mehr da seiend*: उपरतशोषिता Gorr. 2, 5, 6. Pār. Gṛh. 2, 11. M. 5, 66. R. 6, 21, 2. Spr. 593. उपरतं बाल्यम् 1966. Śiṃ. D. 63, 15. Bhāg. P. 1, 3, 34, 3, 21, 21, 4, 7, 26, 5, 3, 28, 6, 6, 10, 15, 6, 9, 35. अनुपरत *unaufhörlich* Cat. Bn. 1, 3, 2, 6. Bhāg. P. 5, 17, 3, 7. — 4) *abstehen von, entsagen*; mit abl.: युद्धाडु-
पारमन् MBh. 7, 2633. Hārīv. 15233. तद्वत्तपात् CAṃk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 52. Bhāg. P. 1, 13, 2. संसृते: 15, 38, 4, 28, 12, 5, 1, 22. Bṛāṭṭ. 8, 54, 9, 51. विस्मयावोपरमिरे R. 7, 97, 23. CAṃk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 319. Bhāg. P. 5, 5, 14. अशक्वाभ्यामुपरम्य DAṣak. in Bṛh. Chr. 181, 12. रणाडुपरतम्
Bhāg. 2, 85. स्वव्यापाराद्वदनात् CAṃk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 315. अस्माहो-
काडुपरते मयि Bhāg. P. 3, 4, 30. विलापोपरतं रामम् R. 2, 53, 29. निर्धो-
षोपरत 51, 18. — 5) *abwarten*: क्वीषि अप्यमाणांन्युपरमति Cat. Bn. 2, 2, 2, 2, 3, 8, 2, 29. — 6) *beruhigen*: देवदत्तमुपरमति = उपरमयति P. 1, 3, 84, Sch. — Vgl. उपरम *fg.*, उपराम. — *caus.* ऽरमयति *zur Ruhe bringen, beruhigen* Nir. 2, 18. P. 1, 3, 84, Sch.

— व्युप *verschiedentlich paustren*: ऽरमम् *absol.* Āc. Ca. 7, 11, 20. *zur Ruhe gelangen, aufhören*: इन्द्रियाणां व्युपरमे मनो व्युपरतं यदि MBh. 12, 9897. निःस्वनः — व्युपरमत् 14, 1945. व्युपरमत् पुद्गलि Hārīv. 5102. व्युपरतसकलज्ञान Mṛśēh. 1, 2. *abstehen von (abl.)*: योधा व्युपरमन्युद्गात् MBh. 7, 5745. व्युपरम्य ततो युद्धात् 6, 5718. — Vgl. व्युपरम.

— नि 1) *med. sich zur Ruhe begeben, aufhören*: आश्रावयन्तो नि विषे रमधम् AV. 5, 13, 5. न्यक्षिना कृत्सु कामा अरमत (अयंसत RV.) 14, 2, 5. — 2) *nirrt sich genügen lassend, sich ergötzend, Gefallen findend an, einer Sache oder einer Person ganz ergeben, sich gern mit Etwas beschäftigt, tren an Etwas hängend*; die Ergänzung im loc.: स्वधर्मे MBh. 3, 15604. 15640. धनुर्वेदे च वेदे च 13, 91. R. 1, 19, 19. निदेशे पितुः 4, 14, 18. 5, 77, 13. विद्याधातुवणिक्क्रियामु Varāh. Bṛh. S. 69, 20. Uttarak. 43, 7 (57, 5). im instr.: वन्येन फलमूलन R. 7, 94, 20 (निरत = निरताकृ = नियताकार Comm.). im comp. vorangehend: स्वदार° M. 3, 45. R. 1, 6, 12. स्वकर्म° 14, 2, 80, 1. Bhāg. 18, 45. अहिंसा° MBh. 3, 2248. तपः-
स्वाध्याय° R. 1, 1, 1. प्राणनिपात° 89, 21. धर्म° 2, 61, 23. प्रतिज्ञा° 3, 48, 18. Mṛśēh. 70, 19. तोयक्रीडा° Mṛgh. 34. Spr. 229. 1326. 2080. 2925. 4633. Vṛddha-Kāṇ. 11, 12. Varāh. Bṛh. S. 68, 72. 103, 9. Kathās. 27, 208. Bhāg. P. 3, 23, 7. Prab. 20, 14. तदेकनिरत *ganz an ihm hängend* Kathās. 23, 93. Śiṃ. D. 73. — Vgl. निरति, 2. निरमण, निरामिन्. — *caus.* 1) *aufhalten, festhalten, hemmen*: मो षु त्वा वाधतेश्वनारे अस्मवि रोरमन् RV. 7, 32, 1. 2, 18, 3. 4, 17, 14. 5, 53, 9. 10, 160, 1. नि रामय ज-
रितः सोम इन्द्रम् 42, 1. दामनि 1, 56, 3. नि रामय मयेव तत्त्वं मम Nir. 10, 18. — 2) *geschlechtlich ergötzen*: सुरतेतमुकाम्। रामो निरमयन् Bhāg. P. 3, 23, 44.

— परि *act.* P. 1, 3, 83. Vor. 22, 1. *Gefallen finden an, erfreut sein über (abl.)*: तपो पर्यरमतस्य दर्शनात् Bṛāṭṭ. 8, 58. — *caus. geschlechtlich ergötzen*: ऽरमिता Kṣandom. 25.

— प्र *caus. in einen angenehmen Zustand versetzen*: रात्रिः प्ररमयति भूतानि नक्तं चारीणि Nir. 2, 18.

— प्रति, ऽरत *Gefallen findend an (loc.)*, *gern obiliegend*: रामो हि सर्वलोकस्य हिते प्रतिरतः सदा R. 6, 104, 37.

— वि *act.* P. 1, 3, 83. Vor. 22, 1. *ausnahmsweise und namentlich aus metrischen Rücksichten auch med.* 1) *einhalten (zu reden u. s. w.), pau-
sieren, aufhören* CAṃk. Ca. 5, 19, 16. Līṭ. 1, 3, 6. Kauṣ. 141. विरमेत्य-
निषीं रात्रिम् M. 4, 97. एतावदुक्ता वचनं विरराम स पार्थिवः MBh. 1, 8112. 2, 1401. 3, 16721. 4, 60. 12, 6233. R. 1, 21, 20. 50, 24. 59, 22. 2, 12, 27. 44, 24. 108, 39. 7, 108, 7. CAṃk. 15, 3. 67, 5. 107, 8. Kathās. 1, 62. 18, 316. 28, 125. Rīśā-Tar. 6, 24. Bhāg. P. 3, 9, 26. 4, 4, 1. विरम्य Kathās. 22, 59. एतावदुक्ता विरते मृगेन्द्रे Ragh. 2, 51. Kathās. 14, 88. 15, 95. 16, 119. 17, 31. Rīśā-Tar. 3, 319. 4, 97. 356. इत्युक्ता विरतं (*impers.*) वाचा Kathās. 23, 75. 52, 65. पावकश्च तदा दावं दग्धा समगपतिषाम्। अकानि पञ्च चेकं च विरराम सुतर्पितः ॥ MBh. 1, 8475. क्रोडित्वा विरतं रात्रि R. 5, 14, 7. पीत्वा मधूनि विरतं तं ददर्श 9. पावदसौ न कथंचित्प्रलपन्विरमति PAṇśāt. 93, 16. स पावदहृद्यः पराविध्यति तार्वति स्वयमेव व्यरमत TS. 2, 4, 22, 1. Cat. Bn. 6, 7, 3, 9. तदपि न वराको विरमति *lässt nicht nach* Spr. 429. प्रारभ्य विघ्नविक्षिता विरमति मध्याः 1913. 1966. Bhāg. P. 4, 20, 20. PAṇśāt. 1, 2, 7. विरमस्व MBh. 13, 1496. Hārīv. 6240. विरम्य Kathās. 72, 320. विरमेद्गधोनिरिवानलः *erlöschen* Bhāg. P. 7, 12, 31. विरराम so v. a. *er entsagte allem Andern* 4, 28, 40. सत्तं ते विरमतु MBh. 1, 2135. 2138. Spr. 2691. 2706. 5173. रात्रिरेव व्यरसोत्तु *ging zu Ende* Uttarak. 12, 13 (17, 6). विरमत्समाधि Bhāg. P. 7, 9, 32. 12, 10. 10, 73, 15. Vor. 25, 27. विरमति न अलितुमोपधयः Kir. 5, 24. कोलाकलो विरमते Bhāg. P. 3, 15, 18. 4, 19, 35. किमद्य शब्दे विरतः R. 2, 71, 26. 86, 14. R. Gorr. 2, 74, 13. Mṛśēh. 44, 16. CAṃk. 90. Ragh. 4, 78. 8, 54. 65. Cāc. 9, 12. Śiṃ. D. 23. वर्षमविरतं पततु *unaufhörlich, ununterbrochen* Mṛśēh. 75, 6. Varāh. Bṛh. S. 19, 5. Rīśā-Tar. 6, 317. Bhāg. P. 3, 30, 8. 31, 43. 4, 31, 20. Mārk. P. 51, 86. 116, 35. — 2) *abstehen von, entsagen, aufgeben*; mit abl. P. 1, 4, 24. Vārīt. व्रात्यभावाद्विरमेयुः Kāṭj. Ca. 22, 4, 27. MBh. 3, 14250. Hārīv. 5635. 11268. R. Gorr. 2, 60, 33. Ragh. 8, 32. Spr. 571. 2585. 2833. 2866. Vikr. 39. Kathās. 43, 29. 45, 96. 411. 49, 52. 95 (नि-
र्वन्धप्रार्थनातः). Rīśā-Tar. 1, 210. 2, 51. 4, 631. Bhāg. P. 6, 1, 63. 16, 59, 7, 9, 49. Mārk. P. 76, 45. PAṇśāt. 1, 2, 46. PAṇśāt. 161, 1. 213, 2. Bṛāṭṭ. 3, 21. 8, 53. med. Bhāg. P. 1, 11, 34. 2, 2, 16. Mārk. P. 113, 29. अविरतो दु-
श्चरितात् Kāṭj. 2, 24. Kāṭj. Ca. 22, 4, 23. विरतः पापात् MBh. 5, 1382. R. 1, 6, 14. 5, 16, 21. Ragh. 14, 71. Kathās. 41, 54. Cat. 10, 144. Bhāg. P. 8, 16, 2. Vor. 5, 20. परापवादविरत R. 1, 7, 6. Rīśā-Tar. 1, 133 (wo mit der ed. Calc. ऽहिंसाविरतः zu lesen ist). जलमयार्थबोधनादभि-
धायी विरतायां तदार्थबोधनाच्च लक्षणायां विरतायां so v. a. *aufgehört hat zu* Śiṃ. D. 19, 9. तदार्थबोधनविरतायां लक्षणायाः 119, 2. Statt abl. *ausnahmsweise loc.*: (कलेवरे) रमति मूढा विरमति पण्डिताः VP. beim Schol. zu Prab. 96, Cl. 30. विलापे विरतम् R. Gorr. 2, 53, 31. — 3) वि-
रम्यतां भवान् Milāv. 24, 11 fehlerhaft; Wesen vermuthet तावत् st. भ-
वान्. — Vgl. विरति u. s. w. — *caus.* 1) *zur Ruhe bringen*: ऽरमयति Nṛs. Tīp. Up. in Ind. St. 9, 93. विरमितधर्मप्रतिपत्त Bhāg. P. 5, 1, 29. — 2) *zu Ende bringen*: रजनीं तदानोम्। कथाप्रकारिर्बहुभिर्महात्मा विरा-
मयामास R. 7, 66, 17.

— प्रवि *abstehen von, unterlassen*; mit abl.: ततो ऽमकारकस्यादेव

प्रविरतो ऽभवत् RĪĀ-TAR. 4, 338.

— सम् sich ergötzen, Gefallen finden an (loc.): संरसीछा: सुरमुनिकृते वर्त्मनि BHATT. 19, 30. संरमस्व मया साकम् sich fleischlich ergötzen Bha. P. 2, 14, 19, 31.

रम् (von रम्) 1) adj. ergötzend, erfreuend gana ज्वलादि zu P. 3, 1, 140. गुह्यकाधियं K. 5, 20. Vgl. मनो°. — 2) m. a) Geliebter, Gatte. — b) der Liebesgott. — c) rothblühender Açoka H. an. 2, 333. MED. m. 25. — 3) f. स्त्री a) ein N. der Lakshmi, der Glücksgöttin; auch in appellat. Bed. Glück, Reichthum AK. 1, 1, 2, 23. TRK. 1, 1, 41. H. 226. H. an. MED. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 23. Spr. 920. 4817. 5403. WBBR, RĪMAT. UP. 296. 307. fgg. 312. 328. Bha. P. 3, 9, 23. 4, 25, 28. 5, 18, 16. fg. 7, 9, 26. 8, 5, 8. 8, 23. 9, 20, 8. Vor. 5, 7. Verz. d. Oxf. H. 80, b, 30. = शोभा Pracht, Schönheit RĪĀN. im ÇKDn. — b) Bez. des 11ten Tages in der dunklen Hälfte des Kārttika Verz. d. B. H. 341, 3. — c) N. pr. einer Tochter Çaçidhvag'a's und Gattin Kalki's KALKI-P. 25 im ÇKDn. — d) schlechte Variante von रमा COLEBR. und LOIS. zu AK. 2, 6, 2, 4. — रमर्षित PADMA-P. 16, 144 fehlerhaft für रमर्षित; in Betreff von PĀNĀT. 1, 369 s. Spr. 4700.

रैमक (wie oben) UNĀDIS. 2, 33. adj. = विलासिन् sich ergötzend, spielend, scherzend UGĒVAL.

रमठ s. रमठ.

रमठ 1) m. pl. N. pr. eines Volkes im Westen VARĪH. Bha. S. 14, 21. 16, 21. MBH. 3, 1991 (रमठ ed. Calc., रमठ ed. Bomb.). 12, 2430. — 2) n. = रमठ Asa foetida UNĀDIS. im ÇKDn.

रमठधनि m. Asa foetida ÇABDAĒ. im ÇKDn.

रैमण (von रम्) 1) adj. (f. ई) ergötzend, erfreuend gāṇa नन्यादि zu P. 3, 1, 124. Bha. P. 4, 6, 11. 5, 7, 11. 8, 7. 10, 21, 5. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 129, a, 30. BHATT. 6, 72. — 2) m. a) Geliebter, Gatte H. 517. 8. an. 3, 220. MED. p. 73. HALĪ. 2, 342. MBH. 12, 6516. R. GORR. 2, 30, 15. 5, 13, 44. MEGH. 38. 85. VIKR. 89. RAGH. 14, 27. KUMĀR. 4, 21. Spr. 902. 1855. 1896. 2102. 2254. 2667. 3161. 4729. ÇĀṆĀRAS. 3 bei HANU. 513. ÇC. 9, 60. GĪR. 3, 10. 10, 9. Bha. P. 4, 6, 11. PĀNĀT. 4, 3, 129. H. 701. त्पा° der Gatte der Nacht, der Mond RĪĀ-TAR. 3, 269. — b) der Liebesgott MED. — c) Esel H. an. — d) Testikel ÇABDAĒ. im ÇKDn. — e) ein best. Baum, = मकारिष्ठ RĪĀN. im ÇKDn. — f) N. pr. a) einer mythischen Person, eines Sohnes der Manoharā, MBH. 1, 2586. HARIV. 155. — β) Bein. Aruṇa's, des Wagenlenkers der Sonne, TRK. 1, 1, 102. — γ) eines Mannes PRAVANĀDH. in Verz. d. B. H. 56, 12. — δ) pl. eines Volkes (vgl. रमठ) MBH. 6, 374 (VP. 194). — 3) f. स्त्री a) ein junges reizendes Weib Schol. zu AK. 2, 6, 2, 4. — b) ein best. Metrum, 4 Mal — COLEBR. Misc. Ess. II, 158 (III, 4). — c) N. der Dākshājaṇi in Rāmātirtha Verz. d. Oxf. H. 39, b, 16. — 4) f. ई a) ein junges reizendes Weib, Geliebte, Gattin AK. 2, 6, 2, 4. H. 505. MED. HALĪ. 2, 327. R. 3, 43, 35. Spr. 531. KATHIS. 52, 214. RĪĀ-TAR. 6, 301. भोग: को रमणी विना PRAVAṆĀDH. 7, b, 2. Bha. P. 10, 14, 31. NALOD. 2, 14. KUALAJ. 167, a. — b) Alos indica Royle, = बाला ÇABDAĒ. im ÇKDn. — c) ein best. Metrum, 4 Mal — Ind. St. 3, 366. 4 Mal — COLEBR. Misc. Ess. II, 158 (III, 4). — d) N. pr. eines weiblichen Schlangendämons RĪĀ-

TAR. 1, 263. रमण्यवी 265. — 5) n. a) sinnliches Vergnügen, Belustigung, Begattung ÇABDA. im ÇKDn. Nir. 6, 17. मणायोपिये न धर्माय 12, 13. Verz. d. Oxf. H. 24, b, 47. मृग° P. 6, 4, 24. Vārtt. 3. 3, 1, 26. Vārtt. 4. Sch. Vor. 8, 133. — b) das Ergötzen, Erfreuen: लोक° Bha. P. 10, 2, 13. das Ergötzen durch Befriedigung der Sinneslust; mit acc. des Mannes ÇUK. in LA. (III) 36, 4. — c) Hinterbacke, Schamgegend (अधन) H. an. — d) die Wurzel von Trichosanthes dioeca Roxb. H. an. MED. — e) N. pr. eines Waldes HARIV. 8955. — Vgl. उषा°, पर°, रजनी°, रति°, रसिक°, राका°.

रमणक 1) n. N. eines Varsha MBH. 6, 289. Bha. P. 5, 20, 9 (als m. N. pr. des Regenten dieses Varsha, eines Sohnes des Jaḡhabāhu). m. N. pr. eines Dvīpa 19, 30. 10, 16, 63. 17, 1. VP. 175, N. 3. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vitihoṭra Bha. P. 5, 20, 21.

रमणीय (von रमणी), °यते Jmdes (gen.) Geliebte —, Gattin darstellen: तव सदा रमणीयते श्री: SĪH. D. 271, 21.

रमणीय (von रम्) adj. vergnüglich, ergötzlich, anmuthig, schön H. 1445. Sch. Nir. 1, 20. 7, 15. 9, 27. 10, 47. °चरणा (Gegens. कपूय) KĀND. UP. 5, 7, 10. न्यग्रोध MBH. 1, 5896. वन 3, 2286. राष्ट्र 4, 10. R. 1, 2, 6. 2, 30, 44. 55, 30. 56, 9. 80, 15. VIKR. 37, 10. 65, 18. दिवसा: परिणामरमणीया: ÇĀK. 3. वपुम् 87. अव्यक्तवर्णरमणीयवच:प्रवृत्ति 176. 11, 19, v. l. 12, 1. 13, 10. 99, 13. Spr. 361. 2629. 3179. 3576. कथा KATHIS. 40, 115. Bha. P. 4, 8, 46. MĀRK. P. 23, 96. SĪH. D. 66, 1. ख° PĀNĀT. 123, 20. अति° Spr. 3409. PRAH. 52, 15. — Vgl. रम्य.

रमणीयक n. Anmuth, Schönheit ÇĀK. 11, 19, v. l. fehlerhaft für रमणीयक.

रमणीयता (von रमणीय) f. dass. Spr. 24. UTTARAR. 70, 3 (90, 3). सर्वावस्थाविशेषेषु माधुर्यं रमणीयता SĪH. D. 132.

रमणीयत्व (wie oben) n. dass. R. 7, 2, 11. ÇĀK. 80, 7. SĪH. D. 479.

रमैय UNĀDIS. 3, 101. wohl = रमणीय.

1. रमैति (von रम्) f. Ort des angenehmen Aufenthalts: मयि सजाता रमतिर्वा अस्तु AV. 6, 73, 2. TBR. 3, 7, 2, 1.

2. रैमति (wie oben) UNĀDIS. 4, 68. 1) gern bleibend, anhänglich; von der Kuh, die sich nicht verläuft: पृक्षा स्थ रैमतय: AV. 7, 75, 2. TS. 1, 6, 2, 1. 7, 1, 22, 1. — 2) m. a) Liebhaber. — b) Himmel MED. t. 144. — c) Krähe ÇABDA. im ÇKDn. — d) Zeit. — e) der Liebesgott UGĒVAL.

रमाकास m. der Geliebte der Ramā d. i. Viṣṇu PĀNĀT. 46, 3.

रमाधव m. der Gatte der Ramā d. i. Viṣṇu ĠAGADĪÇA im ÇKDn.

रमाधिप m. der Gebieter der Ramā d. i. Viṣṇu Verz. d. Oxf. H. 104, b, 13.

रमानाथ m. 1) der Gebieter der Ramā d. i. Viṣṇu oder Kṛṣṇa MBH. 2, 2292. — 2) N. pr. eines Dichters Verz. d. B. H. No. 536. eines Commentators des Amarakoṣa Wilson in der Einl. zur 1ten Ausg. des Wörterbuchs S. XXV.

रमापति m. der Gatte der Ramā d. i. Viṣṇu oder Kṛṣṇa KATHIS. 71, 200. Bha. P. 8, 17, 7. 10, 59, 44. PĀNĀT. 4, 1, 8. Vor. 26, 130.

रमाप्रिय n. Lotus (der Ramā lieb) ÇABDAĒ. im ÇKDn.

रमाविष्ट m. Terpentīn RĪĀN. im ÇKDn.

रमाश्रय m. die Zuflucht der Ramā d. i. Viṣṇu Bha. P. 1, 12, 23.

रमितंगम m. N. pr. P. 3, 2, 47, Sch.

रमेश m. der Gebieter der Ramā d. i. Viṣṇu oder Kṛṣṇa PRAČOT-TARAM. in Monatsber. der Berl. Ak. 1868, S. 111, Cl. 32. ÇATR. 13, 2.

रमेश्वर m. dass. KĀCĪK., HARINARASTOTRA nach ÇKDr.

रम्फ, रम्फति (गती, nach Vor. auch किंसायाम्) Dhātup. 11, 20. रम्फ (रम्फ्), रम्फति (किंसायाम्) 28, 30. P. 7, 1, 59, VArtt. — Vgl. रफ्, रिम्फ्.

1. रम्ब्, रम्बते (schlaff) herabhängen: न सेशे यस्य रम्बते ऽसुरा स-क्थ्याई कर्पत् RV. 10, 86, 16. — Vgl. लम्ब्.

— खव dass.: खनस्य ऊर्ध्वरम्बमाणः RV. 8, 1, 34.

— छा s. चारम्बणा.

2. रम्ब्, रम्बते (शब्दे) Dhātup. 10, 14. (गती) 13, 87.

1. रम्ब् s. रम्.

2. रम्ब्, रम्बते (शब्दे) Dhātup. 10, 24. brüllen: रम्बमाण Bhāg. P. 10, 36, 2. — Vgl. लम्ब्.

— उप mit Schall erfüllen, erschallen lassen: कृष्यन्धर्कि वेणुरवेणा शतकर्ष उपरम्भति विद्यम् Bhāg. P. 10, 35, 12.

1. रम्भ (von 1. रम्ब्) 1) m. a) Stab, Stütze Naigh. 3, 29. Nir. 3, 21. H. an. 2, 311. Med. bh. 7 (= वेणु Bambusrohr). HALĀ. 4, 41. छा लो रम्भं न जिब्रयो रम्भा श्वसस्पते RV. 8, 45, 20. — b) N. des 5ten Kalpa (Weltperiode) Verz. d. Oxf. H. 51, b, 42. — c) N. pr. α) eines Sohnes des Āju HARIV. 1476. VP. 406. 412. Bhāg. P. 9, 17, 1. 10. — β) eines Sohnes des Vivimācati Bhāg. P. 9, 2, 25. — γ) eines Fürsten von Vagrarātra KATHĀ. 44, 56. 82. fgg. — δ) des Vaters des Asura Mahisha und Bruders des Karambha, Verz. d. Oxf. H. 46, b, 11. — e) eines Affen Med. (wo वानरात्तर st. वारणात्तर zu lesen ist). R. 4, 39, 20. 37. 5, 1, 39. 73, 44. 6, 22, 3. — 2) f. छा a) Musa sapientum, Pisang AK. 2, 4, 4, 1. TRIK. 3, 3, 156. 289. H. 1136. H. an. Med. Hār. 105. HALĀ. 2, 37. BALA beim Schol. zu Naish. 2, 37. KATHĀ. 32, 105. Bhāg. P. 3, 14, 9. 8, 2, 13. 9, 11, 28. 10, 54, 57. 60, 24. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 24. PANĒAR. 1, 7, 34. °फल Dhātup. in LA. 79, 16. °स्तम्भनिर्भं तथोरुगुलम् SĀH. D. 155, 12 (= RATNĀV. 67, 7, wo रम्भगर्भनिर्भं gelesen wird). ÇAUT. 44. NAISH. 2, 37. रम्भातरूपिवरोत्र 22, 43. विधृतरम्भमूहदयम् Gīt. 10, 15. रम्भोत्र adj. f. Vor. 4, 30 (vgl. P. 4, 1, 69). Çiç. 8, 19. °रु VOC. R. GORR. 1, 66, 7. 3, 61, 43. RAGH. 6, 35. ÇĀK. Ch. 56, 1. VIKR. 39. MĀLAV. 45. Bhāg. P. 3, 20, 34. क-न्या रम्भोरुम् MBH. 1, 2401. रम्भोरु रूपम् KĀVYĀD. 2, 337. Vgl. कनक°.

b) eine Art Reis BALA s. a. O. — c) ein best. Metrum, 4 Mal — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (III, 12). — d) N. der Dakṣhājāṇī im Malaja-Gebirge Verz. d. Oxf. H. 39, a, 35. = गौरी ÇANDAR. im ÇKDr. — e) N. pr. einer Apsaras, der Gattin Nalakūbara's, die Rāvaṇa entführte, TRIK. 3, 3, 289. Vjāpi zu H. 183. H. an. Med. HALĀ. 1, 88. BALA s. a. O. MBH. 1, 2558. 4818. 3, 16152. 5, 3975. 13, 191. HARIV. 7226. 8451. 8694. fgg. 11250. 12472. 12691. 14163. R. 4, 63, 28 (65, 33 GORR.). R. GORR. 2, 100, 15. 6, 92, 71. R. ed. Bomb. 6, 60, 11. 7, 26, 14. fgg. VIKR. 87, 10. fgg. Spr. 424. KATHĀ. 17, 20. fgg. 28, 55. fgg. 101, 374. MĀRK. P. 106, 59 (रम्भा चा° zu lesen). Verz. d. Oxf. H. 228, b, No. 559. BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 17. NAISH. 2, 37. — f) Hure DHAR. im ÇKDr.

2. रम्भ (von 2. रम्ब्) 1) adj. brüllend in गो°. — 2) f. छा Gebrüll H. 1406.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

रम्भक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 181.

रम्भातृतीया f. Bez. eines best. 3ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, a, 25.

रम्भाभिसार m. der Angriff auf Rambhā, Titel eines Schauspiels HARIV. 8694.

रम्भाल Suçr. 2, 14, 2 vielleicht fehlerhaft für रसाल.

रम्भावत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 34, b, 23. 284, b, 6.

रम्भिन् (von 1. रम्भ) 1) adj. einen Stock tragend d. i. Greis (Thürhüter nach SĀS.): रम्भी चिदत्र विविदे किंयम् RV. 2, 15, 9. — 2) f. र-भिणी wohl ein best. Gerölthe oder Schmuck: ऐषामितेषु रम्भिणीव रा-भे RV. 1, 168, 3.

रम्प (von रम् Vor. 26, 12. 1) adj. ergötzlich, angenehm, anmuthig, schön AK. 3, 4, 48, 104. H. 1445. an. 2, 879. Med. j. 49. तन् ÇAT. Ba. 7, 4, 2, 16. 8, 7, 4, 8. M. 7, 69. MBH. 3, 1756. 2486. 2508. 2511. 2534. 2660. 15572. 4, 11. 12, 4662. 13390. R. 1, 1, 31. 5, 12. 19. 9, 54. 2, 32, 3. 43, 11. 46, 1. 3, 48, 7. Suçr. 1, 241, 7. Rr. 1, 1. 6, 2. 33. RAGH. 11, 93. MENC. 79. ÇĀK. 13. 19. 86. 132. VIKR. 73. Spr. 1494, v. l. 1970. 2589. fg. 2832. 3246. fg. 3318. 3980. 3991. 4930. fg. VANĀH. BĀH. S. 48, s. 15. 104, 63. KIR. 5, 11. KATHĀ. 1, 23. 18, 64. 352. 25, 140. 28, 64. RĪĀA-TAR. 1, 4. 3, 175. Bhāg. P. 1, 16, 35. 3, 33, 18. MĀRK. P. 21, 2. BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 3. DAÇAK. in BENF. Chr. 182, 22. PANĒAT. 74, 21. VET. in LA. (III) 1, 13. 5, 6. स° MĀLAV. 10. सु° R. 2, 54, 41. रम्प = बलकर ĠATĪDH. im ÇKDr. Vgl. रम्पीय. — 2) m. a) Michelia Champaka (चम्पक) Lin. H. an. Med. = बकवृत् ÇANDAR. im ÇKDr. — b) N. pr. eines Sohnes des Āgnidhra VP. 162. fg. — 3) f. छा a) Nacht Naigh. 1, 7, v. l. H. an. (hier fälschlich n.). Med. Vgl. रम्पा. — b) Hibiscus mutabilis RĪĀAN. im ÇKDr. — c) Bez. der weiblichen Personification einer best. musikalischen Weise As. Res. 9, 451. — d) N. pr. einer Tochter Meru's und Gattin Ramja's Bhāg. P. 5, 2, 22. — 4) n. a) die Wurzel von Trichosanthes dioeca Roxb. Med. — b) der männliche Same ĠATĪDH. im ÇKDr.

रम्पक (von रम्प) 1) m. Melia sempervirens RĪĀAN. in NICH. Pa. n. die Wurzel von Trichosanthes dioeca Roxb. TRIK. 2, 4, 22. — Suçr. 1, 144, 17. 158, 11. 2, 35, 13. — 2) Bez. einer der acht Vollkommenheiten im Sāṃkhya, f. (sc. सिद्धि) TATTVA. 41. n. GAUPAR. zu SĪMKEJAK. 51. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Āgnidhra Bhāg. P. 5, 2, 19. n. N. eines nach ihm benannten Varsha 20. 16, s. 18, 24. VP. 168. MĀRK. P. 60, 11. ÇATR. 1, 298. Schol. zu H. 946. fg. (947 fälschlich रम्पक). N. pr. eines Waldes PANĒAR. 1, 10, 14.

रम्पयाम m. N. pr. eines Dorfes MBH. 2, 1118 nach der Losart der ed. Bomb., मुञ्जयाम ed. Calc.

रम्पता (von रम्प) f. Anmuth, Schönheit PRATĪPAR. 86, a, 2.

रम्पव (wie oben) n. dass. R. 4, 44, 111. 7, 2, 10.

रम्पपुष्प m. Bombax heptaphyllum RĪĀAN. im ÇKDr.

रम्पफल m. eine best. Pflanze, = कारस्कर RĪĀAN. im ÇKDr.

रम्पशी m. Bein. Viṣṇu's PANĒAR. 4, 3, 30.

रम्पाति m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀDDE. in Verz. d. B. H. 59, 14.

रम m. 1) = धरुण (vgl. रमण). — 2) = शोभा UNĀDIK. im ÇKDr.

रय् रयते (गती) Dhātup. 14, 10.

रय (von री) m. 1) Strömung, Strom H. 1087. HALĀ. 3, 47. RĪĀA-TAR. 1, 40. नदी° sg. und pl. MBH. 2, 681. R. 2, 64, 69. Spr. 2142. सम्पु° R.

2, 63, 13. अम्भसाम् AK. 3, 4, 24, 28. निम्नगा° 24, 285. इम्बूपडप्रतिक्-
तर्यं तोयम् Mss. 20. schnelle Bewegung, Geschwindigkeit AK. 1, 1, 2,
59. H. 494. HAL. 2, 288. क्यं गतरयम् Spr. 2899. रथेन — अनुदातरयेण
Ragh. ed. Calc. 2, 72. रथचरणपरिभ्रमण° Buā. P. 5, 8, 6. अम्पुरयोल्मु-
कयक् 13, 3. PAÑĀ. 3, 14, 19. रयात् eilget, stracks Çat. 14, 120. रयेण
dass. Verz. d. Oxf. H. 280, b, 5. Lauf in übertr. Bed. संवत्सर° Buā. P.
4, 29, 18. अम्पुरयः प्रस्वारः 23. heftiger Drang, Heftigkeit, Innigkeit: वि-
षयविष° 5, 3, 14. रोष° Spr. 4074. भक्तिरनुदिनमेधमानरया Buā. P. 5,
7, 7. — 2) N. pr. eines Sohnes des Purūravas Buā. P. 9, 15, 1. 2. eines
andern Fürsten Verz. d. Oxf. H. 280, b, 5. — Vgl. पयो°, भूत°.

रयक m. s. रवक.

रयप्रसूत्रसिद्धात् (so im Ind., रय° im Text) Titel einer Schrift Wil-
son, Sel. Works 1, 282.

रयम् vgl. धर्म°.

रयि (von र) m., selten f.; die gewöhnlichen Formen sind रयिस्,
रयिम्, रयोणाम्, ein Mal रयिभिस्; man findet aber auch रय्या RV. 10,
19, 7. VS. 12, 7. AV. 3, 14, 1. रय्यै (VS. PAñ. 4, 150) VS. 9, 22. 14, 22.
रय्याम् TS. 7, 1, 2. 2. Habe, Besitz, auch wohl Werthgegenstand, Kleinod:
पितृवित् RV. 1, 73, 1. वसुमत् 159, 4. बहुल 3, 1, 19. वीरवत् 2, 11, 13.
सर्ववीर 30, 11. प्रज्ञावत् 4, 31, 10. गोमत् 5, 4, 11. युक्ताश्च 41, 5. अश्चि-
न् 8, 6, 9. पोषं रयीणाम् 2, 21, 6. तस्मिन्वयिर्धुवो अस्तु दास्वान् 4, 2, 7.
34, 10. इह प्रज्ञामिह रयिं रराणाः 36, 9. 6, 6, 7. रयिपती रयीणाम् 31, 1.
सुवीरं रयिं गणते रिरिहि 63, 6. रयिं रास्व सुवीर्यम् 8, 23, 12. एन्दो
पार्थिवं रयिं दिव्यं पवस्व धारया 9, 29, 6. रयिभिः समोक्तः 1, 64, 10.
Kūā. Up. 5, 16, 1. Stoff PRAÇNOP. 1, 4, 9. Als fem. RV. 4, 66, 1. 68, 7.
4, 34, 2. एनी 5, 33, 6. 10, 19, 8. 167, 1. AV. 1, 15, 2. 6, 33, 3. 7, 80, 2.
VS. 27, 6. Çat. Ba. 9, 2, 8, 2. 10, 6, 4, 5. Çāñ. Çā. 18, 15, 4. — Personi-
ficirt: अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति RV. 9, 101, 7. ऐतु पूषा र-
यिर्भगः स्वस्ति सर्वधार्तमः 9, 31, 11; vgl. 10, 66, 10. रयेराङ्गिरसस्य प्रस्तोभः
N. eines Sāman Ind. St. 3, 231, a. — Vgl. वृहद्रयि.

रयिक् m. N. pr. = रैक् Ind. St. 1, 261. fg.

रयिर्द adj. Besitz gebend: युवं हि स्यो रयिर्दो नो रयीणाम् RV. 3, 34, 16.

रयिस्सम (superl. zu einem nicht vorhandenen रयिन् von रयि) adj.
überaus viel besitzend: यो रयिवो रयिस्समो यो द्युमैर्युस्सवत्तमः RV. 6,
44, 1. Zur Form des Wortes vgl. P. 8, 2, 17.

रयिर्वति m. Herr des Besitzes: अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणाम् RV. 1, 60, 4.
72, 1. 2, 9, 4. रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु 40, 6. 6, 34, 1. 9, 97, 24.

रयिर्मत् (von रयि) adj. P. 6, 1, 37, Vārt. 2. 1) mit Besitz verbunden;
wohlhabend, reich: यशस् RV. 10, 36, 10. अर्चतो वा ये रयिमत्तः सातो
74, 1. Agni VS. 12, 59. Kāt. Çā. 4, 14, 23. Çat. Ba. 7, 2, 3, 11. 10, 6, 4, 5.
14, 1, 2, 22. Kūā. Up. 5, 16, 1. — 2) das Wort रयि enthaltend Çat. Ba.
13, 4, 2, 18.

रयिर्वत् (wie oben) adj. reich RV. 8, 5, 7. 44, 1. 68, 5. — Vgl. रेवत्.

रयिर्विद adj. Habe findend, — bestehend RV. 2, 1, 3. पतिश्चिकित्वा-
त्रयिवि. 3, 7, 3.

रयिर्विध् adj. am Besitz sich erfreuend RV. 7, 91, 3. VS. PAñ. 3, 136.

रयिर्वाच् (रयि + साच्) adj. Besitzes theilhaft: नासत्या रयिर्वाचः स्याम
RV. 1, 180, 9.

रयिर्वाक् (रयि + साक्) adj. über Besitz gebietend RV. 1, 58, 3. 9, 68, 8.

रयिष्ठ n. N. verschiedener Sāman PAñĀ. Ba. 14, 11, 80. fg. LĀṭ. 7, 5, 13. Ind. St. 3, 231, a. इन्द्रस्य रयिष्ठम् 208, a. गोतमस्य रयिष्ठम् 215, b.

रयिष्ठो (रयि + स्था) adj. (im Besitz befindlich) begütert, ein solcher
Besitzer: या नो गोष्ठे रयिष्ठो स्थापयाति AV. 7, 39, 1. सर्वस्वसं पुष्टपतिं
रयिष्ठाम् 40, 2. तत्र रयिष्ठामनु सं भूतम् TBa. 1, 4, 2, 10. TS. 3, 4, 2, 2.
MAñĀ. Up. in Ind. St. 2, 99, 1.

रयिस्थान adj. dass.: रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि RV. 8, 47, 6.

रयिर्वत् (partic. eines denom. von रयि) adj. Besitz wünschend RV.
3, 62, 2.

रयिर्विन् adj. scheint eine falsche Form zu sein SV. 1, 5, 2, 1, 5. Schütze
begehend BENFV.

रयावट् m. N. pr. eines Mannes RĀĀ-Tan. 8, 325. Wohl identisch
mit रथावट्.

रराट् 1) n. parox. = ललाट Vorderkopf, Stirn VS. 8, 21. 24, 1. स र-
राट् इदम्ष्ट er wischte sich (den Schweiß) von der Stirne TBa. 2, 1, 2, 1.
Kāt. 14, 6. Pā. Gā. 3, 6. f. रराटि dass. Buā. P. 2, 1, 28. — 2) f. र-
राटो Gewinde von Gras, welches am östlichen Eingange des Schuppens
für die sogenannten Havir dhānā angebracht wird, Ait. Ba. 1, 29. Çat.
Ba. 3, 5, 2, 9. 24. Kāt. Çā. 9, 3, 19. Āçv. Çā. 4, 9, 4. 13, 4.

रराट् 1) adj. zur Stirn in Beziehung stehend: तन् Pā. Gā. 3, 13.
— 2) f. रराटो a) = रराटि 2) Kāt. Çā. 8, 3, 26. 4, 18. LĀṭ. 1, 9, 9.
Çāñ. Ba. 9, 3. — b) Horizont Çāñ. Ba. 18, 4.

ररावन् (von र) adj. spendend, freigebig: युवो ररावा परि सव्यमासते
RV. 10, 40, 7. न्यरातो ररावो विश्वा अर्घो अरातो रिता युक्त्वा मुरः 8, 39, 2.

रर्क्, रैर्कति (गती) Dhātup. 11, 18, v. 1.

रलमानाथ m. N. pr. eines Dichters Verz. d. B. H. No. 536.

रला f. ein best. Vogel Vāñ. Bā. S. 86, 37. = कलक्कारिका 88, 6.

रलक् m. AK. 3, 6, 2, 17. 1) ein wollenes Tuch, eine wollene Decke AK.
2, 6, 2, 18. H. 670. an. 3, 87. HAL. 2, 396. Vāñ. bei MALLIN. zu Çā. 4,
61. Çāñ. Sāñ. 3, 2, 15. — 2) eine Hirschart H. an. Vāñ. a. a. O. Mu-
kūṭa zu AK. nach ÇKDn. पदमल° Çā. 4, 61. — 3) die Augenwimpern
Subhūti zu AK. ÇKDn.

रैव (von रु) m. P. 3, 3, 22. Gebrüll, Gedröhne, Geschrei, Gesumme,
Gesang: Laut, Ton überh. AK. 1, 1, 2, 1. 3, 4, 22, 51. H. 1400. HAL. 1,
135. fg. वृषभस्यैव ते रवः RV. 1, 94, 10. 3, 31, 6. 7, 79, 4. AV. 5, 13, 3. वलं
रवेण दरयः RV. 1, 62, 4. 71, 2. 4, 50, 1. 10, 67, 6. यच्छ्वरीषु वृक्ता रवे-
णेन्द्रे प्रुष्मं दधात 7, 33, 4. 9, 72, 3. 10, 94, 12. Donner: चित्रेभिर्धुर्य ति-
ष्ठथो रवम् 5, 63, 3. — शास्त्रवाः पतिमृगसंघाः Vāñ. Bā. S. 21, 16. प-
रुष° adj. 33, 106. कशतनु° adj. 63, 2. सिक्° Spr. 1672. MBh. 3, 11883.
सिक्नाद° 7, 466. रातसः — व्यन्दैरव रवम् 1, 6002. 3, 11884. R. 7, 7, 16.
RĀĀ-Tan. 5, 408. रवाः । अर्तबन्धुमखोद्गोणीः Spr. 4007. काक्° Ka-
thās. 56, 127. कोकरवैः रवेरन्यैश्च पतिणाम् MBh. 13, 1816. चारुवं क्रौ-
ञ्चम् R. 1, 2, 32. कोकिल° Çā. 52, 11. केकिकीडाकलकल° Spr. 421.
2640. मधुलिकाम् Ragh. 9, 32. Kathās. 69, 95. गीत° Vāñ. Bā. S. 44,
7, 46, 62. वैतालिक° Kathās. 44, 185. पाणिपाद° Hariv. 13240. मकामेघ°
MBh. 1, 1130. 7984. 3, 1716. Māñ. 83, 2. शरत्वाः R. 4, 27, 12. Buā. P.
6, 9, 23. बाणशङ्कु° MBh. 7, 466. R. 7, 7, 16. शङ्कुर्त्य° Hariv. 9024. Vā-

मि. Bṛh. S. 43, 24. 97, 9. पटक्° HALJ. 8, 55. मेरी° RĪĀ-TAN. 1, 368. 4, 537. 5, 346. 3, 400. AK. 3, 4, 35, 170. घण्टा° PAKĀT. 229, 15. कलवीणा° KATHĪS. 14, 90. 17, 107. PAKĀT. 81, 20. विभूषण° R. 4, 13, 21. 1, 9, 17. नूपुर° Spr. 873, v. l. शार्ङ्गचाप° R. 7, 7, 16. RAGH. 9, 54. भिद्यमाना-त्परादिन्देर्द्व्यक्तात्मा रवो ऽभवत् Verz. d. Oxf. H. 104, b, 14. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBH. 9, 581. MĪLAT. 79, 19. KATHĪS. 90, 42. Bhāg. P. 10, 77, 12. — Vgl. कटु°, कण्ठी°, कल°, घण्टा°, घण्ट°, वन°, तुवी°, नो°, भीमवेग°, मघ°, मदनकाकु°, मक्का° (adj. auch MBH. 3, 12278. Bhāg. P. 8, 10, 28), मेघ°, लोक°, वीणा°, शार्ङ्ग°.

रवक m. Bez. eines Dharana-Gewichts von Perlen, wenn deren 50 auf ein Dharana gehen, VARĪH. Bṛh. S. 81, 17. रपक, रिवक v. l.

रवर्ण (von रु) UṆĀDIS. 2, 74. 1) adj. nom. ag. P. 3, 2, 148, Sch. brüllend, schredend, singend u. s. w.; = शब्दन AK. 3, 1, 38. H. 348. ÇANDAR. im ÇKDa. कौशानां कुलानि BHATT. 7, 14. = तीक्ष्ण, भण्डक (jesting, a jester WILSON), चक्षल ÇANDAR. a. a. O. — 2) m. a) Kameel H. 1284. HALJ. 2, 125. Çiç. 12, 9. — b) der indische Kuckuck UḠĀVAL. zu UṆĀDIS; hier könnte रवण aber auch als adj. zu कोकिल gefasst werden. — c) N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. eines Nāgarāḡa VJUTP. 88; vgl. रवण. — 3) n. Messing H. 1049.

रवणक ein Seihgefäß mit einer Röhre VJUTP. 209.

रवथ (von रु) UṆĀDIS. 3, 118. m. 1) = रव RV. 1, 100, 13. वृक्षस्पतिः 9, 80, 1. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 14. ऋषभस्य LĪṬ. 5, 1, 13. — 2) der indische Kuckuck UḠĀVAL.

रवम् s. पुत्र°, वृक्षवम्.

रवि m. 1) eine best. Form der Sonne (vgl. Ind. St. 10, 164. 192. fgg.); Sonne überh.; der Sonnengott UḠĀVAL. zu UṆĀDIS. 4, 138. AK. 1, 1, 3, 32. 3, 4, 44, 73. 25, 169. TAIK. 1, 1, 98. H. 98. HALJ. 1, 38. 5, 34. 53. WEBER, GJOT. 34. fg. 76. 91. 101. Nax. 2, 287. M. 1, 23. 4, 75. MBH. 3, 2132. 12184. R. 1, 55, 2. 2, 63, 14. 6, 4, 36. 38. RT. 1, 12. 17. RAGH. 1, 18. 9, 25. ÇĀK. 37. 102. Spr. 2591. VARĪH. Bṛh. S. 58, 46. VP. bei MUIR, ST. 1, 61. Bhāg. P. 9, 24, 31. MĪRK. P. 77, 1. LA: (III) 92, 16. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 46. PAKĀT. 189, 23. °चार Verz. d. B. H. No. 878. °यक् Verz. d. Oxf. H. 86, a, 46. °यक्षा 327, a, No. 773. unter den 12 Āditja HARIV. 11549. WEBER, RĀMAT. UP. 304. 313. रवौ so v. n. रविदिने an einem Sonntage Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, ult. — 2) Berg HALJ. 5, 53. — 3) N. pr. eines Sauvitraka MBH. 3, 15598. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra 9, 1404.

रविकर m. N. pr. eines Schollasten Verz. d. Oxf. H. 197, a, No. 457.

रविकास m. eine Art Krystall, = सूर्यकांत RĪĀN. im ÇKDa.

रविगुप्त m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 14. VJUTP. 91. Spr. I, IX.

रविचक्र n. eine best. astrol. Figur: die Sonne als Mann, auf dessen Glieder Sterne aufgetragen werden, GĪLUPA-P. 60 im ÇKDa.

रविज्ञ m. Kind der Sonne: 1) Bez. bestimmter Ketu VARĪH. Bṛh. S. 11, 10. — 2) der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 8, 61. 10, 20. 17, 6. 103, 1. 39. Bṛh. 4, 8. 9, 1. — °गर्वपरिकार Verz. d. Oxf. H. 79, a, 4.

रवितनय m. der Sohn der Sonne, der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 34, 12. Bṛh. 13, 8. 33, 17.

रवितर (von रु) nom. ag. Schreier AIR. Br. 2, 7.

रवितीय n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 32. 67, a, 6.

रविदत्त m. N. pr. eines Priesters Verz. d. Oxf. H. 154, a, 27. eines Dichters 124, b, 14.

रविदिन n. Sonntag Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 542.

रविदीप्त adj. als Auguralausdruck von der Sonne beschienen, der Sonne zugekehrt VARĪH. Bṛh. S. 53, 106.

रविदेव m. N. pr. eines Dichters Verz. d. B. H. No. 580.

रविनन्दन m. Sohn der Sonne: 1) Manu Vaivasvata Bhāg. P. 8, 1, 19. — 2) der Affe Sugriva TAIK. 2, 8, 7.

रविन्द n. = अरविन्द Lotusblütte DHAR. im ÇKDa.

रविपत्र m. ein best. Strauch, = अदित्यपत्र RĪĀN. im ÇKDa.

रविपुत्र m. der Sohn der Sonne, der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 47, 13.

रविपुला (Creticus + वि) f. ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 189.

रविप्रिय 1) m. N. verschiedener Pflanzen: = लकुच ÇANDAR. im ÇKDa. = अदित्यपत्र und रक्तकरवीर RĪĀN. im ÇKDa. — 2) f. छा N. der Dākshajāṇi in Gaṅgādvāra Verz. d. Oxf. H. 39, b, 13. रतिप्रिया v. l. — 3) n. a) eine rothe Lotusblütte. — b) Kupfer RĪĀN. im ÇKDa.

रविविम्ब n. Sonnenscheibe VARĪH. Bṛh. S. 3, 20.

रविमण्डल n. dass. Bhāg. P. 1, 4, 15.

रविरत्न n. = रविकास RĪĀ-TAN. 6, 294.

रविरत्नक n. Rubin RĪĀN. im ÇKDa.

रविलोचन adj. sonnenäugig, Beiw. Viṣṇu's und Çiva's ÇKDa. u. Çiv.

रविलोक n. Kupfer RĪĀN. im ÇKDa.

रविवार m. Sonntag WILSON, Sel. Works 2, 199.

रविवास m. n. dass. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 13.

रविसंक्रांति f. der Eintritt der Sonne in ein Zeichen des Thierkreises MĪRK. P. 31, 21.

रविसंज्ञक (von रवि + संज्ञा) n. Kupfer ÇANDAR. im ÇKDa.

रविसारथि m. der Wagenlenker der Sonne, Aruṇa H. 102, Sch.

रविमुत्त m. Sohn der Sonne: 1) der Planet Saturn VARĪH. Bṛh. S. 13, 31. 23, 10. Bṛh. 22, 6. — 2) der Affe Sugriva RAGH. 12, 104.

रविमुन्दररस m. Bez. eines best. Elixirs Verz. d. B. H. No. 993.

रविमूनु m. der Sohn der Sonne, der Planet Saturn NAVAGRAHASTOTRA im ÇKDa.

रवीन्द्र, रवीन्द्रो HARIV. 4946 schlechte Lesart für सुरेन्द्रो, wie die neuere Ausg. liest.

रवीषु m. der Liebesgott TAIK. 1, 1, 38. वरीषु ÇKDa. und Wilson wie der gedr. Text, vgl. jedoch die Corr.

रशनैसमित (रशन = रशना + सै°) adj. so lang wie das Seil (am Jāpa) TS. 6, 6, 4, 1.

1. रशनौ (wohl desselben Ursprungs wie रस्मि) f. UṆĀDIS. 2, 75. Strick, Riemen; Zügel, Gurt; Gürtel; insbes. Frauengürtel (AK. 2, 6, 2, 10. H. 664. HALJ. 2, 405). वि मच्छ्रयाप रशनाम्बिवागः RV. 2, 28, 5. 10, 53, 7. VS. 21, 46. 22, 2. 28, 33. TS. 1, 6, 8, 3 (Bauchgurt des Rosses nach dem Comm.). या शीर्षण्या रशना रक्षुरस्य RV. 1, 162, 3. 163, 2. s. 4, 1, 9. 10, 18, 14. विष्णो अश्वान्युपुञ्ज वनेजा रक्षीतिभी रशनार्भिभीतान् 79, 7. 9, 87, 1. AV. 7, 78, 1. 10, 9, 2. Beim Thieropfer werden zwei Seile ge-

braucht, das eine als Gurt um den Pfeiler gelegt, am andern das Thier gebunden. TS. 6, 6, 4, 8. Çat. Br. 3, 6, 8, 10. 7, 1, 25. Âçv. Gṛh. 4, 8, 15. Kāṭh. Ça. 6, 3, 15. 27. मुञ्जकाशिताम्बल्यो रशनाः Gobh. 2, 10, 7. Lāṭj. 8, 11, 28. (तम्) योक्तयामास बाहुभ्यां यम् रशनया यथा MBh. 3, 446. 4, 771. R. 7, 23, 4, 40. Brāh. P. 1, 7, 33. 56. 5, 9, 15. किरण्यरशन (अथ) 4, 19, 19. तदिदं कालरशनं जनाः पश्यन्ति सूर्यः an die Zeit gebunden 8, 11, 8. सुत-कलत्रघनासगेदेकादिमोकरशना 10, 48, 27. — विप्रस्य रशना मौञ्जी MBh. 13, 1811. VARĀH. Bṛh. S. 43, 42. PĀNĀT. 3, 11, 20. MĀRK. P. 68, 18. ऽदा-मभूषित (अघन) MBh. 3, 1826. R. GOR. 2, 8, 42. MBh. 11, 693. R. 2, 32, 7. 5, 13, 85. RAGH. 7, 10, 8, 57. 19, 27. MEGH. 36. MĀLAV. 41, 13. Gīt. 10, 6. Brāh. P. 5, 2, 6. Bildlich von den Fingern NAIG. 2, 5. Nir. 3, 14. 8, 19. 20. तनू-त्यज्ञैव तस्करा वनर्गु रशनाभिर्दशभिर्भ्यधीताम् RV. 10, 4, 6. das Meer als Gürtel der Erde gedacht: समुद्ररशना चोर्वी HARIV. 12902. ÇĀK. 68, v. 1. Spr. 4666. VARĀH. Bṛh. S. 12, 17. 43, 32. तुभितविक्रगद्येणिरशना (नदी) VIKR. 115. स्फुरिततडिद्रशनेरन्वुवाकैः VARĀH. Bṛh. S. 24, 13. — किरण्य-रशन (रसन ed. BURN.) Brāh. P. 4, 7, 20 wohl fehlerhaft für वसन. Das Wort wird häufig falschlich रसना geschrieben; die Bomb. Ausgg. des MBh. (mit Ausnahme von 11, 693), R. und Brāh. P. aber haben regel- mässig श. — Vgl. नीरसन (lies नीरशन) und वात°.

2. रशना f. Zunge ÇABDAR. im ÇKDr. falsche Schreibart für रसना.

रशनाकलाप m. ein aus mehreren Schnüren gedrehter Frauengürtel MĀRĀH. 11, 16. RAGH. 16, 65. VARĀH. Bṛh. S. 70, 4. Rr. 3, 20. am Ende eines adj. comp. f. आ 8.

रशनाकृत (1. रशना + आ°) adj. mit dem Zügel hergelenkt KAUC. 127. WEBER, Omina 397.

रशनागुण m. Gürtelschnur: रशनागुणास्पद der Sitz der Gürtelschnur, Taille KUMĀRAS. 5, 10.

रशनाय् (von 1. रशना), partic. med. dem Zügel folgend (?): येदं पूर्वागव-शनायमाना AV. 14, 2, 74.

रशनायमा (1. रशना + उ°) f. Gürtelgleichnis: ein Gleichnis, in welchem mit dem, was zuerst verglichen wurde, ein Anderes verglichen wird, mit diesem ein drittes und so fort, ŚĀH. D. 664. Beispiel Spr. 899.

रश्मैन् m. = रश्मि 1); nur instr. रश्मा in der Stelle: स या रश्मेव य-मर्त्यमिच्छा जनान् RV. 6, 67, 1.

रश्मि (wohl desselben Ursprungs wie 1. रशना) UṆĀDIS. 4, 46. m. (f. KĀND. Up. 8, 6, 2). 1) Strang, Riemen; Leitsell, Zügel; Messschnur AK. 3, 4, 32, 140. 32, 239. TRIK. 2, 8, 46 (= प्रतोद् Stachelstock). H. 1252. an. 2, 334. MED. m. 25. HALĀJ. 2, 287. 420. UGÓVAL. (= रज्जु). RV. 1, 28, 4. छ-स्मर्द्यकप्रशुचानस्य यस्यां आश्रुनं रश्मिं तुव्योऽज्ञं गोः 4, 22, 8. परि यो र-श्मिना दिवा ऽत्तान्मे पृथिव्याः 8, 25, 18. ऋतस्य रश्मिर्ननुपच्छमाना 1, 123, 12. 5, 7, 3. 1, 141, 11. 5, 33, 8. 6, 29, 2. मनः पश्चादनु यच्छति रश्मयः 75, 6. मृत्तति रश्मिमौजसा 8, 7, 8. 10, 130, 7. वि ते मुञ्चामि रशना वि र-श्मिन् TS. 1, 6, 4, 3. TBa. 1, 2, 4, 2. अतरो रश्मी रथस्य AIR. Ba. 2, 37, 4. 19. संशिता रश्मिना रथः संशिता रश्मिना क्यः VS. 23, 14. Çat. Br. 2, 3, 3, 7. 13, 3, 5. Âçv. Gṛh. 2, 6, 4. पञ्च° fünfsträngig, vom Wagen des Soma-Pūshan RV. 2, 40, 3. अरश्मिक adj. ohne Zügel Âçv. Gṛh. 2, 6, 4. — मुक्तरश्मिरिव घ्नः Strick R. 4, 16, 2. प्रतोद् रश्मिन्वा Zügel M. 5, 99. योक्तरश्मयोः 8, 392. MBh. 6, 3968. क्पान्यमे च रश्मिभिः 3, 1782. (ख-

द्यान् रश्मिभिश्च समुद्यम्य 2798. स यत्तेत्युच्यते सद्भिर्न यो रश्मिषु लम्बते Spr. 2453. संयच्छ वाजिनो रश्मीन् R. 2, 40, 22. रश्मिश्चिवादाय RAGH. 2, 28. अथ रथरश्मिसंयुतम् 3, 42. मुक्तेषु रश्मिषु ÇĀK. 8. संयमन 5, 12. च-लद्रश्मि (कुमारि) BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 13. एक° (रथ) Brāh. P. 4, 26, 2. नेत्राभ्यां नेत्रयोरस्या रश्मिं संयोज्य रश्मिभिः MBh. 13, 2802. आ-त्मनो रश्मीन् AMṬAN. Up. in Ind. St. 9, 25. Bez. der Finger (wie रश-ना): प्र रश्मिर्भिर्दशभिर्भारि भूमं RV. 9, 97, 23. — 2) Strahl AK. 3, 4, 10, 92. 32, 140. H. 99. H. an. MED. HALĀJ. 1, 38. 65. कृतमो यो रश्मिरस्या ततान RV. 1, 35, 7. 4, 52, 7. सूर्यस्य 1, 135, 9. 4, 14, 2. वि रश्मिभिः समुज्जे सूर्यो गाः 7, 36, 1. उषा अर्दशि रश्मिभिर्व्यक्ता 77, 8. मृजस्सूर्यो न रश्मिभिः 8, 43, 32. AV. 2, 32, 1. 12, 1, 15. रश्मिर्भिर्पडलं पश्मि Çat. Br. 9, 2, 8, 14. 10, 5, 4, 1. TBa. 3, 1, 1, 1. KĀND. Up. 8, 6, 2. 5. AV. PARIC. in Ind. St. 10, 318. सूर्यरश्मयः M. 5, 133. अष्टौ मासान्यथादित्यस्तौ कृति रश्मिभिः Spr. 3640. R. 2, 34, 8. मन्दरश्मिरभूत्सूर्यः 62, 19. Suçr. 1, 20, 14. चन्द्रस्य R. 2, 44, 10. LA. (III) 88, 4. PĀNĀT. 102, 11. दीपस्य R. 2, 64, 68. ज्योतिषाम् ÇĀK. 163. VARĀH. Bṛh. S. 12, 15. 13, 9. 47, 20. 56, 4. NAISH. 22, 56. sieben RV. 1, 105, 9. 2, 5, 2. AV. 7, 107, 1. Agni wird angeredet: कीळ्वो रश्मि आ भुवः RV. 5, 19, 5. die Sonne: स्वर्गभूरसि अष्टौ रश्मिः VS. 2, 26 (nach MANTON, wäre derjenige der sieben Strahlen gemeint, der die Sonnen- scheibe selbst ist; vgl. zur Stelle TS. 3, 2, 10, 2). नृपः प्रदीप्तरश्मिः Glanz KĀM. NITIS. 5, 92. — 3) angeblich so v. a. अथ VS. 15, 6; vgl. Çat. Br. 8, 5, 3, 3. — 4) = पद MED., = पदम् WILSON und ÇKDr. nach derselben Aut. — Vgl. इष्ट°, उज्ज°, ऋजु°, तिग्म°, तुहिन°, पृथु°, प्राचीन°, वि°, वृष°, शीत°, सप्त°, सु°, स्यूम्°.

रश्मिकलाप m. ein aus 54 (nach Andorn 56 H. 661, Sch.) Schnüren bestehender Perlenschnuck H. 659. VARĀH. Bṛh. S. 81, 32.

1. रश्मिकेतु m. Bez. eines best. Kometen VARĀH. Bṛh. S. 11, 40.

2. रश्मिकेतु adj. Strahlen im Banner führend; m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 80, 2. 6, 18, 13. 69, 13.

रश्मिक्रीड m. N. pr. eines Rākshasa R. 5, 12, 11.

रश्मिन् am Ende eines adj. comp. st. des einfachen रश्मि Zügel: धृ-तक्यरश्मिनि Brāh. P. 1, 9, 39.

रश्मिपति m. eine best. Pflanze, = रविपत्र RĪĀN. im ÇKDr.

रश्मिपवित्र adj. durch Strahlen gereinigt TBa. 3, 7, 4, 1.

रश्मिप्रभास m. N. pr. eines Buddha Lot. de la b. l. 89. fg.

रश्मिमण्डल n. Strahlenkranz AV. PARIC. in Ind. St. 10, 318.

रश्मिमत् (von रश्मि) 1) adj. strahlig, Beiw. der Sonne R. 5, 41, 20. R. ed. Bomb. 6, 106, 6. — 2) m. a) die Sonne MBh. 3, 14326. R. 5, 12, 42.

— b) N. pr. eines Mannes KATHĀS. 89, 98. fgg. — Vgl. रश्मिवत्.

रश्मिमय (wie eben) adj. aus Strahlen gebildet, — bestehend: इषुन् Brāh. P. 4, 15, 18. बुद्धि° durch die Strahlen des Verstandes leuchtend R. 5, 82, 2.

रश्मिमालिन् adj. strahlenbekrönt R. 4, 58, 5. स्वतेजो° 5, 41, 20.

रश्मिमुच m. der Strahlenentsender, die Sonne MBh. 7, 6639.

रश्मिराज m. N. pr. eines Mannes LALIT. ed. Calc. 202, 3.

रश्मिर्वत् (von रश्मि) 1) adj. strahlig TBa. 2, 8, 3, 1. Nir. 12, 32. रश्मि-वतामिवादित्यः MBh. 5, 5289. अरश्मिवत्तादित्यं रश्मिवत्तं च पावकम् । यः पश्येत् Verz. d. Oxf. H. 81, a, 29. AV. PARIC. in Ind. St. 10, 318. अथ-

गत^० so v. a. अवगतं रश्मि adj. ebend. रश्मीवती (VS. Palr. 3, 96) VS. 18, 62. — 2) m. die Sonne MBh. 3, 8270. 4, 550. 6, 792 (an den beiden letzten Stellen रश्मिम् ed. Bomb.). HARIV. 3879. R. 4, 8, 2. — Vgl. रश्मिम्.

रश्मिमतलकपरिपूषाब्ज m. N. pr. eines Buddha Lot. de la b. l. 164.

रश्मि m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12937 nach der Lesart der neueren Ausg., रभस die ältere Ausg., नभस Langl.

रश्मीवत् s. u. रश्मिवत् 1).

1. रस्, रसति (शब्दे) Dhātup. 17, 63. Nir. 9, 11. 11, 25. Naigh. 3, 14 (वर्धतिकर्मन्); रराम, ररासीत्: hier und da auch med. brüllen, wiewohn, heulen, schreien, dröhnen, ertönen: अथ यदरसदिव च रासो भवत् Cat. Bn. 6, 4, 4, 11. 3, 2, 28. रासभारवसदृशं रराम च ननाद च MBh. 2, 1494. रेमुद्यारेषिता: सिंहा सज्जता इव तोपदा: HARIV. 3936. 5532. मकागजा रेमु: MBh. 7, 9419. HARIV. 4671. गोमायुसारङ्गणा: — भीमररामिषु: BHATT. 3, 26. क्रोषूचमत: 6, 5. रराम रासतो कर्षात्सतडितोपेदा यथा R. 7, 7, 28. 32, 43. BHATT. 14, 9. होदासी रराम च 55. कृमानरासीश्च भयंकरम् 15, 122. रसमानसारस Cīc. 6, 75. NALOD. 1, 22. ताररवे कोकिले रसति Cīc. 6, 70. (पर्वतोत्तम:): रराम सिंहाभिकृता मकामत इव द्विप: R. 5, 4, 8. 54, 11. क्रुद: — करीव वन्य: पशुं रराम RAGH. 16, 78. तेन नदिनं रराम गगनं कृत्स्नमुत्पातजलदैरिव MBh. 1, 8289. रसतू रोदसी गाढम् 3, 14602. HARIV. 2393. 9020. Mṛāś. 85, 16. उच्चै रसतां पयोमुचाम् R. 2, 10. रसदब्द AK. 3, 4, 24, 148. रराम च मकी भूशम् MBh. 3, 14340. 6, 5701. 8, 1707. रसते व्यथते भूमि: कम्पतीव च सर्वश: 6, 5204. भूमं रसते यदा-म्बुद: VARĀH. BṢH. S. 28, 18. शङ्कराट् — रराम R. 7, 7, 10. रसत्तूर्य KATHĪS. 88, 26. रसतु रशना Gīt. 10, 6. रसतो गाण्डिवस्य MBh. 7, 108. रक्तलित-रसखङ्गलता KATHĪS. 108, 106. रसित adj. unarticulierte Laute von sich gebend Gīt. 7, 17. n. Gebrüll, Geschrei, Getöse H. an. 3, 288. MED. I. 144. वनकरिरसितै: RĪGĀ-TAR. 2, 168. रणाडुम्भे: Spr. 1130. Donner AK. 1, 1, 2, 10. H. 1406. H. an. MED. Kāvā. 3, 25. नवघनं Spr. 3042. RĪGĀ-TAR. 4, 300. GHAT. 14. — Vgl. रास.

— intens. laut schreien: उच्चै रारस्यमानां ताम् (सीताम्) BHATT. 5, 96.

— अनु mit Geschrei u. s. w. begleiten, einen Laut erwidern: mit acc.: मयूरे हृद्दीवैरनुरसितस्य पुष्करस्य MĀLAV. 20, v. l. अनुरसित n. Wiederhall UTTAR. 33, 20 (45, 2) = MĀLATĪ. 145, 15.

— अभि zuwiewohn, mit acc. KĀTJ. ÇA. 20, 5, 4.

— आ brüllen, schreien: मृगकुलमारसत् NALOD. 3, 14. द्विषतां च पङ्क्ति-मारसमानाम् 1, 11. आरसित adj. schreitend: सारस MĀLAV. 41. n. Gebrüll, Gehul: सिंकारसितनिर्वीष HARIV. 5550. प्रगालारसितशब्द 5663.

— वि schreien HARIV. 5540. BHATT. 15, 42.

2. रस्, रसति, रस्यति und रसयति (आत्वादनञ्जे-नयो: Dhātup. 35, 77) schmecken: रसती रसना रसान् MBh. 12, 10504. न रस्यति 11883. रसयति Cat. Bn. 14, 7, 4, 25 (रसयते BṢH. Ān. Up. 4, 3, 25). 2, 18. MAITRUP. 6, 7. कथामृतम् KATHĪS. 9. Eini. रसितवती मद्यम् Cīc. 10, 27. schmecken so v. a. empfinden: रस्यत इति रस: Śān. D. 6, 22. रस्यमानता 24, 2. — रसति MBh. 14, 571 fehlerhaft für रसत्वे, wie die ed. Bomb. liest. रसयति ist wohl als denom. von रस, रसति und रस्यति aber als spätere Bildungen aufzufassen.

— desid. zu schmecken verlangen: रं सपिषति भूय: शष्पम् Cīc. 11, 11.

VI. Theil.

रस (vgl. 2. रस् 1) m. parox. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री. a) Saft, aus Pflanzen und insbes. Früchten gewonnener wohlgeschmeckender Saft; bildlich das Beste, Feinste, Kräftigste, flos; Flüssigkeit überh., Naism. 1, 12. 2, 7. Nir. 2, 20. 12, 1. AK. 3, 4, 20, 229. H. 404 (= पूष Brūhe; vgl. मौस^०). H. an. 2, 587. MED. s. 8. HALĪ. 5, 75. VARĪ. bei MALLIN. zu Cīc. 13, 48. वृक्षे त इन्द्रवृषभ पीपाय स्वाह् रसो मधुपेयो वराप RV. 6, 44, 21. मद्यो रस: 5, 43, 4. 1, 187, 4. 5. सोमं इन्द्रियो रस: 8, 3, 20. 9, 23, 5. 47. 3. तं सोमै रसमा दधु: 113, 3. 5. मद्य 65, 15. 74, 9. गिरैरिव प्र रसो घस्य पिन्विरे दत्राणि VĪLAKH. 1, 2. 5, 3. यो वृक्षरित्तमापृणाद्रसेन AV. 4, 35, 3. यो नो रसं दिप्सति पित्वो अये यो अद्यानां यो गवां यस्तनूनाम् RV. 7, 104, 10. 1, 23, 23. 37, 5. 71, 5. (आप:): यो व: शिवतमो रसस्तस्य भावयतेक न: 10, 9, 2. यो रसस्य कुर्याय ज्ञातमोर्मे AV. 4, 28, 8. अरण्यादन्य अर्भत: कृष्या घन्यो रसेभ्य: 2, 4, 5. 26, 4. 5. 3, 13, 5. घोषधीनाम् 31, 10. 4, 4, 5. 5, 13, 2. 3. AIR. Bn. 3, 27. 7, 31. 8, 7. 20. TS. 2, 1, 7, 1. TBn. 4, 3, 20, 8. यज्ञस्य Cat. Bn. 1, 6, 2, 1. 2, 4, 2, 1. आपो वा घोषधीनां रस: 3, 6, 2, 7. रसो वृक्षा-दिवाक्तात् 14, 6, 2, 21. पयस: KĀTJ. ÇA. 25, 11, 21. Nir. 3, 16. 7, 10, 11. Suçr. 1, 210, 10. 212, 20. 213, 15. इतुकापउ^० R. 2, 91, 15. वनस्पतेरपक्वानि फलानि प्रचिनोति य: । स नाप्रोति रसं तेभ्य: Spr. 2714. fg. दूतस्यापि प्रसन्नरसं फलम् 3562. 3453. अरविन्दमकरन्द^० Bhāg. P. 5, 1, 5. 6, 3, 28. नारिकेल^० RĪGĀ-TAR. 4, 155. कुसुमस्य, अधरस्य ÇĀn. 72. VARĪH. BṢH. S. 48, 7. करिद्रा^० Spr. 5036. चन्दन^० R. 5, 5, 12. अलक्त^०, अलक्तक^०, ला-त्ता^० 2, 60, 18 (16 Gonn.). Cīc. 9, 46. R. 1, 5. ÇĀn. 80. VARĪH. BṢH. S. 43, 48. KATHĪS. 9, 47. H. 686. मधु नवमनास्वादितरसम् Spr. 94. धातु^० Ku-
māras. 1, 7. तामधातु^० RĪGĀ-TAR. 4, 614. ताम्बूलनिष्ठीवन^० KATHĪS. 70, 5. प्रङ्गमास^० 30, 20. गवां रस: (vgl. गोरस) Mīlch MBh. 13, 3535. गोशकृ-द्रस M. 11, 91. विषस्येव रसं हि पीत्वा Gifttrank MBh. 3, 1371. विष^० Spr. 518. रसान्भोमान् R. 2, 63, 14. रसं भोमम् R. Gonn. 2, 63, 13. आदते हि रसं (रसान् ed. Calc.) रवि: RAGH. 1, 18. 4, 66. वर्जयेन्मधु मांसं च गन्धं मात्स्यं रसान्निव्य: Fruchtsäfte u. s. w. M. 2, 177. 7, 131. 9, 329. 10, 86. 94. 12, 62. JĀś. 3, 36. 215. MBh. 13, 353. 2772. 14, 2685. VARĪH. BṢH. S. 41, 4. 48, 41. Bhāg. P. 5, 16, 18. 20. 21. Mīn. P. 120, 17. धेनु Verz. d. Oxf. H. 35, 4, 1. 59, 22. Blut रसमिष्य genossen Kauç. 11. 22. fg. वि-
स्मृतभोजनरस so v. a. Essen und Trinken Z. d. d. m. G. 14, 869, 19. रसे-
नात्वेन पेयेन लेख्येवाप्येषा R. 1, 52, 24. रसेरत्नेन पानेन वोष्यलेख्येन R. Gonn. 1, 53, 23. आदानस्य प्रदानस्य कर्तव्यस्य च कर्मण: । त्तिप्रमक्रियमाणस्य काल: पिषति तद्रसम् || Spr. 337. एषा भूतानां पृथिवी रस: पृथिव्या आपो रस: । अपामोषधयो रस घोषधीनां पुरुषो रस: पुरुषस्य वायसो वाच ऋ-
ग्रस ऋच: साम रस: साम उद्गीघो रस: Kāvā. Up. 1, 1, 2. अवबोध^० Bhāg. P. 3, 9, 2. 4, 13, 8. — α) poetische Bez. des Wassers Tark. 3, 3, 448. H. an. MED. रसं सर्वसमुद्राणाम् R. 4, 27, 3. अन्यसरितामपि रसं समुद्रगा: प्रापय-
त्युदधिम् Spr. 4581. 5028. Meau. 29. उपायरससंनिक्ता नीतिमकावल्ली KATHĪS. 33, 85. घन^० Spr. 4064. — β) Saft des Zuckerrohres Suçr. 2, 149, 5. 224, 20. 241, 9. — γ) Myrrhe AK. 2, 9, 105. H. 1063. Sch. H. an. MED. RATNAM. 42; vgl. गन्धरस. — δ) Samenfeuchtigkeit AK. 3, 4, 20, 229. H. an. MED. HALĪ. 5, 75. VARĪ. s. a. O. RV. 1, 105, 3. — ε) Chylus (aus Speise entstehend und durch die Galle in Blut umgewandelt) AK. 3, 4, 24, 67. Tark. H. 619. fg. H. an. MED. HALĪ. 5, 71. 75. VARĪ. s. a. O. (wo धातो st. धाये zu lesen ist). Wier 49. Çāñc. Sāñ. 1, 6, 4. 6. Suçr. 1, 96,

13. Nir. 14, 6. — 5) *Milch* H. c. 98 (wohl fälschlich neutr.). — 7) *geschmolzene Butter* HALĀJ. 5, 75. — 3) *Mixtur* Verz. d. B. H. No. 963. *Lebenselixir, Zaubertrank*; = *अमृत* VAIŚ. a. a. O.: तीरोदमथनं कृत्वा रसं प्राप्स्याम तत्र वै R. 1, 45, 18. 33 (46, 22. 26 GORR.). कूप° BHĀG. P. 7, 10, 58. रसकूपामृत 59. सिद्धामृत° 61. RĪĀA-TAN. 1, 110. — 4) *Gifttrank* AK. 3, 4, 30, 229. H. 1193. H. an. MED. HALĀJ. 3, 24. 5, 75. VAIŚ. DAÇAK. 185, 8. रसार्पण RĪĀA-TAN. 6, 72. °दान 322. 8, 448. — x) *Quecksilber* AK. 2, 9, 100. TRIK. H. 1050. H. an. MED. HALĀJ. 5, 75. VAIŚ. (wo, wie schon STENZLER gesehen, पारदे zu lesen ist). SARVADARÇANAS. 97, 13. fgg. mystisch als *Quintessenz* des menschlichen Körpers betrachtet 99, 11. र-सस्य परब्रह्मणा साम्यम् 103, 9. als Çiva's Same gedacht 98, 18. — λ) *Mi-neral* oder ein *metallisches Salz*; aufgezählt in Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761; vgl. उप°, मक्ता°. = *हेमन्* Gold VAIŚ. a. a. O.; vgl. 2. रसित. — b) *Geschmack* (als Haupteigenschaft des *Flüssigen*) AK. 1, 1, 4, 16. 3, 4, 30, 229 (गुण). TRIK. H. 1389. H. an. MED. HALĀJ. 5, 75. VAIŚ. a. a. O. सर्वेषां रसानां द्विष्टिकायनम् ÇAT. Bn. 14, 5, 4, 11. 6, 3, 3. 8, 7, 4, 25. र-सनप्राप्तौ गुणो रसः TARKAS. 13. BuĀG. P. 2, 2, 29. त्यजेच्च पृथिवी गन्ध-मापश्च रसमात्मनः MBH. 1, 4161. आपो रसगुणाः M. 1, 78. 5, 128. 12, 98. वेदो न शब्दस्पर्शरसान् R. 2, 64, 67. RAGH. 3, 4. ध्यातः सर्वरसानां किं लवणो रस उत्तमः Spr. 804. नानास्वादु° adj. R. 1, 53, 4 (54, 4 GORR.). तद्रसं adj. Spr. 3522. अमितरसा MEGH. 50. निरूपम° adj. Spr. 728. अन्नं चोत्तरसम् BuĀG. P. 3, 3, 28. Die Bodd. *Geschmack* und *schmeckender Stoff* oder *Saft* werden häufig nicht auseinandergehalten, SuçA. 1, 147. fgg. 150, 12. fgg. आहारः षट्पु रसेष्वप्यतो रसाः पुनर्द्रव्याश्रयाः 4, 14. पट्स 43, 3. MBH. 1, 6658. 3, 188. 9, 2354. R. 1, 52, 28 (53, 22 GORR.). R. GORR. 1, 54, 4. KATHĀS. 45, 230. 82, 19. Die sechs Hauptarten des *Geschmacks* sind: मधुर, अम्ल, लवण, कटुक, तिक्त und कषाय MBH. 12, 6851. fg. SuçA. 1, 153, 17. fgg. 75, 5. fgg. Davon giebt es 63 mögliche Verbindungen 2, 543, 9. fgg. कषयो मधुरस्तिक्तः कटुकः (also mit Weglassung von लवण) इति त्रैकधा । भैतिकानां विकारेण रस एको विभियते ॥ BuĀG. P. 3, 26, 42. PĀÑĀT. 61, 11. रसतम् dem *Geschmacke* nach MBH. 13, 5681. 5686. — a) Bez. der Zahl sechs ÇRUT. 29. 39. VANĀH. Bn. S. 98, 1. Ind. St. 8, 167. — β) *Geschmack* so v. a. *Geschmacksorgan, Zunge* BuĀG. P. 4, 29, 11, 8, 20, 27. — γ) *Geschmack* —, *Genuss an, Neigung zu, Verlangen nach, Liebe zu* und das, worauf der *Geschmack, die Neigung, das Verlangen gerichtet sind, Alles was Genuss gewährt und retzt*; = *राग* AK. 3, 4, 30, 229. H. an. (wo fälschlich रोग gedruckt ist). MED. HALĀJ. 5, 75. किरणं रसेन दृष्टम् PARAMAHĀNSOPAN. in Verz. d. Tüb. H. 7, 29. fgg. अनेन नूनं वेदानां कृतमाकर्णं रसात् MBH. 12, 13516. Spr. 1836. 2921. KATHĀS. 3, 87. 94, 12. रसादते VIKR. 40. अतिरसतम् KATHĀS. 47, 120. नी-रसायां रसं बालो बालिकायां विकल्पयेत् vermuthet *Liebe* bei Spr. 2635. °खण्डन RAGH. 9, 35. MEGH. 29. कर्पुटीभिनावशके ऽपि वा । बालाव-क्रमरोहिणीमधुनि वा यस्याविशेषो रसः ॥ Spr. 4268. इष्टे वस्तुन्युपचित-रसाः MEGH. 111. UTTARAR. 19, 5 (26, 2). गन्धर्वदत्ताया यत्रोपरि मक्तावसः KATHĀS. 106, 18. परानुमृक्° Spr. 2845. गोतरसादिव KATHĀS. 12, 19. 44, 185. भृगुपारसाः, °रसेन 6, 93. 21, 16. 30. 32, 106. 35, 37. °रसमनुभूय VET. in LA. (III) 5, 2. रसमनुभूय KATHĀS. 86, 187. तत्सेवारससंप्राप्त 27, 126. 10, 2. 22, 151. स्त्रीमात्ररसात् 86, 169. 67, 11. Gtr. 1, 36. RĪĀA-TAN.

3, 118. DHŪRTAS. in LA. 74, 16. रसिकं रसेन कुर्यादृशे durch das, woran er hängt, Spr. 2197. प्रणयस्य रसं दत्त्वा Genuss HARIV. 7111. परायतः प्रीतिः कथमिव रसं वेति पुरुषः Spr. 4513. क्रीडारसं निर्विशतीव आत्मे KUMĀRAS. 1, 29. विषयजरसाः die aus der Sinnenwelt hervorgehenden Ge-nüsse Spr. 3033. दिवसाः संभृतरसाः 421. विविधविषयरसस्पर्श PRAB. 2, 10. भवरसास्वादन Spr. 23. भवरसे वैराग्यमाधीयताम् 1412. गजबन्धरसा-सक्त KATHĀS. 12, 6. संगम° ÇĀNTIÇ. in ÇATĀKĪV. 39. साक्षेकात्तरसानुव-र्तिन् Spr. 1490. ऋङ्गारिकरसः स्वयं नु मदनः nur an — *Geschmack* an-derend VIKR. 9. KUMĀRAS. 5, 82. KATHĀS. 21, 3. तदा चतुष्मतां प्रीतिरसी-त्समरसा द्वयोः gleichen Genuss gewährend RAGH. 4, 18. तत्किं शास्त्रकथा-रसेन DHŪRTAS. in LA. 83, 15. कथौ रसस्फीताम् Spr. 730. In den folgen-den Beispielen hat das Wort sowohl die Bed. *Genuss, Reiz* als auch *Saft*: लात्रायसरसिनर्करिणी (उर्वशी) KATHĀS. 17, 7. प्रेमरसासारवर्षिणा चतुषा 11, 49. किं वा काव्यरसः स्वादुः किं वा स्वादीयसो मुधा Spr. 3868. सुभाषितरसास्वाद 3274. — δ) der *Geschmack* eines Kunstwerks ist sein *Charakter, sein Grundton, seine Grundstimmung*; es werden acht, neun und auch zehn Rasa angenommen: ऋङ्गार, वीर, बीभत्स, रौद्र, हास्य, भयानक, करुण, अद्भुत, शांत und वात्सल्य (bei neun fällt das letzte fort, bei acht die beiden letzten). AK. 1, 1, 3, 17. 3, 4, 30, 229. H. 293. 304. 327. GAUṢA beim Schol. zu H. 294. H. an. MED. HALĀJ. 1, 90. 92. 5, 75. DAÇAK. 1, 11. 3, 27. 29. fg. 4, 1. SĪH. D. 45. fg. 60. 209. fgg. 247. 377. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 50. fg. 87, a, 14. 211, b, No. 499. 214, a, 21. fgg. 263, b, 25. R. 1, 4, 7 (3, 46 GORR.). PĀÑĀT. V. 44. VIKR. 36. BuĀG. P. 10, 70, 19. यथारसम् MĀLAY. 20, 20. Auch vom *Grundton* im Charak-ter eines Menschen: शांत RĪĀA-TAN. 1, 23. करुण° UTTARAR. 37, 7 (50 7). 107, 17 (146, 1). हास्यरसाधिदेवताः MALLIN. zu KUMĀRAS. 7, 95. fünf Rasa (oder Rati) *Gemüthsstimmungen* (शांति, दास्य, साध्य, वात्सल्य und माधुर्य) bilden die fünf Stufen in der Bhakti der Vaiṣṇava WILSON, Sel. Works 1, 163. — e) ein *Metrum* von 4 Mai 70 Silben Ind. St. 8, 107. 111. — d) = शब्द (!) VAIŚ. a. a. O. — 2) f. रसो a) *Feuchtigkeit*: सिन्धुर्ध्वं वा रसया सिञ्चद्भ्यान् RV. 4, 43, 6. रसा दधीत वृषभम् 8, 61, 13. — b) N. pr. eines Flusses: याम्नी रसो नोददोदः पिपिन्वयुः RV. 1, 112, 12. मा वै रसानितभा कुभा नि रीरिमत् 5, 53, 9. 10, 75, 6. — c) ein *mythischer Strom, der die Erde und Luft umfließt*, Nir. 11, 25. = *घनरितिनदी* Comm. परि णः शर्मयत्या धारया सोम विश्रतः । सरा रसेव विष्टयम् RV. 9, 41, 6. कथं रसायां अतरः पर्यासि 10, 108, 1. 2. यस्य समुद्रं रसया मृदाङ्गः 121, 4. सिषेक्तु माता मूको रसा नः 5, 41, 15. — d) die *Unterwelt* (vgl. र-सातल): रसो विविशतुस्तूर्णमुदकपूर्वे (so die ed. Bomb.) मरुदधौ MBH. 12, 13479. 13503. fg. 13511 (रसानामालय). BuĀG. P. 3, 13, 17. 30. 42. 4, 7, 46. 5, 18, 89. 25, 13. 6, 11, 22. 8, 16, 27. 21, 25. 9, 20, 31. 10, 6, 12 (pl.). 47, 15. 70, 44. — e) die *Erde, Land* AK. 2, 1, 2. TRIK. 3, 3, 448. H. 937. H. an. MED. HALĀJ. 2, 1. Spr. 2642. NALOD. 2, 10. — f) *Zunge* TRIK. H. c. 122. H. an. MED. — g) N. verschiedener Pflanzen: *Clypea hernan-difolia* W. et A. AK. 2, 4, 3, 3. H. an. MED. *Boswellia thurifera* Roxb. AK. 2, 4, 4, 11. TRIK. H. an. MED. *Panicum italicum* Līn. H. an. MED. *Weinstock* und = *काकोली* ÇANDAR. im ÇKDr. — 3) n. a) *Myrrhe* RĪĀAN. im ÇKDr.; vgl. oben u. 1) a) γ). — b) *Milch*; s. oben u. 1) a) Ç). — c) *Geschmack* VANĀH. Bn. S. 51, 31. in diesem wahrscheinlich unächteten Kapi-

tel sind Verhältnisse gegen das Genus nicht selten. — d) in der Stelle रस-
नि तान्युदकानीति Nīa. 11, 35 ist wohl रसानितभा कुभा नीति (RV. 5, 53,
9) zu lesen. — Vgl. क्ष०, क्षनु०, क्षम०, क्षमत० (m. auch R. 2, 30, 15. R.
Gora. 1, 15, 11. Spr. 2840. KATHA. 22, 201. adj. wie Nectar schmeckend
ΠΑΝΚΑΤ. 248, 12), क्षयो०, इनु० (in der 1sten Bed. auch Bha. P. 5, 16, 14),
उप०, एक० (adj. nur einen Geschmack habend RAGH. 10, 17. अनुकूलता
nur an Einem Geschmack findend, nur Einem geltend UTTAR. 79, 6 =
102, 3 der neueren Ausg.; so v. a. स्थिर nach dem Comm.; vgl. auch
oben 1) b) γ), कनक०, काम०, नुद्र०, गङ्गाधर० (lies Mixture st. Receipt),
गर्भ०, गो०, ज्योती० (Comm. zu R. 2, 94, 6: ज्योतिर्नक्षत्रं रसः पादपरसः),
तोय०, द्रवरसा, नीरस (könnte ΠΑΝΚΑΤ. IV, 62 auch keine Zuneigung ha-
bend bedeuten), पञ्चरसा, पिष्ट०, पुष्प०, प्रणिपात०, ब्रुज०, ब्रह्म० (ब्रह्म-
रसासव der Nectar des Brahman Bha. P. 4, 4, 15), भक्ति० (auch KA-
TU. 25, 230), भूरि०, मधु०, मक्ता० (auch Wohlgeschmack R. 3, 62, 37),
मांस०, मूर्ध०, मृगरसा, मोघरस, यत्न०, रजो०, रति०, वि०, विष०, स०, स-
र्व०, सिद्ध०, सु०, सुधा०, स्व०.

रसक (von रस) m. Brühe, Fleischbrühe H. 413. तन्मांसैः साधयामास
रसकोत्तमम् KATHA. 39, 9. 12. neutr. 16. — Vgl. त्रि०.

रसकर्पूर n. Quecksilbersublimat BHĀVA. im ÇKDn.

रसकर्मन् n. Behandlung des Quecksilbers, ein mit dem Q. vorgenom-
mener Process SARVADARÇANAS. 100, 7. Verz. d. B. H. No. 906.

रसकल्पना f. dass. Verz. d. B. H. 284, 4.

रसकल्याणिनीव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 34,
a, 30. 41, a, 3.

रसकृत्या f. N. pr. eines Flusses in Kuçadvīpa Bha. P. 5, 20, 16.

रसकेतु m. N. pr. eines Prinzen ÇĀṆḌABH. 4.

रसकसर n. Kampher HĀ. 104.

रसकोमल n. ein best. Mineral (मृत्सर) Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसक्रिया f. Anwendung von Bühmitteln Suç. 2, 124, 14. 18. 241, 20.
336, 18. 331, 6. 7. 334, 2.

रसगन्ध Myrrh, m. TRIK. 2, 9, 36. n. RĪĀN. im ÇKDn. — Vgl. गन्धरस.

रसगन्धक m. 1) dass. ÇABDA. im ÇKDn. — 2) Schwefel RĪĀN. im ÇKDn.

रसगर्भ n. 1) ein Collyrium aus dem Saft der Curcuma xanthorrhiza
AK. 2, 9, 102. H. 1083. — 2) Mennig RĪĀN. im ÇKDn.

रसग्रह adj. 1) den Geschmack empfindend; m. das Organ des Ge-
schmacks Bha. P. 3, 26, 41. — 2) Sinn habend für das, was wahren
Genuss gewährt, Bha. P. 1, 5, 19.

रसग्राहक adj. den Geschmack empfindend TARKAS. 7.

रसघर्न adj. ganz aus Saft bestehend ÇAT. Bh. 14, 7, 4, 13.

रसघ्न m. Borax RĪĀN. im ÇKDn.

रसचन्द्रिका f. Titel von Çamkara's Commentar zum Abhiśā-
naçakuntala Verz. d. Oxf. H. 135, a, No. 254.

रसचिन्तामणि m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H.
No. 941.

रसज्ञ 1) adj. a) in Flüssigkeiten entstehend H. 1386. M. 11, 143. — b)
vom Chylus herrührend Wiśe 196. — 2) m. Zucker RĪĀN. im ÇKDn.
— 3) n. Blut (aus Chylus entstanden) ÇABDA. im ÇKDn.

रसज्ञ 1) adj. (f. स्त्री) wissend wie Etwas schmeckt (eig. und übertr.), erken-

nend welchen wahren Genuss Etwas gewährt; mit Etwas vertraut: पयसाम्
RAGH. 2, 36. फलस्य MĀLAV. 59. ऐश्वर्यस्य R. 2, 33, 7. भगवतः कथायाः Bha. P.
3, 15, 48. संसारिकेषु मुखेषु UTTAR. 34, 10 (43, 12). फलमूल० R. 4, 37, 25.
मुखैश्वर्य० 2, 33, 8. शोक० 2, 35, 66. क्षुराग० KATHA. 28, 75. ohne Ergän-
zung Spr. 3055. Bha. P. 1, 1, 19. 3, 20, 6. 4, 31, 21. 5, 3, 28. Çiva Çv.
— 2) f. स्त्री Zunge AK. 2, 6, 3, 42. TRIK. 3, 3, 255. H. 585. HALJ. 2, 366.
Spr. 4897. — 3) n. dass. Bha. P. 4, 25, 49.

रसज्ञता (von रसज्ञ) f. die Kenntniss des Geschmacks einer Sache,
das Vertrautsein mit Etwas: तणाञ्च गतवानस्मि प्रलापानां रसज्ञताम्
KATHA. 5, 102. मालवन्त्रीविलासानां यास्यामो ऽत्र रसज्ञताम् 24, 86. य-
यावक्स्मात्पुष्पेषु शराघातरसज्ञताम् 7, 16. यथा विन्ध्यादवी प्राप सा संव्रा-
धरसज्ञताम् 13, 45. RAGH. 3, 26. विक्रमैकरसज्ञता Kīm. Nīris. 11, 32.

रसज्ञान n. die Kenntniss der Geschmacks, ein Kapitel der Medicin
Suç. 1, 8, 20; vgl. 153, 12.

रसज्येष्ठ m. der süsse Geschmack H. 1388.

रसन्मात्र n. der Urstoff des Geschmacks TATTVA. 12. — Vgl. रसमात्र.

रसतम (von रस) m. der Saft aller Säfte, die Quintessenz aller Quint-
essenzen ÇAT. Br. 9, 1, 3, 86. KĀND. Up. 1, 1, 3.

रसतरंगिणी f. Titel zweier Werke Verz. d. Oxf. H. 213, a, No. 506
(Verz. d. B. H. No. 824). GILD. Bibl. 268.

रसता f. nom. abstr. von रस 1) b) ऽ) Sīm. D. 33. 240.

रसतेजस् n. Blut H. 621.

रसत्वं n. nom. abstr. von रस 1) a) ऽ): कथं रसत्वं (so die ed. Bomb.)
व्रजति शोणितत्वं कथं पुनः भुक्तमन्नम् MBh. 14, 571.

रसद 1) adj. Säfte von sich gebend, Harz ausschwitzend: नगाः NALOD.
3, 14. — 2) m. Arzt (Säfte —, Mixturen reichend) MBh. 12, 4453.

रसदर्पण m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसदालिका f. eine Art Zuckerrohr (पुण्ड्रकेतु) RĪĀN. im ÇKDn.

रसदीपिका f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H.
316, b, 24.

रसद्राविन् m. eine Citronenart, = मधुसम्बीर RĪĀN. im ÇKDn.

रसधातु m. Quecksilber RĪĀN. im ÇKDn.

1. रसन (von 1. रस्) n. das Brüllen, Schreien, Dröhnen u. s. w. TRIK.
3, 3, 255. H. a n. 3, 402. MED. n. 112. तिते: das Dröhnen der Erde VA-
RĀH. BH. S. 46, 88. मण्डूकानाम् das Quaken der Frösche 28, 4.

2. रसन (von रसम्) 1) m. das Phlegma (कफ), sofern es in der Zunge
den Geschmack bewirkt, ÇĀṆḌA. SĀH. 1, 5, 11. Wiśe 46. — 2) f. स्त्री a)
Zunge AK. 2, 6, 3, 42. TRIK. 3, 3, 255. 3, 21. H. 585. a n. 3, 402. MED. n.
112. HALJ. 2, 366. MAITRĀJ. 6, 20. MBh. 14, 1111. Suç. 2, 402, 10. KA-
THA. 14, 90. 80, 5. प्रसार्य रसनां मयि 69, 25. Bha. P. 3, 4, 19. BHĀSHĀP.
100. SARVADARÇANAS. 148, 7. ०मल HĀ. 195. — b) N. zweier Pflanzen,
= राज्ञा TRIK. 3, 3, 255. H. a n. MED. = गन्धमन्त्रा ÇABDA. im ÇKDn. —
3) n. das Schmecken, Geschmack; Geschmacksorgan TRIK. 3, 3, 255. 3, 21.
H. a n. MED. JĪĠĀ. 3, 77. BHAG. 15, 9. MBh. 12, 6835. 8983. Suç. 1, 243,
7. 8. रसनेन्द्रिय 30, 78. MĀRK. P. 39, 57. इन्द्रियं रसग्राहकं रसनं त्रिदो-
षवर्ति TARKAS. 7. 13. SĪMĀHJAN. 26. BHĀSHĀP. 39. Bha. P. 2, 2, 29. 3, 26,
13. 45. 8, 7, 26. 11, 8, 20. fg. das Empfinden, Fühlen Sīm. D. 244. 271. 24,
11. 70, 3. — Vgl. रसानां.

रसनाथ m. Quecksilber RĪĀN. im ÇKDr.

रसनायक m. Bein. Çiva's ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. रसराज, रसेन्द्र, रसेश्वर.

रसनारद (र° Zunge + रद्) m. Vogel H. ८. 186.

रसनाल्लिक् m. Hund (mit der Zunge leckend) TAIZ. 2, 10, 5. H. 1280.

रसनीय (von रस्य्) adj. was geschmeckt wird MBH. 12, 13757.

रसेत्रिका f. Realgar, rother Arsenik H. 1060.

रससर्प = रसतम und nasalirt um einen Anklang an रथंतर zu gewinnen, ÇAT. Br. 9, 1, 2, 36.

रसपद्धति f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 970.

रसपाकत्र m. Zucker RĪĀN. im ÇKDr.

रसपाचक m. Koch MBH. 4, 1371.

रसपारिज्ञात Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 968.

रसपुष्प n. ein best. Quecksilberpräparat WILSON.

रसप्रदीप m. 1) Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 311, b, 36. HALL 18. — 2) Titel eines rhetorischen Werkes Verz. d. B. H. No. 823.

रसप्रबन्ध m. ein dichterisches Product, insbes. ein Drama; am Endo eines adj. comp. f. रसा VIKR. 3, 7.

रसफल m. Cocosnussbaum ÇABDAR. im ÇKDr.

रसबन्धन n. wohl ein best. Theil der Eingeweide R. 5, 25, 46.

रसभव n. Blut (aus Chylus entstehend) H. 621.

रसभेद m. MBH. 5, 1705 nach NĪLAK. ein best. Quecksilberpräparat (रसभेदः पारदगुटिकाविशेषश्चित्तामणिसंज्ञश्चित्तवस्तुप्रदः).

रसभोजन adj. von Flüssigkeiten sich nährend VARĪM. BĀH. S. 68, 109.

रसमञ्जरी f. Titel eines rhetorischen, über die Rasa handelnden Werkes COLEBR. Misc. Ess. II, 95. Verz. d. B. H. No. 597. fgg. 1383. Verz. d. Oxf. H. 213, b, No. 507. °प्रकाश 508.

रसमय (von रस) adj. (f. ई) 1) aus Saft —, Flüssigkeit gebildet, — bestehend: पृथग्यसमयं पयः Milch aus je einem besondern Saft gebildet BHĪG. P. 4, 18, 25. क्रीडासमयस्य शेषवाम्बुधेः aus dem Wasser «Spiel» bestehend KATHĪS. 28, 99. — 2) aus Quecksilber (Quintessenz) bestehend: तनु SARVADARÇANAS. 99, 6. — 3) dessen Wesen Geschmack ist: घ्रम्मस् BHĪG. P. 3, 5, 34. — 4) geschmackvoll, voller Reize: गिरु Verz. d. Oxf. H. 147, b, No. 315. मार्कण्डेयपुराण MĀRK. P. 137, 7.

रसमल der Unrath des Körpers KAP. 2, 25. — Vgl. रसमूला.

रसमहार्णव m. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. 246, a, No. 619.

रसमातृका f. Zunge (Mutter des Geschmacks) H. ८. 121.

रसमात्र n. = रसतन्मात्र BHĪG. P. 3, 26, 41. 44.

रसमूला f. ein Prākṛit-Metrum von 4 Mal 24 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 157 (III, 51). im Text रसमल, im Index wie bei uns.

रस्य् s. u. 2. रस्.

रसयति (von रस्य्) f. das Schmecken BĀH. ĀR. UP. 4, 3, 25. रसात् st.

रसयते: ÇAT. Br. 14, 7, 4, 25.

रसयामल n. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 316, b, 23.

रसयितृ (von रस्य्) nom. ag. Schmecker ÇAT. Br. 14, 7, 4, 25. 2, 18.

MAITRAJUP. 6, 7. 11.

रसयितव्य (wie oben) adj. schmeckbar, was geschmeckt wird PRAÇOP. 4, 8.

रसयोग m. pl. künstlich gemischte —, präparirte Süße MBH. 13, 5684.

रसरत्न n. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 971.

रसरत्नदीपिका f. Titel eines rhetorischen, über die Rasa handelnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 213, b, 8.

रसरत्नप्रदीप m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 972. 941. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 36.

रसरत्नहार m. Titel eines rhetorischen, über die Rasa handelnden Werkes HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 44.

रसरत्नाकर m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 126, a, 18. eines medicinischen Verz. d. B. H. No. 963.

रसरत्नावली f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसरक्त्य n. desgl. ebend.

रसराज m. 1) Quecksilber RĪĀN. im ÇKDr. SARVADARÇANAS. 102, 7. Verz. d. Oxf. H. 320, a, 33. — 2) = रसाञ्जन RĪĀN. im ÇKDr.

रसराजलक्ष्मी f. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसराजशंकर m. desgl. Verz. d. B. H. No. 965.

रसराजकंस m. desgl. ebend. No. 941.

रसलेह m. Quecksilber RĪĀN. im ÇKDr.

रसवत्ता (von रसवत्) f. Saftigkeit, Schmackhaftigkeit, die Eigenschaft des Geschmacksvollen SĪH. D. 6, 10. VĪSAVAD. 7, 3.

रसवत् (von रस) 1) adj. P. 5, 2, 95. saftig, schmackhaft, kräftig: पयस् RV. 5, 44, 13. तीव्रः क्लृप्तं रसं वा उतायम् (सोमः) 6, 47, 1. AV. 18, 4, 23. ÇAT. Br. 1, 9, 1, 7. 3, 9, 4, 5. सस्यानि MBH. 1, 2808. 4338. फलानि 4339. 4, 932. R. 7, 84, 7. HARIV. 3709. 12667. R. 8, 112, 83. KĀM. NĪTIS. 11, 78. Spr. 3079, v. 1. MĀRK. P. 61, 32. 120, 16. मधु R. 5, 60, 9. RAGH. 8, 67. भृष्टैर्भाक्ष्यैश्च पेयैश्च रसवद्भिः MBH. 1, 8068. पान 7, 4345. तोय 14, 1622. R. 3, 22, 24. RAGH. 11, 11. स्वादिष्ठं मधुनो घृताञ्च रसवद्यत्प्रस्रवत्यक्षरम् Spr. 5374. पदेवोपनतं दुःखात्सुखं तद्रसवत्तरम् 2381. als Eigenschaft eines Oels SUÇR. 1, 184, 4. चमस mit Saft gefüllt KAUC. 20. क्षेत्र die gehörige Feuchtigkeit habend MBH. 5, 2823. रसवती मुदा überfließend vor Freude PĀNĪAR. 1, 14, 69. Bein. des Agni TS. 2, 2, 4, 4. mit Reizen versehen, reizend, geschmackvoll: कामाः HARIV. 12664. शब्दार्थौ SĪH. D. 4, 7. पय 6, 9. श्रलकार 753. UTTARAR. 86, 15 (111, 3). — 2) f. वती a) Küche AK. 2, 9, 27. H. 998. HALĪ. 2, 140. — b) Titel eines erotischen Gedichts Verz. d. B. H. No. 896. einer Ergänzung zum Saṃkshiptasāra Verz. d. Oxf. H. 174, b, 6.

रसवत् adj. Saft führend SUÇR. 1, 324, 3. 6.

रसविक्रयिन् m. Verkäufer von Süften, — Flüssigkeiten VARĪM. BĀH. S. 10, 8. इत्वादि° M. 3, 159.

रसविद् adj. den Geschmack kennend, — empfindend, einen feinen Geschmack (in übertr. Bed.) habend BHĪG. P. 4, 29, 11. 1, 18, 14.

रसशास्त्र n. Alchemie SARVADARÇANAS. 100, 11.

रसशुक्त s. u. शुक्त.

रसशोधन 1) m. Borax H. 944. — 2) n. das Reinigen des Quecksilbers Verz. d. Oxf. H. 321, No. 761.

रससंग्रहसिद्धांत m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 969.

रससागर m. Titel 1) eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761. — 2) eines rhetorischen ebend. 327, b.

रससार Titel eines Commentars HALL 67.

रससिद्धि adj. der durch Quecksilber Vollkommenheit erlangt hat, mit der Alchemie vertraut RĪĀ-TAR. 4, 246. SARVADARĢANAS. 98, 14. in dieser Bed. und zugleich mit den poetischen Rasa vertraut Spr. 940.

रससिद्धाससागर m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 320, b, 2 v. u.

रससिद्धि f. durch Quecksilber erlangte Vollkommenheit, das Vertrautsein mit der Alchemie RĪĀ-TAR. 4, 263.

रससिन्धु Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसमुधाकर m. Titel eines rhetorischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 327, b.

रसमुधाम्बोधि m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसस्थान n. Menzig ĆABDAĀ. im ĆKDR.

रसकृदय n. Titel eines alchemistischen Werkes SARVADARĢANAS. 98, 11. fg. 100, 20.

रसाकर (रस + अकार) m. Titel eines rhetorischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 126, a, 18.

रसाखन (रसा + खन) m. Hahn (in der Erde scharrend) ĆABDAĀ. im ĆKDR.

रसायन n. = रसाञ्जन RĪĀN. im ĆKDR.

रसाञ्जन (रस + 2. अञ्जन) n. Kupfervitriol (vielleicht auch andere Salze) und ein daraus unter Zusatz von Curcuma bereitetes Kollyrium AK. 2, 9, 102. SuĀ. 1, 46, 13. 52, 21. 59, 13. 376, 9. 2, 13, 9. 62, 8. 224, 20. 326, 7. 333, 19. 353, 4. 368, 1.

रसाव्य (रस + अकार) 1) adj. saftreich. — 2) m. Spondias mangifera RĪĀN. im ĆKDR.

रसातल (र + तल) n. 1) Unterwelt, Hölle AK. 1, 2, 1. H. 1363. 1325. HALĀ. 3, 1. MBH. 12, 13506. रसातलतलं गतः 13, 328. R. 1, 1, 64 (67 GORR.). 40, 12. R. GORR. 1, 4, 142. 3, 31, 25. 5, 54, 19. 78, 9. RAĢH. 12, 70. 13, 3. KUMĀRAS. 6, 68. Spr. 965. 1240. 4255. KATHĀS. 22, 353. LA. (III) 90, 6. RĪĀ-TAR. 3, 55. 4, 302. BHĀG. P. 1, 3, 7. 3, 18, 1. MĀK. P. 71, 15. 106, 46. चतुर्थ KATHĀS. 45, 282. पञ्चम 325. मेदिनी सरसातलाम् 99, 41. N. einer der 7 Unterwelten: रसातलं नाम सप्तमं पृथिवीतलम् MBH. 5, 3602. fg. ĀRUM. UP. in Ind. St. 2, 178. BHĀG. P. 2, 5, 41. 5, 24, 7. 30. VP. 204, N. 1. Verz. d. Oxf. H. 74, a, 46. PAÑĀK. 2, 2, 45. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 70. Vgl. क्रीडा^० und पाताल. — 2) Bez. des 4ten astrologischen Hauses VARĀH. BṢ. 25, 8. 10.

रसात्मक (von रस + आत्मन्) 1) adj. dessen Wesen Saft, Flüssigkeit, Nectar ist: उडुपति KUMĀRAS. 5, 22. — 2) dessen Wesen Geschmack ist: अम्भस् BHĀG. P. 2, 5, 28; vgl. रसना रसैकात्मिका Verz. d. Oxf. H. 101, a, 6. — 3) dessen Wesen Schmeckhaftigkeit ist, geschmackvoll: वाक्यं रसात्मकं काव्यम् ŚĀH. D. 3.

रसादान (रस + 1. दादान) n. das Austrocknen der Flüssigkeiten, das Austrocknen, Ausdörren H. 394.

रसाधार (रस + आकार) m. die Sonne (Behälter der Flüssigkeiten) ĆABDAĀ. im ĆKDR.

रसाधिक (रस + अकार) 1) adj. geschmackvoll oder reich an Gemüsen: VI. Theil.

भवनेषु रसाधिकेषु ĆĀK. 179. — 2) m. Borax RĪĀN. im ĆKDR. — 3) f. आ eine best. Pflanze, = कोकोली. ता ebend.

रसाधिपत्य (रसा + अधि) n. die Herrschaft über die Unterwelt BHĀG. P. 6, 11, 25. 10, 16, 37. 11, 14, 14.

रसाध्यत (रस + अधि) m. ein Aufseher über die Säfte, — Flüssigkeiten Schol. zu R. bei GORR. VII, S. 341.

रसातर (रस + अकार) n. 1) ein anderer Geschmack, ein anderer Genuss: लब्धदिव्यरसास्वादः को हि रस्येद्रसासरे KATHĀS. 18, 346. — 2) eine verschiedene Gemüthsstimmung, Wechsel der Stimmung KUMĀRAS. 7, 91. ŚĀH. D. 220.

रसापायिन् m. Hund (mit der Zunge trinkend) H. c. 180.

रसाभास (रस + आकार) m. der blosse Schein einer Gemüthsstimmung, die Uebertragung einer Gemüthsstimmung auf nicht-fühlende Wesen; das Erscheinenlassen einer Gemüthsstimmung an unpassender Stelle Verz. d. Oxf. H. 241, b, No. 499. ŚĀH. D. 7, 18; vgl. 247. fg.

रसाभिव्यञ्जिका f. Titel eines Commentars HALL 102.

रसामृत n. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 311, b, 37.

रसामृतसिन्धु Titel eines Werkes, = भक्ति^० HALL 144. WILSON, Sel. Works 1, 167.

रसाम्बोधि (रस + अकार) m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रसाम्बोनिधि (रस + अकार) m. desgl. Verz. d. B. H. No. 940.

रसाल (रस + अल) 1) m. eine Art Sauerampfer, = अल्वेतस RĪĀN. im ĆKDR. — 2) n. Fruchtsüß, eine saure Brühe (insbes. aus der Tamarindenfrucht); = वृत्ताल RĪĀN. = चुक्र BHĀVAP. im ĆKDR.

रसायक m. eine best. Grasart ĆABDAĀ. im ĆKDR.

रसायन (रस + अकार) 1) m. a) eine best. gegen Würmer angewandte Arzenei, = विडङ्ग MED. n. 202. विङ्गम Vogel st. विडङ्ग H. an. 4, 187. — b) ein Alchemist WILSON. — c) Bein. Garuḍa's H. an. MED. — 2) f. ई a) Kanal der Flüssigkeiten (im Körper) SuĀ. 2, 81, 3. — b) N. verschiedener Pflanzen: गुडुचो, काकमाचो, मरुकरञ्ज, गोरक्षगुग्गु, मीसच्छूरा RĪĀN. im ĆKDR. — 3) n. eine Klasse von Mitteln, die den Organismus kräftigen, erneuern und langes Leben verleihen sollen, z. B. Soma; Alterativum, Elixir, Lebenselixir H. an. MED. WISE 155. SuĀ. 2, 157. fg. 1, 103, 1. 119, 11. रसायनमिवर्षीणो देवानाममृतं यथा 159, 3. 213, 3. रसायनं च तस्मै यस्मिन्नाद्याधिनाशनम् ĆĀK. S. 1, 4, 13. Verz. d. Oxf. H. 309, a, 23. fg. 316, b, 19. 357, b, 3. Verz. d. B. H. No. 929 (S. 278, Gl. 48). 958. 966. ०तल्ल hoisst der betreffende Abschnitt in der Medicina SuĀ. 1, 2, 2. 17. — MBH. 1, 6658. HAIV. 9220. R. 5, 75, 12. Spr. 2950. fg. 4932. VARĀH. BṢ. 8, 16, 20. 34. 76, 1. KATHĀS. 40, 52. 72. सिद्ध^० adj. 41, 11. 33. 70, 43. BHĀG. P. 5, 24, 13. MĀK. P. 40, 3. Verz. d. Oxf. H. 26, b, 12. WILSON, ŚĀH. 8. 11. SARVADARĢANAS. 98, 5. Schol. zu KĪTJ. Ć. 110, 19. 111, 18. कर्भकिरसायनं पीत्वा MBH. 13, 775. कर्षामृतानि मनसश्च रसायनानि UTTARAR. 17, 12 (24, 2). ५ भर्षारसायनानि Verz. d. Oxf. H. 215, a, No. 514. कर्षारसायनीकृत 146, b, 4. मित्रं प्रीतिरसायनं नयनयोः Spr. 2200. vom ersten befruchtenden Regen in Beginn der Regenzeit: षष्ठमासधृतं गर्भ भास्करस्य गभस्तिभिः । रसं सर्वदुमाणां द्यौः प्रमृते रसायनम् ॥ R. 4, 27, 3. Richtet sich hier und da (vgl. प्रधान) nach dem Geschlecht des Nomens, auf welches es be-

zogen wird: कृत्कर्णरसायनाः कथाः Bha. P. 3, 25, 25. स्वकोर्तिर्न परा-
मूना कीर्णकर्णरसायना Spr. 2411. Nach den Lexicographen ausserdem:
Buttermilch H. 409. Gift Med. = कटि (langer Pfeffer?) Rāṅ. im ÇKDā.
— Vgl. ताम्रं, भक्तिं, भगवद्भक्तिं, योगं.

रसायनफला f. *Terminalia Chebula* oder *citrina* TRIK. 2, 4, 15.

रसायनश्रेष्ठ m. *Quecksilber* Rāṅ. im ÇKDā.

रसैय्य (von रसाय्, einem denomin. von रस) adj. saftig, schmackhaft:

रसैय्यः पर्यसा पिब्यमानः (सोमः) RV. 9, 97, 14.

रसार्णव (रस + ण्) m. Titel eines alchemistischen Werkes SARVA-
DARṢANAS. 97, 16. 100, 12. 102, 9. Verz. d. B. H. No. 941. 987.

रसाल (von रस) 1) m. a) Bez. verschiedener Pflanzen: der Mango-
baum AK. 2, 4, 9, 14. TRIK. 3, 3, 406. H. an. 3, 679. MED. I. 126. Spr.
2782. 3529. Gīt. 1, 47. 4, 22. PĀNĀR. 1, 10, 51. Verz. d. Oxf. H. 17, b,
No. 63, Çl. 5. 72, a, 20. 257, a, N. 3. Zuckerrohr AK. 2, 4, 5, 29. TRIK. H.
1194. H. an. MED. eine Art Zuckerrohr (पुण्ड्रक) Rāṅ. im ÇKDā. Brod-
fruchtbaum ÇANDAN. im ÇKDā. Weizen und eine Grasart (कुन्दरतृण);
कुन्दर ist Maus, Ratze; vgl. b). — b) eine Mausart Verz. d. Oxf. H. 309,
a, 20. — 2) f. स्त्री a) gekühte Milch mit Zucker und Gewürz AK. 2, 9, 44.
H. 403. H. an. (hier fehlerhaft मुर्विका st. मार्जिता). MED. Hā. 194.
227. ऋदाः पूर्णा रसालाया दध्नः श्वेतस्य चापरे R. GORR. 2, 100, 67. रसा-
लाप्यकाश्चित्रान् MBH. 13, 2771. statt तथा रसालाद्य बहुप्रकाराः पपुः
HAMV. 8447 liest die neuere Ausg. तथारनालांश्च बहुप्रकारान्पपुः. —
b) Zunge H. an. MED. Hā. 227. — c) DŪRVĀ-Gras H. an. MED. SUÇR.
1, 233, 9. VĪABH. 6, 25. *Desmodium gangeticum* Dec. H. an. MED. Wein-
stock ÇANDAN. im ÇKDā. — 3) f. ई eine Art Zuckerrohr (पुण्ड्रक) Rāṅ.
im ÇKDā. — 4) n. Weithrauch und Myrrhe H. an. MED. R. 6, 96, 8. —
Vgl. बद्धं.

रसालंकार m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसालय (रस + आ) m. 1) ein Sitz der Reize, — alles dessen was
entsücket Verz. d. Oxf. H. 72, a, 20. — 2) pl. N. pr. eines Volkes MĀK.
P. 58, 42.

रसालसा f. ein Flüssigkeit führendes Gefäß des Körpers, Ader u. s. w.
ÇANDAN. im ÇKDā.

रसालिका f. *Hemionitis cordifolia* Roxb. ÇANDAN. im ÇKDā.

रसावतार m. Titel eines medicinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 941.

रसाश (रस + आश) m. der Genuss von Flüssigkeiten: श्र० KAUC. 141.

रसाशिन (रस + आ) adj. Flüssigkeiten genussend: त्रिरात्रमरसाशी
स्नातकव्रतं चरति KAUC. 42. 57. 82; vgl. 78. 139.

रसाशिर (रस + आ) adj. mit Saft (Milch nach Śā.) gemischt RV. 3, 48, 1.

रसाश्यासा f. eine best. Schlingpflanze (पलाशी) Rāṅ. im ÇKDā.

रसास्वाद (रस + आ) m. das Schlürfen von Saft; das Gefühl des Ge-
nusses VEDĀNTAS. (Allah.) No. 135. 139.

रसास्वादिन् (रस + आ) adj. Saft kostend; m. Biene ÇANDAN. im ÇKDā.

रसाक (रस + आक) m. das Harz der *Pinus longifolia* RATNAM. im
ÇKDā.

रसिक (von रस) 1) adj. f. स्त्री = सरस MED. k. 144. a) Geschmack —,
Gefallen an —, Sinn —, das richtige Verständnis für Etwas habend;
versessen auf; die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend:

श्वेता नवनवाद्यर्थनिर्माणो रसिको विधिः KATHIS. 106, 104. प्रवासं Spr.
254. श्रमोदमात्रं 1690. पद्मातपत्रं 1693. 2543. स्पर्शं 3179. अनुचित-
समारम्भं 3755. MĀLATIM. 102, 8. ईशराणां हि विनेदरसिकं मनः KATHIS.
20, 16. 27, 56. 51, 227. 71, 18. fg. Śā. D. 45, 10. RĀṅ-TAB. 3, 116 (wo
तेजस्विमैत्रीरसिकः zu schreiben ist). 6, 182. HIT. 103, 2. Verz. d. Oxf.
H. 13, b, 42. 14, a, No. 57. नाद्यं sich verstehend auf 201, b, No. 483.
काव्यं ÇAUT. 13. Ohne Ergänzung einen richtigen Geschmack habend,
Sinn für das Schöne habend: नट PAT. zu P. 5, 2, 95. Gīt. 6, 9. KATHIS.
8, 10. Bha. P. 1, 1, 3. eine besondere Leidenschaft —, ein Stockpferd
habend: रसिकं रसेन कुर्यादशे Spr. 2197. रसिकार्थं ein leidenschaft-
liches Weib zur Frau habend VOP. 6, 14. रसिकोपिप्लवङ्गस्य PĀN-
ĀR. 4, 8, 39 aus metrischen Rücksichten st. रसिको. — b) geschmack-
voll: भारती Spr. 2658. — 2) m. a) *Ardea sibirica* (सारस) Rāṅ. im
ÇKDā. — b) Pferd. — c) Elephant ŚĀRABATA im ÇKDā. — 3) f. स्त्री a)
Zuckerrohrsaft. — b) gekühte Milch mit Zucker und Gewürz MED. — c)
Zunge H. c. 121. VĪÇVA im ÇKDā. — d) Gürtel (vgl. रशना) VĪÇVA ebend.
— Vgl. कामं, मायां, शोतं.

रसिकता (von रसिक) f. Geschmack an, Sinn für (loc.): वने Spr. 411.
गुणे 4262.

रसिकरञ्जनो (र + र) f. Titel eines Commentars HALL 118.

रसिकरमण (र + र) n. Titel eines Gedichts Verz. d. Oxf. H. 148,
a, No. 318.

रसिकेश्वर (wohl रसिका ein leidenschaftliches Weib + ई) m. Beiw.
Kṛṣṇa's BRAHMAVAIV. P. 32 im ÇKDā.

1. रसित von 1. रस् s. das.

2. रसित (von रस) adj. mit Gold u. s. w. überzogen, — ausgelegt TRIK.
3, 3, 181. H. an. 3, 288. MED. t. 144.

1. रसितर (von 1. रस्) nom. ag. Brüller, Toser: रसितारमुच्चैः पति-
मापगानाम् Śā. D. 68, 4.

2. रसितर nom. ag. = रसयितर Schmecker MBH. 12, 13757.

रसिन् (von रस) adj. 1) saftig, kräftig: सोम RV. 8, 1, 26. 3, 1. 9, 113,
5. VS. 19, 35. — 2) einen richtigen Geschmack habend, Sinn für das
Schöne habend NALOD. 2, 39.

रसुन m. = रसेन = लघुन ÇANDAN. im ÇKDā.

रसेन्द्र (रस + इन्द्र) m. *Quecksilber* Rāṅ. im ÇKDā. Verz. d. Oxf. H.
320, a, 26. SARVADARṢANAS. 102, 6.

रसेन्द्रकल्पद्रुम m. Titel eines insbes. über *Quecksilber* handelnden
Werkes Verz. d. Oxf. H. 321, b, No. 763. Verz. d. B. H. No. 966.

रसेन्द्रचित्तामणि m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 321, b, No. 762. 311, b, 87.
Verz. d. B. H. No. 967.

रसेश्वर m. = रसेन्द्र *Quecksilber*: दर्शन die Lehre der Alchemisten
SARVADARṢANAS. 97. fg. सिद्धांत m. Titel eines dieser Lehre huldigen-
den Werkes 98, 21. fg. 101, 9.

रसोत्तम (रस + उ) 1) m. *Phaseolus Mungo* (मुद्ग) Līn. Rāṅ. im ÇKDā.
— 2) n. (l) Milch (die schönste Flüssigkeit) H. c. 98.

रसोदधि (रस + उ) m. Titel eines rhetorischen, über die Rāsa han-
delnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 143, a, No. 292.

रसोद्व (रस + उ) n. Parie H. 1068. — Vgl. रसोपल.

रसोन m. = रसुन *Allium ascalonicum*, *Schalottenzwiebel* H. 1186. Hia. 223. Suca. 1, 219, 10. ०क m. dass. AK. 2, 4, 2, 14. Traik. 2, 4, 25. 3, 3, 226.

रसोपल (रस + उ०) n. *Perle* Traik. 2, 9, 33. — Vgl. रसोद्व.

रसोच्छास (रस + उ०) m. 1) Bez. einer der acht Vollkommenheiten: *das spontane Erscheinen der Säfte im Körper* VP. (II) 1, 91. रसस्य स्वत एवांति ॥ छासः स्यात्कृते धुगे । रसोच्छासाध्या सा सिद्धितया कृत्ति तुर्थ नरः ॥ Comm. ebend. Wilson, Hall und Muir (ST. 1, 22) nehmen die Form रसोच्छासा an. — 2) *das Erwachen des Verlangens nach*: ॥ इतिममिहमिगमरसोच्छासैः Gtr. 1, 36. Comm.: तया समागमस्य रसादुत्पन्नैरुच्छासैः, oder — रसादुच्छासो क्वेषो येषां तैः । ०रसोच्छासिन् adj. ein Erwachen des Verlangens nach — empfindend Verz. d. Oxf. H. 209, b, No. 492.

1. रसौकम् (रसा + घ्रा०) n. pl. *die Wohnungen der Unterwelt* Buia. P. 5, 20, 45. 9, 20, 31.

2. रसौकम् (wie oben) adj. *die Unterwelt bewohnend*, m. *Bewohner der Unt.* Buia. P. 3, 18, 3. 11.

रस् Uñdis. 3, 12. 1) *Ding*, Gegenstand Uñdval. — 2) f. घ्रा = रसना *Zunge* H. c. 121.

रस्य (von रसप् und रस) 1) adj. *schmeckbar* MBu. 14, 1898. *schmackhaft* Buag. 17, 8. — 2) f. घ्रा N. zweier Pflanzen: = रास्ना und पाठा Riān. im ÇKDr. — 3) n. *Blut (aus Chylus entstanden)* Çabda. im ÇKDr.

रक्ष्, रक्षति und रक्षयति *verlassen, aufgeben* Dhātup. 17, 82. 32, 83. 33, 6. रक्षति सुखं दीनः und रक्षयति शोकं धीरः Durgād. im ÇKDr. रक्षित *verlassen, einsam*; von einem Orte MBu. 6, 5824. वन R. 3, 52, 53. 66, 2. रक्षिते *an einem einsamen Orte, im Geheimen* MBu. 1, 3407. 5, 7249. 7445. R. 3, 52, 6. 21. 54, 23. 39, 7. 4, 9, 70. रक्षितेषु (Gegens. चाकुलेषु) dass. 3, 43, 34. रक्षित *verlassen —, getrennt —, frei von, ohne — seiend, — los*; die Ergänzung im instr. Vor. 8, 10. रक्षिता भर्तृभिः साध्या न कुध्यन्ति कदा च न Spr. 2393. रक्षिते भित्तुकैर्यामे Jiēn. 3, 59. MBu. 3, 2678. R. 1, 70, 85. 2, 27, 20. 41, 18. 42, 25. 47, 17. 3, 52, 5. 4, 40, 67. Spr. 2021. रक्षिता सत्कवित्वेन कीदृशो वाग्विदग्धता 2817. Buia. P. 1, 16, 31. 3, 9, 38. 7, 1, 37. Prab. 43, 11. Halj. 2, 331. im comp. vorangehend: लपयित्वेपरक्षितं मनः Maitraj. 6, 34. स्वन्नप० MBu. 12, 4270. सद्दत्त० R. Gorr. 1, 6, 13. Suca. 1, 230, 5. Çrut. 18. Spr. 157, v. l. 568. 729. 1138. 2336. 4733. Varān. Bqm. S. 43, 59. 54, 6. 68, 4. 56. 115. 70, 2. 103, 10. Kathās. 4, 45. Riān-Tan. 3, 186. Dmōrtas. in LA. 70, 10. Buia. P. 10, 38, 11. Vedāntas. (Allah.) No. 123. Sān. D. 2, 80. Hit. 30, 2. Bhāṭṭ. 2, 14. 10, 58. H. 2. 1120. *verlassen, aufgegeben, fehlend, nicht da seiend* am Anf. eines adj. comp.: रक्षितासुर (आसुर = असुरभाव) Buia. P. 7, 4, 33. ०रक्षचयान् — शिलोच्चयान् Kir. 5, 10.

— वि *verlassen*: नेत्सके त्वा विरक्षितुं प्रन्ये ऽक्षम् R. 3, 51, 17. न विरक्ष्येदाचार्यम् Çikm. Gqm. 4, 11. (रविः) विरक्ष्यन्मलयाद्रिम् Raoh. ed. Calo. 9, 26. त्वा विरक्ष्य Buia. P. 6, 11, 35. वराविरक्षितासना *eiltst den Sitz verlassend* Çic. 9, 75. विरक्षित = *विनाकृत* Traik. 3, 1, 19. Hia. 206. *getrennt, allein stehend* R. 3, 89, 3. अविरक्षितो दंपती भूयास्ताम् *ungetrennt* Vikr. 86, 11. *getrennt —, frei von, ohne — seiend, — los*; die Ergänzung im instr. MBu. 3, 2355. R. Gorr. 2, 35, 31. fg. 3, 52, 7. Suca. 1, 229, 14. Vikr. 114. अर्थोष्मणा विरक्षितः पुरुषः Spr. 1019. 2021, v. l. धर्मव्रतैः Varān. Bqm. S. 13, 33. Kir. 5, 6. Buia. P. 4, 12, 6. अविरक्षित-

मनेकेनाङ्गभावा फलेन Kir. 5, 52. im gen.: न तदस्ति विना (überflüssig) देव यत्ते विरक्षितं करे Hariv. 14966. im comp. vorangehend: अष्टा० (पक्ष) Bhag. 17, 18. Sāmkjan. 72. Spr. 1091. 1138, v. l. Varān. Bqm. S. 68, 2. — Vgl. विरक्ष्.

रक्ष m. = रक्षम् Comm. zu AK. 2, 8, 2, 22. रक्षत्रभावाः *im Geheimen* Buia. P. 10, 33, 40.

रक्षण (von रक्ष्) n. *Trennung* Nalod. 2, 14.

रक्षयति m. Hariv. 1638 *fehlerhaft für रक्षयति*; die neuere Ausg. hat eine ganz andere Lesart.

1. रक्ष् n. = रक्षम् *Schnelle, Geschwindigkeit*: त्वं रक्षस्त्विति Buia. P. 2, 7, 40.

2. रक्ष् (von रक्ष्) Uñdis. 4, 214. n. *Einsamkeit, ein einsamer Ort*: रक्षो (v. l. für स्थानं) नास्ति Spr. 3308. Varān. Bqm. S. 76, 2. Buia. P. 7, 9, 46 (= विविक्तवास Comm.). *Geheimnis*: त्वं प्रथमा रक्षःसखी Raoh. 8, 57. स्वात्म० Buia. P. 3, 4, 18. कथ्यती न रक्षो यदि 9, 9, 19. पित्रानुवर्षितरक्षाः (adj.) 3, 15, 46. रक्षःप्रुचि *der sich seines geheimen Auftrags erledigt hat* Kathās. 101, 358. = विविक्त AK. 2, 8, 2, 22. = गुह्य Traik. 3, 3, 449. H. an. 2, 588. Med. s. 30. वीकाशः स्फुटरक्षोः Halj. 5, 51. = तत्त्व (d. l. रक्ष्य) H. an. Med. = रत्न, रति *Beischlaf* Traik. H. 537. H. an. Med. Halj. 2, 414. Gewöhnlich wird रक्ष् als adv. gebraucht in der Bed. *an einsamen Orte, im Geheimen, heimlich* (Gegens. प्रकाशम्) AK. 2, 8, 2, 23. 3, 4, 25, 185. H. 741. Halj. 4, 23. M. 3, 34. 6, 59. 8, 354. 363. 9, 172. Jiēn. 2, 168. MBu. 3, 1800. 2757. 2866. 5, 7430. R. 1, 2, 37. 77, 13. R. Gorr. 1, 2, 35. fg. Çik. 119. fg. Varān. Bqm. S. 74, 16. 19. Kathās. 12, 91. 28, 161. 37, 151. 42, 159. 46, 225. Riān-Tan. 3, 501. 4, 223. 525. 6, 169. 321. Spr. 3833. 4184. Buia. P. 1, 11, 40. 3, 4, 12. 19, 28. 30, 9. 4, 23, 28. 7, 12, 9. 9, 14, 13. 18, 17. Mān. P. 16, 16. Pañāt. 192, 23. *सुरक्षःस्थान* adj. *an einem ganz einsamen Orte gelegen* Pañāt. 1, 6, 13. रक्षति loc. = रक्षम् Nir. 4, 18. Bhag. 6, 10. MBu. 3, 5971. R. 1, 9, 9 (6 Gorr.). 3, 64, 9. Raoh. 3, 5. Çik. 79, 15. Vikr. 51. Varān. Bqm. S. 12, 6. Kathās. 3, 61. 17, 98. 18, 232. 20, 1. 33, 41. Buia. P. 1, 17, 6. 2, 9, 21. 3, 14, 30. 6, 17, 8. 9, 6, 51. 18, 31. Brahma-P. in LA. (III) 54, 13. Daçak. in Benf. Chr. 181, 23. Pañāt. 233, 25. Hit. 63, 22. *सुरक्षति* Pañāt. 1, 10, 38. रक्षसु dass. Hariv. 8357. R. 6, 101, 27.

रक्ष = रक्ष् in अनु०, घव०, तप्त०.

रक्षमन्दिन् m. N. pr. eines Grammatikers Coleba. Misc. Ess. II, 43. रक्षाम् im Index.

रक्ष् (ohne Trennung im Padap.) adj. nach Sā. *heimlich gebürend*: शिरे मत्कर्त रक्ष्मृगिणः RV. 2, 29, 1.

रक्ष्वार adj. Jmdes (gen.) *geheimen Auftrag ausführend* Buia. P. 10, 47, 36.

रक्ष्य (von रक्ष्) gapa दिगादि zu P. 4, 3, 51. 1) adj. *geheim*; n. *Geheimnis, geheime Lehre, Mysterium* AK. 2, 8, 2, 23. 3, 4, 24, 156. H. 742. an. 3, 502. Med. j. 101. Halj. 1, 9. 4, 23. रोमाणि (so v. a. *die an den geheimen Stellen befindlichen*) M. 4, 144. एनसाम् 11, 247. Verz. d. Oxf. H. 283, a, 9. अत Jiēn. 3, 301. वृत् R. 1, 2, 36. स्तुति 62, 36. कन्दर 2, 96, 3 (105, 2 Gorr.). रक्ष्यालोचनं मन्त्रः H. 741. रक्ष्याध्यायिन् (प्रणिधि) M. 7, 223. MBu. 3, 16893. 4, 95. इदमन्यच्च देवेषु रक्ष्यं सर्वयोषिताः *ein*

alle Weiber betragendes Scholmniss 13, 2227. Daṣa. 1, 89. Kām. Nīti. 5, 26. Cīk. 22. Spr. 636. 4836. 3013. 4102. Kāvya. 21, 22. 27, 169. 28, 18. Pāṇḍav. 43, 16. Mṛ. 52, 19. Lā. 20, 12. धारिम् (m Beolts eines Scholmnisses solend, zu ein Scholmniss angewöhlt) Kāvya. 13, 25. 55, 128. संरक्षण Pāṇḍav. 129, 2. भेद Spr. 2592. Kām. Nīti. 14, 56. भेद Kāvya. 37, 220. रक्षसकृत्य 32, 140. वेद सकल्यं सरक्ष्यम् (so v. a. Upa-nishad) M. 2, 146. 165. 11, 262. 12, 107. Cīk. Gṛ. 2, 11. Bhā. 4, 2. रक्षसि सज्जयेत् रक्ष्यानि MBh. 1, 5131. 13, 345. Hariv. 14074. R. 1, 55, 16 (36, 16 Gora.). Ind. St. 1, 20. 61. 106. 2, 22. 3, 276. 8, 151. 9, 189. Ya-nin. Bṛ. 6. 20, 10. 46, 99. Uttarā. 7, 9 (11, 4). Wessm. Rām. U. 320. Verz. d. B. H. No. 484. 944. Burn. Intr. 207. Brā. P. 1, 6, 27. 7, 44. 3, 1, 31. Mirk. P. 63, 29. Hit. 37, 3. Sarvadārṣana. 171, 12. रक्ष्यम् adv. im Geheimen MBh. 4, 3227. Verz. d. Oxf. H. 109, a, 28. Accent eines auf रक्ष्य ausgehenden comp. gaṇa वर्गादि zu P. 8, 2, 131. — 2) f. वा a) N. pr. eines Flusses H. a. n. Mṛ. MBh. 6, 326 (VP. 182). — 3) N. zweier Pflanzen. रास्ना und पाठा Rīśān. im ÇKDā. — Vgl. देव°, भागवत्तत्ती-ला°, भाट°, मख°, मक्कावाक्य° (u. d. W.), योग°, रति°.

रक्तस्यत्रयसार Titel eines Werkes HALL 112.

रक्षस्य (von रक्ष्) m. N. pr. eines Mannes PÁNŚAV. Br. 14,4,7.

रक्षस्य (रक्ष् + स्य) adj. f. या an einem einsamen Orte —, bei Seite
stehend, allein stehend KATHIS. 12, 154. PAKAT. 45, 24. euphem. so v. a.
im Liebesgenuss begriffen VARAN. BAN. 8, 78, 14. KATHIS. 28, 145.

रुक्म. 1) a) counsellor, a minister. — 2) a ghost, a spirit. — 3) spring Wilson nach CASSELMAN. In den beiden ersten Bedd. würde रुक्म. 57 am Platz sein.

रकाय् (denom. von रकुम्), रकायते gāṇa भृशादि zu P. 3, 1, 12.

रकीकर und रकीभू (रक्स् + 1. कर und 1. भू) Vor. 7, 84. दृष्ट्वा दयित्वा तां रकीभूतं दशामनम् an einen einsamen Ort zurückgezogen, abseits gegangen BRATT. 8, 55.

रङ्गण m. pl. N. pr. eines zu den Āṅgīrasa gezählten Geschlechts RV. 1, 78, 5. Āc. Ca. 12, 11. Śaṅk. K. 186, a, 9. sg. N. pr. des Liedverfassers von RV. 9, 37. sg. सिन्धुसिन्धिरपति Bzle. P. 5, 10, 1. 2.

इकोगत (इक्स् + गत) adj. an einem einsamen Orte —, allein seiend
M. 7, 147. MBh. 3, 2089. Kām. Nirṛa. 7, 82. Bhaṣ. P. 4, 11, 84. gehehnt:
भगोर्भार्या इकोगता MBh. 1, 886.

१. रा, रसि (दाने) Daitv. 24, 40. रसें TS. रस्य V8. Paiv. 4, 144.
 रसे 3. अ. रराक्षम्, ररास्य, ररीधम् RV. 5, 83, 7. ररिचि; perf. ररे.
 रराधे, ररिमै, ररिधैस्, रराषा; रासीय; रासवे; रात; von der Form रास्
 रान्. रसन्. रसत् Nais. 2, 20. रसते, वरासत; verliehen, gewährt, über-
 lassen; übergeben, geben: कथं ते कथं हरिमा हि कामम् RV. 2, 14, 3. पि-
 का सोमं हरिमा ते मदाय 32, 2. रासि तथै रासि मित्रमस्मे 2, 11, 14. रे
 कृष्यं मतिभिर्विद्यमानाम् 7, 89, 6. 40, 5. 89, 5. सुवीरै रसि धार्मात् 98, 6.
 न पापद्वयं रासीय 32, 10. इमं यक्षं देवत्रा घेहि मुकते राषाः 3, 1, 32. 4,
 2, 20. 3, 18, 22. रास्यं सुप्रमस्मे 1, 114, 9. 117, 24. 166, 5. प्रक्षीरेद्वि ररास्य
 नः AV. 7, 29, 2. 69, 1. 12, 1, 11. न यो रे कार्यमाह द्यौर्ववे RV. 12, 119, 3.
 V8. 4, 16. रसे रमात् TS. 3, 4, 9, 1. ररिचि RV. 1, 39, 1. सुवीरै रसि म-
 कते ररिचि 65, 6. 3, 11, 3. विप्रः कुर्यं द्यौर्व ररिचि 91, 9. दिवो नो व-
 रः नोयते ररिचि 16, 99, 16. 166, 3. Hierher sehen wir auch: 1. 1. 1.

बौधिय पुरोक्ताब्दं ररंष्टाः पिबानु सोमं ॥ कांसिपानिपु-
 du oder trinke den Soma (nach Sis. beachte erweist den Soma) ३, 22.
 7. — Att. Bn. 7, 17 Qdr. Bn. 1, 9, 4, 19. 3, 9, 4, 4. Karp. 71. 199. 200. 201. 202.
 7, 19, 9. तेषां रासिष्व कामान् Bala. P. 3, 21, 14. रासिष्व कामान् रा-
 ति न तदिच्छति 4, 27, 22. 3, 16, 21. न रासि रेमियो ऽपय्य कामकृति ऽपि
 भिषक्तयः 3, 9, 19. 11, 22. 7, 22, 4. 3, 2, 19. Pāṇini. 3, 3, 39. रासि रासि
 रास्यति, रासि Vor. 23, 5. Wagh. Rām. Ur. 238. रासि Bala. P. 12, 14,
 22. रासवे ऽपि सुधादितेरात् 4, 27, 11. इन्द्राय विद्या सर्वमस्मि कर्तुं रा-
 तानि ससु इव. 1, 124, 1. 102, 11. 7, 57, 2. 3, 14, 22, 11. 12, 12, 12. 12.
 3, 3, 3, 1. Hariv. 1472. Bala. P. 1, 12, 16. 3, 16, 22. Vgl. भागवत, रा-
 ति०, रासि०, राय०, देव०, ब्रह्म०, भागवत, ससु०, विद्यु०

— व्यति, °राते SIDDS. K. 103, α, 18. व्यत्यये P. 3, 4, 64, Schz.

— सम् *verleihen, gewähren*: उत्त नैः पितृमा भूः सौराष्ट्रो वाचिनि. RV. 8, 32, s. 6, 70, 6. VS. 17, 1. 19, 81. तेभिर्नमः सौराष्ट्रो कृषाः शम्भु-
भिः प्रतिकाममेतु *Anteile lassend* RV. 19, 18, s. विष्णुः प्रजया सौराष्ट्रो
द्रविष्यं दधातु *Habe sammt Kindern* AV. 7, 17, 4. VS. 8, 17. Unrichtige
Nachbildungen solcher Stellen scheinen zu sein AV. 2, 34, s. 4. (सवि-
दानः v. l. der TS.) VS. 8, 36. 32, 5. Einmal der Imper. से रि रि कि RV. 8, 46, s.

2. ∇ (= 1. ∇) nom. sg. am Ende eines comp. *veristhend, gewisthend*
Bulg. P. 5, 7, 13.

3. रा (रे), रायति (शब्दे) *Dnirup.* 22, 12. *Sollen*: रायत्; पुनः *R.V.* 1, 182,
4. स्तेनं राय *anbellon* 7, 58, 3.

— अभि *anbellan*: द्विषत्तम् TAITT. Ān. 4, 30, 1.

4. ११ f. ३. u. १ 2).

राउल m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 964.

रत्ना f. Unids. 3, 40. Schol. zu P. 7, 3, 44. 4, 13. 1) die Genie des wirklichen Vollmondstages (neben Anumati der Genie des vorangehenden Tages; s. Näheres Z. d. d. m. G. 9, LVII. Ind. St. 5, 229. WERNER, GEOR. 60. fgg. *); Vollmondstag, Vollmond Naisa. 5, 5. Nis. 11, 30. AK. 1, 1, 2, 3. Tait. 3, 3, 39. H. 149. an. 2, 14. fg. MBH. k. 31. HALS. 1, 112. Vigra bei UśVAL. RV. 2, 32, 4. 5, 42, 12. AV. Br. 3, 37. 47. 7, 11. TS. 1, 2, 9, 1. 2, 4, 9, 1. 6. TBa. 1, 7, 2, 1. CAT. Br. 3, 5, 2, 33. Śaṅg. Br. 4, 6. Kāṭh. 12, 2. CĀKṢ. Cā. 1, 15, 2. MBH. 3, 1466. WERNER, KARMĀS. 250. 268. VP. 228. मया त्पितृभ्यो दत्ता Bala. P. 7, 14, 22. 18, 34. OṢṢ. Pāṇḍav. Br. 18, 12, 1. Sch. eine Tochter des Aṅgiras (vgl. तृप्ति) und der Smṛti VP. 83. MĀN. P. 82, 27. des Aṅgiras und der Craddhā Bala. P. 4, 1, 34. Gattin Dhātār's und Mutter Prātār's 6, 12, 2. Die Brāhmanas und Comm. führen das Wort auf 1. तृत्ति zurück. — 2) N. pr. einer Rākhaṇī, der Mutter Khara's und der Śarpaśakhi MBH. 3, 1332. 1333. einer Tochter des Sumāliu R. 7, 3, 40. — 3) N. pr. eines Finnes N. an. Mān. Vigra a. a. O. Bala. P. 5, 20, 10. — 4) Erdsee Tait. H. an. Mān. Vigra. — 5) ein oben mannbar gewordenenes Mädchen Tait. H. 538. N. an. Mān. Min. 180. HALS. 2, 225. Vigra.

~~7751473~~ pr. Vollmond Kaval. 101,000 198:96.

राधाश्यामलाल वैद्यमंडलकर, कानून, १९३३.

[illegible]

राकापति m. Vollmond Bulg. P. 4, 12, 19. 8, 22, 12.

राकारमण m. dass. KATHS. 43, 204.

राकाविभावरी f. Vollmondsnacht: ० नानि m. Vollmond SIB. D. 323, 19.

राकाशशाङ्क m. Vollmond KATHS. 119, 192.

राकाशशिन् in. dass. Spr. 2477.

राकिणी f. N. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 89, b, 3; vgl.

लाकिनी 25. 35. वाकिनी 5 und उकिनी.

राकिन्दीवरब्धु (राका + इ°) m. Vollmond Verz. d. Oxf. H. 128, a, 7.

राकिश (राका + ईश) m. dass. Bulg. P. 10, 20, 21. unter den Beinn.

Čiva's Čiv.

रैख्य adj. aus Raka stammend gaṇa शपिउकादि zu P. 4, 3, 92.

रातस (von 2. रत्नम्) 1) adj. (f. ई) den Rakshas eigen, rakshasisch: वाष् AIT. Br. 2, 7. चिवाक् (धर्म, विधि) ĀCV. GAṆJ. 4, 6, 8. M. 3, 21. 23. fg. 26. 38. MĀK. P. 113, 23. 134, 27. fg. मन्त्र KĪTJ. Ča. 1, 10, 14. विधि M. 8, 31. प्रकृति BHAG. 9, 12. घृत्त HARIV. 10616. R. GORR. 1, 30, 17. वृष 3, 48, 11. कायलतण SuCR. 1, 336, 2. सेना, वल R. 3, 30, 45. 7, 23, 3, 45. पुरो 5, 9, 81. माया 7, 13, 30. योनि KATHS. 42, 206. शील 66, 16. कर्मन् VRT. in LA. (III) 14, 12. रात्रौ आद्वे न कुर्वति रातसो कीर्तिता हि सा M. 3, 280. — 2) m. a) = 2. रत्नम् 2) = 3. रत्नम् gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38. AK. 1, 1, 4, 55. H. 187. MED. s. 31. HALĀJ. 1, 73. 87. KAUC. 106. MAITRUP. 1, 4. MBH. 1, 5927. R. 4, 1, 40: 45. SuCR. 1, 16, 16. 112, 3. RAGH. 12, 68. VARĀH. BRH. S. 16, 37. KATHS. 18, 280. fg. WEBER, RĀMAT. UP. 286. 355. Lot. de la b. I. 8. PAÑĀT. 182, 22. VRT. in LA. (III) 31, 11. fgg. im न-तत्रचक्र neben देव und मानुष Verz. d. Oxf. H. 96, a. रत्नाम इति पैरुक्तं रातसास्ते भवन्तु व: R. 7, 4, 13. VP. 41. ० रात्र्य R. 5, 80, 16. रातसेन्द्र TRIK. 2, 8, 5. MBH. 1, 5979. R. 3, 53, 35. रातसेश H. 706. Sch. रातसेश्वर MBH. 1, 5962. R. 7, 13, 30. entstehen aus Brahman's Füßen HARIV. 11794. Kinder Pulastja's MBH. 1, 2571. VP. 5, N. 13. der Khasā HARIV. 11532. VP. 150. der Surasā Bulg. P. in VP. 149, N. 15. Am Ende eines adj. comp. f. आ R. 3, 41, 8. 5, 26, 37. 34, 3. 80, 16. 28. fg. 88, 24. ई (fehlerhaft) 26, 39. रात्रि° so v. a. ein Teufel von König RĀGA-TAR. 3, 277. Nach gaṇa पश्यदि zu P. 5, 3, 117 ist रातस ein Fürst der Rakshas; nach H. 91 bilden die Rakshasa bei den Ġaina eine Unterabtheilung der Vjantara. — b) Bez. des 30ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — c) m. one of the astronomical Jogas or divisions of the moon's path As. Res. 9, 336. — d) N. pr. eines Ministers Nanda's MUDRĀ. 34, 2. fgg. 153, 5. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 14. — 3) m. n. Bez. des 49ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus VARĀH. BRH. S. 8, 45. 47. Verz. d. Oxf. H. 332, a, 5. — 4) f. ई a) ein weibliches Rakshas TRIK. 3, 3, 247. H. an. 3, 758. MBH. 1, 5940. 3, 2519. R. 4, 1, 44. 3, 30. 28, 7. 2, 74, 8. 3, 23, 12. 62, 84. 4, 41, 38. 5, 27, 9. 6, 108, 35. MĀK. 121, 1. RAGH. 12, 61. KATHS. 29, 128. fgg. WILSON, Sel. Works 2, 231. fgg. Insel der Rakshasi Lot. de la b. I. 428. रातसालय = लङ्का SĀMJA. 1, 62. रत्ननि° die Nacht als nächtliche Unholdin KATHS. 98, 1. रातसी auch Bez. einer best. Unholdin, welche in einer der 4 Ecken eines Hauses sich aufhält, VARĀH. BRH. S. 53, 83. — b) Nacht H. č. 18; vgl. oben unter 1) am Ende und सायाङ्ग-स्त्रिमुहूर्तः स्यात् आद्वे तत्र न कारयेत् । रातसी नाम सा बेला गर्किता सर्वकर्मसु ॥ TITMĀDIT. im ČKDn. — c) eine Art Parfum (घण्टा) AK. 2, 4,

4, 16. MED. — d) Spitzzahn, Fangzahn H. an. — Vgl. अथल तलसी, अथ्रेत°, तल°, प्रेत°, ब्रह्मरातस, भृगु°, मानुष°.

रातसकाव्य n. Titel eines Gedichts Verz. d. B. H. No. 580.

रातसपक्ष m. der Dämon der Rakshasa, Bez. eines best. Krankheitsgeistes MBH. 3, 14504.

रातसता f. der Zustand eines Rakshasa R. GORR. 1, 28, 8. 4, 3, 14.

रातसव n. dass. R. 1, 27, 11. KATHS. 25, 256. 272.

रातसीकरण m. das Verwandeln in einen Rakshasa Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

रातसीम् in einen Rakshasa verwandelt werden: ० भूत KATHS. 11, 55.

रातौ f. = लाता Lack UśĀVAL. zu UṆĀDIS. 3, 62. AK. 2, 6, 3, 26. H. 685.

रातोघ्रं adj. (f. ई) = रातोघ्र P. 5, 4, 36, VĀRTI. 3. vom Schläger des Rakshas handelnd: गायत्री AIT. Br. 1, 16. 19. TS. 5, 1, 40, 2. ČAT. Br. 3, 4, 4, 16. 7, 4, 4, 33. अगस्त्यस्य रातोघ्रम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 200, a. अथे रा° desgl. 201, a. वामदेवस्यैतत्पञ्चदशं रातोघ्रं सामिधेन्यो भवन्ति KĀTH. 10, 5. सूक्त WEBER, KṚSHNĀG. 303. रातोघ्रानि (sc. सूक्तानि) Verz. d. Oxf. H. 398, a, 1 v. u.

रातोऽमुरं adj. (f. ई) zu den Rakshas und den Asura in Beziehung stehend, über diese handelnd, sie betreffend: ग्रन्थ u. a. w. gaṇa देवासुरादि zu P. 4, 3, 88, VĀRTI. वैर gaṇa देवासुरादि zu P. 4, 3, 125, VĀRTI. die Worte रातोऽमुरं enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61.

राख्, रैखति (शोषणालमर्षयोः) DhĀTUP. 3, 8. — Vgl. लाख्.

रँग und रंगे (von रञ्, रञ्ज्) 1) m. P. 6, 4, 27. 1, 216. 159. Sch. VOP. 8, 133. 26, 174. am Ende eines adj. comp. f. आ Spr. 3180. RAGH. 17, 44. RT. 5, 11. ČĀK. 175. VARĀH. BRH. S. 78, 15. KATHS. 21, 76. 38, 121. PAÑĀT. 203, 5. ई gaṇa ब्रह्मादि zu P. 4, 1, 45. a) das Färben: मूर्धन° VARĀH. BRH. S. 77, 1. चरणां निर्मितरगम् KUMĀRAS. 4, 19. Bez. eines best. Processes, dem das Quecksilber unterworfen wird, Verz. d. Oxf. H. 320, a, 14. SARVADARČANAS. 100, 6. — b) Farbe TRIK. 3, 3, 68. H. an. 2, 46. MED. g. 20. HARIV. 4472. R. GORR. 1, 76, 4. SuCR. 2, 317, 14. fg. 318, 5. RAGH. 2, 15. 3, 72. 7, 7. 10, 19. 16, 59. KUMĀRAS. 3, 30. RT. 1, 5. 6, 5. MED. 33. 103. ČĀK. 20. 175. ad 14. Spr. 1920. VARĀH. BRH. S. 12, 19. 77, 86. KATHS. 23, 78. 24, 178. MĀK. P. 51, 36. Farbe und zugleich Leidenschaft Spr. 3810. — c) Rötze AK. 1, 4, 4, 25. TRIK. रोष° MBH. 3, 15639. SuCR. 1, 34, 16. 37, 2. 38, 14. रसो रागमुपैति wird roth 43, 18. 69, 16. 2, 304, 7. Spr. 622. 2673. 3555. 4933. KUMĀRAS. 5, 11. VIKR. 26. Rötze und zugleich Leidenschaft, Zuneigung Spr. 472. 2831. 3180. 3807. PAÑĀT. 203, 5. NAISH. 22, 55. — d) Nasalirung RV. PRĀT. 11, 19. 14, 24. विषमरगता 4. — e) Reiz, Lieblichkeit (der Stimme, des Gesanges): गीत° ČĀK. 5. 4, 11. अथै रागपरिवाकिनी गीतिः 59, 11. सुरागस्वरेण PAÑĀT. 213, 1. उपनीतरागत्वम् (वाचः) H. 66. — f) eine musikalische Weise, deren 6 angenommen werden (Bhairava, Kauçika, Hindola, Dīpaka, Črīrāga und Megha, oder Črīrāga, Vāsanta, PAÑĀKama, Bhairava, Megha und Naṭanārājaga, oder Mālava, Mallāra, Črīrāga, Vāsanta, Hillola und Karṇāṭa); sie werden personifiziert und jedem werden 3 oder 6 Rāgiṇī und 8 Söhne zugetheilt, ČKDn. Verz. d. Oxf. H. 199, b, No. 471. 200, a, 4 v. u. b, 14. fg. 201, b, No. 481. Verz. d. B. H. No. 1384. RĀGA-TAR. 3, 302. PAÑĀT. 1, 11, 3. PAÑĀT. 248, 6.

Çuk. in LA. (III) 33, 5. चामरगाः सप्त MĀRK. P. 23, 51. PAÑĀK. 3, 5, 36.
 रागाः (so BÜHLER st. वर्णाः) षड्विंशतिः PAÑĀK. V, 44 (55 BÜHLER). Nach
 H. an. und MED. eine musikalische Note (गान्धारदि). — g) Leidenschaft,
 heftiges Verlangen nach Etwas, Sympathie, Zuneigung, Liebe, Freude
 an; = लेशादि (s. weiter unten) TRIK. H. an. MED. = अनुराग H. 296.
 H. an. MED. = रस AK. 3, 4, 30, 229. HALĀ. 5, 75. = मात्सर्य, मत्सर
 TRIK. H. an. MED. = गृधुता TRIK. 1, 1, 131. Gogens. विराग, वैराग्य
 KAP. 2, 9. SĪMĀK. 45. BŪĀ. P. 1, 9, 26. अरारग Spr. 4934. KĀM. NĪTIS.
 12, 8. द्वेष M. 6, 60. 12, 26. BHAG. 3, 34. ÇĀNP. 6. Spr. 4603. RĀĀ-TAR. 1,
 7, 3, 229. BŪĀ. P. 5, 14, 27. H. 73. SARVADARĀNAB. 115, 11. 167, 15. 15.
 अविद्यतास्मिन्तारागद्वेषाभिनिवेशाः पञ्च लेशाः MALLIN. zu Çiç. 4, 55. रा-
 गरीषा Spr. 1314. — MURP. UP. 1, 2, 9. MAITRĀUP. 3, 5. JĀĀ. 2, 4. काम-
 रागविवर्जित BHAG. 7, 11. HARIV. 4474. KAP. 3, 30. 4, 9. 25. 27. KAN. 6,
 2, 10. ÇĀNP. 57. RAGH. 16, 60. 17, 44. RT. 5, 11. 6, 28. Spr. 2594. fgg. 2717.
 2881. 3729. 3961. 4452. 5110. VARĀH. BĀH. 8. 78, 15. 106, 5. KATHĀS. 21,
 76. 27, 22. 37, 28. 38, 121. RĀĀ-TAR. 1, 271. चेष्टा रागानुगाः 3, 513. 518.
 4, 26. fgg. 5, 369. 6, 74. 83. 297. 333. BŪĀ. P. 5, 18, 14. PRAB. 13, 10. PAÑ-
 ĀK. 29, 17. DAÇAK. in BENF. Chr. 197, 5. राग, काम, इच्छा, तृप्ति Spr.
 2896. रीत्युपपन्न KĀM. NĪTIS. 17, 8. रागान्ध MAITRĀUP. 4, 2. Spr. 778.
 RĀĀ-TAR. 1, 255. 3, 386. °प्रकृती 4, 676. क्षीण° AK. 3, 4, 45, 90. गण्ड-
 स्थलस्थमदवारिषु बह्वरागमत्तममदमरः Spr. 812. संजीवकनिबद्ध° PAÑ-
 ĀK. 58, 13. तथा तथास्य वै द्युते रागो भूयो ऽभिवर्धते MBH. 3, 2285. गुणेषु
 Spr. 839. सुखे BŪĀ. P. 6, 17, 22. नैषधे MBH. 3, 2213. 14125. MĀRK. P.
 62, 14. तद्रागात् R. 2, 60, 19. 5, 51, 10. पुद्गरागात् HARIV. 5056. स्वदेशरा-
 गेषा Spr. 2448. विषयोपभोगरागात् KĀM. NĪTIS. 7, 35. दर्शनाभ्याससंवृद्ध-
 चतुराग Augentrost RĀĀ-TAR. 5, 382. °प्राप्तिः प्रयोगस्य (increase of the
 interest of the performance BALL.) SĪH. D. 407. KUMĀRAS. 7, 91. Leiden-
 schaft, Zuneigung und zugleich Farbe, Röthe Spr. 472. 2831. 3807. 3810.
 — h) Fürst, König H. an. MED. — i) die Sonne; der Mond ÇANDAR. im
 ÇKDr. — 2) f. स्त्री a) Eleusine cōracana Pers. RĀĀN. bei WILSON. —
 b) N. pr. der 2ten Tochter des Aṅgiras (vgl. राक) MBH. 3, 14125. —
 Vgl. अङ्गराग (auch PRAB. 49, 1), गुण° (auch KATHĀS. 12, 25), चित°,
 तरु°, नि°, नीली°, पद्म°, पिक°, पीत°, पुष्प°, भक्ति°, मञ्जिष्ठा°, म-
 णि°, मद°, मुख°, वीत°, स°, संध्या°, करिद्रा°.

रागखाडव s. u. रागषाडव.

रागखाडव n. eine Art Zuckerwerk MBH. 7, 2267. पिप्पलीशुण्ठी-
 कौ मुद्रयूषः खाडवः स एव शर्करायुक्तो रागखाडव (रागः खा° gedr.)
 NILAN. zu MBH. 14, 2684, wo der Text खाडवरग hat; vgl. रागषाडव.

रागखाडविक m. ein Verfertiger von solchem Zuckerwerk MBH. 18, 19.

रागचूर्ण m. 1) Acacia Catechu Willd. H. an. 4, 56. MED. p. 106. — 2)
 ein rothes Pulver, mit dem man sich beim Feste Holākā bestreut, ÇAN-
 DAR. im ÇKDr.; in dieser Bed. hätte man neutr. erwartet. — 3) Lack
 (लान्धारस) RĀĀN. im ÇKDr. — 4) der Liebesgott H. an. MED.

रागच्छस m. der Liebesgott (कामदेव) ÇANDAR. im ÇKDr. Bein. Rā-
 ma's WILSON.

रागद 1) m. eine best. Stauden, = तैरणी RĀĀN. im ÇKDr. — 2) f. स्त्री
 Krystall (verschiedene Farben erzeugend) ÇANDARTAN. bei WILSON.

रागदालि m. Linsen (मसूर) RĀĀN. im ÇKDr.

रागदम् v. l. für रागयुञ् ÇKDr.

रागद्रव्य n. Farbestoff P. 4, 2, 1, Sch.

रागपट्ट eine Art Edelstein WERNER, KASHMĀ. 275, N. 2. fehlerhaft für
 राजपट्ट.

रागपुष्प 1) m. Pentapetes phoenicea und rother Eugelamaranth. — 2)
 f. die chinesische Rose RĀĀN. im ÇKDr.

रागप्रसव m. Pentapetes phoenicea und rother Eugelamaranth RĀ-
 ĀN. im ÇKDr.

रागबन्ध m. Aeusserung der Zuneigung, Zuneigung RAEN. 18, 51. MĀ-
 LAV. 29 (= VIKRAMĀ. 21).

रागभञ्जन m. N. pr. eines Vidyādhara KATHĀS. 37, 207.

रागमञ्जरिका f. domin. von रागमञ्जरी DAÇAK. in BENF. Chr. 194, 21.

रागमञ्जरी f. N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. in BENF. Chr. 190, 7. fgg.

रागमय (von राग) adj. roth und zugleich verliebt KĀVĀD. 2, 75.

रागमाला f. der Kranz der musikalischen Rāga, ein Kapitel über d.
 m. R. Verz. d. Oxf. H. 86, a, 36. Titel eines Werkes über diesen Gegen-
 stand 201, b, No. 481. fgg. 374, a, No. 301.

रागयुञ् m. Rubin RĀĀN. im ÇKDr. रागदम् v. l.

रागरञ्जु m. der Liebesgott TRIK. 1, 1, 88. H. c. 77.

रागलता f. Rati, die Gattin des Liebesgottes, TRIK. 1, 1, 89. ÇATĀDM.
 in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 35.

रागलेखा f. Farbenstrich MĀLAV. 46.

रागवत् (von राग) adj. roth Glr. 3, 14.

रागविवोध m. Titel eines Werkes über die musikalischen Rāga Verz.
 d. Oxf. H. 200, a, No. 475.

रागवत्त m. der Liebesgott ÇANDAM. im ÇKDr.

रागषाडव m. ein Zuckerwerk aus Granatäpfeln und Weintrauben mit
 einer Brühe von Phaseolus Mungo RĀĀV. im ÇKDr. Suçā. 1, 231, 18.
 233, 8. 240, 17. 241, 4. °षाडव R. 5, 14, 14. Nach Andern halbreife Mango-
 früchte in Syrup eingemacht mit Ingwer, Kardamomen, Butter u. s. w.
 NICH. PA., wo °खाडव gedruckt ist; vgl. die richtige Form रागखाडव.

रागसूत्र n. = परसूत्र und तुलासूत्र ein seidener Faden und der Strick
 an einer Wage H. an. 4, 276. MED. r. 294.

रागाङ्गी f. Rubia Munjista (मञ्जिष्ठा) ROXB. RĀĀN. im ÇKDr.

रागाब्बा f. dass. ebend.

रागानुगाविवृति f. Titel eines Buches Verz. d. Tüb. H. 17.

रागारु adj. der in Bezug auf eine Gabe Hoffnungen erweckt, sie aber
 nicht erfüllt, ÇANDAM. im ÇKDr. रागार्ह WILSON.

रागार्णव m. Titel eines über die musikalischen Rāga handelnden
 Werkes Verz. d. Oxf. H. 201, a, No. 479.

रागाशनि m. ein Buddha TRIK. 1, 1, 8.

रागिता (von रागिन्) f. das Verlangen nach (loc. oder im comp.
 vorangehend): सत्यप्यर्थे निराशत्वमसत्यपि च रागिता KĀM. NĪTIS. 14, 15.
 गाढालिङ्गन° KATHĀS. 86, 116.

रागिन् (von रञ्, रञ्ज् und राग) 1) adj. P. 3, 2, 142. 6, 4, 24, VArtt. 4.
 a) gefärbt TRIK. 3, 3, 256. नील्यादि° AK. 3, 4, 24, 82. रागिन् farbig heisst
 die Amaurosis (तिमिर), wenn sie die zweite Membran des Auges affi-
 cirt, अरागिन् in der ersten Suçā. 2, 343, 8. 341, 15. — b) färbend H.

an. 2, 281. MED. n. 115 (wo रक्तारि का० zu lesen ist). — c) roth Spr. 2897. KATHA 21, 9. roth und zugleich verliebt: संध्येव रागिणी वेश्या न चिरं पुत्रि दीप्यते 12, 98. संध्यावसराय गिणयः स्त्रियः 37, 143. 52, 285. — d) von Leidenschaften ergriffen, in der Gewalt der Liebe stehend, verliebt, mit Leidenschaft an Etwas oder Jmd (loc. oder im comp. vorgehend) hängend, grossen Geschmack an Etwas findend TRIK. H. an. MED. BHAG. 18, 27. HARIV. 11946. Spr. 2352. 2414. 2717. 2881. 3268. 3842. 4500. Gtr. 9, 10. KATHA. 11, 24. 37, 85. 147. 52, 402. RĪGĀ-TAR. 4, 896. 5, 281. 6, 154. 163. PAÑKAR. 1, 4, 16. DAÇAK. in BENF. Chr. 180, 23. GAUPAR. zu SĪMKEJAK. 12. Verz. d. Oxf. H. 80, b, 10. SĪH. D. 26, 4. VER. in LA. (III) 20, 5. ऋ० Spr. 1538. ऋदेष० M. 2, 1. गुणे रागी Spr. 4527. राग्ये RĪGĀ-TAR. 4, 660. त्वय्यस्या कृदयं रागि MĀK. P. 21, 41. यङ्० Çiç. 9, 88. KATHA. 22, 17. तनुषारागि मनः BHĪG. P. 6, 1, 19. कलवीणारवरागिणी श्रुतिः KATHA. 14, 90. तवाङ्घ्रिपङ्कजरागिणी भक्तिम् PAÑKAR. 4, 4, 3. — e) ergötzend, erfreuend: अन्यत्र चतूरागिणयः MĀLATIM. 19, 11. — 2) m. eine best. Kornart, = बहुतरकाणिश RĪGĀN. im ÇKDn. — 3) f. रागिणी a) eine Modification der Rāga genannten Weisen, dreissig oder sechs- unddreissig an der Zahl d. i. fünf oder sechs auf jeden Rāga; personif. sind sie die Gemahlinnen der Rāga, As. Res. 3, 73. Verz. d. Oxf. H. 200, b, 15. 201, b, No. 481. PAÑKAR. 4, 11, 3. ÇUK. in LA. (III) 33, 5. — b) N. pr. der ältesten Tochter der Menakā VĪMANA-P. 48 im ÇKDn. — c) eine Form der Lakshmi ÇKDn. nach einem PUNĀNA. — Vgl. पोसुरागिणी.

राघ्, राघते (सामर्थ्ये) Dhātup. 4, 38. — Vgl. लाघ्.

राघव m. 1) ein Nachkomme Raghu's H. an. 3, 709. fg. (lies रघुज् st. मधुज्). MED. v. 49. patron. Aḡa's RAGH. 8, 16. DAÇARATHA'S R. 2, 63, 41. 64, 1. RĀMA'S 1, 1, 52. 3, 22. 2, 110, 28 (119, 25 GORR.). 3, 48, 5. RAGH. 12, 32. 44. WEBER, RĀMAT. UP. 298. 327. fg. राघवो Bez. RĀMA'S und Lakshmana's R. 5, 63, 28. 6, 110, 17. fg. RAGH. 12, 53. pl. R. 2, 64, 24. 66, 6. राघवसिक्क Bez. RĀMA'S R. 4, 3, 24. — 2) N. pr. eines neueren Fürsten Kshuric. 23, 1. fgg. des Verfassers der Hastaratnāvālī Verz. d. Oxf. H. 201, b, No. 483. der Ganecaṣṭuti 358, a, No. 883. ०पञ्चाननभट्टाचार्य HALL 48. — 3) N. pr. eines Schlangendāmons Vjutr. 85. — 4) Meer H. an. MED. (wo ऋद्धो zu lesen ist). — 5) ein best. grosser Fisch diess.

राघवधेतन्य m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 15.

राघवेद्व m. N. pr. eines Dichters ebend. 124, b, 16. des Vaters von Dāmodora und Grossvaters des Çārūgadhara 122, b, 6. Verfassers des Laghukintana HALL 188.

राघवपाण्डवीय n. Titel eines künstlichen Gedichts, welches als Geschichte sowohl der Rāghava als auch der Pāṇḍava gedeutet werden kann, COLBR. Misc. Ess. II, 98. Ind. St. 3, 481. Verz. d. Oxf. H. 121, a, No. 212. Verz. d. B. H. No. 531.

राघवभट्ट m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 93, b, 8. 279, a, 28. 292, b, 8. 341, a, 38. HALL 26.

राघवविलास m. Titel eines Werkes SĪH. D. 208, 14.

राघवानन्द m. N. pr. eines Schülers des Harinanda Wilson, Sel. Works 1, 47. eines Autors SĪH. D. 277, 19. HALL 188. des Verfassers der Njāḷavididhiti COLBR. Misc. Ess. I, 300. eines Commentars zum Mānavadharmasāstra GHD. Bibl. 430. ०मुनि HALL 108. ०सर-

स्वती 6. 91. 107. 182.

राघवाभ्युदय m. Rāma's Aufschwung, Titel eines Schauspiels, SĪH. D. 187, 16.

राघवायण n. die Geschichte Rāma's, = रामायण Aeri-P. im ÇKDn.

राघवीय n. das von Rāghava verfasste Werk Verz. d. Oxf. H. 104, a, 18.

राघवेन्द्र m. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. 383, a, No. 484. HALL 99. Verz. d. B. H. 159, 4. ०पति No. 684.

राघवेष्टर N. eines nach Rāghava benannten Liṅga des Çiva Kshuric. 26, 11.

राङ्कल m. Dorn HĪH. 91.

राङ्कर्व adj. 1) der Raṅku genannten Antilope gehörig: वदने राङ्कवे: mit Raṅku-Gesichtern MBH. 9, 2475. aus dem Haare des Raṅku gefertigt, wollen; m. eine wollene Decke AK. 2, 6, 2, 18. H. 669. fg. MBH. 2, 1847. 12, 6387. राङ्कवाणी च संघयान् R. 4, 80, 84. (शय्याः) राङ्कवाजिन-संस्पर्शाः R. GORR. 2, 30, 14. ०कृशाणिन् MBH. 3, 14749. राङ्कवाजिनशायिन् 5, 3141. पर्यङ्के राङ्कवास्तृते R. GORR. 2, 13, 6. राङ्कवास्तरण 32, 8. 62, 19. 3, 49, 15. R. ed. Bomb. 6, 113, 12. MBH. 1, 131. 4459. — 3) aus Raṅku stammend (aber nicht von Menschen) P. 4, 2, 100. gaṇa कं च्छादि zu 133.

राङ्कवक adj. aus Raṅku stammend (von Menschen) P. 4, 2, 100. gaṇa कं च्छादि zu 134.

राङ्कवायणी adj. (f. ई) aus Raṅku stammend (aber nicht von Menschen) P. 4, 2, 100.

राङ्ग Dhātup. in LA. 67, 2 vielleicht fehlerhaft für वाङ्.

राङ्गण n. eine best. Blume, vulgo रङ्गन् ÇKDn. nach dem DAATYAGUNA.

राङ्गित m. patron. von रङ्गित gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

राङ्गितायनं m. patron. von रङ्गित v. l. im gaṇa कृतादि zu P. 4, 1, 100.

1. राज्, राजति, ०ते (दीप्ति) Dhātup. 19, 74. ved. auch राजि, शराङ्; रराज, रराजतुम् und रेजतुम्, रराजे und रेजे, रराजिथ und रेजिथ P. 6, 4. 125. Vor. 8, 127. (वि) शराजिषुम्; in der älteren Sprache nur act.; राजिसे infin. RV. 8, 86, 10. 8, 86, 36. 1) walten, herrschen; Fürst —, König —, überh. der Erste sein; mit gen. gebieten über; mit acc. regieren, lenken NAIGH. 2, 21. समिद्धो अथ राजसि देवो देवैः संकलजित् RV. 1, 188, 1. देवेषु 8, 49, 15. 19, 22. त्रयो राजत्यसुरस्य वीराः 3, 56, 8. स्वेन दत्तेण राजथः 4, 56, 6. 8, 15, 3. अग्निं राजसं दिव्येन शोचिषा (Agni heisst oft राजन्) 3, 2, 4. उषसामसि प्रियः तपो वस्तुषु राजसि 8, 19, 31. एते सर्दसि राजतः AV. 7, 54, 1. दिव्यं गमय RV. 1, 25, 20. वारस्य 36, 12. 45, 4. य एका वस्वो वरुणो न राजति 143, 4. 144, 6. 3, 62, 17. कृष्टेः 4, 42, 1. 53, 4. 6, 70, 2. सुतस्य कलशस्य 10, 167, 1. — 2) sich auszeichnen, ein Ansehen haben, besonders in die Augen fallen, prangen, glänzen; erscheinen wie; act.: (तिन्नो जिह्वाः) तासां या मध्ये राजति सा वशा दुष्प्रतिपत्ता AV. 19, 10, 28. प्र पूर्वाभिस्तिरते राजि शूरैः RV. 4, 104, 4. मध्ये केतो डुरोणे बर्हिषो राऊमिः (Accent missverständlich) 6, 12, 1. आदित्यतेजःप्रतिमानतेज्ञा भीष्मो यथा राजसि मुञ्जतस्त्वम् MBH. 1, 2109. नहि राजत्ययोध्येयं सासरोवार्जुनो तपो R. 2, 114, 14. R. GORR. 2, 53, 36. राजत्ययोध्येयं सीता राजति ते सुषा । विदुवांसवयोर्भध्ये यथा श्रीरिव ब्रह्मिणी ॥ 60, 18. शिला : शैलस्य राजसि — बहुधा बहुभिर्बोधैः 103, 20. VARĀH. BH. 8, 13, 1. Gtr. 5, 12. यस्य राजसि वलिबिभङ्गाः VĪSAVAD. 3. SĪH. D. 49, 1. सुसू-

मेघवर्षेण राजता MBh. 3, 1334. 4, 190. राजसीम् — नलिनी-
मिव सर्वतः R. 2, 98, 4. राजकुण्डलमाला 3, 42, 43. (गिरिम्) राजसमुच्छ्रि-
तेः प्रद्वेः 4, 41, 40. शङ्खचक्रगदापद्मराजद्वजचतुष्टय Pāṇīn. 3, 11, 21. 12,
12. 13, 4. Prāb. 81, 4. राज् कृत्या माया च पाण्डुः सक् वने चरन् । कोरे-
णोरिव मध्यस्थः श्रीमान्पारदेरा गजः ॥ MBh. 1, 4477. 2, 695. 3, 7. Hariv.
3968. R. 1, 1, 32. राज् सुभूषं यज्ञः कल्पवृक्षैरिवोच्छ्रितैः R. Gorr. 1, 13,
27. न राज्ञ शशी चापि 2, 40, 16. 5, 5, 26. Ragh. 3, 7. 6, 6. रणतितिः —
राज्ञ मृत्योरिव पानभूमिः 7, 46. 12, 100. Kumāras. 1, 38. Kathās. 18, 404.
27, 13. Bhāg. P. 3, 13, 9. Bhāṭṭ. 9, 61. तानि यस्तान्यनीकानि रेजुरर्जुन-
मार्गयोः । शैलं प्रति बलाधाणि व्याप्तानोवाकर्षिभिः ॥ MBh. 4, 1703.
1708. R. Gorr. 2, 60, 16. 31, 18. 6, 70, 11. Ragh. 10, 60. 11, 7. Kathās. 22,
3. Bhāg. P. 4, 10, 19. 8, 10, 15. Bhāṭṭ. 2, 2. 14, 7. med.: तत्र स्म राजते
भैमी सर्वभरणभूषिता । सखीमध्ये जनवाद्याङ्गी विद्युत्सैदामनी यथा ॥
MBh. 3, 2083. एषा गङ्गा सप्तविधा राजते 10821. उपगीयमाना धमौ रा-
जते वनराज्यः 11606. R. 2, 66, 22. सत्यापणेषु राजते नाथ पणयानि वै
तथा 71, 37. 76, 9. R. Gorr. 2, 107, 14. Māhāt. 1, 7. Vikr. 160. सतो ऽपि
हि न राजते दरिद्रस्येतेरे गुणाः Spr. 3120. मुक्ताकरतपा in der Gestalt
von 3152. 3842. प्रतिशशी च यदा दिवि राजते Varāh. Bh. S. 28, 11. Ka-
thās. 27, 130. रसवत्कापि राजते 47, 111. नृतेन काचिद्राजते 113. Weber,
Rāmāt. Up. 286. राजते तावदन्यानि पुराणानि सतां गणे । यावद्भागवतं
नैव श्रूयते Bhāg. P. 12, 13, 14. Māhāt. P. 31, 65. Prāb. 41, 10. तोयदेषु य-
था — राजमाना शतक्रदा MBh. 6, 4542. सूक्ष्मवस्त्रधरं रेजे जघनम् 3,
1827. Kumāras. 6, 49. गुरुणा स्तनभारेण मुखचन्द्रेण भास्वता । शनैश्चरा-
भ्यां पादाभ्यां रेजे प्रक्रमयीव ॥ Spr. 865. 2211. सुप्तप्रबुद्धमिव तद्रेजे रा-
जगृहं ततः Kathās. 14, 21. 21, 14. 27, 8. 39, 160. Rāgā-Tar. 4, 514. Bhāg.
P. 3, 19, 3. 8, 15, 35. — partic. राजित (könnte auch zum caus. gezogen
werden) sich auszeichnend, prangend, glänzend, verschönert: वनोरा-
जितकौस्तुभ Hariv. 15778. (धनः) विचित्रवर्णविचलद्वैजयसीव राजितः
Kathās. 81, 35. विक्रमैः । गुञ्जद्विरित एकीति वदद्विरिव राजितम् (वनम्)
71, 195. Bhāg. P. 4, 6, 18. Kāvya. 3, 10. Bhāṭṭ. 17, 101. वापीः — गार्ध-
राजितैः (vgl. u. गार्धवाजित, auch in den Nachträgen) MBh. 3, 12230.
कङ्क (कङ्कतेजित die neuere Ausg.) Hariv. 9318. Kim. 3, 9. रत्नं Ka-
thās. 12, 154. कारकेयूरं 26, 232. 33, 211. 43, 9. विकीर्णकूलदुमराजि-
तासु नदीषु MBh. 13, 522. (सरः) जलोर्मिरचराजितम् Catr. 1, 60. उल्लस-
न्मत्तकोकिलारावराजिते मधूत्सवे Kathās. 35, 5.

— caus. walten, herrschen: अधिराजो राजसु राजयति (०ति TS.)
AV. 8, 98, 1.

— अति hinfahren über: सद्यो यः स्यन्दो विधिं धवीयानूषो न ता-
पुरति धन्वा राट् RV. 8, 12, 5.

— अनु nachahmen: उभे वाचौ वदति साम्गा इव गायत्रं च त्रैलोक्यं चानु
राजति RV. 2, 43, 1. सोमो विराजमानु राजति छप् 9, 96, 18.

— अभि med. prangen: एतस्योरसि सुव्यक्तं श्रौवत्समभिराजते MBh.
3, 10960.

— उप an zwei verdorbenen Stellen, nämlich MBh. 9, 8608 und Pāṇīn.
V. 12; an der ersten Stelle ist mit der ed. Bomb. zu lesen: न वि-
मतिं काचिद्भविष्यता तु पराजितः, an der zweiten mit Bühler: सा जन्मनः
स्मरोत्यतो मानसेनोपरयितम्.

— निम् caus. 1) prangend machen, erglänzen lassen: सप्तपञ्चराणा

स्य वृद्धमणिमरीचिभिः । नीराजयसि भूपालाः पादपीठासभूतलम् ॥ Prāb.
23, 6. 7. अमरचयच-
2, 3. दिव्यान्त्रस्फुरदुपदोधितिशिखानोराजितस्य धनुः Uttaran. 111, 14
(180, 12). — 2) die नीराजन genannte Cerimonie vollziehen an (acc.): नी-
राजयित्वा सैन्यानि प्रयासि विजिगीषवः (पृथिवीजितः) Hariv. 3840. राजा
नीराजितः Varāh. Bh. S. 44, 22. नी । जितकृपद्विप Kim. Nitir. 4, 66.

— परि nach allen Seiten hin Glanz verbreiten: प्रभया परिराजसम्
(सगम्) R. 3, 49, 3. वृताः सुहृद्भिः परिरिजुराजसा यथा सदस्यैर्धर्मिभिस्त्रयो
ऽप्यः 2, 112, 33. सर्वतो हनुमानेकः संपत्परिराजते । कुताशन इवाकाशे
ज्वालामालापरिष्कृतः ॥ 5, 52, 7.

— प्रति in seinem Glanze erscheinen wie (इव): नृपेयवनः कासैः
कासा जनमनोरमा । सतारका शौरिव सा दारका प्रत्यराजते ॥ Hariv. 6845.

— वि 1) = simpl. 1): वृत्तन्महास उर्विया वि राजस्य RV. 5, 55, 2. 1,
188, 4. 3, 10, 7. स दर्शतस्य वयुषो वि राजसि 10, 140, 4. वीरस्य 189, 6. दे-
वानाम् AV. 1, 10, 1. 19, 42, 4. वि ते मदा शराजिषुः bemesterten dich 8,
14, 10. मृन्दनो अय्य शर्किषो वि राजसि 13, 4. 15, 5. धियो विद्या वि रा-
जति 1, 3, 12. पुत्रपयसा सक्तं वि राजसि bemestern 5, 8, 5. विश्वं भुवनम्
63, 7. रेभो न पूर्वो ह्यपसो वि राजति 9, 74, 7. 10, 170, 1. त्रिशङ्काम् 189, 3.
वि पर्वतेषु राजस्य 8, 7, 1. अग्निः प्रियेषु धामसु सप्तोऽको वि राजति VS. 12,
117. AV. 2, 36, 3. 3, 4, 1. उपो विराजन्मयं वृद्धं शत्रून् 12, 6. 14, 1, 22. 5, 16.
14, 1, 64. यो वाव सर्वाम् दिनु विराजति स एव विराजति Cat. B. 3, 5, 4.
5. लोके Ait. Br. 1, 5. पर्वमानो (सोमः, der auch राजन् ist) वि राजति RV.
9, 5, 1. रयिर्वि राजति धुमान् 3. 61, 18. — 2) = simpl. 2); act.: विराज-
ति प्रज्जया पशुभिर्ब्रह्मवर्षसा Kāṇḍ. Up. 2, 16, 2. व्यराजच्छाखिनस्तत्र सूर्या-
गुप्रतिरञ्जिताः MBh. 1, 1412. विराजति यथा सोमो मेधैर्मुक्तः 3, 8106. 8148.
एषा भागीरथी — वातेरिता पताकेव विराजति नभस्तले 8646. R. 2, 97,
19. R. Gorr. 2, 103, 6. 106, 16. 3, 32, 81. कृद्यावपचिता वृता संकृता ता
(पयोधरी) विराजतः 52, 25. 4, 44, 56. 5, 67, 13. R. ed. Bomb. 4, 40, 55. Spr.
2277. शीलं शौचं तात्तिर्दानियं मधुरता कुले जन्म । न विराजसि हि सर्वे
वित्तकीनस्य पुरुषस्य ॥ 2992. C. 9, 62. मृदुकुक्षितदीर्घेण कुमुतोत्कर-
धारिणा । केशकृस्तेन ललना जगामाथ विराजती ॥ MBh. 3, 1822. 2137.
12068. सोमे मन्दरश्मौ विराजति Hariv. 4356. सूर्ये विराजति 4897. R. 5,
11, 1. 45, 2. 6, 84, 27. करकमलविराजत्स्वायुधा Pāṇīn. 3, 8, 2. Bhāṭṭ. 6,
143. सक् सीतया । विराज मकाबाहुश्चित्रयेव निशाकरः R. 3, 23, 11.
Ragh. 2, 20. 13, 10. Rāgā-Tar. 6, 279. कृष्णानुभाः । तत्र नवीरो तो विरे-
जतुः MBh. 1, 7125. R. 1, 19, 12. 2, 104, 30. 3, 56, 82. Kathās. 18, 6. 19, 68.
34, 32. Bhāṭṭ. 11, 21. — med.: अनुसंवत्सरं जाता अपि ते कु सतमाः ।
पाण्डुपुत्रा व्यराजस पञ्च संवत्सरा इव ॥ erschienen wie MBh. 1, 4856.
एतस्मात्कारणात् — करिश्चन्द्रे विराजते । तेभ्यो राजसकृन्मयः überragen
2, 496. विमानस्थो विराजते 3, 8188. एष तस्याश्रमः पुण्यो य एषो ऽग्रे
विराजते 10810. चन्द्रविस्पर्धिना देवि मुखेन त्वं विराजसे 4, 189. 238. 1043.
यशसा 13, 1707. गुणाः 5898. R. 1, 13, 29. 2, 65, 17. 80, 21. 94, 6. R. Gorr.
2, 8, 43. 26, 12. 59, 17. 3, 52, 30. 4, 2, 15. 6, 92, 83. Kim. Nitir. 8, 2. 87. Spr.
1271. 3347. 4165. 4409. (वाक्) प्रिया वा मधुरा वा तु स्वाम्येषेव विरा-
जते so v. a. am Platze sein 4600. 5195. Kim. 5, 16. Kathās. 25, 173.
Rāgā-Tar. 4, 401. Bhāg. P. 2, 9, 12. 3, 13, 39. 9, 5, 8. Verz. d. Oxf. H. 148,
b, 3. नागाश्च भूरिमदराजि विमानाः Spr. 2916. Rāgā-Tar. 6, 317. Bhāg.
P. 8, 15, 5. Prāb. 21, 18. सोमाग्यधिकमिव मूर्ध्नि पदं विरेजे Spr. 3248.

Riāa-Tar. 4, 195. 5, 449. Bha. P. 4, 15, 18. — partic. विराजित (könnte auch zum caus. gezogen werden) = राजितः तोरणेन विराजितं रङ्गम् MBh. 3, 2193. सुवर्णवस्त्रं विराजितानां गवाम् 13, 2952. HARIV. 2422. 6880. 11790. R. 2, 100, 21 (108, 20 Gonn.). 5, 13, 29. VARAH. Bm. 8, 12, 2. शीलेन विराजितवर्णः KATHA. 20, 117. 22, 251. 25, 15. Bha. P. 3, 23, 15. 8, 18, 2. Verz. d. Oxf. H. 151, a, 7. PANKAJ. 1, 6, 15. 7, 29. गृहं क्रीडा विराजितम् MBh. 4, 741. 7, 1567. युद्धे सिंहादिविराजितम् 7063. 12, 12316. HARIV. 11861. R. 5, 13, 11. KIR. 5, 4. KATHA. 106, 46. ज्ञानेन विज्ञानविराजितेन Bha. P. 5, 5, 13. PANKAJ. 1, 3, 77. fg. 4, 57. CATR. 1, 296. — Vgl. विराज्. — caus. prangen machen, mit Glanz erfüllen, Glanz verleihen, erhellen; mit acc.: (गोकुलम्) विराजयति तं देशम् MBh. 13, 2699. विराजयन्नामुतो राजमार्गम् R. 2, 26, 2. R. Gonn. 2, 38, 17. 3, 78, 58. भूतानि सर्वाणि विराजयन्तम् (शीतान्प्रुम्) 5, 11, 4. Bha. P. 5, 20, 13. व्यराजयत वैदेकी वेश्म तत्सुविभूषिता । उद्यतोऽश्रुमतः काले खं प्रभेव विवस्वतः ॥ R. 2, 39, 18.

— अतिवि (अति वि) in hohem Grade prangen, — glänzen; med. MBh. 3, 2700. 11844. 11860. 11863. HARIV. 7078. R. Gonn. 2, 22. Kīm. Nitis. 3, 14.

— अधिवि vorherrschen, sich auszeichnen vor (acc.): मुरुके रुधि श्रिया विराजतः RV. 1, 188, 6. अधि त्रिपृष्ठ उषसो वि राजति 9, 75, 8.

— अनुवि nachdenken: अनु प्रयाणमुषसो वि राजति der Bahn der Morgenröthe zieht er nach RV. 5, 81, 2.

— अमिवि 1) als Umschreibung von वि + राज् Nir. 11, 27 wohl regieren. — 2) prangen, einen Glanz um sich verbreiten; med.: (नारायणास्थानम्) भासयन्सर्वभूतानि सुश्रियाभिविराजते MBh. 3, 11861. 7, 3945. न तत्र सूर्यस्तपति न सोमोऽभिविराजते 12, 13362. HARIV. 6413. R. 2, 26, 10. Bha. P. 8, 3, 5. partic. राजित (könnte auch caus. sein) prangend, in vollem Glanze stehend: दिव्यपुष्पोपकृष्टे सर्वतोऽभिविराजितम् (आद्यमम्) MBh. 3, 11042. 12, 1546.

— सेवि prangen: अर्जुनस्तु रणे राजन्योऽधयन्संव्यराजत MBh. 6, 5472.

— सम् walten über: सम्राजितमधराणाम् RV. 1, 27, 1. संराजितुम् P. 8, 3, 25, Sch. — Vgl. सम्राज्.

2. राज् (= 1. राज्), nom. राज् P. 3, 2, 61. 8, 2, 36. Vop. 3, 77. fg. 134. 1) m. Fürst, König AK. 2, 8, 1, 1. H. 689. HALAJ. 2, 266. am Ende eines comp.: अमर° MBh. 4, 1573. विदर्भ° 3, 2524. दैत्य° Bha. P. 3, 17, 23. मतङ्ग° MBh. 1, 5888. सर्व° 2, 580. वादि° PANKAJ. 3, 14, 75. शङ्ख° so v. a. die Muschel der Muscheln MBh. 7, 4170. 4172. — 2) m. N. eines Ekāha KĀT. Ça. 22, 10, 7. Āçv. Ça. 9, 8, 21. PANKAJ. Br. 19, 1, 1. LĪTJ. 9, 4, 1. MAÇAKA 5, 1. — 3) m. ein Metrum von 4 Mal 22 Silben Ind. St. 8, 107. 111. — 4) f. N. einer Göttin: इन्द्राण्यर्घ्याय्यशिनी राट् RV. 5, 46, 8. Nir. 12, 46. nach SĪ. = राजमाना. Ausserdem in den Formeln: इयं ते राट् (= राट्य MAH.) VS. 9, 22. 18, 28. मूर्धासि राट् (= राजमाना MAH.) 14, 21. राडसि TBh. 3, 11, 1, 10. — Vgl. अङ्ग°, अधि°, अग्र°, अरण्य°, इन्द्र°, उडु°, एक°, कृतु°, गिरि°, गृध्र°, ज्ञान°, श्रेष्ठ°, तृण°, देव°, धर्म°, नाग° (auch MBh. 1, 1125), परेत°, पर्वत°, भूत°, मनु°, मृग°, यत्न°, यम°, वने°, विश्व°, स्व°.

राज् m. am Ende eines comp. = राजन् Fürst, König, der Erste unter seines Gleichen P. 5, 4, 91. Vop. 6, 37. विदर्भ° MBh. 3, 2332. 2433. 2694. शात्स्व° 5, 7017. केकय° R. 1, 73, 2. 77, 17. वेदि° Çic. 20, 6. राजस° R.

6, 36, 6. नरराजसं ज्ञेयोः Riāa-Tar. 3, 74. गन्धर्व° Vikr. 11, 12. धामर° R. 1, 1, 80. कपोत° Hir. 9, 15. मुक° Çuk. in LA. (III) 36, 10. गिरि° MBh. 3, 2441. व्यूह° so v. a. die beste der Schlachtdrungen 6, 3062. Am Ende eines adj. comp. f. श्वा P. 4, 1, 28, Sch. — Vgl. अत°, अदि°, अधि°, अमर°, अदि°, अत°, मृक°, घट°, तरु°, तृण°, देव°, द्वि°, द्विज°, धर्म°, नक्षत्र°, नद°, नाग°, पर्वत°, पशु°, पितृ°, पुरुष°, पृथ्वी°, प्रति°, प्रेत°, प्रत°, बाल°, बुद्ध°, अक्रान्त°, अक्षय°, भुजग°, भृङ्ग°, मणि°, मत्स्य°, मदन°, मनुष्य°, मय्य°, मर्म°, मक्ता°, मीन°, मृग°, मेघ°, यम°, यशा°, युव°, योग°, राज°, विप्र°, शैल°, सप्य°, सिन्धु°, सुख°, सुर° u. s. w.

राजसृषि m. = राजर्षि Bha. P. 8, 24, 10.

1. राजर्क (von राजन्) m. 1) regius: चित्र इन्द्राज्ञा राजका इदंयुक् एके सरस्वतीमनु RV. 8, 21, 18. HARIV. 15181. 15183. 16099. Aus metrischen Rücksichten auch schlechtweg für राजन् Fürst, König gebraucht: खिलराजकपूजिताङ्गु KATHA. 18, 405. विद्याधर° 116, 91. Bha. P. 12, 1, 3. AK. 3, 6, 2, 27. Häufig am Ende eines adj. comp. (= राजन्): षोडश° MBh. 1, 332. Kīm. Nitis. 8, 22. मानिताखिल° KATHA. 44, 133. 171. स° MBh. 9, 1184. 14, 2248. Spr. 519. KATHA. 12, 135. 33, 74. 56, 181. Vgl. अ°, धातु°, भृङ्ग°, मक्ता°. — 2) N. pr. verschiedener Männer LALIT. ed. Calc. 295, 5. Riāa-Tar. 7, 26. 8, 2842. 2846.

2. राजक (wie oben) n. eine Menge von Fürsten, — Königen P. 4, 2, 39. Vop. 7, 19. AK. 2, 8, 1, 2. H. 1417. KIR. 2, 47. MĀR. P. 109, 6. KĀVJ. 3, 25. BHATJ. 2, 52.

राजकथा (1. राजन् + क°) f. Geschichte der Fürsten, — Könige Riāa-Tar. 1, 14, 14.

राजकदम्ब m. angeblich = कदम्ब H. 1138, Sch. nach GAYID. im ÇKDn. eine Kadamba-Art.

राजकन्दर्प m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 113, b, 38.

राजकन्यका f. Fürstentochter, Prinzessin KATHA. 28, 2. 28, 111. 36, 20. Riāa-Tar. 2, 148.

राजकन्या f. dass. R. 1, 77, 29. 5, 31, 7. KATHA. 7, 74. 16, 19. 24, 81. 30, 36. 31, 8. Bha. P. 9, 6, 43. गन्धर्वयत्नसुरकिनर्° KAURAJ. 45.

राजकर m. der dem König darzubringende Tribut WILSON.

राजकर्कटी f. eine Gurkenart, = चीनाकर्कटी Riāa. im ÇKDn.

राजकर्ण m. WEBER, Nax. 2, 391. nach COLBROOKS Misc. Ess. II, 322, Tafel Elephantenzahn.

राजकर्तर m. Königsmacher; pl. diejenigen Personen, welche den König auf den Thron setzen (nach SĪ. Vater, Brüder u. s. w.), AIR. Ba. 8, 17. R. 2, 79, 1. auch 67, 1 ist mit der ed. Bomb. so zu lesen st. राज्य° bei SCHL. — Vgl. राजकृत्.

राजकर्मन् n. 1) ein dem Fürsten zu leistender Dienst M. 7, 125. किं गजेन प्रभित्वेन राजकर्मण्यकुर्वता Spr. 673. — 2) Soma-Handlung KAUC. 3.

राजकलश m. N. pr. eines Mannes Riāa-Tar. 7, 20. fg.

राजकला f. der 16te Theil der Mondscheibe, Mondstichel SĪ. D. 18, 21.

राजकलि s. u. 1. कलि 1) e).

राजकशेरु m. (wenigstens nicht n.) Cyperus rotundus HĀ. 183. n. die Wurzel von Cyperus pectenatus Romb. AK. 3, 4, 25, 190.

राजकार्य n. eine Obliegenheit des Fürsten, Staatsgeschäfte MBh. 4, 2262. KATHA. 18, 81. R. 1, 7, 2. Hir. 87, 17.

राजकिये m. metron. von राजकी Vor. 7,7.

राजकीय (von राजक) adj. *fürstlich, königlich* P. 4,2,140. °सास् Kathis. 62,228. पुरुष Śim. D. 13,12. °नामन् Vrt. in L.A. (III) 10,12. काष्ठीरदेशीयरजकीय (so ist zu lesen) इतिहासः Riśā-Tar. ed. Calc. auf dem Titelbl. राजकीय m. so v. a. राजकीयः पुरुषः *Dienar eines Fürsten* Vrt. in L.A. (III) 20,21 (wo राजकीय भ० zu lesen ist). 25,21.

राजकुमार und राजकुमार m. *Prinz* P. 6,2,59. Śim. D. 14,7. fgg. Vrt. in L.A. (III) 8,15. Lot. de la b. l. 107. 109. 113.

राजकुमारिका f. *Prinzessin* Kathis. 28,43.

राजकुल n. 1) *ein fürstliches Geschlecht, die Familie eines Fürsten*: अस्य राजकुलस्य जीवितम् R. 2,87,9. °प्रजाता 5,11,21. Bala. P. 1,16, 22. 4,21,26. 5,14,16. Prax. 99,5. pl. so v. a. *Fürsten* Spr. 1362. 3795. Vaddha-Kāṇ. 14,12. °विवाद Shapv. Ba. in Ind. St. 39,8 v. u. राजकुलानुमतव्य Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6,539,16. — 2) *der Palast eines Fürsten* (wo auch Recht gesprochen wird) Shapv. Ba. in Ind. St. 1,40,1 v. u. MBh. 4,92. 5,7426. R. 2,65,5. R. Gonn. 2,4,21. Spr. 4801. Kathis. 4,102. 9,84. 12,52. 14,46. 25,155. 30,114. 31,74. 41,5. 43,129. 49,129. Çāk. zu Khānd. Up. 8. 53. Daçak. in Benf. Chr. 183,18. Pañāt. 29,24. 40,13. 96,20. 100,22. Hir. 88,18. Vrt. in L.A. (III) 22,7.

राजकुलभट्ट m. wohl ein im fürstlichen Palast angestellter Doctor Riśā-Tar. 6,246. 249.

राजकुलवत् scheinbar R. 2,67,30, wo aber राजकुलवती mit der ed. Bomb. (nach dem Comm. राजा कुल०) zu lesen ist.

राजकुम्भाण्ड m. *Solanum Melongena* Gāṭidh. im ÇKDa.

राजकृत m. so v. a. राजकर्तृ AV. 3,5,7. Çat. Br. 3,4,2,7. 13,2,2,18.

राजकृत adj. vom König gemacht AV. 10,1,3.

राजकृत्य n. eine Obliegenheit des Fürsten, Staatsgeschäft Kathis. 35, 26. Pañāt. 30,11.

राजकवन् P. 3,2,95. = राजकर्तृ, mit acc. Bhāṭṭ. 6,180.

राजकोशातक n. eine best. Frucht Varāh. Bh. S. 54,121.

राजक्रय m. Soma-Kauf Āçv. Ça. 4,2,18. 8,18. Lāṭṭ. 9,9,5.

राजक्रयणी f. so v. a. सोमक्रयणी Lāṭṭ. 5,5,7.

राजक्रिया f. das Geschäft eines Fürsten Pañāt. 63,25.

राजस्तवक m. eine Art Senf Suçā. 1,222,17. Vāṇ. 6,78. fg.

राजखजूरी f. eine Art Dattelpalm (नृप्रिया) Riśān. im ÇKDa.

राजग्वी f. *Bes grunniens* Nieb. Pa. nach dem Schol. zu Taitt. Ān. 6,1,8. 12,1 hellfarbig an Schnauze und Hintertheil, sonst schwarz.

राजगिरि m. 1) *Königsberg*, N. pr. einer Oertlichkeit Daçak. 32,11. — 2) eine best. Gemüsepflanze, = राजाद्रि Riśān. im ÇKDa.

राजगुरु m. Rathgeber —, *Minister eines Fürsten* R. Gonn. 2,4,12. 69,1.

राजगृह n. 1) *die Wohnung eines Königs, Palast* Kathis. 12,54. 14, 21. 18,226. 20,47. 30,111. 36,44. Kaurap. 31. Verz. d. Oxf. H. 78,6,29. 342,6,22. — 2) N. pr. der Hauptstadt von Magadha LIA. I,133. gāṇa dhūmadī zu P. 4,2,127. MBh. 1,7476. 2,822. 3,2082. Hariv. 4983. 5132. R. 2,67,6. 68,2. 6. 70,1. R. Gonn. 1,4,26. 79,25. 42. 2,70,6. Lalit. ed. Calc. 20,6. 297,6. 298,2. 306,2. 309,2. Burn. Intr. 100. Kathis. 3,7. 112,112. Çat. 10,321. Wilson, Sol. Works 1,291. 293. 295. 299. 303. neun Jōgana von Pāṭaliputra entfernt Ind. St. 10,312. °मादात्स्य

Mack. Coll. 1,81. Verz. d. Pet. H. No. 41. राजगृह (wohl ein davon abgeleitetes adj.) धूमधू P. in der Einl. zu Vāṇ. 13.

राजगृह adj. von राजगृह 2) gāṇa dhūmadī zu P. 4,2,127.

राजगृह n. = राजगृह 1) Pañāt. 2,6,22.

राजग्रीव m. ein best. Fisch Traik. 1,2,17.

राजघ P. 3,2,55. Vārt. Naish. 1,10 nach dem Comm. entweder राजः प्रत्यर्थिनो क्तवाम् oder राजघेः nach Traik. 3,1,14 = तीक्ष्ण.

राजघ्निक n. die Geschlechtstheile (उपस्थ) Çandā. im ÇKDa.

राजघ्नम् m. fehlerhafte Schreibart für राजयघ्नम् Bear. zu AK. 2, 6,2,2 (ÇKDa.).

राजघ्न f. eine Art Gambū und eine Art Dattelpalm (गाम्बू) H. an. 4,212. Med. b. 15. — Vikr. 90.

राजत (von रजत) 1) adj. (f. ṣ) silbern P. 4,3,154. Āçv. Ça. 9,4,18. Kāṭ. Ça. 19,4,10. 20,2,6. Lāṭṭ. 9,2,13. M. 3,202. 5,112. 8,136. fg. 220. Jāṇ. 1,182. MBh. 1,7215. 5,7101. 6,1806. 7,1030. 1034. 3638. Hariv. 3931. R. 1,13,18 (10 Gonn.). 3,21,14. 17 (धातवः). 4,40,46. 5, 12,20. Suçā. 1,99,5. 170,9. 240,9. Çāk. zu Bh. Ān. Up. 8. 23. Riśā-Tar. 4,198. 205. Spr. 5322. Mān. P. 31,64. Weber, Kāṣṇā. 273. 278. fg. राजतान्वित mit Silber ausgelegt M. 3,202. हेमराजतसंकीर्ण mit Gold und Silber ausgelegt R. 4,33,25. — 2) n. Silber Schol. zu Kāṭ. Ça. 51, 21. हेमराजतचित्राभ्याम् R. 3,49,1.

राजतनय 1) m. *Fürstenson, Prinz* Kathis. 28,150. — 2) f. *Prinzestochter, Prinzessin* Kathis. 10,120. 16,24.

राजतरंगिणी f. *Strom d. l. fortlaufende Geschichte der Könige*, Titel verschiedener Chroniken von Kāçmīra Riśā-Tar. 1,24. Gild. Bibl. 241. fgg. LIA. I,473. fgg. II,18. fgg. Verz. d. Oxf. H. 147.

राजतरु m. *Cathartocarpus (Cassia) fistula* und *Pterospermum acerifolium* Willd. Riśān. im ÇKDa. — Suçā. 2,522,18.

राजतरुणी f. *Kuglamaranth* Riśān. im ÇKDa.

राजता (von राजन्) f. *Königthum, königliche Würde* R. 2,79,7. Kāṇ. Nitis. 19,16. Spr. 2290. Kathis. 36,68. 42,48. ख० *Königlosigkeit* At. Br. 1,14.

राजतल 1) m. *Betelnussbaum* Traik. 2,4,40. Çandā. im ÇKDa. °ताली f. dass. Raem. 4,56. — 2) m. Bez. eines best. Tastes Verz. d. Oxf. H. 87,4,11.

राजतिमिष m. *Cucumis sativus* Līn. Hān. 181. — Vgl. राजतिमिष.

राजतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Wilson, Sol. Works II,19. fg.

राजतुङ्ग m. N. pr. eines Mannes Riśā-Tar. 7,255.

राजतिमिष m. = राजतिमिष Traik. 2,4,26.

राजत n. = राजता Hariv. 7316. R. 2,72,51. R. Gonn. 4,1,38. Kathis. 20,191. 22,211. 30,62. 52,272. Riśā-Tar. 4,177. विद्याधर० Kathis. 26,242. सर्वस्तवानाम् MBh. 13,1134.

राजदण्ड m. *königliche Gewalt, eine vom König verhängte Strafe*: ततो न्यूनतरस्यास्य नापराधो न पातकम् । न चास्य राजदण्डो ऽपि प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ इति प्रायश्चित्ततत्त्वधृताङ्गिरेवचनम् ÇKDa. °भयाकुल Riśā-Tar. 5,240. = शास्ति Schol. zu Up. 4,181.

राजदत्ता f. N. pr. eines Frauenzimmers Kathis. 36,46.

राजदस m. 1) *Hauptnahn, Vordersahn* P. 2,2,34. राजदसास्तु चकारो दशनानी पुरः स्थिताः Tam. 2,6,29 (s. die Corrīg.). चकारो राजदसाः स्युः

संमुखीना रदास्तु ये BILa beim Schol. zu Naism. 7, 46. मध्यदत्ता राजदत्ता दंष्ट्रास्तत्पार्थिवयोः Varā. beim Schol. zu H. 584. राजदत्तो तु मध्यस्था-
वुपरिप्रेषिका क्वचित् H. 584. vier Zähne gemeint Naism. 7, 46. — 2) N.
pr. eines Mannes; s. राजदत्ति.

राजदत्ति m. patron. von राजदत्त P. 4, 1, 160, Sch.

राजदर्शन n. das Zugestohkommen eines Fürsten, Audienz bei einem
Fürsten: मी राजदर्शनं कार्यं so v. a. führe mich zum Fürsten Hit. 98, 8.
9. Titel eines künstlichen Gedichts Verz. d. Oxf. H. 211, b, 6.

राजदार m. pl. eine Gemahlin und die Gemahlinnen des Königs R.
2, 89, 15.

राजदुक्ति f. Fürstentochter, Prinzessin P. 6, 3, 70, VArtt. 10. Ka-
rtaś. 10, 96. PAÑĀT. ed. orn. 80, 1. Davon °दुक्तिमय adj. (f. ई): सर्वा दि-
शो °मपीरपयः so v. a. überall glaubte er die Prinzessin zu sehen
ebend. 3.

राजद्वर्वा f. eine lange Art von DŪRVĀ-Gras PRAJOGA. 93, b, 5.

राजदर्वद f. P. 6, 1, 228, Sch. wohl Bez. des grösseren unteren Mühl-
steins.

राजदेव m. N. pr. eines Lexicographen (= भोजराजदेव nach Aufascht)
Verz. d. Oxf. H. 182, b, 44.

राजदुम m. wohl = राजवृत्त Suca. 2, 258, 17. 321, 14.

राजद्वार f. das Thor eines fürstlichen Palastes Hit. 98, 7.

राजद्वार n. dass. Hariv. 3284. Spr. 458. Mān. P. 126, 18 (°द्वारम् acc.
könnte auch zu °द्वार gehören). Hit. 88, 18, v. 1.

राजद्वारिक m. Thürsteher an einem fürstlichen Palaste Spr. 2553.

राजधत्त m. eine Art Stechapfel RĪĀN. im ÇKDn. u. मन्त्राशठः °क
m. nach ders. Aut. in der alphabetischen Ordnung.

राजधर्म m. die Pflicht eines Fürsten; pl. die für einen Fürsten gelten-
den Bestimmungen M. 7, 1. 9, 324. R. 2, 26, 1. 102, 1. MBn. 12, 2089. Verz.
d. Oxf. H. 7, b, 4. 13, a, 30. 85, b, 42. 268, b, 5. राजधर्मानुशासन n. Titel des
1ten Abschnittes im 12ten Buche des MBn. °कोस्तुम् bildet einen Theil
des Smṛtikaustubha Verz. d. Oxf. H. 272, b, No. 645.

राजधर्मन् m. N. pr. eines Reihers, eines Sohnes des Kaçjapa, MBn.
12, 6837. fgg. — Vgl. धर्मराज 3).

राजधामक n. = राजधानी ÇANDAR. im ÇKDn.

राजधानी f. die Residenz eines Fürsten H. 973. HALĪ. 2, 131. MBn.
3, 15887. 4, 147. fg. 7, 2972 (यमस्य). R. 1, 4, 24 (3, 65 GORR.). 9, 66. 2, 46,
4. 52, 50. 88, 19. 4, 41, 66. 6, 16, 105. 107, 16. RAGH. 2, 70. 5, 40. ÇĪK. 112,
19. MBn. 25. KATHĪ. 15, 62. 25, 269. 32, 121. 34, 14. RĪĀ-TAR. 4, 24.
70. 5, 256. 6, 125. Verz. d. Oxf. H. 13, b, 3. PRAB. 25, 7. कुल° RAGH. 16, 36.

राजधान्य n. Panicum frumentaceum Roeb. RĪĀN. im ÇKDn. eine
Reisart (RĪĀN. ebend. u. d. W. रजधान्य). VARĪM. Bṛm. 8, 15, 12.

राजधामन् n. Palast —, Residenz eines Fürsten RĪĀ-TAR. 5, 483.
कुरु° (kann in कुरुराज + धामन् mit dem Comm. zerlegt werden) Brāh.
P. 10, 71, 38.

राजधीर m. N. pr. eines Mannes Kshiric. 49, 3.

राजधुर (राजन् + धुर) m. das Joch, an dem ein Fürst zu stehen hat,
die Last der Regierung P. 5, 4, 74, Sch. °धुरा f. Vop. 6, 78.

राजधुस्तरक m. eine Dattellart RĪĀN. im ÇKDn.

राजधर्त m. dass. ebend.

1. राजन् (von 1. राज्) UṇĪM. 1, 156. m. 1) König, Fürst AK. 2, 8, 2, 1.
3, 4, 28, 114. TAIK. 2, 8, 1. H. 689. an. 2, 280. fg. (= पार्थिव und प्रभु).
MED. n. 115 (= नृपति und प्रभु). HALĪ. 2, 266. उप तत्र पृथीति कृत्ति रा-
जभिः RV. 1, 40, 3. 126, 1. बस्वः 2, 14, 11. कुबिन्मो गोपा कर्त्तुं जनस्य कु-
विद्राज्ञानम् 3, 43, 5. घृष्टस्य 4, 3, 1. 50, 7. सविं वा यं राजानं वा मुषूदथः
5, 54, 7. ब्रह्मणो देवकृतस्य 7, 97, 2. राज्ञामुत्तमं मानवानाम् AV. 4, 22, 5.
राज्ञा राष्ट्रं वि रन्तति 11, 5, 17. अयं विशो विष्पतिरस्तु राज्ञा 4, 22, 3. घो-
षधीना राज्ञा वनस्पतिः 8, 7, 16. पूर्वा राज्ञो ऽभिवदति ÇAT. Br. 3, 3, 2, 14.
यस्य विशो राज्ञा भवति 5, 4, 2, 3. वैश्यो राज्ञे बलिं करोत् 11, 2, 6, 14. का-
रव्य 12, 9, 2, 3. ऐत्वाक ÇĪK. Ca. 15, 17, 1. ĀÇV. Gṛm. 3, 12, 1. KAUC. 15.
M. 1, 114. 4, 88 (राजतम्). 110. राजानः तन्निपाद्य 12, 46. MBn. 3, 2072.
भव राजा कुरुषु 9, 1891. R. 1, 1, 33. ÇĪK. 27, 18. 31, 3. राजन्तु RAGH. 1,
12. पृथु वैन्यं प्रजा दृष्ट्वा रक्ताः स्मेति यदब्रुवन् । ततो राज्ञेति नामास्य क्य-
नुरागादज्ञायत ॥ MBn. 7, 2896. 12, 1032. VP. 101. fg. तथैव सो ऽभूद्वैश्यो
राज्ञा प्रकृतिरञ्जनात् ॥ RAGH. 4, 12. in etym. Zusammenhang mit रत्
gebracht ÇĪK. 111. 64, 21. Unter den Göttern führen als Herrscher je
in ihrem Gebiet den Königsnamen: Varuṇa und die übrigen Āditya
RV. 1, 24, 7. 4, 1, 2. 5, 85, 3. 7, 64, 1. AV. 3, 3, 2. ÇAT. Br. 2, 2, 2, 1. RV. 1,
20, 5. 41, 3. 3, 56, 7. 62, 6. 7, 66, 11. AV. 3, 12, 4. KAUC. 71. Indra H. an.
MED. RV. 1, 178, 2. 5, 40, 4. 6, 36, 4. 7, 27, 3. 8, 53, 3. 59, 1. TS. 5, 5, 22, 1.
Agni RV. 5, 4, 1. 6, 1, 13. 8, 5. 8, 43, 24. 10, 87, 3. Jama 10, 14, 1. 7. AV.
6, 116, 1. 8, 10, 23. 12, 3, 69. TS. 5, 5, 22, 1. ÇAT. Br. 2, 3, 2, 1. Soma d. i.
Mond (AK. 3, 4, 28, 114. TAIK. 1, 1, 85. 3, 3, 256. H. 103. H. an. MED. HĪA.
13. HALĪ. 1, 42) und Soma RV. 1, 23, 14. 6, 75, 18. VS. 6, 26. AV. 2, 36,
3. 5, 21, 11. 6, 104, 3. 8, 7, 20. 14, 1, 49. KAUC. 128. सोमो राजा चन्द्रमाः
ÇAT. Br. 10, 4, 2, 1. 1, 6, 4, 5. 14. 14, 5, 4, 3. TS. 2, 3, 2, 1. राज्ञा राजानं त्स-
रति घरसम् KAUC. 100. सोमाय राज्ञे M. 9, 129. राजन् Mond und zugleich
König KĪVĪD. 2, 311. fg. 322. Auch der Soma-Soft und die Pflanze
werden geradezu König genannt: राजानमुपावक्रेयुः AIR. Br. 1, 14. ता-
न्क राजा मदयो चकार 6, 1. 7, 32. सोमस्य राज्ञो भतयसि ÇAT. Br. 1, 1, 2,
7. 3, 3, 2, 1. 4, 2, 11. राजानं क्रेष्यन् 4, 5, 4, 2. यदि राजोपदस्येत् 2, 2, 5. Am
Ende eines comp. steht in der Regel राज्ञि, jedoch findet man nicht selten
auch राजन्, z. B. विदर्भ° MBn. 3, 2124. काशि° 5, 6040. केकय° R. 1,
12, 22. त्रिदशारि° 6, 36, 78. स्यापद° PAÑĀT. 63, 20; vgl. धर्म°, नाग°,
प्रति°, फल°, मनुष्य°, यम°, युव°, सिन्धु°, सोम°, स्व°. Am Ende eines
adj. comp. f. राजन् oder राज्ञी P. 4, 1, 22, Sch. — 2) = राजन्त्य ein Mann
aus der Kriegerkaste AK. 3, 4, 28, 114. H. 863. H. an. MED. राजविशः
ĀÇV. Çā. 1, 3, 3. KĪND. UP. 8, 14, 1. ब्राह्मण, राजन्, वैश्य, ब्रूह M. 2, 22,
36. fg. 44. 46. 3, 13. — 3) ein Jaksha TAIK. 3, 3, 256. H. 194. H. an.
MED. wohl aus राजराज als Bein. Kubera's geschlossen. — 4) N. pr.
eines der 18 Diener des Sonnengottes und zwar einer Form Guha's
Vajpi beim Schol. zu H. 103.

2. राज्ञन् (wie oben) Lenkung, regimen: अहं भुवं यजमानस्य राज्ञिं
ich bin unter der Leitung d. h. ich folge dem Willen des Frommen RV. 10, 49, 4.

राजन (von राजन्) 1) adj. aus fürstlichem Geschlecht stammend, aber
nicht zur Kriegerkaste gehörig Siddh. K. zu P. 4, 1, 137. — 2) f. ई N. pr.
eines Flusses MBn. 6, 329 (VP. II, 148). — 3) n. oxyt. N. eines Sāman

Ind. St. 3,231, a. TS. 7,8, 8. LĪṭṣ. 4,6, 85. 3,12,7. ÇĀṆḥ. Çā. 16,14, 6. KūIND. Up. 2,20, 1. 2. BūIG. P. 11,27, 31. इन्द्रस्य राजनीरक्षिणे, रैक्षिणे-
रैक्षे राजनम् Ind. St. 3,208, b.

राजनय m. Staatsklugheit, Politik R. 8,11,10. — Vgl. राजनीति.

राजनापित m. ein fürstlicher Bartscheerer und ein Bartscheerer ersten
Ranges P. 8,2,68, Sch. (Accent des Wortes).

राजनामन् m. Trichosanthes dioeca Roxb. Riéan. im ÇKDa. — Vgl.

राजपेटालक.

राजनि m. patron. von राजन TAITT. Ān. 5,4,12. PANĀAT. Br. 14,3,17.
23,16,11.

राजनिघण्टु m. Titel eines medicinischen Wörterbuchs von Hara-
haripandita (Harasimha-Kācimirapandita ÇKDa. VII, Einl.)
Nien. Pn. Verz. d. Oxf. H. 286, a, 8. im ÇKDa. stets in der Form राज-
निघण्टु citirt; राजनिघण्टु COLEBR. Misc. Ess. II, 20. — Vgl. निघण्टुराज.

राजनिवेशन n. der Palast eines Fürsten R. 2,51,12. 78,18. R. GORR.
2,4,12. 12,24.

राजनीति f. Staatsklugheit, Politik MBH. 15,978. KATHĀS. 34,189, 42,
93. षड्विधा BūIG. P. 10,45, 34. PANĀAT. 188,4. Verz. d. B. H. No. 495.
1018. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 44. 86, a, 6. 123, a, 24. 125, a, 38. °शास्त्र 131,
b, No. 238.

राजनील m. Smaragd ÇANDAR. im ÇKDa.

राजन्य (von राजन्) ÇĀNT. 4, 8. 1) adj. fürstlich, königlich; m. ein An-
gehörtiger fürstlichen Stammes, Adlicher, älteste Bez. der zweiten Kaste
P. 4,1,187. AK. 2,8, 1. H. 863. HALĪ. 2,266. बाहू राजन्यः कृतः RV.
10,90,12. ब्राह्मण एव पतिर्न राजन्योऽन वैश्यः AV. 5,17,9. 18,2. 6,38,
4. 10,10,18. 12,4,32. fg. 15,8,1. 19,32,8. VS. 22,23. 30,5. AIT. Br. 3,
48. 7,19. 81. 8,6. TS. 2,4,12, 1. 5,4,4. 10,1. 5,1,10,3. TBR. 1,7,2,6.
तत्र राजन्यः ÇAT. Br. 5,1,4,11. 5,28. 4,17. 4,9. 13,4,2,5. राजन्या विशः
17. राजन्या धनुर्धर्यः 5,2,6. KĪṬṬ. Çā. 4,9,2. 5. 16,1,17. 22,10,7. ĀÇV. Çā. 2,
1,3. 4,15,5. M. 2,49. 190. 3,110. 4,54. 10,12. 22.95.11,83.87.98.127. JĪGĪ.
1,92. P. 6,2,34. MBH. 1,1811. 5,7249. 13,1611. 1905. भोज° 14,2581.
R. 2,82,31 (89,18 GORR.). RAGH. 3,48. 4,87. 7,32. MECH. 49. VARĀH.
BṆH. S. 4,24. 80,11. UTTARAR. 112,17 (152,4). BūIG. P. 1,7,48. 8,48.
4,28,29. राजन्या f. MBH. 5,4497. HARIV. 8309. im. pl. Bez. eines best.
kriegerischen Stammes (vgl. राजपुत्र) VARĀH. BṆH. S. 14,28. MĪRK. P.
58,47. Nach UṆĀDIS. 3,100 राजन्य, nach UḠĀVAL. mit dieser Betonung
Bein. Agni's. — 2) m. eine Art Dattelbaum (लीरिका) Riéan. im ÇKDa.

राजन्यक 1) adj. von Kriegerern bewohnt P. 4,2,53. — 2) n. eine Schaar
von Kriegerern P. 4,2,29. 8,4,151, VĀRTI. AK. 2,8,2,4. H. 1417. RAGH.
7,58. DAÇAR. 57,12.

राजन्यत्व (von राजन्य) n. das Kriegersein, das zur-Kriegerkaste-Gehö-
ren SĪ. zu RV. 1,125,1.

राजन्यबन्धु m. Fürstengenosse (gewöhnlich geringschätzig gebraucht)
ÇAT. Br. 1,1,4,12. 2,4,2. 8,1,4,10. 10,5,2,10. 11,6,2,5. 14,9,2,5. LĪṬṬ.
8,2,10. = राजन्य, तत्रिय M. 2,65.

राजन्वज् adj. mit einem Fürstlichen verbunden TS. 5,1,10,3.

राजन्वस् adj. von einem guten Fürsten beherrscht P. 8,2,14. AK. 2,
1,18. RAGH. 6,22. KĪVĀD. 3,6. — Vgl. राजवस्.

राजपेटाल 1) m. Trichosanthes dioeca Roxb. RATNAM. im ÇKDa. °क
m. dass. HĪA. 105. — 2) f. ई = मधुरपेटाली (fehlt in den Wörterbüchern)
Riéan. im ÇKDa.

राजपट्ट m. eine Art Edelstein, ein Diamant von geringerer Güte TRĪ.
2,9,30. H. 1066. VJUP. 137. UTTARAR. 97,16 (129,1). MĪLATĪM. 150,7.

राजपट्टिका f. = चातकपट्टिन् ÇKDa. angeblich nach HĪA.; vgl. राज-
भट्टिका.

राजपति m. Fürstenterr ÇAT. Br. 11,4,2,9. KĪṬṬ. Çā. 5,13,1.

राजपत्नी f. Gemahlin eines Fürsten R. 2,104,2. VARĀH. BṆH. S. 8,76.
Spr. 4935.

राजपथ m. Hauptstrasse HARIV. 6841. R. GORR. 2,4,18. 5,10,14. RAGH.
14,20. 16,12. KUMĀRAS. 7,68. Riéa-TAR. 1,201. BūIG. P. 10,42,1. am
Ende eines adj. comp. f. छा R. 1,77,7 (78,6 GORR.). R. GORR. 2,6,2.
Nach gaṇa देवपथादि zu P. 5,3,100 प्रतिकृते संज्ञायाम्.

राजपथाय् (von राजपथ), °यते eine Hauptstrasse darstellen Verz. d.
Oxf. H. 235, a, 15.

राजपद्धति f. Hauptstrasse: इयं सा मोक्षमार्गाणामभिन्ना राजपद्धतिः
SARVADARÇANAB. 147,8.

राजपर्णी f. Passeraria foetida Līn. Riéan. im ÇKDa.

राजपलाण्डु m. eine best. Art Zwiebel ebend.

राजपाल m. N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. II, 280. REINAUD,
Mém. sur l'Inde 263 (राज्यपाल v. l.). eines fürstlichen Geschlechts Verz.
d. Oxf. H. 352, b, 5.

राजपितर m. Königsvater AIT. Br. 8,12,17.

राजपीलु m. ein best. Baum, = मरुपीलु Riéan. im ÇKDa.

राजपुत्र 1) m. a) Königssohn, Prinz; f. ई Königstochter, Prinzessin:
कस्य नरा राजपुत्रेव सन्नावं गच्छन्त्यः RV. 10,40,3. AIT. Br. 7,17. ÇAT.
Br. 13,4,2,5. 5,2,5. ĀÇV. Çā. 10,8,11. PANĀAT. Br. 19,1,4. TBR. 3,8,
2,1. KĪṬṬ. 14,8. 28,1. LĪṬṬ. 9,10,1. PRAÇNOP. 6,1. राजानो राजपुत्राश्च
MBH. 3,2125. 2767. 2876. 4,92. R. 1,4,3. 58,15. 2,26,4. 27,3. MĪLAV.
70,23. KATHĀS. 28,111. fgg. Riéa-TAR. 2,144. HIT. 7,21. 44,7. 45,1.
°पुत्री P. 6,3,70. VĀRTI. 10. MBH. 3,2448. 15602. 4,75. R. 1,72,12. 2,
38,6. R. GORR. 2,26,4. 4,42,12. BHAR. NĪṬṬ. 34,22. KATHĀS. 7,104.
11,54. 16,21. 18,165. 388. 33,7. Verz. d. Oxf. H. 216, b, 39. PANĀAT. 44,
21. — b) ein Radschput, im System eine Mischlingskaste: der Sohn
eines Vaiçya von einer Ambashthā (Pariçara im ÇKDa. COLEBR.
Misc. Ess. II, 180) oder eines Kshatrija von einer Karapt (Verz. d.
Oxf. H. 22, a, 10) KATHĀS. 24,90. 115. 38,74. 74,59. 111,29. Riéa-TAR.
7,234. HIT. 39,18. VĪT. in LA. (III) 23,17. f. ई Verz. d. Oxf. H. 22, a, 10.

— c) der Planet Mercur (Sohn des Mondes) TRĪ. 1,1,98. ÇANDAR. im
ÇKDa. — d) eine Mangoart (मकराजपूत) Riéan. im ÇKDa. — 2) f. ई a)
Königstochter und ein Frauensimner aus der Kaste der Radshput;
s. u. 1) a) b). — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = कटुसुम्बी und जाली
Riéan. im ÇKDa. = मालती ĠĀṬĪM. im ÇKDa. — c) eine Art Parfum
तेपुका Riéan. im ÇKDa. — d) eine Art Metall (राजरीति) ebend. —
e) Moschusratte ebend.

राजपुत्रक (von राजपुत्र) n. eine Menge von Königsöhnen P. 4,2,29.
H. 1417.

- राजपुत्रा** f. Mutter von Königen (Könige zu Söhnen habend) RV. 2, 27, 7.
- राजपुत्रिका** f. 1) Königstochter, Prinzessin HARIV. 1386. — 2) ein best. Vogel (शरारि) GĀṬIDH. im ÇKDa.
- राजपुत्रीय** Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 113, b, 28.
- राजपुर** n. Königsstadt, N. pr. einer Stadt LIA. I, 562. MBH. 7, 119. 12, 110. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 28. HIOUN-THANG I, 188. ०पुरी f. desgl. RĪĀ-TAR. 6, 286. 248. fg. 7, 1152. 1155. 8, 1168. 1272.
- राजपुरुष** m. Diener —, Beamter eines Fürsten P. 6, 1, 223. Sch. Nīr. 2, 8. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 8. MBH. 1, 4314. MĀKĀ. 184, 11. fg. ÇĀK. 17, 6. Spr. 3229. VARĀH. BRH. S. 83, 8. 14. 95, 20. KATHĪS. 9, 84. 24, 62. RĪĀ-TAR. 3, 156. 5, 435. 467. 6, 98. BHĪG. P. 5, 26, 16. 22. PĀNĀT. 40, 21. 97, 24. Hir. 63, 8. Ver. in LA. (III) 22, 7. Z. d. d. m. G. 14, 572, 8.
- राजपुष्य** 1) m. Mesua Roxburghii Wight. ÇABDAK. im ÇKDa. — 2) f. eine best. Pflanze, = करुणी RĪĀN. im ÇKDa.
- राजपूग** m. eine Art Betelpalme BHĪG. P. 4, 6, 17.
- राजपूरुष** m. = राजपुरुष KATHĪS. 24, 52.
- राजपूरुषिका** (wohl von राजपूरुष्य) adj. im Dienste eines Fürsten stehend MBH. 13, 6028.
- राजपूरुष्य** n. nom. abstr. von राजपुरुष gaṇa अनुशतिकादि zu P. 7, 3, 20.
- राजप्रकृति** f. Minister eines Fürsten R. Gonn. 2, 88, 8.
- राजप्रत्येनम्** m. Accent des Wortes P. 6, 2, 60.
- राजप्रिय** 1) m. = राजपलाण्डु RĪĀN. im ÇKDa. u. d. letzten Worte. — 2) f. या eine best. Pflanze, = करुणी RĪĀN.
- राजप्रेष्य** 1) m. Diener eines Fürsten MBH. 3, 2882. 12, 2859 nach der Lesart der ed. Bomb. (ग्रामप्रेष्य ed. Calc.). — 2) n. Fürstendienst (die richtigere Form wäre ०प्रेष्य) MBH. 12, 2858.
- राजफणिस्तक** m. Orangenbaum ÇABDAM. im ÇKDa.
1. **राजफल** n. die Frucht von Trichosanthes dioeca Roxb. TRIK. 2, 4, 22.
2. **राजफल** 1) m. ein best. Baum, = राजादनी RĪĀN. im ÇKDa. u. d. letzten Worte. — 2) f. या Eugenia Jambolana Lin. (जम्बू) RĪĀN. im ÇKDa.
- राजवदर** 1) m. eine Art Judendorn RĪĀN. im ÇKDa. — 2) n. स्याद्रा-जवदर रक्तमेलके लवणे ऽपि च MED. r. 307. a plant (a sort of Justicia); salt WILSON nach ders. Aut.; vgl. मेलकलवणा, welches eine Art Salz bezeichnet.
- राजवला** f. Paederia foetida Lin. AK. 2, 4, 5, 18. — Vgl. भद्रवला.
- राजवलेन्द्रकेतु** m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 532.
- राजवान्धव** m. f. (ई) Verwandter (Verwandte) des Fürsten ĀCV. GĀHJ. 2, 3, 8 (des Königs Varuṇa). ÇĀKĀ. GĀHJ. 4, 18. PĀR. GĀHJ. 2, 4. RĪĀ-TAR. 6, 252 (०भान्धव: TR.).
- राजबीजिन्** adj. von fürstlicher Abstammung AK. 2, 7, 2. H. 713. RĪĀ-TAR. 4, 353. 6, 98. 8, 2801. 2954.
- राजब्राह्मण** und **राजब्राह्मण** m. P. 6, 2, 59.
- राजभट** m. Söldling eines Fürsten, Soldat R. 4, 54, 3 (55, 8 Gonn.). 8. KATHĪS. 90, 117. DAÇAK. 25, 3. BHĪG. P. 3, 30, 21. 5, 26, 27. — Vgl. राजभूत.
- राजभट्टिका** f. ein best. Wasservogel HĪA. 84.
- राजभद्रक** m. Costus speciosus oder arabicus und Asadrachta indica Juss. RĪĀN. im ÇKDa. Die richtige Lesart soll nach ÇKDa. पारिभद्रक sein.
- राजभय** n. Gefahr von Seiten eines Fürsten VARĀH. BRH. S. 83, 102. 95,

19. Furcht vor einem Fürsten PĀNĀT. 218, 5.
- राजभवन** n. der Palast eines Fürsten R. 1, 20, 7. R. Gonn. 2, 3, 6. KATHĪS. 14, 20. 18, 120. 26, 111. 42, 128. RĪĀ-TAR. 4, 13. BHĪG. P. 9, 10, 45.
- राजभूय** n. = राजता ÇABDĀTMAK. bei WILSON.
- राजभूत्** gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.
- राजभूत** (राजन् + भूत) m. = राजभट MBH. 13, 4276. R. Gonn. 1, 55, 8. VARĀH. BRH. S. 10, 18. राजभूत auch adj. von राजभूत् gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75.
- राजभृत्य** m. Diener eines Fürsten R. Gonn. 1, 55, 6. RĪĀ-TAR. 6, 101.
- राजभोगीन** adj. einem Fürsten zum Genuss gereichend, — heilsam P. 5, 1, 9. VĀRTT. 3.
- राजभोग्य** 1) m. Buchanania latifolia. — 2) m. Muskatnuss ÇABDAK. im ÇKDa. — Im Pāli ist राजभोग्ग Minister oder hoher Beamter.
- राजभोजन** adj. von Fürsten genossen: शालयः P. 6, 2, 150. Sch.
- राजभारतर** m. Königsbruder AIR. BR. 1, 18. ÇAT. BR. 5, 4, 4. 6. KĀTJ. ÇA. 15, 7, 12. PĀNĀV. BR. 19, 1, 4.
- राजमणि** m. eine Art Edelstein VARĀH. BRH. S. 80, 4.
- राजमण्डूक** m. eine grosse Froschart RĪĀN. im ÇKDa.
- राजमन्दिर** n. 1) der Palast eines Fürsten KĀM. NITIS. 16, 5. KATHĪS. 15, 122. 18, 399. 26, 43. 32, 182. 43, 9. 47. 55, 100. RĪĀ-TAR. 6, 9. 212. — 2) N. pr. der Hauptstadt der Kaliṅga LIA. I, 563, N.
- राजमल्ल** m. ein fürstlicher Ringer TRIK. 3, 2, 17.
- राजमहिल** N. pr. einer Stadt IND. ST. 2, 245.
- राजमहेन्द्रतीर्थ** n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 148, b, 84.
- राजमातर** f. des Königs Mutter Spr. 2607.
- राजमात्र** n. Jeder der auf den Namen राजन् Anspruch hat ÇĀKĀ. BR. 27, 6. ÇA. 17, 5, 3. 4. 15, 3.
- राजमानव** n. nom. abstr. von राजमान (s. 1. राज्) prangend, glänzend VEDĀNTAS. (Allah.) No. 72.
- राजमानुष** m. ein königlicher Beamter JĪĀN. 2, 242.
- राजमार्ग** m. 1) Hauptstrasse M. 9, 282. MBH. 3, 3015. 4, 2183. 14, 2049. HARIV. 4467. 5779. R. 1, 5, 8. 2, 26, 2. 33, 8. 41, 14. 43, 18. 57, 16. 70, 26. R. Gonn. 1, 79, 38. 2, 1, 37. 4, 16. 74, 13. 3, 29, 2. 4, 33, 10. 5, 10, 20. 52, 12. 6, 9, 24. Spr. 4416. MĀKĀ. 26, 7. RAÇH. 6, 10. 7, 4. KĀM. NITIS. 7, 39. BHĪG. P. 1, 11, 25. MĀK. P. 16, 20. 26. PĀNĀR. 4, 4, 58. PĀNĀT. 129, 16. Ver. in LA. (III) 19, 5. die grosse Strasse in übertr. Bed. SARVADARÇANAS. 111, 21. — 2) der Fürsten Art und Weise, — Verfahren so v. a. Kampf: ०विशारद् HARIV. 15989.
- राजमार्तण्ड** Titel eines astr. Werkes und eines Commentars zu Pa-taṅgali's Jogaśūtra COLEBR. Misc. Ess. I, 235. II, 463. Verz. d. Oxf. H. 229, a. No. 561. 279, a, 28. 292, b, 3. 316, a, 12. 336, a. No. 790. Verz. d. B. H. No. 1176. HALL 10. WEBER, KṛṣṇAŚ. 233. 295. — Vgl. कृद्-राजमार्तण्ड.
- राजमाष** m. Dolichos Catjang TRIK. 2, 9, 5. HĪA. 182. MBH. 13, 3282 (falschlich ०मास ed. Calc.). ÇĀKĀ. SĀHJ. 3, 9, 7. VĪGH. 6, 19. MĀK. P. 32, 11.
- राजमाष्य** adj. zum Anbau von राजमाष gesignet, damit bestanden (ein Feld) P. 5, 1, 20. VĀRTT. 1, Sch.
- राजमास** MBH. 13, 3282 fehlerhaft für राजमाष.

राजमुद्र m. eine Bohnenart H. 1174.

राजमुनि m. = राजर्षि Çak. 47.

राजमृगाङ्क 1) Bez. eines best. medicinischen Präparats Verz. d. B. H. No. 997. — 2) Titel eines astr. Werkes Verz. d. B. H. 113, b, 89.

राजयद्मै, später यद्मन् m. eine best. lebensgefährliche Krankheit; bei Spättern Lungenschwindsucht (ein Wortspiel leitet die Benennung vom Mond ab) H. 463. HALĀJ. 2, 447. RV. 1, 161, 1. AV. 11, 3, 89. 12, 5, 22. TS. 2, 3, 5, 2. KAUC. 13. KĀTH. 11, 3, 27, 3. राजशब्दमसो यस्माद्भूय क्लामयः । तस्मात् राजयद्मेति केचिदाकुर्मनीषिणः ॥ Suça. 2, 443, 7, 20. 506, 21. HARIV. 1358. 1360. Çac. 2, 96. Verz. d. Oxf. H. 303, b, 33. 306, b, 24. 312, b, 22. 316, a, No. 751. 337, a, No. 849. fg. Verz. d. B. H. No. 953. 967. 975. fgg. राजयद्मनामन् m. Bez. eines best. allegorisch-mythischen Wesens, dem auf dem Baugrund eines Hauses eine best. Stelle zugewiesen wird, VARĀH. BṛH. S. 53, 47.

राजयद्मिन् adj. die Schwindsucht habend Suça. 2, 75, 4.

राजयज्ञ m. Königsoffer KĀTJ. Ça. 20, 1, 1. 22, 10, 29. f1, 15. MĀLAV. 70, 23.

राजयान n. ein fürstliches Vehikel, Palangin BṛH. P. 5, 10, 15.

राजयुधन् m. Bekämpfer eines Fürsten P. 3, 2, 95.

राजयोग m. 1) eine Constellation, unter welcher Fürsten geboren werden, VARĀH. BṛH. S. 2, S. 6. BṛH. 11 (passim). Ind. St. 2, 275. Verz. d. B. H. No. 878. — 2) Bez. einer best. Stufe der Meditation (योग) Verz. d. Oxf. H. 224, b, 9. 233. fgg., No. 366; vgl. AUFARUCH in der Note auf S. 235, a. — Was bedeutet aber das Wort in Verbindung mit मन्त्रयोग und लययोग Verz. d. Oxf. H. 123, a, 18?

राजयोषित् f. die Gemahlin eines Fürsten R. 2, 89, 14. 104, 3.

राजरङ्ग n. Silber ÇANDAR. im ÇKDa.

राजरथ m. ein fürstlicher Wagen MBH. 2, 2064.

राजराज् m. Oberfürst: वन्य BṛH. P. 4, 18, 29. वन्यानां मृगाणाम् wird der in den Wald ziehende Rāma R. 2, 107, 17 (113, 17 Gonn.). Bez. des Mondes HARIV. 1331.

राजराज m. 1) Oberkönig, Oberfürst H. an. 4, 57. MED. ġ. 36. R. 2, 92, 14. पृथिव्या राजराजो ऽस्मि सप्ताद्वर्गमकीर्तिताम् R. Gonn. 2, 9, 18. जयदेवक-वि° Git. 11, 21. Bez. Kubera's AK. 4, 1, 5, 64. H. an. MED. HALĀJ. 1, 79. MBH. 3, 15591. HARIV. 2468. R. 2, 93, 4 (104, 4 Gonn.). 6, 4, 29. MECH. 3. KIR. 3, 51. DAÇAK. 133, 12. BṛH. P. 4, 12, 8. MĀRK. P. 126, 9. des Mondes H. ç. 10. H. an. MED. Statt राजराजविर्मर्दनम् R. 1, 74, 17 liest die ed. Bomb. besser राजा राजवि°. — 2) N. pr. zweier Männer RĀĀ-TAR. 7, 186, 8, 1993.

राजराजता f. die Würde eines Oberkönigs KATHĀS. 14, 31.

राजराजत्व n. dass.: कुबेरस्य MBH. 3, 15588.

राजराज्य n. die Herrschaft über alle Fürsten HARIV. 1331. 4033.

राजराजनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 122, a, 21.

राजरीति f. eine Art Glockengut RĀĀN. im ÇKDa.

राजर्षि (राजन् + ऋषि) m. ein Rshi fürstlicher Abkunft (wie Manu, Purāṇavas, Viçvāmītra u. s. w.) TRĀK. 2, 7, 17. 8, 20. H. 712. ĀÇV. Ça. 1, 3, 4. KĀTJ. Ça. 20, 3, 2. S. M. 9, 67. BHAG. 4, 2. 9, 33. MBH. 1, 7661. 2, 4748. 1841. 3, 6037. R. 1, 4, 10. 6, 2. 8, 26. 52, 22. 57, 5. 61, 12. 2, 21, 46. 35. 94, 19. 107, 14. 4, 20, 7. Suça. 1, 16, 20. Çak. 71. 104, 16. LAJIT. ed. Çac. 313, 12. VP. 284. BṛH. P. 3, 13, 3. 4, 27, 20. 9, 6, 19. MĀRK. P. 19,

37. PĀNĒAT. 76, 9. °लाक R. Gonn. 1, 59, 2.

राजर्षिन् m. = राजर्षि, gñ. pl. राजर्षिणः (aus metrischen Rücksichten) HARIV. 11326.

राजलक्षणा n. ein fürstliches Abzeichen, ein Merkmal, dessen Besitz einen künftigen Fürsten anzeigt, DAÇAK. 10, 1.

1. राजलक्षन् n. ein königliches Abzeichen: ऋ° adj. Spr. 539.

2 राजलक्षन् m. Bein. Juddhisbhiras's DHANAŚĀJA im ÇKDa.

राजलक्ष्मी f. 1) der Glanz —, die Herrlichkeit eines Fürsten RACH. 2, 7. VIKR. 160. RĀĀ-TAR. 6, 86. BṛH. P. 4, 8, 70. Vgl. राजश्री. — 2) N. pr. einer Prinzessin RĀĀ-TAR. 8, 2481.

राजलिङ्ग n. ein königliches Abzeichen AK. 3, 4, 46, 94. TRĀK. 3, 3, 204.

राजलीलानामन् n. pl. Titel einer Sammlung von Beinamen Kṛṣṇa's, die auf seine Belustigungen als König Bezug haben, HALL 146.

राजलोक m. eine Gesellschaft von Fürsten MBH. 2, 479. KATHĀS. 14, 59. 18, 26. 42, 195 (hier falschlich राज°). MĀRK. P. 109, 11.

राजवंश m. ein fürstliches Geschlecht R. Gonn. 2, 7, 21. KATHĀS. 42, 55. Verz. d. B. H. 128, a, 18. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 23. 25. 352, b, 2. राजवंशा-वली Genealogie der Fürsten (von Videha und Ajodhya) MACK. Coll. I, 98.

राजवंश adj. aus fürstlichem Geschlecht stammend AK. 2, 7, 2. H. 713.

राजवत् (von राजन्) adv. = राजिव Suça. 1, 244, 1. = राजनीव R. 2, 88, 17. Spr. 2607.

राजवदन m. N. pr. eines Mannes RĀĀ-TAR. 8, 2799 u. s. w.

राजवर्ध m. Königswaffe AV. 6, 13, 1.

राजवत् (von राजन्) 1) adj. einen Fürsten habend, reich an Fürsten P. 8, 2, 14. Sch. AK. 2, 1, 13. सभा MBH. 5, 7. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Djutimant VP. 82. — 3) f. °वती N. pr. der Gattin des Gandharva Devaprabha KATHĀS. 36, 114. — Vgl. राजन्वत्.

राजवन्दिन् (°वन्दिन्?) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 53, 38.

राजवर्चस् (राजन् + वर्चस्) n. königliche Würde P. 5, 4, 78. VĀRTI. Vor. 6, 78.

राजवर्त्मन् n. Hauptstrasse H. 987.

राजवर्धन m. N. pr. HIOUEN-THSANG I, 247 fehlerhaft für राजवर्धन.

राजवल्लभ m. 1) Liebling eines Fürsten MĀRK. P. 49, 19. Davon nom. abstr. °ता f.: °तामेति er wird ein Liebling des Fürsten PĀNĒAT. 4, 6, 17. — 2) Bez. verschiedener Pflanzen: = राजवदर, राजादनी und राजाच RĀĀN. im ÇKDa. — 3) Bez. einer Art von Rämcherwerk Verz. d. B. H. No. 967. — 4) Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 336, a, No. 790. der 2te Çloka lautet nach ÇKDa.: श्रीनारायणदासेन कविराजेन धीमता । प्रतिसंस्क्रियते इव्यगुणो ऽयं राजवल्लभः ॥

राजवल्ली f. Momordica Charantia Lin. RATNAM. im ÇKDa.

राजवसति f. das Leben am Hofe eines Fürsten MBH. 4, 92. स राजव-सतिं वसेत् 96. fg. 109. 120. 126. fgg. Spr. 239, wo eben so zu lesen ist.

राजवाधव्य m. patron. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55, 13. vielleicht fehlerhaft für राजवान्धव्य (von °वान्धव).

राजवार्तिक n. Titel einer Schrift über Sāmākhya COLBA. Misc. Ess. I, 234. HALL 8. Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 870. — Vgl. भोज°.

राजवाक् m. Pferd ÇANDAR. im ÇKDa.

राजवाहन m. N. pr. eines Sohnes des Königs Rāgahansa DAÇAK.

9, 19. fgg.

राजवाक्य m. ein königlicher Elephant TRIK. 2, 8, 35. H. 1222. HALJ. 2, 69.

राजवि (राजन् + वि) m. der blaue Holzheher ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

राजविद्या f. Fürstenlehre, Staatslehre KĪM. NITIS. 1, 7, 8.

राजविनोदाल m. Bez. eines best. Tactes Verz. d. Oxf. H. 87, a, 12.

राजविकार m. ein königliches Kloster RĪĠA-TAR. 4, 200.

राजवीथी f. Hauptstrasse RAGH. 18, 38.

राजवृत्त m. Cathartocarpus (Cassia) fistula AK. 2, 4, 3, 4. H. an. 4, 321. fg. MED. sh. 56. Buchananía latifolia Roxb. H. an. MED. Euphorbia Tiruocalli ÇABDAK. im ÇKDR. — Suçr. 1, 133, 4. 2, 25, 9. 66, 16. 367, 6. 415, 12.

राजवृत्त n. das Verfahren —, der Beruf eines Fürsten R. 2, 21, 7. R. GORR. 2, 111, 1. 4, 16, 25. fg. Spr. 1639.

राजवेष्मन् n. der Palast eines Fürsten MBH. 3, 2660. R. 2, 34, 19. 57, 17. 91, 33. R. GORR. 1, 21, 5. 70, 2. 2, 4, 14. KATHĪS. 18, 24. 42, 184. 43, 12. 124, 74.

राजवेष m. eine fürstliche Kleidung RAGH. 19, 30.

राजवाण m. = पट्ट ÇABDAM. im ÇKDR. vulgo पाट्ट (Corchorus olitorius Lin.) ÇKDR. °शन WILSON nach ders. Aut.

राजशफर m. ein best. Fisch, = इल्लिश HĀM. 189.

राजशय्या f. ein königliches Ruhebett H. 716.

राजशाक m. eine best. Gemüsepflanze, = वास्तूक RĪĠAN. im ÇKDR.

राजशाकनिका f. dosgl., = राजगिरि RĪĠAN. im ÇKDR. u. d. letzten Worte.

राजशाकिनी f. dass. ebend.

राजशासन n. ein königlicher Befehl M. 10, 55.

राजशास्त्र n. Fürstenlehre, Staatslehre MBH. 12, 12211.

राजभूक m. eine Papageienart, = प्राज्ञ RĪĠAN. im ÇKDR.

राजभृङ्ग 1) m. ein best. Fisch, Macropteronatus Magur (मदुर) Ham. H. 1347. — 2) n. ein fürstlicher Sonnenschirm mit goldenem Griffe TRIK. 2, 8, 32.

राजशेखर m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 124, b, 16. 140, a, No. 282. fg. 140, b, No. 284. 146, b, No. 313. 182, b, 45. 209, a, 11. 234, b, 86. 255, a, 39. 258, a, 4. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 20.

राजशैल m. N. pr. eines Berges MĀRK. P. 55, 7.

राजश्यामलोपासक m. pl. N. einer Secte Verz. d. Oxf. H. 250, a, 14.

राजश्यामाक m. eine best. Körnerfrucht MĀRK. P. 32, 9.

राजश्री f. der Glanz —, die Herrlichkeit eines Fürsten HARIV. 4344. 4952. R. 2, 81, 6. R. GORR. 2, 25, 38. 96, 10. RĪĠA-TAR. 1, 281. 5, 19. 449. 466. 6, 279. — 4, 144 ist nicht, wie TROYER annimmt, ein Dichter dieses Namens gemeint, sondern वाक्पतिराज als Beiwort von श्रीभवभूति aufzufassen.

राजस 1) adj. (f. ई) der Qualität राजस् angehörig, zu ihr in Beziehung stehend MAITRĪJUP. 3, 5, 3, 2. M. 12, 32. 36. 40. 45. fgg. BHAG. 7, 12. 14, 18. 17, 2. Spr. 4770. SĀMĀKHAJ. 45. Suçr. 1, 130, 4. 192, 6. TATTVA. 20. BHĀO. P. 3, 29, 9. MĀRK. P. 40, 7. Verz. d. Oxf. H. 14, a, N. 1. 56, b, 10. 80, a, 25. 81, a, 1 v. u. WILSON, Sol. Works 1, 12. fg. 252. SARVADARÇANAS. 154, 22. — 2) f. ई Bein. der Durgā ÇABDAM. im ÇKDR.

राजसंसद m. eine vom König abgehaltene Gerichtssitzung KATHĪS. 13, 168.

राजसन्न n. Königsopfer, ein von einem Fürsten veranstaltetes Opfer

KATHĪS. 33, 54.

राजसत्त्व n. nom. abstr. von राजस 1) RAGH. 11, 90.

राजसदन n. ein fürstlicher Palast AK. 2, 2, 9.

राजसम्पन् n. dass. KATHĪS. 43, 13. 101, 116.

राजसभा f. eine vom König abgehaltene Gerichtssitzung AK. 3, 6, 9. VER. in LA. (III) 2, 3.

राजसर्प m. eine Schlangenart H. 1304. HALJ. 3, 21. — Vgl. राजादि.

राजसर्षप m. schwarzer Senf, Sinapis ramosa Roxb. H. 418. HĀM. 181. HALJ. 2, 426. RATNAM. 114. ein Korn dieser Senfart als Gewicht = 3 Likshā = 1/3 Gaurasarshapa M. 8, 133. JĪĀN. 1, 361. fg.

राजसाइ N. pr. eines Landes KSHITĪ. 82, 17.

राजसात् (von राजन्) adv.: संपद्यते füllt dem Fürsten zu Vor. 7, 55.

राजसायुज्य n. Königthum ÇABDĀRTHAK. nach WILSON.

राजसारस m. Pfau ÇABDAM. im ÇKDR.

राजसिंह m. 1) ein Löwe von Fürst, ein ausgezeichnete König MBH. 5, 7229. 7297. 7418. R. 1, 12, 22. fg. (21. fg. GORR.). Spr. 2262. — 2) N. pr. zweier Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 5, CL. 13. HALL 71.

राजसिक adj. = राजस 1) PĀNĒAR. 1, 1, 55.

राजमुख n. die Freude —, das Glück eines Fürsten KAURAP. 26.

राजमुत्त 1) m. Königssohn, Prinz R. 2, 26, 2. 72, 42. 100, 38. R. GORR. 2, 98, 24. RAGH. 3, 38. KATHĪS. 74, 128. — 2) f. स्त्री Königtöchter, Prinzessin RAGH. 6, 26. KATHĪS. 7, 71. 16, 17. 24, 78. 28, 107.

राजसम्पदगणि m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 186, a, 5.

राजसू (राजन् + सू) adj. zum König machend VS. 10, 1. 6.

राजसूनु m. Königssohn, Prinz R. 1, 27, 16 (28, 15 GORR.). KATHĪS. 34, 217. 39, 160. MĀRK. P. 21, 11.

राजसूय m. (sc. क्रतु, यज्ञ) und n. (AK. 3, 6, 3, 31) Bez. der religiösen Feier der Königsweihe P. 3, 1, 114. Vor. 26, 11. येनेष्टं राजसूयेन मण्डल-स्येश्वरश्च यः । शास्ति यश्चाज्ञया राजः स सम्राट् ॥ AK. 2, 8, 4, 3. H. 691. HALJ. 2, 267. राजसूयो नृपाधरः TRIK. 2, 7, 5. AV. 4, 8, 1. 11, 7, 7. TS. 5, 6, 3, 1. TBR. 2, 7, 4, 1. 3, 1. AIT. BR. 7, 15. ĀCV. ÇA. 9, 3, 1. 4, 1. राजा वै राजसूयेनेष्टा भवति ÇAT. BR. 5, 1, 4, 12. 2, 3, 9. KĀTJ. ÇA. 14, 1, 7. KAUC. 92. MBH. 3, 1728. 2445. HARIV. 1333. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 41. BHĀO. P. 1, 9, 41. MĀRK. P. 7, 39. SARVADARÇANAS. 122, 9. 10. P. 2, 4, 4. Sch. °पाजिन् ÇAT. BR. 5, 5, 4, 2. 3, 5. राजसूयेष्टि MBH. 2, 514. राजसूयार्म्भपर्वन् heissen die Adhijāja 12—18 im 2ten Buche des MBH. राजसूयो मन्त्रः ein beim Rāgasūja herzusagender Spruch P. 4, 3, 66. VĀRTT. 2, Sch. Nach ÇABDĀRTHAK. bei WILSON bedeutet das Wort noch: Lotus; eine Art Reis; Berg.

राजसूयिक adj. (f. ई) zum Rāgasūja in Beziehung stehend, davon handelnd u. s. w. Schol. zu KĀTJ. ÇA. 18, 5, 3. 15. दत्तिणा P. 5, 1, 95. Sch. MĀRK. P. 7, 25. 36. 39. पर्वन् MBH. 1, 318. so heissen die Adhijāja 32—34 im 2ten Buche des MBH.

राजसेवक m. Diener eines Fürsten Spr. 3183, v. l. KATHĪS. 20, 166. 111, 24. BHĀO. P. 7, 5, 15. ein Radschput PĀNĒAR. 217, 25.

राजसेवा f. Fürstendienst ÇĀNP. 51. Spr. 2609. °सेवोपजीविन् KATHĪS. 73, 257.

राजसेविन् m. Fürstendiener Spr. 2947. 4939.

राजस्कन्ध m. Ross TRIK. 2, 8, 41.

राजस्त्व m. N. pr. eines Mannes; s. राजस्त्वायन und °स्तम्बि.
 राजस्त्वायन m. patron. ÇAT. Ba. 10, 4, 2, 1. proparox. 6, 5, 9.
 राजस्त्वम्बि m. desgl. PRAVARĀJ. in Verz. d. B. H. 55, 83.
 राजस्त्री f. Gattin eines Fürsten R. 2, 57, 21.
 राजस्थलक adj. von राजस्थली gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.
 राजस्थली f. N. pr. einer Oertlichkeit gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.
 राजस्व n. Eigentum eines Fürsten M. 8, 149.
 राजस्वर्ण m. eine Art Stachapel, = राजधुस्तूरक RĪĀN. im ÇKDr.
 राजस्वामिन् m. Fürstenherr, als Beiw. Viśṇu's RĪĀN. Ta. 8, 1824.
 राजकंस m. 1) Flamingo AK. 2, 5, 24. H. 1326. HALĀ. 2, 97. = कल-
 कंस und कादम्ब H. an. 4, 331. MED. s. 61. — HARIV. 12670. R. 4, 40, 47.
 RAGH. 5, 75. KUMĀR. 1, 34. RĪ. 3, 21. MECH. 11. VIKR. 93. Spr. 626. KA-
 THĀS. 39, 160. 42, 224. 50, 6. BHĀG. P. 3, 28, 27. 4, 7, 21. 5, 17, 18. PAÑĀK. 1, 7, 30. HIT. 79, 7. Verz. d. Oxf. H. 132, b, No. 243. am Ende eines adj.
 comp. f. द्या (v. l. fehlerhaft ई) Spr. 573. °कंसी Flamingoweibchen RAGH.
 6, 26. VIKR. 19. KATHĀS. 69, 7. 112, 96. KĀURAP. 5. 25. — 2) ein aus-
 gezeichneter Fürst TRĪ. 3, 3, 448. H. an. MED. — 3) N. pr. eines Fürsten
 von Magadha DAÇAK. 2, 7. eines Autors Verz. d. B. H. No. 941. eines
 Dieners KATHĀS. 6, 124.
 राजकुर्म्य n. der Palast eines Fürsten KĀM. NĪRĪ. 16, 6.
 राजकुर्षण n. die Blüte von Tabernaemontana coronaria R. Br. (त-
 म्रपुष्प) RĪĀN. im ÇKDr. Stadt WILSON nach ÇABDĀRTHAK. (eine Ver-
 wechselung von तगर und नगर).
 राजकुस्तिन् m. ein stattlicher Elephant P. 6, 2, 68. Sch. HĪR. 49.
 राजकार m. Bringer des Soma KĪT. 34, 3.
 राजकामक m. ein best. Fisch, Cyprinus Catla (कातल) HAM. ÇABDAR.
 im ÇKDr.
 राजाङ्गा (राजन् + ङ) n. der Hofraum in einem fürstlichen Palaste
 KATHĀS. 35, 41. 47.
 राजातर्न m. UóÉVAL. zu UNĀDIS. 2, 78. Buchananla latifolia Roxb.
 ÇABDAR. im ÇKDr. Viçva bei UóÉVAL. Butea frondosa Roxb. und Mim-
 sops Kanki Viçva. — Vgl. राजादन.
 राजात्मवास्तव m. Bez. eines best. Lobespruches auf Rāma WEBER,
 RĀMAT. Up. 363.
 राजाव्यवहार m. = राजावर्त RĪĀN. im ÇKDr. u. d. l. W.
 राजादन m. Buchananla latifolia (n. die Nuss) AK. 2, 4, 2, 15. H. 1142.
 an. 4, 186. MED. n. 203. Mimsops Kanki oder hexandra (n. die Frucht)
 AK. 2, 4, 2, 26. Butea frondosa MED. RATNAM. 44. = त्रिपलक H. an. —
 Suçā. 1, 157, 1. 211, 19. 228, 15. 2, 15, 7. 79, 1. 131, 12. 490, 5. VĪG. 6,
 120. Schol. zu KĪT. Çā. 176, 17. राजादनफल oder राजादनफल (vgl. die
 Ausleger zu AK. 2, 4, 2, 26) n. ÇĀNT. 3, 12. Sch. राजादनो f. ein best. Baum,
 = कपोष्ठ, नीपवीज u. s. w. RĪĀN. im ÇKDr. ÇAT. 1, 270. 279.
 राजाद्रि m. eine best. Gemüsepflanze, = राजगिरि RĪĀN. im ÇKDr. u. d. l. W.
 राजाधिकारिन् m. Richter KATHĀS. 60, 222.
 राजाधिकृत m. class. VANĪ. BĀM. 8, 10, 16. KATHĀS. 60, 228.
 राजाधिदेय m. 2032 fehlerhaft für राजाधिदेव.
 राजाधिदेव 1) m. Bein. Çūra's HARIV. 2032. fg. (राजाधिदेय ed. Calc.).
 5085. 6628. — 2) f. ई N. pr. einer Tochter Çūra's HARIV. 1928. VP.

437. BHĀG. P. 9, 24, 30. 38.

राजाधिराज m. Oberkönig TAITT. ĀR. 1, 31, 6.
 राजाधिष्ठान s. u. अधिष्ठान 1).
 राजाधन् (राजन् + ध) m. Hauptstrasse RĪĀN. Ta. 1, 370.
 राजान्, °नति denom. von राजन् SIDDH. K. zu P. 6, 4, 15.
 राजानक (राजन् + ङ) m. regulus, kleiner Prinz RĪĀN. Ta. 6, 261. 8,
 2969. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 16. °राम Verz. d. Oxf. H. 239, a, 12.
 राजानुजीविन् m. ein Diener des Fürsten MATSĀ-P. im ÇKDr.
 राजास (राजन् + ङ) n. 1) von einem Fürsten oder Krieger empfan-
 gene Speise M. 4, 218. °प्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 59, b, 88. — 2) eine
 Art Reis (Fürstenspeise), der in Andhra gebaut wird, RĪĀN. im ÇKDr.
 राजान्यव (राजन् + ङ, nom. abstr. von ङ्य) n. Thronwechsel VANĪ.
 BĀM. 8, 3, 18.
 राजाभिषेक m. Königsweihe Verz. d. Oxf. H. 332, b, 12. 333, b, 19. °प-
 द्दति f. Titel einer Abhandlung über diesen Gegenstand MACC. Coll. I, 34.
 राजास m. eine Art Āmra RĪĀN. im ÇKDr.
 राजास m. = ऋषवेतस RĪĀN. im ÇKDr.
 राजाय् (von राजन्), °यते P. 1, 4, 15. Sch. 8, 2, 2. Sch. sich wie ein Kö-
 nig gebahren, sich dafür halten Spr. 894.
 राजार्क m. = ऋर्क Calotropis gigantea RĪĀN. im ÇKDr.
 राजार्क (राजन् + ऋर्क) 1) adj. einem Fürsten zukommend, ihm gebüh-
 rend, seiner würdig MED. h. 23. R. 3, 49, 42. — 2) f. द्या Eugenia Jam-
 bolana Lam. RĪĀN. im ÇKDr. — 3) n. a) Agallochum AK. 2, 6, 2, 28.
 H. 640. MED. — b) eine Reisart, = राजास RĪĀN. im ÇKDr. u. d. l. W.
 राजार्कण (राजन् + ऋर्क) n. ein fürstliches Ehrengeschenk R. GONN. 2, 72, 20.
 राजालावू f. eine Gurkenart MADANAVINODA im ÇKDr.
 राजालुक m. ein best. Knollengewächs, = मकाकन्द HĪR. 101.
 राजावर्त m. eine Art Diamant H. 1066. राजावर्तपलश्याम KATHĀS. 73,
 339. unter den रस aufgeführt Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.
 राजावलि und °ली f. Königsreihe, Titel einer Fürstenchronik Verz.
 d. Oxf. H. 147, a, 36. Verz. d. B. H. No. 566. °पाठक Titel einer anderen
 Chronik RĪĀN. Ta. ed. Calc. auf dem Titelbl., °यतीका (welches AUR-
 RECHT in °यतीका verbessert) Verz. d. Oxf. H. 147, a, 37.
 राजास्य m. ein starker Hengst AV. 6, 102, 2. P. 8, 2, 2. Sch.
 राजासन n. Königssitz, Thron MBH. 4, 2266. HARIV. 4344. R. 2, 91, 87
 (100, 36 GONN.). R. GONN. 2, 4, 28.
 राजासर्दनी f. ein Schemel, auf den der Soma gesetzt wird, VS. 19, 16.
 ÇAT. Ba. 3, 3, 4, 20. 14, 1, 2, 8. KĪT. Çā. 26, 2, 17.
 राजासलक्षण m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am.
 Or. S. 7, 29, 2. nach HALL verderbt aus राजसलक्षण.
 राजार्क m. eine Art Schlange (शर्क) TRĪ. 1, 2, 8. — Vgl. राजसर्प.
 1. राजि m. N. pr. eines Sohnes des Āju MBH. 1, 3150. रजि ed. Bomb.
 2. राजि (UNĀDIS. 4, 124) und राजी (UóÉVAL.) f. VOP. 4, 17. SIDDH. K.
 248, a, 2. 1) Streifen (पङ्क्ति, रेखा) AK. 2, 4, 2, 4. H. 1423. an. 2, 174. MED.
 6. 14. HALĀ. 4, 26. भस्म°, उदक° ĀCV. Çā. 3, 10, 15. ÇAT. Ba. 14, 5, 2, 2.
 KĪT. Çā. 25, 3, 7. LĪT. 8, 8, 33. खेतलोदित° MBH. 7, 1009. 9, 2609. मी-
 ल° VANĪ. BĀM. 8, 64, 1. Suçā. 1, 113, 5. 269, 8. 286, 6. 2, 247, 9. 258, 12.
 261, 16. 263, 14. 264, 7. KĀM. NĪRĪ. 7, 19. खनाविष्कृतदान° (द्विपेक्ष) RAGH.

2, 7. Spr. 2916. VIKR. 78. R. 5, 13, 39. कुत्तरासिपः DĀṢṬAṢ in LA. 80, 14. घाविष्कृतवर्द्धरासि adv. Spr. 2843. प्राणि° (प्राणिवाजि ed. Bomb.) MBH. 7, 510. PAÑĀN. 1, 7, 80. रासि° Spr. 2629. CĪC. 4, 9. खड्ग° Verz. d. Oxf. H. 117, a, 38. मुक्ता° PAÑĀN. 4, 3, 78. उत्पम्परासिनि विलोचना-नि RAGH. 13, 25. KATHĪS. 10, 211. धूम° HARIV. 12807. घात° Spr. 4871. मेघ° R. 2, 93, 11 (102, 12 GORR.). R. GORR. 2, 64, 19. 5, 8, 81. MĀLAV. 86. नीलप्योद° KUMĀRAS. 7, 39. घन° R. 7, 4, 23. in Schlangennamen: घडु-ल°, विन्दु° SUÇA. 2, 265, 16. स्निग्ध° 266, 2, 4. रासितम् in langen Rei-chen VANĪS. BṘH. 8, 12, 2. Vgl. तिरश्चि°, तीर्थ°, नील°, रक्त°, रत्न°, रो-म°, वन°. Wohl wie ससु von रस् = 4. र्जस् — 2) ई = रासिका schwar-zer Senf RĪĀN. im ÇKDn. — 3) रास्याम् KATHĪS. 41, 58 fehlerhaft für रास्याम्.

रासिक 1) adj. von रासन् in षोडश° von sechzehn Königen handelnd MBH. 7, 2451; vgl. die Unterschriften in den Adhjaṣa 55—71 dessel- ben Buches. — 2) m. a) = नेरेन्द्र (nicht König) TAIK. 3, 3, 359. — b) N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 85, b, 23. — 3) f. छा a) Stroifen (पर्ङ्गि, रेखा), = रासि H. an. 3, 88. MED. k. 143. — b) Feld H. an. MED. — c) schwarzer Senf, *Sinaps ramosa* Roxb. (vgl. राससर्षप) AK. 2, 9, 19. TAIK. 3, 3, 413. H. 418. H. an. MED. HALĪJ. 2, 426. RATNAM. 114. SUÇA. 1, 217, 5. PAÑĀT. 184, 18. ein Korn dieser Senfart als Gewicht = 6 Marikī = 1/3 Sarshapa ÇĀRṅG. SĀHĪ. 1, 1, 14. — d) N. eines zu den कुङ्गेराग gezählten Ausschlags ÇĀRṅG. SĀHĪ. 1, 7, 65. — Vgl. धर्मरासिका.

रासिकाफल m. weisser Senf, *Sinaps glauca* Roxb. RĪĀN. im ÇKDn.

रासिचित्र adj. buntgestreift, Bez. einer Art Schlange SUÇA. 2, 265, 16.

रासिनी s. रसिनी.

रासिफला f. eine Gurkenart (mit gestreiften Früchten), = चीनाकर्क-टी RĪĀN. im ÇKDn.

रासिमस् (von 2. रासि) adj. gestreift SUÇA. 2, 343, 11. HARIV. 10291 (रा-स्यसि st. रासिमसि die neuere Ausg.; vgl. R. 5, 28, 18. RAGH. 13, 25. KATHĪS. 10, 211). Bez. einer Gattung von Schlangen SUÇA. 2, 264, 8. 265, 3. 16. 266, 4. 267, 5. रोमाञ्चोद्धतरासिमस् HARIV. 2902. — Vgl. रासिमस्.

रासिल (wie oben) adj. gestreift; m. Bez. einer Gattung von Schlan- gen AK. 1, 2, 1, 6. H. 1305. HALĪJ. 3, 21. SUÇA. 2, 266, 3. RAGH. 11, 27. KATHĪS. 22, 203.

रासी s. u. 2. रासि.

रासीक m. pl. N. pr. eines Volkes R. 4, 44, 13, v. l.; s. S. 526.

रासीकृत (2. रासि + कृत) adj. gestreift, Stroifen bildend R. 5, 28, 13; vgl. HARIV. 10291. RAGH. 13, 25. KATHĪS. 10, 211.

रासीफल m. *Trichosanthes dioeca* Roxb. RĪĀN. im ÇKDn.

रासीमस् adj. = रासिमस् gestreift SUÇA. 2, 429, 12. Schlangen Verz. d. Oxf. H. 309, a, 12.

रासीय्, °यति denomin. von रासन् Schol. zu P. 4, 4, 13. 3, 2, 2. Vor. 21, 3.

रासीर्व (von रासी) P. 5, 2, 109, Sch. 1) adj. (f. छा) gestreift: °पृष्णि (nach dem Schol. lotusfarbige Flecken habend) KĪTS. ÇA. 22, 9, 13. रासी-वा आनयन्ति सीधिवोदयः PAÑĀV. BṘ. 21, 14, 8. nach Aśāṣa im ÇKDn. = रासोपसीविन् (also von रासन् abgeleitet) von einem Fürsten seinen Le- bensunterhalt habend. — 2) m. a) ein best. Fisch AK. 1, 2, 2, 19. TAIK. 3, 3, 420. H. an. 3, 740. MED. v. 48. HALĪJ. 3, 37. M. 5, 16. JĪĒN. 1, 178.

VI. Theil.

SUÇA. 1, 206, 6. 18. sein Laich ist giftig 2, 257, 17. — b) eine Anti- lopenart TAIK. H. an. MED. — c) Elephant TAIK. 2, 8, 23. — 3) n. eine blaue Lotusblüthe AK. 1, 2, 2, 40. H. 1161. H. an. MED. HALĪJ. 3, 58. gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. JĪĒN. 3, 217. KUMĀRAS. 3, 45. Spr. 2629. CĪC. 4, 9. °नेत्र adj. so v. a. bläulichig MBH. 5, 3253. °लोचन adj. (f. छा) 3, 1754. 5, 7299. 13, 102. HARIV. 11071. R. 2, 72, 7. 95, 2. 3, 68, 22. °गुभ्लोचन 5, 31, 30.

रासीर्विनी f. *Nelumbium speciosum* (die Pflanze, die Blüthe ist रासी- व), eine Gruppe von *Nel. spec. gaṇa* पुष्करादि zu P. 5, 2, 135.

रासिन्द्र (रासन् + इन्द्र) m. 1) ein ausgezeichnete Fürst, Oberkönig, Kaiser MBH. 5, 5948. 5952. 7052. 7118. 7294. R. GORR. 2, 110, 21. (म- पडलेख्यात्) तस्मादशगुणो राजा रासिन्द्रः परिकीर्तितः BRAHMAVAIV.-P. im ÇKDn. Vgl. auch u. इन्द्र 1) b). — 2) N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 150, b, 31. eines Sohnes des Kāçinātha 261, a, 12.

रासिन्द्रगिर m. N. pr. eines Mannes Wilson, Sel. Works 1, 239.

रासिण adj. von Raṣi abstammend: तत्र HARIV. 1477.

रासियु m. N. pr. v. l. für ससियु VP. 447, N. 7.

रासिधर (रासन् + ई°) m. Oberkönig, N. pr. eines Mannes RĪĀ- TAN. 7, 223.

रासिष्ट (रासन् + 1. ष्ट) 1) m. = रासपलाण्डु RĪĀN. im ÇKDn. u. d. l. W. — 2) n. eine Art Reis, = रासम RĪĀN. im ÇKDn. u. d. l. W.

रासिद्वेजमसंक्ष m. eine best. Pflanze, = भूताङ्कुषा RĪĀN. im ÇKDn.

रासोपकराण (रासन् + उप°) n. pl. die Insignien eines Fürsten VANĪS. BṘH. 8, 3, 18. KATHĪS. 43, 47. — Vgl. रासोपकराण.

रासोपसेवा f. Königsdienst M. 3, 64.

रासोपसेविन् m. ein königlicher Diener VANĪS. BṘH. 8, 39, 2.

रासुकपिठन् m. pl. die Schule des Raṣṣugakṣha gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106.

रासुदाल adj. von रसुदाल TBa. 3, 8, 29, 1. 30, 1. ÇAT. BṘ. 13, 4, 4, 5. KĪTS. ÇA. 20, 4, 17.

रासुभारिन् m. pl. die Schule des Raṣṣubhāra gaṇa शौनकादि zu P. 4, 3, 106.

रासी (von रासन्) f. 1) Königin, Fürstin VOP. 4, 12. MED. D. 2. VS. 14, 13. 15, 10. TBa. 2, 2, 2. 3, 11, 2, 1. ART. BṘ. 5, 23. MBH. 3, 2652. 5, 7027. 7451. RAGH. 1, 57, 76. KATHĪS. 13, 64. 18, 87. RĪĀ-TAN. 5, 225. VANĪS. BṘH. 8, 5, 86. °पद् die Würde —, die Stellung einer Königin 70, 10. Vgl. मक्ता°, सर्प°. — 2) Bez. der nach Westen gerichteten Seite des Gehäuses der Weltseele KĪND. UP. 3, 15, 2. — 3) ein N. der Gemahlin des Son- nengottes MED. MĪTSJA-P. 11 im ÇKDn.; vgl. VP. 266, N. 1. — 4) gelb- rothes Messing H. 1048.

रास्य (wie oben) 1) adj. zur Herrschaft berufen, königlich TBa. 1, 4, 2, 1. — 2) n. (auch रास्य und रास्य AV.) Herrschaft, Königthum; Reich (vgl. राष्ट्र) gaṇa पुरोहितादि zu P. 5, 1, 128. gaṇa ब्राह्मणादि zu 124 (vgl. SIDDH. K. 92, a). VOP. 7, 19. AK. 3, 4, 44, 81. त्वो विशेषो वृषातो रा- स्याय AV. 3, 1, 2. यासो सोमः परं रास्यं बभूव 12, 3, 31. पञ्च रास्यानि वी- रुधाम् 11, 6, 15. यमस्य रास्यं 18, 4, 34. स रासी रास्यमनु मन्यतामिदम् 4, 8, 1. TBa. 1, 4, 2, 4. TS. 2, 1, 2, 4. 6, 6, 5. 7, 3, 3. ÇAT. BṘ. 2, 2, 2, 1. 4, 2, 6. नदि ब्राह्मणो रास्यायाम् 5, 1, 2, 12. धवरं रास्यं परं साव्यायम् 19, 3, 2, 12.

सोमो राज्यमादत्त 11, 4, 8, 3. *AIT. Bn.* 7, 23, 8, 6, 12. श्रेष्ठं श्रेष्ठं राज्यमा-
धिपत्यम् *Khand. Up.* 5, 2, 6. *Gegens.* चाकिंचन्य *Spr.* 3676. *fg.* 582. पप्र-
च्छ कुशलं राज्ये राज्याश्रममुनिम् (d. i. राजानम्) *Ragh.* 1, 58. *Varām. Bñh.*
S. 48, 47. 49, 7. 68, 6. ० मुख 70, 12. 74, 1. 77, 1. देवेषु über *MBh.* 1, 4160.
त्रिषु लोकेषु 5910. पृथुस्तु विनयाद्वाज्यं प्राप्तवान् *M.* 7, 42. *R.* 4, 1, 86. रा-
ज्यानि विनयात्प्रतिपेदेरे *Spr.* 4621. *Ragh.* 4, 1. ० लाभ *Verz. d. Oxf. H.*
334, a, 17. ० त्याग 78, b, 23. एतदर्थं किं राज्यानि प्रशासति नराधिपाः *R.* 2,
52, 24. 4, 8, 35. *M.* 9, 66. *HARIV.* 5243. क्रमप्राप्तं पितुः स्वं यो राज्यं सममु-
शास्ति कं *MBh.* 3, 2449. राज्यं रक्षितुम् *R.* 2, 73, 12. ० रक्षा *Spr.* 1206. राज्यं
गृहाण भरत पितृपैतामहम् *R.* 2, 79, 5. बह् ० *Riāa-Tar.* 5, 282. नन्द्यामे
ऽकरोद्वाज्यम् so v. a. regierte *R.* 1, 1, 38. त्रिंशद्वर्षसत्स्राणि राज्यं कृत्वा
42, 27. 7, 59, 19. *KATHĀS.* 30, 39. 62, 167. *MĀRK.* P. 18, 2. 114, 18. *fg.* 133,
5. त्रिंशद्वर्षसत्स्राणि राजा राज्यमकारयत् *R.* 1, 43, 9. 51, 20. राज्यमुपासि-
त्वा 1, 98. राज्यं सुगन्धा विदधे स्वयम् *Riāa-Tar.* 5, 242. पुत्रे राज्यं समाप्-
स्य *M.* 9, 323. राज्ये सुतं कृत्वा *MĀRK.* P. 109, 37. पुत्रमेकं राज्याय पालयेति
नियुज्य *R.* 1, 55, 11. राज्ये सुयोविप्रतिपादनम् 3, 23. 1, 68. सो ऽचिराद्भूयते
राज्यात् *M.* 7, 111. धंशयिष्यामि तं राज्यात् *MBh.* 3, 2253. राज्याद्युतः *R.*
2, 97, 23. प्रच्युता राज्यात् 3, 53, 22. राज्यात्स्वादवरोपितः 4, 8, 20. राज्या-
द्विवासितम् 2, 84, 4. ० विभव *KATHĀS.* 18, 405. ० विभूतयः *Bhāḡ.* P. 6, 15, 22.
एतत्प्रदास्यामि राज्यार्थं ते *KATHĀS.* 29, 164. 175. 18, 402. मन्त्रमूल *Spr.*
4692. निरुक्तकाण्टक *PAÑĀT.* 202, 19. ० भेदकर *Spr.* 2230. राज्याभिषेक
Verz. d. B. H. No. 897. राज्याभिषेकदीधिति *Verz. d. Oxf. H.* 272, b, No.
645. राज्याभिषिक्त *WERNER, RĀMAT. Up.* 320. सप्ताङ्ग *M.* 9, 294. 296. *KĀM.*
NIRIS. 4, 1. राज्याङ्ग *AK.* 2, 8, 2, 18. *H.* 714. शोच्यं राज्यमराजकम् (v. l. रा-
ज्यमराजकम्) *Spr.* 269. स्वानि राज्यानि मुख्यानि सद्धानि *R.* 7, 39, 7. रा-
ज्यमेकशकरोच्चैः *Spr.* 1196. 2951, v. l. ० राज्य *Herrschaft des, ein von*
— beherrschtes Reich *P.* 6, 2, 180. ब्राह्मणं, क्षत्रियं ० *Sch.* रघुराज्याभिषेक
Ragh. 3 in der Unterschr. भरतारक्षितं स्फीतं पुत्रराज्यम् *R.* 2, 52, 58. न
प्रह्वराज्ये निवसेत्वाधार्मिकजनान्वृते *M.* 4, 61. सुरं *Herrschaft über* *R.* 4,
7, 3. त्रैलोक्यं ० *Bhāḡ.* 1, 35. पृथ्वी ० *KATHĀS.* 18, 178. काशिं ० *R.* 7, 59, 19.
अटवीराज्ये ऽभिषेक्तुम् *HIT.* 41, 1. सकलविक्रं गराज्याभिषेक *PAÑĀT.* 158,
18. शराज्या मे प्रभा मूढा भवित्री *HARIV.* 1630. — Vgl. नरं, पृथिवीं,
महां, यमं, युवं, वेदं, समर्थं, स्वं.

1. राज्यकर (राज्य + 1. कर) adj. regierend *MBh.* 1, 1722.

2. राज्यकर (राज्य + 4. कर) m. der Tribut eines tributären Fürsten
Kshiric. 7, 3.

राज्यकर्तृ *R.* 2, 87, 1 fehlerhaft für राजकर्तृ, wie die ed. Bomb. liest.

राज्यकृत् adj. regierend *Spr.* 2343 (Conj.).

राज्यतत्त्व n. sg. und pl. Regierungssystem, Regierung *R.* 2, 112, 25. *R.*
Gonn. 2, 7, 19. *Riāa-Tar.* 4, 719. *MĀRK.* P. 28, 2.

राज्यदेवी f. N. pr. der Mutter *Bāḡa's* *HALL* in der Einl. zu *VĀSĀVAD.*
12. राष्ट्रदेवी v. l. 50.

राज्यद्रव्य n. ein zur Herrschaft, insbes. zur Königsweihe erforderlicher
Gegenstand; davon adj. ० मय dazu gehörend *R.* 2, 22, 28.

राज्यधर m. *Regent*, N. pr. eines Mannes *KATHĀS.* 43, 23. 59.

राज्यपाल m. N. pr. eines Fürsten *REINAUD, Mém. sur l'Inde* 263. र-
जपाल v. l.

राज्यलक्ष्मी f. die Herrschaft der Regierung *R. Gonn.* 2, 91, 6. — Vgl. राजलक्ष्मी.

राज्यलीलाय् (von राज्य + लीला) *König spielen*; davon ० लीलायित
n. *Königsspiel*: तत्तापि देविकाकी करोम्यहम् । राज्यलीलायितं राज्यधरो
नाम विधेर्वशात् ॥ *KATHĀS.* 43, 59.

राज्यलोक *KATHĀS.* 42, 195 fehlerhaft für राजलोक.

राज्यवर्धन m. N. pr. zweier Fürsten: 1) eines Sohnes des *Dama VP.*
353. *Bhāḡ.* P. 9, 2, 29. *MĀRK.* P. 109, 4. *fgg.* — 2) eines Sohnes des *Pratāpaçilla*
oder *Prabhākara-vardhana HALL* in der Einl. zu *VĀSĀVAD.*
12. 51. *Journ. of the Am. Or.* 8, 6, 529, 2. 3. *Hiouen-thsang* I, 247 (hier
falschlich राजं).

राज्यव्यो f. N. pr. einer Tochter *Pratāpaçilla's* *HALL* in der Einl. zu
VĀSĀVAD. 51. *fg.*

राज्यसेन m. N. pr. eines Fürsten von *Nandipura Verz. d. Oxf. H.*
153, b, 32.

राज्यस्थ adj. regierend, die Herrschaft führend *HARIV.* 5243 (राज्ये स्थि-
ते नये die neuere Ausg.). *R.* 1, 39, 20. 2, 53, 18. *MĀRK.* P. 7, 31.

राज्यस्थायिन् adj. dass. *PAÑĀT.* 4, 3, 135.

राज्यस्थिति f. *Regierung* *Riāa-Tar.* 1, 361.

राज्योपकरणा n. pl. *Reichsinsignien* *MBh.* 9, 3494. — Vgl. राजोपकरणा.

राटि (von रट्) f. *Schlacht, Kampf* *H.* 798. m. = शरारि *ÇKDn.* nach
AK. 2, 5, 25; hier ist aber घाटि gemeint.

राटिका (vielleicht von रट्) f. s. मृगं (etwa die Gazellen zum Schreien
veranlassend).

राटु m. N. pr. eines Lehrers *Verz. d. Oxf. H.* 55, b, 21.

राडि m. = शरारि *ÇKDn.* nach *AK.* 2, 5, 25; hier ist aber घाडि gemeint.

राठा f. 1) *Schönheit, Pracht* *TRIK.* 3, 3, 118. *H.* 1512. an. 2, 131. *Med.*
qh. 3. *HALĀS.* 2, 410. — 2) N. pr. einer Landschaft im westlichen *Beu-*
galen und der Hauptstadt darin; = मुख *H.* an. *Med.* = देश *TRIK.* — *As.*
Ros. 5, 56. 64. *fg.* *KATHĀS.* 74, 29. *Z. d. d. m. G.* 3, 165. राठाभिधानो ज-
नपदः *PRAB.* 68, 16. गौडं राष्ट्रमनुत्तमं निरुपमा तत्रापि राठापुरी 22, 13.
दक्षिणं 20, 5. 23, 11. ० पुर *Verz. d. Oxf. H.* 261, a, 5. रारा *COLBR.* *Misc.*
Ess. II, 188. *fg.* दक्षिणारारा 189. es kommt auch die Form राठ vor,
z. B. *Verz. d. Oxf. H.* 338, b, 22. *COLBR.* *Misc.* *Ess.* II, 179; vgl. u. 2. अ-
जय 2) c) und गोमुख 8) b).

राठीय adj. von राठा 2) *Schol. zu PRAB.* 22, 13. *WILSON, Sol. Works*
I, 156. रारीय *COLBR.* *Misc.* *Ess.* II, 189.

राणा n. 1) *Blatt.* — 2) *Pfauenschweif* *ÇABDĀRTHAN.* bei *WILSON.*

राणाक 1) Titel eines Commentars zum *Tantravārttika HALL* 170.
183. 207. *Verz. d. Oxf. H.* 279, a, 29. — 2) f. रार्णाका *Zügel* *Vaiś.* bei
MALLIN. zu *Çac.* 5, 56.

राणाड्य m. Bein. *Dāmodara's* *Verz. d. B. H. No.* 934.

राणापनीय m. patron. von रणा *gaṇa* नडादि zu *P.* 4, 1, 99. राणापनीपुत्र
m. N. pr. eines Lehrers *LĀṭṭ.* 6, 9, 10. राणापिनीपुत्र *NiḍāNAS.* 9, 1 in
Ind. St. 1, 45. राणापनीसूत्र in einem *SV. GĀNA* (Tüb. Hdschr.).

राणापनीय m. pl. die Schule des *Rāṇājana* *Ind. St.* 1, 43. 47. 53. 61.
63. 3, 273. *fg.* *COLBR.* *Misc.* *Ess.* I, 18. 326. n. sg. das *Sūtra des Rā-*
ṇājana *Ind. St.* 1, 50. m. N. pr. eines Lehrers *Verz. d. Oxf. H.* 55, b, 6.

राणापनीय v. l.

राणापनीयि m. N. pr. eines Lehrers *Verz. d. Oxf. H.* 55, b, 11.

राशि m. patron. von राणा gaṇa पैलाद zu P. 2, 4, 59.

राशिग m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 873. Verz. d. Oxf. H. 349, b, 18. 20.

राशय adj. so lesen alle von uns und A. WENZER verglichenen Hdschr. in der Stelle: सुते सेमे सुतयाः शस्त्रेमानि राशया क्रियास्म वत्तणानि यज्ञैः RV. 6, 23, 6. MÜLLER und AUFRECHT haben राश्या, S. 1. erklärt das Wort durch रमणीय.

रात 1) partic. adj. s. u. 1. रा. — 2) m. N. pr. eines Lehres Ind. St. 3, 406. figg.

रातमनम् adj. bereitwillig: रातमनसो कृविर्गङ्गानि Çat. Br. 1, 1, 2, 12. अथमाय 3, 6, 4, 7. अलम्माय 7, 2, 5. 6. ते रातमनसो ऽलं दानाय भवति 4, 3, 4, 14.

रातकृविम् adj. = रातकृव्य 1) a): धेनुर्न शिष्टे स्वसरेषु पिब्यते ज्ञानाय रातकृविषे मकीमिषम् RV. 2, 34, 8.

रातकृव्य 1) adj. a) der die Opfergabe (den Göttern) willig überlässt, ein freigebiger Opferer RV. 1, 31, 18. 54, 7. क्वे हि वामश्विना रातकृव्यः शश्वत्तमाया उपसो व्युष्टे 118, 11. 153, 3. 2, 25, 1. 4, 44, 3. कस्मा श्व्य मुनीताय रातकृव्याय प्र ययुः 5, 53, 12. 7, 19, 6. 8, 92, 13. Häufig नमसा रातकृव्यः 5, 43, 14. 6, 11, 4; vgl. AV. 3, 3, 1. — b) derjenige welchem die Opfergabe überlassen wird, — gehört RV. 7, 38, 1. Çāṅkh. Ça. 3, 6, 3. नमसा रा° RV. 4, 7, 7. 5, 43, 6. 8, 69, 6. — 2) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Àtreja, Verfassers von RV. 5, 65. 66 (vgl. Vers 3).

राति (von रा) P. 3, 3, 96 (angeblich nur im RV. oxytoniert); f. auch राती gaṇa बह्नादि zu P. 4, 1, 45. 1) adj. bereitwillig, günstig; zu geben willig (Gegens. अराति) RV. 1, 29, 4. AV. 11, 8, 21. भगो रातिर्विजिनेो यस्तु मे क्वम् RV. 10, 66, 10. सखासावस्मभ्यमस्तु रातिः सखेन्द्रो भगोः AV. 1, 26, 2. धाता रातिः संवितेदं जुषताम् 3, 8, 2. 7, 17, 4. VS. 22, 13. पीत्वा यं रातिं मन्येत तस्मा एनां प्रयच्छेत्तद्धि मित्रस्य रूपम् Ait. Br. 8, 8. Çat. Br. 14, 6, 34. — 2) f. Verleihung, Gunst, Gnadenbezeugung; Gabe, Opfergabe RV. 1, 60, 1. सुमति, राति 80, 2. 10, 143, 4. वर्किष्मती रातिः 1, 117, 1. 122, 7. 132, 2. गृमीता 162, 2. ये स्तोतृभ्यो रातिमुपमुञ्जति सूर्यः 2, 1, 16. भगस्य 3, 62, 11. य इमां मखं रातिं देवो द्दौ मर्त्याय 4, 5, 2. 34, 10. स्पामहे ते सदमित्रातो 6, 50, 9. 7, 1, 20. 25, 4. आ रायो यस्तु पर्वतस्य रातो 37, 8. AV. 6, 39, 2. प्र रातिरिति जूषिर्ननी धृताची RV. 6, 63, 4. 7, 25, 3. 8, 9, 16. इयं तं इन्द्र गिर्वणो रातिः तैरति मुन्वतः 8, 13, 4. पारावतस्य रातिषु इवञ्चक्रेष्ठाग्रेषु 34, 18. अर्थिनो यस्ति चेदर्थं गच्छानिहृडोषो रातिम् 68, 5. उप त्वा रातिः मुक्तस्य तिष्ठतु 10, 95, 17. AV. 19, 3, 4. VS. 38, 13. Çat. Br. 14, 2, 2, 26. Çāṅkh. Ça. 9, 6, 6. इन्द्रस्य रातिः N. eines Sāman Ind. St. 3, 208, b. — Vgl. अ°, अनर्श°, अलर्षि°, चित्र°, पिशङ्ग°, पूष°, ब्रह्म°, मक्षिष्ठ°, विसृष्ट°, स°, सु°.

रातिषाच् (रा° + साच्) adj. Gunst verleihend, über Gaben verfügend, freigebig; auch Bez. von spendenden Genien: त्वां रातिषाचो अघ्रेषु सञ्चिरे RV. 2, 1, 13. ता नो रासवातिषाचो वसूनि 7, 34, 22. 23. 35, 11. भगं वासं रातिषाचं पुरंधिम् 36, 8. रातिं दिवो रातिषाचः पृथिव्याः 38, 5. मात्रं पूषन्नाघ्या इत्यो वदन्त्रो यद्रातिषाचं रासन् 40, 6. 10, 65, 14. तद्दोषधीभिरभि रातिषाचो भगः पुरंधिर्नन्वतु प्र राये 6, 49, 14. अत्रयो अक्रिस्मो नर्वग्वा इष्टवसो रातिषाचो दधानाः AV. 18, 3, 20. Çāṅkh. Ça. 8, 21, 21. — Vgl. स्मद्रातिषाच्.

रातुल m. N. pr. eines Sohnes des Cuddhodana VP. 463. — Vgl.

राकुल.

रात्र n. = रात्री Nacht; selbständig nur in der Stelle त्रीणि रात्राणि MBu. 13, 6230 und bei der künstlichen Erklärung von पञ्चरात्र Pāṇīa. 1, 1, 44: रात्रं च ज्ञानवचनं ज्ञानं पञ्चविधं स्मृतम् । तेनेदं पञ्चरात्रं च प्रवदति मनीषिणः ॥ Am Ende eines comp. ist रात्रि der regelmässige Vertreter von रात्री P. 5, 4, 87. Vor. 6, 46. 51. 57. जघन्यरात्रे am Ende der Nacht MBu. 3, 10795. 14750. वर्षारात्र (80 v. a. वर्षकालि Comm.) उपागते R. 7, 64, 10. 4, 26, 24. वर्षारात्र m. Vor. 6, 46. 51. द्वादशरात्रे MBu. 1, 6614. अष्टाविंशतिरात्रं (acc.) वा मासे वा 4, 1178. त्रिरात्रम् acc. drei Tage hindurch 14, 2195. Pāṇīa. 8, 19. त्रिरात्राणि MBu. 3, 4060. दशरात्रेण zehn Nächte hindurch R. 1, 21, 18. कतिपयरात्रम् acc. einige Nächte hindurch Çāṅk. 28, 14. पञ्चदशरात्रः P. 3, 3, 137, Sch. ततो नाज्ञायत तदा दिवारात्रं तथा दिशः nicht Tag noch Nacht MBu. 3, 816. दिवारात्रं adv. am Tage und in der Nacht M. 5, 80. MBu. 3, 2647. 12540. 16, 88. R. 1, 58, 12. Nach P. ist ein auf रात्र ausgehendes comp. stets masc., nach Andern aber nur dann, wenn kein Zahlwort vorhergeht, P. 2, 4, 29. Siddh. K. zu d. St. AK. 3, 6, 2, 12. 2, 25. — Vgl. अति°, अनुरात्रम्, अपररात्र, अर्ध°, अक्षो°, गण°, चिर°, पुण्य°, पूर्व°, प्रतिरात्रम्, प्रथमरात्र, ब्रह्म°, मध्य°, मध्यम°, महा°, सर्व°, एक°, द्वि° u. s. w.

रात्रक 1) adj. f. रात्रिका d) nächtlich Rāṭa-Tar. 5, 482, wo °ता रात्रिका श्रीः zu trennen ist. पञ्चरात्रक fünf Nächte (Tage) während Pāṇīa. ed. orn. 4, 17. — b) ein Jahr lang im Hause einer Buhldirne wohnend H. an. 3, 87. fig. Med. k. 145. — 2) n. = 2. पञ्चरात्र 3) H. an. Med. ein Zeitraum von fünf Nächten Wilson.

रात्रि s. u. रात्री.

रात्रिक adj. am Ende eines comp. nach einem Zahlwort so und so viele Nächte (Tage) verweilend: नगरे पञ्चरात्रिका ग्रामे चैकरात्रिकाः MBu. 12, 7005. ग्रामैकरात्रिकाः 14, 1284 könnte eine unregelmässige Contraction von ग्राम (d. i. ग्रामे) एक° sein. Auch für so und so viele Nächte (Tage) ausreichend; vgl. एक°. द्वे° in zwei Nächten (Tagen) vollbracht u. s. w. P. 5, 1, 87, Sch. — Vgl. पञ्च°.

रात्रिकर m. der Nachtmacher d. i. der Mond Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Çl. 7.

रात्रिचर = रात्रिचर P. 6, 3, 72, Sch. Vor. 26, 31. m. Nachtwandler d. i. 1) Dieb H. ç. 93. — 2) Nachtwächter Wilson. — 3) ein Rākshasa AK. 1, 1, 2, 55. H. 187. f. ई BHATT. 2, 28.

रात्रिचर्या f. 1) das Umherstreichen in der Nacht: बर्हिर्गेहम् MBu. 8, 2099. — 2) eine bei Nacht vor sich gehende Verrichtung Kathās. 20, 161. 71, 282. fig. 94, 72.

रात्रिज 1) adj. zur Nacht erscheinend. — 2) n. Stern Çaddārtanak. bei Wilson.

रात्रिजल n. Nebel Çaddam. (Çaddar. bei Wilson) im ÇKDr.

1. रात्रिजागर m. Nachtwachen Spr. 688.

2. रात्रिजागर 1) adj. in der Nacht wachend. — 2) m. Hund H. 1279.

रात्रिजागरद 1) adj. Nachtwachen verursachend. — 2) m. Mosquito Rāṭan. im ÇKDr.

रात्रिचर = रात्रिचर P. 6, 3, 72, Sch. Vor. 26, 31. m. ein Rākshasa AK. 1, 1, 2, 55. H. 187. R. 7, 5, 16.

रात्रितरा (von रात्रि mit dem suff. des compar.) f. tiefe Nacht: ०त्-
रायम् P. 6, 3, 17, Sch.

रात्रितिथि f. eine lunare Nacht Ind. St. 10, 297.

रात्रिदिवम् KATHA. 76, 26 wohl fehlerhaft für रात्रिदिवम्.

रात्रिनाशम् m. Vernichter der Nacht d. i. die Sonne H. c. 7.

रात्रिदिवं Tag und Nacht P. 5, 4, 77. समरात्रिदिवे काले AK. 1, 1, 2, 4.
व्यस्तरात्रिदिवस्य ते KATHA. 2, 8. ० विभागेषु RAGH. 17, 49. एकेकेन रा-
त्रिदिवेन Ind. St. 10, 274. रात्रिदिवानि 9, 463. 10, 263. fg. ० दिवम् adv.
bei Tag und bei Nacht P. 5, 4, 77, Sch. R. 1, 44, 3. Kām. Nīris. 16, 9. Spr.
2037. ० दिवा dass. 4733.

रात्रिपदविचार m. Titel eines Werkes HALL 47.

रात्रिपरिशिष्ट n. = रात्रिसूक्त Ind. St. 2, 193. 206.

रात्रिपर्णाय m. die drei Kehrätze in der Recitation der Atirātra-
Nacht ÇĀṬK. Bn. 17, 8. Çā. 6, 13, 5. 7, 26, 13. 9, 7, 1. LĀṬ. 3, 4, 7. 5, 11, 3.

रात्रिपुष्प n. die Blume der Nacht d. i. eine in der Nacht sich öffnende
Lotusbülbe RĪGĀN. im ÇKDn.

रात्रिपूजा f. nächtliche Verehrung einer Gottheit WILSON, Sel. Works
1, 148.

रात्रिबल adj. in der Nacht seine Kraft offenbarend; m. ein Rākshasa
H. c. 37. — Vgl. संध्याबल.

रात्रिभोजन n. das Essen zur Nachtzeit: ० निषेध m. Titel eines Wer-
kes WILSON, Sel. Works 1, 282.

रात्रिमट (रात्रिम्, acc. von रात्रि, + घट) m. = रात्र्यट Vop. 26, 31. m.
Nachtwandler, ein Rākshasa TAIK. 1, 1, 74.

रात्रिमणि m. das Juwel der Nacht d. i. der Mond HĪN. 13.

रात्रिमार्ग n. ein Mord in der Nacht, ein an einem Schlafenden ver-
übter Mord TAIK. 2, 8, 59.

रात्रिमन्य adj. für Nacht geltend, — angesehen werdend: घटः P. 6,
3, 72, Sch.

रात्रिरसक m. Nachtwächter KATHA. 88, 13.

रात्रिरंग m. die Farbe der Nacht d. i. Dunkel, Finsterniss H. c. 19
(zu lesen ० रागो).

रात्रिलघ्ननिद्रपण n. Titel einer dem Kālidāsa zugeschriebenen Ab-
handlung, citirt im ÇKDn. u. पुनर्वसु.

रात्रिवासम् n. 1) Nachtgewand TANTRASĪRA und LAKṢMĪKARITRA im
ÇKDn. — 2) das Kleid der Nacht d. i. Dunkel, Finsterniss ÇĀDDAM. im ÇKDn.

रात्रिविजयम् m. Ausgang der Nacht, Tagesanbruch ÇĀDDAM. im ÇKDn.

रात्रिदिविषयान् 1) adj. zur Nacht der Trennung entgegengehend.
— 2) m. Anas Casarca Gm. (s. चक्रवाक) RĪGĀN. im ÇKDn.

रात्रिवेद m. Kenner der Nacht d. i. Hahn ÇĀDDAR. im ÇKDn.

रात्रिवेदिन् m. dass. TAIK. 2, 5, 18.

रात्रिषामन् ० सामम् n. ein zur Atirātra-Nacht gehöriges Sāman
ÇAT. Bn. 14, 5, 6. 7. PAÑĀV. Bn. 9, 2, 20. LĀṬ. 9, 7, 10.

रात्रिसक्त n. Nachtwächter KĀṬ. Çā. 24, 1, 1. ÇĀṬK. Çā. 13, 14, 9. LĀṬ. 9, 2, 16.

रात्रिसामम् s. रात्रिषामन्.

रात्रिसूक्त n. Bez. der nach RV. 10, 127 eingeschalteten Hymne an
die Nacht Ind. St. 7, 419. Verz. d. Oxf. H. 268, a, 26. 28. 298, b, No. 725
(रात्री). 398, a, No. 144.

रात्रिकुस m. weisser Lotus (in der Nacht lachend d. i. sich öffnend)
ÇĀDDAR. im ÇKDn.

रात्रिकुण्डक m. ein Wächter im Gynasceum ÇĀDDAR. im ÇKDn.

रात्री (P. 4, 1, 31. AV. PAṬ. 3, 8. H. 141, Sch. रात्री UśĀVAL. zu UNĪ-
SIS. 4, 67) und später रात्रि UNĪSIS. 4, 67. f. 1) Nacht (vgl. राम dunkel-
farbig, schwarz) NAGH. 1, 7. Nīr. 2, 18. AK. 1, 1, 2, 4. 3, 4, 14, 69. TAIK.
1, 1, 105. H. 141. HALĀJ. 1, 108. fg. personif. NAGH. 5, 3. Nīr. 9, 28. RV.
10, 127, 1. रात्री जगति निवेशिनी 1, 35, 1. रात्र्या घन्धः 94, 7. रात्र्यं
तमो घर्दधुः 10, 68, 11. रात्र्युषसे योनिमरिक् 1, 113, 1. रात्रीमुभयस्तु परि-
यसे 5, 81, 4. औच्छ्रुत्सा रात्री परितक्या या 5, 30, 14. रात्रीभिः, घटभिः
10, 10, 9. VS. 3, 10. AV. 5, 5, 1. पत्रं ब्राह्मणो रात्रिं वसति पापया 17, 18.
अमावास्या 1, 16, 1. पौर्णमासी TS. 2, 5, 6, 4. GOMH. 4, 5, 22. नमो रात्र्या
नमो दिवा AV. 11, 2, 16. AIR. Bn. 3, 44, 4, 5. सोमस्य वै रात्रौ ऽर्धमासस्य
रात्रयः पत्न्यं घ्रासन् TS. 2, 5, 6, 4. ÇAT. Bn. 2, 3, 4, 23. त्रिशन्मासस्य रा-
त्रयः 9, 1, 2, 13. 10, 4, 2, 12. संवत्सरतमो रात्रिम् so v. a. heute über ein
Jahr 11, 5, 4, 11. 14, 9, 4, 19. रात्र्याम् ÅCV. GĀH. 1, 17, 12. 4, 4, 14. रात्रौ
LĀṬ. 2, 5, 24. 3, 1, 26. पुरा रात्रेः 10, 15, 7. ० शेष ÅCV. GĀH. 3, 7, 1. ० देवत
2, 4, 12. रात्र्यां रात्र्यां व्यतीतायाम् Spr. 4944. R. 1, 58, 9. VARĀH. BĀH. 8.
78, 11. रात्रिः स्वप्नाय भूतानाम् M. 1, 65. पत्तिणीं रात्रिम् 4, 97. 5, 81. MBH.
3, 3009. गता भगवती रात्रिः R. 1, 45, 6. नीत्वा रात्रिम् MEGH. 38, v. l. 39.
87. रात्र्या M. 5, 64, 6, 69. रात्रौ gaṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37. M. 3, 280.
4, 50. MBH. 3, 16834. MEGH. 86. VARĀH. BĀH. 8, 18. 21, 8. 32, 25. KA-
THA. 18, 322. Var. in LĀ. (III) 3, 18. 8, 18. रात्र्यकुनी M. 1, 66. fg. R. 1,
63, 25. Spr. 2767. Selten am Ende eines comp. (s. रात्रः) पञ्चाशद्रात्रि-
कश्चितौ (पञ्चाशद्रात्रक° ed. Bomb.) MBH. 13, 2796. वर्षरात्रिनिवासन
(वर्षरात्रि° GOMH., वर्षरात्र° ed. Bomb.) R. 1, 3, 24. रात्रि als einer
der vier Körper Brahman's VP. 40. रात्रि mit dem patron. भारद्वाजी
als Verfasserin von RV. 10, 127. — 2) abgekürzte Bez. a) für रात्रिरात्र
ÇAT. Bn. 5, 1, 2, 2. 5, 2, 2. — b) für रात्रिपर्णाय ÇAT. Bn. 13, 5, 2, 10. PAÑ-
ĀV. Bn. 20, 1, 1. AIR. Bn. 4, 5, 6. ÇĀṬK. Çā. 7, 14, 8. — c) für रात्रिसा-
मन् LĀṬ. 6, 10, 11. — 3) रात्रि wie alle Wörter für Nacht = कुरिद्रा
RATNAM. 58. MBH. 13, 6213. SUGM. 2, 66, 7. 323, 18. — 4) रात्रीः MBH. 14,
2668 fehlerhaft für पात्रीः, wie die ed. Bomb. Nest. — Vgl. घन्ध°, काल-
ल°, भीम° (unter भीमरथ), मोक्ष°, यत्न°, शिव°, शेष°.

रात्रीणां nach einem Zahlwort in so und so vielen Nächten vollbracht
u. s. w. P. 5, 1, 87. एक° LĀṬ. 8, 4, 3. द्वि° 11.

रात्रीदेवोदास n. eines Sāman Ind. St. 3, 231, a. रात्रोक्वेदेवोदास v. l.

रात्रीसूक्त s. रात्रिसूक्त.

रात्रोक्वेदेवोदास s. रात्रीदेवोदास.

रात्र्यट = रात्रिमट Vop. 26, 31. m. ein Rākshasa ÇĀDDĀRTAM. bei
WILSON.

रात्र्यन्ध adj. nachtblind SUGM. 2, 339, 7. PAÑĀV. 167, 21. — Vgl. नक्तान्ध.

रात्र्यन्धता f. Nachtblindheit GĀRUPA-P. 189 im ÇKDn.

रात्र्याकूपार n. N. eines Sāman Ind. St. 2, 204, a.

रात्र्यान्ध्य n. = रात्र्यन्धता ÇĀṬK. SĀM. 1, 7, 91. — Vgl. नक्तान्ध्य.

रात्र्यर्कादि° adj. (f. ई) von रथकार gaṇa कुमुदादि 2. zu P. 4, 2, 80.

रात्र्यर्कादि m. patron. von रथकार gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

रात्र्यगणक n. die Beschäftigung —, das Amt des रात्र्यगणक gaṇa उद्गा-

त्रादि zu P. 5, 1, 129.

राधसितये metron. (f. 3) Ableitung von रथसित्: so heissen Apsaras AV. 8, 130, 1.

रथेतर 1) adj. (f. 3) von रथेतर gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. Indra TS. 2, 3, 2, 7, 2, 2. TBr. 1, 1, 1, 1. VS. 29, 60. Ait. Br. 4, 10, 29, 5, 80. 8, 1. Çat. Br. 1, 7, 2, 17. 5, 5, 3, 4. Pāṇā. Br. 10, 2, 5. — 2) m. patron. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. f. 3 N. pr. einer Lehrerin Bṛhad. 5, 28 in Ind. St. 4, 105.

रथेतरायण m. patron. von रथेतर gaṇa कृतिदि zu P. 4, 1, 100.

रथप्रोष्ठ m. patron. des Asamāti Müller in Journ. R. As. S. II, 432. fgg. (1866). Ind. St. 10, 33, 1.

रथीतर m. patron. von रथीतर gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. des Satjavanākas Taitt. Up. 1, 9, 1. रथीतरीपुत्र m. N. pr. eines Lehrers Çat. Br. 14, 9, 2, 32.

रथीतरायण m. patron. von रथीतर gaṇa कृतिदि zu P. 4, 1, 100.

1. राध्य RV. 1, 137, 6. adj. Dehnung für. रथ्य nach Padap. und RV. Prāt. 9, 27.

2. राध्य (von रथ) adj. zum Wagen tauglich: वृषन् VS. 23, 13.

राद्ध s. राध्.

राद्धात in. = सिद्धात Schlusssatz, conclusio, ein bewiesener Satz AK. 1, 1, 2, 13. H. 242. Halā. 1, 10. Sarvadarāṇas. 126, 13. 127, 13. f. g. Buā. P. 12, 11, 1. Pāṇā. 1, 2, 54.

राद्धातित (von राद्धात) adj. als Schlusssatz sich ergebend, logisch bewiesen Schol. zu Pāṇā. Br. 18, 7, 1.

राद्धि (von राध्) f. P. 3, 3, 94. Vārt. 1, Sch. Vop. 26, 190. richtiges Zutreffen, Gelingen, Glück: राद्धिः समृद्धिर्वृद्धिः AV. 10, 2, 10. 11, 7, 22. TBr. 1, 2, 2, 7. Çat. Br. 4, 6, 2, 11. 8, 6, 2, 2. Lī. 3, 11, 3. 4, 1, 6. 2, 10. Āc. Ça. 12, 10.

राध् (vgl. अध्), राधति, राधत्, राधाम; राधेति (संसिद्धौ) Dhātup. 27, 10. राध्यति (वृद्धौ, nach Andorn संसिद्धौ) 27, 71 und राध्यते in intransit. Bod.: राध, राधतुम् und रेधतुम्. राधयि und रेधयि (die contrahierten Formen nur in der Bed. von किंसा) P. 6, 4, 123. Vop. 8, 52, 11, 3. अरात्सीत्, अरात्स्म, अरात्सुम्; रात्स्यति. राद्धा Kār. 4 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Schok zu P. 7, 2, 62. राध्यासम्; (वि)राधिषि. अराधि; partic. राद्ध. 1) gerathen, gelingen: तन्मे राध्यताम् VS. 1, 5. TS. 1, 5, 10, 3. तदंशकं तन्मे अराधि VS. 2, 28. fertig werden: अदाने राध्यमानः AV. 11, 3, 11. sich passend fügen: पृथिवो नः प्रथता राध्यतां च 12, 1, 2. Jmd (dal.) zu Theil werden: अराध्यस्मा अशमित्याचक्षते । एतदे मुखतो ऽत्र राद्धम् । मुखतो ऽस्मा अश्वं राध्यते Taitt. Up. 3, 10, 1. राद्ध zu Stande gekommen: पूर्तेन u. s. w. राद्ध निःश्रेयसे पुंसाम् Buā. P. 3, 9, 41. कर्मन् 4, 29, 62. fertig, = सिद्ध. पक्ष Trik. 2, 7, 11. H. 412. ब्रह्मोदन Kār. Ça. 4, 8, 9. vollendet, vollkommen geworden: योमराद्धेन चतुषा Buā. P. 3, 11, 17. zu Theil geworden, zugefallen: इन्द्रपद 8, 3, 13. अस्मद्राद्धवरे ऽसुरः 3, 18, 23. राद्ध-मेतच्चयि 23, 10. नयनमूलं राद्धः so v. a. zu Gesicht gekommen TS. 4, 6. — 2) Gelingen haben, den Zweck erreichen, zurecht kommen, Glück haben mit (instr.): यः प्रथमो दत्तिषया राध् RV. 10, 107, 6. VS. 22, 4. AV. 5, 6, 5. कृष्या 11, 3, 41. यत्नेन Ait. Br. 2, 24, 3, 15. प्रथमेन स्तोमेन राद्धा TBr. 3, 9, 2, 1. अरात्सुरिमे यजमानाः TS. 7, 4, 2, 3, 5, 1. Çat. Br. 1, 9, 2, 12.

VI. Theil.

3, 1, 2, 5, 6, 2, 24. 4, 5, 2, 11. यो वै पुत्राणां राध्यते 8, 1, 2, 13. Āc. Gā. 4, 4, 2. भवता राधसा राद्धम् (Impers.) Buā. P. 4, 24, 33. राद्ध derjenige dem es gelungen ist, glücklich: सर्वे हि पुण्या राद्धाः TBr. 2, 1, 2, 6. स यो मनुष्याणां राद्धः समृद्धो भवति Çat. Br. 14, 7, 2, 32. KAUC. 56. — 3) selbst werden für Etwas so v. a. theilhaftig werden, gelangen (in, nach; mit dat. und loc.): नरकाय राध्यति Āpastamba bei Müller, SL. 103. राध्यते विद्युति मानवान्भवति nach Taitt. Up. 3, 10, 6. — 4) Jmd (dal.) günstig sein, sich für Jmd interessieren P. 1, 4, 39. Vop. 8, 15. देवदत्ताय राध्यति = पृष्टः सदेवदत्तस्य शुभाशुभं पर्यालोचयति P., Sch. — 5) richtig oder glücklich durchführen, zu Stande bringen, fertig machen, zurecht machen; mit acc. कथा राधाम स्तोमं मित्रस्य RV. 1, 41, 7. उपस्तुतिम् 8, 59, 13. को वः स्तोमं राधति यं जुगोषथ 10, 63, 6. मूषस्य शिरः VS. 37, 3. रुद्धिम् Ait. Br. 5, 25. कामम् Çat. Br. 1, 3, 2, 10. 9, 1, 4. 8, 6, 2, 1. पर्वं ते राध्यासम् richtig treffen TS. 1, 1, 2, 1. — 6) Jmd zurecht bringen so v. a. gewinnen, befriedigen: का राधद्वोत्राश्विना वाम् RV. 1, 120, 1. अराधि केतो 10, 53, 2. 1, 70, 8. देवान् Ait. Br. 1, 1. — 7) beschädigen (किंसायाम्, वधे) P. 6, 4, 123. Vop. 8, 52. वानरा भूधराब्धे: Bṛhat. 14, 19. = उन्मूलितवसः entwurzelt Comm.

— caus. राधयति 1) zu Stande —, zu Wege bringen: तास्ते समृद्धिरिह राधयामि AV. 11, 1, 10. तस्योत्थानं देवता राधयति (so liest die ed. Bomb. st. धारयति der ed. Calc.) MBh. 5, 1086. पुष्कलावर्धधर्मावप्यरीरधत् Daçak. 113, 14. — 2) befriedigen: तं दत्तिषामी राधयेत् TS. 5, 6, 2, 3. 2, 0, 2, 3. यस्त्यौरन्यं राधयेत्यन्यं न TBr. 2, 1, 2, 9.

— अनु glücklich fertig werden mit (gen.): अन्वेषामरात्स्म TBr. 1, 5, 2, 8; auch AV. 5, 6, 5 ist wohl अनु st. नु zu lesen. अनुराद्ध zu Theil geworden, zugefallen: विद्यो पृथग्धारयानुराद्धम् Buā. P. 7, 8, 46. — Vgl. अनुराध, अनुराध.

— अप 1) fehlen, verfehlen (z. B. das Ziel) AV. 2, 35, 2. काशाम् Ait. Br. 4, 9. सुवर्गं लोकम् TBr. 3, 9, 2, 3. अपराधमिति मन्यमानः ich habe gefehlt (ein Unrecht begangen Comm.) 1, 6, 2, 4. इयति नापरात्स्यामि TS. 6, 4, 22, 3. Çat. Br. 4, 6, 2, 2. 5, 3, 2, 29. 11, 1, 2, 4. तथा नस्त्वं गौतम मापराधाः मीष्टेष्टं नः नः नः, — entstehen (dich nicht verfehlen gegen Comm.) 14, 9, 2, 11. अपराधुयादिकृषा प्रज्ञानां प्रज्ञानम् mittelst des TBr. 3, 2, 10, 3. AV. 5, 6, 7. एतदा अनपराद्धं नक्षत्रं यत्सूर्यः Çat. Br. 2, 1, 2, 19. निमित्तादिकृषाः पुः dessen Pfeil das Ziel verfehlt hat Çat. 2, 27; vgl. अपराद्धपृष्ठक, अपराद्धेषु. — 2) Schuld haben —, tragen, — sein an (loc.), sich Etwas zu Schulden (haben) kommen lassen, sich vergehen gegen Etwas (loc.) oder Jmd (gen.), Etwas verbrochen haben gegen Jmd (gen.): एवं स्त्री नापराधेति नर एवापराध्यति MBh. 12, 9518. नापराध्यामि 13, 2169. 3, 11761. R. Gorr. 2, 38, 47. 66, 49. न कश्चिन्नापराध्यति 5, 64, 6. ed. Bomb. 6, 113, 41. Kathār. 27, 68. Mārk. P. 17, 8. देवमपराध्यति R. Gorr. 2, 117, 20. नापराध्यामहे यथा 7, 102, 4. स्वामी तत्रापराध्यात् Bṛhaspati in Vivāda. 49, 2 v. u. देवं तत्रापराध्यति R. 6, 101, 9. कार्यकारणकर्तृत्वे न कश्चिदपराध्यति 98, 34. यौवनमत्रापि ध्यति न चारिष्यम् Mārk. 143, 21. तेष्वपराध्यति चतुर्षु कस्तत्र सिक्निर्माणो Kathār. 98, 46. कस्माद्धमे अपराध्यायुः MBh. 4, 1611. 12, 2715. शय्यासने च मे राजन्नापराध्येत कश्च न 3, 17005. कथं नास्यापराध्याम् 1, 1885. 3, 11415. 4, 1479. नहि मे ऽन्यो अपराध्यति es hat mir ja kein Anderer Etwas zu Leide gethan 1, 4323. 5988.

12, 5182. न ते ऽकम्पराध्यामि कर्मणा मनसापि वा । वाचा वा R. Gorr. 2, 30, 9, 3, 56, 21, 7, 36, 28. Spr. 1965. को वा कस्यापराध्यते Mārk. P. 118, 17. नापराध्यामि किञ्चित् *ich lasse mir Nichts zu Schulden kommen* MBh. 1, 667, 3, 14058, 14, 2405. सैषा किं चापराध्यति *was hat sie verbrochen?* KATHs. 21, 80. काकाः किमपराध्यन्ति कैसैर्गन्धेषु शालिषु 75, 191. वेद्विः किमपराध्यते (pass. impers.) Prab. 20, 18. कश्चिन्मया नापराद्धमज्ञानाद्येन u. s. w. R. 2, 18, 11. KATHs. 14, 74. व्यक्तं तत्र तयापराद्धं येनास्म्यभिरुतः MBh. 1, 666. देव्या नैवापराद्धं ते KATHs. 17, 48. किमु तस्य मया बात्यादपराद्धं महीपतेः MBh. 3, 2962. R. Gorr. 2, 15, 15. 38, 48. Vikr. 8, 8. KATHs. 37, 18. अज्ञानतापराद्धं यन्मया ते 94, 75. किमपराद्धं कारणात्वेन so v. a. *was ist daran auszusetzen, dass es Ursache ist?* SARYADARĀNAS. 133, 2. अपराद्धं न मे *ich habe Nichts verbrochen* Mārk. P. 61, 50. न तु ग्रीष्मस्यैव सुभगमपराद्धं युवतिषु so v. a. *die Hitze greift die jungen Mädchen nicht in so reizender Weise an* Çāk. 57. अपराद्धं der sich Etwas hat zu Schulden kommen lassen, schuldig, der sich vergangen hat an Jmd (gen., selten loc.) R. Gorr. 2, 119, 26. Kām. Nitir. 17, 50. Raoh. 8, 47. 9, 79. Mālav. 39, 17 (अनपराद्धं). KATHs. 17, 49. Hir. ed. Johna. 1430. अस्यापराद्धाः MBh. 3, 15705. 14, 2406. Çāk. 110, 16. KATHs. 48, 255. Mārk. P. 132, 5. अयद्या पादवानां हि स्वपराद्धा अपि (स्वापराधे ऽपि हि die neuere Ausg.) Hariv. 7492. भवति — अपराद्धा ऽस्मि Mārk. 24, 12. — Vgl. अपराध, अपराधिन्, अनपराद्धम्. — caus. s. अपराधय.

— अभि, partic. °राद्धं befriedigt, gewonnen: देवता Çic. 1, 71. — caus. zufriedenstellen, befriedigen Çat. Br. 2, 2, 4, 5. 6. Shapv. Br. 2, 10. तमुत्तमेन शौचेन कर्मणा चाभिराधय MBh. 12, 3909. कथं देवं प्रकारैरभिराध्यते R. 2, 30, 33. fg. — Vgl. अभिराधन in den Nachträgen. — desid. des caus. befriedigen wollen: अभिरिराधयिषति Çat. Br. 2, 3, 4, 6.

— अव missrathen: यथैव षष्ठ्वराधोति स रिक्तः Ait. Br. 3, 7. einen Fehler machen AV. 5, 6, 6.

— आ caus. 1) befriedigen, zufriedenstellen, sich geneigt machen, zu gewinnen suchen, Jmd dienen; mit acc. der Person Nir. 5, 17. M. 10, 121. fg. MBh. 1, 569. 4371. 6368. 3, 7097. 11939 (आराधितश्च ते d. i. त्वया). 4, 262. 326. 5, 4488. 7895. 8, 1592. 13, 620. 1000. R. 1, 17, 31. 2, 107, 4 (113, 4 Gorr.). R. Gorr. 1, 40, 6. 2, 3, 40. 25, 13. Raoh. 1, 77. 81. 10, 86. 18, 23. Mēu. 46. Çāk. 4, 12. Vikr. 35, 4. Spr. 39. 383. 2413. 2487. 3717. KATHs. 7, 105. 11, 36. 16, 43. 18, 110. 315. 19, 4. 21, 33. 26, 214. 27, 105. 142. 31, 11. 38, 34. 42, 56. 44, 140. 49, 234. 52, 165. Prab. 99, 8. Bhāg. P. 2, 2, 32. 3, 1, 28. 4, 20. 9, 12. 15, 14. 17, 30. 30, 6. 4, 11, 41. 24, 55. 5, 2, 2. 18, 19. 20, 32. 9, 15, 17. Weber, Rāmāt. Up. 327. 357. Mārk. P. 18, 12. 56, 11. BRAHMA-P. in LA. (III) 48, 17. PĀNĀR. 1, 2, 6. 2, 6, 31. PĀNĀT. 125, 12. 203, 3. Vedānta. (Allah.) No. 2. परेषां चेतांसि Spr. 1726. न तु प्रतिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् 1876. 2661. स्वाराधित 2977. — 2) Etwas gewinnen, theilhaftig werden: आराधयति धर्मज्ञः परलोकं जितेन्द्रियः R. 2, 60, 6. — 3) आराध्यते Daçak. 88, 18 (Benf. Chr. 197, 16) wohl fehlerhaft für आरभ्यते. — Vgl. आराधन fgg., उराधय. — desid. आरिरात्सति P. 7, 4, 54, Vārtt., Sch. — desid. vom caus. s. आरिराधयिषु.

— उपा caus. Jmd (acc.) dienen M. 10, 121.

— समा caus. = आ 1) MBh. 3, 10844 (med.). Bhāg. P. 2, 19, 19. 10, 48, 11. Mārk. P. 74, 52. PĀNĀR. 4, 2, 5. — Vgl. समाराधन.

— उप caus. s. उपराधय.

— प्र s. प्रराधस्. — caus. s. प्रराध्य.

— प्रति s. प्रतिराध. — caus. Jmd (acc.) entgegen wirken Ait. Br. 6, 33. — desid. प्रतिरित्सति P. 7, 4, 54, Vārtt., Sch.

— वि 1) um Etwas (instr.) kommen: स युतेन गमेमहि मा युतेन वि राधिषि AV. 1, 1, 4. मा प्रज्ञया प्रतिगृह्य वि राधिषि 3, 29, 8. तेनाहं सत्येन मा विराधिषि ब्रह्मणा Kūṇḍ. Up. 3, 11, 2. — 2) Jmd zu nahe treten, ein Leid anthun: क्रियासमभिकारेण विराध्यतं तमेत कः Spr. 2111. — Vgl. विराध. — caus. uneins werden: नक्षेकस्मादन्तराद्विराधयसि (= विमिश्रते Comm.) PĀNĀV. Br. 15, 12, 7. अविराधयसी nicht uneins werdend mit (पत्या) AV. 2, 36, 4 (unter अविराधयस् anders aufgefasst).

— सम्, partic. संराद्धं zu Theil geworden Bhāg. P. 2, 13, 20. — caus. 1) eins werden über, sich einigen auf (loc.) TS. 2, 1, 9, 4. KATH. 25, 8. PĀNĀV. Br. 9, 1, 34. संराधयतः सधुराश्रयः einträchtig AV. 3, 30, 5. — 2) befriedigen, zufriedenstellen; mit acc. der Person Bhāg. P. 3, 5, 4.

— अभिसम् s. अभिसंराधन in den Nachträgen.

राध 1) m. oder n. (von राध्) so v. a. राधस्. राधानां पते (Indra) RV. 1, 30, 5. 3, 81, 10; vgl. राधस्यति. Auch wohl in: इन्द्रेण राधेन सह पुष्ट्या न आगच्छि Kauç. 106. — 2) m. (von राधा) a) Bez. eines best. Monats, = वैशाख AK. 1, 1, 2, 16. H. 183. an. 2, 246. Med. dh. 13. Rāga-Tar. 8, 2782. — b) Mannsname Burn. Intr. 377, N. 4. राधो गौतमः N. pr. zweier Lehrer Ind. St. 4, 373. fg. — 3) f. आ Vop. 26, 191. a) N. eines Nakshatra, = विशाखा AK. 1, 1, 2, 23. H. 113. H. an. Med. ein späterer, aus अनुराधा gebildeter Name. — b) Blitz H. an. Med. — c) Bez. einer best. Stellung beim Bogenschiessen H. an. Med.; vgl. राधभेदिन्, राधावेदिन्. — d) = समृद्धि Schol. zu Naish. 3, 50; vgl. राधावत्. — e) Bez. zweier Pflanzen: Myrobalanenbaum und Clitoria Ternatea Lin. H. an. Med. — f) N. pr. α) der Gattin Adhiratha's und Pflegemutter Karna's MBh. 1, 2775. 4403. 3, 17154. fgg. °सुत d. i. Karna 1, 7115. 8, 4351. °तनय H. 711. — β) einer Hirtin, die als Geliebte Kṛṣṇa's später göttlich verehrt wurde, H. an. Med. Gīt. 1, 1. PĀNĀR. 1, 1, 75. 2, 3, 18. fgg. 36. Verz. d. Oxf. H. 21, b, 4. 22, b, 38. 23, a, 27. b, 10. 24, b, 4. 25, a, 30. 26, b, 38. 48. fg. 27, a, 3. 10. 20. fg. 27. 38. 40. 44. fg. 39, b, 14 (mit Dākshajñi identificirt). 68, b, 25. fgg. 148, a, 38. fg. PĀNĀT. 45, 2. Colebr. Misc. Ess. I, 197. Wilson, Sel. Works I, 12 u. s. w. II, 66. 70. fgg. 94. 100. Burnouf in Bhāg. P. I, cvi. fgg. Hall 146. 152. °मन्त्र Verz. d. B. H. No. 1164. °कात् m. Beim Kṛṣṇa's BRAHMAVIV. P., BRAHMAH. 17 im ÇKDr. °रमाण m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 618. Wilson, Sel. Works I, 159 (vgl. 169). राधेश und राधेश्वर desgl. PĀNĀR. 1, 5, 13. राधोपासक Verz. d. B. H. 160. — γ) einer Solavin Lalit. ed. Calc. 332, 12. Schiefner, Lebensb. 277 (47). — Vgl. रथमराध.

राधगुप्त (राधा + गुप्त; vgl. P. 6, 3, 63) m. N. pr. eines Ministers des Açoka Burn. Intr. 360. 399. 421. 427. Schiefner, Lebensb. 310 (80).

राधन (von राध्) n. = साधन, प्राप्त, तोष H. an. 3, 404. = साधन, प्राप्त Med. n. 114. °द्रव्य als Erkl. von पाचल H. an. 3, 662. fg. Med. I. 108. राधना f. = भाषण Med. n. 114.

राधरङ्ग m. = सीर, सीरक und घनोपल Med. k. 210. a plough; thin rain; hall Wilson. — Vgl. das folg. Wort.

राधरङ्ग m. = सार, शीकर und जलदोपल H. an. 4, 29.

राधस् (von राध) n. (das womit man Andere günstig stimmt, befreidet) 1) Erweisung des Wohlwollens, Wohlthat, Liebesgabe; überh. Geschenk, Gabe NAL. 2, 10. Nir. 4, 4. चित्रे राधः häufig, z. B. RV. 1, 17, 7. 5, 13, 6. अस्मभ्यं तदसौ दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् 2, 13, 18. दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु 22, 8. आ नो भद्रस्व राधसि 4, 32, 21. उरोष्ठे इन्द्र राधसो विन्वी रातिः 5, 38, 1. गव्य, अथ्य 82, 17. रघवत् 7, 77, 5. स नो राधास्या भर 18, 11. मुक्ता रायो राधसो यददक्षः 28, 5. 8, 79, 2. इन्द्रो भव मधवा राधसो मुक्तः 9, 81, 8. 10, 159, 5. AV. 5, 11, 11. 19, 7, 8. 20, 135, 9. Çat. Br. 3, 7, 4, 11. — 2) Wohlthätigkeit, Freigebigkeit RV. 3, 51, 12. 4, 24, 1. 6, 10, 5. चोद राधो मघोनाम् 7, 90, 2. न ते वर्तास्ति राधसः । यद्विद्वंसि स्तुतो मधम् 8, 14, 4. 24, 22. 46, 11. 10, 7, 2. AV. 7, 46, 2. — 3) im Buha. P., wo das Wort wieder künstlich von den Todten auferweckt wird, können folgende Bedd. angenommen werden: das Gelingen, Zustandekommen: लोककल्पस्य राधसे 4, 24, 18. अवाप्त° adj. dem es gelungen ist, der sein Ziel erreicht hat 7, 57. अल्प° adj. dem wenig gelingt so v. a. unglücklich 10, 53, 23. das Streben, Ringen nach: अनन्य° nach nichts Anderem strebend 9, 21, 17. न्यस्ताखिल° 10, 65, 6. Macht 2, 4, 14. 4, 24, 33. अमोघ° 7, 3, 22. इन्द्रिय° 4, 31, 11. — Vgl. अ°, अनवध°, अथ°, धृषि°, चित्र°, तुवि°, पङ्क्ति°, विम्व°, वीति°, सत्य°, सु°, स्पर्क°.

राधस्पति (राध + पतिः vgl. रथस्पति) m. Herr der Gaben: त्वं हि राधस्पते राधसो मुक्तः तयस्यासि विधृतः RV. 8, 80, 14.

राधाकृष्ण m. N. pr. des Verfassers der Dhâturatnâvali COLEBR. Misc. Ess. I, 47.

राधाजन्माष्टमी f. Bez. eines best. 8ten Tages, des Geburtstages der Râdhâ, Verz. d. Oxf. H. 14, b, 28. — Vgl. कृष्णजन्माष्टमी.

राधातन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 141, b, 45.

राधादामोदर m. N. pr. eines Mannes HALL 103.

राधानगरी f. N. pr. einer Stadt in der Nähe von Uggâjini REINAUD, Mém. sur l'Inde 115.

राधानुराधीय adj. zu den Nakshatra Râdhâ und Anurâdhâ in Beziehung stehend: रात्रि, अथ यम् P. 4, 2, 6, Sch.

राधाभेदिन् m. Bein. Arjuna's Bhûrîpr. im ÇKDâ. — Vgl. राधावेधिन् und राध 3) c).

राधामाधव m. N. pr. eines Autors WILSON, Sel. Works I, 168.

राधामोक्तुनशर्मन् m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 263, b, No. 635.

राधारसमुधानिधि m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 131, b, No. 239. राधासुधानिधि WILSON, Sel. Works I, 177.

राधावत् (von राधा) adj. reich NAL. 3, 50.

राधावल्लभ m. 1) der Geliebte der Râdhâ, Bez. Kṛṣṇa's WILSON, Sel. Works I, 177. — 2) N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 289, b, No. 694. 290, a, 10. 291, a, No. 705. °राय Kasmrîc. 44, 12.

राधाविनोद m. Titel eines Gedichts Verz. d. B. H. No. 577. — Vgl. राधिकाविनोद.

राधावेधिन् m. Bein. Arjuna's H. 709. — Vgl. राधाभेदिन्.

राधासुधानिधि m. s. u. राधारसमुधानिधि.

राधि und राधी f. gaṇa बह्नादि zu P. 4, 1, 45. — Vgl. कृष्णराधि.

राधिक 1) m. N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Gâjasena

Buho. P. 9, 22, 10. — 2) f. या Hypokoristikon von राध 3) f) Gîr. 1, 87. PAÑĀN. 1, 1, 2. Verz. d. Oxf. H. 20, b, 22. 25, a, 2. 27, a, 42. WILSON, Kṛṣṇa. 322.

राधिकाविनोद m. = राधाविनोद Verz. d. B. H. No. 577.

राधेय (von राधा) m. metron. Kārṇa's Traik. 2, 8, 18. 3, 3, 121. H. 711, Sch. MBh. 1, 5221. 7051. 7095. 3, 14822. 4, 1300. 6, 5826. 8, 4355. R. 7, 6, 35. Rîgâ-Tan. 5, 879.

राधोगर्त adj. durch Wohlthat angenehm, — beliebt VS. 6, 34.

राधिर्देय n. Erweisung von Gunst, das Geben von Geschenken RV. 4, 51, 3. 8, 4, 4.

राध्य (von राध) adj. 1) durchzuführen, was man recht machen soll: स्तोमो यज्ञश्च राध्यो कृविष्मता RV. 1, 156, 1. खड्गव्याज्ञायसे राध्यानि 4, 11, 3. — 2) zu gewinnen, zu befriedigen: तद्वा नरा शस्यं राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वज्रधम् RV. 1, 116, 11. वृक्षपतैः सुविद्वत्राणि राध्या 2, 24, 10. एवा ते राध्यं मनः 8, 81, 28. सर्वे राध्याः स्थ zu verehren Ait. Br. 7, 18. — Vgl. योनाध्य.

राधेर्वकि m. patron. Sâṃsk. K. 184, b, 4. wohl eine falsche Form.

रान्ध s. राण्ड.

रान्धर्ष m. patron. (aus dem Geschlecht der Andhaka) P. 4, 1, 144, Sch.

राण्ड partic. fut. pass. von रण् P. 3, 1, 126. Vor. 26, 12.

रामस्य (von राम) n. Uggâval. zu Unâdis. 3, 117. als Bed. von रम् Dhâtup. 23, 5.

1. राम (wohl desselben Ursprungs wie रात्री) 1) adj. (f. या) dunkelfarbig, schwarz Nir. 12, 13. AK. 3, 4, 22, 143. H. 1397. an. 2, 384. Mnd. m. 26. fg. HALâs. 4, 49. रामे कृष्णे अस्ति किं च AV. 1, 23, 1. Schaf 12, 2, 19. नास्य राम (= रमणीयः पुत्रः Comm.) उच्छिष्टे पिबेत् Taitt. Âr. 5, 8, 13. रामा eine Dunkle d. i. ein Weib gemeiner Herkunft: नागिं चित्वा रामामुपैयात् TS. 5, 6, 8, 3. Taitt. Âr. 5, 8, 13. Schol. zu Kîrj. Ça. 18, 6, 27. Auch die Bedeutung 2. राम 2) c) α) wäre indessen hier möglich. Nach AK. H. an. und Mnd. auch weiss. — 2) m. α) eine Hirschart AK. 2, 5, 11. Traik. 3, 3, 302. H. an. Mnd. — b) Pferd Mnd. — c) N. pr. eines Mannes RV. 10, 93, 14. mit dem patron. Mârgaveja Ait. Br. 7, 27. 34. Aupatasvini Çat. Br. 4, 6, 2, 7. Gâmadagnja, Verfassers von RV. 10, 110. Im Epos und später erscheinen drei Râma (daher राम als Bez. der Zahl drei VARÂN. Bâh. S. 8, 20), von denen die beiden ersten für Incarnationen Vishnu's gelten: α) mit dem patron. Gâmadagnja oder Bhârgava, ein Sohn der Roṇukâ, auch परशुराम genannt, Traik. 3, 3, 302. H. 848. H. an. Mnd. (wo रेणुकेये st. वैणुकेये zu lesen ist). रामः शश्वभृतामकम् (vgl. HARIV. 5869) sagt Kṛṣṇa Bhag. 10, 81. MBh. 1, 272. 2612. 3, 8658. 8, 1584. 12, 1715. fgg. 12948. HARIV. 2313. fgg. 5869. fg. रामरामविवाद R. 1, 3, 11 (5 Gonn.). 74, 22. fg. 76, 1. R. Gonn. 1, 77, 23. 87. RAEN. 11, 68. — β) mit dem patron. Râghava oder Dâçarathi Traik. 2, 8, 3. 3, 3, 302. H. 703. H. an. Mnd. MBh. 3, 11197. 15933. 12, 12949. HARIV. 822. 2324. fgg. 3063. fgg. 5871. 7373. R. 1, 1, 10. 17. 30. रामरामविवाद 3, 11 (5 Gonn.). रमयत्येव स गुणोद्दरेस्तस्मिन् प्रजाः । यस्मादतो राम इति नमित्तस्य विद्युत्तम् || R. Gonn. 1, 1, 22. 6, 102. RAEN. 11, 68. VARÂN. Bâh. S. 58, 80. VP. 384. Buho. P. 9, 10. fgg. Spr. 2630. रामो हेममग्नं म वेति 2631. रमते योगिनो ऽनन्ते सत्यानन्दे चिदात्मनि ।

इति मयदेनासा परं ब्रह्माभिधीयते ॥ WEBER, RĪMAT. UP. 286. — γ) = Balarāma, Halājudha, ein älterer Bruder Kṛṣṇa's AK. 1, 1, 2, 18. 3, 4, 32, 143. H. 324. H. an. MED. HALĪJ. 1, 29. BULO. P. 1, 11, 17. 10, 1, 8. WEBER, Kṛṣṇaś. 268. 281. 284. 289. erscheint bei den Gāina unter den 9 Weisen (s. oben u. 1) Bala's H. 692. — Rāma unter den sieben Weisen eines Manu HARIV. 453. MĀK. P. 80, 4. Rāma ist ein auch später häufig vorkommender Name: so heisst z. B. ein Sohn Tārāvaloka's und einer Mādrī und Zwilling Bruder Lakṣhmaṇa's KATĪJ. 113, 32. verschiedene Lehrer, Autoren u. s. w. BUAN. Intr. 367 (neben भद्रसं). COLBA. Misc. Ess. II, 49. Verz. d. B. H. No. 109. 833. Ind. St. 2, 389. HALL 84. 119. Verz. d. Oxf. H. 126, b, No. 220. 129, b, No. 234. 148, a, 2. 181, b, No. 321. fgg. 335, b, No. 783. 341, b, N. 358, a, No. 852. 386, a, No. 505. ein Fürst von Mallapura 148, b, 15. 18. von Cṛṅgavera 165, a, 7. 178, a, 16. — RĪĀ-TAR. 8, 785. KSHITĪ. 10, 7. fgg. — d) Bein. Varuṇa's MED. — e) pl. N. pr. eines Volkes VP. 177. — 3) f. स्त्री a) ein Weib niedriger Herkunft; s. u. 1). — b) = हिङ्गु Asa foetida H. an. MED. = हिङ्गुल Menṭy ÇANDAN. im ÇKDa. — 4) f. ई Dunkel, Nacht: उषा न रामीरूपौरेणैति RV. 2, 34, 11. — 5) n. a) Dunkel: श्री तृणविक्रमैर्भि राममस्यात् RV. 10, 3, 2. — b) = वास्तुक (Chenopodium album) und कुष्ठ (in welcher Bed.) H. an. MED. = तमालपत्र RĪĀN. im ÇKDa. — Vgl. श्वेत्, परशु, बल, भद्रसं, मणि, ममसा.

2. राम (von रम्) 1) nom. act. Lust, Freude: स्वकुटुम्बं adj. BULO. P. 7, 6, 14. — 2) oxyt. nom. ag. gāṇa स्वलादि zu P. 2, 1, 140. a) adj. (f. स्त्री) erfreuend, entzückend, lieblich, reizend AK. 3, 4, 32, 143. H. an. 2, 334. MED. m. 26. f. रामस्य लोकरामस्य R. 1, 19, 20. भावेन रामा MBH. 1, 1812. R. 2, 44, 24. KATĪJ. 65, 27. मृगी MĀK. P. 65, 22. रामाद्रामं जगद्भूत्रामे रायं प्रशमयति lieblicher als lieblich MBH. 7, 2246. BHATT. 10, 2. NALOD. 1, 5. — b) m. Liebhaber VARĪH. BṚH. S. 19, 5. — c) f. स्त्री α) eine Schöne, ein junges reizendes Weib, Geliebte, Frau AK. 2, 6, 1, 4. TRĪ. 2, 6, 1. H. 505. H. an. MED. HALĪJ. 2, 326. KATHOP. 1, 25. MBH. 1, 3039. R. 5, 11, 20. RAEN. 5, 49. 12, 23. 16, 15. VIKR. 114. Spr. 24. 691. 1456. 2629. 2651. 4817. 4931. 5274. VARĪH. BṚH. S. 19, 5. GĪT. 1, 44. KATĪJ. 18, 12. 56, 425. RĪĀ-TAR. 1, 370. अरुन्धती सतीनां तु रामासु च तिलोत्तमा Verz. d. Oxf. H. 39, b, 36. BULO. P. 3, 23, 40. 44. 4, 26, 14. 28, 59. PAÑĀN. 2, 3, 32. 4, 5. 15. DĀNTAR. 87, 15. — β) Bez. verschiedener Pflanzen: = खेतकण्टका 1, मृत्कन्या, आरामशीतला, श्वेतक RĪĀN. im ÇKDa. — γ) ein best. Pigment (मोरोक्सा) RĪĀN. — δ) Röthel, rubrica ÇANDAN. im ÇKDa. — e) Fluss MED. auch in H. an. ist wohl हिङ्गु नदीस्त्रियो: zu lesen. — ζ) ein best. Metrum: —————, —————; —————, ————— Journ. of the Am. Or. S. 6, 514. — η) N. pr. einer Apsaras Vāpi beim Schol. zu H. 183. einer Tochter Kumbhāṇḍa's HARIV. 9073. 11026. f. der Mutter des Sten Arhan't's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 39. — Vgl. सु.

रामक 1) nom. ag. vom caus. von रम् P. 7, 3, 84. = रामक Vop. 7, 22. — 2) m. N. pr. eines Berges MBH. 2, 1172.

रामकाष्ठ m. N. pr. eines Autors SARVADARCANAS. 87, 14.

रामकरी f. Bez. einer Rāgiṇī Wilson und ÇKDa. angeblich nach HALĪJ.: रामकिरी und रामकीरी ÇKDa. unter राम.

रामकपूर ein best. wohlriechendes Gras, = नर H. an. 2, 134. MED. r. 53; m. WILSON nach ÇANDAN., ०क m. ÇKDa. nach derselben Aut.

रामकल्पद्रुम m. Titel eines Werkes HALL 183.

रामकवच n. Rāma's Zauberspruch Verz. d. Oxf. H. 14, a, 16. 99, a, No. 183.

रामकास m. 1) eine Art Zuckerrohr RĪĀN. im ÇKDa. unter रामशर. — 2) N. pr. eines Scholiasten COLBA. Misc. Ess. II, 47.

रामकिरी und रामकीरी f. s. u. रामकरी.

रामकुतूहल n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 198, b, No. 467.

— Vgl. रामकोतुक.

रामकुमार m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 260, a, No. 627. ०मिश्र HALL 100. 168.

रामकृष्ण m. N. pr. verschiedener Männer COLBA. Misc. Ess. I, 230. 234. II, 453. Ind. St. 1, 27. 59. 3, 250. Verz. d. B. H. No. 166. 267. 330. 630. 673. 965. 1019. Verz. d. Oxf. H. 141, a, 20. 223, a, No. 541. f. 277, a, No. 654. 289, b, No. 694. 291, a, No. 705. 321, b, No. 763. 394, a, No. 103. HALL 25. 27. 98. 181. ०तीर्थ GHĀ. Bibl. 421. f. ०दीक्षित HALL 100. COLBA. Misc. Ess. I, 336. ०देव II, 454. ०पण्डित HALL 108. ०भट्ट 173. f. 181. 183. Verz. d. B. H. No. 140. 966. 1223. ०भट्टाचार्य HALL 8. ०भट्टाचार्यचक्रवर्तिन् 66. ०राय KSHITĪ. 33, 5. 45, 1. रामकृष्णाचार्य Verz. d. B. H. No. 540. रामकृष्णधरिन् HALL 100. रामकृष्णानन्दतीर्थ 136. 189.

रामकृष्णकाव्य n. oder रामकृष्णविलोमकाव्य n. Titel eines künstlichen, von vorn und hinten zu lesenden, Rāma und Kṛṣṇa besingenden Gedichtes Verz. d. Oxf. H. 132, a, No. 240. HARV. Anthol. 463. f. g.

रामकृष्णकृति f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 338, a, 16.

रामकली f. Bez. einer Rāgiṇī ÇKDa. u. राम. — Vgl. रामकरी.

रामकेशवतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 42.

रामकोतुक n. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1170. — Vgl. रामकुतूहल.

रामनेत्र n. N. pr. einer Gegend PRĀJACĪTTEND. 12, a, 2.

रामगङ्गा f. N. pr. eines Flusses LĪA. I, 56. II, 524.

रामगायत्री f. Bez. einer best. Hymne auf Rāma WEBER, RĪMAT. UP. 313.

रामगिरि m. N. pr. eines Berges MACH. 1. 99. VP. 180, N. 3. Vgl. WEBER, Kṛṣṇaś. 330, N. 1.

रामगीतगोविन्द Titel eines Gedichts MACK. Coll. I, 103.

रामगीता f. (sc. उपनिषद्) sg. und pl. Titel eines Abschnittes im Adhājāmarāmājāṇa Verz. d. B. H. No. 464. Verz. d. Oxf. H. 29, b, 23. 299, b, No. 731. Verz. d. Pet. H. 11. WEBER, RĪMAT. UP. 283. f. 341. 349.

रामगोविन्दतीर्थ m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 569. HALL 7. 11. 109. 143.

रामग्राम m. N. pr. eines Reiches HIOUN-TSANG I, 325. BUAN. Intr. 372.

रामचक्र s. रामाचक्र.

रामचन्द्र 1) Bez. Rāma's, des göttlich verehrten Sohnes des Daçaratha, WEBER, RĪMAT. UP. 338. 344. f. 354. 359. 362. Verz. d. Oxf. H. 14, a, 14. 26. 29, a, 1. 94, a, 36. f. 129, a, 20. COLBA. Misc. Ess. I, 197. WILSON; Sci. Works I, 46. 54. 102. — 2) N. pr. verschiedener späterer Fürsten, Autoren, Lehrer u. s. w. VP. 477. BUANOV in der Etel. zu BULO. P. 1, ci. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 2, Cl. 5. 8. 7, 28, 14.

Ksmrīṭ. 7, 18 u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 38, b, s. 119, b, No. 206. 130, b, 40. 150, b, 85. 161, a, No. 355. b, 20. 280, b, 11. 321, b, No. 762. 341, b, N. 350, b, No. 824. 356, a, No. 845. b, 9. Verz. d. B. H. No. 577. COLBR. Misc. Ess. II, 10. fgg. 47. 379. Ind. St. 1, 467. HALL 183. ders. in der Einl. zu VĀSAVAD. 16. ◦कविराज Wilson, Sel. Works I, 168. ◦गुह्य Verz. d. B. H. No. 967. ◦दास Verz. d. Tüb. H. 13. ◦परमहंस HALL 14. ◦भट्ट 48. 174. Verz. d. B. H. No. 1169. ◦भारत्याचार्य Wilson, Sel. Works I, 201. ◦शर्मन् Verz. d. B. H. No. 653. ◦सरस्वती 727. HALL 104. 117. 153. fg. 203. रामचन्द्राचार्य 187. Verz. d. B. H. No. 734. COLBR. Misc. Ess. II, 41. रामचन्द्रसरस्वती HALL 121.

रामचन्द्रचम्पू f. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 211, b, No. 499.

रामचन्द्रचरित्रसार n. desgl. ebend. 121, b, No. 213.

रामचन्द्रस्तवराज m. Titel eines Abschnittes der Sanatkumāra-saṁhitā ebend. 106, b, No. 161.

रामचन्द्राग्रिम. 1) m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 173, a, No. 386. — 2) n. N. pr. eines Tirtha ebend. 77, b, 34.

रामचन्द्रोदय m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 201, a, No. 480.

रामचर m. = बलराम H. an. 2, 443.

रामचरण m. N. pr. eines Scholiasten des Sāhitjadarpaṇa Verz. d. Oxf. H. 214, b, No. 311.

रामचरित n. Rāma's (des Sohnes des Daśaratha) Thaten Verz. d. Oxf. H. 13, a, 45. 27, a, 18. Verz. d. B. H. No. 826. Ind. St. 1, 246.

रामचूर्दनक m. eine best. Pflanze BRĪYAP. im ÇKDn. रामचूर्दनक v. 1.

रामज्ञ m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 5, 29.

रामजीवन m. N. pr. eines Sohnes des Rudrarāja Ksmrīṭ. 33, 4.

रामैठ UNĀDIS. 1, 103. 1) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 2, 1194. 3, 1991 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 8, 3652 (माठर ed. Bomb.). Vān. Bṛh. 8, 10, 5. LĪA. I, 369. fg. 856. II, 191. — 2) m. n. Asa foetida AK. 2, 9, 40. 3, 4, 2, 9. H. 422. HALĀS. 2, 462. Suçr. 2, 246, 12. 498, 9. — 3) m. Alangium hexapetalum RATNAM. im ÇKDn. — 4) f. ई = नाडोक्कु RĪĀN. im ÇKDn. — Vgl. रमठ.

रामण (vom caus. von रम्) 1) m. N. zweier Pflanzen: Diospyros embryopteris Pers. und = गिरिनिम्ब RĪĀN. im ÇKDn. — 2) f. स्त्री N. pr. einer Apsaras R. 2, 91, 45. वामना ed. Bomb.

रामणि m. patron. PRAVĀHĪJ. in Verz. d. B. H. 57, 38.

रामणीयक (von रमणीय) 1) n. Lieblichkeit, Schönheit P. 5, 1, 132, Sch. ÇĀ. Ch. 120, 8. MĪLATĪ. 14, 1. KĪ. 1, 39. NĪĀN. 5, 12. angeblich auch adj. = रमणीय Comm. zu AK. 3, 2, 2. — 2) N. pr. eines Dvīpa MBh. 1, 1303.

रामतरुणी f. eine best. Blume, = तरुणीपुष्प RĪĀN. im ÇKDn.

रामतर्कवागीश m. N. pr. eines Grammatikers Verz. d. Oxf. H. 173, a, 31. 176, b, 1. Muir, ST. II, 56. 64. fg.

रामतापनीय n. Titel der bekannten, 1864 von A. WEBER herausgegebenen Upanishad. रामतापनी Ind. St. 3, 326, 1. 2.

रामतीर्थ 1) n. N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8051. 8159. 9, 3835. HARIV. 9820. R. 6, 109, 49. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 17. 67, b, 13. Verz. d. B. H. 143, 2. — 2) m. N. pr. verschiedener Personen COLBR. Misc. Ess. I, 335. 337. Ind. St. 1, 470. 9, 13. 157. Verz. d. Oxf. H. 38, a, N. Verz. d. B. H. No. 616. HALL 91. 99. 110. 189. ◦यति 101.

रामत्व n. das Rāma-Sein HARIV. 7373. R. 6, 81, 21. ŚĪM. D. 114, 6.

रामदत्त m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 292, b, 4.

रामदास m. N. pr. verschiedener Personen Verz. d. B. H. No. 1355. Verz. d. Oxf. H. 141, a, 8. COLBR. Misc. Ess. II, 45.

रामद्वत 1) m. Rāma's Bote, Bein. Hanuman's TRĪ. 2, 8, 7. — 2) f. ई eine Art Bastillenkrant ÇANDĀ. im ÇKDn.

रामदेव m. 1) Bez. Rāma's, des Sohnes des Daśaratha, WEBER, RĪMAT. Up. 279. — 2) N. pr. verschiedener Männer RĪĀ-TAR. 5, 238. 240. 6, 91. 7, 676. Verz. d. Oxf. H. 126, b, 1. 150, b, 85. 260, b, No. 629. 261, b, 8. 318, a, 25. 341, b, N. 365, a, No. 72. 378, a, No. 376. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 7. ◦मिष्य COLBR. Misc. Ess. II, 49. HALL 83.

रामद्वादशी f. Bez. des 12ten Tages in der — Hälfte des Monats Ġjaishṭha Verz. d. Oxf. H. 58, a, 80.

रामधर m. N. pr. eines Mannes HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 46.

रामन् in मयूर^० HARIV. 13994 fehlerhaft für रोमन्, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. सु^०.

रामनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 122, a, 20.

रामनवमी f. Bez. des 9ten Tages in der lichten Hälfte des Māitra, des Geburtstages Rāmakandra's, Verz. d. Oxf. H. 285, a, 14. 287, a, 10. WEBER, RĪMAT. Up. 281. 359. fg. KṢṢNĀ. 304. 310. ◦निर्णय m. Titel einer Schrift HALL 151.

रामनाथ m. 1) Bez. des göttlich verehrten Rāma, des Sohnes des Daśaratha, Wilson, Sel. Works I, 39. Verz. d. Oxf. H. 258, a, 22. — 2) N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 125, b, No. 218. 280, a, N. 1. HALL 111.

रामनामव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 285, a, 14.

रामनारायण m. N. pr. eines Grammatikers COLBR. Misc. Ess. II, 48. Verz. d. Oxf. H. 530, a. ◦जीव N. pr. eines Fürsten 92, a, 27.

रामनृपति m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. B. H. No. 833.

रामन्यायालंकार m. N. pr. eines Gelehrten COLBR. Misc. Ess. II, 47.

रामपण्डित m. N. pr. eines Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 295, b, No. 717.

रामपाल m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 8, 1087.

रामपुर n. N. pr. eines Dorfes (ग्राम); s. u. मकानन्द 2) c).

रामपूग m. Areca triandra Roxb. TRĪ. 2, 4, 41.

रामपूजाशरणि f. Titel eines Werkes, = रामपूजति Verz. d. B. H. No. 1324. WEBER, RĪMAT. Up. 277. 282. 301. fgg.

रामपूर्वतापनीय n. der erste Theil des Rāmatāpantiya Verz. d. Oxf. H. 394, b, 20. — Vgl. रामोत्तरतापनीय. •

रामप्रकाश m. Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 261, a, 28.

रामप्रसादतर्कवागीश m. N. pr. eines Gelehrten COLBR. Misc. Ess. II, 46.

रामप्रसादतर्कालंकार m. desgl. ebend. 57.

रामबाण m. Rāma's Pfeil: 1) Bez. einer Art Zuckerrohr RĪĀN. im ÇKDn. u. रामशर. — 2) Bez. eines best. medicinischen Präparats RĀSENDRĀKĪNTĀMANI im ÇKDn.

रामभक्त m. 1) ein Verehrer Rāma's WEBER, RĪMAT. Up. 362. — 2) N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 100, a, 4 v. u.

रामभट्ट m. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 127, b, No. 229. HALL 26. 175. ders. in der Einl. zu VĀSAVAD. 22.

रामभद्र m. 1) Bez. Rāma's, des Sohnes des Daśaratha, H. 703, Sch. ÇANDAR. im ÇKDr. UTTAR. 29, 1 (38, 9). KATHA. 34, 236. 51, 58. 103, 239. 105, 70. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 29. 138, a, No. 270. WEBER, RĀMAT. UP. 296. 338. 386. Comm. zu Çānp. 55. — 2) N. pr. verschiedener Personen COLEBR. Misc. Ess. II, 46. Verz. d. B. H. 166. 333 (रामभद्राश्व). Verz. d. Oxf. H. 295, b, No. 716. HALL 139. °भद्र 69. °भद्राचार्य 84. 201. °पति 100. °सरस्वती 107. °सार्वभौमभद्राचार्य 67. 80. रामभद्राश्व 158. Verz. d. Oxf. H. 183, a, 25.

राममन्त्र m. ein an Rāma gerichteter Spruch WEBER, RĀMAT. UP. 332. 358. fg. 362. Verz. d. Oxf. H. 93, b, 7. 99, a, No. 153 (neutr.). °पटल n. Titel einer Sammlung solcher Sprüche 299, b, No. 732.

राममित्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 122, a, 8.

राममोक्ष m. desgl. Ind. St. 1, 473, N.

रामयज्ञ n. Bez. eines best. Diagramms WEBER, RĀMAT. UP. 316. fg.

रामरक्ष्य n. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 326, 1.

रामराज m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 316, b, 28. Bei WEBER, KRISHNĀ. 218, N. ist कामराज st. रामराज zu lesen.

रामराम m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403.

रामरुद्रभट्ट m. N. pr. eines Autors HALL 41. f. ई Titel der von ihm verfassten Schrift ebend.

रामल m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 8, 217.

रामलवण n. eine Art Salz (रोमक) RATNAM. im ÇKDr.

रामलिङ्गकृति m. N. pr. eines Autors COLEBR. Misc. Ess. I, 263.

रामलेखा f. N. pr. einer Fürstin RĀGA-TAR. 7, 256.

रामवर्धन m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 6, 126.

रामवर्मन् m. N. pr. eines Scholiasten Verz. d. Oxf. H. 29, b, No. 73.

रामवल्लभ n. Cassia-Rinde (लच) RĀGA. im ÇKDr.

रामवाञ्छपेयिन् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, a, 30. 341, a, 39. रामवाञ्छपेय Verz. d. B. H. No. 1086.

रामविलास m. Titel eines Gedichts Verz. d. Oxf. H. 214, b, No. 511.

°काव्य n. Titel eines andern Gedichts 132, a, No. 241.

रामवीणा f. Bez. einer Art Laute ÇANDAR. im ÇKDr.

रामव्याकरण n. Titel einer Grammatik des Vopadeva COLEBR. Misc. Ess. II, 49. Verz. d. Oxf. H. 161, b, 17.

रामव्रतिन् (von राम + व्रत) m. pl. N. pr. einer Secte VĀUTP. 91.

रामशर् m. eine Art Zuckerrohr RĀGA. im ÇKDr.

रामशर्मन् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 176, a, No. 399. 198, a, No. 465. Ind. St. 10, 433. 435, fg.

रामशीतला f. = श्रीरामशीतला RĀGA. im ÇKDr.

रामश्रीपाद m. N. pr. eines Lehrers HALL 108.

रामषष्ठत्तरमन्त्रराज m. Bez. eines best. sechssilbigen an Rāma gerichteten Spruches Verz. d. Oxf. H. 99, a, No. 153.

रामसंयमिन् m. N. pr. eines Autors HALL 110.

रामसाख m. Rāma's Freund, Bez. Sugriva's ÇANDAR. im ÇKDr.

रामसरम् n. N. pr. eines heiligen Sees Verz. d. Oxf. H. 46, b, N. — Vgl. रामरुद्र.

रामसहस्रनामस्तोत्र n. Prots der tausend Namen Rāma's, Titel eines Abschnittes im Brahmajāmala-tantra, Verz. d. Oxf. H. 98, b,

No. 152.

रामसाहि m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 5, Cl. 11.

रामसिंह m. N. pr. eines Mannes Verz. der Oxf. H. 285, b, 3. °देव 209, a, No. 490. Verz. d. B. H. No. 545.

रामसूक्त n. Bez. einer best. Hymne Verz. d. Tüb. H. 17.

रामसेतु m. Rāma's Brücke, N. pr. eines Ortes Verz. d. Oxf. H. 257, b, 40.

रामसेनक m. Gentiana Cherayta Roxb. RĀGA. im ÇKDr.

रामसेवक m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 178, a, No. 404.

रामस्तुति f. Titel eines Werkes HALL 94.

रामस्तोत्र n. Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 826.

रामस्वामिन् m. N. einer Bildsäule des Rāma RĀGA-TAR. 4, 275. 327. 334. fg.

रामरुद्र n. Rāma's Herz, Bez. eines Abschnittes im Adhātmarāmājāṇa, Verz. d. Oxf. H. 29, b, 21. WEBER, RĀMAT. UP. 283. 287. 341. 359.

रामरुद्र m. Rāma's See, N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBH. 5, 7355. 13, 1733. HARIV. 9520. deren fünf MBH. 3, 5096. fg. 9, 3082. 12, 1705. Bhāg. P. 10, 82, 10. ब्रह्मवेदिः कुरुक्षेत्रे पञ्चरामरुद्रात्तरम् H. 950.

रामाचक्र n. Bez. eines best. mystischen Kreises Verz. d. Oxf. H. 88, a, 34. रामचक्र im Ind.

रामाचार्य m. N. pr. verschiedener Lehrer Verz. d. Oxf. H. 38, b, N. 3. 161, a, No. 355. Verz. d. B. H. No. 738. HALL 113. 188.

रामाच्छर्दनक s. रामच्छर्दनक.

रामाण्डार m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, a, 30. fg. HALL 192.

रामात्मिकप्रकाशिका f. Titel einer Abhandlung über die Identität Rāma's und der Weltseele HALL 136.

रामादेवी f. N. pr. der Mutter Gajadeva's Glt. 12, 80.

रामानन्द (राम + आ^०) m. N. pr. verschiedener Personen COLEBR. Misc. Ess. II, 46. 57. WILSON, Sel. Works I, 17 u. s. w. II, 72. Ind. St. 1, 466. WEBER, RĀMAT. UP. 282. 284. Verz. d. B. H. No. 400. 489. fgg. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 44. 175, a, 30. 302, a, No. 736. HALL 93. 130. °तीर्थ 89. °र्याति 107. °सरस्वती 89. 107. 127. 139. 202. °स्वामिन् Verfasser des Vaidjābhūshana Nigh. Pr. Einl. °राज Verz. d. Tüb. Hdschr. 13.

रामानुज (राम + अनु^०) m. N. pr. eines berühmten Vedānta-Philosophen und Vaishṇava WILSON, Sel. Works I, 34. fgg. Verz. d. Tüb. H. 13. HALL 92. 95. 112. 116. 118. 172. 203. WEBER, RĀMAT. UP. 281. fg. 284. SARVADARÇANAS. 45, 21. 51, 19. 56, 10. 61, 9. Verz. d. Oxf. H. 220, a, No. 527. 221, b, No. 536. 243, b, No. 604. 299, b, No. 732. 300, a, No. 733. wohl adj. zu Rāmānuja in Beziehung stehend 285, b, No. 669.

रामानुष्टुप् f. Bez. eines best. an Rāma gerichteten Spruches WEBER, RĀMAT. UP. 313.

रामाभिनन्द m. Titel eines Schauspiels SĪH. D. 138, 1.

रामाभ्युदय m. desgl. ebend. 171, 4.

रामायण 1) adj. (f. ई) Rāma betreffend: (वाल्मीकेः) रामायणी कथाम् Spr. 3885. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 27. n. ein oder das die Schicksale Rāma's besingendes Epos TRK. 3, 2, 14. MBH. 3, 11177. HARIV. 8672. 16232. °गान Verz. d. Oxf. H. 13, b, 34. °महानदी R. Einl. ein Ākhjāna 1, 4, 95. R. Goma. 1, 1, 105. प्राचेतसोपज्ञ RAGN. 15, 68. °कथा UTTAR. 86, 3 (110,

9). RĪĀ-TAR. 1, 166. °माकात्म्य Verz. d. Oxf. H. 30, a, 11. सारं रामाय-
णस्य — ऋषिणा चाप्रिविशेन गीतम् 124, b, No. 213. Vgl. अद्भुत°, अर्ध्यात्म°,
बाल°, मका°. — 2) f. ई oxyt. *Kinkeln der oder des Schwarzen* (राम)
AV. 6, 83, 3; vgl. धितितेयी.

रामायणीय adj. zum Rāmājāṇa in Beziehung stehend Verz. d. Oxf.
H. 121, a, No. 213.

रामार्चनचन्द्रिका f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 93, b, a. 279, a,
31. fg. 292, b, 5. Verz. d. Tüb. H. 17.

रामार्थ m. N. pr. eines Lehrers HALL 180.

रामाङ्गुलीय adj. nach der Umarmung einer Schönen sich sehnend;
m. Bez. des rothblühenden Kugelamaranths RĪĀN. im ÇKDn.

रामावलोडोपम adj. den Brüsten einer Schönen gleichend (die sich nicht
trennen); m. Bez. der *Anas Casarca* Gm. RĪĀN. im ÇKDn. रामवलोडो-
पम gedr.

रामाय्य m. N. pr. eines Gelehrten COLEBR. Misc. Ess. II, 56. fg. WIL-
SON in der Einl. zur 1ten Ausg. d. Wört. XXIII. fg. Verz. d. Oxf. H.
38, a, No. 93. 173, a, No. 386.

रामाय्यमेध m. Rāma's *Rossopfer*, Titel eines Abschnitts im Padma-
purāṇa Verz. d. Oxf. H. 84, a, No. 142. रामाय्यमेधिक adj. auf Rāma's
Rossopfer bezüglich 13, b, 35.

रामि m. patron. von राम gaṇa बाक्हादि zu P. 4, 1, 96. pl. PRAVARĪDHJ.
in Verz. d. B. H. 56, 12.

रामिन् nom. ag. von रम् in der Bed. *geschlechtlich ergötzend* in त्पा°.

रामिल (von रम्) m. 1) Geliebter, Gatte. — 2) der Liebesgott H. an. 3,
680. MED. I. 127. — 3) N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 18.
22. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 15. 20.

रामुष N. pr. einer Oertlichkeit RĪĀ-TAR. 2, 55.

रामेन्द्रयति m. N. pr. eines Autors HALL 98.

रामेन्द्रवन m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 72, a, 4 v. u. Verz.
d. B. H. No. 489.

रामेश (राम + ईश) 1) m. N. pr. eines Mannes: °भट्ट HALL 173. — 2)
n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 64, a, 9. WILSON, Sel. Works I, 223.

रामेश्वर (राम + ई°) 1) m. N. pr. verschiedener Personen DHŪRTAS.
67, 9. HALL 181. Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 239. 140, a, No. 281. 192,
b, No. 438. 198, b, No. 467. 278, b, N. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 46.
भट्ट° Verz. d. B. H. No. 138. 823. °भट्ट 1223. 1233. Verz. d. Oxf. H. 150,
b, 35. 277, a, No. 654. 321, a, No. 761. HALL 13. 173. fg. 178. °भट्टार्क
SARVADARĢANAS. 100, 8. °राय Ksmīṭṭ. 23, 1. 3. °शर्मन् Verz. d. Oxf. H.
192, b, No. 437. — 2) n. N. eines Liṅga WEBER, RĀMAT. UP. 280. Verz.
d. B. H. No. 1242. °लिङ्ग Verz. d. Oxf. H. 64, b, 2. N. pr. eines heiligen
Badeplatzes 84, a, 4. 248, a, 5. °तीर्थ 66, a, 42. b, 31. 38. 77, b, 20; vgl. LĪA.
I, 56. 157.

रामेषु (राम + इषु) m. Rāma's *Pfeil*: 1) Bez. einer Art Zuckerrohr
RĪĀN. im ÇKDn. u. रामशर. — 2) m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. 148, 15.

रामोत्तरतापनीय n. der zweite Theil des Rāmātāpantja Verz. d.
Oxf. H. 394, b, 21. — Vgl. रामपूर्वतापनीय.

रामोद् m. N. pr. eines Mannes gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110. Davon
patron. रामोदायन ebend.

रामोपनिषद् f. N. einer Upanishad Verz. d. Oxf. H. 390, b, No. 38.
रामोपाध्याय (राम + उ°) m. N. pr. eines Lehrers Schol. in der Einl.
zu KAUMAR.

रामोपासक (राम + उ°) m. ein Anbeter Rāma's (Sohnes des Daça-
ratha) Verz. d. B. H. 160.

राम्भ (von रम्भ) m. *Bambusstock* AK. 2, 7, 15. H. 815.

राम्यौ (vgl. रात्री und 1. राम) f. *Nacht* NAIGH. 1, 17. RV. 2, 2, 8. 3, 34,
3. या भानुना रुशता राम्यास्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिद्भून् 6, 65, 1. तिरस्तमो
ददशे राम्याणीम् 7, 9, 2. AV. 19, 49, 7.

राय m. am Anfange und am Ende von Personennamen = राजन्
Fürst; vgl. धानन्द°, कल्याण°, खाना°, गोविन्द°, बुक्क°, माणिक्य°,
मूकल°, यातल°, यादव°. Nach WILSON in VP. 398, N. 1 ist राय im
Buṭc. P. ein Sohn des Purūravas; die gedruckten Ausgg. (9, 15, 1)
haben aber रय. Im Index des Verz. d. Oxf. H. wird राय als ein Sohn
Viçokadeva's aufgeführt, der Text 280, b, 5 hat aber रय.

रायण n. = पीडा ÇKDn. nach einer Hdschr. der ÇANDAR.

रायणेन्द्रसरस्वती m. N. pr. eines Scholiasten Verz. d. Oxf. H. 366, a,
No. 94.

रायभाटी f. *Strömung eines Flusses* ÇANDAR. im ÇKDn. — Vgl. रय.

रायमुकुट oder vollständiger °मणि m. N. pr. eines Erklärers des
Amarakoça COLEBR. Misc. Ess. II, 18. 34. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 20.
Verfassers eines juristischen Werkes 292, b, 6.

रायराघव m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 201, b, No. 483.

रायस्वाम (रायस्, gen. von रे + काम) adj. *besitzlustig, reich zu wer-*
den wünschend RV. 1, 78, 2. 7, 32, 2. 42, 6.

रायस्पोष (रायस् + पोष) 1) m. *Vermehrung des Reichthums, Zunahme*
des Wohlstandes VS. PAṬ. 2, 42. 3, 24. AV. PAṬ. 2, 80. gaṇa अरीक्-
णादि zu P. 4, 2, 80; vgl. u. पोष 1). — 2) adj. *Reichthümer vermehrend*:
Kṛṣṇa MBH. 13, 7368.

रायस्पोषक adj. von रायस्पोष 1) gaṇa अरीक्णादि zu P. 4, 2, 80.

रायस्पोषर्दा adj. *Wachsthum des Besitzes schenkend*, dat. °दे VS. 5, 1.
6, 32. VS. PAṬ. 5, 6.

रायस्पोषर्दावन् adj. dass. TS. 6, 2, 1, 3.

रायस्पोषर्वनि adj. *wachsenden Reichthum verschaffend* VS. 5, 12. 27. 6, 3.

रायाणीय m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 55, b, 7. राया-
नीय v. l.

रायान (sic) m. N. pr. eines Hirten Verz. d. Oxf. H. 25, a, 8. 10. 14. 18
(रायन). N. 1.

रायोवाज (रायस्, gen. von रे + वाज) m. N. pr. eines Mannes PAṆĀV.
Br. 8, 1, 4. 13, 4, 17. Davon रायोवाजीय n. N. eines Sāman Ind. St. 3,
231, a. PAṆĀV. Br. 13, 4, 16. 18. 24, 1, 7. LĪTJ. 7, 2, 1. 10, 2, 18.

रारा und रारीय s. u. राठा und राठीय.

राल m. = शराल das Harz der *Shorea robusta* H. 647. रालक dass.
VARĀH. BṛH. S. 41, 2.

रालकार्य m. *Shorea robusta* RĪĀN. im ÇKDn.

राव (von रु) m. *Gebrüll, Geschrei, Getöse, Gesumme, Schall, Laut* H.
1400, Sch. ÇANDAR. im ÇKDn. eines Stiers PAṆĀV. 9, 12. गर्भ° VARĀH.
BṛH. S. 53, 108. 90, 10. रत्नसौ रवती राव: R. 7, 7, 41. KATHĪA. 11, 71.

WEBER, RĪMAT. UP. 297. Vnt. in L.A. (III) 4, 9. **राव** adv. VANĀ. Bṛh. S. 43, 59. **बलघ** MBh. 1, 1222. 13, 742. Hit. 111, 20, v. 1. **मुञ्जवाय** MĪLAV. 21. **भैरव** adj. (खनिल) VANĀ. Bṛh. S. 30, 6. **रुवति** **रावाम्भुरावधुदाः** MBh. 1, 2855. **मणीयतरं तं योऽस्मिन्मधुरिपुरावम्** Gesang Gīt. 11, 4. **मक्ता** **lautes Gebrüll** Hit. 92, 18. adj. (f. घ्रा) **laut schreierend** (नारायणी) MĪLAV. P. 91, 18. — Vgl. **चारुवा**, **दीर्घराव**, **मेघ** und **रव**.

रावण 1) adj. (vom caus. von रु) **schreiben —, wohlklagen machend**: **रवणिवक्त्रम्** R. 3, 36, 25. **लोक** MBh. 3, 11212. HARIV. 14518. R. 1, 14, 37 (19 GORR.). R. GORR. 1, 23, 19. 3, 36. 3. 6, 22, 7. 7, 16, 38. Bṛh. P. 9, 10, 36. शत्रु ° Kām. Nitis. 11, 18. **त्रिलोक्य** HARIV. 2338 (die ältere Ausg. **त्रिलोक्यद्रावणा**). Bṛh. P. 9, 10, 15. Ueberall zur Erklärung des Eigennamens **रावण** gebraucht. — 2) m. a) oxyt. patron. von **रवण** **gapa** **शिवादि** zu P. 4, 1, 112. — b) N. pr. des zehnköpfigen Fürsten der Rākshasa, jüngeren Bruders des Kubera und Beherrschers von Lāṅkā, der von Rāma besiegt wird, TAIK. 2, 8, 5. H. 706. MBh. 3, 15881. fgg. **रावयामास लोकान्यस्मात्स्माद्रावणा उच्यते** (vgl. u. 1.) 15928. HARIV. 2337. fgg. 8871. 7373. 8694. 8696 (an den beiden letzten Stellen liest die ed. Calc. falschlich **वारणा**). 10409. R. 4, 1, 47. fg. 71. 79. 14, 13. fgg. 22, 17. 3, 23, 38. 8, 95, 3. RAGH. 12, 52. BURN. Intr. 814. RĪGĀ-TAR. 3, 446. fg. VP. 388. 417. Bṛh. P. 4, 1, 37. 7, 1, 48. Spr. 54. **प्रुष्कल्लपुस्वराह्णदाद्यनं जप्राह रावणाः** 1834. **रामपत्नी वनस्थो यः स्वनिवृत्त्यर्थमादे । स रावणा इति ध्यतो यद्वा रावाच्च रावणाः** || WEBER, RĪMAT. UP. 297. gräbt die Worte Pāṇini's, Kātjājana's und Patañjali's in Stein Ind. St. 5, 161. Verfasser eines Commentars zum Sāmaveda 10, 176. zum Rgveda HALL 119. Verfasser der Arkakikitsā Verz. d. B. H. No. 943. — c) N. pr. eines Fürsten von Kācmitra (neben Indragit und Vibhishana) RĪGĀ-TAR. 1, 199. fg. 196; vgl. LĪA. I, 475, N. 4. — 3) n. Bez. eines Muhūrta (neben विभीषण) Verz. d. B. H. No. 912.

रावणगङ्गा f. N. pr. eines nach dem Rākshasa Rāvaṇa benannten Flusses auf Lāṅkā GĀRUPA-P. 70 im ÇKDn.

रावणकृन् ein best. Saiteninstrument H. 286, Sch.

रावणरुद्र m. Rāvaṇa's See, N. pr. eines Sees, aus dem die Çatadru entspringt, LĪA. I, 34. 45. BURN. Intr. 171, N. 1.

रावणारि m. Rāvaṇa's Feind, Bein. Rāma's, GĀYĀDM. im ÇKDn.

रौवणि m. patron. von **रावण** **gapa** **पेलादि** zu P. 2, 4, 59 und **तेत्स्व** **त्यादि** zu 61. Bez. Indragit's, des ältesten Sohnes des Rākshasa Rāvaṇa, H. 706. MBh. 3, 16449. 7, 4065. 5888. R. 6, 67, 1. 7, 28, 22. Verfasser eines Bālatamra Verz. d. B. H. No. 988. pl. **die Söhne Rāvaṇa's** BṚH. 15, 79.

रौवन् (von 1. रा) adj. **spendend** VS. 6, 30 (यावन् TS.). — Vgl. **ख**°, **पुरु**°.

राविन् (von रु) adj. **brüllend, tosend, schreierend**: **बलदा घोरा राविणाः** MBh. 3, 13885. **मधुरराविणो बलदाः** VANĀ. Bṛh. S. 32, 21. **मेघदुन्दुभिराविणी (गो) wie** R. 4, 54, 7. **घाङ्**° Schol. zu P. 3, 2, 79. 6, 2, 80. **आकार**°, **आकार**° **den Laut** घ्रा. **घ्रा in seinem Schrei hören lassend** VANĀ. Bṛh. S. 88, 33. — Vgl. **क्रूर**°, **वृद्धाविन्**, **मित**°, **वक्**°.

रविट N. pr. eines fürstlichen Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 352, b, 4.

राश्, **रैष्यते** (शब्दे) v. l. für **रास्** DnĪTUP. 16, 25. **उल्लाशाप्यराशस**

MBh. 7, 6658. **अदृश्यत** ed. Bomb.; die richtige Lesart wird wohl **अवाशस** oder **अरासस** sein.

राशम MĪLAV. P. 48, 26 fehlerhafte Schreibart für **रासम**.

राशि UṆĀDIS. 4, 132. m. SIDDH. K. 249, b, 3 v. u. m. f. (das f. nicht zu belegen) TAIK. 3, 5, 17. 1) **Haupt, Menge, Masse, Schaar, Gruppe, Quantität, Zahl** AK. 2, 5, 42. 3, 4, 38, 216. H. 1411. an. 2, 552. MND. Ç. 11. HALĀ. 4, 1. COLERN. Alg. 17. 131. mit कृत u. s. w. componirt **gapa** **श्रेण्यादि** zu P. 2, 1, 59. **वस्त्रै राशिमभिनेतासि भूरिम्** RV. 4, 20, 8. 6, 55, 8. von Gotraide AV. 6, 142, 3. KAUC. 61. **वल्मीक**° 21. **मोदनस्य** R. 4, 53, 3. 2, 32, 26. **काष्ठ**° 3, 16, 8. VANĀ. Bṛh. S. 33, 5. Bṛh. P. 5, 10, 10. **भस्म**° SUCH. 4, 101, 19. **भस्मराशिकृत** R. 4, 41, 30. **तूल**° ÇĀK. 10. **तिल**° PANĒAT. 121, 11. **द्रव्य**° 203, 7. **गोर्नाम्** RV. 9, 87, 9. **पेय्य** (nach ÇĀK. **राशि** = **गणित**) KĀND. UP. 7, 1, 2. 4. **एकशेष मतो राशिर्वक्ष्यः पाण्डवास्तथा** HARIV. 22. **यस्य वृत्तं न जल्पति मानवा मन्ददुतम् । राशिवर्धनमात्रं स नैव स्त्री न पुनः पुमान्** || Spr. 4859. **नरराशयः** R. GORR. 2, 20, 38. **पद्मग**° HARIV. 10199. RAGH. 13, 15. WEBER, ÇJOT. 47. 109. **मन्त्र**° MÜLLER, SL. 121. **वर्ण**° RV. PRĪT. Eindr. SARVADARÇANAS. 124, 14. **सप्तदशक** MBh. 3, 13917. HARIV. 2181. Ind. St. 8, 326. **मूल**° **Grundzahl** 329. **बहु**° und **लघु**° adj. COLERN. Alg. 35. °**भागानुबन्ध**, °**भागपवाक्** 15. °**व्यवहार** 103. **तेजसो राशि गगनस्थं दिवाकरम्** MĪLAV. P. 104, 17. MBh. 3, 9900. **प्रभानामप्रभानी च द्वौ राशी 18, 93. अखिलसप्त**° Bṛh. P. 3, 21, 13. **अर्थ**° SĀH. D. 145, 4. **पयो**° RAGH. 4, 80. VIKR. 11, 17. Spr. 3671. **पुण्य**° RĪGĀ-TAR. 5, 115. PANĒAR. 1, 7, 6. **पाप**° WEBER, RĪMAT. UP. 356. Vgl. **अग्नि**° (auch PANĒAR. 1, 3, 19), **अनन्त**°, **नेत्र**°, **जल**° (auch KĪM. 5, 19), **तेजो**° (auch BHAG. 11, 17), **पुण्य**°, **ब्रह्म**° (von einer Person gesagt MBh. 5, 7215), **लवणाम्बु**°, **वारि**°. — 2) als Maass so v. a. Droṇa ÇĀK. SĀH. 1, 1, 21. — 3) (Sterngruppe) ein Zodiacalbild, ein Zwölftel der Ekliptik, ein astrologisches Haus AK. 1, 1, 3, 29. 3, 4, 38, 216. H. 116. H. an. MND. WEBER, ÇJOT. 21. 106. MBh. 3, 13099. VANĀ. Bṛh. S. 5, 10. 9, 37. 28, 1. 19. 40, 3. 8. 41, 1. 42, 2. 98, 17. 100, 2. 103, 7. 104, 29. **राशितेजगृह्णन्मनि भवनं चेकार्यसंप्रत्ययाः** d. i. **die Wörter राशि, नेत्र, गृह, ऋत, भ und भवन sind gleichbedeutend** Bṛh. 1, 4 (vgl. Z. f. d. K. d. M. 4, 343). 5, 1. fgg. 17, 2. 24, 8. Bṛh. P. 5, 21. 3. 4. 22, 1. 2. 5. 42, 2, 24. MĪLAV. P. 58, 76. WEBER, RĪMAT. UP. 313. fg. Ind. St. 2, 278. fgg. KUSUM. 22, 19. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 42. 86, b, 3. 8. 93, b. 25. 333, a. 16. 336, b. No. 792. 337, a, 3. **राश्याधिप der Regent eines astrol. Hauses** 86, b, 3. **राशिप** dass. VANĀ. Bṛh. 1, 12. °**प्रविभाग** **Vorthellung der 12 Zodiacalbilder** (unter die 28 Nakshatra), Titel des 102ten Adhj. in VANĀ. Bṛh. S. °**भेद** **Theil eines Zodiacalbildes, — eines astrol. Hauses** VANĀ. Bṛh. S. 69, 3. **राश्यंश** = **नवैश** Bṛh. 1, 2. Vgl. **जन्म**°, **पु**°, **ब्रह्म**°. — 4) N. eines Ekāha ĀCV. ÇĀ. 9, 8, 22. ÇĀK. ÇĀ. 14, 39, 1.

राशिक am Ende eines comp. nach einem Zahlwort **aus so und so vielen Quantitäten, Zahlen bestehend** COLERN. Alg. 35.

राशिचक्र n. 1) **der Zodiacus** AR. Roē. 2, 291. — 2) **Bez. eines best. mythischen Kreises** Verz. d. Oxf. H. 88, a, 33. 93, a, 31. 95, b, 43.

राशित्रय n. **Regel de Tri** Ind. St. 10, 264.

राशिस्य adj. **in Haufen stehend, aufgehäuft** KATHIS. 39, 116. 119.

राशीकर (राशि + कर) **auf einen Haufen bringen, zusammenhäufen**: °**कुरुष तिलान्** KATHIS. 39, 122. °**कृत** 124. R. 2, 96, 34. **भस्मराशिकृत**

in einen Haufen Asche verwandelt R. 1,41,30. Gonn. 43,12.

राशीकरा n. das Zusammenhäufen P. 3,3,41, Sch.

राशीकराभाष्य n. Titel eines Werkes der Pāṇinīya Sāṃkhya Darśana. in Verz. d. Oxf. H. 247, a, 36. HALL 163. राशीकराभाष्य die gedr. Ausg. 78, 19. fg.

राशीभू (राशि + 1. भू) sich anhäufen: ० भूतघन der Schätze angehäuft hat Spr. 1140. ० भूतः प्रतिदिशमिव श्यम्बकस्याट्टकाः MBh. 59. प्रेमराशिभिवसि werden zu einer Fülle von Zuneigung 111.

राष्ट्र (von 1. राज्; राष्ट्र Uéval. zu Uñdis. 4,158) 1) m. n. gaṇa धर्म-धादि zu P. 2,4,31. Tait. 3,3,18. das m. nur durch MBh. 13,3050 zu belegen. Reich, Herrschaft; Gebiet, Land; Unterthanen, Volk AK. 3,4, 25, 184. 186. H. 947. an. 2, 449. Mhd. r. 79. मम हिता राष्ट्रं तत्रियस्य RV. 4,42,1. 10,109,3. 124,4. राजा राष्ट्राणाम् 7,34,11. 84,2. मा तद्वाष्ट्रमधि भक्षत् 10,173,1. नाम्नाद्वाष्ट्रं भक्षते TS. 5,7,4,4. से मे राष्ट्रं च तत्रं च पशूनांश मे दधत् AV. 40,3,12. 13,1,35. 12,1,8. VS. 9,23. 20,8. तस्य राष्ट्रमिदं राष्ट्रमिव प्रजा बभूव seine Nachkommenschaft war ein ganzes Volk Ait. Ba. 5,30. तत्रं हि राष्ट्रम् 7,22,31. 8,7,9. तत्रात्, बलात्, राष्ट्र्यात्, विशः 24. TS. 3,4,8,1. 3. राष्ट्रम्, विशः Land, Leute 1,6,20,3. 3, 3,7,3. 5,7,4,4. यं मृधा अभिप्रवेपे राष्ट्रं वाभिसेमोयुः in sein Land einfallen TBh. 1,2,4,18. Çat. Ba. 2,4,4,5. 6,1,2,25. 11,2,2,17. 4,2,3. 20. तत्र एव हि राष्ट्रं प्रतिष्ठितं 12,8,2,20. यदिदं सृष्टेषु राष्ट्रं तत्रापि दधामि 9,2,2. — दुर्गं च राष्ट्रं च लोकं च सधराचरम् M. 7,29. काशराष्ट्रे 65. 143. तं राष्ट्रदिवसयेत् 8,219. धर्मात्प, राष्ट्र. दुर्ग, धर्म, दाड 7,157. स्वा-म्यमात्प्यो पुं राष्ट्रं केशदण्डो मुह्यतया । सप्त प्रकृतयो ज्येताः 9,294. AK. 2,8,4,17. H. 714. स्व० M. 7,32. 111. MBh. 1,6109. 3,2729. पुराणि स-राष्ट्राणि 2742. R. 1,1,90. 3,3,7,14. fg. 8,24. 9,21. राष्ट्रमराजकम् Spr. 2328. पर०, स्व० 41. कुराज्ञात्तानि राष्ट्राणि 612. Varāh. Brh. S. 19,19. 33,11. 20. 36,3. 46,3. ० भयं dem Reiche drohende Gefahr 39. 60. तस्य प्रनुभ्यते राष्ट्रम् M. 9,254. तद्वाष्ट्रं निप्रमेव विनश्यति 10,61. राष्ट्रमिविद्धि 7,109. ० विवृद्धि Varāh. Brh. S. 44,21. ० कर्षण M. 7,112. राष्ट्रस्य संप्रकः 113. fg. MBh. 12,3261. fg. सुमंगलीत० M. 7,113. स्वराष्ट्रपरिपालन Jāñ. 1,341. ० गुप्ति MBh. 12,3261. fg. ० भङ्ग Dhūrtas. 76,18. ० विप्रव Spr. 458, v. l. ० कर्षणीय Verz. d. Oxf. H. 13, a, 30. लुधा राष्ट्रमधिरेषौ सद-ति M. 7,184. स राजापि समस्तिकः । सराष्ट्रस्यापि विदधे शंकराराधनत्र-तम् ॥ Kathās. 21,142. Am Ende eines adj. comp. f. घा HARIV. 4017. 6544. R. 2,34,41. 62,42. 110,37 (110,34). R. Gonn. 2,35,47. 46,13. Vgl. धृत०, पामु०, मका०, यम०, सु०. — 2) m. n. Calamität, Elend, Noth AK. 3,4,25,186. H. an. Mhd. — 3) m. N. pr. eines Fürsten, eines Soh- nes des Kāci Būg. P. 9,17,4.

राष्ट्रक 1) am Ende eines adj. comp. = राष्ट्र Reich u. s. w.: राज्यं चेदं साराष्ट्रकम् MBh. 1,5209. — 2) adj. im Reiche —, im Lande wohnend: जना नागराष्ट्रकाः Būg. P. 10,43,20. — 3) f. राष्ट्रिका eine Art Solanum, = वृक्षो AK. 2,4,2,12. RATNAM. 12. — Vgl. राष्ट्रिक.

राष्ट्रकाम adj. nach dem Reich verlangend TS. 3,4,8,1.

राष्ट्रकृत m. pl. N. pr. eines Volksstammes Z. f. d. K. d. M. 3,168.

राष्ट्रगोप m. Hüter des Reiches Ait. Ba. 8,25.

राष्ट्रतन्त्र n. Regierungssystem, Regierung R. 3,61,28. — Vgl. राज्यतन्त्र.

राष्ट्रदी adj. Herrschaft gebend VS. 10,2.

राष्ट्रदिम्बु adj. Land oder Leute beschädigen wollend, — bedrohend AV. 10,3,16.

राष्ट्रदेवी f. N. pr. der Gattin Kītrabhānu's HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 50.

राष्ट्रपत adj. von राष्ट्रपति gaṇa स्रष्टपत्यादि zu P. 4,1,84.

राष्ट्रपति m. Herr des Reiches, König gaṇa स्रष्टपत्यादि zu P. 4,1,84. Çat. Ba. 11,4,2,14. MBh. 3,985. 4,216.

राष्ट्रपाल 1) m. a) Hüter des Reiches, Herrscher, König: तद्वाष्ट्रपाल (d. i. तद्वाष्ट्र + पाल) Būg. P. 10,86,16. — b) N. pr. eines Mannes Būg. Intr. 138, N. 2. SCHIEFNER, Lebensb. 269 (39). eines Sohnes des Ugra- sēna HARIV. 2028. VP. 436. Būg. P. 9,24,23. ० परिपृक्षा Titel eines Werkes VJUTP. 41. — 2) f. ई N. pr. einer Tochter Ugrasēna's HARIV. 2029. VP. 436. Būg. P. 9,24,41.

राष्ट्रपालिका = राष्ट्रपाली (s. u. राष्ट्रपाल) Būg. P. 9,24,24.

राष्ट्रभूत 1) adj. die Herrschaft pflegend, — erhaltend: ये देवा राष्ट्रभूतो ऽभितो यन्ति सूर्यम् AV. 13,1,35. तस्मै बलिं राष्ट्रभूतो भरति unterthan 10,8,15. Wasser (bei der Königsaalbung) Ait. Ba. 8,7. KĪTH. 37,10,11. 21,12. — 2) f. N. einer Apsaras AV. 6,118,1. TAITT. Ān. 2,4. Davon — 3) m. Bez. von Würfeln AV. 7,109,6. — 4) Bez. gewisser Sprüche (VS. 18,38) und Opferungen TS. 3,4,8,2. 5,4,8,3. 7,4,4. Çat. Ba. 9,4, 4,1. KĪTH. Ça. 18,5,16. PĪN. GAN. 1,5. — 5) m. N. pr. eines Sohnes des Bharata Būg. P. 5,7,3.

राष्ट्रभूति f. Aufrechthaltung der Herrschaft: राष्ट्रभूतये (d. i. ० भूत्ये) चास्मिन्वाष्ट्रं दधाति TS. 5,7,4,4.

राष्ट्रभूत्य n. dass. AV. 19,37,3.

राष्ट्रवर्धन 1) adj. das Reich wachsen machend, — in die Höhe bring- end R. 1,3,11. 2,36,20. — 2) m. N. pr. eines Ministers Daçaratha's und Rāma's R. 7,59,2,26. WEDEA, RĀMAT. Up. 302. 305.

राष्ट्रवासिन् m. Bewohner eines Reiches, Unterthan Tait. 3,2,16.

राष्ट्रतपाल m. Hüter der Grenzen des Reiches KĀM. NĪTĪ. 15,21.

राष्ट्री f. = राष्ट्री Herrscherin: स्रष्टस्य राष्ट्रिरसि Gonn. 4,10,10.

राष्ट्रिक m. 1) Bewohner eines Reiches, Unterthan M. 10,61. — 2) Be- herrscher eines Reiches HARIV. 10894. — Vgl. राष्ट्रक.

राष्ट्रिन् adj. Inhaber eines Reiches Çat. Ba. 13,1,8,3. 2,8,6.

राष्ट्रिय (von राष्ट्र) 1) adj. im Reich geboren, zum Reich gehörig P. 4, 2,93. Schol. zu P. 4,3,25. स्रष्ट्य० (von स्रष्टराष्ट्र) KĪTH. 37,11. — 2) m. Schwager des Königs in der Bühnensprache AK. 1,1,7,14. H. 333. KĪTH. zu ÇĀK. 73,1. MĀKĪH. 66,23. 134,11. 173,5. ० ष्यात् dass. 138,18. रद्विष im Prākṛit ÇĀK. 79,2. — Vgl. राष्ट्रीय.

1. राष्ट्री m. NAIKH. 2,22. वायुर्न राष्ट्रं त्येत्युक्तं RV. 6,4,5. = राज्यवत् SĪJ.; ein Thema राष्ट्रिन् anzunehmen erlaubt die Betonung nicht.

2. राष्ट्री (von 1. राज्) nom. ag. f. Lenkerin, Herrscherin, Führerin NAIKH. 2,22. (वाक्) राष्ट्री देवानाम् RV. 8,89,10. स्रष्ट राष्ट्रि संगमनी वसु- नाम् 10,125,3. इयं पित्र राष्ट्रोत्पद्ये Ait. Ba. 1,19; vgl. AV. 4,1,2. ÇĀKĪH. Ça. 5,9,10. nach SĪJ. die VĀK.

राष्ट्रीय (von राष्ट्र) 1) adj. am Ende eines comp. zu dem und dem Reich gehörig: स्वराष्ट्रीयजनाः KULL. zu M. 7,111. स्रष्ट्य० Çat. Ba. 5,3,4,9. — 2) m. Schwager des Königs H. 333, v. l. MBh. 12,3205. 3269. — Vgl.

राष्ट्रीय.

1. रास्, रास्ते (शब्दे) DMITR. 16, 28. *hroulen, schreien*: घातितं रास्ते (पयोदः) Spr. 1602. चिकी कुर्वीति रास्ते सारिका वेषसु स्थिता: R. 8, 11, 42, act.: काका गोमायवो गृधा राससि च सुभैरवम् 86. सारसानो च रास-ताम् 3, 76, 14. काक कार्कसि राससम् (वाशसम् ed. Bomb.) MBH. 8, 1943. सारस्य इव रासस्य: (वाशस्य: ed. Bomb.) 11, 532. — Vgl. 1. रस्.

— *intens. laut schreien, — wehklagen*: इमे ते आतर: — रासस्यमा-नास्ति: सि (वावाशयमानास् ed. Bomb.) MBH. 12, 389.

— परि *mit Geschrei begleiten*: नदसं पाञ्चजन्यम् — समसात्पर्यरासस (पर्यवाशस ed. Bomb.) रासभा: MBH. 16, 49.

2. रास् *verleihen u. s. w. s. u. 1. रा*.

रास m. 1) ein best. Hirtenspiel, ein Tanz, den Kṛṣṇa mit seinen Hirtinnen aufführte, TRIK. 3, 3, 449. H. an. 2, 589. MED. s. 40. HIA. 176. HARIV. 8412. Glt. 1, 43. 48. VP. 533. fg. BHĀG. P. 2, 7, 32. 3, 2, 14. घल-ब्धरासा: कल्याण्य: 10, 47, 39. PĀNĀR. 4, 12, 55. 62. 2, 3, 36. 39. 3, 12, 2. Verz. d. Oxf. H. 75, b, 28. 128, b, 21. 145, b, No. 806. °क्रीडा 26, 5, 47. 27, a, 11. BHĀG. P. 10, 33, 2. PĀNĀR. 2, 3, 66. °मस्तसव 1, 10, 67. 11, 1. रासोत्सव BHĀG. P. 10, 33, 2. °गोष्ठी 16. 47, 44. PĀNĀR. 3, 12, 2. °प्रणी-तर HARIV. 8406. रासेश्वर Verz. d. Oxf. H. 21, a, 39. रासेश्वरी PĀNĀR. 1, 12, 61. 2, 3, 66. 4, 48. 5, 30 (राशे° gedr.). राधा रासेश्वरी रासवासिनी (= रासमण्डलवासिनी), रासिकेश्वरी BRAHMAIV. P. 17 im CKDr. रासा-धिष्ठात्री PĀNĀR. 2, 3, 65. °यात्रा WILSON, Sol. Works I, 128. 130. VIMA-KEÇVARATANTRA 54 und UTKALAKALIKĀ im CKDr. °मण्डल Kṛṣṇa's Spiel-platz BHĀG. P. 10, 33, 6. PĀNĀR. 1, 7, 60. 2, 3, 21. 66. 5, 18. Verz. d. Oxf. H. 21, a, 39. b, 4. 24, b, 45. रासोद्वा PĀNĀR. 2, 4, 49. — 2) Spiel überh. BHĀG. P. 3, 9, 14. 5, 2, 12. 8, 19. 13, 17. — 3) Geschrei von verschiedenen Seiten (कालाकल) und Laut, Ton überh. (धान) H. an. MED. — 4) = भाषाप्रङ्कलक TRIK. H. an. MED.; nach CKDr. enthält das zusammenge- setzte Wort zwei Bedeutungen; Rede und Fessel WILSON. — हरासद UTTAR. 44, 5 (neuere Ausg.) zerlegt BENFAY in हरास + द und jenes in डस् + रास *disagreeable speech*; es ist aber mit der älteren Ausg. 33, 11 डरासद zu lesen.

रासक m. n. einer Art von Schauspielern Śiṅ. D. 548. Schol. zu DAÇAR. 1, 8; vgl. Einl. S. 6. 7. und नाख°.

1. रासन (von रसना Zunge) adj. zur Zunge in Beziehung stehend, schmeckbar: रस P. 4, 2, 92, Sch.

2. रासन fehlerhaft oder v. l. für वाशन in घोर°.

रासभ (von 1. रस्) URĀDIS. 3, 125. m. Esel, Eselhengst NAIEN. 1, 16. AK. 2, 9, 78. H. 1256. HALI. 2, 125. कदा केमेति वाजिनो रासभस्य der Aśvin RV. 1, 34, 9. 116, 2. 8, 74, 7. किमोर्चनं वाजिनो रासभस्य des Indra 3, 53, 5. उपसथादाजी धुरि रासभस्य 1, 162, 21. TBA. 5, 1, 3, 7. ÇĀKṢ. Ba. 18, 1. ÇAT. Ba. 6, 1, 4, 11. 3, 4, 23, 9, 3. 4, 4, 9. KĪT. Ça. 16, 2, 4. PĪR. Çam. 3, 15. रासभाराव MBH. 1, 4308. रासभारुण 7, 1001. 14, 2239. 15, 219. (तम्) पर्यरासस (पर्यवाशस ed. Bomb.) रासभा: 16, 49. °युक्तो रथ: R. GON. 2, 71, 15. 19. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 27. Soçā. 1, 135, 9. य: स्पृशेद्रासम् — सवेलं स्नानमुद्दिष्टं तस्य पापप्रशासत्ये Spr. 2457. BHĀG. P. 3, 17, 12. MĪAR. P. 48, 26 (राशभ). WEBER, Kṛṣṇa. 284, 3. रासनी f. Eselin ÇANDAR. im CKDr. MBH. 13, 1879. fg. PĀNĀR. 215, 9. — Vgl. राषभ, कर्षभ, कलभ,

गर्दभ, लुषभ, वृषभ, शरभ, शलभ.

रासभसेन m. N. pr. eines Fürsten LJA. II, 760.

रासायन adj. von रासायन Soçā. 2, 137, 7.

रासिन् Fehler oder v. l. für वाशिन् in घोर°.

रासेरस (रासे, loc. von रास, + रस) m. रासेरसो रासि वला प्रङ्गार-कृतयो: । वल्लीशागरे रसगोष्ठ्याम् H. an. 4, 522. रासेरसस्तु गोष्ठ्या स्या- त्रामप्रङ्गारयोगेपि ॥ रससिद्धिरसावासषष्ठीशागरे उपि च । MED. s. 60. fg. = उत्सव ÇANDAR. im CKDr. = परिहास ÇAT. im CKDr.

रास्ना (रास्ना URĀDIS. 3, 15) f. 1) Gurt (vgl. रशना, रस्मि) VS. 1, 20. 11, 59. 38, 1. ÇAT. Ba. 8, 2, 2, 25. 5, 2, 11. 13. — 2) Bez. zweier Pflanzen; = रसन TRIK. 3, 3, 255. a) Mimosa octandra-Road., ein dorniger Schling- strauch AK. 2, 4, 5, 5. H. an. 2, 281. MED. n. 17. — b) die Lehnwmon- pflanze AK. 2, 4, 4, 2. H. an. MED. RATNAM. 49. Soçā. 1, 131, 14. 146, 3. 2, 38, 8. 93, 20. 130, 2. 416, 3. ÇĀKṢ. Sām. 2, 2, 21. रास्ना 57. fg.

रास्नाका f. Bündchen: तस्मादिपमतरा कनू रास्नाकेव KĪT. 25, 9.

रास्नाव (von रास्ना) adj. mit einem Gurt versehen: रास्नावमेन्द्रवाय- वपात्रम् ÇAT. Ba. 4, 1, 3, 19. KĪT. Ça. 9, 2, 5.

रास्पिनं adj. nach Comm. rauschend, geräuschvoll NAI. 6, 21. प्र वो नपातमपा कृणुष्व प्र मातरा रास्पिनस्ययो: RV. 1, 122, 4.

रास्पिरं adj.: मातृष्पदे परमे शुक्र द्यायोर्विपन्यवो रास्पिरासौ अमन् RV. 5, 43, 14. nach Śiṅ. die Stotārah Holar u. s. w.

रास्य in गो° adj. Beiw. Kṛṣṇa's PĀNĀR. 4, 8, 16.

रास्ति m. patron. gaṇa पैलादि zu P. 2, 4, 59.

रास्वि m. patron. von राकु ebend.

रास्त्व (von रस्ति) n. am Ende eines comp. das ohne-Etwas-Sein, Nichthaben Śiṅ. D. 243, 6. 282, 18. SARVADARÇANAS. 144, 22.

रास्ति m. N. pr. eines Mannes RĪGA-TAR. 8, 1806.

राई (wohl von रम् UśāVAL. zu URĀDIS. 1, 1. der Ergreifer (vgl. ग्रह), Bez. des Dämons, der Sonne und Mond packt und dadurch die Verfinsternung derselben bewirkt; er ist nach dem Epos ein Sohn Viprakīrti's (Vi- prakīrti's) und der Sindhikā. Bei der Quirlung des Oceans mischte er sich unter die Götter, trank von dem Unsterblichkeitstrank, ward aber von Sonne und Mond dem Viṣṇu verrathen, der ihm dafür den Kopf abschlug. Der unsterblich gewordene Kopf rächt sich nun an Sonne und Mond, indem er sie zu Zeiten verschlingt. Rāhu wird auch zu den Planeten gezählt. Ueber das Verhältniss des Mythos zu der wissen- schaftlichen Theorie von den Eklipsen wird VARIS. Bān. 8, 5, 1. fg. gehandelt; vgl. ŚRĪRĀMANAÇ. Goliḍm. 8, 9. fg. und den Commentar dazu. Als Ursache der Finsternisse ist Rāhu — der Drachenkopf, der aufsteigende Knoten des Mondes oder, was dasselbe ist, die Abweichung in Breite (विक्षेप) der Mondbahn von der Ekliptik; vgl. SŪJAS. 2, 6. VARIS. Bān. 8, 5, 5. Auch die Eklipse selbst (z. B. 20, 6. 34, 15) und na- mentlich der Moment des Eintritts der Finsternisse (z. B. 103, 1) wird durch Rāhu bezeichnet. AK. 1, 1, 2, 28. 3, 4, 20, 282. TRIK. 1, 1, 94. H. 121. 220. HALI. 1, 49. AV. 19, 9, 10. राहू राजानं त्सरति स्वरसम् KAVC. 100. °चार AV. PARIÇ. in Ind. St. 1, 87. MBH. 1, 1161. fg. 1266. fg. 2529, 3, 12477. HARIV. 216. 12138. fg. 12464. fg. 12503. fg. 13226. 14291. VP. 140. 148. 240. BHĀG. P. 5, 23, 7. 6, 6, 35. 18, 12. शतशीर्ष HARIV. 13052. fg. 13188.

13657. राहुकेतू यथाकाशे उदितौ जगतः क्षये MBH. 8, 4464. राहोश्च सूतके (vgl. राहुसूतक) M. 4, 110. चन्द्र इव राहोर्मुखात्प्रमुच्य Kāśī. Up. 8, 13. R. 5, 6, 27. स्थितमिव राहुमुखे शशाङ्कबिम्बम् Māñh. 67, 25. प्रविश्य वदन् राहोः MBH. 12, 10448. °यस्ते दिवाकरे 3, 7062. पौर्णमासीमिव निशा. राहुयस्तनिशाकराम् 1667. R. 5, 21, 14. Māñh. 148, 16. Spr. 990. 3227. AK. 1, 1, 9. वर्धमानः प्रज्ञाचन्द्रः (der Mond der Unterthanen d. l. der Fürst) — यस्तो निपतिराहुणा (so v. a. starb) Rīcā-Tar. 6, 292. राहु-शार्कमुपायसत् MBH. 2, 2623. राहुः शशिकलां च (गृह्णाति) Kāśī. 18, 169. °घात AV. Pāñc. in Ind. St. 10, 319. स बभूव यथा राहुः समीपे च-न्द्रसूर्ययोः R. 5, 79, 45. चर्कं राहु रूपेति MBH. 6, 78. राहुः प्रदयति चन्द्रा-दित्यौ 488. पर्वणीव मुसंक्रुद्धो राहुः पूर्णं निशाकरम् (पीडयति) 5180. ता-न्प्रति (gegen die andern Planeten) राहुर्न वैरापते Spr. 3159. विधुपरि-धत्ते च राहुयः 3713. WEBER, RĪMAT. Up. 286. °दर्शन Eklipsa VARĀH. Bṛh. S. 3, 11. °गत verfinstert 5, 67. सराहोः शशिसूर्ययोः so v. a. ver-finstert Bāg. P. 3, 17, 8. Regent von Südwesten VARĀH. LAGNĪ. 2, 1. °पूजा Verz. d. B. H. No. 1264. °रिष्टशक्ति Verz. d. Oxf. H. 86, b, 44. °मतस्य निर्वर्णम् 251, a, 35. ध्रुव°, पर्व° Ind. St. 10, 315. fg. तामस-कीलकसंज्ञा राहुमुताः वेदव्याख्याः VARĀH. Bṛh. S. 3, 7, 11, 22. Viole Asura Rāhu BURN. Lot. de la b. l. 3. Nach Uṇādiva. im Sāṃskṛiptas. soll nach ÇKDn. राहु (von रू abgeleitet) = त्याग sein.

राहुग्रसन n. das von Rāhu kommende Verschlingen d. i. Verfinstern der Sonne oder des Mondes Dṛṣṭānta. 79 in HARB. Anth. 224.

राहुग्रहण n. das von Rāhu kommende Ergreifen d. i. Verfinstern der Sonne oder des Mondes R. GON. 2, 33, 16.

राहुग्रास m. Sonnen- oder Mondfinsternis H. 125.

राहुग्राह m. dass. H. 125, v. l.

राहुच्छत्र n. frischer Ingwer Rīcā. im ÇKDn.

राहुभेदिन् m. Spalter Rāhu's, Bez. Viṣṇu's Gaṭādh. in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 12.

राहुमूर्धभिद् m. der Rāhu den Kopf spaltete, Bez. Viṣṇu's Tāik. 1, 1, 31.

राहुमूर्धकर m. Köpfer Rāhu's, Bez. Viṣṇu's H. 221, Sch.

राहुरत्न n. Rāhu's Jewel, Bez. einer Art von Edelstein, = गोमेद Rīcā. im ÇKDn.

राहुल m. N. pr. eines Mannes Prayāñdh. in Verz. d. B. H. 57, 23. Sohnes des Çākjamuni LALIT. ed. Calc. 2, 1. BURN. Intr. 446. 535 (°भद्र). Lot. de la b. l. 2. 130. 164. SCHIEFNER, Lebensb. 245 (15; hier °भद्र). 283 (53). eines Sohnes des Cuddhodana VP. 463, N. 20 (v. l. für रातुल). eines Ministers HIOUEN-TSANG I, 45. fg. °सू Rāhula's Vater d. l. Çākjamuni H. 237.

राहुलक m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 33.

राहुलत (?) m. N. pr. eines buddhistischen Patriarchen LIA. II, Anh. vi.

राहुसंस्पर्श m. eine Berührung mit Rāhu so v. a. eine Sonnen- oder Mondfinsternis HALI. 1, 41.

राहुसूतक n. Rāhu's Geburt so v. a. Rāhu's Erscheinen, eine Son- nen- oder Mondfinsternis JIĀ. 1, 146; vgl. राहोश्च सूतके M. 4, 110.

राहुगर्ण (von राहुगण) m. patron. Gotama's RV. ANUK. ÇAT. Br. 1, 4, 4, 10. 18. 44, 4, 20. Āc. Çā. 12, 11. राहुगणाः pl. zu राहुगणय gaṇa

काणवादि zu P. 4, 2, 111.

राहुगणय m. patron. von राहुगण gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. fehler- haft राहुकन्य Prayāñdh. in Verz. d. B. H. 58, 20.

राहुच्छिष्ट n. Allium ascalonticum, Schalottenzwiebel (von Rāhu He- gen gelassen d. l. verschmückt) Tāik. 2, 4, 35.

राहुत्सृष्ट n. dass. Hā. 223.

1. रि, री, रियति (गति) Dñitup. 28, 111. रिणीति Nāgh. 2, 14 (गति). Dñitup. 31, 30 (गतिरेषणयोः); रिणीते, रिणीते 3. pl.; रीयते (स्वयणे) Dñi- tup. 26, 29. रियत्सु P. 8, 2, 78, VArtt. 1, Schol. partic. रीण. 1) freilas- sen, freimachen; laufen lassen: अयः RV. 1, 56, 6. 2, 22, 4. 8, 7, 25. 32, 2. 9, 109, 22. 138, 1. वं वृत्तां अरिणा इन्द्र सिन्धून् 4, 19, 5. 42, 7. 2, 12, 3. 15, 6. सूर्यम् 4, 30, 6. — 2) losmachen, ablösen, abtrennen: यया धिया गाम- रिणीत चर्मणः RV. 3, 60, 2. रिणीति (= पृथक्करोति Durga) पृथः सु- धितेव वर्कणा 1, 166, 6. Fraglich bleibt: दंसनायो वृद्धरि- णादेकैः स्वपस्यया कविः 3, 3, 11. = प्राप्नोत् TS. Comm. — 3) entlassen so v. a. verleihen: तमिन्द्र शर्म रिणाः AV. 20, 135, 11. — 4) med. in Stücke gehen, sich auflösen; in's Fließen gerathen: तोदंसे धावो रि- णते वनानि RV. 5, 58, 6. रीयते घृतम् 1, 135, 7. अस्मन्वती रीयते सं रभ- धम् 10, 53, 8. partic. रीण in Fluss gerathen, fließend AK. 3, 2, 42. H. 1496. Vgl. ली.

— caus. रेपयति P. 7, 3, 36. 86. Vor. 18, 8.

— अनु nachfließen: वर्त्मान्येषामनु रीयते घृतम् RV. 1, 85, 3. अक्षिं बुध्यमानुरीयमाणाः VS. 10, 19.

— छा 1) laufen lassen: ए रिणीति अर्द्धिषि प्रिये गिरा RV. 9, 71, 6.

— 2) laufen: आस्मै रीयते निवनेव सिन्धेवः 10, 40, 9. एडे निम् न री- यते 1, 30, 2.

— नि 1) auflösen, trennen, zerstören: नि रिणीति शत्रून् RV. 1, 61, 13. 10, 116, 3. 120, 1. स्थिरा चिदन्ना 1, 127, 4. पुत्राणि दस्मो नि रिणीति ज्ञप्तेः 148, 4. विषम् AV. 5, 13, 1. अमूर्त्यं वर्णं नि रिणीति अस्य तम् RV. 9, 71, 2. नि ये रिण्योर्ज्ञप्ता वृथा गावो न दुर्धुरः etwa zerstören 5, 56, 4. — 2) sich frei machen, entrinnen: निरिणीतो वि धावति RV. 9, 14, 4. उषा कृन्नेव नि रिणीति अयसः etwa freimachen so v. a. enthüllen 1, 124, 7. 5, 80, 6.

— निम् 1) ablösen: निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः RV. 1, 161, 7. — 2) anlocken oder verführen: लोपांमुद्रा वर्षां नी रिणीति RV. 1, 179, 4.

— प्र abtrennen, austreiben: पद्वस्य शवसा प्रारिणा अमुम् RV. 2, 22, 4. Dunkel ist: शुचिः अयस्मा अत्रिवत्प्र स्वर्धतीव रीयते 5, 7, 8.

— वि zertrennen: अक्षिं वक्षेण वि रिणा अयर्वन् RV. 4, 19, 3.

— सम् zusammenfügen, herstellen, einrichten: सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसोभिः RV. 1, 117, 4. 11. सामम् 19. भरच्चक्रमेतशः सं रिणीति 5, 31, 11. Kītz. Çā. 22, 6, 11. Lītz. 8, 8, 11. आपस्त्वा समरिणान् Wasser hat dich zusammengespült VS. 6, 18.

2. रि = रे am Ende eines adj. comp.; vgl. अतिरि, अकृत्रि und P. 1, 148. 2, 47.

3. रि als Bez. der zweiten Note eine Abkürzung von सपम Verz. d. Oxf. H. 200, b, 8.

रिःफ (aus रिफ) n. Bez. des 12ten astrologischen Hauses VARĀH. Bṛh. 1, 15. 20, 8. 10. 23, 6. Ind. St. 2, 254. 276. 281. — Vgl. रिष्फ.

रिक्काम् bei Uéval. zu Unādis. 4, 198 fehlerhaft für रेक्काम्, wie auch Aufascht annimmt.

रिक्त s. u. रिच्

रिक्तक adj. leer AK. 3, 2, 6. H. 1446. पुमान् ein Mann ohne Gepäck M. 8, 404.

रिक्तकुम्भ n. Leertöpfgehoß vielleicht so v. a. hohler Schall, leeres Geschwätz: सर्वेषां रिक्तकुम्भान्पारातात्सवितः सुव AV. 19, 8, 4.

रिक्तकृत् adj. leer machend, eine Leere bewirkend VAN. B. 8, 45, 3.

रिक्तगुरु und रिक्तगुरु P. 6, 2, 42.

रिक्तता f. Leere: कोशादते न तत्रान्यो द्यौ कथं न रिक्तताम् kein Anderer als die Schatzkammer erfuhr eine Leere so v. a. Jedermann hatte vollauf, nur der Schatz ward leer KATH. 23, 81.

रिक्तपाणि adj. leere Hände habend d. i. kein Geschenk bringend: रिक्तपाणिं पश्येत् राजानं ब्राह्मणं स्त्रियम् MB. 7, 788. Spr. 2632. fg. रिक्तपाणी im Prākṛit Mālav. 45, 15. — Vgl. रिक्तस्त.

रिक्तस्त adj. leere Hände habend so v. a. kein Geschenk mitbringend KATH. 80, 25. kein Geschenk erhalten habend Spr. 4214. — Vgl. रिक्तपाणि.

रिक्तार्क m. ein auf einen रिक्त genannten Tag fallender Sonntag Verz. d. Oxf. H. 97, 5, 27.

रिक्तीकर forträumen, fortschaffen: ०कृतकृदय P. 89, 2. Comm. zu BHATT. 6, 36.

रिक्थ (von रिच्) Unādis. 2, 7. n. Siddh. K. 249, a, 6. Nachlass, Erbe Nāg. 2, 10. Nir. 3, 5. AK. 2, 9, 90. H. 191. fg. Hal. 5, 58. न ज्ञामये ता-न्वौ रिक्थौ RV. 3, 31, 2. अधीयत देवरातो रिक्थयोरुभयोर्हविः eines doppelten Erbes Ait. Br. 7, 18. M. 8, 27. 9, 104. 132. 141. 144. 152. 162. 165 (पितृ°). 184. 190. 192. Jān. 2, 117. Çā. 91, 2. Bhā. P. 5, 7, 8. ०विभाग Verz. d. Oxf. H. 263, a, 19. Vermögen, Besitz überh. M. 8, 30. Bhā. P. 8, 22, 29. Häufig ऋक्थ geschrieben. — Vgl. गोत्र°.

रिक्थयाक् adj. erbend, m. Erbe Jān. 2, 51.

रिक्थभागिन् dass. M. 9, 188.

रिक्थभाज् dass. M. 9, 155. Schol. zu Çāñ. G. 4, 16, 1.

रिक्थकर dass. M. 9, 185.

रिक्थकार dass. Bhā. P. 4, 27, 10. 8, 22, 9 (bei Burnouf fälschlich रिक्तकार).

रिक्थकारिन् dass. Mir. im ÇKDa.

रिक्थद (रिक्थ + द्रा) dass.; m. so v. a. Sohn Bhā. P. 2, 9, 40. 5, 20, 20.

रिक्थन् (von रिक्थ) adj. erbend, m. Erbe Jān. 2, 29. 45. 127. Dī. 125, 3 v. u. — Vgl. एक°.

रिक्थीय (wie eben) adj. ० keinen Anspruch auf das Erbe habend M. 9, 147.

रिक्थान् m. = स्तेन Nāg. 3, 24.

रिक्ता = लिता H. 1208.

रिख् = लिख्: vgl. रेखा, ḥpaxu, ḥpaxu. रिख् रेखति (गति) Vor. in Dhātup. 3, 38; vgl. रिङ्.

— या anrützen, aufreissen: या रिख् किकिरा कणु पणीनां कृदया कवे RV. 8, 53, 7.

रिङ्, रिङ्गति (गति, सर्वयो) Vor. in Dhātup. 3, 38. kriechen (von Kindern gebraucht, die noch nicht zu gehen verstehen): रिङ्गता (so die ed.

Bomb.) Bhā. P. 2, 7, 27. kriechen so v. a. langsam von Stellen gehen: निकटस्थवित्तीर्णभूमिमादृष्ट्युद्दिष्टपुष्टिमाविविधः Verz. d. Oxf. H. 258, a, 19. रिङ्गते Durgād. im ÇKDa. — Vgl. रिङ्.

रिङ्गण (von रिङ्) n. das Kriechen der Kinder H. 1522 (= स्थलन). मुक्ताथ रिङ्गणविधि पादचङ्क्रमणतमः। कुमारः पञ्चवर्षीयः कलाभ्यां विधास्यति || Çatr. 14, 187. — Vgl. रिङ्गण.

रिङ्ग (wie eben) f. 1) Bez. eines best. Ganges der Pferde. — 2) das Tansen. — 3) Carpogon pruriens Roab. Mud. kh. 5. — Wilson, der das f. eben so wenig wie ÇKDa. kennt, glebt dem m. nach Çāñ. die Bedd.: disappointing, deceiving; a horse's hoof; one of a horse's paces; dancing; ausserdem ohne Angabe einer Aut. sliding, skipping.

रिङ्, रिङ्गति (गति) Dhātup. 3, 47. kriechen (von Kindern gebraucht, die noch nicht zu gehen verstehen), sich mit Mühe fortbewegen Bhā. P. 2, 7, 27. कलिङ्गा रिङ्गति Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 619. ज्ञानुभ्यां सकृ पाणिभ्यां रिङ्गमाणौ विज्ञक्रतुः Bhā. P. 10, 8, 21. Verz. d. Oxf. H. 242, a, No. 593. fg. रिङ्गमाणगति P. 4, 8, 12. रिङ्गदत्तुतरंग Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, Ç. 2. रिङ्गते Durgād. im ÇKDa. रिङ्गति n. das Wogen: तरंग° KHAND. 22. — Vgl. रिङ्.

— caus. kriechen lassen Bhā. P. 10, 30, 16.

रिङ्गण (von रिङ्) n. = रिङ्गण AK. 1, 1, 3, 86.

रिङ्गि (wie eben) f. Gang, Bewegung Bhā. P. 5, 7, 18.

रिङ्गिन् (wie eben) adj. kriechend (von kleinen Kindern gesagt) H. 3436.

रिच्, रिचि, रिङ्गे (विचिने) Dhātup. 29, 4. रिच्यात् Çāñ. Ba. 27, 1. श्रीकृ (श्रीकृ); रैचति (रिचिने पचनयोः) Dhātup. 34, 10. रिचि, रिचि-च्याम्, रिचिचे, रिचिचिस्, रिचिचान्, श्रीरिचिचि, श्रीरिचि, रिचत, रि-क्थाम्, श्रीचि; रैचति, रैक्ता (vgl. Kār. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); रिच्यते und रिच्यते: räumen, leeren; freilassen, überlassen, preisgeben; hinterlassen: योनिम् RV. 4, 113, 1. सदनानि 2. पन्थाम् 16. 2, 13, 5. 7, 71, 1. 1, 124, 8. रिच्योधासि कृत्रिमाप्येषाम् 2, 15, 8. रिच्यम् 3, 31, 2. अपो रिचि सखिभिर्निकामिः 4, 16, 6. 28, 5. ज्ञापेव पत्ये तन्वै रिचिच्याम् 10, 10, 7. रुनाव वृत्रं रिचिचिचि सिन्धून् 8, 89, 12. स भूयसा कनीयो नारिरे-चित् hingeben, feil haben (vgl. licet) 4, 24, 9. खादित्यक्तिः पुरिकाशं रि-चिच्यात् etwa hinter sich lassen so v. a. auf das Gekochte folgt das Ge- backene, eine Darbringung drängt die andere 5. AV. 5, 1, 3. स रिचि-चिने ऽमन्यत् निर्वीर्यः शिथिलः TS. 7, 1, 8, 1. TB. 1, 1, 40, 1. Çatr. Ba. 3, 8, 2, 2. 9, 4, 2. 4, 4, 4, 7. ध्रुवां वै रिच्यमानो यज्ञो ऽनु रिच्यते TS. 1, 7, 8, 1. रिच्यत इव वा एष यः सोमेन यज्ञते Çatr. Ba. 12, 8, 2, 1. Ait. Ba. 3, 7. Kār. 28, 1. रिचिचिस्तन्वः कृण्वत् त्राम् preisgebend RV. 4, 24, 3. 1, 72, 5. रिचिचि जलधेस्तेषाम् ich schaffe das Wasser aus dem Meere fort, ich entleere das Meer BHATT. 6, 36. pass. kommen um (instr.), verlustig gehen, befreit werden von: यत्किञ्चिद् रिचिचि ब्रूयते रिच्यते वै पुमान् Bhā. P. 8, 19, 41. आविर्भूते शशिनि तमसा रिच्यमानेव रात्रिः Vikr. 8. zu Nichte —, zu Schanden werden: तस्य पुरुषार्थो न रिच्यते R. 5, 1, 17. partic. रिक्त und रिक्त P. 8, 1, 208. 1) adj. leer Mud. t. 50. Hal. 4, 92. Ait. Ba. 3, 7. Bhā. P. 8, 19, 40. उखा Kār. Ça. 17, 1, 20. Çatr. Ba. 7, 1, 2, 40. भाण्ड M. 8, 405. VAN. B. 8, 51, 28. P. 8, 18. 96, 18. चण्डिका 134, 12. घट Z. f. d. K. d. M. 3, 389. कुम्भ 4, 347. जलद Spr. 400. 1905.

भूतल 2783. प्रकोष्ठ MEGH. 2. मध्यरिक्ता यदा कौरा so v. a. hohl Verz. d. Oxf. H. 202, b, 18. ०मति so v. a. an Nichts denkend BULO. P. 4, 22, 39. धनरिक्ते कुले *besitzlos* MBH. 13, 6696. र्ज्ञोरिक्तमनस् RAGH. 14, 85. पानीयरिक्ताद् Spr. 3503. KATHA. 16, 88. BULO. P. 4, 15, 21. दानरिक्तेन साक्षा *von keinem Geschenk begleitet* KAM. NITIS. 17, 62. leer so v. a. arm, Nichts besitzend MBH. 1, 3289. BULO. P. 9, 10, 23. arm und zugleich leer MUGH. 20. so v. a. *ettel, hohl, werthlos*: रिक्तं त आभिरूप्यम् P. 8, 1, 8, Sch. *रिक्तं nicht leer* KATS. CA. 5, 6, 81. तूपा BULO. P. 8, 15, 6. *nicht mit leerer Hand* ÇĀṆK. GAH. 3. 5. *im Ueberfluss vorhanden*: अरिक्ताखिलसंपदः BULO. P. 4, 22, 11. — 2) Bez. einer der vier ominösen Bachstelzen VANU. BAH. S. 48, 8. — 3) Bez. bestimmter lunarer Tage (des 4ten, 9ten und 14ten) VANU. BAH. S. 98, 18. रिक्ता (sc. तिथि) 99, 2. 100, 2. रिक्ताया नवम्या तिथौ KULL. zu M. 11, 182; vgl. रिक्तार्क. — 4) n. Wald (Einde) TRIK. 3, 3, 180. MED. — Nach dem Schol. zu P. 6, 1, 208 soll रिक्त संज्ञायाम् paroxylonirt sein.

— caus. रैचयति (विशेषज्ञसंपर्चनयोः) DHĀTUP. 34, 10. leer machen: कोष्ठागाराणि DAÇAK. 187, 5. *entlassen* (den Athem): मारुतम् PĀṆĀK. 3, 2, 26. mit Ergänzung von मारुतम् u. s. w. dass. AMĀTAN. UP. in Ind. St. 9, 31. Verz. d. Oxf. H. 89, b, 40. *verlassen, aufgeben*: रैचितपुष्पवृत्ताः (द्वि-रेपाः) RAGH. 6, 7. रैचित *gehöhlt* Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanz (vgl. अर्थरैचित, उत्तानरैचित) Verz. d. Oxf. H. 202, a, 24. — Vgl. रेचक, रेचन.

— अति med. pass. *hinter sich lassen, hinausreichen über, überragen; übrigbleiben, überschüssig sein*; यस्य दिवमति मक्का पृथिव्याः पुरुषास्य रिचि मेकितम् RV. 6, 21, 2. न त्वामिन्द्राति रिच्यते (der Soma) *geht nicht über deine Kraft, deine Capacität* 8, 81, 22. 14. 10, 90, 5. मा वा सदस्या अतिरिक्तत ÇAT. BR. 4, 3, 4, 18. AV. 8, 9, 26. AIT. BR. 7, 26. ÇAT. BR. 3, 1, 4, 8. 3, 4, 15. सोमो ऽत्यरेचि *biteb übrig* 4, 5, 8, 11. ÇVETĀÇV. UP. 2, 6. ततो या वागत्यरिच्यत NIB. 13, 9. न वा आत्माङ्गान्यतिरिच्यते नात्मानमङ्गान्यतिरिच्यते so v. a. *Leib und Glieder fallen zusammen, der Leib ist nicht ohne die Glieder u. s. w.* ÇAT. BR. 12, 2, 2, 6. कन्दसामात् त्रीण्यरिच्यत । न त्रीण्युदभवन् *drei Metren waren zu lang, drei reichten nicht zu* (an Zahl der Silben) TBU. 1, 5, 42, 1. वि वा एतस्य यज्ञं रैच्यते यस्य क्विरिति रिच्यते TS. 3, 4, 1. नतिरिच्यते यथा *auf dass es nicht mehr sei* RĪGĀ-TAR. 4, 347. न किंचिदतिरिच्यते *wallet vor* M. 9, 296, 12, 25. देवमत्रातिरिच्यते Spr. 30. स्वभाव एवात्रातिरिच्यते 1404. आकिंचन्यं च राश्यं च तुलया समतोऽलम् । अत्यरिच्यत दारिद्र्यं राश्यादपि गुणाधिकम् || *wog schwerer* Spr. 3676. R. GORR. 2, 61, 10. KAM. NITIS. 5, 48. विक्रमसामर्थ्यादतिरिच्यसं मां शतेन *um hundert Mal überlegener an R.* 5, 50, 24. संभावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते *ist ärger als der Tod* BHAG. 2, 34. R. 4, 16, 8. Spr. 1028. पुत्रगात्रस्य संपर्शः *ब्रह्मादति रिच्यते ist besser als* 578. VANU. BAH. S. 48, 84. अप्येषो ऽपि कुलज्ञानी ब्राह्मणादतिरिच्यते Verz. d. Oxf. H. 91, a, 26. MBH. 3, 175. mit acc. *übertreffen*: यः पुनः प्रतिमानेन त्रींशोक्तानतिरिच्यते 5, 2489. देवान्मनुष्यान्गन्धर्वान्त्यरिच्यत दक्षिणाः so v. a. *die Opfergeschenke übertrafen die der Götter u. s. w.* 12, 910. दशैव तु सदाचार्यः श्रोत्रियानतिरिच्यते 4004. Spr. 1110. 3894. तेजसा यशसा वीर्यादत्यरिच्यत पावकम् (वीर्यवान् ed. Bomb.) R. 1, 16, 14. ननु शब्दो ऽतिरिच्यतां प्रमाणम् KUBUM. 36, 8. partic. अति-

रिक्त 1) *überschüssig, übermässig, zu gross, zu viel* (Gegens. उन् und कीन) AK. 3, 2, 25. H. 1449. क्रतुं नौ ब्रूत यतो ऽतिरिक्तः AV. 9, 9, 17. AIT. BR. 1, 17. अनातिरिक्त 5, 4. KATS. CA. 8, 6, 24. ÇAT. BR. 3, 9, 2, 15. 13, 8, 4, 15. अतिरिक्ताङ्गः SHAPV. BR. 6, 11. M. 3, 242. 4, 141. JĀṆ. 1, 322. 2, 211. क्रिया कीनातिरिक्ता वा SUÇH. 1, 127, 20. KAM. NITIS. 7, 19. BHĀṆĀP. 19. कीनातिरिक्तकाले *zu früh oder zu spät* VANU. BAH. S. 46, 52. एकया विराजमतिरिक्तः *um eine übersteigend* PĀṆĀK. BR. 16, 3, 7. *einen Ueberschuss von* (geht im comp. voran) *habend, zu viel von* *etwas habend*: पूगफलातिरिक्त (साम्बूल) VANU. BAH. S. 77, 86. वातकफातिरिक्ता (स्त्री) 78, 17. लभ्यं किं चातिरिक्तं *noch darüber, noch mehr* MĀṆĀH. 178, 3. सर्वातिरिक्तसरेणा *Alle übertreffend* RAGH. 1, 14. — 2) *verschieden von* (abl. oder im comp. vorangehend) ŚIH. D. 31, 5. MADHUS. in Ind. St. 1, 13, 33. उत्तमर्णाय धनातिरिक्तं देयं वृद्धिः P. 5, 1, 47, Schol. 8, 1, 41, Schol. विज्ञानातिरिक्तवस्तु Schol. zu KAP. 1, 41. NILAK. 60. SĀRYADARÇANAS. 46, 7. 91, 22. 116, 20. 133, 5. 10. 12. 14. 16. 140, 16. 141, 1. नेष्टरस्यातिरिक्तशरीरसिद्धिः *es lässt sich nicht behaupten, dass* ĪÇVARA *einen besondern Leib habe*, NILAK. 111. — Vgl. अतिरिक्त. — caus. *überschüssig machen, zu viel thun*: सोमं मातिरीरिचः ÇAT. BR. 4, 4, 2, 7. अति क रैचयेद्यदयः प्रस्तुयात् 6, 9, 17. 6, 2, 2, 28. इदं वा अत्यरीरिचिन्द्रमूनमकन् 11, 2, 2, 7. 9. 13, 1, 2, 2. 14, 9, 4, 24. AIT. BR. 5, 24. TS. 2, 3, 44, 4. 6, 6, 44, 5. अति तय्यक्षस्य रैचयेत् TBU. 3, 2, 2, 4.

— अत्यति pass. *bedeutend überragen, — mehr sein*: धियमाणाः कपोतस्तु मांसनात्यतिरिच्यते *wiegt bedeutend mehr als das Fleisch* MBH. 3, 10588.

— व्यति pass. 1) *hinausreichen über, überragen, vorzüglicher sein, übertreffen*; mit abl. und acc.: सप्तस्यानां च सीमानां न लक्ष्मीर्व्यतिरिच्यते HARIV. 3576. स्तुतिभ्यो व्यतिरिच्यते हरेण चरितानि ते RAGH. 10, 31. उपाध्यायान्दश पिता तथैव व्यतिरिच्यते Spr. 1119. व्यतिरिक्त *überschüssig, übermässig* MBH. 14, 1062. fg. उद्वेक 1062. वत्सायिकार्यव्यतिरिक्तमन्यत् *übrig geblieben von v. l. beim Schol. zu RAGH. ed. Calc.* 2, 66. — 2) *sich trennen von*: (सोमसूतः) यदार्काद्यतिरिच्यते BULO. P. 5, 22, 18. *sich unterscheiden von*: न मतो व्यतिरिच्यते ÇĀṆK. zu BAH. Ā. UP. S. 142. BULO. P. 6, 16, 56. कृतं विकारज्ञातं सत्त्वज्ञस्तमसि न व्यतिरिच्यते *halten sich innerhalb. fallen zusammen mit* SUÇH. 1, 90, 6. 7. व्यतिरिक्त *unterschieden, verschieden, ein anderer als* HARIV. 11799 (NILAK. liest व्यतिषिक्त, welches er durch मिश्रित erklärt). BHĀG. P. 4, 9, 15. 5, 11, 6. 18, 5. 10, 47, 32. देकाद्यतिरिक्तमूर्तिः PRAB. 27, 3. BHĀG. P. 4, 7, 31. 7, 3, 32. 12, 5, 3. M. 8, 152. शरीरादिव्यतिरिक्तः पुमान् *Seele ist etwas Anderes als der Leib u. s. w.* KAP. 1, 140. KUMĀRAS. 1, 31. 5, 22. Schol. zu P. 2, 3, 50. 3, 4, 77. ÇĀṆK. zu BAH. Ā. UP. S. 139. BULO. P. 4, 22, 21. VEDĀNTAS. (Alah.) No. 12. SĀRYADARÇANAS. 48, 1. 49, 8. 52, 9. 141, 8. 10. शरीराव्यतिरिक्तः KATHA. 33, 70. अत्यसामाव्यतिरिक्तत्वे सति SĀRYADARÇANAS. 111, 20. साधनाभ्याद्यतिरिक्तत्वे सति 113, 11. दोषव्यतिरिक्तज्ञानं *frei von* 113, 14. — Vgl. व्यतिरेक.

— धनु med. *nach Jmd sich entleeren*: ध्रुवां वै रिच्यमानां यज्ञो ऽनु रिच्यते यज्ञं यज्ञमानः TS. 1, 7, 5, 1.

— अग्निं med. pass. *zu Gunsten Jmds (acc.) übrigbleiben, Jmd zu Gute kommen*: कैतारि वा अग्न्यतिरिच्यते यदतिरिच्यते TS. 7, 1, 5, 6. 2, 3, 6, 1.

अप्रियं धातुव्यभ्यतिरिच्येत TBa. 1, 2, 3, 4, 5, 1. Çar. Ba. 1, 2, 2, 13. यजमानस्य अग्र्यम् 3, 9, 2, 34. 11, 1, 2, 5. Kāṭh. 26, 4. Kāṭh. Ça. 25, 13, 17.

— या überlassen: स मुञ्चत इन्द्रः सूर्यमा देवो रिणश्चार्थ्य स्त्वान् RV. 2, 19, 5. AV. 18, 3, 41. — Vgl. अरिक्. — caus. 1) den Athem entlassen: अरिच्य Verz. d. Oxf. H. 234, b, 35. — 2) अरिचित in Verbindung mit धृ so v. a. versorgen (= एकैकशो निवर्तिता MALLIN.) Kumāras. 3, 5. Mālatīm. 68, 9. Daçak. 78, 2.

— उद् med. pass. hinausreichen über, hervorragen, vorzüglicher sein als: उत्सृज्वाद्रिचि कृष्टिषु शत्रुः RV. 1, 102, 7. उदिष्वस्य रिच्यते ऽशः 7, 32, 12. ममेवोद्रिच्यते जन्म — तत्र जन्मनः MBh. 1, 3070. उत्तरोत्तरमेतेभ्यो वर्षमुद्रिच्यते गुणैः 6, 284. उद्रिक्त hinausreichend über (acc.): शिखरैः क्षमिवोद्रिक्तैः R. Gonn. 2, 103, 4. überschüssig, übermässig, im Uebermaass vorhanden, überflüssig, übrig TS. 7, 3, 20, 1. Âçv. Ça. 2, 7, 21. MBh. 14, 1064. fg. Suçr. 1, 81, 6. 2, 375, 18. °मन्मथा KATHA. 94, 52. Mārk. P. 48, 5. °रसान्गुदादीन् KULL. zu M. 2, 177. Daçak. 152, 1. अनुद्रिक्तावनूतौ Mārk. P. 46, 5. अनुद्रिक्त (पुर = शरीर) nirgends ein Uebermaass zeigend MBh. 14, 987. तमसोद्रिक्तः im Uebermaass versehen mit Mārk. P. 17, 10. रत्नसोद्रिक्ताः VP. bei Muir, ST. 1, 22. बलसोद्रिक्त überlegen an, reichlicher versehen mit MBh. 1, 5543. सञ्चोद्रिक्त im Uebermaass versehen mit RĪGA-TAN. 3, 843. VP. bei Muir, ST. 1, 22. Mārk. P. 17, 6, 43, 48. सद्वावोद्रिक्तचित्तं PĀNĀR. 1, 6, 12. तद्वानोद्रिक्तया भक्त्या gesteigert durch Bhāg. P. 1, 13, 47. उद्रिक्तचेतस् hochsinnig KATHA. 32, 78. उद्रिक्तचित्त hochmüthig 91, 55. उद्रिक्त dass. MBh. 5, 7044. Spr. 3246, v. 1. — Vgl. उद्रेक. — caus. stetigern: अधिकोद्रिक्ताभिष्यम् adv. RĪGA-TAN. 5, 865. — Vgl. उद्रेकच.

— समुद्, partic. समुद्रिक्त im Uebermaass versehen mit (instr.) VP. bei Muir, ST. 1, 22.

— नि s. निरेक.

— प्र med. pass. hinausreichen, hervorragen über: दिवश्चित्ते प्र रिचिरे मङ्गलम् RV. 1, 59, 5. 61, 9. 109, 6. 164, 25. त्वं तान्सं च प्रति चासि मन्मनामे प्र च देव रिच्यसे 2, 1, 15. 22, 2. 3, 6, 2. प्र मात्राभौ रिचिरे रोचमानः 46, 3. 6, 24, 3. 30, 1. 7, 42, 3. प्र हि रिचित् श्रोत्रसा दिवो अन्तेभ्यस्पति 8, 77, 5. 10, 32, 5. TS. 7, 3, 20, 1. — Vgl. प्ररिक्त्वा, प्ररेक fg. — caus. übriglassen: पितो नारिरिचीत्किं चन प्र RV. 6, 20, 4. lassen: प्रिया यमस्तन्वर् प्रारिरिचीत् 10, 13, 4.

— वि med. pass. 1) hinausreichen: अतश्चिदस्य मङ्गिमा विरेचि RV. 4, 16, 5. — 2) Durchfall bekommen: यः सोमं पीत्वा हर्षयेत विरिच्येत वा LĪṬ. 8, 10, 9. विरिक्त der seinen Leib entleert hat M. 8, 144. Suçr. 2, 326, 20. — Vgl. विरेक. — caus. leeren, leer machen: कोशमस्य विरेचय MBh. 12, 8920. laxiren, ausputzen Suçr. 1, 44, 13. 150, 19. 2, 174, 13. शिरः 16. विरेच्य als Erkl. von निर्यात्य von sich gegeben habend NĪLAK. zu HARIV. 4013. — Vgl. विरेक fg.

रिञ्, रैञ्ते (भर्जने) Vop. in Dhātup. 6, 19.

रिटि vgl. u. भङ्गि°. Wilson nach ÇANDĀRTHAK.: the crackling or roaring of flame; a musical instrument; black salt.

रिणीनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 114, a, No. 177.

रिण्व्, रिण्वति (गति) Dhātup. 18, 86.

रित् adj. etwa entrinnend (von 1. रि; nach Śā. = गन्ती): यदिन्द्रो

अनयक्रितौ मृकरीयो वर्षसमः RV. 6, 57, 4.

रिद्ध adj. reif (Korn) H. 1183. — Vgl. रद्ध.

रिधम m. 1) Frühling. — 2) Liebe VĪCVA im ÇKDn.

1. रिप् (= लिप्) 1) schmieren, kleben: यद्वा स्वैरा स्वधितौ रिप्तमस्ति RV. 1, 162, 8. — 2) anschmieren so v. a. betriegen: कित्वासा यत्रिरिपुर्न दीवि RV. 5, 85, 8.

— अग्रि, partic. °रिप्त verklebt so v. a. erblindet: युवं कण्वायापिरिताय चतुः प्रत्यधत्तम् RV. 1, 118, 7. युवं कण्वाय नास्त्यापिरिताय कर्म्ये । शङ्कहृतीर्दशस्यथः 8, 5, 23.

2. रिप् (= 1. रिप्) f. 1) Betrug, Kniff; concret Betrüger: मा नो गुह्या रिपं अणोरकन्दभन् RV. 2, 32, 2. न दभस्ति तं रिपः 7, 32, 12. अयं वेदे होत्राभिर्यजेत रिपः 60, 9. ये वा रिपौ दधिरे देवे अघरे 104, 18. Vgl. पतिरिप्, welches demnach den Gatten täuschend bedeutet. — 2) nach Naig. 1, 1 (रिपः) und Comm. so v. a. Erde: पाति प्रियं रिपो अयं पदं वेः पाति यक्षशरणं सूर्यस्य RV. 3, 5, 5. सप्त न यक्षमविदं चर्षं रिर्दिक्षं रिप उपस्थे घसतः 10, 79, 3.

रिपुं (von 1. रिप्) UṆDIS. 1, 27. 1) adj. betrügerlich, verrätherisch; m. Betrüger, Schelm; später Widersacher, Feind Naig. 3, 24 (= स्तेन). AK. 2, 8, 4, 10. H. 728. HALĀ. 2, 300. RV. 1, 36, 16. दिप्संश्च इक्षिष्वो नार्क देभुः 147, 3. 148, 5. 2, 23, 16. पाशा रिपवे विचत्ताः 27, 16. 34, 9. मा सख्युर्दंश्च रिपोर्जिमे fälscher Freund 4, 3, 13. स्तेना अद्वयविष्वो जनासः 5, 3, 11. नैह स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरौ अर्चिषा 79, 9. 7, 104, 10. 8, 51, 7. 13. डुरत्येतू रिपवे मर्त्याय 7, 65, 3. 8, 11, 4. 22, 14. 23, 15. 10, 185, 2. AV. 19, 49, 9. न कूट्राण्युधैरुन्याद्युध्यमानो रणे रिपून् Feinde M. 7, 90. 98. 171. 183. 186. 200. °निपातिन् MBh. 3, 2492. 12, 4275. °सूदन R. 1, 52, 6. Suçr. 1, 108, 10. बलवति रिपौ वा मुहुरि वा Spr. 309. लोभाच्चान्यो ऽस्ति रिपुः पृथिव्याम् 1137. बलेन किं यद्य रिपून् बाधते 1301. न कश्चित्कस्यचिन्मित्रं न कश्चित्कस्यचिद्रिपुः । कारणादेव ज्ञायते मित्राणि रिपवस्तथा ॥ 1344. °रक्त 2634. आत्मैव क्वात्मनो मित्रमात्मैव रिपुरात्मनः 3703. भुञ्जोऽक्षिरिपु RAGH. 2, 23. °भय Gefahr von Seiten des Feindes VARĀH. BĀH. S. 83, 86. 119. °बल ein feindliches Heer 74, 3. °घ्न 79, 12. °कृण् (कृण MBh. 10, 620) 101, 13. 104, 23. °वशव 79, 24. °नागकुलात्क RĪGA-TAN. 1, 89. शक्र° MBh. 3, 11912. क्रौञ्च° Spr. 64; vgl. H. 10 (wo die v. l. रिपु st. अरि hat) und मदन°, मधु°. In der Astrol. ein feindlicher Planet VARĀH. BĀH. S. 69, 6. — 2) m. Bez. des 6ten astrologischen Hauses: रिपुगते गुरौ VARĀH. BĀH. S. 104, 28. BĀH. 7, 14. 9, 4. LAUGH. 1, 15. °भवन n. dass. VARĀH. BĀH. S. 104, 15. °भाव m. dass. Verz. d. B. H. No. 878. °स्थान n. dass. Verz. d. Oxf. H. 330, a, 2 v. u. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Çliṣṭi HARIV. 68. fg. VP. 98. des Jadu Bhāg. P. 9, 23, 20.

रिपुधातिन् 1) adj. den Feind schlagend. — 2) f. °धातिनी eine best. Schlingpflanze ÇANDĀ. im ÇKDn. Abrus precatorius Wilson.

रिपुंजय 1) adj. den Feind bestegend: बहूना चैव सन्नामो समवायो रिपुंजयः Spr. 4623. आख्यान Bhāg. P. 6, 13, 28. — 2) m. N. pr. verschiedener Fürsten, = दिवोदास Verz. d. Oxf. H. 70, a, 21. ein Sohn Çliṣṭi's HARIV. 68. VP. 98. Suvira's Bhāg. P. 9, 21, 29. Vīçvaçit's und letzter Fürst der Bārhadratha 22, 47. VP. 465.

रिपुता f. das Feindsein: रिपुतायुक्तिः wird zum Feinde Spr. 383.

रिपुमह m. N. pr. eines Fürsten ÇATA. 1, 222. 2, 660.

रिपुरात्म m. N. pr. eines Elephanten KATHIS. 121, 276.

रिप् (von 1. रिप्) Uṇādis. 5, 55 (कुत्सिते). 1) n. Schmutz, Unreinigkeit, auch uneigentlich: गृध्राति रिप्रमविरस्य ताव्या RV. 9, 78, 1. विषं कि रिप् प्रवर्कसि (आपः) 10, 17, 10. AV. 10, 5, 24. 12, 2, 11. 13. रिप्राभिर्मुक्त्यै शर्मलाञ्च वाचः 3, 5. 10, 1, 10. 12, 3, 17. = पाप Nir. 4, 21. Vgl. अ०. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Çliṣṭi HARIV. 68. विप्र v. 1.

रिप्रवार्य adj. das Unreine entführend RV. 10, 16, 9.

रिप्सु adj. vom desid. von रम् Vop. 26, 190.

रिफ्, रिफति (कथनपुङ्गनिन्दाकिंसादनेपु, v. l. कथन st. कथन) Dhātup. 28, 28. क्लेशार्थे Śā. zu Air. Ba. 5, 4. रेफित्वा P. 1, 2, 28, Sch. Vop. 26, 206. 1) knurren: यत्र विज्ञायते यमिन्यपतुः सा पशून्निषाति रिफती रुषाती sie schädigt das Vieh knurrend, mürrisch AV. 3, 28, 1. — 2) रिफ्यते geschnarrt werden, die Aussprache des r haben oder bekommen: विसर्जनीयो नत्यन्त-रोपयो (ऽनत्य० die gedr. Ausg.) रिफ्यते Āc. Ca. 1, 5, 10. partic. रि-फित geschnarrt, als r ausgesprochen Çāṅkh. Ca. 1, 2, 9. 10. VS. 1, 33. 160. 4, 18. 192. अ० nicht geschnarrt (Visarga nach अ, आ) 7, 6. RV. Paṭr. 1, 17. 2, 9. 4, 14. Ähnlich विरिफित der r-Aussprache verlustig: अग्निं नः स्ववृत्तिभिरिति चतुर्थस्याङ्गं श्राव्यं भवति वैमदे विरिफितं वि-रिफितस्य ऋषेद्यतुर्थे ऽहनि चतुर्थस्याङ्गे व्रपम् Air. Ba. 5, 4. nach Śis. so v. a. sehr mühsam (mit dem Njūñkha) ausgesprochen; die Bez. bezieht sich aber in Wirklichkeit darauf, dass in dem betreffenden Liede des Vīmada RV. 10, 21, 1. fgg. der Refrain वि वो मदे gesprochen wird, während वः nach वि sonst als रिफित betrachtet wird, wie die Regel des RV. Paṭr. 1, 23 (vgl. auch den Comm.) es ausspricht. — Vgl. रेफ und रिष्कृ.

— अत्र, अवरिफिता इवोत्तरवेदिं परीयाताम् Kāṭh. 27, 8.

— आ schnarchen: अरोफसः शयीरन् Çāṅkh. Ba. 17, 9.

रिभ् (P. 7, 2, 18, Sch.), रैभति (रैम् शब्दे Dhātup. 10, 22) Naigh. 3, 14 (अर्धतिकर्मन्); रिरेभः knarren, knistern; murmeln (von Fließendem); plaudern, schwatzen; laut reden, jubeln, bejauchzen (mit acc.): तस्मा-दोषधयो ऽन्यथा रैभति deshalb knarrt das Holz (am Wagen), wenn es nicht geschmiert ist, TS. 7, 1, 1, 3. अर्द्धस्य स्वधावता हूतस्य रैभतः सदा vom knisternden Feuer RV. 8, 44, 20. 10, 3, 6. सोमः पवित्रमत्यैति रैभन् 9, 96, 6. 17. 97, 7, 47. पदे रैभति कवयो न गृध्राः 57. 106, 14. अग्नी-लस्य आत्रियस्य मुखं द्येव ज्ञायते तप्तमिव रैभतीव sein Gesicht steht vergnügt aus und er scheint zu plaudern Air. Ba. 1, 25. रैभतो वै देवाश्च ऋषयश्च स्वर्गं लोकमायन् schwatzend, laut mit einander redend 6, 32. श्रुतं गाव-त्रं तर्कवानस्याहं चिद्धि रिरेभाद्यिना वाम् RV. 1, 120, 6. 7, 18, 22. उषा उ-च्छ्रुती रिभ्यते वसिष्ठैः 76, 7. 8, 37, 7. 10, 61, 24. 92, 15. — स त्रामिवायं रैभति (?) RV. 1, 105, 9.

— अभि anknurren, anbelln: मामङ्ग सारमेयो ऽयमभिरेभति Bala. P. 4, 14, 12. अभिरेति ed. Bomb.

— वि, ० रिब्ध (स्वरे) P. 7, 2, 18. Vop. 26, 111. ० रिभित und ० रैभित in anderer Bed. P., Schol.

रिभ्वन् m. = स्तेन Naigh. 3, 24. — Vgl. रिक्कन्.

रिमेद् m. = अरिमेद् Rāṅ. im ÇKDn.

रिष्कृ, रिष्कृति (किंसायाम्) Dhātup. 28, 30, v. l. रिष्कृति und रिफति Vop. 13, 4.

रिष्कृ n. der Tierkreis WILSON.

रिम्ब, रिम्बति v. l. für रिष्व Dhātup. 13, 88.

रिरेसा (vom desid. von रम्) f. das Verlangen sich zu ergötzen, insbes. geschlechtlich, Geltheit Bala. P. 9, 14, 20. NALOD. 1, 41. अनिलः । परिष्का-मन्वने वृत्तानुपैतीव रिरेसया MBh. 1, 2859. KATHIS. 58, 95. 64, 106. Rāṅa-Tar. 3, 508. Daṣar. 152, 2. अति० Bala. P. 2, 23, 11.

रिरिम्सु (wie oben) adj. das Verlangen habend sich zu ergötzen, insbes. geschlechtlich, geil: भवानक्षेषु कुशलो व्यं चापि रिरिम्सवः HARIV. 6727. Bala. P. 7, 1, 10. Soṇa. 2, 153, 13. 447, 16. Spr. 3881.

रिरिता f. ungrammatische Form für रिरितिषा; in comp. mit dem obj. Bala. P. 4, 15, 6. 10, 63, 20. 90, 49. — Vgl. रिरितु.

रिरितिषा (vom desid. von 1. रन्) f. das Verlangen zu bewachen, zu hüten, zu bewahren, zu schützen, aufrechtzuerhalten: जगद्विरितिषया Bala. P. 5, 15, 5.

रिरितिषु (wie oben) adj. das Verlangen habend zu bewachen, zu hüten, zu bewahren, zu schützen, aufrechtzuerhalten MBh. 8, 3022. Bala. P. 3, 22, 5. 10, 3, 21. प्रज्ञाः 4, 17, 35.

रिरितु adj. dass.: पशून्कृपया रिरितुः Bala. P. 2, 7, 32. — Vgl. रिरिता.

रिरिमयिषु (vom desid. des caus. von रम्) adj. das Verlangen habend zu ergötzen, insbes. geschlechtlich; mit acc. Man. St. 22 bei Uóóval. zu Uṇādis. 1, 99.

रिरितुं (vom desid. von 1. रिष्) adj. verschren wollend RV. 1, 189, 6.

रिरी f. gelbes Messing H. 1048. — Vgl. रीरी, रीति.

रिर्कृणा m. N. pr. eines Mannes Rāṅa-Tar. 7, 938. 1055. 8, 1007. 1059. 1265. 1406. 1626. 1838. 1986. 2098 u. s. w. Oosters auch रिर्कृण gedruckt.

रिक्क s. रक्क.

रिष् und लिष्, रिशति (किंसायाम् Dhātup. 28, 126) und लिशति (गती Dhātup. 28, 127), लिशति: लैश्यति (अत्यभिवाये) Dhātup. 26, 70. लिलिशे: अलेशिषि: रेद्यति und लेद्यति, रेष्टा und लेष्टा, लेष्टुम् P. 2, 2, 36. Kār. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. rupfen; abreißen; daher abweiden, ἐρέπτομαι: मूयवंसं रिशती: RV. 6, 28, 7. रिष्टं गेररत, aus der Lage gebracht, zer- rissen: ततो रिष्टं कृतं भिषगिच्छति RV. 9, 112, 1. रिष्टं न याम्मप्यं भूतु दुर्मति: ein Bruch am Wagen 1, 131, 7. यतै रिष्टं यतै श्रुतमस्ति पेष्टं त द्यात्मनि wenn dir ein Knochen im Leibe verrenkt oder gebrochen ist AV. 4, 12, 2. Die beiden ersten Stellen liessen sich auch zu रिष् ziehen.

— आ abweiden: उष्मा उर्जस्वतीराषधीरा रिशताम् RV. 10, 169, 1. यदपामोषधीना परिशमारिशामहे 1, 167, 6. ततो न मनुष्या आशुर्न पशव आलिलिशिरे Çar. Ba. 2, 4, 2, 2.

— वि med. sich ausrecken, aus der Lage gezerrt werden, brechen (am Körper), zerrissen werden: यदात्मनि त्वेव मे विरिष्टम् AV. 7, 57, 1. 6, 53, 3. अतु मारुतं त्वेव यदि लिष्टम् VS. 2, 24, 23, 14. सप्तदशेन क्रियमाणो व्यलेशिषि । भिषयंतु मेति TBa. 1, 5, 22, 2. यद्वै यज्ञस्य क्रूरं यदि लिष्टं तदन्वाह्यरति TS. 1, 7, 2, 1. 2, 6, 5, 6. यद्वा अनीशानो भारमादते वि वै स लिशते der geht aus den Fugen, bricht zusammen 6, 2, 5, 1. युक्तः क्षणुते वा वि वा लिशते Çar. Ba. 4, 4, 2, 13. 6, 4, 2, 1. ब्रह्मा विलिष्टं संधाति er richtet ein, was aus den Fugen ist, Kāṭh. Ca. 25, 14, 36. यज्ञस्य विरिष्टं संधाति Kāṇḍ. Up. 4, 17, 4.

रिशो (von रिष्) f. die Ruffende, Zerrende: अतःपात्रे रेरिक्ती रि-

शाम् AV. 11, 9, 15.

रिषादस् adj. von unbekannter Bed.; im Padap. nicht zerlegt, von den Commentatoren erklärt durch रेषयदारिन् den Verletzer zerretzend oder nach der v. l. °दाशिन् (von 1. दप् 4.) Nir. 6, 14. zerlegt in रिश und दस् (von दद्), रिशा und दस्, रिशद् und दस् u. s. w. Sls. zu den Stellen und Manth. zu VS. 3, 44. Bez. namentlich der Marut und anderer Götter RV. 1, 26, 4. 39, 4. 64, 5. 77, 4. 186, 8. 5, 60, 7. 61, 16. 64, 1. 66, 1. 67, 2. 71, 1. 7, 89, 9. 66, 7. 8, 8, 17. 27, 4. 10. 30, 2. 72, 5. रिशादसो न मर्या अभिचवः 10, 77, 3. एयेनासो न स्वयंशसो रिशादसः 5. (सोमः) सुमुक्तीको धनव्यो रिशादाः 9, 69, 10. VS. 3, 44. 33, 72.

रिष्य m. = ऋष्य Tris. 2, 8, 6.

1. रिष्, रेषति (किंसायाम्) Dhātup. 17, 48. रिष्यति (किंसायाम्) 26, 120, v. l. und रिष्यते; रिषत्, रिषाम, रिषाथन, रिषन्, रेषत्, रेपिता und रेष्टा P. 7, 2, 48. Vop. 8, 79. रिष्टं (vgl. अ०). 1) versehrt werden, Schaden nehmen; versagen, misslingen, zu Schanden werden: न रिष्येन्नावतुः सखा RV. 1, 91, 8. सख्ये मा रिष्याम वयं तव 94, 1. 102, 21. यथा युक्तो न रिष्याः 10, 51, 7. न चित्स भेषते ज्ञाने न रेषत् 7, 20, 6. 83, 4. न रिष्यात् सर्वन्म् 5, 44, 9. पूज्यक्रं न रिष्यति 6, 54, 8. 8, 92, 15. 10, 48, 5. AV. 2, 15, 1. 11, 1, 25. 13, 2, 87. मा सु भित्था मा सु रिषः VS. 11, 68. Art. Br. 1, 13. Çat. Br. 6, 1, 4. 6, 2, 8. 9, 3, 4, 13. 14, 6, 28. Bṛh. Ån. Up. 3, 9, 26. यथैकपादज्ञत्रयो वैकेन चक्रेण वर्तमानो रिष्यत्येवमस्य यस्तो रिष्यति Kṣānd. Up. 4, 16, 3. यदे पक्षस्य रिष्टं यदशात्तम् Çat. Br. 12, 4, 2, 5. Çākh. Gr̥h. 3, 7. Kauç. 125. रिषेँ infin. RV. 5, 41, 16. 7, 34, 17. पाति मर्त्यं रिषः 1, 41, 2, 98. 2, 2, 26. 4, 6, 63. 2, 2, 33, 6. पुरुषाणो देव रिष्योहि (VS. Prāt. 3, 27) VS. 3, 48. Liesse sich meistens auch concret fassen. In der nach-vedischen Literatur erscheint das med. रिष्यते, im Bṛh. P. aber auch रिष्यति. तेन (मार्गेण) गच्छन् रिष्यते M. 4, 178. MBh. 13, 7162. fg. तस्ये-कथो न रिष्यते 3, 1770. लोके बुद्धिप्रकाशेन लोकमार्गो न रिष्यते 12, 12474. तस्यायुर्न रिष्यते 13, 4992. 5024. fg. किं वा न रिष्यते कामो धर्मो अर्थेन संयुतः Bṛh. P. 4, 8, 64. न रिष्यते ज्ञातु समुद्यमः क्वचित् 8, 12, 46. संकल्पस्वयि भूतानां कृतः किल न रिष्यति 4, 27, 24. 7, 3, 35. चतुर्थस्य न रिष्यति 8, 1, 11. 16, 12. 10, 84, 32. — 2) beschädigen: पाहि रीषत (über die Dehnung s. RV. Prāt. 9, 24. 25. 29. AV. Prāt. 4, 86) उत वा जिघा-सतः RV. 1, 36, 14. 189, 5. 2, 30, 9. 5, 3, 12. 7, 15, 18. प्रति व्य रिषतो दक् 1, 12, 5. 8, 44, 11. या मा न रिष्येत् 48, 10. येन ज्ञायां न रिष्यति AV. 44, 1, 30. रेष्टारं रेष्टुम् Bṛh. P. 9, 31. Hierher zieht Benfey MBh. 3, 13111, wo aber gelesen wird कल्किश्चरिष्यति मत्सीम्. — 3) रिष्ट n. = अरिष्ट (urspr. das Unfehlbare) Unheil, Unglück: तत्र हि रिष्टानामशेषाणां समाश्रयः Mārk. P. 50, 89. राङ्गरिष्टशान्ति, केतुरिष्टशान्ति Verz. d. Oxf. H. 86, 6, 44. रिष्टाध्याय (die lithogr. Ausg. अरिष्टा०) 328, b, No. 779. ungünstiges Vor-sehen Suç. 1, 102, 19. = अशुभ AK. 3, 4, 2, 88. Med. f. 26. Halā. 5, 18. = अभाव AK. Med. = पाप Halā. = त्वे AK. H. an. 2, 97. = अशुभ H. an. अरिष्ट unheilvoll auch Bṛh. P. 1, 14, 5.

— caus. रेषयति, रीरिषत्, रीरिषत, रि० und रीरिषीष्ट RV. Prāt. 9, 25. 27. fg. versehren, Schaden thun, beschädigen, versagen —, fehlen machen: न यं रिष्यो न रिषयवो गर्भे ससं रेषणा रेषयति RV. 1, 148, 5. 3, 53, 20. 7, 46, 3. मा नस्तस्मादेनेतो देव रीरिषः 89, 5. मा नः प्रज्ञा री-रिषत् TBa. 3, 1, 2, 8. मा रीरिषो माम्किंस्तद्वितेन (so die ed. Bomb.)

MBh. 7, 9469. स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट RV. 6, 51, 7. त्वैः ष एवै रीरि-षीष्ट युर्जनः sich Schaden thun 8, 18, 13. 1, 114, 7. 8. VS. 16, 15. धर्मस्त-श्चा दधामि प्रज्ञया रेषयेनान् AV. 11, 1, 20. मा नो मध्या रीरिषितायुर्गत्तोः bringt uns nicht, mittendrinn, um Erreichung unserer (vollen) Lebens-zeit RV. 1, 89, 9. रीरिषीष्ट mit der intransitiven Bed. misslingen, zu Schanden werden in der Stelle: (मम) मा रीरिषीष्ट निगमस्य गिरा वि-सर्गः Bṛh. P. 3, 9, 24.

— desid. beschädigen wollen: प्र यो मन्युं रीरिक्तो मिनाति RV. 7, 36, 4. यो नः कश्चिद्विरिक्तति रत्स्वेन मर्त्यः 8, 18, 3. — Vgl. रिश्नु.

— अनु nach einem (acc.) Ändern versehrt werden, — Schaden neh-men: यस्तं रिष्यसं यजमानो ऽनुरिष्यति Kṣānd. Up. 4, 16, 3.

— अमि misslingen: (आदनः) यो लोकानां विधत्तिर्नाभिरेषात् AV. 4, 38, 1.

— आ caus. schädigen: मास्त्रो भुज्मा रीरिषो नः RV. 1, 104, 6.

2. रिष् (= 1. रिष्) f. Schaden oder concret Beschädiger s. u. 1. रिष् 1).

रिष (von रिष्) adj. in नथा०.

रिषय, रिषयति P. 7, 4, 30. = रिष् fehlen, versagen, unzuverlässig werden, fallere: अदेवेन मनसा यो रिषयति शासाम्यो मन्यमानो जिघा-सति RV. 2, 23, 12. शुधी क्वमिन्द्र मा रिषयः lass es nicht fehlen 2, 11, 1. ध्ये पाहि हूत्यं मा रिषयः 7, 9, 5. मा चिदन्यदि शंसत सख्यो मा रिषयत machet keinen Fehler 8, 1, 1. 20, 1. पिवा पिबेदिन्द्र पूर सोमं मा रिषयः 10, 22, 15. Hiernach ist unter अरिषय und अरिषयत् zu verbessern: nicht fehlend, sicher, zuverlässig.

रिषयु adj. unzuverlässig, trügerisch RV. 1, 148, 5.

रिषि m. = ऋषि Comm. zu AK. 2, 7, 42.

रिषीक, रिषीकाणामयनम् als Beiw. Çiva's Hariv. 7425. रिषीणाम-यनम् die neuere Ausg.: रिषीकारणां (sic) किंसाणां कालादीनाम् Nilak.

रिष्ट 1) adj. und n. s. u. रिष्, 1. रिष्, अरिष्ट und मत्सी०. — 2) m. s) = 2. रिष्ट Schwert H. an. 2, 97. Med. f. 26. — b) Sapindus detergens Roxb. (फेनिल) Med. — c) N. pr. eines Fürsten MBh. 2, 226. eines Daitja Hariv. 3112. eines Sohnes eines Manu Mārk. P. 111, 4. — 3) f. वा N. pr. der Mutter der Apsaras Mārk. P. 104, 7.

रिष्टक m. Sapindus detergens Roxb. Çaddar. im ÇKDr.

रिष्टताति adj. = लेमकर H. 489. Halā. 2, 185.

1. रिष्टि (von 1. रिष्) f. Schaden; das Fehlschlagen; = अशुभ Med. f. 26. नार्तिर्न रिष्टिः TBa. 2, 1, 44, 1. यस्तस्य Ait. Br. 5, 83. तस्य क न का-चन रिष्टिर्भवति dem misslingt Nichts 7, 20. Çat. Br. 12, 4, 2, 3. 4, 6. यक्ता रिष्टिमुखकाः Saṃskārat. im ÇKDr. u. विलम्. इयु० Fehlgehen des Pfeils als N. eines Sāman Kāṭ. Ça. 22, 10, 23. अरिष्टायाम् eine nicht durch Aussere Verletzung entstandene Krankheit 20, 3, 16.

2. रिष्टि m. = ऋष्टि Schwert AK. 2, 8, 2, 57. H. 782. Med. f. 26. Halā. 2, 317. = शस्त्रभेद Çaddar. im ÇKDr.

रिष्टीय् (von रिष्ट), ०यति = रिषय P. 7, 4, 36, Sch.

रिष्य n. = रिः Ind. St. 2, 276. 281.

रिष्य m. = ऋष्य, ऋष्य Çaddar. im ÇKDr.

रिष्यमूक m. = ऋष्यमूक Varāh. Bṛh. 5, 14, 12.

रिष (von रिष्) Unādis. 1, 153. adj. = किं Uśval.

रिक्, रिक्तति (अर्थतिकर्मन्) Naigh. 3, 14, 19. रिक्ति, रिक्तं 3. pl. रिक्ताय (रिक्ताया VS. 2, 16); lecken, belecken; liebosen: उत न ई मृतयो ऽश्चयेमाः

शिप्रु न गावस्तरुणं रिक्तसि RV. 1, 188, 7. 140, 2. 2, 35, 13. गावेष्व प्रुधे मातरा रिक्तयो 3, 33, 1. 41, 5. 53, 13. 8, 30, 21. क्रतुं रिक्तसि मधुनाभ्यञ्जते 9, 80, 42. 46. 97, 57. 100, 1. 7. रिक्तसि रिप उपस्थे अतः 10, 79, 3. 114, 4. शिप्रु न विप्रा मृत्तिभी रिक्तसि 123, 4. तपोरिक्तवत्पयो विप्रा रिक्तसि धीतिभिः ablecken 1, 22, 14. AV. 5, 1, 4. Schol. zu PANĀV. Br. 8, 8, 14. रिक्, रैकति (वधे) KAVIKALPADRUMA im CKDr. — Vgl. श्रील्लु und लिक्.

— *intena. wiederholt belecken, küssen*: रैरिक्त्, रैरिक्ते, रैरिक्ताणा RV. 3, 55, 14. 1, 140, 9. 4, 38, 6. 6, 27, 7. रैरिक्ते युवति विष्पतिः सन् 10, 4, 4. तामा रैरिक्दीरुधः समञ्जन् 45, 4. अतःपात्रे रैरिक्ती रिशाम् AV. 11, 9, 15. पर्वन्यो रैरिक्तामो वीरुधः समनक्ति CAT. Br. 6, 7, 2, 2. — Vgl. रैरिक्ताण.

— *खा belecken (benagen)*: योनिं यो रैरिक्ते, RV. 10, 162, 4. — Vgl. श्रीरक्ता.

— *परि dass.*: अधीवासं परि मातृ रिक्चक् RV. 1, 140, 9.

— *प्रति dass.*: तं गन्धर्वस्य प्रत्याज्ञा रिक्तसि AV. 7, 73, 3.

— *सम् gemeinsam belecken*: वत्समिव मातरा संरिक्ताणे RV. 3, 33, 3.

रिक्म् adv. wenig NAIGH. 3, 2, v. 1.

रिक्ताय् m. = स्तेन NAIGH. 3, 24.

रिक्ताण s. रिक्ताण.

रिक्त् m. = रिक्ताय् NAIGH. 3, 24, v. 1. — Vgl. रिम्बन्.

1. री Verbalwurzel s. u. 1. रि.

2. री = रे in रुधन्नी.

3. री f. s. u. र 2) b).

रीत्या f. = घृणा VIKĀSP. im CKDr. = लज्जा KALĪṢA ebend. — Vgl. रीठा.

रीठा f. und रीठाकरञ्ज m. eine Karāṅga-Species RĪĀN. im CKDr.

रीठक m. Rückgrat H. 601.

रीठा f. Geringachtung AK. 1, 1, 3, 23. H. 1470. HALĪ. 4, 30. तपस्वि-रीठाकारी PARCĀNĀTHAK. 5, 67. सरीठ पुनरथाक् KĪCKH. 76, 49 (beide Stellen bei AṢPACHT, HALĪ. Ind.). — Vgl. अचलीठा.

रीति (von 1. री) f. 1) Strom; Lauf, Strich, Lände: मदीव रीतिः शर्व-सामरुप्यक् RV. 2, 24, 14. वतीवाजुगो नद्येव रीतिरुत्ती इव वतुषा पात-मर्वाक् 39, 5. तामस्य रीतिं पशोरिव प्रत्यनीकमप्यम् 5, 48, 4. दिवो वृ-ष्टिरीडो रीतिर्याम् 6, 13, 1. 9, 108, 10. रीतीर्निर्वर्तयामास काञ्चनाञ्जनरा-ज्ञतोः Ströme —, Striche von Gold u. s. w. HARIV. 3931 = 5527. कनक-रीतिभिः 5561. रीतीभूत in einer Reihe stehend PĪN. GṆH. 3, 10. दति-योत्तररीति Schol. zu KĪTA Ça. 916, 1 v. u. = स्पन्द AK. 3, 4, 44, 71. MED. l. 50 (hier fälschlich स्पन्द gedr.). = अवाण H. an. 2, 190. = सी-मन् Grenze H. an. — 2) (Lauf der Dinge), Art, Weise; = प्रचार AK. MED. = रूप, लक्षण u. s. w. H. 1376. = गति H. an. सर्वत्रेषा विविता रीतिः Spr. 2589. इति रीतिः पुरातनी Verz. d. Oxf. H. 86, a, 23. निशात-क्लिष्टचक्रारितीकृत्यो रसक्रमः KATHĪS. 14, 62. अमया रीत्या auf diese Weise VER. in LĀ. (III) 2, 6. अस्मदुक्तया रीत्या SARVADARÇANAS. 102, 20. उक्तरीत्या Schol. zu P. 1, 1, 99. zu KĀP. 1, 71. 153. पूर्वोक्तरीत्या NĪLAK. 169. कथ्यमाणरीत्या ŚĪH. D. 23, 13. — 3) Stil, Diction H. an. ŚĪH. D. 5. 624. fgg. 4, 44. 8, 13. fgg. PRATĪPAR. 11, a, 9. 67, a, 9. Verz. d. Oxf. H. 199, a, 4. 206, b und 207, a, Na. 487. 208, a, No. 489. 210, a, 4. Es werden drei, vier und auch sechs Stile angenommen: वैदर्भी, गौडी und पाञ्चाली; dieselben und जाटिका; die vorhergehenden vier und überdies अथ-

सिका und मागधी. — 4) Glockengut, gelbes Messing AK. 2, 9, 97. TAIK. 2, 3, 180. H. 1048. H. an. MED. HALĪ. 2, 15. KATHĪS. 24, 178, 199. RĪĀ-TAR. 4, 203, 6, 172. 4to RĪĀ-TAR. 12. Eisenrost TAIK. H. an. MED. = दृग्-स्वर्णादिमल DHAR. im CKDr.; vgl. ब्रह्म, रीरी, रीरी, रेत्य.

रीतिक 1) n. Vitriol als Kollyrium RĪĀN. im CKDr. — 2) f. घा = रीति Glockengut, gelbes Messing VARĪH. BṆH. S. 57, 8. Vitriol als Kolly-rium ÇABDAR. im CKDr.

रीतिपुष्प n. Vitriol als Kollyrium AK. 2, 9, 103. H. 1034.

रीत्यप् adj. Wasser strömend: वृष्टिरीत्या रीत्याया Mitra und Va-ruṇa RV. 5, 68, 5. CAT. Br. 1, 9, 4, 6. (इन्द्रवः) वृष्टिरीत्या रीत्यायः (voc.) RV. 9, 106, 9.

रीर m. Bein. Çiva's GATĪDH. in Verz. d. Oxf. H. 191, a, 6.

रीरी f. = रीरी, रीति Glockengut, gelbes Messing H. 1048.

रीव्, रीवति und ०ते (आदानसंवरणयोः) DHĀTUP. 24, 15, v. 1. — Vgl. चीव्.

1. रू, रीति NAIGH. 3, 14 (अर्चतिकर्मन्). DHĀTUP. 24, 24 (शब्दे) und र-वीति P. 7, 3, 95. VOP. 9, 53. ved. र्वति, र्वत् 3. sg.; partic. र्वत् (र-वत् MBH. 1, 6293), रवमाण (R. 7, 34, 23), रवाण (ĀÇV. Ça. 2, 18, 10); रू-राव, रूविव VOP. 9, 53. रूविवरे; अरावीत्, अराविषुत्, अरवत्; रवि-प्यति und रविता KĀR. 1 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10. auch रीता VOP.

9, 53. brüllen, heulen, laut schreien, toben, quaken, summen, dröhnen: र्वदोः RV. 1, 173, 3. 10, 94, 6. र्वति भीमो वर्षभस्तविष्ण्या 9, 70, 7. 71, 9. 3, 42, 14. म् रविष्ठ नेदस्तेके तनये रविता रवत् AIT. Br. 2, 7. ते का-त्याध्यमाना रूविवरे 7, 27. TBA. 1, 5, 9. CAT. Br. 2, 5, 18. KĪTH. 30, 1. PANĀV. Br. 7, 5, 11. LĀṢ. 5, 1, 14. शखरेष्ट्रे च र्वति M. 4, 115. रासभा-रावसदृशं रूराव च ननाद च MBH. 1, 4508. गोमापुरेष सेनाया र्वम्मध्ये प्रधावति 4, 1468. अशिवं चारूवच्छिवाः KATHĪS. 116, 3. BHATT. 12, 72.

14, 21. तद्वतः — रवत् भैरवं रवम् MBH. 1, 6293. र्वत्तस्य महारवान् (रा-तसाः) 3, 11716. R. 4, 9, 64. 7, 7, 41. 34, 23. उद्रापति रीति नृत्यति BṆH. P. 7, 7, 34. इत्यैराञ्जनः 4, 13, 40. BHATT. 3, 17. न कृत्वकमिदं प्रूये रीमि किं न प्रूणोषि मे MBH. 1, 8022. शिखी रीति त्रिमात्रम् ÇINSHI 49. रीति कुक्कुटः VARĪH. BṆH. S. 63, 1. 86, 62. 88, 34. 89, 4. 90, 13 (रुवत्ती). 91, 1. 93, 16. 20. 96, 5. fgg. एते र्वसि मधुरं सारसा जलचारिणः MBH. 1, 5898. मण्डूकेषु र्वत्सु 12, 5400. र्वसि रावान्मधुरान्षट्पदाः 1, 2855. कर्णे कलं किमपि रीति शनैर्विचित्रम् (मशकाः, खलः) Spr. 1884. mit Geschrei u. s. w. erfüllen, das Geschrei richten gegen: पुष्कोकिलरुताः (नयः) MBH. 3, 1585. सर्वपतिरुतं वनम् HARIV. 3543. R. 3, 7, 3. 4, 41, 11. विक्रमगुरु-ता (संध्या) VARĪH. BṆH. S. 30, 7. 34, 8. 39, 1. 86, 72. KĪM. NĪTRIS. 16, 25. रुत n. Gebrüll, Geschrei, Gesang (der Vögel) u. s. w. AK. 1, 1, 4, 4. H. 1407. रुते बुकति KĪTH. Ça. 5, 6, 38. गोमायुरुतानि Spr. 1844. कुब्जा रुतेर्गुरुमनादयत् R. 2, 78, 12. SUCR. 2, 281, 19. वससे शीतमीतेन को-किलेन वने रुतम् । रुतनगताः पयोः योतुकामा इवोत्थिताः ॥ Spr. 2739. पुष्कोकिलानाम् ÇĪN. 131. परपुष्टं MBH. 4, 286. R. GONN. 2, 56. 12. ०विशेषसारसाः 3, 22, 23. द्विज्ञानाम् 2, 98, 16. BRAHMA-P. in LĀ. (III) 81, 15. दैम् SUCR. 1, 107, 11. R. 1, 5. VARĪH. BṆH. S. 3, 39, 47, 28. 86, 6. 41. fgg. 88, 10. 26, 34. 87. 89, 15. Verz. d. B. H. H. No. 896. fgg. रुतानि षट्पदानाम् BHATT. 2, 10. ÇC. 9, 34. रुततः सर्वसत्त्वानाम् 20 v. s. die Sprache aller Thiere kennend MBH. 12, 4369. 13, 5204. HARIV. 1234. R. 2, 33, 17. रुतितरुताभिः KATHĪS. 43, 17. रुतता अपि पतिषाम् 104, 49. विद्यो च

तुभ्यं दास्यामि सर्वभूतहृतानि ते । यथाभिव्यक्तिमेव्यसि Mān. P. 64, 3. सर्वज्ञत्वां हृतवेत्ता Verz. d. Oxf. H. 40, a, 26. 230, a, 9. हृतस्य Augur Varān. Bṛh. S. 96, 1. Zu पञ्चम्यादात्तयो Bṛh. P. 4, 30, 7 ergänzt der Comm. वाचा und erklärt हृत durch Klang. — Vgl. गरुडहृत, गोरुत, तुवीरवत्, रव, राव u. s. w.

— caus. रावयति, श्रीरवत् P. 7, 4, 80, Sch. brüllen lassen, zum Schreien bringen Āc. Ca. 2, 18, 12. रावयामास लोकान्यतस्माद्रावण उच्यते MBh. 3, 15929. यस्माद्धोक्त्रयं चैतद्रावितं भयमागतम् । तस्माद्धं रावणो नाम नाम्ना राजन्भविष्यसि ॥ R. 7, 16, 37. शङ्करावित u. Laut, Schall 7, 12. mit Geschrei u. s. w. erfüllen: शांतपत्तिमृगराविता दिशः Varān. Bṛh. S. 24, 12. die Form श्रुतवन् (व्याप्ति) Bṛh. P. 10, 70, 2 in der Bed. des intens.

— desid. रुद्रयति P. 7, 2, 12, Sch.

— desid. vom caus. रिरावयिषति P. 7, 4, 80, Sch.

— intens. रौरवीति P. 7, 3, 94, Sch. रौरुक् Comm. zu Āc. Ca. 2, 18, 12. रौरवत् partic.: रोत्रयते, रोत्रयति heftig brüllen, — schreien, — tosen, — dröhnen: वृषेव पक्षीरुभ्येति रौरवत् RV. 1, 140, 6. 2, 55, 17. 4, 58, 3. 5, 30, 11. 7, 101, 1. 10, 8, 2. 28, 2. 75, 3. TBh. 3, 1, 8, 8. रौरवाण 10. श्रीरवीदृक्षो धस्य वज्रः RV. 2, 11, 10. वृषा वज्ररौरवीत् 8, 6, 10. ein Fluss 8, 61, 8. Soma 9, 65, 19. 74, 5. AV. 11, 10, 26. रौरवीति च वानरः MBh. 4, 1638. रौरवीषि कर्णं धत्त चक्रवाकि Bṛh. P. 10, 90, 16. सो ऽहं शरणमग्रेमि रौरवीमि च दुःखिता MBh. 1, 7866. 2, 2308. रोत्रयते छा Varān. Bṛh. S. 89, 8. रोत्रयते पञ्चवधमितता MBh. 11, 616. Bṛh. P. 9, 6, 31. स जनेमज्ञस्य भातभिरभिरुतै रोत्रयमाणो मातुः समीपमुपागच्छत् MBh. 1, 663. fg. 6412. 7752. 8446. 2, 2361. Hariv. 5781. Varān. Bṛh. S. 19, 19. Verz. d. Oxf. H. 97, a, No. 151. पुष्पाण्येषधयश्च रोत्रयति सक्त-सशः MBh. 9, 2914. Bṛh. P. 3, 31, 24. किमेवं भृशदुःखितो रोत्रयेताम् रौरुघेयाम् v. l.) MBh. 1, 6182.

— अनु Jmdes (acc.) Geschrei u. s. w. nachahmen: धनुरैरुतैश्च वज्र-कुभारद्वाज्ञाश्च बर्हिणः । धनुरैति स्म Bṛh. P. 10, 15, 13. Jmdes (acc.) Geschrei u. s. w. erwiedern Varān. Bṛh. S. 90, 7. mit Geschrei u. s. w. erfüllen, ertönen machen: मधुकानुरुत (उपवन) 24, 1.

— अभि anbrüllen, anheulen, anschreien: अभि हव AV. 8, 20, 3. शिवोवाचतमादित्यमभिरैति Bṛh. P. 1, 14, 12. mit Geschrei u. s. w. erfüllen, ertönen machen: सारसभिरुता (नदी) MBh. 3, 1535. 11595. 14861. 7, 6670. Hariv. 12671. R. 2, 49, 11. R. Gorr. 2, 46, 12. 96, 6. 2, 21, 12. 6, 15, 11. 12. Mān. P. 61, 21 (wo किंनराभिरुतानि zu lesen ist). शार्दूल-शब्दाभिरुत Hariv. 3391. मयूरकेकाभिरुत Bṛh. P. 4, 6, 12. भेरीमृदङ्गाभिरुत R. 5, 12, 28. अभिरुत n. Geschrei, Gesang: भेरवाभिरुते पुढे R. 8, 70, 29. कोकिलाभिरुत 4, 9, 15 (17 Sch.).

— आ her —, anbrüllen, — dröhnen RV. 1, 10, 4. anbrüllen: तत्क-रानारुवत्यः (भावः) Varān. Bṛh. S. 92, 1. aufschreien: वीरो राघवावा-रुताम् Bhāṭṭ. 17, 24. श्रावेत् Sādh. P. 4, 15, 6. श्रावत n. Geschrei: व-कुपत्तिमृगाहूतैः R. Gorr. 2, 62, 14. 5, 9, 59. — Vgl. श्राव, श्राव, श्रा-राविन्. — intens.: आ रेदंसो वृषभो रौरवीति RV. 6, 73, 1. 10, 8, 1.

— उप s. उपरव, उपरव.

— प्रति Jmdes (acc.) Geschrei erwiedern: रैति Varān. Bṛh. S. 88, 37. अन्यप्रतिरुता (शिवा) 90, 7. — Vgl. प्रतिरव.

— वि heulen, laut schreien u. s. w.: घोराङ्किवा नादाङ्गि वसि MBh. 3, 16825. दक्षिणा च विरैति शिवा Kāṭhā. 124, 108. तारस्वरोषा विरो-मारब्धवान् (मृगालः) Pāṇḍ. 64, 4. उच्चैर्विह्वल्यः Varān. Bṛh. S. 30, 3. बलिभुग्विरैति 47, 28. 53, 106. 96, 35. 98, 27. Mān. 144, 2. Vira. 102. Kāṭhā. 62, 74. विरैमि भृशदुःखिता MBh. 3, 336. 4, 770. विह्वल्यो मकरावम् 7, 1323. R. 6, 26. Spr. 3813. Bhāṭṭ. 5, 54. विरैमि मृग्ये 18, 29. विरवेत् Sādh. P. 4, 15, 6. कर्णे कलं ननु विरैति शनैर्विचित्रम् (मश-कः, खलः) summen Spr. 1884, v. l. न स (मणिः) विरैति kīngi 898. झी-र्णावाङ्कस्य विरैति कपाटः knarrt Mān. 48, 16. anschreien, anrufen: विह्वाव च लक्ष्मणम् Bhāṭṭ. 14, 62. शातः (शकुनः) पञ्चमदीप्तेन विरुतः Varān. Bṛh. S. 86, 71. दक्षिणादिकस्थैर्विरुता मध्या 30, 5. mit Geschrei u. s. w. erfüllen, ertönen machen: द्विरेफुस्कोकिलादिभिरान्यैः । विरुते वनोपकाण्डे 48, 7. मयूरविरुतानि (शरण्यानि) R. 3, 12, 15. श्रिभिर्विरुतया वनमालया Bṛh. P. 3, 15, 10. विरुत n. Gehölz, Geschrei, Gesumme u. s. w.: गोमायुः M. 4, 115. R. 2, 38, 18. बर्हिणाम् Hariv. 4583. R. Gorr. 2, 43, 34. हंसविरुतैः R. 3, 8. पुंस्कोकिलस्य 6, 33. Ragh. 9, 42. Çān. 85. आ मरणादपि विरुतं कुर्वाणाः (काकाः) स्पर्धया सह मयूरैः Spr. 363. मधुपः Gesumme 1719. Kumāra. 4, 15. किञ्चिका विरुतेर्द्विरे रुदसीव समस्ततः Gezirpe R. 2, 96, 11 (105, 10 Gorr.). विरुतेर्मृताम् Gehölz der Wälder Nalod. 3, 45. जलप्रपातविरुतैः Getöse R. 3, 58, 40. — caus. laut schreien: न च रतो विरावयेत् M. 4, 64. mit Geschrei erfüllen, ertönen machen: जयशब्दविराविताशम् adv. Varān. Bṛh. S. 19, 17.

— सम् gemeinschaftlich schreien: समोदितो जनः Bhāṭṭ. 17, 71.

2. रु (= 1. रु) m. Laut Ekāksarak. im ÇKDn. fear, alarm; war, battle Wilson nach Çāṇḍārthak.

3. रु, रवते (गतिरेषणयोः), वधे गत्याम्, रेषण st. रेषण, भाषणो Dhātup. 22, 68. रुविषे, श्रविषे, श्रोष्ट Vop. 8, 118. zu belegen nur रुधि AV. 19, 29, 3 (nach Hdchrr.), राविषम् und partic. रुतैः zerschlagen, zerschmettern: शिरो न्वस्य राविषम् RV. 10, 86, 5. भिषज्ञा हृतस्य चित् 39, 3. रुतं भिषगिदृक्ति 9, 112, 1. AV. 5, 5, 6. VS. 16, 49. Hierher ziehen wir auch श्रुणात् (vielleicht nur Fehler für श्रुणात्) in der Stelle: त-त्यूषा प्राश्य दैतो ऽरुणात्स्मात्त्यूषा प्रपिष्टमंगो ऽदृत्को हि zerschlug die Zähne TS. 2, 6, 8, 5. Vgl. श्रुतकनु.

— intens.: रौरुवदना RV. 1, 54, 1. 5.

4. रु (= 3. रु) m. cutting, dividing Wilson nach Çāṇḍārthak.

रुम्, रुयति und रुयति (भाषायाम्) Dhātup. 33, 115. Vgl. रुम्, रुष्. रुक् adj. freigebig Çāṇḍam. im ÇKDn.

रुक्ताम् (2. रुच् + काम्) adj. nach Glanz begierig TS. 2, 2, 2, 3. Kīṭh. 13, 8. 34, 9.

रुक्प्रतिक्रिया (2. रुच् + प्र) f. Behandlung einer Krankheit, ärztliche Praxis AK. 2, 6, 2, 1. H. 473.

रुक्म (von 1. रुच्) Uṇādis. 1, 145. 1) m. Schmuck von Gold (vielleicht auch von Edelsteinen); in den Brāhmaṇa Goldscheibe, Goldplättchen zum Anhängen: वसस्म रुक्माः RV. 1, 166, 10. गणं पिष्टे रुक्मेभिरञ्जि-भिः 5, 56, 1. वि धाज्ञसे रुक्मासो धधि बाहुषु 8, 20, 11. श्रिये रुक्मो न रौचते 4, 10, 5. 5, 53, 4. वि धाज्ञसे रथेषा । दिवि रुक्म इवोपरि 61, 12, 6. 51, 1. 7, 57, 3. दिवो रुक्म उरुषता उदैति die Sonne als goldene Scheibe 63, 4, 10, 45, 3. 1, 88 2. व्यावा तामो रुक्मो घृतवि भाति 96, 5. रुक्म न

दर्शितं निष्ठातम् 117, 5. VS. 13, 40. TS. 2, 3, 2, 3, 5, 1, 40, 3. TBa. 1, 3, 2, 3, 1. तदस्मै रुक्मं कृत्वा प्रत्यमुचत् 2, 2, 40, 3. ÇAT. Ba. 3, 3, 2, 20. 5, 2, 2, 21. शतवित्त 4, 2, 13. 5, 7, 2, 1. fgg. °पुरुष Ishākā 1, 2, 30. 10, 4, 2, 12. मुवर्णरुक्मौ रुक्मौ 12, 3, 2, 11. Kīṭu. 11, 1. 4. Kīṭu. Ça. 13, 8, 24. 10, 3, 1. 10, 4, 10. °ललाटो ऽद्याः 22, 2, 11. Åçv. Ça. 3, 4, 16. neutr. AV. 9, 5, 25. fg. vielleicht aus dem späteren Gebrauch fehlerhaft in den Text gebracht. — 2) n. Siddh. K. 249, 2, 13. Gold Naem. 1, 12. AK. 2, 9, 96. TAik. 2, 3, 309. H. 1043. an. 2, 335. MBh. m. 28. HALI. 2, 13. Viçva bei Uśóval. zu UNIDM. 1, 145. RAYNAM. 87. °स्त्येय M. 11, 57. MBh. 2, 1256. रुक्मस्य च गर्भयोषा (गङ्गा) so v. a. Gold in sich bergend (u. गर्भयोषा falsch aufgefasst) 13, 1846. 14, 1666. HARIV. 5807. 6580. R. 2, 70, 20. Bala. P. 3, 14, 24. °पुष्टिः शिरेः MBh. 1, 4562. R. 6, 34, 24. °सार Suça. 1, 328, 18. °वर्षा Mump. Up. 3, 1, 3 = MAITRAJUP. 6, 18. रुक्माम् M. 12, 123. °स्त्याम् Kīm. Nīṭa. 14, 54. °संनिभा HARIV. 6717. Eisen (लोह) TAik. H. an. MBh. und Viçva. — 3) m. wie alle Wörter für Gold Bez. der Mesua Roxburghii Wright. (vgl. AK. 2, 4, 2, 45) und des Stechapfels (vgl. AK. 2, 4, 2, 58) CKDm. — 4) m. N. pr. eines Sohnes des Rukaka Bala. P. 3, 23, 23. — Vgl. अधि°, पृथु°, सु°.

रुक्मकवच m. N. pr. eines Enkels des Uçanas HARIV. 1977. fgg. VP. 420.

रुक्मकार्क m. Goldarbeiter AK. 2, 10, 2.

रुक्मकेश m. N. pr. eines Sohnes des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22.

रुक्मन् (von 2. रुच्) adj. glänzend, Bein. Agni's TS. 2, 2, 2, 3. — Vgl. वि°.

रुक्मपाश m. die Schnur, an welcher die goldenen Anhängsel getragen werden, ÇAT. Ba. 6, 7, 2, 7. 27. 2, 8, 7, 2, 4, 15. Kīṭu. Ça. 17, 2, 4.

रुक्मपुर n. Goldstadt, Bez. der von Garuda bewohnten Stadt, PAKĪAT. 84, 7.

रुक्मप्रस्तरण adj. einen mit Goldschmuck verzierten Ueberwurf habend AV. 14, 2, 30.

रुक्मबाहु m. N. pr. eines Sohnes des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22.

रुक्ममय (von रुक्म) adj. aus Gold verfertigt, golden HARIV. 7903. त्र्यम्बरुक्ममयाणि silbern und golden MBh. 13, 3247. 3509.

रुक्ममालिन् m. N. pr. eines Sohnes des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22.

1. रुक्मरथ m. ein goldener Wagen, der Wagen Rukmaratha's d. i. Dropa's MBh. 7, 279.

2. रुक्मरथ adj. einen goldenen Wagen habend; m. Bein. Dropa's MBh. 1, 6994. 4, 1824. 5, 784. 7, 253. 256. N. pr. eines Sohnes des Çalja 1811. 1816. des Mahant HARIV. 1078. fg. des Bhishmaka Bala. P. 10, 52, 22. pl.: एते रुक्मरथा नाम राजपुत्राः MBh. 7, 4310.

रुक्मवत्स adj. dessen Brust mit Goldbehängen geschmückt ist: die Marut RV. 2, 34, 2. 8. 5, 58, 1. 57, 8. 9, 20, 22. 10, 78, 2. AV. 6, 22, 2.

रुक्मवत् (von रुक्म) 1) adj. mit Gold geschmückt. — 2) m. N. pr. = रुक्मिन् HARIV. 5948. — 3) f. °वती a) ein best. Metrum, 4 Mal — — — — — COLUBA. Misc. Ess. II, 159 (V, 6). Ind. St. 3, 369. — b) N. pr. einer Enkelin Rukmin's und Gattin Aniruddha's HARIV. 6717, wo mit der neueren Ausg. श्रीमती st. रुक्मिणी zu lesen ist.

रुक्मवाहन adj. einen goldenen Wagen habend; m. Bein. Dropa's MBh. 7, 8943. — Vgl. 2. रुक्मरथ.

रुक्माङ्गद adj. ein goldenes Geschmelde am Oberarm tragend; m. N.

pr. verschiedener Fürsten MBh. 1, 6994. Verz. d. Oxf. H. 83, 5, 24. 153, 6, 38. HIT. 39, 4.

रुक्मि m. N. pr. = रुक्मिन्, रुक्मिन् aus metrischen Rücksichten st. रुक्मिणाम् HARIV. 8100. 8111.

रुक्मिन् (von रुक्म) 1) adj. Goldschmuck tragend, damit verziert: रथ RV. 1, 66, 6. Rosse 3, 15, 8. ÇAT. Ba. 13, 5, 4, 2. AIR. Ba. 8, 21. — 2) m. a) N. pr. des ältesten Sohnes des Bhishmaka und Gegners Kṛṣṇa's, der seine Schwester Rukmīṣi geraubt hatte; wird von Baladeva getödtet. MBh. 1, 2695. 2, 1166. 1351. 3, 79. 5354. HARIV. 4965. 5016. 5090. fgg. 5496. 5805. 6592. fgg. 6661. fgg. 6707. fgg. 8019. 8069. 9134. Kīm. Nīṭa. 11, 23. 14, 51. VP. 573. fg. 580. Bala. P. 2, 7, 24. 10, 52, 22. 61, 19. रुक्मिशासन unter den Beinamen Viṣṇu's PAKĪAT. 4, 3, 137. Baladeva führt die Bein.: रुक्मिर्दयं ÇANDAN. bei WILSON, रुक्मिदारिन् TAik. 1, 1, 36. रुक्मिभिद् H. 224. रुक्मिदारणा (so ist zu lesen) H. 224, Sch. — b) N. pr. eines Gebrüdes H. 947, Sch. — 3) f. रुक्मिणी a) N. pr. einer Tochter Bhishmaka's, die Kṛṣṇa mit Gewalt entführte und ehelichte; sie ist die Mutter Pradjumna's und wird später mit Lakṣmī identificirt (vgl. ÇATĪDA. in Verz. d. Oxf. H. 109, 6, 24). MBh. 1, 2790. 2, 57. 3, 575. 708 (रुक्मिणिनन्दन). 5, 1331. 3976. 5360. 13, 508. 620. HARIV. 5098. 5805. fgg. 6091. fgg. 6187. 6580. fgg. 6694. 6759. 7331. 7726. fgg. 8977. 9038. 9135. 9179. fg. 9209. fgg. 9458. fgg. MĀLAV. 77. Çaç. 2, 38. VP. 573. fg. 613. Bala. P. 3, 1, 28. 10, 52, 22. WILSON, RĪMAT. Up. 340. Verz. d. Oxf. H. 14, 2, 19. 27, 2, 32. fg. PAKĪAT. 3, 7, 30. 4, 1, 43 (रुक्मिणीश). Bez. der Dākṣhājanī in Dvāravati Verz. d. Oxf. H. 39, 6, 14. °तीर्थ 66, 6, 42. °रुद्र 73, 2, 17. °व्रत n. Bez. einer best. Begehung, so heisst nach CKDm. ein Abschnitt im KALKI-P. — b) einer Tochter des Çreṣṭhīn Sulokāna Z. d. d. m. G. 14, 569, 7.

रुक्मेषु (रुक्म Gold + षु P/tel) m. N. pr. eines Fürsten HARIV. 1980. fg. VP. 420. Bala. P. 3, 23, 23.

1. रुत्त (von 1. रुच्) adj. glänzend, strahlend: वर्षा रुत्त घोषधीषु नूनात् RV. 6, 3, 7.

2. रुत्त adj. rauh u. s. w. s. व्रत.

रुत्त RĪGĀ-TAR. 5, 433 fehlerhaft für व्रत.

रुक्मसमन् (2. रुन् + स°) n. Koth, Exorements ÇANDĀNTAK. bei WILSON.

रुगन्वित (2. रुन् + व°) adj. von Schmerz begleitet, schmerzhaft Suça. 1, 120, 10. 2, 433, 2.

रुग्ण (रुग्) s. u. 1. रुन्.

रुग्दाह (2. रुन् + दाह) m. eine Art Fieber Verz. d. Oxf. H. 319, 6, No. 758. 318, 6, 1 v. u.

रुग्मेघ (2. रुन् + मे°) n. Arzneimittel, Heilkraut YANAM. Bān. 8, 19, 1.

रुग्मिनिषय m. Titel eines medic. Werkes Verz. d. Oxf. H. 312, a, No. 745. 357, 6, No. 581. Verz. d. B. H. No. 941.

रुग्मन् adj. das Wort रुच् enthaltend ÇAT. Ba. 3, 4, 2, 12. fg.

1. रुच्, रौघते NAEM. 1, 16 (अलतिकर्मन्). DĀITUP. 18, 5 (दीप्ति und अभिप्रीति). ved. रुचान्; रुचै, रुचान, रुचैस्; रुचुस् und रुच्यास् ved. in transit. (caus.) Bod.; अरुचत् und अरोचिष्ट P. 1, 3, 91. अरोचिः रोचिष्यते; रुचिषीय; aus metrischen Rücksichten hier und da auch act.; रुचिवा und रोचिवा P. 1, 2, 26. रोचितुम्; der Auslaut der Wurzel geht

nie in क über P. 7, 3, 59, VArtt. 1 (vgl. jedoch 222 रश्मिन्, चरोक, विरोक). 1) med. scheinen, leuchten, hell sein (von Sonne, Feuer, Sternen u. s. w.): रोचते रोचना दिवि RV. 4, 6, 1. या शुक्र इव सूर्यो किरण्यमिव रोचते 43, 5. रोचते द्यौः 4, 1, 17. अग्निः शिष्ये रुको न रोचत उपको 4, 10, 5. 7, 3, 9. चक्षुर्न रोचते 8, 43, 5. 2, 2, 3. उचसः प्रकास्तनुमिः शुचयो रुचानाः 4, 51, 9. रुचे अन्नस्य सूर्यम् zum Scheinen 8, 23, 2. कानां रश्मिन् AV. 18, 2, 16. रोचते कृष्णमन्यत् RV. 3, 55, 11. स्वर्णं वस्तेरुच-सम्परोचि 7, 10, 2. 77, 2. रथो पाविर्भी रुचानः 69, 1. दिवि ततो न रोचते VILAKH. 7, 2, 8, 5. VS. 8, 49. AV. 5, 20, 6. 17, 1, 21. CAT. Ba. 11, 3, 2, 7. सूर्यो न हुरुचान् RV. 1, 149, 3. हुरुचे साधिकं मुधूरापतसी नभस्तलात् । सादृश्येन विवक्षा चोतयसी दिशस्विषा ॥ MBu. 1, 6612. रोचमानो म-काराज विजुलोकं च गच्छति 3, 7042. सा दीपशब्दप्रवरा दैत्यानां रुचे (ग्रुप्ते die neuere Ausg.) चमूः HARV. 2659. R. 5, 10, 2. Balz. P. 14, 2, 27. रुचित glänzend, blank: कार्पायण P. 1, 2, 21. Sch. यथा न्वेव रुचितः स्या-तथा धवितव्यः (धर्मः) leuchtend d. h. von der Gluth bestrahlt CAT. Ba. 14, 1, 2, 22. Kitz. Ca. 26, 4, 4. ÇIKU. Ca. 5, 9, 29. — 2) sci. scheinen —, leuchten lassen: मक्ति ओत्सी हुरुच्युद्ध वस्तेः RV. 4, 10, 4. भर्द्वाज्ञेषु सु-रुचा हुरुच्याः 8, 38, 4. रथस्य भानुं हुरुचुः 6, 62, 2. — 3) leuchten so v. a. in vollem Glanz erscheinen, prägen: अथो रश्मिना प्रतिकृतो भूयिष्ठं रोचते CAT. Ba. 13, 2, 9, 9. वेनेदम्ब रोचते को अस्मिन्वर्णमा भूत् die Farbe, die es schmückt, AV. 11, 8, 16. यो ऽग्निं चित्वा न रोचते TS. 5, 3, 20, 3. Kitz. 9, 16. प्राणेन रोचते CAT. Ba. 7, 5, 2, 12. स्त्रियं तु रोचमानायां सर्वं तद्रोचते कुलम् । तस्यां श्रोचमानायां सर्वमेव न रोचते ॥ M. 3, 62, 61. नूतेन रास्ते काश्चिकाचिक्रीतेन रोचते । बीजादिषादनक्षानेनाम्या कासा च रो-चते ॥ Karmā. 47, 113. स उतशोष्णाकासः प्रदीप इव नाहवत् RIG-
TAR. 4, 374. अकं रोचमानं स्वया शिष्या Balz. P. 8, 10, 13. तमया रोचते लम्पोर्वास्वी सारी यथा प्रभा 8, 15, 10. न तथैतर्कि रोचते गृक्षेषु गृक्षसंपदः 4, 26, 14. विज्ञानं चास्य रोचते M. 4, 20. कश्चिद्रोचजनपदे कश्चिद्रोचो च मे यशः MBu. 12, 3850. — 4) schön —, gut erscheinen, gefallen; mit dat. (R. 1, 4, 22. Vop. 5, 15) und gen.; med.: यस्मिन्नेत विप्रेभ्यः M. 3, 231. MBu. 1, 4243. रोचतां गमनं मयि तवापि mir und dir 14, 392. R. 2, 46, 10. ÇIK. 24, 6. 71, 15. MĀLAV. 12, 6. Kik. Nims. 8, 3. Spr. 683. Karmā. 19, 45. 24, 141. RIG-TAR. 6, 51. 65. वासा मम न रोचते MBu. 1, 3227. 7441. 7550. 2, 2681. 3, 18657. 4, 12, 5. 7415. 13, 770. 14, 1881 (wo mit der ed. Bomb. मे sh. मी zu lesen ist). R. 1, 9, 22. 62, 16. 2, 21, 3. 22, 15. 30, 42. 46, 24. 82, 19. 3, 13, 11. 4, 18, 14. Spr. 1147. 2526. Balz. P. 3, 24, 21. 4, 30, 37. 8, 6, 51. Mink. P. 48, 40. PAKĀT. 189, 22. 190, 2. नरेन्द्रस्य तनु-रुचे वचः HARV. 5156. ऐपोत्तभीर्भा ते रोचिष्ठ MBu. 2, 1962. विस्मयं ते — नतद्रोचिष्ये वचः R. 5, 92, 18. act.: तदङ्गदस्यापि हरोच वक्ष्याम् 4, 58, 26. एकासेन हि सर्वेषां न शक्नोति तस्य रोचितुम् Allen gefallen MBu. 12, 3293. mit einem infin.: रामाय वैवराय मे दक्षुमजैव रोचते R. Gonn. 2, 2, 4. Häufig ohne Hinzufügung der Person: अस्यां रोचते MBu. 1, 647. 5582. R. 3, 21, 7. Varān. Bm. 8. 104, 2. कुहव येद्रोचते was (dir) gefällt PAKĀT. 20, 16. यदि रोचते R. 2, 24, 21. Balz. P. 3, 20, 14. Mink. P. 16, 78. PAKĀT. 1, 9, 2. रोचमानं gefallen, erwünscht Bm. 8, 72. Spr. 2210. रोचमानमिव शिष्यः wie einem Neben-Gast MBu. 7, 52. रुचितं Ugras. 4, 185. dass.: शिष्यो ह्येव शिष्येणैव वाच्यं गच्छे तु मुमुक्षुः । संव-वमित्यप्युद्ये देवे रुचितमित्यपि ॥ M. 3, 254. रुचितं यदि ते MBu. 3, 1022.

HARV. 10217. MBu. 5, 462. 13, 774. 1476. R. Gonn. 4, 74, 3. 2, 20, 26. 9, 93, 13. RIG-TAR. 6, 66. यदस्य रुचितं कर्तुम् MBu. 1, 7952. उभयतो रु-चिते von es beiderseits gefällt ÇIKU. Gm. 1, 6. Lecher. Ugras. zu Ugras. 4, 185. — 5) Gefallen finden: न रोचे MBu. 1, 7444. mit acc.: समुदाचरन्तु तं वाक्यमरोचताम् R. 5, 92, 18. mit dat.: हुरुचुः सर्वे वा-साय so v. a. verlangen nach HARV. 5384.

— caus. रोचयति, ०ते, अत्ररुचत्: 1) scheinen —, leuchten lassen: कृष्णवर्तमर्थयः सूर्यं कृष्णं चिपः RV. 3, 44, 2. 8, 3, 6. 20, 10. 9, 37, 4. 63, 7. अत्र चतुर्भ्यः पृथिरयिष्यः 83, 3. 49, 5. — 2) beleuchten, erhalten: स रोच-यज्जनुषा रोदसी उमे RV. 3, 2, 3. 6, 39, 4. 8, 9, 3. Balz. P. 2, 5, 11. 3, 2, 3. 11, 26. स्वयं लोके रोचयस्व पावसाम् स CAT. Ba. 13, 2, 3, 11. — 3) gefallen —, angenehm machen: अक्षयस्यते पतिमस्य रोचय AV. 14, 1, 31. अष्टौ पात्रे रोचयत्येव यं कामयेत तम् Art. Ba. 3, 30. तस्मै क्षिप्रः प्रयतो तनुजां यतात्मने रोचयितुं यतस्व KUMĀR. 3, 16. न श्रोचयतात्मानम् Bm. 1, 8, 64. — 4) bewirken, dass Jmd (acc.) Gefallen findet, — Verlangen führt nach (dat.): स्युरदधरसीधवे तव वदनचन्द्रमा रोचयति लोचनचक्षोरम् Gtr. 10, 2. — 5) (etw. etwas schön —, gut erscheinen lassen) Gefallen finden an, beileben, gutheissen, für gut finden, erwählen; med. P. 1, 3, 59. Vor. 23, 55. mit acc.: अतो भयं न रोचये MBu. 1, 5576. न ते वाचं रो-चयते 14, 240. R. 2, 82, 14. 3, 61, 20. अद्यैव गमने बुद्धिं रोचयस्व 18, 46. यदि स्वात्पत्तिकं धाम रोचयेत गुरोः कुले M. 2, 242. R. 2, 84, 24 (26 Gonn.). न विप्रकं रोचयते वलस्थिः Spr. 5261. mit infin.: न तं रोचयसे नेतुं मा-मितः R. Gonn. 2, 29, 22. Mink. P. 8, 215. Häufiger act.: गमनमरोचयन् MBu. 1, 3822. R. 1, 36, 2 (37, 3 Gonn.). कृष्णस्य दर्शनं शक्ता रोचयामास HARV. 3960. स साधु कैतेय इतो वासमर्जुन रोचय MBu. 4, 8, 15, 580. HARV. 6416. R. 2, 56, 12, f. 3, 2, 1. स रोचयामास पौश्रं बन्धं प्रसक्तं रतोभिरवयमं च 5, 44, 18. वरुणं रोचयति मे 7, 17, 10. पुनर्युद्धमरोचयन् MBu. 9, 1351. नक्ति पापमपापात् रोचयिष्यति पापउवः 1, 5741. श्रोचयन्सुरा धर्मं धर्मं तत्प-जिरे ऽसुराः 3, 8492. Spr. 4251. Balz. P. 5, 13, 17. 14, 80. तेषां किंचित् रोचय MBu. 4, 10. R. 3, 21, 8. पितरं रोचयामास दशरथं नृपम् or erwählte sich zum Vater R. 1, 15, 2 (1 Gonn.). राजानं रोचयामासुरं शुभसम् 43, 1 (44, 1 Gonn.). beabsichtigen, im Sinne haben: रोचयन्गाग्रेशे देवानाममिति-व्रसम् HARV. 248. 253. Verk. d. Oxf. H. 54, 6, 12. pass. gefallen, erwünscht sein: तस्माद्रो रोच्यतां मत्सो रामं प्रति R. 5, 77, 6. — 6) = simpl. gefal-
len: नैस्त्रोचयते मय्यम् R. Gonn. 2, 117, 10.

— वस्ति 1) med. durchleuchten, hinleuchten über Nid. 3, 11. RV. 1, 94, 2. 18, 34, 2. शिरो धन्वार्ति रोचते 187, 2. AV. 13, 1, 26. Art. Ba. 4, 18. सर्वाः प्रजाः CAT. Ba. 7, 4, 1, 10. 14, 5, 2, 2. अत्रत्ये च — लोचनम् Balz. P. 1, 16, 34. — 2) med. act. heller leuchten als, überstrahlen; mit acc.: अतरोचश्च — भास्करं स्वेन तेजसा MBu. 3, 486. स अक्षयवर्धने सभा अ-क्षयिणसंज्ञास्यमपरोचत Balz. P. 3, 18, 16. अतरोचते (so die ed. Bomb.) तान्सर्वान्पृष्टयुषः समागतान् MBu. 7, 1928. यथा मी मातिरोचति (माति-को० ed. Bomb., = न निन्दति Comm. J. Balz. P. 3, 14, 21. — caus. 1) unangenehm empfinden: स्त्रीष्वं नृणां शिरोचय v. l. der ed. Bomb. für नैव तिरोचयन् der ed. Calc. MBu. 5, 7497. — 2) कर्मणा etwas in's Werk zu setzen suchen: मनसा चित्तान्प्राप्तं कर्मण भातिरोचय (भातिरोचयत् ed. Calc.) । न प्राप्नोति तस्य फलम् MBu. 5, 8214 nach der Lesart der ed. Bomb.

— घनु caus. *Gefallen finden an, für gut finden, erwählen*: स विचित्र्य मकृतेषा वममेवान्वरोचयत् MBh. 3, 12679.

— अवि 1) mod. *leuchten, in vollem Glanze erscheinen, prangen*: अवि-यामिहुरुचे रामः R. 6, 86, 25. धर्मो ऽभिरौचते यस्माद्धर्म इति स्तुतः Mān. P. 108, 16. — 2) *gefallen*: यदभिरौचते भवते Vikr. 21, 11. अविहुरितं *gefallend, erwünscht, genehm*: सार्यं तु त्वीसकृन् वै — न ते ऽभिरुचितम् R. 6, 98, 18. यदभिरुचितं भवते Vikr. 21, 11, v. l. यदभिरुचितं तन्मे कृत्वा प्रिये सुखमास्पताम् Spr. 585. इत्यक्रोडाभिरुचितं वाराहं द्वयम् *Gefallen findend an* (vgl. Hariv. 12358) MBh. 3, 15829. इत्यक्रोडायामभिरुचितं प्रीतिर्यस्य Nilak. Vgl. यथाभिरुचित und अभिरुचि. — caus. 1) act. *be- wirken, dass Jmd Gefallen findet, angenehm unterhalten*; mit acc. der Person: कथाभिरनुकूलाम्पि राजानं चाभ्यरोचयत् (चाभ्यरामयत् ed. Calo.) MBh. 12, 476 nach der Lesart der ed. Bomb. — 2) *Gefallen finden an, be- lieben, für gut finden, gern haben*; med.: जीर्णस्यास्य शरीरस्य विश्रा- स्तिमभिरौचये R. 2, 2, 6. न स्वर्गमप्यभिरौचये 30, 27. यन्मे मात्रा कृतं पापं नाहं तदभिरौचये R. Gorr. 2, 88, 14. 3, 42, 18. 5, 51, 6. प्रयाणाम् 73, 14. नाभिरौचयसे नेतुं त्वं मा केनैव केतुना *warum willst du nicht?* R. Schl. 2, 29, 19. act.: तदकरोवाप्सु प्रस्थानमभ्यरोचयत् Hariv. 5713. R. 7, 26, 59. कथं विनिर्जिता सीतामस्माभिः सो ऽभिरौचयेत् 5, 59, 3. mit dat.: गमना- यामभिरौचय *entschliesse dich zu* 1, 37, 2 (36, 2 Schl.). मनसा चित्तयन्यापं कर्मणा नाभिरौचयेत् (नातिरोचयन् ed. Bomb.) so v. a. *nicht in's Werk zu setzen sucht* MBh. 5, 3814.

— अय med. *herabglänzen* AV. 3, 7, 2. — Vgl. अयरोकिन्.

— अय med. *herglänzen*: दिवाद्यिदं ते रुचयत् (vgl. गृभ्य, कृप्य) रौकाः RV. 3, 6, 7. Vgl. अयरोकि, अयरोचन. — caus. med. *Gefallen finden an, bil- ligen, gutholden*: तव सर्वमभिप्रायमविज्ञाय — वासं नरोचये ऽरुणे R. 2, 30, 28. wohl fehlerhaft für न रोचये, wie die ed. Bomb. liest.

— उद् med. *erglänzen* AV. 13, 3, 23.

— उप med. *strahlend nahen*: (उषः) उपै रुच्ये पुवतिर्न योषा RV. 7, 77, 1.

— निस् act. *durch Glanz vertreiben*: निर्मयै रुच्युर्निरु सूर्यः (अ- किम् RV. 8, 3, 20.

— परि med. *ringum leuchten*: रोचमान Bala. P. 3, 21, 22.

— प्र med. 1) *hervorleuchten*: प्र रोच्यस्या उषसो न सूरः RV. 1, 121, 6. 3, 29, 14. प्र रोचना रुच्ये रणवसंदक् 61, 5. — 2) *einleuchten, gefallen*: किं प्ररोचते Cat. Ba. 1, 6, 2, 3. 4. 3, 2, 2, 8. यथा तदधिभ्यो यज्ञः प्ररोचत 11, 2, 2, 7. — caus. 1) *erleuchten, erhellen*: प्र द्यावा शोचिः पृथिवी अरो- चयत् RV. 1, 143, 2. 9, 75, 4. प्राद्वरुच्येदसी 88, 12. *leuchten lassen*: प्रा- रोचयन्मनवे केतुमक्रम् 3, 34, 4. — 2) *scheinbar —, stattdich —, gefällig machen*: सा नो भूमे प्र रोचय किरणस्येव संधिः AV. 12, 1, 18. य एभ्यो यज्ञं प्ररोचयत् Cat. Ba. 1, 6, 2, 5. 3, 9, 2, 28. TS. 2, 5, 44, 7. Arr. Ba. 3, 9. *empfehlen, anpreisen*: विधिविहितमर्थवादप्ररोचितं मन्त्रेण स्मृतमयुदय- कारि भवति Cit. bei St. zu Baudh. bei Müller, SL. 170. — 3) *Gefallen finden an* (acc.), *gut befinden*: त्वया तु उष्करः कस्मादिकु वासः प्ररोचितः MBh. 3, 1574. — Vgl. प्ररोचन.

— सेप्र med. *gefallen, gut scheinen*: अन्यं वरं कृणुष्वै वै पादशं संप्ररो- चते MBh. 8, 1500.

— प्रति, प्रत्यरोचत MBh. 7, 1028 fehlerhaft für अत्यरोचत, wie die VI. Theil.

ed. Bomb. liest. — caus. act. *Gefallen finden an* (acc.), *belieben, be- schliessen*: प्रस्थानम् MBh. 3, 11546.

— वि 1) *scheinen, erglänzen, glänzen, hell sein; erscheinen, sichtbar werden*, — *open*: einen Glanz um sich verbreiten in übertr. Bed., *an- sehnlich werden, ein Ansehen haben, prangen*; mod. RV. 1, 95, 2. अयै वृद्धि रोचसे । त्वं घृतेभिराहुतः 2, 7, 4. 3, 29, 6. 5, 44, 2. 7, 3, 6. 8, 1. वि विद्युतो न वृष्टिभी रुचानाः 56, 18. वि रोचताम ये भानुना प्रुचिः 10, 43, 9. असावादित्यो न व्यरोचत *die Sonne schien nicht* TS. 2, 1, 2, 4. Cat. Ba. 5, 3, 2, 2. यस्येदं प्रदिशि यद्विरौचते *erscheint, sichtbar ist* AV. 4, 23, 7. 28, 1. 13, 1, 55. यो ब्राह्मणो विद्यामनूय्य न विरोचते *kein Ansehen ge- winnt* TS. 2, 1, 2, 8. — प्रुचः प्रास्येदं पूर्वं समारुच्य विरोचते MBh. 6, 52. तद्वनं बलमेवेन शरधारणा संवृतम् । व्यरोचत 1, 2844. प्रवृद्धजनसस्या च सर्वदेव व्यरोचत (भूमिः) 3719. संसृष्टं ब्रह्मणा तत्र भूय एव व्यरोचत 3, 967. व्यरोचत यथा पूर्वं मान्धाता 1754. पिबुस्तस्या व्यरोचत 2704. 4, 1792. 5, 952. 13, 4809. 14, 2062. 2111. Hariv. 4314. Spr. 1282. 3457. R. 1, 31, 24. 44, 18. 27. 2, 1, 22. 98, 31 (107, 20 Gorr.). R. Gorr. 2, 67, 24. 3, 9, 85. 7, 37, 23. Ragh. 9, 51. 17, 14. 18, 50. Bala. P. 1, 9, 2. 19, 30. 2, 2, 11. 5, 7, 7. 10, 82, 8. Mān. P. 125, 19. व्यरोचिष्ट च रातसः Bala. P. 15, 56. सर्वाण्यति च सैन्यानि भारद्वाजो व्यरोचत *überstrahlte* MBh. 7, 1028. act.: पारिज्ञातवनानीव व्यरोचबुधिरौचिताः *erschienen wie* MBh. 7, 8551. Der Grammatik gemäss ist der aor. act. व्यरुचत् Ragh. 6, 5. Katha. 60, 192. Bala. P. 8, 66. — 2) act. *scheinen lassen, erhellen*: वि रुचुः RV. 4, 7, 1. 10, 122, 5. — 3) med. *einleuchten, gefallen*: एतद्विभीषणेनोक्तम् — रावस्य व्यरोचत R. 5, 92, 11. — Vgl. विरोक्त u. s. w. — caus. 1) *seh- nen lassen, erhellen*: ज्योतीषि RV. 9, 36, 2. उपसं 86, 21. अयै वृद्धि दि- वो रोचना 85, 9. प्रभया विरोचयसी भवनम् Bala. P. 10, 2, 20. — 2) *Ge- fallen finden an*: पुद्गमेव व्यरोचयम् R. 5, 56, 128. स्त्रीधर्मं सा व्यरोचयत् so v. a. *wurde geübt* Hariv. 4583.

— अतिवि med. mit zum Ueberfluss wiederholten अति *überstrahlen*: अति सर्वाण्यनीकानि पिता ते ऽतिव्यरोचत MBh. 6, 1669. ऽभिव्यरोचत ed. Bomb.; vgl. सर्वाण्यति च सैन्यानि भारद्वाजो व्यरोचत 7, 1028.

— अभिवि med. *glänzen, strahlen*; s. u. अतिवि.

— सम् mod. *gleichzeitig* —, *in die Wette scheinen*: यदुषो यासिं भानुना सं सूर्येण रोचसे RV. 9, 9, 18. 9, 2, 6. VS. 37, 14. fg. Cat. Ba. 14, 1, 4. *glänzen, strahlen* Bala. P. 3, 13, 30. — caus. act. *Gefallen finden an* (acc.), *belieben, für gut befinden, beschliessen*: संन्यासम् MBh. 1, 627. तत्र निवासम् Hariv. 363. प्रस्थानम् R. 4, 38, 7. 5, 59, 7. *erwählen*: यत्पुत्रमा- त्मपितरं समरोचयत्सः *dessen Sohn er zu seinem Vater auswählte* Verz. d. Oxf. H. 253, a, 5.

2. रुक् (= 1. रुक्) f. 1) *Helle, Licht, Glanz* AK. 1, 1, 2, 35. H. 100. an. 1, 7. Med. k. 9. Hall. 1, 38. 65. RV. 4, 56, 1. प्रब्रूवैरुच्य रुचः 9, 9, 8. द्रविद्युतया रुचा 64, 28. 96, 24. रुचा रुचा किरण्या पुनानः 111, 1. 18, 188, 8. VS. 12, 16. 13, 22. fg. 29. TS. 2, 1, 4, 1. भास्कर° Cat. 9, 28. Ragh. 9, 6. शशि° Megh. 45. Spr. 899. 2813. कणामणिमकृत् रुचः Cat. 9, 25. Kin. 5, 43. Bala. P. 3, 18, 2. 4, 12, 35. 30, 4. 11, 2, 27. पटु° Snodh. K. zu P. 6, 3, 116. रुचं in fin. s. u. 1. रुक् 1). — 2) *Ansehen, Pracht* H. an. Med. स न सखे सख्ये नयौ रुचे भव RV. 9, 108, 5. 10, 106, 4. रुचं नो ये कि ब्राह्मणेषु u. s. w. VS. 18, 46. Arr. Ba. 1, 21. Cat. Ba. 5, 3, 20, 2. 9, 4.

2, 12. fg. Kīṭh. 8, 9. भिवो रागः किसलय चामाज्यधूमोद्गमेन ad Çāk. 14. VARĀH. BṘH. S. 12, 4. Spr. 2522 (zugleich Gefallen). कृतहृचश्च जाम्बूनदेः schön gemacht Çiç. 4, 66. — 3) Farbe: भृङ्गहृचस्तवालकान् RAḠH. 8, 52. ताम्रहृचा कोरेण KUMĀRAS. 3, 65. MĀLAY. 47. Kīr. 5, 45. VARĀH. BṘH. S. 24, 18. शक्रकर्मक 44, 25. स्मितपादलाधर Spr. 546. नीलोत्पलदल 0 PRAB. 112, 10. BHĀG. P. 4, 7, 23. घन 0 8, 3. — 4) Aussehen; am Ende eines adj. comp.: सर्वे जनाः सुरहृचः BHĀG. P. 10, 75, 24. KĀVYĀD. 2, 71. — 5) Gefallen an, Gutfinden, Verlangen nach H. an. MED. अग्निमिच्छ रुचा त्वम् VS. 11, 19. नानाबुद्धिरुचो लोके मनुष्यान् MBH. 13, 5907. Spr. 2522 (zugleich Pracht). — Vgl. घ्र, अकृत, अशीत तनू, तिग्म, दिवो, निमेष, नी, पुरु, पुत्र, पुरा, यथारुचम्, सुरहृच.

रुचै (von 1. रुच्य adj. licht VS. 31, 20. fg.)

रुचक (wie oben) UśūVAL. zu UNĀDIS. 2, 37. 1) n. eine der fünf Arten von Knochen des menschlichen Leibes: die Zähne SUÇR. 1, 302, 4. 339, 14. 16. H. an. 3, 89. m. MED. k. 140. अधरोष्ठ 0 und घोष्ठ 0 dass.: दष्टाधरोष्ठरुचक adj. R. 4, 33, 40. उपाकर्मोष्ठरुचक adj. von Viṣṇu in der Gestalt eines Ebers HARIV. 2233. 12366. NĪLAK. erklärt घोष्ठरुचक durch घोष्ठस्य भूषणम्. — 2) n. ein best. Goldschmuck, = निष्क H. an. MED. ÇĀṢK. zu BṘH. ĀR. UP. S. 29. SARVADARÇANAS. 151, 12. Halschmuck (nach dem Comm.) DAÇAK. 91, 1 (रुचक gedr.). Ring (nach dem Comm.) in der Stelle मुचुटी मूले रुचकभूषणा VĀGBH. 25, 4. Pferdeschmuck, n. H. an. masc. MED. — 3) ein best. Glück bringender Stoff, n. = मङ्गलद्रव्य H. an., m. = माङ्गल्यद्रव्य MED. रुचकम् SUÇR. 2, 388, 17. रुचका रोचनास्तथा (रुचक रोचनास्तथा ed. Bomb.; Citrone nach NĪLAK.) MBH. 7, 2931. रोचना रुचकश्चैव HARIV. 9584. रुचका रोचनाश्चैव R. GORR. 2, 12, 8. रुचकेन च भूषितम् BHĀG. P. 3, 23, 32. — 4) m. Bez. einer viereckigen Säule: समचतुरस्रो (sc. स्तम्भः) रुचकाः VARĀH. BṘH. S. 53, 28. — 5) m. Bez. eines der fünf Wundermenschen, welche unter best. Constellationen geboren werden, VARĀH. BṘH. S. 69, 2. 7. 28. 30. 37. — 6) n. Bez. eines Gebäudes, das von drei Seiten Terrassen hat und nur von der Nordseite geschlossen ist, VARĀH. BṘH. S. 53, 35. — 7) N. pr. a) eines Berges VP. 169. BHĀG. P. 5, 16, 27. ÇĀṬR. 1, 343. — b) eines Sohnes des Uçanas BHĀG. P. 9, 23, 32. — Die Lexicographen geben noch folgende Bodd.: Citrone, m. AK. 2, 4, 2, 59. MED. Ricinus communis, m. AK. 2, 4, 2, 31. n. H. an.; m. Tande MED.; n. Kranz H. an. MED.; = सौवर्चल Sochalsalz und Nitron, Alkali AK. 2, 9, 43. 110. H. 943. H. an. MED. (= सौवर्चल und सर्जिकाक्षार). HĪR. 155. 75 (= लवण). HALĀJ. 2, 462; = रोचना und विडङ्ग H. an.; = प्रोत्कट H. an.; = उत्कट MED.; = स्वाद्यरस (?) ÇĀḌḌAR. im ÇKḌA.; a sort of temple (s. u. 6.) WILSON nach ders. Aut.; vgl. COLEBR. und LOIS. zu AK. 2, 2, 10. Nach WILSON ohne Angabe einer Aut. noch adj. agreeable, pleasing; sharp, acrid; tonic, stomachic (u. a. stomachic).

रुचा (wie oben) f. Gefallen, Gutfinden: तदे तस्मै न रुचामभ्युपेति das gefällt ihm nicht MBH. 3, 252. = दीप्ति, शोभा, इच्छा, शारिकाप्रभवाच् ÇĀḌḌAR. im ÇKḌA.

रुचि (wie oben) UśūVAL. zu UNĀDIS. 4, 119. 1) f. SIDDH. K. 247, b, 1 v. u. a) Licht, Glanz AK. 1, 1, 2, 35. 3, 4, 5, 30. H. 99. an. 2, 59. MED. k. 8. HALĀJ. 1, 38. VAIŚ. beim Schol. zu Kīr. 10, 62 (lies कासिरुचिर्भासि). AV. 13, 2, 30. 17, 1, 21. रुचिर्यो यथा HARIV. 7088. गोपीः RĪGĀ-TAR. 1, 39.

PRAB. 15, 7. (राज्ञः पुत्राः) रुच्या प्रोष्ठपदेयमाः R. 1, 19, 9. — b) Pracht, Schönheit H. an. MED. VAIŚ. तदानन 0 RAḠH. 8, 67. ad Çāk. 19. — c) Farbe: भ्रमरपत्नरुचो मुदीर्घे केशे MĀKĀH. 149, 15. MEDH. 15. अस्मितोत्पलस्य Spr. 3825. 3937. VARĀH. LAGHŪ. 1, 6 in Ind. St. 2, 278. Çiç. 9, 19. Gīt. 7, 24. BHĀSHĀP. 1. — d) Gefallen —, Geschmack an, Lust; Appetit AK. 3, 4, 5, 30. H. 393. H. ç. 103. H. an. MED. HALĀJ. 4, 25. VAIŚ. तस्मिन्म इन्द्रो रुचिमा दधातु AV. 3, 15, 16. स्त्रीषु पुंसु भगो रुचिः 12, 1, 25. अद्वा च रुचिश्च 13, 4, 23. P. 1, 4, 38. VOP. 5, 15. यद्यत्र न रुचिः काचित् MBH. 5, 3601. न व्यञ्जने रुचिर्यस्य Spr. 3363. RĪGĀ-TAR. 5, 1. BHĀG. P. 1, 5, 25. 12, 3, 27. MĀK. P. 1, 35. PĀNĀR. 1, 8, 27. 30. SARVADARÇANAS. 31, 19. तस्मिन्लब्धरुचिः adj. BHĀG. P. 1, 5, 27. आद्रे प्रति JĪGĀ. 1, 218. प्रवास 0 Lust, Gefallen an Spr. 2956. वसुदेवकथा 0 BHĀG. P. 1, 2, 16. 4, 22, 23. स्वस्वभोग्य 0 10, 13, 10. SARVADARÇANAS. 118, 12. भक्तरुचि Widerwille gegen Speisen SUÇR. 1, 62, 3. mit infin. RAḠH. 6, 85. तान्यप्यप्रङ्गस्य मकरसानि भृशं मुत्रपाणि रुचिं दडुर्कि sov. a. gefielen ihm MBH. 3, 10041. तस्याः — न स तन्तिशो रुचये बभूव so v. a. gefiel ihr nicht RAḠH. 6, 44. रुचिमावृत्ते सतां क्रिययि macht Lust zu VIKR. 48. रुच्या nach Gefallen, nach Belieben, nach Wunsch JĪGĀ. 2, 96. Verz. d. Oxf. H. 200, a, 6 v. u. यः कश्चिदर्थो निज्ञातः स्वरुच्या तु परस्परम् JĪGĀ. 2, 84. KULL. zu M. 3, 222. Häufig am Ende eines adj. comp.: सत्यधर्म 0 Gefallen findend an R. 3, 46, 4. अधर्म 0 MBH. 1, 4341. 3, 487. 8489. BHĀG. P. 11, 7, 5. दण्ड 0 MBH. 3, 13043. PĀNĀT. 91, 18. प्रतिग्रह 0 M. 4, 190. JĪGĀ. 1, 112. MBH. 14, 2781. 15, 198. HARIV. 3108. 4848. 12358. R. 2, 1, 13. 5, 3, 72. 30, 3. Spr. 772. 954. 1069. 1555. 3159. MĀLATĪM. 84, 14. VARĀH. BṘH. S. 2, 9. 12, 11. 17, 3. 19, 5. मास 0 begierig nach Hīt. 19, 19. भिन्नरुचिर्कि लोकः so v. a. Jeder hat seinen eigenen Geschmack RAḠH. 6, 30. MĀLAY. 4. अनन्य 0 für nichts Anderes Sinn habend 54. निषिद्धैकरुचि H. 859. स्व 0 adj. seiner Lust fröhlich MĀK. P. 65, 5. — e) Bez. einer Art von Umarmung: तल्लतणां यथा । नायिकाया नायकस्य संमुखे ज्ञान्वोरुपयुषविश्य वतसि वतो दक्षा पदवस्थानम् । इति कामशास्त्रम् । ÇKḌA. — f) eine Art gelbes Pigment, = गोरोचना RĪGĀ. im ÇKḌA. — g) N. pr. a) einer Apsaras MBH. 13, 1424. — ß) der Gattin Devaçarman's MBH. 13, 2268. fgg. — 2) m. N. pr. a) eines Praçāpati, Gatten der Ākūtī und Vaters Jaçña's oder Sujaçña's (einer Manifestation Viṣṇu's) und des Manu Raukja VP. 49, N. 2. 54. BHĀG. P. 1, 3, 12. 2, 7, 2. 3, 12, 55. 21, 5. 4, 1. 2. fgg. Verz. d. Oxf. H. 48, a, 16. MĀK. P. 50, 16. 95, 1. fgg. — b) eines Sohnes des Viçvāmitra MBH. 13, 251 (रुचिर्भजः st. रुचिर्भजः ed. Bomb.). — c) eines Fürsten VP. 462, N. 11. — 3) adj. = रुचिर gefüllt, reizend: देश R. 3, 21, 7. — Vgl. घ्र, उज्ज, दृढ, धर्म, निर्वाण, पीयूष, प्रदान, भक्त, भद्र, भा, यस्त, यथा (auch JĪGĀ. 2, 55. KULL. zu M. 3, 222), वर, वसु, विष, सु.

रुचिकर 1) adj. Lust machend, das Verlangen erregend Kīr. 10, 62. Appetit erregend SUÇR. 1, 185, 13. 209, 10. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 212, b, No. 502. HALL 206.

रुचित 1) partic. adj. s. u. 1. रुच्य. — 2) f. घा ein best. Metrum WILSON; fehlerhaft für रुचिरा.

रुचितवत् adj. den Begriff des रुचित (die Wurzel रुच्य) enthaltend AIT. Br. 1, 21.

रुचिता am Ende eines comp. das Gefallenfinden an: आरम्भरुचिता (eig. nom. abstr. von आरम्भरुचि adj.) die Lust Vieles zu unternehmen M. 12, 32. समान° (nom. abstr. von समानरुचि adj. an Gleichem Gefallen findend) gleicher Geschmack RĪĀ-TAR. 1, 310. सविभाग° Suṣa. 1, 312, 18. अर्थमे रुचिता MBh. 13, 5628 fehlerhaft für अर्थमरुचिता, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. रुचित्.

रुचित् n. = रुचिता am Ende eines comp.: हिंसा° nom. abstr. von हिंसारुचि adj. Gefallen findend an R. 5, 29, 25.

रुचिदत्त m. N. pr. eines Commentators Verz. d. Oxf. H. 243, a, No. 601. 831, c. Verz. d. B. H. No. 678. HALL 83. °मित्र 30.

रुचिदेव m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 110, 123.

रुचिधामन् n. die Stätte des Lichtes d. i. die Sonne Çiç. 9, 13.

रुचिनाथ m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 823.

रुचिपति m. N. pr. eines Commentators des Anarghjarāghava Verz. d. Oxf. H. 137, b, No. 267.

रुचिपर्वन् m. N. pr. eines Mannes MBh. 7, 1177.

रुचिप्रद adj. Appetit machend Suṣa. 1, 177, 8. 178, 11. 198, 8. 199, 8.

रुचिप्रभ m. N. pr. eines Daitja MBh. 12, 8264.

रुचिफल n. eine best. Frucht, = अमृताक्ष RĪĀN. im ÇKDn.

रुचिर्भर्तृ m. der Herr des Lichtes d. i. die Sonne und zugleich der Herr der Lust d. i. Gatte Çiç. 9, 17.

रुचिर् (von 1. रुच्) UṆĀDIS. 1, 52. 1) adj. (f. स्त्री) a) hell, glänzend, prächtig, schön AK. 3, 2, 1. H. 1444. HALĪ. 4, 4. °प्रभ R. 7, 22, 7. धानिञ्च रुचिर् च VARĀH. Bṛh. S. 81, 28. 84, 2. दशन 108, 10. कनकरुचिर्भी VIKR. 76. Spr. 739. कनकस्तम्भ° (रङ्ग) MBh. 3, 2193. रुचिर् चैव चित्तयेत् AMṬAN. Up. in Ind. St. 9, 26. महार्धरुचिर् गृहम् KATHĪS. 33, 38. ĀURAP. 13. मुनिसत्तम BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 10. MĀK. P. 63, 58. रथ MBh. 1, 4098. आनन 3, 2187. अपाङ्ग 2269. मृगद्विज्ञा: 12042. 16969. वस्त्र 4, 2117. HARIV. 6926. 8707. धम्बु 9462. R. 1, 5, 13 (11 GORR.). 64, 6. 2, 52, 6. 91, 52. 96, 18. R. GORR. 2, 32, 18. 100, 51. 3, 6, 4. 21, 9. 49, 33. 52, 16. 24. 4, 13, 5. KĀM. NĪTIS. 7, 49. RAGH. 9, 67. 14, 48. Spr. 999. 3288. 3659. VARĀH. Bṛh. S. 6, 13. 12, 1. 43, 25. 44, 24. 47, 7. 56, 27. 63, 2. 3. 68, 2. 69, 10. 70, 7. 104, 21. कथा KATHĪS. 33, 239. 59, 179. स्मित BHĪG. P. 1, 15, 18. 16, 36. 19, 38. गिरू 3, 15, 11. 23, 36. 25, 35. 4, 24, 41. 27, 2. 5, 2, 5. 6. 11. 17, 13. 18, 16. 24, 10. 6, 10, 31. 7, 6, 11. 9, 13. 9, 1, 24. PAÑĀR. 1, 11, 4. ĀURAP. 24. चिवृत्ति Verz. d. Oxf. H. 139, b, 8 v. u. सु° MBh. 3, 1794. R. 1, 63, 2 (65, 2 GORR.). 2, 72, 19. — b) gefallen, genehm, zussagend, ansprechend MBh. 5, 3582. यद्यस्य नास्ति रुचिर् तत्र न तस्य स्पृहा मनोऽपि Spr. 2391. RĪĀ-TAR. 2, 40. PAÑĀR. 1, 11, 12. त्वमात्मरुचिर् समाचर PAÑĀT. 170, 6. appetitlich ÇĀṆO. SĀBH. 4, 2, 4. lecker UṆĀDIX. im ÇKDn. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Senaḡit HARIV. 1038. fg.; vgl. रुचिरास्य. — 3) f. स्त्री, a) ein best. gelbes Pigment, = गोरोचना RĪĀN. im ÇKDn. — b) N. zweier Metra: α) 4 Mal 30 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 157 (III, 43). — β) 4 Mal — — —, — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (VIII, 2). Ind. St. 2, 384. — c) N. pr. eines Flusses R. 4, 40, 20. — 4) n. a) Safran. — 2) Rottig. — 3) Gewürznelken RĪĀN. im ÇKDn.

रुचिरकेतु m. N. pr. eines Bodhisattva BUAN. Intr. 530. 533.

रुचिरदेव m. N. pr. eines Prinzen KATHĪS. 67, 6. fg.

रुचिरधी m. N. pr. eines Fürsten VP. 450.

रुचिरप्रभासम्भव m. N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 89.

रुचिरश्रीगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva DAÇABHŪM. 2.

रुचिराञ्जन m. = शोभाञ्जन Hyperanthera Moringa RĪĀN. im ÇKDn.

रुचिरास्य m. N. pr. eines Sohnes des Senaḡit VP. 452. BHĪG. P. 9, 21, 23. fg. — Vgl. रुचिर 2).

रुचिरासुत m. metron. Pālakāpja's TĀIK. 2, 7, 22.

रुचिरुचि, रुचिरुचे रोचनम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 231, b.

रुचिरक् adj. Licht bringend P. 6, 3, 121, VĀRTI.

रुचिष्य (von 1. रुच्) UṆĀDIS. 4, 178. adj. 1) gefallen, genehm, erwünscht UḠĀVAL. न पृथ्वी कामये कृत्स्ना संतुष्टे ऽस्मि पदैस्त्रिभिः । एष एव रुचिष्यो मे वरः HARIV. 14263. — 2) Appetit machend Suṣa. 1, 224, 16. 231, 19. lecker UṆĀDIX. im ÇKDn.

रुचिस्थ adj. Suṣa. 1, 219, 15 fehlerhaft für रुचिष्य Appetit machend.

रुची f. = रुचि EKĀRTHASAMGRAHA im ÇKDn.

रुच्य (von 1. रुच्) 1) adj. P. 3, 1, 114. VOP. 26, 20. a) gefallen, prächtig, schön P., Sch. AK. 3, 2, 2. H. 1444. — b) Appetit machend Suṣa. 1, 178, 7. 180, 4. 210, 12. 226, 15. VIḠBH. 6, 114. BHĀVAPR.; s. u. कुपडलिन् 3) b). — 2) m. a) Geliebter, Gatte H. 517. HALĪ. 2, 342. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: Strychnos potatorum Līn. (s. कतका) und Reis RĪĀN. im ÇKDn. Aegle Marmelos Corr. H. 813, Schol.; vgl. रोच्य = वेल्व. — 3) n. = सौवर्चल RĪĀN. im ÇKDn.

रुच्यकन्द m. Arum campanulatum Roxb. RĪĀN. im ÇKDn.

रुच्यवाकन HARIV. LANGL. I, 41 fehlerhaft für रुच्यवाकन.

1. रुच्. रुचति (भङ्गे) Dhātup. 28, 123. रुचाना: NAIKH. 4, 3. रुरोञ्ज; ved. रोक् 2. sg.; रोद्यति (vgl. KĀR. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10); hier und da auch med.; partic. रुग्ण (hier und da fehlerhaft रुग्); erbrechen, zerbrechen, zertrümmern: अद्रिं रुज्वाङ्गरो रवेण RV. 1, 71, 2. ऊर्वम् 3, 32, 16. 4, 2, 15. 4, 11. गोत्रा 16, 8. कमापो अद्रिं परिधिं रुजति 18, 6. 6, 6, 3. पुरः 16, 39. 18, 10. रुज यस्त्वा पृतन्यति 9, 53, 3. 91, 4. 10, 89, 6. 7. रुग्णमद्गे: 3, 31, 6. AV. 16, 1, 2. अरुञ्ज्य प्राग्वंशम् HARIV. 12231. नदी कूलानि रुजति P. 2, 3, 54, Sch. रुज्जुर्पक्षपात्राणि BHĪG. P. 4, 3, 15. शिरामणिम् — गद्या रुरोञ्ज रु 10, 77, 3. BHĀT. 14, 78. ष्येनौ यथा पत्तिपूगान् रुजौ (serpflückend) माद्रीपुत्रौ शेषयेतां न शत्रून् MBh. 5, 660. रुग्ण zerbrochen VOP. 26, 88. fg. AK. 3, 2, 40. H. 1483. वात° (वनस्पति) MBh. 3, 678. RAGH. 9, 68. KATHĪS. 5, 101. 93, 75. BHĪG. P. 2, 7, 25. BHĀT. 4, 42. शैल° zerschmettert RAGH. 12, 73. R. 2, 114, 6 (wo die ed. Bomb. रुग्णगजवाजिरथघ्नो liest). अमिशक्तिगदारुग्णा: (असुराः) MBh. 1, 1170. रुग्णा मेघा: (वायुना) 12, 12408. आसा प्रज्ञानमेषा पशूनां मा भेसा (भेस् von भिद्, nicht von भो, wie MAULOH. annimmt) रुक्मो चे न: किं चनाममत् make Keinem Wunden noch Gebreite VS. 16, 47. Jmd (acc.) Schmerzen bereiten: रुजति हि शरीराणि रोगा: शारीरमानसा: । सायका इव तीक्ष्णाया: Spr. 4945. रोगो रुज्यते येन जसु: MBh. 7, 2118. यदि सत्यं मृद्वन्येव तवाङ्गानि किमकाण्डे रुजति माम् Spr. 4112. KATHĪS. 62, 233. mit dem gen. des obj. bei unpersönlicher Ausdrucksweise P. 2, 3, 54. चौरस्य रुजति रोग: Sch. falsch angewandt in der Stelle: रावणास्येक रोद्यति कपय: die Affen werden Rāvaṇa Pein verursachen BHĀT. 8, 120. शो-

करुणा vor Kummer gebrochen R. 2, 102, 9. — Vgl. रोग und करुणा.

— caus. रोजयति (रिसायाम्) Dhātup. 33, 129. schlagen: ताभ्यां (बा-
कुभ्यां) वतस्पन्नरुजत् Bala. P. 10, 67, 23.

— dosid. s. रूहताणि.

— धव abbrechen: धवरुज्य गुल्मान् MBh. 1, 5884. वज्रेणोवावरुणानां
नगानाम् Hariv. 3565. statt धवरुजम् MBh. 7, 1345 liest die ed. Bomb.
richtiger धवस्थानम्.

— घ्रा erbrechen, zerbrechen, abbrechen, ausbrechen, zerhacken: दूळका
चिद्रुज् घसु RV. 4, 31, 2. पुरः 32, 10. 2, 62, 18. 10, 84, 1. वलम् AV. 4,
24, 2. प्रवृद्धमारुज्य मकीप्ररोहम् MBh. 1, 7178. 3, 423. 11508. 5, 3002. 7,
1128. 12, 12408 (ब्रूतेण रुजता ed. Bomb.). आरुणानैकविटप Varāh. Bṛh. S. 19, 30. आ-
रुज्य-पर्यतायाणि Hariv. 6961. ऋङ्गम् R. 5, 98, 25. fg. घरेरा-
रुजन्दष्टम् MBh. 8, 4503. पतनुपडनखैः — गात्राण्यारुजता zerfleischend
R. 3, 72, 20. स्तनानारुज्य कार्ज्वर्यशार्ताः पर्यदेवयन् Hariv. 5694. आरुज-
न्निदशान्देत्यः सिन्धुवेगो नगानिव 13279. धर्म एतानारुजति यथा नयन-
कूलान् (sc. वृत्तान्) MBh. 5, 3438. शल्वभातर्यथारुणो 7, 1631. मम प्रा-
णानारुजति (घ्राणाः) 6, 5629. शोकः प्राणानारुजतीव मे । नदीतीररुहा-
न्वतान्वारिवेगो मरुनिव ॥ R. Gom. 2, 66, 62. केशानारुज्य sich die Haare
ausraufend Hariv. 4832. med.: स रुज्यः क्रोधेनारुजते दुमान् 4297. 4282.
विषाणं गौरिव मदात्स्वयमारुजते ऽऽत्मनः MBh. 2, 2118. — Vgl. आरुज्
fig., घारेग.

— समा zerbrechen, abbrechen: वृत्तं समारुज्य MBh. 4, 1082.

— उद् med. sich von einem Schläge erholen (wenn die Lesung rich-
tig ist): यं वै मुक्तं घृति न स पुनरुज्जे Shapv. Ba. 3, 1. = उतिष्ठेत्
Comm. — Vgl. कूलमुज्ज.

— समुप oder समुपा einhauen auf, hart bedrängen: देवो मखं (als be-
lebtes Wesen gedacht) समुपारुजत् Hariv. 12221.

— परि rings aufbrechen AV. 16, 1, 2.

— प्र zerbrechen: पुरः RV. 4, 54, 5. वृष्या 102, 4. 5, 2, 10. आरुजन्प्ररु-
जन्भञ्जन्विघ्नविघ्नवायन्तिपन् MBh. 7, 1123. वनस्पतीन् Bala. P. 8, 2, 19.
— Vgl. प्ररुज.

— वि zerbrechen, zerschmettern, zerreißen: वि वृत्रस्य समया पाण्या-
रुजः RV. 1, 56, 6. 3, 30, 16. वि रुज वीडुहः 4, 3, 14. 6, 22, 6. रुजदरुणं
वि वलस्य सानुम् 39, 2. वि वृत्रं पर्वशो रुजन् 8, 6, 13. पर्वतं गिरिम् 53,
5. 16, 87, 25. 152, 3. वलम् Ait. Br. 6, 24. AV. 9, 8, 13. पर्वेषि 18. ओषी
Çat. Br. 4, 5, 2, 3. आपउम् 14, 1, 6, 2. Kāty. Ça. 22, 3, 22. तस्य शक्तिं स-
क्ता विरुज्य MBh. 8, 4223. धर्मरूपं विरुजति गजः Çik. 32, v. 1. विरु-
जन्मुमान् Varāh. Bṛh. S. 32, 9. विरुणा Bhāṭṭ. 5, 25. 12, 75.

— सम् zerbrechen: स वृत्रेव दासं वृत्रकारुजम् RV. 10, 49, 6. अस्मत्स-
रुजमीमांस्य zerschmettert Rīśa-Tā. 4, 478.

2. रुज् (= 1. रुज्) 1) adj. zerbrechend, zerschmetternd: परवीर° MBh.
5, 2993. — 2) f. Schmerz, Krankheit AK. 2, 6, 2, 2. 3, 4, 4, 10. 36, 199. H.
403. Halā. 2, 445. आरुणस्य रुजः कृत्या M. 11, 67. घोरा रुजस्तीघ्राः
Hariv. 10555. fg. Suça. 1, 58, 18. 70, 1. 165, 4. 2, 2, 1. 8, 1. Kāṭhā. 27, 186.
Bala. P. 1, 14, 44. Varāh. Bṛh. S. 71, 3. 81, 20. रुजभ्य 24, 26. 45, 9. 53,
60. Raas. 19, 52. रुजमादधाति विपुलाम् Çat. (Ba.) 5. शास्त्र्यै रुजाम् Spr.
778. यदीमांस्येष्यति ॥ रुजम् Kāṭhā. 29, 164. नृणां पुरुज्जो रुज आमु
रुति Bala. P. 2, 7, 21. रुजो निदानविः (भिषक्) 6, 1, 8. मानसी Seelen-

schmerz Vikr. 30. अनिशमपि मकरकेतुर्मनसो रुजमांश्च ad Çik. 54.
दमुज् Augenschmerzen, Augenkrankheit AK. 3, 4, 5, 29. Varāh. Bṛh. S.
104, 5. घृति° 51, 11. 104, 16. गुह्य° 5, 86. रुहुज् Seelenschmerz Bala. P.
4, 6, 47. मनसिज् Liebeschmerz Vikr. 51. उदीपितस्मर° Bala. P. 2, 7,
33. गण्डस्वेदापिनयनं रुजा Mren. 27 wohl fehlerhaft für °रुजा aus Verlan-
gen, in Folge des eifrigen Bemühens. — Vgl. घृ°, मरुणी°, नी°, नेत्र°,
पार्श्व°, मरु°, मानस°, मुख°, शिरो°.

1. रुज (von 1. रुज्) 1) adj. zerbrechend in वर्लरुज. — 2) f. घा Vor. 26,
192. a) Bruch (भङ्ग) Trik. 3, 3, 87. H. an. 2, 74. Med. 6. 14. — b) Schmerz
AK. 2, 6, 2, 2. Trik. H. 462. 60. H. an. Med. Halā. 2, 445. निपातात्तव
शस्त्राणां शरीरे यामवदुजा MBh. 8, 1609. रुजाः R. 3, 43, 27. रुजाश्च घो-
राः 63, 19. ललाटे च रुजा ज्ञे 29, 15. शिरसः MBh. 3, 16816. Suça. 1, 3,
20. 121, 10. 2, 346, 8. 439, 17. रुदयप्रमाथिनी Mālav. 37. निरगदरिव-
र्गस्य रुदयात् रुजाश्चरः Kāṭhā. 18, 82. am Ende eines adj. comp.: उद्य°
Suça. 2, 4, 18. मन्दरुजा 308, 19. — c) = कुष्ठ Costus speciosus oder ara-
bicus Rāṅ. im ÇKDn. — Vgl. घरुज, नीरुज, मरुज, शिरोरुजा, सरुज.

2. रुज m. von unbekannter Bedeutung in der Stelle: रुजश्च मा वेनश्च
मा कौसिष्ठम् AV. 16, 3, 2.

रुजस्कर (रुजस्, acc. pl. von 2. रुज् + 1. कर) adj. Schmerzen bereitend
MBh. 3, 14144.

1. रुजा Bruch; Schmerz s. u. 1. रुज.

2. रुजा f. in der Anrede an den Pfeil (इषु) VS. 10, 8.

3. रुजा f. Schafmutter H. 1277.

रुजाकर (1. रुजा + 1. कर) 1) adj. (f. ई) Schmerzen bereitend Spr. 4865.
— 2) m. Krankheit H. 312. — 3) n. die Frucht der Averrhoa Caram-
bola Lin. Çabda. im ÇKDn.

रुजापक (1. रुजा + 1. अ°) adj. Schmerzen vertreibend Suça. 1, 165, 8.

रुजावस् (von 1. रुजा) adj. schmerzhaft Suça. 2, 5, 16. 308, 11.

रुजाविन् (wie oben) ved. adj. P. 5, 2, 122, Vārt. 1. wohl schmerzhaft.

रुजासक m. ein best. Fruchtbaum, = धन्वन Rāṅ. im ÇKDn.

रुद्, रौढते (प्रतिघाते, दीप्तौ) Dhātup. 18, 7. रौढति (रोषे) v. l. für रुष्
32, 131. (भाषार्थ, भासार्थ) 33, 110.

रुद्, रौढति (उपघाते) Dhātup. 9, 51. रौढते (प्रतिघाते) 18, 9, v. l. quālen,
peinigen: रौढमानस्य वैदेकीं मांसार्थे वायसस्य R. 5, 66, 30; vgl. काके-
नालोद्यमानां ताम् 2, 103, 39 (काकेनारोध्यमानां ताम् 96, 40 SCHL.).

रुपास्करा f. eine Kuh, die sich leicht melken lässt, Çabda. im ÇKDn.

रुपा f. N. pr. eines in die Sarasvatī sich ergießenden Flusses
MBh. 3, 7022.

रुपद्, रूढति (स्तेये) Dhātup. 9, 41.

रुपद्, रूढति (गती) Dhātup. 9, 61. (आलस्ये, प्रतिघाते, खोटे) 58, v. l.
(स्तेये) 41, v. l.

रुपद्, रूढति (स्तेये) Dhātup. 9, 41, v. l.

रुपड adj. verstümmelt; m. ein verstümmelter Mensch, ein blosser
Rumpf (कवन्ध) H. 565. Hā. 137 (neutr.). Halā. 3, 8. पृष्ठः स रुपडः पु-
रुषो ऽप्यधातु । निकृष्टस्तवर्णो नद्यां क्षितौ ऽस्मि शत्रुभिः ॥ Kāṭhā.
65, 11. तद्वर्णा तेन रुपडेन रेमे 15, 44. तीं सरुपडाम् 40. तीं पृष्ठारुप-
काम् 82. वेष्टद्वैरवभूरिरुपडनिकरैः Uttara. 93, 12 (121, 6).

रुपिडका f. 1) Schlachtfeld. — 2) Liebesbottin. — 3) Thürschwelle Med.

k. 147. — 4) = विभूति ÇABDAR. im ÇKDr.

रुध m. N. pr. eines Mannes MĀRK. P. 76, 24.

1. रुद्र, रोदिति (अश्रुविमोचने) Dhātup. 24, 59. P. 7, 2, 76. Vop. 9, 26. vod. auch रुदति: रोदित्यति und रोत्स्यति (ÇAT. Br.): श्रोदीत् und श्रोदत् P. 7, 3, 98. fg. Vop. 8, 34, 9, 27. 1) jammern, heulen, weinen: तमेतावुदतो जल-तथायोधयो रजस इन्द्र पोर RV. 1, 33, 7. रुदत्यः पुरुषे कृते AV. 14, 9, 14. 14, 2, 60. TS. 1, 5, 2, 1. TBa. 2, 2, 2, 4. ÇAT. Br. 9, 1, 2, 6. SHARV. Br. 3, 7, 10. ĀÇV. GṚH. 1, 6, 8. GORR. 3, 3, 22. रोदिमि u. s. w. MBH. 3, 331. 2375. R. 5, 34, 21. R. 6, 26. VIKR. 83, 12. Spr. 28. KATHĀS. 11, 63. Bhaḡ. P. 1, 7, 47. MĀRK. P. 32, 4. PAÑĀT. 51, 11. 98, 15. Hit. 99, 4. Vet. in LA. (III) 23, 20. रुद्रयश्चमुखा गावः, देवतानि रुदसीव Bhaḡ. P. 1, 14, 19. किष्किा विरुतेर्दिधि रुद-सीव R. 2, 96, 11. Spr. 575. रुदिमः HARIV. 10282. रुदसं प्ररुदसि Spr. 5396. R. 1, 46, 20. 2, 64, 59. 5, 60, 17. RAGH. 8, 84. वारुचुदतः Bhaḡ. P. 1, 14, 18. रुदती ĀÇV. GṚH. 1, 8, 4. M. 3, 33. MBH. 3, 2107. 2374. 2376. 2424. 2687. 5, 5986. 6000. 7025. R. 1, 54, 2. 7 (mit der ed. Bomb. रुदती zu lesen). 4, 18, 4. 19, 6. MEGH. 110. Çiç. 9, 34. KATHĀS. 13, 130. 25, 141. 29, 90. 31, 8. Vet. in LA. (III) 17, 19. 24, 20. रुदती MBH. 3, 2686. R. 2, 40, 29. 3, 51, 42. 5, 26, 42. ÇĀK. 54, 15 (!). KATHĀS. 25, 139. Hit. 99, 3 (रु-दती ed. JOHN. 2090). रोदती HARIV. 11035. रुदिकि P. 6, 4, 101. Sch. KATHĀS. 11, 59. मा पिता रुद (किन्द् MBH. 1, 6201 ed. Calc., aber रुद ed. Bomb.) BŪHMAN. 3, 22. अरुदत् RAGH. 13, 59. धाराश्रुणा KATHĀS. 30, 27. मा रुदः R. 1, 46, 20. मा रोदी: MBH. 3, 593. R. GORR. 1, 47, 20 (रोधी: godr.). MĀRK. P. 32, 5. Bhaḡ. P. 1, 7, 47. श्रोदीत् BHATT. 15, 71. 17, 48. श्रोदत् ebend. श्रोदिषीत् Bhaḡ. P. 10, 62, 35. श्रोद MBH. 3, 2352. 2685. R. 1, 2, 14. MĀRK. P. 32, 5. PAÑĀT. 50, 10. रुद्रुः MBH. 2, 2616. R. 2, 41, 7. 57, 81. 84, 8. रोदिष्यासि Spr. 28. रुदित्वा P. 1, 2, 8. Vop. 19, 16. 26, 207. MBH. 3, 2750. R. 2, 72, 26. ÇĀK. 53, 22. BHATT. 3, 50. रोदित्वा MBH. 13, 5410. रो-दितुम् ÇĀK. 126, v. l. KATHĀS. 11, 63. 13, 127. 129. Vet. in LA. (III) 14, 8. 21, 18. mod.: रुदते MBH. 13, 748. HARIV. 11072 (S. 792). रुदामके 4817. रुदेत Spr. 5492. देवी रोदताम् MBH. 5, 7095. रोदमान N. (BRUCE) 11, 4. रुदमान MĀRK. P. 25, 10. रुदे R. 2, 52, 19. pass. impers.: किमेव रुयते भवता PAÑĀT. 98, 13. रुयमाने wenn geweint wird M. 4, 108. रुयमान MĀRK. 51, 80 fehlerhaft für रुदमान. रुदित n. das Jammern, Heulen, Weinen AK. 1, 1, 7, 35. 3, 4, 26, 98. H. 1402. HALĀJ. 3, 17. HARIV. 4817. किं ते विलापितेनैव कृपां रुदितेन च R. 2, 44, 2. 105, 35 (विलापरुदिते ed. Bomb.). R. GORR. 2, 66, 14. °शब्द 4, 20, 21. Suçr. 1, 108, 17. RAGH. 14, 69. fg. MEGH. 82. Spr. 3991. VARĀH. BṚH. S. 46, 25. 49. 51, 29. 68, 73. 86, 21. 97, 6. बालानां रुदितं बलम् BRAHMAVAIV. P. im ÇKDr. (u. बल). KATHĀS. 47, 47. DAÇAK. in BENF. Chr. 184, 10. pl. R. 5, 26, 39. Spr. 186. SĪH. D. 103. अरुण्य° n. sg. und pl. ein Weinen in den Wald hinein so v. a. — vor tauben Ohren Spr. 2770. 98. — 2) bejammern, beweinen: मा वीघरुदे रुदन् AV. 8, 1, 19. जीवं रुदसि RV. 10, 40, 10. ÇAT. Br. 12, 4, 2, 4. 2, 8. 3, 2, 17. 14, 4, 3, 19. यथेयं त्वी पौत्रमघं न रोदात् PĪR. GṚH. 1, 5. Einschleissel nach ĀÇV. GṚH. 1, 13. माके पुत्र्यमघं रुदम् KAUSH. Up. 2, 8; vgl. न पुत्रोदे रोदिति, मा पुत्रोदे रुदम् KĀND. Up. 3, 15, 2. तं रुदसि MBH. 5, 1547. मा मृतं रुदती भव R. 2, 74, 2. 6, 82, 11. BHATT. 5, 5. रुदित von Thränen benetzt MBH. 13, 1577; vgl. u. श्रव.

— caus. रोदयति jammern —, heulen —, weinen machen: पृणाम् RV.

VI. Theil.

10, 67, 6. अश्रम-विश्रित्युत्थुम् 99, 5. ÇAT. Br. 14, 6, 2, 7. 14, 6, 2, 5. KĀND. Up. 3, 16, 8. MBH. 13, 748. KUMĀRAS. 5, 56. UTTARAR. 66, 2 (85, 3).

— desid. रुद्रिषति P. 1, 2, 8. Vop. 19, 16. — Vgl. रुद्रिषु.

— intens. heftig jammern u. s. w.: रोद्रयेयाम् MBH. 1, 6182 (nach der Lesart der ed. Bomb.). रोद्रयमान BŪHMAN. 1, 4. रोद्रयमाण MBH. 1, 6112. BHATT. 3, 29. रोद्रती MBH. 3, 11092 (S. 572). HARIV. 4818. — Vgl. रोद्रा.

— श्रु 1) hinterdrein weinen NALOD. 3, 32. — 2) weinen um, über; mit acc. ad ÇĀK. 135. — 3) Jmd (acc.) nachjammern, in Jmdes Jammern einstimmen: श्रुतिपङ्क्तिः — विरुते: करुणास्वेनरियं गुरुशोकामनुरोदी-व (!) माम् KUMĀRAS. 4, 15. — fere R. 2, 55, 21 ed. Seramp. nach WESTERGAARD und BOPP.

— श्रुति jammern einen Laut ausstossen: भृङ्गरात्रिरुदितः — म-धुरस्वराः R. 3, 79, 13. — Vgl. श्रुतिरुद्र.

— श्रव Thränen fallen lassen auf: श्रवरुदित worauf Thränen gefallen sind MBH. 13, 4367.

— उपा bejammern, beweinen; mit acc. BHATT. 2, 4.

— प्र zu jammern —, zu heulen —, zu weinen anfangen; laut jam- mern, heulen ÇĀK. GṚH. 1, 15, 2. श्रानः प्ररुदत् इव VARĀH. BṚH. S. 46, 68. प्ररुदत्म् R. GORR. 1, 47, 20. रुदसमन्यः प्ररुदमुपैति 5, 60, 17. प्ररुोद MBH. 1, 5218. 6199. 3, 2724. 2919. 2947. R. 5, 36, 25. KATHĀS. 97, 43. प्रा- रुदन् BHATT. 17, 71. प्ररोदीत् KATHĀS. 61, 22. प्ररुय 97, 33. Verz. d. Oxf. H. 237, a, N. 3. न गर्भस्थः प्ररोदिति Suçr. 1, 319, 20. जगाम मातुः प्र- रुदन्सकाशम् weinend Bhaḡ. P. 4, 8, 14. प्ररुदती MBH. 2, 2626. KATHĀS. 13, 128. प्ररुदती Bhaḡ. P. 9, 10, 24. घयाकस्मिन्प्रवृत्ते तया साधया प्ररो- दितुम् KATHĀS. 10, 36. रुदसं प्ररुदसि so v. a. weinen mit dem Weinen- den Spr. 5396. प्ररुदित der angefangen hat zu weinen d. i. weinend MBH. 1, 6200. R. GORR. 1, 17, 11 (22 SCHL.). 2, 83, 18. 123, 5. 6. 7, 49, 5. VIKR. 153. KATHĀS. 72, 8. 101, 209.

— वि laut jammern, — heulen, — weinen: शैलूषीव विरोदिति MBH. 4, 494. Bhaḡ. P. 1, 18, 40. व्यरुदन्देवलिङ्गानि 3, 17, 13. विरुदित n. lautes Jammern, — Weinen UTTARAR. 36, 18 (73, 11).

2. रुद्र (= 1. रुद्र) adj. jammern, heulend, weinend; s. श्रव°, भव°. रुद्रय (von 1. रुद्र) Up. 3, 114. m. Kīnd Comm.; Hund (कुक्कुर) UṆ- DIK. im ÇKDr. H. an. 3, 319 (श्रान्). Hahn (कुक्कुर) ebend. — Vgl. रुवय.

रुदन (wie oben) n. das Jammern, Weinen HARIV. 7583. st. des gram- matischen रोदन wegen des näheren Anklangs an रुद्र gebraucht.

रुदतिका und रुदती f. die Weinende, Bez. eines best. kleinen Strau- ches, der Saft trüffelt, = अमृतस्रवा RĪGAV. im ÇKDr.

रुद्र 1) adj. partic. s. u. 2. रुध्. — 2) N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 251, b, 15.

रुद्रका u. Citrons NILAK. zu HARIV. 8443. vielleicht fehlerhaft für रुचक. रुद्रमूत्र adj. an Harnverhaltung leidend Suçr. 1, 120, 10.

रुद्र UṆDIS. 2, 22. 1) adj. nach den Comm. von रु oder रुद्र mit oder ohne रु (= रु) u. s. w. heulend, heulen machend, mit Gebrüll laufend, schrecklich; oder Uebel vertreibend, zu preisen u. s. w. Nach unserer Ansicht hängt das Wort wurzelhaft zusammen nicht bloss mit रोदसी, das die Comm. selbst als fem. zu रुद्र kennen, sondern auch mit रोद-

सी du. Schon deshalb sind jene Ableitungen unbrauchbar; die wirkliche Bedeutung, für welche ausserdem nur in *रुद्रवर्तनि* einiger Anhalt liegt, ist noch zu ermitteln. Auch an einen Zusammenhang mit *रुधिर* liesse sich denken. Agni RV. 1,27,10. 3,2,5. *राज्ञानमधुरस्य रुद्रं केतारं रोदस्योः* 4,3,1. AV. 7,87,1. die *Acvin* RV. 1,158,1. 2,41,7. 5,73,8. 75,8. 8,22,14. 26,5. Indra 13,20. 61,3. Mitra-Varuna 5,70,2. 3. *रुद्रासं एषामिषिरासौ ऋदुक् स्पशः* 9,73,7. = *स्तोतार* Naigh. 3,16. = *विपुल* u. s. w. HALS. 4,14. angeblich *furchtbar, schrecklich* (= क्रूर Comm.) in der Stelle: *सकलपल्लवकुलप्रलयकालामिरुद्रेण चेदिपतिना* PAAR. 4,12.; vgl. jedoch *कालामिरुद्र*. — 2) m. a) N. des Beherrschers der Marut, des *Sturmgottes*; vgl. die Lieder RV. 2,33. 7,46. 8,49,10. Rudra wirft mit seinem Bogen tödtliche Geschosse auf die Erde, verleiht aber auch Heilmittel und hat eine besondere Gewalt über das Vieh. Schon in den *BAHMANA* wird Rudra zuweilen als eine Form des Agni aufgefasst; in der Folge wird *Çiva* mit ihm identificirt. Naigh. 5,4. Nā. 10,5. 11,14. AK. 1,1,4,30. H. 195. HALS. 1,100. 5,2. परिं वो केती रुद्रस्य वृष्याः RV. 6,28,7. ऋक् रुद्राय धनुरा तनामि 10,128,6. मिषक्तमो मिषज्ञाम् 2,33,4. 5,42,11. आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं क्वामहे 10,64,5. AV. 1,19,3. 6,20,2. 32,3. 59,8. या ते रुद्र इषुमास्यत् 90,1. 11,2,7. 17. VS. 3,57. fg. 4,20. 5,11. 9,39. मीढुम् RV. 1,122,1. 5,41,2. तपदीर 10,92,9. स्थिरधन्वन् 7,46,1. भवारुद्रो AV. 11,2,14. सोमारुद्रो RV. 6,74,1; vgl. P. 6,2,142. TBR. 1,6,4,2. 2,1,4,3. रुद्रो वा एषः । यदग्निः 8,1. TS. 6,3,5,1. ÇAT. Ba. 5,2,4,13. 6,1,2,10. 9,1,2,1. पशूनां पतो रुद्रो ऽग्निः 1,7,8,8. सो ऽयं शस्तशीर्षा रुद्रः सकृन्नातः शतेषुधिरधिष्यधन्वा प्रतिक्रितापी भीषयमापो ऽतिष्ठत् 9,1,2,6. अभिमानुको रुद्रः पशून्स्यात् 2,6,2,6. पशुपति 5,3,8,6. 12,7,8,20. 13,3,4,8. PAÑĀV. Ba. 7,9,18. ĀÇV. Gānj. 4,8,9,24. KĀIND. Up. 3,7,1. fgg. 16,8,4. विवृपात् MBh. 1,569. अग्नेः न्यातयिष्यामि रुद्रः पशुगणान्वि 7,755. 787. 12,2792. fgg. 14,192. ततो ऽसृजत्पुनर्ब्रह्मा रुद्रं रोषात्मसेभवम् HARIV. 43. MĀRK. P. 50,6. Etymologie des Namens HARIV. 7583. VP. 58. BRĪG. P. 3,12,10. MĀRK. P. 52,5. — *रुद्रमग्निमयं विष्णात्* HARIV. 10666. R. 1,36,20. 44,10. 2,31,29. 3,70,2. 4,5,30. 44,52. अमरेश 6,35,8. KUMĀRAS. 3,76. RAGH. 2,54. 11,47. VP. 51. Spr. 1994. PAÑĀT. Pr. 1. *रुद्रायतन* VARĀH. BĀH. S. 46,6. 10. 53,48. Verz. d. Oxf. H. 50,2,27. 53,2,43. fgg. 58,2,15. b,16. fgg. 80,2,25. LALIT. ed. Calc. 313,8. कुम्भापडाधिपति 148,16. Rudra als eine der acht Formen *Çiva's* VP. 58. श्रेष्ठ° RĪĀ-TAR. 1,124. 4,190. *रुद्रस्य झराबोधीयम्, ऋषभः, रैवतः (रैवत्यः), वैराजः, शाङ्करः* Namen von *Sāman* Ind. St. 3,231,6. — b) pl. Rudra's heisst eine bes. Schaar von *Winden*, oder die *Marut, Söhne Rudra's*. AK. 1,1,2,5. RV. 1,39,1. 2,34,9. 3,32,2. *रुद्रस्य मरुतः* 5,59,8. सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु 60,2. युवा पिता स्वपा रुद्र एषाम् 5,66,11. 8,13,28. Die Götterschaaren theilen sich in *Āditja, Vasu* und *Rudra*; häufig werden nur die zwei letzten genannt, RV. 1,48,1. Indra mit den *Vasu, Varuna* mit den *Āditja, Rudra* mit den *Rudra* 7,35,6. 10,66,3. 125,1. 150,1. 2,31,1. 3,20,5. VĪLAKH. 6,2. RV. 8,90,15. AV. 6,68,1. 8,8,12. 10,7,22. 11,6,13. VS. 11,54. fg. In bestimmten Zahlen gedacht: *elf, dreihundertsezig*: त्रिंशत्त्रयं गणितो रुद्रो दिव्य रुद्राः पृथिवी च सचते । एकादशसं घन्मुषदः सुतं सोमं जुषताम् TS. 1,4,22,1. 3,4,9,7. ÇAT. Ba. 4,5,3,2. 6,1,

9,7. TS. 4,5,2,2. *घाङ्गतिभागा वा अन्ये रुद्रा कुर्विर्भागा अन्ये* 5,5,9,2. 9,6. TBR. 1,5,22,3. 2,1,40,1. AIT. Ba. 8,12. ÇAT. Ba. 11,6,2,7. *रुद्रा-त्से-रुद्रा* *सानो भतयसु ÇĀNDH. Ça. 4,21,11*; vgl. ĀÇV. Gānj. 1,24,16. *वसु-स्वदसि तु पितृबुद्राश्वेव पितामहान्* । प्रपितामहोस्तथादित्याः M. 3,284. 11,221. MBh. 3,1540. 2356. HARIV. 441. KUMĀRAS. 2,26. VARĀH. BĀH. S. 46,31. 48,26. 86. धर्मस्य वसवः पुत्रा *रुद्राभितलेसः* MBh. 12,7540. Kinder *Kacjapa's* HARIV. 11849. der *Surabhi* 12477. VP. 150, N. 19. *रुद्राय सर्वे ऽरुणाधूयकायाः श्वेतैर्युगोपतिभिर्बुद्धिः* HARIV. 13149. *रुद्रेण सकिता रुद्रा दक्षत इव तेजसा । सैनदाशारुमुकटाः प्रासवः पर्वता इव* 10273. *रुद्रान् (यजेत्) वीर्यकामः* BRĪG. P. 2,3,3. *रुद्रापी रुद्राणां सम-साद्रसतां जगत्* 3,12,16. *रुद्रैरिव यमो राजा मरुद्भिरिव वासवः (वृत्)* MBh. 3,14782. *रुद्रापी शंकरश्चास्मि* sagt *Kṛṣṇa* BHAG. 10,23. *शतमेतत्समा-भ्रातं शतरुद्रं महात्मनाम्* MBh. 13,7092. HARIV. 168. VP. 121. *सङ्ग्रामसूत भूतस्य भार्या रुद्राय कोटिशः* BRĪG. P. 6,6,17. *रुद्रैकादशक* VOP. 5,34. MBh. 3,10668. HARIV. 9497. VP. 58. die stark variirenden Namen der elf *Rudra* aufgeführt MBh. 1,2565. fgg. 4825. fg. 13,7090. fg. HARIV. 165. fgg. 11531. fg. VP. 121. BRĪG. P. 6,6,17. fg. WERNER, RĀMAT. UP. 304. 312. fg. Verz. d. Oxf. H. 82,2,22. fgg. 190,2,36. fgg. *रुद्रायामष्टमो रुद्रः* ist *Vishnu* R. 6,102,19. — c) Bez. der Zahl elf VARĀH. BĀH. S. 8,20. 98,1. BĀH. 7,1. sg. so v. a. der elfte Verz. d. Oxf. H. 102,2, No. 159. 320,2,12. — d) pl. abgekürzte Bez. der an *Rudra* gerichteten Sprüche PĀR. Gānj. 3,8,9; vgl. *रुद्रस्य* u. s. w. — e) mystische Bez. des Buchstabens *Ṛ* WERNER, RĀMAT. UP. 317. fgg. — f) N. pr. verschiedener Männer KATHS. 54,86. Verz. d. Oxf. H. 135,2, No. 254. 296,2, No. 719. fgg. 318,2,44. Ind. St. 1,472, N. 1. Verz. d. Tüb. H. 13. RĪĀ-TAR. 8,478. eines Lexicographen MED. Anh. 2. Verz. d. Oxf. H. 126,2, 19. 196,2,22. Bein. eines Fürsten *Pradjota* SCHIEFFNER, Lebensb. 269 (39). — g) *Calotropis gigantea* RĪĀN. im ÇKDR. — h) N. pr. eines zu den *Vicve Devāḥ* gezählten göttlichen Wesens HARIV. LANGL. II, 311, fehlerhaft für *रुद्र*, wie beide Ausg. des Textes lesen. — 3) f. *श्री* N. pr. a) einer Gattin *Vasudeva's* *Vāṣu-P.* in VP. 439, N. 2. — b) einer Tochter *Raudraçva's* HARIV. 1661. 1663. भद्रा die neuere Ausg. und *LANGLOIS*. — c) = *रुद्रजटा* RĪĀN. im ÇKDR. u. d. letzten W. — 4) f. *ई* eine Art *Lante* (vgl. *रुद्रवीणा*) ÇANDAN. im ÇKDR. — Vgl. *प्रताप*°, *महा*°, *मालव*°, *मेघा*°, *मत्त*°, *रुद्रदत्त*.

रुद्रक m. N. pr. eines Mannes LALIT. ed. Calc. 306,6. fgg. *FOUCAUX* 376. BURN. Intr. 154, N. 1. 386, N. 8. *HIOUN-THSANG* I, 367. SCHIEFFNER, Lebensb. 263 (13). 293 (63). v. l. *उद्रक*.

रुद्रकलश n. *Rudra's Topf*, Bez. eines best. beim Planetenopfer gebrachten *Topfes* Verz. d. B. H. No. 1253. fg.

रुद्रकवीन्द्र m. = *रुद्रभट्ट* HALL 26.

रुद्रकाटि Verz. d. Oxf. H. 39,2,4 fehlerhaft für *रुद्रकोटि*.

रुद्रकाली f. eine Form der *Durgā* VP. 66.

रुद्रकोटि f. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3,5060. 6047. °माकु-त्स्य MACK. Coll. I, 81. — Vgl. *रुद्रकाटि*.

रुद्रकोष m. *Rudra's Wörterbuch* Verz. d. Oxf. H. 182,2,4 v. u.

रुद्रगण m. *Rudra's Schaar* d. l. die *Rudra's* VARĀH. BĀH. S. 48,71.

रुद्रगर्भ m. *Rudra's Spross*, Bein. *Agni's* MBh. 2,1148.

रुद्रगीत n. *das Lied von Rudra* Bzls. P. 4, 30, 1. 10. **रुद्रगीता** f. sg. Wessn. Rīmat. Up. 332. pl. Verz. d. Oxf. H. 58, b, 17. Verz. d. B. H. No. 485.

रुद्रचण्डिका Bez. eines best. Spruches Verz. d. Oxf. H. 90, a, 15.

रुद्रचण्डिका f. *eine Form der Durgā*; Bez. eines Abschnittes im Rudrajāmala Gūḍ. Bibl. 503.

रुद्रचक्र m. N. pr. eines Fürsten HALL 185.

रुद्रचक्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 148, a, 4.

रुद्रज m. *Quecksilber* (Cīva's Same) Rīān. im CKDa. neutr. Wilson nach ders. Aut.

रुद्रजटा f. Rudra's *Flechte*, Bez. einer best. Schlingpflanze Rīān. im CKDa.

रुद्रजप m. Bez. *best. an Rudra gerichteter Gebete* Wessn. in der Einl. zu VS. VIII. Vāñh. Bm. S. 46, 31. Verz. d. B. H. No. 1279. Verz. d. Oxf. H. 296, b, No. 723. Ind. St. 9, 59.

रुद्रजपन n. *das laise Hersagen des Rudra* gāpa Verz. d. B. H. No. 1253.

रुद्रजापक adj. *der den Rudra* gāpa *laise hersagt* Nq. Tār. Up. in Ind. St. 9, 121.

रुद्रजापिन् adj. dass. Jīān. 3, 304. Nq. Tār. Up. in Ind. St. 9, 121.

रुद्रजाप्य n. Bez. *best. an Rudra gerichteter Gebete* Verz. d. Oxf. H. 74, b, 33. 296, b, No. 724. Ind. St. 1, 471.

रुद्रज m. N. pr. = **रुद्रज** und auch daraus entstanden Verz. d. Oxf. H. 209, b, No. 491. 210, a, No. 495. 214, b, No. 499. Sīn. D. 165, 2. 254, 11.

रुद्रतनय m. Rudra's *Sohn*, Bez. 1) des 3ten schwarzen Vāsudeva bei den Gāina H. 695. — 2) der *Strafe* MBn. 12, 4430. des *Schwertes* H. c. 144.

रुद्रत्व n. *das Rudra-Sein* Kīṭhaka in Nir. 10, 5. Maitrāj. 6, 26. Mīn. P. 46, 15. Ind. St. 3, 453. 5, 54.

रुद्रदत्त 1) m. N. pr. eines Autors HALL 192. °वृत्ति Verz. d. Oxf. H. 279, a, 32. — 2) Titel eines medic. Werkes Verz. d. B. H. No. 973.

रुद्रदामन् m. N. pr. eines Fürsten Z. f. d. K. d. M. 4, 152. fgg.

रुद्रदेव m. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 141, a, No. 288. 144, b, No. 301. HALL 180. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, Cl. 3. LIA. II, 952.

रुद्रधर m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, a, 33. 292, b, 6.

रुद्रध्यायवाचस्पतिभट्टाचार्य m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 613. Abgekürzt wird er auch **रुद्रभट्टाचार्य** und **न्यायवाचस्पति** genannt.

रुद्रपण्डित m. N. pr. eines Gelehrten, = **रुद्रसूरि** Verz. d. B. H. 211, N. 2.

रुद्रपत्नी f. 1) Rudra's *Gattin* UNBIX. im CKDa. — 2) *Linum ustatissimum* RATNAM. im CKDa.

रुद्रपदति f. Titel eines Werkes des Parāçurāma Verz. d. Oxf. H. 278, b, 22. Verz. d. B. H. No. 1283. 1288.

रुद्रपाल m. N. pr. eines Mannes Rīān-Tān. 7, 144. fgg. 166. fgg. 8, 1151.

रुद्रपुत्र m. Rudra's *Sohn*, patron. des 12ten Manu Mīn. P. 94, 22; vgl. VP. 268 und **रुद्रसवर्णि**.

रुद्रपुर n. N. pr. eines Staates Wilson, Sol. Works I, 24.

रुद्रपूजन n. Rudra's *Verehrung*, Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1280.

रुद्रपूजा f. desgl. ebend. 1281.

रुद्रप्रताप m. N. pr. eines Fürsten, = **प्रतापरुद्र** Verz. d. Oxf. H. 148, b, 8.

रुद्रप्रयाग m. Bez. des *Zusammenflusses* der Mandakīni mit der Gaṅgā LIA. I, 50. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 35.

रुद्रप्रिया f. Rudra's *Geliebte*, Bez. der *Terminalia Chebula* ÇABDAR. im CKDa.

रुद्रभट्ट m. N. pr. eines Mannes, = **रुद्रध्यायवाचस्पतिभट्टाचार्य** HALL 26. Verfassers des Çrūṅgārātilaka Prātīpar. 2, b, 3. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 23. 209, b, No. 491. 212, a, No. 500. **रुद्रभट्टाचार्य** = **रुद्रध्यायवाचस्पतिभट्टाचार्य** HALL 34. 49. 58. 66. 74. 84. 184. — Vgl. **रुद्र**.

रुद्रभाष्य n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 131, b, 5.

रुद्रभू f. Rudra's *Stätte* d. i. *eine Leichenstätte* ÇABDĀRTAK. bei Wilson.

रुद्रभूति m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Drābhjājāṣi Ind. St. 4, 372.

रुद्रभैरवी f. *eine Form der Durgā* Verz. d. Oxf. H. 93, b, 16. °पूजा-पक्ष 96, a, 7.

रुद्रमय adj. Rudra's *Wesen habend*: **रुद्रं विष्णुः प्रविष्टस्तु तथा रुद्रमयो भवेत्** HARIV. 10664.

रुद्रमहादेवी f. N. pr. einer Fürstin Verz. d. Oxf. H. 157, b, No. 339.

रुद्रयज्ञ m. *ein dem Rudra geltendes Opfer* KARṢA. 45, 15. 27.

रुद्रयामल n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 88, a, No. 145. 90, b, No. 146. 95, b, 9. 101, b, 15. 104, a, 19. 108, a, 32. 109, a, 1. 28. 110, b, 8. 252, a, 13. 279, a, 34. 299, a, No. 729. b, 1. Verz. d. B. H. No. 1176. 1311. 1327. fgg. 1335. Verz. d. Pet. H. No. 46. GILD. Bibl. 503.

रुद्रराय m. N. pr. eines Fürsten KSHRIT. 26, 10. fgg.

रुद्रराशि m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, Cl. 31.

रुद्ररोदन n. Rudra's *Thränen* d. i. *Gold* Bzls. P. 8, 24, 15. **यदरोदीत-द्रुस्य रुद्रत्वं यदवशीर्यत तद्रजतं किरणमभवदिति श्रुतेः** Comm.

रुद्ररोमन् f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBn. 9, 2625.

रुद्रलता f. = **रुद्रजटा** Rīān. im CKDa. u. d. letzten Worte.

रुद्रलोक m. Rudra's *Welt* HARIV. 7991. VP. 213, N. 3. — Vgl. **रुद्रस्वर्ग**.

रुद्रवट N. pr. eines Tirtha MBn. 3, 4092. Verz. d. Oxf. H. 53, b, 15.

रुद्रैकग्रण adj. *die aus Rudra's bestehende Schaar um sich sammelnd*: Soma TS. 3, 2, 5, 2.

रुद्रैवत् adj. Rudra oder *die Rudra mit sich habend*: Indra AIR. Bn. 2, 20. VS. 6, 32. 38, 8. Agni Kīṭh. 10, 6. TS. 2, 2, 3, 3. PĀñĀv. Bn. 21, 14, 13. Kīṭh. Ça. 22, 3, 14.

रुद्रैवर्तनि adj. als Beiwort der Açvin RV. 3, 22, 1. 14. 19, 39, 11. VS. 19, 32.

रुद्रविंशति f. Bez. der *letzten 20 Jahre im 60jährigen Jupitercyclus* CKDa.

रुद्रविधान n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 469. Verz. d. B. H. No. 1278. °पदति 1284.

रुद्रवीणा f. Bez. *einer best. Laute* Sāṁhitānīlājāna im CKDa.

रुद्रव्रत n. Bez. *einer best. Begehung* Verz. d. Oxf. H. 12, b, 13.

रुद्रशर्मन् m. N. pr. eines Brahmanen KARṢA. 14, 37.

रुद्रसंप्रदायिन् m. pl. N. einer Secte Wilson, Sol. Works I, 119.

रुद्रसरम् n. N. pr. eines Sees Verz. d. Oxf. H. 70, b, 29.

Katna. 62, 224. मगरे प्रविशन् आताः सन्त्यैरुह्यत Rida-Tan. 5, 451.
 Katna. 18, 892. रुह Gonn. 2, 3, 9. R. 1, 26, 21. 7, 36, 13. Vm. 121. Spr.
 4816. Katna. 42, 16, 45, 246 (रुहोः zu lesen). व्युत्क्रमेणतः 48, 29. Rida-
 Tan. 19, 51. 4, 246. 6, 44. रुहदुःख 19. Ver. Im. A. (III) 17, 22, v. l. राणे
 रुहः Hary. 9190 nach der Lesart der neuren Ausg. मैयुत्तुहदुःख पा-
 उतिः im Betschlaf gehemmt, dem der Betschlaf gewehrt war Bulc. P. 9,
 22, 56. (सिताम्) गिरिनीरस्सीत् Bhary. 15, 80. नदीं श्रुतिमती गिरिः।
 श्रीरस्सीत् MBu. 1, 2207. Hary. 11207. R. 7, 32, 15. 18. Bulc. P. 9, 15, 20.
 zurückgelassen Bhary. 8, 80. घास्ते रुहे MBu. 5, 7305. R. 3, 35, 48. शक्यते
 नैव रोहोः क्वमप्युना मया (प्रवृत्तम्) ich kann das Schiff nicht zu-
 rückhalten Katna. 26, 14. पापपात्रमकस्मादभवद् रुहं व्यासक्तमिव केन-
 किन् 18, 294. 298. 308. धारयामास शीवितम्। रुहं प्रविष्टया रुहे तत्प्र-
 त्यागमावाहक्या 320. zurückhalten, festhalten, vor einem Falle bewah-
 ren: क्षायाभ्याः कुसुमसदो प्राप्नोषां सङ्गमनां सन्ध्यातिं प्रापति रुहयं
 विप्रयोगे रुहाद्वि Mson. 10. कोरुषा रुहायि किं केषाभ्याः Ragn. 7, 6. क-
 रुहन्तानि वि प्राम् Cg. 9, 75. — 2) hemmen, unterdrücken, verhindern,
 wehren: प्रापम् AV. 11, 3, 55. क्षोषधिरुहवीर्यं Ragn. 2, 22. Bulc. P. 3,
 8, 11, 4, 22, 20. रुधमपि विषया भुञ्जः 8, 11, 16. रुणद्धयामम् Vanis. Bqn.
 8, 53, 62. रुहमिर् Bulc. P. 10, 82, 14. 60, 23. Spr. 3083. रोहो रुसितम्
 2084. रुहत्तमिषुव्य (d. l. रुह + तमि), nicht रुह - तम + वा? 2586.
 भवतामनुज्ञातः (subj.) रुणाद्वि मम विक्रमम् R. 5, 58, 7. धरुहं च पराक्-
 मम् Bhary. 15, 65. रुहलिके नरपतिष्व Mson. 38. रुहा दृष्टिः Dacac. 73.
 5. निम्ना मयममलिलेत्पीडितरुहविकाशम् Mson. 88. रुहापाङ्गप्रसरं 93.
 प्राणानुपति रुहो Bhag. 4, 29. विपतिं वरुतां नन्तराणां गतीरपि Pā.
 84, 18. दिव्यानां च गती रोहान् Katna. 33, 188. रुह्युत्सव प्रवेशम् 18,
 107, 46, 201. तित्तिभुदन्तिगम् Rida-Tan. 2, 28. रुहप्रवाहो वितस्ता 4,
 702. उरतिवतिस्त दत्तिपाणिम् रुहः Vanis. Bqn. 8, 46, 17. राणोपाया रु-
 हविर रुधिरय सुदिदिवम् der Staub wurde abgesagt R. 9, 21. मी-
 रुहते मे यथाश्विनम् habe ich dir das Leben verlangt? Katna. 27, 35. भूया-
 वरुह्यती व्याता रुह्यतपि सतीपुरम् (so ist zu schreiben) die oberste
 Stelle der tugendhaften Frauen (an/deren Frauen) vorragend d. l. Selbst an
 der Spitze der tugendhaften Frauen stehend 80. मत्ता रुहोः gehemmt, nicht
 während Sarvadānāra. 171, 10. — 3) zurückhalten 80 v. a. bei sich be-
 halten: शारे कर्भूद्विपरीतम् AV. 10, 4, 26. 80 v. a. spüren, kargen mit
 (acc.): खं त्रिगोषं न धनीं हरोधिष्व V. 1, 102, 10. तस्मै कृपाणि न धनीं
 रुहाध्वि 18, 34, 12. यो देवकोतो न धनीं रुहाद्वि 42, 9. — 4) einschließen,
 einschließen (in loc.): विममे तौ रोहय R. 7, 24, 2. रुह्युत्सं मकीयति पुरे
 Mān. P. 122, 14. रावपात्तामुरे रुहा R. 4, 39, 25. 8, 10, 11. M. 9, 12. Bulc.
 P. 4, 8, 28. 4, 28, 60. 7, 1, 27. मनीः — रुदि रुह्यत्तमिः 15, 33. गर्तरुह
 श्वामिः R. 4, 34, 3. धारमरुहानि (क्षोषधिवीर्यानि) Bulc. P. 4, 17, 24. mit
 doppeltem acc.: रोहयं गोकुले गोपीः Vor. 5, 6. einen Weg versperrn:
 रुहो रथमार्गम् R. 3, 56, 8. Mson. 100. रुहाध्वि सविमुर्गम् Bhary. 6, 28.
 einen Feind, einen Ort einschließen, belagern, besetzen: एके रुहो स्थि-
 ताः सतो रुहाः स्मो उन्नेन शयुषा Katna. 49, 70. रुहाणवन्तः सवितम्,
 रुहाणवन्तो माध्यमिकान् Pav. in Ind. Bl. 5, 181. लङ्घया उपरं दारम् R.
 6, 16, 25. रोहय च रुहे तप्य Katna. 77, 61. 43, 104. 88, 26. 61. 112, 162.
 यस्तेप्रति गुरुमपि मे बलवतोरेष मकोरेण रुहम् besetzt Pāṇā. 227, 21.
 कर्हत्तमि मुष्टिम् MBu. 3, 689. 15227. R. Gora. 1, 68, 16. 21. 6, 16, 85. (mod.).

Vanis. Bqn. 8, 7, 19. Bulc. P. 3, 3, 10. 4, 28, 2. 8, 18, 23 (mod.). Bhary.
 15, 10. पुरं बाह्यतारिण्या Mān. P. 37, 19. Bhary. 14, 29. Katna. 51,
 108. Bulc. P. 8, 10, 17. verschlossen: मगदाम् R. 4, 9, 66. Rida-Tan.
 5, 481. रुहा मुहो किम् Spr. 4033. (वायुः) रोहय सर्वभूतानि यथा वर्षाणि
 वासवः R. 7, 38, 50. 55. — 5) vorhalten, vordrücken: धनं रुह्यो योः R.
 3, 55, 10. 4, 27, 9. 37, 29. Ragn. 14, 52. Katna. 108, 7. Rida-Tan. 3, 60.
 शीरसरितं रुह्यतुः (sic) R. 6, 90, 17. Māñā. 70, 6. Rida-Tan. 3, 189.
 भूतं (ein Wesen) रुह्यान् रोहसो शरीरेण Vanis. Bqn. 8, 53, 2. यो (x) die
 neuere Ausg.) भुवं नैव रुह्ये (रुह्येयम् ed. Calc.) Hary. 305. वत्सात्त-
 रुहवक्राः Māñā. 159, 18. घनतिमिरुहे च नयने Spr. 1615. शोकाद्व-
 क्षाप्यरुहदुःखः Vanis. Bqn. 8, 3, 14. Katna. 14, 24. Spr. 2277. Bulc. P.
 1, 18, 30. 4, 30, 41. मेघरुहं MBu. 5, 7198. वर्यार्थरुहवमुषं so v. a. mit
 dem halben Fusse dem Erdboden berührend Spr. 1248. रुह = संवित.
 धावत AK. 3, 2, 40. H. 1476. — 6) verstopfen, erfüllen, anfüllen: धनुनिः
 कपटेषाम् Katna. 17, 81. युवं क्षयो रुहादि मे R. 4, 60, 1. रुहत्तरुह्युः
 52, 25. 53, 1. घाघ्रयूनाद्रयो गुण्डा घाघ्रयूना भस्त्रयो ed. Calc. घाघ्रयू-
 मोद्वेन्द्रयो (d. Bomb.) गुण्डायै नोपवनम् MBu. 13, 6482. वेष्मपि धू-
 मरुहानि 14, 1741. रुहवमुषाम्नेष्काविस्वस्य Rida-Tan. 1, 115. ब्रालारु-
 हनिम्वारगम् R. 4, 33, 41. प्रासत्तुवदन (वातिन्) Vanis. Bqn. 8, 93, 7. —
 7) peignen, hart mitnehmen: मर्म मे निशितः शरः। रुहादि (= पीडयति
 Comm.) मूढ सोत्तेधं तीरम्भुर्यो यथा।। R. 2, 63, 13. — 8) रुह = ब-
 वरुह erhalten Bulc. P. 2, 7, 21.

— caus. 1) zurückhalten, anhalten: कौवान्द्वेतो क्षोष कर्षो राधयते
 MBu. 8, 2003. — 2) Jmd durch Jmd einsperren, mit dopp. acc.:
 रोहयामसुरिष्टं तौ सुगोप्यमि Pāñā. 1, 14, 108. belagern lassen durch
 (instr.): लङ्का रोहयामास वानरैः Ragn. 12, 71. — 3) Macht ausüben auf,
 fesseln: mit acc.: न रोहयति मी गेगो न सोध्यं धर्म एव च Bulc. P. 14,
 12, 1. — 4) quellen, peignen: मेथिलीं रुहता तेन मय च रोहयता भूयम् R.
 4, 5, 22. in dnor Bed. auch रुह्यति in der Verbindung: शोको मी रु-
 ह्यत्पयम् MBu. 3, 999. 12, 191. 783; vgl. रूप caus. 2).

— अनु 1) versperrn: गिलाभिः u. s. w.: ये मार्गमनुह्यति MBu. 13,
 1619. einschließen, umzingeln: रुहानुकीं मला मरुतं — बन्धुह्यत Bulc.
 P. 4, 5, 12. fesseln, in seine Gewalt bringen, beherrschen: पावमेनो रुह-
 सा पुरुषय सन्नेन वा समता वानुरुहम् 5, 11, 4. तपोवमनुह्यति Cā.
 18, 10, 1. f. tūr तपोवमनुह्यति in der Verbindung bringen. — 2) pass.
 oder Klasse 4. sich einschließen in, sich hängen an (acc.): शोषीरु-
 ह्यते V. 6, 43, 9; vgl. P. 8, 134, Sch. — 3) klieben an (acc.): अनु-
 रुह्यादयं च्युत्सुम् so v. a. während dreier Tage wird er der Stunde nicht los
 M. 5, 63. 80 v. a. Jmd auf dem Fusse folgen: धर्ममनुह्यमानस्तापसी-
 भ्यामबालसन्नेन Bulc. Cā. 151, 3. अनुह्ययमानः die andere Rec.).
 पुनसमनुह्य जाता so v. a. unmittelbar nach P. 3, 2, 166. Sch. an Jmd
 oder Etwas hängen, Jmd anhängen sein, einer Sache sich hingeben, ob-
 liegen, sich anhängen lassen lassen; mod. and act.: एके तमनुह्याना हा-
 तयः पयुष्यात Bulc. P. 18, 2, 4. नानुरुह्यति श्रोतृधितमनुवर्तम् Rida-
 Tan. 3, 95. मानुषं लोकमासाय लम्बातमनुह्यतः (कृत्तरम्) Bulc. P. 18,
 7, 2. सर्गादि यो उपायानुरुह्याद्व 4, 37, 38. gewöhnlich धनुह्यते (कोप) Bul-
 rop. 26, 65) und ० in dieser Bed.: पद्ममध्यापि — राममेवानुरुह्यते MBu.
 3, 16194. नानुरुह्यो विरुह्यो वा न हेमि म च कामये 12, 924/9. 15, 906. स-

मन्त्रमनुहृत्यते विषमत्वं त्वयि (लेखितः) R. 3, 10, 6. भर्तारमनुहृत्यतः क्रियते वीर्यवत् M.Bu. 4, 103. मन्त्रवीकाम् — पाषाणामनुहृतुं सपर्यन्तं 3, 1033. अनुहृदः (अनुहृदः beide-Ausg.) शिखी रात्रा मन्त्रापरितो मया (दो ich zugestehen. bñ R. 1268. हृयारिभिः श्रियतेतिरुहृत्य मुग्धाम् seine Zuneigung zu erkennen gebend UTTARAN. 5, 71, 1). पश्चाल-न्त्यते काम ततदेवामनुहृत्यते daran hängt du Spr. 6594. धर्मम्, क्षामम्, काममनुहृत्यते Mā. 14, 6. M.Bu. 3, 1156. Spr. 4275. देयम् M.Bu. 3, 1399. सुखमिमे 8, 950. धर्ममनुहृत्यम् 12, 6876. हनुहृत्ये st. हनुहृत्ये (ed. Bomb.). क्षेमम् 8990. निक्षप्रतिक्षामनुहृत्यमाना मेक्षामाः कर्म समारभते haltend on Spr. 216. धर्ममेवानुहृत्यति M.Bu. 3, 1169. धर्मम् 12678. सुखमिमे 5, 648 (क्षामात् st. कामात् ed. Bomb.). काममनुहृत्यता (Hos ० हृत्यता) Mān. P. 78, 16. क्षाममे वाममनुहृत्य Gefallen findend on R. 7, 48, 5. — 4) gutheissen, billigen; mod.: क्षाममूलं मेक्षिन्द्राक्षिभिः नानुरूपम्के KOLL. zu M. 4, 7, 11, 180. युतवामसि त्वमर्कं कृष्णमर्कं भागव. हनुहृत्यम्यते ब्रह्मसिन्धुमनुहृत्यमास्तिवत् (आस्थितः ed. Bomb.) || wir billigen es, dass du R. 1, 76, 2. पक्षेविचित्रैर्प्रति भवत्ये नै ननुहृत्येदेवानुहृतु-मर्कति Bala. P. 4, 14, 21. — 5) sich richten nach, Rücksicht nehmen auf; मनोऽनुहृत्यता भर्तुः M.Bu. 12, 4497. लोकाम्बामनुहृत्यताः SARVADARGANAS. 2, 1. नानुरूपस्ये श्रद्धास्तीम् Bhaṭṭ. 16, 32. रूतं तिर्यक्षो ऽपि परिचयमनुहृत्यते UTTARAN. 51, 9 (66, 9). हनुहृत्यत्वं भवतीति क्षेमस्येदेयम् 75, 12 (97, 7). शक्तिर्गुणमया तत्र प्रधानमनुहृत्यते Var. 6. Oxf. H. 103, 6, N. 7. स्वामनुहृत्य बुद्धिम् 198, 6, No. 467. न चास्या हृदयमनुहृत्य स्वच्छा नर्म कुपति Kāśa. bei Mallab. zu Kūmaras. 7, 64. नाथे पापे मया कृत्वा पुनः स्वानुहृत्यमितुम् । प्राक्षेपे ० वदन्ति स्ते, dass ich in Bezug auf sein Leben Rücksicht auf ihn nehme M.Bu. 3, 936. स्वार्थमनुहृत्यः so v. n. den Himmel im Auge habend Spr. 4673. v. L. — Vgl. हनुहृद हृ, हनुरोप हृ.

— क्षपे abhalten, abwehren; verlassen, ausschliessen, namentlich von Herrschaft oder Besitz vertrieben: क्षपे ज्ञायामिदेयम् RV. 19, 34, 2. 2. क्ष-तिविम् Ait. Br. 5, 30. क्षत्येक्षे क्षपहृदं वीरसम् AV. 9, 3, 4. 12, 3, 12. क्ष-ये शीवा वीर्यवत्क्षयोः 18, 2, 27. राक्षस्य Ait. Br. 5, 10. Cat. Br. 12, 9, 2, 1. TS. 2, 2, 6, 3, 8, 1. यो ऽक्षतः सो ऽप्यक्षतु यो ऽप्यहृदः सो ऽप्य-क्षतु 8, 6, 3. Kīṣ. 27, 5. सिन्धुतोऽसि धर्मसिन्धुः चारुः Pāṇav. Br. 12, 12, 6, 18, 3, 23. 18, 5, 5. Kīṣ. Ca. 18, 1, 2. 22, 9, 16. क्षपहृद Kim. Nīṣ. 13, 78 fehlerhaft für उपहृद (vgl. 67). Vgl. क्षपरोहृ, क्षपरोप. — desid. क्षपहृदक्ष्यमानं dem man abschaffen will Kīṣ. 37, 11.

— व्यपे intens. Jmd verlassen, der Herrschaft berauben R. ed. Bomb. 2, 58, 30; vgl. n. क्षयं intens.

— क्षपि 1) abwehren, abhalten M.Bu. 3, 1208. — 2) in Verwirrung bringen: तेनिकास्तपेवमपिहृत्यति Cī. Ca. 24, 10. 33. 2. उपहृत्यति die andere Reconnen.

— क्षय 1) Jmd abhalten, zurückhalten: न क्षयकारिर्वक्ष्येयरोदु स-मुद्यतम् R. 3, 1, 32. मा गा हृत्यहृद Cī. 38. Śim. D. 48, 9. verzerren, hemmen: क्षेतसी कर्त्तव्यवहृत्यते गेष्वा Sup. 1, 398, 9. fethallen, einschliessen (nach dem Comm.): क्षयं मुखा हृदः Bv. 18, 105, 1. abson- dern, zurückstellen, einsperren; bestrafen: शीवा सक्तम् Cat. Br. 11, 6, 2, 1. 14, 6, 2. 2. उक्तारम् 18, 3, 2. सतं शान्त्यम् 14, 5, 1. 5, 6, 2. Cīṣ. Br. 12, 8. Śaṅp. Br. 4, 2. क्षयरोपि गेद्वदतेन wurde eingesperri, क्षव-

हृद गौः स्वयमेव sperre sich selbst ein P. 3, 1, 61. Boh. mit doppeltom acc. P. 1, 4, 61. क्षवहृदः गा न्नम् Schol. शोके चित्तमावहृत्य or achlose seinen Kummer in's Herz ein Bhaṭṭ. 6, 9. gewöhnlicher mit acc. und loc.: क्षतामनामत्यवहृत्य Bala. P. 2, 3, 16. 1. इषाः सम्यो कृत्यवहृत्यते ऽत्र कृतिभिः मुग्धपुभिः 1, 1, 2. तिर्यक्मनुष्यविषयादिषु — क्षवहृदेरुः 9, 9, 10. क्षवहृदाम् दमांसि eingeschlossen 114, 2, 200. क्षाविनाः eingeschlagt M. 8, 286. मक्षिमा तस्य वृक्षवन्धवा क्षवहृदं स्वामन्तु gleichsam einge- sperri Rīā-Tar. 6, 286. तामवहृदवन्नेनीशो so v. a. sperre sie in den Harem ein (vgl. क्षवरोप) 4, 677. भवानीनिः क्षिगाणार्धुदस्तेक्षव-रुध्यमानः (= सर्वतः सेव्यमानः Comm.) umlagert, umgeben Bala. P. 5, 17, 16. delagert: पुरमवाहृताः Daṣa. 93, 20. काष्ठ्या गाढतरावहृदवस-नप्रास्ताः zugesogen, zusammengebunden Spr. 630. mod. bei sich behalten, zurückhalten so v. a. nicht gewähren: क्षपे प्रवर्तितो धर्मतुला धारयता तया । स्वगर्हात् च कृतिं च भूतानामवरोहस्यते || M.Bu. 12, 9896. in sich schliessen, enthalten Bala. P. 8, 12, 11. क्षवहृत् = क्षपहृत् vorsetzen, ausschliessen, vertrieben: यस्य चाक्षे ऽवहृत्यते R. 2, 30, 9. रा-ष्ट्रम् Kau. 16. Cīṣ. Ca. 14, 50, 5. पाञ्चालस्य वने वसतो वरुहस्य (d. i. ऽवहृदस्य, wie schon WERNER vermutet hat) Kīṣ. ANUR. in Ind. St. 2, 460. क्षवहृदो ऽधरत्यर्थो वर्षापि त्रिदशानि च M.Bu. 4, 2011. क्षवहृद be- deckt, verhüllt: निगदिद्वर्षेक्षवप्राशलिच्छस्मवहृदं धरुमव वाहः । य-दि विपदये भवति सुमितम् Varāṣ. R. 24, 20. क्षवहृदस्य ० uner- kannt, incognito Daṣa. 101, 15. — 2) act. verlaten, verschaffen (für Jmd abfordern): सा मे ऽमुष्यादिद्वमवहृत्यता (v. L. क्षवहृदम् erlange für mich) Kauv. Up. 2, 3. mod. erhalten, erlangen, erreichen (für sich absondern, als sein Theil verschaffen): क्षपेरिमितं लोकमवहृत्ये AV. 9, 5, 22. 6, 9, 10. एषो देवानाम् 18, 11, 3. क्षमस्य महम् 18, 2, 11. तेन वै स देवतांश्चिन्तये क्षवार्हस्य TS. 2, 5, 2. 2. सर्वतः एवेनमवहृत्य चितुते 1, 7, 1, 2. 2. प्रज्ञामवहृत्यमिह 7, 2, 2, 1. Ait. Br. 1, 6. 12. 2, 17. 3, 2. कामम् TS. 33, 1. Cat. Br. 4, 6, 9, 20. क्षम्य 5, 2, 9. 10, 6, 2. सर्व देवाया तदात्म-वहृदमभिसितम् 11, 2, 9, 1. 12, 7, 9, 7. 14, 4, 2, 21 (क्षवार्हस्य Bān. A. Up. 1, 5, 21). Śaṅp. Br. 3, 7. Kūṣ. Up. 2, 15, 2. Bala. P. 2, 7, 21 (wo die ed. Bomb. क्षमतामवहृत्यम् क्षामुषा liest; das erste क्षव erklärt der Comm. क्षवसमं पूर्वं देवैः); 3, 25, 27. 4, 13, 9 (क्षवार्हस्याः = क्षामवन्, ज्ञा-नन् Comm.); 5, 1, 15. 2, 21. 4, 4. 14, 1. 22. 28 (der Comm. organtui सुहृद-क्षारि, Beauve übersetzt क्षवार्हस्या durch s'arrêter). 39 (क्षवार्हस्य ति. क्षवहृदे). 18, 68, 22. 11, 12, 2. act.: परा काष्ठमचिरादवरोहस्यति 3, 33, 10. सर्वे कामा क्षवहृदोः स्युः Cīṣ. zu Kūṣ. Up. 5, 16. Bala. P. 2, 23, 7. 10, 15, 22. Mān. P. 49, 52 (?). — 3) an Jmd hängen, Jmd zuge- halten sein (vgl. क्षुः) प्रभुमेवावहृत्यती Bala. P. 4, 10, 8. — Vgl. 2. क्षव-रोप हृ. 2. क्षवरोधम्. — caus. वेगावरोधित wohl verstopft Sup. 2, 289, 3. — desid. mod. अवहृत्यते zu erlangen wünschen, einzuholen zuehen TS. 1, 5, 2, 1. Thā. 1, 3, 9, 1. 2, 1, 2, 1. Ait. Br. 1, 12. क्षमतसम् Cat. Br. 18, 4, 6. Kīṣ. 12, 8. पम्पु AV. Ca. 11, 2, 18. Bala. P. 2, 9, 18. 9, 13, 10. act. 4, 8, 20. — intens. aus der Herrschaft vertrieben, der Herr- schaft berauben: क्षतिकारवया रात्रा मा स्मिमवरोहताः (स्मिमे व्यपरो-हयः ed. Bomb.) । कामारारामे शीवस्व तत्पेयाशा प्रवर्तताम् || R. 2, 58, 20. — पर्यव. 2. पर्यवोप.

— प्रत्यय 1) hemmen, zurückhalten: प्रत्ययहृदेक्षन् Bala. P. 1, 10,

निरुद्धते *SARVADĀGAMAS. 177, 12. 164, 4. fgg. Bhāg. 6, 20. — 4) vor-
hüllen, verdecken: निरुद्ध गगनं सर्वं व्यधं नैथि: समस्ततः* MBh. 13, 3069.
HARV. 8782. R. 5, 8, 24. SUPA. 1, 23, 2. VARH. Bm. S. 24, 1, 28, 6. 47,
26. RĪĀ-TAR. 1, 369. BULO. P. 2, 9, 37. BHATT. 7, 70. — 5) erfüllen, an-
füllen: वायुनिरुद्धकाष्ठौ R. GORR. 2, 123, 34. BULO. P. 6, 14, 20. धृग-
मनिरुद्ध (स्थान) MBh. 14, 191. लग्नपदतैः पयोरनिरुद्धं नीलकोमलैः (व-
न्मू) R. GORR. 2, 96, 8. वायुनाशानाः — निरुद्धा मर्कटोपनिव RĪĀ-TAR. 4,
108. BULO. P. 3, 17, 17. — 6) unterdrücken so v. a. verschwinden machen
दे. 4, 58. पुगे गो भवत्येते सर्वे दत्तादो नृपाः । पुनश्चैव निरुद्धयते und
verschwinden wieder HARV. 112 = VP. bei MUIR, ST. I, 27, N. 45. क्लेशो
राजनिरुद्धतः कालेन क्षुद्रि वे कृताः BULO. P. 9, 3, 22. — 7) निरुद्ध so
v. a. खण्डित verlassen PĀNĀT. Bm. 9, 1, 9. KĪTm. 13, 5. — 8) निरुद्ध
MBh. 3, 952 fehlerhaft für निरुध्य (wie schon WESTGAARD vermuthet
hatte), निरुध्यतु 13, 4530 fehlerhaft für निरुध्यतु: die Bomb. Ausg. hat
an beiden Stellen die richtige Lesart. निरुध्यत्यम् RĪĀ-TAR. 2, 165
wird wohl auch unrichtig sein. — Vgl. निरुद्ध ङ, निराद्धय ङ्ग. —
caus. 1) einschliessen: वायु निरोधयन्तु R. GORR. 2, 123, 34. — 2) verschliessen lassen: दारान् 1) RĪĀ-TAR. 6, 438.

— उपनि einzuperrn, einschliessen, einführen: पशून् CAT. Bm. 3, 7, 8, 3.
— संनि 1) zurückhalten, festhalten: ०रुद्ध MBh. 3, 1618. 6, 1964 (स
निरुद्धेयु ed. Bomb.). 7, 922. 1433. स्वर्गमभिर्गन्धर्वसंनिरुद्धं gelassen wird. — 2)
kommen, unterdrücken, aufheben: सुनिश्च संनिरुध्यते पुरा तवेकं MBh.
12, 13082. कामकाधस्य लोभस्य (लोभस्य die ältere Ausg.) संनिरुद्धस्य
नेधया HARV. 11696. पयसि न संनिरुध्यते डुकुलं WILSON, SĪKSHAN. S.
10. प्राणायामैः संनिरुद्धादूर्गः BULO. P. 4, 23, 8. प्राणायामां संनिरुध्यात् 7,
15, 22. — 3) einschliessen, gefangen halten चरारिच. Up. 4, 9. HARV.
10230. BULO. P. 9, 15, 22. VORZ. d. Oxf. H. 256, a. 2. श्रियेकात्र संनिरुद्धा-
यु so v. a. zusammengeheuert R. 7, 24, 10. 36, 5. (vor der Aussenwelt)
verschliessen: संनिरुध्यन्द्रियाणाम् Spr. 5161. पञ्चनिद्रयस्य दामस्य नव-
दारस्य — संनिरुद्धस्य HARV. 11696. — 4) erfüllen, anfüllen, voll ma-
chen: देहेन तस्य मष्टाय — संनिरुद्धा मकाङ्गः स ज्ञेनेव लयते HAR-
V. 4733. रोमसि: संनिरुद्धाङ्गम् MBh. 12, 87. — Vgl. संनिरुद्धद्, ०-
रुद्ध, ०रुध्य.

— परि 1) einschliessen: शुभेवेनमर्कटोपनिव परिग्राह्यमनपति TBh. 3, 9,
87, 2. — 2) Jmd zurückhalten Spr. 971. — 3) anfüllen: वायुपरिरु-
द्धात् R. GORR. 2, 16, 22. 7, 24, 26. — Vgl. परिग्राह.

— प्र 1) Jmd zurückhalten: माता मे प्रहृष्टि (संहृष्टादिव S. 82)
शाम् MBh. 3, 1630. — 2) kommen, spornen: क्षतीर्थेन न्वा क्षमघर्षुरा-
उत्तैः प्रीतिरसीत् CAT. Bm. 11, 4, 9, 11. प्राणान् 12, 4, 8, 6. PĀNĀT. Bm. 12, 4, 11.
— सप्र pass. ausgeschlossen werden, einer Sache verlustig gehen: ०रु-
ध्यति im Gegense. zu पुन्यते HARV. 11778. समवहृत्यते die neuere Ausg.

— प्रति 1) abhalten, zurückhalten, hemmend entgegenzutreten, sich wi-
dersetzen: सँ वः प्रतिस्थेयवाः स प्रतिस्थेयत्मा प्रत्यर्गसि AIR. Bm.
6, 84. TBh. 8, 4, 2, 3. प्रतिरुध्य गुरुम् M. 11, 88. MBh. 5, 7141. क्षयिष्यं
प्रतिरुध्यताम् BULO. P. 18, 44, 4. प्रतिरुद्धात् R. 6, 60, 3. देवं पुरुषकारिण्य
प्रतिरुद्धम् R. GORR. 2, 26, 9. क्षत्रितुद्धेन प्रसन्नेन उपगम्यते BULO. P.
9, 24. क्षप्रतिरुद्धकः 6, 16, 37. पक्षधरप्रतिरुद्धः स्पदिकेनाङ्गेन यवनाः

unterbrochen, gestört M. 11, 11. — 2) einschliessen, einsperren: नगरे प्र-
तिरुद्धः MBh. 8, 1214. क्षतारं पूर्वैश्च रि. 1. क्षमभिः प्रत्यर्गसिन् — बिले
R. 4, 85, 8. absperren: प्रतिरुध्य पाणिरुम् MBh. 5, 7820. die Sinne u.
s. w. (gegen die Aussenwelt): प्रतिरुध्यन्द्रियाणि 832. प्रतिरुध्यन्द्रिय-
प्राप्नोमेवमुद्धि BULO. P. 1, 18, 26. — 3) verhüllen, verdecken: ते दिशो
विदिशः सर्वे प्रतिरुध्य प्रकराणि: MBh. 3, 12114. HARV. 13611. — Vgl.
प्रतिरुद्धाद् ङ्ग.

— वि 1) mod. Widerstand finden: पुरस्तात्सर्वानां सवित्रा विरुध्यते ।
सवित्रेव विरुध्य ब्रह्मणा पयानादधते durch B. finden sie Widerstand
vor dem Getraide, durch das Br. nehmen sie es in Besitz TBh. 1, 8, 4, 1.
— 2) विरुध्यते und ऽति a) straten, in Feindschaft leben, Feindschaft
beginnen, kämpfen mit (Instr., Instr. mit sark, gen., loc., acc. mit प्रति):
नानुद्धे विरुध्यते न हं हेमि न च कामये MBh. 12, 9349. पञ्चाक्षरमादि-
रुध्यते 6376. Spr. 3276. क्षयोऽन्यं विरुध्यते (विकृत्यते ed. Bomb.) MBh.
1, 1387. व्यरुध्यत परस्पम् VĪJ-Pr. bei MUIR, ST. I, 34, N. 6. ब्राह्म-
णैश्च विरुध्यते MBh. 5, 1068. HARV. 7313. Spr. 2636. 4288. 4922. BULO.
P. 10, 1, 68. Māna. P. 27, 10. कथुभिश्च विरुध्यतु (निरुद्ध ed. Calc.) MBh.
13, 4530. 4572. 4877. R. 7, 61, 8. चायस्य कोकिन विरुध्यतः VARH. Bm.
S. 88, 21. मृगयुधस्यैव यथा मया विरुध्य R. 3, 44, 31. त्वया सत् विरुध्यते
MBh. 2, 227. तत्कालं सत् पित्राकं विरुध्यते R. GORR. 2, 23, 17. ङ्ग. त-
त्तमं न विरोद्धं वे सत् तेन 4, 14, 19. न च ते ऽकं विरुध्यामि कसामादि-
कृतवानास्मि 10, 19. गमिष्यन्तिरुध्य दशकंधारं श्रान्तिमार्गम् BULO. P. 2, 7,
22. इन्द्रेण — घसमाप्रति (so ironisch wir) विरुध्यात् R. 5, 44, 8. bekäm-
pfen: ब्रह्म (acc.) तत्रै (nom.) यत्र विरुध्यातीरु MBh. 12, 2782. विरुद्धं
im Streite liegend, in Feindschaft lebend, feindselig gestimmt, vorfindend
R. 2, 1, 13. 4, 53, 9. Kām. Nirr. 13, 55. Spr. 123 (zugleich eingeschlossen).
233. VARH. Bm. S. 95, 46. 97, 12. KĀTmā. 39, 239. 45, 806. निरुद्धाकं वि-
रुद्धानां रतिता नमता पुनः 46, 158. 74, 101. RĪĀ-TAR. 5, 452. Hir. ed.
JOHN. 2126. पर्यरेणायिरुद्धाः R. 1, 7, 7. (1 GORR.). राखेण विरुद्धस्य
तव 3, 41, 31. 4, 47, 18. 5, 48, 18. Spr. 1679. मदलेन विरुद्धाय dem, der
sich meiner Macht widersetzt, R. 2, 23, 25. तपश्चाराणां मृदुसौम्यशीलिनां
सदा विरुद्धं त्रिदि रावणम् 5, 89, 38. श्रयिरुद्धस्ततस्तस्य तपोन समपद्यते
MBh. 12, 4271. KĀTmā. 60, 142. पर्यरायिरुद्धाः RAUGH. 10, 81. राजवि-
रुद्धानाम् Spr. 4871. RĪĀ-TAR. 4, 165. von Platonen VORZ. d. Oxf. H.
86, a. 1 v. u. feindselig so v. a. unerwünscht, widerwärtig, gehässig u. a.
w.: लक्षण R. 3, 27, 93. वेष्टित KĀTmā. 74, 101. ०धंसन = गालि H. 372.
विरुद्धमकार्यमियि KĀTmā. 20, 129. 5, 4, 44, 128. मा स्याद्विजकुले किचि-
द्विरुद्धम् 49, 122. छ ७, 73, 210. विरुद्धद्वै त्वानुपहितं यमस्य प्रदय क-
न्यान्यस्ये प्रदनेति PĀNĀT. 130, 1. 89, 25. परि त्वं प्रति विरुद्धमन्वराभि
213, 30. कथया विरुद्धं ते फलित्यति (कथया ते विरुद्धं फलं भविष्यति
v. 1.) Hir. 58, 18. विरुद्धधीं Feindseliges im Sinne habend, schadenfroh
RĪĀ-TAR. 1, 303. क्षमदिरुद्धं कुतः KĀTmā. 48, 167. पर्यरेणैव नोतस-
क्तं मक्षधारा: 17, 149. कर्म लोकाविरुद्धम् R. 3, 35, 4. — b) in Wider-
spruch stehen mit Etwas, einen Widerspruch bilden: द्युदिरुध्यते
MBh. 13, 5395. Çāṇ. su Bm. An. Up. 6, 30. 94. NĪLAK. 187. MUIR, ST.
4, 231. न च केन च धर्म्या (so die ed. Bomb., NĪLAK. erwähnt aber auch
die Lesart der ed. Calc.) विरुध्यते ब्रह्मा इति MBh. 8, 3074 (vgl. R. 4, 17,
30). सर्वे भगवतो माया पश्यन्ते विरुध्यते BULO. P. 2, 7, 9. पत्स्यकथयो वि-

रुध्यते 10,7,30. विरुह in Widerspruch stehend, einen Widerspruch enthaltend, widerstrebend, widersprechend, entgegengesetzt, logisch einander ausschließend (die Ergänzung im gen., instr. oder im comp. vorangehend) Kitz. Ca. 5,11, 25. किमिदं कर्तुं मे विरुहं पौनस्य त्वे R. 7,17,4. विरुहं धर्मकीर्तिरूपम् R. Goan. 2,58,59. तत्पक्षकलातीनामिविरुहं प्रकल्पयन् M. 8,16. धर्मो R. 4,7,32. 5,47,17. 48,4. धर्मविरुह Brar. 7,11. परस्परविरुहानाम् M. 7,153. विरुहं बहु भाषते Jñā. 2,14. Kap. 1,32. Māñā. 13,12. Cī. 177. निप्रकृतसिद्धिः ततः das Entgegengesetzte davon A.K. 3,3,12. Cī. 9,62. Spr. 1927. Kāñā. 28,182. Śin. D. 208. 574. 214,2. Prar. 20,17. 52,14. ŚARVADĀRṢA. 12,2. 2. 22,12. 26,2. 44,12. 45,2. 49,17. 50,6. 9. 11. 15. 81,11. 130,15. 163,19. Pāñāt. 131,11. 190,4. TRH. 3,3,163. Schol. zu P. 4,3,50. 2,4,12. ŚUDH. K. zu P. 2,1,96. Būlo. P. 4,9,16. 4,32. 18,88,2. Vśāntā. (Allh.) No. 99. Schol. zu Kap. 1,155. Nīlak. 4. Voz. d. Ost. H. 241,6,10. Voz. d. B. H. No. 973. विरुहोक्तिः = विप्रलाप H. 276. देवभासः TATTVA. 41. Bāñā. R. 70. ŚARVADĀRṢA. 119,16. विरुहः 45,30. विरुहता 166,14.

— 3) विरुह dem Gesetze u. w. widerprechend, verboten, unerlaubt: कर्मन् M. 4,15. MAITRAJ. 6,34. Jñā. 1,129. MBu. 3,9995. R. 2,58,26. — 4) विरुह misslich, bedenklich, gefährlich: कार्य R. 5,77,19. ब्राह्मण्यं त्वे विरुहमिह दृश्यते MBu. 13,1930. — An den Schluss stellen wir diejenigen Bedeutungen, die der Wurzel eigentlich in Verbindung mit andern Präpositionen zukommen: 5) festhalten: बाहुद्वयविरुह R. 4,10,31. — 6) hemmen, unterdrücken: स्वयं व्यरुह्यते die Stimme verzögert ihm R. 2,36,10. येन — धम्बो गतिः । सिद्धादीनां विरुहाम् Kāñā. 45,15. ध्विविरुह ungehemmt Vñā. 49,11. — 7) einschließen: विरुह eingeschlossen Spr. 123 (zugleich feindselig gestimmt). belagern: व्यरुह्यन् (वर्ह्यन् ed. Bomb.) मिलिषाम् R. 1,66,21. verschlossen, zuhalten: प्राणीं करोष विरुहाद्यं (च रुं v. l.) R. 6,36. — Vgl. विरोह्य u. a. w. मनोविरुह, वाचविरुह. — caus. 1) verhorben, entweiden: कर्षणाय तत्रापि पुत्रान्मे धातुभिः सरु । विरोष्यन् MBu. 14,705. संधियानपि संधत्सु विरोध्याद्यं विरोधाय 12,2050. विरोधायामा मिषो विवृणुं गै-कार्मेव च R. Goan. 1,77,15. पदयोऽन्येन ते पुत्रा विरोध्यात् कार्मेव MBu. 3,860. — 2) gegen Jmd feindselig auftreten, befeinden, bekämpfen: तं विरोधाय R. 6,62,9. प्रधानसन्निता मायुरा मया विरोधितः Māñā. 35,20. न विस्मत्सर्वो विरोधितस्य शत्रोश्च मित्रव्युपागतस्य Spr. 1463. mit gen.: कुलस्याप्य पद्विरोधिते भूम्भु HANV. 4194. — 3) Etwas bestreiten, Einwendungen machen gegen: शान्तिपादाम्भवात्प्रत्यक्षं च न विरोधयेत् MBu. 10,150. ध्विविरोधित so v. a. nicht ungern gesehen Cī. 10,69. भूता स्थूषा विनश्यति देशकालविरोधिताः । विज्ञातं हूतसाधाय so v. a. weil Ort und Zeit ihnen ungünstig sind Spr. 4671. — 4) Feindschaft zu beginnen trachten: विरुहस्तस्य MBu. 5,3265.

— प्रतिविः scheluber R. 5,44,6. wo aber धस्मान्प्रति विरुह्यतां zu trennen ist.

— सम् 1) aufhalten, zurückhalten: स चेत्तु पविः संहृदः यमुनिं रवेन वा M. 8,295. माता मे संहृष्टा माम् Śiv. 5,53. ततः प्रवृत्ते संहृष्टा (so die neuere Ausg.) रतिभिः HANV. 9120. Rīā-Tar. 5,158. आनुष्वेयसंहृदः R. 4,34,2. बाह्यसंहृदः durch Thüren gehindert 5,24,1. तुषामिव लघु लक्ष्मीनैव ताम्संहृदः festhalten, fesseln Spr. 82. सत्यपाणेन संहृदः से-

Vi. Theil.

रुस्तस्य न लुप्यते R. Goan. 2,50,15. तो गोष्यति संहृदमिदं प्रवृत्तं मम Kāñā. 18,296. in feindseliger Absicht Jmd festhalten, angriffen: तं संहोष्ये योद्धारं समरे Rīā-Tar. 1,61. धवायिके तु संहृदे कृत्वा M. 8,255. zurückhalten, abwehren: ० निविश्यान् — वर्मणा संहोष्ये MBu. 7,559. विजया शायिकः — पुनश्चिव शतनायप्य संहोष्ये मकरायम् 7708. orhalten, vorenthalten, vorentragen: संहृदप्रशनम् Nib. 5,2. काश्चिन् — वाधि-तानी मनुष्याणां वर्ति त्वं संहोष्यति स MBu. 2,326. संहृदपेटे gekümmi RAGN. 2,42. — 2) einstreifen, einschließen, einsperren, absperrn, gefangen halten Cāt. Bn. 1,2,4,11. fig. Nib. 6,16. राशौ मगधसंहृदमोतपिप्यति MBu. 13,6839. संहृदा गिरिकन्द्रे HANV. 6940. R. 4,9,22. सीता संहृन्धता ब-लता 6,94,22. गर्दभं प्राप्य संहृद्य देधुमारेभिरे पावत् Kāñā. 63,168. केदारखण्डे निरसामानुदकनवाणीयं संहोष्यम् MBu. 1,693. संहृदा न-गरी eingeschlossen, belagert R. 6,17,2. संहृन्धनामयो वामपाणिना zu-gehalten Kāñā. 82,30. समहृदव विक्रमः schloss sich gleichsam ein Būtt. 6,34. eine Stadt einschließen, belagern HANV. 4973. R. 6,17,2. Rīā-Tar. 1,59. Būlo. P. 18,50,5. einen Weg versperren: मार्गं संहृद्य MBu. 3,2541. कदलीखण्डसंहृदन्तिलिनीपुलिन eingeschlossen von Būlo. P. 4,6,21. मनः संहृद्य verschlossen MBu. 3,1638. धैर्यसंहृदमानसं R. Goan. 2,30,26. — 3) verhüllen, bedecken: मेघेय गगनं नीलेः संहृदमभ-वदनेः MBu. 13,6870. दिवाकारः संहृदः R. 3,33,12. — 4) verstopfen Ka-ñā. 53,110. संहृदनाडि Būlo. P. 3,30,17. वायुसंहृदकाट R. 4,15,30. ध्रुवसंहृदनयना angefüllt mit 19,30. 5,33,16. — Vgl. संहोष्य. — caus. absperrn lassen: पालीगिरिम् संहोष्य Rīā-Tar. 5,106.

— धत्तिस्मः प्रवृत्तिपातिसंहृदा so v. a. vor Freunde überfließend R. 6,98,11.

— धत्तिस्म 1) hindrängen zu, halten bei: तानाद्यधमपित्सह्युः Cāt. Bn. 3,6,4,25. — 2) zurückhalten, abhalten: तं तु द्वाह्योः (so die ed. Bomb.) — न शुकुरमिसंहृदम् R. 2,14,12. — 3) verhüllen, verdecken: धन्योऽयमभिः संहृदाः यक्राथ न वकाधिरे R. 6,31,38.

— उपस्म hindrängen zu, halten bei Cāt. Bn. 4,2,4,11. fig.

— प्रतिस्म in sich einschließen, einschließen: प्रतिस्मविक्रम Būlo. P. 3,11,27.

3. रुह्य (— 2. रुह्य) adj. zurückhaltend, hemmend: कर् ० Māñā. 40.

रुह्य (von 2. रुह्य) adj. dass. in घगोर्ह्य.

रुधिका (रुधिका Padap.) m. N. pr. eines von Indra besiegten Demons RV. 2,14,5.

रुधिरं Rūdhira. 1,53. 1) adj. roth, blutig: कृयाद्यंमे रुधिरं पिशाचं मनीक्ष्वं ब्रह्म AV. 5,29,10. — 2) m. a) der blutrote Planet d. i. Mars H. an. 3,597. Māñ. R. 206. Spr. 2649. Vāñā. Bn. 2,18. 4,18. 22,6. — b) ein best. Edelstein: v. रुधिराब्जः. — 3) n. A.K. 3,6,8,22. a) Blut A.K. 2,6,15. H. 621. H. an. Māñ. Hāñā. 3,10. 5,44. Cāt. Bn. 14,6. 9, 81 (proparox.). यदा यथा स्तनेषु रुधिरं ब्रवति Śarp. Bn. 6,9. रुधिरं च मुने M. 4,122. वमते रुधिरं बहु MBu. 1,1170. फेनिल 3926. ० लालस 12, 1572. ० तामाल R. 2,50,1. रुधिरावामिसाङ्गः 64,26. MBu. 1,7730. ० र्षितसर्वाङ्गी Vñā. in L.A. (III) 21,14. Supa. 1,5,2. 46,30. 118,12. 289,9. Vāñā. Bn. 3,34. 80. 28,12. 47,16. ० विन्दु Pāñāt. 123,14. ० वर्ष Śarp. Bn. 6,9. Vāñā. Bn. 5,21,26. ० सारं bei dem das Blut vorwaltet Vāñā. Lāñā. 2,14. plur. Spr. 756. Pāñāt. 175,14. am Ende

eines adj. comp. f. या MBn. 7, 4613. Vanis. Bgn. S. 27, 5. Kāvā. 36, 144. हृषीरध्याय Titel eines Abschnitts im Kāliki-P. Verz. d. Oxf. H. 78, a, No. 122. — b) Saffron Tān. 3, 3, 367. H. an. Man. Hā. 260. — c) N. pr. einer Stadt Hariv. 9623; vgl. गोपतिपुर.

हृषिराज्य स. हृषिराज्य.

हृषिराज्य adj. blutbenannt, subst. Bez. eines best. Edelsteins Vanis. Bgn. S. 80, 4. Gāruṇ. P. 181 im CKDn. Rāthapāṇikā 35. हृषिराज्य Verz. d. Oxf. H. 86, a, 14.

हृषिरान्न n. Bez. einer der fünf rückläufigen Bewegungen des Mars Vanis. Bgn. S. 6, 4.

हृषिरान्य N. einer Hölle VP. 207. 209. so in beiden Ausg., obgleich gesagt wird, dass der Name whose wells are of blood bedeute; dieses wäre aber हृषिरान्य.

हृषिरामय m. = रक्षित Blutsturz Socn. 2, 473, 4.

हृषिराशन adj. von Blut sich nährend, Beiw. der Rākshasa R. 1, 32, 30. von Pfeilen R. Goan. 2, 30, 41.

हृषिराशिरिज् adj. Blut ausspielend, m. Bez. des 57ten Jahres im 60jährigen Jupitercyklus Verz. d. Oxf. H. 332, a, 7. — Vgl. उद्गरिज् in den Nachrichten.

1. हृष्य हृष्यति (विमोक्तं) Dhātup. 26, 125. Reizen (im Leibe) haben: तासौ ब्रह्मा हृष्यन्त्येत् Tān. 2, 1, 4, 2. तस्य विषस्य न कथनाभास्य व क्षामास्तौ हृष्यन्तु Kīṭh. 25, 4. — Vgl. लुप्य, rumpere.

— caus. रोषयामि, शत्रुहृष्यत् 1) Reizen verursachen: (विष) नाम्नीमदे। नात्र हृष्यः A. V. 4, 6, 5. इतिविनामं न ब्रह्मरुः (so zu vermuten) 7, 5, 5, 6; vgl. A. V. Pa. 4, 86. — 2) abbrechen: पक्षयामि हृष्येन्नाप्येत्यस्य TS. 2, 6, a, 1. मा ब्रह्मपम युस्त्यत् Tān. 3, 7, 5, 6. — Vgl. 1. रोषाप.

2. हृष्य nach dem Comm. so v. n. Erds: हृष्ये रूपं वागिति ब्रवीह RV. 4, 5, 7. पाति प्रियं हृष्ये धर्मं पदे वे: s. पक्षं पदानि हृष्ये धर्मैर्वि 18, 13, 3.

हरेति f. Nebel, Dampf Cāṇḍāryān. bei Wilson.

हृम 1) m. parox. N. pr. eines Mannes RV. 8, 4, 2. — 2) f. सा N. pr. a) einer Salzgrube H. 941. an. 2, 335. Mad. m. 27. Hāli. 2, 14. LIA. 1, 249, N. 3. भव्य adj. dort gewonnen (= रोमका) H. 942. — b) einer Frau des Affen Sugriva H. an. Mad. R. 4, 17, 38. 33, 37. 49. 35, 5. 55, 14.

हृमपत्न्य P. 2, 12, m. N. pr. 1) eines Mannes: श्रेष्ठा शान्दम्यो हृमपत्न्यामा नामतः MBn. 3, 11080 (S. 872). eines Sohnes Supratika's Kāvā. 9, 44, 10, 318. 12, 37. 14, 34. 15, 4. 34, 114. सृमपत्न्यक adj. 14, 55, 109 (wo सृह् zu verbinden ist). 21, 5. — b) eines Berges P. 2, 12, 3, Sch.

हृम उपिडा. 2, 14. adj. = हृष्या und गोपान् Uśāval.

हृह उपिडा. 4, 103. m. 1) eine Hirschart AK. 2, 5, 10. Tān. 2, 3, 368. H. 1293. an. 2, 449. Mad. r. 80. Hāli. 2, 75. VS. 24, 27. 89. MBn. 2, 3520. 3, 1961. 2402. 15639. 5, 3314. 7, 8793. 8, 9387. 12, 7973. Spr. 3775. R. 2, 93, 2. R. Goan. 2, 114, 32. Socn. 1, 204, 10. 21. Raon. 9, 51. 72. Vanis. Bgn. S. 48, 76. 86, 38. 48. Bala. P. 3, 40, 30. 4, 6, 30. ० रक्त Verz. d. Oxf. H. 98, a, 4. ० मखधार्तिम् (Kṛyāṇa) Pāṇā. 4, 8, 55. हृहृष्यतम् P. 2, 4, 12. Vārti. 1, Sch. Cākjamuni als हृहृ Vāpi s. H. 233. हृहृ am Ende eines comp. nach dem verglichenen Wesen gaga व्याघ्रादि P. 2, 1, 56. — 2) ein best. reisendes Thier, eine zur Erkl. von रोषय wohl nur erfundene Bed. Bala. P. 8, 26, 11. Ig. Hund H. c. 180. —

3) ein best. Fruchtbaum gaga ब्रह्मादि s. P. 4, 3, 164. — 4) N. pr.

a) eines Sohnes des Rāhi Pramati und der Ghṛtāṇī (einer Apsaras) MBn. 1, 875. Ig. 910. Ig. 13, 2004. Kāvā. 14, 76. 38, 86. eines unter den Vigṛe Devās aufgeführten göttlichen Wesens, welches den Beinamen हृषिपुत्र führt, Hariv. 11543. eines der 7 Weisen unter Manu Sāvarṇi, mit dem patron. Kācāpa, 454. — b) eines von der Durgā getödteten Dānava Tān. H. an. Man. Kāvā. 36, 144. 53, 171. 78, 90. 109, 101. Verz. d. Oxf. H. 89, a, 18. — c) einer Form Bhairava's Verz. d. Oxf. H. 25, h, N. s. 250, a, 18. — Vgl. मका, रोहव, रोहवक.

हृहृक m. N. pr. eines Fürsten Hariv. 759. Ig. VP. 373. — Vgl. रोहृकि. हृहृतीणि (vom desid. von 1. हृहृ) adj. zu zerstören fähig: वृत्तं पुरो हृहृ RV. 8, 48, 2.

हृहृदिपु (vom desid. von 1. हृहृ) adj. zu weinen im Begriff stehend, weinerlich gestimmt: Wena, Rāmā. Up. 336. Bhaṭṭ. 7, 99.

हृहृमेव s. u. हृहृ 4) c).

हृहृमुप m. N. pr. eines Berges, v. l. für उरुमुप Bhaṭṭ. Intr. 378, N. s.

हृहृसार्वन् adj. das Haupt vom हृहृ genannten Hirsche (d. h. eines Hornapfels) habend, von einem Felle RV. 8, 75, 15.

हृवण्य (von einem nicht vorhandenen हृवय, nom. act. von हृ, ०पति grobe oder kreischende Töne von sich geben: उपं भूष ब्रतिमो हृवण्यः श्रवया वाषं कुविदं वेदं RV. 8, 85, 12.

हृवण्य (von हृवण्य) adj. kreischend: वा वा हृवण्यमोषिषो कुवध्यै धेष्यव शंसमर्षस्य मेरो RV. 4, 122, 5.

हृवय (von रु) Upāṇ. 3, 116. m. 1) das Brüllen des Stieres Kīṭh. 36, 9. — 2) Hund Uśāval.

हृव m. Reticinus communis (हरपु) Rāthm. 3. Cāṇḍ. Sāṇ. 1, 4, 18. = रक्षिरपु Rāṇ. im CKDn.

हृवक m. Reticinus communis Rāthm. im CKDn. = रक्षिरपु Rāṇ. obend. — Vgl. उहृक, हृवक, हृवक, हृवक.

हृवक m. Reticinus communis Rāthm. im CKDn. auch हृवक (!) obend.

हृव s. 1. हृव und 1. हृवय.

हृवकु m. N. pr. eines Rāhi Verz. d. Oxf. H. 348, a, 52. नृवकु v. l. — Vgl. हृवकु.

हृवक्यम् adj. wackes Vieh —, wacke Herden habend RV. 8, 75, 9.

हृवकर्मि adj. wackesogig, leichtogig RV. 1, 56, 4.

हृवकु 1) adj. wacke Binder habend RV. 8, 64, 7. — 2) m. N. pr. eines Mannes; so nämlich wohl für हृवकु, हृवकु, हृवकु, उवकु, उवकु, हृवकु, हृवकु, नृवकु zu lesen.

हृवकय 1) adj. einen leichtfarbigen Wagen habend. — 2) m. N. pr. eines Fürsten Bala. P. 9, 23, 3.

हृवकस्त adj. wackhalbig RV. 1, 113, 2.

हृवना f. N. pr. einer der Gattinnen Rudra's: धीर्युति हृवना u. s. w. Bala. P. 3, 12, 12. धीर्युतिहृवना ed. Bomb., was richtiger ist, da nur 11 Namen erwartet werden.

1. हृष्यत् (pāṇḍit als partic. von हृष्य betrachtet zu werden) Hōh, Hōhfarbig, hell, wack (vgl. Leuwig). Gegen. कृष, श्याव. कृषेभिरुक्ताया हृषिर्बुधुनि RV. 1, 63, 5. 118, 2. 4, 7, 9. वाषं 4, 48, 12. 92, 5. भायु 2.

पुष्प इत्याम्बु हृषतीमदत्तम् dem Schwärzen eine Welse 117, 8. पयः 62, 0. 4, 8, 0, 72, 4, 8, 82, 12. पोषः 3, 29, 3, 4, 11, 1, 84, 9. रुषादसांनः 8, 15. वासः 7, 77, 2. क्षयि 8, 1, 2. 6, 1. ऊर्ध्वः 64, 1. जावः 8. उतपः 8, 1, 82. वस्त 61, 5. ऊपस्य 18, 34, 11. तन् 86, 50, 10, 78, 7.

2. हृष्य ^{स. u. 1.} हृष्य

हृषाम 1) m. proparox. N. pr. eines Mannes RV. 8, 13, 12, 4, 2. Yātū. 3, 6. pl. हृषामीः RV. 8, 30, 12, 15. AV. 80, 127, 1. — 2) f. छा N. pr. Ruṣam wöllet mit Indra, wog schneller die Erde (भूमि) umlaufe; Indra umkreist die Erde, Ruṣam das Land Kurukshetra und gewinnt, Pañḍav. Bn. 28, 13, 2.

हृषेकु m. N. pr. eines Fürsten Bn. P. 9, 23, 30. Andere Bücher lesen हृषयुः उषयुः स्रषयुः s. u. w.

1. हृष्य, हृष्यति (हिंसायाम्) Dn. 29, 126. हृष्यत् and हृष्यतः रौषति (हिंसायाम्) Dn. 17, 42. हृष्यति रोषे, v. l. हिंसायाम् 26, 120. हृष्य erhält keinen Bindovocal Kār. 8 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. वृहस्पतः रोषा and रोषति P. 7, 2, 48. Vor. 8, 79. partic. हृष्ट and हृषित P. 7, 2, 38. Vor. 26, 113. 1) unversch —, missmuthig —, widerwärtig sein, zürnen: हिन्दुमिव वयमुपैतुषमिव ० हृषयति die Ausg., मेषयन् Comm.) जुडयस्य Ḍ. Ca. 9, 7, 12. sa पुनर्निष्ठाति रिफती हृषती AV. 3, 26, 1. या समा हृषत्येति das Jahr, das stoh übel anlässt, Kauṣ. 102. न या रोषति न धमत्त Ait. Bn. 4, 10. रणे यस्य च हृष्यामि मुह्यति स न जीवति R. 3, 32, 27, 7, 89, 2, 21. इन्द्रया हृषत्या 4, 43, 20. हृष्यती 5, 36, 39. वृहस्पत्युपयास्यस्य क्रुष्यामानस्य die eine, क्रुष्यामास्य die andere Ausg. des MBn. सुकृतं नाम विष्यति । उज्ज्वतं धामनो मर्षा हृष्येवाम्मादि वै ॥ Spr. 3586. ततो ० हृष्यत् Bn. 17, 40. मा कर्मणा मनसा वापि वाचा मनुर्मनये हृषती Hanv. 7796. मा हृष्यः MBn. 7, 2054. Bn. 17, 15, 16. 52. हृष्य absol. R. 2, 98, 12. partic. हृष्ट (Gogena. तुष्ट) orgrimmt, aufgebracht, erzürnt, sornig Kār. zu P. 3, 2, 168. Hanv. 8121. R. 3, 30, 37. Spr. 622. वृषिदुष्टः वृषिदुष्टो हृष्टस्तुष्टः तपो तपो 773. 4881. Rīdā-Tan. 6, 242. Bn. P. 4, 28, 19. 8, 10, 31. 10, 61, 12. Mān. P. 91, 27. Pañḍav. 2, 8, 22. Pañḍav. 223, 9. Koll. zu M. 9, 313. Bn. 7, 113. 9, 20. पुत्रस्य मातापितरौ यस्य हृष्टबुधावपि zürnend auf MBn. 13, 5457. राजा हृषति हृष्टः Koll. zu M. 8, 198. मनो ० हृष्टरूपं Bn. P. 4, 10, 34. हृषित = हृष्ट Kār. zu P. 3, 2, 188. M. 9, 82. MBn. 5, 2178. 7207. Hanv. 290. 4305. 7047. 8009. R. 2, 97, 17. R. Gora. 4, 57, 6, 2, 20, 3. 36, 22. 3, 53, 42. 71, 7, 4, 32, 22. Bn. P. 10, 41, 24. Bn. 7, 56. 9, 20. एवं स हृषितस्तेन (सह ० ed. Bomb.) MBn. 7, 6998. Varān. Bn. 5, 21, 24. मातृगुप्तं प्रति न नो रोषेण हृषति (bolde Ausg. fälschlich ३०) मनः Rīdā-Tan. 3, 392. — 2) Etwas über aufnehmen: तो वष्य कामं विधेते न रौषति RV. 8, 88, 4. — 3) missfallen, zum Ueberdruß sein: न दानो वष्य रोषति der Schwanz tat ihm nicht zweider RV. 8, 4, 8. इन्द्रकं हृषति ग्रधे तनुहृषित्वैकामि AV. 14, 1, 28. यामी misfalling (don Menschen) 4, 16, 6. वषिष्ठिकृषा हृषती पुनः ता या लोकैर्नि तां तं वीमा वृषिमा die widerliche schwarze 12, 3, 61. हृषती (वाष्) misallig, verlesend MBn. 5, 2744. v. l. R. उपती Spr. 1334. 4380. 4098. हृषती 1584. v. l. H. 273. Bn. P. 6, 10, 28. विहृता eine verzehrende Zunge 4, 4, 17. वष्यः misallig, gefährlich 9, 24. — हृषित Tan. 1, 2, 27 fehlerhaft für हृषित.

— caus. रौषयति रोषे Dn. 29, 121. Jnd unversch machen, er-

zürnen, aufbringen: रोषयन्ति माम् R. 8, 36, 36. रोषये ह्यो न भीषये 8, 13, 22. रोषति MBn. 1, 5885. 7, 9988. 8, 3191. Hanv. 11260. R. Gora. 4, 62, 6. 2, 20, 2 (32, 3 Goll.) 4, 5, 16. Raen. 9, 54. 11, 71. Cā. 9, 18. किं रोषितस्तातो रुधर्मो बया मयि Kāṇva. 14, 50. Dāṣan. 71, 9. Pañḍav. 163, 4.

— धमि, partic. ० हृषित orgrimmt, aufgebracht MBn. 8, 1747.

— धा, caus. partic. ० रोषित dass: हिंसितः हिंसितः Hanv. 3036.

— संप, partic. ० हृष्ट dass. MBn. 12, 4668.

— वि हृष्टिग्नं zürnen, auf (gon.): वकार्यार्थेन विरुष्यमाणो (विकृ ० die neuere Ausg.) प्रेय्याजन्त्यस्य Hanv. 7043. विरुष्ट heftig zürnend, sehr aufgebracht Kāṇva. 40.

— सम्, partic. ० हृषित orgrimmt, aufgebracht: तेन MBn. 7, 6998 nach der Lesart der ed. Bomb. — caus. Jnd erzürnen, in Zorn versetzen: संरोषयमाण Spr. 4309. — संरोषयेत् Sup. 2, 334, 19 and संरोषति 19 gehört zu ३३५.

2. हृष्य (= 1. हृष्य) f. (nom. हृष्ट) Siddh. K. 247, 6, 15. Ingrim, Zorn, Wuth Aik. 4, 1, 9, 20. H. 209. विमुष मांनि हृषम् Spr. 1965. हृषा MBn. 1, 875. 3, 2399. R. 4, 5, 29. Vikā. 80. Raen. 5, 21. Spr. 2237. 3736. Kāṇva. 12, 95. 43, 107. 48, 238. Rīdā-Tan. 1, 319. 6, 283. Śim. D. 103. Bn. P. 4, 18, 30. 3, 4, 11. 4, 1, 65. 4, 26. 18, 1. Mān. P. 18, 36. Vor. 5, 18. हृषेतो Aik. 3, 5, 18. वतिहृषा MBn. 4, 459. हृषा फलम् Spr. 901. Rīdā-Tan. 3, 284. भगवतो Raen. 9, 49. इष्याह्याम् Kāṇva. 21, 9. am Ende eines adj. comp: प्रद्वेक्षन्विष्यहृषो किं दसा: Raen. 16, 80. देव्य उकिस्तति: 19, 20. स हृषि नृपे Spr. 3196. — Vgl. वृ ०, वति ०, वय ०.

हृष्यु m. N. pr. eines Brahmanen MBn. 9, 2276. fgg. — Vgl. हृष्यु.

हृष्यु m. N. pr. eines Fürsten VP. 420. — Vgl. हृष्यु.

हृषा f = 2. हृष H. 209.

हृष्ट 1) partic. adj. s. u. 1. हृष्ट 1). — 2) m. N. pr. eines Muni Vora. d. Oxf. H. 53, 8, 24.

हृष्ट gaga मध्यादि zu P. 4, 2, 86. Davon adj. ० मत्त ebend.

हृष्य gaga मध्यादि zu P. 4, 2, 86. Davon adj. ० मत्त ebend.

1. हृष्टः रौक्षि (वीक्षणमनि प्राडुर्भवे च) Dn. 20, 29. हृष्टः, हृष्टेयः धरुत्त and धरुत्त (vod. und episch P. 3, 1, 50). हृष्टेयम्, धारुत्तयाम् (MBn. 3, 12776). धरुत्तारुत्तमिक (MBn. 9, 277). धारुत्तय (Hanv. 6306). हृष्टया: रोषयति and रोषा Kār. 8 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. वारुत्तिये MBn. 13, 839. ब्रह्म, रोहम्, रोह्नुम् op., रोह्नुयै vod. P. 2, 4, 10. ब्रह्म: mod. aus metrischen Rückachten. 1) erstellen, errichten: यार्मिभ रोह्नुति RV. 7, 41, 8. 61, 4. 1, 110, 6. दिवो रोह्नुयैरुत्तयैर्ब्रह्म्या: 8, 71, 3. हृष्टो रोह्नु रोह्नुति: AV. 13, 3, 36. VS. 12, 108. At. zu P. 7, 2, 10. यूपम् Cat. Bn. 8, 1, 2, 2. वृत्तम् 9, 2, 2, 6. Ḍ. Ca. 14, 2, 7. ब्रह्मणि र्ह्नुतः ॥ so v. a. aufgelen Bn. P. 10, 11, 29. errichten so v. a. erröchen: कामम् Cat. Bn. 8, 1, 2, 7. मनो हृष्टापा: otwa thren Willen erröchend RV. 1, 32, 8. — 2) (in die Höhe) weachen: वया इव हृष्टः सत विवृत्तः RV. 6, 7, 8. 10, 16, 13. यथा बीक्ष्मवर्ग्यां रोह्नुति AV. 10, 6, 88. 8, 7, 17. त्रिभिः काण्डिस्त्रिग्व्यां र्हनुत 12, 3, 42. Cat. Bn. 14, 6, 9, 28. यथा सद्यमि रोह्नुति प्रकाण्यति मरीतेते MBn. 13, 5149. द्विषो किं रोह्नुति सतु: Spr. 925. 3808. सति: सद्यमि मारुहन् MBn. 1, 6632. रोह्नुति — वनं दग्मया रुत्तम् Spr. 2647. रोह्नुते सत्यम् Varān. Bn. 5, 34, 98. न वापि सर्वबीक्ष्मनि सत्यरोह्नुति MBn. 3, 12885. 5, 286. यवोर्षो बीक्ष्मन् न रोह्नुत 12,

314. Spr. 2469. 4378. *Bala. P. 6, 16, 99. कृत्ति हारुस्तु: Bala. P. 2, 20, 21. विदा हारुस्तु 28. भृगोः श्रमश्रुति रोक्तु 4, 6, 51. उदा श्रमश्रुतावक्तु — विप्रश्रुत: Rāta-Tan. 4, 26. Kām. Nivā. 13, 12. उदाश्रुत (धरप) Hariv. 3043. उदाश्रुताङ्कुरो यत् (कृत्त्ये) Rām. 16, 18. उदाश्रुतयो मरुताम् R. 2, 105, 6. उदाश्रुतप्रवाल (मरुतसिक्त) Mālav. 59. केतोरुपुत्रो: Mon. 21. अङ्कुरमूलव Mālav. 8. उदाश्रुतम् R. 7, 23, 2, 12. — 3) *verwachsen, heilen*: कर्मणा कर्म रोक्तु, मीतं मीतं रो: AV. 4, 12, 4. अथाश्रुतं विरेष रोक्तु: Socra. 1, 37, 6. Spr. 2647 (med.). Kārnā. 28, 166. 179. उदाश्रुत R. 8, 106, 18. Socra. 1, 37, 6. 60, 18. 88, 15. R. 18. Rām. 13, 72. Kārnā. 10, 197, 65, 15. 101, 348. Rāta-Tan. 4, 281. H. 465. Vgl. हारुह. — 4) *wachsen so v. n. sich entwickeln, sich bilden, hervorgehen; gedehen, an Umfang gewinnen, zunehmen*: रोक्तु किं चिदप्रत्यक्ष: Rāta-Tan. 1, 158. कश्चिन्मन्त्रित्विपर्याप्तप्रकारो: कृदि रोक्तु 3, 42, 4. 286. कामधिरसपि रुक्षिता न परम् रोक्तु Bala. P. 8, 16, 39. ततदा वाक्च न रोक्तु so v. n. trägt keine Frucht, ist unermüht Mān. 12, 11944. धारितं मे कुरुते इदम् 6, 301. Spr. 3389. Rāta-Tan. 3, 40. Bala. P. 1, 9, 18. 9, 47. 'यौवनं तदं रोक्तु' das Jünglingsalter eingestellt hat 18, 55, 9. Pāṇin. 3, 7, 37. Kārnā. 27, 187. संशयेश्रुतं *hervorgegangen aus* Rām. 6, 41. 1, 31. उदाश्रुतं कतमलं शेषं स्वास्पतिं ते मुना: *gewachsen so v. n. sich Anhang verschafft habend* R. 2, 9, 27. उदाश्रुतं *bei dem die Freundschaft Wurzeln geschlagen hat* V. 10, 10. योगिनीम् उदाश्रुत: Bala. P. 3, 21, 13. संशयं उदाश्रुतवयः 4, 14, 34. 5, 12, 6. 9, 22, 6. 10, 47, 59. R. 55, 40. उदाश्रुतं = श्रुत Mān. 4b. 3. — 5) *उदाश्रुत* *gewachsen so v. n. verbreitet, allgemein bekannt, offenkundig*: = प्रसिद्ध Mān. त्वत्सङ्गि मण्डिये उदाश्रुतं मार्यवम् Spr. 4112. तत्तात्त्विकं त्रापितं ह्ययुयः तत्रत्यं शब्दो भुवेनैव उदाश्रुत: Rām. 2, 58. Sām. D. 13, 3. Dāṣa. 82, 3. Voz. d. Oxf. H. 177, 6. 17. Gaupar. zu Sāmān. 61. Schol. zu Bhaṭṭ. 5, 18. मुद्रुतं कोरायं Varān. Bān. 8, 2, 2. अङ्कुरं *unbekannt, unerhört* (und nicht उदाश्रुत oder अङ्कुर) ist wohl anzunehmen Kārnā. 61, 251. Rāta-Tan. 4, 134. 5, 173. — 6) *उदाश्रुत* *überliefert, allgemein bekannt von Wörtern, deren Bedeutung etymologisch sich nicht erklären lässt; eine spezielle, von der Etymologie unabhängige* (nach indischer Anschauung) *Bedeutung habend* H. 1. व्युत्पत्तिरुक्तिः शब्दो उदाश्रुतः अणुश्रुतः 2. यत्रावयवशक्तिनैरेयेषो (d. i. एतेषां) समुद्रमशक्तिमात्रेण कृतेषु तद्वैयं वा गोप्यधर्मादिवम् Comm. zu Bala. P. 8. 82. Schol. zu P. 2, 2, 20. अणुन्युशब्दो रक्षापिशाचादिवम् उदाश्रुतः 4, 32, 3, 1, 129. 4, 3, 99. 8, 1, 48. 59. 3, 37. 6, 2, 3. Sāmān. K. zu P. 6, 3, 24. Voz. 7, 14. नाम उदाश्रुतं च व्युत्पदिष्यते C. 10, 28. ० नाममाला Voz. d. Oxf. H. 216, 4, 1 v. u.; vgl. योगश्रुतं दौर्गन्धिकादिवं योगिनि. — Mān. 1, 337 ist nicht richtig gemeint, wie Johnson und nach ihm Benay annehmen, sondern उदाश्रुतं *gemeint*. Vgl. 1. रूप.*

— *caus. रोक्तुं* *und später रोक्षयति* P. 7, 3, 18. Voz. 18, 13. 1) *in die Höhe bringen, aufsteigen machen* ये सर्वमोक्षयन्ति R. 16, 62, 3. 65, 11. AV. 13, 1, 13. Tān. 1, 2. अङ्कुरोऽङ्कुराणां कृतावोपयिता मरुतशिलाम् *aufführen* Rāta-Tan. 4, 289. — 2) *legen auf, bringen in, stecken an, in: festschlagen* ये वृताः समूलवितपस्तथा रोक्षयिता कुरुष्व R. Gora. 1, 9, 3. तामोक्षयन्तु । मरुतां मुखे तपसा: Kārnā. 61, 16. चापरेपितवर् Spr. 2399. मुद्रुतं रोक्षितं कावचधरम्भयो मणिः *gefestigt in* 2399. अक्षरौपितवर्माश्च *gerichtet auf* Rām. 9, 22. रावकेषां ते सुमु रोक्षित-

तम् *deine Verletzung in* Mān. 4, 271. ते सुमुके तु d. i. ते सुमु मुके तु *od. Bomb. übergeben, übertragen*: गुणवसुनोपयितामिषः — *दिलोक्येयता*: Rām. 8, 11. — 3) *pflanzen, odon*: तत्पाद्वर्तो रोक्षयन् Mān. 13, 2093. 6072. R. 2, 80, 7 (87, 9 Gora.). Spr. 2349. Varān. Bān. 8, 53, 2, 5. 90. Rāta-Tan. 2, 15, 10. शाखा एव रोक्षिता वृतां यतिं *in die Erde gesteckt* Koll. zu M. 1, 46. चारामोक्ष रोक्षयन् Mān. 13, 2093. प्रपति सर्ववोमानि रोक्षयमाणानि चैव R. 3, 181, 6. *bidiloli*: उपखान — *बादमूलं तपाश्रुतं* मुषं रोक्षयन्रोक्षयन् Rāta-Tan. 8, 149. स्तेषु शतनेवेष्वा: (so die neuere Ausg.) पक्षिणो रोक्षिता मया Hariv. 3007. — 4) *wachsen —, verwachsen machen, heilen lassen, heilen* (trans): रोक्षयन् (acc. धरिषि किङ्कर्ण) AV. 4, 12, 1. अथावोपयन्तु Socra. 2, 10, 11. 4. Kārnā. 28, 166. 169. R. 177. R. — *desid. रुक्षति*: Bala. P. 4, 8, 97 ist प्रेक्षाहृत्ततं (*desid. von धा. रुह*) zu schreiben.

— *धति* 1) *hinaussteigen über*: धति श्री सोम रोक्षना रोक्षन् धास्ते दिवम् R. 9, 17, 5. — 2) *größer wachsen*: यद्वैनातिरोक्षति R. 19, 90, 3 = *व्यति* V. 3, 15 = *Tattva* 20 (v. l. क्येन). — 3) *धति* *बहुल* *allgemeine Verbreitung, allgemeines Bekanntsein, Landkundigkeit* Rāta-Tan. 6, 273.

— *व्यति* *erlangen, theilhaftig werden*; mit acc.: तदा देवो देकुमन्यं व्यतिरोक्षति कालतः Mān. 3, 12929. *statt dessen* तदा देवे देकुवतो व्यतिरोक्षति नायथा 6, 184. — *caus. vertriben, der Herrschaft berauben*: तत्राश्रुतं देवाग्निर्वैवाव्यतिरोक्षति: Mān. 3, 601.

— *धति* 1) *erzelen, bestigen*: गिरिं न वेना धाधि रोक्तु त्रेता R. 1, 36, 2. नावम् 8, 42, 2. स्थानम् AV. 3, 12, 5. चाम 12, 3, 26. त्वो हूलाणां धाधि नाकमुममम् R. 11, 22. स गायमिं रोक्तु मूषि: धिपोत मूषि: AV. 10, 6, 31. 44, 1, 12. दिव्येन विमानेन स्वर्गमयाङ्कुरं R. 2, 64, 16. Cām. 98, 14. गिरिमाधिरोक्षितम् Mān. 3, 9922. R. Gora. 1, 45, 5. 5, 54, 9. C. 9, 1. V. 14. केसुकुशिखरे 6, 15. कृष्यादान् Jān. 1, 272. धिरोक्षति यं वित्यं पिशाचाः पुरुषं प्रति Mān. 3, 14506. रूपाम् 7, 8917. R. 5, 73, 28. Spr. 4001. Kārnā. 12, 135, 13, 28. वेदीम् Mān. 3, 11019 (S. 370, med.). 11021 (obend., acc.). तरुम् R. 3, 76, 28. चिताम् Hariv. 771 (med.). विमानम् रुक्षम् Mān. 3, 10958. 14943 (med.). R. 2, 83, 3. 7, 78, 8 (med.). Kārnā. 48, 864. Bala. P. 4, 12, 27. Mān. P. 125, 16. Bhaṭṭ. 5, 108. पर्वङ्कुरं Mān. 3, 11016. क्षानम् R. 1, 70, 9 (med.). शयम् 3, 42, 29. *bestigen* (zur Bogenschießung): पशो मातरं स्वसारं धाधिरोक्षति Att. Bā. 7, 12. *treten auf*: केशादीनामधिरोक्षितम् Koll. zu M. 4, 72. Socra. 1, 110, 17 (zugleich *bestigen*). पादरोक्षं यदुत्थस्य मूर्धामधिरोक्षति — रोषु: *sich setzen auf* Spr. 1702. धिरोक्षत् पादपट्टो पादुके *tritt mit den Füßen in die Schuhe* R. 2, 112, 1. *geh. sich in die Luft erheben, aufsteigen*: राजाङ्कुरना दिवा: । धिरोक्षति 98, 11. Bala. P. 3, 23, 20. धाधिरोक्षतं *erzelen* — *bestigen habend, sitzend auf*: गिरिप्रङ्कुराधि Rāta-Tan. 5, 217. युगात्तम्, गगनात्तम् Cām. 57, 2 v. l. कवकाधि Voz. in L.A. (III) 21, 11. धाधिरोक्ष Cām. 97, 1. Rām. 12, 104. लघुकाच्छाधि Pāṇin. 76, 18. अङ्कुरं धाधिरोक्ष R. 8, 73, 27. Voz. 26, 129. तुरगाधि Rām. 7, 34. दिव्यस्वर्गाधि R. 2, 45, 21 (43, 3 Gora.). Bala. P. 3, 7, 16. Bāryadārcan. 183, 11. रत्नमधि Kārnā. 18, 382. धाधिरोक्ष गङ्गादेहि *hinanufsteigen* R. 3, 73, 22. गोवातीम् Mān. 20, 115. कवत्साधि Rāta-Tan. 6, 52. Pāṇin. 128, 19. पर्वतस्याधिरोक्ष स्त्वाम् *oben gelangen* R. 5, 2, 24; Schol. — 2) *erklommen* so v. n. *erklommen, gelangen zu*: एवामधि-

रौमुञ्जसा ष्टे यम् Buio. P. 4, 3, 31. परस्पृतुलामधिराक्तं दे erlangen gegenseitige Aehnlichkeit Raou. 5, 66. प्रतितामधिराक्तं so v. a. ge-
langte zu dem, was er gelobt hatte, löste sein Wort R. 7, 67, 8. अधिरुक्
a) mit pass. Bed.: पद Buio. P. 4, 42, 4. ० माधिराग्य 328, 38. — b) mit
act. Bed.: निशामधिरुक्षेयर्मुनेः Spr. 916. योगाधि ० Raou. 13, 52. — Vgl.
स्विराक्ष, धाराधिरुक्. — caus. 1) besteigen machen, hinaufgehen las-
sen, setzen auf: नाके ऽधि राक्षेयम् VS. 12, 63. नाकमधि राक्षेयम् AV.
1, 9, 2, 16, 3, 4. मयं इव योगमधिराक्षेयम् 14, 2, 37. नावं चाप्यधिरा-
क्षितः MBu. 13, 1390. पथेषु प्रामादमधिराक्ष्यते KATHA. 20, 170. ताम-
ङ्कम् 1, 39. शरीरं तुलाम् 7, 95. रथे 36, 326. वाक्ने 26, 128. 52, 328. मूले
88, 42. कस्थे 26, 341. RIG-Tag. 4, 359. नाभाय स्थितं (अनिलं) रुदि Buio.
P. 4, 2, 30. विमानाधिराप्ति KATHA. 47, 39. मूलाधि ० 18, 148. पतत्क-
न्याधि ० 73, 348. शुद्धास्तकात्तानां मूर्धनमधिराप्तितां so v. a. an die Spitze
von — gestellt RIG-Tag. 6, 74. — 2) hineinstecken, einsetzen: अधिराप्ति
VAMH. Bhu. S. 55, 23. anlegen, ansetzen: अधिराप्तिपदं पादामि मङ्गुधिष
पादुके R. Gona. 2, 123, 30. छिन्ने अन्तः in: निच्ये राक्ष्य KATHA. 70, 21.
versetzen in: वसन्ती पुराणशोभामधिराप्तितायाम् Raou. 16, 42. schliessen
in: निशममसि सदा येवतिरागो ऽध्यरापि Catr. 14, 328. — 3) spannen:
कार्मुकम् Raou. 11, 31. — 4) übergeben, übertragen: विनयेधधिराप्ति गा-
सम् — धाक्षन्देशानाम् KATHA. 20, 235. belegen, erhalten: उदारक
इति प्रोतलेकाधिराप्तितायाम् Daçak. 72, 4. 5. — Vgl. अधिरापाय.

— मन्वधि nach Jmd hinaufsteigen Lit. 3, 16, 8.

— उपाधि zu Jmd hinaufsteigen Catr. Ba. 3, 2, 8. 8, 8, 1, 7.

— समपि 1) besteigen, hinaufsteigen Ait. Ba. 4, 38, 1. HANU. 6533 nach
der Lesart der neueren Ausg. — 2) auf Etwas, hinter Etwas kommen,
sich überlegen von: तव रथे च वीर्यं च सर्वं समपिबुद्धोः स्प MBu. 5, 238.

— स्नु 1) besteigen: पत्नं पदानि रूपे धन्वरोरुम् RV. 10, 13, 3. — 2)
med. erwachen: व्या स्नुनां राक्षते RV. 2, 5, 4. 8, 13, 6.

— व्यय caus. 1) ablegen, ausziehen: अधिराप्ति पादुके न्यपोय च R.
Gona. 2, 123, 31. — 2) Jmd um Etwas (abl. instr.) bringen: राजात् MBu.
3, 10346. जीवितम् 1579. प्राप्तिः 14, 2160.

— धमि erwachen, zuwachen: पृथिव्ये क्षातमधिराक्षति TS. 2, 8, 3, 3.
— समपि dass.: समचर्याधि राक्षत् AV. 4, 12, 5.

— धमि hinaufsteigen zu, besteigen Catr. Ba. 12, 2, 8, 10. धूमिक् स्वैरीयं
भूमौ पृष्ठेव रुहः RV. 5, 7, 5. क्षिप्तवतः प्रकृम् R. 1, 14, 5. VAMH. 14, v. l.
प्रामादरूपीण्य विमानशिखराणि च R. 23, 3. रथम् MBu. 5, 7233. यान-
पात्रम् KATHA. 25, 40. ये च मामभिरेक्षुः हिनस्तेन सु HANU. 12031.
— समपि zusammen hinaufsteigen, besteigen HANU. 6533 (समधिरा-
क्त die neuere Ausg.). प्रकृषाणि 12705. — caus. aufladen: भाष्टे सम-
धिराप्तिताम् HANU. 3322.

— ध्व हिनस्तेigen: beschreiten, betreten: स्वरोरुस्वोर्मासम् RV. 5,
78, 4. Catr. Ba. 5, 1, 8, 4. धर्मणि KATHA. 4, 14, 5, 15. ऽध्व गृध्वा 2, 6, 12. कू-
पम् 3, 9, 6. पन्थानम् Ca. 2, 8, 6. यो व्याप्रावन्वृद्धा निष्यत्सतः herbeigekom-
men AV. 8, 140, 1. — यानासनस्य ध्वनेनमवहृषाभिवदयत् M. 2, 202. महे-
न्द्रव्याप्तं (vgl. P. 5, 4, 45, wo gesagt wird, dass statt der Endung des abh-
lar nicht तम् stehen könne) MBu. 3, 11906. 11922. 6, 3221. 9, 3468. 3470
(mod.). प्रामादम् HANU. 1: 022 (S. 700). R. 2, 7, 1 (mod.). वृताप्यात् 98. 27.
R. Gona. 4, 70, 28. 4, 49, 29 (mod.). 5, 74, 14. Raou. 1, 34, 4, 50. Cā. 107.

VL Theil.

KATHA. 17, 116. 21, 71. 42, 11. Buio. P. 4, 6, 25, 9, 42. 5, 10, 16. Pāṇas. 4,
4, 68. BUATT. 8, 104. ध्वतृसाधिरुक्: in einen Brunnen RIG-Tag. 6, 52.
ध्वतृसा च ते भूमिम् R. 4, 49, 36. ध्वतृसा विपद्गो यमत्तमनः so v. a.
abgenommen, abgeladen KATHA. 27, 38. रथेषात् हिनस्तेन von der
Herrschaft so v. a. darum kommen Buio. P. 4, 14, 16. Vgl. स्वरोरु ऽध्व.
— caus. 1) hinarbeiten — betreten lassen Kauç. 61, 80. ० राप्य Gona. 2,
4, 6. स्वरोरुष्यम् lässt sie absteigen MBu. 3, 15809. तामवोरुपत्तवर्षो
रथात् Raou. 1, 84 (स्वरोरुष्यत् od. Calc.). HANU. 9721. aussteigen lassen
(aus einem Schiffe) R. 2, 89, 19. herabnehmen: वृतापाद्वर्षम् MBu. 4,
1818. गाप्रादिवम् (vom Wagen) 9, 2465. स्थानाधिक्रमिकम् R. 4, 24, 31.
Buio. P. 8, 6, 39. — 2) pflanzen: स्वरोरुष्यं वृत्तम् MBu. 1, 7063. वृत्तं च-
वरोरुष्यं. — 3) Jmd entsetzen, bringen um: राध्याध्वरोरुष्यः MBu. 4,
3101. R. 4, 8, 30. Mān. P. 8, 212, 9, 6. — 4) herabsetzen, vordrängen:
पादशतवरोरुष्यः (धर्मः) M. 1, 82. MBu. 12, 8801. — 5) herunturbringen,
zu Nichts machen: राध्याणि Buio. P. 1, 16, 28. तदवरोरुष्यत्कर्षदाः
9, 22, 19.

— ध्ययव herabtreten auf: क्षिपाम् TBu. 1, 3, 9, 7.

— ध्ययव nach Jmd betreten: नाप्य देवा न गन्धर्वाः u. s. w. पदमन्व-
वोर्क्षति प्राप्तस्य परमां गतिम् MBu. 12, 8153.

— ध्ययव herabtreten auf Catr. Ba. 5, 2, 8, 30. छि. उतायनः । श्वेताश्व-
मिव प्रामादं ज्वलन्मयवृद्धवान् R. 5, 82, 16.

— उपाव herabsteigen auf, zu (acc.), heruntreten aus (abl.): उपाव-
रोरु नातवदः पुनस्तम् TBu. 2, 5, 8. सोमं रात्रिन्वाक्षाव प्रता उपावरोरु
VS. 6, 26. TS. 7, 3, 40, 1. Pāṇas. Ba. 12, 10, 10. Catr. Ba. 5, 2, 9, 19. 10,
3, 8, 5. — caus. heruntreten lassen aus (abl.), technischer Ausdruck für
das Wiederherverholten des durch eine symbolische Handlung in den
Reitholzern u. s. w. geborgenen Feuers, Cāṇak. Ca. 2, 17, 8. Gṇu. 5, 1.
Kauç. 40. Ind. St. 9, 311. — Vgl. u. समा.

— प्रत्यय 1) wieder heruntreten zu (acc.), herabsteigen auf Ait.
Ba. 4, 21. Catr. Ba. 5, 1, 8, 5. 6, 7, 8, 6. स्वर्गलोकात् 12, 4, 8, 6. इमं लोकम्
TBu. 4, 8, 8, 5. मनुष्यैर्देवाश्च प्रत्ययैरुक्ति 1, 8, 5. प्रत्ययैरुक् ना-
तेवदः (vgl. u. उपाव) Āçv. Ca. 3, 10, 8. TS. 1, 7, 8, 3. 5, 6, 9, 1. — 2) vor
Jmd (acc.) ehrerbietig absteigen (vom Sitze, Wagen): यथा भोग्यस्यापि ता-
पोप्राप्त्यवरोरुत् Catr. Ba. 4, 1, 8, 3. स्वैरुत्तरं न के चन प्रत्ययैरुक् TS.
5, 5, 8, 3. तज्जिगं विदोः Catr. Ba. 3, 9, 8, 7. रथात् MBu. 8, 3302. — 3) die
Pratjavarohana genannte Feier begehen, beziehungsweise das Lager
aus der Bettstelle wieder auf den Erdboden verlegen (vgl. Streuzeln u.
Āçv. Gṇu. S. 69) Cāṇak. Gṇu. 4, 17. — Vgl. प्रत्ययवृद्धि, प्रत्ययैरुक् (gg.
— caus. Jmd herabbringen von, Jmd (acc.) um Etwas (abl. instr.) brin-
gen: रथान् MBu. 8, 2769. मानात् 12 1159. ऽभ्याग 4, 536.

— धनिप्रत्यय herabsteigen auf: उडुवृशालाम् Ait. Ba. 8, 9.

— व्यय besteigen: शयानम् MBu. 13, 1458 (mod.). — caus. Jmd ent-
setzen: कालेन ब्रालिन्स्: कृतः कालेन व्यवरोरुष्यः Verz. d. Oxi. H. 210,
b, 6. Jmd um Etwas (abl.) bringen: स्थानात् Spr. 4920. शोभनात् MBu. 3, 3658.

— धा 1) besteigen, ersteigen: sich erheben zu, einsteigen in: sich auf-
schwingen —, sich setzen auf; mit acc. und loc.: सानोः सानुम् RV. 4, 10, 2.
रथम् 34, 5. तैरुम् 5, 62, 8. नावम् 7, 88, 3. नावम् 3, 2, 12. स्वर्गं लोकमा-
रुह्यम् ved. Cit. P. 3, 1, 86. Sch. घा यद्वाचः वनन्वतः श्रद्धया ह्यै रुह्यम्

RV. 8, 1, 81. वा सोमेन वसूमी धारुक्तु *ist bei uns eingekehrt* 48, 11. 89, 8. 9, 40, 2. 63, 22. योनिम् AV. 3, 30, 1. सा ऋषिमा श्रोत्रिष्य कथं यासा व-
 ध्नीव 4, 20, 2. धारोक्तु तमसो श्रोतिः 8, 1, 8. दिवि घोष धारुक्तु RV. 7, 83, 3. ते धर्मपुत्राहर्क्तु 5, 10, 2. रवे 8, 22, 9. यो धर्मतः शोभां धारु-
 रोक्तु ते सचो TBa. 1, 2, 3, 8. पणुम् Cat. Bn. 7, 3, 9, 17. तुलाम् 41, 2, 9, 33.
 धारोक्तुपुत्रो मते वृषामाः RV. 10, 18, 7. उद्यमोक्तः Cat. Bn. 6, 9, 8. be-
 schreiten: धर्मम् 7, 3, 9, 17. 5, 8, 10. 9, 2, 8. bei der Begattung Kauç.
 89. — धामाहारोक्तु so v. a. *stark* Rîgå-Tan. 3, 388. स्वलोक्तमरिदधन्
 Bulg. P. 4, 12, 31. धारोक्तुं (1) 41, 17, 30. गिरिमारुक्तु MBu. 3, 119, 9. Ha-
 riv. 5493 (pass.). 7612. Vor. 5, 21. मरुदेष्म MBu. 3, 2668. प्रामादान् R.
 2, 33, 4. प्राकारम् Buar. 7, 8, 56. धारोक्तु परं परम् Bulg. P. 4, 21, 7. ध्व-
 लम् RV. 9, 30, 4. R. 6, 14, 17. Spr. 1740. कोटी उपि — धारोक्तु सतो
 विराः Spr. 689. रथम् MBu. 3, 1724. 1727. 1729. 5, 7128. R. 2, 40, 11. 13
 3, 46, 6. 7, 46, 23. Kiu. Nirva. 7, 30. Çik. 95, 11. 96, 2. Paan. 79, 2. Vrt. in
 LA. (III) 31, 18. धारोक्तुप्राण रथम् MBu. 1, 5734. 3, 1728. 1731. 8, 2964.
 Hariv. 6306. R. 7, 46, 23. Bulg. P. 4, 11, 16. 10, 47, 65. धारोक्तुमर्यथः
 R. 3, 48, 5. यो न यानं न पर्यङ्कं न पोठे न मग्नं रथम् । धारोक्तु MBu. 4, 96.
 विवारोक्तुम् Karna. 9, 97. 104, 168. क्षातम् Spr. 3395. Bulg. P. 4, 8,
 11. नावम् R. 1, 26, 8 (27, 8. Goan.). 2, 32, 8. 69, 89, 14. 21. Spr. 3337. Ka-
 rna. 17, 18. Rîgå-Tan. 5, 84. Bulg. P. 8, 24, 12. कृपान् R. 2, 68, 10. 97, 20.
 Vanik. Bhu. 5, 44, 22. 93, 12. Karna. 13, 9. 18, 18. 26, 56. Çue. in LA. (III)
 33, 18. व्यापयिम् Bulg. P. 8, 4, 26. धारोक्तिये कथं तस्यम् MBu. 13, 539.
 5, 3684. धारोक्तु शनिमृता पुन्यसमपि पार्श्वम् Spr. 749. गावधारुक्तु-
 कर्षव्यासं *besprungen* Hariv. 8290. पत्रारोक्तुं जेतोरा वरुति च पारजि-
 तः (ein Spiel) in dem die Sieger reiten und die Besiegten tragen (ge-
 ritten werden) Bulg. P. 10, 18, 21. धारोक्तुमा मम श्रेण्यां नेयामि तां वि-
 कृतासा MBu. 1, 5966. जङ्गम् Karna. 18, 310. स्कन्धम् 165. 349. घङ्कम्
 Spr. 2885. शाखाम् R. Einl. धर्ममारोक्तुयं so v. a. *wird den Scheiter-
 haufen bestiegen* R. 4, 72, 57. वेदोम् MBu. 3, 11018 (S. 570). Karna. 16,
 79. तेत्रमारुक्तु मालम् Mon. 16. Çik. 62, 15. धारोक्तोरि गिरि Karna. 18,
 25, 26. तत्रारोक्तु MBu. 3, 8002. वृत्तये 2845. Vanik. Bhu. 5, 79, 6. रथ-
 दिशु Buar. 14, 8. त्रिप्रमारुक्तुताम् *impers.* (sc. रथे) R. 2, 46, 24. श्ट्या-
 सनयोः Mlak. P. 34, 85. नावि MBu. 3, 12776. कौण्डिन्याम् Karna. 13,
 21. दि. विक्रो 12, 147, 152. स्कन्धे 18, 156, 30. धारोक्तु न यः स्वस्य
 वंशायैवे घोषा रथा Spr. 679. रथोक्तु *acc.* in pass. Bod.: धारोक्तु कृतो भव-
 ता P. 3, 4, 72. Sch. (वार्षी): मरुमात्रेतामरुक्तुः *geritten* von Hariv. 5469.
 MBu. 4, 1081. नृपस्थानं *bestiegen* Bulg. P. 4, 14, 1. *impers.*: धारोक्तु भव-
 ता P. 3, 4, 72. Sch. — *b*) in act. Bod.: हारमारुक्तुः *संवता* Çik. 87, 9, v. 1.
 धारोक्तुपुत्रं *gestien* und *vorder* gefahren Bulg. P. 44, 7, 74. धर्मोमरुक्तु
 धारोक्तुः AV. 6, 14, 1. व्योम Karna. 48, 84. युगात्तमारुक्तुः *संवता* Çik. 87,
 2. धर्मान् Raou. 6, 77. Mon. 18. वृत्तम् P. 3, 4, 72. Sch. कौका वृत्ताप्या-
 रुक्तुः Hir. 38, 11. धर्मम् वृत्तम्. कृत्स्नम्. नावम्. क्षम्. उष्ट्रम् M. 4, 130.
 रथम् R. 2, 40, 17. कथम् 4, 10, 23. वित्तम् Karna. 27, 93. धर्मोमरुक्तुम्
 22, 10. ब्रह्मणः पथानमारुक्तुः *sich erhoben habend auf, betreten habend*
 Matrup. 6, 29. पथनदधीम् Mon. 8. पौवपदधीम् Pânât. 87, 14. उ-
 त्पथम् R. 3, 45, 6. तौ Karna. 29, 129. सिरुसने 18, 53. मठोपरि 24,
 21. स्वारुक्तुः Buar. 7, 81. प्रामादान् R. 4, 6. धारोक्तु Çik. 97, 1, v. 1.
 Vira. 5, 4. Karna. 18, 388. Vrt. in LA. (III) 30, 17. Rîgå-Tan. 5, 218.

रुपारुक्तु *reitend auf, sitzend auf* Spr. 4885. Vanik. Bhu. 5, 58, 56. Ig.
 Karna. 12, 187. 18, 384. Rîgå-Tan. 4, 377. Man. P. 78, 24. Pânât. 43,
 5. 44, 23. 46, 6. Vora. d. B. H. No. 936. स्कन्धापारुक्तु Karna. 18, 157. ल-
 तापारुक्तु (विक्क) Bulg. P. 5, 2, 4. यत्तापारुक्तु *auf dem Erdboden stehend (d. i.
 nicht in Wagen sitzend)* M. 7, 91. सर्वभूतानि यत्तापारुक्तानि *gesetzt auf* Buar.
 18, 61. चकारुक्तु Pânât. 163, 2. कृत्तापारुक्तु *auf der Hand liegend* Karna.
 12181. दोलापारुक्तु *auf einer Schaukel sitzend, sich schaukelnd* Pânât. 256,
 16. so v. a. *schaukelnd, in Zweifel* sich Karna. 32, 9. 57, 103. 67, 30.
 दोलापारुक्तु इवाभवत् 83, 21. 119, 90. धारुक्तु ohne Ergänzung *reitend*: स्वा-
 रुक्तुः (सारु — die neuere Ausg.) सारिणि: Hariv. 5470. *eingestiegen* (in ein
 Schiff) R. 2, 89, 17. *aufgesteckt, oben aufgesetzt*: धारुक्तुप्रोक्तुत्कञ्च (कु-
 ञ्च) Karna. 19, 68. mit einem loc. so v. a. *enthalten in, liegend in*:
 प्रवासु या एष (यमि): एतस्यारुक्तुः Ts. 5, 1, 8, 8. प्रमात्तमारुक्तु उमधिगत
 इति यावत् Schol. zu Kap. 1, 88. रथोक्तु मृत्युः यः शक्तपरितप्त एव
 च Werra, Rlmay. Ur. 289. — *c*) n. das Bespringen: गवत्वारुक्तु गव-
 दोक्तियु die neuere Ausg.) Hariv. 4104. — 2) *anweichen*: नासिको
 किन्ना भार्यामास्तनोरेष्यत् । गुरुनामो मुखे तस्या न च तत्रारोक्तु सा II.
 Karna. 4, 61, 16. — 3) eine Bogensehne steigt, wenn das unbefestigte Ende
 derselben mit der oberen Spitze des Aufschrit stehenden Bogens verbin-
 den wird: धारोक्तुपुनमेवा पनुया Karna. 27, 8; vgl. weiter unten u.
 caus. 3). — 4) *aufsteigen* so v. a. *hervorgehen, entstehen, sich entwickeln*:
 धारोक्तुपुनमेवा पनुया Karna. 27, 8. या तत्रा पूर्वमात्रा मानसी Hariv.
 11845. इत्यात्रवज्रप्रतर्कनपरिक्लेपुलं ते मना: Çik. 106. धारोक्तुप्रा-
 खनेन Karna. 7, 67. धारोक्तुवे (धौ) Karna. 20, 81. यौवनात्रागव Spr.
 2897. तदप्रामादान्गुमप्ररुक्तु Raou. 5, 81. Nilak. 48. 51. 56. — 5) *an Et-
 was gehen, zu machen beginnen; sich begeben in, gerathen in, erreichen*,
gelangen zu: ध्वनीं धारुक्तुमारुक्तुम दिवि RV. 1, 51, 12. न संशयमारुक्तु
 नरो भद्राणि पश्यति । संशयं पुनराकुरु यदि शोवति पश्यति । *stoh in Ge-
 fahr begeben* Spr. 1483. धारोक्तु किमर्थं तमीदृश-प्रान्नासंशयान् Ka-
 rna. 26, 128. 18, 373. धारोक्तु सन्देहम् *gerath in Gefahr* Spr. 3422.
 न दर्पमारोक्तु 4383. धारोक्तु कुम्हारोपामो *bekam Lehnlichkeit mit*
 d. i. wurde ähnlich Raou. 19, 34. तव तुलो परदारोक्तु सत्सवासा Kuma-
 nas. 5, 24. धारोक्तु प्रतिशो स पर्यसज्जम् so v. a. *er gelobte* MBu. 1, 2018.
 R. 7, 17, 17. धारुक्तु *a*) in pass. Bod.: *o* समाधियोग Bulg. P. 3, 8, 31. नि-
 त्यापारुक्तुमाधियात् 33, 27. — *b*) in act. Bod.: *पदम् der sein Ziel erreicht*
hat Bulg. P. 3, 32, 25. संशयम् *in Gefahr gerathen* Çik. 92, 6. उपायात्-
 रमपि कृदपमारुक्तुम् so v. a. *ist mir eingefallen* Paan. 37, 4. उदयम् *auf-
 gegangen* (vom Monde) und zugleich *zur Höhe gelangt* (von einem Fer-
 sten) Spr. 3650. त्वयोरुक्तम् Karna. 25, 199. गिवात्ता 18, 261. 82, 94.
 योगात्तु Buar. 6, 4. Bulg. P. 3, 18, 15. मानात्तु 6, 26, 8. स्वगोचरात्तु
 Çik. zu Bhu. An. Ur. S. 286. 282. मनोवात्तु *seinen Wünschen —*
seiner Phantasie nachhängend (zugleich wohl in dem Wagen des Her-
 zens fahrend) Karna. 10, 202. — 6) *in letzterhand* R. Goan. 2, 68, 86
 fehlerhaft für नाव्यारोक्तुयामि. — Vgl. धारुक्तु Ig., धारोक्तु Ig.,
 धारोक्तु Ig. — caus. 1) *aufsteigen machen, bestiegen lassen, setzen auf*:
beschreiten lassen; mit *comp. acc.* oder mit *acc.* und *loc.*: सूर्यं दिव्या-
 रोक्तुः RV. 1, 81, 4. 4, 13, 2. तीर्थनाथम् Kirt. Ç. 17, 23. 28. रथं 48, 8,
 28. धर्मनाथम् Acv. Gaur. 1, 7, 7. 4, 6, 8. नावम् Kauç. 71. धर्मम् 17. इदि-

रौराय् *aufschlagen* Kitz. Ch. 8, 6, 10. — धारोपि *aufsteigen* gemacht Kāṭhā. 30, 171. Buio. P. 5, 26, 28. स्पर्गम् MBu. 13, 324. प्रासदतलम् 3, 2582. रथम्, यानम्, विमानम् 18748. 18769. 5, 5955 (mod.). R. 1, 61, 22. 2, 36, 24. R. Gora. 1, 75, 90. 3, 15, 87. 6, 22, 20. Buio. P. 3, 23, 87. 8, 23, 85. याने Suca. 1, 98, 8. रथे Vrt. in LA. (III) 31, 14. mit Ergänzung von रथम् oder रथे MBu. 3, 2390. 2798. R. Gora. 2, 39, 21. नावम् R. Schl. 2, 52, 69. नावि Buio. P. 1, 4, 3, 15. mit Ergänzung von नावम् oder नावि R. 2, 52, 9. शयनम् M. 3, 17. शय्याम् Kāṭhā. 17, 87. शय्यायाम् Pañāt. 38, 22. चित्तम् R. 2, 64, 85. 2, 73, 86. fg. स्कन्धम् Pañāt. 169, 25. SARVADĀRṢAN. 183, 10. रक्षन्धे Kāṭhā. 18, 380. रूपम् Vrt. in LA. (III) 11, 18. गर्भम् 22, 16. वृषेन्द्रम् Buio. P. 4, 4, 5. धङ्गम् MBu. 3, 1776. 5, 6042. KUMĀRA. 1, 87 (Bhā. 19, 19. laden auf). Ragu. 3, 26. धङ्गे R. 2, 72, 4. 104, 2. वलति Spr. 1750. शूलम् Jīāk. 2, 273. शूलायाम् Kāṭhā. 20, 18. Pañāt. 41, 15. MĀR. P. 14, 75. उत्सङ्गे शिरः शारोय् *legen auf* MBu. 3, 16810. धङ्गे शीर्षमारोय् बालिन R. 4, 20, 20. 24, 32. मञ्जुषमारोय् मणिकोपि *stellen auf* Kāṭhā. 15, 19. laden auf. गते शारोयि: बोधा: Kām. NITIS. 19, 16. R. Gora. 2, 39, 20. पुत्रे कुम्बचित्तभागम् KULL. zu M. 4, 287. धारोपि *aufgeladen*, *darauf gelegt* Hā. 1. 4, 62. Kām. zu P. 8, 4, 8. Kāṭhā. 37, 155. Spr. 3059. तुलाम् *auf die Waage* *stellen* so v. a. in *Gefahr* *bringen* 3916. पत्रम् so v. a. *Etwas* *zu Papier* *bringen*, *niederschreiben* Ch. 81, 2. मनोविषयम् so v. a. *Jmd* *in sein Herz* *schließen* KUMĀRA. 6, 17. mod. *stich* *bestellen* *lassen* P. 1, 3, 67, Sch. — 2) *pflanzen* Kāṭhā. 61, 84. MĀR. P. 68, 49. — 3) einen *Bogen* *mit der Sehne* *bestehen* MBu. 1, 7032 (wo das pass. शरोप्यमाणः nicht richtig sein kann; NIKAR. erklärt die Form durch सज्जीकर्तुमिच्छन्. 7048. 16, 220. HANV. 4306. R. 1, 33, 10. 67, 16. fg. 3, 4, 28. 45, 4, 8, 30 (mod.). KUMĀRA. 3, 25. Ch. 94, 2. Kāṭhā. 112, 54. UTTARA. 91, 10 (118, 1). Gīr. 3, 12. MĀR. P. 132, 17. BUAT. 14, 8. Vora. d. Oxf. H. 137, 6, No. 267. eine *Bogenschnur* *aufrichten* so v. a. *das unbefestigte Ende* *derselben* *mit der oberen Spitze* *des aufrecht stehenden Bogens* *verbinden*: कोट्पदे नमत्यारोपितं गुणम् Kāṭhā. 120, 62. 113, 34. शरोपितम् *bogenförmig* *zusammengesogen* Buio. P. 4, 3, 18. 8, 10, 4. — 4) *steigen* *lassen* so v. a. *befördern*, *an einen hohen Platz* *stellen* Ragu. 13, 91. राये in die *Herrschaft* *einsetzen* Kāṭhā. 30, 59. — 5) *legen* —, *stecken* —, *thun* *ein*: बोधानि — तस्यामारोक्ष्यैर्नवि MBu. 3, 12777. तावत्पुम् वीरं शक्तिप्रमाणेन रोपितवान् KULL. zu M. 1, 8. तिमिमत्यागतांश्चैव बोधानेन रोपयति ते in ihr Lager R. 4, 43, 16. ताममारोयेयं चापानि (vgl. u. समा im caus.) Jīāk. 3, 66. Buio. P. 5, 5, 38. तिमिर्निहं सर्वं शारमारोयेयं (symbolisch) Ngs. Tār. Up. in Ind. St. 9, 128. मया हि तत्र जरा समवेष्टा शौर्यवैर्बलपथ्यपदो रपिता VP. bei Muir, ST. 1, 85. धातमप्रतिकर्तुं तिमिन्ध्रं धारोपयिष्यति *anbringen* MBu. 5, 2322. रिचतः अपि: यस्मिन्वेवाधकं सत्तुरारोपयति (धारेरुपयति v. 1.) Spr. 2424. — 6) *hervorgehen* *lassen*, *bewirken*, *hervorrufen*: मनसि सन्देहमारोपयति Pañāt. 84, 8. धारेरुपयितेनो तं स्वस्वर्ति MĀR. P. 72, 18. धारोपिगुणं *der Vorträge* *an den Tag* *gelegt* hat Kāṭhā. 113, 34. 120, 62. न्यापारोपितविक्रम Spr. 5381; in der *Ausg.* von BÜHLER wird न्यापारोपितविक्रमापयि नृपा gelesen und der *Herausgeber* *überseht* *von* *seiner* *powerful assistance* *might* *be* *justly* *be expected*; *genauert* *man* *mit* *Recht* — *belegt* *wird* (vgl. 7). — 7) *bestellen*, *zuschreiben*, *übertragen* *auf* (loc.) Śin. D. 280, 1. Buio. P. 1, 3, 31.

2, 10, 48. PRATĀPA. 80, 4, 1. 5. VEDĀNTA. (Allah.) No. 80. H. 70. Vora. d. Oxf. H. 29, 4, 18. 42. 6, 10. MALIN. zu Kim. 1, 1. Comm. zu R. bei Muir, ST. IV, 392. SARVADĀRṢAN. 110, 10. 18. Schol. zu Kap. 1, 59. KUMU. 14, 15. क्षपा हि भूमे: शशिना मलिनैरारोपिता शुद्धित: प्रवाभि: so v. a. *den Schatten der Erde* *haben* *die Menschen* *fälschlicher Weise* *zu einem Schmutz* *flecken* *des reinen Mondes* *gemacht* Ragu. 14, 40. die ungrammatische Form धारुपित Buio. P. 10, 87, 25. — 8) = *simpl.* *bestellen*: पर्वतपार्यं पार्थ तिम्रमारोक्ष्यन्मो HANV. 5498. रथमारोक्ष्यन्मोयाम् Ch. Ch. 145, 3. धारोक्तु die andere Rec. — 9) धारोक्ष्यामास in der Stelle: शीघ्रमारोक्ष्यामास दानवेदोक्तो पुरोम HANV. 6933 fehlerhaft für धारोय्यामास *liess* *belagern*; *sank* *an* *der* *neueren* *Ausg.* — Vgl. धारोयि (Bhā. 19, 19. laden auf). Ragu. 3, 26. धङ्गे R. 2, 72, 4. 104, 2. वलति Spr. 1750. शूलम् Jīāk. 2, 273. शूलायाम् Kāṭhā. 20, 18. Pañāt. 41, 15. MĀR. P. 14, 75. उत्सङ्गे शिरः शारोय् *legen auf* MBu. 3, 16810. धङ्गे शीर्षमारोय् बालिन R. 4, 20, 20. 24, 32. मञ्जुषमारोय् मणिकोपि *stellen auf* Kāṭhā. 15, 19. laden auf. गते शारोयि: बोधा: Kām. NITIS. 19, 16. R. Gora. 2, 39, 20. पुत्रे कुम्बचित्तभागम् KULL. zu M. 4, 287. धारोपि *aufgeladen*, *darauf gelegt* Hā. 1. 4, 62. Kām. zu P. 8, 4, 8. Kāṭhā. 37, 155. Spr. 3059. तुलाम् *auf die Waage* *stellen* so v. a. in *Gefahr* *bringen* 3916. पत्रम् so v. a. *Etwas* *zu Papier* *bringen*, *niederschreiben* Ch. 81, 2. मनोविषयम् so v. a. *Jmd* *in sein Herz* *schließen* KUMĀRA. 6, 17. mod. *stich* *bestellen* *lassen* P. 1, 3, 67, Sch. — 2) *pflanzen* Kāṭhā. 61, 84. MĀR. P. 68, 49. — 3) einen *Bogen* *mit der Sehne* *bestehen* MBu. 1, 7032 (wo das pass. शरोप्यमाणः nicht richtig sein kann; NIKAR. erklärt die Form durch सज्जीकर्तुमिच्छन्. 7048. 16, 220. HANV. 4306. R. 1, 33, 10. 67, 16. fg. 3, 4, 28. 45, 4, 8, 30 (mod.). KUMĀRA. 3, 25. Ch. 94, 2. Kāṭhā. 112, 54. UTTARA. 91, 10 (118, 1). Gīr. 3, 12. MĀR. P. 132, 17. BUAT. 14, 8. Vora. d. Oxf. H. 137, 6, No. 267. eine *Bogenschnur* *aufrichten* so v. a. *das unbefestigte Ende* *derselben* *mit der oberen Spitze* *des aufrecht stehenden Bogens* *verbinden*: कोट्पदे नमत्यारोपितं गुणम् Kāṭhā. 120, 62. 113, 34. शरोपितम् *bogenförmig* *zusammengesogen* Buio. P. 4, 3, 18. 8, 10, 4. — 4) *steigen* *lassen* so v. a. *befördern*, *an einen hohen Platz* *stellen* Ragu. 13, 91. राये in die *Herrschaft* *einsetzen* Kāṭhā. 30, 59. — 5) *legen* —, *stecken* —, *thun* *ein*: बोधानि — तस्यामारोक्ष्यैर्नवि MBu. 3, 12777. तावत्पुम् वीरं शक्तिप्रमाणेन रोपितवान् KULL. zu M. 1, 8. तिमिमत्यागतांश्चैव बोधानेन रोपयति ते in ihr Lager R. 4, 43, 16. ताममारोयेयं चापानि (vgl. u. समा im caus.) Jīāk. 3, 66. Buio. P. 5, 5, 38. तिमिर्निहं सर्वं शारमारोयेयं (symbolisch) Ngs. Tār. Up. in Ind. St. 9, 128. मया हि तत्र जरा समवेष्टा शौर्यवैर्बलपथ्यपदो रपिता VP. bei Muir, ST. 1, 85. धातमप्रतिकर्तुं तिमिन्ध्रं धारोपयिष्यति *anbringen* MBu. 5, 2322. रिचतः अपि: यस्मिन्वेवाधकं सत्तुरारोपयति (धारेरुपयति v. 1.) Spr. 2424. — 6) *hervorgehen* *lassen*, *bewirken*, *hervorrufen*: मनसि सन्देहमारोपयति Pañāt. 84, 8. धारेरुपयितेनो तं स्वस्वर्ति MĀR. P. 72, 18. धारोपिगुणं *der Vorträge* *an den Tag* *gelegt* hat Kāṭhā. 113, 34. 120, 62. न्यापारोपितविक्रम Spr. 5381; in der *Ausg.* von BÜHLER wird न्यापारोपितविक्रमापयि नृपा gelesen und der *Herausgeber* *überseht* *von* *seiner* *powerful assistance* *might* *be* *justly* *be expected*; *genauert* *man* *mit* *Recht* — *belegt* *wird* (vgl. 7). — 7) *bestellen*, *zuschreiben*, *übertragen* *auf* (loc.) Śin. D. 280, 1. Buio. P. 1, 3, 31.

2, 10, 48. PRATĀPA. 80, 4, 1. 5. VEDĀNTA. (Allah.) No. 80. H. 70. Vora. d. Oxf. H. 29, 4, 18. 42. 6, 10. MALIN. zu Kim. 1, 1. Comm. zu R. bei Muir, ST. IV, 392. SARVADĀRṢAN. 110, 10. 18. Schol. zu Kap. 1, 59. KUMU. 14, 15. क्षपा हि भूमे: शशिना मलिनैरारोपिता शुद्धित: प्रवाभि: so v. a. *den Schatten der Erde* *haben* *die Menschen* *fälschlicher Weise* *zu einem Schmutz* *flecken* *des reinen Mondes* *gemacht* Ragu. 14, 40. die ungrammatische Form धारुपित Buio. P. 10, 87, 25. — 8) = *simpl.* *bestellen*: पर्वतपार्यं पार्थ तिम्रमारोक्ष्यन्मो HANV. 5498. रथमारोक्ष्यन्मोयाम् Ch. Ch. 145, 3. धारोक्तु die andere Rec. — 9) धारोक्ष्यामास in der Stelle: शीघ्रमारोक्ष्यामास दानवेदोक्तो पुरोम HANV. 6933 fehlerhaft für धारोय्यामास *liess* *belagern*; *sank* *an* *der* *neueren* *Ausg.* — Vgl. धारोयि (Bhā. 19, 19. laden auf). Ragu. 3, 26. धङ्गे R. 2, 72, 4. 104, 2. वलति Spr. 1750. शूलम् Jīāk. 2, 273. शूलायाम् Kāṭhā. 20, 18. Pañāt. 41, 15. MĀR. P. 14, 75. उत्सङ्गे शिरः शारोय् *legen auf* MBu. 3, 16810. धङ्गे शीर्षमारोय् बालिन R. 4, 20, 20. 24, 32. मञ्जुषमारोय् मणिकोपि *stellen auf* Kāṭhā. 15, 19. laden auf. गते शारोयि: बोधा: Kām. NITIS. 19, 16. R. Gora. 2, 39, 20. पुत्रे कुम्बचित्तभागम् KULL. zu M. 4, 287. धारोपि *aufgeladen*, *darauf gelegt* Hā. 1. 4, 62. Kām. zu P. 8, 4, 8. Kāṭhā. 37, 155. Spr. 3059. तुलाम् *auf die Waage* *stellen* so v. a. in *Gefahr* *bringen* 3916. पत्रम् so v. a. *Etwas* *zu Papier* *bringen*, *niederschreiben* Ch. 81, 2. मनोविषयम् so v. a. *Jmd* *in sein Herz* *schließen* KUMĀRA. 6, 17. mod. *stich* *bestellen* *lassen* P. 1, 3, 67, Sch. — 2) *pflanzen* Kāṭhā. 61, 84. MĀR. P. 68, 49. — 3) einen *Bogen* *mit der Sehne* *bestehen* MBu. 1, 7032 (wo das pass. शरोप्यमाणः nicht richtig sein kann; NIKAR. erklärt die Form durch सज्जीकर्तुमिच्छन्. 7048. 16, 220. HANV. 4306. R. 1, 33, 10. 67, 16. fg. 3, 4, 28. 45, 4, 8, 30 (mod.). KUMĀRA. 3, 25. Ch. 94, 2. Kāṭhā. 112, 54. UTTARA. 91, 10 (118, 1). Gīr. 3, 12. MĀR. P. 132, 17. BUAT. 14, 8. Vora. d. Oxf. H. 137, 6, No. 267. eine *Bogenschnur* *aufrichten* so v. a. *das unbefestigte Ende* *derselben* *mit der oberen Spitze* *des aufrecht stehenden Bogens* *verbinden*: कोट्पदे नमत्यारोपितं गुणम् Kāṭhā. 120, 62. 113, 34. शरोपितम् *bogenförmig* *zusammengesogen* Buio. P. 4, 3, 18. 8, 10, 4. — 4) *steigen* *lassen* so v. a. *befördern*, *an einen hohen Platz* *stellen* Ragu. 13, 91. राये in die *Herrschaft* *einsetzen* Kāṭhā. 30, 59. — 5) *legen* —, *stecken* —, *thun* *ein*: बोधानि — तस्यामारोक्ष्यैर्नवि MBu. 3, 12777. तावत्पुम् वीरं शक्तिप्रमाणेन रोपितवान् KULL. zu M. 1, 8. तिमिमत्यागतांश्चैव बोधानेन रोपयति ते in ihr Lager R. 4, 43, 16. ताममारोयेयं चापानि (vgl. u. समा im caus.) Jīāk. 3, 66. Buio. P. 5, 5, 38. तिमिर्निहं सर्वं शारमारोयेयं (symbolisch) Ngs. Tār. Up. in Ind. St. 9, 128. मया हि तत्र जरा समवेष्टा शौर्यवैर्बलपथ्यपदो रपिता VP. bei Muir, ST. 1, 85. धातमप्रतिकर्तुं तिमिन्ध्रं धारोपयिष्यति *anbringen* MBu. 5, 2322. रिचतः अपि: यस्मिन्वेवाधकं सत्तुरारोपयति (धारेरुपयति v. 1.) Spr. 2424. — 6) *hervorgehen* *lassen*, *bewirken*, *hervorrufen*: मनसि सन्देहमारोपयति Pañāt. 84, 8. धारेरुपयितेनो तं स्वस्वर्ति MĀR. P. 72, 18. धारोपिगुणं *der Vorträge* *an den Tag* *gelegt* hat Kāṭhā. 113, 34. 120, 62. न्यापारोपितविक्रम Spr. 5381; in der *Ausg.* von BÜHLER wird न्यापारोपितविक्रमापयि नृपा gelesen und der *Herausgeber* *überseht* *von* *seiner* *powerful assistance* *might* *be* *justly* *be expected*; *genauert* *man* *mit* *Recht* — *belegt* *wird* (vgl. 7). — 7) *bestellen*, *zuschreiben*, *übertragen* *auf* (loc.) Śin. D. 280, 1. Buio. P. 1, 3, 31.

2, 10, 48. PRATĀPA. 80, 4, 1. 5. VEDĀNTA. (Allah.) No. 80. H. 70. Vora. d. Oxf. H. 29, 4, 18. 42. 6, 10. MALIN. zu Kim. 1, 1. Comm. zu R. bei Muir, ST. IV, 392. SARVADĀRṢAN. 110, 10. 18. Schol. zu Kap. 1, 59. KUMU. 14, 15. क्षपा हि भूमे: शशिना मलिनैरारोपिता शुद्धित: प्रवाभि: so v. a. *den Schatten der Erde* *haben* *die Menschen* *fälschlicher Weise* *zu einem Schmutz* *flecken* *des reinen Mondes* *gemacht* Ragu. 14, 40. die ungrammatische Form धारुपित Buio. P. 10, 87, 25. — 8) = *simpl.* *bestellen*: पर्वतपार्यं पार्थ तिम्रमारोक्ष्यन्मो HANV. 5498. रथमारोक्ष्यन्मोयाम् Ch. Ch. 145, 3. धारोक्तु die andere Rec. — 9) धारोक्ष्यामास in der Stelle: शीघ्रमारोक्ष्यामास दानवेदोक्तो पुरोम HANV. 6933 fehlerhaft für धारोय्यामास *liess* *belagern*; *sank* *an* *der* *neueren* *Ausg.* — Vgl. धारोयि (Bhā. 19, 19. laden auf). Ragu. 3, 26. धङ्गे R. 2, 72, 4. 104, 2. वलति Spr. 1750. शूलम् Jīāk. 2, 273. शूलायाम् Kāṭhā. 20, 18. Pañāt. 41, 15. MĀR. P. 14, 75. उत्सङ्गे शिरः शारोय् *legen auf* MBu. 3, 16810. धङ्गे शीर्षमारोय् बालिन R. 4, 20, 20. 24, 32. मञ्जुषमारोय् मणिकोपि *stellen auf* Kāṭhā. 15, 19. laden auf. गते शारोयि: बोधा: Kām. NITIS. 19, 16. R. Gora. 2, 39, 20. पुत्रे कुम्बचित्तभागम् KULL. zu M. 4, 287. धारोपि *aufgeladen*, *darauf gelegt* Hā. 1. 4, 62. Kām. zu P. 8, 4, 8. Kāṭhā. 37, 155. Spr. 3059. तुलाम् *auf die Waage* *stellen* so v. a. in *Gefahr* *bringen* 3916. पत्रम् so v. a. *Etwas* *zu Papier* *bringen*, *niederschreiben* Ch. 81, 2. मनोविषयम् so v. a. *Jmd* *in sein Herz* *schließen* KUMĀRA. 6, 17. mod. *stich* *bestellen* *lassen* P. 1, 3, 67, Sch. — 2) *pflanzen* Kāṭhā. 61, 84. MĀR. P. 68, 49. — 3) einen *Bogen* *mit der Sehne* *bestehen* MBu. 1, 7032 (wo das pass. शरोप्यमाणः nicht richtig sein kann; NIKAR. erklärt die Form durch सज्जीकर्तुमिच्छन्. 7048. 16, 220. HANV. 4306. R. 1, 33, 10. 67, 16. fg. 3, 4, 28. 45, 4, 8, 30 (mod.). KUMĀRA. 3, 25. Ch. 94, 2. Kāṭhā. 112, 54. UTTARA. 91, 10 (118, 1). Gīr. 3, 12. MĀR. P. 132, 17. BUAT. 14, 8. Vora. d. Oxf. H. 137, 6, No. 267. eine *Bogenschnur* *aufrichten* so v. a. *das unbefestigte Ende* *derselben* *mit der oberen Spitze* *des aufrecht stehenden Bogens* *verbinden*: कोट्पदे नमत्यारोपितं गुणम् Kāṭhā. 120, 62. 113, 34. शरोपितम् *bogenförmig* *zusammengesogen* Buio. P. 4, 3, 18. 8, 10, 4. — 4) *steigen* *lassen* so v. a. *befördern*, *an einen hohen Platz* *stellen* Ragu. 13, 91. राये in die *Herrschaft* *einsetzen* Kāṭhā. 30, 59. — 5) *legen* —, *stecken* —, *thun* *ein*: बोधानि — तस्यामारोक्ष्यैर्नवि MBu. 3, 12777. तावत्पुम् वीरं शक्तिप्रमाणेन रोपितवान् KULL. zu M. 1, 8. तिमिमत्यागतांश्चैव बोधानेन रोपयति ते in ihr Lager R. 4, 43, 16. ताममारोयेयं चापानि (vgl. u. समा im caus.) Jīāk. 3, 66. Buio. P. 5, 5, 38. तिमिर्निहं सर्वं शारमारोयेयं (symbolisch) Ngs. Tār. Up. in Ind. St. 9, 128. मया हि तत्र जरा समवेष्टा शौर्यवैर्बलपथ्यपदो रपिता VP. bei Muir, ST. 1, 85. धातमप्रतिकर्तुं तिमिन्ध्रं धारोपयिष्यति *anbringen* MBu. 5, 2322. रिचतः अपि: यस्मिन्वेवाधकं सत्तुरारोपयति (धारेरुपयति v. 1.) Spr. 2424. — 6) *hervorgehen* *lassen*, *bewirken*, *hervorrufen*: मनसि सन्देहमारोपयति Pañāt. 84, 8. धारेरुपयितेनो तं स्वस्वर्ति MĀR. P. 72, 18. धारोपिगुणं *der Vorträge* *an den Tag* *gelegt* hat Kāṭhā. 113, 34. 120, 62. न्यापारोपितविक्रम Spr. 5381; in der *Ausg.* von BÜHLER wird न्यापारोपितविक्रमापयि नृपा gelesen und der *Herausgeber* *überseht* *von* *seiner* *powerful assistance* *might* *be* *justly* *be expected*; *genauert* *man* *mit* *Recht* — *belegt* *wird* (vgl. 7). — 7) *bestellen*, *zuschreiben*, *übertragen* *auf* (loc.) Śin. D. 280, 1. Buio. P. 1, 3, 31.

— उपास्या nach Jmd Etwas bestiegen und neben ihm Platz nehmen: रस्यम् MBu. 3, 4748.

— समया nach Jmd Etwas bestiegen: तत्रैव चिताग्नित्वे माद्री सम-
न्वारोक्त ac. चित्ताम् MBu. 1, 3818.

— कर्ष्यां erstiegen, bestiegen; sich emporzuschwingen —, sich hinauf-
setzen zu, beschreiben: नारस्य AV. 3, 29, 5. सुवर्गं लोकम् TBu. 1, 8, 5, 5, 4, 8, ein Schiff Cat. Bn. 4, 2, 5, 10. क्षिति वा एषो एषो धारोक्ति य ए-
नावुपतिष्ठते TS. 4, 5, 9, 5. शरीरे संस्काराधरोक्ति 5, 6, 9, 4. सातादा
एष देवान्धरोक्ति य एषो यज्ञमधरोक्ति गया हन्तु वै भोगान्धरोक्ति:
कामपति तयो करोति geraden zu den Gütern erhebt sich, vor zu ihrem
Opfer sich erhebt, so wie ein angesehener Hochstehender nur zu wün-
schen hat, so that er, TS. 2, 8, 5, 7, 4, 8, 1. तत्रम् Cat. Bn. 2, 4, 4, 7, 3, 3,
4, 9. क्षिति रुक् वै भोगां रोक्ति नैनं पापिगान्धरोक्ति erhebt sich über
ihn 12, 2, 3, 10. — Vgl. धन्धरोक्ति. धन्धरोक्ति fgg.

— घर्वां caus. herabbringen von (abl.): रथस्य प्रतिमा भर्तृवरोक्त्यि-
ता पति Cat. Bn. 14, 329.

— उर्दा sich erheben zu: पृथिव्या धर्तृमुदत्तरितमाहस्यम् VS. 17, 67.
AV. 18, 1, 61.

— उपा 1) hinaufsteigen zu Jmd Äqv. Gibu. 3, 12, 12. MBu. 2, 37. 939.
bestiegen: गिरिपुत्रम् Spr. 833, v. 1. MBu. 1, 1107. रामो 4, 170. प्रासा-
दामुपात्रा R. Gora. 2, 6, 1. मरुत्यमुपाहृत्य 7, 12, 20. यान्त्युपात्रा:
6, 14, 10. नावमुपाहृत्य 7, 46, 33. स्थलीमुपात्रा उपाहृत्य ed. Bomb. 3,
13, 22) पर्वतस्यावहृत्य: तत्र पयवो नाम गलग्ना auf 3, 19, 23. न सं-
तात प्रमाणद्वीपगरोहोक्ति so v. a. dort nicht als wirklicher Be-
weis gelten SARVADAGAN. 26, 6. — 2) herankommen, sich nähern MBu.
7, 5738. उपात्रो मद्याह्नः Mittag ist die Milav. 24, 3. kommen —, ge-
langen zu: स्थलीमुपाहृत्य पर्वतस्यावहृत्य: R. od. Bomb. 3, 13, 22. उपा-
त्रो: सामय्यमिव चन्द्रमा: RAH. 17, 30. — Vgl. उपाहृत्य. — caus. zu sich
heraufsteigen lassen auf (acc. oder loc.): तविगरोह्य स्पन्दम् MBu. 10,
654. रथे 8, 4726.

— समुपा bestiegen: विमानम् MBu. 3, 15430. वर्षम समुपात्रा देवी पा-
र्वती R. 3, 35, 26.

— परां heraufsteigen aus: (सूर्यं) धारोक्ति कृत्य: पार्वतस्यारं RV.
10, 37, 8.

— प्रां hinaufsteigen zu, besteigen: त्रिविष्टम् MBu. 3, 10594. पारि-
यान् 7, 9044.

— प्रत्या caus. wieder hinaufsteigen lassen, — hinaufbefördern: प्र-
त्योपायं रथोपरं रस्यपुत्रम् UTTAR. 100, 9 (133, 4). R. 4, 58, 39.

— समा 1) hinaufsteigen zu, auf, besteigen, beschreiben: त्विगम् MBu.
8, 1078. सुरगुप्तम् Spr. 2162 (med.). नमः KATHA. 35, 158. गिरिपुत्रम् Spr.
833. गिरिम् R. 5, 74, 1. उष्ट्रायाम्, ख्यायाम् M. 11, 301. रथम्, विमानम्
MBu. 3, 1729. 3791. 12927. 5, 7359. HARV. 13133. R. 1, 1, 5, 5, 43, 18.
KATHA. 43, 41. नावम् AIR. Bn. 6, 21. KATHA. 18, 298. तिरुसामम् 52.
शयने PANDAT. 186, 23. वाहिनम् KATHA. 18, 118. RĪDĀ-TAR. 4, 268. BULO.
P. 9, 6, 15. मय्युष्टम् PANDAT. 115, 3. तत्पुष्टाय 198, 10. तत्रवम् — तन्म-
स्तकाह्वास्याधिरसि समारोक्त 242, 10, 14. प्रियस्यार्थं R. 2, 206, 16. उ-
ताशनम् so v. a. चित्ताम् Spr. 474. इमोक्षिकाम् Cat. Bn. 4, 9, 10, 2, 1,
9, 3. einen Pfad TS. 2, 3, 8, 2. देवा गार्हपत्यं तवा समारोक्त्यं Cat. Bu.

7, 2, 1. 2, 2, 4, 1. 8, 2, 9, 18. वितर्कपर्वम् PHAL. 116, 9. समात्रो a) in
para. Bod.: मातत्रा: समात्रा: कुशलैरुत्तितादिभि: geritten von MBu. 4,
1088. शतं संस्काराध्याना समात्रानि पन्थिभि: R. 2, 83, 8. °कुर्यात्
KATHA. 18, 87, 342, 15. — b) in acc. सूत्रोक्तम् R. 1, 36, 32. समा-
त्रा (acc. क्षम) भूतासनविमानका: KATHA. 46, 31. एकवृत्ते (°ता die Ausg.)
समात्रा विक्रमा: YAGNĀ-KĪ. 10, 15. रस्य MĀK. P. 132, 49. वधम्
R. Gora. 2, 90, 5. MĀK. P. 21, 50. KATHA. 18, 101. दाहयेय गृहे PANDAT.
48, 10. पर्वतोक्त्यम् MĀK. P. 16, 28. तस्योपरि PANDAT. 115, 4. ह्युष्टम् Spr.
4890. तिरुसामम् KATHA. 9, 18. चित्ताम् R. Gora. 2, 68, 36. उपययम् auf
Abwege gerathen R. SCHL. 2, 78, 4. hineingegangen in, aufgenommen in:
समात्रोऽपु चारुपानिषो wenn die Reithölzer verloren gehen, nachdem die
Feuer in die steigenden sind, Äqv. Ca. 3, 12, 30. KĪT. Ca. 5, 2, 19, 8,
10, 12. — 2) zweiaehen, zuheilen: °त्रो HARV. 11076. gewachsen nach
NĪTAK. — 3) losgehen auf Jmd oder Etwas MBu. 7, 5084. धमस्य समा-
रुख (समासाच्च ed. Bomb.) तस्यो भिनो मरोत्ते 5768. — 4) an Etwas
gehen, ansetzen: उर्दा तप: MBu. 13, 7608. नभसा तुला समाहृत्य so v. a.
bekam Aehnlichkeit mit RAH. 8, 15. चक्रवर्दि समात्रो: eingegangen auf
M. 8, 156. प्रत्या नावम्, चतु: भोत्रम्, निरुक्तम्, कृत्वा, शरीरम्, उपस्थम्,
पदौ. मन: समात्तु an die Rede, das Auge u. s. w. mittelst des Verstan-
des gehend so v. a. in Thätigkeit setzend KAUS. Up. 3, 5. — Vgl. समा-
रोह, समारोह्या. — caus. 1) hinaufsteigen —, besteigen lassen: वि-
गयी: सं व खा रौक्ष्याम् AV. 18, 4, 1. क्रम्येवैवं लोकं समारोह्यति TS. 6,
6, 8, 1. दिश: Cat. Bn. 5, 4, 4, 3. स्वर्गं समारोपित: Spr. 2462. वेनतेये PANDAT.
44, 16. पुष्टे 32, 3. चन्द्रम् BULO. P. 4, 4, 26. प्रुत्तं MĀK. 170, 32. RĪDĀ-
TAR. 2, 79. aufladen, aufliegen MBu. 9, 1949. R. Gora. 4, 34, 16. 71, 2. 6,
10, 19. KATHA. 43, 294. हस्तं दिवि aufgehen lassen MĀK. P. 75, 61. fg.
वेदोम् aufführen KATHA. 45, 812. in die Höhe heben, aufheben MBu. 4,
502. bildlich so v. a. befördern, einen hohen Platz stellen RAH. ed.
Calc. 15, 91. — 2) setzen in: पीठिकाय KATHA. 75, 119. versetzen in,
unter: सर्वं श्रितितसंशं वयममो वाचा समारोपिता: Vajra. in Ślu. D.
160, 8. ते गुत्रिणाम् — समारोह्यदमसंध्यम् RAH. 18, 39. das Feuer ver-
setzen in (loc. oder acc.), vom symbolischen Auffagen desselben in
einen andern Gegenstand durch Wärmen der Hände, Hölzer u. s. w.:
श्रयोऽ, श्रान्तम्, श्रान्तम् TS. 3, 4, 80, 4. 5. Cat. Bn. 4, 6, 9, 8. 12, 4, 30, 10.
11. 13, 6, 30. M. 6, 28, 38. BULO. P. 7, 12, 24. श्रयो वेत्तुम् को AIR.
Bn. 7, 7. auch ohne Bez. des Ortes KĪT. Ca. 5, 3, 1, 7, 1, 86. 28, 3, 9. Äqv.
Ca. 3, 10, 4. °र्या KĪT. 3, 4, 6. ÇIKH. Ca. 16, 16, 2. KAUP. 40. med. sich
aufnehmen lassen: गुरुपतिव प्रथम: समारोह्यते Cat. Bn. 4, 6, 8, 12.
KĪT. Ca. 12, 2, 8. — 3) einen Bogen mit der Sehne beziehen: समारो-
पितकार्मुकं H. 4, 66, 7. BULO. P. 1, 17, 4; vgl. u. खां caus. 3). — 4) Jmd (loc.)
Etwas übergeben, übertragen: पुत्रे राज्ञं समारोह्य Verz. d. Oxf. H. 38,
6, No. 95. समारोह्य वेषा मयि MBu. 12, 1418; vgl. वाक्वाणि — एकस्मि-
न्नास्थो निवेष्ट 15, 311. belegen, zuweilen, übertragen auf BULO. P.
8, 3, 30. SARVADAGAN. 173, 3, 3. — 5) an den Tag legen: समारोपितशीव
MBu. 13, 5362. समारोपितविक्रम R. 6, 99, 31. — Vgl. समारोह्या.

— धनुममा aufsteigen lassen: उच्चत्तमादित्यम्धिरनुमरोक्ति TBu.

2, 1, 8, 10.

— धमिसमा (zu einem Opfer in den heiligen Raum) schreiten: ते प्रा-

प्राचीनमिन्सुरोक्तं TBa. 1, 5, 9, 2. प्राचीनप्राथम्यकर्मभिल्लस्य देवपन्ननं प्रविष्टाः Comm.

— उप 1) *verwachsen, vernarben*: जघाः Sucr. 2, 13, 15, 58, 14. उपत्र-
छपा 63, 13. — 2) *kommen —, übergehen in*: पूर्वमावस्थान्मुपवृत्ता
तन्मवस्थी so v. a. *es hat sich verändert* Milāv. 31, 18. — 3) *उपवृत्त
haftend —, befindlich an (loc.)* Gāṭrap. zu Sikkhāv. 30 (○ zu lesen).
— *caus. verwachsen —, vernarben lassen* Sucr. 2, 106, 7.

— नि, partic. निवृत्त *gewachsen*: मरुकादस्यः सुराशनिवृत्तः Buḥ. P. 5, 16, 29, 35. °मूल 3, 30, 7. *fest wurzeln*: ममता 2, 4, 2 (विवृत्ता ed. Bomb.). 4, 27, 10. so v. a. *वृत्त aus der Etymologie nicht erklärlich* Sarvadarśana. 172, 21. — *caus. vurspflanzen, versetzen nach (loc.)*, Menschen Rīdā-
Tar. 1, 345.

— निम् नोरोक्त.

— प्र 1) *hervorwachsen, treiben, sprossen*: काण्डात्काण्डात्प्रोर्क्षी
VS. 13, 30. तं पुंमं लोकमा प्रोर्क्षन् TBa. 1, 1, 9, 5. मूलम् Cat. Bn. 14, 6, 9, 32. पलाशानि 9, 1, 15. Kūṇḍ. Ur. 5, 2, 2. प्रोर्क्ष्य शालयो मुद्रास्तिला
मायातया यथाः । यथावीर्यं प्रोर्क्षन् M. 9, 39. काचित्सस्य (so die ed. Bomb.) प्रोर्क्षन् MBu. 12, 2691. 13, 7141. न पवताये नलिनी प्रोर्क्षन्
Spr. 1416. यदा प्रमुष्टा घोषध्यां न प्रोर्क्षन्ति तः पुनः Mān. P. 49, 73. उ-
प्यते यदि यदां तत्तदेव प्रोर्क्षन्ति Spr. 130. M. 9, 84. MBu. 12, 6896
(mod.) Kull. zu M. 2, 112. मन्त्रवीजम् Spr. 2113. तुषपाणि पतिवृक्षा न
प्रोर्क्षन्ति तपुलाः 3084. नक्षत्रं प्रोर्क्षन्ति MBu. 13, 7608. प्रवृक्ष्याणि
H. 5, 1. लतास्तमालस्य नवप्रवृक्षाः R. 5, 11, 17. नामप्रवृक्षाण्युक्तं Raou. 13, 6.
प्रवृक्षवीजा मली Varān. Bn. S. 53, 98. प्रवृक्षेशस्यभुखोमोप-
विशं lang gewachsen Pañāt. 182, 10. स्फोतसस्यप्रवृक्षानि (so die neuere
Ausg.) वनानि bewachsen mit HANV. 3739. प्रवृत्त = बद्धमूल MBu. 4b. R. —
2) *wachsen so v. a. gedeihen, zunehmen, stärker werden*: नरिर्तुर्ब-
लदग्धानो कुले किञ्चित्प्रोर्क्षन्ति Spr. 2176. गोमिः पण्मभिश्च कृष्या च
सुममदया । कुलानि न प्रोर्क्षन्ति यानि कीनानि वृत्तः ॥ MBu. 5, 1290.
गुह्यप्रोर्क्षसुकृतात्पय Rīdā-Tar. 4, 122. प्रवृत्त weit verbreitet, ge-
wachsen so v. a. *gross —, stark geworden*: भुवि व्यसर्नाताभ्यामितिः प्र-
वृत्ता ते तलेव या Kāṭh. 11, 22. प्रवृत्ते संसर्गं मण्डिभगपारिर्नम्रान्वति Spr. 2289. °स्मर्यायना Śā. D. 100. °भाव Buḥ. P. 4, 13, 1. °रूषः Rīdā-Tar. 3, 284. °किर्यो हि चन्द्रे नलत्रावाप्तपत्यां पवति Śā. D. 2180. 22, 54.
= वृक्ष H. an. 3, 189. = बद्ध d. i. बद्ध alt ebd. und Mān. a. a. O.

— 3) *hervorwachsen, entstehen*: स्पर्शमद्वाप्रवृत्तः (Ch. 178. यथा प्रवृत्ता
धर्मास्ते देहेत्वंते क्रतायनः HANV. 13551. स्त्रियः प्रवृत्ताभीः so v. a. *schwanger*
B. 1, 13, 26 (24 Gōmā). °देवविष्णु ° 3, 76, 19. Bn. 1, 4, 11, 30. —
4) *verwachsen, vernarben*: न प्रोर्क्षन्ति (v. l. fur सेरोर्क्षन्ति वावक्तम्
Spr. 2647. तत्प्रवृत्तामिव बाणेषाम् R. 5, 11, 34. — Vgl. प्ररूक्ष, प्रवृत्ति,
प्रोर्क्ष fgg. — *caus. 1) pflanzen*: °रापित Spr. 2330. 3976. bildlich.
अन्तपुरातण्युधेषो कृतपुरीषः प्रोर्षिता । शतशाली भवत्येव यवमन्त्राणि
सत्क्रिया ॥ gepflanzt auf so v. a. *ānen erweisen* 3423. — 2) *stechen —
befestigen an, in*: यष्टिं प्रोर्षयेष्वस्ते Varān. Bn. S. 43, 29.

— नक्षत्रं nachwachsen Cat. Bn. 7, 4, 8, 12.

— क्षमिप्र sprossen Sucr. 2, 360, 15.

— प्रति 1) *weiter sprossen, — theilen*: क्षिप्य यदि वृत्तस्य न मूलं
प्रतिर्क्षन्ति MBu. 12, 6896. — 2) *nachahmen*: गतिस्मितप्रतापयाथा-
V. Thail.

दिषु प्रियाः प्रियस्य प्रतिवृत्तमूर्तयः Buḥ. P. 10, 30, 2. — *caus. 1) je an
seine Stelle pflanzen* Varān. Bn. S. 53, 6. — 2) *wieder pflanzen, wieder
einsetzen*: कलमा उत्थातप्रतिरोपिताः Raou. 4, 37. उत्थातमाप्रतिरोपि-
यन् von Pflanzen und Fürsten Spr. 440. अत्र तुद्वयं प्रतिरोपयन् Raou. 47, 42.

— वि 1) *anwachsen, anstreiben, sprossen*: वनेत्येते शतवत्सो वि-
रोक्तं H. V. 3, 8, 11. AV. 8, 30, 2. H. V. 6, 24, 3. वि वाक्कृत्योरुधः 10, 40, 2.
एवा मयि प्रजा पृथगे ज्ञेयमर्थं विरोक्तम् AV. 10, 6, 32. V. 8, 12, 100,
13, 21. पूषः TBa. 1, 4, 9, 1. व्यस्यमाणोपयोरु रोर्क्षन्ति TS. 3, 4, 8, 2. von der
Kreation AV. 4, 4, 3. विवृत्त *ausgewachsen, gewachsen, gekieimt* H. an. 3,
190. Mān. 4b. O. Kīra. Ca. 18, 9, 28. fgg. Chāṇu. Ca. 12, 4, 1. Cat. Bn. 7, 2,
4, 37. यद्यन्तं मुविवृत्तमूलम् Bn. 15, 2. °तथाङ्कुराम् (गुह्येकलीयम्)
Mān. 6, 10. Raou. 2, 26. उत्तद्वाविवृत्तं नोवाक्बलिम् (Ch. 90. सति-
लादिवृत्तं कंसम् Buḥ. P. 3, 8, 17. सर्वनीवाविवृत्तव यथा सोतां mit aufge-
gangenem Samen aller Art bestanden MBu. 7, 3945. — 3) *hervorwachsen,
entstehen*: विवृत्त = ज्ञात H. an. Mān. °वाय Buḥ. P. 3, 8, 32. °स्वेद-
काणिषा 10, 43, 16. — 3) *bestehen*: मुविवृत्तानां कस्यपेरि किञ्चिद्वारिः
नामानाम् gut geritten von MBu. 7, 3105. — Vgl. विवृत्त, विरोक्त, वि-
रोक्ता. — *caus. 1) wachsen machen* H. V. 8, 80, 5. pflanzen: विरोप्यसो
गुल्मिनः R. 7, 84, 11. — 2) *verwachsen —, vernarben machen*: विरोपि-
तप्रया दाक्क. 86, 2, 3. — 3) *entsetzen, vertreiben aus*: पुत्रं रात्र्यान्नापि
व्यरोपयन् MBu. 3, 5049. — Vgl. विरोपया.

— सम् 1) *wachsen*: प्रेममनाः सेरुवृत्तः प्रियायाम् BHATT. 11, 5. कर्म्या-
यमरुत्तुपाङ्कुरोपु Raou. 6, 47. सेवृत्त = धङ्कुरित H. an. 3, 191. Mān. 4b.
10. — 2) *zusammenwachsen, verwachsen, vernarben*: तस्मादिदृष्टा ब्र-
ध्नामो भुवन्तः पथिनः समरुत्तम् TS. 2, 5, 44, 2. सेरुवृत्तणीः R. ed. Bomb.
6, 80, 39. Sucr. 1, 67, 11. 83, 15. न सेरोर्क्षन्ति वावक्तम् (वाक्कृतम् falsch-
lich bei Kull. zu M. 7, 52) Spr. 2647. सेवृत्तजपा R. 3, 73, 6, 71, 25. से-
वृत्तवृत्तित (falschlich सेवृत्त Ad. 11, 1) MBu. 3, 12274. — 3) *hervor-
brechen, zum Vorschein kommen*: सेरोर्क्षपुलका Śān. D. 243, 11. मिषः
सेवृत्तगोपाः 214. षष्ठिवर्गते काले यद्रोपा भूम्मनास्य स सेवृत्ता सम-
क्तु HANV. 2127. — 4) *सेवृत्त fest wurzeln, — haftend*: ततो मनासि
सेवृत्ते करिष्यामः so v. a. *das werden wir dem Gemüth fest einprägen*
MBu. 12, 12565. = प्रात H. an. Mān. — *caus. 1) wachsen machen*: वही
कुर्याद्विद्वानिच्छन्ति सेरोर्क्षिष्याः Buḥ. P. 4, 10, 2. pflanzen, einsetzen:
सेरोपिताम्यालयन् von Pflanzen und Fürsten Spr. 440. v. l. *seiden*: सेरो-
पिते द्यावतमि पथयन्ती त्यक्ता मया obgleich ich mich gesät hatte (so.
in them Mutterloren) so v. a. *ein Kind mit ihr gesengt hatte* Chā. 181.

— 2) *zusammenwachsen —, vernarben lassen* Śān. 1, 60, 5.

— उपसम् verwachsen, vernarben: ब्रथाशिराड्यसेरोर्क्षन्ति Sucr. 4, 18,

s. 4. — Vgl. उपसेरिक्त.

2. रूक्ष (= 1. रूक्ष) *das in die Höhe-Gehen*: Wuchs, Trieb, Spross:
शतं वै धव्य धामेति सकृन्मृतं वा रूक्षः H. V. 10, 97, 2. रूक्षे रूक्षे रो-
क्ष्तिः AV. 18, 1, 4. याते रूक्षः प्ररूक्षे याते रूक्षे वागभिराणाति दि-
वन्तु 9, 26, 3, 26. Chāṇu. Ca. 3, 10, 32. Am Ende eines comp. *hervorwach-
send, wachsend*: = धम्मो =, लित्ति, इन्द्रेन्द्रो, जल, तनु, पङ्क,
पर्वा, पर्व, भू, भूमी, मली °.

रूक्ष (von 1. रूक्ष) 1) adj. (f. घा) am Ende eines comp. *wachsend, ge-
wachsen, entstanden* H. 6. बीजकाण्डरूपाणि M. 1, 18. गिरिस्मन् MBu.

7, 5614. हेरु^१ HARV. 9003. अन्त्यस्थानरुक्कुम्भा: R. 3, 32, 10. पपातीर^२ 79, 32, 4, 2, 5. MBu. 3, 12361. Mssu. 30. गमामिसिस्तु^३ Baig. P. 4, 9, 14. गिरित्तामरुक्: (वृत्तममति: ed. Bomb.) फुलि: कर्णिकारिवावर्त: auf ihm wachsend MBu. 14, 566. Vgl. घङ्ग^४, वस्यु^५, धम्भा^६: उत्तिम^७: कार^८: ति^९: नाव^{१०}: गृहे^{११}, धगती^{१२}, बल^{१३}: बले^{१४}: तत्^{१५}: तीर^{१६}: धर्णी^{१७}, नलिनी^{१८}, नीर^{१९}, पङ्क^{२०}, पङ्के^{२१}, पाणि^{२२}, पृथिवी^{२३}, बीष^{२४}, भू^{२५}, भूमी^{२६}, म-
धु^{२७}, मही^{२८}, भिरा^{२९}, मोर^{३०}: — 2) f. घा Punicum Dactylon AK. 2, 4, 5, 24. H. 1193. Hla. 93. = महामाङ्गारि Rān. im CKDn.: vgl. घग्नि^{३१}, घम्व^{३२}: क-
त्^{३३}, कच्छ^{३४}, काण्ड^{३५}, काण्डे^{३६}, कृष^{३७}, तेत्र^{३८}: तर्^{३९}, गदप^{४०}, फले^{४१}, वङ्क^{४२}.

रुक्क n. Loch, Öffnung (हिंद.) Чарбад. im CKDn.

रुक्किरुक्का f. = उत्काण्डा CKDn. nach einem Puriā; vgl. रूपायक.

रुक्ख^{४३} (von 1. रुक्) Ugrān. 4, 113. m. Baum, Pflanze Ugrān.

1. रुक् (von रुक्) 1) adj. (f. घा) Ugrān. 4, 113. nach einem Puriā; 3, 60 (von रुक् abgeleitet und रुत् geschrieben). rauk —, trocken anzufühlen; dürr, mager, aridus, saftlos (Gegens. चिकण, छिग्रध, प्रक्लिष, घागेन, घमाद) AK. 3, 4, 89, 227. H. an. 2, 570. Mnd. sh. 23. Cat. Ba. 4, 6, 2, 18. Čiknu. Ba. 10, 1. Pañāv. Ba. 5, 8, 1. तं इत्तं नास्मानत्तं चाङ्गमि चाङ्ग 24, 13, 2. unter den verschiedenen रूप्य MBu. 12, 6856. 14, 1416. इत्तं (vgl. इत्यित्तर रुक्) स्पन्दनेरुपुमि: R. 8, 95, 36. Kāthā. 19, 21. लोक्षपाय^{४४} (क-
वि) Kuvāra. 7, 17. Hsaro MBu. 1, 5932. Varān. Bhu. S. 69, 38. Dhātṛ. 2, 30. Raon. 7, 67 (रुक्तरुग्गोभिः). Handfische Varān. Bhu. S. 68, 40. Lippen 52. Baume 29, 14. 51, 3. 54, 19. 105. धर्णी^{४५}, भूमि Spr. 2812. भू-
मि, भू. लिति R. Gora. 2, 125, 12. Suca. 1, 135, 6. Kām. Nitrs. 4, 53. Mān. P. 32, 19. Wolken Varān. Bhu. S. 21, 21. 24, 21. शोषधया नि-
राधे निभारा इत्ता धिमात्रं लब्धो भवति Suca. 1, 20, 16. नेत्र 2, 348, 10. Varān. Bhu. S. 61, 3. पिङ्गइलत्त Mān. P. 8, 82. सेतु इत्तै: छिग्रधया Suca. 2, 349, 1. देक 533, 14. भ्रानाङ्ग 38, 4. कोश इत्तो रत्नपाणी 76, 19. उ-
र्बल 137, 17. 177, 6. 179, 17. 180, 16. 210, 3. 396, 3. Mān. P. 8, 81. 121.
नुत्तामरुक्म (1) Rān.-Tan. 5, 133. von Speisen Suca. 2, 26, 14. Kāthā. 14, 39. frei von Fett: Arznei u. s. w. Suca. 2, 180, 12. मेघल 355, 9. 323, 5. 191, 9. Čiknu. Sañu. 3, 8, 37. उत्सदन् Suca. 2, 43, 11. vom Geschmack (trocken auf der Zunge) Bhac. 17, 9. MBu. 1, 716. Suca. 1, 70, 11. 134, 7. 190, 14. Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 568. rauk von Winden MBu. 3, 12438. 4, 1288, 16, 2. R. 2, 29, 11. Varān. Bhu. S. 5, 34. 30, 6. पथिम इत्ते
धर्ममति Hsary. 3548. vom Geruch MBu. 12, 6848. 14, 1409. von Licht-
erscheinungen, die das Auge anzufröheln beruhend, AV. Pañc. in Ind. St. 10, 318. वर्षाणी बलदः MBu. 4, 1289. 16, 5. Varān. Bhu. S. 3, 35. 32. 9, 14. 11, 12. 32. 39. 34, 5. 23. 47, 7. 8. 27. 69, 33. Ind. St. 2, 258. rauk von
der Stimme, von Worten; das Ohr —, das Gemüth unangenehm be-
rührend AK. H. 269. H. an. Mnd. घाङ्गस्य वाक् MBu. 1, 617. °स्वर
(विर्वाक्य) R. Gora. 2, 125, 4. Mgāñ. 143, 13. Varān. Bhu. S. 68, 95. रु-
दित 78. °वाधिन (so ist zu lesen) Kām. Nitrs. 16, 26. गोमय (wogen seiner
Stimme) R. 3, 64, 4. शिला इत्तं पतति धातः Mgāñ. 92, 14. परा
शिलाप्याडवेयस्तु वाचो देवा इत्ता भाषते धार्यारु: MBu. 5, 859. 871, 14.
189. Hsary. 11094 (S. 792). R. 4, 31, 8. 4, 401, 6. Spr. 618. 1649. 4380.
4698. 4906. Bhig. P. 6, 10, 29. यालियइलत्तारुमुख Spr. 1434. Rān.-
Tan. 5, 97. यस्वी इत्ताप्यवस्यु MBu. 3, 988. 6, 380. R. Gora. 2, 61,
39. °निडुरवाद Suca. 1, 105, 8. °वादिन R. 5, 48, 0. इत्ताभिधायि Hsary.

7916. Rān.-Tan. 2, 28. उपवार R. 3, 1, 21. विमिनिवेश Raon. 14, 48. इत्तं
च मुकुरीतेत्तं unfreundlich, unverschämte Kām. Nitrs. 5, 42. von Personen
Spr. 2635. Čik. 191. Gegens. वसुनीति Vikr. 61. रोष^{४६} °Daçan. 2, 9. गृहे
धनविक्रीनस्य 50 v. a. unheimlich Spr. 808. Uttara. 32, 6 (42, 8). Hüh-
flüg falschlich रुत्त geschrieben, die Bomb. Ausg. haben regelmässig
die Längo. — Vgl. लूत्. — 2) m. eine best. Grasart, = वाक्. — 3) f.
घा Croton polyanthum Rozb. oder Croton Tiglium Ltn. Rān. im CKDn.
2. इत्त m. Baum H. 1114. wohl eine falsche Zurückübersetzung des
präkr. रुक्ख = वृत्.

इत्तागन्धक m. Bdelion Rān. im CKDn.

इत्ताण (von इत्तप) 1) adj. mager machend Čiknu. Sañu. 3, 2, 4. — 2) n.
das Magermachen, Behandlung mit Mitteln, die das Fett mindern: इ-
त्तिलिगन्धस्य इत्ताणम् Suca. 2, 180, 21. Čiknu. Sañu. 3, 1, 29.

इत्ताणान्तिका f. eine best. Körnerfrucht, = लङ्का Rān. im CKDn.

इत्ताता (von 1. इत्त) f. Dürre, Trockenheit, Magerkeit: मूर्धसानाम Spr.
4462. मेघमति इत्ताता सुच^{४७} P. 1, 48, 19. इन्धियाणाम् 2, 237, 9. घ^{४८} Cat. Ba.
13, 8, 18. Pañāv. Ba. 20, 13, 4. rauhes —, unfreundliches Wesen:
वतामिन्नुभोगस्य दृश्यते भुवि इत्ताता Spr. 934.

इत्तब (wie oben) n. Rauheit, Trockenheit, ausdrückende Natur: धौ-
त्याइलत्ताता (चोमि) Čiknu. zu Bhu. Ān. Up. S. 150.

इत्तदर्भ sp. eine Art Gras, = रुक्तरुग्. रुक्तरुग् Rān. im CKDn.

इत्तपन्न m. Trophis aspera, = शालाट Rān. im CKDn.

इत्तपयस्व adv. in Verbindung mit पिप्प trocken d. i. ohne Zusatz von
Fett oder Flüssigkeit termalmen P. 3, 4, 33.

इत्तप्रिय m. = सक्षीयय Rān. im CKDn.

इत्तप (von इत्ता), इत्तापति (पात्तुप्) Dhātṛ. 35, 56, 4) dünn —, mager
machen: साम्येन इत्तापि इत्तापति Cat. Ba. 4, 6, 18, 18. — 2) besudeln, be-
schmiereln: वारत्तवइत्तति Varān. Bhu. S. 104, 16. — Vgl. वइत्तति.

— वि bestreichen: गोमयेन वइत्ता विवृत्तितं वीसम् Varān. Bhu. S. 35, 19.

इत्तस्वाडुफलं m. ein best. Fruchtbaum, = धन्वन् Rān. im CKDn.

इत्तिका^{४९} rauk —, trocken anzufühlen machen: पातुत्तिकाताङ्ग so v.
a. mit Staub bedeckt Mgāñ. 137, 8.

इत्तर m. pl. N. einer Čivaitischen Secte Wilson, Sel. Works I, 32. 236.

इत्तक n. रुक्क.

इत्त s. u. 1. रुक्.

इत्तपयिष्य adj. in wachsenden Kohnröhren sich bewegend Lāp. 6, 7, 7.

इत्तव्य adj. Aohen Geschlechter Daçan. 2, 1.

इत्ति (von 1. रुक्) f. 1) das Steigen (eig. und ubort.). इत्तिमेति kommt
hoch zu stehen Rān.-Tan. 1, 284. 6, 268. — 2) Wachstum: इत्ता इत्ति
नेतुम् zu festem Wachsthum verhelfen Spr. 1094. — 3) Überlieferung,
hergebrachter Brauch: कावि^{५०} H. 8. इत्ति: परंपरायाता येमममदृक् विष-
ता Rān.-Tan. 4, 271. — 4) eine überlieferte, nicht unmittelbar aus der
Etymologie sich ergebende Bedeutung eines Wortes Śān. D. 13, 13. 7.
213, 11. धमिया द्विविधा इत्तुर्विका योगमूर्धिका च Pratyāñ. 9, 2, 3. Schol.
zu Kāv. Čik. 4, 14, 31. zu P. 3, 3, 30. zu Bhāṣip. S. 83. Kāc. zu P. 1, 2,
55. 8, 1, 102. Verz. d. Oxf. H. 188, 6, 27. 216, a, No. 619. Sarvadarāṇan.
172, n. fgg. °शब्द Bhān. Nīpāṇ. 18, 14. Schol. zu AV. Pañt. 4, 16. zu
P. 2, 1, 68. °शब्दता Rān. Tan. 3, 76.

Comm.) VS. 39, 4. TS. 7, 5, 98, 1. Cat. Bn. 8, 4, 9, 4. योषिति इयं दधाति 13, 1, 9, 6. Act. Ggms. 1, 5, 3. संज्ञगुणोपेत M. 3, 10. वर्णइयमसंयम 4, 68. ० इयविकृति 141. ० गुणान्वितता 7, 77. योत्रइयमनन्त 8, 183. 1466. 1, 390. MBn. 3, 3081. ० सेयमा 2084. R. 4, 3, 7. MBn. 3, 3124. 2357. 5, 7010. R. 1, 4, 18. Cln. 13, 10. 42. इयं हो कृति Spr. 2636. ० यैवमसंयम 2637. इयमिन्नसंयम 2638. यप्रतिम 2639. विद्या नाम नरूप इयमधिकम् 2797. Varin. Bgm. S. 78, 18. 105, 5. इयपेत 15, 28. कुलत्रयानुव्याप्य भाषा Karna. 11, 6. ० यैवमार्गता Brahna-P. in LA. (III) 50, 4. ० अन्वित Wernz, Kermas. 274. इयवाच Var. in LA. (III) 1, 14. परमादुतइया Karna. 18, 83. — d) *Naturerscheinung, Erscheinung, Symptom* Varin. Bgm. S. 3, 9, 16. 21, 35. 27. 32, 5. 12. 30. 43, 27. Socra. 2, 35, 31. Verz. d. Oxf. H. 308, 6. 17, 312. a. No. 745. Anzeichen: सपत्येतिद्राविच इयमाछा MBn. 12, 870. fgg. *Absolutes, charakteristisches Zeichen, Eigentümlichkeit, Representation, Symbol* Bulc. P. 3, 7, 39. दृष्टान्तं त्वं शब्दार्थी VS. 19, 12. 3. यद्ययः तत्रत्य इयम् Att. Bn. 4, 9. यस्मात् भवति तत्रत्यं तत् 8, 9, 1. 2, 2, 28. 3, 29. 32. 4, 28. 5, 1. 4. Tba. 2, 1, 4, 9. सर्वतो द्यमताम् TS. 3, 5, 9, 1. Cat. Bn. 1, 5, 9, 12. 6, 2, 41. 13, 1, 5, 1. इष्टि 1, 6, 9, 12. Kitz. Ca. 14, 7, 9. यदृष्ट बोधय उच्यते प्राणिनश्च पृथिव्यो तदर्थिनो इयम् so v. a. das ist die Sache der Äylin in 9, 58. बोधयवगतिशैव स्मृतिर्विज्ञानमेव च. इत्येतानोक्त इयार्थी तस्य इयस्य भावत्वः 1. Errechnungsform Mink. P. 101, 19. यच्च इयार्थी रास्तेना पार्ययमितिज्ञानः। घोरिन्द्रस्य तैमस्य यमस्य वरुणस्य च 11. *Natur Spr. 4468. यवद्वमेष्ट्युक्त्युत्तं सात्वाष्ट्रकामि* Paday. 21, 28. देश इयं च कालं च Umsatnde M. 8, 45. तैमो इयमिष्ट्यैराथिद्यम्यता M. 11, 5. ० संयमं modifiziert 1, 15. वृत्त्या ल-लयाइया Bulc. P. 3, 26, 14. इयैः सप्तभिः auf sieben Arten Kap. 3, 78. Sibirskan. 63. 65. इयष्टेत्तु je nach der Art, wie es sich äußert, Wernz, Kermas. 223. यरिष्टइयार्थी Arten Socra. 1, 119, 7. बहूनि विप्रइयार्थी कारिष्यति च रास्तेना M. 8, 82, 57. यावत्तु निर्यतस्तस्य र्शेष्टप्रमदइयत्त so v. a. eine Spur von Stand R. SchL. 2, 42, 1. — e) ein einzelnes Stück, Exemplar: सार्धार्थिनो गुञ्जाः सप्तसिम्ल्यं पुनं इयम् von einer Perle Varin. Bgm. S. 81, 7. daher Bez. der Zahl Eins Sibirskan. Gapt. Bhagabatzjard. 4. Wernz, Grot. 77. fgg. Ind. St. 8, 444. fgg. Verz. d. Oxf. H. 188, 6, 18. sg. the arithmetical unit, pl. integer number Colaba. Alg. 17, 149. absolute number 199. ० किमां 6. 10. ० भागान्वयच, ० भागावयक्त 18. — f) eine best. Münze, wohl eine Ruple, = नाणक H. n. n. Vigna s. n. O. n. dessen fälschlich मानक Tark., नालिके Mnd. — Varin. Bgm. S. 81, 14. P. 4, 52. Värti. 4, 8ch. इया-इका eine halbe Ruple H. n. n. 2, 39. Mnd. g. 13. — g) in der Dramatik eine in der Katastrophe (Tern) angestellte Betrachtung Bhak. Nijac. 19, 83. Dagab. 1, 36. Sln. D. 365. 367. Pratiyap. 21, 6, 8. — A) Schausstück, Schauspiel Tark. H. n. Mnd. Dagab. 1, 7. — Die Lexicographen kennen noch folgende Beed. — 0) *Wish, Wisherde* Tark. H. n. Mnd. Vigna. — मुग HalL. 3, 50. — h) = शब्द Laut, Wort Tark. H. n. Vigna. — i) ein Cloke H. n. Mnd. — m) = यथावर्ति Tark. H. n. Mnd. acquiring familiarity with any book or authority by frequent perusal, learning by heart or rote Wilson; oder Citat. — 2) m. N. pr. eines Mannes Wilson, Sol. Works 1, 184. 187. fgg. 167. fgg. Verz. d. Oxf. H. 148, a. No. 308. 332, b. — 3) f. श्री N. pr. eines Flusses V. 185, N. n. — 4) m. oder n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a. 13. n. v. 1.

— Vgl. यं, यति, यनेक, यन्त्र, यसारं, एवं, कामं, किं, कुं, ज्ञातं, तथा, तत्तं, त्रिं, दृष्टं, दृष्टं, नष्टं, मानां, नीं, नैकं, पयं, परं, पिबइ, पुं, पुष्टं (auch Bala. P. 4, 24, 61), पुष्टयं, पूर्व, पृथप, प्रति, प्राप्तं, मियं, बडं, बालं, वृक्षं, मद्रइया, भाइय, भावं, भूतं, मत्तं, गुक्तं, विं, विषयं, वं, सुं, स्वं. इयक (von इयं und इयम्) 1) adj. a) in (angenommener) Gestalt erscheinend: येन्येतिद्रास्ते इयका उत A. V. 11, 9, 15. — b) *bildlich* bezeichnet Sln. D. 308, 3. s. — 2) m. eine best. Münze, wohl eine Ruple Varin. Bgm. S. 81, 12. fgg. Paday. 127, 8. 282, 13. P. 8, 1, 4, 8. Sch. Riga-Tar. 6, 52. 60. 65. सुवर्णं 48. स्वर्णं Karna. 78, 12. das Geschlecht nur aus einer Stelle in Varin. Bgm. S. zu ersehen. Nach Juktivalpatay in CKDa. ist इयक n. als Gewicht = 3 गुञ्जा. — 3) f. इयिका *Schwalbennest, Asclepias lactiflora* Lin. Rayham. in CKDa. Socra. 1, 189, 19. 2, 64, 8. 102, 17. इयिकायाः पयः 282, 10. — 4) n. a) am Ende eines adj. comp. = इय 1) a) गिरि (so die ed. Bomb.) प्रत्युक्तइयकम् bildend MBn. 3, 9981. समाधिस्तु तदेवायमात्रभासनइयकम् bestehend in H. 85; vgl. Verz. d. Oxf. H. 188, 6, 38. दासात्ताचितइयका (slo) = दासात्ताचिता R. 8, 13, 11. मणिविमुनवे-इयवालासारितं Mink. P. 23, 103. — b) *Figur, Bildniss*: तेषां पुष्टय-इयकमिव क्वां तो menschendähnliche Figur Att. Bn. 7, 2. चित्रे किमा-लिखामीरु इयकम् Karna. 55, 48. इयगाणिचित्रे मे देहिक इयकम् 67. — c) *Errechnungsform, Art*: दे वाव क्षत्वेते ब्रह्मयैतिथो इयके Mavrac. 6, 56. — d) *Metapher, Tropus* H. n. 3, 90. Mnd. K. 148. Karna. 2, 66. fgg. Sln. D. 669. 676. fgg. 108, 12. 299, 18. 308, 2. 7. Kuralas. 14. fgg. Pratiyap. 78, 6. Verz. d. Oxf. H. 87, a. 18. 308, 6, 18. 211, 6, 9. 312. MALLIN. zu Cln. 9, 36. — e) *Schmstück* H. n. Mnd. Dagab. 1, 7. Sln. D. 273. Verz. d. Oxf. H. 142, a. No. 290. — f) = मूर्त (मूर्ति?) Mnd. = धूर्त H. n. — Vgl. तत्, दृष्टं, पुष्टं, प्रति, बडं (f. इयिका MBn. 1, 6077), मत्तं, विं, सुं.

इयकालत m. Bez. eines best. Theates Gtr. S. 26. इयकाले m. Bildner von Gestalten, Belw. Vityakt's R. 8, 23, 18. इयकार m. Bildhauer Karna. 37, 9. 123, 140. इयकाले 1) adj. Gestalten bildend: Tashir TS. 6, 1, 9, 3, 8, 3, 3. Cat. Bn. 11, 4, 9, 17. Kitz. Ca. 5, 19, 1. — 2) m. Bildhauer Karna. 37, 9. इयोपाचारिण m. N. pr. eines Autors, = हेतु Verz. d. Oxf. H. 178, a. 37. इयपद 1) adj. Gestalten —, Farben wahrnehmend. — 2) m. Auge H. n. 110. इयचित्तामणि m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 138, 6, No. 288. इयसीव R. 2, 36, 8. Dagab. in Benr. Chr. 193, 5 fehlerhaft für इयसीव. इयस्य adj. Gestalten —, Farben erkennend, — unterscheidend: वं Cat. Bn. 14, 7, 9, 2. इयप (von इयम्) n. 1) *bildliche Bezeichnung* Sln. D. 672. 675. 308, 6. 11. *Bildlichkeit* Vauv. 176. — 2) 2) *Unterscheidung, Prüfung* Sln. D. 59. इयपत्त m. Natur, Wissen H. 1378. इयपेत adj. farbig Cat. Bn. 3, 3, 4, 28. 4, 5, 9, 2. इयपता am Ende eines comp.: ब्रह्म ० nom. abstr. von ब्रह्मइयप adj. in Brahman aufgehend Nlak. 33. उल्लेखं, धामन्द ० nom. abstr. von उल्लेख, धामन्दइयप in Lald —, in Wonne bestehend 34. इयपत्त n. nom. abstr. von इय 1) a) Sanyadarnas. 48, 18. 106, 19. fgg.

अपर्य १) adj. am Ende eines comp. eine — Gestalt —, die Gestalt von —, die Farbe von — habend: दिव्य० Var. in L.A. 27, 17. गो० Ragu. 2, 8. कानक० Varu. Bhu. S. 30, 28; vgl. u. 1. कामरूप. — 2) m. N. pr. eines Fürsten Karmā. 51, 120.

अपर्याप्त s. u. धातु 6).

अपर्याप्तम् adj. १) eine Gestalt tragend: कामते अपर्याप्तम् ein Wechsel der Gestalt nach Boileau Kām. Nitir. 17, 58. — 2) mit Schönheit ausgestattet Vilmān. P. 16 im ÇKDn.

अपर्युत adj. am Ende eines comp. die Gestalt von — tragend: कपि० Karmā. 37, 141. दिव्य० 40, 20. विविध० verschiedene Gestalten habend 54, 17.

अपर्येष m. P. 5, 4, 38, Vārt. 2. Gestalt und Farbe. (पयवः) लघ्वा पयैः अपर्येषेति वेदे A.V. 2, 26, 1. — Vgl. नामपथ.

अपर्यन्त m. N. pr. eines Scholasten Verz. d. Oxf. H. 316, 6, N. 2.

अपर्यापणम् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 273, 6, 48. 279, a. 28. 341, 6. N. 532, 6.

अपर्याप्तम् m. Ende Çardar. im ÇKDn.

अपर्य m. pl. N. pr. eines Volkes Mān. P. 57, 50.

अपर्यति m. Herr der Bildungen: Tvaṣṭar Çat. Br. 11, 4, 8, 17. Kāṣ. Çā. 5, 13, 1.

अपर्य n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 342, a, 18.

अपर्येद १) m. Verschiedenheit der Erscheinungsform Werke, Kāṣṇā. 223. — 2) n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 109, a, 10.

अपर्याप्तरी f. १) N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 153, 6, 11. — 2) Titel eines medic. Werkes ebend. 406, 6, No. 35.

अपर्याप्त f. Titel einer Grammatik Coleba. Misc. Ess. II, 48. Verz. d. Oxf. H. 162, 6, 23.

अपर्याप्तरी (1) f. ein best. Motrum: 4 Mai — — — — — Coleba. Misc. Ess. II, 159 (IV, 10, wo 3 m st. rm zu lesen ist).

अपर्य (von रूप), **अपर्यति** Duktur. 35, 79 (अपर्यापणम्) P. 3, 1, 25. १) Gestalt verliehen, zur Anschauung bringen: तत्र अपर्यत् एभिर्विषयाः Sarvadarāṇas. 20, 11. fig. त्रित्त 93, 16. Phas. 27, 12. कैलासी त्रित्तयापि मायाया यदुन्वने: auf dem Theoter Hamy. 8095. बहुत्रापत्रित्त in vielfacher Form erscheinend Buio. P. 5, 18, 31. 11, 28, 17. vorgestellt, eingekleidet Sām. D. 669. In der Bühnensprache bedeutet रूप Etwas darstellen, durch Gebärden Etwas zu erkennen geben: संसर्गम् Çāṣ. 32, 15. यथेक्षम् 37, 12. पुण्येक्षम् 45, 3. गतिपञ्चम् 54, 5. विस्मयम् 72, 8. 11, 18, v. 1. 50, 15, v. 1. Vikr. 6, 8. 12, 16. fig. 47, 15. Māy. 29, 13. 68, 5. — 2) betrachten, beschauen; = रूपे अपर्यति P. 3, 1, 25, Sch. Vor. 21, 17. — 3) med. wohl sich zur Anschauung bringen, erscheinen Vor. 22, 2.

— नि १) in der Bühnensprache Etwas darstellen, durch Gebärden Etwas zu erkennen geben: रथवेगम् Çāṣ. 5, 16, 7, 32. कृतसेवनम् 9, 11. क्षमबाधाम् 11, 18. 32, 5. संसर्गम् 15, v. 1. प्रक्षारलक्षाम् 14, 3. यथेक्षम् 37, 12, v. 1. स्थितम् 45, 2. 50, 15. 61, 17. Vikr. 29, 8. Phas. 79, 4. — 2) erblicken, wahrnehmen Hamy. 15584. Spr. 1884. Daṣṇ. 93, 4. Buio. P. 6, 4, 39. Bhāṭṭ. 17, 65. sich eines Dinges vergegenwärtigen: प्रत्ययोऽपि निरूपिते स्थापयति Çāṣ. zu Bhu. Ān. Up. S. 8. ausfindig machen: यावदुपायो ऽत्र निरूपितः Karmā. 123, 50. तत्र प्रतीकोऽपि निरूपितम् 62, 9. — 3) genau hinschauen, betrachten, untersuchen; erwägen, erforschen, prüfen,

VI. Theol.

wissenschaftlich betrachten, — untersuchen, erwägen: व्यति: Māṇḍ. 187, 20. Çāṣ. 9, 1. 88, 4. Pañdar. ed. orn. 50, 1. Z. d. d. M. G. 14, 369, 19. Vikr. 39, 5. 78, 11. Karmā. 5, 18. 28, 56. 29, 24. 103. 32, 28. Phas. 44, 9. Hir. 10, 3. 17, 20. 15, 28, 14. (सुनिर्दिष्ट). 38, 11. 42, 4. 68, 14. 91, 1. (सुनिर्दिष्ट). 98, 15. (सुनिर्दिष्ट). 99, 1. Māṇḍ. 121, 4. Uttara. 30, 5. (39, 15). Bhāṭṭ. 12, 41. Mān. Anh. 5. (सुनिर्दिष्ट). Spr. 962. 1955. (सुनिर्दिष्ट). Socra. 1, 31, 5. Tarkā. 51. Pratyāpā. 21, 6, 7. Sām. D. 2, 6, 31. Çāṣ. zu Bhu. Ān. Up. S. 66. zu Śāṇḍ. Up. S. 42. Buio. P. 4, 4, 31. 7, 7, 46. Madhus. in Ind. St. 1, 20, 5. Buio. 124. Verz. d. Oxf. H. 266, 6, 44. Sarvadarāṇas. 36, 15. fig. 74, 10. 84, 13. fig. 90, 18. 174, 11. Kusum. 3, 2. — 4) festsetzen, bestimmen, definieren Pañdar. 188, 18. 171, 10. Mān. P. 18, 7. Buio. P. 1, 5, 22. 3, 11, 12. 18. 4, 30, 22. 5, 12, 8. 6, 16, 14. 7, 5, 18. Buio. 107. Sarvadarāṇas. 53, 15. 77, 13. 145, 9. Çāṣ. zu Bhu. Ān. Up. S. 271. — 5) einsetzen, erwählen, bestimmen zu: सेविककस्य रूपापह्नामिदं Pañdar. 8, 24. 161, 10. प्रगालं रत्नपलम् 217, 4. Buio. P. 1, 8, 24. 4, 14, 10. मया निरूपितस्तुपं पति: 27, 28. यदेवेन वाराणसी नाम नगरी राक्षसानी निरूपिता Phas. 25, 7. निरूपिता बालक एव योगिनीं प्रसूयते Buio. P. 1, 5, 23. केदारकर्मीया 5, 9, 12. 10, 75, 7. त्वयात्मनो ऽयं निरूपितास्तु 4, 3, 14. अगन्नामखलप्रदायि 8, 5, 9. Pañdar. 174, 20. 184, 8. तस्य च प्रतिवृत्तयात्मभिर्वाग्निमिदं Phas. 72, 8. तद्वावृत्तये ऽभिहितं भवत्सर्वस्वामिगुणोपतिः निरूपिता: Hir. 41, 2. — 6) richten (ein Geschoss), abschleusen: (°वाह्नीकायैः) क्षत्वापि निरूपितामि Buio. P. 1, 15, 16. — 7) निरूप्यते Buio. P. 4, 4, 61. fehlerhaft für निरूप्य: dergleichen निरूप्य M. 6, 58 (die v. l. hat die richtige Form). Buio. P. 1, 15, 29. 8, 16, 51. 9, 23, 9 fehlerhaft für निरूप्य. — Vgl. निरूपण fgg.

— प्रदरlegen, auseinanderzusetzen, erklären Sarvadarāṇas. 31, 14. 33, 15.

— वि स. विरूप्य.

अपर्याप्तम् m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 182, 6, 15.

अपर्याप्त f. N. pr. einer Prinzessin Karmā. 51, 120.

अपर्यत् (von रूप) १) adj. गद्य रसादि zu P. 5, 2, 98. a) Gestalt oder Farbe habend Buio. P. 2, 5, 27. fig. 6, 44. schön geformt oder schönfarbig: भूषणानि MBu. 3, 11912. verkörpert, leibhaftig: मारुत R. 5, 13, 8. संपद् Karmā. 18, 268. प्रमेद 23, 231. धर्माति 39, 244. am Ende eines adj. comp. die Gestalt von — habend, in der Gestalt von — erscheinend: रक्षणेन किल० MBu. 13, 2280. मत्स्य० Mān. P. 59, 26. — b) eine schöne Gestalt habend, schön: von Personen Nā. 5, 13. MBu. 3, 1811. 2072. 2084. Spr. 507. 1861. Varu. Bhu. S. 8, 8. 38, 48. 68, 99. Karmā. 31, 58 (अपर्याप्तम्). Hir. 115, 5. (अधिक०). Var. in L.A. (III) 29, 13. कवचं स्पर्शरूपरसगन्धं schön anzufühlen und von schönem Aussehen MBu. 3, 12067. — 2) f. अवती N. pr. a) verschiedener Frauenzimmer Karmā. 69, 162. 123, 166. Bhu. Inlr. 138, N. 2. — b) eines Flusses Buio. P. 5, 20, 32.

अपर्याप्त m. pl. v. l. für अपर्याप्त VP. 187, N. 32.

अपर्याप्त m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 351 (VP. 187).

अपर्याप्त (von रूप) adj. je nach der besonderen Bildung: विकृतानि रूपः RV. 1, 164, 15. Kāṣ. 114, 128.

अपर्याप्त adj. mit Schönheit ausgestattet, schön; von einem Mādhon Karmā. 37, 150. 43, 69. 64, 142. Mān. P. 75, 27.

अपरिशा f. N. pr. der Tochter des Rāksasa Agniṣṭha Karmā.

39, ss. 168.

त्र्यसम्पद adj. 1) von vollkommen passender Form A17. Ba. 1, 4. 13. 16. 25. — 2) vollkommen schön Cat. Ba. 13, 4, 8, 15. TS. 7, 1, 9, 6.

त्र्यसम्पदि f. eine entsprechende Form SL. zu A17. Ba. 1, 4.

त्र्यसम्पद f. Schönheit der Form, Schönheit MBu. 1, 5912. 6008. 7694.

त्र्यसिति m. N. pr. eines Mannes KATKA. 34, 17.

त्र्यसेन m. N. pr. eines Vidyādharas KATKA. 42, 199. eines Fürsten LA. (III) 15, 16.

त्र्यस्य adj. eine Gestalt habend: देवता WERN. Rām. Uv. 288, 1.

त्र्यस्त्विन् (von त्र्य nach falscher Analogie gebildet) adj. schön: त्र्यस्त्विन्या: पुत्रो म्ये च त्र्यस्त्विनतम: Pta. Gsu. 3, 9.

त्र्यस्रीव (त्र्य + श्र) adj. (f. घा) aus der Schönheit ein Gewerbe machend, von der Prostitution lebend: त्र्यस्रीव: Kī. Nītr. 7, 45. वन DAKA. 88, 5 (falschlich त्र्यस्रीव Bhsr. Chr. 195, 5). f. Kura AK. 2, 6, 8, 19. H. 533. HAL. 2, 335. R. 2, 36, 3 nach der Lesart der ed. Bomb. (त्र्यस्रीव SCHL.).

त्र्यस्रवर् m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern bei den Buddhisten VJUP. 160. LALIT. ed. Calc. 33, 4. 113, 17. 268, 9. 314, 4. BUNVOU in Lot. do in h. I. 353. — Vgl. कामावचर, ध्यातावचर.

त्र्यस्रय m. ein Behälter von Schönheit oder adj. überaus schön: रथ Būlo. P. 4, 45, 17.

त्र्यस्रम m. der Liebesgott (dessen Geschoss die Schönheit ist, TRK. 4, 1, 38.

त्र्यसिक gemünztes Gold oder Silber: च्यवस्त्रम् VJUP. 193.

त्र्यसिष्ठा (domin. von त्र्यसिष्ठा) f. N. pr. einer Buhldirne KATKA. 42, 78.

त्र्यसिन् (von त्र्य) 1) adj. a) eine Gestalt habend, körperhaft KAR. 4, 1. 11. घं 12. Būlo. P. 3, 24, 31. verkörpert, leibhaftig MBu. 3, 16626. 16648. 14, 229. R. 4, 1, 6, 5, 0, 20 (wo सम्प्रतिव्य zu lesen ist). 47, 26 (त्र्यसिष्ठीम् wohl zu lesen). KATKA. 2, 51. 26, 47. 211. 42, 39. Būlo. P. 2, 9, 13. 3, 15, 21. 9, 10, 12. 10, 24, 36. am Ende eines comp. die Gestalt —, das Aussehen von — habend: पति BṛH. 4, 18. वक्रविषमेष MBu. 1, 1183. मुकवायस 13, 2280. HARV. 12340. R. 1, 58, 11. घर्ष 2, 92, 25. मृग 3, 49, 21. 47. कामाशेन सीताविषयकृत्रिया 5, 47, 38. वननं स्वर्गत्रयिणम् 7, 26, 24. Vān. Bṛh. S. 33, 26. KATKA. 16, 41. 20, 178. 33, 202. Būlo. P. 1, 15, 5. 3, 31, 36. 7, 1, 40. 9, 21, 11. MIAK. P. 58, 3. BRAMA-P. in LA. (III) 58, 5. Pāṇ. 55, 31. 235, 10. वक्रु विस्तर्गति Būlo. P. 4, 17, 3. — b) eine schöne Gestalt habend, schön; von Personen Cat. Ba. 13, 1, 9, 6. उर्ध्वशी वै त्र्यपयस्त्रसम् Pā. zu S. 5, 2, 95. R. 1, 4, 11. AK. 3, 4, 16. MIAK. P. 98, 3. Ver. in LA. (III) 31, 8. — c) am Ende eines comp. den Charakter von — habend, gekennzeichnet —, sich äussernd als Sin. D.

त्र्यसिर्विज्ञानत्रयिणी Būlo. P. 2, 10, 32. गुणा: साधनत्रयिणी: Vān. 178. (Allāh. No. 148. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Aṅgādhā MBu. 1, 3722. 3724. — Vgl. घं, घन्यं, तया, देव, व्रस्य, वच. त्र्यसिन्ध n. das Gestalt und Farbe wahrnehmende Organ, das Auge Suca. 4, 313, 4.

त्र्येखर 1) m. N. pr. eines Gottes Verz. d. Oxf. H. 148, 3, 26. — 2) f. ई. N. pr. einer Göttin Devl-P. im CKDa.

त्र्योपजीवन n. das Gewinnen des Lebensunterhalts durch seine schöne Körperform, das Auftreten in nackter oder leicht verhüllter Gestalt als Broderwerb MBu. 12, 10798. त्र्यमंडपिकेति दालिपात्येषु प्रसिद्धे यत्र सू-

त्वन्मन्त्रं व्यवधाय चर्मयैराकारं राजामायादीनां वर्षा प्रदध्यति MILLA.

त्र्योपजीविन् adj. durch seine schöne Körperform den Lebensunterhalt gewinnend Vān. Bṛh. S. 5, 74.

त्र्यैव (von त्र्य und त्र्यैव) 1) adj. a) eine schöne Gestalt —, ein schönes Aussehen habend P. 5, 2, 120. AK. 3, 4, 2, 162. TRK. 3, 3, 818. H. an. 2, 380. Mā. J. 80. — b) einen Stempel tragend, geprägt P. 5, 2, 120; vgl. 3) b). — c) was bildlich bezeichnet wird Śā. D. 308, 3. — d) am Ende eines comp. = तस्मादगत: P. 4, 3, 21. ehemals im Besitz von — gewesen 3, 3, 54. Vop. 7, 67. ein fem. behält davor seinen Charakter 6, 11. SIDDH. K. zu P. 5, 3, 54. Ableitungen von Wörtern, die auf त्र्यैव ausgehen, P. 4, 2, 106. 104. Vārt. 9. — 2) m. N. pr. a) eines Mannes gaga त्रिका P. zu P. 4, 1, 154. — b) eines Berges CAT. 1, 294. — 3) n. a) Silber KAR. 2, 9, 91. 97. TRK. 2, 9, 32. 3, 3, 819. H. 1043. H. c. 161. H. an. MEND. HAL. 1, 81. 2, 17. M. 4, 230, 5, 113. 8, 181. Jāś. 1, 363 (मया). सुवर्णय मलं त्र्यैव त्र्ययस्यापि मलं त्र्यु MBu. 5, 1526. R. 3, 49, 25. 4, 16, 24. Suca. 1, 227, 21. 369, 5. 2, 264, 0. Vān. Bṛh. S. 51, 17. 72, 3. 86, 80. 95, 15. PRAB. 152, 5. Būlo. P. 3, 12, 33. WERN. Kṣuṣṭh. 278. 283. Pāṇ. 241, 17. Schol. zu Kīrti. Ca. 1, 3, 12. Verz. d. Oxf. H. 320, 5. No. 760. ० रत्नपति unter den 64 Kāḍ 217, 0, 12. — b) gestempelt oder geprägtes Gold oder Silber KAR. 2, 9, 92. TRK. 3, 3, 819. H. 1046. H. an. MEND. vgl. 1) b). — Vgl. रत्नैव.

त्र्यैक in सुवर्णं adj. gold- und silberreich R. 4, 40, 33.

त्र्ययमय (f. ई) silbern, silberhaltig: मुनि Pāṇ. 241, 16. 18.

त्र्ययवल त्र्यय + च) m. Silberberg, Bez. des Kāḍās LA. (III) 60, 7. — Vgl. रत्नतानि.

त्र्यययय m. Münzmeister AK. 2, 8, 4, 7. H. 723.

त्रय N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, 0, 12. त्रय v. 1.

त्रयै adj. Hittig (Fiober): तनून् AV. 1, 23, 4. 5, 22, 10. 13. 7, 116, 1.

त्रयुक् m. Ricinus communis CARDAM. im CKDa. — Vgl. त्रुक् u. s. w.

त्रय, त्रयति (भूषणम्) Daktup. 17, 27. त्रयति bestäubt, bestreut (mit Pulver), beschmiert: त्रये पितृषु त्रयित: MBu. 9, 20. पितृषु त्रयिताग्र 6, 4978. R. Gora. 2, 07, 24. 3, 35, 63. 4, 19, 33. चन्दन् MBu. 1, 4949. 2, 925. 3, 1824. 8, 2327. 7, 1571. 8, 9158. HARV. 12306. 16179. R. 2, 42, 15. 91. 56 (100, 54 Gora.). 5, 3, 29. 45, 7. 6, 93, 12. Spr. 4409. पञ्चवर्णं Būlo. P. 8, 2, 23. कुकुम् 10, 60, 23. कुकुम्पङ्क 82, 15. मृगमदहवि Glt. 7, 24. नखराग R. Gura. 49, 8. रुद्रिरक्षितं Būlo. P. 10, 5, 7. शरी रुद्रिरक्षित: R. 3, 31, 18. मोसमोषित 5, 79, 6. कुकुम् त्वात्रक्षिते so v. a. klebend an Būlo. P. 10, 21, 17. त्रयित = मृगित AK. 3, 2, 38. H. 1483. HAL. 4, 83. = कर्मित, खचित TRK. 3, 1, 27 (falschlich त्रयित godr.). त्रयित PRAB. 27, 12. v. 1. wird vom Comm. durch नष्ट erklärt. त्रयितं Rīdā-TAN. 3, 282 fehlerhaft für त्रयित. — Vgl. रेमुत्रयित und त्रय. — caus. त्रयैयति (विस्फुरो) Daktup. 35, 94. — Vgl. लुष.

— मम काश्चित् त्रयैयते त्रयैयते नयनं भयङ्करैस्तु लाघवी: Suca. 2, 334, 12. सेरोषित 12. Man hatte an beiden Stellen सत्रं erwartet.

त्रयक m. Gendarussa vulgaris Nees. GYTON. im CKDa.

त्रयण (von त्रय) u. das Bestreuen: पुष्येरेषु त्रयणं तेना विचित्रम् Kṣuṣṭh. 132.

रे interj. bei der Anrede H. 1337. रे मनुष्या वदत Spr. 711. रे ब्राम्ह

— प्र *erleben*: स्वान्मृतमिरेक्ष्य प्र मानुषाः RV. 4, 38, 10. — *caus.*
haben machen: चामनेन रेणुपत्र भूमं RV. 4, 22, 3.

— सम् *sittren*: वसन्तप्रथ्यव्यानादिमे लोकाः सेतरेषः Cat. Br. 3, 6, 4,
18, 9, 4, 18.

2. रेणु (= 1. रेणु) nom. sg. (nom. रेणु) P. 3, 2, 75. Schol. Vor. 260, 69.
m. Feuer CÄRDINIAK. bei WILSON. — Vgl. 2. रेणु.

रेणु रेतित (परिभाषणे, यद्ये वाचि Vor.) Duktpr. 24, 4.

रेणु, रेतित so v. s. कुच्यति nach NACON. 2, 12. wohl verwandt mit रिणु;
zu belegen nur das partic. praes. mit य priv., etwa so v. a. non ful-
lens: धौउता (= धनादामृकुवता Comm.) मर्नसा तद्वक्त्यम् TS. 1, 6, 8, 2.
Kīg. 32, 2.

रेणु तेषु Uxidis. 3, 29) m. n. gops धर्घादि P. 2, 4, 31. m. f. Sidou.
K. 281, 4, 18. f. 248, 6, 11. zu belegen nur m. 1) m. Staub, Staubkorn
RV. 2, 8, 9, 66. H. 970. an. 2, 152. Med. p. 25. Hall. 2, 288. शकच्युत
A. 1, 33, 14. र्गति रेणुम् 56, 4, 4, 17, 12. 42, 5, 38, 6. धाघं धुवाः किरते
रेणुपञ्च 7. नृत्यतामिव तोषा रेणुरायत 10, 72, 6. 168, 1. यथा वलं-
श्यावर्पति भूय रेणुम्स रित्ताञ्चाभम् AV. 10, 4, 18. अलससिक्त R. 1, 5, 8.
अलसशायि Gora. 4, 2, 93, 14. धानुज 3, 79, 31. Çik. 86. तुगधुस्तु 31.
विन. 4. वसोदित R. 1, 10. Spr. 3395. रेणुप्राय Vālin. Bq. S. 27, 5.
30, 31. 46, 86. Bala. P. 4, 5, 7. वसुधा MBu. 1, 6022. रेणु R. 2, 97, 3.
मन्त्र C. Kuthis. 18, 348. ध्रुवमलेषु R. 14, 4, 1. रेणुप्रायः Ductar.
in LA. 74, 2. भेमावेणुस् विमर्मे Bala. P. 8, 5, 6. सिम्भरिषण्डे पदसं-
ख्या परिचरिताः Pañāt. II, 62. ein Staubkorn als Mass = sieben pr-
माणुरासि Lat. ed. Calc. 169, 21. कौसुम् Blütenstaub AK. 3, 4, 3, 22.
पद्म MBu. 12, 4289. R. 4, 50, 1. Çik. 174. Bala. P. 8, 2, 23. fig. — 2)
m. Bez. eines best. medicamentösen Stoffes (der auch in der Parfümerie
verwandt wird): = रेणुका Suca. 2, 207, 2. Vālin. Bq. S. 77, 5. = पर्यट,
पर्यटक H. an. Man.; vgl. रेणुण्. — 3) m. N. pr. eines Mannes mit dem
patron. Viçvāmītra, Verfasser von RV. 9, 70 und 10, 89. Att. Ba. 7,
17. Ätr. Gn. 12, 14. Çikhu. Gn. 18, 26, 1. Pravañādh. in Verz. d. B. H. 57, 21
(sg. und pl.). aus Ikshvāku's Geschlecht Hariv. 1453. eines Sohnes
des Vikukshi R. Gora. 2, 119, 9. — Lat. ed. Calc. 201, 3. pl. Hariv.
1466. Hierher oder zu 4) VP. 400. Bala. P. 8, 15, 12. — 4) f. N. pr. einer
Gattin Viçvāmītra's Hariv. 1461. 1769. — 5) Hia. 108 fehlerhaft für
वेणु. — Vgl. व्रतः, नामः, नीः, पुण्य (auch Hariv. 5772), वृक्षेणु,
भद्रः, मणुः.

रेणुका (von रेणु) 1) m. o) N. pr. eines Jakshs (nach Nilak.) MBu. 1,
1488. eines mythischen Elefanten 13, 6156. figg. — b) Bez. eines best.
über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. Gora. 1, 31, 6. — 2) f. या
o) ein best. Arsenstoff (wohlriechend, in Körnern wie Pfeffer) AK.
2, 4, 8, 5. H. an. S. 3, 91. Med. k. 148. Rayman. 129. — b) N. pr. einer Toch-
ter des oder der Ropu, Gattin Ūmadagni's und Mutter Paraçurā-
ma's H. an. Man. MBu. 3, 11072 (S. 572). 5, 3972. 13, 1607. Hariv. 1453.
fig. 1769 (wo die neuere Ausg. रेणुका al. रेणुमान् Hic.) R. 1, 51, 11 (52, 1
Gora.). 2, 21, 93. Spr. 3163. VP. 400. fig. Bala. P. 8, 18, 12. 16, 2, 18.
Verz. d. Oxf. H. 26, 4, 24. रेणुकापारितोषम् MBu. 3, 5024. ॐर्था 7030.
ॐस्त 8858. H. 848. Bala. P. 1, 9, 6. Vgl. रेणुकप. — c) Titel einer von
Harihara verfassten Kārikā (vgl. रेणुकारिका Verz. d. B. H. No. 260.

रेणुकारिका adj. nach dem Comm. Staub durchforschend oder — auf-
wirbelnd (zu TBa.): न ता धर्वा रेणुकारिता धनुते RV. 6, 28, 1. धवायां
रेणुकारिता नृत्तम् VS. 28, 18.

रेणुकाचार्य m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 202, 6, 6. Hall. 192.

रेणुकारिका f. Titel einer Kārikā Verz. d. Oxf. H. 279, 4, 88. — Vgl.

रेणुक 2) c).

रेणुव n. das Staub-Sein: पङ्के ऽपि रेणुवमिमाय wurde zu Staub
nach. 16, 30.

रेणुरीसित m. N. pr. eines Autors Wesen, Lit. 137.

रेणुप m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 8, 4751. वेणुप ed. Bomb.

रेणुपालक m. N. pr. eines Mannes Pravañādh. in Verz. d. B. H. 60, 31.

रेणुपत्न m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmītra von der Ropu
Hariv. 1461. 1769 (hier रेणुका die neuere Ausg.).

रेणुरूपित 1) adj. bestidw. — 2) m. Eel Tat. 2, 9, 26.

रेणुवात् 1) adj. in Staub (Blüthenstaub) gehüllt. — 2) m. Diene Tat. 3, 5, 36.

रेणुवास (von रेणु) adv. zu —, in Staub: कुरु in Staub verwandelt Rā-
Tar. 4, 327.

रेणुसा m. Kampfer Tat. 2, 6, 89. ॐ m. dass. Çardar. in ÇKDn.

रेत = रेतम् der männliche Same Viçvā. in Verz. d. Oxf. H. 189, 6, 21.

रेतःकुर्या f. ein Bach von männlichem Samen (in einer Höle) Bala.
P. 5, 26, 26.

रेतसि 1) adj. aus dem eigenen Samen erzeugt, leblich: पुत्र MBu. 13,
5625. fig. — 2) f. या Sand Bala. pa. in ÇKDn.

रेतस n. = रेतम् der männliche Same Çardar. in ÇKDn.

रेतसु (von 1) Uxidis. 4, 201. n. 1) Guss, Strom NACON. 4, 12. य-
त्यन्त्यै: पृथिवी रेतुषावति RV. 5, 83, 4. (देवसि) धमसे रेतैः सिधतं यन्म-
नुर्हितम् 6, 70, 2, 7, 33, 7. ध्रुवम् 8, 44, 16. दिवो रेतसा सचते पयस्व 9,
74, 1. 4, 100, 3. प्रवस्य रेतसा श्रोतिष्यस्यासि 6, 8, 30. पयः प्रवस्य रेतसा
उधानाः 3, 31, 10. वृत्तया रेतैः धनवद्वायाः AV. 10, 10, 39. कदिर्बवे रेतो
व्रयः Libation RV. 4, 3, 7. दिवो न पस्य रेतसा शोचन्त्यर्चयः 5, 17, 3. मर्नसि
रेतैः प्रथमं पदासिर्त्त erater Erguss 10, 129, 4. — 2) Samenerguss, Same
(AK. 2, 6, 9, 13. H. 620. Med. a. 32. Hall. 3, 16). वृषो धस्यस्य RV. 1,
164, 34. ध्यत्यन्त्यैः रेतैः रेतैः रेतैः 3, 55, 17. 5, 83, 1. प्रवस्यत् 7, 67, 6.
9, 86, 28. रेतो सक्तुः 10, 61, 6. ह्मया रेतो संवमानो नि यिक्तु 7, 64, 14.
94, 5. VS. 10, 76. प्रिय AV. 2, 28, 5. प्रमुच्यते रेतैः 34, 2, 5, 28, 6.
बिभ्रति डुगधमंफस्य रेतैः 14, 2, 14. VS. 8, 14. Att. Ba. 2, 28. रेतसा व्य-
ध्यत TS. 5, 6, 8, 1. सा रेतो ऽधत व्यध्य 6, 5, 9, 1. तस्य रेतैः परीपत्त
TBa. 4, 1, 2, 8. उतायां लिप्या गुमानेतः सिधति Kīg. 20, 6. Cat. Ba. 1,
4, 8, 3. क्रोमि रेतः सिकम्प 7, 9, 14. रेतः प्रचस्कन्द 4, 3. येनो रेतः प्रति-
ष्ठितम् 9, 9, 11. रेतसि रेत धादधति nehmen weg 3, 2, 4, 10. Pāñāv. Ba. 8,
7, 9. Kacc. 22. n. रेतैः स्कन्दयेत्क्षचित् M. 2, 180, 9, 20. रेतः सिक्ता
स्वयोपानि 14, 170, 173. रेतसा मेकः 130. रेतःमेक 88. रेतः सिधियतुः कु-
म्भे Bala. P. 8, 18, 5. तस्य रेतैः प्रचस्कन्द, स्कममात्र MBu. 1, 2880. परि-
स्कभ 2381. धामि R. Gora. 1, 30, 16. तस्यामाधत रेतैः Bala. P. 3, 23, 47.
5, 49, 13, 97. 8, 5, 38. परिवक्तु वै सर्वायां भाषां द्विजो रेतः पाययति काम-
मोक्तः 3, 28, 26. भुक्ता रेतसि विपुत्रम् M. 4, 222. Verz. d. Oxf. H. 262, 4, 1.
रेतसि दरिः Vālin. Bq. S. 68, 16. तीण C. Suca. 4, 2, 19. 280, 2. रेतसो
उत्ति nach der Samenergussung Nilak. P. 78, 24. 108, 11. — 3) Same so

v. a. Nachkommenschaft, Generation Cat. Ba. 3, 2, 4, 31. त्रीणि वाक् रेतो-
सि पिनां पुत्रः पात्रः TS. 5, 6, 9, 4. — 4) Quackstiber (Civa's Same) Mss.
— Vgl. घ०, उर्ध्व०, कुम्भ०, हि०, पक्ष्या०, वङ्ग०, प्रि०, मला०, वसु०,
वक्रि०, विख०, स०, सत्त्व०, सु०, पुष्पा०, क्षिप्य०.

रेतस्य am Ende eines comp. = रेतम् in क्षिय० कोपेत०.

रेतस्य adj. Samen führend Ait. Br. 1, 20. रेषु heisst der erste Vors
des Bahishpavamāna Stotra Snay. Ba. 2, 1. Lit. 1, 12, 8. 6, 3, 4.

रेतस्त्वम् adj. samenreich, befruchtend, Bojn. Agni's Çikṛu. Ca. 2, 5, 17.

रेतस्विन् adj. samenreich (Gegens. धेतम्, सित्तरेतम्) TS. 5, 5, 4, 2.
7, 5, 22, 2.

रेतःसिञ्च adj. Samen ergussend: चापि Cat. Ba. 7, 4, 9, 24. Box. best.
Ishjakā 10, 4, 3, 14. 5, 8, 10, 7, 4, 22. figg. TS. 5, 6, 9, 4. Kīra. Ca. 17,
4, 92. 6, 8, 2, 10, 17.

रेतःसिञ्च n. Samenergussung Çikṛu. Ca. 10, 3.

रेतित्त्वं adj. samenreich oder besamend: वृषम् RV. 10, 40, 11.

रेतिस्यम् s. 1. रेतोधा.

1. रेतोधि adj. besamend, befruchtend: वृषम् RV. 3, 56, 2. 7, 101, 6.
Soma 8, 86, 39. Agni TBa. 2, 1, 2, 11. RV. 10, 129, 5 (pl. ०धा). प्रिये
र्मस्य रेतोधा: AV. 5, 23, 1. VS. 8, 10, 23, 20. TS. 5, 2, 9, 4. TBa. 2, 7, 4, 1.
Kīra. Ca. 23, 3, 1. रेतोधा: (von रेतोधा ० ०धम्) MBu. 3, 11022 (S. 870).

रेतोधा: पुत्र उपपत्ति (त्यप्ति) नरैव यमताया 1, 3103 = Hariv. 1728
= Bala. P. 8, 20, 22. m. Vater H. 3. 116.

2. रेतोधा f. das Bestäuben Kauṣ. 24.

रेतोधिष n. dass. Çikṛu. Ba. 10, 8. Pañāv. Ba. 8, 7, 12, 10, 11.

रेतोधाम् m. Samenweg Suca. 2, 419, 8.

रेत्स्य n. = रीति Glockengut Nilak. zu K. 2, 9, 97. ÇKDn. — Vgl. रैत्य.

रेत्र n. = रेतस्य पीयूष, पयसा, सूतक ÇKDn. nach Mss.; semen vitello;
quackstiber; nectar or ambrosia; perfumed or aromatic powder, pulvilio
Wilson nach H. an.; die gedruckten Ausgaben geben diese Bodd. लि-
तस्य st. रेतस्य und सूत्रक st. सूतक Mss.) dem Worte वेत्र.

रेचक m. N. pr. eines Mannes Yira. 76, 1, v. 1. für रेचक.

रेच्यु रैयते (गति), nach Andern auch शब्दे Dākṛp. 10, 10.

रेच adj. verächtlich H. 1442, Sch. an. 2, 399. Mss. p. 10. grausam H.
an. Mss. — Vgl. रेयस्, रेच.

रैयस् (von रिण्) Uṇḍis. 4, 189. n. Fleck, Schmutz: न घस्मान्स्त्वैर्द्वैरेय
धा युः RV. 4, 6, 6. adj. = घयम्, क्रूर, कृपाण Mss. s. 32. — Vgl. घ०,
रेच, रेच, रेयस्.

रैफ (von रिण्) Uṇḍis. 5, 54. 1) m. Siddh. K. 250, a, 3. a) der Schnarr-
laut, das r VS. Prāt. 1, 40. P. 3, 3, 108. Vārti. 4. AK. 3, 4, 30, 135.
Trik. 3, 320. H. an. 2, 802. Mss. ph. 2. Āc. Ca. 1, 2, 18. RV. Prāt. 1,
10. ०सिपि 4, 9. VS. Prāt. 3, 38. 57. 80. 140. 4. 8. 34. figg. 98. 148. 7, 9. AV.
Prāt. 1, 38. 37. 58. u. a. w. Taitt. Prāt. 1, 9, 2, 8. P. 4, 4, 128. Vārti.
2. Vor. 2, 51. Wenz. Rāmāt. Ur. 289. 314. Rīdā-Tan. 6, 39. Vorz. d. Oxf.
H. 97, 6, 3. समस्तोरेफान् (= शब्दान् Comm.) Bala. P. 8, 20, 25. — b)
Cretions (—) Piṅgala in Ind. St. 8, 210. — c) = रोग ÇKDn. im ÇKDn.
— 2) adj. verächtlich Uṇḍis. AK. 3, 2, 3, 2, 4, 30, 135. Triak. H. 1442.
H. an. Mss. — Vgl. चित्र०, हि०.

रेफकन्त der Schnarrlaut enthaltend so v. a. ऋ RV. Prāt. 14, 9.
Vi. Theil.

घ० kein r enthaltend 4, 16.

रेफविपुला f. = रविपुला Ind. St. 8, 342.

रेफस् adj. = घयम् u. a. w. HALS. 2, 192. ÇKDn. im ÇKDn. = क्रूर,
उड्ड, कृपाण ÇKDn. — Vgl. रेयस्.

रेफिन् (von रेफ) adj. den Schnarrlaut —, ein r enthaltend, die Natur
des r habend Āc. Ca. 1, 5, 11. उप्मा रेफो पश्मो (d. l. Visarga) ना-
मिष्वः RV. Prāt. 1, 20, 4, 9. figg.

रैम्, रैमते (शब्दे) Dākṛp. 10, 22. — Vgl. रिण्.

रैम् (von रिण्) 1) adj. knisternd, knasternd, plütschernd, laut tönend;
m. Rufer, Recitator, Declamator Nāṣu. 3, 16. (साम्) रैमो यद्वसते वने
RV. 9, 66, 9. वाच उदिर्यति बक्रुः त्वबने रैम उषते विमताः 1, 113,
19. धर्मे रैमो न त्रेत क्षणायाम् 127, 10. वन् पथाकव्येया पति रैमो 163,
19. स (याम्) रै रैमो न प्रति वस्त उभाः 6, 8, 6. पम्प्यु छन्दो नर्तति रैम
श्छा 11, 3. रैमैरेत्यनुययमानः 7, 63, 8. समो रैमोत्तै शस्त्रमिदं सोमस्य
पितृषु 8, 80, 11. 8, 7, 6. 71, 7. तो सत रैमो धमि स न्वते 10, 71, 2. 87, 12.
यदावस्तुष्टे वनयस रैमोः 13. AV. 20, 127, 4. figg. Schüttler, Plauderer
VS. 30, 4. — 2) m. N. pr. eines Schützlings der Ācvin, wofoben sie
aus Wasser und Gefangenschaft retten; mit dem patron. Kāçapa
Liedverfasser von RV. 8, 86. — RV. 1, 112, 5. 116, 24. 117, 4. 118, 6. 119,
6. 10, 39, 9. pl. Āc. Ca. 12, 14. — Vgl. रेय्य.

रेमण (wie oben) n. das Brüllen der Kühe Triak. 3, 9, 21.

रेमसु नु m. Rebha's Sohn: zwei Liedverfasser von RV. 9, 99 und 100.

रेमिल m. N. pr. eines Mannes Māñā. 44, 6. 67, 16. ०क 43, 14.

रेमि vod. adj. von रम् P. 3, 2, 171. Vārti. 2. Sch.

रेमिवन् adj. in der Stelle: यद् वतस्य रेमिवा Taitt. Ur. 1, 10, 1. = त्रे-
रित्वर ÇKDn.

रेमिर् (vom intens. von रिण्) adj. beständig leckend AV. 8, 6, 6.

रेरिकाण (wie oben) m. 1) ein Name Çiva's Triak. 4, 1, 44. H. c. 46
(falschlich रेरिकाण). an. 4, 87. Mss. p. 107. Hia. 8. Verz. d. Sin. H.
191, a, 3. — 2) Dieß ÇKDn. im ÇKDn. — 3) = घन्वर Mss. = वर H.
an. = घम्स ÇKDn. und Wilson nach Mss. — Vgl. लेलित्कान.

रेव्, रैवते (द्रवगति) Dākṛp. 14, 39.

रेव 1) m. N. pr. eines Sohnes des Ānarta und Vaters des Raivata
Hariv. 643. figg. vgl. रेवत्. — 2) f. खा ० N. pr. eines Flusses, die Nar-
madā, AK. 1, 2, 2, 31. Triak. 1, 2, 31. H. 1083. an. 2, 535 (zu lesen नी-
त्यो मे) Mss. v. 21. HALS. 3, 52. Mss. 19. Raçu. 6, 43. 16, 31. Spr.
1807. Vāñā. Bā. S. 12, 6. Karmā. 19, 98. Daçā. 197, 12. Sin. H. 5, 3.
Bala. P. 8, 19, 18. 9, 18, 20. 10, 79, 21. Hitt. 111, 15, v. 1. Vorz. d. Oxf. H.
10, a, N. 1. 66, b, 2. 149, b, 6. ०मात्स्य 64, b, No. 114. figg. ०खड 84, b,
6. 24. ०तीर्थ 73, b, 24. ०कावेरीसंगम 65, b, 33. ०सागरसंगम 67, b, 14. कृ-
ष्णरिवासंगम 65, b, 42. वागुरिवासंगम 66, a, 2. ०संगम 149, a, 16. — b) die
Indigopflanze. — c) Bojn. der Rati, der Gattin des Liebesgottes, H.
an. Mss.: vgl. रैवति. — 3) n. Name verschiedener Samen Ind. St. 3, 331, b.
रेवट 1) m. a) Eber. — b) Bambusrohr लिण्, Stamb d. l. रेणु Wilson).
— c) Wirbelwind. — d) Giftart Aśāpāla im ÇKDn. — e) oil of the
morungu tree. — f) a plantain, the fruit Wilson. — 3) n. eine Mäusel
mit von rechts nach links gehenden Windungen Aśāpāla im ÇKDn.

रेवाण m. N. pr. eines Mannes HAL. 166.

रेख्म् (von रिष् = रिष्) m. Wirbelwind (Weltuntergang Comm.); *Sturmvolke*: वाक्ताः सार्धं रेख्मा प्रेतोदः कीर्तिष्य पश्यां पुरासिरी AV. 18, 2, 1. VS. 25, 25.

रेख्मसिन्ध adj. = रेख्मिष्कम् Kacc. 35.

रेख्मि adj. im Sturm oder in der Sturmvolke befindlich: नमो वात्यस्य च रेख्म्याय VS. 16, 29.

रेकुत् (रेकुत्) gaga मृगादि zu P. 3, 1, 12.

रेकाम्, **रेकासि** denom. von रेकुत् gaga मृगादि zu P. 3, 1, 12.

रे (= रयि) Uśais. 2, 66. m., sollten f. **राम्**, **रयि**, **रयिस्**, pl. **रै** - **राम्**, acc. **रैयस्** und **रयिस्**, **रयाम्**, **रय्याम्**, **रयिस्** VS. Pañt. 2, 42. fg. P. 7, 2, 9. Vor. 3, 70. *Beitiz, Habe, Gut; Hostbarkeit* AK. 2, 9, 91. 2, 4, 48, 22. 25, 167. H. 191. 1043. an. 1, 11. Mss. r. 1. HALL. 1, 80. 2, 15. Dham. bei Uśāval. zu Uśāval. 2, 66. RV. 1, 31, 10. **रयि** च ना स्वपत्या इषे धाः 84, 11. मा **रयि** रत्नसुपमादव स्वाय् 2, 27, 17. **रय** आ सुवा वसूनि 2, 86, 6. 4, 2, 9. 11. 30. **रयि** किंक्ता सिरुष्य वसूः 17, 11. प्र यैसि **रयः** 5, 36, 4. **रयः** स्वाय् पतयः 49, 4. **रयि** घारा वसोः राशिः 8, 55, 2. सत्यत् **रयः** 7, 20, 6. **रयः** कामः 9, 108, 12. 10, 42, 9. स्वपत्य 3, 9, 5. नृत्तम् 3, 19, 2. पुरुषम् 4, 8, 7. नित्य 41, 10. पार्ष्वि, दिव्य 5, 68, 2. वृक्ष् 8, 49, 12. पुत्रवोर, पुत्रुत् 22, 3. परम् 7, 60, 11. पाशस्य 72, 5. वरावत् 100, 2. **रयि** वसूतोः Vālm. 4, 10. चित्रा **राम्** RV. 10, 111, 7. T.Ba. 1, 2, 4, 21. से वं गिरिरे पय्यादु रयौ वसिष्ठस्युज्ज्वे न सित्यवः RV. 6, 19, 5. मीषे **रय** उपं निषतामिक् er gehöre zu meinem Eigentum AV. 12, 2, 27. Çāṇu. Ç. 9, 29, 3. वस्यवायो मयवानः सवत्सम् 4, 9, 1. Litp. 3, 6, 3. **रयः** पयावो गृहाः Bala. P. 3, 28, 29. 8, 16, 21. 7, 7, 29. 10, 49, 22. नष्टरायि (adj. gen. sg.) तपस्विनाः 11, 23, 12. **रे** als indecl. im gaga चादि zu P. 1, 4, 97. — Vgl. खतिर.

रेकोरि zum *Beitiz* machen Uśāval. zu Uśāval. 2, 66.

रेख m. N. pr. eines Mannes Kānd. Up. 4, 1, 3, 5. 2, 2, 4. — Vgl. रयिष्य.

रेख्यार्थ m. pl. N. pr. einer Ortschaft Kānd. Up. 4, 2, 2.

रेख m. patron. von रेख gaga शिवादि zu P. 4, 1, 12.

रेखव 1) m. patron. von रेख् अच. Çā. 12, 14. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 2, 231, b. वैखव v. 1.

रेणुक्य (von रेणुका) m. metron. Paraçurāma's H. 848. Sch. रे^०. Mss. m. 26 वैणु^०.

रेतस् (von रेतस्) adj. *seminalis* Çar. Ba. 14, 5, 3, 2.

रेतिक (von रेतिसि) adj. *messaging* Bupa. 1, 99, 5.

रेत्य (wie oben) adj. dass. M. 5, 114.

रेम (von रेम) 1) m. patron. Verz. d. Oxf. H. 345, a. 82. — 2) f. ई (sc. स्युः) parox. Bez. bestimmter Verse im Ritual RV. 10, 35, 5. TS. 7, 5, 22. 2. so heissen die drei Verse AV. 20, 127, 4—5, die das Wort रेम mehrmals enthalten, Arr. Ba. 6, 92.

रेम्य m. patron. von रेम gaga मृगादि zu P. 4, 1, 105. Çar. Ba. 14, 5, 3, 20. 7, 2, 36. (mit wechselnder Accentuation). अच. Çā. 12, 14. Pāva-*ānu*. in Verz. d. B. H. 35, 80. 60, 2 v. u. 62, 20 (gen. pl.). MBa. 2, 111. 3, 10700. 10705. fg. 12, 1771. 7592. 12758. 12, 1762. 7662. Hariv. 6604. 9570. Verz. d. Oxf. H. 15, 6, 16. 19, 4, 2. 27, 6. 20, 59, 2, 31. 336, 6. 1 (ein Astronom). 345, a. 30. Verz. d. B. H. 126, 3 v. u. ein Sohn Sumati's und Vater Dushjanta's Bala. P. 8, 20, 7. nach Nilak. ein देव-सतापविशिष्य wie das vorangehende Pāriplava Hariv. 432.

रेय (von रे), **रेयसि** Reichthümer wünschen P. 5, 1, 79. Sch.

रेवत् 1) adj. a) (von रेवत्) oxyt. aus wohlhabendem Hause stammend, reich: वरा इवे रेवतासो क्रिपयामि स्वागतिस्तुक् विपिये RV. 5, 60, 4.

— b) zum Manu Raivata in Beziehung stehend: वसतर, मयवत्सरा Raivata's Manvantara Bala. P. 8, 5, 1. Mink. P. 100, 26. — c) oxyt. zum Sāman Raivata gehörig u. a. w.: Indra TS. 2, 3, 2, 3. Savitar VS. 20, 60. सपत्य Pāñt. Ba. 12, 10, 10. Litp. 6, 10, 2, 7, 1, 1. — 2) m. a) oxyt. Wolke Nāṣan. 1, 10. — b) eine (imaginaire) Art von Soma Sca. 2, 164, 18. ein best. Knollengewächs, = सुवर्णासु Litp. 2, 3, 181. Mss. l. 143.

= सुवर्ण und खलु H. an. 2, 289. — c) Bez. des Dāmons einer best. Hinderkrankheit: धरिति रेवती प्राङ्मुखस्तस्यसु रेवतः । सो ऽपि बाला-*म्लघोषो* बाधते वै मरुत्सुक् ॥ MBa. 3, 1448, 9. — d) N. einer der 11 Rudra Hariv. 162. VP. 121. Bala. P. 6, 6, 17. Verz. d. Oxf. H. 55, 6, 26. — e) Bala. Çiva's Trak. 1, 1, 15. 3, 181. H. an. Mss. — f) N. des Men Manu M. 1, 62. Hariv. 409. 434. VP. 262. fg. Bala. P. 8, 1, 26. 8, 4, 2. Mink. P. 53, 7. 75, 1. fg. 68. — g) N. pr. eines Daitja Dham. im ÇKDa.

— h) N. pr. eines Rshi MBa. 2, 145 (वेत्त ed. Bomb.). eines Brahmarshi Latr. od. Calc. 295, 2. eines Fürsten MBa. 8, 3765. 13, 3665 (वेत्त रसि^० st. *रेवतेन रसि^०* ed. Bomb.). Hariv. 3250 (patron. von रेवतः; die neuere Ausg. Host auch 3248. fg. *रेवतः*). patron. Kakudmin's, Beherrscher von Anarip, Kuçasthali 644. fg. 6265. VP. 385. fg. Bala. P. 16, 52, 15. eines Sohnes des Amrītodana von der Ravati Schierma, Lebensb.

237 (7). 266 (36). Lot. de la b. l. 126. — 4) N. pr. eines Gebirges bei Kuçasthali = धूपत, उच्चपतः Trak. 3, 3, 181. H. an. Mss. MBa. 1, 7986. 2, 614. Hariv. 3249. 6265. VP. 180. N. 2. Mink. P. 57, 14. Çar. 1, 352. *रेवतादि* 10, 144. *रेवतावत्* 149. ० गिरि Verz. d. Oxf. H. 149, a. 20. = 3) f. ई MBa. 13, 6286. 6242 (वेत्त) od. Calc.) nach Nilak. = *रेवत* n.;

oder als adj. mit इष्टि (= पवित्रेष्टि nach Nilak.) zu verbinden. — 4) n. N. eines Sāman (aus RV. 1, 30, 12) Ind. St. 2, 232, a. VS. 10, 14, 13, 26. Çikr. Ba. 23, 4. Çā. 16, 7, 1. 8, 14. Litp. 3, 12, 6. Kāuv. Up. 1, 5. Auch *रेवत्* (v. l. *रेवत्य*) *सपत्य*: als Name eines Sāman, = *सुरस्य* (vgl. oben u. 2, d) e) *सपत्य*: Ind. St. 2, 232, a.

रेवत्क (von रेवत) gaga यरीक्यादि zu P. 4, 2, 80. 1) m. a) N. pr. eines Gebirges, = *रेवत* H. 1031. MBa. 1, 7592. 6, 116. 14, 1734. Hariv. 3250. 6412. 8952. 9601. Bala. P. 5, 19, 16. 16, 67; 6. Mink. P. 75, 35. pl. die Bewohner dieses Gebirges Vālm. Bg. 5, 14, 19. 16, 21. — b) N. pr. eines Thürhebers Çikr. 23, 1. — 2) n. eine best. Pflanze, = *परिवत्* (vgl. *रेवत्क*) Nilak. im ÇKDa. — Vgl. वेत्ति^०.

रेवतमन्त्रिका f. Titel einer Geschichte (einer Art Schauspiel) Sin. D. 201, 17.

रेवतिक m. metron. von रेवती P. 4, 1, 146. 3, 181. Vor. 7, 1, 9. Çāṇk. in Ind. St. 2, 77, 1.

रेवतिसिन्ध adj. von रेवतिक P. 4, 3, 121.

रेवत्य 1) adj.: *रेवत्य* (v. l. *रेवत*) *सपत्य*: N. eines Sāman Ind. St. 2, 232, a. — 2) n. oxyt. (von रेवत्स) *Reichthum*: *रेवत्यै* मरुता चार्षः स्वयं RV. 16, 94, 10.

रेवत्यम् m. patron.; pl. Sāṅk. K. 185, b, 5.

1. **रेक** (von 1. ह्य^०) 1) m. a) *Licht, Helle* Trak. 3, 3, 89. H. an. 2, 13.

fg. Med. k. 32. Vaid. und Vigna bei Mallin. zu Cig. 5, 54. दिवसिदा ते हृषयत रैकाः RV. 3, 8, 7. — b) = कृपयिदु Med. k. buying with ready money Wilson. — 2) n. a) Look, BSAle AK. 1, 2, s. 2. Tark. H. 1364. H. an. Med. Halli. 3, 2. Vaid. und Vigna s. a. O. Ist etwa hierher zu ziehen die Stelle beim Schol. zu Cig. 30, 9: यम्ये न पय्यं कुं तिकमुद्यम् । ताराम्बु रैकयं रैकं würde in's Vermaass passen) यमयं व्यावयः ॥ r — b) Boot, Schiff H. an. Med. — c) = चर H. an. = चल Med. moving, shaking Wilson. — e) = कृपयिदु H. an. .

१. रैक m. oder रैकत n. (wie oben) Lichterscheinung: घंघं स्मिषु रै-दसी स्वर्णचिरामवत्सु तस्थो न रैकः RV. 6, 66, 6.

रैग (von 1. रू) m. 1) Gebrechen, Krankheit P. 3, 3, 16. AK. 2, 6, s. 2. H. 462. Med. g. 21. Halli. 2, 445. AV. 1, 2, 4. तदालावत्यं भेषजं तदु रैग-मनीनयत् ३, 3, 3. विक्षय रैगं तव्यः 3, 28, s. 8, 44, 1. 120, s. 3. यि-षय ३, 8, 1. 21. fg. Kāndu. Up. 7, 26, 2. M. 8, 108. संतापयति कमपद्यम् न रैगः Spr. 1193. 2644. रैगादिन 2645. प्राणात्मिक 2467. रैगानीक-रू Spr. 2, 309, 16. रैगादुःखसंवेतो ज्वर शुण्पदिश्यते 427, 15. 1, 3, 9, 35. 7, 36, 4. Varin. Bqn. S. 6, 9. 7, 9. ० दत्तवृत्तवृत्त 43, 27. ० प्र 89, s. ० भय 3, 26, s. 92. 8, 34. 46, 39. 79, 36. ० प्र 334, a. 1 v. ० नरा 7. ० निप्ररूपा Spr. 4, 198, 2. ० लतायां Vorz. d. B. H. No. 973. ० विनिशय 984. रैगाय-तन M. 6, 77. ० वेदित्य in Folge von Krankheit Kānis. 12, 71. ० परिमा-यति Werra. N. s. 2, 393. ० गणना Vorz. d. Oxf. H. 315, a, No. 748. ० क्षान 325, a, 21. ० रोगोपशम 80. ० प्र 334, a. 1 v. ० रैगात्पदनीय 303, 8, 85. ० निवृत्ति Madhur. in Ind. St. 4, 21, 10. रैगादुःखः Halli. 2, 225. रैगादुःखित von einem toten Hunde H. an. 3, 5. रुद्रग Krankheit vor Hunger Pakāy. 70, 13. प्ररोगाग (so ist zu schreiben) निगगिनः so v. s. eine Plage für die Unterthanen Riāa-Tan. 6, 136. दौष ० adj. Spr. 4628. विमुक्तोरोगा Mān. P. 64, 1. die Krankheit als Genus Varin. Bqn. S. 53, 45. 68. Vgl. रोगेग (adj. auch Jiān. 1, 208. Varin. Bqn. S. 103, 9). कृमि, तय ० (auch Riāa-Tan. 5, 442). रुद्र, तय, नी, नीली, नेत्र, पा-पु, पाप, बाल, मला, मुक, वि, स, कुरोग u. s. w. — 2) Costus speciosus oder arabicus Mss.

रैगप्र (adj. (f. ३) Krankheit vertreibend Spr. 4, 167, 7. n. Arzenei ČKDn. nach dem Vaidika.

रैगनीयतम adj. Krankheit vertreibend AV. 8, 44, 2.

रैगमात्र adj. krank, kränklich Spr. 181. Varin. Bqn. S. 101, 4.

रैगम् f. eine Stätte für Krankheiten so v. a. der Körper ČKDn. im ČKDn.

रैगमुक्त adj. von einer Krankheit befreit, genesen: ० क्षान Vorz. d. Oxf. H. 88, 6, 18.

रैगपुरारि m. Titel eines medic. Werkes Vorz. d. B. H. No. 941.

रैगप्रति m. der Fürst unter den Krankheiten d. i. Lungengeschwind-keits Riān. im ČKDn.; vgl. रैगप्रति und रैगानीकात् oben u. रैग 1).

रैगप्रति m. Arzt ČKDn. im ČKDn.

रैगप्रति f. Realgar, rother Arsenik Riān. im ČKDn.

रैगप्रति m. eine best. Pflanze, vulgo शारु ČKDn. im ČKDn. Caria ferula Wilson.

रैगमेघ m. die beste (d. i. schlimmste) der Krankheiten so v. a. Fie-ber Riān. im ČKDn.

रैगम् adj. Krankheit vertreibend Spr. 4, 191, s. 4. Varin. Bqn. S.

79, 11. n. Arzenei ČKDn. im ČKDn.

रैगम् adj. Krankheit vertreibend; m. Arst AK. 2, 6, s. 2. H. 472.

रैगम् adj. dass.; m. Arst Riāa-Tan. 6, 68.

रैगित (von रैग) adj. mit einer Krankheit behaftet gaga तारकादि zu P. 5, 2, 26. H. 469, Sch. Varin. Bqn. S. 45, 13. toll (von einem Hunde) H. 1280. Halli. 2, 127.

रैगित m. der Baum der Kranken, Bez. des Aḥoka Riān. im ČKDn.

रैगित (von रैग) adj. krank, kränklich M. 2, 128. 3, s. 114. 9, 82. 280.

Jiān. 1, 117. 209. 2, 98. Hariv. 7672. Spr. 2226. 2645. fg. 4325. 4664.

Varin. Bqn. 20, 9. 21, s. Kānis. 68, 41. Riāa-Tan. 3, 461. 4, 212. Bala.

P. 4, 14, 41. 6, 9, 49. Mān. P. 34, 76. Śin. D. 2, 9. मन् ० selten krank

MBu. 3, 12639. दीर्घ ० lange Kränkeld, stoß Spr. 4628, v. l. — Vgl. घ ०

(auch Spr. 3275. Jiān. 1, 59. रैगमित 268). तय, पापु, पाप ० (auch

MBu. 14, 1010). मला, वक्र ०.

रैगिगच्छ m. n. Arzenei ČKDn. im ČKDn.

रैगय partic. fut. pass. von 1. रू Vor. 26, s. Krankheit erzeugend,

ungerund (von रैग) = क्षयय, क्षित्ति Riān. im ČKDn.

रैव (von 1. रू) 1) adj. leuchtend AV. 17, 1, 21. — 2) m. N. pr. eines

Fürsten Vutr. 91. Schizrenn, Lebnah. 232 (2). — Vgl. गो ०.

रैवक (wie oben 1) 1) adj. = रैचन Med. n. 116. fg. Appetit machend

Spr. 4, 200, 13. घ ० den Appetit beschmend Vorz. d. Oxf. H. 129, a, 12.

— 2) m. a) Appetit, Hunger H. 393. — b) eine den Durst (den Appetit)

reisende Speise, = घददेश Riān. im ČKDn. — c) Bez. verschiedener

Pflanzen: Musa sapientum ČKDn. im ČKDn. eine Zweibelart (रैवप-

लापु) Riān. ebend. = यक्षिपयिदु Bhūyap. im ČKDn. — d) ein Ver-

fertiger von unrichten Schmeckachen R. 2, 83, 14. = काचकुयदिकर्त

Kāṭara. — Vgl. घ, कञ्जल ०.

रैवकिन (von रैवक) adj. Lust —, Verlangen habend: घ ० Riāa-Tan.

2, 89. — Vgl. घ ०.

रैवर्न (von रू) 1) adj. gana नन्पादि zu P. 3, 1, 134 (proparox.). =

रैवक Med. n. 116. fg. a) licht, hell, blank, leuchtend H. 448. AV. 4,

10, 2. 6, 14, 1, 38. सवितर TBn. 3, 10, 2. लोक Čat. Bn. 7, 1, s. 24. Čiān.

Bn. 20, 1. यो (ययामजलि): रैचनस्तमिक गृह्णति Gobh. 3, 4, 11. Pā. Gaur.

2, 6. क्षयत इह रैवर्ना MBu. 8, 1989. मरुदिव Hariv. 7424 = चिन्मय Ni-

lak.). — b) Gefallen erweckend, gefallend, lieblich Bhūy. 6, 75. Bala. P.

4, 10, 11. 10, 61, 23 (f. घा). कर्ष ० 73, 14. — c) Appetit machend Spr. 4, 156,

6, 11. 188, 12. 192, 12. 217, 16. 219, 1 (f. ३). — 2) m. a) eine Varietät der

Baumwollenstaude (कूष्मात्मलि) AK. 2, 4, 8, 27. Tark. 3, 256. H. an.

3, 405. Mss. nach Riān. im ČKDn. auch = खेतमिपु, पलापु, धार-

ज्वध, काञ्ज, शङ्खड und दाटिम. — b) Bez. eines best. Krankheitsda-

mons (यरु) Hariv. 9560. — c) N. einer der fünf Pfeile des Liebesgot-

tes (der Gefallen Erweckend) Vorz. d. Oxf. H. 184, 6. No. 419. — d) N.

pr. eines Sohnes des Viṣṇu von der Dakṣhiḡa Riān. 4, 1, 7. —

e) N. Indra's unter Menu Svāroḡiṣa Bala. P. 8, 1, 20. — f) N. pr.

eines Berges Mān. P. 57, 13. — 3) f. रैवर्ना Uśāval. zu Uḡiṣa, 2, 78.

a) Lichtstimm; s. u. 5) a) am Ende. — b) ein schönes Weib H. an. Med.

— c) ein best. gelbes Pigment. = मेरिचका Tark. 2, 9, 22. 3, 256. H.

an. Med. P. 4, 2, 2. M. 8, 234. Jiān. 1, 278. MBu. 2, 892. 5, 1042. 13, 874.

6099. 6243. HANV. 9584. Suca. 2, 13, 2. 66, 4. 110, 16. 152, 19. 333, 14.

० वृष 523, 12. गोपिततो रोचना Spr. 759. RAON. 17, 24. KUMAR. 7, 32. PAKH. 3, 9, 14. VORZ. d. Oxf. H. 98, 9, 3. 242, 9, No. 593—595. रोचनाम Ind. St. 9, 277. ० वृष 275. plur. MBu. 7, 293. रोचनास्तथा ed. Bomb. st.

रोचनास्तथा (ed. Calc.). R. Gona. 2, 12, 8. — d) eine rote Lotusblüte H. an. Mnd. — e) mehr. काळीसोवर dunkler Çalmali Bu-vapn. in NION. Pa. — f) = वंशरोचना Tabäschir Riān. in NION. Pa. — g) N. pr. einer Gattin Vasudova's Buio. P. 2, 24, 44. 48. — 4) f. ई

a) Bez. verschiedener Pflanzen: Convolvulus Turpethum R. Br. AK. 2, 4, 37. Mnd. = काम्पिल्ल AK. 2, 4, 8, 12. Mnd. = रूनी Mnd. = क्षाम-

लकी Riān. in CKDa. — H. an. 3, 403. — b) Realgar, rother Arsenik H. 1060. — c) ein best. gelbes Pigment (= रोचना) Riān. in CKDa. Spr.

759. v. 1. — 5) n. a) Licht, Glanz; Lichtraum des Himmels: धूम्रमेका-
शमि रोचनेन RV. 10, 4, 2. 88, 5. स दिव्येन दीदित् रोचनेन AV. 2, 6, 1.

चित्राणि साकं दिवि रोचनानि सरोषाणि Lichter so v. a. Gestirne 19, 7, 1. क्षीम वा धादित्या दिव्ये रोचनम् Cat. Bu. 6, 2, 4. 26. Litz. 1, 6, 26.

काच. 5. तृतीये पृष्ठे श्रद्धि रोचने दिवः RV. 9, 86, 27. 4, 6, 1. 49, 1. 153, 3.

धसति. दिवा रोचने 3, 6, 8. रोचने परस्तात्सूर्यस्य 22, 3. सूर्यस्य 1, 14, 9.

नाकस्य 19, 6. विष्णुना भोगि रोचनम् 3, 44, 4. रुक्मे रोचना दिवा दृच्छा-
नि दीक्षितानि च 8, 14, 9. 7. दिवा रोचना परिवांसम् 4, 146, 1. 81, 5. 93, 5.

6, 7, 7. दिवा विष्णोनि रोचना 8, 5, 8. 9, 85, 9. 10, 4, 2. 49, 6. 89, 1. AV. 7,

73, 4. 13, 1, 20. तारका विस्तार रोचने दिवि TBa. 3, 12, 8. 1. YS. 13, 8. drei
solche Lichtthimmel RV. 4, 102, 9. 149, 4. धादित्यान्नी रोचना दिव्या धो-

रुपत 2, 27, 9. 3, 36, 8. 4, 83, 5. 5, 69, 1. 81, 4. 6, 44, 28. 9, 17, 5. Cat. Bu.

8, 6, 8. 19. auch fem.: रतु निज्ञा उति रोचना: AV. 6, 75, 3. TBa. 3, 3, 48.

8, 6, 8. — b) das Erregen des Verlangens nach (geht im comp. voran) Buio.

P. 44, 11, 29. — c) देवानां रोचनम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 219, 6. —
Vgl. गोरोचना, पुष्यरोचन, भक्त, योगरोचना, वंश, सु, रोचनिक.

रोचनक 1) m. Citronenbaum Riān. in CKDa. — 2) f. रोचनिका a)
eine best. Pflanze, = शुण्णरोचना RATNA. 163. = काम्पिल्लिका Hia.

138. रोचनका (sic) = रोचनी H. an. 3, 404. — b) = वंशरोचना Tabäschir
Riān. in CKDa.

रोचनफल 1) m. Citronenbaum. — 2) f. छा eine best. Gurkenart, =
चिन्तिहा Riān. in CKDa.

रोचनस्थी adj. im Lichtraum des Himmels befindlich RV. 3, 2, 14. 6, 6, 2

रोचनाकर gava सातादादि zu P. 1, 4, 74.

रोचनामुख m. N. pr. eines Daitja MBu. 3, 3685.

रोचनीवत् ० नवत् Padap. adj. licht, hell AV. 13, 3, 10; vgl. TBa. 2, 7, 88, 3.

रोचनाम 1) partic. adj. s. u. 1. हृच्. — 2) m. a) ein Haarwirbel am
Halse eines Pferdes TAm. 2, 8, 44. VAI. bei MAILIN zu Çu. 3, 4. KATU. 74, 78. Çu. 3, 4. — b) N. pr. eines Fürsten MBu. 1, 3654. 6990. 2, 516.

1027. 1066. — 3) f. छा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's
MBu. 9, 3647.

रोचम् s. स्व०.

रोचि Light, Strahl: स्वोचिर्निर्मया सूर्या मासयन्सकला दिशि: MIRA. P.
63, 6, 7. vielleicht fehlerhaft für स्वोचिर्निर्मि: रोचिभि: (= विषयवासना-

रोचिन् (von 1. हृच्) hell, leicht; s. चित्०.

रोचिप (von रोचिम्; m. N. pr. eines Sohnes des Vibhāvasu von der
Ushas Buio. P. 6, 6, 16. der acc. रोचिपम् konnte übrigens auch auf ein
m. रोचिम् zurückgeführt werden.

रोचिर्बु (von हृच्) adj. P. 3, 2, 136. Vop. 26, 142. 1) leuchtend, schmuck,
blühend AK. 2, 6, 8, 9. H. 445. YS. 12, 37. ० च्च. Çu. 4, 7, 6. Çat. Bu. 14,
5, 8, 9. Pin. Çu. 1, 6. रोचिचूर्त्स्को zur Erkl. von हनुवतम् Nis. 3, 15.
य्योतिस् MBu. 12, 851, 5. Çiva Çv. मणि Buio. P. 5, 24, 31. स्थामलाम्ब०
KATU. 91, 9. — 2) Appetit machend Suca. 1, 190, 18.

रोचिभन्तु (von रोचिम्; 1) adj. leuchtend: क्षमि HANV. 10488. — 2)
m. N. pr. eines Sohnes des Manu Svārokiśha Buio. P. 8, 1, 19.

रोचिस् (von 1. हृच् n. Uśāval zu Uśāvis. 2, 112 (parox.). Licht, Glanz
AK. 1, 1, 3, 36. H. 99. HALA. 1, 39. RV. 8, 26, 1. Riān-Ta. 1, 1. Buio. P.

3, 12, 32. 28, 23, 4. 1, 5, 2, 5. 3. शर्त्तपयमाश्र० 24, 52, 5, 20, 13. 10, 59,

7. इयस्मिन्तरोचिषा (शोचिषा ed. Bomb.) गिरा Anmuth 2, 9, 18. — Vgl.
शचि०, स्व०.

रोचि f. Hingcha repens Roxb. Candia. in CKDa. VAI. 9. 142.

रोच्य partic. fut. pass. von 1. हृच् P. 7, 3, 66.

रोट s. रूपा०.

रोटकवत n. Bez. einer best. Begehung VORZ. d. Oxf. H. 284, 9, 7 v. u.

रोटिका f. eine Art Gebäck VORZ. d. Oxf. H. 153, 8, N. 1. रोटिका, यव०,
माप०, चणक० Buivapa. in CKDa.

रोट: रोटति (उन्मोद) Daitp. 9, 73. (अनादरे) 72, v. 1. — Vgl. तोट:
रोट: रोट

रोट 1) adj. gesättigt, befriedigt (तृप्ति). — 2) m. das Zerstampfen (तोट)
Mnd. 4, 24.

रोट्ठ nom. sg. von 1. हृच् Mnd. k. 149.

रोष्णीक N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. रोष्णीकीय P. 4, 2, 141,
Vārtt. 1, Sch.

रोद (von हृच् m. Elageton, das Winseln: पद्मि केणिनी वना मूके ते
समनीतं रोदेन कण्वतोई उचम् AV. 14, 2, 59. 60. घष 8, 6, 26. पुत्रोदे

हृद seine Kinder bevenen KATU. Cr. 3, 15, 2.

रोदन (wie eben) 1) n. a) das Weinen AK. 3, 4, 88, 126. H. an. 3, 405.

Mnd. n. 117. H. 3, 39, 1. Suca. 4, 316, 5. बालानां रोदेन वलम् Spr. 1192.

KATU. 73, 225. 124, 138. Buio. P. 8, 14, 48. Vtr. in LA. (III) 25, 2. 17.

28, 16. ० वत् Buio. P. 3, 17, 10. pl. Suca. 1, 373, 10. zu den Kinderkrank-

heiten gezählt Çāko. Sām. 7, 1, 108. — b) Thänen AK. 2, 0, 8, 44. H.

307. H. an. Mnd. HALA. 2, 364. — 2) f. ई Alagi Manorum Tournef.

AK. 2, 4, 8, 10. — Vgl. रुदरोदन.

रोदसी (für रोदसी - प्रा) adj. weiterfüllend RV. 10, 88, 5, 10.

रोदसी f. 1) du. रोदसी die obere und untere Welt, Himmel und Erde.

Die urspr. Bed. ist noch zu ermitteln. Nis. 6, 1 stellt das Wort als von

हृच् abgeleitet mit रोदसी zusammen: (die Wesen) in sich enthaltend:

dieser Ableitung ist unzulässig schon wegen des Zusammenhanges zw-

schen रुद्र und रोदसी 2), wenn anders die beiden रोदसी 1) und 2) zusammengehören. Nasau. 3, 30. Nim. 10, 4. 11, 50. AK. 3, 4, 80, 321. रोदसी = रोदसी. H. 939. 1328. an. 3, 753. Man. a. 32. Hal. 1, 131. निर्वृत्तौ बंधयो रोदसीः RV. 1, 33, 5. नमो दिवे बन्ते रोदसीभ्याम् 136. 6. धनं चापार्थिवी रोदसी उच्यते 1, 11, 11, 9. 3, 2, 2. धनं हूतो रोदसी दस्म श्वेते 3, 5. समैर्यु रोदसी धार्यं च 4, 42, 3. वि पर्यन्तं स्रजसि रोदसी क्षन्ते 5, 53, 6. कर्ण्यं प्र सत्सं रोदसी क्षन्ति रत्नम् 85, 2. 6, 8, 3. 30, 1. 70, 2. 3. 6. राव्यं रोदसीः 7, 6, 3. 72, 3. रोदसीमे 90, 3 (vgl. VS. Pair. 4, 85. Kic. zu P. 4, 1, 11). 8, 61, 12. 10, 80, 1. 2. AV. 1, 32, 3. 4, 1, 4. खा यौ रोदसि रोदसी 14, 1. पदसरा रोदसी पत्यरास्तम् 16, 5. पावरोदसी विषबाधं क्षयिः 8, 9, 6. सुमेके RV. 3, 15, 5. घटुका 56, 1. देवी 4, 55, 6. 8, 44, 5. देवपुत्रे 17, 7. उर्वी 67, 5. उड्वी 11, 4. न शतमर्ष रोदसी (als ag. beh. MBu. 1, 3880. 5, 3769. 7850. Vira. 1. Var. Bm. S. 53, 2. Karnis. 2, 15. Sin. D. 7, 10. Bal. P. 1, 7, 30. 14, 17. लोकपालो 2, 3, 5. 4, 14, 5. 17, 16. 6, 9, 1. 8, 20. 32. रोदस्योः 8, 21, 27. — 3) ag. रोदसी nach Nis. 11, 19. 12. 16 Rudra's Gattin, nach den Comm. auch Gattin der Marut, Blitz: (रघम्) धा पर्मिस्तस्यै मुराणो नि बिभ्रंती सचा मरुत्सु रोदसी RV. 5, 56, 3. 8, 66, 6. 10, 92, 11. शोष्यदमिमुषी सच्ये विविंत्सुका रोदसी नृपयोः 1, 103, 5. so auch ebend. 4, obwohl als du. behandelt; ursprünglich wohl रोदसीम्. Eben so finden sich Stellen, wo irrig रोदसी betont ist, daher im Paśap. Dual angenommen wird, z. B. खा रोदसी वरुणानी मृषोत्सु RV. 5, 46, 5. 61, 12. 7, 34, 22. auch wohl 40, 2.

रोदस्त्वं n. ein zur Etymologie von रोदसी gebildetes Wort: यदरोदसी नदनी रोदस्त्वम् TBa. 2, 2, 9, 1.

रोदितव्यं (von रुद्र) partic. fut. pass. impers. zu vesinen: घतो न रोदितव्यम् Spr. 3036. ते Mink. P. 109, 18. खनयति 38. Ver. in L.A. (III) 21, 17. n. रोदितव्यं पश्यामि भवतामन्तमन्तसा ich sehe keine Veranlassung zum Weinen für Mink. P. 22, 28. रोदितव्ये परहर्षिताम् wo man weinen sollte MBa. 7, 736. रोदितव्ये ध्रुवे रोदितव्यं रुद्रे die neuere Ausg.) मया: Hariv. 4796.

रोहृ (von 2. रुह्) nom. ag. Einschlusser, Belagerer: द्विषाम् Raon. 17, 52. रोहृ (wie oben) adj. zu verschliessen: द्वारिणो न रोहृद्वयमिह प्रविशताम् Karnis. 36, 1.

1. रोध (von 1. रुध्) m. vielleicht in रोधावरोध Bewegung auf und ab Kaoc. 98. — Vgl. न्ययोध.

2. रोध (von 2. रुध्) m. 1) das Zurückhalten, Festhalten: पाथिरोधम् — कामिनिः स्म कुरुते Cte. 10, 69. रोधमुक्तं प्रवक्ष्यामि so v. a. frei geworden Karnis. 18, 801. — 2) Einspernung: रावपासमुरे R. 5, 66, 3. गवाम् Mink. P. 13, 1. महोदाधिनिर्मुक्तः R. 7, 36, 6. Einschlusser, Belagerung (einer Stadt) MBa. 3, 781. 12, 2184. Hariv. 5010. 8285 (am Ende eines adj. comp. f. शो). Raon. 11, 52. Var. Bm. S. 12, 19. 34, 10. 20. 91, 2. S. 95, 8. Mink. P. 122, 15. Pāṇḍ. ed. orn. 55, 18. Verspernung MBu. 5, 2223. मार्गो Soga. 1, 283, 7. उडलं durch Steine Kin. 5, 15. — 3) Verwehruug, Hemmung, Unterdrückung: चेष्टमेवनायोधो Jñā. 2, 220. प्रवेशारोक्तं Karnis. 10, 41. दधिरोधका Spr. 3362. वृत्तिं Kusum. 23, 17. स्मृतिं Cte. 191. धानं Bu. P. 4, 22, 31. खासं 10, 3, 34. Verz. d. Oxf. H. 200, 6. No. 475, Z. 10. Sarvadarśana. 89, 12. = निधाय und नाथ

Thax. 3, 3, 319. — 4) das Befehlen: शमद्वयस्य लोकानो रोधः R. Goaa. 1, 4, 37. = अग्र्यागम् H. an. 4, 214. — 5) Damm, Ufer: नर्मदी रोधयदुक्ता R. 7, 32, 18. ग्लोरोधिषु Soga. 1, 106, 15. रोधस्थ Rīdā-Tan. 4, 249 könnte auch रोधास्थ sein. — 6) N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 7) N. einer Hölle VP. 207. fg. — Vgl. प्राणं (v. l. für प्राणबाध Lebensgefahr Spr. 3136).

रोधक (wie oben) adj. einsperrend, einschliessend, belagernd: पयोध-रोधकमुरासि उडलम् Gtr. 12, 1. पुरं Ind. St. 10, 108. — Vgl. खस्य. रोधकत् (2. रोध + कृत्) m. Bez. des 48ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Var. Bm. S. 8, 12. fg.

रोधचक (2. रोध + चक) adj. als Bez. von Flüssen Naom. 1, 12. etwa von Ufer Wirbel (s. चक 12.) bildend: समुद्रं न ब्रजवतो रोधचकाः RV. 1, 190, 7. घञा मुहो रोधचके वायुवेतं AV. 5, 1, 5. — Vgl. रोधचको, रोधावप्र.

रोधन (von 2. रुध्) 1) m. der Planet Merkur Thax. 1, 1, 98. — 2) रोधनी l. = रोधत्. विश्वेदन् रोधना बन्त्य पात्यम् RV. 2, 13, 10. — 3) n. proparox. a) das Aufhalten, Zurückhalten, das Hemmen, Unterdrücken: सम्बुर्गतिः (subj. gen.) Bu. P. 3, 30, 28. वतुर्हृदयं Vign. 7, 22. कुर्वतो दधिरोधनम् R. 6, 90, 25. खासप्रखासं H. 83. Verz. d. Oxf. H. 186, 6, 33. 206, a, 9. 270, a, 2. — b) das Einsperren, Einschliessen, Verschluss Bal. P. 10, 13, 32. रोधना गोः RV. 1, 121, 7. समरस्य Bhar. Nizāq. 18, 19.

रोधवका (v. 2. रोधोवका) Bhar. zu AK. ÇKDm.

रोधम् (von 2. रुध्) n. Uddāl zu Uddāl. 4, 168. Erdanwurf, Damm, Wall, Schutzwehr; Hügel, hoher Ufer: रिपोधायिनि (रुद्रोधाधिनि TS.) कुत्रिमाप्येयम् RV. 2, 15, 5. उप स्तम्भापुत्रिमि रोधोः 4, 5, 1. विखा रोधाधिनि प्रवत्तं पूर्वोर्ध्वार्धक्षान्निमिवत् ता 4, 22, 1. 10, 48, 2. so v. a. कूल होस Ufer Nis. 6, 1. AK. 1, 2, 2. 7. H. 1077. Hal. 3, 15. MBu. 7, 504 (wo mit der ed. Bomb. रोधसम् zu lesen ist), 1409. 6166. R. 4, 53, 15. Raon. 5, 42, 8, 33. 9, 14. 16, 54. Megh. 42. Vira. S. Milāv. 71, 2. 76 (वार्दोरोधाध्वी: zu schreiben). Karnis. 42, 224. 114, 42. Rīdā-Tan. 3, 398. Sin. D. 3, 3. Bu. P. 3, 32, 27. 5, 16, 31. 6, 10, 5. 10, 15, 9. Verz. d. Oxf. H. 67, a, 27. in Verbindung mit कूल MBu. 3, 1187. 13, 248. von der abschliessigen Wand eines Brunnens Bu. P. 9, 19, 1. पर्वतं Bergwand Hariv. 11911. 12044. R. 7, 79, 17. ohne verk. dass: रोधसम् विषमेषु च MBa. 1, 5888. 5214. Wand einer dicken Wolke Karnis. 33, 110. Bez. der weiblichen Hüften Bal. P. 2, 20, 29; vgl. तट. — du. रोयसी (neben रोदसी) so v. a. वायवाधिप्यौ Naom. 3, 80.

रोधस्त्वत् (von रोयस्) 1) adj. Bez. von Flüssen Naom. 1, 18. nach Sij. mit hohen Ufern versehen: मरुतो वीकुपाणिर्निशिखा रोधस्त्वतीनुं। पातेमखिद्रयामनिः RV. 1, 38, 11. — 2) f. वती N. pr. eines Flusses Bu. P. 5, 19, 18.

रोधिन् (von 2. रुध्) 1) adj. a) zurückhaltend, aufhaltend: कृत्स्नं Raon. 19, 37. मूत्रं Soga. 1, 287, 19. Karnis. 13, 118. कर्णशिरोधं Cte. 29. — b) versperrend: उडलारं Raon. 1, 50. ग्लोरोधिनी उडुराम् Soga. 1, 306, 19. — c) verwehrend, hemmend, hindernd, störend: वत्तं व्यापारोधि मदनस्य Cte. 26. मनुसुताप्रणयस्युतिरोधिना तमना 138. प्रवेशं Karnis. 73, 181. मेतिरुधे: वारुणीयोरोधिनि so v. a. überflutend Rīdā-Tan. 5, 346. — d) entstellend: रामकेदप्रहस्यमाश्वरोधिनि: Karnis. 102, 51. — 2) eine best. Pflanze: रोधिच्छत्रुः Pāṇḍ. 3, 14, 57. ob tva रोधं

zu lesen ist? — Vgl. धन्वरोधिनि. मार्गरोधिन्.

रोधेष्वाका रोधस् + व०) L. Fluss TRK. 1, 2, 39. H. 1079. — Vgl. रोध-
ष्क. रोधष्का. रोधोषध.

रोधोवली (von रोधस्) f. Fluss Riān. im ÇKDn.

रोधोवध्र m. ein reisender Fluss HAL. 3, 41.

रोध्य (von 2. रुध्) adj. zurückhalten: घ० PAHAN. 4, 3, 14.

रोध 1) m. *Symplocos racemosa* Rozb., ein Baum mit gelber Blüthe; aus seiner Rinde wird das rothe (vgl. रोधिर्, रोहित्) Pulver bereitet, das beim Feste Holākā gestreut wird, TRK. 3, 368. H. 1159. an. 2, 450. MND. r. 81. Suca. 1, 38, s. 60, 1. 134, 1. 138, s. 141, 9. 15. 187, 18. MND. 66, v. 1. RAGN. 2, 29. 3, 2. VANU. Bg. 8, 16, 20. 51, 15. 77, 29. 86, 50. Vgl. रोधि. — 2) Sünde, m. TRK. n. H. an. MND. — 3) n. Beleidigung H. an. MND.

रोधपुष्प m. 1) *Bastia latifolia* (मनुक) Riān. im ÇKDn. — 2) eine zu den Ringschlangen gehörte Schlängengatt. Suca. 2, 365, 12.

रोधपुष्पक m. 1) eine unter den Haalis aufgeführte Körnerfrucht Suca. 1, 195, 7. — 2) = रोधपुष्प 2) Suca. 2, 366, 6.

रोधपुष्पिणी f. *Grislea tomentosa* Rozb. Riān. im ÇKDn.

रोधशूक m. eine Reisgattung, deren Aehren die Farbe der Rothra-
Blüthen haben, NIK. Pn.

1. रोप (von रुन् m. Loch, Höhle H. 1364. an. 2, 299, wo रन्ध्रे st. रोधे
zu lesen ist.

2. रोप (vom caus. von रुक् m. 1) = रोपण TRK. 3, 379. H. an. 2, 299. MND. p. 10. das Pflanzen: वृताणाम् MBH. 13, 299. — 2) Pfeil AK. 2, 8, 55. TRK. H. 778. H. an. MND. HAL. 2, 311.

रोपक (wie eben) nom. ag. Pfleger: वृत्त० R. GOR. 2, 87, 2. — m. a weight of metal or a coin, the seventieth part of a Suvarṇa Wilson; vgl. रूप 1) f) und रूपक 2).

1. रोपयि (von 1. रुप्) 1) adj. Leibschneiden verursachend: ये घङ्गाणि
मृद्वसि क्षमसो रोपयास्त्व० AV. 8, 19. — 2) n. = विमोक्त odor उ-
पद्रव TBa. Comm. 3, 476, 9.

2. रोपय (vom caus. von 1. रुक्) 1) adj. (f. 3) a) aufsetzend, ansetzend:
नासिका० KATUL. 61, 14; vgl. 10. — b) vorweichend machend, hollend
(Wunden) Suca. 1, 31, 14. ब्रण० 34, 6. 133, 16. 136, 15. 2, 349, 11. चतु-
ष्पकारो गण्डयः क्षिप्रः शमन्तोद्योनि। रोपयण Vorz. d. Oxf. H. 304, 6,
11. f. रोपयि वर्तिः, रसक्रिया 311, 6, 21. चूर्ण 25. — 2) n. a) das Auf-
richten, Aufstellen: नल० KASINABON. 16, 10. मेधि० 10, 17. — b) das
Hellenmachen, Mittel zum Zuhellen Suca. 1, 38, 10. 48, 7. 63, 19. 133,
14. 2, 9, 16. 10, 12. 30, 14. 17. Kann hier und da auch als adj. gefasst
werden. — c) das Pflanzen, Anpflanzen, Versetzen von Pflanzen: स्थले
कमलरोपणम् Spr. 209. वृत्त० Vorz. d. Oxf. H. 12, 6, 24. 86, 6, 18. 87, 4, 23.
घास्य० 86, 6, 26. KASINABON. 12, 7, 11. 13, 11. 15, 20.

रोपयिष्ठा f. ein best. Vogel, nach SIA. DROSE (सारिका): पुत्रेषु मे रु-
दिमाषी रोपयिष्ठां रुध्मसि RV. 1, 50, 12. AV. 1, 22, 4.

रोपयिष्य (vom caus. von 1. रुक् und von रोपण) adj. 1) aufzurichten
KASINABON. 16, 10. — 2) zu pflanzen, anspflanzen VANU. Bg. 8, 55,
2, 5. — 3) zum Zuhellen tauglich Suca. 2, 10, 11.

रोपयितृ (vom caus. von 1. रुक्) nom. ag. 1) Aufsetzer, Aufleger:

न तेषां तत्र मातृश्यामि कथितोपयिता नरः B. 3, 76, 16. n. तानि कथिष्मा-
ल्यानि तत्रोपयिता नरः ed. Bomb. 73, 22. — 2) Pflanser, Anpflanser:
वृत्त० KULL. zu M. 3, 163.

रोपि (von 1. रुप्) f. *relatender Sohmers*: तुक्कनः AV. 8, 30, 16. frag-
lich 11, 2, 3

रोपिन् (vom caus. von 1. रुक्) adj. pflansend, anpflansend: वृत्त०
MBH. 13, 2995. पञ्चमोपेयी नरकं न पाति Cit. bei KULL. zu M. 3, 163.

रोपुयी f. = रोपि: विवस्व० RV. 4, 191, 12.

रोप्य (vom caus. von 1. रुक्) adj. zu pflanzen, anspflanzen: वृत्त०
MBH. 13, 3000. रोप्यातिरोप्याः (क्रीक्यः) (Rote) der geübet und später
wieder verpflanzet wird Suca. 1, 196, 14; vgl. LIA. 1, 346.

1. रोम = रोमन् am Ende eines adj. comp.: धन्वतरोम MBH. 3, 10033.
धरोम 1, 6010 (f. म). VANU. Bg. 8, 70, 8. रोम 21. — Vgl. दीर्घ०.

2. रोम 1) m. Loch, Höhle ÇANDIATNAK. bei Wilson; vgl. 1. रोप. — 2) n.
Wasser ÇANDAK. im ÇKDn.

3. रोम Rom Verz. d. Oxf. H. 338, 6, 1 v. u. — Vgl. कृत्तम und 2. रोमक.

1. रोमक am Ende eines adj. comp. = रोमन् पाठः (तुम्हा) B. 8, 12, 35.

2. रोमक 1) m. a. N. pr. eines उदीच्यपाम गापा पत्न्यादि zu P. 4,
2, 110. कृषाद्यादि zu 80. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 2, 1857. die Rö-
mer, Bewohner des Römerreiches VANU. Bg. 8, 16, 6. ag. Rom Siddhānta-
ci. GOLDB. BRUVANAK. (III) 28. Verz. d. B. H. No. 939. 1240. Verz. d.
Oxf. H. 339, a, 34. REINAUD, Mém. sur l'Inde 341. f. — b) der Römer,
Bes. eines best. Astronomen Verz. d. B. H. No. 835. 881. 939. Verz. d.
Oxf. H. 333, a, 9. Ind. St. 2, 247. f. ताजिक 274. — 2) n. a) salzhaltige
Erde und das aus ihr gezogene Salz, = पैसलवाष Riān. im ÇKDn.
Suca. 1, 187, 8. 226, 12. 227, 2. — b) eine Art Magnet (धपत्कासिर्भेद) Ri-
ān. im ÇKDn.

रोमकन्द (1. रोमन् + कन्द) m. ein best. Knollengewächs, = पिपडालु
Riān. im ÇKDn.

रोमकपत्तन n. die Stadt Rom Verz. d. Oxf. H. 328, 6, N. t. 340, a, 7.
Siddhānta-
ci. GOLDB. BRUVANAK. (III) 17.

रोमकर्णक (1. रोमन् + कर्ण) m. Hase ÇANDIATNAK. bei Wilson.
रोमकर्णिकास m. N. eines der fünf Haupt-Siddhānta bei Varā-
mihira's Zeit: पैसलरोमकवर्णिकासिध्दोपयितामदेक्षु पञ्चवैशेषु सिद्धासिषु
VANU. Bg. 8, 5, 4. Z. 1. 2. COLBR. Misc. Ess. II, 386. 388. 411. 476. REI-
NAUD, Mém. sur l'Inde 332. Ueber ein späteres Machwerk unter demsel-
ben Namen s. KAN in der Vorrede zu VANU. Bg. 8, 47. f. Verz. d.
Oxf. H. 338, 6, No. 796.

रोमकार्षी m. N. pr. eines Lehrers der Astronomie Verz. d. Oxf. H.
338, 6, 3; vgl. 2. रोमक 2).

रोमकार्याण m. N. pr. eines Autors BRUAND, 3, 10 in Ind. St. 1, 105.

रोमकूप (1. रोमन् + कूप) m. n. Haargrubchen, Pore der Haut MBH.

1, 3965. भवतो रोमकूपाणि (so die ed. Bomb.) प्रक्षु शन्युपलस्यते so v. a.
ich bemerke, dass eure Hürchen am Körper sich sträuben, 4, 1461, 6.
5213. 12, 10302. 13, 1350. 14, 1738. HANV. 14270. R. 1, 58, 8 (56,
3 GOR.). 86, 13 (57, 17 GOR.). MĀX. P. 82, 23. PAHAN. 2, 98. Verz.
d. Oxf. H. 103, a, 30. Suca. 1, 64, 6. 116, 2. 295, 6. 363, 2. 2, 138, 12. कर्त्त०
1, 36, 6. स्तब्धोरोमकूपता 49, 1. — Vgl. लोमकूप.

रेमेकेसर n. der als Fliegenwedel gebrauchte Schwefel des Bos grunniens CKDa. u. Wuzon angeblich nach Tais.; hier heisst es aber 2, 3, 31:

चामरं रोमकुत्तं च केसरं चावचलकम्.

रोमार्त m. = **रेमेक्ष्य**. ० गतेषु मुकरस्य Bala. P. 3, 13, 32.

रोमकुत्त m. = **रोमकुत्त** H. 717. Hla. 172.

रोमकुत्त (1. रोमन् → गुं) n. der als Fliegenwedel gebrauchte Schwefel des Bos grunniens Tais. 2, 3, 31.

रोमपवत् (von 1. रोमन्) adj. behaart, haarig RV. 8, 112, 4. — Vgl. **रोमवत्**.

रोमवत् adj. das Haar verterend, von einem Pferde Vana. Bsu. S. 93, 11.

1. **रोमन्** n. Ugrids. 4, 150. = **लोमन्** Kic. zu P. 8, 2, 18: Haar am Körper der Menschen und Thiere (in der Regel mit Ausschluss der langen Kopf- und Barthaare, der Mahne und des Schweifens) AK. 2, 6, 3, 50, 3, 12. H. 619. 630. HALLA. 2, 369. 394. **रोमाण्यव्या** RV. 1, 135, 6. 9, 62, 3. 75, 4. 97, 11. Çikr. Ç. 4, 14, 4. 18, 24, 19. Çikr. 1, 24. Art. Ba. 2, 9. Kūlud. Up. 8, 13, 1. **रोमाणि** रक्ष्यानि M. 4, 144. 231. पमुरोमाणि 8, 35. (स्वयं) नादि-दंदात् रोमाणि 8, 116. ततो रोमाणि मे ऽक्ष्यम् MBu. 2, 1935. मयूरसमरोमणिः। क्येः 3, 1305. दीर्घरोमधर R. Goan. 2, 28, 24. 3, 49, 3. 4. 74, 12. Suca. 1, 5, 1. 17, 9. 2, 13, 10. fgg. Raen. 1, 32. Spr. 1035. Vana. Bsu. S. 57, 7. 64, 11. 67, 6. 68, 4. 69, 12. 70, 2. Bala. P. 2, 4, 1. 3, 13, 34. 22, 29. 5, 26, 14. 9, 7, 32. केशवालरोमाणि (वात्रिणः) Cil. beim Schol. zu Çik. 6, 5. **रोमेस्पटान** Verz. d. B. H. No. 988. **रुष्टरोमन्** adj. Tais. 3, 1, 21. R. Goan. 4, 22, 1. 22, 1. Bala. P. 4, 24, 22 (von Pflanzen). Verz. in L.A. (III) 5, 22. **रुष्टरोम्वा** Vana. Bsu. S. 92, 3. प्रकृष्टरोमन् adj. R. 3, 65, 19. Bala. P. 3, 13, 5. तं रुष्टरोमाञ्च R. 3, 55, 5. तुषणरोमवन् पाञ्च. 35, 1. Gefeder der Vögel R. 4, 59, 19. रोमा पवित्राः RV. 1, 65, 5. — Vgl. उर्ध्वं, दीर्घं, नेत्रं, पुष्पं (breithaarig d. l. schuppig von Fischen), बड्डं, मयूरं, मकां, स्वर्णं, रुन्व.

2. **रोमन्** m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 368 (VP. 192). ed. Bomb. Hist. वनावो द्वापार्यरोमाणाः. — Vgl. 2. **रेमेक** 1) a).

रोमन्थ m. AK. 3, 6, 8, 19. das Wiederkühlen: उन्नोर्पात्य वा धवगीर्णस्य वा मन्थो रोमन्थः Pat. zu P. 3, 1, 16. रोमन्थं वर्तयु P. 3, 1, 16. Raen. 1, 52. मुगकुत्तं रोमन्थमयस्यत् Çik. 39. 310. Vana. Bsu. S. 48, 11. Çik. 5, 62. Tba. Comm. 4, 193, 12. das Kauen des Boteis damit verglichen Rlāa-Taa. 5, 364. **Wiederkühlen** so v. a. **öftmaliges Wiederholen**: स्वविक्रमका-धस्तोऽन्तं 381. Nach den Erklärern zu P. 3, 1, 16 soll कोटो रोमन्थं वर्तयति bedeuten खपानप्रदेशानिःसृतं द्रव्यम्. ० **रोमन्थं** धस्तानि oder कुलं करोति seinen Unrath versetzen oder Kügelchen daraus drehen.

रोमशायु, ० पति **wiederkühlen** P. 3, 1, 15. Vor. 21, 12.

रोमपाद m. N. pr. zweier Fürsten VP. 442. 445. Bala. P. 8, 23, 7. 10. — Vgl. **लोमपाद**.

रोमपुलक m. = **पुलक** 1) b) = **रोमेक्ष्य** Bala. P. 5, 17, 2. Kārap. 35. **रोमपल्ल** f. = **रोमशाल** Nua. Pa.

रोमवक्ष adj. aus Haar gewebt Jik. 2, 150. v. l. **रोमवन्थ** m. Haargeweb.

रोममृ f. die Stille der Haare d. l. die Haut Rlāa. im CKDa.

रोममूर्ध्व adj. **Haaren auf dem Kopfe habend, auf dem Kopfe behaart**; von Insecten Suca. 2, 510, 5.

रोमस्ताम्रा m. Bauch H. c. 125. scheint fehlerhaft zu sein.

रोमराशि und **राशि** f. **Haarreihe, Haarlinie, Haarströfzen**: pl. bei einer Gazelle R. 3, 49, 32. sg. am Leibe des Menschen, insbes. des Weibes oberhalb des Nabels, ein Zeichen der Pubertät, Suca. 1, 44, 1. 324, 1. 356, 16. 2, 90, 4. R. 3, 52, 32 (wo **रोमराशि** zu schreiben ist). 1, 24, 1. Kumāra. 1, 28. Rr. 2, 26. Kārap. 1. Pañāa. 3, 5, 12. 35. **रोमराशिवत्** so v. a. Tulle Ç. 9, 22.

रोमलता f. die **Haarlinie** oberhalb des Nabels (beim Weibe) H. 606. **रोमलतिका** f. dass. Sin. D. 40, 3.

रोमवत् (von 1. रोमन्) adj. behaart Suca. 2, 13, 12. चतुर्वर्धेषु गण्डा मघादि zu P. 4, 2, 66 (vgl. 67—70). — Vgl. **मृदु** und **रोमपवत्**.

रोमवाक्त्रिन् adj. **Haar absehnend, haarscharf**; von einem Messer Vana. 26, 1.

रोमविक्षा m. **Veränderung in der Lage der Härchen am Körper, das Sträuben der Härchen** H. 305. HALLA. 3, 29.

रोमविक्रिया f. dass. Sin. D. 167. Pañāa. 80, 6, 7. Kumāra. 5, 10.

रोमविधेय m. Lane Wilson.

रोमविवर n. = **रोमकूप** Bala. P. 10, 14, 11.

रोमवेद्य m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 941.

रोम्य (von 1. रोमन्) 1) adj. (f. छा) **stark behaart** (am Körper), haarig gaga **लोमादि** zu P. 3, 2, 100. Vor. 7, 32. fgg. सर्वकर्मसि रोमशा मुन्या-रूपाणिमादाः RV. 1, 126, 7. उर्यः 9, 31, 9. 80, 6. Çikr. B. 14, 3. M. 3, 7. MBu. 2, 1850. Suca. 1, 159, 19. 2, 293, 4. 510, 5. Vana. Bsu. S. 68.

32. 59. 70, 17. खं 68, 22. 70, 5. a. पुष्टं च रोम्यं कर्म (मात्रास्य) Karna. 65, 162. **कुरियावत्** (67. **खरोमवत्** (सुकर) Bala. P. 3, 13, 37. von Pfanzon Suca. 2, 171, 5. **वेदु** sehr stark behaart 1, 124, 12. — 2) m. a) **Widder, Schaf** Tais. 2, 9, 23. H. 1276. Hla. 80. — b) **Eber** — c) **ein best. Knollengewächs** (पिपलसु) und = **कुम्भी** Rlāa. im CKDa. — d) = **उल्लस** Hla. 130. — e) N. pr. eines Rshi Bala. P. 8, 15, 14. eines Astronomen Verz. d. B. H. No. 862. Ind. St. 2, 247. **2. रोम्य** 1) b) — 3) f. छा a) **Cucumis mitissimus** Roeb. Tais. 2, 4, 36. = **दृग्वात्** Rlāa. im CKDa. — b) N. pr. der angeblichen Liedverfasserin von RV. 1, 126, 7; vgl. oben u. 1) und Bhaud. 2, 17 in Ind. St. 1, 114. — 4) n. so v. a. **puenda** RV. 10, 86, 16. — Vgl. **लोम्य**.

रोमशाल m. eine best. Pflanze, = **टिगुशा** Rlāa. im CKDa.

रोमशुक n. ein best. Parfum, = **स्थोषिक** Bala. P. im CKDa.

रोमेक्ष्य m. das Sträuben der Härchen des Körpers, **Riessen der Haut** (vor Kälte, Furcht, Freude, Gellhoft) HALLA. 3, 30. Bha. 1, 29. MBu. 4, 1240. 2249. 13, 924. R. 7, 26, 30. 36, 24. Suca. 1, 282, 13. 256, 1. 267, 17. Rlāa-Taa. 3, 41. Bala. P. 14, 14, 23.

रोमेक्ष्य 1) adj. **Haarsträuben verursachend** d. l. **Grauen** oder **grosse Freude** erregend Bala. 18, 74. MBu. 1, 313. Hany. 3107. R. 1, 30, 17. 62, 16. 2, 42, 20. 112, 1. 3, 32, 3. 5, 102, 17. Bala. P. 8, 10, 5. 9, 6, 17. — 2) m. a) **Terminalla Bellerica**, deren Nüsse als (Grauen erregende) Würfel gebraucht werden. H. an. 5, 16. Man. p. 116. — b) Bein. Sāta's, des Erzählers der Purāṇa, Mad. VP. 263. Moia, ST. III, 21. Verz. d. Oxf. H. 7, 6. No. 43. 82, a. No. 138. Bala. P. 10, 78, 22. Verz. d. B. H. 13, 6 (°नन्द्य) Bala. P. 1, Einl. xxxvii. fgg. auch der Vater Sāta's so genannt Bala. P. 1, 4, 32; vgl. **रोमेक्ष्य** — 3) n. = **रोमेक्ष्य** H. 305. H.

an. Mhd. — Vgl. रोमकृष्ण.

रोमकृष्णि Verz. d. Oxf. H. 9, b, 26. 59, a, 26 und ० कृष्णि 9, b, 18 fehlerhaft für रोमकृष्णि.

रोमकृषित (von रोमकृषि) adj. bei dem die Härchen am Körper sich sträuben Padma-P. 16, 144. so ist wohl st. रोमकृषित zu lesen; aber dann muss auch सर्वदा st. सर्वत्र gelesen werden, da सर्वत्र रोमकृषित: das Voraussetzen stören würde.

रोमाश्च (von रोमाश्च), ० छति ein Risseln der Haut empfinden Gtr. 4, 19.

रोमाश्च m. = रोमकृष्ण AK. 1, 1, 35. H. 303. Hal. 3, 29. gaga तारकादि zu P. 5, 2, 26. कृषादुष्प्रसिद्धयो रोमाश्चो रोमविक्रिया Sām. D. 167. Pratyāp. 50, b, 7. रोमाश्चोदगतमानस Hanv. 9432. Secr. 2, 285, 30. Ragh. 6, 81. तनू रोमाश्चमालाञ्जते Spr. 2083. तनोति रोमाश्च किमनः पवनः) bewirkt ein Risseln der Haut 2990. Varh. Bñ. S. 90, 10. Daṣa. 4, 5, 42. रोमाश्चनेव कीलितः Kāṭhā. 10, 207. गात्रोरोमाश्चचर्चित 14, 28. विभर्ति — गात्रो रोमाश्चकुक्कुम् 90, 166. Spr. 3274. उद्दशमाश्च Sām. D. 63, 15. Brahma-P. in LA. (III) 58, 5. ० वीचि लास्य. 44. Prab. 57, 6. रोमाश्च adv. 58, 7. रोमाश्चा Kāṭhā. 100, 9.

रोमाश्चकिन् m. N. pr. eines Schlangendämons Vajr. beim Schol. zu H. 1314.

रोमाश्चिका f. eine best. Pflanze, = रुद्रसी Rāḍan. im CKDa.

रोमाश्चित (von रोमाश्च) adj. emporgerechte Härchen habend, ein Risseln empfindend gaga तारकादि zu P. 5, 2, 26. Tris. 3, 1, 21. Hanv. 8738. Māhān. 91, 17. Spr. 962. Uttara. 63, 6 (81, 4). Rāḍa-Tan. 1, 302. 4, 207. Mān. P. 100, 20. Pāṇāt. 128, 21. उम्भरोमाश्चितनू R. 6, 37, 28.

रोमास्त m. die Haarseite d. i. die obere Seite der Hand Āg. Gñā. 4, 7, 5. रोमास्ति f. Härchenreihe (oberhalb des Nabels; vgl. रोमास्ति); = वपस्ति wohl Pubertät Candam. im CKDa.

रोमालु m. ein best. Knollengewächs, = पिपडालु Rāḍan. im CKDa.

रोमालुविटिन् m. eine best. Pflanze, = कुम्भी Rāḍan. im CKDa.

रोमावल्ती f. Härchenreihe (oberhalb des Nabels) H. 606. Spr. 472.

2878. Dhātva. in LA. 83, 8. — Vgl. रोमास्ति.

रोमाश्रयकला f. ein best. Strauch, = किञ्चिकशिष्टा Rāḍan. im CKDa.

रोमोद्गति f. = रोमकृष्ण Verhāṣh. Einl. in Verz. d. Oxf. H. 148, b, No. 306.

रोमोद्गम f. dass. H. 306. an. 5, 16. Hal. 3, 29. Kūṭhā. 7, 77. Pāṇ. 3, 5, 24. am Ende eines adj. comp. f. 34 Spr. 830. LA. 11, 12, 83, 2. Dya. 34. रोमोद्गम m. Māṭ. 59.

रोमोद्गम m. dass. Tris. 4, 1, 131. Prab. 14, 16.

रोमोष्ण (vom intens. von 1. रु) n. heftiges Brüllen Nir. 13, 7.

रोहक N. pr. eines Landes oder einer Stadt Burn. Intr. 143. 340. Schrieber, Lebensb. 235 (5). 274 (44).

रोहदा (vom intens. von रुह) f. heftiges Weinen; davon adj. ० वत् heftig weinend Bhūṭṭ. 3, 32.

रोहय nom. sg. vom intens. von 1. रु Vor. 26, 39.

रोहत् 1) m. a) Flacourtia catapraeta Roxb. Candak. im CKDa. — b) frischer Ingwer Candak. bei Wilson. — 2) f. 34 ein best. Metrum, = रोला Colaba. Misc. Ess. II, 90. 92. 156 (III, 10).

रोहदेव m. N. pr. eines Malers Kāṭhā. 55, 37.

रोहम्भ m. Biene Tris. 2, 5, 34. H. 1212. Spr. 2068. Sām. D. 77, 1, 79. VI. Theil.

18. Pāṇ. 3, 5, 8. Daṣa. 2, 10.

रोलिचन्म m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 280, 4, 10.

रोषासा f. weich, desire Wilson nach Čaṇḍārtan. रोससि in der zweiten Ausg., aber vor रोष stehend, also wohl nur Druckfehler. Beide Formen sind offenbar falsch.

रोष (nom. रोष nom. sg. von 1. रुष P. 3, 2, 75. Sch. Vor. 26, 69. nach Duglio. im CKDa. = क्रिप्, वधक.

रोष (von 1. रुष) m. Zorn, Wuth AK. 1, 1, 9, 26. H. 299. Hal. 2, 207.

MBh. 1, 6030. R. 2, 78, 24. Vira. 144. Spr. 1965. 2109. Rāḍa-Tan. 3, 282.

Buig. P. 4, 6, 46. LA. (III) 90, 3. Pratyāp. 50, b, 7. Pāṇāt. 174, 25.

ईर्यिषि R. 2, 27, 9. प्रच्छाद्य रागेरिषि Spt. 1314. तीक्ष्णरोषमविष्टा

MBh. 3, 2397. रोषेण मरुताविष्ट R. 2, 74, 1. R. Gora. 1, 68, 30. ० परित

R. Schl. 2, 96, 50. रोषाकुलितेन चेतसा Hanv. 7039. ० तामाल MBh. 3,

3046. R. 2, 78, 16. रोषाप्रस्तुतयाधोधि R. Gora. 2, 30, 1. ० वृत्त Daṣa.

2, 9. ० दृष्टि Buig. P. 2, 7, 7. ० विश्वस्य 1, 40, 13. ० भाषण Daṣa. 1, 41. रो-

पेक्षि H. 1542. रोषमरुतापतीक्ष्ण R. 1, 60, 19. रोषं कर्तुम् MBh. 12, 12769.

रोषं समुत्थं शम्पन् Buig. P. 3, 17, 39. स्तौत ० adj. R. 1, 1, 4. मा रोषं कृ-

तां प्रति 2, 112, 27. MBh. 1, 1267. तन् ० Zorn gegen R. 1, 75, 6. Hanv.

7041. Rāḍa-Tan. 6, 110. Am Ende eines adj. comp. f. 34 Schol. zu Kāvān.

2, 141. — Vgl. दीर्घं, वि, त्, ०.

रोषणी (wie oben) 1) adj. zornig, leicht in Wuth gerathend P. 3, 2, 161,

Sch. H. 391. an. 3, 221. Mhd. p. 73. fg. Hal. 2, 206. MBh. 3, 10231. 5,

2088. R. 8, 2, 31. Mān. P. 142, 15. सर्वयुतानाम् gegen alle Wesen MBh.

13, 7417. तत्रिच ० aufgebracht gegen Hanv. 5304. 34. ० रोष 5, 1408. 9,

3388. 12, 12770. ० स्ति ० 13868 ० रोषण voc. ed. Bomb.) 14, 2891. — 2)

m. a) Probestein. — b) Quecksilber H. an. Mhd. — c) salzhaltiger Boden

H. an. — d) Grewia asiatica Rayn. v. in Nieb. Pa. — Vgl. चण्ड-

रुषणपातक, मु०.

रोषणता (von रोषण) f. Gneisgtheit zum Zorn, Leidenschaftlichkeit

Čān. 93.

रोषमय (wie oben) adj. aus Zorn —, aus Wuth hervorgegangen ० स्-

वन्तः सर्वयुतस्तीक्ष्ण रोषमयं विषम् Hanv. 2484. तम्भ Buig. P. 8, 6, 13.

रोषलेप m. in der Rhetorik eine durch Zorn an den Tag gelegte Er-

klärung, dass man mit Etwas nicht einverstanden sei, Kāvān. 2, 134.

Beispiel Spr. 4390.

रोषावोह m. N. pr. eines Kriegers auf Seiten der Gotter im Kampfe

gegen die Asura Kāṭhā. 48, 17.

रोषिण (von 1. रुष) adj. zornig, wuthend Hanv. 11933. रोषिणि (= वि-

षयवासनावलालिनि: Nīlāk.) st. रोषिणि: die neuere Ausg.

रोहय (wie oben) nom. ag. dass. Bhūṭṭ. 9, 31.

रोह (von 1. रुह) gaga व्रलारि zu P. 3, 1, 140 (Oxyt.) 1) adj. hinauf-

steigend: ० प्राणिन् Spr. 2486. rettend auf: ० स्तयय ० R. 9, 1, 58 (०-

स्तययरोह ed. Bomb.) Kāṭhā. 10, 118. — 2) m. a) parox. Erhebung,

Höhe: das Aufsteigen z. B. von einer kleineren Zahl zu einer grösseren;

Gogena. प्रत्यवरोह: रोकावरोह: AV. 4, 14, 1. 13, 1, 13. VS. 13, 81. TS.

5, 5, 7. TBh. 1, 1, 3. 2. स्वर्गय लोकस्व Art. Bu. 3, 19. Čān. Bu. 6, 7, 8,

1. 8, 3, 4. Pāṇāt. Bu. 7, 7, 8. पयाय ० Lit. 4, 6, 5. 10, 20, 16. Čān. Bu.

15, 2, 15. 4. 2. ० रोषा लोकावो रोहण सनयो रोह चामयो रोहप्रत्यव-

रोक्थिकीर्षितः Nā. 7, 23. — b) das Aufgehen (eines Samenkorns),
Wachsen: न तस्य बीजं रेक्थि रेक्थाले MBu. 5, 386. बीजं चैक रेक्थ-
क्रमेति गेह तस्यैव/तिग्य auf 12, 4889. — c) Spross, Schöss H. 1119.
— Vgl. ह्र०, मन्मरोक्, मोरोक्ही unter मोरोक्ही.

रेक्क (wie oben) nom. sg. = रोक्क विठ्ठल (CKDa.) Med. k. 149. 1)
Reiter MBa. 8, 1486. Vgl. कटि०. — 2) wachsend; a. याव०. — 3) m.
Bez. einer Art von Gaspartern Mā.

रेक्क m. N. pr. eines Borges WILSON nach Gayān., रोक्क CKDa.
nach ders. Aut.

रेक्क (von 1. ह्र०) 1) m. N. pr. eines Borges, der Adams pik auf Ceylon
Gayān. im CKDa. Rīdā-Ṭar. 3, 73. रोक्क मुक्तिरत्नानी वन्दे वन्दे वि-
पथितम् Verz. d. Oxf. H. 120, a, 22. गुरु वन्दे गगदस्य गुणालोकोर-
णम् (so ist zu lesen) 187, b, No. 428, Cl. 4. Čavā. 10, 167. fg. ० पर्वत 186.

रेक्काललपि रत्नसंपद इव (संवाचः) SANTADARĀṢA. 92, 6. — 2) f. ई
Mittel zum Verkehren AV. 4, 12, 1. — 3) n. a) Mittel zum Erstehen:

दिवः RV. 1, 52, 9. — b) das Bestehen, Betreten, Reiten, Sitzen, Stehen
auf: खाद्रुगमस्त्यश्चनोक्तेरिषोरेक्के Jāś. 1, 151. — c) das Anlegen,
Befestigen: स्मृ० der Sohne Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 213, Cl. 3. — d)
das Verweilen, Hellen: तत्त० MBa. 13, 5189. — e) das Hervorgehen,
Entstehen: गुणालोक्कालुवः Śā. D. 221, 1. — f) der männliche Same
Rīdā. im CKDa. — Vgl. ह्र०, पाद०.

रेक्कामुसु m. Sandelbaum H. 641. HALJ. 2, 389. — Vgl. रेक्थि.
रेक्ते m. und रेक्ती f. (von 1. ह्र०) Uṇḍis. 3, 137. m. ein best. Baum
Uśāval. Baum überh. Uṇḍivṛ. im Sāṅkṣiptas. nach CKDa. f. ई eine
best. Schlingpflanze Uṇḍik. im CKDa. Schlingpflanze überh. Uṇḍivṛ.
im Sāṅkṣiptas. ebend.

रेक्स् (wie oben) n. Erhebung, Höhe: दिवः RV. 6, 71, 6. Čikru. Ča. 8, 25, 13.

रेक्सेन m. N. pr. eines Mannes Māśā. 22, 24. 150, 6. 166, 4.

रेक्स्, ०क्ति denom. von रेक्स् partic. praes. von 1. ह्र० gāṇa
māyādi zu P. 3, 1, 12.

रेक्ति Uṇḍis. 4, 118. m. eine Art Gazelle (vgl. रेक्ती, रेक्त्स्: मक्का-
रेक्ती R. ed. Bomb. 3, 68, 32. रोक्थिमास 38 (R. Gora. 73, 39). R. Gora.
8, 36, 35. = व्रतिन् Uśāval. Same und Baum Uṇḍik. im CKDa.

रेक्थि Uṇḍis. 2, 55. 1) adj. unter dem Sternbilde Rohiṇi geboren
P. 4, 3, 37, Sch. unter den Boiww. Viśvā's Havi. 14120. — 2) m. a)
N. pr. eines Mannes gāṇa vāyādi zu P. 4, 1, 110. pl. seine Nachkommen
Āc. Ča. 12, 14. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = भृगुण, वट् und रे-
क्तिवः Rīdā. im CKDa. — Mālatī. 78, 12. 152, 16. — 3) n. Bez. des
sten Muhūrtas des Tages Uṇḍik. im CKDa. — Vgl. रेक्थि.

रेक्थि f. = रेक्थि als N. eines Nakṣatra Čāṇḍa. im CKDa.
Varāh. Bṛh. 5, 107, 4.

रेक्थिका (von रेक्थि) f. 1) eine roth ausschendende Frauensimmer
Gayān. im CKDa. — 2) Halsentzündung (vgl. रेक्थि) Čāṇḍa. Śāṅu. 1, 7,
79. — Vgl. कटु०.

रेक्थिर्वा m. ved. = रेक्थिर्वा P. 8, 3, 64, Sch. Tā. 1, 1, 40, 6.

रेक्थिन्वय m. der Sohn der Rohiṇi d. i. Balarāma MBu. 7, 9322
(1° ed. Calc.).

रेक्थिपुत्र m. der Sohn der Rohiṇi als N. pr. P. 8, 3, 63.

रेक्थिपेषा und ०सेन रेक्थि als N. eines Nakṣatra + सेना) m.
N. pr. P. 8, 3, 100, Sch. — Vgl. रेक्थिपेषा.

रेक्थि a. u. रेक्ति und रेक्त्स्

रेक्थिोकास m. der Geliebte der Rohiṇi, Bein. des Mondes Wāṇa,
Kāṇḍā. 396.

रेक्थिचन्द्रव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 34, 6, 7.
रेक्थिचन्द्रायन n. desgl. ebend. 40, 6, 10.

रेक्थितनय m. der Sohn der Rohiṇi d. i. Balarāma Wāṇa, Ri-
mā. Ur. 340.

रेक्थितमसु Titel einer Schrift, Wilson, Sol. Works I, 283.

रेक्थितीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 10.

रेक्थिर्वा n. nom. abstr. von रेक्थि (als N. eines Nakṣatra) P.
8, 3, 64, Sch. Čav. Ba. 2, 1, 9, 6.

रेक्थिपति m. der Gatte der Rohiṇi d. i. der Mond Tā. 1, 1, 86.
H. 104.

रेक्थिप्रिय m. der Geliebte der Rohiṇi d. i. der Mond Ind. St. 2, 261.

रेक्थिभव m. der Sohn der Rohiṇi d. i. der Planet Mercur Ind.
St. 2, 261.

रेक्थियोग m. die Conjunction des Mondes mit dem Nakṣatra
Rohiṇi Varāh. Bṛh. 5, 28, 1. vollständiger चन्द्र० Vikr. 38, 12.

रेक्थिराण m. 1) der Gatte der Kūh d. i. der Siter Rīdā. im CKDa.
— 2) der Gatte der Rohiṇi d. i. der Mond Gīr. 3, 10.

रेक्थिवर्षा m. der Geliebte der Rohiṇi d. i. der Mond HALJ. 1, 12.

रेक्थिव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 12, 6, 23.
Wāṇa, Kāṇḍā. 334.

रेक्थिषा m. der Herr —, der Gatte der Rohiṇi d. i. der Mond
H. 104, Sch. Hia. 13.

रेक्थिपेषा m. N. pr. gāṇa mūyādi zu P. 8, 3, 99. — Vgl. रेक्थिपेषा.

रेक्थिसुत m. der Sohn der Rohiṇi d. i. der Planet Mercur H. 117.

रेक्थिषय Tā. 3, 3, 19 fehlerhaft für रेक्थिषय.

रेक्थिषयष्टमी f. der achte Tag in der schwarzen Hälfte des Bhādra,
wenn der Mond in Conjunction mit dem Nakṣatra Rohiṇi steht,
CKDa. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 44.

रेक्त्स् Uṇḍis. 1, 99. 1) f. a) eine rothe Stute RV. 1, 14, 12. 100, 16.
5, 56, 5, 7, 42, 2. — b) das Weichen einer Gazelle Mā. L. 147. Uśāval.
VS. 24, 30. 27. TS. 6, 1, 6, 9. ताम्रस्थो भूवा रक्तिं भूताम्रैव (nach Śā.
so v. a. क्षमृतीम्) Art. Bā. 3, 33. AV. 4, 4, 7. रक्तिस्तु Bala. P. 3, 31,
36. MAHIM. 22 bei Uśāval zu Uṇḍis. 1, 48. 99. — c) pl. Bez. der Flüsse
Nāṣa. 1, 13. — d) pl. Bez. der Finger Nāṣa. 2, 5. — e) eine best. Schling-
pflanze Med. Uśāval. — 2) m. a) Sonne Mā. — b) ein best. Fisch, =
रेक्ति. — 3) adj. roth Uṇḍivṛ. im Sāṅkṣiptas. CKDa. — Vgl. रेक्ति-
व्य und रक्ति.

रेक्ति Uṇḍis. 3, 94. 1) adj. f. रक्ति (nicht zu belegen) und रेक्ति-
णी roth, rōthlik P. 4, 1, 39. Vor. 4, 27. AK. 1, 1, 6, 24. Tā. 3, 3, 186.
fg. H. 1395. an. 3, 321. fg. Mā. p. 74. प्रष्टि RV. 1, 39, 6, 8, 7, 28. वयं
4, 2, 3. गो AV. 1, 22, 1. 3. वर्षा 2, 8, 23, 4. 6, 83, 2. 12, 1, 11, 18, 4, 24. वसन्
14, 2, 32. Kīra. Ča. 4, 8, 28. VS. 16, 19. 19, 88. 24, 2. 5. रेक्तिवर्षय षष्ठ्या
भृषिः Kāṇḍā. 24, 2. Art. Bā. 3, 31. विनीलिकाः Kāṇḍā. 116. Čikru. Ča.

4, 14, 18. Kūnd. Up. 2, 1, 4. 6, 4, 1. Kūnd. in Ind. St. 8, 15. Varān. Bṣn. 8. 48, 14. So wird auch ein Metrum genannt: रेहस्ति वै नमितच्छन्दो पर्याप्तकम्. Art. Bn. 5, 10. त्वं. Cat. Bn. 3, 5, 4, 23. — 2) m. a) ein rothes Ross, Fuhs: Agni's Nāgā. 1, 18. Cat. Bn. 6, 6, 8, 4. रेहस्तिन वापिदन्ति गमयतु Tā. 1, 6, 4, 8. RV. 1, 94, 10. 134, 9. 2, 10, 2. 3, 6, 6. 4, 6, 9, 8, 61, 9. 8, 3, 23. Pāṇāv. Bn. 14, 3, 12. Bildlich von der Sonne in den Liedern AV. 13, 1, 1. fgg.; vgl. Kauṣ. 24. Dahor auch Bez. dieser Lieder AV. 19, 23, 28. Kauṣ. 99. — b) eine best. Hirschart AK. 2, 5, 10. H. 1294. an. 3, 289. Med. I. 146. Varān. Bṣn. 8. 86, 26. Uttara. 91, 1 (117, 4). lebt am Wasser Soṇ. 1, 204, 10. — c) ein best. Fisch, Cyprinus Rohita Ham. AK. 1, 2, 3, 19. Tā. 1, 2, 16. H. 1346. H. an. Med. Hā. 188. Hall. 3, 37. M. 5, 16. Jāḥ. 1, 177. धर्द्धरेहस्तान्मत्स्यान्मत्स्य-कूपेषु: (Nīlak.: रेहस्तान् लोकितमूत्रेणान् पद्मागन्धनिमित्तं वा मत्स्यान् देशविशेषान्) MBn. 7, 3284 = 12, 984. R. 3, 76, 9. Soṇ. 1, 306, 9. 11. Vā. 6, 68. ब्रगाधस्तसंभारो न गर्वयति रेहस्ता: Spr. 10. मत्स्य Varān. Bṣn. 8. 84, 15. — d) ein best. Baum, Andersonia Rohitaka Roxb. H. an. Med. Soṇ. 2, 342, 2. वृत्. Varān. Bṣn. 8. 84, 79. — e) ein best. Perlenschmuck (Karmel) H. an. — f) eine best. unvollkommene Form eines Regenbogens Varān. Bṣn. 8. 28, 16. रेहस्तिनधनुषी M. 1, 38. Mān. P. 48, 35; vgl. 4) a). — g) N. pr. a) eines Sohnes des Harīkandra Art. Bn. 7, 14. Čāṇk. Ca. 15, 18, 8. Hariv. 786. Baia. P. 2, 7, 5. fgg. ऋषिः Pratyāśin in Verz. d. B. H. 61, 3; vgl. रेहस्ताय. — β) eines Manu Hariv. 469. — γ) eines Sohnes des Kṛṣṇa Hariv. 9184. रेहस्ति ed. Calc. — δ) eines Sohnes des Vapushmant, Fürsten von Čālmala, Mān. P. 33, 27. — e) pl. Bez. einer Klasse von Gandharva R. 4, 41, 60. — ζ) pl. Bez. einer Klasse von Göttern unter dem 12ten Manu Mān. P. 94, 28. — η) eines Flusses Schierma, Lobensb. 237 (7). — 3) f. रेहस्ति a) proparox. eine rötliche Kuh (im Veda violloicht auch eine rötliche Stute) RV. 8, 82, 12. 90, 13 (wo wir रेहस्ति: vermuthen). AV. 13, 1, 22. fgg. Cat. Bn. 2, 1, 9, 6. 4, 5, 8, 2. TS. 6, 1, 9, 2. Kitz. Ca. 13, 4, 15. MBn. 3, 13260. 13, 3669. 3705. 3716. 3720. 4919. Kāṣ. überh. AK. 2, 9, 67. Tā. 2, 9, 16. H. 1268. an. 3, 221. Med. p. 74. Hall. 2, 113. In der Mythologie eine Tochter der Surabhi und Mutter des Rindes MBn. 1, 2081. R. 3, 20, 28. fgg. Yāzu-P. in VP. 150, N. 10. Mutter der Kāmadhenu Kilmak-P. im ČKDn. — b) proparox. im AV., sonst oxyt. N. eines Nakshatra (und des damit verbundenen inneren Tages); personif. eine Tochter Dakṣha's und die bevorzugte Gattin des Mondes, gaga गौरादि zu P. 4, 1, 11. Tā. 3, 126. fgg. H. 109. die Rothe benannt nach der Farbe des Hauptsternes, des Aldebaran, Journ. of the Am. Or. S. 8, 329. AV. 19, 7, 2. Cat. Bn. 2, 1, 9, 6. 7, 14, 1, 8. TS. 2, 3, 8, 1. Tā. 1, 1, 2, 2. 20, 6. 2, 7, 9, 4. Art. Bn. 3, 33. Āṣṭ. Ca. 2, 1, 10. Gmā. 2, 10, 8. Wā. Nax. passim; MBn. 1, 3767. 2, 2019. 3, 3676. 16171. 4, 358. 9, 2015. fgg. 13, 3357. Hariv. 3284. 7784. 7955. 12454. 12483. R. 1, 1, 27. 2, 114, 3 (125, 3 Gmā.). 3, 3, 11. 55, 22. 4, 19, 30. 5, 17, 20. 21, 9. 31, 8. 6, 72, 48. 59. Čā. 181. Varān. Bṣn. 8. 6, 9, 10. 10, 1. 11, 54. 12, 21. 13, 2. 24, 12. 28. 31. 36. 26, 12. 47, 6. 100, 1. 102, 1. 108, 1. Mān. P. 33, 9. 58, 10. Ver. in LA. (III) 13, 11. Wā. Kṣmā. 223. pl. Varān. Bṣn. 8. 8, 19. 26, 11. 54, 123. 98, 6. In der Figur des Sternbildes steht der

In der einen Varān. Colaba. Misc. Ea. II, 331. रेहस्ताय: शकट् Spr. 2367. Soṇas. 8, 18. रेहस्तिशिकट् Spr. 2649. Varān. Bṣn. 8. 24, 30. Pāṇāv. 80, 30. Kuvāla. 169, 6. einen Tempel Journ. of the Am. Or. S. 6, 329. einen Fisch (Kukul) Kāḥḥa in Rāṁgānānānānānā nach ČKDn. — c) Blüte Mān. — d) ein junges Mädchen, das eben die Regeln bekommen hat, Spr. 282. Gmā. 2, 28. ein neunjähriges Mädchen zu. — e) Halentzündung in verschiedenen Formen H. 467. H. an. Med. Wies. 310. Soṇ. 1, 32, 1. 92, 12. 306, 14. 20. 2, 130, 14. Čāṇk. Saṇ. 1, 7, 79. — f) Bez. verschiedener Pflanzen: eine best. Gemüsepflanze Soṇ. 1, 74, 8. 141, 14. 157, 16. 2, 11, 21. = कुरुरोहिणी H. an. = कुरुरा (7) Med. vulgo काण्ठाधिरीय Rāṁgā. 102. = नामवल्क H. an. Med. = काष्मरी. Krätiki und मन्त्रिजा Rāṇ. im ČKDn. = कपिलवर्णा कर्तुलकाका विरचे प्रवस्ता Krätiki als Rāṇ. obod. रेहस्तिविह Kāṇḥa. 59, 37. Könnte in dieser Bed. auch als f. von रेहस्ति gefasst werden: vgl. धोका, कुटु, कुटु, कन्द, पीत, मद्र, मौस. — g) N. pr. a) einer Gattin Vasudeva's und Mutter Balarāma's MBn. 1, 7308. Hariv. 1947. 1952. 3185. 3305. fgg. 3371. fgg. VP. 498. Bala. P. 8, 24, 44. fgg. Wā. Kṣmā. 281. 283. fgg. 289. fgg. — β) einer Gattin Kṛṣṇa's Hariv. 6701. VP. 578. — γ) der Gattin Mahādava's VP. 59. Mān. P. 32, 10. — δ) einer Tochter Hiranyakāci's MBn. 3, 14194. — e) einer der 16 Vidyādovi H. 239. — h) adj. oxyt. unter dem Nakshatra Rohiṇi geboren P. 4, 3, 34. Vārt. 1. — 4) n. a) eine best. unvollkommene Form eines Regenbogens AK. 1, 1, 2, 12. H. 179. an. 3, 299. Med. t. 146. Hall. 1, 57. Varān. Bṣn. 8. 47, 20; vgl. 2) f). — b) Blut. — c) Safran Mān. — vgl. कर्कट्यु, धूम, लोकित, हृदिहिर und रेहस्त.

रेहस्ति a) m. N. eines Baumes, Andersonia Rohitaka Roxb. AK. 2, 4, 9, 29. Rāṁgā. 153. Kitz. Ca. 6, 4, 9, v. l. Soṇ. 2, 72, 16. — b) pl. N. pr. einer Völkerschaft MBn. 3, 13256. — c) N. pr. eines Flusses Schierma, Lobensb. 265 (35). — d) N. eines Stāpa Hicou-rasāng I. 140. hier könnte der Name auch लोकितक lauten. — 2) f. रेहस्ति a) ein roth aussehendes Frauenzimmer Gayān. im ČKDn. — vgl. रेहस्ति.

रेहस्तकार्पाय N. pr. einer Oertlichkeit MBn. 5, 599.

रेहस्तकूल N. pr. einer Oertlichkeit Pāṇāv. Bn. 14, 3, 12.

रेहस्तकूलिय N. N. eines Sāman Pāṇāv. Bn. 14, 3, 11. 14, 11, 6. Lit. 6, 11, 4. इन्द्रस् रेहस्तकूलियम् Ind. St. 3, 208, 6. unter रेहस्तकूलियाम् n. und रेहस्तकूलियित् n. 232, a.

रेहस्तिगिरि m. N. pr. eines Gebirges; वागिरि m. pl. die Bewohner dieses Gebirges P. 4, 3, 91. Sch.

रेहस्तिपुर n. N. der von Rohitaka, dem Sohne Harīkandra's, gegründeten Stadt Hariv. 756.

रेहस्तिवस्तु n. N. pr. einer Rothe Ross habend Lit. 1, 4, 4.

रेहस्तिवस्तु N. pr. einer Oertlichkeit Lat. 380.

रेहस्तित adj. rotthingig R. 5, 14, 1.

रेहस्ताञ्जि adj. rothscheichig VS. 39, 59.

रेहस्ताय m. patron.; pl. Saṇ. K. 196, a, 10. wohl fehlerhaft für रेह oder रेहस्तायना:

रेहस्ताय 1) adj. rothe Rosse habend. — 2) m. a) der Gott des Feuers,

verfassten Commentars Hall 74. — 18) n. a. *volides* —, *furchtbares Wesen* Supa. 4, 336, 1. *इषाक्रदन्तैः* Kāśī. 56, 37. — b) N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 44, a, 9 v. u. — c) N. eines Sāman Ind. St. 3, 231, b. Kāśī. Up. 2, 24, 7. — Vgl. मला^० (adj.) auch MBu. 12, 1979. Kāśī. 23, 335). सोमा^०.

रैक = *रुह्य कृतम्* (सोमायाम्) gaga कुलादि zu P. 4, 3, 112.

1. **रैकर्मन्** n. eine *Furchtbares bewirkende Zauberhandlung* Verz. d. Oxf. H. 97, b, 37.

2. **रैकर्मन्** 1) adj. *Furchtbares vollbringend* MBu. 10, 305. R. 3, 57, 32. 8, 33, 11. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāṣṭra MBu. 1, 5789. 4561. — Vgl. प्रति^०.

रैकर्मन् 2) adj. *रैकर्मन्* 1) MBu. 1, 2545. 3, 1445.

रैकान् f. *volides* —, *furchtbares Wesen, Furchtbare* R. 3, 13, 4. 7, 63. s. Milatim. 77, 7.

रैकाय scheint N. eines Nakṣatra zu sein, = **रैक** = *शार्दा* Kāśī. 12, 17.

रैकमन् adj. *weisen Sinnes*: सुरा पीता रैकमनाः Cat. Ba. 12, 7, 30.

रैकाय adj. zu Rudra und Agni in *Beziehung stehend* Āc. Ca. 2, 17, 18.

रैकाणी in *स्तोत्र* Verz. d. Oxf. H. 89, b, 17 wohl fehlerhaft für रुकाणी.

रैकायम् m. patron. von रुक; pl. Prayāṇas in Verz. d. B. H. 55, 5.

रैकाय m. N. pr. eines Sohnes oder entfernten Nachkommen Pūru's MBu. 1, 3698. 3699. Hariv. 1088. VP. 447. Bala. P. 8, 20, 3. N. pr. eines Rishi Verz. d. B. H. 122, 13. 126, 3.

रैकि m. patron. von रुक Hariv. 7219.

रैकिभिर्व m. Rudra's (Ciṇva's) Charakt. MBu. 3, 15824.

रैय m. patron. von राय gaga शिवादि zu P. 4, 1, 112.

रैयादि adj. zu der mit *रुह्य* beginnenden Klasse von Wurzeln d. i. zur 7ten Klasse gehörig P. 8, 2, 36. Sch.

रैयिर (von रुयिर) adj. *aus Blut bestehend*: क्रूर MBu. 1, 273. 2, 10304. von Blut stammend Supa. 4, 10, 21.

रैय (von रुय) 1) adj. *silbern* Jñā. 1, 204. MBu. 8, 1407. R. Goma. 2, 13, 32. 4, 25, 32. 5, 13, 12. Supa. 2, 136. Bala. P. 4, 25, 14. Wenna. Kāśī. 278. Naiss. 22, 53. — 2) f. Rā. N. pr. einer Ortschaft MBu. 3, 10519. — 3) n. *Silber* Rā. in CKDa. Girāp. P. 188 ebend. Wenna. Kāśī. 283. Verz. d. Oxf. H. 35, b, 31. Verz. d. B. H. No. 994. — Unbestimmt ob adj. *silbern* oder n. *Silber*: मायक M. 8, 125. R. 3, 48, 12. Cg. 4, 67. Kāśī. 18, 47.

रैयम् (von रुय) adj. (f. *ṣ*) *silbern* Hariv. 7882. Rā. Tan. 3, 46. Wenna. Kāśī. 299. **रैयस्कमयानि** MBu. 13, 3247. **रैयापसिस्त्रि** एमिः Bala. P. 8, 2, 2.

रैयायाम् m. patron.: pl. Sāks. K. 185, b, 5.

रैयायानि m. patron. von रुय gaga तिकादि zu P. 4, 1, 134.

रैय 1) m. N. pr. eines Mannes Rā. Tan. 3, 54. — 2) n. *eine Art Salz*,

— **रैयक** Rā. Tan. zu A. K. 2, 9, 42 nach CKDa.

रैयक 1) adj. oxyt. von रैयक (einem *अद्वैत्यायाम्*) gaga फलयादि zu P. 4, 2, 110. *römisch, von den Bewohnern des Römischen Reiches gesprochen* Col. Misc. Ess. I, 315. vom Astronomen Romaka herrührend: गणित Verz. d. B. H. No. 939. — 2) n. (von रुय) *eine Art Salz* A. K. 2, 9, VI. Theil.

42. H. 942. Man. K. 152 (wo वसुकि रै^० zu lesen ist). *अवयव* Bāṭman. im CKDa.

रैयक 2) adj. von रैयक gaga कयायादि zu P. 4, 2, 30.

रैयय 2) adj. von रैयय gaga संकायादि zu P. 4, 2, 30.

रैयय 2) adj. von रैयय gaga कयायादि zu P. 4, 2, 30.

रैयक 2) adj. (f. *ṣ*) *यिका* von Romaharshaga verfasst Bala. P. I, Einl. xxxvii.

रैयक 2) adj. (von रैयक) in patron. Sāta's Bala. P. 4, 2, 1. Verz.

d. Oxf. H. 12, a. s. fehlerhaft रै^० 6, 4, 36. 59, a, 36. **रैयक** 2) adj. 9, b, 13.

रैयाय adj. von रैयय gaga पलादि zu P. 4, 2, 30.

रैयम् m. pl. Bez. best. böser Geister im Dienste Ciṇva's MBu. 12, 10303.

रैय 1) adj. (a) *der zu Rū genannten Hirschart stammend* Āc. Goma. 1, 19, 10. Kauṣ. 67. Goma. 2, 10, 6. M. 2, 41. 3, 369. Jñā. 1, 253.

MBu. 1, 7194. 13, 4346. Ragh. 3, 31. Uttara. 82, s. (108, 11). Bala. P. 1, 18, 37. — b) *furchtbar* Tai. 3, 420. H. an. 3, 710. Mnd. v. 49. Candan.

im CKDa. *unselbst* und *betrügerisch* Candan. — 2) m. a) N. einer Hölle

A. K. 1, 2, 3, 1. Tai. H. an. Mnd. M. 4, 68. Jñā. 3, 222. MBu. 12, 10323.

R. 7, 24, 15. Buar. Intr. 201. VP. 207. Bala. P. 3, 30, 29. 5, 36, 7. 10. fg.

Verz. d. Oxf. H. 49, b, 12. Mias. P. 8, 218. 10, 80. fgg. 15, 32. zeugt Druḥ-

kha mit Vedān 50, 31. — b) N. des Sten Kalpa; s. u. कल्प 2) d).

— 3) n. a) oxyt. *die Frucht von Rū* gaga पलादि zu P. 4, 3, 115. — b) N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 231, b. Arr. Ba. 3, 17. Pāñāv. Ba.

7, 5, 7. 12, 4, 23. Līp. 7, 2, 1. *श्रेय रैयम्* Ind. St. 3, 201, a. — Vgl. मला^०

(in der ersten Bod. auch Mias. P. 8, 215).

रैयक = *रुह्य कृतम्* (सोमायाम्) gaga कुलादि zu P. 4, 3, 112.

रैयिन् m. pl. *die Schule des Ruruka*: **रैयिन्नायाम्** Goma. 3, 2, 3.

Līp. 2, 3, 1. **रैयिनायाम्** Schol. zu Pāñāv. Ba. 1, 4, 1.

रैयम् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 314, b. No. 746.

रैयिक 1) adj. = *रुह* श्व gaga ध्रुवयादि zu P. 5, 3, 105.

रैयि 1) adj. *unter dem Nakṣatra Rohiṇi geboren* P. 4, 3, 37,

Sch. — 2) m. a) *Sandelbaum* Tai. 2, 6, 39. Hā. 183. Uśval. zu Un-

dis 2, 55. MBu. 1, 1281 (nach Nilas. = *वट* der *indische Feigenbaum*).

Hariv. 9002. — b) (sc. *सुरोडादि*) *Bez. best. Opferpfaden beim Prayajga*

Cat. Ba. 14, 1, 3, 17. s. 1. 20. 2, 4, 1, 2, 41. Kīrti. Ca. 2, 3, 3. 4, 6, 14. 24, 1,

20. 4, 6. Līp. 1, 6, 35. — c) *Bez. eines Agni* Cat. Ba. 2, 1, 3, 12. — d)

N. pr. eines von Indra besetzten Dāmons RV. 1, 103, 2. 2, 12, 12. AV.

20, 128, 13. Daher so v. a. *मेघ Wolke* Naen. 1, 10. — a) N. pr. eines

Mannes Āc. Ca. 12, 14. mit dem patron. वासिष्ठ Tai. 1, 1, 12, 9.

— f) pl. N. einer grammatischen Schule: *पाणिनीयैरैयि*: P. 4, 2,

36. Sch. — 3) n. a) *Bez. des Sten Mukhāda des Tuges Candan* im

CKDa. — b) *इन्द्रय राजनैरैयि* und *धानै रैयि* Namen von Sāman

Ind. St. 3, 208, b. — Vgl. मला^० und **रैयि**.

रैयि 2) n. Name eines Sāman Līp. 1, 6, 35.

रैयि 2) n. Name eines Sāman Līp. 1, 6, 35.

रैयि 2) n. Name eines Sāman Līp. 1, 6, 35.

रैयि 2) n. Name eines Sāman Līp. 1, 6, 35.

रैयि 2) n. Name eines Sāman Līp. 1, 6, 35.

रौक्मिण्यन्दन MBu. 7, 5322 fehlerhaft für रौ, wie die ed. Bomb. Host.

रौक्मिण्यै 1) m. metron. von रौक्मिणी गङ्गा प्रभादि zu P. 4, 1, 128.

a) Kalk (der Kuk) TAN. 3, 3, 319 (Nischilich रौ^० godr.). H. an. 4, 229.

MDJ. J. 126. — b) Bos. Balaram's AK. 4, 1, 2, 19. TAN. H. 224. H. an.

MDJ. HALI. 1, 39. MBu. 1, 7148. 3, 4, 7, 5220. HARIV. 3374. PANDAR. 4, 3,

122. — c) der Planet Mercur AK. 4, 1, 2, 27. TAN. 3, 3, 219. 319. H.

117. Sch. H. an. MDJ. HALI. 1, 16. — 2) n. Smaragd RIdAN. im CKDu.

रौक्मिण्यैरत्तिर्ष n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, 6, 17.

रौक्मिण्यै m. patron.; pl. SANS. K. 186, 4, 9.

रौक्मि 1) adj. a) vom Thiere oder Fische रौक्मि stammend SoCa. 2,

2, 339, 11. — b) zum Manu Rohita in Beziehung stehend: वस्त्रं HA-

ARIV. 468. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa HARIV. 9184. रौ-

क्मि die neuere Ausg. und LANGELOIS.

रौक्मिन् adj. aus dem Holze der Andersonia Rohitaka gemacht KIRV.

Ca. 8, 1, 9.

रौक्मिण्यायनि m. patron. SANS. K. 184, 4, 10.

रौक्मिन् m. patron. des Vasumanas RV. ANUKA.

रौक्मि m. = रौक्मि eine Hirschart: स एष रौक्मि मध्ये वसति CH. aus BHAVAN. bei BHAR. zu AK. CKDu. — Vgl. रौक्मि.

रौक्मि Upsilon. 1, 16. 1) m. a) eine Hirschart AK. 2, 5, 10. H. 1294.

MDJ. ab. 44. SANSALV. bei UśVAL. — b) ein best. Floch, = रौक्मि

AGAJAP. im CKDu. — 2) f. f. a) das Weibchen von der Hirschart रौक्मि.

— b) Schlammflanze (सप्त) UśVAL. = हर्षा Upsilon. im SAMSKRITAN.

CKDu. — 3) n. eine best. Grasart, = काल्प AK. 2, 4, 2, 22. H. 1191.

H. an. MDJ. SANSALV. a. a. O. — Vgl. रौक्मि.

रौक्मि f. das Weibchen einer best. Hirschart MBu. 3, 16173 (nach der

Lesart der ed. Bomb.). MILAN. P. 74, 11, 14. — Vgl. रौक्मि und रौक्मि.

रौक्मि N. pr. eines Landes: देश RIdA-TAN. 4, 12. — Vgl. रौक्मिन्.

रौक्मिन् 1) adj. a) von der Andersonia Rohitaka stammend, aus ihr

gemacht gaga रघतादि zu P. 4, 3, 124. KIRV. Ca. 8, 1, 9, v. l. हृष्य Schol.

zu 1, 3, 10. — b) aus der Gegend Rohita stammend RIdA-TAN. 4, 11. —

2) m. = रौक्मिन् Andersonia Rohitaka MBu. 3, 12361.

रौक्मि adj. von रौक्मि gaga मख्यादि zu P. 4, 2, 80.

ल म. 1) ein N. Indra's TRIN. 4, 1, 57. MED. I. 1. — 2) cutting WILSON nach ÇANDAR.

लक्, लार्कपति (आस्वादने) DUKUP. 33, 63, v. 1.

लक् न. 1) the forehead. — 2) the ear or spike of wild rice ÇANDĀRTHAN. bei WILSON.

लकषं m. = लकुष ÇANDAR. im ÇKDn.

लकार m. 1) der Buchstab ल AV. PRĪT. 1, 5, 39, 46 u. s. w. Vorz. d. Oxf. H. 97, a. b. धनुकुला विमलाङ्गी कुलश्री कुशला मुशीलसंपन्नाम् । पञ्चलकारो भार्या पुरुषः पुण्योदयाष्टमे ॥ PRAŚĀDĀBH. 13, b. — 2) der gemeinschaftliche Name für alle Tempora und Modi (vgl. P. 3, 4, 77), verbum finitum Vorz. d. Oxf. H. 177, a, N. 1. °विशेषार्थं निरूपणं 177, a, 36. लकारार्थप्रक्रिया 163, a, No. 338. 164, b, No. 363. 165, b, No. 367. Vorz. d. B. H. No. 736. °वाद HALL 59.

लकुष m. Arctocarpus Lacucha Roxb., ein Baum, der zähen Milchsafft reichlich enthält; n. die Frucht AK. 2, 4, 9, 41. MBn. 1, 7585. 3, 11568. HARIV. 12678. Suçā. 4, 59, 6. 74, 15. 137, 5. 210, 17. Viçnu. 6, 141. VALLABH. BḡN. 8, 85, 4. 10. Vorz. d. Oxf. H. 72, a, 23.

लकुट m. = लगुड Knüttel Schol. zu KĪR. ÇA. 660, 6.

लकुटिन् adj. mit einem Knüttel versehen R. 7, 23, 4, 36. MĀN. P. 8, 122. 169.

लकुल gaṇa बलादि zu P. 4, 2, 80.

लकुलिन् m. N. pr. eines Muni Vorz. d. Oxf. H. 53, b, 32.

लकुत्थं adj. von लकुल gaṇa बलादि zu P. 4, 2, 80.

लकृक m. N. pr. eines Mannes RĪDĀ-TAN. 8, 134. 453. 457.

लक्ष्म गृध्.

लक्ष्म m. 1) Lippen, Lippchen, = लक्ष्म AK. 2, 6, 2, 10. Suçā. 1, 36, 5. 2, 184, 13. — 2) = घलक्ष्म ÇANDAR. im ÇKDn. scheinbar R. GON. 2, 60, 16 und KĀRṆĪ. 3, 71, wo aber प्रकृत्यालं und वासत्यलक्षकम् zu lesen ist.

लक्ष्मवर्म् m. eine Abart des Lodhra (रक्तवर्णताम्) ÇANDĀR. im ÇKDn. लक्ष्मवर्म् m. N. pr. eines Mannes RĪDĀ-TAN. 7, 1174.

लक्ष्, लसते bemerken, wahrnehmen: स्क्भृन्वसायमलसतायी BḡO.

P. 3, 16, 12. betrachten: सर्वथ तत्र तमिव कन्या व्रतमलसत । दिवाप्य-कापडप्रतिपञ्चन्रलेखामिवेदितम् KĀRṆĪ. 34, 47. — Vgl. लसत्, worauf diese secundäre Wurzel zurückzuführen ist.

लसत् (von लग्; vgl. लसन्, लसती) 1) ein ausgesetzter (angehefteter) Preis: शृङ्गीव पो जिगीवा लसमादत् (= लस्यम् ŚL.) RV. 2, 12, 4. लस्य° adj. der den Preis —, den Sieg davongetragen hat; besodhrt, erprobt: घसकृष्टयलसतास्ते (मष्टाः) रक्षे MBn. 4, 341. HARIV. 5122. KĀRṆĪ. 62, 9. नागा रूपे MBn. 7, 1325. सचिवाः M. 7, 54. — 2) Zeichen, Mal: शङ्खेर्लसैथ ताः सर्वा (गाः) लतपामाम MBn. 3, 14852. नखरतत° KĀRṆĪ. 15. — 3) n. Ziel, Zielpunkt AK. 2, 8, 3, 54. TRIN. 3, 3, 440. H. 777. an. 2, 570. MED. sh. 23. Spr. 1910. दृष्टलसतिदः (°लस्य° ed. Calo.) RAḢ. 1, 61. धर्म्मिष्ठेषु लसन्ते बाणसिद्धिः KĪM. NĪR. 14, 25 (लस्येयु 37). सिद्धलसते बाणेन KĀRṆĪ. 112, 56. घातको लसत् बहु sein Ziel auf den Luftraum richtend so v. a. ohne bestimmtes Ziel in's Blaue sehend ÇĪS. 31, 7, v. 1. घाकायबलसत् VĪR. 54, 4. °भूत्वा vielleicht so v. a. von Allen gesucht Vorz. d. Oxf. H. 217, a, 26. स्थूल° adj. grosse Ziele verfolgend JĪLĀ. 4, 398. nach den Erklärern freigebig oder kenntnisreich; v. 1. °लस्य; vgl. स्थूललसिता, स्थूललस्य. — 4) hunderttausend, nach den Lexicographen f. und n.; zu belegen nur n. und m. AK. 3, 6, 2, 24. TAN. 3, 3, 440. 5, 20. H. 873. H. an. MED. STOD. K. 280, b, 10. टुकानत्रिंशदलसिता JĪLĀ. 3, 101. लसतोर् उक्तेः Spr. 835. 1626. 1666. 1910. लसिथ 1626. VALLABH. BḡN. 8, 77, 17. 80, 12. KĀRṆĪ. 8, 15. 53, 10. PĀNĀR. 255, 23. HIT. 115, 4. स्तं लसं रथानाम् HARIV. 13909. Spr. 1363. KĀRṆĪ. 43, 109. 44, 181. 46, 244. 115, 9. RĪDĀ-TAN. 4, 243. 415. fg. 5, 187. 145. BḡO. P. 8, 21, 7. 6, 17, 2. MĀR. P. 54, 2. सुवर्णस्य KĀRṆĪ. 5, 112. ब्रह्माण्डलसतिः Spr. 4000. GĪR. 3, 16. KĀRṆĪ. 8, 2. 34, 67. RĪDĀ-TAN. 3, 327. 4, 494. KĀRṆĪ. 43. Ind. St. 3, 231. सुवर्ण° KĀRṆĪ. 12, 9. 21, 67. 38, 28. लसं नृदिपान् MBn. 8, 3665. लसिः सुन्दरमन्दिः PĀNĀR. 1, 11, 16. 2, 2, 99. द्वात्रिंशदलस्योन्नयानाम् BḡO. P. 5, 20, 24. दशलसं सुवर्णम् PĀNĀR. 1, 4, 51. लसत्स्वर्णम् 14, 20. लस्यो च निथला लसतीरूपीम् 8, 22. °भोकादिं शास्त्रम् 2, 1, 20. लसलसिः 1, 7, 29. शतलसम् 2, 2, 29. °गूत्रनोद्यामनविधि Vorz. d. Oxf. H. 284, a, 32. °पूजामाहृत्य 30, a, 11. Vorz. d. B. H. No. 466. प्रये

लता: *Jlák*, 3, 102. लतयैको णि *Ind. St.* 9, 35. कन्यां सलताम् *Pañśāt.* V, 84. — 3) *Schein, Vorstellung* (व्याप्ति) *Trin.* 3, 3, 440. H. 378. H. a. n. *Med.* लतसु *sich schlafend stellend* *Majās.* 48, 25, v. l. — Vgl. परो^०, रति^०, वि^० and लय^०.

लताक^० 1) adj. (von लतप्) *indirect bezeichnend (nicht benennend), elliptisch —, metonymisch ausdrückend*: श्रमिधदिभ्योपाधिविधैश्चात्रिवियो मतः । शब्दे ऽपि बाधकतद्वल्लताको व्यञ्जकस्तथा ॥ *Sām.* D. 31. *Vorz.* d. *Oxf.* H. 246, a, No. 619. — 2) m. N. pr. zwoler Mannor *Riśā-Tār.* 8, 912, 2178. — 3) n. = लत *hunderttausend*: पदातीनां त्रिलतकम् *Pañśāt.* 4, 4, 81, 2, 4, 32.

लताप^० (von लतप्) *Uñlois.* 3, 7, 1) m. a) = लतया *Ardea sibirica* *Čandab.* im *ČKPa.* — b) N. pr. eines Mannes *Riśā-Tār.* 3, 888. = लतया (Rāśa's Bruder) *H. a. n.* 3, 323. *Vijā* bol *Uđāval* zu *Uñlois.* 3, 7. *Hariv.* 2331. 2333 (die neuere Ausg. richtig लतया). — 2) f. खा a) *Ziel*: सिद्धिं पश्यति लतयाम् *Hariv.* 11841. — b) eine *indirecte* Bezeichnung, eine *elliptische, metonymische* Ausdrucksweise *Sām.* D. 11. 13. 253. 269. *Balaśā.* 81. *Vanditas.* (Allah). No. 102. *fgg.* *Schol.* zu *Kiśā.* Ča. 17, 9. 621, 22. 730, 4. *असम्भवेन* लतयाया तस्माद्वाप्य उच्यते 740, 15. 763, 9. *Sarvadāraṇas.* 50, 10. 13. 172, 7. *fgg.* 173, 2. *fgg.* *Kuśm.* 30, 4. *Wardan.* *Rimāt.* Up. 337. *Schol.* zu 3, 4, 3, 70. *Siddh.* K. zu 69. Vgl. धनवृक्षतया, उपदान^०, वृक्षतया, धान^०, भाग^०, लताया^०, सामान्य^०. — c) = लतया *das Weibchen der Ardea sibirica* *Med.* q. 76. *Soča.* 1, 317, 11. *das Weibchen der Gans* *Schol.* zu Up. 3, 7. — d) N. pr. einer *Apsaras* *Vijā* beim *Schol.* zu H. 183. *MBu.* 1, 4818. *Hariv.* 12472. 14163 (लतयाया *ed. Calc.*). — 3) n.; am Ende eines adj. comp. f. खा *Ācv.* Ča. 2, 14, 18. *Kiśā.* Ča. 16, 4, 6. *MBu.* 13, 3413. 14, 1190. *fgg.* *Raṇ.* 19, 25. *Katnās.* 5, 31. *Baśa.* P. 2, 4, 22. 8, 19, 9. u. s. w. ^३ *Vorz.* d. *Oxf.* H. 220, a, No. 537. a) *Merkmale, Zeichen, Charakter, Attribut* (häufig sg. in collect. Bod., a. B. M. 6, 44. 8, 261. *Varāṇ.* Bgm. 8, 86, 21. 61, 1. 65, 1. 68, 108. 78, 18. 79, 1. 84, 2); daher *Marke, Strich* (खङ्क), *bes. die auf der Opferstätte gezogenen Linien, Stichwort* u. s. w.; = *चिह्न* *AK.* 1, 1, 3, 18. *Trin.* 3, 3, 358. H. 106. *an.* 3, 3, 212 (wo लताया *sl.* लतया) zu lesen ist). *Med.* *Halā.* 1, 18. *Vijā* v. a. a. O. *Ni.* 1. *इच्छता*: पृथग्लतयाः *Kiśā.* Ča. 16, 4, 0, 8, 2. *Gom.* 4, 1, 10. *कृत* ० 2, 1, 3. 3, 6. 4, 2, 1. 3. *तद्वद्वृत्तस्य* लतायां स्मयात्पर्य *Ācv.* Gm. 4, 1, 18. *Kaṇṇ.* 80. 137. *तत्त* ० *Člām.* Ča. 1, 16, 6. *पुरस्तालतया*, *उपरिष्ठालतया* *Ča.* B. 1, 7, 2, 1. *देवकलतया* यावन्नुवाचताः *die J. und A. haben die Götternamen (ihre Stellung am Anfang oder am Ende) zum Merkmal* *Ācv.* Ča. 2, 17, 18. *fg.* *वृत्त्य* ० *Ma.* 4, 1, 15. *निर्मिलतपिका*: *M.* 11, 68. *वीजलतयालत* 9, 35. *MBu.* 3, 2680. *नृपलतयालित* R. 1, 4, 31. *n* चो मी रत्तसे वीर किमिदं शूरलतयाम् R. 5, 36, 18. *Meṇ.* 78. *Člām.* 71, 12. 102, 17. *कार्य सिद्धे*: *Raṇ.* 10, 6. 19, 47. *धनारम्भो* *विक्रियार्थायां* प्रथमं बुद्धिलतयाम् *Spr.* 97. 481. 2935. *Katnās.* 34, 71. 61, 28. *Riśā-Tār.* 1, 189, 2, 146. *Baśa.* 8, 20, 28. *मुप* ० adj. R. 1, 1, 18. 2, 21, 29. 24, 86. 52, 1. *Katnās.* 23, 54. 45, 242. *कथाया* ० 29, 161. *पुण्य* ० *Kuśmās.* 5, 78. *रथ* च कपिलतयाम् *MBu.* 1, 3277. *वेदो* *स्त्रीपुंसलतया* *AK.* 2, 6, 8, 15. H. 832. *पुरुष* ० *MBu.* 5, 7237. *स्त्रीयाया* 7238. लतायां लतयेव वर्द्धनं वर्द्धनेन च *Goschachtschalla* 13, 2309. शरां बहिर्फलतयाः *gehennzeichnet* so v. a. *versehen mit R.* 3,

26, 22. 6, 80, 20. *धनवीथ मेघबहिर्फलतया*: *MBu.* 3, 1791. *भुवदपडुगम्* *गाण्डिकलतया* *Baśa.* P. 4, 15, 12. *तुल्यभिन्नलतया* R. 5, 19, 22. *ein glückliches Merkmal, günstiges Zeichen* *Ācv.* Gm. 1, 8, 2. 4. *Člām.* Gm. 1, 8. M. 3, 4. 4, 69. 188. 7, 77. *MBu.* 1, 8905. 4, 70 (ag. st. pl.). R. 1, 4, 37. *Riśā-Tār.* 3, 485. *AK.* 3, 4, 24, 84. *BRANMA-P.* in *Lā.* (III) 50, 6. *DAṬA.* in *Berf.* *Chr.* 197, 11. 12. *द्वित्रिषष्टतयोपेत* *Hir.* 99, 7. *ad* *Vaz.* 3, 16 (Lā. III). *Lot. de la b.* l. 616. *सुख* seiner guten Zeichen vorzüglich gegangen, in's Unglück gerathen, unglücklich *Jlāk.* 3, 217. *विगत* ० *dass. Katnās.* 25, 142. *रुत* ० *dass. Mān.* P. 80, 98. *Symptom einer Krankheit* *Vorz.* d. *Oxf.* H. 312, a, No. 745. *सृष्टिः* *संतेफलतया* durch *Kürse* sich kennzeichnend, in aller *Kürse* angegeben *M.* 1, 41. *वेदानलतया* *उर्वी* धर्मः *Čām.* 1, 1, 2. — b) *nähere Bestimmung, Definition* *M.* 1, 112. *fg.* 3, 106. *HV.* *Prāt.* 13, 12. *Soča.* 1, 2, 2. 2, 17, 10. सर्वं परद्वयं दुःखं सर्वनात्मवशं मुखम् । एतद्विद्यतसमासेन लतायां मुखदुःखयोः ॥ *Spr.* 4828. *Sām.* D. 3, 4, 1. 17. *fg.* *Schol.* zu *Člām.* 60, 11. *Sarvadāraṇas.* 5, 7. 46, 19. 60, 18. 78, 30. 104, 9. *fgg.* *तत्र* (in *Kaṇḍā*'s System) *उद्देशो* लतायां परीता वेति त्रिविधायं शास्त्रस्य प्रवृत्तिः 21. 105, 17. 106, 1. *fgg.* — c) *Bezeichnung* so v. a. *Name* *Trin.* 1, 1, 117. 3, 3, 258. H. a. n. *Med.* *Vijā* bol *Uđāval*. *योपतिष्ठति* लतयाम् । लोके धाता विधाता च *MBu.* 1, 2614. *त्रयं ब्रह्म* *अगुपु* *भागलतया* *M.* 1, 23. *कलत्रस्य* *इयदिलततयो* *भूत* *Raṇ.* 6, 71. *Meṇ.* 23. *निमेषलतया* *मत्पत्यकालम्* *Schol.* zu *Naṭh.* 22, 41. — d) *Kirscheneingangsform, Art, Species* *H.* 1376. *दृश* लतयायां धर्मस्य *M.* 6, 98. *दृश्यं* *धर्मलतया* 92. 94. *धर्मलतया* *मुक्त* 12, 4. *संविधेयो* *दिलतया* 7, 163. 12, 31. *fgg.* *कर्मणा* *श्रमिकोत्रादिलतया* so v. a. *erscheindend* *ā.* *Čām.* zu *Bgm.* *Ān.* Up. S. 303. *Baśa.* P. 8, 13, 6. *भक्तिर्नवलतया* *sich auf neunfache Weise ungesund* 7, 5, 24. — e) *Ziel, Richtung, Hindeutung* auf P. 1, 4, 24. 90. 2, 1, 14. 3, 3. *AK.* 3, 2, 28 (28). 6. *इलतया* *गुणवृद्धि* so v. a. *betroffend, sich beziehend* auf P. 1, 1, 5, *Sch.* *मनुष्यलतया* *लुब्ध* 1, 2, 52. *Vārt.* 3. *Sch.* *Schol.* zu *V.* *Prāt.* 4, 122. *पुराणं* *दृशलतया* so v. a. *behandelt* *Zehnerlei* *Baśa.* P. 2, 9, 42. *हृदशलतया* *मीमांसा* *Vorz.* d. *Oxf.* H. 220, a, No. 527. *वृद्धा* *युना* *तलतया* *योदेव* *विशेषः* *nur diese betreffend* P. 4, 2, 65. *तत्सकलं* *धर्मलतया* so v. a. *fällt unter den Begriff* *des Rechts* *Jlāk.* 1. — f) *Wirkung, Einfluss*: *प्रत्यपलतया* *प्रत्यपलतया* *P.* 1, 1, 62. *Vop.* 3, 45. *नायं* *स्वरः* *प्रत्यपलतया* *भवति* *P.* 8, 1, 197. *Sch.* — g) *Veranlassung, Gelegenheit*: *सर्वथा* *सर्वकामा* *मासि* *मृत्यु* *लतया* । *तव* *हृद्ये* *रथे* *मैथिलीकलतया* ॥ R. 6, 95, 19. *Yagaz* ० *Spr.* 4231. *पुनरपीमवर्ध* *लतया* *योपयन्नेहृगो* *साधयिष्यति* *DAṬA.* 135, 4. — Vgl. *ख* ० (n. *Mangel an Kennzeichen, — an einem Kriterium* *Pat.* *bol* *Gold.* *Mān.* 50. *adj.* *ohne schönes Zeichen, hässlich* *Katnās.* 40, 29). *उत्तर* ०, *कृत* ० (*gehennzeichnet* R. 3, 36, 9. *glückliche* —, *gute Zeichen* *an sich* *trahend* *MBu.* 2, 1380. R. *Gom.* 2, 7, 4. *betroffend* auf: *धामुधानां* *पुराणानामादानकलतया* *मतिः* *Hariv.* 5031. *कथाः* *मुभाः* । *चक्रतुर्वै* *संबदास्तद्वैषकलतया* *MBu.* 13, 1781. *overanlast* R. 8, 95, 9). *दृशलतया*, *देरुलतया*, *निलतया*, *पञ्च* ०, *प्रति* ०, *प्रमाय* ०, *रुद्ध* ०, *वि* ०, *सु* ०.

लतयाक^० am Ende eines adj. comp. (f. णिका) = लतया *Merkmale*: पूर्वकिलतयाका *Ind.* 81. 8, 299, 6, 7. — Vgl. *दृश* ०.

लतयाप^० adj. *die Zeichen (am Körper) an denen* *verstehend* R. *Gom.*

2, 29, s. Varān. Bg. S. 68, 89, 114. नर् ११६. लक्षणतयात् *seine guten Merkmale erkennend* Bū. P. 4, 19, 28.

लक्षणाय *n. das eine-Definitum-Sein*: काव्य ० Śin. D. 5, 8.

लक्षणालक्षणा *f. Bez. einer best. elliptischen oder metonymischen Ausdrucksweise* Śin. D. 18. Sārvadāṇas. 173, 5.

लक्षणवत् *adj. 1) gekennzeichnet: चङ्गिलक्षणवाप्यति*: (so die ed. Bomb.) MBu. 12, 9077. *mit guten Zeichen versehen* R. Gonn. 2, 118, 5. — 2) *त्रि-लक्षणवत्* *dreifach Erscheinungsformen habend*: धर्म Bū. P. 7, 11, 12.

लक्षणवाद् *rūp* *m. Titel einer Schrift* Hāl. 61.

लक्षणसंयम् *m. Titel einer Schrift* Vorz. d. Oxf. H. 341, a, 39.

लक्षणसंनिपात *m. Brundmarkung* R. 5, 48, 6 (32, 15 ed. Bomb.).

लक्षणसमुच्चय *m. Titel einer Schrift* Vorz. d. Oxf. H. 279, a, 36. 336, a, No. 790.

लक्षणम् *adj. = लक्षणस* R. Gonn. 2, 20, 9.

लक्षणायि (von लक्ष्) *adj. 1) sichtbar oder zu vermuthen, anzunehmen* Raoh. 11, 63. — 2) *elliptisch, metonymisch ausgedrückt wird* Kū. 32, 8.

लक्षणोक्त (लक्षणा + ऊक्त) *adj. f. ०* B. P. 4, 1, 70. — Vgl. लक्षणोक्त.

लक्षणय (von लक्षणा) *adj. 1) als Merkmal dienend*: वृत्त Pā. Gm. 3, 15. — 2) *mit guten Zeichen versehen* Jān. 3, 52. 80. MBu. 13, 2509. 8599. R. 2, 109, 5. सर्वलक्षणा ० Pāñā. 4, 3, 42. sl. *खलत्वाय* (दिवाकारम्) *kein richtiges Aussehen habend* MBu. 6, 5209 liest die ed. Bomb. *खलत्वायम्*.

लक्षत् *m. N. pr. eines Fürsten* Kārnā. 53, s. fgg.

लक्ष्मण *m. N. pr. einer Stadt* Kārnā. 53, 9.

लक्ष्म (von लक्ष्), लक्ष्मपति, ते Daitop. 32, 5 (दर्शनाङ्गोप) 33, 22 (खालोचन). 1) *bezeichnen, kennzeichnen*: शङ्खलक्ष्म ताः सर्वाः (माः) लक्ष्या-माना MBu. 3, 14, 52. लक्षित *bezeichnet, gekennzeichnet, erkennbar an*: सर्वलक्षणलक्षित 1, 5434. R. 1, 43, 41. 7, 37, 8, 24. Mān. P. 34, 77. 66, 25.

मुमुक्षुलक्षणलक्षित R. Gonn. 2, 26, 18. राजलक्षणलक्षित 3, 36, 6. राजतेर्धालु-भिद्यन्त्रे दिश्ये देशे च लक्षितः (गिरिः) 21, 14. वक्तमि लक्षितं श्रिया Bū. P. 2, 9, 15. सर्वप्रसूतिर्दि वीरलक्षणलक्षिता M. 9, 88. R. 5, 86, 5. उन्मेषनि-मेषायाम् Bū. P. 8, 13, 11. तथा (यशनायया) लक्षितेन मृत्युना Cā. 2, 2, 3.

लक्ष्मणः *Śin. D. 14, 16. पश्य कस्यैवर्धस्य लक्षितेन मृत्युना (Allah.)* No. 108. — 4) *auf ein Ziel richten*: शरास्त्रोन्नाः पतित्यति रामलक्षणा-लक्षिता R. 5, 23, 20. — 5) *bezeichnen als, nennen*: कालस्यानुगतिर्या-नु लक्ष्यते एषां कुर्याप्य Bū. P. 2, 8, 13. सा लक्ष्यता (लक्षिता Bū.)

प्रवायति Cā. 33. — 6) *bezeichnen als so v. a. halten* —, *anziehen für*: तुष्ये किं लक्ष्ये घाने बाहुकस्य नलस्य च MBu. 3, 2800. न ते हस्यविदि-ते किंचिदिति ता लक्ष्याम्यम् 10575. तस्य बाह्वस्य पर्यायं पर्याप्तमिव लक्ष्ये Hā. 9082. कथञ्च तेनः पुनो लक्ष्यते MBu. 13, 3629. fgg. जड-शब्धधियात्ममृकाकृतिः

लक्षितः पथि बालानाम् Bū. P. 4, 13, 10. Vt. 12nd.

— 7) *sein Augenmerk richten auf, beachten, untersuchen*: खद्यं लक्ष्यि-तातापत् Cā. 2, 2, 3. Bū. A. ū. S. 24. zu Kū. 30. ū. S. 88 (wo खमि ल० d. i. खमि = ल० zu lesen ist). चरिताग्रस्य लक्ष्ये MBu. 3, 2992. Kā. Nī. 7, 15. कौरा विमृदितव्रीहिलक्षितयोः Jān. 2, 103. एवमप्ये पि भेदः

— न पृथगलक्षिताः Śin. D. 211, 7. Z. d. d. m. G. 7, 311. N. 4. Vorz. d. Oxf. H. 181, a, 36. लक्षितं M. 8, 408. — 8) *(an bestimmten Zeichen) erkennen*: गतिचेष्टाधिकारो ह्यपेता भाषितेस्तथा। लक्ष्यस्य तेषामिव दु-ष्टाङ्गं ह्यम् R. 4, 1, 38. एभिलक्षणीलक्षितयोः — भवन्मू Mān. 78. इति लक्ष-तामस नेयं सीतिति निश्चितम् R. 5, 14, 58. लक्ष्ये ऽवस्थमात्रानं भवत्या

लक्षणोक्तम् Bū. P. 8, 16, 10. न वेपामव्यलक्ष्यताम् Bū. 17, 106. ल-क्ष्यते शायते ऽनेनेति लक्ष्याम् Schol. zu Gm. 1, 1, 2. एवं प्रादुर्लक्ष्यं कर्म लक्ष्यते वित्तवृत्तयोः Bū. P. 4, 20, 63. 1, 8, 19. Vikā. 53. ध्वनेयं वपुषा बाला पिदुमानेन मुक्षिता। लक्षितेयं मया देवी निभृता ऽगिरिचिन्मया MBu. 3, 2702. Spr. 1824. Bū. P. 2, 2, 35. 2, 27, 13. 4, 22, 2. — 9) *bezeichnen, wahr-nehmen, erblicken*: acī. Maitrāj. 6, 10. M. 12, 27. MBu. 4, 88. R. 2, 63, 15. 6, 92, 24. Cā. 140. Kā. Nī. 4, 37. Spr. 3891. Kārnā. 10, 168. Rā. Ta. 4, 497. 6, 59. Daṇ. in Brnp. Chr. 184, 9. 186, 15. Bū. P. 4, 8, 27. med. MBu. 1, 5924. 3, 3205. R. Gonn. 2, 60, 8. 5, 31, 7. Cā. 69, 6. Bū. P. 4, 22, 9. 10, 41, 3. ब्राह्मद्विप्रा चास्मानिः शक्या लक्षयितुं न ते Kārnā. 112, 149. तां लक्षयिता MBu. 3, 3295. न कृन्ती चापतः न प्रपयो लक्ष्यते R. 2, 26, 16. यादृशे लक्ष्यते ह्यम् 93, 6. लक्ष्यते वपुषोवाद्यं श्यामाद्यं गिरि-सामुपु 4, 29, 12. 40, 43. Sū. 1, 243, 4. Raoh. 9, 72. Cā. 38. Rā. Ta. 3, 374. Bū. P. 1, 18, 43. 4, 17, 32. 21, 28. Hir. 20, 14. योगप्रभवा न च ल-

क्ष्यते ते Raoh. 16, 7. भवत्यते गुरुषु गुरुमेधाम् — न लक्ष्यते क्वचस्था-नमपि Bū. P. 1, 19, 29. 3, 26, 14. R. 2, 26, 15. 35, 34. 60, a. 2, 68, 50. Varān. Bg. S. 80, 7. Kārnā. 47, 54. Mān. P. 16, 37. Hir. 25, 10. पदा विनशकाला वि लक्ष्यते देवनिर्मितः *erblickt wird so v. a. erscheint, sich einstellt* Spr. 4808. लक्षितं *bezeichnet, erblickt, wahrgenommen, gesehen* MBu. 3, 2155. 2699. 2935. Raoh. 7, 41. Cā. 98, 15. Spr. 2103. Kārnā. 43, 259. Bū. P. 4, 25, 13. Pāñā. 225, 26. Śin. D. 38, 19. सामु लक्षित-

मयमागतः Mān. 117, 25. खलत्तित *unbemerkte* MBu. 1, 5879. 3, 2168. R. 4, 40, 27. Raoh. 2, 27. Cā. 90. Kā. Nī. 12, 43. Kārnā. 7, 82, 57. 16, 87. 18, 157. Rā. Ta. 6, 48. 270. Daṇ. in Brnp. Chr. 186, 12. स्व-

लक्षितं *durchaus nicht bemerkt* Bū. P. 2, 5, 30. खलत्तितम् *adv. Kārnā. 28, 105. 34, 46. mit folgendem पद zusammen, dass. बनारखलत्तितमस्य स्वयं पीठमवास्तुत* Rā. Ta. 3, 158. sehr häufig mit einem zweiten appositionellem acc. (nom. bei pass. Constr.) construiert: ते तैर्कायमनसं कृ-तः पार्थमलक्ष्यत् MBu. 1, 7920. 13, 2765. R. Gonn. 2, 6, 14. 3, 1, 2. 4, 33, 29. Mā. 29, 1. Kū. 30, 3. 51. भवत्यप्यात्मवर्तितानुगुणोपलक्षता-मरे MBu. 12, 809. R. 1, 9, 44 (43 Gonn.). Cā. 16, 20. Bū. P. 1, 14, 13. 17, 36. 6, 11, 21. लक्षितव्या चास्मानं तैर्कोकानम् MBu. 1, 8142. 4, 1066. 13, 175. R. 7, 28, 1. Pāñā. 33, 5 (29, 7 ed. varn.). तैर्लक्ष्य (== लक्षयिता)

वित्रस्तान् R. 7, 13, 1. स दक्षिणं तूष्णमुञ्चेन वामं व्यापार्यरूप्स्त्वलक्ष्यता-न्नै राoh. 7, 84, 9. 43. Spr. 1639. 1842. Cā. 169. Rā. Ta. 1, 167, 3. 523. लक्षितारे ह्या तत्र बापतेन प्रकोपिता R. 5, 36, 11. 47, 23. Spr. 3807. Kārnā. 42, 208. 49, 45. mit *hiv nach dem appositionellen acc. (nom. bei pass. Constr.): क्षणस्याव्य चास्मानं लक्ष्ये* MBu. 3, 16750. नातिस्वस्थे

लक्ष्यते *auszusehen, zu sein scheinen* 2110. 16721. R. 1813. R. 2, 91, 43. 93,

16. 5, 4, 13. 5, 28. 54, 12. RAGH. 3, 2. 8, 57. 11, 59. 17, 15. KUMĀRAS. 2, 20. 7, 42. ÇĪK. 69, 3. VIKR. 8. VARĀH. BṘH. S. 9, 36. 27, 4. ÇĀK. zu BṘH. Ā. UP. S. 283. BṘĠ. P. 5, 25, 2. PĀNĒAT. 4, 3, 200. PĀNĒAT. 231, 25. HIT. 69, 4, v. l. PRAB. 33, 10. SARVADARÇANAS. 10, 21. स (ग्रीष्मः) च वृन्दावनगुणैर्वसत इव लक्षितः BṘĠ. P. 10, 18, 3. अयं स्थनिर्घोषो नैषधस्येव लक्ष्यते so v. a. dieses Wagengerassel hört sich wie das des Nala an MBH. 3, 2888. — लक्ष्यते MBH. 5, 7042 fehlerhaft für लप्स्यते (so die ed. Bomb.), लक्ष्यतां R. 5, 82, 19 fehlerhaft für भक्ष्यतां, अलक्ष्य PĀNĒAR. 4, 2, 25 fehlerhaft für अलक्ष्य.

— क्षति, अनतिलक्षितः KĀM. NĪTIS. 12, 9 fehlerhaft für अनभि° unbemerkt, ungeschen.

— क्षभि 1) bezeichnen, bestimmen: रामानलव्योमत्रूपैः शककाले ऽभिलक्षिते Verz. d. Oxf. H. 188, b, 13. अभिलक्षितो वरो रुद्रः so v. a. ausersuchen zu MBH. 12, 13223. — 2) sein Augenmerk richten auf, im Auge haben: प्रायणीष्यकर्मभिलक्ष्य देवपन्नं प्रविष्टाः Comm. zu TBH. 1, 5, 9, 3. — 3) berichten, kundthun: भद्राज्ञाभिगमनम् u. s. w. तेषां तत्रस्थैर्भिलक्षितम् R. 2, 57, 2. — 4) erblicken, gewahr werden: पार्षतश्च मरुपुङ्गे विमुखा ऽभिलक्ष्यते so v. a. scheint zu sein MBH. 8, 1045. HARIV. 3675. दिक्षुष्वभिलक्षितप्रभावः erblickt, gesehen HARIV. 13051. अनभिलक्षित unbemerkt, ungeschen MBH. 1, 5822. नाभिलक्षित dass. JĀG. 3, 59.

— आ erblicken, gewahr werden, sehen; med. MBH. 4, 1568. लक्ष्य 1, 787. 2, 2403. 3, 12215. R. GORR. 2, 71, 3. 3, 1, 4. 4, 10, 8. 5, 29, 17. 7, 34, 15. RĀGĀ-TAR. 4, 422. 5, 365. BṘĠ. P. 1, 7, 32. 12, 34. 6, 9, 4. 10, 16, 18. PĀNĒAR. 4, 2, 30 (falschlich अलक्ष्य godr.). PĀNĒAT. ed. ord. 53, 16. एतदालक्ष्यते राम मधूकानां मरुदनम् R. 3, 19, 22. BṘĠ. P. 10, 39, 36. अलक्षित 1, 4, 6. R. GORR. 2, 5, 13. अलक्ष्ये भवतीमत्तराधिम् BṘĠ. P. 1, 16, 20. नातिपर्याप्तमालक्ष्य मत्कुलेरग्य भोजनम् RAGH. 15, 18. BṘĠ. P. 3, 23, 49. 4, 7, 22. 23, 21. 6, 12, 30. 7, 8, 2. 8, 12, 37. SARVADARÇANAS. 56, 10. शोच्या च प्रियदर्शना च मदनविक्षिप्येयमालक्ष्यते erscheint ÇĀK. 58. 133. 69, 2, v. l. प्रागेवालक्षितं स्वरम् vernommen, gehört R. 7, 35, 43. शत्रुरालक्षितो MBH. 7, 6262 fehlerhaft für शत्रुअलक्षितो d. i. अल°, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. अलक्ष्य.

— उपा erblicken, gewahr werden: तमुपालक्ष्य BṘĠ. P. 9, 3, 5. अस्तर्वक्षीमुपालक्ष्य देवीम् 14, 40.

— समा dass.: नैषादिं आ समालक्ष्य भयस्तस्थौ तदक्षिके MBH. 1, 5249. वितथास्तांस्समालक्ष्य पतितांश्च महीतले 8, 1062. HARIV. 6427. 13262. R. 4, 18, 25. 38, 12. 7, 14, 20. देवं समालक्ष्य auf das Schicksal sehend so v. a. auf die Erfüllung des Schicksals wartend MBH. 13, 813.

— उप 1) bezeichnen, kennzeichnen: लक्षित bezeichnet, gekennzeichnet, erkennbar an JĀG. 1, 30. 2, 151. KĀM. NĪTIS. 7, 47. KATHĀS. 10, 181. 31, 41. 56, 338. ÇĀK. zu KĀND. UP. S. 29. RĀGĀ-TAR. 4, 417. BṘĠ. P. 3, 11, 32. 4, 29, 20. 5, 3, 3. 7, 7, 22. 2, 7, 9, 86. 11, 5, 27. MĀRK. P. 74, 58. 97, 20. WEBER, RĀMAT. UP. 332. Schol. zu P. 1, 4, 84. 2, 1, 16. KUSUM. 58, 16. fg. KULL. zu M. 2, 170. 3, 45. 9, 85. Schol. zu NĀISH. 22, 42. अश्वाम्योपलक्षिताः (वङ्गाः) so v. a. mit Einschluss von Kāmpā H. 957. — 2) näher bestimmen, definieren; act. Schol. zu RV. PRĪT. 3, 1. लक्षित BṘĠ. P. 3, 26, 17. — 3) ungenügend bezeichnen, — ausdrücken: उमाशब्दे ब्रह्मविद्यामुपलक्षयति ŚĀ. bei MĪA. ST. 4, 358. नक्षत्रशब्देन ज्योतिःशास्त्रमुपलक्षयते KULL.

zu M. 3, 162. ŚĀH. D. 183, 8. SARVADARÇANAS. 87, 9. सा (शात्मली) द्वीपलक्ष्य (dat.) उपलक्ष्यते so v. a. dient metonymisch als Name des Dvīpa BṘĠ. P. 5, 20, 8. अनुपलक्षितवचोऽभिधीयमाना benannt mit einem Namen, neben dem noch kein anderer ungenügender besteht, 17, 1. — 4) sein Augenmerk richten auf, beachten; act. MBH. 12, 4870. 13, 6606. KĀM. NĪTIS. 16, 40. शतशो ऽप्युपलक्ष्ये HARIV. 12351. पाणिनीयादिशब्दस्मृतीरूपलक्ष्य Verz. d. Oxf. H. 176, b, 26. तत्सर्वमुपलक्षितम् 266, a, 17. — 5) betrachten als, halten für: एतत्कृत्यतमं राक्षो नित्यमेवोपलक्ष्यते MBH. 13, 2087. पुरंदरपुरादीदं विशिष्टमुपलक्ष्ये 3, 12188. लोकप्रवादः सत्यो ऽयं पण्डितैरुपलक्षितः R. 5, 26, 6. — 6) erblicken, bemerken, wahrnehmen, sehen; act. R. 5, 27, 31. 6, 88, 9. SUÇA. 1, 21, 6. 153, 7. MĀRK. 14, 19. VARĀH. BṘH. S. 86, 10. med. MBH. 3, 16775. 16888. R. 2, 58, 25 (27 GORR.). 27, 59, 17 (15 GORR.). 4, 8, 7. 12, 41. 58, 8. 5, 56, 67. BṘĠ. P. 10, 62, 15. लक्ष्य ĀÇV. Ç. 1, 12, 31. ÇĀK. Ç. 1, 16, 9. MBH. 12, 8092. कुभुक्षितानां दीनानां नातिरूपलक्ष्यते R. GORR. 1, 13, 12. KATHĀS. 46, 45. BṘĠ. P. 3, 26, 49. SARVADARÇANAS. 93, 15. प्रत्यक्षेण MĀRK. P. 21, 74. 113, 11. लक्षित MBH. 3, 2186. R. 4, 51, 26. 7, 37, 5, 29. KĀM. NĪTIS. 16, 14. KATHĀS. 31, 48. BṘĠ. P. 3, 30, 30. HIT. ed. JOHNS. 1815. VET. in LA. (III) 10, 14. प्रत्यक्षम् R. 4, 46, 18. सम्यगुपलक्षितं (so mit der v. l. zu lesen) भवत्या ÇĀK. 15, 15. DHŪRTAS. 83, 6. PĀNĒAT. 50, 14. नोपलक्षित BṘĠ. P. 5, 18, 30. अनुपलक्षित R. 1, 2, 13. 6, 1, 6. KĀM. NĪTIS. 17, 17. KATHĀS. 95, 47. BṘĠ. P. 4, 13, 47. DAÇAK. 78, 1. KULL. zu M. 7, 147. SARVADARÇANAS. 93, 9. — भवतां रामकृपाणि प्रवृष्टान्युपलक्ष्ये MBH. 4, 1464. R. 2, 52, 21. 71, 34. कृतविषमिवात्मानमपि चाद्योपलक्ष्ये R. GORR. 2, 71, 22. सुखामीनं ततस्तं तु विद्यात्तमुपलक्ष्य च MBH. 1, 6. 7848. BṘĠ. P. 3, 18, 6. 4, 9, 2. ÇĀTR. 10, 133. DAÇAK. 63, 17. स गिरिरन्य एवोपलक्ष्यते HARIV. 3937. 11593 (उपलक्ष्यते die neuere Ausg.). R. GORR. 2, 73, 22. MĀRK. P. 66, 15. HIT. ed. JOHNS. 2410. अयमुपलक्ष्यते इवोपलक्ष्यते PRAB. 6, 6. न भारती मे ऽङ्गभूषोपलक्ष्यते BṘĠ. P. 2, 6, 38. देवराज्ञो ऽयि मया नित्यमत्रोपलक्षितः । विपलप्रथमेत्यपि कथ्याम् MBH. 3, 12080. HARIV. 9718. R. 4, 5, 20. VIKR. 78, 20. fg. KATHĀS. 32, 66. लेख्यानीवोपलक्षिताः BṘĠ. P. 10, 39, 36. इतरवदिकोपलक्षितः 5, 3, 9. प्रविष्टो ऽनुपलक्षितः R. 5, 12, 1. ब्रह्माज्ञाय च कोशं च भर्ता वोपलक्ष्यते es hat den Anschein, als wenn 2, 61, 11. vernehmen, hören: आभाषितं किंचिद्वोपलक्ष्य HARIV. 8409. उपलक्षितम् (so ist zu lesen) MĀLAY. 67, 17. wahrnehmen so v. a. empfinden: यस्मादुःखमुपलक्ष्यते (v. l. für उपलक्ष्यते) Spr. 1491. — Vgl. उपलक्ष्य figg.

— अयुप erblicken, wahrnehmen: (निमित्तानि) सुरर्षिसिद्धान्युपलक्षितानि R. 5, 28, 11.

— समुप 1) sein Augenmerk richten auf, beobachten: निमित्तानि समुपलक्ष्यते KĀM. NĪTIS. 16, 35. — 2) erblicken, wahrnehmen: उक्तस्योक्तस्य नेकात्मकं समुपलक्ष्ये MBH. 2, 1557. येन लिङ्गेन यो देशो युक्तः समुपलक्ष्यते 1, 281.

— संप्रति erblicken, wahrnehmen: अस्वामिकस्य स्वामित्वं यस्मिन्संप्रतिलक्ष्यते (so die ed. Bomb.) MBH. 13, 2638.

— वि 1) kennzeichnen: लक्षित gekennzeichnet, erkennbar an BṘĠ. P. 1, 8, 89. 3, 21, 20. 5, 18, 18. 10, 38, 25. — 2) erblicken, wahrnehmen: नातिहरे च नगरं वनादस्माद्विलक्ष्ये (अस्माद्विल° MBH. 1, 5924) Hip. 1, 51. विलक्ष्य दैत्यम् BṘĠ. P. 3, 18, 21. 10, 7, 24. अविलक्षित 5, 6, 6. तस्मिन्-

हृष्यपदं धितं सर्वावयवसंस्थितम्। विलक्ष्य 3, 28, 20, 7, 3, 16, 9, 14, 44. — 3) (das Ziel aus dem Auge verlieren) verwirrt werden: विलक्ष्यन्तु (v. l. विलक्षन्तु und वलक्षन्तु) MBh. 3, 382. विलक्ष्य PANĀT. 235, 25. विलक्षितं bestürzt MBh. 1, 7055. verlegen KATHA. 13, 174, 17, 82, 124, 149. विलक्षितम् (= सलक्षकास्य Schol.) Gīt. 2, 19. ungehalten: निर्व्याया विलक्षितानि सात्त्वय बलानि UTTAR. 109, 17 (148, 18).

— सम् 1) kennzeichnen: °लक्षितं gekennzeichnet, erkennbar an PANĀT. 3, 5, 15, 7, 7. — 2) erblicken, wahrnehmen, erfahren: रिरंसा तस्य संलक्ष्य RĪĀ-TAR. 3, 503. संलक्ष्यते फलत एव तव प्रसादः 252. केभः संलक्ष्यते कृषौ विप्रुद्धिः श्यामिकापि वा RAGH. 1, 10. Sām. D. 102, 5. संलक्षितस्तु सूक्तो ऽथ आकारेणोद्धितेन वा 748. संलक्षित Gīt. 3, 16. असंलक्षित KATHA. 78, 132. भूलैरिव शिरो विद्धमिदं संलक्षयाम्यकुम् MBh. 3, 16751. ता तर्षमानां संलक्ष्य दशमीवेण R. 5, 24, 10. वेगावतरणादाश्चर्यदर्शनः संलक्ष्यते मनुष्यलोकः erscheint ÇĀK. 99, 7. शीर्यमाणाः संलक्ष्यते न RAGH. 16, 62. VIKR. 157. विद्धेव पुष्पचापेन तत्तर्षां समलक्ष्य KATHA. 14, 29. Suçā. 1, 308, 9. RAGH. 8, 42. Bhāg. P. 3, 15, 21. PANĀT. ed. orn. 53, 20. vernennen, hören: तं च शब्दमसक्तं वै तस्याः संलक्ष्य MBh. 7, 5226. — Vgl. संलक्षणा, संलक्ष्य.

लक्षकम् (लक्ष hundredtausend + कम्) m. Bez. eines best. Opfers an die Planeten GRHJABHAR. 1, 8. Verz. d. Oxf. H. 38, a, 19. 42, b, 20. 83, a, 21. लघु° Verz. d. B. H. 91, 4. वृक्षलक्ष° 5. लक्षकम्पद्धति No. 1251. — Vgl. कोटिकम्.

लक्षान्तपुरी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 340, a, 4.

लक्षितव्य (von लतय्) adj. zu definieren Sām. D. 35, 21. 269, 15.

लक्षित् (von लक्ष) adj. mit Gutes verhessenden Merkmalen versehen R. 7, 25, 17. — Vgl. स्थूल°.

लक्षिकृ (लक्ष + 1. कृ), °करोति, °कुरुते zum Ziele machen, zielen auf KUMĀRAS. 3, 47. ÇĀK. 104, 21. DHŪRTAS. 83, 11. — Vgl. लक्ष्यिकृ.

लक्षिभू (लक्ष + 1. भू) zum Ziele werden: °भूत KULL. zu M. 11, 73. वालालक्ष्यभूत ebend.

लक्ष्म = लक्ष्मन् am Ende eines adj. comp.: देवलक्ष्म TS. 2, 5, 44, 1.

लक्ष्मक m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 8, 1384. 1544. 1632 u. s. w.

लक्ष्मणी (von लक्ष्मन्) 1) adj. gaṇa पामादि zu P. 5, 2, 100 (falschlich von लक्ष्मी abgel.). mit Mälern —, mit Kennzeichen versehen TS. 7, 1, 8, 3. mit glücklichen Zeichen versehen, glücklich; = लक्ष्मीवत्, श्रीमत् u. s. w. AK. 3, 1, 14. TRIK. 3, 3, 137. H. 357. an. 3, 223. MED. p. 76. fg. — 2) m. a) Ardea sibirica H. 1328. — b) N. pr. eines Vāsishṭha gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 128. eines Sohnes des Daçaratha und jüngeren Bruders des Rāma TRIK. 2, 8, 5. 3, 3, 137. H. 704. H. an. MED. R. 1, 1, 25. RAGH. 11, 91. 12, 9. 14, 44. ÇĪC. 9, 31 (zugleich instr. von लक्ष्मन्). KATHA. 113, 32. RĪĀ-TAR. 4, 274. VP. 384. Bhāg. P. 5, 19, 1. WEBER, RĪMAT. UP. 297 (wo das Metrum keine Form लक्ष्मणी erfordert). राघवे सत्कलक्ष्मणो R. 3, 52, 2. am Ende eines adj. comp. f. श्री 6, 19, 53. — N. pr. verschiedener anderer Personen PANĀT. 99, 19. Journ. of the Am. Or. 8, 517, e. Verz. d. Oxf. H. 1, b, 2, a. 104, a, No. 160. 134, b, No. 250. 251, b, 44. Verz. d. B. H. No. 958. 1170. HALL 77. — 3) f. श्री a) das Weibchen der Ardea sibirica AK. 2, 5, 25. TRIK. 3, 3, 137. H. 1329. H. an. MED. Hām. 185. HALĀJ. 2, 89. Anō. 9, 21 (सारसा: st. लक्ष्मणी: MBh. 3, 12182). eine weibliche Gans UśĀVAL. zu UśĀDIS. 3, 7. — b) Bez. verschiedener

Pflanzen, = घोषधि, °भेद H. an. MED. = पक्षिपर्णी Schol. zu KĀT. Çā. 1074, 8. = पुत्रकण्डा BHĪVAPA. Im ÇKDā. = श्वेतकण्टकारी RĪĀN. ebend. — Suçā. 1, 369, 11. 2, 387, 17. — c) N. pr. α) einer Gattin Kṛṣṇa's HARIV. 6702. 8985. 9179. 9189. VP. 578. Bhāg. P. 10, 58, 57. — β) einer Tochter Durjodhana's, die Sām̐ba, ein Sohn Kṛṣṇa's, entführte Bhāg. P. 10, 68, 1. — γ) einer Apsaras HARIV. 12472. 14163. लक्षणा die neuere Ausg. wie auch MBh. — δ) der Mutter des Steu Arhant der gegenwärtigen Avasarpinī H. 39. — 4) n. a) = लक्षणा Mal, Zeichen ÇANDAR. im ÇKDā. लक्ष्मणी (wohl nur fehlerhaft für लक्षणा) तु मरुत्सव्य प्रतिज्ञापारिपालनम् R. 8, 85, 9. am Ende eines adj. comp. शश° (शशलक्षणा ed. Bomb.) als Bez. des Mondes MBh. 3, 16198. श्रीवत्स° (°लक्षणा die neuere Ausg.) HARIV. 3325. शरा वार्द्धिलक्ष्मणाः (wohl fehlerhaft für °लक्षणाः) R. 3, 8, 4. Sicher scheint die Lesart श्री° durch Çrī gekennzeichnet Bhāg. P. 2, 2, 10 zu stehen; hier kann aber लक्ष्मणा mit dem Comm. als adj. gefasst werden. — b) = लक्षणा Name UśĀVAL. und BHAR. zu AK. ÇKDā.

लक्ष्मणकवच n. Titel einer Hymne zum Lobe Lakshmaṇa's Verz. d. Oxf. H. 107, a, No. 165.

लक्ष्मणकुण्डक n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 84, a, 4. 5.

लक्ष्मणखण्डप्रशस्ति f. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 123, a, 38.

लक्ष्मणचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten HALL 183.

लक्ष्मणदेव m. N. pr. eines Mannes HALL 23. 67. 77. Verz. d. B. H. No. 681.

लक्ष्मणप्रभू f. Lakshmaṇa's Mutter, Bez. der Sumitrā, einer der vier Frauen Daçaratha's, ÇANDAR. im ÇKDā.

लक्ष्मणभट्ट m. N. pr. zweier Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 201, a, No. 480. WILSON, Sel. Works I, 120.

लक्ष्मणराजदेव m. N. pr. eines Fürsten Journ. of the Am. Or. 8, 518, 6.

लक्ष्मणसेन m. N. pr. und Bein. verschiedener Personen Z. f. d. K. d. M. 1, 227. Schol. zu Gīt. 1, 4. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 25. 154, a, 43. °देव Verz. d. Tüb. H. 13.

लक्ष्मणस्वामिन् m. N. einer Bildsäule des Lakshmaṇa RĪĀ-TAR. 4, 276.

लक्ष्मणाचार्य m. N. pr. eines Mannes WILSON, Sel. Works I, 28. Verz. d. Oxf. H. 341, a, 40.

लक्ष्मणोरु (लक्ष्मण + ऊरु) adj. f. °त्र Vop. 4, 30. — Vgl. लक्ष्णोरु.

लक्ष्मण्य m. N. pr., nach Sām. Sohn des Lakshmaṇa RV. 5, 33, 10.

लक्ष्मन् (von लग् wie लक्ष् und लक्ष्मी) n. 1) Mal, Merkmal, Marke, Zeichen (sg. bisweilen in collectiver Bedeutung, daher so v. a. Definition) AK. 1, 1, 9, 18. 3, 4, 44, 79. 48, 127. H. 106. an. 2, 282. MED. n. 119. HALĀJ. 1, 45. 3, 69. AV. 1, 23, 4. 6, 141, 2. 3. 12, 4, 6. कृष्ण TS. 7, 4, 29, 2. ÇĀT. Br. 1, 7, 9, 18. 8, 4, 4, 11. 8, 4, 3. Suçā. 2, 264, 12. VARĀH. BRH. 8, 43, 58. 67. 51, 44. 82, 10. 54, 48. BRH. 18, 4. Spr. 2662. क्षिमाशोः ÇĀK. 19. ÇĪC. 9, 31. उत्तमो लोकपालो ऽयमिति लक्ष्म प्रशस्तिषु। यः प्राप्तवान् RĪĀ-TAR. 1, 346. पुंलक्ष्म (vom Folgenden zu trennen) 2, 104. Bhāg. P. 3, 16, 21. 5, 18, 23. Ind. St. 8, 296. 300. 351. क्षमीषो स्पष्टवाहलक्ष्म नोच्यते Sām. D. 351. इति कथितं संयदाव्यस्य लक्ष्म SĀRYADARÇANAS. 53, 21. Am Ende eines adj. comp.: °देव TS. 5, 2, 8, 3. पुर्स्तालक्ष्मन् 2, 6, 2, 3. 4. Ind. St. 8, 300. KUMĀRAS. 7, 43. RAGH. 19, 30. RĪĀ-TAR. 1, 2. श्र° (Lesart der ed. Bomb.) so v. a. kein Ansehen habend: दिवाकर MBh. 6, 5209. Vgl. क-

म्य, मृग्राज, राज. — 2) = प्रधान *das Haupt, der Vorsehlichste* AK. 3,4, 28, 127. H. an. MD. . .

लक्ष्मवीथी HARIV. 4635 fehlerhaft für लक्ष्म, wie die neuere Ausg. liest.

लक्ष्मि = लक्ष्मी *Glück*, aus metrischen Rücksichten gebraucht in *वर्धन* R. 1, 19, 20. R. GORR. 8, 18, 51. 6, 71, 10. 82, 31. 7, 46, 13. *संपन्न* R. SCHL. 1, 10, 24.

लक्ष्मी (von लक्ष्म wie लक्ष्म und लक्ष्मन्) UNĀDIS. 3, 160. f. nom. लक्ष्मीस् VOP. 3, 80. hier und da auch लक्ष्मी H. 226, Randgl., RAKSHITA bei UÉ-ÉVAL. zu UNĀDIS., TS. TBR. Verz. d. Oxf. H. 97, a, No. 151, 1 v. u. acc.

लक्ष्म्यम् AV. Am Ende eines adj. comp. erhält sich das ई auch im masc. P. 1, 2, 48, Sch. *लक्ष्मि* neutr. R. GORR. 2, 33, 22. 1) *Merkmal, Zeichen* NIN. 4, 10. भूद्विधा लक्ष्मीर्निकृताधि वाचि RV. 10, 71, 2. — 2) mit oder ohne पापी *ein schlimmes Zeichen, bevorstehendes Unglück, Unglück* AV. 1, 18, 1. 7, 113, 1—3. विषमं fortuna adversa VARĀH. BRH. S. 81, 27. — 3) *ein gutes Zeichen* (in der älteren Sprache gewöhnlich mit पुण्या verbunden), *gute Anwartschaft, ein bevorstehendes Glück, Glück* AK. 2, 8, 2, 50. TRIK. 3, 3, 303. H. 357. an. 2, 336. MRD. m. 28. AV. 14, 7, 17. 12, 5, 6. CAT. BR. 8, 4, 4, 8. 11. पुण्यामेव लक्ष्मी संभावयति AIR. BR. 2, 40.

माक्ष्मी वा एषा लक्ष्मी यद्विभक्तो लक्ष्म्यैव प्रभूतवर्ण्ये TS. 2, 1, 5, 2. श्री und लक्ष्मी VS. 31, 22. श्रेष्ठलक्ष्मी TBR. 2, 1, 2, 2; die mythol. Erklärung s. im Comm. zu d. St. und vgl. श्रेष्ठ 3) g). समया द्विपिणी लक्ष्मीः कमेकं मंथिता नर्म R. 1, 1, 6. नक्षत्रेण कस्यते लक्ष्मीर्बुलभा या गतायुषाम् R. ed. Bomb. 6, 46, 39. प्रूरं कृतज्ञं दृढमौहृदं च लक्ष्मीः स्वयं मार्गात् वासकृतेः Spr. 460. उद्योगिने पुरुषसिंक्षुपैति लक्ष्मीः 471. मनुत्सेका लक्ष्म्याम् 1839. लक्ष्मीरुत्साक्षसंपन्नात् — नपिति 2650. जनपदैर्लक्ष्मीः समालम्ब्यताम् 4721. 4946. VARĀH. BRH. S. 71, 5. 84, 2. 93, 13. KATHĀS. 18, 204. 406. संगमो लक्ष्मीविनयपरेषु 25, 174. लक्ष्मीस्तेषां सदा स्थिरा WEBER, KRISHNĀG. 234. लक्ष्म्या विपर्यये R. 2, 22, 29. *विवर्त* DHŪRTAS. 74, 16. वी-
तव्यमनम् u. s. w. प्रविशति सदा लक्ष्म्यः Spr. 2882. नरपतिं *das Glück* eines Fürsten VARĀH. BRH. S. 4, 20. कलत्रवत्समात्मानमवरोधे मक्ष्यपि ।
तया मेने मनस्विन्या लक्ष्म्या च वमुधाधिपः ॥ *die gute Genie eines Für-*
sten RAGH. 1, 32. 12, 26. या लक्ष्मीर्नलुलिताङ्गी वैशिषोषितकुङ्कुमैः Spr. 2478. जितेन्द्रियस्य नृपतेः — भवति ज्वलिता लक्ष्म्यः कीर्तयशः नभःस्पृशः 4076. 4791. साम्राज्यलक्ष्मीलीलाम्बुतः KATHĀS. 23, 69. RĪĀA-TAR. 3, 175.

लक्ष्मीशङ्खगुप्ते निवेशिता so v. a. *die königliche Würde* KATHĀS. 8, 123. तमया रोचते लक्ष्मीर्ब्राह्मणी *die Herrlichkeit der Brahmanen* BHĀG. P. 9, 18, 40. *Reichthum*: लक्ष्म्या परमया युतः (कुबेरः) MBH. 3, 12004. तृणमिव लघु लक्ष्मीर्नैव तान्संरूपाद्धि Spr. 82. लक्ष्म्या परिपूर्णाः 2032. लक्ष्मी क-
वार्थितात्कृत्स्नाम् RĪĀA-TAR. 3, 18. — 4) *Schönheit, Anmuth, Pracht* H. 1512. H. an. MD. HALĀJ. 5, 27. शिरसः HARIV. 4788. देक्ष्य R. 4, 16, 4. MBH. 3, 2410. मुखस्य Spr. 1693. स्वप्रभां R. 2, 94, 21 (103, 21 GORR.). चन्द्रे 3, 70, 5. 5, 1, 21. मलिनमपि किमंशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति ÇĀK. 10. KUMĀRAS. 3, 49. VIKR. 23. जलदं Spr. 1427. लावण्यं KATHĀS. 43, 114. KIR. 5, 39. RĪĀA-TAR. 1, 104. 3, 861. am Ende eines adj. comp. KIR. 5, 52. BHĀG. P. 2, 2, 10. — 5) personif. als Göttin des Glückes und der Schönheit (oft neben श्री) HARIV. 1337. लक्ष्मीर्लक्ष्मी. पेण दानवानां व-
धाय ist Durgā 3279. 6613. 9498. 14027. R. 3, 52, 26. KUMĀRAS. 1, 44. Spr. 2164. 2631. गुणिर्न जनमालोक्य — लक्ष्मीः कुरङ्गीव हूरं हूरं पला-

यते 4020. पञ्चलिपु. तेत्रं लक्ष्मीः स्वत्योः KATHĀS. 3, 78. लक्ष्मीः सा क-
न्या) क्षागतेक नः 33, 8. गृहे लक्ष्म्यो मान्या सततमबला मानविभवेः VA-
ALU. BRH. S. 74, 4. पतिलक्ष्म्याः so v. a. *ein Liebling der Glücksgöttin* 61, 18. als Gattin der Sonne (neben श्री) PURUṢASŪKTA in Ind. St. 9, 9. als Gattin Praṣāpati's (neben श्री) MANĪKĀ. UP. ebend. 2, 82. entsteht bei der Quirlung des Meeres MBH. 1, 1155. जलधिसुतया लक्ष्म्या DHŪRTAS. 77, 5. Gattin Dharma's und Mutter Kāma's MBH. 1, 2578. HARIV. 11525. 11535. 12482. 12482. VP. 54. 119, N. 12. MĀK. P. 50, 20. Schwe-
ster (Mutter nach VP. 82) Dhātār's und Vidhātār's MBH. 1, 2615. Gattin Nārājan's oder Viṣṇu's AK. 1, 1, 4, 22. TRIK. 1, 1, 41. 3, 3, 303. H. 226. H. an. MD. HĀR. 224. HALĀJ. 1, 31. MBH. 1, 7352. HARIV. 12308. R. 5, 23, 26. NṚS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 98. 103 (neben श्री). VP. 60. 82. Verz. d. Oxf. H. 76, b, 24. Gattin Dattātreja's MĀK. P. 18, 30. figg. = सीता ÇANDAR. im ÇKDr. — N. der Dākṣhājāṇi in Bharatācrama Verz. d. Oxf. H. 39, b, 26. eine Manifestation der Prakṛti 23, a, 27.

कवच 26, a, 19. 94, a, 23. *मन्त्राः* 93, b, 5. *पक्ष* 94, b, 10. 96, b, 1. लक्ष्म्या धारणपक्षम् 3. 4. — 6) Bez. verschiedener glückbringender Pflanzen: = शृद्धि AK. 2, 4, 2, 31. MD. = वृद्धि MD. = प्रियङ्गु H. an. = फलिनी MRD. = स्थलपद्मिनी, कुरिद्रा und शमी RĪĀAN. im ÇKDr. — SUÇH. 1, 71, 16. — 7) Bez. der 11ten Kalā des Mondes Verz. d. Oxf. H. 18, b, 26. — 8) N. zweier Metra: a) 4 Mal — — — — — Ind. St. 8, 383. — ß) 4 Mal — — — — — COLBR. Misc. Ess. II, 161. (IX, 8). — 9) *die Gattin eines Helden* (वीरयोषित्) ÇANDAR. im ÇKDr. — 10) = द्रव्य und मुक्ता RĪĀAN. im ÇKDr. — 11) ein Frauennamen ÇĀK. in LA. (III) 37, 3. HALL 183. — Vgl. श्रु (f. Unglück auch R. 3, 72, 25. SUÇH. 1, 180, 12. Spr. 4869. adj. *unschön*: श्रुलक्ष्मीणि वेष्मन्ति R. GORR. 2, 33, 22; in den Nachträgen ist die Stelle Spr. 3385 zu streichen), श्रुति, जय, मक्षा, यजुर्लक्ष्मी, राज (unter 1) noch hinzuzufügen *die gute Genie* eines Fürsten und VRT. in LA. (III) 23, 16), राज्य.

लक्ष्मीक am Ende eines adj. comp. von लक्ष्मी *Glück, Reichthum* gaṇa उःप्रभति zu P. 5, 4, 151. पुण्या CAT. BR. 8, 4, 4, 11. 5, 4, 3. जतं R. GORR. 1, 60, 17. पूर्णं KATHĀS. 20, 181. श्रुलक्ष्मीकतम *der allernüchternste* Spr. 3585. पुत्रसंक्रान्तं *dessen königliche Würde auf den Sohn überge-*
gangen ist UTTARH. 10, 17 (14, 15).

लक्ष्मीकात् m. *der Geliebte der Lakshmi* d. i. Viṣṇu Verz. d. Oxf. H. 237, b, 36. ĠANMĀSUTAMĪKATĀKATHĪ im ÇKDr.

लक्ष्मीकुलतन्त्र n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 104, a, 19. 20. लक्ष्मीकुलार्णव m. desgl. HALL 197.

लक्ष्मीगृह n. *die Wohnstätte der Lakshmi*, Bez. *der rothen Lotus-*
blüthe TRIK. 1, 2, 34.

लक्ष्मीचरित्र n. Titel eines Werkes ÇKDr. u. रात्रिवासम्. लक्ष्मीजनार्दन n. Lakshmi und Gaṇārdana; in einem ÇĀlagrāma: एकद्वारे चतुश्चक्रं नवीननरीदेयम् । लक्ष्मीजनार्दनं तेषां रक्षितं वनमा-
लया ॥ BRAHMAVAIV. P., PRAKṚTIK. im ÇKDr.

लक्ष्मीताल m. 1) *eine Palmenart*, = श्रीताल RĪĀAN. im ÇKDr. — 2) Bez. eines best. Tuotes SAṢṬATĀK. im ÇKDr.

लक्ष्मीव n. *das Lakshmi-Setz*: सीतायाः Schol. zu R. ed. Bomb. 6, 17, 35.

लक्ष्मीदास m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 126, b, No. 221. eines Erklärers des Bhāskara Colebr. Misc. Ess. II, 220, 224 u. s. w.

लक्ष्मीदेवी f. N. pr. einer gelehrten Frau Hall 175. Verz. d. Oxf. H. 262, b, No. 632.

लक्ष्मीधर 1) m. N. pr. verschiedener Männer Kathās. 63, 7. Rīgā-Tar. 7, 1209. fgg. Hall 134. Verz. d. B. H. No. 118, 166, 243, 246, 751, 1234. Verz. d. Oxf. H. 110, b, 1. 122, b, 6. 124, b, 25. fg. 150, b, No. 320, 160, a, No. 352, 161, b, No. 356, 200, b, No. 476, 209, a, 12. fg. 273, b, 44, 279, a, 37, 283, a, 31. Verz. d. Tüb. H. 13. Muir, ST. II, 54. Hall in der Einl. zu Vāsavad. 8, 48, 50. °भट्ट Verz. d. Oxf. H. 292, b, 7. °सूरि Verz. d. B. H. No. 45, 1176. °कवि Hall 102. °दीक्षित 156. लक्ष्मीधराचार्य 434, 187. — 2) (wohl n.) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — Colebr. Misc. Ess. II, 160 (VII, 12).

लक्ष्मीनाथ m. Schutzherr der Lakshmi als Bein. Vishṇu's H. 214, Sch. Bhāg. P. 6, 9, 32. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 38.

लक्ष्मीनारायण 1) m. du. und n. sg. Lakshmi und Nārājaṇa Verz. d. Oxf. H. 103, a, 35. Colebr. Misc. Ess. I, 198. Wilson, Sel. Works I, 38. °व्रत Verz. d. Oxf. H. 10, b, 4. °माहात्म्य 13, b, 48, 14, a, 1. °सेवाद Mack. Coll. I, 53. in einem Čālagrāma Wilson, Sel. Works I, 50. Colebr. Misc. Ess. I, 156. एकद्वारे चतुश्चक्रं वनमालाविभूषितम् । नवीननोरदकारं लक्ष्मीनारायणाभिधम् ॥ Brahmayāy. P. im ČKDr. — 2) °पति m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. B. H. No. 620. Hall. 203.

लक्ष्मीनिवास m. die Wohnstätte der Glücksgöttin Verz. d. Oxf. H. 263, a, 4. लक्ष्मीनिवासाभिधान Titel einer Schrift Hall in der Einl. zu Vāsavad. 44.

लक्ष्मीनृसिंह 1) n. Lakshmi und der Mannlöwe; in einem Čālagrāma: द्विचक्रं विस्तृतास्यं च वनमालासमन्वितम् । लक्ष्मीनृसिंहं विक्षेप्यं गृहिणीं च मुखप्रदम् ॥ Bhāmayāy. P. im ČKDr. — 2) m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 100, a, 43.

लक्ष्मीपति m. der Gatte —, Herr des Glücks: 1) Bein. Vishṇu's oder Kṛṣṇa's AK. 1, 1, 4, 23. H. an. 4, 124. Med. t. 217. Vāḍha-Kāṇ. 10, 17. — 2) Fürst, König Med. Verz. d. Oxf. H. 118, a, No. 194. — 3) Betelpalme. — 4) Gewürznelkenbaum H. an. Viçva im ČKDr.

लक्ष्मीपुत्र m. der Lakshmi Sohn: 1) Bein. Kāma's Trik. 3, 3, 369. H. an. 4, 277. Med. r. 203. — 2) Pferd Trik. H. c. 178. H. an. Med. Vaid. bei Mallin. zu Čic. 15, 111; vgl. ebend. im Text आत्मज्ञाः श्रियः als Bez. von Pferden. — 3) Bez. Kuça's und Lava's, der Söhne Rāma's Čabdar. im ČKDr.

लक्ष्मीपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 135, b, 5.

लक्ष्मीपुष्प m. Rubin H. 1064.

लक्ष्मीपूजा f. Verehrung der Lakshmi, Bez. eines Festes am 15ten Tage in der dunklen Hälfte des Āçvina As. Rev. III, 263 nach Haughton.

लक्ष्मीफल m. Aegle Marmelos Corr. (खिल्व) Rīgān. im ČKDr.

लक्ष्मीयज्ञुस् n. Bez. eines best. Spruches Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 78, 104. — Vgl. यज्ञुर्लक्ष्मी.

लक्ष्मीरमण m. der Gatte der Lakshmi d. i. Vishṇu Spr. 2162. Verz. d. Oxf. H. 160, b, 12, 177, a, 7.

लक्ष्मीवत् (von लक्ष्मी) 1) adj. Vor. 7, 28, a) glücklich, mit Glücksgütern VI. Theil.

ausgestattet AK. 3, 1, 14. H. 357. MBh. 18, 72. R. 4, 29, 22, 6, 15, 29. Spr. 4947. Mārk. P. 18, 51. — b) schön, von Personen Hariv. 4479. R. 1, 1, 13 (15 Gora.). Suçr. 1, 334, 3. Varāṇ. Bh. S. 104, 36 (mit Anspielung auf das Metrum लक्ष्मी). गिरि Hariv. 8949. 12841. R. 4, 44, 119. — 2) m. Artocarpus integrifolia Ltn. Čabdar. im ČKDr. ein anderer Baum, = श्वेतरोहित Rīgān. ebend.

लक्ष्मीवर्मदेव m. N. pr. eines Fürsten Colebr. Misc. Ess. II, 299. fgg. Journ. of the Am. Or. S. 7, 38. fg.

लक्ष्मीवल्लभ m. N. pr. eines Autors Hall 165.

लक्ष्मीवसति f. die Wohnstätte der Lakshmi, Beiw. der Blüthe von Nelumbium speciosum Spr. 3848.

लक्ष्मीविष्ट m. = श्रीविष्ट Terpentīn Rīgān. im ČKDr.

लक्ष्मीश m. 1) der Herr der Lakshmi d. i. Vishṇu Vor. 25, 10. — 2) der Mangobaum Čabdārthak. bei Wilson.

लक्ष्मीसख m. ein Freund —, ein Liebling —, ein Bevorzugter der Glücksgöttin Rīgā-Tar. 2, 139.

लक्ष्मीसमाह्वया f. Bein. der Sitā (den Namen Lakshmi führend) Čabdar. im ČKDr.

लक्ष्मीसकृन् m. der Mond (der zugleich mit der Lakshmi Entstandene) Čabdar. im ČKDr.

लक्ष्मीसूक्त n. Bez. einer best. Hymne auf Lakshmi Verz. d. Oxf. H. 298, b, No. 725.

लक्ष्मीसेन m. N. pr. eines Mannes Kathās. 66, 173. fgg.

लक्ष्मीस्तोत्र n. Preis der Lakshmi Wilson, Sel. Works I, 322. Verz. d. Oxf. H. 27, a, 18, 94, a, 33. Bez. einer best., dem Agastja zugeschriebenen Hymne 132, b, No. 242.

लक्ष्म्याराम m. der Garten der Lakshmi, Bez. eines best. Waldes Čabdar. im ČKDr. — Vgl. 2. पुण्यफल.

लक्ष्म्य (von लक्ष्म्य) 1) adj. a) zu definiren H. 1525. Schol. zu Kap. 1, 92. — b) was angedeutet —, mittelbar bezeichnet oder ausgedrückt wird: श्रियो वाच्यश्च लक्ष्म्यश्च व्यङ्ग्यश्चेति त्रिधा मतः Sāh. D. 10. fg. Vedāntas. (Allah.) No. 96, 99. अत्यन्तदुःखसहिष्णुत्वे रामे धर्मिणि लक्ष्मे Sāh. D. 16, 9. — c) zu halten für, anzusehen als: उपकारापकारो हि लक्ष्म्यं लक्षणमेतयोः Spr. 481. — d) worauf man sein Augenmerk richtet, was man im Auge hat AK. 3, 4, 2, 26, 6, 2, 25. P. 1, 1, 57. Sch. worauf man sein Augenmerk zu richten hat, zu beobachten Varāṇ. Bh. S. 68, 89, 101. Kathās. 32, 31. — e) zu erkennen, erkennbar an (instr. oder im comp. vorangehend) Megh. 73. Ragh. 7, 57, 4, 5. Kumāras. 5, 74. Vikr. 37. Dhūrtas. 70, 11. सुखं leicht zu erkennen Hariv. 5828. — f) sichtbar, wahrnehmbar MBh. 13, 2631. Kumāras. 5, 81. Čāk. 142, v. l. Mālav. 31. Sāh. D. 228, 234. अर्घ्यं Daçak. 91, 1. अर्घ्यं (s. auch bes.) unsichtbar R. 6, 20, 12. Čāk. 37, 175. Kathās. 18, 92. Bhāg. P. 1, 8, 18, 19, 25, 3, 10, 51. लक्ष्म्यालक्ष्म्य sichtbar und nicht sichtbar so v. a. kaum sichtbar MBh. 1, 8457. R. 5, 9, 33. Mālatī. 78, 4. Sāh. D. 334. — 2) m. लक्ष्म्य und अलक्ष्म्य Bezz. bestimmter über Waffen gesprochener Zaubersprüche R. 1, 30, 5. — 3) n. m) = लक्ष्म्य ein ausgesetzter Preis: लक्ष्म्याभिहृण्णं das Davontragen des Preises MBh. 1, 4979. इह चेष्टन्त्यते लक्ष्म्यं कृत्स्नाज्ञेयामहे पराम् wenn wir hier den Preis davontragen so v. a. wenn wir hier Erfolg ha-

ben 7, 7662. लक्ष्य° = लक्ष्यलक्ष R. Goan. 2, 65, 9. 3, 40, 8. 10. 4, 14, 15. 6, 36, 60. Kām. Nitis. 19, 32. — b) = लक्ष्य Ziel AK. 2, 8, 3, 54. H. 777. MED. j. 52. HALĀ. 2, 313. लक्ष्याद्युत्तसायकः AK. 2, 8, 3, 36. H. 772. HALĀ. 2, 316. MURP. UP. 2, 2, 3. 4. MAITRUP. 6, 24. लक्ष्यं (लक्ष्यः) MBH. 12, 1244. शस्त्रभृता वा स्यात् M. 11, 73. लक्ष्यं भिक्षा MBH. 1, 386. वेदु लक्ष्यम् 5286. Ind. St. 1, 302, N. P. 2, 3, 7, Sch. लक्ष्यं पातयितुम् MBH. 1, 7200. लक्ष्यमुद्दिश्य राक्षसान् R. 3, 26, 20. दृष्टलक्ष्यभिः शराः RAGH. ed. Calc. 1, 62. ÇĀK. 38. MEGH. 72. °भूत Būg. P. 5, 26, 24. 7, 15, 42. °सिद्धि Kām. Nitis. 7, 36. चरेषु यत्र लक्ष्येषु दण्डासिद्धिः जायते 14, 27. एषा परिदेवितानाम् MĀLAV. 43. नेत्रशतैक° RAGH. 6, 11. P. 3, 2, 114, Sch. एक-संघात° adj. VP. bei MUIR, ST. 4, 34. लक्ष्यं बन्धु sein Ziel richten auf: कुरुक्षेत्रलक्ष्य KUMĀRAS. 3, 64. मयि (so auch in der älteren Ausg. zu lesen) बद्धलक्ष्यः UTTAR. 95, 9 (124, 8). आकाशे लक्ष्यं बद्धा sein Ziel auf den Luftraum richtend so v. a. ohne bestimmtes Ziel in's Blaue sehend ÇĀK. 31, 7, v. l. MUDRĀ. 6, 19. 31, 3. 62, 5. — c) = लक्ष्य hundredtausend RĪĀ-TAR. 1, 86. 104. — d) = लक्ष्य Schein, Verstellung AK. 1, 1, 3, 33. MUD. रश्मिलक्ष्य RAGH. 6, 81. मुसलक्ष्येण Kām. Nitis. 3, 45. लक्ष्यमुत्त so v. a. sich schlafend stellend MĀKĀ. 48, 20. 25. DAÇAK. 135, 1. — e) Merkmal Ind. St. 3, 303, 16 fehlerhaft für लक्ष्मन्. — f) vielleicht Beispiel SĪH. D. 123. Verz. d. Oxf. H. 181, a, No. 412, Z. 6. — Vgl. श्रु, श्रुमिलक्ष्यम्, दुर्लक्ष्य, निर्लक्ष्य, यूप, मल्लक्ष्य, स्थूल° und लक्ष्.

लक्ष्यज्ञत्व n. Kenntniß des Zieles oder — von Beispielen Verz. d. Oxf. H. 207, a, N. 3.

लक्ष्यता (von लक्ष्य) f. 1) das Sichtbarsein: °ता नी sightbar machen, zeigen Spr. 1408. — 2) das Zielsein: °ता या zum Ziel werden KATHĀS. 19, 99.

लक्ष्यत्व n. 1) nom. abstr. von लक्ष्य 1) b) SARVADARÇANAS. 137, 10. — 2) das Zielsein: गतः पक्षेयुलक्ष्यत्वम् Spr. 866.

लक्ष्यवोधी f. die überall sichtbare Strasse HARIV. 4633 nach NILAK. so v. a. ब्रह्मलोकमार्गः, देवयान.

लक्ष्यकृन् 1) adj. das Ziel treffend. — 2) m. Pfeil H. ç. 141.

लक्ष्यीकर = लक्ष्मीकर RAGH. 9, 57. बाणालक्ष्यीचकार 67. लक्ष्मीकोर-नि fehlerhaft für लक्ष्मी° ÇĀK. 104, 21, v. l.

लक्ष्योभ s. u. लक्ष्मी.

लक्ष्, लक्षति (गति) DHĀTUP. 5, 24. — Vgl. लङ्, लिङ्.

लक्ष्मादेवी f. N. pr. einer Fürstin Verz. d. Oxf. H. 296, a, No. 718. vgl. लक्ष्मादेवी (gespr. लक्ष्मा°) in einer Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 7. eine Corruption von लक्ष्मीदेवी.

लग्, लगति Nib. 6, 26. DHĀTUP. 19, 24 (सङ्गे). लगयति (आज्ञेये) Nib. 4, 10. zu belegen nur लगति. 1) sich heften an: नहि जलौकसामङ्गे जलौका लगति DHĀTUP. 93, 7. कश्चित्तस्य ग्रीवाया लगति PĀNĀT. 245, 7. कर्णे लगति (खलः, भुजगः) Spr. 306, v. l. सर्वारम्भलगत जगतामसरात्मन्यनते 734. पादेल्लेखित, sich an seine Füße schmiegend so v. a. sich ihm zu Füßen werfend Z. d. d. m. G. 14, 571, 2. मदनसायकाः — राक्षसस्त्याल गन्कुदि so v. a. drängen in sein Herz KATHĀS. 51, 122. रुदसां मञ्जरी कात्ता सभ्यकण्ठे लगिष्यति Verz. d. Oxf. H. 198, b, No. 468. उच्चरेखा यत्र लगति sich heften an so v. a. berühren, schneiden Comm. zu GOLĀDHJ. SPHUTAGATV. 13. विदितेङ्गते किं पुर एव इने सपदोरिताः खलु

लगसि गिरा haften ÇĀK. 9, 69. — 2) sich heften an so v. a. sich unmittelbar anschließen, unmittelbar folgen: विवादो ऽत्रालगतयोः es entspann sich ein Streit darüber KATHĀS. 77, 12. प्रभाते ऽहं ग्रामात्तरं यास्यामि । तत्र कतिचिद्दिनानि लगिष्यति so v. a. darüber werden einige Tage hingehen PĀNĀT. 185, 19. — partic. 1) लग्य a) adj. a) = सक्त hängen geblieben, feststehend, hängend —, sich anschmiegend an, steckend an, auf, in P. 7, 2, 18. VOP. 26, 111. TRĪK. 3, 3, 257 (fälschlich शक्त). H. an. 2, 282. MED. n. 18. कथं चास्य शिरो लग्यम् MBH. 9, 2254. महेन्द्रस्य तल्लग्नं जङ्घायाम् 2257. lg. लग्मैः शङ्खनखौत्रे (so die ed. Bomb.) 13, 2660. लग्यगर्भा विमुच्येत 12, 13126 = HARIV. 14383 (प्रमुच्येत). कण्ठे लग्य am Halse hängend (eine Geliebte) KATHĀS. 12, 88. 37, 227. कण्ठलग्य MEGH. 110. KATHĀS. 50, 98. Spr. 2131. कण्ठलग्येन करेण KATHĀS. 28, 125. व-मुधाधिपम् । पुच्छे लग्यम् MĀK. P. 74, 14. जिह्वायाम् Verz. d. Oxf. H. 156, a, 1. शङ्खद्वौलिग्नं प्रालम्ब्य RAGH. 6, 14. HIT. 35, 12. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 13. KATHĀS. 28, 106. स्कन्धाक्षयकुङ्कुमकेसरान् RAGH. 4, 67. लग्यपङ्क KUMĀRAS. 7, 49. KATHĀS. 37, 44. MĀKĀ. 86, 21. इन्दुलग्नोर्मिकुस्ता MEGH. 51. मया तव कृत्ताग्रलग्नया an deiner Handspitze hängend so v. a. mit dir verheiratet PĀNĀT. 119, 6. श्रुलीकलग्नः (श्रुलीकाः, खलाः; श्रुलीक Stirn und Falschheit) Spr. 4139. लग्यकच = जटा AK. 3, 4, 9, 10. प्रतिमु-कुललग्नमधुप PRAB. 79, 15. MĀLAV. 40. KUMĀRAS. 3, 30, 7, 16. कृत्स्नलगा-ग्रलग्नमुक्त RAGH. 9, 65. नागदत्तलग्न (फालक) DAÇAK. 91, 16. शङ्खे KATHĀS. 37, 225. RĪĀ-TAR. 3, 410. नखपदं लग्नं स्तनतटे Spr. 3744. कस्मिन्मग्नमे प्रकरो ऽयं ते ललाटे लग्नः PĀNĀT. 218, 10. RĪĀ-TAR. 6, 358. सर्वाङ्गल-ग्नान्वर Spr. 24. मृताङ्ग° so v. a. die am Todten hängenden Kleider JĀĀ. 2, 303. चन्द्रकाक्ष्याङ्गलग्नया KATHĀS. 3, 62. गवाक्षजालाग्रलग्नपद्मललोच-नाः 18, 14. नवे भाजने लग्नः संस्कारः Spr. 2398. तर्हस्कुन्धलग्नैकदत्त ÇĀK. 32. दशनशिखरे धरणी तव लग्नो GĪT. 1, 17. पद्मिनीं दत्तलग्न्याम् KUMĀRAS. 3, 76. ललाटलग्नैस्तेरियुभिः Būg. P. 4, 10, 9. KATHĀS. 82, 41. 45. कायलग्नं सायकम् 39, 70. कूप° im Brunnen steckend Būg. P. 9, 18, 21. उच्चार° LALIT. bei BURN. Intr. 504, N. 3. पाद° im Fusse steckend (कण्ठक) Spr. 483. an Jmdes Füße geschmiegt so v. a. zu Jmdes Füßen liegend KATHĀS. 14, 66. 39, 198. 227. 52, 80. 67, 93. चरण° dass. DHĀTUP. 92, 2. कृदये शरं लग्नम् steckend in MĀK. P. 134, 51. मनोभववह्णयेव मद्यो कृ-दयलग्नया । तया an's Herz geklammert KATHĀS. 17, 78. परस्य कृदये ल-ग्नम् (काव्यम्, काण्डम्) in's Herz gedrungen Verz. d. Oxf. H. 120, a, 18. lg. मक्षलग्न इवार्णवः angeschmiegt an, sich berührend mit RAGH. 4, 53. प्रा-त्तलग्नो द्वायिः R. 1, 25. गात्रलग्न (वह्नि) Spr. 161. रेखाभिर्भूलग्नभिः VA-RIH. BūH. S. 68, 78. Verz. d. Oxf. H. 202, a, 43. SĪH. D. 278. पृष्ठे लग्नः sich an den Rücken schmiegend so v. a. auf dem Fusse folgend Z. d. d. m. G. 14, 572, 9. पृष्ठतो लग्नः VER. in LA. (III) 20, 10. अस्य पृष्ठलग्नानाम् PĀNĀT. 125, 11. 106, 13. नयनं यत्र लग्नम् geheftet auf Būg. P. 11, 30, 3. यस्मिन्मनो दृगपि नो न विपाति लग्नम् 5, 2, 16. मानसं तस्यो लग्नसमाधि GĪT. 3, 15. MĀKĀ. 1, 4. मार्गे so v. d. auf dem Wege bleibend, den Weg verfolgend VER. in LA. (III) 17, 20. sich berührend mit so v. a. schneidend (von Linien): तुङ्गेर्धरेखा यत्र लग्नः (प्रतिमण्डले) GOLĀDHJ. SPHUTAGATV. 13. तिर्यगेखा यत्र कताया लग्नः Comm. zu GOLĀDHJ. GRAMĀNAV. 13. — ß) sich anschließend, unmittelbar folgend: तद्धकृतं प. । दशवाचिकाष्ट-ष्टिः संपद्यते लग्नः PĀNĀT. 50, 18. द्वयोरपि विनिपातः संपद्यते लग्नम्

(लग्?) 92, 6. तत्र कानिचिद्द्वारसाणि लग्मानि so v. a. darüber gingen mehrere Tage hin Ver. in LA. (III) 19, 1. — γ) im Zusammenhange mit Etwas stehend: घर्लम (घर्लगल der Text) Çat. Br. 3, 2, 2, 11. किमस्य वणिजो भक्त्ययेन शाकसूपादिना परिच्ययेन लगम् so v. a. wie viele Unkosten fallen auf? KULL. zu M. 7, 127. — δ) im Begriff stehend, mit infin. PAÑĀT. 244, 6. — ε) toll, wüthend (von einem Elephanten) HALĀ. 2, 65. — 2) m. ein Sänger, dessen Amt es ist, den Fürsten am Morgen aus dem Schlaf zu wecken, TRIK. 2, 8, 56. — 3) n. der Punkt, in dem sich zwei Linien berühren (schneiden), insbes. der Punkt, in dem der Horizont und die Bahn der Sonne oder der Planeten zusammentreffen, der Aufgangspunkt der Sonne und der Planeten (= राशीनामुदयः AK. 1, 1, 2, 29. TRIK. H. 116. H. a. n. MED.); in der Astrol. Horoscop und auch das ganze 1te Haus SŪRĀS. 3, 47. VARĀH. BRH. S. 2, 3, 28, 1, 34, 9, 45, 16, 60, 20, 78, 25, 94, 10, 96, 7, fgg. 98, 17, fg. 103, 13. BṚH. 1, 9, 16, 3, 6, 4, 7, fgg. Ind. St. 2, 274, fg. 281. Verz. d. B. H. No. 845, 862. Verz. d. Oxf. H. 330, b, 39, 331, a, 4, 332, b, 5. MĀRĀ. P. 109, 38, fg. शस्तलग्मे 123, 3. °स्थितं VARĀH. BRH. S. 104, 61. °संस्थ BṚH. 12, 4. °ग 22, 2. °गत 25, 4. °प 22, 5. °पति 8, 19. लग्मेश Ind. St. 2, 269, fgg. लग्मासवः SŪRĀS. 3, 46. लग्मात्तर-प्राणाः 9, 5. लग्मात्तरासवः 10, 2. मीनलग्मे R. 1, 19, 8. कर्कटे लग्मे वाक्यताविन्दुना सह । प्रोद्यमाने 2. Später ein von den Astrologen zu einem Unternehmen als günstig bezeichneter Zeitpunkt (m. im KATHĀS.): लग्मे च परिकल्पिते KATHĀS. 15, 127. लग्मं विनिश्चित्य 16, 62, 46, 9, 50, 130, 80, 16, 104, 68. °निर्णय Verz. d. Oxf. H. 93, a, 36. लग्मं ज्ञातुम् RĪĀ-TAR. 3, 337. लग्ममुक्ता 348, 351. Hit. 97, 13. लग्मश्च संप्राप्तः KATHĀS. 123, 216. प्रस्थान° 12, 13, 54, 148. नास्ति लग्मः संवत्सरे ऽत्र वः 149. उक्ता लग्मश्च हरे यत् 33, 83. हरलग्मप्रदान 31, 79, 32, 17. उद्वाकलग्मं निश्चेतुम् 15. पप्रच्छ लग्मं विवाहे राजदत्ताया गणकानात्मनस्तथा 36, 52. त्वं कन्यका च चिरभाविविवाकलग्मा 32, 192. प्रस्थिते लग्मचित्ता Spr. 2989. Auch mit Beifügung von शुभ u. s. w.: लग्मो वा शोभनो राजवस्ति मासेषितस्त्रिषु KATHĀS. 36, 53, 52, 141, 54, 149. निर्णयि शुभलग्मम् Hit. 94, 9. Ver. in LA. (III) 16, 11. लग्मो ऽनुकूलो ऽस्ति राशौ मासेषु षट्पितः KATHĀS. 32, 6. लग्मः कलिङ्गसेनाया देवस्य च शुभावहः । विवाहमङ्गलायेह किं नायैव विलोक्यते ॥ 3. शुभफलदमपृच्छलग्मम् 34, 247. कुलग्मेनागता गेहाद्विवाहस्तेन हारतः 32, 95. मुलग्मे ऽस्या पञ्चाविधि । कार्यः पाणिग्रहः 31, 70. so v. a. der entscheidende Augenblick, Entscheidung: लग्मे ऽप्युपस्थिते 79, 40. लग्मो खेष मयार्जितः ich habe die Entscheidung herbeigeführt, durch mich ist die Sache zu Stande gekommen 43. — Vgl. भूलगम्, भूरि°, मधुलग्म, मध्य°. — 2) लगित P. 7, 2, 18, Sch. गृध्रो महामहो दुर्गाभ्यन्तरं लगितः (v. l. चलितः, प्रचलितः) vielleicht schlüpfte in Hit. 129, 14.

— caus. लग्मयति (आस्वादेन, v. l. आसादेन) Dhātup. 33, 68. — Vgl. रक्, लक्.

— अनु sich heften an, unmittelbar folgen: शब्दानुलग्म dem Laute nachgehend Ver. in LA. (III) 25, 6.

— घव, partic. घवलगम् herabhängend, hängend an: तां स्तिमितवस्त्रमिवावलगाम् KAURAP. 23 in HARR. Anth. S. 231. स्कन्धावलगोद्भूतपद्मिनीक (द्विप) RAGH. 16, 68. कण्ठावलगाम् KATHĀS. 80, 140. रुस्तावलगम् Spr. 786. Vgl. घवलगम् (in der Bed. Taille auch PAÑĀT. 3, 5, 23). — caus. घवलगयति anheften, anknüpfen Schol. zu KĀTJ. Çā. 5, 10, 21. Hierher

wohl (nicht zum simpl.) घवलगित (s. u. d. W. in den Nachträgen und füge noch hinzu BHAR. NĪṬṬAÇ. 18, 107. DAÇAR. 3, 13) urspr. Anhängsel.

— आ sich anheften an, sich anschmiegeln: आलगतु KĪVĀD. 3, 50. पटालग्रे पत्न्यौ wenn sich der Gatte an's Gewand schmiegt Spr. 1678. — caus. आलगयति anheften, anknüpfen Schol. zu KĀTJ. Çā. 5, 10, 21.

— समा, partic. °लगम् zusammengefügt, einander auf den Leib gerückt: केशकेशि समालग्या न शेकुषेष्टितुं नराः MBH. 9, 1230.

— परि, im Prākṛit partic. परिलगम् hängen geblieben: कुरवघसा-कापरिलगम् च वक्त्रलं ÇĀK. 18, 20.

— वि sich anhängen an: तस्याः पुच्छे विलगिष्यामि Verz. d. Oxf. H. 156, a, 5. तस्याः पुच्छे विलग्य 153, b, 44. — partic. विलग्य 1) adj. a) = लग्म TRIK. 3, 3, 258. H. a. n. 3, 415. MED. n. 133. hängen —, stecken geblieben, festsitzend, hängend an, steckend auf: रथे विलग्याविव चन्द्रसूर्यौ MBH. 4, 1690. विलग्यश्राववत्स्मिंस्ततस्तानसंकुले (सलिलाशये) 11, 135. दंष्ट्राविलग्यास्त्रीन्यिण्डान् 12, 13412. BHĀG. P. 3, 13, 30 (निमग्नौ ed. Bomb.). केचिद्विलग्या दशनात्तरेषु BHAG. 11, 27. पुच्छे Verz. d. Oxf. H. 153, b, 42. तीरे VARĀH. BRH. S. 43, 20. लतागुल्म° KATHĀS. 77, 29. प्रियतममंशुके विलग्यम् sich klammernd an ÇĀC. 9, 84. वटप्ररोहमासाद्य तत्रैव विलग्यः PAÑĀT. 239, 2. घ्रस्वर° hängend an ÇĀC. 9, 20. आकुटिलपद्म° (बाष्प) ÇĀK. 184. RAGH. 9, 68. रथकारशरीरे पादौ विलग्यः blieb hängen, stieß an PAÑĀT. 186, 9. तीरविलग्या (नौ) so v. a. gelandet KATHĀS. 101, 191. पुरो विलग्यैर्हरदृष्टिपतिः geheftet KUMĀRAS. 7, 50. गोभिस्तृणविलग्याभिः so v. a. auf dem Grase liegend HARIV. 3388. केशिवक्त्र° (वाङ्) ruhend auf 4313. herabhängend: स्तनद्वय R. GORR. 2, 8, 41. क्रौञ्ची wohl so v. a. im Käfig hängend R. SCHL. 2, 78, 26. — b) vergangen, verflossen: तया सह वदर्थे कलक्यातो ममेयती वेला विलग्या PAÑĀT. 207, 22. — c) dünn, schmal (von der Taille; vgl. 2, b) विलग्यमध्या MBH. 1, 6426. 3, 10054. वेदिविलग्यमध्या 4, 1195. KUMĀRAS. 1, 39. — 2) n. a) = लग्म Aufgang eines Gestirns, Horoscop u. s. w. VARĀH. BRH. S. S. 6, Z. 5. BṚH. 4, 12, 15, 19, 3, 10, fg. 6, 2. शुभराशिविलग्ये DĪPIKĀ im ÇKDR. गोचरे वा विलग्ये वा ये यदा रिष्टिमूचकाः । गोचरे स्वराश्यपेतया यदा कदापि । विलग्ये जन्मलग्मे । इति संस्कारतत्त्वम् ÇKDR. — b) Taille (wo Ober- und Unterkörper sich berühren; vgl. घवलग्य 1, c) TRIK. H. 607. H. a. n. MED. (m. n.). HALĀ. 2, 362. — विलगित (उपतापे) wird P. 6, 4, 24, Vārti. 1 auf लङ् zurückgeführt.

— सम्, partic. संलग्य stecken geblieben, steckend in: रजस्तमसि संलग्यं (समयं ed. Bomb.) पङ्के द्विपमिवावशम् MBH. 12, 11157. in unmittelbare Berührung gekommen, handgemein geworden: तयोः संलग्ययोर्पुच्छे 13278. sich berührend mit: कनिष्ठा पार्श्वसंलग्या Verz. d. Oxf. H. 202, b, 22. = संहित Schol. zu RV. Prāt. 3, 22. रोधसि तद्वोयसंलग्ये so v. a. am Ufer dieser Insel KATHĀS. 123, 111. रत्नभूयसंलग्यत्वासन so v. a. herkommend aus PAÑĀT. 4, 6, 10. — caus. संलगयति fest legen auf (loc.) Schol. zu KĀTJ. Çā. 17, 5, 23.

लगउ adj. hübsch, schön TRIK. 3, 1, 13. — Vgl. लउक्.

लगत und लगथ m. N. pr. eines Astronomen, des Verfassers des Ġjotisha, WEHRA, Ġjot. 8, 9, 109, 112.

लगनीय partic. fut. pass. von लग्. मम पादे ऽन्येन तस्यापरेण लगनीयमेव an meinen Fuss soll sich ein Anderer und an dessen Fuss wieder

ein Anderer hängen Verz. d. Oxf. H. 186, a, 5.

लगालिका f. ein best. Metrum, 4 Mal — Colebr. Misc. Ess. II, 158 (IV, 3). — Vgl. नगानिका. नगानी, नगालिका.

लगुड m. AK. 3, 6, 9, 18. Knüttel 3, 4, 44, 44. H. 785. HALJ. 4, 44. M. 8, 315. MBH. 7, 1817. 8, 747. HARIV. 12203. KĀM. NĪTIS. 5, 81. VARĀH. BṚH. 25, 6. Spr. 5399. KATHĀS. 20, 125. 37, 126. 53, 15. 17. RĪGĀ-TAR. 6, 23. PAÑĀT. 37, 5. 40, 21. 174, 24. HIT. 23, 6. 12. 101, 7. 12. 113, 6. 7. am Endo eines adj. f. श्री KATHĀS. 72, 207. — Vgl. लकुट.

लग् s. u. लग् und 1. लग्.

लगक m. Bürge (der da haftet) AK. 2, 10, 44. TRIK. 2, 10, 17. H. 882. HĀR. 157. HALJ. 2, 225.

लगकाल m. der von den Astrologen zu einem Unternehmen als günstig bezeichnete Zeitpunkt KATHĀS. 71, 166.

लगप्रक adj. fest auf Etwas bestehend, zudringlich (an die Kehle pak-kend Brockn.) KATHĀS. 28, 170; vgl. वदप्रक 49, 16.

लगचन्द्रिका f. Titel eines astr. Werkes Ind. St. 1, 467, 1.

लगदिन n. der von den Astrologen zu einem Unternehmen als günstig bezeichnete Tag KATHĀS. 103, 187.

लगदिवस m. dass. KATHĀS. 73, 36. 84, 27.

लगदेवी f. N. einer fabelhaften Kuh aus Stein CAT. 14, 296.

लगवेला f. = लगकाल KATHĀS. 21, 222. HIT. 41, 13.

लगसमय m. dass. PAÑĀT. 129, 16.

लगारु m. = लगदिन KATHĀS. 103, 170.

लगिका f. fehlerhafte Variante für नगिका (s. u. नगक) Comm. zu AK. 2, 6, 2, 8.

लघर् UNĀDIS. 1, 134. m. Wind UGÉVAL. auch लघटि nach dem PĪNĀ-JANA ebend.

लघतो f. N. pr. eines Flusses MBH. 2, 375. लङ्गती ed. Bomb.

लघप् (denom. von लघु), ण्यति P. 1, 1, 57, Sch. erleichtern, vermindern, schwächen, lindern: नितान्तगुर्वी धुर्म् RAGH. 3, 35. शरदम्बुदसंरु-तिम् KĀ. 5, 4. पृथून् (Pflanzen und Fürsten) Spr. 440. BHATT. 10, 39. द्ययाम् RAGH. 11, 62. मनसिन्नरुजम् VIKR. 51.

लघिमेन् (von लघु) m. gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122. VOP. 7, 61. 1) Leichtigkeit MBH. 13, 1015 (महिमा st. लघिमा ed. Bomb.). लघिमेत्पत्य BHĀG. P. 10, 44, 34. MĀRK. P. 99, 54 (लघिमगुण^० zu lösen). समश्रुते मे लघिमनुमात्मा RAGH. 13, 37. die übernatürliche Kraft sich nach Belieben leicht zu machen H. 202. MĀRK. P. 40, 29. PAÑĀT. 1, 1, 49. 2, 8, 2. Verz. d. Oxf. H. 51, a, 14. 184, a, 13. 231, b, 8. VET. in LA. (III) 3, 12. — 2) Leichtsinns BHATT. 3, 7. — 3) geringes Ansehen, die Jmd zu Theil werdende Geringschätzung: यः (राक्षः) सकललघिमभाजनमुदरं न विभर्ति ड-यूरम् ÇĀṆḠ. PADDH. MANASVIPAÇĀSĀ 7.

लघिष्ठ und लघीयसी s. u. लघु.

लघु (aus älterem रघु) UNĀDIS. 1, 30. 1) adj. (f. लघी und लघु), compar. लघीयस् (selten लघुतर), superl. लघिष्ठ VOP. 7, 53. a) rasch, schnell, behende: नर् M. 7, 193. पतिन् R. 2, 96, 45 (105, 44 GORR.). लकरि Spr. 814. गति MEGH. 16. लघुत्थान KĀM. NĪTIS. 11, 63. लघुस्फुटयि 4, 70. शरं कस्तादादाय ततो लघुपराक्रमः R. ed. GORR. 1, 77, 38. परिक्रम KĀM. NĪTIS. 12, 25. लघुगुरुतस्तुतलतणानि (von Tacten) Verz. d. Oxf.

H. 87, a, 14. Bez. eines best. Fluges der Vögel PAÑĀT. II, 57. Bez. der Nakshatra Hasta, Aṣvini und Pushja (vgl. लिप्र in den Nachträgen) VARĀH. BṚH. S. 98, 9. WEBER, NAX. 2, 385, N. 4. लघु adv. = शीघ्रम्, दुतम् AK. 1, 1, 4, 60. TRIK. 3, 3, 73. H. 1470. an. 2, 55. MED. gb. 5. HALJ. 4, 12. R. 2, 16, 21 (44, 21 GORR.). 58, 23. 7, 95, 5. KATHĀS. 27, 156. 29, 136. 37, 224. 121, 110. 122, 24. 124, 10. MĀRK. P. 109, 57. 134, 55. लघुत्थित KĀM. NĪTIS. 18, 66. लघुद्राविन् schnell (leicht) in Fluss gerathend (Quecksilber) SARVADARÇANAS. 99, 13. — b) leicht d. i. nicht schwer H. an. MED. गुरुगिरि लघुर्व AV. 9, 3, 24. पूर्णाक्षधीयसी भव 10, 1, 29. MBH. 3, 2615. 10943. 12, 6556. R. GORR. 2, 31, 25. 4, 9, 95. SUÇR. 1, 20, 16. 116, 16. RAGH. 9, 62. MEGH. 20 (zugleich gering geachtet). VĀDDHA-KĀN. 15, 19. VARĀH. BṚH. S. 81, 5. 6. RĪGĀ-TAR. 3, 128. Verz. d. Oxf. H. 231, a, 44. BHĀG. P. 2, 10, 23. 8, 12, 23. PAÑĀT. 76, 17. fg. 253, 13. कोष्ठ adj. einen leichten Unterleib —, nicht viel im Magen habend KĀM. NĪTIS. 7, 36. leicht zu verdauen, nicht schwer im Magen liegend SUÇR. 1, 149, 16. 18. उदक 172, 4. leicht so v. a. sich leicht fühlend, keine Last empfindend HARIV. 10644. fg. वपुस् ÇĀK. 38. मार्गपरिभ्रमादलघुशरीरा MĀLAV. 65, 15. लघुसारात्मना KATHĀS. 67, 108. leicht so v. a. ohne Gefolge: लघुर्व मकराज लघुः स्वेर गमिष्यसि MBH. 3, 8449. leicht zu vollbringen 5, 789. धर्म Spr. 580. leicht von Statten gehend: संहारविलेपलघुक्रियेण कस्तेन RAGH. 5, 45. so v. a. leicht articuliert (neben मध्यम und गुरु von der Aussprache des व) Ind. St. 10, 438. leicht so v. a. leicht machend: सन्न SĀNKHJAK. 13. — c) prosodisch kurz RV. PRĀT. 2, 14. 17, 22. 18, 20. 33. AV. PRĀT. 1, 51. TAITT. PRĀT. 2, 10. P. 1, 4, 10. 7, 3, 86. ÇĀNT. 2, 19. 21. 3, 14. Ind. St. 8, 84. 89. 211. 426. 453. 467. ÇRUT. 9. fgg. 2. VARĀH. BṚH. S. 104, 58 (zugleich unansehnlich). MĀRK. P. 39, 15. ष^० ÇRUT. 44. लघीयस् RV. PRĀT. 18, 20. kurz der Zeit nach, von einer Unterdrückung des Athems: लघुमध्या-त्तरीपाद्यः ÇĀNT. 2, 19, 21. धोदितः MĀRK. P. 39, 13. लघुद्वादशमात्रस्तु 14. — d) klein, kurz, winzig, gering, unbedeutend (Gegens. मरुत्, बृहत्, विपुल) H. 1427. H. an. MED. यानानि R. 2, 92, 33 (101, 36 GORR.). गोष्पद् 6, 69, 16. समुद्रान्परिखालयन् KATHĀS. 52, 7. RAGH. 12, 66. लघुष्मवती SUÇR. 1, 135, 7. सैन्य KATHĀS. 122, 95. होपाः HIT. 84, 3. मात्र Aṣv. ÇR. 8, 14, 4. सामन् ÇAT. BR. 12, 2, 3, 10. LĪTJ. 6, 10, 20. GORR. 3, 3, 28. नाति-लघुविपुलरचनाभिः VARĀH. BṚH. S. 1, 2. BṚH. 28 (26), 7. BHĀG. P. 3, 16, 14. Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403. 252, b, No. 626. SARVADARÇANAS. 90, 19. प्रमाण VARĀH. BṚH. S. 70, 14. सर्प Spr. 113. दर्पणे करिणः 3733. श-शक PAÑĀT. 55, 11. 87, 8. दार 170, 24. विवर 25. भोजनम् schmale Kost Spr. 2064. लघु भुक्तवत्तम् SUÇR. 1, 15, 6. अलघुर्मिभुजैः ÇR. 9, 38. 78. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 11, ÇI. 40. क्राया, मैत्री Spr. 382. भावाः KATHĀS. 25, 42. कर्मन् MBH. 3, 10485. कर्तव्यानि PAÑĀT. 202, 5. रागवशीकृत KATHĀS. 37, 28. पापानि, प्रायश्चित्तानि BHĀG. P. 6, 2, 16. च-चुप्रकाराः PAÑĀT. 172, 4. तृण Spr. 82. klein, schwach, elend, unbedeutend, unansehnlich, gering geachtet, von Personen M. 7, 209. MBH. 3, 11808. R. 6, 16, 29. 85, 8. 101, 16. MEGH. 20. Spr. 113. 440. 1129. 1461. 3490. 3794. 3936. 4074. 4142 (Gegens. साधु). 5385, v. l. VARĀH. BṚH. S. 104, 58. PRAB. 31, 14. PAÑĀT. 68, 6. संदेशपदा सरस्वती wenig RAGH. 8, 76. अलघुसंचारा गतिः MĀRK. 110, 4 (vgl. die Admn.). बलैरलघुद्विपैः RĪGĀ-TAR. 4, 513. सिराल VARĀH. BṚH. S. 68, 8. लघु मन् gering achten

Çik. 160. Spr. 1738. लघीयम् MBh. 2, 2211. 3, 10622. जन्मिन्, तृण Spr. 2927. लघुतर PAÑĀT. 55, 9. 16. बन्दीयसीं लघिष्ठा वा गिरं निर्मासि वा-
गिमनः lang oder kurz Cht. bei KULL. zu M. 8, 64. लघिष्ठ = श्रुत्य und
भेलक H. an. 3, 177. = श्रुत्यलप्य und भेल MED. th. 10. — e) jünger: भ-
वदीयलघुधारी PAÑĀT. 220, 3. तस्मात्तुः Verz. d. B. H. No. 881; vgl.
Ind. St. 2, 417. — f) laise: °पह्न्यास KATHĀS. 112, 152. घलघु laut: गीत
Bhāg. P. 10, 35, 10. — g) angenehm, unsprechend: = इष्ट, चारु, मनोस
AK. 3, 4, 29. H. an. 2, 55. MED. gh. 5. °वासम् M. 2, 70. लघु यासा द-
र्शनं वाक्ष लघी MBh. 5, 904. RAGH. 11, 12. 80. घागरा hübsch, schön
MĀLAV. 82. — 2) f. लघु Trigonella corniculata Lin. AK. 2, 4, 21. TRIK.
H. an. MED. RATNAM. 123. — 3) f. लघ्वी a) ein leichter Wagen TRIK.
2, 8, 49. II. an. 2, 536. MED. v. 23. HĀR. 102. — b) Trigonella corniculata
Lin. RĀĀN. im ÇKDr. — 4) n. a) ein best. Zeitmaass, = 18 Kāshthā
= 1/15 Nāḍikā Bhāg. P. 3, 11, 7. 8. VP. 22, N. 3. — b) Agallochum, eine
best. Species von Ag. (अगुरु, कलामरु) TRIK. H. c. 129. MED. RATNAM.
133. die Wurzel von Andropogon muricatus (vgl. लघुलय) RĀĀN. im
ÇKDr. — Vgl. परि°.

लघुकङ्काल m. Pimenta acris oder eine ähnliche Myrtacee HADAJA-
OLVA in NIGH. Pr.

लघुकण्टका f. Mimosa pudica VAIDJABH. in NIGH. Pr.

लघुकर्कन्धु m. f. eine kleine Art Zizyphus MADANAV. in NIGH. Pr.

लघुकर्णी f. eine best. Pflanze, = mahr. मोरवेल RĀĀN. in NIGH. Pr.

लघुकाय 1) adj. einen leichten Körper habend. — 2) m. Ziege TRIK. 2, 9, 25.

लघुकाष्मर्य m. ein best. Baum, = कटुल RĀĀN. im ÇKDr.

लघुकामुदी f. die kurze Kaumudi, Titel einer Abkürzung der
Siddhāntakaumudi, GILD. Bibl. 381.

लघुक्रम adj. einen raschen Schritt habend, rasch an Etwas gehend,
eilend: पक्षतालानि सक्तिं पातयाव लघुक्रमौ HARIV. 3709. विवृते गते
निपयात लघुक्रमः MĀRK. P. 21, 9. °क्रमम् adv. raschen Schrittes, schnell
KATHĀS. 6, 134.

लघुखटिका f. Sessel, Lehnstuhl HĀR. 209.

लघुखर्तर N. pr. eines Geschlechts Wilson, Sel. Works I. 338. —
Vgl. खर्तरगच्छ.

लघुगङ्गाधर m. N. eines medic. Pulvers gegen Durchfall ÇĀĀṅG.
SĀM. 2, 6, 21.

लघुगर्ग m. ein best. Fisch TRIK. 4, 2, 20. HĀR. 190.

लघुगोधूम m. eine kleine Weizenart RĀĀN. in NIGH. Pr.

लघुघर्मञ्जरि f. Titel eines astrol. Werkes MACK. Coll. I, 130.

लघुचन्द्रिका f. Titel eines Commentars HALL 137.

लघुचित्त adj. (f. घा) leichtsinnig, flatterhaft: स्त्रियः MBh. 13, 2202.

°ता f. Leichtsinn, Flatterhaftigkeit R. 4, 1, 22.

लघुचित्तन n. Titel eines Werkes HALL 185.

लघुचित्तामपिरस m. Bez. einer best. Mixtur Verz. d. B. H. No. 993.

लघुचिर्भिटा f. Koloquinthe RĀĀN. im ÇKDr.

लघुचेतस् adj. kleinen Geistes, niedern Sinnes (Gegens. उदारचरितः)
Spr. 203.

लघुच्छरा f. eine Spargelart DRAYJAR. in NIGH. Pr.

लघुच्छेद्य adj. leicht auszurotten. — zu vernichten PAÑĀT. III, 69.
VI. Theil.

wohl fehlerhaft für लघुच्छेद्य.

लघुनङ्गल m. ein best. Vogel, = लावक TRIK. 2, 5, 31.

लघुनातक n. Titel eines von Varāhamihira verfassten kürzeren
Werkes über die Natutitäten Verz. d. B. H. No. 858. fgg. Verz. d. Oxf.
H. 338, a, 17. — Vgl. वृक्षनातक.

लघुनातिविवेक m. der kurze Gātiviveka, Titel einer Schrift Verz.
d. Oxf. H. 278, a, 36.

लघुता (von लघु) f. 1) Behendigkeit, Geschicklichkeit MBh. 7, 1654. f.
ब्राह्मणम् MĀRK. P. 19, 15. — 2) Leichtigkeit Suçr. 1, 43, 20. 149, 1. 17.
313, 4. R. 3, 4. शरीरे° Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 568. — 3) prosodische
Kürze VARĀH. BH. S. 104, 57. Ind. St. 8, 225. — 4) Kleinheit, Kürze,
Geringigkeit, Unbedeutendheit: कश्मलं लघुतां याति MBh. 13, 7145. दि-
नानि लघुतां ययुः wurden kurz RĀĀN. 3, 170. — 5) Leichtsinn, Ueber-
eitung, Unüberlegtheit R. 2, 27, 2. — 6) geringes Ansehen, Mangel an
Würde, Erniedrigung R. 5, 70, 9. Spr. 1079. 2503. 4308. 4911. Çiç. 9, 56.
VARĀH. BH. S. 104, 57. BHĀG. P. 5, 1, 20.

लघुत्व (wie eben) n. 1) Behendigkeit, Geschicklichkeit: विमोक्षदानसं-
धाने MBh. 1, 5245. — 2) Leichtigkeit ÇVETĀÇV. UP. 2, 13. Suçr. 1, 20, 18.
118, 2. 170, 1. 184, 20. लघुत्वादुत्स्वप्रापते weil er sich leicht fühlt MĀRK.
49, 10. — 3) prosodische Kürze Ind. St. 8, 223. — 4) Leichtsinn, Ueber-
eitung, Unüberlegtheit MBh. 13, 6884. — 5) Mangel an Würde, geringes
Ansehen, Erniedrigung R. 3, 35, 23. 6, 36, 95. Spr. 1031. VĀDDHA-KĀN.
15, 14. PRAÇOTTARAM. 18 in Monatsber. der Berl. Ak. 1868, S. 110. ÇĀĀṅG.
PADDH. PRAKṚTĪKĀ. 17.

लघुदत्ती f. eine kleinere Art Croton BHĀVAPR. in NIGH. Pr.

लघुदीपिका f. Titel eines Commentars COLEBR. Misc. Ess. I, 76.

लघुडुडुभि m. eine kleine Trommel (डुगडु) ÇABDAR. im ÇKDr.

लघुद्राक्षा f. eine kleine Traube ohne Kerne, Kischmisch (काकलीद्राक्षा)
RĀĀN. im ÇKDr.

लघुद्वारवती f. die jüngere Dvāravati oder der jüngere Theil der
Stadt DV. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 21. — Vgl. मूलद्वारवती.

लघुनाभमण्डल n. Bez. eines best. mystischen Kreises Verz. d. Oxf.
H. 93, b, 44.

लघुनामन् n. Agallochum (अगुरु) ÇABDAR. im ÇKDr.

लघुनारीय n. das kürzere Nārādīja Verz. d. Oxf. H. 278, b, 13. —
Vgl. वृक्षनारीय.

लघुन्यायसुधा f. Titel eines Commentars HALL 97.

लघुन्यास m. Titel einer grammatischen Schrift Verz. d. Oxf. H. 185, b, 38.

लघुपञ्चमूल n. RĀĀN. in NIGH. Pr.; s. u. पञ्चमूल 1).

लघुपाण्डित m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 110, b, 9.

लघुपतनक m. N. pr. einer Krähe (schnell fliegend) PAÑĀT. 104, 13.

HIT. 9, 6. — Vgl. लघुपातिन्.

लघुपन्नक m. = रोचनी ÇABDAR. im ÇKDr.

लघुपन्नफला f. = लघुडुडुभिका RĀĀN. im ÇKDr. u. d. I. W.

लघुपत्नी f. eine best. Pflanze, = अश्वत्थी RĀĀN. im ÇKDr.

लघुपद्मति f. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 338, a, 17.

लघुराशर m. der kürzere Parāçara (als Verfasser eines Gesetz-
buchs) Verz. d. Oxf. H. 278, b, 25. — Vgl. वृक्षराशर.

लघुपरिभाषावृत्ति f. Titel eines kurzen Commentars zu den grammatischen Paribhāṣā Colebr. Misc. Ess. II, 42.

लघुपर्णी f. = लघुकर्णी Madanav. in Nigh. Pr.

1. लघुपाक m. Verdaulichkeit Čaṇḍ. Saṃh. 1, 4, 12.

2. लघुपाक adj. leicht verdaulich Suṇ. 1, 193, 9. 196, 17. Čaṇḍ. Saṃh. 1, 1, 37.

लघुपाकिन् adj. dass. Suṇ. 1, 188, 30. 196, 8.

लघुपातिन् adj. schnell fliegend; m. N. pr. einer Krähe Kāṭh. 61, 58.

— Vgl. लघुपतनक.

लघुपिच्छिल m. Cordia Myxa Lin. Rāṣan. im ČKDr.

लघुपुस्तक m. der kurze Pulastja (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Ind. St. 1, 233.

लघुपुष्प m. eine Art Kadamba (भूमिकदम्ब) Rāṣan. im ČKDr.

लघुप्रयत्न adj. mit geringer Articulation ausgesprochen: °तर compar. P. 3, 3, 18.

लघुवर् 1) m. eine Art Judendorn. — 2) f. ई desgl. (= भूवर्) Rāṣan. im ČKDr.

लघुवृद्धपुराण n. Titel einer Abkürzung des Lalitavistara Mack. Coll. I, 30.

लघुबोध m. Titel einer (leichtverständlichen) Grammatik Verz. d. B. H. No. 778. fg. Colebr. Misc. Ess. II, 48.

लघुब्रह्मवैवर्त n. ein abgekürztes Brahmavaiivarta Verz. d. Oxf. H. 278, b, 46.

लघुब्राह्मी f. eine best. Pflanze, = जलोद्भा Rāṣan. im ČKDr.

लघुभव m. Erniedrigung Spr. 1839, v. 1.

लघुभागवत n. das abgekürzte Bhāgavata Wilson, Sel. Works I, 167.

लघुभाव m. Leichtigkeit Verz. d. Oxf. H. 231, a, 45.

लघुभुज् adj. wenig essend Varāh. Bh. 17, 1.

लघुभूषणकृति f. Titel eines Commentars Colebr. Misc. Ess. II, 42.

लघुमञ्जूषा f. desgl. Hall 113.

लघुमन्थ m. = लघुमिन्थ Premna spinosa Rāṣan. im ČKDr.

लघुमांस 1) m. Rebhuhn Trik. 2, 5, 26. — 2) f. ई eine Art Valeriana (गन्धमासी) Rāṣan. im ČKDr.

लघुमानस Titel eines astr. Werkes Verz. d. Oxf. H. 113, b, 41.

1. लघुमूल n. in algebra, the least root with reference to the additive quantities, Wilson; the lesser root of an equation Haught.

2. लघुमूल adj. unbedeutende Wurzeln habend so v. a. am Anfange unbedeutend (Gegens. महोदय, महापाल): ग्रथ Spr. 3893. MBu. 2, 164. R. Gonn. 2, 109, 14.

लघुमूलक n. Radices Buḥvap. in Nigh. Pr.

लघुयम m. der kurze Jama (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. Oxf. H. 270, b, 33.

लघुलय n. die Wurzel von Andropogon muricatus AK. 2, 4, 3, 80.

लघुललितविस्तर ein Auszug aus dem Lalitavistara Verz. d. Oxf. H. 84, b, 2. 372, b, No. 266.

लघुवसिष्ठसिद्धान्त oder लघुवा° m. Titel einer Abkürzung des Vas. Colebr. Misc. Ess. II, 377. 379. 392.

लघुवाक्वृत्ति f. Titel eines Werkes Hall 107. °प्रकाशिका ebend.

लघुवार्तिक n. Bez. der letzten acht Bücher im Tantravārttika Hall 170. Titel eines Werkes des Kumārila 184. °टीका ebend. Mack. Coll. I, 12.

लघुवसिष्ठसिद्धान्त s. u. लघुवसिष्ठ°.

1. लघुविक्रम m. ein rascher Schritt R. 7, 101, 8 (nach dem Comm. adj., indem er येथि: ergänzt).

2. लघुविक्रम adj. einen raschen Schritt habend, behend auf den Füßen, eilend Hariv. 3747. R. 1, 26, 11 (27, 10 Gonn.). 42, 5. 12 (43, 12 Gonn.). 3, 26, 19. 40, 29. 68, 30. 7, 21, 1. 82, 20; vgl. आशुविक्रम MBu. 8, 1910. लरितविक्रम R. Gonn. 1, 43, 5. 7, 107, 8.

लघुविष्णु m. der kurze Viṣṇu (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. Oxf. H. 279, b, 1.

1. लघुवृत्ति f. ein kurzer Commentar, Titel eines best. Commentars Colebr. Misc. Ess. II, 44. लघुवृत्त्यवचूरिका Verz. d. B. H. No. 767.

2. लघुवृत्ति adj. dessen Art und Weise zu sein eine leichte ist, was leicht ist RV. Prāt. 18, 33.

लघुवेधिन् adj. geschickt treffend MBu. 7, 4561.

लघुवैयाकरणसिद्धान्तमञ्जूषा f. Titel einer Abkürzung der Valjāk. Colebr. Misc. Ess. II, 42.

लघुशब्दरत्न n. Titel einer Abkürzung des Čabdaratna Colebr. Misc. Ess. II, 13. 41. Verz. d. B. H. No. 750.

लघुशब्देन्दुशेखर m. Titel eines Commentars zur Siddhāntakauṃḍi, einer Abkürzung des Čabdend. Verz. d. Oxf. H. 164, b. 163, a. Colebr. Misc. Ess. II, 13. 41.

लघुशास्त्रपुराण n. Titel einer Abkürzung des Čāntip. Verz. d. Oxf. H. 372, b, No. 266.

लघुशिखरताल m. Bez. eines best. Tactes Verz. d. Oxf. H. 87, a, 10.

लघुशिवपुराण n. das abgekürzte Čivap. Verz. d. Oxf. H. 75, a, No. 127.

लघुशौनकी f. die kürzere Čaun., Titel eines Werkes Verz. d. B. H. No. 1247. — Vgl. वृद्धशौनकी.

लघुसंयत् m. Titel eines Werkes Mack. Coll. I, 139.

लघुसंयत्किणीसूत्र n. desgl. Wilson, Sel. Works I, 282.

लघुसत्त्व adj. einen schwachen Charakter habend Varāh. Bh. S. 13, 13. °ता f. Schwäche des Charakters MBu. 3, 1511. R. 7, 22, 10.

लघुसदाफला f. = लघुडम्बरिका Rāṣan. im ČKDr.

लघुसप्ततिका f. eine Abkürzung der Saptatikā: °स्तव Verz. d. B. H. No. 1338.

लघुसौख्यवृत्ति f. = लघुसौख्यसूत्रवृत्ति Titel einer Abkürzung des Sāmikhjapraṣaṇanabdhāṣja Hall 2. Verz. d. Oxf. H. 238, a, No. 574.

लघुसार adj. winzig, unbedeutend, werthlos: तृणमिव लघुसारे सर्वसंसारसौख्ये Journ. of the Am. Or. S. 7, 44.

लघुसिद्धान्तकौमुदी f. = लघुकौमुदी Verz. d. B. H. No. 734.

लघुसिद्धान्तचन्द्रिका f. Titel eines Commentars Hall 178.

लघुमुर्दर्शन n. ein best. med. Pulver Verz. d. B. H. No. 982.

लघुस्थानता f. Buṇ. Lot. de la b. l. 426, 2 wohl fehlerhaft für लघुस्थानता (beide Formen auch Vjurr. 144) rasches an's-Werk Gehen, wie die v. l. hat; vgl. लघुस्थान Kām. Nitis. 11, 63. लघुसमुत्थान 4, 70. लघुस्थित 18, 66.

लघुस्यद् = रघुस्यद् Kāc. zu P. 8, 2, 18, Vārt. 2.

लघुकृस्तं adj. Geschicklichkeit in den Händen besitzend, von guten Bogenschützen, Schreibern u. s. w. gesagt, H. 772. HALĀJ. 2, 316. MBh. 7, 4741. Suçr. 4, 123, 16. KATHĀS. 42, 183. BHĀG. P. 6, 10, 25. Spr. 3090. 4747. लघुचित्रकृस्तं MBh. 3, 15709.

लघुकृस्ततां f. Geschicklichkeit in den Händen MBh. 5, 2356. RAGH. 9, 63.

लघुकृस्तव n. dass. KATHĀS. 11, 70.

लघुकृस्तवत् adj. = लघुकृस्त HARIV. 7524 (wo mit der neueren Ausg. °कृस्तवान् zu lesen ist). BHĀG. P. 8, 11, 21.

लघुकृती m. der kurze Hārīta (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. B. H. No. 1166. KULL. zu M. 2, 246.

लघुकृमडुग्धा f. = लघुडुम्बरिका RĀGĀN. im ÇKDr.

लघूकार (लघु + 1. कर्), °कृत leichter gemacht MED. 1. 204. kürzer gemacht und zugleich um das Ansehen gebracht Spr. 3870.

लघूकारण n. das Vermindern, Verringern: पञ्चमल° SARVADARÇANAS. 73, 18.

लघूक्ति f. eine kurze Ausdrucksweise Cit. bei KULL. zu M. 5, 64.

लघुडुम्बरिका f. Ficus oppositifolia RĀGĀN. im ÇKDr.

लघूप (von लघु), लघूपति geringschätzen ÇAT. Br. 6, 7, 3, 13. 9, 1, 3, 6.

लघुञ्जीर n. eine geringere Feige RĀGĀN. und RĀGĀV. im ÇKDr. u. मञ्जीर.

लघुत्रि m. der kurze Atri (als Verfasser eines Gesetzbuchs) Verz. d. B. H. No. 940. — Vgl. वृक्षदत्रि.

लघुयुडुम्बरिका f. = लघुडुम्बरिका RĀGĀN. im ÇKDr. u. d. l. W.

लघुयसिद्धात m. ein abgekürzter Ārjas. COLEBR. Misc. Ess. II, 467.

लघुयशिन adj. wenig essend BHĀG. 18, 52. MBh. 12, 8920.

लघुयार adj. dass. MBh. 3, 10845. 13985. MĀRK. P. 40, 15. Verz. d. Oxf. H. 50, 6, 31.

लङ् 1) m. N. pr. eines Mannes gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. °शात्तमुखा: die Nachkommen Laṅka's und Çāntamukha's gaṇa तिकवित्वादि zu 2, 4, 68. — 2) लङ्का f. Uśāval. zu UNĀDIS. 3, 40. gaṇa वाकिनादि zu P. 4, 1, 158. AK. 3, 6, 4, 7. a) N. der Hauptstadt von Ceylon und Bez. der ganzen Insel, die das Epos von Rākshasa unter ihrem Fürsten Rāvaṇa bewohnt sein lässt, TRIK. 3, 3, 40. H. an. 2, 10. MED. k. 32. Viçva bei Uśāval. MBh. 3, 15874. 16252. 16323. fgg. R. 1, 1, 71. 3, 53, 35. 6, 13, 22. 95, 12. LIA. I, 200, N. 3. HIOUEN-THSANG II, 144. VARĀH. Bṛh. S. 14, 11. GOLĀDHJ. BHUVANAK. 17. 26 (°देश). RAGH. 12, 61. 63. 66. KATHĀS. 51, 62. RĀGĀ-TAR. 1, 298. 3, 75. WEBER, RĀMAT. Up. 299. BHĀG. P. 5, 19, 30. MĀRK. P. 58, 20. Verz. d. Oxf. H. 13, 4, 49. 29, 6, 18 (°काण्ड). I.A. (III) 4, 5 Anm. °पुरी AV. PARIç. in Verz. d. B. H. 93 (56). BURN. Intr. 514. °नगरी GAṆITĀDHJ. KĀLAMĀNĀDH. 15. लङ्काद्य Sonnenau/gang in Laṅka SŪRJAS. 13, 14. GOLĀDHJ. MADHJAGATIV. 20. KERN in der Vorrede zu VARĀH. Bṛh. S. 53. °नाथ Verz. d. B. H. No. 943. RAGH. 13, 103. °पति H. 706, Sch. लङ्काधिप Verz. d. Oxf. H. 339, 6, 25. लङ्काधिपति R. 3, 57, 34. RAGH. 6, 62. लङ्काधिराज RĀGĀ-TAR. 3, 73. लङ्केन्द्र 4, 502. लङ्केश TRIK. 2, 8, 5. H. 699. 706. HARIV. 1876. RAGH. 12, 84. लङ्केश्वर R. 6, 36, 76. RAGH. 6, 40. 13, 78. Spr. 1185. 2630. लङ्कारि der Feind von L. d. l. Rāma 3523. °दाकिन् der Verbrenner von L. d. l. Hanumant ÇABDAR. im ÇKDr. — b) = रावणारुद्र LIA. I, 34. — c) eine Çākinī H. an. MED. Viçva. —

d) ein liebedürftiges Weib diess. — e) Zweig diess. und TRIK. — f) eine best. Körnerfrucht (= कारालत्रिपुरा u. s. w.) RĀGĀN. im ÇKDr. = लङ्कापिका RATNĀK. in NIGH. Pa.

लङ्काङ्कटा f. N. pr. einer Tochter der Saṁdhjā, Gattin Vidyut-koça's und Mutter Sukeça's R. 7, 4, 23.

लङ्कापिका, लङ्कायिका und लङ्कारिका f. = लङ्कापिका ÇABDAR. im ÇKDr.

लङ्कावतार oder vollständiger सङ्गम° Titel eines buddh. Sūtra BURN. Intr. 6. 8. 68. 109. 438. 514. 542. HIOUEN-THSANG II, 144. WILSON, Sel. Works II, 21.

लङ्केशयनारिकेतु m. Bein. Arjuna's MBh. 4, 1294. NILAK.: लङ्केशस्य रावणस्य वनं तस्याग्निनाशको कनूमान् स केतुर्धृजो यस्य स ल°.

लङ्कापिका f. Trigonella corniculata LIN. AK. 2, 4, 4, 21.

लङ्कायिका f. dass. ÇABDAR. im ÇKDr.

लङ्, लङ्गति (गती) DHĀTUP. 5, 25.

लङ्, लङ्गति Nir. 6, 26. (गती, गती खञ्जे Vop.) DHĀTUP. 5, 37. विलङ्गित, उपतापे aber विलगित P. 6, 4, 24, Vārt. 1. विलङ्गयन् PĀNĒAT. I, 369 fehlerhaft für विलङ्गयन्; vgl. Spr. 4700.

लङ् 1) adj. als Erkl. von खौर lahm Schol. zu KĀTJ. Çr. 22, 3, 19. —

2) m. a) = सङ्ग (vgl. लग्). — b) = पिङ्ग H. an. 2, 47. MED. g. 21. — H. an. 2, 423 wird टार durch लङ्ग (रङ्ग MED.) umschrieben.

लङ्गक m. = वल्लभ Uśāval. zu UNĀDIS. 2, 37.

लङ्गल 1) n. = लाङ्गल Pflug KĀTJ. 29, 4. — 2) लङ्गल oder लाङ्गल N. pr. eines Reiches HIOUEN-THSANG II, 177. 412. Vie de HIOUEN-THSANG 208.

लङ्गिम oder लङ्गिमन् KHANDOM. 109. DHĀRTAS. in LA. 67, 17. लङ्गिम-मय 83, 1.

लङ्गल n. = लाङ्गल UNĀDIS. im ÇKDr.

लङ्, लङ्गति, °ते DHĀTUP. 4, 34 (गती, भोजननिवृत्ति). 5, 55 (शोषणे, गती).

1) springen auf: अन्ये चालङ्गियुः शैलान् BHATT. 13, 32. — 2) fasten. — 3) abzehren: यं व्याधिरतिदीप्ताङ्गं कदाचित् न लङ्गति HALĀJ. im ÇKDr.

— caus. लङ्गयति DHĀTUP. 33, 87. 121 (भाषार्थ, भासाथ). aus metrischen Rücksichten hier und da auch med. 1) springen über, überschreiten, hinübergehen über; mit acc.: वत्सतस्त्रीम् M. 4, 38. लङ्गयित्वा प्रयाहि माम् MBh. 3, 11173. fg. सागरः क्षवगेन्द्रेण क्रमेणैकेन लङ्गितः 11178. प्राकारम् 4, 811. 13, 1575. सरितः 7381. HARIV. 3747. 4282. वेलो न लङ्गयति das Moor R. GORR. 2, 11, 5. 4, 63, 16. 5, 4, 19. 28. 2, 43. 3, 7, 6, 3. 55. 16. 7, 27, 1. MEGH. 55. RAGH. 4, 52. Spr. 1239. 1519. VARĀH. Bṛh. S. 53. 108. RĀGĀ-TAR. 3, 325. 4, 566. MĀRK. P. 33, 30. 50, 88. 51, 90. कल्पात्त-घातसंज्ञेभलङ्गिताशेषभूतः (उद्धे:) PRAB. 5, 1. 92, 15. Verz. d. Oxf. H. 33, 4, 4. 6. घ्रधानम् einen Weg zurücklegen RAGH. 1, 47. मर्यादाम् die Grenze überschreiten MBh. 12, 3565. HARIV. 14324. R. 7, 36, 32. Spr. 4201. BHĀG. P. 4, 18, 37. स्थितिम् KATHĀS. 43, 91. R. GORR. 2, 121, 17. — 2) besteigen, hinüberfahren über, von oben berühren: दुर्गालङ्गितवियक् (उमावल्लभ SĀH. D. 18, 20. कृत इव भूमिमलिनो यथा यथा लङ्गयति — दर्पणम् Spr. 5397. कतामिलङ्गिततरु RAGH. 11, 92. निवासश्च मे ऽश्मत्तो देवैरपि न लङ्गयते so v. a. wird betreten KATHĀS. 94, 71. यावद्रूपं कटिति न ज्ञया लङ्गयते (v. l. für लुप्यते) प्रेयसीनाम् Spr. 2601. PRAB. 1, 10. — 3) über-treten, verletzen, zuwiderhandeln: संविद्म् JĀGĀN. 2, 187. निर्देशम् RAGH. 9, 9. घ्रादेशम् KATHĀS. 33, 45. घ्राताम् 51, 43. RĀGĀ-TAR. 4, 312. मन्त्रिमन्त्रम्

KATHÁS. 38, 53. वषः 49, 16. गुरुवाक्यम् Spr. 4090. शास्त्राणि MĀRK. P. 50, 88. — 4) *hinüberkommen über, entgegen*: निपतिः केन लङ्घ्यते Spr. 2011. प्राकृतं केन लङ्घ्यते 2169. भाग्यं न लङ्घयति को ऽपि विधिप्रणीतम् 3633. देवलिखितं भोगम् KATHÁS. 40, 31. शिरसि लिखितम् Spr. 4147. प्रज्ञापतिवर्म् so v. a. *hintertreiben, vereiteln, hemmen* R. 7, 23, 5, 58. देवी च सिद्धिरपि लङ्घयितुं न शक्या MĀRK. 98, 13. Spr. 1900. — 5) *sich über Jmd hinwegsetzen* so v. a. *gegen Jmdes Willen handeln, sich vergehen gegen Jmd, beleidigen, verletzen* M. 5, 151. 8, 871. MBH. 1, 1445 (लम्बयित्वा ed. Bomb.). HARIY. 371 (लङ्घिता st. लङ्घिता die neuere Ausg.). Spr. 8397. रजसा घलङ्घितात्मा *der sich nicht in der Leidenschaft vergessen hat*. KATHÁS. 20, 128. रविणा लङ्घितो मासः WEBER, GJOT. 101. — 6) *Jmd übertreffen*: गुणैरैदर्यशौर्यागैर्मधवानमलङ्घयत् RĪGĀ-TAR. 4, 217. *Etwas übertreffen, verdunkeln*: धर्मपामर्षितो रामो धैर्यं रेषेण लङ्घयन् R. 6, 90, 12. (यशः) जगत्प्रकाशं तदशेषमित्यया भवदुर्लङ्घयितुं न-मोद्यतः RAGH. 3, 18. — 7) *Jmd fasten* (Essenszeiten übergehen) lassen SUÇA. 2, 407, 12. 462, 11. *मुलङ्घित den man hat richtig fasten lassen* 407, 17. — Vgl. लङ्घन fig.

— *dosid. vom caus. zu überschreiten gedenken*: मेरुं लिलङ्घयिषति Cit. im Comm. zu KĀVYĀD. 2, 350.

— *अति caus. übertreten, verletzen*: आक्षाम् KATHÁS. 18, 37. PRAB. 7, 16 (अभिलङ्घ्य v. l.). — Vgl. अतिलङ्घन, अतिलङ्घिन.

— *अभि caus. 1) springen über, überschreiten*: अग्रिम् M. 4, 54. JĀG. 1, 137. मर्यादाम् MBH. 12, 5455. — 2) *übertreten, verletzen*: धर्मम् MBH. 12, 5319. आक्षाम् PRAB. 7, 16. — 3) *sich vergehen gegen Jmd*: अक्षाम् MBH. 12, 3565. — Vgl. अभिलङ्घन.

— *अव caus. hinwegkommen über (eine Zeit), verbringen*: अवकेला-वलङ्घिते । मीमे KATHÁS. 78, 22. सर्वकालमवलङ्घ्य so v. a. *keine Zeit ein- gehalten habend* GHAT. 7.

— *उद् caus. 1) überschreiten, hinübergelien über, passiren*: कावेरीम् KATHÁS. 19, 95. पर्वतम् 39, 143. 43, 137. 202. अत्राम् 100, 11. 103, 1. 109, 11. 14. 116, 14. RĪGĀ-TAR. 3, 221. भित्तिम् Vorz. d. Oxf. H. 128, b, 12. आ-काशमपारम् 148, a. No. 318, Z. 8. देशान् KATHÁS. 23, 38. 67, 106. 28, 10. RĪGĀ-TAR. 4, 146. अध्वानम् *einen Weg zurücklegen* MBH. 46. KATHÁS. 86, 55. 111, 42. *über eine Zeit hinwegkommen, eine Zeit zubringen, verleben* 67, 106. 72, 407. — 2) *sich schwingen auf, zu sitzen kommen auf*: उडु-पेन शंभोरलङ्घयमुलङ्घितमुत्तमाङ्गम् Spr. 4023. — 3) *übertreten, verletzen, zuwiderhandeln*: स्वकं धर्मम् MĀRK. P. 28, 34. 132, 12. DAÇAK. in BENF. Chr. 181, 4. आक्षायचनम् KATHÁS. 39, 99. आक्षाम् RĪGĀ-TAR. 3, 80. 4, 218. 378. 5, 395. MĀRK. P. 114, 21. समयम् KATHÁS. 108, 183. नीतिम् 190. स-त्यामिमं गिरम् 84, 51. शासनम् 56, 162. BHĪG. P. 5, 26, 6. 12, 1, 9. शास्त्रम् 6, 1, 67. सत्यम् *den Weg der Guten verlassen* 6, 7, 2. — 4) *hinüberkom- men über, entgegen*: को हि स्वशिरसप्रकायां विधेयोऽलङ्घयेद्वतिम् KA-THÁS. 52, 211. प्राक्तनम् PANĀR. 1, 3, 10. — 5) *sich vergehen gegen Jmd, beleidigen* DAÇAK. in BENF. Chr. 191, 20. fig. Comm. zu VĀSAVAD. 7, 1. — Vgl. उल्लङ्घन fig.

— *समुद् caus. übertreten, verletzen, vernachlässigen*: सदाचारम् MĀRK. P. 34, 7. नित्यनैमित्तिकीः क्रियाः 8.

— *परि caus. abspringen von, verlassen (einen Weg)*: नीतिमार्गम् Spr.

2718. — Vgl. परिलङ्घन.

— *प्रति caus. 1) sich schwingen —, sich setzen auf*: आसनादीनि सं-वीक्ष्य प्रतिलङ्घ्य च पत्नतः SARVADARÇANAS. 39, 10. — 2) *übertreten, ver- letzen*: धर्मम् MBH. 12, 9576.

— *चि springen*: सार्क भेकैर्विलङ्घतः BHĪG. P. 10, 12, 10. इतस्ततो विलङ्घिर्गोवत्सैः 46, 10. — *अविलङ्घते* Verz. d. Oxf. H. 76, b, N. 2 wohl fehlerhaft für अविलम्बितम्. — *caus. 1) springen über, überschreiten, hinübergelien über, passiren*: प्राकारम् KATHÁS. 75, 120. पयोनिधिम् 69, 182. विन्ध्यम् RAGH. 16, 32. RĪGĀ-TAR. 6, 2. BHĪG. P. 11, 4, 10. PANĀR. 1, 7, 12. अध्वानम् *einen Weg zurücklegen* RAGH. 5, 42. गध्युतिम् RĪGĀ-TAR. 2, 163. *eine Zeit überspringen, nicht einhalten*: समयम् KUMĀRAS. 3, 25. विलङ्घयित्वा so v. a. *gewartet habend* MBH. 12, 4792. — 2) *sich erheben zu, gen*: नगः Spr. 1756. KIR. 5, 1. विलङ्घिताकाश (किमाचल) RĪGĀ-TAR. 3, 225. — 3) *übertreten, verletzen, zuwiderhandeln*: आक्षाम् KATHÁS. 18, 33. RAGH. 9, 74. — 4) *hinüberkommen über* so v. a. *überwinden*: आप-दम् KATHÁS. 18, 309. देवम् Spr. 471, v. l. so v. a. *vereiteln*: विलङ्घिता-धोरणातीव्रत्वाः सेनागजेन्द्राः RAGH. 5, 48. — 5) *übergelien, bei Seite las- sen, aufgehen*: अन्यरमान् RAGH. 3, 4. लङ्घाम् KATHÁS. 32, 196. — 6) *über- treffen*: कर्णोत्पलं प्रायस्तव दद्या विलङ्घ्यते KĀVYĀD. 2, 224. — 7) *sich vergehen gegen Jmd, beleidigen* Spr. 4700. — 8) *fasten lassen* SUÇA. 2, 486, 12. — Vgl. विलङ्घन fig.

— *अतिचि caus. vorübergelien bei Jmd, Jmd bei Seite lassen, nicht einkehren bei* BHĪG. P. 10, 31, 16.

— *संवि caus. bei Seite liegen lassen, vernachlässigen, unterlassen*: विधिम् PANĀR. 3, 7, 19.

— *सम्, संलङ्घिता रात्रिः vorübergegangen* LĪT. 6, 6, 15.

लङ्घा (von लङ्) nom. ag. *Beleidiger* VARĀH. BRH. 14, 4. = गुरुवच-नातिक्रामिन् Comm.

लङ्घती f. N. pr. eines Flusses MBH. 2, 375 nach der Lesart der ed. Bomb., लघती ed. Calc.

लङ्घन (von लङ्) n. 1) *das Springen, Hinüberspringen —, Hinüber- setzen über, Überschreiten* (das obj. im gen. oder im comp. vorangehend) PĀN. GRH. 2, 7. R. GORR. 1, 80, 29. SUÇA. 1, 79, 18. 262, 5. BHĪG. P. 10, 18, 12. सागरस्य R. GORR. 1, 3, 21 (26 SCHL.). विन्ध्यपर्वत° 4, 70. 4, 1, 2. 58, 36. 62, 3. 63, 27. योजनानां सङ्घस्य 5, 1, 64. 2, 41. 6, 100, 7. Vorz. d. Oxf. H. 85, b, 5. 24. 344, a, 13. Spr. 2460. 3392. KATHÁS. 109, 45. RĪGĀ-TAR. 3, 68. 6, 226. DAÇAK. in BENF. Chr. 183, 1. SĀH. D. 26, 18, 10. मर्या-दा° KATHÁS. 50, 74. दीर्घा° *das Zurücklegen eines langen Weges* RĪGĀ-TAR. 6, 47. शोघलङ्घन adj. *schnell fliegend* (eine Wolke) GHAT. 8. Bez. eines best. Ganges der Pferde, Courbette H. 1248. GAUPAR. zu SĀHĀKJAK. 17. *das Sicherheben zu, gen*: नमो° RAGH. 16, 33. उच्चैःपद्° KUMĀRAS. 3, 64. *das Bespringen*: वडवालङ्घनमनिलस्य DAÇAK. in BENF. Chr. 182, 11. = प्लवन und क्रमण H. an. 3, 406. MRD. II. 118. als Bed. von अति AK. 3, 4, 33 (38), 3. — 2) *Einnahme, Eroberung*: दुर्गस्य Spr. 3800. *Besie- gung*: अरि° MĀRK. P. 134, 20. — 3) *das Übertreten* (eines Gebots u. s. w.) KAP. 4, 15. SARVADARÇANAS. 117, 6. शासन° RĪGĀ-TAR. 2, 47. *सम- यस्य das Versäumen* R. GORR. 1, 4, 66. — 4) *das Verachtmachen*: प्रणि-पात° VIKR. 36, 4. MĀLAY. 58. — 5) *ein Vergehen gegen Jmd, Beleid-*

gung MBh. 12, 119. KATHA. 20, 65. 22, 188. Spr. 4647 (zugleich Fasten). भर्तुः पूर्वस्य eine dem ersten, verstorbenen Gatten angethane Beleidigung so v. a. Wiederverheirathung MBh. 1, 6178 (vgl. M. 5, 151). घ्रातप^० ein von der Hitze angethanes Leid Çik. 31, 8. Auch लङ्घना in dieser Bed. Mārk. P. 135, 21. 33. 36. — 6) das Fasten Tait. 2, 7, 10. H. 473. an. 3, 406. 5, 12. Mād. 6. 37. n. 118. HALI. Hān. 203. Suçr. 1, 215, 17. 21. 2, 44, 6. 407, 6. 19 (अति^०). Spr. 4647 (zugleich Beleidigung). Mit. III, 43, a, 11. Verz. d. B. H. 290, 21. — Vgl. उलङ्घन, मृत्यु^०.

लङ्घनीय (wie oben) adj. 1) worüber man hinübersetzen kann oder muss, zu überschreiten, zu passiren: अटवी KATHA. 100, 10. erreichbar, einholbar: घ्रातमोद्धतैरपि रजोभिरलङ्घनीया (स्वेषामपि प्रसरतां रजसामल^० v. l.) रघ्याः Çik. 8. — 2) zu übertreten: आज्ञा Verz. d. Oxf. H. 287, 6, 16. नियोग 138, a, 5. — 3) dem man zu nahe treten darf, gegen den man sich vergehen darf Spr. 4811.

लङ्घनीयता f. nom. abstr. von लङ्घनीय 1) und 3) Spr. 1040 (अ^०).

लङ्घनीयत्व n. nom. abstr. von लङ्घनीय 3) RĪĠA-TAN. 6, 2 (अ^०).

लङ्घ्य (von लङ्) adj. 1) zu überspringen, — überschreiten, — passiren Megh. 55. वाङ्म Spr. 169. 2482. गिरि KATHA. 18, 355. नदी 350. 110, 13. अकृच्छ्रलङ्घ्याः पन्थानः ohne Beschwerde zurückzulegen RĪĠA-TAN. 3, 224. 4, 287. 332. erreichbar 3, 324. KATHA. 61, 90. — 2) zu übertreten: आज्ञा KATHA. 120, 31. वधम् RĪĠA-TAN. 4, 285. शासन Bhāg. P. 4, 4, 14. — 3) zu vernachlässigen PĀNĒAR. 4, 3, 21. — 4) dem man zu nahe treten kann, antastbar MBh. 12, 2007. KUMĀRAS. 7, 48. Spr. 2482. 4023. अलङ्घ्यवीर्य Bhāg. P. 9, 10, 22. — 5) den man fasten lassen muss Suçr. 2, 407, 13. — Vgl. उलङ्घ्य.

लङ् लङ्घति (लतपो) Dhātup. 7, 26. — Vgl. लाङ्क्.

1. लङ्, लङ्घति (वीडायाम्) Dhātup. 28, 10. sich schämen: लेजिरे ऽन्ये पराजिताः BHATT. 14, 105. लम् sich schämend, beschämt Schol. zu P. 7, 2, 14. 8, 2, 29 (von लङ्). 45. H. an. 2, 282. Mād. n. 18. — Vgl. लङ्.

2. लङ्, लङ्घति (भर्त्सने, v. l. भर्त्सने) Dhātup. 7 64. — Vgl. 1. लङ्.

3. लङ्, लङ्घयति (प्रकाशने) Dhātup. 35, 66. — Vgl. 2. लङ्.

लङ्, लङ्घति (वीडायाम्) Dhātup. 28, 10. लङ्घतेर्वा स्याद्भाषाकार्मणः Nir. 4, 10. auch act. aus metrischen Rücksichten; sich schämen: अलङ्घिष्ठ BHATT. 15, 33. किं किं न लङ्घ्य HARIY. 8124. नाय कालस्ते लङ्घितुम् R. GORR. 2, 57, 28. लङ्घमान R. SCHL. 2, 37, 11. MBh. 1, 5947. RĪĠA-TAN. 3, 284. लङ्घते स्म कचैर्विना KATHA. 61, 180. स्नुषा अमुराष्ट्र-लङ्घमाना sich schämend vor AIT. Br. 3, 22. वृद्धाया धर्मशीलाया मातुरर्कसि लङ्घितुम् R. GORR. 2, 120, 6. यथा वीरभट्टायास्ते स्वदत्तेन ललङ्घिरे (so ist zu lesen) KATHA. 44, 165. कथमहो मोक्षं लङ्घामहे Spr. 2626. लङ्घते बान्धवास्तेन 2654. 2742. मोक्षितश्चासि धर्मज्ञैः पाण्डवेन च लङ्घसे MBh. 3, 15213. यत्सर्वेषोच्छति ज्ञातं (so ist wohl zu lesen) यत्र लङ्घति चाचरन् eine Hündlung, von der man wünscht, dass sie von Jedermann gekannt werde (d. i. die man nicht geheim zu halten braucht) und deren man sich nicht zu schämen braucht, wenn man sie begeht, M. 12, 37. मरुत्-थानातिब्रुवन्मूढ न लङ्घसे कथम् MBh. 3, 15640. R. 2, 12, 52. Spr. 672. PĀNĒAR. 119, 6. यत्कर्म कृत्वा कुर्वथ करिष्यथैव लङ्घति (warum nicht लङ्घते?) M. 12, 35. मरुत्धाराणि कर्मणि कृत्वा लङ्घति वै न च MBh. 3, 13837. ईदृशं गर्हितं कर्म कथं कृत्वा न लङ्घसे R. 3, 39, 7. 5, 50, 82. KATHA.

20, 13. Hir. 92, 3. अतिवर्धेन मरुत्पिणा मरु रत्तु लङ्घमानया SĪ. an RV. 1, 125, 1. लङ्घित (लम् s. u. 1. लङ्) 1) adj. a) sich schämend, beschämt AK. 3, 2, 41. Tait. 3, 3, 287. H. 1484. an. 2, 282. Mād. n. 18. RAGH. 12, 75. KATHA. 13, 156. PĀNĒAR. 1, 10, 33. 14, 103. SĪ. D. 72. दिष्ट्या न लङ्घिता देवी सपत्न्या सखितुल्यया KATHA. 18, 20. भयाभिनय^० 45, 256. — b) verschämt, verlegen d. i. von Scham —, Verlegenheit begleitet: क्लम Spr. 2081. क्लमि Gīt. 7, 17. — 2) n. Scham, Schamgefühl: विगलित^० Gīt. 1, 31. सलङ्घिता PĀNĒAR. 1, 14, 106. सलङ्घितस्त्रैककृष्णम् UTTAR. 117, 1 (138, 7). — Vgl. 1. लङ्.

— caus. लङ्घयति Jmd sich (acc.) schämen machen, Jmdes Schamgefühl erwecken RAGH. 19, 14. VĀJIS. in SĪ. D. 147, 4. RĪĠA-TAN. 4, 668. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, Çl. 30.

— अघि, partic. लङ्घित sich schämend, beschämt in der Stelle: ऽदे-पदर्शनादधिलङ्घितायाः प्रकृतेः bei WILSON, SĪ. 174. vielleicht fehlerhaft für अति^०.

— वि sich schämen: विलङ्घते गां भार्येति वा वोढुम् Bhāg. P. 4, 8, 18. विलङ्घमान Hip. 2, 23 (लङ्घमानेव ललना MBh. 1, 5947). MBh. 3, 2217. RAGH. 14, 27. Bhāg. P. 2, 5, 13. 7, 47. विलङ्घती 4, 11, 33. प्रष्टुं विलङ्घती 14, 1, 15. विलङ्घित sich schämend, beschämt KATHA. 24, 197. 36, 34. 55, 10. Bhāg. P. 6, 12, 6. पादस्पर्श^० 9, 5, 2. KUMĀRAS. 1, 14. KATHA. 124, 141.

— सम् sich schämen, verlegen sein: संलङ्घमाना R. 2, 53, 16.

लङ्ग m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen Vor. 7, 14. vielleicht fehlerhaft für लङ्घ.

लङ्गका f. der wilde Baumwollenbaum, Gossypium RATNĀ. in NIGR. Pa.

लङ्गरी f. eine weisse Sinnpflanze RĪĠA. in NIGR. Pa. — Vgl. लङ्गिरी.

लङ्गा (von लङ्) f. 1) Scham, Schamgefühl AK. 1, 1, 9, 23. H. 314. HALI. 2, 412. लङ्गाया R. 2, 98, 19. Q. 15, 3. Spr. 2265. KATHA. 18, 103. PĀNĒAR. 84, 10. विनम्रानना VĀJIS. B. S. 78, 12. गुणोद्यननी Spr. 2635. लङ्गा तिरश्चा यदि घेतसि स्यात् 2636. fgg. 2679. RĪĠA-TAN. 5, 324. लङ्गावत् MBh. 3, 1852. लङ्गाकौतुकयोः संदर्भः KATHA. 3, 66. किं न कैरव लङ्गा ते कुर्वतः कोशसंवृतिम् Spr. 1879. युवां मे का लङ्गा varum sollte ich mich euer schämen KATHA. 2, 53. प्रङ्गारलङ्गा निवृणयति Çik. 14, 3. एषैव मरुती लङ्गा मदाचारस्य भूपतेः । पदकालभवे मृत्युस्तस्य संस्पृशति प्रजाः ॥ RĪĠA-TAN. 4, 84. कस्मात्त लङ्गामवकुन् Spr. 3506. लङ्गावत् RĪĠA-TAN. 6, 177. लङ्गाद्वक्त्रं 5, 384. अलङ्गाकर Spr. 2707. लङ्गाकृति Scham heuchelnd 688. लङ्गाङ्किता RĪĠA-TAN. 6, 322. अकृष्य लङ्गाम् MBh. 3, 2726. विक्ष्य लङ्गाम् RAGH. 2, 40. व्यस्मरलङ्गाम् RĪĠA-TAN. 2, 22. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): मुक्त^० R. 2, 36, 13. KUMĀRAS. 3, 7. त्यक्त^० Bhāg. P. 5, 26, 23. कृत^० 8, 7, 33. प्रागलङ्गा RĪĠA-TAN. 4, 37. अलङ्गा schamlos MBh. 13, 518. सलङ्ग verschämt, Schamgefühl besitzend R. 4, 34, 23. Spr. 277. KATHA. 13, 51. 21, 69. 45, 263. DAÇAK. 64, 2. PĀNĒAR. 43, 8. सलङ्गम् adv. Çik. 38, 4. VIKR. 22, 12. Dhūrtas. 72, 15. DAÇAK. 73, 12. Die Scham personifiziert als Gattin Dharma's MBh. 1, 2579. HARIY. 12452. VP. 54. Mārk. P. 50, 21. Mutter Vinaja's 27. Vgl. निर्लङ्ग. — 2) = लङ्गालु 2) RĪĠA. in ÇKDn.

लङ्गाय् (von लङ्गा), davon partic. लङ्गायित verschämt, verlegen: ईतिषा Bhāg. P. 10, 22, 23.

लङ्गालु (wie oben) 1) adj. schamhaft. — 2) m. f. Mimosa pudica RĪ-

éan. im ÇKDr. Çāṇḍo. Sañh. 2, 2, 41.

लङ्गायत् (wie oben) adj. verschämt, verlegen MBh. 3, 2152. Ragh. 7, 22. KATHĀS. 90, 54. Śiṅ. D. 99. Davon nom. abstr. लङ्गायत्त n. 41, 2.

लङ्गाशील adj. schamhaft, verlegen AK. 3, 1, 28. H. 390.

लङ्गिरी f. = लङ्गालु 2) RĀḠAN. im ÇKDr. — Vgl. लङ्गरी.

लङ्गा f. = लङ्गा 1) ÇABDAR. im ÇKDr.

लङ्गुन *Kleusine coracana* (eine Körnerfrucht) RĀḠAN. in Nigh. Pr.

लङ्गा f. Geschenk H. 737. HALĀS. 2, 279.

1. लङ्ग. लङ्गति (भर्त्सने, v. l. भर्त्सने) Dhātup. 7, 65. — Vgl. 2. लङ्ग.

2. लङ्ग. लङ्गयति (हिंसावलादाननिकेतनेषु) Dhātup. 32, 80, v. l. भा-
पार्थ, v. l. भासार्थ 33, 111. लङ्गयति und लङ्गापयति (प्रकाशने) 35, 66, v. l.
— Vgl. 3. लङ्ग und लङ्ग.

लङ्ग 1) m. a) = पद् H. an. 2, 75. — b) = कच्छ H. an. HĀS. 255.
— c) = पुच्छ Çāṇḍh. im ÇKDr. — d) = पङ्क HĀS. — 2) f. स्त्री a) an
adulteress. — b) sleep. — c) a current. — d) Lakshmi Wilson nach
ÇABDĀRTHAK.

लङ्गिका f. Hure Trik. 2, 6, 5. H. 533.

लङ्ग. लङ्गति (वाल्चे, nach Andern auch परिभाषणे) Dhātup. 9, 11. —
Vgl. रङ्ग.

लङ्ग m. = प्रमादवचन und दोष Viçva im ÇKDr. Dieb Dhār. bei Wil-
son. — Vgl. लङ्ग.

लङ्गक m. = दुर्जन Uśéval. zu Uṇādis. 2, 32. — Vgl. लङ्ग. लङ्ग.

लङ्गकन m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 309, b, 4.

लङ्गकामिश्र m. N. pr. eines Mannes Hall XVIII (nach dem Index).

लङ्गपण n. = लच RĀḠAN. im ÇKDr. größerer Zimmt Dhany. in Nigh. Pr.

लङ्ग m. = दुर्जन ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. लङ्गक, लङ्ग.

लङ्ग. लङ्गति (प्रमादवचने) Gaṇaratnam. Am gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1,
27. — Vgl. लङ्ग.

लङ्ग Uṇādis. 1, 151. 1) m. a) Pferd. — b) = ज्ञातिविशेष, vulg. नेतुया (a
dancing boy nach Haught.). — c) ein best. Rāga Uṇādik. im ÇKDr. —
2) f. स्त्री AK. 3, 6, 4, 10. = तुलिका Uśéval. angeblich nach HĀS.; st.
dessen तुलिका Vāṇḍi und RABHASA ebend. a) ein best. Vogel Trik. 3, 3,
421. H. an. 2, 536. MED. v. 22. HĀS. 256. Viçva bei Uśéval. Viçv. 6,
48. PRAJACĪTTEND. 52, b, 2. = ग्रामचक्र RĀJAM. (nach AUFRECHT). — b)
Safflor H. 1159. H. an. — c) eine Karaṅga-Art MED. Viçva. die Frucht
einer Karaṅga-Art Trik. Frucht überh. MED. und Viçva. — d) = वाद्य
Viçva; so auch MED., wo aber nach den Corr. वद्य (d. i. स्वय) zu lesen
ist; = ग्रयद्य Trik. — e) = मूत Würfelspiel Vāṇḍi und RABHASA bei
Uśéval. — f) = शिनी (!) HĀS.; st. dessen शिली Uśéval. nach ders. Aut.
— g) = धमरक, vulg. भोडरी BHARATA zu AK. nach ÇKDr.

लङ्गाका f. = लङ्गा ein best. Vogel MBh. 12, 6720 nach der Lesart der
ed. Bomb., लङ्गाका ed. Calc.

लङ्ग. लङ्गति (विलासे) Dhātup. 9, 76. लङ्गयति (जिह्वान्मथने, v. l. जिह्वे-
न्मथनयोः, जिह्वेन्माथनयोः) 19, 53. लङ्गयति und लाङ्गयति (आलेपे) 35, 81,
v. l. लाङ्गयति (उपसेवायाम्) 32, 7. लाङ्गयते (ईप्सायाम्) 33, 15, v. l. लङ्गति
= ललित Vjutr. 158. 163. — Vgl. लङ्ग.

लङ्गक m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 2082. धेनुक ed. Bomb.

लङ्गवद् m. Titel einer Schrift über die Bedeutung des Praesens (लङ्ग)

HALL 59.

लङ्क 1) adj. hübsch, schön Trik. 3, 1, 18. Gaupa beim Schol. zu H.
1445. Vgl. लङ्ग. — 2) m. N. pr. eines Volkes VARĀH. Bṛh. S. 14, 22.
लङ्क v. l.

लङ्ग m. = दुर्जन ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. लङ्गक, लङ्ग.

लङ्ग eine Art Gebäck R. in LA. (III) 59, 8. It is made of coarsely
ground grain or other pulse, or of corn-flour, mixed up with sugar and
spices, and fried in ghee or oil. It is distinguished into several variet-
ies. MOLESW. u. लाङ्ग.

लङ्गक m. n. dass. H. ç. 96 (hier fälschlich लङ्गक). ÇABDAR. und RĀ-
ḠAN. im ÇKDr. Vjutr. 134. Ver. in LA. (III) 9, 11. 13. सवित्रे लङ्गकान्द-
यात् MATSJA-P. 255, 20. लङ्गकानि तिलानां च BRAHMAVIV-P. 3, 8, 58.
मिष्टानं लङ्गकफलम् 2, 61, 72. लङ्गकैः पैनिकाभिश्च KĀṢIKH. 4, 95. Vgl.
GILDEMEISTER in LA. (III) S. 257.

लङ्गा f. N. pr. eines Frauenzimmers RĀḠA-TAR. 7, 406.

लङ्गाका s. लङ्गाका.

लङ्ग. लङ्गयति (उत्तेपणे) Dhātup. 32, 9. (भाषार्थ) 33, 125. — Vgl.
शेलेलङ्ग.

लङ्ग n. Unrath des Körpers, Excremente ÇKDr. mit folgendem Bo-
leg (Bhāg. P. 10, 37, 8): समेधमानेन स कृत्वाकुना निश्चयाद्युपाय
वित्तिपन् । प्रस्विन्नगात्रः परिवृत्तलोचनः पपात लङ्गं विमृशन्ति व्य-
सुः ॥ लेङ्ग ed. Bomb.

लङ्ग London: °स aus London gebürtig MRUTANTRA 23 im ÇKDr.

लता f. 1) Schlinggewächs AK. 2, 4, 4, 9. 11. H. 1117. an. 2, 191. MED. t.
51. HALĀS. 2, 25. BALA bei MALLIN. zu NAISH. 1, 85. वृत्तगुल्मलतावह्यस्त्व-
क्सारास्तृणात्रायः MBh. 6, 171. 13, 2992. वनस्पत्योपधिलतास्त्वक्सारा
वीरुधा दुमाः Bhāg. P. 3, 10, 18. गुल्मवल्लीलतानां च पुष्पितानां च वी-
रुधाम् M. 11, 142. तृणगुल्मलतानाम् 12, 58. लता वल्लीश्च गुल्माश्च R. 2,
80, 6. लतावितानगुल्मान् R. GORR. 2, 87, 9. 3, 21, 13. VARĀH. Bṛh. S. 29,
14. 48, 5. 55, 18. 85, 1. MBh. 1, 6005. न लता वर्धते ज्ञातु मरुदुमना-
श्रिता 5, 1396. R. 1, 9, 12. 51, 23. 2, 52, 95. °प्रतानोद्भवितैः केशैः Ragh. 2,
8, 10. 3, 7. VIKR. 13. सिध्यते चीयते चैव लता पुष्पफलार्थिना Spr. 2305.
VARĀH. Bṛh. S. 46, 95. KATHĀS. 18, 277. 22, 108. BRAHMA-P. in LA. (III)
49, 12. उद्यान°, वन° ÇĀK. 16. घृत° (Gegens. विषवल्ली) Spr. 1549.
am Ende eines adj. comp. (f. स्त्री): शस्तेषधिदुमलता (vom folgenden
मधुरा zu trennen nach KERN) मक्ती VARĀH. Bṛh. S. 53, 88. स्त्री° RĀḠA-
TAR. 6, 238. Mit einer Liane werden verglichen: a) die Brauen: भू°
KUMĀRAS. 2, 64. MEON. 48. ÇĀK. 63. Spr. 472. 665. VARĀH. Bṛh. S. 12, 9.
DAÇAK. 78, 2. Verz. d. Oxf. H. 88, a, 21. — b) die Arme: भुज° MEON. 95.
Ragh. 9, 46. ब्रह्मन्दास्य कण्ठे भुजलतामत्रम् KATHĀS. 18, 369. 20, 222. स्त्री°
RĀḠA-TAR. 5, 27. — c) die Klinge eines Schwertes: खड्ग° KATHĀS.
19, 104. 44, 147. 50, 5. — d) die Locken: धनक° Spr. 3610. — e) der
schlanke Körper eines Weibes: स्विन्नगात्रलता BRAHMA-P. in LA. (III)
57, 20. — f) der Blitz: तडिल्लता Rr. 2, 20. KIR. 10, 19. विद्युलता Ka-
THĀS. 25, 41. 34, 223. — 2) = शाखा Ranks AK. 2, 4, 4, 11. H. 1119. H.
an. MED. (°शाखयोः st. °शाकयोः zu lesen). BALA. घृत° Spr. 3931. —
3) Bez. verschiedener Pflanzen: Panicum italicum AK. 2, 4, 4, 86. H.
an. MED. BALA; Trigonella corniculata AK. 2, 4, 4, 21. Trik. 3, 3, 181. H.

Up. 4, 2, 5. — Vgl. caus. von ली.

— intens. लालपोति P. 7, 3, 94, Sch. sinnlos herausschwätzen AY. 6, 111, 1. मुरा पीवा सकलालपत क्षासते Kīṭy. 12, 12. wehklagen, jammern: लालप्यते R. 5, 18, 35. MBh. 5, 746. लालप्यमान 1, 8603. 4168. 6557. 7, 115. 8, 4620. R. 2, 78, 45. R. Gonn. 2, 78, 22. 108, 16. 6, 82, 123. Mārk. P. 74, 36. एवं लालप्यतस्तस्य MBh. 1, 968. 15, 470. लालप्यैव सकलपाम् 3, 10200. wiederholt anreden: लालप्यमानेन अरितां च पुनः पुनः 1, 8449.

— धनु s. धनुलाप.

— अप abdingnen, läugnen: संश्रुत्य च तपस्विभ्यः सन्ने वै यद्दत्तियाम् । तो चाप्लपताम् (imper.) R. 2, 78, 24. शतमपलपति P. 1, 3, 44, Sch. KULL. zu M. 8, 139. तदनुभवसिद्धमपलपतो गजनिमीलिकैव Śān. D. 124, 5. 6. निदेयमपलपितम् unterschlagen KULL. zu M. 8, 400. — Vgl. अपलाप ṣg. und caus. von ली.

— अपि schwätzen —, sprechen über Ait. Br. 6, 33. Çāṅku. Br. 30, 5. Çāk. zu Bṛh. An. Up. S. 148. — Vgl. अभिलाप, अभीलापलप, निर्भिलाप्य.

— अपा anreden, sich unterhalten mit: अरुं क्षापये कथमेकमेका तामालपये निरता स्वर्धमे MBh. 3, 15604. Spr. 1749. Mārk. P. 35, 81. मञ्जूपास्या भियान्योन्यस्पर्श लब्ध्यापि नालपन् Kāṭhā. 4, 63. एवं तयोरापलपतोः 37, 177. एवमन्योन्यमालप्य 66, 88. पुष्पाभिः सममालप्य कथं नु कितविरुम् । सकलपिप्यामि पुनः 121, 105. क्षातिः सकलपन् Rāśa-Tān. 3, 210. sprechen, reden: क्षालपतः सुमधुरं धार्तराष्ट्राः (d. i. कृपाः) Hariv. 8608. क्षालपन्ती (so ist zu lesen) Kāṭhā. 47, 112. उच्छिष्टेक्षे नालपेत्किञ्चित् Mārk. P. 34, 30. न भूय क्षालपेत् Saddh. P. 4, 16, a. वचोसि — क्षालपन् — तानि तानि ताः zu ihnen Nalod. 2, 12. तत्र यो अन्यत्कर्षणः साधु मन्येन्मोघं (so die ed. Bomb.) हस्यालपितं दुर्बलस्य eine Unterredung mit dem MBh. 5, 816. — Vgl. क्षालपन, क्षालति, क्षालाप, क्षालापिन्. — caus. sich mit Jmd (acc.) in eine Unterhaltung einlassen Spr. 312. 2221. Pāṇāt. 207, 13. 242, 13. zu Jmd (acc.) sprechen Bhāg. P. 10, 90, 24. — Vgl. क्षालापन (auch in den Nachträgen).

— समा sich unterhalten mit (acc.) Śān. D. 207, 5.

— उद् caus. Jmd (acc.) lieblosen Çāk. Ch. 184, 8 (उपलालपन् die andere Recension). Mārk. P. 27, 1. 76, 3. 7. — Vgl. उक्षाप, उक्षापन (in den Nachträgen, wo zu verbessern ist: das Liebkosen), उक्षापिन् ṣg. und caus. von ली.

— प्र (unbedacht) herausreden, schwätzen, fasseln TBa. 2, 2, 20, 3. लघुलालप्रलपामिः MBh. 13, 6884. लोकेनेति निर्गलं प्रलपता Spr. 2053. उन्मत्तात्प्रलपतः 3534. Çāk. 23, 14. Kāṭhā. 94, 104. Pāṇāt. 50, 5. Kūvalaj. 140, a. Dhūrtas. 81, 3. schwätzen so v. a. sich unterhalten Bhāg. P. 10, 32, 1. eine Rede vorbringen, sprechen Bhāg. 3, 9. MBh. 14, 35. न तत्र प्रलपेत्प्राज्ञो अधिरेषिव गायनः Spr. 4775. यावदसौ न कथंचित्प्रलपन्विरमति Pāṇāt. 93, 16. 94, 12. ausrufen: शिव शिव शिवेति प्रलपतः Spr. 309. wehklagen Pāṇāt. 75, 25. wehklagend Etwas sprechen, — erzählen: धार्ताकं प्रलपामीदम् MBh. 3, 1203. वधमप्रतिवृप्पम् R. 2, 64, 1. wehklagend anrufen: प्रलपन्ती स्म पाण्डवान् MBh. 2, 3389. प्रलपित wehklagend gesprochen: वचो वैदेकीति (oder वैदेकीति) प्रतिपदमुदयु प्रलपितम् Śān. D. 114, 4. n. Geschwätz, Gerade: सुप्तप्रलपिनि Kām. Nitā. 11, 65. किं वृथा प्रलपितेन Pāṇāt. 146, 1. किं बहुना प्रलपितेन 162, 7. Wehklage: आक्रन्दः प्रलपितं शुचा Śān. D. 472. Pāṇāt. 224, 16. — Vgl. उन्मत्तप्र-

लपित, प्रलपन, प्रलाप, प्रलापिन्. — caus. zum Sprechen veranlassen: तथापि लेहः प्रलापयति Māṇṣ. 86, 14. — Vgl. प्रलापन.

— विप्र 1) sich ausführlich aussprechen: विप्रलत Ausinandersprechung, Krörterung: न चेन्मोघं विप्रलतं ममेदम् MBh. 12, 1088. 1040. — 2) wehklagen, jammern: इति विप्रलपन् इत्येवं विलपन् ed. Bomb.) MBh. 7, 2527. 14, 2022. — Vgl. विप्रलाप.

— वि unverständliche —, klägliche Töne anstoßen, jammern AY. 1, 7, 5. उतेवं मृतो विलपन्मपयति 6, 20, 1. MBh. 1, 5902. 2, 1203 (विलपिप्यामि). 2269. 2360. 2371. 2381. 2412. 2422. 2500. 4, 1115 (विलपिप्यतः partic. fut.). Hariv. 4839 (विलपती). R. 1, 1, 52. 2, 24, 1. 26, 19. 30, 22. 39, 3. 47, 12. 75, 17. 76, 5. 4, 24, 40 (विलपती). Suçā. 1, 118, 16. 2, 384; 12. Ragh. 8, 43. Kumāras. 4, 4. Spr. 1807. Kāṭhā. 16, 51. Git. 3, 6. Mārk. P. 14, 64. 22, 24. 61, 78. Pāṇāt. 28, 18. 29, 15. 35, 12. Hit. 20, 12. 42, 16. 123, 20. Bhāṭṭ. 6, 11. विलपुम् R. 4, 20, 2. विलपामहे R. ed. Bomb. 6, 95, 26. विलपमान MBh. 3, 2867. R. 2, 13, 10. 75, 18. 44. विलप्यस् wehklagend MBh. 7, 2681. wehklagend sprechen, mit acc.: विललापेदम् MBh. 2, 2343. एवमादीनि 2574. विलपति प्रियां प्रति wehklagt über Ragh. 8, 69. bewehklagen: सुतम् R. 1, 1, 33 (35 Gonn.). 2, 48, 26. Rāśa-Tān. 6, 206. विलपित n. Klage, Jammer Nir. 5, 2. MBh. 3, 2486. R. 2, 39, 40 (39, 50 Gonn.). 44, 2. 77, 19. R. Gonn. 2, 79, 35. 4, 61, 27. 7, 24, 28. — 2) vielfach sprechen: एवं तेषां विलपतां विप्राणां विविधा गिरः MBh. 1, 7049. विलेपुः काकिलाः — मधुराणि विचित्राणि Hariv. 8369 (vgl. 7673). — Vgl. विलाप. — caus. Jmd (acc.) wehklagen —, jammern machen P. 1, 4, 53, Vārtt. 3, Sch. AY. 1, 7, 2. 6. viel reden lassen, med. Bhāṭṭ. 8, 83.

— प्रवि s. प्रविलापिन्.

— सम् 1) sich unterhalten Daçak. 59, 5. — 2) benennen: सकल इति संलप्यते Sarvadaçanas. 85, 17. — caus. Jmd anreden: संलापितानां मधुरैर्वचोभिः Spr. 3077. — Vgl. संलाप ṣgg.

2. लप् (= 1. लप्) nom. sg. in अभीलापलप.

लपन (von 1. लप्) n. Mund AK. 2, 6, 3, 40. H. 572. Halā. 2, 263. — Vgl. वक्त्र und वदन.

लपित (wie oben) 1) adj. und n. s. u. 1. लप्. — 2) f. या N. pr. einer Çārṅgikā (eines best. Vogels), mit der Mandapāla sich begattete, MBh. 1, 8347. ṣgg.

लपेटिका f. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 8187.

लपेत m. N. des Dāmons einer best. Kinderkrankheit Pān. Gṇs. 1, 16.

लप्सिका Bez. eines best. Gerichts: समितां सर्पिषा भृष्टा शर्करा पयसि लिपेत् । तस्मिन्धनोक्ते न्यस्येक्षवङ्गमारिचादिकम् ॥ सिद्धिषा लप्सिका ख्याता Bhāṭṭ. Im ÇKDn. — Vgl. लापशी und लापशी bei Molaw.

लप्सुद n. = कूर्च Bocksart Schol. zu Kīṭy. Çā. 16, 1, 38.

लप्सुर्दिन adj. bürftig, vom Bock TS. 5, 6, 26, 1. Çāt. Br. 6, 2, 3, 6. 13. Kīṭy. Çā. 16, 1, 38.

लप्स्यन n. der Form und dem Zusammenhange nach ein nom. act., interpoliert und gewiss unrichtig Nir. 4, 10.

लर्ब m. Wachtel VS. 24, 24. सूक्त Wachtellied heisst nach einer Legende das Lied RV. 10, 119. Nir. 7, 3. Daher Aindra Laba als Liedverfasser genannt RV. Anuk. लव Perdix chinensis Rāśa. Im ÇKDn. — Vgl. लाव.

लब्ध s. u. लभ् und vgl. यथास्तब्ध. लब्धा adj. f. Bez. einer best. Heroine Gāyān. im CKDa.

लब्धक (von लब्ध) adj. bekommen, erlangt; s. दुःखलब्धिका.

लब्धदत्त m. N. pr. eines Mannes, der wieder fortgab was er erhielt, KATHA. 53, 8. fgg.

लब्धनामन् adj. einen Namen erlangt habend, in gutem Rufe stehend, berühmt: कृत्स्निना Kām. Nīti. 16, 8.

लब्धनाश m. der Verlust des Gewonnenen Spr. 3760.

लब्धप्राप्ताश m. dass., Titel des 4ten Buches im Pañkatantra.

लब्धर (von लभ्) nom. ag. Bekommer, Erhalter, Erlanger, Gewinner KATHOP. 2, 7. ÇAM. zu Bṛh. Âr. Up. S. 190. राज्य° MĀK. P. 118, 27. धर्म्याणि लब्धा fut.) P. 4, 4, 84.

लब्धलन 1) adj. s. u. लन 1). — 2) m. N. pr. eines Mannes MBh. 7, 7012.

लब्धवर 1) adj. der seinen Wunsch erlangt hat, dem ein besonderer Vorzug in Folge einer Bitte und in Berücksichtigung seiner Verdienste von einer höheren Macht in Gnaden erteilt worden ist MBh. 1, 7646.

— 2) m. N. pr. eines Tanzlehrers KATHA. 52, 265. fgg.

लब्धवर्णा adj. (der die Buchstaben erlernt hat; vgl. ṛpamothā, ṛpamothā) unterrichtet, gelehrt AK. 2, 7, 5. H. 341. HALA. 2, 177. RAH. 11, 2. सुभाषित° Pāṇyanāthā. 5, 47 (nach AUFRECHT).

लब्धव्य (von लभ्) adj. zu bekommen, zu erhalten, zu erlangen H. a. n. 2, 381. MBh. j. 52. ÇAM. zu Bṛh. Âr. Up. S. 190. 260. एवं न शक्यते लब्धुमलब्धव्यम् MBh. 5, 3900.

लब्धशब्द adj. = लब्धनामन् R. 2, 63, 10.

लब्धि (von लभ्) f. 1) Erlangung (das obj. im gen. oder im comp. vorgehend) HALA. 5, 58. JĀN. 1, 351. VARA. Bṛh. 8, 50, 17. fg. (pl.) 71, 11. fg. 85, 6. 87, 5. 7. 8. 10. 11. 14. fgg. 20. 22. fgg. 26. 104, 20. KATHA. 17, 55. Bhāg. P. 2, 7, 13. 7, 7, 40. 10, 38, 15. 60, 20. ब्रान्नाप्राप्ता° Gewinnung, Erhaltung RĪGA-TAR. 3, 86. Ohne obj. Gewinn (beim Verkauf) VARA. Bṛh. 8, 42, 5. 6. 50, 18. — 2) Quotient COLEBR. Alg. 8.

लब्धिम adj. gewonnen, erhalten BHATT. 7, 65.

लभ् (= älterem रभ्), लभते (प्राप्ति) Dhātup. 23, 6. लेभे, लप्स्यते, लब्धा (vgl. Kār. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10), अलब्ध P. 8, 2, 40, Sch. pass. aor. अलामि und अलामि (mit praep. nur अलामि) P. 7, 1, 69. Vor. 24, 7. लब्धा, लब्धुम्; aus metrischen Rücksichten auch act., z. B. लभति MAITRAJ. 6, 22 (in ungebundener Rede). लभामि MBh. 3, 12894. HARIV. 9972. लभेत् MBh. 1, 3659. 3, 4056. 13, 360. HARIV. 10041. MĀK. P. 43, 30. लभेयम् MBh. 1, 6385. 3, 12018. लभतु 5, 7057. अलभत् 1, 5115. 3, 1796. अलभन् 10496. ललभ Verz. d. Oxf. H. 25, b, 13. fg. लप्स्यामि MBh. 3, 14797. लप्स्यसि HARIV. 11857. लभिष्यसि PĀNĒAT. 1, 13, 34. st. des ungrammatischen अलभन् MBh. 3, 8505. अलभन्त 14, 2644 und अलभन्तम् 285 liest die ed. Bomb. richtig अलभन्त u. s. w.; 2, 1365 haben beide Ausgg. प्रलभन्ते. 1) erwischen, fassen; antreffen, finden: नमुष्मिन्मुरं नालभत TBA. 1, 7, 8, 6. इर इव पशुं लभते Ait. Br. 3, 24. न यन्ने अलभन्त 7, 17. KAUC. 89. वशे ÇAT. Br. 1, 9, 35. LĪP. 4, 3, 17. सा राक्षी रत्तिर्भिलब्धा KATHA. 5, 66. 18, 243. 33, 117. धर्मलब्ध von Glück ergreifen MACH. 62, v. l. अपि ह्ये न लभेत्कर्णं राज्यलम्भोपपादनम् stoß beinestern MBh. 5, 4814. मित्रं ध्रुवम् M. 7, 208. यत्तिपं पशुम् R. 1, 61, 14 (63, 16 GONN.).

मुष्मपान्तितां दुतं लभधम् 4, 41, 79. पदा तु प्रतिपेक्षा पापो न लभते क्षचित् Spr. 4583. KATHA. 12, 108. 18, 227. 30, 102. MĀK. P. 74, 21. Hir. 58, 4. Z. d. d. m. G. 14, 873, 10. अज्ञया कूपलब्धया Bhāg. P. 9, 19, 11. Spr. 783. न कृष्टो लभ्यते कश्चित्सर्वः शोकपरायणः wird gefunden, — ange-troffen R. 2, 41, 14. KATHA. 24, 232. 79, 29. न चैनं कश्चिदावृत्तं (वारोढुं v. l.) लभते रत्नसामम् MBh. 1, 1756. निधिम् einen Schatz finden JĀN. 2, 34. fg. KATHA. 33, 154. अस्मिन्कां या लब्धा Spr. 3335. धनगुप्तम् पृ-ष्ठकृच्छ्रेण लब्धास्तमिति सूर्ये प्रविष्टः PĀNĒAT. 137, 25. माम्भो ऽत्र लभते व्वापि RĪGA-TAR. 4, 294. 5, 108. KATHA. 23, 41. मार्गम् einen Weg finden KUMĀR. 3, 49. अथकाशम् Platz —, einen freien Spielraum —, Gele-genheit finden, sich Eingang verschaffen, am Platze sein MAITRAJ. 6, 22. वाचो वाच्यविवेकविविक्तवधियामीदृग्धिधा मादशा लप्स्यते का किलावका-शम् Verz. d. Oxf. H. 120, a, 38. fg. andere Beispiele s. u. अथकाश 2). अत्तरम् dass.: लब्धात्तर adj. der eine Gelegenheit gefunden hat; davon °त्त n. ÇIK. Ch. 58, 9. इत्यादि मस्त्रिणां वाक्यं न लेभे तस्य चात्तरम् so v. a. machte keinen Eindruck auf ihn KATHA. 40, 55. लब्धावत्तर Gelegenheit gefunden habend KAUSH. Up. Einl. 1, 15. 2, 13. पदम् Platz finden eig. und übertr. so v. a. sich Eingang verschaffen ÇIK. 138. RAH. 9, 42. 8, 90. Bhāg. P. 3, 28, 20. अलब्धनिद्राणां keine Zeit zum Schlafe findend 5, 14, 21. कात्यायनस्यायं लब्धः कालः प्रकाशने so v. a. der Zeitpunkt ist da KATHA. 5, 90. लब्धतीर्थ so v. a. die Gelegenheit habend Bhāg. P. 3, 19, 4. — 2) erhalten, bekommen, in den Besitz von Etwas gelangen, theil-haftig werden (pass. zu Theil werden), wiedererlangen: पत्ने लप्स्यमानो भवति er wird beim Opfer Etwas bekommen d. h. einen Gewinn davon haben Ait. Br. 1, 13. धनम् ÇAT. Br. 13, 5, 4, 15. 2, 4, 3, 4. KATHOP. 1, 27. M. 4, 156. R. 3, 76, 30. Spr. 1288. fg. 3605. VIKR. 42. अलब्धं चैव लिप्सेत लब्धं रत्नेत्प्रयत्नतः Spr. 233. fg. मासे मासे च लेभे स तस्मात्स्वर्णशतं नृ-पात् KATHA. 35, 28. तेभ्यो लब्धेन भैतेण M. 11, 122. देशानलब्धोऽलिप्सेत लब्धाश्च परिपालयेत् 9, 251. 8, 147. 201. fg. अमू अल्पकृतेतं दासद्वयं ल-ब्धम् PRAB. 61, 2. लेभे स्वकं वपुः MBh. 3, 2997. लक्ष्मीम् KATHA. 18, 204. RĪGA-TAR. 5, 136. अयम् ÇIK. 62. लब्धास्तम् MBh. 3, 1727. आभरणमिदं कृतो लब्धम् VER. in LA. (III) 10, 14. लभेत सिकतासु तैलमपि यत्नतः पीडयन् Spr. 2661. रसे खेवायं लब्धानन्दी भवति TAITT. Up. 2, 7. स्वर्गम् MBh. 13, 361. R. 1, 43, 5 (44, 5 GONN.). MĀK. 158, 1. लोकावकुभान् MBh. 1, 6339. 15, 339. यज्ञभागम् 5, 550. कृत्स्नमंशम् M. 8, 207. वेतनम् 216. च-त्वारि लेभे मुखानि Bhāg. P. 3, 8, 16. मेदिनीम् MBh. 3, 2677. राज्यम् 16779. कामम् R. 1, 10, 10. 2, 43, 3. MACH. 6. WEBER, RĀMAT. Up. 328. सर्वाभिप्रायकृ-तान् MBh. 5, 7400. पुत्रम् Ait. Br. 7, 13. KĀND. Up. 4, 4, 2. MBh. 1, 6385. 13, 658. R. 1, 15, 14. 23, 15. RĪGA-TAR. 1, 107. MĀK. P. 52, 27. सुतांश्च लप्सी-ष्ठधनं च तात P. 8, 2, 104, Sch. तमलभन्त पतिम् RAH. 9, 23. इक्षिता याचि-ता लब्धा च VER. in LA. (III) 16, 11. गर्भम् MBh. 5, 7398. 3, 10496. वृत्तिम् HARIV. 11857. श्रिवम् 9972. जन्म KIR. 5, 43. आयुः M. 4, 156. आयुः शता-ब्दम् MĀK. 1, 18. ईप्सितां गतिम् HARIV. 7986. लब्धास्पद Spr. 2660. फलम् M. 9, 49. 51. 54. MBh. 3, 142. R. 1, 62, 27. MACH. 25. 35. यशः MBh. 3, 8505. Bhāg. 11, 33. Spr. 2364. ज्ञानम् Bhāg. 4, 39. Bhāg. P. 4, 16, 25. बुद्धिम्, चेतः MBh. 3, 3381. संज्ञाम् 5, 7180. R. 2, 34, 21. चेतनाम् PĀNĒAT. 17, 45. शरणम् R. 2, 96, 48. मर्काशशब्दम् 4, 63, 17 (65, 20 GONN.). KATHA. 17, 45. लब्धप्रथमादिसंज्ञ P. 1, 4, 102, Sch. सुखम् KĀND. Up. 7, 22. R. 2,

24, 32. *Megh.* 95. *Spr.* 3053. *शर्म* MBh. 3, 1799. R. 3, 59, 22. *Bhāg.* P. 3, 5, 39. *रतिम्* KATHA. 38, 92. *मुदम्* MBh. 3, 1876. 3006. 5, 7546. *Mārk.* P. 16, 86. *प्रक्षयम्* R. GORR. 2, 121, 1. 4, 7, 24. *नेत्रनिर्वाणम्* Çik. 33, 1. *धृतिम्* KATHA. 18, 315. *लब्धदिध्यरसास्वाद* 346. *शास्त्रिमात्मनः* R. 1, 64, 16. *शम्* 2, 85, 19. *केवलत्वम्* MAITRAJUP. 6, 21. *स्वातन्त्र्यम्* 22. *पुरुषत्वम्* MBh. 3, 7382. *Spr.* 4174. *Bhāg.* P. 5, 24, 1. *ब्राह्मण्यम्* R. 1, 65, 25. *यौवराज्यम्* R. GORR. 2, 12, 27. *स्वास्थ्यम्* Çik. 58, 5. *वाङ्मयम्* RĪGĀ-TAR. 6, 158. *मानम्* R. 2, 109, 3. *श्रुतिं सैकीम्* *Spr.* 2822. *प्रतिष्ठाम्* 3965. *विश्राप्तिम्* VIKR. 20. *विश्रम्भम्* R. 2, 60, 7. *वृद्धिम्* R. 1, 25. *प्रभावम्* KATHA. 19, 11. *सुप्रथाम्* *Spr.* 3226. *प्रवेशम्* *Megh.* 41. *PAÑĀT.* 31, 9. *खड्गधारिपरिषङ्गः* *Spr.* 2486. *शिरःकृत्तनविधिम्* 4147. *सद्यम्* R. 4, 7, 4. *सेवाम्* RĪGĀ-TAR. 5, 154. *लब्धयुष्मत्प्रसाद* *Bhāg.* P. 3, 13, 7. *धनुष्ताम्* MBh. 3, 14797. *AK.* 2, 7, 10. *दुःखम्* R. 2, 74, 25. *Spr.* 267. 3262. *ज्ञेशम्* 2062. *मृत्युम्* R. 3, 49, 54. *Mārk.* P. 43, 20. *शापम्* 74, 42. *जनातिरिक्त्याम्* *Spr.* 169. *असंमानम्*, *विडम्बनम्* 163. *वञ्चनाम्* R. 2, 34, 37. *पापम्* 75, 38. *निद्राम्* R. 2, 51, 9. 86, 10 (94, 11 GORR.). *Spr.* 4521. *Vrt. in LA.* (III) 20, 5. *स्पर्शम्*, *संस्पर्शम्* eine *Berührung erfahren, berührt werden* RĪGĀ-TAR. 4, 22. KATHA. 4, 63. 37, 17. *कर्पूरः* *पावकस्पृष्टः* *सौरभं लभतेतराम्* *Spr.* 3329. *अलभततरां निर्वर्तिम्* KATHA. 26, 283. *लब्ध* = *प्राप्त* *AK.* 3, 2, 54. *TRIK.* 3, 3, 148. *H.* 1490. — 3) mit einem *infin.* P. 3, 4, 65. *zu* — *bekommen*: *द्रष्टुम्* MBh. 4, 93. *Spr.* 5131 (vgl. *n* तमिक् दर्शनाय लभते KĀND. Up. 8, 3, 1). *भोक्तुम्* P. 3, 4, 65. *Sch.* *प्रवेष्टुं लभते* *es gelingt ihm einzutreten* HARIV. 8249. *n* चेन कश्चिदरौढुं (*v. l.* für *आरौढुं*) लभते राजसतमम् *so v. a.* *es gelingt Niemand zu sehen, wie der König hinaufsteigt* MBh. 1, 1756. *मर्तुमपि न लभ्यते* *es ist Einem nicht ein Mal zu sterben vergönnt* KATHA. 96, 22. *नाथ्येनो लभ्यते कर्तुं लोके वैद्याधरे* *so v. a.* *es kann —, es darf kein Unrecht verübt werden* 106, 156. RĪGĀ-TAR. 3, 142. *यष्टुं ततो नालभत द्विज्ञानं* *er fand keinen Brahmanen zum Opfern* *Mārk.* P. 133, 21. — 4) *besitzen, haben*: *अपत्योत्पादनाय सामर्थ्यमलभमानः* *Sā.* zu *RV.* 4, 125, 1. *लभते नात्मलाभं रश्मयश्चन्द्रसूर्ययोः* *Mārk.* P. 60, 8. *अन्वयमलभमानः* *keinen logischen Zusammenhang habend* *Sā.* D. 12, 2. 15, 6. — 5) *wahrnehmen, erkennen*: *तदभिज्ञानलब्ध्या* KATHA. 39, 107. *herausbringen, hinter Etwas kommen*: *सत्यमलभमानः* *KULL.* zu *M.* 8, 109. *pass.* *sich ergeben, sich herausstellen, zu Tage treten* *SARVADARÇANAS.* 125, 9. *fgg.* 131, 1. 159, 10. *Sā.* D. 4, 8. *als Resultat einer Rechnung* *WEBER, GJOT.* 83. *धमणं रचनम्* *u. s. w.* *गमनादेव लभ्यते* *so v. a.* *fällt unter den Begriff von* *Bhāṣhāp.* 6.

— *caus.* *लम्भयति* P. 7, 1, 64. *aor.* *अललम्भत्* *Vop.* 18, 1. 1) *bewirken, dass Jmd Etwas erlangt, bekommt, theilhaftig wird*; mit *dopp. acc.*: *आसनम्* HARIV. 14547. *पुत्रं ह्याम्* *RAGH.* 18, 8. KATHA. 30, 104. *शरीरं वामुदेवस्य रामस्य च मकृत्तमनः संस्कारं लम्भयामास* MBh. 1, 624. *Mārk.* P. 22, 46. *सत्कारं लम्भयामास सखायं पूजयन्पितुः* MBh. 3, 16068. HARIV. 4901. *विदूषकं संज्ञां लम्भयति* *gibt* *Vid.* ein *Zeichen* VIKR. 47, 12. *लम्भयमपरान्पुण्यम्* ÇAT. 14, 75. ÇĀṬK. zu *Bṛh.* Ā. Up. 8. 254. *देकभेदं च लम्भितः* MBh. 2, 1529. *स्त्रीभावं चापि लम्भिता* HARIV. 9929. 10065. *सो ऽयं मृत्युं मर्त्येन लम्भितः* R. 6, 94, 17. *तेन पित्रा बालो ऽपि स विद्याः स्नेहेन लम्भितः* KATHA. 65, 74. *लम्भितलोभ* *Glt.* 2, 4. *statt des acc.* auch *instr.* *der Sache*: *सितं सितिष्ठा सुतरां मुनेर्वपुः* — *लम्भयन्* Ç. 1, 25. — 2) *bekommen, erhalten*: *स्वभार्यां कुले मकृति लम्भिताम्* (= *परिणीताम्*

Comm.) *Bhāg.* P. 6, 1, 65. — 3) *herausbringen, hinter Etwas kommen*: *असानिकेषु तथेषु मिथो विवादमानयोः* । *अविन्दस्तन्नतः सत्यं शपथेनापि लम्भयेत्* ॥ *M.* 8, 109.

— *desid.* *लिप्सते* (*लीप्सते* TBh.) P. 7, 4, 54. 8, 4, 55. *Vop.* 19, 9. 12. hier und da auch *act.* aus metrischen Rücksichten; *zu ergreifen —, zu erwischen —, zu bekommen —, zu erlangen —, zu erhalten —, zu gewinnen suchen*: *रुहं निपाने* (*so die ed. Bomb.*) *लिप्सतो व्याघ्रवत्तावतिष्ठताम्* MBh. 7, 3792. 15, 225. *Bhāṭṭ.* 7, 88. *भगस्य* TBh. 1, 6, 20, 5. ÇĀṬK. Ç. 8, 8, 9. *कृष्यम्* *GORR.* 1, 9, 14. *LĪTJ.* 5, 3, 9. *भित्ताम्* *M.* 6, 50. *अलब्धं चैव लिप्सते* *Spr.* 233. *यो ऽदत्तादायिनो कृस्तालिप्सते ब्राह्मणो धनम्* *M.* 8, 340. *लिप्सतः सर्ववस्तूनि* *Bhāg.* P. 8, 8, 55. *Hir.* II, 8 (wohl fehlerhaft). *काम्यां वृत्तिं लिप्समानः* MBh. 12, 9481. *देशानलब्ध्यालिप्सते लब्ध्याश्च परिपालयेत्* *M.* 9, 251. *साम्प्रैवार्थं ततो लिप्सेत्* MBh. 3, 1256. *अज्ञातलिप्सं* (*adv.*, *°सां ed. Bomb.*) *लिप्सेत* 12, 9987. 13, 1617 (*act.*) 14, 882. *R. GORR.* 1, 32, 9. 2, 26, 27. *KĀM. NĪTIS.* 11, 32. *अज्ञारम्* MBh. 5, 1687. 2645. *तस्मात्स्नेहं न लिप्सेत मित्रेभ्यो धनसंचयात्* *Spr.* 8012. *गुणाधिकान्मुदं लिप्सेदुक्रोशं गुणाधमात्* *Bhāg.* P. 4, 8, 84. *लिप्स्यमान* P. 3, 3, 7. *लिप्सित* R. 4, 1, 30. — *Vgl.* *लिप्सा* *fg.* und *लीप्सितव्य*.

— *अनु* (*von hinten*) *erwischen, haschen*: *धावसम्* ÇAT. B. 3, 2, 2, 86. 4, 5, 20, 7. *KĪTJ.* Ç. 25, 12, 24. — *desid.* ÇAT. B. ebend. *KĪTJ.* Ç. 25, 12, 28.

— *अभि* 1) *anfassen, berühren*: *भागवताङ्गिरेणुम्* *Bhāg.* P. 2, 3, 28. — 2) *bekommen, erhalten, erlangen, theilhaftig werden*: *देवास्त्रिदिवं चाभिलेभिरे* MBh. 12, 1186. *अम्बरम्* ein *Kleid* *VARĀH. BṚH.* 8. 71, 13. *सर्वं स्वार्थम्* *Bhāg.* P. 11, 5, 36. *अवमानादीनि जनात्* 5, 14, 86. *मानम्* 9, 10, 7. *यं ह्रस्विणी भगवतो ऽभिलेभे* *sc.* als *Sohn* 3, 1, 28. — *desid.* *zu erwischen —, zu bekommen wünschen*: *वासस्तदभिलिप्सतो* (*das der Wind davongetragen hatte*) MBh. 1, 2940. *वृत्त्यर्थमभिलिप्सतः* *VĪJU-P.* bei *MUṆI, ST.* I, 30, N. 55.

— *आ* 1) *erwischen, erfassen; anfassen, berühren* *RV.* 10, 87, 7. *इधमर्चिरालभते* TBh. 2, 1, 20, 1. *पाणिभ्याम्* *Ait.* B. 8, 6. *वेदशिरसा नाभिदेशमालभेत्* *ĀCV.* Ç. 1, 11, 2. *GṚHJ.* 1, 13, 7. *KĪTJ.* Ç. 1, 10, 14. 2, 3, 1. *PĀN. GṚHJ.* 2, 2. *ललाटम्* *KAUC.* 90. *M.* 4, 117. *गाम्* 5, 87 (= *Mārk.* P. 35, 29). 11, 202. *नामृतस्य हि पापीयान्भार्यामालभ्य जीवति* MBh. 4, 516. 1313. *अनालब्धं जृम्भति गाण्डिवम्* 5, 1969. 2929. *R. GORR.* 1, 42, 21. *VARĀH. BṚH.* 8. 24, 8. *गावशालेभिरे* (*pass.*) *भटैः* *Bhāṭṭ.* 14, 91. *Bemerkenswerth sind folgende Schwurformeln*: *सत्येनायुधमालभे* MBh. 3, 15197. *R.* 2, 98, 6. 3, 33, 3. 26. *आयुधं तेन सत्येन पादौ चैवालभे तव* 2, 18, 19. *सत्येनालभ्य पादौ ते* 29, 24. *तथा मूर्धानमालभे* MBh. 5, 5991. *सत्येनात्मानमालभे* 3, 16847. 5, 5992. 14, 2373. *तेनाहं विप्रं सत्येन स्वयमात्मानमालभे* 13, 156. *सत्यमात्मानमालभे* 15, 112. — 2) *das Opferthier fassen und andbinden, daher euphemistisch für schlachten, opfern*: *पञ्चिषु यूपैश्चालभेत* TBh. 1, 8, 1. *नास्मानालप्स्यधे* *Ait.* B. 2, 3. 6. 8. 4, 22. *तमेतमभिषेचनीयं पुरुषं पशुमालभे* 7, 15. *TS.* 5, 4, 22, 2. *प्रातर्वं पशूनालभते* ÇAT. B. 3, 7, 2, 4. 1, 1, 4, 15. *fg.* *वशमालभ्य संज्ञयति* 4, 5, 2, 1. 11, 8, 2, 5. *अश्वमेधम्* 2, 5, 4. 13, 7, 4, 9. *KĪTJ.* Ç. 21, 2, 4. *अश्वयो ब्राह्मणमालभेत* *Cit.* bei *NILAK.* zu MBh. 2, 865. *गर्दभं पशुमालभ्य* *JĀṬ.* 3, 280. MBh. 7, 2372. 12, 9438. 14, 255 (*अलभत* *ed. Bomb.* auch an erster Stelle). 2644 (*अलभत* *ed. Bomb.*). *Māṇu.* 161, 12. *Bhāg.* P. 5, 9, 13. 14, 10, 28. 21, 80. — 3) *an/an-*

gen, unternehmen (vgl. रभ् mit घ्रा): अतम् TS. 1, 6, 3, 2. 10, 3. अर्थर्घम् 2, 5, 3, 4. — 4) Jmd gewinnen: एवं सामभिरालब्धः (= उक्तः oder कृदि स्पृष्टः Comm.) Bṛh. P. 10, 57, 40. — 5) erlangen, theilhaftig werden: न चैवालभते त्राणमभियमा बलीयसा MBh. 4, 701. कास्तिम् Mṛgh. 15. तस्य विग्रहमालभ्य Kām. Niris. 9, 68. — 6) आललम्भे Rāga-Tar. 2, 112 fehlerhaft für आललम्भे. — Vgl. आललब्धि fgg. und आललम्भ fgg. — caus. 1) आललम्भयति anfassen —, berühren lassen Kauç. 52. 58. 72. Kātj. Ça. 7, 5, 8, 15. — 2) beginnen lassen: अतम् TBr. 2, 2, 2, 2. — desid. आललप्सते Schol. zu P. 7, 4, 54. 8, 4, 55. 1) berühren wollen Kātj. Ça. 8, 2, 7. — 2) anbinden — d. h. schlachten wollen Çat. Br. 6, 2, 4, 5. 7, 5, 3, 4.

— अन्वा 1) (von hinten) erfassen, in die Hand nehmen, berühren: र-ष्मीन् RV. 10, 130, 7. अंसम् Gobh. 2, 10, 26. Kauç. 69. 80. MBh. 5, 1195. Hariv. 8207. — 2) sich halten an: सत्यम् Çat. Br. 9, 5, 4, 13. — Vgl. अन्वालम्भन.

— उपा 1) berühren Çat. Br. 1, 9, 3, 21. — 2) hinzu binden d. i. — schlachten; s. उपालम्भ्य. — 3) tadeln, Vorwürfe machen; mit acc. der Person Kṛhnd. Up. 2, 22, 3. 4. Nir. 1, 14. MBh. 1, 4380. 2, 1337. 3, 16832. 4, 485. 659. 675. 7, 2536 (act.). R. Gonn. 2, 61, 27. 116, 11. Mṛgh. 83, 14. fg. 91, 20. Ragh. 7, 41. Kumāras. 5, 58. Çāk. 59, 15. 85, 7. ad 54. Vikr. 63, 12. Spr. 3670. Çiç. 9, 60. Kathās. 17, 32. 64, 12. 18. Bṛh. P. 5, 8, 19. 7, 4, 45. Prab. 103, 19. Bhāṭṭ. 3, 30. 6, 125. — 4) उपाल° fehlerhaft für उपल° MBh. 7, 3070. Çāk. Ch. 14, 13. Bṛh. P. 5, 10, 1. Verz. d. Oxf. H. 264, a, 29. an den drei ersten Stellen hat die v. l. das Richtige. — Vgl. उपालम्भ्य fgg. — caus. Jmd tadeln, Jmd Vorwürfe machen PAṇkāt. 134, 24.

— प्रत्या von der anderen Seite her fassen: अङ्गुष्ठेन Āçv. Ça. 1, 7, 5. पराश्रमावृत्तं संपिप्यादप्रत्यालभमानम् ohne dass er seiner Seite fassen —, sich zur Wehr setzen kann Çat. Br. 1, 6, 3, 33.

— समा 1) anfassen, berühren: उत्तरामुत्तरा शाखां समालम्भं रेहेत् Çat. Br. 9, 3, 3, 6. Jāñ. 3, 13. पाणिना MBh. 4, 1421. R. 1, 29, 25. 41, 23. R. Gonn. 1, 13, 33. 30, 24. 2, 86, 9. — 2) salben R. 2, 25, 35. प्राणम् d. i. Mund und Nase Suçr. 1, 16, 12. Mṛgh. 47, 23. Kathās. 37, 13. 15. 99, 10. Naish. 22, 56. Bhāṭṭ. 14, 92. समालब्ध = विच्छिन्न Triak. 3, 3, 262. H. an. 3, 416. Mṛd. n. 132. — Vgl. समालम्भ fgg.

— उद् Mṛgh. ed. Calc. 342, 17. fg., wo aber mit der neueren Ausg. मे वयस्यो लभ्यं st. च वयस्यो लभ्यं zu lesen ist.

— उप 1) erwischen, habhaft werden, finden, bekommen, erhalten, wiedererlangen, theilhaftig werden (pass. zu Theil werden) Kātj. Ça. 25, 9, 2. 12, 25. R. 3, 46, 14. MBh. 1, 1046 (act.). 1853. 3, 2597. R. 3, 74, 29. उपलब्धं किं मित्रं मे 4, 9, 101. 40, 71. Vikr. 65, 19. Daçak. 73, 10. 80, 17. नावमिव मामुपलभ्य 88, 5. 6. Saddh. P. 4, 14, a. गर्भानुपलेभिरेmpfingen R. 1, 15, 25 (23 Gonn.). M. 11, 17. MBh. 13, 307. नालभ्यं चोपलभ्येत नृणाम् 7601. 14, 448. Hariv. 6507 (उर्गकर्माणि संस्कारानुपकल्प्य die neuere Ausg.). अनर्थम् R. 3, 42, 47. अन्यतमं रसमुपलभते nimmt einen Geschmack an Suçr. 1, 169, 11. Mṛgh. 1, 16. Ragh. 8, 81. 10, 2. 18, 21. Rāga-Tar. 5, 297. Bṛh. P. 4, 16, 34. 3, 16, 6. 33, 37. 5, 2, 15. 3, 4. यक्षम् Hariv. 607. स्मृतिम् MBh. 1, 3994. Çāk. 108, 7. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 25. संज्ञाम् MBh. 1, 316. R. 2, 62, 3. 3, 25, 9. सुखम् Spr. 3322. 4073. Kumāras. 4, 42. शास्तिम् MBh. 1, 6526. 16, 276. निर्वृतिम् Rāga-Tar. 1, 65. स्वेषु

दारेषु रतिम् R. 5, 22, 30. Vikr. 67, 4. निद्राम् 20. बालस्पर्शम् Çāk. 103, 19. — 2) wahrnehmen: प्रत्यक्षतः P. 6, 3, 80, Sch. सात्तादनुपलभ्यमानावपि-पिशाचौ कपोलवाताभ्यामनुमीयेते ebend. अग्रिरीतोपदेशात्प्रतिपदि 5 प्रा-मिरिति । प्रत्यासीदता धूमदर्शनेनानुमीयेते । प्रत्यासनेन च प्रत्यक्षत उप-लभ्यते Comm. zu Nāṣas. 1, 1, 3. Gaim. 1, 1, 9. Tattvas. 18. Nilak. 157. Kumāras. bei Müller, SL. 810. Çāk. zu Brh. År. Up. S. 27. 300. Verz. d. Oxf. H. 256, b, 8. 264, a, 29 (उपाल° fälschlich gedruckt). Bṛhshāp. 61. Gaupar. zu Sāṅkhyak. 6. Schol. zu Kap. 1, 109. 114. 157. Sarvadarçanas. 7, 13. 21. 24, 19. तमालश्यामलवेनोपलभ्यमानं तमः wahrgenommen wer- dend als 110, 17. 144, 4. MBh. 1, 8276. नलं च हनुमन्निद्राम् 3, 2274. 2396. 4, 771. 7, 3070 (उपलप्स्यति ed. Bomb.). Hariv. 11393. R. 2, 63, 13. 3, 60, 13. 5, 14, 59. 51, 15. नोपलभे तदात्मानम् 7, 88, 12. Vikr. 57, 11. न सुखं दुःखमेवास्ति यस्मात्तदुपलभ्यते Spr. 1491. 8328. Bṛh. P. 1, 8, 8. 9, 9. 16, 19. 2, 7, 12. 10, 9. 3, 17, 27. 20, 31. 27, 10. 28, 36. 4, 6, 40. 28, 46. 29, 64. 5, 2, 3. 3, 7. 9, 18. 10, 1 (उपलब्धः ed. Bomb.). 15, 6. 24, 5. 20. 7, 9, 34. 9, 14, 40. Mārk. P. 37, 34. Sāh. D. 10, 3. PAṇkāt. 53, 3. Kāç. zu P. 1, 2, 54. Kull. zu M. 8, 69. Schol. zu Çāk. 13, 12. — 3) erfahren, in Erfah- rung bringen, kennen lernen, erkennen, sich Gewissheit verschaffen über M. 7, 57. MBh. 2, 2615. 4, 898. Hariv. 4609. R. 1, 68, 11. 3, 34, 17. 39, 2. 60, 14. 4, 47, 17. 58, 11. 39. 5, 1, 82. 38, 17. 71, 4. 7, 33, 23. Ragh. 42, 60. Çāk. 11, 16. Mālay. 44, 3. 41. 64. Varāh. Bṛh. 2, 3. Kathās. 33, 93. 65, 225. 73, 357. Rāga-Tar. 3, 500. 4, 430. Bṛh. P. 4, 6, 3. 5, 1, 9. Daçak. 59, 5. 69, 10. PAṇkāt. 172, 21. Bhāṭṭ. 3, 27. अनुपलभ्यात्मानमननुविद्य Kṛhnd. Up. 8, 8, 4. Kathop. 6, 12. fg. Maitrjup. 4, 4. 6, 8. erkennen, einsehen, wissen MBh. 2, 709. मनसो दुःखमूलं तु स्नेह इत्युपलभ्यते 3, 73. सद्यद-क्षिणोर्यत्र विशेषो नोपलभ्यते Spr. 3220. चतुर्थं नोपलभ्यते kennt man nicht 871. 3067. Kathās. 6, 128. विनाशस्तव रामेण संपुगे नोपलभ्यते so v. a. ist unbegreiflich R. 6, 95, 7. — 4) pass. mit act. Bedeutung: नोप-लभ्यति मूढात्मा प्रत्यक्षं ब्रह्म शान्तम् nimmt wahr Hariv. 11600 (मूढा-नो die neuere Ausg., also hier wirkliches pass.). स हि स्थानानि सर्वा-णि कात्स्न्येन कपिपुंगवः । नरमांसाशिनो लोके नैपुण्येनोपलभ्यते ॥ kennt R. 3, 75, 70. — 5) उपलब्ध R. 2, 40, 45 fehlerhaft für उपा° getadelt, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. उपलब्धव्य fgg., उपलभ्य fgg. — caus. 1) bewirken, dass Jmd etwas erhält, zukommen lassen: कुञ्जे च श्रियं स्वद्धा द्वित्रद्वैपलम्भिताम् Bṛh. P. 3, 15, 36. — 2) Jmd Etwas erfah- ren —, erkennen lassen P. 1, 4, 52, Vārtt. 2. Schol. — 3) bewirken, dass Jmd oder Etwas erkannt wird, erkennbar machen Bṛh. P. 4, 1, 25. — desid. etwa eingreifen wollen in: अन्तर्गता गुणमुपलप्समानाः AV. 6, 118, 1, wo die Lesart zweifelhaft ist; die Hdschr. scheinen गतुम् oder गत्रम् zu schreiben, während TBr. 3, 7, 23, 3 वयमुपनिघ्नमानाः gelesen wird. — Vgl. उपलप्सा fg.

— प्रत्युप wiedererlangen, wiederbekommen Vikr. 133. Bṛh. P. 5, 20, 35. 8, 11, 1.

— समुप 1) erlangen, bekommen MBh. 9, 2086. R. 5, 24, 9. 7, 88, 23 (act.). — 2) erfahren, kennen lernen Varāh. Bṛh. S. 88, 10.

— परि erlangen, bekommen Verz. d. Oxf. H. 248, b, 6.

— प्र, प्रालम्भि, प्रलम्भम् P. 7, 1, 69, Sch. Vor. 24, 7. 1) ergreifen, packen, sich Jmds bemächtigen MBh. 5, 1551. काममन्यु-यो प्रलब्धः 4320.

An beiden Stellen vielleicht auch in der Bed. 3). — 2) *erlangen, bekommen* KATHA. 21, 122. — 3) *Jmd hintergehen, anführen, foppen, zum Narren halten* MBH. 2, 1265 (प्रलम्भते beide Ausg., = प्रलम्भति NILAK.). 3, 2612. 11, 122. Bha. P. 3, 17, 27. 29. 18, 18. 4, 7, 12. 10, 22, 21. 34, 13. 11, 1, 16. — Vgl. प्रलब्धव्य, प्रलम्भ fg. — caus. *Jmd anführen, foppen, zum Narren halten* Bha. P. 3, 3, 20. 10, 60, 49.

— विप्र 1) *Jmd anführen, hintergehen, verhöhnen, zum Narren halten* MBH. 5, 7431. ÇIK. 70, 22. UTTAR. 114, 15. fg. (155, 10). KATHA. 4, 61. 12, 190. 23, 208. 45, 273. 71, 170. Bha. P. 1, 18, 48. 4, 15, 24. 25, 62. 5, 10, 6. 8, 21, 34. MĀK. P. 24, 27. DAÇAR. 2, 25. 4, 62. PRATĀP. 5, 5, 6. ŚIH. D. 112. 118. VET. in LA. (III) 20, 16. HIT. 92, 6. 120, 13. AK. 3, 1, 41. H. 442. HALI. 2, 225. ह्योदितं व्यक्तमविप्रलब्धम् ohne Trug Bha. P. 5, 10, 10. das Gesetz verhöhnen so v. a. ohne alle Rücksicht verletzen: स वै धर्मो विप्रलब्धः सभायां पापात्मभिः MBH. 3, 228. — 2) *wiedererlangen, wiederbekommen* MBH. 14, 1732 nach der Lesart der ed. Bomb., प्रविल^० ed. Calc.; die richtige Lesart wird प्रतिल^० sein. — Vgl. विप्रलम्भ. — caus. *verhöhnen so v. a. rücksichtslos verletzen: आज्ञाम् einen Befehl* Bha. P. 6, 3, 8.

— प्रति 1) *wiedererlangen, wiederbekommen: भर्तारम्* MBH. 3, 16809. HARIV. 9985. R. 3, 8, 25. 4, 25, 39. Bha. P. 4, 9, 51. MĀK. P. 24, 48. चतुर्थि MBH. 1, 6827. 7882. R. 4, 61, 13. ब्राह्मणम् (so die neuere Ausg.) HARIV. 1019 (act.). दर्शनम् so v. a. *widersehen* MBH. 15, 939. संज्ञाम् 1, 6778. 6, 2885. 4574. 7, 4071. 8, 531. 14, 2018. R. 2, 39, 9 (38, 9 GONN.). R. GONN. 2, 9, 37. 35, 2. 58, 1. 5, 30, 15. MĀLAV. 68, 19. चेतनाम् MBH. 3, 712. R. 6, 8, 7. प्रतिलब्धेन्द्रियप्राणा Bha. P. 10, 16, 55. प्रतिलब्धवाच् 6, 16, 38. प्रतिलब्धज्ञप्रयो 8, 17, 13. — 2) *erlangen, bekommen, theilhaftig werden: पत्नीम्* Bha. P. 3, 13, 2. वरं श्रेष्ठम् MBH. 12, 4180. SADDH. P. 4, 7, a. b. 26, a. Bha. P. 3, 31, 39. कामम् 8, 21. 5, 13, 12. मनोरथम् 14, 36. बोधम् 3, 8, 45. कीर्ति भगवति प्रतिलब्धभावः 28, 34, 16, 7. मानम् so v. a. *stolz werden* 2, 14. 5, 13, 10. pass. *zu Theil werden, sich darbieten: रन्ध्रम्* ÇĀK. zu Bha. Ār. Up. 8, 84. — 3) *seinen Theil bekommen so v. a. bestraft werden* MBH. 1, 3490. — 4) *erfahren: इन्द्रात्प्रवृत्तिम्* R. 3, 63, 29. प्रतिलभ्य च धर्मात्मा शिष्ये धर्मपरायणाम् nachdem er in Erfahrung gebracht hatte, dass MBH. 13, 2341. — 5) *erwarten, abwarten: प्रतिलभ्यतां शरत्* R. 4, 26, 25. — Vgl. प्रतिलभ्य fgg.

— वि 1) *auseinandernehmen* KĀT. Ç. 10, 8, 5. *wegziehen* (den Dünger aus dem Stalle) KĀSHI. 7, 26. — 2) *verleihen, verschaffen: पारपुरन्धीणां विलब्धव्येतिहासः* KATHA. 33, 100. — 3) *abtreten, überlassen: विलब्ध इव कर्तव्यमिति तीर्थानीतिस्तदा। — कर्तव्याक्रन्दितधनिः* KATHA. 87, 19. घट्टमत्र प्रभुर्युयं कदाश्च कुटुम्बिनः । विक्रमादित्यदेवेन विलब्धाः शासनेन मे ॥ 124, 77. मण्डलानि विलभ्यते यैः RĪĀ-TAR. 3, 242. 5, 265. इति ज्ञात्वा स्वामिभोगादिकं प्रकीप्यथ विलप्स्यथ च so v. a. *einhändigen* (levy HALL) Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 548, 10. — Vgl. विलम्भ. — caus. *Jmd Etwas zu Theil werden lassen, mit dopp. acc.* KATHA. 121, 167. — desid. *auseinandernehmen —, verthellen wollen* ÇĀT. Ba. 2, 6, 2, 16. 4, 4, 2, 9.

— प्रवि *wiedererlangen, wiederbekommen* MBH. 14, 1732. विप्रल^० ed. Bomb.; die richtige Lesart wird प्रतिल^० sein.

— सम् 1) *sich gegenseitig fassen* TBa. 1, 7, 1, 6. — 2) *erlangen, bekommen, theilhaftig werden: मातुलुङ्गं कुत इदं संलब्धं भवताम्* KATHA. 33, 40. यया (भक्त्या) संलभ्यते रतिः Bha. P. 7, 7, 33. — desid. a. *संलिप्सु*. लभ् m. nom. act. von लभ् in ईष्यलभ् (s. u. ईषत्) und तुल्यम्. — Vgl. लम्भ. लभन (von लभ्) n. 1) *das Finden, Antreffen, Habhaftwerden: आत्म^०* Bha. P. 10, 60, 57. — 2) *Kmpfängnis: सभायां लभनस्य कोऽर्थः* im Comm. zu ÇĀM. 1, 3, 31. BALLANTYNE übersetzt: *what is the meaning of this about intercourse on days of fasting?*, oder nach einer anderen Lesart (offenbar *उमायां लभनस्य*) *what is the meaning of garlio as regards the goddess Umā?* — Statt *मृत्कालभनात्* MBH. 3, 8222, wo man übrigens eher *आलभन* vermuthen würde, liest die ed. Bomb. *मृत्युकालभनात्*. — Vgl. लम्भन.

लभर्तु UNĀDIS. 3, 117. m. = वाञ्छिबन्धन Pfordessal UééVAL = *धन Reichthum und पाचक Bittsteller* Comm. zu Up. 3, 116.

लभ्य (von लभ्) adj. P. 3, 1, 99. Sch. 1) *zu finden, anzutreffen: वक्ता चास्य वादगन्धो न लभ्यः* KĀTHOP. 1, 22. नक्षत्रेणा च्छन्दो ऽर्तेः सुलभ्यः PAT. zu P. 7, 4, 77. लभ्यलभ्यलभ्यलभ्यम् KUMĀRAS. 1, 40. — 2) *wer oder was in Jmdes Besitz gelangen kann oder soll, erreichbar, erlangbar, erhaltbar; = लब्धव्य* H. an. 2, 381. MED. J. 52. नास्मि लभ्या विरटेन न चान्येन कदा च न MBH. 4, 273. 3, 16186. मयि प्रीतिं तु पदम्यं नालभ्यं विद्यते तव 15508. 5, 1685. 13, 28. P. 5, 1, 98. MĀHĀ. 178, 3. RAEN. 1, 3, 4, 88. KUMĀRAS. 5, 18. Spr. 1286. 1930. 2364. 2460. 2618. 2958. 3014. 3606. 3844. 4551. KATHA. 35, 19. Bha. P. 3, 9, 12. 7, 6, 25. MĀK. P. 72, 21. PĀNĒAT. ed. orn. 3, 15. HIT. 25, 15. — 3) *zu fassen, zu erkennen, zu verstehen, verständlich: सत्येन लभ्यस्तपसा क्षेत्रे आत्मा सम्यग्ज्ञानेन ब्रह्मचर्येण नित्यम्* MUNP. Up. 3, 1, 5, 2, 8 (= KĀTHOP. 2, 28). पुरुषः स परः पार्थ भक्त्या लभ्यस्त्वन्मया Bha. 8, 22. Bha. P. 4, 24, 54. PĀNĒAT. 4, 8, 37. गङ्गाते घोष इति प्रतिपादनादलभ्यस्य शीतलपावनवातिशयस्य ŚIH. D. 11, 8. ÇĀK. zu Bha. Ār. Up. 8, 111. KUSUM. 57, 10. Verz. d. Oxf. H. 162, a. N. 1. Schol. zu NAIH. 22, 55. — 4) *entsprechend, angemessen, passend* AK. 2, 8, 2, 24. TRIK. 3, 3, 326. H. 743. H. an. MED. RAEN. 10, 42. KUMĀRAS. 5, 48. आद्यज्ञानलभ्ये द्विपिपाकागृहे KATHA. 12, 84. स्ववृत्तिलभ्यानां दीनाराणाम् 78, 16. RĪĀ-TAR. 1, 284. mit einem infin. : क्तासः शत्रुर्न कौत्सेय लभ्यः पीडयितुं रणे so v. a. *darf nicht* MBH. 2, 931; vgl. u. लभ् 3). — 5) *mit der Bed. des caus. auszustatten —, zu versehen mit: (पुत्राः) वृत्त्या (भृत्या ed. Bomb.) लभ्याः* MBH. 13, 5081.

लम् (= älterem रम्) *sich ergötzen* (geschlechtlich): *निगृहीतेन्द्रियो भूत्वा नाप्सरोभिर्ललाम* (= रराम NILAK.) HARIV. 12072.

लैमक UNĀDIS. 2, 33. m. 1) = तीर्थशोधक UééVAL; vgl. रमक. — 2) m. N. pr. eines Mannes gapa उपकादि zu P. 2, 4, 69 und gapa नडादि zu 4, 1, 99. उपकाः *seine Nachkommen* gapa उपकादि; उपकलमकाः *die Nachkommen* Upaka's und Lamaka's gapa *तिककितवादि* zu P. 2, 4, 68. — Vgl. लामकायन.

लसम् m. pl. Bez. einer best. Klasse von Menschen RĪĀ-TAR. 8, 1105. लम्पक m. pl. N. einer Secte bei den GĀINA Wilson, Sol. Works I, 341.

लम्पट adj. (f. घ्रा) *glorig, lüstern* H. ç. 102. HALI. 2, 198. JĪDAYA bei MALLIN. zu Ç. 4, 6. HĀ. 192 (लम्पट nach den Corrigg.). Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 548, 8. Bha. P. 5, 2, 14. 7, 15, 46. 12, 3, 21.

पुरु° 7, 15, 70. ख° 3, 14, 48, 22, 2. 18, 86, 13. 11, 20, 15. नाति° 18, 81, 88. die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend: स्त्रीषु KATHA. 47, 101. स्त्री° 102. परस्त्री° BRAHMAIV. P. 2, 55, 30 (nach AUFRICHT). भोगलम्पटा (सिक्का) KATHA. 30, 117. मृ° छामछामिधु° SIM. D. 300, 21. छल्लिकाम° BHA. P. 5, 18, 21. 19, 14. तदन्धासव° 18, 59, 40. PAÑĀT. 3, 5, 28. कर्तिकोटिविपाटन° PĀṆVĀNĪTHAK. 4, 189 (nach AUFR.). विषपरसास्वाद° SARVADARCANAS. 101, 3. PAÑĀT. 253, 18. रति° geill Verz. d. B. H. No. 1006. Davon nom. abstr. °ख n.: भवरासास्वादे Spr. 23.

लम्पा f. N. pr. einer Stadt KATHA. 67, 36. 45. eines Reiches HIOURN-THANG I, 95.

लम्पाक 1) adj. = लम्पट H. an. 3, 91. MED. k. 149. — 2) m. N. pr. eines Volkes, = मुरण्ड H. 960. H. an. MED. MBH. 7, 4847. MĀK. P. 57, 40. REINAUD, Mém. sur l'Inde 353. LIA. I, 29, N. 1. 422.

लम्पापटक् m. eine Art Trommel, = प्रतिपतिपटक् HĀ. 72. = ट्टरी H. an. 3, 559. MED. r. 160.

लम्फ m. Sprung ÇKDn. Auch उल्लम्फन und प्रलम्फन n. ebend. — Vgl. कम्प.

1. लम्ब (= älterem 1. रम्ब), लम्बते (विस्सन्ते) DRĪTUP. 10, 15. Nir. 6, 26. ललम्बे, ललम्बप्यते, ललम्बतुम्, ललम्बत; aus metrischen Rücksichten auch act. 1) herabhängen, hängen an: प्रतृषी वैव तिष्ठेल्लम्बते वा ÇAT. Bn. 11, 4, 32. युवानं निरुते (so die ed. Bomb.) वीरं लम्बमानम् MBH. 6, 1879. 8, 55. 11, 136. R. 6, 84, 24. fg. 7, 34, 17. KATHA. 40, 102. PAÑĀT. V, 36. ध्रुवकिंरास्तु यो लम्बेत् MBH. 13, 354. Spr. 4953. कृषयो कृत्र (शाखायां) लम्बते MBH. 1, 1386. 1385 (act.). 12, 6597. R. 3, 39, 30. प्रपाते त्वं लम्बमानः MBH. 2, 2187. वृत्ताय लम्बति (न स्नाति MBH. 3, 15683) तथैव भग्नाः DRAUP. 6, 18. शमीवृत्तस्य लम्बमानशिखायाः PAÑĀT. 94, 1. द्रोणप्रमाणानि लम्बमानानि — मधूनि मधुकरिभिः संभृतानि नगे नगे R. 2, 56, 5 (11 GORR.). R. GORR. 5, 74, 7. अभिर्त्तं लम्बते तु यत् (नेत्रम्) SUÇH. 2, 21, 2. श्यायुर्मुक्कवल्लम्बते गले 4, 289, 7. PAÑĀT. 136, 1. HIT. 49, 14. लम्बसं वृषणम् BHĀG. P. 9, 19, 10. लम्बता कण्ठचर्मणा HARIV. 4103. लम्बमानाङ्गि RĪĀA-TAR. 1, 80. वानरस्य लम्बमानं लाङ्गुलम् PAÑĀT. 259, 7. लम्बमाना कण्ठभूषा H. 657. स लम्बमानः कृत्तस्य भुजाये सधनो गिरिः HARIV. 3944. R. GORR. 1, 60, 3. KATHA. 40, 90. 63, 207. 75, 51. 55. RĪĀA-TAR. 7, 1247. लम्बित herabhängend, hängend: बालशयन PAÑĀT. 3, 14, 12. लम्बितोष्ठ MBH. 13, 1201. लम्बितास्या R. 5, 25, 34. Verz. d. Oxf. H. 202, 6, 8. 15. बडिशो ऽयं त्वया यस्तः कालसूत्रेण लम्बितः hängend an MBH. 3, 11495. कण्ठ° (यक्षसूत्र) AK. 2, 7, 49. H. 845. — 2) herabsinken, sich senken: तेन लम्बामहे गर्ते MBH. 1, 1038. 1034. 1833. 3, 8553. गर्तमेतमनुप्राप्ता लम्बामः 8555. लम्बमानमिवाम्बुदम् HARIV. 3381. MEGH. 42. किमलम्बत (तमः) ÇĀ. 9, 20. लम्बते च दिवाकरः MBH. 7, 5872. R. GORR. 1, 67, 27 (65, 34 SCHL.). लम्बमाने दिवाकरे 34, 28 (33, 20 SCHL.). 2, 54, 8. 3, 15, 5. शिरो मे लम्बते MBH. 6, 5728. शिरसा लम्बता 5722. लम्बित gesenkt, hinabgeglitten, abgefallen: तदधरघुम्बनलम्बितकञ्जलमुञ्जलप्यप्रिय लोचने GĪR. 12, 19. — 3) sich hängen an so v. a. sich klammern —, sich halten an: पार्श्वतः पृष्ठतश्चापि लम्बमानास्तडुम्बुखाः R. 2, 40, 21. शूराङ्गुषु लोको ऽयं लम्बते पुत्रवत्सदा MBH. 12, 8680. KĀM. NĪR. 15, 59. यो राक्षसु लम्बते so v. a. der die Zügel schiessen lässt Spr. 2453. लम्बित sich klammernd an, sich haltend an, gestützt auf: कोणा वाता-

यनलम्बितेन RAGH. 13, 21. धन्योऽन्यलम्बितकरो ततस्ती कुरि तत्सा so v. a. Hand in Hand R. 7, 34, 48. कलकङ्कणलम्बितचन्दनं hängen geblieben Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244. — 4) zurückbleiben, nachbleiben (im Raume), sich langsamer bewegen SĪRĀS. 1, 25. — 5) nachbleiben (in der Zeit), sägern, säumen MBH. 8, 120. लम्बित = विलम्बित langsam, gemessen (von einem Tacte) BHĀGURI beim Schol. zu H. 292.

— caus. 1) herabhängen lassen, herablassen: चर्मपेडा गवालेण रज्ज्वा तत्र हि लम्बयते KATHA. 64, 100. aufhängen: चित्रपटं तत्र भित्तावलम्बयत् (so ist zu lesen, wie schon das Metrum zeigt) 122, 62. — 2) sich anklammern lassen: को लम्बयेदाकराय कृत्स्नम् so v. a. die Hand anlegen RAGH. 6, 75. — 3) wohl demüthigen MBH. 1, 1445, wo die ed. Bomb. लम्बयित्वा st. लङ्गयित्वा liest.

— ध्रुव 1) herabhängen: य एष स्तन इवावलम्बते TAITT. UP. 1, 6, 1. स्तनवदवलम्बे यः कण्ठे ऽज्ञाना मणिः स विज्ञेयः VARĀH. BH. 8, 63, 3. परागवलम्बमानकुटिलवृत्तिकपिशिकेशभूरिभारं BHĀG. P. 5, 3, 31. ध्रुवलम्बित herabhängend, hängend an: शाखायां मृतकमवलम्बितमास्ते VER. in LA. (III) 4, 2. 12, 12. Spr. 2774. ÇĀK. 144. PAÑĀT. 116, 23. 128, 9. — 2) herabsinken, sich senken: के भवतो ऽवलम्बते गर्ते क्षस्मिन्नधोमुखाः MBH. 1, 1035. 1834. सूर्ये ऽवलम्बति 4, 1040. ध्रुवलम्बित der sich herabgelassen —, niedergesetzt hat HIT. 13, 10. — 3) sich klammern —, sich halten an, sich stützen auf; mit acc.: सद्योऽलम्बित स्थिता ÇĀK. 78, 8. उर्वशी राजानमवलम्बते VIKR. 10, 8. ÇĀ. 9, 39. RAGH. 3, 25. दण्डकाष्ठमवलम्ब्य स्थितः ÇĀK. 21, 1. शाखां वटतरोः KATHA. 26, 17. 52, 327. मम पटमवलम्ब्य Spr. 1427. BHĀG. P. 5, 14, 40. 23, 3. ध्रुवलम्बमान anhängend SUÇH. 2, 373, 17. ध्रुवलम्बित gestützt auf AK. 3, 4, 15, 106. चित्रलोकादस्तावदलम्बिता VIKR. 7, 5. st. des acc. auch loc.: भूतं ह्रिता च भाव्यर्थे यो ऽवलम्बते (ऽवलम्बेतस ed. Bomb.) MBH. 1, 8443. auch instr.: ननु — नात्मना नावलम्बे ich finde ja meine Stütze in mir selbst MEGH. 108. — 4) fassen, anfassen, packen: कृस्ते ऽवलम्ब्य तम् KATHA. 121, 173. 63, 113. कृस्तेनावलम्ब्योर्वशीम् VIKR. 49, 11. ध्रुवलम्ब्यतां पुत्रः ÇĀK. 108, 19. ध्रुवलम्ब्यापराः कण्ठे कुरिम् HARIV. 8326. MĀKĪH. 119, 14. KATHA. 37, 217. ध्रुवलम्बित gefasst SUÇH. 2, 336, 5. — 5) halten (damit Jmd oder Etwas nicht falle, sinke) ÇĀK. 86, 24. कृस्तेन तं स्थीयवलम्ब्य वासः RAGH. 7, 9. KUMĀRAS. 3, 55. 6, 68. 7, 58. MĀLAY. 47, 8. KATHA. 18, 298. uneig.: धृमी गुणाः — कृदयं न त्वलम्बितुं तमाः RAGH. 8, 59. MĀLAY. 31, 2, v. 1. ध्रुवलम्बित daran gehalten, darauf gelegt SUÇH. 1, 60, 11. — 6) zu Etwas greifen, sich hingeben: मायाम् BHĀG. P. 3, 31, 13. व्यथाम् BHATT. 7, 71. घाशाम् KATHA. 81, 57. प्राणीस्त्वत्प्राप्त्याशावलम्बितान् 106, 144. त्वया राजत्वमवलम्बितः so v. a. werde König R. 2, 72, 51. मातुल्यमवलम्ब्य LA. (III) 87, 14. धैर्यम् Spr. 3633. VIKR. 34, 4. HIT. 13, 19. धैर्यमेकं सकायम् KATHA. 49, 253. धृतिम् 25, 298. स्वातन्त्र्यम् ÇĀK. 70, 14. दातिण्यम् MĀLAY. 23, 22. नैर्घण्यम् 69, 10. माध्यस्थ्यम् KUMĀRAS. 1, 58. नेराश्यम् Spr. 1087. साकृत्सम् Z. d. d. m. G. 14, 571, 17. theilhaftig werden: शोक्त्यम् VARĀH. BH. 8, 4, 3. ध्रुवालम्बित्यतः कृत्तं कथं नु पुण्यपुण्यताम् (so ist zu lesen) RĪĀA-TAR. 3, 65. obliegen: स्वानधिकारान्प्रभाविरवलम्ब्य KUMĀRAS. 2, 18. — 7) nach einer best. Weltgegend greifen so v. a. eine best. Richtung einschlagen: प्रातिष्ठत ततः प्रातरवलम्ब्योत्तरां दिशम् KATHA. 37, 83, 52. — 8) abhän-

gen —, abhängig sein von, beruhen auf, in nächster Beziehung stehen zu: सर्वो ऽयं जनत्वमवलम्बते BHATT. 18, 41. व्यवहारो ऽयं चारुदत्तमवलम्बते MĀKĪ. 142, 17. सो ऽयं क इति बुद्धिस्तु तत्प्रत्ययमवलम्बते BHĀ. 166. MÜLLER, SL. 197. — 9) zurückbleiben, nachbleiben: पृष्ठे ऽवलम्बितः GOLĀDH. GRAMĀY. 27. — 10) zögern, säumen R. GORR. 2, 121, 6. अवलम्बितः H. 1478 fehlerhaft für अविल, wie die v. l. hat. — Vgl. अवलम्ब fig. — caus. 1) herabhängen lassen, herablassen: दासीभिः पेडां रज्ज्वावलम्बिताम् KATHĪS. 64, 104. aufhängen: तं च कलशं नागदत्ते ऽवलम्ब्य PĀNĒAT. 282, 10. वृत्तापसङ्गिना पाशेनात्मानमवलम्बयम् KATHĪS. 96, 16. — 2) ergreifen: रुस्तम् MĀLAV. 42, 6. — 3) stützen, halten, vor einem Fall bewahren: शक्यमिदानीं जीवितमवलम्बयितुम् (अवलम्बितुम् v. l.) MĀLAV. 31, 2. — 4) aufladen, aufbürden: सचिवावलम्बितधुरं नराधिपम् RAGH. 9, 69.

— समव fassen, anfassen: बाहुभ्यामूह समवलम्बत MBH. 3, 10988. उत्तन्नीं समवलम्ब्य पा रतिः so v. a. in seine Arme schliessend VARĀH. BHĀ. 8, 74, 18. fig.

— या 1) herabhängen, hängen: मुखालम्बितक्रेममूत्र VIKR. 140. — 2) sich klammern —, sich hängen an, sich stützen auf: अशोकस्य विपुलो शाखामालम्ब्य R. 5, 26, 10. KATHĪS. 63, 203. fig. कृष्णभुजंगपुच्छम् Verz. d. Oxf. H. 128, b, 12. KATHĪS. 63, 189. PĀNĒAT. 128, 19. पद्मदालम्बसे काम Spr. 3594. auch mit loc.: झालम्बस्व रोमसु halte dich an R. 5, 35, 23. — 3) ergreifen, fassen, packen: पाणिम् MBH. 9, 3540. अयाणि शैलानां शिखराणि मरुत्तयि R. 4, 8, 5. तं पाणाञ्चालम्ब्य KATHĪS. 43, 412. पाणिनावलम्ब्य भूपालम् RĪGĀ-TAR. 4, 433. केशान् 5, 432. अम्बु GHAT. 22. धनुः BHATT. 6, 35. मरुत्तयाणि 14, 95. so v. a. einnehmen, erobern: रावणपुत्रीमालम्बिष्यति R. 5, 72, 19. तस्य कविता मञ्चितमालम्बते so v. a. gefangen halten DHŪRTAS. 67, 4. — 4) halten, stützen: ता झालम्बमिष्टकामिष्टकामुपदध्यात् KĀTĪ. 22, 8. R. 2, 103, 23 (111, 29 GORR.). अधिकृतिपात्तमाधोराणालम्बितम् RAGH. 18, 38. पतितं किं नाम नालम्बसे ŚĪU. D. 116, 3. — 5) zu Etwas greifen, sich anlegen, an Etwas gehen, sich hingeben: काषायमालम्बताम् zu einem rothen Gewande greifen so v. a. ein solches Gewand anlegen Spr. 3661. भूमिकामालम्बे (so ist zu lesen) काम् RĪGĀ-TAR. 2, 112. तनूरोमाञ्चमालम्बते so v. a. die Haut am Körper fängt an zu risseln Spr. 2083. रामस्य सदृशं व्यक्तं स्वरमालम्ब्य seine Stimme annehmend R. 3, 50, 22. 64, 5. 9. 66, 12. झालम्ब्यतामिति वरो (d. i. स्वयंवरो) यस्ते राजसु रोचते MĀK. P. 124, 22. कुमुद्व्रतम् KATHĪS. 72, 287. चकोरव्रतम् 76, 11. अयत्पाशो सखीमिव । झालम्ब्य (eig. sich klammernd an) 34, 89. ध्यानम् sich hingeben MBH. 12, 6810. यथा यथा हि सद्गतमालम्बतीतिरे जनाः 10890. धैर्यमालम्ब्य 5, 7189. R. GORR. 2, 26, 25. KATHĪS. 37, 42. PĀNĒAT. 21, 5. धीरत्वम् KATHĪS. 31, 85. धृतिम् 22, 100. हार्दं सौहृदम् R. 4, 4, 15. शौर्यम् 6, 16, 72. तदलं शौकमालम्ब्य क्रोधमालम्ब्य 5, 71, 11. क्रोधं च नालम्बसे WEDER, VAGNAB. 255. सन्नमालम्ब्य R. 6, 99, 56. BHĀ. P. 3, 11, 18. औदास्यम् Spr. 1337. न कथंचिद्दे स्थैर्यमालम्बते PĀNĒAT. 225, 23. स्थैर्यं मपालम्बितम् Spr. 1749. तदहं सत्यमालम्बितम् PĀNĒAT. ed. OFN. 56, 16. झालम्बितप्रार्थन VIKR. 38. तूष्णीमालम्बसे चेत् so v. a. wenn du dich dem Schweigen hingiebst (तूष्णीम् = निवृत्तिम्, निर्व्यापारत्वम् COMM.) PRAB. 98, 1. — 6) nach einer best. Weltgegend greifen so v. a. eine best. Richtung einschlagen: दक्षिणां दिश-

मालम्ब्य स प्रतस्थे KATHĪS. 25, 5. 75, 49. — 7) abhängen von, beruhen auf (acc.) ŚĪU. D. 63. — Vgl. झालम्ब u. s. w. — caus. sich anklammern lassen: झालम्बितकर् der die Hand angelegt hat VIKR. 125.

— अघ्या einholen, erreichen: अथ खलु भगवन्ते पुरुषाः सर्व एव अवेन प्रधावितास्तं दरिद्रपुरुषमध्यालम्बेयुः (अध्यालम्बेयुः?) SADDH. P. 4, 15, a.

— अया a. झपालम्ब.

— व्या säumen, zögern MĀKĪ. 46.

— समा 1) sich klammern an: शिखराणि ध्रुवम् MBH. 6, 4187. so v. a. zu Jmd halten RĪGĀ-TAR. 1, 283. sich stützen auf, sich verlassen auf: भवत्क्रेम् KATHĪS. 18, 378. sich halten an so v. a. Rücksicht nehmen auf: नानाशास्त्रम् Verz. d. Oxf. H. 176, a, 34. — 2) ergreifen, fassen, packen KUMĀRAS. 5, 84. कन्यां कपटे KATHĪS. 73, 211. — 3) zu Etwas greifen, sich hingeben: स्वरम् eine Stimme annehmen R. 3, 66, 26. तेजः तात्रम् R. GORR. 2, 20, 8. धैर्यम् 5, 16, 5. 7, 23, 4, 18. विश्वासम् MĀKĪ. 55, 19. विनयम् Spr. 3168. साकसम् 4445. समालम्बे (pass.) रिपुमित्रकल्पेः पद्मेः प्रकासः कुमुदेर्विषादः BHATT. 11, 1. — 4) theilhaftig werden: जनपदेः लक्ष्मीः समालम्ब्यताम् Spr. 4721. v. l. जनपदे लक्ष्मीः समालम्बताम् sich niederlassen auf. — caus. hängen (trans.) an: तं धनुषि समालम्ब्य PĀNĒAT. 144, 23.

— उद् हängen, उल्लम्बित hängend: पादेनैकेन गगणे द्वितीयेन च भूतले । तिष्ठाम्यल्लम्बितः MĀKĪ. 33, 20. — caus. aufhängen, aufknüpfen: राजद्वारि स चौरिकाम् — उदलम्बयत् KATHĪS. 51, 130. 55, 37. 42. 71, 81. उल्लम्ब्य तैरो त्रिप्रं वधकैरवशा कृतः 64, 53. 25, 181. 75, 48. 77, 64.

— समुद् हängen: समुल्लम्बित hängend MĀKĪ. 34, 2.

— परि zurückbleiben, sich langsamer bewegen SŪRJAS. 3, 9. verbleiben an einem Orte: सकृत्कृतापराधस्य तत्रैव विलम्बतः MBH. 12, 5157. ausbleiben, nicht kommen: सप्तेमे वसवः प्राप्ताः स एक परिलम्बते HARIV. 3008. — परिलम्ब्य Glr. 11, 25 fehlerhaft für परिर्भ्य umarmend, wie die v. l. hat.

— प्र herabhängen SUGR. 1, 289, 9. प्रलम्बित herabhängend KATHĪS. 62, 145. — Vgl. प्रलम्ब fig.

— अभिप्र, partic. °लम्बित herabhängend SADDH. P. 4, 12, a.

— प्रति caus. aufhängen, aufknüpfen PĀNĒAT. 98, 4, v. l.

— वि 1) auf beiden Seiten hängen an (acc.): वीव वा अतःरात्मा पत्नी लम्बते PĀNĒAT. Br. 14, 9, 20. herabhängen, hängen an (loc.): धमतसु युधि नागेषु मनुष्या विलम्बिरे MBH. 7, 3204. 4595. R. 5, 53, 22. 61, 2. PĀNĒAT. 3, 5, 11. विलम्बय्यः (लताः) HARIV. 12013. विलम्बित herabhängend 4731. स्तनात्तरं RAGH. 10, 63. — 2) sich senken, sich neigen: दिवाकौरे विलम्बमाने ऽस्तमुपेत्य पर्वतम् MBH. 7, 1969. — 3) hängen bleiben so v. a. langsam von der Stelle kommen, längere Zeit verweilen bei, säumen, zögern MBH. 8, 4158. fig. एकस्मिन्वाद्यौ त्रिशच्छिञ्जामालम्बमानः BHĀ. P. 5, 22, 16. एकेन सकलत्रेणा तेनै नैक विलम्बितुम् R. 3, 1, 31. 2, 19, 11. किमर्थं त्वं विलम्बसे was zögerst du? 4, 75, 16. 4, 5, 11. R. SCHL. 2, 77, 22. KĪM. NĪTIS. 12, 20. KUMĀRAS. 7, 13. इति यावत्स नृपतिर्विधितसन्विलम्बके KATHĪS. 45, 108. न विलम्बेत शौचार्थम् MĀKĪ. P. 34, 112. नायं कालो विलम्बितुम् MBH. 3, 2823. R. 5, 95, 6. मा विलम्बस्व 7, 23, 4, 55. MĀKĪ. P. 15, 67. मा विलम्बत HARIV. 15505. MĀKĪ. P. 18, 34. मा विलम्ब PĀNĒAT. 107, 25 fehlerhaft für माविलम्बम्. किमर्थं किं वि-

लम्ब्यते R. 1, 73, 15. पततु ब्रह्मदण्डो ऽसि किमपि विलम्बते RĪGĀ-TAR. 4, 651. पथि शिखरिणी मूले मूले विलम्ब्य *verwollend* 2, 164. तणं विलम्ब्य *Verz. d. Oxf. H. 117, a, 19. विलम्ब्य शशको ऽभ्यागात् säumend, zögernd, langsam* KATHĀS. 60, 98. ÇĀK. 18, 21. कुतस्त्वं विलम्ब्यागते ऽसि *so spät* HIR. 68, 4. अविलम्ब्य *ohne Verzug* KATHĀS. 56, 110 (सा-वि° zu schreiben). 112, 168. चिरं तु भवता कालं व्याप्तेपेण विलम्बितम् (कालो und विलम्बितः die neuere Ausg.) HARIV. 4455. लज्जया मया विलम्बितम् PĀNĒAT. 84, 10. क्व रामः शयितो रात्रौ क्व स्थितः क्व विलम्बितः *wo hat er verwollt?* R. GORR. 2, 93, 13. अनुपकृत्विलम्बित *aus — säumend, zögernd* BHĀG. P. 4, 20, 20. एवमेवास्मिन्नतपोपे ऽविलम्बितेन भवितव्यम् *du darfst nicht säumen* MĀLAY. 53, 13. विलम्बितपत्नीः *versögert* RAGH. 1, 33. विलम्बितवत्तेशपाणिप्रकृमकोत्सवा KATHĀS. 33, 2. 68, 9. *langsam, gemessen* (Gegens. द्रुत) AK. 1, 1, 2, 9. H. 292. RV. PĀT. 13, 18. PAT. zu P. 1, 4, 109 (in der ed. Calc.). DAÇAK. 144, 15. °गति (zugleich mit Anspielung auf das Metrum dieses Namens) VARĀH. BṚH. S. 104, 16. अ° KĪTJ. ÇĀ. 10, 1, 8, 10. विलम्बितम् *adv. VARĀH. BṚH. S. 43, 61. KATHĀS. 40, 2. अविलम्बितम् ohne Verzug, schnell, rasch* SUÇR. 1, 13, 5. Spr. 745. KĀM. NITIS. 6, 10. VIKR. 79, 13. KATHĀS. 26, 46. 46, 226. BHĀG. P. 8, 6, 21. विलम्बित n. *Verzug*: किं विलम्बितेन PĀNĒAT. 208, 9. अलं मे चिरं विलम्बितेन SADDH. P. 4, 13, a. — 4) विलम्बित *in nächster Beziehung stehend zu*: कर्मणि निर्वाणविलम्बितानि BHĀG. P. 1, 16, 24. — Vgl. विलम्ब u. s. w. und द्रुतविलम्बित. — *caus. 1) hängen auf*: भितापात्रं नागदत्ते विलम्बयित्वा (eine falsche Form) PĀNĒAT. 116, 19. — 2) *Jmd verwollen machen, aufhalten*: तं दास्यस्त्वद्यलम्बयन् । आकारैर्विविधैर्यावत्तृतीयः प्रकरो ऽत्यागात् ॥ KATHĀS. 124, 187. — 3) *versäumen, unnütz verstreichen lassen*: चिरं तु भवता कालो व्याप्तेपेण विलम्बितः HARIV. 4455 nach der Lesart der neueren Ausg. — 4) *säumen, zögern*: शोभकृतेषु कर्षेषु विलम्बयते यो नरः Spr. 2986. अविलम्बयन् JĀLĀ. 1, 89. R. 2, 107, 16.

— *प्रवि vorhängen*: अतिप्रविलम्बितशिरस् *zu sehr vorhängend* SUÇR. 2, 239, 5. Vgl. प्रविलम्बित. — *caus. aufhängen, aufknüpfen*: तं पापबुद्धिं शमीशाखायां प्रविलम्ब्य (प्रतिलम्ब्य v. 1.) PĀNĒAT. 98, 4.

2. लम्ब, लम्बते (शब्दे) DHĪTUP. 10, 15. — Vgl. 2. रम्ब und लम्.

लम्ब (von 1. लम्ब) 1) adj. (f. स्त्री) *herabhängend, hängend an, herabhängend bis, lang herabhängend*: रज्जु° KATHĀS. 75, 156. °मेखला MBH. 9, 2652. स्रग्दामलम्बाभरणा HARIV. 3755. तोपलम्ब इवाम्बुः *ebend.* 2440. पञ्चत्वंकलम्बेण करेण 3970. लम्बाभरणा R. 7, 7, 28. KATHĀS. 29, 52. RĪGĀ-TAR. 5, 342. RAGH. 6, 60. स्रग्ना विशालवतःस्थललम्बया 84. °शाटपटावृत Spr. 1210. °शीर्ष SUÇR. 2, 55, 19. °चूडक NĪR. 1, 14. °केश GRHJASADHĀR. 1, 89. °केसर HARIV. 2425. 12975. °सट (so die neuere Ausg.) 4298. °शिख 2298. 14305. लम्बालक DAÇAK. 4, 59. MEGH. 82. अलकमागपुलम्बम् 88. RAGH. 6, 23. °स्फिच्, °अठर MBH. 1, 5929. चललम्बस्तनोद् R. 5, 10, 13. HARIV. 3563. °स्तनी SUÇR. 1, 371, 18. KATHĀS. 20, 109. लम्बाद्रपयोधरा R. 5, 17, 26. KATHĀS. 116, 29. लम्बैर्वेषणैः VARĀH. BṚH. S. 61, 16. °बाहु MBH. 6, 2610. HARIV. 15836. VARĀH. BṚH. S. 69, 13. आगानुलम्बबाहु 58, 45. °कुस्त R. 7, 23, 5, 9. कर्षो VARĀH. BṚH. S. 62, 1. नातिपृथू न लम्बे ध्रुवा 70, 8. लम्बमालो HARIV. 3653 *fehlerhaft für लम्बमानो, wie die neuere Ausg. liest.* — 2) m. a) *eine Senkrechte* COLEBR. Alg. 58. अस्तलम्ब, बहिलम्ब, सम°, आयतसम° *ebend.* — b) *Complement der Breite* SŪRJAS. 3, 14. GO-

LĀDHJ. TRIPRAÇNAV. 7. 34. GANITĀDHJ. TRIPRAÇNĀDHJ. 12. °रेखा *dass. GOLĀDHJ. JANTRĀDHJ. 27. लम्बया oder लम्बयका der Sinus desselben SŪRJAS. 1, 60. 3, 14. GANITĀDHJ. TRIPRAÇNĀDHJ. 14. °गुण *dass. GOLĀDHJ. MADJAGATIV. 25. — c) Bez. eines best. Wurfs oder Zuges in einem best. Spiele ÇABDAM. im ÇKDr. — d) N. pr. a) eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 19. — ß) eines Daitja HARIV. 2440. 2651. = प्रलम्ब 3113. fg. — e) = नर्तक, अङ्ग und कास UNĀDIVJ. im SAMKSHIPTAS. ÇKDr. — f) Geschenck ÇKDr. und Wilson nach H. 737, wo aber die richtige Lesart लञ्जा, die schlechtere लम्बा ist. — 3) f. स्त्री a) eine Art Gurke MED. b. 6. SUÇR. 2, 116, 19. 391, 13. — b) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2636. eine Form der Durgā HARIV. 10722. 10806. fg. = दुर्गा, गौरी TRĀK. 1, 1, 52. MED. ein Name der Lakshmi MED. N. pr. einer Tochter Daksha's und Gattin Dharma's (Manu's) HARIV. 145. 148. 12449. 12480. VP. 119. BHĀG. P. 6, 6, 4. 5. N. pr. einer Rākshasi Lot. de la b. l. 240. — लम्बाविश्वयमो mit doppelter Betonung gaṇa वनस्पत्यादि zu P. 6, 2, 140.**

लम्बक (wie oben) 1) m. a) *eine Senkrechte* Wilson. — b) *Complement der Breite* GOLĀDHJ. TRIPRAÇNAV. 33. — c) *ein best. Gerölhe* VSURP. 209. — d) N. des 15ten astr. Joga Journ. of the Am. Or. S. 6, 432. लम्बुक As. Res. 9, 366. — e) Bez. der grösseren Abschnitte (achtzehn an der Zahl) im Kathāsaritsāgara KATHĀS. 1, 4. fg. — अलंकार° 61, 24 *fehlerhaft für °लम्बक.* — 2) f. लम्बिका *das Züpfchen im Halse* H. 585.

लम्बकर्ण 1) adj. (f. स्त्री und ṣ) *lang herabhängende Ohren habend* MBH. 9, 2653. R. 5, 17, 24. — 2) m. a) *Ziegenbock, Ziege* TRĀK. 2, 9, 24. 3, 3, 133. H. an. 4, 87. MED. p. 107. — b) *Elephant* ÇABDAM. im ÇKDr. — c) *Falke* RĪGĀN. im ÇKDr. — d) *ein Rākshasa* ÇABDAM. im ÇKDr. — e) *Alanguium hexapetalum* H. an. MED. — f) N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Çiva's Vjāpi beim Schol. zu H. 210. — ß) eines Esels PĀNĒAT. 214, 21. — γ) eines Hasen PĀNĒAT. 161, 2.

लम्बकेशक m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 19.

लम्बनिक adj. *die Zunge hängen lassend*; m. N. pr. eines Rākshasa KATHĀS. 25, 196.

लम्बदत्ता f. *eine best. Pflanze, = सैकुली* RĪGĀN. im ÇKDr.

लम्बन (von 1. लम्ब) 1) nom. ag. *herabhängend, unter den Boiww.* Çiva's (neben लम्बितोष्ठ) MBH. 13, 1201. लम्बते ऽस्मिन्ननेकानि तौरा फलानीव ब्रह्माण्डानि NĪLAK., also *herabhängend lassend.* — 2) m. Phlegma, Schleim (कफ) ÇABDAM. im ÇKDr. — 3) n. a) *Frans* VSURP. 136. — b) *ein lang herabhängender Halschmuck* AK. 2, 6, 2, 5. — c) *Parallaxe in Länge* Comm. zu SŪRJAS. 5, 1. GOLĀDHJ. GRAHAṆAV. 17. 19. 23. स्फुटलम्बनलपिकाः *die Minuten, welche sie beträgt*, 24. °कलाः *dass.* 27. °विधि *die Regel für die Berechnung derselben* SPURJAGATIV. 38. — d) Bez. einer best. Kampfart HARIV. 15979 nach der Lesart der neueren Ausg. (लवण ed. Calc.). — e) N. pr. eines Varsha in Kuçadvipa MĀK. P. 83, 25. — Vgl. अन्न°, दृगलम्बन.

लम्बपयोधरा adj. f. *hängende Brüste habend* MBH. 9, 2653. N. einer der Mütter im Gefolge Skanda's 2639.

लम्बबीजा f. = लम्बदत्ता RĪGĀN. im ÇKDr.

लम्बर s. उ. चाउम्बर 1) in den Nachträgen.

लम्बात m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 19.

लम्बिकोक्तिः f. N. pr. einer Gottheit Verz. d. Oxf. H. 149, a, 4.

लम्बिन् (von 1. लम्ब्) 1) adj. herabhängend, hängend an, herabhängend bis zu AK. 2, 6, 2, 37. H. 652. अथलम्बिनीर्गताः कपोलदेशे KUMĀRA. 5, 47. तरुशाखाय° KATHĀS. 65, 205. 207. RAĞH. 5, 67. श्रेणिलम्बिपुरुषा-
स्त्रमेखला 11, 17. 13, 38. 16, 43. आपाक्षि° MĀLAV. 85. अनतिलम्बिडुकूल
82. पूर्वार्ध° geneigt, gesenkt mit MĀGH. 52. अलम्बि LA. 20, 30 ist nicht, wie
LASSEN und nach ihm BENFAY annehmen, अ+लम्बिन्, sondern 3. sg. aor.
impers.: wenn Schweisstropfen sich anhängen. Vgl. 1. अलम्बिन्. — 2)

लम्बिनी N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2636.

लम्बुक m. 1) N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 85. — 2) s. u.
लम्बक 1) d).

लम्बुया f. ein Perlenschmuck aus sieben Schnüren ÇĀNDĀNTAK. bei
WILSON.

लम्बोर् 1) adj. (f. ई) einen Hängebauch habend MBH. 9, 2652. KATHĀS.
70, 102. 125. VJUTP. 206. = आबून H. an. 4, 277. = उद्धान TRĪK. 3, 3, 368.
MED. r. 294. — 2) m. a) Bein. Gaṇeśa's AK. 4, 1, 1, 34. TRĪK. H. 207. H.
an. MED. HALĀJ. 1, 18. KATHĀS. 50, 178. 55, 162. Verz. d. B. H. 117, 6. Verz.
d. Oxf. H. 27, a, 37. 40. 148, a, No. 318. Z. 3. PAÑĀR. 1, 7, 86. 93. — b)
N. pr. eines Fürsten VP. 472. BĀG. P. 12, 1, 22. — c) N. pr. eines Muni
Verz. d. Oxf. H. 52, b, 18. — 3) f. ई N. einer Unholdin SUÇA. 2, 388, 6.

लम्बोष्ठ 1) adj. der die Unterlippe hängen lässt ÇIKSHĪ 19 in Ind. St.
4, 268. — 2) m. Kameel RĪĀN. im ÇKDR. लम्बोष्ठ TRĪK. 2, 9, 23.

लम्, लम्ते (शब्दे) VOP. in DhĀTUP. 10, 24. — Vgl. 2. रम्.

लम्भ (von 1. लम्) 1) m. a) das Finden, Wiederfinden: वेदेकी° R. 5,
3, 59. — b) Erlangung, Wiedererlangung: पत्° R. 4, 63, 15. उत्तरेत-
रेदृ GAUDAP. zu SĀMĀJAK. 52. स्मृति° KĀND. UP. 7, 26, 2. राज्य° MBH.
1, 362. 5714. 5, 4814. ईप्सितलम्भानाम् VIKR. 49, 11. परदुर्ग° Einnahme
einer feindlichen Festung VARĀH. BĀH. S. 6, Z. 8. — 2) f. छा Hocke, Ein-
friedigung HĀR. 174. — Vgl. लाभ.

लम्भक (wie oben) nom. ag. P. 7, 1, 64, Sch. 1) Finder: अल्लकार° (ल-
म्भक gedr.) KATHĀS. 61, 24. — 2) वर्ष° vielleicht ein Varsha abgren-
send (vgl. वर्षपर्वत und लम्भा unter लम्भ) MBH. 6, 455.

लम्भन (wie oben) n. 1) das Erlangen, Bekommen, Wiedererlangen H.
1520. अगस्त्यादलम्भनम् R. GORR. 1, 3, 12. राज्य° MBH. 9, 2262. Vgl.
गर्भ°. — 2) (vom caus.) das Verschaffen: सिद्धि° DAÇAK. 61, 4.

लम्भनीय (wie oben) adj. zu erlangen KATHOP. 1, 25.

लम्भम् (wie oben) absol. = लाभम् P. 7, 1, 69. VOP. 24, 7.

लम्भुक (wie oben) adj. der Etwas zu erhalten —, zu bekommen pflegt,
mit acc. KĀND. UP. 5, 2, 2.

लप्, लपते (गति) = लप् VOP. in DhĀTUP. 14, 10.

लप (von ली) 1) m. VOP. 26, 171. a) das Sichanheften, Ankleben; =
श्लेष TRĪK. 3, 3, 219. fg. = संश्लेषण H. an. 2, 381. = संश्लेष MED. j. 51. सं-
प्रति प्रेषिता हृती तस्मिन्नेव लपं गता so v. a. ist bei ihm hängen ge-
blieben SPR. 2407. — b) das Sichdrucken, Niederhocken: लपमास्थाय ल-
पम् = अङ्गसंकोचम् NĪLAK. MBH. 7, 5767 nach der Lesart der ed. Bomb. —
c) das Verschwinden —, Eingehen in; Untergang; = प्रलय ÇĀNDAR. im
ÇKDR. = विनाश MED. st. dessen falschlich विलास (daher die Bed. sport,

pastime bei WILSON) H. an. प्रधाने लपः SARVADARÇANAS. 179, 22. VEDĀNTAS.
(Allah.) No. 87. प्रकृति° SĀMĀJAK. 45. नाशः कारणलपः KAR. 1, 123.
लपं या, गम् u. s. w. verschwinden —, eingehen —, aufgehen in: प्रेतासि
दृष्टमस्माभिस्तत्रार्थं प्रविश्य यत् । तस्मिन्स्थपुत्रिकास्वर्तर्तव्यो लप-
मागताः ॥ KATHĀS. 123, 183. तस्मिन्नेव (sc. ब्रह्मणि) लपं यासि बुद्धाः
सागरे यथा KĀNDOP. in Ind. St. 9, 20. Verz. d. Oxf. H. 57, b, 40. MĀGH.
1, 4. BĀG. P. 7, 1, 19. MĀR. P. 40, 27. fg. ततः समस्ता देव्यः — लपम् ।
तस्या देव्यास्तनौ (so zu lesen mit DEVIM. 10, 4) जग्मुः 90, 4. शासिकं पौ-
ष्टिकं चैव तथा चैवाभिचारिकम् । अगादिषु लपं ब्रह्मन् त्रितयं त्रिधयाग-
मत् ॥ 102, 11. ध्यान° GĪT. 4, 8. KĀNDOM. 118. योगिनीं युञ्जतां चेतसा
लपम् MĀR. P. 111, 2. लपं संगताः so v. a. versteckten sich R. 7, 23, 3,
54. शक्रादिष्वपि लोकेषु वर्तमाना लपालयौ । श्रूयते Untergang, Tod R.
3, 71, 10. प्रभवलयजरोपप्लुत PRAB. 97, 18. रजो°, तमो° adj. BĀG. P.
11, 28, 22. प्रकृतीनां लपानां च सा गतिस्त्वम् MBH. 13, 1100. शर्वः प्र-
भवो लपः VOP. 5, 1. विश्वोद्भवस्थितिलपे BĀG. P. 3, 9, 14. 4, 7, 89. ज-
गद्व्यवस्थितिलपेषु 30, 28. जगदुत्पत्तिस्थितिलपनिमित्त 6, 9, 41. जगदु-
दयविभवलय° SARVADARÇANAS. 49, 20. कल्पलपौ BĀG. P. 12, 4, 1. नैमि-
त्तिक (vgl. प्रलय) 8, 24, 7. प्राकृतिक 12, 4, 21. PAÑĀR. 1, 14, 17. लपार्क die
Sonne beim Untergang der Welt BĀG. P. 19, 77, 35. अल्लकार° BĀG. 10.
बुद्धि° ÇĀNP. 96. स्थूलसूक्ष्मप्रपञ्च° VEDĀNTAS. (Allah.) No. 27. लपं या unter-
gehen, zu Grunde gehen, zu Nichts werden SPR. 1843. KATHĀS. 22, 28.
BĀG. P. 3, 32, 4. MĀR. P. 90, 85. VĀDDHA-KĀN. 11, 2. — d) Rast, Ruhe:
अलय rastlos ÇIÇ. 4, 57 (u. 2. अलय nicht genau wiedergegeben). BĀG.
P. 8, 3, 17. — e) geistige Trägheit: लपवित्परिकृतं मनः कृत्वा MAITRĀJUP.
6, 34. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 133. लपस्तावदखण्डवस्त्वन्वलम्बनेन चि-
तवृत्तेर्निद्रा 136. — f) Tempo (deren drei angenommen werden: कृत,
मध्य und विलम्बित) AK. 1, 1, 7, 3. 9. TRĪK. H. 292. 1410. H. an. MED.
HALĀJ. 1, 94. PAÑĀT. V. 43. NĪGĀN. 8, 7. DAÇAK. 1, 9. PRATĀPAR. 19, b, 8.
ÇIKSHĪ 32 in Ind. St. 4, 270. MBH. 2, 132 (लपे स्थाने ed. Bomb.). HARIV.
8691. R. 1, 2, 21. 4, 6. 29. 2, 91, 27. 7, 71, 15. MĀLAV. 19, 11. 29. MĀR.
P. 23, 58. 59. SĀH. D. 543. सलपैरिव पाणिभिः RAĞH. 9, 45. — g) ein best.
Ackerwerkzeug, etwa Egge oder Hacke VS. 18, 7. — 2) n. = लघुलय die
Wurzel von Andropogon muricatus COMM. zu AK. 2, 4, 5, 30. — 3) adj.
den Geist trägt machend BĀG. P. 11, 23, 15. = आचरणायाम् COMM. —
Vgl. हि°, नभे°, भूति°, मनो°.

लयन (wie oben) n. 1) Rast, Ruhe MALLIN. zu ÇIÇ. 4, 57. — 2) Ruhe-
stätte PRAB. 48, 16. = गृह nach dem einen, = आसन nach dem andern
COMM. Stätte VJUTP. 55. Hans 130. — Vgl. गुणालयनी.

लयपुत्री f. Tänzerin, Schauspielerin TRĪK. 1, 1, 125.

लययोग m. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 18 neben मलयोग und राजयोग.

लयारम्भ m. Tänzer, Schauspieler TRĪK. 1, 1, 124.

लयालम्ब m. dass. ÇĀNDAR. im ÇKDR.

लरमानाथ m. N. pr. eines Autors, = रलमानाथ, रमानाथ Verz. d. B.
H. No. 536.

लर्ब, लर्बति (गति) DhĀTUP. 11, 87.

लल्, ललति ईप्सायाम् DhĀTUP. 9, 77 (vgl. लङ् विलासे 76) und ललते:
tändeln, scherzen, spielen, sich frei gehen lassen: गायत्री च ललती च
MBH. 1, 3208. यथामुखं यथोत्साहं ललत्सु तपि पुत्रवत् 13, 8029. (कदा)

अभ्युपैष्यति धर्मतः स वत्स इव मां ललन् R. GORR. 2, 42, 15. गजकलभा इव ललामः MBH. 70, 20. ललकुशिका ललामा (लोलकुशं C. 3, 72) S. D. 68, 4. ललस्व मयि विमृश्या कृष्टमाज्ञापयस्व च । मत्प्रसादाद्य-लस्याद्य ललन्तु तव बान्धवाः ॥ R. 5, 22, 24. ललमाना वराङ्गनाः 1, 9, 18 (19 SCHL.). MBH. 1, 2364. शिष्युर्वा पितुरङ्गे मुमुखं वर्तते नग । तथा त-वाङ्गे ललितं शैलराज मया प्रभो ॥ 3, 1741. — ललित adj. und subst. s. besonders.

— caus. लालयति (tändeln lassen) liebkozen, zärtlich sein gegen Jmd., schmeicheln, hütcheln, verwöhnen, hegen und pflegen, лелать (लई, लाडयति उपसेवायाम् DHĀTUP. 32, 7. लल् ललयति, लालयते ईप्सायाम् 33, 14); mit acc. MBH. 7, 525. 1261. R. 2, 43, 15. यो नः सदा लालयति पिता पु-त्रानिवारमान् 47, 6. Spr. 2003. तस्मात्पुत्रं च शिष्यं च ताडयेत् तु ला-लयेत् 2664. fg. VARĀH. BH. 17, 10. KHANDOM. 59. BHĀG. P. 4, 8, 9. 28, 9. 6, 1, 28 (लालयान). 14, 38. 10, 7, 18. लालयेः स्वजनान्भोगे रक्षेद्य स्वयम-र्चितैः HARIV. 9063. लालयमानं जनेरेवम् BHĀG. P. 4, 9, 53. CAT. 14, 133. ललयित्वा wohl fehlerhaft für लाल° PĀNĀT. 229, 22. ललितः सततं गृहे MBH. 2, 1797. 2409. 5, 3136. 7, 2508. 4340. 12, 387. 5563. 14, 1840. HARIV. 4797. R. 2, 77, 14 (84, 12 GORR.). R. GORR. 1, 17, 6. 2, 62, 8. 14. 80, 8. 107, 12. 4, 15, 33. 21, 84. 5, 1, 61. KĪM. NITIS. 3, 39. Spr. 150. 1098. 1530. 2666. 4030. 5123. RĪĀ-TAN. 2, 8. 5, 341. 6, 77. BHĀG. P. 4, 9, 60. 26, 20. 10, 45, 4. MĀK. P. 109, 29. Verz. d. Oxf. H. 188, a, 5. PĀNĀT. 87, 11. 188, 19. अणुपिण्डिणिलालितलालिता कृणाः KUMĀRAB. 5, 15. इदं शरीरं पितृभ्यां ललितं बाल्ये KATHĀS. 97, 46. केशसंभोगलालिताः पारि-ज्ञातस्य मञ्जर्यः SĀH. D. 315, 16. पुत्रस्य मुखं लालयती so v. a. streichelnd BHĀG. P. 10, 7, 36. रमालालितपादपक्षव 15, 19. कामोदकीं लालयन् (viel-leicht spielen lassend so v. a. schwingend) HARIV. 8511. रोलम्बलालित-सुरकुम्बं geliebtest d. i. zärtlich umschwärmt PĀNĀT. 3, 5, 8. कपर्दिकां नदीं दिव्यजलकलोललालिताम् von den Wellen geliebtest CAT. 1, 52. मनुष्यलालिते वत्सराजगृहप्रवेशः so v. a. begünstigt SĀH. D. 130, 7. 140, 7.

— उपा caus. hütcheln; s. उपालाल्य.

— उद् s. उछाल. — caus. liebkozen: उछलयित्वा (!) PĀNĀT. ed. BÜHL. II, 40, 22. jumping up BÜHLER.

— उप caus. लालयति liebkozen, zärtlich sein gegen Jmd. (acc.) ÇĀK. 104, 5. MĀLAY. 29, 1. BHĀG. P. 5, 4, 4. 8, 10. उपलालित 3, 33, 19. 10, 5, 27. 15, 46. पर्वत्तमात्याभरणानुलेपनैः श्रमोजनं (= शरीरं) स्वात्मतयोपला-लितम् 3, 14, 27. °करकमलकुमलोपलालितचरणारविन्दगुल 6, 16, 25. — Vgl. उपलालन.

— सम् caus. लालयति dass. BHĀG. P. 3, 24, 24. 28, 23. 10, 13, 23.

ललज्जिह्व (ललस्, partic. praes. von लल्, + जिह्वा) 1) adj. (f. घ्रा) dessen Zunge spielt d. i. hinundhergeht, züngelnd KATHĀS. 106, 127. PRAB. 65, 12. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 21 (fälschlich ललज्जि°). = हिंस्र MED. b. 16. Vgl. ललन 3) b) und 4). — 2) m. a) Hund. — b) Kameel MED.

ललदम्बु (ललस् + दम्बु) m. eine best. Pflanze, = लिम्पाका GAṬĀDH. im ÇKDr.

ललन (von लल्) 1) adj. spielend, schillernd, von Licht und Farben: र-त्नप्रदीपा घामासि ललना रत्नसंयुताः BHĀG. P. 3, 33, 17. 4, 9, 62. — 2) m. Bez. verschiedener Pflanzen: = वाल, माल und प्रियाल RĪĀN. im ÇKDr.

— 3) f. घ्रा a) ein tändelndes Weib, Weib überh., Gattin AK. 2, 6, 4, 8. TRIK. 3, 3, 258. H. 505. an. 3, 407. MED. n. 119. HALĀJ. 2, 327. MBH. 1, 5947. 3, 1822. R. 2, 15, 15. Spr. 1388. 2087, v. l. 3401. 3842. PRAÇOTTARAB. 7 und 12 in Monatsb. d. Berl. Ak. 1868, S. 99. 109. KATHĀS. 37, 242. 80, 38. GĪT. 3, 16. RĪĀ-TAN. 1, 370. 2, 1. 4, 266. 6, 143. BHĀG. P. 3, 14, 49. 15, 17. 22, 18. 23, 39. 4, 25, 27. 26, 16. 5, 2, 17. 16, 16. 9, 14, 17. 10, 16, 36. 53, 26. MĀK. P. 123, 23. PĀNĀT. 4, 8, 114. PRAB. 19, 12. Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, Z. 18. — b) Zunge TRIK. H. an. MED.; vgl. ललज्जिह्व und जिह्वाललन u. 4). — c) N. verschiedener Metra: a) 4 Mal — — — — — COLBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 24). Ind. St. 2, 383. — β) 4 Mal — — — — — Ind. St. 2, 419. — γ) eine best. Art von Gāthā Ind. St. 2, 417. — d) N. eines best. mythischen Wesens R. 3, 20, 32. अनला ed. Bomb. und MBH. — 4) n. Spiel, Tändelei H. 556. das Spielen der Zunge so v. a. das Hinundhergehen derselben: जिह्वा-ललनभीषणा MĀK. P. 87, 7; vgl. ललज्जिह्व und ललना Zunge.

ललनाप्रिय 1) adj. Weibern Lieb. — 2) m. Nauclea Cadamba (कदम्ब) Roxb. — 3) n. = कृविरे RĪĀN. im ÇKDr.

ललनिका (demin. von ललना) f. Weibchen, ein armes Weibchen KĀVYĀD. 3, 50.

ललनिका (von ललती, partic. praes. f. von लल् f. ein lang herab- hängender (spielender, bummelnder) Halsschmuck AK. 2, 6, 2, 5. H. 657.

ललल onomatop. vom Laute eines Lallenden: ललल्लेति किमप्य- प्रस्फुटं ब्रुवन् KATHĀS. 13, 109.

ललाट (= altoreim रराट) n. Stirn ÇĀNT. 3, 8. SIDDH. K. 249, a, 3. AK. 2, 6, 2, 43. H. 573. HALĀJ. 2, 370. 376. AV. 9, 7, 1. 10, 2, 8. ÇĀT. BA. 3, 7, 4, 8. KĀTJ. ÇĀ. 6, 4, 2. LĪTJ. 3, 8, 20. ÇĀKĀH. ÇĀ. 2, 12, 2. GRHJ. 2, 1, 10. GORR. 3, 6, 3. KAUC. 26. 38. 45. 76. 81. 90. M. 2, 46. 9, 240. JĀN. 2, 18. MBH. 3, 2787. HARIV. 12718. 12782. 14277. R. 2, 96, 18. SUÇR. 1, 116, 20. 118, 3. 337, 6. VIKR. 73, 8. VARĀH. BH. S. 50, 11. 51, 10. 58, 5. 6. ÇĪ. 4, 28. RĪĀ-TAN. 3, 365. BHĀG. P. 4, 10, 9. Verz. d. Oxf. H. 103, a, 28. VER. in LA. (III) 13, 14. देश Spr. 4954. °नट RĪĀ-TAN. 6, 109. °पट HALĀJ. 2, 386. Spr. 2662. PĀRÇVANĀTHAK. 4, 50. °पटिका 5, 32 (nach AUFRECHT). अयं दरिद्रो भवितेति वैधर्मी लिपिं ललाटे र्धिवनस्य ज्ञापयतीम् NAISS. 1, 15. पत्पूर्व विधिना ललाटलिखितं तन्मार्जितुं कः क्षमः Spr. 1688. 2810. 3227. 5392. °लेखा न पुनः प्रयाति 4948. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): सु° R. 1, 1, 12. मका° 3, 55, 4. पृथुर्का° 5, 17, 26. विषम° VARĀH. BH. S. 68, 70. निम्न° 72. उच्च° TRIK. 2, 6, 2. eines Elephanten AK. 2, 8, 2, 6. HALĀJ. 2, 63. VARĀH. BH. S. 67, 7. eines Pfordes 66, 3, 4. 93, 3. einer Kuh RAGH. 1, 83. °पट्ट beim Bock PĀNĀT. 33, 2. ललाटे a fronte, vorn TBH. 3, 8, 32, 1. ÇĀKĀH. ÇĀ. 16, 3, 29. — Vgl. प्र°.

ललाटक 1) n. eine schöne Stirn ÇĀNDAR. im ÇKDr. Stirn überh. DRA- NAŚĀJA ebend. — 2) f. लल्लाटिका Stirnschmuck P. 4, 3, 65. AK. 2, 6, 2, 4. H. 653. ein mit Sandel auf die Stirn aufgetragenes Mal TRIK. 2, 6, 40. HALĀJ. 2, 386. °चन्दन KUMĀRAB. 5, 55.

ललाटस्य adj. die Stirn brennend, Beiw. einer glühenden Sonne P. 3, 2, 36. VOP. 26, 55. RAGH. 13, 41. UTTARAB. 113, 10 (133, 5). MĀLATIM. 12, 8.

ललाटपुरं n. N. pr. einer Stadt P. 5, 4, 74. Sch.

ललाटाक्ष adj. (f. ई) auf der Stirn ein Auge habend MBH. 2, 1327. 3,

16137. Çivā 1638. HARIV. 14872.

ललाटिका s. u. ललाटक.

ललाटिकाप्, ०पते ein Stirnzeichen darstellen: ललाटिकाप Verz. d. Oxf. H. 141, b, No. 289, Z. 13. fg.

ललाटूल adj. eine hohe oder schöne Stirn habend gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

ललाट्य adj. = रराट्य Schol. zu P. 4, 3, 65. 5, 1, 6.

ललाम 1) adj. (f. ललामी) mit einer Blässe (Stirnfleck) versehen, vom Vieh AV. 15, 1, 1. TS. 2, 1, 2, 1. 4, 1, 7, 3, 47, 1. KĀTJ. Ça. 20, 1, 38. ललामैर्हरिभिः MBh. 7, 962. धूम० TS. 2, 1, 40, 1. कृष्ण० KĀTJ. 13, 5. Ueberh. mit einem (hellen) Fleck versehen: कृष्णललामांशामरान् मुक्ताशान्या-ङ्कशिप्रभान् (es ist der Schweif, nicht das Thier selbst gemeint) MBh. 2, 1861. तमस् 12, 13192 (= चित्तामणिरत्नवद्भवत् Nilak.). — 2) m. n. Schmuck (Stirnschmuck), Zierde: सुदर्शनं वै देवतानां ललामम् MBh. 8, 1882. HARIV. 16063. Bhāg. P. 3, 14, 49. 22, 18. 5, 3, 2, 6, 6. unbestimmt ob ललाम oder ललामन्: जयाक् प्रथमं रामो ललामप्रतिमं (ल० = ध्वज Nilak.). क्लम् HARIV. 8037. श्यामललामभूता Çāk. 25, 4. KATHAS. 101, 61. DAÇAK. 68, 2. Bhāg. P. 3, 16, 9. 5, 16, 16. Çiç. 4, 28. Vgl. u. 4). — 3) f. ई a) Bez. einer Unholdin AV. 1, 18, 1. — b) ein best. Ohrenschmuck ÇABDAM. im ÇKDr. — 4) n. Blässe, Stirnfleck AK. 3, 4, 32, 145 (अश्वभूषा: अश्वललाटे ऽश्ववर्णाचि०म्, गवादीनां ललाटचित्रम् d. l. ०चिक्लम् BHAR. nach ÇKDr.). Mal, Sectenzeichen (पुण्ड्र) AK. H. an. 3, 406. MED. m. 51. HALĪ. 5, 69. Zeichen (चिह्न, लक्ष्मन्, लाङ्कन) H. an. MED. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 7. Banner, Flagge (ध्वज, केतु, पताका) AK. H. an. MED. VJUTP. 189. Schmuck (भूषा) H. an. MED. HALĪ. VJUTP. eine Zierde unter seines Gleichen, der Beste in seiner Art (प्रधान, प्राधान्य) AK. H. an. MED. = प्रभाव H. an. MED. HALĪ. = रम्य H. an. MED. Schweif AK. H. an. MED. HALĪ. Horn; Pferd H. an. MED. HALĪ. — Vgl. लालामिक.

ललामक n. ein auf der Stirn liegender Blumenkranz AK. 2, 6, 3, 37. H. 652. HALĪ. 2, 398.

ललामगु m. schorzhafte Bez. des penis VS. 23, 29.

ललामन् n. = ललाम Schmuck, Zierde: कन्या० RAGH. 5, 64. nach H. an. 3, 406 (wo ललामवललामास्ये zu lesen ist) und MED. n. 203 Mal, Sectenzeichen; Zeichen (vgl. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 7); Banner, Flagge; Schmuck; eine Zierde unter seines Gleichen; = प्रभाव; Schweif; Horn; Pferd; nach H. an. auch = रम्य; = मुख MAITR. zu VS. 23, 29.

ललामवत् adj. mit einer Blässe versehen: चतुर्केतु० (अश्वभ) Ind. St. 4, 397.

ललित (von लल्) 1) adj. a) natv, arglos, einfältig: श्रौदासीन्य R. 4, 33, 39. धीरललित (u. d. W. ungenau wiedergegeben) klug, aber dabei von einer lebenswürdigen Einfalt BHAR. NĀTJAC. 34, 4, 5. DAÇAR. 2, 2, 8. SĪH. 65. 68. 539. ललित 36, 2. DAÇAR. 2, 40. — b) anmuthig, lieblich, schön, hübsch; = ललित (sic) H. an. 3, 290. MED. t. 147. von Frauen und Männern R. 1, 64, 8. 7, 37, 2, 27. RAGH. 6, 37. 8, 66. 19, 89. MECH. 33. 65. Spr. 3401. RĪGA-TAR. 5, 449. अप्सरम् Çāk. 41, v. l. मातर्ललिते wird die Sarasvatī angeredet Verz. d. Oxf. H. 110, a, No. 173, Çl. 3. कामिन् MĀLAY. 52. वपुम् KUMĀRAS. 3, 75. ललिताङ्गलितर्जनी: 6, 45. मृणालनाल-ललितभुजा KATHAS. 4, 6. ललिताकृतिः RĪGA-TAR. 4, 17. 266. कुण्डल R. 5, 13, 66. विवादकौतुक RAGH. 8, 1. कुसुम 9, 70. SĪH. D. 66, 14. Gtr. 1, 27.

धामन् 5, 5. PAÑĀR. 1, 10, 50. 7, 85. प्रकृष्णमनङ्गस्य MāñĀH. 82, 20. ०ख-ञ्जन DmĀRTAS. 91, 14. ललिताङ्गकार KUMĀRAS. 7, 91. गतिः Bhāg. P. 1, 9, 40. 10, 47, 52. MĀRK. P. 61, 88. अलिकुलकोकिलललिते मुरभिमतये SĪH. D. 21, 1. Gesang MāñĀH. 44, 15. ०रसकथा Spr. 4897. ललितार्थबन्ध VIKR. 32. ललितालापा ÇAUT. 39. KATHAS. 23, 94. MĀRK. P. 65, 7. स्मित Bhāg. P. 5, 28, 5. वाच 3, 23, 50. MĀRK. P. 87, 24. VER. in LA. (III) 30, 5. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95, Z. 18. 193, a, 14. 213, a, No. 505. विज्ञान MĀLAY. 34. ललितामिनय BHAR. NĀTJAC. 18, 55. VIKR. 36. MĀLAY. 67. ललितल-लित überaus lieblich UTTARAR. 10, 8 (14, 6). PAÑĀR. 3, 13, 18. ललितम् adv. HARIV. 8389. MāñĀH. 44, 9. Rr. 3, 1. Bhāg. P. 4, 25, 25. 44. 6, 7, 5. 10, 34, 21. MĀRK. P. 90, 26. KĀVJĀD. 3, 150. कविता नातिललिता Verz. d. Oxf. H. 145, a, 33. — c) erwünscht, beliebt, genehm; = इप्सित H. an. MED. मृत्योराधातललितमायोधने मरुत् MBh. 7, 6179. परगृह् ० MāñĀH. 70, 17. गाथा घातमनो ललिता: Bhāg. P. 10, 80, 27. — d) = चलित VĪÇVA und ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) m. a) Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 32. — b) N. eines best. musk. Rāga Sañcitadām. im ÇKDr. — 3) f. छा a) Moschus RĪGĀN. im ÇKDr. — b) Bez. einer best. Göttin Verz. d. Oxf. H. 71, b, 11. einer Form der Durgā 39, a, 32. b, 7. ललितोपाख्यान 30, a, 12. कुमारीललितासाधन 88, a, 16. N. pr. einer Hirtin, die mit der Durgā und mit der Rādhikā identifiert wird, ÇKDr. nach BHAKTIRASĀMETASINDBHU und PADMA-P., PĀTĀLAH., RĪSALĪ. — c) N. pr. eines Flusses KĀLĪKĀ-P. 81 im ÇKDr. — d) Bez. verschiedener Metra: a) 30 + 52 Moren COLEBR. Misc. Ess. II, 154, b, 14. — β) 4 Mal ————— ebend. 160 (VII, 8). — γ) 4 Mal ————— ebend. (VII, 20). Ind. St. 3, 383. — δ) 4 Mal ————— ebend. 392. — ε) 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XVII, 2). — ζ) 2 Mal —————, ————— ebend. 165 (VI, 14). — 4) n. a) eine natürliche, ungesuchte Handlung (wie die eines Kindes): भीरुरपि प्रशास्त्यधि रिपूंश्च वीरललितः VARĀH. BĀH. S. 104, 41. = चरित Comm. — b) lebenswürdige Einfalt, Naivetät, Anmuth, Liebreiz (beim Weibe) AK. 1, 4, 2, 81. H. 508. H. an. und MED. (an beiden Orten ist क्वाव st. क्वा zu lesen). HALĪ. 1, 89. प्रङ्गाराकारचेष्टावत् सक्त्वं ललितं मृदु DAÇAR. 2, 13. वाग्वेषयोर्मधुरता तद्वच्चङ्गाराचेष्टितं ललितम् SĪH. D. 95. 89. मुकुमाराङ्गविन्यासो मसृणो ललितं भवेत् DAÇAR. 2, 39. 80. SĪH. D. 144. सकलाङ्गसमीचीनभूषणविन्यासो ललितम् RASATAR. 6, 14 (nach AUFRECHT). उपदिशति कामिनीनां यौवनमद एव ललितानि Spr. 3036. R. 1, 9, 16. R. GOBR. 1, 9, 89. Verz. d. Oxf. H. 256, a, 16. — c) N. zweier Metra: α) 4 Mal ————— Ind. St. 3, 384. fg. — β) 4 Mal ————— ebend. 383. — d) N. pr. einer Stadt (vgl. ललितपुर) RĪGA-TAR. 4, 187. — Vgl. कुमारललिता, श्रेष्ठ०, उर्ललित, धीर०, प्रवर०, मदनललिता, शार्दूलललितः, मु०.

ललितक n. N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8012 nach der Lesart der ed. Bomb.; ललितिक ed. Calc. — Vgl. ललीतिका.

ललितचेत्य m. N. eines best. Kaitja WILSON, Sel. Works II, 22.

ललितताल m. Bez. eines best. Tactus Verz. d. Oxf. H. 87, a, 13.

ललितपद 1) adj. (f. छा) aus lieblichen Worten bestehend: गिरु VARĀH. BĀH. S. 104, 29 (mit Anspielung auf das Metrum gleiches Namens). —

2) n. ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 23). Ind. St. 8, 392.

ललितपुर n. N. pr. einer Stadt WILSON, Sel. Works II, 28, 29; vgl. ललित 4) d).

ललितपुराण n. = ललितविस्तरपुराण COLEBR. Misc. Ess. II, 190.

ललितमाधव n. Titel eines Schauspiels von Rūpa Verz. d. Tüb. H. 24; fälschlich ललित Wilson, Sel. Works I, 167.

ललितपुराण 1) adj. (f. स्त्री) schönäugig MBh. 13, 2350. RĀGA-TAR. 5, 259, 6, 77. — 2) f. स्त्री N. pr. der Tochter eines Vidjādhara Vāmadatta KATHA. 68, 69. 69, 1. fgg. 103, 244.

ललितविस्त m. oder vollständiger पुराण n. Titel eines ausführlichen Sūtra, das die ungekünstelten, naiven Handlungen Ākjamuni's erzählt, BOON. Intr. 56. 68. fg. मुललितविस्तर LALIT. ed. Calc. 8, 5. — Vgl. लघु.

ललितचूक m. 1) Bez. einer best. Vertiefung (समाधि) bei den Buddhisten LALIT. ed. Calc. 361, 12. — 2) N. pr. eines Devaputra ebend. 248, 12. 265, 14. — 3) N. pr. eines Bodhisattva ebend. 363, 4.

ललितातन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 93, b, 10.

ललितातृतीया f. Bez. eines best. 3ten Tages: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, a, 27. fg.

ललितादित्य m. N. pr. eines Fürsten von Kāçmīra RĀGA-TAR. 4, 43. 126. 134. fg. 138. 392. 5, 69. पुर n. N. pr. einer von ihm gegründeten Stadt 6, 219. 224.

ललितापीड m. N. pr. eines Fürsten von Kāçmīra RĀGA-TAR. 4, 659. 675. fg.

ललितामाधव s. ललितमाधव.

ललितार्धचन्द्रिका f. Titel eines Werkes über die Verehrung der Lalitā MACK. Coll. I, 138.

ललिताव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 284, b, 39; vgl. दशरथ° 25. fg. उपाङ्ग° 26.

ललिताषष्ठी f. Bez. eines best. sechsten Tages: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, a, 40. fg.

ललितासप्तमी f. Bez. des siebenten Tages in der lichten Hälfte des Bhādra ÇKDR. nach dem BHAVISHJA-P.

ललितिक s. ललितक.

ललित्य m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 7, 692. 768. 3255. sg. Bez. des Fürsten dieses Volkes 1610.

ललितिका f. N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 8142 (der ganze Çloka fehlt in der ed. Bomb.). — Vgl. ललितक.

ललितान N. pr. einer Oertlichkeit RĀGA-TAR. 6, 183.

लल्ल 1) m. N. pr. eines Astronomen GOLĀDHJ. BHUVANAK. 53. TRIPRAÇNAV. 31. fgg. GAṆITĀDHJ. SPASHTĀDHJ. 40. COLEBR. Misc. Ess. II, 332. 358. fgg. Verz. d. Oxf. H. 331, b, No. 782. 336, a, No. 790. eines Juristen 279, a, 27. 285, a, 84. 286, a, 8. eines Ministers (लोकरमल्लिन् RĀGA-TAR. 8, 1834. 1845. 1901. — 2) f. स्त्री N. pr. einer Buhldirne RĀGA-TAR. 6, 74. 77.

लल्लवाराक्षुत m. der Sohn Lalla's und Vārāha's (Vārāhamihira's?), angebliches N. pr. des Verfassers des Nakshatrasamukhaja Verz. d. Oxf. H. 333, b, No. 785.

लल्लिय m. N. pr. eines Mannes RĀGA-TAR. 5, 154. 232.

लल्लुजीलाल m. N. pr. eines Autors Ind. St. I, 471.

लव (von लू) 1) m. a) das Schneiden (von Korn) P. 3, 3, 28. Sch. AK. 3, 3, 24. TRIK. 3, 3, 420. H. 1821. an. 2, 535. MED. v. 22. das Abschneiden, Abpflücken (von Blumen) NALOD. 2, 30. कुमुमलवचकुरित so v. a. gepflückte Blumen DAÇAK. 90, 9. — b) Schwur, Wille (nach KULL.) M. 8, 151. Haar (einer Kuh) RAGH. 15, 32. — c) Abschnitt, Stück, eine Partikel von, ein Minimum, ein Bischen (nach RĀGAN. im ÇKDR. auch n.) AK. 3, 2, 11. TRIK. H. 1427. H. an. MED. HALI. 4, 3. ÇAT. Ba. 11, 2, 5, 19. कञ्चिन्नवं च मुष्टिं च परराष्ट्रे परितप । अविद्याय मकाराज निरुसि समरे रिपून् ॥ MBh. 2, 198. कुशमुष्टिमुपादाय लवं चैव तु R. 7, 66, 6. ग्रामिष° Fleischstück VIKR. 123. धृतरात्कन्धालव Spr. 2588. तिति° 1802. मृत्तिका° RAGH. 3, 3, v. 1. beim Schol. in der ed. Calc. तृण° Spr. 965. कुशलाज-शमीलवैः । अभिषिक्तस्य MBh. 3, 16078. 14, 2805. जल° Tropfen MEGH. 21. 71. 91. RAGH. 16, 66. Spr. 2543. RĀGA-TAR. 3, 266. स्वेद° RAGH. 6, 57 (am Ende eines adj. comp. f. स्त्री). 8, 50. 13, 20. अशु° 15, 97. अमृत° KIR. 5, 44. स्फारणीकार° RĀGA-TAR. 3, 168. असृगलव BHĀG. P. 7, 8, 30. मधु° 9, 25. 5, 14, 22. धन° Spr. 1429. स्वल्पवित्त° RĀGA-TAR. 4, 628. लक्ष्मी° Spr. 967. धूतपलक्ष्मी° Git. 11, 22. ज्ञान° Spr. 39. मुख° VARĀH. BĀH. S. 74, 3. Spr. 3265, v. 1. अपराध° VIKR. 118. श्रेयो° RĀGA-TAR. 3, 35. PAÑĀR. 3, 2, 29. काम° BHĀG. P. 3, 21, 14. 4, 29, 25. 54. प्रेता° 3, 16, 7. 10, 61, 4. भावानां लवैः DAÇAK. 2, 47. आशीर्भिरलंलवात्मभिः BHĀG. P. 3, 13, 48. लालित्य° Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Çl. 6. SĀH. D. 40, 11. मधुलवलेश Spr. 3520. लवम् adv. ein wenig: लवमपि लवङ्गे न रमते SARASVATĪ. 1 (nach AUFRICHT). — d) ein best. Zeittheil (= 1/4000 Muhūrta nach PAÑĀÇARA bei UTPALA zu VARĀH. BĀH. S. 2; nach Andern 1/4000, 1/20250 Muh.); häufig personif. TRIK. H. 136. H. an. MED. WRBEN, GJOT. 41. fgg. 90. fg. 105. NAX. 2, 287. Ind. St. 9, 461. 464. fgg. MBh. 1, 1292. 6443. 13, 627. 776. 7385. HARIV. 9529. 14079. VARĀH. BĀH. S. 48, 59. BHĀG. P. 4, 18, 13. 3, 14, 6. 7. 4, 30, 34. 7, 3, 31. MĀRK. P. 90, 50. VP. 22, N. 3. HIOUEN-TSANG I, 61. — e) bei den Astro- nomen = र्ग्रह, भाग Grad GOLĀDHJ. TRIPRAÇNAV. 32. fgg. GAṆITĀDHJ. BHAGRAHJUTJADHJ. 7. TRIPRAÇĀDHJ. 32. — f) Zähler eines Bruchs COLEBR. Alg. 13. — g) = विनाश Untergang MED. = विलास Ausgelassenheit u. s. w. H. an. und Viçva im ÇKDR. — h) N. pr. α) eines Sohnes des Rāma und der Sītā (neben कुश) TRIK. 2, 8, 4. H. 704. H. an. MED. RAGH. 15, 32. Verz. d. B. H. 115 (XLIV). UTTARAK. 66, 8 (83, 8). VP. 385. 386, N. 17. BHĀG. P. 9, 11, 14; vgl. कुशीलव 3). — β) eines Fürsten von Kāçmīra, Vaters des Kuça, RĀGA-TAR. 1, 18. 84. — 2) n. a) Muskat- nuss ÇANDĀR. im ÇKDR. — b) = लवङ्ग Gewürznelke. — c) die Wurzel von Andropogon muricatus RĀGAN. im ÇKDR.

लवक 1) proparox. nom. sg. von लू (समभिक्रो) P. 3, 1, 149 nebst VĀRT. VOP. 26, 41. — 2) Bez. eines best. Stoffes in सलवक PAÑĀR. 3, 1, 19.

लवङ्ग m. Gewürznelkenbaum; n. Gewürznelke UGĀVAL. zu UNĀDIS. 1, 119. AK. 2, 6, 3, 27. H. 646. R. 5, 74, 5. VARĀH. BĀH. S. 27, 4. KATHA. 111, 15. PAÑĀR. 1, 10, 50. पुष्प RAGH. 6, 57. लता Git. 1, 27. Suçā. 1, 213, 6. 243, 19. 2, 137, 10. لوزك ALBYROUNY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde 343.

लवङ्गक 1) n. *Gewürznelke* ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) f. लवङ्गिका N. pr. eines Frauenzimmers HALL in der Einl. zu VĀSAD. 37.

लवङ्गकलिका f. *Gewürznelke* RĪĀN. im ÇKDr.

लवट m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 5, 176. 204.

लवण 1) n. AK. 3, 6, 23. SIDDH. K. 249, a, 5. Salz (insbes. *Seesalz*) AK. 2, 9, 41. H. 941. MED. n. 78. AV. 7, 76, 1. ĀCV. ÇA. 2, 16, 24. KHIND. UP. 4, 17, 7. 6, 13, 1. M. 6, 12. 8, 327. 10, 86. 92. 94. 12, 63. HARIV. 15685. R. 3, 76, 24. 5, 14, 45. VARĀH. BṚH. S. 15, 9. 25. 16, 7. 28, 4. 41, 6. KATHIS. 61, 29. fgg. PĀNĒAT. 184, 9. Verz. d. B. H. No. 933. ऽधेनु Verz. d. Oxf. H. 38, a, 20. 32. 59, a, 25. ऽपर्वत 35, b, 26. लवणाचल 41, a, 22. verschiedene Arten von Salz SUÇA. 1, 226, 11. काण्ड 2, 36, 16. लवणानुरस 1, 34, 11. तीक्ष्ण 12. सपञ्चलवणाः तारः 2, 126, 6. Accent eines auf लवणा ausgehenden Wortes P. 6, 2, 4. गौ 10 so viel Salz als man der Kuh reicht Schol. — 2) adj. (f. घा) salzig, gesalzen P. 4, 4, 24. गाया अर्शधादि zu 5, 2, 127. AK. 1, 1, 4, 18. H. 1388. MED. HĪA. 181 (wo लवणं st. ल्यावणं zu lesen ist). HALĪ. 5, 75. ÇAT. BR. 14, 5, 4, 12. LĪṬ. 1, 1, 12. KHIND. UP. 6, 13, 2. MBH. 14, 1411. SUÇA. 1, 79, 8. 153, 4. 156, 1. 157, 9. 2, 546, 2. fgg. Spr. 804. 2360. VARĀH. BṚH. S. 54, 122. 76, 12. BṚH. 2, 14. BṚH. P. 3, 31, 7. MĀK. P. 34, 28. Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 568, Z. 12. अलवणाशिन् ĀCV. GṆJ. 1, 8, 10. 22, 19, 4, 4, 16. GOM. 2, 3, 13. लवणं कृत्वा und लवणकृत्य गाया साक्षादादि zu P. 1, 4, 74. — 3) m. a) Bez. einer best. Hölle VP. 207. fg. — b) N. pr. α) eines Rākshasa oder Daitja H. an. 3, 222. MED. MBH. 1, 1305. 13, 861. HARIV. 2342. 3063. fgg. 5151. fgg. R. GOM. 1, 23, 23. 7, 61, 17. 67, 13. RAGH. 15, 2. 5. UTTAR. 131, 11 (176, 5). VP. 385. BṚH. P. 9, 11, 14. — β) eines Fürsten aus Haricandra's Geschlecht Verz. d. B. H. 192, 10. Verz. d. Oxf. H. 354, b, 8. — γ) eines Sohnes des Rāma: लवणाङ्कुशो (sonst कुशलवो) ÇAT. 9, 533. — δ) eines Flusses MED. — c) = बल und अस्थिभेद (?) H. an. — 4) f. घा a) = त्विष् Glanz, Schönheit (vgl. लावण्य) H. an. st. dessen fehlerhaft द्विष् MED. — b) eine best. Pflanze, = मृदुल्लिखित RĪĀN. im ÇKDr. — c) N. pr. eines Flusses MED. MĀLATI. 144, 12. — 5) f. ई गाया गौरादि zu P. 4, 1, 41. N. pr. verschiedener Flüsse LIA. I, 78. 84. 103. — 6) n. HARIV. 15979 fehlerhaft für लम्बन (eine best. Art zu kämpfen), wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. अतार, अतारालवणाशिन्, काल, तत्काल, त्रि, त्रिकूट, पञ्च, षड्, भास्कर, राम, पचलवणा, भिन्दि, लावण.

लवणकिंमुका f. eine best. Pflanze, = मृदुल्लिखित RĪĀN. im ÇKDr.

लवणतार m. eine Art Salz, = लोणार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणखानि f. Salzgrube H. 941.

लवणजल adj. salziges Wasser habend: सागर MBH. 1, 1186. m. Salzmeer, das Meer, Ocean: लवणजलोद्भव im Meer entstehend; m. Muschel 7, 1676.

लवणजलधि m. Salzmeer, das Meer, Ocean BṚH. P. 5, 17, 9.

लवणजलनिधि m. dass. R. 5, 31, 62.

लवणाता f. Salzigkeit SUÇA. 4, 149, 10.

लवणातृण n. eine Art Gras, = अन्नकाण्ड RĪĀN. im ÇKDr.

लवणातोय adj. salziges Wasser habend; m. Salzmeer, das Meer, Ocean R. 5, 7, 21. 44.

लवणत्व n. Salzigkeit MBH. 6, 864, 8.

लवणापाटलिका f. Salzbeutel VJUTP. 209.

लवणापुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 154, b, 10.

लवणामद m. = लवणातार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणामल m. ein von einer Salzdarbringung begleitetes Gebet Verz. d. Oxf. H. 98, b, 10. 106, a, 26.

लवणामेह m. salzige Harnruhr; davon adj. ऽमेहिन् daran leidend SUÇA. 2, 78, 2.

लवणाय् (von लवण), लवणायति salzen P. 3, 1, 21.

लवणावारि adj. und m. = लवणातोय H. 1078.

लवणासमुद्र m. dass. TĀK. 2, 1, 5. Ind. St. 10, 269.

लवणास्थान n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, b, 11.

लवणास्य् (von लवण), ऽस्यति nach Salz verlangen P. 7, 1, 51.

लवणाकार m. 1) Salzgrube HALĪ. 2, 14. — 2) Fundgrube —, Fülle von Anmuth DAÇA. 4, 32.

लवणाक्त m. der Töchter des Rākshasa Lavaṇa, Bein. Çatru-ghna's RAGH. 15, 40. PĀNĒAT. 4, 3, 118.

लवणाब्धि m. das Salzmeer MĀK. P. 54, 7. ऽब्धि n. Seesalz RĪĀN. im ÇKDr.

लवणाम्बुराशि m. das Meer, Ocean RAGH. 13, 15. VIKR. 18.

लवणाम्भस् m. dass. MBH. 1, 619. 1131. 1168. 3, 12787. 16239. HARIV. 4914. R. 3, 28, 2. 72, 26. 4, 58, 36. 5, 2, 41. 54, 8. 6, 3, 7. 7, 23, 2, 40. RAGH. 12, 70. 17, 54.

लवणारज n. ein best. Salz, = लोणार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणार्णव m. = लवणाम्भस् R. 4, 1, 70. RĪĀ-TAR. 3, 478. BṚH. P. 5, 17, 8.

लवणालय m. dass. R. 4, 41, 34.

लवणाश्च m. N. pr. eines Brahmanen MBH. 3, 986.

लवणिमैन् m. nom. abstr. von लवण गाया दृढादि zu P. 5, 1, 123. Anmuth H. an. 6, 4.

लवणीय्, ऽयति denom. von लवण P. 7, 1, 51, Sch.

लवणोत्तम n. Flusssalz HALĪ. 2, 459. RATNAM. 85. SUÇA. 2, 510, 10.

लवणोत्थ n. ein best. Salz, = लोणार RĪĀN. im ÇKDr.

लवणोत्स n. N. pr. einer Stadt RĪĀ-TAR. 1, 331. 6, 46. 57. 7, 768. — Vgl. लोचनोत्स.

लवणोद m. das Meer mit salzigem Wasser, Ocean AK. 1, 2, 3, 2. Verz. d. Oxf. H. 33, a, 12. Ind. St. 10, 283. 314.

1. लवणोदक n. Salzwasser HALĪ. 2, 167.

2. लवणोदक adj. salziges Wasser habend, vom Meere MBH. 3, 12677. 13, 2186. 7219. m. das Meer VJUTP. 103.

लवणोदधि m. Salzmeer, Ocean R. 5, 74, 16. BṚH. P. 5, 20, 2. MĀK. P. 56, 15.

लैवन् (von लू) 1) nom. ag. der da schneidet (Korn u. s. w.) गाया न-न्यादि zu P. 3, 1, 134 (hier fälschlich लवण). Vor. 26, 29. — 2) f. ई ein best. Fruchtbaum: Anona reticulata ÇABDAR. im ÇKDr. — 3) n. a) nom. act. AV. PĀT. 3, 40, Sch. P. 4, 3, 14, Sch. das Schneiden (des Kornes), Mähen AK. 3, 3, 24. H. 1821. NIA. 2, 2. Kṛṣṇasāgar. 16, 5. KĪT. ÇA. 1, 7, 9. 10. ऽकर्तृ KULL. zu M. 7, 110. — b) Werkzeug zum Schneiden: दर्भ 8. KAUC. 8.

लवनीय (wie eben) adj. = लव्य Comm. zu BHATT. 8, 129.

लवन्य m. Bez. einer best. Klasse von Menschen RĪĀ-TAR. 7, 1241.

figg. (लावन्य 1242), 8, 1129. 1133. 3385.

लवय्, लवयति = लवमाचष्टे P. 1, 1, 58, Vārtt. 2, Sch.

लवराज्ञ m. N. pr. eines Brahmanen RĪĀ-TAR. 8, 1347.

लवली f. 1) *Averrhoa acida* Lin. RĪĀN. im ÇKDn. Suçr. 1, 214, 1.

VārĪN. Bṛh. S. 27, 4. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 26 (vgl. Ind. St. 8, 381, N. 11).

°फल TRĪK. 3, 3, 166. Ind. St. 8, 350. fig. °फलपाण्डुर VIKR. 146. — 2)

ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 165 (VII, 3). Ind. St. 8, 349. figg.

लववत् (von लव) adj. nur einen Augenblick während: संयोग Spr. 2351 (Conj.).

लवशम् (wie eben) adv. 1) in kleine Stücke: क्रेपेत् M. 9, 292. कृत: MBh. 1, 3211. — 2) nach Augenblicken, auf Augenblicke: त्रुटिशो लवश-
स्यापि गणयते कालनिश्चयः MBh. 5, 3782. लवशः क्षणशस्यापि न च तुष्टः
सुयोधनः 2842.

लवाक m. ein Werkzeug zum Schneiden UNĀDIS. im ÇKDn. das Schnei-
den (क्रेन्) UNĀDIR. im SĀṆKSHIPTAS. ÇKDn. fehlerhaft für लवाणक.

लवाणक (von लू) UNĀDIS. 3, 83. m. ein Werkzeug zum Schneiden, Si-
chel UGĀVAL.

लवि (wie oben) m. dass. UGĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 138.

लवित्र (wie oben) n. dass. P. 3, 2, 184. Vor. 26, 169. AK. 2, 9, 13. H. 892. HALĪ. 2, 422.

लवेरणि m. N. pr. eines Mannes; pl. SĀṆSK. K. 184, a, 10. wohl feh-
lerhaft für ला°

लव्य partic. fut. pass. von लू P. 6, 1, 80, Sch. abzuhausen, niederzu-
hausen: वन BHATT. 8, 129. — Vgl. एक° und लाव्य.

लम्, लार्षयति (शित्पयोगे) DHĀTUP. 36, 55, v. 1. für लम्.

लम्पुन UNĀDIS. 3, 57. n. (und selten, m.) *Lauch, Knoblauch* AK. 2, 4, 5, 14. TRĪK. 3, 3, 221. H. 1186. M. 3, 5, 19. 9, 39. JĀG. 1, 176. MBh. 8, 2034. 13, 4363. Suçr. 1, 143, 6. 137, 10. 217, 6. 376, 7. 2, 168, 15. 328, 20. 357, 2. 364, 17. 366, 9. 496, 6. VĀGBH. 6, 10. ÇĀṆḬG. SĀṆH. 3, 8, 17. Spr. 4479. RĪĀ-TAR. 1, 344. MĀRK. P. 32, 12. लशुनादिभक्षणप्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 281, b, 45. fig. लशुनादिघ्राण PRĀJĀKITTEND. 3, a, 6. 4, a, 6. Hier und da लमुन geschrieben.

1. लष्, लर्षति, °ते und लर्ष्यति, °ते DHĀTUP. 21, 23 (कात्तो). P. 3, 1, 70. Vor. 8, 67. 128. Nir. 4, 10 (प्रेप्सायाम्). *begehren, Verlangen haben nach* (acc.): गाद्यायत्तावविह्र श्रोदने रामाद्युतो वो लपतो बुभुक्षितो Bṛh. P. 10, 23, 7.

— अय s. अयलाषिका figg.

— अभि nach Etwas oder Jmd begehren, Verlangen haben nach, mit acc.: अभिलषेत् u. s. w. MBh. 1, 6580. HARIV. 2465. Suçr. 1, 375, 10. VIKR. 13, 20. 107. KATHĀS. 106, 102. Bṛh. P. 4, 28, 9. MĀRK. P. 61, 73. 66, 17. SĀH. D. 28, 8. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, ÇI. 16. PANĒAT. 91, 17. 190, 3. Hit. 69, 5. VET. in LA. (III) 2, 22. ad 19, 10. mod. (aus metrischen Rücksichten) अभिलषते MBh. 13, 4390. MĀRK. P. 63, 57. अभिलष्यती BHATT. 4, 22. अभिललाष KATHĀS. 12, 107. अभिलेषु: RAGH. 19, 12. अभिलषिष्यसि HARIV. 7012. mit infin.: सेवितुं सान्नातदेवाभिललाष सा KATHĀS. 22, 11. अभिलषित (hier und da fälschlich अभिलसित geschrieben)

VI. Theil.

begehrt, gewünscht; n. das Begehrte, Gewünschte, Wunsch MBh. 3, 16703. 9, 2810. HARIV. 6895. R. 1, 20, 18 (21, 17 Gonn.). Spr. 634. 1726. 5099. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 9, ÇI. 33. MĀRK. P. 100, 14. PANĒAT. 38, 17. 41, 1. Hit. 44, 8. 84, 18. 133, 9. DHĀTAS. in LA. 78, 17. चिर-
मभिलषितविलास Git. 11, 24. चिराभिलषित MBh. 3, 1851. MĀRK. P. 22, 48. मनोऽभिलषित MBh. 3, 15309. MĀRK. P. 61, 58. VĀLU-P. bei MUIR, ST. I, 29. Hit. 133, 9, v. 1. यत्ते ऽभिलषितं प्राप्तुं फलं तस्मात् MBh. 1, 1778. गतुं तवाभिलषितामगामुञ्जयिनीमक्षम् nach UGĀ., *wohin du zu gehen beabsichtigtest*, KATHĀS. 71, 262. यथाभिलषित (s. auch bes.) MĀRK. P. 64, 14. PANĒAT. 15, 24. — Vgl. अभिलाष figg.

— समभि begehren nach: °लषत् HARIV. 11267.

— आ dass.: परस्परं चालषते निरन्ध्राः Bṛh. P. 5, 13, 6.

— परि dass.: न परिलपति केचिदपवर्गमपि Bṛh. P. 10, 87, 21.

2. लष्, लार्षयति (शित्पयोगे) DHĀTUP. 36, 55 v. 1. für लम्.

लपयौ nom. ag. von 1. लष् P. 3, 2, 150.

लषणावती f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 87, b. 5. °देश 352, b, 20.

लषमण (= लखमण = लक्ष्मण) m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 544, 2.

लषमदेवी (= लखमा° = लक्ष्मी°) f. N. pr. einer Fürstin Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 7.

लँघ UNĀDIS. 1, 153. m. Tänzer UGĀVAL.

1. लम्, लँसति (श्लेषणाक्रीडनयोः) DHĀTUP. 17, 64. 1) *strahlen, glänzen, prangen; partic. लसत् strahlend u. s. w.: कास्तुम्* MBh. 3, 15533. श्रुति KATHĀS. 116, 33. अर्चयामस्तसत्कपोललपलका Spr. 1235. तामोदरोपरिल-
सन्निललीलताः 1310. ÇATR. 14, 25. Git. 10, 7. RĪĀ-TAR. 3, 171. Einschie-
bung nach 4, 426. ÇATR. 4, 3. Bṛh. P. 1, 9, 30. 11, 20. 19, 6. 2, 2, 9. 3, 21. 9, 12. 3, 21, 20. 23, 38. 28, 14. 4, 8, 49. 9, 54. 24, 47. 6, 1, 84. 4, 37. 8, 2, 14. 6, 4. 9, 17, v. 1. 12, 18. 15, 9. 10, 13, 5. 11, 27, 38. PANĒAT. 3, 5, 14. 7, 14. 10, 16. 18. 12, 14. 14, 2. NAIKH. 22, 53. KHANDOM. 83. 132. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. 248, a, 26. 249, b, 15. 260, b, No. 629. NALOD. 1, 34. 2, 38. लसमान 1, 46. — 2) *erscheinen, zum Vorschein kommen, entstehen: ल-
सद्भर्गदेवी* KATHĀS. 23, 53. सच्चरितावलोकनलसद्विद्वेष 24, 227. लसद्गुण 26, 165. लसन्मदविलासा 52, 306. दिव्यान्वोऽन्यवपुर्विलोकनलसद्गाढानु-
रगी 407. लसद्वाष्पपूरा 59, 85. 91, 21. — 3) *erschallen, ertönen: लस-
न्नादैः — वलैः* KATHĀS. 18, 2. 119. 25, 136. 97, 14. 102, 112. KHANDOM. 103. — 4) *spielen, sich vergnügen, sich der Freude hingeben: लसति* 3. sg. praes. KHANDOM. 79. — Vgl. उर्लसित.

— caus. लार्षयति (शित्पयोगे, v. 1. शित्पयोगे) DHĀTUP. 33, 55. 1) *tanzen: गापत्यो वाद्यत्यश्च लासपत्यस्तथैव च* R. 7, 2, 11. वाद्यति तदा शान्तिं (wohl तथा गान्ति = गापति zu lesen) लासपत्यपरे तथा 2, 69, 4. Comm.: शान्तिं तस्य खेदशान्तिमुद्दिश्य लासपति नर्तयति वेश्याः ॥ शान्तिं लोलयतीति पाठे तस्य शान्तिं तूष्णीमवस्थानं चालयति ॥ — 2) *tanzen lassen, — lehren* VIKR. 23.

— अनु s. अनुलासक, अनुलासिन्.

— अभि hier und da fehlerhaft für अभि-लष्.

— उद् 1) *erglänzen, strahlen, prangen; partic. praes. उल्लसत् er-
glänzend u. s. w.* Bṛh. P. 1, 3, 4. 9, 24. 17, 44. 3, 28, 16. 4, 24, 49. 8, 10,

53, 12, 20, 18, 2, 10, 6, 5, 50, 54, 60, 9. PANĀAR. 3, 5, 29, 10, 18, 15, 3. उल्लसमान dass. Çiç. 20, 56. उल्लसित *glänzend, strahlend* PANĀAR. 3, 2, 12. Verz. d. Oxf. H. 242, a, No. 593—595. — 2) *erscheinen, zum Vorschein kommen, entstehen*: उल्लसदिस्मपित्सुक्यमाकस KATHĪS. 22, 108. RĪĀA-TAR. 2, 103. BHĪG. P. 2, 2, 12. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. चर्कोपलो-
ल्लसितवक्त्रि Çiç. 4, 58. उल्लसितविधम् SĪH. D. 54, 8. — 3) *ertönen, erschallen*: उल्लसद्गीत KATHĪS. 17, 107. 35, 5. 103, 196. RĪĀA-TAR. 3, 2. — 4) *spielen, sich vergnügen, sich der Freude hingeben, ausgelassen sein*: उल्लसताम् KHANDOM. 110. उल्लसत् Verz. d. Oxf. H. 117, a, 42. प्रमोहस-
न्मानसा Spr. 1235. KHANDOM. 133. उल्लसित *in freudig erregter Stim-
mung selend* KATHĪS. 54, 36. उल्लसितम् adv. *in freudiger Aufregung* HIT. 21, 15, v. l. — 5) *sich hinundherbewegen*: उल्लसत्कुसुम BHĀṬṬ. 9, 86. म-
दोहसद् ÇĀṬ. 33. BHĪG. P. 3, 28, 30. उल्लसलोचन Spr. 546. उल्लसितै-
कधूलत ÇĀK. 63, v. l. DHŪRTAS. 9, 14. PANĀAR. 3, 11, 4. — Vgl. उल्लास. —
caus. 1) *erglänzen —, strahlen machen*: चलत्कुपडलोहसितोत्फुल्ल-
गण्ड PANĀAR. 3, 10, 18. PRAB. 81, 13. — 2) *erscheinen lassen, bewirken*: का-
मम् SĪH. D. 305, 16. मुदामुदराम् Verz. d. Oxf. H. 130, b, 38. — 3) *ertönen —, erschallen lassen*: प्रियकथाम् SĪH. D. 40, 12. — 4) *freudig erregen, in eine frohe Laune versetzen*: उल्लास्य मधुरैर्वक्त्रैस्तम् ÇĀṬ. 14, 146. उ-
ल्लासित *freudig erregt* HIT. 21, 15 (vgl. den Comm.). — 5) *tanzen las-
sen, in Bewegung versetzen*: उल्लासपत्यः श्रवणबन्धानि गात्राणि RĪ. 6, 8. उल्लास्यमानाः पताकाः KATHĪS. 6, 165. 34, 121. Verz. d. Oxf. H. 145, a, 27. उल्लासितधूलिकी GĪR. 2, 21. RĪĀA-TAR. 4, 842. Spr. 1547. ततः
स्वशिरश्चेत्तुमुल्लासितः (so ist wohl zu lesen st. उल्लासितः) खड्गः शूद्रके-
नापि HIT. ed. JOHNS. 2111 (उल्लासितः ed. SCHL.). — Vgl. उल्लासन.

— प्रोद्, partic. प्रोहलसत् 1) *erglänzend* Çiç. 2, 19. — 2) *ertönend, erschallend* KATHĪS. 103, 158. — 3) *sich hinundherbewegend* KATHĪS. 25, 12. — caus. *freudig erregen*: प्रोहलसिताशय KATHĪS. 110, 106.

— समुद् 1) *erglänzen*: समुहसत्या भासा Çiç. 8, 65. समुहसित *strah-
lend* GĪR. 11, 28. — 2) *erscheinen, zum Vorschein kommen* KĪR. 5, 41. आप्तु वैराणि समुहसति Spr. 781. — Vgl. समुह्लास.

— परि *ringsumher strahlen*: परिलसत् Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Cl. 20.

— वि 1) *glänzen, strahlen*: विलसति, °ल्लास BHĀṬṬ. 10, 68. विल-
सत् Spr. 2396. KATHĪS. 35, 18. BHĪG. P. 1, 9, 34. 3, 20, 29. 23, 9. 28, 21. 4, 8, 50. 26, 23. 30, 6. 5, 3, 3. 11, 14, 40. PANĀAR. 3, 5, 20. PRAB. 49, 2. Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 2. विलसित *glänzend, strahlend* BHĪG. P. 5, 25, 5. PANĀAR. 3, 7, 31. — 2) *erscheinen, zum Vorschein kommen, entstehen, sich zeigen*: विलसत् Çiç. 9, 87. KATHĪS. 2, 81. 18, 389. 35, 117. 44, 180. 113, 100. KHANDOM. 8. BHĪG. P. 4, 30, 23. Verz. d. Oxf. H. 156, b, No. 332. विलसित *zum Vorschein gekommen* BHĪG. P. 1, 2, 31. 5, 4, 4. 18, 16. n. *das Erscheinen, zum-Vorschein-Kommen*: विद्या° Verz. d. Oxf. H. 80, b, 37. — 3) *ertönen, erschallen*: विलसन्नेघशब्द KATHĪS. 13, 16. Verz. d. Oxf. H. 139, a, 4. — 4) *spielen, sich vergnügen, sich der Freude hin-
geben, ausgelassen sein*: विलसति GĪR. 1, 38. 7, 13. इह विलस 11, 14. VĪSAVAD. 7, 3. व्यलसन्नमरंमन्या भूर्ल्लेके ऽस्मिन्नराधिपाः KATHĪS. 97, 15. ÇĀṬ. 1, 280. विल्लास KHANDOM. 141. पर्यङ्के तथा सक् विल्लास HIT. 42, 9. R. GORR. 1, 45, 28. HARIV. 15789 (°राशिं विप्रमा-
लोडितम्) उन्मू die

neuere Ausg.). KATHĪS. 51, 189. प्रोहलसत्युने चिरं विलसितं पुरा Spr. 2296. विलसित n. *heiteres Spiel, frohe Ausgelassenheit, lustiges —, aus-
gelassenes Treiben; Treiben überh.* RAGH. 18, 51. 19, 40. KATHĪS. 22, 11. GĪR. 5, 6. MĪLATIM. 171, 9. PRAB. 112, 7. विधि° Spr. 2078. Verz. d. Oxf. H. 18, a, 8. उर्बुद्धिविलसितं नरपशूनाम् PRAB. 29, 9. — 5) *sich hinund-
herbewegen*: विलसत् MEGH. 48. RAGH. 13, 76. Spr. 188. KATHĪS. 71, 2. KĀURAP. 44. BHĪG. P. 10, 71, 38. विलसित *sich hinundherbewegend* 5, 9, 19. n. *das Hinundherbewegen* Spr. 771. Häufig von der *suchenden Be-
wegung des Blitzes*: विलसत्सौदामनी Spr. 2072. PRAB. 79, 13. विलसित n. *das Zucken (des Blitzes)* Spr. 294. 421. VIKR. 137. KĪR. 5, 46. PR-
CNOTTARAM. 23 in Monatsber. d. Berl. Ak. d. Ww. 1868, S. 100. KĀYJĀD. 2, 232. KHANDOM. 163. — Vgl. स्रग्भग्नविलसित, गन्तुरंग°, विलसितं, धमर°, विलास u. s. w.

— प्रवि 1) *stark strahlen, — glänzen* Verz. d. Oxf. H. 130, b, 42. BHĪG. P. 8, 45. — 2) *stark hervorbreschen, in hohem Maasse erscheinen*: प्र-
विलसदनुराग Cit. beim Schol. zu GĪR. 7, 2. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 5 v. u. 2. लम् (= 1. लम्) adj. *strahlend, glänzend*: अ° Çiç. 9, 39. लस (von 1. लम्) 1) adj. *sich hinundherbewegend*; s. अ°. — 2) f. *खा
Gelbwurz (गन्धपलाशिका)* HĪR. 93.

लसक adj. = लासक MED. k. 149. fg.
लसिका f. *Speichel* ÇABDAK. im ÇKDR.
लसीका f. dass. VĀGBH. 12, 2. Nach ÇKDR. = इतुरस *Zuckerrohrsaft*
oder लस्यसमध्यगरस *Lympe*; nach VJUTP. 101 *Eiter*.
लसोपरञ्ज N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 43.
लस्तक m. *die Mitte des Bogens* AK. 2, 8, 3, 53. H. 775.
लस्तकिन् m. *Bogen* ÇABDAM. im ÇKDR.
लस्पृजनी f. *eine grobe Nadel* ÇĀṬ. BR. 3, 5, 25. 6, 4, 25. KĀṬJ. ÇĀ. 8, 4, 21.
लक्ष्का f. *gaṇa* लिपकादि zu P. 7, 3, 45, VĀrtt. 6.
लक्ष् N. pr. eines Volkes VARĀH. BĀH. S. 14, 22. v. l. लक्ष् und लक्ष्.
लक्ष् m. N. pr. 1) eines Volkes VARĀH. BĀH. S. 14, 22, v. l. für लक्ष्.
— 2) einer Provinz in Kāçmīra, das jetzige Lahal, RĪĀA-TAR. 5, 51. 8, 916.
लक्ष्णि und लक्ष्नी f. *Welle, Woge* H. 1076. HALĪ. 3, 31. ÇABDAR. im ÇKDR. Spr. 814. 2297. 2586. KATHĪS. 28, 99. 57, 75. RĪĀA-TAR. 4, 541. PANĀAR. 3, 12, 4. — Vgl. शानन्द°, गङ्गा°.

लक्षिक m. *Hypokoristikon* von लक्ष्ण P. 5, 3, 83, VĀrtt. 8, Schol. — Vgl. कक्षिक.
लक्ष्ण m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 83, VĀrtt. 8, Schol. — Vgl. कक्ष्ण.
लक्ष् m. N. pr. eines Mannes *gaṇa* शिवादि zu P. 4, 1, 112. ÇĀK. zu BĀH. ĀR. UP. 3, 3, 1. pl. *seine Nachkommen* *gaṇa* यस्कादि zu P. 2, 4, 63. — Vgl. लाक्ष, लाक्षायनि.

1. ला, लाति (आदाने, v. l. दाने) DHĪTUP. 24, 50. *ergreifen, mit sich —, zu sich nehmen*: लाति SĪH. D. 11, 12. ललुः खड्गान् BHĀṬṬ. 14, 92. तां (शक्तिं) चालासीद्विपद्ताम् 15, 58. लात्वा Verz. d. Oxf. H. 155, b, 43. 156, a, 27. Z. d. d. m. G. 14, 572, 6. ÇĀṬ. 14, 149. 166.

2. ला (= 1. ला) f. *das Nehmen; das Geben* MED. l. 1.
लाकिनी f. N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 89, b, 25. 85. — Vgl. राकिणी, वाकिनी.

लाकुच adj. von लकुच Vāgh. 7, 84.

लाकुचि m. patron. von लकुच; pl. Sāṃsk. K. 184, a, 8.

लाकुटिक s. लालाटिक.

लान्त adj. Ind. St 1, 110, 7 nach KUHN fehlerhaft für लक्ष्म an die Lakshmi gerichtet.

लान्तकी f. Bein. der Sītā: लन्तशः कमलादास्यो यस्याः स लान्तकी मता Pādmottarakh. 55 im ÇKDr.

लान्ता (von लन्ता) adj. der sich auf die charakteristischen Merkmale eines Dinges versteht: षडेव स्वरितानि लान्ताः प्रतिज्ञानते Schol. in der Einl. zu AV. Pañr. 3, 55.

लान्ताणि m. patron. von लन्ता P. 4, 1, 153.

लान्ताणिक (von लन्ता und लन्ताण) adj. (f. ई) 1) sich auf die Zeichen verstehend; m. Zeichendeuter P. 4, 2, 60, Vārtt. 7. R. 6, 23, 4. कन्या^० 17. — 2) uneigentlich gemeint, nicht direct unter Etwas verstanden, eine übertragene Bedeutung habend Çāṃsk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 117. Schol. zu Kāty. Çr. 4, 4 v. u. 32, 7 v. u. Schol. zu P. 7, 1, 100. 3, 51. Verz. d. Oxf. H. 210, b, 2 v. u. Davon nom. abstr. ^०ल n. Sārvadārṇas. 50, 14. Schol. zu P. 6, 4, 57: 7, 3, 113.

लान्तार्थ (von लन्ता) 1) adj. sich auf die Zeichen verstehend, dieselben deutend R. 2, 29, 9. लन्ताण् ed. Bomb. — 2) m. patron. P. 4, 1, 152.

लान्ता Uśāval. zu Uṇādis. 3, 62. f. AK. 3, 6, 8, 10. 1) eine best. Pflanze AV. 5, 5, 7 (voc.). — 2) Lack (sowohl die von der Schildlaus kommende rothe Farbe als auch das rothe brennbare Harz eines best. Baumes) Ainslie I, 188. AK. 2, 6, 2, 26. Trik. 2, 6, 36. H. 683. Hār. 219. 259. Halā. 2, 400. 5, 37. ^०रत्न Kauç. 76. 28. 38. M. 10, 89. 92. Jāṇ. 3, 37. MBh. 1, 5724. Suçr. 1, 142, 20. ^०चूर्ण 46, 16. हिङ्गुलान्ते निर्यातो 145, 12. 2, 23, 1. 126, 9. 357, 2. 367, 12. Spr. 2662. 3044. 4955. Kir. 5, 23. Varāh. Bṛh. S. 10, 11. 14, 11. 57, 5. 61, 15. 68, 40. 77, 9. Sāh. D. 71, 3. Verz. d. Oxf. H. 105, b, 28. Sārvadārṇas. 25, 15. ^०रस Suçr. 1, 315, 9. Çāk. 80. Rr. 1, 5. 6, 13. Varāh. Bṛh. S. 43, 48. 78, 19. Kathās. 9, 47. 30, 46. Sārvadārṇas. 25, 11. ^०भवन (vgl. जतुगृह) Bhāṣ. P. 3, 1, 6. ^०गृह Venīśāṃh. im Comm. zu Daçar. 4, 68. — Vgl. रान्ता.

लान्तातरु m. Butea frondosa Çāddam. im ÇKDr.

लान्ताप्रसाद m. = लान्ताप्रसादन Rāṇ. im ÇKDr.

लान्ताप्रसादन m. eine Art Lodhra AK. 2, 4, 2, 21.

लान्तावृत्त m. Butea frondosa Hār. 107. = कोशाप्र Rāṇ. im ÇKDr.

लान्तिक (von लान्ता) adj. (f. ई) mit Lack gefärbt P. 4, 2, 2. Schol. zu 4, 1, 15. वस्त्र Bhāṭṭ. 5, 62.

लान्तेय m. patron.; pl. Sāṃsk. K. 184, a, 7.

लान्म s. u. लान्त.

लान्मण 1) adj. von लन्मणा 3) b) Vāgh. 6, 95. — 2) m. patron. von लन्मण Sāṃsk. K. 184, b, 1.

लान्मणि m. patron. von लन्मण; pl. Pravarādhj. in Verz. d. B. H. 58, 16.

लान्मण्येय m. patron. von लन्मण, wenn ein Vāsishṭha gemeint ist, gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123.

लान्मणिक adj. (f. ई) = लन्मणधीते वेद वा P. 4, 2, 60, Vārtt. 7.

लाङ्ख, लाङ्खति (शोषणालमर्थयोः) Dhātup. 5, 9. — Vgl. राङ्ख.

लाङ्गुटिक könnte mit einem Knüttel (लङ्गुट) bewaffnet bedeuten, was

aber Pāñāt. 230, 19 nicht passt; wohl fehlerhaft für लालाटिक.

लाङ्, लाङ्घते (सामर्थ्ये) Dhātup. 4, 39. — Vgl. राङ् und उल्लाङ्घ्य in den Nachträgen.

लाङ्घकोलस m. Bez. einer best. Form der Gelbsucht Suçr. 2, 466, 16. 467, 8. लाङ्घको उत्साध्यः gedruckt.

लाङ्घ्य (von लङ्घ) n. gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122. Schol. zu 131. 1) Schnelligkeit, Geschwindigkeit MBh. 5, 7207. R. 4, 42, 4 (लाङ्घ्यं च zu lesen). गति^० Mallin. zu Kumāras. 1, 15. — 2) Geschicklichkeit, Gewandtheit MBh. 1, 4106. 4117. 5224. 5337. 4, 1887. 5, 5964. 6, 2466. 7, 4654. fg. 4658. 4660. R. 3, 33, 17. 6, 18, 47. 36, 59. 78. Kathās. 48, 39. Mār. P. 124, 7. 127, 21. हस्त^० MBh. 3, 759. 764. 6, 2743. R. 6, 36, 55. Pāñāt. 218, 16. पाणि^० Hariv. 9332. घञ्च^० MBh. 1, 5364. 5, 5490. — 3) Leichtigkeit; Gefühl der Leichtigkeit, Erleichterung Jāṇ. 3, 76. Tattvas. 25. Suçr. 1, 34, 15. 46, 5. 148, 19. 151, 15. 2, 47, 8. 429, 9. पस्मिन्कर्मण्यस्य कृते मनसः स्यादलाङ्घ्यम् keine Erleichterung des Herzens M. 11, 233. विनाशितेषु दुर्गेषु भवेद्दे कर्मलाङ्घ्यम् Erleichterung des Geschäfts R. 5, 50, 4. — 4) Leichtsin, Uebereilung, Unüberlegtheit: घञ्ज्ञानालाङ्घ्येन वा R. Gorr. 2, 15, 11. तिर्यक्^० Unzuverlässigkeit der thierischen Natur Kathās. 27, 176. — 5) Geringheit, Wenigkeit, Unbedeutendheit: घञ्कार^० Mār. P. 41, 17. बुद्धि^० R. 2, 58, 26 (29 Gorr.). Mālav. 14, 23. सञ्च^० R. 4, 6, 6. — 6) Kürze einer Silbe Ind. St. 2, 216 (= Çrut. Br. 4). — 7) Kürze im Ausdruck, Sparsamkeit in Worten, Concision Ind. St. 2, 372. Kal. zu P. 8, 3, 55. Müller, SL. 170. Schol. zu Kāty. Çr. 9, 5, 8. 9. 17, 8, 14. zu Ġaim. 4, 1, 9. zu Kap. 1, 65. 146. Nilak. 39. Kusum. 11, 8. Sārvadārṇas. 113, 22. — 8) geringes Ansehen, Schmälierung des Ansehens, Mangel an Würde Spr. 1407. 1896. 2229. 3202. Rāṇa-Tar. 2, 171. 4, 38 (am Ende eines adj. comp. f. घा). 6, 5. लाङ्घ्यं या Bhāṣ. 2, 35. लाङ्घ्यमास्थिताः MBh. 1, 7041. लाङ्घ्यं समुपागम्य Hariv. 10378. लाङ्घ्यं प्राप्नोति Spr. 225. न नेया भवता राजन्वयमात्ता च लाङ्घ्यम् Rāṇa-Tar. 3, 245. कन्या हितत्र न प्रेष्या भवेदेवं हि लाङ्घ्यम् Kathās. 12, 3. 13, 5. एषा कुर्यात्कस्य न लाङ्घ्यम् 87, 37. लङ्घ्यकारि चात्मनः Spr. 3431. 4675. कुरुते ऽस्मिन्मोघे ऽपि निर्वाणोऽस्मिन्निष्ठोऽपि so geringschätzig behandeln wie Kumāras. 2, 33. — Vgl. गुरु^० (in der 2ten Bed. auch Bhāṣ. P. 6, 1, 8), ग्रह^०, लघुता und लघुत्व.

लाङ्घयान m. N. pr. eines Autors: ^०सूत्र Ind. St. 1, 470.

लाङ्घविक (von लाङ्घव) adj. sich kurz fassend Schol. zu Kāty. Çr. 24, 3, 21.

लाङ्गाकायनि m. metron. von लङ्गा gaṇa वाकिनादि zu P. 4, 1, 158.

लाङ्गायन m. patron. von लङ्गा gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

लाङ्गल (लाङ्गल Uśāval. zu Uṇādis. 1, 108) 1) n. a) Pflug Nir. 6, 26.

AK. 2, 9, 13. H. 890. an. 3, 681. Med. I. 127. fg. Halā. 2, 420. RV. 4, 57,

4. AV. 2, 8, 4. VS. 12, 71. TS. 6, 6, 7, 4. Kāty. Çr. 22, 3, 48. Kauç. 20. 93.

106. ^०पोन्न Pār. Gṛh. 2, 13. MBh. 3, 332. 15289. 5, 4427. 9, 3348. 12,

5656. Hariv. 4438. R. 1, 66, 14. R. Gorr. 2, 76, 24. 3, 4, 12. 7, 7, 47. Varāh.

Bṛh. S. 33, 9. 46, 63. Bṛh. 27, 5. नख^० Verz. d. Oxf. H. 82, a, No. 138, Z.

7. Bhāṣ. P. 10, 68, 41. कर्षतो लाङ्गलैः MBh. 3, 13825. पृथिवी लाङ्गलेनेह

भित्ता 1248. सौवर्णालाङ्गलापेर्विलिखति वसुधामर्कमूलस्य देतोः als Absurdität Spr. 3311. लाङ्गलोहिलिखितानि Kathās. 33, 31. लाङ्गलापकर्षिन्

(गवेन्द्र) Spr. 870. लाङ्गलस्य गतिः R. 4, 60, 13. ^०दण्ड AK. 2, 9, 14. — b)

Bez. einer best. Gestalt des Mondes Varāh. Bṛh. S. 4, 9. — c) Bez. eines

pflugähnlichen Stückes an einem Hause (गृहदारु). — d) *Weinpalmes* (ताल). — e) *eine best. Blume* H. an. MED. — f) *das männliche Glied* (wohl nur fehlerhaft für लाङ्गल) TRIK. 2, 6, 23. — 2) m. a) *eine Art Reis* (शालि) VIEN. 6, 3. — b) pl. N. einer Schule IND. St. 1, 47. 61. 3, 273. fg. Verz. d. Oxf. H. 55, b, 18. nach P. 6, 4, 144, Vārtt. 1 von लाङ्गलिन्. — c) pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für लाङ्गल VP. II, 176, N.; vgl. HIOUEN-THSANG II, 177. 412. Vie do HIOUEN-THSANG 208 und लाङ्गल. — d) N. pr. eines Sohnes des Cuddhoda und Enkels des Çākja BHĀG. P. 3, 12, 13; vgl. राङ्गल. — 3) f. ई a) Bez. verschiedener Pflanzen: *Jussiaea repens* LIN. AK. 2, 4, 3, 29. H. an. MED. *Hemionitis cordifolia* RATNAM. 10. = राङ्गा 49. *Rubia Munjista* und *Hedysarum lagopodioides* DHANY. in NICH. PA. — PANĀAR. 1, 10, 51. °कात्क Suçr. 1, 370, 11. 2, 49, 12. 150, 21. Nach den Erklärern zu AK. 2, 4, 3, 34 auch = लाङ्गलिन् *Cocosnussbaum*. — b) N. pr. eines Flusses MBH. 2, 374. — Vgl. घास्य°, दुष्ट°, मुख°.

लाङ्गलक 1) am Ende eines adj. comp. = लाङ्गल *Pflug*; s. पञ्च°. — 2) adj. Bez. eines *pflugähnlichen chirurgischen Schnittes*: द्वाभ्यां समाभ्यां पार्श्वभ्यां द्वे लाङ्गलको मतः । द्रुस्यमेकतरं पञ्च सो ऽर्धलाङ्गलकः स्मृतः Suçr. 2, 59, 4. — 3) f. लाङ्गलिका = लाङ्गली *Jussiaea repens* LIN. ÇADDA. im ÇKDa. — 4) f. लाङ्गलिकी f. dass. RATNAM. 38. Suçr. 1, 33, 8. 146, 4. 137, 11. 2, 62, 3. 117, 15.

लाङ्गलपङ्क m. *Pflüger, Landmann* P. 3, 2, 9, Vārtt. 1.

लाङ्गलचक्र n. Bez. eines *best. pflugähnlichen Diagramms* GĀOTISTATTVA im ÇKDa.

लाङ्गलध्वज adj. *einen Pflug im Banner habend*; m. Bein. Balarāma's MBH. 5, 44. RĀGA-TAR. 1, 61.

लाङ्गलपद्धति f. *der Weges des Pfluges d. i. Furche* AK. 2, 9, 14. HALĀ. 2, 421.

लाङ्गलाख्य adj. *nach dem Pfluge benannt*; subst. Bez. der *Jussiaea repens* LIN. Suçr. 2, 109, 1.

लाङ्गलायन m. patron. von लाङ्गल AIR. Ba. 5, 3. pl. N. einer Schule, = लाङ्गल MÜLLER, SL. 373.

लाङ्गलाक्या f. = लाङ्गलाख्य Suçr. 1, 132, 14. 2, 25, 15. 522, 4.

लाङ्गलि m. patron. von लाङ्गल, N. pr. eines Lehrers VP. 282. Verz. d. Oxf. H. 55, b, 6. 16.

लाङ्गलिक 1) m. Bez. eines *best. vegetabilischen Giftes* H. 1199. — 2) f. ई *Methonica superba* Lam. AK. 2, 4, 4, 6. — लाङ्गलिका s. u. लाङ्गलक.

लाङ्गलिन् 1) adj. *mit einem Pfluge versehen*: फालकुदाल° (das suff. gehört zu allen drei Wörtern) R. 2, 32, 28. — 2) m. a) Bein. Baladeva's M. an. 3, 408. MED. n. 204. MBH. 1, 8015. 9, 2156. HARIV. 2069. MUGH. 50. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 5. — b) N. pr. eines Lehrers P. 6, 4, 144, Vārtt. 1. Verz. d. Oxf. H. 53, a, 40. 55, b, 18. — c) *Cocosnussbaum* AK. 2, 4, 3, 34. H. 1151. H. an. MED.

लौङ्गलीषा und लाङ्ग (लाङ्गल + ईषा) f. *Deichsel am Pfluge* gaṇa शकन्धादि zu P. 6, 1, 94, Vārtt. 2. VOP. 2, 13. COMM. zu ÇĀNT. 3, 17.

लाङ्गल n. = लाङ्गल 1) *Schweif, Schwanz* SĀRAS. zu AK. 2, 8, 2, 18. MED. I. 127 (लाङ्गल ÇKDa. nach ders. Aut.). SPR. 756. HIT. 76, 6 (ed. JONES. लाङ्गल). घ° BHĀG. P. 6, 9, 21. लाङ्गलेगृह्य (absol.) v. l. im gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72. — 2) *das männliche Glied* H. ç. 126. MED. — Vgl. गो°.

लाङ्गलिका f. *Uraria lagopodioides* Dec. RĀGAN. in NICH. PA. Vgl. देव°. **लाङ्गलिनी** f. N. pr. eines Flusses VP. 185, N. 80. — Vgl. लाङ्गलिनी. **लाङ्गल** UḌĀVAL. zu UḌĀDIS. 4, 90. 1) n. a) *Schweif, Schwanz* NIA. 6, 26. AK. 2, 8, 2, 18. H. 1244. an. 3, 680. HALĀ. 2, 256. 3, 23. 5, 69. ÇĀNG. ÇA. 17, 5, 10. MBH. 4, 1438. 13, 5998. R. 5, 16, 22. 49, 3. Suçr. 2, 281, 14. VANĀH. BĀH. 8, 11, 47. 62, 1. 72, 1. BHĀG. P. 5, 23, 5. MĀRK. P. 83, 21. PANĀAR. 259, 7. °चालन MBH. 5, 2651. SPR. 2663. लाङ्गलानि विचिन्तिपुः R. 6, 69, 22. °विलेप KuṢĀRAS. 1, 13. लाङ्गलमुच्यम् BHĀG. P. 4, 16, 28. उच्छिस्त° R. 5, 55, 27. कुञ्चितापतदीर्घ ebend. समुद्रत° HIT. ed. JONES. 1614. समाविध्यत लाङ्गलम् R. 5, 3, 1. 5, 25. 38, 37. लाङ्गलगृह्य (absol.) gaṇa मयूरव्यंसकादि zu P. 2, 1, 72. — b) *das männliche Glied* H. ç. 126. H. an. — c) *Kornkammer* COMM. zu UḌ. 4, 92; fehlerhaft, wie aus UḌĀDIS. 4, 90 zu sehen ist. — 2) f. ई *Uraria lagopodioides* Dec., eine glückbringende Pflanze, Suçr. 1, 71, 11. — Vgl. गो° (unter गोलाङ्गल, eine Affenart MĀLATIM. 152, 10), मृनो° und लाङ्गल.

लाङ्गलिका f. *Hemionitis cordifolia* Roxb. RĀGAN. im ÇKDa.

लाङ्गलिन् 1) adj. *geschwänzt*. — 2) m. a) *Affe* ÇADDA. im ÇKDa. — b) *eine best. Heilpflanze* (रूपभौषध) RĀGAN. im ÇKDa. — 3) f. °लिनी N. pr. eines Flusses MĀRK. P. 57, 29; vgl. लाङ्गलिनी.

लाङ्ग, लौङ्गते (भर्जने, भर्त्सने) DĀTUP. 7, 66. NIA. 6, 9. — Vgl. लङ्, लञ्, लाङ्.

लौङ्ग (vielleicht von धञ्ज्, भर्ज्) 1) m. pl. TRIK. 3, 5, 6. SIDDH. K. 249, 6, 12. gerüstetes Korn NIA. 6, 9. AK. 2, 9, 47. TRIK. 2, 9, 15. 3, 3, 147. H. 401. an. 2, 75. MED. Ē. 14. fg. HALĀ. 2, 430. VS. 19, 13. 81. 21, 42. ÇAT. BR. 12, 8, 2, 7. 10. 9, 2, 2. 13, 2, 2, 5. ĀÇV. GṆH. 1, 7, 8. 15. KAUC. 29. KĀTJ. ÇA. 20, 4, 32. PĀH. GṆH. 1, 6. 7. MBH. 1, 5415. 3, 15326. 16078. 5, 7477. 6, 5764. 7, 2776. 13, 2447. 4737. 15, 482. HARIV. 9076. R. 1, 53, 2 (54, 2 GONN.). 73, 21. 2, 43, 13. 91, 54 (100, 52 GONN.). 6, 96, 16. 97, 19. VIEN. 6, 37. Suçr. 1, 236, 5. °मण्ड 229, 6. लाङ्गाञ्जनचूर्ण 2, 473, 7. °वर्ण 296, 16. 299, 5. पुष्पलङ्गाख्यलंकृत 1, 71, 8. KĀM. NĪTIS. 7, 52. RAGH. 2, 10. 4, 27. KUMĀRAS. 7, 69. 80. fg. VANĀH. BĀH. 8, 43, 36. 48, 19. 35. 87, 14. KATHĀS. 34, 257. 50, 138. 140. 103, 192. fg. 195. RĀGA-TAR. 1, 370. 2, 119. BHĀG. P. 4, 9, 57. 21. 2, 5, 9, 16. 8, 21. 6. PANĀAR. 3, 13, 12. Auch f. लाङ्गा MED. R. 4, 25, 26. शर्करालाङ्गात्रयधुके: Suçr. 2, 97, 7. लाङ्गिर्वा तपुले मन्त्रालयाः प्रकीर्तितः ÇĀNG. SĀH. 2, 2, 119. VANĀH. BĀH. 8, 43, 60. PANĀAR. 158, 3. Nach H. an. und MED. soll m. sg. = मर्द्दितपुल, nach HĀN. 149 = खाङ्गिक, उत्पु sein. — 2) n. die Wurzel von *Andropogon muricatus* H. an. MED.

लौङ्गि m. nach MAHĪBU. eine Menge gerüsteter Körner VS. 23, 8. nach COMM. zu TBa. 3, 9, 4, 8 voc. von लाङ्गिन् = लाङ्गिपलङ्गित; vgl. VS. PAIT. 2, 20. 50.

लाङ्गी f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 35. — Vgl. इन्द्रलाङ्गी.

लाङ्क, लौङ्कति (लङ्गणे) DĀTUP. 7, 27. लाङ्कित *gekennzeichnet, markiert, versehen mit* (instr. oder im comp. vorangehend) Verz. d. Oxf. H. 222, b, 18. SARVADARÇANAS. 64, 19. शिलास्तम्भं चक्रोपोपरि लाङ्कितम् KATHĀS. 12, 174. विद्याधरमहाचक्रवर्तिलक्षण° 43, 212. 113, 26. RAGH. 10, 61. VIKR. 53. श्रीशब्द° RĀGA-TAR. 3, 355. वनस्तम्भलाङ्कितम् 4, 663. PRAB. 21, 16. 81, 15. BHĀG. P. 10, 16, 63. PANĀAR. 3, 13, 24. मयूरपद° TBa.

Comm. I, 37, 10. — Vgl. लत्त, लत्तय्.

लाङ्कन (= लत्तण und wohl auch daraus entstanden) 1) n. a) *Zeichen, Abzeichen, Mal* Nā. 4, 10. AK. 1, 1, 2, 13. 3, 4, 29, 118. H. 106. an. 3, 407. Mhd. n. 119. HALS. 1, 27. 44. fg. 2, 288. 5, 84. Būg. P. 3, 28, 21. Schol. zu Kīṭi. Ča. 20, 1, 38. im Monde KUMĀS. 7, 35. eines Fürsten KATHĀS. 23, 70. Būg. P. 4, 17, 1. 29. 9, 24, 58. 10, 68, 27. eines Gottes Verz. d. Oxf. H. 183, b, 1 v. u. *Feldzeichen* RAGH. 3, 53. *Schandfleck* Spr. 225. 430. Am Ende eines adj. comp. (f. छा) *gekennzeichnet durch* so v. a. *versehen mit*: किरिट° (शिरस्) HARIV. 4370. RAGH. 6, 13. 16, 84. KATHĀS. 13, 93. *स्वनाम*° so v. a. *benannt nach* 52, 215. श्रीकण्ठपद° UTTAR. 1, 10 (2, 4). — 2) *Name, Benennung* H. an. Mhd. — Vgl. पम्, मृग, शश°.

लाङ्क लोङ्कते = लाङ्क Dhātup. 7, 67.

लाट (nach LASSER aus राष्ट्र) 1) m. pl. N. pr. eines Volkes und des von ihm bewohnten Gebietes, das Λατῖν des PROLEMARUS TRIK. 3, 3, 102. H. an. 2, 97. Mhd. § 26. LIA. I, 108, N. 2. MBH. 13, 2158. VARĀH. Bṛh. S. 69, 11. Verz. d. Oxf. H. 338, b, 26. Verz. d. B. H. No. 393. देश KATHĀS. 78, 119, 47, 106. विषय 74, 138. RĪĀ-TAR. 6, 300 (wo wohl °शोडोडुसंभयः zu lesen ist). ČATH. 14, 166. °मालवतत्त्वमीलतापरमु HALL in der Einl. zu VĀSAVA. 31. लाटान्वय Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 307, Cl. 31. °जन SĀH. D. 260, 14. °नारी KATHĀS. 19, 104. °रासकाः Verz. d. Oxf. H. 217, b, N. °भाषा 323, b, 34. SARVADARĢANAS. 178, 12. लोटश्च DAČAK. 24, 5. — 2) adj. (f. ई) zu LĀṭa in Beziehung stehend: नरेश्च RĪĀ-TAR. 4, 300 (नाट beido Ausgg.). 4, 209. स्त्रियः Verz. d. Oxf. H. 217, b, 19. रीति SĀH. D. 629. भाषा KĀVĀD. 1, 35. m. ein Fürst der LĀṭa KATHĀS. 122, 3. — 3) m. Kleid, Gewand (वस्त्र, श्रेष्ठा) TRIK. H. an. Mhd. abgetragene Schmucksachen u. s. w. (जीर्णभूषणादि) ČABDAR. im ČKDn.

लाटक adj. (f. लाटिका) zu den LĀṭa in Beziehung stehend, bei ihnen gebräuchlich: रीति SĀH. D. 623.

लाटाचार्य m. der Lehrer der LĀṭa, N. pr. eines Astronomen KERN in der Einl. zu VARĀH. Bṛh. S. 33. WEBER, GJOT. 9. 10. لَات ALBYROUNY bei REINAUD, Mém. sur l'Inde 331. falschlich लाठाचार्य COLEBR. Misc. Ess. II, 409.

लाटानुप्रास m. die Alliteration der LĀṭa, in der Rhet. Wiederholung desselben Wortes in derselben Bedeutung aber in anderer Verbindung SĀH. D. 638. 584. 238, 18. PRATĀPAR. 72, b, 9. Verz. d. Oxf. H. 210, a, N.

लाटायन COLEBR. Misc. Ess. I, 100 fehlerhaft für लाटायन.

लाटीय adj. = लाटक: रीति Verz. d. Oxf. H. 208, a, No. 489, Z. 22.

लाट्य, लाट्यति (जीवने, nach Andern दीप्ति पूर्वभावे धैर्ये स्वप्ने च) gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लाटायन m. N. pr. des Verfassers eines Sūtra WEBER, Lit. 73. fgg. MULLER, SL. 181. 199. 210. Ind. St. 4, 18. 43. 48. fgg. 5, 437. fgg. 446. fg. Verz. d. B. H. 71, Z. 4 v. u. No. 309. fg. 312. 327. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 38. 378, b, No. 384. 379, a, 1. 383, b, No. 467. 393, a, No. 84.

लाट्, लाटयति (घान्ते, तेने KAVIKALP. im ČKDn.) Dhātup. 33, 81, v. 1.

लाड m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 3, 226. eines fürstlichen Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 352, b, 7.

लाडखान m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 218, b, 4.

लाउन 1) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 180, b, 34. °मह्य

VI. 1heil.

desgl. Verz. d. B. H. 173, 22. — 2) n. s. u. लाउन 3).

लाउम m. N. pr. eines Mannes HALL 28.

लाडि m. patron. gaṇa क्रोड्यादि zu P. 4, 1, 80. f. लाडो ebend.

लाठाचार्य s. u. लाटाचार्य.

लाण्ठनी (!) f. = कुलटा H. Č. 111.

लौतव्य m. patron. von लतु UśéVAL. zu UNĀDIS. 1, 78. SHAPV. Ba. 4, 7 (लालव्य SĀ. zu PANĀV. Ba. 3, 6, 8). N. pr. eines Kämmerers VIKR. 77, 10. 78, 9. 83, 15.

लाति könnte nom. act. von ला sein in देव°.

लात्त m. mystische Bez. des Buchstabens व WEBER, RĀMAT. Up. 317. fg.

लात्तकन m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern bei den Gāina H. 93.

लान्द्र gaṇa यावादि zu P. 5, 4, 29. Davon adj. लौन्द्रक ebend.

लाप m. nom. act. von लप्; s. सप्ताप.

लाप्य caus. von लप् und ली.

लापिका s. वसती° und वसिती°.

लापिन् (von लप्) adj. 1) *sprechend, sagend, verkündend*: प्रुचि° HARIV. 8637. प्रोपिताकृदपशोक° GHAT. 11. — 2) *jammernd, wehklagend* MĀK. P. 8, 171.

लाप्य partic. fut. pass. von लप् P. 3, 1, 126. VArt. 3 zu 124. Vop. 26, 12.

लाव m. = लव eine Art Wachtel, Perdix chinensis AK. 2, 3, 25. उदत्तरं वर्द्धिलावयेमवेत् R. 3, 33, 58. SuČa. 1, 73, 7. 200, 20. 2, 39, 13. 364, 2. 412, 3. 441, 15. 480, 2. Auch लावा f. RĪĀN. im ČKDn. Fast überall लाव geschrieben.

लावक m. dass. TRIK. 2, 5, 81. 3, 3, 73. H. an. 3, 137. Mhd. gh. 10. SuČa. 2, 232, 20. Verz. d. B. H. No. 897. युद्ध Verz. d. Oxf. H. 217, a, 13. लावकीयूय SuČa. 2, 439, 8. Ueberall लावक geschrieben.

लावान m. eine Art Reis (Wuchtelunge) SIDDH. in NIGH. Pa. °क SuČa. 4, 196, 2. mit व gedr.

लावु und लावू = व° ČABDAR. im ČKDn. mit व gedr.

लावुकायन m. N. pr. eines in Gāmini's Sūtra genannten Philosophen COLEBR. Misc. Ess. I, 296. wohl fehlerhaft für लामकायन.

लावुकी (लावुकी gedr.) f. eine Art Lante HĀM. 211; vgl. मलावुवोणा unter मलावु 1).

लाभ्, लाभयति (प्रेरणे) Dhātup. 33, 81.

लाभ (von लाभ्) m. 1) *das Finden, Antreffen* M. 10, 115. पुंस: Spr. 3309. विदेशे बन्धुलाभः KATHĀS. 23, 70. — 2) *das Bekommen, Kriegen, Erlangung; Gewinn, Vortheil* AK. 2, 9, 80. H. 869. धर्म° KĀṭ. Ča. 4, 3, 19.

°काम 7, 3. M. 6, 57. fg. किरणभूमि° JĀN. 1, 351. अर्थ° R. 2, 40, 9. 106, 4. अस्त्र° R. GORR. 1, 4, 19. स्त्रीत्व° RAGH. 7, 81. परिताप° 11, 92. प्रुद्धि° 12, 10. अविष्टादिष्टलाभे Spr. 104. भुवस्तस्याः 193. स्थान° 2922. अमात्य°, धन° 4613. VARĀH. Bṛh. S. 50, 17. 52, 3. 53, 75. 87, 8. RĪĀ-TAR. 2, 142. 3, 364. Būg. P. 3, 6, 37. 5, 17, 3. Hit. 47, 12. 57, 20. DAČAK. 77, 16.

निद्रा° PANĀT. 202, 10. लाभमिवेष्टमाप्य R. GORR. 2, 2, 36. पथेच्छालाभ-सेतुष्ट PANĀT. 4, 8, 52. इमं लब्धव्यालाभम् MBH. 1, 6474. कश्चिदभ्यागता ह्यरादृषिणी लाभकारणात् 2, 249. 3, 2531. 4, 488. 13, 1640. P. 5, 4, 47. JĀN. 1, 275. 2, 195. RAGH. 8, 92. Spr. 62. 733. 1672. 2299. 3033 (Gegens.

व्यय). VARĀH. Bṛh. S. 42, 3. 4. 7. 51, 23. 72, 6. KATHĀS. 32, 138. Būg. P. 1, 2, 9. 10. MĀK. P. 33, 12. द्विगुण° PANĀT. 88, 8. अत्य° DMŪTAS. 76,

लालाय् (von लाला), °यते *den Speichel tröpfeln lassen*: वक्त्रं लालायते Spr. 831. लालायित *Geifer entlassend*: कपिन् ÇKDr. (इत्यनसदेवोक्त-गणेशलिखितपाणिनिव्याकरणीयमरुभाष्यम्).

लालाविष adj. *dessen Speichel Gift ist*, von giftigen Insecten H. 1313.

लालान्नव m. = लालान्नव *Spinne* H. 1210, Sch. (°अव).

लालान्नव m. 1) *Speichelfluss* Suçr. 1, 102, 2. 2, 278, 14. — 2) *Spinne* (*Speichel fließen lassend*) H. 1210.

लालान्नविन् adj. *mit Speichelfluss verbunden, solchen bewirkend* Suçr. 1, 303, 21. 304, 15.

लालिक m. *Buffel* H. 1283. — Vgl. लाधिक.

लालित s. u. dem caus. von लल्; davon °क m. *Günstling, Liebling* Rîga-Tar. 8, 228 (hier vielleicht N. pr.). 6, 152. 166. 264.

लालित्य (von ललित) n. *Anmuth* Sîh. D. 129. Verz. d. Oxf. H. 129, b, No. 234, Z. 13. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Cl. 6.

लालील m. als Name Agni's Taitt. Âr. 10, 1, 7.

लाल्य adj. = लालनीय Spr. 2985 (Conj.).

1. लाव (von लू adj. (f. ई) *schneidend, abschneidend, pflückend*: कुशमूचि° Ragh. 13, 48. कुसुमलावी f. *Blumenleserin* Spr. 1575. शत्रु° *Feinde zerhauend, — tödtend* BHATT. 6, 87. — Vgl. काण्ड°, पुष्प°.

2. लाव s. लावक.

1. लावक (von लू) nom. ag. *Abschneider, Mäher* P. 6, 1, 78, Sch. Çâk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 170. Schol. zu Kâtj. Çr. 132, 14. Mâr. P. 46, 16.

2. लावक s. लावक.

लावण (von लवण) adj. *salzig, gesalzen* H. 411. Hâr. 181 (*ल्यावण* gedr.). Hariv. 2980. Suçr. 2, 331, 12.

लौवणिक (wie oben) 1) adj. (f. ई) Schol. zu P. 4, 1, 15. 7, 3, 50. a) *mit Salz zubereitet, gesalzen*; s. उद्°, दक°. — b) *mit Salz handelnd*, m. *Salzhändler* P. 4, 4, 52. — 2) n. *Salzgefäß* ÇKDr. und Wilson.

लौवण्य (wie oben) n. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. 1) *Salzigkeit* Spr. 1780 (zugleich in der Bed. 2). — 2) *Anmuth, Schönheit*: मुक्ताफलेषु चक्षुषायास्तरत्नमिवान्नरा । प्रतिभाति यदङ्गेषु तस्मादवयवमिच्छयते ॥ Uśāvalanīlamani im ÇKDr. Çâk. 141. Kumâras. 7, 18. Spr. 505. 863. 1631. 1780. 1970. 2667. fg. 3294. 3664. 3728. Varâh. Bṛh. S. 105, 8. Kathâs. 14, 68. 17, 7. 27, 65. 38, 30. °लक्ष्मी 43, 114. Kaurap. 32. Prab. 101, 12. Sîh. D. 52, 12. Hit. 63, 15. Vet. in LA. (III) 19, 3. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 506, Cl. 24. लोचन° Kathâs. 28, 20. इन्द्रोः 17, 109. Spr. 3825. स्वर° Suçr. 4, 180, 11. पुस्तकस्य Rîga-Tar. 3, 261. Am Ende eines adj. comp. f. सा Çâk. 110. Kathâs. 84, 238. 50, 132.

लावण्यमञ्जरी f. N. pr. eines Frauenzimmers Kathâs. 69, 160.

लावण्यमय (von लावण्य) adj. (f. ई) *anmuthig, schön* Kumâras. 1, 25.

लावण्यवत् (wie oben) 1) adj. dass. — 2) f. °वती ein Frauenname Kathâs. 87, 4. 98, 7. Verz. d. Oxf. H. 132, b, 80. Hit. 39, 19.

लावण्यार्जित (लावण्य + ञ्) adj. *durch Anmuth erlangt, Bez. desjenigen unantastbaren Besitzes einer Frau (स्त्रीधन), den sie als Hochzeitsgeschenk von ihren Schwiegereltern erhielt*: प्रीत्या दत्तं तु यत्किंचिच्छ्रुत्वा वा शृणुरेण वा । पादवन्दनं यत्तस्मादवण्यार्जितमुच्यते ॥ Vivâdâ. 138, 14. fg.

लावान्, °क s. u. लावान्.

लावानक m. 1) N. pr. einer an Magadha grenzenden Oertlichkeit Kathâs. 15, 119. 19, 118. 44, 45. 166. 170 (an den drei letzten Stellen fälschlich लावानक gedr.). — 2) N. des 3ten Lambaka im Kathâsaritsâgara Kathâs. 1, 4. 20 in der Unterschr.

लावानक s. u. लावानक 1).

लाविक m. = लालिक Çabdântak. bei Wilson.

लाविन् (von लू) adj. *abschneidend, pflückend* in पुष्प°.

लाव्, लाव् und लावुकी s. लावु u. s. w.

लावेरणि m. patron. gaṇa गृहादि zu P. 4, 2, 138. लावेरणि (!) Pa-varâdhj. in Verz. d. B. H. 56, 8. — Vgl. लवेरणि.

लावेरणीय adj. von लावेरणि gaṇa गृहादि zu P. 4, 2, 138.

लावेरणि s. u. लावेरणि.

लाव्य (von लू) adj. *was durchaus geschnitten werden muss* Schol. zu P. 3, 1, 125. 6, 1, 80. — Vgl. लव्य.

लौषुक (von 1. लप्) adj. *begehrlich, habgütig* P. 3, 2, 154. Vor. 26, 146.

लास m. 1) (von 1. लम्) *das Springen, Hüpfen, Sichhinundherbewegen*: मदनञ्जलिः लासैः — दृष्टिपतिः R. 6, 30. मदनञ्जितविलासैः v. l. *Tanz, Frauentanz* Çabdar. im ÇKDr. — 2) *Fleischbrühe, Brühe* (गूय) Çabdar. im ÇKDr.

लासक (von 1. लम्) 1) adj. a) = लसक MEd. k. 149. fg. — b) *hinundherbewegend*: (नभस्वान्) कुसुमभरनतानां लासकः पादपानाम् R. 2, 27. — 2) m. a) *Tänzer* H. an. 3, 91. MEd. neben नर्तक unter den Beinamen Çiva's R. 7, 23, 4, 17. — b) *Pfau* H. an. MEd. — c) N. pr. eines Tänzers Kathâs. 74, 36. — d) = वेष्ट Dhar. im ÇKDr. — 3) f. *लासिका* a) *Tänzerin* AK. 1, 1, 3, 8. H. an. 3, 56. MEd. k. 107. Kathâs. 87, 75. — b) *eine Art Schauspiel*, v. l. für *विलासिका* Sîh. D. 205, 7. — 4) f. *लासकी* *Tänzerin* ÇKDr. und Wilson. — 5) n. = घट्टक Thurm Hâr. 139. — Vgl. कविलासिका, तर्कुलासक.

लासन (wie oben) n. *das Hinundherbewegen, Schwingen*: तोमराङ्कुश-लासनेः MBh. 7, 5923 nach der Lesart der ed. Bomb., °पाशनेः ed. Calc.

लासवती (von लास) f. N. pr. eines Frauenzimmers Kathâs. 74, 38. fg.

लासिन् (von 1. लम्) adj. *sich hinundherbewegend, tanzend*; s. रङ्ग-लासिनी.

लास्फोटनी f. = आस्फोटनी Rîjam. zu AK. 2, 10, 34 nach ÇKDr.

लास्य (von लम्) 1) n. *Tanz, Tanz mit Begleitung von Instrumentalmusik und Gesang* AK. 1, 1, 3, 10. H. 280 (vgl. Comm.). MEd. j. 52. fg. Halâj. 1, 93. MBh. 1, 3905. 2, 349. 7, 2860. 15, 426. Rîga-Tar. 4, 422. Mâr. P. 129, 9. Bhar. Nâṭyaç. 18, 117. Daçar. 1, 4. लास्याङ्गानि दश 3, 46. fg. Sîh. D. 433. Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, Z. 24. 200, a, 7. 9. 203, a, No. 484, Z. 12. 256, a, 16. घलास्याः त्रीडामयूराः Ragh. 16, 14. विलोदोर्द्वर्धनीरललित° Pañâr. 3, 5, 21. लता° Kathâs. 35, 5. Khandom. 76. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 26 (Ind. St. 8, 351, N. 11). — 2) m. *Tänzer* Çabdar. im ÇKDr. °पाठिनाम् Mâr. P. 68, 26. लास्या f. *Tänzerin* Çabdar. im ÇKDr.

लास्यक n. = लास्य 1) Çabdar. im ÇKDr.

लाकुरिमख m. N. pr. eines Feldherrn Kshiric. 32, 20. fg.

लाक्य m. patron. von लक्ष gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. Çâk. zu Bṛh. Âr. Up. 3, 3, 1.

लौक्यायनि (von लाक्य) m. patron. des Bhuḡju Çar. Br. 14, 6, 2, 1. 3.

so ist wohl auch *Pravarañdu* in Verz. d. B. H. 50, 13 st. न्यापनि zu lesen.

लि m. weariness, fatigue; loss, destruction; end, term; equality, sameness; a bracelet Wilson nach Çandārthak.

लिखाब्ध Verz. d. B. H. No. 845 ohne Zweifel fehlerhaft.

लिकुच 1) m. = लकुच AK. 2, 4, 2, 41. Daçak. 180, 5. — 2) n. = चुक Rāgan. im ÇKDr.

लिका f. = लिता Çaddar. im ÇKDr.

लिता f. AK. 3, 6, 2, 10. Niss, das Ei einer Lams Uóóval. zu Uñādis. 3, 66. H. 1208. als Mauss = 8 Trasareñu M. 8, 133. Jāñ. 1, 361 (Mohnkorn Stenzler). सप्त गोरजास्येकं लितार्जः। सप्त लिताः सर्षपः Lalit. ed. Calc. 170, 1. 2. लित (so) = 8 वालाय Varāh. Bṛh. S. 58, 2. पूकालितम् Lāuse und Nisse Uóóval. zu Uñādis. 3, 47.

लितिका f. dass. Çaddar. im ÇKDr. u. लिता.

लिख् (= alterem रिख्), लिखति (घट्टविन्यासे) Dhātup. 28, 72. लिखते, लिखे, लिखोत्, लिखिष्यति (Hariv. 9983), लिखितुम् (विलेखितुम् P. 3, 4, 13, Sch.), लिखित्वा (nur dieses zu belegen) und लेखित्वा P. 1, 2, 26. Vop. 26, 207. लिख्य Weber, Rāmat. Up. 308. fg. pass. लिख्यते, घलेखि, लिखित. 1) ritzen, aufreissen, furchen, kratzen AV. 12, 3, 22. 20, 132, 8. यो मा लेखीः VS. 5, 43. TS. 6, 3, 2, 3. इन्द्रो नृत्राय वधमुदयच्छत् स दिवमलिखत् सो ऽर्घ्याः पन्था अभवत् TBu. 1, 7, 6, 6. नखैर्लिखतो दश-नैर्दशतः R. 5, 61, 20. ततो बाली विषाणायैर्लिखितो दनुमनुना 4, 9, 76. मार्तारा भृशमवनिं नखैर्लिखतः Varāh. Bṛh. S. 28, 5. गौ खुरयेस्तथा — लिखतः प्रययुस्तदा (क्याः) MBu. 12, 1918. पद्मो महीं लिखति R. 6, 2, 17. लिखन्नास्ते भूमिम् Spr. 2669. Bhāg. P. 3, 23, 50. 10, 29, 29. Śih. D. 60, 2. मूर्ध्ना दिवमिवालिखत् Bhātt. 13, 22. mit der Lanzette ritzen Suçr. 2, 7, 10. तुष्टेन लिखेद्यदा स्वपिच्छानि picken Varāh. Bṛh. S. 93, 34. काकश्च तस्यापरि चञ्चा किमपि लिखतु Hit. 43, 15. — 2) durch Ritzen u. s. w. Etwas hervorbringen, eine Linie ziehen, einritzen, einkratzen, reissen, zeichnen, schreiben, niederschreiben, malen : यत्सीमन्तं कङ्कतस्ते लिलेख TBu. 2, 7, 13, 3. Çat. Bṛ. 2, 6, 2, 12. 7, 2, 2, 1. Kāts. Ça. 5, 3, 25. 4, 9. बा-ह्वेः प्रायणास्ते लिखति maecht einen Strich 17, 4, 10. लेखाम् Çāññu. Gṛh. 1, 7. Kalç. 76. अयमव्यलिखिता रेखा Varāh. Bṛh. S. 53, 104. वर्त्म — लिखेच्छ्रेया पन्नेर्वा Suçr. 2, 332, 4. 11. वर्त्म इर्लिखितम् 16. सानिषाश्च स्वक्स्तेन पितृनामपूर्वकम् । यत्रारुममुकः सान्ति लिखेयुरिति समाः ॥ schreiben Jāñ. 2, 57. fg. MBu. 1, 78. fg. देवहूतस्य वचनं लिखित्वा niederschreiben Hariv. 3996. Māññu. 140, 23. वर्षोर्मी कल्पलतांशुकेषु — तच्चरितं लिखति Çāk. 164. इत्येतदमात्येन लिखितम् 90, 20. सौभाग्या-त्पर्याङ्गैव लिखिता पुष्पायुधेन स्वयम् Spr. 472. 2991 यस्या पल्लिष्यते किञ्चित्सत्यं संपद्यते हि तत् Kathās. 3, 50. (कथाम्) तामात्मशोणितैः — लिलेख 8, 3. राज्ञो लेखं स्वक्स्तलिखितम् 43, 263. 269. Rāñ-Tar. 2, 6. 3, 251. 522 (zu schreiben ध्यात्वालि). 4, 389. 5, 396. fg. Nāish. 22, 54. Dhūrtas. 90, 17. Verz. d. Oxf. H. 255, a, 18. Māñ. P. 37, 22. 97, 35. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 508, Çl. 34. Hit. Pr. 8. Çuk. in LA. (III) 34, 4. तस्मिंश्च (पुस्तके) लिखितमस्ति steht geschrieben Pāñāt. 127, 9. Sanyadarçanab. 73, 13. तल्लिष्यतामयतनो दिवसः werde aufgeschrieben Pāñāt. 3, 6. अक्स्सु गणयमानेषु क्षीयमाणेषु तथापि । क्षीयिते लिष्यमाने च किमुत्थाय न धावसि ॥ da das Leben verzeichnet ist so v. a. da die Lebensdauer genau bestimmt ist MBu. 12, 13052. मूषकं कस्ते गृहीत्वा संयुटे

च तम् । लिखित्वास्य so v. a. ihm gut geschrieben Abend Kathās. 6, 39. लेखा हि काललिखिता सर्वथा उरतिक्रमा Hariv. 11109. यत्पूर्वं विधिना ललाटलिखितं तन्मार्जितुं कः क्षमः Spr. 1688. 2386. 3227. 4147. 5392. Ka- thās. 40, 21. Rāñ-Tar. 2, 59. Pāñāt. 1, 3, 18. निष्पुरुषकृद्दिखितेनात्मनि पुरुषत्रयेण so v. a. in's Herz eingegraben Buia. P. 5, 7, 7. सा लिखितेवास्ति मे कृदि Śih. D. 69, 14. लिखितपाठक Geschriebenes hersagend d. l. ablesend Çikshā 32 in Ind. St. 4, 270. गुरुमुखदेवाध्येतव्यं न तु लिखितपाठः कर्तव्यः Verz. d. Oxf. H. 266, b, 30. fg. Sanyadarçanab. 123, 18. 124, 18. उपरिलिखित-याम oben geschrieben, — erwähnt Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 7. द्वारेपास्ते लिखितवपुषो शङ्खपद्मौ gezeichnet Meru. 78. Golādh. Sphuṭag. 32. Spr. 1797. पाणौ खड्गरेखां लिलेख 2697. पन्ने सीमां लिखेत् Kull. zu M. 8, 255. यो मां भक्ष्या लिखेत्कुशे malt MBu. 2, 731. 733. म-त्सादृश्यं लिखतो Meru. 83. Çāk. 86, 17. Gīt. 7, 22. घलिखत्स मकुदेवीम् Kathās. 5, 29. 31, 16. fg. 44, 52. 51, 124. 126. 55, 75. 77. Weber, Kāññāñ. 230. 268. 273. 283. fg. 289. fg. 299. 307. Rāmat. Up. 307. 309. fg. Śih. D. 56, 14. Dhūrtas. 73, 13. लिखितानलनिश्चल Kumāras. 6, 48. लिखितेव wie gemalt so v. a. unbeweglich Kathās. 17, 27. 65, 38. चित्रलिखित इव तथैव Z. d. d. m. G. 14, 573, 24. Hit. 42, 9. लिखित n. (लिखिता f. H. 484, Sch.) Schrift, Schriftstück, ein geschriebenes Document AK. 2, 8, 2, 16. नखलमतिनिपुणो ऽपि पुरुषो नियतिलिखिते लेखामतिक्रमितुम् Da- çak. 83, 7. 8. Jāñ. 2, 20. 22. °स्थितये Rāñ-Tar. 3, 385. 4, 188. °दूषक 6, 29. अन्वोऽन्यलिखितं कस्ते गृहीत्वा Kathās. 24, 174. विष्यते चावयो- रत्र स्वक्स्तलिखितं मिथः 189. — 3) glätten, poliren Māñ. P. 106, 50. 52. 60. 64. 107, 1. 9. — 4) coire MBu. 13, 2456 nach Nilak., was schwer- lich richtig ist.

— caus. 1) लेखयति a) einritzen —, reissen —, schreiben —, aufschrei- ben lassen : लेखे Çāññu. Ça. 17, 10, 7. अस्माच्चपि पक्षेखितम् was man hat schreiben lassen M. 8, 168. Jāñ. 2, 7. यो कृत्विंशं लेखयति Hariv. 6. शा- सनम् Kathās. 124, 62. Rāñ-Tar. 3, 190. Weber, Kāññāñ. 283. लेखयौ चक्रतुर्त्रयम् liessen verzeichnen, aufschreiben R. Gora. 2, 2, 6. malen lassen Kathās. 55, 70. — b) = simpl. ritzen Suçr. 2, 334, 4. schreiben Jāñ. 2, 86. चित्रमप्यथ लेखिताः (प्रतिमाः) gemalt Weber, Kāññāñ. 283.

— 2) लिखापयति schreiben lassen Verz. d. B. H. No. 53, Z. 4.

— desid. लिलिखिषति und लिलेखिषति P. 1, 2, 26. Vop. 19, 16.

— अय abschaben : मलम् AV. 14, 2, 68.

— अभि einritzen, reissen, zeichnen, schreiben, malen Pāñāt. 3, 13, 20. Varāh. Bṛh. S. 48, 29. धात्राभिलिखितान्याहुः सर्वभूतानि कर्मणा MBu. 11, 174. Jāñ. 2, 98. Māññu. 140, 18. Vikr. 25, 17. Kathās. 17, 124. 42, 90. 55, 37. 101, 121. Viśavad. 239, 2. Dhūrtas. 91, 5. अभिलिखितं gemalt Hariv. 9991. Uttarab. 6, 9 (9, 13). — caus. versetzen —, schreiben lassen Jāñ. 1, 318. malen lassen Kathās. 51, 127. 55, 76. अभिलेखित n. ein schriftliches Document Jāñ. 2, 149.

— अय anritzen, wund machen Suçr. 1, 33, 18. 2, 65, 16. क्षरेण 336, 7.

— Vgl. खल्लेख fg.

— अत्र 1) anritzen, mit einem Riss bezeichnen Çat. Bṛ. 7, 4, 2, 48. 8. 7, 3, 17. ऋग्वालिखित 19, 2, 2, 8. Lāṭ. 10, 15, 17. Kauç. 137. ritzen, kratzen Śih. D. 103, 22. ऋग्व्यामालिखन्त्याद्वारं द्विरेदो यथा R. 4, 9, 82. घालि- खत्त इवाकाशम् so v. a. gleichsam an das Himmelszelt streifend MBu.

4, 1288. HARIV. 8971. R. 6, 79, 40. विन्ध्यमालिखितमिवान्वरम् 7, 31, 16. घालिष्य विलिपति *kratzend, scharrend* P. 6, 1, 142, Sch. — 2) *einritzen, reißen, zeichnen, aufschreiben, malen*: (रेखा) पादलिखिता VARĀH. BṢM. 8, 83, 108. माण्डलमालिष्य 48, 24. GOLĀDM. GRAMHAY. 17. WEBER, RĪMAT. UP. 307. fg. DAČAK. 92, 2. PAÑĀR. 3, 15, 30. Schol. zu ČIKH. GṢM. 1, 25. घालिखितमिव मते VARĀH. BṢM. S. 8, 6, Z. 11. चित्रे ऽपि घालिखत्यङ्गान् (विलि० MBM. 3, 16670) ŚIV. 2, 13. प्रतिमा: MBM. 6, 76. HARIV. 9939. R. 1, 5, 15 (14 GOM.). RAČH. 19, 19. MEGH. 103. MĀLAV. 23. KATĀS. 51, 132. fgg. 55, 48. fg. 46. 67. fgg. घालिखित इव (unbeweglich) *wie gemalt* ČĪK. 4, 11. fg. तस्यावालिखितो यथा KATĀS. 45, 264. — Vgl. घालिखत्, घालिखन्, घालिष्य (auch MEGH. 70), घ्यालिखित. — CAUS. malen lassen KATĀS. 55, 68. fg.

— व्या 1) *ritzen, streifen an*: खे व्यालिखमिव विभाति स मन्दराद्रिः KĪM. 5, 30. — 2) *schreiben* Verz. d. Oxf. H. 172, b, 22.

— समा *reißen, zeichnen*: प्रकान्तनतत्रगणान्समालिखेत् VARĀH. BṢM. S. 24, 6. KATĀS. 37, 9. *schreiben*: वर्णाम् SARVADARCANAS. 170, 16. Verz. d. Oxf. H. 90, a, 22. 98, a, 2. WEBER, RĪMAT. UP. 310.

— उद् 1) *aufritzen, furchen, eine Linie ziehen* ČAT. Ba. 2, 1, 2, 4, 2, 13. वेद्याम् KĀTJ. ČA. 2, 6, 26. भौमा 7, 3, 32. SUČA. 1, 6, 16. medic. *ritzen* 2, 334, 20. VĪDH. 8, 15. चरणोर्लिखन्मकीम् *kratzend* MBM. 3, 374. खुरेणावनिमुलिखन् BṢM. P. 10, 36, 9. लाङ्गलोलिखितावनि KATĀS. 33, 31. वज्रोलिखितपीनास *aufgerissen, aufgeschlitzt* R. 5, 14, 16. उलिखतो सुतोत्प्राभिर्द्विभिरितरेतरम् 8, 32, 32. वल्मीकशिखराणि मृङ्गाग्रघटनेरुलिखन् PAÑĀT. ed. orn. 5, 3. मृङ्गाभ्यां तड्डरमुलिख्य PAÑĀT. 91, 5. विषाणोर्लिखितस्कन्ध *geritzt, gerieben* Spr. 932. मन्देश्वरप्रकरैः शिर उलिखिष्यामि (wohl so zu lesen st. उलिखयिष्यामि; लिखामि die Hamb. Hdschr.) *picken auf* PAÑĀT. 146, 13. एष घोरौ प्रकः स्वातिमुलिखन्खे गभास्तमिः *ritzend* so v. a. *sich reibend an, berührend* HARIV. 4257. खमिवोलिखन् *am Himmelszelt sich gleichsam reibend d. i. bis dahin reichend* R. 6, 15, 25. MBM. 3, 2453 (wo खमुलि० st. समु० mit N. 12, 89 zu lesen ist). शैलमुलिखितमिवान्वरम् R. 4, 43, 38. 5, 3, 36. 7, 18, 17, 22. गगनतलमिवोलिखितम् VARĀH. BṢM. 5, 12, 6. उलिखित n. *Furche, Streifen*: विषाणोर्लिखिताङ्कत MBM. 0, 2569. 4852. लाङ्गलोलिखित n. HARIV. 5778. — 2) *einritzen*: लेखाम् GOMH. 1, 1, 9. AČV. GṢM. 1, 3, 1. ČA. 2, 6, 9. VARĀH. BṢM. S. 53, 102. लक्ष्णाम् SHARV. BṢM. 5, 2. — 3) *ausstechnen, meißeln* KUMĀRAS. 5, 58. स (चक्रकृत्) स्तम्भं वीक्ष्य मुञ्चन्तं तत्र गौरीं समालिखत् । वृषकारो ऽपि शस्त्रेण क्राउपैवोलिखेत् ताम् ॥ KATĀS. 37, 9. 13. उलिखित = उत्कीर्ण H. an. 4, 100. MED. I. 188. — 4) *zu einem Bilde gestalten* so v. a. *zur Anschauung bringen*: तत्स्यात्प्रवृत्तिज्ञानं (Erkenntnis der Aussenwelt) यथासादिकमुलिखेत् SARVADARCANAS. 19, 10. अनुलिखित 108, 9. fg. — 5) *glatt machen, schleifen, poliren*: संस्कारोर्लिखितो महामणिः ČĪK. 133. RAČH. 6, 32. उलिखित = तनूकृत H. an. MED. — 6) *durchziehen, durchflechten*: मत्स्योर्लिखितमूर्ध्न HARIV. 12086. — 7) *ein musikalisches Instrument schlagen*: वाणाम् LĪTJ. 4, 1, 8, 10. — 8) *aufreißen* so v. a. *aufstören*: कफम् SUČA. 2, 480, 10. — Vgl. उल्लेख fgg. — CAUS. = simpl. 9) *धातून्मूलान्वादेकस्य विशेष्योलेखयेच्च यत् । लेखनं तद्यथा सौत्रं नोरमुक्तं वचा यवः* ČĪK. 1, 4, 10. — प्रोद् *ritzen, Striche ziehen in*: प्रोदलिखती धरित्रीम् Spr. 1427.

einritzen: लक्ष्णाम् GṢM. 1, 48, 51.

— समुद् 1) *ringe umfurchen und ausheben, ausstechen*: पदम् ČAT. Ba. 3, 3, 4, 6. *ritzen, furchen*: तुषा संचातशिलाः खुरापैः समुलिखन् — ककुचम् KUMĀRAS. 1, 57. उत्तरद्वारम् — समुलिखदिवान्वरम् *das Himmelszelt gleichsam ritzend, sich daran reibend, es berührend* R. 5, 9, 25. — 2) *aufschreiben, niederschreiben, aufführen* (in einem Buche): श्लौकिकवादमरः स्वकोषे न यस्मिन् नामानि समुलिखेत् ॥ TĀK. 1, 1, 2. — समुलिखद्विः MBM. 3, 2453 fehlerhaft für खमुलि०.

— उप *umreißen, umgrenzen*: वेदीं लक्षणेनापलिष्य MBM. 12, 1454. — Vgl. उपलेख.

— निम् *ätzen, wund machen* SUČA. 1, 56, 16. 2, 7, 11. 344, 4. — Vgl. निर्लेखन.

— विनिम् *schröpfen* SUČA. 2, 359, 6.

— परि *ringe umreißen, mit einer Furche —, mit einem Striche umziehen* TS. 5, 1, 2, 4. ČAT. Ba. 3, 3, 4, 5. श्वटम् 6, 4, 3, 5, 4, 26. 8, 8. घृष्टस्य पदम् 6, 3, 2, 23. KĀTJ. ČA. 8, 2, 5. गार्कपत्यस्य परिलिखति *zieht einen Kreis um* 16, 7, 29. KAUC. 25. fg. परिलिखितं रत्नं: *in einen Kreis eingeschlossen* TS. 1, 2, 5, 1. *ringe bekratzen*, — *glatt machen*: पर्वतानानपति स्म नखैः परिलिखति च R. 5, 95, 23. — Vgl. परिलेख fg. und परिलिखन् n. *das Glattmachen, Poliren* MĀK. P. 106, 65.

— प्र 1) *ritzen, Striche ziehen in*: न चैव प्रलिखेद्विमम् M. 4, 55. — 2) *med. sich kühlen* (Comm. *zeichnen*): या प्रलिखते तस्यै खलतिरपमारी जायते TS. 2, 5, 2, 7. act.: कङ्कते: PĪA. GṢM. 2, 14. absol. KAUC. 76.

— प्रति *zurückschreiben, in einem Schreiben antworten*: इमिदानोमनेन प्रतिलिखितम् MĀLAV. 8, 16.

— वि, ved. infin. विलिखम् (इयोरौ विलिखः) P. 3, 4, 13, Sch. 1) *ritzen, zerkratzen, aufreißen, wund machen* LĪTJ. 5, 1, 2, 7, 10. Schol. zu KĪTJ. ČA. 217, 22. लाङ्गलापैर्विलिखति वसुधाम् Spr. 3311. वेदिप्रास्ताखुरविलिखितात् ad ČĪK. 78. यादेन दैमं विलिखेत् पीठम् RAČH. 6, 15. विलिखतं वसुधारम् MBM. 3, 375. चरणैः 11953. R. GOM. 2, 80, 15. 7, 9, 17. SUČA. 1, 103, 13. 2, 144, 21. KUMĀRAS. 2, 23. VARĀH. BṢM. S. 51, 13. निर्भिन्दतो च गात्राणि विलिखन् च सायकैः HARIV. 13285. SOČA. 1, 60, 13. न-इविलिखितशरोरावयवा PAÑĀT. 46, 2. मृङ्गेर्गगनं विलिखमिव *den Himmel gleichsam ritzend, sich an ihm reibend d. i. ihn berührend, bis dahin reichend* HARIV. 12842. मृङ्गेर्विलिखितमिवान्वरम् R. 4, 41, 40. यमु शस्य रुदयं व्येव लिखेत् so v. a. *wenn es ihm ärgertich ist* ČAT. Ba. 12, 4, 2, 1. 4, 2. — 2) *einritzen, reißen, zeichnen, schreiben, aufschreiben, malen*: कक्षाव्यवृत्तं विलिष्य GOLĀDM. SPRUČAG. 10, 12. WEBER, RĪMAT. UP. 308. 310. fg. PAÑĀR. 3, 12, 3. 15, 23. 4, 5, 28. Verz. d. Oxf. H. 105, b, 21. 32. fg. 258, a, 8. 263, b, No. 635. SARVADARCANAS. 170, 18. चित्रे ऽपि विलिखत्यङ्गान् MBM. 3, 16670. GĪT. 4, 6. BṢM. P. 10, 62, 21. — Vgl. विलिखन्, विलेख fgg., अविलिख. — CAUS. *einritzen* —, *schreiben lassen*: विलेखयेत् WEBER, KṢHNAČ. 270. विलिखापयेत् 283.

— सम् 1) *aufritzen, schröpfen* SUČA. 2, 123, 11. — 2) *einritzen, schreiben* WEBER, RĪMAT. UP. 310. PAÑĀR. 3, 15, 29. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 81. — 3) *ein musikalisches Instrument schlagen*: वाणाम् LĪTJ. 4, 1, 9; vgl. unter उद् 7). — 4) *सलिखित* ein Spieldruck: श्लेषे त्वा सलिखितम् त्रैषमुत सूर्यम् AV. 7, 50, 5.

लिख (von लिख्) nom. ag. P. 3, 1, 135.

लिखन (wie eben) n. 1) *das Ritzten, Kratzen*: लितिनख^० *das Kratzen in der Erde mit den Nägeln* Spr. 4462. नलयन्धीनां लूलिखनम् Sām. D. 123, 5; vgl. 103, 22. — 2) *das Einritzen, Schreiben* ÇKDr. nach Sāras. zu AK. 2, 8, 2, 16. प्रसिद्धमख^० Mārk. P. 31, 22. Sām. K. 33, a, 6. Pāṇ. Kar. 1, 13, 14. Verz. d. Oxf. H. 43, b, 2. वेदास्तेष्वित्यादिश्लोकलिखनं दृश्यते Sām. D. 129, 7. 8. BRAHMAVAIV. P. ÇIKRHNAGANMAKH. 18 nach ÇKDr. — Vgl. चित्र^० und लेखन.

लिखिषि ३५ (?) m. Pāṇ. H. c. 187.

लिखित 1) adj. und n. s. u. लिख्. — 2) m. N. pr. eines Rshi, der auch als Verfasser eines Gesetzbuches fast immer in Verbindung mit Çaṇkha genannt wird, MBh. 2, 292. 13, 8320. 6263. COLEBR. Misc. Ess. I, 314. Ind. St. 4, 20. 232. 234. 240. 467. Verz. d. B. H. No. 1017. Verz. d. Oxf. H. 34, a, 10. 266, b, 10. 270, b, 50. 279, a, 38. b, 12. 356, a, 31. GILD. Bibl. 432. Nach MBh. 12, 668. fgg. wurden dem Likhita, weil er in der Einsiedelei seines Bruders Çaṇkha ohne dessen Erlaubnis Früchte gebrochen und gegessen hatte, vom Könige Sudjuma beide Hände abgehauen. Daher ist शङ्कलिखित so v. a. *ein strenge Gerechtigkeit übender Fürst* 4252. शङ्कलिखिता वृत्तिः so v. a. *das Ueben strenger Gerechtigkeit* 4756. शङ्कलिखितप्रिय *ein Freund strenger Gerechtigkeit* 4808.

लिख्य m. Niss, *das Et einer Laws* Çāṇ. Sām. 1, 7, 10. लिख्या I. dass.; als Maass: ज्ञालात्तरगते भानि यच्चाणुर्दृश्यते (sic) रजः । तैश्चतुर्भिर्भवेलिख्या लिख्यापद्मिश्च सर्वपः ॥ ÇANDĀ. im ÇKDr. — Vgl. लिता.

लिङ्ग, लिङ्गति (गति) Dhātup. 3, 34. — Vgl. लख्, लङ्.

लिङ्गि Uṇādis. 1, 37. n. = चित VARARUKI bei UṇāVAL. m. = मूर्ख Schol. zu Up. 1, 36. = भूप्रदेश und मृग NĀNĀRTHARATNAM. im ÇKDr. N. pr. eines Mannes gapa नडादि zu P. 4, 1, 99 und गर्गादि zu 105. — Vgl. निगु und घलिगु.

लिङ्ग Bez. der Personalendungen des Potentials und Precativs P. 3, 4, 102. 7, 2, 79 u. s. w. लिङ्गर्थाद् m. Titel einer grammatischen Abhandlung HALL 60.

लिङ्गवारिर्त्तृत्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, a, 2.

लिङ्ग, लिङ्गति (गति) Dhātup. 3, 48. घलिङ्गति, ०ते und घलिङ्गयति s. u. घालिङ्ग. MBh. 12, 6089 erscheint लिङ्ग in der Bod. von घालिङ्ग umfassend. — Vgl. लिङ्गपु.

लिङ्ग (wohl von लङ् wie लत, लहन्, लहमी) n. am Ende eines adj. comp. f. घा Nir. 2, 8. MBh. 3, 13059. 7, 2141. PAT. bei GOLD. Mān. 156. aber विष्णुलिङ्गी (s. d.). 1) *Kenntzeichen, Abzeichen, Merkmal, das Charakteristische*, τεκμήριον; daher Stichwort und dergl. AK. 3, 4, 2, 26. TRIK. 3, 3, 69. H. an. 2, 47. MED. g. 21. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 6. 312, a, No. 745, Z. 17. MAITRAJUP. 6, 10. 31. ÇVETĀCY. Up. 6, 9. घास्त्रेर्विभावयेष्टि-ङ्गेर्भावमसर्गतं नृणाम् M. 8, 25. 252. fg. (Grenzzeichen). BHAG. 14, 21. येन लिङ्गेन यो देशो युक्तः समुपलक्ष्यते । तेनैव नाम्ना तं देशं वाच्यमाकुर्मनीषिणः ॥ MBh. 1, 281. 2, 2646. 3, 2927. HARIV. 4942. देवानां यानि लिङ्गानि MBh. 3, 2204. देवलिङ्गानि R. 3, 63, 21. राजलिङ्गानि MBh. 1, 2878. Bhāg. P. 1, 16, 4. ऋतुलिङ्गानि M. 1, 30. MBh. 1, 39. लिङ्गेर्मुदः संवृतविक्रियास्ते RAGH. 7, 27. दोहदलिङ्गदर्शिन् 14, 71. न लिङ्गं धर्मकारणम् Spr. 1225. विराग^० RĪGĀ-TAR. 3, 500. Bhāg. P. 2, 3, 20. Mārk. P. 15, 45. Sām.

D. 17, 11. इङ्गिताकारलिङ्गाभ्याम् Spr. 4934. KAN. 1, 2, 17. TATTVA. 22. लिङ्गदर्शने ज्ञायमानं ज्ञानम् 48. TARKAS. 37. SĀMĀJAK. 5. Suçr. 1, 98, 9. 127, 16. स्व^० 3, 307, 1. वायुलिङ्गं चेन्नलिङ्गं घाप्ते मन्त्रे Nir. 1, 17. ०त obend. Ācy. Çr. 1, 5, 38. 5, 1, 7. 4, 3. विद्य^० *das Kennwort* विद्य enthalten Nir. 12, 40. ऋ^० obend. KAUC. 1. 28. Schol. zu KĀTJ. Çr. 24, 4. 10. 28. ०वाक्ययोर्विरोधे लिङ्गं बलवत् 26, 13. 14. घलिङ्गप्रकृते गौः सर्वत्र wenn keine spezielle Bestimmung gegeben ist KĀTJ. Çr. 15, 2, 12. तलिङ्ग adj. Suçr. 1, 310, 7. Sām. D. 299. Das einfache लिङ्गानाम् st. des adj. तलिङ्गानाम् KĀTJ. Çr. 22, 3, 19. इन्द्रलिङ्गा मन्त्राः so v. a. an Indra gerichtet VARĀH. BRH. S. 60, 11. मन्त्रैस्तेलिङ्गाः 46, 16. तत्सलिङ्गाभिराशीर्भिः an ihn gerichtet MBh. 7, 2141. so v. a. Andeutung: सुतिलिङ्गवाक्यादि^० SARVADARÇANAS. 122, 7. 13. fg. 159, 14. — 2) *ein angemessenes, Einem nicht zukommendes Abzeichen, ein angenommenes unseres Zeichens, durch welches man Andere zu täuschen beabsichtigt*: न शक्यमिह शूरेणा लिङ्गयामिह वर्तितुम् MBh. 13, 449; vgl. कृपना कृतलिङ्गस्थः R. 3, 82, 84. कृतलिङ्गप्रविष्टानां पाण्डवानाम् MBh. 4, 1000. लिङ्गात्तरे वर्तमानाः (दस्यवः) 12, 2439 und लिङ्गवृत्ति. — 3) *Beweismittel*, τεκμήριον; = साधन, व्याप्य TRIK. 3, 2, 11. HALĀJ. 5, 86. = अनुमान H. an. MED. KAN. 2, 1, 14. 18. वेदलिङ्गात् weil es aus dem Veda folgt 4, 2, 11. 9, 2, 4. ĀGAM. 1, 3, 28. KĀTJ. Çr. 1, 8, 37. 9, 4, 26. KĀM. NĪTIS. 1, 29. fg. KULL. zu M. 3, 152. Schol. zu P. 4, 1, 15. 6, 3, 35. VĀRTI. 4. SARVADARÇANAS. 73, 6. — 4) *Geschlechtszeichen, Geschlechtsglied* AK. 3, 4, 2, 26. 44, 75. TRIK. 2, 6, 23. 3, 3, 69. H. 610. H. an. MED. M. 5, 136. JĪGĀ. 2, 226. 3, 228. HARIV. 7593. VARĀH. BRH. S. 68, 7. 86. Bhāg. P. 3, 31, 3. Verz. d. B. H. No. 975. Mārk. P. 39, 30. प्रवृद्ध^० Suçr. 2, 396, 3. तस्मै देवतोभयलिङ्गा प्राडुर्बभूव Nir. 2, 8. — 5) *das grammatische Geschlecht* TRIK. 3, 3, 69. VS. PĀT. 4, 170. P. 2, 3, 46. 4, 26. AK. 3, 6, 8, 42. H. 19. ०विपर्यय WEBER, RĪMAT. Up. 336. Verz. d. Oxf. H. 191, b, 28. 192, a, 40. b, No. 437. — 6) *das göttlich verehrte Geschlechtsglied* Çiva's (Rudra's), Çiva in der Form eines Phallus TRIK. 3, 3, 69. H. an. MED. MBh. 10, 780. 782. 13, 818. fgg. 7511. fgg. लिङ्गाध्यत 1191. ऊर्ध्व^० 12, 1669. 13, 1160. R. 7, 31, 42. fg. Spr. 3063. VARĀH. BRH. S. 46, 8. 57, 4. 58, 53. 55. 59, 7. 60, 5. KATHĀS. 51, 98. 69, 155. RĪGĀ-TAR. 1, 194. 2, 130. 3, 489. fg. Verz. d. B. H. No. 1309. Verz. d. Oxf. H. 8, a. 44, b, 5. 17. fg. 21. 32. fg. 42, a, 11. 43, a, 1. 45, a, 27. fg. 54, a, 15. 63, b, 30. 75, b, 14. fg. 76, a, 6. 12. 85, b, 3. 8. MUIR, ST. 4, 325. fgg. LA. (III) 87, 3. WILSON, Sel. Works I, 223. fg. BURN. Intr. 538. SARVADARÇANAS. 102, 12. शिव^० VARĀH. BRH. S. 50, 2. KATHĀS. 59, 81. 69, 155. RĪGĀ-TAR. 2, 128. 3, 114. घर्चा^० 2, 161. KATHĀS. 51, 95. सत्सलिङ्गी f. tausend Liṅga RĪGĀ-TAR. 2, 129. — 7) *Götterbild* VARĀH. BRH. S. in der Unterschr. nach 46, 17. — 8) *der feine Körper* (vgl. लिङ्गदेह, लिङ्गशरीर, सूक्ष्मशरीर), *das Urbild des groben, sichtbaren Körpers, das durch den Tod nicht vernichtet wird*, KAP. 3, 9. 16. SĀMĀJAK. 20. 41. fg. 52. 55. BĪLAB. 12. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 39. NĪLAK. 36, 63. Bhāg. P. 3, 19, 28. 4, 12, 18. 20, 12. 29, 83. 9, 19, 28. — 9) = *pratiṣṭhāpik* Nominalthema DURGAD. zu VOP. 1, 12 (abgekürzt लि bei VOP.). Vgl. ERNST KUHN, KACCĀJANAPPAKARANAN Specimen S. 20. — 10) = *लिङ्गपुराण* Bhāg. P. 12, 13, 6. Verz. d. Oxf. H. 65, a, 40. fg. 79, b, No. 136, Z. 1 v. u. — 11) = *व्यक्तं सौख्यं लिङ्गं* TRIK. 3, 3, 69. = *सौख्यं लिङ्गं* H. an. MED. = *प्रधीन*

ST. 4, 325. ०मभं — *व्यास* ebend. Kap. 1, 188 erklärt der Comm.: लिङ्ग स्वकारणे लये गच्छतीति, 137.: लये गच्छतीति लिङ्ग कार्यम्; vgl. GAUDAP. zu ŚĪKHAJAK. 10. 40. — Vgl. छ० (adj. keine Merkmale habend) Bhaṭ. P. 1, 6, 26. छलिङ्गत्वं n. das Fehlen aller Kennzeichen MBh. 12, 7431; छलिङ्ग, कु०, त्रि०, त्रिलिङ्गी, द्वेलिङ्ग, त्रिलिङ्ग, पु०, प्रतिलिङ्गम्, बाणलिङ्ग, भिन्न०, भू०, पथालिङ्ग, येनिलिङ्ग, राज०, विष्णुलिङ्गी, सीमलिङ्ग, सीमा०, स्त्री०.

लिङ्गक 1) am Ende eines adj. comp. a) = लिङ्ग 1): तल्लिङ्गक Wilson, ŚĪKHAJAK. 8. 23. SARVADARṢANAS. 8, 18. fg. — b) = लिङ्ग 8): भेद्य० AK. 3, 4, 35, 190. — 2) m. *Feronia elephantum* Corr. (Erectionen bewirkend; vgl. लिङ्गवर्धनं) ČABDAK. in Verz. d. Oxf. H. 195, b, No. 453, Z. 3 v. u. — Vgl. कु०, त्रि०.

लिङ्गजा f. eine best. Pflanze, = लिङ्गिनी RĪGĀN. im ČKDn. u. d. letzten Worte.

लिङ्गतोभ्र (लिङ्गतम्, adv. von लिङ्ग, + भ्र) n. Bez. eines best. Zauberkreises Verz. d. Oxf. H. 284, a, 31. Verz. d. B. H. No. 922.

लिङ्गत्वं (von लिङ्ग) n. nom. abstr. von लिङ्ग 1) Bhaṭ. P. 3, 26, 38.

लिङ्गदेह m. n. = लिङ्ग 8) BĪLAB. 16. Verz. d. B. H. No. 1365.

लिङ्गद्वादशप्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 44, b, 38.

लिङ्गधर adj. Abzeichen tragend: मिथ्या० falsche Abzeichen tragend, nicht das seiend, was der Schein besagt Verz. d. Oxf. H. 58, b, 34. धर्मात्परिच्युतो रामो धर्मलिङ्गधराय सन् R. 4, 16, 20. मुहुरित्तिङ्गधर den blossen Anschein eines Freundes habend Bhaṭ. P. 7, 5, 38.

लिङ्गधारिण n. das Ansiehtragen der Abzeichen (an denen man erkannt wird) MBh. 3, 2214.

लिङ्गधारिणी f. Bez. der Dākshājanī in Naimisha Verz. d. Oxf. H. 39, a, 32.

लिङ्गनाश m. 1) das Verschwinden —, Zugrundegehen der charakteristischen Merkmale: वक्ष्येयथा योनिगतस्य मूर्तिर्न दृश्यते नैव च लिङ्गनाशः Čveršcy. Up. 1, 13. = मूर्त्तपदेकस्य विनाशः ČAK. — 2) eine best. Augenkrankheit, die in der Linse ihren Sitz hat, Wisk-204. Suçā. 2, 316, 14. 18. 343, 9. ČAṆḌO. SĀṆU. 1, 7, 93. Verz. d. Oxf. H. 308, a, 22. fg.

लिङ्गपीठ n. Piedestal eines Liṅga RĪGĀ-TAR. 2, 126.

लिङ्गपुराण n. Titel eines Purāṇa Wilson in VP. XLII. fgg. Verz. d. Oxf. H. 44, a, No. 101. 101, b, 46. 279, a, 39. 341, a, 40.

लिङ्गप्रतिष्ठाविधि m. Regeln über die Errichtung eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 45, a, 28. बोधायनोक्त Verz. d. B. H. No. 130. — Vgl. लिङ्गाचाप्रतिष्ठविधि.

लिङ्गमाकृत्य n. die Majestät der Liṅga, Titel eines Abschnittes in verschiedenen Purāṇa Verz. d. Oxf. H. 44, a, 39. 45, a, 27. fg. 75, b, 15. Mack. Coll. I, 81.

लिङ्गमूर्ति adj. die Form des Phallus habend: Čiva Verz. d. Oxf. H. 74, a, 2.

लिङ्ग्य (von लिङ्ग), ०यति (चित्रिकरणे) Dhātup. 33, 65. ein Wort nach den verschiedenen Geschlechtern moviren: लिङ्गयति शब्दं स्त्रीनपुंसकेः शाब्दिकः । चित्रं करोतीत्यर्थः Durāid. im ČKDn. — Vgl. लिङ्ग und आलिङ्ग.

— उद् aus Merkmalen erschliessen: उल्लिङ्गितशास्त्रवेङ्कित Kir. 14, 2.

लिङ्गलेप m. Bez. einer best. Krankheit Verz. d. B. H. No. 968.

लिङ्गवत् (von लिङ्ग) adj. 1) Merkmale besitzend Bhaṭ. P. 7, 2, 24. — 2) verschiedene Geschlechter habend MAITRAJUP. 6, 5. — 3) mit einem Liṅga versehen, Bez. einer best. Čiva'itischen Secte, Wilson, Sel. Works I, 224. 230. 332.

लिङ्गवर्धन 1) adj. Erectionen bewirkend. — 2) m. *Feronia elephantum* Corr. ČABDAK. in Verz. d. Oxf. H. 195, b, 3 v. u.

लिङ्गवर्धन्य 1) adj. Erectionen bewirkend. — 2) f. *Achyranthes aspera* ČABDAK. im ČKDn.

लिङ्गविशेषविधि m. Regeln über die verschiedenen grammatischen Geschlechter, Titel einer dem Vāraṇukī zugeschriebenen Abhandlung, Verz. d. Oxf. H. 167, a, No. 374.

लिङ्गवृत्ति adj. den Lebensunterhalt durch falsche äussere Abzeichen gewinnend, heuchlerisch AK. 2, 7, 53. H. 836. HALĀJ. 2, 250.

लिङ्गशरीर n. = लिङ्गदेह COLEBR. Misc. Ess. I, 245. 372. 418. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 44.

लिङ्गशास्त्र n. ein Lehrbuch über das grammatische Geschlecht MĒD. Anh. 5.

लिङ्गसंभूता f. eine best. Pflanze, = लिङ्गजा, लिङ्गिनी RĪGĀN. im ČKDn. u. d. letzten Worte.

लिङ्गस्थ M. 8, 65 nach KULL. = ब्रह्मचारिन्.

लिङ्गकनी f. = मूर्वा RATNAM. 32.

लिङ्गाय n. glans penis TRIK. 3, 3, 135.

लिङ्गानुशासन n. die Lehre vom grammatischen Geschlecht H. 19. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 4 v. u.

लिङ्गार्चनतन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 101, b, 46; vgl. u. मुखवाद्य 2).

लिङ्गार्चनविधि m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 151. — Vgl. लिङ्गप्रतिष्ठाविधि.

लिङ्गालिका f. eine Mausart HĪR. 217.

लिङ्गिन् 1) adj. mit einem Merkmale versehen, Träger eines Merkmals, derjenige, welchen das Kennwort bezeichnet, KAUC. 25. ŚĪKHAJAK. 5. MBh. 12, 11358. Comm. zu NĀJAS. 1, 5. ŚĪU. D. 122, 11. am Ende eines comp. die Merkmale —, das Charakteristische von — besitzend: कालमार्याश० Bhaṭ. P. 3, 5, 37. मार्त्तार० M. 4, 197. उन्मत्त० das Ansehen eines Verrückten habend Bhaṭ. P. 6, 15, 11. — 2) adj. falsche —, ihm nicht zukommende Abzeichen tragend, Heuchler ŚĪU. D. 46, 1. am Ende eines comp. nur den Schein von — habend, Jmd spielend: भूतान्द्विलिङ्गिन्: M. 9, 224. अनार्यानार्यालिङ्गिन्: 260. तपस्वि० KĀM. NĪTIS. 12, 26. ज्ञानि० KATHĀS. 19, 83. व्रति० RĪGĀ-TAR. 4, 518. मुर० Bhaṭ. P. 3, 15, 38. राजन्या ब्रह्मलिङ्गिन्: 10, 72, 17. — 3) adj. mit Recht seine Abzeichen tragend, dessen äussere Erscheinung mit dem inneren Wesen übereinstimmt; m. ein Brahmane in einem best. Lebensstadium, insbes. ein Asket HALĀJ. 2, 189. अलिङ्गी लिङ्गिवेषणो यो वृत्तिमुपजीवति । स लिङ्गिना कर्तव्येन: M. 4, 200. 8, 407. MBh. 12, 2335 (सर्वलिङ्ग० ed. Bomb.). 2441. 13, 1531. fg. Spr. 3306 (स्त्रीलिङ्गविप्रबालेषु BÜHLER). वर्णिनां लिङ्गिनां चैव 303. KĀM. NĪTIS. 2, 33. 12, 36. BHARATA bei ČAK. zu ČĀK. 52, 3. DAÇAR. 2, 62. f. लिङ्गिनी 27. 59. ŚĪU. D. 173, 16. PRATĀPAR. 6, a, 7. Suçā. 2, 148, 7. — 4) adj.

mit einem Liŕga versehen; m. pl. N. einer Čiva'ttischen Secte COLBR. Misc. Ess. I, 198. — 5) adj. mit einem feinen Körper versehen Bha. P. 4, 29, 68. — 6) adj. Beiw. Parameçvara's als Trägers des लिङ्ग = प्रधान Liŕga-P. bei Muir, St. 4, 325. — 7) adj. das worin sich Etwas auflöst, subst. die Ursache Schol. zu Kap. 1, 137; vgl. u. लिङ्ग 11). — 8) m. Elephant Gaṭṭha im ČKDa. — 9) f. eine best. Pflanze, = पञ्चगुर्या im Hindi Rāṅa. im ČKDa.

लिङ्गेपकितलैङ्गिकभाननिरामरुस्य n. Titel einer Abhandlung HALL 53.

लिङ्गपकितलैङ्गिकभानविचार m. desgl. ebend. 52.

लिङ्गवि N. pr. eines fürstlichen Geschlechts LIA. I, 138, N. 1. 820. fg. II, 80. 960. Burn. Intr. 530. Lalit. 137. 424. Hiouen-Tsang I, 396. Wilson, Sel. Works II, 344. Schiefner, Lebensb. 233 (3). 268 (38). — Vgl. निङ्गवि, निङ्गवि.

लित् लित्यति (अल्पकुत्सनयोः, अल्पभावे कुत्सायां च) gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लिङ्ग Kāṇḍ. Up. 8, 14 nach Čāṇk. = पिङ्गल d. i. पिङ्गल schlotmig, schlüpfzig.

लिप् (= älterem लिप्, लिप्स्यति, ते उपदेहे, लेपे Vop.) Dhātup. 28, 139. P. 7, 1, 59. लिलेप, लेप्स्यति Kār. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. aor. अलिपत्, अलिपत् und अलिप्त P. 3, 1, 53. fg. Vop. 8, 91. 13, 1. 1) Etwas (acc.) mit Etwas (instr.) beschmieren, bestreichen; besudeln, verunreinigen: ता (शेषधीः) ज्ञाताः पितरौ विषेणालिम्पन् TBa. 2, 1, 4, 1. सर्पिषा Kauç. 25. Kāth. 28, 4. Čāṇk. Ča. 7, 8, 12. Ba. 13, 9. चन्दनेः Jāṇ. 3, 53. Spr. 1778. 2670. Bha. P. 10, 29, 7. लिप्रमङ्गानि लिम्पस्व पापसेन MBh. 13, 7425. Bhāṭṭ. 19, 11. लिलेप 14, 94. Hariv. 7041. अलिपत् Kathās. 24, 93. 41, 50. तच्चूर्णं तस्य दुर्बुद्धोष्ठा स्मभूषि चालिपत् 61, 48. चन्दनेनालेपि Schol. zu Naish. 22, 56. न मा कर्माणि लिम्पन्ति Bha. 4, 14. न कर्मणा लिप्यते पापकेन TBa. 3, 12, 9, 8. Čat. Ba. 14, 7, 2, 28. Kāṇḍ. Up. 5, 10, 10. Kāthop. 5, 11. Nir. 12, 3. M. 1, 104. 3, 71. 4, 201. 9, 243. 10, 104. fg. Bha. 5, 10. 13, 31. MBh. 12, 11667. fg. (लिप्यति). Spr. 522. 2069. Kām. Nitis. 6, 5. Bha. P. 4, 26, 7. 6, 13, 9. बुद्धिरस्य न लिप्यते Bha. 18, 17. वामदेवो न लिप्तवान् verunreinigte sich nicht M. 10, 106. st. des acc. ausnahmsweise loc.: तेन लिम्पस्य आननकुचेषु Bha. P. 10, 21, 17. लिप्त beschmiert, bestrichen; besudelt, verunreinigt AK. 3, 2, 39. H. 1483. an. 2, 191. Med. I. 52. आद्यं Čat. Ba. 1, 3, 4, 24. Kāṭy. Ča. 4, 4, 10. 10, 8, 12. M. 4, 56. MBh. 8, 2059. R. 2, 9, 43 (8, 48 Gorr.). 78, 6, 5, 10, 20. 19, 16. Varāṇ. Bṛh. S. 55, 7. 39, 12. 71, 2. Kathās. 4, 48. 69, 9, 48. 12, 169. 18, 244. Rāṅa-Tar. 4, 195. Bha. P. 6, 1, 61. 10, 65, 30. 75, 15. Hir. 21, 14. Vet. in LA. (III) 4, 7. Śiṃ. D. 16, 5. Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 8. mit Gift bestrichen, vergiftet (Pfeil u. s. w.) H. an. Med. लिप्तवासित angeblich mit Umstellung der Worte gaṇa राजदसादि zu P. 2, 2, 31. गन्धैस्त्वं लिप्तवासिता Bhāṭṭ. 5, 90. — 2) Etwas (acc.) an Etwas (loc.) schmieren, anheften: pass. kleben, heften an: न कर्म लिप्यते नरे Içop. 2. यः कपाले रसो लिप्त आसीत् Čat. Ba. 6, 1, 4, 12. 3, 2. ततेन लिप्ताभिशापमयमात्म् Bha. P. 10, 83, 9. — 3) anflammen, entzünden: तस्यालिप्त शोकाग्निः स्वात्तं काष्ठमिव ज्वलन्। अलिप्तवानिलः शीतो वने तम् Bhāṭṭ. 6, 22. — 4) लिप्त gegessen AK. 3, 2, 60. H. an. Med. — Vgl. तामलिप्त, तामलिप्त, निर्लिप्त (unbefleckt Pañkār. 1, 3, 80. 5, 6. 7, 41. 84. 8, 11. 2, 1,

19, 27. 3, 51. 4, 6. 7, 41. धति 1, 1, 4).

— caus. लेपयति 1) Etwas mit Etwas beschmieren, salben Suçr. 2, 28, 11. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 80. ज्ञात्येन च सुवर्णेन सुनिष्ठतेन — लेपयिष्यामि ते स्थगु so v. a. überziehen, verdecken R. 2, 9, 40. — 2) Etwas an Etwas schmieren: स्कन्धे च लेपयेद्भस्म Verz. d. Oxf. H. 74, b, 21.

— अनु einsalben, med. sich salben: नलेदेन Āçv. Ča. 8, 10, 3. Gṛh. 3, 8, 11. अञ्जस्वानुलिम्पस्व Pār. Gṛh. 2, 14. Kauç. 26. 80. स्नापयित्वानुलिप्य च Kathās. 92, 39. Weber, Kṛṣṇa. 290. कुङ्कुमादिक्रमेणाङ्गमुलिम्पति Schol. zu Naish. 22, 56. वपुस्त्वलिप्त — न घृष्टः Čic. 9, 51. प्रियकुचन्दनाभ्यां च बित्त्वेन तगरेण च। पृथगेवानुलिम्प्यते MBh. 13, 5042. act. mit med. Bed.: न चानुलिम्पेद्भस्मात् 5006. अनुलिप्त beschmiert, bestrichen, gesalbt, übersogen mit: रुधिराणानुलिप्ताङ्गाः MBh. 1, 1172. मलपङ्कानुलिप्ताङ्गा 3, 2667. पार्थेयं चन्दनेन 6, 4425. Hariv. 3630. 3887. Suçr. 2, 286, 15. तिमिराणानुलिप्तेव तदा सा नगरो बभौ R. 2, 48, 27. R. Gorr. 2, 13, 7. 4, 27, 7. 29, 15. 5, 14, 5. 18. 45, 4. Māñh. 157, 10. Kām. Nitis. 7, 49. Čic. 9, 15. Spr. 2478. Kathās. 40, 2. Bha. P. 7, 13, 41. Māñh. P. 50, 80. 61, 16. 74, 9. मीमेनानुलिप्तं शरीरम् Mañh. 3, 4. प्रभानुलिप्त Ragh. 10, 10. हरिभिरचिरभासा तेजसा चानुलिप्तैः Čāṇk. 166. स्नातानुलिप्त gebadet und gesalbt Kauç. 83. Suçr. 1, 113, 6. Daçak. 63, 16. Hir. 42, 1. Vgl. अनुलेप fg. — caus. einsalben Hariv. 14839. Suçr. 1, 34, 5. Weber, Kṛṣṇa. 288. fg. Daçak. 92, 20.

— अभि bestreichen: मृदा TS. 5, 7, 20, 2. Kauç. 69. — caus. dass. MBh. 13, 7427.

— अथ 1) bestreichen, beschmieren Čāṇk. Ča. 7, 8, 12. Ba. 13, 9. Suçr. 2, 36, 11. fg.; med. sich bestreichen (loc. st. acc.): ऽभुज्जस्तस्तम्भेष्वाङ्गुरुचन्दनकुङ्कुमपङ्कानुलेपेनावलिम्पमानाः Bha. P. 5, 25, 5. अवलिप्त bestrichen MBh. 1, 6391. Suçr. 2, 50, 1. चन्दनावलिप्त Vet. in LA. (III) 8, 2, 5. überzogen, belegt (die Zunge) Suçr. 1, 115, 2. etwa besudelt, unrein oder auch blind wie अपिरिप्त (= सर्गर्व Mañh.) VS. 24, 3. कृतव्यधनीत्यवलिप्तं कृत्यया विध्यति (vgl. AV. 5, 14, 9) Kauç. 39. — 2) अवलिप्त hochmüthig, stolz M. 4, 79. MBh. 1, 2487. 6153. 6161. 2, 1437. 1554. 3, 11811. 13674. 5, 1495. Hariv. 10333. R. Gorr. 2, 9, 21. 3, 1, 19. 35, 72. 5, 9, 56. 6, 16, 64. 7, 17, 21. Spr. 873. 2347 (मनस्). 2798. Varāṇ. Bṛh. S. 16, 13. Rāṅa-Tar. 4, 66. Bha. P. 10, 25, 6. अनवलिप्त Hariv. 4243. — Vgl. अवलेप fg.

— आ bestreichen, beschmieren, salben: गोमयेन Čat. Ba. 12, 4, 4, 1. Kauç. 26. Hariv. 3525. Suçr. 1, 64, 5. 2, 8, 6. Uttarak. 61, 3 (79, 1). आलिपत् Kathās. 63, 15. Bhāṭṭ. 15, 109. मुखमालिप्य MBh. 2, 2624. 2637. Kathās. 45, 50. Bha. P. 8, 16, 26 (sich bestreichend). Pañkār. 171, 11. अलिप्त Māñh. 91, 10. Kathās. 50, 323. Bha. P. 10, 84, 45. aufschmieren, auftragen: अलिप्यते चन्दनमनाभिः R. 6, 12, v. l. — Vgl. अलेप fg. — caus. bestreichen, beschmieren, salben: अलिम्पयति Kauç. 47. 61. अलेपयति Suçr. 1, 55, 7. 2, 47, 8. — Vgl. अलिम्पन.

— समा med. sich salben: समालिप्त Bhāṭṭ. 17, 5. — caus. salben Śiṃ. D. 109, 7.

— उप 1) bestreichen, beschmieren, salben: verunreinigen: स्थपितुं गोमयेन Āçv. Gṛh. 1, 3, 1. Čāṇk. Ča. 18, 24, 28. Gṛh. 1, 7. Gorr. 2, 1, 11. 3, 7, 3, 11. Varāṇ. Bṛh. S. 60, 7. Pañkār. 3, 9, 3. 15, 25. चन्दनेनाङ्गमु-

पलिप्य MBH. 7, 2922. लिम्बे मृद्योपलितम् चर्याय. Up. 2, 11. पामूपलि-
तसर्वाङ्ग MBH. 2, 2625. HARIV. 4102. सुच. 1, 29, 7. VARĀH. BṛH. S. 45, 6.
MĀK. P. 51, 92. Schol. zu NAIŠH. 22, 52. यथा सर्वगतं सादृश्यं नो-
पलिप्यते । सर्वत्रावस्थितो देहे तद्यत्मा नोपलिप्यते ॥ BHAG. 13, 82. MBH.
12, 11669. — 2) sich anhängen an, überstehen सुच. 1, 262, 7. तेषां वि-
द्यादत्तं स्वाङ्गं यो नोपलिप्यते VĀGṢH. 10, 2. — Vgl. उपलेप figg. —
caus. beschmieren, bestreichen, salben M. 3, 206. R. 2, 100, 32 (108, 31 GORR.).

— पर्युप beschmieren, bestreichen GORR. 1, 5, 15.

— नि 1) anschmieren, med. sich anschmieren ÇAT. Br. 1, 8, 1, 14. fg.
ÇĀRṢH. Ça. 1, 10, 2. 2, 9, 12. GṛHJ. 6, 6. — 2) verschwinden machen, med.
verschwinden, unsichtbar werden: (वशेषा) तेनाक्षमूं सेनां नि लिम्पामि
AV. 14, 10, 13. नि केतवो जनानां न्यादृष्टा अलिप्सत RV. 4, 191, 4. —
Vgl. निलिम्प.

— परि bestreichen, umschmieren ÇAT. Br. 14, 9, 2, 1. KAUC. 72. MBH.
12, 7717. सुच. 1, 161, 21.

— प्र 1) beschmieren, bestreichen, beflecken; med. sich beschmieren u.
s. w.: कृत्ययेव तद्विषयेष्वेव तत्प्रलिलिपुः ÇAT. Br. 2, 4, 2, 12. KĀTJ. Ça.
15, 6, 5. यवचूर्णे: ÇĀRṢH. Ça. 4, 15, 31. अनुलेपनेन पाणी ंच. GṛHJ. 3, 8, 11.
KAUC. 21. 26. 30. 58. सुच. 1, 481, 4. BHAG. P. 10, 75, 15. med. KĀTJ. Ça.
15, 6, 5. दिव्याः सर्पाः प्रलिम्पताम् ÇĀRṢH. GṛHJ. 4, 15. — 2) प्रलित kle-
bend —, haftend an (loc.) MBH. 13, 7443; vgl. 7425. — Vgl. प्रलेप figg.
— caus. beschmieren, bestreichen MBH. 12, 2642. VARĀH. BṛH. S. 55, 5.
24; auch u. कुण्डलिन् 3) b).

— वि 1) beschmieren, bestreichen, überstehen, salben ÇAT. Br. 9, 3, 4,
17. अग्निः सुच. 2, 259, 5. मुखं विलिप्यमानम् 503, 2. KATHĀS. 37, 6. 7. 13.
16. BHAG. P. 10, 5, 14 (WEBER, KRISHNĀG. 304). 29, 2. 75, 14. 80, 21. PĀN-
ĒAR. 3, 15, 26. VET. in LA. (III) 7, 17. BHATT. 3, 20. 6, 21. 15, 6. विलित
beschmiert, bestrichen, gesalbt H. an. 2, 191. MED. I. 52. JĀG. 1, 277.
*MBH. 12, 6382. HARIV. 8265. 8425. Verz. d. Oxf. H. 106, a, 9. HIT. 128, 12.
— 2) schmieren —, streichen auf: चित्तमस्मरन्तः — विलिप्ये मौलि-
भिरम्बोरिकताम् so v. a. wird von den Himmelsbewohnern auf die Köpfe
gestreut KUMĀRAS. 5, 79. — Vgl. विलेप figg. — caus. विलिम्पित be-
schmiert, bestrichen ÇANDAR. im ÇKDR. u. लित.

— सम् bestreichen, beschmieren ÇAT. Br. 5, 5, 2, 4. KĀTJ. Ça. 16, 3, 28.
WEBER, KRISHNĀG. 271. खड्गा रुधिरसंलिताः Verz. d. Oxf. H. 117, a, 24.
— caus. dass. MBH. 1, 4950.

लिपि (von लिप्) f. UGĒVAL. zu UṆĀDIS. 4, 119. P. 3, 2, 21. 1) das Be-
streichen u. s. w.; s. लिपिकार. — 2) das Schreiben, Schrift, Art und
Weise zu schreiben AK. 2, 8, 1, 16. H. 484. HALĀJ. 4, 13. यवनानाम् P. 4,
1, 49. VĀTIL. 3. °ज्ञ KĀM. NITIS. 18, 37. लिपेर्यथावद्गुणम् RAGH. 3, 28.
18, 45. क्रमेण शिलितयाद् लिपिं गणितमेव च KATHĀS. 6, 32. VARĀH. BṛH.
14, 5. 18, 2. Git. 8, 4. °ज्ञान DAÇAK. 60, 12. SĀH. D. 268, 14. Verz. d. Oxf.
H. 105, a, 4. 339, a, 2 v. u. PĀNĒAR. 3, 4, 13. 6, 21 (अष्टादशल्लिपिना). 7, 20.
अयं दरिद्रो भवितेति वैधर्मी लिपिं ललाटे ऽर्थिजनस्य ज्ञापयामी NAIŠH. 1,
15. Schol. zu 22, 54. LALIT. ed. Calc. 142, 11. 143, 5. 16. figg. °शास्त्र 2.
°संख्या = ग्रन्थ eine umfangreiche Schrift HALĀJ. 5, 58. विंशति संख्यायां
ज्ञापकलिपितम् R. GORR. I, cxxxi. — Vgl. झङ्ग°, पुष्प°, प्रति°, भूत°,
मध्यान्तरविस्तर° u. s. w.

लिपिकार P. 3, 2, 21. m. 1) Tüncher R. GORR. 1, 12, 6. — 2) Schreiber,
Abschreiber H. 484. HALĀJ. 2, 431. VĀSĀVAD. 239, 1. MBH. I, 8. 407 und
II, 8. 85 am Schluss.

लिपिका f. = लिपि Schrift ÇANDAR. im ÇKDR.

लिपिकार m. = लिपिकार Schreiber, Abschreiber AK. 2, 8, 1, 15.

लिपिन्याः m. das Schreiben KATHĀS. 40, 22.

लिपिफलक n. Schreibtafel LALIT. ed. Calc. 143, 14.

लिपिशाला f. Schreibstube (wo die Kinder schreiben lernen) LALIT.
ed. Calc. 141, 9. 142, 3. 4. 15.

लिपी f. = लिपि das Schreiben, Schrift ÇANDAR. im ÇKDR.

लित partic. s. u. लिप्. लिता s. bes.

लितक (von लित) adj. mit Gift bestrichen, vergiftet (ein Pfeil) AK.
2, 8, 2, 56. H. 779. — लिप्तिका s. bes.

लिप्ता (= griech. λεπτή) f. Minute, der 60te Theil eines Grades Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 358. 527. fg. Ind. St. 2, 254. WEBER, GJOT. 106. Nax.
I, 310. Verz. d. B. H. No. 836. GOLĀDHJ. MADHJAGATIV. 21. GAṆITĀDHJ.
BHAGNĀJUTJ. 3. am Ende eines adj. comp.: पञ्चवर्गलिते बुधे wenn
Mercur 25 Minuten (in dem Sternbilde steht) VARĀH. BṛH. 7, 6. Dieses
Wort (von ली in der Bod. श्लेषपो abgeleitet) ist vielleicht UṆĀDIS. 5, 55
gemeint; aber UGĒVAL. nimmt लिप्तम् = लिष्टम् an.

लिप्तिका f. dass. GAṆITĀDHJ. BHAGNĀJ. 3. नति° GOLĀDHJ. GRAHĀV. 19.
लम्बन° 24. WEBER, Nax. I, 310. SATKĀTJAMUKTĀVALI im ÇKDR.

लिप्तीकः auf Minuten (लिप्ता) reduciren: °कृता (!) VARĀH. BṛH. 7, 10.

लिप्ता (vom desid. von लम् f. der Wunsch habhaft zu werden, —
zu erhalten, Verlangen nach AK. 1, 1, 3, 27. 3, 4, 19, 109. H. 430. HALĀJ.
2, 209. 5, 57. P. 3, 3, 6. 1, 3, 25. VĀTIL. 2. Vop. 23, 12. das obj. im loc.:
लिप्तां चक्रे प्रसेनात्तु मणिरत्ने स्यमस्तके HARIV. 2056. im comp. voran-
gehend: मृग° MBH. 1, 3378. अर्थोपभोग° 3, 97. अर्थ° 1312. 3, 1417. धर्म°
4, 924. R. GORR. 2, 18, 44. KĀM. NITIS. 13, 57. Spr. 311. 5169. KATHĀS.
13, 90. 33, 111. 51, 135. Verz. d. Oxf. H. 255, a, 28. SARVADARÇANAS. 64, 7.
am Ende eines adj. comp.: अभोगलिप्त = अभोगलिप्सु (welches nicht
zum Metrum gepasst hätte) KATHĀS. 7, 110. — Vgl. लाभ°.

लिप्सितव्य (wie oben) adj. was zu erhalten man wünschen muss, zu
wünschen: सकृत्सता संगतं लिप्सितव्यम् MBH. 5, 314.

लिप्सु (wie oben) adj. habhaft zu werden —, zu erlangen wünschend,
ein Begehren habend, verlangend, wünschend H. 429. HALĀJ. 2, 208. ohne
Ergänzung BHAG. P. 8, 16, 12. das obj. im acc.: कंचिदेवार्थम् MBH. 12,
2610. पुत्रम् HARIV. 6430. कन्याललाम RAGH. 5, 64. अनन्तानि मुखानि 18,
25. उदरभरणमात्रम् Spr. 304. KATHĀS. 24, 119. Verz. d. Oxf. H. 10, b,
N. 5. im comp. vorangehend: धन° MBH. 1, 1985. 2855. 3, 11811. 7, 1992.
HARIV. 3739. BHAG. P. 2, 7, 22. 10, 86, 3. PĀNĒAR. 3, 13, 21. PĀNĒAT. 3, 4.

लिप्सुता (von लिप्सु) f. das Verlangen nach: परदारपतेरुत्तरादव्यक्त°
Verz. d. Oxf. H. 68, a, No. 119. Z. 13. fg.

लिप्स्य (vom desid. von लम् adj. was man zu erhalten —, zu haben
wünscht Vop. 25, 6.

लिबि (लिबि) f. = लिपि P. 3, 2, 21. das Schreiben, Schrift AK. 2, 8,
1, 16. H. 484. UGĒVAL. zu UṆĀDIS. 4, 119.

लिबिकार (लिबि°) m. = लिपिकार P. 3, 2, 21. Schreiber, Abschreiber

H. 484, Sch.

लिङ्गिकर (लिङ्गि^०) m. = लिपिकर *Schreiber, Abschreiber* ÇKDn. nach Balaudikshita zu AK. 2, 8, 15.

लिङ्गी (लिङ्गी) f. = लिपी Çaddar. im ÇKDn.

लिङ्गिजा f. *Schlinggewächse, Liane* Nir. 6, 28, 11, 34. अन्या ला परि घ-
जाते लिङ्गिजेव वृक्षम् RV. 10, 10, 12. fg. AV. 6, 8, 1. KAUC. 35. PĀṆĀT. Br.
12, 13, 11.

लिम्प्य nom. ag. von लिप् P. 3, 1, 138. Vor. 26, 35. m. N. pr. eines
Wesens im Gefolge Çiva's Vāpi beim Schol. zu H. 210.

लिम्पट adj. *den Mädchen nachgehend* Hā. 192 (s. Corrigg.). — Vgl.
लम्पट.

लिम्पाक 1) m. *Esel*. — 2) m. *Citronenbaum* Çaddar. im ÇKDn. =
निम्बविकीर्ण, n. *die Frucht* Rāgav. im ÇKDn.

लिम्पि f. = लिपि *Schrift* PĀṆĀT. 3, 13, 25.

लिम्बभट्ट m. N. pr. eines Mannes HALL 136.

1. लिप् s. u. रिप्.

2. लिप् (= 1. लिप्) nom. ag.; nom. लिप् P. 8, 2, 36, Sch.

लिश (von 1. लिप्) nom. ag.; s. कु^०.

लिष m. = लष *Tänzer* Comm. zu Uṇ. 1, 152.

1. लिङ् (= älterem रिङ्), लेङि und लीङि (आस्वादेन) Dhātup. 24, 6.
(वि)लिकृति Suçr. 2, 533, 8. लिङ्क्त् (MBh. Varāh. Bṛh. S.) neben लिङ्क्त्;
लिलिङ्; लेङ्यति und लेङि KĀr. 6 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Schol. zu P.
8, 2, 32, 40. fg. घलित्त und घलीढ P. 7, 3, 78. Schol. zu 3, 1, 45, 8, 2, 40. Vor.
8, 130. लीङ्, लेङ्; लीढ P. 8, 3, 13, Sch. *lecken, belecken, leckend genießen*
(leicht zergehende oder dickflüssige Körper): लिङ्क्या लिङ्क्ती मुखम्
R. Gora. 2, 66, 28. अस्थि निर्दशनः श्वेव लिङ्क्या लेङि केवलम् Spr. 1632.
उत्तरोष्ठम् Suçr. 4, 118, 20. दीर्घलिङ्गी वै देवानां कव्यमलेदं ved. Cit. beim
Schol. zu P. 4, 1, 59 (vgl. Ait. Br. 2, 22). आ च लिङ्काङ्वि: Spr. 4814,
v. l. एवमेव नरव्याघ्रः परलीढं (परिलीढं ed. SCHL.) न मन्यते R. ed. Bomb.
2, 61, 16. मधुसर्पिणी Suçr. 4, 101, 18. 116, 18. 194, 18. 2, 436, 16. MBh.
3, 12388 (लिङ्कान). Spr. 3866. Varāh. Bṛh. S. 5, 45. 51, 31. 76, 6. 89, 1.
17. Kir. 5, 38. Kathās. 22, 199. 25, 106. 94, 119 (wo लिङ्क्या सृक्किणी
zu lesen ist). Buā. P. 6, 9, 15. 8, 15, 26. 10, 13, 24. Verz. d. Oxf. H. 130,
b, 17. BHATT. 18, 7. तं नरं लिङ्क्या लेति als Bezeichnung unbesonnener
Vermessenheit R. 3, 53, 50. नो मे ऽनिमेषो लेङि (= तान्प्रसति Comm.)
हेति: Buā. P. 3, 25, 38. Die Form लिङ्क्ति in folgendem von Ātreja bei
Wsr. angeführten Citat: सृक्किणोर्लिङ्क्ति च लिङ्क्या कदाचित्. — अङ्गे
ऽथ लेङ्यते MBh. 13, 3872 fehlerhaft für अङ्गेष्वाल्ह्यते, wie die ed.
Bomb. liest.

— caus. लेङ्यति *lecken lassen* Suçr. 4, 159, 13. 369, 4.

— intens. *beständig lecken, züngeln, züngeln nach*: लेलिङ्क्यते यस-
मानः समस्ताहोकात्ममयान्वदनैर्ज्वलद्भिः Bhag. 11, 30. (दीपी) लेलिङ्क्यमा-
नस्तृषितः MBh. 12, 4265. लिङ्क्याभिर्षे विश्ववक्त्रं लेलिङ्क्यते सूर्यप्रणयम्
12706. सृक्किणी लेलिङ्कुङ्कुः 3, 10397. HARIV. 14582. सृक्किणी लेलि-
ङ्कानस्य MBh. 5, 2047. लेलिङ्गलिङ्क्या लेलिङ्क्त् जि^० ed. Bomb.) वक्त्र-
म् 3, 10394. लेलिङ्गद्वक्त्रं (द्वक्त्रो beide Ausgg.) व्याघ्रः 12, 4273. लेलि-
ङ्कनिर्मकानगिः 3, 12240. HARIV. 5032. R. 6, 92, 49. Buā. P. 4, 24, 66. ले-
लिङ्काद्वय पद्मगैः HARIV. 2462. लेलिङ्कान von Çiva MBh. 14, 198. ले-

लिङ्कान vom züngelnden Feuer Gṛhjasamh. 1, 25. त्रासयंश्चापमायाति
(अग्निः) लेलिङ्कानो मकीरुङ्कान् MBh. 1, 3868. 8408. लेलिङ्क्याः सैन्येषु
प्रवृद्धमिव पावकम् 6, 4899. (शक्तिम्) स्पर्शमिव लिङ्क्याः लेलिङ्कानां स-
मस्ततः 5, 7271. बाणो लेलिङ्कानः R. 6, 79, 70. — Vgl. लेलिक, लेलिङ्कान.

— श्व *belecken, lecken an, mit Maul oder Schnabel berühren* Ait. Br.
2, 22. KĀr. 29, 1. PĀṆĀT. Br. 13, 6, 9. Āc. Çr. 3, 14, 11. आवलिक्याङ-
वि: Spr. 4814. MBh. 1, 667 (med.). 669. पुरा न सोमो ऽधरगो ऽवलिक्यते
प्रुना 3, 15687. 13, 2286 (अवलिक्यते). Varāh. Bṛh. S. 89, 17 (लिक्यते).
आवलीढं क्वि: MBh. 3, 16543. 8, 2059. 13, 1575. MĀR. P. 34, 56. मदि-
मामृतरसमुद्रविप्रुषा सकृदवलीढया Buā. P. 6, 9, 38. पतत्रिणावलीढम्
M. 4, 308. धमरावलीढयोः पङ्कजकोशयोः Ragh. ed. Calc. 3, 8. कीरमुखा-
वलीढं Māñh. 6, 20. आलावलीढवदन HARIV. 10200. Kir. 13, 11. Prad.
3, 8. Kathās. 25, 238 (wo स्फुरदीपावलीढे — मन्त्रप्राप्तिशालांस्त्रीमुखे
zu lesen ist). विष्णुचक्रावलीढाङ्गं bestrichen von, längs der Oberfläche
berührt R. 3, 43, 3. करजापावलीढं तु पङ्कजम् HARIV. 7080. auf der Zunge
schmelzen lassen Suçr. 2, 341, 4. दर्भरावलीढः halb verzehrt Çā. 7.
Scheinbar findet sich अवलीढ auch Kathās. 26, 142, wo aber statt ख-
रद्वारावलीढाङ्गं (verlösst auch gegen das Metrum) wohl zu lesen ist
खचदतावलीढलीढमालं. Was bedeutet aber अवलीढ Suçr. 4, 128, 7? Vgl.
अवलेङ्क fg. — intens. *beständig lecken, züngeln*: अवलन इवावलिक्यत्
(चक्रम्) MBh. 1, 1181.

— आ *belecken, lecken an* स्वजिङ्क्या । आलिकुम्सृक्किणी Buā. P.
10, 66, 33. नदि सिङ्कः परालीढमामिषं भोक्तुमिच्छति । नृसिङ्को भर्ता-
लीढं रामो राज्यं न भोदयते ॥ R. Gora. 2, 62, 25. नालीढं नापरिक्रितम्
MBh. 13, 5044 nach der von Nilak. erwähnten Lesart (आलीढा er-
klärt durch रजस्वली). मायाविभिरनालीढम् (भागम्) — निशाचरैः Ragh.
10, 46. सेनान्यमालीढमिवामुरास्त्रैः 2, 37. आलीढ = अशित Mhd. dh. 7.
मणिः शाणालीढः so v. a. *geschliffen, polirt* Spr. 2087, v. l. Vgl. आलीढ.
— intens. *stark belecken, züngeln nach*: उग्रदावानलस्तदनमालेलिङ्गान्
सकृ तेन ददात् Buā. P. 5, 6, 9.

— प्रत्या, partic. लीढ = अशित Mhd. dh. 12. — Vgl. प्रत्यालीढ.

— उद्, partic. उल्लीढ *geschliffen, polirt*: मणिः शाणोल्लीढः Spr. 2087.

— निम् *nippen* Çat. Br. 2, 3, 4, 21. KĀr. Çr. 4, 14, 27. Çāñh. Çr. 2, 9, 18.

— परि *belecken*: वक्त्रं लिङ्क्या R. 5, 79, 12. सृक्किणी जलं. 2, 13. PĀṆ-
ĀT. 262, 20. लीढ R. 2, 61, 16 (परलीढ ed. Bomb.). Spr. 3883. Vgl. प-
रिलेङ्क्त्. — intens. *beständig lecken*: सृक्किणी परिलेङ्कितम् MBh. 5,
5594. 6, 2701. PĀṆĀT. 55, 7 (46, 6 ed. orn.). 85, 3. लेलिङ्कान Buā. P.
10, 16, 25.

— प्र *auflecken, auf der Zunge zergehen lassen* Suçr. 2, 450, 1. —
Vgl. प्रलेङ्क fg.

— प्रति caus. *lecken lassen an*, mit dopp. acc. Çat. Br. 14, 4, 2, 4.

— वि *belecken, lecken an*: सृक्किणी MBh. 6, 2840. 7, 7262. Suçr. 2,
533, 3. Buā. P. 7, 8, 30. *auflecken, auf der Zunge zergehen lassen* Suçr.
2, 504, 5 (med.). 506, 20. — intens. *beständig belecken, züngeln nach*:
विलेङ्कितम् MBh. 12, 8075. (वनधूमकेतुः) विलेङ्कितानः स्थिरजङ्गमान्
Buā. P. 10, 19, 7.

— सम् *belecken, lecken an* KĀr. 30, 1. R. 5, 25, 15. 7, 23, 19. BHATT.
13, 42. सृक्किणी संलिक्यन् MBh. 9, 8100. संलिक्यान 3, 10653. 12, 4948. 50

v. a. *genussen*: देवतातिथिशेषेण यात्रा प्राणस्य संलिङ्ग 12049.

— परिसम् *belecken, lecken an*: सृङ्गिणी लिङ्गम् MBh. 3, 11500. 11502. 4, 692. 5, 5627. 6, 1916. 5027. 5593. 7, 6272. 9, 744.

2. लिङ्ग (= लिङ्ग) nom. ag. (nom. लिङ्ग) *leckend* Schol. zu P. 1, 2, 46. Vor. 3, 98. am Ende eines comp. Schol. zu P. 2, 2, 32. 4, 42. H. 7. पद-
भोगमकं लिङ्गं Bha. P. 1, 16, 6. नयनयोरीकालिको यातारः *ablockend* so
v. a. *ablassend* Śāh. D. 45, 8. — Vgl. गुडं, जिह्वां, दामं, पुष्पं, मधुं
(Bha. P. 6, 3, 33 nicht *Diens*, sondern adj. *Honig leckend*, — *kostend*),
रसनां.

लिङ्ग (von 1. लिङ्ग) nom. ag. dass.; s. अधलिङ्ग, गो.

1. ली, लीनति (शेषणे) Dhātup. 31, 31. लीनाति (= प्राप्नोति) बाला
लावण्यम् Durgā. im CKDr. und bei West. लीनाति जलधौ नदी so v. a.
ergiesst sich in Durgā. im CKDr. लीयति (द्रवीकरणे) Dhātup. 34, 6. Zu
belegen nur लीयते (शेषणे) Dhātup. 26, 30. 1) *sich schmiegen an, sich*
andriicken: काकाकृतं भृशं त्रस्तं लीयमानं परस्परम् (सैन्यम्) MBh. 8, 4162.
लीयते विभज्यती als etym. Erklärung von लिङ्गानि Nir. 8, 28. स्वात्तःक-
रणकारिणं संप्रसारितं लिङ्गं *liegend an* Spr. 401. लीनविद्याधरोरगः (गि-
रेस्तः) R. 8, 83, 26. नेन्द्रियार्थेषु लीयते *hängt nicht an* HALJ. 261 nach
West. लीन *ganz hingegeben einer Sache* (loc.): तस्यां संक्रिताया लीना
बाधव्यशाऽऽलिः Verz. d. Oxf. H. 58, b, 38. तद्रक्षणध्यानं Z. d. d. m. G.
14, 570, 11. तत्र Sarvadarśanas. 166, 1. — 2) *stecken bleiben, stocken*:
लीयते गर्भः *bleibt stecken* sc. im Mutterleibe Suṣ. 4, 377, 1. कालः सू-
क्ष्ममपि कलां न लीयते 18, 20. देशो लीनो मार्गेषु तिष्ठति 81, 17. 246,
12. 377, 10. 2, 183, 13. Vāgh. 8, 28. दत्तलीने कनू *worin die Zähne*
stecken Mahidh. zu VS. 11, 75. — 3) *sich niedersetzen, sich setzen auf*
(von Vögeln und Insecten, gleichsam *sich anheften*): लीयमानं स्वापउजः
MBh. 10, 39. Kumāras. 7, 21. पथान्धकारे खद्योतं लीयमानं ततस्ततः MBh.
14, 485. तस्य धाड्डिः शिरसि लीयते (impers.) Bhāṭṭ. 18, 13. लीन *sitzend*
auf, in: सकतलीनं नैमिथुना स्रोतोवकाऽऽक. 144. न पङ्कजं तद्यदलीन-
यदुदम् Spr. 1381. Kir. 5, 26. *sich legen* (auf's Lager): गृहे शयनमेकं नि-
शायां यत्र लीयते MBh. 12, 11987. — 4) *sich ducken, kauern, sich ver-*
stecken, hineinschlüpfen in; verschwinden: शशीर्त्तनीम् Spr. 2237. घन-
निचुललीनजलचरसितखगाः Varāh. Bh. S. 48, 12. कुञ्जलीनान्सिंहान्
Ragh. 9, 64. Spr. 830. MBh. 1, 4310. 4311. R. 2, 114, 4 (125, 4 Gorr.). 3,
1, 23. 50, 7. 68, 8. 5, 13, 42. 20, 21. 30, 13. 56, 75. खद्याधस्तले निभृतं लीनः
Pāṇāt. 187, 5. मातुः शय्यान्तरे Kām. Nitis. 7, 51. Kumāras. 1, 12. Git. 2,
1. Bhāṭṭ. 2, 48. चित्रभित्तिरितो रात्रौ पुमान् — निर्गत्यैवोपभुङ्गे मां प्रात-
श्चात्रैव लीयते Kathās. 66, 48. शीघ्रं पिबेत्तदन्नं मे यावद्भूमौ न लीयते 72,
135. Śāh. D. 7, 9. R. 6, 16, 9. त्रिलोक्यो लीयमानायां संवर्ताम्भसि Bha. P.
8, 24, 33. 10, 43, 6. कुमुदमपि गते ऽस्तं लीयते चन्द्रबिम्बे कसितमिव
वधूनां प्रेषितेषु प्रियेषु R. 3, 25. उत्थाय हृदि लीयते दरिद्राणां मनोर-
थाः Spr. 450. प्रेत्य ब्रह्मणि लीयते *verschwindet in, geht auf in* R. Gorr.
1, 1, 106. Jāṇ. 3, 180. Spr. 1412, v. l. 2163. Prabh. 107, 18. Tattvas. 27.
लीना ब्रह्मणि च्युतः Up. 1, 7. MBh. 14, 532. 614. Kōlikop. in Ind. St.
9, 20. Gaupar. zu Śāṅkhyak. 61. Bha. P. 1, 6, 18. 15, 31. 3, 10, 7. 27, 14.
6, 1, 2. Vedāntas. (Allah.) No. 149. Sarvadarśanas. 90, 1. Git. 4, 2. ली-
नवस्तु Kap. 1, 92. लीन *steckend in, verborgen in*: सौदामिनीव जलदेद-
रसंधिलीना Māhāt. 15, 1. शमीमिवाभ्यन्तरलीनपावकाम् Ragh. 3, 9. Spr.

1756. 2072. व्यक्ता नोक्ताश्च ये सूर्या लीना ये चाप्यनिर्मलाः *versteckt*
(nicht klar ausgesprochen) Suṣ. 2, 556, 15. Bhāṣ. Nīṭṣag. 19, 39. 32 (Śāh.
D. 302). घसलीनि *hineingeschlüpft, drinnen steckend*: घसलीनिभुङ्गमं
गृक्षमिव Spr. 118. दुःखाग्नि उत्तराह. 42, 12 (56, 10). Pāṇāt. 109, 20. स-
र्पश्चरं वल्मीकद्वारात्तलीनिः 175, 24. स्रष्टवर्षरोशात्तलीनिभानुश्रियं दधे
Riśa-Tar. 3, 387. अस्तलिङ्गम् adv. *innerlich*: विकस्य Pāṇāt. 185, 2, 191,
3. ed. orn. 18, 21. 41, 22. लीन n. *das Aufgehen —, Verschwinden in*
Pāṇāt. 1, 1, 46. — गृध्राणि लीयते MBh. 6, 5203 fehlerhaft für गृध्रा नि-
ली°, wie die ed. Bomb. liest; लीन fehlerhaft für नील MBh. 14, 2693
(ed. Bomb. नील). R. Gorr. 2, 8, 43. Prabh. 109, 1 (v. l. नील). — Vgl.
तामसलीन.

— caus. लापयते P. 1, 3, 70 (समाननशालीनीकरणोः प्रलम्भने च). 6, 1,
48. Vārtt. (प्रलम्भनशालीनीकरणयोः). Vor. 12, 1. 23, 53 (पूनाभिभवे). ज-
टभिर्लापयते = पूनामधिगच्छति P. 1, 3, 70, Sch. = प्रलभते P. 6, 1, 48.
Vārtt., Sch. Warum nicht zu लप्?

— घ्नु *nach Etwas verschwinden*: शब्दं प्रसति भूतादिर्नभस्तमनुली-
यते Bha. P. 12, 4, 16.

— अथ caus. med. Jmd demüthigen oder unführen, hintergehen Bhāṭṭ.
8, 44. Gehört wohl eher zu लप्.

— अग्नि 1) *sich schmiegen an*: भीष्ममेवाभिलीयते (एवाभ्यलीयत ed.
Bomb.) MBh. 6, 3128. कपिलाशावस्य क्रोडमभ्यलीयत Daśak. 11, 1. अ-
भिलीन *angeschmiegt*: पश्चादुच्चैर्भुजतरुवनं मण्डलेनाभिलीनः Megh. 37.
Pāṇāt. 3, 9, 15. — 2) *sich setzen auf, in* (von Vögeln und Insecten):
विक्रमाभिलीनाश्च लताः *auf denen Vögel sitzen* Hariv. 12012. अमराभि-
लीनयोः पङ्कजकोशयोः Ragh. 3, 8.

— अथ 1) *stocken*: दोषाः स्रोतस्त्ववलीयमाना घनीभावमापन्नाः Suṣ. 2,
195, 10. — 2) *sich niedersetzen* (von Vögeln): विक्रगादिभिरवलीनैः Vā-
rāh. Bh. S. 53, 114. — 3) *sich ducken*: कर्णचापच्युतेर्बाणैर्वध्यमानास्तु
सोमकाः । अवालीयत राजेन्द्र वेदनार्ता भृशार्दिताः ॥ MBh. 8, 939. लज्जया
त्वलीयती स्वेषु गात्रेषु मैथिली *versteckt sich in ihren Gliedern* R. 6,
99, 43. अवलीन *der sich geduckt —, versteckt hat* शिंशापावृते (कनूमान्)
R. 5, 23, 13. उदयावलीन *von der Sonne* Nalod. 2, 46.

— व्यय *sich ducken, kauern*: श्रुत्वा गाण्डीवनिर्घोषं विस्फूर्जितमिवा-
शनेः । सर्वसैन्यानि भीतानि व्यवलीयत MBh. 6, 3130 = Hariv. 13485.

— समव *aufgehen —, verschwinden in*: न तस्य प्राणा उत्क्रामत्यत्रैव
समवलीयते विमुक्तश्च विमुच्यत इत्येवमादिश्रुतेः Vedāntas. (Allah.) No. 150.

— अथ 1) *sich anschmiegen*: (कोकिला) स्थिता चूते मृतेवालीय Kathās.
111, 22. साकं कदम्बमालीनां मेघकाले Hariv. 5424. आल्लिङ्गम् । स्त-
नाविव दिशस्तस्याः शैलौ मलयदर्दुरौ Ragh. 4, 51. — 2) *sich setzen auf,*
in (von Insecten): आलीनधमरौ पक्षौ Kathās. 83, 26. — 3) *sich ducken,*
kauern, sich verstecken: मुङ्गरूपतते वाला मुङ्गः पतति विकृला । मुङ्ग-
रालीयते भीता MBh. 3, 2375. अस्ताद्रिकन्द्रालीने लज्जयेवाश्रुमालिनि
versteckt Kathās. 18, 103. अवालीन *wie ein Reiher kauernnd, — sich*
versteckt haltend MBh. 12, 5309. आलीननरवारणा (अयोध्या) *in der Men-*
schen und Elephanten sich versteckt halten R. 2, 114, 2. अथ समस्तास्त्री-
नानि श्लिष्टानि लग्नानि नराणां वारणानि कवाराणि यस्याम् Comm. — Vgl.
आलय und भावालीना.

— प्रत्या *sich hängen an* (acc.): तमेतस्मिन्नुभे मृत्युः प्रत्यालित्ये

Ind. St. 2, 315, 9.

— उद् *caus.* उद्घापयते in der Verbindung बालम् = वक्षयति (बाल-मुद्घापयति in anderer Bed.), in der Verb. श्येनो वर्तिकामुद्घा° = न्य-ग्भावयति P. 1, 3, 70, Sch. 6, 1, 48, VArtL, Sch. Vop. 23, 58. Warum nicht zu लप्.

— उप *sich anschließen an* (acc.): यथा सर्वाणि भूतानि मृत्योर्भीतानि मारिष । धर्ममेवोपलीयते कर्मवत्सि हि यानि च ॥ तथा कर्णं महेष्वासं पु-त्रास्त्व नराधिप । उपालीयतः त्रासात्पापेऽवस्य मरुत्मानः ॥ MBh. 8, 4171. fg. 4170.

— नि 1) *ankleben, sich anheften*: निलीना मलिका मूर्ध्नि Varāh. Bh. S. 98, 58. 43, 63. सरोजिञ्च निलीनभृङ्गैः Bhāṭṭ. 2, 5. पूर्वमेव हि जसूना यो ऽधिवासो निलीयते Rīgā-Tar. 3, 426. मधु भवननिलीनम् Varāh. Bh. S. 98, 58. ब्रह्मज्ञाने निलीनाः so v. a. ganz vertieft in Spr. 1313, v. 1. für विलीनाः. — 2) *sich niedersetzen* (von Vögeln): ध्वजेषु च निलीयते वा-यसाः MBh. 4, 1462. नीचैर्गृध्रा निलीयते (so die ed. Bomb.) भारतानां चम् प्रति 6, 5203. निलित्ये मूर्ध्नि गृध्रो ऽस्य Bhāṭṭ. 14, 76. Hariv. 5828. श्ये-नादयो यस्य निलीयेयुः शिरस्यथ Mārk. P. 51, 69. काकः कपोतो गृध्रो वा निलीयेयस्य मूर्धनि Verz. d. Oxf. H. 51, a, 83. — 3) *sich verstecken, sich verschlüpfen, verschwinden, unsichtbar werden*; in der älteren Sprache folgende Formen: निलीयमान, निलीयते (= निरपते von अण् Siddh. K. zu P. 2, 2, 19), न्यलयत und निलायत (im Padap. ohne Avagraha), निलित्ये, निलयी चक्रे, न्यलेष्ट, निलायम्, निलीन. येऽऽभिर्वातो निलयते AV. 11, 2, 13. उ. तस्मिन्मत्स्य उदके निलीनः 4, 16, 3. सुषा शम्भुराष्टज्जमाना विहसिष्यन्ति At. Br. 3, 22. स निलायत् सो ऽपः प्राविशत् TS. 2, 6, 8, 1. देवेभ्यो नि° vor den Göttern 5, 1, 4, 4. 2, 2. देवेभ्यो निलीयते 4, 3. देवेभ्यो निलायत 4, 7, 6. 5, 2, 4, 2. TBr. 1, 1, 2, 3. 2, 4, 5. 4, 3, 3. सा भीषा निलित्ये Cat. Br. 1, 2, 3, 1. 6, 4, 1. 4, 1, 3, 1. 13, 1, 4, 3. Kāṭh. 25, 1. 7. निलीयते MBh. 1, 4980. Spr. 2710. मातुः vor der Mutter P. 1, 4, 28, Sch. निलीयमाना वृक्षेषु Bhāg. P. 8, 12, 26. निलित्ये MBh. 3, 10560. 12, 10685. Hariv. 8715. 8718. निलि-त्यिरे MBh. 3, 10975. Bhāg. P. 3, 17, 22. निलित्युः MBh. 3, 11109. 12091. R. 2, 97, 4 (106, 2 Gorr.). Bhāg. P. 3, 13, 38. 4, 14, 3. तदा निलित्युर्दि-शि दिशि 16, 33. मुकास्वन्ये न्यलेषत Bhāṭṭ. 15, 22. निलीय Hariv. 8730. R. 6, 9, 6. Git. 2, 11. Prab. 100, 17. निलीन MBh. 1, 7157. 7, 5767. R. 1, 35, 15. Prab. 88, 14. Bhāg. P. 3, 15, 33. निलीन mit pass. Bed.: घरण्या-नि — यथानिलयमायद्विनिलीनानि मृगद्विजैः Wälder, in denen sich Thiere und Vögel verkrochen hatten, R. 2, 46, 3. — Vgl. निलय fg. und निलायन in den Nachträgen.

— अपनि *sich verstecken, verschwinden*: शत्रवः पराजितासो अप नि लयसाम् RV. 10, 84, 7. देवा अपन्यलयत Cat. Br. 4, 1, 2, 1.

— अभिनि s. °लीयमानक.

— संनि 1) *sich niedersetzen* (von Vögeln): उपरिष्ठाच्च वृक्षस्य बलाका संन्यलीयत MBh. 3, 12654. — 2) *sich verstecken, verschwinden*: यो यो दिशम्विहत । तस्या तस्या भयत्रस्ता रातसाः संनिलित्यिरे R. 6, 72, 25.

— प्र, °लीय und लाय Vop. 12, 1. 26, 212. *sich verstecken*: प्रलायम् mit ३ und चर् *sich versteckt halten* Cat. Br. 7, 2, 2, 9. TBr. 2, 2, 8, 5. Kāṭh. 29, 8. *sich auflösen; aufgehen in* (auch vom Sterben), *verschwinden*: प्रेव वै रेतो लीयते प्रेव वपा लीयते At. Br. 2, 14. Cat. Br. 14, 2, 2, 54. अण् ली-

क्तयः सर्वाः प्रभवत्यक् गमे । राश्यागमे प्रलीयते तत्रैवाव्ययतां के ॥ Bhāg. 8, 18. M. 1, 54. तास्वेव भूतमात्रासु प्रलीयते 12, 17. Kōlikop. in Ind. St. 9, 20. सक मेघेन तडित्प्रलीयते Spr. 2970. एकः प्रजायते अमुरेक एव प्रलीयते 3822 (vgl. Bhāg. P. 10, 49, 21). तस्मान्निवततां तैश्चरैश्च प्र-लीयताम् MBh. 7, 2059. प्रलीयते घोदवति 12, 7084. 13, 3232. 14, 614. 692. 705. Hariv. 518. 10350. Suçr. 1, 377, 10. Kumāras. 2, 10. Tattvar. 27. Bhāg. P. 10, 14, 25. Pañéar. 2, 1, 31. Kull. zu M. 1, 52. प्रलीन ver- schwunden, dahin gegangen (auch von Gestorbenen), aufgegangen in Bhāg. 14, 15. MBh. 14, 690. 695. 698. 702. 704. उद्यानानि प्रलीनविकृ-गानि R. 2, 59, 12. Suçr. 1, 347, 19. Spr. 3839. Çāntiç. in Çatakāv. 40. Kathās. 94, 66. °मुक्त Rīgā-Tar. 1, 1. Pañéar. 2, 1, 21. 30. Sarvadarça- nas. 179, 21. प्रलीनोऽप्ये निशि Bhāg. P. 9, 2, 6. °शाखा verloren gegangen MÜLLER, SL. 104. प्रलीना (= स्वस्वव्यापाररहिताः Sā.) न्योक्त इव शेरे aufgelöst, hingegossen At. Br. 5, 28. — Vgl. प्रलय, प्रलयन, प्रलीनता unter प्रलीन.

— विप्र, partic. °लीन *auseinandergesflogen* (von einem geschlagenen Heere) MBh. 7, 746.

— संप्र *verschwinden, aufgehen — untergehen in*: अव्यक्तं पुरुषे ब्र-ह्मविष्णवे संप्रलीयते MBh. 12, 12895. Bhāg. P. 14, 24, 25. कार्याब्धौ Spr. 1478. °लीन *verschwinden, aufgegangen in*: °महोरग (गिरि) R. 5, 4, 12. एवं धर्माब्राह्मणधर्मेषु सर्वान्सर्ववस्थं संप्रलीनामिबोध aufgegangen in so v. a. enthalten in MBh. 12, 2280.

— प्रति 1) *sich klammern an*: प्रतिलीन आसीत् so v. a. unverrückt Çāṅkh. Gṛh. 3, 1. — 2) *verschwinden*: स्वप्रवत्प्रत्यलीयत Bhāg. P. 9, 21, 17.

— वि, °लेता und लाता, °लीय und °लाय P. 6, 1, 51, Sch. 1) *sich schmiegen —, sich heften an*: तत्र केचिन्नरा भीता व्यलीयत मरुतले so v. a. duckten sich auf den Erdboden MBh. 10, 410. पतत्यतंगप्रतिम-स्तपोनिधिः पुरो ऽस्य यावन्न भुवि व्यलीयत Çr. 1, 12. तदक्ते विलीनमि-तलोचनाः geheftet auf Pañéar. 3, 7, 33. तमोऽभिष्ठायाद्विहसिः geheftet an Ragh. 13, 56. ब्रह्मज्ञाने विलीनाः vertieft in Spr. 1313. — 2) *sich setzeln* (von Vögeln): शाखाविलीनानां पक्षिणाम् sitzend auf Kathās. 26, 28. — 3) *stocken*: विलीयते Spr. 1163. — 4) *sich verstecken, sich verschlüpfen*: विलीयमानिर्विन्नीः Spr. 2839. Kathās. 26, 84. विलीन versteckt Bhāg. P. 7, 2, 56. विलीयते यं दृष्ट्वा शत्रवः Halā. 188 bei West. विलित्युः Anā. 6, 13 (निलित्युः MBh. 3, 12091). *verschwin- den, zu Nichts werden*: यस्मिन्धर्मा विरजितं तं राजानं प्रचक्षते । यस्मि-न्विलीयते धर्मस्तं देवा वृषलं विदुः MBh. 12, 3876. Bhāg. P. 1, 18, 45. Spr. 450, v. 1. न कथंचिद्विलीयते विद्वद्विशिस्तता नयाः 1958. विलीयेन्दुः 2840. विलीयते तदा क्लेशाः Bhāg. P. 3, 7, 18. Weber, Rāmāt. Up. 355. fg. Gegens. ज्ञायते Bhāg. P. 10, 24, 13. 6, 1, 55. Pañéar. 4, 3, 208. विलीन verschwinden, zu Nichts geworden, hingegangen Maitreup. 6, 24. R. 4, 1. Varāh. Bh. S. 4, 17. Prab. 98, 13. Pañéar. 1, 14, 22. 3, 1, 20. °पल्लव Kathās. 22, 5. अविलीना वत्सरसद्व्याणि भूयाः so v. a. lahe Uttarar. 124, 12 (168, 7). — 5) *sergehen, sich auflösen, schmelzen*: किम्पु Hariv. 6245. तुकिनेन विलीयता Mārk. P. 61, 19. स्थालीपाको वि लीयते AV. 20, 134, 3. 4. आद्यम् Kauç. 2. Suçr. 1, 99, 6. विलीयमानेवानन्दात् Daçar. 2, 17. विलीन sergangen, aufgelöst, geschmolzen AK. 3, 2, 49. Trik. 3, 3, 160. H. 1487. an. 3, 415. Halā. 2, 121. Kumāras. Up. 6, 13, 1. Suçr. 2, 348, 4. Spr. 830.

KATHA. 35, 84. 87. MĀRK. P. 61, 28. स्वयं विलीन TS. Comm. 2, 109, 6. — Vgl. विलय fg. — caus. 1) verschwinden machen, aufgehen lassen in (loc.), zu Nichte machen: सर्वं विदात्मनि विलापयेत् Verz. d. Oxf. H. 226, b, 8. 6. विलापिता (als Erkl. von निर्यापिताः) देकुधर्मा: Comm. zu Bhāg. P. 3, 21, 17. विलापित PRAB. 116, 8. — 2) schmelzen (trans.): विलापयत्यायम् TBR. Comm. 1, 66, 16. KAUC. 126. विलाप्यमान SUGR. 2, 363, 3. विलापित 362, 10. विलापयति, विलापयति, विलासयति oder विलीनयति घृतम् P. 7, 3, 39. Sch. इतु विलापयति ebend. लोहं विलापयति SIDDH. K. 183, a, 13. VOP. 18, 15. 23, 53.

— अनुवि sich auflösen in (acc.): यथा सैन्धवविकृत्य उदके प्रास्त उदकमेवानुविलीयते CAT. Br. 14, 3, 4, 12.

— अभिवि caus. schmelzen lassen: °लाप्य SUGR. 2, 88, 3.

— प्रवि verschwinden, zu Nichte werden: कर्म समयं प्रविलीयते BHAG. 4, 23. एनः MBH. 1, 2319. 6462. पापम् — यथा लवणमभोभिराश्रुतं प्रविलीयते 13, 7590. 14, 1105. HARIV. 12246. SUGR. 1, 318, 4. VARĀH. BṚH. S. 34, 8. Verz. d. Oxf. H. 224, a, 1. इहैव सर्वं प्रविलीयति कामा: MUNP. UP. 3, 2, 2. MBH. 3, 3839. Vgl. प्रविलय. — caus. °लापयति 1) verschwinden —, aufgehen lassen in (loc.) BHAG. P. 1, 13, 52. Verz. d. Oxf. H. 226, b, 4. 5. — 2) auflösen, schmelzen SUGR. 1, 20, 9. 14. 2, 368, 12.

— सम् sich anschmiegen: अन्योऽन्यं समलीयत पलायनपरायणाः MBH. 7, 934. मृडुराद्रः कृशो भूवा शनैः संलीयते रिपुः Spr. 4746. गात्रं संलीय an den Leib sich schmiegend 3528. अत्रणो शिराधरायां संलीने HARIV. 4787. संलीणकर्णं PANĀT. 103, 6. Hineingehen in: यथा राजन्कुस्तिपदे पदानि संलीयते सर्वसञ्ज्ञाद्भवानि MBH. 12, 2380. नष्टमात्मनि संलीने नाधिगममुर्जताशनम् 13, 4036. sich verstecken, sich versteckt halten: संलीनमपि दुर्गेषु निन्यतुर्मसादनम् 1, 7671. संलीना मृगपक्षिणः R. GORR. 1, 36, 15. निलयसंलीनेर्मृगपक्षिणि: 2, 44, 3. 3, 29, 12. sich ducken, kauern, sich zusammensziehen: संलीय तस्मिन्निषसाद वृत्ते R. 5, 19, 34. संलीयमान von einem geschlagenen Heere MBH. 7, 8146. संलीन geduckt, gekauert, zusammengezogen SUGR. 2, 384, 4. MBH. 3, 8705. संलीने रथोपस्थ उपाविशत् 4, 1457. 7, 5794. 10, 448. संलीना स्वेषु गात्रेषु SĀH. D. 116. शैलपृष्ठार्धसंलीन उरगः HARIV. 4677. संलीनमानस (संदीन° die neuere Ausg.) so v. a. kleinmüthig HARIV. 3690. — Vgl. संलय.

2. ली f. = स्नेषण (vgl. 1. ली) und चपल (vgl. 3. ली) MRD. I. 1.

3. ली nur intens. लेलापयति (दीप्ता) SIDDH. K. im gaṇa कण्ठादि zu P. 3, 1, 27. लेलापयति CAT. Br. 14; लेलापयती, लेलापयत् gen., अलेलापत्, अलेलेत्, अलेलीयत; schwanken, schaukeln, zittern: पृथिव्यलेलापयथा पुष्करपर्णमेवम् CAT. Br. 2, 1, 1, 8. TS. 5, 6, 4, 2. KĀTH. 8, 2, 22, 9. CAT. Br. 11, 4, 3, 1. वायोर्लेलयत इवोपपन्नवन्ति 8, 3, 8. 14, 7, 1, 7. यदा लेलापते क्षार्चिः समिद्धे कृद्यवाकने MUNP. UP. 1, 2, 2. नवहारे पुरे देही हंता लेलापते वरिः CRETĀCV. UP. 3, 18. लेलापमाना Bez. einer der sieben Zungen des Agni MUNP. UP. 1, 2, 4. GRUBAS. 1, 14. — Vgl. लेलया.

लीका f. Bez. böser Geister MĀRK. P. 81, 109. fgg.

लीका f. = लिता CADDAR. im CKDR.

लीला f. dass. ebend.

लीन s. u. 1. ली; davon 1) लीनता f. a) das sich Anschmiegen an: लीनता कुर्यादाब्जे मुक्तिरित्यभिधीयते PANĀT. 2, 7, 2. — b) das Verstecktsein: पर्णाभ्यन्तरलीनता विज्ञकति स्कन्धोदयात्पादपाः CĀK. 167. — 2)

लीनव n. das Stecken in Etwas, Verstecktsein SUGR. 2, 403, 2.

लीप्सितव्य (vom desid. von लम्) adj. begehrensworth AIR. Br. 2, 3.

लीला f. 1) Spiel, Scherz, Belustigung; = क्रीडा, विलास AK. 3, 4, 26, 201. H. 555. an. 2, 508. MRD. I. 46. क्रीडति लीलाम् HARIV. 4339. °विधान 13787. लीला विदधतः BHAG. P. 1, 1, 18. लोलाः कर HARIV. 2463. सकृन्नी लीला धारयन् 2985. लीलायो नारदः MBH. 13, 252. BHAR. NĀTJAC. 34, 82. Spr. 685. 3318. fg. RAGH. 16, 71. CIG. 8, 24. BHAG. P. 10, 11, 32. Verz. d. Oxf. H. 127, a, No. 223. स्त्रीभिर्लीलेव प्रोच्यते लीला PRA-SĀNGĀBH. 14, b. शिशुलीला ततः कुर्वन् HARIV. 3407. 3630. बाल° BHAG. P. 3, 2, 2. बाललीलाधर SUGR. 2, 394, 11. विभ्रती चाम्बिकालीलाम् (बाल-वीम्) KATHA. 93, 78. कृत्त° Spr. 4897. वृद्धा ऽपि वारणपतिर्न ब्रूति लीलाम् 4036. कन्दुक° Ballspiel KUMĀRAS. 3, 19. BHAG. P. 5, 9, 19. 3, 12, 18. 22. किन्दोल° Spr. 3053. मृत° KATHA. 62, 164. पानादि° 18, 27, 17, 1. 38, 33. 56, 210. 75, 115. 108, 123. मृगया° so zu verbinden 42, 6. संभोग° 93, 46. तन्मुखाब्जालि° 74, 240. सद्ब्रवस्थाननिरोध° BHAG. P. 2, 4, 12. SARVADARĢANAS. 49, 20. लीलया निःशङ्कितया PANĀT. 161, 15. लीलया zur Belustigung, um sich zu belustigen Spr. 566. KATHA. 44, 40. SARVADARĢANAS. 53, 7. BHAG. P. 1, 1, 17. 3, 7, 2. 10, 11. घातमलीलाया dass. 1, 10, 24. स्वलीलाया dass. 7, 8, 40. 10, 8, 52. स्वलीलावशात् SARVADARĢANAS. 51, 18. am Anf. eines comp. लीला so v. a. लीलया zur Belustigung: °विप्रकृष्टकृष्ण 120, 2. 13. जलद° das Spiel der Wolken Journ. of the Am. Or. S. 7, 44. पल्लव° Spr. 680. Insbes. die in der Nachahmung des Geliebten bestehende Belustigung eines Mädchens: प्रियानुकरणां लीला मधुराङ्गविचोष्टैः DAṢAR. 2, 35. 4, 64. SĀH. D. 136. 50, 15. 54, 2. PRATĀPAR. 55, b. AK. 1, 1, 3, 32. 3, 4, 26, 201. H. 507. H. an. MRD. HALĀS. 1, 89. GĪT. 6, 5. — 2) blosses Spiel, blosse Belustigung so v. a. eine ohne alle Anstrengung von der Hand gehende Handlung: निखिलवारिधिपान° RĪĀ-TAR. 4, 717. कुर्यतक्रोडतनोः स्वमायया निश्चय गारुद्धरणं रसातलात् । लीलाम् BHAG. P. 3, 20, 8. लीलया so v. a. ohne alle Anstrengung, mit der grössten Leichtigkeit MBH. 13, 855. HARIV. 2330. R. 1, 67, 15. 3, 31, 30. 4, 9, 92. KATHA. 47, 84. VṚDDHA-KĀṢ. 13, 19. BHAG. P. 3, 2, 30. 13, 46. 19, 9. 11. MĀRK. P. 21, 63. 82, 49. PANĀT. 48, 20. 211, 12. ed. ord. 56, 3. HIT. 81, 18; vgl. लीलामात्रेण PANĀT. 1, 9, 22. घप्रपन्नैरेव लीलान्यायेन CĀK. bei WIND. Sankara 112. Am Anf. eines comp. लीला = लीलया ohne Anstrengung: °साध्य KATHA. 123, 161. °दग्ध Spr. 919. °गोवर्धन-धर PANĀT. 4, 3, 134. — 3) blosses Spiel so v. a. blosses Aussehen, Schein: स प्रविश्य दर्शात्र चित्रालोकनलीलाया । स्थितं कनकवर्पं तं नृपं चित्र-कोरो रक्ः ॥ so v. a. er betrachtete den Fürsten als wenn er ein Bild ansähe KATHA. 33, 39. तस्मिंश्चितानले — न्यपतच्छीतलरुदलीलाया als wenn es ein kuhler Teich wäre 33, 160. गजलीलाया so v. a. nach Art eines Elephanten, wie ein Elephant BHAG. P. 3, 13, 32. गजेन्द्रलील einen Elephanten darstellend, einem El. gleichend 26. 3, 10, 6. Auch in comp. mit dem, was den Schein bewirkt: शैलप्राकारलीलाया RĪĀ-TAR. 1, 31. लावण्यलीलाजल (सरस्) Spr. 1970. गोत्रलीलातपत्र BHAG. P. 3, 2, 33. — 4) beabsichtigter Schein, Verstellung: °नटन ein Tunzen, durch welches man Jmd zu täuschen beabsichtigt, Spr. 2396. °मन्दं प्रस्थितम् erkün- stellt langsam 2081. अचक्षया न दातव्यं कस्यचिह्नलीलायि वा so v. a. im Spotte, zum blossen Scheine 4436, v. l. — 5) Anmuth, Liebreiz KUMĀRAS.

1, 34. RAGH. 6, 1. लीलावधूतेश्वरः MEGH. 36. KATHĀS. 56, 250. KĀURAB. 34. PRAB. 40, 4. °खेल RAGH. 4, 22. °विलसिते: Spr. 771. °मित RAGH. 8, 70. RĪGĀ-TAR. 4, 302. °कसित BHĀG. P. 2, 2, 12. °गति RAGH. 7, 7 (= KUMĀRAS. 7, 58). लीलावलोकन BHĀG. P. 3, 20, 30. 8, 8, 7. °वलपरणित Spr. 23. — 6) ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XI, 6). — Das Wort wird gewöhnlich als eine Corruption von क्रीडा betrachtet, könnte aber vielleicht mit 3. ली in Verbindung stehen. — Vgl. घन°, घव°, घादि°, तुरगलीलक, भागवत-लीलारूप्य, मध्य°, महालीलसरस्वती, राजलीलानामन्, सलील.

लीलाकमल n. eine zum Spielen dienende Lotusblüthe KUMĀRAS. 6, 84. MEGH. 66.

लीलाकर m. ein best. Metrum Ind. St. 8, 409. fg. — Vgl. मत्तमातङ्ग°.

लीलाकलह m. ein scherzhafter —, nicht ernstlich gemeinter Streit Spr. 3178.

लीलाखिल 1) adj. anmuthig sich wiegend RAGH. 4, 22. — 2) n. ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (X, 6); लील° godr., man könnte auch लीलाखिला vermuthen.

लीलागार n. Lusthaus RAGH. 8, 94.

लीलागृह n. dass. KATHĀS. 1, 66.

लीलागेह n. dass.: घम्बु° KATHĀS. 114, 51.

लीलाङ्ग adj. als Beiw. eines Stiers MBH. 13, 3778 fehlerhaft für नीलाङ्ग. NILAK.: लीलाङ्ग = विलसिताङ्ग.

लीलाचल m. N. pr. eines Gebietes, = लीलाद्रि = पुरुषोत्तम (?) Verz. d. Oxf. H. 77, b, 13. — Vgl. लीलापर्वत und नीलाचल.

लीलातनु f. eine zum blossen Vergnügen angenommene Form, Schein-form BUĀG. P. 7, 7, 34.

लीलाताम्रम n. = लीलाकमल Spr. 2662. 2671.

लीलाद्रि m. = लीलाचल Verz. d. Oxf. H. 77, b, 13.

लीलापद्म n. = लीलाकमल ŚĀH. D. 21, 5. KĀVYĀD. 2, 261.

लीलापर्वत m. N. pr. eines Berges KATHĀS. 48, 51. — Vgl. लीलाचल.

लीलाब्ज n. = लीलाकमल KUNALAJ. 166, a, 3.

लीलाभरणा n. Scheinschmuck, z. B. ein Armband aus Lotusfasern CĀK. Ch. 60, 7.

लीलामधुकर m. Titel eines Schauspiels ŚĀH. D. 192, 4.

लीलामनुष्य m. dem Schein nach Mensch, nicht in Wirklichkeit Mensch: विष्णु BUĀG. P. 10, 43, 45.

लीलामय (von लीला) adj. in Spielen —, Belustigungen bestehend, davon handelnd: रामकुञ्जादिलीलामयगीतानि Verz. d. Oxf. H. 128, b, 21.

लीलामनुषविषय adj. der nur zu seiner Belustigung oder zum Schein einen menschlichen Körper hat, unter den Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀB. 4, 1, 17.

लीलाम्बुज n. = लीलाकमल KATHĀS. 23, 69. 25, 223.

लीलाय् (von लीला), °यति, °यते spielen, sich belustigen: °यस्य: कुलं व्रति (वेधितः) Spr. 2672. HARIV. 8331. °यमान 10897. R. 3, 43, 19. लीलायित n. Spiel, Belustigung Gīt. 12, 28. RĪGĀ-TAR. 1, 208. — Vgl. राय्य°.

लीलायुध m. pl. N. pr. einer Völkerschaft MBH. 8, 592. wohl fehlerhaft für नीलायुध, wie die ed. Bomb. liest.

लीलारति f. Belustigung: काकिपु mit Krähen Spr. 926.

लीलारविन्द n. = लीलाकमल RAGH. 6, 13. KATHĀS. 28, 58.

लीलावज्र n. ein wie ein Donnerkeil aussehendes Werkzeug KATHĀS. 35, 42.

लीलावतार m. das Erscheinen Viṣṇu's auf Erden zu seiner eigenen Belustigung BUĀG. P. 1, 2, 84. 2, 6, 45. 3, 24, 29.

लीलावस् (von लीला) 1) adj. anmuthig, reizend: भारती Verz. d. Oxf. H. 142, a, 10. COLEBR. Alg. 1. — 2) f. °वती a) eine anmuthige Schöne H. 507, Sch. Spr. 2673. 3168. COLEBR. Alg. 5, 127. — b) Boin. der Durgā Verz. d. Oxf. H. 92, b, No. 148, Z. 5. — c) N. pr. der Gattin des Asura Maja KATHĀS. 45, 137. — d) N. pr. einer Gemahlin Avikshita's MĀK. P. 123, 17. — e) N. pr. einer Kaufmannstochter Hir. 28, 2. — f) ein best. Versmaass COLEBR. Misc. Ess. II, 157 (III, 35). — g) Titel eines Abschnittes des Siddhāntaśiromaṇi GILD. Bibl. 505. fgg. HALL 120. Verz. d. Oxf. H. 338, a, 18. Verz. d. B. H. No. 828. fgg. 831. °टीका 868. Ind. St. 2, 253. — h) Titel eines medic. Werkes Verz. d. Oxf. H. 404, b, No. 35. — i) = न्याय°: °प्रकाश Titel eines Commentars zu diesem Werke Verz. d. B. H. No. 687. fgg. — Vgl. न्याय°, क्य°.

लीलावापी f. Lustteich KATHĀS. 9, 46.

लीलावेश्मन् n. Lusthaus RĪGĀ-TAR. 1, 328.

लीलाशुक m. Vergnügungspapagei, Boin. des Dichters Bilvamañgala Verz. d. Oxf. H. 128, a, No. 230.

लीलास्वात्मप्रिय m. N. pr. eines Autors von Mantra bei den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 101, b, 14.

लीलाद्यान n. Lustgarten TRĪK. 2, 4, 1. KATHĀS. 71, 72. 109, 41. 114, 55.

लीलोपवती (!) f. ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 18).

1. लुक् zusammentreffen mit (समम्, सहः देवैः सर्वैः समं यत्र लुकिष्य-सि मेरुश्चर, इह मे प्रीतिरनुत्ता लुकितस्य सुरैः सह Verz. d. Oxf. H. 66, a, N. 1 zur Erklärung von लुकेश्चर.

2. लुक् in der Gramm. Abfall, Schwund VS. PAṬ. 3, 12. P. 1, 1, 61. 2, 49. 4, 1, 22. 7, 3, 89. 4, 82. VOP. 3, 54. 91. 160. 6, 8 u. s. w. abgefallen, geschwunden VS. PAṬ. 1, 114, v. l. Wird GAṆĀTANAMĀH. 2, 85 auf लुञ् (लुच्यते ऽपनीयत इति लुक्) zurückgeführt, was wohl richtig ist, obgleich लुक् (loc. लुकि, gen. du. लुकोस्), nicht लुच्, das Thema ist.

लुकेश्चर n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, b, 19. °तीर्थ 66, a, 31. — Vgl. unter 1. लुक् und लुठनेश्चरतीर्थ, लुठेश्चर.

लुगि in महालुगिपद्धति.

लुङ्ग = मातुलुङ्ग Citrone SIDDH. und HAR. in NIGH. Pr.

लुञ्, लुञ्चति (अपनयने) DHĀTUP. 7, 5. लुञ्चिवा und लुचिवा P. 1, 2, 24. VOP. 26, 205. raufen, ausraufen, rupfen, berupfen: लुलुञ्चय तदा केशान् sie raufen sich das Haar MBH. 9, 1635. R. 6, 37, 50. MÜLLER, SL. 83. BHĀṬ. 3, 22. 14, 59. 15, 3 (अलुञ्चिषुः). लुञ्चितकेशाः von den Gāina gesagt COLEBR. Misc. Ess. I, 381. लुञ्चितमूर्धनाः und लुञ्चिताः desgl. SARVADARĀṆAS. 44, 3. 5. ऽममृणि । भृगोर्लुञ्चि BUĀG. P. 4, 5, 19. किञ्चिलुञ्चितम् KATHĀS. 62, 70. तित्तिरिं लुञ्चितम् SUCH. 2, 435, 14. अलुञ्चिना-नासिकम् ausreissen, abreißen BHĀṬ. 15, 57. enthüllen: तिलानुञ्चोद-केन समर्थं लुञ्चिवा (v. l. विलुपय) PAÑĀT. 124, 13. तिला लुञ्चिताः (v. l. लुपिताः) 17. 19. fg. 22. 24. Spr. 1516. मृष्टलुञ्चित (mit Verstellung der Worte) gaṇa राजदत्तादि zu P. 2, 2, 81. Statt किञ्चिमुञ्चतः SUCH. 1, 105,

18 ist wohl किञ्चिदुच्यते: an Etwas supfend zu lesen.

— *अव* *abreissen, auerelassen*: अवलुञ्ज्य जटमेकां गुरुवामि MBh. 3, 10760. fg. Mārk. P. 5, 8. — Vgl. अवलुञ्चन.

— *आ* *ausraufen, rupfen an*: कर्षो केशाश्च Suçr. 1, 118, 20. — Vgl. आलुञ्चन.

— *उद्* *ausrupfen, berupfen*: उल्लुञ्चितच्छद् Kathās. 62, 71. — Vgl. उल्लुञ्चन.

— *वि* *ausraufen*: मूर्धज्ञान् BHATT. 18, 38.

लुञ्ज (von लुञ्ज) nom. ag.: *अ*° *vielleicht der Einen nicht rupft und supft* BHAR. Nāṭṣag. 34, 102. — Vgl. कु°.

लुञ्जक (wie oben) 1) nom. ag. *Raufer, Zauser*; s. केश°. — 2) m. wohl *eine best. Körnerfrucht* Suçr. 2, 72, 19 (es könnte aber auch घलु° oder घालु° gemeint sein).

लुञ्चन (wie oben) n. *das Ausraufen*: केश° Daçak. 68, 13. — Vgl. लुपठन 2).

लुञ्जः लुञ्जयति (हिंसाबलादाननिकेतनेषु, v. l. दान st. आदान) Dhātup. 32, 81, v. l. (भाषार्थ oder भासार्थ) 33, 85.

लुङ्, लौठते (गतिकर्मन्) Naigh. 2, 14. (प्रतिघाते, दीप्तिप्रतिरुक्तयोः) Dhātup. 18, 8. लौठति (विलोडने, विलोडने, विलोडविलोडयोः) 9, 27. लुञ्जति (विलोडने) 26, 113. *sich wälzen*: लुञ्जन्मशोको भुवि BHATT. 3, 32. 18, 11. लुङ्त् wohl fehlerhaft für लुठत् *umherliegend*: सर्वत्रैव लुङ्त्सूरत्नचिः Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Cl. 20. — *caus.* लौठयति (भाषार्थ oder भासार्थ) Dhātup. 33, 81. aor. घलूलुङ्त् und घलूलौठत् Nāṣa in Siddh. K. zu P. 7, 4, 3.

1. लुङ्, लुठति (संक्षेपणे, लोठे) Dhātup. 28, 87. घलुठत् und घलौठिष्ठ P. 1, 3, 91. 1) *sich wälzen*: त्वं पादात्ते लुठसि Spr. 752. लुठति धरणिशयने Gīr. 5, 5, 7, 34. Verz. d. Oxf. H. 77, a, 13. लुठन् 145, a, 25. Kathās. 71, 55. 84, 14. 89, 34. 93, 25. पङ्के लुठत्तमुगम् Rāga-Tar. 4, 600. Çatr. 14, 252. Kull. zu M. 6, 22. घलुठन् Rāga-Tar. 7, 1067. लुलोठ Kathās. 7, 66. 61, 212. 71, 54. Hit. 123, 18. 128, 13. लुठमानः स गच्छति Mārk. P. 12, 6. लुलुठे BHATT. 14, 54. घलौठिष्ठ 13, 56. लुठित *sich wälzend*: चकार मृतमात्मानं निच्छेष्ट लुठिताङ्गकम् Kathās. 58, 29. भूमौ लुठिताः Pañkāt. ed. orn. 57, 20. von einem Pferde AK. 2, 8, 2, 18. n. *das Sichwälzen* (eines Pferdes) H. 1243. *sich wälzen* von einem Flusse: घलकनन्दा लुठत्ती भारतमभि वर्षम् Buāg. P. 5, 17, 9. *sich hinundherbewegen, rollen*: जलकणाः Spr. 3490. निरत्तरलुठद्वाप्य 4081. शिरांसि लुठत्ति Mahānāt. 592 (vgl. Verz. d. Oxf. H. 151, a, 21). लुठलोलालकैः flatternd Spr. 3235. कुरो ऽयं कुरिणालीणो लुठति स्तनमण्डले 3350. मणिलुठति पादेषु 2086. लिङ्गपीठलुठत्तानकुम्भ Rāga-Tar. 2, 126. लुठदश्मन् 5, 92. शाखिनो ऽलुठन् (= पतिताः Comm.) BHATT. 13, 25. घलौठिष्ठ वातेन प्रकीर्णाः स्तवकोच्चयाः 8, 66. शिलाकलापो लुठितः किमञ्जनगिरिरयम् Kathās. 102, 77. — 2) *berühren*: मी विषाणायैषा लुठति (= संघट्टयति) Buāg. P. 5, 8, 18. *in Aufregung versetzen*: मर्माणि लुठत्ति (= लोठयति, लोभयति Comm.) कृदयं मम 1, 15, 18. — लौठते (गतिकर्मन्) Naigh. 2, 14. लुङ्, लौठति (उपघाते) Dhātup. 9, 52. लुङ्, लौठते (प्रतिघाते) 18, 9.

— *caus.* घलूलुठत् und घलूलौठत् Siddh. K. zu P. 7, 4, 3. Vop. 18, 8. *wälzen, hinundherrollen*: लाङ्गलौठयति यक्रुः (व्यापादितवत्तः, ताडितवत्तः Comm.) BHATT. 14, 26.

— *desid. im Begriff sein* —, *nahe daran sein zu rollen*: अश्मा लुलु-

ठिषते P. 3, 1, 7, Vārtt. 1, Schol.

— *उद्* *sich krampfhaft bewegen*: उल्लुठति Spr. 1971.

— *निम्* *herabrollen*: शैलनिर्लुठिताः शिलाः Rāga-Tar. 5, 88. — *caus.* *herabwälzen*: शतमन्यद्वेन्द्राणां निरलोठयत् Rāga-Tar. 1, 303.

— *परिनिम्* *herabrollen*: तस्य विन्ध्यतटव्यूढवत्तसः परिनिर्लुठत् । स-शब्दमभिषेकाम्बु रेवालोत इवाब्धौ ॥ Rāga-Tar. 3, 240.

— *परि* *hinundherrollen*: पर्यलुठन्तिस्ततः — नरशिरःकायालानि Daçak. 151, 5.

— *प्र* *sich wälzen*: तितो तस्य प्रलुठतः Pañkāt. 254, 22. प्रलुठित *sich wälzend* BHATT. 5, 108. प्रलोठित (vgl. P. 1, 2, 21) *der sich zu wälzen angefangen hat* 7, 104.

— *वि* 1) *sich wälzen, sich hinundherbewegen, hinundhersucken*: आसाम्नुञ्चति भूतले विलुठति Sāh. D. 57, 4. स्वपीठलुठन्मूर्धन् Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 519, Cl. 26. विलुठतो वङ्गिकाणस्य Spr. 4159. — 2) *in Bewegung bringen, in Aufregung versetzen*: विलुठितमाभीरवारनारीभिः Verz. d. Oxf. H. 226, b, No. 535, Cl. 1.

2. लुङ्, लौठयति (चौर्ये) Vop. in Dhātup. 32, 27. *plündern*: मठिका लोड्यमाना Rāga-Tar. 4, 71. — Vgl. लुण्ड्, लुण्ड्, लुण्ड्.

— *निम्* *plündern, rauben, stehlen*: निर्लोड्य मठिकाम् Kathās. 76, 30. परकाव्येन कवयः परद्रव्येण चेश्वराः । निर्लोठितेन स्वकृतिं पुनस्त्यज्यतने तपो ॥ Spr. 4304.

लुठन (von 1. लुङ्) n. *das Sichwälzen* Taih. 2, 8, 16. Spr. 4673.

लुठनेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha, = लुठेश्वर, लुकेश्वर Verz. d. Oxf. H. 67, b, 15.

लुठेश्वर n. = लुठनेश्वरतीर्थ Verz. d. Oxf. H. 67, b, 16.

लुङ्, लौठति (विलोडने, मन्थे) Dhātup. 9, 27, v. l. लुडति (संक्षेपणे, स्नेषे, संवृत्तौ) 28, 87, v. l. — Vgl. लुल् und 2. लुङ्.

— *caus.* लोडयति *rühren, aufrühren, in Bewegung —, in Unruhe versetzen*: सारमुद्धर्तुमेते कलशिमुदधिगुर्वी वल्लवा लोडयन्ति Çic. 11, 8. मृगयूलोडिता (सरित्) R. 2, 93, 18 (104, 19 Gorr.). वातलोडिता जलराशयः 5, 74, 31. लोड्यमानं पाण्डवानां महर्षावम् MBh. 9, 700. घनीकं लोडयन् 7, 1804. 3367. 6, 5197. 8, 2389. तदनम् — लोडयामास डुप्यत्तः सूर्यन्विधिधान्मृगान् 1, 2833. 2838. R. 5, 60, 7.

— *आ* *caus.* *rühren, umherbewegen, umrühren, mengen, hineinrühren*: मन्थं वा प्रसव्यमालोड्य Āçv. Gṛh. 3, 10, 11. पिष्टमालोड्य तोयेन Schol. zu Kāṭy. Çr. 150, 16. 510, 4. Āçv. Gṛh. 1, 24, 15. Çāṇḍg. Sāh. 2, 6, 1. Suçr. 1, 32, 18. 158, 10. 2, 110, 13. 131, 15. विषमालोड्य पास्यामि MBh. 4, 689. R. 2, 48, 24. R. Gorr. 2, 45, 30. गजालोडितोय *umgerührt, aufgerührt* Suçr. 2, 173, 20. मत्स्यजीविभिर्जालैस्तज्जलाशयमालोड्य (so die v. l.) Pañkāt. 78, 14. घलोडित = मथित Mrd. t. 142. *in Unordnung bringen, verwirren, in Unruhe versetzen*: घलोडितान्घटान् R. 5, 14, 51. व्यूहल्लोड्यमानेषु पाण्डवानाम् MBh. 7, 5096. मकुतो सेनामालोड्य 5823. वनेश्वरस्य किमिदं कामेनालोड्यते मनः 1, 7921. काकेनालोडितां ताम् (सीताम्) R. Gorr. 2, 103, 39. *durchwühlen* (ein Buch), *sich vertraut machen mit*: घलोड्य सर्वशास्त्राणि पुराणानि Prasañgābh. 13, a. Sarvadarçanās. 1, 9. भरतादिमतं सर्वमालोड्यातिप्रपन्नतः Verz. d. Oxf. H. 200, b, No. 476. — Vgl. घलोडन.

— *व्या* *caus.*: °लोडित = मथित H. an. 3, 285. st. व्यालोडयत् ist

HARIV. 9091, wie schon das Versmaass zeigt, mit der neueren Ausg. व्यलोडयत् zu lesen.

— समा caus. zusammenrühren, umrühren, hinderrühren Suçr. 2, 350, 16. तदैकध्यं समलोड्य 65, 6. पिष्टं समलोड्य तेयेन सकृ MBh. 13, 706. विषमेतत्समलोड्य (°नोड्य ed. Calc.) कुम्भेन 3, 11477. verwirren, in Unordnung bringen: सेनाम् MBh. 8, 891. durchwühlen (ein Buch), sich vertraut machen mit: भाष्यकारमतं सम्पक् — समलोड्य Verz. d. Oxf. H. 2, b, 4. Hierher wohl auch die uns nicht vorliegende Stelle Kāçiku. 10, 48 (to reflect BENF.).

— निम् caus. gründlich durchwühlen, genau durchforschen: अनिलोडितकार्यं Çic. 2, 27.

— परि caus. verwirren, in Unordnung bringen: वनानि परिलोडयन् MBh. 2, 389.

— विप्र caus. verwühlen, in Unordnung bringen: नलिनी द्विर्देनेव सं- ताद्विप्रलोडिता MBh. 7, 6624. st. dessen प्रतिलोडिता (प्रविलोडिता?) 4999.

— प्रति caus. s. u. विप्र.

— वि caus. verrühren, umrühren, aufrühren Suçr. 2, 227, 13. Schol. zu Kāç. Ça. 309, 23. विलोडयमाने तस्मिंस्तु जलाशये MBh. 12, 4904. HARIV. 16093. R. 3, 15, 6. 21, 12. 5, 35, 2. RĪĀ-TAR. 8, 2845. hinundherbewegen: परं नयतीकृ विलोडयमानं यथा प्लवं वायुरिवार्णवस्थम् MBh. 12, 7515. umstürzen: पादाङ्गुष्ठेन शकटं क्रीडमानो व्यलोडयत् (so die neuere Ausg.) HARIV. 9091. 3412. verwühlen, verwirren, in Unordnung bringen, in Aufregung versetzen: (नलिनी:) विलोडयमाना: पश्येमा: करिभि: MBh. 3, 11604. सैन्यम् — यथा मृगगणान्सिंह: — व्यलोडयत् 7, 3756. 8, 840. HARIV. 6957. धन्विन: 9340. MBh. 12, 7511. RAGH. ed. Calc. 7, 56. — Vgl. विलोडन.

— अतिवि caus. umstürzen, verwühlen: यदुसदनमुपेन्द्रपालितं त्रिदिवमिवामररन्तितम् । प्रसभमतिविलोड्य को करेत् u. s. w. MBh. 8, 1740.

— सम् caus. hinundherbewegen: शिरश्च राज्ञसिंहस्य पादेन समलोडयत् MBh. 9, 3314. in Unordnung —, in Verwirrung bringen: एवं संलोडयामास गरुडस्त्रिदिवालयम् 1, 1477. यत्र संलोडिता लुब्धै: प्रायशो धर्मसेतव: 12, 10595. तेन संलोडयमानं तु पाण्डूनां तद्वत् सकृत् 6, 4292. 7, 5174. 6690. 6692. 7287. 9, 797. pass. zu Schanden werden: अश्वमेधसकृत्स्य फलं संलोड्यते Spr. 271, v. 1. Th. III, S. 359. — Vgl. संलोडन.

लुण्, लुण्ठति (स्तेये) Dhātup. 9, 42. लुण्ठयति (स्तेये, अथवाचिरे Vop.) 32, 27. enthüllen: तिला लुण्ठिता: (schlechte v. l. für लुञ्जिता:) Pāṇāt. 121, 17. 19. fg. 22. 24. II, 68. — Vgl. लुण्.

— निम् plündern; s. u. लुण् mit निम्.

— वि enthüllen: तिलान्विलुण्थ Pāṇāt. 121, 13, schlechte v. l. für लुञ्जिता.

लुण्ठक m. 1) eine best. Gemüsepflanze, vulgo नया ÇABDAK. im ÇKDr. — 2) N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 155, a, 32.

लुण्ठा f. = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्ठाक (von लुण्) nom. ag. (f. 3) P. 3, 2, 155. Vop. 26, 147. m. Kröhe TRIK. 2, 5, 20.

लुण्, लुण्ठति (स्तेये) Dhātup. 9, 42, v. l. (आलस्ये प्रतिघाते च, खोटे st. प्रतिघाते Vop.) 55. (गौतौ) 62. aufrühren (vgl. लुङ): लुण्ठिता क्रीडिता

तेन नर्मदा HARIV. 1870. in Bewegung —, in Aufregung versetzen: पीडिता: पुनरन्योन्यं लुण्ठतो रणमूर्धनि MBh. 6, 1882. — caus. 1) rauben, stehlen, plündern: द्विषा लुण्ठयता पश: RĪĀ-TAR. 4, 120. लुण्ठयामासतु: कृत्स्नं पुरम् KATHĀS. 114, 119. Die folgenden Formen könnten auch zum simpl. gehören: ज्ञातिर्भिलुण्ठयते नैव विद्यारत्नं मकधनम् Spr. 985, v. 1. im KĀVJAKALĀPA. लुण्ठितं geraubt, gestohlen KATHĀS. 25, 251. Spr. 5227. RĪĀ-TAR. 5, 231. 427. असामान्यतद्रूपलोभलुण्ठितलज्जा KATHĀS. 28, 81. geplündert: देशो मे लुण्ठितो ऽनेन 66, 123. RĪĀ-TAR. 5, 438. 845. — 2) enthüllen (vgl. लुञ्, लुण्): तिलान् Pāṇāt. 121, 11.

— अथ s. अथलुण्ठन.

— उद् s. उद्गुण्ठा.

— निम् stehlen, plündern: निर्लुण्ठिततुरंगासिकाश RĪĀ-TAR. 8, 1897. विटर्निलुण्ठयमान (पार्थिव) 6, 153. निर्लुण्ठ्य ° ed. Calc. — Vgl. निर्लुण्ठन.

— वि 1) rauben, stehlen: तरुणीविलुण्ठितुम् KUDALĀJ. 190, a. विलुण्ठिष्यति Spr. 2588. plündern: सा भूमिर्व्यलुण्ठयत KATHĀS. 20, 29. विलुण्ठित 21, 118. 24, 84. — 2) विलुण्ठित = विलुठित steh wälzend RĪĀ-TAR. 8, 2247. — Vgl. विलुण्ठन.

लुण्ठक (von लुण्) nom. ag. Plünderer: ग्राम° PĀDMA-P., PĀTĀLAH. im ÇKDr.

लुण्ठन (wie oben) n, 1) das Plündern: ग्राम° KULL. zu M. 9, 274. — 2) fehlerhaft für लुञ्चन Schol. zu ÇĀK. 39. — 3) = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्ठनदी f. N. pr. eines Flusses HARIV. 9313. कुण्डनदी die neuere Ausg. लुण्ठा f. = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्ठाक m. Kröhe ÇKDr. und WILSON nach TRIK.; die gedr. Ausg. liest लुण्ठाक.

लुण्ठि (von लुण्) f. Plünderung: कश्मीरेषु व्यधुर्लुण्ठिम् RĪĀ-TAR. 6, 288. लुण्ठि चकारादालिकापयो 8, 1992. — Vgl. लुण्ठिकर्.

लुण्ठो f. = लुठन v. l. in ÇABDA. ÇKDr.

लुण्, लुण्ठति (स्तेये) Dhātup. 9, 42, v. l. लुण्ठयति dass. 32, 27, v. l.

लुण्ठिका f. 1) Ballen: मेष्टुल्लुण्ठिकया घृष्टा BHAIṢAĀJANATĀV. im ÇKDr. Vgl. लुण्ठिकृत. — 2) = लुण्ठी regelrechtes —, gebührendes Benehmen HĀR. 213.

लुण्ठो f. = लुण्ठिका 2) TRIK. 2, 8, 30. = निगम 3, 3, 298.

लुण्ठिकर् zusammenballen: कक्षातललुण्ठिकृतं पटमाकृष्य MĀĀH. 34, 11. ragged WILSON in der Uebers. und nach ihm BENF. — Vgl. लुण्ठिका 1).

लुण्, लुण्ठयति (दिंसाक्तेशयो:, v. l. °क्तेशनयो:) Dhātup. 3, 8.

1. लुप् (= älterem रूप, लुम्पति, °ते Dhātup. 28, 137 (देने). P. 7, 1, 59. लुलाप; erhält keinen Bindevocal KĀR. 5 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. लुप्ता, लोभुम्, लुप्यते, लुप्त. 1) zerbrechen: लुलुपुश पात्राणि HARIV. 12230. अरुञ्जं प्राग्वंशं लुलुपुश (so die neuere Ausg.) 12231. beschädigen: विद्वत्पलुप्तानि (चामराणि) न शोभनानि VARĀH. BH. S. 72, 2. — 2) Jmd packen, über Jmd herfallen: लोकांन्विद्यासपिवैव ततो लुप्येद्यथा वृक: Spr. 3389. नोच: ग्राह्यपदं प्राप्य स्वामिनं लोभुमिच्छति 1628. — 3) rauben, plündern: दस्यून् — लुम्पत: Bhāg. P. 7, 8, 11. लोकस्य वसु लुम्पताम् (gen. pl. partic.) 4, 14, 39. अन्यलुप्तं स्वर्णम् KATHĀS. 72, 267. वप्राति व्रति लुम्पति दत्तं राजकुलानि (subj.) वै Bhāg. P. 10, 41, 36. (बाले) अनाथे सर्वतो लुप्ते um Alles gebracht MBh. 1, 6157. आदिलुप्त des Anfangs

—, des Anlauts verlustig gegangen Nib. 10, 84. अर्थ° KAUC. 63. ÇĀṆKH. Çā. 14, 40, 26. 2, 14, 7. व्रतलुप्त गekommen um MBH. 13, 1547. 4397. लुप्त n. geraubtes —, gestohlenes Gut ÇANDAN. im ÇKDn. — 4) unterdrücken, beseitigen, verschwinden machen: लुप्यते und लुप्यति unterdrückt werden, verschwinden, verlorengehen, abfallen, ausfallen (von Worten, Silben, Buchstaben): नवाहं लुप्येत् WEBER, N. x. 2, 288. कृस्वम् लुप्यसि RV. PRĀT. 14, 18. 15. 19. fg. KĀR. zu P. 8, 1, 144. उदात्तस्तावत्सर्वान्स्वराण्युप्यसि Schol. zu RV. PRĀT. 3, 6. बुद्धिं लुप्यति यद्व्यम् ÇĀṆKH. SĀH. 1, 4, 21. अस्मत्संवत्सरं लुप्या स्वं तमाविष्कारिष्यति ÇĀṆKH. 14, 108. इदं सृजत्यवति लुप्यति BULG. P. 7, 3, 27. 11, 6, 8. सृजत्येषा लुप्यति पासि विद्यम् 10, 48, 21. अङ्गुलिस्वेदेन मे लुप्यते उत्तराणि VIKR. 27, 2. यावत् — त्रयं कटिति न ज्ञया लुप्यते प्रेयसीनाम् Spr. 2801. व्यापसि च्छन्दसि लुप्येयुरत्तराणि LĀTJ. 3, 7, 7. यदर्थ्यालुप्येत TS. 3, 2, 9, 5. ÇĀṆKH. Çā. 13, 1, 8. LĀTJ. 7, 11, 6. पुनरुक्तानि लुप्यते पदानि ÇĀKALA in Ind. St. 4, 278. RV. PRĀT. 4, 9, 12. 26. VS. PRĀT. 4, 34. TAITT. PRĀT. 1, 10. Schol. zu AV. PRĀT. 4, 16. 60. 64. fg. zu P. 1, 2, 64. तस्य भागो न लुप्यते M. 9, 211. आयुषो ऽतिप्रवृद्धस्य भार्यार्थे ऽर्धमलुप्यत MBH. 1, 980. वार्तायां लुप्यमानायामारब्धयां पुनः पुनः BULG. P. 3, 30, 12. सत्यपाशेन संरुद्धः स्नेहस्तस्य न लुप्यते (reißt nicht) R. GORR. 2, 50, 18. स्मृतिर्मे देवि लुप्यते 66, 58. व्रतमस्य न लुप्यते M. 2, 189. कृत्वा मम परित्राणं तव धर्मा न लुप्यते MBH. 1, 7808. 13, 2548. HARIV. 5979. MĀRK. P. 20, 55. 134, 22. 135, 26. लुप्त unterdrückt, verschwunden, zu Nichts geworden, verlorengegangen, abgefallen: लुप्तज्ञाप ĀCV. Çā. 2, 19, 3. लुप्तवर्णपदं यस्तम् AK. 1, 1, 5, 20. H. 266. HALĀJ. 1, 142. MĀRK. P. 132, 4. SĀH. D. 219, 17. Schol. zu P. 1, 1, 62. VOP. 1, 13, 3, 16. नो लुप्तं सखि चन्दनं स्तनतटे Spr. 622. KATHĀS. 86, 116. धर्मलुप्तान्नुसंपद 87, 81. 90, 165. प्रकृति MBH. 5, 797. °स्मृति 14, 87. °धर्मक्रिया M. 8, 226. BHAG. 1, 42. R. 5, 51, 14. RAH. 3, 40. 14, 36. 49. 56. VARĀH. BṚH. 13, 2. RĀĀA-TAR. 1, 358. 6, 124. 298. 8, 1816. ÇĀṆKH. 14, 158. BULG. P. 3, 13, 9. 4, 2, 18. MĀRK. P. 39, 59. भवेदलुप्तश्च मुनेः क्रियार्थः RAH. 2, 55. BULG. P. 3, 23, 38. अलुप्तधर्म MBH. 16, 204. KATHĀS. 74, 124. 78, 7. 84, 58. Schol. zu KAP. 1, 19. शशलुप्तं n. wohl das Verschwinden nach Hasenart P. 6, 2, 145, Sch. — 5) लुप्यति (विमोहने) DhĀTUP. 26, 126. erhält den Bindevocal Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. लुप्यमान sich verwirrend MAITRAJUP. 3, 2, 6, 30; vgl. लुभ्. — Vgl. अनर्थलुप्त, इन्द्रलुप्त.

— caus. लोपयति, aor. अलूलुपत् und अलूलोपत् Siddh. K. zu P. 7, 4, 3. VOP. 18, 3. 1) Etwas unterlassen, versäumen; zuwiderhandeln, verletzen; mit acc. der Sache: कुतो दायोऽलोपयेद्वायसानाम् (दायाहो° ed. Calc.) MBH. 5, 714. प्रत्युत्थानं च कृत्वास्य — न लोपयति 7, 2822. यथावयो हि राश्यानि प्राप्नुवन्ति नृपतये । इहवाकुलनाथे ऽस्मिंस्तलोपयितुमिच्छसि (ते लो° ed. Bomb., der Comm. ergänzt आचारम्) R. 2, 33, 9. विक्रीतमाहितं क्रीतं यात्पत्रा ज्ञोवता मम । न तल्लोपयितुं शक्यं मया 111, 28. धर्मम् M. 8, 16. MBH. 12, 3878. सत्यम् Spr. 4454. — 2) Jmd um Etwas bringen, von Etwas abbringen: सत्यादुरुमलोपयन् RAH. 12, 9.

— intons. लोलुप्यते (भावगर्हयाम्) P. 3, 1, 24. Jmd verwirren: न त्वा कामा बहवो लोलुपतः KATHOP. 2, 4.

— अय 1) ausraufen, abtrennen: तृणानि ÇĀT. BR. 2, 4, 2, 9. तस्मादेवास्तमो ऽपालुप्यन् KĀTJ. 12, 13. — 2) pass. abfallen AIT. BR. 3, 19. ये गृभी अयप्यन्ते जगद्यदपलुप्यन्ते fällt AV. 5, 17, 7. — Vgl. अपलुप.

— अभि rauben, plündern: चौराणामभिलुप्यताम् BULG. P. 4, 14, 38.

— अय 1) abtrennen, abstreifen TS. 3, 2, 2, 1. TAITT. ĀR. 10, 81. अयलुप्तत्रायुः SHAPV. BR. 1, 8. 2, 2. — 2) Jmd pucken, über Jmd herfallen: वृक्वच्चायलुप्येत Spr. 2695. द्वेष्टारमवलुप्येद्यथा वृक्: 3615. 478. वृक्वालुप्तं n. das Pucken nach Wolfsart P. 6, 2, 145, Sch. — 3) entreissen: अन्याऽन्यस्यावलुप्यसि सारमेया यथामिषम् । राजन्या भरतश्रेष्ठ भोक्तृकामा वसुधराम् ॥ MBH. 6, 381. — 4) unterdrücken, verschwinden machen: सृजतीदमव्ययो य एव रत्नत्यवलुप्यते च यः BULG. P. 7, 2, 39. ये बुद्ध्या क्रोधमुत्थितम् । प्रदीप्तमवलुप्यति दीप्तमग्निमिवाम्भसा ॥ Spr. 1311. — Vgl. अवलुप्यन्, अवलोप fg.

— अन्वव pass. nach Jmd abfallen PAÑĀV. BR. 6, 3, 12.

— आ 1) ausraufen: वालान् ÇĀT. BR. 3, 4, 2, 17. तृणानि KĀTJ. Çā. 25, 1, 18. — 2) abtrennen AIT. BR. 1, 17. — 3) herabfallen lassen (in Theilen): यथाव्यमालुप्येतसुचो अग्नये AV. 12, 4, 34. — 4) pass. eine Störung erleiden, unterbrochen werden: अस्मिंस्तावन्मुक्त रूपचित्तेद्विष्टिरालुप्यते मे MEGH. 103.

— व्या zu Nichts machen: अङ्गुलिम् MEGH. 71. pass. verschwinden, zu Nichts werden LA. 20, 20.

— उद् herausgreifen, herausfischen (z. B. aus einer Brühe): घृताडुल्लुप्तम् AV. 5, 28, 14. SUÇA. 1, 230, 13. 17. KAUC. 19. 72. उल्लोपम् absol. 43. — Vgl. उल्लोप्य.

— समुद् aufgreifen, wegnehmen, to pick up: प्रस्तरो ÇĀT. BR. 2, 5, 2, 42. 6, 2, 45. समुलुप्य यज्ञमन्यत्कर्तुं दधिरे 9, 5, 2, 19. KĀTJ. Çā. 8, 2, 11.

— नि rauben: निलोपे (absol., कृति VJUTP. 127. निलोपकारक ebend.

— परि 1) wegnehmen AIT. BR. 6, 14. entfernen, zu Nichts machen: दीपिकालोकपरिलुप्यमानतिमिरभार DAÇAK. 72, 12. fg. pass. wegfallen RV. PRĀT. 2, 4. — 2) beseitigen: आचार्यशास्त्रम् — अस्माकमपरिलुप्तं यथा स्यात् Schol. zu RV. PRĀT. 1, 16. — Vgl. परिलोप.

— विपरि, partic. °लुप्त aufgehoben, zu Nichts gemacht ÇĀṆKH. zu BṚH. ĀR. UP. S. 213. — Vgl. विपरिलोप.

— प्र 1) ausraufen: दर्भान्केचित्प्रलुप्यति कृत्तैः HARIV. 12228. — 2) rauben: ब्राह्मणस्य प्रशातस्य रुविर्धाङ्गिः प्रलुप्यते Spr. 1998. क्रव्याद्विरङ्गलतिका निपतं प्रलुप्ता (विलुप्ता ed. Cow.) UTTARAR. 56, 6. मरुतोमरुप्रलुप्तस्मृति Spr. 3719. प्रलुप्तः पितृपिपुतः गekommen um MĀRK. P. 31, 1. — Vgl. प्रलोप.

— विप्र 1) entreissen, rauben: उभयोर्कस्तयोर्मुक्तं यद्वन्मुपनीयते । तद्विप्रलुप्यत्यसुराः सकृसा M. 3, 225. MBH. 13, 4292. विप्रलुप्तं च वो राज्यं नृशतेन 5, 2834. — 2) heimsuchen: प्रजा यस्य — अनर्थेर्विप्रलुप्यते MBH. 12, 5242. — 3) stören, unterbrechen: तपः — तद्विप्रलुप्तम् BULG. P. 7, 8, 43.

— संप्र rauben oder schänden: कुमार्यः संप्रलुप्यते MBH. 12, 3401.

— वि 1) zerreißen, zerpfücken, abreissen: शकुन्तनिवर्कैर्विष्वग्विलुप्तच्छदः (तरुः) Spr. 922. मार्जार इव दुर्वर्तस्तमेव (कृत्तम्) हि विलुप्यति 1106. ansreißen: मूढस्याङ्गे ऽङ्गे लोम लोम मे । नखैर्व्यलुप्यन्दतैश्च KATHĀS. 37, 127. विलुप्यतश्च केशीश्च मञ्जाश्च बहुधा MBH. 7, 3586. वपाम् 1976. — 2) entreissen, wegnehmen, fortnehmen, rauben: यज्ञमानस्य रेतः AIT. BR. 6, 9. दूर्ध्वम् KAUC. 83. परस्परं विलुप्यति सारमेया यथामिषम् MBH. 12, 4489. रतौसि हि विलुप्यति आहमारत्नवर्जितम् M. 3, 204. Spr. 478, v. l. BULG. P. 5, 13, 10. 14, 2. पातो बलिः — कैतेश सारसगणेश

विलुप्तपूर्वः *Mārk.* 6, 18. तत्कारविलुप्तविताः *Varāh. Bh.* S. 3, 14. क्र-
व्यादिरङ्गलतिका नियतं विलुप्ता *Uttarar. od. Cow.* 72, 12 (प्रलुप्ता die
ältere Ausg.). *plündern*: पुरीम् *Bhāg.* P. 4, 27, 14. सार्थम् 5, 13, 2. 26, 27.
7, 7, 6. राष्ट्रं मुरक्षितं तात शत्रुभिर्न विलुप्यते *MBh.* 2, 161. *Varāh. Bh.* S.
71, 8. — 3) *zerstören, zu Grunde richten, zu Nichts machen*: यो रति-
भ्यः संप्रदाय राज्ञा राष्ट्रे विलुप्यति *MBh.* 13, 3084. यज्ञवारं विलुलुपुः *Hariv.*
8010. पशुपत्तिमनुष्यायैः पशुपुष्पफलान्वितम् । वृत्तं विलुप्यमानं दृष्ट्वा
Mārk. P. 43, 53. सैरतामि विलुप्यामि *MBh.* 12, 8180. 14, 2699. विलुप्य-
न्विमृगजङ्गल् *Bhāg.* P. 2, 9, 26. *Naish.* 22, 54. कामक्रोधौ शरीरस्थौ प्र-
ज्ञानं तौ विलुप्यतः *Spr.* 3999. 2872. सतां मार्गान् *MBh.* 12, 5895. विलु-
प्य शासनान्यन्यानि *Çatr.* 14, 282. 191. तस्य यज्ञो हि रत्नोभिस्तदा वि-
लुलुपे किल *R.* 1, 20, 3 (21, 2 *Gorr.*). *mod. und pass. zerfallen, zu Grunde ge-
hen, zu Nichts werden, verschwinden, fehlen, nicht da sein*: विलुप्यतामधम्
Kauç. 83. मार्कं प्राणानां वसूनां मध्ये यज्ञो विलोप्यतीत्य *Khānd. Up.* 3, 16, 2.
वि तथा क्ण्दासि लुप्येरन् *Ait. Br.* 6, 2. स्मृतिर्मम विलुप्यते *R.* 2, 64, 63.
वदनं कात्तमार्ताया वैदेह्या न विलुप्यते *R. Gorr.* 2, 60, 15. कपित्थे च ना-
स्य प्रज्ञा विलुप्यते *Kathās.* 37, 111. 68, 45. धर्मो वि° *Mārk.* P. 77, 18.
Webber, Nax. 2, 286. विलुप्त *zu Grunde gegangen u. s. w.* *MBh.* 1, 6251.
Ragh. 9, 82. 15, 2. 16, 59. 19, 32. *Kumāras.* 4, 2. *Gaunarda bei Mallin.* *zu*
Kumāras. 7, 95. *Kathās.* 90, 175. 101, 387. 106, 146. *Sāh. D.* 306, 1. अवि-
लुप्त *Kathās.* 63, 35. *Rāga-Tar.* 5, 5. *Bhāg.* P. 3, 7, 5. — *Vgl. विलोपि fgg.*
— *caus. es fehlen lassen an (acc.), vorenthalten, entziehen*: काले स्थाने
च पात्रे च नहि वृत्तिं विलोपयेत् (राज्ञा) *Kām. Nitir.* 5, 65. *verschwinden*
—, *zu Nichts machen, unterdrücken*: तेन (वातेन) तत्र प्रदीपः स दीप्य-
मानो विलोपितः *so v. a. ausgelöscht* *MBh.* 1, 5283. न च धर्मं विलोपये
12, 5627. धर्मार्थे च विलोपिते 1, 7752.

— *प्रवि, partic. °लुप्त verschwunden, entfernt, zu Nichts geworden*
Kumāras. 5, 8. *Kathās.* 103, 206. — *caus. aufgeben, fahren lassen*: प्रा-
क्कर्म प्रविलोप्यतां चित्तिबलान्नाप्युत्तरे श्रियताम् *Spr.* 3836.

— *सम् zupfen, zerren; weggreissen*: सर्व्याः संलुप्येतः कृत्याः पुनः कर्त्रे
प्र क्षिप्यमसि *AV.* 10, 1, 30. *Kām.* 21, 7. योनिमनुष्यामृशं संलुप्याच्छिन्तन्
Çat. Br. 5, 5, 5, 6. — *caus. zerstören, zu Grunde richten*: समलूलुपन्
MBh. 8, 1423.

2. लुप् (= 1. लुप्) *Abfall, Ausfall, Schwund* (eines Lautos u. s. w.) *P.*
1, 1, 61. 2, 51. 4, 2, 4. 3, 166. 5, 2, 105. 3, 98. *AK.* 3, 6, 3, 41. *Çant.* 2, 16.
Vop. 1, 13, 2. 16. 49, 3, 41. 116. 165. *so v. a. लुप्त abgefallen* *VS. Prāt.* 1, 114.

लुप्तविमर्गता *f. das Fehlen des Visarga* *Sāh. D.* 375.

लुप्तोपम *adj. wobei das tertium comparationis fehlt* *Nir.* 3, 18. *Çām.*
zu Khānd. Up. S. 61.

लुप्तोपमा *f. ein unvollständiges —, elliptisches Gleichnis* *Prātāpar.* 75,
b, 5. *Kuvalaj.* 7, a; *vgl. Sāh. D.* 651. *fgg.*

लुब्ध 1) *adj. s. u. लुभ्*. — 2) *m. Jäger* *H. an.* 2, 247. *Med. dh.* 14.
MBh. 16, 126. *R.* 2, 99, 2. *P.* 5, 4, 126 (*AK.* 2, 10, 24).

लुब्धक (von लुब्ध) *m.* 1) *Jäger* *AK.* 2, 10, 21. *H.* 927. *Halāj.* 2, 441.
MBh. 1, 554. 3, 2395. 5, 1637. 16, 110. 126. *Kām. Nitir.* 16, 7. *Spr.* 2234.
2998. *Kathās.* 8, 24. *fg.* 33, 112. *Rāga-Tar.* 5, 345. *Bhāg.* P. 4, 29, 53. 7,
2, 50. *Pañāt.* 104, 15. 106, 6. 7. *Hit.* 14, 12. — 2) *der Stern Sirius* (*vgl.*
मृगव्याध) *Ganītādhy.* *Bhagabhad.* 7. 8. *Comm. zu Sūryas.* 8, 10. *fgg. Co-*

LEBR. Misc. Ess. II, 352. 464. त्रिशङ्कुः किं न नीतो द्यौ विद्यामित्रेण लु-
ब्धकः *Kathās.* 28, 88. — 3) *bildliche Bez. des Afters* *Bhāg.* P. 4, 25, 53.
29, 15. — *Vgl. धार्त्रा°.*

लुब्धता (von लुब्ध) *f. Habgier* *Spr.* 3824.

लुब्धत्वं (wie oben) *n. dass. Rāga-Tar.* 4, 628. *heisses Verlangen nach*:
तत्सिद्धि° *Kathās.* 20, 106.

लुभ्, लुभति (विमोक्तने) *Dhātup.* 28, 22. लुभ्यति (गार्ह्ये) 26, 128. 1) लु-
भ्यति *irre werden, in Unordnung gerathen*: नास्य देवयो लुभ्यति *Ait.*
Br. 2, 37. वायव्यमस्य लुब्धं शंसिदं वा पदं वात्प्रातिनेव तल्लुब्धम् 3, 3.
Nir. 4, 14. 6, 8. *Nach P.* 7, 2, 54 und *Vop.* 26, 102 lautet der absol. von
लुभ् in der *3. Pers. Sg.* *विमोक्तनं लुभित्वा* und *लोभित्वा*, das *partic. लुभित*. — 2)
लुभ्यति, लुलुभे: *लोभिता* und *लोब्ध्या* *P.* 7, 2, 48. *Vop.* 8, 79. 11, 5. *लुभि-*
त्वा, लोभित्वा und *लुब्ध्या, लुब्ध* *P.* 7, 2, 54. *Vop.* 26, 102. *ein (heftiges)*
Verlangen empfinden (aus der geordneten Ruhe kommen): स्मितशो-
भितेन मुखेन चेतो लुलुभे देवहत्याः *Bhāg.* P. 3, 22, 27. *die Ergänzung*
im loc.: न लुभ्यति तृणेष्वपि *MBh.* 13, 8024. देवा अपि च लुभ्यन्ति त्व-
पि *Kathās.* 32, 96. 33, 160. पाण्डवार्थे हि लुभ्यन्तः *sich interessierend*
für die Sache der Pāṇḍava *MBh.* 5, 4389. *im dat.*: रामो लुलुभे मृ-
गाय *Spr.* 283. लुब्ध *ein Verlangen empfindend; gierig, habgierig*
AK. 3, 1, 22. *H.* 429. *an.* 2, 247. *Med. dh.* 14. *Halāj.* 2, 208. *Daçak.*
89, 5. *M.* 4, 87. 7, 30. *Bhāg.* 18, 27. *R.* 2, 66, 6. 73, 11. *Daçak.* 2, 8. *Spr.*
2017. 2674. *fgg.* 4628. 4936. *fg.* *Varāh. Bh.* S. 101, 9. *घ्र° M.* 8, 68. 77.
R. 1, 6, 6. *घ्रति° Pañāt.* I, 1 (*Hit.* II, 1). या लुब्धा धनकाङ्क्षया *R. Gorr.*
2, 34, 10. ब्राह्मणास्ते लुब्धः *MBh.* 1, 8062. लुब्धो यशसि न त्वर्थे *Kathās.*
35, 30. मधु° *R.* 5, 62, 5. गन्ध° *Spr.* 820. धन° 1291. 1937. *Varāh. Bh.*
S. 101, 12. गुणालुब्धाः संपदः *Spr.* 3226. 3768. *वृष° Kathās.* 17, 138. 30,
15. *Rāga-Tar.* 4, 677. *Daçak.* 77, 1. 6. *Bhāg.* P. 4, 9, 12. 29, 53. *Hit.* 10, 2.
34, 18. *Vet. in LA. (III)* 5, 7. *घ्रन्धु° so v. a. an den Verwandten hän-*
gend *R.* 2, 113, 6. — 3) *locken, an sich ziehen*: नूनं स कालो मृगवेषधारी
मो लुलुभे *R.* 5, 28, 10. — *Vgl. लुभ्यन्त्* und *लुब्ध*.

— *caus. लोभयति* 1) *in Unordnung bringen*: प्राणान् *Çat. Br.* 4, 1, 4,
8. — 2) *Jmdes Verlangen erregen, locken, anlocken, an sich ziehen*: त्र-
पयौवनमाधुर्यं चेष्टितस्मितभाषितैः । लोभयित्वा वरारोहे तपसस्तं निवर्तय ॥
MBh. 1, 2920. लोभयामास या चेतो मृगभूतस्य तस्य वै 3, 9997. *R.* 1, 8, 23
(24 *Gorr.*). 9, 4, 64, 8. 65, 10. *R. Gorr.* 1, 65, 16. लोभयिष्यन्ति काकुत्स्थमठव्य-
श्चित्रकाननाः 2, 45, 15. 3, 15, 15. 49, 36. 50, 6. नारुं लोभयितुं शक्या ऐश्व-
र्येण धनेन वा 5, 23, 12. *Kathās.* 11, 24. 43, 90. 72, 228. *Pañāt.* 256, 1.
Bhāṭṭ. 5, 48. लोभयमाननयनः श्रद्धाश्रुर्कैर्मल्लामुणपदैर्निर्मलम्बिभिः (योषि-
ताम्) *Ragh.* 19, 26. मुखलेशेन लोभितः *Spr.* 3984. *Bhāg.* P. 10, 15, 36.
mod.: यन्मां लोभयसे रम्भे *R.* 1, 64, 12 (66, 15 *Gorr.*). लोभयान *Hariv.*
3740. लोभितवती *MBh.* 1, 4884.

— *intens. ein heftiges Verlangen haben nach* (*loc.*): लोलुभ्यमानास्ते
उर्ध्वेषु *Kām. Nitir.* 7, 1.

— *घ्रन्त्वा caus. ein Verlangen haben nach*: पश्यन्त्वाकुलं चित्रं नरः को
नानुलोभयेत् *R.* 3, 49, 38.

— *अभि caus. anlocken*: बल्लवलाकुर्वता गेयमभिलोभयतेव, वज्रमभिलो-
भयति *Pañāt.* *Br.* 7, 7, 11.

— *घ्रव s. घ्रनवल्लोभन.*

— *घा in Unordnung gerathen*: प्राण घालुभ्येत् *Çat.* Br. 10, 3, 2, 7, 8.
— *desid. vom caus. in Unordnung bringen* —, *stören wollen*: यो न ए-
तदतिक्रामाद्य घालुभेभ्यिषात् *Att.* Br. 1, 24.

— *उप caus. Jmdes Verlangen erregen, locken, verführen*: प्रजाम् *Pān.*
Gāṇ. 1, 12. अर्थलेशोपलोभित *Kām. Nīris.* 10, 24.

• — *परि dass.*: कथमिह मो परिलोभसे (aus metrischen Rücksichten st.
परिलोभयसि) धनेन *Maññ.* 127, 16. — *caus. dass.* R. 5, 31, 29. *Kām.*
Nīris. 17, 22.

— *प्र 1) mod. irre gehen, sich vergehen* (in geschlechtlicher Bezie-
hung): यन्मे माता प्रलुभे विचरन्त्यपतिप्रता *M.* 9, 20. त्रिस्तनी कुब्जेन
सह प्रलुब्धा so v. a. *fasste eine unerlaubte Neigung zu* *Pāñāt.* 202, 8.
— *2) Jmdes Verlangen erregen, locken, verführen*: यद्यं संशितात्मानं
प्रलोब्धुं तामिहगताः *MBh.* 1, 7863. प्रलुब्धं *verleitet, verführt, fortge-*
rissen 7, 6806. — *Vgl. प्रलोभ.* — *caus. Jmdes Verlangen erregen, lok-*
ken, heranlocken, zu verführen suchen *MBh.* 1, 2919. 7400. 7630. 3, 10044.
16011. *R. Gorr.* 1, 65, 4. 3, 44, 16. 47, 15. 64, 21. 4, 61, 8. 6, 103, 9. *Ragh.*
6, 58. *Çāñk. zu Bṛh. Ār. Up. S.* 116. *Bhāg. P.* 3, 30, 37. 7, 2, 50. *fg.* 9, 55.
10, 2. *Mārk. P.* 31, 50. *mod. MBh.* 3, 10071. *Hariv.* 9224. कुमारं बाल-
क्रीडनैः प्रलोभ्य so v. a. *des Knaben Aufmerksamkeit ablenkend* *Suṣr.*
1, 54, 15. वनितादिजनालापेधितरामतिप्रलोभितकर्पाः *in hohem Grade*
herangezogen zu *Bhāg. P.* 4, 29, 54. — *Vgl. प्रलोभक fgg.*

— *उपप्र 3. उपप्रलोभन.*

— *विप्र caus. mod. locken, zu verführen suchen* *MBh.* 12, 7280.

— *संप्र caus. dass.* *MBh.* 13, 2410.

— *प्रति caus. 1) irremachen, bethören* *Nir.* 9, 33. चित्तम् *RV.* 10, 103,
12. — *2) an sich locken, heranlocken*: कायभिः प्रतिलोभ्यते *MBh.* 12, 4125.
पालेन Çāñk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 118.

— *वि in Verwirrung* —, *in Unordnung gerathen*: विलुभिता केशाः
P. 7, 2, 54. *Sch.* विलुभितं वातेः केसरम् *Bhāṭṭ.* 9, 40. विलुभितस्त्रव 8, 52.
— *caus. 1) irre führen* *Daṣar.* 3, 15. — *2) Jmdes Verlangen erregen,*
locken, zu verführen suchen *MBh.* 3, 15638. 12, 4125. *R. Gorr.* 1, 66, 9.
Vikr. 8, 16. *Kām. Nīris.* 1, 43. 7, 52. 15, 53. 18, 60. *Ragh.* 19, 10. 35. *Ku-*
māras. 4, 20. *Spr.* 5634. *Kathās.* 91, 31. — *3) zerstreuen, angenehm unter-*
halten: स्वं चित्तम् *R.* 2, 94, 1 (103, 1 *Gorr.*). क्वापविष्टः — लतासु दष्टिं
विलोभयामि (v. l. विनोदयामि) *ergötzen an* *Çāñk.* 81, 17.

— *सम् in Verwirrung gerathen*: नेद्वर्क्षि प्रस्तरश्च संलुभ्यातः *Çat.*
Br. 3, 4, 2, 15. — *caus. 1) verwirren, untereinanderbringen* (= *एकत्र-*
कारण Comm.): कुशान् *Lāṭṭ.* 2, 11, 2. — *2) verwischen*: पदानि *AV.* 6,
28, 1. संयोपयत्तः *RV.* — *3) locken, heranlocken, zu verführen suchen* *R.*
Gorr. 1, 4, 53. *MBh.* 13, 2302.

लुम्ब, लुम्बति (अर्दने) *Dhātup.* 11, 87. लुम्बयति (अर्दने, v. l. अर्दने)
32, 113.

लुम्बिका f. ein best. musikalisches Instrument *H. ç.* 87.

लुम्बिनी f. N. pr. einer Fürstin und eines nach ihr benannten Hai-
nes *Lalit.* ed. Calc. 89, 13. 90, 7. 12. 104, 14. 289, 10. 317, 9 (लुम्बिनि
aus metrischen Rücksichten). *Burn. Intr.* 382. *Schiffner, Lebensb.* 233
(3). Davon adj. लुम्बिनीय *Lalit.* ed. Calc. 92, 13.

लुल्, लौलति (विलोडने, विलोडने) *Dhātup.* 9, 27, v. l. *sich hinundher-*

bewegen: लौलदुज *Çic.* 3, 72. लौलत्काराकुलि *Pāñār.* 3, 3, 16. लुलित 1)
sich hinundherbewegend, bewegt, flatternd, wogend *H.* 1480. *Halā.* 4,
61. घम्भस् (*Gegens. प्रसम्भ*) *MBh.* 12, 7442. घम्भः — नौलुलितम् *Ragh.*
16, 34. 59. लुलितः कुलकेशात् *R.* 7, 26, 42. *Rt.* 4, 14. लुलितालककेशात्ता
Kathās. 74, 242. 103, 209. लुलितानु श 104, 102. शिरो लुलितकुण्डलः
47, 70. स्तनौ न लुलितौ *Spr.* 962. *Uttarar.* 103, 12 (140, 3). वनं लुलि-
तपद्मवम् *Bhāṭṭ.* 9, 56. पतत्रिमाल 10, 14. मुलुलितचतुस् *Suṣr.* 2, 383,
2. तद्वज्रानामृतम्भः प्रवलुलितधियाम् *Spr.* 3081. मनस् *in Unruhe ver-*
setzt *R.* 2, 42, 29. 73, 44. *R. Gorr.* 2, 79, 34. n. *Bewegung*: अलसलुलित-
मुग्धानि — अङ्गकानि *Uttarar.* 11, 11 (15, 15). — 2) *berührt, woran Et-*
was streift: कचलुलितघ्नमवारि (= *विकीर्ण Comm.*) *Bhāg. P.* 1, 9, 34.
अनतिलुलित *Çāñk.* 61, v. l. — 3) *(aus seiner Ruhe gekommen, in Unord-*
nung gerathen; vgl. *चल् mitgenommen, Schaden genommen habend, be-*
schädigt, gelitten: बले भृशलुलिते *MBh.* 7, 1452. 6725. मुलुलिते सैन्ये
8, 2457. शोकाश्रुलुलितानना *R.* 2, 63, 18. शरीरलुलिता शय्या *Çāñk.* 74.
लुलितभ्रगाकुल *Ragh.* 19, 25. लुलिताङ्गराग (v. l. गलिताङ्गराग) *Ragh.*
ed. Calc. 16, 58. यथा नगेन्द्रो लुलितो (= *उन्मूलित Comm.*) नभस्वता
Bhāg. P. 3, 19, 26. अतकामिलुलितात् (= *खण्डित Comm.*) — विमानात्
4, 9, 10. तद्वज्ररहेलुलितग्राम्यपाश (= *क्लिन्न Comm.*) 8, 11, 21. 7, 9, 23
(= *विधस्त Comm.*). लुलितः मकरन्दे मधुकैः (पुष्पाणामञ्जलिः) *Verlāññ.*
in Verz. d. Oxf. H. 145, b, No. 306, Z. 3. *Vet. in LA.* 20, 20. — *Vgl. लोल*
und लुङ्.

— *caus. 1) in Bewegung versetzen*: मन्ये सालवनं रम्यं लोलयति घ्न-
वंगमाः *R.* 6, 111, 24. अनिलेन लोलितलताकुलये — शाखिने *Çic.* 9, 4. —
2) *in Verwirrung bringen, zu Schanden machen*: शास्तिम् *R.* 2, 69, 4, v. l.;
vgl. u. 1) लस् caus. 1).

— *अभि, partic.* लुलित *berührt, woran Etwas streift* *Çāñk.* 61.

— *घा, घालुलित (d. l. घा + लुलित) leise bewegt*: पादाङ्कुलालुलित-
कुमुमे कुट्टिमे *Spr.* 2780.

— *उद् वgl. उद्योल.*

— *वि, partic.* लुलित 1) *hinundherbewegt*: अतिपरुपवनविलुलि-
तदीपशिखाचक्षला लक्ष्मीः *Spr.* 3484. — 2) *herabgestürzt*: पुष्पच्छिन्ना-
विलुलिताः पुष्पवृष्टीः *Bhāg. P.* 5, 2, 9. विलुलितमतिमूर्ध्नापम् *Uttarar.*
53, 8 (68, 12). — 3) *auseinandergegangen, auseinandergefallen, in Un-*
ordnung —, *in Verwirrung gebracht*: दुःशासनविलुलिता वेणिः *Verlā-*
ññ. in *Sih. D.* 162, 5. विलुलितालक *Rt.* 4, 16. *Spr.* 391. *Gir.* 7, 13.
Bhāg. P. 8, 7, 17. विलुलितस्त्रस्तत्रो मूर्ध्नाः *Gir.* 12, 13. *Bhāg. P.* 10, 47,
12. *Bhāṭṭ.* 8, 131. *uneig.*: तस्मिन्विलुलिते सैन्ये *MBh.* 7, 5311. 9, 529.
841. एवं विलुलिते लेके *Hariv.* 11171. तथा विलुलिते धर्म 11181. —
caus. hinundherbewegen: विलोलितदग् *Mārk. P.* 77, 5. 6. *nach allen*
Seiten auseinanderwerfen: यथा क्यकस्माद्वति भूमी पासुर्विलोलितः (= *शिलायां शिलया पिष्टः* *Nīlak.*) । तथैवेह भवेद्धर्मः सूक्ष्मः सूक्ष्मतरस्तथा ॥
MBh. 12, 4887. *fg.*

— *सम्, partic.* संलुलित 1) *in Berührung gekommen mit*: सिन्धूरसं-
लुलितमौक्तिकहार *Kaurap.* 16. = *लिप्त beschmiert Comm.* — 2) *ver-*
wirrt, in Unordnung gebracht: असंलुलितकेश *Vjūtp.* 12. संलुलितेन्द्रिय
R. 2, 71, 29.

लुलाप m. *Büffel* *AK.* 2, 3, 4. काला f. *Büffelkuh* *Rāñan.* im *ÇKDn.* —

Vgl. लुलाप.

लुलापकन्द m. = मक्षिककन्द RĪĠAN. im ÇKDr.

लुलाप m. Büffel H. 1282. HALĪ. 2, 72. खुरविधुतधरित्रीधित्रकायो लुलापः RM. bei AUFRECHT, HALĪ. Ind.

लुश m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Dhānāka, Liedverfassers von RV. 10, 38. fg. RV. PRĪT. 2, 31. PĀNĀY. Br. 9, 2, 22.

लुशाकपि m. N. pr. eines Mannes PĀNĀY. Br. 17, 4, 3; vgl. KĪṬ. 30, 2 in Ind. St. 3, 371, 1. 2.

लुष् लौषति (स्तेये) VOP. in Dhātup. 9, 42. — Vgl. लूष्.

लुषम UNĀDIS. 3, 124. m. ein brünstiger Elefant UGĒVAL.

लुक्, लौकति (गार्धो) VOP. in Dhātup. 26, 128. — Vgl. लुभ्.

1. लू, लुनाति, लुनीते (हेदने) Dhātup. 31, 13. Schol. zu P. 6, 4, 112. fg. 7, 3, 80. लुनाति; लुलाव VOP. 25, 25. लुलविथ Schol. zu P. 6, 4, 196. 4, 126. 7, 2, 61. लुलवतुम् zu 6, 4, 77. लुलविधे und लुलविद्धे zu 8, 3, 79. झलावीत् zu 7, 2, 1. लौविष्टम् und लौविष्टम् zu 6, 4, 187. झलविधम् und झलविद्धम् zu 8, 2, 25. 3, 79. reflex. झलावि und झलविष्ट zu 3, 1, 62. लविष्यति zu 7, 2, 10. VOP. 25, 25. लविषीधम् und लविषीद्धम् Schol. zu P. 8, 3, 79. लवितुम्; लूवा und लून zu 7, 2, 11. 61. 8, 2, 44. VOP. 26, 88. fg. 1) schneiden (Gras, Getraide u. s. w.), abschneiden: अयुङ्गन्मुष्टौलुनोति TBr. 3, 2, 3, 6. लुनसः Çat. Br. 1, 6, 8, 3. दात्रेण P. 1, 3, 67, Sch. उपमूलूनं वरिहः KAUC. 1. 61. GORR. 1, 5, 19. धान्यानामिव लूनानाम् MBH. 6, 4684. R. 3, 16, 8. KATHĀS. 71, 267. लूनकेदार KULL. zu M. 3, 100. Schol. zu P. 3, 1, 62. 6, 4, 195. लूनपुनर्जातकेशादि KUSUM. 17, 9. SARVADARĢANAS. 128, 20. कुञ्चितलूनकाच VARĀH. BṢH. 27 (25), 4. प्रमुक्तस्य सिरस्य पद्माणि मुखास्तुनासि MBH. 3, 15644. लूनपत इव द्विजः R. 1, 55, 10 (56, 10 GORR.). 2, 64, 4. 4, 9, 25. Spr. 1524. कण्ठैर्लूनपतो मधुपः 822. लूनवाङ्ग KATHĀS. 27, 148. लूलाव च करे तस्य 52, 121. 18, 339. RAGH. 12, 43. RĪĠA-TAR. 4, 299. 304. BHĀṬṬ. 9, 80. KĀURAP. 49. लुनीहि नन्दनम् hams nieder Çat. 1, 51. BHĀṬṬ. 9, 23. स्वकुस्तलूनः पुष्पाञ्चयः gepflückt KUMĀRAS. 3, 61. किसलयमलूनं करुहैः Spr. 94. केसराय लूनम् (मूषिकेण) abgenagt HIR. 58, 3. लूनमासः षडङ्गभिः zerstoßen RĪĠA-TAR. 3, 408. पक्षिणा शरासनश्यामलुनात् zerschnitt RAGH. 3, 59. परबाणलूनाः पृथक्ताः 7, 42. वियोगासिलूनस्य मनसो नास्ति भेषजम् Spr. 47. व्याघ्राणा भक्षलूनदंष्ट्राभिः ausgehauen KATHĀS. 42, 4. (इन्द्रियाणि मम्) वद्धः सपह्य इव गेरुपति लूनसि zerreißen BHĀG. P. 7, 9, 40 = 11, 9, 27. लून = किम् u. s. w. AK. 3, 2, 53. H. 1489. HALĪ. 2, 422. — 2) zerschneiden so v. a. zu Nichts machen: झलह्मीम् Spr. 4869. कैलीनम् RĪĠA-TAR. 6, 138. लोकानलावी द्विजितांश्च तस्य BHĀṬṬ. 2, 53. लूनडुक्ता RĪĠA-TAR. 3, 476.

— caus. लावयति, झलीलवत्, झलीलवत Schol. zu P. 7, 4, 1. 80. 93. fg. schneiden lassen: लावयति दात्रे स्वयमेव 1, 3, 67, Schol.

— desid. लूलूयति P. 7, 4, 79, Schol. — desid. vom caus. लिलावयति P. 7, 4, 80, Schol.

— intens. लोलूयते P. 7, 4, 82, Sch. absol. लोलूयम् und लोलूयम् 6, 4, 194, Sch. vollkommen abschneiden: क्लेन पतौ लोलया चक्रे कव्यात्पतत्रिणाः BHĀṬṬ. 3, 107. — desid. vom intens. लोलूयिषते P. 6, 1, 9, Sch.

— व्यति med. sich gegenseitig schneiden P. 1, 3, 14, Sch. act., wenn इतरेतर, अन्योऽन्य oder परस्पर beigefügt wird, 16, Sch. VOP. 23, 55. fg.

— धमि s. धमिलाव.

— धा abschneiden, abpfücken: धमरवधूस्तसदपालूनपञ्चवाः (नन्दनमुमाः) KUMĀRAS. 2, 41. — Vgl. झलव. °.

— न्या s. u. व्या.

— व्या abschneiden: व्यालूनमूर्धज्ञ HARIV. 9839. न्यालून° die neuere Ausg.

— उद् schneiden (Gras, Getraide): सकृदुलून ÇĪKṢH. Ça. 4, 4, 4. — Vgl. उलू.

— निम् zerhauen: घसिनिर्लूनचर्मन् KATHĀS. 80, 18. abhauen: एकैकभक्षनिर्लूनकंधराः 48, 60. 18, 291. निर्लूनैः शूरमूर्धभिः 80, 7. कुलिशनिर्लूनपतधष्ठ इवाचलः 68, 22.

— प्र s. प्रलव fg.

— विप्र abschneiden, abpfücken: किसलयमिव मुग्धं बन्धनादिप्रलूनम् ŚĪH. D. 74, 7.

— वि, प्रवहविलून (f. ई und घा) P. 4, 1, 52, VArt. 3.

2. लू (= 1. लू) nom. ag., लुवी, लुवम् P. 6, 4, 68, Sch. aber सकृष्टो, सकृष्टम् ebend. — Vgl. एक°.

लून (= ब्रत) adj. झ° nicht dürr, nicht rauh TS. 2, 5, 12, 3. 5, 5, 10, 6. पृश्न्यालूनान्तवाय TBr. 1, 1, 6, 6. — Vgl. झ°.

लूता f. 1) Spinne AK. 2, 5, 13. H. 21. 1210. an. 2, 192. MED. t. 52. HALĪ. 2, 101. M. 12, 57. SUÇH. 2, 257, 15. यस्मालूनं तृणं प्राप्ता मुनेः प्रस्वेदबिन्दवः । तस्मालूतेति भाष्यते संख्यया ताश्च षोडश ॥ 296, 9. VARĀH. BṢH. S. 46, 79. VERZ. d. Oxf. H. 309, a, 13. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 40. — 2) Ameise H. an. MED. — 3) eine best. Hautkrankheit H. an. MED. VERZ. d. B. II. No. 963. RĪĠA-TAR. 4, 524. 527. 6, 187. लूतामय 185. 4, 528. — 4) parox. von unbekannter Bed. in der Stelle. प्रज्ञाय एव मृष्टाय इरा लूतामवरुन्धते TS. 7, 5, 9, 1. — Vgl. झभि°.

लूतामर्कटक m. 1) Affe. — 2) arabischer Jasmin (नवमालिका). — 3) = पुत्री, wohl Puppe H. an. 6, 2.

लूतारि m. der Spinnen Feind, Bez. eines best. Strauchs, = डुग्धफेनी RĪĠAN. im ÇKDr.

लूतिका (von लूत) f. Spinne ÇABDAR. im ÇKDr.

लून 1) adj. s. u. 1. लू. — 2) n. = लूम Schwanz HALĪ. 2, 286; vgl. लूनविष.

लूनक (von लून) 1) adj. = भिन्न H. an. 3, 92. = भेदित MED. k. 150. — 2) m. Vieh H. an. MED.; vgl. गाṇa यावादि zu P. 5, 4, 29.

लूनयवम् adv. nachdem die Gerste geschnitten worden ist गाṇa तिष्ठद्वा zu P. 2, 1, 17. — Vgl. लूयमानयवम्.

लूनविष adj. im Schwanz das Gift habend: वृश्चिकादयः H. 1312.

लूनि f. nom. act. von 1. लू P. 8, 2, 44, VArt. 1. VOP. 26, 184. das Schneiden, Abschneiden 11, 3. लूनि = घ्रीहि (?) UGĒVAL. zu UNĀDIS. 4, 105.

लूनी nom. ag. von लूनीप् P. 6, 1, 112, Sch. VOP. 3, 61.

लूनीय् denom. von लून ebend.

लूम n. Schwanz, Schweif AK. 2, 8, 18. — Vgl. लून 2).

लूयमानयवम् adv. wann die Gerste geschnitten wird गाṇa तिष्ठद्वा zu P. 2, 1, 17. — Vgl. लूनयवम्.

लूष्, लूषति (भूषायाम्) Dhātup. 17, 26. लूषयति किंसायाम् 32, 70. (स्तेये) VOP. zu 32, 27. — Vgl. ब्रष्, लुष्.

लूष s. झर्क°.

लूक und लूकमुदत्त m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 421. 180. Nach VajrP. 74 bedeutet लूक schlecht.

लैक m. in einer Formel, angeblich N. eines Âditya: लेकः सलैकः मुलैकः TS. 1, 5, 2, 3. — Vgl. लेख 1) b).

लेकुक्षिक m. N. pr. eines Mannes BURN. Intr. 140, N. 5.

लेख (von लिख्; vgl. रेख) 1) m. a) Schreiben, Brief (sg. und pl.) TRIK. 2, 8, 28. H. an. 2, 25. MED. kh. 4. HÂR. 54. HARIV. 5971. KÂM. NITIS. 9, 68. KUMÂRAS. 1, 7. MÂLAV. 70, 14. 16. 74, 9. VARÂH. BRH. S. 87, 8. KATHÂS. 5, 65. 69. 39, 186. 42, 92. 108. fg. 43, 263. 267. 269. 44, 127. 158. 161. 56, 89. RÂGA-TAR. 3, 206. 208. 235. 467. fg. 371. 4, 504. HIT. 120, 10. Verz. d. Oxf. H. 334, b, 9 (Verz. d. B. H. No. 880). कूट° ein untergeschobenes —, verfälschtes Schreiben KATHÂS. 124, 198. — b) pl. Bez. einer Klasse von Göttern MBH. 13, 1371 (nach der Lesart der ed. Bomb., लोकाः ed. Calc.). HARIV. 14269. unter Manu Kâkshusha 437. VP. 263. MÂR. P. 76, 52. 'ein Gott überh. AK. 1, 1, 3. TRIK. 3, 3, 52. H. 88. H. an. MED. HALÂJ. 1, 4; vgl. लेख्यम् und लेक. — c) N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 2) f. लेखा (vgl. रेखा) VOP. 26, 191. a) Riss, Strich, Linie, Streifen, Furche, Reihe AK. 2, 4, 4, 4. TRIK. 3, 3, 52. H. 1423. H. an. (wo राखी st. खायी zu lesen ist). MED. HALÂJ. 2, 387. ÇAT. BH. 6, 3, 25. 7, 2, 2, 18. 10, 2, 2, 6. स्प्येन लेखामुलिखेत् ÂCV. ÇR. 2, 6, 9. GRH. 1, 3, 1. KÂTJ. ÇR. 2, 6, 27. 4, 1, 11. KAUC. 76. SUÇR. 1, 114, 3. अर्धस्तादक्षोर्यस्य लेखाः स्मृः 123, 1. 3. KÂM. NITIS. 7, 20. VARÂH. BRH. S. 82, 4. लेखा हि काललिखिता सर्वथा दुरतिक्रमा HARIV. 11109. नखलमतिनिपुणो ऽपि पुरुषो निपतिलिखिते (°लिखितां?) लेखामतिक्रमितुम् DAÇAK. 83, 7. 8. वल्कलशिखानिस्पन्दलेखाः ÇÂK. 14, v. 1. अभिनवगदलेखा auf der Backe eines Elephanten Spr. 82. मेघ° MBH. 4, 498. KUMÂRAS. 7, 16. PAÑKAT. 203, 5. ध्रुवलेखा VARÂH. BRH. S. 58, 12. KUMÂRAS. 1, 48. RÂGA-TAR. 4, 642. तडिलेखा R. 5, 73, 14. Spr. 2236. विद्युलेखा MUKÂH. 1, 7. VIKR. 76. ज्योतिर्लेखा MEGH. 43. ब्राह्मवोफेन° HIT. Pr. 1. अङ्ग° RÂGA-TAR. 1, 373. चतुर्लेख adj. (= ललाटे चतुर्लेखायुक्त Comm.) R. ed. Bomb. 5, 35, 18 (32, 18 GORR.). — b) die schwache Sichel (des Mondes): चान्द्रमसोव लेखा KUMÂRAS. 1, 25. 2, 34. इन्द्र° KIR. 5, 44. चन्द्र° (s. auch bea.) MBH. 3, 1831. प्रतिपञ्चन्दलेखा KATHÂS. 4, 29. शशाङ्क° ÇÂK. 35, 21. — c) Saum: तलेखास्थितमात्मन्यचक्रम् KÂM. NITIS. 7, 84. Saum des Himmels, Horizont: लेखास्ये ऽर्के VARÂH. BRH. 11, 14. Verz. d. Oxf. H. 48, b, 6 (?). — d) das Zeichnen, Malen; = लिपि H. an. MED. आलेख्य°, अक्षरस्य HALÂJ. 4, 48. Zeichnung ÇÂK. 141, v. 1. Bild, Figur: मृग° im Monde RAGH. 8, 42. सव्यपाद° Abdruck KIR. 5, 40. कमलाकपोलमकरिलेखाङ्कितैः स्थल Spr. 1326, v. 1. — e) गण्ट° so v. a. गण्टभाग, गण्टस्थली Backengegend RAGH. 7, 24. 10, 12. KUMÂRAS. 7, 82. KIR. 16, 2. — f) = शिखा und चूडाय TRIK. 3, 3, 52. — Vgl. अनङ्गलेखा, इन्द्र°, क्रम°, चन्द्रलेख, चित्रलेखा, त्रयलेख, देवलेखा, पद्म° (in der ersten Bed. auch KUMÂRAS. 3, 38), पद्म°, ब्रह्मलेख, मकरिलेखा, मद्°, मदन°, मन्मथलेख, मृगलेखा, यशो°, राग°, राम°, शशि°, कृष्णेख.

लेखक (wie eben) 1) nom. ag. Schreiber, Abschreiber, Secretär AK. 2, 8, 2, 15. TRIK. 1, 1, 72. 2, 8, 26. H. 186. 483. HALÂJ. 2, 481. JÂN. 2, 88. MBH. 1, 70. 77. fgg. 2, 206. वेदानाम् 13, 1644. 18, 417. HARIV. 16189. Spr. 2991. 3090. 3209. 4747. VARÂH. BRH. S. 5, 74. 10, 10. 34, 14. RÂGA-TAR.

6, 18. 40. PAÑKAT. 237, 1. रात्रि° PATTRAKAUMUDI im ÇKDn. अधिकरण° RÂGA-TAR. 6, 88. कायस्थं कूटलेखकम् KATHÂS. 42, 111. कूटराज्ञाज्ञालेखक KULL. zu M. 9, 232. — 2) das Niederschreiben: इति वक्रविधं लेखकं कृत्वा MUKÂH. 167, 20. — Vgl. काष्ठ°, चित्र°, देव°, नख°.

लेखकमुक्तामणि m. Titel einer Unterweisung für Schreiber Verz. d. Oxf. H. 341, b, No. 799.

लेखन (von लिख्) 1) adj. (f. ई) aufstizzend, wundmachend, scarificierend; aufstörend, reizend, stimulant, in Fluss bringend SUÇR. 1, 27, 18. 31, 15. 152, 8. 173, 8. 182, 4. 184, 17. 204, 15. 2, 349, 12. 19. धातूमूलान्वादेस्य विशोष्योलेखयेच्च पत्। लेखनं तद्यथा नौद्रं नीरमुद्धं वचा पवः || ÇÂRÂG. SÂM. 1, 4, 10. VÂGBH. 6, 11. 38. °वस्ति eine best. Art von Klystier SUÇR. 1, 53, 2. 2, 225, 18. ÇÂRÂG. SÂM. 3, 6, 18. — 2) m. Saccharum spontaneum Ltn. (zu Schreibstiften gebraucht) RÂGA-TAR. im ÇKDn. — 3) f. ई a) Löffel; s. घृत°. — b) Schreibstift, Schreibrohr, Schreibpinsel TRIK. 2, 8, 28. HÂR. 212. MBH. 1, 78. लेखनि aus metrischen Rücksichten (s. u. मुद्रालिपि); am Ende eines adj. comp.: पुरुषः प्रगृहीतलेखनिः VARÂH. BRH. 27 (23), 17. — 4) n. a) das Wundmachen SUÇR. 1, 26, 14. 2, 3, 16. 7, 9. = क्ख TRIK. 3, 3, 257. H. an. 3, 408. = क्खन (fehlerhaft für क्खन) MED. n. 120. — b) das Anstreifen, Berühren von Himmelskörpern beim Planetenkampfe AV. PAR. in Ind. St. 10, 318. 320. — c) das Niederschreiben, Abschreiben H. an. MED. MBH. 1, 74. KATHÂS. 43, 267. PAÑKAT. 237, 1. पद्मलेखनद्रव्य Verz. d. Oxf. H. 94, b, 15. — d) ein Werkzeug zum Furchen KAUC. 137. — e) = भूर्ज eine Art Birke, auf deren Rinde geschrieben wird, TRIK. H. an. MED.

लेखनि s. u. लेखन 3) b).

लेखनिक (von लेखन) 1) adj. der einen Andern für sich ein Document unterschreiben lässt. — 2) m. ein Ueberbringer eines Briefes, Briefträger H. an. 4, 30. fg. MED. k. 211.

लेखनिका (f. zu लेखनक und dieses von लेखन) s. चित्र°.

लेखनीय (von लेखन und लिख्) adj. 1) als scarificans dienend: पुटपात्र SUÇR. 2, 349, 11. — 2) zu zeichnen, zu malen WEBER, KÂSHNÂG. 282.

लेखपत्र n. Brief MÂLATIM. 172, 7.

लेखपत्रिका f. dass. KATHÂS. 124, 56.

लेखप्रतिलेखलिपि f. Bez. einer best. Art zu schreiben LALIT. ed. Calc. 144, 7.

लेख्यम् (लेख + क्यम्) m. Bein. Indra's AK. 1, 1, 37.

लेखसदेशहारिन् adj. einen brieflichen Auftrag überbringend KATHÂS. 102, 130.

लेखहार m. ein Ueberbringer eines Briefes, Briefträger SIDDH. K. im ÇKDn. VARÂH. BRH. S. 13, 3. KATHÂS. 3, 65. 39, 186. 101, 349. fg. 123, 333.

लेखहारक m. dass. SIDDH. K. im ÇKDn. KATHÂS. 30, 190. 42, 91. fg. 101, 351. 354. RÂGA-TAR. 6, 319.

लेखहारिन् adj. einen Brief überbringend: हूतानां सेगुतार्थलेखहारिवादिना परराष्ट्रप्रस्थापनम् KULL. zu M. 7, 153.

लेखाधिकारिन् m. der Secretär eines Fürsten RÂGA-TAR. 3, 206.

लेखाधू m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 123 (लेखाधू v. l.). pl. seine Nachkommen gaṇa उपवादि zu 2, 4, 69.

लेखाधू f. N. pr. eines Frauenzimmers v. l. im gaṇa शिवादि. zu P. 4,

1, 123. लेखाधुमन्य *geltend für* — Schol. zu P. 6, 3, 68.

लेखाय्, लेखार्थेति (विलासे स्थलने च) *gaṇa* कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लेखार्थ m. = श्रीताल *eine Palmenart* (auf deren Blättern geschrieben wird) *Rāṅa*. im *ÇKDr.* लेखार्थ in der alphabetischen Ordnung, लेखार्थ unter श्रीताल. — Vgl. लेख्यपत्र.

लेखिन् (von लिख्) 1) adj. *ritzend, streifend an, berührend*: गिरेर्माल्यवतः — घन्धर्लेखि शृङ्गम् *RAGH.* 13, 26. — 2) f. ई *Löffel*: घृत° H. 836, Sch.; vgl. लेखन 3) a).

लेख्य्, लेख्येति = लेखाय् *gaṇa* कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लेख्य (von लिख्) 1) adj. a) *scarificandus* *Suṣr.* 1, 14, 19. 92, 13. 2, 331, 15. — b) *zu schreiben, niederzuschreiben* *Jāṇ.* 2, 8. *Mārk.* P. 81, 37. — c) *zu malen* *Jāṇ.* 1, 297. — d) *mit Farben dargestellt, gemalt*: प्रतिमा *Bhāg.* P. 11, 27, 12. °पद्म *Spr.* 1234. °द्वय *dass. Weber, Kṛṣṇaḥ.* 277. — e) *zu rechnen —, zu zählen zu* (loc.): कमलेख्यं करोषि त्वम् — उन्मदिक्षु *Spr.* 3867. — 2) n. a) *das Schreiben, die Kunst des Schreibens*: चकार पत्रम् — लेख्यादिषु तथा शिल्पेषु *MBh.* 5, 7409. R. Gorr. 1, 80, 2. 29. *Varāṇ.* *Bh.* S. 15, 12. 16, 18. 19, 10. *das Abschreiben*: ग्रन्थस्य पत्रप्रवर्ते ऽस्य विनाशमेति लेख्यादङ्गश्रुतमुखाधिगमक्रमेण 106, 5. — b) *das Zeichnen, Malen* *Varāṇ.* *Bh.* 18, 2. — c) *Schriftstück, Brief* H. an. 2, 25. *Med. kh.* 4. *Kām. Nitis.* 12, 47. °संस्थापन *Sāh.* D. 186. *ein schriftliches Document* *Jāṇ.* 1, 317. 2, 84. *Spr.* 2946 (wohl nicht *Bild*). तदर्थं च स्वकृस्तेन शिवं लेख्यमकारयत् *Kathās.* 24, 173. *Verz. d. Oxf. H.* 263, a, 17. *Inscript*: चिरं तिष्ठति मेदिन्यां शैले लेख्यमिवार्पितम् *MBh.* 13, 6330. — d) *ein gemaltes Bild*: लेख्यानीवोपलक्षिताः *Bhāg.* P. 10, 39, 36. — Vgl. क्य°, उर्लेख्य.

लेख्यगत adj. *gemalt* *MBh.* 13, 2309. *Hariv.* 9987.

लेख्यवूर्णिका f. *Pinzel zum Schreiben oder Malen* *Çandār.* im *ÇKDr.*

लेख्यपत्र m. *Weinpalm* *Bhāṇ.* im *ÇKDr.* °क m. *dass. Çandār-thak.* bei *Wilson*. — Vgl. लेखार्थ.

लेख्यमय adj. *gemalt* *Comm.* zu *Bhāg.* P. 10, 39, 36.

लेख्यस्थान n. *Schreibstube* *Triak.* 2, 8, 29.

लेट m. *Boz. einer best. Mischlingskaste*; s. u. कोल 1) h), गङ्गपुत्र 2) und उम्. — Vgl. उप°.

लेय्, लेयेति (दीप्तिपूर्वभावस्वप्रघातेषु) *gaṇa* कण्डादि zu P. 3, 1, 27. — Vgl. लेय्.

लेपउ n. *Unrath des Körpers, Excremente*: लेपउं विसृजन् (so ist zu lesen; vgl. u. लेपउ) *Bhāg.* P. 10, 37, 8. उत्समर्गं वृक्षलेपउं मूत्रं च भयमाय कृ *Brahmavāiv. P., Çāṅkṛṣṇaḥāṇmakṣ., Dhenukāsūrav.* 22 im *ÇKDr.* गज° *Suṣr.* 2, 67, 4. घृष्ट° *Schol.* zu *Kāṭy. Çr.* 16, 4, 8. — Vgl. लेपउ (wohl fehlerhaft).

लेत m. n. *Thränen* *Triak.* 2, 6, 30. — Vgl. लेत.

लेद्री f. N. pr. einer Oertlichkeit *Rāṅa-Tar.* 1, 87.

लेप्, लेपते (गती, सेवने) *Dhātup.* 10, 11.

लेप (von लिप्) m. = लेपन, प्रलेपन *Triak.* 3, 3, 279. H. an. 2, 299. *Med.* p. 11. 1) *das Anstreichen, Bestreichen* *Vop.* in *Dhātup.* 28, 139. *Jāṇ.* 1, 188. *Mārk.* P. 35, 16. कामं मुरसलेपेन कात्तिं वकृति काञ्चनम् *Spr.* 3225. — 2) *was aufgestrichen wird, Salbe, Teig, Tünche*; = सुधा *AK.* 3, 4, 48, 104. H. an. *Viçva* im *ÇKDr.* *Suṣr.* 1, 68, 8. *fgg.* 132, 2. 2, 4, 19. *Çāṅg.*

Sāṅh. 1, 1, 30. 2, 1, 21. 3, 8, 3. 11, 1, 5. घनुकूल° *Hariv.* 8436. *Bhāg.* P. 7, 12, 12. सर्पिस्तैलव्रसाभिश्च लातया चाप्यनल्पया । मृत्तिकां मिश्रयित्वा तं लेपं कुशेषु दापय ॥ *MBh.* 1, 5724. के ऽमी पञ्च नराः — लेपनिर्मिताः *Çatr.* 1, 382. पङ्क° *Spr.* 117. मृक्षेप *Rāṅa-Tar.* 3, 397. *fg.* 401. मृत्तिका-लेपवृत् (so ist zu lesen) *Sāryadarçanab.* 40, 13. 19. — 3) *Unreinigkeit, Schmutz* (auch *moralischer*), namentlich *Fett, das an Gefäßen, Händen u. s. w. hängen bleibt*: लेपान्परिमृष्य *Āçv. Çr.* 8, 14, 14. घ्राप्य° *Kaush.* Up. 2, 3, 4. *Çāṅkṛ. Çr.* 7, 5, 11. *Gṛh.* 1, 16, 21. स° *Kāṭy. Çr.* 7, 5, 17. सर्व° 26, 6, 15. *Schol.* 287, 2. पिष्ट° *Mehl* *lecken, was von Mehl oder Teig hängen bleibt* *Kāṭy. Çr.* 3, 7, 19. *Schol.* 204, 17. 284, 21. 285, 3. *Kauç.* 18. गन्धो लेपश्च *M.* 4, 111. 5, 128. *Jāṇ.* 1, 17. घृतश्रयोतलेप *Kathās.* 22, 199. कृ-विलेप *Sāh.* zu *Rv.* 1, 52, 5. उच्छिष्टलेपोः *Bhāg.* P. 1, 5, 25. °भागिनः *M.* 3, 216. °भाजः *Matsja-P.* bei *Kull.* zu *M.* 5, 60. *Mārk.* P. 31, 1, 2. °संवन्धिन् 4. रुधिर° *Blut* *lecken* *MBh.* 12, 4813. न मे स्वभावेषु भवन्ति लेपास्तोपस्य बिन्दिरिव पुष्करेषु ॥ 14, 791. घ्र° (घ्राकाश) 12, 7977. घ्नघस्त्वं जगन्नाथ न लेपस्तव विद्यते *Mārk.* P. 18, 29. पापपुण्यालेपलक्षणा जीवन्मुक्तिः *keān Rest von Madhus.* in *Ind. St.* 1, 20, 14. — 4) *Speise* *AK.* 2, 9, 56. *Triak.* H. an. *Med.* — Vgl. निर्लेप, पाद°, पिण्ड°, पिण्डी°, मुख°, लिङ्ग°, वज्र°.

1. लेपक am Ende eines adj. comp. von लेप; s. घ्र°.

2. लेपक (von लिप्) nom. ag. *Bossirer* *AK.* 2, 10, 6. *Triak.* 2, 10, 2. H. 922, Sch. *Halās.* 2, 436.

लेपकर m. *Maurer, Tüncher* *R.* 1, 12, 7. R. Gorr. 2, 90, 19.

लेपकामिनी f. = घञ्जनी *Hān.* 161. — Vgl. लेप्यनारी, लेप्ययोषित्.

लेपन (von लिप्) 1) m. *Olibanum, ostindischer Weihrauch* (तुरुष्क) *Rāṅa.* im *ÇKDr.* — 2) n. a) *das Anstreichen, Bestreichen, Aufstreichen* *Āçv. Gṛh.* 2, 3, 3. *Jāṇ.* 1, 188. चन्दनैः *Kathās.* 101, 127. पापाणि गन्धलेपनम् *Spr.* 4397. सुगन्धादि° *Ver.* in *L.A.* (III) 8, 22. भस्म° *Verz. d. Oxf. H.* 85, b, 4. *Spr.* 4835. कस्तूरी° *Schol.* zu *Naish.* 22, 56. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): गोशकृत्कृतलेपना *MBh.* 13, 6792. — b) *das womit Etwas bestrichen wird, Salbe, Teig, Tünche* *Çāṅg.* *Sāṅh.* 3, 11, 1. सुधामृत्तिक° *MBh.* 5, 7477. पाण्डुमृत्तिक° adj. *R.* 2, 91, 41. सुधापाण्डुरलेपना adj. *Hariv.* 8939. मांसशोषित° adj. vom Körper *M.* 6, 76 (= *MBh.* 12, 12408). *MBh.* 3, 13452. 11, 107. — c) *Fleisch* *H. ç.* 127. पल्ल *kann nicht vermuthet werden, da dieses im Text steht.* — Vgl. भूमि°.

लेपिन् (von लिप् und लेप) 1) adj. am Ende eines comp. a) *beschmierend —, überziehend mit*: चूर्णा° *H. an.* 4, 311. *Med.* ç. 33. — b) *beschmiert —, überzogen mit*: प्रभा° so v. a. *glänzend, strahlend* *RAGH.* 13, 54. *Vikr.* 125. — 2) m. = लेपक *Bossirer* *Çandār.* im *ÇKDr.*

लेप्य (von लिप्) 1) adj. a) *bossirt*: प्रतिमा *Bhāg.* P. 11, 27, 12. — b) *zu verunreinigen, zu beflecken* *Maitrāj.* 2, 7. — 2) n. *das Bossiren* *AK.* 2, 10, 29. H. 922. *Halās.* 2, 436.

लेप्यकृत् m. *Bossirer* *H.* 922.

लेप्यनारी f. wohl eine bossirte weibliche Figur *Med.* n. 27. — Vgl. लेप्ययोषित्, लेप्यस्त्री, लेपकामिनी.

लेप्यमय (von लेप्य) adj. (f. ई) *bossirt* *H.* 1014. *Halās.* 2, 388.

लेप्ययोषित् f. = लेप्यनारी *H. an.* 3, 355.

लेप्यस्त्री f. *ein parfümirtes Weib* *Çandār.* im *ÇKDr.* — Vgl. लेप्यना-

री, लेप्ययोषिः.

लेप (aus λέων) m. der Löwe im Thierkreise VARĀH. BH. 1, 8.

लेलेया (vom intens. von 2. ली), davon ein gleichlautender instr. als adv. schwank, in unruhiger Bewegung: बहुलेव पृथिवी लेलेयात्तरितम् लेलेयासौ यौ: CAT. BR. 2, 2, 1, 16. लेलेयव हि यू: 3, 8, 2, 20.

लेलाप् s. u. 2. ली.

लेलिह (vom intens. von 1. लिह) 1) adj. Bez. gewisser parasitischer Würmer (कृमि) ÇĀṆḠ. SĀM. 1, 7, 10. — 2) m. Schlange MBH. 1, 1318. BHĀ. P. 6, 12, 27. 10, 17, 12. — 3) f. या Bez. einer best. Fingerstellung (मुद्रा) TANTRASĀRA im ÇKDr. u. लेलिकाना.

लेलिकान 1) adj. s. u. dem intens. von लिह. — 2) m. a) Schlange H. 1304. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 1 v. u. (?). — b) Boia. Çiva's ÇĀNDAR. im ÇKDr. — 3) f. या Bez. einer best. Fingerstellung (मुद्रा) TANTRASĀRA im ÇKDr.; vgl. लेलिका.

लेत्य nom. ag. vom intens. von 1. ली Vor. 26, 29.

लेवार m. N. pr. eines Agrahāra RĪĀA-TAR. 1, 87.

लेश (von लिप् = रिप्) m. 1) Partikel, Minimum, ein Bischen AK. 3, 2, 11. TRĪK. 3, 2, 8. H. 1427. HALĀ. 4, 3, 5, 7. SIDDH. K. zu P. 5, 4, 136. लेशन वचनम् kaum hörbare Aussprache RV. PRĀT. 14, 5. TAITT. PRĀT. 10, 21. सर्वे स्पर्शा लेशनानभिनिहिता वक्तव्या: KĀND. UP. 2, 22, 5. यकारवकार-योर्लेश: TAITT. PRĀT. 1, 10. लेशवृत्ति: (derselben Laut) AV. PRĀT. 2, 24. सर्व-स्मात्स्फुटलुपिठतादितरतो लेशान् Spr. 3227. एष ते राजधर्माणां लेश: समनुवर्णित: MBH. 12, 2115. एतद्देशमात्रं व: समाख्यातम् 3, 12674. एतद्देशमात्रेण कथितं ते मया 13, 5529. HARIV. 9787. द्रव्यं तदुपकारस्य लेशतो येन निष्कृतिम् in ganz geringem Maasse KATHĀS. 121, 224. तत्रापि प्रमादं लेशतो दर्शयाम: Verz. d. Oxf. H. 163, b, N. 2. लेशोक्त ganz kurz gesagt, nur angedeutet SUÇR. 2, 336, 16. लेशादृष्टि KUSUM. 46, 20. लेशानुबन्ध Ind. St. 10, 315. Sehr häufig am Ende eines comp.: दण्ड° eine ganz geringe Strafe M. 8, 51. तदवयव° Spr. 193. अर्थ° KĀM. NĪTIS. 10, 24. धन° KATHĀS. 36, 75. ध्युत्पाग° BHĀ. P. 8, 24, 49. स्रष्टासूत्रमतेजोलेशै: Schol. zu NAISH. 22, 49. तमो° SARVADARÇANAS. 164, 18. fg. 178, 15. ऐश्वर्य° 91, 10. धर्म° MBH. 3, 1268. वाच्य° 12, 5406. पुण्य° BHĀ. P. 3, 1, 9. 10, 48, 6 (am Ende eines adj. comp. f. या). सुख° 5, 5, 16. 6, 9, 38. Spr. 3282. 3984. क्वास्य° BHAR. NĀṬYAC. 18, 113. क्वास° BHĀ. P. 5, 18, 16. विश्वास° Spr. 5102. दर्प° KATHĀS. 40, 20. अपराध° 105, 8. भक्ति° Verz. d. Oxf. H. 74, a, 10. सरस्वती° Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Çl. 6. संस्कारलेशतम् KAP. 3, 82. स्वेदलेशा: Schweisstropfen ÇĀK. 37. अश्लेशा: MĀG. 105. BHĀ. P. 6, 16, 32. अमवारिलेशा: KUMĀRAS. 3, 38. प्रालेय° Hagel Spr. 1914. zum Ueberfluss mit लव verbunden: मधुलव° 3320. अन्न° als Unterschrift eines von Speisen handelnden Abschnittes VĪG. 6 so v. a. Einiges über Speisen. — 2) ein best. kleiner Zeittheil, = 2 Kalā H. 136. — 3) Bez. eines best. Gesanges HARIV. 8464, wo mit der neueren Ausg. लेशाभिधानां zu lesen ist. — 4) Bez. zweier Redefiguren: a) Anwendung der Vergleichung statt des directen Ausspruches: स लेशो भण्यते वाक्यं यत्सादृश्यपुरःसरम् SĀH. D. 467. 434. Beispiel aus VĀKĪSĀH.: कृते ऋति गङ्गेये पुरस्कृत्य शिखण्डिनम् । या प्राधा पाण्डुपुत्राणां सैवास्माकं भविष्यति ॥ obend. Hierher wohl Verz. d. Oxf. H. 208, b, 19. — b) Darstellung als Nachtheil, was sonst als Vorzug gilt, und um-

gekehrt: लेशः स्यादायगुणयोगुणदोषत्वकल्पनम् KUALAJ. 138, b (162, a). Beispiel Spr. 3381. — 5) N. pr. eines Fürsten, eines Sohnes des Suhotra, VP. 406.

लेश्या f. Licht Ind. St. 10, 281. 282 (hier लेश्य). 311; vgl. 261.

लेष्टव्य partic. fut. pass. von लिप् P. 8, 2, 36, Sch.

लेष्टु (von लिप् = रिप्) m. Erdkloss, Erdscholle AK. 2, 9, 12. H. 970. सीता° MBH. 13, 2135 (°नेष्टु ed. Bomb.). लेपणीयैश्च लेष्टुभिः लेपणीयैस्तथाशमभिः die neuere Ausg.) HARIV. 2429. — Vgl. नेष्टु und लेष्ट.

लेष्टुघ्न m. Egge oder ein anderes Werkzeug zum Zerschlagen der Erdschollen ÇĀNDAR. im ÇKDr.

लेष्टुघेदन m. dass. BHAR. zu AK. 2, 9, 12 nach ÇKDr.

लेसक m. ein Reiter auf einem Elephanten ÇĀNDAM. im ÇKDr.

लेह (von 1. लिह) P. 3, 1, 141. गाṇa पचादि zu 134. 1) nom. ag. Lecker, Schlürfer: मधुनो लेहः so v. a. मधुलिक् BĪNS BHATT. 6, 82. — 2) m. Leckmittel, Latwerge, Electuarium SUÇR. 1, 162, 6. 168, 9. 2, 81, 13. Verz. d. Oxf. H. 319, a, No. 756. Speise AK. 2, 9, 56, v. l. (für लेप) und H. 423. — 3) m. Bez. einer der zehn Weisen, auf welche eine Eklipse erfolgen kann, VARĀH. BR. S. 5, 43. 45. = 4) लेहम् in नीरलेहम् absol. KAUC. 30. — 5) f. ई eine best. Krankheit des Ohrläppchens ÇĀṆḠ. SĀM. 1, 7, 82.

लेहन (wie oben) n. das Lecken H. 424. मधु° SARVADARÇANAS. 38, 3.

लेहिन (wie oben) nom. ag. Lecker, leckend; s. मधु°.

लेहिन m. Borax ÇKDr. angeblich nach H.

लेह्य (von 1. लिह) 1) adj. woran man leckt, was man leckend genießt: यत्तु जिह्वायां निक्षिप्य रसास्वादेन निगोर्गते द्रव्यभूतं गुडादि त-ह्येक्यम् Schol. zu BHĀ. 13, 14. भक्ष्य, भोज्य, पेय, चोष्य, लेह्य MBH. 1, 4997. 6659. 13, 5871. R. 1, 52, 24 (53, 23 GORR.). 2, 50, 25 (47, 14 GORR.). 91, 19 (100, 17 GORR.). 5, 14, 43. SUÇR. 1, 160, 12. 244, 17. RAGH. 3, 73. KATHĀS. 43, 230. PĀNĪKAT. 61, 13. — 2) n. = घृत Nectar ÇĀNDAM. im ÇKDr.

लेख m. patron. von लेख गाṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

लेखाध्वेय patron. von लेखाध्व und metron. von लेखाधू (vgl. P. 6, 4, 147) गाṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123 nebst v. l.

लेगवायर्न m. patron. von लिगु गाṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

लेगव्य m. desgl. गाṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. f. लेगव्यायर्नी गाṇa लोकतादि zu 18.

लेङ्ग (von लिङ्ग) 1) n. Titel eines Purāṇa und eines Upapurāṇa MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 10. 19. VP. 284. BHĀ. P. 12, 7, 23. MĀK. P. S. 689, Çl. 3. Comm. zu ÇVETĀÇV. UP. S. 259. 268. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 2. 59, a, 39. 63, a, 40. °पुराणा 104, a, 20. 270, b, 35. Vgl. लिङ्गपुराणा. — 2) f. ई eine best. Schlingpflanze, = लिङ्गिनी RĪĀN. im ÇKDr.

लेङ्गिक (wie oben) 1) adj. auf einem beweisenden Merkmale beruhend KAN. 9, 2, 1. 10, 1, 3. fehlerhaft लेङ्गीक Z. d. d. m. G. 7, 306. — 2) m. Bildhauer Schol. zu KAP. 1, 121; vgl. WILSON, SĀṆKHYAK. S. 39. — Vgl. लिङ्गायकित°.

लेण, लेणति (गतिप्रेरणशेषेषु) DHĀTUP. 13, 15, v. l.

लो 1) nom. ag. von लवप्; nom. लौम् P. 1, 1, 58, VĀRTT. 2, Sch. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĪĀA-TAR. 3, 10.

लोक्, लौकते (दर्शने) DHĀTUP. 4, 2. erblicken, gewahr werden: तं भौवो

लोकत Verz. d. Oxf. H. 287, a, 2. — Wohl eine auf रुच्, रोक zurück-
gehende secundäre Wurzel.

— caus. लोकायति (भाषार्थ oder भासार्थ) Dhātup. 33, 103. 1) *schauen, anschauen, betrachten* Sāh. zu Cat. Br. 14, 6, 9, 11. मुखान्ये परस्पर-
मलोकायन् L.A. (III) 90, 15. — 2) *erblicken, gewahr werden*: अतिक्रान्त-
मपि मामियमलोकायतोव कृत् दृष्ट्वापि Sāh. D. 60, 16. गिरिर्दुर्गाण्यलोक-
यत् R. 2, 36, 25. *erkennen, inne werden*: जगतो कर्ताकृमिति लोकय LiRoA-
P. bei Muir, ST. IV, 323, 10 v. u.

— अस्मि caus. *betrachten, mustern*: वसुधामभिलोकयन् von einer Höhe
R. 6, 2, 7.

— अस्मि 1) *sehen, die Fähigkeit des Sehens besitzen*: नोलूको ऽप्यवलो-
कते यदि दिवा सूर्यस्य किं दृषणम् Spr. 1688. — 2) *hinschauen, hin-
sehen*: विधगवलोकते तन्वी Sāh. D. 87, 19. पावहर्धमवलोकते Hit. 83,
15. — caus. 1) *aufschauen, hinschauen, hinsehen*: व्यजृम्भत मरुसिंहा
मक्षियाश्चवलोकयन् MBh. 3, 11110 (vgl. R. 2, 97, 6). आसीच्च नाग्रदेवात्र
स रात्राववलोकयन् Kathās. 18, 329. पुरस्कृत्य बलं राजा योधयेदवलोक-
यन् Spr. 1796. Çāk. 33, 1. आकर्ण्यवलोक्य च 6, 13, 43, 20, 92, 12, 99,
13, v. l. 100, 23, 101, 20. Prabh. 47, 3. परिक्रम्यावलोक्य च Çāk. 8, 16, 22,
20, 15, 31, 6, 32, 19, 46, 8, 61, 1. Dhūrtas. 78, 14. प्रकाशं निर्गतस्तावद-
वलोकयामि कियदवशिष्टे रज्ज्या इति Çāk. 40, 7. नेपथ्याभिमुखम् 3, 6.
Vikr. 3, 6. Dhūrtas. 68, 5. Prabh. 47, 1. पुरः Çāk. 44, 18, v. l. 63, 15, v. l.
Dhūrtas. 77, 16. ऊर्ध्वम् 73, 17. Mṛékū. 76, 2. पार्श्वम् Çāk. 103, 9. सर्वतः
41, 18. समन्तात् 7, 23, 77, 5, 94, 5, v. l. R. 3, 18, 21, 33, 77. Dhūrtas. 71, 8.
अग्रतः 74, 8, 82, 8. पश्चादनवलोकयन् *sich nicht umsehend* MBh. 12, 261.
पृष्ठतो नावलोकयन् dass. R. 3, 30, 30, 4, 9, 12. अवलोकित n. *das Hin-
schauen, Hinsehen*: सिंहेनो परिवृत्यावलोकितम् Ragh. 4, 72. न तिर्यग्-
वलोकितं भवति ad Çāk. 69, 2. — 2) *hinsehen nach, sehen auf, ansehn,
anblicken, beschauen, betrachten*; mit acc.: संप्रेत्य नासिकायं स्वं दिश-
श्चानवलोकयन् Bhāg. 6, 13. Mārk. P. 39, 31. अवलोकयमानो तु सुमहो
यत्र तां दिशम् R. 2, 32, 93 (30 Gorr.). चतुषा चावलोक्य (माम्) MBh. 7,
98. R. Gorr. 2, 11, 31. अमर्षाअयया दृष्ट्या वसुधाम् 30, 2, 6, 99, 5. राजानं
मृगं चावलोक्य Çāk. 3, 2, 8, 12, v. l. 10, 23. परस्परमवलोकयतः 17, 4, 33,
10, 103, 17, 18, 21, 23, 5, 32, 13, 37, 4, 38, 16, 77, 11, 80, 7, 98, 22, 101, 10,
108, 19, v. l. 109, 9. Çiç. 9, 84. वेलावनानि जलधेरवलोकयितुं ययौ Ka-
thās. 22, 177. Mārk. P. 61, 22. Weber, Kṛṣṇaḡ. 278. Hit. 27, 18, 80, 3.
दमनकमार्गम् Pañéat. ed. ord. 19, 23. Ver. in L.A. (III) 11, 6. मदीयं प्रयो-
गम् Mālav. 23, 20. मम वलानि तावदवलोकयतु मन्त्री mustern Hit. 94, 8.
तदहं वृत्तिद्वारस्थः क्षेत्रपालमवलोकयामि *hinsehen nach* so v. a. *achten
auf* Pañéat. 249, 4. निमित्तानि Varāh. Bhṛ. S. 53, 105, 68, 1, 93, 17. ब्रह्म-
मञ्जरिणीयं वर्मवलोकयत *sehst euch um nach* Z. d. d. m. G. 14, 573, 7.
बाहुण्यगुणोपायश्च नित्यं बुद्ध्यावलोकयेत् MBh. 12, 2062. Varāh. Bhṛ. S.
24, 3, 54, 99. मुनिमतानि 68, 117, 106, 2. Bhṛ. 4, 12. In der Astrol. *an-
blicken vom aspectus planetarum* Varāh. Bhṛ. 2, 13, 6, 6, 10, 4, 23, 9.
पाणिप्रकृणकाले त्वं सूर्यभौमशनैशः । शुक्रवाचस्पतिभ्यां च तव भार्या-
वलोकिता ॥ Mārk. P. 71, 26. सुरपतिगुरुणावलोकिते Varāh. Bhṛ. S. 5,
62. धन्यास्म्यनुगृहीतास्मि देवैश्चाप्यवलोकिता । यत् u. s. w. *von den
Göttern (gnädig) angeblickt* Mārk. P. 16, 65. निधिनावलोकितः 68, 16,
25. — 3) *erblicken, gewahr werden*: नैवावलोकयामास राजसं भुङ्क्ते एव

सः MBh. 1, 6281. 13, 2752 (नावलोकयत् mit der ed. Bomb. zu lesen).
R. 2, 58, 25, 3, 39, 11, 16, 24. Ragh. 8, 37, 73, 11, 67, 19, 58. Kumāras. 3,
50. Çāk. 99, 16, v. l. 103, 10, 109, 2. Vikr. 21, 3, Spr. 5322. प्रथममुनि-
कथितमवितथमवलोक्य ग्रन्थविस्तरस्यार्थम् Varāh. Bhṛ. S. 1, 2, 32, 5, 45,
14. Kathās. 2, 82. Prabh. 111, 7. Bhāg. P. 3, 4, 8. Mārk. P. 35, 34. Pañéat.
36, 20, 46, 21, 55, 10, 76, 24, 93, 5. Hit. 9, 7, 10, 1, 14, 9, 22, 18, 12, 22, 2,
23, 6, 27, 1, 29, 12, 35, 4, 38, 12, 43, 21, 45, 7, 120, 16, 123, 17. Ver. in
L.A. (III) 7, 21, 8, 13, 9, 13. Z. d. d. m. G. 14, 574, 18. — Vgl. अवलोक *fig.*

— समव caus. 1) *hinschauen, sich umsehen*: यथोपदिष्टेन पथा गच्छ-
न्समवलोकयन् R. 3, 17, 3. *hinsehen nach, beschauen, betrachten, mustern*:
सर्वा दिशः 4, 1, 3. योधान् Spr. 1796, v. l. — 2) *erblicken, gewahr wer-
den* R. 4, 60, 18. Çāk. 13. Kathās. 43, 366. Z. d. d. m. G. 14, 573, 23.

— आ 1) *hinsehen nach, schauen auf*: तन्मार्गमालोकिते Sāh. D. 87, 4.
राजा चक्रवाकमालोकिते Hit. 89, 3, v. l. आलोकितुम् Kathās. 15, 187. —
2) *erblicken*: आलुलोके Verz. d. Oxf. H. 225, b, 24. Bhāṭṭ. 2, 24. — caus.
1) *sehen, vor Augen haben*: मामनालोक्य न स्मृति Prabh. 43, 10. वणि-
गालोक्य निजे हृदि सोत्साहं परिचितप्रकीर्तारम् so v. a. *denkend an*
Spr. 1937. *hinsehen, hinschauen*: आलोकयन्ती ददृशे प्रासादाद्बुपदात्म-
जाम् MBh. 4, 250. तदेकवलोक्य स्वयम् Kathās. 43, 209. मुल्लक्षणा सा वा
न वेत्यालोक्यताम् 15, 68. Sarvadarśanas. 39, 5. *anblicken, ansehn, be-
trachten, beschauen* MBh. 3, 2301, 4, 470. Hariv. 9011 (आलोकयान).
Mṛékū. 76, 3. Ragh. 14, 29. Çāk. 38, 16, v. l. 103, 17, v. l. Vikr. 81. आलो-
कितः कुरवकः कुरुते चिकाशम् ad Kumāras. 3, 26. Spr. 1769. तृणमिव
जगज्जालमालोकयामः 1966. 2837. Kathās. 18, 125, 383, 40, 89. Bhāg. P.
1, 7, 52. Weber, Kṛṣṇaḡ. 278. Hit. 33, 5. Dhūrtas. 92, 17. यथावदालो-
कितमार्गचारिन् Kām. Nitir. 15, 59. श्रीकाण्ठो मामुपेक्ष्य वामालोकयति
schaut (gnädig) auf dich Vor. 3, 143. खड्गम् — प्राक्षिपोत्सारथेः काय-
मालोक्य so v. a. *zielend auf* Hariv. 15248. *untersuchen, prüfen, stud-
ieren*: पल्लवावासम् R. 4, 43, 21. सारापराधो M. 8, 126. तन्नाण्यनेकानि
Verz. d. Oxf. H. 99, a, No. 134. मतानि तेषाम् 175, b, 9, 181, a, No. 412,
Z. 6. Varāh. Bhṛ. S. 1, 5. धिया 31, 1. बुद्ध्या Kām. Nitir. 1, 17. In der Astrol.
ansehn vom aspectus planetarum Varāh. Bhṛ. 4, 2, 23, 1, 7. आलोकित-
n. *Blick* Mālatim. 16, 8. — 2) *erblicken, gewahr werden, erfahren, erken-
nen* Maitrāj. 6, 28. Draup. 1, 15. MBh. 2, 1817, 3, 11024, 5, 7521, 6, 5824,
14, 582. R. 2, 34, 4, 47, 16, 53, 9, 96, 42. R. Gorr. 1, 57, 23, 3, 51, 43, 4,
19, 1, 43, 54, 44, 122, 39, 18, 5, 13, 28, 34, 20, 6, 14, 5. Kām. Nitir. 15, 52.
Ragh. 6, 2, 12, 84, 16, 83. Kumāras. 7, 22. Spr. 1690. 1816. 3010. Çiç. 9,
84. Kathās. 3, 76, 4, 45, 65. सर्वमालोक्य चक्षलम् 5, 126, 10, 157, 12, 86,
70, 131, 13, 130, 13, 116, 20, 25, 21, 86, 23, 292, 26, 106, 28, 101, 32, 80,
156, 39, 289, 42, 74. Rāśa-Tan. 1, 37, 298, 3, 61, 4, 163, 409. Bhāg. P. 8,
8, 35. Mārk. P. 66, 12, 68, 7, 109, 32, 110, 19. Prabh. 68, 15. Pañéat. 76,
23, Hit. 17, 15, 23, 7, 10, 39, 20, 42, 9, 110, 18, v. l. Z. d. d. m. G. 14, 573,
26. Dhūrtas. 83, 3. यस्य वा दृष्टिमण्डले भिन्नविकृतानि ब्रूपाण्यलोकयन्ते
Suçr. 4, 118, 10. *fig.* कतमो ऽयं सानुमानालोकयते Çāk. 99, 16. शोच्या च
प्रियदर्शना चेयमालोकयते 38, v. l. वृत्तांतरालोकितया ज्योत्स्नया MBh. 3,
16854. तददालोकितस्वप्ना *die denselben Traum gehabt hatte* Kathās.
52, 391. — आलोक्य Pañéat. 78, 14 fehlerhaft für आलोच्य. — Vgl.
आलोक *fig.*

— समा caus. 1) *hinschauen* R. 5, 55, 17. *hinschauen auf*, — nach, anblicken, anschauen MBh. 2, 775. सर्वा दिशः 3, 16850. R. 3, 79, 1. *vor Augen haben*, in Betracht stehen MBh. 8, 2153. Hariv. 6338. Śāh. D. 45, 19. Mārk. P. 66, 28. 133, 7. समालोक्य मतान्येषाम् Verz. d. Oxf. H. 189, b, 10. स्वमानसे समालोक्य (लोच्य?) Pāṇēat. 1, 6, 3. समालोक्य v. l. für समालोच्य 12, 3. — 2) *erblicken*, gewahr werden Spr. 4922. MBh. 7, 864. R. 2, 93, 21. R. Gorr. 2, 41, 23. Buḥg. P. 2, 19, 8. Mārk. P. 78, 25. Pāṇēat. 3, 13 (ed. orn. 1, 8). *erkennen als*: सकलार्थशास्त्रसारं समालोक्य विज्जु-शर्मदेम् Pāṇēat. Pr. 3 (ed. orn. 1). — Vgl. समालोक fgg.

— उद् caus. *hinaufblicken zu*: भगवत्तमभिमुखमुल्लोकयमानाः Sādh. P. 4, 3, 6.

— परि caus. *sich umsehen, umherschauen* R. 5, 10, 6. *rings beschauen*: स तथा तु जनस्थानं सर्वतः परिलोकयन् 3, 68, 1.

— वि *anblicken, ansehen*: लोकिषुम् Buḥg. P. 4, 20, 21. *prüfen, studieren*: धनेकानागमग्रन्थान्विलोकिषुम् Verz. d. Oxf. H. 100, b, 5. — caus. 1) *hinschauen, hinsehen* Gorr. 1, 2, 17. R. 2, 33, 3. 97, 6 (Gorr. 106, 4; vgl. MBh. 3, 11110). R. Gorr. 2, 108, 23. 5, 8, 22. 13, 20. Spr. 2663. Ragh. 6, 59. Çāk. 9, 4. 11, 19, v. l. 32, 20. 33, 4. 41, 18, v. l. 44, 18. 49, 4. 50, 3. 72, 11. 75, 3. 99, 13. 103, 12. Vikr. 12, 20. Mālav. 30, 14. Kathās. 37, 157. Kaurap. 35. Prabh. 6, 1. 31, 18. उद्गच्छेत्तु च तया व्यलोकित 67, 9. Buḥg. P. 8, 19. Pāṇēat. 235, 24. fg. विलोकित n. Blick Çāk. 36. Kumāras. 4, 23. Śāh. D. 42, 16. — 2) *hinsehen nach, ansehen, anblicken, beschauen, betrachten*: दिशो दश Hariv. 12868. R. 5, 56, 52. Spr. 2013. Verz. d. Oxf. H. 171, a, 3. गगणाद्वा गतां नदीम् R. 1, 44, 19. Ragh. 14, 44. 19, 40. Kumāras. 5, 25. Spr. 2022. Çāk. 13, 10. 15, 12. 17, 18. 22, 10. 24, 15. 27, 16. 44, 1. 50, 13. 57, 21. 64, 3, v. l. 83, 23. 98, 22, v. l. 103, 3. 106, 15. 96. Vikr. 40, 1. 18. Spr. 236. Varāh. Brh. 5, 89, 8. Kir. 5, 17. Uttarah. 35, 20 (47, 14). Kathās. 17, 88. 25, 230. 28, 179. 34, 164. 35, 138. Rāga-Tar. 1, 373. 4, 598. Buḥg. P. 2, 9, 7. 3, 20, 45. 4, 20, 22. 5, 25, 4. 5. 8, 7, 4. 8, 28. 9, 16, 3. Pāṇēat. 64, 16. Hit. 21, 20. 27, 18, v. l. Vet. in LA. (III) 13, 5. 11, 6. 7. *sein Augenmerk richten auf, beobachten, prüfen* Kām. Nitib. 16, 40. मनीषया निर्मलया विलोकितं फलाय कर्म 15, 58. *studieren* Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. *sehen auf so v. a. Rücksicht nehmen auf*: न ह्यलु प्रयोजनं कारणं वा विलोक्य माया प्रवर्तते Prabh. 13, 11. — 3) *erblicken, gewahr werden* MBh. 8, 3817. Hariv. 14008. R. 3, 36, 53. 4, 1, 6. 5, 6, 24. 13, 26. 14, 50. Ragh. 2, 11, 11, 17. Kumāras. 3, 70. R. 1, 9. Vikr. 8, 17. Spr. 728. 811. 2543. 3010. Varāh. Brh. 5, 29, 1. 43, 15. Kathās. 5, 8. 10, 161. 216. 12, 114. 17, 145. 18, 104. 245. 303. 19, 24. 20, 12. 24, 110. 26, 190. 28, 190. 29, 174. 30, 84. 31, 47. 32, 32. 52. 64. 77. 33, 213. 37, 14. 40, 29. 59. 42, 18. 47, 90. 48, 133. 49, 206. Rāga-Tar. 3, 115. 116. 4, 17. 19. 5, 196. 6, 250. Buḥg. P. 1, 7, 18. 11, 32. 14, 24. 3, 10, 5. 12, 29. 19, 7. 17. 22, 17. 26, 5. 9, 1, 16. 16, 4. Mārk. P. 23, 94. Pāṇēat. 1, 7, 63. Verz. d. Oxf. H. 237, a, 22. Trik. 1, 1, 2. Pāṇēat. 36, 19. 46, 7. Hit. 89, 15, v. l. 127, 7. Vet. in LA. (III) 8, 6. *pass. so v. a. sichtbar sein*: लयः कलिङ्गसेनाया देवस्य च प्रभावकः । विवाकमङ्गलायेक किं नाद्यैव विलो-क्यते ॥ Kathās. 32, 3. Kaurap. 32. — 4) *hinübersehen über* (acc.): वृत्तिं तत्र प्रकुर्वीत यामुष्ट्रे न विलोकयेत् M. 8, 239. — Vgl. विलोक fgg.

— प्रवि caus. 1) *hinschauen, hinblicken*: सर्वतः R. 1, 9, 59 (57 Gorr.).

VI. Theil.

betrachten, beschauen Kathās. 40, 85. 46, 16. 71, 101. *beobachten* (astro-
nomisch): क्वाद्ययम् Golādh. Praçñādh. 47. *in Gedanken betrachten*,
erwägen Kathās. 120, 36. — 2) *erblicken, gewahr werden, sehen* Kathās.
52, 7. 101, 76. 108, 120.

— सम् *zusammen blicken*: ते एते ज्योतिषी अभयतः संलोकेते *blicken*
einander an Ait. Br. 4, 15.

लोके m. Trik. 3, 5, 8. am Ende eines adj. comp. f. श्री Ragh. 15, 60.
Spr. 4097. Varāh. Brh. 5, 30. In den ältesten Texten finden wir re-
gelmässig die Verbindung उ लोके, sogar am Anfange eines Pāda (RV.
3, 2, 9. 37, 11. 5, 4, 11. 9, 2, 8). Im RV. erscheint das einfache लोके nur
8, 89, 12. 9, 113, 7. 9. 10, 14, 9. 85, 20. 90, 14. VS. 11, 22 wird missvor-
ständlich उ in सु verändert, obgleich diese Sammlung vereinzelt (12,
35. 18, 52. 55) auch उ erhalten hat. Dieser Umstand führt auf die
Vermuthung, dass उलोके die ältere Form des Wortes gewesen, लो-
के also durch Abfall des Anlauts entstanden sei. Vgl. Ind. St. 1, 351.
Müller, Transl. I, LXXIV. उलोके weist auf उरोके, das auf उरु, वरु
(vgl. उरु, वरु, वरिमन्) zurückgeführt werden kann. Wer es vor-
zieht उरोके von रुच् abzuleiten, könnte उ als Rest der Präposi-
tion अव (vgl. अवकाश) betrachten. 1) *freier Raum, das Freie; Raum*
überh., Ort, Platz, Stelle: देहि लोकेम् mache Platz RV. 8, 89, 12.
सीदे कोतः स्व उ लोके 3, 29, 8. 10, 13, 2. उ लोके यस्ते अद्रिव इन्द्रे
तत् स्या गेहि 3, 37, 11. 2, 9. सूरभा उ लोके 5, 1, 6. अस्मा एतं पितरो लो-
कमैकम् 10, 14, 9. VS. 2, 30. पितृपदन 5, 26, 6, 6. देवं सोमैष ते लोकेः 8,
26. लोके पृष्ठा च्छिन्द्रे पृष्ठा 12, 54. 19, 54. 33, 1. 2. 6. प्रज्ञा च लोके चाप्रेति
so v. a. *freies Gebiet, freie Bewegung* AV. 4, 11, 9. 6, 123, 3. 12, 2, 1. 14,
2, 13. 18, 2, 25. अत्रादधुर्धर्मानाय लोकेम् 4, 7. मधुमत् 9, 1, 28. ये पृथिव्या
पुण्या लोकाः 15, 13, 1. TS. 5, 7, 3, 3. Ait. Br. 3, 18, 1, 24. Pāṇēat. Br. 17,
13, 1. Çat. Br. 6, 2, 2, 28. यावत्तं लोके जयति *Strecke, Gebiet* 11, 8, 3, 5.
13, 2, 7, 13. 14, 6, 7, 11. fgg. (vgl. Brh. År. Up. 3, 9, 10. fgg.). 9, 2, 3. चा-
त्मा सर्वेषां भूतानां लोकेः 4, 2, 29. जगतीनां लोके त्रिष्टुभः *statt der G.*
Shadv. Br. 3, 7. *Zwischenraum* Kauç. 86. लोको ऽयम् *diese Stätte, die-
ses Land, das von uns bewohnte Land* AK. 2, 1, 6. Besonders in der
Verbindung लोके कर् oder उर् लोके कर् *Raum —, Luft —, Freiheit*
schaffen: उर् लोके कर् अकृणोड लोकेम् RV. 7, 33, 5. 1, 93, 6. 2, 30, 6. 4,
17, 7. 5, 4, 11. यो वै वृताभ्यो अकृणोड लोकेम् 10, 30, 7. 104, 10. VS. 11,
22. 23, 43. AV. 6, 121, 4. 9, 2, 11. 11, 1, 31. Åçv. Çr. 4, 13, 5. ज्योतिर्यदङ्गे
अकृणोड लोकेम् *mache Platz* RV. 9, 92, 5. ähnlich उर् लोके नो लोकमनु नेषि
6, 47, 8. AV. 18, 2, 20. — 2) *der grosse Raum, die Welt; Weltraum, jede*
imaginäre Welt AK. 3, 4, 2. H. 1363. ad. 2, 16. Mēd. k. 33. Halā. 1,
133. VS. 32, 11. fg. AV. 8, 9, 1. 15. 11, 5, 7. 8, 10. सूर्यः सद्यः सर्वो लोका-
न्पयति रत्नं 4, 38, 5. 10, 9, 10. 10, 38. दिव्याः, पार्थिवाः 9, 5, 14. सूर्यवत्तः
18. TBr. 3, 12, 8, 2. नापुत्रस्य लोके ऽस्ति *für den Sohnlosen ist die Welt*
nicht da Ait. Br. 7, 13. कामरि लोके अन्ननिष्ठ पुत्रः *Kinderwelt* AV. 12,
3, 47. *Welt im ausgezeichneten Sinne: Himmel, Stelle im Himmel* Çat.
Br. 2, 6, 4. 7. 10, 5, 4. 16. 11, 2, 7, 19. न कृतघ्नस्य लोके ऽस्ति *Wohnen*,
Kṣuṇṇāç. 225. लोकेभ्यः परिकृतसि M. 4, 219. लोकाज्जयति 9, 137. *Wel-*
ten von verschiedener Art und Zahl Çat. Br. 14, 6, 4, 1. 7, 2, 36. fgg. 9,
4, 18. Çākh. Br. 20, 1. Kāth. 26, 4. M. 4, 181. fgg. पुष्कलाः 8, 81. चात्म-

प्रभा: MBH. 3, 2227. त्रेत्रिमया: 3, 2454. M. 6, 39. कामगमा: MBH. 3, 12034. काँहोकात्स्व गमिष्यसि R. 2, 74, 9. त्रय: AV. 10, 6, 31. 12, 3, 20. AIT. BA. 1, 5. ÇAT. BA. 13, 1, 5, 3. 14, 4, 3, 24. M. 2, 230. 232. 11, 261. 12, 97. MBH. 1, 5910. 7642. 3, 10660. 13, 812. R. 1, 6, 2. 2, 96, 45. 6, 102, 23. Spr. 1312. VARĀH. BĀH. S. 6, 6. 26, 4. °त्रयो Spr. 1079. उभौ लोकाः Erde und Himmel TBa. 3, 1, 3, 5. MBH. 12, 366. MĀK. P. 22, 36. P. 1, 3, 54, Schol. °द्वय KĀM. NĪRIS. 7, 55. 10, 24. RĪĀA-TAR. 3, 184. सप्त इमे लोकाः MUP. UP. 2, 1, 8. MBH. 3, 175. 13, 5288. 5292. RAGH. 10, 22. Verz. d. Oxf. H. 49, 5, 11. 57, a, 3 v. u. (daher Bez. der Zahl sieben Ind. St. 3, 386. 395). अयम् AV. 5, 30, 17. 8, 8. 12, 5, 38. 19, 54, 5. VS. 19, 46. ÇAT. BA. 13, 5, 2, 2. 2, 42, 2. M. 10, 128. लोके ऽस्मिन् 7, 3, 8, 343. 9, 24. 12, 53. MBH. 3, 2637. 2904. 2982. R. 1, 1, 2. 92. Spr. 3188. इमं लोकम् मध्यमम्, ब्रह्मलोकम् M. 2, 233. इक्ष्वास्ते तु सा लोके 3, 141. 10, 138. 12, 102. लोके so v. a. इत् लोके hier auf Erden 1, 11. 84. 4, 157. 5, 50. MBH. 1, 6122. 3, 2776. 2980. Spr. 1539. 3626. 4374. 4739. 5346 (Gegens. परत्र). DĀRṬAS. 96, 7. लोके कृत्स्ने auf der ganzen Erde MBH. 3, 2119. ततो दुर्गे च राष्ट्रं च लोकं च सचराचरम् । अक्षरितगतंश्चैव मुनीन्देवाश्च पीडयेत् ॥ die ganze Erde M. 7, 29. लोके प्रजकृति er verlässt die Erde VARĀH. BĀH. S. 69, 36. इमे लोकाः AIT. BA. 3, 15. असी जने Welt AV. 12, 5, 38. 57. VS. 17, 2. TS. 1, 5, 9, 4. AIT. BA. 5, 28. 8, 2. ÇAT. BA. 1, 2, 5, 17. 14, 9, 2, 2. M. 10, 128. पर AV. 6, 117, 3. ÇAT. BA. 14, 6, 3, 2. M. 11, 26. AK. 3, 4, 82 (30). 16. उत्तरे हिमवत्पार्श्वे पुण्ये सर्वगुणान्विते । पुण्यः लेप्पश्च काम्यश्च स परो लोक उच्यते ॥ MBH. 12, 7010. परलोकान् WEBER, RĀMAT. UP. 342. तृतीय AV. 6, 117, 3. तृतीये वा इतो लोके पितरः TBa. 1, 3, 40, 5. परम AV. 19, 54, 5. AIT. BA. 1, 21. 2, 24. शुचि AV. 4, 34, 2. ज्योतिष्मत् 9, 5, 6. पुण्य 16. 19, 54, 5. VS. 20, 25. पितृपान AV. 5, 18, 13. 6, 117, 3. देवपान ebend. नारक 12, 4, 36. स्वर्गे लोके KATHOP. 1, 12. ÇAT. BA. 14, 7, 3, 11. M. 3, 140. 8, 103. सोमसूर्यस्तृचरित WEBER, GĪOT. 110. जीवानाम् AV. 2, 9, 1. अमृतस्य 8, 1, 1. मुक्ताम् und मुक्तस्य s. u. d. Ww. यमस्य AV. 6, 118, 2. पितृणाम् 3, 29, 4. 12, 2, 9. 45. भद्रस्य 6, 26, 1. कूरकृताम् TBa. 1, 4, 6, 5. पुण्यकृताम् (so ist zu lesen) MBH. 3, 12025. अप्सरसाम्, वैश्वदेवस्य, अपाम् M. 4, 183. ब्रह्मघ्नः, स्त्रीबालघातिनः, मित्रदुहः, कृतघ्नस्य 8, 89. सप्तानां मरुतां लोकान्वसूनां च MBH. 13, 5315. गच्छ लोकान्महेन्द्रस्य R. 4, 24, 27. राजर्षि° 1, 57, 5. पितृ° KĀND. UP. 8, 2, 1. मातृ° 2. धातृ° 3. स्वसृ° 4. सखि° 5. गन्धमाल्य° 6. अन्नपान° 7. गीतवादित्र° 8. स्त्री° 9. भर्तृ° M. 3, 165. 9, 29. उर्वशी° (so die ed. Bomb.) BULG. P. 9, 14, 44. 47. निरय° R. GORR. 2, 15, 23. — 3) pl. und sg. die Leute, die Menschen, das Volk (auch im Gegens. zum Fürsten) AK. H. 301. H. an. MED. HALĀJ. 2, 129. लोकानां क्लितकाम्यया M. 12, 117. लोकेषु यशः प्राप MBH. 3, 2081. लोकेश्वरप्रतिमो भुवि 2086. 13, 6804. 15, 900. HARIV. 4005. R. 1, 2, 39. R. GORR. 2, 108, 29. Spr. 311. 560. 1276. 1936. 2071. 4382. KATHĀS. 12, 177. fg. RĪĀA-TAR. 1, 352. BULG. P. 3, 14, 11. Verz. d. Oxf. H. 136, a, 23. 25. PĀNĀT. 246, 2. VET. in LA. (III) 1, 3. सर्वे MBH. 13, 871. R. 3, 54, 7. Spr. 3127. 4382. PĀNĀT. 256, 25. सर्वलोकेषु R. 1, 59, 20. ब्रह्मः Spr. 4583. सर्वे पुरनिवासिनो राजसंनिधिलोकाश्च PĀNĀT. 26, 20. लोकाः स्त्रीषु रताः so v. a. die Männer VET. in LA. (III) 30, 9. गृहलोकाः HIT. 88, 18. sg. ÇAT. BA. 14, 3, 3, 1. NĪR. 7, 4. प्रिया भवति लोकस्य M. 8, 42. 358. 9, 324. 11, 84. R. 1, 1, 87. 3, 1. 9. SĀMUKJAK. 38. ÇĀK. 77. 192. ad 28, 7. Spr. 1443.

2316, v. 1. 2331. 2602. 2684. 3734. 4938. RAGH. 6, 30. KATHĀS. 10, 113. 21, 116. 29, 179. 34, 143. RĪĀA-TAR. 3, 263. DAÇAK. 66, 8. BULG. P. 5, 24, 3. PĀNĀT. 48, 25. सर्वस्य लोकस्य RAGH. 4, 8. Spr. 5207. ÇĀK. zu BĀH. ĀR. UP. S. 48. fg. सर्वलोकः Jedermann MBH. 1, 8051. Spr. 3580. VARĀH. BĀH. S. 4, 8. PĀNĀT. 228, 2. नगरलोकः KATHĀS. 18, 122. तीक्ष्णलोकः TĪKṢṢṢA's Lente RĪĀA-TAR. 3, 1743. लोकतो ऽपि किं ते रक्ष्यः परिवादः R. 2, 36, 30. पृष्ठाञ्च लोकतो बुद्धा KATHĀS. 43, 189. सकललोकानन्दम् VARĀH. BĀH. S. 8, 47. लोकहेतोः ÇĀK. 104. कृपालोक्तमत Spr. 1012. 2680. लोकवदभ्याम्यत् ÇĀK. zu BĀH. ĀR. UP. S. 85. — 4) Gemeinschaft, Gesellschaft: सतो लोकात् — अक्षयत् R. 2, 75, 34. नर° so v. a. die Menschen R. GORR. 2, 1, 42. RAGH. 6, 1. रातस° R. 3, 41, 3. राज° RAGH. 5, 64. नरदेव° 6, 8. नितितपाल° 7, 8. नरवीर° Spr. 2476. पौर° KATHĀS. 4, 35. 12, 185. नाग° 22, 203. वणिगलोक 29, 107. ज्ञातिलोकतम् VARĀH. BĀH. S. 82, 8. PĀNĀT. ed. orn. 58, 13. VET. in LA. (III) 9, 18. कुरुम्ब° 21, 18. नृत्ति-पर्वसुरलोकभाषा H. 59. Im Bengalischen ist लोक goradezu zum Pluralsuffix geworden. — 5) das gemeine Leben, oft im Gegens. zur Wissenschaft, insbes. der heiligen, zum Veda. NĪR. 1, 2. लोकतम् so v. a. wie üblich ÇĀK. GHJ. 4, 19. M. 7, 43. VARĀH. BĀH. S. 86, 10. BĀH. 2, 3. लोके SARVADARÇANAS. 92, 14. °मतनिबर्हण Verz. d. Oxf. H. 251, a, 8. लोके वेदे च प्रथितः BHAG. 15, 18. विरुद्धो लोकवेदयोः MBH. 1, 7258. लोकवेदविरुद्ध 7245. 6246. लोकवेदविरोधक 7257. °विरोधात् NĪLAK. 164. एष धर्मः स्त्रिया नित्यो वेदे लोके श्रुतः स्मृतः Spr. 3004. लोकपूत neben वेदपूत NĀS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 116. लोके वेदे च कुशलः so v. a. in weltlichen Angelegenheiten KĀM. NĪRIS. 6, 1. लोकवेदपथानुग BULG. P. 3, 3, 19. लोकशास्त्राभ्याम् 7, 13, 45. शास्त्रेषु लोकेषु च यत्प्रसिद्धम् Verz. d. Oxf. H. 193, a, 6. °विद्याविरुद्ध 207, a, 16. लोके im Gegens. zu काव्यनाट्ययोः H. 326. लोके in gemeinem Leben so v. a. in der Sprache des Volkes, im Gegens. zu वेदे, कन्दसि Schol. zu P. 3, 1, 42. 4, 1, 30. 3, 22. 6, 1, 181. 3, 1, 118. VĀRTI. — Vgl. अ° (अलोकान् neben लोकान् BULG. P. 3, 3, 8 erklärt der Comm. durch लोकालोकपर्वतादिकर्मागान्; vgl. auch 5, 20, 36), अङ्ग°, अक्षरित°, अमर°, अकल्लोक, इन्द्र°, उरु°, चतुर्लोक, जन°, जीव°, तपो°, तल°, त्रि°, देव°, यौर्लोक, नर°, नृ°, पति°, पर°, पाप°, पितृ°, पुण्य°, पृथिवि°, पृथिवी°, प्रेत°, ब्रध्र°, ब्रह्म°, भू°, भूमि°, भूर्लोक, मध्य°, मध्यम°, मनुज°, मनुष्य°, मरुल्लोक, मर्त्य°, मृत्यु°, यथालोकम्, यम°, वि°, स°, समान°, स्वर्लोक, स्वर्ग°.

लोककण्टक m. ein Dorn für die Menschen, ein schädlicher Mensch M. 9, 260. MBH. 3, 8777. R. 1, 14, 31.

लोककर्तृ m. Schöpfer der Welt: Brahman R. 1, 2, 26 (25 GORR.). 14, 12. Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 5. Viṣṇu MBH. 3, 13556. 13558. ÇĪVA 13, 1193.

लोककल्प 1) adj. a) weltähnlich, in der Gestalt der Welt auftretend BULG. P. 12, 4, 19. — b) von den Menschen angesehen —, gehalten für BULG. P. 10, 63, 36. — 2) m. Weltperiode BULG. P. 3, 11, 23.

लोककात् 1) adj. von Jedermann gern gesehen, Jedermann gefallend MBH. 3, 2666. R. 3, 49, 7. — 2) f. छा ein best. Heilkrant, = रुद्धि RĪĀA. im ÇKDn.

लोककार m. = लोककर्तृ ÇĪV.

लोककृत 1) adj. Raum schaffend, Luft machend, befreiend: अयं सि-

स्थूयो ध्रुवः लोककृत् RV. 9, 86, 21. धृमीके चिदु लोककृत् 10, 133, 1. AV. 18, 3, 25. TS. 1, 1, 28, 1. TBu. 3, 7, 8, 10. Āc. Ca. 4, 13, 5. — 2) m. = लोककर्तृ MBu. 3, 2165. 13, 1108. R. 1, 43, 26. Mārk. P. 47, 2. Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 9.

लोककृत् adj. = लोककृत् 1): उ लो° RV. 9, 2, 8.

लोकान्ति adj. den Himmel bewohnend Kūṇḍ. Up. 2, 24, 5. 9. 14.

लोकगति f. das Thun und Treiben der Menschen HARIV. 7092. R. 7, 26, 58.

लोकगाथा f. ein im Munde des Volkes lebender Vers SARVADARÇANAS. 2, 1.

लोकगुरु m. Lehrer der Welt, — des Volkes R. 2, 101, 26 (110, 21 GORR.). Buḷg. P. 4, 2, 7. 19, 39. 20, 17. 6, 17, 6. 7, 4, 29. सर्व° 4, 10, 3.

लोकचक्षुस् n. 1) pl. die Augen der Menschen Spr. 1608. — 2) das Auge der Welt, die Sonne ÇABDAM. im ÇKDa. m. nach WILSON und ÇKDa.

लोकचर adj. die Welten durchwandernd: नार्द MBu. 2, 269.

लोकचारित्र n. der Hergang in der Welt R. ed. Bomb. 1, 9, 10. लोकवृत्तात् ed. SCHL.

लोकचारिन् adj. = लोकचर: Çiva MBu. 13, 1188.

लोकजननी f. die Mutter der Welt, Bein. der Lakshmi Verz. d. Oxf. H. 183, b, 3 v. u.

लोकजित् 1) adj. a) Gebiet gewinnend ÇAT. Br. 14, 4, 2, 33. — b) den Himmel gewinnend M. 4, 8 (superl.). लोकजितं स्वर्गम् so v. a. स्वर्गलोकजितम् AV. 4, 34, 8. — 2) m. Bein. eines Buddha AK. 1, 1, 2, 8. H. 235.

लोकज्ञ adj. die Welt —, die Menschen kennend Spr. 4713. Davon °ता f. Weltkenntnis, Menschenkenntnis ebend.

लोकज्ञेष्ठ adj. der vorzüglichste unter den Menschen, Beiw. Buddha's VJUTP. 1. HIOUEN-TSANG II, 187.

लोकतत्त्व n. Kenntniss der Welt, Menschenkenntnis R. 5, 48, 8.

लोकतत्त्व s. u. तत्त्व 1) d).

लोकता f. in तल्लोकता, nom. abstr. von तल्लोक adj. im Besitz seiner Welt seiend Buḷg. P. 4, 24, 7. MBu. 7, 6519 ist st. गत्तास्मि लोकताम् mit der ed. Bomb. गत्ता सलोकताम् zu lesen.

लोकतुषार m. Kampher RĪGĀ. im ÇKDa.

लोकदम्भक adj. die Leute betrugend Spr. 4249.

लोकद्वार n. das Thor zum Himmel Kūṇḍ. Up. 2, 24, 4. 8, 6, 5. Davon

°द्वारीय n. N. eines Sāman (vgl. Kūṇḍ. Up. 2, 24, 4) Schol. zu KĪTS. Ca. 9, 1, 10. 8, 16. 10, 1, 2.

लोकधातृ m. Schöpfer der Welt: Çiva MBu. 13, 1161.

लोकधातु m. Bez. eines best. Theiles der Welt bei den Buddhisten VJUTP. 8. 81. WILSON, Sol. Works II, 29. 32. fg. लोकधातुं als Bed. von वर्ष AK. 3, 4, 20, 226. — Vgl. सक°.

लोकनाथ m. 1) Herr der Welten: Brahman ÇABDAM. im ÇKDa. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 96, Z. 16. ब्रह्मादयः Buḷg. P. 8, 21, 5. सुरेश्वरा: 9, 18, 18. Vishṇu oder Kṛṣṇa H. c. 71 (fälschlich लोकनाथ). MBu. 2, 9, 16, 137. Buḷg. P. 2, 7, 15 (अखिल°). Çiva Çiv. KUMĀRAS. 5, 77 (nach der Losart im ÇKDa. स लोकनाथ: st. त्रिलोकनाथ:). die Sonne Verz. d. Oxf. H. 32, a, 37. — 2) Beschützer des Volks als Beiw. eines Fürsten R. 2, 24, 19. 42, 18. 100, 15. 110, 2. R. GORR. 2, 1, 42. 21, 14. 81, 2. 7, 83, 11. RĪGĀ-TAR. 2, 26. Buḷg. P. 3, 15, 4. — 3) ein Buddha H. c. 80. N. pr. eines Buddha TRIG. 4, 1, 14. RĪGĀ-TAR. 1, 188. WILSON, Sol. Works II, 16. 18. 27. —

4) N. pr. des Verfassers der Padamaṅgarī COLEBR. Misc. Ess. II, 57.

°चक्रवर्तिन् N. pr. eines Commentators des Rāmāyaṇa Ind. St. 1, 468.

लोकनाथस् m. Bez. einer best. Mirtur Verz. d. B. H. No. 963.

लोकाविन्दित adj. von Jedermann getadelt SARVADARÇANAS. 78, 13. fg.

लोकावनेत् m. Führer der Welten: Çiva Çiv.

लोकाप m. Hüter einer best. Welt: लोकपा ब्रह्मणो ये MBu. 1, 3651. Welthüter, deren acht Buḷg. P. 3, 23, 39.

लोकापक्ति s. u. पक्ति 5) und Ind. St. 10, 41. 120.

लोकापति m. 1) der Herr der Welt: Brahman VARĀH. BṀH. S. 74, 1. Vishṇu Buḷg. P. 2, 4, 20. — 2) Gebieter über das Volk, Fürst R. 5, 93, 28. Buḷg. P. 1, 17, 41.

लोकापथ m. ein allgemeiner Weg, die gewöhnliche Art und Weise MBu. 13, 4898.

लोकापद्धति f. ein allgemeiner Weg SARVADARÇANAS. 93, 21.

लोकापाल m. 1) Welthüter, deren bei Manu und später vier oder acht angenommen werden, je nachdem vier oder acht Weltgegenden gezählt worden, LIA. I, 771. fg. ÇAT. Br. 14, 7, 2, 24. AIR. Up. 1, 3, 3, 1. KAUSH. Up. 3, 8. Verz. d. B. H. No. 1282. fg. M. 3, 96. 8, 23. 9, 315. MBu. 1, 7854. 8176. 2, 446. 3, 1710. fg. 1714. 2127. 2132. 2139. 2164. 2171. 2180. 2182. 12024. 16179. R. 1, 3, 20. 19, 26. 72, 7. 2, 23, 22. 91, 18. R. GORR. 4, 70, 4. 3, 54, 11. 6, 72, 41. RAGH. 17, 78. VARĀH. BṀH. S. 43, 57. 46, 10. 48, 26. MAHĀNĀR. Up. in Ind. St. 2, 94. Nṛs. TĪP. Up. ebend. 9, 107. WEBER, RĀMAT. Up. 326. 351. VP. 153. 169. 226. Buḷg. P. 1, 11, 27. 3, 6, 12. fgg. 4, 17, 11. PĀNĒAT. 38, 13. Çiva Çiv. — 2) Hüter des Volkes, Fürst H. 690, Sch. HALĪJ. 2, 266. RAGH. 2, 75. RĪGĀ-TAR. 1, 346. नर° RAGH. 6, 1. — 3) N. pr. eines Fürsten COLEBR. Misc. Ess. II, 280. — 4) das Hüten des Volkes R. GORR. 4, 70, 4.

लोकापालक m. 1) = लोकपाल 1) Buḷg. P. 5, 18, 26. — 2) = लोकपाल 2) Buḷg. P. 4, 18, 7.

लोकापालता f. nom. abstr. von लोकपाल 1) Mārk. P. 108, 18.

लोकापालत्व n. dass. HARIV. 603. R. 7, 3, 15.

लोकापितामह und सर्व° s. u. पितामह 1) b) und füge Buḷg. P. 3, 10, 1 hinzu.

लोकापुण्य N. pr. einer Oertlichkeit RĪGĀ-TAR. 4, 193.

लोकापुरुष m. die personifizierte Welt H. 94, Sch.

लोकापूजित 1) adj. allgemein geehrt. — 2) m. N. pr. eines Mannes LALIT. ed. Calc. 202, 10.

लोकाप्रकाशक n. Titel einer Compilation des Kshemendra Verz. d. B. H. No. 804.

लोकाप्रकाशन m. Erleuchter der Welt, die Sonne H. c. 9.

लोकाप्रत्यय m. allgemeine Geltung, Landläufigkeit KĪTS. Ca. 13, 1, 9.

लोकाप्रदीप m. Leuchte der Welt, N. pr. eines Buddha BUNN. Intr. 102.

लोकाप्रवाद m. ein allgemein gebrauchter —, landläufiger Ausspruch, — Spruch R. 3, 22, 32. 89, 15. 5, 26, 6. HIT. 11, 6.

लोकाप्रसिद्धि f. allgemeine Geltung: °प्रसिद्धा nach der herrschenden Gewohnheit VARĀH. BṀH. S. 98, 1.

लोकाबन्धु m. der allgemeine Freund, Bez. der Sonne H. c. 6. Çiva's Çiv.

लोकाबान्धव m. der allgemeine Freund, Bez. der Sonne Verz. d. Oxf.

H. 184, b, 12. Gāṇḍī. im ÇKDn.

लोकवाच्य adj. aus der menschlichen Gesellschaft ausgestossen Gāṇḍī. im ÇKDn.

लोकविन्दुसार n. Name des letzten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften bei den Gāṇḍī H. 248.

लोकवर्तर् m. Erhalter —, Ernährer des Volkes R. 2, 35, 28. 5, 36, 57.

लोकभास् adj. Raum einnehmend ÇAT. Bn. 7, 2, 2, 8. 5, 2, 28.

लोकभावन adj. s. u. 1. भावन 1) b) und füge noch Buḥ. P. 3, 14, 40. 8, 9, 27 hinzu.

लोकभाविन् adj. = लोकभावन die Menschen fördernd, den Menschen Heil bringend R. 4, 44, 47.

लोकमय (von लोक) adj. (f. ई) 1) räumig ÇAT. Bn. 8, 5, 2, 9. — 2) die Welten in sich enthaltend HARIV. 2156. 2708. Buḥ. P. 2, 5, 41.

लोकमातर f. Mutter der Welt Sām. D. 241 (pl.). रोदसी लोकमातरी Buḥ. P. 2, 3, 5. Lakshmi 6, 19, 6. AK. 1, 1, 2, 28.

लोकमार्ग m. der allgemeine Weg, die herkömmliche Art und Weise Pāṇāt. ed. orn. 3, 16.

लोकपूर्ण P. 6, 3, 70. Vārt. 4. 1) adj. (f. स्त्री) die Welt erfüllend, überallhin dringend: लोकपूर्णैः परिमलैः परिपूरितस्य काश्मीरस्य Buḥmi-nivāsa 1, 69 nach AUFRICHT (HALL). Ind. u. कुटु. — 2) f. स्त्री a) so. इष्टका Bez. der gewöhnlichen zum Bau des Feueraltars dienenden Backsteine, die mit dem allgemeinen Spruche लोकं पूर्ण VS. 12, 54 aufgesetzt werden, während diejenigen, die einen eigenen Spruch haben, पनुष्मत्यः heißen, ÇAT. Bn. 6, 1, 2, 25. 2, 2, 6. 7, 1, 2, 88. 10, 4, 2, 18. 2, 8. TS. 5, 2, 2, 6. — b) so. सूच der Spruch लोकं पूर्ण u. s. w. (VS. 12, 54) ÇAT. Bn. 9, 1, 2, 19. 10, 5, 2, 15. TS. 5, 5, 2, 2. Kāṭ. Çr. 17, 1, 17. 6, 5. 7, 21.

लोकयात्रा f. das gewöhnliche Thun und Treiben, Handel und Wandel M. 9, 25. 27. MBn. 1, 49. 69. 3, 11206. 12, 3475. 13, 582. 2109: HARIV. 6811 (लोकयात्रा ed. Calc.). R. 2, 109, 27. R. GORR. 2, 118, 27. Kām. Nītis. 4, 20. MĀLAV. 68, 17. Spr. 2310, v. I. 4661. Kāvāj. 1, 3. KATHīs. 6, 52. 56. 60. Buḥ. P. 3, 9, 20. 5, 6, 12. 20, 41. सकललोकयात्रास्तमियात् SARVADARĀṆAS. 26, 16. तवितौ तर्कनिर्णयौ लोकयात्रा वक्तुः Comm. zu Nā-jas. 1, 1, 1 (S. 6, Z. 2). so v. a. das tägliche Brod, Lebensunterhalt Spr. 2679.

लोकयात्रिक adj. MED. j. 85 als Erklärung von देवयु.

लोकरत्न m. Hüter des Volkes, Fürst: लोकरत्नाधिराज R. 6, 86, 25.

लोकरव m. das Gerede der Welt Spr. 1556.

लोकलेख m. ein gewöhnlicher Brief, Alltagsbrief Verz. d. B. H. No. 804.

लोकलोचन n. 1) das Auge der Welt, die Sonne ÇANDAR. im ÇKDn. (m. nach ÇKDn. und WILSON). Buḥ. P. 3, 2, 11. — 2) pl. die Augen der Menschen KATHīs. 18, 92. Spr. 2745.

लोकवचन n. das Gerede der Leute Pāṇāt. 185, 15.

लोकवत् (von लोक) adj. die Welten enthaltend MAITRAUP. 6, 5, 6.

लोकवर्तन n. das Verfahren der Menschen, die Art und Weise sich zu benehmen: इत्थं प्रज्ञैव नामेक प्रधानं लोकवर्तनम् KATHīs. 64, 42.

लोकवाद m. das Gerede der Welt AK. 3, 4, 28, 119. MBn. 5, 1086. R. GORR. 2, 20, 6. 25, 5. RAḤ. 14, 61. KATHīs. 86, 12. MĀK. P. 80, 96. 88. 68. fg. DAÇAK. 69, 11.

लोकवार्ता f. Gerücht Verz. d. Oxf. H. 259, a, 5.

लोकविकृष्ट adj. worüber Jedermann aufsteht M. 4, 176.

लोकविज्ञात adj. allgemein bekannt PAR. in Ind. St. 5, 181.

लोकविद् adj. die Welt kennend, Beiw. eines Buddha VĀJ. 1.

लोकविहिष्ट adj. allgemein verhasst M. 2, 57. JĀK. 1, 186. R. 2, 23, 11.

लोकविधि m. 1) Gründer der Welt MBn. 12, 12606. — 2) die in der Welt geltende Ordnung Buḥ. P. 7, 2, 37.

लोकविनायक m. pl. N. einer best. Klasse von Krankheitsdämonen VĀJ. P. im ÇKDn.

लोकविन्दु adj. Raum —, Freiheit schaffend, — gewinnend PĀṇĀV. Bn. 11, 5, 28.

लोकविश्रुत adj. allgemein bekannt M. 3, 195. R. 1, 5, 6. 2, 21, 28. 98. 26. 110, 22. R. GORR. 2, 54, 22.

लोकविसर्ग m. die Aufhebung der Welt: °कृत् MBn. 12, 12606.

लोलविस्तार m. allgemeine Verbreitung KULL. zu M. 7, 38.

लोकवीर m. pl. sämtliche Helden der Erde Buḥ. P. 9, 10, 6.

लोकवृत्त n. die allgemeine Sitte M. 4, 11. ÇĀK. 65, 17, v. I. KUSUM. 53, 6. 7.

लोकवृत्तात् m. der Hergang in der Welt R. 1, 8, 14. ÇĀK. 65, 17.

1. लोकव्यवहार m. dass. KULL. zu M. 9, 27.

2. लोकव्यवहार adj. allgemein gebraucht, gang und gäbe P. 1, 2, 53. Schol.; vgl. M. 8, 131.

लोकव्रत n. 1) die allgemein verbreitete Weise, — Art und Weise zu leben: चरन्त्यलोकव्रतम् Buḥ. P. 8, 3, 7. अलोकव्रतं ब्रह्मचर्यादि Comm. — 2) Bez. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 232, a.

लोकश्रुति f. allgemeines Bekanntsein, allgemeine Verbreitung R. GORR. 1, 2, 45.

लोकसंध्यवहार m. Verkehr mit der Welt, Handel und Wandel M. 8, 131. MĀK. P. 44, 26.

लोकसंमृति f. der Hergang in der Welt, Schicksal: जीवलोकस्य लोकसंमृतिः Buḥ. P. 3, 29, 3.

लोकसंकर m. eine Verwirrung —, ein Durcheinander in Bezug auf die Menschen, das Spielen einer falschen Rolle R. 2, 109, 6.

लोकसंतप m. der Untergang der Welt MBn. 5, 7208.

लोकसंयुक्त m. 1) die aus dem Verkehr mit Menschen gewonnene Erfahrung Verz. d. Oxf. H. 265, a, 16. Verz. d. B. H. No. 804. — 2) das Gewinnen der Menschen Buḥ. P. 10, 78, 31. 80, 80.

लोकसैनि adj. Raum —, Freiheit schaffend VS. 19, 48.

लोकसान्निह adj. von der Welt —, von Andern bezeugt und °कम् adv. vor Zeugen MBn. 1, 37. 3, 1207. 12, 7903. 13, 2233. R. 3, 14, 17.

लोकसान्निह 1) m. der Zeuge der Welt, der Zeuge von Allem: पावक R. 6, 101, 28. ब्रह्मन् Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 10. fg. — 2) adj. = लोकसान्निह: ततो ऽत्तरीते वागासीत्सुस्वरा लोकासन्निहः (°सान्निह-की?) HARIV. 5116.

लोकसात् (von लोक) adv. in Verbindung mit कर्त्तु zum Gemeingut machen KATHīs. 90, 80 (fälschlich लोक-सात्कृत getrennt).

लोकसाधक adj. Welten bildend, — schaffend: ब्रह्मविष्णुमहेश्वरा यस्यैषा लोकसाधकाः Verz. d. Oxf. H. 9, a, No. 47, Z. 8.

लोकसामन् n. N. eines Sāman LĀṬI. 1, 5, 10.

लोकसिद्ध adj. gewöhnlich, gemein SARVADARĀṆAS. 3, 14.

लोकासीमातिवर्तिन् adj. die Grenzen des Alltäglichen überschreitend, ungewöhnlich, übernatürlich Śāh. D. 76, 4. — Vgl. लोकातिग, लोकातिशय.

लोकासुन्दर 1) adj. (f. ई) allgemein für schön geltend R. 3, 40, 20. — 2) m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 17.

लोकास्थल n. ein Fall des gemeinen Lebens KUSUM. 53, 8.

लोकास्थिति f. ein allgemein geltendes Gesetz Spr. 1123, v. l. 3892. ÇĀṢK. zu Bṛh. Âr. Up. S. 260.

लोकास्पृत् adj. = लोकसनि TS. 7, 5, 34, 1. — Vgl. लोकस्मृत्.

लोकास्मृत् MAITRĀJUP. 6, 35, v. l. für लोकस्पृत् der TS. = पृथिवीलोकस्य स्मृति Comm.

लोकाकृष्य adj. ein Gegenstand des allgemeinen Spottes seiend; davon nom. abstr. °ता KATHĀS. 61, 6.

लोकाकृति n. das Heil der Welt Bhāg. P. 2, 1, 1.

लोकाकाश m. der Weltraum SARVADARĢANAS. 38, 20; vgl. COLEBR. Misc. Ess. I, 380.

लोकाक्षि m. N. pr. eines Lehrers COLEBR. Misc. Ess. I, 17. 144. Ind. St. 1, 233. VP. 282. KULL. zu M. 3, 160. Verz. d. Oxf. II. 52, a, 37. 55, b, 5. लोकाक्षिन् 8. — Vgl. लोकाक्ष, लोकाक्षि, लोकाक्षि (die richtige Form).

लोकाचार m. das gewöhnliche Thun und Treiben, Herkommen, die allgemeine Sitte Spr. 152. 3711. KULL. zu M. 9, 25.

लोकातिग adj. = लोकासीमातिवर्तिन् Śāh. D. 237.

लोकातिशय adj. dass. Śāh. D. 782.

लोकात्मन् m. die Seele der Welt: विशु R. 1, 43, 31.

लोकादि m. der Anfang der Welt so v. a. der Schöpfer der Welt MBh. 7, 2863.

लोकाधिप m. Oberherr der Welt so v. a. ein Gott AÇOKĀVAD. 30.

लोकाधिपति m. der Oberherr der Welt KAUSH. Up. 3, 8. WEBER, RĀMAT. Up. 303.

लोकाधुमरु m. das Heil der Welt, — des Volkes ÇĀK. 64, 21. °कर्तर Spr. 2681. fg. उभयलोकाधुमरु ÇĀK. 193.

लोकाधुराग m. die Liebe der Menschen, die allgemeine Liebe Spr. 3038.

लोकात्तर n. die andere Welt, das Jenseits: °मुख RAGH. 1, 69. RĀĀ-TAR. 3, 473. लोकात्तरादिवायातं मेने धर्म तदा जनः 1, 330. RAGH. 6, 45. लोकात्तरं गम् oder या sich in's Jenseits begeben, sterben R. 2, 103, 12 (111, 17 GORR.). KATHĀS. 21, 110. Spr. 5417. Bhāg. P. 4, 28, 18.

लोकात्तरिक adj. (f. स्त्री) zwischen den Welten wohnend, — gelegen VJUTP. 81. BURN. Intr. 81, N. 3. Lot. de la b. l. 832. fg.

लोकापवाद m. der Tadel der Welt, eine üble Nachrede MBh. 7, 5109. RAGH. 14, 40. Spr. 2773. PRAÇNOTTARAM. 26 in Monatsber. der Berliner Ak. d. Ww. 1868, S. 114. RĀĀ-TAR. 1, 206. Verz. d. Oxf. H. 138, a, 6. 7.

लोकाभिलषित 1) adj. allgemein begehrt, — geliebt. — 2) m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 21 (°लाषित gedr.). °लाषिन् VJUTP. 3.

लोकाभ्युदय m. das Heil der Welt RAGH. 3, 14.

लोकायत adj. materialistisch; in Verbindung mit शास्त्र, मत, तत्त्व, oder n. (AK. 3, 6, 2, 82) mit Ergänzung dieser Worte der Materialismus, die Lehre des Kārvāka gaṇa उक्त्यादि zu P. 4, 2, 60. TRIK. 3, 3, 171. Vie de HIOUEN-THSANG 223. PRAB. 27, 18. 87, 16. SARVADARĢANAS. 2, 4. अत एवार्थकामानुर्लेकीरायतं विस्तृतं लोकायतमित्यन्वर्थमस्य नामधे- VI. Theil.

यम् ĀRAVIDYĀSUDH. प्रायेणैव हि मीमांसा लोके लोकायतिक्ता KUMĀRILA bei MUIR, ST. III, 209. m. ein Materialist Lot. de la b. l. 280. NILAK. zu HARIV. 14068. Im Pāli soll लोकायत eine erfundene Geschichte, Roman bedeuten; vgl. BURNOUR in Lot. de la b. l. 409 und लोकायतिक.

लोकायतन m. nach COLEBR. so v. a. लोकायतिक COLEBR. Misc. Ess. I, 404. wohl fehlerhaft für लोकायत.

लोकायतिक m. ein Materialist H. 863, Sch. COLEBR. Misc. Ess. I, 402. fg. ÇĀṢK. zu Bṛh. Âr. Up. S. 7. zu PRAÇNOP. S. 232. bei WIND. Sancara 94, 1. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 3 v. u. Eine andere Bed. wird vielleicht das Wort MBh. 1, 2889 (= HARIV. 14068) und Lot. de la b. l. 168 (vgl. 409) haben. NILAK. zu MBh. 1, 2889 erklärt लोकायतिकमुद्रः durch: लोक एवायतते ते लोकायतिकाः । तेषु लोकायतनपरेषु मुख्यैः zu HARIV. 14068 durch शास्त्रविद्भिः; vgl. लोकायत am Ende und लोकायतिक.

लोकायन als Beiw. von Nārājaṇa wohl zu dem die Welt hinstrebt, in dem die Welt aufgeht HARIV. 8819. 12608.

लोकालोक 1) n. sg. und m. du. die Welt und die Nichtwelt: °विनाश MBh. 9, 2741. लोकालोकात्तराण 13, 816. लोकालोकात्तरेषु 802. MĀRK. P. 43, 58 (wo wohl इदं st. इमं zu lesen ist). 54, 2. लोकालोकपौरसाले Bhāg. P. 5, 20, 34. — 2) m. Bez. des mythischen Gebirges, das die Welt von der Nichtwelt trennt, des Walles am Ende der Welt, der von der einen Seite hell, von der anderen dunkel ist, AK. 2, 3, 2. H. 1031. ŚANJAS. 13, 16. RAGH. 1, 68. RĀĀ-TAR. 1, 137. VP. 202. 226. Bhāg. P. 5, 20, 34. 36. 38. 10, 89, 48. Verz. d. Oxf. II. 48, a, 1 v. u. b, 7. ÇĀṢK. zu Bṛh. Âr. Up. S. 571. ŚĀJ. zu ÇĀT. Br. S. 1132.

लोकावेक्षण n. die Sorge um das Volk Spr. 2858.

लोकिन् (von लोक) adj. eine Welt besitzend, pl. die Bewohner der Welten MUND. Up. 2, 2, 2. die beste Welt besitzend (Comm.) ÇĀT. Br. 11, 8, 4, 5. KHĀND. Up. 2, 17, 2.

लोकेश m. 1) Herr der Welt KAUSH. Up. 3, 8. M. 5, 97. R. 7, 23, 2, 89. Bhāg. P. 3, 6, 20. 22. pl. 6, 7, 35. 8, 9, 4. 22, 34. PĀNĒAR. 3, 11, 24. Bein. Brahman's AK. 4, 1, 2, 11. H. 213. — 2) N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 14. BURN. Intr. 557. WILSON, Sel. Works II, 27. — 3) Quecksilber RĀĀN. im ÇKDh.

लोकिश्वर m. 1) Herr der Welt ÇĀT. Br. 14, 7, 2, 24. MBh. 8, 1485. R. 4, 10, 13. WILSON, Sel. Works II, 23. fg. — 2) N. pr. eines Buddha TRIK. 1, 1, 15. WILSON, Sel. Works II, 17. fg. °राज्ञ BURN. Intr. 100.

लोकिश्वरात्मजा f. Lokeshvara's Tochter, N. pr. einer buddh. Göttin TRIK. 1, 1, 18.

लोकिष्टि f. N. einer best. Ishṭi Āçv. Çr. 2, 10, 19.

लोकिवन्धु m. der einzige Freund der Welt, Beiw. Gotama's und ÇĀKjāmunī's WILSON, Sel. Works II, 9.

लोकिषणा f. das Verlangen nach dem Himmel Nṛs. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 149.

लोकिक्ति f. ein landläufiger Ausspruch, Spruchwort Spr. 4238.

लोकात्तर adj. (f. स्त्री) über das Alltägliche hinausgehend, ungewöhnlich, ausserordentlich (Gegens. लौकिक, सार्वलौकिक): धर्म KATHĀS. 27, 24. WASSILJEW 140. क्ति RĀĀ-TAR. 1, 158. स्वामिन् 4, 333. कुल 426. किं न लोकात्तरमभूदुपदेशकवर्मणाः 5, 390. विद्या Verz. d. Oxf. H. 154, b, N.

लोचन (von लोच्) 1) adj. *erhellend, erleuchtend*: श्योतिर्लोकात्स्य लोच-
नम् (= प्रकाशकम् Comm.) BŪ. P. 3, 5, 33. — 2) m. N. pr. eines Autors
WILSON, Sel. Works I, 168. — 3) f. स्त्री N. pr. einer buddh. Göttin TRIK.
1, 1, 19. WILSON, Sel. Works II, 12. 27. 35. (g. — 4) f. ई *eine best. Pflanze*,
= मन्त्राद्यावपिका RĀG. in ÇKDra. — 5) n. a) *Aug* AK. 2, 6, 2, 44.
TRIK. 2, 6, 29. H. 575. HALS. 2, 364. MBH. 3, 2912. SUÇ. 4, 115, 7. 120, 20.
RAGH. 2, 19. 3, 41. MEGH. 16. 28. 50. 104. 109. ÇIK. 36, v. l. VARĀH. BṚH.
S. 58, 42. 68, 65. लोचनानन्द (so ist zu lesen) KATHS. 12, 24. °विज्ञान
SARVADARÇANAS. 29, 6. Am Ende eines adj. comp. (f. स्त्री): ईषन्मीलित°
VET. in LA. (III) 10, 9. भायमाणो — न्यस्तलोचनः RĀG-TAR. 3, 502. तत-
स्ततः प्रेषितवामलोचना ÇIK. 23. स्तब्ध° MBH. 3, 2214. ध्यम्नस्तिमित°
RAGH. 1, 78. उपात्तसमीलित° 3, 26. संरुक्त° R. 1, 59, 15. क्रोधान्ध° VET.
in LA. (III) 15, 3. मदविह्वल° BŪ. P. 3, 20, 29. सु° MBH. 3, 2147. पृथु°
2424. क्षायत° 2217. R. 2, 25, 24. मण्डल° VARĀH. BṚH. S. 68, 65. चारु°
MBH. 1, 5960. BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 8. वाम° MBH. 3, 2690. Spr.

1520. राशीव° MBh. 3, 1754. 5, 7399. कमल° R. 1, 9, 69. उत्पल° Spr. 635. अयु° MBh. 4, 455. मदविधम्° VARĀH. Bṛh. S. 58, 86. सर्वस्य लोचनं शास्त्रम् Spr. 111. विद्या परं लोचनम् 2797, v. l. — b) Titel eines Werkes; s. लोचनकार. — Vgl. चारु°, चित्रलोचना, त्रिलोचन, भाल°, मेघ°, लोक°, हरि°.

लोचनकार m. der Verfasser des Lokana Sām. D. 22, 15. 97, 14. Verz. d. B. H. No. 823.

लोचनपथ m. der Bereich der Augen: न याति °पथं कात्ता Spr. 1246. लोचनपथ 1) adj. den Augen zuträglich. — 2) f. आ blauer Vitriol (als Kollyrium gebraucht) RĪGĀN. im ÇKDr.

लोचनामय m. Augenkrankheit Trik. 2, 6, 16.

लोचनोद्गारक N. pr. eines Grāma RĪGĀ-TAR. 8, 1429.

लोचनोत्स N. pr. einer Oertlichkeit RĪGĀ-TAR. 4, 672. — Vgl. लवणोत्स.

लोचमर्कट m. = लोचमस्तक SvĀMIN zu AK. 2, 4, 2, 30 nach ÇKDr.

लोचमस्तक m. Hahnenkamm, Celosia cristata AK. 2, 4, 2, 30.

लोड्, लौडति (उन्मादे) Vop. in Dhātup. 9, 74. — Vgl. लोड्, लौड्.

लोड 1) s. उप°. — 2) f. आ Sauerampfer RĪGĀN. in Nigh. Pr.

लोडन n. nom. act. als v. l. von लौडन Dhātup. 2, 4.

लोडिका f. = लोटा Sauerampfer Dhāny. in Nigh. Pr.

लोडुल m. = धमिलोटक UNĀDIVṛ. im SAKSHIPTAS. ÇKDr.

लोड्य, लोड्यति धैत्यं पूर्वभावे स्वप्ने, nach Andern दीप्ति) gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

लोड m. nom. act. von लुड् Vop. in Dhātup. 28, 87.

लोडन m. N. pr. eines Mannes RĪGĀ-TAR. 8, 376. 422. 435. 1798 u. s. w.

लोड्, लौडति (उन्मादे) Dhātup. 9, 74.

लोडन n. nom. act. als Erkl. von लोड् Dhātup. 2, 4.

लोड्य s. अङ्क°, अङ्क°, ग°, गा°, गि°.

लोणतृण n. = लवणतृण RĪGĀN. im ÇKDr.

लोणा (d. i. लवणा) f. eine Art Sauerampfer, = लुनासिका RĪGĀN. im ÇKDr.

लोणासा (d. i. लवण + असा) f. desgl. ebend.

लोणार m. eine Art Salz ebend. — Vgl. लवणारज.

लोणिका f. = लोणासा Dhāny. in Nigh. Pr. Portulacca oleracea Balyap. ebend. Suçr. 1, 222, 11. — Vgl. अक्ष°.

लोणितक m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 27.

लोणी (d. i. लवणी) s. अक्ष°.

लौत UNĀDIS. 3, 86. 1) m. P. 7, 2, 9, Schol. a) Thränen UśĀVAL. H. ç. 88; vgl. लैत, लोत्र. — b) Zeichen UśĀVAL. — 2) n. = लोप् Beute, geraubtes Gut ĠĀTĪDH. im ÇKDr.

लौत्र n. 1) = लोप् Beute, geraubtes Gut UśĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 172. ÇĀNDAR. im ÇKDr. — 2) Thränen (vgl. लौत) UNĀDIVṛ. im SAKSHIPTAS. ÇKDr.

लोदी N. pr. eines Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 218, b, 1.

लोध 1) RV. 3, 53, 23 nach Nir. 4, 12 so v. a. लुब्ध verwirrt, confus, was in den Zusammenhang schwerlich passt. Vielleicht roth und als m. Bez. eines best. Thieres; vgl. अधीलोधकर्ष TS. 5, 6, 10, 1 und लोकाकर्ष. — 2) m. = लोध RATNAM. im ÇKDr.

लोध (= रोध) m. Symplocos racemosa Roxb. AK. 2, 4, 2, 13. H. 1159. an. 2, 450. RATNAM. 151. MBh. 1, 7586. 2, 801. 803. 3, 2404. HARIV. 12678.

R. 2, 94, 8 (103, 8 GORR.). 3, 17, 11. 4, 44, 16. 49, 23. Suçr. 1, 132, 1. 2, 342, 3. MEGH. 66. RAGH. ed. Calc. 2, 29. 3, 2. Çiç. 9, 46. लोधासव Suçr. 1, 238, 14. °कल्क Kumāras. 7, 9. °कषाय 17. — Vgl. पटि°, पटिका°, मक्ता°. लोधक m. dass.: °वृत् RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. पटि°.

लोप (von 1. लुप् 1) m. a) Abtrennung, Wegfall, gramm. Abfall (eines Lautes, eines Suffixes); Mangel, Verlust, Unterbrechung, Störung, das zu-Nichte-Werden: आदि°, अन्त°, उपधा°, वर्ण°, द्विवर्ण° Nir. 2, 1. KĀTJ. Çr. 19, 7, 6. RV. Prāt. 4, 7. VS. Prāt. 1, 141 u. s. w. AV. Prāt. 1, 67 u. s. w. TAITT. Prāt. 2, 5. P. 1, 1, 60 u. s. w. VOP. 2, 5 u. s. w. अर्थ° das Fehlen KĀTJ. Çr. 4, 3, 22. ÇĀNĒH. Çr. 3, 19, 2. प्रज्ञा° RAGH. 1, 68. कार्य° KUSUM. 51, 9. धर्म° SĀH. D. 632. जीवन° Verz. d. Oxf. H. 267, a, 22. °वचन LĀTJ. 4, 4, 4. गुण° ÇĀNĒH. Çr. 3, 20, 16. भक्ति° LĀTJ. 6, 1, 14. व्यवहारस्य MBh. 12, 4417. यज्ञादिक्रियाणाम् PĀNĒAT. ed. orn. 57, 2. स्मृते: MĀRK. P. 39, 52. विघ्नलोप allgemeine Störung MBh. 12, 461. 2550. अर्थ° Verlust MBh. 3, 17241. स्मृति° 12, 10140. ÇĀK. 191, v. l. MĀRK. P. 10, 40. क्रिया° Unterlassung, Verletzung M. 3, 63. 9, 180. 10, 43. MĀRK. P. 62, 24. BRAHMA-P. in LA. (III) 33, 16. धर्म° MBh. 1, 1884. 1886. fg. 7778. 6, 5829. R. GORR. 2, 20, 6. 30. 4, 13, 38. 5, 14, 56. RAGH. 1, 76. धर्मक्रिया° KĀM. NĪTIS. 14, 44. यज्ञक्रिया° KATHĪS. 82, 9. व्रत° JĀĒN. 3, 236. M. 11, 203. PRĀJĀCĪTTEND. 15, b, 6. श्रौतस्मार्तकर्म° 4. विधि° MBh. 3, 17105. व्यवहार° Unterbrechung, Störung 12, 2627. भवसंभवलोपहेतु Unterangang Bhāg. P. 7, 9, 42. — b) das Entwenden: न्यास° MBh. 13, 4517. — 2) f. आ = लोपामुद्रा ĠĀTĪDH. im ÇKDr. — Vgl. घलोपाङ्ग, विघ्न°.

लोपक (wie oben) adj. unterbrechend, zu Nichte machend: विधि° MBh. 1, 7772. — धारलोपक n. wohl Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 62, a, 29.

लोपन (wie oben) n. das Verletzen: व्रत° M. 11, 61. JĀĒN. 3, 238.

लोपाक m. eine Art Schakal Trik. 2, 5, 7. H. 1291. Suçr. 1, 203, 1. 2, 61, 20. 151, 12. VĀGBH. 6, 50. — Vgl. लोपाश.

लोपापक m. desgl. ÇĀNDAM. im ÇKDr. लोपापिका f. das Weibchen davon ebend. — Vgl. लोपाश.

लोपामुद्रा f. N. pr. einer angeblichen Gattin Agastja's AK. 1, 1, 2, 22. Trik. 1, 1, 90. H. 123. RV. 1, 179, 4 (als Verfasserin dieses Verses betrachtet; vgl. MAHĪDH. zu VS. 17, 11). MBh. 3, 8563. fgg. 10092. 4, 654. HARIV. 1590. 1748. 7737. UTTARAR. 36, 3 (48, 1). DAÇAK. 117, 2. Verz. d. Oxf. H. 69, a, 17. °पति der Gatte der Lop. d. i. Agastja HALĪJ. 2, 258. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 3. °सहचर a, 1.

लोपाश m. Schakal, Fuchs (ἀλώπηξ) oder ein ähnliches Thier: लोपाशः सिंहे प्रत्यक्षमत्साः RV. 10, 28, 4. VS. 24, 36. — Vgl. लोपाक, लोमाश.

लोपाशक 1) m. N. pr. eines Mannes, der Unrath verzehrte, Schiefener, Lebensb. 294 (64). लोपासक gedr. — 2) f. लोपाशिका a) das Weibchen eines Schakals HĪR. 172. — b) Fuchs HĪR. 193 (लोपासिका gedr.).

लोपिन् (von लुप् und लोप) adj. 1) Einbusse bewirkend, beeinträchtigend: धर्मार्थ° MBh. 5, 1960. 4318. वासवधैर्य° RAGH. 5, 5. — 2) einem Ausfall unterworfen, einen Ausfall erleidend P. 2, 4, 62, VĀRTT. 7, Sch. mit einem Ausfall von — versehen: मध्यमपदलोपी समासः Comm. zu ANAR. 6.

लोप्तर (von लुप् nom. ag. Unterbrecher, Beeinträchtiger: धर्मस्य

MBh. 7, 8240.

लोम (wie oben) n. *geranbtes oder gestohlenes Gut, Beute* AK. 2, 10, 26. H. 383. Hān. 188. Hālā. 2, 184. Jāṇ. 2, 266. MBh. 1, 4808. fg. 16, 225.

1. लोप्य (wie oben) adj. *abzuwerfen, wegzulassen* (in gramm. Sinne) Vop. 7, 55. 82. 88. 9, 32. 46. Verz. d. Oxf. H. 169, a, 6.

2. लोप्य (von den Comm. mit उत्प, उत्पु zusammengestellt) adj. etwa *unter Buschwerk befindlich* VS. 16, 45. घ० ebend. Ind. St. 2, 42.

लोम (von लुम्) m. 1) *Gier, Habsucht*: लोमश्च इति लोमनाम Nib. 2, 5. H. 430. MAITRAJ. 3, 5. M. 2, 178. 3, 51. 179. 7, 49. 8, 118. 120. 213. 219. u. s. w. MBh. 3, 12039. 15707. R. 2, 58, 24. 3, 49, 10. Suṣ. 1, 12, 19. 94, 14. TATTVA. 20. JOGA. 2, 34. Spr. 1137. 1263. 2685. fg. 4960. AK. 2, 7, 52. KATHA. 18, 306. Bhā. P. 1, 13, 37. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 24. Hit. 10, 10. 32, 5. SARVADAMANAS. 37, 2. जङ्गमं Dhūrtas. 70, 3. Personifiziert ein Kind der Pushi VP. 53. Mārk. P. 50, 26. des Dambha und der Mājā Bhā. P. 4, 8, 8. — 2) *Verlangen nach* (gen. loc. oder im comp. vorangehend): कृयज्ञानस्य MBh. 3, 2835. कङ्कणास्य Hit. 1, 4. वने, फलेषु R. 4, 16, 24. KATHA. 121, 101 (स० adj.). अत्य० M. 5, 161. राज्य० R. 2, 72, 14. गीत० Spr. 2998. आननस्पर्श० Megh. 101. Çāk. 15, 16. Vet. in LA. (III) 20, 19. त्र्य० KATHA. 33, 185. प्रतिपन्नार्थलोमतः 18, 305. Hit. 10, 1. — Vgl. घ०, घति०, धन०, निर्लोम.

लोमन (vom caus. von लुम्) 1) adj. *verlockend, reizend*. — 2) n. a) *das Locken, Verlocken, der Versuch Jmd zu verführen* R. 2, 64, 1. R. GORR. 1, 4, 52. नानार्थलोमनि: Kām. Nitis. 12, 16. — b) *Gold* H. ç. 161.

लोमनीय (wie oben) adj. *verlockend, reizend*: लोमकृति MBh. 1, 3866. Indr. 5, 14. दर्शनीयतमाकृति MBh. 3, 1830. त्र्य० MBh. 13, 2308. Çāk. 20. Mārk. P. 17, 2. लोमनीयो हि मे दढम् (मृगः) R. 3, 49, 31. आकृति० *verlockend* —, *reizend* durch RAON. 6, 58. Çāk. 147. पिशिताशन० *verlockend* —, *reizend* für Sān. D. 197, 10. लोचन० BHATT. 2, 18.

लोमायन m. patron.; pl. PRAVANDHA. in Verz. d. B. H. 88, 9. Vielleicht fehlerhaft für लोमायन.

लोभिन् (von लोम und लुम्) adj. 1) *gierig, habsüchtig* THAK. 3, 3, 347. Rīgā-TAR. 6, 66. Verz. d. Oxf. H. 135, b, 34. *gierig nach*: धन० Verz. d. Oxf. H. 28, a, No. 71. Çl. 1. स्त्री० Bhā. P. 9, 11, 9. — 2) *verlockend, reizend*: त्र्यपन्नल्पितचेष्टितैः । स्त्रियः पुरुषलोभिन्ः R. 4, 44, 107.

लोभ्य 1) adj. = लोमनीय. — 2) m. *Phaseolus Mungo* H. 1172.

लोम am Ende einiger comp. = लोमन् P. 5, 4, 75. 4, 1, 85. Vārtt. 8. Vop. 6, 24. 76. अन्नलोमैः TS. 5, 1, 8, 2. Nach GATADH. im ÇKDn. soll लोम n. *Schweif* bedeuten. — Vgl. अन्नलोमी, अतिलोम, अनु०, अत्तलोम, घव०, उडुलोमा: (unter उडुलोमन्), गोलोमी, निर्लोम, पाण्डुलोमा, प्रतिलोम, बर्किलोम, व्याघ्र०, मु०.

लोमक gaṇa पत्तादि und कशाद्यादि zu P. 4, 2, 80 und gaṇa तिकादि zu 4, 1, 154. = लोमन् in घ०, प्रति०, मृड०.

लोमकर्णी f. *eine best. Pflanze*, = मोसच्छ्दा Rīgān. im ÇKDn.

लोमकर्ण m. *Muse* H. 1296. — Vgl. रोमकर्णक.

लोमकागृह n. N. pr. P. 6, 3, 68, Sch.

लोमकिन् (von लोमक = लोमन्) m. *Vogel* H. ç. 186.

लोमकीट m. *Lous* KĪLAK. 3, 153.

लोमकूप m. *Haargrübchen, Pore der Haut* Verz. d. Oxf. H. 314, a, 1

v. u. PANĒAN. 2, 2, 85. 95. — Vgl. रोमकूप.

लोमगर्त m. dass. ÇAT. Ba. 10, 4, a, 2. 12, 3, 3, 5. — Vgl. रोमगर्त.

लोमघ्न n. *krankhaftes Ausfallen der Haare* BHĀRA. im ÇKDn.

लोमधि m. N. pr. eines Fürsten Bhā. P. 12, 1, 26.

लोमन् (= älterem रोमन्) n. UNĀDIS. 4, 150. KĪC. zu P. 8, 2, 18. *Haar am Körper der Menschen und Thiere* (in der Regel mit Ausschluss der langen Kopf- und Barthaare, der Mähne und des Schweißes; nach H. 1244 aber auch *Schweif*) AK. 2, 6, 2, 50. H. 630. RV. 1, 163, 5. 6. AV. 4, 12, 5. 9, 6, 2. VS. 19, 81. आत्ममुपस्थे न वृक्स्य लोम 92. 20, 13. KĪT. 27, 2. AIT. Br. 2, 11. 14. 6, 29. TS. 5, 1, 2, 6. 8, 2. TBR. 1, 3, 10, 7. त्रैधाविकृतिं हि शिरः । लोमे च्छ्वीरस्थि 2, 8, 8. ĀCV. ÇA. 2, 7, 6. लोमर्तसु TS. 5, 1, 2, 8. 6, 1, 8, 3. घर्शस्य लोमनी TBR. 3, 9, 32, 1. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 2. सिक्०, वृक्०, 5, 8, 2, 18. नासिकायोः, कर्णयोः 12, 9, 4, 5. KAUC. 13. 26. 60. केशलोमानि MUND. UP. 1, 1, 7. केशमश्रुलोमवपन KĪT. ÇA. 22, 6, 13. ĀCV. GĀH. 1, 18, 6, 4, 6, 4. MBh. 8, 644. तनुलोमकेशदशना M. 3, 10. नखलोमानि 4, 69. मश्रुलोमनखानि 6, 6. नखलोमां परिष्कारः Dhūrtas. 94, 14. Spr. 1035, v. 1. KATHA. 37, 127. PANĒAN. 1, 6, 7. लोमा विवरेषु 2, 2, 89. अस्ति० AK. 3, 4, 18, 123. अज्ञाविलोमपवित्र KĪT. ÇA. 19, 2, 10. मेषादि० AK. 3, 4, 22, 52. Spr. 630. Rīgā-TAR. 6, 364. VARĀH. BRH. S. 26, 8. उत्तर० AIT. Br. 8, 6. अत्तलोमन् *die Haare nach innen gekehrt habend* KAUC. 81. अज्ञातलोमी *die noch keine pubes hat* GORR. 3, 1, 4. भरद्वाजस्य लोम N. eines Sāman Ind. St. 3, 227, a. PANĒAN. Ba. 13, 11, 11. — Vgl. अस्ति०, दृढ०.

लोमन m. n. v. l. im gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31.

लोमपाद m. N. pr. eines Fürsten der Aṅga MBh. 3, 9998. fg. 12, 8609. R. 1, 8, 11. fg. ०पुर् f. = चम्पा H. 977. — Vgl. रोमपाद.

लोमप्रवाक्निन् adj. = लोमवाक्निन्. शर् ०वाक्निन्म् (so die ed. Bomb. st. ०वाक्निन्म् der ed. Calc.) MBh. 6, 1919.

लोमफल n. *die Frucht der Dillenia indica* Rīgān. im ÇKDn.

लोममणि m. *ein Amulet aus Haaren* KAUC. 13.

लोमपूक m. *Lous* KĪLAK. 3, 34.

लोमवत् adj. = रोमवत् *behaart* TS. 7, 8, 42, 2. AV. 20, 133, 6. ÇAT. Br. 10, 1, 4, 11.

लोमवाक्न scheinbar MBh. 6, 2829, wo aber mit der ed. Bomb. ०वाक्निन्म् zu lesen ist.

लोमवाक्निन् adj. = रोमवाक्निन् *haarscharf*; von Pfeilen MBh. 4, 1880. 2026. 8, 7192. 6, 1975. 2829 (ed. Bomb. ०वाक्निन्म् st. वाक्निन्म् der ed. Calc.). 9, 1430. — Vgl. लोमप्रवाक्निन्, लोमहारिन्.

लोमविवर n. = रोमविवर *Haargrübchen, Pore der Haut* PANĒAN. 2, 3, 41.

लोमावष adj. *dessen Gift in den Haaren steckt*: व्याघ्रादयः H. 1313.

लोमवेताल m. Bez. eines best. Dāmons HARIV. 9802. fälschlich लोमवेताल Vājpi boim Schol. zu H. 210.

लोमर्श (von लोमन्) m. n. gaṇa अर्थर्चादि zu P. 2, 4, 31 (लोमन v. l.). 1) adj. (f. घा) a) *behaart* (am Körper), *stark behaart*, *haartig* gaṇa लोमादि zu P. 5, 2, 100. Vop. 7, 82. fg. H. an. 3, 725. MED. ç. 26. fg. TS. 5, 1, 8, 1. 6, 2, 24, 3. TBR. 1, 6, 4, 4. ÇAT. Br. 11, 4, 4, 6. धान्ये कृत्वा तु पुरुषो लोमशः संप्रज्ञापते MBh. 13, 5518. VARĀH. BRH. 17, 11. KATHA. 64, 23. fg. PANĒAN. 1, 6, 59. Ind. St. 8, 108. fg. कदाचिदुसुरो मूर्धः कदाचि-

छोमशो मुखी ŚAMUDRAKA im ÇKDr. अलोमशे ब्रह्मे R. 6, 23, 11. नातिलो-
मशा MBH. 2, 2178. *Thierhaare enthaltend*: विष्ठा 3, 5445. *in wolligen*
Thieren (Schafen u. s. w.) *bestehend*: ततो मे श्रियमावक लोमशा पशुभिः
सक्तं TAIR. Up. 1, 4, 2. — b) *bewachsen mit Gras* u. s. w. KĪT. 22, 12.
LĪT. 1, 1, 14. GORH. 4, 7, 1. Schol. zu KĪT. Ça. 7, 2, 15. — 2) m. a) *Wid-*
der, Schaf TAIR. 3, 3, 431. H. an. MED. — b) N. pr. eines Rshi MED.
MBH. 1, 437. fg. 3, 1171. 1879. fgg. 11, 775. 12, 1594. 13, 3888. HARIV.
9569. PAÑĀR. 1, 4, 84. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 18. 19, b, 3. 34, a, 11. Verz.
d. B. H. No. 487. — c) N. pr. einer Katze MBH. 12, 4934. — 3) f. छा
a) *Fuchs* (प्रगाली) und *Aeffen* (मर्कटिका) H. an. — b) *Eisenvitriol* (का-
शीश) H. an. MED. — c) Bez. verschiedener Pflanzen: *Nardostachys Ja-*
tamanis (जटामांसी) DEC. AK. 2, 4, 22. H. an. MED. RATNAM. 70. *Lesa*
hirta Banks, *Carpopogon pruriens* und = मकुमेदा H. an. MED. *Sida*
cordifolia und *rhombifolia* (घतिबला) H. an. = वचा MED. *Cucumis uti-*
lissimus Roxb. = गन्धमांसी und शणपुष्पी RĪĀN. im ÇKDr. — d) N.
pr. einer Çākini H. an. MED. — 4) n. ein best. Metrum Ind. St. 8, 108.
fg. — Vgl. तप्त°, पाण्डुलोमशा, कंसलोमश und रोमश.

लोमशकर्ण m. ein best. Höhlen bewohnendes Thier SUÇH. 1, 203, 1.
लोमशकाण्डा f. *Cucumis utilissimus* Roxb. RĪĀN. im ÇKDr.
लोमशपर्णिनी f. *Glycine debilis* Lin. ÇABDAR. im ÇKDr.
लोमशपुष्पक m. *Acacia Sirissa* (शिरीष) Hamilt. RĪĀN. im ÇKDr.
लोमशमार्जार m. *Zibethkatze* RĪĀN. im ÇKDr.
लोमशवल्गव adj. (f. छा) *am Leibe behaart* AV. 5, 5, 7.
लोमशसक्थ und °सक्थि adj. *an den Hinterfüßen stark behaart* (einen
haarigen Schwanz habend MAHĪB.): °सक्थौ VS. 24, 1. °सक्थ्यौ ÇAT.
Ba. 13, 2, 3, 8; vgl. P. 6, 2, 199.

लोमशातन n. ein Mittel zum Entfernen der Haare am Körper Verz.
d. Oxf. H. 322, b, 26. fälschlich लोमसातन ÇKDr. nach GĀRUPA-P. 183.
लोमशय (von लोमश) n. *Rauhheit* (असौकुमार्य Comm.), Bez. einer best.
fehlerhaften Aussprache der Stiblantē RV. PAṬ. 14, 6.

लोमसर्क्षण adj. *Haarsträuben verursachend*: संप्रकार MBH. 3, 16374.
— Vgl. लोमर्क्षणा.

लोमसातन s. u. लोमशातन.

लोमसार m. *Smaragd* ÇABDAR. bei WILSON.

लोमसिका f. fehlerhaft für लोपाशिका oder लोमाशिका Verz. d. B.
H. No. 897.

लोमर्क्ष m. 1) = रोमर्क्ष *das Sträuben der Härchen des Körpers,*
Rieseln der Haut AK. 3, 4, 2, 18. MBH. 7, 5014. 8, 2927. — 2) N. pr. eines
Rākshasa R. 5, 12, 13.

लोमर्क्षणा 1) adj. (f. छा) *Haarsträuben verursachend* d. i. *Grauen* —
oder *grosse Freude erregend* MBH. 1, 845. 486. 2, 1063. 3, 11955. 12143.
5, 7368. 7, 5012. 14, 1808. 1853. HARIV. 14867. R. GORH. 4, 31, 19. 3, 30, 2.
51, 21. 5, 27, 6. 6, 69, 27. 7, 28, 30. सर्वभूत° UTTAR. 32, 16 (42, 18). —
2) m. Bein. Sūta's, Schülers des Vjāsa, MBH. 1, 2. 1026. VP. 276. Verz.
d. Oxf. H. 54, b, 4. 82, a, No. 138. der Vater Sūta's so genannt 11, b,
No. 50-55. — 3) n. *das Sträuben der Härchen des Körpers, Rieseln*
der Haut AK. 1, 1, 3, 25. — Vgl. रोमर्क्षणा.

लोमर्क्षणाक, f. °णिका (संक्रिता) Verz. d. Oxf. H. 86, a, 5 fehlerhaft
für लोम°.

लोमर्क्षिन् adj. = लोमर्क्षण R. 4, 40, 67.

लोमहारिन् adj. = लोमवारिन् MBH. 1, 5630. लोमवारिन् von NILAK.
erwähnte v. l.

लोमकृत् 1) adj. *die Härchen am Körper entfernend*. — 2) m. *Aus-*
spigment H. 1059.

लोमापयणि m. patron. PRAVARĪDH. in Verz. d. B. H. 57, 87. wohl
fehlerhaft.

लोमालिका f. *Fuchs* TAIR. 2, 5, 8.

लोमाश m. *Schakal* oder *Fuchs* VARĪH. BṆH. S. 86, 22. Könnte der
Etymologie nach *Haarfresser* (vgl. विष्ठा लोमशा MBH. 3, 5445) bedeu-
ten; wahrscheinlicher aber ein verdorbenes लोपाश.

लोमाशिका f. *das Weibchen des Schakals* oder *Fuchses* VARĪH. BṆH. S.
88, 2 (लोमासिका alle Hdschr.). 90, 2. — Vgl. लोमसिका, लोपाशिका,
लोमाश.

लोराय् लोरायति (विलोचने) GAṆARATNAM. im gaṇa-kaṇḍādi zu P. 3, 1, 27.

लेल (von लुल्) 1) adj. (f. छा) a) *sich hinundherbewegend, unruhig,*
unstet; *unbeständig* AK. 3, 2, 24. 3, 4, 20, 207. H. 1455. an. 2, 508. MED.
I. 47. HALĪ. 4, 10. SUÇH. 2, 533, 11 (घति°). शादल HARIV. 3885. RĪĀ-
TAR. 3, 225. KHANDOM. 68. खड्गलता: KATHĀS. 50, 5. घातपत्र BHĪG. P. 3,
13, 38. उदकलोलविक्रम RAGH. 9, 36. 16, 54. शैवाललोला मीना: 61.
महेर्मि R. 5, 9, 13. लोलैर्लोचनवारिभिः Spr. 2692. रक्ताश्रुकं पवनलोल-
दशम् MĀHĒH. 10, 9. दोलान्दोलनलोलकङ्कण PRAB. 40, 6. SĪH. D. 55, 20.
वियुञ्जपललोला त्रिकुा MBH. 3, 10394. KATHĀS. 25, 106. घामरलोलक-
स्ता HARIV. 14652. Spr. 751. MĀLAV. 73. MĀLATIM. 21, 8. लुठोलोलालकैः
Spr. 3235. RĪĀ-TAR. 1, 81. मदलोलान HARIV. 4553. 14931. सर्वतश्चतुर्वने
लोलमपातपत् R. 4, 7, 11. 5, 25, 45. 6, 98, 25. 7, 34, 35. ÇĀK. 23, v. l. Spr.
236. 630, v. l. VARĪH. BṆH. S. 70, 19. KATHĀS. 22, 2. 35, 11. 50, 182. BHĪG.
P. 4, 3, 7. 8, 12, 20. MĀR. P. 112, 7. कटान Spr. 2640. घपाङ्ग MEGH. 28.
घ्रात्रयु, Spr. 2691. °कर्णी so v. a. Jedermann das Ohr leihend RĪĀ-
TAR. 6, 193. कछोललोला गतिम् Spr. 571. जलबिन्दु MBH. 12, 7140.
14, 1378. मानुष्यं जलबिन्दुलोलचपलम् Spr. 217. राजश्री MBH. 12, 8146.
KUMĀRAS. 1, 44. RAGH. 6, 41. श्रियो दोललोला: Spr. 3035. संपञ्च वियु-
दिव लोला KATHĀS. 22, 28. KHANDOM. 69. घ्रायुः कछोललोला Spr. 376.
BHĪG. P. 4, 23, 27. स्वभाव R. 4, 52, 10. यौवनलालसा: Spr. 2072. कृ-
णकानां त्रीवितमतिलोलम् ÇĀK. 10. राज्ञः स्वभावलोलस्य RĪĀ-TAR. 3,
376. MĀR. P. 51, 118. स्त्रियः KATHĀS. 64, 149. घ° von Çīva MBH. 13,
1224. घलोलकोर्ति RĪĀ-TAR. 2, 64. — b) *Begehren empfindend, begeh-*
rend, verlangend —, *lüstern nach* AK. 3, 4, 20, 207. H. Ç. 103. H. an. MED.
HALĪ. 2, 198. मनस् KUMĀRAS. 3, 7. Spr. 135. Verz. d. Oxf. H. 26, b, 9. कथयि-
तुम् MEGH. 101. तस्यार्कस्य मनो लोलं यदाऽस्त्वन्मार्कसि Verz. d. Oxf.
H. 70, b, 9. स्त्री° 59, a, 5. VARĪH. BṆH. 17, 3. 18, 10. 24, 11. घन्योऽन्यलो-
लानि विलोचनानि KUMĀRAS. 7, 75 (= RAGH. 7, 30). तदधरामिष° Spr.
2877. 71. 3081. क्रीडा° MEGH. 62 (unter घलोल zu streichen). KHANDOM.
54. केलिमुलोलम् (v. l. केलिषु लोलम्) GĪR. 5, 11. — 2) m. N. pr.
eines Mannes MĀR. P. 74, 18. 20. 38. — 3) f. छा a) *Zunge* TAIR. 3, 3,
406. H. 585. H. an. MED. — b) *Blitz* Spr. 3035, v. l. — c) *die unstete*
Göttin des Glückes, Lakshmi TAIR. H. an. MED. PAÑĀR. 2, 3, 25. 3, 24.
N. der Dākshajāni in Utpalāvartaka Verz. d. Oxf. H. 39, b, 35. —
d) N. pr. der Mutter des Daitja Madhu R. 7, 61, 3. — e) N. zweier

Motra: α) 4 Mal 24 Moren (vgl. रोला) COLEBR. MISC. ESS. II, 156 (III, 10. — β) 4 Mal — — — — — (vgl. घलोला) COLEBR. MISC. ESS. II, 161 (IX, 5). KHANDOM. 69. — Vgl. घा°, उछोल, कछोल, चाटु°, प्र°, मट्टा°, रति°, लौल्य.

लोलघट (?) Wind H. c. 170.

लोलता (von लोल) f. Lusternheit Suçr. 1, 192, s. 331, 19. Verlangen: रम्यवस्तुसमालेकि लोलता स्यात्कुतूहलम् Sāh. D. 150.

लोलत्व (wie oben) n. Beweglichkeit, Unbeständigkeit: शतश्रुदानाम् Spr. 5054.

लोलन m. pl. N. pr. eines Volkes Mārk. P. 58, 50.

लोललोल (लोल + लोल) adj. in steter Beweglichkeit seiend: अपाङ्ग Spr. 4568.

लोलालिका f. ein Weib mit beweglichen Augen Verz. d. Oxf. H. 97, b, 4. 5.

लोलार्क (लोल + अर्क) m. eine Form der Sonne Verz. d. Oxf. H. 70, b,

5. 10. fg. Vāmana-P. im ÇKDn.

लोलिका f. Oxalis pusilla Roxb. Ġarīdh. im ÇKDn.

लोलिम्बराज m. N. pr. des Verfassers des Vaidjaġivana Verz. d. Pet. H. No. 107. Verz. d. Oxf. H. 317, a, No. 754. लोलिम्म° Verz. d. B. H. No. 976.

लोलुप (wohl aus लोलुभ entstanden) 1) adj. (f. घा) Begierden habend, begehrtlich, gterig nach AK. 3, 1, 22. H. 430. HALġ. 2, 198. RAġ. 19, 24. Spr. 2753. KATHġ. 52, 372. BHġ. P. 3, 19, 13. 21, 55. 32, 40. 8, 8, 29. 12, 1, 27. MġRK. P. 16, 41. अति° BHġ. P. 3, 20, 23. अ° (s. auch bos.) Jġġ. 3, 59. MBH. 1, 1970. 5, 2446. Suçr. 1, 333, 21. BHġ. P. 7, 11, 28. In comp. mit der Ergänzung: अशन° Suçr. 2, 518, 8. मधु° RAġ. 9, 33. अमेग° 11, 87. घाययनमोत्त° 19, 41. स्त्रीधन° Spr. 3745. 4728. Çiç. 1, 40. 2, 17. 7, 49. KATHġ. 19, 41. 27, 19. 40, 51. 63, 135. BHġ. P. 5, 14, 6. ÇATr. 10, 78. Verz. d. Oxf. H. 128, a, 11. Schol. zu KġTj. Çr. 20, 1, 39. — 2) f. घा Begierde, Verlangen: अत्र MBH. 1, 6730. st. नास्ति (नास्ति ed. Bomb.) लोलुपः 12, 12308 ist wohl auch नास्ति लोलुपा zu lesen. — Vgl. अ°, गन्ध°, प्र°, मधु°.

लोलुपता (von लोलुप) f. Begierde, Gier nach BHġ. P. 3, 20, 23. अर्थ° Spr. 3594. परपिण्ड° 2796. BHġ. P. 12, 6, 65. PAġġAT. ed. orn. 31, 6.

लोलुपत्व (wie oben) n. dass. Schol. zu BHġ. 16, 2. स्त्री° Suçr. 1, 336, 4. अ° ÇVETġġV. Up. 2, 13.

लोलुभ (vom intens. von लुभ) adj. (f. घा) = लोलुप AK. 3, 1, 22. H. 430. HALġ. 2, 198. स्पर्श° KATHġ. 17, 35. 20, 105. परस्त्री° 101, 368. 117, 46.

लोलुव (vom intens. von 1. लू) nom. ag. Schol. zu P. 1, 1, 4. 2, 4, 74. Vop. 26, 29.

लोलूय (wie oben) 1) nom. ag. Vop. 26, 29. — 2) f. घा nom. act. P. 3, 3, 102, Sch.

लोलौर n. N. pr. einer Stadt RġġA-TAR. 1, 86.

लोलाट m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 212, a, No. 500. 286, a, No. 670.

लोशशरायणि (!) m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 1403.

लोष्ट, लौष्टते (सघाते) DHġRUP. 8, 5. aufhäufen: लोष्टते धान्यं लोकः Duroid. im ÇKDn.

लोष्ट UNġġIS. 3, 92. 1) m. n. (n. SIDDH. K. 249, a, 3) = लोग Erdkloss, Lehmklumpen AK. 2, 9, 12. H. 970. HALġ. 2, 421. TS. 5, 2, 8, 6. ÇAT.

BR. 3, 2, 2, 20. 4, 1, 5, 2. अमानमृवा लोष्टो विधसते 14, 4, 2, 8. KġTj. 23, 6. KġTj. Çr. 20, 3, 7. सीता° GOBH. 4, 9, 13. KAUC. 16. 47. 75. 77. अकृति° otwa geformte, feste Erdbrocken 8. 21. 25. fg. 37. 60. 69. तिरस्कृत्योश्चे-त्काष्ठलोष्टपक्षत्पादिना M. 4, 49. °मर्दिन् 71. 11, 263. MBH. 13, 6715. काष्ठलोष्टमधर्मिन् R. 4, 60, 24. 5, 36, 35. Suçr. 1, 108, 18. 118, 18. 2, 133, 4. 270, 2. Mġġġ. 48, 7. °गुटिका 79, 20. Spr. 2238. UTTARAR. 90, 19 (117, 8). VARġH. BġH. S. 2, 19. 30, 6. 79, 22. 94, 3. 97, 7. RġġA-TAR. 3, 398. मृ-लोष्ट M. 4, 70. Verz. d. Oxf. H. 282, a, 2. विद्य येनेदं लोष्टवत्स्मृतम् लो-ष्टवत् ed. Bomb.) BHġ. P. 3, 4, 17. मणौ वा लोष्टे वा Spr. 309. परद्रव्येषु लोष्टवत् (यः पश्यति) 2173. समलोष्टकाञ्चन adj. dem ein Erdkloss und Gold gleich viel gilt RAġ. 8, 21. MġRK. P. 41, 24 (लोष्ट gedr.) = 2) ein best. als Marke verwendeter Gegenstand UTPALA zu VARġH. BġH. S. 77, 21. fgg. zu VARġH. BġH. 12, 19. — 3) n. Eisenrost RġġAN. im ÇKDn. — 4) m. N. pr. eines Mannes RġġA-TAR. 7, 1306.

लोष्टक 1) m. = लोष्ट 1) HALġ. 2, 421. Mġġġ. 34, 3. 47, 3. पांसुलो-ष्टके: Spr. 3008. तेनाज्ञौ लोष्टकः कृतः so v. a. zusammengehauen RġġA-TAR. 8, 8013. Am Ende eines adj. comp.: अलोष्टका (अलोष्टका ed. Bomb.) MBH. 12, 3702. — 2) = लोष्ट 2) UTPALA a. a. O. — 3) m. N. pr. ver- schiedener Männer RġġA-TAR. 7, 295. 8, 203. 8097. 3408.

लोष्टघ्न m. ein Werkzeug zum Zerschlagen der Erdklösse BHAR. zu AK. 2, 9, 12 nach ÇKDn.

लोष्टघ्न m. N. pr. eines Mannes RġġA-TAR. 7, 1078. लोष्ट° gedr.

लोष्टन् = लोष्ट 1): लोष्टमिम् MBH. 3, 2559.

लोष्टभेद = लोष्टघ्न, m. AK. 2, 9, 12. H. 893. n. HALġ. 2, 421.

लोष्टमय (von लोष्ट) adj. aus Lehm gemacht, irden M. 8, 289.

लोष्टवत् (wie oben) adj. mit Erdbrockchen vermengt Suçr. 1, 243, 1.

लोष्टश m. N. pr. eines Mannes RġġA-TAR. 8, 1104.

लोष्टान m. N. pr. eines Mannes SAġġK. K. 184, b, 2 (लोष्टान gedr.). — Vgl. लोगान.

लोष्ट m. = लोष्ट 1) H. 970. — Vgl. लोष्ट.

लोष्ट vielleicht nur fehlerhafte Schreibart für लोष्ट, z. B. Suçr. 1, 171, 6. 258, 8. 2, 489, 9. Spr. 2173, v. l. MġRK. P. 41, 24.

लोष्ट und लोष्टक wohl nur fehlerhafte Schreibart für लोष्ट, लोष्टक. लोस्तानी N. pr.: लोस्तान्या (लोस्तान्या ed. Calc.) स्तूपकार्यकृत् RġġA-TAR. 3, 10.

लोह 1) adj. rōthlich: अत्र Çġġġ. Çr. 14, 13, 1. 15, 15, 2. कृगेन सर्व-लोहिनान्त्यम् PAITHġNARI bei KULL. zu M. 3, 272. वराह MBH. 1, 5369 nach der Lesart der ed. Bomb. (लोह ed. Calc.). Vgl. लोहित. — 2) kupfern (Comm.): लु ÇAT. BR. 2, 6, 4, 5. eisern KAUC. 25. — 2) m. n. (n. AK. 3, 6, 2, 23) gaġa अर्घ्यादि zu P. 2, 4, 81. rōthliches Metall, Kupfer (nach den meisten Comm. der älteren Schriften); später Eisen und Me- tall überh. (acht लोहानि Metalle aufgezählt beim Schol. zu H. 1039) NAġH. 1, 2. AK. 2, 9, 98. H. 1037. 1039. an. 2, 601. MD. h. 8. HALġ. 2, 16. 21. 5, 71. ÇAT. BR. 13, 2, 2, 18. अयमं च मे लोहं च मे dunkles und rothes Metall, Eisen und Kupfer VS. 18, 13. अयोलोहकिरणयानि KAUC. 46. LġTj. 2, 8, 4. सुवर्ण, रजत, त्रय, सीस, लोह KHġND. Up. 4, 17, 7. 6, 1, 5 (Gold nach Çġġġ.). अश्मेना लोहमुत्थितम् M. 9, 321 (= MBH. 5, 482. 12, 2010). 329. MBH. 14, 505. Spr. 2771. 3952. BHġ. P. 2, 6, 5. 24. 3, 28, 10. °परीता Verz. d. Oxf. H. 86, a, 15. लोहापलोक्षोधनमार्गा Verz. d. B.

H. 290, 20. No. 969. °लु KĀTJ. Ça. 5, 2, 17. ÇĀṆḤ. Gṛh. 1, 28. PĀṆ. Gṛh. 2, 1. °कटक Schol. zu KĀTJ. Ça. 417, 20. °कील 336, 6. 366, 16. °पट्टिका 356, 6. 363, 7. क्लृ. 16. °भाण्ड Varāṇ. Bṛh. S. 42, 11. °नाडी Suçr. 2, 325, 21. °खड्ग Wṛh. Kṛṣṇa. 269. °मृङ्गल Mārk. P. 125, 18. °प्रतिमा AK. 2, 10, 35. Suçr. 1, 35, 18. fg. 96, 12. 111, 10. 228, 8. RĀḠA-TAN. 4, 298. Buḡ. P. 4, 11, 17. Verz. d. Oxf. H. 320, b, 10 v. u. PĀṆĀT. 99, 25. 100, 23. Spr. 1042. 4267. °गन्धि Suçr. 1, 103, 9. 2, 18, 12. Varāṇ. Bṛh. S. 54, 8. 39. ÇĀṆḤ. Sāṁh. 1, 7, 71. Eisen so v. a. ein aus Eisen gemachter Gegenstand Varāṇ. Bṛh. S. 28, 5. 41, 6. 50, 26 (= 54, 117). ताम्रलोहिः परिवृता निधयो ये so v. a. in kupfernen und eisernen Behältern MBu. 2, 2091. मीनस्तु सामिषं लोकमास्वादयति मृत्पत्रे so v. a. eiserner Haken Spr. 1221. — 3) m. a) die röthliche Ziege (vgl. लोकात्र): खड्गलोकाभिषम् M. 3, 272. JĀṅ. 1, 259. — b) wohl ein best. Vogel: कैसकुल्लोकाणां शित्वे चरितं नृपः Mārk. P. 27, 17. — c) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1033. LIA. II, 133, N. 1. — d) N. pr. eines Mannes gaṇa न-उर्दि zu P. 4, 1, 99. — 4) n. Agallochum AK. 2, 6, 28. H. 640. H. an. MED. — Vgl. घृ, कृ, (auch Varāṇ. Bṛh. S. 41, 7), तीक्ष्ण, त्रि, नील, पीत, मृत्, गुण्ड, रवि, सार.

लोक = लोक in घृ, रण्ड, त्रि, पञ्च.

लोकाण्टक m. Vangulera spinosa Roxb. ÇABDAK. im ÇKDr.

लोकाक्त m. Magnet RĀḠA. im ÇKDr.

लोकार्क m. Grobschmied H. 920. HALĀ. 2, 433. VJUTP. 96. R. GORR. 2, 90, 23. Spr. 1138. 2432. f. ई Beiw. der Tantra-Göttin Atibālā KĀLĀK. 3, 132.

लोकार्क m. dass. AK. 2, 10, 7.

लोकिट्ट n. Eisenfeil oder Eisenrost TRIK. 3, 3, 180. RĀḠA. im ÇKDr. Suçr. 2, 469, 6. 10.

लोकिगिरि m. N. pr. eines Berges Verz. d. Oxf. H. 107, a, No. 163.

लोकातक m. Grobschmied UḡĀVAL. zu UṆĀDIS. 1, 62.

लोकाचरिणी f. N. pr. eines Flusses, v. l. für लोकतारणी, °तारिणी VP. 182, N. 18.

लोकाचूर्ण n. Eisenrost RĀḠA. im ÇKDr. Varāṇ. Bṛh. S. 76, 3. 77, 2.

लोकात्र n. 1) Messing H. 1049. — 2) Eisenrost RĀḠA. im ÇKDr.; vgl. लोक.

लोकात्र m. 1) pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1804. — 2) N. pr. eines Brahmanen KATHĀS. 12, 84. fgg.

लोकात्राल n. ein eisernes Netz, Panzerhemd: (रथम्) लोकत्रालैश्च सं-कृन्तम् HARIV. 6882. स° (गजेन्द्र) KĀM. NITIS. 19, 61.

लोकात्रित् m. Diamant ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

लोकातारणी f. N. pr. eines Flusses MBu. 6, 326 nach der Lesart der ed. Bomb., °तारिणी ed. Calc.; vgl. VP. 182 und लोकाचरिणी.

लोकादार्क m. N. pr. einer Hölle M. 4, 90. — Vgl. लोकाचार्क.

लोकाद्राविन् 1) adj. Kupfer u. s. w. zum Schmelzen bringend. — 2) m. Borax RĀḠA. im ÇKDr.; vgl. द्रावकर und लोकशेषण.

लोकाद्वार n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 27, 188.

लोकादाल m. ein eiserner Pfeil TRIK. 2, 8, 53. H. Ç. 142.

लोकापाश m. eine eiserne Kette HARIV. 4753.

लोकापुर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 31.

लोकापृष्ठ m. Rother AK. 2, 5, 16. H. 1334.

लोकाय (von लोक) adj. (f. ई) kupfern oder eisern ÇAT. Br. 13, 2, 2, 16. 18. 20, 3. KĀND. UP. 6, 1, 5. Suçr. 1, 96, 12. KATHĀS. 56, 148. 73, 131. Buḡ. P. 5, 26, 20. सर्व° PĀṆĀT. 122, 10. घन्य° aus anderem Metall bestehend HALĀ. 1, 131.

लोकाय 1) adj. Metall calcinierend. — 2) m. Achyranthes triandra Roxb. (eine Gemüsepflanze) TRIK. 2, 4, 32.

लोकायुक्तिका f. eine rothe Perle VJUTP. 138.

लोकायल 1) adj. einen metallenen Gürtel tragend. — 2) f. घा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2636. 2639.

लोकायष्टी f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 149, b, 12.

लोका N. pr. eines Gebietes RĀḠA-TAN. 4, 177. 6, 176. 8, 1834.

लोकात्रम् n. Eisenfeil oder Eisenrost VJUTP. 188. Suçr. 1, 32, 21. 2, 68, 1.

लोका 1) adj. lispelnd, undeutlich redend AK. 3, 1, 37. H. 349. an. 3, 681. MED. I. 128. HALĀ. 2, 232. — 2) m. = मृत्लाधार्य H. an. = मृत्लाचार्य MED. the principal ring of a chain WILSON.

लोकालिङ्ग n. Blutgeschwür VJUTP. 220.

लोकावत् (von लोक) adj.: घा° in's Röthliche spielend ĀÇV. Gṛh. 4, 8, 6.

लोकावर n. das edelste Metall, Gold TRIK. 2, 9, 31.

लोकावाल m. eine Art Reis VĀḠU. 6, 2.

लोकाशङ्कु m. N. einer Hölle M. 4, 90. JĀṅ. 3, 222. — Vgl. लोकाशङ्कु.

लोकाशेषण 1) adj. Metalle verbindend. — 2) m. Borax H. 944; vgl. लोकाद्राविन्.

लोकासंकर n. blauer Stahl RĀḠA. im ÇKDr.

लोकाकर N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 372, b, No. 267.

लोकाकर्ण (लोक + कर्ण) adj. (f. ई) rothohrig KĀTJ. Ça. 22, 11, 29. — Vgl. लोच 1).

लोकाचल m. N. pr. eines Berges: °माकात्म्य Titel einer Schrift MACK. Coll. I, 82.

लोकात्र (लोक + अत्र) m. die röthliche Ziege: °वक्र m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2577.

लोकाण्ड (लोक + अण्ड oder घ्राण्ड) adj. f. ई gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41.

लोकाभिसार m. Bez. einer best. kriegerischen Cerimonie, welche am 10ten Tage nach dem Nirāḡana stattfindet, H. 789. = लोकाभिसार BHARATA zu AK. 2, 8, 2, 62 nach ÇKDr.

लोकाभिसार m. = नीराजना AK. 2, 8, 2, 62.

लोकायस n. irgend ein mit Kupfer versetztes Metall (nach den Comm. Kupfer) ÇAT. Br. 5, 4, 4, 1. नैतद्यो न क्षिप्यं यल्लोकायसम् 2. KĀTJ. Ça. 15, 3, 22. कृषायस, लोकायस TBR. 3, 12, 5, 5. — Vgl. लोकायस.

लोकागल n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, b, 14. 61, b, 5. 14.

लोकि n. eine Art Borax (द्येतङ्कणा) ÇKDr. nach einer Hdschr. des RĀḠA.

लोकि (von लोक) f. ein eiserner Topf TRIK. 2, 9, 8. HĀ. 202.

लोकि (von लोकि), °तति roth werden, sich röthen VOP. 21, 9.

लौकिक (= älterem रौकित) UṆĀDIS. 3, 94. 1) adj. f. लोकिता (Suçr. 1, 133, 1) und लौकिनी VOP. 4, 27. a) röthlich, roth AK. 1, 4, 4, 24. TRIK. 3, 3, 180. H. 1393. an. 3, 290. fg. (wo wohl वर्णभेदे st. बलभेदे zu lesen ist, welches WILSON durch a form of array wiedergiebt). MED. t. 148.

HALĀ. 4, 48. VĪCVA bei UḡĀVAL. AV. 6, 127, 1. 14, 2, 48. 15, 4, 7. 8. निर्यास TS. 2, 3, 4, 4. लौकिनी AV. 7, 74, 1. 10, 2, 11. त्व 13, 3, 21. तनू 54. मृत्ति-

का AIT. Bn. 3, 84. CAT. Bn. 3, 5, 4, 23. 14, 5, 3, 8. KIN. 16, 52. — CAT. Bn. 5, 4, 2, 3. 5, 4, 1. 6, 6, 2, 11. °पिपुड 14, 6, 24, 3. °रस 13, 4, 4, 10. °सूत्र KAUC. 85. अत्र 19. 35. 39. अद्यत्थ 48. लौकितोक्षीष ÂCV. Ça. 9, 7, 4. Gñj. 2, 9, 7. रोमन् ÇĀññ. Gñj. 1, 21. °पांसु Gobh. 4, 2, 7. RV. Prāt. 17, 9. M. 5, 6. घना: MBh. 3, 14269. लौकितोदित्य R. 3, 40, 4. HARIV. 12794. भूमि Suçr. 1, 138, 1. लाता Rt. 1, 5. VARĀH. Bñ. S. 21, 15. 63, 2. Ind. St. 2, 273. कर्मन् Bhāg. P. 4, 29, 27. 5, 19, 19. Verz. d. Oxf. H. 173, b, No. 398. भास्कर: सर्वलौकित: R. 4, 60, 17. अति° Kumāras. 3, 29. ÇĀñ. 119. अतिमात्र° 29. मृडु° MAITRAJ. 6, 30. — b) kupfern, metallēn पात्र KAUC. 29. स्वधिति AV. 6, 141, 2. Gobh. 3, 6, 6. — 2) m. a) eine best. Krankheit der Augentlider ÇĀññ. Sāññ. 1, 7, 87. — b) ein best. Edelstein (nicht Rubin) Spr. 2693. — c) eine Reissart RĪġAN. im ÇKDr. Suçr. 1, 228, 10. — d) Linsen ÇĀññ. im ÇKDr. — e) Dioscorea purpurea RĪġAN. im ÇKDr. — f) ein best. Fisch, Cyprinus Rohita Ham. — g) eine best. Hirschart TAİK. ÇĀññ. im ÇKDr. — h) Schlange DHAR. im ÇKDr. — i) der Planet Mars H. an. MED. Viçva a. a. O. VARĀH. Bñ. S. 6, 8. Ind. St. 2, 261. — k) N. pr. a) eines Nāga MBh. 2, 360. — ß) pl. einer Klasse von Göttern unter dem 12ten Manu VP. 268. = मुरात्तर DHAR. im ÇKDr. — γ) eines Mannes P. 4, 1, 18. °स्मृति MACK. Coll. I, 19. pl. seine Nachkommen PRAVĀRĪDH. in Verz. d. B. H. 37, 11. HARIV. 1465 (nl. लौकितो यामह-ताय ह्येत die neuere Ausg. लौकितायनपूताय, 1771 lesen beide Ausgg. लौकित्या:). — ð) eines Flusses (der Brahmaputra) H. an. MED. Viçva a. a. O. MBh. 13, 7647. — ε) eines Meeres: लौकितस्योदये: कन्या क्रूरा लौकितभोजना MBh. 3, 14366. 14494. रत्नज्ञं धारं लौकितं नाम सागरम्। गत्वा R. 4, 40, 39; vgl. लौकितोदो वरुणालय: MBh. 3, 14269. — ζ) eines Sees: लौकिते (लौकितो die neuere Ausg.) श्रेढे HARIV. 9791; vgl. 9145 und LIA. I, 135, N. — η) eines Landes MBh. 2, 1025. — 3) f. लौकितो a) Bez. einer der sieben Zungen des Agni GñjASAM. 1, 14. — b) Bez. zweier Pflanzen: = वराकृता und रत्नपुनर्वा RĪġAN. im ÇKDr. — 4) f. लौकितो eine Frau von rōthlicher Hautfarbe HALĀJ. 4, 53. GĀYĀDH. im ÇKDr. — 5) n. a) Kupfer, Metall AV. 11, 3, 7. — b) Blut (auch m. nach g a ṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 251, a, 2 v. u.). AK. 2, 6, 3, 15. H. 621. H. an. MED. Viçva a. a. O. AV. 9, 7, 17. 10, 9, 18. 11, 5, 25. VS. 39, 9. 10. TS. 2, 1, 2, 3. 4, 2, 1. यो लौकितं कर्वात् wer Blut vergießt 6, 4, 2. TBa. 3, 2, 2. AIT. Bn. 2, 14. लौकितं उक्तीत ÇAT. Bn. 12, 4, 2, 1. 14, 6, 2, 13. KAUC. 11. 13. 36. KĀND. Up. 6, 5, 2. M. 4, 56. 8, 284. MBh. 3, 14366. R. 4, 44, 65. 5, 14, 15. Suçr. 1, 121, 12. Bhāg. P. 3, 26, 59. 67. VER. in LA. (III) 4, 7. सलौकितो दिश्यासन् so v. a. blutroth gefärbt MBh. 3, 11899. — c) Schlacht H. an. — d) Safran; rother Sandel; = गोशीर्ष (eine Art Sandelholz) H. an. MED. Viçva a. a. O. = पतङ्ग, करिचन्दन und तृणकुङ्कुम RĪġAN. im ÇKDr. — e) eine best. unvollkommene Form eines Regenbogens TAİK. — Vgl. अ°, घा° (auch Rt. 1, 21), कृञ°, धूम°, नील° (adj. auch R. 2, 96, 30), वृक्षलौकित, वि°, मु°, लौकित्य, लौकित्य.

लौकितक (von लौकित) 1) adj. (f. लौकितिका und लौकितिका P. 5, 4, 30, Vārtt.). 1) rōthlich, roth P. 5, 4, 31. fg. (vorübergehend roth und roth gefärbt). MBh. 2, 355 (= HARIV. 12638). °घञ 5, 2240. 7, 1105. HARIV. 11817. R. 5, 35, 15. Suçr. 1, 114, 14 (लौकितिका). कोपेन P. 5, 4, 31, Sch. पट, शाटी 32, Sch. — 2) m. a) Rubin P. 5, 4, 30. AK. 2, 9, 93. H. 1004. — b) eine Reissart Suçr. 1, 195, 5, 11. — c) der Planet Mars ÇĀññ. im

ÇKDr. — d) N. eines Stūpa HIOUEN-TSANG I, 140. — 3) f. लौकितिका a) ein best. Blutgefäß Suçr. 1, 55, 1, 2. — b) eine best. Pflanze Suçr. 2, 78, 18. — 4) n. Glockengut RĪġAN. im ÇKDr.

लौकितकृत् adj. roth gesprenkelt P. 6, 2, 3, Sch.

लौकितकूट N. pr. einer Oertlichkeit HARIV. 9145; vgl. 9791.

लौकितकृत् adj. rōthlichschwarz: °वर्णा (अज्ञा) ÇVETĀCV. Up. 4, 5. लौकित्युक्तकृत् v. l.

लौकितकृत् m. Blutverlust Suçr. 1, 348, 20.

लौकितकृत् adj. Blutverlust erlidend ÇĀññ. Sāññ. 1, 7, 102.

लौकितकीर् adj. rothe oder blutige Milch gebend AV. 19, 9, 8.

लौकितगङ्ग N. pr. einer Oertlichkeit: मध्ये लौकितगङ्गस्य (सिन्धो: प्रदेशविशेषस्य NILAK.) HARIV. 6874. लौकितगङ्गम् adv. da wo die Gāṅgā roth erscheint P. 2, 1, 21, Schol.

लौकितगङ्गक N. pr. einer Oertlichkeit LIA. I, 585, N.

लौकितयीव adj. rothnackig, Bein. Agni's MĀññ. P. 99, 59.

लौकितचन्दन n. Safran AK. 2, 6, 2, 26. H. 644. HALĀJ. 2, 385. HARIV. 7041.

लौकितज्ञु m. N. pr. eines Mannes; pl. ÂCV. Ça. 12, 14.

लौकितल (von लौकित) n. Rōthe MED. j. 101.

लौकितध्वज 1) adj. eine rothe Fahne habend; vgl. लौकितकध्वज MBh. 5, 2240. 7, 1105. — 2) m. pl. Bez. einer best. Körperschaft (पूग) P. 5, 3, 112, Sch.; vgl. लौकितध्वज.

लौकितपाददेश m. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 382, b, 13.

लौकितपित्तम् adj. zum Blutsturz geneigt, daran leidend Suçr. 2, 471, 10. — Vgl. रत्नपित्तम्.

लौकितपुर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 24. fg.

लौकितपुष्प adj. rothblumig ÇAT. Bn. 4, 5, 20, 2.

लौकितपुष्पक 1) adj. dass. — 2) m. Granatbaum BhĀVAPR. im ÇKDr.

लौकितमुक्ति eine rothe Perle Lot. de la b. l. 320 fehlerhaft für °मुक्ता.

लौकितमृत्तिका f. Rōthel, rubrica RATNAM. im ÇKDr.

लौकितवत् (von लौकित) adj. Blut enthaltend TS. 7, 5, 12, 2.

लौकितवासम् adj. ein rothes (oder blutiges) Gewand habend AV. 1, 17, 1. KĀTJ. Ça. 22, 3, 15.

लौकितशतपत्र n. eine rothe Lotusblüthe Bhāg. P. 5, 24, 10.

लौकितशबल adj. rothscheckig P. 2, 1, 69, Schol.

लौकितसारङ्ग adj. dass. ÇAT. Bn. 3, 3, 2, 23. KĀTJ. Ça. 7, 9, 21.

1. लौकितान (लौकित + 1. घञ) m. ein rother Würfel (neben कृत्तान) MBh. 4, 24.

2. लौकितान (लौकित + 3. घञ) 1) adj. (f. ई) rothhängig Vārtt. 205. ÇAT. Bn. 14, 9, 4, 15. ÇVETĀCV. Up. 4, 4. M. 7, 25. MBh. 1, 2177. 5962. 7, 9962. — 2) m. a) eine Schlangenart Suçr. 2, 265, 7. — b) der indische Kuchuk ÇĀññ. im ÇKDr. — c) Bein. Vishṇu's H. ç. 74. ÇĀññ. im ÇKDr. — d) N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2526. — e) N. pr. eines Mannes; pl. ÂCV. Ça. 12, 14. — 3) f. ई N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2640. 2642. — 4) n. ein Theil des Armes und des Schenkels am Anschluss derselben an den Rumpf, und f. (sc. सिरा) ein an dieser Stelle liegendes Blutgefäß Suçr. 1, 345, 9. 16. 346, 12. 348, 20. 356, 10. — Vgl. रौकितान.

लौकितगिरि (लौकित + गिरि) m. N. pr. eines Berges g a ṇa किमुलुकादि zu P. 6, 3, 117.

लोहिताङ्ग m. 1) *der Planet Mars* AK. 1,1,3, 27. H. 116. HALJ. 1,46.
MBB. 6, 86. 7, 8877. 9, 3113. HANV. 12794. R. 2, 41, 10. 3, 31, 5. 5, 18, 7.
55, 2. VIKR. 142. MINK. P. 52, 11. — 2) *eine best. Pflanze*, = कम्पिष्ठक
RIGAN. im CKDR.

लोक्त्तानन 1) adj. *rothmülig*. — 2) m. *Jehneumon Riśān*, im ÇKDn.
लोक्त्तामुखी (लोक्त्त + मुख) f. N. pr. einer Koule R. Gora. 4, 30, 9.
लोक्त्ताय् (von लोक्त्त), ऽयति, ऽयते *roth werden, sich röthen* P. 3,
1, 13. Vop. 21, 9. आदित्ये लोक्त्तायति (beim Untergange) MBh. 1, 1173.
5, 3012. 6, 3269. 3450. 7, 6100. Hariv. 5825. तेन (अम्बरेण) अघुना नून-
मलोक्त्तायि Naish. 22, 49.

लोहितायन m. patron.; pl. साम्ब. K. 184, a, 3. लोहितायनपूताय
Harr. 1463 nach der Lesart der neueren Ausg. st. लोहिता यामदूताय
der älteren Ausg. Wohl fehlerhaft für लो^०.

लोहितायनि f. patron.: लोहितस्योदधेः कन्या धात्री स्कन्दस्य सा स्मृ-
ता । लोहितायनिरित्येवं कदम्बे सा हि पूज्यते ॥ MBa. 3, 14494. Man
hätte लो^० erwartet; die Endung ३ st. ३ aus metrischen Rücksichten.

लोहितायस् n. Kupfer Traik. 2, 9, 32.

लोहितायस 1) adj. aus röthlichem Metall gemacht TBa. 1, 3, 6, 5. —
 2) n. (संज्ञायाम्) wohl Kupfer P. 5, 4, 94, Sch. Vor. 6, 45. — Vgl. लोहायस.
 लोहितार्थ m. N. pr. eines Sohnes des G h r t a p r s h i t h a Buāg. P. 5, 20, 21.
 लोहितार्द्र adj. feucht von Blut, von Blut triefend: शर् MBa. 7, 4900;
 vgl. रुधिरार्द्र R. 6, 92, 59.

लोहितार्मन् n. eine best. Krankheit des Weissen im Auge: Auswüchse
von rother Farbe Suçr. 2, 310, 4.

लेहितावभास adj. rōthlich Suçn. 1, 61, 13.

लोहिताशोक m. rothblühender Aşoka क० १०४, ९१.

लोहिताश्च adj. *rothe Rosse habend, mit rothen Rossen fahrend MBu.*
4, 1788 (लो^० ed. Calc.). Çiva Çiv.

लौकितस्य adj. einen rothen, blutigen Mund habend AV. 8,6,12.

लोहितार्क m. eine rothe Schlange VS. 24, 31.

लोहितमन् (von लोहित) m. *Röthe* *Сѣнь*. В. 18, 11. Гов. 2, 8, 1.
Schol. zu *Кіт.* Ч. 4, 14, 6.

लोकित्तीभ (लोकित् + 1. भ), °भवति roth werden, sich röthen Vor. 21, 9.

लोकितैत adj. = रोकितैत *rothbunt* P. 6, 2, 3, Sch.

लोकितात्पल n. die Blüthe der *Nymphaea rubra* Bthg. P. 3, 23, 48.

लोहितोद् P. 6, 3, 57, V Artt., Sch. 1) adj. (f. घा) rothes Wasser oder Blut statt Wassers habend MBu. 3, 14269. R. 4, 44, 65. — 2) m. Bez. einer best. Hölle Jān. 3, 223.

लोहितोर्ण adj. (f. $\frac{3}{2}$) *rothwollig* VS. 24, 4.

लोकित्य 1) m. a) eine Art Reis H. an. 3, 502. — b) N. pr. eines Mannes H. an. Hainv. 12833 nach der Lesart der neueren Ausg.; लो^० ed. Calc. — c) N. pr. eines Flusses (der Brahmaputra) H. an. v. 1. für लोकित्य Vaman. Bān. S. 14, 6. 16, 16. — d) N. pr. eines Dorfes (nach dem Comm.) R. 2, 71, 15 (73, 18 Gonn.). — 2) f. श्वा N. pr. a) eines göttlichen Wesens: लोकित्या जनमाता Hainv. 9534 nach der Lesart der neueren Ausg. st. लोकित्यायनमाता der älteren. — b) eines Flusses MBu. 6, 242 (VP. 184). — Vgl. लोकित्य und लोकित.

लोकित्यायनमात्र f. N. pr. eines göttlichen Wesens HANV. 9534.

लोहित्या जनमाता die neuere Ausg.

लोहिनिका १. ॥ लोहितकः लोहिनी ॥ लोहित.

लोहिनीका (von लोहिनी) f. rothe Gluth TBn. 2, 1, 10, 2.

लौकिन्त्य m. patron. PRAVARADHJ. in Verz. d. B. H. 38, 12 wohl fehlerhaft für लौकित्य.

लोहितम n. das beste Metall, Gold H. 1044.

लोकात् (von लोकादि) m. pl. N. einer Schule: गागुल्लोकात्: gaṇa
कार्तिकाजपादि zu P. ६, २, ३७. — Die richtige Form wäre लोमान्.

लोकायतिकं (von लोकायत) adj. subst. ein Anhänger der Lehre des Kārvāka, ein Materialist gapa उक्थादि zu P. 4, 2, 60. H. 863. R. Gonn. 2, 109, 29. HALL in der Einl. zu VĀSAR. 53. UTPALA zu VARĪM. Bṛh. S. 1, 7. — Vgl. लोकायतिक.

लौकिक (von लोक) adj. (f. ई) *das gemeine Leben betreffend, ihm angehörig, darin vorkommend, gemein, gewöhnlich, alltäglich* (Gegens. वैदिक, धार्म, शास्त्रीय) P. 5, 1, 44. VS. Prāt. 1, 2. अग्नि Kāṭh. Çr. 1, 1, 14. 3, 27. 4, 3, 7. Kauç. 85. Jāñ. 3, 2. M. 3, 282. ज्ञान 2, 117. प्रेतकृत्या 3, 127. यात्रा (vgl. लोकयात्रा) 11, 184. दिवि देवा मुमुदिरे भूतसंघाया लौकिकाः MBh. 1, 937. 12, 3889. 12018. Hariv. 300. 2840. सलिल R. 1, 42, 18. समयाचार 2, 1, 16. 4, 17, 4. गिरु *die gewöhnlich gesprochene Rede* Kām. Nītis. 3, 22. Kumāras. 7, 88. कर्मन् Pār. Grh. 2, 17. Spr. 4961. युति 3039. प्रवाद 5133. प्रवर्जित Tattvas. 47. प्रसिद्धि Nilak. 164. 173. Ind. St. 1, 17, 2. 8, 286. fgg. 10, 298. Prabh. 110, 11. Çāṅk. zu Bhā. Ār. Up. S. 8. 118. H. 1074. वाक्ये द्विविधं वैदिकं लौकिकं च Tarkas. 51. शब्द Rāga-Tar. 1, 52. Bhāg. P. 5, 14, 18. 10, 24, 7. Mārk. P. 118, 19. Verz. d. Oxf. H. 129, b, 10. 197, b, No. 460, Çl. 4. Schol. zu P. 2, 1, 3. 4, 2, 39. Siddh. K. zu 112. Vop. 26, 220. Kull. zu M. 1, 21. Śih. D. 37. Comm. zu Ġaim. 1, 3, 26. Sarvadarçanas. 24, 20. 135, 15. प्रियतद्धिता दाक्षिणात्या यथा लोकवेदयोरिति प्रयोक्तव्ये यथा लौकिकवैदिकेक्षिति प्रयुञ्जते Pat. in Manāsm. ed. Ball. 54. लौकिकेष्वप्येतत् *in der gewöhnlichen Rede* Nir. 1, 16. ख^० (s. auch bes.) *ungewöhnlich, ausserordentlich* Vikr. 19, 6. Śih. D. 37. 297, 5. 22. Bhāg. P. 10, 23, 88. Kusum. 4, 1 v. u. Bhāṣāp. 62. Schol. zu P. 2, 1, 3. m. pl. *gewöhnliche —, alltägliche Menschen* (im Gegens. zu Gelehrten, Eingeweihten) Çāṅk. zu Bhā. Ār. Up. S. 117. 318. Z. d. d. m. G. 7, 312, N. Sarvadarçanas. 38, 7. *mit der Welt vertraute Männer* H. 947. Schl. Uttarar. 5, 8 (8, 2). *Menschen* überh. MBh. 13, 5849. n. sg. *was in der Welt vorgeht, die Gesetze der Welt, allgemeine Sitte*: वनैकतो ऽपि सत्ता लौकिकज्ञा वयम् Çāṅk. 85, 19. Mārk. P. 95, 38. कुलदानो न सत्यं च न च धर्मो भयं दया । न लौकिकं न लज्जा स्यात् Pañśar. 1, 14, 84. त्यक्त^० *der die gewöhnlichen Beschäftigungen aufgegeben hat* Bhāg. P. 10, 47, 9. Am Ende eines comp. *zu der Welt — gehörig*: ब्रह्म^० Jāñ. 3, 194. MBh. 13, 7124; vgl. जीव^०, मानष^०.

लौकिक (von लौकिक) n. *Gewöhnlichkeit, Alltäglichkeit* Śān. D. 48.
लौकिकविषयविचार m. *Betrachtung der alltäglichen Gegenstände,*
Titel einer Abhandlung Verz. d. Oxf. H. 243, a, No. 614.

लोक्य (von **लोका**) 1) adj. zur Welt gehörig, was in der Welt ist **AV.** 11, 7, 8. 15, 6, 6. über die ganze Welt verbreitet: **तेजस्** **MBh.** 13, 1971. gewöhnlich, tagtäglich: **कर्मन्** 8, 4102; die ed. Bomb. des **MBh.** an beiden Stellen **लोक्य**. — 2) m. N. pr. eines Mannes **Çāṇk.** Ca. 15, 1, 12.

लोगानि (von लोगान्) m. patron.; N. pr. eines alten Lehrers und Verfassers eines Gesetzbuches *Kāṭy. Śa. 1, 6, 24. Pravarāṇḍaj. in Verz. d. B. H. 38, 28. Ind. St. 1, 70. 80. 3, 482. 487. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 5. 6. 268, b, 18. 270, b, 36. 279, a, 39. 310, a, 30. 336, a, 25. Verz. d. B. H. No. 1166. 1168. Sāṃsk. K. 184, a, 1. Bhāṣ. P. 12, 6, 79. Hall 25. pl. Pravarāṇḍaj. in Verz. d. B. H. 39, 38. 60, 1 v. u. °भास्कर Bhāskara aus Laugākṣhi's Geschlecht, N. pr. eines neueren Autors Hall 25. fg. 78. 81. 186. Nilak. 9. — Vgl. लौकानि.*

लौठरथ m. N. pr. eines Mannes Rāśa-Tar. 8, 2253.

लौड, लौडति (उन्मादे) Dhātup. 9, 74, v. l. — Vgl. लोड्, लोड्.

लोप्स n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 232, a.

1. लौम adj. von लोमन् gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75; vgl. P. 6, 4, 144.

2. लौम adj. von लोमन् gaṇa शर्करादि zu P. 5, 3, 107; vgl. P. 6, 4, 144.

लोमकायन adj. von लोमक gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80.

लोमकायनि m. patron. von लोमक gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

लोमकीय adj. von लोमक gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

लोमन्य adj. von लोमन् gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80. — Vgl. रोमण्य.

लोमशीय adj. von लोमश gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

लोमर्षणक adj. von Lomaharṣaṇa verfasst: लोमर्षणिका सं-
किता Burnouf in der Einl. zu Bhāṣ. P. I, xxxviii. लोम° Verz. d. Oxf. H. 56, a, 5.

लोमर्षणि m. patron. von लोमर्षण MBh. 1, 5.

लोमायन 1) adj. von लोमन् gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 80. Vgl. रोमायण.
— 2) pl., pl. zu लोमायन्य gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98.

लोमायन्य m. patron. von लोमन् gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98.

लोमि m. patron. von लोमन् gaṇा बाह्यादि zu P. 4, 1, 96.

लोलाक N. pr. einer Oertlichkeit Rāśa-Tar. 7, 1253.

लौत्य (von लौत्) n. 1) Unruhe Suṣa. 1, 273, 9. Unbeständigkeit: धर्म-
लौत्येन संयुता: Hariv. 11311. वर्णा लौ° die neuere Ausg.; धर्मलोपेन
Nilak., aber die Erklärung धर्मफलस्पृक्ष्या führt wieder auf die Lesart
धर्मलौत्येन. — 2) Lusternheit, Gier, Verlangen Suṣa. 2, 261, 2. Kām. Nitis.
3, 14. Raḥ. 16, 76. Spr. 54. 2553. 2565. Verz. d. Oxf. H. 58, b, 40. Mallin.
zu Kumāras. 6, 30. लौत्ये स्थिता ब्राह्मणा: Vet. in LA. (III) 30, 8. लौ-
त्यमेत्य — नर्तकीषु Raḥ. 19, 19. स्पप्रनिवृत्° adj. 7, 58. 18, 30. रक्ता-
स्वादन° Pañkāṭ. 35, 6 (31, 10 ed. orin.). स्त्री° adj. Bhāṣ. Nāṭjaṣ. 34, 92.
इन्द्रिय° Bhāṣ. P. 7, 15, 19. Halāṣ. 2, 244. मनो° so v. a. Laune Hit. 87,
1. श्र° das Fehlen aller Begierde, — alles Verlangens in den Besitz von
Etwas zu gelangen MBh. 3, 13506. 12, 11625. adj. frei von aller Be-
gierde: कर्मन् 1, 1506. — Vgl. श्रति°, जिह्वा°.

लौत्यता f. = लौत्य 2): इन्द्रिय° Bhāṣ. P. 7, 15, 38.

लौत्यवत् (von लौत्य) adj. gierig, habgierig: श्रति° Kathāṣ. 22, 200.

लोश (von लुश) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 232, b. द्वितीयं
लोशम् und लोशाग्र n. desgl. ebend.

लौक (von लोक्) 1) adj. (f. ई) a) kupfern, metallene gaṇa राजतादि zu
P. 4, 3, 154. Kāṭy. Śa. 7, 4, 34. 20, 7, 1. लौक, आयस 4. लुर Āṣv. Gṛh. 1,
17, 9. पिण्ड Jāṭn. 2, 105. भाजन MBh. 3, 1129. 15, 728. आभरण R. Goar.
1, 60, 12. Suṣa. 1, 23, 20. 65, 15. कुम्भ 2, 12, 9. नाडी 121, 9. पात्र Varāṇ.
Bṛh. 8, 77, 2. प्रतिमा Bhāṣ. P. 11, 27, 12. Wṛkṣa, Kṛṣṇaṣ. 273 (fälsch-

lich लोकी die Hdschr.). निगड Mārk. P. 14, 60. तुला Kathāṣ. 60, 248.

— b) von der rothen Ziege kommend: ग्रामिण Mārk. P. 32, 7. — c) =
लोक् roth: कालशाकं च लौकं लौकं काञ्चनवृत्तं पुष्पादिशाकम् Nilak.:
wir verbessern लौक्या° und verbinden लौक: mit कृगः) चाप्यानन्यं
कृग उच्यते MBh. 13, 4249. अनेन (अनेन ed. Bomb.) वापि लौकेन 4252.
वराहस्य लौकस्य (लोक्स्य ed. Bomb.) 1, 5369. — 2) f. श्या Kessel, ein
metallener Kochtopf Çabdaṣ. im ÇKDr. — 3) n. = लौक् Metall AK. 2,
9, 99. Spr. 1263, v. l. 2771, v. l. Verz. d. B. H. No. 974. Eisen AK. 3,
4, 42, 56. Bhāṭṭ. 15, 54. — Vgl. त्रि°.

लौकार m. = लौकार Spr. 1138.

लौकारक m. N. einer Hölle ÇKDr. nach den Purāṇa; vgl. लौकारक.

लौकन n. = लौकन Eisenrost Ratnam. im ÇKDr.

लौकप्रदीप m. Titel einer über Metalle handelnden Schrift Verz. d.
B. H. No. 974.

लौकाण्ड u. ein metallener Mörser Çabdaṣ. im ÇKDr.

लौकू f. Kessel, ein metallener Kochtopf Çabdaṣ. im ÇKDr.

लौकमल n. Eisenrost Rāśa. im ÇKDr.

लौकशङ्कु m. = लौकशङ्कु ÇKDr. nach den Purāṇa.

लौकशास्त्र n. ein über Metalle handelndes Lehrbuch Verz. d. B. H.
No. 974.

लौकाचार्य m. ein Lehrer der Metallkunde ebend.

लौकात्मन् m. = लौकू Çabdaṣ. im ÇKDr.

लौकायन m. patron. von लौक् gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99.

लौकायस (von लौकायस) adj. metallene Āṣv. Gṛh. 4, 3, 19. von Metall
und Eisen Stenzler.

लौकि m. N. pr. eines Sohnes des Aṣṭaka Hariv. 1473. 1776.

लौकित (von लौकित) m. Çiva's Dreizack Çabdārthak. bei Wilson.

लौकितध्वज m. ein Angehöriger der Lohitadhvaṅga P. 5, 3, 112, Sch.

लौकितान्न s. लौकितान्न.

लौकितार्क (von लौकित) adj. tn's Röhliche schimmernd P. 5, 3, 110.

स्फटिक Schol.

लौकित्य (von लौकित) 1) m. a) patron. gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

लौकित्या: Hariv. 1771 (st. dessen लौकित्या: 1465). — b) N. pr. eines
Flusses (der Brāhmaputra) Med. j. 101. MBh. 2, 374. Hariv. 12830.

R. 4, 40, 26. Raḥ. 4, 81. Varāṇ. Bṛh. S. 14, 6. 16, 16. Mārk. P. 58, 13.

— c) N. pr. eines Meeres MBh. 1, 630. 2, 1100. 17, 83. Hariv. 12833.

= सागर Çabdaṣ. im ÇKDr. — d) N. pr. eines Berges MBh. 2, 1864 (nach
Nilak.). Çatr. 1, 352. — e) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8144. 13, 1732.

einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 44. In dieser Bed. eher n. —

3) n. Röhliche Med. विगतलौकित्ये सवितरि (vgl. u. लौकित्या) Suṣa. 2, 160,

11. Sāh. D. 215, 16. fg. 297, 2. Schol. zu Kap. 1, 59. — Vgl. लौकित्य.

लौकित्यायनी f. zum patron. m. लौकित्य P. 4, 1, 18.

लौकष (लोक् + ईषा) adj. eine metallene Deichsel habend: रथ P. 6,
3, 39, Sch.

त्वी, त्विनाति (शेषणे) Dhātup. 31, 81, v. l. für ली.

त्व्यी, त्विनाति (शेषणे) Dhātup. 31, 81, v. l. für ली.

त्व्वी, त्विनाति und त्व्वीनाति (गति) Dhātup. 31, 82, v. l. für ल्वी, ल्वी.

व *

1. व 1) m. = वरूपा TRIK. 1, 1, 75. H. an. 1, 14. MED. v. 1. Verz. d. Oxf. H. 189, a, No. 431. Wind MED. und Verz. d. Oxf. H. a. a. O. = सा-
त्वन MED. = बाहु, मखण, कल्याण, बलवत्, वसति und वरूणालय
ÇABDAR. im ÇKDR. = शार्दल, वस्त्र, शालूक und वन्दन NĀNAIKĀKSHARAK.
im ÇKDR. — 2) f. स्त्रा going; hurting, injury; an arrow; weaving; a wea-
ver (f.) WILSON nach ÇABDAR. — 3) n. = प्रचेतस् MED. = वरूणवीज ÇKDR.
nach einem TANTRA.

2. व indecl. = इव H. an. 1, 14. MED. v. 1. RAGH. ed. Calc. 4, 42 (bei
STENZLER च st. व). MBH. 12, 6597 wird मणीवोष्ट्रस्य in मणी व उ०, मणी
वा उ०, aber auch in मणी इव उ० aufgelöst; vgl. zu P. 1, 1, 11. MEGH.
81 ist वा anzunehmen.

वंश 1) m. SIDDH. K. 249, b, 1 v. u. a) Rohr, besonders des Bambus (AK.
2, 4, 5, 26. 3, 4, 44, 45. 28, 216. TRIK. 2, 4, 38. H. 1153. an. 2, 554. MED. ç.
12. HĀN. 176. 270. HALĀJ. 2, 49; nach RĪĠĀN. im ÇKDR. auch Zucker-
rohr und Shorea robusta); die Sparren und Latten eines Hauses, die
auf den Balken aufliegen; insbes. die in der Längenrichtung des Daches
laufenden, welche die Orientierung des Hauses anzeigen (vgl. प्राचीनवंश
u. s. w.). NIR. 5, 5. इन्द्रमुहंशमिव येमिरे RV. 1, 10, 1. AV. 3, 12, 6. 9, 3, 4.
यथा शालीये पत्तसी मध्यमं वंशमभिसमायच्छति TBR. 1, 2, 2, 1. ÇAT. BR. 9,
1, 2, 25. ĀÇV. GRHJ. 2, 8, 12. 9, 1. ÇĀNKH. ÇR. 17, 10, 9. KAUC. 36. 41. 74.
93. 135. AIR. UP. in Ind. St. 1, 391. उदोचीनं ÇAT. BR. 3, 1, 2, 7. उद्वंश
KĀTJ. ÇR. 4, 7, 9. — धन्मिन्दीवरूष्यामं वंशं कनकभूषणम् MBH. 3, 1721.
वंशेश यामुने: R. 2, 55, 8. शुष्केवंशै: 14. R. 1, 25. R. GORR. 2, 55, 7. अन-
तिप्रौढवंशप्रकाश MEGH. 77. SUÇR. 1, 110, 8. 187, 1. 2, 26, 18. 331, 6. ०क-
रीर 1, 224, 4. VĪGH. 6, 100. VARĀH. BṚH. S. 44, 4. ०पात्री Schol. zu KĀTJ.
ÇR. 609, 2. जर्जरं PAÑĀT. 117, 6. 7. HIT. 27, 15. 32, 9. वक्रवंशस्य सर्-
लक्षम् Verz. d. Oxf. H. 185, b, 22. वंशो नाम स्थूणासु निहितस्तिर्यग्ध्वेणुः
Comm. zu Bhāg. P. 11, 8, 32. Querbalken, Querstrich, Diagonale (= को-
णात्कोणागतानि सूत्राणि Comm.) VARĀH. BṚH. S. 33, 57. 65. Bambus und
zugleich Stamm, Geschlecht Spr. 679. 2397. 2429. — b) Rohrpfeife, Flöte
H. 287. DHAR. im ÇKDR. MĀNĪH. 49, 2. RAGH. 2, 12. RĪĠĀ-TAN. 5, 362. —

c) Rückgrat TRIK. 3, 3, 432. H. an. MED. HALĀJ. 3, 17. चारुवंशः कूर्मः VA-
NĀH. BṚH. S. 64, 1. 3. चापसमानवंशाः Elephanten 67, 1. 6. Bhāg. P. 11, 8,
32. — d) Röhrknochen: अष्टवंशवत् R. 5, 32, 14. वंशशब्देन दैर्घ्यं विव-
क्षितम् बाहू च नलकावूत्रं त्रिद्वे चेत्यष्ट वंशकाः । नलकावद्रुत्याविति (!)
तीर्थः Comm. in der ed. Bomb. zu 5, 33, 19. — e) der höhere mittlere
Theil eines Schwertes (खड्गमध्योच्चभाग Comm.) VARĀH. BṚH. S. 30, 3. 4.
— f) ein best. Längenmaass, = 10 Hasta Lit. 1, 6. — g) Stamm-
baum (nach der Aehnlichkeit der sich aneinander fügenden Glieder
eines Rohres); Stamm, Geschlecht AK. 2, 7, 1. 3, 4, 28, 216. H. 503. H.
an. MED. HĀN. 270. HALĀJ. 2, 241. ÇAT. BR. 10, 6, 3. 14, 9, 2, 14. Ind. St.
4, 374. पितृ०, मातृ० ÇĀNKH. GRHJ. 4, 10. विवृक्ष्यर्थं स्ववंशस्य M. 9, 128.
MBH. 3, 1856. fg. 1859. गोप्ता निषधवंशस्य 2478. उभौ वंशौ (d. i. des Va-
ters und der Mutter) Spr. 5089. R. 1, 1. 10. 92. 5, 3. RAGH. 1, 2. 2, 33.
वंशस्य कर्ता 64. 12, 88. MEGH. 6. ÇĀK. 12. 7, 4. 91, 18. शशिनस्तुत्यवंशः
Spr. 1992. 2694. स ज्ञातो येन ज्ञातेन याति वंशः सुमन्त्रतिम् 3107. VARĀH.
BṚH. S. 68, 3. 78, 10. सद्दंशज्ञात KĀTJ. 21, 98. Bhāg. P. 3, 7, 25. 10, 26. 9,
22, 43. DHŪRTAS. 67, 9. ०क्षीन HIT. 10, 20. MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 6.
Verz. d. Oxf. H. 8, a, 15. H. 232. Geschlecht, Stamm und zugleich Bam-
bus Spr. 679. 2397. 2429. वंश ist nicht nur Geschlechtsregister (अभिज्ञ-
नप्रतिबन्ध KĀC. zu P. 4, 1, 163), sondern auch Lehrerliste. वंशो द्विधा ।
विद्यावंशो जन्मवंशश्च Schol. zu P. 2, 1, 19. — h) Sohn: नृगस्य वंशः सु-
मतिः Bhāg. P. 9, 2, 17. — i) eine Menge gleichartiger Dinge TRIK. H. an.
MED. RYH. (s. bes.), स्यन्दन RAGH. 7, 36. नतत्र HARIY. 10258 (pl.). R.
GORR. 1, 62, 22 (vgl. नतत्रगण 23). तीर्थं MBH. 1, 347. — k) Tabaschir
WILSON nach ÇABDAR. — l) Bein. Vishṇu's (!) H. ç. 75. — 2) f. स्त्रा N.
pr. einer Apsaras, einer Tochter der Prādhā, MBH. 1, 2553. — 3) f.
ई a) Flöte AK. 1, 1, 2, 4. ÇABDAR. im ÇKDR. PAÑĀT. 4, 6, 5. ०रव Gtr. 9,
11. — b) Blutgefäß H. ç. 128 (fehlerhaft तंशी). — c) ein best. Gewicht,
= 4 Karsha RĪĠĀN. im ÇKDR. — d) Tabaschir WILSON nach ÇABDAR.
— Vgl. अ०, अदि०, इन्द्रवंश, उद्वंश, कर्ण०, नुद्वंश, नालवंश, नासा०,
परि०, पृष्ठ०, प्राग्वंश, प्राचीन०, रघु०, रथ०, राज०, स०, सोम०, करि०,
वांशिक.

*) Was unter व nicht gefunden wird, suche man unter व.

वंशकषि m. ein in einem Vam̃ṣa-Brāhmaṇa (Lehrerverzeichnisse) genannter Rshi ÇAM. in der Einl. zu Bṛh. Âr. Up.

वंशक (von वंश) 1) m. = रुस्वा वंशः (संज्ञायाम्) P. 5, 3, 87, Sch. a) eine Art Zuckerrohr RATNAM. im ÇKDr. Suçr. 1, 186, 14. 20. — b) ein Röhrknochen; s. u. वंश 1) d). — c) ein best. Fisch ÇABDAM. im ÇKDr. — d) N. pr. eines Fürsten VP. 467, N. 14 (Vansaka gedr.). — 2) f. वंशिका a) Flöte ÇABDAM. im ÇKDr. — b) Agallochum H. 640. — 3) n. Agallochum HIL. 104.

वंशकठिन m. Bambusdickicht P. 4, 4, 72, Sch. वंशा वेणवः कठिना यस्मिन्देशे स वंशकठिनः SIDDH. K. — Vgl. वंशकठिनिक.

वंशकफ wohl m. in der Luft umherfliegende Pflanzenspäden HIL. 23 (nach ÇKDr. und WILSON n.).

वंशकर 1) adj. subst. ein Geschlecht fortpflanzend, Stammhalter MBu. 1, 2758. R. 1, 8, 1. 39, 8. RAH. 18, 30. पौरवाणाम् MBu. 1, 2801. कुरु 13, 1339. — 2) m. N. pr. eines Mannes HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 7. — 3) f. छा N. pr. eines auf dem Mahendra entspringenden Flusses MĀR. P. 57, 29; vgl. वंशधारा.

वंशकर्पूरेचना f. = वंशरोचना RĪĀN. im ÇKDr.

वंशकर्मन् n. Bearbeitung von Bambus, Korbmacheret u. s. w.: °कर्मकत् R. 2, 80, 3 (87, 3 GORR.). वंशकर्मकतः ed. Bomb. st. वंशकर्मकतः, welches der Comm. in वंशकतः und कर्मकतः zerlegt.

वंशकत् 1) = वंशकर्मकत् R. ed. Bomb. 2, 80, 3. — 2) Begründer eines Geschlechts BUĀ. P. 9, 2, 33; vgl. वंशकर 1).

वंशक्रमागत adj. ererbt: मित्र Spr. 583. KĀM. NĪTIS. 7, 31. — Vgl. वंशागत.

वंशक्षीरी f. Tabaschir H. 1154. RĪĀN. im ÇKDr.

वंशगुल्म N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBu. 3, 8151.

वंशचिन्तक m. Genealog HARIV. 812.

वंशच्छेत्तृ m. derjenige, welcher ein Geschlecht abschneidet, mit welchem ein Geschlecht ausstirbt, VARĀH. BṚH. 23, 6.

वंशज 1) adj. a) aus Bambus gemacht: पात्र WEBER, KṚṢṆĀĀ. 278. — b) aus einer — Familie stammend, im Geschlechte — geboren, zur Familie — gehörend; die Ergänzung im comp. vorangehend oder im loc. H. 713. स्व° RĪĀN-TAR. 6, 280. घसामान्य° 3, 117. राघव° R. 2, 90, 20. RAH. 1, 31. VARĀH. BṚH. 11, 13. Verz. d. Oxf. H. 19, b, 3. zum selben Geschlechte gehörend: तदारभ्य नृपः काश्या वंशजः को ऽपि नामवत् 122, a, 6. 7. — 2) m. = वेणुयव RĪĀN. im ÇKDr. — 3) f. छा Tabaschir ÇABDAM. im ÇKDr. — 4) n. dass. Suçr. 2, 329, 18. VĪĀBH. 6, 15.

वंशतण्डुल m. = वेणुयव RĪĀN. im ÇKDr.

वंशदला f. eine best. Grasart, = वंशपक्षी RĪĀN. im ÇKDr. u. d. letzten Worte.

वंशधर adj. subst. ein Geschlecht erhaltend, Stammhalter MBu. 2, 1160. R. GORR. 1, 40, 12. KATHĀS. 9, 66. 35, 104. BUĀ. P. 1, 12, 12. 8, 23, 5. वंशराज्यधर KATHĀS. 66, 172. पदंशधरा: so v. a. wessen Nachkommen BUĀ. P. 4, 28, 31. 12, 7, 16.

वंशधारा f. N. pr. eines auf dem Mahendra entspringenden Flusses VP. 185, N. 80. — Vgl. वंशकरा.

वंशधारिन् adj. = वंशधर PĀNĪR. 4, 8, 29.

वंशनर्तिन् m. Gankler VS. 30, 21.

वंशनाडिका f. eine Röhre aus Bambus KATHĀS. 29, 145. °नाडी f. dass. 146.

वंशनाथ m. Stammhalter: पार्थिव° so v. a. fürstlicher Sprössling R. 4, 29, 26.

वंशनालिका f. Pfeife, Flöte ÇABDAM. im ÇKDr.

वंशनेत्र n. = इनुमूल RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. इनुनेत्र.

1. वंशपत्र n. 1) Bambus-Blatt VARĀH. BṚH. 8, 50, 7. 83, 1. — 2) = वंशपत्रपतित n. COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 3).

2. वंशपत्र 1) m. = नल Rohrschilf. — 2) f. ई a) eine best. Grasart (वंशदला, शीर्षपक्षिका). — b) = नाडीकिङ्कु RĪĀN. im ÇKDr.

वंशपत्रक 1) m. a) Rohrschilf (नल); eine Art Zuckerrohr (खेतनु) RĪĀN. im ÇKDr. — b) ein best. kleiner Fisch ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) n. Auripigment H. 1038.

वंशपत्रपतित adj. auf ein Bambus-Blatt gefallen und als n. N. eines Metrums: 4 Mal — — — — —, — — — — — VARĀH. BṚH. 8, 104, 40. Ind. St. 3, 394. COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 3).

वंशपोत m. eine Art Bdellium (कापागुगुलु) RĪĀN. im ÇKDr.

वंशपुष्पा f. eine best. Schlingpflanze, = सहदेवी RĪĀN. im ÇKDr.

वंशपूरक n. = इनुमूल RĪĀN. im ÇKDr.

वंशब्राह्मण n. ein chronologisches Verzeichnisse alter Lehrer Ind. St. 4, 371. fgg. Verz. d. Oxf. H. 382, a, No. 451. 264, b, 26. 270, b, 39.

वंशभार m. eine Tracht Bambus P. 5, 1, 30. — Vgl. वंशभारिक.

वंशभृत् m. Stammhalter: क्षितावन्धकवृक्षीनां वंशो वंशभृता वरः MBu. 2, 1322. भरत° KATHĀS. 30, 41.

वंशभोग्य adj. dessen Genuss sich im Geschlechte forterbt: राज्य MBu. 3, 3038.

वंशमय (von वंश) adj. (f. ई) aus Bambus gemacht Schol. zu KĀTJ. ÇA. 4, 6, 17. NĪLAK. zu HARIV. 11192. वंशमन्मयपात्र WEBER, KṚṢṆĀĀ. 279.

वंशमूलक n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBu. 3, 6011. fg.

वंशराज m. 1) ein hohes Bambusröhr: केतुना वंशराजेन (वंशजातेन die neuere Ausg.) HARIV. 2459. — 2) N. pr. eines Fürsten: °कुल LALIT. ed. Calc. 22, 18. 23, 1.

वंशरोचना f. Tabaschir AK. 2, 9, 110. H. 1154. VJUTP. 135.

वंशलोचना f. dass. ÇABDAM. bei WILSON.

वंशवर्धन adj. ein Geschlecht mehrend, — fortpflanzend VIKR. 87, 20.

राघव° R. 2, 23, 42. रघु° 46, 33. 95, 19 (104, 20 GORR.). 112, 80.

वंशवर्धिन् adj. dass.: मम त्वं वंशवर्धिनी MBu. 3, 1859. UTTAR. 126, 7 (170, 7).

वंशविस्तर m. vollständige Genealogie VP. bei MUIR, ST. 4, 217.

वंशशर्करा f. Tabaschir RĪĀN. im ÇKDr.

वंशशलाका f. ein Wirbel aus Rohr H. 291.

वंशस्तनित n. v. l. für वंशस्थविल KHANDOM. 40.

वंशस्थ n. oder °स्था f. (?) ein best. Metrum, = वंशस्थविल Ind. St. 8, 372. 378. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 1). ÇAUT. (BR.) 33.

वंशस्थविल n. die in einem Bambusröhr befindliche Höhlung und zugleich N. eines Metrums: 4 Mal — — — — — KHANDOM. 40. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 1). ÇAUT. 33.

वंशस्थिति f. der Bestand eines Geschlechts RAH. 18, 30. VIKR. 153.

वंशागत adj. ererbt: रिपु KĀM. NĪTIS. 8, 66. — Vgl. वंशव्यपित.

वंशाय n. die Spitze eines Bambusrohrs: °नृत्पादिदुर्घटव्यापार Śā. in Ind. St. 2, 86. = वंशाङ्कुर RĪG. im CKDn.

वंशाङ्कुर m. Rohrschössling HALS. 5, 42.

वंशानुकीर्तन n. Verkündigung des Geschlechts, Genealogie Verz. d. B. H. 128, a. राज°, यडु° ebend.

वंशानुक्रम m. Reihenfolge im Geschlecht, Genealogie RAAG. 18 in der Unterschr.

वंशानुग adj. 1) am höheren mittleren Theil eines Schweres sich hinziehend, — sich befindend VAN. B. S. 50, 3. — 2) von Geschlecht zu Geschlecht übergehend: श्रियः Spr. 2312.

वंशानुचरित n. sg. und pl. die Geschichte der verschiedenen Geschlechter als eines der fünf Lakṣhaṇa eines Purāṇa VP. bei Muir, ST. 4, 217. Buḡ. P. 9, 1, 4 (वंशानु° od. Bomb.). Verz. d. Oxf. H. 7, b, 1 v. u. 8, a, 15. Ind. St. 1, 18, 6.

वंशानुवंशचरित n. die Geschichte der älteren und neueren Geschlechter als eines der fünf Lakṣhaṇa eines Purāṇa H. 232.

वंशावती f. N. pr. gaṇa शरादि zu P. 6, 3, 120.

वंशाह m. = वेणुयव RĪG. im CKDn. unter d. l. W.

वंशिक (von वंश) n. Agallochum AK. 2, 6, 28. — वंशिका s. u. वंशक.

वंशिन् in स्व° zu Jm's Geschlecht gehörig: धन्याः खलु भवतो (die Opfer) ये हिजातीनां स्ववंशिन्: (स्ववंशजा: die neuere Ausg.) HARIV. 9069.

वंशिवाद्य n. Flöte TITBĀDIT. (s. u. कलशक) wohl nur fehlerhaft für वंशी°.

वंशीधर 1) adj. eine Flöte haltend: Kṛshṇa PAÑĀR. 1, 5, 18. 12, 28. — 2) m. N. pr. eines Gelehrten Verz. d. B. H. No. 638. HALL 8.

वंशीय (von वंश) adj. zu Jm's Geschlecht gehörig: (पार्थिवाः) वंशीयाः तोमसूर्ययोः Bṛġ. P. 12, 2, 25.

वंशीवदन m. N. pr. eines Scholiasten COLEBR. Misc. Ess. II, 46.

वंश्य (von वंश) adj. gaṇa दिगादिः zu P. 4, 3, 54. 1) zum Hauptbalken gehend, an den Hauptbalken sich ansetzend; m. Verbindungsstück, Querbalken oder -leisten Bṛġ. P. 11, 8, 32. वंशो नाम स्थूणासु निहितस्तिर्गवेणुः । वंश्यास्तस्मिन्नुभयतो निहिता वेणवः Comm. — 2) an das Rückgrat sich ansetzend; subst. ein Arm- oder Beinnochen Bṛġ. P. 11, 8, 32. — 3) zur Familie gehörig, m. Familienglied, ein Vorfahr oder Nachkomme TRIK. 2, 7, 1. H. 713. M. 1, 61. 105. 3, 37. JĪG. 1, 60. 818. R. GORR. 2, 66, 21. P. 4, 1, 163. RAAG. 1, 66. 13, 35. H. 539. RĪG-TAR. 1, 190. 2, 151. Bṛġ. P. 4, 12, 18. 9, 20, 1. 21, 21. वंश्यानुचरित 3, 7, 25. 9, 1, 4 (nach der Lesart der ed. Bomb.). 12, 7, 9. 16. तद्वंश्यः aus dessen Familie stammend M. 7, 202. स्व° MBu. 13, 4370. RĪG-TAR. 3, 331. पर° Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 345. Ç. 1. 7. विशाल° KĀM. NITIS. 1, 2. शुद्ध° RAAG. 1, 69. विप्रुद्ध° RĪG-TAR. 5, 335. मक्ता° 337. भूपाल° 6, 366. पितृ°, पति°, मातृ° Spr. 4537. श्रमिषिक्तवंश्याः त्रिष्या राज्ञ्याः P. 6, 2, 34. Sch. ब्रह्म° Bṛġ. P. 9, 20, 1. ऐल° MBu. 2, 569. R. 1, 35, 20. RĪG-TAR. 5, 127. Accent eines auf वंश्य ausgehenden comp. gaṇa वर्ग्यादि zu P. 6, 2, 131. zu derselben Lehrerliste gehörig P. 2, 1, 19. — 4) einem Geschlecht eigenthümlich: गुणाः RAAG. 18, 48. — 5) fehlerhaft für वंश्य KĀM. NITIS. 4, 65. — Vgl. राज°.

वंसग m. eine Bez. des Stiers: वृषा पृथेव वंसगः कृष्टीरिपति RV. 1, VI. Theil.

7, 8. शिशोति वंसं तेजसे न वंसगः 55, 1. 58, 4. 5, 36, 1. तिगमपृङ्ग 6, 16, 39. 8, 33, 2. 10, 102, 7. 106, 5. 144, 3. AV. 18, 3, 36.

1. वक् = वच्. Davon विवक्मि (s. u. वच्). वक्मन्, वक्व्य.

2. वक् = वच् rollen, volvi: वद्वावक्ने रथ्याई न धेनाः RV. 7, 21, 8. वङ्क, वङ्कते Dhātup. 4, 14 (कौटिल्ये). 21 (गौतौ).

वक्त्र m. die innere Baumrinde, Bast: वक्त्रमत्तरमा देदे TBA. 3, 7, 4, 2. यस्य वृत्तस्य प्रसव्या वक्त्राः स पूयः linksläufig ÇĀKH. Ba. 10, 2. पर्ण° Bast des Palāṇa (sonst पर्णवक्त्र) Schol. zu KĀT. Ça. 305, 7. — Vgl. वक्त्र, वक्त्रकल.

वक्त्रमुखाण N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 4 v. u.

वक्त्रुश m. Bez. eines best. im Laub der Bäume wohnenden Thieres (पर्यामग) Suçā. 1, 202, 17.

वक्त्र, वक्त्राते (गौतौ) Dhātup. 4, 27, v. 1.

वक्त्रालिन् (aus वक्त्रालिन्) m. N. pr. eines Rshi BURN. Intr. 267.

वक्त्रास s. वक्त्रास.

वक्त्रुल m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. l. 126. BURN. Intr. 391. fg., wo aber die Hdschr. वक्त्रुल liest. वक्त्रुल Lot. de la b. l. 2.

वक्त्र (von वच्) nom. sg. AK. 3, 1, 35 (= वावहक). H. 346 (= वदावह). Mkd. t. 53 (= वाग्मिन् und पण्डित). sprechend, aussagend; Sprecher, Verkünder: अस्तः RV. 7, 104, 8. न किं वक्त्रा न दादिति Nismand darf sagen, er solle nicht geben, 8, 32, 15. 9, 75, 2. इति ब्रवीति वक्त्रो (°रि Padap.) रराणाः 10, 61, 12. AV. 2, 1, 4. ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 26. TAITT. ĀR. 7, 11. TAITT. UP. 1, 1. KAUSH. UP. 3, 8. MAITRĀJUP. 6, 11 (auch ऋ°). RV. Prāt. 13, 1. M. 11, 35. किं करिष्यति वक्त्राः श्रोता यत्र न विद्यते Spr. 666. रडरा यत्र वक्त्रास्तत्र मौनं हि शोभनम् 2014. 3679. Śā. D. 27. Bṛġ. 83. दिनु शातासु वक्त्रो मधुरम् (शकुनाः) Suçā. 1, 107, 15. पुरा किल वेदमधीत्याध्येतारस्वरितं वक्त्रो भवति so v. a. Lehrer, Meister SARVADARÇANAS. 137, 8. 9. एवं° so sprechend KATHIS. 83, 31. स्फुट° Spr. 1625. वेदानाम् Verkünder. MBu. 13, 1339. KATHOP. 1, 22. VAN. B. S. 2, S. 4, Z. 2 v. u. 101, 14. SARVADARÇANAS. 158, 17. 160, 3. कृतस्य R. 4, 29, 28. श्रियस्यापि वचसः Spr. 175. 3283. प्रियम् 2319. धर्मम् Bṛġ. P. 6, 17, 6. उत्तरोत्तर° MBu. 2, 139. पद्यहित° R. 3, 44, 2. प्रिय° 5, 37, 2. द्यामु यन्मार्थवक्त्रा Spr. 4389. पुराणसंदिता° Verz. d. Oxf. H. 9, b, 12. तद्वक्त्र M. 12, 115. Bṛġ. P. 2, 9, 7. Redner so v. a. ein beredter Mann MBu. 2, 138. 1908. 3, 1811. 15711. R. 3, 75, 41. MĀKH. 137, 23. Spr. 954. 2447. VAN. B. S. 17, 9. सर्वेषु कार्येषु R. 1, 70, 16. उत्तरोत्तरयुक्ता 2, 1, 3 (°युक्तानां st. °युक्ता च ed. Bomb.). विगृह्य वक्त्रा ein guter Kampfredner Suçā. 1, 333, 12. — Vgl. अति°, प्रिय°, ब्रह्म°.

वक्त्रव्य (wie eben) adj. 1) zu sprechen, zu sagen, zu verkünden H. an. 3, 504 (= वचोऽर्ह). Mkd. j. 103 (= वचनार्ह). °प्रशंस Nis. 11, 31. ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 26. PRAÇNOP. 4, 8 (was gesprochen wird). सर्वे स्वरा घोषवतो वलवतो वक्त्रव्याः KĀND. UP. 2, 22, 5. तस्मात्सत्यं हि वक्त्रव्यम् M. 8, 83. 104. MBu. 3, 2733. R. GORR. 1, 74, 4. त्वपि 3, 35, 26. 5, 56, 5. ÇĀK. 67, 5. VAN. B. S. 1, 8. 3, 91. 24, 4. 54, 52. 65. 79. एषाम् KATHIS. 32, 57. 40, 7. 121, 177 (ऋ°). RĪG-TAR. 4, 223. Bṛġ. P. 3, 6, 12. MĀK. P. 23, 84. 69, 50. तस्य दोषो न वक्त्रव्यः so v. a. vorzuwerfen Spr. 1854, v. 1. तत्सर्वं वक्त्रव्यं वर्षम् zu benennen VAN. B. S. 8, 1. वाचं सवक्त्रव्याम् die Rede mit dem was gesagt wird Bṛġ. P. 7, 12, 26. चरित्रे बहुवक्त्रव्ये worüber

sich viel sagen lässt RĪĀ-TAR. 5, 67. impers.: सर्वेऽपि च वक्तव्यं न प्रा-
ज्ञायत पाण्डवाः MBh. 4, 97. M. 8, 18. R. ed. Bomb. 3, 40, 9. Śāh. D. 2, 8.
यामीति वक्तव्ये कः परिश्रमः welche Mühe ist es zu sagen 'ich gehe'?
HARIV. 4813. साधु भूयेति वक्तव्ये — साधुऽस्तिविति वदन् anstatt साधु भूय
zu sagen RĪĀ-TAR. 3, 17. नायं वक्तव्यस्य कालः Zeit zu reden PANĒAT.
194, 23. — 2) anzusprechen, zu dem man sprechen soll (mit acc. der Sache):
वक्तव्यायापि राज्ञानः सर्वे — युधिष्ठिरस्याश्वमेधो भवद्विरनुभूयताम् MBh.
14, 2217. HARIV. 11301. R. 2, 27, 10. 52, 33 (49, 34 GOM.). 58, 19. 3, 44,
9. MĀRĪ. 53, 12. ÇĀK. 53, 10. KATHĪS. 12, 96. PANĒAT. 193, 14. श्रुत्यम-
प्यप्रियं वाक्यं न वक्तव्यौ R. GOM. 2, 23, 14. 13. 5, 56, 5. माता च मम कौ-
सल्या कुशलं चाभिवादन्म्। श्रुत्वा च वक्तव्या R. ed. SCHL. 2, 58, 14.
VARĀH. BĀH. S. 44, 7. BHATT. 7, 19. — 3) tadelnsworth, überberichtigt; =
गर्ह्य, कुत्सित AK. 3, 4, 94, 161. H. an. (lies गर्ह्य st. गृह्य). MED. M. 8,
66. या केशाग्रामाग्रामाश्च वक्तव्यौ (so die ed. Bomb.) वक्तुमिच्छसि MBh.
7, 9153. n. Tadel, Vorwurf: एको मां दंक्षति जनापवादवर्जितवक्तव्यं यदिह
मया कृता प्रियेति MĀRĪ. 167, 12. — 4) (verantwortlich, Rede und Ant-
wort zu geben verpflichtet) abhängig, in der Gewalt von — stehend; =
ग्रहीन AK. st. dessen falschlich कीन H. an. MED. कामवक्तव्यकृदया
R. 3, 2, 25. — Vgl. पुनर्वक्तव्य, वचनोप, वाच्य.

वक्तव्यता f. nom. abstr. 1) von वक्तव्य 3): वक्तव्यता या, गम् oder
त्रन् dem Tadel anheimfallen, sich einen Tadel zuschieben MBh. 10, 86.
HARIV. 4204. R. 7, 43, 6. so v. a. Verantwortlichkeit: दिवा वक्तव्यता
पाले रात्रौ स्वामिनि तद्वदे। योगक्षेमे ऽन्यथा चेत्तु पालो वक्तव्यतामियात् ॥
M. 8, 230. — 2) von वक्तव्य 4): तस्य वक्तव्यतां पाति gerathen in seine
Gewalt MBh. 12, 13577. साहं त्वदर्शनादिप्र कामवक्तव्यतां गता MĀK. P.
61, 47. कामवक्तव्यतां नीतः 64, 7.

वक्तव्यव n. nom. abstr. von वक्तव्य 1): श्रवणं NĪLAK. zu MBh. 1, 7308.

वक्ति (von वच्) f. Rede BĀH. Ān. Up. 4, 3, 26 (वचस् ÇAT. Br.). —
Vgl. उक्ति.

वक्त्रु nach Śāh. harte Worte führend RV. 7, 31, 5; s. jedoch u. वच् infin.
वक्त्रक am Ende eines adj. comp. von वक्त्रु Sprecher: तद्वक्त्रो वे-
दवाक्यार्थोपदेशः Comm. zu Kap. 1, 99.

वक्त्रता (von वक्त्रु) f. Redneret, Gewandtheit in der Rede: विना सत्यं
च वक्त्रता ÇAT. 10, 189.

वक्त्रं (von वच्) UNĀDIS. 4, 166. n. SIDDH. K. 249, b, 3. m. (nicht zu be-
legen) und n. 250, b, 6. वक्त्रं am Ende von Ortsnamen P. 4, 2, 126. 1)
Mund, Maul, Gesicht, Schnauze, Schnabel AK. 2, 6, 2, 40. H. 372. an. 2,
452. MED. r. 84. HALĪS. 2, 363. ÇĀKSHĪ in Ind. St. 4, 107. M. 8, 272. MBh.
1, 5932. 12, 4273. R. 4, 9, 82. AMĀTAN. Up. in Ind. St. 9, 27. SUÇA. 1, 116,
14. 120, 19. 135, 7. 187, 10. नेत्रवक्त्रविकारेः Spr. 310. वक्त्रामृत 775. कृ-
त्तोऽयम् विना वक्त्रे प्रविशेय कथं च न (भोजनम्) 1745. VARĀH. BĀH. S.
51, 32. 58, 9. 77, 35. fg. KATHĪS. 18, 165. PANĒAT. 264, 1. चन्द्राम् MBh.
3, 2860. 3000. MĀRĪ. 51. Spr. 2518. 2696. fg. VARĀH. BĀH. S. 68, 56. 103.
69, 24. DĀMĀS. 66, 5. 8. 3. 72, 11. मृगयति SUÇA. 1, 96, 15. गन्तुं MBh.
3, 12217. VARĀH. BĀH. S. 93, 2. 13. 94, 13. करालं (उलूक) PANĒAT. 158,
22. वक्त्रं कर्तुं den Mund —, das Maul aufsperrn R. 5, 56, 17. fg. Am
Ende eines adj. comp. f. या MBh. 4, 185. R. 5, 17, 28. RV. 3, 1. KATHĪS.
28, 81. 45, 334. 124, 98. KĀURAB. 28. Verz. d. Oxf. H. 146, a, No. 310. —

2) Spitze (eines Pfeils): तीक्ष्णं MBh. 7, 4963. — 3) Schnauze eines Ge-
fisses; s. घ. — 4) Anfang: कलिं GARITĀDHJ. PRATJADDAÇ. 11. — 5)
the initial quantity of the progression; the first term COLBR. Alg. 52.
— 6) = श्लोक ein aus 4 X 8 Silben bestehendes Metrum H. an. COLBR.
Misc. Ess. II, 118. 137. Ind. St. 3, 313. 331. fg. KĀVYĀD. 1, 26. ŚĀH. D.
367. PRATĪPAR. 19, a, 7. — 7) eine Art Zeug (वस्त्रभेद) MED. — 8) die
Wurzel von Tabernaemontana coronaria R. Br. (तगरमूल) ÇANDAM. im
ÇKDn. — 9) fehlerhaft für वक्त्र in घ. SUÇA. 2, 56, 4. — Vgl. घ. घ-
न्वत्तरसंधिं (unter घन्वत्तरम्), घप°, घपर°, दधि°, दत्त°, दश°, पञ्च°,
पार्श्व°, पूतिं पृथु°, मका°, यव°, सूची° und मुख, वदन.

वक्त्रक am Ende eines adj. comp. = वक्त्र 1) HARIV. 14302. — Vgl. घप°.
वक्त्रवुर m. Zahn 2, 6, 29.
वक्त्रज m. ein Brahmane (aus Brahman's Munde entstanden) TRIK. 2, 7, 2.
वक्त्रताल n. = वक्त्रनाल ÇANDAM. bei WILSON.
वक्त्रतुण्ड m. Bez. Gapeça's Liṅga-P. bei MUIR, ST. III, 161. WILSON,
Sol. Works I, 267. fehlerhaft für वक्त्रतुण्ड.

वक्त्रदंष्ट्र s. वक्त्रदंष्ट्र.
वक्त्रदल n. Gaumen H. c. 122 (falschlich वक्त्र°).
वक्त्रदृष्ट Schleier; am Ende eines adj. comp. f. या RĪĀ-TAR. 6, 315.
वक्त्रदृष्ट H. 1251 zur Erklärung von तलिका, तलसारक.
वक्त्रभेदिन् adj. bitter (den Mund stechend) H. 1389.
वक्त्रयोधिन् adj. mit dem Maule kämpfend; m. N. pr. eines Asura
HARIV. 2632. VP. 148.

वक्त्रहृत् Schnauzhaar, beim Elephanten VARĀH. BĀH. S. 67, 10.
वक्त्ररोग m. eine Krankheit des Mundes; वक्त्ररोगिन् adj. damit be-
haftet VARĀH. BĀH. 20, 1.

वक्त्रवास (वक्त्र + वास Wohlgeruch) m. Orange RĪĀN. im ÇKDn.
वक्त्रशोधन 1) adj. den Mund reinigend. — 2) n. die Frucht der
Averrhoa Carambola Lin. RĪĀN. im ÇKDn.

वक्त्रशोधिन् 1) adj. den Mund reinigend. — 2) m. Citronenbaum (n.
Citron) GARITĀDHJ. im ÇKDn.

वक्त्रासव m. Speichel TRIK. 2, 6, 18.
वक्त्र adj. s. v. a. वक्तव्य auszusprechen, zu sagen RV. 3, 26, 9. 6, 9, 2.
स वक्त्रान्यतुया वदति 3.

वक्त्रम् (von 1. वक्) n. nach Śāh. so v. a. मार्गभूत RV. 1, 132, 2.
वक्त्रोऽसत्य adj. nach Śāh. treu den Ordnern der heiligen Reden
d. h. den Stotar RV. 6, 51, 10.

वक्त्र्य (von 1. वक्) adj. verkündenswerth, preiswürdig: प्र ते विवक्त्र्य
वक्त्र्यो य एषां मूर्तौ मक्षिमा सत्यो अस्ति RV. 1, 107, 6.

वक्त्रं (von 2. वक्) UNĀDIS. 2, 13. gaṇa न्यङ्कादि zu P. 7, 3, 53. n. SIDDH.
K. 249, b, 1. 1) adj. (f. या) a) gebogen, krumm, schief (Gegens. सन्तु) AK.
3, 2, 21. TRIK. 3, 3, 364. H. 1436. an. 2, 452. MED. r. 66. HALĪS. 4, 11.
धन्वन् AV. 4, 6, 4. 7, 56, 4. वयसः पत्नी ÇAT. Br. 10, 2, a, 7. 10. 11, 7, a, 2.
KĪTJ. ÇA. 17, 1, 16. 7, 24. MBh. 3, 10608. यत्न SUÇA. 1, 28, 21. 27, 15. ध-
नुर्वक्त्र 94, 1. समिध् GĀRĪJASĀH. 1, 29. fg. नाडी त्रिवक्त्रा SUÇA. 2, 182, 1. के-
तकी Spr. 5046. शिखा VARĀH. BĀH. S. 11, 12. 33, 16. 47, 24. वैश Verz. d.
Oxf. H. 155, b, 22. दारु AK. 2, 2, 14. H. 1009. दारु च वक्त्रसंस्थम् HALĪS.
2, 148. बालिन्दु° KUMĀRAS. 3, 29. PRAB. 80, 9. नासा Verz. d. Oxf. H. 81,

6, 23. घनामिका मध्यमा च 202, b, 8. भुवो बालशशाङ्कवक्रे VARĀH. BHĀ. S. 70, 8. Spr. 3424. ÇĀk. 9. नख RAGH. 12, 41. नितम्ब VJUP. 206. von Haaren so v. a. *geloekt* BHĀG. P. 1, 19, 27, 4, 21, 17, 5, 2, 14. °गति adj. *sich schlängeln* Spr. 342, 3639. Ind. St. 8, 368. °गामिन् dass. HARIV. 5774. वक्रं व्रजति VOP. 20, 4. °मुता मृगाः KATHĀS. 27, 156. पन्थाः MRGH. 28. अघ° vorn *gebogen*, Bez. eines Blasenräumers WISE 370. SUÇA. 2, 56, 4 (°वक्र gedr.). अघ° ÅÇV. ÇA. 3, 1, 17. VARĀH. BHĀ. S. 68, 51. अति° Verz. d. Oxf. H. 153, b, 20. वक्र *krumm, schief* und zugleich *hinterlistig* Spr. 4962. fg. KATHĀS. 40, 46. — b) *rückläufig*, in *rückläufiger Bewegung begriffen*; von Planeten: गति BHĀG. P. 3, 17, 14. SÜRJA. 2, 12. °गते (v. l. °गति) ग्रहे 8, 15. वक्रातिवक्रगमनार्ङ्गारक इव ग्रहः MBH. 8, 711. °ग VARĀH. BHĀ. 2, 20. GANITĀDHJ. UDAJ. 5. 6. वक्रानुवक्रगा ग्रहाः SUÇA. 1, 118, 21. मघास्वङ्गारको वक्रः अघणे च वृक्षपतिः MBH. 6, 81. Ind. St. 10, 205. fgg. — c) *prosodisch lang* (wegen der Gestalt des Längenzeichens) Ind. St. 8, 215. — d) *krumm* so v. a. *unredlich, hinterlistig, zweideutig*: °मति MBH. 3, 8442. उभे प्रज्ञे वेदितव्ये ऋषी वक्रा च 12, 3686. °धी f. und adj. BHĀG. P. 4, 3, 18. fg. °वाक्य ÇĀ. 10, 12 (vgl. SĪH. D. 66, 1). वचस् Spr. 730 (vgl. Th. III, S. 409). अघप्रष्टवक्रया। गिरा KATHĀS. 17, 147. 50, 163. संदेश 47, 6. Verz. d. Oxf. H. 142, a, 10. अघवक्रचेतस् KATHOP. 3, 1. अघवक्रग *ehrlich verfahren* KATHĀS. 27, 156. वक्र *hinterlistig, verschlagen*, von Personen Spr. 2669. SĪH. D. 213, 16. fg. (= वामा). Spr. 4962. fg. KATHĀS. 40, 48; an den drei letzten Stellen zugleich in der Bod. a). वक्र = क्रूर TRIK. H. an. MED. — 2) m. a) *der Planet Mars* H. 116. H. an. HARĀH. 1, 46. VARĀH. BHĀ. S. 104, 4. BHĀ. 2, 2. 4. 4, 18. 9, 8. 11, 2 u. s. w. Ind. St. 2, 261. HORĀÇ. in Z. d. d. m. G. 4, 318. *der Planet Saturn* TRIK. MED. — b) N. pr. eines Fürsten der Karūṣha MBH. 2, 575. — c) N. pr. eines Rākṣasa R. 5, 12, 13. — d) pl. N. pr. eines Volkes (v. l. für चक्र) VP. 188, N. 42. — e) = रुद्र DHAN. im ÇKDr. — f) = त्रिपुरासुर ebend. — g) = पर्यट RĀGĀN. im ÇKDr. — 3) f. अघ a) Bez. eines best. musikalischen Instruments LĪTJ. 4, 2, 1. — b) (sc. गति) Bez. eines best. Stadiums in der Bahn des Merkurs VARĀH. BHĀ. S. 7, 15. fg. Ind. St. 10, 205. fgg. — 4) n. a) *Krümmung eines Flusses* AK. 1, 2, 3, 7. TRIK. H. 1088. H. an. MED. ÇVETĀÇV. UP. 1, 5 (nach dem Comm. adj.); vgl. चक्र 12). — b) Bez. eines partiellen Beinbruchs WISE 190. SUÇA. 1, 300, 19. 301, 10. — c) *die rückläufige Bewegung eines Planeten*: कृत्वा चाङ्गारको वक्रं श्लेषायाम् MBH. 3, 1841. 6, 85 (wo अघणे zu lesen ist). HARIV. 4257. 9875. VARĀH. BHĀ. S. 1, 10. 2, S. 6, Z. 17. 6, 1. 4. 7. 13, 31. 47, 13. 97, 1. BHĀ. 7, 11. GOLĀDHJ. 3, 40. GANITĀDHJ. SPASHTĀDHJ. 44. Ind. St. 2, 284. BHĀG. P. 5, 22, 14. — d) *a species of the Anuṣṭubh metre* WILSON; fehlerhaft für वक्र. — Vgl. अष्टा°, कवाट°, कु°, त्रिवक्रा, दत्तवक्र (unter दत्तवक्र), परि°, रेधो°, वाग्रय.

वक्रकण्ट m. Judendorn RĀGĀN. im ÇKDr.

वक्रकण्टक m. Acacia Catechu Willd. RĀGĀN. im ÇKDr.

वक्रखड्ग m. ein krummer Säbel WILSON nach ÇABDAR., ÇKDr. angeblich nach RĀGĀN.

वक्रघीव m. Kameel (Krummhals) TRIK. 2, 9, 23.

वक्रघञ्जु m. Papagei (Krummschnabel) ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रता f. nom. abstr. 1) von वक्र 1) a): नासिका वक्रतामेति MĀRK. P.

43, 28. भूचापवल्ली मुमुखी पात्रवपति वक्रताम् Spr. 2082. — 2) von वक्र 1) b) SÜRJA. 2, 54. GANITĀDHJ. SPASHTĀDHJ. 41. — 3) *das Schleffgehen* so v. a. *Schlechtgehen, Misslingen*: लमेशो यदि वक्रो स्यात्पुंसः कार्येषु वक्रता GĪOTISTATTVA im ÇKDr. unter वक्रिन्.

वक्रताल 1) n. v. l. für वक्रनाल TRIK. 1, 1, 123 nach ÇKDr. — 2) f. ई dass. ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रनु m. N. pr. einer Gottheit MĀRK. P. 80, 6.

वक्रनुण्ड 1) adj. *schiefmühtig* BHĀG. P. 6, 1, 28. — 2) m. a) Papagei (Krummschnabel) ÇABDAR. im ÇKDr. — b) Bein. Gaṇeṣa's (wegen seines Elefantenrüssels so benannt) TAITT. Āh. 10, 1, 5. Verz. d. Oxf. H. 79, a, No. 133. °स्तोत्र 299, b, 17. वक्रनुण्डाष्टक 132, b, No. 243. Verz. d. Pol. H. No. 63; vgl. वक्रनुण्ड und वक्रनुण्ड.

वक्रत्व (von वक्र) n. *Krummheit und Falschheit* Spr. 307. *Falschheit* und *Zweideutigkeit* KATHĀS. 92, 12.

वक्रदंष्ट्र m. Eber H. Ç. 184 (falschlich वक्र°).

वक्रदत्त m. Lesart der ed. Bomb. MBH. 2, 577 st. दत्तवक्र der ed. Calc.

वक्रदल s. वक्रदल.

वक्रनक्र m. 1) Papagei. — 2) ein boshafter Mensch (खल, पिशुन); H. an. 4, 278. MED. r. 287.

वक्रनाल n. *Blasinstrument* TRIK. 1, 1, 123. — Vgl. वक्रनाल und वक्रताल.

वक्रनास 1) adj. *eine gebogene Nase* —, *einen krummen Schnabel habend* R. 3, 7, 6. Spr. 2698. — 2) m. N. pr. eines Rathgebers eines Eulenkönigs KATHĀS. 62, 89. fgg. PANĀT. 173, 21.

वक्रनासिक m. *Eule (Krummschnabel)* TRIK. 2, 3, 14.

वक्रपाद adj. *krummbeinig* KATHĀS. 123, 164.

वक्रपुच्छ m. *Hund (Krummschwanz)* TRIK. 2, 10, 6. — Vgl. वक्रलाङ्गल, वक्रवालधि.

वक्रपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 107, 136.

वक्रपुष्प m. *eine best. Pflanze*, = वक्र ÇABDAR. im ÇKDr. *Butea frondosa* (पलाश) RĀGĀN. im ÇKDr.

वक्रभणित n. = केकोक्ति TRIK. 3, 2, 7. — Vgl. वक्रोक्ति.

वक्रभाव m. *das Gebogenesein, Krummheit, das Sichschlingeln*: तर्णीगति° Ind. St. 8, 368. *Schiefheit* und zugleich *hinterlistiges Wesen, Hinterlist* Spr. 5209.

वक्रग m. = अघवक्र *Flucht* ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रय m. = अघ° *Preis* H. 868.

वक्रलाङ्गल m. *Hund* RĀGĀN. im ÇKDr. — Vgl. वक्रपुच्छ, वक्रवालधि.

वक्रवक्र m. *Eber* ÇABDAR. im ÇKDr.

वक्रवालधि m. *Hund* H. 1278, v. l. — Vgl. वक्रवालधि und वक्रपुच्छ.

वक्रशल्या f. *ein best. Strauch*, = कुटुम्बिनी RĀGĀN. im ÇKDr.

वक्रगृङ्ग adj. (f. ई) *gebogene Hörner habend* COLBR. und LOIS. zu AK. 2, 9, 68.

वक्राय n. *eine best. Pflanze*, = कवाटवक्र RATNAM. im ÇKDr.

1. वक्राङ्ग n. *ein gekrümmtes Glied*: वेगम्भीरवक्राङ्गी (नदी) HARIV. 5777. RĀGĀ-TAR. 6, 128 wohl fehlerhaft für वक्राङ्ग, wie die ed. Calc. West.

2. वक्राङ्ग m. 1) Gans H. 1325; vgl. चक्राङ्ग. — 2) Schlange v. l. für वक्राङ्ग ÇKDr. u. d. letzten W.

वक्राङ्गि m. *Krummfuss*: तं संयामे (so ist wohl zu lesen) कृतम् in einem Kampfe, bei dem man ihm ein Bein stellte, in einem hinterlassigen Kampfe RĀGA-TAR. ed. Calc. 6, 128. वक्राङ्गसंयामम् TROYER.

वक्रातप m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 352 (VP. 188). चक्राति ed. Bomb.

वक्रि adj. unwahr redend ÇKDn. und Wilson ohne Angabe einer Aut.

वक्रित (von वक्र) adj. 1) gekrümmt, gebogen: ईषदक्रितकंधर Spr. 1238. — 2) eine rückläufige Bewegung angetreten habend, in rückläufiger Bewegung seiend (von einem Planeten) VARĀH. BHŪ. S. 6, 2. Ind. St. 2, 284, N. 1.

वक्रिन् (wie oben) 1) adj. in rückläufiger Bewegung seiend (von Planeten) SĪMJA. 2, 54. Ind. St. 2, 284, N. 1. GĪTISTATVA im ÇKDn. — 2) m. ein Buddha ÇABDAR. im ÇKDn.

वक्रिम (wie oben) adj. gekrümmt, gebogen: ईषदक्रिमकंधर Spr. 1238, v. l. wohl fehlerhaft.

वक्रिमैन् (wie oben) m. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. 1) Krummheit, Schiefheit, das Sichschlängeln: तरुणीगति° Ind. St. 8, 368. — 2) Zweideutigkeit SĪH. D. 40, 11. गिराम् Gtr. 3, 15.

वक्रीकर (वक्र + 1. कर) biegen, krümmen: °कृत gebogen Comm. zu GOLĀDHJ. 11, 53.

वक्रीभू (वक्र + 1. भू) 1) krumm —, schief werden Suçr. 1, 253, 19. Verz. d. Oxf. H. 153, b, 23. — 2) die rückläufige Bewegung antreten (von Planeten) NĪLAK. zu MBH. 5, 4841.

वक्रेतर (वक्र + ३°) adj. gerade: वक्रेतरार्धैरलकैः so v. a. nicht gelockt RAGH. 16, 66.

वक्रोक्ति (वक्र + उक्ति) f. 1) indirecte Ausdrucksweise KULL. zu M. 3, 133. Schol. zu KAP. 1, 19. — 2) ein zweideutiger Ausspruch, Wortspiel, Calambourg, Witzwort KĀVJAP. 123, 14. fgg. SĪH. D. 103. 641. 4, 20. KUVĀLAJ. 181, a. PRATĀPAR. 87, b, 2. Spr. 3233. KATHĀS. 53, 130. 92, 12. 124, 135. RĀGHAVĀNP. 1, 41. PĀNĒAT. 44, 15. fg.

वक्रोक्तिजीवित n. Titel eines Werkes: °कार SĪH. D. 4, 19. fg. Verz. d. Oxf. H. 210, a, No. 493.

वक्रोत्तलक 1) m. N. pr. eines Dorfes KATHĀS. 76, 16. — 2) n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 93, 3. 25. 30. 108, 23.

वक्रोष्ठिका (वक्र + योष्ठ) f. ein Lachen mit verzogenen Lippen H. 297 (falschlich वक्रोष्ठिका).

वैष्ठा (von 2. वक्) adj. sich drehend, rollend, volubilis; sich tummelnd: नभस्वः RV. 4, 10, 7. ऊर्मिर्न निमैर्द्वयत्त वक्ताः 10, 148, 5.

वैष्ठा adj. dass.: क्वार RV. 1, 141, 7. vom Soma: अर्त्तिर्न वैष्ठा रथ्ये यज्ञो 9, 91, 1. एनीं त एते वृक्ती अग्निमिया हिरण्ययी वक्त्रो वृक्त्रिणाते 1, 144, 6. वेपो वक्त्रो गीः 6, 22, 5.

वक्त्रो s. u. वक्त्र.

वक्त्रस m. ein best. berauschendes Getränk Suçr. 1, 189, 15. वक्त्रस im RĀGAV. des NĀRĀJAṆA. — Vgl. वत्कस.

वक्त्र, वक्त्रति रोषे, nach Andern संघाते) Dhātup. 17, 11. Vgl. 2. उन्. Im Veda finden sich davon nur die Perfectformen वक्त्र, वक्त्रतिथ, वक्त्रुम्, वक्त्रे, वक्त्रिरे; vgl. zu den u. 2. उन्. angeführten Stellen noch RV. 1, 64, 3. 2, 22, 3. 24, 11. 34, 4. 3, 7, 6. 4, 7, 11. 8, 12, 4. fgg. 13, 7. 77, 5. 10, 115,

1. Ferner caus. erstarken lassen, wachsen machen: वृक् नव आधते नवतिं च वक्त्रम् RV. 10, 49, 8.

वक्त्रेण (von वक्त्र) 1) adj. (f. ई) etwa stärkend, erfrischend: सरस्वती सूर्यः सिन्धुर्बर्मिर्मको मकीरवसा यन्तु वक्त्रेणीः RV. 10, 64, 9. — 2) n. etwa Stärkung, Erfrischung (वाक्कानि स्तोत्राणि SĪJ.): सुते सोमै सुतपाः शतमानि राण्यो क्रियास्म वक्त्रेणानि यज्ञैः RV. 6, 23, 8. — Vgl. वीर°.

वक्त्रेणा (vielleicht von वक्त्र) f. pl. der hohle Leib, Bauch; die Weichen: यज्ञेन वक्त्रेणा घ्रा पृषधम् RV. 1, 162, 5. 5, 42, 13. गर्भं माता मुधितं वक्त्रेणासु विभर्ति 10, 27, 16. AV. 7, 114, 1. 9, 4, 1. 8, 16. सा वै प्रज्ञा ज्ञनयद्वत्पाभ्यः 14, 2, 14. Kauç. 36. der Kuh RV. 3, 30, 14. 6, 72, 4. 8, 1, 17. 10, 40, 4. der Berge 1, 32, 1. des Himmels 134, 4. Bett der Flüsse (daher वक्त्रेणा: unter den nārināman Nāgh. 1, 13) 3, 33, 12; hierher nach SĪJ. auch 10, 28, 8. — Dunkel ist नू मन्वान एषो देवा अघ्नान न वक्त्रेणा (= वक्त्रेन SĪJ.) RV. 5, 52, 15. — वक्त्रेण n. = 2. वक्त्रम् ÇABDAR. im ÇKDn. Vgl. लोमशवक्त्रेण, 2. वक्त्रम् und वक्त्रेण.

वक्त्रेणि (von वक्त्र) adj. etwa stärkend: इन्द्रो वाक्कस्य वक्त्रेणिः RV. 8, 52, 4. वक्त्रेणैश्च adj. RV. 5, 19, 5 nach SĪJ. so v. a. वक्त्रेण स्थितः.

वक्त्रेथ (von वक्त्र) m. das Erstarken, Kräftigung, Wachstum, Zunahme: अर्त्तिर्न वक्त्रेणा वक्त्रेथेन RV. 4, 5, 1. सूर्यस्येव वक्त्रेथो ज्योतिरेषाम् 7, 33, 8. 10, 99, 12. चित्र इच्छिषोस्तर्हणस्य वक्त्रेथः 115, 1.

1. वक्त्रम् (von वक्त्र) UNĀDIS. 4, 220. 1) n. vielleicht Stärke: अक्त्रमिन्द्रो रोधो वक्त्रो अथर्वणाः ich Indra bin Schutzwehr und Kraft des Ath. RV. 10, 48, 2. — 2) m. Ochs UGĀVAL.

2. वक्त्रम् (wie वक्त्रेणा) UNĀDIS. 4, 219. n. (auch pl.) der obere Theil des Leibes, Brust NĪR. 4, 16. AK. 2, 6, 2, 29. H. 602. HALĀJ. 2, 372. 368. 398. 1, 27. वक्त्रेस्म रुक्मो अग्निं येतिरे शुभे RV. 1, 64, 4. 166, 10. 5, 54, 11. 7, 56, 13. अयोपुते वक्त्रः 1, 92, 4. अविक्त्रोसि कृणुषे विभाती 123, 10. 124, 4. 6, 64, 2. des Opferthiers AIR. Br. 2, 6, 7, 1. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 17. 25. des Pferdes MBH. 3, 2787. — R. 2, 96, 24. 3, 34, 30. प्रभिन्नवक्त्रो रुक्मो शिरोधर mit unregelmässiger Contraction 5, 42, 20. Suçr. 4, 49, 2. 86, 15. 100, 13. 284, 8. RAGH. 3, 61. 12, 77. ÇĀK. 161. VARĀH. BHŪ. S. 83, 100. 88, 116. BHĀG. P. 3, 21, 11. वक्त्रःस्थशुक्तावर्षादतिणावर्तलोमावली WEBER, KṢHNAĀ. 272. वक्त्रःस्थविषडुःसक्त KATHĀS. 19, 47. Am Ende eines adj. comp.: पीन° R. 1, 1, 13. विपुल° 2, 30, 2. पृथु° 52, 1. पृथुवक्त्राक्षितनेत्रः d. i. पृथुवक्त्रा अक्षित° MBH. 1, 2506. पृथुपीन° VARĀH. BHŪ. S. 69, 14. विशाल° R. 4, 2, 11. कपाट° RAGH. 3, 34. विन्ध्यतरव्यूठ° RĀGA-TAR. 3, 240. श्रीवत्साङ्कित° VARĀH. BHŪ. S. 58, 31. श्रीवत्स° dass. MBH. 3, 13004. WEBER, KṢHNAĀ. 274. 289. लक्ष्मीकौस्तुभ° Verz. d. Oxf. H. 220, a, No. 526. अम्बान्समवक्त्राः स्यात्पीनिर्वक्त्रोभिर्वाङ्मत्तः । वक्त्रोभिर्विषमेर्निःस्वः GĀRUPA-P. 66 im ÇKDn. वक्त्रःस्थल HARIV. 15673. R. 1, 45, 43. Spr. 3167. PRAB. 116, 2. BHĀG. P. 2, 7, 25. PĀNĒAR. 1, 5, 15. 2, 4, 5. PĀNĒAT. 239, 4. 5. — Vgl. नि°, मक्त्र°.

वक्त्रे f. nach SĪJ. Flamme (von वक्त्र): ता अस्य सन्धूषज्ञो न तिग्माः सुसंशिता वक्त्रेणा वक्त्रेणैश्चः RV. 5, 19, 5.

वक्त्र der Oxus: वक्त्राश्रिताः VARĀH. BHŪ. S. 32, 32, v. l. Ind. St. 10, 212. HIOUEN-THSANG 1, 23. 2, 193. 283. Vie de HIOUEN-THSANG 61. 272. — Vgl. वडु.

वक्त्रोद्योय m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmitra MBH. 13, 252.

वतोन्न m. die weibliche Brust H. 603, Sch. ÇANDAR. im ÇKDr. du. Spr. 2096. Sāh. D. 40, 4. 307, 7. — Vgl. उरोन्न, उरसिन्न, वतोन्नरुक्.

वतोन्नपडलिन् m. (sc. कस्त) Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanz Verz. d. Oxf. H. 202, a, 28.

वतोन्नरुक् m. = वतोन्न Dnūtas. 66, 8.

वतोन्नरुक् m. desgl. Tāik. 2, 6, 26. Hāḷā. 2, 371.

वदयमाणत्वं n. nom. abstr. von वदयमाण partic. fut. pass. von वच् P. 1, 2, 48, Sch.

वङ्, वङ्गति (गति) Dhātup. 5, 16. — Vgl. वङ्.

वगला f. = वगलामुखी ÇKDr. nach einem TANTRA.

वगलामुखी f. N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 90, a, 20. 28. 28. 94, a, 1. 2. b, 1. 96, a, 13. 15. b, 10. 99, b, 29. 80 (वगुला°).

वगाक् m. = श्वगाक् Vop. 3, 171.

वग् (von वच्) Uṇādis. 3, 33. m. Ton, Ruf, Zuruf Nāḷu. 1, 11. श्रुतीचीन् सु ते मनो यावा कपोत वग्ना RV. 1, 84, 3. TBa. 3, 7, 9. 1. der Frösche RV. 7, 103, 2. 9, 14, 6. 30, 2. इन्द्रस्येव वग्ना शृण्व श्रुति 97, 13. 10, 3, 4. ज्ञाया पतितं वर्तत वग्ना मुमुता 32, 3. der Würfel TBa. 3, 7, 42, 3. SV. II, 4, 2, 2. 2. adj. = वाचाल Ucéval.

वगवर्न adj. etwa schwatzhaft RV. 10, 32, 2.

वगवर्न m. Ton, Geräusch, Ruf RV. 9, 3, 5.

वैघा f. ein best. schädliches Thier AV. 9, 2, 22. °पति 6, 50, 3.

वङ् s. 2. वक्.

वङ्क (von वच्): वङ्क: पर्याणभागे ना नदीपात्रे च भङ्गरे MED. k 33. = नदीवक्र (vgl. नदीवङ्क) BHAR. zu AK. nach ÇKDr. वङ्का f. = पर्याण-स्याग्रभाग: TRik. 2, 8, 47. — Vgl. कपोतवङ्का.

वङ्कटक m. N. pr. eines Berges KATHA. 48, 49.

वङ्कर m. = वङ्क Biegung eines Flusses ÇANDAM. im ÇKDr. u. नदीवङ्क.

वङ्कसेन m. ein best. Baum, = वक् TRik. 2, 4, 29 (वङ्कसेन ÇKDr. nach ders. Aut.). MED. l. 83. n. 13. — Vgl. वङ्कसेन.

वङ्कालकाचार्य m. N. pr. eines Astronomen (der in Prākṛit schrieb) UTPALA zu VARĀH. Bṛh. 13, 1.

वङ्काला f. N. pr. einer Oertlichkeit RĪGA-TAN. 3, 480.

वङ्कणी f. eine best. Pflanze, = कोलनासिका Hār. 223.

वङ्किल m. Dorn TRik. 2, 4, 5.

वङ्कु (von वच्) adj. sich tummelnd (gewöhnlich durch वक्रगामिन् erklärt): इन्द्रो वङ्कु वङ्कुतराधि तिष्ठति RV. 1, 31, 11. Rudra 114, 4. यपो वणिग्वङ्कुरापा (nach Sāh. = वनगामिन्) पुरीषम् 5, 45, 6. वङ्कु वातस्य परिणीता 8, 1, 11.

वङ्कु MBu. 2, 1846 fehlerhafte Lesart für वङ्कु: die ed. Bomb. liest वात्कीचीनसमुद्रवम् st. वङ्कुतीरनिवासिनः.

वङ्ग्य (von वच्) adj. biegsam: काष्ठ P. 7, 3, 63, Sch. (angeblich = कुटिल). Vop. 26, 8.

वङ्गि (wie eben) Uṇādis. 4, 66. m. f. 1) Rippe (gebogen) H. 627. Comm. zu Up. 4, 67. vierunddreissig beim Ross RV. 1, 162, 18. sechsundzwanzig beim Rind Ait. Br. 2, 6. ÇAT. Br. 13, 3, 4, 18. ÇĀṆKU. Ça. 5, 17, 6. 16, 3, 24. वङ्गी Schol. वामपार्श्ववङ्गिषु Bṛh. P. 5, 23, 6. — 2) = गृद्धार ein rippenförmiger Balken am Hause, Rippe eines Daches u. s. w. — 3) ein best. musikalisches Instrument Ucéval.

वङ्गण m. Leisten, Weiche AK. 2, 6, 2, 24. H. 613. Hāḷā. 2, 368. JĀḷā. 3, 97. Suçr. 1, 18, 20. 66, 15. 100, 13. चतुर्दशास्त्रं संधातः। तेषां त्रयो गुल्फज्ञानवङ्गणेषु 338, 19. °संधि 290, 7. 2, 112, 19. 212, 6 (Çāṇḍa. Sāh. 3, 5, 28). 463, 5. 513, 15. VARĀH. Bṛh. 8. 61, 16 (f. द्या; vgl. jedoch v. l.). 18. — Vgl. वन्गणा.

वङ्कु der Oxus MBu. 2, 1840. 13, 7048. Bṛh. P. 5, 17, 7 nach der Lesart im ÇKDr. (die uns zu Gebote stehenden Ausg. चनुः; nach dem Comm. ist चनुम् das Thema). MĀK. P. 57, 18 (रङ्कु gedr.). 59, 15. Nach ÇANDAM. im ÇKDr. ein Zufluss der Gaṅgā. — Vgl. वन्तु.

वङ्कु, वङ्कति (गति) Dhātup. 5, 17. — Vgl. वङ्कु.

वङ्कर 1) adj. वपुः मुकामलं चालं (= चारु) नातिदीर्घं न वङ्करम् PAÑĀR. 1, 14, 60. — 2) m. N. pr. eines Mannes: °भण्डीरथा: die Nachkommen des V. und Bh. gaṇa तिककितवादि zu P. 2, 4, 68.

वङ्कु, वङ्कति (गति, खञ्जे Vop.) Dhātup. 5, 39.

वङ्क 1) m. N. pr. eines Volkes (pl.) und des von ihm bewohnten Gebietes (sg.), das eigentliche Bengalen H. 937. an. 2, 48. MED. g. 22 (lies वङ्क st. रङ्क. LIA. 1, 143, N. 1. gaṇa गङ्गादि zu P. 4, 2, 138. P. 1, 2, 51, Schol. Vop. 7, 14. AV. PAṆḍ. in Ind. St. 10, 319. WEBER, Naz. 2, 392. MBu. 1, 4220 (sg.). 3, 1986. 6, 353 (VP. 188). HARIV. 1092. 4967. 6607. 6631. 6650. 9147. 11201. 12831. R. 4, 40, 25. RAJU. 4, 36. VARĀH. Bṛh. S. 3, 72. fg. 79. 9, 10. 10, 14. 14, 8. 16, 1. 17, 18. 32, 15. MĀK. P. 58, 16. PRAB. 87, 19. Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 138. 217, b, 19. 238, b, 28. 352, b, 9. KSHITIC. 1, 6. 12, 8. 23, 1. 41, 2. 46, 7. 56, 15. °लिपि LAUT. ed. Calc. 143, 17. Der Name des Volkes wird auf einen gleichnamigen Sohn der Sudeshyā und des Dirghatamas (Dirghatapas) zurückgeführt MBu. 1, 4219. fg. HARIV. 1684. fg. VP. 444. Bṛh. P. 9, 23, 4. — 2) Baumwolle, m. H. an., n. MED. — 3) Solanum Melongena, m. H. an., n. TRik. 2, 4, 28. MED. — 4) n. Zinn (रङ्ग, त्रपु) AK. 2, 9, 106. H. 1042. H. an. MED. Hāḷā. 2, 17. Blei H. an. MED. — Verz. d. B. H. No. 969. 971. Verz. d. Oxf. H. 320, b, No. 760. — Vgl. घधि°, कु°, चीन°, वाङ्ग, वाङ्क.

वङ्गन n. 1) Messing H. 1049. — 2) Mennig (सिन्दूर) RATNAM. im ÇKDr.

वङ्गनीवन n. Silber H. 160.

वङ्गन m. = वङ्ग 3) ÇANDAM. im ÇKDr.

वङ्गला f. Bez. einer Rāgini Hāḷā. im ÇKDr. वङ्गुला WILSON nach ders. Aut. — Vgl. वङ्गाली.

वङ्गमुत्तवन n. Messing ÇKDr. und WILSON nach H. 1049, wo aber zwei Namen: वङ्गन und मुत्तवन gemeint sind.

वङ्गसेन m. 1) = वङ्कसेन MED. j. 71. nach ÇKDr. soll auch TRik. 2, 4, 29 so gelesen werden, während die gedr. Ausg. वङ्क° hat. — 2) N. pr. eines medicinischen Autors Verz. d. B. H. No. 974. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 38.

वङ्गसेनक m. = वङ्कसेन 1) RATNAM. im ÇKDr.

वङ्गारि m. Anripgment (ein Feind des Zinns oder Bleis) H. 1039.

वङ्गाल 1) m. N. eines Sohnes des Rāga Bhairava SāṅGITARATN. im ÇKDr. — 2) f. f. N. der Gattin des Rāga Bhairava SāṅGITADĀM. und SāṅGITADARPAṆA im ÇKDr.

वङ्गालिका f. = वङ्गाली SāṅGITARATNĀKARA im ÇKDr.

वङ्गिरि m. N. pr. eines Fürsten Bṛh. P. 12, 1, 30.

वङ्गीय adj. von वङ्क 1) gaṇa गङ्गादि zu P. 4, 2, 138.

वङ्गला s. वङ्गला.

वङ्ग m. N. eines Dämons RV. 1, 53, 8.

वङ्ग m. ein best. Baum Kauç. 7.

वच्, विवक्ति ved. (Schol. zu P. 2, 4, 76. 7, 4, 78), विवक्ति RV. 1, 167, 7. 3, 57, 4. 7, 67, 1. विवक्तन; später वक्ति (परिभाषणो) DULTOP. 24, 55. Vor. 8, 91. zu belegen nur der sg. des praes.: वक्ति, वक्ति, वक्ति; SIDDH. K. 134, a, 11. fg. werden noch वक्तम्, वगिध, वच्यात् und उच्यात् aufgeführt. perf. उवाच (प्र ववाच RV. 1, 67, 8), उवक्थ, उचिम, उचुम् P. 6, 1, 15. 17. Vor. 8, 124. 9, 25. उचे Vor. 9, 56. उचिषे (प्र वक्ते RV. 7, 100, 6), उचिवम् *); aor. अवोचत् P. 3, 1, 52. 7, 4, 20. Vor. 8, 91. 125. 9, 56. वोचसि BHAG. P. 9, 14, 12. वोचसि 3, 14, 21. प्रवोचत् partic. 4, 6, 37. वोचाम, वोचेम्, वोचेम u. s. w., वोच, वोचतु, वोचत, अवोचत, अवोचयाम्, वोचे, वोचत, वोचि, वोचेमहि; वदयति KAR. 2 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10. वदयते, अवदयत् Nim. 3, 7. वक्ता (s. वक्तर); infin. वक्तुम्, वक्तवे RV. 7, 31, 5. वक्ताम् CAT. Ba. 1, 5, 3, 10. प्रवोचि; उक्ता, उच्य MBH. 8, 4574. pass. उच्यते, उच्यते P. 3, 4, 96. Sch. अवोचि, उक्ता. 1) sagen, sprechen; nennen; hersagen, ansagen, verkünden: आस्यं ज्ञानतो नाम विद्विवक्तन RV. 1, 156, 3. 166, 1. सत्यमचूर्नं एवा हि चक्रुः 4, 33, 6. यादगेव दर्शे तादगुच्यते 5, 44, 6. पितरं रुद्रं वोचत 82, 16. 6, 55, 4. वदयती वेदा गनीगतिं कर्णम् 73, 3. 7, 82, 2. 87, 4. मा त्वी वोचन्नाथसं जनासः AV. 5, 11, 7. 7, 83, 2. यावा यत्र मधुषुडुच्यते वक्तुं wo lauter Ruf erschallt RV. 10, 64, 15. 11, 6. मन्त्रम् 1, 40, 6. देवमुष्टिच्यते भागिने गीः 77, 1. नमः 31, 14. स्तुतम् 4, 5, 11. स्तोत्रम् 6, 34, 5. 7, 88, 4. 9, 97, 7. पडुवकथान्तं त्रिहृषी AV. 1, 10, 3. तं कृतम् (उद्गीथम्) — उद्गंशापित्त्यायोक्ता KHAND. Up. 1, 9, 3. mit doppeltem acc.: अग्निं मन्त्रमवोचाम सुवृत्तिम् RV. 10, 80, 7. इति मा भगवानवोचत् hat mir gesagt KHAND. Up. 1, 11, 4. ब्रूयादिति वोचेरिति वा CAT. Ba. 4, 5, 9, 10. 11, 8, 4, 2. दुर्गे वै कृतवोचयाः du hast dich genannt oder von dir gesagt TS. 6, 2, 4, 2. 3. अथ नु किमनुशिष्टो ऽवोचयाः wie könntest du dich für unterrichtet ausgeben? KHAND. Up. 5, 3, 4. — वैराग्यादिव वक्ति Spr. 3890. वधि 3739. वक्ति सामर्षम् 1873. KATHAS. 4, 77. Z. d. d. m. G. 14, 370, 13. वागुवाचाशरीरिणी R. 1, 1, 81. Vet. in LA. (III) 9, 15. परस्परमवोचतुः MBH. 1, 7725. इत्यूचे PRAB. 36, 7. BHAG. P. 9, 14, 11. इत्यूचिरे RĀGA-TAR. 1, 166. LA. (III) 90, 20. इत्यूचिवान् KATHAS. 18, 55. 27, 30. अवोचम् R. 4, 9, 13. PRAB. 103, 19. मैवं वोचः नञ् इति चेत् so sollst du nicht reden so v. a. eine solche Behauptung wäre unrichtig SARVADARCANAS. 7, 15. 103, 9. 127, 7. 164, 3. इत्यवोचत KATHAS. 32, 26. वदयामि R. 1, 1, 9. ÇĀK. 22, 21. वदये MBH. 13, 1119. R. 1, 64, 18. किमथ चोच्यते pass. impers. KATHAS. 18, 308. अवोचि desgl. DAÇAK. 10, 2. वक्तुम् AK. 3, 1, 38. वक्तुकाम SUÇR. 1, 115, 20. वक्तुमनस् PAKĒAT. 77, 2. उक्तवत् MBH. 3, 2726. KATHAS. 18, 272. 349. 40, 6. पुनरुवाच antwortete HIT. 8, 6. — अनुकूलं तथा वधि MBH. 3, 14025. सत्यं जना वधि Spr. 3127. KATHAS. 18, 373. वक्ति न स्वेच्छ्या किञ्चित् Spr. 410. मास्मत्सकाशे पृषायवोचः MBH. 3, 15689. प्रियाणि वक्ति VARĀH. BHĪ. S. 78, 5. उक्तान्तानि M. 4, 145. देशधर्मान् u. s. w.

* dat. उच्ये glauben wir zu उच् ziehen zu müssen nicht bloss in der dort bereits angeführten, sondern auch in folgender Stelle: तद्गुणे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मधवा नाम विधत् welchen der dazu Gewöhnte d. h. Geübte preisen soll durch die Generationen hin RV. 1, 103, 4.

शास्त्रे ऽस्मिन्नुक्तवान्मनुः 1, 118. fg. 9, 1. MBH. 2, 1769. R. 2, 30, 4. 90, 16. ÇĀK. 59. RĀGA-TAR. 3, 62. बहूनां मतं वदये VARĀH. BHĪ. S. 9, 7. 11, 26. 21, 5. MBH. 14, 1559. R. 1, 58, 19. RAGH. 1, 9. BHAG. P. 1, 7, 12. 3, 28, 1. PAKĒAT. 37, 25. 77, 14. उवाच वचः RAGH. 3, 25. क एवं वदयते वाक्यम् R. 5, 64. 19. अनीतिर्न्यग्रस्य विस्तरेण व्योच्यताम् 1, 8, 29. HIT. 43, 14. यो वा अङ्गिरसां सन्ने द्वितीयमकुरुचिवान् berichten über BHAG. P. 9, 3, 1. कथां वक्तुं प्रचक्रमे KATHAS. 21, 53. स्यः पुष्ययोगं नियतं वदयते verkünden R. GORR. 2, 3, 21. ऐन्द्रा दिशि शात्तायां विरुवमपसंभ्रितागमं वक्ति (ein Vogol) VARĀH. BHĪ. S. 87, 1. न तु वक्तुं समर्थो ऽहं स्वयमेवात्मनो गुणान् R. 4, 7, 5. तासां रूपं भारत नोत शक्यम् — वक्तुम् beschreiben, in Worte fassen MBH. 3, 7207. वक्ष्यन् तूलिकम् erzählen von KATHAS. 61, 28. वक्ति न च प्रश्नमेकमपि पृष्ठः beantworten VARĀH. BHĪ. S. 2, 1. संयोगादिर्द्विरुच्यते wird zwei Mal ausgesprochen d. i. verdoppelt VS. PAIT. 4, 97. पुनरुच्यते wird wiederholt KULL. zu M. 4, 32. pass. genannt werden, heißen, gelten für: एतद्वादशाक्षं देवानां युगमुच्यते M. 1, 71. 77. 79, 86. BHAG. 2, 25. P. 4, 2, 10. Sch. वात्ताशीत्युच्यते बुधैः M. 3, 109. MBH. 3, 16670. ÇĀK. 67, 23. P. 6, 2, 66. Sch. statt des nom. auch der loc.: तेने वारमुच्यते TRIK. 2, 9, 2. gelten: एषामन्यतमाभावे दिव्यान्यतममुच्यते JĀG. 2, 22. — erzählen von, mit abl. st. acc.: दुहितुः शैलराजस्य ज्येष्ठया वक्तुमर्हसि R. 1, 37, 2. — हंकारं ब्राह्मणस्योक्ता त्वंकारं च गरीयसः sagen zu M. 11, 204. धर्मस्य परमं गुह्यं ममेदं सर्वमुक्तवान् hat mir verkündet 12, 117. 1, 2. यानि यानि च कर्माणि तस्य वदयानरे वयम् angeben MBH. 4, 18. RĀGA-TAR. 4, 344. संतेपेणैव ते वदये यन्मा पृच्छसि HARIV. 876. सा मनुष्ये तदवोचत KATHAS. 19, 34. — स तानुवाच der sprach zu ihnen M. 3, 3. MBH. 2, 505. 3, 2491. 5, 5956. HARIV. 8833. R. 1, 1, 14. 2, 40, 11. 45. RAGH. 2, 59. 3, 43. ÇĀK. 13, 22. 30, 13. वक्तुं धीरस्तनितवचनैर्मानिनीं प्रक्रमेयाः MEGH. 96. Spr. 632. VARĀH. BHĪ. S. 43, 1. KATHAS. 18, 206. 23, 29. 26, 181. 43, 98. 46, 203. Verz. d. Oxf. H. 253, a, 24. PAKĒAT. 8, 1. महचनादुच्यतां सारथिः । सत्राणासनं रथमुपरथापयेति ÇĀK. 28, 18. 59, 15. VIKR. 81, 5. acc. mit प्रति statt des einfachen acc.: कयापि संनिहितप्रच्छक्वामुक्तं प्रत्युच्यते SĀH. D. 20, 15. तं प्रत्युक्तवती PAKĒAT. 186, 1. — इमूचुर्महात्मानम् sprachen dieses zu — M. 5, 1. BHAG. 2, 1. MBH. 1, 3901. 5961. 3, 2142. 2243. 2827. 5, 6082. 7394. 7, 6398. R. 1, 1, 80. 60, 23. R. GORR. 2, 57, 19. RAGH. 11, 91. PAKĒAT. ed. orn. 2, 5. तेनोच्यमानः — हेतुमद्वचः R. 3, 33, 20. — उक्त a) gesagt, gesprochen, besprochen, erwähnt AK. 3, 2, 57. यथोक्तं पुरस्तान् ĀÇV. GRH. 1, 23, 1. तदुक्तम् KĀTJ. ÇR. 4, 3, 14. उक्तं च यतः PAKĒAT. 32, 12. 68, 1. Vet. in LA. (III) 2, 11. KATHAS. 4, 65. अनुप्रकुरेत्युक्ते KĀTJ. ÇR. 5, 9, 29. शयोरुक्ते ÇĀK. ÇR. 5, 20, 7. एवमुक्ते नैयधेन MBH. 3, 2137. BHAG. P. 6, 1, 37. अनुक्तेनापि auch wenn es nicht gesagt worden wäre R. 3, 14, 21. अर्थोक्तेन VIKR. 29, 19. आमेडितं द्वित्रिरुक्तम् AK. 1, 1, 5, 12. अनृतं नोक्तपूर्वं मे R. 1, 58, 19. 4, 6, 22. एतदुक्तं द्विजानां भक्त्याभक्त्यमशेषतः M. 5, 26. वेदोक्तमायुः 1, 84. KĀTJ. ÇR. 18, 6, 7. भस्मनाद्विर्मदा चैव शुद्धिरुक्ता मनीषिभिः angegeben, gelehrt M. 5, 111. उक्तविप्रेषु erwähnt, genannt 3, 111. AK. 1, 2, 2, 43. VARĀH. BHĪ. S. 48, 58. P. 1, 1, 32. Sch. तस्मान्मेध्यतमं वस्य मुखमुक्तं स्वयंभुवा erklärt für M. 1, 92. 2, 230. उक्ता भवति यः पूर्वं गुणवानिति संसदि Spr. 1834, v. 1. स्या सारमेय उक्तः genannt VARĀH. BHĪ. S. 88, 9. उक्ता ऽलंकारणी besprochen KATHAS. 61, 28. रक्तोत्पलेन राजा मल्ली नीलोत्पलेनोक्तः gemeint

Varām. Bṛh. S. 29, 9. n. Wort, Rede AV. 1, 30, 2. RV. 10, 27, 10. 125, 4. प्रतिकूलोऽः Spr. 1525. — b) *angeredet, zu dem gesagt worden ist*: स केन्द्रेण उक्तं मास ihm war von Indra gesagt worden Çat. Br. 14, 1, 4, 19. AV. 12, 1, 55. M. 1, 60, 2, 198. देहीत्युक्तस्य संसदि 8, 52. MBh. 1, 6179. 3, 2102. R. 1, 8, 5. Çāk. 35. mit acc.: इत्युक्ता सिन्धुराजिन वाक्यं कृदय-कम्पनम् MBh. 3, 15636. विजयमुक्तस्ते: R. 2, 71, 30. Spr. 1724, v. 1. KATHA. 18, 247. अर्थ्युक्तं *aufgefordert von* M. 8, 62. अनुक्तं *unaufgefordert* KATHA. 18, 117. — 2) *Jmd Vorwürfe machen, seinen Unwillen gegen Jmd aussprechen*; mit acc. der Person HARIV. 5268. R. 3, 67, 20. 22. 4, 19, 21. — Vgl. अनुक्त, उक्त fig., उरुक्त, पुनरुक्त, पुनरुक्ति.

— *caus. वाचयति* 1) *zu sagen —, zu sprechen veranlassen, sagen —, hersagen —, aussprechen lassen* Pān. Gṛh. 2, 2. वाच्यमानो ऽपि न ब्रूते Bṛh. P. 3, 30, 18. यतवाचं वाचयति ताडयति न वक्ति चेत् 11, 23, 36. एनमया शान्तिं वाचयति Ait. Br. 8, 6. Çat. Br. 3, 1, 2, 24. 3, 4, 11. 5, 1, 5, 17. KAUC. 10. 11. 17. 43. ब्राह्मणाभ्योवाच्यत्वा वेदसमाप्तिं वाचयति für sich erklären lassen Āc. Gṛh. 1, 22, 18. 2, 9, 9. स्वस्त्ययनम् 3, 13. 4, 6, 19. वाचयामास रामस्य वने स्वस्त्ययनक्रियाम् R. 2, 25, 28. ब्राह्मणान्स्व-स्ति वाचयेत् AV. PARIC. in Ind. St. 9, 19, N. 1. ब्राह्मणान्स्वस्तिवा-च्य MBh. 1, 6976. 7936. 13, 51. R. 2, 25, 28. स्वस्तिवाचितेषु ब्राह्मणेषु MBh. 3, 13313. वाचयित्वा पुण्याहम् 2, 1240. द्वित्रातीन्वाच्य पुण्याहं स्व-स्ति चैव 5, 7100. मङ्गलम् Bṛh. P. 4, 12, 13. 10, 53, 10. आशिषः 6, 14, 33. आशिषं वाच्यमानो गुरुराशिषं प्रयुङ्गे P. 8, 2, 83. Sch. वाचयि-त्वा ततः स्वस्ति प्रयुक्ताशीद्वित्रातिभिः R. 6, 19, 47. mit Ergänzung von स्वस्ति oder eines ähnlichen acc. Jāṇ. 1, 243 (वाच्यताम् impers.). वाचयित्वा द्वित्राश्रेष्ठान् MBh. 3, 788. 16644. 8, 891. 14, 2037. R. 2, 6, 7 (3, 7 GORR.). MĀRK. P. 37, 21. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 11. 15. BHATT. 17, 1. — 2) (etwas Geschriebenes *reden lassen*) lesen HARIV. 1. 16161. MĀRK. 42, 5. Çāk. 17, 4, v. 1. 37, 15. VIKR. 26, 7. MĀLAV. 70, 21. KATHA. 5, 69, 8, 19, 42, 93. 44, 158. 161. 56, 90. 63, 178. 102, 134. 124, 98. fg. RĪGĀ-TAR. 2, 89. 3, 208. 235. 372. 523. 4, 576. 6, 30. 38. MĀRK. P. 37, 22. PRAB. 33, 11. 49, 8. Verz. d. Oxf. H. 12, a, 2 v. u. पदं मिथ्या वाचयति P. 1, 3, 71, Sch. — 3) *sagen, berichten* DĀTUP. 34, 35 (परिभाषणे, v. 1. संदेशे). कथ-नीयमवोचत् BHATT. 6, 46. — 4) *zusagen, versprechen*: स्नातकानां सङ्-क्षस्य स्वर्णनिष्कानवाच्यत् (अथो देहा ed. Bomb.) MBh. 7, 4352.

— *desid. 1) zu sprechen —, herzusagen —, zu verkündigen beabsich- tigen*: तं विवक्षितमालह्य MBh. 3, 12609. 4, 924. R. 4, 27, 10. Bṛh. P. 4, 9, 4. पुनर्विवक्षितम् RV. PRĀT. 11, 22. 14, 29. विवक्षिता दायम् KUMĀRAS. 5, 81. PAÑĀR. 3, 7, 3. Bṛh. P. 1, 5, 14. विवक्षितामो भगवद्भिर्भूतोः 3, 8, 8. विवक्षितं स्नुषाकमनुतापं जनयति Çāk. 38, 7. MĀLAV. 21, 21. BHATT. 8, 17. ब्रूहि यत्ते विवक्षितम् MBh. 5, 2585. 7481. R. 1, 55, 14 (56, 14 GORR.). वि-वक्षितार्थं मे ब्रूहि 7, 59, 2. वचो विवक्षितम् RĪGĀ-TAR. 5, 481. — 2) *pass. gemeint sein*: शब्दानुशासनशब्देन च पाणिनिप्रणीतं व्याकरणाशास्त्रं वि-वक्ष्यते SARVADARÇANAS. 135, 10. fg. 87, 11. Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 81. विवक्षितं *was man im Sinne hat, gemeint, beabsichtigt*: शीघ्रमुक्त्वा यथा-कार्यं यत्ते कार्यं विवक्षितम् MBh. 4, 522. R. 5, 15, 2. मल्लं चक्रुर्विवक्षितम् MBh. 6, 1405. न मे माया विवक्षिता 12, 3314. विदितं मम राजेन्द्र यत्ते कृ-दि विवक्षितम् 13, 781. Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 268. KULL. zu M. 7, 33. 8, 317. SARVADARÇANAS. 116, 20. 127, 4. 10. 136, 7. Schol. zu P. 1, 4, 54. 2,

4, 49. 5, 1, 12. Schol. zu Kap. 1, 93. अविवक्षितं *nicht ausdrücklich ge- meint*: अपादानादिविशेषकयाभिविवक्षितं कारकं कर्मसंज्ञं स्यात् Schol. zu P. 1, 4, 51. *was nicht zu urgieren ist, unwesentlich, worauf es nicht weiter ankommt* Çāk. zu KūṇD. Up. S. 30. Schol. zu P. 1, 3, 20. 2, 3, 65. 3, 2, 109. SĪH. D. 9, 17. Comm. zu NĀJAN. 1, 53. विवक्षितत्वं *n. das Gemeintsein* Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 268. SARVADARÇANAS. 105, 10. अ-कारस्य विवक्षितत्वात् so v. a. *weil das अ wesentlich ist, in bestimmter Ab- sicht gebraucht worden ist* Schol. zu P. 3, 2, 61. — 3) *विवक्षित in naher Beziehung zu Jmd stehend, zu Jmd haltend*: ततस्तान्भेदयित्वा तु पर-स्परविवक्षितान् (= वाढुमिष्ठान् NILAK.) MBh. 12, 3312. तमाज्ञाय प्रत्य-नीकविवक्षितम् (प्रत्यनीका देवास्ते विवक्षिता जयं प्रापणीया इत्यभिप्रेतं यस्य तथाभूतं ज्ञात्वा प्रत्यनीकानां विवक्षितमिति वा Comm.) Bṛh. P. 9, 18, 26. विवक्षितांश्च द्विरेन्द्रमुष्यांस्तुरंगमानानि so v. a. *Lieblings-elephan- ten und Lieblingspferde* KĪM. NĪRIS. 15, 48. — Vgl. विवक्षा fig.

— *अच्छ्क* *herbetrufen, begrüßen, einladen*: अच्छ्का वोच्ये वसुतातिमये: RV. 1, 122, 5. अच्छ्का देवा ऊचिये 3, 22, 3. अच्छ्का विवक्षि रार्दसी 57, 4, 4, 1, 19. 6, 2, 11. 31, 3. अच्छ्का मूर्ध्नि पितरा विवक्षि 7, 67, 1. 72, 3. 8, 64, 2. — Vgl. अच्छ्कावाक, अच्छ्काक्ति.

— *अति 1) Jmd tadeln, Jmd Vorwürfe machen*: यथा मां नातिवोचति (नातिरो^० ed. BURN.) Bṛh. P. ed. Bomb. 3, 14, 21. — 2) *Jmd über die Gebühr tadeln oder loben*: यो नात्युक्तः प्राहु ब्रतं प्रियं वा Spr. 4906. — Vgl. अतिवक्त्र (auch in den Nachträgen), अत्युक्त, अत्युक्ति.

— *अधि sprechen —, hilfreich eintreten für (dat.)*: अधि वोचा नु सु-न्वते RV. 1, 132, 1. 2, 27, 6. 7, 83, 2. 8, 20, 26. ते नन्वाधं ते ऽवत् त उ नो अधि वोचत 30, 3. 48, 14. 56, 6. 10, 63, 11. VS. 6, 33. अर्थ्यवोचदधिवक्ता प्रथमो देव्या भियक् 16, 5. — Vgl. अधिवक्त्र, अधिवाक.

— *अनु 1) auftragen* (Opfergebote u. s. w.) für Jmd (dat. gen.), die Opfereinladung an Jmd richten: दधन्वे वा यदोमनु वोचद्ब्राह्मणि RV. 2, 5, 3. Ait. Br. 1, 12. fg. प्रजापतौ वै स्वयं हेतारि प्रातरनुवाकमनुवदत्यु-भये देवामुरा यज्ञमुपावसन्नस्मभ्यगनुवदत्युत्स्मभ्यगमिति स वै देवभ्य एवा-न्वव्रवीत् 2, 15. 3, 34. 3, 45. 6, 35. TS. 1, 6, 10, 4. TBr. 3, 3, 8, 6. Çat. Br. 1, 3, 4, 16. ऋचम् 6, 2, 27. 3, 9, 2, 7. अन्ववैतदुच्यते नेतु हूयते 1, 4, 8. Āc. Çr. 1, 2, 1. येषां द्वित्राणां सावित्री नानूच्यते यथाविधि M. 11, 191. — 2) *Jmd (acc.) mit einem Spruche ansprechen*: अनुक्त KAUC. 47. fg. — 3) *Jmd Etwas auftragen so v. a. lehren, mittheilen* Çat. Br. 2, 3, 2, 31. Bṛh. P. 1, 5, 30. अनुच्यतां तात स्वधीतं किंचिदुत्तमम् 7, 3, 22. — 4) *mod. nach- sagen* (dem Lehrer u. s. w.) so v. a. *lernen, studieren*: यो ब्राह्मणो वि-द्यामनूच्य न विरोचैत् TS. 2, 1, 2, 8. अनुच्य KūṇD. Up. 6, 1, 1. एतदा ए-तैस्त्रिभिरार्यभिरन्ववोचथाः । अथ त इतरदनूक्तम् TBr. 3, 10, 22, 4. परो-वरं पक्षो ऽनूच्यते Çat. Br. 1, 6, 2, 4. 2, 4, 2, 4. 6, 1, 2, 8. अरण्ये ऽनूच्यमा-नवादार्णयकम् Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 3. auch act. in dieser Bod.: ब्रह्मानूचुः Bṛh. P. 3, 33, 7. अनुचार्न (s. auch bes.) *der da studirt, Stu- dirt, Gelehrter* VOP. 26, 132. 135. Ait. Br. 2, 2. Çat. Br. 10, 6, 2, 3. 11, 4, 2, 8. अनुचार्नर्त्विज् KĪTJ. Çr. 7, 1, 18. KUMĀRAS. 6, 15. अनुक्त (s. auch bes.) *studirt, gelernt* Āc. Gṛh. 1, 22, 15. मया यथानूक्तमवादि ते करेः कृतावतारस्य मुमित्र चेष्टितम् so v. a. *wie es von mir gehört wurde* Bṛh. P. 3, 19, 32. — 5) *beistimmen, Recht geben*: प्रजापतिर्मनस एवानूवाच Çat. Br. 1, 4, 2, 11. — 6) *nennen*: मनुना करिरित्यनूक्तः Bṛh. P. 2, 7, 2. —

Vgl. अनुवक्तव्य, अनुवचन, अनुवाक, अनुवाक्या fg., अनुक्त fg., अनुचान, 1. अनुच्य. — caus. 1) Jmd die Formel oder Einladung für — aussprechen lassen KĪTJ. ÇA. 4, 4, 15. आप्ये 5, 2, 1. पूपाय 6, 3, 1. चापवे 9, 9, 14. mit gen. der Sache wozu 6. — 2) einladen lassen auf, — zu Etwas (dat.): स्तेकिभ्यः KĪTJ. ÇA. 6, 6, 18. सोमाय 7, 9, 15. 8, 4, 1. 26, 6, 21. — 3) lesen ÇĀK. 17, 4. 90, 18. VIKR. 26, 3. MĪLAV. 8, 13. KATHĪS. 74, 273. 76, 22. — Vgl. अनुवाचन. — desid. med. zu lernen sich anschicken ÇAT. Br. 4, 6, 3, 2.

— अनु in Hinblick auf —, in Beziehung auf —, über Etwas sagen, Etwas mit Worten bezeichnen: तदेतदधि: पश्यन्नुवाच AIT. Br. 2, 38. 3, 12. 20. 8, 6. यां देवतामगन्नुक्ता ÇAT. Br. 6, 5, 2, 2. पशून्वेतदगन्नुक्तम् 4, 4, 2, 9. 24. 3, 2, 10. 7, 2, 4. 2, 3, 2, 6. 5, 2, 4. 5. 3, 4, 2, 7. 4, 1, 2, 17. 5, 2, 2. 6, 2, 10. इति संप्रति दिशो ऽभ्यनूच्यते 8, 1, 2, 13, 5, 4, 5. KĪND. UP. 3, 12, 5.

— अय स. अपवक्तृ, अपवाचन.

— अयि 1) = अभ्यनुवच्: nur das partic. अभ्युक्त zu belegen. तदेय श्लोको ऽभ्युक्तः ÇAT. Br. 7, 5, 2, 21. 2, 52. 8, 6, 2, 19. पशूणाभ्युक्तम् 10, 2, 2, 19. श्रियाणा 1, 4, 10. श्रुत्वा 14, 7, 2, 28. MĪND. UP. 3, 2, 10. WEBER, RĀMAT. UP. 337. श्लोकेन KAUSH. UP. 1, 6. किरणयतीति वा अभ्युक्ता ÇAT. Br. 6, 3, 2, 12. — 2) Etwas zu Jmd sagen, mit dopp. acc.: इदं तु त्वां कुरुक्षेत्रे ऽभ्युवाच MBH. 2, 1998. 3, 560. 8709. 7, 4230. R. GONR. 2, 31, 8. इति रामो ऽभ्युवाच तान् 1, 31, 15. MBH. 4, 1662. 8, 3530. BHAḠ. P. 4, 17, 9. Jmd für Etwas erklären: भूतं भव्यं भविष्यं च मार्काण्डेयो ऽभ्युवाच कृ । प्रज्ञं त्वां चैव यज्ञानां तपस्य तपसामपि ॥ (so die ed. Bomb.) MBH. 6, 3089.

— आ Jmd anreden, Jmd zurufen: आ वां वोचि विद्वेष्यु प्रपस्वान् RV. 7, 73, 2. इन्द्राय ब्रह्माण्योक्ता 1, 63, 9. ÇĀKĪH. Br. 7, 4.

— उद् स. उदाचन.

— उप zusprechen, ermuntern, antreiben: यत्नमस्यत्ते उपवाचत्त भगवः RV. 4, 127, 7. उप वेदाचै घृष्टस्य होता 5, 49, 1. तनूयानं परिपानं कृपावाना पडुपोचिरे AV. 5, 8, 6. — Vgl. उपवक्तृ, उपवाक fg.

— नि 1) reden, sprechen: न्यवाचत् BHAḠ. P. 3, 17, 29. — 2) schmähen: दुर्पोधानं नैकितिकं न्यवाचत् MBH. 9, 3320. — Vgl. निवचन, निवाकु. — caus. schmähen VJUTP. 73.

— निस् 1) aussprechen, mit Worten bezeichnen, ausdrücklich nennen, erklären: यत्प्रथमे पदे देवता निरुच्यते AIT. Br. 4, 29. अनिरुक्ता देवता निरवाचत् ÇAT. Br. 10, 3, 2, 15. NIR. 10, 5. तस्मात्तस्य निरुच्यताम् MBH. 3, 16892. नामधेयानि लोकेषु वह्न्यस्य पथार्थवत् । निरुच्यते मरुत्वाच्च विभुत्वाच्च कर्मणास्तथा ॥ 7, 9611. 13, 7523. 12, 236. प्रणु पुत्र यथा कोष पुरुषः शाश्वतो ऽव्ययः । अतयश्चाप्रमेयश्च सर्वगश्च निरुच्यते ॥ 13740. यादवा पडुना चापे निरुच्यते षट्क्षयाः HARIV. 1898. वेदा निर्वक्तुमक्षमाः PANĒAV. 1, 12, 38. (यः) निरुच्यमान प्रश्नं नेच्छेत् (der) eine an ihn gerichtete Frage nicht beantworten will M. 8, 55. विद्वद्भिर्नि निरुच्यते die Wurzel विद् wird durch ज्ञान erklärt KĀM. NĪTIS. 2, 17. Verz. d. Oxf. H. 4, a, No. 30. मोमातु मेदसो ज्ञान्य मेदसो ऽस्थि निरुच्यते die Knochen werden vom Fette abgeleitet HARIV. 2179. निरुक्त ausgesprochen, in Worte gefasst, erklärt; deutlich gesprochen (Gegens. उपोप्रा): निरुक्तमेनः कनीयो भवति ÇAT. Br. 2, 5, 2, 20. अनिरुक्तः प्रज्ञापतिः 14, 2, 2, 21. TAITT. UP. 2, 6, 7. अयमेव स्वार्थो भगवत्या विजुभक्त्या स्वामिनो निरुक्तः PRAB. 104, 18. BHAḠ. P. 5, 12, 9. 19, 20. 6, 4, 28. fg. नान्यद्दस्त्यपि मनोवचसा

निरुक्तम् 7, 9, 48. 8, 5, 26. अतोहिपी तु पर्यायैर्निरुक्ता च अत्राधिमी MBH. 8, 5267. BHAḠ. P. 7, 14, 34. परिहृक्तं निधनमुपेयुः PANĒAV. Br. 17, 1, 8, 18. 6, 9. निरुक्त एन्द्र उपोप्रा प्रज्ञापत्यः ÇĀKĪH. ÇA. 17, 7, 9. ÇAT. Br. 1, 4, 2, 4, 1, 2, 10. 14, 1, 2, 18. या पञ्चमी तां निरुक्तानिरुक्तामिव गायेत् SHAPV. Br. 2, 2. PANĒAV. Br. 7, 1, 8. KĪND. UP. 1, 43, 8. 2, 22, 1. von Versen, welche die Götternamen ausdrücklich enthalten: निरुक्तं वैश्वानरं यजति ÇĀKĪH. Br. 10, 4. LĪTJ. 1, 4, 5. आप्येयान्निरुक्ते Verse an Agni, in welchen aber sein Name nicht vorkommt, ĀCV. ÇA. 2, 14, 32. ausdrücklich genannt, — vorgeschrieben GRH. 1, 22, 27. तदिदं वचनं तेषां निरुक्तं वै इति erklärt so v. a. hat sich bewährt, ist in Erfüllung gegangen MBH. 9, 1316. — 2) wegsprechen, durch Worte vertreiben: शतत्यागिर्वोचमर्कं विष्म AV. 4, 6, 4. यक्ष्ममेकैभ्यः 5, 30, 8. 10. 9, 8, 10. — Vgl. निरुक्त (in der Bed. 2.: निरुक्तमस्य यो वेद Verz. d. Oxf. H. 80, a, 18. सनिरुक्ता स्वसं-क्षिताम् BHAḠ. P. 12, 6, 58), निरुक्ति, निर्वक्तव्य fg., निर्वचनीय, निर्वक्, निर्वच्य.

— परा widersprechen, zurückweisen (Gegens. अनु) ÇAT. Br. 1, 4, 5, 12. — Vgl. परावाक, परोच्य.

— परि besprechen (mit einem Spruche): ब्राह्मणेन पर्युक्तासि AV. 4, 19, 2.

— प्र 1) verkünden, melden, mittheilen, aufführen, erwähnen; preisen; Jmd (dat. gen.) Etwas ankündigen, lehren, praecipere: सनिर्मये देवेषु प्र वौचः RV. 4, 27, 4. 6, 15, 10. AV. 7, 78, 2. इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वौचम् RV. 1, 32, 1. 107, 7. अग्निर्मरुत् प्रेडु वौचन्मनीषाम् 4, 5, 8. प्र सा वाचि सुष्टुतिः 7, 58, 6. प्र नौ वौचो ऽनागता अयम्पणे 62, 2. 70, 1. 86, 4. प्र नु वौचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामादिति वधिष्ट 8, 90, 15. 10, 113, 9. 139, 6. गुह्यानि नामाविक्रणोति वरिषि प्रवाचै 9, 95, 2. AV. 2, 1, 2. AIT. Br. 6, 34. तस्मा एतं राजसूयं यज्ञक्रतुं प्रोवाच 7, 15. सूक्तम् NIR. 10, 32. वेदान् ÇAT. Br. 3, 2, 2, 5. 6, 3, 2, 12. 10, 4, 2, 1. KĪTJ. ÇA. 4, 2, 19. तस्मै काप्रोच्यैव प्रवासां चक्रे KĪND. UP. 4, 10, 2. 8, 8, 4. M. 2, 89. 3, 22. 124. 266. 5, 57. 7, 36. 8, 266. 9, 56. BHAḠ. 4, 1, 8, 11. MBH. 1, 6148. HARIV. 9622. R. GONR. 1, 4, 75. 5, 84, 4. 88, 8. VARĀH. BRH. S. 1, 11. 11, 53. 25, 1. 41, 1. 43, 11. 45, 1. 46, 1. 54, 62. KATHĪS. 1, 60. BHAḠ. P. 1, 2, 1. 4, 1, 12. ब्रह्म सनातनम् । नाराय वौचत्तम् (acc. partic.) 6, 37. MĀK. P. 54, 8. BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 6. PANĒAV. 1, 1, 23. आत्मचरितवृत्तात् परस्परं प्रोचतुः PANĒAV. 116, 1. अमिति ब्राह्मणः प्रवक्ष्यन्नाह praecepturus TAITT. UP. 1, 8. नैव तस्य वपुः शक्यं प्रवक्तुं वेद्य एव च lässt sich nicht mittheilen, — beschreiben MBH. 10, 222. अथ वार्कस्पतः श्रीमान्युक्तः पुष्पेण (so ist zu lesen, प्रोच्यते ब्राह्मणैः R. 2, 26, 9 (11 GONR.). H. 19. प्रोक्त verkündet, mitgetheilt, gelehrt, aufgeführt, erwähnt M. 2, 68. 5, 110. 7, 98. 12, 126. P. 4, 2, 64. 3, 101. Einl. i. VARĀH. BRH. S. 45, 1. BHAḠ. P. 2, 9, 48. 8, 13, 37. (अयं पशुधर्मः) मनुष्याणामपि प्रोक्ता वेणे राज्यं प्रशासति wird auch bei den Menschen erwähnt, soll auch bei den Menschen stattgefunden haben M. 9, 66. याः कर्दममुताः प्रोक्ता नव ब्रह्मर्षिपत्नयः BHAḠ. P. 4, 1, 12. संज्ञतः पशुरिति प्रोक्तिं wenn angezeigt ist KĪTJ. ÇA. 6, 5, 23. Jmd verrathen: यो मा प्रोवाचः TS. 2, 6, 2, 1. 3, 5, 2, 1. — 2) überweisen, überantworten: मा नौ अग्रे दुर्भृतये प्र वौचः RV. 7, 1, 22. प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वौचत 8, 27, 10. विशं राज्ञे PANĒAV. Br. 21, 1, 1. तेनो कृ पृथगावसथान्प्रोवाच ÇAT. Br. 10, 6, 2, 2. — 3) sagen, sprechen MBH. 2, 508. 5, 7487. KATHĪS. 3, 48. PANĒAV. 4, 14. 77, 1. 96, 25. अतः प्रोच्यते impers. 49, 5. समुद्र इत्येवं प्रो-

व्यते PRAÇNOP. 6, 5. कुमारिलस्वामिना प्रोक्तम् PAÑ. 110, 9. तत्प्रोध्य MBH. 5, 888. R. 1, 62, 16. Spr. 155. वाक्यम् HARIV. 7286. R. 1, 4, 9. RĪĀ-TAR. 5, 867. न प्रवोचमहं किंचित्प्रियं यावदज्ञोविषम् BHAT. 13, 11. प्रोध्यमानश्रुतिभिः so v. a. erschallend BULG. P. 5, 2, 4. मन्त्रिप्रोक्तनिषेविन् das was der Minister sagt VARĪ. BṢ. S. 74, 3. — तेभ्य एवं प्रवक्ष्यामि so will ich zu ihnen sprechen MBH. 4, 65. gewöhnlich mit acc. der Person: राजा प्रवोच भीमम् 3, 15673. 15788. 5, 7332. R. 1, 9, 46. BULG. P. 3, 23, 22. BHAT. 7, 47. स्वागतं तु इति प्रोक्ता ते: MBH. 3, 2468. Spr. 1927. ÇUK. in LA. (III) 33, 15. mit dopp. acc.: तं प्रवक्ष्यामि भारतीम् R. 2, 64, 37. — 4) erklären für, nennen: ते मणिमध्यं प्रोचुरिदम् ÇAUT. 17. प्रोक्तं genannt, erklärt für, geltend: श्रियो नारा इति प्रोक्ता: M. 1, 10, 9, 138. SĀMĀJAK. ed. LANS. 23. ÇAUT. 9. VARĪ. BṢ. S. 88, 5. 7. VET. in LA. (III) 8, 11. TRIK. 2, 4, 25. तपोमूलमिदं सर्वं देवमानुषकं सुखम् । तपोमध्यं बुधे: प्रोक्तं तपोऽस्य वेददर्शिभिः ॥ M. 11, 234. BHAG. 17, 18. Spr. 5398. H. 1242. काकयवा: प्रोक्ता: die sogenannte Kräuhengerste Spr. 2300. रणप्रोक्तेन कर्मणा genannt Schlacht HARIV. 8702. उदितं प्रोक्तमुक्ते (so ist zu lesen) d. i. उदित bedeutet so v. u. उक्त TRIK. 3, 3, 150. — प्रोक्ता PAÑĀT. 97, 14 ist eine falsche Form für प्रोच्य. — Vgl. प्रवक्त्र् fg., प्रवचन fg., प्रवाक, प्रवाच्य (in der Bod. 1) b) auch HARIV. 7178), पुराणप्रोक्त. — caus. verkünden lassen GONN. 1, 3, 19. — Vgl. प्रवाचन. — desid. scheinbar MBH. 12, 3767, wo aber mit der ed. Bomb. परिविवक्त: zu lesen ist.

— अनुप्र. 8. अनुप्रवचन.

— परिप्र Jmd (acc.) schelten, Jmd Vorwürfe machen: मा त्वामपः परिप्रवोचन् KHĀND. UP. 4, 10, 2.

— प्रतिप्र 1) anzeigen, melden: श्रम्ये प्रतिप्रोच्यं व्रतमालभते TS. 4, 6, 3, 2, 3, 1, 5, 1. TBR. 3, 2, 3, 4, 8, 3, 1. तौ हेभ्य आगतौ प्रतिप्रोवाच ÇAT. BR. 3, 2, 1, 22. — 2) erwiedern, antworten AIR. Bn. 6, 34. गुरुणीवं प्रतिप्रोक्तः BULG. P. 7, 3, 29.

— संप्र 1) zusammen erklären ÇĀKH. Bn. 7, 4. — 2) Etwas verkünden, mittheilen M. 8, 229. MBH. 1, 2601. 2, 488. 3, 144. 1838. 7, 2025. HARIV. 4564. ÇAUT. 1. VARĪ. LAGH. 1, 2 in Ind. St. 2, 277. BULG. P. 3, 26, 1. MĀN. P. 40, 1. Verz. d. Oxf. II. 7, b, No. 43, Z. 5. संप्रोक्त 14, a, N. MBH. 12, 7842. PAÑĀN. 3, 9, 8. nennen, angeben: यादशा धनिभिः कार्या व्यवहारुषु सात्तिषाः । तादृशान्संप्रवक्ष्यामि M. 8, 61. R. 6, 3, 1. — 3) zu Jmd (acc.) sagen: पुत्रेण मम संप्रोक्तः (die ed. Bomb. hat eine andere Lesart) MBH. 6, 2285.

— प्रति 1) verkünden, melden RV. 1, 41, 8 (med.). — 2) antworten, erwiedern VS. 23, 51. मनश्चिन्मे कृद्वा प्रत्यवोचत् RV. 8, 89, 5. स एकया पृष्ट्वा दशभिः प्रत्युवाच AIR. Bn. 7, 13. M. 1, 4. MBH. 3, 2164. 2245. 5, 7480. R. 3, 53, 61. 53, 23. KUMĀR. 5, 40. KATHĪS. 1, 34. BULG. P. 2, 4, 11. 3, 2, 1. BHABHA. P. in LA. (III) 52, 11. उत्तरम् RAGH. 3, 47. तद्देशं श्लोकः प्रत्युक्तः ÇAT. Bn. 12, 3, 2, 8. प्रातर्यः (acc.) प्रतिवक्तास्मि AIR. Bn. 3, 22. ÇAT. Bn. 11, 5, 4, 7. KHĀND. UP. 2, 22, 3. 5, 11, 7. MBH. 3, 2156. 2521. 2812. 3056. 5, 5482. 7377. R. 1, 9, 10. 42, 9. 52, 19. 63, 20. अप्रत्युक्ता तान्त्रीन् 74, 23 (76, 27 GONN.; die ed. Bomb. hat eine andere Lesart). 2, 12, 63. 31, 18. 34, 9. 3, 53, 43. KATHĪS. 17, 127. 18, 389. 20, 58. 22, 87. 235. 24, 15. 30. 28, 384. 32, 157. 33, 56. 34, 148. 49, 156. BULG. P. 1, 13, 84. MĀN. P. 24, 55. BHAT. 5, 23. 46. 6, 99. 7, 87. प्रत्युक्त Antwort empfangen habend VI. Theil.

AIR. Bn. 6, 34. एवं तयार्कं वक्रोक्त्या प्रत्युक्तः KATHĪS. 124, 136. तं कृचः प्रत्युवाचेदम् MBH. 2, 1226. 7, 1980. R. 2, 37, 19. वाक्यं प्रत्युवाच मकीप-तिम् 1, 23, 1. 2, 68, 1. अङ्गदे तु शुभं वाक्यं प्रत्युक्ते प्रवर्गर्भे: 5, 1, 89. be-antworten: प्रतिवक्तास्मि ते वचः MBH. 14, 1700. NĪR. 1, 14. — Vgl. उक्तप्रत्युक्त, प्रतिवक्तव्य fg., प्रत्युक्त fg.

— वि 1) kundmachen, anzeigen; deutlich machen, erklären, lösen (eine Frage) RV. 1, 105, 4. 132, 3. 4, 1, 14. कद् रत्ने वि नो वोचः 3, 12. अस्ति स्विन्नं स्विदस्ति तदंतुया वि वोचः 6, 8, 13. 22, 4. 10, 11, 2. 28, 5. KHĀND. UP. 4, 4, 5. तेषां (प्रश्नानां) नैकं च नाशकं विवक्तुम् 5, 3, 5. ÇAT. Bn. 14, 6, 8, 1. 5. 28. — 2) bestreiten, anfechten: नार्कं वेदान्वि-निन्दामि न विवक्ष्यामि कर्हिचित् MBH. 12, 9607. med. verschieden oder gegen einander reden, sich streiten um: वि तेके श्रप्सु तनये च मूरे ऽवो-चत चर्याणो विवाचः RV. 6, 31, 1. — Vgl. विवक्त्र्, विवाच्, व्युच्य, श्रविवाच.

— सम् verkünden, mittheilen PAÑĀN. 1, 13, 8. Journ. of the Am. Or. S. 6, 361 (to explain comprehensively HALL). sprechen, sagen KATHĪS. 3, 49. हितार्थं समुवाचो भारती भरतान्प्रति MBH. 4, 913. स्वं जनकं समुवाच sagte zu PAÑĀT. 97, 12. Jmd (acc.) zusprechen, Vorstellungen machen: समुक्त BULG. P. 10, 50, 33. med. sich unterreden: स नु वोचावहे पुनर्यतो मे मुग्धाभूतम् RV. 1, 23, 17.

वच (von वच् 1) nom. sg. sprechend gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134; vgl. कु०. — 2) nom. act. das Sprechen, Sagen in डुर्वच. — 2) m. a) Papayeri H. an. 2, 59. MED. K. 9. — b) angeblich = सूर्य und कारणः वचः सूर्यः समाख्यातः कारणं च वचस्तथा । अर्चयति वचं नित्यं वचार्चास्तेन ते (म-गाः) स्मृताः ॥ Verz. d. Oxf. II. 33, a, 10. fg. मुनिर्वचपरः (so ist zu lesen) b, 21. — 3) f. श्री a) Predigerkrähe (सारिका) TRIK. 3, 3, 79. H. an. MED. — b) eine vielgebrauchte aromatische Wurzel, nach Einigen Orris root, Veilchenwurzel d. i. Iris florentina, nach Andern Calamus (स्येतवच beng.). Keine von beiden ist in Indien zu Hause. Ausserdem wird sie als eine Zingiberaceae bestimmt, entweder Curcuma Zedoaria oder die Galgant- wurzel (Alpinia Galanga). Es scheinen verschiedene Wurzeln unter diesem Namen im Handel gewesen zu sein. ÇKDa. nennt solche aus Chorasān, Persien und vom Himavānt stammend; dazu die मकभरा oder भरी वचा d. i. Galgant, ferner auch चोपचीनी d. i. جوب چینی Chinawurzel, hier wohl eine indische Smitax, glabra oder lanceafolia bezeichnend; vgl. ROXB. 3, 792. — AK. 2, 4, 3, 21. TRIK. 3, 3, 200. 216. H. an. MED. RATNAM. 24. RĪĀN. und VAIDYABH. in NIGH. Pr. SUCH. 1, 139, 5. 11. 144, 14. 145, 6. 146, 6. 374, 9. 11. कैमवती 2, 161, 21. VARĪ. BṢ. S. 16, 30. 44, 9. 57, 1. सद्यःप्रज्ञाकरी वचा Spr. 5144.

वचःक्रम m. pl. mannichfache Reden KATHĪS. 50, 163.

वचक्रु UNĀDIS. 3, 81. 1) adj. berecht. — 2) m. a) ein Brahmane MED. D. 128. UGĀVAL. — b) N. pr. eines Mannes ÇĀKH. zu BṢ. ĀN. UP. 3, 6, 1. fehlerhaft वचक्रु COLEBR. Misc. Ess. I, 70; vgl. वाचक्रवी.

वचण्डा f. Predigerkrähe TRIK. 2, 5, 22. वचण्डा nach ÇANDAR. im ÇKDa.; dieselbe Form soll nach ders. Aut. auch = वर्ति und शस्त्रभेद sein; bei dieser Gelegenheit wird bemerkt, dass in MED. sowohl वचण्डा als वर्-ण्डा gelesen werde.

वचन (von वच् 1) adj. a) oxyt. redesfertig RV. 6, 39, 1. 49, 12. दत्त, व०,

सकान् 10, 113, 9. — b) am Ende eines comp. besagend, bedeutend, ausdrückend: अमिता° P. 3, 2, 112. भावकर्म° 6, 2, 150. AK. 3, 3, 2. H. 839. SARVADARCANAS. 49, 6. 144, 15. 160, 8. 9. तद्वचनत्वात् weil es das besagt KĪTJ. Cn. 1, 3, 4. 2, 8, 4. 7, 9, 12. 8, 3, 33. — c) ausgesprochen werdend: रक्तो वचनो मुखनासिकाभ्याम् RV. PAṬ. 13, 6. मुखनासिकावचनत्वमिह रक्तस्य विधीयते Comm. — 2) n. a) das Sprechen SĪMKAJAK. 28. Aussprache: अथथामात्रं वचनं स्वराणाम् RV. PAṬ. 14, 4. समापान्नामस्ते संवितावद्वचनम् AV. PAṬ. 4, 124. मुखनासिकावचनो ऽनुनासिकः P. 4, 1, 8. — b) das Ansagen, Hersagen, Aussagen: मन्त्र° KĪTJ. Cn. 1, 7, 9. 10. 2, 83. LĪTJ. 7, 1, 7. 5, 7. संतानमुत्तमेन वचनेन ĀCV. Cn. 5, 20, 5. 7. तद्वचनादाभास्यस्य प्रामाण्यम् (ein berühmter und in seiner Auslegung strepitiger Satz; vgl. NILAK. 8) KAN. 4, 1, 3. — c) Benennung, ausdrückliche Nennung, Bestimmung, Anführung: पशुवचनात् weil es पशु heisst KĪTJ. Cn. 25, 9, 11. पथावचनम् je nach dem Ausdruck NIR. 1, 3. पजेति वचनाच्छ्रुतिरिति AIT. BR. 7, 9. ĀCV. Cn. 4, 1, 26. KĪTJ. Cn. 1, 5, 12. 7, 11. 22. 2, 7, 17. अ° 6, 37. अवचने wo nichts Besonderes bestimmt ist 1, 8, 45. अतवचने wenn अत im Text steht 3, 25. 7, 5, 23. गुण° 20, 7, 20. °विरोधो Bestimmung und widersprechende Bestimmung 1, 8, 30. °प्रवृत्ती 4, 3, 4. इति वचनात् weil es so heisst PĪA. GRHJ. 2, 2. JĪGŪ. 3, 226. P. 4, 2, 56. लिटः किद्वचनानर्थक्यम् das Erklären des लिट् für कित् PAṬ. zu P. 4, 2, 6. ईयसे ब्रह्मजीको पुंवद्वचनम् VĀRTI. zu P. 4, 2, 48. — d) Aussage, Ausspruch, Worte, Rede AK. 1, 1, 5, 1. H. 241. द्वे बहूनां वचनं समेषु गुणिनां तथा । गुणिद्वे तु वचनं प्राज्ञं ये गुणवत्तमाः ॥ JĪGŪ. 2, 78. मुनि° VARĪH. BṢH. S. 46, 99. गुरु° SARVADARCANAS. 97, 1. 103, 20. 160, 19. स्मृति° PAṆĀT. 164, 20. इदं वचनमब्रुवन् M. 1, 1. मनोवचनकर्मभिः 2, 236. MBH. 3, 2162. 2222. 2893. R. 1, 8, 17. 28. MṚGH. 4. 29. 96. SARVADARCANAS. 111, 11. PAṆĀT. 140, 16. एतत्कार्यान्तमाणां केषांचिदालस्यवचनम् Hir. Pr. 6, 9. 18, 19. Vet. in LA. (III) 4, 4. 7, 1. वचनैरस्ताम् Spr. 2700. तथ्य° so v. a. Gelöbniss PAṆĀT. 5, 1. पशुष° barsche Rede führend VARĪH. BṢH. S. 23, 17. असत्यवचना नार्थः MBH. 1, 3060. इत्युक्तं वचनामेताम् 11, 596. इष्टप्रगल्भवचना SĪH. D. 100. — e) Ausspruch so v. a. Rath, Geheiss: वचनशतमवचनकरे नष्टम् Spr. 714. वृद्धानां वचनं प्राक्यम् 2891. तदस्यापि वचनं संग्राह्यम् PAṆĀT. 158, 13. यस्य वचनात् Hir. 13, 10. 62, 20, v. 1. 72, 14. काकवचनेन 23, 9. नरेन्द्रवचनासक्ताः R. 1, 7, 9. श्रेयो मे भर्तृवचनं न जीवितमिहात्मनः 3, 48, 16. ब्रह्मणो वचनात् MBH. 1, 1158. 5574. 6013. 3, 2682. 2853. 3, 6047. R. 1, 1, 41. 56. 68. 11, 13. 2, 64, 16. पितुर्वचननिर्देशात् 1, 1, 24. स्थास्यति वचने तव (vgl. वचनेस्थितः) so v. a. sie werden dir gehorchen 2, 24, 15. मया कर्तव्यं वचनं पितुः 14. Hir. 62, 19. — f) वचनात् und वचनेन (selten) so v. a. im Namen von: श्रोत्रायं ब्रूहि कामत्याम् — सीतायाः सूत मम च वचनात् R. 2, 82, 30. मद्वचनात् — वन्द्यो पादो महात्मनः 58, 13. MBH. 3, 16149. 5, 7510. MṚGH. 155, 12. मद्वचनादुच्यतां सारथिः ÇĀK. 28, 18. 55, 9. 59, 15. 80, 23. VIKR. 37, 9. MṚGH. 99. MĀK. P. 66, 24. भरतः कुशलो वाच्यो वाच्यो मद्वचनेन च R. 2, 58, 18. MBH. 4, 229. — g) Laut, Stimme: वचनेन व्यवेतानां संयोगात् विकृत्यते Schol. zu AV. PAṬ. 1, 101. तद्वचनं प्रत्यभिज्ञाय Hir. 14, 20. मृगेक्षणभिः — अन्यभूतं वक्तुवचनभिः VARĪH. BṢH. S. 48, 14. मधुरवचना सारिका MṚGH. 83. — h) grammatische Zahl P. 1, 2, 51. 2, 3, 46. Vop. 1, 11. 24, 6. — i) trockener Ingwer ÇABDĀ. im ÇKDr. — Vgl. अ°, एक°, द्वि°, पर्याय°, पुनर्वचन, प्रतिकूल°, प्राग्वचन, प्रिय°, ब्रह्म°, बुद्ध°, भाव°, भिन्न°, मूल°, लोक°, विशेष°, सत्य°, मु°.

पुनर्वचन, प्रतिकूल°, प्राग्वचन, प्रिय°, ब्रह्म°, बुद्ध°, भाव°, भिन्न°, मूल°, लोक°, विशेष°, सत्य°, मु°.

वचनकर adj. (f. ई) P. 3, 2, 20. Sch. einen Rath befolgend, folgsam, gehorsam Spr. 714.

वचनकारिन् adj. dass. MBH. 3, 14867. पितुः R. 2, 21, 38. R. Gonn. 2, 127, 15.

वचनगोचर adj. einen Gegenstand der Besprechung bildend Bulg. P. 5, 3, 12.

वचनपारिन् adj. Jmdes Worte beherrschend, folgsam, gehorsam RAMĪN. zu AK. 3, 1, 24 nach ÇKDr.

वचनपटु adj. in der Rede geschickt, beredt VARĪH. BṢH. S. 101, 9. PAṆĀT. 24, 20.

वचनानुग (वचन + अनु) adj. sich nach Jmdes Worten richtend, folgsam, gehorsam MĀK. P. 21, 55.

वचनौवत् (von वचन) adj. redetfertig RV. 9, 68, 1.

वचनीकर (वचन + 1. कर्) dem Tadel aussetzen: °कृत R. 7, 47, 4. Comm.: यलोप आर्थः । वचनीयो निन्द्यः कृतः.

वचनीय (von वच्) 1) adj. a) zu sagen, zu sprechen, was gesagt werden darf: किं वचनीयमत्र so v. a. was soll man hierüber viele Worte verlieren? Spr. 4200. न तानि वचनीयानि मया देवि तवापतः R. 7, 47, 12.

वादिष्ववचनीयेषु M. 8, 269. — b) zu benennen: अश्वः स वचनीयः स्यात् NIR. 1, 12. — c) Jmdes (gen.) Tadel unterliegend HARIV. 5267. — 2) n. Vorwurf, Tadel R. 7, 48, 13. KUMĀRAS. 4, 21. 5, 82. UTTARAR. 21, 11 (28, 13).

एष वचनीयान्मुक्तो ऽस्मि ÇĀK. 111, 7. दत्त्वा निशाया वचनीयदोषम् MṚGH. 58, 17. — Vgl. वक्तव्य, वाच्य.

वचनीयता (von वचनीय) f. Tadelhaftigkeit H. 270. HALĀJ. 1, 147. MṚGH. 46, 23. Spr. 593.

वचनेस्थित adj. gehorsam, folgsam AK. 3, 1, 24. H. 432; vgl. स्थास्यति वचने तव R. 2, 24, 15.

वचर m. 1) Bösewicht. — 2) Hahn (von वच्) MRD. r. 209.

वचलु m. ÇABDĀ. im ÇKDr. = शत्रु nach ÇKDr., offence, fault WILSON.

1. वचस् (von वच्) n. 1) Rede, Wort, Sprache AK. 1, 1, 5, 1. H. 241. न मृष्यते वचः RV. 4, 143, 2. प्रणवद्वचसि मे 3. अश्वमानं चिन्वे बिभ्रिद्वचैर्भिः 4, 16, 6. 6, 39, 2. बृहदं गापिषे वचः 7, 96, 1. 8, 50, 1. असेन्या वः पणयो वचसि 10, 108, 6. नव 2, 18, 3. अद्रोघ 3, 14, 6. देव्य 4, 1, 15. मधुमत्तम 5, 11, 5. त्रैष्टुभ 29, 6. घनत् 7, 104, 8. सञ्ज्ञासञ्च वचसि 12. उग्र VS. 5, 8. 9, 5. स्तोतुः AV. 6, 2, 1. 4, 7, 4. 5, 13, 1. ÇAT. BR. 6, 1, 3, 15. वचोविपरिलोप (so zu verbinden; die Betonung in diesem Buche häufig fehlerhaft) 14, 7, 2, 26. इन्द्रस्य KAUC. 6. Auffallend ist die Form वचस् am Ende eines Pāda für den instr.: दिवित्मता वचः RV. 1, 26, 2. नव्यसा वचः 2, 31, 5. 6, 48, 11. 8, 39, 2 (नव्यसा वचसा 6, 62, 5). द्रोघाय चिद्वचस् आनवाप 6, 62, 9 ist Tmesis für द्रोघवचसे. — मुनिवचयेदम् VARĪH. BṢH. S. 46, 63. 71. 54, 110. मृगालो ऽब्रवीद्वचः MBH. 1, 5581. 3, 1804. तं तथेत्यब्रवीद्वचः 2885. 2104. R. 1, 1, 8. 36. RAGH. 2, 41. उवाच धात्र्या प्रथमोदितं वचः 3, 25. अव्यक्तवर्णरमणीयवचःप्रवृत्ति (तनय) ÇĀK. 176. रघुणा समीरितं वचः RAGH. 3, 47. Spr. 2701. KATHĀS. 18, 300. 321. PAṆĀT. 167, 7. Hir. 12, 1. Vet. in LA. (III) 88, 7. अदृढतर MBH. 3, 2646. अनर्थक AK. 1, 1, 5, 16. HALĀJ. 1, 150. अनिषद्ध 139. वक्र Spr. 730. pl. VIKR. 30. ad MṚGH. 112. — 2) Ausspruch so v. a. Rath, Geheiss: वचस्तत्र प्रयोक्तव्यं यत्रोक्तं लभते फलम्

Spr. 2702. वचसा मम *auf meinen Rath* KATHA. 18, 127. कुरुष सत्यं मुहुरी कितं वचः R. 5, 80, 28. कुरु तूर्णं वचो मम MBu. 1, 5938. 5944. 5, 6048. — 3) *Gesang* (der Vögel) R. 7, 21. fg. — 4) *ein Ausspruch des Schicksals, fatum*: कल्याणि सर्ववचसा वेदित्री त्वं प्रकीर्त्यसे wird eine Eule angeredet VARA. Bm. S. 88, 42. — Vgl. घ्रात°, उर्वचस्, घृत°, द्राघ°, पुरुष°, प्रति°, प्रीति°, मङ्गल°, मत°, मधु°, यज्ञ°, सु°.

2. वचस् (von वञ्च्) in घ्रावचस् *nach unten taumelnd, zu Boden sinkend*, wonach u. d. Wort घ्रावचस् zu ändern ist.

1. वचस am Ende eines comp. = 1. वचस्. अथ यदाचार्यवचसं करोति *wenn er dem Gehelss des Lehrers folgt* CAT. Ba. 11, 3, 6.

2. वचस् (von 2. वचस्) adj. *schwankend*, vom Wagen RV. 1, 112, 2.

वचसापति m. *der Herr der Worte*, = वरुस्पति *der Planet Jupiter* VARA. Bm. 2, 3. Ind. St. 2, 261. HORAC. in Z. f. d. K. d. M. 4, 318.

वचस्कार adj. = वचनकार CKDa.

वचस् (von 1. वचस्), वचस्यते *sich hören lassen, plaudern*, vom Geräusch des rinnenden Soma: पतिर्वचस्यते ध्रियः RV. 9, 99, 6. Passive Bedeutung (= स्तूपते) pflegt man nach Sâjâna's Vorgang anzunehmen in der Stelle: स इदं नमस्युर्भिवचस्यते चारु जनेषु प्रबुधाणा इन्द्रियम् 1, 55, 4. Da dieses gegen die Analogie und den Zusammenhang ist, kann man erklären: *er lässt im Walde sich vernehmen durch die sich beugenden (Bäume d. h. ihr Rauschen), lieblich den Menschen kündend seine Macht*. Der Dichter vermied auf वने ein वनेभिस् oder वनिभिस् folgen zu lassen. Wollte man वने in einer anderen möglichen Bedeutung fassen, so liesse sich übersetzen: *bei der (Soma-) Kufe lässt er sich hören durch den Mund seiner Verehrer* (indem er sie zu Gesängen u. s. w. begeistert). Dazu passt jedoch der folgende Pâda weniger. In keinem Falle ist aber hier an Anachoreten zu denken.

वचस्य adj. sollte wohl AV. 14, 2, 6 *nennenswerth, rühmlich* bedeuten, scheint aber eine irrige Variante zu sein (वचस्य RV. 10, 40, 13).

वचस्यौ (von वचस्य) f. *Redelust, Redefertigkeit* Niu. 12, 18. विश्वे देवासे अथ वृक्ष्यानि ते ऽवर्धयन्तोमवत्या वचस्यो *mit Soma trunkenen Beredsamkeit* RV. 10, 113, 8. अग्निं वृक्षे वचस्या जौरुवीमि 2, 10, 6. 35, 1. स ऋषिर्वचस्यो 4, 36, 6. 6, 49, 8.

1. वचस्य (wie eben) adj. *beredt* RV. 10, 40, 13. स्तोम 5, 14, 6.

2. वचस्य (von 2. वचस्) adj. *schwankend, wackelnd*: अर्द्धा अर्धो मृक्ते वचस्ये *dem wankenden Greise* RV. 1, 31, 13. विप्र 182, 3. नो 2, 16, 7.

वचाचार्य m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. B. H. No. No. 386.

वचार्य m. *ein Verehrer der Sonne (वच)*, ein Magier Verz. d. Oxf. H. 33, a, 41.

वचि = वचन 2) c) in वचिभेदात् Kîr. Ca. 6, 7, 24.

वचोप्रकृ 1) adj. *die Worte auffassend*. — 2) m. Ohr GATADH. im CKDa.

वचोर्षु adj. *auf's Wort sich schirrend*, von den Rossen Indra's RV. 1, 7, 2. 20, 2. 6, 20, 9.

वचोर्विद् adj. *redenkundig* RV. 1, 91, 11. 8, 90, 16. विप्र 9, 64, 23. 91, 3.

वचस्त = वत्सल H. 1271, v. 1.

वचिका s. दीर्घ°.

वञ्, वञ्जति (गती) Dnîr. 7, 78. ववञ्जतुस्, ववञ्जिथ Vor. 8, 58; vgl. वञ्. Auf eine Wurzel वञ् (उञ्) etwa mit der Bed. *hart sein* gehen वञ्, उञ्, घ्राञ्, घ्राञ्न् zurück. वञ्जति MBu. 2, 1142 fehlerhaft für वञ्जय-

ति, wie die ed. Bomb. liest. वाञ्च् s. bes.

वञ्जयाण N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 39.

वञ्जयाण desgl. ebend. 339, b, 16. — Vgl. वञ्जयाण.

वञ्ज (wohl desselben Ursprungs wie उञ्, घ्राञ्, घ्राञ्न्) Uñdis. 2, 28. m. n. (in der älteren Sprache nur m.) gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, b, 4. 1) m. n. Indra's Donnerkeil NAGH. 2, 20. AK. 1, 1, 4, 42. 3, 4, 48, 115. 25, 186. TRIK. 1, 1, 62. H. 180. an. 2, 453. MED. r. 82. fg. HALI. 1, 56. 5, 68. VIGVA bei UśĀVAL. zu Uñdis. 2, 28. GATADH. in Verz. d. Oxf. H. 191, a, 42. विधद्वञ्जं बाह्वोरिन्द्र यासि RV. 6, 23, 1. वट्टास्मै वञ्जं स्वयं ततल 1, 32, 2. 51, 7. हिरण्यं 57, 2. 131, 3. 7. 132, 6. 3, 44, 4. अर्कं वञ्जेण मघवन्वि वञ्जः 4, 17, 7. घ्राञ्जिष्ठमस्मिन्नि वधिष्टं वञ्जम् 41, 4. शताग्नि 6, 17, 10. शतपर्वन् 8, 6, 6. R. 1, 46, 19. Buḡ. P. 6, 12, 3. घ्राञ्शि AIT. Br. 2, 1. त्रिषधि AV. 11, 10, 27. 2, 3, 6. 4, 24, 6. AIT. Br. 4, 1. CAT. Ba. 8, 5, 1, 10. पुरोगुरु PANKAV. Br. 8, 5, 2. KATHOP. 6, 2. MBu. 3, 1780. 1791. RAGH. 2, 42. Spr. 963. 2703. वञ्जाद्वञ्जकृतं भयं विरमति 2706. पौरु- हूत Çik. 48. वासवो भिनत्ति वञ्जेण शिरांसि भूताम् VARA. Bm. S. 9, 39. neben घ्राञ्नि (vgl. वञ्जाञ्नि) 46, 84. HARIV. 7551. fg. वञ्जमारुतोपकृताः (तरवः) VARA. Bm. S. 59, 3. Buḡ. P. 6, 11, 19. fg. वञ्जाकृत इवामवत् so v. a. *wie vom Blitz getroffen* KATHA. 24, 180. aus den Knochen des Dadhjañk gezimmert MBu. 12, 13213. Buḡ. P. 6, 10, 13. pl. RV. 1, 80, 8. मुमोच निशितत्राणान्वञ्जाणीव शतक्रतुः R. 5, 93, 16. सवञ्जाविव तो- यदै 6, 77, 16. सवञ्जामिव पैलोमीम् 4, 39, 6. बाहु सवञ्जं शक्रस्य क्रुद्ध- स्यास्तम्भयत्प्रभुः MBu. bei MALLIN. zu RAGH. 2, 42. Auch andern Göttern und verderblichen Gewalten wird eine solche Waffe zugeschrieben AV. 4, 28, 6. 6, 6, 2. dem Takman 5, 22, 6. 11, 10, 3. 12, 2, 9. einem Rākshasa MBu. 7, 4083. dem Viçvāmitra R. 1, 36, 8. dem Viṣṇu Buḡ. P. 10, 59, 20. Magische Waffen, verderbliche Sprüche und dgl. werden auch वञ्ज genannt AV. 6, 134, 1. fgg. 135, 1. 11, 10, 12. fg. CAT. Ba. 13, 7, 1, 10. 14, 1, 3, 3. घ्राञ्जति° LIT. 2, 1, 10. साम° SHAPV. Ba. 3, 8. AIT. Br. 3, 7. अग्निचार° Kîm. NITIS. 1, 4. namentlich ein Wasserstrahl: अग्राम् AV. 10, 5, 10. CAT. Ba. 1, 1, 1, 17. 3, 1, 3, 6. उद्° KAUC. 47. 49. Bez. des Manju RV. 10, 83, 1. 84, 6. den Donnerkeil denkt man sich in der Gestalt eines Andreaskreuzes (X): °द्वया VARA. Bm. S. 33, 10. वञ्जकार 68, 45. वञ्जा- द्भित 69, 29. °चिह्न 70, 2. ein वञ्ज ist das Attribut des 15ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinî H. 48. wird bei Zauberverhandlungen gebraucht WASSILIEW 193. — 2) n. in Verbindung mit वाच् oder वाक्य so v. a. *ein Donnerwort*: वाग्वञ्जं भरतेनोक्तम् R. 2, 103, 2 (11, 9 Gora.). वाग्वञ्जाणि विमुञ्चसि R. Gora. 2, 63, 4. वाग्वञ्जं विसर्ज Buḡ. P. 1, 18, 36. द्वित्रवाक्यवञ्ज 2, 7, 9. R. 2, 35, 4. das blosse वञ्ज hat dieselbe Bedeutung: प्रत्यन्तनिष्ठं वञ्जम् Sîh. D. 362. PRATĪPAR. 21, b, 3. 33, a, 7. — 3) m. Bez. einer best. Heeresaufstellung M. 7, 191. MBu. 6, 701. 729. 3553. Kîm. NITIS. 18, 49. 19, 51. °व्यूह KATHA. 48, 3. — 4) m. Bez. einer best. Säulenform VARA. Bm. S. 33, 28. — 5) m. Bez. einer best. Gestalt des Mondes VARA. Bm. S. 4, 19. — 6) n. Bez. einer best. Art zu sitzen (vgl. वञ्जासन) Verz. d. Oxf. H. 94, a, N. 2. — 7) Bez. verschiedener Pflanzen: m. Euphorbia antiquorum H. 1140. Asteracantha longifolia Nees und weissblühender Kuça RĀĀN. im CKDa. = सेकुण्ड Buḡ. P. ebend. n. Myrobalane MED. VIÇVA a. a. O. Sesambliithe (vgl. वञ्जपुष्प) ÇABDAR.

im ÇKDn. — 8) n. Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich die günstigen Planeten in den Häusern 1 und 7 stehen, die ungünstigen in 4 und 10, VARĀH. BṘH. S. 20, 2. BṘH. 12, 3. 5. 14. — 9) m. Bez. einer best. Zeiteinteilung (योग) MED. Journ. of the Am. Or. S. 8, 236. 432. — 10) m. Bez. einer best. Soma-Feier SHAPV. BṘ. in Ind. St. 1, 36. इषुवसो P. 2, 4, 4, Sch. — 11) m. Bez. einer best. Buss: गोमूत्रपावकपान एको वज्रा-क्ष्यः कृच्छ्रः PRĀJACĪTTEND. 9, a, 5. — 12) m. n. Diamant (hart wie der Donnerkeil) AK. 3, 4, 25, 186. H. 1063. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. SHAPV. BṘ. in Ind. St. 1, 40. fg. M. 11, 57. समानसार MBH. 1, 7076. 12, 6387. 16, 141. HARIV. 4763. कृतापि ते ऽहं न जरां गमिष्ये वज्रं यथा मलिकया निगीर्णम् R. 3, 53, 59. 4. 41, 67. सुच. 1, 228, 5. वज्रं वज्रेण भिद्यते KĀM. NĪTIS. 8, 67. मणौ वज्रसमुत्कीर्णं RAGH. 1, 4. 6, 19. वज्रादपि कठोराणि — लेकितराणां चेतांसि Spr. 2703. वज्राद्वज्रकृतं भयं विरमति 2706. VARĀH. BṘH. S. 16, 28. 29, 5. 41, 8. 44, 27. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 14. RĪĀA-TAR. 3, 396. वज्रं न भिद्यते केचिच्छिन्नत्यन्यान्मणीस्तु तत् 4, 51. BUĀG. P. 3, 15, 29. 23, 18. fg. 5, 17, 12. PĀKĀR. 1, 4, 56. परोत्ता VARĀH. BṘH. S. 80 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 86, a, 10. — 13) n. Stahl ÇKDn. — 14) n. eine Art Talk BHĀVAP. im ÇKDn. — 15) m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels (कल्क) VARĀH. BṘH. S. 57, 6. — 16) n. = वालक, बालक H. an. MED. VIÇVA a. a. O. a child or pupil WILSON. — 17) m. N. pr. eines Sohnes des Aniruddha MBH. 16, 214. 249. HARIV. 9204. fg. VP. 440. 614. BUĀG. P. 1, 15, 39. 10, 90, 37. eines Sohnes des Viçvāmitra MBH. 13, 251. eines Sohnes des Manu Sāvārṇa HARIV. LANGL. 1, 41 (wāṣ der gedruckte Text). N. pr. eines der 7 Daçapūrvin bei den Ġaina (vgl. वज्रस्वामिन् H. 34. eines Rshi VARĀH. BṘH. S. 21, 2, v. l. für वा-त्स्य; eines Ministers des Narendrādītja RĪĀA-TAR. 3, 384. eines Sohnes des Bhūti (eines Tempelhüters) 7, 207. eines Fürsten HIOUEN-THSANG 2, 44. Vie de HIOUEN-THSANG 150. eines Häretikers 228. — 18) f. वज्रा a) *Cocculus cordifolius* DC. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. *Euphorbia antiquorum* MED. — b) Bein. der Durgā: वज्राङ्कुशकरी देवी वज्रा तेनो-पगिष्यते Devī-P. 43 im ÇKDn. — c) N. pr. einer Tochter Vaiçvānara's VP. 147, N. 7. — 19) f. वज्रा eine Art *Euphorbia* MED. — Vgl. इन्द्रवज्र (in den Nachträgen), इन्द्रवज्रा, उपेन्द्र°, कर्मवज्र, ज्ञान°, दान°, नीच°, लीला°, शैवाल°, शोण°, स्वर्ण°.

वज्रक (von वज्र) 1) adj. in Verbindung mit तैल Bez. eines mit ver- schiedenen Species zubereiteten Oeles gegen Aussatz SUCH. 2, 64, 5. 70, 14. — 2) n. a) = वज्रतार HĀS. 220. RĪĀN. im ÇKDn. — b) Bez. einer best. Himmelserscheinung (उपग्रह) CHOTISTATIVA im ÇKDn. — Vgl. हि°, मरु°.

वज्रकङ्कट m. Bein. Hanuman's H. 703.

वज्रकण्ट und °क m. *Euphorbia nerifolia* oder *antiquorum* Lin. ĠA- TĪDH. im ÇKDn. AĪSH. 16. 29. °कण्टक m. *Asteracantha longifolia* Nees RĪĀN. im ÇKDn.

वज्रकण्टकशात्मली f. ein Baumwollenbaum mit Stacheln von der Härte eines Diamants, N. einer Höhle BUĀG. P. 5, 26, 7. 21.

वज्रकन्द m. ein best. Knollengewächs RATNAM. im ÇKDn.

वज्रकपालिन् m. N. pr. eines Buddha TRĀK. 1, 1, 23.

वज्रकर्ण m. = वज्रकन्द RATNAM. im ÇKDn.

वज्रकालिका f. ein Name der Mutter Çākjamuni's TRĀK. 1, 1, 13.

वज्रकाली f. Bez. einer Zinnschmelze Vajra beim Schol. zu H. 333.

वज्रकीट m. ein best. Insect, welches Holz und sogar Steine anbohren soll, = घुण MALLIN. zu ÇIC. 3, 58. Verz. d. Oxf. H. 24, a, N. 4. — Vgl. वज्रदंष्ट्र. वज्रकीलाय (von वज्र + कील) einen Donnerkeil darstellen: मर्मोपघा- तिभिः प्राणैर्वज्रकीलायितं स्थिरैः UTTARAK. 22, 10 (36, 2).

वज्रकृति N. pr. einer Höhle BURN. Intr. 222.

वज्रकूट 1) m. a) ein aus Diamanten bestehender Berg BUĀG. P. 3, 13, 29. — b) N. pr. eines Berges BUĀG. P. 5, 20, 4. — 2) n. N. pr. einer my- thischen Stadt auf dem Himalaja KATHĪS. 44, 5. 65, 242.

वज्रकेतु m. Bein. des Dämons Naraka KĀLIKĀ-P. 38 im ÇKDn. वज्र- केतोः सुतथोयो दानवो ऽरिविदारणाः । पातालकेतुर्विख्यातः पातालात्- रसंभयः ॥ MĀK. P. 21, 29.

वज्रतार n. eine Art Aetzalkali RĪĀN. im ÇKDn.

वज्रगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva VJUTP. 21. DAÇABHŪM. 2. SAŚ- PUṬODDH. 1.

वज्रगोप m. = इन्द्रगोप DRAVJAN. in NIGH. Pr.

वज्रघोष adj. wie ein Donnerkeil losend RAGH. 18, 20.

वज्रचक्षु m. Geier MADANAV. in NIGH. Pr.

वज्रचर्मन् m. Rhinoceros (eine harte Haut habend) RĪĀN. im ÇKDn.

वज्रच्छेदकप्रज्ञापारमिता oder वज्रच्छेदिका प्र° Titel eines buddh. Sūtra SCHMIDT und BÖUTLINGER, Verz. der tib. Hdschr. 6. BURN. Intr. 7. 73. 463. 593. Lot. de la b. l. 338. Vie de HIOUEN-THSANG 310. WASSILJEV 1. 3. 122. 143. 302. Die Schreibart वज्रच्छेदिका ist zu verwerfen.

वज्रजित् fehlerhafte v. l. H. 231 für वज्रजित्.

वज्रज्वलन m. Blitz KĀM. NĪTIS. 1, 4.

वज्रज्वाला f. 1) dass. HĀLĀJ. 1, 57. — 2) N. pr. einer Enkelin Vairo- kana's R. 7, 12, 23.

वज्रट m. N. pr. des Vaters des Uvaṣa (Uṣa) Verz. d. B. H. No. 36. 164. Verz. d. Oxf. H. 297, a, 27. 405, b, No. 10.

वज्रटीक m. N. pr. eines Buddha TRĀK. 1, 1, 23.

वज्रपाखा f. N. pr. P. 4, 1, 58, Sch. — Vgl. वज्रनख.

वज्रतर (von वज्र) m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels (कल्क) VARĀH. BṘH. S. 57, 7.

वज्रतुण्ड 1) adj. einen Schnabel von der Härte des Diamanten habend: गृध्राः (so die ed. Bomb.) BUĀG. P. 5, 26, 35. — 2) m. a) Geier. — b) Stech- fliege, Mücke RĪĀN. im ÇKDn. — c) Bein. Garuḍa's TRĀK. 1, 1, 43. H. 231. — d) Bein. Gaṇeśa's (vgl. वज्रतुण्ड) TRĀK. 1, 1, 55. — e) Cactus Opuntia MADANAV. in NIGH. Pr.

वज्रतुत्य m. Lasterstein (वैरूप) DRAVJAN. in NIGH. Pr.

वज्रदंष्ट्र 1) adj. Spitzzähne von der Härte des Diamanten habend: श्वानः BUĀG. P. 5, 26, 27. नरसिंह 18, 8. — 2) m. a) = वज्रकीट Verz. d. Oxf. H. 24, a, N. 4. — b) N. pr. α) eines Rākshasa R. 5, 79, 6. 80, 3. 6, 33, 46. 69, 11. — β) eines Asura BUĀG. P. 8, 10, 20. — γ) eines Für- sten der Vidyādharma KATHĪS. 65, 72. — δ) eines Löwen PĀKĀR. 87, 4.

वज्रदक्षिण adj. den Donnerkeil in der Rechten haltend RV. 1, 101, 1. 10, 23, 1. m. Bein. Indra's H. c. 31 (fälschlich वज्रो द°).

वज्रदण्ड adj. einen mit Diamanten verzierten Stiel habend BUĀG. P. 8, 10, 15.

वज्रद 1) *n. Cactus Opuntia* DRAYJAN. in NICH. Pa.

वज्रदत्त m. N. pr. eines Sohnes des Bhagadatta MBH. 14, 2176. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 52. यी° N. pr. eines buddhistischen Autors BURN. Intr. 542.

वज्रदत्त 1) adj. Zähne von der Härte des Diamanten habend. — 2) m. a) Eber. — b) Ratte ÇANDAM. im ÇKDa.

वज्रदशन 1) adj. Zähne von der Härte des Diamanten habend. — 2) m. Ratte H. 1300.

वज्रदुनेत्र m. N. pr. eines Fürsten der Jaksha VJUTP. 88.

वज्रदेश m. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 352, b, 16.

वज्रदु m. Bez. verschiedener Arten von Euphorbia AK. 2, 4, 24.

वज्रदुम m. desgl. ÇANDAM. im ÇKDa.

वज्रदुमकेसरध्वज m. N. pr. eines Fürsten der Gandharva VJUTP. 88.

वज्रधर 1) adj. den Donnerkeil tragend; m. Bein. Indra's UśVAL. zu UNĪDIS. 2, 22. HALĪS. 1, 52. MBH. 1, 7812. 3, 1780. 11905. 6, 3664. 15, 548. R. 2, 25, 32. 3, 18, 41. 43, 41. 53, 60. 54, 27. RAČH. 18, 20. BŪIČ. P. 2, 7, 1. 6, 10, 18. 11, 9. 8, 11, 27. — 2) m. N. pr. eines buddhistischen Heiligen TAIK. 1, 1, 21. WASSILJEV 7. 125. 179. 188. — 3) m. N. pr. eines Fürsten RĪĒA-TAR. 8, 540. 627.

वज्रधात्री f. N. pr. der Gattin Vairokāna's WILSON, Sel. Works II, 12. fehlerhaft für °धात्रीचरी, wie VJUTP. 105 eine Tantra-Gottheit heisst. Nach SĀDHANAM. 83 ist लोकधात्रीचरी ein Bein. der Mārīkī, der Gattin Vairokāna's.

वज्रनख adj. Krallen von der Härte des Diamanten habend: नृसिंह, नरसिंह TAITT. Ā. 10, 1, 6. Nṛs. TĪP. Uṇ. in Ind. St. 9, 104. BŪIČ. P. 8, 18, 8. — Vgl. वज्रपाखा.

वज्रनगर n. Bez. der Stadt des Dānava Vāgrānābha HARIV. 8559. — Vgl. वज्रपुर.

वज्रनाभ 1) adj. eine diamantene Nabe habend: चक्र MBH. 1, 8196. 8, 3853. 10, 625. 16, 60. R. 4, 43, 33. — 2) m. N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2565. — b) eines Dānava HARIV. 199. 8553. fgg. 12933. — c) eines Fürsten ŚIN. D. 185, 1. eines Sohnes des Uktha HARIV. 827. VP. 396. des Unnābha RAČH. 18, 20. des Sthala BŪIČ. P. 9, 12, 2.

वज्रनाभीय adj. zum Dānava Vāgrānābha in Beziehung stehend, von ihm handelnd HARIV. 152. fgg. in den Unterschriften.

वज्रनिर्घोष m. Donnerschlag HALĪS. 1, 57.

वज्रनिष्कम्भ MBH. 5, 3595 fehlerhaft für वज्रविष्कम्भ.

वज्रनिष्पेष m. s. u. निष्पेष.

वज्रपञ्जर 1) Bez. gewisser Gebete an die Durgā Verz. d. Oxf. H. 71, b, 15. — 2) m. N. pr. eines Dānava KATHĪS. 46, 38. 47, 28.

वज्रपत्रिका f. Asparagus racemosus AUSM. 15.

वज्रपाणि 1) adj. den Donnerkeil in der Hand haltend; m. Bein. Indra's TAIK. 1, 1, 57. ŚAUPY. Bn. 5, 3. MBH. 1, 8771. 3, 11942. 8, 1639. R. 1, 19, 4 (12 GORR.). 2, 74, 16. 3, 29, 28. 6, 92, 11. 111, 32. RAČH. 2, 42. BŪIČ. P. 8, 11, 2. 9, 6, 19. — 2) adj. dessen Donnerkeil die Hand ist, von den Brahmanen: वज्रपाणिर्ब्राह्मणः स्यात्तत्र वज्रार्थं स्मृतम् । वेश्या वै दान-वज्राय कर्मवज्रा यवीयसः ॥ MBH. 1, 6487. — 3) m. Bez. einer Klasse

VI. Theil.

von Genten bei den Buddhisten LALIT. ed. Calc. 75, 12. SCHENKHA, Lebensb. 244 (14). HSOUEN-TSANG 1, 134. 2, 114. acht an der Zahl 1, 319. °धारणी 2, 114. — 4) m. N. pr. eines Dhjānibodhisattva BURN. Intr. 117. 538. 557. WILSON, Sel. Works II, 13. fg. 17. WASSILJEV 190. fgg. 191. 198.

वज्रपाणित n. das Halten des Donnerkeils in der Hand: मन्त्रस्य VARĪH. BŪH. 8, 58, 42.

वज्रपाणिन् = वज्रपाणि 1) HARIV. 1492. 9161.

1. वज्रपात m. das Niederfallen des Donnerkeils, ein niederfahrender Blitz: बाणान्वज्रपातसमस्वरान् R. 6, 92, 11. °कृतशैलशिला PRAB. 67, 10. °सदृशं वज्रः PARĪTAT. 246, 17. वचने °दारुणम् 66, 19. °दुःसह्यं वचनम् ed. ORN. 59, 14. Am Ende eines adj. comp. f. छा Spr. 737.

2. वज्रपात adj. wie ein Donnerkeil niederfahrend: बाण R. 1, 23, 26.

वज्रपाषाण m. eine Art Spath DRAYJAN. in NICH. Pa.

वज्रपुर n. Bez. der Stadt des Dānava Vāgrānābha HARIV. 8556. — Vgl. वज्रनगर.

वज्रपुष्प n. 1) ein Diamant von Blume, eine kostbare Blume WILSON, Sel. Works II, 35. — 2) Sesambliethe AK. 2, 4, 2, 56.

वज्रपुष्पा f. Anethum Sowa ROXB. RĪĒAN. im ÇKDa.

वज्रप्रभ m. N. pr. eines Vidyādharma KATHĪS. 35, 113. 122. 44, 6.

वज्रप्रभाव m. N. pr. eines Fürsten der Karūṣa HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 53.

वज्रप्रस्तरिणो f. N. einer Tantra-Gottheit: °मन्त्राः Verz. d. Oxf. H. 93, b, 1. वज्रप्रस्तः विनीतज्ञायक (sic) 95, b, 48.

वज्रबाहु 1) adj. den Donnerkeil in der Hand haltend, Indra: मन्त्रे मुगा अयश्चकार वज्रबाहुः RV. 1, 165, 8. 2, 12, 12. fg. 4, 20, 1. Indra-Agni 1, 109, 7. Rudra 2, 33, 3. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 74, b, 7. eines Fürsten von Orissa MACC. Coll. I, 24.

वज्रवीजक m. Guilandina Bonduc RĪĒAN. im ÇKDa.

वज्रभूमि f. N. pr. einer Oertlichkeit WILSON, Sel. Works I, 295.

वज्रभूमिराजम् n. ein best. Edelstein, = वैकास DHANV. in NICH. Pa.

वज्रभृकुटि N. einer Tantra-Gottheit VJUTP. 105.

वज्रभृत् adj. den Donnerkeil haltend, m. Bein. Indra's RV. 1, 100, 12. 6, 17, 2. MBH. 1, 1151. 7457. 4, 1177. 1615. 3, 5431. HARIV. 3955. R. 3, 9, 19. KATHĪS. 29, 13.

वज्रमणि m. Diamant Spr. 2920. 3325.

वज्रमण्डा f. Titel einer Dhārāṇī BURN. Intr. 543.

वज्रमय (von वज्र) adj. (f. ई) diamanten, hart —, unverwundlich wie der Diamant Spr. 3043. UTTARAB. 121, 10 (164, 6). KATHĪS. 11, 65. 45, 407.

वज्रमित्र m. N. pr. eines Fürsten VP. 471. BŪIČ. P. 12, 1, 16.

वज्रमुकुट m. N. pr. eines Sohnes des Pratāpamukha KATHĪS. 75, 62. VET. in LA. (III) 4, 22.

वज्रमुष्टि 1) adj. den Donnerkeil in der Hand haltend, m. Bein. Indra's R. 6, 72, 29. — 2) m. N. pr. a) eines Rākṣasa R. 3, 18, 14. 39, 7, 35. — b) zweier Krieger KATHĪS. 10, 19. 109, 50. 55.

वज्रमूली f. Glycine debilis LIN. RĪĒAN. im ÇKDa.

वज्रयोगिनी f. N. pr. einer Gottheit WILSON, Sel. Works II, 21. Verz. d. Oxf. H. 149, a, 14.

वज्राद्य adj. *dessen Donnerkeil der Wagen ist*, Bez. des Kriegers MBh. 1, 6487; vgl. u. वज्रपाणि 2).

वज्रद 1) adj. *Zähne von der Härte des Diamanten habend.* — 2) m. Eber Trik. 2, 8, 8.

वज्रात्र n. N. pr. einer Stadt KATHA. 44, 55, 82.

वज्रलिपि f. Bez. einer best. Schrift LALIT. ed. Calc. 144, 6.

वज्रलेप m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels VARAṆ. Bhū. S. 87, 8. Spr. 2704. °घटितेव (वज्रसारघटितेव DAṢA. S. 149, 16) MĀLATI. 77, 2; vgl. वज्रलेखकडिं विद्य मे कृत्यनुमलं Vikr. 47, 18.

वज्रलेपाय्, °यते *den Vajralopa genannten Mörtel darstellen, fest haften wie dieser*: परस्पराम्यवज्रप्रकारदोषो वज्रलेपायते SARVADAMĀNA. 5, 13. fg. वज्रलेपायमानत्वं 132, 22.

वज्रलोक्क Magnet Dravya. in Nigh. Pr.

वज्रवध m. *forked or oblique [that is, cross] multiplication* COLEBR. Alg. 363.

वज्रवचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten von Orissa MACK. COLL. I, 24.

वज्रवल्ली f. *Heliotropium indicum* HAN. 98.

वज्रवल्क, °वाल्क adj. *den Donnerkeil führend*: वर्षणा: RV. 8, 44, 19.

वज्रवारक adj. *ehrendes Beiwort einiger Weisen*: त्रैमिनिश्च समुत्तुश्च वैशंपायन एव च । पुलस्त्यः पुलकश्चैव पञ्चैते वज्रवारकाः ॥ ÇKDn. u. त्रैमिनि und समुत्तु nach einem PURAṆA.

वज्रवाराक्षो f. ein Name der Mutter Çakjamuni's Trik. 1, 1, 14.

वज्रविद्राविणी f. N. pr. einer buddhistischen Gottheit Wilson, Sel. Works II, 12.

वज्रविष्कम्भ m. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBh. 5, 8595 nach der Lesart der ed. Bomb., °निष्कम्भ ed. Calc.

वज्रविक्षुत adj. *vom Donnerkeil getroffen* ÇAT. Br. 8, 2, 8, 14.

वज्रवीर m. Bein. Mahākāla's Wilson, Sel. Works II, 21.

वज्रवृत्त m. *Cactus Opuntia* Suçr. 1, 138, 21. RĀGA-TAR. 4, 526. = से-कुण्ड RĀGA. im ÇKDn.

वज्रवेग m. N. pr. 1) eines Rākshasa MBh. 3, 16405. 16407. 16433. fg. — 2) eines Vidjādhara KATHA. 68, 58. fgg.

वज्रव्यूह s. u. वज्र 3).

वज्रशाल्य m. *Stachelschwein* RĀGA. im ÇKDn.

वज्रशाखा f. N. eines von Vajrasvāmin gegründeten Zweiges der Gaiṇa Wilson, Sel. Works I, 337. fg.

वज्रशीर्ष m. N. pr. eines Sohnes des Bhṛgu MBh. 13, 4145.

वज्रशुचि s. वज्रसूचि.

वज्रशृङ्गला f. N. pr. einer der 16 Vidjādevī H. 239.

वज्रशृङ्गलिका f. *Asteracantha longifolia* Nees RĀGA. in Nigh. Pr. — Vgl. वज्रास्थिशृङ्गला.

वज्रसेकत m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 8, 11.

वज्रसेधात m. Bez. eines best. fest haftenden Mörtels VARAṆ. Bhū. S. 87, 8.

वज्रसम्भ 1) adj. *eine diamantene Seele habend* WASSILJEV 188. — 2) m. N. pr. eines Dhjānibuddha Buan. Intr. 525. Wilson, Sel. Works II, 12. 37. 39.

वज्रसत्तािका f. N. pr. der Gattin Vajrasattva's Wilson, Sel. Works II, 12.

वज्रसमाधि m. Bez. einer best. Vertiefung bei den Buddhisten HIOUEN-TSANG I, 457. II, 180. Vio de HIOUEN-TSANG 140.

वज्रसार 1) adj. a) *hart wie der Diamant*: भुज R. Gonn. 1, 41, 20. कृ-द्य 4, 19, 15. मुष्टि Būā. P. 3, 19, 25. 7, 10, 59. 10, 44, 8. °प्रकृत्सदृशो दारुणो वचः PAÑĀT. 88, 10; vgl. वज्रसमानसार MBh. 1, 7076. — b) *diamanten*: स्तम्भ MBh. 13, 5251. — 2) *Diamant*: वज्रसारोऽस्वल (वैष्मन्) MBh. 5, 8576. °घटितेव (v. l. वज्रलेपघटितेव MĀLATI. 77, 2) DAṢA. S. 149, 16. — 3) m. N. pr. zweier Männer KATHA. 58, 80. fgg. RĀGA-TAR. 8, 226.

वज्रसारमय (von वज्रसार) adj. *diamanten, hart wie der Diamant*: शिशु MBh. 2, 718. शृङ्ग 13, 833. कृद्य 9, 60. Spr. 4480. R. 2, 61, 9. KATHA. 11, 54. °व n. 44, 5.

वज्रसारीकर *hart wie der Diamant machen*: कुसुमवापान् °करोपि ÇAK. 54.

वज्रसूचि und °सूचो f. 1) *eine diamantene Nadel*: °सूच्य (प्रतोद) MBh. 13, 2786. — 2) Titel einer dem Çamkarākārja zugeschriebenen Upanishad COLEBR. Misc. Ess. I, 113. Ind. St. 1, 250. HALL 128. Verz. d. Pet. H. No. 4 (ग्राम). — 3) Titel eines Werkes des Aṣṭva-ghosha, herausgegeben 1860 von A. WENDE. Fälschlich वज्रशुचि Buan. Intr. 215. 537.

वज्रसूर्य m. N. pr. eines Buddha Trik. 1, 1, 17.

वज्रसेन m. N. pr. eines Fürsten von Çrāvastī ÇAT. 10, 50. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 397, a, 4. 402, a, No. 203.

वज्रस्थान n. N. pr. einer Oertlichkeit R. Gonn. 1, 66, 21.

वज्रस्वामिन् m. N. pr. einer der 7 Daṣapūrvin bei den Gaiṇa Wilson, Sel. Works I, 336. fgg. 341. ÇAT. 14, 195. fgg.

वज्रकुस्त 1) adj. *den Donnerkeil in der Hand haltend*: Indra RV. 1, 173, 10. 2, 12, 13. 19, 2. 6, 22, 5. Indra-Agni 1, 109, 8. die Marut 8, 7, 32. Çiva Çiv. — 2) f. या a) N. einer der 9 Samidh Gṛṇyas. 1, 27. — b) N. pr. einer buddhistischen Göttin Wilson, Sel. Works II, 39. KĀLAŚAKRA 1, 119.

वज्रहृण N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 5. 6. — Vgl. वज्रहृण.

वज्रकृद्य n. Titel eines buddhistischen Werkes Buan. Intr. 543.

वज्राशु m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa HANV. 9195 nach der Lesart der neueren Ausg., वज्रासु ed. Calc.

वज्राकर 1) m. *eine Fundgrube für Diamanten* RAGH. 18, 20. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 158.

वज्राकृति adj. *die Gestalt des Donnerkeils habend*: das Zeichen des Gihvāmātīja Vop. 1, 18.

वज्राण्य 1) adj. *den Namen वज्र führend*: व्यूह MBh. 6, 701. चन्द्र VARAṆ. Bhū. S. 4, 19. कल्क 37, 6. कृच्छ्र PAÑĀÇĀITTEND. 9, a, 8. — 2) m. *eine Art Spath* Dravya. in Nigh. Pr. Suçr. 2, 70, 10.

वज्राङ्गुशी f. N. einer Tantra-Gottheit VAUT. 108.

वज्राङ्ग 1) m. *Schlange* RĀGA. im ÇKDn. v. l. वक्राङ्ग wohl richtiger. — 2) f. ई *Heliotropium indicum* BūāVAR. im ÇKDn. Coix barbata Roxb. ÇABDAŚ. ebend.

वज्राचार्य m. *ein Diamant von Lehrer* und zugleich N. pr. eines best. Lehrers Wilson, Sel. Works II, 17. 20. 29. Buan. Intr. 527.

वज्रादित्य m. N. pr. eines Fürsten von Kāc̣mīra RĪĀ-TAR. 4, 43. 355. 393.

वज्राभ (वज्र + श्राभा) m. eine Art Spath RĪĀN. im ÇKDa.

वज्राभ्यास m. multiplication crosswise or zigzag COLEBR. Alg. 171.

वज्राम्बुजा f. N. einer Tantra-Gottheit VJUTP. 105.

वज्राण् (von वज्र), °पते zum Donnerkeil werden: पञ्चानां हि वधे सूत वज्रापते तृणान्यपि MBH. 7, 429. Spr. 2507. मृडुगतिर्वतो ऽपि वज्रापते MAHĀN. 201 = ÇOK. ed. Bomb. S. 4.

वज्रायुध 1) adj. dessen Waffe der Donnerkeil ist, m. Bein. Indra's HARIV. 7551. Buġ. P. 8, 11, 13. — 2) m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 120, 14.

वज्राशनि m. f. Indra's Donnerkeil TRIK. 1, 1, 62. ĠAṬĀH. in Verz. d. Oxf. H. 191, b, 1. °समस्वन R. 4, 43, 38. वज्राशनीनां संपाते, °विभूषित, °निपात 5, 7, 64. Oft werden वज्र und शनि von einander unterschieden, z. B. HARIV. 7551. fg.

वज्रासन n. 1) ein diamantener Thron BURN. Intr. 387. HIOUEN-TUSANG I, 438. 460. Vie de HIOUEN-TUSANG 139. fg. — 2) Bez. einer best. Art zu sitzen Verz. d. Oxf. H. 11, a, N. 1. 102, b, 13. 20. 234, a, 21.

वज्रासु s. u. वज्राशु.

वज्रास्थिशृङ्गला f. Asteracantha longifolia NEES RĪĀN. im ÇKDa. Dieser Ausdruck wird wohl eher zwei Namen enthalten: वज्रशृङ्गला und शस्थिशृङ्गला; vgl. वज्रशृङ्गलिका.

वज्राङ्किका f. Carpopogon pruriens RĪĀN. in NIGH. Pa.

वज्रजित् m. Bestieger Indra's (वज्रिन्), Bein. Garuḍa's H. 231.

वज्रिन् (von वज्र) 1) adj. a) den Donnerkeil habend: Indra RV. 1, 7, 2. 32, 1. 3, 46, 1. 5, 22, 4. 10, 22, 2. AV. 10, 4, 12. Indra-Agni RV. 6, 39, 3. ÇIVA MBH. 13, 981. — b) das Wort वज्र enthaltend PAÑĀV. Bn. 10, 6, 3. — 2) m. a) Bein. Indra's AK. 1, 1, 4, 38. H. 171. MED. n. 124. प: कामपेत वज्री स्यामिति PAÑĀV. Bn. 12, 13, 12. MBH. 4, 821. 8, 3053. 14, 266. R. 2, 23, 33. 64, 22. 4, 18, 11. 6, 30, 17. RAGH. 9, 24. ÇĀK. 193, v. 1. VIKR. 5. KATHĀS. 17, 18. Buġ. P. 3, 1, 39. 6, 12, 3. unter den Viçvo Devāḥ MBH. 13, 4858. — b) ein Buddha TRIK. 1, 1, 8. MED. — 3) f. Bez. gewisser Ishṭakā TS. 5, 7, 3, 1.

वज्रिवस् voc. (vgl. P. 8, 3, 1) = वज्रिन् 1) a) RV. 1, 121, 14. 6, 37, 4. 43, 18. — Scheint eine Nachbildung von अद्रिवस्, हरिवस् zu sein.

वज्रीकरण (von वज्र + 1. कर) n. das zum Donnerkeil-Machen, unter den 18 संस्कारा: कुण्डानाम् Verz. d. Oxf. H. 103, b, 3.

वज्रीभूत (von वज्र + 1. भू) adj. zum Donnerkeil geworden ŚĪS. zu RV. 8, 14, 13.

वज्रेन्द्र m. N. pr. zweier Männer RĪĀ-TAR. 3, 105. 381.

वज्रेश्वरी f. N. pr. einer buddhistischen Gottheit WILSON, Sol. Works II, 39.

वज्रोदरी f. N. pr. einer Rākshasi R. 5, 25, 44.

वज्रोली f. Bez. einer best. Stellung der Finger Verz. d. Oxf. H. 235, a, 23.

वञ्, वञ्चति (गति) NAIGH. 2, 14. DhĀTUP. 7, 7. वञ्चिता und वचिता P. 1, 2, 24. VOP. 26, 205. वञ्चा P., Sch.; wann der Palatal in einen Guttural übergeht P. 7, 3, 93. 1) wanken, wackeln, krumm —, schief gehen AV. 4, 16, 2. झीर्णा दृपडेन वञ्चसि (fälschlich वञ्चयसि ÇVETĀÇV. Up. 4, 3) 10, 8, 27. एकामैका शकुनिकाकुलमिति वञ्चसि watschelt VS. 23, 22. कपोताय च्छिन्नपताय वञ्चते ÇĀK. Ça. 12, 16, 5. विशो वै राष्ट्राय वञ्चसि ÇAT. Bn.

13, 2, 9, 6. gehen —, gelangen zu: वञ्चुशाकुलमितिम् BHATṬ. 14, 74. वञ्चिताप्यम्बरं हरम् 7, 106. — 2) schleichen (in böser Absicht) VS. 16, 21. — 3) pass. वच्यते a) sich schaukeln, sich drehen, rollen, volvi; sich tummeln (von Rossen): वच्यते वां ककुदातः RV. 1, 46, 3. 184, 3. मनुना वच्यमाना: mit Bedacht sich tummelnd d. h. besonnen und doch eilig 3, 6, 1. वच्यतां ते वक्रय: 2. वच्यस्व वृते न पक्वे शकुन: AV. 20, 127, 4. — b) übertragen: स्तोमासो मनसा वच्यमाना: in der Brust sich bewegend RV. 10, 47, 7. इन्द्रं मतिकृद् आ वच्यमानाच्छा पतिं जिगाति hervordringend aus 3, 39, 1. — 4) वञ्चते MBH. 12, 10934 fehlerhaft für वच्यते (s. caus.), wie die ed. Bomb. liest.

— caus. 1) einem Feinde, einer Gefahr ausweichen, entgehen, ent-rinnen, entweichen; act. mit acc.: शक्तिं वञ्चयति P. 1, 3, 69. Sch. VOP. 23, 52. तद्स्माभिरिमं पापं तं च पापं सुयोधनम्। वञ्चयद्विनिवस्तव्यं कृत्वा-वासं क्वचित्क्वचित् MBH. 1, 5794. लयमास्थाय (so die ed. Bomb.) राधेयो भीमसेनमवञ्चयत् 7, 5767. 9, 3224. HARIV. 13424. KATHĀS. 64, 85. वाता-श्वेगवञ्चितसैनिक 73, 89. स शरान्वञ्चयामास R. 5, 40, 9. 7, 32, 45. KA-TTHĀS. 49, 147. fg. Buġ. P. 3, 18, 15. 10, 37, 5. 67, 14. मृत्युम् MBH. 9, 8291. R. 7, 23, 1, 34. med.: वञ्चयानि पुनश्चैव चेतुः MBH. 9, 3195. श्वञ्चयत मा-याश्च स्वमायाभिर्नर्दिषाम् BHATṬ. 8, 43. — 2) Jmd anführen, täuschen, hintergehen, betrügen; med. DhĀTUP. 33, 29. P. 1, 3, 69. VOP. 23, 52. GĪT. 8, 7. धूर्ता यद्वञ्चयते जनान्जन् KATHĀS. 24, 79. 28, 175. 39, 174. 66, 52. मूर्खा-स्त्वामववञ्चत BHATṬ. 15, 15. act. MBH. 13, 1636. 2236. HARIV. 7755. MĀKĀH. 120, 25. RAGH. 19, 17. 33. Spr. 2819. 4962. PRAB. 15, 4. LA. (III) 86, 12. Buġ. P. 8, 9, 21. कालं वञ्चयता तं तम् so v. a. Zeit gewinnend 9, 7, 14. वञ्चयितुम् KATHĀS. 7, 89. मद्भ्रात्रं च राजानमापातं पापउवाचप्रति। उपकारैर्वञ्चयित्वा वर्त्मन्येव सुयोधनः MBH. 1, 497. R. 2, 37, 21. 3, 44, 20. 47, 16. RAGH. 12, 53. KATHĀS. 24, 200. 28, 184. 39, 171. RĪĀ-TAR. 5, 303. Buġ. P. 5, 26, 9. PAÑĀT. 35, 12. 93, 15. 169, 1. pass.: वञ्च्यते (so mit der ed. Bomb. zu lesen) MBH. 12, 10934. KATHĀS. 29, 82. 32, 167. 34, 223. 61, 203. PRAB. 19, 15. 27, 8. मया भूतेन्द्रियग्रामो नोपभोगैर्वञ्च्यत wurde nicht betrogen um KATHĀS. 13, 133. वञ्चितं angeführt, getäuscht, hinter-gangen, betrogen AK. 3, 1, 41. H. 442. MBH. 1, 8242. 3, 11064 (S. 571). 5, 7449. 7454. R. 2, 24, 11 (23, 10 GORR.). R. GORR. 2, 35, 28. 59, 19. 3, 33, 18. 41, 16. 4, 34, 30. 5, 38, 10. 79, 3. MECH. 28. KUMĀRAS. 4, 10. 5, 49. MĀ-LAV. 51. Spr. 434. 3282. KATHĀS. 17, 155. 18, 178. 20, 134. 26, 90. 37, 231. 61, 23. DAÇAK. 72, 8. PRAB. 58, 3. Buġ. P. 1, 15, 5. 3, 23, 57. 4, 23, 28. 25, 56. 62. 5, 13, 17. 14, 30. 10, 51, 47. PAÑĀT. 199, 23. Hit. III, 1. HARR. Anth. 528, Çl. 1 (wo के न तया वञ्चिता: zu lesen ist). श्वञ्चित KATHĀS. 30, 84. 34, 210. Die Ergänzung im loc.: ननु नाम त्रियः साध्यः प्रियभोगैश्चवञ्चि-ता: (°भोगे य die neuere Ausg.)। पतीनामपरित्याग्या: HARIV. 4790. im instr.: तैस्तैः पलैर्वञ्चिता: Spr. 784. 1337. MĀK. P. 23, 81. im abl.: स एव वञ्च्यते तेन ब्राह्मणप्रकागता यथा Spr. 336. शर्कं सुतप्राप्ते: सपत्न्या वञ्चनैतया KATHĀS. 72, 75. तद्वञ्चितवामनेत्रा darum betrogen so v. a. dessen entbehrend RAGH. 7, 8. in seinen Erwartungen getäuscht so v. a. über-rascht R. 2, 84, 16. — 3) वञ्चिता f. Bez. einer Art Räthsel Verz. d. Oxf. H. 204, a, 27. — 4) वञ्चयसि ÇVETĀÇV. Up. 4, 3 fehlerhaft für वञ्चसि, wie AV. 10, 8, 27 gelesen wird.

— intens. वनीवञ्चति, वनीवच्यते P. 7, 4, 84. sich drehen, sich tum-

mein: *सर्वावधीना* *अस्ति* केशी RV. 10, 102, 6.

— *वञ्च* *pass. provocat ad*: इयं हि वा मुनिर्वाच्यः मुनिश्च व्यथितः RV. 1, 142, 4.

— *घनु* *nackwanke* TS. 7, 4, 32, 1.

— *घभि* *caus. Jmd hintergehen, betrügen*: दुक्त्रास्म्यभिवञ्चितः MBh. 5, 7506.

— *घा* *pass. hervorrollen, hervorquellen* RV. 9, 2, 2. *घा* *वञ्च्यस्व घृच्वोः* *पूयमानः* 97, 2. 108, 10.

— *उद्* *hinauswanken, hinausschleichen* TS. 7, 4, 32, 1.

— *उप* *caus. Jmd in seinen Erwartungen täuschen*: *वञ्चित* R. 2, 32, 18. — Vgl. *सूयवञ्चन*.

— *निम्* *hintergehen*: शपथैः किं घूर्तं निर्वञ्चसे Spr. 688.

— *परि* *herumschleichen* VS. 16, 31. TS. 7, 4, 32, 1. — *caus. Jmd anführen, hintergehen*: *वञ्चित* HARIV. 7107. Spr. 3193.

— *सम्* *schwanken* TS. 7, 4, 32, 1.

वञ्चक (vom *caus.* von *वञ्च्*) *nom. ag.* 1) *der Andere anführt, Betrüger* AK. 3, 1, 47. TRIK. 3, 3, 41. H. 376. an. 3, 94. MED. k. 154. M. 9, 258. MBh. 2, 527. 1207. 7, 2598. स्फुटवक्ता न वञ्चकः Spr. 1623. KATHA. 39, 121. KHANDOM. 153. प्रकाशः, प्रच्छ्वः M. 9, 257. अवञ्चकः परिज्ञनः *ehrlich* Spr. 3288. in comp. mit dem Object: *ज्ञन* HARIV. 7124. *विद्यस्त* KATHA. 26, 240. *वञ्च्य* CATR. 14, 288. *सगद्वञ्चक* Verz. d. Oxf. H. 133, b, 36. *Büswicht* (खिल) H. an. MED. — 2) m. *Schakal* AK. 2, 5, 5. TRIK. H. an. MED. HIA. 78. HIT. 22, 8. 14. 40, 20. — 3) m. *Moschusratze* (गेरुनकुल, गृक्षधु) H. an. MED. — Vgl. *आत्म*, *सगद्वञ्चक*, *वञ्च्य*.

वञ्चति m. *Fewer* H. c. 169. — Vgl. *वञ्चति*.

वञ्चथ (von *वञ्च्*) UNĀDIS. 3, 113. m. *Betrüger Ucéval* = *वञ्चना* und *कोकिल* UNĀDIV. im *SAṆKSHIPTAS* nach ÇKDn.

वञ्चन (vom *caus.* von *वञ्च्*) n. *das Betrügen, Betrug, Täuschung* H. 379. HALĪ. 4, 63. *प्रवणा वेष्टा*: KATHA. 3, 54. Spr. 213. *वञ्चुता* 4131. *गुरुष्वपि वञ्चनम्* VET. in LA. (III) 30, 4. *कयविक्रयकाले च सर्वः सर्वस्य वञ्चनम्*. युगान्ते भरतयेष्ट वितलोः ॥ ॥ MBh. 3, 13062. *विञ्चासप्रतिपत्तानां* 2855. MĀK. P. 15, 41. *कामि* Spr. 1660. 1815. KATHA. 22, 114. *प्रवञ्चनजीविक* 66, 111. CATR. 10, 131. *वञ्चनं कर्* mit dem acc. der Person *Jmd anführen, betrügen* PĀNĀ. 1, 10, 17. *काल* so v. a. *Zeitgewinnung* Verz. d. Oxf. H. 123, a, 29. *वञ्चना* f. *dass.*: *वञ्चनां प्राप्* *getäuscht worden* MBh. 1, 3248. 3, 15689 (*वञ्चनम्* DRAUP. 6, 24). *वञ्चनी* लभ् R. 2, 34, 37. MBh. 1, 8244. *योग* 4, 1560. 1563. 9, 3316. 12, 467. *नार्क्षि वञ्चनाम्* 14, 2769. HARIV. 9707. *परिपुटतव* MĀK. 17, 12. 26, 3. VARĀH. Bṛh. S. 104, 5. RĪĀ-TAR. 2, 109. SĪM. D. 825 (*वञ्चनाकास्य* zu schreiben). *लोकस्य* Spr. 4669. RĪĀ-TAR. 1, 237. 6, 189. pl. MBh. 12, 2036. KATHA. 24, 30. *वञ्चनी कर्* mit dem acc. der Person *Jmd anführen, betrügen* PĀNĀ. 2, 5, 9. 7, 9. *Betrug* so v. a. *verlorene Mühe, verlorene Zeit*: *स्वर्गाभितं धिमुक्तं वञ्चनामिव मेनिरे* KUMĀR. 6, 47. *मन्यते स्म पिबतां विलोचनैः पद्मपातमपि वञ्चना मनः* RAGH. 11, 36. शाल्वः ॥ ॥ so v. a. *Verstoß gegen Mānā*. 18, 20. An den folgenden Stellen ist es nicht zu entscheiden, ob *वञ्चन* oder *वञ्चना* gemeint ist, KATHA. 7, 87. 16, 25. *fg.* 39, 109. 56, 269. — Vgl. *मृत्यु*.

वञ्चनता f. = *वञ्चन*, *घ* *Ehrlichkeit* Spr. 4202. Da in demselben

Spruche auch *समुत्साकता* und *विज्ञानता* in der Bed. von *समुत्साक* und *विज्ञान* erscheinen, braucht *वञ्चनता* nicht als *nom. abstr.* von einem *adj.* *वञ्चन* ohne *Trug, ehrlich* gefasst zu werden.

वञ्चनवत् (wie oben) *adj.* *trügerisch* NIA. 4, 15.

वञ्चनीय (vom *caus.* von *वञ्च्*) *adj.* 1) *dem man entgehen —, entrinnen muss*: *शत्रोर्विषयातवीर्यस्य वञ्चनीयस्य विक्रमे*: R. 8, 89, 5. — 2) *zu hintergehen, anzuführen* R. 8, 9, 32. Spr. 763.

वञ्चयितृ (wie oben) *nom. ag.* *Betrüger* HARIV. 15476. *परेषाम्* VARĀH. Bṛh. S. 69, 9.

वञ्चयितव्य (wie oben) *adj.* *zu hintergehen, anzuführen* MBh. 1, 1788. n. *impers.* mit dem gen. des obj.: *आशावती अद्यतां च लेके किमर्थिनां वञ्चयितव्यमस्ति* *darf man in der Welt Bedürftige u. s. w. hintergehen?* Spr. 3077.

वञ्चितक von *वञ्चित*, *part. praet. pass.* vom *caus.* von *वञ्च्*, in *पल*.

वञ्चिन् *adj.* *anführend, betrügend* in *आगत*.

वञ्चुक und *वञ्चूक* *adj.* *betrügerisch* ÇABDAR. im ÇKDn.

वञ्च्य *part. fut. pass.* von *वञ्च्* P. 7, 3, 63. VOP. 26, 8. — Vgl. *वञ्च्य*.

वञ्चरा f. N. pr. eines Flusses PĀJAJĀTĪTEND. 11, b, 9.

वञ्जुल 1) m. a) N. verschiedener Pflanzen: *Dalbergia ougeinensis* Roxb. AK. 2, 4, 2, 7. H. an. 3, 632. MED. l. 129. *Calamus Rotang* Lin. AK. 2, 4, 2, 10. H. 1137. H. an. MED. HALĪ. 2, 46. *Jonesia Asoca* Roxb. AK. 2, 4, 3, 45. H. an. MED. RĪĀN. (०डुम) im ÇKDn. — MBh. 13, 2330. HARIV. 12674. R. 3, 79, 34. 4, 1, 12. 5, 39, 2. SUÇA. 1, 141, 14. 2, 39, 11. 284, 7. 297, 9. 378, 16. VARĀH. Bṛh. S. 54, 50. 55, 11. 95, 16. UTTARAR. 34, 14 (46, 1). GĪT. 1, 42. 7, 11. 11, 2. SĪM. D. 19, 19. 329, 18. — b) *ein best. Vogel* HALĪ. 2, 99. R. 3, 68, 7. 4, 13, 5. VARĀH. Bṛh. S. 48, 6. 86, 20. 88, 1. — 2) f. *आ* a) *eine Kuh, die viel Milch giebt*, H. 1269. — b) N. pr. eines Flusses MĀK. P. 87, 22. VP. 185, N. 80.

वञ्जुलक m. 1) *eine best. Pflanze* Bṛh. P. 8, 2, 16. ०डुम HARIV. 12676. — 2) *ein best. Vogel* R. 3, 74, 13. 78, 23. *वञ्जुलकः कीर्त्यते खदिरचक्षुः* VARĀH. Bṛh. S. 88, 5. 11.

वञ्जुलप्रिय m. *Calamus Rotang* Lin. RATNAM. im ÇKDn.

1. *वट्*, *वैटति* DĀTUP. 9, 13 (वेष्टने). 19, 17 (परिभाषणे). *वैटयति* 38, 5 (मन्ये, वेष्टने). 65 (विभाषने).

2. *वट्* ein Opferausruß: *श्रेयाय पत्न्ये वट्* TS. 3, 2, 8, 1. नृषदे वट् 5, 4, 5, 1. *वेट्* statt dessen VS.

वट n. (?) SIDDH. K. 249, a, 3. 1) m. *Ficus indica* (vgl. *न्यग्रोध*) AK. 2, 4, 2, 13. 3, 4, 47, 98. TRIK. 3, 3, 100. H. 1132. an. 2, 97. MED. l. 23. HALĪ. 2, 41. MBh. 1, 3218. 3, 41. *fg.* 8307. 11570. 7, 2353. 8, 2031. 13, 635. 4253. 5046. 5970. HARIV. 3114. 3752. 7965. 14650. R. 2, 52, 96 (33 GOM.). SUÇA. 1, 314, 4. 2, 26, 15. 193, 1. 393, 18. ०क्षीर् 67, 9. RAGH. 13, 53. Spr. 710. 3890. 4702. VARĀH. Bṛh. S. 53, 85. 54, 96. 119. 124. 60, 8. 85, 3. NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 162. WEBER, RĀMAT. UP. 269. KATHA. 20, 37. 25, 216. 40, 90. 49, 154. 62, 213. RĪĀ-TAR. 3, 430. 4, 445. VP. 168. WEBER, KṢHNAĀ. 256. Bṛh. P. 3, 33, 4. 4, 6, 31. 18, 25. 5, 16, 25. 7, 9, 38. 8, 2, 12. MĀK. P. 54, 21. 101, 8. PĀNĀ. 1, 1, 12. 36. 40. 4, 39. 43. 6, 17. 7, 21. 23. 68. PĀNĀ. 9, 13. *fg.* 29. 98, 9. 104, 17. 124, 5. HIT. ed. JOHNS. 2357. VET. in LA. (III) 21, 11. ed 13, 17. DĀTUP. 79, 14. GAUPAR. zu SĪMĀK. 4. Verz. d.

Oxf. H. 17, b, No. 63, Cl. 8. अगस्त्य° N. pr. eines Wallfahrtsortes MBu. 1, 7818; vgl. अरुन्धती°, गृध्र°. Das f. घटी in मार्गवटी Verz. d. Oxf. H. 18, b, N. 9. — 2) m. ein best. Vogel Buā. P. ed. Bomb. 3, 10, 24 (वक ed. BURN. 28). 10, 66, 9. — 3) Strick, m. f. (ई) und n. AK. 2, 10, 27. TRIK. 3, 3, 100. 5, 28. MED. m. HALJ. 2, 442. f. H. 928. वट im comp. GAUDAP. zu SĪKHAJAK. 17. — 4) m. *Cypraea moneta*, Otterköpfchen TRIK. 3, 3, 100. H. an. MED. — 5) m. Kugeln, Pille (गोल) H. an. वटी f. dass. ÇĀṆḠ. SĀḤ. 2, 7, 1. फिरङ्गवटी Verz. d. B. H. No. 966. Klüsschen, Knöpfchen (vgl. वटका) BuĀVAP. im ÇKDr.; vgl. u. तापक 2). — 6) m. = भक्ष्य H. an. — 7) m. = साम्य H. an. — 8) m. N. pr. eines Wosens im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2536. — 9) f. ई ein best. Baum, = नदीवट RĪĠA. im ÇKDr. — 10) गाढा वटी Bez. einer best. Lage im Spiel Katuraṅga: नैकिका वटिका यस्य विद्यते खेलने यदि । गाढा वटीति विख्याता पदं तस्य न दुष्यति ॥ TIRUJĀTIR. im ÇKDr. — Vgl. उपवट, कल्प°, गृध्र°, तपो° (वट in dieser Zusammensetzung ist *Ficus indica*), नदी°, नभो°, प्राग्वट, भद्र°, मण्डल°, मुञ्ज°, रुद्र°, मधुवटी, मुद्गरिक°, रक्त°, सिद्ध°.

वटक m. AK. 3, 6, 8, 17. 1) Klüsschen, Knöpfchen (gewöhnlich aus Mehl von Hülsenfrüchten gemacht, eingeweicht, gewürzt und in Oel geschmort), m. TRIK. 2, 9, 14. H. 400. Suçr. 1, 224, 15. n. 233, 6. m. oder n. P. 5, 2, 82, VĀRTI. घटका f. Suçr. 2, 468, 12. वटिका H. ç. 93. DHŪRTA. 79, 14 (von LASSER in वटिका geändert). घनिकावटः, तक्र°, माष°, मुद्र-वटिका BuĀVAP. im ÇKDr. वटका, वटिका f. Pille Verz. d. B. H. 283 (XIII). वटिका ÇĀṆḠ. SĀḤ. 2, 7, 1. वटकादिकल्पना Verz. d. Oxf. H. 315, a, No. 478. — 2) m. ein best. Gewicht, = 8 Māsha ÇĀṆḠ. SĀḤ. 1, 1, 16. = 2 Çāṇa Verz. d. Oxf. H. 307, b, 8. — 3) वटिका f. Schachfigur; s. oben u. वट 10). — Vgl. काञ्जिकवटक unter काञ्जिक 1), खण्ड°, कामन्दोवटिका.

वटकाणिका s. u. वटकाणीका.

वटकाणीका f. die kleinste Partikel vom indischen Fetgenbaum MBu. 12, 7909, wo NILAK. रेतो वटकाणीकायाम् st. रेतो वटकाणीकायाम् des Textes in der ed. Bomb. und st. रता वटकाणीयानाम् der ed. Calc. liest.

वटकाणीय s. u. वटकाणीका.

वटकिनी (von वटक) f. Bez. einer best. Vollmondsnacht, in der Klüsschen gegessen werden, P. 5, 2, 82, VĀRTI.

वैड (वड + 1. ङ) P. 5, 2, 82. m. Schol.

वटार्थिनाथ N. eines Liṅga: °माकात्म्य MACK. Coll. I, 82.

वटपत्र 1) m. eine best. Pflanze, = सितार्जक RĪĠA. im ÇKDr. — 2) f. या eine Art Jasmin, = त्रिपुरमाली RATNAM. im ÇKDr. — 3) f. ई eine best. Pflanze, = इरावती BuĀVAP. im ÇKDr.

वटपक्षिणीतोर्य n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 76, b, 40. fg.

वटर m. = चक्षल, शठ, चोर, कुकुर, वेष्ट ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. वठर.

वटवती f. संज्ञायाम् gaṇa मधादि zu P. 4, 2, 86.

वटवासिन् adj. in Fetgenblüthen hausend; m. ein Jaksha H. 494.

वटाकर m. v. l. für वराटक Strick, Sell Rīmācrama zu AK. 2, 10, 27 nach ÇKDr.

वटार्क 1) m. Strick H. 928. वटार्का f. ÇKDr. nach einem Puraṇa und NILAK. zu MBu. 3, 12776. Am Ende eines adj. comp. f. या MBu. 3, 12776. 12, 12460. Vgl. वराटक, वटाकर. — 2) m. N. pr. eines Mannes,

pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69.

वटार्कमय adj. aus einem Sell gebildet: पाण MBu. 3, 12788.

वटावीक m. = नामचार ein Mann, der sich eines falschen Namens anmaasst, ÇABDAR. im ÇKDr.

वैट UGÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 117. P. 5, 2, 139. f. Termite TRIK. 2, 5, 12. HIR. 110.

वटिक m. Bauer im Schachspiel ÇKDr. u. चतुरङ्ग. — वटिका s. u. वटक.

वटिन् m. dass. ebend. und BUAVISMA-P. bei GOLD. I, 421, a, 2 v. u. adj. stringed, having a string; circular, globular WILSON.

वटिर् adj. von वटि P. 5, 2, 139.

वटी s. u. वट.

वटूरिन् und मका° adj. breit nach ŚLJ.: क्षिन्धि वटूरिणा पदा मकावटूरिणा पदा RV. 1, 133, 2.

वटेश्वर (वट + ई) m. 1) N. eines Liṅga RĪĠA-TAR. 1, 194. fg. — 2) N. pr. zweier Männer Verz. d. Oxf. H. 143, a, No. 296. 144, b, No. 300.

वटेश्वरसिद्धांत m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 286, a, 8. Verz. d. B. H. No. 1166. WERN. GJOT. 103.

वटोदका (वट + उदक) f. N. pr. eines Flusses Buā. P. 4, 28, 35.

वट (वट) m. N. pr. eines Mannes RĪĠA-TAR. 8, 347. 570. 962. 969. — Vgl. नाग°.

वटूरेव m. desgl. RĪĠA-TAR. 7, 1310. वाटू° 1303.

वट्य adj. von वट gaṇa वलादि zu P. 4, 2, 80. subst. Bez. eines best. Minerals Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

वट (वट), वैठति (स्थाल्ये, पेन्ये) DHĀTUP. 9, 46.

वठर UNĀDIS. 5, 39. = शठ TRIK. 3, 3, 372. H. an. 3, 580. = मन्द TRIK. = मूर्ख UGÉVAL. = अम्बष्ठ H. an. = शब्दकार und वक्र UNĀDIS. im SĀḤKSHIPTAS. nach ÇKDr. — Vgl. वटर.

वडमी und °मि f. Söller TRIK. 2, 2, 5. HARIV. 4529. 4533. 8788. 8936. 10181 (die neuere Ausg. überall वलमी). R. 3, 61, 9. 8, 14, 22. MEGH. 39. — Vgl. वलमी.

वडव 1) m. oxyt. nach dem Comm. ein männliches, aber einer Stute ähnelndes Pferd, das deshalb den Hengst anzieht, TS. 2, 1, 8, 8. Diese Bedeutung hat sich ohne Zweifel erst aus dem f. वडवा Stute entwickelt. —

2) f. वडवा a) Stute AK. 2, 8, 9, 14. TRIK. 3, 3, 422. H. 1233. an. 3, 711. MED. v. 49. fg. HALJ. 2, 285. TS. 7, 1, 2. TBA. 1, 8, 3. 3, 8, 23. 3. ÇAT. BA. 6, 5, 8, 19. 11, 1, 8, 2. 12, 7, 8, 8. यम्यो वडवा स्कन्देत् 13, 3, 8, 1. 4, 9, 14.

KĀT. ÇA. 15, 10, 20. KAUC. 93. 110. MBu. 4, 349. HARIV. 561. R. GOAR. 2, 17, 24. VARĀH. BṚH. S. 46, 53. 50, 24. KATHA. 37, 162. RĪĠA-TAR. 4, 396.

5, 280. Buā. P. 9, 1, 26. PAṆĀT. 232, 16. eine Gattin Vivāsvant's wird als Stute die Mutter der beiden Açvin Buā. P. 6, 6, 38. 8, 13, 9. fg.

MĀRK. P. 77, 23. DAÇAK. 64, 13. °सुति H. 181. — b) = कुम्भदासी TRIK. H. ç. 113. H. an. MED. = स्त्रिभिद (नारीजात्यन्तर) und द्विजस्त्री (द्विजो-

पितृ) H. an. MED. = गृहदासी MĪT. 268, 15. = वेश्या VIVĪDĀ. 80, 18.

— c) N. pr. einer Frau mit dem patron. Prātithojī Āçv. GĀJ. 3, 4.

4. ÇĪKH. GĀJ. 4, 10. AV. PAṆIÇ. in Verz. d. B. H. 92, 6. N. pr. einer

Gattin Vasudeva's, die als परिचारिका bezeichnet wird, HARIV. 1949.

— d) N. pr. eines Flusses MBu. 3, 1232. eines Wallfahrtsortes 5824.

— Die älteren Texte schreiben häufig वडव, वडवा, die Bomb. Ausg.

वडवा, die Hdschr. in Malajälīm- und Grantha-Characteren वडवा. — Vgl. पारेखडवा.

वडवामि m. das am Südpol gedachte Höllenfeuer, welches kein Wasser des Meeres zu löschen vermag (vgl. u. घैर्व), TRIK. 1, 1, 68. H. 17. MBH. 3, 14149. KATHA. 26, 139. — Vgl. वाडवामि.

वडवानल m. 1) dass. GOLĀDH. 3, 17. 23. Spr. 419. 2133. — 2) ein best. Pulver, aus Pfeffer und anderen scharfen Stoffen, das die Verdauung befördert, ÇĀṆḌ. Sāṇ. 2, 6, 39.

वडवाभूत s. वडवाकृत.

1. वडवामुख n. das Stutenmaul (vgl. u. घैर्व), Bez. des Einganges zur Hülle am Südpol, H. 1362. HALĀJ. 3, 1. ĀRJABHATA, SIDDH. 3, 12. MBH. 7, 9608 (wodie ed. Bomb. पिबतोयमयं लिखति). 13, 2230. HARIV. 2363. 3422. 3426.

2. वडवामुख 1) adj. in Verbindung mit घमि u. s. w. oder m. mit Ergänzung dieser Worte = वडवामि TRIK. 1, 1, 68. H. 1100. HALĀJ. 1, 70. MBH. 1, 1220. 4, 1580. HARIV. 11413. R. 2, 39, 30. 4, 40, 50. fg. KATHA. 26, 10. 21. 137. als Bein. Çiva's MBH. 13, 1169. personif. als ein Mahārshi, der mit Nārājaṇa identificirt wird, 12, 13222. — 2) m. pl. N. pr. eines mythischen Volkes VARĀH. BṚH. S. 14, 17. MĀRK. P. 38, 30.

वडवावक्र n. = 1. वडवामुख MBH. 13, 2909. °कुतभुज् UTTARH. 94, 14 (123, 1).

वडवाकृत adj. als Bez. einer Art von Sklaven MIT. 268, 4. वडवा गृहदामी तथा कृतस्तल्लोमेन (लोमेन gedr.) तामुद्राक्य दामवेन प्रविष्टः 15. fg. वडवाभूत VIVĀDAK. 43, 15.

वडविन् adj. von वडवा gaṇa बोद्धादि zu P. 5, 2, 116.

वडा f. = वट Klösschen, Knöpfchen ÇĀṆḌ. im ÇKDR.

वडिका DĀRTAS. 79, 14 unnütze Aenderung von LASSEN st. वटिका der Hdschr.

वडिष (so schreiben die Bomb. Ausgg.) m. (selten und von den Lexicogr. nicht erwähnt) und n. Angel, Haken zum Fangen von Fischen AK. 1, 2, 8, 16. H. 929. HALĀJ. 4, 79. MBH. 1, 1329. 3, 11495. 8, 3387. R. 3, 37, 7. SUÇR. 4, 28, 1. Spr. 36. 2010. 2877. Buḷg. P. 3, 28, 34. ein best. chirurgisches Instrument in Hakenform SUÇR. 4, 26, 18. VĀGBH. 23, 31. Nach TRIK. 3, 3, 20 auch f. घा, nach BHAR. zu AK. auch f. ई ÇKDR. — Vgl. वलिष.

वडेह m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 117, b, 13.

वडोसक N. pr. einer Oertlichkeit RĀGA-TAR. 8, 1266.

वड् adj. gross AK. 3, 2, 10.

वण्, वणति (शब्दे) DĀRTUP. 13, 3. caus. aor. घवीवणात् und घववणात्. Nāṣa in SIDDH. K. zu P. 7, 4, 3. VOP. 18, 3.

वण s. घिवण.

वणायल्ल (wohl aus वनस्थल^o entstanden) m. N. pr. eines Dorfes Verz. d. Oxf. H. 383, a, No. 462.

वणिकव्रत Verz. d. B. H. 133, b, 9 fehlerhaft für विज्ञयद्वाद्शोन्नतः vgl. Verz. d. Oxf. H. 34, b, 13.

वणिकर्मन् (वणिज् + क^o) n. die Beschäftigung des Kaufmanns, Handel PAÑĀT. 7, 9.

वणिक्रिया f. dass. VARĀH. BṚH. S. 60, 20.

वणिकथ m. = निगम AK. 3, 4, 23, 142. H. an. 3, 467. MED. m. 45. = विपणि AK. 3, 4, 23, 54. 1) die Beschäftigung des Kaufmanns, Handel

M. 1, 90. 10, 47. MBH. 12, 11288. HARIV. 363. KĀM. NĪTIS. 5, 78. — 2) Kaufmannsladen ÇĪC. 3, 38. घवीराभूतया भूमिर्यथा राज्ञि वणिकथयाः। घतिष्ठन्विवृतद्वाराः RĀGA-TAR. 6, 7. — 3) Kaufmann: वणिकथया भिन्नवो यथार्णवे Buḷg. P. 8, 11, 25. 10, 42, 13. — 4) die Wage im Thierkreise Buḷg. P. 14, 12, 6.

वणिकसार्थ m. Handelskarawane Buḷg. P. 5, 14, 1.

वणिजन m. Kaufmann, coll. Kaufleute R. 1, 1, 96. MĀLV. 67, 21. VARĀH. BṚH. S. 13, 29. 16, 29. MĀRK. P. 18, 3.

वणिगन्धु m. die Indigopflanze ÇĀṆḌ. im ÇKDR.

वणिगभाव m. Kaufmannsstand, Handel AK. 2, 9, 3.

वणिगवक् m. Kameel ÇĀṆḌ. im ÇKDR.

वणिगवृत्ति f. Handel, Kram, Schacher Spr. 664 (pl.).

वणिग्वार्ग m. = विपणि H. 988. — Vgl. वणिकथ.

वणिज् UNĀDIS. 2, 70. 1) m. a) Kaufmann, Krämer NĪ. 2, 17. AK. 2, 9, 78. H. 867. an. 2, 76. MED. g. 26. HALĀJ. 2, 416. RV. 4, 112, 11. 5, 43, 6. AV. 3, 13, 1. M. 7, 127. 8, 169. MBH. 3, 2539. R. 1, 3, 16. 2, 36, 3. 48, 3. VARĀH. BṚH. S. 3, 29. 40. 9, 31. 10, 6. 7. 13, 5. 11. 13. Spr. 1937. 3986. KATHA. 18, 292. 295. 27, 15. 61, 2. Buḷg. P. 7, 10, 4. HIT. 28, 1. 43, 6. वणिगधन AK. 3, 4, 44, 46. — b) die Wage im Thierkreise VARĀH. BṚH. 1, 13. Ind. St. 2, 260. — c) N. eines best. Karaṇa (eine astrologische Einteilung der Tage) H. an. MED. VARĀH. BṚH. S. 99, 7. — 2) f. Handel H. an. MED. M. 10, 79. — Vgl. 1. पण्, पानवणिज्, पोत^o, महावणिज्.

वणिज m. = वणिज् 1) Kaufmann COLEBR. und LÖIS. zu AK. 2, 9, 78. unter den Beinn. Çiva's MBH. 13, 1223. — 2) die Wage im Thierkreise VARĀH. LAGH. 1, 21 in Ind. St. 2, 282. — 3) N. eines best. Karaṇa VARĀH. BṚH. S. 99, 4.

वणिजक m. Kaufmann MED. r. 176.

वणिज्य (von वणिज् n. Kram, Handel KĀC. in SIDDH. K. zu P. 5, 1, 126. TRIK. 3, 5, 20. HALĀJ. 4, 76. वणिज्यौ f. dass. MĀDHUVA in SIDDH. K. zu P. 5, 1, 126. AK. 2, 9, 80. TRIK. H. 867. HALĀJ. ÇAT. Br. 1, 6, 4, 31. PAÑĀT. Br. 17, 1, 2. MBH. 3, 11294. 12, 2356. KATHA. 13, 68. 74. 27, 188. 29, 75. 194. 36, 75. 32, 318. 61, 3. MĀRK. P. 30, 76. 37, 9. — Vgl. वाणिज्य.

वण्ड (v. l. वण्ड), वण्टति (विभाजने) DĀRTUP. 9, 43. वण्टयति (auch वण्टापयति nach DURGĀD. im ÇKDR.) dass. 32, 48. 33, 65. vertheilen: क्षातिभिर्वण्यते नैव — विद्यारत्नं महाधनम् Spr. 985. — Vgl. वण्ड, वण्ट.

वण्ट m. 1) Theil H. 1434. — 2) der Griff einer Sichel H. 892. — 3) ein unverheiratheter Mann (oder adj. unverheirathet) ÇĀṆḌ. im ÇKDR. — Vgl. वण्ट, वण्ट.

वण्टक m. Theil AK. 2, 9, 90.

वण्टाल m. 1) Schaufel. — 2) Schiff. — 3) eine Art Kampf H. an. 3, 682. MED. l. 129. — वण्टाल ÇKDR. nach denselben Autt., वण्डाल WILSON nach H. an.

वण्डू वण्टते (एकचर्यायाम्, एकचरे) DĀRTUP. 8, 9.

वण्ट 1) adj. a) verkrüppelt, verstümmelt (खर्व). — b) unverheirathet H. an. 2, 108. MED. {h. 8. — 2) m. a) Diener H. an. — b) Lanze H. an. MED. — Vgl. वण्ड.

वण्टर m. 1) die weibliche Brust. — 2) = करीकोष (the sheath that envelopes the young bambu WILS.). — 3) ein junger Schoss bei der

Weinpalm. — 4) Hundeschwanz. — 5) = स्थगिकारज्जु (a rope for tying a goat, etc. WILK.; sollte er etwa Hügeln gelesen haben?) MED. r. 189. — 6) Hund. — 7) Wolke Wilson nach RIGAN. — Die gedr. Ausg. der MED. schreibt वण्ठर, ÇKDa. und Wilson व०.

वण्ड, वण्डते (विभाजने, v. l. वेष्टमे) DĀTUP. 8, 18. वण्डयति (विभाजने) 32, 18, v. l. — Vgl. वण्ड, वण्ड.

वत्, वतति mit अपि verstehen, begreifen: अपि कर्तुं सुचेतसं वतेम RV. 7, 3, 10. 60, 7. — caus. verstehen —, begreiflich machen: भद्रं नो अपि वातयं मनः wecke in uns einen guten Sinn RV. 10, 20, 1. 25, 1. पित्रे पुत्रासौ अप्यवीवतमृतम् 13, 5. मन्मनि चित्रा अपिवातयन्त एषा भूत नवेदा म मृतानाम् RV. 1, 103, 13. — Vgl. स्वपिवात.

वत्सं m. = श्वत्सं H. 634, Sch. an. 3, 747. MED. s. 36. Kranz, reifenförmiger Schmuck (auf dem Scheitel und am Ohre getragen) PAÑKĀ. 3, 11, 4. Glt. 2, 2. KHANDOM. 161. am Ende eines adj. comp. f. आ 50.

वत्सक m. dass. KHANDOM. 132.

वतण्ड m. N. pr. eines Mannes UGÓVAL. zu UNĀDIS. 1, 128. P. 4, 1, 108. gaṇa शार्ङ्गवादि zu 73. गर्गादि zu 103. शिवादि zu 112. वतण्डा: die Nachkommen des Vataṇḍa PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 36, 36. तण्ड-वतण्डा: die Nachkommen des Taṇḍa und Vaṭaṇḍa gaṇa कार्तिकीश-पादि zu P. 6, 2, 37. वतण्डा f. ein weiblicher Nachkomme des Vataṇḍa P. 4, 1, 109. — Vgl. वातण्ड. वातण्ड.

वतरणी MBh. 3, 8148 fehlerhaft für वैतरणी, wie die ed. Bomb. liest.

वतायन m. TRIK. 3, 3, 4 wohl fehlerhaft für वा०.

वति f. nom. act. von वन् P. 6, 4, 37, Sch.

वत् f. = देवन्दी. सत्यवाच्. यत् and अतिरोग UNĀDIVJ. im SĀṆKSHIPTAS. nach ÇKDa. — Vgl. रत्.

वतोका f. = श्वतोका BHAR. zu AK. 2, 9, 69 nach ÇKDa.

वत्सं UNĀDIS. 3, 62. P. 7, 2, 9, Sch. 1) m. und f. आ (gaṇa) श्वादि zu P. 4, 1, 4) Kalb, Junges; Kind AK. 2, 9, 62. 3, 4, 30, 228. TRIK. 2, 9, 20. 3, 3, 150. H. 1260. an. 2, 589. MED. s. 10. fg. HALĀ. 2, 109. VIÇVA bei UGÓVAL. RV. 1, 104, 5. 27. 2, 2, 2. वत्समिव मातरा संरिक्ता 3, 33, 3. गावौ वत्सैर्विपुता: 5, 30, 10. श्रीळ्ळ 4, 18, 10. 8, 61, 3. वत्सो धारुरिव मातरम् AV. 4, 18, 2. 13, 1, 10. वत्सान्धातुको वृकः 12, 4, 7. 9, 4, 2. AIR. BR. 6, 3. ÇAT. BR. 1, 5, 2, 20. 7, 4, 1. 2, 2, 4, 1. वत्सं ज्ञातं गौरभिर्निघ्नति TS. 6, 4, 11, 4. ० च्छ्वी ÇĀṆKH. BR. 25, 15. KĀTJ. ÇR. 22, 1, 20. स्त्री ० ÇĀṆKH. ÇR. 2, 8, 7. ० तस्त्री M. 4, 38, 9, 50. 11, 184. R. 2, 24, 9. RAGH. 1, 84. Spr. 337. 2631. 2997. 4792. VARĀH. BṆH. S. 48, 11. PAÑKĀ. 169, 25. सत्पवत्सा adj. ÅÇV. GĀHJ. 1, 13, 2. जीव ० PĀ. GĀHJ. 3, 4. स ० MBh. 1, 3042. R. GORR. 1, 74, 29. BHĀG. P. 9, 13, 26. श्र ० JĀGĀ. 1, 170. वद्ध ० R. 2, 40, 12. RAGH. 2, 1. प्रौढ ० H. 1267. HALĀ. 2, 114. उरणकवत्स BHĀG. P. 5, 14, 3. वत्सविवृ-द्धिनिमित्तं नीरस्य यथा प्रवृत्तिरज्ञस्य SĀṆKHJAK. 57. Kind, Sohn R. GORR. 2, 34, 16. UTTARAR. 3, 15 (8, 9). वत्सैर्जरात्सम् Kinder und Greise gaṇa कार्तिकीशपादि zu P. 6, 2, 37. वत्सा KATHĀS. 25, 168. मनो: BHĀG. P. 3, 22, 18. वत्सया मदिरावत्या so v. a. vom lieben Kinde MAD. KATHĀS. 104, 54. PRAB. 104, 18. जीवदत्सा deren Kind am Leben ist SUÇA. 1, 371, 16. शालवत्सा deren Sohn noch ein Knabe ist MBh. 3, 16666. R. GORR. 2, 42, 18. वत्स voc. Kind als Schmeichelwort SĪH. D. 172, 3. MBh. 1, 691. R. 1, 89, 2. 63, 19. 67, 12. 2, 37, 16. 64, 29. SUÇA. 1, 3, 5. 13, 1. 119, 12. RAGH.

2, 61. ÇĀK. 109, 18. VIKR. 70, 10. RĪGĀ-TAN. 3, 120. PRAB. 19, 4. BHĀG. P. 4, 8, 11. 22. MĀRK. P. 16, 7. DHŪRTAS. 73, 10. 75, 10. ÇUK. in LĀ. (III) 34, 7. वत्से voc. f. KUMĀRAS. 5, 4. ÇĀK. 51, 13. 17. 71, 16. 109, 21. MĀLAY. 23, 11. UTTARAR. 5, 14 (8, 9). KATHĀS. 24, 29. 25, 167. 36, 26. PRAB. 83, 5. PAÑKĀ. 130, 4. श्वव वत्सेति (संधिरार्य: Comm.) BHĀG. P. 3, 22, 25. वत्साम् voc. pl. 14, 12. SUÇA. 1, 1, 15. — 2) m. Jahr (vgl. वत्सर) AK. 3, 4, 30, 228. TRIK. 3, 3, 450. H. Ç. 25. H. an. MED. HALĀ. 5, 22. VIÇVA. — 3) Brust, n. AK. 2, 6, 29. TRIK. MED. und VIÇVA; m. H. 602 und H. an. unbestimmt ob m. oder n. HALĀ. 2, 372. — 4) m. N. pr. verschiedener Personen: eines Sohnes oder entfernten Nachkommen Kapva's RV. 8, 6, 1. 8, 9, 1. 11, 7. PAÑKĀV. BR. 14, 6, 6. ÇĀṆKH. ÇR. 98, 11, 20. Ind. St. 3, 460. eines Āgneja, Liedverfassers von RV. 10, 187. eines Kāçjapa KATHĀS. 28, 74. 92. वत्सस्य क्षभिस्तस्य पुरा भ्रात्रा प्रवीयसा । रोमापि सत्येन जगतः स्पृशः || M. 8, 116. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 61, 36. fg. (36 ist वत्सभृगू उभौ zu lesen). P. 4, 1, 102. 117. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 11. 53, b, 24. Verfassers eines Gesetzbuches 266, b, 9. 270, b, 36. 279, a, 40. Verz. d. B. H. No. 1166. eines Sohnes des Prataradana MBh. 12, 1795. 13, 1946. HARIV. 1387. 1397. 1741. 1733. VP. 408. = प्र-तर्दन BHĀG. P. 9, 17, 6. eines Sohnes des Senagit 21, 23. HARIV. 1039. der Akshamālā HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 12. des Urukshepa (vgl. वत्सवृद्ध) VP. 463. des Somaçarman KATHĀS. 6, 9. वाधव्यवत्सयो: HARIV. 1233. गोत्र, वंश Verz. d. Oxf. H. 100, a, 1 v. u. 370, a, No. 213. COLEBR. Misc. Ess. II, 188. HALL 136. 173. pl. die Nachkommen Vatsa's P. 2, 4, 64, Sch. Vop. 7, 14. ÅÇV. ÇR. 12, 10. Schol. zu KĀTJ. ÇR. 4, 9, 3. Verz. d. Oxf. H. 19, a, 34. 403, b, No. 10. — 3) m. N. pr. eines Landes mit der Hauptstadt Kauçāmbi: वत्स इति व्यतिदेशः KATHĀS. 9, 4, 30, 38. SCHIEFNER, Lebensb. 234 (4). pl. als Bez. des Volkes und Landes MBh. 3, 7369. 8, 237. 13, 1951 (वत्सानां ed. Bomb.). VARĀH. BṆH. S. 14, 2. s. 17, 18. 22. KATHĀS. 30, 62. — Vgl. वत्सपूर्व, श्वप, श्वभिवान्य (vgl. Ind. St. 9, 309. fg.), कुत्स, तिल, त्रि, नित्य, पुं, पौण्ड्र, मृत, यम, रुणदत्स, वि, सक्त und वात्स्य.

वत्सक (von वत्स) 1) m. a) Kälbchen M. 11, 114. BHĀG. P. 4, 9, 17. am Ende eines adj. comp.: मृतवत्सका यथा गो: 10, 7, 24. — b) Wrightia antidysenterica R. BR. AK. 2, 4, 3, 47. SUÇA. 2, 371, 2. ० बीज 431, 7. फलवत् वत्सकस्य 433, 19. ÇĀṆKH. SĀṆH. 2, 2, 85. 39. der Same dieser Pflanze RĪGĀ. im ÇKDa. — c) N. pr. eines Sohnes des Çūra BHĀG. P. 9, 24, 28. 42. N. pr. eines Asura (vgl. वत्सामुर) 10, 43, 30. — 2) f. वत्सिका Kalbe, Kälbin, eine junge Kuh JĀGĀ. 3, 272. — 3) n. grüner (schwarzer) Eisenvitriol RĪGĀ. im ÇKDa.

वत्सकामा adj. f. ihr Kalb liebend H. 1271. HALĀ. 2, 115.

वत्सणुकतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 149, a, 10. fg. वत्सर् (von वत्स mit dem suff. des compar.) m. und f. ३) das entwöhnte Junge, ein heranwachsendes Thier: junger Stier, Kälbin (auch vom Ziegengeschlecht) P. 5, 3, 91. AK. 2, 9, 62. H. 1260. HALĀ. 2, 109. TS. 1, 8, 12, 1. 16, 1. VS. 24, 5. AIR. BR. 1, 27. ÅÇV. ÇR. 8, 14, 12. 9, 4, 6. 10, 2, 29. KĀTJ. 24, 2. LĀTJ. 4, 12, 11. गर्भिण्यः das erste Kalb tragend 9, 4, 21. 12, 11. KĀTJ. ÇR. 12, 5, 12. वत्सतरा: पञ्चवर्षा: vermuthlich Thiere, die nicht zur Begattung zugelassen werden, 22, 9, 12. वत्सतर्पस्त्रिकाय-

एयोऽप्रवीता: 13. 22, 4, 6. Kauc. 12. 85. 72. M. 11, 137. MBh. 9, 2322. मेकातता वत्सर्: स्पृशन्निव Ragh. 3, 32. वत्सर्वत्सर्नीनिकपि: Pāṇ-
kār. 3, 5, 19. Bhāg. P. (hier auch Bez. eines noch saugenden Kalbes) 8,
11, 26. 10, 13, 24. 14, 31. 16, 11. वत्सर्गार्ण (वत्सर् + ऋण) n. P. 6, 1,
89, Vārtt. 6. Vor. 2, 9.

वत्सर् n. nom. abstr. von वत्स Kalb Bhāg. P. 4, 18, 20.

वत्सर्दन्त m. Bez. von Pfeilen, deren Spitzen Zähne eines Kalbes
gleichen, MBh. 3, 11724. 14892. 5, 4793. 6, 5022. 7, 4424. Hariv. 13224.
R. 6, 20, 27. 78, 47. n. eine einem Kalbszahn ähnliche Pfeilspitze Çāṇḍa.
Paddh. 80, 64 bei AUFRECHT, HAL. Ind. u. Śāraṇy. °क Vjūtp. 141.

वत्सर्नपात् m. N. pr. eines Bābhṛava Çat. Br. 14, 5, 22. 7, 2, 28.

वत्सर्नाभ 1) m. ein best. Baum MBh. 12, 685. Hariv. 12677 (वत्सर्नाभ
die neuere Ausg.). — 2) m. ein best. vegetabilisches Gift AK. 1, 2, 2, 11.
H. 1196. HAL. 3, 25. n. zu den कन्दविषाणि gezählt Suçr. 2, 252, 6.
चत्वारि वत्सर्नाभानि 9. ग्रीवास्तम्भो वत्सर्नाभे पीतवितमूत्रनेत्रता 253, 1.
beim Gottesurtheil angewandt nach Kāṭy. und Pitrāmāṇa; s. Z. d. d. m.
G. 9, 674. — 3) n. Bez. eines Loches von bestimmter Form in Holze
einer Bettstelle Varāṇ. Bhā. S. 79, 32. 34. 36. — 4) m. N. pr. s. u. रत्नतनाभ.

वत्सर्प m. 1) Hüter von Kälbern Bhāg. P. 3, 2, 27. 10, 13, 19. 27. — 2)
N. eines Dämons: दुर्षामा तत्र मा गृध्रदंतिश उत वत्सर्प: AV. 8, 6, 1.

वत्सर्पति m. N. pr. eines Fürsten oder Herr —, Fürst der Vatsa
HALL in der Einl. zu Viśavad. 53.

वत्सर्पतन n. die Stadt der Vatsa d. i. Kauçāmbi Trik. 2, 1, 14. H. 975.

वत्सर्पाल m. Hüter von Kälbern Hariv. 3615. Bhāg. P. 10, 11, 36.

वत्सर्पालन n. das Hüten der Kälber Pāṇkār. 4, 1, 22.

वत्सर्प्रचेतस् adj. auf Vatsa — oder auf die Vatsa achtend RV. 8, 8, 7.

वत्सर्प्री m. N. pr. mit dem patron. Bhālandana (Sohn Bhanan-
dana's fehlerhaft in Mārk. P.), Liedverfasser von RV. 9, 68. 10, 45. fg.
TS. 5, 2, 2, 6. Pāṇkār. Br. 12, 11, 25. Ind. St. 3, 439. 478. VP. 352. Mārk.
P. 116, 7. fgg. — Vgl. वात्सर्प.

वत्सर्प्रीति m. = वत्सर्पो Bhāg. P. 9, 2, 23. fg.

वत्सर्बन्धा Brāhman. 1, 12 fehlerhaft für बद्धवत्सा, wie MBh. 1, 6120
gelesen wird.

वत्सर्बालक m. N. pr. eines Bruders des Vasudeva VP. 436.

वत्सर्भूमि 1) f. N. pr. eines Landes, das Land der Vatsa MBu. 2, 1084.
3, 15245. 5, 7351. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vatsa Hariv. 1897.
1753; vgl. VP. 409, N. 15.

वत्सर्मित्र m. N. pr. eines Gobhila Ind. St. 4, 374.

वत्सर्मुख adj. ein Kalbsgesicht habend P. 8, 2, 168.

वत्सर् (वत्सर् Uṇādis. 3, 74) 1) m. das fünfte (auch das sechste im
sechsjährigen Cyclus) Jahr im fünf- oder sechsjährigen Cyclus VS. 27, 45.
30, 15. TS. 5, 5, 3, 4. Pā. Gānj. 3, 2. WEBER, Nax. 2, 298. Ind. St. 1, 88.
Jahr überh. AK. 1, 1, 2, 13. 20. 3, 4, 26, 95. Trik. 1, 1, 109. H. 158. HIOUEN-
TSHANG I, 62. MAITREY. 6, 14 (n.). M. 9, 76. Jñān. 1, 205. Varāṇ. Bhā. S.
8, 16. 19. 39. 42, 12 (वत्सर्गार्ण). 86, 64. Bhā. 7, 1. Spr. 1846. VP. 224. Bhāg.
P. 3, 11, 12. 14. fg. 5, 22, 7. Mārk. P. 49, 17 (n.). 92, 20. Verz. d. B. H. No.
1166. वावत्सर्गम् Mārk. P. 30, 11. वावत्सर्गस्तम् Kāṭhās. 23, 20. °राज्ञन्
Kāṭhās. 1, 2 v. u. Personificirt M. 12, 49. als Sohn Dhruva's und der

Bhrami Bhāg. P. 4, 10, 1. 13, 11. unter den Beinn. Viśṇu's MBh. 13,
6999. — 2) m. N. pr. a) eines Sādha Hariv. 11537. वत्सर् die neuere
Ausg. — b) eines Sohnes des Kaçapa Verz. d. Oxf. H. 56, 6, 35. वत्सर्
v. l. — Vgl. वृत्, इत्, इत्सर्, इत्, परि, प्रति, सं. Das Wort ist
vielleicht auf वर्त् sich drehen zurückzuführen (vgl. WEBER, Kāṭhās.
351); dann wäre वत्सर् die urspr. Form.

वत्सर्गर्ष m. 1) ein Fürst der Vatsa MBh. 1, 7002. HALL in der Einl.
zu Viśavad. 4. Kāṭhās. 11, 5. 17. 19. fgg. 30, 62. — 2) N. pr. eines Man-
nes Riāa-Tar. 6, 346. Verz. d. Oxf. H. 341, b, No. 799. °देव N. pr. eines
Dichters 124, b, 27.

वत्सर्गार्य n. die Herrschaft über die Vatsa Kāṭhās. 11, 1.

वत्सर्गदि m. der erste Monat des Jahres, der Mārgaśīrṣa H. 152.

वत्सर्गस्तक m. der letzte Monat des Jahres, der Phālguna Riāa.
im ÇKDn.

वत्सर्गार्ण n. = वत्सर् + ऋण Vor. 2, 9.

वत्सर्ल (von वत्स) 1) adj. (f. स्त्री) P. 5, 2, 98. a) f. mit oder ohne Hin-
zufügung von गो, धेनु eine Kuh, die zärtlich an ihrem Kalbe hängt, H.
1271. HAL. 2, 115. MBh. 7, 2410. 13, 3132. 3523. Spr. 4302. R. 2, 40, 42.
43, 17. 74, 9 (76, 14 Gorr.). 87, 8 (98, 9 Gorr.). R. Gorr. 2, 17, 11. 66, 28. 5, 67, 3.
Bhāg. P. 3, 33, 21. 4, 18, 9. — b) zärtlich, liebevoll AK. 3, 1, 14. H. 478. MBh.
13, 6999 (Viśṇu). Suçr. 1, 371, 16. UTTARAR. 36, 8 (48, 1). Bhāg. P. 4, 7,
38. घति° Kāṭhās. 18, 260. नाति° Mārk. P. 71, 24. सकृत्° Hit. 87, 12.
नितान्त° Ragh. 8, 41. कैतव° verstellter Weise 48. Die Ergänzung im
loc.: गावो वत्सेषु वत्सला: Hariv. 4328. परेषु R. 2, 62, 7. दीनेषु Bhāg.
P. 4, 30, 28. im gon.: रिपूणामपि R. 2, 21, 6 (18, 8 Gorr.). im acc. mit
प्रति R. Gorr. 2, 19, 13. im comp. vorangehend: सुत° 63, 3. R. SCHL. 2,
24, 16. Pāṇkār. 238, 7. दुक्ति° Kāṭhās. 13, 70. Bhāg. P. 3, 14, 12. भृत्य°
4, 8, 22. R. 2, 52, 53. भात° 82, 20. MBh. 1, 5900. पति° 12, 1076. भर्तृ° R.
2, 52, 55. Spr. 4581. पशोदा° (कार) Pāṇkār. 4, 1, 18. Kāṭhās. 56, 320. पितृ°
MBh. 3, 16671. गुरु° R. 2, 96, 33. द्विजातिज्ञम° MBh. 3, 2478. सद्गत्सल
Ragh. 2, 69. भक्त° MBh. 4, 208. Kāṭhās. 42, 57. 50, 197. WEBER, Rāmāt.
Up. 356. Pāṇkār. 1, 4, 1. SARVADARÇANAS. 54, 17. 56, 2. 57, 8. शरणागत°
Kāṭhās. 21, 44. 59, 10. उपेत° Spr. 3937. ऋणुपपन्न° Mārk. 108, 5. प्र-
तिपन्न° Verz. d. Oxf. H. 209, a, 20. दीन° Bhāg. P. 1, 5, 30. 4, 17, 20. व-
त्सलो रस: der zärtliche Grundton (eines Kunstwerks) Śāh. D. 241. —
c) von ganzer Seele einer Sache ergeben, ein Freund von: धर्म° MBh. 3,
2459. R. 1, 4, 15. 2, 27, 23. 28, 1. 53, 34. 113, 8. R. Gorr. 2, 21, 4. 4, 3, 7.
Bhāg. P. 9, 1, 41. Pāṇkār. 222, 14. चारित्र° R. 2, 45, 19. सत्य° Bhāg. P.
9, 4, 11. — 2) m. a) ein durch Gräser genährtes (schnell verlöschendes)
Feuer Trik. 1, 1, 69. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge des Skanda
MBu. 9, 2574. — Vgl. मित्र°, वात्सल्य.

वत्सलता f. 1) Zärtlichkeit, liebevolle Gesinnung Śāh. D. 244. उरु°
Bhāg. P. 5, 7, 4. प्रज्ञा° Riāa-Tar. 5, 194. — 2) Freunde an einer Sache:
घात्रीकर्म° UTTARAR. ed. Cow. 35, 8.

वत्सलत्व n. 1) = वत्सलता 1) R. Gorr. 2, 25, 8. Ragh. 5, 7. 14, 22. —
2) = वत्सलता 2): चापले Nāish. 3, 55.

वत्सलवृ (von वत्सल), °यति Jmd (acc.) zärtlich machen Çāh. 102, 7.

वत्सवन् (von वत्स) 1) adj. ein Kalb habend: गो Hariv. 3796. Bhāg.

P. 10, 13, 31. — 2) m. N. pr. eines der Söhne des Çûra HARIV. 1926. 1938.

वत्सविन्द m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen PRAVARÂDH. in Verz. d. B. H. 60, 24.

वत्सवृद्ध m. N. pr. eines Sohnes des Urukrija BHÂG. P. 8, 12, 9.

वत्सव्यूह m. N. pr. eines Sohnes des Vatsa VP. 463. — Vgl. वत्सभूमि.

वत्सशाल (von वत्सशाली) adj. in einem Kûlberstalle geboren P. 4, 3, 36.

वत्सशाला f. Kûlberstall P. 4, 3, 36.

वत्साली f. *Cucumis maderaspatanus* ÇATÂDH. im ÇKDR. — Vgl. गवाली.

वत्साङ्ग m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 130, a, 5.

वत्सालीव adj. durch Kûlber seinen Lebensunterhalt gewinnend, Bein. eines Piñgala BUAN. Intr. 360.

वत्सादन 1) adj. Kûlber fressend. — 2) m. Wolf RÎGÂN. im ÇKDR. — 3) f. *Cocculus cordifolius* Dec. (ihre Kinder aufzehrend, so genannt, weil die Pflanze nur eine oder zwei von drei Beeren zur Reife bringt; vgl. ROXB. 3, 812) AK. 2, 4, 2, 1. H. 1157. HALÂJ. 2, 460.

वत्साय् (von वत्स) ein Kalb darstellen: वत्सायसी BHÂG. P. 10, 30, 17.

वत्सार m. N. pr. eines Sohnes des Kaçjapa Verz. d. Oxf. H. 56, b, 38. — Vgl. श्र०.

वत्सामुर m. N. pr. eines Asura PANÊAT. 4, 3, 132. — Vgl. वत्सक 1) c).

वत्सिन् (von वत्स) adj. ein Kalb habend: गावः RV. 7, 103, 2. als Beiw. Vishnu's MBH. 13, 6999 vielleicht viele Kinder habend.

वत्सिमैन् (wie eben) m. nom. abstr. gaṇa पृथ्वादि zu P. 5, 1, 122. die erste Jugend, kindisches Alter NAISH. 3, 55.

वत्सीपुत्र und वत्सीपुत्रीय fehlerhaft für वा०.

वत्सीय adj. = वत्सेभ्यो क्तः, z. B. गोडुक् P. 5, 1, 5, Sch.

वत्सेश m. ein Fürst von Vatsa KATHÂS. 30, 69.

वत्सेश्वर m. dass. RATNÂV. 5, 2. KATHÂS. 26, 280. 30, 39.

वत्स्य MBH. 13, 1951 fehlerhaft für वत्स, wie die ed. Bomb. liest.

वट्सर m. Paushkarasâdi's Schreibung für वत्सर P. 8, 4, 48, VÂRTT. 3, Sch.

वद्, वदति und ०ते DHÂTUP. 23, 40 (व्यक्ताया वाचि). 34, 34 (सदेशवचने, v. l. संदेशने, भाषणे), वदेत्, उदेयम् (AV. 3, 20, 10. 16, 2, 2), अग्निवादत् 2. pl. imperat. (aus metrischen Rücksichten gedehnt) MBH. 3, 10908. अनुवादेषुम् (aus metrischen Rücksichten gedehnt) 4, 229; उवाद, उदतुम् VOP. 8, 141. वेदतुम्, वेदिथ 52. उदिमै, उदे, उदाते, उदिरे; अवादीत् P. 7, 2, 3. VOP. 8, 47. 141. (सम्) अवादिर्नः वदिष्यति; उद्यासम् ÇAT. BR. 4, 5, 1, 18. वदितुम्; उदिता P. 1, 2, 7. VOP. 26, 204. ०उद्य; pass. उद्यते, अवादि, उदितै. 1) act. a) *reden, sagen, sprechen*: यः पुरा सुते वदामि कानि चित् RV. 4, 108, 7. कृता वदतः 161, 9. तुरीये वाचो मनुष्या वदन्ति 164, 45. 5, 55, 8. वाचं चित्राम् 63, 6. AIR. BR. 1, 6. अस्तु RV. 7, 104, 3. अविचेतनानि 8, 89, 10. 10, 166, 3. VS. 20, 28. AV. 1, 32, 1. 6, 47, 2. 7, 68, 2. 8, 11, 3. 12, 1, 56. यद्वत्तेषु वदाः 3, 52. यद्वदिष्यन्वा करिष्यन्वा स्यात् ÇAT. BR. 2, 4, 4, 14. 3, 2, 4, 20. 4, 8, 7. AIR. BR. 5, 14. KAUSH. UP. 3, 2. वदता वरः MBH. 3, 3019. R. 2, 99, 18. RAGH. 1, 59. वद मौनं समाचर Spr. 879. VER. in LA. (III) 4, 3. वद वन्ध्या कीदृशी नाम Spr. 885. MBH. 3, 2153. त्रिर्वदामि R. 4, 71, 22. 2, 28, 4. RAGH. 19, 22. उन्मत्तस्येव वदतस्तस्य RÎGÂ-TAB. 5, 81. अवादीस्त्वं वयसा यः प्रवृद्धः स वै राज्ञाभ्यधिकः कथ्यते च MBH. 1, 3579. KATHÂS. 4, 64. 5, 92. 18, 143. 340. 21, 137. HIT. 15, 1. 18.

18, 1. 26, 11. 27, 5. ÇUK. in LA. (III) 36, 4. BHÂTT. 7, 96. भद्रमित्येव वा वदेत् M. 4, 139. R. 4, 55, 25. 2, 63, 49. Spr. 471. 1163. KATHÂS. 18, 211. DAÇAK. 59, 10. PANÊAT. 63, 21. BHÂTT. 1, 18. त्वमप्येवं नले वद् MBH. 3, 2102. ÇÂK. 25, 14. PANÊAT. 67, 22. मैवं वद् MBH. 5, 5985. मैवं वादोः KATHÂS. 12, 95. SARVADARÇANAS. 79, 22. 119, 14. अन्यथा M. 8, 103. MBH. 1, 913. MÂRK. P. 64, 16. मिष्या 21, 58. M. 8, 59. ÇÂK. 125. मृषा M. 8, 71. यदि यथा वदति तथा त्वमसि ÇÂK. 123. सर्वो जनो वदिष्यति यत् dass PANÊAT. 48, 14. किं वदामि यत् so v. a. *was brauche ich noch zu sagen, dass?* dann brauche ich es kaum mehr zu sagen, dass Spr. 2649. वदत यदि ob Spr. 711. किं प्रपच्छामि तुभ्यं द्रोण वदामु तत् MBH. 1, 5130. Spr. 2177. BHÂG. P. 7, 10, 69. PANÊAT. 45, 25. सर्वमेवाञ्जसा वद् M. 8, 101. अवाच्यवादाश्च बहून्वदिष्यति BHAG. 2, 36. इति वचनं पुक्तमस्मद्विधो वदेत् MBH. 3, 16720. 2, 2300. 5, 7510. R. 2, 47, 3. 64, 30. 5, 29, 17. 6, 16, 1. Spr. 1232. 5336. BHÂG. P. 3, 25, 35. BHÂTT. 4, 28. तथा मरु स्नेहवचनानि वदति VER. in LA. (III) 20, 2. 3. नानृतं वदेत् M. 3, 229. 4, 236. 8, 36. 82. 97. Spr. 5389. यः साध्यमनृतं वदेत् M. 8, 92. 119. वद सत्यम् MBH. 3, 2473. KATHÂS. 4, 77. BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 12. नासत्यं नाप्रियं वदेत् R. 4, 17, 27. VÂNÂH. BRH. S. 75, 6. तद्वितथमवादीर्यन्मम वं प्रियेति SÂH. D. 43, 9. गर्हितम् R. 3, 51, 23. अग्रस्तुतम् PANÊAT. 36, 23. आक्रुष्टः कुशलं वदेत् M. 6, 48. तेभ्यो ऽभयं वदेत् KAUC. 49. स्वागतम् KATHÂS. 18, 353. स्वस्ति R. 4, 4, 21. कुण इहूतिमृदिम RV. 1, 161, 1. 5, 37, 2. शमम् so v. a. *rathen zu* MBH. 3, 1111. fg. zu Jmd sprechen, anreden; mit acc.: मामेवं वदतु R. 1, 65, 22. KATHÂS. 18, 272. DAÇAK. 84, 8. BHÂTT. 5, 55. वदेद्वाज्ञी च चेदो च भवतीति विहृषकः BHAR. im Comm. zu ÇÂK. 3, 2. आशीर्भिरनुकूलाभिर्भावप्यवदत्तदा HARIV. 6973. mit dopp. acc.: यन्मो वदसि MBH. 3, 1853. R. 4, 63, 7. BHÂTT. 5, 96. Die Person im acc. mit अभिः वद मामभि MBH. 7, 98. im gen. KATHÂS. 18, 142. — pass.: ताभ्यामवादि impers. RÎGÂ-TAB. 1, 219. 3, 23. उदित a) *gesagt, gesprochen* AK. 3, 2, 57. H. an. 3, 252. MED. t. 100. इत्युदिते impers. KATHÂS. 26, 98. सत्योत्तरा देवास्य वागुदिता भवति AIR. BR. 1, 6. धात्र्या प्रथमोदितं वचः RAGH. 3, 25. उदितं प्रियां प्रति वचः ÇIC. 9, 69. पुष्पदत्तोदितो कथाम् KATHÂS. 7, 39. n. *das Gesprochene, Rede, Worte* H. ç. 81. VÂNÂH. BRH. S. 51, 1. BHÂG. P. 4, 7, 6. — ß) *angeredet, angesprochen*: इत्युदितः स तथा KATHÂS. 26, 183. ÇIC. 9, 61. BHÂG. P. 6, 7, 26. — b) *mittheilen, verkünden, angeben, besprechen, sprechen über*: अथ मागधराज्ञानो भाविन्यो ये वदामि ते BHÂG. P. 9, 22. 44. यं वदति तमोभूता धर्ममतद्विदः M. 12, 115. ब्रह्म HARIV. 11140. VÂNÂH. BRH. S. 54, 1. वदन्ती जारवृत्तास्तं पत्न्यौ Spr. 2712. यो गोत्रादि वदति स्वयम् H. 836. जटायुषं को वदति प्राणैरिष्टतरं मम Bericht erstatten über R. 4, 56, 21. यदि न च परपुरुषं वदसि *sprechen von* PANÊAT. 37, 24. आश्चर्यवद् वदति तथैव चान्यः (एनम्) *spricht von ihm wie von einem Wunder* BHAG. 2, 29. AIR. UP. 3, 13 (wohl वावदिष्यदिति zu lesen). उदित *mitgetheilt, verkündet, angegeben*: निषेकादिष्मशानातो मन्त्रैर्यस्योदितो विधिः M. 2, 16. 1, 79. 4, 259. 8, 214. 9, 25. 31. 96. 250. 11, 89. 12, 113. उत्तरं सूत्रमभ्यूह्य स्वयमेव मयोदितम् KATHÂS. 7, 11. मन्त्रो मे गुरुणोदितः 49, 239. Verz. d. Oxf. H. 63, b, 21. RÎGÂ-TAB. 5, 117. BHÂG. P. 5, 1, 10. 26, 37. AK. 2, 1, 1. तदुदितं संकेतनम् VER. in LA. (III) 20, 14. मुनिर्गुरुर्गुरुर्धर्मम् M. 2, 9. 4, 14. 155. 11, 203. JÂN. 1, 154. *gelehrt so v. a. rectipert, richtig; compar. उदिततर so v. a. इष्टतर* ÇÂKEN. BR. 19, 2. — c) *ankündigen,*

voraussagen, ansetzen: उपपत्तयः परामर्शं वदति Âcv. Gṛh. 4, 4, 8. अतिमुक्तककुन्दभ्यां कर्पासं सर्षपांश्चेदशने: VARĀH. Bṛh. S. 29, 5, 8, 77. 7, 19, 46, 23. 87. 68, 1. स प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागं ददामहेति उच्यते: so v. a. zusprechen, zusagen TS. 2, 8, 4, 1. Bhāg. P. 6, 9, 2. besagen, bezeichnen: केशादिशब्देभ्यः पराः पाशादयः शब्दाः केशभूयस्त्वं वदति II. 568, Sch. अतःस्थे ऽङ्गे (स्पष्टे) स्वप्न उदितः angedeutet VARĀH. Bṛh. S. 51, 25. — d) behaupten, annehmen: शमार्थिनः कालगतिं वदति MBh. 13, 25. शतमेकाधिकमेने सकृन्मपरे वदति केतूनाम् VARĀH. Bṛh. S. 11, 5, 21, 5, 23, 4. PRAB. 112, 15. SARYADARCANAS. 126, 14. — e) bezeichnen als, erklären für, nennen: स्वर्गो लोक इति यं वदति AV. 11, 1, 7. TBr. 3, 1, 2, 1. त्वमेव प्रत्यक्षं ब्रह्मावादिषम् TAIRT. Up. 1, 12. स्वभावमेके कवयो वदन्ति — येनेदं धम्यते ब्रह्मचक्रम् ÇVETĪÇ. Up. 6, 1. AV. Prāt. 3, 65. M. 3, 182. 213. 284. 4, 221. 8, 103. 9, 172. 12, 123. MBh. 3, 8351. R. 5, 52, 18. ÇĀk. 38. 165. ÇRUT. 25. Spr. 2660. 2707. 2711. 2887. 3657. Kār. zu P. 2, 1, 32. VARĀH. Bṛh. S. 68, 116. Bhāg. P. 2, 4, 21. 3, 1, 10. तदुपरागमिति वदन्ति लोकाः 5, 24, 3. — f) die Stimme ertönen lassen (von Vögeln u. s. w.); tönen, schallen, klingen: वयो वदन्तः RV. 2, 43, 1. 10, 146, 2. Frösche 7, 103, 3. c. यथा वदत्येषः — शालावृक्षः MBh. 3, 15674. यथा वदन्ति शास्ताप्यो दिशि वै मृगपतिनिः 16875. क्रूरम् 15669. सारसाः — वदन्ति मधुरा वाचः 11612. कशा कस्तेषु यद्दान् RV. 4, 37, 8. प्रावा यत्र वदन्ति 83, 6. डुन्डुभिः AV. 12, 1, 41. वीणाः KĀṭh. 34, 5. KAUC. 84. वृष्टिः MAITREJUP. 6, 22. — 2) med. a) sagen, sprechen: वदस्व पते वाग्यम् ÇAT. Br. 4, 3, 4, 1. 9, 2, 4, 17. 4, 2, 17. 14, 3, 4, 30. स कथं वदसे शत्रून्युध्यस्व गद्येति हि MBh. 9, 1901. 1, 4527. 5125. 3, 16893. 4, 287. 13, 999. R. 5, 59, 18. KATHĀS. 49, 159. MĀRK. P. 49, 2. 134, 22. प्रतिवाक्यं वदस्व MBh. 3, 2732. सत्यं वदे 18722. वृषपर्वाणामवदत्त sprachen zu 11544. वदस्त्वेनं निदेशान्मम शासनम् R. 7, 23, 2, 7. देवानां त्वामहं वचनाहदे ich spreche zu dir im Namen der Götter MĀRK. P. 66, 24. besprechen, sprechen über, mittheilen, angeben: ब्रह्मवाग्यमवदेताम् TS. 2, 8, 8, 3. वदस्व तद्विभूतिः Bhāg. P. 3, 7, 23. 10, 2, 8, 1, 1. 5, 12. 14, 1. तद्वदधं वरान्सर्वे R. 7, 36, 9. वदस्त्वेनं तत्त्वो मम angeben so v. a. mit Namen nennen HARIV. 9996. — b) sich besprechen über (loc.): देवा एतस्मामवदत्त पूर्वं RV. 10, 109, 4. देवा ब्रह्मन्वदत्त TS. 3, 8, 2, 2. sich streiten um: मनश्च ह वै वाक्काङ्क्षन् उदाते ÇAT. Br. 1, 4, 5, 8. — c) sich nennen, sich ausgeben für: तुरीये ह्येव संप्रकितारो वदन्ते AIT. Br. 2, 25. — d) भासने P. 1, 3, 47. ज्ञाने ebend. und Vop. 23, 39. wohl so v. a. eine Autorität sein, hervorstechen, sich auszeichnen: शास्त्रे वदन्ते = भासमानो ब्रवीति oder सम्यग्बोधपूर्वकं वदति P., Sch. पाणिनिर्वदन्ते Vop. लङ्का सप्तद्विष्टात्रा वदमानो ऽरिडुर्गाम् so v. a. triumphierend BHĀṬṬ. 8, 27. — e) sich bewerben um (यत्ने) P. 1, 3, 47. Vop. 23, 39. तेत्रे P., Sch. Vop. — Vgl. अनुदित, 1. उच्य, यथोदित, वाद्य.

— caus. वदयति, ०ते (संदेशवचने, v. l. संदेशने, भाषणे) Dhātup. 34, 34. med. P. 4, 3, 59. Vop. 23, 58. 1) Etwas sagen —, sprechen lassen: अतिवादं न प्रवदेन्न वादयेद्यः MBh. 5, 1270. Jmd zum Reden veranlassen, — auffordern: वादिता ऽपि न वदति Verz. d. Oxf. H. 156, a, 24. — 2) ertönen —, erklingen lassen, spielen (ein musikalisches Instrument); act., selten med.: वीणाम् ÇAT. Br. 3, 2, 4, 6. 13, 1, 5, 1. TBr. 3, 9, 4, 1. MBh. 3, 1848. R. Gonn. 2, 100, 23. Spr. 1523. KATHĀS. 11, 3, 34, 159. fg. 49, 23. 32. Hit. 63, 13. P. 8, 1, 59, Sch. वीणा वाद्यते वेणुः पूर्णते Comm. zu Nā-

JAS. 2, 1, 15. आयसेषु वाद्यमानेषु KĀṭh. Ça. 24, 3, 7. ÇĀṆK. Ça. 17, 3, 13. 16. LĀṬJ. 4, 1, 7. वादित्राणि M. 4, 64. MBh. 3, 12097. Bhāg. P. 3, 24, 7. ध्यातोऽयानि KATHĀS. 34, 171. 37, 72. तूर्याणि Bhāg. P. 4, 1, 58. डुन्डुभ्यो नेडुर्देवमानववादिताः 1, 9, 45. KATHĀS. 37, 64. 65, 75. fg. BHĀṬṬ. 3, 84. 15, 4. घण्टाम् PAÑĀT. 229, 13. Hit. 59, 17. 20. पर्यङ्कं साकुलीयेन पाणिना । वाद्यन्निव RĪġA-TAN. 4, 489. तलतालान् MBh. 3, 12879. पाणिवादानि R. 2, 65, 4. सर्वतूर्यस्त्वेनः — वाद्यमानैः R. Gonn. 1, 79, 40. दत्तवीणाम् so v. a. mit den Zähnen klappern PAÑĀT. 94, 4. med.: वाद्यते वेणुम् Gīt. 5, 9. पट्टहान् MĀRK. P. 82, 54. घण्टा वाद्यानः PAÑĀT. 3, 8, 10. वाद्यानो नखान् HARIV. 10770. Statt des acc. ausnahmsweise der loc.: वीणायाम् KATHĀS. 106, 12. Ohne Ergänzung musizieren: गायन्त्यन्वाद्यंश्च MBh. 1, 3206. 4, 305. HARIV. 11029. R. 1, 34, 13 (38, 12 Gonn.). 2, 69, 4. वादित n. Instrumentalmusik: गीतवादितरुदित Gonn. 3, 3, 22. MBh. 4, 308. fg. Spr. 1766. VARĀH. Bṛh. S. 33, 23. Bṛh. 27 (28), 9. वाद्यमान n. dass.: भरोशङ्कमृदङ्गानां पणवानां सकृन्ममः । वाद्यमानं स (वाद्यमानानि die neuere Ausg.) HARIV. 6889. — 3) von Jmd (ein musikalisches Instrument) spielen lassen: अत्रोवदहीणां पारवादेन Schol. zu P. 1, 1, 58, VĀRT. 2. 7, 4, 1, VĀRT. 3. 93, VĀRT. 1. — 4) sprechen, hersagen: नान्दी च वाद्यामास प्रद्युम्नो गद एव च HARIV. 8692. die neuere Ausg. liest Nāndī und NĪLAK. fasst das Wort fälschlicher Weise in der Bed. eines musikalischen Instruments. — Vgl. जलवादित.

— desid. zu sagen —, zu sprechen beabsichtigen: सत्यं विवदिषेत् Gobh. 1, 5, 27.

— intens. वावदीति P. 7, 3, 94. Sch. laut reden, — tönen: केतुमहुन्डुभिर्वीवदीति (vgl. P. 2, 4, 74 Sch.) RV. 6, 47, 31. त्रिचूपा 59, 6. 10, 67, 3. 68, 1. AV. 6, 126, 3. 20, 133, 13. वावर्द्यमान ÇAT. Br. 1, 7, 4, 19. 8, 3, 12.

— अचक्ष् P. 1, 4, 69. Vop. 8, 141. begrüßend anreden, einladen; act. RV. 1, 38, 13. 5, 83, 1. अचक्षा च त्वेना नमसा वदामि 8, 21, 6. 10, 88, 14. VĪLAKH. 3, 3. VS. 16, 4. AV. 6, 59, 8. 142, 2. 8, 7, 1. 12, 1, 27.

— अति act. 1) übertönen, lauter oder besser reden, niederschwalzen, niederdisputieren: डुन्डुभिः सर्वा वाचा ऽतिवदति TBr. 1, 3, 2, 2. राष्ट्रं विश्रमति वदति 8, 2, 2. अतिवादेन देवा असुरान्त्युद्यथैरानन्त्यायन् AIT. Br. 6, 33. ÇAT. Br. 11, 6, 2, 5. 14, 6, 20. PAÑĀT. Br. 12, 13, 14. SHARV. Br. 2, 3. एष तु अतिवदति यः सत्येनातिवदति KĀṆD. Up. 7, 16, 1. वृद्धात्रातिवदेज्ज्ञातु (नाभिभवेज्ज्ञातु ed. Bomb.) MBh. 13, 7578. — 2) mehr sagen, überfordern: पावद्वाताभिर्मनस्येतु तन्नाति वदेत् AV. 11, 3, 25. — Vgl. अतिवाद, ०वादिन्, अत्युद्य.

— अभ्यति act. = अति 1) PAÑĀT. Br. 8, 3, 6.

— अधि act. dabel —, dazu sprechen: इमामगृणावशनामृतस्येत्यधि-वदति TBr. 3, 8, 2, 2. ÇAT. Br. 7, 1, 1, 14. 2, 1, 12. 3, 2, 24. — Vgl. अधिवाद.

— अनु 1) nachsprechen, (Laute) nachahmen; act.: चित्तं वा इदं मनो वा-गनुवदति ÇAT. Br. 3, 2, 4, 16. पूर्वमेवोदितमनुवदति KĀṭh. 19, 4. AIT. Br. 2, 40. इति वाचं वदन्तीं सर्वे प्राणा अनुवदन्ति KAUSH. Up. 3, 2. SĪH. D. 192, 1. SARYADARCANAS. 28, 10. गिरं नः — अनुवदति शुकः RAUH. 5, 74. तत्कू-क्षितान्यनुवदद्भिः — गृहकपोतशतैः SĪH. D. 41, 9. mit Worten begleiten: अन्वेका वदति यद्वाति तत् RV. 2, 13, 8. nachtönen: अनुवदति वीणा P. 1, 3, 49, Schol. Als intrans. med. P. 1, 3, 49. Vop. 23, 40. अनुवदते कठः कलापस्य der Kaṭha wiederholt die Worte des Kal. P., Sch. घोषस्या-

व्यवदिष्टेव लङ्का पूतक्रतोः पुरः Lañkā erklāng wie Indra's Stadt BHATT. 8, 29. — 2) act. *abermals sagen, auf Etwas zurückkommen, Etwas wiederholen* (um die Wichtigkeit desselben hervorzuheben) ÇĀṆK. zu KHĀND. UP. 8, 54. Comm. zu Nāśas. 4, 1, 1, 2, 1, 64. zu Gaim. 1, 23. Bhaṭ. P. 44, 21, 42. fg. KULL. zu M. 1, 74. 2, 6, 45. 3, 25. fg. 6, 87. 8, 409. Śān. D. 215, 2. — 3) *schmähen*: दत्तमनूय Bhaṭ. P. 4, 4, 24. — 4) *Jmd um ein Almosen ansprechen*: ये वानुवादेपुरवृत्तिकर्षिताः MBh. 4, 229. NĪLAK.: अनुवादे ऽयुः पूर्वं देहीत्युक्त्या दत्तस्यैव क्षेत्राणामादेः प्रतिवर्षं पुनर्देहीति राजवचनं यदधिकारिणं प्रति तदनुवादस्तन्निमित्तं ये वा प्रति श्रुयुः प्राप्तयुः. — Vgl. अनुवाद fg. — caus. *ertönen, erklingen lassen*: श्रुतिगान् HARIV. 8688.

— *अयुनु* act. *in Beziehung auf Etwas sagen* ÇAT. Br. 10, 4, 4, 9.

— *अप* med. P. 4, 3, 73. VOP. 23, 58. 1) *seinen Unmuth auslassen, gegen, tadeln, schmähen*: उत मे ऽपं वदेयुः TBr. 2, 3, 9. ÇĀṆK. Çr. 13, 16, 1. नार्तो ऽप्यपवदेद्विप्रान् M. 4, 236. MBh. 10, 504. स्वं पुत्रमपवदति oder ऽते P. 4, 3, 77. Sch. नृभ्यो ऽपवदमानस्य (so ist zu lesen) BHATT. 8, 45. — 2) act. *Jmd (acc.) durch Reden zerstreuen* Pār. Gṛh. 3, 10. अपवदेयुस्तानित्कसैः पुरातनैः JĀṆ. 3, 7. — 3) act. *ausnehmen (eine Ausnahme machen)* Schol. zu AV. Prāt. 2, 63. 101. 3, 60. अपोय्य RV. Prāt. 4, 18. अपोय्यते 11, 5. — Vgl. अपवाद fg. — caus. 1) *Jmd tadeln, schmähen*: यथैनमभिनन्देत यथैनमपवादयेत् MBh. 12, 8797. *Etwas tadeln, missbilligen*: तस्मान्नित्यं तमा तात पाण्डितैरपवादिता (अपि वर्जिता ed. Bomb.) 3, 1036. — 2) *ausnehmen (eine Ausnahme machen)*: *वाच्य* RV. Prāt. 1, 10, 6, 5. *वाच्यते* 11, 18.

— *अभि* 1) *Jmd anreden, begrüßen* AIT. Br. 3, 28. 4, 20. TS. 2, 5, 8, 3. पूर्वो राज्ञो ऽभिवदति ÇAT. Br. 3, 3, 4, 14. प्रियेण नाम्ना 13, 1, 1. इतर इतरम् 14, 5, 4, 15. 7, 2, 24. 9, 2, 1. श्रुतिधीन् AV. 9, 6, 4, 48. KAUC. 46. KHĀND. UP. 4, 1, 2, 5, 1. KATHOP. 1, 10. KENOP. 17. ÇVETĀCV. UP. 3, 21. M. 8, 356. MBh. 1, 5443. 8003. 3, 907. fg. 10908 (अभिवादत्). 15668. 4, 223. 5, 4230. R. 1, 70, 33. 2, 110, 21 (119, 20 GORR.). KATHĀS. 43, 99. जारं चौरित्यभिवदन् *wer den Ehebrecher Dieb schilt* JĀṆ. 2, 301. med. MBh. 5, 928. st. अभिवादे 3, 1836 liest die ed. Bomb. अभिवादये. — 2) *in Bezug auf — sagen, erwähnen, Etwas (mit einem Worte u. s. w.) meinen*: तस्मै प्रब्रमिति पूर्व कर्मभिवदति AIT. Br. 1, 4. यत्कर्म क्रियमाणमभिवदति ebend. तान्देवो ऽभ्यवदत मम वा इदम् 3, 34. 5, 2, 6, 15. 8, 26. ÇĀṆK. Çr. 16, 3, 12. अग्नीमन्यूदे *er sprach auf die Feuer hinweisend* KHĀND. UP. 4, 14, 2. *aus-sagen, ausdrücken*: वाचा हि नामान्यभिवदति ÇAT. Br. 14, 6, 2, 4. पद्माचानभ्युदितं येन वागभ्युच्यते KENOP. 4. *erklären für, nennen*: एतद्दे तदन्तरं गार्गी ब्राह्मणा अभिवदति ÇAT. Br. 14, 6, 8, 8. तद्विज्ञोः परमं पदमभिवदति Bhaṭ. P. 5, 23, 1. *sprechen*: ते प्रकाश्याभिवदति PRAÇNOP. 2, 2. यो ऽनृतमभिवदति 6, 1. प्रियो वाचमभिवदत्युः MUND. UP. 1, 2, 6. — Vgl. अभिवदन, *वाद*, *वादिन्*, *वाच्य*. — caus. 1) *Jmd anreden, begrüßen* (oft mit Ergänzung der Person); med. LĪTJ. 3, 3, 15. गुरुं गोत्रेणाभिवादयेत GORR. 2, 3, 11. MBh. 1, 5166. 2, 148. 3, 1836 (nach der Lesart der ed. Bomb. und IND. 5, 20). 11628. 5, 1693. HARIV. 10881. R. 2, 64, 29. R. GORR. 4, 78, 2. 5, 65, 17. MĀRĀH. 34, 6. 145, 10. 155, 12. ÇĀK. 28, 8. 64, 15. VIKR. 80, 2. 82, 7. MĀLAV. 13, 5. 64, 19. PRAB. 116, 12. P. 8, 2, 83. Sch. act. M. 2, 117. 119. 123. 202. 205. 4, 154. JĀṆ. 1, 26. पदि MBh. 1, 5123. 3,

3010. 4, 1390. 14, 2023. 2609. HARIV. 9066. 10882. fg. 10885. R. 1, 70, 33. 2, 40, 2. 54, 11. 56, 13, c. 103, 47. 110, 21 (119, 20 GORR.). R. GORR. 2, 39, 2. 5, 53, 29. 64, 1. 6, 104, 2. KATHĀS. 49, 155. HIT. ed. JOHNS. 1738. *वाच्य* पादावाचार्यस्य ÇĀṆK. Gṛh. 2, 7. M. 2, 126. 212. 11, 204. MBh. 1, 7181. 3, 2467. 8056. 11906. 15663. 16645. 14, 2601. HARIV. 9066. 10881. 10884. R. 1, 12, 2 (1 GORR.). 57, 15. 70, 12. 2, 44, 23. 50, 6. 52, 26. 92, 30. R. GORR. 1, 34, 3. Bhaṭ. P. 4, 10, 8. 13, 36. *वादयितुम्* R. GORR. 1, 26, 1. *वादित* MBh. 1, 8003. 3, 11907. 15, 654. R. 2, 90, 5. KATHĀS. 63, 74. Bhaṭ. P. 5, 3, 16. *sich anmelden bei* (dat.): *आचार्यस्य* ÇĀṆK. Gṛh. 4, 12. — 2) med. *Jmd (acc.) durch Jmd (acc. oder instr.) begrüßen lassen* P. 4, 4, 53. VĀRT. VOP. 5, 5. — 3) *Etwas hersagen lassen*: *आशिषमभ्यवादयत्* Bhaṭ. P. 4, 12, 28. — 4) *erklingen lassen, spielen* (ein musikalisches Instrument): *वादित्राणि* MBh. 3, 14386. — Vgl. अभिवादक fg., *वादनीय*.

— *प्रत्यभि* caus. med. *einen Gruss erwidern* MĀRĀH. 34, 7. — Vgl. प्रत्यभिवाद fgg.

— *समभि* caus. *Jmd begrüßen*: मूर्धा समगिवाच्य तम् MBh. 13, 276. R. 2, 115, 8. वसुदेवस्य पदि HARIV. 5735.

— *अव* 1) *durch Nachrede Abbruch thun, herabsetzen*: मा श्रियो ऽववादिष्मेति डुरवदं हि श्रेयसः AIT. Br. 5, 22. — 2) *unterweisen*: अस्माभिरप्यन्ये बोधिसत्त्वा अवयदिताः (!) SADDH. P. 4, 6, a. — Vgl. अववाद fgg., अववाद.

— *व्यव* act. 1) *beschreiben* PĀNĀV. Br. 6, 7, 11. — 2) *zu reden beginnen, das Schweigen brechen* (nach ÇĀṆK.) KHĀND. UP. 4, 16, 2.

— *आ* *reden zu, anreden; ankündigen, zusprechen*: तवाहं प्रूरु रतिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् RV. 4, 11, 6. 64, 9. विद्वद्यम् 117, 25. 10, 85, 26. fg. सर्वतो नः शक्नुने भद्रमा वद 2, 43, 2. वर्पमा वद AV. 4, 15, 14. यथेमा वार्धं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः VS. 26, 2. AV. 6, 69, 2. 12, 1, 29. 1, 10, 4. गोष्ठम् VS. 5, 17. इषम् TS. 4, 1, 5, 2. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 18. LĪTJ. 3, 11, 3. 4, 2, 3. — *समा* act. *einen Ausspruch thun* MBh. 3, 16148.

— *उद्* *die Stimme erheben, sich hören lassen; aussprechen*: श्रुद्युदान् उददत मण्डूका इवादकात् RV. 10, 166, 5. पावतो यज्ञायुधानामुददतान्मुह्यन् TBr. 3, 2, 5, 9. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 17. 3, 2, 4, 39. सीप्रामञ्जित्यापेषमुददद् AV. 5, 20, 1. — caus. *ausrufen lassen*: रुक्विषातम् ÇAT. Br. 1, 1, 4, 11. *erschallen lassen* 4, 3, 2, 19. Vgl. उद्वादन.

— *प्रत्युद्* caus. *dagegen erschallen lassen* ÇAT. Br. 1, 1, 4, 13. 17.

— *उप* 1) *missliebiger reden über* (acc.), *beschreiben, berufen* AV. 15, 2, 1. TBr. 2, 3, 9, 7. AIT. Br. 2, 31. तं केम उपोड्दस्या वै त्वं पुत्रो ऽसि ÇĀṆK. Br. 12, 3. LĪTJ. 10, 7, 4. — 2) *anreden* AIT. Br. 3, 23. *bitten* PĀNĀV. in Ind. St. 3, 372, 23. — 3) med. *Jmd bereden, an sich zu locken suchen* (उपसभाषायाम् und उपमन्त्रणे) P. 1, 3, 47. (प्रलोभे) VOP. 23, 39. कर्मकारानुपवदते = उपसाह्वयति, कुलभार्यामुपवदते = उपचक्षुदयति P., Sch. कंचिन्नोपावदिष्टसो BHATT. 8, 28. — 4) *in der dunklen Stelle gucken* कृत्तमुपं निगामदति RV. 4, 5, 8 zieht Śān. उप zu कृत्तम्. — Vgl. उपवाद fg.

— *प्रत्युप* *durch Reden beleidigen*: तेनो श्रीः प्रत्युपोदिता PĀNĀV. Br. 10, 7, 2.

— *नि* caus. med. *erschallen lassen*: भेरीसहस्राणि शङ्खानामपुतानि च MBh. 5, 7656. fg.

— निम् 1) *wegreden*: आयुर्मा निर्वादिष्टम् VS. 5, 17. — 2) *hinaussprechen*, *hinausschallen lassen*: वार्धे विषस्य ह्वर्षणी तामितो निर्वादिष्टम् AV. 4, 6, 2. — 3) *seinen Unmuth gegen Jmd (acc.) auslassen*, *Jmd schmähen* MBh. 4, 122. निर्वादिष्टम् 5, 4618. med. 12, 12361. — Vgl. निर्वाद.

— अभिनिम् *aussagen in Beziehung auf (acc.)*: तत्र वा एतदक्रभि-
निर्वदति यत्पञ्चदशम् PAÑĀV. Br. 14, 11, 9. 23, 7, 2.

— परा *wegsprechen* AV. 6, 20, 2. द्विपत्तम् LĪTJ. 3, 11, 3.

— अभिपरा *anreden* ÇAT. Br. 11, 5, 3, 6. ÇĀṆKH. Br. 23, 5.

— परि 1) *sich auslassen, einen Ausspruch thun* MBh. 12, 4446. *be-
reden, besprechen, sich auslassen über (acc.)*: गो वाच तौ तत्पर्यवदताम्
TS. 1, 7, 2. तदस्ति पर्युदितमिव ÇAT. Br. 3, 1, 2, 3. ÇĀṆKH. Br. 6, 4. प्र-
ज्ञापितम् PAÑĀV. Br. 4, 9, 14. यादित्यमेव ते परि वदन्ति सर्वे AV. 10, 8,
17. 12, 4, 49. — 2) *sich nachtheilig über Jmd auslassen, Jmd tadeln* Spr.
134. MBh. 12, 4869. 13, 4992. med. 3. 14686. 5, 1338. — Vgl. परिवाद fgg.

— प्र 1) *heraussagen, reden, sprechen; aussagen, ansagen, verkün-
den*: प्रवदतां श्रेष्ठः HARIV. 5927. 7036. R. 3, 22, 37. विप्रकथम् 4, 8, 16.
54, 10. 63, 28. 5, 60, 15. Bhāg. P. 1, 17, 21. 7, 2, 58. PAÑĀT. 143, 21. *spre-
chen zu Jmd (acc.)* BHATT. 7, 24. *die Stimme ertönen lassen* (von Thie-
ren und Vögeln): एष दात्यूक्यो कृष्टः — प्रवदन्मयाविष्टः स्वकात्ता-
मनुतिष्ठति R. 3, 79, 12. VARĀH. Brh. S. 28, 17. (यापि): अप्रवदत्यः *ge-
räuschlos* ĀCV. Gṛh. 2, 7, 7. मन्त्रम् RV. 1, 40, 5. 7, 33, 14. वार्धः 101,
103, 1. 9, 97, 8. 10, 94, 1. पुरा वाचः प्रवदितो निर्वापेत् (vgl. P. 3, 4, 16,
Sch.) TS. 2, 2, 9, 5. AIT. Br. 2, 15. ÇAT. Br. 7, 4, 3, 38. KĀTJ. Çr. 9, 1, 10.
सत्यं वचो यत्प्रवदति विप्राः R. 5, 28, 3. मृषोऽयम् BHATT. 8, 60. त्वया प्रो-
दितं वचः HARIV. 15793. अतिवादं न प्रवदेत् MBh. 5, 1270. शिवाशाप्य-
शिवा वाचः प्रवदति महास्वनाः R. 6, 16, 11. अथर्वणे यां (ब्रह्मविद्यां) प्र-
वेदत ब्रह्मा MUNḌ. Up. 1, 1, 2. ब्रह्म न प्रावदत्कश्चित् R. GORR. 2, 45, 4.
109, 30. 6, 102, 34. Bhāg. P. 1, 9, 29. त्रिपाद्यानां प्रवदस्व MBh.
3, 2910. प्रवदन्तु न सध्यम् 5, 2545. यस्ये प्रावीणाः प्रवदन्ति नृणाम् AV. 4,
24, 3. 12, 3, 15. 18. प्राप्तं समरं सभयं प्रवदेत् VARĀH. Brh. S. 47, 26. 93, 11.
90, 1. प्रकृषु कर्कटे लग्ने वाक्यताविन्दुना सह । प्रोद्यमाने (= उदयं गच्छ-
ति सति Comm.; vgl. WEST. u. 3 mit प्रोद्) R. 1, 19, 3. *aussagen so v. a.
annehmen, statuten*: जन्मनिर्वाधं प्रवदति यस्य ÇYRĪCV. Up. 3, 21. Spr.
2843. ये ऽप्यङ्गानां प्रवदन्ति दोषान् VARĀH. Brh. S. 74, 5. — 2) *bezeich-
nen als, erklären für, nennen*: एतन्मासस्य मासत्वं प्रवदति M. 5, 55. सा-
ध्ययोगी पृथग्बालाः प्रवदन्ति न पण्डिताः BHAG. 5, 4. MBh. 3, 5012. 8146.
15641. R. 5, 52, 18. प्रवदति भरतस्तो नायिका विप्रसंख्यम् Comm. zu
Gīt. 7, 2. ÇAUT. 43. KĀR. 1 aus KĪC. zu P. 7, 2, 10. Spr. 1771. 2273. 2295.
2377. 3957. 4923. VARĀH. Brh. S. 15, 29. 68, 114. 88, 32. Bhāg. P. 3, 25,
31. PAÑĀT. 1, 1, 44. — Vgl. प्रवद fgg., प्रवाद, प्रवादिन्. — *caus. ertönen
lassen, spielen* (ein musikalisches Instrument): वीणाम् ÇĀṆKH. Çr. 17,
14, 5. प्रवादितेश वादित्रैः MBh. 1, 5329. 5356. 5460. 4, 1164. 5, 8350. 7,
50. 8905. HARIV. 4725. MĀK. P. 106, 61. Verz. d. Oxf. H. 32, b, 14. ohne
Ergänzung *musizieren*: प्रवादयद्भिर्गन्धर्वैः HARIV. 12006. गन्धर्वान् — सु-
प्रवादितान् *schön musizierend* 11792. st. शङ्काय मृदङ्गाय प्रवाद्यन्ति MBh.
12, 1899 ist wohl शङ्काय मृदङ्गाय प्र० zu lesen. — Vgl. प्रवादक.

— अनुप्र 1) *nachsprechen*: वार्धे प्रोदितानुप्रवदति AIT. Br. 2, 15.
TS. 2, 2, 9, 5. — 2) *aussagen über*: तमेतां सद्यो अनुप्रवदति Nir. 10, 30.

— *caus. nachher ertönen lassen*: वीणाम् ÇĀṆKH. Çr. 17, 14, 5.

— उपप्र *mit der Stimme einfallen* AV. 4, 15, 14.

— विप्र *act. med. sich gegenseitig widersprechen*: विप्रवदसे सावत्स-
राः, मोहृताः P. 1, 3, 50. Sch. Vop. 23, 42. BHATT. 8, 80.

— संप्र *laut aussprechen*: पुरा वाग्धः संप्रवदितोः PAÑĀV. Br. 21, 3,
5. *gemeinschaftlich die Stimme ertönen lassen*: संप्रवदन्ति कुकुटाः Ind.
St. 8, 418. P. 1, 3, 48. Sch. Vop. 23, 41. med. *sich unterhalten*: संप्रवदसे
ब्राह्मणाः ebend. संप्रवदमानाज्जनात् BHATT. 8, 28.

— प्रति 1) *zu Jmd (acc.) reden*: शिरः प्रति वामस्थं वदत् RV. 1, 119,
9. 8, 45, 5. मण्डूकौ मां प्रति वदतः KAUC. 96. — 2) *antworten* MBh. 13,
1452. KATHĀS. 88, 59. RĪGĀ-TAR. 3, 1. DAÇAK. 63, 5. mit acc. der Person
RAGH. 3, 64. KATHĀS. 14, 85. 25, 102. BHATT. 2, 28. राज्ञा च प्रत्यवादि सः
15, 9. इति प्रत्युदिता (*zurückweisen* Comm.) याम्या हताः Bhāg. P. 6, 2.
21. — 3) *nachsprechen, wiederholen*: स चापि तत्प्रत्यवदद्यथोक्तम् Ka-
THOP. 1, 15. MBh. 5, 4635. — Vgl. प्रतिवाद fgg. — *intens. partic. प्रति-
वावदत् widerredend* AIT. Br. 2, 3.

— वि 1) *act. Etwas widerreden*: यस्ते क्वं विवदत् AV. 3, 3, 6. तड-
भयं व्युदितम् *strittig* ÇĀṆKH. Br. 19, 2. — 2) *sich mit Jmd in Wort-
streit einlassen über (loc.)*; med. P. 1, 3, 47. Sch. Vop. 23, 41. TBh. 2,
3, 5, 5. ÇAT. Br. 1, 3, 2, 27. 3, 6, 2, 3. 10, 1, 4, 10. 14, 8, 25, 5. अकंशेयसे
9, 2, 7. KūṇD. Up. 5, 1, 6. KAUSH. Up. 2, 14. पित्रा M. 3, 159. MBh. 13,
4277. असातिकेषु त्वर्थेषु मिथो विवदमानयोः M. 8, 109. 252. 9, 191. 250.
तस्या निमित्तम् R. 3, 67, 10. fg. Spr. 3068. KATHĀS. 24, 183. 45, 108.
Bhāg. P. 9, 14, 11. Verz. d. Oxf. H. 50, a, 4. 156, a, 29. BHATT. 8, 28.
PAÑĀT. 96, 25 (विवद० zu lesen). 100, 25. II, 10. यस्मात्स्त्रियं (acc. st.
loc.) विवदयं सभायाम् MBh. 2, 2396. परस्परं विवदमानानामपि धर्मशा-
स्त्राणाम् *sich gegenseitig widersprechend* HIT. 19, 21. कृत्ये विवदमाने
strittig R. GORR. 2, 79, 9. Häufig auch *act.*: मिथो विवदतां नृणाम् M. 8,
178. 263. 390. MBh. 3, 12695. R. GORR. 2, 109, 57. शतं द्यान् विवदेदि-
ति प्राज्ञस्य लक्षणम् Spr. 2935. 2938. Bhāg. P. 5, 14, 38. Verz. d. Oxf. H.
100, b, No. 136. 156, a, 30. इत्थं चाकर्मकमिकाया तयोर्विवदतोः PAÑĀT.
183, 6. शरीरमापदद्यापि विवदस्यविक्रिसतः MBh. 12, 9479. *sich in Streit
einlassen mit*, mit acc. der Person: न च तान्विवदेद्दीमानाकुष्ठस्यापि तैः
सदा MĀK. P. 34, 98. विवदिताः *im Streite liegend*: राज्यकेतोः MBh. 13,
556. — 3) *sich unterhalten*: एवं विवदतोस्तत्र कृत्तनार्दयोः HARIV. 10481.
— 4) *die Stimme ertönen lassen*: कृष्टो विवदमानश्च कोकिलो मामिवा-
क्यत् R. 3, 79, 10. — Vgl. विवाद. — *caus. einen Process einleiten, die
Gerichtsverhandlung beginnen* (*antworten lassen* St.) JĪGĀ. 2, 12. — *in-
tens. die Stimme laut, wiederholt erschallen lassen*: य इन्द्र इव देवेषु गो-
ध्वेति विवावदत् (सृषभः) AV. 9, 4, 11.

— सम् 1) *zusammen sagen*: अथ कामयः सम्दिरे KūṇD. Up. 4, 10,
4. *sich unterreden mit* (instr.), *sich bereden über* (loc.); med.: इन्द्र
त्वं मरुद्भिः सं वदस्व RV. 1, 170, 5. उत स्वयां तन्वां सं वदे तत् 7, 86, 2.
स्वेन कर्तुना *mit sich zu Raths gehen* 10, 31, 3. AV. 8, 109, 2. 11, 4, 6. सा-
वित्रे TBh. 3, 10, 9, 5. TS. 2, 5, 2, 5. इन्द्राय उ *वदस्व* ÇAT. Br. 5,
2, 4, 11. 1, 1, 4, 14. 3, 1, 4, 10. 8, 4, 4, 4. कुमारं ज्ञातं संवदस उप वै प्रुषूषते
man sagt zu einander von dem Kinde: es lauscht AIT. Br. 3, 2. Nir. 11,
25. *कृत्येरेकारण्योः संवदसे* ÇAT. Br. 4, 6, 9, 13. 14, 7, 4, 1. मा मैतस्मि-

न्संवदिष्ठाः *versuche nicht mit mir darüber zu reden* B. 2, 2. तथैव भीम-
सेनेन लोकः संवदते भृशम् MBu. 7, 5818. act.: राक्षस न संवदेत् 4, 125. स्व-
चरिः सह संवदेत् Spr. 1037. तयोः संवदतेरेवम् MBu. 5, 7033. 6, 5606. R.
1, 74, 12. 2, 89, 5. R. GORR. 1, 26, 19. 76, 15. 7, 60, 1. Spr. 4413. Būā. P.
3, 20, 5. 12, 10, 7. इति तौ दंपती तत्र समुद्य समर्थ मित्यः so v. a. einen Paar
schliessend Būā. P. 4, 23, 43. यथासमुदितम् nach Uebereinkunft ÇAT. Bū.
13, 5, 4, 27. — 2) act. zusammen klängen, von musikalischen Instrumen-
ten AV. 4, 37, 4. — 3) übereinstimmen, zustimmen: देवं न संवदति Māñā.
168, 20. देवं संवदते यदि HANV. 7413. खदाख्याता च तस्यैषा संवदिष्यति
मत्कथा KATHA. 121, 218. अपि च कृतिनमेनं शक्तिदेवं स्वनाम्ना व्य-
धित समुदितेन स्वेषु विद्याधरेषु || so v. a. gebräuchlich 26, 279. — 4)
sprechen: यदि ज्ञास्यामि वक्ष्यामि ज्ञानान्न तु संवदे MBu. 13, 480. भीष्मः
समवदत्तत्र गिरं साधुभिरर्चिताम् 4, 915. एवं समुदितस्तेन angeredet Būā.
P. 3, 24, 41. — 5) bezeichnen als, erklären für, nennen: मन्दाक्रांतां तौ
संवदन्ति ÇAUT. 42. — Vgl. संवदितव्य, संवाद. — caus. 1) sich unterreden
lassen: संवादयेनं देवैः ÇAT. Bū. 1, 8, 20. eine Unterredung über (loc.)
hervorrufen, med. ÇĀññ. Çā. 17, 14, 2. KAUSH. UP. 4, 3. fig.: vgl. S. 136.
fig. — 2) sich über Etwas einigen, einstimmen: संवादयन्निव KATHA.
107, 79. संवाद्यतां तत्सर्वेषाम् 50, 166. संवादितं वरुणं über man sich geeinigt
hat MBu. 1, 7931. — 3) zutreffend angeben: संवाद्य त्रपसंख्यादीन् M. 8,
31. — 4) Jmd zum Sprechen auffordern HIT. 83, 1, v. l. — 5) ertönen
lassen (ein musikalisches Instrument): तूर्याणि MBu. 1, 7056. वादित्राणि
7909. वीणां KATHA. 21, 4. — Vgl. संवादन.

— उपसम् s. उपसंवाद.

— परिसम् sich gemeinschaftlich über Jmd äussern: तं रातसाश्र (so
die ed. Bomb.) परिसंवदन्ति रायस्योषः स विजिगीषुरेका MBu. 13, 7868.

— प्रतिसम् sich unterreden mit (acc.): ते न प्रति चन समवदत् AIT.
Bū. 3, 23.

— विसम् act. seiner Zusage untreu werden M. 8, 219. Einwendungen
machen, widersprechen KULL. zu M. 12, 110. तन्मन्दारवतीदेवीरूपे
नात्र विसंवदेत् KATHA. 101, 82. — Vgl. विसंवाद. — caus. 1) Jmdes Unzu-
friedenheit erregen: लक्ष्मणेन न विसंवादितः कश्चित् R. 6, 24, 27. — 2)
nicht bewähren: अविसंवादितपौरुष Māñā. P. 133, 16. रमणीश्रेष्ठु अव-
की विक्लिषा विसंवादिदे Çik. 84, 21.

वद 1) (von वद्) oxyt. nom. ag. sprechend, Sprecher, Redner gaṇa
पचादि zu P. 3, 1, 134. VOP. 26, 30. AK. 3, 1, 35. H. 346. Vgl. एवा°, क-
दद्, कु°, प्रिय°, ब्रह्म°, मरु°, यदद्, वशी°. — 2) N. des ersten Veda
bei den Magiern Verz. d. Oxf. H. 33, b, 8. REINAUD, Mém. sur l'Inde 394.
WERNER, Lit. 144; vgl. विश्ववद.

वदक = वद 1) in डुर्वदक.

वदन (von वद्) n. 1) das Reden, Sprechen, Tönen ÇAT. Bū. 5, 4, 4, 5.
सत्य° KĀṭy. Çā. 2, 1, 12. ÇĀññ. Çā. 2, 3, 24. 10, 20, 4. पुरस्ताद्वदन ÇAT.
Bū. 4, 6, 8, 2. वदनादिव्यापार, वाग्वदन ÇĀññ. zu Būñ. Ār. UP. 8. 83. —
2) = मुख u. s. w. AK. 2, 6, 3, 40. H. 572. HALĀJ. 2, 363. a) Mund, Maul:
वां सायका वदनामिष्यतति Spr. 2767. वदनैर्मधुगन्धिभिः R. 1, 9, 38 (36
GORR.). SUÇR. 1, 124, 10. °प्रिय 189, 12. °मदिरा MROH. 76. VARĀH. BŪH.
S. 67, 6. बुम्बाविरामे वदनं प्रमार्ष्टि 78, 8. 93, 5. 7. Būā. P. 3, 9, 18. मृगा-
लिका मीमपिपुङ्गीतवदना im Maule ein Fleischstück haltend PAñĀT.

226, 20. — b) Gesicht R. 2, 26, 10. SUÇR. 1, 118, 14. 289, 5. MROH. 40. ÇĀñ.
29. Spr. 364. 2708. fig. VARĀH. BŪH. S. 48, 10. 50, 6. 58, 47. 68, 104. RĪĀ-
TAR. 6, 55. Būā. P. 2, 1, 28. 5, 9, 19. पूर्णेन्दु° MBu. 3, 2480. MĀLAV. 17.
शशिप्रकाशवदना R. 5, 14, 21. विवृतवदना Çik. 43. प्रक्षिप्त° PAñĀT.
36, 2. 185, 25. अकृष्ट° R. GORR. 2, 101, 26. प्रकृष्ट° 4, 8, 32. विषम°
MBu. 3, 14360. R. 1, 62, 3. विषादार्त° 2, 47, 3. विवर्ण° MBu. 3, 2405.
R. 2, 26, 8. 87, 4. घ्रापीतवर्ण° 76, 4. व्रीडाविनय° KĀURAP. 5. प्रचण्ड°
DHŪRTAS. 85, 1. सुवदना 79, 17. MĀLAV. 68. VIER. 29. RT. 6, 20. PRAB. 60,
5. कमलवदना ÇAUT. 18. अश्रुवदना mit Thränen auf dem Gesicht Būā.
P. 1, 16, 19. 17, 3. किञ्चिच्छकार वदनम् versag ein wenig das Gesicht 3,
33, 20. — c) Vorderes, Spitze: अङ्गुष्ठ°, जाम्बव° adj. (शलाकापत्र) SUÇR.
1, 23, 5. अघोवदना: काण्टका: H. 62. मृगालवदना वापा: Maul und zugleich
Spitze R. 6, 79, 69. fig. — d) the first term, the initial quantity of the
progression COLEBR. Alg. 52. — e) the side opposite of the base; the
summit COLEBR. Alg. 72. — Vgl. राज°.

वदनच्छद R. 5, 23, 15 fehlerhaft für रदनच्छद.

वदनदत्तुर m. N. pr. eines Volkes Māñā. P. 38, 12.

वदनरोग m. Mundkrankheit VARĀH. BŪH. S. 32, 18. — Vgl. मुखरोग.

वदनश्यामिका f. Schwärze des Gesichts, Bez. einer best. Krankheit
Verz. d. B. H. No. 963.

वदनामय (वदन + मय°) m. Mund- oder Gesichtskrankheit TRIK. 3, 3, 114.

वदनासव (वदन + स्रा°) m. Speichel BŪHĀIPR. im ÇKDr.

वदनीभू (वदन + 1. भू°) sich in ein Gesicht umwandeln: नो सत्येन मृगाङ्क
एष वदनीभूतः Spr. 1034.

वदन्त s. कि°.

वदन्ति und वदन्ती bei UGÉVAL. zu UNĀDIS. 3, 50 ein zur Erklärung
von कि° erfundenes Wort.

वदन्तिक m. pl. N. pr. eines Volkes Māñā. P. 58, 45.

वदन्य adj. = वदान्य SĀNAS. zu AK. 3, 1, 6 nach ÇKDr. H. 351.

वदान्य UNĀDIS. 3, 104. 1) adj. (f. घ्रा) mit कृतादि componirt gaṇa घ्रे-
ण्यादि zu P. 2, 1, 59. a) (von 1. अवदान mit Abfall des Anlauts; vgl.
3. दा mit अव) freigebig AK. 3, 1, 6. TRIK. 3, 3, 320. H. 351. an. 3, 508.
MED. J. 102. HALĀJ. 2, 211. BALA bei MALLIN. zu NAIŠH. 5, 11. AGĀJA bei
UGÉVAL. M. 4, 224. fig. MBu. 1, 7159. 3, 1135. 4, 16. 5, 1347. 14, 2695. R.
1, 1, 3. 60, 2. 2, 60, 17. 61, 2. 78, 15. R. GORR. 2, 1, 15. RAGH. 5, 24. Spr.
2134. 2713. 3132. VARĀH. BŪH. 18, 8. NAIŠH. 5, 11. RĪĀ-TAR. 3, 258.
Būā. F. 3, 1, 27. 4, 25, 41. 5, 10, 27. — b) beredt (als wenn das Wort
von वद् kame) AK. 3, 4, 34, 162. TRIK. MED. BALA und AGĀJA s. s. O.
freundlich redend, lebenswürdig H. H. an. — 2) m. N. pr. eines Rshi
MBu. 13, 1391.

वदाम (aus dem pers. بادام m. Mandel RĪĀN. im ÇKDr.

वदाल m. 1) eine Art Wels (s. पाठीन) TRIK. 1, 2, 16. H. c. 195 (ver-
schieden von पाठीन); vgl. चित्र°, वादाल. — 2) Strudel oder Brandung
(कूलकूपडक) TRIK. 1, 2, 11.

वदालक m. = वदाल 1) TRIK. 3, 3, 247. BŪHĀIPR. im ÇKDr.

वदावद (von वद्) adj. geschwätzig P. 6, 1, 12, VĀTIL. 2. PAT. zu P. 7,
4, 58. VOP. 26, 30. AK. 3, 1, 35. H. 346. — Vgl. घ°.

वदावदिन् adj. dass.: वदे (d. i. वद उ) वद वदावदी वदेरुः पृथुः LĪṭy. 4, 1, 5.

वदि indecl. gaps स्वरादि zu P. 4, 1, 37. bei Angabe eines Datums in Verbindung mit einem Monatsnamen so v. a. in der dunklen Hälfte des —: वैशाख° Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 33, 6. Nach Wessner (Kāśmīrā. 380) ist व् oder richtiger व् Siglum für वकुल und दि für दिन.

वदितर (von वद्) nom. ag. Sprecher: अतएव वाचो वदितरः Arr. Ba. 7, 27. proparox. mit acc.: ज्ञापवादान् P. 3, 2, 135. Sch. वदिता न लघी-यसो ऽपरः स्वगुणम् pflegt nicht von seinen Vorzügen zu reden Spr. 3936. न पुरा भीमसेन तमोदशीर्वदिता गिरः MBh. 2, 2257.

वदितव्य (wie oben) adj. zu sprechen, zu sagen: सत्यम् Arr. Ba. 5, 14. वदितव्यम् impers. Sanyadarcanā. 44, 13. 126, 14. 156, 9. 180, 4.

वदिष्ठ (von वद् mit dem suff. des superl.) adj. am besten redend: वा-ज्वनस्पतीनाम् Pañśā. Ba. 5, 5, 12.

वदिवास N. pr. einer Oertlichkeit Rāśa-Tan. 6, 218.

वद्री s. वधी unter वध.

वद्य (von वद्) n. am Ende eines comp. Reds, Unterhaltung über P. 3, 1, 106. सत्य° adj. die Wahrheit redend Bhāṭṭ. 5, 60. — Vgl. व° (adj. verächtlich, gemein auch Bala. P. 4, 19, 22. n. Unvollkommenheit, Fehler auch 3, 9, 1) und वक्ष°.

वध् eine defective Wurzel, die nach P. und Vor. nur im aor. und prec. vorkommen soll. Die ältere Sprache kennt ausserdem vereinzelt den potent. वधेयम् AV. 10, 5, 15 und वधेत् VS. 10, 8, das Epos auch das fut. und die Special-Tempora des pass. अवधीत् P. 2, 4, 43. 7, 2, 10, Schol. Vor. 8, 49. 9, 9. वैधीम् (RV. 1, 165, 8. 10, 28, 7), अवधिष्म, वधिष्ठन, वधिषुः वध्यासम्, वध्यात्, वध्यासुम् P. 2, 4, 42. pass. aor. अवधि 7, 3, 35. Vor. 11, 7. 24, 6. अवधिष्ठ, अवधिषाताम्, अवधिषत P. 2, 4, 44. 8, 4, 62, Schol.; pass. prec. वधिषीष्ट ebend. schlagen (eig. und auch den Feind, ein Heer), zerschlagen, erschlagen, tödten: दस्युम् RV. 1, 33, 4. 38, 6. वृत्रम् 51, 4. 104, 8. यस्यावधीत्पितरम् 5, 34, 4. 55, 9. 8, 56, 20. गाम् 90, 15. AV. 9, 2, 11. मृत्यो मा पुरुषं वधोः 8, 2, 5. 10, 1, 29. Ait. Ba. 7, 28. धिया धिया वा वध्यासुः TS. 2, 6, 4. 1, 8, 2. Cat. Ba. 2, 1, 2, 17. (अमित्रान्) वधीर्वनेव मुधितेभिर्त्तैः 6, 33, 3. मा नो रुदिं विषा वधीः 8, 68, 8. सत्यम् AV. 7, 11, 1. कृविः 70, 4. यज्ञम् Ait. Ba. 2, 31. वाचम् 6, 33. सोमम् 3, 32. TBr. 1, 5, 2, 8. यथा वृत्तमशनिर्कृतिं । एवाकृम्य कितवान्तेर्वध्यासमप्रति AV. 7, 50, 1. सप्ताङ्गुली शार्ङ्गलो ऽवधीत् Cat. Ba. 11, 8, 4, 4. वध v. l. des AV. 6, 6, 3 für वधे des RV. — एनाम् — पदावधीत् MBh. 4, 461. 475. fig. अवधीमेन गर्भम् 1, 211. 4075. मगं व्याघ्रो ऽवधीत्तदा 5573. 3, 15727. R. 4, 2, 18. Spr. 1378. Kathās. 25, 250. 47, 72. अवधीत्पायः स्वयमेव स्वविपकम् so v. a. tödtete sich selbst Rāśa-Tan. 5, 240. 348. LA. (III) 92, 12. तस्माद्धर्मो न कृतव्यो मा नो धर्मो कृतो वधीत् Spr. 4247. MBh. 1, 5500. 3, 15776. Kathās. 18, 384. 121, 207. Bhāṭṭ. 15, 11. अवधिषुः 2. मा वधिष्ठा ज्ञायुम् 6, 41. वध्यास्त्रं रिपुसंकृतीः 19, 26. वधिष्यति u. s. w. MBh. 1, 1801. 3, 8695. 8798. 13543. 4, 502. 13, 64. Hariv. 8881. R. 2, 31, 31. 84, 4. 3, 49, 31. Bala. P. 1, 17, 11. 10, 50, 48. Pañśā. 69, 20. वधिष्ये u. s. w. MBh. 3, 626. 5, 4870. R. 7, 67, 26. य आकृवेषु वध्यते Jāṇ. 1, 323. MBh. 12, 5204. 13, 5715. Hariv. 8299. Spr. 964, v. l. 1423. 1609. 1946 1950. 3826. 4605. Pañśā. 81, 7. वध्यासम् MBh. 1, 4316. वध्येत R. 2, 75, 29. वध्यमान MBh. 3, 12118. 12227. 12251. 13865. 4, 480. 6, 3410.

4408. 5521. 8, 939. 12, 6648. R. 2, 74, 20. R. Gonn. 4, 41, 22. 7, 29, 28. वध्यति MBh. 13, 5715. वध्यति 3, 8765. Spr. 1101. Hariv. 8281. वध्यामः R. 7, 23, 4, 19. वध्यत् = वध्यमान MBh. 3, 805. तेन सो ऽवधि Rām. 17, 5. statt वध्यमान MBh. 3, 22 und Bala. P. 8, 5, 15 wird mit den Bomb. Ausg. richtiger वा° gelesen; statt वध्यते MBh. 14, 560 ist mit der ed. Bomb. विध्यते zu lesen. — Die Schreibung mit व् findet sich VS. 9, 28. 10, 8; mehrmals im Cat. Ba. und vereinzelt im AV. Die Bomb. Ausg. schreiben stets व्.

— caus. erschlagen, tödten: वधयिष्यामि MBh. 2, 1583.

— desid. बीभत्सते wird P. 3, 1, 6 und Vor. 8, 103 119 auf eine Wurzel वध् oder वध् zurückgeführt, der Dhātup. 23, 4 die Bedeutung बन्धने (निन्दे च Vor.) beigelegt wird. Wir haben dieses desid. mit Westergaard zu वाध् gestellt.

— घप 1) abhauen, spalten: दाह RV. 10, 146, 4. — 2) abschlagen so v. a. verjagen: अरुहं देवपुत्रनात् VS. 1, 26. उग्रं वचः 5, 8. तमः Cat. Ba. 4, 3, 4, 21.

— अभि auf Jmd schlagen: तं वीरं सिंहे मत्तमिव द्विपम् । मर्मस्वभ्य-वधीत्कुक्षः पादाङ्गुलीः सुदारुणैः ॥ MBh. 10, 841. fig. तलेनाभ्यवधीत्का-श्चित्पद्मान्यान् R. 5, 40, 12.

— समभि dass.: तं समभ्यवधीत् MBh. 7, 6942.

— घा zermahlen, zerstückeln: दृषदं त्रिहृषा RV. 8, 61, 4. zerschellen: ऊर्मिर्न नावमा वधीत् 64, 9.

— अव्या schlagen auf: (गङ्गा) सलिलेनैव सलिलं अचिदभ्यावधीत्पुनः R. Gonn. 4, 45, 17.

— उद् zerreißen: मा वा ऽयेन उद्धधीत् RV. 2, 42, 2. मा वा समुद्र उद्धधीन्मा सुपर्णाः VS. 13, 16.

— उप anschlagen an: यदा स्थूलेन पससाणौ मुष्का उपावधीत् AV. 20, 136, 2. erschlagen, tödten: रतौस्युपावधीत् MBh. 12, 2814.

— नि 1) heften in (loc.): दिव्युर्मस्मिन्नि वधिष्ठं वज्रम् RV. 4, 41, 4. — 2) niederschlagen, niederhauen, tödten: तानि (अस्त्राणि) दपुतेन सर्वाणि न्यवधीत् R. Gonn. 4, 57, 13. सारथिम् MBh. 1, 4121. 5472. 8, 2597. Kathās. 50, 22. 96, 46. Rāśa-Tan. 6, 88. Bhāṭṭ. 1, 2. 6, 16.

— निम् abspalten, abtrennen; zerspalten: ज्ञायामि गर्भम् Cat. Ba. 3, 1, 2, 21. दीताम्, तपः TBr. 3, 1, 2, 3.

— परा spalten, zerreißen: यज्ञा शिक्वाः परावधीत्तन्ना कृतेन वास्या AV. 10, 6, 3. य आसा कृच्छे लक्ष्मणि सदिग्दिं परावधीत् TS. 7, 4, 49, 1.

— प्र schlagen (einen Feind): विश्वस्तास्तु प्रवध्यते बलवतो ऽपि दु-र्बलैः Spr. 1423, v. l.

— प्रति zurückschlagen, abwehren: तांस्तान् (भक्षान्) प्रत्यवधीद्वा-भिर्दशभिः शैरः MBh. 7, 1879.

— वि zerstören: पदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य RV. 1, 103, 8. वि द्विवो वधीत् 5, 44, 12. वि यो धृष्टो वधिषो वज्रकृत् विष्ठा वृत्रममित्रिया शवै-भिः 5, 17, 1.

वर्ध (von वध्; in VS. und in Cat. Ba. öfters वर्ध geschrieben) 1) nom. ag. Tödter, Mörder, Ueberwinder H. an. 2, 247 (= कृत्सक). RV. 1, 175, 4. 2, 21, 4. अमुन्वतः 1, 101, 4. 8, 51, 12. VS. 1, 24. TS. 1, 8, 3, 2 (oder zu 3) a). तस्य न कृतास्ति न वर्धः Cat. Ba. 3, 3, 4, 3. — 2) m. tödtliche Waffe, namentlich Indra's Geschoss Naigh. 2, 20. RV. 1, 25, 2. 32, 5. मृष्टिमत् 52,

15. वज्र 55, 5. उग्र 133, 6. मा प्रणक्तस्य नो वधः 2, 23, 12. 28, 7. वृत्राय प्र
वधं भ्रमर 30, 3. शिरौ दासस्य सं पिपावर्धेन 4, 18, 9. सक्तभृष्टि 5, 34, 2.
अरे गोका नृका वधो वः 7, 56, 17. 9, 52, 3. 10, 89, 9. न वा उ द्वाः तुध-
मिद्वं दंडुः 117, 1. समरे वधानाम् AV. 5, 20, 5. 8, 8, 2. यौ उभिरासाम् AV.
यो वधेन 12, 1, 14. 32. AIT. Bn. 2, 1. 4, 1. सैन्यं ° ÇĀṅKH. Gṛh. 3, 9. — 3)
nom. act. P. 3, 3, 76. 7, 3, 35. Vor. 26, 171. a) das Erschlagen, Tödtung,
Mord Nāg. 2, 9. AK. 2, 8, 3, 64. H. 370. H. an. मृका नो अभि विदधात्
RV. 10, 25, 3. सत्यं ब्रवामि वध इत्स तस्य wahrlich ich sage: es ist sein
Untergang (oder zu 2) 10, 117, 6. AV. 5, 14, 9. त्रापयं नो द्यविषाभ्यो व-
धात् 6, 93, 3. 17, 1, 28. पौरुषेय VS. 15, 15. 1, 17. 9, 38. 30, 12. Çat. Bn. 1,
6, 4, 21. 3, 5, 4, 9. 6, 3, 8. मृत्यु, वध 5, 4, 1, 1. वधाशङ्का 14, 6, 40, 3. शरी-
रस्य Kāṇḍ. Up. 8, 10, 2. °काम Gṛh. 4, 8, 7. पक्षे वधो ऽवधः M. 8, 39.
H. 830. वधायाभिपपतिनान् MBh. 1, 5981. Mālatī. 85, 8. वधप्रवृत्तस्य
वधानुत्पादे प्रायश्चित्तम् Verz. d. Oxf. H. 87, b, 13. °प्रायश्चित्त 8, a, 41. व-
धस्य स्थानम् H. 930. तत्रियेण वधः — ज्ञानपूर्वकतः R. 2, 64, 22. यो ब-
न्धनवधक्षेपान्प्रापिनां न चिकीर्षति M. 8, 46. 49. 8, 104. 11, 126. 139.
141. MBh. 1, 6174. 7688. 3, 15785. 13, 330. R. 1, 4, 42. 3, 19. 14, 34. Raṅh.
2, 30. 12, 52. Yāñ. Bṛh. S. 9, 19. 11, 53. 30, 19. Kāthās. 18, 387. Hit.
10, 20. Vet. in LA. (III) 27, 12. व्यधादाज्ञां ततो राज्ञा वधाय श्रुतिद्विषाम्
LA. (III) 92, 8. कथं नु शस्त्रेण वधो महिषस्य विधीयते R. 2, 63, 26. नानु-
ज्ञां मे युधिष्ठिरः प्रपच्छति वधे तुभ्यम् (= तव) MBh. 1, 5919. in comp.
mit dem obj.: प्राणि° MBh. 12, 4295. M. 8, 48. घाततापि° 8, 351. 10,
49. 11, 56. 66. 68. 88. Jāñ. 1, 72. R. 1, 1, 47. 61. 63, 29. Yāñ. Bṛh. S.
3, 30. 8, 18. 9, 21. 24, 34. 87, 44. रामेण रावणवधः Tāik. 3, 2, 14. mit dem
Werkzeuge: इषु° Çat. Bn. 5, 4, 3, 2. शस्त्र° Spr. 2502. Auffallend ist es,
dass sogar in den Gesetzbüchern वध sowohl die Todesstrafe als auch
(und zwar häufiger) eine Leibesstrafe überh. bezeichnet, so dass nur
aus dem Zusammenhange zu ersehen ist, welche von beiden im ein-
zelnen Falle gemeint ist: अङ्गुली ग्रन्थिभेदस्य हेदयेत्प्रथमे ग्रहे । द्वितीये
रुस्तर्षणी तृतीये वधमर्हति ॥ M. 9, 277. तडागभेदकं रुन्धादप्सु शुद्धव-
धेन वा 279. Jāñ. 2, 286. ततः कुरु मे वधम् Kāthās. 28, 147. °मुक्त 150.
विकृतं प्राप्नुयाद्वधम् M. 9, 291. 8, 130. 267. fg. 323. 364. 366. 9, 249.
11, 100. Jāñ. 1, 366. स रुतव्यः प्रकाशं विविधैर्वधैः M. 8, 193. 310. Jāñ.
2, 270. Spr. 4964. 4979. वध so v. a. वधभूमि Richtplatz Comm. in der
Einkl. zu Kāṇḍ. — b) Schlag, Verletzung: व्यापः durch die Bogensehne
Nā. 9, 15. — c) Schlag so v. a. Lähmung: सक्शेद्विधोः Suçr. 1, 256, 13.
— d) Vernichtung, Untergang (von leblosen Dingen): तमसाम् Çāṅ. 163,
v. l. मृगाक्षुशलभापउज्ञैः सस्यवधः Yāñ. Bṛh. S. 8, 4. पशुसस्य° 30, 13.
33, 5. देशनरेशुभिन्° 30, 80. सर्वशास्त्र° MBh. 13, 2198. श्रियः Spr. 3634.
धर्म° Hariv. 2897. — e) Multiplication Gaṇitādhy. Tāipracnādhy. 77. —
Vgl. व्र° , व्रमे°, घातम्° (auch Yāñ. Bṛh. S. 87, 45), गो° (auch Jāñ.
3, 234), तपुर्वध, दण्डवध, हरेवध, देव°, पितृ°, पुरुष° (Gattenmord Vet.
in LA. (III) 17, 2), ब्रह्म°, ब्राह्मण° (auch M. 8, 381), मका°, मातृ°, मृग-
वधाज्ञीव, राज°, शिशुपाल°.

वर्धक (wie eben) nom. ag. Uṇādis. 2, 36. P. 7, 3, 35. 2, 3, 24. Vārt. 4,
Schol. 1) Mörder Yāñ. Bṛh. S. 16, 13. Bṛh. 21, 10. Kāthās. 3, 39. 48.
Rāṅa-Tān. 4, 104. द्विजति° MBh. 12, 1212. गुरुस्त्री° 1214. — 2) Henker,
Scharfrichter Kāthās. 64, 53. 72, 196. 88, 42. 124, 123. — 3) Bez. eines

best. Schlöfrohre: कृत्वेनान्वर्धको वधिः AV. 8, 8, 3. Kāṇḍ. 16. Çat. Bn. 5,
4, 5, 14; hierher gehört 2. वाधक.

वधकर्माधिकारिन् m. Henker, Scharfrichter Rāṅa-Tān. 2, 79.

वधकाम्या f. die Absicht zu tödten oder zu schlagen M. 4, 165.

वधज्ञीविन् adj. vom Tödten (des Viehes) lebend, Metzger, Jäger u. s. w.
Jāñ. 1, 164.

1. वर्धत्र (von वर्ध) Uṇādis. 3, 105. n. Geschoss, Mordwaffe: अर्वाधेष्टा-
मर्माणां नि शत्रून्विन्द्यामर्पयितुं वर्धत्रैः RV. 4, 28, 4. 8, 85, 17. vielleicht
ebenso auch 9, 97, 54.

2. वर्धत्र adj. nach dem Comm. vor Tödtung schützend (त्र): दृढप्रतो
वधत्रः स्यात्सर्वेषा मित्रमिव Pān. Gṛh. 2, 7.

वधदण्ड körperliche Strafe M. 8, 129.

वर्धना (von वर्ध) f. tödtliche Waffe RV. 7, 83, 4.

वधभूमि f. Richtplatz Comm. in der Einkl. zu Kāṇḍ. — Vgl. वध्यभूमि.

वर्धर, वर्धस् (von वर्ध) n. Geschoss, namentlich Indra's Nāg. 2, 9.
20. RV. 1, 32, 9. 174, 8. 2, 34, 9. इति वर्धर्वनुषो मर्त्यस्य 4, 22, 9. 5, 32,
8. उग्रदिन्द्रो दानवाय वर्धर्मिष्ठ 7. अहं शुद्धस्य अयिता वर्धर्ममम् gen.
st. dat. 10, 49, 3. वर्धर्दासस्य नीनमः 8, 24, 27. वर्धर्दासस्य दम्भय 22, 8.

वधर्प् (von वर्धर), partic. f. वर्धर्पस्ती die Geschoss Werfende so v. a.
Blitz RV. 1, 161, 9. nach dem Blitzgeschoss Indra's verlangetend Sā.

वधस् s. u. वधर.

वधस्थली f. Richtplatz; Schlachthaus Tāik. 2, 8, 59.

वधस्थान n. dass. Hān. 199; vgl. वधस्य स्थानम् H. 930 und वध्यस्थान.

वधस्त्रं (von वधस्) Indra's Geschoss; nur im instr. pl.: विश्वस्य श-
त्रोरनमे वधस्त्रैः ich richtete meine Geschosse auf jeden Feind RV. 1, 165,
6. मर्तमनुपतं व° 5, 41, 13. यो द्येोई घनमयद्व° 7, 6, 5. उदयामस्य नमप-
न्व° 9, 97, 15. Die erste Stelle ist u. नम् 2) zu streichen und unter 3)
zu stellen und nach biegen beizufügen: (den Bogen, ein Geschoss) rich-
ten auf (gen.). Die zwei letzten Stellen gehören zu नम् caus. 2), so dass
4) ganz wegfällt.

वधस्तु (wie eben) adj. ein Geschoss führend RV. 9, 52, 3. SV. II, 2, 1, 22,
3 fehlerhafte v. l. zu RV. 9, 97, 15.

वधा indecl. v. l. für वधा im gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

वधाङ्गक n. Gefängniss Tāik. 2, 2, 7. poison bei Wilson (u. व°) Druck-
fehler für prison, wie die erste Ausg. liest.

वधिक Moschus Ausn. 6.

वधिर्त्र n. der Liebesgott, Geschlechtsliebe Uśāval. zu Uṇādis. 4, 172.

— Vgl. वन्धित्र.

वधिन् am Ende eines comp. den Tod findend durch —; s. u. वृम्भ 1).

वधु f. = वधू Weib; Schwiegertochter Comm. zu AK.

वधुका f. = वधू Weib Bṛh. im Dvirūpak. nach Wilson.

वधुटी f. = वधूटी Hān. 146.

वर्धू (von वर्ध = वर्क) Uṇādis. 1, 85. f. 1) (die Heimenführernde und die
Heingeführte) Brant, junge Ehefrau, Ehefrau; Weib überh. AK. 2, 6, 2,
2. 3, 4, 28, 104. Tāik. 2, 6, 1. 3, 3, 223. H. 8. 503. 513. an. 2, 248. Mēu.
dh. 14. fg. Hāñ. 2, 327. 339. Viçva bei Uśāval. वर्धूर्यं पतिमिच्छत्ये-
ति य ईं वरुते RV. 5, 37, 3. 47, 6. 74, 5. 7, 69, 3. अर्थिवत्सा 8, 26, 13. 10,
27, 12. 85, 30. 107, 9. AV. 1, 14, 2. 4, 20, 3. यो कल्पयति वरुते वर्धूमिव

10, 1, 1. 14, 2, 9. 41. 8, 6, 14 (वधो die Hdschr.). Āc. Gāṇ. 1, 7, 8. 8, 12. Gonn. 2, 2, 3. 5. °काले *zur Zeit, da sie Braut war*, R. 5, 67, 4. in Verbindung mit वर Rām. 7, 4. 17. Çāk. 122. KATHA. 31, 355. 44, 106. 89, 106. 103, 189. 122, 34. Verz. d. Oxf. H. 336, 6, 14. °गुरुप्रवेश 86, 6, 11. °प्रवेश 338, 6, 17. Verz. d. B. H. No. 877. °बन्धुभिः Çāk. 92. RAGH. 1, 90. KATHA. 3, 68. 18, 262. 394. प्रेयः MBH. 3, 15675. नागः R. 2, 65, 24. 3, 55, 29. VARAṆ. Bṛh. S. 27, 4. 43, 5. RĪGĀ-TAR. 3, 388. HIT. 1, 188. 39, 20. नारीणामुत्तमा वधूः R. 4, 1, 27. 5, 18. MECH. 16. 19. 48. 66. NAIKH. 22, 47. KIR. 6, 45. *Weibchen eines Thieres*: व्याघ्रः MBH. 3, 15587. मृगः R. 3, 51, 14. BUL. P. 5, 8, 16. पिकः KATHA. 86, 197. प्रवगस्य *eines Frosches* HALA. 3, 40. am Ende eines adj. comp.: सवधूः KATHA. 101, 262. — 2) *Schwiegertochter* (AK. 2, 6, 4, 9. 3, 4, 48, 104. H. 514. H. an. MED. HALA. 2, 349. VIČVA a. a. O.), überh. *die Frau eines jüngeren Verwandten* (z. B. *des jüngern Bruders, des Neffen*) MBH. 3, 16741. 16876. 12, 8408. R. 1, 71, 20 (73, 19 Gonn.). 22. 77, 10 (78, 8 Gonn.). R. Gonn. 2, 38, 30. RAGH. 1, 65. KATHA. 90, 158. der ältere Bruder nennt sein Weib गुरु des jüngeren, der jüngere sein Weib वधू des älteren MBH. 1, 7726. के वधूः (!) BUL. P. 7, 2, 20. MBH. 3, 16152. — 3) *घटान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चांशं त्रस-रेत्सुर्वधूनाम्* RV. 8, 19, 36; nach Durga Mädchen, von Śā. nicht erklärt, also wohl im gewöhnlichen Sinne genommen. Es ist aber nicht wahrscheinlich, dass von geschenkten *Slavinnen* in alter Zeit dieser Ausdruck gebraucht wäre; man kann daher vermuthen *Zugthier, zum Wagen gewohnte Stute*; vgl. वधूमत्. — 4) Bez. verschiedener Pflanzen: *Trigonella corniculata* Lin. AK. 2, 4, 4, 21. TRIG. 3, 3, 223. H. an. MED. VIČVA; *Echites frutescens* Roxb. H. an. MED. *Curcuma Zerbumbet* Roxb. MED. — Vgl. कुलं, गन्धं, पुत्रं, धातुं, वारं, स्वर्धू, स्वर्गं, स्वर्गिं. वधूनाम m. *Weib* TRIG. 2, 6, 1.

वधूशयन m. *Fenster* TRIG. 2, 2, 9. fälschlich वधूशयन Wilson in der 2ten Aufl.

वधूटी (von वधू) f. 1) *ein junges Weib* P. 4, 1, 20, VArtt. H. 512. HALA. 2, 329. MAULVIR. 76, 2 v. u. गोपवधूटीः कृष्णराय — कृष्णाय BUL. 1. — 2) *Schwiegertochter* TRIG. 2, 6, 3. H. 514, Sch. HAN. 146.

वधूदर्श adj. *auf die Braut schauend*: ये पितरो वधूदर्शा इमे वक्तुमागमन् AV. 14, 2, 78.

वधूपथं m. *Brautweg* AV. 14, 1, 68.

वधूमत् (von वधू) adj. 1) *mit Zugthieren versehen, gespannt*: उप मा ण्यावाः स्वन्यै न दत्ता वधूमतो दश रथासो घस्युः RV. 1, 126, 3. हा रथा वधूमता मुदासः 7, 18, 22. — 2) *zum Zug tauglich*: षष्ठ्यां आतिथिग्व इन्द्रेते वधूमतः (सनम्) RV. 8, 57, 17. इयौ ऋये रथिनौ विंशतिं गा वधूमतो (वधूमतो MÜLLER u. AUPRECHT) मघवा मरुं सभाद् ददाति 6, 27, 8. उष्ट्राः AV. 20, 127, 2.

वधूर्यु (wie oben) adj. *heirathslustig, nach Weibern lüsten* RV. 3, 52, 3. 62, 8. 6, 69, 3. 10, 27, 12. सोमो वधूर्युर्भवत् 85, 9. AV. 14, 2, 42.

वधूसरा f. N. pr. eines Flusses, der der Sage nach aus den weinenden Augen eines Weibes, der Pulomā, sich ergossen haben soll, MBH. 1, 904. HANV. 9508. नदी वधूसरकृताक्याम् MBH. 3, 8664.

वधेषिन् adj. *mordstüchtig, die Absicht habend zu tödlen* MBH. 1, 7670. निवातकवचानाम् 3, 12071.

वधोद्यत adj. dass. AK. 3, 1, 44.

वधोपाय m. *die Art und Weise Jmd körperlich zu züchtigen*: (सम्) कन्याश्चित्रैर्वधोपायिहृदैनकौर्नपः M. 9, 248.

वध्र (वध्र) m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 363 (VP. 192). richtiger वध ed. Bomb.

वध्य (von वधू; häufig वध्य geschrieben) adj. P. 3, 1, 97, VArtt. gaga दण्डादि zu P. 5, 1, 66. Vop. 26, 7. 1) *zu erschlagen, zu tödten, den Tod verdienend, dem Tode verfallen*; überh. *zu züchtigen, körperlich zu strafen* AK. 3, 1, 45. यस्त्वा ज्ञानं वध्यः सो ऋस्तु AV. 12, 2, 51. वध्यं किं प्रत्यक्षं प्रतिमुञ्चति TS. 6, 3, 6, 3. तस्मादपि वध्यं प्रपञ्चं न प्रतिप्रयच्छति 5, 6, 3. 8, 5. KĪTH. 11, 5. ÇAT. Bn. 1, 2, 2, 2. यथाकामवध्य (zu züchtigen Śā.) AIT. Bn. 7, 29. नैष मूर्ध्नि प्रभो वध्यो वध्य एष किं मर्मसु R. 6, 92, 41. यज्ञार्थं ब्राह्मणैर्वध्याः प्रशस्ता मृगपत्तिणाः M. 5, 22. तस्य तस्यैव ते वध्याः MBH. 4, 496. 13, 48. R. 2, 97, 24. 3, 49, 48. KATHA. 27, 147. LA. (III) 92, 11. मानुषात् R. 1, 14, 22. विषेण P. 4, 4, 94. वध्यो दण्ड्यश्च M. 8, 58. वध्यस्य मोतपो 9, 249. 10, 56. JĀG. 1, 358. Çāk. 155. Spr. 964. 4926. RAGH. 2, 30. VARAṆ. Bṛh. S. 51, 21. KATHA. 60, 137. RĪGĀ-TAR. 3, 38. DAČAK. 79, 7. PAÑĀT. 41, 14. 70, 4. HIT. 18, 19. BHATT. 6, 117. मूषको ऽत्र त्रिभिर्वध्यो मांसरेण त्रयो ऽपरे kann getödtet werden, sein Leben ist bedroht KATHA. 33, 109. वयं ग्राम्याः पशवो ऽरण्यचराणां वध्याः PAÑĀT. 215, 6. m. *ein Feind, den man erschlägt*, H. 10. 221. — 2) *zu zerstören, zu vernichten, zu Grunde zu richten*: सुरामुरैर्वध्यं किं पुरमेतत्क्षणं मरुत् MBH. 3, 12257. Spr. 179. 3617. — Vgl. ष (auch BHAG. 2, 80. सर्वभूतानाम् R. 3, 31, 1. Çāk. 157, v. 1. षवध्यो ब्राह्मणो दण्डिः keiner körperlichen Strafe unterliegend R. 7, 59, 2. 84).

वध्यघ्न adj. *einen dem Tode Verfallenen hinrichtend, das Henkeramt verrichtend* MBH. 13, 2572.

वध्यता nom. abstr. von वध्य 1): *स गच्छेद्व्यतां मम der soll von mir getödtet oder körperlich gestraft werden* MBH. 3, 2304. — Vgl. ष.

वध्यत्व n. dass. H. 14.

वध्यपटक् m. *eine Trommel, die bei der Abführung eines zum Tode Verurtheilten gerührt wird*, MĀKĪ. 84, 2. 172, 20.

वध्यभू f. *Richtplatz* KATHA. 5, 16. 28, 146. 64, 51. 77, 82. 112, 166.

वध्यभूमि f. dass. KATHA. 88, 38. 112, 164. HIT. 63, 6. — Vgl. वधभूमि.

वध्यमाला f. *ein Kranz, der einem zum Tode Verurtheilten aufgesetzt wird*, MĀKĪ. 176, 8.

वध्यशिला f. 1) *ein Stein, auf dem hingetödtet —, geschlachtet wird*; *Schlachtbank, Schafott* KATHA. 22, 209. 60, 87. 90, 148. 148. PAÑĀT. 52, 2. ed. orn. 42, 10. — 2) *Titel einer Schrift* ŚĀN. D. 184, 15.

वध्यस्थान n. *Richtplatz* PAÑĀT. 41, 15. Vnt. in LA. (III) 22, 8. — Vgl. वध्यस्थान.

वध्या (von वधू) f. *Tödtung, Mord*: घातम् MBH. 1, 6227. द्विप्रवरं 12, 10168. ज्ञातिं 14, 2618. हूतं R. 5, 49, 2. — Vgl. ब्रह्म.

वध्र 1) n. *ein lederner Riemen* VARAṆ. Bṛh. S. 45, 6. वध्री f. dass. HALA. 2, 441 (वध्री). शतचर्मन् MBH. 1, 1406. Vgl. वर्ध, वर्धि, वरत्रा. — 2) f. *ई* vielleicht *Speckstreifen*: वराक्षध्रीः मुक्ता दधिभौर्वर्धलायुताः R. 5, 14, 48 der Comm. erklärt वराक्षस्य संस्थानविशेषान्; ed. Bomb. 5, 14, 16 liest वराक्षध्रीषामकान्दधिभौर्वर्धलायुताः. — 3) n. *Bild* (वध्र) BHAR. zu AK.

nach Wilson; vgl. वध. — 4) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 383 nach der Lesart der ed. Bomb., वध ed. Calc. — Vgl. वध, गुह्यवध.

वधक *Blel* H. c. 159, wo vielleicht so zu lesen ist st. वन्धक.

वधस्व s. u. वध्यश्च.

वैधि (von वध्) adj. (dem die Hoden zerschlagen sind) verschnitten, entmannt, unmännlich (Gegens. वृषन्): वृक्षा वधिः प्रतिमानं बुभूषन् RV. 4, 32, 7. वधयो निरृष्टाः 33, 6. 2, 25, 2. 8, 46, 30. 10, 102, 12. AV. 3, 9, 2. 3. 4, 6, 7. 8. वृषा त्वं वधयस्ते सपत्नीः 5, 20, 2. क्लीबं त्वाकरं वधिं त्वाकरम् 6, 138, 3. 16, 6, 11. fehlerhafte Schreibung वद् करोति Cat. Bn. 43, 8, 4, 15. 2, 10. Die Synonyme क्लीब, निरृष्ट, वधि mögen verschiedene Arten dieser Verstümmelung bezeichnen. Vgl. सप्तवधिः वधी s. u. वध.

वधिका Eunuch: दर्शनीयः (als masc. behandelt) P. 1, 2, 52. Vartt. 3, Sch.

वधिमर्तनी (f. von वधिमन् und dieses von वधि) adj. einen unvermögenden Gatten habend RV. 1, 110, 13. 117, 24. 6, 62, 7. 10, 39, 7. 63, 12.

वैधवाच् adj. unmächtige Worte redend RV. 7, 18, 9.

वध्य m. Schuß, Pustoffel Çandāthak. bei Wilson (व०).

वैध्यश्च (verschnittene Russe habend) m. N. pr. eines Mannes RV. 6, 61, 1. 10, 69, 1. 2. 4. 1. 5, 21. MAITREJUP. 1, 4. MBh. 2, 328. HARIV. 1783 (nach der Lesart der neueren Ausg., वध्यश्च ed. Calc.). mit dem patron. Ânūpa PĀNĀV. Bn. 43, 3, 17. pl. sein Geschlecht ÇĀṅku. Çr. 4, 7, 3. LĪTJ. 6, 4, 13. Schol. zu KĪTJ. Çr. 107, 13. 249, 1. — Vgl. वाध्यश्च, वध्यश्च und andere Varianten VP. 434, N. 51.

वधती = वधूरी Vjāpti beim Schol. zu H. 312.

वधा indecl. gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

1. वन्, वनति Dhātup. 13, 19 (शब्दे). 20 (संभक्तौ). 19, 42 (क्रियासामान्ये, व्यापत्तौ, हिंसायाम्). 34, 33, v. 1. (अदोषकरणयोः, अदोषकृन्नयोः, उपकृत्तौ अदोषाते शब्देपतापयोः). वनोति und वनुते (याचने) 30, 8. Abfall des न P. 6, 4, 37. fgg. Vor. 9, 7. Von dieser nur in der älteren Sprache lebenden Wurzel verzeichnen wir folgende Formen: वनो-मि, वनुयाम्, वन्वे, वनुते, वन्वानः; वनति, वनोति, वनतम् du., वनत, वनाम्, वनेस्, वनेम (RV. 2, 5, 7) und वनेम, वनते, वनामहे, ०हे, वनेमहिः, ववान, ववन्थ, ववन्म, ववन्वैस्, ववैः; वमाम, वसीमहि und वसीमहि RV. 9, 72, 8 aus metrischen Rücksichten; वनिषत् AV. 20, 132, 6. 7. वनिषीष्ट, वनिषत् TS. 4, 7, 24, 1 st. वनुषत् des RV.; वत् 3. pl., वंस्व; वार्वनस्, वावन्धिः; वनिष्ये ÇĀṅku. Çr.; infin. प्रवसवेः वन्वताम् 3. imp. falsche Form (st. मनुताम् des RV.) AV. 6, 126, 1. partic. वात und वनित s. bes. 1) gern haben, haben; wünschen, verlangen: कीरेश्चिन्मन् मनसा वनोषि तम् RV. 4, 31, 13. वनोति हि सुन्वन्तयं परीणासः 133, 7. 2, 6, 1. ब्रह्म 3, 8, 2. वनिनो वत्त वार्यम् 1, 139, 10. विश्वेभिर्यद्वावनः प्रुक् देवेस्ततो रास्व मन्म 4, 11, 2. वावन्धि यद्यून 5, 31, 13. 63, 1. अस्मै वयं यद्वावान् तद्विद्विष्मः 6, 23, 5. जनस्य रातिम् 6, 38, 1. 8, 13, 38. माकी ब्रह्मद्विषो वनः 45, 28. 10, 61, 4. मामित्किल त्वं वनाः AV. 1, 34, 4. 5, 4, 3. 8, 2, 13. 12, 1, 58. इन्द्रस्य (नाम) वन्वे 6, 82, 1. तदग्निर्विक्रियो वनुतां वयमग्नेः परि Cat. Bn. 4, 9, 4, 19. KĪTJ. 23, 6. ÇĀṅku. Çr. 4, 5, 9. प्रियां अग्निर्विनिषीष्ट मेधिरः RV. 1, 127, 7. प्रजापि देवामो वनते मर्त्या वः 5, 41, 17. — 2) erlangen, verschaffen für; sich verschaffen: अग्निर्वै सुवीर्यमग्निः कपवीय सौमगम् RV. 1, 36, 17. तत्र नो अश्वो वनताम् 162, 22. रापे वाजोय वनते मृधानि 3, 19, 1. 5, 44, 7. 65, 4. वसीमहि वामम् 6, 19, 10. वस्वः कुविद्वनाति नः 7,

15, 4. वंस्व विद्या वार्याणि 17, 5. अर्वः 7, 68, 7. यया वृष्टि शस्तन्वे वनेम 10, 98, 3. दक्षिणाम् वनुते 107, 7. AV. 12, 3, 53. Cat. Bn. 3, 8, 2, 22. — 3) bemestern, bezwingen; stegen, gewinnen: वीरेर्विष्वदुपाया वेताः RV. 1, 73, 9. 132, 1. 2, 21, 2. इन्धिनो अग्निं वनवदनुष्यतः 25, 1. स एतेन वनवदेव मर्त्यान् 5, 3, 5. समिद्धाग्निर्वनवत् 37, 2. 6, 19, 8. एकः कृष्टीर्वनो-रागीय 18, 3. 7, 21, 9. ववन्मा नु ते यस्याभिवृती 37, 5. 83, 4. रापि येन वनो-महे वदुद्वह वीरेषु वनेन 9, 101, 9. 10, 38, 3. अग्रेतं पुनत्रद्वन्-वन्वान् der es vermag 27, 9. — 4) verfügen über, innehaben: एका यद्वत्रे भूरीशीलः RV. 1, 61, 15. पुवं अग्रिमग्निना देवता वनयः 4, 44, 2. स देवेपु वनते वार्याणि 5, 4, 3. 7, 2, 7. सौवर्द्यं यो वनवत्स्वयः 6, 33, 1. पत्कृपते यदनुते यस्व वस्त्रेन विन्दते was Kinner erpflegt, besitzt und erhandelt AV. 12, 2, 36. — 5) bereit machen, sich anschicken zu: स्तोमं यज्ञं चादरं व-नेमा ररिमा वयम् RV. 2, 5, 7. धियम् 11, 12. 8, 61, 1. das Absehen haben auf, petere: कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्व कुक्षमन्तैः परिपासि वधेः 1, 121, 9. वन्वानो अत्र सरथं ययाय कुत्सेन angreifend 5, 29, 9.

— caus. वनयति und वा०, mit Präpp. nur व० Dhātup. 19, 68. AV. PĀT. 4, 93. Vor. 18, 23. वा० Dhātup. 34, 33, v. 1.

— intens. s. वनीवन्.

— अग्रि s. अग्रिवान्यवत्सा.

— अग्रि erwünschen, erstreben: अग्नीमवन्वस्वभिष्टिमृतयः RV. 1, 51, 2. — Vgl. अग्रिवान्यवत्सा.

— आ 1) begehren, wünschen, erflehen RV. 4, 127, 7. 5, 41, 17. को वा-म्य पुत्राणामा वव्रे मर्त्यानाम् durch Bitten herbeirufen 74, 7. — 2) ver-schaffen: तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा तम् RV. 4, 140, 11.

— नि s. 2. निवात und निवान्यवत्सा.

— प्र gewinnen, stegen: चक्रथ कार्मेभ्यः पृतनासु प्रवत्तवे RV. 1, 131, 5. haben: प्र ते वन्वे वनुषो कृतं मदम् 10, 96, 11.

— सम् caus. geneigt machen, an Jmd gewöhnen: गावो घृतस्य मातरौ ऽमू सं वानयन्तु (vgl. AV. PĀT. 4, 93) मे AV. 6, 9, 3. — Vgl. संवनन.

2. वन् = 1. वनः nur im loc. und gen. pl. Holzgefäß, Kufe: एतेनो न वंसु षोदति RV. 9, 57, 3. 86, 35. गर्भो वनाम् Sohn der Hölzer d. i. Agni 10, 46, 5.

1. वन Nir. 8, 3, 1) n. SIDDH. K. 249, a, 8. a) Baum, Wald (AK. 2, 4, 1. 3, 4, 28, 129. TĀK. 2, 4, 1. H. 1110. an. 2, 283. MED. n. 19. HALS. 2, 55) RV. 1, 54, 1. 65, 8. 3, 31, 5. द्यौर्वना गिर्यो वृत्तकेशाः 5, 41, 11. नि वो वना त्रिक्ते 57, 3. 60, 2. यथा वन् यथा समुद्र एतीति 78, 8. 6, 6, 3. 31, 2. 8, 40, 1. उदिङ्-नोति वातो यथा वनम् 10, 23, 4. KAUC. 76. PĀ. GAU. 2, 15. wie अरण्य das dem Menschen nicht gehörige, fremde Land: मा नो दमे मा वन् घा जुह्व्याः RV. 7, 1, 19. — वने वसेत् im Walde M. 6, 1. 28. fg. 11, 72. वनं गच्छेत् 6, 3. वनेषु विहृत्य 33. वस्तीना मिथो वने 8, 286. विज्ञान 10, 107. 11, 105. कृष्टज्ञानमोषधीनां ज्ञातानां च स्वयं वने 144. गहन MBh. 1. 5578. अतःपुरसमीपस्थ 3, 2089. 2236. R. 1, 1, 24. 9, 61, 10. RAH. 1. 82. 2, 17. 17, 66. Spr. 2716. fgg. VANAS. Bn. S. 2, 8. 24, 15. अरण्ये वने ऽपि वा M. 8, 356. अरण्यानि, वनानि, उपवनानि 9, 265. KATHAS. 93, 86. neben कानन R. 3, 68, 12. 6, 2, 15. Spr. 3105. आम्रवण R. 1, 63, 9. Spr. 3887. भुजतरु° MACH. 37. उम्मान° Var. in LA. (III) 5, 1. Nicht nur von Bäumen, sondern auch von einjährigen Pflanzen, Rohrarten und sogar Lotusblüthen wird das Wort वन gebraucht. P. 8, 4, 6. नल° MBh. 6,

4898. कीचकवेणूनाम् KATHA. 46, 98. पद्म° MBH. 7, 1245. RAGH. 16, 16. Spr. 4173. KATHA. 46, 169. BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 13. पङ्कज° R. Gora. 2, 57, 5. उत्पन्न° 4, 44, 39, 91. कुमुद° RAGH. 6, 36. नीरज° Spr. 1629. इन्दीवर° 2840. शरविन्द° 3655. BHAG. P. 1, 16, 38. कमल° Spr. 4323. VANAN. BHAG. S. 43, 5. Menge überh.: लतागृक्वनेपेता (नदी) R. 5, 16, 28. लुनबाहुवन adj. KATHA. 27, 143. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBH. 1, 1293. 3, 16215. R. 1, 41, 14. 2, 57, 5. 4, 2, 12. Wann im comp. das न zu पा wird P. 8, 4, 4. fgg. Accent eines auf वन ausgehenden und mit einer Präp. anlautenden comp. 6, 2, 178. fg. वन als m. R. 5, 80, 21. — b) Holz: वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यो ज्ञायते RV. 2, 1, 1. 3, 9, 2. सूर्यस्त्वग्निर्जने वनेषु 23, 1. पुत्र यो दग्धासि वना 5, 9, 4. शुष्क 6, 8, 10. 33, 3. 60, 10. पर्शुर्यथा वने पात्रेव भिन्दन् 7, 104, 21. 8, 43, 5. शेषे वनेषु मात्रोः 49, 15. 9, 96, 6. किं स्विह्नं क उ स वृत्त घास पतो घावापृथिवी निष्ठतनुः 10, 31, 7. वना वृक्षतः 28, 8. — c) (die aus Holz gemachte) Kufe des Soma RV. 1, 55, 4. वने निपूतं वन उन्नेयधम् 2, 14, 9. 8, 35, 7. 9, 6, 5. 7, 8. सीदन्योगा वनेष्वा 62, 8. 78, 2. 88, 5. 90, 2. सीदन्मृगो न मक्षिषो वनेषु (zugleich Bed. 1) 92, 6. सीदन्वनस्य जठरे 98, 1. — d) Wolke (die himmlische Kufe): वनेषु व्य-
क्षरितं ततान RV. 5, 85, 2. अश्वघ्रे राज्ञा वरुणो वनस्योर्ध्वं स्तूपं ददते ह्यति
oben den Gipfel der Wolke 1, 24, 7. वीरु चिन्त्यस्य समंती अश्वहनेव य-
त्स्थिरम् das Feste löst sich auf wie eine Wolke 127, 8. ऊर्धा नः सतु
कोम्या वनानि 171, 3. Hierher und zu 3) dürfte auch RV. 3, 6, 7. 34, 2.
7, 2 zu ziehen sein. Unsicher ist der Text यस्येदमा रज्ञो पुञस्तुजे जना
वनं स्वं AV. 6, 33, 1; vgl. die Varr. SV. NAIGH. 1, 3. CĀNKH. Ça. 18, 3, 2.
ganz entstellt ist सरस्वत्या अघि वनाय चकपुः PĀ. GRH. 3, 1 vgl. mit
AV. 6, 30, 1. TBA. 2, 4, 8, 7. — e) vielleicht Kufe des Wagens: तिष्ठे व-
नस्य मध्यं छा RV. 8, 34, 18. — f) Wasser NAIGH. 1, 12. AK. 1, 2, 3, 3. 3,
4, 28, 129. H. 1069. H. an. MED. HALS. 3, 26. मुच (इन्द्र) RAGH. 9, 18.
— g) Aufenthaltsort H. an. (गेह) und MED. (निवास, आलय). बहुमो-
सादन° NALOD. 3, 22. — h) Aufenthalt in der Fremde (im Walde?),
Abwesenheit vom Hause (प्रवास) H. an. — i) Quelle (प्रसवणा) H. an.
— k) Cyperus rotundus (v. l. घन und नव) VANAN. BHAG. S. 77, 29. —
l) = रश्मि NAIGH. 1, 4. — 2) m. a) N. pr. eines Sohnes des Uçī-
nara BHAG. P. 9, 23, 2. — b) N. eines der zehn auf Schüler Çam-
karākarja's zurückgeführten Bettelorden, dessen Mitglieder ihren
Namen das Wort वन anfügen (vgl. रामेन्द्र°) Verz. d. Oxf. H. 277,
b, 15. WILSON, Sel. Works I, 202. — 3) f. छा das Reibholz (personi-
ficirt): वना ज्ञान सुभा विन्नपम् (d. i. अग्निम् RV. 3, 1, 13. — 4) f. ई
Wald BHAG. zu AK. nach ÇKDā. चन्दन° Śā. D. 79, 14. — Vgl. अस्ति-
पत्र°, उप°, चित्र°, तपो°, नड°, नृसिंह°, परशु°, पितृ°, पुष्य°, प्रमद°,
प्रमदा°, प्रेत°, फलका°, फलकी°, बिल्व°, बृह°, भानु°, भार्ग°, मधु°,
महा°, मित्र°, मैत्रेय°, वेला°, घयेवण, घसर्वण, कोदरा°, खदिर°, नि-
र्वण, पुगा°, प्र°, मिश्रका°, शर°, सारिका°, सिधका°, प्रतिवनम्, के-
लीवनी, यु°.

2. वन (von 1. वन्) n. etwa Verlangen; Sehnsucht in der Stelle: तद्ध
तद्धनं नाम तद्धनमित्युपासितव्यम् KENOP. 31. ÇAMK.: तद्धस्य क किल तद्धनं
नाम तस्य वनं तद्धनं तस्य प्राणिजातस्य प्रत्यगात्मभूतत्वादननीयं संभज-
नोयम्.

3. वन indecl. गाया चादि zu P. 1, 4, 57.

वनकचु m. Arum Colocasia WILSON.

वनकणा f. wilder Pfeffer RIĀAN. im ÇKDā. u. वनपिप्पली.

वनकण्डुल (1) m. = वनशूरा RIĀAN. im ÇKDā. u. dem letzten W.

वनकदली f. wilder Pisang RIĀAN. im ÇKDā.

वनकन्द m. Bez. zweier Knollengewächse; = वनशूरा und धरणी-
कन्द RIĀAN. im ÇKDā.

वनकपीवस् m. N. pr. eines Sohnes des Pulaha VP. 83, N. 6. Va-
rianten धनकपीवस् und धनकपीवस्.

वनकरिन् m. ein wilder Elephant WILSON.

वनकाम adj. den Wald liebend, gern im Walde weilend Spr. 3086.

वनकार्पासी f. die wilde Baumwollenstaude RATNAM. 171. °कार्पासि
aus metrischen Rücksichten Suçā. 2, 438, 8.

वनकुक्कुट m. ein wilder Hahn WILSON.

वनकुञ्जर m. ein wilder Elephant BHAG. P. 4, 6, 30.

वनकोकिलक n. ein best. Metrum: 4 Mal — — — — —, — — — — —,
— — — — — KHANDOM. 93. — Vgl. कोकिलक.

वनकोलि f. wilder Judendorn ÇKDā.

वनकृतं adj. etwa in der Kufe brausend: Soma RV. 9, 108, 7. वनप्रत
v. l. im SV.

वनखण्ड n. Wald MBH. 3, 12147. fg. fehlerhaft वनखण्ड R. 3, 15, 48.
5, 15, 51.

वनग MBH. 9, 1234 fehlerhaft für वनप, wie die ed. Bomb. Hest.

वनगज m. ein wilder Elephant MBH. 3, 2539. 9, 8229. R. 4, 13, 47.
MEGH. 20. Spr. 3199. 3603. 4545. KATHA. 9, 59. 12, 18. BHAG. P. 5, 5,
30. PĀNĀT. 80, 6.

वनगव m. Bos Gavaeus (गवय) H. 1286.

वनगहन n. Dichtort PĀNĀT. 87, 6. 96, 5. 114, 5. 228, 13.

वनगुप्त m. Späher ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वनगुल्म m. Waldstrauch, ein wilder Strauch MBH. 3, 2543. P. 1,
3, 67, Sch.

वनगो f. Bos Gavaeus (गवय) RIĀAN. im ÇKDā.

वनगोधर adj. (f. छा) 1) im Walde wohnend; m. Waldbewohner (von
Menschen und Thieren) M. 8, 259. R. 2, 30, 14. 50, 30. R. Gora. 2, 94, 1.
98, 2. 3, 7, 17. 76, 34. 4, 40, 32. 41, 5. 35. 46, 6. 48, 9. 51, 2. 6, 17, 15. BHAG.
P. 4, 26, 5. — 2) im Wasser lebend BHAG. P. 3, 18, 2. 10.

वनकर्ण n. ein best. Körperteil RV. 10, 163, 5.

वनचन्दन n. 1) Agallochum. — 2) Pinus Deodora (देवदारु) Roeb.
VIGVA im ÇKDā.

वनचन्द्रिका f. Jasminum Zambac (मल्लिका) RIĀAN. im ÇKDā.

वनचम्पक m. wilder Kāmpaka RIĀAN. im ÇKDā.

वनचर adj. (f. ई) im Walde umherschweifend, — wohnend; m. Wald-
bewohner (von Menschen und Thieren) HALS. 2, 78. MBH. 4, 2251. R.
1, 1, 42. 8, 5. 9, 3. 2, 28, 17. 32, 84. 34, 43. R. Gora. 1, 13, 30. 2, 15, 55.
28, 26. Suçā. 1, 323, 13. MECH. 19. Spr. 2746. VANAN. BHAG. S. 15, 3. 46,
66. KATHA. 104, 211. KIR. 6, 29. PĀNĀT. 285, 17. BHAG. P. 18, 35, 8. fem.
47, 60. PĀNĀT. 2, 5, 34. — Vgl. वनेचर.

वनचर्या f. das Umherschweiften —, der Aufenthalt im Walde R. Gora.
2, 28, 51. 39, 15. fg.

वनचारिन् = वनघर M. 8, 200. MBH. 1, 5994. R. 1, 16, 9. 2, 21, 31. 29, 3. 3, 14, 6. 30, 6. 4, 2, 4. 5. 9, 65. SUCR. 1, 136, 3. MĀR. P. 20, 44. तदनचारिन् R. GORR. 1, 29, 6. कविता^० R. Einl.

वनच्छाग m. die wilde Ziege TRK. 2, 5, 10. HĀR. 81. Eber ÇABDAM. im ÇKDr.

वनच्छिद् adj. der sich mit dem Fällen der Bäume im Walde abgiebt. HARIV. 3814. BHAT. 9, 98.

वनज 1) adj. im Walde geboren, Wäldner R. 2, 54, 7. — 2) m. a) Elephant H. an. 3, 149. VĪṢA im ÇKDr. — b) Cyperus rotundus LĪN. H. an. MED. 6, 28. = गुल्म TRK. 3, 3, 87. = वनशूरा RĪĀN. im ÇKDr. = तुम्बु R. AUS. 24. der wilde Citronenbaum RĪĀN. im ÇKDr. u. वन-वोजपूरक. — 3) f. या Phaseolus trilobus H. an. MED. die wilde Baum-
wollenstaude; = वन्योपादकी, अश्वगन्धा, गन्धपत्ता, मिश्रया und wilder Ingwer RĪĀN. im ÇKDr. — 4) n. eine blaue Lotusblüthe (im Wasser entstanden) H. an. MED. वनजात RAGH. 5, 73. वनजाती HARIV. 5145.

वनजीर m. wilder Kümmel RĪĀN. im ÇKDr.

वनतिक्ता 1) m. Terminalia Chebula Roxb. ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) f. या eine best. Pflanze, = श्वेतबुद्धा RATNAM. 51. = योष्मा HĀR. 93. — VĪṢH. 6, 78.

वनतिक्तिका f. Clypea hernandifolia W. et A. AK. 2, 4, 2, 3.

वनद् (von 1. वन्) m. etwa Verlangen, Sehnsucht; pl.: या यन्मे अर्चं वनद्: परंत्स RV. 2, 4, 5. nach DURG. so v. a. वननीयस्य कृषिषो दातारः, nach ŚĪJ. वनतः संभक्तारः oder für अवनद्स् von नद्.

वनद् m. Wolke (Wasser spendend) HĀR. 18. ÇABDAM. im ÇKDr.

वनदमन m. = श्रणयदमन RĪĀN. im ÇKDr.

वनदारक m. pl. N. pr. eines Volkes MĀR. P. 37, 48.

वनदाह m. Waldbrand: वनदाह्यि R. 2, 85, 17.

वनदीप m. = वनचम्पक RĪĀN. im ÇKDr.

वनदीपभट्ट m. N. pr. eines Scholiasten COLEBR. Misc. Ess. II, 57.

वनदेवता f. eine Waldgöttin, Dryade R. 1, 33, 15 (34, 13 GORR.). RAGH. 2, 12. 9, 52. KUMĀR. 3, 52. 6, 39. ÇĀK. 80. KATHĀS. 26, 175. 101, 237. PANĒAT. 97, 22. HIT. 91, 20.

वनद्रुम m. Waldbaum, ein im Walde stehender Baum Spr. 2852, v. 1.

वनाहप m. ein wilder Elephant RAGH. 2, 38. KATHĀS. 11, 4.

वनधारा f. Baumgang, Allee VIKR. 60, 14.

वनधिति f. etwa Holsschicht (auf dem Feueraltar): स्विध्या यद्वनधि-
तिरपस्यात्सूरो अघ्रे परि रोधना गो: RV. 1, 121, 7.

वनधेनु f. die Kuh des Bos Gavaeus (गवय) RĪĀN. im ÇKDr.

वनन (von 1. वन्) 1) n. Verlangen NĪ. 3, 5. — 2) f. वनना etwa Wunsch: उन्मद्यं ऊर्मिर्वनना अतिष्ठित् RV. 9, 86, 40.

वननित्य m. N. pr. eines Sohnes des Raudrācyā HARIV. 1680. धनेयु die neuere Ausg. und LANGELOIS.

वननीय (von 1. वन्) adj. begehrensworth NĪ. 3, 10. 4, 26. 6, 22. 11, 46. ÇĀK. zu KENOP. 31.

वनन्व, वनन्वति im Besitz —, vorhanden sein, suppetere: नहि मे स-
स्त्यध्या न स्वधितिर्वनन्वति (= काष्ठानि कृति ŚĪJ.) RV. 8, 91, 19. पाथः
सुमेकं स्वधितिर्वनन्वति 10, 92, 15.

वनन्वत् adj. (nach dem Comm. so v. a. वननवत् und erklärt durch

संभजनवत् oder संभक्तवत्) 1) etwa innehabend, besitzend: या वरुसि पुरु-
स्पार्क वनन्वति Ushas RV. 7, 81, 3. इन्द्रं वनन्वती मृति: so v. a. die An-
dacht hält Indra fest 8, 6, 24. — 2) im Besitz befindlich, zu eigen gehö-
rig: या यदश्वान्वनन्वतः अद्वयाहं रथे रुम् RV. 8, 1, 31.

वनर्प m. Waldhüter VS. 30, 19. MBH. 9, 1334 nach der Lesart der
ed. Bomb. (वनग ed. Calc.).

वनपन्नग m. eine im Walde lebende Schlange MBH. 3, 2409.

वनपर्वन् n. Buch des Waldes, Titel des 3ten Buches des Mahābhā-
rata, das über den Aufenthalt Juddhisṭhira's und seiner Brüder im
Walde handelt.

वनपल्लव m. Hyperanthera Moringa Vahl. ĠATĪD. im ÇKDr.

वनपामुल m. Jäger ÇABDAM. im ÇKDr. °पामुल gedr.

वनपार्थ m. Waldgegend, Wald R. 2, 91, 64. — Vgl. वनस्त.

वनपाल m. 1) Waldhüter R. 5, 30, 3. 62, 7. 63, 12. 15. वनपालाधिप
61, 7. 62, 10. — 2) N. pr. eines Sohnes des Devapāla ÇAT. 2, 657. des
Dharmapāla WASSILJEW 54.

वनपिप्पली f. wilder Pfeffer RĪĀN. im ÇKDr.

वनपुष्प 1) n. Waldblume, Feldblume. — 2) f. या Anethum Sowa Roxb.
RĪĀN. im ÇKDr.

वनपुष्पमय adj. aus Waldblumen gemacht, — bestehend: आभरण Kā-
THĀS. 101, 232.

वनपूरक m. der wilde Citronenbaum RĪĀN. im ÇKDr.

वनपूर्व m. N. pr. eines Dorfes RĪĀN-TAR. 8, 1440.

वनप्रतं v. l. des SV. I, 6, 2, 4, 3 für वनप्रत des RV.; = वने लीयते
nach dem Comm.

वनप्रवेश n. das Betreten des Waldes, insbes. der feierliche Gang in
den Wald um Holz für ein Götterbild zu schneiden VĀRĀH. BRH. 8, 107,
7. — Vgl. वनसंप्रवेश.

वनप्रस्थ 1) ein hoch gelegener Wald MBH. 13, 7244. — 2) N. pr. einer
Oertlichkeit RĪĀN-TAR. 8, 1931. — Vgl. वानप्रस्थ.

वनप्रिय 1) adj. den Wald liebend. — 2) m. der indische Kuckuck AK.
2, 5, 19. H. 1321. — 3) n. Zimmetbaum RĪĀN. im ÇKDr.

वनफल n. Waldfrucht R. 1, 4, 18.

वनवर्बर m. Ocimum sanctum LĪN. RĪĀN. im ÇKDr.

वनवर्बरिका f. eine best. Pflanze, = दोषाल्लेशी u. s. w. RĪĀN. im
ÇKDr. °वर्बरिका (!) eine Art Basilicum (कुठेर) AUS. 18.

वनवर्किण m. ein wilder Pfau; davon °ल n. nom. abstr. RAGH. 16, 14.

वनवाक्यक m. pl. N. pr. eines Volkes MĀR. P. 58, 50. °वाक्यक gedr.

वनविडाल m. eine Art wilder Katze, Felis Caracal WILSON.

वनवीड, °क und °पूरक m. der wilde Citronenbaum RĪĀN. im ÇKDr.

वनभद्रिका f. Sida cordifolia RĪĀN. im ÇKDr.

वनभुज् m. ein best. Heilkraut, = शेषम ÇABDAM. im ÇKDr.

वनभू f. Waldgegend, pl. Spr. 314. GĪR. 1, 1. RĪĀN-TAR. 2, 121. PRAB. 92, 16.

वनमत्तिका f. Bremse AK. 2, 5, 27. H. 1213.

वनमल्ली f. wilder Jasmin ÇABDAM. im ÇKDr.

वनमाल adj. mit einem Kranze von Waldblumen geschmückt, Belw.
Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's HARIV. 10678. — Vgl. वनमालिन्.

वनमाला f. 1) ein Kranz aus Waldblumen (Feldblumen), insbes. der

von Kṛṣṇa getragene, ÇABDAM. im ÇKDr. R. 2, 96, 31. 5, 4, 2. RAGH. 9, 51. VARĀH. BH. S. 43, 25. KATHĀS. 39, 107. 112. ÇATR. 2, 475. Verz. d. Oxf. H. 138, b, 12. Bñle. P. 1, 11, 38. 2, 2, 10. 3, 8, 31. 15, 40. 28, 15. 4, 30, 7. 5, 3, 3. 25, 7. 6, 4, 37. 8, 18, 3. 20, 32. WEBER, KṚṢṆĀS. 204. PĀÑĀR. 1, 3, 78. 4, 4, 2, 2, 85. 4, 6, 2. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal ——— (auch ohne Cäsar nach der 10ten Silbe) COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XIII, 2). Ind. St. 8, 422. — 3) Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 183, b, 40.

वनमालाधर 1) adj. einen Kranz von Waldblumen tragend. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal ——— COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XII, 11). — Vgl. मालाधर.

वनमालिका f. 1) = वनमाला 1) Bñle. P. 3, 15, 28. — 2) N. einer Pflanze, = वाराहीकन्द AUSH. 16. — 3) ein best. Metrum, = नवमालिनी Ind. St. 8, 383. — 4) N. pr. eines Wesens im Gefolge der Rādhā PĀÑĀR. 2, 4, 44. — 5) N. pr. eines Flusses HARIV. 9514.

वनमालिन् 1) adj. mit einem Kranze von Waldblumen geschmückt, insbes. als Beiw. und Bein. Kṛṣṇa's (Viṣṇu's) AK. 1, 1, 4, 16. H. 217. MED. n. 242. fg. HALĀJ. 1, 24. MBH. 1, 7950. 4, 2356. 7, 412. 9, 2845. HARIV. 10386. Gīt. 7, 31. KHANDOM. 115. Bñle. P. 4, 7, 21. 8, 47. 8, 6, 6. 10, 35, 24. 11, 27, 39. PĀÑĀR. 3, 11, 19. 4, 1, 25. 3, 86. — 2) m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Tüb. H. 13. — 3) f. ०मालिनी a) = वाराही MED. wohl eine best. Pflanze; nach WILSON a female energy of Kṛṣṇa. — b) ein N. der Stadt Dvārakā TRIK. 2, 1, 14.

वनमालीशा (वनमालिन् + ईश) adj. f. den mit Waldblumen Geschmückten (Kṛṣṇa) zum Herrn (Gemahl) habend, Bein. der Rādhā PĀÑĀR. 2, 5, 32.

वनमुच 1) adj. Wasser spendend RAGH. 9, 18. — 2) m. Wolke ÇABDAM. im ÇKDr.

वनमुद्र m. Phaseolus trilobus AK. 2, 9, 17. H. 1173. SUÇR. 1, 197, 13. f. या dass. RĀGĀN. im ÇKDr.

वनमूत m. Wolke, nach ÇKDr. ein von BHAR. zur Erklärung von डीमूत erfundenes Wort.

वनमूर्धजा f. eine best. Pflanze, = कर्कटशृङ्गी RĀGĀN. im ÇKDr.

वनमूलफल n. sg. Wurzeln und Früchte des Waldes VARĀH. BH. S. 42, 3.

वनमृग m. eine im Walde lebende Gazelle R. 3, 49, 45.

वनमोघा f. wilder Pitsang RĀGĀN. im ÇKDr.

वनयितर (vom caus. von 1. वन्) nom. sg.; superl. ०तृम zur Erkl. von वनीयेस् Nir. 12, 5. Comm. zu Bñle. P. 1, 19, 36.

वनर m. = वानर BHAR. im DVĀRĀK. nach ÇKDr.

वनराज m. der König des Waldes d. i. der Löwe H. c. 183. ÇABDAM. im ÇKDr.

वनराशि und ०राशि f. 1) Baumreihe, ein sich lang hinstreckender Wald HALĀJ. 2, 56. पिप्पलानाम्, लोधाणाम् MBH. 2, 805. 3, 11589. fg. 15572. आस्तां ते स्तिमिते सेने रक्षमाणे परस्परम् । संप्रसृते यथा नक्तं वनराशौ मुपुष्पिते || 7, 487. 13, 1993. HARIV. 3841. R. GORR. 2, 102, 2. 3, 22, 22. 52, 28. 55, 45. 79, 25. 4, 13, 9. 5, 8, 21. KĀM. NĪTIS. 14, 35. RAGH. 1, 38. 3, 8. 9, 14. 13, 15. ÇIÇ. 12, 29. Spr. 2628. RĀGĀ-TAR. 4, 150. Bñle. P. 3, 21, 40. — 2) ०राशि (so im Index) N. pr. einer Sclavin Vasudevā's

VP. 489, N. 2.

वनराज्य n. N. pr. eines Reiches VARĀH. BH. S. 14, 30.

वनराष्ट्र m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BH. S. 14, 39. ०कं MĀK. P. 58, 49.

वनरुक् n. Lotusblüthe (im Wasser wachsend) Bñle. P. 5, 3, 3. 17, 18. 10, 31, 12.

वनर्गु (वनस् = 1. वन + 4. गु) adj. im Holze —, im Walde — oder in der Wildnis sich umtreibend; = वनगामिन् Nir. 3, 14. मृगो षष्ठ्यो वनर्गुः von Agni, der im Wasser und im Holze wohnt, RV. 1, 148, 5. तृमूत्यज्ञेव तस्करा वनर्गु 10, 4, 6. न स्तेनैर्न वनर्गुभिः AV. 4, 38, 7. daher = स्तेन NAIGH. 3, 24. तं त्रौ स्तुवति कवयः परुषासौ वनर्गवः Weiss und Wildt SV. NAIGH. 4, 9.

वनर्ग m. eine best. Pflanze, = शृङ्गी AUSH. 24.

वनर्द्धि (1. वन + र्द्धि) f. ein Schmuck des Waldes Bñle. P. 4, 6, 19.

वनर्षद् (वनस् = 1. वन + सद्) adj. VS. Prāt. 3, 18. auf Bäumen —, im Holze sitzend, — nistend: वयः RV. 2, 31, 1. वनर्षदौ वायवो न सोमोः 10, 46, 7.

वनलक्ष्मी f. 1) ein Schmuck des Waldes. — 2) Pitsang, Musa sapientum RĀGĀN. im ÇKDr.

वनलता f. eine im Walde lebende Schlingpflanze Bñle. P. 10, 33, 9.

वनलेखा f. = वनराशि. नवनग° ÇIÇ. 4, 65.

वनवल्ली f. eine best. Grasart, = निःश्रेणिका RĀGĀN. im ÇKDr.

वनवह्नि m. Waldbrand H. 1101. HALĀJ. 1, 70. KATHĀS. 56, 344.

वनवात m. Waldwind ÇĀK. 3.

1. **वनवास** m. 1) das Wohnen —, der Aufenthalt im Walde R. 1, 17, 18. 2, 21, 4. 47. 49. 22, 29. 52, 57. R. GORR. 2, 15, 34. 29, 2. 4, 4, 5. KĀM. NĪTIS. 2, 27. ÇĀK. 69, 2. v. l. Spr. 5229. MĀK. P. 109, 34. — 2) N. pr. eines Landes Verz. d. Oxf. H. 339, a, 37. fg. 340, a, 15.

2. **वनवास** adj. im Walde seinen Wohnort habend; m. Waldbewohner: तर्हिर्वनवासबन्धुभिः ÇĀK. 85.

वनवासक m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 366. ०वासिक ed. Bomb. वानवासक VP. 192. in der 2ten Aufl. (II, 178) वनवासक; als Varianten werden in beiden Ausg. वानवासिक und वानवासिन् aufgeführt. — Vgl. वनवासिन्, वनवास्य, वानवासक.

वनवासन m. Zibethkatze TRIK. 2, 5, 10.

वनवासिन् 1) adj. im Walde wohnend; m. Waldbewohner M. 6, 27. R. 1, 61, 1 (63, 1 GORR.). 2, 25, 23. 52, 48. 90, 12. KĀM. NĪTIS. 2, 28. KATHĀS. 61, 17. HIT. 49, 12. — 2) m. a) N. pr. eines Landes im Süden HARIV. 5232. VARĀH. BH. S. 9, 15. 14, 12. 16, 6; vgl. वनवासक, वनवास्य. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: = शृषभ, मुक्कक, वाराहीकन्द, शात्मलीकन्द und नीलमक्षिकन्द RĀGĀN. im ÇKDr.

वनवास्य = वनवासिन् 2) a): वनवास्यज्ञनाधिपः HARIV. 5333 nach der Lesart der neueren Ausg., वनस्यास्य ज° die ältere Ausg. — Vgl. वानवास्य.

वनविरोधिन् m. N. des zwölften Monats Ind. St. 10, 298.

वनवृत्ताकी f. die Eierpflanze (बृक्ती) RĀGĀN. im ÇKDr.

वनव्रीहि m. wilder Reis H. 1176.

वनप्रूकरी f. Mucuna prurius Hook (कपिककटु) RĀGĀN. im ÇKDr.

वनप्रूषा m. ein best. Knollengewächs RĀGĀN. im ÇKDr.

वनप्रज्ञात m. *Asteracantha longifolia* NEES AK. 2, 4, 2, 17. °क m. RIGAN. im ÇKDr.

वनशोभन (वन Wasser + शो) n. eine Lotusblüthe ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनशृङ्ग m. 1) *Sehal* TRIK. 2, 5, 7. 3, 3, 262. H. an. 3, 412. MED. n. 208. — 2) *Tiger* TRIK. 3, 3, 268. H. an. MED. — 3) *Zibethkatse* H. an. MED.

वनषण्ड s. u. वनखण्ड.

वनषट् adj. = वनसट्, Rudra Pā. Gṇ. 3, 15.

वैनस् (von 1. वन्) n. etwa Verlangen, Anhänglichkeit oder Liebliehkeit: वा यत्किं वनसा मृक गावः सचत वर्तन्ति पट्टधभिः RV. 10, 172, 1. nach SL. = वेजस् oder धन. — Vgl. यज्ञ°, गिर्वणस्.

वनसं adj. von वन गण्डा तृणादि zu P. 4, 2, 80.

वनसंकट m. *Lince* (मसूर) ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनसैट् adj. im Holze sitzend VS. 17, 12.

वनसमृक् m. ein dichter Wald AK. 2, 4, 2, 4.

वनसंप्रवेश m. das Betreten des Waldes, insbes. der feierliche Gang in den Wald um Holz für ein Götterbild zu schneiden VARĀH. Bṛh. S. 59, 1. 14 und in der Unterschr. des Kapitels. — Vgl. वनप्रवेश.

वनसरोजिनी f. die wilde Baumwollenstaude ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनसाक्या f. eine best. Schlingpflanze, = वन्योपादकी RIGAN. im ÇKDr. u. d. letzten W.

वनस्तम्ब m. N. pr. eines Sohnes des Gada HARIV. 9194. fg.

वनस्थ 1) adj. im Walde sich aufhaltend, m. ein Waldbewohner M. 5, 137 (= वानप्रस्थ). Spr. 4621. R. 2, 38, 17. 82, 29. 3, 48, 18. Kām. Nitis. 2, 38. PĀNĀT. III, 145. गज ein wilder Elephant HARIV. 8801. — 2) m. Gazelle ÇABDÄ. im ÇKDr. — 3) f. वा eine best. Pflanze, = वन्यथी RIGAN. im ÇKDr.

वनस्थली f. Waldgegend, Wald HARIV. 3708. RAGH. 9, 40. 15, 8. KUMĀR. 3, 29. 31. Vikr. 79. Spr. 4387.

वनस्थान (?) N. pr. eines Reiches WASSILJEW 89.

वैनस्पति (वन + पति: vgl. रथस्पति) m. VS. PĀT. 2, 47: 3, 49. 140. 5, 37. P. 6, 2, 140. 1) Baum (der Fürst des Waldes) (TRIK. 3, 3, 182. H. an. 4, 185. MED. t. 248. HALJ. 2, 22); Stamm, Balken, Holz RV. 1, 28, 6. du. Keule und Mörser s. 39, 5. 90, 8. 157, 5. विश्वे वो अन्नं भयते वनस्पतिः 166, 5. 3, 34, 10. पावको यद्वनस्पतिन्प्र स्मा मिनाति 5, 7, 4. व°, व्रोषधि 41; 8. व°, व्रोषधि, वीरुध् AV. 14, 6, 1. 9, 24. वनस्पतिं वनं वा स्थापयद्घम् RV. 10, 101, 11. VĀLAKH. 6, 4. AV. 1, 12, 3. 3, 5, 3. उच्छ्रयस्व वनस्पते wird ein Pfahl angedeutet VS. 4, 10. 13, 7. AIT. Br. 2, 1, 7, 31. TS. 6, 2, 8, 4. यस्त्वा शाले निमिमायं संज्ञां वनस्पतिन् AV. 9, 3, 11. यथा वाः श्यामिष्ठं वृक्षांस्सति वनस्पतिन् 10, 3, 14. ÇAT. Br. 14, 6, 9, 30. 4, 6, 9, 16. 6, 6, 8, 2. 12, 1, 4, 2. शम्भुलिर्वनस्पतिनां वर्षिष्ठं वर्धते 13, 2, 8, 4. 7, 2, 9. Agni heisst Sohn der Bäume RV. 2, 23, 25. AV. 5, 25, 7. Herr der Bäume 24, 2. — M. 3, 88. 4, 89. 8, 285. JĀN. 1, 183. MBh. 1, 1771. 5884. 4, 469. Spr. 2714. R. 1, 52, 5. 2, 55, 24. R. GON. 2, 53, 6. 3, 56, 8. 5, 21, 4. RAGH. 12, 21. ÇĀK. 50, 8. VARĀH. Bṛh. S. 29, 1. 55, 18. 79, 39. UTTARAB. 11, 5 (15, 11). BHĀ. P. 1, 10, 5. 4, 18, 25. फलं पुण्यवनस्पते: des Baumes «Verdienst» MĀRK. P. 24, 24. In der Eintheilung der Pflanzen in व°, वृक्ष, वीरुध्, व्रोषधि u. s. w. ein Baum, welcher Früchte trägt ohne in die Augen fallende Blüten, ein grosser Waldbaum (z. B. die VI. Theil.

Feigenbäume): अपुष्पा फलवतो ये ते वनस्पतयः स्मृताः। पुष्पिकाः फलिनश्च वृक्षास्तभ्यतः स्मृताः॥ M. 1, 47. Suçr. 1, 4, 17. वनस्पत्योषधिलतास्त्वक्सारा वीरुधो रुमाः BHĀ. P. 3, 10, 18. AK. 2, 4, 2, 6. TRIK. 2, 4, 2. H. 1116. H. an. MED. HALJ. 2, 24. — 2) die Soma-Pflanze, der König der Pflanzen RV. 1, 91, 6. VS. 10, 23. 14, 31. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 35. ĀÇV. Gṇ. 1, 2, 2. BHĀ. P. 3, 18, 15. — 3) *Stigonía suaveolens* RIGAN. im ÇKDr. — 4) der Opferpfosten (unter den Āpri-Göttheiten) Nis. 8, 16. RV. 1, 142, 11. 188, 10. 2, 3, 10. 10, 110, 10. VS. 21, 46. AIT. Br. 2, 4, 10. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 35. TS. 6, 3, 44, 4. ÇĀK. Br. 10, 6. 19, 6. KĪT. Ç. 8, 8, 18. 8, 9, 6. BHĀ. P. 2, 6, 28. Dahier auch defectiver Ausdruck für Opfer an den Vanaspati ÇAT. Br. 6, 2, 2, 37. KĪT. Ç. 8, 8, 20. 19, 4, 2. 7. ÇĀK. Ç. 15, 1, 27; vgl. auch HAUG zu AIT. Br. II, 95. — 5) Theile des hölzernen Wagens Nis. 9, 11. RV. 2, 37, 2. 3, 53, 20. 6, 47, 28. — 6) hölzerne Trommeln VS. 9, 12; vgl. AV. 12, 3, 15. KAUC. 61. — 7) ein hölzernes Amulet: देवो व° AV. 6, 88, 1. 10, 3, 8. 11; in 4, 3, 11 scheinen die Worte किं-र्देवो वनस्पतिः unpassend eingeschoben zu sein. — 8) ein Block, in welchen ein Gefangener gezwängt wird, RV. 5, 78, 5; vgl. वृक्ष 6. — 9) N. pr. eines Sohnes des Gṛhaprsthā BHĀ. P. 3, 20, 21.

वनस्पतिकाय m. die Pflanzenwelt H. 1201.

वनस्पतिसव m. N. eines Ekāha ÇĀK. Ç. 14, 73, 3.

वनस्या s. सजात°; वनस्यु s. गिर्वणस्यु.

वनस्रज f. ein Kranz aus Waldblumen BHĀ. P. 3, 8, 24. — Vgl. वनमाला.

वनक्ष्विन् N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 14.

वनकुरि m. wohl Löwe RIGAN-TAR. 2, 168.

वनकुरिका f. wilde Gelbwurz RIGAN. im ÇKDr.

वनकाम m. *Saccharum spontaneum* TRIK. 2, 4, 39. wohlriechender Oleander (कुन्द) RIGAN. im ÇKDr.

वनकामक m. *Saccharum spontaneum* ÇABDÄ. im ÇKDr.

वनकुताशन m. Waldbrand Verz. d. Oxf. H. 184, a, 31.

वनाखु (1. वन + खाखु) m. Hase TRIK. 2, 5, 9. RIGAN. 184.

वनाखुक m. *Phaseolus Mungo* (मुद्ग) Līn. TRIK. 2, 9, 2.

वनाग्नि m. Waldbrand R. 5, 52, 10.

वनाज्ञ (1. वन + अज्ञ) m. die wilde Ziege H. 1278.

वनाटन (वन + टन°) n. das Umherstreifen im Walde, pl. RIGAN-TAR. 6, 155.

वनारु m. eine blaue Fliegenart ÇABDÄ. im ÇKDr.

1. वनात् (1. वन + अत्) m. Waldgegend, Wald: पर्वतेश वनात्तेश काननैशेव शोभिताम् (भूमिम्) MBh. 3, 11845. 9, 1334. R. 2, 30, 14 (वनात्तः ed. Bomb. st. वनात्तै). 54, 39 (40 GON.). 4, 37, 9. 5, 28, 1. RAGH. 2, 19. 58. 14, 51. KUMĀR. 5, 56. Bṛ. 1, 22. 26. 2, 19. 24. Spr. 1966. विज्ञाना वनात्ताः 2006. सतो वनात्तं गताः 2589. 2832. दग्धं वनात्तं मृगाः (त्यजति) 2883. °वासिन् (व्याध) 4131. VARĀH. Bṛh. S. 69, 26. °स्थ (नगर) KATHĪS. 43, 3. 103, 241. 106, 89. 113, 59. 67. 75. RIGAN-TAR. 2, 138. BHATT. 9, 106. °स्थ-ली Spr. 2590. °भू KIR. 6, 17 (MALLIN.: वनस्थब्दं त्वं पचनः, nach UPPALA zu VARĀH. Bṛh. S. ist वन hier = समीप). — Vgl. वनपार्थ.

2. वनात् adj. durch einen Wald begrenzt HARIV. 3812.

वनात्तर n. das Innere eines Waldes: °रे im Walde R. 2, 92, 23. (101, 24 GON.). 4, 24, 29. MĀRK. P. 109, 21. °रात् aus dem Walde RAGH. 1, 49. प्रविवेश °रम् in einen Wald KATHĪS. 42, 7. प्राप °रम् 56, 309. °वर im

Wald umherstreichend VANIA. Bqm. 18, 7.

वनापग Fluss: मरुर्वावे समस्ताय चतुर्धरा: पद्या R. 7, 19, 16. वनं तलं तत्पूर्णदीशितं शर्वे कृत्यै: (वापग et. वापगा).

वनाम्बिनी (1. वन + अम्) f. eine im Wasser lebende Lotuspflanze KATHA. 21, 14.

वनामल m. Carissa Carandas Lin. (च. न. प. वा. प. ल.) ÇABDAM. im ÇKDa.

वनाम्बिका f. N. pr. der Schutzgottheit im Geschlecht Daksha's Verz. d. Oxf. H. 19, a, 5.

वनाम् (1. वन + अम्) m. eine best. Pflanze, = कोशाज RiGA. im ÇKDa.

वनायु m. 1) pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 363 nach der Lesart der ed. Bomb. (वातायन ed. Calc.). 2) N. pr. des von ihm bewohnten Gebietes ÇABDAM. im ÇKDa. 3) Pferde aus Vanāju H. 1235. HALI. 2, 264. MBh. 8, 200. R. 1, 6, 21. 4) देव्या: RAGH. 5, 73. — 2) N. pr. eines Sohnes des Purūravas MBh. 1, 3149. HARIV. 1373: VP. 398, N. 1. — 3) N. pr. eines Dānava MBh. 1, 2558. — Vgl. वानायु.

वनारिष्टा f. wilde Gelbwurze (वनकरिष्टा) RiGA. im ÇKDa.

वनार्चक m. Kramswinder (Versorger des Waldes) ÇAṬṬH. im ÇKDa.

वनार्किका f. wilder Ingwer RiGA. im ÇKDa. वनार्किक n. die Knolle; s. u. मर्कटिक.

वनालक्त n. Rötzel, rubrica (wilder Lack) TAIX. 2, 3, 6.

वनालय m. der Wald als Behausung: ॐ विन् in Wäldern hausend HARIV. 3815.

वनालिका f. Heliotropium indicum Hin. 95.

वनाली (1. वन + आ) f. = वनराज्ञि KHANDOM. 65.

वनाश्रम m. das dritte Lebensstadium eines Brahmanen, der Aufenthalt im Walde HARIV. 2538 nach der Lesart der neueren Ausg. (वन्याश्रम ed. Calc.).

वनाश्रमिन् m. = वानप्रस्थ Anaclorot, ein Brahmane im dritten Lebensstadium Bha. P. 11, 18, 7.

वनाश्रय 1) adj. im Walde lebend, m. Waldbewohner R. Gonn. 2, 28, 22. MINK. P. 109, 31. 37. 43. 115, 11. — 2) m. Rabe H. 1323. HALI. 2, 91.

वनाकिर m. Eber TAIX. 2, 5, 5.

वनि (von 1. वन्) UNĀDIS. 4, 139, 1) f. das Heischen, Verlangen, Wunsch AV. 5, 7, 2. 3. मा वनिं मा वाचं नो वीत्सी: 6. य एनां वनिमायसि welche um sie bittend kommen 12, 4, 11. — 2) nom. ag. am Ende eines comp. P. 3, 2, 27. — 3) m. Feuer UśVAL. — Vgl. आदित्य°, उपमाति°, सत्र°, तत्र°, धान्य°, धारा°, अक्ष°, रायस्पोष°, वसु°, वृष्टि°, विद्य°, क्षत°, सुप्रज्ञा°.

वनिका (von 1. वन) f. Wäldchen; nur in der Verbindung क्षोको MBh. 1, 3398. 3, 16168. R. 4, 1, 71. R. Gonn. 4, 4, 91. 3, 62, 32. 6, 7, 9. 22. 19. 23, 40. Bha. P. 9, 10, 80. ० वनिक n. R. 6, 112, 53.

वनिकावास m. N. pr. eines Dorfes RiGA-TAN. 8, 1879.

वनित (von 1. वन्) 1) adj. geliebt, armüsch, verlangt; = प्रार्थित (पाधित) und मेवित H. an. 3, 292. MED. t. 180. — 2) f. ० a) Geliebte, Gattin; Mädchen, Frauensimmer AK. 2, 6, 4, 3. 3, 4, 44, 76. H. 503. H. an. MED. HALI. 2, 327. MBh. 7, 2236. 12, 18217. HARIV. 4094. R. 2, 94. 24. 36 (103, 28 Gonn.). R. Gonn. 2, 104, 15. 4, 35, 32. Mān. 44, 11. Men. 8. 33. 63. RAGH. 2, 19. 9, 87. 11, 17. 14, 51. KURĀS. 1, 10. R. 3, 15. 4,

12. VIK. 44. 84. MĀLAV. 35. Çiç. 9, 24. Spr. 142. 1610. 2087. 2671. 3320. v. l. 5327. VANIA. Bqm. 8. 24, 32. 46, 18. 50, 9. 54, 98. 68, 12. 87, 26. वनितदत्त Bqm. 18, 4. KATHA. 26, 272. 37, 235. RiGA-TAN. 1, 275. Bha. P. 4, 29, 54. 5, 1, 38. 2, 2. MINK. P. 17, 38. 51, 115. DUDATA. 76, 6. Verz. d. Oxf. H. 218, 6, 19. Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8. 6, 506, ÇI. 22. वनितामु देष्टा Weiberfind MBh. 5, 1629. ० द्विप् dass. 1719. VANIA. Bqm. 18, 4. Weibchen (eines Thiers): रथाङ्गनाम° KIR. 6, 6. — b) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLERA. Misc. Ess. II, 159 (I, 5). — Vgl. त्रिदशवनिता, नाक° (KIR. 5, 27).

वनितार (wie oben) nom. ag. Inhaber, Besitzer: (वनि:) दाता यो वनिता मधम् RV. 3, 13, 2. — Vgl. वत्तर.

वनितामुख m. pl. N. pr. eines Volkes (Frauengesichter habend) MINK. P. 58, 30.

वनितास n. N. pr. eines Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 135, a, No. 254. 1. वनिन् (von 1. वन्) adj. 1) heischend, verlangend: वनिनो वत् वार्यम् RV. 1, 139, 10. इन्द्रं समीके वनिनो क्वामके 8, 3, 5. — 2) mittheilend, spendend: die Marut RV. 1, 64, 12. der Wagen der Aśvin 119, 1. Fraglich bleibt 1, 180, 3.

2. वनिन् (von 1. वन) 1) m. Baum RV. 1, 39, 3. 58, 4. 94, 10. तष्टेव वृत्तं वनिनो नि वृष्टसि 130, 4. 140, 2. 6, 8, 5. वि पसि वनिनो न वपा: 13, 1. श्रोषधीश्च वनिनश्च 7, 4, 5. 34, 25. 38, 5. विषगिव पसि वनिनो न शाखा: 43, 1. 10, 91, 6. अवर्धयो वनिन: 138, 2. उपार्षुध्रान्वनिनश्चकार्य du hast Bäume entwurzelt 73, 8. In dieser Stelle und 1, 130, 4 würde übrigens die Bedeutung Wolke, im Anschluss an वन 1) d), noch passender sein. Baum d. h. Pflanze im ausgezeichneten Stanc, der Soma: अग्निं युमानि वनिन् इन्द्रं सविते अर्जिता । पीत्वी सोमस्य वावधे 3, 40, 7. — 2) adj. im Walde wohnend, m. ein Brahmane im dritten Lebensstadium: ब्रह्मचर्यं समाप्य गृही भवेत् गृही भूत्वा वनी भवेत् वनी भूत्वा प्रव्रजेत् GĪBĀLA bei KULL. zu M. 6, 38. गृहमेधो शस्त्रसत्तपोर्ब्रह्मचर्यानां यजेत वनी वर्षसु स्थामकिरापत्कल्पे ऽन्यैः पुरातनिर्वा HĀLITA im ÇĀLIDHARĀN-TĪMANI nach ÇKDa.

वनिन (von 1. वन) n. Baum oder Wald: आप श्रोषधीर्वनिनानि RV. 10, 66, 9.

वनिन (wie oben) adj. gaga काशादि zu P. 4, 2, 80.

वनिष्ठ (von 1. वन् mit dem suff. des superl.) adj. 1) am meisten ausgerichtet, — erlangend: दूत RV. 7, 10, 2. — 2) am meisten mittheilend: तं वसु देवपते वनिष्ठः RV. 7, 18, 1. — Vgl. वनीयम्.

वनिष्ठु m. Mastdarm (स्थूलाक्ष) oder nach Andern ein in der Nähe des Netzes liegender Körpertheil (उत्कपलिसदृशो मासविशेषः TBh. Comm. 2, 672, 18) RV. 10, 163, 3. AV. 9, 7, 12. 10, 9, 17. 20, 131, 12. VS. 19, 87. 25, 7. 39, 8. AIT. Br. 2, 7. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 25. 12, 9, 4, 8. KĀTJ. Çr. 1, 8, 21. 6, 7, 10. 9, 4. ÇĀKṢ. Çr. 5, 17, 9.

वनिष्ठु UNĀDIS. 4, 2 fehlerhaft für वनिष्ठु; = आपान UśVAL.

वनीक = वनीयक SĪRAS. zu AK. nach ÇKDa.

वनीयक = वनीयक H. 387, v. l. HALI. 2, 264 (v. l. वनीयक). GADJANĀM. bei UśVAL. zu UNĀDIS. 4, 139.

वनीय denom. von वनि, ० यति bellen, bitten UśVAL. zu UNĀDIS. 4, 139.

वनीयम् (von 1. वन् mit dem suff. des compar.) adj. 1) mehr erlan-

gend: पूर्वं पूर्वी यज्ञमानो वनीयान् RV. 5, 77, 2. वदन्त्यावदतो वनी-
यान् 10, 117, 7. — 2) am meisten mittheilend, — gebend Bulg. P. 1, 19,
30. वनीयता याचयिता वनीयुस्मो वनीयाम् क्षत्युदारतया याचया इति प्र-
वर्तकः Comm. — Vgl. वनीष्ठ.

वनीयक m. *Bettler, Bittsteller* Uééval. zu Unlās. 4, 129. AK. 3, 1, 49.
H. 387. Hla. 39. Halā. 2, 104, v. 1.

वनीवन् (vom intens. von 1. वन् adj. *holschend*: वनीवानो मम ह-
ताम् इन्द्र स्तोमाश्चरति RV. 10, 47, 7.

वनीवाकम् (vom intens. von वक्) n. *das Hinundherführen* Çat. Br.
10, 1, 2, 3. Kīra. Ça. 16, 6, 22. 25.

वनु (von 1. वन् nom. ag. 1) *Nachsteller*: वमिन्द्र वनुरकम् RV. 4, 30,
5. — 2) fraglich ob *Anhänger, Ergebener*: वनुं वा ये सुमुषी सुमुतो धुः
RV. 10, 74, 1.

वनुष् (von वनुस्, ०यति *das Absehen haben auf, nachstellen, an-
greifen*; = कुध्यति Naigh. 2, 12. = कृति Nir. 5, 2. RV. 1, 132, 1. इन्द्रानो
अग्निं वनवदनुष्यतः 2, 25, 1. 26, 1. 7, 1, 15. 4, 9. दीर्घप्रपञ्चमति यो वनुष्य-
ति 7, 82, 1. 8, 40, 7. स्पृधो वनुष्यन्वनुषो नि शूर्व 6, 6, 6. यो हृणाषो वनु-
ष्यता 9, 63, 11. mod. *verlangen, erlangen*: रभा वनुष्यते मती 7, 6.

1. वनुस् (von 1. वन् adj. 1) *verlangend, eifrig; anhänglich, lebend*:
प्र प्रेतं अग्ने वनुषः स्याम RV. 4, 180, 2. अमृतस्य योगे वनुषः 3, 27, 11. अत-
स्य वनुषे पूव्याय 4, 44, 3. अग्निं ये मिथो वनुषः सपत्ते रतिं दिवः 7, 38, 5.
प्र ते वन्वे वनुषो कर्षते मर्म् 10, 96, 1. — 2) *eifrig im feindlichen Sinne,
Angreifer, Nachsteller*: जङ्घि वधर्वनुषो मर्त्यस्य RV. 4, 22, 9. 50, 11. 6, 6,
6. धर्वाधीनासो वनुषो युयुञ् 6, 23, 2. वनुषामशस्तीः 68, 6. 7, 21, 9. 56, 19.
83, 5. 97, 9. वनुषो ऽभिमातम् 8, 25, 15. सीदतो वनुषो यथा *die* (beim
Soma) *sitzen wie Kampfberette* 9, 64, 29. 91, 5.

2. वनुस् (von 1. वनुस्), वनुषते *erlangen*: देव्या कृतारो वनुषत् पूर्वं
RV. 10, 128, 2. वनिषत् TS. सनिषन् AV.

वनेकिंशुक m. pl. *Butea frondosa* im Walde, bildlich von Dingen, die
zu treffen man nicht erwartete, Schol. zu P. 2, 1, 44. 6, 3, 9.

वनेकुद्रा (वने, loc. von 1. वन, + कु) f. *Pongamia glabra* Vent. (कर-
ञ्ज) RATNAM. im ÇKDr.

वनेचर adj. (f. ई) = *वनचर* im Walde umherschweifend, — wohnend;
m. *Waldbewohner* (von Menschen und Thieren) MBu. 1, 5579. 3, 15590.
15641. 12, 1636. HARIV. 1141. R. 2, 37, 26. 42, 18. R. Gonn. 1, 8, 8. 2,
111, 48. 3, 47, 2. 34, 34. 79, 47. 5, 62, 8. 6, 109, 22 (überall bei Gonn. falsch-
lich वने चर getrennt geschrieben). KUMĀRAS. 1, 10. Kīra. 1, 1. MĀRK. P. 37, 7.

वनेज्ञा adj. *hölzern*: वसतिर्वनेज्ञाः RV. 6, 3, 3.

वनेय m. *eine Mango-Art* (बद्धरसात्) RĀGĀN. im ÇKDr.

वनेवित्त्वक m. pl. *Aegle Marmelos* im Walde, bildlich von Dingen,
die zu treffen man nicht erwartete, P. 2, 1, 44, Schol.

वनेपु m. N. pr. eines Sohnes des Raudrāçva MBu. 1, 2700. HARIV.
1660. VP. 447. Bulg. P. 9, 20, 5.

वनेरौज् adj. *im oder am Holze prangend* RV. 6, 12, 3.

वनेषैक (वने + सक्) adj. *etwa im Holze schallend*: अयं स्यति द्विवर्त-
विश्वे RV. 10, 61, 20.

वनेसर्ग m. *Terminalia tomentosa* W. und A. RATNAM. im ÇKDr.

वनेदेश m. *Waldgegend, eine Stelle im Walde* MBu. 1, 5889. 3, 15572.

H. 2, 56, 9. 3, 19, 18. 50, 12. fg. 4, 26, 7. VANĀN. BṢ. S. 48, 8. PĀNĀT. 68,
10. Hir. 121, 10.

वनोद्भव 1) adj. *im Walde entstanden*, — *befindlich*: मार्गाः MBu. 3,
2541. — 2) f. *die wilde Baumwollenstände* RATNAM. 171.

वनोपद्रव n. *Waldbrand* Muz. 17.

वनोर्वी (1. वन + उ) f. *Waldgegend* RĀGĀ-TAR. 2, 137.

वनीक = वनीकस् *Waldbewohner*: शैलद्रुमवनीकानाम् MBu. 5, 1028.

वनीका इव Bulg. P. 5, 19, 28.

वनीकास् (1. वन + क्) adj. *im Walde wohnend*; m. *Waldbewohner*.
Anachoret, ein im Walde lebendes Thier (insbes. *der Affe* AK. 2, 3, 3. H.
1292. HALĀJ. 2, 76) MBu. 1, 1119. 5, 6089. 7110. 7, 4166. 12, 4277. Spr.
3861. HARIV. 4550. 4554. R. 1, 63, 23. 2, 100, 39 (108, 40 Gonn.). R. Gonn.
3, 49, 39. 60, 13. 4, 1, 16. 17, 50. 6, 26, 5. 27, 19. ÇĀK. 55, 18. RĀGĀ-TAR. 3,
47. 4, 168. Bulg. P. 4, 9, 21. 5, 19, 7. 7, 2, 7 (so v. a. *Esler*). 8, 9, 25. स्थाणु
Çiva's Wald bewohnend KUMĀRAS. 3, 34.

वनीध m. *dichter Wald*, N. pr. einer Gegend (eines Berges?) im
Westen VANĀN. BṢ. S. 14, 20.

वनीषधि f. *ein wild wachsendes Kraut* Verz. d. Oxf. H. 183, a, 14.
191, b, 22. 192, a, 32. b, No. 437. 193, a, 26.

वनीर (von 1. वन्) nom. ag. *Inhaber, Besitzer*: रापो वनीरः RV. 3, 30,
18. 7, 8, 3. — Vgl. वनितर.

वसव (?) m. N. pr. eines Mannes PRAVĀNĀD. in Verz. d. B. H. 56, 35.

वसि f. nom. act. von 1. वन् P. 6, 4, 39, Sch.

वन्द, वन्दते (अभिवादनस्तुत्योः) DĀRUP. 2, 10. ववन्दे, वन्दिषीमहि,
वन्ध्यते, वन्दि (ved.), वन्दितै, वन्दितुम्, वन्दिता, वन्द्य (episch), वन्द्यैः
act. (vgl. auch u. अग्निः) ववन्द RV. 6, 51, 12. 66, 3. ववन्दिम 5, 23, 9. अ-
वन्दताम् R. 1, 31, 31. 1) *loben, rühmen, preisen*: ब्रह्मणा RV. 4, 24, 11.
नमोभिः 27, 1. 82, 8. वन्दारुस्ते त्वं वन्दे अग्ने 147, 2. 173, 12. 3, 54, 4. 4.
57, 6. अग्ने वन्दे तव अग्निम् 5, 28, 4. उत्तानकस्तो युवयुर्ववन्द 6, 63, 3. ना-
सत्या यो वसते वन्दते च 7, 73, 2. गिरा वन्दस्व मरुतो अक् 8, 20, 20. अयं
स्तुतो राजा वन्दि वेधाः 10, 61, 16. 115, 8. AV. 7, 60, 1. त्वं हि देव वन्दि-
तो कृता दस्यैर्बभूविथ 1, 7, 1. ÇĀRKH. Ça. 4, 18, 7. — 2) *Ehre erweisen,
ehrfurchtsvoll begrüßen, Jmd oder Etwas seine Ehrfurcht bezeugen*:
कुमारश्चित्पितरं वन्दमानं प्रति नानाम् रुद्राप्यत्तम् RV. 2, 33, 12. (अवन-
श्रेष्ठमासाय) ववन्दे पृथुतामानी पथाम् MBu. 1, 7982. 3, 11917. 15795. 5,
7324. 12, 6408. HARIV. 7902. 10997. fg. R. Einl. 1. 1, 31, 31. 2, 32, 2. 55,
19. 110, 20. R. Gonn. 1, 32, 24. 71, 20. 3, 2, 5. RAGH. 1, 1. 13, 72. 77. VIKR.
81, 11. Spr. 411. KATHĀS. 24, 162. 45, 240. RĀGĀ-TAR. 2, 111. Bulg. P. 3,
31, 14. 6, 16, 16. 7, 7, 35. BHĀṬ. 19, 27. SARVADARÇANAS. 73, 2. 101, 17.
वन्ध्यते पदवन्द्यो ऽपि तत्प्रभावो धनस्य च Spr. 1811. वन्ध्यमानः सुरात्मैः
R. 1, 14, 25. वन्दिभिर्वन्दितः काले बर्हुभिः सूतमागधैः R. Gonn. 2, 96, 9.
KATHĀS. 33, 171. Bulg. P. 3, 28, 28. PĀNĀT. 1, 3, 79. शिरसा वन्दनीयं त-
मवन्दत MBu. 13, 2857. R. 7, 44, 11. 46, 18. 48, 20. MĀRKH. 66, 20. Bulg.
P. 1, 11, 29. 19, 11. 6, 2, 22. ववन्दे च पितरं पादयोः पतन् KATHĀS. 43, 123.
ववन्दे चैतमभ्येत्य पादयोः 32, 111. 45, 155. पादयोश्च शिरसा ववन्दिरे 365.
रामस्य ववन्दे चरणौ R. 2, 100, 37. 40, 3 (39, 3 Gonn.). 113, 6. MBu. 3,
11907 (st. च वन्ध्य hat Anó. 1, 5 ववन्द). HARIV. 14106. Bulg. P. 1, 11, 6.
10, 6, 37. MĀRK. P. 22, 4. Gīr. 7, 42. ववन्दे चरणौ मूर्धा MBu. 2, 23. R. 2,

44, 20. वन्दे वृत्तांश पुष्पितान् ३, 58, 43. शचीतीर्थम् Çik. 85, 1. वन्दितुं सै-
ध्याम् Rîā-Tan. 3, 443. लिङ्गे भुवनवन्दितम् 3, 445. आतृभिर्वन्दिताज्ञया
4, 680. रघ्याम्बु शास्त्रसीसङ्गाच्चिदशैरपि वन्द्यते Spr. 2152. एकां दैा सप्त-
लान्वापि वेदां प्राप्तां गुरोर्मुखात् । अनुज्ञतो ऽथ वन्दित्वा दक्षिणां गुर्वे-
ततः ॥ dem Lehrer den Lohn ehrfurchtsvoll gereicht habend Mîk. P. 29, 14.

— caus. Jmd Ehre erweisen, ehrfurchtsvoll begrüßen: वन्दयित्वा R.
3, 62, 30. 4, 25, 19.

— अनु Jmd Ehre erweisen Kîm. Nîris. 5, 62 (vgl. jedoch Spr. 453). —
Vgl. अनुवन्दित्.

— अभि Jmd Ehre erweisen, ehrfurchtsvoll begrüßen, Jmd oder Etwas
seine Ehrfurcht bezugen Daçak. 59, 14. Buā. P. 1, 19, 22. 2, 6, 34. 4,
12, 29. Hir. 18, 17. अभिवन्द्य मूर्धा मूर्धाभिषिक्तम् Raçh. 16, 51. act. MBh.
14, 2603. R. Gonn. 1, 34, 2. Vāddha-Kîā. 13, 20 (am Ende eines Çloka).
पदि चास्याभिवन्दितुम् R. 2, 90, 17. Buā. P. 4, 6, 40. 5, 3, 16. 13, 24. 8,
23, 6. विबुधाभिवन्दिता (सरिहरा) Verz. d. Oxf. H. 65, a, 2. अभिवन्द्य
प्रभोर्लेखम् Rîā-Tan. 3, 235. — Vgl. अभिवन्दन.

— परि loben, rühmen, preisen: परि वन्द ऋग्भिः RV. 2, 35, 12.

— प्र laut rühmen oder zu rühmen anfangen: इन्द्रस्येव प्र त्वसंस्कृ-
तानि वन्दे दाहं वन्दमानो विवकि RV. 7, 6, 1.

— प्रति vor Etwas seine Ehrfurcht bezugen: भर्तुः प्रसादं प्रतिवन्द्य
Kumāras. 3, 2.

— सम् Jmd ehrfurchtsvoll begrüßen Buā. P. 9, 7, 19. शिरसा MBh.
1, 5420.

वन्द (von वन्द) adj. preisend; s. देव°.

वन्दक m. Schmarotserpflanze RATNAM. im ÇKDn. f. या dass. Happa
bei Bhār. zu AK. 2, 4, 3, 62 nach ÇKDn. — Vgl. वन्दा, वन्दाक.

वन्द्य m. = स्तोत्र und स्तुत्य ÇKDn. nach Siddh. K.

वन्देदार adj. fehlerhafte v. l. des SV. I, 4, 2, 3, 6 statt वन्दे दारुम् des RV.

वन्देदीर adj. fehlerhafte v. l. des SV. I, 4, 2, 3, 1 statt मन्देदीर des RV.

1. वन्दन (von वन्द) 1) m. proparox. N. pr. eines Schützlings der
Açvin RV. 1, 112, 5. 116, 11. 117, 5. 118, 6. युवं वन्दनमृष्यदाडूहपथुः
10, 39, 8. — 2) f. घ्रा P. 3, 3, 107, Vārt. 1. Vor. 26, 194. Lob, Preis Traik.
2, 7, 10. Hîa. 133. Halā. 4, 91. — 3) f. ई = नति, जीवातु, कटी und मा-
चलकर्मन् Med. n. 97; nach ÇKDn. soll in einigen Hdschr. वटी statt
कटी und याचन st. माचल gelesen werden. = गोरिचन RATNĀ. in Nigh.
Pa. Vgl. गो°. — 4) n. proparox. a) Lob, Ruhm, Preis: सखा सप्युः प्र-
णवद्वन्दनानि RV. 3, 43, 4. अयं हि वामूतये वन्दनाय मामबूबुधत् Cit. in
Nir. 4, 17. — b) Ehrenbezeugung, ehrfurchtsvolle Begrüssung: कामं तु
गुरुपत्नीनां युवतीनां युवा भुवि । विधिवद्वन्दनं कुर्यादसावन्मिति ब्रुवन् ॥
M. 2, 216. यथार्हं वन्दनाभेयाक्त्वा MBh. 2, 2585. 3, 13645. 5, 884. शि-
रसा वन्दनार्हः 7030. पूजयामास तं देवं पद्मार्जुनवन्दनः R. 1, 2, 38 (27
Gonn.). गुरु° Buā. P. 1, 13, 29. 2, 4, 15. 7, 5, 23. 10, 2, 40. Mîk. P. 116,
52. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 25. तेथ विदितान्योऽन्यवन्दनैः KATNĀ. 45,
226. कुर्याच्छ्रुत्योः पादवन्दनम् Jîā. 1, 83. शिरसा पादवन्दनम् Spr. 3398.
Prab. 106, 5. संध्या° VEDĀNTAS. (Allah.) No. 7. — c) = वदन ÇABDAR.
im ÇKDn.

2. वन्दन 1) n. a) Schmarotsergewächs (wie Flechten u. dgl.): या मा
लक्ष्मीः पतपालूरुष्टाभिर्वस्कन्द वन्दनेव (d. i. वन्दनमिव, nach AV. Prāt. 2,

55 वन्दन इव; vgl. WEITNER zu d. St.) वृक्षम् AV. 7, 115, 2. — b) eine Krank-
heit, die sich auf die Glieder setzt, Ausschlag, Flechten und dgl.: यद्वि-
शामन्त्यरुषि वन्दनं (= विषम् Sî.) भुवद् विवता परि कुत्सया घदेक्षत् RV.
7, 80, 2. personif. als Dämon: न यातव इन्द्र ब्रूवतुर्नो न वन्दना (= रता-
सि Sî.) शविष्ठ वेद्याभिः 21, 5. Vgl. तृष्ट° (rauhem Ausschlag habend,
schädig). — 2) f. या ein auf den Körper mit Asche u. s. w. aufgetrage-
nes Zeichen: ऐशान्यामाहरेद्रस्म भुवा वाथ भुवेण वा । वन्दनी कारयेतेन
शिरःकण्ठाशकेषु च ॥ VASISHTHA im TITHĀDIT. nach ÇKDn.

वन्दनमाला f. ein zur feierlichen Begrüssung eines Ankommenden über
dem Eingang eines Hauses angebrachtes Lanbgehänge HALĀ. 2, 146.

वन्दनमालिका f. dass. H. 1008. Spr. 1168. बह्वाः प्रतिगृह्णन्तं यत्र °काः
PĀRÇANĀTHAK. 4, 7 (nach AUFRECHT). दारदेशवद्व° adj. f. PĀNĒAT. 207, 24.

वन्दनमृत् adj. auf Lob —, auf Preis hörend RV. 1, 35, 6.

वन्दनीय (von वन्द) 1) adj. dem Ehrfurcht bezogen werden muss, ehr-
furchtsvoll zu begrüßen MBh. 7, 2941. 12, 13867. 13, 2857. R. 2, 58, 12.
Verz. d. Oxf. H. 120, a, 21. 187, b, No. 428. Z. 14. 199, a, 18. — 2) m. eine
gelbbühende Verbesina (पीतभृङ्गराज) Rîān. im ÇKDn. — 3) f. या =
गोरिचना Traik. 2, 9, 22.

वन्दा f. 1) Schmarotserpflanze AK. 2, 4, 3, 62. 3, 4, 20, 115. Traik. 2, 4,
3. Med. d. 10. — 2) Bettlerin Med. — 3) = वन्दि oder वन्दी (ब°) Med.
वन्दाक m. Schmarotserpflanze RATNAM. 273. VĀRĀH. Bṛh. S. 43, 18.
°का f. dass. Happa bei Bhār. zu AK. nach ÇKDn. °की f. dass. ÇABDAR.
im ÇKDn. Suçā. 2, 50, 11.

वन्दार (von वन्द) 1) adj. P. 3, 2, 173. Vor. 26, 162. a) lobend, rühmend,
preisend, वन्दारुस्ते (वन्दारुष्टे VS. 12, 42; vgl. VS. Prāt. 3, 72) तन्वं
वन्दे अग्रे RV. 1, 147, 2. वचस् 5, 1, 12. — b) der Ehrfurcht zu bezugen
pflegt, ehrfurchtsvoll AK. 3, 1, 28. H. 349. Prab. 81, 5. Verz. d. Oxf. H.
127, b, No. 229. 139, a, 7. in comp. mit dem obj.: पुरमथनपदारविन्दद-
द्वन्दारुकरपल्लव DUDATAS. 67, 6. — 2) m. N. pr. eines Mannes Ind. St.
3, 460. — 3) n. Lob, Preis RV. 4, 43, 1. अग्निर्वन्दारु वेद्यथैनां धात् 6, 4, 2.

वन्दितैर (wie eben) nom. ag. laudator: यया निदो मुष्यथ वान्दितारम्
RV. 2, 34, 15. 9, 93, 5. पितुष्टे अस्मि वन्दिता 10, 33, 7. व° ÇAT. Bā. 8, 8, 9.

वन्दित्य (wie eben) adj. 1) zu loben Nir. 7, 16. — 2) dem Ehrfurcht
zu bezugen ist, ehrfurchtsvoll zu begrüßen R. 2, 26, 29 (81 Gonn.). 31.

वन्दिन् (wie eben) nom. ag. Ehrfurcht bezugend: अस्तोतुः स्तूपमा-
नस्य वन्द्यस्यानन्यवन्दिनः Kumāras. 6, 83. — Vgl. राज° und वन्दिन्.

वन्दिनीका f. ein N. der Dākshajapī Verz. d. Oxf. H. 39, b, 33. व-
न्दिनीया v. l.

वन्दिनीया s. u. वन्दिनीका.

वन्दीक (ब°) m. ein N. Indra's H. ç. 30.

वन्द्य (von वन्द) 1) adj. P. 6, 1, 214. a) zu loben, lobenswerth, preisens-
werth RV. 1, 31, 12. 79, 7. 90, 4. आसा गावो वन्द्योसा नोत्तपाः 168, 2. 2,
7, 4. अग्नेदेवः सविता वन्द्यो नु नः 4, 54, 1. क्वेषु 10, 4, 1. 63, 2. 110, 3.
AV. 6, 98, 1. 18, 4, 65. मुक्त्वैर्गुणः Rîā-Tan. 1, 3. Vāddha-Kîā. 16, 7. Sîā.
D. 213, 9. — b) ehrfurchtsvoll zu begrüßen, zu verehren, dem Hochach-
tung gebührt (von Göttern und Menschen) R. 4, 44, 41. Kumāras. 6, 83.
7, 54. Çrut. 44. Spr. 713. 1157. 1431. 1811. KATNĀ. 26, 157. Rîā-Tan.
3, 526. Buā. P. 1, 7, 46. Mîk. P. 76, 23. Verz. d. Oxf. H. 16, a, 11. PĀN-

éAR. 1, 10, 7. पादो R. 2, 58, 18. RAgh. 13, 78. Buig. P. 18, 6, 37. Vor. 6, 1. SARVADARCANAS. 98, 14. रघुपतिपदनि Mēh. 12. जगतां वन्यं तद्विज्ञोः परमं पदम् Buig. P. 4, 12, 26. 3, 15, 38. — o) zu berücksichtigen, zu beachten Z. f. d. K. d. M. II, 428. — 2) m. N. pr. eines Mannes (andere Autt. st. dessen वध्यश्च) Verz. d. Oxf. H. 41, 6, 42. — 3) f. आ a) = वन्दा Schmarotzerpflanze Çandaś. im ÇKDa. — b) = गोरोचना Buivapr. im ÇKDa. — o) N. pr. einer Jakshi KATHA. 123, 24. — Vgl. जगद्वन्य.

वन्यता f. nom. abstr. zu वन्य 1) b) Riāa-Tar. 1, 283.

वन्यै UNādis. 2, 18. adj. = पूजक Uśāval.

वन्या indocl. gaṇa उर्यादि zu P. 4, 4, 61.

1. वन्युर m. so v. a. वन्धुर RV. 4, 34, 9.

2. वन्धुर. अन्वत्युं प्रुषं काव्वं वधिं कृणवतु वन्धुरः AV. 3, 9, 3 und mit anderer Betonung: वन्धुरा काव्वस्य 4.

वन्धुर n. parox. Sitz des Wagenlenkers oder die Stelle am Ende der Gabeldeichsel (Comm.); Wagensitz überh., Wagengehäuse: अधिं वा स्थाम् वन्धुरे रथे दत्ता किरणये RV. 4, 139, 4. आ वन्धुरेव तस्थतुर्दुराणे 3, 14, 3. वर्हिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धाः 6, 47, 9. अहं तष्टेव वन्धुरे पर्यचामि कृदा मतिम् 10, 119, 5. वन्धुरेषु, रथेषु 1, 64, 9. वन्धुर AV. 4, 4, 2. — MBh. 3, 14910 (= रथबन्धन NILAK.). 6, 19, 6 (सयुगबन्धुरः ed. Bomb.). 2659 (सोत्तरबन्धुरेषु ed. Bomb., वन्धुर = रथ्य NILAK.). 7, 1569. 1731. 6440. 8, 624. 1479. HARIV. 3637. 9288. 9319. Buig. P. 7, 13, 41. त्रिवन्धुरै (vgl. gaṇa त्रिचक्रादि zu P. 6, 2, 199, Vārtt.) ist der Wagen der Aśvin RV. 4, 47, 2. 118, 1. 2. 187, 3. 183, 1. 7, 69, 2. 71, 4. 8, 22, 5. — 9, 62, 17. पञ्च° Buig. P. 4, 26, 1. 20, 18. — Vgl. पूर्ण°, सप्र°, किरणय° und वन्धुर in den Nachträgen.

वन्धुरायुं adj. mit einem Wagensitz versehen (Sitz.): der Wagen der Aśvin यः सूर्या वर्कति वन्धुरायुः RV. 4, 44, 1.

वन्धुरीय, सोत्तरबन्धुरीय MBh. 6, 2659 falsche Lesart für सोत्तरबन्धुरेषु, wie die ed. Bomb. liest.

वन्धुरेष्ठा adj. auf dem Wagenstuhl sitzend: Indra RV. 3, 43, 1.

वन्ध्य, so schreiben die Bomb. Ausgg. des MBh. und Buig. P. statt वन्ध्य in der Bed. 3).

वन्ना f. N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 154, a, 30.

1. वन्य (von 1. वन्) s. चतुर्वन्य, अतीतपुनर्वण्य.

2. वैन्य (वन्यं nach gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80) 1) adj. im Walde lebend, — wachsend u. s. w., silvestris MED. j. 53. रुद्र VS. 16, 34. सिंरु, गन्त, मृग u. s. w. MBh. 12, 4288. HARIV. 3567. R. 2, 24, 17. 100, 29. 107, 17. 3, 62, 34. RAgh. 2, 8, 37. 5, 43. 50. 6, 7. Spr. 2506. VANAN. Bṛh. S. 32, 25. 46, 66. 94, 1. fgg. 93, 57. KATHA. 21, 30. 22, 78. PANĒAR. 1, 6, 27. शोषधि, वृत्त, फल, मूल u. s. w. MBh. 13, 461. 2772. M. 6, 12. R. 1, 9, 57. 2, 31, 26. 54, 17. 56, 30. R. GORR. 1, 3, 63. 2, 28, 22. SUÇA. 1, 197, 18. 198, 14. RAgh. 1, 15. Spr. 3884. AK. 2, 4, 4. Riāa-Tar. 5, 49. Buig. P. 4, 8, 55. PANĒAR. 1, 6, 16. रति HARIV. 14803. संविधा RAgh. 1, 94. आह MĀR. P. 96, 19. सुख PANĒAR. 216, 10. तक्मन् oīwa so v. a. grünlich (vgl. तृपाणि कृतिता कृपोषि) AV. 6, 20, 3. hölzern: योनि RV. 9, 97, 18. im oder am Holz befindlich: Agni TS. 5, 5, 9, 1. 2. — 2) m. ein im Walde lebendes —, ein wildes Thier R. 2, 56, 2. VANAN. Bṛh. S. 97, 8. — b) eine wild wachsende Pflanze: वन्येश (वंशेश ed. SCHL. 8) यामुनेः R. ed. Bomb. 2,

VI. Theil.

58, 9. — o) Bez. verschiedener wild wachsender Pflanzen: = वन्यशृणु, वाराकीन्द und देवनाल Riāan. im ÇKDa. — 3) f. a) वी nom. coll. vom Vn gaṇa पाशादि zu P. 4, 2, 49. a) ein grosser Wald AK. 2, 4, 1. Mēh. — β) ein Ueberfluss an Wasser, Regenfülle, grosse Nässe MED. KASHI-SAMGR. 4, 16. fg. 11, 6. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: Physalis fleumosa RATNAM. bei WILSON; = मुरपणी, गोपालकर्कटी, गुञ्जा, मिथैया, भद्रमुस्ता und गन्धपत्ता Riāan. im ÇKDa. — 4) n. a) im Walde Gewachsene: Früchte und Wurzeln im Walde wachsender Pflanzen: वन्येन जीवन् MBh. 12, 380. R. 2, 37, 2. 63, 26 (65, 26 GORR.). वन्ये ऽपि विविधे सति 46, 10 (44, 10 GORR.). 84, 17. 1, 51, 5. 3, 52, 51. 53, 24. 76, 17. ०वृत्ति RAgh. 1, 88. 5, 9. 12, 20. वन्याशन VANAN. Bṛh. 15, 1. KATHA. 42, 121. मितवन्यभुज् Buig. P. 4, 8, 56. MĀR. P. 115, 16. — b) = वच Riāan. im ÇKDa.

वन्याश्रम HARIV. 2538 fehlerhaft für वनाश्रम, wie die neuere Ausg. liest.

वन्येतर (2. वन्य + इ°) adj. nicht wild, zahm RAgh. 8, 47. निवासाः Wohnungen, die von denen im Walde verschieden sind, 41.

वन्योपादकी f. eine best. Schlingpflanze Riāan. im ÇKDa.

वैव UNādis. 2, 28. = विभागिन् Uśāval.

1. वृ, वैर्पाति, उत्त Haare oder Bart scheeren Vor. 8, 134. med. sich scheeren: ये ते शुक्रासः तां वपन्ति विषितासो अश्वः abgrasen RV. 6, 6, 4. सोमस्य राज्ञो वपत् प्रचेतसः nämlich केशान् AV. 6, 68, 1. fgg. यत्तुरेण वप्ता वपसि केशश्मश्रु 8, 2, 17. ÇAT. Br. 3, 1, 2. 9. सोमानि 2, 6, 2, 17. TS. 6, 1, 4, 2. ते केशानये ऽवपत् । अथ श्मश्रूणि । अथैषपत्नौ TBr. 4, 5, 6, 1. Āśv. Gṛh. 4, 17, 7. 10. fgg. उत्तकेशश्मश्रु KAUC. 54. संवत्सरे वपत् (नापितकार्यं कोरति Sā. एकं एषाम् RV. 4, 164, 44.

— caus. scheeren lassen, scheeren; med. sich scheeren lassen: श्मश्रुणि वापयीत Āśv. Ça. 2, 16, 24. केशश्मश्रुलोमानवानि (प्रेतस्य) वापयन्ति 6, 10, 2. Gṛh. 4, 1, 16. 6, 4. LĪT. 4, 4, 18. 8, 8, 14. वापित = मुण्डित H. an. 3, 293. fg. MED. t. 150.

— परि rings scheeren KAUC. 54. PĪA. Gṛh. 2, 1. श्वर्युष्य Āśv. Ça. 12, 8, 25.

— caus. परिवापित geschoren AK. 3, 2, 35. — Vgl. परिवापण.

— प्र abscheeren: वतैव श्मश्रु वपसि प्र भूमि RV. 10, 142, 4. देवशूरेतानि प्रवपे TS. 4, 2, 4, 1. PĪA. Gṛh. 2, 1. — Vgl. प्रवपण.

2. वृ, वैर्पाति (बीजसंताने, तनुबीजसंताने) DĀTUP. 23, 34. श्वपथाम् P. 6, 1, 121. उवप, उवाप, उवपिष P. 6, 1, 17. Vor. 8, 134. उये (आ वेपे KĪC. zu P. 6, 4, 120), उपिषे, अवाप्सोत्, वप्स्यति (vgl. Kār. 8 aus SINDH. K. zu P. 7, 2, 10) und वपिष्यति (episch), वप्तुम्, उवा, उप्येत, उतै (auch उपित und वपित) P. 6, 1, 15. hinstreuen, hinwerfen (bes. den Samen, säen: वपसि मरुतो मिक्म RV. 8, 7, 4. यो भूम्या उपस्थे ऽवपञ्चवन्वान् (वीरान्) hinstreckte 2, 14, 7. इम उता मृत्युपाशाः hier liegen AV. 8, 8, 16. KAUC. 14. 16. छतानुत्वा die Würfel werfend MBh. 2, 2038. पवम् RV. 1, 117, 21. वपतो बीजमिव धान्याकृतः 10, 94, 18. 101, 3. मा वः तेने परबीजान्यवाप्सुः P. 6, 4, 75. Sch. ÇAT. Br. 4, 6, 2, 3. 7, 2, 4, 13. LĪT. 5, 8, 4. KĪT. Ça. 17, 3, 5. 24, 4, 4. इरिणे बीजमुत्त्वा M. 3, 142. MBh. 3, 1248. VANAN. Bṛh. S. 53, 87. 55, 2. KATHA. 32, 121. 30. 116. 119. 61, 5. 71, 266. यादशं वपते बीजम् Spr. 2468. KATHA. 32, 118. MĀR. P. 51, 61. यादशं तूप्यते बीजं तेने Spr. 2469. वतानरोपयेदपेत् Verz. d. Oxf. H. 325, a, 10. fg. उप्यमानं मुहुः तेनेत्रम् besät werdend Spr. 3809. यस्यां (स्त्रिया) बीजं

मनुष्याः वर्पन्ति RV. 10, 85, 27. न तु विद्यामिरिणे वपेत् M. 2, 113. उप्यसे विषवह्निबोजविषमाः क्षोशाः प्रियाख्याः Spr. 3808. उत्त *gestront, gesät*: कालोत्तानि बीजानि M. 9, 38. Spr. 130. 2315. 3809. MBh. 13, 7608. R. 3, 44, 3. Kumāras. 2, 5. Çik. 91, 14. 151. Varāṇ. Bh. S. 40, 9. 35, 26. Karmis. 32, 193. 39, 190. Rikā-Tar. 3, 294. Buā. P. 1, 15, 21. Mārk. P. 49, 59. *gesponst* Varāṇ. Bh. S. 75, 2. so v. a. *gespendet*: तेषु दानानि पात्रेषु Buā. P. 11, 6, 20. = *नित्तित* 3, 2, 10. *bestrent, besät, bedeckt*: भू-प्रवेश Verz. d. Oxf. H. 325, a, 9. फलपुष्पातताङ्कुरैः Buā. P. 1, 11, 15. पो-सूतः Karmis. 98, 25. *अमवार्युत* übergossen Buā. P. 10, 44, 11. *उपित* *gesät* MBh. 3, 11763. *aufschütten* so v. a. *aufdämmen*: यथा यमाय कर्म्य-मक्षपन्त्यसं मानवाः AV. 18, 4, 55. — Vgl. उत्त fgg. und यथोत्त.

— *caus. säen, stecken, pflanzen*: सरित्तीरेषु कुदलिर्वपयिष्यन्ति चै-षधीः MBh. 3, 13031. *वापित* *gesät* H. an. 3, 298. fg. Med. I. 150. Varāṇ. Bh. S. 55, 28.

— *अधि aufschütten, aufstreuen, med. TS. 1, 6, 9, 3. an sich auftra- gen, — anbringen*: अधि केशानि वपते नूतूरिव RV. 1, 92, 4.

— *घनु 1) bestreuen* Nir. 2, 22. — 2) *med. zerstoßen machen*: कृत्या-द्यान्मिरित्किदश्च इवानु वर्पते नउम् AV. 12, 2, 50. *pass. stoben*: घनु स्वधा यमुप्यते यव न चर्कषद्वा RV. 4, 176, 2.

— *अप zerstreuen, zerstören, verjagen* RV. 1, 133, 4. यो वर्चिनः शत-मिन्द्रः सृक्षमपावपत् 2, 14, 6. 8, 85, 9. दस्यूनां सेनाम् AV. 8, 8, 5. 19, 36, 4. पातीन् TS. 3, 3, 2, 2.

— *अपि bestreuen, überstreuen* AV. 12, 3, 22. भस्मना पदम् TBr. 1, 4, 2, 6. 3, 4, 2. Çat. Br. 12, 4, 4, 4. — Vgl. अपिवाप.

— *अभि bestreuen, bedecken*: स्वप्रेनाभ्युप्या चुमुरि धुनि च RV. 2, 15, 9. अभि स्वपूभिर्मथो वपत् 7, 56, 3.

— *आ 1) einstreuen, hineinwerfen; legen in, beifügen, beimengen*: अ-द्यौ तुषान् AV. 11, 1, 29. 12, 3, 28. सविता ते शरीराणि मातुरुपस्थ आ व-पतु VS. 35, 5. Çat. Br. 2, 5, 2, 11. तपउलान् 2, 4, 3, 2, 2, 14. अतान्पाणौ 5, 4, 4, 6. अङ्गारान् 6, 6, 2, 9. स्थाल्यामग्निम् 11, 5, 2, 13. पात्र्याम् Kītj. Ça. 2, 4, 21. 24, 4, 21. Ācv. Gṛh. 1, 7, 8. 15. तिलान् 4, 7, 11. Kauç. 11. 14. 18. 85. कथं भूतानि पुनरात्मन्यावपेय *wie kann ich in mich herbeinschaffen?* Çat. Br. 10, 4, 2, 3. *hinstreuen*: अभ्यश्च अपचेभ्यश्च व्योभ्यश्चावपेदुवि MBh. 3, 105 (= Mārk. P. 29, 23). *ausglessen*: वर्षमवपत् अष्टं बीजं निवपत् वरम् 17341. 17340. — 2) *einsetzen, einfügen*: तान्यसरेणा-वापमावपेर्न् Ait. Br. 6, 19. सूक्तमधिगो Çat. Br. 13, 5, 2, 18. Līṭj. 4, 4, 1. 6, 6, 17. Ācv. Ça. 2, 16, 4. 9. 7, 2, 16. तस्मिन्न्या देवता घोप्यते Nir. 12, 5. — 3) *vollschütten*: पामुभिरावपेत् Varāṇ. Bh. S. 54, 120. — 4) *unter (Mehrere) bringen, mittheilen*: त्वं कल्याणं वसु विष्णुमेतिषे RV. 1, 31, 9. सोमं राजन्संज्ञान्मा वपेभ्यः AV. 11, 1, 26. समदम् 32. *darbringen, veranstalten*: मघासु आदमावपम् MBh. 13, 4259. — Vgl. आवपन fgg., आवप fgg., घोप्य. — *caus. 1) beimischen, beimengen* Suça. 4, 162, 11. 164, 4. 2, 436, 9. — 2) *kämmen, ordnen (das Haar)*: केशानावापयती MBh. 1, 519. दसपत्रिकाया वेणीरूपेण संययनं केशानां कारयती Nilak. — Vgl. आवापन.

— *अध्या darauf streuen* Çat. Br. 3, 3, 2, 18. — Vgl. अध्यावाप.

— *अन्या beifügen* Kauç. 80.

— *पर्या dass. Çat. Br. 6, 6, 2, 8.*

— *प्रत्या wieder dazu werfen* Kauç. 21.

— *व्या schelbar in der Stelle उर्धि व्यावपाति* ved. Cit. beim Schol. zu P. 3, 1, 24. 4, 7, 94. fehlerhaft für उर्धि व्यावपाति TS. 3, 5, 2, 2.

— *समा zusammenwerfen, vermengen; hineinschütten* Ait. Br. 7, 5. संभारान्वाध्या वा घमसे वा समावपेयुः 8, 17. अञ्जलौ Çat. Br. 2, 6, 2, 16. Ācv. Gṛh. 1, 10, 9. 11. समोत्तधानं Līṭj. 8, 8, 18. Kauç. 82. fg. स्थाल्या-माग्न्यं समावपेत् Gṛh. 1, 106. चरावाध्यम् 2, 7. Suça. 2, 347, 6. 419, 21. — *caus. dass. MBh. 1, 1111. Suça. 2, 65, 13.*

— *उद् 1) ausschütten, herausschaffen; ausscharren, ausgraben; weg-schleudern*: पद्दिदासो निधिमिवापगूळकुमुदशताद्रपथुर्वन्दनाय RV. 1, 116, 11. 117, 5. निखातं वसूदिद्वपति दाषुवे 3, 55, 4. 10, 39, 8. वलगम् einen Zauber heben TS. 1, 3, 2, 1. Çat. Br. 3, 5, 4, 12. लङ्कुमुदिद्वपतु गामविम् AV. 3, 17, 3. 6, 109, 3. Çat. Br. 7, 2, 2, 11. VS. 11, 63. उखाम् Çat. Br. 6, 5, 4, 10. fg. Kītj. Ça. 16, 4, 8. प्रषदेन पामून् Ācv. Ça. 4, 4, 2. भस्म Çat. Br. 6, 6, 4, 1. कविः Kītj. Ça. 2, 4, 17. Kauç. 61. — 2) *hinzufügen (?)* Wenden, Gior. 70. — Vgl. उद्गपन, उद्गप. — *caus. 1) ausgraben lassen* Çat. Br. 3, 6, 2, 27. fg. — 2) *ausschütten, herausnehmen* Çikṣu. Gṛh. 3, 1.

— *उप aufschütten, anhäufen; beschütten, bedecken, einscharren* (Go-gens. वप् mit उद्): पथ्यच्छत्यस्यामेव तदुपोप्यते *das wird in die Erde verscharrt* Çat. Br. 2, 3, 4, 9. उत्तरवेदिम् TS. 5, 2, 5, 6. TBr. 1, 6, 2, 7. 4, 3. चावालाद्विद्यान् TS. 6, 3, 2, 1. 5, 2, 2. Çat. Br. 6, 5, 2, 10. Pāṇāv. Br. 14, 12, 6. 25, 10, 5. अपूयानां यमधुराशुक्कर उपोपेत् (so die Hdschr., der Comm. hat die richtige Form उपवपेत्) *in einen Mantelwurfshaufen einscharrt* Līṭj. 5, 3, 2. 10, 18, 16.

— *नि 1) hinschütten, hinwerfen; aufdämmen* (bes. den Opferwall): धाना उत्तरवेदि Çat. Br. 4, 4, 2, 12. सिकताः, उपान् TBr. 1, 1, 2, 1. धि-क्ष्णिया न्युप्यते 3, 3, 2, 1. Çat. Br. 3, 6, 2, 21. Kītj. Ça. 8, 6, 15. 9, 7, 6. 18, 6, 8. उत्तरवेदिम् Çat. Br. 7, 1, 2, 6. पुरीषम् 8, 7, 2, 1. Kītj. Ça. 5, 3, 28. Çat. Br. 12, 5, 4, 13. यावत्पेव निवप्यन्स्यातावदुद्वन्यात् 13, 8, 4, 20. 2, 1. 2, 2. खीरो Kītj. Ça. 26, 2, 16. बलिम् Gorr. 3, 7, 11. Ācv. Gṛh. 4, 6, 3. अंशुषु न्युप्तः (सोमः) VS. 8, 57. Çat. Br. 4, 6, 2, 5. 12, 8, 2, 3. चर्मणयानुके सोमम् Kītj. Ça. 7, 6, 1. न्युप्य पिण्डान् M. 3, 216. 218. न्युप्य चैव निवापं तं भूतेभ्यो ऽपि R. Gorr. 2, 56, 29. निवसे चाग्निपूर्वं (so die ed. Bomb.) वै निवापे MBh. 13, 4283. ऐकुदं बदरोन्मिषं पिण्याकं दर्भतस्तरे । न्युप्य R. Gorr. 2, 111, 35. 112, 11. सृक्षकारमञ्जरीः Kumāras. 4, 38. बीजं निवपती वरम् säen MBh. 3, 17341. 17340. Varāṇ. Bh. S. 53, 30. — 2) *zu Boden werfen*: घ्न्यं ते अस्मिन् वपसु सेनाः RV. 2, 33, 11. Naigh. 2, 19. VS. 16, 52. RV. 4, 16, 13. — Vgl. निवपन, निवाप fgg.

— *उपनि dazu hinwerfen*: संभारान् Çat. Br. 3, 5, 2, 14. 4, 1, 2, 5. — Vgl. उपनिवपन.

— *परिणि und प्रणि P. 3, 4, 17. Vor. 8, 22. 134.*

— *संनि zusammenwerfen*: अग्नीन् Ait. Br. 4, 26. TS. 5, 2, 4, 1. Çat. Br. 6, 7, 4, 13. 7, 1, 2, 38.

— *निम् herausschütten, — schöpfen, — nehmen; daher ausscheiden für (dat. gen.), zuthellen, vertheilen* (bes. Fruchtkörner, die zu Opfer-zwecken aus einer grösseren Masse *ausgetondert* werden): निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः RV. 10, 68, 3. AV. 9, 6, 14. आग्रावेक्ष्यं पुराळाणं निर्वपति दीक्षार्पयमेकादशकपालं सर्वाभ्य एविषं तदेवताभ्यो ऽनतरायं निर्वपति

Ait. Br. 1, 1. यस्या स्थाल्या प्रायणीये निर्वपेत् ॥ क्विरातिथ्ये निरूप्यते ॥
 15. रसस्य TS. 1, 1, 40, 8, 6, 8, 2, 2, 5, 1. नाकर्मभोगो निर्वप्यामि *so lange ich ohne Theil bin, werde ich nicht Andern austheilen* TBr. 3, 3, 8, 5. Āc. Ca. 3, 10, 10. नवाना सवनीयामिर्वपेयुः *von neuer Frucht* 12, 8, 26.
 क्विः Cat. Br. 1, 6, 8, 19. 2, 2, 4, 6. fg. चरुम् 18. ब्रह्मोदनान् 13, 3, 8, 6.
 आश्वम् Kīts. Ca. 1, 3, 22, 2, 8, 9. स्थालीपाकम् Āc. Gṛh. 2, 2, 2, 1, 10, 6.
 7. KAUC. 2. 67. fg. ब्रह्मदेवतामिष्टि निर्वपेत् Cāṅk. Ca. 3, 6, 1. 13, 29, 14.
 — परत्ने निर्वपति यद्य ब्रह्मम् MBh. 5, 1338. निर्वपेदुदकं भुवि M. 3, 214.
 निर्ववाप पवित्रेषु निवापम् R. Gonn. 2, 56, 28. (अन्नस्य) अयमुद्धत्य रामाय
 भूतले निर्वपिष्यति 4, 61, 10. शुनाम् u. s. w. निर्वपेदुवि M. 3, 92. 72.
 220. MBh. 3, 1455. 13, 3242. Mān. P. 29, 20. पिपाडान् M. 3, 215. 247. 9.
 140. पुराडाशीयश्चैव 6, 11. Bhāg. P. 4, 7, 17. 13, 35. चरुपुराडाशान् 7, 12,
 19. क्विः 5, 19, 26. न च तत्स्वयमग्नीयाद्विधिवन्न निर्वपेत् *wovon er nicht zuvor einen Theil (für die Götter u. s. w.) ausgeschieden und ihnen dargebracht hat* MBh. 3, 104 (= Mān. P. 20, 46). अथ ते निर्वपिष्यन्ति
 (निर्वर्तयिष्यन्ति die neuere Ausg.) शत्रुमासानि दानवाः Hariv. 13786. य-
 मायाकम्पनं तेन निरुवाप मत्पापम् Bhāṭṭ. 14, 86. आहम् *darbringen* M.
 3, 281. Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 1. इष्टोः M. 4, 10, 11, 27. मत्पापान् 6,
 5. Bhāg. P. 11, 18, 7. यद्य नो निर्वपेत्कृषिम् (so die ed. Bomb.) so v. a. und
 der nicht Ackerbau treibt MBh. 3, 1292. निरूप्य fehlerhaft für निरूप्य M.
 6, 88. Bhāg. P. 1, 13, 39. 8, 16, 51. 9, 23, 9. निरूप्यते fehlerhaft für निरूप्यते
 4, 1, 61. — Vgl. निरुति fg., निर्वपण. निर्वाप, निर्वाप्य, यथानिरुतम्. —
 caus. aussäen: त्वया कीदृङ्गीतिषीसे निर्वपितम् Pāṇāt. 85, 20. (für die
 Götter u. s. w.) ausscheiden, austheilen: अन्निर्वप्य सममन्वे मृता ज्ञाप-
 ति वायसः MBh. 13, 5483. — Vgl. 1. निर्वापण und das caus. von वा
 mit निम्.

— अनुनिस् *nachher herausnehmen, — vertheilen u. s. w.* TS. 2, 2, 2, 4. तौ-
 र्यमेककपालम् 3, 28, 2. 5, 4, 2. द्वादशसु रात्रौ अनुनिर्वपेत् TBr. 1, 1, 8, 7. 5.
 पशो पुरोक्ताशमनुनिर्वपति *nach dem Thiere d. h. dessen Schlachtung fin-
 det eine Austheilung des P. Statt* Ait. Br. 2, 8. Cat. Br. 3, 8, 2, 1. 11, 1,
 2, 1. 13, 3, 1. स एतं वैमृधं पूर्णमासे ऽनुनिर्वप्यमपश्यतं निर्वपत् TS. 2,
 8, 2, 1. — Vgl. अनुनिर्वप्या.

— अभिनिस् *zuthellen zu einem Andern hin, in doppelter Weise con-
 struirt. प्रायणोपस्य निष्कास उदयनीयमभि निर्वपति zu dem Rest des*
 Pr. hin TS. 6, 1, 8, 5. निष्कासमुदयनीयेनाभिनिर्वपेत् Ait. Br. 1, 11.

— परिनिस् s. परिनिर्वप्यम्.

— प्रतिनिस् *als Gegenwerk austheilen u. s. w.*: अध्वरकल्प्या प्रति नि-
 र्वपेत्कातृष्ये यज्ञमाने TS. 2, 2, 8, 4. TBr. 1, 7, 8, 7. KAUC. 48.

— संनिस् *zusammen austheilen* Ait. Br. 3, 48.

— परा *bei Seite werfen, — legen, beseitigen*: Leichname AV. 18, 2,
 84. Pfeile VS. 18, 9. दत्तान् Cāṅk. Br. 6, 23. परा वा एष यज्ञं पशून्वपति
 यौ ऽग्निमुद्वासयति TS. 4, 5, 2, 1. यज्ञो क्रुद्धः परोवप्यं मनुष्या यदवर्त्या (अग्ने)
 2, 2. परा वा एषो ऽग्निं वपति यौ ऽप्सु भस्मं प्रवेशयति 5, 2, 8, 5. Cat. Br.
 2, 3, 2, 3. 6, 8, 2, 1.

— परि *bestreuen*: पोसुभिः Lāṭs. 10, 18, 16. — Vgl. परिवाप, पर्यति.

— प्र *ausstreuen, ausschütten, ausspritzen*: मिक्तः प्र त्वा अन्नपत्तमा-
 सि RV. 10, 73, 5. वसूत्यादाय समुद्रं प्रोप्यसि Ait. Br. 5, 11. व्रीह्यवयोः
 Pān. Gṛh. 2, 18. इन्द्रं प्रोथसे प्रवपत्तमर्णवम् RV. 10, 115, 3. — शिरासि

पादपरत्नाणां बीजवत्प्रवपन्मुहुः MBh. 3, 15725. बीजवत्प्रवपन्मुहुः 5,
 2109. 3, 1981. 8, 659. अन्नपूगान् 3, 1357. *bestreuen*: तत्रिया-प्रवपन् १:
 6, 5084. *hinwerfen auf, in* प्रवपाणि (vgl. P. 8, 4, 16) शिरो भूमौ वानरस्य
 Bhāṭṭ. 9, 98. प्रवपाणि वपुर्वक्त्रो 20, 36. — Vgl. प्रवपण. प्रवापिन्. —
 caus. *ausstreuen, ausschütten, ausspritzen*: प्रेवाग्नेयेन वापयति रेतः सौ-
 म्येन दधाति TS. 2, 4, 8, 1. 6, 6, 5, 1. Kīts. 11, 2. Vgl. प्रवापयितृ.

— अभिप्र *med. sich auf Jmd stürzen*: यं मृधो ऽभि प्रवेपेत् TS. 2, 2, 8, 4.

— प्रति 1) *einstecken, einlegen, einfügen*: मुकुटप्रत्युत्तमुक्ताकाण Rāśa-
 Tar. 3, 529. दुर्जातभर्तृङ्केषु प्रत्युत्तामिव वल्लभाम् (अपश्यत्) 507. प्रत्यु-
 त्तस्येव दग्निं तृष्णादीर्घस्य वस्तुषः Uttarak. 68, 1 (87, 8). *bestecken, belegen*:
 मौलिमसर्गतस्रजम्। प्रत्युपुः पद्मरागेण Rāśa. 17, 28. मकार्करत्नप्रत्युत्त Da-
 cak. 90, 8. — 2) *ausfüllen*: भस्मना पुनः पदं प्रतिवपेत् Āc. Ca. 3, 10, 14.
 — 3) *hinzufügen* TBr. 1, 2, 8, 5. — Vgl. प्रतीवाप. — caus. *zugießen*
 Suca. 1, 33, 4.

— वि *zerstreuen, verwühlen*: व्युत्तकेश Bhāg. P. 4, 2, 14. 5, 10.

— सम् *einschütten, hineinbringen; zusammenthun*: Mehl in einen
 Topf VS. 1, 21. TS. 6, 1, 8, 4. आहवनीयम् Āc. Ca. 3, 10, 9. Cat. Br. 6,
 7, 4, 13. 7, 1, 4, 38. 12, 3, 5, 1.

वप (von 2. वप्) nom. ag. gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. Sämann
 VS. 30, 7.

1. वयन (von 1. वप्) 1) n. *das Scheeren, Rasiren* H. 923. an. 3, 411.
 Med. n. 120. Halāṅ. 4, 36. Cat. Br. 3, 1, 2, 1. TS. 2, 7, 42, 1 (विधि Bez.
 dieses Anuvāka). M. 5, 140. 11, 151. Hariv. 7791. Bhāg. P. 1, 7, 57. Vop.
 7, 91. अ० Pān. Gṛh. 2, 1. केश० Āc. Gṛh. 1, 22, 23. Kīts. Ca. 4, 7, 11.
 13, 4, 6. 15, 8, 28. 22, 6, 13. केशश्मश्रु० Rāśa-Tar. 6, 100. — 2) f. *Bar-
 bierstube* H. 1000.

2. वपन (von 2. वप्) n. 1) *das Säen* H. an. 3, 411. Med. n. 120. वि-
 धि Verz. d. Oxf. H. 328, u, 8. धान्य० 86, 6, 25. बीज० Kṣema. 12, 5. Pān.
 Gṛh. 2, 13. — 2) *das Aufstellen, Ordnen*: भापउ० Med. p. 14.

1. वपनीय (von 1. वपन) in केश०.

2. वपनीय (von 2. वप्) adj. *zu säen*; n. *impers.*: आगुरिच्छता न कदा-
 चित्परज्ञायायां वपनीयम् Kull. zu M. 9, 41.

1. वप्या f. gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. *Eingeweidehaut, Netzhaut,
 omentum* (= मेदस् AK. 2, 6, 2, 15. H. 624. an. 2, 300. Med. p. 11. Halāṅ.
 3, 13) VS. 12, 103. कृणस्य 21, 41, 38, 20. पुरा नाभ्या अपिशसो वेपामुत्ति-
 दतात् Ait. Br. 2, 6, 9. 12. fg. TS. 2, 1, 4, 4. वपामेकः (प्राणः) परिशये 6,
 3, 2, 5. अग्ने वा एतत्पशूनां यद्वपा 8, 5. मेदसा वपया यज्ञधम् TBr. 2, 8, 4, 4.
 Cat. Br. 3, 8, 2, 19. 26. 4, 8, 2, 1. वशायि 8, 15. वपाकृति Ait. Br. 2, 14.
 ०काम Kīts. Ca. 13, 4, 6. 24. Gṛh. 2, 81. वपांसे = वपास्तेमान्ते Kīts.
 Ca. 20, 7, 26. 24, 2, 7. Das Ross hat keine वपा Cat. Br. 13, 5, 2, 20. Kīts.
 Ca. 20, 7, 7. वपा वपावतां जुहोति त्वचमुत्कर्तमवपाकानाम् Cat. Br. 13, 7,
 1, 9. Kīts. Ca. 24, 2, 5. अप्यमाणा Āc. Ca. 3, 4, 1. Gṛh. 2, 4, 13. 4, 3, 20.
 वपया सप्तच्छिद्रया मुखं कृदयति *des Todten* KAUC. 81. Kīts. Ca. 25, 7, 86.
 वपामुत्खनति KAUC. 44. वपोद्धरण Pān. Gṛh. 3, 11. M. 12, 68. Jāṇ. 3,
 94. MBh. 1, 4572. 3, 10489. 7, 1976. 14, 2646. fg. R. 1, 13, 39. fg. (85. 37
 Gonn.). वपाधिययणी *die Bratspfanne für die Netzhaut* Z. d. d. m. G. 9,
 LXXV. वपाअपयणी *die zum Ausbraten der Netzhaut dienenden Geschirre*
 Cat. Br. 3, 6, 2, 16. 8, 8, 17. 28. TS. 6, 3, 8, 2. Kīts. Ca. 6, 5, 7. 26. — Vgl.

व्यपाक, प्रवप.

2. वपा (von 2. वप् f. 1) *Aufwurf* —, *Haufen der Ameisen*: वल्मीकवर्धा TS. 5, 1, 2, 5. TBa. 1, 1, 2, 4. Ācṣ. Ca. 2, 10, 22. Cat. Ba. 8, 3, 2, 5. Kav. 8. — 2) *Erhaltung*, *Loch* AK. 1, 2, 4, 2. H. 1364. H. an. Med. Halis. 3, 2. Vgl. मकुष्य.

वपारिका f. = व० Suca. 2, 121, 2. —

वर्धावत् (von 1. वपा) adj. mit einer Netzhaut versehen, — umwickelt u. a. w. वर्धावत् नाभिना तपतः RV. 5, 43, 7. VS. 20, 27. Cat. Ba. 12, 7, 2, 5. Kirs. Ca. 21, 2, 5. Schwerlich richtig in RV. 6, 1, 3; vgl. ebend. 2, 5.

वपित (von 2. वप्) m. Vater Uṇḍik. im CKDa.

वपु f. N. pr. einer Apsaras MBu. 1, 4819. Mān. P. 1, 42. fgg. Vgl. वपुस्. — प्ररास्थिवपु MBu. 7, 661 fehlerhaft für प्ररास्थिवप, wie die ed. Bomb. liest.

वपुन 1) m. Gottheit Candar. im CKDa. — 2) n. knowledge Wilson. — Fehlerhaft für वपुन.

वपुर्धर (वपुस् + धर) adj. 1) *Schönheit besitzend, mit Schönheit ausgestattet* MBu. 13, 2822. — 2) *verkörpert, lebhaftig*: तपस् Bui. P. 3, 18, 29.

वपुष (von वपुस्) 1) adj. (f. ई) = वपुस्. अस्या न चित्रा वपुषीव दर्शता RV. 10, 75, 7. — 2) f. स्त्री = वपुषा (?) Buiyapa. im CKDa. — 3) n. वपुषाय so v. a. वपुषे zum Wunder, wunderbar zu schauen: (कातारम्) रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतम् RV. 3, 2, 15.

वैपुष्टम् (superl. von वपुस्) 1) adj. *überaus wundersam, — schön* AV. 5, 5, 6. — 2) f. स्त्री a) *Hibiscus mutabilis* Lin. Gāṭh. im CKDa. — b) N. pr. der Gattin Ganameśja's MBu. 1, 4809. fgg. 3838. Hariv. 11236. 11245.

वपुष्टर s. u. वपुस् 1).

वपुष्मत् m. N. pr. eines Fürsten von Kuṇḍina Mān. P. 8, 656, Z. 6. aus metrischen Rücksichten वपुष्मत् st. वपुष्मत्.

वपुष्मत् (von वपुस्) 1) adj. a) *von schöner Gestalt, schön*; von Personen M. 7, 64. MBu. 1, 1149. 7695. 3, 16755. 13, 2862. R. 5, 2, 5. 7, 41, 19. Varāh. Bṛh. 8, 2, 8. 3. 69, 15. Mān. P. 60, 1. 98, 5. 132, 47. von Leblosem: मस्रवाट Hariv. 4533. रुक्म 10933. गिरि 12392. विमान R. 2, 64, 15. — b) *verkörpert, lebhaftig*: पुण्यमवय Kā. 2, 56. — 2) *das Wort* वपुस् *enthaltend* Ait. Br. 5, 6. — 2) m. N. pr. a) eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens Hariv. 11542. — b) eines Sohnes des Prijavrata VP. 162. 198. Mān. P. 53, 18. 26. — c) eines Fürsten von Kuṇḍina Mān. P. 134, 58. 57. 135, 9. — 3) f. वपुष्मती N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2629.

वपुष्य (von वपुस्), °व्यति etwa *sich wundern, bewundern*: देवतो वपुष्यि अनेमवपुष्यन् RV. 3, 1, 4. समनेव वपुष्यतः कृष्णवन्मनुषा युगा 8, 81, 9.

वपुष्य (wie oben) adj. *wundersam, wunderbar schön*: सुघृष्टमे वपुष्ये न रेदतो RV. 1, 100, 2. (वपुषि): रेदिदं वपुष्यो विभावा 4, 1, 5. 12. 5, 1, 9. oxyt.: वपुष्युष्या सचतामियं गोः 1, 183, 2.

वैपुस् Uṇḍik. 2, 418. 1) adj. *wundersam, bes. wunderbar schön*: पतिं वामना वपुषः पतंया वयो वक्तु RV. 1, 118, 5. स मे वपुष्करदक्षिमेयो रथो विरुक्ता 6, 59, 5. तदिमे कृत्स्नपुषो वपुष्टरम् *allerwunderbarst* 10, 32, 2. 9, 77, 1. देवानो वपुष्यो वपुषामपश्यम् 5, 62, 1. स्वर्ग्यमि मा वपुष्टये निनीयात् 7, 88, 2. Agni 8, 10, 11. 58, 12. इदं वपुष्टिर्वा जनासः *das*

ist eine erstaunliche Rede 5, 47, 5. compar. वैपुष्टर AV. Paṭr. 2, 22. Schol. इन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः RV. 9, 77, 1. 10, 32, 2. वपुष्टर betont 2, 3, 7 vielleicht nur aus Anlass des parallel stehenden विपुष्टर. superl. वपुष्टम् s. bes. — 2) n. a) *Wunder, Wundererscheinung; ungewöhnlich schöne Erscheinung oder Gestalt, species* Naig. 3, 7. पुण्यतः सर्वस्य तदिदं वपुः RV. 1, 144, 8. अयि सुदशो वपुस् सर्गाः 4, 23, 6. 44, 2. 8, 44, 8. वपुर्न सचिचितुषे चिदस्तु 66, 1. 8, 46, 22. दर्शत 7, 66, 14. 10, 140, 4. कृष्णे भिरुक्ताषा रुशद्विर्वपुर्भिरा चेतो अन्याया 1, 62, 8. 3, 1, 8. 19, 5. 39, 3. 58, 9. नाना चक्राते यन्मां वपुषि तयैरन्यत्रोचते कृष्णमन्यत् 11. पुत्रव्या 14. 57, 2. 4, 7, 9. AV. 5, 1, 2. 8. 6, 72, 1. dat. वैपुषे zum Wunder, *wunderbar zu schauen* (wie Σαῦμα ἰδέσθαι bei Homer): चित्रैरङ्गिर्वपुषि व्यञ्जते RV. 1, 64, 4. 119, 5. 4, 23, 9. प्र वा वयो वपुषे ऽनु पतन् 6, 63, 6. 5, 33, 9. 73, 3. अक्रित्या तद्वपुषे धायि दर्शते देवस्य भर्गः 1, 141, 1. स्वर्ग्यं चित्रं वपुषे विभावं 148, 1. — b) *schönes Aussehen, Schönheit*; = *शस्ताकृति* H. an. 2, 591. Med. n. 35. = *मध्याकृति* Viçva bei Uṇḍik. शिवमायुर्वपुर्नामयम् Çāṇk. Gṛh. 6, 6. Hierher etwa auch VS. 30, 14. बिभर्षि परमे वपुः MBu. 3, 2582. लेभे स्वकं वपुः 2997. वपुषा पुक्तः 13, 2819. वपुषाप्सरोपमा 2816. वपुःपुत्रधनाद्या Hariv. 7881. MBu. 3, 2146. 3059. दिव्य° R. 1, 1, 54. Spr. 703. Kathis. 4, 42. Suca. 1, 378, 17. Çāṇk. 16. Werra, Rāmāt. Up. 286. (रथम्) ज्ञात्वत्यमानं वपुषा R. 6, 19, 49. भाजमाना तथात्यर्थं दधार परमे वपुः (सभा) MBu. 2, 81. चान्द्रमस 12, 9083. — c) *Aussehen, Gestalt*: (रासभः) दर्शयन्दारुणं वपुः Spr. 5284. बुद्धवपुर्धारिन् LA. (III) 86, 12. कृत्वा श्येनवपुः Kathis. 7, 69. लिखितवपुषो शङ्खपद्मौ Mson. 78. अतिवृष्टेन लोकस्य विद्वपमभूदयुः Hariv. 3907. परिधः ततस्तुल्यवपुः Varāh. Bṛh. 8, 30, 25. वपुषान्वितः *eine best. Gestalt habend, deutlich sichtbar* 26. — d) *Natur, Wesen*: अष्टानां लोकपालानां वपुर्धारयते नृपः M. 3, 96. तत्रप्रवृत्तवपुर्गुरुयो नाम प्रज्ञायते 10, 9. 12, 26. — e) *Leib, Körper* AK. 2, 6, 2, 21. H. 564. H. an. Med. Halis. 2, 355. 278. Viçva a. a. O. दीप्यमानः स्ववपुषा M. 2, 222. मानुष MBu. 1, 5974. 3, 2798. मलसमाधित 2701. Suca. 2, 158, 10. Çāṇk. 17. 38. Ragh. 2, 18. 47. कुञ्जीभूत Spr. 4988. वपुःस्तोत्रमः स्वेदः Śāṇk. D. 63, 5. वपुषि तनुता Dhūrtas. 72, 10. मृणालगौर° Varāh. Bṛh. 8, 58, 36. 64, 1. स्त्री° Bṛh. 18, 2. 24, 1. धूम्रनामवपुषी adj. f. Kathis. 2, 51. einer Wolke Mson. 15. 33. 61. सिन्धोः Spr. 419. — f) *Wasser* Naig. 4, 12. — g) N. pr. einer Tochter Dakṣa's und Gattin Dharma's VP. (II) 1, 109. Mān. P. 80, 21. 27. — Vgl. पूर्वा°, मेघ°.

वपुस्तात् adv. von वपुस् AV. Paṭr. 2, 22. Schol.

वैपुष्टर (1. वपा + उदर) adj. *fettleibig* (Śāṇk.): Indra RV. 2, 17, 8.

1. वतर् und वतर् (von 1. वप्) nom. ag. *Scheerer* RV. 10, 142, 4. AV. 8, 2, 17. TBa. 1, 5, 6, 3. Ācṣ. Gṛh. 1, 17, 16. Pān. Gṛh. 2, 1.

2. वतर् (von 2. वप्) nom. ag. 1) *Sämann* Med. t. 53. M. 3, 142. 9, 54. MBu. 13, 4814. Mudrā. 2, 3. — 2) *Befruchter, Erzeuger, Vater* Tan. 2, 6, 7. H. 556. Med. Halis. 2, 349. Vgl. प्रख्यातवतक. — 3) m. = कवि Gāṭh. im CKDa.

वतव्य (wie oben) adj. *zu säen*: यथा बीजं न वतव्यं पुंसा प परिधक्ते M. 9, 42. तत्र विद्या न वतव्या 2, 112. n. impera.: आपुष्कामेन वतव्यं न ज्ञातु पर्योषिति 9, 41.

वप्य und व्यपक m. N. pr. eines Fürsten LīA. II, 34. fg. Journ. of the Am. Or. 8, 518.

Med. th. 23. Suçr. 1, 21, 16. 155, 14. 245, 15. 2, 470, 17. — 2) das vom Elephanten aus dem Rüssel gesprühte Wasser AK. 2, 8, 2, 5. H. 1233. H. an. Med. Halj. 2, 61. — 3) = काश (कास Husten?) H. an.

वमन (wie oben) 1) n. a) Erbrechen H. 469. an. 3, 410. Med. n. 121. Suçr. 1, 38, 20. 75, 20. 99, 17. °द्रव्य Brechmittel 195, 19. 152, 5. 158, 7. 160, 9. — L.A. (III) 13, 19. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 27. das Vonsichgehen, Ausstossen, Entlassen: स्वर्गाभिस्पन्दवमनं कृत्वेव Ragh. 15, 29 = Kumāras. 6, 27. — b) Vomitiv Suçr. 1, 128, 17. 160, 12. Çinñ. Sañh. 1, 4, 7. Karmis. 64, 17. 108, 79. — c) = र्दन H. an. Med. — d) = घ्राकृति Viçva im ÇKDr. — 2) m. a) Hanf Riçan. im ÇKDr. — b) pl. N. pr. eines Volkes Mān. P. 58, 35. — 3) f. 3 Blutegeß Riçan. im ÇKDr.

वमनीय (wie oben) 1) adj. auszubrechen, auszuspöten. — 2) f. छा Flitge Riçan. im ÇKDr.

वमि (wie oben) 1) f. (auch वमी) Erbrechen, Uebelkeit AK. 2, 6, 2, 6. H. 469. Med. m. 29. Suçr. 1, 119, 16. 137, 14. 201, 17. 263, 21. 2, 279, 2. 12. 425, 9. 12. 491, 13. 15. 19. 493, 6. Vgl. घत्तर्वमि (wohl Aufstossen). — 2) m. a) Feuer H. c. 167. Med. — b) = धूर्त Çaddar. im ÇKDr.

वमितव्य (wie oben) adj. auszubrechen, auszuspöten KULL. zu M. 11, 160. वर्मिन् (wie oben) adj. auszubrechen —, auszuspöten pflegend P. 3, 2, 157. वम्भ m. = वंश Çaddar. im ÇKDr.

वम्भाम N. pr. einer Gegend: °देश Verz. d. Oxf. H. 352, b, 11. वर्ष 1) m. Ameise: यदत्युपजिह्विका यद्वा घृत्तिसर्पति RV. 8, 91, 21. 1, 51, 9. Häufiger वर्षी f. Naigh. 3, 29. Nir. 3, 20. H. 1208. Halj. 3, 23. वर्षीभिः पुत्रमयुधौ अदानम् RV. 4, 10, 9. VS. 37, 4. TBa. 1, 2, 4, 3. Çat. Ba. 14, 1, 4, 8. 14. °कूट n. Ameisenhaufen H. 971. Halj. 3, 22. — 2) m. nach dem Comm. N. pr. eines Mannes RV. 1, 51, 9. 112, 15. 10, 99, 5. ein Liedverfasser Vamra Vaikhānasa wird zu 10, 99 angenommen. — Vermuthlich etymologisch verwandt mit वत्मीक, μύμνηξ und formica.

वर्षक m. Ameisen: वषकः पञ्चिरूपं सर्पदिन्म RV. 10, 99, 12. ein Kuschvanam N. 3, 2.

वय्, वयते (गते) Dhātup. 14, 2. — वयति s. u. वा. वय (von वा, वयति) nom. ag. f. वर्षी Weberin: उपासान्ता वयैव रपिते । तसु ततं संवयसी RV. 2, 3, 6. — Vgl. चतुर्वय.

वयन् n. nom. act. von वा, वयति Vop. 26, 171. वयत् partic. praes. von वा, वयति; angeblich m. N. pr. eines Mannes Sij. zu RV. 7, 33, 2. — Vgl. वायत.

वयम् wir s. u. अस्म. 1. वयस् n. Geflügel, Vogel, namentlich kleinere Vögel AK. 3, 4, 20, 232. H. 1316. an. 2, 590. Med. s. 34. Halj. 2, 82. AV. 3, 21, 2. 6, 59, 1. घर्ष-सहसति वयः 7, 96, 1. वयसि कृसा या विडुर्याश्च सर्वे पत्रिणिः 8, 7, 24. 11, 1, 2. कृसाः सुपर्णाः शकुना वयसि 24. 10, 8. 12, 1, 5. TS. 3, 1, 2, 1. प-त्तप्रवयसि वयसि 5, 2, 5, 1. 5, 2, 2. वयो वा अग्निः 7, 6, 1. वय एवेनं कृत्वा सुवर्गं लोकं गमयति TBa. 2, 2, 6, 4, 3, 2. निर्धतेर्वा एतन्मुखं यद्वयसि य-च्छकुनयः At. Ba. 2, 15, 3, 31. Çat. Ba. 1, 5, 4, 5. 3, 3, 4, 15. 4, 1, 2, 26. एतेना उपाश्रिता वयसा राजा 12, 7, 4, 6. तादृशो वैपश्यतो रसा तस्य वय-सि विशः 13, 4, 2, 15. Âçv. Gm. 3, 4, 1. 10, 9. Kauç. 29. 123. Munp. Up. 2, 1, 7. Adm. Ba. 6, 6. hierher zieht Mauidh. auch बृहद्वयः VS. 23, 11. fg. वयसि M. 3, 261. 6, 51. 10, 89. 11, 240. MBh. 6, 111. 13, 1020. 14, 1169.

2542. Hariv. 4940. R. 5, 15, 56. Kim. Nitra. 7, 15. fg. Ragh. 3, 9. Spr. 2419. 2784. Buia. P. 1, 9, 44. 2, 1, 26. Mān. P. 26, 22. 28, 30. Pāñān. 1, 14, 2. im comp. M. 11, 70. Ragh. 9, 53. — Vgl. वि.

2. वयस् (von वी; vgl. वीति) n. Mahl, Essen, Speise Naigh. 3, 7. वयं ते वयं इन्द्र प्र भ्रामहे RV. 2, 20, 1. वयो वृकापारये 6, 13, 5. 1, 127, 5. गर्मस इन्द्रः सख्या वयस्य 178, 2. कस्ते भागो किं वयः 6, 22, 4. 8, 4, 9. 33, 7. स्वा-दोर्भक्ति वयसः 48, 1. ये घृतेन ये वा वयो मेदसा संसृजति AV. 4, 27, 5.

3. वयस् n. 1) Kraft, körperliche und geistige, Gesundheit; besonders häufig mit dem adj. बृहत् verbunden; mit धा verflochten, mit dat. oder loc. der Person: गुणान् इन्द्र स्तुवते वयो धाः RV. 4, 17, 18. 5, 8, 5. 6, 40, 1. अथा ते यस्तन्वेई वयो धात् 4. अविप्रे चिहयो दधत् 45, 2. 7, 58, 9. बृह-द्वयः शशमानेषु धेहि 3, 18, 4. मूर्तौ बृहद्वयो दधिरे 5, 55, 1. 7, 36, 9. 9, 94, 4. 10, 93, 4. VS. 28, 14. mit कर्ः वर्षीयो वयः कृणुहि शचीभिः RV. 6, 44, 9. वयः कणवानस्तन्वेई स्वाये 5, 4, 6. — उन्मा ममद् वत्नीयसा वयसा 2, 33, 6. वयसि जिव्व बृहत्तश्च die Kräfte 3, 3, 7. 7, 69, 4. 8, 76, 2. नि शत्रोः प्रुप्मं नि वयस्तिरः 9, 19, 7. अग्निर्मूर्तौ अमवद्वयोभिः 10, 45, 8. स ते शिशामि ब्रह्मणा वयसि 120, 5. चित्र 7, 45, 4. 9, 68, 10. उत्तम 2, 1, 12. 23, 10. युवद्वयः 1, 111, 1. 10, 39, 8. परमापय यद्वयः AV. 11, 1, 30. Macht: स वी-रेभिः स नृभिर्नो वयो धात् RV. 10, 68, 12. पृथुं तिरुशा वयसा बृहत्तम् 2, 10, 4. VS. 18, 51 (= धूमेन Mauidh.). बृहद्वयो हि भानवे उर्वा देवापारये 5, 16, 1. 43, 15. VS. 7, 22. युगे युगे वयसा चेकितानः RV. 6, 36, 8. — 2) Zeit der Kraft, jugendliches Alter; Altersstufe überh., Lebensjahre Uçval. zu Uñādis. 1, 188. AK. 3, 4, 20, 232. H. 565. an. 2, 590. Med. s. 34. यावत्तावये प्रथमं सम्यथुस्तदा वयो यमराद्ये समानम् AV. 12, 3, 1. अ-न्वाभेभ्यो वय उत्तरायत् 17. पष्ठोक्तीमत्तर्वती द्यात्सा हि सर्वाणि वयसि यद्वत्सं विभर्ति तेन वत्सा यद्वत्सतरी तेन वयो पत्परं वय आस तेन स्थ-विरा er gebe eine trüchtige Kalbin, denn sie repräsentirt sämtliche Altersstufen: indem sie ein Kalb trägt, das Kalb; sofern sie eine Kalbin ist, die Jugend; weil sie selbst auf einer höheren Altersstufe steht, kann sie für alt gelten, Kāth. 11, 2; vgl. TBa. 3, 12, 2, 9, wozu aus Âpa-stamba angeführt wird: एकक्षयनप्रभृत्या पञ्चकृणयेभ्यो वयसि d. h. von einem Jahre an bis zu fünfzehn vertheilt steh die Altersstufen (der Thiere). सर्वाणि वयसि द्यात् Thiere jeden Alters Kāth. a. a. O. यदन्येषां वयसां वीर्यं तस्मिन्नुपयोर्धाम Çat. Ba. 3, 1, 2, 21. Hieran scheint sich die Redensart वयसि प्रब्रूहि 3, 2, 2. Kāth. Ça. 7, 8, 13 zu schliessen, wo das Wort, wie man aus der Antwort entnehmen kann, allgemein gebraucht wird für Stufe, Art überhaupt: sage an die Sorten (welche du als Kaufpreis geben willst). वयसे वयसे नमः jedem Alter Pān. Gm. 1, 2. गच्छति वयसः संस्थाम् so v. a. सर्वमापुरेति Çat. Ba. 11, 2, 2, 28. 12, 9, 2, 11. त्रेधा विहितं पुरुषस्य वयः s. — बालमप्राप्तवयसमजातव्यञ्जनाकृतिम् uner-wachsen MBh. 1, 6136. वयसि प्राप्ते 3, 2082. उद्वयम् Buia. P. 4, 9, 66. व्रपेण संपन्ना वयसा च MBh. 3, 10026. Spr. 703. 2724. Buia. P. 3, 21, 27. 9, 3, 11. fg. वयसि स्थितः 11, 28, 41. अतिक्रासेन वयसा MBh. 3, 16622. अतिक्रास° adj. R. 2, 58, 20. वयो गतम् Riçā-Tan. 3, 378. गत° adj. Spr. 815. वयोगते wenn die Jugend dahin ist 1610. गवर् 1974. वयसि निर्गते R. Gora. 2, 20, 30. विगतं वयः Buia. P. 1, 13, 20. गलित° adj. Ragh. 3, 70. वयसः पतमानस्य (प्रवमानस्य v. l.) Spr. 2723. वयसः स्थापनं (vgl. वयः-स्थापन) कुर्यात् Erhaltung der Jugend Suçr. 1, 167, 6. न खलु वयस्तेजो

केतुः *das Lebensjahre* Spr. 3251. नासी वयसि निश्चयः (संस्थितिः) 1561. 1647. तुल्यशीलवयोपुक्ता MBh. 3, 2677. 3801. तुल्य° Plā. Gṇj. 3, 8. समान° Bhāg. P. 3, 15, 27. तद्वयस् *in demselben Alter stehend* Kāṭj. Ca. 25, 9, 1. वयस्त्रिविधं बालं मध्यं वृद्धम् Suca. 1, 129, 1. वयसि तेषां स्तनपानबाल्य-अतस्थिता यौवनमध्यवृद्धाः । अतीव वृद्धा इति Varāṇ. Bh. 8, 96, 17. M. 4, 18. Spr. 4993. 4997. Cānt. 1, 23. Suca. 1, 124, 9. Kām. Nit. 4, 6. न धर्मवृद्धेषु वयः समीक्ष्यते Kumāras. 5, 16. Varāṇ. Bh. 26 (24), 2. व्यतीत-पञ्चवर्षी ऽपि वयसा अत बुद्धिमान् Kathās. 14, 45. द्वादशाब्दश्च वयसा 124, 204. वयःशतम् Bhāg. P. 3, 11, 32. दशार्ध° *fünf Jahre alt* 15, 30. वयो वर्षशतं येन प्राप्तमस्येदमष्टमम् Kathās. 41, 38. द्रष्टव्यानि च तीर्थानि या-वन्मे तमते वयः 93, 70. Bhāg. P. 5, 18, 13. 6, 7, 33. 9, 30. कया वृत्त्या व-र्तितं ते परं वयः 4, 6, 3. गतं च सकलं वयः Spr. 3604. निमेषमात्रमपि किं वयो गच्छन् तिष्ठति 4470. तस्य यात्रास्वेव वयो यौ Rāṅga-Tar. 4, 181. तस्य °शिमिकादिषु । स्थानेषु क्रौञ्चमृगपारसिकस्य वयो ऽगमत् 6, 183. किं देव समतिक्रातमागच्छति पुनर्वयः Kathās. 40, 54. मन्दप्रज्ञस्य वयो मन्दपुण्यश्च वै । निद्रया क्लृपते नक्तं दिवा च व्यर्थकर्मभिः Bhāg. P. 4, 16, 10. 2, 1, 8. परिवर्तितेन वयसा रक्षसा 5, 14, 29. ज्ञानवृद्धा वयोबालः R. 2, 45, 8 (43, 10 Gorr.). वयोऽनुवृत्तम् Kām. Nit. 7, 36. वयसो ऽस्ते Hariv. 1748. यावद्दे ब्रह्मणो वयः Pāṇāt. 2, 3, 32. fg. वयोऽवस्था Suca. 1, 129, 10. Spr. 3931. Bhāg. P. 5, 24, 18. अतिगम्भीरवयसः कालस्य 21. वृद्धा ज्ञानेन वयसैजसा R. 2, 45, 13. विद्यावयोवृद्ध Hit. 19, 3. वयसाधिकः Bhāg. P. 7, 2, 37. वयसान्वितः *bejahrt* MBh. 1, 984. वयोवृत्तमन्वित *bei Jahren seiend* M. 8, 182. ताते तु वयसातीते *alt geworden* R. 2, 53, 12 (14 Gorr.). प्रभूत° *bejahrt* Spr. 1864. परिणतो बुद्ध्या वयसा च *reif an Jahren* R. 2, 43, 15. परिणत° adj. Pāṇāt. 197, 18. परिणतं (impers.) वयसा Kathās. 103, 223. वयसः परिणामे Spr. 4966. वयःपरिणतिं प्राप्य Mārk. P. 135, 7. नव Ju-ugend Ragh. 2, 47, 6, 79. Spr. 1039. Bhāg. P. 3, 20, 32. 4, 27, 5. 8, 9, 2 (एवः bei Bunn. Druckfehler). कल्य Vitr. 42. प्रथम P. 4, 1, 20. R. 1, 45, 10. Suca. 2, 27, 16. Varāṇ. Bh. 8, 1. Pāṇāt. 33, 16. पूर्व Lāṭj. 9, 4, 5. MBh. 3, 1304. Spr. 347, v. 1. 4869. आद्य 347. Bhāg. P. 1, 6, 2. कैशोर 3, 28, 17. अल्प Subhāsh. 215. द्वितीय P. 4, 1, 20. Vārtt., Schol. Halā. 2, 329. मध्यम Cat. Br. 11, 4, 2, 7. Kathās. 104, 20. मध्य MBh. 3, 1304. Varāṇ. Bh. 8, 1. प्रगल्भ Ku-māras. 1, 52. उत्तर Kāṭj. Ca. 4, 1, 18. उत्तम Cat. Br. 11, 4, 2, 5. fgg. अधन्य MBh. 3, 1304. पथिम 3, 8062. Ragh. 19, 1. Hit. 28, 2. अचरम् P. 4, 1, 20. Vārtt. अस्य Varāṇ. Bh. 8, 1. अत Ragh. 9, 79. 18, 26. — Vgl. अभि°, उद्वयस्, नीचा°, पूर्व°, प्र°, वृद्धयस्, मध्य°, वृद्ध°, स°.

1. वयसं m. = 1. वयस् Vogel TS. 3, 1, 22, 3. वायस RV.

2. वयस n. am Ende eines comp. = 3. वयस्; s. उत्तर°, पूर्व°, मध्यम°. वयसिन् am Ende eines adj. comp. = 3. वयस्; s. पूर्व°, प्रथम°.

वयस्क am Ende eines adj. comp. = 3. वयस्. अभिनववयस्का in der ersten Jugend stehend Hit. 30, 1. Vgl. मध्यम°.

वयस्कृत् adj. Kraft gebend, gesund —, jung erhaltend RV. 1, 31, 10. 9, 69, 8. 10, 7, 7. VS. 3, 18. 13, 5.

वयस्य (von 3. वयस्) 1) adj. in gleichem Alter stehend; m. Altersgenosse, Freund P. 4, 4, 91. AK. 2, 8, 2, 12. Trik. 2, 8, 25. H. 730. Halā. 2, 278. MBh. 12, 5163. Hariv. 18639. R. 1, 12, 22. 2, 69, 8 (71, 3 Gorr.). 103, 47. 3, 20, 2. 72, 28. 73, 64. 69. Kathās. 32, 47. 35, 7. 36, 4. 59, 93. Bhāg. P. 4, 13, 41. 6, 14, 56. 7, 5, 54. 9, 10, 45. Mārk. P. 23, 22. als Anrede Hit.

27, 5. im Drama Śim. D. 171, 12. 15. 19. Cān. 22, 15. 81. a. Vitr. 41, 15. वयस्या f. Altersgenossin, Freundin, vertraute Dienerin AK. 2, 6, 2, 12. H. 529. Halā. 2, 332. R. 3, 58, 36. Māṇs. 43, 16. Kathās. 10, 146. 18, 20. 367. 28, 98. 37, 101. 45, 243. 104, 49. Śim. D. 60, 1. Verz. d. Oxf. H. 129, b, No. 234. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री Kathās. 12, 62. — 2) f. स्त्री (sc. इष्टका) Bez. von 19 Backsteinen beim Bau eines Feueraltars, welche mit Sprüchen, die das Wort वयस् enthalten (vgl. VS. 14, 9), ge-legt werden, P. 6, 4, 127. TS. 5, 3, 2, 3. Kāṭj. 20, 10. Cat. Br. 10, 4, 2, 15. Kāṭj. Ca. 17, 8, 22.

वयस्यक m. Altersgenosse, Freund Kathās. 10, 197. 47, 24. 64. 80, 201. 89, 92. 65, 86. 119, 47. 175.

वयस्यत् n. nom. abstr. von वयस्य Altersgenosse, Freund MBh. 4, 2202. R. 4, 4, 18.

वयस्यभाव m. dass. R. 4, 6, 15.

वयस्वत् (von 3. वयस्) adj. mit Kraft begabt, kräftig RV. 2, 24, 15. 5, 54, 18. VS. 3, 18. Indra 7, 32.

वयःसंधि m. Pubertät Verz. d. Oxf. H. 123, a, 26; vgl. n. रोमाली.

वयःसम adj. altersgleich R. 7, 4, 29. 31.

वयःस्थ 1) adj. (f. स्त्री) erwachsen, ausgewachsen; = तरुणा, युवन् AK. 2, 6, 4, 42. Trik. 3, 3, 198. H. 339. Med. th. 22. fg. = मध्यवयस् H. an. 3, 320. पित्रा पुत्रो वयःस्थो ऽपि सततं वाच्य एव तु MBh. 1, 1728. 4, 2339. Suca. 1, 136, 17. अथ MBh. 2, 1885. गो R. 1, 53, 20 (54, 22 Gorr.). be-jahrt: परिणतो वयःस्थश्च षष्टिवर्षो ज्ञान्वितः MBh. 1, 1958. kräftig: मोस Viebh. 6, 69. — 2) f. स्त्री a) Altersgenossin, Freundin (vgl. वयस्या) Mṛd. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: Emblica officinalis Gaertn. AK. 2, 4, 2, 38. Trik. H. an. Mṛd. Ratnam. 90. = ब्राह्मी AK. 2, 4, 5, 3. Trik. H. an. Mṛd. = काकोली AK. 2, 4, 5, 9. Trik. H. an. Mṛd. Terminalia Chebula oder citrina AK. 2, 4, 2, 39. Mṛd. Coccinus cordifolius DC. H. an. Mṛd. Bombax heptaphyllum H. an. = तोरकाकोली Bhāṇap. im ÇKDr. = अत्यल्पपर्णी Rāṅga. — Suca. 2, 389, 10. 393, 5. 536, 9. 14. — c) kleine Kardamomen H. an. Mṛd.

वयःस्थान n. Jugendfrische Kām. Nit. 19, 7.

वयःस्थापन adj. die Jugendfrische erhaltend Suca. 1, 2, 17. 175, 9. 180, 12. 182, 12.

1. वयौ f. Zweig, Ast RV. 6, 7, 6. वृत्सैर्भगानि वि यंति वनिनो न वृषाः 13, 1. वृत्स्य 24, 3. 57, 5. 2, 5, 1. 5, 1, 1. 8, 13, 6. 17. 10, 92, 2. 134, 6. Çāṇk. Gṇj. 1, 15. bildlich RV. 1, 59, 1. वृषा इन्द्र्या भुवनान्यस्य 2, 35, 8. 6, 19, 33. Zweig so v. a. Geschlecht, Sippe: पश्यन्नस्य स्त्रीतिथिं वृषायाः 10, 124, 3.

2. वयौ f. so v. a. 2. वयस्. एषा यातोष्ट त्वयै वयाम् kommt mit La-bung — eine Stärkung für mich! RV. 1, 163, 15. nach Śā. = वयम् wir, nach Maubon. = वयसाम् gen. pl.

वयार्किन् adj. nach Śā. von वयाक, demin. von 1. वया, verästelt, sur-culosus: Soma RV. 5, 44, 5.

वयौवत् (von 2. वया) so v. a. वयस्वत्. वयौवत् स पुष्यति तर्पमो-श-तायुषम् RV. 6, 2, 5. Hierher ziehen wir auch 1, 3, wo वयावत्तम् im Text steht.

वयिषु adj. nach Durga zu Nir. 4, 15 so v. a. Gewobenes, Gewänder

(von वा, वयति): उत मे प्रयियैर्वयिषैः (श्यावः प्रणोता भुवत्) RV. 8, 19, 37. Es liessen sich gen. du. annehmen von प्रयी und वयी für प्रय्योस् und वय्योस् und letzteres könnte zu der in 3. वयस् enthaltenen Wurzel gezogen werden als Bez. des jungen, kräftigen Rosses.

1. वयुन (वयुनं Uṇādis. 3, 61) 1) n. a) *Richtzeichen, Merkzeichen*: अमृदिदं वयुनम् RV. 1, 182, 1. विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् 3, 3, 4. मन्मावस्यो न वयुनानि तनुः 2, 19, 8. अतस्ता चरता अन्यदस्यदिश्या चकार वयुना ब्रह्मणास्पतिः Ziel 24, 5. पुत्राणि यत्र वयुनानि भाजना wo viele Genüsse als Ziel winken 10, 44, 7. समुद्रस्य वयुनस्य पतन् इत्वा im Fluge nach der Kufe (des Soma) als Ziel TS. 5, 5, 3. — 2) *Regel, Bestimmung, Ordnung; Sitte*: व्यंजवीहयुना मत्तैः RV. 1, 145, 5. त्रितीनाम् 72, 7. ज्ञानानाम् 7, 73, 4. वृक्षदस्य वारुण उरामथिरा वयुनेषु भूषति 8, 55, 8. Häufig वयुनानि विद्वान् und विसी व. वि. RV. 1, 152, 6. 189, 1. 3, 5, 6. 6, 15, 10. 73, 14. 7, 100, 5. 10, 122, 2. AV. 2, 28, 2. 4, 39, 10. 5, 20, 9. VS. 12, 15. Nir. 8, 20. Instr. nach der Regel: अर्चिद्रा गात्रा वयुना कपोत RV. 1, 162, 18. यन्मात्रिकीत वयुना चानाषक् 10, 49, 5. Hierher vielleicht auch RV. 1, 144, 5. — 3) (Bestimmtheit) *Deutlichkeit, Unterscheidbarkeit, Heiligkeit*: ता अत्रत वयुनं विश्रमा रजः RV. 5, 48, 2. इकायास्पुत्रा वयुने ऽजनिष्ठ 3, 29, 3. Gewöhnlich pl.: अर्कनुषातो वयुनानि पूर्वधा 1, 92, 2. उषा उच्छ्रुती वयुना कपोति macht, dass man sich zurechtfinden kann d. h. hell 6. अर्कनुषातो वयुनानि साधत् 2, 19, 3. 4, 16, 3. अविन्दः केतु वयुनेष्वक्षाम् 6, 7, 5. 10, 46, 8. युवतिर्वयुनानि वस्ते bestimmte Formen 114, 3. रुद्रिप्यातो न वयुनेषु धूर्धः etwa deutlich, leibhaftig 2, 34, 4. — d) *Kenntniss, Wissen* (= ज्ञान Comm.) Buḥ. P. 3, 4, 31. 4, 23, 12. 5, 11, 15. 10, 8, 30. चतुषा वयुनेन nach dem Comm. so v. a. ज्ञानमयेन 13, 38. — e) *Tempel Uśval.* — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛcācva von der Dhishanā Buḥ. P. 6, 6, 20. — 3) f. आ a) *Kenntniss, Wissen* Buḥ. P. 4, 9, 8. — b) N. pr. einer Tochter der Svadhā Buḥ. P. 4, 1, 63. — Vgl. अवयुन.

2. वयुन adj. scheint zum Zweck der Etymologie im Anschluss an 3. वयस् gebildet zu sein: *lebenskräftig*: प्राणा वै देवा वयोनाथाः प्राणैर्हीदं सर्वं वयुनं नदम् Çat. Br. 8, 2, 3, 8.

वयुनवत् (von 1. वयुन) adj. hell, klar: इदं ज्योतिस्तमसा वयुनावदस्थात् RV. 4, 51, 1. स इतमो ऽवयुनं तन्वत्सूर्येण वयुनवच्चकार 6, 21, 3.

वयुनशंस (wie oben) adv. je nach der besonderen Bestimmung, regelrecht: इमं नो अग्रे अघरे कौतर्वयुनजो यत RV. 8, 52, 12.

वयुनाविद्वद् (वयुनऽविद्वद् Padap.; vgl. RV. Prāt. 9, 7. VS. Prāt. 3, 96) adj. der Regel kundig: वि कौत्रा दधे वयुनाविदेकः RV. 5, 81, 1.

वयोगत 1) adj. bejahrt Ait. Up. 4, 4. — 2) n. das Dahinssein der Jugend Spr. 1610.

वयोर्ज्ज् adj. Kraft erregend, — erhöhend: शुक्रासौ वयोर्ज्ज् RV. 9, 25, 26.

वयोऽतिग adj. (f. आ) 1) bejahrt, betagt M. 7, 149. Mān. P. 18, 10. — 2) an kein Lebensalter gebunden: सा सिद्धिर्या वयोऽतिगा MBh. 12, 11881.

वयोधस् (वैधस् Uṇādis. 4, 228) adj. s. v. a. वयोधा, mit welchem es in mehreren Formen zusammenfällt. स धेनु वयोधसे AV. 8, 1, 19. VS. 15, 7. Indra 28, 24. Çat. Br. 12, 9, 3, 16. Kāṭy. Ça. 19, 5, 22. Çāṇkh. Ça. 7, 4, 5. = तरुणा Uśval.

वयोर्धा 1) adj. acc. धाम्, voc. धस्, nom. pl. धास्; fem. धास्. a)

Kraft —, Gesundheit gebend, b) — besitzend, kraftvoll: रयि RV. 1, 73, 1. 8, 6, 7. वृषभ (Indra) 3, 31, 18. 49, 3. 51, 6. 4, 17, 17. 5, 43, 13. 9, 90, 1.

Agni 4, 3, 10. 8, 61, 4. भवा वयस्कृडत नो वयोधाः 10, 7, 7. पितरः 6, 73, 9. VS. 15, 52. वीर RV. 2, 3, 9. Soma 8, 48, 15. 9, 96, 12. 110, 11. Trāshṭar 6, 49, 9. देवा देवाय गृणते वयोधाः AV. 5, 11, 11. 7, 41, 2. यावन् 12, 3, 14. 13, 2, 33. 18, 4, 38. 19, 46, 6. fem. 9, 1, 8. 18, 4, 30. TS. 4, 4, 29, 1. — 2) f. *Stärkung, Kräftigung*: धायि Kauç. 24. धे infinitivisch RV. 10, 55, 1. 67, 11.

वयोऽधिक adj. 1) an Jahren überlegen, — älter Vanh. Bhū. S. 86, 11.

— 2) betagt, m. Greis M. 4, 141. नगरी मत्स्वीवालवयोऽधिका R. 2, 47, 10.

वयोर्धेय n. *Kräftigung* RV. 10, 25, 8.

वयोर्नार्ध adj. etwa Gesundheit befestigend, — zusammenhaltend VS. 14, 7; vgl. Çat. Br. 8, 2, 3, 8.

वयोवयःशाय adj. SV. 1, 4, 2, 2 vermuthlich entsteht; vgl. VS. 5, 8.

वैयोविध adj. vogelartig Çat. Br. 10, 1, 3, 1. 2, 1, 1.

वयोवृद्ध adj. bejahrt Raḥ. 4, 27.

वयोर्वृध् adj. Kraft mehrend, stärend: Morgen und Nacht RV. 5, 5,

6. die Marut 54, 2. रयि 8, 49, 11.

वयोक्तानि f. das Altern Dhātup. 26, 23. 31, 24. 34, 9.

वय्य nach Śā. patron. des Turviti, aus dem Geschlecht des Vajja RV. 1, 54, 6. N. eines Asura: पाभिः कर्कन्धुं वय्यं च निन्वथ 112, 6. eines Gefährten des Turviti; Indra hilft beiden über einen Strom, indem er dessen Lauf hemmt: अरमयः सरपसस्तारय कं तुर्वितये च वय्याय च ह्रुतिम् 2, 13, 12. अवनं तुर्वितये वय्याय तर्त्तीम् (अरमयः) 4, 19, 6. Appellativ etwa Gefährte, Genosse in der Stelle: परिप्रयतं वय्यं सुषंसदं सोमं मनीषा अम्यनूषत् स्तुभः 9, 68, 8. Diese Bedeutung würde überall passen.

1. वर (वृ, वृ), वरते, वरते, वरते, वरत्, वरथस्; वृणाति, वृणाते (वरणो) Dhātup. 27, 8. वृणाति, वृणाते (वरणो) 31, 16, 20. ववार्, ववर्थ ved. und ववरिथ P. 7, 2, 64. 38. Vop. 8, 89. वव्व, वव्वम् P. 7, 2, 13. Vop. 8, 57. ववृषे 16, 5. वव्वके P. 7, 2, 13. वव्रिवौसम् RV. 2, 14, 2 u. s. w. वव्वेषस् gen. 1, 173, 5. अव्वारीत्, अव्वारिष्म् (Brāhmaṇa), अव्वारिष्ठम्, अव्वारिषुस् P. 7, 2, 40. 42. Vop. 12, 3. ved. अव्वर, अव्वर, वर (RV. Prāt. 1, 23. VS. Prāt. 1, 164. P. 6, 4, 73. Schol.), अव्वन्, वरन्, वरत्, वम् 1. sg. RV. 10, 28, 7. वरथस्, वृथि, वर्तम्; अव्वरिष्ठ, अव्वरीष्ठ, अव्वत् P. 7, 2, 40. 42. Vop. 8, 89. 12, 3. 16, 5. वरिष्यति und वरीष्यति, वरिता und वरीता P. 7, 2, 38. वरिषीष्ठ und वरीषीष्ठ (वरीषीष्ठ fehlerhaft) 39. 42. 1, 2, 12. Sch. Vop. 12, 3. 16, 5. वरितुम्, वरीतुम् und वर्तुम् (MBh. 4, 52), वृत्ता, वृत्ती RV. 1, 52, 6. वर्त P. 7, 2, 11. Vop. 26, 89. In Betreff des Bindevocals s. Kār. 1 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. Vop. 8, 60. verhüllen, bedecken, umschließen, umringen; zurückhalten, gefangen halten; abhalten, hemmen, wehren: गाः RV. 1, 61, 10. अयः 2, 14, 2. न यतं शोचिस्तमसा वरत् einen Glanz wie deinen deckt man nicht mit Dunkel zu 4, 6, 6. वृत्ता Çat. Br. 1, 1, 3, 4. सः*) स्वर्गस्य लोकास्य द्वारमवृणात् machte zu Ait. Br. 3, 42. — RV. 1, 65, 6. न त् श्रेतो वरत् 3, 32, 9. न त्वाद्रयः परि षतो वरत् 16. 8, 77, 3. राधः 4, 31, 9. न त्वा वरत्ते अन्यथा यदित्समि स्तुतो मधम् 4, 32, 8. 42, 6. 5, 32, 9. 55, 7. 8, 24, 5. नकिर्य वृणवते युधि 45, 21. 7, 32, 6. AV. 6, 7, 8. 10,

*) So in den von uns benutzten Hdschr. und in der Ausgabe.

3, 2. मधेनो कृदो वरयस्तमसि RV. 5, 31, 9. वार unbeton., also als Verbum finitum behandelt, in AV. 10, 4, 3, 4 ist, mit उयम्, ein dem Metrum widerstrebendes Anhängsel. — रेणुः — पृथिवीं चासरीतं च यो चैव सकृन्मवापोत् *verhüllte* MBh. 3, 10970. वरितुम् Spr. 1452. सूर्यचन्द्रमरे-
मार्गे नक्षत्राणां गतिं तथा । शैलराजो वृषोत्पेष विन्द्यः *versperrt, hemmt* MBh. 3, 8799. वरितुम् *abwehren* BHATT. 9, 24. वर्तं *bedeckt, verhüllt, besogen*: वर्षेण AV. 12, 4, 52. शिशुमोर्गणपानीं नैरपि च चक्षलेः । विन्दु-
द्विरिव वित्तिसिराकाशमभवद्वृतम् ॥ R. 1, 44, 28 (45, 18 GORR.). कृदिनी वे-
तसैर्वताम् MBh. 3, 2511. स्थाने वृतेर्वतासरे H. 1118. राजमार्गे नैर्वृतम् R. 2, 26, 2, 5, 16. दौर्गत्यतमसा वृतः Spr. 2908. विपत्पणेर्दिवृतम् VARĀH. BRH. 8, 19, 15, 24, 17. मृत्तिकालेपवृतमलाबुधव्यम् (कृतम् *gedr.*) SARVADARCANAS. 40, 18. रथो वृतो द्वीपचर्मणा H. 785. धर्मच्छत्रवृतं शठम् R. 4, 16, 16. *umringt, umgeben* RV. 4, 42, 5. निवेशनम् — दण्डिभिः स्थविरैर्वृतम् MBh. 3, 2184. सप्तपर्णो वल्मीकवृतः VARĀH. BRH. 8, 54, 29. सन्धैरेव त्रिभिर्वृतः M. 8, 10. MBh. 1, 5120. 3, 2580. 5, 164. R. 2, 40, 28. 54, 10. 104, 30. R. GORR. 1, 70, 3. 3, 43, 16. 54, 8. VARĀH. BRH. 8, 43, 23. KATHĀS. 12, 108, 23, 18, 45, 187. RĪĠĀ-TAR. 6, 182. BHĀG. P. 4, 12, 37. 2, 9, 16. 3, 17, 81. PRAB. 86, 10. BHATT. 5, 10. स्त्रीवृत M. 7, 324. MBh. 1, 8064. fgg. R. 1, 03, 28 (म-
रुद्रपावृत *zu lösen*). 2, 39, 35. RAGH. 12, 61. VARĀH. BRH. 8, 48, 48. अवृत *nicht von Andern umgeben, allein* M. 4, 57. वृत *eingeschlossen, zurückgehalten*: सिन्धवः RV. 4, 19, 5, 6, 17, 12. *erfüllt von so v. a. behaftet* —, *versehen mit*: देपिः M. 8, 77. वृतं राजगुणैः सर्वैरादित्यमिव रश्मिभिः R. 2, 34, 8. BHĀG. P. 4, 11, 13. कृषेण मरुता (auch *आवृत* könnte *angenommen werden*) MBh. 5, 7544. R. 3, 11, 13. शेकेन मरुता (वृत oder *आवृत*) 4, 20, 20. वितर्कैर्बहुभिः 61, 21. लज्जा° (वृत oder *आवृत*) MBh. 3, 1852. आगो° Kām. Nitis. 4, 47. mit act. Bed. (nach dem Comm.) *umhüllend* BHĀG. P. 2, 10, 23. Vgl. ऊर्ध्ववृत.

— caus. वारयति, °ते (आवरणे) Dhātup. 34, 8. ved. अवारयति, अव-
वर्त AV. 3, 13, 3. Bed. wie beim simpl. किमेनाग्निं व्रतमवारयेथाम् RV. 1, 116, 8. नकिर्देवा वारयन्ते न मर्ताः 4, 17, 19. 8, 70, 3. प्र नूनं धावता पृथ-
ङ्गेह यो वो अववारयति *der ist nicht mehr, der euch gefangen hielt*, 8, 89, 7, 10, 27, 5. AV. 4, 7, 1. अक्षरेवोष्माणं वारयधात् (vgl. P. 7, 1, 42) Ait. Br. 2, 6. ÇAT. Br. 14, 1, 5, 7. ĀÇV. GRH. 3, 11, 1. तं वरणाशाखयावारयत् PANĀV. Br. 5, 3, 9. — किं च वारयेत्सर्वम् *verstopfen* M. 8, 239. Jmd *abhalten, zurückhalten, abwehren, Jmd wehren*; act. MBh. 1, 5850. प्रविशन्ते न मां कश्चित् — अववारयत् 3, 2158. HARIV. 8217. R. 2, 32, 32. 45, 32 (43, 36 GORR.). 96, 41 (105, 40 GORR.). 5, 61, 8. 63, 8. 6, 99, 26. Kām. Nitis. 4, 45. Spr. 630. 3662. KATHĀS. 26, 247. 37, 148. 38, 37. 40, 15. 49, 37. RĪĠĀ-TAR. 4, 667. PRAB. 22, 2. 55, 11. BHĀG. P. 4, 14, 40. 10, 79, 23. जने वारयित्वा MBh. 3, 2582. R. 5, 80, 7. MĀK. P. 37, 111. वारयितुम् R. 2, 23, 30. 25, 2. RĪĠĀ-TAR. 1, 247. PASS. MBh. 3, 315. R. 1, 1, 49 (52 GORR.). 2, 34, 23. 3, 42, 46. 4, 8, 39. RAGH. 14, 51. ÇĀK. 88, 7. Spr. 974. KATHĀS. 16, 17. 86, 300. RĪĠĀ-TAR. 5, 463. 6, 2. BHATT. 17, 87. वारित MBh. 1, 150. 2095. 4, 675. 13, 830. fgg. HARIV. 8219. Spr. 1555. 1579. 4081. Gīt. 3, 3. KATHĀS. 31, 67. RĪĠĀ-TAR. 4, 231. 6, 345. BHĀG. P. 9, 20, 36. Z. d. d. m. G. 14, 572, 20. Verz. d. Oxf. H. 99, a, 18. न वारयेद्वा धायसीम् M. 4, 59. विपालान्पद्मन् 8, 240. वृ-
कान् RĪĠĀ-TAR. 2, 88. स्वाडुभिस्तु विषयैर्कृतस्ततो दुःखमिन्द्रियगणो हि वारयते RAGH. 19, 49. वेतः PRAB. 94, 13. दृष्टिं तत्रापि वारयन् so v. a. es

vermeidend dahn zu sehen R. GORR. 2, 16, 40. *abhalten* —, *zurückhal-*
ten —, *abwehren* von, mit abl. P. 1, 4, 27. यवेभ्यो गाम् Schol. शोकात्
Vop. 5, 20. धर्मात् MBh. 3, 16686. व्रतेऽपि हिंसायाः HARIV. 8218. दृष्टान्
— अघ्रात् R. 5, 34, 18. मृतात्, पानात् Kām. Nitis. 16, 15. पुद्गात् KATHĀS.
20, 93. पापात् 61, 293. mit dopp. acc. (vgl. वारयितव्यः) परमं स्थानं वा-
र्यमाणो ऽसकन्मया MBh. 13, 1900. Geschosse *abwehren*: अस्त्रं वारयामास
5, 7174. fgg. शक्तीशर्मणा 7211. 6, 2227 (वारयाणां). R. 2, 35, 45. Etwas *zu-*
rückhalten, hemmen, verhindern, unterdrücken, besettigen: पथा वारयते
वेला लब्धतायै मकार्णवम् MBh. 6, 5121. कोप्यो ऽयम् — न शक्यते वार-
यितुं वेलेव लवणान्मसा R. 3, 28, 2. कोपायिम् Spr. 160. जलेन कुतभुजम्.
कृत्रेण सूर्यातपम्, व्याधिं भेषजसंपदः 2929. सुतकर्म गर्भम् BHĀG. P. 3, 1,
7. बाष्पवैगम् R. 4, 8, 19. गतिम् MĀKĀH. 107, 15. प्रसरम् ÇĀK. 28. विनय-
वारितवृत्ति (मदन) 44. प्रवाक्म् SARVADARCANAS. 25, 5. रक्षित्वा यत्कृतान्दे-
षान् WEBER, RĀMAT. UP. 344. fgg. वातवर्षातपहिमांसकृतो वारयति नः
BHĀG. P. 10, 22, 32. संदेहम् RĪĠĀ-TAR. 6, 331. मरुतेषु 340. *ausschlies-*
sen KĀT. 8 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10. SIDDH. K. zu P. 2, 2, 11. *verbie-*
ten, untersagen: सर्वाणि वादित्राणि MBh. 1, 6976. मृतम् 3, 599. *vor-*
enthalten: राज्यम् R. GORR. 2, 116, 49. अर्थम् Spr. 4948. वारितवाम KĀ-
THĀS. 26, 76. RĪĠĀ-TAR. 3, 417. अववारितम् *ungehemmt, nach Belieben*:
अवारितम् । अथ प्रववृते KATHĀS. 13, 126. निदाघकाले पानीयं यस्य तिष्ठ-
त्यवारितम् MBh. 13, 3294. दीपतां भुज्यतां चेष्टं दिवारात्रमवारितम् 14,
2686. Vgl. उर्वारित.

— desid. विवरिषति und °ते, विवरीषति und °ते, ववूर्षति und °ते
P. 7, 1, 102. 2, 41. Vop. 8, 99. 12, 3. 19, 3.

— intens. वर्वर्मि P. 7, 3, 94, Schol.

— अनु *zudecken* पलाशः ÇĀKĀH. Br. 10, 2. *überdecken, verhüllen, über-*
schütten: शरीरैर्घृस्त्वमेकमनुवन्निरे MBh. 6, 8349. *umringen, umgeben*:
ताः कृष्णमनुवन्निरे HARIV. 4093. R. GORR. 2, 43, 12. — caus. mod. *hem-*
men, hindern Ait. Br. 10, 2.

— अप *aufdecken, enthüllen, öffnen* RV. 1, 7, 6. विलम् 32, 11. गोत्रम्
81, 3. अन्नम् 10, 7. 10, 28, 7. वल्म् 2, 14, 3. उरः 1, 124, 4. ज्योतिः 2, 11, 18.
3, 43, 7. 4, 2, 16. अन्ननिनीः 5, 45, 1. (इषः) अप हारैव वर्षथः 8, 5, 21. 89, 6.
अपवृण्वंश दाराणि R. ed. Bomb. 5, 12, 16. अपा (vgl. RV. PAIT. 7, 33)
वृधि परिवृतं न राधः RV. 7, 27, 2. 75, 1. अपं कृत्वा निर्णिषं देव्यावः 1,
113, 14. पत्न्ये शिरो ऽपवृत्त्य ÇAT. Br. 14, 1, 4, 16. अपावृतं (vgl. RV. PAIT.
9, 2) RV. 1, 87, 1. Vgl. अपा und अपवरक, अपवृत्ति. — caus. *verstecken*:
अपवारितशरीर MĀKĀH. 127, 3. MĀLATIM. 93, 14. अपवारितम् = अपवार्य
(s. d.) SĀH. D. 425. — Vgl. अपवाराण fgg.

— अपि *verhüllen*: अपीव योषा जनिमानि वने RV. 3, 38, 8 *partic.*
अपीवृतं *bedeckt, verhüllt, verschlossen* 1, 121, 4. 2, 11, 5. 10, 32, 5. — Vgl.
u. चि 2).

— अग्नि, *partic.* अग्नीवृत *umgeben von, eingefasst in*: वर्षं शुक्रिर्भीवृ-
तम् RV. 3, 44, 5. अग्नीवृतं कथनैः (रथम्) 1, 35, 4. दत्तिपाभिः 8, 39, 5. उद्गा
वज्रो अग्नीवृतः 89, 9. घृतेन द्यावापृथिवी अग्नीवृते 6, 70, 4. 10, 73, 3. येन गो-
ग्नीवृता *bedeckt, beschriftet* 1, 164, 20. स्वस्वतामिवृत *umgeben von* R.
6, 92, 83. — caus. Jmd *zurückhalten, abwehren*: तमन्यवारयत् MBh. 4,
1985. 6, 3762 nach der Lesart der ed. Bomb. (सवारयिष्वन्नभिवारयित्वा).

— आ *bedecken, verhüllen* ÇVETĀÇV. UP. 6, 10. Suçā. 1, 168, 15 (absol.). पटा-

सैन मुञ्चति वृत्त्य *Çik.* 69, 11. अर्ध्याभि जाकुचमूर्ध्नि पर्वतस्य सा पाशैः स्व-
वसदावृत्त्य *R.* 2, 98, 20 (107, 18 *Gonn.*). योगतारकामावृणोति वपुषा *Varāh.*
Bṛm. 8, 24, 34. वह्नी मण्डपमावृणोति 55, 26. नीलजीमूतसंघातेः सर्वमम्बर-
मावृणोत् *MBh.* 1, 1966. 1184. आवृणोन्मा मकारिः 3, 11959. धाराः — आ-
वृणवन्सर्वतो व्योम 12136. *R. Gonn.* 2, 65, 14. क्षमावन्ने लोहितप्राशनेः ख्योः
MBh. 4, 1715. *Kaṭhās.* 55, 157. आवृजुर्जलदा व्योम *MBh.* 5, 7238. व्योमावृत्त्य
7194. तमसा लोकसावृत्त्य 1, 4232. 1105. 1152. 3550. *R.* 2, 92, 26. *R. Gonn.*
2, 102, 16. 5, 56, 8. 10. *Bhāg. P.* 1, 7, 30. वरीतुमिवाकाशम् *Bhāṭṭ.* 9, 24.
धूमेनाश्रियते वक्रिर्ध्वार्धो मलेन च *Bhāg.* 3, 38. *verstecken, verbergen*
कूतैरात्मानमावृत्त्य *R.* 4, 12, 12. 13, 25. *Çik.* 40, 21. आवृणोदात्मनो रन्ध्रम्
Rāgh. 17, 61. अग्निनागतमावृणोति कसितम् *Spr.* 396. *Bīlab.* 15. पन्थानम्,
मार्गम् *einen Weg versperren* : आवृत्त्य *R.* 1, 26, 28. 2, 28, 20. 3, 74, 19.
7, 23, 2, 11. *MBh.* 3, 12222. *Rāgh.* 7, 25. 12. 28. आवृणवतो लोचनमार्गम् 59.
दारम् *ein Thor besetzen* *R.* 4, 61, 39. 5, 7, 7. 6, 6, 11. 13, 12. 17, 16. *fg.* अग्नि-
शालाम् *besetzen, in Beschlag nehmen* *Kaṭhās.* 72, 156. *einsperren in (loc.)* :
यातनादेह आवृत्त्य *Bhāg. P.* 3, 30, 21. *umgeben* : कावेरीमावृत्त्य मलयो गि-
रिः *R.* 4, 41, 25. *erfüllen* : सर्वमावृत्त्य तिष्ठति *Çvetāçv. Up.* 3, 16 (= *Bhāg.*
13, 18). *Mārk. P.* 45, 56. *Bhāg. P.* 3, 24, 21. तेषां तु रुदतां शब्दः क्षमावृत्त्य
समस्ततः *R. Gonn.* 2, 111, 39. य आवृणोत्यवितथं ब्रह्मणा भवणावुभौ *M.*
2, 144. महीमावृत्त्य यशः *R.* 6, 104, 22. नात्युच्चैः स्थित आकाशे भूमिमावृत्त्य
so v. a. berührend 13. *erfüllen (einen Wunsch)* : कुविदसुभिः काममाव-
रन्तु *RV.* 4, 143. 6. *abwehren* : आवृन्ने मुषली तरुम् *Bhāṭṭ.* 14, 109. — आ-
वृणोति *MBh.* 12, 1010 wohl fehlerhaft für अवावृणोति. आवृत्त्य परिक्रमम्
M. 3, 214 fehlerhaft für आवृत्परिक्रमम्. — आवृत *bedeckt, umhüllt, um-
geben, verhüllt, verborgen* *AK.* 3, 2, 40. *H.* 1476. तविषीभिः *RV.* 1, 51, 2.
55, 8. रत्नसा 164, 14. पद्मेभिः 2, 26, 13. तृणैः *AV.* 9, 3, 17. तमसा 10, 1, 30.
2, 29. 31. 8, 43. 12, 1, 52. प्रजापतेरावृते ब्रह्मणा वर्मणा 17, 1, 27. *Çat. Br.*
10, 6, 5, 1. 14, 5, 5, 18. आवृतास्तत्र तिष्ठति पितरः *Āçv. Gṛh.* 4, 7, 16. —
द्विपिचर्मावृते रथे *bedeckt, bekleidet, bezogen* *AK.* 2, 8, 3, 21. *fg.* केमवर्णा-
म्बरावृत *R.* 1, 54, 22. *Spr.* 1210. चर्मावृतेव भूः 3206. वृजगुल्मावृत *M.* 7,
192. *MBh.* 3, 2404. *R.* 2, 56, 11. *Varāh. Bṛm.* S. 44, 8. 54, 119. दीर्घलोम-
भिरावृतः *Pañśar.* 1, 6, 7. (नभः) प्रकृतनत्रताराभिरावृतम् *R. Gonn.* 1, 36,
16. ततत्रबिन्दुभिः 3, 67, 8. कमिकुलशतेरावृततनुः *Spr.* 729. व्रणावृत *R.*
4, 59, 19. आवृतसर्वाङ्गो वराङ्गः *Kaṭhās.* 17, 147. मही राष्ट्रावृताम् *R.* 2,
49, 12. उल्लावृता गर्भः *umhüllt* *Khānd. Up.* 5, 9, 1. *Bhāg.* 3, 38. *Bhāg. P.*
3, 31, 8. 4, 22, 87. वदनं कृत्त्रेण *verdeckt, verhüllt* *R.* 2, 26, 10. तृणैः कूपः
3, 52, 15. 4, 16, 17. *Bhāg. P.* 3, 31, 40. चतुस्तिमिरपटलैः *Spr.* 4965. तम-
सा लोकाः *MBh.* 3, 8779. *R.* 2, 65, 17. *Kaṭhās.* 47, 50. तुषारेण सूर्यप्रभा *R.*
Gonn. 1, 50, 16. तलपटलैर्नभस्तलम् *Hit.* 80, 15. *Varāh. Bṛm.* 8, 24, 26.
32, 13. 43, 65. *Bhāg.* 3, 39. *Spr.* 3844. *Naiṣh.* 22, 41. *Verāntas.* (Allah.)
No. 38. *fg.* अनावृता *unverhüllt* *M.* 4, 44. क्रुदिनीं पर्वतावृताम् *umringt,
umgeben* *R. Gonn.* 2, 73, 5. शैलस्य पदे सलिलावृते *R. Schll.* 2, 56, 15. ता-
राभिर्दुपतिः *Bhāg. P.* 3, 23, 38. भुजगावृतदेका *Varāh. Bṛm.* 27 (25), 23.
ः क्षिप्रान्वृता *MBh.* 3, 2095. *R.* 2, 14, 29. *Kaṭhās.* 23, 7. *Pañśar.* 130, 20.
मृगी अग्निः *R.* 3, 61, 4. घाम, वेष्मन् *umschlossen, mit einer Mauer u. s. w.,
umgeben* *M.* 4, 72. *geschlossen* : वेष्मन् *Pañśar.* 3, 15, 47. *Rāga-Tar.* 5,
255. पुरद्वारम् *R.* 2, 38, 17. *Daśarṇic.* 39. द्वारस्यावृतत्वात् *Pañśar.* 198, 18.
राजधानी *R.* 2, 88, 20. किमर्थमावृता लोका ममेते *für mich verschlossen*

MBh. 1, 839. निर्धनेन ममेकेन कामुकेनावृतं गृहम् *besetzt, in Beschlag genommen* KATHA. 12, 29. *gefangen gehalten* 72, 158. Buā. P. 3, 31, 13. 3, 2, 31. अनावृताः किल पुरा स्त्रिय आसन् *nicht eingeschlossen, frei, aus juris* MBh. 1, 4712. 4739. 3, 1858. Buā. P. 4, 20, 7. अनावृतदम् *offen, frei* KATHA. 34, 197. अनावृतकथं R. GORR. 2, 1, 8. अधार्मिकज्ञानावृतं *erfüllt, bewohnt* M. 4, 61. VARA. Bṛh. S. 5, 78. मूषकैः परिधावद्भिरावृतानि वेष्मनि R. 2, 33, 19. वेतालैः श्मशानम् KATHA. 12, 48. सफेनलात्सावृतवक्त्र-संपुट *voll von* R. 1, 21. येनावृतं नित्यमिदं हि सर्वम् *erfüllt von* CYRIC. UP. 6, 2. Buā. P. 2, 6, 15. तेजोमहिम्ना RAGH. 18, 39. आवृते कृदये राक्षो गाढया भोगतृक्षया KATHA. 40, 56. शेकिर्बुद्धिभिः R. 2, 72, 26. 75, 18. 4, 27, 9. ब्रह्महत्यायां *behaftet mit dem Verbrechen eines Brahmanenmordes* 7, 86, 8. तैरेव भूतैः *versehen mit* (Gegens. परित्यक्त) M. 12, 20. सलिलोप-प्लवैरासीत्युन्नावृता नितिः *heimgesucht von* RĪGĀ-TAR. 5, 70. आवृतं m. Bez. einer Mischlingskaste, der Sohn eines Brahmanen und einer Ugrā M. 10, 15. — Vgl. आवरणा, आवृति, डुरावार. — caus. 1) *bedecken* Buā. P. 5, 17, 4. *verhüllen, verstecken*: आवार्यं गुल्मैरात्मानम् MBh. 3, 2370. वृत्तेषांवार्यं (sc. आत्मानम्) R. 3, 67, 5. *erfüllen*: अथाकाशे मृकान् शब्दः *erfüllt* 1. आवार्यं गगनं मेघो यथा प्रावृषि दृश्यते ॥ R. 1, 32, 11. — 2) *abhalten, zurückhalten, abwehren*: तं बाणामयं वर्षं शरैरावार्यं सर्वतः MBh. 1, 4102. तमावार्यं बाहुना बाहुशालिनम् 2, 2431. 4, 469. 1508. 5, 5829. 7, 3131 (3123 liest die ed. Bomb. अभिकारयत्सु st. आवारयत्सु). *hemmen*: सारदारुभिरयां संपातमावारयेत् VARA. Bṛh. S. 54, 118.

— अया (eigentlich nur ein gedehntes अय, wie auch अयि und अयिम im Veda vor वृ ihren Schlussvocal verlängern); vgl. RV. PAIT. 9, 2. *öffnen*: अयावृषानाः LIT. 2, 10, 20. मुखमयावृणु BṚH. ÂN. UP. 5, 15 = ĪCOR. 15 = MAITRAJUP. 6, 35. लोकद्वारमयावणूं KĀND. UP. 2, 24, 4. द्वारमयावरीतुम् Verz. d. Oxf. H. 289, a, 12. मञ्जुषा तामयावृत्य R. 1, 67, 13 (69, 14 Goss.). *offenbar machen, enthüllen*: उत्थितस्य शयनं विलासिनस्तस्य विभ्रमरतान्ययावृषोत् RAGH. 19, 25. अयावृषोति st. प्रावृषोति und यावृषोति möchten wir lesen in der Stelle: यो ऽयावृषोत्पवितयेन वर्षान् (कर्मणा an einer Stelle) MBH. 3, 1692. 12, 4010. अयावृत (s. auch bes.) *geöffnet, offen*: आस्य MBH. 3, 282. मुख R. 3, 43, 15. कर्णरन्ध BṚĀG. P. 3, 22, 7. द्वार MBH. 4, 228. HARIV. 2627. R. Goss. 2, 96, 22. 3, 43, 40. 45, 3. 4, 5, 22. KATHĀS. 32, 53. 108, 45. Spr. 4663. BṚĀG. P. 3, 25, 20. 6, 9, 32. कवाट KATHĀS. 81, 97. राजधानी R. Goss. 2, 96, 23. चन्द्रपथ HARIV. 2623. धर्मपथ 14021. दिशः MBH. 13, 2091. लोकाः BṚĀG. P. 3, 9, 30. 9, 3, 30. पयस् *offen* so v. a. anbedeckt MBH. 12, 8391. HARIV. 3413. *geoffenbart, enthüllt*: कृत BṚĀG. P. 3, 9, 15. 4, 3, 23. — Vgl. unter अय, अयावृत sg.

— उपा, °वृधि ved. P. 6,4,102, Schol. उपावत्त *verdeckt* so v. a. *beschattet* (nach dem Comm.) HARIV. 6547 nach der Lesart der neueren Ausg., उपावत्त ed. Calc.

— समया *öffnen*: द्वाराणि समुपावृण्वन् R. 5, 15, 10. fehlerhaft für स-
मयाः; अथवावृण्वन् द्वाराणि ed. Bomb. 5, 12, 16.

— पर्या, ँवत *verhüllt, verdeckt* MĀLATIM. 90, 7.

— प्रा (eigentlich ein gedehntes प्र; RV. schreibt im Padap. stets प्रावृत्त ohne Trennung; vgl. VS. Pañc. 3, 37 und unter अग्नि, अग्नि, अग्नि) bedeuten: **प्रावृत्त** **प्रावृत्त्य** सर्वम् AV. 11, 8, 15. **प्रावारिषु**: Bhatt. 9, 25. **umthun, anlegen** (ein Kleid u. s. w.): **तद्वस्त्रमग्नः प्रावृत्तान्** MBh. 3, 1997. **मार्ग** 22,

23. वास एव यथा त्यक्तं प्रावृण्वानाः MBh. 5, 4715. प्रावृण्वानाः कृष्णवृत्तासि 1, 2035. KATHA. 56, 310. 412. MĀK. P. 40, 14. SADDH. P. 4, 19, b. अयं पटः प्रावृण्वानं न शक्यते MĀK. 33, 16. — प्रावृण्वानाः MBh. 5, 1692 wohl fehlerhaft für अवावृण्वानाः. — प्रावृण्वानाः bedeckt: निर्णिजा रेकर्णासि RV. 1, 162, 3. नीकुरेण 10, 82, 7. अथवा AV. 12, 8, 2. तर्पसा 18, 3, 3. MBh. 13, 7473. इषुञ्जालेन R. 6, 20, 17. स्फाटिकप्रावृण्वाना (शाला) 5, 13, 11. सिद्धरेण प्रावृता (so ist schön des Metrums wegen zu lesen) पुरी KATHA. 103, 169. कुम्भ Gonn. 2, 1, 12. 19. अवावृता वनेत् CAT. Ba. 7, 5, 2, 41. JĀN. 1, 186. PĀNĀ. Ba. 8, 7, 6. 7. वाससा 17, 12, 5. 19, 7, 1. वस्त्रार्थं MBh. 3, 2428. भयेन erfüllt von R. bei Muia, ST. IV, 401 (प्रभृताः ed. Bomb. 8, 95, 34. भयार्ताः Gonn.). umgelegt, angelegt (ein Kleid u. s. w.): वस्त्रकल KATHA. 32, 107. अर्धपट 56, 341. वस्त्रयुग 352. m. f. n. = निवीत AK. 2, 6, 2, 15. — Vgl. प्रावर fig., प्रावार fig., कण्टकप्रावृता, कुप्रावृता.

— व्या, व्यावृण्वान Bhaṭ. P. 1, 11, 38 nach Burnouf sich verhüllend, sich versteckend; die ed. Bomb. (37) liest aber व्यावृण्वान, welches der Comm. durch व्याप्रियमाणा erklärt. व्यावृता offen: शास्त्रेषु व्यावृता बुद्धिः so v. a. hell sehend Ragh. 1, 19, v. l.; man könnte auch व्यावृता vermuthen. व्यावृत्त्य MBh. 3, 363 gehört zu वर्त.

— समा 1) bedecken, verhüllen: तान्परिधानेन वाससा स समावृणोत् MBh. 3, 2310. 2295. शिलावर्षेण सक्तसा मां समावृणोत् 858. महेषुभिर्गगनपथम् 1, 1185. तमः सूर्यम् R. 2, 40, 9. umgeben, umstellen: तदानीमिन्द्रस्तद्विलं स्वसैन्येन समावृत्त्य Sā. zu RV. 1, 11, 5. erfüllen: स शब्दः प्रदिशः सर्वा दिशः खं च समावृणोत् MBh. 7, 724. MĀK. P. 102, 9. समावृत्त bedeckt, besetzt mit, verhüllt Kau. 125. नानागुल्मं (कानन) MBh. 4, 870. R. 2, 35, 14. चैत्ययूपं 50, 8. R. Gonn. 1, 20, 22. 2, 12, 36. 125, 12. 4, 33, 8. 24. Kām. Nitis. 16, 4. नानागुल्मं (रुद्र) erfüllt von, bewohnt von R. 3, 76, 36. दैष्टिं (वन) Varāh. Bhaṭ. S. 19, 1. चातुर्वर्ण्यं (जनपद) Verz. d. Oxf. H. 33, a, 14. bezogen, überzogen (ein Sonnenschirm) Varāh. Bhaṭ. S. 73, 3. सूर्यः — शरजालसमावृत्त verhüllt MBh. 5, 7194. R. 2, 69, 11. R. Gonn. 2, 40, 12. लतागुल्मं R. Schl. 1, 9, 12. योगमायां Bhaṭ. 7, 25. मोक्षजालं 16, 16. धर्मेण gehüllt in so v. a. geschützt MBh. 3, 2356. प्राकारेण पुरी umgeben R. 3, 54, 15. प्रासादा ज्वलनेन 5, 82, 11. लीरेदेन Verz. d. Oxf. H. 33, a, 13. PĀNĀ. 2, 2, 81. सखीगणं MBh. 3, 2146. R. 2, 48, 2. 78, 12. MĀK. P. 20, 9. PĀNĀ. 1, 10, 55. Bhaṭ. 8, 63. शशी नतत्रगणोः R. 4, 42, 16. — 2) verstopfen, hemmen: ततः शर्यातिसैन्यस्य शक्नुमन्त्रे समावृणोत् MBh. 3, 10329. तव लोकाः समावृताः verschlossen für dich 1, 8343. — समावृत्त R. Gonn. 2, 83, 1 fehlerhaft für समावृत्त.

— उद्दु weit öffnen, aufreissen (die Augen): क्रोधादुद्दु चक्षुषी MBh. 7, 869. 4081. 8, 601. उद्दुत fehlerhaft für उद्दुत in उद्दुतलोचन 7, 5406. उद्दुतनयन 9, 432. उद्दुताति MĀK. P. 4, 62. Vgl. विवृत्य नयने unter वि 1). In der Stelle ववृत आत्मानमुद्दुत्य sich aufhängend PĀNĀ. 135, 3 ohne Zweifel fehlerhaft für उद्दुत्य, wie eine Hdschr. liest.

— नि 1) abwehren: शरवर्षेण निवारण्यो रुहिम् R. 7, 7, 25. निवृत्त zurückgehalten, festgehalten: अवाप्तो निवृत्ताः सर्ववा अयः RV. 1, 57, 6. तेभं निवृत्तं सितमद्य उद्दन्दनैरयतम् 112, 3. अथो देवेभिर्निवृत्ता अतिष्ठन् 10, 98, 6. umgeben, umringt AK. 3, 2, 37. H. 1474. HALA. 4, 27. — 2) umzingeln: षट्पिण्डरिक्ताद्यश्च निवृत्तान्नाधिपम् Bhaṭ. 14, 20. — Vgl. अ-निवृत्त, निवर, निवार. — caus. Jmd zurückhalten, abhalten, abwehren

MBh. 1, 6765. निवारयेयं येनेन्द्र वर्षमाणम् 8173. 3, 658. 741. 2264. 4, 645. 5, 5066. 7244. 7804. 7, 4425 (न्यवारयत् ed. Bomb.). R. 1, 37, 28. 2, 37, 26. 60, 28. 70, 27. R. Gonn. 2, 91, 20. 3, 1, 16. 42, 59. 4, 14, 8. MĀK. 78, 16. Ragh. 7, 53. KUMĀR. 3, 56. 8, 83. ÇĀK. 88, 7, v. l. Spr. 1640. 3197. KATHA. 12, 14. 13, 42. 25, 179. 30, 189. 42, 115. Bhaṭ. P. 1, 8, 15. 5, 1, 30. 6, 11, 8. MĀK. P. 20, 54. 24, 37. DAÇAK. 62, 12. fig. PĀNĀ. 29, 8. 105, 8. 164, 5. 247, 20. Verz. in LA. (HI) 14, 10. तन्माता कीर्तिसेनाया दासीः पार्थाव्यवारयत् KATHA. 29, 84. मृतात् MBh. 6, 3940. पापात् Spr. 1771. अकुशलाः 3223. मुनिव्रतात् KUMĀR. 5, 3. KATHA. 12, 87. 20, 80. 28, 139. 36, 80. statt des abl. der acc.: तम् — निवारयामासुर्देवापेरभिषेचनम् MBh. 5, 5062. — चन्द्रं च सूर्यं च निवारयेत् in ihrer Bewegung aufhalten MBh. 5, 1880. शरीरस्य क्रोतांसि निवारया चकार Nis. 2, 16. समुद्रार्मि-निवारिताः कीर्तयः सरितश्च KUMĀR. 6, 69. वर्षं न्यवारयमकं तच्च शरजालेन abwehren MBh. 5, 7269. KATHA. 47, 65. महेत्काम् R. 3, 24, 19. उक्षम् Ragh. 7, 4. स्तनोत्तरीयेण शशिना मयूखान् Spr. 2852. मेघं तृणैः 4623. विन्ध्याद्रिम् 1848. वय्येव सक्तामनिवार्य बुद्धिम् R. Gonn. 2, 110, 8. Etwas hemmen, unterdrücken, einer Sache Einhalt thun: अवश्यभावी कृत्रोऽयं यो न शक्यो निवारितुम् (निवर्तितुम् ed. Bomb.), = निवर्तयितुम् Nis. MBh. 6, 5844. राजसूयम् HARIV. 11102. वृष्टिम् Varāh. Bhaṭ. S. 35, 6. ad ÇĀK. 23, 7, v. l. RĪGA-TAR. 1, 183. 5, 191. verbieten, untersagen: वादित्रगणम् MBh. 1, 5352. न्यवारयत् वादित्राणि कंसः सव्येन पाणिना HARIV. 4723. रामगमनम् R. Gonn. 4, 24, 20. KATHA. 5, 17. 10, 57. 17, 36. PĀNĀ. 28, 19. Bhaṭ. P. 4, 14, 6. KULL. zu M. 2, 99. vorenthalten: ह्याया केन निवार्यते Spr. 3293. wegschaffen, entfernen: बन्धनानि KATHA. 10, 147. 39, 229. 64, 57. रोगवैद्यम् 12, 71. ग्रामयम् 29, 158. अयम् Bhaṭ. P. 6, 13, 17. शेषम् Spr. 809, v. l. देवेषम् ablegen KATHA. 12, 180. in Verbindung mit आदाय Jmd abführen, wegführen MBh. 1, 4961. wegschaffen —, verbannen aus: मृतम् u. s. w. राष्ट्राविवारयेत् M. 9, 221. RĪGA-TAR. 3, 6. — Vgl. निवारक fig.

— उपनि caus. Jmd zurückhalten R. 5, 61, 19.

— प्रतिनि caus. s. प्रतिनिवारण.

— विनि caus. Jmd zurückhalten, abhalten, abwehren MBh. 3, 11489. 16, 85. R. Gonn. 2, 50, 14. 5, 36, 35. 72, 10. MĀK. 83, 12. Spr. 2692. KATHA. 46, 166. अस्त्रैश्चाणि MBh. 7, 6195. HARIV. 10703. वातां ऽपि निवारस्तत्र प्रवेशे निवार्यते MBh. 1, 1756. Etwas hemmen, unterdrücken, einer Sache Einhalt thun: विनयम् MĀLATI. 11, 16. RĪGA-TAR. 3, 103. verbieten, untersagen 315. wegschaffen, entfernen: व्याधिम् MBh. 3, 18857 (vgl. Spr. 4137). R. 7, 61, 24. Kām. Nitis. 14, 54. शीर्णं सुधामयं प्राकारम् RĪGA-TAR. 1, 108. entfernen so v. a. des Amtes entsetzen: सचिवान् 71. einen Fürsten 4, 715. — Vgl. विनिवारण fig.

— संनि caus. zurückhalten, abhalten, hemmen MBh. 8, 479. HARIV. 13333. R. Gonn. 2, 14, 21. स्वान्मेघान्संन्यवारयत् (इन्द्रः) Bhaṭ. P. 10, 25, 24. — Vgl. संनिवारण fig.

— निस्, partic. निवृत्त 1) erloschen MĀK. P. 100, 19. परि° ganz erloschen BURN. Intr. 590. — 2) (aufgedeckt) froh, zufrieden M. 1, 54. MBh. 3, 3062. R. 1, 59, 3. 2, 33, 24. R. Gonn. 1, 38, 18. 2, 38, 34. 3, 5, 12. 66, 11 (विर्वृत godr.). Vikr. 71, 12. KATHA. 18, 405. 19, 100. 25, 309. 39, 213. 49, 202. 73, 320. RĪGA-TAR. 2, 42. Hit. 50, 6. Bhaṭ. P. 4, 1, 52. 31, 30. 5, 1, 3. 6, 2,

5. साधु 3, 2, 4. अति 1, 6, 18. सु० KATHA. 32, 191. 46, 151. अ० RAGH. 16, 7. Spr. 3183. अनिर्वृत्य absol. Bha. P. ed. Bomb. 9, 14, 24. = मत्कृता निर्वृतिमप्राप्य Comm. — Nach CHANDLATHAN bei WILSON soll निर्वृत n. Haus bedeuten. — Vgl. निर्वृति. — caus. abwehren PRAB. 81, 7.

— परि bedecken, umringen; zurückhalten, hemmen: वन्निवासे परि देवीरदेवम् RV. 3, 32, 5. नैनमकः परि वरदघापोः 4, 2, 9. परि वामरुषा वयो घृणा वरस क्षातयः 5, 73, 5. तम् — परिवन्नुस्तपस्विनः umringten MBH. 1, 3, 3, 933. 7, 4767. R. Gonn. 2, 39, 39. 4, 25, 1. PANKAT. 63, 21. ०वृत्य R. 8, 81, 7. KATHA. 43, 291. PANKAT. 233, 5. partic. 1) परिर्वृत RV. 1, 144, 2. गोत्रा 2, 17, 1. तमसा 23, 18. 10, 133, 6. राधस् 7, 27, 2. AV. 10, 8, 31. 12, 5, 2. 17, 1, 28. AIR. Ba. 8, 23. मृगान् (eine Art von Elephanten) किरण्येन परीवृतान् bedeckt Bha. P. 2, 20, 25. कोपपरीवृतात्तर erfüllt von Verz. d. Oxf. H. 260, a, N. Z. 3. तमस् umgebend RV. 4, 45, 2. — 2) परिर्वृत bedeckt, umgeben CAT. Ba. 1, 1, 2, 21. 11, 4, 4, 11. AIR. Ba. 2, 2. रथ bezogen P. 4, 2, 10. H. 734. सुवर्णकिङ्किणीपरिवृतात्तरस्क umhangen PANKAT. ed. orn. 4, 8. verhüllt MBH. 13, 1447. मृत्पिण्डो जलरक्षया umgeben Spr. 2245, v. l. दीपिकाभिः VIKR. 44. VANSH. BBN. S. 21, 14. 54, 51. 84. Bha. P. 3, 32, 9. पुत्रामात्य ० अ०. Ca. 10, 6, 10. भृत्यः Jān. 1, 114. 359. MBH. 2, 1628. 3, 1726. 5, 6098. R. 1, 51, 21. 2, 14, 26. 34, 10 (35, 8 Gonn.). 50, 19. Mān. 137, 8. RAGH. 1, 37. Cān. 112, 14, v. l. MĀLAV. 70, 28. VANSH. BBN. S. 44, 26. PRAB. 107, 4. PANKAT. 4, 1, 45. PANKAT. 48, 22. VER. in LA. (III) 6, 5. अपरिवृतं धान्यम् nicht eingehegt M. 8, 238. 240. — Vgl. परिवार, परिवृत fg., अपरिवृत, नित्यपरिवृत. — caus. umgeben, umfassen, umringen: भोगेभिः AV. 11, 9, 5. तमसा 10, 19. उच्छ्रयिभ्यां हृदिः KĀT. Ca. 8, 3, 27. 6, 12. Gonn. 4, 2, 2. LIT. 5, 8, 15. शरवर्षः MBH. 3, 12127. 5, 5961. रथत्रातेष 5962. परिवार्यामृतं तस्थुः umstanden 1, 1428. रणान्निर्म 5, 7112. पुरीम् HARIV. 4999. गिरि परिवार्य प्रदक्षिणम् 3819. शयानं शकुन्ताः समसात्पर्यवारयन् MBH. 1, 2947. 5154. 5, 21 (med.). 14, 1827. 17, 27 (wo पर्यवारयन् st. पर्यवारयन् zu lesen ist). 28. R. 1, 5, 2. 2, 87, 7. 92, 14 (101, 16 Gonn.). R. Gonn. 2, 95, 28. 108, 28. 3, 62, 30. 4, 25, 18. Spr. 2857. KATHA. 12, 30. 13, 39. RĪGA-TAR. 5, 79. तान्परिवार्यावतस्थिरे MBH. 1, 5770. तं परिवार्योपविष्टः 3, 464. 4, 793. 5, 6060. 7229. 7298. R. 1, 36, 10. 2, 34, 18. R. Gonn. 1, 37, 11. 6, 2, 85. 81, 7. KATHA. 28, 29. स्वबहुभिः परिवार्य (०धार्य ed. Bomb.) umfassend MBH. 5, 7229. परिवारित bedeckt mit, gehüllt in (instr.): अग्निनेः 3, 2057. वैयाघ्र 2, 1854. 7, 268. परिखा (निवेश) umgeben von R. 2, 80, 18. वेदिका (उद्गान) R. Gonn. 2, 87, 16. शङ्कुभिस्तीक्ष्णैः सर्वतः परिवारितः (परिघः) 3, 32, 12. शकुनैः MBH. 1, 2949. ब्रह्मर्षिभिः 7681. 2, 1629. 3, 2606. 4, 616. 5, 7052. 8, 2801. R. 2, 84, 12. R. Gonn. 2, 2, 35. 123, 19. 6, 3, 9. Kām. NIVIS. 6, 1. CĀ. 9, 31. Spr. 2286, v. l. KATHA. 6, 67. 12, 54. 20, 90. RĪGA-TAR. 1, 292. 4, 590. Bha. P. 5, 20, 40. MĀN. P. 37, 14. PANKAT. 43, 5. — Vgl. परिवार्या.

— अभिपरि, कोपेनाभिपरिवृतः von Zorn erfüllt R. 7, 58, 22.

— संपरि umgeben, umringen: संपरिवृत AV. 10, 2, 33. यूथयैः संपरिवृता R. 6, 21, 6. — caus. dass.: युधिष्ठिरं संपरिवार्य — उपाविशन् MBH. 3, 10234. 4, 2111. 6, 2586. 2670. 7, 5839. 8, 3808. R. Gonn. 2, 67, 25. 3, 28, 23. वानरैः — लङ्का संपरिवारिता 6, 37, 91. नीरेदेन MBH. 6, 410.

— प्र abwehren: दुष्टेभिः प्रवृणोति भूयसः RV. 7, 82, 6. 8, 21, 2. प्रवृता KATHA. 103, 169 fehlerhaft für प्रवृता. Vgl. 2. प्रवर, 2. प्रवरा, प्रवार

und प्रा. — caus. abwehren MBH. 3, 10476. 6, 2809.

— प्रति caus. Jmd zurückhalten, abhalten, abwehren, Jmd wehren MBH. 3, 12119. 4, 1821. 1896. 5, 7128. 6, 516. 7, 1109. 8, 1090. HARIV. 676. 6789. R. 3, 49, 22 (so v. a. abwehren, widersprechen). 4, 33, 8. BHATT. 17, 49. शिलावर्षे शरवर्षेण R. 1, 28, 16. MBH. 3, 12217. प्रतिवारित 16648. R. 5, 56, 87. MĀLAV. 11. विवेशाप्रतिवारितः R. Gonn. 2, 17, 3. 32, 37. M. 8, 360. n. Verbot: एतत्प्रतिवारिते R. 7, 45, 20. — Vgl. प्रतिवार fg. und प्रतिवार्य.

— वि 1) aufdecken, eröffnen, öffnen; daher (das Dunkel) erhellen; offenbaren, kundthun; häufig im Veda mit Dehnung षावर und im Saṁdhi षावो RV. Pāṇ. 1, 28. AV. Pāṇ. 2, 44. ज्योतिषा वि तमो व-वर्थ RV. 1, 91, 22. 62, 5. 7. व्यस्मदा काष्ठा धर्वते वा 63, 5. गावो न व्रजं व्युषा धावर्तमः 92, 4. 113, 4. 9. 18. 5, 45, 1. 6, 44, 8. 4, 1, 15. वि यद्वारिषि पर्वतस्य वृण्वे 21, 8. 51, 2. 5, 34, 8. 6, 62, 11. 7, 90, 4. व्यावर्द्ध्या मतिं वि रतिं मर्त्येभ्यः 8, 9, 16. वि नो रूपे डुरो वृधि 9, 45, 3. 97, 38. V8. 13, 3 (P. 2, 4, 80, Sch.). 20, 36. CAT. Ba. 7, 4, 4, 14. 11, 1, 2, 2. द्वारं व्यवारिषम् 8, 8, 7. अकुल्या मध्ये विवृणोति KĀT. Ca. 7, 7, 21. 10, 7, 4. — नाकारणं विवृणुयात्खड्गम् das Schwert entblößen VANSH. BBN. S. 50, 6. कामं तु मे मा-रुतस्तत्र वासः प्रक्रीडिताया विवृणोतु öffnen MBH. 1, 2985. विवृणु स्व-मोकः Bha. P. 8, 24, 53. मञ्जूषा विवृतवान् KATHA. 18, 40. द्वारं विवृत्य 50, 183. द्वारः स्वयं व्यवर्षत öffnenen sich von selbst Bha. P. 10, 3, 50. विवृणोति मुखं यावत्तस्य KATHA. 73, 7. वक्त्रं व्यवृणुत (den eigenen Mund) R. 5, 8, 8. यस्तु कर्णो विवृणुते 8, 2, 36. विवृत्य नयने die Augen aufreißend 5, 24, 22. 56, 85. MBH. 1, 6275. ममाप्येतद्धि संपरिवर्तते । अभिप्रायस्य पापवान्वितं तु विवृणोम्यहम् offenbaren, kund thun MBH. 1, 5687. 6952. R. 2, 75, 27. RAGH. 19, 40. MĀLAV. 45. KUMĀRAS. 3, 68. RĪGA-TAR. 1, 182. 3, 185. Bha. P. 3, 9, 20. 24. Verz. d. Oxf. H. 130, b, 18. 136, a, No. 239. BHATT. 7, 73. विवन्नुः KUMĀRAS. 3, 35. RAGH. 6, 85. विवृणवान् पुरातनम् MBH. 15, 818. DAÇAK. 133, 2. तथागतज्ञानं विवृणामः SADDH. P. 4, 28, 6. विवृतवान् KATHA. 72, 211. विवरोतुमात्मनो गुणान् Spr. 1825. धातुपाठे विवृतिम् erklären, commentieren Verz. d. Oxf. H. 175, b, No. 398. विवृत aufgedeckt, entblößt MBH. 1, 2942. DAÇAK. 90, 11. वसुधां विवृतामधिरोते auf der nackten Erde MBH. 11, 457. प्रसुप्तशसि विवृते (so mit der neuen Ausg. zu lesen) dass. HARIV. 4823. तथा तैरवकीर्णस्य दिव्यैरस्त्रैः समस्तः । न तस्य अकुलमपि विवृतं संप्रदश्यते unbedeckt, frei von Wunden MBH. 4, 2027. अविवृतशरामि verborgen, unbekannt Bha. P. 5, 12, 15. एकाग्रः स्यादविवृतो नित्यं विवर्दर्शकः seine Blüten nicht zehend Spr. 3835. geöffnet, offen: पात्रं अ०. Gṛha. S. 53 bei STENZLER. सवन् KATHOP. 2, 18. मुख, आस्य, वक्त्र MBH. 3, 12931. R. 5, 8, 10. 56, 25. CĀN. 7. KATHA. 18, 324. HIT. 76, 6. सर्व उष्मापो ज्यस्ता निरस्ता विवृता (so ist zu lesen; = विवृतप्रयत्नोपेताः ÇAM.) ÉHĀND. UP. 2, 22, 5. काष्ठस्य खे विवृते संवृते वा RV. Pāṇ. 13, 1. उष्मणां विवृतं च AV. Pāṇ. 1, 31, 34 (०तम). Ind. St. 4, 118. fgg. Schol. zu P. 1, 1, 9. 3, 4, 68. द्वारं R. 2, 67, 16. R. Gonn. 2, 99, 4. KUMĀRAS. 4, 36. RĪGA-TAR. 6, 7. बिलं R. 4, 54, 87. 52, 7. 57, 21. गर्तं MĀN. P. 21, 9. आचार्यमिव पश्यामि यस्यास्ते कृत्वा विवृता न विवृता सद्यो भवति मेदिनी H dass sich die Erde nicht auf-thut R. 2, 33, 12. तस्याः शरीरं विवृतं प्रविश्य R. Gonn. 1, 47, 17. क्षतधा विवृतं कवचम् 3, 34, 18. शोकसागर 4, 22, 14. संसारवर्त्म विवृतं कः पिबन्तु

तदीश्वरः KATHA. 28, 182. द्विजाः *blossgelegte Zähne* Bha. P. 6, 6, 41. 18, 61, 37. *स्मयन ein Lächeln, wobei man die Zähne zeigt*, Āc. Ca. 12, 8, 5. *offen zu Tage liegend* MBh. 1, 2346. VARA. Bha. S. 68, 111. Spr. 3305. अवसरं *eröffnet, dargeboten* Bha. P. 5, 2, 6. विवृतम् *vor aller Augen* MBh. 13, 6225. विवृतज्ञानं Pā. Gha. 2, 7. नक् शक्नोति विवृते प्रत्याख्यातुं नराधिपम् *gerade heraus oder öffentlich* MBh. 4, 344. *enthüllt, kundgethan, offenbart, auseinandergesetzt*; = विस्तृत Mnd. t. 156. वेदः Mup. Up. 2, 1, 4. पौरुष Spr. 4464. मय MBh. 12, 38. धातमन् HARIV. 4242. RAGH. 15, 98. KUMAR. 3, 11. Cā. 44. Bha. P. 8, 24, 38. PĀNĀ. 2, 7, 80. KULL. zu M. 2, 220. SARVADĀRṢA. 31, 15. 38, 12. 87, 1. 94, 9. 148, 19. वीवृत *kundgethan* Verz. d. Oxf. H. 21, a, 26. — 2) *verdecken, verhüllen, verstopfen*: वसनस्येव छिद्राणि साधूनां विवृणोति यः MBh. 3, 18755. विशेषतः पिदधाति NĪLAK.; offenbar fehlerhaft für विवृणोति (s. u. छपि). — विवृते: HARIV. 3926 fehlerhaft für विधृते:; wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. विवर, विवरण, विवृता, विवृति.

— सम् 1) *zudecken, verhüllen, verbergen*: अश्मसहिता धाराः संवृण्वत्यः समस्ततः MBh. 3, 10981. Mān. 46, 18. Śā. zu RV. 1, 52, 5. राज्ञो लोचने संवृणोति Vikr. 47, 12. (शराः) शलभा इव संवृण्वाना दिशो दश MBh. 7, 1389. वस्त्रेण संवृत्य मुखम् 2, 2623. संवृत्याकारमात्मनः KATHA. 31, 88. व्याघातो हि मरुता मे संवर्तु नृप दुष्करा MBh. 4, 52. *verschlossen*: दारणयेतानि यो ज्ञात्वा संवृणोति 5, 1484. संवृत *verdeckt, bedeckt, eingehüllt in, verhüllt* H. 1476. HALA. 4, 58. छयम् त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः प्र सोम इन्द्र सर्पतु *der Soma beschleiche dich, wie man verhüllt zu Webbern schleicht*, AV. 8, 17, 7. मलेन MBh. 3, 2699. विषेण 2623. उत्खेन Bha. P. 3, 31, 8. चर्मणा M. 11, 108. वासतो र्धेन MBh. 3, 2335. वल्कलाजिनं R. 1, 1, 31 (33 GORR.). 2, 75, 80. JĀ. 3, 199. VARA. Bha. 27 (25), 16. 32. Bha. P. 4, 4, 24. सुं MBh. 1, 4934. 4940. नीलात्मकवन्दं (स्नान) Bha. P. 4, 23, 31. काञ्चनेः कमलेः R. 4, 44, 14. पाण्डुकम्बलं (नौ) 2, 89, 18. असंवृता संस्तरणेन मेदिनीम् R. GORR. 2, 8, 59. असंवृतायां भूमौ *auf der blossen Erde* 9, 35. 5, 21, 4. चन्द्रलेखा नीलाधसंवृता MBh. 3, 2671. तमसा सूर्यः R. 1, 74, 14. 4, 39, 9. Kām. NĪRIS. 16, 23. PĀNĀ. 1, 2, 68. Bha. P. 1, 7, 30. छकुलिसंवृताधरोष्ठ Cā. 73. मरुता मेखलेन सुसंवृतः *so v. a. umgürtet* R. 5, 24, 26. सौधप्राकारं *umgeben von* R. SCHL. 2, 80, 19. 80, 19 (87, 23 GORR.). 5, 56, 67. पुलिने जलसंवृते 4, 24, 30. VARA. Bha. S. 54, 40. करसंवृतमध्या *so v. a. mit der Hand umspannt* R. 3, 52, 35. कंधरात्तरं 4, 10, 22. *umgeben von* MBh. 3, 571. 1017. 2070. 3, 2223. R. 2, 34, 16 (35, 14 GORR.). 96, 3. R. GORR. 1, 79, 26. 109, 11. 4, 13, 10. Ver. in LA. (III) 5, 16. सखीभिः सक्त संवृता HARIV. 4599. *verborgen, versteckt, geheim gehalten* KAUSH. Up. 1, 1 (n. ein verborgener Ort). गृह MBh. 1, 5722. 4, 140 (सुं). 574. R. GORR. 2, 101, 13. 5, 13, 25. 53, 4. 69, 2. PĀNĀ. 91, 2. भित्तुत्रयेण R. 3, 52, 14. संवर्षा Spr. 4464. Cā. Bha. 14, 6, 8, 8. MBh. 1, 2246. R. 5, 40, 8. मय Kām. NĪRIS. 8, 9. RAGH. 1, 20. 7, 27. Cā. 44. Vikr. 43, 5. VARA. Bha. S. 68, 54. KATHA. 54, 110. Bha. P. 1, 18, 17. 4, 16, 10. Verz. d. Oxf. H. 29, a, 6. सुसंवृत *sehr auf seiner Hut stehend* MĀK. P. 32, 22. स्व (सुं) dass. M. 7, 104. *geschlossen*: संवृतापणवेदिका (so die ed. Bomb.) R. 2, 42, 23. कर VARA. Bha. S. 68, 39. लज्जासंवृतलोचन MBh. 3, 1535. 6, 5823. द्वि Spr. 4244. *सर्वकारक* Bha. P. 8, 6, 16. कण्ठस्य खे-विवृते संवृते वा RV. PĀT. 13, 1. संवृता उकारः AV. PĀT. 1, 36. Ind.

St. 4, 118. fgg. Schol. zu P. 1, 1, 9. 2, 4, 68. *eingeschlossen in*: घटं (वाकाश) Schol. zu Kap. 1, 51. छयं पटः संवृत एव शोभते *eingeschlossen, so v. a. verhüllt, bei Seite gelegt* Mān. 33, 17. क्षयासंवृतचेतना *geschlossen* *so v. a. unthätig* R. 5, 30, 12. *besetzt, in Beschlag genommen* MBh. 3, 14870. fg. *erfüllt, voll von* Cā. Bha. 14, 8, 5, 18. शक्तिभूमिः R. 1, 54, 21 (55, 21 GORR.). तिमिनागं (क्रुद) 2, 81, 16. भयं Bha. P. 10, 4, 35. युद्धाकाश-यासंवृतात् *so v. a. von einem Kampfe, an dem auch Brahmanen Theil nehmen*, MBh. 1, 7118. *versehen mit, begleitet von*: तुल्याभिज्ञं 3, 2677. धर्मं (भारती) 4, 914. ब्राह्मणं दुर्लभतरं संवृतं परिपन्थिभिः 13, 1920. *vielleicht so v. a. mit Allem wohl ausgerüstet* 1814. — 2) *zusammenlegen, in Ordnung bringen*: यावद्वत्त्वं च वेणीं च विवृतां संवृणोम्यहम् KATHA. 64, 38. पाशान्संवर्तितम् Hit. 23, 11, v. l. *mod. etwa sich sammeln, — vereinigen*: समिधौ वरत्त RV. 1, 121, 15. — 3) *hemmen, abwehren*: संवरि-षीष्ठास्त्वं शत्रोः पराक्रमम् BHATT. 9, 27. *Jmd abweisen, zurückweisen* KATHA. 30, 22. संवृत *gehemmt, unterdrückt*: *मैथुन* HARIV. 1365. अग्नि-मुखे मयि संवृतमीलितम् Cā. 44, v. l. *gedämpft* (= समान Comm.) RV. PĀT. 15, 10. — 4) *असंवृत* Bez. einer Hölle M. 4, 81. — 5) *संवृत* *vielleicht fehlerhaft für संवृत in der Stelle: वाज्ञपेयसकृन्नायां सकृन्मैः सुसंवृते*: MBh. 7, 2386. — Vgl. संवर, संवरण, संवृति. — *caus. zurückhalten, abhalten, abwehren*: प्रविशतं वनं दारि गर्धवाः समवारयन् MBh. 3, 14868. अस्त्रैस्त्राणि संवार्य 4, 2057. 13, 1981. HARIV. 6682. MBh. 3, 14994. — *अभिसम्* *verdecken, verhüllen*: अर्वा च सकृन्ना दीप्तं स्वर्भानुरभिसंवृ-णोत् MBh. 5, 7239. अभिसंवृत *bedeckt, verdeckt, verhüllt*: श्वेतच्छाभि-संवृत 7, 1501. सर्वं बाणाभिसंवृतम् HARIV. 8075. R. GORR. 2, 125, 11. शोकजालेन मरुता विततेन 5, 18, 10. वस्त्रार्धेन MBh. 3, 2731. 2903. शैलौ नीक्षरेण 1, 6022. रजसा सूर्यः 7, 667. Spr. 2969. *umgeben von*: सागरेण R. 5, 9, 14. PĀNĀ. 3, 11, 14. कुरुभिः MBh. 5, 3239. 6, 2415. HARIV. 5071. 11406. R. 2, 42, 22 (41, 20 GORR.). 3, 63, 18. 5, 53, 18. 6, 2, 32. 92, 83. *erfüllt von, besetzt mit, voll von*: निरत्तरमभूतत्र जनेधिरभिसंवृतम् MBh. 2, 911. यदे-भिर्मकरावासः 7, 400. विविधजनाभिसंवृता (पुरी) R. 7, 70, 17. शोकाभिसं-वृता 4, 19, 5. *verbunden —, versehen mit, im Verein mit*: वीरलक्ष्म्या MBh. 18, 5. इदं देवार्चिचरितं सर्वतीर्थभिसंवृतम् (पठन्) 3, 8261. 13, 6765. *विलसितविलसित*: प्रभाजालाभिसंवृतः HARIV. 6813.

— *समभिसम्, समभिसंवृत umgeben*: रथव्यंशेन MBh. 6, 4497.

2. वर, वृणोति, वृणुते (वरणो) DĀTUP. 27, 8. वृणाति, वृणीति (वरणो) 31, 16. 20. अवृणोति 1. sg. RV. 18, 33, 4. (आ) वरसु, वरत्त; ववार, वव्रे. अवृषे, अवृमैक; अवृरिष्ट, अवृत, वृत, अवृथासु, अत्रि 1. sg. RV. 4, 55, 5. अवृषत 3. pl., वृरीत RV. 5, 50, 1. 6, 14, 1. वरिषीष्ट; वरितुम्, वरीतुम्; त्रियताम्, वंत; *sich erwählen, vorziehen, wünschen; lieber wollen als* (abl., ausnahmsweise instr.), *lieben*: इतम् RV. 1, 44, 3. हेतारम् 58, 7. सेमम् 32, 3. योषावृणीत युवां पती 119, 5. वृगमव इतं वृणीमहे 114, 9. इषं वरमहृणो वरत्त 140, 13. 187, 2. सखीयस्त्वा वृमहे देवं मतीस उतये 3, 9, 1. 12, 3. 36, 8. श्वातिर्वृणीत तमसो विज्ञानन् *vorziehen* 39, 7. अस्मौ इका वृणीष्व सख्याय 4, 31, 11. सौमात्सुतादेवृणीता वसिष्ठान् 7, 33, 2. 9, 88, 1. श्रियो वृणानः पवते 94, 1. कुरुयवणामावृणो मंकिष्ठं वाधातामृषिः 10, 33, 4. त्वो विशो वृणातां रात्र्याय AV. 3, 4, 2. अष्टक्रामन्यौरुषेयाहृणानो देव्य वचः 7, 105, 1. याभिः सत्यं भवति यदृणीषे 9, 2, 25. 10, 4, 21. भस्नु च प्र पूर्य इषं वृणीतावसे *Trank mag er sich wählen d. h. sich nehmen zur*

Genüge RV. 8, 14, 1. सा तथेत्यत्रधीति । वै वो वरं वृणा इति वृणीषेति
 Ait. Br. 1, 7, 2, 22. गवो त्रीणि शतानि त्रयवृणीषा मत् *waren dir Heber
 als ich* 7, 17. TS. 2, 5, 4, 2. Çat. Br. 44, 5, 4, 12. 14, 7, 4, 1. कान्तिज्ञो
 ऽवृणाः 10, 3, 4, 1. Âçv. Gm. 1, 23, 1. fig. 24, 1. VS. 28, 12. act.: इन्ने
 वृत्रमवृणोत्प्र मायिनामभिनाः (doppeltes Wortspiel) I. suchte den Vr.
 aus, ihn unter den Zaubernern vernichtete er RV. 3, 34, 2. — त्रीन्वरान्व-
 णीष Katnop. 1, 9. KAUSH. UP. 3, 1. MBH. 3, 6000. RAGH. 2, 63, 3, 63.
 KATHIS. 22, 139. BULG. P. 4, 20, 23. MĀK. P. 16, 87. 91, 84. वृणु त्वं वर-
 मीप्सितम् MBH. 1, 3391. R. 2, 9, 25. त्रियतामीप्सितो वरः BULG. P. 7,
 3, 17. MĀK. P. 16, 50. वरं तं वरं वरे MBH. 1, 496. वरं च मत्कंचन
 वृणीष BULG. P. 4, 20, 16. सा वरे मत्परांशम् *erbat sich* MBH. 8, 7377.
 R. 2, 31, 5. यदेव वरे तदपश्यदाकृतम् RAGH. 3, 6. KATHIS. 18, 1. BULG.
 P. 4, 12, 5. WEBER, RĀMAT. UP. 344. स्थूलानि सूक्ष्माणि बहूनि चैव वृणाणि
 देही स्वगुणैर्वृणोति ÇVATĀÇV. UP. 5, 12. अन्यदृणीतम् MBH. 1, 7639. अवृ-
 णोत्पाण्डवानामदास्ताम् 2, 2698. ववारं रामस्य वनप्रयाणम् BHATT. 3, 6.
 वृतं तेनेदम् KUMĀR. 2, 56. AK. 3, 2, 41. H. 1484. यन्मनोगतं मत्तः — वृणी-
 हि BULG. P. 4, 12, 7. KATHIS. 7, 57. BHATT. 9, 25. AK. 3, 4, 24, 175. तद्-
 णुष माम् *das erbittet dir von mir* MĀK. P. 24, 4. वृणोमि धर्मं न मही-
 मधर्मतः R. GON. 2, 18, 54. कामार्थं वृणीते यः *sieht vor* MBH. 5, 990 (elig.
 998). अयप्रक्रमणमेवातः (so die ed. Bomb.) सर्वकामैर्कं वृणो R. 2, 34, 40.
 वरे यजेयमिति 32, 41 (45 GON.). वरे पुत्रं मातृविक्रमम् । द्विप्रसादा-
 दिच्छेयम् 5, 3, 24. वरे स च प्रभुम् । देवदानवयत्नाणाम् — अवृणो भवेयं वै
er erbat sich von MBH. 3, 12583. रामं वरिषुं परिरत्नार्थम् RĀMA *um*
Schutz anzugehen BHATT. 1, 17. अवरिषात्तमत्तमं कपिं कृतुम् *er bat*
Aksha den Affen zu tödten 9, 26. यद्यमाणा आरुणिं वरे (d. i. zum
 Riviṅ) KAUSH. UP. 1, 1. अग्नानवृषि KĀND. UP. 1, 11, 2. MBH. 1, 6914.
 वसिष्ठमवृत्तवृत्तम् BULG. P. 9, 13, 1. वृणायादेव चर्वन्तम् M. 7, 78. वृत 2,
 143. 8, 206. तौ न वरे पुरुषः कश्चित् *es erwählte kein Mann sie* (zur
 Gattin), *es warb Niemand um sie* MBH. 3, 8567. न च कश्चिद्वृणोति त्वाम्
 (so zu lesen) 16647. तेन चास्मि वृता पूर्वम् 5, 5974. BULG. P. 4, 27, 20.
 पुत्रस्य कते वरे वसुदत्तस्य कन्याम् *er warb für den Sohn um* KATHIS.
 21, 58. पितरं नो वृणीष *werbe beim Vater um uns* R. 1, 34, 29. नान्यं
 पतिं वृणो MBH. 1, 3388. 3, 2178. 2187. 10541. RAGH. 12, 23. KATHIS. 20,
 118. 44, 41. BULG. P. 3, 14, 12. 4, 27, 21. 6, 6, 39. स्वयं हि वृण्वते राज्ञा
 कन्यकाः सदृशं वरम् 9, 20, 15. 10, 60, 11. सकृदतो मया भर्ता न द्वितीयं
 वृणोम्यक्तम् MBH. 3, 16684. वृते नैषधे भैरवा 2225. 2242. 2963. VIKR. 101.
 श्रीश त्वा वृणुते पद्मा R. 2, 70, 12. वृणते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः
 स्वयमेव संपदः Spr. 3226. KATHIS. 66, 109. तं शुक्रवृषपर्वाणो । वव्राते वै
 यथा पुरा so v. a. zum Schwiegersonn *erschen* MBH. 1, 3185. तं पौरिकि-
 त्याय वरे 675. BULG. P. 7, 5, 1. देवा वरिरे ऽङ्गिरसं मुनिम् । पौरिकित्येन
 यागार्थं काव्यं तूशनसं परे ॥ MBH. 1, 8188. पतित्वे 3, 2208. RAGH. 16, 24.
 सारथ्ये भोजने MBH. 3, 2901. अत्रैरपत्यत्वं (°त्वे?) वृतः BULG. P. 1, 3, 11.
 यन्मे कन्या स्वकन्यार्थं (so die ed. Bomb.) वृतवानसि so v. a. an Tochter
 Stelle annehmen MBH. 5, 7502. असमञ्जं वृणीषेकमस्मान्वा so v. a. wähle
 zwischen ihm und uns R. 2, 38, 20. परान्वृणीते स्वान्देष्टु *hebt* MBH. 5,
 4149. Jmd zum Gnadenempfänger erwählen so v. a. Jmd (acc.) eine
 Gnade gewähren: वरितुं त्वा तु शक्रायाम् RĪGA-TAN. 3, 421.

— caus. वरयति, ंते (ईसायाम्) DRĀTUP. 33, 2. *sich erwählen*; — aus-

biten, Jmd um Etwas angehen, werben um: वरं वरय MBH. 1, 6429.
 R. 1, 31, 12. 43, 17. BULG. P. 2, 9, 20. 7, 10, 14. MĀK. P. 19, 13. HIT. 116,
 7. वरयस्व MBH. 2, 2410. 3, 16778. HARIV. 7972. कन्या वरयते वृषं माता
 वितं पिता सुतम् Spr. 3864. खनित्रपितके R. GON. 2, 37, 5. इयेष्टा किम-
 वतः सुतां गङ्गा वरयां चक्रिरे देवाः 4, 37, 17. सरथो सधनुष्को च भीमसेन-
 धनंजयो । यमो च वरये राजसदासान्स्ववशानकम् ॥ *ich erwählte mir als*
Gnada, dass sie im Besitz von Wagen u. s. w. seien, MBH. 2, 2411. Jmd
biten um, mit dopp. acc.; act. MBH. 13, 1119. R. 1, 36, 16. R. GON. 1,
 40, 12. 2, 9, 18. — तं च राजा यष्टुकामो वरयिष्यति sc. zum Riviṅ R. SCHL.
 1, 10, 9. आचार्यं वरयेयं त्वामस्त्रार्थम् MBH. 3, 12015. सकृदयं वरयामास मा-
 रीचम् R. 1, 1, 48 (52 GON.). 10, 12. तं भर्तारं वरयामास MBH. 1, 3779. 3,
 2157. 2169. fig. 2189. 2217. 2769. 2972. fig. वरयेथाः प्रभे ऽयं तम् (sc. भ-
 र्तारम्) 1, 7004. 3, 2180. R. GON. 4, 35, 42. तौ न कश्चिद्वरयामास (sc. प-
 त्नीम्) MBH. 3, 16643. Spr. 4972. MBH. 13, 112. med. 3, 2241. वरयित्वा
 1, 6134. दंपती । वरयां चक्रतुः कन्या दशार्थाधिपतेः सुताम् *sie warben um*
sc. für den Sohn 5, 7417. fig. नृपतेस्तनुजां सिद्धिपुत्रेन वरयामास दारान्
 7418. वरये त्वा महीपाल लोपमुद्रो प्रयच्छ मे 2, 8571. 13, 105 (act.). राम-
 लक्ष्मणयोरर्थं त्वत्सुते वरये R. 1, 70, 44. सुतादयं पत्न्यर्थं वरयामहे 72, 5, 6.
 R. GON. 1, 72, 34. 74, 5. 8. 7, 80, 11. तं यज्ञाय वरयामास R. SCHL. 1, 11, 2.
 पार्थिवस्त्वा वरयते नगोत्तम धनार्थम् VARĀH. BĀH. S. 43, 18. सद्ये R. 5,
 89, 17. पतित्वे MBH. 3, 2140 (med.). मैत्र्याद्वरयित्वा विद्वषकम् KATHIS. 18,
 342. श्लोकोरो ऽथ वषट्करो वेदाश्च वरयन्तु माम् so v. a. *mögen mir hold*
sein R. 1, 65, 21. R. GON. 1, 67, 13. — वरयति ist eigentlich denom. von वर.

— अयं अभिन्दनः अयं त्वा वृणो शतेन LIT. 9, 9, 20.

— अभि *erwählen*: मया शास्त्वपतिः पूर्व मनसाभिधत्तः MBH. 5, 5971.
 PĀNĀR. 3, 9, 14. बहूनि सकृन्नाणि ग्रामणीत्वे ऽभिवर्तिरे MBH. 12, 4861.
 श्रेयो हि धीरो ऽभि प्रेयसो वृणीते प्रेयो मन्दो योगज्ञेमादृणीते *erwählen*
vor so v. a. vorziehen KATHOP. 2, 2.

— आ 1) *erwählen, erwünschen*: अयं RV. 2, 26, 2. 41, 19. 3, 2, 4. इषेः
 12, 5. आ वै वृणो सुमतिम् 33, 11. 37, 9. 7, 39, 11. 97, 2. यस्य त्वं सुष्ठमा-
 वरः 8, 19, 30. AV. 19, 42, 3. — 2) *Jmd Etwas zukommen lassen*: यो चा-
 नते दक्षिणामावृणोति MBH. 13, 4317. = प्रयच्छति NĪLAK. mit Erwähnung
 einer Losart *अवृणोति*.

— व्या *erwählen*: तौ कन्या व्यावृण्वपार्थिवाः MBH. 1, 4418 nach
 der Losart der ed. Bomb., व्यवृण्वन् ed. Calc.

— उद् *scheinbar* R. 2, 11, 9, wo aber mit der ed. Bomb. उद्हरस्व
 st. उद्हरस्व und ausserdem माम् st. मे zu lesen ist.

— निम् *auswählen*: निरेकमिदृणते वृत्रकृत्ये RV. 4, 19, 1. TBH. 1, 3,
 6, 7, 6, 4, 10.

— परि *erwählen*: पुत्रोः श्रियं परि योषावृणीत RV. 7, 69, 4. 4, 41, 7.

— प्र *erwählen*: प्र त्वा कृतं वृणीमहे RV. 1, 36, 3. 3, 19, 1. पूषणं पु-
 त्राय 8, 4, 15. प्र सुन्वानस्यान्धसो मर्तो न वृतं तदधः *von dem gekelterten*
Tranke nehme er an 9, 101, 13. पुरोहितस्यार्थेयणा प्रवरं प्रवृणीरन् Ait.
 Br. 7, 25. TS. 2, 5, 42, 9. Çat. Br. 4, 3, 5, 2, 4, 2, 3, 2, 5, 2, 30. 6, 4, 23. KĀT.
 Ça. 9, 8, 8. यथाप्रवृत्तम् 16. अर्षेयाणि गृह्यतेः प्रवरित्वा (falsche Form
 mit Anklang an प्रवर; प्रथमं वरित्वा Comm.) Âçv. Ça. 4, 1, 17. करोमि
 कामं कं ते ऽयं प्रवृणीष यथेच्छसि MBH. 7, 487. 3, 17, 96. धर्मं तु यः प्रवृ-
 णीति 8, 771. BHATT. 20, 23. यावत्त ते ऽङ्गिमभयं प्रवृणीत लोकः BULG. P.

3,9,6. 31,15. यदा नान्यं प्रवृणुते वरम् MBh. 3,17186. प्रवृणोमि Bṛh. P. 3,4,15. प्रवृत्रे 4,30,26. प्रवृत्त 50 v. a. adoptirt als Sohn 9,7,1. — Vgl. 1. प्रवर, 1. प्रवरण, प्रवृत्तकाम fg. — caus. I. प्रवरयति erwählen MBh. 3,10810. — II. प्रवारयति 1) Jmd befriedigen: ननु भोगेषु पानेषु वस्त्रेषु भाष्येषु च प्रवारयति न: R. 2,77,15. — 2) anbieten, ausbieten: पण्यस्त्रीव प्रवारिता MBh. 5,6006. प्रचेदितौ ed. Bomb. — Vgl. प्रवारण 1) und प्रवार्य.

— प्रति erwählen: कृत्यं वा प्रतिज्ञा: प्रति मित्रा घृषत AV. 3,3,5.

— वि s. u. व्या.

— सम् erwählen, aufsuchen: कृतं वृक्षाभये संवृणुते (pl.) ऽनु संपद: Bṛh. P. 4,21,43.

1. वर (von 1. वर) m. 1) *Umkreis, Umgebung, Raum* AV. 13,4,53. स मानुषीरुभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण (oder Wahl) RV. 7, 8,2. वरु अ पृथिव्या: auf dem Erdenrund 3,23,4. 53,11. AV. 7,8,1. उभा स वरा प्रत्येति भाति च RV. 5,44,12. वरे देवानामव स्यति TS. 2, 5,6,1. Vgl. वरम्, वरसद्. — 2) *das Hemmen*: न यो वराय मृहतामिव स्वन: सेनेव मृष्टा RV. 1,143,5.

2. वर (von 2. वर) nom. ag. (f. स्त्री) wählend; s. पतिवर. m. *Freier* (auch *Bräutigam, Geliebter, Gatte* H. 8. 516. HALS. 2,342); *Freiwerber* RV. 1,83,2. 5,60,4. सञ्जरो न योषणा वरो न येरिष्यसद् 9,101,14. मूर्धया ध्विनी वरा 10,85,8. 9. AV. 2,36,1. 5. 6. 11,8,1. AIT. Bn. 4,7. KAUC. 24. स्नातं कृतमङ्गलं वरम् ÇĀṆH. GṚH. 1,12. Dunkel ist: वरेभिर्वरा अभिषु प्रसीदत: RV. 10,32,1. — M. 2,188 (JĀṆ. 1,117). 3,29. JĀṆ. 1, 55. इच्छायाऽन्यसयोगः कन्यायाश्च वरस्य च M. 3,32.9,88. MBh. 3,16647. HARIV. 5948. सदशं चावकृष्टं च प्राप्य कन्यापिता वरम् einen Freier für die Tochter d. i. Eidam (daher वर = जामातर TRIK. 3,3,363. H. an. 2,450. fg. MED. r. 63) R. 3,4,21. 32 (वरवत्). 36. RAGH. 6,86. 7,4. 17. ÇĀ. 15,11. 88. v. l. Spr. 702. 2724. AK. 2,7,57. KATHS. 16,67. का वरस्य विचारणा 24,32. 26,152. 30,73. 34,255. 35,138. 44,106. 52,400. 79,27. fg. 89,106. 103,159. 122,54. SĀ. D. 4,22. वरार्थ (= पतिकाम Comm.) Bṛh. P. 3,8,5. 14,12. 4,27,8. 9,6,43. 20,15. PĀṆĀT. 129,15. LA. (III) 13,1. 29,14. 35,20. = विट, पिङ्ग H. an. MRB. — Vgl. ज्येष्ठ.

3. वर (wie eben) m. P. 3,3,58. (hier und da auch n., z. B. MBh. 1, 7044. 8,1764. 1767. RĪĀ-TAR. 3,67. an allen Stellen ist leicht eine Correctur anzubringen; sicher steht das n. MBh. 1,7645 und VARĀH. BṚH. S. 58,33). am Ende eines adj. comp. f. स्त्री. Wahl, Wunsch; ein als Geschenk oder Lohn zu wählender Gegenstand: das Wünschenswerthe, Erwünschte; Wahlgabe, Lohn Ind. St. 5,343. = वृत्ति AK. 3,3,8. H. 1523. an. 2,450. MED. r. 63. = देवादृतम् AK. 3,4,35,175. = देवतादे-रभोप्सितम् H. an. MED. = वृत्त TRIK. 3,3,363. n. = किञ्चिदिष्टि H. an. आध्य: स्त्रीणां वर: (sc. पते:) स्मृत: Bṛh. P. 9,14,21. नातो वरातरम् WERN. RĀMAT. Up. 345. कश्चिदत्रापि रुचिरस्ते वरो भवेत् । अथ वान्यां दिशं भूमिर्गच्छाव यदि मन्यसे MBh. 5,3582. प्रथय यश्चत्र कश्चित् रोचते वर: 3638. रोषो न स्यादरो मम mein Wunsch ist, dass 7,2058. HARIV. 4027. स्त्रीणां वरमनुस्मरन् JĀṆ. 1,51. वरं वरु einen Wunsch wünschen, eine Bedingung machen: इषं वरमरूपो वरस RV. 1,140,13. भुद्रे वै वरं व-णते 10,164,2. त्रयो वरा यतमस्त्वं वृणीषे AV. 11,1,10. AIT. Bn. 1,7,3. 33. KAUC. Up. 3,1. MBh. 1,8391. 3,6000. R. 2,9,25. RAGH. 2,63. 3,63.

KATHS. 22,159. 38,70. HR. 116,7. वरं याच M. 3,255. R. 1,4,33 (33 Gonn.). 2,107,5. R. Gonn. 2,8,24. 37,16. 3,53,6. प्रार्थय Spr. 1530. RĪĀ-TAR. 3,67. 419. 5,132. PĀṆĀT. 135,8. एकस्य वर: प्रार्थनोय: 137,19. वरं काङ्क्ष R. 1,55,14. वराकाङ्क्षिन् RĪĀ-TAR. 3,394. आचक्षी सेव तद्वरं व-रम् 434. वरं ब्रूहि VET. in LA. (III) 28,9. वराय चोदित: Bṛh. P. 4,12, 8. वरं दा einen Wunsch thun lassen, eine Wunschgabe gewähren AV. 20,135,10. TS. 7,1,6,5. वरं दा 5,2,2. TBa. 2,2,5. AIT. Bn. 8,9. ÇAT. Bn. 2,2,4. JĀṆ. 1,806. MBh. 1,7644. 3,2079. 2225. 16397. 8,1764. 1767. 1769. R. 1,4,22. 2,26,21. 34,42. 107,4. 3,53,8. KATHS. 18,161. RĪĀ-TAR. 3,420. Bṛh. P. 4,19,40. वरं प्रदा R. 5,3,22. वरस्य गोत्रस्य दानेन RV. 8,82,5. AV. 16,6,10. तत्संयुति वरो RAGH. 12,5. त-स्य वरो ब्रह्मणायमाज्ञत: VARĀH. BṚH. S. 5,14. वरं लभ् seines Wun- sches —, einer Wunschgabe theilhaftig werden MBh. 1,2410. 7645. fg. VARĀH. BṚH. S. 43,8. BṚH. 28 (26),9. प्रभवो वरशापयो: Wünsche zu ge- währen und Flüche auszustoßen Bṛh. P. 4,14,27. प्रति वरम् nach Wunsch, nach Belieben RV. 2,11,21. 10,133,7. वरमा ददा: क्षस्य पिब सोमस्य वरमा सुतस्य 116,2. 1,88,2. प्रति प्र यातं वरमा जनीय 7,70,5. 65,4. 2,39,2. वैश्वानरो वरमा रोदस्योरामि: संसाद पित्रोरुपस्थम् A. wohnt nach Belieben im Schoos der Welten oder seiner Eltern (könnte aber auch zu वरम् gezogen werden) 7,6,6. वराय zur Wahl, zur Befriedi- gung, nach Herzenslust: का तु उपैतिर्मनसा वराय 1,76,1. स्वाह रसो मधुपयो वराय 6,44,21. यो वो वराय दार्शति 7,59,2. वराय मन्यवे nach Wahl und Sinn 8,71,3. 73,4. महरात् in Folge der von mir gewährten Wunschgabe KATHS. 18,316. 27,105. 50 v. a. Vorzug, Privilegium: एष वरो वणिजामीदशेषपराधेषुभिरवियोग: DAÇAK. 82,10. — चादित्यं वरं निर्वपति वरो दत्तिणा TS. 1,8,1. वरो दत्तिणा । वरो हि राज्यम् denn das Erwünschte ist Herrschaft TBa. 1,6,4,5. वरो दत्तिणा । वरोणैव वरं स्पृणोति । आत्मा हि वर: 3,12,5,7. In diesen und anderen Stellen er- klären die Comm. unter Berufung auf Āpastamba das Wort durch गो. यद्यो निविदरो वरो वा nach Comm. der Lohn für Nivida ist ein Ross oder ein Rind ÇĀṆH. Ça. 7,21,9; dazu vgl. तस्मादाङ्कुरश्च निविदा शस्त्रे दद्यादिति तद् षलु वरमेव ददाति AIT. Bn. 3,11, wo SĀ. und zwar das beste erklärt; eher und zwar lässt man wählen. पशुर्दत्तिणा धेनुर्व-रो वा nach Comm. oder was er sich wünschen mag KĀT. Ça. 6,7,29. 10,38. LĪT. 4,12,13. TAIT. Ā. 2,16,3. Gonn. 3,2,31. आचार्याय वरं ददाति गोर्वाक्षणास्य वरो यामो राज्ञस्य PĀ. GṚH. 1,9,2,1. ÇĀṆH. Ça. 1,4,13. GṚH. 1,24. KAUC. 94. 106. KĀT. Ça. 1,10,12. 3,6,2. LĪT. 2,9, 15. JĀṆ. 1,51. 50 v. a. Mitgift: प्राप्तवरो कन्याम् PĀṆĀT. 252,15. Lie- besgabe, Almosen VARĀH. BṚH. S. 58,38. fg. — Vgl. काम, दत्त (in der ersten Bod. auch R. 2,96,45), धारा, स्वयं.

4. वर (wie eben) 1) adj. (f. स्त्री) a) (erwünscht) der vorzüglichste, beste, schönste AK. 3,4,35,173. 175. 30,337. H. 1439. an. 2,450. fg. MED. r. 63. HALS. 4,4. देवा ददतु पद्वरम् ÇĀṆH. Ça. 12,19,1. वरा (vielleicht वरं) धेनुं कर्त्रे दद्यात् KAUC. 112. 136. पुत्रा: MBh. 1,2596. निग्रमाना वरान्व-रान् 7,1529. HARIV. 7904. भूषणानि R. 2,39,15. 68,9. दात्रणि 56,14. भो-गा: R. Gonn. 1,4,7. 3,52,40. कन्या: 4,25,26. 5,11,22. VARĀH. BṚH. S. 74,1. RĪĀ-TAR. 5,431. Bṛh. P. 4,12,14. 6,4,15. MĀN. P. 96,45. PĀ-Ā. 1,6,22. एतत्तत्रभृता वरम् am Besten für R. Gonn. 2,98,21. फलं

व मध्यानीचम् *Varia. Bm. S. 88, 46. वराधममध्यमाः Bm. 23, 17. Häufig*
mit seinem subst. comp.: *वस्त्र* *Adhuta-Bm. 6, 6 in Ind. St. 1, 40. ०द-*
तिपा Jléh. 1, 388. वरासनेषु MBh. 1, 7717. वराङ्गना 3, 2507. वरायुधानि
5511. वरावपान° R. 1, 5, 15. ०वस्त्राणि 2, 30, 44. 78; 7. Ragn. 11, 54. AK.
2, 6, 20. 3; 4, 24, 240. Spr. 4323. Kathās. 16, 85. 18, 98. Prab. 85, 8.
KAURAP. 22. Bhā. P. 1, 9, 83. Mān. P. 61, 35. 68, 5. mit einem gen. pl.
der beste, vorzüglichste unter: सर्ववेदविदाम् MBh. 1, 107. द्विपदाम् 3,
2282. 17841. भार्या च सुहृदा वरा 4, 44. 14, 1528. R. 1, 1, 1. सरिता वरा
35, 11. R. Gonn. 2, 23, 3. Ragn. 1, 59. 8, 23. Kumāras. 6, 18. Kathās. 22,
187. Bhā. P. 1, 3, 41. Mān. P. 108, 10. mit einem loc.: नरेषु च नलो
वरः MBh. 3, 2101. mit einem abl.: प्रमदाभ्यो वरा die schönste unter den
Frauen 1, 950. सर्वद्रव्याश्च पदम् M. 9, 112. दशतशामुपादरम् 144. स
उत्पादशतो वराम् 8, 281. Häufig in comp. mit dem im gen. u. s. w. ge-
dachten Substantiv: पापो नृषद्वरो जनः (hierher nach dem Comm., eher
jedoch नृषद्वर = नृषद्वन्; Çākh. Ça. 15, 19, 1 hat निषद्वर) Ait. Br. 7,
15. ग्रामवराः MBh. 1, 4965. रथवराः 3, 2294. नर° 2792. नृवरो नरेष्विव
4, 288. R. 1, 1, 66. पुरवर्म् 6, 6, 7, 15. 9, 65. ब्रूल° 29, 6. इत्वाकु° 2,
42, 1. सरिहरा Ragn. 16, 71. तस्वराः R. 3, 10. Vitr. 119. Spr. 411.
564. 2186. 3053. Varā. Bm. S. 19, 6. 44, 15. 48, 50. Kathās. 17, 8. 24,
187. Riāa-Tar. 5, 157. Bhā. P. 3, 5, 10. Vrt. in LA. (III) 1, 13. नरव-
रोत्तम N. 12, 38. नरवराश्च R. 2, 61, 8. 7, 104, 13. ein solches comp.
am Ende eines adj. comp.: उत्फुल्लनानातरुवरामु वनभूमिषु Kathās.
54, 52. — b) vorzüglicher, besser: इमाः स्युः क्रमशो वराः M. 3, 12.
mit einem abl.: हिरण्यभूमिलभेभ्यो मित्रलब्धिवरा पतः Jléh. 1, 351.
स्वमेवैकः शतदपि वरः सुतः MBh. 1, 4080. 13, 1441. R. Gonn. 2, 80, 10. Spr.
3397. 4201. Kathās. 78, 127. Prab. 52, 14. statt des abl. der gen.: कामो
धर्मार्थिवर्वरः Spr. 3049. — 2) m. a) eine best. Körnerfrucht, = वरट
Schol. zu Kāṭy. Ça. 102, 17. — b) Bdellion Çabdar. im ÇKDr. — c) Sper-
ling Çabdarthak. bei Wilson. — 3) f. 3) a) Bez. verschiedener Pflanzen
und vegetabilischer Stoffe: die drei Myrobalanen Med. Clupea hernandi-
folia Riān. im ÇKDr. Ratnam. 14. Asparagus racemosus 15. Cocculus
cordifolius DC., Gelbwurz, = ब्राक्षी, मेदा und विडङ्ग Riān. im ÇKDr.
= रेणुका Çabdar. im ÇKDr. — Suçr. 2, 104, 10. 227, 17. — b) Bein. der
Pārvalī H. c. 48. — c) N. pr. eines Flusses MBh. 6, 338 (VP. 183). —
4) f. 3) gāṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. a) Asparagus racemosus AK. 2, 4, 2,
19. Taik. 3, 3, 376. H. an. Med. — b) Bein. der Khājā, der Gattin des
Sonnengottes, Taik. 4, 1, 100. — 5) n. Saffran AK. 2, 6, 3, 28. Taik. 3, 3,
363. H. an. Med. Bhā. P. 4, 6, 16. — Vgl. पृषद्वरा, वीजवर्, बुद्धि°, ब्रा-
क्षण°, मल्लि°, मकावरा, मेधावर, यशो°, लोक°.

वरवरा f. eine best. Pflanze, = चक्रपर्वी Çabdar. im ÇKDr.

1. वरक (von 1. वर) m. Mantel H. c. 136. n. Zeug (धिताधितसाधा-
रणवस्त्र) Çabdar. im ÇKDr. Zeit (योसाच्छादन?) Hān. 69.

2. वरक (von 2. वर) m. 1) Brautwerber Çākh. Gāṇ. 1, 6. — 2)
Wunsch: द्वितीयं वरकं वज्रे MBh. 3, 9908.

3. वरक (von 4. वर) m. 1) *Phaseolus trilobus* H. 1173. eine best.
Arsenpflanze, = पर्पट Riān. im ÇKDr. Aush. 6. eine wilde Bohnen-
art Mad. in Niem. Pa. = शरपारिका Siddh. ebend. = व्रत (तृणाधान्यभेद)
Riān. im ÇKDr. — 2) N. pr. eines Fürsten (Varianten: धनक, कनका)

VP. 417, N. 9.

वरकत्यापा m. N. pr. eines Fürsten Schripura, Lebensb. 232 (2).

वरकाष्ठा f. *Clorodendrum Siphonanthus* R. Br. Vitar. in Niem. Pa.
ein der वरटिका ähnliches Korn Siddh. ebend.

वरकीर्ति m. N. pr. eines Mannes Pāṇāt. 129, 14.

वरक्तु m. Bein. Indra's Taik. 1, 4, 58. H. 173.

वरग N. pr. einer Oertlichkeit Hall 174.

वरघण्टिका und ०घण्टी f. *Asparagus racemosus* Aush. 16. 29.

वरचन्दन n. 1) schwarzes Sandelholz H. an. 8, 81. Med. n. 240. Hān.
104. — 2) *Pinus Deodora* (देवदारु) Roxb. H. an. Med.

वरञ = वरेञ P. 8, 3, 16.

वरज्ञानुक m. N. pr. eines Rshi MBh. 2, 106. घटज्ञानुक ed. Bomb.

वैरट Uśval. zu Uṇādis. 4, 81. 1) m. a) eine best. Körnerfrucht, ver-
muthlich der Same von Safflor (*Carthamus tinctorius*) Schol. zu Kāṭy.
Ça. 102, 5. 781, 3. — b) eine Art Wespe AK. 2, 5, 27. — c) Gans Med.
t. 50. — d) Bez. eines best. Handworkers R. Gonn. 2, 90, 16. zu den
Mlekkha gezählt H. 934; vgl. वरुट, वरुड. — 2) f. 3) a) der Same von
Carthamus tinctorius Bhāvapa. im ÇKDr. u. Riān. in Niem. Pa. — b)
eine Art Wespe AK. 2, 5, 27. H. 1215. an. 3, 170. Med. — c) das Weib-
chen der Gans AK. 2, 5, 25. H. 1327. H. an. Med. Hall. 2, 96. Saṅ-
skṛtapāṭh. 32, 2, 4. — 3) f. 3) a) eine Art Wespe Taik. 2, 5, 34. Med.
Suçr. 2, 258, 3. 287, 19. — b) H. an. 3, 171 fehlerhaft für वरटरी. — 4) n.
Jasminblüthe (कुन्दपुष्प) Çabdar. im ÇKDr. — Vgl. रक्तवरटी und वर-
ल, वरला.

वरटक m. = वरट 1) a) Schol. zu Kāṭy. Ça. 102, 7. 648, 8.

वरटिका f. dass. Bhāvapa. im ÇKDr.

1. वरणी (von 1. वर) Uṇādis. 2, 74. 1) m. a) Wall AK. 2, 2, 2. H. 980.
an. 3, 224. Med. n. 66. Damm Hall. 3, 49. — b) *Crataeva Roxburghii* R.
Br. (auch वरुणा, सेतु genannt), ein heil- und zauberkräftiger, in ganz
Indien vorkommender Baum, AK. 2, 4, 2, 5. H. an. Med. AV. 8, 85, 1.
10, 3, 1. fgg. 19, 32, 9. Kauç. 8. Pāṇāt. Br. 5, 3, 9. 10. Hān. 12677 (nach
der Lesart der neueren Ausg., वरुणा die ältere). R. 2, 94, 9. Suçr. 2, 449,
10. Kir. 5, 25. — c) Kameel Hān. 81. — d) Bez. einer best. Verzierung
auf einem Bogen: वरणा (वरणा ed. Bomb.) यत्र सौवर्णाः पृष्ठे भासन्ति
देशिताः MBh. 4, 1826. — e) Bez. eines best. über Waffen gesprochenen
Zauberspruches R. 1, 30, 7. वरुणी ed. Bomb. — f) pl. N. pr. eines Vol-
kes Kāç. zu P. 1, 2, 53. N. pr. eines Reiches Hiouen-thsang II, 193. fgg.
Vie de Hiouen-thsang 265; vgl. 2) b). — g) Bein. Indra's H. c. 30; vgl.
वरणा. — 2) f. 3) a) N. pr. eines Flusses bei Benares Med. Gāṇālop. in
Ind. St. 2, 74. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 81. 71, b, 41. Weber, Rāmat. Up. 344.
348. VP. 184 = MBh. 6, 338, wo aber die ed. Calc. वरुणामसीम् (वरु-
णा und वसी), die ed. Bomb. वराणसीम् liest; vgl. VP. (II) II, 152. —
b) N. pr. einer Stadt P. 4, 2, 82. वरणानाम् (wohl der Baum gemeint)
अद्भुतं नगरं वरणा (वरणा: Siddh. K.) Schol.; vgl. 1) f). — 3) n. a)
das Abwehren, Verboten H. 1539. — b) das Umzingeln, Umgeben (वे-
ष्टन) Med.

2. वरणा (von 2. वर) n. das Wählen, Wünschen, Werben H. an. 3,
224. Med. n. 66. वर° Kāṭy. Ça. 1, 10, 2. 5, 4, 88. ब्रूल° 8, 1, 6. 25, 11, 8.

Schol. 132, 16. 133, 8. षोडशानाम्बिज्ञाम् Verz. d. Oxf. H. 267, a, 25. KULL. zu M. 2, 143. 4, 57. मित्र° VARAN. BHM. S. 99, 6. क्रियतां वर्णो (so verbesserte SCHLEGEL st. वरुणो) लोकपालानाम् man wähle sc. zu Gatten MBM. 3, 2171. न च विप्रेष्योकोरो विद्यते वर्णो प्रति । स्वयंवरः क्षत्रियाणामिति यं प्रथिता श्रुतिः ॥ 1, 7067. KATHAS. 28, 79. स्वयं कलिङ्गसेनाख्या वर्णाया ममागता 31, 61. RIÉA-TAR. 3, 434. Verz. d. Oxf. H. 215, b, 34. कन्या° R. 1, 70 (72 GORR.) in der Unterschr. वर्णो रोचयति मे 7, 17, 10. VARAN. BHM. 24, 16. = पूननादि ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. पुनर्वर्ण.

वर्णक (von 1. वर्ण) adj. verdeckend, verhüllend SIKHJAK. 13.

वर्णमाला f. der Kranz, den das Mädchen dem erwählten Bräutigam aufsetzt, KATHAS. 56, 278. — Vgl. वर्णमन्त्र und वर्णमन्त्र.

वर्णसी f. = वाराणसी ÇABDAR. im ÇKDR.

वर्णमन्त्र f. = वर्णमाला RIÉA-TAR. 1, 62; vgl. महावराहमिलिन्तस्य मूर्ध्नि पयात च । तदेसस्थितया पृथ्या वर्णार्थमिवार्पिता ॥ 7, 1822.

वर्णोवती (von 1. वर्ण) f. vielleicht N. pr. eines Flusses AV. 4, 7, 1.

वर्णीय (von 2. वर्) adj. zu wählen, zu erwählen: वर् KATHOP. 1, 27. पति KATHAS. 56, 248. 107, 86. SARVADARÇANAS. 59, 8.

वर्णः s. जल°.

वर्णः UNĀDIS. 1, 128. m. AK. 3, 6, 2, 18. SIDDH. K. 249, b, 16. 1) m. a) Menge. — b) Auschlag im Gesicht. — c) eine Veranda (अक्षरवेदि) TRIK. 3, 3, 114. H. an. 3, 185. MED. d. 33. VIÇVA bei UŚŪVAL. — WILSON nach ÇABDĀRTHAK. ausserdem: a heap of grass; the string of a fish hook; a packet, a package. — 2) f. या a) eine Art Drossel (सारिका) H. an. MED. d. 36. HAN. 89. — b) Dolch, Messer H. an. MED. — c) Docht (वर्ति) MED.

वर्णः 1) m. a) eine kleine Erdaufsichtung Schol. zu KĀTS. ÇA. 688, 20, 23. — b) der Sitz auf einem Elephanten. — c) Ausschlag im Gesicht H. an. 4, 32. MED. k. 202. — d) Wand H. an. — 2) adj. a) rund H. an. MED. — b) gross, umfangreich. — c) elend (कृपण). — d) erschrocken (भयसंपन्न) ÇABDAR. im ÇKDR.

वर्णः m. ein best. Knollengewächs, = फलपुष्प TRIK. 2, 4, 34.

वर्णः, ०यति (गति) gaṇa kapuḍḍi zu P. 3, 1, 27.

वर्तु 1) adj. (f. ऊ) einen schönen Leib habend KĀLAKAṆA 2, 28. — 2) f. ein best. Metrum: 4 Mal 0000—0000— Ind. St. 8, 418. COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 22; hier fälschlich mit Caesur nach der fünften Silbe).

वर्तु m. N. pr. eines alten Lehrers P. 4, 3, 102. RAGH. 5, 1. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 9. pl. seine Nachkommen 19, a, 25. — Vgl. वार्तव्यीय.

वर्तु m. Wrightia antidysenterica RIÉAN. im ÇKDR.

वर्तु 1) m. N. zweier Pflanzen: Asadrachta indica und = पर्पट DHANV. in NIGH. Pr. — 2) f. ०तिकिका ClYPEA hernandifolia W. et A. RIÉAN. im ÇKDR.

वर्तु f. N. pr. eines Flusses (schönes Wasser habend) ÇATR. 1, 55.

वर्तु f. ein best. Parfum, = रेणुका ÇABDAR. im ÇKDR.

वर्तु (von 1. वर्) f. UNĀDIS. 3, 107. Riemen AK. 2, 8, 2, 10. 10, 31. TRIK. 3, 3, 436. H. 915. 1232. an. 3, 599 (वर्ति fehlerhaft für वर्ज्जि). MED. r. 191. HALJ. 2, 66. शुनं वर्तु बध्यताम् RV. 4, 57, 4. यथा युगं वर्तुया नक्षति 10, 60, 8. 101, 5. 102, 8. AV. 11, 3, 10. 20, 135, 13. ĀÇV. GHU. 2, 9, 4. VARAN. BHM. S. 89, 1. 95, 42. PANĀT. 128, 9, 18. KULL. zu M. 8, 289.

BHATT. 9, 90. ०काण्ड Riemenstück (Stechen nach dem Comm.) KĀTS. ÇA. 7, 8, 27. वर्तु (wohl-n.) BULG. P. 8, 24, 45. Die indischen Lexicographen führen Elephantengurt als besondere Bedeutung auf. — Vgl. देववर्तु, योगवर्तु, वधि und वर्धि.

वर्तु m. Asadrachta indica RATNAM. 31.

वर्तु (3. वर् + 1. द) 1) adj. Wünsche thun lassend, — gewährend, bereit Wünsche zu erfüllen AK. 3, 1, 7. H. 480. an. 3, 338. fg. (= प्रसन्न und शास्यचित्त). MED. d. 36. fg. (= प्रसन्न und समर्थक). von Göttern und Menschen ÇVETĀÇV. UP. 4, 11. MBM. 1, 498. 1140. 6429. 5, 7481. R. 1, 14, 40. 31, 10. 55, 14. 2, 34, 42. 7, 5, 12. fg. MĀK. 47, 20. KULĀNAS. 6, 78. MĀLAV. 76. KATHAS. 4, 87. 20, 55. 35, 75. 52, 408. 110, 86. BULG. P. 3, 9, 23. 4, 8, 51. MĀK. P. 16, 87. fg. WILSON, KĀSHMĀS. 295. f. ०दा TAITT. ĀN. 10, 34. KATHAS. 6, 79. 26, 145. 53, 175. BULG. P. 3, 16, 22. PANĀT. 2, 4, 9. Verz. d. B. H. No. 901. = पार्वती H. c. 49. — 2) m. a) N. des Agni im Çāntika GĀJANĀSĒR. 1, 9. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBM. 9, 2566. — c) Bez. einer best. Manen-Gruppe MĀK. P. 96, 45. — d) N. pr. eines Dhjānibuddha WILSON, Sel. Works II, 72. — e) N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 213, a, No. 505. — 3) f. या a) Jungfrau, Mädchen H. an. MED. — b) N. pr. der Schutzgöttin in der Familie des Varatantu Verz. d. Oxf. H. 19, a, 25. — c) Bez. verschiedener Pflanzen: Physalis fleauosa LĪN. BULVAPR. im ÇKDR. und MAD. in NIGH. Pr. Polanisia toosandra RIÉAN. im ÇKDR. = त्रिपर्णी DRĀVJAN. in NIGH. Pr. Helianthus RIÉAN. ebend. Linum usitatissimum und Yam-Wurzel BULVAPR. ebend. — d) N. pr. eines Flusses MBM. 3, 8177. R. 4, 41, 13, v. l. MĀLAV. 76. 88. LĪA. I, 167. 174.

वर्तु f. Bez. des 4ten Tages in der lichten Hälfte des Māgha Verz. d. Oxf. H. 284, b, 29. वर्तु° wohl richtiger WILSON, Sel. Works, II, 184. fgg. und ÇKDR.

वर्तु 1) adj. in Folge eines Wunsches geschenkt, als Wahlgabe verliehen: मन्त्रः R. 5, 44, 16. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 106.

वर्तु m. N. pr. verschiedener Männer HALL 27. 83. 180. GILD. Bibl. 381. Verz. d. Oxf. H. 163, b, No. 367. 244, a, No. 606. 379, b, No. 394. 386, b, No. 509.

वर्तु adj. von Varadarāga herrührend, — verfasst HALL 27.

वर्तु R. 2, 55, 21 wohl nur fehlerhaft für वर्तु, wie die ed. Bomb. liest.

वर्तु s. वर्तु.

वर्तु = वर्तु 1): f. ०दात्री PANĀT. 2, 4, 9.

वर्तु m. ein best. Baum, = हारदातु BULVAPR. im ÇKDR.

वर्तु m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 370, a, No. 213.

वर्तु (3. वर् + दान) n. 1) das Gewähren eines Wunsches, das Verleihen einer Wunschgabe MBM. 1, 7657. 7666. 3, 12391. 12394. 12401. 12412. R. 2, 34, 26. 58, 24. das Ausbezahlen des Lohnes ĀÇV. ÇA. 3, 12, 6. — 2) N. pr. eines Wallfahrtsortes MBM. 3, 5005. fg.

वर्तु (von वर्तु) adj. aus der Gewährung eines Wunsches —, aus der Verleihung einer Wunschgabe hervorgegangen, darin wurzelnd R. 2, 77, 12.

वर्तु adj. dass. R. 2, 107, 7 (115, 7 GORR.).

वरदाह *Tectona grandis* RATN. in NICH. Pa.
वरदारुक eine best. Pflanze mit giftigen Blättern SUCH. 2, 251, 16.
वरदाहम् adj. = **वरद** 1) Bala. P. 3, 21, 7.
वरदुम m. *Agallochum* H. c. 129.
वरधर्मिक (4. वर - धर्म + 1. कर्) ein ausgezeichnetes Werk an Jmd (acc.) *thun*: °कृत: R. Gonn. 1, 74, 16. statt dessen परो धर्म: कृत: 72, 15 SCHL.
व पतिणी f. N. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 90, b, 18. 20.
वरपण्डित m. N. pr. eines Autors: श्री° oder पण्डितश्रीवर Verz. d. B. H. No. 566.
वर्पाण्य m. *Lipsocercis serrata* Trin. RATNAM. im CKDa.
वरपाण्ड m. N. pr. eines Mannes WILSON, Sol. Works I, 334.
वरपीतक Talk RATN. in NICH. Pa.
वरपोत = श्रेष्ठशाक SIDDH. in NICH. Pa.
वरप्रद 1) adj. = **वरद** 1). — 2) f. श्री Bein. der Lopāmudrā H. 123.
वरप्रदान n. 1) = **वरदान** 1) MBH. 1, 772, 1. Spr. 2736. VAR. B. 8. 3, 2. Hir. 116, 10. RAGH. 2 in der Unterschr.
वरप्रभ 1) adj. (f. श्री) einen ausserordentlichen Glanz habend WERNER, KASHM. 283. — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 13. fgg.
वरफल 1) adj. die schönsten Früchte habend. — 2) m. Kokosnussbaum ÇABDA. im CKDa.
वरवाल्कीक n. Saffran Comm. zu AK. 2, 6, 3, 25. °वाल्कीक gedr.
वरम् (von 3. und 4. वर) gāṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37. 1) वरं वरम् nach Belieben: तेषां व इन्ने कसु वरं वरम् AV. 6, 67, 3. 14, 9, 20. 10, 21. — 2) vorzugsweise, lieber, besser AK. 3, 4, 35, 175. MD. r. 63. fg. a) in der ältesten Sprache construiert mit einfachem abl. oder abl. mit श्री. पाकि तेमे उत योगे वरं न: RV. 7, 54, 3. प्र ते मय्यो ऽग्निन्यो वरं नि: शो-प्रुषस besser als die andern 1, 4. सा वरं योत्तमिवातिषो वरं वरं सि ज्ञो-यन्तु 6, 64, 5. यदस्मिन् वरं: सूरिमा वरंम् wenn ihr zu (meinem) Opfer-herren vorzugsweise kommt 1, 119, 3. अये सप्तभ्य आ वरं प्रान्ध श्रेणो च तारिषत् besser als sieben (andere gekonnt hätten) 10, 25, 11. कुवित्ति-सभ्य आ वरं स्वसरो या इदं ययु: 2, 5, 5. (अभ्यर्थ) देवान्सखिभ्य आ वरंम् besser als deine Genossen d. h. wirksamer als die andern Soma, die von Andern gebrauchten Libationen 9, 45, 2. 68, 2. — b) mit praes. und imperat. so v. a. es ist besser —, es ist am besten, dass, es wäre bes- ser, wenn: तस्मादरं सकाये तं शकालं समुदरे KATH. 5, 4. 40. 18, 855. 24, 60. 38, 15. 114, 57. तत्कथितसूपकदाम् । नेये ऽत्र स्थाप्यताम् 20, 195. 26, 245. KUSUM. 35, 15. mit Ergänzung des verbi sniti: अन्यत्र गत-स्यापि मे कस्यचिदुष्टमस्य मोसाशिनः सकाशान्मुत्पुर्भविष्यति । तदरं सिंहात् (genauer wäre सिंहस्य) darum ist es besser, dass es durch den Löwen geschieht PĀNĒAT. 90, 16. वरमनेन शेषेण प्रियतमा संतोषिता 264, 3. — c) mit potent. so v. a. eher könnte es geschehen, dass: शठस्तु समये प्राप्य नेपकारं हि मन्यते । वरं तमुपकर्तारं दोषदद्या च हूषयेत् ॥ Spr. 5051. Bala. P. 2, 1, 12. — d) in prädicativer Stellung: यस्ते सखिभ्य आ वरंम् der besser als deine Genossen ist RV. 1, 4, 1. प्रतीची दिशामिपमि-दम् AV. 12, 3, 9. ÇAT. B. 3, 9, 3, 16. शिष्यैः शतकुलान्कामनैकः पुत्रकु-तो वरम् (acc. st. abl.) SHARV. B. 4, 1. अज्ञातमृतमूर्खेभ्यो मृताज्ञतो मुतो वरम् Spr. 35. वरमेकः (पुत्रः) कुलालम्बो 746. 1297. 1316. 2180. नरा न तमेवमेते तेनात्र वरमङ्गनाः VAR. B. 8. 74, 12. B. 7, 12. KATH. 5,

43, 89. वरं कूपशः । 161पी वरं वापीशतात्क्रतुः Spr. 2733. 2735. Bala. P. 5, 19, 28. शुष्कस्य u. s. w. तरोरिव दरिद्रस्य न वरं जन्मिनः फलम् der Nutzen ist nicht grösser als der eines verdorrten Baumes Spr. 3006. — e) वरम् — न (न च, न तु, न पुनः, तदपि न, तथापि न) a) eher —, lieber als: या प्राणान्वरमर्पयति न पुनः संपूर्णदृष्टिं प्रिये Śān. D. 54, 23. वरं म-कृत्या म्रियते पियासया तथापि नान्यस्य करोत्युपासनाम् ॥ Spr. 1694. व-रमार्तोविषः सङ्गं कुर्यात्तत्रैव दुर्जनैः 1618. अकिना वरमकं दृश्यो न तत्र-नुषा 342. नहि — वरम् nicht — vielmehr SĀMANTAPĀRĪTHA. 38, 12. — β) besser (prädicativ) als: सावित्रीमात्रसरो ऽपि वरं विप्रः सुपत्नितः । ना-यस्त्रितस्त्रिवेदो ऽपि सर्वाशी सर्वविक्रयो ॥ M. 2, 118. वरं व्याप्यक्षो मृ-त्युर्न गृहीतस्य बन्धनम् (so ist zu lesen) MĀKĀ. 102, 7. Muen. 6. Spr. 2726. fgg. 2738. 2746. 2748. 3101. 4196. 4968. fg. 4971. KATH. 19, 22. 35, 86. PĀNĒAT. 172, 25. वरम् — न च Spr. 2734. 2737. 2739. 2744. 2750. 4970. वरम् — न तु 2732. 2741. fg. 2745. 2747. 3768. वरम् — न पुनः 2730. 2740. PĀNĒAT. 138, 19. वरम् — तदपि न Spr. 2731. उचितः प्रणयो वरं विकृतम् — उपचारविधिर्मनस्विनीनां न तु पूर्वभ्यधिको ऽपि भावप्रन्यः MĀLAV. 38. परमेकास्य सप्तस्य प्रदातुं जीवितं वरम् । न च विप्रसक्तमेभ्यो गोसकृत् दिने दिने ॥ Spr. 1704. वरमेको गुणी पुत्रो न च मूर्खशतैरापे (instr. statt nom.) 2743. वरम् im Nachsatz wiederholt: वरं यद्वर्मपाशेन तणमेकं हि जीवितम् । वरं न यद्वर्मेण कल्पकोटिशतान्यपि ॥ Spr. 2725. वरं प्रन्या शाला न च खलु वरं (so ist wohl zu lesen) दुष्टवृषभः 2730. वरमुखी f. ein best. Parfum, = रेणुका ÇABDA. im CKDa.
वर्य s. u. dem caus. von 2. वर.
वरयात्रा f. die feierliche Procession eines Werbers, — Bräutigams H. c. 107.
वरयितर (von वर्य) nom. ag. Werber, Bräutigam, Geliebter, Gatte H. 517. HAL. 2, 343.
वरयित्य (wie eben) adj. zu wählen NICH. 1, 7. MBH. 1, 4184. 4369.
वरयु m. N. pr. eines Mannes MBH. 5, 2731.
वरयुवति und °तो f. 1) eine schöne Jungfrau. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 162 (XI, 12). Ind. St. 8, 421.
वरयोग्य adj. einer Wunschgabe würdig MĀK. P. 16, 88.
वरयोनिक = केसर NICH. Pa.
वररुचि m. N. pr. eines Dichters, Mediciners, Grammatikers und Lexicographen, der hier und da mit Kātjājana identificirt und unter den neun Perlen am Hofe des Vikramāditya aufgeführt wird, TAIK. 2, 7, 25. H. 852. HARB. Anth. S. 1. MD. Anh. 1. KATH. 1, 64. 2, 70. 9. 2. PĀNĒAT. 223, 1. fgg. COLEBR. Misc. Ess. II, 45. 53. WERNER, Ind. Str. 2, 53. fgg. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 7. 20. Verz. d. B. H. No. 959. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 18. 27. fg. 150, b, No. 320. 154, a, 34. 156, b, No. 332. 167, a, No. 371. 178, b, No. 405. 182, b, s v. u. 185, a, No. 421. GILD. Bibl. 394. WASSILJEW 47. 49. 74. Ind. St. 4, 346. UGÉVAL. zu UNĀDIS. 1, 11. 87. °लिङ्गकां किं 2, 109. unter den Beinn. Çiva's ÇIV.
वररूप 1) adj. eine schöne Gestalt habend. — 2) m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 18.
वरल 1) m. eine Art Bremse ÇABDA. im CKDa. — 2) f. श्री a) dass. H. an. 3, 674. MD. l. 118. — b) das Weibchen der Gans H. 1327. H.

an. MED. HALS. 2, 96. — 3) f. ई = वरटा *Ḡarṭam* im CKDr. — Vgl. वरट, वारला.

वरलब्ध 1) adj. als Wahlgabe erhalten. — 2) m. *Michellia Champaka* (चम्पक) *Lin. Traik. 2, 4, 16. Bauhinia variegata* RĪĀN. in NIGH. Pr.

वरवत्सला f. Schwiegermutter HĪN. 201. ÇANDAM. im CKDr.

वरवर्ण m. Gold (vgl. सुवर्ण): वरवर्णम् HARIV. 4464.

वरवर्णिन् 1) adj. eine schöne Gesichtsfarbe habend MBH. 3, 8427. — 2) f. a) ein schönfarbiges Weib, ein schönes —, ausgezeichnetes Weib AK. 2, 6, 4. H. 507. Sch. an. 3, 31. MED. n. 241. HĪN. 243. MBH. 1, 6009. 3, 1848. 1863. 2099. 2146. 2218. 2746. 4, 485. 5, 5980. 7026. 7366. 7886. R. 1, 10, 5. 2, 96, 36. 107, 5. 3, 53, 80. 7, 56, 18. Spr. 2708. MĀK. P. 16, 76. 78. 47. Ver. in LA. (III) 26, 20. Bein. der Durgā ÇANDAM. im CKDr. MBH. 6, 797. der Sarasvatī und Lakshmi ÇANDAM. im CKDr. — b) Gelbwurz AK. 2, 9, 41. H. 418. H. an. MED. HĪN. — c) Lack H. an. MED. HĪN. — d) ein best. gelbes Pigment H. an. MED. — e) eine best. Pflanze, = त्रिपङ्गु H. an. = फलिनी MED.

वरवासि m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 188, N. 40.

वरवाह्नीक s. वरवाल्हीक.

वरवृत् adj. als Wahlgabe empfangen AIR. Ba. 1, 7.

वरवृद्ध m. Bein. Çiva's TRAIK. 4, 1, 46.

वरैश्वर्य m. N. pr. eines Feindes des Indra RV. 8, 27, 4. 5.

वरशीत Zimmt RĪĀN. in NIGH. Pr.

वरश्रेणी f. eine best. Pflanze, = mahrattisch लघुमोरवेल d. i. मयूरवल्लि NIGH. Pr.

वरस् (von 1. वर; vgl. 1. वर) n. Wette, Breite, Raum, *εῦρος* RV. 1, 190, 2. या सद्य उस्मा व्युषि स्मो घ्नान्तायुषूतः पर्युत्र वरंसि 6, 62, 1. पुत्र वरांस्यमिता मिमांसा 2. आ यः प्रो वर्षणीधदोभिः 10, 89, 1. 2. वि यद्वरंसि पर्वतस्य वृषवे die Bretten, Seiten 4, 21, 8.

वरसद (1. वर + सद) adj. im Kreise sitzend RV. 4, 40, 5.

वरसान् ved. = दारिक *Uśval.* zu UNĀDIS. 2, 66.

वरमुन्दरी f. 1) ein überaus schönes Weib IND. St. 8, 420. KĀURAP. 22. — 2) ein best. Metrum: 4 Mal ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 6). IND. St. 8, 420.

वरमुरत (4. वर + मु) adj. (f. स्त्री) eingeweiht in die Geheimnisse des Liebesgenusses SPR. 2600.

वरसेन (?) N. pr. eines Gebirgspasses HIOURN-THSANG II, 190.

वरस्त्री f. ein ausgezeichnetes —, ein edles Weib H. 673. HALS. 2, 334. 392. SPR. 2593. HARIV. 160.

वरस्या (von 3. वर) f. Wunsch, Bitte: वरस्या याम्यधिगू RV. 5, 73, 2. (स्त्री) मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् 6, 49, 11.

वरसज्ज f. der Kranz, den das Mädchen dem erwählten Bräutigam aufsetzt, RĪĀN-TAN. 2, 148. — Vgl. वरणमाला, वरणसज्ज.

वरक्त N. pr. einer Oertlichkeit VERZ. d. Oxf. H. 338, b, 42.

वराक 1) adj. (f. ई) P. 3, 2, 155. VOP. 26, 47. 4, 10. elend, erbärmlich, jämmerlich, Mitleid erregend (= शोध्य, शोचनीय) H. an. 3, 98. MED. k. 129. ÇANDAM. (= खवर) im CKDr. von lebenden Wesen gebraucht SPR. 363. 429. 713. 740. 1527. 2667. 2825. KATHS. 28, 98. 27, 64. 37, 60. 45, 35. 46, 161. 52, 361. 53, 2. 58, 51. 60, 117. 74, 64. 94, 40. RĪĀN-TAN. 2, 47.

4, 116. DAÇAK. 70, 6. 92, 13. PANĒAT. 30, 9 (ed. orn. 26, 16). 41, 4. 8. 16. 81, 18. 108, 13. Z. d. d. m. G. 14, 375, 2. VERZ. d. Oxf. H. 155, b, 28. 253, a, 19. das Geld so genannt KATHS. 28, 10. — 2) m. a) Bein. Çiva's MED. VERZ. d. Oxf. H. 191, a, 5. — b) Schlacht H. an. — c) = mahrattisch पित्तपापडा (nach MOLESWORTH *Gardenia latifolia* und *Fumaria parviflora*) DRAVJAR. in NIGH. Pr.

1. वराङ्ग (4. वर + 3. ऋङ्ग) n. 1) der schönste Körperteil: a) Kopf AK. 3, 4, 3, 27. H. 567. an. 3, 131. MED. g. 44. R. 1, 66, 10. VARĪH. BĀH. 1, 4. — b) die weibliche Scham AK. TRAIK. 2, 6, 21 (ववाङ्ग fälschlich gedr.). H. 609. H. an. MED. HALS. 2, 359. KATHS. 17, 144. 147. 28, 177. VERZ. d. Oxf. H. 85, b, 46. — 2) Hauptstück VARĪH. BĀH. 8. 47, 2.

2. वराङ्ग (wie oben) 1) adj. in allen seinen Theilen schön: उपोपेत als Erklärung von सिक्सेकनम् AK. 3, 1, 12. — 2) m. a) Elephant TRAIK. 2, 8, 34. 3, 3, 69. H. an. 3, 131. MED. g. 44. — b) Bez. des Nakshatra-Jahres von 324 Tagen WEBER, Nax. 2, 281. — c) Bez. Vishṇu's ÇKDr. nach VIṢṆU'S SAHARANĀMASTOTRA. — 3) f. ई a) Gelbwurz RĪĀN. im CKDr. — b) N. pr. einer Tochter Dṛśhadvan't's und Gattin Saṃjāti's MBH. 1, 3767. — 4) n. a) grober Zimmt, Kassiarinde oder dgl. TRAIK. 3, 3, 69. H. an. MED. — b) Sauerampfer v. l. in RATNAM. nach ÇKDr. u. वराङ्गिन्.

वराङ्क n. = 2. वराङ्ग 4) a) AK. 2, 4, 4, 22.

वराङ्गना (4. वर + ङ) f. ein schönes Weib MBH. 3, 2152. R. 2, 36, 15. 65, 20. R. GORR. 1, 9, 18. 2, 100, 51. SPR. 2624. KATHS. 22, 10.

वराङ्गिन् m. Sauerampfer RATNAM. im CKDr. वराङ्ग n. v. l.

वराङ्गविन् m. ein Astrolog COLEBR. Misc. Ess. II, 181.

वराट 1) m. a) Otterköpfchen (als Münze gebraucht) TRAIK. 3, 3, 306. 323. H. an. 2, 97. HALS. 3, 42. SPR. 1721. — b) Strick HALS. 2, 442. RATNAM. bei BHARATA zu AK. 2, 10, 27. — 2) f. ई = वराडो AS. RES. 3, 77.

वराटक m. und f. (वराटिका) AK. 3, 6, 5, 38. TRAIK. 3, 5, 18. 1) *Cyprea moneta*, Otterköpfchen; m. TRAIK. 2, 9, 28. 3, 3, 34. H. 1206. an. 4, 81. MED. k. 201. SĪH. D. 259, 21. काण^o SPR. 439. = $\frac{1}{20}$ Kākiṇī = $\frac{1}{10}$ Paṇa VERZ. d. B. H. No. 828. वराटिका SPR. 439, v. l. KATHS. 121, 81. PANĒAT. 135, 7. प्रयोगे मूयते येन तेन गङ्गा वराटिका SUBHĀTA im CKDr. = $\frac{1}{10}$ Paṇa PĀṆJACĀTTEND. 7, a, 4. — 2) m. Samenkapsel der Lotusblume AK. 1, 2, 3, 12. TRAIK. 3, 3, 34. H. 1165. H. an. (wo ^oबीजकोशे st. बीजकोर zu lesen ist) und MED. — 3) m. Strick, Seil AK. 2, 10, 27. TRAIK. H. 928, v. l. H. an. MED. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री MBH. 12, 2488, wo aber die ed. Bomb. ^oवराटिका liest. — 4) f. वराटिका *Mirabilis Jalapa* Ltn. VAIDJA in NIGH. Pr. — 5) n. ein best. Pflanzengift SUÇA. 2, 282, 2. — Vgl. कालवराटक, किं^o.

वराटकरजस् m. *Mesua Roxburghii* WIGHT. ÇANDAM. im CKDr.

वराटकि (वरातकि gedr.) PRAVARĀDHJ. in VERZ. d. B. H. 55, 32 fehlerhaft für वराटकि.

वराडि f. N. eines Rāga (!): राग Gtr. S. 48. वराडि^o 47. eine Definition desselben S. VIII. — Vgl. वराटी und देशीय^o.

वराण gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80. m. 1) = वरण, वरुण *Crataeva Roxburghii* ÇANDAM. im CKDr. — 2) Bein. Indra's TRAIK. 1, 1, 57; vgl. 1. वरण 1) g).

वराणस 1) oxyt. adj. von वराण gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80. — 2) f.

इ) a) N. pr. eines Flusses MBh. 6, 888 nach der Lesart der ed. Bomb., वरुणा und वसी ed. Cble., वरुणा und वसी andere Autt. — b) = वाराणसी Benares H. 974.

वरारुण N. pr. ind. St. 1, 80, 82.

वरदन n. = रत्नदन ÇANDAK. im ÇKDa.

वरानना (4. वर + वानन) adj. f. schönantlitzig R. Gonn. 2, 38, 16, 3, 51, 87. WEBER, KASHAN. 290.

वरारिध m. Sauerampfer RIÉAN. im ÇKDa.

वराच m. *Carissa Carandas* Lin. RATHAM. im ÇKDa. वराच v. l.

वराम् (von 3. वर) eine Wunschgabe darstellen: शक्रशायिने मम वरायितम् KATHIS. 121, 119.

वराक n. Diamant H. 1068.

वराणि in der Stelle: दर्श रावणस्तत्र गोवृषेन्द्रवराणिम् R. 7, 23, 22. Comm.: गोवृषेन्द्रो महावृषस्तस्य साक्षात्मातरम्.

1. वराक (4. वर + वा) m. ein vorzüglicher Retter; = गजरोक Retter auf einem Elephanten H. an. 4, 341. VIÇVA im ÇKDa. = वरोक Retter VIÇVA ebend.

2. वराक (wie oben) 1) adj. f. (वा) schöne Hüften habend, καλλιπυγος AK. 2, 6, 1, 4. H. 507, Sch. HAL. 2, 224. MBh. 1, 7721. 3, 1861. 2262. 16646. R. 2, 40, 13. 98, 9. 3, 38, 14. 5, 16, 11. 53, 37 (lies वरोके). Bala. P. 4, 15, 5. 26, 13. 30, 15. 6, 18, 2; vgl. u. वरोक 6). — 2) m. Bein. Vishnu's H. c. 68. wohl nur fehlerhaft für वराक. — 3) f. वा N. der Dakshâjani in Someçvara Verz. d. Oxf. H. 39, b, 22. — 4) f. वा Hufte H. an. 4, 341.

वरारिन् adj. um eine Wahlgabe bittend KATHIS. 20, 100.

वरार्क (4. वर + वर्क) adj. f. (वा) 1) überaus würdig, in hohem Ansehen stehend: शचीपति R. Gonn. 2, 12, 85. नराधिपा: 3, 4, 32. 4, 29, 26. Buddha VJUTP. 2. — 2) überaus kostbar: रत्नानि, वाद्यकानामि HARIV. 4810. पादके R. 4, 25, 25.

वराल und °क Gewürznelke Nien. Pa. °क m. *Carissa Carandas* Lin. ÇABDATHAK. bei Wilson.

वरालि m. 1) der Mond. — 2) a division of music (vgl. वराडी) WILSON nach ÇABDATHAK.

वरालिका f. ein N. der Durgâ ÇKDa. und Wilson nach THIX. 1, 1, 52, wo aber die gedr. Ausg. वारा° liest.

वराशि s. वरासी.

1. वरासन (4. वर + 1. वा) n. 1) ein prächtiger Sitz, Thron MBh. 1, 7717. Bala. P. 4, 15, 14. — 2) N. pr. einer Stadt; s. u. तोपक.

2. वरासन (wie oben) 1) adj. einen prächtigen Sitz habend. — 2) m. a) Thürhüter. — b) Buhle, Liebhaber (विद्ध) VIÇVA im ÇKDa.

3. वरासन n. *Hibiscus rosa sinensis* L. ÇABDAM. im ÇKDa.

4. वरासन n. a cistern, a reservoir WILSON nach VIÇVA. fähighaft für वरासन:

वरार्क Vor. 26, 23. 1) m. a) Eber, Schwein AK. 2, 5, 2. THIX. 3, 3, 459. H. 1287. MND. h. 22. HAL. 2, 71. विध्यद्वार्के तिरो वरिमस्ता (daher als Wolke erklärt Nien. 1, 10, 4, 2. Nien. 5, 4) RV. 1, 61, 7. 8, 86, 10. 9, 97, 7. क्रोष्टा वरार्के निरतस्त कलात् 10, 28, 4. 99, 6. वराके वेद वीरुधम् AV. 8, 7, 23. 12, 1, 45. Rudra heisst der himmlische Eber RV. 1, 114, 5. TS. 6, 2, 4,

2, 7, 1, 5, 1. °विकृत vom Eber aufgewühlt TBa. 1, 1, 2, 6. ÇAT. Ba. 14, 1, 2, 11. KATH. 8, 2. KATH. Ça. 26, 1, 2. पशूनां वा एष मन्युर्वराकः TBa. 1, 7, 9, 3. KATH. 25, 2. मेदुर ÇAT. Ba. 5, 4, 2, 19. वराक्यापमर्का Schale von Schweinsleder KATH. Ça. 15, 6, 24. 25, 4, 15. KATH. Up. 8, 9, 3. M. 3, 229. 270. 5, 14, 19. 11, 134. 154. 199. 12, 43. MBh. 3, 2409. 15220. 6, 4134 (als Banner; वराक ed. Bomb.). वराके तनिस्त्वन् 4, 552. R. 2, 110, 4 (119, 4 Gonn.). Suçr. 4, 46, 20. °वसा 84, 20. zu den वानूप gezählt 204, 11. °पृथ R. 1, 17. RAGH. 2, 17. ÇA. 39. Spr. 3073. VARAN. Bha. 8, 28, 14. 67, 1. 68, 104. 81, 29. KATHIS. 11, 44. Ig. Verz. d. B. H. No. 897. PAKAT. 120, 14. °दानविधि Verz. d. Oxf. H. 35, b, 32. Am Ende eines comp. als Ausdruck der Vorzüglichkeit गापा द्याधादि zu P. 2, 1, 56. — b) Hind (als sanskritisiertes Fremdwort) COLBA. Misc. Ess. I, 314. — c) Widder THIX. — d) Delphinus gangeticus RIÉAN. im ÇKDa. — e) Vishnu als Eber (hebt die Erde vom Grunde des Meeres mit seinen Hauern) MND. वराकेण कृत्वेन त्रिधादुष्टोत्ता (भूमि) TAITT. Ân. in Ind. St. 1, 78. R. 4, 43, 32. 6, 102, 13. UTTAR. 99, 21 (132, 6). VARAN. Bha. 8, 43, 54. RIÉA-TAR. 6, 206. WEBER, KASHAN. 284. 294. RIMAT. Up. 317. Verz. d. Oxf. H. 14, a, 8. 42, b, 31. 129, a, 18. °प्राडुर्भाव 45, a, 4. 83, a, 24. °पूजापक्ष 96, a, 3. °प्रयोग 94, b, 12. °प्रसाद 75, b, 30. °मतनिर्वर्ण 281, a, 2. °माकात्म्य MACK. Coll. I, 83. मका° RAGH. 7, 58. PRAB. 2, 5. RIÉA-TAR. 4, 197. 7, 1222. आदि° 5, 105. यक्ष° (vgl. यक्षसूकर) MBh. 3, 15832. — f) Bez. einer Truppenaufstellung in Form eines Ebers M. 7, 157. — g) N. pr. a) eines Daitja MBh. 12, 8264 (वराकाशः st. वराको ऽशः ed. Bomb.). HARIV. 2434. 2650. 3115. 14284. KATHIS. 109, 50. — ß) eines Muni MBh. 2, 112. — γ) = वराकमिहिर Ind. St. 2, 251. Verz. d. Oxf. H. 326, b, No. 772. 331, b, No. 782. 394, a, 3. UGÉVAL. zu UNADIS. 3, 86. 4, 188. 5, 8. — δ) eines Sohnes eines Tempelhüters RIÉA-TAR. 7, 207. °देव 363. — ε) eines Berges MND. MBh. 2, 799. R. 4, 43, 36. Vgl. °शैल, वराकानि. — ζ) eines der 18 Dvîpa ÇABDAM. im ÇKDa. Vgl. °होप. — η) ein best. Maass MND. — h) *Cyperus rotundus* Lin. THIX. MND. = वाराकीकन्द RIÉAN. im ÇKDa. — i) Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 325. — k) abgekürzt für वराकपुराण Verz. d. Oxf. H. 8, a, 2. — 2) f. ई = N. zweier Pflanzen, = भद्रमुस्ता und सूकरकन्द RIÉAN. im ÇKDa. — Vgl. डुवराक, न°, मका°, वाराक.

• वराक 1) m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2159. — 2) f. वराकिका *Muomna pruritus* Hook. RIÉAN. im ÇKDa. — 3) n. Titel einer Upanishad Ind. St. 3, 325.

वराककन्द m. Yamswurzel RIÉAN. im ÇKDa.

वराककर्ण (Eberohr) 1) m. a) Bez. einer Art von Pfeilen MBh. 6, 2700. 7, 7420. 8128. 8, 4547. R. 3, 34, 32. — b) N. pr. eines Jaksha MBh. 2, 328. — 2) f. ई *Physalis ferox* Lin. RIÉAN. in Nien. Pa.; vgl. वा°.

वराककर्णिका f. eine Art von Geschoss H. 787, Schol.

वराककाता f. Yamswurzel ÇABDAM. im ÇKDa.

वराककालिन् m. Sonnenblume Hia. 94.

वराककाता f. *Mimosa pudica* RATHAM. im ÇKDa.

वराकदंष्ट्र m. N. einer zu den Luçroga gezählten Krankheit ÇAND. S. 11. 1, 7, 65. °दंष्ट्रा f. ebend. und Nien. Pa.

वराकदत्त m. N. pr. eines Kaufherrn KATHIS. 37, 100.

वरस्कन् und दस^० adj. Eber-Zähne habend P. 5, 4, 148.

वरस्कन् श्री f. Bez. eines Festes zu Ehren Vishnu's als Ebers am 12ten Tage in der lichten Hälfte des Māgha Wilson, Sol. Works II, 307.

वरस्कदीप N. eines Divya Vishu-P. in VP. 175, N. 8; vgl. वराक 1) g) c).

वरस्कनामन् m. 1) *Mimosa pudica* RATHAN. im CKDr. u. वराककासा.
— 2) *Yamewurzel* ÇABDAR. im CKDr.

वरि^० पुराय N. Titel eines Vishnu als Eber vorherrschenden Purāṇa Wilson in der Eim. zu VP. XLIV. fg. WERNER, Kṣema. 260. fgg. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 40. Verz. d. Tüb. H. 15. HALL 163. — Vgl. u. वराक.

वरस्कमिहिर m. N. pr. eines Astronomen, Sohnes des Âditjadāsa, VARAN. Bm. S. 47, 2. 54, 125. 86, 4. 104, 64. Bm. 28 (26), 9. Sinaivali bei UTPALA zu Bm. 7, 15. NAVAR. bei HARB. Anth. S. 1. PAKṢAT. 50, 20. fg.

वरस्कमूल n. N. pr. einer Oertlichkeit mit einer Statue Vishnu's als Ebers Rîda-Tan. 7, 1824. 8, 153. fg.

वरस्क्यु (von वराक) adj. auf Eber begierig, zu ihrer Jagd tauglich: या न्वस्य जम्भिषट्पि कर्णौ वराक्युः RV. 10, 86, 4.

वरस्कपृङ्ग m. Bein. Çiva's Çiv.

वरस्कशैल m. N. pr. eines Berges Verz. d. Oxf. H. 39, b, 4. — Vgl. वराक 1) g) c).

वरस्कसंकिता f. Titel eines Werkes Verz. d. Cambr. H. 43. 67. WERNER, Kṣema. 225. fg.

वरस्कस्वामिन् m. N. pr. eines mythischen Fürsten KATMA. 48, 55.

वरकात्रि m. N. pr. eines Berges MĀK. P. 55, 13.

वरकाश m. N. pr. eines Daitja MBa. 12, 8264 nach der Lesart der ed. Bomb.; die ed. Calc. hat zwei Namen (wohl richtiger): वराक und वरश.

वरकु m. so v. a. वराक. Götterschaaren des mittleren Gebiets NIA. 5, 4. ऋषेर्दृष्टान्विधावतो वराहन् RV. 1, 88, 5. त्वं त्रमशयानं सिरामु म-
को वरेशो सिधपो वराकुम् 121, 11. Bez. von Winden TAITT. Â. 1, 9, 4. SIA. zu RV. 2, 12, 12.

वरितरु nom. ag. von 1. वर P. 7, 2, 34, Schol. — Vgl. वरितरु, व-
रुतरु, वरुतरु.

वरिन् (von वर) m. N. pr. eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens MBa. 13, 1358.

1. वरिमन् (von 1. वर und nom. abstr. zu उरु) m. P. 6, 4, 157. Um-
fang, Rund; Weite, Breite: दिवसिदस्य वरिमा वि पश्ये RV. 1, 55, 1. अथ स यो वरिमापि पृथिव्या वर्ष्मोपि दिवो अर्कपोत् 6, 47, 4. AV. 4, 6, 2. 7, 14, 3. 8, 2, 20. 12, 5, 72. VS. 3, 5, 4, 80. 11, 29. 15, 10. 18, 4. ÇĀKṢ. Ça. 5, 14, 8.

2. वरिमन् und वरिमन् n. dass.: ययोः संख्याता वरिमा पार्थिवानि AV. 4, 25, 2. मुकी पृथिवी वरिमभिः RV. 1, 131, 1. 189, 2. वरिमन्ना पृथि-
व्याः 3, 59, 3. 4, 54, 4. 10, 28, 2. 29, 7. अकारि वामन्धसो वरिमन् im Kreis
umher 6, 63, 3. वा वो मुने वरिमन्सूरिभिः प्याम् in der Weite d. h. un-
beengt 11. 9, 71, 1. वरिमन्तः AV. 6, 99, 1.

3. वरिमन् und वरिमन् (nom. abstr. zu 4. वर) m. eig. Vorsüglichkeit;
concret so v. a. 2. वरिष्ठ der vorsüglichsste, beste, ausserordentlich: अ-
स्य वर्ष्मणाः पुंसो वरिष्ठाः सर्वयोगिनाम् Bm. P. 3, 25, 2. वरिमभिः कर्म-
भिः 4, 15, 26.

वरिक्स् (von 1. वर) n. Raum, Weite; Freiheit, Behaglichkeit, Ruhe
(= धर्म NAMA. 2, 10) VS. 18, 4. 5. TS. 5, 4, 5, 3. mit कर (vgl. VS. PAIT.
VI. Theil.

3, 22): युधा देवेभ्यो वरि^० वरिक्स् hast befreit RV. 1, 59, 3. वरिक्स्
रिवः पूर्वैः काः hast aus der Bedrängnis befreit 63, 7. 102, 4. 2, 24, 2. 4.
21, 10. 24, 6. करो यत्र वरिक्स् वाधिताय 6, 18, 14. 44, 18. 50, 2. रथि व-
रिक्स्कायि यः mache uns freie Bahn zu 7, 27, 5. 48, 4. 9, 62, 3. 10, 52, 3.
प्राथम्यम् सूर्यस्य तस्यान्वद्वारिवो पातवि कोः freilassen 5, 29, 19.
VS. 5, 37. mit धाः मधवा मुने वरिक्स् धात् RV. 4, 24, 2. को वो ऽधरे
वरिक्स् धाति देवाः wer schafft euch Raum? wer macht es euch behaglich?
85, 1. 7, 47, 4. त्मेनं तोकाय वरिक्स् दधत् 62, 6. mit विद्ः पुनान इव
रिक्स् विदित्प्रयः 9, 68, 9.

वरिक्स् adj. Raum schaffend, befreiend RV. 8, 16, 6. TS. 8, 3, 42, 1.

वरिक्स् (von वरिक्स्, ऽस्यति P. 3, 1, 19. Vor. 21, 12. 1) Raum ge-
ben, einräumen, verstaten, freimachen: उरारा नो वरिक्स्या पुनानः RV.
9, 96, 3. तन्नो विष्टे वरिक्स्यसु देवाः 1, 122, 3. 14. 5, 42, 12. 8, 20, 11. तप
उन्ना वरिक्स्यसु देवाः 52, 15. 7, 56, 17. 8, 46, 10. उमे यथा नो अर्कनी स-
चाभुवा सदेः सदे वरिक्स्यात उद्दिदा 10, 76, 1. — 2) es Jmd behaglich
machen, zu Jmdes Diensten sein, bedienen, pflegen (वरिक्स्यात्) P. 3, 1,
19. VArtt. 3. mit acc.: गुत्रन् P. 3, 1, 19. Schol. वराजितगात्रं ब्राह्मणं
दीर्घतमं मामतेयं वरिक्सितुमशक्नुवानाः स्वर्गदासा अपो प्रदाक्य प्र-
चित्पुः SIA. zu RV. 1, 158, 4. नो नमस्यति ते अन्ध्वरिक्स्यति मामराः
BHATT. 18, 21. अमीनवरिक्स्यातुधानाः 17, 51. चर्मभक्तिका वरिक्स्य-
माना mit pass. Bod. gehegt, gepflegt DAÇAR. 76, 19. partic. वरिक्स्यित
und वरिक्सित gepflegt, gehegt AK. 3, 2, 51.

वरिक्स्या (von वरिक्स्) f. das Gewähren u. s. w.: कुवे यद्वा वरिक्-
स्या गृणानः RV. 1, 181, 9. Dienstverweisung AK. 2, 7, 34. H. 497. HALS. 1,
129. कृतिनो हि भवादशेषु ये वरिक्स्या प्रतिपादयति ते sagt eine arme
Hausfrau zu Bettlern, die sie um ein Almosen angehen, Verz. d. Oxf.
H. 255, a, 25.

वरिवोर्द adj. Raum —, Freiheit schenkend VS. 17, 15.

वरिवोर्ध्व adj. Raum —, freie Bewegung schaffend RV. 1, 119, 1. 9, 1, 3.

वरिवोर्विद् adj. Raum —, Freiheit schaffend; Behaglichkeit gewäh-
rend: अरेक्षिण्या वरिवोर्वित्तरासत् RV. 1, 107, 1. 175, 5. रथि 2, 41, 9. 9,
21, 2. 61, 12. 62, 9. 96, 12. 110, 11. यो अमीके वरिवोर्वित्तरासत् 10, 38, 4.

वरिशी f. = वडिशी = वडिश ÇABDAR. im CKDr.

वरिष m. = वर्ष m. KANDHA bei UGÉVAL. zu UNIND. 3, 63. वरिषास् f.
pl. = वर्षास् BHARATA im DVIRŪPAK. nach CKDr. वरिष n. = वर्ष Jahr
ÇABDAR. im CKDr. BRAHMA-P. in LA. (III) 84, 2 (Conj.).

वरिषाप्रिय m. der Freund der Regenzeit, Bez. des Kātaka ÇABDAR.
im CKDr.

1. वरिष्ठ (superl. zu उरु) adj. der weiteste, breiteste, umfassendste
AK. 3, 2, 61. H. an. 3, 177. MND. th. 15. HALS. 4, 14. RV. 4, 56, 1. धीति
5, 25, 3. 48, 3. 6, 37, 4. 41, 2. वरिष्ठे न इन्द्र वन्दुरे धाः 47, 9. तदस्य वृणी-
महे वरिष्ठे (= वर्षिष्ठ NIA. 5, 1) गोपयत्यम् 8, 25, 13. कृत्वा वरिष्ठम् 86,
10. वरिष्ठामनु सन्वतम् VS. 11, 12. सूर्यो वरिष्ठो अक्षभिर्वि भाति TBA.
3, 7, 3, 1. अतीव (विमान) R. 5, 13, 6. Vgl. auch u. उरु, wo aber das Bei-
spiel MBa. 14, 879 zu streichen ist.

2. वरिष्ठ (superl. zu 4. वर) 1) adj. der vorsüglichsste, beste THIN. 3,
3, 108. fg. = वरतम H. an. 3, 177. MND. th. 15. = वत्स AśMA im CKDr.
इष्टार्थं मन्यमाना वरिष्ठम् MUND. UP. 1, 2, 10. 2, 2, 1. PRAÇOP. 2, 2. RV.

PAIT. 15, 4. MBh. 1, 2096. 2, 540. 3, 15594. 5, 3828. 6, 2976. HARIV. 11526. R. 2, 61, 15. अधमसमवरिष्ठानि VANIN. Bm. 13, 1. MĀK. P. 73, 13, 78, 4. PĀNĀA. 1, 7, 91 (fälschlich वरीष्ठ gedr.). Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 12. Schol. zu GĀM. 1, 2, 12. कः पुनरेषा वरिष्ठः PRAÇH. 2, 1. पुण्यकृताम् MBh. 1, 2096. ब्राह्मणो द्विपदां श्रेष्ठो गौर्वरिष्ठो चतुष्पदाम् 3044. 3, 10599. 5, 511. 12, 5163. सर्वज्ञानाम् 13, 3809. HARIV. 1032. 8812. R. 3, 3, 11. 5, 44, 13. 48, 15. 6, 6, 32. Bha. P. 1, 10, 1. 3, 25, 11. 5, 11, 1. श्राव्यान् die vorzüglichste unter allen Erzählungen MBh. 1, 18. 55. लोक° R. Gora. 2, 108, 15. देव° 5, 7, 34. नृप° (so ist zu verbinden) WEDER, KASHNAG. 230. mit einem abl. besser als: वरिष्ठमपिकोत्रेभ्यो ब्राह्मणस्य मुखे कृतम् M. 7, 84. Bha. P. 7, 9, 10. unter Schlechten vornan stehend, der schlimmste, ärgste: दोष MBh. 14, 879 (unter उरु zu streichen). पापकृताम् 3, 12590. — 2) m. a) Rebhuhn H. an. MEd. — b) Orangenbaum RĀG. im ÇKDn. — c) N. pr. a) eines Sohnes des Manu Kākshusha MBh. 13, 1315. — β) einer der 7 Weisen im 11ten Manvantara MĀK. P. 94, 19. — γ) eines Daitja HARIV. 12942. — 3) f. Polarisia icosandra W. et A. RĀG. im ÇKDn. — 4) n. a) Kupfer AK. 2, 9, 98. TRIK. H. 1040. H. an. MEd. — b) Pfeffer TRIK. H. an. MEd. वरिष्ठक adj. = 2. वरिष्ठ 1) PĀNĀA. 1, 10, 1.

वरिष्ठायम m. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 138, a, 14.

वरिष्ठिष्ठ Suç. 2, 107, 14 wohl fehlerhaft.

वरी fl., pl. वर्षस् als Bez. für Flüsse aufgeführt NAIGH. 1, 13; vgl. वारु, वारि. — Vgl. auch u. 4. वर.

वरीतर nom. ag. von 1. वर P. 7, 2, 34, Sch. — Vgl. वरितर, वरुतर, वरतर.

वरीतान m. N. pr. eines Daitja MBh. 12, 5264.

वरीदास m. N. pr. des Vaters des Gandharva Nārada HARIV. 1861.

वरीधरा f. ein best. Metrum: a. b. d: — — — — —, c: — — — — — u. s. w. HALL in Journ. of the Am. Or. S. 6, 514.

वरीमन् s. 2. und 3. वरिमन्.

1. वरीयस् (comparat. zu उरु) adj. *weiter, breiter* MED. s. 62. n. so v. a. वरिम्: adv. *weiter, ferner* ab RV. 1, 136, 2. प्र इच्छुनां मिनवामा वरीयः 5, 43, 5. श्रवित्वं कृणुता वरीयः *befreit uns, schafft uns Ruhe* 49, 5. 6, 69, 5. उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु 75, 18. अपात इत पणयो वरीयः 10, 108, 10. fg. AV. 1, 2, 2. वरीयो यावया वधम् 20, 3. 3, 4, 7. 7, 50, 4. 51, 1 (वरिव: RV.). ब्राह्मणेभ्यः श्रुषं दद्या वरीयः कृणुते मनः *macht freier d. h. erleichtert* 9, 4, 19. परः पर एव वरीयस्तपो भवति Çat. Br. 3, 4, 27 (vgl. Ind. St. 10, 419). — Vgl. auch u. उरु und परोवरीयस् 1).

2. वरीयस् (comparat. zu 4. वर) 1) adj. *vorzüglicher, besser; der vorzüglichste, beste* AK. 3, 4, 20, 237. H. an. 3, 754. MED. s. 62 (= श्रेष्ठ und अतिपुवन् *überaus jung*; es ist nämlich अतियून च zu lesen). त्वं मे प्रियः पुत्रस्त्वं वरीयान्भविष्यसि *du wirst mir noch lieber werden* MBh. 1, 3493. यं दास्यति स मे पुत्रं स वरीयान्भविष्यति *so v. a. der wird mir lieb sein* 4780. इन्मत्तपोविद्याचारवर्णाश्रमवतः *vorzüglicher an* Bha. P. 5, 26, 30. वरीयानेष मे प्रश्नः कृतः 2, 1, 1. 3, 1, 4. भूषणानि 23, 29. 5, 4, 2. मस्रदशाम् 3, 1, 10. Beiw. Çiva's Çiv. — 2) m. a) Bez. eines Joga (विष्कम्भादि) H. an. MEd. Journ. of the Am. Or. S. 6, 236. — b) N. pr. a) eines Sohnes des Manu Sāvarga HARIV. 465. — β) eines Sohnes des Pu-

laha von der Gati Bha. P. 4, 1, 38. — Vgl. परोवरीयस् 2).

वरीवर्द m. = बलीवर्द RAMIN. zu AK. 2, 9, 59 nach ÇKDn.

वरीवर्त (vom intens. von वर्त) adj. *rollend, kugelförmig* AV. 8, 6, 32.

वरीषु s. रवीषु.

वरु N. pr. nach dem Comm. in RV. 8, 23, 28. 24, 28. 26, 2, wo die Verbindung वरो (वरो इति Padap.) सुषाम्यौ vorkommt. Ein voc. ist aber unpassend und am nächsten liegt die Vermuthung, dass वरोसुषामन् trotz seiner unerklärlichen Form ein Wort und N. pr. ist. — Vgl. वरु.

वरुक m. eine best. geringere Körnerfrucht (कुधान्य) Suç. 1, 197, 1. 16.

वरुट m. Bez. einer Klasse von Mlekḥha H. 934, v. 1. für वरट. — Vgl. वरुट.

वरुड m. Bez. einer verachteten Mischlingskaste, die sich mit dem Spalten von Rohr abgiebt, KULL. zu M. 4, 245. COLBR. Misc. Ess. II, 184. JAMA in PRAJACĪTTATATVA nach ÇKDn. सौचिकाच्छैपिकाञ्जातो नटो वरुड एव च PARĪCARAPADDH. im ÇKDn. — Vgl. वरट, वरुट.

वरुण UNĀDIS. 3, 53. ÇĀNT. 2, 9. 1) m. a) der Umfasser des Alls, N. pr. eines Āditja, des obersten Herrn unter den Göttern des Veda, NAIGH. 3, 4. 6. NIR. 10, 3. 12, 21. AK. 1, 1, 56. TRIK. 1, 1, 75. H. 188. HALĀ. 1, 74. daher König genannt RV. 1, 24, 7. 156, 4. 2, 28, 9. 5, 40, 7. 7, 64, 1. 87, 6. विश्वस्य भुवनस्य राज्ञो 5, 85, 3. आसीद्दिश्या भुवनानि सम्राट् 8, 42, 1. 10, 132, 4. य एको वस्वो वरुणो न राजति 1, 143, 4. त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा ये च मर्ताः 2, 27, 10. क्रतुं सवते वरुणस्य देवा 4, 42, 1. 2. अयं देवानामसुरो वि राजति यथा हि मृत्या वरुणस्य राज्ञः AV. 1, 10, 1. 3, 4, 5. (श्रेष्ठमति) देवेषु वरुणो यथा 6, 21, 2. TBA. 1, 1, 4. 8. 4, 10, 6. AIR. Br. 1, 24. 7, 14. वरुणो वै देवानां राजा Çat. Br. 12, 8, 2, 10. तत्रस्य राजा वरुणो ऽधिराजः TBA. 3, 1, 2, 7. राज्ञो वरुणस्य पत्नी MBh. 3, 15590. 16, 120. Suç. 1, 17, 6. धृतव्रत RV. 2, 1, 4. मायिन् 6, 48, 14. 7, 28, 4. 10, 99, 10. मुशंस 7, 38, 6. गम्भीरशंस 87, 6. वरुणस्य धाम् 4, 3, 4. 7, 87, 2. 10, 10, 6. द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कम्भिते 6, 70, 1. वरुणो धर्मपतीनाम् VS. 9, 39. Çat. Br. 5, 3, 2, 9. unter den 12 Āditja aufgeführt MBh. 1, 2523. HARIV. 176. 593. 11549. 12456. 12911. 14166. VP. 122. Bha. P. 6, 6, 37. WEDER, RĀMAT. Up. 304. 313. Verz. d. Oxf. H. 190, a, 31. daher = अर्क H. an. 3, 224. = सूर्य Viçva im ÇKDn. Dem Varuṇa besonders zugeeignet sind a) die Gewässer, b) die Nacht und c) der Westen. a) H. an. MED. n. 63. आद्विप्यति वरुणः समुद्रे: RV. 1, 161, 14. 2, 38, 8. 7, 34, 10. 49, 3. 8, 41, 2. 9, 90, 2. VS. 10, 7. AV. 3, 3, 13. 2. 4, 15, 12. 5, 24, 4. अप्सु ते राजन्वरुण गृहे किरणयेयौ मितः (मिथः die Hdschr.; vgl. Āçv. Ça. 3, 6, 24) 7, 83, 1. अप्सु वै वरुणः TBA. 1, 6, 2, 6. TS. 3, 4, 2, 1. उदकपति MBh. 5, 8531. 9, 2733. fg. अयां रात्रौ सुराणां (ऽमु ed. Calc.) च विदधे वरुणं प्रभुम् (पितामहः) 12, 4497. HARIV. 259. 2462. fg. 12492. 13107. VP. 183. वरुणः पाति सागरम् Verz. d. Oxf. H. 59, b, 28. 69, a, 41. fg. वरुणो यादसामहम् sagt Kṛṣṇa Bha. 10, 29. सलिलविकारे कुर्यात्पूजां वरुणस्य वारुणैर्मैः VANIN. Bm. S. 46, 51. Varuṇa so v. a. Ocean: वरुण-वहङ्गुरत्नः VANIN. Bm. 27 (25), 9. so v. a. Wasser: वष्यामिवरुणः मुदः KATHIS. 56, 898. ऽमन्निवर्कणा Verz. d. Oxf. H. 250, b, 39. — b) वरुणेन समुज्जितं मित्रः प्रातर्व्युज्जितु AV. 9, 3, 18. स वरुणः सायमग्निर्विवति स मित्रो भवति प्रातरुच्यन् 12, 3, 14. वरुणस्य सायम् TBA. 1, 3, 2, 8. अहर्वे मित्रो रात्रिर्वरुणः AIR. Br. 4, 10. मित्रो ऽहर्जनयत्वरुणो रात्रिम् TS. 6, 4,

9, 9. — c) AK. 1, 1, 2, 4. H. 169. MND. HALI. 1, 100. AV. 4, 40, 3. 12, 3, 57. 15, 14, 3. वरुणायैति पद्यात् GOM. 4, 7, 25. ÇĪṆH. Ça. 3, 3, 3. इयं दिग्दयिता राज्ञो वरुणस्य तु गोपतेः (vgl. 3532) । सदा मल्लिरात्रस्य प्रतिष्ठा चादिरेव च ॥ MBH. 5, 3801. प्रतीची वरुणः पति पालयानः मुरान्वली 8, 2103. HARIV. 12511. °पालिता दिक् R. 1, 37, 26 (38, 29 GOM.). 4, 45, 4. VANIM. BHM. S. 54, 8. 86, 75. Çiç. 9, 7. — Varuṇa ist Richter, der die Sünde strafft und um Vergebung der Schuld angerufen wird; er ist allwissend RV. 5, 85, 7. 7, 86, 1. fgg. 89, 5. विश्वं स वेद् वरुणो यथा धिया 10, 14, 1. अनेगान्सविता देवो वरुणाय वोचत् 12, 8. VS. 6, 22. AV. 4, 16, 1. fgg. 5, 11, 4. 19, 44, 9. 9. अनेते क्रियमाणे वरुणो गृह्णाति TBA. 1, 7, 3, 6. ईशो दण्डस्य वरुणः M. 9, 245. 244. Varuṇa's Schlingen; von ihm kommen Krankheiten, besonders Wassersucht, RV. 6, 74, 4. 7, 88, 7. AV. 2, 10, 1. 4, 16, 6. 7. 14, 1, 57. 2, 49. 18, 4, 70. ऐत्वाकं वरुणो जयात् AIR. Ba. 7, 15. ÇAT. Ba. 2, 3, 2, 20. 5, 2, 2, 3. वरुणो वा एतं गृह्णाति यः पाप्मना गृहीतो भवति 12, 7, 2, 17. वरुणो वा एतं गृह्णाति यो ऽप्सु म्रियते 13, 3, 3, 5. वरुणेन यथा पशेर्बद्ध एवाभिदृश्यते । तथा (राज्ञा) पापान्निगृह्णीयाद्वतमेतद्धि वारुणम् ॥ M. 9, 308. 303. पाशकृत्तो विपाशस्तु रणे वरुण एव च । भयः प्रयातः सकृसा मया (Rāvaṇa spricht) सीते क्षुपे पतिः ॥ R. 3, 54, 9. कृ-सात्रुष्य पाशभृद्वरुणः VANIM. BHM. S. 58, 57. Kaçjapa raubt ihm seine Kühe (Varuṇa heisst गोपति MBH. 5, 3532. 3801; nach NILAK. soll गो hier = उदक sein) HARIV. 3148. fgg. ist ein Sohn Kardama's Verz. d. Oxf. H. 69, a, 41. Pushkara Varuṇa's Sohn MBH. 5, 3533. Varuṇa ist Herr des Nakshatra Çatabhishag VANIM. BHM. S. 98, 5. Varuṇa's Späher (s. unter स्पृष्ट) RV. 7, 87, 1. Mitra-Varuṇa 5, 62. 64. 7, 36, 2. 10, 109, 2. die Sonne ihr Auge 6, 51, 1. 7, 61, 1. 63, 1. Indra-Varuṇa 4, 41. 42. 6, 68, 5. 7, 38, 1. 82, 1. fgg. 83, 1. 84, 1. fgg. 85, 1. fgg. VS. 8, 37. Agni-Varuṇa ÇĪṆH. Ba. 18, 10. KĪTJ. Ça. 10, 8, 27. Agni heisst sein Bruder RV. 4, 1, 2. Jama-Varuṇa GOM. 3, 6, 12. Viṣṇu-Varuṇa ÇĪṆH. Ça. 3, 20, 4. Agni mit dem Bein. Varuṇa AIR. Ba. 7, 9. Varuṇa unter den Devagandharva MBH. 1, 2550. als Nāga 16, 119 (वरुण ed. Bomb.). König der Nāga LALIT. ed. Calc. 249, 12. 268, 7. als Asura HARIV. 12943 (wohl fehlerhaft für कर्ण, wie die neuere Ausg. liest). bei den Gāina Diener des 20ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 43. — pl. etwa so v. a. die Götter (wenn in der Stelle kein Fehler vorliegt): स न्यासास्था वरुणोः संविदानः AV. 3, 4, 6. Appell. so v. a. Abwehrer nach SĪJ. in RV. 5, 48, 5. Weitere Nachweisungen giebt J. Muir in As. J. new s. I, 77. fgg. — b) Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. ed. Bomb. 1, 28, 9. वरुण ed. SCHL. — c) Crataeva Roxburghii R. Br. (s. 1. वरुण 1) b) AK. 2, 4, 2, 5. TAIR. 2, 4, 8. H. an. MND. HARIV. 12677 (वरुण die neuere Ausg.). R. GOM. 2, 103, 9. 3, 79, 38. SUÇA. 1, 137, 14. 145, 15. 157, 14. 220, 4. 2, 389, 3. °कुम् TAIR. 3, 3, 26. — 2) f. खा N. pr. eines Flusses MBH. 6, 338 (वरुणसी ed. Bomb. st. वरुणा und असी der ed. Calc.; andere Autt. वरुणा und असी), MĀN. P. 61, 5. — 3) n. MBH. 3, 2171 fehlerhaft für वरुण.

वरुणक m. = वरुण 1) c) MBH. 13, 535. SUÇA. 2, 53, 17. 80, 15. VANIM. BHM. S. 54, 50.

वरुणगृहीत adj. von Varuṇa ergriffen, durch Krankheit bes. Wassersucht TS. 2, 1, 2, 1. 6, 4, 2, 8. एता वा अयो वरुणगृहीता याः स्यन्दमा-

नानां न स्यन्दते ÇAT. Ba. 4, 4, 5, 11. KĪTJ. 12, 4. TBA. 1, 6, 2, 1.

वरुणयाक् m. Ergreifung durch Varuṇa: ख° TS. 6, 6, 5, 4. TBA. 1, 6, 2, 2.

वरुणतीर्थ n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes Verz. d. Oxf. H. 77, a, 34. fgg.

वरुणव n. Varuṇa's Wesen, — Natur R. 7, 56, 12. 83, 6.

वरुणदेव m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 84. Schol. Lot. de la b. l. 2.

वरुणदेव adj. Varuṇa zur Gottheit habend; n. das Nakshatra Çatabhishag VANIM. BHM. S. 32, 20. v. l. °देव.

वरुणदेवत dass. VANIM. BHM. S. 10, 2.

वरुणधुत् adj. Varuṇa hintergehend RV. 7, 60, 9.

वरुणपाश m. 1) Varuṇa's Schlinge, — Fessel TS. 2, 1, 2, 3. 5, 2, 1, 1. TBA. 1, 5, 2, 7. 7, 3, 5. ÇAT. Ba. 3, 6, 2, 20. Ind. St. 3, 478. — 2) Hautsch (vgl. तत्तु) H. 1351. Schol.

वरुणपुरुष m. ein Diener des Varuṇa ÂÇV. GOM. 1, 2, 5.

वरुणप्रघास 1) m. pl. das zweite Viermonat-Opfer, das auf den Vollmond des Āshāḍha oder Çrāvaṇa fällt (TS. Comm. II, 34), zum Zweck der Lösung von Varuṇa's Schlingen; so genannt nach dem dabei üblichen Essen von Gerste zu Ehren des Gottes. TS. 3, 2, 2, 2. TBA. 1, 4, 2, 5. 40, 6. 5, 2, 4. 6, 4, 1. ÇAT. Ba. 2, 5, 2, 1. 2, 1. 5, 2, 2, 2. KĪTJ. Ça. 5, 1, 24. 2, 8. LĪTJ. 5, 1, 1. ÂÇV. Ça. 2, 17, 1. — 2) sg. N. eines Ahina ÇĪṆH. Ça. 14, 7, 6.

वरुणप्रशिष्ट adj. von Varuṇa angewiesen, — geleitet RV. 10, 66, 2.

वरुणभृ m. N. pr. eines Astronomen COLBR. Misc. Ess. II, 461.

वरुणमात m. N. pr. eines Bodhisattva VJURV. 22.

वरुणमित्र m. Bein. eines Gobhila Ind. St. 4, 374.

वरुणमेनि f. Varuṇa's Zorn TS. 5, 1, 5, 3. 2, 1. KĪTJ. 19, 5. fgg.

वरुणराज्ञ् adj. Varuṇa zum König habend TS. 3, 5, 2, 1. 5, 5, 2, 5. ÇĪṆH. Ça. 4, 21, 10. KAUC. 135.

वरुणलोक m. Varuṇa's Welt KAUSH. Up. 1, 3. Varuṇa's Gebiet (Wasser) TARKAS. 7.

वरुणशर्मन् m. N. pr. eines Kriegers auf Seiten der Götter im Kampfe derselben mit den Daitja KARṆA. 48, 18. 24.

वरुणशेषस् adj. nach SĪJ. wehrfähige Nachkommen habend; eher als Varuṇa's Nachkömmlinge sich darstellend RV. 5, 65, 5.

वरुणश्राद्ध n. Bez. eines best. Totenopfers Verz. d. B. H. No. 1273.

वरुणश्रोतस s. वरुणस्रोतस.

वरुणसर्व m. Varuṇa's Förderung, — Gutheissen TBA. 1, 7, 2, 3. 2, 4.

यो राजसूयः स व° 2, 7, 2, 1. ÇAT. Ba. 5, 3, 2, 12. 4, 2, 2.

वरुणसेना f. N. pr. einer Prinzessin KARṆA. 44, 44. 103. °सेनिका 101.

वरुणस्रोतस m. N. pr. eines Berges MBH. 3, 3336 nach der Lesart der ed. Bomb., °श्रोतस ed. Calc.

वरुणाङ्गकृ m. Varuṇa's Sprössling, patron. Agastja's, VANIM. BHM. S. 12, 13. — Vgl. मैत्रावरुणि, वारुणि.

वरुणात्मजा f. Varuṇa's Tochter, Bez. des Branntweins AK. 2, 10, 39.

वरुणाद्रि m. N. pr. eines Berges PAÑČAT. 197, 17. fgg.

वरुणार्नी f. Varuṇa's Gattin P. 4, 1, 49. Vor. 4, 23. RV. 1, 22, 12, 2, 32, 8. 5, 46, 8. 7, 34, 22. AV. 6, 46, 1. pl. KĪTJ. 8, 5. 19, 3; vgl. TS. 5, 5, 2, 1.

वरुणालय m. Varuṇa's Behausung, Beiw. und Bein. des Meeres R. GOM. 1, 1, 75. 46, 21. 3, 60, 18. fgg. 4, 53, 2. 6, 39, 11. 98, 8. कर्ण्णा° ein

Meer der Barmherzigkeit Verz. d. Oxf. H. 110, a, 27.

वरुणावास m. Varuṇa's Wohnung d. i. das Meer R. 5, 74, 22.

वरुणावि oder ०विम् f. Bein. der Lakshmi: वरुणो वीक्ष्य दुःखार्त-
माकिर्भूतास्मि यदुवि। वरुणाविरिति ख्यातं नाम तन्मे भविष्यति ॥ Verz.
d. Oxf. H. 76, b, 27. fg.

वरुणिक, वरुणिय und वरुणिल m. Hypokoristika von वरुणदत्त P.
5, 3, 24, Schol.

वरुणेश adj. Varuṇa zum Herrn habend; n. das Nakshatra Cata-
bhishag Varuṇ. Bh. S. 15, 22. देश die Varuṇa zum Herrn habende
Gegend d. i. der Westen Ganit. Çāṇḍ. 8.

व.पोसरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 44.

वरुणोद (वरुण + उद् Wasser) n. N. pr. eines Sees Mān. P. 56, 6.

व.पोपनिषद् f. Titel einer Upanishad Verz. d. Oxf. H. 252, a, 3.

वरुण्य adj. von Varuṇa kommend, ihm gehörig u. s. w.: मुञ्चतु मा
शपथ्याश्रेयो वरुण्यादुत RV. 10, 97, 16. सर्वस्माद्वरुण्यात्प्रजाः प्रमुञ्चति
Çat. Br. 5, 2, 2, 16. 12, 7, 2, 17. रज्जु 4, 3, 2, 14. यन्धि 16. घये यवः 2, 5, 2,
1. 14, 2, 2, 11. घोषयथो या कृष्टे ज्ञापते 5, 3, 2, 8. stehendes Wasser 4, 12,
3, 2, 4, 18. 5, 4, 2, 2. 5, 2, 13.

वरुतर = वरुतर P. 7, 2, 24.

वरुत्र (von 1. वरु) n. Ueberwurf, Mantel Uéval. zu Uṇādis. 4, 172.

वरुल = सेभक्त Uṇādis. im Sāṃkhyas. nach ÇKDn.

वरुतर् (von 1. वरु) ved. nom. ag. P. 7, 2, 24. Abwehler, Beschirmer
RV. 1, 169, 1. तमिनो दामुषो वरुता 2, 20, 2. को वरुतात्रा को वरुता 4,
55, 1. अहिततुस्वावतो वरुता 7, 21, 8. रथानाम् P., Schol. वरुत्री P. 7, 2,
24. VS. Pār. 3, 77. Schirmerin, Schutzgenie, Bez. gewisser göttlicher
Wesen (sowohl ag. als pl.) RV. 1, 22, 10. 3, 62, 8. 5, 41, 15. 7, 34, 22. 38,
5. 40, 6. VS. 11, 61. 13, 44. Çat. Br. 6, 5, 4, 6. TS. 4, 1, 2, 1. कोत्रा वै वरु-
त्रयः 5, 1, 2, 2. — Vgl. तृष्णावरुत्री.

वरुथ (wie eben) Uṇādis. 2, 6. 1) n. Wehr, Schirm, Schild, Obdach
(Synonyme sind शर्मन्, वर्मन्, कृदिस्) = गृह Naigh. 3, 4. = वेष्मन् H.
an. 3, 219. fg. Mnd. th. 21. — RV. 1, 23, 21. भवा वरुथं गणति भव शर्म 58, 9,
116, 11. 2, 18, 2. 4, 55, 4. 56, 4. त्रायस्व नो ऽवृकेर्भिवरुथैः 7, 19, 7. 20, 8,
53, 2. यच्छा सूरिन्यो उपमं वरुथम् 30, 4. 8, 27, 9. वृद्धवृथं मृताम् 18, 20,
68, 2. 18, 61, 17. VS. 11, 40. Manān. Up. in Ind. St. 2, 96, 2 (= श्रेष्ठ
Comm.). त्रिवरुथ adj. dreifach schirmend: शर्मन् RV. 5, 4, 2. 8, 43, 2. AV.
7, 6, 4. तन्पान RV. 8, 5, 20. कृदिस् 18, 21. अथ स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो भव
6, 15, 9. 26, 7. oxyt. Indra VS. 28, 19. TBa. 2, 6, 20, 5. — 2) m. n. eine
am Wagen zum Schutz angebrachte Einfassung AK. 2, 8, 2, 25. H. 758.
H. an. Mnd. Halj. 2, 294. अथरथो विततवरुथः Çāṇḍ. Ça. 17, 5, 1. MBh.
3, 14910. 14917. Hariv. 9288. स० adj. MBh. 5, 5245. 6, 4828. सु० adj.
R. 6, 31, 20. सप्त० adj. Buā. P. 4, 26, 2. सप्तधातु० 29, 19. — 3) n. Pan-
zer H. an. — 4) n. Schild (धर्मन्; daher leather, skin bei Wilson) Mnd.
— 5) Heer Buā. P. 9, 10, 20. मुरेतर० 2, 7, 26. Heerde: अवि० 1, 18, 13.
Schwarm: मधुव्रत० 3, 28, 25. 8, 8, 24. Menge, Masse: वक्रजटा० 5, 2, 14.
— 6) m. der indische Kuckuck (पिक) H. an. — 7) m. Zeit (काल) H. an.
— 8) = निश्राष्टक (?) Trk. 3, 3, 201. — 9) m. N. pr. eines Grāma R.
2, 71, 11 (73, 9 Gona.). — 10) m. N. pr. eines Mannes Mān. P. 75, 45.

वरुथप m. Führer einer Schaar, Heerführer: देवासुरवरुथपा: Buā.

P. 8, 7, 16.

वरुथशस् adv. schaaeren-, haufenweise Buā. P. 3, 17, 11. 4, 3, 12. 5,
1, 8. 18, 44, 6.

वरुथाधिप m. Heerführer: पद्वनाम् Buā. P. 3, 1, 28.

वरुथिन् (von वरुथ) 1) adj. a) Schutzswaffen tragend VS. 16, 25. mit
einem Schutzbreit u. s. w. versehen: रथ MBh. 5, 4446. Hariv. 13469.
R. 6, 74, 1. Raeb. 9, 11. सु० R. 6, 86, 4. स० = वरुथिन् Hariv. 2021. —

b) Schirm, Schutz gewährend MBh. 5, 1848. 8, 1524. Hariv. 2592. इन्द्रस्य
गृहा: Pān. Gṛh. 3, 4. Çāṇḍ. Gṛh. 3, 4. — c) so v. a. रथवत् (wie die
ed. Calc. liest) zu Wagen sitzend (Gegens. पदातिन्) Raeb. 12, 84. — d)
am Ende eines comp. von einer Schaar von —, von einer Menge von —
umgeben: ललना० von einer Frauenschaaer umgeben Buā. P. 3, 23, 29.

नीलालक० von einer Menge schwarzer Locken umgeben 20, 81. — 2) f.
वरुथिनी a) Heer AK. 2, 8, 2, 46. H. 746. Halj. 2, 302. MBh. 4, 985. 5,
7447. R. 1, 51, 21. Raeb. 12, 50. 16, 28. Çiç. 12, 77. Kathās. 46, 48. ०पति
Heerführer Buā. P. 8, 15, 28. — b) N. pr. einer Apsaras Mān. P. 61, 85. fgg.

वरुथ्य (wie eben) adj. Schirm —, Schutz gewährend: त्राता शिवो
भवा वरुथ्यः RV. 5, 24, 1. शर्मन् 46, 5. 8, 47, 10. कृदिस् 8, 67, 2. विश्वानि
वरुथ्या मनामके 8, 47, 2. वचम् 90, 5. शुचौ वरुथ्यदेशे (Glosse रमणीय) an
einem geschützten Orte Çāṇḍ. Gṛh. 1, 3.

वरेज = वरज P. 6, 3, 16.

वरेण् nom. ag. von वरेण्यम् Purushottamadeva bei Uéval. zu Uṇā-
dis. 3, 98.

वरेण m. Wespe Wilson nach Çāṇḍ.; vgl. वरेल. — वरेणा H. c.
53 wohl fehlerhaft für वरेण्या.

वरेण्य (von 2. वरु; वरेण्य Uṇādis. 3, 98) 1) adj. wünschenswerth,
liebenswerth; vorzüglich, der vorzüglichste AK. 3, 2, 7. H. 1438. Halj.
4, 4. कोतर RV. 2, 7, 6. हत 8, 91, 18. राधस् 1, 9, 5. अयस् 5, 22, 8. वसु
6, 16, 28. मद 1, 175, 2. सोम 3, 40, 5. वाज 2, 4. वज्र 8, 15, 7. Brhaspati
3, 62, 6. Savitar 5, 81, 2. तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि 3, 62, 10.
Agni 5, 25, 3. यम्मन्यसे वरेण्यमिन्द्रं द्युतं तदा भर् 39, 2. वृत्रं जघन्वाँ अ-
भवद्वरेण्यः 10, 113, 2. der Sonnengott Çvetāçv. Up. 5, 4. विश्व MBh. 1, 24,
3, 12930. यः सर्वलोकेषु वरेण्य एकः 5, 655. 13, 1125. 1375 (वरेण्य ed.
Calc.). Hariv. 10408. Raeb. 6, 24. Kumāras. 7, 90. VP. 20. Buā. P. 5,
18, 23. 8, 5, 26. 16, 26. 24, 53. Mān. P. 78, 4. Verz. d. Oxf. H. 79, a, 19.
21. भिषज्ञो वरेण्यः 187, b, No. 428, Z. 17. नाकसदाम् Bhāṭṭ. 1, 4. — 2) m.
a) Bez. einer best. Manengruppe Mān. P. 96, 45. — b) N. pr. eines Soh-
nes des Bhṛgu MBh. 13, 4146. — 3) f. सा Bein. der Gattin Çiva's H.
c. 53. वरेणा die Hdschr. — 4) n. Safran Rāṇ. im ÇKDn.

वरेण्यत्तु adj. wohlgesinnt, einseitig: कोतर RV. 8, 43, 12. वरेण्य-
क्रतुरकमा देवीरवसे कुवे 10, 9, 12; vgl. AV. 6, 23, 1.

वरेण्यम् वरेण्ययति denom. von वरेण्य Purushottamadeva bei Uéval.
zu Uṇādis. 3, 98.

वरेन्त्र Bez. eines Theils von Bengalen Colebr. Misc. Ess. II, 179. Verz.
d. Oxf. H. 87, b, 28 (वा० v. l.). 338, b, 22. 339, b, 26. Wassiljew 54. वरेन्त्री
Trk. 2, 1, 7. — Vgl. वा०.

वरेय् werden, freien: य ई वरेते य ई वा वरेयात् RV. 10, 27, 11. वरे-
यम् absol. यदयातं वरेयं सूर्यामुप 85, 15. पेभिः सखायो पतिं नो वरेयम् 28.

— Vgl. 2. वर.

वरेय् (von वरेय्) nom. ag. Freier: मर्या: RV. 10, 78, 4.

वरेय (3. वर + ईय) adj. über Wunschgaben verfügend, Wünsche zu gewähren im Stande seind Būg. P. 2, 9, 20.

वरेय्य adj. dass.: सर्वकाम° Būg. P. 3, 9, 40. m. Bein. Civa's ÇABDAR. im ÇKDa.

वरोट n. = मरुवकपुष्प ÇABDAR. im ÇKDa.

1. वरोह (4. वर + ऊह) m. ein schöner Schenkel: द्विदकरप्रतिमेवरोहमि: VARĀH. BṘH. S. 68, 4.

2. वरोह (wie oben) adj. (f. °ह und वः) schöne Schenkel habend: °रुम् nom. f. VIKR. 47, 13. °रुम् acc. f. R. 3, 52, 53. °ह voc. f. PRAB. 7, 15. Būg. P. 4, 3, 24. 10, 42, 2.

वरोल m. eine Art Wespe TRIK. 2, 5, 34. Hār. 217. f. ई eine andere Art Wespe TRIK.

वर्क (वृक्), वर्कते (घादाने) DuĀTUP. 4, 18.

वर्कर UĀGVAL. zu UNĀDIS. 3, 131. m. 1) das Junge eines Thieres AK. 2, 10, 23. MRD. r. 211. Ziege TRIK. 2, 9, 24. MRD. = पशु H. an. 3, 552. Zicklein H. 1276. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 976, 6. — 2) Scherz, Spass H. 556. H. an. MRD.

वर्करकर्कर viell. adj. so v. a. von allen Sorten Spr. 1555.

वर्कराट m. 1) Seitenblick. — 2) eine vom Fingernagel des Geliebten herrührende Verwundung auf der Brust eines Weibes TRIK. 3, 3, 103. H. an. 4, 64. MRD. t. 64. fg. — 3) die Strahlen der aufgehenden Sonne H. an. MRD.

वर्करिकुण्ड N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 70, b, 17.

वर्कट m. a pin, a bolt WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

वर्ग (von वर्त्) 1) nom. ag. Abwender, Besettiger: वर्गो ऽसि पाप्मानं मे वृद्धिः KAUSH. UP. 2, 7. Vgl. इवर्ग. — 2) m. am Ende eines adj. comp. f. छा VARĀH. BṘH. S. 19, 17. a) eine gesonderte, der Gleichartigkeit wegen zusammengestellte Anzahl von Dingen; Abtheilung, Gruppe, Klasse, Verein AK. 2, 5, 41. H. 1413. z. B. von Backsteinen, Versen KĪTJ. ÇA. 16, 7, 25. 24, 3, 5. LĪTJ. 10, 14, 4. सप्तक M. 7, 52. चतुर्विध Suç. 1, 5, 7. 12, 70, 8. 132, 1. RV. PRĀT. 16, 7, 8. 52. VARĀH. BṘH. S. 14, 32. 53, 49, 76, 2. 96, 3. वर्गवर्गस्थैः ककिः gruppenweise stehend 95, 8. षष्ठशतसारुणा गवां वर्गाः शतं शतम् MBH. 4, 288. षप्सरसाम् KUMĀRAS. 3, 17. वर्गवृषो देवमलीधराणाम् 7, 53. दास° so v. a. die Sklaven, Dienerschaft M. 3, 246. 4, 180. 185. खन्धुवर्गाः MBH. 3, 2683. नृशंस° 5, 1639. मित्र° 13, 309. मृत्यु° 2186. पौर° 15, 439. 446. HARIY. 11015 (S. 790). R. 2, 30, 45. 45, 2. KĪM. NĪTIS. 3, 39. RAGH. 2, 4. 11, 7. VIKR. 3, 9. MĪLAV. 67, 11. Spr. 1940. 2542. 4645. AK. 2, 6, 2, 30. 8, 2, 6. H. 514. HALĪ. 2, 353. KATHĪS. 4, 20. 18, 33. 26, 145. RĪĪA-TAR. 1, 808. PRAB. 36, 9. Būg. P. 4, 25, 42. 7, 6, 12. PAÑĒAT. 33, 14. VET. in LA. (III) 1, 13. SARVADARÇANAS. 57, 11. 100, 22. छात्म°, पर° die eigene —, die fremde Partei VĀDDHA-KĪN. 11, 2. स्व° PAÑĒAT. 192, 22. fg. नन्त्रत्रय° VARĀH. BṘH. S. 14, 4. मृदुवर्गस्वभूधाधिशिष्याश्चेन्द्रवानि 98, 10. षडिन्द्रिय° Būg. P. 5, 14, 1. संवत्सर° WENNA, Nax. 2, 283. fg. Häufig in comp. mit einem Zahlworte: त्रि° (s. auch bes.) eine aus drei bestehende Abtheilung, — Gruppe, Trias MBH. 5, 1484. 12, 426. PAÑĒAT. III, 243. DAÇAK. 63, 15. fg. Būg. P. 7, 5, 18. चतुर्वर्ग (s. auch bes.) HAY. I, 8. पञ्च° (s. auch bes.) Spr. 4902. Verz. d. B. H.

No. 875. षड्वर्ग MBH. 1, 1948. KATHĪS. 20, 134. नव° KĪTJ. ÇA. 24, 3, 25. दश° 22, 10, 11. द्वादश° Verz. d. Oxf. H. No. 875. प्रतिवर्गम् KĪTJ. ÇA. 8, 4, 20. eine Reihe nach irgend einem Eintheilungsgrunde zusammengehöriger Wörter AK. 2, 1, 1. 3, 4, 1. TRIK. 1, 1, 3. Consonantenreihe im Alphabet (es werden deren 7 angenommen; s. BÖTLINGK, P. II, S. 535) RV. PRĀT. 1, 3. चकार° 4, 4, 5, 8. स्पर्श° 6, 8. 14, 7. VS. PRĀT. 1, 64. 3, 92. 94. 4, 92. AV. PRĀT. 2, 14. 25. VOP. 2, 25. fg. काव्या वर्गाः VARĀH. BṘH. S. 96, 15. वर्गाष्टक (nach dem Comm. कचरतपयशलवर्गाणामष्टकम्) WENNA, RĪMAT. UP. 308. fg. — b) Alles was zu Jmdes Gebiet gehört, — unter Jmd steht (= परिग्रह) VARĀH. BṘH. S. 13, 7. 15, 32. 17, 7. 32, 12. क्षेत्रं पयस्य स तस्य वर्गः BṘH. 1, 9. 8, 10. 23, 5. क्षेत्रं क्षेत्राय त्रेक्षाणो नवैशो द्वादशशकः । त्रिंशशकश्च वर्गो ऽयं सर्वस्य स्व उदाकृतः ॥ Gāci im Comm. zu 1, 9; vgl. VARĀH. LAH. 1, 23 in Ind. St. 2, 283. — c) = त्रिवर्ग d. i. काम, धर्म und धर्म Būg. P. 4, 21, 29. — d) Section, Abtheilung in einem Buche AK. 3, 4, 42, 46. TRIK. 3, 2, 24. Unterabtheilung eines Adhja im Rgveda und in der Brhaddevatā, ROME, Zur Lit. und G. d. V. 5. Ind. St. 3, 254. fig. 1, 112. fg. — d) Quadrat, die zweite Potenz COLEBR. Alg. 8. 11. पञ्च° das Quadrat von fünf VARĀH. BṘH. 7, 6. GANĪTĀDEJ. SPASHTĀDEJ. 21. 28. Ind. St. 3, 450. Vgl. भिन्न°. — e) = खल NAIKH. 2, 9. — f) N. pr. eines Landes SCHIEFNER, Lebensb. 235 (5). — 2) f. छा N. pr. einer Apsaras MBH. 4, 7553. 2, 394.

वर्गणा (von वर्गय्) f. das Multiplizieren VARĀH. BṘH. 7, 13. 26 (24), 9. — Vgl. संवर्ग.

वर्गपद n. Quadratwurzel COLEBR. Alg. 9.

• वर्गपाल m. Beschützer seines Anhangs, — seiner Creaturen MBH. 2, 1544.

वर्गप्रकृति f. unbestimmte Aufgabe des 2ten Grades, affected square COLEBR. Alg. 112. 170. GOLĪDEJ. 13, 2. BlóGAN. 1, 33. fig.

वर्गप्रशंसिन् m. seinen Anhang —, seine Creaturen preisend MBH. 5, 1639. NILAK.: वर्गो वृत्तिर्न पराभिभवः.

वर्गमूल n. Quadratwurzel COLEBR. Alg. 9.

वर्गय् (von वर्ग), °यति multipliciren; vgl. वर्गणा.

वर्गशस् (wie oben) adv. nach Abtheilungen, gruppenweise Būg. P. 4, 9, 68. 12, 6, 50.

वर्गस्थ adj. sich zu einer Partei haltend, partellisch: न वर्गस्था ब्रवीम्येतत्त्वपतपरपतये॥ MBH. 12, 12040.

वर्गात्त्य m. der letzte Consonant in den fünf ersten Consonantenreihen: त्रयस्त्रयो वर्गात्त्याः so v. a. die Mediae, die aspirirten Mediae und die Nasale AV. PRĀT. 1, 13, Schol.

वर्गिन् (von वर्ग) adj. pl. zu Jmdes Partei gehörend, Jmd untergeben: परिचयवर्ते हरे रे च केचन वर्गिणः MBH. 12, 2711. = समुदायाधिपतयः NILAK.

वर्गीण (wie oben) adj. am Ende eines comp. zu der und der Kategorie —, Sippe —, zu der Partei von — gehörend P. 4, 3, 64. षड्वर्गिन° Schol. — Vgl. महर्गीण.

वर्गीय (wie oben) adj. am Ende eines comp. dass. P. 4, 3, 64. मण्डूकं स्ववर्गीयम् PAÑĒAT. 212, 6. zu der und der Consonantenreihe gehörig P. 4, 3, 63. कं° ein Guttural, प° ein Labial Schol. प्रथमोत्तमवर्गीयः स्पर्शः RV. PRĀT. 4, 11. चकार° 5, 5. च° AV. PRĀT. 2, 11. त° 15. —

Vgl. **वर्ध**, **महर्गीय** und **वर्ग**.

वर्गीतम (वर्ग + उ०) adj. 1) der letzte in einer der fünf ersten Consonantenreihen d. i. ein nasal Laut AV. Pañ. 1, 26, Schol. — 2) in der Astrol. der vornehmste in seiner Klasse, Bez. des 1ten Neuntels in einem beweglichen Bilde (Widder, Krebs, Wage, Steinbock), des 5ten Neuntels in einem festen Bilde (Stier, Löwe, Scorpion, Wassermann) und des 5ten Neuntels in einem beweglichen und zugleich festen Bilde (Zwillinge, Jungfrau, Schütze, Fische): **वर्गीतमाश्वरगृहादिषु पूर्वमध्यपर्यस्तः** — नवभागसंज्ञाः VARĀH. BH. 1, 14, 10, 3, 19, 9, 21, 7, 22, 4. LA-CAUŚ. 1, 19 in Ind. St. 2, 281.

वर्गीय (von वर्ग) adj. zu einer Abtheilung, Partei u. s. w. gehörend gaṇa diṅgaḍi zu P. 4, 3, 54. m. so v. a. Zunftgenosse, College MĀLATI. 4, 6. am Ende eines comp. (hat den Ton auf der ersten Silbe) P. 4, 3, 64. 6, 2, 131. **वर्जुन** Schol. कृष्ण० Vop. 26, 20. स्वन० ĀCV. ÇA. 1, 2, 16. — Vgl. **पार**, **महर्ग**.

1. **वर्च**, **वर्चते** (दीप्तौ) Dhātup. 6, 1.

2. **वर्च**, **वृणाक्ति** (वर्जने) Dhātup. 29, 24, v. l. — Vgl. **वर्ज**.

वर्च m. N. pr. eines alten Weisen MBh. 3, 14164. = **सुवर्चक** NĪLAK.

वर्चल s. **सुवर्चला**.

वर्चस् 1) n. a) **Lebenskraft, Lebhaftigkeit; Energie, vigor; Wirksamkeit, Regsamkeit, Nachdruck; die leuchtende Kraft im Feuer und in der Sonne; daher in der späteren Sprache Licht, Glanz (= तेजस् AK. 3, 4, 30, 232. H. 101. an. 2, 590. MED. s. 34. HALĀ. 1, 65), Farbe (= रूप H. an. MED.).** Das Wort ist sehr beliebt in den späteren Theilen des RV., im AV. und in der VS. RV. 1, 23, 13. स माग्ने वर्चसा सृजं प्रजया समायुषा 24. AV. 6, 5, 1. VS. 12, 7. वर्चो धा पृथ्वीरुते RV. 3, 8, 3. 24, 1. अग्ने यते दिवि वर्चः पृथिव्या यदोषधीष्पु 22, 2. आ नः सोम सक्ते जुवौ रूपं न वर्चसे भर 9, 65, 18. अग्ने पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् 66, 21. तत्राय वर्चसे बलाय 10, 18, 9. 85, 39. AV. 1, 35, 1. 2, 28, 5. 29, 1. 4, 10, 7. 6, 83, 1. 19, 58, 1. ÇAT. Bā. 2, 3, 4, 18. दीर्घायुव, वर्चस् KĪTJ. ÇA. 5, 2, 14. ममाग्ने वर्चो विकृ-वेष्टसु RV. 10, 128, 1 (Schol. zu P. 1, 2, 34). कृरिवता वर्चसा सूर्यस्य 112, 3. 159, 5. im Feuer ÇAT. Bā. 4, 5, 4, 3. VS. 3, 19. 10, 7. रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् 13, 40. AV. 4, 9, 4. 14, 1. 2, 13, 2. 3, 4, 1. आ मा प्राणोर्न सह वर्चसा गमेत् 13, 5. des Elephanten 22, 6. der Wasser 4, 8, 5. 6. अस्मिन्निन्द्र मक्ति वर्चसा धेहि 22, 3. निर्वे तत्रे नयति कृत्ति वर्चः 5, 18, 4. 7, 82, 2. der Männer und Weiber 13, 1. वर्चस्तेजो बलमोक्षः 9, 1, 17. वर्चस्तेजः प्राणायुः 10, 5, 36. 12, 1, 25. 14, 1, 35. fg. वर्चो गोषु प्रविष्टं पत् 2, 53. कश्यपस्य श्रोतिषा वर्चसा च 17, 1, 27. 18, 3, 10. वर्चो म इन्द्रो न्यनक्तु कृत्तयोः 12, 19, 33, 5. 37, 2. 20, 48, 1. 2. सहस्रं० tausenderlei Kräfte verleihend RV. 9, 12, 9. 43, 4. तीक्ष्णो० scharf wirkend Suçr. 2, 296, 4. तिग्म० (राजस) R. 5, 10, 19. MBh. 1, 1076. अविह० (रूप) Glanz, Herrlichkeit Bā. P. 2, 9, 3. 17, 25. अकुण्ठ० 19, 27. ब्रह्म० 6, 7, 35. 8, 7, 14. शशीणाम् 24, 35. भूरि० 4, 24, 40. R. 2, 35, 18. रूपवर्चसा 3, 4, 11. देव० einen göttlichen Glanz habend R. SCHL. 1, 4, 28 (3, 72 GORR.). 2, 110, 30. Bā. P. 10, 74, 16. Verz. d. Oxf. H. 120, b, 2. भास्कर० MĀK. R. 108, 16. सूर्यपावक० MBh. 1, 15. ज्वलितानल० R. GORR. 1, 76, 19. चन्द्रार्धाकार० 29, 14. ताराधिपति० 4, 54, 1. चन्द्र० Bā. P. 9, 15, 6. सप्तार्चि० R. 5, 40, 1. विद्युच्चलित० 20, 87 (23, 38 SCHL.). नक्षत्रपथ० 3, 49, 4. खड्गो विमलाकाशवर्चसो 2, 31, 25. 3, 28, 22. सिक्कोसर० Farbe 4, 37, 24. चरणी प. वर्चसा 2, 60,

16. शश्वद्धरित० Bā. P. 3, 22, 30. संध्याधानीक० 8, 9, 13. विगलितमेघ० MBh. 1, 1182. — b) **Koth, sterrens** UGÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 188. AK. H. 634. H. an. MED. HALĀ. 3, 15. 8, 49. वर्चो निचितं गुदे Suçr. 1, 92, 19. 349, 9. वर्चोविवर्धन 178, 1. 2, 428, 6. वर्चो मुञ्चति 14. गाढवर्चस्व 1, 49, 20. बहु-वात० 198, 20. वर्चोनिरोध 2, 456, 4. अह० (s. auch bes.) 48, 4. RĪĀA-TAN. 6, 120. पारावतस्य Taubenmist Suçr. 2, 300, 12. — 2) m. N. pr. a) eines Sohnes des Soma MED. MBh. 1, 2586. 2747. 18, 165. HARIV. 154. 12483. VP. 120. — b) eines Sohnes des Suteḡas (Suketas?) MBh. 13, 2000. — c) eines Rākshasa (nach dem Comm.) Bā. P. 12, 11, 40. — Vgl. **अ**, **अधो**, **अनून**, **गूढ** (adj. dessen Glanz verborgen ist Bā. P. 1, 19, 28), **दस्म**, **धूम**, **पावक**, **अह**, **भिव**, **मित्र**, **अष्ट**, **समान**, **सु**, **सूर्य**, **सोम**, **कृत**, **कृत्ति**.

वर्चस n. am Ende eines comp. = **वर्चस्** 1) a): **चन्द्र० Mondschein** Suçr. 1, 113, 17. **अतकज्वलनसमान०** adj. Glanz, Farbe MBh. 1, 1180. **सितो-ज्ज्वलीलतममृङ्ग** adj. R. GORR. 2, 12, 38. **पुरुषाश्रमिवर्चसाः** ad VER. 19, 11 in LA. (III). — Vgl. **पत्य**, **ब्रह्म** (auch Bā. P. 9, 16, 28), **ब्राह्मण**, **राज**.

वर्चसिन् s. **ब्रह्म**, **सु**.

वर्चस्क m. n. gaṇa **अर्धर्चादि** zu P. 2, 4, 31. SIDDH. K. 249, a, 1. 1) = **वर्चस्** 1) a): **रूपवर्चस्कं प्रेत्य वै लभते नरः** Schönheit und Glanz (so NĪLAK.) oder glänzende Schönheit MBh. 13, 1708. **सु** adj. schön glänzend (अग्नि) HARIV. 13930. — 2) = **वर्चस्** 1) b) AK. 2, 6, 9, 19. H. 634. HALĀ. 3, 15. P. 6, 1, 148.

वर्चस्प (von **वर्चस्**) angeblich im Veda = **वर्चस्** KĪC. zu P. 5, 4, 30. 1) adj. a) **Lebenskraft verleihend**: **आयुष्यं वर्चस्यं रूपस्पोषम्** VS. 34, 50 (vgl. VARĀH. BH. S. 48, 74). AV. 19, 26, 4. ÇĀKṢH. GĀHJ. 3, 1. — b) auf **वर्चस्** bezüglich u. s. w. KAUC. 12. — c) auf die Excremente wirkend Suçr. 1, 206, 2. 20. — 2) f. **आ** (sc. इष्टका) Bez. von Backsteinen, welche mit Sprüchen, die das Wort **वर्चस्** enthalten, gelegt werden, Schol. zu P. 4, 4, 125. — Vgl. **ब्रह्म**.

वर्चस्वत् (wie oben) adj. 1) **lebenskräftig, frisch; leuchtend**: **वाच्** AV. 9, 1, 19. VS. 8, 38. **रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान्** 13, 40. **किराय** 34, 50. **सूर्य** P. 5, 2, 122, Schol. neben **आयुष्मत्** TS. 3, 3, 4, 1. — 2) das Wort **वर्चस्** enthaltend P. 4, 4, 125, Schol.

वर्चस्विन् (wie oben) 1) adj. **lebenskräftig, frisch** AV. 3, 22, 3. **तास्व** बिधद्वर्चस्व्युत्तरो द्विषतां भव 5, 28, 10. 19, 40, 2. VS. 8, 38. **यदे वर्चस्वी कर्म चिकीर्षति शक्नोति वै तत्कर्तुम्** ein energischer Mann ÇAT. Bā. 5, 2, 3, 12. 8, 4, 1, 16. ĀCV. GĀHJ. 1, 21, 4. MBh. 3, 1807. 2466. **वर्चस्वितम** ÇĀKṢH. GĀHJ. 3, 11. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Varkas und Enkels des Soma MBh. 1, 2586. HARIV. 154. 12483. VP. 120. — Vgl. **ब्रह्म** (auch Bā. P. 4, 1, 3. 23, 32).

वर्चाप, **यते** denom. von **वर्चस्** (अभूततद्वावे) gaṇa भृशादि zu P. 3, 1, 12.

वर्चित PARĀT. 3, 10 fehlerhaft für **वर्चित**.

वर्चिन् m. N. pr. eines von Indra bekämpften Dämons: **यो वर्चिन्ः शतमिन्द्रः सहस्रमपावपत्** RV. 2, 14, 6. 7, 99, 5. **उत दासस्य वर्चिर्नः सहस्राणि शतावधोः** 4, 30, 15. **अरुन्दासा उद्वज्जे वर्चिन् शम्बरं च** 6, 47, 21.

वर्चामह m. **Verstopfung** Suçr. 2, 193, 20.

वर्चदा adj. **Kraft u. s. w. verleihend** VS. 2, 26. 3, 17. 4, 3. 7, 27. TS. 3,

2, 3, 1. 5, 4, 5, 3.

वर्षादा adj. dass. AV. 2, 11, 4. VS. 4, 11.

वर्ज, वर्जति (वर्जणे) Dhātup. 34, 7. (परि) वर्जति, वृज्याम् 3. sg., वृज्याम; वृजे (वर्जने) Dhātup. 24, 19. वर्ज्, वर्जम्, (अप) अवृक् AV. 13, 2, 9. वृणाक्ति (वर्जने, Vop. वृते) Dhātup. 29, 24. वृणाक्; वृजे (vgl. Dhātup. 24, 19), वृजे; अवर्ज, अवृजे, अवृज्युस्, अवृज्युषी; अवृज्युस्, अवृज्युषी, वृति; वर्ज्यति, ंते; pass. वर्ज्यते, वर्ज्; infin. वर्ज्ये, वर्ज्यसे. 1) wenden, drehen: वृणाक्ति तिमामेतसेषु जिह्वाम् RV. 4, 7, 10. — 2) abdrehen, ausrauben (das Gras zur Streu am Altar): वर्ज्नि यत्सुदासे वृथा वर्ज् RV. 1, 67, 7. 83, 6. 142, 5. वृजे कृ पश्मसा वर्ज्नि 6, 11, 5. 10, 110, 4. TBr. 3, 6, 23, 1. — 3) Jmd den Hals brechen Naigh. 2, 19. वृणाक्यिपुं प्रुञ्जमिन्द्रः RV. 6, 18, 5. त्वं कुत्साम् प्रुञ्जं दाप्रुषे वर्ज् 26, 3. — 4) ablenken (vom Wege); beseitigen: इमे ऊवे मरुवत् न वृज्यसे (infin.) RV. 8, 65, 1. विशा वर्ज्युषीणाम् welche den Gott ab- d. h. zu sich lenken 1, 134, 6. आराहद्व्या वनानि वृति AV. 6, 30, 2. वृज्युस्तप्यतः कामम् 8, 68, 5. पाप्मानं मे वृद्धि Kavsh. Up. 2, 7. — 5) med. Etwas von Jmd (gen. abl.) abwenden, abspannen, vorenthalten, abalienare: तेरेवेषां तामर्ज्मवृज्यत TBr. 1, 4, 3. 5, 3, 4. पशून् 2, 3, 3, 2. इन्द्रियम् TS. 2, 1, 4, 5. यज्ञं आत्वेयस्य 5, 4, 2. 3, 1, 3, 3. 5, 1, 3, 2. 6, 3, 3. अनया वा इदं विजुः सकृत् वर्ज्यते 7, 1, 5, 5. Çat. Br. 1, 5, 3, 9. 6, 6, 3, 2. प्राणान् 9, 2, 2, 17. न केषां विरुवे ऽन्य इन्द्रायी वृजे Ait. Br. 6, 6. इष्टायते ते वृज्ये (वृज्ये die Hdschr.) 8, 15. एतद्देहे पुरुषस्यात्पमेधसः Kāthop. 1, 3. यन्मे माता प्रलुभे विचरत्यपतिव्रता । तन्मे रेतः पिता वृज्याम् (wohl वृज्याम् zu lesen) halte fern von mir den Samen (des Ehebrechers) M. 9, 20. Bṛh. Ån. Up. 6, 4, 3 (vgl. Çat. Br. 14, 9, 4, 3). — 6) med. sich zueignen: वृज्यते पशून्विद्यो ऽर्थाप्युदस्यवो जनाः Bhāg. P. 1, 18, 44. 4, 17, 22. 5, 1, 16. — 7) med. für sich erwählen: आसामेकतमो वृद्धे सवर्णी स्वर्गभूषणाम् Bhāg. P. 11, 4, 14.

— caus. वर्जयति (वर्जने) Dhātup. 34, 7. aus metrischen Rücksichten bisweilen auch med. 1) beseitigen, vermeiden, unterlassen, entsagen, verzichten auf; mit acc. der Sache oder der Person Kāṇḍ. Up. 2, 22, 1. RV. Prāt. 6, 10. 15, 8. क्रोधानृते Lāṭj. 3, 3, 25. दानाध्ययने Åçv. Gṛh. 4, 4, 17. मांसमैथुने Kāṭj. Çr. 2, 1, 3. Kāuç. 75. 141. वर्जयेन्मधु मांसं च गन्धं माल्यं रसान्निव्यः । प्रुक्तानि यानि सर्वाणि प्राणिनां चैव हिंसनम् ॥ M. 2, 177. 185. 3, 50. 4, 31. 127. 163. 186. 245. 6, 14. 8, 63. 10, 83. Jāñ. 1, 33. 130. MBh. 1, 3959. तीर्थानि पञ्च 7840. 2, 1142. 13, 5420. 5659. R. 2, 41, 3 (40, 3 Gonn.). धष्टाचारमधर्ममस्वाधीनं नराधिपम् । वर्जयति नरा हरा-वदीपङ्कमिव द्विपाः ॥ 3, 37, 5. मृगर्तं मर्क्षं वापि शार्दूलं मानुषं गजम् । नावर्जयमुपप्राप्तं लीणापुण्यः तुधान्वितः ॥ so v. a. ruhig seiner Wege gehen lassen 75, 17. 4, 13, 20. 5, 8, 17. वर्जयेदसकृन्मर्त्यं वर्जयेदन्तिलो ऽनलम् 23, 17. 36, 4. 89, 35. Kām. Nitis. 5, 19. क्लेशो हि नीरमादते तन्मिमा वर्जयत्यपः Çām. 155. Spr. 54. 550. 1353. 1729. 3060. 4698. 4765. 4827. Varāh. Bṛh. 8, 53, 86. भार्या स्पर्शे ऽप्यवर्जयत् Kathās. 14, 47. 27, 186. Bhāg. P. 9, 1, 33. Pāñāt. 60, 19. वर्जयति MBh. 3, 13882. Spr. 4380. वर्जयेथाः MBh. 3, 10583. यत्र वर्जयते राजा पापकरो धनागमम् M. 9, 246. वर्जयित्वा Jāñ. 1, 158. pass.: तत एतानि वर्ज्यते तीर्थानि MBh. 1, 7845. वर्ज्येत (lies वर्ज्येत, der Comm. उक्तेत) विषदूषितम् Kām. Nitis. 7, 9. वर्ज्यते सेवकः Spr. 3660. सा वर्ज्यमाना च जनेः Kathās. 66, 87. यस्मान्न वर्जितमिदं वनं ते मम Hariv. 1886. सज्जनैर्वर्जितः Spr. 727. वर्जितच्छत्रं रामम् (die ed. Bomb.

hat eine ganz andere Lesart) R. 2, 33, 5. वर्जितं शयनीयं ते भर्त्रा केनाद्य केतुना R. Gonn. 2, 74, 15. — 2) pass. um Etwas kommen, verlustig gehen einer Sache (instr.): धर्मभागिनरो नित्यं वर्ज्यते (die neuere Ausg. hat eine andere Lesart) Hariv. 10962. वर्जितं dem es an Etwas gebricht, — fehlt, frei von, ohne Etwas seiend; die Ergänzung im instr. oder im comp. vorangehend: रूपं भूषणैरपि वर्जितम् MBh. 3, 2584. लक्षणेर्हिनिः 2784. रामेण R. 3, 51, 12. Varāh. Bṛh. 8, 53, 86. अतिथिः Mup. Up. 1, 2, 3. धारतः (आह) M. 3, 204. 4, 176. Bhāg. 4, 19. 11, 55. MBh. 3, 1760. 4, 306. R. 1, 1, 87 (94 Gonn.). 2, 27, 11. 37, 22. 60, 15. 3, 52, 41. 5, 90, 17. Suçr. 1, 69, 5. Kām. Nitis. 10, 21. Varāh. Bṛh. 8, 19, 20. 54, 52. षष्ठिः पञ्चवर्जितां sechzig weniger fünf 82. 71, 14. 78, 20. Bṛh. 20, 2. Spr. 3339. 3431. 4823. Kām. 5, 47. Kathās. 52, 113. 65, 141. Rīgā-Tar. 3, 29. 6, 279. Bhāg. P. 1, 5, 12. 4, 6, 32. 5, 14, 38. Mārk. P. 50, 78. H. 409. 854. Schol. zu Kāṭj. Çr. 529, 11. Sarvadarçanas. 60, 20. भुक्तिः so v. a. ungenießbar Pāñāt. 138, 2. ohne Etwas seiend so v. a. mit Ausnahme von, nicht einbegriffen — : शतसाहस्रिको भागो वस्त्रभरणवर्जितः Hariv. 6305. नान्यं प्रज्ञा-स्यते केचिन्मानवं पितृवर्जितम् R. 1, 8, 8. Spr. 3820. 4773. Varāh. Bṛh. 8, 53, 120. Bṛh. 11, 3. दण्डं वधवर्जितम् Rīgā-Tar. 4, 105. 6, 88. Schol. zu P. 1, 4, 17. 2, 3, 24. रसखण्डनवर्जितम् adv. ohne dass die Lust unterbrochen worden wäre Naigh. 9, 85. — 3) ausnehmen, ausschliessen, auslassen: देवशब्दम् Lāṭj. 8, 9, 3. वर्जयित्वा mit Ausnahme von (acc.) M. 3, 276. Jāñ. 1, 263. Hariv. 7191. 13986. R. 1, 14, 40. 59, 11. 67, 19 (69, 20 Gonn.). R. Gonn. 1, 76, 17. 3, 4, 46. 4, 36, 14. Mup. 123, 11. Kathās. 8, 20. 50, 93. Bhāg. P. 9, 18, 29. Kāç. zu P. 1, 1, 56. Schol. zu 1, 2, 52. 6, 1, 158. वर्जितस्वरूपमैकः Kathās. 1, 36. एक एव तु वर्जितः । सोपानकूपो विक्रीतान्मृक्तो वेष्मनस्ततः ॥ Rīgā-Tar. 6, 18. आवर्जिते mit Ausnahme von आ AV. Prāt. 3, 95. — Vgl. मानवर्जित.

— intens.: वरीवृज्यस्थविरेभिः ablenkend mit den starken (Rossen, um einzukehren, devertens) RV. 7, 24, 4; vgl. P. 7, 4, 65.

— caus. vom intens.: कर्णौ वरीवर्जयन्ती die Ohren hinundher drehend AV. 12, 5, 22.

— अधि act. an oder über (das Feuer) rücken: पुरोडाशम् Çat. Br. 1, 2, 3, 4. 7.

— अनु 8. अनुवृज्

— अप 1) abwenden, beseitigen, verschonen: अप वृद्धं शत्रून् AV. 3, 12, 6. अपावृक्तमैः 13, 2, 9. नेदतूनपवृणोति Çat. Br. 4, 3, 8, 8. — 2) abbrechen, abreißen: नाप वृज्याते (sc. तत्तून्) न गमातो ऽत्तम् AV. 10, 7, 42. यन्नाधानमप वृजे चरित्रैः carpit viam RV. 10, 117, 7. — 3) (ab)brechen beendigen, abschliessen, absolviren Çat. Br. 1, 4, 4, 38. 4, 6, 3, 21. पात्रापय-नपवृक्तानि nicht ausgebraucht Schol. zu Kāṭj. Çr. 1066, 18. 490, 1. 493, 24. 528, 19. द्वात्रिंशतमेकादशिन्यो ऽपवृज्यते werden abgemacht d. h. voll Åpast. Im Comm. zu TBr. I, 112, 12. Weber, Göt. 45. — Vgl. अपवर्ग, अनपवृज्. — caus. 1) meiden, vermeiden, entsagen: तदेकमपवर्जय (अपि वर्जय?) Mārk. P. 50, 63. पुरस्तादेव भगवन्मपैतदपवर्जितम् MBh. 12, 3930. हस्तपवर्जितवर्जः शिरोभिः Raem. 17, 79. — 2) pass. verlustig gehen, kommen um: अपवर्जितं dem es an Etwas gebricht, — fehlt, frei von, ohne Etwas seiend; die Ergänzung im instr. oder im comp. vorangehend: षडभिरपवर्जिताशीतिः Varāh. Bṛh. 8, 53, 7. रोमापवर्जितमुरः 70,

५. रूपमुखापवर्जितम् 104, 40. नयनापवर्जितम् Bṛh. 23, 12. — 3) *entlassen*: सुमनसो दिव्याः खेचैरपवर्जिताः so v. a. wurden gestreut Bṛh. P. 3, 24, 8. — 4) *abtrennen, abreißen*: भस्त्रापवर्जितैस्तेषां शिरोभिः Ragh. 4, 63. मद्युता मतङ्गजेन सगिवापवर्जिता Kīr. 1, 29. — 5) *umstossen, umwerfen*: घटे ऽपवर्जिते Jān. 3, 800. कुम्भे Varāh. Bṛh. 8, 53, 114. — 6) *verstoßen, dichten*: अपवर्जित (= संस्कारानर्क Nilak.) MBh. 13, 2571. — 7) *überlassen, vertothen, geben, schenken*: यदि तावन्न गृह्णामि ब्राह्मणेनापवर्जितम् MBh. 12, 7308. दत्तिणामपवर्ज्य 12276. Hariv. 1114. महानां निष्काणां सक्षमपवर्ज्य R. Gorr. 2, 32, 24. 27. मुकुटश्यात्मनः कामानीप्सितानपवर्ज्य 14. भीमापवर्जितं (भीमेनावर्जितं ed. Bomb.) पिएउम् Bṛh. P. 4, 13, 21. अपवर्जिता वीरा *verabfolgt* (nicht bloss gewährt) R. Gorr. 2, 26, 28. ब्राह्मणपवर्ज्यन् *darbringend* MBh. 13, 4263. — 8) *abschliessen, beendigen* Lit. 10, 2, 11. प्रतिज्ञाम् *sein Versprechen lösen* R. 1, 44, 49 (45, 44 Gorr.). 51. — Vgl. अपवर्जन.

— व्यप s. व्यपवर्ग. — *caus. aufgeben, verlassen*: स तु सर्प इव त्वचं पुनः प्रतिपेदे व्यपवर्जितां श्रियम् Ragh. 8, 18.

— *samap caus. überlassen, geben, schenken*: ते (गावौ) घोष्ठकृतये रात्र्यस्या समपवर्जिते MBh. 12, 7296.

— अपि Jmd (loc.) *Etwas zuwenden*: मयि देवास्तो ऽवृत्तमपि कर्तुम् RV. 10, 48, 3. 120, 3. स्पृमग्ने उद्ये ऽर्वते च कर्तुं वृत्तमपि वृत्तकृत्ये Hinrichten auf (loc.) 6, 36, 2.

— अभि s. अभिवर्ग.

— अव *abdrehen, abtrennen*: गर्भम् Kāth. 13, 3. — *caus. weg schaffen, beseitigen* TBr. 1, 4, 6, 5.

— आ 1) *zuwenden*: कुविदास्य रूपो गवां केतुं परमावर्जिते नः RV. 4, 33, 1. — 2) *sich zuwenden, sich aneignen*: आ स स्त्रीणां सुकृते वृद्धे Cat. Br. 14, 9, 4, 8. *वृद्धावर्जितः वर्षः* RV. 4, 159, 6. आ मावृक्तं मर्त्या दधेचैताः 8, 90, 16. यथा वातरथो घ्राणामावृद्धे गन्ध आशयात् Bṛh. P. 3, 29, 20.

— 3) Jmd (abl.) *Etwas vorenthalten*: मा श्यायसः शंसमा वृत्ति (nach Śā. von ब्रह्म) देवाः RV. 1, 27, 13. — 4) Jmd (acc.) *geneigt sein*: तमेव दयितं भूय आवृद्धे पतिमम्बिका Bṛh. P. 4, 7, 59. — *caus. 1) neigen*: कलशम् Cat. 11, 9. कुमारस्य शिरसि कलशमावर्ज्य Vikr. 87, 15. आवर्ज्य शाखाः Ragh. 16, 19. दृष्टीः Megh. 47. आवर्जित *geneigt, gesenkt* MBh. 1, 5883. 2, 1804. 7, 1145. 2073 (12, 9187). 7, 6905. Hariv. 3720 (आवर्जितमुखस्कन्ध die neuere Ausg., = भ्रमित Nilak.). 6780. 8422. Ragh. 13, 17, 24. Kumāras. 2, 26. 3, 54. 7, 54. Spr. 3445. H. an. 4, 24. Med. k. 202. — 2) *eine Flüssigkeit neigen so v. a. ausgießen*: आवर्जित MBh. 3, 2936. क्विरावर्जितं कौतस्त्वया विधिवदग्निषु Ragh. 1, 62. 67. Kumāras. 5, 34. 7, 10. — 3) *ausaugen*: आवर्जितं मया चञ्चा कृदयात्तव शोणितम् Nāgān. 63, 1. — 4) *darstellen*: तनयावर्जितपिएउ Ragh. 8, 26. भीमेनावर्जितं (so die ed. Bomb.) पिएउम् Bṛh. P. 4, 13, 21. Ragh. 15, 80. Spr. 229. चतुर्दिव्यवर्जितसंभूता विभूतिम् 6, 76. — 5) *sich Jmd geneigt machen, für sich gewinnen*: सर्वत्रावर्जयामास नगरीवासिनां मनः Kāthān. 24, 104. तं वाक्नुमुखिरावर्ज्य 62, 158. Daṣak. 79, 9. Çuk. in LA. (III) 37, 15. मरीचिः *वर्जितः* Daṣak. 66, 11. आवर्जित Ratnāv. 2, 17. Nāgān. 2, 5. Kāthān. 42, 94. गुणैरवर्जितप्रज्ञम् 44, 24. 52, 368 (nicht अवर्जित). 66, 115. 93, 60. 97, 11. Rāśa-Tar. 5, 303. Daṣak. 51, 5. Vgl. वर्त् mit आ *caus. 6)*. — आवर्जित Hariv. 3799 wohl fehlerhaft für आवर्तित, wie die neuere

Ausg. liest. — Vgl. आवर्जन, आवर्जित.

— अपा, partic. *वृक्त* *beseitigt oder vermieden*: अपावृक्ता अरुणः RV. 8, 69, 8.

— प्रा *erfüllen*: प्रावृद्धे यद्यशो जगत् Bṛh. P. 4, 8, 66.

— व्या *absondern, abtheilen*: तामनायाय वगद्व्यापते Pāṇāv. Br. 10, 3, 9. 5, 8. तां चतुर्धा व्यावृष्य गयेत् Śaṅg. Br. 2, 2. चतुरवर्णा कृत्वा Comm.

— परिख्या *trennen von so v. a. retten vor*: परि वः सैन्यादघाद्यावृञ्जु घोषिण्यः Çāṅk. Gṛh. 3, 9.

— समा *an sich ziehen, sich aneignen*: तेनैव ब्रह्मणोभयेतो राष्ट्रं परिहृत्वा स्यात् समावृद्धे TS. 2, 1, 2, 9. — *caus. neigen*: *वर्जित* *geneigt, gesenkt*: केतु Kumāras. 6, 7. नेत्र Ragh. 6, 15.

— उद् *heraustrennen, ausstirgen*: उद्गो ऽसि पाप्मानं म उद्दुङ्गि Kaush. Up. 2, 7. — *intens. schwingen*: अष्टौ पूषा शिथिरामुद्धरीवृञ्जु RV. 6, 58, 2. = उद्यच्छन् Śā. = *परित्यक्तवान् derselbe zu* TBr.

— नि 1) *niederbeugen, hinunterdrücken; zu Fall bringen*: नवतिं नवमुतो नि चक्रेण रथ्या इष्पदावृणक् RV. 4, 83, 9. 84, 5. 101, 2. येनो पृथिव्या नि क्रिष्वि शपथ्यै वज्रेण कृत्यवृणक् 2, 17, 6. वीरान् 14, 7. वि दुर्योगा आवृणक्ष्वधाचः 5, 29, 10. 32, 8. समन्तेन गृणते नि वृद्धि 10, 87, 11. — 2) *wegwerfen*: तानियं प्रतिगृहीतातपतो व्यवृञ्जन् Ait. Br. 6, 35.

— अनुनि *versenken*: मृतं क्वथं वृद्धमप्स्वने रुचुं नि वृणागवब्रजुः RV. 7, 18, 12.

— परा 1) *abwenden*: परा चिच्छीर्षा वृञ्जुस्त इन्द्रायव्याने यज्वभिः स्पर्धमानाः d. h. sie flohen RV. 1, 33, 5. — 2) *abdrehen*: त्वाष्टस्य त्रीणि शीर्षा परा वर्क् RV. 10, 8, 9. — 3) *wegwerfen, beseitigen, verstoßen, im Stiche lassen*: मा न इन्द्र परा वृणक् RV. 8, 86, 7. परा पूर्वेषां सध्या वृणाक्ति 6, 47, 17. मा नः परा वर्क् गर्विष्ठेषु 59, 7. मा नो अस्मिन्महाधने परा वर्गारभ्यथा 8, 64, 12. पुत्रममुवः परावृक्तम् 4, 30, 16. — Vgl. परावृज्.

— परि 1) *ausbiegen, ausweichen; umgehen, vermeiden; übergehen, verschonen mit* (instr.) RV. 4, 124, 6. 172, 3. 183, 4. परि सधेव इरितानि वृष्याम् 2, 27, 5. परि णो कृतो रुद्रस्य वृष्याः 33, 14. 3, 29, 6. 31, 17. 86, 4. 6, 51, 16. 75, 12. परि देवैर्भिर्यमा वृणाक्तु 7, 60, 9. क्वं न परि वर्जति 8, 1, 27. 45, 10. 47, 5. 10, 142, 3. शतमन्यान्परि वृणाक्तु मृत्यून AV. 4, 30, 3. 6, 93, 1. यस्तथाणुम् TBr. 2, 1, 4, 4. कर्सा VS. 13, 11. देवता वा एतं परिवृञ्जति यमन्तमभिशीसति *meiden* Pāṇāv. Br. 18, 1, 11. इन्द्र देवताः पर्यवृञ्जन् *verlassen, dichten* Ait. Br. 7, 28. — 2) *umgeben, umschliessen*: वृद्धे Bṛh. P. 5, 20, 7. — Vgl. परिवर्ग, *वर्ज्य*, *वृक्त* fg. — *caus. 1) abhalten von, entfernen*: अङ्गादङ्गात्प्र व्यावृ कृदये (wohl कृदयात्) परि वर्ज्य AV. 10, 4, 25. — 2) *meiden, vermeiden*: अतिभोजनम् M. 2, 57. दशैतानि कुलानि 3, 6. 4, 6. 73. 114. 206. 8, 127. Jān. 1, 170. MBh. 2, 1796. एवंविधा स्त्रीम् 13, 518. देयाः किलतया गावः काश्चापि परिवर्जयेत् 3143. 14, 578. R. 4, 31, 8. Mān. 7, 24. Spr. 2147. 2423. 4776. विप्रयं परिवर्जये MBh. 3, 14025. परिवर्जितः Kāthān. 36, 45. *aufgeben, verlassen*: परिवर्ज्य गुरुं पाक् यत्र राजा दुर्योगः MBh. 7, 7272. R. 5, 24, 35. Jmd übergehen, nicht berücksichtigen Rāśa-Tar. 6, 90. परिवर्जित *verlassen, dem es an Etwas gebricht, — fehlt, frei von, ohne Etwas seiend*; die Ergänzung im instr. (abl.) oder im comp. vorangehend: स्या R. Gorr. 2, 49, 12. पित्रा Kāthān. 74, 61. स्वगणसुकृद्व्युद्यः Bṛh. P. 5, 8, 6.

गद्या MBh. 14, 2456. गुणैः Spr. 3021. Rīgā-Tar. 6, 101. संख्यायां *ohne Zahl, unschuldig* Pāṇīn. II, 62. शतद्वये वत्सराणामष्टभिः परिवर्जिते *swel-hundert weniger acht* Rīgā-Tar. 2 am Schlusse. विषाणं Spr. 299. खन्यायं MBh. 13, 5558. धर्मार्थं Spr. 3693. स्त्रीं Varāh. Bṛh. S. 78, 12. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 14. — 3) *umschlingen, umlegen*: कलसं च समालिङ्ग्य प्रमुष्ठा भाति भाविनी । वसन्तपुष्पयथिता मालेख परिवर्जिता (परिवर्तिता ?) || R. 5, 13, 50. — Vgl. परिवर्जक fgg.

— संपरि caus. *meiden, vermeiden* MBh. 12, 11027. 13, 7541.

— प्र 1) *hinwerfen*, das Barth. RV. 1, 116, 1. 7, 2, 4. प्र वावृजे सुप्रया वृद्धिरेषाम् 39, 2. विप्रुतं रेभुदनि प्रवृत्तम् 1, 116, 24. Çat. Br. 1, 3, 2, 14. पञ्चनयी 8, 2, 38. 4, 4, 2, 7. 14, 1, 2, 10. Ait. Br. 7, 26 TS. 5, 1, 9, 2. — 2) technischer Ausdruck für *in oder an das Feuer setzen*, also auch *heizen oder glühend machen*: धर्मश्चित्तः प्रवृत्ते य चासीदयस्मयः RV. 5, 30, 15. VS. 39, 5. उष्णाम् Çat. Br. 6, 6, 22. 2, 1. 4, 10. 7, 1, 2, 6. 14, 5, 9, 11. 12, 5, 2, 3. 14, 1, 2, 15. 2, 2, 45. धर्मो वा एषो उशासः । चक्ररुः प्रवृत्त्यते । यदपिकोत्रम् TBr. 2, 1, 2, 2. 3, 2, 2, 6. प्रवर्ग्यं प्रवृत्तति Pāṇīn. Br. 7, 5, 6. Kīṭh. 37, 7. Daher auch so v. a. प्रवर्ग्यं कर् Çat. Br. 14, 2, 2, 47. Çāṅk. Br. 8, 3. Kīṭh. Çr. 26, 7, 52. Hiernach ist unter प्रवर्जन und प्रवृत्जन zu ändern: *das Setzen in oder an das Feuer*; vgl. auch प्रवर्ग्य und प्रवृत्त्य.

— अनुप्र *hintennach werfen* Çat. Br. 1, 8, 2, 19. 9, 2, 17. 3, 8, 5, 5.

— प्रति *dagegen werfen* Kīṭh. 26, 4.

— वि caus. 1) *meiden, vermeiden* M. 2, 184. 3, 42. 167. 4, 42. 83 (= MBh. 13, 5023). 101. 144. 172. 5, 6. 11. 15. 48. 7, 45. MBh. 12, 8869. R. 4, 9, 28. Kīm. Nitis. 5, 52. Spr. 3240. 3471. 4014. 5178. Mīk. P. 34, 80. विवर्जयति Spr. 4198. धतो जमुर्लूताव्याप्तो विवर्ज्यते Rīgā-Tar. 4, 524. 5, 374. — 2) *विवर्जित verlassen von, dem es an Etwas gebricht, — mangelt, frei von, ohne — seiend*; die Ergänzung im instr. oder im comp. vorangehend: राघवेण R. 2, 66, 19. द्विः 55, 9. रिपुभयकलहेः Varāh. Bṛh. S. 104, 15. Buā. P. 8, 3, 16. वर्षषष्टिं सषणमासैः षड्विधर्वेषैर्विवर्जिताम् Rīgā-Tar. 1, 192. 348 (wo त्रिंशत्याङ्का zu lesen ist). शर्करावक्त्रिवालुकां Çvetāçv. Up. 2, 10. सर्वेन्द्रियं 3, 17 (= Bhag. 13, 14). कामं Maitrjup. 6, 34. Jāṇ. 2, 1. Bhag. 7, 11. 12, 18. MBh. 1, 7674. 3, 2616. R. 2, 52, 91. 66, 22. 72, 3. R. Gorā. 1, 49, 12. 5, 87, 14. Ragh. 5, 19. Spr. 182. 172. 3564. 4192. 4973. 5338. AK. 3, 1, 21. H. 428. Varāh. Bṛh. S. 43, 10. 46, 99. 54, 58. Bṛh. 8, 4. Kathās. 45, 62. Rīgā-Tar. 1, 344. 4, 688. 698. Buā. P. 3, 25, 24. 4, 9, 34. 8, 16, 51. Mīk. P. 16, 5. Verz. d. Oxf. H. 57, b, 7. Bhāṭṭ. 4, 23. भयमास्तु भगणविवर्जिताः *vermindert um Ganitādh.* Bhagādh. 9. Pratyabdh. 17. Rīgā-Tar. 1, 50. उपकारस्य भेदास्तु सर्वे मैत्रविवर्जिताः *mit Ausnahme —, mit Ausschluss von* Spr. 3820, v. 1. Varāh. Bṛh. S. 86, 65. Sīkharj. 72. मानविवर्जितम् *adv. ohne Ehre, ehrlös* Spr. 2079. fg. — 3) *verabreichen, geben*: याद्वत् त्वयास्माकं विवर्जितम् Mīk. P. 133, 23. — Vgl. विवर्जन u. s. w.

— सम् *med. an sich stehen*: तृषु यदस्मा समवृत्ता ज्ञप्तेः RV. 7, 3, 4. स यन्मित्रावरुणा वृक्ष उक्थेः 19, 61, 17. यदाप उच्छुष्यति वायुमेवाप्यति वायुर्मेवैतद्विद्वद्वाचोः Kīṇd. Up. 4, 3, 2. यद्वेदोरात्राभ्यां पापमकरोत्सं तद्वृक्ष Kaush. Up. 2, 7. act. पाप्मानं मे संवृद्धिं *ebend. sich zuotzen* Çat. Br. 1, 2, 5, 7. सर्वमेव देवा असुराणां समवृत्तत 7, 2, 24. 9, 2, 25. 3, 1, 2, 14. — Vgl. संवर्ग, संवर्जन, संवृष्ट. — *desid. संविवृत्ते sich aneignen wollen*

Çat. Br. 12, 4, 4, 2.

वर्ज (von वर्ज) *adj. am Ende eines comp. (f. स्त्री) 1) frei von, ermangelnd*: रसं Bhag. 2, 59. चतुर्लक्षणं MBh. 12, 7194. — 2) *mit Ausnahme von*: निर्यासाः सप्तकीवर्जाः (°वर्जाः ed. Bomb.) MBh. 13, 4716. नृसमासकर्मधारयसमासवर्जस्तत्पु, यः Schol. zu P. 2, 4, 19. 1, 2, 45. रेफं Vor. 2, 34. 3, 34. बहुवर्जा संख्या 6, 22. — Vgl. वर्जम्.

वर्जक (vom caus. von वर्ज) *adj. am Ende eines comp. meidend, vermeidend* MBh. 12, 261. — Vgl. मानं.

वर्जन (wie oben) n. 1) *das Meiden, Vermeiden, Aufgeben, Fahrenlassen* H. an. 3, 410. Mh. n. 120. मधुमासस्य MBh. 13, 1555. धर्मपाणाम् Kīm. Nitis. 13, 51. धनर्थस्य 54. धाधारस्य M. 5, 4. धनदेयस्य चादानादेयस्य च वर्जनात् Spr. 3462. मासस्य भक्षणं M. 5, 26. Jāṇ. 1, 178. परस्वादानं MBh. 14, 512. Kathās. 17, 84. Rīgā-Tar. 6, 100. परस्त्रीं Pāṇīn. 2, 7, 45. Vedāntab. (Allah.) No. 6. Sarvadarçanas. 81, 10. fg. *das Vernachlässigen* (Gegens. पालन) Pāṇīn. 2, 7, 46 (वर्जने zu lesen). *das Weglassen* Åçv. Çr. 3, 14, 19. *das Ausschliessen, Ausnehmen* P. 1, 4, 88. 8, 1, 5. AK. 3, 5, 3. H. 1527. — 2) *das Töten, Verletzen* H. 372. H. an. Mh. Hālā. 2, 322. — 3) *व्रतकस्यापि वर्जनम्* Hariv. 7789 fehlerhaft für *व्रतकस्याप्यवर्जनम्* (Beendigung, Beschluss), wie die neuere Ausg. liest.

वर्जनीय (wie oben) *adj. zu meiden, zu vermeiden* Shapv. Br. 4, 4. Nir. 10, 41. M. 3, 166. MBh. 13, 2451. R. 2, 105, 35. 4, 43, 29. 5, 81, 15. Suçr. 1, 119, 18. Spr. 575. 3150. 3641. Mīk. P. 32, 19. Verz. d. Oxf. H. 85, a, 49. न जीवनं वर्जनीयम् *nicht zu vermeiden* Sarvadarçanas. 101, 9. खं *unvermeidlich* Comm. zu Nijās. 2, 2, 27. अवर्जनीयत्वं zu 2, 1, 22. अवर्जनीयता Sarvadarçanas. 2, 14.

वर्जम् (absol. von वर्ज) *adv. am Ende eines comp. mit Vermeidung —, mit Ausnahme von*: प्रूढं Kīṭh. Çr. 1, 1, 5. श्रोणिं 8, 8, 12. 10, 8. 9, 14. 3, 10, 3, 15. 12, 3, 21. Åçv. Gṛh. 2, 5, 4. Çr. 5, 3, 5. Kauç. 54. 57. 67. RV. Prāt. 1, 20 u. s. w. VS. Prāt. 1, 131. AV. Prāt. 2, 67 u. s. w. P. 6, 1, 158. Vārtt. 2 zu P. 1, 1, 73. Çānt. 4, 8, 13. M. 3, 45. 8, 277. 11, 117. Suçr. 1, 97, 5. Kīm. Nitis. 2, 25. 7, 42. Ragh. 15, 98. Çāṅ. 49, 12. Uttarab. 26, 21 (35, 10). Varāh. Bṛh. S. 48, 81. Kathās. 52, 106. Siddh. K. zu P. 1, 4, 7. मय्यं *mit Vermeidung* M. 10, 127. Suçr. 1, 7, 4. मय्यवर्जम् Kumāras. 7, 72. पुनरुक्तं Varāh. Bṛh. S. 47, 28. als selbständiges Wort mit folgendem acc. in der Bed. *mit Ausnahme von* Verz. d. Oxf. H. 167, a, 25. — Vgl. वर्ज.

वर्जयितृ (vom caus. von वर्ज) *nom. ag. 1) Vermeider*: वर्ज्यं MBh. 12, 6741. — 2) *Anstichseher*: वृष्टेः Sā. (bei einer etym. Erklärung) bei Muir, ST. IV, 93, N. 87.

वर्जयितव्य (wie oben) *adj. zu vermeiden* Varāh. Bṛh. S. 59, 4.

वर्जिन् (wie oben) *adj. vermeidend*: पतितान् MBh. 5, 1557. Verz. d. Oxf. H. 30, b, 34, wo °वर्जी zu lesen ist.

वर्ज्य (wie oben) *adj. 1) zu meiden, zu vermeiden* M. 3, 124. 152. 161. 4, 69. 5, 9. MBh. 1, 3625. 3, 14720. 12, 4223. 6741. 15, 193. Spr. 894. Varāh. Bṛh. 18, 18. Mīk. P. 29, 2. 31, 29. 51, 37. 76. 71, 23. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 21. — 2) *am Ende eines comp. mit Ausnahme von*: निर्यासाः सप्तकीवर्जाः (so ed. Bomb., °वर्जाः ed. Calc.) MBh. 13, 4716. व्यञ्जन-तार्थवर्जमम् Mīk. P. 31, 46. तदर्थम् *mit Ausnahme von der Pāṇīn.*

गो: ed. Bomb.) षड्विंशति: PANĒAT. V, 44. neben स्वर von Thierlauten: पूर्णवर्णस्वराद्ये प्रवदसि मृगद्विजा: R. 5, 73, 52. पूर्णवर्णस्वराद्यः ed. Bomb. 6, 4, 47. — 7) m. Lob, Preis: = स्तुति AK. 3, 4, 23, 50. H. an. MED. HALĪ. 5, 74. VIṢṢA a. a. O. Lot. de la b. l. 314. परवर्णयकृषु Spr. 5210. = गीतक्रम H. an. HALĪ. उपासवर्णे (= प्रारब्धगीतक्रमे सति MAL-LIN.) धरिते पिनाकिन: KUMĀRAS. 5, 56. — 8) m. Ruām H. an. MED. HALĪ. VIṢṢA a. a. O. स्वभुजविक्रमलब्ध° Māśān. 67, 17. प्रज्ञारञ्जनलब्ध° RAGH. 6, 21. hierher wohl auch °कृष्ण RĪĒA-TAR. 5, 80. — 9) eine unbekante Grösse COLEBR. Misc. Ess. II, 431. Alg. 324. — 10) die Ziffer Eine Ind. St. 8, 456. — 11) m. = व्रत H. an. HALĪ. — 12) m. = शोभा HALĪ. — 13) m. = स्वर्ण Gold H. an. — 14) m. = तालविशेष ein best. Taot H. an. — 15) n. Saffran H. 644. H. an. HALĪ. 2, 388. — 16) f. छा Cajanus indicus Spreng. H. 1175. — Vgl. ध्वर्ण (als adj. in ÇVETĪCV. Up. keine Erscheinungsform habend), ध्रमि°, ध्रप°, ध्रमीत°, उत्पलवर्णा, एकवर्णा, कुलवर्णा, श्रेष्ठवर्णा, त्रि°, दुर्वर्णा, दि°, धूम°, धृषद्वर्णा, पञ्च°, पावक°, प्रियवर्णा, बहुवर्णा, मधु°, मल्ल° (genauer der Wortlaut eines Spruches oder Liedes; vgl. noch ÇAMU. zu AIR. Up. S. 184. zu BṘH. Ān. Up. S. 132. 146), यथार्ह°, रक्त°, लब्ध°, वि°, स°, सम°, स्फुरद्वर्णा, क्षिप्य°.

वर्णक (von वर्ण) m. f. AK. 3, 6, 2, 88. 1) Maske, Anzug eines Schauspielers: वर्णकप्रकृतित: (könnte auch Schminke bedeuten; vgl. Spr. 4796) BHAR. NĪTJAṢ. 34, 78. 80. वर्णिका f. dass.: °परियक्त MĪLATIN. 4, 11. Verz. d. Oxf. H. 145, a, 32. °परियक्ता PRAB. 3, 17. वर्णका = तासव (= प्रावरणभेद eine Art Ueberwurf, Mantel Comm.) P. 7, 3, 45, Vārtt. 8. कृपणवर्णक adj. DAṢAK. 67, 8 (Gesichtsfarbe BṘHṘVY). — 2) m. f. n. (das n. nicht zu belogen) Farbe zum Malen, — Bestreichen des Körpers; = विलेपन AK. 2, 6, 2, 35 (n.). H. an. 3, 95. MED. k. 152 (f.). m. f. = नीत्यादि MED. वर्णक ÇĀNKH. GṘHU. 4, 15. MBH. 3, 14679. 4, 635. 13, 5039. 5287. 5506. SUṢA. 2, 152, 18. 392, 11. MĀśĀN. 91, 10. VARĪH. BṘH. S. 48, 27. KATHĪS. 20, 51. WEBER, KṘṢṢNĀḠ. 273. MĀRE. P. 15, 29. DAṢAK. 131, 10. BHATṬ. 19, 11. वर्णिका WEBER, KṘṢṢNĀḠ. 273. ÇĀK. 142, v. l. वर्णिका ebend. मृदितवर्णिका adj. f. R. 5, 16, 21. वर्णिका Dinto TRIK. 1, 1, 127. वर्णिक n. Auripigment RATNAM. im ÇKDR. — 3) वर्णिका f. Schreibstift, Schreibpinsel HĪA. 269. — 4) etwa Probestück: वेद्यसः सर्वसौन्दर्यसर्ववर्णकसंनिभा von einem schönen Mädchen gesagt KATHĪS. 28, 3. सर्वसुन्दरनिर्माणवर्णकायेव यदयुः 106, 10. सरोवरम् — समुद्रनिर्माणो विधातुरिव वर्णकम् 46, 87. व्यथा भाविनिर्यत्नेश्वर्णिकाम् RĪĒA-TAR. 4, 654. — 5) m. eine best. Pflanze (nicht चन्दन) SUṢA. 2, 324, 9. Sandel, m. H. an. f. MED. n. ÇABDAR. im ÇKDR. — 6) am Ende eines adj. comp. Silbe ÇAUT. 34. — 7) n. so v. a. Kapitel, Abschnitt Verz. d. Oxf. H. 221, b, No. 538. Verz. d. B. H. No. 612. — 8) m. = चारण ein umherstehender Schauspieler, — Sänger H. an. MED. — 9) n. Krets ÇABDAR. im ÇKDR. — 10) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa उपकादि zu P. 2, 4, 69. — 11) f. vorzügliches —, gereinigtes Gold (काश्चनस्योत्कर्षः) MED. — Vgl. पानीयवर्णिका, वारिवर्णक.

वर्णकदण्डक Farbenstock und zugleich N. eines Metrums VARĪH. BṘH. S. 104, 62; vgl. Ind. St. 8, 412. fg.

वर्णकमय (von वर्णक) adj. mit Farben hergestellt, gemalt: वर्णकम-

यीर्वलमयीर्धतुमयीर्वा नतत्रप्रतिमा: ÇĀNTIK. 5.

वर्णकवि m. N. pr. eines Sohnes des Kubera TRIK. 1, 1, 80.

वर्णकित्त adj. von वर्णक gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36.

वर्णकूपिका f. Farbehälter, Dintenfass TRIK. 2, 8, 27.

वर्णकृत् adj. Farbe gebend SUṢA. 1, 190, 2.

वर्णक्रम m. 1) Reihenfolge der Farben Schol. zu KĪTJ. ÇA. 23, 3, 6. — 2) Reihenfolge der Kasten PRAB. 27, 14. — 3) Buchstaben-Krama; s. u. क्रम 8).

वर्णगत adj. algebraisch COLEBR. Alg. 271; vgl. वर्ण 9).

वर्णचारक m. Maler ÇABDAR. im ÇKDR.

वर्णज adj. aus den Kasten entspringend, auf die Kasten Bezug habend: संकर = वर्णसंकर VARĪH. BṘH. S. 89, 1.

वर्णश्रेष्ठ adj. der Kaste nach höher stehend: वर्णश्रेष्ठा च या नारी वर्णहीनश्च यः पुमान् । तयोर्विवाहे मृत्युः स्यात् यः । मासान्नात्र संशयः ॥ ÇKDR. nach dem GĪOTIST. der Kaste nach am höchsten stehend Spr. 4092, v. l. m. ein Brahmane TRIK. 2, 7, 2. H. 812.

वर्णर m. N. pr. eines Mannes RĪĒA-TAR. 6, 91. 94. 96. 113.

वर्णतनु f. Bez. eines best. Liedes an die Sarasvatī Verz. d. Oxf. H. 105, b, 11.

वर्णता f. nom. abstr. von वर्ण Kaste MBH. 12, 6939.

वर्णताल m. N. pr. eines Fürsten HĀLL in der Einl. zu VIṢṢAVAD. S. 53.

वर्णतूलि f. Schreibstift, Schreibpinsel ÇABDAR. im ÇKDR. °तूली f. dass. TRIK. 2, 8, 28. °तूलिका f. dass. HĪA. 212.

वर्णव n. nom. abstr. 1) von वर्ण Kaste KULL. zu M. 10, 57. — 2) von वर्ण Lant NĪĪAS. 2, 2, 50. — अन्य° nom. abstr. von अन्यवर्ण adj. eine andere Farbe habend SUṢA. 1, 117, 15.

वर्णद 1) adj. Farbe gebend. — 2) n. ein best. wohlriechendes gelbes Holz (कालीयक) ÇĀTĀDR. im ÇKDR.

वर्णदातर 1) nom. ag. Verleiher von Farbe. — 2) f. °दात्री Goldwurz RĪĒAN. im ÇKDR.

वर्णहृत m. Brief (Buchstaben als Boten) TRIK. 2, 8, 28. HĪA. 54.

वर्णहृषक adj. die Kasten verunreinigend M. 10, 61.

वर्णदेशना f. Titel eines Wörterbuchs COLEBR. Misc. Ess. II, 59. Ué-éVAL. zu UNĀDIS. 1, 108. 3, 43. 4, 64. 139. abgekürzt देशना 1, 113. 2, 12. 4, 200.

वर्णद्वयमय (von वर्ण + द्वय) adj. (f. f.) zweistellig Verz. d. Oxf. H. 239, a, 24.

वर्णन (von वर्णय्) n. Beschreibung, Schilderung HALĪ. 1, 150. R. GORR. 1, 4, 12. SUṢA. 1, 8, 9. 9, 9. Spr. 3232. 3293. KATHĪS. 17, 134. 19, 10. 38, 118. 42, 121. 71, 288. 124, 217. SĪH. D. 28, 9. DAṢAK. 70, 2. RĪĒA-TAR. 1, 10. BHĪG. P. 18, 74, 30. PANĒAR. 1, 9, 11. 11, 8. PANĒAT. 187, 14. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 13, ÇI. 50. in den Unterschrr. von MBH. 2, 7. R. GORR. 1, 36. ÇIṢ. 9. BHĪG. P. 3, 12. Verz. d. Oxf. H. 13, a, 10 u. a. w. 78, b, 15. fgg. 210, b, 1 v. u. Angabe: अनुक्रम° 11. 32. b, 39. वर्णना f. Beschreibung, Schilderung (Lob, Preis H. 269. HALĪ. 1, 145) VIKR. 19, 9. KATHĪS. 32, 167. 117, 12. SĪH. D. 436. 448. in den Unterschrr. von R. GORR. 1, 8. fgg. 2, 103. fg. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 14. Angabe KUSUM. 5, 1 v. u. Am Ende eines adj. comp.: स्वयंवरवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः das Kapitel, in dem die Selbstwahl beschrieben wird, RAGH. 6, 9 in den Unterschrr. RŪS. in den Unterschrr. वर्णन SUṢA. 1, 353, 19 fehlerhaft für

वर्ण, wie eine Berliner Handschr. liest.

वर्णनीय (wie oben) adj. zu beschreiben, zu schildern, anzugeben Bho. P. 3, 22, 39. Sām. B. 80, 15. 208, 8. Verz. d. Oxf. H. 110, a, 16. SARVADARÇANAS. 167, 6. — शोणित^० adj. von शोणितवर्णन von der Beschreibung des Bluts handelnd Suçr. 1, 43, 2.

वर्णपत्र n. वर्णपात्र.

वर्णपात्र n. Farbenkasten ÇANDAR. im ÇKDr. वर्णपत्र n. Palette Wilson nach ders. Aut.

वर्णपुष्प n. die Blüte vom Kugelamaranth HALS. 2, 52.

वर्णपुष्पक m. Kugelamaranth RĪGĀN. im ÇKDr.

वर्णपुष्पी f. eine best. Pflanze, = उष्ट्रकाण्डी RĪGĀN. im ÇKDr.

वर्णप्रबोध m. Titel einer Schrift HALL 14.

वर्णप्रसादन n. Agallochum RĪGĀN. im ÇKDr.

वर्णभेदिनी f. Fennich AUSH. 89.

वर्णमय (von वर्ण) adj. (f. ई) aus (symbolischen) Lauten bestehend, mit ihnen in Verbindung stehend: दीप्ता Verz. d. Oxf. H. 105, a, 29 und N. 4.

वर्णमातर f. Schreibstift, Schreibpinsel ÇKDr. angeblich nach Hin.

वर्णमातृका f. Bein. der Sarasvatī ÇANDAR. im ÇKDr.

वर्णमात्रा f. ein best. Metrum Sām. D. 546.

वर्णमाला f. das Alphabet, insbes. die zu Diagrammen verwandte Buchstabenreihe MED. k. 183; vgl. u. मातृक 3) f).

वर्णय् (von वर्ण), वर्णयति P. 3, 1, 25 (= वर्णं गृह्णाति Comm.) VOP. 21, 17. DHĀTUP. 35, 83 (वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु, स्तुतिविस्तारशुक्तायु-मुक्तिदीपने mit der v. l. °शुक्तायुत्तुक्तिदीपने KAVIKALP. im ÇKDr.). 32, 18, v. l. (वर्णने, प्रेरणे). 1) bemalen: यथा हि भरता वर्णवर्णयत्युत्तमस्त-नुम् Spr. 4796 (JĀGĀN.). निर्यासवालुकाकात्कवर्णितफलकं mit Farben be- deckt DAÇAK. 91, 16. — 2) beschreiben, schildern, darstellen, erzählen, be- richten über, angeben: act. MBh. 1, 7402. गुणविस्तारम् 2, 1226. 3, 1178. 2064. 7, 5562. HARIV. 14210 (आत्मना चैव die neuere Ausg.). R. 5, 76, 10. परदारभिमर्श तु को धर्म इति वर्णयेत् 84, 8. RĪ. 5, 15. KĪ. 5, 18. Spr. 145. VARĪH. Bṛh. 1, 12. ÇĀṢK. zu Bṛh. Ān. Up. S. 249. कथाम् KATHĪS. 1, 26, 48. 2, 53. 9, 22. 10, 210. 11, 50. 12, 77. 191. 13, 93. 27, 75. 168. 29, 64. 32, 146. 35, 31. 46, 5. 56, 363. 411. RĪGĀ-TAR. 3, 94. Bho. P. 1, 3, 85. 9, 28. 2, 7, 52. fg. 10, 2. 3, 1, 3. 5, 9. 22. 7, 26. 10, 10. 5, 22, 10. 8, 5, 6. 9, 23, 18. 10, 33, 40. MĀRK. P. 84, 5. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 89. Schol. zu KAP. 1, 108. Comm. zu RV. PRĪT. 10, 14. P. 7, 2, 18. Schol. SARVADARÇANAS. 36, 14. 95, 10. med. KATHĪS. 33, 28. Bho. P. 3, 26, 2. 4, 7, 2. 25, 46. 12, 8, 40. वर्णयित्वा HARIV. 14211. वर्णयितुम् MAITREJUP. 6, 34 (गिरा). KAURAP. 39. Bho. P. 10, 21, 4. HIT. 93, 20. वर्णयितुम् R. 8, 4, 18. pass. MBh. 1, 444. 3, 2187. 13, 4722. Suçr. 1, 312, 6. KATHĪS. 13, 52. RĪGĀ-TAR. 5, 67. वर्णित (= स्तुत u. s. w. AK. 3, 2, 59) MBh. 1, 490. Gīt. 3, 10. KATHĪS. 19, 86. 20, 188. 34, 62. 42, 60. 43, 226. 73, 16. 100, 56. 103, 95. Bho. P. 3, 12, 1. 14, 2. 22, 39. 4, 13. 5, 7. 13, 15. 9, 10, 3. SARVADARÇANAS. 170, 1. Sām. bei MUIR, ST. IV, 12. — 3) betrachten: वर्णयमानः पुरस्त्रीभिः KATHĪS. 67, 15. — 4) anmalen: मायूरवर्णवर्णानां वस्त्रं तस्याश्च वर्णितम् (= विस्तारि- तम् NILAK.) MBh. 12, 9817.

— धनु 1) beschreiben, schildern, erzählen, berichten über, auseinan- dersetzen, mittheilen, angeben: अग्निं चाकृतिं यत्स्यात्तदस्मै नामवर्णयेत्

MBh. 4, 107. Bho. P. 3, 9, 39. 5, 23, 4. 26, 2. 18, 21, 2. Verz. d. Oxf. H. 74, a, 8. नाकमिन्द्रः स एवाज्ञा नाकमित्यनुवर्णयन् erklärend, sagend MÜL- LER, SL. 236, 9. °वर्णयितुम् Bho. P. 5, 16, 3. °वर्णयितुम् 1, 1, 13. pass. 12, 5, 1. °वर्णित MBh. 13, 8428. KATHĪS. 101, 323. VP. bei MUIR, ST. IV, 217. Bho. P. 1, 8, 9. 2, 10, 33. 3, 15, 46. 4, 31, 26. 7, 9, 12. KULL. zu M. 3, 58. °वर्णयितव्य Suçr. 1, 13, 19. 14, 5. — 2) loben MBh. 12, 8920.

— समनु beschreiben, schildern, berichten über: °वर्णित MBh. 12, 2115. 7138. 9470. Bho. P. 10, 35, 8.

— अग्निं dass.: °वर्णित MBh. 12, 2150. Suçr. 1, 180, 6. — Vgl. अग्निवर्णन.

— व्या erzählen: व्यावर्ण्य कथाम् KATHĪS. 98, 57.

— उप beschreiben, schildern, erzählen, berichten über, mittheilen, angeben: तांस्तानुपायानुपवर्णयति MBh. 3, 8732. 12, 3924. 3926. HARIV. 6458 (इति वर्णयन् st. उपवर्णयन् die neuere Ausg.). DAÇAK. 3, 44. Verz. d. Oxf. H. 269, b, 37. °वर्णितवान् HIT. 27, 8. pass. Bho. P. 5, 20, 1. Verz. d. Oxf. H. 270, a, 10. °वर्णित MBh. 1, 364. 12, 4181. R. GORR. 1, 74, 11. 5, 56, 146. KATHĪS. 17, 167. 112, 110. Bho. P. 1, 18, 9. 3, 14, 1. 4, 13, 1. 31, 28. 5, 19, 31. 7, 15, 77. 8, 3, 30. Verz. d. Oxf. H. 269, b, 36. 270, a, 2. °वर्णनोय 269, b, 36. — Vgl. उपवर्णन.

— नि scheinbar DAÇAK. 73, 3, wo aber निर्वर्ण्य zu lesen ist.

— निम् 1) betrachten, genau ansehen MĀKĀH. 134, 2. ÇĀK. 33, 13. 66, 8. 104, 1. VIKR. 10, 3. MĀLAV. 66. 73, 18. Spr. 3010. KATHĪS. 54, 81. 55, 35. 84, 10. 116, 56. PRAB. 74, 8. DHĀRTAS. 72, 7. — 2) beschreiben, schildern, darstellen Suçr. 2, 539, 5. — Vgl. निर्वर्णन fg.

— विनिम् betrachten, genau ansehen ÇĀK. 66, 8, v. l.

— प्र mittheilen MBh. 12, 12111.

— सम् 1) mittheilen, erzählen MBh. 4, 106. HARIV. 7173. KATHĪS. 25, 159. 26, 29. Bho. P. 1, 13, 11. — 2) loben MBh. 4, 121. Lot. de la b. l. 314.

वर्णयितव्य (von वर्णय्) adj. zu beschreiben, zu schildern ÇĀṢK. zu Bṛh. Ān. Up. S. 126.

वर्णराशि m. das Alphabet RV. PRĪT. Einl. SARVADARÇANAS. 124, 14.

वर्णरेखा f. Kreide ÇANDAR. im ÇKDr.

वर्णलिखा f. dass. TRĪK. 2, 3, 7.

वर्णलेखिका f. dass. RATNAM. im ÇKDr.

वर्णवत् (von वर्ण) 1) adj. गाथा रसादि zu P. 5, 2, 95. Schol. zu 134. — 2) f. °वती Gelbwurz GAṬĀDH. im ÇKDr.

वर्णवर्ति f. Farbenpinsel KATHĪS. 31, 19. 117, 24.

वर्णवर्तिका f. dass. DAÇAK. 92, 1.

वर्णवादिन् m. Lobredner VJUTP. 75.

वर्णविलासिनी f. Gelbwurz AUSH. 60.

वर्णविलोडक m. 1) Plagiarius. — 2) ein Dieb, der in ein Haus ein- bricht, H. an. 6, 2. MED. k. 235.

वर्णविवेक m. Titel eines Wörterbuchs UśĀVAL. zu URĀDIS. 1, 2. 39. 47. 92. 96. u. s. w.

वर्णवृत्त n. ein nach der Zahl der Silben gemessenes Metrum COLEBR. Misc. Ess. II, 96. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 4. 197, a, No. 437. Verz. d. B. H. No. 816. 1354.

वर्णव्यवस्थिति f. die Institution der Kasten, Kastensystem GO- LDBH. 3, 42.

वर्णशिला f. Lautlehre RV. Prāt. 14, 30.

वर्णश्रेष्ठ adj. der Kaste nach am höchsten stehend, m. ein Brahmane R. 1, 6, 17 (20 Gonn.).

वर्णसं adj. von वर्ण gaṇa तृणादि zu P. 4, 2, 80.

वर्णसंयोग m. eine eheliche Verbindung innerhalb der eigenen Kaste, eine ebenbürtige Ehe Mān. P. 113, 85.

वर्णसंमिश्र m. Vermischung der Kasten durch unebenbürtige Ehen M. 8, 172.

वर्णसंकार m. eine Versammlung, in der verschiedene oder alle Kasten vertreten sind, BHAR. NĪTJAQ. 19, 81. DAṢAR. 1, 32. SĪH. D. 364. PRATĪPAR. 21, 6, 4.

वर्णसंकर m. 1) Vermischung —, Mischung von Farben MBh. 12, 6935. Spr. 2522. an beiden Stellen zugleich in der Bed. 2). — 2) Vermischung der Kasten durch unebenbürtige Ehen M. 8, 358. 10, 12. Bhāg. 1, 41. MBh. 12, 6935. Spr. 2522. Bhāg. P. 1, 18, 45. Mān. P. 116, 76.

वर्णसंकरिण (von वर्णसंकर) adj. der durch eine unebenbürtige Ehe eine Vermischung der Kasten bewirkt MBh. 12, 3215.

वर्णसंघट्ट m. das Alphabet P. 3, 2, 49. VArti. 3, Schol.

वर्णसंघात m. dass. ebend.

वर्णसमाप्ताय m. dass. VS. Prāt. 8, 1. KATHA. 7, 10. Bhāg. P. 7, 15, 58. Verz. d. B. H. No. 768. H. an. 3, 81.

वर्णसि UNĀDIS. 4, 107. Wasser UGÉVAL. — Vgl. पर्णसि.

वर्णस्थान n. der bei der Aussprache eines Lautes besonders wirksame Theil des Mundes RAGH. 10, 37. — Vgl. स्थान.

वर्णाङ्क f. Schreibstift, Schreibpinsel ÇANDAR. im ÇKDr.

वर्णाट m. 1) Maler H. an. 3, 169. MED. f. 54. — 2) Sänger TAIK. 3, 3, 108. H. an. MED. — 3) = स्त्रीकृताजीव, स्त्रीकृतजीवन ein durch die Frau seinen Lebensunterhalt gewinnender Mann (st. dessen an actor, a mime WILSON) H. an. MED. — 4) Liebhaber (कामिन्) TAIK.

वर्णात्मन् m. Wort (aus Lauten bestehend) GATĀDH. im ÇKDr.

वर्णाधिप m. ein einer Kaste als Regent vorstehender Planet ÇOTIST. im ÇKDr.

वर्णान्यत्र n. Wechsel der Gesichtsfarbe SĪH. D. 167.

वर्णापेत adj. der seiner Kaste verlustig gegangen ist M. 10, 57.

वर्णाई m. Phaseolus Mungo LIn. RĪĀAN. im ÇKDr.

वर्णाशा f. N. pr. eines Flusses VP. 184, N. 62. — Vgl. पर्णाशा.

वर्णाश्रमवत् (von वर्ण + आश्रम) adj. den Kasten und den vier Lebensstadien eines Brahmanen angehörend (eine Person) Bhāg. P. 5, 19, 10. 14, 18, 47.

वर्णाश्रमिन् adj. dass. Bhāg. P. 7, 4, 15.

वर्णि (nicht n.) Gold UGÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 128.

वर्णिक m. Schreiber H. 484 fehlerhafte v. l. für वर्णिक. — एक^o einartig von एक + वर्ण MBh. 3, 11298; vgl. मास्त्र^o. — वर्णिका s. u. वर्णका.

वर्णिन् (von वर्ण) 1) adj. am Ende eines comp. P. 5, 2, 132. a) das Aussehen von — habend: कुमारी देववर्णिनी R. 2, 92, 28. — b) zu der Kaste der — gehörig: ब्राह्मण^o P. 5, 2, 132, Sch. श्रेष्ठ^o ein Brahmane KĪM. NĪTRIS. 2, 19. — 2) m. a) eine zu einer der vier Kasten gehörige Person JĪĒH. 2, 88. Spr. 303. KĪM. NĪTRIS. 2, 38. — b) ein Brahmane im ersten Theil.

sten Lebensstadium, ein Brahmakārin P. 5, 2, 134. AK. 2, 7, 42. H. 808. an. 2, 284. MED. n. 125. HALĪ. 2, 259. RAGH. 5, 19. KUMĀRA. 5, 53. 65. KATHA. 24, 91. ÇAN. zu Bṛh. Ān. Up. S. 287. — c) pl. Bez. einer best. Secte Hall in der Einl. zu VĪSAVAD. S. 53. — d) Maler H. an. MED. e) Schreiber diess. — f) vielleicht eine best. Pflanze: पलाशशर्वर्णिनाम् (= लेखकानाम् NĪLAK.) MBh. 12, 2652. in der Verbindung सर्व^o adj. (यूप) 14, 2680 erklärt NĪLAK. वर्णिन् durch पलाशकाः मय. — 3) f. Weib H. 504. HALĪ. 2, 326. eine Frau aus hoher Kaste VĪSAV. 7, 70. — Vgl. वर्णान्, वर्णवर्णिनी.

वर्णिल adj. von वर्ण gaṇa पिच्छादि zu P. 5, 2, 100.

वर्णिभू (वर्ण + 1. भू) sich zu einem articulierten Laute gestalten: (वायुः)

वर्णिभून् RV. Prāt. 13, 4. Schol. zu VS. Prāt. 1, 9.

वर्णु UNĀDIS. 3, 38. m. 1) N. pr. eines Flusses und des daran angrenzenden Gebietes UGÉVAL. P. 4, 2, 103. gaṇa सुवास्तादि zu 77. gaṇa कच्छादि zu 133. gaṇa सिन्ध्यादि zu 3, 98. Vgl. वर्णव. — 2) die Sonne UNĀDIVA. im SĀKUSHIPTAS. nach ÇKDr.

वर्णेश्वरी f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 105, 6, 14.

वर्णोदक n. farbiges Wasser RAGH. 16, 70.

1. वर्ण्य (von वर्ण) 1) adj. der Farbe zuträglich, Farbe verleihend Suçh. 1, 155, 10. 184, 16. 190, 12. 2, 352, 16. — 2) n. = वर्ण Saffran H. 644, Schol.

2. वर्ण्य (von वर्ण्य) adj. zu beschreiben, zu schildern, was beschreiben —, geschildert wird SĪH. D. 426. Verz. d. Oxf. H. 210, 6, 4 v. u. 211, a, 8 und 2 v. u. वर्ण्यसम und अवर्ण्यसम m. (sc. प्रतिषेध) Bez. zweier Arten sophistischer Einwendungen NĪJAS. 5, 1, 1. 4. SARVADARÇANAS. 114, 10.

वर्त्, वर्तते NAIGH. 2, 14 (गतिकर्मन्). DĀITUP. 18, 19 (वर्तने). वर्त्ते P. 7, 4, 66, Schol. वावर्त्ते, वर्त्त्रन्; वर्त्तिथाम् MBh. 5, 4534. वर्त्तिषीष्ट P. 7, 2, 59, Schol. वर्त्तिष्यते und वर्त्स्यति, अवर्त्तिष्यत und अवर्त्स्यत् P. 4, 3, 92. 7, 2, 59. VOP. 8, 121. Aus metrischen Rücksichten erscheint das act. auch in anderen Formen; in der ältesten Sprache zu belegen: (अनु) वर्त्ति, (आ) वर्त्त, (आ) अवर्त्, वर्त्ते, वावर्त्तुम्, वर्त्त्युस्, (समा) वर्वर्त्ति, अवर्त्तत् ÇAT. Br. 14, 1, 4, 10. वर्त्तितुम्; वर्त्तिवा Schol. zu P. 4, 2, 18. 26. वर्त्त (s. bes.). 1) sich drehen, rollen; sich rollend u. s. w. hinbewegen: सुवृक्षौ वर्त्तते यमभि क्षाम् RV. 4, 183, 2. (रथः) य इषा वर्त्तते मृक् 8, 5, 34. वृक्षं वर्त्तमानम् 4, 28, 2. 5, 30, 8. 40, 6. AV. 5, 14, 5. 10, 8, 7. LĪT. 1, 2, 20. 5, 5, 13. KHĀND. Up. 4, 16, 3. Würfel RV. 10, 27, 19. वे अवर्त्त्रन्कामकाः यः 8, 81, 14. ÇAT. Br. 1, 6, 2, 9. रुस्तवर्त्त (absol.) वर्त्तयति P. 3, 4, 39. BHAT. 15, 37. पूर्ववर्त्ततां रविः Mān. P. 16, 78. तिर्यगूर्धमधश्चैव शक्तिस्ते शैल वर्त्तितुम् R. 5, 7, 8. अश्रूणि पानिं जितस्य वावृतुः AV. 5, 19, 13. verlaufen (von der Zeit): त्रेतायुगसमः कालो वर्त्तते Bhāg. P. 5, 17, 12. — 2) vor sich gehen, einen Verlauf nehmen, von Stellen gehen: उदिते ऽनुदिते चैव सम-पाद्युषिते तथा । सर्वथा वर्त्तते यस्तः M. 2, 15. पितृमेधाश्च केषांचिद्वर्त्तत MBh. 11, 794. अग्निस्स्कारात्परा वर्वर्त्तिरे क्रियाः RAGH. ed. Calc. 12, 56. R. 1, 11, 14. दमयत्याः पयाः साधु वर्त्तताम् MBh. 3, 2299. ततो पुद्गमवर्त्तत 5, 7164. BHAT. 2, 37. पावदेतद्वर्त्तते Verz. in LA. (III) 9, 12. 16, 8. 21, 11. न च तद्वर्त्तते तथा Spr. 3801. एकाङ्गेनापि विकल्मेतसाधु न वर्त्तते KĪM. NĪTRIS. 4, 2. उपस्थाने वर्त्तमाने मनोरमे MBh. 3, 1839. तस्मिंस्तथा वर्त्तमाने दारुणो जनसंक्षेपः 2550. mit einem instr. in einer bestimmten Weise erfolgen, — sich verhalten, — auftreten: (पदिः) एतेष्वङ्दंसि वर्त्तते सर्वाण्य-

न्येतो उत्पशः RV. PAIT. 17, 28. विषमाः समपर्यायवर्तते LIT. 8, 8, 21. अविकारेण 9, 7, 8. 10, 10, 18. भिन्नमिष्टा तु या प्रीतिर्न सा स्नेहेन वर्तते Spr. 1171. इतरेषु ससंध्येषु ससंध्याशेषु च त्रिषु । एकापायेन वर्तते मकुम्भाणि शतानि च ॥ so v. a. nehmen um Eins ab M. 1, 70. — 3) sich irgendwo befinden, wollen; da sein, vorhanden sein, sich finden, es giebt (von Personen und Sachen): एते राष्ट्रे वर्तमाना राज्ञः प्रचक्षतस्कराः M. 9, 226. सर्वथा वर्तमानो ऽपि स योगी मयि वर्तते BHAG. 6, 31. छा नु वर्तते MBH. 3, 2737. गृहस्थोऽपि 5, 7251. R. 1, 18, 4. 70, 14. स्वे पथि 2, 21, 80. 26, 25. 4, 8, 5. ÇAK. 29, 7 (वर्तिष्यते pass. impers.). 39, 18. 98, 15. 99, 6. KATHA. 37, 185. BHIG. P. 3, 28, 24. 4, 26, 16. DHŪRTAS. 89, 5. VET. in LA. (III) 7, 3, 31, 11. BHATT. 7, 103. 8, 68. सत्ये HANIV. 14023. कण्ठे पियासवः प्राणा वर्तते भोजनं विना RIG-Ā-TAN. 4, 230. मूर्ध्नि obenan stehen Spr. 3213. मयि वर्तस्व bleibe bei mir MBH. 5, 6046. Spr. 3182. act. MBH. 1, 637. 3, 12171. 12412. अधनि वर्तन् 13, 350. 3210. R. 3, 62, 25. Spr. 4547. MĀK. P. 50, 42. — नाराज्ञे जनपदे प्रकृष्टनर्तकाः । उत्सवाश्च समाज्ञाश्च वर्तते राष्ट्रवर्धनाः ॥ Spr. 4415. पशवे ऽपि न वर्तते नित्यं राष्ट्रे क्याराज्ञे 4405. 4407. नहि रूपोपमा काचित्तव मैथिलि वर्तते R. 5, 22, 13. एते पञ्च दश — गुणा भूतेषु पञ्चसु । वर्तते MBH. 3, 13927. R. 3, 71, 10. SARVADAR-ÇANAS. 13, 14. 66, 13. 116, 18. Comm. zu NĀJAS. 1, 1, 11. पापमधिकं स्त्रीषु वर्तते VET. in LA. (III) 23, 3. व्याकुलत्वं मे हृदि वर्तते PĀNĀT. 76, 12. fg. sonst bedeutet हृदि, हृदये वर्त् wie मनसि वर्त् am Herzen —, im Sinne liegen, im Kopfe herumgehen: अतो ऽन्यथा न मे वासो वर्तते हृदये क्वचित् MBH. 3, 2602. वाक्यं नारदेनोक्तं वर्तते हृदि नित्यशः 16715. इदं च मे मनसि वर्तते ÇAK. 25, 22. 33, 12. VIKR. 30, 5. PĀNĀT. 1, 7, 7. अत्यानन्दसमायुक्ते नावर्ततां तदात्मनि (so ist wohl zu lesen) sie befanden sich nicht bei sich so v. a. sie waren ansser sich vor Freude KATHA. 55, 184. sich bei Jmd (loc. gen.) vorfinden, da sein: गुरुशापकृतं रूपं यदिदं त्वयि वर्तते R. 1, 89, 4. जगत्संज्ञनेन शक्तिस्त्वयि वर्तते VOFZ. d. Oxf. H. 80, a, 25. तयो यज्ञः श्रुतं शीलमलोभः सत्यसंधता । गुरुदेवतपूजा च एता वर्तन्ति भूमिदे (so lesen wir st. भूमिदं beider Ausg.; NILAK. giebt, um den acc. zu erklären, वर्तन्ति die Bed. von अनुसरति) MBH. 13, 8126. मम चाकृतपुण्याया एकः पुत्रो ऽत्र वर्तते KATHA. 18, 269. तवेदानीं नृत्तज्ञा च न वर्तस्यति 316. एवमादिर्महार्गस्तस्य संप्रति वर्तते HANIV. 15037. तदस्माकमप्यत्र विषये मरुत्कुतूहलं वर्तते PĀNĀT. 97, 10. योगतैमो हि सीताया वर्तते (so die ed. Bomb.) लक्ष्मणावयोः so v. a. steht bei uns, hängt von uns ab R. 2, 53, 3. — 4) sich in einem best. Lebensalter, in einer best. Lage, in einem best. Falle, bei einer best. Beschäftigung befinden; einer Sache obliegen, sich Etwas angelegen sein lassen; mit loc.: व्यस्याद्ये BHIG. P. 1, 6, 2. पश्चिमे वयसि HIT. 28, 2. यौवने R. 4, 63, 13. व्यसने 3, 73, 18. मरुति विषादे VIKR. 9, 5. तृतीयायां प्रकृतौ वर्तता त्वया MBH. 2, 1434. जीविते वर्तमानः so v. a. lebend Spr. 982. वशे in Jmdes Gewalt stehen 4417. PĀNĀT. 3, 11, 10. निदेशे MBH. 1, 637. मातुर्मते DAÇAN. 63, 5. अदेशे भगवतः BHIG. P. 3, 13, 14. सतीं क्रमे R. 2, 25, 2. उद्ये तपसि वर्तन् MBH. 1, 1860. 4308. 5, 6053. मनुष्यधर्मे 15, 841. सारुमे M. 8, 346. कर्मसु 9, 319. BHAG. 3, 22. Spr. 4641. M. 2, 5. लेभेषु HANIV. 294. उपकारे R. 3, 75, 40. MĀK. P. 14, 86. अक्षिते Spr. 3558. उद्वाकमहासवे KATHA. 14, 26. मुखोपभोगेषु 21, 17. राजक्रियायाम् PĀNĀT. 63, 25. वञ्चयितुं शक्ने HANIV. 10941. RAGH. 8, 20. मर्यादाव्यतिक्रमे PĀNĀT. 46, 21. न वर्ते प्रतिपक्षे

so v. a. ich bin nicht in dem Falle es annehmen zu können R. 2, 50, 29 (47, 20 GORR.). in einer best. Bedeutung stehen, eine best. Bedeutung haben: पुण्यसमीपस्थे चन्द्रमसि पुण्यशब्दे वर्तते PAT. zu P. 4, 2, 8. Schol. zu P. 1, 2, 15. सप्तम्यर्थमात्रे वर्तमानमीदृक्षम् zu 4, 1, 19. — 5) leben von (instr.): क्रीतेत्यप्तेन (अप्तेन) ĀÇV. GAN. 4, 4, 15. मत्स्यर्मासेन HANIV. 5237. VARA. BH. S. 15, 17. KATHA. 4, 123. ÇAK. zu BH. Ā. Up. S. 274. BHIG. P. 4, 28, 86. 5, 8, 20 (°वीरुधा व° zu trennen). mit einem absol.: यथा वायुं समाश्रित्य वर्तते सर्वज्ञतवः । तथा गृहस्थमाश्रित्य वर्तते सर्वघ्रायमाः M. 3, 77. — 6) leben so v. a. sein Leben hindringen; sich befinden, sich fühlen: मातामरुकुले चापि यथा वर्तामहे वयम् । तथा पूर्वं भवाच्छमेत्यपितुर्मातुश्च मे ऽग्रतः ॥ R. GORR. 1, 80, 20. कथं मे वर्तते बाला (तानि) पश्यती मामपश्यती 4, 29, 17. त्यक्ता त्वया कथं वर्तस्यामि KATHA. 53, 113. Spr. 4481. BHIG. P. 4, 13, 42. 4, 28, 18. 21. पश्यतश्च ताम् । ममावर्तत तत्कालं न ज्ञाने हृदयं कथम् KATHA. 22, 108. शिष्यश्च पितुरङ्गे सुमुखं वर्तते MBH. 3, 1740. — 7) zu Werke gehen, verfahren, sich benehmen: तथा R. 2, 30, 38 (32 GORR.). Spr. 1695. 3244. ततो ऽन्यथा M. 8, 897. HANIV. 9226. SUÇH. 4, 7, 9. एवम् R. 1, 8, 10. एवंविधम् KATHA. 12, 159. प्रतिकूलम् M. 10, 31. विधिपूर्वकम् SUÇH. 2, 93, 7. कामतस् M. 9, 63. अनुव्रतम् MBH. 15, 678. साधु R. 4, 28, 11. उद्यम् BHATT. 16, 7. mit einem absol.: अतः तमं न ते वचो ऽतिक्रम्य वर्तितुम् R. GORR. 1, 60, 4. तस्य मतमुत्क्रम्य वर्तितुम् 2, 23, 9. यदि धर्मं पुरस्कृत्य पुत्रं वर्तितुमिच्छसि 22, 1. gegen Jmd, mit loc.: पितृवत्सु M. 7, 80. 9, 108. MBH. 3, 1461. 5, 7079. 13, 878. R. 2, 18, 16. 41, 4 (40, 4 GORR.). 52, 33 (49, 34 GORR.). 58, 16. 73, 9. 104, 19 (ववृतिरे zu lesen). R. GORR. 2, 58, 24. 4, 28, 11. 5, 36, 64. Spr. 1612. 2607. 4830. PRAB. 106, 1. मातापित्रोर्गुरुषु च सम्यग्वर्तति ये सदा MBH. 13, 2042. 1, 3259. गुरुवच्च सुषावच्च वर्तेयातां परस्परम् M. 9, 62. निर्वैरमुखितास्तस्माद्वर्तधमिरेतरम् KATHA. 50, 116. mit dat.: कथं च तस्मै वर्तेयम् MBH. 14, 140. mit acc. (!): पुत्रश्च पितरं मोक्षाभिर्मर्यादमवर्तत 7, 1392. वर्त् mit loc. der Person bedeutet auch in einem best. Verhältniss zu Jmd stehen, insbes. in einem unerlaubten geschlechtlichen: भार्यायां वर्तसे भ्रातृरूपायां त्वमधार्मिकः R. 4, 17, 28. mit सकृत् verkehren mit: पापमित्रैः सकृत् वर्तितुम् Spr. 2729. अवर्तितुम् mit abl. der Person gegen Jmdes Willen verfahren R. 2, 111, 6. verfahren —, zu Werke gehen mit (instr.) so v. a. an den Tag legen, äussern, anwenden, gebrauchen: अनया वृत्त्या कीनप्रतिज्ञया R. 2, 109, 8. याम्यया वृत्त्या M. 8, 178. अमायया 7, 104. कविर्निसर्गसौकुदेन भरतेषु वर्तमानः MĀLAT. 3, 9. fg. धर्मेण KATHA. 45, 160. देशद्वयेण (विषद्वयेण die neuere Ausg., वंशद्वयेण NILAK.) वर्तसम् HANIV. 8333. मित्रभावेन Spr. 4754. विभुत्वेन ÇVETĀÇV. Up. 4, 4. आदासीन्ये RAGH. 10, 26. पितृत्वेन PRAB. 106, 1. आत्मानुमानेन VIKR. 63, 13. अनुकल्पेन M. 11, 30. अज्ञासा, सकृसा, अम्भसा P. 4, 4, 27. दण्डेनवारिश्चिरस्तु वर्तते देवः MĀLAT. 61, 18. या तव । अभिषेकविधातेन पुत्रराज्याय वर्तते R. 2, 23, 24. वर्ततीनां पराजयां so v. a. unter eines Andern Befehlen stehend 6, 98, 28. यावद्वर्तस्यति पाञ्चाली पात्रेणानेन so v. a. gebrauchen MBH. 3, 202. वर्तते ब्रह्मणा विप्रो राजन्यो रत्तया भुवः so v. a. obliegen BHIG. P. 10, 24, 20. प्रजाद्वयेण so v. a. in der Gestalt eines Sohnes auftreten 1, 7, 45. — 8) mit dat. sich um Etwas kümmern, sich Etwas angelegen sein lassen: पुत्रराज्याय R. 2, 23, 24. शीलगुणाय 5, 37, 80. — 9) mit dat. gereichen zu: पुत्रेण किं फलं यः पितृदुःखाय वर्तते ÇUK. in LA. (III) 35, 12. — 10) in

einem gegebenen Augenblick da sein BHAG. 5, 26. अद्यमेकः प्रथममासं वर्तति-
मि च भविष्यामि च Muir, ST. IV, 298, 8. अतीतानागता भावा ये च वर्तन्ति
सोप्रातम् Spr. 3412. यक्षणासमयवेला वर्तते शीतरश्मेः 990. इयं च वर्तते
संध्या BRAHMA-P. in LA. (III) 55, 22. मम प्रसवसमयो वर्तते PĀNĀT. 74,
19. वर्तते ऽयं मघाः R. Gonn. 1, 73, 23. कालावस्था तदा ह्यन्या न सा
वर्तति सोप्रातम् MBH. 3, 11329. सार्यं संप्रति वर्तते Spr. 1960. Vrt. in LA.
(III) 29, 19. कोपस्यायं न कालो मे साध्यमन्यद्दि वर्तते KATHĀS. 21, 77.
अब्रक्ष्ययमब्रक्षयं वर्तते PĀNĀT. 101, 1. वर्तमान gegenwärtig; n. Gegen-
wart BHAG. 7, 26. P. 3, 2, 123. 3, 131. MĀLAV. 3, 13. BHĀG. P. 8, 13, 1. SAR-
VADARĀṆAS. 7, 12. 9, 21. 10, 6. 50, 5. HALĀJ. 5, 94. VOP. 5, 27. 25, 1. PĀN-
ĀT. 48, 8. वर्तिष्यमाणं smkünftig SARVADARĀṆAS. 10, 6. वर्त्स्यत् dass.
BHATT. 8, 67. — 11) im gegebenen Augenblick noch da sein, am Leben
sein UTTAR. od. Cow. 66, 2. KATHĀS. 18, 229. bestehen: तेनेदं वर्तते
जगत् Spr. 3200. वर्तते ऽयं महानद्योः कल्पायाये ऽप्यनत्ययः। संगमो न-
गरेपात्ते स मुद्योपक्रमस्तयोः ॥ RĪGĀ-TAR. 5, 98. noch Geltung haben,
fortgelten so v. a. aus dem Vorhergehenden zu ergänzen sein: अग्रतेरि-
ति वर्तते Pat. zu P. 2, 3, 67. KĀC. zu 1, 1, 50. 57. 2, 39. Schol. zu 25.
Comm. zu NĀJAS. 2, 1, 49. — 12) das zur copula geschwächte sein: ता-
वेकनिश्चयो u. s. w. निरस्यमवर्तताम् MBH. 1, 7622. सुगुप्तिता च वर्त्स्या-
मि (वर्त्स्यामि die neuere Ausg.) पतिपत्तिर्निराकृता HARIV. 4620. तदधीना
वयं सर्वे वर्तामः सततं विभो Verz. d. Oxf. H. 80, a, 27. 58, b, 36. सोप्रातं
सा रजस्वला वर्तते Vrt. in LA. (III) 8, 9. 29, 14. KUMĀR. 5, 65. RAGH.
19, 19. KATHĀS. 29, 137. 37, 221. KĀC. zu P. 1, 1, 56. RĪGĀ-TAR. 6, 267.
PĀNĀT. 69, 17. समायातः Vrt. in LA. (III) 7, 14. fg. निवृत्तमेव स्थानं
वर्तते Hit. 26, 11, v. l. द्रष्टव्यो वर्तते स नः KATHĀS. 102, 45. लावाणके
ऽस्माकं गतानां वर्तते चिरम् es ist lange her, dass 15, 123. इति मे वर्तते
बुद्धिः so ist meine Meinung R. 5, 92, 9. mit einem absol.: सत्यमतीत्य
रुहितो करीष्य वर्तते वाजिनः so v. a. übertreffen an Geschwindigkeit ÇĀK.
6, 5. — 13) hervorgehen aus (abl.), entstehen in (loc.): मुखतो ऽवर्तत ब्रह्म
पुरुषस्य BHĀG. P. 3, 6, 80. fg. विशो ऽवर्तत तस्योर्वोः 32. — 14) trans.
mit einem acc.: वृत्तिम् ein Verfahren einschlagen, verfahren (mit loc. der
Person, selten mit प्रति) MBH. 1, 4832. 2, 152. 3, 14660 (वर्तामि). 15, 9.
11. 677 (वर्तसि). R. 2, 44, 5. 58, 18. 73, 8. R. Gonn. 2, 75, 25. 3, 1, 7. 10.
4, 17, 52. न लोकवृत्तं वर्तत वृत्तिरुतोः M. 4, 11. संवृत्तिम् R. Gonn. 2, 109,
31. anwenden, gebrauchen: सर्वोपायम् R. SCHL. 2, 82, 18. मयि कैर्पाण्य-
वर्तत KATHĀS. 106, 30. तद्विपर्ययम् BHĀG. P. 8, 21, 21. प्रिया खलु नो भवती
सती प्रियमवृत्तत् (अवृत्तत् Bhu. An. Up.) so v. a. erweisen ÇĀT. Br. 14, 1,
4, 10. किमिदं वर्तसे so v. a. treiben, thun R. 7, 25, 5. — 15) nicht hier-
her scheint zu gehören: भूम्या वृत्ताय नो ब्रूहि यतः खेतं तं व्यम् wählte
aus und sage, wo im Boden u. s. w. (also वृत्ताय zu schreiben; =
स्पृष्ट्वा MAULOH.) VS. 11, 19.

— caus. वर्तयति Dhātup. 33, 108 (भाषार्थ, v. l. भासार्थ). अवीवृत्तत् und
अववृत्तत् P. 7, 4, 7, Schol. Vop. 18, 4. अवृत्तत् ved.; aus metrischen Rück-
sichten auch med. 1) in drehende Bewegung setzen, schwingen, rollen
lassen, schlenndern: वर्तयते दिवो वधम् RV. 7, 104, 4. अयं 10, 95, 12. fg.
अङ्गि खं वर्तया पणाम् (SV. richtig pavi) 186, 3. चक्रम् 2, 11, 20. कस्तवर्तं
(करवर्तं) वर्तयति P. 3, 4, 39. अग्रावृत्तं अवीवृत्तत् BHATT. 15, 87. तत्तु-
न्सततं वर्तयत्यो MBH. 1, 809. दिनु चक्रमवर्तयत् BHĀG. P. 8, 20, 32. कुरु-

जाङ्गले — निश्चक्रयति (so v. a. वर्तितनिश्चयः; वर्तित = पालित
Comm.) 1, 16, 11. यो (वायुः) ज्योतीषि वर्तयति ÇĀK. 165. अयूषि so v. a.
Thränen vergossen MBH. 1, 4468. R. 2, 58, 21. 100, 37. 6, 24, 4. 47. 101, 8.
BHĀG. P. 4, 28, 49. — 2) drehen, drehen sein: वष्टा पदं स्वपा अर्धवर्तयत्
RV. 1, 85, 9. वष्टा ते वष्टं वृत्तत् 6, 17, 10. गुटिकाम् Suçr. 2, 88, 20. =
वर्तुलं करोति Siddh. K. zu P. 3, 1, 15. सो ऽन्यत फलानीति मोदकाश्च
मुवर्तितान् R. Gonn. 1, 9, 37. — 3) Etwas vor sich gehen —, einen Verlauf
nehmen —, von Stellen gehen lassen, verrichten: रोमन्धम् P. 3, 1, 15.
RAGH. 1, 52. द्यूतम् MBH. 2, 2508. यज्ञम् HARIV. 14378. इष्टिमेन्द्रोम् BHĀG.
P. 8, 6, 26. पारायणम्, तुरायणम्, चान्द्रायणम् P. 5, 1, 72. संप्रति संभोग-
कामिप्रवृत्त्या वर्तितजन्मानः so v. a. erzeugt (°प्रवृत्त्यावर्जितं gedr.)
KUSUM. 23, 21. herrichten, zurichten: वर्तिते च सप्तदीपसमुद्रभूधरविचित्रे
धरणीमण्डले PĀNĀT. 157, 24. मुवर्तित (जाल) MBH. 13, 2657. मक्तसा-
क्षम् so v. a. an den Tag legen, äussere 4, 671. नासर्वस्यति धनतु ज-
लदेष्टामन्त्रमुद्रर्जितम् so v. a. erheben MĀLAV. 153, 2. — 4) (eine Zeit)
verlaufen lassen, zubringen, verleben: पुष्करे तु ततः शेषं कालं वर्तित-
वान् MBH. 1, 7976. काश्चन — अवर्तयत्समाः RAGH. 19, 4. रात्रिं कथं विदे-
वमो सौमित्रे वर्तयामहि R. 2, 53, 4. कया वृत्त्या वर्तितं ते परं वयः BHĀG.
P. 1, 6, 3. दुःखशोकवती लेकि वर्तयिष्यामि जिवितम् das Leben hinbrin-
gen R. 4, 19, 11. दुर्गतिम् ein armseliges Leben führen R. SCHL. 1, 59, 21.
वृत्तिम् ein Leben —, eine Lebensweise führen: तत्र °LĀTJ. 8, 12, 11. 10,
18, 11. मयि पञ्चव्यापये को वृत्तिं वर्तयिष्यति R. 2, 63, 30. 7, 88, 3. ein
Verfahren einhalten LĀTJ. 8, 7, 10. — 5) intrans. sein Leben hinbringen,
ein Leben führen: दीर्घकालं मम क्रोधादुर्वृत्त्या वर्तयिष्यति R. Gonn. 1,
61, 22. अनेन वृत्तेन M. 4, 260. प्रवृत्त्या 10, 98. कया वृत्त्या वर्तितं वश-
रदिः तितिमण्डलम् BHĀG. P. 1, 13, 8. एवं वर्तयन् KĀND. Up. 8, 15. वर्त-
यामास मुदितो देवराडिव नन्दने MBH. 3, 3065. R. 1, 77, 15. 2, 74, 24. 7,
88, 3. leben —, bestehen von (instr.): भैतेषा M. 2, 188. 11, 128. शिलो-
ठ्ठाभ्याम् 4, 10. 6, 20. fg. निन्दितैः कर्मभिः 10, 46. 50. कृच्छ्रेः JĀN. 3, 50.
MBH. 3, 2306. 4071. 13, 2595. 3238. 13723. HARIV. 1269. 3794. 11205. R.
2, 24, 2. RAGH. 12, 20. KIR. 2, 18. Spr. 3002. VP. bei Muir, ST. I, 181,
N. 12. BHĀG. P. 8, 19, 83. MĀLAV. P. 49, 28. 32. 60, 12. am Leben bleiben:
भवत्या च परित्यक्तो न नूनं वर्तयिष्यति R. 2, 24, 11 (25, 10 Gonn.). 51,
12 (48, 12 Gonn.). 86, 13 (94, 14 Gonn.). R. Gonn. 2, 65, 29. 113, 16. 3, 51,
12. KATHĀS. 66, 104. — 6) eine Begebenheit vorführen, erzählen: किं भूयो
वर्तयिष्यामि ते MBH. 1, 4539. घाख्यानम् 3, 328. 5, 5421. 12, 8493. 13,
485. 508. 2248. 3034. 4652. 14, 640. HARIV. 4579. 8553. R. 1, 5, 4. Verz.
d. Oxf. H. 8, a, 17. कृतं वो वर्तयिष्यामि हानस्य फलमुत्तमम् auseinander-
setzen, vorführen MBH. 14, 2711. ब्रह्म verkünden, lehren BHĀG. P. 9, 16,
25. — 7) einsehen, erkennen: भावदितं क्रियादितं रव्यदितं यथात्मनः।
वर्तयन् (= झालोचयन् Comm.) स्वानुभूत्यैव त्रीन्स्वप्नान्धुनते मुनिः ॥ BHĀG.
P. 7, 15, 62. — 8) शिरः oder शीर्षम् bei den Juristen so v. a. sich zu
einer Strafe bereit erklären, wenn der Andere durch ein Gottesurtheil
gereinigt wird, Visum in Z. d. d. m. G. 9, 679. JĀN. 2, 96; vgl. शीर्षकस्थ
95. — 9) mit dat. sich kümmern um, sorgen für: न्यायोपेतैः ÇĀK. u.
Gonn. 4, 8.

— desid. विवर्तिष्यते und विवृत्सति P. 1, 3, 92. 7, 2, 59. Vop. 8, 121.
19, 2. विवर्तिष्यते, विवृत्सिता, विवृत्सितम् P. 7, 2, 59, Vārtt., Schol.

— intens. वरीवृत्ति, वरीवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति, वरिवृत्ति Schol. zu P. 7, 4, 90. fg. rollen, die Würfel: इरिणे वरिवृत्तानाः RV. 10, 34, 1. वरीवृत्त्यमानशरति Cat. Br. 14, 1, 4, 10.

— अद्यत्तु caus. Arbeitbringen: अद्यत्तु सुमार्गं वरिवृत्ति देवान् RV. 1, 186, 10.

— अति 1) trans. vorbeifahren, passieren bei (acc.): कोसलान् R. 2, 50, 10. übersetzen über (einen Fluss) 71, 15. überschreiten: सती गतिम् R. 2, 111, 4. figg. (act.). R. Gonn. 2, 120, 6. विघातविकृति मार्गम् Spr. 2809. म-
पादां अतिवृत्तिम् R. 5, 87, 12. hinausgehen über: येनेन्द्रियेण गृह्यते शब्द-
स्तस्य विषयभावमतिवृत्तौ उर्ध्वा न गृह्यते jenseits von — gelegen Comm.
zu Nāṣas. 2, 1, 51. hinübergelangen über eine Zeit so v. a. so lange le-
ben: यामासातिवर्तते Verz. d. Oxf. H. 51, a, 34. vorbeikommen bei
so v. a. übertreffen: वेदस्याध्ययनेन बहून्पूनीन् MBh. 3, 11069 (S. 571).
स्वर्गे तान्कुमुमा-यतिवर्तते (so die neuere Ausg.) Hariv. 8245. आन्ध-
वलेके राख्यलोभा ऽतिवर्तते Kathās. 41, 10. शर्मिष्ठयातिवृत्तास्मि (mit
pass. Bed.) MBh. 1, 2451. वाग्विभवातिवृत्तिरिति (mit act. Bed.) Māla-
rīm. 16, 1. überwiegen: अन्योऽयं नातिवर्तते MBh. 3, 18928. Verz. d.
Oxf. H. 49, b, 30. hinwegkommen über so v. a. überwinden, widerstehen,
entgehen, enttrinnen, loskommen von: असाध्या नातिवर्तते प्रमेका रजनीं
यथा । तारामि तथा नातिवर्तते तथा दृष्ट्या गुदादवाः ॥ Suṣa. 2, 52, 7. 8.
406, 14. यदातिवर्तितुं बाहुबलं नाशकृतौ मम Kathās. 121, 67. एतन्मुखं
मम R. 5, 6, 14. मृत्युम् Kauṣ. 15. ते शुक्रमेतदतिवर्तते Mund. Up. 3, 2, 1.
दिष्टम् MBh. 3, 7543. देवं पौरुषेण 13, 1932. R. Gonn. 2, 20, 20. Daṣak.
73, 6. त्रीन्गुणान् Bhāg. 14, 21. Bhāg. P. 6, 4, 14. कालम् R. Gonn. 2, 80, 23.
Bhāg. P. 8, 21, 20. स्वभावम् Spr. 4309. दोषम् MBh. 3, 16679. भवितव्यम्
Kathās. 37, 286. पूर्वकर्म 101, 296. वैधात्रीर्वामताः Rāśa-Tan. 4, 418. hinweg-
gehen über so v. a. versäumen, vergessen, unterlassen, verletzen: यथा पु-
ष्पाणि च फलानि च । स्वं कालं नातिवर्तते तथा कर्म पुराकृतम् Spr. 3394.
समयम् MBh. 2, 698. वेलां महेदधिः R. Gonn. 2, 30, 80. 6, 103, 18. नियो-
गम् R. Schl. 2, 21, 42. शासनं भर्तुः R. Gonn. 2, 23, 8. धर्मम् 30, 30. 6, 4, 20.
सत्यम् Kathās. 98, 53. Jmd nicht beachten, keine Rücksicht nehmen auf
Jmd., sich gleichgültig verhalten gegen Jmd.: ऋतुस्नातां सती भार्याम् —
अतिवर्तते दुष्टात्मा R. 2, 75, 86. धातरं धार्मिकं श्रेष्ठम् MBh. 2, 2258. तौ
समासाद्य वैदेहि — कः पुमानतिवर्तते साक्षादपि पितामहः R. 5, 22, 14.
steht vergehen gegen Jmd.: अत्यलोभाद्या तु स्त्रो भर्तारमतिवर्तते M. 8,
161. आत्मानं नातिवर्तते R. 2, 111, 7. आत्मानं नातिवर्तस्व R. Gonn. 2,
120, 7. यथाकं कर्मणा वाचा शरीरेण च राघवम् । सततं नातिवर्तयम् 6,
101, 27. 103, 18. अतिवृत्त der sich gegen Jmd vergangen hat 3, 56, 22. 5,
80, 14. — 2) intrans. a) vorüberstehen MBh. 3, 12168. — b) verstreichen:
नातिवर्तते तत्तन्नाम् R. 1, 32, 2. संध्याकालो ऽतिवर्तते 44, 62. 51, 20 (48,
23 Gonn.). 86, 20. 5, 7, 58. व्यो यदतिवर्तते 75, 5. Pāṇāt. 174, 9. ed. orn.
49, 18. तयोः प्रत्यक्षमन्योऽन्याकारद्वयेन u. s. w. कालो ऽतिवर्तते Hit. 25,
17. fg. 62, 22. सा षोडशाक्षाण्यस्य सावित्री नातिवर्तते zu spät sein M.
2, 38. — c) lassen von (abl.): गार्वाक्षातिवर्तते R. Gonn. 2, 62, 31. यथा
मे कृदयं नित्यं नातिवर्तते राघवात् 6, 101, 28. — d) अतिवृत्त weit fort-
gelaufen R. 3, 50, 6. weit entfernt von: त्वं नातिवृद्धा वयसा नातिवृत्तश्च
यौवनात् । कथमल्पेन कालेन पृथिवीमटसि द्विष ॥ Mārk. P. 61, 11. längst
vergangen: कथं Spr. 5321. — Vgl. अतिवर्तन, ऽवर्तव्य, (ऽवर्तव्य),
ऽवर्तिन्. — caus. 1) übertreten —, austreten lassen: पुरिषम् Suṣa. 2, 516,

9. — 2) = simpl. 1) Jmd nicht beachten, keine Rücksicht nehmen auf:
अतिवर्त्य तौ MBh. 10, 235.

— अयति bei Jmd vorbeifahren: कृत्ति स्मात्र पिता पुत्रं रथेनाभ्यति-
वर्तते (रथेनाभ्येत्य संयुगे ed. Bomb.) MBh. 7, 1891.

— व्यति 1) trans. übersetzen über, passieren: सागरम् R. 5, 36, 3. hin-
überkommen über so v. a. entgehen, enttrinnen. दिष्टम् MBh. 3, 1731. —
2) intrans. a) verstreichen: सा रात्रिव्यत्यवर्तते MBh. 3, 16722. 7, 2794.
Hariv. 4419. R. 2, 91, 74 (100, 75 Gonn.). R. Gonn. 2, 79, 38. 4, 8, 48. 44,
109. 48, 6. 50, 3. 5, 22, 12. 76, 15. 7, 9, 8. — b) lassen —, weichen von
(abl.): सत्यात् R. Gonn. 2, 62, 30.

— समति vorüberstehen bei (acc.): इन्द्रियाणां वशानुगम् । अर्थाः सम-
तिवर्तते कंसाः शुष्कं सरो यथा MBh. 5, 1299. entgehen, enttrinnen: वि-
धिम् Hariv. 7404. यथाभावम् Spr. 4388. Vgl. u. समभि.

— अधि 1) hinrollen über (loc.): अद्य न्वेषु पर्वयो वृत्युः RV. 10, 27,
6. — 2) sich bewegen —, hinfliegen irgendwohin: यतो यतो षट्पणो ऽधि-
वर्तते ततस्ततः प्रेषितवामलोचना Çāk. 23. — caus. hinrollen über (acc.):
अङ्गारम् (कपाले) TBa. 3, 2, 1.

— अनु 1) nachrollen, sich nach —, entlang bewegen; folgen, nach-
gehen, nachwandeln, sich richten nach, nachstreben, sich hängen an:
अनु व्रतानि वर्तते कृष्णिन् RV. 4, 183, 3. सत्ता ते अनु कृष्टयो विश्वा च-
क्रेव वावतुः 4, 30, 2. अनु यातामनु रथा अन्वसत 5, 85, 1. धृतस्य निर्णिगन्तुं
वर्तते वाम् 62, 4. अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतिशम् 8, 6, 38. 10, 37, 3.
AV. 7, 21, 1. ये क्रूरान् अनुवर्तते verfolgt 12, 2, 37. 11, 9, 21. TBa. 1, 7, 2, 7.
Pāṇāt. Br. 12, 6, 8. Cat. Br. 4, 8, 9. सत्यं नो ऽनुवर्त्यति 7, 4, 1, 8. 4.
8, 2, 3, 7. — वर्तम् Bhāg. 3, 23. MBh. 3, 15690. अपथ्यं मार्गम् R. 3, 46, 17.
अपथ्यद्वीम् Bhāg. P. 5, 15, 1. प्रज्ञास्तमनुवर्तते समुद्रमिव सिन्धवः Spr.
3899. MBh. 2, 2052. 15, 842. Hariv. 12070. R. 2, 24, 20. 30, 80. 88, 15.
100, 3. 7, 10, 8. Kumāras. 3, 36. Çāk. 35, 21. Spr. 148. Bhāg. P. 4, 7, 34
(ऽवर्तते). 8, 16, 37. Sarvadarśanas. 177, 13. रूपेवानुवृत्ता wie ein Schatten
folgend R. 3, 12, 11. अदृष्टवादयः सद्गुणाशालकार्क्यदनुवर्तते Vedāntas.
(Allah.) No. 148. ते ऽनुवर्तन्पितृन्सर्वे यथासा च बलेन च so v. a. kamen
ihnen gleich an MBh. 3, 15940. Bhāg. P. 1, 12, 18. सतः nachgehen, in
Jmdes Fusstapfen treten (bildlich) R. 5, 23, 7. Spr. 2621. सतो ऽसतो
(gen.) नानुवर्तते MBh. 1, 3580. अनुवर्तितुमिच्छति मातरं सततं मुताः
nachgehen, sich halten zu, anhängen R. 4, 19, 25. 2, 9, 39. MBh. 5, 65, 14,
17 (act.). Hariv. 5632. Kathās. 46, 58. Jmd willfahren R. 5, 84, 9. Spr.
258. 2658. 2928. Kathās. 33, 14. वस्त्राभरणप्रेषणादिना Daṣak. 86, 14.
Bhāg. P. 3, 16, 21. पित्रा मामनुवर्तता 4, 30, 15. अनुवृत्त zu Willen seind,
gehorsam Kathās. 1, 66. लोकानुवृत्त n. Gehorsam des Volkes Spr. 1314.
कुर्येऽनुवृत्त n. das Willfahren 2676. Jmd beipflichten MBh. 1, 1799.
Ragh. 14, 12. अनुवृत्त der sich einverstanden erklärt hat MBh. 3, 14838.
Etwas befolgen, sich bekennen zu, sich richten nach, anhängen, einer
Sache nachgehen, sich hingeben: चार्वाकमतमनुवर्तमानाः Sarvadarśanas.
2, 3. 154, 1. 2. अहं तावत्स्वामिनश्चितवृत्तिमनुवर्तिष्ये Çāk. 23, 14. तच्छी-
लमनुवर्त्यति मनुष्याः MBh. 3, 13109. विल्लावो दैवमनुवर्तते Spr. 2786.
fg. 46 (II). स यत्प्रमाणी कुरुते लोकास्तदनुवर्तते 4829. कृपणाः । मंस्रानां
मा वृत्तिमनुवर्तिष्याः MBh. 5, 4584. R. 4, 31, 7. पितृपतामिः वृत्तम् MBh. 3,
11688. R. Gonn. 2, 14, 10. दुष्कृतं पितुः R. Schl. 2, 106, 18. अनुवर्तस्याः

स्वभावमिह योचितः Bñio. P. 6, 18, 39. पितुर्नियोगम् R. Gonn. 2, 18, 49. सङ्घिम् 51. पतामकीमाज्ञाः 5, 44, 17. वाक्यम् 6, 93, 14. 7, 59, 22. Bñio. P. 3, 14, 45. 4, 4, 19. 23, 56. 5, 4, 14. धर्मम् MBñ. 3, 11636. 5, 990 (sig. 995). R. Gonn. 2, 18, 22. 30, 80. 5, 7, 4. M. 6, 93. MBñ. 3, 11633. द्विष्यानुमतानुवर्तधर्म Bñio. P. 4, 20, 15 (= परंपराप्राप्त Comm.). अर्थधर्मा परित्यज्य यः काममनुवर्तते R. 2, 53, 12 (15 Gonn.). पुरुषाणां च गार्हस्थ्यमनुवर्तताम् Mñk. P. 29, 1. व्रतम् Çñk. zu Bññ. År. Up. S. 321. वैल्लव्यम् Spr. 4626. शोकम् R. 4, 6, 18. क्रोधम् 6, 101, 16 (act.). गोत्रं यवानुवर्तते *sich angelegen sein lassen* HARIV. 2531. क्लेशम् ebend. अनुवर्तते या भगीरथगृहे प्रसादः so v. a. *an den Tag gelegt* UTTARAR. 124, 3 (167, 10). बलं धर्मा ऽनुवर्तते *richtet sich nach, hängt ab von* MBñ. 12, 4841. कृतः पुरुषकारस्तु ऽवमनुवर्तते 13, 316. स्वार्थस्तम् (कालम्) अनुवर्तते Spr. 3925. — 2) *gerathen in, theilhaftig werden*: सद्यो भयं नानुवर्तति सत्तः Spr. 5117. — 3) *nach und nach besetzen, — erfüllen*: तत्पुत्रपौत्रनप्तृणामनुवर्तत तदक्षरम् Bñio. P. 4, 1, 9. — 4) *intrans. a) erfolgen, hinterher sich einstellen, — erscheinen* Bñio. P. 4, 13, 36. 7, 2, 47. स्पृका मे ज्ञापते ऽत्यर्थं तुष्टिश्चाप्यनुवर्तते R. 3, 49, 8. अनुवर्त Bñio. P. 4, 18, 6. निशायामनुवर्तायाम् 3, 11, 28. — b) *fortdauern* Bñio. P. 3, 11, 28. Schol. zu Kap. 1, 19. SARVADARCANAS. 115, 22. *Geltung haben*: अन्विदे किं सततं सर्वार्थेष्वनुवर्तते Spr. 3475. *fortgelten* so v. a. *aus dem Vorhergehenden zu ergänzen sein* Comm. zu Nñsar. 2, 1, 58. — c) *sich benehmen gegen* (loc.): तथा न संज्ञा कन्यायां पुत्रयोश्चानुवर्तत Mñk. P. 77, 25. *abwechselnd mit acc. und loc.*: कथं स भगवान्नामो धातृन्वा स्वयमात्मनः । तस्मिन्वा ते ऽनुवर्तत (der Comm. fasst अनु als adv. *hinterdrein*) प्रज्ञाः पौराण्य ईश्वरे ॥ Bñio. P. 9, 14, 24. — d) *heimkehren* R. Gonn. 2, 35, 40 wohl nur fehlerhaft für *निवर्त्*. — e) अनुवर्त = वृत् *rund, voll*: ० मनोऽज्ञज्ञः Pññar. 3, 5, 14. — Vgl. अनुवर्तन *fig.*, अनुवर्तिन्, अनुवृत्ति, कान्तानुवृत्ति. — *caus. 1) fortrollen, — weiterrollen lassen*: एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः Bñio. 3, 16. — 2) *med. (sich) schlicht hinstrecken*: केशीन् TBñ. 1, 5, 5, 1. — 3) *verfolgen lassen* AV. 11, 10, 18. — 4) *nachfolgen lassen, anreihen an* (loc.) Çñk. Bñ. 10, 2. Çñ. 3, 16, 12. Åçv. Çñ. 5, 3, 11. — 5) *aus dem Vorhergehenden ergänzen* Schol. zu P. 1, 3, 62. 7, 1, 36. 8, 3, 12. — 6) *hineinlegen, hineintun in* (loc.): स्थिरचरेष्वनुवर्तितांशः Bñio. P. 3, 31, 16. — 7) *anwenden*: स चतुर्धामुपायाः । तृतीयमनुवर्तयन् R. 4, 54, 6. — 8) *Jmd (acc.) anhalten zu* (loc.): लोकं धर्मे Bñio. P. 4, 16, 4. — 9) *vorsagen, versprechen*: सावित्रीम् Pññ. Gññ. 2, 3. *besprechen* Verz. d. Oxf. H. 269, b, 29. *beantworten*: यद्यर्था ऽनुयुज्जति तत्तदेवानुवर्तयेत् MBñ. 4, 105. — 10) *Etwas geschehen lassen* R. 5, 46, 16. *Etwas guthelassen, beipflichten*: वनवासकृता बुद्धिर्म घम्यानुवर्त्यताम् R. 2, 21, 49. — 11) *auf Jmdes Gedanken eingehen, Jmd zu Willen sein*: अनुज्ञानुवर्तित (= सेवित Comm.) Bñio. P. 4, 10, 3. — 12) *es Jmd (acc.) nachtun* Çñk. zu Bññ. År. Up. S. 104.

— समनु *nachgehen, folgen, sich richten nach* Spr. 4363. Bñio. P. 3, 11, 21. राजवर्त्तं किल लोकः कृतः समनुवर्तते R. Gonn. 2, 118, 9. सत्यम् R. Scñl. 2, 14, 8. प्रयोजनवर्ती प्रीतिं लोकः समनुवर्तते 6, 82, 45. भूमिर्नद्याः u. s. w. कालं समनुवर्तते MBñ. 3, 11231. 11233 (act.). *folgen* so v. a. *gehörten* R. 5, 64, 17. *folgen* so v. a. *die Folge von Etwas sein* Bñio. P. 5, 6, 17. — *caus. Etwas geschehen lassen* R. 5, 46, 17.

— अयं *aus der Lage kommen, sich verdrehen*: प्रीवा सुचा. 1, 255, 19.

vom Wege abkommen: पुग्यम् M. 8, 293. *sich selbstwärts wenden*: सन्निवृत्त्यापवृत्त्य (अपवृत्त्य ed. Bomb.) च MBñ. 7, 1164. *sich entfernen, sich fortbegeben* 1, 1784. रसांसि 13, 4234. Ragn. 6, 59, 7, 30. *sich zur Seite begeben* (?) R. ed. Bomb. 2, 53, 4. अपवृत्तं *abgerutscht*: सव्यापवृत्तं जटामण्डलम् HARIV. 3046. 4440. R. 6, 93, 12. सायकं so v. a. *abgeschossen* 4, 54, 19. *umgekippt*: पदा शकटः Bñio. P. 2, 7, 27. *abhanden gekommen*: पितृपैतामहं राज्यम् MBñ. 7, 2977. Oesters fehlerhaft für अपवृत्त (s. u. वर्त्त mit अयं) *absolvirt*, z. B. पूये विवृते ऽनपवृत्ते Çñk. Çñ. 13, 4, 1. अपवृत्ते कर्मणि Gonn. 1, 9, 17. Kññ. Çñ. 1, 3, 28. Åçv. Çñ. 6, 13, 17. fehlerhaft für उपवृत्त MBñ. 5, 7164 nach der Lesart der ed. Bomb. MALLIN. zu Kññ. 12, 50. Vgl. अपवर्त्त *fig. — caus. 1) abwenden*: अयं तं वर्त्तया पथः RV. 2, 23, 7. *तिर्यगपवर्तितदष्टि* MñLATIM. 21, 15. — 2) *dividiren*: कुर्दिनानि द्वादशभिरपवर्तितानि Comm. zu GARITADJ. GRAHĀNĀJĀNDJ. 9. LILĀV. 4. 8. 15. *auf einen kleinern Maassstab reduciren*: इष्टापवर्तिता पृथ्वी GOLĀNDJ. 8, 12.

— व्यप *sich abwenden*: चेतः कथं कथमपि व्यपवर्तते मे MñLATIM. 11, 15. *abstehen von* (abl.) UTTARAR. 94, 5 (122, 11).

— समय *caus. wegstreben*: उषा अयं स्वमुस्तमः सं वर्त्तयति वर्त्तनिम् RV. 10, 172, 4.

— अयि *caus. hineinschleudern in* (acc.): कर्तुम् RV. 1, 121, 13.

— अग्नि 1) *sich begeben, — kommen nach, zu* (acc.): सत्सप्तनिं वासमभिवर्त्तस्व रथ Åçv. Gññ. 2, 6, 5. संवत्सरः सर्वाणि भूतान्यभिवर्तते Çññ. Bñ. 3, 4, 4, 15. मथुराम् HARIV. 6442. वनम् R. Gonn. 2, 43, 4. 73, 12. 7, 21, 9. ज्ञाङ्गवीमभिवृतायाः (सरत्वाः) *sich erglissend in* R. Scñl. 1, 26, 10. *hinzutreten zu* 2, 91, 37 (100, 36 Gonn.). *sich Jmd nähern, an Jmd herantreten*: भार्याम् MBñ. 1, 4486. चन्द्रमाः — रोहिणीं नाभ्यवर्त्तत HARIV. 12796. 2705. 4978 (act.). ये चैनमभिवर्त्तते याचितार इतस्ततः R. 1, 31, 7. 3, 31, 31. 52, 15. 4, 62, 13. 6, 99, 43. अस्त्वा मत्संभवा सौम्य धनेधिरभिवर्त्तयेत HARIV. 4482. *losgehen auf Jmd* (in feindlicher Absicht), *überfallen, angreifen*: दस्यून् RV. 5, 31, 5. MBñ. 1, 4114. 3, 11518. 11722. 11963. 5, 7243. 6, 4. 2362 (act.). 2666. 9, 787 (act.). HARIV. 11043 (S. 791). R. 6, 2, 48. 19, 19. *intrans. sich herbewegen, herbeikommen*: इत एव Mñññ. 98, 21. Çñk. 8, 23. 80, 3. MñLATIM. 11, 7. PRAB. 13, 9. 20, 2. घारात् Ragn. 2, 10. *sich hinbewegen*: यतो यतो षट्पदो ऽभिवर्तते Çñk. 23, v. l. वक्रेण von einem Planeten Bñio. P. 5, 22, 14. *in feindlicher Absicht herankommen*: संधाममेवाभिमुखा अयवर्त्तत R. 7, 27, 24. वा योद्धुमभिवर्तते 6, 4, 28. युद्धार्थम् 7, 27, 7. युद्धाय 75, 41. संधामे 28, 7. स्पृष्टुं (यस्य ed. Calc.) राजसकुलाणि — समरे नाभ्यवर्त्तत वेलामिव मकार्णवः MBñ. 4, 578. *sich hinwenden*: तेषाम् मुखानि चाभ्यवर्त्तत येन याता तिलोत्तमा 1, 7707. दीर्घारण्यानि दक्षिणा दिशमभिवर्त्तते *sich hinstrecken, sich hinziehen nach* UTTARAR. 32, 18 (43, 2). *über Jmd kommen* so v. a. *sich Jmds bemächtigen*: शङ्का मामभ्यवर्त्तत R. 5, 56, 148. — 2) *überwinden*: येनेन्द्रा अभिवावृते RV. 10, 174, 1. 2. — 3) *aufziehen* (von Wolken) R. 2, 91, 25 (अभ्यवर्त्त ed. Bomb.) = 100, 22 Gonn. *sich erheben, beginnen*: रथिनां रथिभिश्च संप्रकारो ऽभ्यवर्त्तत MBñ. 4, 1059. *anbrechen* (von der Nacht) R. 2, 48, 26. 62, 19. 85, 14 (92, 23 Gonn.). R. Gonn. 2, 10, 6. संध्या 1, 29, 22. 2, 95, 23. *sich erheben* (von einem Geräusch u. s. w.): स्तुतिशब्दे ऽभ्यवर्त्तत (अवर्त्तत ed. Bomb.) R. Scñl. 2, 65, 8. साधु साधिति शब्दश्च

सहीति ऽभ्यवर्तत ३, ३६, ९६. — ४) *sich befinden*: पूर्वम् so v. a. *oben an stehen* R. ६, १, ९. *da sein*: ममाप्येषा सदा — कृदि कामो ऽभिवर्तते MBh. ३, ६०९६. *Statt finden* UTTAR. ३९, ३ (५३, १७). न च धर्मो ऽभ्यवर्तत *vorhanden sein* R. GORR. २, ४६, ४. — ५) *zuwenden*: तच्छीघ्रं दर्शनं मयामभिवर्तसु (= अभिवर्तयसु Comm.) कार्यया: so v. a. *mögen vor mir erscheinen* R. ७, ५३, २६. — ६) *fehlerhaft für* *वृत्ति* in der *Bed. bestiegen* HARIV. ४१६२ (*वृत्ति* die neuere Ausg.). *verstreichen* MBh. १३, २९००. १४, २६७. (सं-नि ed. Bomb.). — Vgl. *अभिवर्तिन्*, *वृत्ति*, *अभिवर्त*. — *caus.* १) *überfahren*: वर्तयन् तपुषा चक्रियाभि तम् RV. २, ३४, ९. — २) *überwinden*: यस्या देवा धनुरानभ्यवर्तयन् AV. १२, १, ६. *अभि वा सेमो अविवृतत्* RV. १०, १७४, ३. — ३) *zum Herrn machen über* (dat.): तेनास्मान्भि राष्ट्राय वर्तय RV. १०, १७४, १.

— *समभि* १) *sich Jmd nähern*: यवीयसः कथं भार्या ज्येष्ठा धाता — सम-भिवर्तत सद्भतः सन् MBh. १, ७२६१. *auf Jmd losgehen* ७, १५०७. *heran-, herbeikommen* HARIV. ४९३४. ५००७. — २) *wiederkehren, sich wiederholen* Suçr. २, ४९६, ३. — ३) *anbrechen* (von der Nacht) MBh. ५, ५१३४. — ४) *sich verhalten*: तूष्णीम् R. ७, १३, १६. — ५) *fehlerhaft für* *समति* in der *Bed. vorüberziehen bei* MBh. ५, १२९९ nach der Lesart der ed. Bomb. (*richtig समति* ed. Calc.). *entgehen, enttrinnen* Spr. ४३८८, v. १. *vernachlässigen, unberücksichtigt lassen*: वचः MBh. १, ६८६४. *davonlaufen* R. २, २८, ६. *verstreichen* R. १, ६, १० (*समभिवर्तत* ed. Bomb.).

— *अव स. अववर्तिन्*.

— *अभ्यव sich zuwenden*: यथाकृतस्पागेरङ्गारा अभ्यववर्तैरन् TBa. १, १, ६, ९. — *caus. herwenden* Çat. Br. ५, १, ४, ४. ४, २, ५.

— *न्यव* scheinbar MBh. ७, १०४६, wo aber mit der ed. Bomb. *ये न्यवर्तत* st. *न्यववर्तत* zu lesen ist.

— *समव caus. zuwenden, kehren gegen* Çat. Br. ३, ५, २, ६, ९.

— *आ* १) *act. trans. herbeiwenden, zurückwenden*: को धधरे मरुत आ वर्तत RV. १, १६६, २. ६, ६३, १. *आ पु वर्त मरुतो विप्रमच्छं wendet herbei* so. den Wagen, also so v. a. *kommt her* १, १६६, १४. *umdrehen* Çāṅk. Çā. ५, १०, २६. — २) *med. intrans. (im Veda das perf. act.) herbeirollen, — kommen; zurückkehren* (auch so v. a. *wiedergeboren werden*); *sich wenden*: आ कूञ्चेन रत्नसा वर्तमानः RV. १, ३६, २. *रथमावृत्य beschreiten* (wenn überhaupt hierher zu ziehen; = *अवस्थाप्य* Śā. ५६, १. १६४, ४७. स आ ववृत्स्व कर्ष्य यत्ते: ३, ३२, ५. *आवृत्ते* infin. ४२, ३. *भातरमा ववृत्स्व* ४, १, २. *रथः* ५, ७७, ३. *आ स्तोमासो अवृत्सत* ३, १, ३९. VS. १०, १९. AV. १२, २, ४१. ५३. KAUC. ७२. *आवर्तता सेना komme herbei* MBh. ३, १२६८९. ६, २६६६. *नाधर्म्य-रितो लोके सम्यः कलति गौरिव* । *शनैरावर्तमानस्तु कर्तुर्मूलानि कृत्सति* ॥ Spr. १६२९. Kāṇḍ. Up. ४, १७, ९. MAITRAJ. २, ५. *धनुराववृत्ते वनात् kehrt zurück* RAEM. १, ६२. २, १९. Kāṇḍ. Up. ४, ४, ५. VARĀH. Bṛh. S. ५, १९. Bṛā. P. १, १६, ४४. ४, ९, २६. ५, १३, १४. १४, ३६. ७, १६, ४७. ८, १०, १२. ९, ३, ३०. १०, ५३, २४. ११, २६. Mārk. P. ४०, १४. *पुनर्* Çat. Br. ५, ५, ९, ४. १३, १, ४. PRAÇOP. १, ९. ved. Clt. beim Schol. zu Kap. १, ६४. BRAG. ८, २६. KATHIS. ४५, ११२. Verz. d. Oxf. H. ५०, ६, ३०. *प्रयुद्धानां प्रभयानां पुनरावर्तताम्* MBh. ६, १६६६. *पुनरावर्तमानां च दर्श सरितम्* R. ५, १६, ३२. *इमं मानवमावर्ते नावर्तते* Kāṇḍ. Up. ४, १६, ६. *अथो भूवा पराडाववर्त sich wenden* Çat. Br. ३, ४, २, ७. सव्येन KĀTS. Çā. ३, ७, १६. *प्रदक्षिणम्* ६, ८, १६. KAUC. ६. *दक्षिणम्* MBh. १३, १६२. ऐन्दी-मावृतम् *einen Gang einschlagen* KAUSH. Up. २, ३, ९. *आवृत्यावृत्य* *sich be-*

ständig drehend MUA, ST. IV, ९७. *अवर्तस्यावर्तमानस्य* *der sich neigenden Sonne* R. ४, २३, ३४. *zurückkehren* so v. a. *sich wiederholen, wiederholt werden* Āçv. Çā. १२, १०, ६. ÇĀṅK. Çā. ६, ९, ४. ११, १६. १३, १९, १४. VS. PAIT. ४, १६६. SIDDH. K. zu P. ३, २, १६. *द्विद्विरावर्तम्* KĀTS. Çā. १९, ३, २०. २०, २, ४. स संप्रकारस्तेषां मम च — *आवर्तत* *ernuert sich* MBh. ३, १२१००. *zurückkehren von* so v. a. *sich losmachen von*: *मन्युवशात्* ५, १२७७. *आवृत्त herge-*
wandt KĀTS. Çā. १६, ९, १४. *hergebracht* (Wasser) AIR. Br. २, २९. ÇĀṅK. Çā. ६, ७, ३. *zurückgekehrt* M. ७, ३२. KATHIS. १२, ३४. ५१, ६५. १६२. Bṛā. P. ६, १, ५६. *sich drehend*: चक्र MAITRAJ. ६, २६. *umgewandt, umgekehrt* AV. ९, ७, २३. Kāṇḍ. Up. २, २, २, ३. MBh. १३, ४०६७. *abgewandt* Kā. ११, ५१. *चतुस्* KATHOP. ४, १. MAITRAJ. ६, १. *आवृत्तमनाः समस्तात्* Verz. d. Oxf. H. २५६, ६, २९. *umgebogen* Suçr. १, २४, ९. *zur Seite geschoben*: शिरसा किञ्चिदावृत्तमौलिना HARIV. ५७६३. *wiederholt* ÇĀṅK. Çā. १२, २, २६. १३, १६, ४. VS. PAIT. ४, १७२. Comm. zu १७३. स कृत्स्न एव संदर्भो ऽस्माकमावृत्तः UTTAR. ११६, १६ (१६६, १४). — ३) *आवृत्त* *fehlerhaft für* *आवृत्त bedeckt* MBh. ६, ५४९१ (*आवृत्ता* ed. Bomb.). = *वृत्* COLEBR. und LOIS. zu AK. ३, २, ४१. — Vgl. *आवर्त* *fig.*, *आवर्तिन्*, *आवृत्*, *आवृत्ति*, *अनावृत्त*. — *caus.* *वर्तत*, *वर्तति*, *वृत्तन* २. pl., *ववृ-*
त्याम् u. s. w., *ववृतीय*, *ववृतीय*, *ववृतीयमहि*, *वर्तयद्यै*. १) *hinrollen lassen*: *अभ्रूणि* MBh. ३, ३३६. R. २, ४७, १६. *schwingen*: मुष्टिम् ६, ७८, २१. — २) *her-*
wenden, sich wenden lassen, herführen, zurückführen: *अर्वागा वर्तया*
करी RV. ४, ३२, १६. *आ ते मनो ववृत्याम् मृषाय* ७, २७, ५. ३६, ४. ४२, ३. *रथम्*
४८, १. *आ वृत्य विप्रो ववृतीत कृष्यै*: ६८, ४. ८५, ४. ९३, ६. १, १०७, १. १६२, ७.
२, ३४, १४. ५, ४३, २. *ते नो वसूत्या ववृत्तन* ६१, १६. ६, ६८, १. ८, ७, ३३. ७७, ४. ९२,
११. १०, १०, १. *आ ते रथस्य पूषन्ना धुरं ववृत्युः* २६, ६. ७२, ३. VS. २३, ७. *herbeilenken* so. den Wagen so v. a. *herbeikommen*: *आ नो ववृत्याः सु-*
विताय RV. १, १७३, १३. *med.* MBh. ३, १६६४. — AV. ७, १२, ४. TBa. २, १, ६, १. *तं प्रत्य ऽष्टाद्विंशति* *sie drehen den* (Wagen) *nach Westen* AIR. Br. १, १४. ३, १६. ७, ५, ८, १०. *आदित्यम्* Çat. Br. ७, ५, ४, ३७. *अश्वम्* १३, २, ६, २. *कृष्येर्धने*
उभयतः *शालाम्* KĀTS. Çā. ८, ३, २१. *दक्षिणेन चाखालम् aufstellen* १४, ३, २. *पशून्* १६, ३, १२. *अनावर्तयतः ohne umzudrehen* ÇĀṅK. Çā. १६, १, २०. *अभ्या-*
त्मम् gegen sich drehen LĀTS. २, ११, १९. Āçv. GṚH. १, २०, ९. KAUC. ५६. *रथं तूर्णमावर्तयस्व fahre vor* MBh. ७, ७८. *आवर्तितेः शैवलेः herangesogen,*
an sich gezogen MĀLATI. १६३, ३. *स्वमाययावर्तितलोकातः* (so nach dem
Comm.) *herbeigeschafft* Bṛā. P. ३, २१, २१. *पशून् zurückführen* MBh. ४,
११६२. *अश्वान्* १७८९. १६, २३३. *अक्षमालिकाम्* so v. a. *einen Rosenkranz ab-*
beten KATHIS. २४, १०२. *verdrehen, umstellen, umwenden*: *त्रिक्लाम्* MBh.
१३, ४०६६. *दिशः* १, २९८०. *कालपर्ययम्* HARIV. २८३१. *इदमावर्तितं प्रुभम्* । *स्थ-*
पिउले कठिने सर्वं गात्रैर्विमुदितं तृणम् ॥ so v. a. *in Unordnung gebracht*
R. २, ८८, ९. *तस्मादावर्तितश्चैव कतुरिन्द्रेणा ते* *gestört, zu Nichts gemacht*
HARIV. ११२६२. — ४) *wiederholen*: *षणमासां* Āçv. Çā. १२, ६, ११. KULL. zu
M. ११, २३३. *चतुस्* *vier Mal* KĀTS. Çā. ७, ८, ९. *हिम्* Ind. St. ८, ४४२. ÇĀṅK.
zu Kāṇḍ. Up. ८. ५६. ŚĀH. D. ६३७. *आवर्तितम्* (?) HARIV. ३७९९ nach der
Lesart der neueren Ausg. (*आवर्तितम्* ed. Calc.). Kām. NITIS. ११, ६४. —
५) *hersagen, hersprechen* R. ७, ८८, २०. १०९, ४. Bṛā. P. ५, १६, ३४. — ६) *her-*
anziehen so v. a. *gewinnen*: *मनांसि* MBh. ५, ११७. *सामदानविभेदश्च प्र-*
तिलोमानुलोमतः । *आवर्तयत वेदेकीं बहुदण्डोऽयमेरपि* ॥ R. ६, २४, ३४.
अविसंवादन्म् u. s. w. *आवर्तयति भूतानि* Spr. ३०२८. *vielleicht nur fehler-*
haft für *आवर्जयति*, wie die ed. Bomb. an der ersten Stelle hat. — ७)

आवर्तित in der Stelle: सुध्मात् तीक्ष्णवर्तित इयसि Vism. 26, 2 viel-
leicht ein wenig gebogen (आ + वर्तित). — intens. sich eilig —, sich
widerholt bewegen: आ वरीवर्ति भुवनेष्ठः RV. 1, 104, 31. AV. 10, 2, 7.
आ ये वयो न वर्ततत्यामिषि गृभीता ब्रह्मेर्गवि RV. 6, 46, 14. आवर्ततः
10, 30, 10. किमावरीवः (nicht, wie Comm. und Neuere annehmen, von
वर) regte sich Etwas? 129, 1. AV. 5, 1, 8.

— अन्वा med. (das perf. im act.) herbetrollen u. s. w.: अनु वामेकः प-
विरा वर्तत RV. 5, 62, 2. nach Jmd sich hinwenden, Jmdes Gang folgen:
सूर्यस्यावृत्तमन्वा वर्तते VS. 2, 26. KAUSH. Up. 2, 8, 9. TS. 4, 6, 9, 2. अक्षर्यम्
Lāp. 1, 11, 6. दक्षिणांश्चानन्वावर्तते so v. a. kehren rechts um Çat. Br.
2, 6, 3, 18. सव्यं बाहुम् Gobh. 3, 7, 18. — intens. nachfahren: अर्थमेतं रथी-
वाधानमन्वावरीवः RV. 10, 51, 6. stich entlang bewegen: सर्वानूतनं वायु-
रावरीवर्ति TS. 5, 3, 8, 8.

— अया stich abwenden, stich trennen von: अयावृत्य गार्हपत्यात्कृष्यादा
प्रेतं AV. 12, 2, 84. अप चक्रा आवृत्तसं (अ° v. l.) Çāṅk. Çr. 5, 13, 8. —
Vgl. अयावृत् (auch in den Nachträgen) fg. und अनयावृत्.

— अया sich herwenden zu (acc.), kommen zu; wiederkehren: पुरा
संबाधाभ्यां वर्तस्व नः RV. 2, 16, 8. सखे सख्यमभ्यां वर्तस्व 4, 1, 8.
31, 4, 43, 5, 6, 19, 3. 10, 83, 6. AV. 3, 17, 9. 7, 105, 1. 10, 5, 38. 11, 1, 22. VS.
12, 103. MBh. 5, 4128. अयावर्तं स्तोमा भवति Pāṇāv. Br. 16, 4, 11. अ-
भ्यावर्तस्व (उपावर्तस्व ed. Bomb.) ब्रह्म अक्षरात्मनि विभ्रुतम् sich wenden
an, seine Zuflucht nehmen zu MBh. 5, 1679. act.: अभि व आवर्तसुमतिर्नवी-
यसी zu such wandte sich RV. 7, 59, 4. अयावृत् zurückgekommen, zu-
rückgebracht VS. 8, 58. hingekommen zu (acc.) Çat. Br. 7, 5, 2, 7. hnge-
wendet zu Kāṭj. Çr. 7, 4, 10. Vgl. अयावर्त fgg. — caus. 1) herwenden
sc. den Wagen so v. a. herkommen: कृतम् ऊती अया वर्तति RV. 10,
64, 1. — 2) wiederholen: सावित्रीम् Çāṅk. Gṛh. 4, 8.

— उदा caus. hinaustreiben, verdrängen: उदितो गन्धर्वमवीवृताम् AV.
14, 2, 36. ओतास्युदावर्तयति पुरीषं चातिवर्तयेत् austreten machen Suçā.
2, 516, 9. — Vgl. उदावर्त.

— उपा 1) sich hinwenden, herantreten, gelangen zu (acc., auch loc.),
sich auf Jmdes Seite stellen, Jmd zufallen: अतश्चिदा न उप वस्यसा कुरा
युवान् आ ववृधम् RV. 8, 20, 18. उपाद्विभ्यत उपावर्तत तद्देवाद्युदादितः
Ait. Br. 2, 8, 3, 36. 7, 19, 23. पुनरेवैनं वामं वसूपावर्तते TBa. 1, 1, 2, 3.
6, 5, 3. पतरान्वा इमुपावर्तयति TS. 2, 4, 2, 1. 5, 2, 4, 1. वृद्धिम् 4, 6, 5.
उप न आ वर्तस्व komme zu uns 1, 6, 1, 6, 6. Çat. Br. 1, 3, 4, 10. देवान्
1, 4, 11. 2, 4, 2, 11. ओषः 4, 3, 2, 8. स यत्प्रातःसवन उपावर्तयत् 4, 4, 18.
यज्ञे 4, 5, 2, 7. पुंस्तद्विवाः प्रत्यक्षो नुप्यानुपावृताः 3, 1, 4, 6. उपावृत्य hin-
zutretend MBh. 4, 1986. R. Gonn. 2, 17, 24. तमेव मनसा ध्यायत्तुपाव-
र्तत्सरिद्रा MBh. 1, 3850. अम्बरीषमुपावृत्य sich wendend an Bala. P.
9, 5, 1. उपावर्तस्व (अयावर्तस्व ed. Calc.) तद्वत्स अक्षरात्मनि विभ्रुतम्
seine Zuflucht nehmen zu MBh. 5, 1679 (nach der Lesart der ed. Bomb.).
अतय्यं तस्य तच्छादमुपावर्तयेत्पुनः zu Theil werden 1, 2818. देववृष्टं य-
था पयः । अपर्तावपि — उपावर्तत मे Bala. P. 4, 18, 11. प्रदक्षिणमुपावृत्य
Jmd (acc.) die rechte Seite zuwendend MBh. 2, 1621. 3, 4082. 12027. 4,
1784. 13, 6887. R. 1, 33, 17 (34, 15 Gonn.). R. Gonn. 1, 67, 29. 77, 55, 2,
55, 18. अम्बुमार्गमुपावृत्य abbiagend MBh. 3, 4084. zurückkehren, heim-
kehren 1, 7821. 2, 1018. 1016. R. 3, 25, 22. 4, 44, 122. 6, 97, 25. Çāṅk. 8,

14. KULL. zu M. 12, 124. उपावृत् gekommen zu: वाम् (so die neuere
Ausg. st. ताम्) Hariv. 8634. तस्मिन्यज्ञे R. Gonn. 1, 13, 7. herangekommen:
उपावृत्तः 4, 59, 14. संध्याकाल MBh. 5, 825. Bala. P. 4, 13, 38. 5, 14,
32. 9, 6, 30. 10, 1, 56. 33, 39. 79, 1. zurückgekehrt, heimgekehrt MBh. 14,
1546. 15, 806. R. 2, 55, 11 (10 Gonn.). R. Gonn. 1, 4, 35. 2, 24, 3. वनवा-
सात् 57, 27. Ragh. 1, 49. Çāṅk. 46, 6, 7. Mān. P. 17, 8. ब्रह्मचर्याश्रमात्
28, 17. Daçak. 94, 8. — 2) stich niederlassen: उपावर्तावके (अपवर्तावके
ed. Bomb., यथाकथंचित् शयनं कुर्मः Comm.) भूमावास्तोर्य स्वयमर्जिते: R. 2,
53, 4. — 3) Statt finden, geben: यत्र धर्माधर्मा सक्तं कार्येण कालत्रयं च
नोपावर्तते Çāṅk. bei Windischmann, Sans. 127. — 4) उपावृत् stich wöl-
zend AK. 2, 8, 2, 18. R. 5, 26, 21. — 5) उपावृत् Hariv. 6547 fehlerhaft
für उपावृत्, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. उपावर्तन, उपावृत्. —
caus. 1) zuwenden: आ वा धियै ववृत्पुर्धरा उप RV. 1, 135, 5. तेभ्यो द-
शतमुपावर्तयेत् Çat. Br. 4, 5, 9, 16. Kāṭj. Çr. 10, 1, 19. — 2) herbeiführen
Daçak. 94, 8. zurückführen MBh. 2, 2671. R. 2, 19, 18 (16, 18 Gonn.). R.
Gonn. 2, 16, 16. 92, 19. 93, 4. 99, 33. Bala. P. 9, 15, 36. — 3) herbringen,
herziehen: अर्शः Suçā. 2, 47, 9. zurückziehen: यदि प्रक्षिप्य सा पूर्वं पावके
— दग्धा दग्धा पुनः पादावुपावर्तयत (अये ऽये प्रसारितवती Nilak.) MBh.
9, 2784. — 4) sich erholen lassen: अस्यान् MBh. 7, 2739. 2741. — 5) Jmd
von Etwas abbringen MBh. 15, 504.

— अयुपा sich hinwenden —, gelangen zu: क्रीतस्य मनुष्यान्-युपा-
वर्तमानस्य Ait. Br. 1, 12, 4, 1. अन्नायम् TS. 5, 4, 9, 2. अयुपावृत्तं Çat.
Br. 2, 2, 1, 13. 6, 1, 11. 4, 2, 5, 7. 8, 1, 9, 19. °वृत् zurückgekehrt R. Gonn.
1, 61, 10. 2, 65, 12.

— पर्युपा zurückkehren: °वृत् R. 4, 29, 22.

— न्या caus. Jmd von Etwas (abl.) abstecken machen, abhalten von:
कुरिणा दामोदरे न्यावर्तिते रणात् Kāṭhās. 50, 62.

— पर्या 1) sich umwenden, sich abwenden: पर्यावर्ते दुःश्रयात् AV. 7,
100, 1. मत्पर्यावृत्तः (°वृत्तः) 11, 4, 26. यच्छयानः पर्यावर्ते wenn ich mich um-
drehe 12, 1, 34. TBa. 2, 1, 2, 7. 8, 5. पत्नी पर्यावर्तमाने stich drehend 3, 11,
3, 4. यदा खलु वा श्रीदित्यो न्यङ्क्षिभिः पर्यावर्तते TS. 2, 4, 20, 2, 2, 2, 1.
Çat. Br. 2, 4, 2, 21. 2, 9. पुरुषः पराङ्पर्यावर्तते 14, 7, 2, 2. प्रसव्यम् Çāṅk.
Gṛh. 2, 8. पर्यावृत्येति गृह्यदर्शनात् KULL. zu M. 3, 217. पर्यावर्तयथ रथेन
वीरो भागी यथा पादतलाभिमुखः MBh. 4, 2106. पर्यावृत्ते ऽऽश्रमाय er-
richtete seine Schritte zurück nach 3, 10074. पर्यावर्तयष्टं तदेवाम्यायन् etwa
es hat sich das Reich gewendet RV. 10, 124, 4. परिऽआवर्त् Padap. —
2) in den Besitz gelangen von: प्रयुष्मो यावत् — पर्यावर्तेद्वारोक्ता वज्र-
नाभमुताम् Hariv. 8899. — Vgl. पर्यावर्त fg. — caus. umwenden, um-
drehen TS. 6, 4, 1, 1. Çat. Br. 6, 5, 2, 12. Kāṇḍ. Up. 1, 5, 2. — desid. um-
drehen wollen: समानं वृक्कं पर्याविवृत्तस् RV. 7, 63, 2.

— अनुपर्या sich wenden in der Richtung von, nachfolgen: दक्षिणं बा-
हुम् Çat. Br. 9, 3, 4, 17. इन्द्रस्यावर्तम् TS. 1, 7, 9, 3. 5, 2, 5, 1. 7, 1, 2, 1. अनु
वै श्रेयांसं पर्यावर्तते man stellt sich hinter Ait. Br. 2, 20, 3, 11. स एतमेव
(सूर्य) शस्त्रेणानुपर्यावर्तते er folge gleichsam dem Laufe der Sonne 11.

— अपपर्या sich wogwenden: अपपर्यावृत्य पुरोऽस्तादभिपर्यावर्तमानो ज-
येत् Gobh. 4, 3, 12.

— अभिपर्या sich zuwenden, stich drehen nach oder um AV. 12, 3, 8.
15, 7, 4. वयस्यन्यत्रमूर्धमभि पर्यावर्तते die Vögel drehen sich nach der

innen (und anderen) Seite TBa. 1, 2, 3. प्रज्ञापयिषि पर्यावर्तित wandte sich gegen 2, 1, 3, 5. घृषी वै लोक इमे लोकमभिपर्यावर्तित drehte sich um Art. Ba. 4, 27. TS. 2, 5, 3, 5. Ācy. Ca. 2, 7, 2. LĀṭy. 3, 2, 13. GORR. 4, 3, 12.

— उपपर्या स्तोक gegen Jmd wenden ÇAT. Ba. 2, 2, 4, 4. उपपर्यावर्त्त KĀṭh. 10, 5 im Ind. St. 3, 478.

— प्रतिपर्या स्तोक in entgegengesetzter Richtung wenden ÇĀṭh. Ca. 4, 19. KAUC. 89.

— विपर्या स्तोक zurückwenden KAUC. 1. — caus. इदं राष्ट्रं वि पर्यावर्त्तयति ein Solcher wendet die Herrschaft um d. h. bringt sie in fremde Hände TS. 2, 5, 1, 1.

— प्रा caus. zur Erscheinung bringen, bilden, schaffen: नदीं प्रावर्त्तयित्वा MBh. 8, 1009. प्रावर्त्तयति ते वर्णानाममोशैव सर्वशः HARIV. 461. Aus metrischen Rücksichten statt प्रव°. — Vgl. प्रावर्त्तक.

— प्रत्या sich wenden gegen: प्रतीचीनः प्रति मामा वक्षस्व RV. 10, 98, 2. zurückkehren, heimkehren KATHIS. 15, 91, 40, 97, 57, 112. BHAT. 9, 12. HIT. 43, 21, 103, 14. RĪĀ-TAR. 6, 204. निज्ञा श्रियम् 4, 481. ०वृत्त zurückgewandt: ०मुक्षी Spr. 3327. zurückgekehrt 588. MECH. 40. RĪĀ-TAR. 4, 340, 5, 215, 233. निज्ञा भुवम् 473. प्रत्यावृत्तः पुनरिव स मे ज्ञानकीविप्रयोगः UTTAR. 15, 10 (21, 8). wiederholt VARĪH. Bṛh. 5, 89, 7. Vgl. प्रत्यावर्त्तन. — caus. zurücktreiben: क्षामूर्त्त प्रत्या वर्त्तयेमा RV. 6, 47, 81. ÇAT. Ba. 13, 1, 4, 5, 4, 2, 16.

— व्या 1) sich trennen; sich absondern, sich aussondern von (instr.): इमे जीवा वि मृतेराववृत्त्रन् RV. 10, 18, 3. व्यावृत्तः स पाप्मनो AV. 10, 7, 40. TS. 6, 2, 3, 4. अ० TBa. 1, 1, 3, 1. समाना मृतव एकेन पदेम व्यावर्त्तते TS. 5, 3, 1, 2, 7, 1, 40, 1. 2. व्यावृत्त्य शरीरेणामृतो ऽसन् ÇAT. Ba. 10, 4, 2, 9. schied stoh PĀṆĀV. Ba. 24, 11, 2. वाक्सृष्टा न व्यावर्त्तत sich sondern, distinct werden KĀṭh. 27, 3. LĀṭy. 10, 19, 14. Z. d. d. m. G. 9, LXIII. न स पाप्मनो (abl.) व्यावर्त्तते ÇAT. Ba. 14, 4, 2, 2. द्वौ वा एता अस्य पन्थाना अ-सर्बक्षिणाक्षरात्रेणेतौ व्यावर्त्तते sondern sich als Tag und Nacht MAITRAUP. 6, 1. पन्था व्यावर्त्तते द्विधा theilt sich MBh. 3, 16855. sich öffnen SUGR. 2, 332, 17. ०वृत्त geöffnet 193, 5. ०वृत्तदेह (गिरि) gespalten, auseinandergehend HARIV. 3937. तद्वत्समार्त्तमासीद्यावर्त्तमानं (वार्त्तवृत्तमावर्त्तमानं ed. Bomb.) ददशे भ्रमतत् so v. a. sich auflösend MBh. 7, 8145. sich abwenden —, sich losmachen von: व्यावर्त्ततान्योपगमात्कुमारी RAGH. 6, 69. व्यावृत्ता परस्वेभ्यः — तत्कर्ता RAGH. 1, 27. व्यावृत्तचेतसो ऽन्येभ्यो भा-वेभ्यः KATHIS. 112, 67. नैव बुद्धिश्च व्यावृत्ता तस्य HARIV. 7291. विषयव्या-वृत्तात्मन् RAGH. 3, 70. विषयव्यावृत्तकालू-ल VIKR. 9. बाह्यविषयव्यावृ-त्तेन्द्रिय COMM. zu MAITRAUP. 6, 1. abstoßen, sich fortbegeben Spr. 2162. sich umwenden 2691. zurückkehren ÇĀṭh. zu Bṛh. Ān. Up. 8, 55. RĪĀ-TAR. 1, 300, 5, 85. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 11. व्यावृत्त्य स्वार्त्तं गतः VER. in LA. (III) 8, 20, 17, 20, 18, 20. ०वृत्त VARĪH. Bṛh. 5, 3, 5. HIT. 14, 12. व्यावृत्तशिरस्-umgewandt, abgewandt R. 5, 13, 83. verdreht SHAPV. Ba. 4, 4. (सा मृता) व्यावृ-त्तनेत्रभ्रमरा पद्मिनीव किमाकृता verdreht und abgewandt KATHIS. 52, 152. sich absondern von so v. a. sich nicht vereinbaren lassen —, sich nicht vortragen mit: क्रमाक्रमौ स्थायिनः सकक्षाद्यावर्त्तमानौ SARVADARĢANAS. 9, 17. fg. COMM. zu NĀJAS. 2, 2, 2. NĪLAK. 112. व्यावृत्त 216. TARVAS. 41. Z. d. d. m. G. 7, 289, N. 3. BHĀSHĀ. 72. विपत्तव्यावृत्तव SĀH. D. 122, 10. — 2) auseinanderkommen so v. a. eine Streit Sache zur Kriedigung brin-

gen: ते समावद्वीर्या एवासन्न व्यावर्त्तत Art. Ba. 3, 49, 36. — 3) sich wäl-zen R. 4, 19, 3. — 4) sich neigen, von der Sonne: व्यावर्त्तत MBh. 7, 3660. zu Ende gehen, aufhören, zu Nichts werden: व्यावृत्ते ऽहनि (ऽर्यणि ed. Bomb.) 21. व्यावर्त्तमानं (so die neuere Ausg.) तु म-वर्त्तः पुण्यकी-र्तिभिः । धृतं पञ्चकुलम् HARIV. 4142. पुणेष्टावर्त्तमानेषु धर्मो व्यावर्त्तते पुनः ॥ धर्मं व्यावर्त्तमाने तु लोको व्यावर्त्तते पुनः । MBh. 3, 11259. fg. व्यावृत्तस-र्वेन्द्रियार्थं PĀṆĀT. 5, 4. ÇĀṭh. zu Bṛh. Ān. Up. 8, 148. व्यावृत्तमति (वायु) KUMĀRAS. 2, 35. — 5) व्यावृत्त vollkommen frei: धात्मन् KAP. 1, 161. — 6) व्यावृत्त = वृत् H. 1484. COLEBR. und LOIS. zu AK. 3, 2, 41. — Vgl. व्यावर्त्तन, व्यावृत्ति. — caus. 1) trennen, sondern von (instr.) TBa. 1, 1, 2, 1. पाप्मनो 3, 2, 6. तनुवः 3, 7, 2, 5. मनश्च वाचं च ÇAT. Ba. 2, 3, 2, 17. 3, 5, 4, 7. KĀṭh. Ca. 12, 3, 13. mit abl. शुक्लादयो हि गवादिक् सज्ञातीयेभ्यः कृत्तगवादिभ्यो व्यावर्त्तयति SĀH. D. 10, 15. ÇĀṭh. zu KĀṆD. Up. 8, 9. bei Seite legen: दण्डम् R. 7, 22, 46. besettigen VIKR. 154. NĪLAK. 113. ĀNAN- DAGINI zu KĀṆD. Up. 8, 56. SARVADARĢANAS. 5, 9, 9, 18. नेतच्छकं मम वधो व्यावर्त्तयितुमन्यथा so v. a. zurücknehmen MBh. 9, 2046. यः कश्चन रघूणां हि परमेकः परंतपः । अथवाद् इवात्सर्गं व्यावर्त्तयितुमीश्वरः ॥ einen Feind besettigen, eine allgemeine Regel aufheben RAGH. 15, 7. Jmd von Etwas abdringen R. 2, 111, 21 (120, 24 GORR.). व्यावर्त्तितुम् = व्यावर्त्तयितुम् MĀRK. P. 42, 1. — 2) zerstreuen, hierhin und dorthin werfen: ऊरुवात-विनिर्भ्रा हुमा व्यावर्त्तिताः पथि MBh. 3, 12447. — 3) umdrehen, umwen- den: व्यावर्त्तये (so die ed. Bomb.) रथं तूर्णं नदीवेगमिवार्यावत् MBh. 8, 1050. वक्रम् RĪĀ-TAR. 4, 23. — 4) vertauschen HARIV. 4174. — 5) er- sinnen, erdenken (?) DAÇAK. 88, 7. — Vgl. व्यावर्त्तक. — desid. trennen wollen: व्याविवृत्तते ÇAT. Ba. 12, 4, 4, 2.

— समा 1) wiederkehren, sich wiedervereinen; heimkommen (insbes. vom Schüler, der die Lehrzeit beendet hat): समावर्त्तितं विष्ठितो त्रि- गीषु RV. 2, 38, 6. समु प्रिया अर्वावृत्त्रन्सदाय 3, 32, 15. VS. 20, 23. Ācy. GRH. 3, 5, 15. 8, 1. KAUC. 89. GORR. 3, 5, 28. PĀR. GRH. 2, 5. SĀMAV. Ba. in Ind. St. 4, 377. गुरुणा च समनुज्ञातः समावर्त्तत वै द्विजः MBh. 13, 6426. KULL. zu M. 3, 2. गुरास्तु यः । लब्धानुज्ञः समावृत्तः AK. 2, 7, 10. M. 3, 4, 8, 27. Bṛh. P. 10, 80, 28. KULL. zu M. 3, 212, 7, 43. समावृत्ते (so zu lesen) इमे heimgekehrt R. GORR. 2, 83, 1. herantreten, herbeikommen MBh. 5, 7276. R. 5, 6, 7. अथ समावृत्ते कुसुमैर्विः — मधुः RAGH. 9, 24. रुरिन्नेषु समावृत्तेषु सर्वशः MBh. 3, 16282. नानदिशसमावृत्ताः 9, 98. sich wenden gegen: प्रदक्षिणी समावृत्त्य स तौ ihnen die rechte Seite zukehrend R. 4, 12, 22. — 2) von Stellen gehen: तथापि लोके कर्माणि समावर्त्तसि (समापत- ति hat NĪLAK. gelesen) MBh. 12, 1155. — 3) समावृत्त beendet: ०वृत्त (समावृत्त ed. Bomb.) MBh. 1, 3256. — Vgl. समावर्त्तन, समावृत्ति. — caus. heimtreiben: सं ते गावस्तम् आ वर्त्तयति RV. 7, 79, 2. heimkehren lassen, entlassen (einen Schüler) KĀṆD. Up. 4, 10, 1.

— अभिसमा heimkehren TBa. 1, 1, 5, 4. KĀṭh. 37, 1. ÇĀṭh. GRH. 1, 1. KĀṆD. Up. 2, 15.

— उपसमा dass.: सापे पृथक् उप समावर्त्तते TBa. 2, 2, 4, 5. ÇAT. Ba. 3, 9, 4, 3.

— उद् 1) zerspringen: तस्य मूर्ध्नाहवर्त्त ÇAT. Ba. 4, 4, 2, 1. — 2) um- stürzen: तद्यथा वृत्त उन्मूलः प्रुष्यत्युद्धर्तते ऽचिरात् Bṛh. P. 8, 19, 40. — 3) ausgehen, ewold: नास्यास्माहोकात्प्रजोद्धर्तते ÇAT. Ba. 14, 5, 2, 5. — 4) in Wallung, in Aufregung gerathen: उद्धर्ततामसकाले समुद्राधामिव

स्वनः HARIV. 13076. Buā. P. 10, 13, 56. *ausstreuen* Suca. 2, 263, 11. — 5) उद्धृत a) *angeschwellen* Suca. 2, 274, 17. मेघ MBh. 9, 489. स्तन Spr. 472 (zugleich in Wallung gerathen). *hervorragend*: सितोद्धृतार्धद्विन् (शितोद्धृतार्धधारिन् die neuere Ausg.) HARIV. 12540. — b) *in Wallung gerathen, aufgeregt*: उद्धृतोर्मि MBh. 1, 1215. सलिलार्णव 7, 4498. 5186. 8, 2509. R. 5, 9, 13. 6, 75, 15. Ragh. ed. Calc. 7, 50. Mārk. P. 9, 17. °नक्त (समुद्र) Ragh. 10, 79. पाकोद्धृतेषु देशेषु Suca. 2, 7, 6. पवन 274, 11. कृदय R. 5, 76, 17. Buā. P. 10, 13, 56, v. l. — c) *aussehend, ungehörlich sich benehmend, übermüthig*: उद्धृतं सततं लोके राज्ञा दण्डेन शास्ति वै MBh. 1, 1718. 3, 1898. 13, 4765. 7194. Spr. 3246. VARĀH. Bṛh. S. 19, 19. RĀGA-TAR. 3, 495. Buā. P. 10, 41, 35. पुत्र, गज Kām. Nitis. 7, 6. अथ ते बलमुद्धृतं शमये ऽग्निमिवाम्भसा R. 4, 9, 78. अथर्म RĀGA-TAR. 6, 61. — d) *fehlerhaft für उद्धृत weit geöffnet, aufgerissen*: उद्धृतलोचन MBh. 7, 5406. उद्धृतनयन 9, 482. उद्धृतानि Mārk. P. 14, 62. vielleicht auch als Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 25. — Nach H. an. 3, 252 ist उद्धृत = उत्तलित (d. i. उत्तुलित), परिभुक्त und उत्सुक. — Vgl. उद्धर्त fgg. — caus. 1) *zersprengen*: अथां केनैन नमुचेः शिर इन्द्रेद्वर्तयः RV. 8, 14, 13. TBh. 1, 7, 4, 7. मुखसेनाग्निना कुक्का लोकानुद्धर्त्यसिच MBh. 3, 18608 (= HARIV. 699). 16283. दस्युसंघान् 5, 1878. वेलामुद्धर्तपत्नीव (सागराः) 6, 106. HARIV. 10626. 13101. — 2) *hinausschwingen oder schlenkern* KAUC. 16. — 3) *anschwellen machen*: उद्धर्तितेजसा so v. a. *mit hervortretenden Augen* KATHĀS. 29, 80. — 4) *पद्मामुद्धर्तितः der mit den Füßen sich Bewegung macht* Suca. 2, 139, 12. — 5) *salben* (vgl. उद्धर्तन): शवशरीरमुद्धर्तितम् Spr. 209. SUBHĀS. 75.

— समुद्र *anschwellen*: समुद्धृत (मेघोद्धृति) MBh. 2, 1488. — caus. *anschwellen machen, in Wallung versetzen, aufregen*: समुद्धर्तितवेगानां सागराणाम् R. 6, 19, 20.

— उप 1) *darauf treten*: स चेद्वप्रायाडुपवर्तेत वा Āc. 10, 8, 3. — 2) *herantreten, herankommen*: कालो नरवरश्मेष समीपमुपवर्तितुम् (समीपमुपगत्योपवर्तितुं क्षापयितुं प्रेषित इति शेषः Comm.) R. 7, 104, 12. उ-
त्पुपवृत्तायाम् Buā. P. 10, 70, 1. *an Jmd herantreten* so v. a. *treffen, zu Theil werden*: उत्पन्नमिह लोके वै जन्मप्रभृति मानवम् । विविधान्यु-
पवर्तते दुःखानि च सुखानि च ॥ Spr. 3773. नाधर्मेणागमः कश्चिन्मनुष्या-
नुपवर्तते M. 1, 81, v. l. — 3) *sich erholen*: मुक्ता क्वाप्यापयितोपवृत्ता-
न् । पुनर्मुक्ता MBh. 1, 192. स्नातोपवृत्तस्तुरगेः 5, 7164. पीतोपवृत्ताः (क्याः) 7, 4346. — 4) *sappeln*: उपवृत्तजठराशफरीकुल (अपवृत्त Comm.) Kīr. 12, 50. — 5) *आत्ममोक्षोपवृत्त* von einem Todten gesagt wohl so v. a. *sich vom eigenen Fleische während* MBh. 12, 5726. — 6) AV. 19, 56, 3 wird उपवर्तत (von वर्त् mit उपा) zu betonen sein. — Vgl. उपवर्त fgg. und उपवृत्ति. — caus. 1) *hinstreichen* (die Haare) TBh. 1, 5, 5, 7. — 2) *sich erholen lassen*: विपर्यायोपवर्तित (तुरग) KATHĀS. 94, 17.

— समुप *stoh benehmen, verfahren*: कामवृत्तो ऽन्वयं लोकः कृत्स्नः समुपवर्तते Spr. 2008, v. l.

— नि 1) *zurückkehren* (auch vom *Wiederkehren in dieses Leben, wiedergeboren werden*) AV. 10, 1, 17. सद्योधीना नि वावृत्तुः RV. 1, 108, 10. यद्वं प्रसर्गे त्रिकुम्भिवर्तत् 121, 4. नि वर्ततं मानुं गात 10, 19, 1. नि वर्तस्व कृदयं तप्यते मे 98, 17. VS. 8, 12. TS. 6, 1, 6. 2. MBh. 2, 42. 2674. 3, 8450. 15774. f. 5, 7374. 13, 2756. R. 1, 9, 64. 2, 40, 47. 42, 12. 45, 14. वनात्तस्मात् 52, 94. R. Gorr. 1,

9, 62. 4, 13, 20 (पुनर्). 5, 79, 11. KUMĀRAS. 4, 30. Ragh. 2, 40. CĀK. 8, 14, v. l. 70. 14. VIKR. 3, 66, 2. Spr. 398. 2547. 3549. 5218. VARĀH. Bṛh. S. 6, 6. KATHĀS. 18, 94. 32, 48. 124. DAQAN. 66, 14. 90, 6. गवा गवा निवर्तते चन्द्रसूर्योदये यकाः । अद्यापि न निवर्तते बालोक्ताकाशमागताः ॥ SARYADARÇANAS. 40, 21. f. मनसः प्राप्यते क्वात्मा यमाप्त्वा न निवर्तते MAITREYU. 4, 3. Nṛs. TĪp. Up. in Ind. St. 9, 122. BHAG. 8, 21. 15, 6. SĪMKEJAK. 39. एतमधानं पुनर्निवर्तते KĀND. Up. 5, 10, 5. सदेगृहम् Ragh. 3, 67. 9, 14. 11, 57. पुरी दारवती प्र-
ति MBh. 3, 755. 4, 866. आश्रमाय R. 1, 2, 28. Buā. P. 3, 17, 1. 23, 43. च-
ञ्जति न निवर्तते भोतांसि सरितां यथा । आयुसदाय मर्त्यानां तथा रात्र्यक-
नी सदा ॥ Spr. 2924. यापिन्यो न निवर्तते सतां वैश्यः सरित्समाः rück-
wärts gehen 345. न च निष्ठादिव सलिलं निवर्तते मे ततो कृदयम् CĀK. 53, v. l. act. BHAG. 15, 4. MBh. 1, 2242. 3, 37. 15755. 16766. 16773. 16775. 16780. 16786. 12, 1911. HARIV. 4814. R. 1, 17, 21. 4, 43, 62. 7, 37, 5, 3. न्यवृत्तमनोभिः BHATT. 3, 17. निवृत्त्यर्णम् 6, 5. निवृत्त MBh. 4, 142. R. 2, 24, 31. R. Gorr. 2, 58, 36. 3, 50, 28. 70, 11. 76, 84. Ragh. 7, 61. 9, 82. ad MECH. 112. स्वगृहम् PAÑĀT. 98, 25. HIT. 14, 12. दृष्ट्वा निवृत्तमादित्यं प्रवृत्तं चो-
त्तरायणम् MBh. 13, 7711. °कृदय 3, 2852. °येवन् Ragh. 8, 5. — 2) *zurückkehren* so v. a. *abprallen*: अस्मानमिव (आसाद्य) परशुः प्य-
तितः (निवर्तते) R. Gorr. 2, 114, 32. निवृत्तः सागराच्छरः 3, 43, 24. — 3) *fortgehen aus der Schlacht* so v. a. *den Rücken kehren, fliehen*: रणास्त्रिवृत्ते न च BHATT. 5, 102. MBh. 3, 12118. आकृवे ये न्यवर्तस 7, 1046. निवृत्त 5, 5964. अनिवृत्तयोधिन् 7, 5528. Buā. P. 6, 10, 33. — 4) *sich abwenden*: रामं मे ऽनुमता दृष्टिरप्यापि न निवर्तते R. 2, 42, 38 (41, 28 Gorr.). क्रिया चतुर्निवृत्ते मनस्तु न कथं च न KATHĀS. 12, 30. सर्वा-
सः पुरवनिताव्यापारं प्रति निवृत्तकृदयस्य MĀLAV. 38. एनोनिवृत्तेन्द्रिय Ragh. 5, 23. सप्तमिहोत्तरायणम् 7, 58. निवृत्तं कर्म im Gegensatz zu प्रवृत्त *eine jeglichem persönlichen Interesse abgewandte Handlung, eine Hand-
lung, bei der man an keine Belohnung weder diesseits noch jenseits denkt*, M. 12, 88. fgg. Buā. P. 4, 4, 20. 7, 15, 47. प्रवृत्तं च निवृत्तं च शा-
स्त्रम् 4, 29, 13. enden mit, bei (abl.) VARĀH. Bṛh. S. 102, 7. — 5) *sich nei-
gen* (von der Sonne): निवृत्तश्च दिवाकरः MBh. 3, 16821. निवृत्ते किञ्चि-
दादित्ये R. Gorr. 2, 54, 4. — 6) *abstehen von Etwas* (abl.) so v. a. *Etwas einstellen, aufgeben*: न मामि निवर्तते er höre nicht in der Mitte auf ÇAT. Br. 2, 3, 9, 14. यज्ञात् GORR. 1, 4, 30. KENOP. 19. 23. M. 1, 58. सर्व-
मांसस्य भक्षणात् 5, 49. 10, 98. MBh. 5, 7308. रोषात् R. 2, 78, 24. तपसः R. Gorr. 1, 65, 21. अनुक्रोशान्मुडुवाञ्च 3, 69, 2. Spr. 2858. 4762. नृत्यात् SĪMKEJAK. 59. VARĀH. Bṛh. S. 74, 14. मृकान्मम KATHĀS. 12, 100. 42, 171. Buā. P. 3, 8, 21. प्रकृतेः Mārk. P. 43, 6. PAÑĀT. 162, 8. तावदादाय निव-
र्तते SARYADARÇANAS. 2, 17. f. act. MBh. 5, 7310. 13, 4855. R. Gorr. 1, 65, 2. 7, 13, 32. Mārk. P. 113, 37. न्यवृत्तम् Buā. P. 5, 9, 8. न्यवृत्तम् BHATT. 1, 18. निवृत्त MBh. 2, 1770. R. Gorr. 2, 38, 21. प्रतिप्रकृत् JĀN. 3, 48. प-
रस्त्रीभ्यः MBh. 7, 2762. 2764. 13, 1661. Einschlebung nach Kām. Nitis. 5, 91. KATHĀS. 22, 232. Buā. P. 4, 12, 1. 19, 15. Mārk. P. 114, 1. मधुमा-
स ° MBh. 7, 2764. परपरिवाद ° Spr. 174. 3215. आकार ° PAÑĀT. ed. orn. 41, 13. निवृत्त so v. a. *विरक्त der der Welt entsagt hat* Buā. P. 3, 16, 19. 7, 13, 25. — 7) *sich losmachen —, sich befreien von Etwas*: मृत्योः MBh. 1, 6760. पापात् BHAG. 1, 39. मोक्षात् R. 3, 29, 15. sich lossagen von Etwas: निवृत्तो ऽस्म्यथ याज्ञानात् MBh. 14, 127. sich lossagen von einem

Kampfe so v. a. einen Kampf vermeiden, verweigern: न निवर्तते संया-
मात् M. 7, 87. समाहृत्य न शक्यति निवर्तितुम् MBh. 2, 1720. आहूतो
न निवर्तयम् 2047. आहूतो न निवर्तयं समरं प्रति शत्रुभिः Hariv. 7327.
*sich lossagen von Jmd Daçak. 77, 6. absehen von Etwas, keine weitere
Rücksicht auf Etwas nehmen*: देशात् Hit. 71, 22. kommen um: निवृ-
त्तानां मुखात् R. Gorr. 2, 53, 2. — 8) inne halten, verstummen: इत्युक्त्वा
सा न्यवर्तत Kathās. 28, 181. न्यवृत्त 128; statt dessen विराम 125. —
9) weichen, aufhören, vergehen, schwinden, sein Ende erreichen: पाना-
त्पिपासा निवर्तते Çat. Br. 10, 2, 9. TS. 7, 2, 3, 8. Kauç. 94. सर्वे पाप्मा-
नो ऽतो निवर्तते Khand. Up. 8, 4, 1. रतो ऽप्यस्य निवर्तते Bhag. 2, 59. फ-
लमेवास्य देवस्य प्रतीपस्य निवर्तते R. Gorr. 2, 20, 32. निवर्तते संतापः
114, 32. मर्यादयाधिः Suçr. 1, 119, 5. Bālab. 9. इच्छा Spr. 935. वाञ्छा
2387. स्वभावा न निवर्तते 1032. देशः 2270. 5186. प्रायः Rīgā-Tar. 6, 389.
संमतिः Bhāg. P. 4, 29, 35. त्रेकः Çuk. in L.A. (III) 38, 21. पावदुक्तं निव-
र्तते P. 1, 3, 85. Sch. Sarvadarçanas. 108, 8. 116, 8. तत्कार्यं निवर्तते der
Process werde eingestellt M. 8, 117. रेणुः sich legen Bhāg. P. 8, 10, 87.
हेतुना तु निवर्तिष्यति केनचित् (सम वचः) so v. a. seine Wirkung verli-
ren MBh. 9, 2047. न्यवर्ततातपत्राणि राशामपगतोष्मणाम् so v. a. wur-
den unnütz Kathās. 18, 71. यन्तिपयोत्सादितं (पूर्वं वनं) अद्यापि न निव-
र्तते so v. a. zeigt heute noch Spuren davon R. 4, 26, 81. निवृत्त gewichen,
aufgehört, vergangen, geschwunden: घनाः R. 4, 27, 23. शिरोरुजा MBh.
3, 16829. Bhag. 14, 22. अरण्यवास R. 2, 44, 14. 51, 19. 66, 23. 6, 22, 17.
निवृत्तसंताप Suçr. 2, 169, 15 (संतापोय ein Heilmittel von der Gattung
der Rasājana 14; vgl. 1, 10, 2). Sāmājak. 68. Kumāras. 1, 52. Spr. 2717.
Varāh. Bhṛ. S. 8, 5, 32, 29. Kathās. 21, 121. Daçak. 65, 17. Bhāg. P. 1, 8,
27. 3, 5, 6. 25, 41. Hallā. 2, 244. यत्र वाचो निवृत्ताः Spr. 1427. Sarvadar-
çanas. 11, 18. 109, 1. 131, 9. अत्रतेरिति वर्तते उताको निवृत्तम् aufgehört
zu gelten so v. a. nicht mehr zu ergänzen Pat. zu P. 8, 3, 67. Schol. zu
1, 2, 28. इत उत्तरं गोत्राधिकारो निवृत्तः zu Ende zu P. 4, 1, 111. निवृत्ते
ऽह्नि vergangen, abgelaufen MBh. 5, 7235. R. Gorr. 2, 57, 4. चतुर्दशसु
वर्षेषु निवृत्तेषु R. Schl. 2, 52, 28. नीराजन Varāh. Bhṛ. S. 45, 11. 5, 97.
Bhāg. P. 3, 14, 36. निवृत्तकर्मन् R. 4, 27, 11. — 10) unterbleiben, wegfal-
len, nicht eintreten: प्रवरास्तु निवर्तते Lāṭs. 1, 12, 19. 2, 4, 15. 9, 16.
Kauç. 63. 141. आत्मनस्त्यागिनां चैव निवर्ततेदकक्रिया M. 5, 89. 11,
151. न निवर्ततेक्रतुर्मम MBh. 1, 2137. निवृत्तयज्ञस्वाध्याया (वसुंधरा) 1,
7678. fgg. निवृत्तमांस so v. a. मांसनिवृत्त kein Fleisch genessend Uttara.
72, 4. 5 (93, 2). अनिवृत्तमांस 5. निवृत्तदत्तिणा so v. a. eine von einem An-
dern verschmähte Gabe Çat. Br. 3, 5, 2, 25. abgehen, nicht zukommen:
श्रेष्ठता च निवर्तते श्रेष्ठावाप्यं च यद्वनम् M. 11, 185. त्रयो धर्मा निवर्तते
ब्राह्मणात्तत्रियं प्रति । अध्यापनं याज्ञनं च तृतीयश्च प्रतियक्षः ॥ so v. a.
der Kshatrija hat drei Rechte weniger als der Brahmane 10, 77. नि-
वर्ततेरश तस्मात् संभाषणसंकासने । दायाधस्य प्रदानं च यात्रा चैव हि लौकि-
की ॥ kommen ihm nicht zu 11, 184. यतो वाचो निवर्तते so v. a. wofür
es keine Worte giebt Taitt. Up. 2, 4. — 11) fortgehen zu, übergehen auf
(loc.): ऐश्वर्यधनरत्नाणां प्रत्यभिन्ने (so die ed. Bomb.) निवर्तताम् । दृष्टा
(so die ed. Bomb.) हि पुनरावृत्तिर्ज्ञेयताम् MBh. 12, 5090. — 12) gerich-
tet sein auf: अथ वा ते मतिस्तत्र राजपुत्रि निवर्तते MBh. 5, 7016. एवं
तस्य तदा बुद्धिर्मयस्या न्यवर्तत war der Art in Bezug auf 3, 2347. —

13) परा निवृत्ते क्रिया Raem. 12, 56 fehlerhaft für पुनरावृत्ते क्रिया oder
परावृत्तिरे क्रियाः, wie die v. l. hat. निवृत्त R. 2, 54, 4 und Pañāt. 110, 20
fehlerhaft für निवृत्त (so die Bomb. Ausgg.), निवृत्तास्य Hariv. 13891 feh-
lerhaft für निवृत्तास्य, wie die neuere Ausg. liest. भस्म निवृत्ता भूमिम् Suçr.
2, 35, 20 wohl fehlerhaft für भस्मनिवृत्ता भू°. — Vgl. निवर्त fgg., निवर्तित्,
निवृत्, निवृत्ति, नीवृत्, उर्निवृत्. — caus. 1) nach unten drehen (den Kopf)
TBa. 2, 2, 20, 7. — 2) kürzen, zurückschneiden (die Haare): स वै न्येव
वर्तयते केशाव वपते Çat. Br. 5, 5, 2, 6. VS. 3, 62. TBa. 1, 5, 5, 1. यो मृ-
स्याः पृष्ठिव्यास्त्वचि निवर्तयत्योषधीः 4. लोक्षितापसेन निवर्तयते 6, 5.
केशाविवर्तयति स्मश्रूणि वापयति (so) Āçv. Ça. 2, 16, 28. — 3) zurück-
kehren machen, — heissen, zurückführen, zurückbringen: (आश्रयः) मृथा
नेमि नि वावृत्तः RV. 9, 46, 28. पुनरेना नि वर्तय 10, 19, 2. AV. 6, 77, 3. TS.
3, 3, 20, 1. सन्नेन परमेण धनंज्ञयम् । न्यवर्तयत MBh. 1, 7972. 3, 16808. 15,
497. 499. R. 1, 1, 87 (40 Gorr.). वनाकातरम् 2, 73, 22. fgg. R. Gorr. 1, 79,
33. 13, 20. Ragh. 2, 3. Çāk. 24, 7. Kathās. 13, 80. 39, 174. 53, 99. 72, 179.
Rīgā-Tar. 2, 163. Pañāt. 208, 25. ed. orn. 4, 6. Bhaṭṭ. 15, 24. वाजिरा-
ज्ञो निवर्तितः Mālav. 90. Ragh. 7, 41. रथम् 3, 47. R. 2, 46, 31. 60, 5. चै-
रुक्ताङ्गनम् MBh. 1, 7764. — 4) zurückhalten, abhalten, abbringen, ab-
lenken von (abl.) MBh. 2, 1770. 5, 1729. 7120. 7828. 7850. R. 2, 27, 15.
R. Gorr. 2, 27, 26. 35, 21. Ragh. 3, 43. 5, 50. Çāk. 16, 19. 40, 1. Kathās.
22, 178. 28, 140. Bhaṭṭ. 3, 8, 6, 40. तपसस्तम् MBh. 1, 2920. 7644. 5, 7311.
देहत्यागात् Kathās. 57, 172. Bhāg. P. 4, 8, 82. अधरात्कन्दुकाञ्च करम्
Kumāras. 5, 11. असद्यङ्कारनिवर्तितः शिलामुखः 54. धूमो निवर्त्येत स-
मीरणेन Ragh. 7, 52. व्यूहम् R. 5, 83, 3. क्रियमाणानि विषयैरिन्द्रियाणि
M. 6, 59. Vedāntas. (Allah.) No. 12. नगेन्द्रसक्ता नृपस्य दृष्टिम् Ragh. 2,
28. 7, 20. चित्तम् Mārk. P. 40, 5. शकुन्तलाव्यापारादात्मानम् Çāk. 19, 1.
ततो हृदयम् 53. अस्मादसदीप्सितात्मनः Kumāras. 5, 73. देवं पौरुषेण
R. 2, 23, 21. R. Gorr. 2, 20, 24. 1, 60, 27 (58, 24 Schl.). देवं पुरुषकारेण
को निवर्तितुमुत्सकेत् MBh. 5, 7845. Spr. 2033. देवं लोकाविवर्तितुम्
R. Gorr. 2, 20, 38. तन्निवर्तय लङ्केशादपमेतम् 7, 22, 45. — 5) aufgeben,
fahren lassen: युद्धे बुद्धिम् MBh. 6, 5604. त्वय्येव सक्तामनिवर्त्य बुद्धिम्
R. 2, 102, 9. R. Gorr. 2, 21, 5. 23. 3, 61, 31. मतिं परदारभिमर्शनात् 56,
15. मतिं रामात् 5, 25, 5. किमात्मयोगेन निवर्तितेन 4, 29, 24. तस्मावि-
वर्त्य ममताम् Mārk. P. 76, 38. मयि भावे निवर्त्यताम् 74, 31. निवर्तिता-
खिलाकार Bhāg. P. 1, 13, 58. vorenthalten: तया समुद्यतो दातुं कथं सो
ऽर्ह्यो निवर्तितः Mārk. P. 69, 51. यस्ते समुद्यतः शापो द्वितीयः स निवर्तितः
unterdrückt 112, 24. Etwas rückgängig machen M. 9, 238. Jāñ. 2, 31.
— 6) aufhören machen, entfernen, beseitigen: प्रकृतिम् Çāk. Ça. 9, 1, 3.
निन्दं स्तुत्या Ragh. 15, 57. Çāk. zu Khand. Up. 8, 16. Kull. zu M. 8,
351. अविद्याम् Sarvadarçanas. 57, 17. 116, 3. — 7) verschaffen, verleihen:
वृषं निवर्तयाम्यस्य तव कात्तम् Hariv. 587. Mārk. P. 106, 88. — 8) voll-
führen: यज्ञम् R. 1, 42, 25 (43, 22 Gorr.). निवर्तयामास ed. Bomb.). 62, 22.
सर्वम् 2, 22, 4. 24. पितुर्न्यवर्तयच्छ्रीमाविवापम् R. Gorr. 2, 111, 34. निव-
र्तितात्मनियम Bhāg. P. 8, 16, 28. — 9) = simpl. absteigen von Etwas
MBh. 5, 7870. R. 7, 83, 19. — Vgl. निवर्तक fgg., निवर्तनीय fgg. und उ-
निवर्त्य. — desid. s. निवृत्सु.

— अनुनि caus. zurückbringen: राथैतस्य योनिम् Ait. Br. 5, 1, 4.

— अभिनि heimkehren, einkehren bei, wiederkehren: मदनोन्मासयात्रा-

भिनिवत् Heimgekehr von MILATIN. 13, 2. देवानां रुतिरुभि नो नि वर्त-
ताम् RV. 1, 89, 2. तं कृत्ये ऽभिनिवर्तस्व AV. 10, 1, 7. absol. अभिनिवर्तम्
TS. 6, 4, 22, 4. CAT. BR. 12, 8, 9, 30. KĀṬH. 27, 9. act.: पुष्पफलनमभिनिव-
र्तति wiederholt sich SHAPV. BR. 5, 7. — CAUS. 1) wiederholen GOBH. 2, 9,
18. — 2) aufhören machen, entfernen: अयं मानसम् HARIV. 11267.

— उपनि १) *wiederkommen, sich wiederholen*; येन सूक्तेन निविदमति-
पश्येत् न तत्पुनरुपनिवर्तेत वास्तुक्मेव तत् *das kann nicht wiederkehren,*
es ist abgethan Ait. Br. 3, 11. 39. RV. Prāt. 11, 80. उपनिवर्तमिव वै
पश्यः सोपवर्ते रमते Çāṅkh. Br. 11, 5. — 2) *umkehren so v. a. anders*
werden, sich bessern MBh. 12, 2882. स चेन्नो परिवर्तेत *wohl richtiger ed.*
Bomb. st. स चेन्नोपनिवर्तेत *der ed. Calc. — caus. wieder herbeiholen*
Ait. Br. 7, 5.

— अभ्युपनि *wiederkommen, sich wiederholen* ञ्लृक्क. Br. 11, 5.

— परिनि vorübergehen, vergehen: क्लेशाः परिनिवर्तन्ते केषांचिदस-
मोक्षिताः Spr. 3990.

— प्रतिनि 1) *umkehren, zurückkehren, rückwärts gehen* MBH. 1, 6941 (०वत्सर्ग्य). 4, 1659. 7, 1809. R. 7, 27, 18. 30, 4. 70, 4. UTTARAB. 94, 11 (122, 17. fg.). KATHĀS. 85, 25. PĀNĀT. 163, 3. अतिथिर्यस्य भग्नशो गृहात्प्रतिनिवर्तते Spr. 134 (II). अयेति रत्ननी या तु सा न प्रतिनिवर्तते 3426. यथा नद्यो प्रतिप्लोतःप्लावि द्रव्यं प्रतिप्लं प्रतिनिवर्तते SUÇR. 1, 317, 8. von der Vorhaut 296, 15. ०वृत् MBH. 1, 6761. 13, 1884. रणात् HARIV. 9046. ÇĀK. 28. प्रवासान् ed. Ch. 72, 6. सूर्योपस्थानं VIKR. 5, 5. VARĀH. BṢH. 8. 11, 34. UTTARAB. 93, 17 (122, 1). PĀNĀT. 287, 9. दोष SUÇR. 2, 383, 18. ०गुणप्रवाक् BṢĀG. P. 3, 28, 35. — 2) *entrinnen, entgehen*: दिष्टात् MBH. 12, 1152. — 3) *aufhören, sich legen*: आप्रतिनिवृत्तगुणोर्मिधक्र BṢĀG. P. 2, 3, 12. — Vgl. प्रतिनिवर्तिन्. — CAUS. *zurückkehren machen, zurückführen*: यतो याता नरेन्द्राणां सेनाः प्रतिनिवर्तिताः R. 4, 27, 8. *rückwärts gehen machen, zurückwenden, abwenden*: मनः पयश्च निम्नाभिमुखम् MALLIN. zu KUMĀRAS. 5, 5. दृष्टिं ततः BṢĀG. P. 11, 13, 35.

— विनि 1) zurückkehren, umkehren MBh. 3, 8451. 4, 1646. 5, 7085. 6, 4989. 14, 556. Spr. 3781. R. 2, 25, 2. R. Gorr. 2, 1, 35. fg. 3, 5, 6. 5, 39, 14. 7, 23, 53. VARĀH. BRH. S. 11, 39. act. MBh. 4, 1381. युद्धात् 5, 7315. R. 4, 40, 69. विनिवृत्त JĀGŪ. 1, 325. VARĀH. BRH. S. 3, 4. 6, 4. 11, 39. विनिवृत्ता क्राम्यथ (= विनिवर्तयामि) कृतकर्णाग्रनासिकाम् R. 1, 28, 10. RAGH. 8, 49. विनिवृत्ते दिनको प्रवृत्ते चोत्तारूपो MBh. 13, 7702. — 2) sich abwenden: अथप्रकर्षाद्विनिवृत्तदष्टिः R. Gorr. 2, 52, 39. रावणाद्विनिवृत्तात्मा 5, 57, 12 (st. dessen fälschlich विनिवृत्तार्था 66, 14). विनिवृत्तमतिर्पुद्गदभूव (विनिवृत्त^० gedr.) MĀRK. P. 134, 58. सप्तत्रयविदिष्टम् (प्रकृति) so v. a. befreit von SĀKHEJAK. 65. — 3) abstecken von (abl.) so v. a. aufgeben: देवनात् MBh. 2, 2046. युद्धात् 5, 7312. शीलपशदानात् HARIV. 11268 (act.). तपसः R. Gorr. 1, 65, 23. 67, 10. स्वधर्मघर्षाद्विनिवृत्तः 5, 81, 30. — 4) weichen, aufhören, verschwinden: गुरोर्दृष्टात् — गौरवं विनिवर्तते R. Gorr. 2, 62, 34. विषया विनिवर्तते निराकारस्य दैकिनः BHAG. 2, 59. सपिण्डता तु पुरुषे सप्तमे विनिवर्तते M. 5, 60. अथ चारित्रशोषार्थं त्वा प्राप्य विनिवर्तते R. 2, 73, 19 (विनिवर्तितम् ed. Bomb.). Suçr. 2, 372, 18. SARVADARCANAS. 67, 6. कृतशानः so v. a. erlischt Spr. 1832. विनिवृत्तज्ञराडुःख MBh. 14, 561. नादाः प्रस्रवणानां च विनिवृत्ताः सदर्शराः R. 4, 29, 13. ०काम BHAG. 15, 5. ०शापा KATHAS. 59, 170. इद्वक्कावशंशो राजा विनिवृत्तः

स्वयंशान् *aufgehört zu sein* HARIV. 4237. सायसने *seinen* पि सनि-
वृत्ते *zu Ende gegangen* ÇIK. 75, v. 1. — 5) *wegfallen, unterbleiben* LIT.
10, 10, 11. PĪ. bei KULL. zu M. 5, 84. — Vgl. विनिवृत्ति. — caus.
1) *zurückkehren machen, — lassen, zurückführen*: धार्य वनात् R. 2, 82,
17. fg. (88, 16 GORR.). MĀLATI. 169, 12. रथं संपुगात् R. 6, 89, 13. घत्त्रम्
zurückziehen MBH. 5, 7297. — 2) *sich abwenden machen, ablenken*: ते-
जोभिरस्य विनिवर्तितदृष्टिपातैः MĀLATI. 11. गमने तु कृता बुद्धिं न ते श-
क्रामि विनिवर्तितुम् R. 2, 24, 80. — 3) *Jmd von Etwas abbringen*: रामा-
भिषेकसंकल्पात् R. GORR. 2, 8, 82. तपसः MĀK. P. 76, 46. — 4) *aufgeben,*
fahren lassen: रणोत्साहम् R. 3, 33, 4. ह्येहम् Spr. 5012. — 5) *aufhören*
machen, beseitigen: निखिलापदः Verz. d. Oxf. H. 171, b, 45. R. ed. Bomb.
2, 73, 23. BULO. P. 4, 7, 39. 10, 29, 30. ÇIK. 185. यस्मादपत्यकामो वै भर्ता
मे विनिवर्तितः so v. a. *weil mein Gatte dahin gebracht worden ist, dass*
er keine Nachkommenschaft mehr wünscht MBH. 13, 4005. Etwas rück-
gängig machen M. 8, 165. शापम् MBH. 1, 1001. MĀK. P. 115, 5. यात्राम्
VARĀH. BH. 8. 95, 25. तत्कर्म कृत्वा विनिवर्त्य भूयः ÇVERTIG. Up. = प्र-
त्यवेक्षणां कृत्वा ÇMĀK.

— **सिनि** 1) *umkehren, zurückkehren* MBh. 3, 40, 12231. 6, 2250. 7, 1164. HARIV. 8133. 10003. R. 1, 42, 4 (43, 4 GORR.). 2, 45, 2 (43, 2 GORR.). 4, 12, 32. 37, 26. 40, 70. 41, 77. KATHA. 61, 65. धर्को ऽत्तं संन्यवर्तत BULO. P. 7, 2, 35. act. MBh. 3, 746. R. GORR. 1, 42, 10. 4, 10, 33. संनिवृत् MBh. 6, 2250. 18, 6. प्रवासात् HARIV. 8806. R. 3, 30, 26. RAGH. 7, 68. 16, 44. VANIH. BṚH. S. 17, 9. BULO. P. 10, 77, 21. — 2) *sich zurückziehen*: गतमभिमुखं संनिवृत्तं तथैव चतुः MEGH. 90. so v. a. *stocken* (vom Winde) SUÇA. 1, 261, 12. 265, 10. HARIV. 2189 (संनिवर्तयेत् die neuere Ausg.). — 3) *abstehen* —, *ablassen von* (abl.): साहसात् R. 3, 33, 2. 43, 39. तपसः MĀK. P. 99, 10. कश्मलात् BULO. P. 8, 12, 35. — 4) *weichen, aufhören*: संनिवृत्तपरिग्रम BULO. P. 9, 20, 10. — 5) *verstreichen* MBh. 14, 367 nach der Lesart der ed. Bomb. — Vgl. संनिवर्तन, संनिवृत्ति. — 1) *caus. zurückkehren lassen, zurückschicken, zurückführen* MBh. 4, 6. HARIV. 2189 (nach der Lesart der neueren Ausg.). R. 3, 30, 25. BULO. P. 1, 10, 33. 10, 19, 5. अन्ये संबन्धिना विप्र मृत्युना संनिवर्तिताः heimgeschickt so v. a. *fortgeführt* MĀK. P. 76, 33. — 2) *ablenken, abbringen*: नहि सत्यात्मनः — संनिवर्तयितुं बुद्धिः शक्यते R. 2, 34, 32. इन्द्रियाणोन्द्रियार्थेभ्यः प्रियेभ्यः (so die ed. Bomb.) संनिवर्त्य MBh. 7, 2090. मित्रमकार्षात् 5, 3818. रामं वनवासकृतोग्रमम् R. GORR. 2, 16, 39. — 3) *aufhören machen, unterdrücken*: तं घोषम R. 2, 81, 4. अतिप्रसक्तिमिन्द्रियाणाम् Spr. 3750.

— निम् 1) act. *herausrollen lassen, auswerfen* (Würfel aus dem Becher) MBu. 4, 24, wo die ed. Bomb. निर्वत्स्यामि st. निर्वत्स्यामि der ed. Calc. liest. — 2) *hervorkommen, hervorgehen, entstehen, sich entwickeln*: कस्तपादशिरसां पञ्च पिण्डका निर्वर्तन्ते Suçr. 1, 322, 8. 9. द्रव्येषु पच्यमानेषु योऽम्बुपृथिवीगुणाः। निर्वर्तन्ते ऽधिकाः 149, 19. fig. *sich entwickeln zu, werden zu*: तस्य आत्तस्य तप्तस्य तेजो रसो निर्वर्ततामिः Cat. Bn. 10, 6, 5, 2. तदापुं निर्वर्तत Kuāṇḍ. Up. 3, 19, 1. निर्वर्त *hervorgekommen, hervorgegangen, entstanden*: नृणां पञ्चविंशतिर्निरुद्धा Bnig. P. 2, 8, 48. मुद्रलाद्वत्स निर्वर्तं गोत्रं मौद्रलसंक्षितम् 9, 21, 33. कर्मनिर्वर्तैः फलेः Raçh. 17, 18. P. 4, 2, 6a. 4, 19. 5, 1, 79. AK. 1, 1, 3, 16. 3, 2, 50. H. 1487. Vop. 7, 75. द्वापञ्चाशद्येन इर्गाणि राज्ञा निर्वर्तानि so v. a. *erbaut, angelegt* Insehr. in

Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, Cl. 18. कार्पोन निर्वृते (so die ed. Bomb.) कृत्रिमम् (वैरम्) PANÉAT. 110, 20. — 3) erfolgen, zu Stande kommen: निरवर्त्यम् चेदानीं सीतया: BHATT. 8, 69. निर्वर्त्यत्युत्पत्तये: 16, 6. देशो निर्वर्तयेयम्: R. 3, 70, 10. नियोगार्थे निर्वृते M. 9, 62. 61. वाक्यार्थविधारणाध्यवसाननिर्वृता किं ब्रह्मावगति: CAṆK. bei WIND. Sāncara 108. नाशो निर्वृतम् BHATT. 7, 39. — 4) vollbracht werden, sein Ende erreichen: निर्वर्तयेतास्य पाषाणि तिकर्तव्यता नृभि: M. 7, 61. एवं मेकान्तसबस्तत्र निर्वर्तते स्म KATHÁS. 23, 86. निर्वृत fertig, zurechtgemacht KĀTĪ. Ča. 22, 3, 50. ausgewachsen: फल SUCH. 1, 158, 13. 159, 18. vollbracht, beendet, zu Ende gegangen, vergangen: कार्ये कर्मणि निर्वृते R. ed. Bomb. 5, 41, 5. षूडक M. 5, 67. वेश्यदेव 3, 108. विवाक् MBH. 1, 4067. स्वयंवर 3, 2242. दैह्य MĀLAV. 80. निर्वृतमात्रे दिवसे R. ed. Bomb. 2, 54, 4. CAṆK. GĀR. 1, 18, 2, 12. — 5) zurückkehren, fehlerhaft für निवर्त् MBH. 5, 5564 (निवर्त्तये ed. Bomb.). KATHÁS. 26, 114. PANÉAT. 1, 14, 68. — 6) निर्वृत fehlerhaft für निर्वृत MBH. 1, 775 (सुनिर्वृता ed. Bomb.). KĀM. NITIS. 4, 20. — Vgl. निर्वृति. — caus. 1) herausbringen, herausschaffen: घञ्कारान् ČAṆ. Br. 12, 8, 4, 6. KĀTĪ. Ča. 25, 11, 35. घञ् निर्वर्तयिष्यति शत्रुमांसानि दानवा: fortschaffen, fortbringen HARIV. 13756 nach der Lesart der neueren Ausg. hinanslassen aus (abl.) RĪGĀ-TAR. 6, 96, wo wohl निरवर्त्यत zu lesen ist. — 2) hervorbringen, zu Stande bringen, bewirken: einen Wagen RV. 10, 135, 5. मुखबाहू रूढादः । ब्राह्मणां तत्रियं वैश्यं शूद्रं च निरवर्तयत् ॥ M. 1, 81. VĀRT. zu P. 3, 2, 1. हस्ते वर्षाष्व कैतेत्ये जातु निर्वर्तयेत्पात्सम् (तेत्रम्) MBH. 5, 2824, 3, 9993. HARIV. 3931. SARVADARČANAS. 22, 1. सर्वसंभृतिम् R. 4, 29, 8. अम्बिताषपूर्णासुखम् MĀLAV. 73. मदीयेन शरीरवृत्तिं देहेन निर्वर्तयितुम् RAGH. 2, 45. CAṆK. zu KRĀND. UP. S. 44. BHĪG. P. 4, 17, 25. — 3) vollbringen, vollführen: पितृयज्ञम् M. 3, 122. R. ed. Bomb. 1, 41, 24. क्रिया: RAGH. 11, 30. RĪGĀ-TAR. 1, 75. समाधिम् MĀGĀN. 9, 14. मध्याह्नसवनम् KATHÁS. 69, 167. शरीरचित्तम् JĪGĀN. 1, 98. शौचम् MBH. 12, 2. विवाक्म् HARIV. 10900. R. 1, 69, 12. R. GORR. 1, 71, 14. RAGH. 3, 33. KATHÁS. 14, 32. 34, 255. नियमाभिषेकम् RAGH. 8, 5. 14, 7. सपर्याम् 16, 39. शिरःप्रेक्षकार्यम् 18, 103. VIEN. 87, 15. KATHÁS. 20, 98. 220. PRAB. 30, 4. BHĪG. P. 6, 7, 86. 9, 13, 2. 4. BHATT. 6, 142. PANÉAT. 88, 18. आज्ञाम् Spr. 3686. प्रतिज्ञाम् R. 1, 68, 11. — 4) zu Ende bringen, zubringen: मङ्गलोदयं तदेका निरवर्तयत् RĪGĀ-TAR. 3, 247. — 5) erfreuen, zufriedenstellen BHĪG. P. 9, 14, 34. अनिर्वृत्य (von 1. वृ mit निस्) ed. Bomb. — Vgl. निर्वर्तक fgg.

— अभिनिस् *hervorgehen, sich entwickeln* MBu. 10, 79. अभिनिर्वृत *hervorgegangen, entstanden*: एतन्नामाभिनिर्वृतं तस्य देशस्य MBu. 1, 284. 367. 12, 6930. 14, 2828. Buṣa. 1, 51, 18. Çāk. zu Buṣ. Ān. Up. S. 45. 83. Schol. zu P. 6, 4, 126. अनभिनिर्वृतत्वं zu 6, 1, 104. — Vgl. अभिनिर्वृत्ति. — oau. 1) *hervorbringen* Hariv. 11817. Çāk. zu Buṣ. Ān. Up. S. 83. — 2) *vollbringen, vollführen*: गर्वर्थम् MBu. 14, 1666.

— उपनिस् caus. *Kiwas* erzeugen an Sup. 1,260, 13.

— विनिस्, partic. विनिर्वृत 1) *hervorgekommen, hervorgetreten aus*:
 त्वशरीरि विनिर्वृतायास्तस्मै इव वाक्त्वः R. 2, 1, 5. — 2) *zu Ende gekom-*
men, beendigt Jñ. 2, 21. — 3) *fehlerhaft für* विनिवृत DRAUP. 4, 3 (MBH.
 3, 15613 विनिवृत). Mān. P. 134, 58.

— परा 1) sich umwenden, umkehren, den Rücken kehren; zurückkeh-

ren M. 3, 217. R. 7, 48, 24. युद्धात्परावृत्तं किं पलायनं MBh. 4, 2101. प-
रावृत्त्यै स्वमेवाज्ञगमर्तुर्गच्छम् KATHIS. 63, 86. Mārśēn. 119, 13. Çān. 54, 7. 70,
14, v. l. Mīlav. 15, 21, 51, 20. KATHIS. 62, 85. Daçan. 1, 59. Sām. D. 425. प-
रावृत्तं M. 7, 93. fgg. MBh. 3, 11721. 4, 1093. 7, 1254. 7703. 9, 3607. Çān.
72, 1. KATHIS. 18, 228. 72, 378 (Impers.). Brāh. P. 7, 8, 54. KUSUM. 28, 4.
Schol. zu Naism. 22, 42. ऋषोषः (d. i. जलोषः) स परावृत्तः प्रांत्यूरे वा-
युना KATHIS. 46, 129. उपरि० nach oben gewandt Daçan. 91, 2. ऋषयं च
परावृत्तं प्रवसनाद्दकनादिव zurückgekehrt Rīśā-Tar. 1, 330. रसायनपरा-
वृत्तद्वय KATHIS. 40, 72. परावृत्तं यौवनम् PrAB. 40, 16. अपरावृत्तभागधेय so
v. a. Unglücksvogel Vikr. 55, 10. — 2) sich abwenden von: परावृत्तधिया
स्वलोकात् Brāh. P. 14, 22, 82. ततः परावृत्तधियः 83. abstecken von: प-
रावृत्त्यै मरणात् KATHIS. 59, 114. — 3) schwinden, vergehen: परावृत्तार्थ-
रात्र R. 5, 13, 23. परावृत्तगुणधम Brāh. P. 3, 33, 27. — 4) परावृत्त sich
während AK. 2, 8, 2, 18. n. das Schwülzen H. 1245. — 5) परावृत्त Z. d. d.
m. G. 7, 311 fehlerhaft für परावृत्त. — Vgl. परावर्त fgg. und परावृत्त fgg.
— caus. bei Seite wenden: परा कृ पत्स्थिरं कृष नरो वर्तयथा गुरु RV. 1,
39, 3. umkehren lassen MBh. 7, 9201 (परिवर्तय ed. Bomb.).

— परि 1) sich drohen, sich in einem Kreise bewegen; umwandeln: चक्रम् RV. 1, 164, 18. कालश्चक्रवत्परिवर्तमानः Suçr. 1, 19, 20. चक्रवत्परिवर्तसम् MBh. 13, 2860. मुखदुःखे — चक्रवत्परिवर्ततः Spr. 3264. चक्रवत्परिवर्तते दुःखानि च मुखानि च 3261. MBh. 4, 607. एवं संसारचक्रस्य परिवर्तं विदुर्बुधाः 11, 162. रथस्त्रिचक्रः परि वर्तते रजः RV. 4, 36, 1. Çat. Br. 12, 3, 9, 7. 14, 7, 9, 20. रथसदृश्याणि पर्यवर्तत MBh. 3, 12230. सैरेरथः Bhāg. P. 5, 21, 12. ज्योतींषि चन्द्रसूर्यौ च परिवर्तन्ति नित्यशः MBh. 5, 5830. अथो विवस्वान्परिवर्तमानः Kumāras. 1, 16. परिवर्तते मेदिनी MBh. 14, 118. Gaṇitādhy. Kāṇśādhy. 4. वज्रः समत्तात्परिवर्तमानः Bhāg. P. 6, 12, 38. परिवर्तम् in Kreislauf Pāṇāy. Br. 2, 2, 2. यस्मात्प्रपञ्चः परिवर्तते ऽयम् Çvetāçv. Up. 6, 6. वेदिम् Çāṇh. Çr. 17, 18, 4. देवम् Bhāg. P. 3, 4, 20. sich wälzen: भूमौ R. 6, 94, 10. 76, 44 (act.). परिवर्ततेर्मि rollend 3, 60, 19. 5, 93, 20 (सधूमः zu lesen). 6, 86, 41. परिवर्तनेत्र 2, 65, 46. 6, 12, 2. 39, 16. परिवर्तार्तल umgedreht Hariv. 3485. — 2) umherreisen: जनपदे Çat. Br. 14, 5, 2, 20. umhergehen, hinundhergehen, sich tummeln, sich hinundherbewegen MBh. 4, 2014. 6, 2809. 8, 3264. 14, 228. 1396. Hariv. 8794. R. 1, 9, 42. Bhāg. P. 5, 14, 5. क्षेत्रः MBh. 1, 1498. नभसि यथा मेघाः श्येनादयो वायुवशाः परिवर्तते Bhāg. P. 5, 23, 8. वरुणमूत्रं पुरीषं चाप्यपानः (so die od. Bomb.) परिवर्तते MBh. 12, 6874. प्राणो ऽस्य प्रथमे स्थानं वर्धयन्परिवर्तते (परिवर्धते die ältere Ausg.) Hariv. 2188. वनवासस्पृक्षा नित्यं कृदि मे परिवर्तते R. Gonn. 2, 29, 9. तस्याद्या भर्ता दिगुणं कृदपे परिवर्तते R. Schl. 1, 77, 27. अयमानकृतः क्रोधो मदान्मे (sc. कृदि) परिवर्तते 4, 34, 21. परिवर्ततेऽस्मि nach allen Seiten verbreitet Bhāg. P. 1, 11, 35. — 3) sich umwenden, sich umkehren: पृष्ठतः MBh. 1, 7704 (act.). 4, 2107. युद्धाय Hariv. 10587. R. 4, 37, 25. Mṛgśū. 81, 16. Raoh. 4, 78. Vikr. 12, 18. Mālav. 17, 7. Spr. 1230. Śāh. D. 60, 9. Kathās. 64, 85. Rāśa-Tar. 4, 429. Pāṇāy. 189, 21. Hit. 47, 19, v. l. 88, 41. यदा च सर्वभूतानां ह्यापा न परिवर्तते । अपराह्णगते ज्ञमये Hariv. 12805. परिवर्त MBh. 7, 3245. परिवर्तार्थमुखी Vikr. 17. अपसव्य° Vanān. Bṛh. 8. 30, 9. परिवर्तो हि भगवान्सदृश्याशुर्दिवाकरः MBh. 13, 7781 (vgl. 7702). प्रियया तदङ्गपरिवर्तमाप्रियाम् Mālatī. 76, 10. °ः शिल्लोक्तं Pāṇāy. 3, 5, 12. क्तिरीट umgedreht

MBh. 7, 1382. पूर्वावधारितं येनो दुःखं किं परिवर्तते *kehrt schwer zu- rüch* Çik. 172. *steh zurückwendend zu, sich zurückbegeben zu* (acc.) MBh. 12, 396. — 4) *अन्यथा sich anders wenden, einen Wandel erfahren* Spr. 3499. नहि तारामतं किंचिदन्यथा परिवर्तते R. 4, 21, 15. Vira. 132. auch ohne diesen Beisatz: (देवदेवाः) न कल्पन्ती वर्तन्तु परिवर्तसि ते तथा MBh. 3, 15462. स चेन्न परिवर्तते (so die ed. Bomb.) *wenn er sich nicht ändert, wenn er kein anderer Mensch wird* 12, 2832. — 5) *verweilen, sich befinden*: इति वर्षाणि तामिमे नरके M. 4, 165. MBh. 13, 1902. fgg. स्व- गृहे R. 6, 98, 10. अङ्गे तु परिवर्तसी सीता R. Schl. 2, 96, 17. व्यादितास्य- स्य यो मृत्योर्दृष्टाये परिवर्तते Hariv. 10286. एवमेकत्वेन परिवर्तमानः Ka- mila 4, 153. स्त्रीस्वभावात् मे बुद्धिः कारुण्ये परिवर्तते R. 6, 95, 32. Hariv. 11245. (act.). — 6) *währen, dauern*: योगशतपरिवर्तन्योऽन्यकृत्यैः Çik. 193, v. 1. — 7) *abtaufen, verlaufen, verfließen*: परिवर्तं युगम् Hariv. 6479. Verz. d. Oxf. H. 54, a, No. 104, Z. 6. परिवर्त्ते ऽकुनि MBh. 3, 11847. Brahma-P. in LA. (III) 55, 15. 18. — 8) *schwinden*: किंचित्पि ज्वत्तधैर्यं Kumāras. 3, 67. परिवर्तभागाया Milātin. 164, 10. — 9) *sich beschmen, verfahren*: सम्यक् R. Gorr. 2, 17, 32. — 9) *trans. umdrehen, umwenden*: पदि Mān. 81, 18. — 10) *परिवर्त = परिवृत्त umringt, umgeben* Hariv. 4, 27. — Vgl. परिवर्त्त fgg. und परिवृत्त fgg. — *caus.* 1) *sich drehen las- sen, in die Runde bewegen*: मन्दरः परिवर्त्यताम् MBh. 1, 1142. परिवर्- तितं n. nom. act. Bhā. P. 5, 14, 29. भूमाविर्दं च परिवर्तितम् *die Stelle, wo er sich auf dem Boden gewölzt hat*, R. Gorr. 2, 96, 3. पट्टमः पर्यव- र्तयत्सन्पृष्टिव्या दिवः *wenn der Ghama Erde und Himmel umfuhr* (also eig. रथं पर्यवर्तयत्) TBa. 4, 5, 3, 2. — 2) *umdrehen, umwenden*: र- थम् MBh. 8, 4899. Mān. 108, 19. वाकिनीम् MBh. 7, 9202 (auch 9201 nach der Lesart der ed. Bomb.). परिहृतिवाक्ये Ragh. 9, 25. सामुपमान- नमितः परिवर्तयत्या Milāv. 67. Kitz. Ça. 8, 9, 17. अपूपान् Gorr. 3, 10, 9. पात्रम् Karmā. 61, 191. किरोटं परिवर्तितम् MBh. 7, 1268. *umwerfen*: शकटम् Hariv. 3408. 3411. *verdrehen*: स तां वाचं गुरोः पत्न्या विपुलः पर्यवर्तयत् MBh. 13, 3220. *med. sich umwenden, den Kopf herumwenden* TBa. 2, 2, 40, 7. *zu sich umwenden machen*: पुत्र सकृन्ना परिर्वर्तयति so v. a. *er steht die Blicke vieler Tausende auf sich* RV. 5, 37, 3. — 3) *um- wickeln, einwickeln*: पलाशवृत्तेनास्थिनि Kitz. Ça. 25, 8 1. — 4) *umher- bewegen* Maitrasū. 6, 21. Hariv. 2187. — 5) *vertauschen, umwechseln, wechseln*: उद्यमेनस्य वे द्वयं कृत्वा स्वं परिवर्त्य च Hariv. 4014. परिवर्ति- तवासम् Kām. Nitiv. 7, 45. Varām. Bhā. 8, 77, 14. Karmā. 110, 75. Mān. P. 51, 13. कृतायं वाक्यसामेन Kull. zu M. 9, 219. ein Document gegen ein anderes vertauschen so v. a. *erneuern* M. 8, 154. fgg. — 6) *um und um drehen* so v. a. *zu Grunde richten, zu Nichts machen*: जगत् R. Gorr. 2, 20, 34. 3, 69, 27. 4, 26, 15. 5, 18, 35. प्रत्यूक्षाः परिवर्तिताः Mān. P. 16, 55. भयेन परिवर्तितसौकुमार्या Mān. 9, 18. — 7) *um und um kehren* so v. a. *genau durchsuchen*: गुहाश्च विविधाकाराः संक्रमाः परिवर्तिताः R. 4, 47, 13. — 7) *med. sich rundum (das Haar) schneiden* TBa. 1, 3, 3, 1. 3. Çat. Bh. 2, 6, 3, 16. fgg. 4, 5. — Vgl. परिवर्तक fgg. — *Intens.*: वर्धति चक्रं प- रि घ्रातुं *dreht sich beständig* RV. 1, 164, 11.

— अनुपरि *noch wiederholen* Çat. Bh. 14, 9, 19.

— विपरि 1) *sich drehen, sich im Kreise bewegen*: जगत् Bhāg. 9, 10. *sich wälzen*: भूमी M. 8, 22 (= MBh. 13, 3894). R. 2, 72, 26. — 2) *umher-*

fahren: मार्गं न शक्यमावृत्य स्थले विपरिवर्तितुम् Spr. 4429.

wandern: *परिवर्तमानम्* विपरिवर्तमानेन मया Wilson, SIKHARAT. 3, 236. एवं कृदि सदा तस्य विपरिवर्तते *im Herson herumgehen* B. Gorr. 2, 1, 19. — 3) *sich umwandeln*: विमलसुः प्रचलितो वामं विपरिवर्तते MBh. 16, 44. — 4) *sich umwandeln, sich ändern*: सा तु बुद्धिः कृतायेवं पापडवान्प्रति मे सदा । उर्योधनं समासाय पुनरिपरिवर्तते ॥ MBh. 5, 1543. — 5) *beständig herumgehen, mit acc.*: दुःखं वृत्तान्विपरिवर्तते Spr. 4904. — Vgl. विपरिवर्तन, ०वृत्ति. — *caus.* *umdrehen, herumherführen*: च- क्राणि Lit. 10, 5, 13. *umwenden, abwenden*: विपरिवर्तिताधर Ragh. 19, 27. सद्यप्यतं कृत्वा वेष्टं विपि चत्प च *umdrehend, umwendend* MBh. 4, 809.

— संपरि 1) *sich drehen*: चक्रम् Jān. 3, 124. MBh. 1, 10. *sich drehen um* (acc.) 12, 1091. *sich wälzen* 7, 8146. *rollen vom Auge* Mān. P. 43, 30 = Verz. d. Oxf. H. 51, 6, 32. कृदि *im Herson herumgehen*: कार्यं मे काङ्क्षितं किंचिद्दि संपरिवर्तते MBh. 1, 5216. 5657. 3, 1436. 13, 127. 2233. Hariv. 10057. R. 2, 1, 24. अद्यापि तन्मनसि संपरिवर्तते मेऽकारुण्यं 11. — 2) *umkehren, heimkehren* R. Gorr. 2, 93, 12. — 3) *sich frei machen von* (abl.) Bhā. P. 5, 5, 9. — 4) *संपरिवर्तनाभि* Suçā. 4, 277, 1 *wohl fehler- haft für संपरिवृत्त*. — *caus.* *herumführen*: रथादिमुच्य यासान्कृत्यान्सं- परिवर्त्य क्षीघ्रम् । पीतोदकांस्तोयपरिमुताङ्गानघारयेद्दे तमसाविह्वलः ॥ R. 2, 48, 33.

— प्र 1) *in eine rollende Bewegung gerathen, in Gang kommen*: स्वा- मिसेवक्रयोरेवं वृत्तिचक्रं प्रवर्तते Spr. 212. प्रवृत्तो ऽस्मत्तरीरथः so v. a. *ist vorgefahren* Khānd. Up. 5, 13, 2. *in Umlauf kommen, sich verbreiten*: ततः प्रभृति एतत्प्रवृत्तचक्रं नाम नीतिशास्त्रं बालावबोधनार्थं भूतले प्रवृत्तम् Pānāt. 3, 13 (ed. orn. 2, 13). यः प्रवृत्तो भृतिं हृषयति MBh. 13, 1663. — 2) *aufbrechen, sich auf den Weg machen, sich begeben*: प्रवृत्तद्वयः Bhāṭṭ. 13, 7. इतः प्रवृत्तेव Milātin. 94, 11. R. 5, 27, 21. देवालयं स्त्री प्र- यता प्रवृत्ता Varām. Bhā. 27 (25), 8. लोकान्समाकर्तुमिह प्रवृत्तः Bhāg. 11, 32. यो मत्पापप्रमुद्यर्थमिह प्रवृत्तः Spr. 5340. वने प्रवृत्तामिव नीलक- ण्ठम् R. 5, 11, 23. इतिषोणं प्रवृत्ता वाताः Mān. 108. तद्यत्प्रवर्ततां तस्य चक्षुषी so lange richteten sich seine Augen dahin R. Gorr. 2, 41, 3. — 3) *वर्तमनि, वर्तमना, पथा auf einem Wege sich fortbewegen, auf dem Wege* (eig. und übertr.) *bleiben* R. 2, 59, 5. Daçā. 69, 2. Karmā. 41, 57. अपथेन प्रवृत्ते न ज्ञातु Ragh. 17, 54. — 4) *hervorkommen, heraustreten, auftreten, hervorbrennen, hervorgehen, entstehen, entspringen, zu Stande kommen, erfolgen, eintreten, geschehen*: तत्सामग्र्यद्वया प्रवृत्ताणि प्रावर्तत । ता एतास्तुपराः *es entstanden ihnen nicht eigentlich Hörner* (nur Erhö- hungen) Atv. Bh. 4, 17. VS. 28, 19. घापः Gorr. 4, 7, 2. त्वं किं त्रिपथगा देवो अ- लोकान्प्रवर्तसे R. Gorr. 2, 52, 20. ततः प्रवृत्ता सरूपः 4, 44, 32. कृतेर्वीरैर्गवैर्यैः प्रावर्तत महानदी Hariv. 13814. तस्यास्यातु प्रवृत्तेन रुधिराघेन R. 4, 9, 19. तस्य दग्ध्यामवारितम् । अथं प्रवृत्ते Karmā. 13, 126. स्त्रीणां पुण्यम् Mān. P. 81, 12. अर्थेभ्यो हि — प्रवर्तते क्रियाः सर्वाः पर्वतेभ्य इवापगाः Spr. 227. प्रवृत्ता वाणी मे मुखात् 4890. प्रवर्तते ऽन्य- था वाणी शायोपकृतचेतसः 127. यावत्सवन्नानं दापिनी वाक्प्रवर्तते so v. a. *erlöst* 4123. प्रवृत्तवाच 4589. Mān. P. 72, 27. तयोः संबद्धोः नूनं प्रवृत्ता कृमलाः कथाः Bhā. P. 3, 20, 5. प्रवृत्तो मे श्लोकः R. 4, 2, 21. 34. तस्मोस्वनाः कर्षामुखाः प्रवृत्ताः 5, 11, 9. प्रवृत्तास्तत्र ते ऽययः 4, 44, 50. प्र- वर्तमानं च न दृश्यते रजः *aufsteigend, sich erhebend* Çik. 169. रिपुः Kām.

NITIS. 8, 55. मतः सर्वं प्रवर्तते BHAG. 10, 8. SĀMĀJAK. 25. असंकल्पितमेवेक
पदकस्मात्प्रवर्तते R. 2, 22, 24. तस्य कामः प्रवृत्ते गच्छेत् ऽमिरिवोत्थितः
MBH. 1, 4871. कार्यं प्रवर्तसम् 12, 1064. कूरं प्रवर्तस्यते 2, 658. Verz. d.
Oxf. H. 80, 5, 36. fg. उत्पाताः प्रावर्तस्तस्य BHATT. 15, 26. धर्मकामार्थसि-
द्धिश्च ~~वेत्तादिभिरुच्यते~~ KĀM. NITIS. 13, 32. Spr. 53 (II). 4835. SARVADAR-
CANAS. 60, 11. मकान्विघ्नः R. 1, 61, 2. मकान्विमर्दः R. GORR. 1, 63, 2. प-
रिक्षाः Çac. 10, 12. अनुग्रहं संस्मरणाप्रवृत्तम् KUMĀRAS. 3, 8. DAÇAK. 94, 11.
प्रीतिं पूर्वप्रवृत्ता मे संवर्धयितुमर्हसि R. GORR. 1, 70, 18. समानश्चावमानश्च
लभमलभि लयोदयो । प्रवृत्तानि निवर्तते Spr. 8186. ÇYETĀÇ. Up. 2, 12.
सम्यगयोगः प्रवर्तते MAITRUP. 6, 28. प्रजनं न प्रवर्तते M. 3, 61. त्रिषु पिण्डः
प्रवर्तते 9, 186. BHAG. 17, 24. HARIV. 296 (act.). R. 3, 71, 13. 4, 7, 9. द्वि-
विधः प्रवर्तते सर्गः SĀMĀJAK. 24. 52. Spr. 159. 2016. 4814. LA. (III) 87, 2.
Schol. zu KĀTJ. Ça. 3, 5, 1. zu P. 1, 4, 59. ÇĀNKA. Ça. 3, 2, 1. 3, 1. 13, 3, 1.
SARVADARCANAS. 164, 16. fg. 20. Comm. zu NĀJAS. 2, 1, 48. गुरोर्यत्र परी-
त्रादो निन्दा वापि प्रवर्तते Spr. 4029. 4421. 4785. MĀRK. P. 16, 35. प्र-
ज्ञासु ते कश्चिदपचारः प्रवर्तते RAÇH. 15, 47. प्रवृत्तः zu Stande gekommen,
erfolgt, geschehen MBH. 4, 111. 5, 7534. HARIV. 11157. ÇĀK. 31, 8. BHĀU.
P. 1, 10, 8. da seiend R. 2, 77, 23. Spr. 318. कूपः प्रवृत्तपानीयः MBH. 13,
3292. यथा दृष्टिः प्रवृत्ता मे so v. a. wiedergekehrt 3, 18874. — 5) begin-
nen, einen Anfang nehmen: एवं प्रवृत्ते पुद्गल् MBH. 4, 1846. R. 4, 9, 75.
RAÇH. 12, 72. KATHĀS. 47, 50. RĀGĀ-TAR. 6, 248. MĀRK. P. 82, 38. PRAB.
87, 10. यज्ञः R. 1, 60, 8 (62, 8 GORR.). कर्म 61, 8. यात्रामहेतुसवः RĀGĀ-
TAR. 1, 222. BHĀG. P. 3, 11, 33. द्यूतम् MBH. 3, 2208. 3035. 3087. 3047.
हेमतः R. 3, 22, 1. VARĀH. BṚH. S. 8, 27. RĀGĀ-TAR. 3, 168. कृतम् (पुगम्)
MBH. 3, 13099. संध्या 1, 6028. R. 4, 25, 2. प्रवृत्तः begonnen BHAG. 1, 20.
MBH. 3, 1843. 5, 6005. 13, 7702. 7711. R. 2, 66, 28. R. GORR. 2, 96, 28.
3, 67, 10. 4, 25, 12. 5, 89, 11. ÇĀK. 4, 4. MĀLAV. 17, 18. VARĀH. BṚH. S. 8,
28. KATHĀS. 4, 23. 42, 131. RĀGĀ-TAR. 4, 114. 5, 329. DAÇAK. 77, 11. VOP.
6, 33. 58. — 6) beginnen —, anfangen —, anheben zu; mit infin.: त-
स्यामेव प्रवृत्ते गच्छेत् तद्वद्वन् दिशि KATHĀS. 26, 12. मेघः प्रवृत्ते ऽत्र धा-
रासारेण वर्धितुम् 12, 110. ततः प्रावर्तत ज्वाहस्तुं सागरगामिनी RĀGĀ-
TAR. 5, 93. ब्रह्मविद्यां वक्तुं लब्धावसरा श्रुतिः प्रवृत्ते KAUSH. Up. Einl.
प्रवृत्ते देवं पूजयितुं करम् KATHĀS. 11, 67. 12, 106. 13, 81. 88. 129. 18, 157.
22, 201. 24, 224. 26, 184. 27, 184. 29, 75. 32, 44. 35, 136. 36, 115. 126.
43, 199. 52, 162. 64, 34. BHATT. 14, 95. अथाकस्मात्प्रवृत्ते (impers.) तया
साध्या प्रोदितुम् KATHĀS. 10, 36. प्रवेष्टुं प्रवृत्तवान् 42, 126. वातश्च तत्तत्तां
वातुं प्रवृत्ता ऽभूत् 44, 136. इयं पावयितुं लोकान्प्रवृत्ता भगिनी मम R. GORR.
1, 36, 9. 5, 11, 9. R. SCHL. 2, 64, 45. RAÇH. 13, 14. ÇĀK. 126. VIKR. 90. KA-
THĀS. 2, 79. 9, 57. 13, 129. 25, 18. 26, 187. 27, 166. 29, 199. BHĀG. P. 5,
10, 20. — 7) sich anschließen zu; gehen —, sich machen an, sich hänge-
ben; mit dat.: क्रियाविधाताय RAÇH. 3, 44. उदरदरीपूरणाय Spr. 1785,
v. i. MĀLATI. 4, 4. PRAB. 14, 6. तदर्थव्याख्यानाय ब्राह्मणं प्रवर्तते ÇĀNKA.
zu BṚH. ĀR. Up. 8. 207. तपसे KUMĀRAS. 5, 38. प्रकृतिक्रियाय ÇĀK. 194.
षड्यः कर्मभ्यः MBH. 13, 1566. मेघुनाय BHĀG. P. 3, 20, 36. mit अर्थम्. लो-
कस्य हिसकामार्थं प्रवृत्ता भगिनी मम R. 1, 35, 9. उदकपानार्थम् SĀ. zu R. V.
1, 52, 5. mit loc.: अस्यापि M. 9, 292. पैशुन्ये MBH. 13, 5868 (act.). अकार्येषु
KĀM. NITIS. 1, 60. क्रियायाम् Spr. 51 (II). अकुत्सिते कर्मणि 2717. क्रि-
यासु SĀMĀJAK. 58. वाणिज्ये KATHĀS. 26, 126. अस्मिन्नर्थे DAÇAK. 66, 12.

P. 3, 2, 124. Schol. अग्निकोत्रादि SARVADARCANAS. 3, 6. अवयवे प्रवर्तमानता
58, 12. मनस्तेषु प्रवर्तताम् so v. a. richtet sich darauf MBH. 3, 2165. ÇĀK.
25, 8. शोभना साधनेन मुकुन्दे प्रवर्तते so v. a. sein Sinnen und Trachten
ist gerichtet auf VOP. 5, 24. निन्दके ऽपि समर्थस्य तस्य पापस्य — प्रावर्तत
न मे बुद्धिस्तदा R. 4, 8, 56. न तस्य कामः कामेषु पापकेषु प्रवर्तते MBH.
3, 1877. प्रवृत्तः begriffen in, beschäftigt mit, hingegeben, obliegend: परदा-
राभिर्मर्षेषु M. 8, 852. वार्यगलाभङ्गे RAÇH. 5, 46. संपदे SARVADARCANAS. 41,
6. häufig in comp. mit der Ergänzung: वेपुशय्याप्रवृत्तः R. 5, 13, 47. का-
मकारं 2, 22, 8. कार्यं KATHĀS. 32, 92. कूठं 39, 224. कामकर्म 45, 42. 46,
55. जलक्रोडां 56, 249. प्रमदं 414. कुलक्षयं PRAB. 12, 12. HIT. 68, 12.
PAÑĀT. 248, 7. धर्मं MBH. 14, 75. न्यायं KĀM. NITIS. 1, 13. क्षार्पं R.
GORR. 2, 126, 6. वधप्रवृत्तस्य वधानुत्पादे प्रायश्चित्तम् so v. a. einen Mord
beabsichtigend Verz. d. Oxf. H. 87, 5, 14. — 8) sich an Jmd (loc.) machen,
feindselig gegen Jmd auftreten, sich vergreifen an: एते न (so ist zu tren-
nen) बद्धं मन्यन्ते न प्रवर्तन्ति चापरे MBH. 13, 3025. नागिर्यौ प्रवर्तते R.
5, 51, 16. किम् — राज्ञिषु गरुडः प्रवर्तते RAÇH. 11, 27. auch mit acc.:
यास्त्वं मोहादवमन्य प्रवृत्तः MBH. 3, 15714. अन्त्याऽन्यम् so v. a. unter ein-
ander Unzucht treiben Spr. 4815. — 9) verfahren, zu Werke gehen;
mit loc. der Person: मयि मिथ्या MBH. 3, 2414. यथान्यायम् 5, 7081. यथा
R. 4, 16, 28. एवम् KATHĀS. 4, 34. अन्यथा MĀRK. P. 28, 36. सर्वकार्येषु स्वे-
च्छातः HIT. 69, 19. उत्क्रम्य हि स्थितिं देवी (so die neuere Ausg.) प्र-
वर्तामि HARIV. 7258. NĀJAS. 1, 1, 24. SARVADARCANAS. 113, 16. 121, 4. एवं
प्रवृत्तः so verfahren MBH. 1, 7662. HARIV. 3787. 7298. कामतम् M. 3, 12.
दिष्टा (so die neuere Ausg.) HARIV. 7304. साधु KĀM. NITIS. 18, 68. सुं
HARIV. 5174. अं schlecht verfahren MBH. 13, 6695. mit instr. bei sei-
nem Verfahren Etwas anwenden: यथा वृत्त्या KĀM. NITIS. 5, 80. वित्त-
पट्या Comm. zu NĀJAS. 3, 3, Z. 1 v. u. मापया BHATT. 9, 55. धारणभावेन
TATTVAS. 13. त्रिभिः कर्मभिः M. 4, 9. गुणैः BHĀG. P. 4, 5, 16. तद्वाचैव प्रवर्ते
ऽकम् so v. a. ich richte mich nach deinen Worten KATHĀS. 24, 57. mit
loc.: वाक्ये मन्त्रिणाम् Spr. 1358. mit abl.: मयि लोभात्प्रवर्तते HARIV.
9227. रभसात् KATHĀS. 32, 93. — 10) wirkend auftreten, seine Wirkung
äussern; zur Geltung —, zur Anwendung kommen: स्वभावः BHAG. 5,
14. तस्यैवाज्ञा प्रवर्तताम् R. 2, 58, 20. Spr. 1383. Schol. zu P. 7, 1, 26.
Comm. zu NĀJAS. 1, 1, 1 (S. 3, Z. 9). कुशलपदं प्रवीणो वर्तमानम् die Be-
deutung von प्रवीण habend SARVADARCANAS. 172, 18. 161, 10. mit abl.:
कारणमस्त्यव्यक्तं प्रवर्तते त्रिगुणातः समुदायश्च । परिणामतः SĀMĀJAK.
16. प्रवृत्तं कर्म eine auf ein bestimmtes Ziel gerichtete Handlung, eine
Handlung, von der man sich einen Vortheil verspricht M. 12, 88. fg.
BHĀG. P. 4, 4, 20. 7, 15, 47. 49. 4, 29, 12. dienen —, verhelfen zu (dat. oder
mit अर्थम्) Comm. zu NĀJAS. 2, 1, 55. SARVADARCANAS. 152, 11. fg. — 11)
fortbestehen, fortwähren SARVADARCANAS. 115, 21. 168, 9. mit einem partic.
praes. fortführen Etwas zu thun: वर्ततत्र प्रवृत्ते तदा HARIV. 7706.
भक्षयतः प्रवर्तते 18268. कूपः सुप्रवृत्तो नित्यशः so v. a. stets in guter
Ordnung befindlich MBH. 13, 3292. — 12) werden zu (nom.): कौशिकी
परमोदारा सा प्रवृत्ता महामदी R. 1, 35, 8. — 13) vorhanden sein, da sein
BHĀG. P. 2, 9, 10. रुष्टमेतां मम मकीमतीवेष्टा प्रवर्तते MĀRK. P. 61, 14.
133, 1. यतो ममापि महदुःखं प्रवर्तते PAÑĀT. 114, 18. — 14) als transit.
= caus. vollbringen, vollführen: एवंविधानि कर्माणि प्रावर्तत R. 7, 36, 20.

असदा कसितं किंचिदकितं वापि कर्मणा । रक्ष्यमरक्ष्यं वा न प्रवर्तयामि सर्वथा ॥ MBh. 18, 5869. *zukommen lassen, gewähren*: कश्चिद्राज्ञा ब्राह्मणानां यवावत्प्रवर्त्तते पूर्ववत्तात वृत्तिम् 3, 699. — 15) प्रवृत्त wohl fehlerhaft für अपवृत्त (= परिमत्त Comm.) Nir. 1, 9. für प्रवृत्त ĀcV. Gṇu. ed. St. 4, 2, 9. für प्रवृत्त Indh. 5, 28 (MBh. 3, 1844 richtig). Kathās. 43, 282. — Vgl. प्रवर्त्त, प्रवर्त्तमानक, प्रवर्त्तितव्य (न पुनरेवं प्रवर्त्तितव्यम् Ām. 79, 6), प्रवर्त्तिन्, प्रवृत्, प्रवृत्त (प्रवृत्ता N. pr. einer Unholdin Mārk. P. 51, 42, wo प्रवृत्ता sl. प्रवृत्त zu lesen ist), प्रवृत्ति. — caus. 1) *rollen machen, in Bewegung setzen; fortschleudern, fortschieben* u. s. w.: रथम् RV. 10, 114, 6. Cat. Br. 3, 5, 8, 17. Kāṭh. Ca. 8, 4, 1. इतस्तर्हि देवः प्रवर्त्तयतु पुष्पकम् Uttarak. 36, 7 (48, 5). चक्रम् Bhāg. 3, 16. राजचक्रम् MBh. 13, 4262. प्रवर्त्तय दिवो अश्विमानम् RV. 7, 104, 19. Parāś. Br. 12, 6, 6. शुक्रम् Cat. Br. 1, 6, 2, 8. कटं पदा Gobh. 2, 1, 20. अयः Kāṭh. 26, 1. Lāṭh. 5, 8, 14. ज्ञाक्रीवीम् R. 3, 2, 11. Ragh. 13, 51. दोषम् Suca. 1, 159, 6. *senden, schicken* Prab. 46, 5. — 2) *in Gang —, in Umlauf bringen, verbreiten, einführen, einsetzen*: पूर्वेः प्रवर्त्तितं किंचित्कुले ऽस्मिन्मृषसत्तमैः । साधु वा यदि वासाधु तत्रातिक्तास्तुमुत्सहे ॥ MBh. 1, 4438. 13, 4604. महाभाष्यम् Rāga-Tar. 1, 176. 4, 487. धर्मपूर्वम् R. 2, 21, 35. Vāju-P. bei Muir, ST. I, 153. आचार्यैः — वेदार्थेभ्यो निष्कृष्य कर्मार्थं सुखावबोधनानीमानि विद्यास्थानानि प्रवर्त्तितानि Uvāṭa bei Müller SL. 98. संकिता येः प्रवर्त्तिताः Verz. d. Oxf. H. 55, a, 5. Bhāg. P. 3, 8, 2. यात्रायागादि नागानाम् Rāga-Tar. 1, 185. नीलोदितं विधिम् 186. तेन राज्ञा प्रवर्त्तिताः । स्थितयो वीतसंदेहा भास्वतेव दिनक्रियाः 4, 53. ज्ञेयैकेचित्तां व्यवहृतिम् 397. इत्येष तेन संवादे गृहकृत्ये प्रवर्त्तितः 5, 175. 183. प्रवर्त्तिते ऽस्मिन्कर्माधनि कुमारिलेन LA. (III) 92, 19. fg. Bhāg. P. 3, 24, 37. 5, 1, 21. मूर्खेण येन कायस्था दास्याः पुत्राः प्रवर्त्तिताः Rāga-Tar. 5, 179. — 3) *entstehen lassen, bilden, hervorbringen, vollbringen, bewirken*: भुवनानि सप्त MBh. 3, 13981 = 12, 6924. सेतुम् einen Damm errichten Jān. 2, 157. गोभिः प्रवर्त्तिते तीर्थे M. 11, 196. नदीम् MBh. 4, 2014. 6, 2336. 5501. 7, 502. Hariv. 9338. अतश्चर्मपवती गोचर्मभ्यः प्रवर्त्तिता MBh. 13, 3351. 683. Rāga-Tar. 4, 306. अलाहर्षं प्रवर्त्तितम् Hariv. 4809. 12150. Ragh. 5, 37. युगमन्यत् MBh. 5, 1873. त्वया प्रवर्त्तिते मार्गे Hariv. 9727. रुधिरनिस्पन्दैस्त्वच्छरीरप्रवर्त्तितैः R. 3, 35, 31. मरणम् Suca. 2, 219, 17. ईशैर्धर्म्यवृत्तैः प्रवर्त्तितकृतेदयः Rāga-Tar. 5, 123. कर्मारम्भान् R. ed. Bomb. 6, 6, 8 (5, 77, 9 Gorr.). प्रवर्त्तितलतालास्य Kathās. 35, 5. लोकयात्रा प्रवर्त्तये (प्रवाक्ये ed. Bomb.) so v. a. *ich bringe mein Leben zu* R. 2, 109, 27. व्ययकर्म so v. a. *ausgeben* Spr. 367. अन्यैः प्रवर्त्तितं तत्कथाम् *vorbringen, erzählen* Śāu. D. 59, 5. राज्ञा तेन सर्वं प्रवर्त्तितम् *vollführt* Verz. d. Oxf. H. 32, a, 41. — 4) *an den Tag legen, bezugen* R. 7, 30, 15. 33. Bhāg. P. 10, 47, 25. Mallin. zu Kumārab. 3, 24. — 5) *beginnen, unternehmen*: कर्म Kāṭh. Ca. 25, 14, 8. संग्रामम् MBh. 7, 8920. Hariv. 10460. गिरियज्ञम् 3817. R. 4, 60, 3 (62, 7 Gorr.). Bhāg. P. 8, 18, 21. आदानि Hariv. 1000. वास्तुसंशमनीयानि मङ्गलानि R. 2, 56, 27. जलदानोत्सवम् Kathās. 112, 61. Mālatim. 13, 2. — 6) *anwenden, gebrauchen*: तौ प्रावीवृत्तौ जेतुं शस्त्रालान्यनेकशः Bhāṭṭ. 15, 90. — 7) *Jmd zu Etwas veranlassen, bewegen*: तं पुत्रमाकारुदि प्रवर्त्त्य Kathās. 80, 14. 106, 26. प्रवर्त्तयामि मुरतं (wohl मुरते zu lesen) यावदेताम् 122, 57. क्षातारं हि रागादयः प्रवर्त्तयन्ति पुण्ये पापे वा Comm. zu Nāṭyab. 4, 1, 18. Kusum. 37, 11. 13. — 8) = *simpl. verfahren, zu Werke*

gehen: यो यथा वर्त्तते यस्मिन्स्तस्मिन्नेव प्रवर्त्तयन् । नाधर्मं समवाप्नोति MBh. 5, 7079. — Vgl. प्रवर्त्तक 48.

— अतिप्र 1) *übermäßig hervorkommen*: Blut Suca. 1, 45, 18. fg. — 2) *stark sich äussern*: अतिप्रवृत्तिनां विषं नातिप्रवर्त्तते Suca. 2, 269, 12.

— अनुप्र *hervorkommen entlang, nach*: ततो विषं प्रवाक्ये पराधीरन् संवतः RV. 1, 191, 15. तं सामानु प्रावर्त्तत 10, 135, 4. अनुप्रवृत्त *folgend auf* (acc.) Bhāg. P. 1, 17, 22. 3, 2, 14. 25, 37. 4, 29, 54. 5, 1, 39.

— अभिप्र 1) *hinrollen, sich hinbewegen zu*: एतां ते दिशो रथो ऽभिप्रवर्त्तताम् Ait. Br. 8, 10. तद्यदि ह वा एवं विद्वांसमभौ पर्वतावभिप्रवर्त्तयताम् Kaush. Up. 2, 12. यत्र भागीरथी गङ्गा यमुनाभिप्रवर्त्तते *sich ergiesst* in R. 2, 54, 2. *sich in Gang setzen* ĀcV. Gṇu. 2, 6, 5. 3, 12, 5. — 2) *beschreiten*: गौरभिप्रवृत्ता Nir. 2, 9. अभिवृत्ता v. l. — 3) *अभिप्रवृत्त im Gange seiend, Statt findend*: नर्मण्यभिप्रवृत्ते (कर्मणि ed. Calc.) MBh. 8, 2464.

— 4) *अभिप्रवृत्त begriffen in, beschäftigt mit* (loc.): कर्मणि Bhāg. 4, 20.

— Vgl. अभिप्रवर्त्तन. — caus. *rollen lassen, schleudern gegen*: वज्रमेनमभि प्रवर्त्तयति TS. 3, 2, 9, 1. mit dat.: प्र यच्चक्रमरावणे सनता अयवर्त्तयत् SV. Āraṇyag. 2, 24.

— उपप्र caus. *hinschleudern, hinschieben* u. s. w.: (शिष्टे सोमम् ब्रष्टा-कुर्वनीयमुप प्रावर्त्तयत् TS. 2, 4, 42, 1. अयः 5, 5, 8, 6. Kāṭh. 26, 1.

— परिप्र caus. *herführen*: don Wagen RV. 10, 135, 4.

— प्रतिप्र caus. *hinführen* Kauç. 14.

— संप्र 1) *ausbrechen, sich fortbegeben*: एवं पितरि संप्रवृत्ते Bhāg. P. 5, 2, 1. — 2) *hervorkommen, hervorgehen, entspringen, entstehen*: शिखराग्न्यस्य धाराणां स्रवणं संप्रवर्त्तते R. 4, 43, 37. मुखेभ्यो रुधिरं तीव्रं कृपानां संप्रवर्त्तत 6, 69, 45. MBh. 12, 8488. घनतम् 13, 4626. Hariv. 12243. Mārk. P. 45, 48. दुःखं चतुर्भिः शारीरं कारणैः संप्रवर्त्तते Spr. 5045. Suca. 2, 495, 1. 524, 8. संवत्सरस्य पर्यन्ते निःश्वासः संप्रवर्त्तते । यदा MBh. 3, 13537. न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि न निवृत्तानि काङ्क्षति *Entstandenes, Gekommenes, was da ist* Bhāg. 14, 22. — 3) *beginnen, seinen Anfang nehmen*: संप्रवृत्ते तु संग्रामे MBh. 4, 1618. R. 6, 19, 2. Prab. 72, 0. संप्रवृत्ते मकोत्सवे MBh. 3, 3063. यज्ञो ऽतो संप्रवर्त्तते R. 1, 32, 10. सायत्तने सवनकर्मणि संप्रवृत्ते Ām. 75. निशा R. 3, 5, 10. त्रेता Hariv. 12161. Bhāg. P. 1, 3, 24. 9, 14, 43. नो सम्पगतुषु संप्रवृत्तेषु Varāh. Bh. 8. 46, 39. Rāga-Tar. 6, 271. नोत्सवाः संप्रवर्त्तते *werden nicht unternommen, finden nicht Statt* R. 2, 114, 14.

— 4) *beginnen —, anheben —, sich anschicken zu, sich machen an*; mit infin.: यत्स्वमनैर्देवितुं संप्रवृत्तः (संप्रमत्तः ed. Calc.) MBh. 8, 3509. mit dat.: स्थितिकर्णाय संप्रवृत्तः Mārk. P. 104, 36. mit loc.: त्रैलोक्यस्य विनाशने MBh. 3, 8737. जगतो विमृष्टो VP. bei Muir, ST. IV, 35. अयमे संप्रवृत्तः *begriffen in* MBh. 5, 531. धर्मो 12, 2350. — 5) *verfahren, zu Werke gehen, sich benehmen* R. 4, 16, 23. Mārk. P. 134, 25. Śāu. D. 539.

— 6) *मनसि im Sinne herumgehen* so v. a. *Jmd nahe gehen* R. 5, 25, 10.

— 7) संप्रवृत्त MBh. 14, 77 fehlerhaft für सम्प्रावृत्त, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. संप्रवर्त्तन, संप्रवृत्ति. — caus. 1) *in Gang —, in Umlauf bringen, verbreiten, einführen* MBh. 3, 11047 (S. 571). 13, 4601. कुपययाषण्डम् Bhāh. P. 5, 6, 10 (med.). तोरमाणेन दीवाराः स्वारुताः संप्रवर्त्तिताः Rāga-Tar. 3, 103. — 2) *beginnen, unternehmen*: संग्रामम् MBh. 7, 7737. क्रतून् Hariv. 2780. — Vgl. संप्रवर्त्तक.

— अभिसंप्र *beginnen*: संवत्सरे ऽभिसंप्रवृत्ते Varāh. Bh. 8, 19, 6. —

caus. wechseln, ändern (?): रणाशिरम् MBh. 1, 1181. *inter se confundere et turbare Gild.*

— प्रति Jmd (acc.) zu Theil werden M. 1, 81. — Vgl. प्रतिवर्त्तन, प्रतिवर्त्त und प्रतिवर्त्तन. Siddhānta. S. 137. — caus. schlendern gegen: समग्रं प्रति वर्त्तये गोर्ध्वो क्षमानम् RV. 1, 121, 9.

— वि 1) rollen, laufen, sich drehen: वृक्त्रे वि वाक्ते RV. 1, 164, 14. 166, 9. वि वर्त्तते वृक्त्रे चक्रियेव 185, 1. 6, 9, 1. एवं द्वादशभिरेर्विवर्त्तते कालवज्राद् H. 128. घृयं यो वज्रः पुरुषा विवृत्तः sich schlingend, schlängelnd RV. 10, 27, 21. sich wölben MBh. 3, 11953 (act.). Hariv. 10838. वज्रं R. Gonn. 2, 105, 16. sappeln: कालकाष्ठमुष्कन्दरविवर्त्तमानमिव भूतजातम् Uttarā. 105, 11 (143, 3). sich krampfhaft bewegen R. 4, 22, 25. sich hin und her bewegen, hin und her stehen: विवर्त्तते (विवर्धते die neuere Ausg.) झलधरा: Hariv. 3822. R. 3, 30, 4. विवृत्त sich nach allen Seiten drehend, von Augen R. 2, 87, 2. 4, 21, 87. 5, 39, 16. Bala. P. 3, 8, 16. 7, 4, 13. Mān. P. S. 655, Cl. 1. झलं बाणमयं विवृत्तम् MBh. 8, 7309. विवृत्ताङ्गं verdreht R. 2, 63, 16. — 2) sich abwenden, sich entfernen, fortlaufen; sich trennen, abscheiden RV. 5, 53, 7. युजा वि वाक्ते 10, 33, 9. AV. 10, 1, 19. पायसा Kāth. 12, 11. Cat. Bn. 2, 2, 9, 17. 11, 2, 5, 3. अथो यद्यव वा सिधेदि वा वर्त्तते 13, 5, 2, 16. आपः Pāṇāy. Bn. 13, 9, 16. Kāth. Ca. 1, 8, 24. यत्रासौ केशासौ विवर्त्तते sich theilen Taitt. Up. 1, 6, 1. seinen Platz ändern Suca. 1, 26, 7. sich wenden, sich umwenden: तामितः पुरतश्च पश्चादसर्वकिः परित एव विवर्त्तमानाम् Milātin. 24, 13. Ragh. 19, 25. Clk. 39. Kathā. 10, 120. 19, 114. धर्वाक् Mān. P. 47, 28. विवर्त्तमाने सिग्मेशौ zum Untergänge sich neigend MBh. 7, 2754. विवृत्त umgewandt, gebogen: ०वदना Clk. 45. त्रिक Ragh. 6, 16. पार्थ Bhāṭṭ. 2, 16. कटाक्ष Bala. P. 9, 10, 12. vom rechten Wege abkommen: कर्मिष्वर्थं विवर्त्तते (निवर्त्तते ed. Bomb., = भ्रष्टयते Nīlak.) स्थापयेतो न धर्ममि MBh. 5, 2861. — 3) hervorkommen aus (abl.) Cat. Bn. 8, 4, 25. 13, 4, 4, 2. — 4) sich entfalten, sich entwickeln: येनोशतं कर्म विवर्त्तते कं Cvetāg. Up. 6, 2. जीवितं च शरीरेण ज्ञात्येव सकृ ज्ञायते । उभे सकृ विवर्त्तते उभे सकृ विनश्यतः ॥ Spr. 4082. पतः सर्वं जग्देतद्विवर्त्तते Verz. d. Oxf. H. 177, a, c. Comm. zu Phas. S. 100, Z. 1. Kūzokop. in Ind. St. 9, 10. Sarvadarśana. 140, 4. 146, 15. — 5) sich an Jemand wagen: स्वपाभिगुतं केसिपे न विवर्त्तेपुरस्काम् MBh. 3, 8438. — 6) व्यवर्त्त R. 3, 42, 10 fehlerhaft für न्यवर्त्त, wie die ed. Bom. liest. विवृत्त fehlerhaft für विवृत्त Kāth. Up. 2, 22, 5. विवृत्तदेष्टा (विवृद्ध die neuere Ausg.) mit blossgelegten Zähnen, die Zähne zeigend Hariv. 12949. विवृत्तास्य (विवृत्तास्य ed. Cal.) aus metrischen Rücksichten statt विवृत्तास्य 13891. विवृत्तो-तिरोधाय R. 5, 10, 21 eher विवृत्तो ० unbedeckt als विवृत्त verdreht. — Vgl. विवर्त्त u. s. w. — caus. 1) umdrehen, umwenden: वि चर्मणीव धिषीषो ध्वर्त्तयत् RV. 6, 8, 3. 7, 80, 1. 8, 14, 5. Comm. zu TBn. I, 76, 6. umherdrehen MBh. 1, 509, 13, 2861. परागः । वस्त्याभिर्विपसि विवर्त्तितः Kin. 5, 39. Rāśa-Tar. 4, 635. विवर्त्तित sich windend: मेरुकूटासेषो निपतसी पिवति त्वा (मङ्गल) Mān. P. 65, 3. umgedreht, umgewandt: विवर्त्तितान्न-नेत्रं Kāmān. 5, 51. verbogen: नेत्र Suca. 2, 199, 19. verzogen: वू Clk. 23. — 2) umfarnen, davongehen lassen; ausscheiden RV. 5, 48, 2. AV. 10, 7, 26. अन्यत्रोय वि वर्त्तय नमिहं den Wagen 11, 2, 21.

— कतिवि caus. zu weit vñ einander entfernen so v. a. zu stark un-

terscheiden RV. Phā. 3, 18.

— अनुवि entlang laufen: अनु मातरं पृथिवी वि वाक्ते RV. 8, 82, 2. — caus. mod. Jmd nachhellen AV. 15, 7, 2.

— सम् 1) sich zwenden, sich einstellen, einkehren: से ते वज्रो वर्त्ततामिन्द्र गव्युः RV. 6, 41, 2. AV. 6, 102, 1. मा से वृत्तो मायं सृपः 8, 6, 8. Aeron- kommen, sich nähern R. 4, 39, 28. auf Jmd (acc.) losgehen MBh. 6, 5228.

— 2) congredd: से यद्विशो ऽववृत्त पुध्मा: RV. 4, 24, 4. sich zusammen- thun (in coltu): सो ऽस्तोत्रं असंवर्त्तमानः शेते Cat. Bn. 13, 4, 4, 9. Clk. Ca. 16, 1, 12. etwa sich vereinigen, sich zusammenballen Kāv. 33. संव-

र्त्तम् absol. Pāṇāy. Bn. 14, 12, 7. — 3) sich bilden, entstehen, hervorgehen: शीर्षो धौः समवर्त्तत RV. 10, 90, 14. 121, 1. 7. Cat. Bn. 6, 1, 4, 10. 8, 1. Clk. Gāth. 1, 17. क्षेत्रज्ञाः समवर्त्तत गात्रेभ्यस्तस्य VP. bei Muir, ST. I, 25, N. 40. येन (भीमेन) भेमाः सुसंवृताः Hariv. 5243. सस्वेदा धुकुटी धेमा

ललोटे समवर्त्तत MBh. 4, 166. f स्यात्तर्त्तनसि कामः समवर्त्तत Nā. Tā. Up. in Ind. St. 9, 72. sich ereignen, eintreten: काः कथाः समवर्त्तत तस्मिन्वी-

रसमागमे MBh. 12, 1927. ततस्य तेन संवृत्तम् Rāśa-Tar. 1, 271. अद्भुतं ख-

लु संवृत्तम् Clk. 71, 22. 68, 3. व्यवसितस्य मे संवर्धनं संवृत्तम् Vān. 87, 2. तेषां कदाचित्संवृत्तो विधोरो लोकेतुर्लु Verz. d. Oxf. H. 68, a, 38. तदस्या ना-

सिकादिः स्वकर्मणापि संवृत्तः Pāṇāy. 41, 25. सुसंवृत्त Bala. P. 10, 87, 10. ज्ञायतामेव रत्ननी कत्यं सा समवर्त्तत R. Gonn. 2, 117, 1. 6, 14, 24. शनै-

र्मध्याङ्गः समवर्त्तत Kathā. 104, 202. Pāṇāy. 77, 12. अत्र यात्रामकेतसवः संवृत्तः 43, 2. मन्त्राग्रवाद्य विधिवत्स यज्ञः समवर्त्तत begann, nahm seinen

Anfang R. Gonn. 1, 33, 8. — 4) in Erfüllung gehen: संवृत्तः मनोरथः R. Gonn. 1, 48, 25. — 5) werden: दारुणाः समवर्त्तत यकाः सर्वे प्रदक्षिणाः R. Gonn. 2, 40, 10. त्विवाङ्गुलिः संवृत्ते कुमारी Ragh. 7, 19. इदानीमस्मि सं-

वृत्तः सवेताः प्रकृतिं गतः Bhag. 11, 51. मर्त्या धर्मर्त्याः संवृताः MBh. 1, 7280. 3, 2785. 2849. 5, 2854. R. 1, 45, 8. 63, 10. 3, 69, 9. 4, 42, 7. 63, 12. Clk. 5, 11. 13. 6, 14, v. l. इष्टदोषापि स्वामिनि मृगाया केवलं गुण एव (गु-

णायैव v. l.) संवृता 23, 6. 63, 7. 100, 16. v. l. 107, 1. Vān. 65, 1. Kathā. 14, 45. 49, 201. Rāśa-Tar. 1, 145. Pāṇāy. 5, 12. 38, 19. 125, 24. — 6) da

sein: तद्वृत्तवर्त्तते Kāth. Up. 6, 13, 2. ब्रह्माग्रे समवर्त्तत Mān. P. 45, 34. तत्र संवर्त्तते राज्ञि Hariv. 581. मृगाया चैव नो गतुमिच्छा संवर्त्तते भू-

शम् MBh. 3, 14839. शुभूषा भवतस्तथा । संवर्त्तताम् 13, 1423. ततस्तथा मकाक्रन्दः पौराणा भवनेषुभू । यथैव तस्य नृपतेः स्वर्गेके समवर्त्तत ॥ so

v. a. so dass er auch im Palast des Fürsten hörbar war Mān. P. 22, 26. — 7) सुसंवृत्त MBh. 15, 191 fehlerhaft für सुसंवृत्त (recht verborgen),

wie die ed. Bom. liest. — Vgl. संवर्त्त u. s. w. — caus. 1) zusammen-

rollen: उभे पत्समवर्त्तयत् । इन्द्रश्चैव रोदसी RV. 8, 6, 3. वासः संवर्त्तितम् Verz. d. Oxf. H. 230, b, 10. ballen: मुष्टिम् Hariv. 16023. einwickeln, ein-

hüllen: संवर्त्तितमिवाकाशं झलदेः MBh. 1, 1298. संवर्त्तः कस्यासः स ज्ञातो ऽस्मिन् Nīlak. — 2) herbeiwenden: संवर्त्तयतो वि च वर्त्तयन्का RV. 5,

48, 2. संवर्त्तयति वर्त्तनिम् bringt auf seine Strasse 10, 172, 1. — 3) rollen lassen (die Augen): रोषसंवर्त्तितलोलेलोचन R. 5, 39, 22. 44, 26. 68, 10.

schlendern, werfen: शीराधाम् R. 5, 19, 27. — 4) zerhacken, zerbrechen: पथा कायुस्तृणायापि संवर्त्तयति सर्वशः MBh. 11, 54 = 260. संवर्त्तयतः शी-

लेषु वामरा विविधोस्तत्रम् R. 4, 47, 6. 6, 92, 18. वासुदेवः प्रवृत्तः सं-

वर्त्तयिष्यन्निव शीवलोक्तम् (सर्वलोक्तम् ed. Bomb.) MBh. 6, 2802. इदं सत-

समुद्रासौ संवर्त्तयतु वा महीम् zu Grunde richten R. 4, 15, 2. — 5) her-

richten: चिताम् R. ed. Bomb. 6, 113, 112. vollbringen, vollführen: सेव-
र्तयित्वा तत्कर्म R. SCHL. 1, 15, 17. यज्ञं सेवर्तयितुम् 42, 22. वार्ता नृणां यः
(विश्वः) समवर्तयत् BRĀG. P. 3, 6, 32. सेवर्तयित्वा (अनुवर्णयित्वा die neuere
Ausg.) तत्रस्य माहात्म्यम् HARIV. 8042. कामम् einen Wunsch erfüllen
R. 7, 45, 28. — desid. *intre velle femnam*: य इमां संवित्स्वपतिः स्व
पतिं स्त्रियम् AV. 8, 6, 6.

— अधिसम् *entspringen*: कामस्तदये समवर्तताधि RV. 10, 129, 4.

— अभिसम् *sich hinwenden zu*: मामभि ते मनः समेतु सं च वर्तताम् AV.
6, 102, 1. *sich anschicken* —, *beginnen zu*: वानरं सैन्यम् — संख्यातुमभि-
संवृता R. 6, 1, 15.

वर्त (von वर्त्) am Ende eines comp. P. 4, 2, 126 (am Ende von Orts-
namen); vgl. अन्धक°, कत्त्य°, ब्रह्म°, ब्रह्म°, य°. वर्तेन Verz. d. Oxf.
H. 50, b, 26 wohl fehlerhaft für वर्तेन, wie *AUFRECHT* annimmt; मुखवर्तया
R. 1, 30, 7 fehlerhaft für मुखवत्तया, wie die ed. Bomb. liest.

वर्तक (wie oben) m. f. TRIK. 3, 5, 18. 1) nom. ag. am Ende eines comp.
hingegen, *Jmd ergeben*: गुरु° R. GORR. 2, 107, 19. — 2) m. a) *Wachtel*
AK. 2, 5, 35. H. an. 3, 93. MED. k. 153. MBH. 13, 5502. SUÇA. 1, 200, 20.
VĀGBH. 6, 46, 58. SPR. 1499. HIT. 85, 11. fgg. — b) *Pferdehuf* AK. 3, 4,
1, 11. H. an. MED. — 3) f. वर्तका *Wachtel* P. 7, 3, 45, VĀRTI. 9. — 4) f.
वर्तिका dass. UNĀDIS. 3, 146. P. 7, 3, 45, VĀRTI. 9. AK. 2, 5, 35. TRIK. 2,
5, 31. HIR. 184. im Mythos der AÇVIN RV. 1, 112, 18. शालो वृक्षस्य
वर्तिकाग्रभीके (अमुमुक्तम्) 116, 4. 117, 16. 118, 8. 10, 39, 13. MBH. 1, 724.
— 3, 12437. SUÇA. 1, 73, 7. 200, 20 (verschieden von वर्तक). Verz. d. B.
H. No. 897. Schol. zu P. 1, 3, 32. 70. VĀGBH. 6, 46. गिरि° ebend. वन°
MĀLATI. 135, 8. Vgl. मास°. — 5) f. वर्तकी dass. MED. — 6) n. *eine Art*
Messing, = वर्तलोक् H. 1050.

वर्तनम् m. Wolke ÇABDAM. im ÇKDR.

वर्तन (von वर्त् simpl. und caus.) 1) oxyt. nom. ag. P. 3, 2, 149, Schol.
a) = वर्तिषु AK. 3, 1, 29. MRD. n. 123. fg. — b) *in Bewegung setzend*,
Leben verleihend: Viśvānu HARIV. 10416. एष देवर्तनः सर्गो ब्राह्मस्त्रिलो-
क्यवर्तनः BRĀG. P. 3, 11, 25. — 2) m. *Zwerg* MED. — 3) f. *ṛ* a) = वर्तन
n. TRIK. 3, 3, 263. H. an. = *जीवन* MED. — b) = वर्तनि *Weg, Pfad*
UŚÉVAL. zu UNĀDIS. 2, 107. AK. 2, 1, 16. TRIK. 3, 3, 263. H. an. 3, 411.
MRD. n. 123. j. 50. HALĀJ. 2, 105. ÇABDAM. im ÇKDR. — c) *das Zerrei-*
ben, Mahlen (= पेषण) ÇABDAM. im ÇKDR. *das Absenden* (प्रेषण) MED. —
d) *Spinnwirtel* (तर्कुपीठ) TRIK. 2, 10, 10. 3, 3, 263. H. an. MED. n. 123. fg.
Spinnrocken (तूलनाला) MED. — 4) n. nom. act. DHĀTUP. 18, 19. a) *das*
Sichdrehen, Rollen NIR. 13, 12. — b) *das Drehen*: रज्जु° P. 8, 3, 89, Schol.
— c) *das Fortrollen, Fortbewegen* KĪTĪ. ÇA. 3, 4, 2. SUÇA. 1, 25, 15. —
d) *das Umherschweiften, Umhergehen*: गुरुमण्डलवर्तनैः *Rundgang im*
Hause (einer Hausfrau) BRĀG. P. 7, 11, 26. 11, 11, 29. नियम्य सर्वेन्द्रिय-
व्यावर्तनम् 6, 16, 38. — e) *das Verweilen, Aufenthalt*: तदुपासिष्ठाव-
येवर्तनम् UTTAR. 12, 9 (17, 2). — f) *das Leben von* (instr.), *Unterhal-*
tung des Lebens: अवशिष्टेनाग्नेन MĀRK. P. 50, 71. पक्वावर्तन° KATHĀS.
27, 90. *Lebensunterhalt, Erwerb* AK. 2, 9, 1. MED. SPR. 718. KULL. zu
M. 3, 152. HIT. 98, 8. 114, 2. PĀNĀT. ed. ORN. 6, 11. लोक° *das Mittel*,
wodurch die Welt besteht (u. d. W. ungenau wiedergegeben) KATHĀS. 64,
42. Lohn HIT. 1, 40. 98, 10. 90, 18. — g) *Verkehr, Umgang*: असदिः सक्

KĪM. NIR. 14, 44. — h) *das Verfahren, Benehmen*: नीतिः शास्त्रेण व-
र्तनम् ŚIM. D. 489. *खलकक° das Verfahren mit Lack* so v. a. *das Füh-*
ren mit Lack KĪM. 10, 42. — i) *Spinnwirtel; Spinnrocken* MED.

वर्तनि (wie oben) UNĀDIS. 2, 107 (वर्तेनि) f. 1) *Radkreis, Radfolge*:
Radspur, Geleise: चक्रस्य RV. 8, 52, 8. पर्णयं वधीस्तेजिष्ठया वर्तनी 1,
53, 8. वि वा रथो ऽसौन्द्वो बाधते वर्तन्याम् 7, 69, 8. °यौ AIR. BA.
5, 38. क्विधानस्य TS. 6, 4, 40, 5. SHAPV. BA. 1, 5. — 2) *Wegspur, Weg,*
Bahn; vollständiger पथो व° RV. 4, 45, 3. 7, 18, 16. वार्तस्य 1, 25, 9. 140,
9. 3, 7, 2. 5, 61, 9. या गौर्वर्तनिं पर्वति निष्कृतम् 10, 65, 5. 172, 1. उषा
अप स्वमुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिम् 1, 144, 4. AV. 7, 21, 1. *Bahn der Flüsse*
RV. 4, 19, 2. TS. 2, 3, 40, 2. पञ्चदश° 4, 3, 2, 1. स्रुतस्य RV. 10, 5, 4. स्ख°
eine von einem Spahn gerissene Furche (vgl. वर्तन्) AIR. BA. 8, 5. द्वे वै
पक्षस्य वर्तनी ÇĀNU. BA. in Ind. St. 2, 305. KĀND. UP. 4, 16, 1. fgg. —
3) *die Augenwimpern* (vgl. वर्तन्) ÇAT. BA. 14, 5, 2, 8. — 4) *das östliche*
Land (पूर्वदेश) TRIK. 2, 1, 12. — 5) = स्तोत्र *gapa उच्छादि* zu P. 6, 1,
160. — Vgl. कक्ष°, गायत्र°, घृत°, रघु°, रुद्र°, वृजिन°, किरणय°. —
वर्तनी s. u. वर्तन.

वर्तनिन् am Ende eines comp.: एक°, द्वि°, सक्ल° *ein-, zwei-, tau-*
sendruderig SHAPV. BA. 1, 4, 5.

वर्तनीय (von वर्त्) adj. impers. *sich zu machen an, obzuliegen*: वर्त-
मानेषु कार्येषु वर्तनीयं विचक्षणैः SPR. 818.

वर्तमान (partic. praes. von वर्त्) adj. *prassens, was eben vor sich geht*,
gegenwärtig KĪTĪ. ÇA. 1, 10, 1. 11, 1, 2; vgl. u. वर्त् 10).

वर्तमानता f. *das gegenwärtig-Sein* ÇĀNU. zu BRĀG. ĀN. UP. S. 39. SAR-
VADANÇANAS. 15, 22. fg.

वर्तमानानेप m. *eine Erklärung, dass man mit Etwas, welches im*
Augenblick vorgeht, nicht einverstanden sei, KĪVĀD. 2, 124. Beispiel
SPR. 3940. — Vgl. भविष्यदानेप und वृत्तानेप.

वर्तर (von 1. वर्) nom. ag. *der zurückhält, abhält, Abwehrer*: न ते
वर्तास्ति राधसः RV. 8, 14, 4. 4, 20, 7. नास्य वर्ता न तर्तुता मकाधने 1, 40,
8. 6, 66, 8. तविष्याः 5, 29, 14.

वर्तव्य m. 1) *Pfütze*. — 2) *Krähenest* H. an. 4, 31. MED. k. 212. —
3) *Thürsteher* TRIK. 2, 8, 24. — 4) N. pr. eines Flusses MED.

वर्तलोक् n. *eine Art Messing* H. 1050.

वर्तव्य MBH. 12, 3339 fehlerhaft für कर्तव्य (so die ed. Bomb.), 13,
6515 für चर्तव्य (so die ed. Bomb.), PĀNĀT. 175, 10 für वर्तितव्य.

वर्तस् m. *die Augenwimpern*: वर्तोभ्याम् VS. 25, 1. — Vgl. वर्तनि 3).

वर्ति UNĀDIS. 4, 118. वर्ति 140. und वर्ती (von वर्त्) f. SIDDH. K. 248,
a, 3. *allerlei* (insbes. *länglich*) *Gerölltes*. 1) *Bäuschchen oder ähnliche Ein-*
lage in eine Wunde SUÇA. 1, 16, 7. पितु° 54, 18. 55, 5. 6. 9. 2, 3, 15. 8, 21.
वाल° 2, 23, 15. fg. — 2) *Stengeln, Paste, Pille* als Form für Heilmittel
und Wohlgerüche, auch für Errhina, SUÇA. 1, 132, 18. 133, 16. षडुष्मात्र 2,
89, 5. 130, 6. 233, 6. 14. 19. 323, 11. 17. 339, 16. 19. 347, 7. 353, 2. 357, 10.
12. क्वा पायो विधातव्या वर्तयो मरिचोत्तराः *Stuhlzäpfchen* 436, 5. 501,
15. वर्तकित 331, 6. ÇĀNU. SĀBH. 2, 7, 1. रायणी Verz. d. Oxf. H. 311, 6,
24. = भेषजनिर्माण H. an. 2, 192. fg. MED. t. 55. oxyt. = योगकर्मविधि
UŚÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 140. — 3) *Docht, parox*. UŚÉVAL. zu UNĀDIS. 4,
118. TRIK. 3, 3, 183. H. an. MED. वर्त्याधारस्त्रेकयोगाद्यथा दीपस्य संस्थितिः

MAITRUP. 6, 36 = Spr. 4974. MBH. 4, 716 (वर्ति). Suçr. 2, 67, 9. VARĪH. Bṛh. 8. 53, 94. 84, 1. Bṛh. 5, 18. KATHA. 34, 98. Vorz. d. Oxf. H. 267, 6, 15. Bṛh. P. 3, 11, 8. Zauberdocht PAÑĀT. 241, 8. 9. vollständig साधक° 2. सिद्धि° (so ist zu lesen) 6. — 4) Lampe H. an. MED. — 5) die am Ende eines Gewebes hervorragenden Zettelfäden (दर्शा, was auch Docht bedeutet) H. 667. HALĪ. 2, 396. — 6) Wulst oder Stab, der um ein Gefäß läuft, KĪT. Cn. 16, 3, 20. fg. — 7) Züpfchen, Polyp oder dgl. im Halse Suçr. 1, 308, 8. 2, 261, 20. — 8) der durch einen Unterleibsbruch gebildete Wulst Suçr. 2, 21, 9. मूत्र° Hodensackbruch 134, 14. — 9) Schminke AK. 2, 6, 2, 35. H. 639. H. an. MED. पाणिनामृतवर्तिना — छा- लिष्य KATHA. 55, 67. Augensalbe H. an. MED. इयममृतवर्तिर्नयनयोः UTTA- RAH. 18, 4 (24, 12). MĀLATIM. 14, 4. — 10) Streifen, = लेखा H. an. MED. घमुञ्जसासिता सूर्यो धूमवर्तिम् HARIV. 12792. — Vgl. पिष्ट°, फल°, वर्षा°. वर्तिक m. = वर्तक Wachtel RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. मान°.

1. वर्तिका s. u. वर्तक.

2. वर्तिका (von वर्ति) f. P. 7, 3, 45, VArtt. 9, Schol. 1) Stengel: पलाश° MBH. 1, 1443 nach der Lesart der ed. Bomb. statt °वृत्तिका der ed. Calc.; = दोर्घपष्टि NILAK. — 2) Docht KĀLIKĀ-P. 68 im ÇKDr.; vgl. योगव- र्तिका (lies °वर्तिका und verbessere Zauberdocht). — 3) Farbenpinsel ÇĀK. 86, 17. झङ्गुलीतरणसमवर्तिक RAH. 19, 19. चित्र° MĀLATIM. 21, 3. Vgl. वर्षा°. — 4) Farbe (zum Malen) ÇĀK. 142 fehlerhaft für वर्षिका. — 5) Odina pinnata (झङ्गुली) RĪĀN. im ÇKDr.

वर्तितव्य (von वर्त्) adj. 1) impers. sich aufzuhalten, zu verweilen, sich zu befinden: न वर्तितव्यं भवतां कथं च न क्षेत्रे मदीये Bṛh. P. 1, 17, 31. 88. अस्माकं मध्ये त्वया न वर्तितव्यम् (so ist zu lesen) PAÑĀT. 178, 10. तद्धर्म्ये पथि वर्तितव्यम् (Ihr müsst verbleiben auf KATHA. 45, 374. अस्मद्वशे वर्तितव्यं नित्यं त्रैलोक्यमालिना so v. a. er muss uns gehorchen 119, 36. — 2) impers. sich zu befehligen, obszuliegen; mit loc.: एवं त्वया वर्तितव्यं प्रज्ञास्ति (beide Ausg. प्रज्ञास्ति) MBH. 15, 254. रामस्य च मया सखे वर्तितव्यम् R. 5, 56, 48. — 3) impers. zu leben, zu bestehen: कथं नाम मया सुखेऽपि वर्तितव्यम् PAÑĀT. 197, 20. — 4) impers. zu verfahren, zu Werke zu gehen: न वर्तितव्यमसांप्रतम् Spr. 1444. R. 2, 27, 10. मातृवत् (d. i. मातरीव) 112, 19 (122, 27 GORR.). तस्मान्मे सुतयोः कुस्ति वर्तितव्यं स्वपुत्रवत् MBH. 1, 4892. Spr. 4850. MĀK. P. 77, 12. mit gen. der Person statt loc.: यथा भर्तुर्वर्तितव्यं श्रुतं च मे R. 2, 39, 27. mit instr. der Weise, die Person im instr. mit सकृः शानुकृत्येन देवस्य वर्तितव्यं मुखार्थिना Spr. 3707. मया समयधर्मेण वर्तितव्यम् PAÑĀT. 26, 2. 55, 21 (ed. orn. 46, 20). व्याज्जेन 147, 15. — 5) wo sich Jmd aufhalten —, wo Jmd verweilen darf: धर्मेण सत्येन च वर्तितव्ये । ब्रह्मवर्ते Bṛh. P. 1, 17, 38. — 6) welcher Sache man obliegen muss, zu beobachten: कुमारो भर्ते वृत्तिवर्तितव्या च राजवत् so v. a. du musst mit Bharata wie mit einem Könige verfahren R. 2, 58, 17. — 7) zu behandeln: मायाचारो मा- यया वर्तितव्यः Spr. 4850, v. 1.

वर्तिता am Ende eines comp. nom. abstr. von वर्तिन्. गुरवर्तिता das einem Aelteren gegenüber zu beobachtende Verfahren R. 2, 115, 19.

वर्तिव (wie eben) n. das Verfahren wie gegen, das Behandeln wie: नित्याभ्यसर° KĀM. NITIS. 14, 55.

वर्तिन् (von वर्त्) adj. = वर्तिषु H. 389. 1) irgendwo sich aufhaltend,

verweilend, sich befindend, gelegen; in comp. mit dem Orte: यकृतप्रदेश° Suçr. 1, 208, 18. समीप° R. 1, 46. MĀK. P. 74, 24. HIT. 39, 16. अस्मिक° KATHA. 36, 100. कृतासात्तिकवर्तिं शीघ्रितम् Bṛh. P. 8, 22, 11. ह्यरासर° RAH. 13, 81. समदेश° ÇĀK. 5, 14. कस्त° Spr. 4885. सत्यय° VARĪH. Bṛh. 8. 8, 58. दुःखाम्बोनिधि° 74, 8. ह्यरासर° KATHA. 15, 188. 17, 9. 30. 91. 18, 245. 336. 20, 84. 101. 24, 136. 26, 210. 29, 51. 37, 222. 43, 187. 45, 380. 46, 152. 88, 20. RĪĀN-TAN. 1, 62. 199. 4, 464. 5, 55. 209. 6, 383. Bṛh. P. 6, 14, 48. Schol. zu NAISH. 22, 42. zu P. 6, 3, 19. SARVADARĀNAS. 63, 6. 8. षाणपात° in Pfellschussweite sich befindend ÇĀK. 6, 14. संबाध° dicht zusammenstehend RAH. 12, 67. कात्तं तैजस्विनां मध्ये वर्तिनं सखारि- णाम् KATHA. 103, 61. प्रियेषु समयवर्तिनि विलोचनानि ganz auf den Geliebten weiland MĀLAV. 66. in einem best. Zeitpunkt liegend: तस्य मा- सषट्मातवर्तिनम् so v. a. nach sechs Monaten erfolgend KATHA. 32, 17. — 2) in irgend einem Zustande, einer Lage u. s. w. sich befindend: क- न्यकाभाव° KATHA. 22, 80. लेश° 53, 14. कृच्छ्र° KĀM. NITIS. 8, 64. स्त्री- लिङ्ग° im Femininum stehend, ein Femininum seiend VOP. 3, 80. दारसं- यक्त° so v. a. verheirathet R. 2, 37, 28. निदेश° so v. a. Jmds Befehlen gehorhend MBH. 15, 155. R. 4, 38, 59. 40, 5. KUMĀRAS. 3, 4. ÇĀK. 139, v. 1. MĀLATIM. 87, 14. शासन° dass. KATHA. 48, 185. einer Sache obliegend, begriffen in: निमेष° so v. a. blinzeln, sich regelndstg schlüssend RAH. ed. Calc. 3, 48. गुणाय° RAH. ed. St. 3, 27. व्यवसाय° KĀM. NITIS. 18, 68. अर्थम्° Bṛh. P. 5, 26, 27. 9, 13, 5. सदाचार° PAÑĀT. 40, 20. — 3) verfahren, sich benehmend, zu Werke gehend: राक्षसं वर्तिना लोके R. GORR. 2, 113, 7. लोब° wie MBH. 13, 6217. गुरुवदती d. i. गुराविव वर्ति R. 3, 1, 12. न्याय° sich nach Gebühr betragend M. 5, 140. JĀĀN. 3, 22. Spr. 2617. वन्याय° M. 7, 16. लोकव्यतिरेकवर्तिनी पार्थिवता KĀM. NITIS. 1, 64. — 4) sich nach Gebühr gegen Jmd benehmend: गुरु° (s. auch bes.) MBH. 3, 12432. 15, 481. R. GORR. 2, 7, 8. MĀK. P. 113, 13. शय्यशयन° MBH. 15, 5867. अ° sich ungebührlich betragend 13, 3038. — Vgl. उच्छ्वास°, कण्ठ°, गुण°, गुरु°, चक्र°, हर°, पार्श्व° (auch Bṛh. P. 4, 29, 69), पितृ° (lies gegen den Vater nach Gebühr sich benehmend), पुरो° (auch VIKR. 72), पूर्व°, प्रतिकूल°, मण्डल°, मध्य° (auch RAH. 5, 51), मातृ°, वश°.

वर्तिर m. = वर्तिर Siddh. in NIGH. Pr.

वर्तिषु (von वर्त्) adj. P. 3, 2, 136. VOP. 26, 142. = वर्तन AK. 3, 1, 39. = वर्तिन् H. 389.

वर्तिम् (wie eben) n. Umgang, Umlauf, Rundweg (nach Sis. Wohn- platz, nach MANU. = मार्ग) RV. 1, 34, 4. अग्निना वर्तिरस्मदा रथं नि य- द्धत्तम् 92, 16. 2, 41, 7. 5, 73, 7. परि कृत्यद्वितीयो रथो न पत्यरो नास्- रस्तुतुयत् 6, 63, 3. 7, 69, 5. 8, 9, 11. 35, 7. 76, 8. ता वर्तिर्यातं झुषा वि पर्वतम् 10, 39, 13. Alle diese Stellen reden von den Agvin. अग्ने वर्तिर्यातं परिपुंसुक्रतुयसे so v. a. die wiederkehrende Reihe der Opfer durchlaufend (vgl. πεπλοδο) RV. 10, 122, 6.

वर्तिर m. ein der Wachtel (vgl. वर्तक) oder dem Rebhuhn ähnlicher Vogel Suçr. 1, 73, 7. 200, 20. — Vgl. वार्तिर.

1. वर्तु (von 1. वर) s. उर्वर्तु.

2. वर्तु (von वर्त्) in त्रिवर्तु dreyfach.

वर्तुल (wie eben) 1) adj. rund AK. 3, 2, 12. TAN. 3, 3, 182. H. 1467.

HALS. 4, 68. Ind. St. 2, 262. Bñlg. P. 5, 16, 5. WERNER, KASHMIR. 279. Verz. d. Oxf. H. 98, b, 12. Siddh. K. zu P. 2, 1, 15. Ver. in LA. (III) 4, 15. MANOH. zu VS. 5, 22. PÁNĀR. 1, 7, 34. 14, 57. वर्तुलकार् adj. 7, 15. 2, 2, 87. वर्तुलकृत (wohl वर्तुलकृति) dass. 1, 7, 16. — 2) m. a) eine Erbsenart ÇANDAM. im ÇKDn. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's Vjipi beim Schol. zu H. 210. — 3) f. श्री Spinnwirtel HIR. 213. — 4) f. ई *Seindapsus officinalis* Schott. RĪĀN. im ÇKDn. — 5) n. a) *Kreis* COLEBR. Alg. 87. — b) die Knolle einer Zwiebelart RĪĀN. im ÇKDn. — Vgl. फल°.

वर्त्मक am Ende eines adj. comp. von वर्त्मन् रक्त° adj. rothe Augenlider habend, m. ein best. Vogel VĀGBH. 6, 15.

वर्त्मकर्म ungenau als comp. behandelt; s. u. 2. कर्म.

वर्त्मकर्मन् n. die Kunst Wege zu bahnen R. 2, 80, 5.

वर्त्मद m. pl. N. einer Schule des AV. Ind. St. 3, 277.

वर्त्मन् (von वर्त्) n. 1) Radspur, Wegspur; Bahn (auch bildlich) AK. 2, 1, 15. 3, 4, 48, 124. TSik. 3, 3, 225. H. 983. an. 2, 284. MED. n. 126. HALS. 2, 105. वर्त्मन्येषामनु रीयते घृतम् RV. 1, 85, 3. AV. 5, 67, 1. रथस्य वर्त्मनसश्च यातवे 12, 1, 47. TS. 6, 2, 9, 2. 6, 3, 1. KĀTJ. Ça. 8, 3, 31. उत्तरोत्तर° ÇĀÑEH. Ça. 4, 10, 3. 5, 6, 2. ĀÇV. Ça. 4, 4, 2. दक्षिणस्य क्विर्धानस्योत्तरस्य चक्रस्यास्य वर्त्मपादयोः 9, 3. पृथग्वर्त्मन् ÇAT. Ba. 10, 6, 2, 7. वर्त्मनि नवानि MBH. 3, 15633. 15689. 4, 874. R. 2, 59, 5. ÇĀK. 7. MEGBH. 19. RAGH. 2, 20. हुरोर्गृहीतवर्त्मा 9, 72. KATHĀS. 21, 16. Ver. in LA. (III) 25, 7. उर्वशी° VIKR. 13, 20. प्रगालवर्त्मना धावन् HIT. 41, 14. उज्जयिनी° 85, 3. भानोः MEGBH. 40. VARĀH. BH. S. 12. Auf. मार्गवर्त्मसु INDR. 5, 26. स्फास्य Furohe, Strich TS. 2, 6, 4, 4. eines von der Stelle gerückten Gefasses TBA. 2, 1, 2, 5. केशेषु H. 571. Weg, Rinnsal von Flüssigem: स्नातसो वर्त्मन्यवह्यते die Gänge werden verstopft Suça. 1, 328, 5. 2, 189, 9. रस° 445, 16. श्रोत्रवर्त्म (= श्रोत्रमार्ग) गतः so v. a. zu Ohren gekommen Spr. 401, v. l. चरत्तमसिवर्त्मसु Schwerthiebe Bñlg. P. 10, 69, 25. 7, 8, 28. — मम वर्त्मनोवर्त्तते मनुष्याः BHAG. 3, 23. MBH. 1, 7246. प्राप्त° adj. 12, 194. त्रि° Nārājaṇa 3, 12988. घल्लय° Bñlg. P. 2, 4, 12. 3, 15, 3. 4, 16, 10. 8, 3, 25. रेखामात्रमपि लुप्तादा मनोवर्त्मनः परम् । न व्यतीयुः प्रज्ञास्तस्य RAGH. 1, 17. अयुनर्जन्मनाम् VARĀH. BH. 1, 1. धर्म्ये वर्त्मनि तिष्ठतोः M. 9, 1. R. 2, 26, 1. गुह्यपदिष्टेन वर्त्मना WERNER, RĀMAT. UP. 336. Ind. St. 5, 165. साधु Bñlg. P. 4, 8, 37. सनातन R. 5, 11, 22. Spr. 3745. KĀM. NITIS. 3, 37. Bñlg. P. 4, 2, 32. शास्त्रदृष्ट R. 5, 77, 18. न्याय्य (so ist zu lesen) 4, 53. धार्ष 3, 95. श्रौत LA. (III) 87, 12. 92, 16. धृष्ट PÁNĀR. 2, 8, 26. योगीन्द्रगुरु° 4, 4, 2. गृहमेधीय Bñlg. P. 4, 8, 20. निर्देन्यस्य RĪĀ-TAR. 3, 219. प्रच्यवन्धर्मवर्त्मसु MBH. 14, 517. शास्त्र° Ver. d. Oxf. H. 105, a, 32. Bñlg. P. 3, 32, 33. निगम° 2, 7, 37. संसार° 4, 25, 6. KATHĀS. 28, 182. अपवर्ग° Bñlg. P. 3, 25, 35. आत्म° 6, 39. मोक्षितचित्त° 4, 17, 36. विस्मृततत्त्व° 20, 25. व्यहृष्टवर्त्मसु 12, 4, 30. MĀK. P. 120, 2. क्रमस्य Art und Weise RV. Prāt. 11, 32. वर्त्मना am Ende eines comp. so v. a. entlang, durch: पङ्क° Spr. 498, v. l. मत्तेभभिन्नप्राकार° KATHĀS. 13, 22. प्रतस्थे ऽम्बुधिवर्त्मना zur See 18, 293. 25, 40. 26, 7. 51, 129. स्थल° zu Lande RAGH. 4, 60. आकाश° durch die Luft HIT. 111, 8. व्योम° KATHĀS. 44, 184. 52, 6. द्वार° durch die Thür HIT. 106, 21, v. l. तदाकार° HIT. ed. JOHNS. 2361. नद्यत्रिवनवर्त्मसु über Flüsse, Berge und durch Wälder HIT. 102, 1. Als

masc. DAÇAN. 68, 11 ohne Zweifel fehlerhaft. — 2) Rand: वृषा° Suça. 1, 66, 9. वृढ° 88, 15. — 3) Augenlid (runde Einfassung) AK. 3, 4, 48, 124. H. an. MED. HALS. 5, 6. AV. 20, 133, 6. KĀND. UP. 4, 15, 1. Ver. d. Oxf. H. 308, a, 14. fgg. Suça. 2, 307, 12. fgg. ग्रन्थि° 1, 92, 14. °मण्डल 340, 13. 2, 303, 13. °पल्ल 18. °स्थ 309, 13. °भव 20. अक्षिन्न° das Zusammenkleben der A. 309, 11. 331, 11. अर्शो° gewisse krankhafte Auswüchse an den A. 308, 14. WISS. 297. — Vgl. अनु°, कल्याण°, कृष्ण° (Fouer MAITRAUP. 6, 35), क्षिप्त°, क्षिष्ट°, घन°, देव°, धूम°, नक्षत्र°, परि°, पुरु°, प्रक्षिप्त°, प्रति°, वृत्ल°, विस°, मरुद्वर्त्मन्, मेघ°, रथ° (आनाक° so v. a. bis zum Himmel mit seinem Wagen sich erhebend RAGH. 1, 5), राज° (R. 2, 25, 39), स्याव°, सत्य°, सु°.

वर्त्मनि f. = वर्तनि GOVARDHANA bei UśéVAL. zu UṇĀDIS. 2, 107.

वर्त्मबन्ध m. = वर्त्मविबन्धक WISS. 297.

वर्त्मरोग m. Krankheit der Augenlider Suça. 1, 35, 2. 36, 5. Ver. d. B. H. No. 934. Ver. d. Oxf. H. 308, a, 12. 16.

वर्त्मविबन्धक m. eine Krankheit der Augenlider, bei welcher diese das Auge nicht ganz bedecken, Suça. 2, 307, 19; vgl. बन्धो वर्त्मनः 309, 1 und वर्त्मबन्ध.

वर्त्मशर्करा f. gewisse Verhärtungen an den Augenlidern Suça. 2, 307, 17. 308, 13.

वर्त्मापास m. Ermüdung von der Reise Ver. d. Oxf. H. 20, a.

वर्त्मावरोध m. Lähmung der Augenlider Suça. 1, 260, 14.

वैत्र (von 1. वर्) 1) adj. während ĀÇV. GĀB. 3, 11, 1. — 2) n. Deich, Schutzdamm: प्र ते भिनन्ति मेकृन् वैत्रं वेशस्या इव AV. 1, 3, 5. अति वा एता वैत्रं नेदत्ति TS. 1, 6, 8, 1.

वर्त्स m. nach dem Comm. zu RV. Prāt. 1, 10 Wulst des Zahnfleisches (auf der inneren Seite des Kiefer). Es ist deutlich, dass dieses kein anderes Wort sein kann als das in vedischen Texten vorkommende वर्त्स्व; vgl. auch TS. Prāt. 2, 18.

वर्त्स्य adj. von वर्त्स RV. Prāt. 1, 10. richtig wäre वर्त्स्य. Als ein altes und unbekanntes Wort ist es in den Hdschr. entstellt worden; vgl. WERNER, Ind. Str. 2, 96.

1. वर्ध, वर्धते (वृद्धा) DhātUP. 18, 20. वर्धति, वर्धति, वधान्, ववर्धत्सु; ववर्ध, वावर्धुस्, वावर्धाति RV. 1, 33, 1. वावर्धस्, ववर्धे, वावर्धे, वावर्धत, वावर्धान्; वाधिष्यते und वर्त्स्यति, अवर्धिष्यत und अवर्त्स्यत P. 1, 3, 92. 7, 2, 59. अवर्धिष्यत und अवर्धत् 1, 3, 91. वर्धिषीमहि VS. 2, 14. partic. वृद्ध s. bes. 1) trans. act. a) erhöhen, grösser machen, verstärken, gedeihen machen: ये ते शुष्मं ये त्विषीमवर्धन् RV. 3, 32, 3. तपम् 4, 53, 7. अग्निं घृतेन 5, 14, 6. तान्वर्ध भीमसदृशः 56, 2. अस्माकं सु प्रमतिं वावर्धाति 1, 33, 1. इन्द्रमुक्यानि वावर्धुः समुद्रमिव सिन्धवः 8, 6, 35. AV. 18, 3, 10. ÇAT. Ba. 1, 8, 4, 23. प्रियमवर्धत् (अवर्तत् ÇAT. Ba.) BH. Ān. UP. 4, 5, 5. परराष्ट्राणि निर्जित्य स्वराष्ट्रं ववर्धुः पुरा MBH. 1, 5540. — b) (innerlich erhöhen) erheben, freudig erregen, ergötzen, begeistern; von der Befriedigung und Erregung des Kraftgefühls gebraucht, in welche man die Götter durch die Huldigungen ihrer Verehrer versetzt denkt. Es ist nicht zulässig in den zahlreichen Stellen, wo dieses in der alten priesterlichen Sprache so beliebte Wort vorkommt, immer bei dem räumlichen Begriff stehen zu bleiben. SLS. zu RV. 1, 81, 1 sucht das Verhältniss mit den Worten auszudrücken:

स्तुत्या हि देवता प्राप्तवला सती प्रवर्धते. पक्षेन वर्धत ज्ञातवैदसम् RV. 2, 2, 1. वर्धाम्यं यत् उत सोम इन्द्रं वर्धाद्वक्ष्य गिर उक्था च मन्म 6, 38, 4. स्तुतेश्च यास्वा वर्धन्ति मूके राधसे नृणां 8, 2, 29. यदी वर्धन्ति प्रसवो वृ-
तेन 3, 5, 8. 10, 6. (मरुतः) ये त्वामवर्धन् 35, 9. 47, 4. त्वाम्ये विप्रा वर्धन्ति
सुष्टुतम् 5, 13, 5. स्तेमैर्वर्धन्ति गीर्भिः शुम्भन्ति 5, 22, 4. 29, 11. 36, 5. त्वां व-
र्धन्ति क्षितयः पृथिव्याम् 6, 1, 5. 7, 97, 5. यांश्च देवा वावृधुर्धे च देवान् 10, 14,
2. ववृधत् इन्द्रम् 4, 2, 17. वर्धन्तु वा सुष्टुतयः P. 3, 4, 117. Schol. वर्धाप
absol. (vgl. यक्षाप unter यम् in den Nachträgen): ततस्तु भगवाञ्च 1.
वर्धाप (वर्धाप्य die neuere Ausg.) स तु केशवम् । जगाम ब्रह्मलोकम् durch
Sagenwünsche u. s. w. erfreut habend HARIV. 10906. — 2) intrans. med.
(in der älteren Sprache act. im perf., insbes. in der 3. pl., und die Form
वृधति u. s. w.; in der späteren Sprache aor. fut. und condit. auch im
act.; in der epischen Sprache aus metrischen Rücksichten häufig auch
sonst act.) a) wachsen, erwachsen; sich mehren, sich stärken, gedeihen;
sich gross zeigen: तोकं च तस्य तनयं च वर्धते RV. 2, 25, 2. वर्धतां गीः
3, 1, 2. तन्वा वावृधानः 34, 1, 7, 19, 1. इकि रतो मकिं चिदावृधानम् sich gross
machend 4, 3, 14. 5, 42, 9. 6, 22, 6. 7, 104, 4. अर्धाम् तद्वावृधानं स्वर्वत् sich
ausbreitend 1, 173, 1. द्विर्जिर्महता वावृधत् 6, 66, 2. ग्राश यमरंश्च वावृ-
धत् विश्वे देवासः । प्रभ्य इन्द्रावरूपा भूतम् als alle Götter, Männer und
Frauen sich gross zeigten, da thatet ihr es ihnen zuvor 6, 68, 4. देवं वकिं-
वर्धमानं सुवीरम् blühend 2, 3, 4. पूर्विकि गर्भः शरदौ ववर्ध 5, 2, 2. असौ तु
कम्बरो वर्धाश 10, 50, 5. ता वृधत्तावनु नून्मर्ताय देवो पुरो दधे gross er-
scheinend, sich gross zeigend 5, 86, 5. 1, 158, 1. 6, 60, 11. अचित्रं चिद्धि
क्षिन्वथा वृधत्तः 49, 11. VS. 38, 21. AV. 2, 28, 1. 5, 72, 2. सा नो भूमिर्वर्ध-
यर्धमाना gedehnd lasse uns gedeihen 12, 1, 13. 13, 1, 49. इन्द्रश्चतुर्वर्धस्व
Çat. Ba. 4, 6, 2. 8. 11. 8, 4, 4. अमेन 2, 2, 4, 12. शल्मलिर्वनस्पतीनां वर्षिष्ठ
वर्धते 13, 2, 3. 4. LĀTJ. 8, 5, 1. — सततं ववृधे मत्स्यः wuchs MBu. 3, 12757.
ववृधे ऽसःपुरे शिशुः HARIV. 6437. ववृधिरे RAGH. 10, 79. KATHĀS. 17, 71.
61, 267. RĪĀA-TAR. 3, 110. अवर्धिषाताम् 6, 212. BHĀG. P. 8, 20, 21. 24, 17.
VET. in LĀ. (III) 19, 1. BRAHMA-P. ebend. 58, 6. निष्प्रत्यूकमवर्धत भुति-
शाखाः समस्ततः 92, 18. सर्वं ववृधुरत्येन कालेनाप्स्विच नौरजाः MBu. 1,
4865. 4864. HARIV. 803. वर्धत्तम् 6439. मार्जारो वर्धते चापि wird dick und
rund MBu. 5, 5438. fg. शशिनें शुक्लपत्तदि वर्धमानमिवोजसा R. 4, 54, 3.
VARĀH. BRH. S. 4, 31. RĪĀA-TAR. 6, 292. WEBER, KRISHNĀ. 298. कलाभिः
सोमस्य वर्धन्तीभिः MĀK. P. 64, 9. उत्का वर्धते VARĀH. BRH. S. 94, 10.
BHĀG. P. 1, 7, 30. दावाग्रेरिव वर्धतः (so ed. Bomb.) MBu. 3, 16072. ववृधे
च मरुभागो वयसानुदिने तथा । गुणोपिश्च यथा बालः कलाभिः शशलाङ्क-
नः ॥ MĀK. P. 63, 8. वयसा बुद्ध्या च 27, 1. पूर्णचन्द्रादये पूर्णो वर्धते सागरो
यथा R. GOAR. 2, 11, 18. 3, 30, 32. BHĀG. P. 3, 24, 41. सागरस्येव वर्धतः R. GOAR.
2, 108, 57. वेलया वर्धमानया RĪĀA-TAR. 4, 539. तत्सेना नरनाथानां पतना-
भिः पदे पदे । कुल्यापगेव (so die ed. Calc.) कुल्याभिर्विशन्तोभिरवर्धत ॥
5, 140. वर्धते दिनु सर्वासु — तद्रातसं सैन्यम् R. 3, 31, 43. भूमिं ग्वा च व-
वृधिरे दानवाः broteten sich aus über HARIV. 8066. वर्धता चैव वर्षेण
12773. वर्धमानाग्निरेः sich füllend R. 5, 10, 4. कुलं वर्धते vermehrt sich
M. 3, 57. अकान्येव वर्धन्ते werden länger BHĀG. P. 5, 21, 4. Spr. 2519. अ-
वर्धमानशार्धः sich nicht mehrend HIT. 46, 8. धनम् durch Zinsen wachsen
JĪĀ. 2, 44. वर्धमानमृणं तिष्ठेत् Spr. 4976. तस्य तद्वर्धते (राष्ट्रं) नित्यं सि-
ध्यमान इव रुमः M. 9, 255. तेनापुर्वर्धते रातो ऋविणं राष्ट्रमेव च 7, 126.

येशा राष्ट्रं च 8, 302. धर्मः सत्येन 89. द्यापुर्विद्या यशो बलम् Spr. 3551; v. l.
ववृधे कामः MBu. 3, 2148. अन्त्योऽन्यज्ञयसेरम्भः RAGH. 12, 92. स्नेहः PAÑ-
ĀT. 1, 4. धर्मविजयः RĪĀA-TAR. 3, 329. कीर्तिः Spr. 3167. शोकः R. 2, 62,
18. Spr. 110 (II). वत्स्यसावामयः स (d. l. परः der Feind) च 448. अद्वया
वर्धते धर्मः R. 3, 43, 38. वीर्यम् 5, 3, 2. मदः BHATT. 14, 18. तुच्छास्यावृधद-
भतः 18, 29. नूनमादृष्टाणि सख्या वर्धते रवः verstärkt sich R. 4,
27, 12. धनतये वर्धन्ति जाठराग्निः Spr. 781, v. l. अर्धमेण वर्धता BHĀG. P.
P. 3, 11, 21. स प्रेत्येकं च वर्धते gedacht, dem geht es wohl M. 8, 172, 6,
34. नाब्रह्म तत्रमग्नौति नातत्रं ब्रह्म वर्धते M. 9, 322. तथा स्नेता (प्रजाः)
न वर्धेरन् MBu. 3, 1212. R. 3, 45, 15. तथा वर्धस्व भूपते । यथा रविर्धया
सोमो यथेन्द्रो वरूणो यथा 2, 11, 19. पुत्रवत्पाल्यमानास्तु मकृत्तमना ॥ व-
वृधुर्विषये तस्य MĀK. P. 116, 75. fg. वर्धस्वेत्याकं राधवम् R. 7, 103, 7.
कथं जीविपुरत्यस्तं कथं वर्धयुः MBu. 3, 344. सर्वतो वर्धति 5, 1702. वर्धि-
षीष्ठाः स्वजातेषु BHATT. 19, 36. वृद्धा emporgekommen seiend Spr. (II)
240. KATHĀS. 10, 25. शिल्पानि मत्वाश्च तथोषधानि — वर्धन्ति gediehen,
haben guten Erfolg Spr. 4398. अपि तपो वर्धते ÇĀK. 12, 20. BHATT. 6, 68.
RĪĀA-TAR. 5, 461. दीयमानं तदा विप्रा वर्धतामिति चाबुवन् so v. a. möge
dir Segen bringen MBu. 14, 1854. — b) wachsen, in die Höhe gehen,
beim Gottesurtheil mit der Wage so v. a. steigen (in der Wagschale)
Z. d. d. m. G. 9, 667. MIT. 145, 12. — c) wachsen, gedeihen mit acc. der
Beziehung: स्वयं वर्धस्व तन्वम् an deiner Person RV. 7, 8, 5. 10, 98, 10.
116, 6. यस्तविषो वावृधे शर्वः 23, 5. अस्मदिन्द्रो वावृधे वृष्यं श्वो मेदै सु-
तस्य 8, 3, 8. — d) gehoben —, freudig erregt werden; sich ergötzen, —
begeistern durch, an, oder bei Etwas (instr., auch loc.): त्वं कोत्रा भारती
वर्धसे गिरा RV. 2, 1, 11. 11, 2. यस्मिन्निन्द्रः प्रदिवि वावृधानं श्वेता दधे 19, 1.
स वावृधे नर्या योषणासु 7, 98, 3. अग्रे वृधानं आकुंति जुषस्व 3, 28, 6. यः
स्तेमैर्भिर्वावृधे 32, 13. सुते सुते वावृधे वर्धनेभिः 36, 1. अग्रे वर्धास इन्द्र-
भिः 6, 16, 16. पीत्वा सोमस्य वावृधे 3, 40, 7. 47, 5. 51, 4. 53, 1. न रीषते
(न) वावृधानः परा दात् wenn er freudig gestimmt —, befriedigt ist 5, 3,
12. ये वावृधत् पार्थिवा य उरावृत्तरिक्ता द्या 52, 7. 68, 4. 6, 37, 5. 44, 13.
69, 6. पितुः पयः प्रति गृणाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः dabei er-
götzt sich der Vater und (wächst) das Kind 7, 101, 3. तुरस्पये 10, 96, 8.
वृक्षपतिर्ब्रह्मभिर्वावृधानः 14, 3. AV. 1, 8, 4. 12, 1, 29. VS. 20, 13. इन्द्रं गृ-
णीषे यस्मिन्पुरा वावृधुः शाशुडश्च RV. 2, 20, 4. रुद्रा मृतस्य मर्दनेषु वा-
वृधुः 34, 13. 5, 59, 5. 7, 60, 5. 8, 51, 10. शुद्धं कृत्वैर्वानुधासम् 84, 7. 87, 8.
वृक्षपतिर्ना कृविषा वृधातु TS. 1, 2, 9, 1. इन्द्रो मर्दाय वावृधे शर्वसे वृत्रहा
नृभिः hat sich erregen lassen zu RV. 1, 81, 1. mit gen.: ममेद्वर्धस्व सुष्टु-
तः an mir freue dich 8, 6, 12. अस्य स्वानस्य न्यर्षदं वावृधानो अस्तः 2,
11, 20. वृधत्तमधराणाम् 8, 91, 7. कारिणी वृधत्तम् (so vermuthen wir) der
Preisenden sich freuend 2, 29. जम्भे रसस्य वावृधे beim Schlucken (eigen-
lich im Rachen) freut sie sich des Safts (der Milch) 1, 37, 5. 4, 23, 1. वृ-
धस् und वृधत् Ausrufe in Opferformeln: vergnüge dich u. s. w. ĀÇV.
Ça. 2, 3, 12. KAUC. 91. Aus der späteren Sprache gehören hierher Stel-
len wie: दिष्ट्या वर्धामहे पार्था दिष्ट्यासि पुनरागतः so v. a. wir haben
Grund uns zu freuen, geben wir uns der Freude hin, wir können uns
glücklich schützen MBu. 3, 12286. वर्धसे दिष्ट्या ज्ञयो ऽयं प्रतिगृह्यताम्
R. 6, 98, 6. VIKR. 8, 3. PAÑĀT. 46, 9. वर्धसे दिष्ट्या तत्रधर्मेण R. 3, 35, 99.
बलेन यशसा चैव वर्धस्व प्रहृषा तथा 5, 33, 21. दिष्ट्या धर्मपत्नीसमागमेन

पुत्रमुखदर्शनेन चापुष्पान्वर्धते ÇAK. 108, 14. Vira. 11, 11. Mān. P. 110, 8. दिष्टा वर्धसि धर्मस्य साम्राज्यं प्राप्तवानसि MBu. 2, 1601. 1622. 5, 542. 7, 6452. R. 7, 1, 28. वर्धय Mān. P. 18, 47. वर्ध त्वमया सार्धं धनपुत्रमुखा-
युषा 21, 77. धर्मेण वर्ध त्वं नास्मान्किंस्तुमर्हसि MBu. 1, 7864. दिष्टा व-
र्धसि गोविन्द अग्निं त्वमगमात् HARIV. 10887. — 3) influ. वर्धे zum
Wachsthum, — Gedeihen; zur Begeisterung, zum Ergötzen: त्वं ज्ञाता
त्वमु नो वृधे भूः RV. 1, 178, 5. 4, 2, 18. 23, 2. प्र शंसति नमसा जूतिर्भिवृधे.
3, 3, 8. स काला यस्य रोदसी यस्तं यज्ञमभि वृधे गृणीतः 6, 10. 6, 33, 4. उत्ते-
धि पुंसु नो वृधे 46, 3. 11. 8, 3, 1. 13, 3. 27, 4. आपि नन्तामर्ह वृधे 49, 10.
स्वर्गं मूर्खता वृधे 82, 10. 86, 11. VĀLAN. 6, 5. तुभ्यं तारसि दिव्या घोषो
वृधे AV. 11, 2, 24. Ebon so वर्धसे. स्वे त्वे मघोनां सखीनां च वृधसे RV.
5, 64, 5. — 4) eine Verwachsung mit वर्त् ist vielleicht anzunehmen
in folgenden Stellen: ततः समाज्ञो ववृधे स राजन्दिवसान्बाहून् MBu. 1,
6972 (vgl. वर्तमाने समाज्ञे 6973). ततो विवाहे विधिवद्वृधे मात्स्यपार्थ-
योः 4, 2862. रामेण चेद्राज्ञसेन्द्र वर्धते तव विप्रकः R. 3, 41, 8. ततो ऽभिषे-
को ववृधे शत्रुघ्नस्य 7, 63, 13. उत्सवाश्च समाज्ञाश्च वर्धसे (v. l. वर्तसे) Spr.
4418, v. l. सन्नं किं वर्धते तस्य सदेवाभयदक्षिणम् MBu. 8, 308. स्वनेन व-
र्धमानेन R. 2, 97, 4. 3, 34, 4. यज्ञविप्रकरी यत्नी पुरा वर्धत (oder an Macht
gewinnen) मायया R. SCHL. 1, 28, 30. धर्मे ते वर्धता बुद्धिर्मा चाधर्मे मनः कृ-
थाः MBu. 3, 15799.

— caus. 1) वर्धयति, अवीवृधत् P. 7, 4, 8. Schol. a) erhöhen, grösser —,
wachsen machen, mehren, fördern: अर्यं सैका वर्धया युष्मन्मिन्द्र RV. 4,
103, 2. वीरम् 118, 2. इमा किं तामग्नौ वर्धयसि 2, 11, 1. 4. वाणीम् 8. वा-
चम् 9, 97, 36. ये वर्धयसि पुष्टयश्च नित्याः 2, 27, 12. अथा नो वर्धया गिरः
3, 29, 10. आर्गुः 62, 15. 5, 11, 5. ओषधीः 62, 3. (सरस्वती) पञ्च ज्ञाता वर्धय-
न्ती 6, 61, 12. रयिम् 7, 36, 7. राष्ट्रम् AV. 3, 19, 5. mit gen.: स्तोतारमिन्म-
घवन्नस्य वर्धय (lass den Lobesänger davon geniessen, sich daran ergötzen) RV.
8, 86, 1. — ज्ञातामात्रश्च यः सद्य इष्टा देवमवीवृधत् MBu. 1, 2210. R. 5, 56, 58.
स्वमांसं परमांसेन M. 8, 52. एकैके द्रासयेत्पिण्डं कृत्ते शुक्ले च वर्धयेत्
11, 216. वर्धितेन्धना (so die neuere Ausg.) HARIV. 7039. पूरं पयोधिः Spr.
1813. वर्धयन्निव तत्कूटानुद्धृतेधातुरेणुभिः RAGH. 4, 71. श्रेष्ठः कुलं वर्धयति
विनाशयति वा पुनः M. 9, 109. रक्षितं वर्धयेत् Spr. 233. fg. काशं काकि-
न्या 3228. R. 1, 7, 7. Schol. zu KĀT. ÇA. 446, 17. अघाक्तानि verlängern
M. 8, 84. राज्ञो ब्रह्मणा वर्धिताः Schol. zu NAIH. 22, 57. महेत्सवः —
भूरिवासरवर्धितः KATHĀS. 23, 86. शब्दं तोयसंरम्भवर्धितम् verstärkt R.
1, 26, 5. क्रमशो वर्धयस्तपः M. 6, 23. प्रीतिम् MBu. 1, 4795. तेजो बलं च
देवानां वर्धयसि अयं तथा 7661. शोकम् 3, 2330. 15, 811 (med.). 13, 1722
(med.). R. GORR. 2, 38, 28 (med.) 123, 19. 7, 99, 19 (med.). 106, 4. KĀM.
NIR. 13, 34. Spr. 3189. 4478 (med.). 4542. Mān. P. 16, 65 (med.). DA-
ÇAK. 87, 8. LA. (III) 90, 2. कर्म fördern MBu. 14, 2300. वर्धितशेषस्वा-
नुसर्गं blühend BULG. P. 4, 23, 1. grossziehen, aufziehen: शिशुम् RV. 10,
4, 3. HARIV. 9222. KATHĀS. 2, 32. 27, 103. 61, 266. नारी नाम विषाङ्कुरे-
रिव लता देभिः समं वर्धिता Spr. 75 (II). ÇAK. 51, v. l. ये वर्धिताः कन-
कपङ्कुरेणुमध्ये कलकंसपोताः aufgewachsen Spr. 2320. ये वर्धिताः करि-
कपोलमदेन भृङ्गाः 2321. बालमन्दारवृत्तः MBu. 73. Jmd gross machen,
zur Macht verhelfen, in die Höhe bringen AV. 2, 6, 1. 6, 5, 3. ÇAT. Ba. 1,
6, 2, 13. MBu. 2, 1632. वर्धयात्मानमात्मना HARIV. 3534. Spr. 438. 440.
862. 1375. 1828. KĀM. NIR. 5, 69. fg. RĪGA-TAN. 4, 498. तं (जनपदं) व-

वर्धयेत्प्रयत्नेन hegen, pflegen KĀM. NIR. 4, 56. med. mit medialer Bedeu-
tung: प्रज्ञा वर्धयमानः sich seine Nachkommenschaft mehrend RV. 1, 128,
1. त्वंम् 18, 59, 5. वर्धित = पूर्ण und प्रसृत (प्रसित MED.) H. an. 3, 394.
fg. MED. I. 149. — b) erheben, freudig erregen, ergötzen: सोमं गीर्भिर्बुध
वयं वर्धयामः RV. 1, 91, 11. 36, 11. 190, 1. अस्मान् पुत्स्वा तं रुद्रावर्धयो
द्यो बृहद्भिर्योः 2, 11, 15. ब्रह्मणा इन्द्रं मरुपेता धेनुवर्धयन्नर्ये कृत्वा
उ 5, 31, 4. 6, 44, 5. गीर्भिराग्नी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्ता 49, 10. सुसताभिः
1, 125, 8. कृतस्य मा प्रदिशो वर्धयसि 8, 89, 4. AV. 1, 9, 8. वपुटोरेण पुंसम्
5, 26, 12. प्रजापतिं कृविषा वर्धयसि TBA. 3, 1, 2. 3, 1. कृत्तं जगदिषा
वर्धयिता HARIV. 5404. 9222. MBu. 14, 2650. R. 2, 34, 5. 6, 5, 17. 12, 15.
7, 23, 9. 44, 4. G. KATHĀS. 108, 9. 110, 119. पत्तैर्बहुविधैर्देवान्वर्धयानस्य
R. 7, 99, 19, v. l. इष्टा देवीमवीवृधत् MBu. 1, 2210 (eine von NĪLAK. er-
wähnte Lesart). वावर्धये influ.: सुवृत्तिभिः सूरिर् वावृधये RV. 1, 61, 3.
122, 2. गीर्भिर्मित्रावरुणं वा 6, 67, 1. 10, 99, 1. med. sich erregen u. s. w.:
अवीवृधत गोतमा इन्द्रं वे स्तोमवाकसः begeisterten sich in dir 4, 32, 12.
अस्तौर्दु स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधधम् ergötztet auch an 124, 18. अवी-
वृधत पुराडाशैः thaten sich gütlich an VS. 21, 60. TBA. 2, 6, 28, 2 (vgl.
ĀÇV. ÇA. 6, 11, 5). ÇAT. Ba. 1, 9, 2, 9. 10. — 2) वर्धायपति freudig erregen
u. s. w. HARIV. 10886. 10906 (वर्धाय die neuere Ausg.). — वर्धित s.
auch bes.

— desid. विवर्धयते und विवृत्सति P. 1, 3, 92. 7, 2, 59. Schol. zu 1, 2, 10.
— intens. वरोवृध्यते, वरोवृधीति P. 7, 4, 90. Schol.
— अति med. hinauswachsen über (acc.) ÇAT. Ba. 1, 8, 3, 3. अतिवृद्ध
(अति + वृद्ध) sehr gross: प्रमाणेन R. 1, 28, 8. वन 5, 17, 6. sehr heftig:
कोप MBu. 6, 3768. वयसा sehr alt Mān. P. 61, 11.
— अधि med. sich wohl befinden bei (loc.) RV. 9, 75, 1.
— अनु 1) act. in der dunklen Stelle अनुं श्रुताममतिं वर्धदुर्विम् RV.
5, 62, 5. — 2) med. nachwachsen, heranwachsen, allmählich zunehmen
RV. 5, 44, 1. न वै ज्ञातं गर्भं येनिरनु वर्धते ÇAT. Ba. 10, 2, 2, 6. मरुमीनो
ऽन्ववर्धत er wuchs zu einem grossen Fische heran BULG. P. 8, 24, 21.
सैको ऽन्ववर्धत 6, 14, 36. — 3) अनुवृद्ध in der Stelle वेदवादानुवृद्धानि
वचांसि VP. bei Muir, ST. I, 147 fehlerhaft für अनुवृत्त. — caus. aus-
dehnen nach Etwas ÇAT. Ba. 10, 2, 2, 6. grossziehen: (शिशुम्) रसायनप्र-
योगेण शीघ्रमेवान्ववर्धयत् (एव व्यवर्धयत् die neuere Ausg.) HARIV. 9220.
— अभि 1) heranwachsen, stärker —, grösser werden, zunehmen; sich
ausdehnen —, hinauswachsen über (acc.): विश्वा भुवना RV. 2, 17, 4.
वर्धस्व पत्न्यैर्भि ज्ञीवो अघरे 5, 44, 5. ज्ञायो रसेनाभि वर्धताम् übertreffen
AV. 6, 78, 1. 2. 1, 29, 1 (vgl. RV. 10, 174, 1, wo das Richtige). मरुधिद-
भ्यवर्धत so gross er war, wuchs er noch RV. 9, 47, 1. अपरमितं वीर्यम-
भिवर्धते ÇAT. Ba. 2, 1, 2, 17. 13, 4, 2. — तत्पीत्वा तीरमेकाङ्का स कुमारो
ऽभ्यवर्धत R. GORR. 1, 39, 29. तीणाः तीणो ऽपि शशी भूयो भूयो ऽभिवर्धते
Spr. 788. (कामः) कृविषा कृत्तवर्मेव भूय एवाभिवर्धते 1377. M. 9, 318.
छूते रगो भूयो ऽभिवर्धते MBu. 3, 2285. सर्वप्राणिनां बलमभिवर्धते Suçā.
1, 19, 14. 128, 8. MBu. 3, 10857. अभिवर्धति चाधर्मः HARIV. 2307. वार्यमा-
णस्य वाङ्मू किं विषयेष्वभिवर्धते KATHĀS. 31, 91. तस्य राज्यं च कीर्तिश्च
प्रतापश्चाभिवर्धते R. 4, 28, 11. दातारो नो ऽभिवर्धता वेदः संततिरेव च zu-
nehmen, gedeihen M. 3, 259 (Jāñ. 1, 245). लोकः KĀM. NIR. 4, 21. राज्ञा
त्रिवर्गेण nimmt zu an, wird reicher an M. 7, 27. तपसा R. 1, 68, 10. —

2) fehlerhaft für अभिवर्त्तः बलवत्त्वमभिवर्धतः herankommend R. 6, 16, 49. ततः स कार्मुकी बाणी समरे अभिवर्धत 7, 21, 39. — Vgl. अभिवर्द्धि. — caus. stärker —, grösser machen, vermehren AV. 1, 29, 1. 8 (vgl. RV. 10, 174, 1. 3, wo das Richtige). स्वकोशम् Jñā. 1, 389. भाण्डागारायुध-गारं प्रयत्नेनाभिवर्धयेत् MBh. 13, 3239. प्रीतिम् 1, 4795. 2757. 5, 2989. धर्मम् 13, 7590. R. Gonn. 1, 78, 14. dehnen Suçr. 1, 58, 7. grossziehen: धान्यस्तान्भयवर्धयन् R. Gonn. 1, 40, 18.

— समभि wachsen, zunehmen: अभिवर्धते स्वेव तेजः समभिवर्धते (वर्धत ed. Calc., वर्तत: die neuere Ausg.) Hariv. 13923. — caus. grösser machen, verstärken, mehrten: कर्षम् MBh. 5, 583. कीर्तिम् R. 2, 90, 21 (99, 37 Gonn.).

— आ 1) act. in der verdorbenen Stelle: एमेनमवृधन्मृता अमर्त्यं नैत्र-जित्याय VS. 33, 60, wo es heissen müsste kessen heranwachsen: TBa. 2, 4, 6, 7 wird st. dessen अमन्थन् gelesen. — 2) med. heranwachsen —, sich heranzubilden zu (acc. oder dat.): भीम आ वावृधे शर्वः RV. 1, 81, 4. आ श्रेत्रेयस्य ज्ञत्तवो सुमर्दधत् कृष्टयः 5, 19, 3. अयिं चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः 55, 3.

— उद्द emporwachsen, hervorbrechen: उद्दराग Rīga-Tar. 1, 252. vielleicht fehlerhaft für उद्भूत.

— नि scheinbar MBh. 4, 1918, wo aber mit der ed. Romb. व्यवर्धत zu lesen ist.

— परि 1) heranwachsen, wachsen, zunehmen: राजपुत्रः पर्याप्तं पर्यवर्धत Rīga-Tar. 3, 107. सा परिवर्धमाना लब्धोदया चान्द्रमसीव लेखा Kumāras. 1, 25. (उक्तिता) परिवर्धते मद् शुचा मुहूदाम् Spr. 931. बलासः Suçr. 1, 152, 16. प्रज्ञावत्सलता पर्याप्ता पर्यवर्धत Rīga-Tar. 5, 194. परिवृद्ध ange-wachsen, vermehrt Kām. Nitīs. 13, 47. एकोत्तरं der Reihe nach um eins zunehmend Suçr. 1, 153, 13. heftig: राग Ragh. 9, 69. प्रुच् Bhaṣ. P. 6, 14, 47. hoch gestiegen, zu grossem Ansehen gekommen Hariv. 13807 (die neuere Ausg. त्वय वृद्धः). — 2) fehlerhaft für परिवर्त्त Hariv. 2188 (die neuere Ausg. richtig वर्तते). एवं च स (मकोत्सवः) प्रतिदिनं परिवर्धमानः Kathās. 34, 264. — Vgl. परिवृद्ध fg. — caus. 1) aufziehen, gross-ziehen: या सा बाल्यात्प्रभृत्यस्मान्पर्यवर्धयत MBh. 5, 2956. Hariv. 11077. Ragh. 13, 62. अदितिपरिवर्धितमन्दारवृत् Çāk. 100, 15. anschwellen ma-chen: das Meer Ragh. 13, 3. Bhaṭṭ. 7, 107. — 2) ergötzen, erfreuen; mit gen. (!) der Person Hariv. 8804. — 3) fehlerhaft für परिवर्त्त umwan-deln: सर्वं तत्काश्चनमयं कालेन परिवर्धितम् MBh. 7, 2160. — Vgl. परि-वर्धन fg.

— प्र 1) act. erheben, ergötzen: प्र वो स्तोमा गिरौ वर्धन्त्यस्मिन् RV. 8, 8, 22. — 2) med. (ausnahmsweise act.) heranwachsen, zunehmen, Kraft gewinnen RV. 2, 22, 2. अये मा खं प्रवर्धिष्ठाः MBh. 1, 1244. Mārk. P. 68, 33. गजमात्रः प्रवृद्धे er wuchs zu der Grösse eines Elephanten an Buā. P. 3, 13, 19. न मे मन्युः प्रवर्धते MBh. 3, 1072. प्रज्ञा तेजो बलं चतुरायुथैव प्रवर्धते M. 4, 42. धर्मः 11, 15. दुःखं भूयश्चापि प्रवर्धते Spr. 4676. Rīga-Tar. 3, 127. प्रवर्धमानवैर 6, 343. लोकानुप्रकर्तारः प्रवर्धते मदीभुजः ge-deihen Spr. 2682. पापान्प्रवर्धतो दृष्ट्वा कल्याणानवसीदतः MBh. 13, 5915. तदतीव प्रवर्धते (गृहम्) 13, 3222. प्रहृषिर्वीवृधे स्तोमैभिः erregt werden RV. 3, 5, 2. प्रवृद्ध (प्रवृद्धे P. 6, 2, 147) = उच्छ्रित AK. 3, 4, 24, 27. = प्रौढ, एधित 3, 2, 26. H. 1498. = प्रसृत AK. 3, 2, 28. aufgewachsen Spr. 4032.

वर्धयिषा इनिषीष्ट प्रवृद्धः so v. a. ausgezogen RV. 4, 18, 1. प्रवृद्धो दस्यु-कार्मवत् 8, 66, 2. gross, hoch: Indra 1, 33, 3. 165, 9. 8, 6, 33. 12, 2. 62, 1. वृषभ 85, 2. AV. 4, 26, 2. कुरि MBh. 3, 15645. R. Gonn. 1, 72, 27 (70, 38 Schl.). 2, 119, 28. मकारुम् 4, 31, 15. 6, 16, 20. MBh. 3, 15708. प्रकार R. 3, 54, 15. नग 17, 23. शिखर R. Schl. 2, 56, 10. 5, 16, 29. प्रङ्ग-8, 26. Varām. Bhaṣ. S. 12, 6. लिङ्ग Suçr. 2, 396, 2. स्तनद्वय Kumāras. 1, 40. तोयदाः an-geschwollen R. 6, 78, 4. शोध Kumāras. 3, 6. ऊर्मि Ragh. 5, 61. अम्भः प्र-लयप्रवृद्धम् 13, 8. सरित् Rīga-Tar. 4, 450. 5, 85. gesteigert, heftig, stark: वायु MBh. 4, 1978. पर्सन्य Ragh. 17, 15. धृतिनीरंज्ञांसि 7, 87. अनङ्गकश्मल Bhaṣ. P. 3, 14, 15. तमस् R. 6, 104, 4. दर्प 1, 14, 43. कोप 3, 72, 2. तृष्णा R. 1, 15. मनोरथ Kumāras. 7, 24. आनन्यन्दकांसि 74. स्नेह Kathās. 34, 90. गर्व Rīga-Tar. 6, 142. राग 388. कर्ष Bhaṣ. P. 3, 7, 42. भक्ति 14, 47. 10, 86, 28. भाव 4, 31, 28. लोभ 24, 66. निद्रा MBh. 1, 5892. R. 3, 23, 39. 35, 64. प्रवृद्धनतत्रगणा योः zahlreich Hariv. 12545. साक्षादुपायसंधात इव प्रवृद्धः Ragh. 14, 11. प्रवृद्धां viele Schulden habend Rīga-Tar. 6, 16. क्षितिः क्षि-तिपेरभिपालनप्रवृद्धा blühend gemacht; zur Wohlfahrt gebracht Varām. Bhaṣ. S. 19, 14. mächtig: काल Bhaṣ. 11, 32. alt geworden Kathās. 22, 159. वयसा alt an Jahren MBh. 1, 8579. — 3) ein Verwechslung mit प्रवर्त्त ist wohl in folgenden Stellen anzunehmen: प्रवर्धमानपूतनाः her-anrückend Rīga-Tar. 6, 222. धनात्कुलं प्रभवति धनाद्धर्मः प्रवर्धते gbt hervor MBh. 12, 226. अप्रमोदात्पुनः पुनः प्रजनो न प्रवर्धते (प्रजनं न प्र-वर्तते M. 3, 61). तस्मात्सर्वं प्रवर्धते Kām. Nitīs. 4, 56. चित्ते प्रवर्धते तापः Rīga-Tar. 4, 418. सीतास्नेहप्रवृद्धेन बाष्पेण R. 4, 3, 15. प्रवृद्धन्त्य (v. l. प्रवृत्त) R. 2, 6. प्रवृद्धसत्कार Rīga-Tar. 5, 33. प्रवृद्ध R. 4, 9, 82 fehler-haft für प्रविद्ध. Rīga-Tar. 4, 319 für प्रबुद्ध. — Vgl. प्रवृद्धि, अतिप्रवृद्ध (sehr hoch von Wuchs R. 3, 10, 20. 4, 17, 14), चोदप्रवृद्ध. — caus. gross-ziehen Kathās. 61, 271. Mārk. P. 38, 9. vergrössern, stärken, mehrten: कुलवंशम् MBh. 13, 3340. Hariv. 6308. काकिनीम् so v. a. zulegen Spr. 3228, v. l. मृत्तिम् RV. 8, 6, 32. AV. 2, 6, 2. प्रवर्धयते चन्द्रमा दीर्घमायुः ver-längert Nir. 11, 6. 36. AV. 19, 32, 2. Jmd erhöhen, zur Wohlfahrt beför-dern Hariv. 11272. — Vgl. प्रवर्धक fg.

— अभिप्र caus. partic. वर्धित gedeht Suçr. 2, 149, 12. in einen blü-henden Zustand versetzt: देश MBh. 1, 4350.

— प्रतिप्र, वर्द्ध verstärkt (वृत्त die neuere Ausg.) Hariv. 12124.

— संप्र wachsen, sich verstärken, zunehmen: शोर्मङ्गलात्प्रभवति प्रा-गल्भ्यात्संप्रवर्धते Spr. 5087. चवारि संप्रवर्धते आपुर्विद्यां यशो बलम् 3551. ज्ञातयः gedeihen 3509. वर्द्ध aufgewachsen, gross geworden MBh. 3, 10629. 12738. (अवृद्धेः) स्थाणुदिवसंप्रवृद्धेः zusammengeballt, ange-schwollen Varām. Bhaṣ. S. 24, 24. शुक्ले पते संप्रवृद्धे wachsend, zunehmend 4, 32. प्रताप zugenommen, verstärkt Kām. Nitīs. 15, 8. यो विद्यया तपसा संप्रवृद्धः reich an Jahren und an Askese MBh. 1, 8579. — caus. Jmd zur Grösse verhelfen R. 5, 7, 25.

— प्रति s. प्रतिवर्धिन्, welches Nīlak. durch प्रातिकूलयेन हेदिनी erklärt.

— वि 1) heranwachsen, zunehmen, anschwellen, gedeihen: (मृतः) मरुसा वि वावृधुः RV. 5, 59, 6. उर्विया वि वावृधे 1, 141, 5. सनेन य सन-ज्ञातो विवावृधे 8, 108, 8. Çāk. Çā. 5, 14, 16. द्वादशाक्षो वैरकोभिर्विर्वर्धते verlängert werden 13, 14, 10. Āpast. beim Schol. zu Kāty. Çā. 1, 3, 18.

— संवत्सेरेणोक्त वै ज्ञाता विवर्धते *MAITRUP.* 6, 15. *MBH.* 1, 2992. 4664 (वर्धुम्). (गर्भः) व्यवर्धत तदा प्रकृते तारापतिरिवाम्बरे 3, 16638. *R.* 2, 42, 2, 5, 3, 1. 35, 33. 41, 26. विवर्धती 1, 27, 7. *MĀRK.* P. 43, 54. इन्द्रशत्रो विवर्धस्व *Bhāg.* P. 6, 9, 11. 13. उदरेण विवर्धता *MBH.* 1, 4520. विना मल-यादन्यत्र चन्दनं न विवर्धते (प्रोक्तं v. l.) *Spr.* 2615. विवर्धमानैरमल-सरित्सलिलैः *BHATT.* 10, 53. *VARĀH. BṛH.* S. 21, 26. *Verz. d. Oxf. H.* 117, 6, 9. चन्द्रेद्ये विवर्धतम् (अम्भसां निधिम्) *MBH.* 8, 1804. बाले विवर्धते श्लेष्मा मध्यमे पित्तमेव तु *SUCR.* 1, 129, 12. विवर्धमाना कथा *Bhāg.* P. 3, 3, 13. धर्मः *M.* 9, 111. रुच्छयः *MBH.* 3, 2088. 4, 1918 (व्यवर्धत st. न्यवर्धत ed. Bomb.). तथा भूमिकृतं दानं सत्ये सत्ये विवर्धते 13, 3135. 7160 (विवर्ध-ति). *HARIV.* 11307. *R. Gonn.* 2, 63, 18. 76, 25. 3, 43, 88. 5, 42, 15. *SUCR.* 2, 309, 18. 371, 21. *Spr.* 1460. 1524. 2450. 2596. 3417. 4466. *Verz. d. Oxf. H.* 37, 6, 9, v. u. अग्निः, देवम् *Spr.* 4782. विवर्धमानो वीर्येण समुद्र इव प-र्वणि *R.* 1, 55, 30 (56, 20 *Gonn.*). धनवोर्यैस्त्वं विवर्धस्व मुनेन च *MĀRK.* P. 21, 101. राष्ट्रम् *gedeihen Spr.* 3811. प्रज्ञाः *MBH.* 1, 4842. 7746 (व्यवर्धन्). *HARIV.* 49. 6482 (विवर्धितुम्). 8933. *Spr.* 4574. समागमेन पुत्रस्य सावि-त्र्या दर्शनेन च । चतुषशात्मनो लाभान्निभिर्दिष्ट्या विवर्धते ॥ so v. a. *du hast Grund dich zu freuen, — dich glücklich zu schätzen MBH.* 3, 16880. fg. विवृद्ध *herangewachsen, gross geworden CYETĀCV.* *UP.* 3, 11. *MBH.* 1, 6129. 7624. *R. Gonn.* 1, 8, 32. *KATHĀS.* 2, 71. 14, 39. 34, 87. *MĀRK.* P. 45, 63. वृत्त *R. Gonn.* 2, 117, 13. ताः शाखा विवृद्धा शतयोजनम् 3, 30, 27. 5, 55, 3. *VP.* bei *MUN.* ST. IV, 34. कर्षविवृद्धवक्त्र *R.* 4, 6, 24. *MBH.* 4, 396. 13, 1081. दंष्ट्रा *gross HARIV.* 12949 (nach der Lesart der neueren Ausg.). कबन्ध *R.* 3, 74, 14. *MĀRK.* 92, 10. गोधनानि *gross, zahlreich HARIV.* 3729. अर्थाः *angewachsen Spr.* 227. स्रज *gesteigert Bhāg.* 14, 11. बुद्धि *R.* 3, 28, 9. मय्यु 42. *KUMĀRAS.* 3, 71. तृष्णा 56. *RAGH.* 2, 32. 3, 60. *Bhāg.* P. 2, 7, 19. 3, 9, 25. 10, 6, 18, 19. 4, 2, 19. 21, 51. शत्रु *zu Macht gelangt MBH.* 12, 4207. *Spr.* 3734. — 2) *sich erheben, entstehen:* ततो कलकलाशब्दो व्यवर्धत *MBH.* 3, 805. 14, 2590. — विवर्धते *HARIV.* 3822 in der neueren Ausg. fehlerhaft für विवर्तते, wie die ed. Calc. liest. — Vgl. विवृद्धि. — *caus.* 1) *grossziehen, gross machen HARIV.* 4202. 9920 (शीघ्रमेव व्यवर्धयत् die neuere Ausg.). *KATHĀS.* 24, 2. 160. वृत्तम् *Spr.* 2349, v. l. *KUMĀRAS.* 5, 14. बालत्रयम् *HARIV.* 9268. *Etwas höher machen, erhöhen:* समताद्विवर्धयेतु-त्यम् *VARĀH. BṛH.* S. 53, 116. *vermehren, vergrössern, verstärken, ver- längern ÇĀṬH.* Ça. 16, 20, 9. भारम् *Spr.* 1107. मांसं रक्तं च *SUCR.* 2, 307, 15. रतिं तस्य *MBH.* 4, 84. मदं च मदनं च *Spr.* (II) 93. अष्टवर्गम् *KĀM. NITIS.* 5, 79. *MĀRK.* P. 34, 12. 39, 40. द्विकविवर्धित *vermehrt um zwei VA- RĀH. BṛH.* S. 72, 5. 77, 40. बलानि विवर्धयन्ति भूतानाम् so v. a. *bewirken, dass manche Heere sich in Bewegung setzen, 30, 28. Jmd fördern, Jmd zur Wohlfahrt verhelfen:* मित्राणि *MBH.* 12, 8441. *R.* 5, 7, 3. 6, 11, 20. प्रज्ञास्तदुत्तरा नमो नमसेव विवर्धिताः *RAGH.* 17, 41. तपसा च विवर्धितः *den man an Askese hat gewinnen lassen R. Gonn.* 1, 67, 4. — 2) *ergötzen, erfreuen:* विवर्धितश्च स्रभिर्दिष्ट्यैः कव्यैश्च *MBH.* 5, 447. पितृन्देवान्वि-वर्धयन् *R.* 7, 99, 18.

— अभिवि s. अभिविवृद्धि.

— प्रवि, *caus. partic.* प्रविवर्धित in hohem Grade gesteigert: °वित्तेच्छ *RĪĀ-TAR.* 4, 621.

— संवि *gedeihen:* संव्यवर्धत भोगास्ते भुञ्जानाः *MBH.* 1, 4977.

— सम् 1) *act. erfüllen, gewähren:* कामान्संवर्ध *R. ed. Bomb.* 2, 25, 42. — 2) *herangewachsen, wachsen:* सं धातरो वावृधुः सैर्भगाय *RV.* 5, 66, 5. पुमान्संवर्धती मयि *ÇĀṬH. Gṇ.* 1, 17. यथामपः संवर्धे *Bhāg.* P. 16, 37, 7. संवृद्ध *aufgewachsen MBH.* 1, 113. 3, 16667. 6, 3980. *HARIV.* 4202. *R.* 1, 8, 5. 2, 61, 3. *R. Gonn.* 2, 58, 5. 62, 8. 80, 8. 3, 7, 27. 22, 29. 4, 21, 9. 5, 3, 28. *Spr.* 2721. *RĪĀ-TAR.* 3, 130. *gross gewachsen, gross gezogen:* वृत्त *Spr.* 418, v. l. *größer geworden, verstärkt:* वक्त्रि 1653. उकिनीनादसंवृद्धगृ-धवापसवाशिः *KATHĀS.* 18, 147. *MBH.* 13, 1077 (संरुद्धे ed. Bomb.). चतूराग *RĪĀ-TAR.* 5, 382. आश्रमं चिरसंवृद्धम् *blühend R.* 1, 55, 27 (56, 27 *Gonn.*). अतिसंवृद्ध *sehr gross:* सन् 2, 70, 23. — *caus.* 1) *grossziehen, aufziehen, ernähren, füttern MBH.* 1, 3613. 4264. 5089. *HARIV.* 99. *R.* 1, 39, 18. 2, 53, 20 (53, 22 *Gonn.*). *R. Gonn.* 2, 17, 37. 64, 7. 3, 4, 19. *Spr.* 1672. 1805. 3102. *KATHĀS.* 27, 5. 59, 98. *MĀRK.* P. 74, 49. 99, 85. *PAÑĀL.* 4, 3, 208. *DAÇAK.* 75, 14. fg. *PAÑĀT.* 182, 18. 188, 19. *HIT.* 26, 16. 58, 10. 70, 13. 113, 7, v. l. *KULL.* zu *M.* 2, 142. पादपान् *aufziehen, pflegen RAGH.* 5, 6. 13, 34. 14, 78. *Spr.* 418. अग्निम् *verstärken MBH.* 3, 258 (mit der ed. Bomb. संवर्धयन् zu lesen). *R.* 5, 50, 13. सूर्यः संवर्धयत्यग्निमग्निः सूर्यं स्वतेजसा *VIKR.* 188. निर्वाणदी-पस्य स्नेहः संवर्धयेच्छिखाम् *beloben Spr.* 2241. काशम् *vermehrten, ver- stärken KĀM. NITIS.* 5, 87. वर्षम् *MBH.* 1, 8279. ज्ञयेति वाचा मर्हिमानमस्य संवर्धयतौ रुविषेव वक्त्रिम् *KUMĀRAS.* 7, 43. यशः *MBH.* 2, 1601. धर्मम् 13, 757. प्रीतिम् *R. Gonn.* 4, 70, 13. आशाम् *KĀM. NITIS.* 5, 40. अनुपकम् *KU- MĀRAS.* 3, 3. रागम् *Spr.* 622. *pflegen:* दपउम् *ein Heer RAGH.* 17, 62. म-क्षीम् *zum Gedeihen bringen Bhāg.* P. 1, 17, 42. शारग्यसंवर्धिता मेदिनी so v. a. *bepflanzt VARĀH. BṛH.* S. 27, 1. *beschenken mit (instr.) R. Gonn.* 2, 84, 13. *RAGH.* 4, 37. *verschönern* 5, 52 (संवर्धित zu lesen). — 2) = सं-वर्तम् *erfüllen, gewähren:* कामान् *M.* 11, 242. *R.* 2, 25, 42 (संवर्ध याक्त्वि भो ed. Bomb.).

— अभिसम् *wachsen:* वनस्पतिः । वर्षपूर्गाभिसंवृद्धः so v. a. *sehr alt MBH.* 12, 5805.

2. वर्ध्, वर्धयति *Dhātup.* 32, 111 (क्वेनपूरणयोः). *abschneiden:* वर्धित *abgeschnitten H. an.* 3, 291. *Med.* 1, 149. वर्धापयति *dass. WEBER, Kṣamṇāc.* 302. — Vgl. 2. वर्धक, वर्धकि, 2. वर्धन, वर्धापन.

3. वर्ध्, वर्धयति *Dhātup.* 33, 109 (भाषार्थ, v. l. भासार्य).

वर्ध (von 1. वर्ध्) 1) *adj. mehrend, verstärkend; erfreuend; s. वन्दि°, मित्र°.* — 2) *m. a) parox. das Gedeihenmachen, Fördern:* अर्धमि वी वर्धापयौ घृतसू *RV.* 10, 12, 4. — *b) Clerodendrum Siphonanthus R. Br. GATIDH.* im *ÇKDr.* — 3) *n. Blei H.* 1041.

1. वर्धक (vom *caus.* von 1. वर्ध्) 1) *adj. mehrend, verstärkend; s. अग्नि°.* — 2) *m. Clerodendrum Siphonanthus R. Br. AK.* 2, 4, 2, 8.

2. वर्धक (von 2. वर्ध्) 1) *adj. abschneidend, scheuerend; s. माष°, षमयु°.* — 2) *m. Zimmermann R. Gonn.* 1, 12, 6; vgl. वर्धकि.

वर्धकि (wie oben) *m. Zimmermann AK.* 2, 10, 9. 3, 4, 2, 4. *H.* 917. *HAL.* 2, 432. *Uéoval.* zu *UNĀDIS.* 4, 118. *MBH.* 5, 255. *R.* 2, 80, 2. त्रिदशा-नाम् *MBH.* 1, 2592. *HARIV.* 162. — Vgl. देव°.

वर्धकिन् *m. dass. ÇABDAR.* im *ÇKDr.* *MBH.* 13, 1223. *R. Gonn.* 2, 87, 2. 7, 91, 24. *VARĀH. BṛH.* S. 43, 22.

1. वर्धन (von 1. वर्ध्) *oxyt. P.* 3, 2, 149, *Schol. proparox. (संज्ञायाम्) gaṇe* नन्त्यादि zu 3, 1, 184. 1) *adj. (f. ई) a) wachsend, sunehmend; =*

वर्धितुः AK. 3, 1, 28. MBH. n. 121. (हरिः) कर्माप्यारभते कर्तुं कीनाथ इव
वर्धनः wie ein Goldhals, der immer reicher und reicher wird, MBH. 8,
2536. — b) *mehrend, stärkend; ergötzend, begeisternd; Wachstumge-
ber, Mehrer u. s. w.*: इयं ते गीः सद्मिदधर्मी भूत् RV. 10, 4, 7. पतो किं तं
इन्द्र वर्धनी भूत् 8, 32, 12. 8, 73, 10. 7, 22, 7. 8, 51, 4. कृषिषा वर्धनेन त्रा-
तामिन्मन्त्राय। बध्यम् VS. 8, 46. यो वर्धन् घोषधीनाम् RV. 7, 101, 2.
स्तोमस्य 8, 8, 5. ०नी राष्ट्रस्य AIT. Br. 8, 7. घोषसः Suçr. 1, 175, 10. als
Beiw. Çiva's Wachstumgeber MBH. 13, 1232. In comp. mit dem obj. पि-
त्ताग्निं Suçr. 1, 217, 21. विषं Spr. 489. वित्तं M. 10, 85. राशिं Spr. 4889.
वर्षं UTTARAN. 66, 8 (88, 8). संतानं JĀN. 1, 90. मानं M. 9, 115. कीर्तिं
MBH. 1, 121. कृच्छ्रं 3, 2154. कृषं HARIV. 6369. 14554. R. 1, 1, 17.
2, 45, 7. 3, 79, 21. 5, 80, 30. 86, 13. Spr. 4250 (fem.). RĪĀ-TAR. 3, 137.
Bhāg. P. 3, 4, 34. 19, 38. 5, 1, 23. 7, 1, 4. 8, 22, 28. Verz. d. Oxf. H. 20, b, 7.
68, a, No. 119, Z. 10. सत्त्वं fördernd Bhāg. P. 1, 7, 2. ऋषवर्गं 3, 25, 12.
पुरं Wohlfahrt verleihend HARIV. 8187. कुरुं erfreuend MBH. 1, 1739.
14, 403. केकयं R. 7, 38, 13. मनोपयनं ergötzend Bhāg. P. 3, 28, 16. 4,
8, 49. — 2) m. a) *Uebersatz* Suçr. 1, 303, 10. 304, 13. — b) N. pr. eines
Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2540. eines Sohnes des Kṛṣṇa
von der Mitravindā Bhāg. P. 10, 61, 16. — 3) f. ई a) *Besen* H. 1016.
HALĀJ. 2, 147. — b) *ein Wasserkrug von best. Form* H. 1021, v. l. an.
3, 411. MED. HALĀJ. 2, 162. PAÑĀT. 3, 6, 7. GĀRUPA-P. 49 im ÇKDn.; vgl.
वार्धनी. — 4) n. a) *Wachstum, Zunahme; = वृद्धि* TAİK. 3, 3, 249. H.
an. MED. ईकृते मांसशोषितवर्धनम् MBH. 12, 12053. कुलस्य R. 1, 13, 55.
पशसः 2, 74, 26. das Gedeihen, Mächtigerwerden Spr. 1828. 2755. स्वपत्नं
R. 6, 11, 11. — b) *Vergrößerung; वेदि* KĀTJ. Çr. 8, 8, 22. आशानाम् Spr.
651. — c) *Stärkungsmittel; Ergötzung, Begeisterung* RV. 1, 10, 10. 52, 7.
80, 1. यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमः 2, 12, 4. 39, 8. 8, 81, 5. 10, 49, 1. यो भो-
जिनं च दग्से च वर्धनम् 2, 13, 6. 3, 36, 1. 8, 1, 3. इदमुच्यते वचः स्वादोः
स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् 1, 114, 6. 140, 3. Nir. 4, 19. — d) *das Aufziehen,
Grossziehen; बालयोः* KATHĀS. 21, 119. — Vgl. ऋण्डं, अशोकं, उक्थं,
कन्दं, कफं, कमलं, कुलं, केशं, क्रोधं, तत्रं, गों, चारुवर्धना, दे-
ववर्धन, द्युम्नं, द्रव्यं, धर्मं, धान्यं, नन्दं, नन्दिं, नृणां, पशुं, पुण्ड्रं,
पुण्यं (als adj. Verdienst mehrend HARIV. 14554), पृष्टं, प्रभाकरं, बलं,
ब्रह्मं, भूमिं, भोगं, मतिं, मित्रं, मेरुं, यज्ञं, रक्तं, रतिं, रत्नं,
राजं, राज्यं, रामं, राव्यं, राष्ट्रं, लक्ष्मिं (unter लक्ष्मि), लिङ्गं, वंशं,
शंकरं, शंभुं, स्तोमं.

2. वर्धन (von 2. वर्ध्) n. *das Abschneiden* AK. 3, 3, 7. TAİK. 3, 3, 249.
H. 372. an. 3, 411. MED. n. 121. HALĀJ. 4, 44. — Vgl. नमि.

वर्धनसूरी m. N. pr. eines Gāna-Lehrers WILSON, Sel. Works I, 204.

वर्धनस्वामिन् m. Bez. eines best. Heilighums (einer Statue) RĪĀ-
TAR. 3, 357. 6, 191.

वर्धनिका (von वर्धन) s. चतुर्वर्धनिका. Nach VJUR. 208 ist वर्धनिका
bei den Buddhisten ein zur Aufbewahrung geheiligten Wassers dienen-
des Fläschchen (abgebildet bei PALLAS, Sammlung hist. Nachr. über die
mongolischen Völkerschaften II, Pl. IX, Fig. 22). In dieser Bed. viel-
leicht nur fehlerhaft für वार्धनिका.

वर्धनीय (vom caus. von 1. वर्ध्) adj. zu mehren, zu verstärken: मति
R. Gora. 2, 23, 12. गर्व Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 9, Ç. 38.

dessen Wohlfahrt zu fördern ist: ज्ञातयो वर्धनीयास्तै य इष्टस्यात्मनः प्र-
भम् MBH. 5, 1468. 7, 6421. HARIV. 5747.

वर्धमान (von 1. वर्ध्) 1) adj. s. u. वर्ध्. — 2) m. *Ricinus communis* (wo-
gen seines starken Wachses so genannt) AK. 2, 4, 2, 22. TAİK. 3, 3, 249.
H. an. 4, 188. MED. n. 205. HĪR. 108. Suçr. 2, 284, 7. — 3) m. *süßes
Citronen Rind* im ÇKDn. auch f. स्त्री ebend. — 4) Bez. einer best. Fi-
gur VARĀH. BṚH. S. 80, 2. 71, 5. 79, 21. 94, 2. LALIT. ed. Calc. 122, 20.
334, 18. — 5) m. n. *eine Schlüssel von best. Form* TAİK. H. 1024. H. an.
MED. HĪR. 167. HALĀJ. 2, 160. MBH. 7, 2930 (m.). तिलपूर्णानि वर्धमानानि
13, 2263. 4243. Suçr. 1, 107, 5. — 6) m. n. *ein Haus, das nach der Süd-
seite keinen Ausgang hat*, H. an. HALĀJ. 2, 150. VARĀH. BṚH. S. 83, 38.
36. R. 5, 10, 1. चतुःशालं दक्षिणाद्वारकीं तु वर्धमानमुदाकृतम् MATSJA-P.
241 (nach AUFRECHT). — 7) m. Bez. einer best. Verbindung der Hände
Verz. d. Oxf. H. 86, a, 33. 202, a, 18. b, 24. — 8) f. स्त्री *eine Gājatri mit
6, 7, 8 (6, 8) Silben* RV. PRĪT. 16, 15. fg. COLBR. Misc. Ess. II, 182
(I, 7). Ind. St. 2, 239. fg. — 9) n. *ein anderes Metrum* COLBR. Misc. Ess. II,
163 (VII, 2). Ind. St. 2, 336. fg. — 10) m. *eine Art Räthsel (प्रश्नमेद)* TAİK.
H. an. MED. — 11) m. Bein. Viśṇu's TAİK. 1, 1, 32. 3, 3, 249. H. ç. 68.
H. an. MED. — 12) m. N. pr. eines Berges und Districtes (das heutige
Bardwān) KŪMAKAṆḌA im ĪJOTISTATTVY nach ÇKDn. VARĀH. BṚH. S. 14,
7. 16, 5. Bhāg. P. 5, 20, 21. MĪR. P. 59, 13. KSHITĪ. 45, 4. 48, 7. n. N. pr.
einer Stadt (vgl. वर्धमानपुर) KATHĀS. 24, 19. PAÑĀT. 26, 10. f. स्त्री desgl.
Ver. in LĀ. (III) 23, 10. m. N. pr. eines Grāma RĪĀ-TAR. 4, 269. m.
pl. N. pr. eines Volkes MĪR. P. 58, 14. — 13) m. N. pr. verschiedener
Männer: der 24te Arhant der gegenwärtigen Avastarpiṇī, = वीर
H. 30. H. an. COLBR. Misc. Ess. II, 213. fgg. WILSON, Sel. Works I, 292
u. s. w. ÇAT. 1, 10. 26. Verz. d. B. H. No. 1364. Verz. d. Oxf. H. 186,
b, 18. Gelehrte, Kaufleute, Diener HALL 21. fg. 29. 65. 72. 83. Verz. d.
B. H. No. 550. 687. fgg. Verz. d. Oxf. H. 137, a, 2. 162, b, 23. 243, a, No.
601. 279, a, 41. Bhāg. P. I, LXXVIII. SARVADARĀṆAS. 136, 16. MĀKĀ. 43, 10.
PAÑĀT. ed. orn. 3, 11. HĪR. 45, 6. नव्यं Verz. d. Oxf. H. 292, b, 8. —
14) f. ई Bez. eines von Vardhamāna verfassten Commentars HALL 21.

वर्धमानक (von वर्धमान) m. 1) *eine Schlüssel von best. Form, = वर्ध-
मान* AK. 2, 9, 32. MBH. 14, 1927. 2539. — 2) Bez. einer best. Verbindung
der Hände, = वर्धमान Verz. d. Oxf. H. 86, a, 34. fg. — 3) Bez. einer ein
best. Gewerbe treibenden Person: नटनर्तकगन्धर्वैः पूर्णकैर्वर्धमानकैः । नि-
त्योद्योगैश्च क्रीडाद्विस्तत्र स्म परिकुर्वताः ॥ MBH. 7, 2199. = चारार्तिक-
कृस्त (wohl चारार्तिककृस्त) NĪLAK. — 4) N. pr. einer Gegend oder eines
Volkes, = वर्धमान AV. PAÑĀT. in Verz. d. B. H. 93 (56). — 5) ein Manns-
name MĀKĀ. 26, 9. PAÑĀT. 6, 5. — 6) N. pr. eines Schlangendämons
VJUR. 86. — Vgl. पिप्पली unter पिप्पली 3) b) am Endo, wo noch
hinzuzufügen ist ÇĀRṆO. SĀM. 2, 5, 2 und पिप्पलीवर्धमान Suçr. 2, 417, 15.

वर्धमानद्वार n. *das nach Vardhamāna führende Thor*, N. pr. eines
Thores in Hāstinapura MBH. 15, 443; vgl. वर्धमानपुरद्वार 1, 4905. 3, 10.

वर्धमानपुर n. N. pr. einer Stadt MBH. 1, 4905. 3, 10. KATHĀS. 39, 3. 124,
105. Verz. d. Oxf. H. 155, a, 24. b, 18. PAÑĀT. 134, 2. NĪLAK. zu MBH. 1,
4905 erklärt ०द्वार durch मुख्यद्वार, über ०द्वारात् 3, 10 lässt er sich
folgendermassen aus: वर्धमानपुरं नाम ग्रामविशेषः तदभिमुखं द्वारं त-

स्मात् वधु किंसायाः वर्धमानाः किंसाः तेषां पुरं कुत्तिसमर्गेणा निःसारीता इत्यन्ये.

वर्धमानपुरीय adj. aus Vardhamānapura gebürtig KATHS. 123, 140.

वर्धमानमति m. N. pr. eines Bodhisattva RĀSTRAPIĀLAPAR. 2. Lot. de la b. l. 2.

वर्धमानमिश्र m. N. pr. eines Grammatikers COLEBR. Misc. Ess. II, 45. Verz. d. Oxf. H. 175, b, No. 398.

वर्धमानेन्दु m. Titel eines Commentars zur Vardhamānt HALL 21.

वर्धमानेश (वर्धमान् + ईश) m. Bez. eines Heiligthums (einer Statue) RĀGA-TAN. 2, 133.

वर्धमाल m. N. pr. eines Brahmanen TĪBAN. 3. 268.

वर्धयितृ (vom caus. von 1. वर्ध्) nom. ag. Aufzieher, Grosszieher: कन्या^० KATHS. 61, 265.

वर्धापक (von 2. वर्ध्) 1) nom. ag. wohl der die Cerimonie des Abschneidens der Nabelschnur vollbringt H. an. 3, 15. 5, 41. MED. k. 61. r. 305. — 2) wohl die bei dieser Cerimonie vertheilten Geschenke H. an. 4, 272. MED. r. 285.

वर्धापन (wie eben) n. 1) das Abschneiden der Nabelschnur, die Feier an die Erinnerung dieses Tages; Geburtstagsfeier un. überhaupt jede Feier, bei der man Jmd. langes Leben und Gedeihen anwünscht (also mit Anknüpfung an caus. von 1. वर्ध्) TITHĀDIT. im CKDr. WRBEN, KṢHṢṢĀ. 249. 299. 302. VET. in LA. (III) 18, s. Verz. d. B. H. No. 1038. एवं वर्धापनं वत्सराते वै जन्मवासरे । व्यतीतिषु च मासेषु बालानां बालवक्ष्ये ॥ SKANDA-P. पूजयेन्मातृपितरौ बालवर्धापने सति BHAVISHJOTTARA-P. वर्धापनं नाम प्रति संवत्सरं जन्मदिनेषु पुरुषस्य क्रियमाणमभ्यङ्गादिकं मकराष्ट्रदेशे प्रसिद्धम् SMṚTJANTHĀSĀGANA (Citato im Glossar zu LA. nach AUFRICHT). Schol. zu KĪTJ. Ca. 358, N. falschlich वर्धापन TRIK. 3, 2, 7. — 2) wohl = वर्धापक 2) MED. k. 200 (वर्धापण gedr.).

वर्धापनक = वर्धापन 1) PĀNĀT. ed. ORN. 49, 16.

वर्धित (vom caus. von 1. वर्ध्) 1) adj. s. u. 1. वर्ध्. — 2) eine Art Schlüssel M. 3, 224. = पूर्णं पिठरादिपात्रम् KULL.

वर्धितृ (von 1. वर्ध्) nom. ag. Stärker, Mehrer RV. 9, 97, 89.

वर्धिन् (wie eben) am Ende eines comp. mehrend, verstärkend: मेधा-प्रिवल^० SUGA. 1, 225, 10. भय^० MBH. 3, 11731. 5, 7413. HARIV. 3855. R. 2, 94, 26 (103, 27 GORR.). 5, 76, 5. Spr. 3320, v. l. BUĀG. P. 10, 41, 52. Vgl. केश^०, बल^०, भक्ति^०, लिङ्ग^०, वेश^०. Ueberall nur im fem.

वर्धिशु (wie eben) adj. wachsend, zunehmend P. 3, 2, 136. VOP. 26, 142. AK. 3, 1, 28. MED. n. 121. संयामानन्दवर्धिसौ विप्रके Verz. d. Oxf. H. 117, a, 20. PRAB. 70, 11.

वर्धम् (wie eben) so v. a. वृद्धि in वृद्ध^० Leistenbruch VĀGB. 25, 36. वर्ध्मेरोग CĀRĀṆO. in NIGH. PR. वर्ध्मेवञ्चाधिकार Verz. d. Oxf. H. 357, a, 10 v. u.

वर्ध् UNĀDIS. 2, 27. P. 4, 3, 151. 1) m. Gurt, Band eines geflochtenen Stuhls AV. 14, 1, 60. आसन्दौ वर्धव्युता CAT. Br. 5, 4, 4. n. = वरत्रा Riemen H. an. 2, 453. MED. r. 83. वर्धौ f. AK. 2, 10, 31. n. Leder UĀGĀL. — 2) n. Blat H. an. MED. — Vgl. मित्र^०, वार्ध und वध.

वर्धिका f. Riemen; als oxyt. vielleicht ein Kori, der geschmeidig wie ein Riemen ist, P. 6, 1, 204. Schol.

वर्धणीति (वर्ध = वर्धस् + नीति) adj. in verstellter Gestalt auftretend VI. Theil.

oder stetig handelnd RV. 3, 34, 3.

वर्धस् n. 1) a) verstelltes oder angenommenes Aussehen, Scheinbild; b) Bild überh., simulacrum; = रूप NAIGH. 3, 7. = स्वरूप UNĀDIS. 4, 200.

(च्यवानाय) अघि यद्वर्ध इत ऊति धत्थः nämlich dem Greise die Jünglingsgestalt RV. 7, 68, 6. मा वर्षा वस्मदप गूह एतद्यद्वर्धः समिधे बभूव 100, 6. कक्षमभ्व मक्त् वर्षाः करिक्तः 1, 140, 5. 7. 6, 3, 4. रथो ह वा भूरि वर्षः करिक्तसुतावति निष्कृतमामिहः 3, 58, 9. सूर उपके तन्वर्धर्धना वि यते चेत्यमृतस्य वर्षः 4, 16, 14. प्रत्यनीकमध्यं भुजे अस्म्य वर्षसः um des Bildes inne zu werden 5, 48, 4. 1, 141, 3. 9, 97, 47 (oder zu 2). — 2) (Schein, Verstellung) Anschlag, List, Kunstgriff: कस्य क्वां महतः कस्य वर्षसा के पात्र RV. 1, 39, 1. अस्य मेदे पुरु वर्षासि विद्वानिन्द्रा वृत्राणि जघान 6, 44, 14. 1, 117, 9. 8, 46, 16. अन्वा यच्छतडूरस्य वेदो ग्रं किमेदो अग्नि वर्षसा भूत् 10, 99, 3. 11. 3, 2. अन्त 100, 7. — Vermuthlich mit πορφή verwandt. Vgl. धार^०, पुरु^०, प्रतिवृत्ति^० (je nach Antrieb oder Anlass eine Gestalt annehmend), भूरि^०, हरि^०.

वर्ध्, वर्धति KAVIKALPADRUMA im CKDr. (गत्याम्, वधे).

वर्धस् n. = वर्धस् UNĀDIS. 4, 200, v. l.

वर्म am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा) = वर्मन् Panzer MBH. 9, 2682.

वर्मक m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 2, 1087.

वर्मकण्टक m. eine best. Arzneipflanze RĀGAN. im CKDr. Gardenia latifolia oder Fumaria parviflora DHANV. in NIGH. Pa.

वर्मकषा f. eine best. Pflanze, = चर्मकषा (०कशा) CĀNDAR. im CKDr.

वर्मण (von वर्मन्) m. Orangenbaum TRIK. 2, 4, 12.

वर्मणवत् (wie eben) adj. gepanzert: योधाः RV. 10, 78, 8.

वर्मन् (von 1. वर) m. n. (zu belegen nur n.) SIDDH. K. 250, b, 12. 1) Schutzrüstung, Panzer, Harnisch (AK. 2, 8, 32. TRIK. 2, 8, 49. H. 766. HALĀS. 2, 304); Schutzwehr, Schirm überh. (= गृह NAIGH. 3, 4): वर्म सी-व्यधम् RV. 10, 101, 8. स्पूत 1, 31, 15. 140, 10. 6, 75, 1. 8. मर्माणि ते वर्मणा कृदयामि 18. 19. 3, 47, 8. 10, 107, 7. AV. 8, 5, 7. 10. 14. 18. 19. 9, 5, 26. प्रज्ञापतेरावति ब्रह्मणा वर्मणाक्म् 17, 1, 27. वर्मेतदग्रे नश्यति CAT. Br. 1, 3, 2, 14. सुवर्ण adj. MBH. 1, 1809. सामुञ्जता च वर्माणि संभमः सुमरुत-भूत् 4095. वसुवर्मधर 3, 17165. 17174. सर्वपारसव 4, 1011. 5, 5209. 7, 7916. 8, 644. R. 3, 30, 27. 5, 80, 32. RAGH. 4, 56. Gīt. 4, 3. VANĀS. BṢH. 8. 42, 6. BṢH. 27 (25), 21. RĀGA-TAN. 3, 405 (अयोवर्मनिपातिनः zu lesen). 406. घर्मे वल्ग्वर्म 5, 195. BUĀG. P. 4, 10, 17. 26, 3. 7, 10, 65. 9, 10, 37. वर्मादिसीवन Verz. d. Oxf. H. 86, b, 22. वर्मभूत् RAGH. 7, 45. AK. 2, 8, 3, 24. दिव्यवर्म-भूत् MBH. 3, 17167. — शर्म वर्मं च्छुर्दिस्मभ्यं यस्त् RV. 1, 114, 5. 7, 31, 6. 9, 67, 14. अग्नेर्वर्मं परि गोभिर्व्यपस्व 10, 16, 7. AV. 5, 6, 13. 14, 2, 21. 19, 1. 30, 2. CAT. Br. 6, 3, 4, 31. 8, 25. TS. 2, 6, 2, 5. KAUC. 46. auf वर्मन् auslautende Kshatrija-Namen PĀN. GRHJ. 1, 17. JAMA und VP. bei KULL. zu M. 2, 32 (vgl. VS. 297). Ind. St. 5, 310. Z. f. d. K. d. M. 1, 226. 3, 168. WASSILJEV 208. buddhistische Namen 268. Ableitungen von solchen Namen VOP. 7, 10. — 2) Rinde VANĀS. BṢH. 8. 51, 3. — 3) Bez. best. schützender Gebetsformeln: नारायणाख्य BUĀG. P. 6, 8, 2. fgg. Verz. d. Oxf. H. 105, a, 38. वर्ममख 6, 1. Bez. der mystischen Silbe कुम् WEDRA. RĀMAT. UP. 310. fg. — Vgl. अ^०, अषकार^० (N. pr. DAČAK. 59, 1), अवस्ति^०, अस्म^०, आदित्य^०, आर्य^०, इन्द्र^०, कनक^०, कल्याण^०, काञ्चन^०, कीर्ति^०, कृत^०, गोपाल^०, वक्र^०, वण्ड^०, चन्द्र^०, धित्र^०, तीक्ष्ण^०, दृढ^०, देव^०, धर्म^०,

धृत्, नर, निर्वित, परि, पुण्य, पूर्ण, प्रचण्ड, प्रज्ञा, प्रति, प्र-
भाकर, बल, बल्ल, भद्र, भद्र, भानु, भास्कर, भूति, भोग,
मयूर, मन्त्र, मित्र, यज्ञ, यशो, रत्न, राम, लक्ष्मी (लक्ष्मीवर्म-
देव), विन्ध्य, शंकर, शत, शार्ङ्गल, प्रूर, सु, मुष्ट.

वर्मवत् (von वर्मन्) 1) adj. gepanzert: कृपा: MBh. 6, 3975. — 2) n.
eine unbefestigte (!) Stadt: प्राकारं (lies प्राकार) परिखाक्तीने पुरं वर्मव-
डुच्यते Mārk. P. 49, 46.

वर्मकर (वर्मन् + कर) adj. schon einen Panzer tragend, das Jünglings-
alter habend Ragh. 8, 93. Kathās. 35, 122. — Vgl. कवचकर.

वर्माय, वर्मायते denom. von वर्मन् P. 1, 4, 15, Schol.

वर्मि m. ein best. Fisch Rāghav. im ÇKDn. Suçr. 1, 40, 12. 206, 6. 228,

• 13. Viçnu. 6, 54.

वर्मिक (von वर्मन्) adj. gepanzert, geharnischt gaṇa व्रीक्षादि zu
P. 5, 2, 116.

वर्मित (wie eben) adj. dass. gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. AK. 2, 8, 9,
33. Trik. 3, 3, 234 (s. Corrigg.). H. 766. Halā. 2, 805. वाजिनी वर्मिता-
ङ्गानाम् R. Gonn. 2, 91, 15.

वर्मित् (wie eben) adj. dass. gaṇa व्रीक्षादि zu P. 5, 2, 216. RV. 6, 27,
6, 75, 1. 9, 108, 6. AV. 11, 10, 23. 19, 30, 1. VS. 16, 35. Çat. Br. 13, 5, 4,
16. fg. Pān. Gṇp. 2, 17. MBh. 1, 1482. 7654. 7765. 5, 1868. 5262. 7, 8108.
8025. Hariv. 3582.

वर्मष m. ein best. Fisch Rāghav. im ÇKDn.

वैर्य (von 2. वर) P. 3, 1, 101. 1) adj. a) f. wählbar, um die man
freien kann: शतेन वर्या कन्या P. 3, 1, 101, Schol. Vor. 26, 16. — b) vor-
trefflich, ausgezeichnet, der beste Vor. 26, 16. AK. 3, 2, 7. H. 1438. Med.
j. 39. Halā. 4, 4. TBr. 3, 9, 22, 1. देवानां वर्यस्य des besten unter den
Göttern Vor. 5, 23. gewöhnlich am Ende eines comp.: नरं der beste
unter den Männern, ein vorzüglicher Mann MBh. 3, 957. नरदेव 12380.
कुरुवृ 15, 673. विप्रं Hariv. 14399 15074. R. 2, 67, 23. 4, 29, 28. Spr.
4340. Golādh. 3, 21. Daçak. 71, 11. Bhāg. P. 1, 3, 9 9, 41. 11, 33. 15, 15.
16, 1. 19, 11. 2, 7, 45. 3, 1, 5. 5, 4. 23, 4. 4, 10, 20. Mārk. P. 61, 86. 69, 7.
72, 2. सर्वं R. 7, 23, 1, 67. कोणुं Kir. 7, 20. रथं MBh. 2, 938. 7, 4692.
8, 756. मन्त्रं Pāñśā. 3, 7, 1. पुरवर्यामयोध्याम् R. 2, 111, 18. हेतुं s. u.
केतवृ. — 2) m. der Liebesgott Med. — 3) f. ein Mädchen, das
selbst den Gatten sich wählt (wohl durch Missverständniß von 1) a)
AK. 2, 6, 1, 7. H. 511. Halā. 2, 328. — Vgl. पतिवर्य.

वर्व viell. eine best. Münze: दद्यात्प्रकृष्टे निपुतं वर्वाणां राजघातिने
Kām. Nitiv. 19, 18.

वर्वणा f. eine Fliegenart (नीला मत्तिका) AK. 2, 5, 26. H. 1214. —
Vgl. लुद्र.

वर्वरि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 53, a, 32.

वर्वि Uṇādis. 4, 53. adj. = घस्मर् Uṇādis. .

वर्वर m. eine best. Pflanze, = युगलाय u. s. w. Rāghav. im ÇKDn. —
Vgl. जालवर्वरक.

वर्ष, वर्षति Dātup. 26, 116 (वर्षो).

वर्षेन् m. = zend. bareçman Verz. d. Oxf. H. 33, b, 10. वर्म, वर्सम
Reinaud, Mém. sur l'Inde 395. fg.

वर्ष. वर्षति Dātup. 17, 56 (तेघने, किंसाक्तीनयोश्च, दाने, प्रजनेष्ये).

वर्ष, वर्षति, वर्षिष्यति; aus metrischen Rücksichten häufig auch
med. वर्षते u. s. w.; वर्षस्व u. s. w. s. u. घ्रा: वर्षितुम्; वर्षिता und वृ-
ष्टा; वृष्ट; regnen; das Subject ist, wenn das Verbum nicht unpersönlich
gebraucht wird, der Regen, Parjanya, Indra, der Gott, der Himmel,
die Wolken u. s. w. वर्षर्षिर्वर्षमुडू षू गृभाय (पर्जन्य) RV. 5, 83, 10. पतं
अधस्य विद्युतो दिवो वर्षति वृष्टयः 84, 3. सर्गा वर्षस्य वर्षतो वर्षसु पृथि-
वीमनु AV. 4, 15, 4. तुभ्यं वर्षस्मृतान्यापः 8, 1, 5. 9, 1, 9. ईश्वरः पर्जन्यो
ऽवष्टो: (अष्टो: Hdschr.) es ist möglich, dass P. nicht regnet Ait. Br. 3,
18. VS. 22, 26. der Himmel Kām. 25, 10. स्तोका: Çat. Br. 3, 8, 2, 22. —
पर्जन्यो वर्षतां वरः MBh. 4, 43. पर्जन्यः पर्वते वर्षन् 10, 74. 14, 2859. R. 5,
36, 43. Varāh. Bhṇ. S. 26, 14. Bhāg. P. 1, 10, 4. समा द्वादश न वर्षस्य सत्-
ज्ञानः MBh. 1, 6621. बलवृत्रहा 3, 9992. वासवः 4, 1498. Spr. 2367. Bhāu.
P. 1, 16, 21. 3, 2, 38. 25, 42. 5, 4, 3. क्षेत्रेषु वर्षति तदानुगुणं नरेन्द्रे Kathās.
20, 228. इन्द्रं वर्षमाणम् MBh. 1, 8172. 13, 811. देवो न वर्षस्य Nis. 2, 10.
MBh. 14, 2860. R. 1, 9, 56. R. Gonn. 1, 8, 25. Suçr. 1, 170, 4. Varāh. Bhṇ.
S. 81, 26. Kathās. 5, 72. वर्षते देवः Bhāg. P. 3, 29, 40. अथो वर्षाम हि वरं
(die Götter) नरास्तूर्ध्वप्रवर्षिणाः MBh. 12, 2147. अथो हि वर्षाम वरं म-
त्याद्योर्ध्वप्रवर्षिणाः । तोयवर्षेण हि वरं कृत्विवर्षेण मानवाः ॥ Mārk. P.
16, 40. वर्षन्निवाम्बुदः MBh. 14, 1979. R. 5, 17, 3. Spr. 1191, v. l. 1255.
Bhāg. P. 3, 24, 41. मेघो ऽत्र तावदागत्य वृष्टवान् Kathās. 40, 91. प्रारभे
वर्षितुं घनः 62, 196. Pāñśā. 94, 3. वर्षमाणा घना इव MBh. 1, 5464. 4,
1902. 6, 5268. R. 7, 7, 2. न तस्य वर्षं (subj.) वर्षति वर्षकाले MBh. 5, 386.
वर्षं भूवा वर्षतां काननेषु 14, 269. गाङ्गामास्यपुत्रे मासि प्रायशो वर्षति Suçr.
1, 170, 2. 3. वर्षति गर्भः Varāh. Bhṇ. S. 21, 35. ववषू रुधिराधाम्बुयूवि-
ष्मत्रमेदसः Bhāg. P. 4, 10, 24. नावर्षस्य समतपत् es regnete nicht, die
Sonne schien nicht Ait. Br. 4, 27. TS. 2, 1, 3. 3. 4, 10, 1. सर्वानृतूर्वर्षति
5, 1, 5, 2. Çat. Br. 1, 3, 3, 19. 8, 2, 11. वर्षिष्यत्येषमः पर्जन्यो वृष्टिमान्भवि-
ष्यति es wird heuer regnen, P. wird regenreich sein 3, 3, 4, 11. 7, 2, 4, 5.
10, 6, 4, 1. परमाद्वा दृत्तस्थानाद्वर्षति पृथिविः 14, 1, 10, 10. Kām. Uṇ. 2, 3,
2. Varāh. Bhṇ. S. 23, 5. तयैषा वर्षतं तया हिमं तया घृणिं तितितिष्यते
Regen, Kälte und Hitze Çat. Br. 3, 1, 3, 4. वर्षति während es regnet, bei
Regen 7, 3, 3, 41. Kām. Çat. 18, 6, 25. Åçv. Gṇp. 3, 9, 6. M. 4, 38. 11, 113.
MBh. 4, 171. Hariv. 12014. Bhāg. P. 9, 2, 4. अर्धवर्षति TS. 2, 4, 10, 1. यथा
वा वर्षतो धारा अर्धवर्षेणः स्म केनचित् die Regentropfen MBh. 3, 10299.
Mārk. P. 15, 71. वृष्टी RV. 5, 83, 14. — मेघः प्रवृत्ते तत्र धारासारेण वर्षि-
तुम् Kathās. 12, 110. रुधिरधाराभिर्वर्षतो मेघाः R. 3, 30, 4. प्रसूनवर्षेर्व-
वषुः मुरस्त्रियः Bhāg. P. 7, 8, 35. 1, 10, 16. उभावुभयतस्तीक्ष्णौः शरवर्षेर्व-
वर्षनाम् MBh. 3, 15781. किं ममोपर्यनवर्तं घ्यसनशतैर्वर्षति विधाता Pāñśā.
145, 14. एवं स वसुधाराभिर्वर्षमाणो नृपाम्बुदः MBh. 15, 420. — प्रा-
वृषीव च पर्जन्यो ववषे निर्मलं पयः 13, 6871. तच्च मेघगतं वारि शक्नो व-
र्षति 8235. यस्मिन्दिश्यं ववषे मधवा परिवत्सरम् 12, 918. दिव्याः सुम-
नसः पुण्या ववषे पाकशासनः 14, 2394. शोणितम् Hariv. 9869. कामान्स-
र्वान्वर्षतु वासवो वा MBh. 14, 270. न तेषु वर्षति देवो भोमाम्यम्भासि VP.
bei Muir, ST. I, 186. N. 4. MBh. 1, 1419. वर्षध्वममृतं शुभम् (मेघाः) 1297.
तैर्मेघैः सततासारं वर्षतिः 1300. 1420. R. 3, 29, 1. Bhāg. P. 4, 14, 16. 3,
19, 19. उपकारं मुहूर्द्धो यो ऽपकारं च शत्रुषु । नमेधो वर्षति Spr. 3796.
नभो रक्तं गोष्पदप्रं ववर्ष Bhāg. 14, 20. पुष्पवृष्टिमवर्षन् (तरुणाणां) R. 5,
16, 17. कल्पवृत्तो ववर्ष सः । कनकं भूतले भूरि Kathās. 22, 84. यज्ञेनः

श ॥ ५०॥ ॥ ५०॥ MBh. 1, 5458. 5, 7155. चाणमयं वर्षम् 7269. R. 6, 73, 17. मय्यवर्षत शरधाराः सकृन्नशः MBh. 3, 796. कृषं वारि नेत्राभ्यां वर्षमाणा HARIV. 4744. ततो वसु तथार्थिभ्यो भूयैः यश वर्षस (राज्ञा) KATHA. 52, 380. लोकस्य यद्वर्षति चाशिषो ऽथिनः Bala. P. 4, 4, 15. 6, 14, 35. *beregen*: भातेरा भातरं युधि । शरिवर्षतुर्वैरिर्मकामेधो यथाचलम् ॥ MBh. 8, 2704. सेना वर्षतो शरवर्षः 5, 718. 6, 2677. MĀK. P. 21, 82. 83, 2. अन्योऽन्यं शरवर्षाभ्यां वर्षपाते रणाग्नौ MBh. 6, 1689. — वृष्ट mit act., neut. und pass. Bed.: अथ त्रिगतेभ्यो वृष्टो देवः Schol. zu P. 1, 4, 88. 2, 4, 12. यच्च विंशत्यापि वर्षैरवृष्टे ऽपि पर्जन्ये न प्रुष्यति PAKĀT. 51, 16. गर्भः प्रसवे यदि न वृष्टः VANĀ. Bṛh. S. 21, 33. यदि न वृष्टम् *wenn es nicht geregnet hat* 23, 5. वृष्टे *wenn es geregnet hat* AV. 3, 24, 8. VANĀ. Bṛh. S. 22, 2. 25, 8. यथोदकं उर्गे वृष्टं पर्वतेषु विधावति *das als Regen niedergefallene Wasser KATHA. 4, 14. R. 2, 113, 16 (124, 16 Gonn.)*. देववृष्टं यथा पयः Bala. P. 4, 18, 11. वृष्टं तत् VANĀ. Bṛh. S. 23, 3. प्राणिना यदा वृष्टाः *so v. a. wenn es Thiere geregnet hat* 46, 12. सुवृष्ट *ein schöner Regen R. 6, 109, 60*.

— *caus. regnen lassen*: पूर्णं वृष्टिं वर्षयथ RV. 5, 55, 5. द्याम् 63, 3. 6. 9, 96, 3. den Parṅganja TS. 2, 4, 40, 2. Indra MBh. 3, 9991. ohne acc. KūṇD. Up. 2, 3, 2. Bala. P. 5, 22, 12. ये अद्भिरीशाना मरुतो वर्षयन्ति AV. 4, 27, 5. *Etwas als Regen herabfallen lassen*: कुसुमाद्यैर्वर्षितैः VANĀ. Bṛh. S. 46, 41. *beregen*: (तम्) अवीवृषन्त्यापुष्टादृष्टा यथा गिरिं तोयधरा जलेधिः MBh. 6, 3756. 8, 718. वर्षित *n. Regen HARIV. 266. 12497*. वर्षणा die neuere Ausg. an beiden Stellen. वर्षायति *regnen lassen*: स पर्जन्यं शतैतवे वर्षाय RV. 10, 98, 1. वर्षयते DĀTUP. 30, 33 (शक्तिबन्धने, प्रजनेष्टे). — Vgl. वर्षय.

— अति *in Menge regnen*: देवे ऽतिवर्षति Bala. P. 2, 7, 32. अतिवृष्टा-वित्रांभुदो *heftig regnend* MBh. 7, 8104 (nach der Lesart der ed. Bomb.). विश्वाधरकिंनरसिद्धसुरैः — अतिवृष्टसुपुष्पपत्रे PAKĀT. 3, 12, 6.

— अनु *hinregnen über* AV. 4, 15, 4. मेघा वर्षन्तु पृथिवीमनु 7. TS. 7, 5, 42, 2.

— अमि *beregen, beschütten*: यदीमेना उशतो अयवर्षति RV. 7, 103, 8. 4. Parṅganja VS. 36, 10. न वर्ष मेत्रावरूपां ब्रह्मव्यममि वर्षति AV. 5, 19, 15. 11, 4, 5. 6. 17. CAT. Bā. 3, 1, 2, 8. 2, 8, 27. PAKĀT. Bā. 15, 9, 9. 17, 7, 2. TS. 7, 5, 42, 1. नाराजके जनपदे — अमिवर्षति पर्जन्यो मरुो दिव्येन वारिणा Spr. 4425. Bala. P. 5, 4, 3. सस्यानि मन्दममिवर्षति वृत्रशत्रो VANĀ. Bṛh. S. 19, 21. मेघसंधाः — अयवर्षन्सुरगणान् MBh. 1, 1128. HARIV. 8800 (med.). पुष्पवृष्टिर्दशमीवं पुनरेवाभ्यवर्षत R. 3, 58, 80. fg. कुसुमैरभ्यवर्षन् (तम्) Bala. P. 6, 12, 34. माल्यैः 10, 18, 32. वागमतेन सः । अमिवर्ष्य मरुत्सम्यं कृष्णमेघस्तिरोदधे ॥ RAGH. 10, 49. मांसहृदिरोधेन वेदी तामभ्यवर्षताम् R. 4, 21, 5 (22, 5 Gonn.). शोणितेन R. 6, 11, 28. भुवं कोक्षेन प्रस्रवेण RAGH. 1, 84. स्तनी दुःखैर्युधिबुधुभिः MBh. 3, 583 (med.). शस्त्रैः 13, 1980 (med.). यष्टिभिः 1, 5464 (med.). 5492 (med.). शरैः 5, 1840. 7214. 4, 1688. R. 3, 31, 6. 56, 37. 6, 75, 45 (med.). VIKR. 54, 7. Bala. P. 4, 10, 12. 6, 10, 26. उपायनैः RAGH. 15, 48. कामैः R. 2, 31, 12. Spr. 2781. परिकरैः 4037. अन्नपानेन MBh. 3, 1810. धनवर्षेण 2, 1101. *regnen*: यदा खममिवर्षति PRAÇNOP. 2, 10. MBh. 1, 6627 (med.). HARIV. 11329. R. ed. Bomb. 2, 91, 25 (med.). राष्ट्रे ऽमिवर्षति देवः VANĀ. Bṛh. S. 82, 6. चैत्रासितसंभूताः (गर्भाः) कार्तिकशुक्ले ऽमिवर्षति 21, 12. कुसुमैः MBh. 1, 4062 (med.). अयुधिबुधुभिः R. Gonn. 2, 29, 25. तोमरैः MBh. 3, 15782. धनैधिः HARIV.

6559 (med.). R. Gonn. 2, 32, 16. तस्य तस्य कामेधैः 4, 54, 6. mit acc.: रुधिरम् HARIV. 10605 (चाप्यवर्षत die neuere Ausg. st. चाभ्यवर्षत der älteren). अखिलार्थान् Bala. P. 10, 82, 29. तत्सर्वं कामधुगिद्व्ये अमिवर्ष R. 1, 52, 28 (53, 28 Gonn.). प्रबोधामृतं ॥ ५०॥ CAT. 14, 836. अमिवृष्ट *beregenet, worauf Regen gefallen ist, beschütet* ĀCV. Ça. 3, 11, 22. Suçh. 4, 129, 9. 170, 14. MBh. 3, 12129. 5, 4098. R. 4, 29, 14. RAGH. 7, 66. VIKR. 79. VANĀ. Bṛh. S. 11, 61. KATHA. 40, 92. Bala. P. 8, 7, 12. माल्यैः MBh. 13, 2074. गदाभिः HARIV. 5586. प्रज्ञायुभिः RAGH. 15, 99. mit act. Bed.: अमिवृष्टाविवाहो MBh. 7, 8104. येषु भेषाभिवृष्टे भूयस्तेष्वेव वर्षति प्रायः *es hat geregnet* VANĀ. Bṛh. S. 23, 5. °वृष्टे 25, 2. यथाभिवृष्टम् (u. d. W. nicht genau wiedergegeben) *so weit als es geregnet hat* 23, 4. गरुन्ममिवृष्टे (so lesen wir mit der v. l.) पुनरिदम् *so v. a. aber es hat hier stark geregnet* VIKR. 125. — Vgl. अमिवर्षणा fg. — *caus. beregenen, beschütten*: शरैः MBh. 7, 8670. 1649. 7420. 8, 655. प्रसूनवर्षैरमिवर्षितः Bala. P. 4, 11, 28. 10, 78, 15.

— सममि *beregenen* Bala. P. 8, 7, 15.

— अय *beregenen* VS. 22, 26. TBā. 3, 7, 2, 3. KĪT. 35, 19. CAT. Bā. 12, 4, 2, 10. KĪT. Ça. 25, 11, 23. 12, 6. — Vgl. अयवर्षणा.

— अत्रा 1) *beregenen, beschütten* (mit Pfeilen) MBh. 4, 1688. — 2) *med. sich (ein Getränk) einschütten*: (इन्द्रः) उरुच्यचा नृतरा अ वृषस्व RV. 4, 104, 9. 3, 32, 2. 40, 2. 60, 5. 6. 47, 6. 8, 24, 10. 50, 3. 10, 96, 13. 116, 1. 4. वृष्टः सोमस्य वृषणा वृष्याम् 4, 108, 3. 6, 68, 11. पितरो मादयधं यथाभागमावृषायधम् (scheint aus °वृषधम् entstellt zu sein) ĀCV. Ça. 2, 7, 1. — Vgl. अनावृष्टि.

— उद् *sich ausschütten* *so v. a. verschwenderisch austheilen*: उद्वावृषस्व und उद्वावृषाणी RV. 8, 50, 7. 4, 20, 7. 29, 3.

— निम् *anregnen, aufhören zu regnen*: निर्वृष्टलघुभिर्मघैः RAGH. 4, 15. निर्वृष्टरमणीयेषु वप्रैषु HARIV. 3828. निर्वृष्टि° die neuere Ausg., निर्वृष्टाः कृतविवाहाः तद्व्रमणीयेषु NĪLAK.

— परि *beregenen, beschütten*: तुरापैश्च वानरान्पर्यवर्षत R. 6, 75, 47.

— प्र *zu regnen anfangen, regnen*: पर्जन्यः R. 5, 95, 39. PAKĀT. 169, 7. सकृन्नातः MBh. 1, 6630. HARIV. 2123. Bala. P. 8, 14, 7. देवः R. Gonn. 4, 9, 55. मेघः KūṇD. Up. 5, 10, 6. impers. Schol. zu P. 1, 4, 84. 2, 3, 8. विषये वासवस्तस्य सम्यगेव प्रवर्षति । रत्नैर्धनैश्च यमुभिः सस्यैश्चापि पृथग्विधैः ॥ MBh. 13, 97. यथेष्टमस्त्रवर्षेण प्रवर्षिष्ये 7, 9020. प्रवर्षति चन्द्रिकाभिश्चकारचक्षुचलुकान्प्रतीनुः NĪSH. 22, 41. mit acc.: (मेघाः) क्रूराः क्रूरं प्रवर्षति मिषं रुधिरबिन्दुभिः R. 6, 16, 6. रसान्देवः प्रवर्षति MBh. 13, 3286. 5, 3853. प्रवर्षाथ पर्जन्यः सधूमाङ्गारवृष्टयः (acc.) HARIV. 8289. अखिलान्कामान्प्रज्ञासु ब्राह्मणादिषु Bala. P. 10, 89, 65. शरजातान् MBh. 5, 2181. ततः पृष्ठाकान्प्रवर्ष सूर्या यथा रश्मिजालान्समस्तात् 9, 1086. *beregenen, beschütten*: शैलेन्द्रमिव धाराभिः प्रवर्षति पयोधराः R. 3, 31, 9. शरैः परान्मेघ इव प्रवर्षन् MBh. 3, 1854. ज्रीमूताविव चान्योऽन्यं प्रवर्षन् राक्षसे 7, 5710. प्रवृष्ट mit act. Bed.: मेघानां प्रवृष्टानाम् HARIV. 3028. प्रवृष्टे स्थूलधारभिर्मघे ऽस्मिन् *als diese Wolke zu regnen anfang* KATHA. 36, 82. यदाशौचं देवराज्ञं प्रवृष्टं शरैः MBh. 1, 150. अस्य पार्श्वे ततः पुन्यैः प्रवृष्ट इव केसरः R. Gonn. 2, 105, 6 = UTTARAK. 116, 20 (158, 6). मेघा रत्नैश्च प्रवृष्टः KATHA. 46, 141. प्रवृष्टे *wenn es regnet* VANĀ. Bṛh. S. 25, 3. Vgl. प्रवर्ष fg., प्रावर्षिन्, प्रावृष् fg. — *caus. regnen machen* TS. 1, 6, 22, 4.

ÇAT. Ba. 1, 5, 2, 18.

— **अभिप्र** *regnen*: वार्षिकोद्युतो मासाभ्यन्तेऽभिप्रवर्षति Spr. 2781. *beregnen*: सप्त दीपानिमासवर्षेण MBh. 13, 4623.

— **संप्र** *zu regnen anfangen*: वारिधारासमूहेन संप्रवृष्टः शतक्रतुः MBh. 12, 5478. **संप्रवृष्ट** *n. die gefallene Regenmenge* Varām. Bṛh. S. 23, 1.

— **प्रति** *beregnen, beschütten*: शरीरेणा प्रत्यवर्षं गुरुं तम् MBh. 8, 7215.

— **वि** *caus. dass.*: पर्जन्य इव धर्मात्ते वृष्ट्या साविद्रुमी मक्षीम्। घाघार्यपुत्रस्तौ सेना बाणवृष्ट्या व्यवीषत् (so die ed. Bomb.) || MBh. 8, 801.

— **सम्** *beregnen* TS. 7, 5, 2, 1.

वर्ष (von वर्ष) Uṇḍis. 3, 62. 1) am Ende eines comp. adj. (f. छा) *regnend*: देवो गिर्युपरिवर्षः Spr. 1183. काम° Buḥ. P. 3, 21, 21. — 2) m. n. *gana* **वर्षादि** zu P. 2, 4, 31. Trai. 3, 5, 11. Siddh. K. 249, 6, 6. n. (nur dieses in der älteren Sprache) Pat. zu P. 3, 3, 56. a) *Regen* AK. 1, 1, 3, 12. 3, 4, 20, 226. H. 163. fg. an. 2, 570. Med. sh. 24. **वर्ष** *स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः* RV. 5, 58, 7. 83, 10. AV. 3, 27, 6. **वर्षस्य सर्गाः** 4, 15, 2. 6. fg. 5, 19, 15. 11, 4, 5. 5, 13. 12, 1, 52. TS. 2, 4, 1. VS. 16, 64. **यदा वर्षस्य ततः स्यात्** Āc. Ça. 2, 9, 3. Nir. 2, 22. ÇAT. Ba. 1, 5, 2, 19. 8, 2, 12. Kauç. 94. 98. Kṇānd. Up. 5, 5, 2. **विभ्युत्सन्नितवर्षेषु** M. 4, 103. MBh. 3, 17341. 5, 386. 6, 4096. 13, 3806. R. 1, 20, 16. 2, 33, 9. 77, 25. 3, 79, 4. 4, 39, 2. 44, 84. Suçr. 1, 21, 11. Mṛāś. 78, 6. Megh. 36. ad Çik. 193. Varām. Bṛh. S. 95, 54. **प्रबन्ध**° *ein ununterbrochener Regen* 46, 40. Kathās. 104, 39. Rīśa-Tar. 5, 275. °**पूगाः** Buḥ. P. 3, 17, 26. 4, 28, 37. **बाणामय** MBh. 8, 7269. **अस्त्राणाम्**, **अग्नेः**, **वायोः**, **अश्वनाम्** 3, 12143. **महाजलोध**° R. 1, 9, 66. **गन्धाम्बु**° H. 63. **अङ्गारपांसु**° Varām. Bṛh. S. 46, 41. **पांसु**° M. 4, 115. **रजो**° R. 6, 111, 24. **शिला**° R. Schl. 1, 28, 15. fg. **अश्वम्**° 22. **शर**° MBh. 3, 15715. 5, 5961. 6, 4096. R. 3, 31, 9. **पुष्प**° 79, 4. 5, 17, 3. **मुधा**° Kathās. 44, 21. **वात**° m. *ein von Wind begleiteter Regen* Panēat. III, 150. **सौधोन्नतलाजवर्षाम्** — **राजधानीम्** Ragh. 14, 10. Rīśa-Tar. 2, 119. — b) n. pl. *Regenzeit* AV. 8, 2, 22. 12, 1, 36. — c) *Wolke* H. an. Uśāval. zu Uṇḍis. 3, 62. — d) *Jahr* Nir. 2, 10. AK. 3, 4, 20, 111. 20, 226. 3, 5, 16. H. 189. H. an. Med. Halā. 1, 116. **षष्टौ वर्षेषु** *in sechzig Jahren* Art. Br. 4, 17. **भूयांसि शताहर्षेभ्यः पुरुषो जीवति** ÇAT. Ba. 1, 9, 2, 19. **अदो वर्षमकुर्म** *in dem und dem Jahre* 2, 2, 2, 7. 10, 2, 6. 7. 8. 11, 1, 3, 10. 13. Kāts. Ça. 4, 2, 47. Āc. Gṇ. 1, 18, 2. 19, 1. 22, 8. Kṇānd. Up. 3, 16, 1. M. 1, 67. 2, 82. 4, 158. **वर्षान्नयोदशाहर्षम्** MBh. 3, 1999. 3, 3006. 15, 803. **दश वर्षसत्क्राणि** R. 1, 1, 93. 31, 10. 62, 28. 63, 9. 2, 39, 15. 3, 53, 10. Spr. 1074. 2367. Megh. 1. Ragh. 13, 67. Varām. Bṛh. S. 8, 1. fg. 12, 17. 13, 4. Kathās. 5, 72. Rīśa-Tar. 6, 226. Buḥ. P. 3, 15, 1. Panēat. 159, 14. Vet. in LA. (III) 2, 14. 8, 17. **अहर्षवर्षगणान्** M. 12, 54. °**पूगसत्क्र** Buḥ. P. 2, 5, 34. 4, 12, 42. **वर्षे वर्षे** *in jedem Jahre* M. 5, 53. Weh. Kṣh. 307. **आ वर्षात्** *ein Jahr lang* Varām. Bṛh. S. 45, 16. **वर्षात्** *nach einem Jahre* 97, 2. 8. **वर्षेणा** *binnen eines Jahres* 97, 1. masc. R. Gorr. 1, 1, 99. Rīśa-Tar. 1, 50. 193. 3, 322. **वर्षार्ध** *Halbjahr* Varām. Bṛh. S. 42, 10. **वर्षार्धात्** *nach einem halben Jahre* 97, 5. Am Ende eines adj. comp. (f. छा) P. 5, 1, 58. fg. 4, 1, 22. Schol. **पुगस्य पञ्चवर्षस्य** Weh. Gṇ. 23. 36. **अद्विष** *nicht zwölfjährig* Pā. Gṇ. 3, 10. **त्रि**° Āc. Ça. 9, 4, 20. **पञ्च**° Kāts. Ça. 22, 9, 12. **तावद्वर्ष** *eben so alt* Lāts. 9, 12, 12. **पूर्णाविंशति**° M. 2, 212. 5, 70. 9, 74. MBh. 4, 178. 13, 2417. Spr. 4643. Varām. Bṛh. S. 68,

107. Panēat. 188, 20. **अनावृष्टिः** *शतवर्षा* Buḥ. P. 11, 3, 9. **पञ्चाषाहर्षता** *ein Alter von fünfzig Jahren* Āc. Ça. 2, 7, 6. — e) *Tag* (!): **अप्राप्तियवने** **बाले** *पञ्चवर्षसत्क्रमम्* R. 7, 73, 5. **वर्षशब्दे** *उत्र दिनपरः*। **सत्क्रमसत्क्रमं** *सत्क्रमुपासीतेतितवत्* *तेन षोडशवर्षमित्यर्थ इत्येके*। *तेन किञ्चिद्व्यूनचतुर्दशवर्षमित्यर्थ इत्यन्ये* Comm.; vgl. Comm. zu Kāts. Ça. 1, 6, 16. 25. fg. — f) *Welttheil, im System: die zwischen Hauptbergen liegende Niederung* (deren in Gāmbudvipa neun und auch sieben angenommen werden) AK. 2, 1, 6. Trai. 2, 1, 4. H. 946. fg. (vgl. Comm.). H. an. Med. **वर्षाण्येषा** (पर्वतानां) **अगुरिक्** **बुधा** **अक्षरे** **क्राणदेशान्** Go-lādh. 3, 26. fg. **भारत**, **कैमवत** u. s. w. MBh. 6, 201. 288. fg. VP. 167. fg. (vgl. Muir, ST. 186. 189. 191. fg.). Buḥ. P. 1, 16, 13. 5, 2, 20. 4, 3. 16, 6. fg. 20, 20. Verz. d. Oxf. H. 41, a, 32. Mārk. P. 53, 22. 57, 4. 5. Panēat. 1, 1, 67. ÇAT. 1, 292. fg. = **अम्बुदीप** Med. und Uśāval. a. a. O. — 3) f. छा pl. a) *die Regenzeit* Kāts. zu P. 1, 2, 53. AK. 1, 1, 2, 19. H. 157. H. an. Med. Halā. VS. 10, 12. 13, 56. 21, 25. AV. 8, 55, 2. TS. 1, 6, 2, 3. 2, 6, 4, 1. 5, 6, 4, 1. TBa. 1, 4, 4, 10. ÇAT. Ba. 1, 5, 2, 11. 2, 1, 2, 1. 5, 2, 2, 7. 9. Nir. 7, 11. Kṇānd. Up. 2, 5, 1. Maitrāj. 6, 83. M. 3, 278. 281. 4, 102. 6, 23. Jāś. 3, 52. Spr. 4182. MBh. 14, 1284. R. 1, 63, 24. 4, 27, 13. Suçr. 1, 19, 2. 9. 20, 5. 135, 12. Varām. Bṛh. S. 46, 89. 55, 9. 89, 6. Buḥ. P. 4, 23, 6. Mārk. P. 106, 49. Bhāṭṭ. 7, 1. Hit. 80, 15. °**समय** Kathās. 19, 68. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 26. °**काल** R. 4, 29, 1. Hit. 115, 15. **वर्षाशरैदो** ÇAT. Ba. 8, 3, 2, 7. 8. 12, 8, 2, 34. 13, 6, 2, 10. **वर्षात्रयोदशी** Jāś. 1, 260. °**रात्रि** R. Gorr. 1, 3, 18 (fälschlich **वर्षरात्रि** 24 Sch.). **वर्षारात्र** m. Vor. 6, 46. 51. R. 4, 26, 24. 7, 64, 10. **वर्षा** sg. 4, 25, 14. — b) *Regen*: **विभ्युत्सन्नयितु-** **वर्षामु** Çāñk. Gṇ. 4, 7, 6, 1. *Regenmenge*: °**निमित्त** Varām. Bṛh. S. 24, 10. °**प्रश्न** 28, 1. **अ**° *Dürre* (?) MBh. 13, 4579; vgl. 4527. — c) = **कोटि-** **वर्षा** Comm. zu AK. 2, 4, 2, 21. — 4) m. N. pr. eines Grammatikers Kathās. 2, 46. fg. 4, 17. — Vgl. **अ**°, **अति**° (auch Varām. Bṛh. S. 34, 6), **अध**°, **उप**°, **कङ्कण**°, **कनक**°, **कोटिवर्षा**, **तारवर्ष**, **तिरो**°, **नाभि**°, **पीपुष**°, **पुष्प**°, **प्रकाश**°, **प्रतिवर्षम्**, **भरतवर्ष**, **मण्डल**°, **मध्या**°, **मेरु**°, **रत्न**°, **रुरि**°.

वर्षक 1) (von वर्ष) nom. ag. *regnend, als Regen herabfallend*: **वृष** **वर्षके** **वसु** यस्य स वृषावसुः Siddh. K. zu P. 1, 4, 18. — 2) *Sommerhaus* (!) Vajr. 212. — 3) am Ende eines adj. comp. = **वर्ष** *Jahr*: **पञ्च**° *fünf-jährig* MBh. 12, 1119; vgl. हि°.

वर्षकर 1) adj. *Regen hervorbringend, — ankündend*. — 2) f. ई *Grille* H. 1216.

वर्षकर्मन् n. *die Thätigkeit des Regnens* Nir. 7, 22. fg.

वर्षकाम adj. *nach Regen begierig*: **वर्षकामे** Āc. Ça. 2, 43, 1. Kauç. 41. 98. Nir. 2, 10. 9, 6.

वर्षकृत्य 1) adj. *jährlich zu vollbringen* Verz. d. B. H. 148, 1. — 2) n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 292, b, 8. 9. 12.

वर्षकेतु m. 1) *eine roth blühende Punarnava* Rīśa. im ÇKDa. — 2) N. pr. eines Sohnes des Ketumant Hariv. 1780. fg.

वर्षकोश m. 1) *Monat* H. c. 21. Çaddam. im ÇKDa. — 2) *Astrolog* Çaddam. im ÇKDa.

वर्षगणितपद्धति f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 874. fg. — Vgl. **वर्षपद्धति**.

वर्षगिरि m. *ein zur Bildung eines Varsha dienender Berg* Buḥ. P.

5, 20, 21. — Vgl. वर्षपर्वत, वर्षमर्यादागिरि.

वर्षप्र adj. den Regen abhaltend, vor Regen schützend R. 7, 54, 9.

वर्षस adj. = वर्षेष्ट P. 6, 3, 16. 1) von Regen herrührend Śim. D. 171. — 2) vor einem Jahr entstanden, ein Jahr alt: उरित Weber, Rāmat. Up. 355.

वर्षण (von वर्ष) 1) adj. (L. 5) regnend: सम^० (घन) Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 10, Cl. 35. कर्कशाङ्गार^० HARIV. 5528. पोसु^० Bhaṭ. P. 10, 79, 1. पो^० पृथ्विषणी Verz. d. Oxf. H. 20, 6, 9. घस्र eine Regen bewirkende Waffe R. 1, 29, 16 (30, 14 Gonn.). — 2) n. das Regnen, Regnenlassen, Ausgießen TRIK. 1, 1, 83. H. 166. HARIV. 266 (nach der Lesart der neueren Ausg.). शारद 8087. 12497 (nach der Lesart der neueren Ausg.). मुचिरमूषरे वर्षणम् Spr. 209. Mān. P. 104, 21. P. 1, 4, 84, Schol. निःशब्दवर्षणमिवाम्बुधरस्य RĪĀA-TAN. 3, 252. घ^० Spr. 3637. वर्षणाद्घमः Nir. 9, 22. शस्त्रास्त्राणाम्बु^० Kām. Nitis. 17, 53. धृततैलवसादि^० Varāh. Bṛh. 8, 97, 10. रक्तौघ^० Kāṭhā. 46, 146. अङ्गार^० 101, 127. अपात्र^० das Herabregnenlassen (von Gaben) auf Unwürdige Spr. 144.

वर्षणि f. = वर्तन und कृति UNĀDIR. im ÇKDn. = वर्षण und क्रतु UNĀDIR. im Sāṅkṣiptas. nach ÇKDn.

वर्षतन्त्र n. Titel einer Schrift Ind. St. 2, 252. Māc. Coll. I, 123.

वर्षधर 1) adj. Regen enthaltend; m. Wolke H. an. 2, 571. — 2) adj. einen Welttheil (वर्ष) enthaltend, — einschliessend; m. ein solcher Berg H. 947 (vgl. Comm.). ÇAT. 1, 292. 294. — 3) m. der Gebieter über ein Varsha Bhaṭ. P. 5, 3, 16. — 4) m. = वर्षवर Kunuch (die Samenergießung zurückhaltend) HALĪ. 2, 275. ÇABDĀTHAK. bei WILSON, R. 2, 65, 7 (वर्षवर ed. Bomb.). Bhaṭ. NĪTĪ. 84, 52. 55. 57. Kām. Nitis. 7, 41 (वर्षवर Comm.). MĀL. 47, 15. PĀNĀT. 43, 5. 53, 2.

वर्षधार m. N. pr. eines Schlangendāmons VJUTP. 87.

वर्षधाराधर adj. regenschwanger: मेघ Spr. 4623.

वर्षनिर्णिज्ज adj. in den Schmuck —, in das Gewand des Regens gekleidet: die Marut RV. 3, 26, 5. 5, 57, 4. ÇĀKṢ. Ça. 8, 23, 4.

वर्षप m. Beherrscher eines Varsha Bhaṭ. P. 5, 20, 20.

वर्षपति m. dass. Bhaṭ. P. 5, 8, 11. 20, 31.

वर्षपद n. Kalender Ind. St. 2, 256.

वर्षपद्धति f. Titel eines Werkes Māc. Coll. I, 123. — Vgl. वर्षगणपद्धति.

वर्षपर्वत m. = वर्षगिरि HĪ. 26.

वर्षपाकिन् m. Spondias mangifera (s. चापातक) H. 1152.

वर्षपुत्र m. Bewohner eines Varsha Bhaṭ. P. 5, 18, 24. 29. 20, 22.

वर्षपुष्प 1) m. N. pr. eines Mannes Sāṅk. K. 185, a, 10. — 2) f. चा eine best. Schlümpfpflanze, = सकृदेवी RĪĀA. im ÇKDn.

वर्षप्राघन् adj. nach dem Comm. Regenfülle gebend TBa. 3, 6, 12, 1. die Ausg. schreibt im Comm. °प्रावा.

वर्षप्रिय m. ein Freund des Regens, Bez. des Kāṭaka TRIK. 2, 5, 17.

वर्षभुज m. der Beherrscher eines Varsha Bhaṭ. P. 10, 87, 22.

वर्षमर्यादागिरि m. = वर्षगिरि Bhaṭ. P. 5, 20, 26.

वर्षमेदस् adj. durch Regen fett AV. 12, 1, 42.

वर्षय् 1) caus. von वर्ष^०: s. das. — 2) denom. (vgl. वर्षिष्ठ, वर्षयिस्) hoch u. s. w. machen SINDH. K. 162, b, 4.

वर्षवर (वर्ष so v. a. Samenergießung und वर Hemmung, Zurückhaltung oder hemmend, zurückhaltend) m. Kunuch AK. 2, 8, a, 9. H. 729.

HARIV. 3217. R. Gonn. 2, 17, 2. 67, 5. 7, 109, 10. DAṢA. 2, 42. RAṬĪV. 27, 7. MĀLATĪ. 16, 16. — Vgl. वर्षधर 4).

वर्षवसन n. der Aufenthalt der buddhistischen Mönche in festen Wohnungen während der Regenzeit BURN. Intr. 285. वर्षवसन wäre die richtigere Form.

वर्षवृद्ध adj. im —, durch Regen erwachsen AV. 6, 30, 3. 12, 3, 19. VS. 1, 16. ÇAT. Ba. 1, 1, a, 19. KARṢ. 61.

वर्षवृद्धि f. Wachstum der Jahre WERN. KṣṇARĀ. 249. Bez. der Feyer des Geburtstages ÇKDn.

वर्षशतिन् adj. hundertjährig HARIV. 4196.

वर्षाश m. Monat (Jahrestheil) TRIK. 1, 1, 109. °क m. dass. H. c. 21. वर्षासक HĪ. 28.

वर्षागम m. der Anfang der Regenzeit VARĪH. Bṛh. 8, 55, 6.

वर्षाघोष (व^० + घोष) m. ein grosser Frosch (च^० - णिपुष्प) RĪĀA. im ÇKDn.

वर्षाङ्ग 1) m. Monat (Jahrestheil) HĪ. 28. — 2) f. 5 = पुनर्नवा ÇABDAR. im ÇKDn.

वर्षाचर adj. in der Stelle: वर्षाचरो ऽस्तु भूतकः (als Fluch) MBa. 13, 4527. st. dessen करोतु भूतको ऽवर्षाम् 4579.

वर्षाज्य (वर्ष + छा^०) adj. dessen Opferbutter der Regen ist AV. 12, 1, 47.

वर्षाधिप m. Jahresregent GARIT. PĀTJABDAG. 7. — Vgl. वर्षेश.

वर्षाधृत adj. in der Regenzeit getragen: Gewand KĪT. Ça. 4, 6, 18.

वर्षाबीज n. Hagel H. c. 28.

वर्षाभव m. = रक्तपुनर्नवा RĪĀA. im ÇKDn.

वर्षभू Declin. P. 6, 4, 84. VOP. 3, 59. in der Regenzeit erscheinend. 1) m. a) Frosch AK. 1, 2, 8, 24. TRIK. 3, 3, 290. H. 1354. an. 3, 457. MBa. bh. 18. — b) Regenwurm TRIK. H. an. MBa. — c) Coccinelle RĪĀA. im ÇKDn. — 2) f. °भू a) Froschweibchen HALĪ. 3, 40. RĪPĀTĪK. bei BURN. zu AK. nach ÇKDn. — b) Boerhavia procumbens (s. पुनर्नवा) TRIK. H. an. MBa. RAṬĪ. 25. Suçā. 1, 217, 6. 218, 21. 2, 36, 19. 80, 14. 207, 1. 416, 12. Vgl. दीर्घ^०, नील^०, रक्त^०. — 3) f. °भ्वी a) Froschweibchen AK. 1, 2, 8, 24. — b) Boerhavia procumbens AMARĀMĪLĪ und Bhaṭ. nach ÇKDn.

वर्षामद m. Pfau ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

वर्षाम्भःपारणजत m. Bez. des Kāṭaka ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

वर्षार्चिस् m. der Planet Mars ÇABDAR. im ÇKDn.

वर्षालङ्कायिका f. Trigonella corniculata Lin. BURN. zu AK. 2, 4, 4, 21. — Vgl. कोटिवर्षा und ल^०पिका.

वर्षाली indecl. in Verbindung mit घस्, कस् und भू gaṣa उर्यादि zu P. 1, 4, 61.

वर्षावसान m. (!) Ende der Regenzeit, der Herbst RĪĀA. im ÇKDn.

वर्षावस्तु n. Titel einer Abtheilung des Vinaja bei den Buddhisten VJUTP. 211.

वर्षाशाटी f. bei den Buddhisten ein zur Regenzeit getragenes Gewand: °चीवर VJUTP. 207. °गत 196. °गोपक 216; vgl. वस्त्रिकाटिका MAHAR. PĀTJABDAG. 19, 16.

वर्षामुञ्ज adj. in der Regenzeit (वर्षामु loc. pl.) entstehend, — erschattend P. 6, 3, 1, VArt. 5.

वर्षादिक m. eine best. giftige Schlange (सकि) Suçā. 2, 265, 19.

वर्षाह f. Frosch (in der Regenzeit rufend) VS. 24, 38.

वर्षाह f. = वर्षा Boerhavia procumbens TS. 2, 4, 10, 8.

वर्षिक in Ableitungen von auf वर्ष (वर्षा) auslautenden Zusammensetzungen: द्वादश^० वर्षीय^० Âçv. Ça. 12, 5, 18. fgg. — Vgl. त्रै^०, द्वै^०, पौर्व^० und वार्षिक.

वर्षित^२ nom. ag. von वर्ष Nir. 4, 8, 7, 22.

वर्षिता (von वर्षिन्) f. das Regnen, Spenden: समयवर्षितया कृतकर्मणाम् RAgh. 9, 3. कङ्कपा^० Rîâa-Tar. 6, 161.

वर्षिन् adj. 1) (von वर्ष) regnend, als Regen entlassend, ausschüttend, spendend: काम^० nach Belieben regnend Gonn. 3, 2, 19. निकाम^० VARâh. Bm. S. 8, 32. यद्यतु^० MBh. 1, 4338. समय^० 5, 3357. काल^० Spr. 3997. सम्यग्वर्षिन् MBh. 4, 931. स्त्रीष्ट^० Spr. 1913. चित्र^० HARIV. 11148. विचित्र^० VARâh. Bm. S. 5, 74. गिर्युपरि (v. l. गिर्युदधि^०) Spr. 1183. बहुवारि^० R. 2, 3. सीकर^० HARIV. 3802. धाराकुश^० VARâh. Bm. S. 32, 21. प्रभूतकिम^० Rîâa-Tar. 1, 179. करकासार^० 239. शोषित^० 4, 278. मांसशोषित^० R. 3, 29, 7. पुष्प^० Buâg. P. 3, 8, 27. 10, 11, 48. पृथ^० 3, 17, 13. शर्करा^० Çâksh. Gñh. 6, 1. शर्कर^० MBh. 4, 1288. 16, 2. शिला^० (पर्वत) RAgh. 4, 40. घङ्गार^० (उत्का) MBh. 16, 8. HARIV. 4260. पीपूष^० Rîâa-Tar. 3, 411. Buâg. P. 4, 30, 14. Pâñkâr. 3, 14, 24. प्रसवेत्पुड^० (पूतना) HARIV. 3426. निर्यास^० (वृत्त) R. 2, 96, 11. मद^० (करिन्) MBh. 8, 652. बाण^० RAgh. 12, 50. MBh. 7, 1382. Kathâs. 48, 80. Mîrk. P. 114, 15. सौजन्यामृत^० Rîâa-Tar. 2, 40. दर्शनामृत^० Kathâs. 25, 265. प्रेमसासार^० (चतुस्) 11, 49. प्रेम^० (चतुस्) 39, 81. Verz. d. Oxf. H. 132, a, 2. उःख^० Kathâs. 21, 79. स्वर्ण^० Gold spendend Rîâa-Tar. 6, 301. अपात्र^० Unwürdigen spendend Spr. 1919. अस्थान^० Daçak. 102, 15. वर्षिणी वर्षमात्रेण शासशोका बभूव सा so v. a. Thränen vergiessend. — 2) (von वर्ष Regen) in सामवर्षिन् mit einem Steinregen verbunden Buâg. P. 4, 10, 25. — 3) (von वर्ष Jahr): षष्टि^० aschszigjährig MBh. 1, 5885. दश^०, शत^० 13, 304.

वर्षिर्मन् m. = वर्षम्. वरिमा प्रथिमा, वर्षिमा द्राघिमा Weiße Breite, Höhe Länge VS. 18, 4.

वैर्षिष्ठ adj. superl. der höchste, oberste; der längste, grösste (Gegens. अणिष्ठ, कधिष्ठ, क्रसीयम्); von Personen RV. 4, 37, 6. Ait. Bn. 6, 3. Agni ist वैर्षिष्ठ: क्षितीनाम् RV. 5, 7, 1. अष्टे वैर्षिष्ठे देवते ÇAT. Bn. 11, 5, 4, 2. वैर्षिष्ठः समानानाम् TBa. 2, 7, 22, 2. वैर्षिष्ठं धामिवापरि RV. 4, 31, 15. मूर्धन् 6, 45, 31. सार्वत्रि 9, 31, 5. नोके VS. 1, 22 (वर्षिष्ठे अधि नोके nach P. 6, 1, 118 zu schreiben). 30, 12. यो वैर्षिष्ठिभिर्मानुभिर्नक्षत्रिणाम् RV. 10, 3, 5. Berg AV. 4, 9, 8. तन् VS. 5, 8. इषा RV. 1, 88, 1. 6, 47, 9. सुकीर्य 3, 13, 7. 16, 3. रपि 1, 8, 1. रत्न 3, 26, 8. तत्र 5, 67, 1. अश्वम् 8, 46, 21. द्यौत्वा 66, 9. धामन् 9, 67, 26. स्त 3, 86, 2. अस्मे वैर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृणांनि 4, 22, 9. व^०, क्रसीयम् TS. 6, 6, 4, 2. ÇAT. Bn. 3, 7, 3, 7. 6, 2, 4, 19. Pfosten 3, 5, 4, 1. Kîṭh. 25, 10. शिष् ÇAT. Bn. 11, 1, 8, 31. 5, 3, 2. Metrum u. s. w. 8, 2, 4, 19. 13, 6, 4, 9. Çâksh. Ça. 16, 24, 10. RV. Prât. 17, 22. शतमल्लिखनस्पतीनां वैर्षिष्ठ (adv.) वर्धते wächst am höchsten ÇAT. Bn. 13, 2, 3, 4. वम् ein sehr grosser Wald Buâg. P. 10, 20, 25. Nach P. 6, 4, 157 und Vor. 7, 56 ist वैर्षिष्ठ der superl. und वर्षियम् der compar. zu वृह. Zu diesen beiden adj. ist वर्षम् als nom. abstr. des nicht vorhandenen pos. zu stellen und zu vergleichen das slavische वर्षъ oc-cumen.

वैर्षिष्ठतत्र adj. Oberherr: Mitra-Varuna RV. 8, 90, 1.

वर्षिका f. ein best. Metrum Ind. St. 2, 107. 111. 113.

वर्षिणी (von वर्ष) adj. nach einem Zahlworte so v. a. — jährig P. 3, 1, 86. fgg. — Vgl. हि^०.

वर्षिय (wie oben) adj. desgl.: त्रि^० dreijährig MBh. 13, 4467. दश^० Pâñkâr. 1, 3, 9. — Vgl. पञ्च^०.

वैर्षियम् adj. compar. der höhere, obere; der längere, grössere: वषम् RV. 6, 44, 9. Haar AV. 6, 136, 2. प्राण 2, 6, 19. 15, 11, 5. पक्ष VS. 6, 11. कृ-स्वायं च वामनायं ब्रूते च वर्षियसे VS. 16, 30. 23, 47. इन्द्रः पृथिव्यै व-र्षियान् 48. वर्षियानिधम इध्माद्वति TBa. 1, 6, 8, 6. 3, 2, 9, 11. प्रेष Ait. Bn. 3, 9. इन्द्रम् 4, 24. वर्ये पुरस्ताद्वर्यिः पश्चाद्वरीयः TS. 2, 6, 2, 5. 4, 3. 5, 3, 2, 5. ÇAT. Bn. 6, 5, 2, 9. 8, 6, 2, 12. 7, 2, 17. दैष्ट्याः 11, 4, 4, 5. 12, 2, 4, 3. KAUC. 17. मकी so v. a. blühend Buâg. P. 10, 20, 7. अनुपक्व mûchtig, gross 3, 9, 34 (वर्षियान् वृद्धतरः अत्यधिकः Comm.). Nach P. 6, 4, 157 und Vor. 7, 56 compar. zu वृह; nach AK. 2, 6, 4, 48 und H. 340 bejahrt, in welcher Bed. das Wort Prâb. 16, 4 und Daçak. 92, 16 gebraucht wird. Vgl. वर्षिष्ठ und वर्षम्.

वर्षु adj. nach MAHIDH. lang oder regenentspross; ein Grashalm wird angeredet: वर्षो वर्षियसि पक्षे पक्षपति धाः VS. 6, 11. Dagegen liest TS. 1, 3, 8, 2 und Kîṭh. 3, 6 वर्षियो व^०. Wer kein Verderbnis des Textes zugeben will, der kann annehmen, वर्षु sei ein zu वर्षिष्ठ und वर्षियम् gebildeter Positiv.

वैर्षुक (von वर्ष) 1) adj. (f. स्त्री) regnerisch, regenreich P. 3, 2, 154. Vor. 26, 146. वर्षुकः पुन्यो भवति TS. 5, 4, 2, 4. 6, 2, 4. TBa. 3, 3, 2, 2. ÇAT. Bn. 7, 5, 3, 37. अश्व Wolke AK. 3, 4, 48, 112. H. an. 4, 143. Med. d. 51. HALÂ. 5, 40. द्यौर्वर्षुका BMAIT. 2, 37. अ^० TS. 5, 4, 2, 4. ÇAT. Bn. 12, 1, 2, 3. regnend so v. a. regnen lassend; s. रत्न^०. — 2) m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 68.

वर्षेज् adj. = वर्षज P. 6, 3, 16.

वर्षेश m. Jahresregent Ind. St. 2, 256. Verz. d. B. H. No. 868. 891. — Vgl. वर्षाधिप.

वर्षोपल m. Hagel AK. 1, 1, 2, 18. H. an. 2, 299. Med. r. 12. VARâh. Bm. S. 81, 24.

वर्षोघ m. Regenstrom, Platzregen Spr. 3156.

वैर्षर (von वर्ष) nom. ag. Regner: जज्ञि वीजं वर्षा पर्जन्यः पक्ता स-स्यम् TS. 7, 5, 30, 1.

वर्षम् m. in der Stelle वर्षो ऽस्मि समानानाम् Pîn. Gñh. 1, 3 fehlerhaft für वर्षास्मि; vgl. Ind. Str. 2, 117.

1. वर्षम् m. Höhe, das Oberste: अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्ष्याणं दिवो अकृणोत् RV. 6, 47, 4. 8, 32, 3. 10, 63, 4. उतामू द्या वर्षोपोयं स्पृशा-मि mit meinem Scheitel 125, 7. AV. 7, 14, 3. zweifelhaft 20, 127, 3.

2. वर्षम् n. 1) Höhe, das Oberste; Oberfläche; das Aeusserste, Spitze: पृथिव्याः RV. 3, 8, 3. 10, 28, 2. 70, 1. VS. 8, 16. दिवः RV. 3, 8, 9. 4, 54, 4. VS. 28, 1. वर्षम्राष्ट्रस्य ककुदि अयस्व AV. 3, 4, 2. वर्षं तत्राणामगमस्तु राज्ञी 4, 22, 2. वाचः TBa. 1, 3, 8, 2. इन्द्रसाम् 7, 2, 9, 4. TS. 3, 4, 3, 7. 5, 2, 2, 5. तद्वर्षं सत्समं स्यात् ÇAT. Bn. 3, 1, 4, 2. स्वर्गाणां लोकानाम् Kîṭh. 33, 6. Pâñkâr. Bn. 11, 9, 14. 19, 10, 10. अहं वर्षं सजातानां विद्यु-तामिव सूर्यः Âçv. Gñh. 1, 24, 8. AV. 5, 2, 7 ist vielleicht वर्षम् zu lesen.

अस्य वर्ष्मणः पुंसो वरिष्मणः सर्वयोगिनाम् Bulg. P. 3, 25, 2. 5, 18, 20. — 2) Höhe, Grösse; = प्रमाणा AK. 3, 4, 10, 126. H. an. 3, 283. fg. Mhd. n. 126. कन्मसः MBh. 3, 11275. गज° Ragh. 4, 76. पिशाचं तं वर्ष्मणा सालसनि-
भम् Kathās. 2, 5. वर्ष्मणा व्यासगणो विन्ध्यात्रिरिव जङ्गमः ein künst-
licher Elefant 12, 9. Bulg. P. 10, 38, 16. गुहाकारेण वर्ष्मणा (वर्धसा die
nouveau Ausg.) Hariv. 3924. गिरि° adj. Mārk. P. 14, 54. MBh. 7, 7896.
पर्वतभोग° 1, 468, 3, 13987, 16, 118. मक्षापर्वतवर्ष्मण 3, 15881. गजाचल°
R. Gora. 4, 20, 10. मेरुपर्वत° Liñga-P. bei Muir, ST. IV, 326, 19. मेघस-
घत° MBh. 1, 5968. Hip. 2, 7. भूरि° (तर्) Bulg. P. 4, 19, 8. चलितचल-
वर्ष्मणाः पयोवाहाः Varāh. Bh. S. 32, 17. झडुष्टादर° (झषि) MBh. 1,
1443. — 3) Körper, Leib AK. 2, 6, 3, 21. 3, 4, 18, 112. 126. H. 564. H.
an. Mhd. Halā. 2, 355. Jāh. 3, 33. 55. 107. शिलाशकल° (मूर्ख) Mārk. 115,
5. Spr. 2507 (Conj.). 2641. Prās. 27, 11. Bulg. P. 5, 4, 2. 10, 12, 15.
Pāñā. 3, 9, 18. वर्ष्मावर्णा (गात्रावर्ण ed. Bomb.) MBh. 8, 557. शत°
(शतशीर्ष die neuere Ausg.) Hariv. 13433. — 4) eine schöne Gestalt H.
an. Mhd. — Vgl. वर्षिष्ठ und वर्षियस्.

वर्ष्मलं (von वर्ष्मन्) adj. (मत्वेयं) gaṇa सिध्मादि zu P. 5, 2, 97.

वर्ष्मवत् (wie eben) adj. mit einem Körper versehen MBh. 12, 7858.

वर्ष्य (nach P. 3, 1, 120 und Vor. 26, 19 von वर्ष und zwar = वर्ष्य) adj.
pluvialis: दूताः RV. 5, 83, 3. श्रियो दिव्यो मसन्नहर्ष्यो श्रि 10, 98, 5. वर्ष्या
बुधुयात् Regenwasser Kauç. 103. श्रातपवर्ष्या श्रापः Sonnenregenwasser
Ait. Br. 8, 5. 8. Kīrj. Ça. 15, 4, 35. वर्ष्यस्येव विद्युतः der Regenwolke RV.
10, 91, 5. parox. VS. 16, 38. TS. 7, 4, 48, 1.

वल, वलति Dhātup. 14, 20 (संवरणे = स्तूते) Vor., nach Andern auch
संचरणे); häufiger act. चलति. 1) sich wenden, sich hinwenden zu: तद-
भिसरणभसेन वलन्ती पतति पदानि कियन्ति चलन्ती Glt. 6, 3. किंचिद्व-
लित्वा Vikr. 59, 20. मुरतगागरधूर्णमानतिर्गवलत्तरलतारकदीर्घनेत्रा Kau-
rap. 5. Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. प्रणयिनं परिच्छुमथाङ्गना व-
लतिरे (= परिवृत्ताः Mallin.) Çiç. 6, 38. अलिकदम्बकम् — वलते (= च-
लते Mallin.) ऽभिमुखं तव 11. अद्यापि विस्मयकरीम् — बुद्धिर्बलद्व-
लति मे Kauṣap. 27. कृदयमदये तस्मिन्नेवं पुनर्वलते बलात् Glt. 7, 40.
चेतः परं वलति शैलवनस्थलीषु Spr. 406, v. 1. नले — अवलत (= अव-
रज्यत Comm.) या Nalod. 3, 5. वलित gewendet, gebogen: °कंधर Māla-
tim. 16, 19. Kathās. 39, 133. 90, 87. 112, 152. °ग्रीव 116, 55. Spr. 343.
531. वलितानन Kathās. 39, 141. 74, 236. °दण्ड 117, 164. 74, 218. Spr.
236. Mālatim. 16, 9. वलितापाङ्गी Kathās. 104, 31. Rāśa-Tar. 3, 481. 360.
अलसवलितैरङ्गन्यासैः Śāh. D. 42, 15. मुखेन वलितधुणा Kathās. 17, 128.
प्रियपरिरम्भणभसवलितमिव कुचकलशम् Glt. 12, 5. घुम्बनवलिताधरे
(वलित = सेकाक्षि gespitzt Comm.) 7, 22. भुजगैः — वलितजठरपृष्ठमा-
त्रदृष्टैः Varāh. Bh. S. 24, 13. एकैव मूत्रधारा वलिता 12, 11. अवलिता
कृताङ्गुलयः 68, 36. अनतिवलिततनुतरेदर Daçak. 90, 15. वरुहिवलितं
(impers.) रुषा sie wandten sich Spr. 2237. नितम्बयुग्मं वलितं चक्राका-
रम् Pāñā. 4, 14, 58. वलित m. Bez. einer best. Stellung der Hände
beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 32. — 2) hervorbrechen, sich äussern,
sich zeigen: चित्ताकुलतया वलद्वाधो राधाम् Glt. 1, 26. वलम्बूपरनिष्पना
Śāh. D. 116. वलितविलोचनमलधर Glt. 4, 5. — 3) वलित begleitet von,
verbunden mit: त्रिवलिवलितशोभा R. 2, 26. जयो कामवलितः Pāñā.
3, 10, 12. — 4) verbergen, verstecken (vgl. 1. वरु): वलते धनं लोकः

Duacid. im ÇKDa.

— caus. sich wenden —, rollen machen: तनुतरेगततिं सरसा दलत्कु-
वलपं (adv.) वलयन्मरुदवो Çiç. 6, 3. = चालयन् Mallin. परमूत्रवल-
तदेरक Schol. zu Naism. 22, 53. वलयति und वालयति Dhātup. 19, 58.

— घ्रा s. u. वलग् mit घ्रा.

— वि sich abwenden: स्विद्यति कृषति वेद्यति विवलयति निमिषति
विलोकयति तिर्यक् । अतर्नन्दति बुम्बितुमिद्वक्ति नवपरिपाया वधूः शय-
ने ॥ Kīvajña. 154, 10. आगते (प्रिये) विवलयितं चतुः Spr. 1219.

— सम्, partic., संवलित zusammengetroffen, zusammengekommen, ge-
mischt —, verbunden mit: तो वल्लभा रक्षि संवलितो स्मरामि Kauṣap.
13 bei Hariv. 229. संवलितं निषादेर्विप्रम् Çiç. 5, 66. रथाङ्गपाणेः पल्लेन
रोचिषामपिलिपः संवलितः — भासः Kir. 5, 38. 48. सिन्दूरसंवलितमौ-
क्तिकारभारम् Kauṣap. 15 bei Hariv. 229. Spr. 988. Mālatim. 73, 4.
Śāh. D. 46. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 1. 233, a, 12. 241, b, No. 591. Mallin.
zu Kir. 16, 3. यथा भूमिरुत्तबीजमात्रा तदेव प्रचुरमेलिष्यन्तीतिरु-
कसंवलितो न भवति Kull. zu M. 4, 172. दुःख° Schol. zu Prās. 29, 11.

1. वलं (wohl von 1. वरु) m. Nir. 6, 2. 1) Höhle: भिनद्वलस्य परि-
धीन् RV. 1, 52, 5. 2, 11, 20. 15, 8. 24, 3. 3, 34, 10. 8, 14, 7. 10, 62, 2. वलं
रवेण दरयः 1, 62, 4. रुद्ररुग्णं वि वलस्य सानुम् 6, 39, 2. 4, 50, 5. यो गा
उदान्द्रपथा वलस्य 2, 12, 3. अयं हि वलं वः 14, 3. 1, 11, 5. 3, 30, 10. 8, 18,
5. अर्वाचं नुनुदे वलम् 8, 14, 8. एषो अर्वाचितो वलः 24, 30. इन्द्रो वलं र-
न्तितारं उधानो कोरेणैव वि चक्रतो रवेण 10, 67, 6. 68, 5. 138, 1. In keiner
dieser Stellen ist man genöthigt die Personification zu einem Dämon
anzunehmen, obschon dieselbe in mehreren zulässig wäre. येन अर्वाचो
वलमघोतपय्युता AV. 4, 23, 5. देवा वै वले गाः पर्यपश्यन् वलं विरुध्य गा
उदान्द्रन् Ait. Br. 6, 24. इन्द्रो वलस्य विलम्बोपौता TS. 2, 1, 5, 1. असुरा-
णां वै वलस्तमसा प्रावृते ऽश्मापिधान आसोत् Pāñā. Br. 19, 7, 1. =
मेघ Naigh. 1, 10. — 2) Decks Schol. zu Kīrj. Ça. 702, 2 v. u. — 3) als
Personification von 1) ein von Indra besogter Dämon, ein Sohn des
Danājus (der Anājushā) und Bruder Vīra's, H. 174. an. 2, 500.
Mhd. I. 37. Verz. d. Oxf. H. 182, a, 30. MBh. 1, 2541. 3, 12078. 12, 8660.
Hariv. 12961. fgg. 13044. fgg. 13187. 13222. 13268. 13271. 13630. fgg.
Bulg. P. 8, 11, 28. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 3 v. u. Nicht nur die Calc., son-
dern auch die Bomb. Ausgg. schreiben regelmässig वलं.

2. वल = वलि in शतवल Çiç. 14, 32, 10. 14.

वलंगर्ह adj. Höhlenbrecher RV. 3, 45, 2.

वलक 1) Decks Schol. zu Kīrj. Ça. 694, 20. 703, 1. — 2) n. Proces-
sion: जन्म° Kathās. 123, 175. 191. 216. — 3) m. N. pr. a) eines Danāva
(verschieden von Vala) Hariv. 202. 13222. = वल 13277. 13291. In bei-
den Ausgg. वलक geschrieben. — b) einer der sieben Weisen unter
Manu Tāmāsa Mārk. P. 74, 59.

वलकेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, b, 11.

वलक्रम m. N. pr. eines Gebirges VP. 180, N. 3.

वलगं (वल + 1. ग) VS. Pāñ. 5, 35. n. ein in einer Höhlung oder
Grube verborgenes —, überh. ein verstecktes Zaubermittel AV. 5, 31, 4.
यो ते वरुहिषो यो श्मशाने तेजै कृत्या वलगं वा निचक्षुः 10, 1, 18. 10, 9, 9
VS. 5, 23. TS. 6, 2, 21, 1. 2. Çat. Br. 3, 5, 2.

वलगर्हन् adj. versteckten Zaubern vernichtend VS. 5, 23, 25.

वल्गिन् (von वल्ग) adj. der sich mit verstecktem Zauber abgiebt
AV. 5, 31, 12. 10, 1, 34.

वल्गती f. = वल्गति, m. डलिका, also = वल्गति (KDa. nach einem
Pöhlke).

वल्गदिष् m. Vala's Feind d. i. Indra H. 174, Schöl.

1. वल्गन् (von वल्ग) 1) n. das Schweben, Schieben: वास्य° Sin. D.
256. वल्गन् Spr. 330. सविधमाङ्गवल्गना adj. 3235. वल्गन् वल्गन्तपव-
ल्गः BATHY. 40, 15. das Wallen, Wogen: कर्ममिथो विषमवल्गने: Spr.
795. वल्गन् वल्गन्तपवल्गः उक्ल° RĪCĀ-TAN. 2, 61. — 2) n. und f. die
Fortsetzung der Ekhiptā SĪMAS. 4, 24. f. Varā. Bm. S. 5, 15. GOLĪMA.
5, 31. fgg. 9, 3. fgg. GANIT. KANDARĀMAHĪM. 21. fgg.

2. वल्गन् = 1. वल्ग in काय°.

वल्गनाशन m. der Töchter Vala's d. i. Indra MBu. 5, 233.

वल्गिन् m. dass. HARIV. 3967. R. 1, 47, 8 (bei SCHL. fälschlich व-
लिनिषूदन). RAGH. 9, 8. — Vgl. वल्गिन्.

वल्गसिका f. Bez. einer best. Art von Gesticulation VIKR. 59, 15. वल्-
गिका v. l.

वल्गपुर n. Vala's Burg RV. ANUKR.; s. HOFFM. Z. f. d. W. d. Sprache
1, 258.

वल्गभि s. वल्गभी.

वल्गभिका f. 1) ein best. giftiges Insect SUGA. 2, 258, 5. — 2) v. l. für
वल्गसिका VIKR. 59, 8.

वल्गभिद् m. 1) der Spalter Vala's d. i. Indra MBu. 1, 1188. RAGH. 11,
31. R. 3, 12. ÇĪK. 27, 25. KĪ. 5, 13. Spr. 1648. Bala. P. 9, 17, 15. — 2)
N. eines EKĀḥa für den, welcher um Heerdenbesitz opfert, PĀṆĀY.
Bh. 18, 7, 1. 2. 23, 1, 1. 11. ĀṬV. Çā. 12, 1, 5. ÇĪKĪ. Çā. 14, 11, 10. KĪT.
Çā. 22, 10, 21. LĪT. 9, 4, 9.

वल्गभी (hier und da auch °भि) f. 1) First, Zinne eines Hauses, Söller
AK. 2, 2, 14. H. 1011 nebst Comm. HALI. 2, 148. Ind. St. 10, 279. MBu.
1, 796. 8003 (= उभयतो नमत्पदा स्तम्भशाला NĪLAK.). VIKR. 43. MĀLAV.
39. Çā. 3, 55. VARĪ. Bm. S. 56, 25. 57, 1. KATHĪ. 87, 12. RĪCĀ-TAN. 1,
399. Bala. P. 8, 15, 20. 9, 10, 17. 10, 41, 21. Z. f. d. K. d. M. IV, 166. Vgl.
वडभी. — 2) N. pr. einer Stadt in Samrāṣṭra gaṇa वार्यादि zu P.
4, 2, 52. DAÇAK. 188, 8. BHATT. 22, 85. ÇĀT. 14, 284; vgl. वल्गभी.

वल्गम् N. pr. einer Gegend Verz. d. Oxf. H. 338, 6, 26.

वल्ग (von 1. वल्) UNĪDIS. 4, 99. m. n. gaṇa वर्धधादि zu P. 2, 4, 51.
TAN. 3, 5, 12. am Ende eines adj. comp. f. वा. 1) m. n. ein am Hand-
gelenk von Männern und Frauen getragenes Armband AK. 2, 6, 8, 3.
4, 2, 15. H. 663. an. 3, 504. MED. J. 95. HALI. 2, 402. MBu. 4, 53. 155.
1418. HARIV. 3878. R. 2, 32, 5. 5, 13, 67. मुञ्ज° SUGA. 1, 171, 19. मृषाल°
2, 284, 12. कनक° MICH. 2, 61. fg. 77. RAGH. 13, 21. वल्गमाता° 48. UTTA-
RAN. 52, 10 (106, 2). KUMĀR. 2, 64. ÇĪK. 57. 61. 66, v. l. 133. Çā. 9, 8.
KATHĪ. 9, 57. 108, 121. Spr. 77 (II). 490. 573. 2792. 3719. Bala. P. 1, 15,
10. 2, 15, 20. 28, 15. 27. 4, 8, 19. 10, 15. 5, 25, 5. 6, 4, 26. 6, 8, 24. Sin. D.
54, 1. 55, 26. MĪK. P. 68, 15. PRAB. 12, 1. Inscr. in Journ. of the Am.
Or. S. 7, 36, 15. BHATT. 3, 22 (= वल्गन्तपवल्ग . Comm.). Wellen als Arm-
spangen eines Teiches u. s. w. VARĪ. Bm. S. 12, 10. Spr. 344 (II). 477.
— 2) m. n. Kreis GOLĪMA. 6, 1, 8. SUGA. 1, 36, 10. VIKR. 140. Umkreis,

Rund, runde Einfassung: भूमे: MĪK. P. 20, 49. भू° (s. Bea.), वल्गभी°
KATHĪ. 103, 282. पृथ्वी° 119, 299. धात्री° Inscr. in Journ. of the Am.
Or. S. 7, 36, 11. 16. दिग्बलय Çā. 9, 8. नमो° Bala. P. 5, 22, 8. मन्त्राम°
HARIV. 3396. वल्गवल्गन्तपवल्ग (उर्वी) rundum begrenzt von RAGH. 1, 30.
पृथिवी समुद्रवल्गया MBu. 14, 400. KATHĪ. 10, 199. दासावलयभूमिषु RAGH.
4, 65. काष्ठे श्रीर्वालिताप्रतानवलयमेवात्यर्थमेपीडितः ÇĪK. 170. 32. वल्गभी°
(so ist zu lesen) KATHĪ. 123, 61. — 3) n. Bez. gewisser runder Knochen
an Hand, Fuss, Seite, Brust SUGA. 1, 339, 15. 17. — 4) m. eine best.
Krankheit des Schlundes H. an. MED. SUGA. 1, 306, 14. 307, 20. — 5) m.
Bez. einer best. Art von Truppeneinstellung KĪM. NĪTĪ. 19, 45. — 6) m.
pl. N. pr. eines Volkes AV. PAṆI. in Verz. d. B. H. 93 (50). — वल्गया
भूतर्गाभा: HARIV. 4296 fehlerhaft für वल्गया वल्ग°, wie die neuere Ausg.
liest. Vgl. कु°, दग्बलय, भू°, लता°.

वल्गवल्ग in लता° s. u. लतावल्ग.

वल्गयित (von वल्ग) adj. 1) rundum eingefasst AK. 3, 2, 40. H. 1474.
HALI. 4, 27. मृत्पिण्डे (die Erde) अलरेखा वल्गयितः Spr. 2245. वल्ग-
यित्वात्तैर्वल्गयितचिकुरा KHANDOM. 112. पीतपरागपलभरवल्गयितमूल
Gīt. 11, 26. वल्गयित्वात्तैर्वल्गयितचिकुरा KHANDOM. 112. पीतपरागपलभरवल्गयितमूल
Gīt. 11, 26. वल्गयित्वात्तैर्वल्गयितचिकुरा KHANDOM. 112. पीतपरागपलभरवल्गयितमूल
Gīt. 11, 26. — 2) einen Kreis bildend MĀLĀTĪ. 75, 21.

वल्गयिन् (wie oben) adj. 1) mit einem Armband versehen Bala. P. 3,
23, 31. माङ्गल्योपा° RAGH. 16, 87. कटकवल्गयिनी mit einem Kटक und einem
वल्ग versehen P. 5, 2, 122, Schöl. — 2) am Ende eines comp. rundum ein-
gefasset: श्रुतिर्लेखा° MICH. 45. कसावलीवल्गयिनी अलमन्निवेशा: Spr. 737.

वल्गयीकृ (वल्ग + 1. कृ) Etwas zum Armband machen, als Arm-
band verwenden KUMĀR. 5, 56. Verz. d. Oxf. H. 239, 6, No. 379.

वल्गयीभू (वल्ग + 1. भू) zu einer ringförmigen Einfassung werden
KĪ. 15, 26.

वल्गवल्ग adj. das Wort वल्ग enthaltend Arr. Ba. 6, 7.

वल्गवल्ग m. der Töchter Vala's und Vṛtra's d. i. Indra MBu. 13, 2343.

वल्गवल्गिन् m. dass. MBu. 3, 2126.

वल्गवल्गन् m. dass. MBu. 3, 2340.

वल्गमूदन m. der Vernichter Vala's d. i. Indra HALI. 1, 53. MBu. 1,
1285. 7706. 13, 278. 828. R. 1, 47, 2 (वल्गमूदन fälschlich bei SCHL.).
BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 6.

वल्गवल्ग m. dass. MBu. 7, 4202.

वल्ग m. Phaseolus Mungo Līn. (s. मुद्ग) H. 1172.

वल्गारति m. Vala's Feind d. i. Indra AK. 1, 1, 2, 38.

वल्गार्क (s. वल्गार्क in den Nachträgen) m. 1) Wolke (Regenwolke,
Gewitterwolke) NĀCĪ. 1, 10. VARĪ. Bm. S. 30, 28. VĀṆ. d. Oxf. H. 256,
a, 13. — 2) Cyperus rotundus Līn. (vgl. मेघ) AUSH. 10. — 3) eine Schlan-
genart SUGA. 2, 265, 7. — 4) ein best. Metrum Ind. St. 3, 408. fg. — 5)
N. pr. eines Berges KATHĪ. 84, 15. — Die Schreibart mit वल्ग ist die
richtigere, da das Wort ursprünglich identisch mit वल्ग ist.

वलि (von वल्) f. ÇĪK. 2, 2. Comm. SIDDH. K. 248, a, 3 und वली.
1) f. (ringum laufende) Falte der Haut (bei Menschen und Thieren),
Runzel AK. 2, 4, 98, 197. TAN. 3, 3, 401. H. an. 2, 501. MED. I. 38. fg.
VĀC. bei MĀLĀTĪ. zu Çā. 3, 53. M. 6, 2 (= MBu. 12, 2837). वल्ग वली
व मो तात वलितानि व पर्यगु: MBu. 1, 2467. 3492. वलीर्वालिता 2471.

वलीमण्डिततनु Spr. 779. वलिभिर्मुखमाक्रासम् 1948. गात्रेषु वलयः प्राप्ताः 4011. Bñg. P. 5, 24, 12. 9, 3, 14. 6, 12. Suç. 1, 62, 4. 129, 8. वक्रं वलिभिर्विमुक्तम् 2, 152, 16. 236, 8. am Augenlid 338, 1. अर्म पत्र वलीना- तम् 334, 14. Falte im After 4, 258, 11. 260, 5. 6. Çāññ. Sāññ. 1, 6, 5. 2, 9, 24. वलित्रय (vgl. त्रिवली) Kumāras. 1, 39. KATHās. 84, 7. Spr. 2878. 3728. MBh. 4, 394. Kumāras. 5, 24. KATHās. 90, 45. Bñg. P. 1, 19, 27. 4, 21, 16. 24, 50. Varāh. Brh. S. 81, 8. 61, 15. 68, 22. 24. कलावल्यः (beim Elephanten) 67, 2. वलयो ऽधतरंगाभाः (so die neuere Ausg.) Hariv. 4298. जङ्गवलि P. 6, 3, 12. Schol. Falte an einem Horn: त्रि०, पञ्च० Kīṭṣ. Ça. 7, 3, 29. in einem Bettuche Sān. D. 42, 11. — 2) वलि m. Griff eines Fliegenwedels H. an. Med. Hān. 265. Megh. 36. — 3) m. Giebelbalken Trik. H. an. Med. वली f. Vali. — 4) f. वली Welle Vali. — 5) वलि Schwefel H. an. — 6) वलि ein best. musikalisches Instrument H. c. 88. — 7) वली KATHās. 123, 64 fehlerhaft für वल्ली.

1. वलित partic. von वल्; s. daselbst.

2. वलित (von वलि) 1) adj. gefaltet: अग्रदक्षिणा° Schol. zu Kīṭṣ. Ça. 988, 12. — 2) n. schwarzer Pfeffer-H. c. 100.

वलिनै (wie oben) adj. mit Falten versehen, runzelig gaṇa पामादि zu P. 5, 2, 100. AK. 2, 6, 4, 45. H. 456. Çāññ. Ça. 16, 18, 8. — Vgl. पुव०.

वलिनै (wie oben) adj. dass. P. 5, 2, 139. AK. 2, 6, 4, 45. H. 456. दधाना वलिभं मध्यम् Bhaṭṭ. 4, 16.

वलिमन् (wie oben) adj. dass. Comm. zu AK. 2, 6, 4, 45. Bñg. P. 10, 39, 48. — Vgl. वलीमन्.

वलिमुख m. = वलीमुख Affe Ramān. zu AK. 2, 5, 3 nach Wilson.

वलिर् adj. schielend AK. 2, 6, 4, 49. H. 458.

वलिवाण्ड m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 122, a, 15. fg.

वलिवाक (ब० gedr.) m. N. pr. eines Mannes MBh. 2, 109 nach der Lesart der ed. Bomb.; वलीवाक ed. Calc.

वलिश n. 1) = वडिश (बडिश) Angel Çabdar. im ÇKDr. — 2) ein aus einem Gelenk hervorbrechender Spross H. 1119.

वलिशानै m. Wolke Naigh. 1, 10.

वलिशि und वलिशी f. = वडिश Angel Çabdar. im ÇKDr.

वली s. u. वलि.

वलीक (von वली) 1) am Ende eines adj. comp. mit — Falten versehen: त्रि० R. 5, 32, 12. Çiç. 3, 53. — 2) n. proparox. ein vorspringendes Stroh- oder Schilfdach Uśéval. zu Unādis. 4, 25. AK. 2, 2, 14. Trik. 3, 3, 860. H. 1011. Halā. 2, 148. Çiç. 3, 53. — 3) n. etwa Schilf, Büschel, als Fackeln u. s. w. gebraucht Kauç. 28, 29. fg. 75, 77; vgl. Ind. St. 5, 379.

वलीमन् (von वली) adj. gekräuselt: अलकाः Raçh. 8, 52. — Vgl. वलिमन्.

वलीमुख 1) adj. Runzeln im Gesicht habend. — 2) m. a) Affe AK. 2, 5, 3. H. 1292. Halā. 2, 76. R. 5, 60, 10. 61, 1. — b) N. pr. eines Affen KATHās. 63, 97.

वलीवाक (ब० gedr.) m. N. pr. eines Mannes MBh. 2, 109. वलिवाक ed. Bomb.

वल्क Unādis. 4, 40. adj. roth oder schwarz: दामतूषाणि वल्कास्तानि Kīṭṣ. Ça. 22, 4, 20. Panāy. Br. 17, 1, 15. Līṭṣ. 8, 6, 20. Anupada 8, 4. Da das Wort nur in dieser Verbindung erscheint, wird es wohl eine spe-

ciellere Bedeutung haben, etwa Verbräunung, umlaufende Schwärze oder Wulst. Nach Uśéval. m. Vogel und Lotuswurzel; in der letzten Bed. n. nach Unādis.

वल्क, वल्कयति (परिभाषणो) Dmārup. 32, 35.

वल्क Unādis. 3, 42. 1) m. n. (n. nicht zu belegen) Bast, Splint AK. 2, 4, 2, 12. H. 1121. an. 2, 16. Med. k. 33. Halā. 2, 28. इन्द्रो वृत्रमक्न तस्य (यो) वल्कः परापतत् तानि फाल्गुनान्यभवन् TBa. 1, 4, 2, 6. पत्पूती- कैर्वा परावल्कैर्वितृष्यात् (Splint des Palāça dient zum Gerinnen) TS. 2, 8, 2, 5. 3, 7, 4, 2. इमवल्कैः (बबन्धुः) R. 5, 44, 12. fg. शणवल्कैः 56, 133. तरुवल्कावासम् Raçh. 8, 11. वासम् Kīṭṣ. 1, 35. अमृतकस्य Suç. 1, 93, 15. तिल्वकस्य त्वं वाक्यामर्तवल्कविवर्जिताम् 166, 5. 2, 259, 11. ध- न्वन० Varāh. Brh. S. 57, 1. — 2) n. Fischschuppe H. an. Med. Çabdar. im ÇKDr. — 3) n. Stück (खण्ड) Viçva im ÇKDr. — 4) m. ein best. Baum, eine Art Lodhra (पट्टिकालोध) Riān. im ÇKDr. Panāy. 1, 7, 24. — 5) nom. ag. = वक्त्रा Sprecher Çāñ. zu Brh. Ān. Up. S. 139 bei der Erklärung von यज्ञवल्क. — Vgl. उरु०, दत्त०, पर्ण०, बद्ध०, बृद्धवल्क, यज्ञ०, दृढवल्का, शिला०, वकल und वल्कल.

वल्कान m. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 127.

वल्कतरु m. Betelpalme Riān. im ÇKDr.

वल्कद्रुम m. eine Art Birke (भूर्ज) Riān. im ÇKDr.

वल्कल 1) m. n. gaṇa अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. Trik. 3, 5, 11. (nur das n. zu belegen) = वल्क Bast, Splint; ein Gewebe von Bast, ein aus Bast verfertigtes Gewand AK. 2, 4, 2, 12. 3, 4, 2, 13. H. 1121. Halā. 2, 28. अमर्तवल्कल Suç. 1, 25, 10. 65, 14. 344, 5 (वल्कल v. l.). Jāñ. 2, 180. जटावल्कलधारिन् MBh. 1, 7626. 13, 352. R. 1, 4, 31. 2, 7, 2, 24, 35. 28, 13. 63, 27. 73, 10. 101, 24. R. Gorr. 1, 2, 8. 3, 77, 26. Kumāras. 5, 8, 6, 6. Raçh. 12, 8. Çiç. 14. 18. 10, 6. Varāh. Brh. S. 81, 14. Spr. 1934. 2722. 2727. 2784. 3131. Bñg. P. 5, 2, 10. Panāy. 188, 13. Schol. zu Kīṭṣ. Ça. 880, 3. am Ende eines adj. comp. f. या Kumāras. 5, 84. KATHās. 32, 107. — 2) n. Cassiarinde Riān. im ÇKDr. — 3) f. या = शिलावल्का Riān. im ÇKDr. — 4) m. N. pr. eines Daitja Bñg. P. 2, 7, 34. 3, 3, 11. fehlerhaft für वल्कल, wie die ed. Bomb. an beiden Stellen liest. — Vgl. गन्ध०, दृढ०.

वल्कलनेत्र n. N. pr. eines heiligen Gebietes Verz. d. Oxf. H. 30, a, 13. ०माकृत्य Mack. Coll. I, 83.

वल्कलवत् (von वल्कल) adj. ein Gewand aus Bast tragend Raçh. 18, 25.

वल्कलिन (wie oben) adj. Bast habend, — liefernd: शाखा Spr. 665. ein Gewand aus Bast tragend MBh. 1, 4622. Raçh. 14, 82.

वल्कलोध m. = पट्टिकालोध Riān. im ÇKDr.

वल्कवत् (von वल्क) 1) adj. mit Bast —, mit Schuppen versehen. — 2) m. Fisch Trik. 1, 2, 15.

वल्कल m. Dorn Çabdar. im ÇKDr.

वल्कुत n. = वल्कल Bast Çabdar. im ÇKDr.

वल्गु, वल्गति Dmārup. 3, 25 (गति, खञ्जे). वल्गु; aus metrischen Rücksichten auch med.; die Glieder rasch bewegen, hüpfen, springen (auch von leblosen Dingen): संदिताय स्वाका वल्गति स्वाका VS. 22, 7. TS. 7, 1, 48, 1. वल्गमाना कपोतमाः MBh. 7, 4559. वल्गुतुरंग KATHās. 103, 157. Spr. 2399, v. l. कुर्यः Affen R. 6, 15, 18. MBh. 3, 16123. वल्गति

च शशकः Spr. 566. MBh. 13, 748 (mod.). वल्गुमानमिव सिक्म् HARIV. 4688. वल्गती भूतानाम् KATHA. 7, 33. 22, 175. शैलूषस्येव मे राश्यरङ्गे ऽस्मिन्वल्गतशिरम् RĪĀ-TAR. 2, 156. 5, 342 (वल्गन् mit der ed. Calc. zu lesen). Buā. P. 10, 44, 11. Mān. P. 43, 17. BHATT. 13, 28. तव पुत्रो वल्ग क so v. a. sprang vor Freude MBh. 7, 5430. अशक्नो मनुष्यान्वक्तुं वल्गसे ब्रह्म उर्मते 8, 2018. समुद्रे वल्गसमिव वायुना 3, 3803. उर्मपथात्र दृश्यसे वल्गस इव पर्वताः 13080. गच्छत्याः स्तनी तस्या वल्गगतुः 1824. वल्गुग्रापि वल्गुग्रापि वल्गुग्रापि वल्गुग्रापि च R. 5, 13, 41. वल्गु वल्गसि सूक्तयः (so die v. l.) so v. a. klingen schön Spr. 553. वल्गित 1) adj. hüpfend, springend: वल्ग Varāh. Bṛh. S. 48, 11. (वारणीः) ह्यवल्गितः (गर्विते: die neuere Ausg.) HARIV. 5469. flatternd: वल्गिताम्बरी: (बलिनी वरी: die neuere Ausg.) 4992. ० भु sich hinundher bewegend Kāvya. 2, 73. Buā. P. 10, 33, 2. so v. a. klingend, wohlklingend: योधानो वल्गितस्वनः HARIV. 14017. ० कण्ठ Buā. P. 10, 90, 21. — 2) n. impers. statt des vorbi finiti: कस्मादेतेन वल्गितम् weshalb ist er vor Freude gesprungen? RĪĀ-TAR. 3, 104. — 3) n. das Hüpfen, Springen, springender Gang (eines Pferdes z. B.) AK. 2, 8, 2, 16. H. 1245. 1247. MBh. 7, 2860. क्रीडत्यः सुतवल्गितैः R. 1, 9, 14 (13 GORR.). BHATT. 6, 106. Geberdenspiel BHAR. NĀṬYAC. 20, 12. 22. तद्वथा च सभामध्ये वल्गितं ते वृकोदर das Hüpfen vor Freude MBh. 5, 5476. Çiç. 2, 27. विस्फुरन्मकारकुण्डलं ० das Zittern, Hinundhergehen Buā. P. 3, 28, 29.

— अग्रि herbeihüpfen, herbeispringen MBh. 6, 3265. aufhüpfen, aufwallen vom siedenden Wasser: उद्योद्यत्यग्रि वल्गसि तप्ताः AV. 12, 3, 29.

— अग्रा die Glieder rasch bewegen, hüpfen, springen: अग्रावल्गमानं ते (मह्यै) रङ्गे नापतिष्ठति कथं न MBh. 4, 342. अग्रावल्गित hüpfend, springend 9, 600 (अग्रावर्तित ed. Bomb.). विषाणावल्गितगति HARIV. 4103. सुतावल्गितपाद (सुतवल्गितं ० die neuere Ausg.) 4302. flatternd: अग्रावल्गिताम्बर (अग्रावलिता ० die neuere Ausg.) 4661. 4686 (बलिनी वरम् die neuere Ausg.).

— व्या galoppieren UTTARAH. 92, 3 (119, 4). hüpfen, sich rasch hinundher bewegen, vom Busen Spr. 2921. व्यावल्गान्नृकपाल PRAB. 3, 13. व्यावल्गित dahinfahrend: पुरोवात MBh. 6, 1666.

— परा wegspringen: परावल्गति स्वाका TS. 7, 1, 22, 1.

— प्र die Glieder rasch bewegen, hüpfen, springen MBh. 8, 848. in der Nacht इच्छ्या ते प्रवल्गसि ये सखा रात्रिचारिणाः 10, 26. mod. HARIV. 4703. 13591. प्रवल्गसमिवोर्मिभिः — सागरम् R. 5, 74, 39. ० वल्गित hüpfend, springend HARIV. 4991. 5470.

— वि hüpfen, springen: महेन्द्रेण विवल्गतीव धनुषा — अम्बरम् Mān. 85, 15.

— सम् sich in wallende, rollende Bewegung setzen: यत्प्रेषिता वह्णोनाच्छीर्षं समवल्गत AV. 3, 13, 2. TS. 5, 6, 2, 2.

वल्गन (von वल्गु) n. das Hüpfen, Springen, Galoppieren: तुरगं RAGH. 9, 51.

वल्गा f. 1) Zamm, Zügel TRIG. 2, 8, 47. H. 1252. HALĪ. 2, 287. वात्री वल्गामु गृह्यते Mān. 20, 12. RĪĀ-TAR. 5, 342. Schol. zu KĪT. Ça. 14, 3, 9. Dieses Wort ist wohl herzustellen in der Stelle: विप्रविद्वकुषा-बह्नाः (तुरगाः) MBh. 7, 1217. विप्रविद्वकुषा नागाः ed. Bomb. — 2) N. pr. eines Frauenzimmers RĪĀ-TAR. 6, 308. ० मठ ebend.

वल्गु (von वल्गु) UNIDIS. 1, 20. 1) adj. artig, stierlich, anständig, schmuck, lieblich, schön (eig. von angenehmer Geberde) AK. 3, 4, 32, 146. H. 1444. an. 2, 18. MED. g. 23. HALĪ. 4, 4. बुद्धा वरेषु समनिषु वल्गुः das Weib AV. 2, 36, 1. die Agvin RV. 8, 62, 5. 63, 1. 7, 68, 4. 8, 76, 6. नवै बर्हिरेदनाय स्तृणीत प्रियं कृदशनुषो वल्गवस्तु AV. 12, 3, 32. ० अन्न HARIV. 16252. मुख MBh. 3, 15639. Spr. 3284. R. 2, 26, 10. वामकर् Buā. P. 8, 12, 21. प्रकाष्ठ 3, 15, 40. 4, 10, 18. वलिवल्गुदूर 1, 19, 27. 4, 21, 16. 24, 50. ० गति 8, 8, 7. ० स्पन्दन 5, 2, 6. ० स्मित R. 6, 95, 25. Buā. P. 10, 6, 6. ० कास 1, 9, 40. 11, 37. उन्मिषित RAGH. 5, 68. ० दर्शना AK. 3, 4, 3, 33. बलेन चतुरङ्गेण वृतः परमवल्गुना MBh. 1, 2817. नदीतीरेषु वल्गुषु R. 2, 91, 51 (100, 50 GORR.). ० द्रुम KHANDOM. 149. insbes. von Rede, Stimme, Laut (daher unter den वाङ्मामनि NAGH. 1, 11): एषा वदिष्टेषा वल्गुतमा वाग्या वनस्पतीनाम् venustissima PĀNĒAV. Br. 6, 8, 12. वचम् MBh. 3, 1160. शब्दाः 11565. ० नाद R. 1, 30, 16. 2, 95, 11. R. GORR. 1, 31, 19. 66, 9. वल्गु द्विजानां (so ist zu trennen) च रूतं शृण्वन् 2, 98, 16. 104, 7. 11. 3, 76, 7. 5, 74, 5. RAGH. 19, 13. AK. 3, 4, 34, 162. VARĀH. Bṛh. S. 48, 14. 70, 7. 74, 18. KĀVYĀ. 3, 110. ० विचित्रज्ञत्यै: Buā. P. 1, 7, 17. 16, 36. 3, 21, 43. 4, 9, 59. 25, 31. 26, 28. 6, 18, 27. 8, 8, 18. 24, 25. साम्ना परमवल्गुना MBh. 1, 3294. 3, 13008. 5, 3338. 8, 3308. 13, 657. 2313. 14, 2608. वल्गुना साम्ना Buā. P. 4, 28, 51. adv.: अयं नाभा वदति वल्गु वौ गृहे RV. 10, 62, 4. वदते वल्गवत्रये 8, 62, 8. अय्यो अय्यस्मै वल्गु वदन् एतं AV. 3, 30, 5. कोकिलस्य वल्गु व्याकृतः R. 1, 64, 9 (66, 10 GORR.). 2, 56, 2. वल्गु वल्गसि सूक्तयः (so die v. l.) Spr. 553. ० वादिन् MBh. 7, 2255. ० चलच्चरणानूपुर Buā. P. 8, 8, 45. अवल्गुकारिणी सत्सु nicht schön handelnd an MBh. 5, 4522. फलत्यवल्गु BHATT. 12, 66. — 2) m. a) Ziege TRIG. 3, 3, 70. H. an. MED. — b) N. einer der vier Schutzgottheiten des Bodhi-Baumes LALIT. ed. Calc. 347, 8. — 3) vielleicht N. pr. einer Oertlichkeit gaṇa वरणादि zu P. 4, 2, 82. — 4) verwechselt mit फल्गु Spr. 4400, v. l. fehlerhaft für वर्षा (so die ed. Bomb.) MBh. 6, 2188.

वल्गुक 1) adj. = वल्गु AśAJA im ÇKDr. — 2) m. ein best. Baum PĀNĒAV. 1, 7, 24. — 3) n. a) Sandel. — b) Gehölz, Wald. — c) = पण n. AśAJA im ÇKDr. Preis WILSON.

वल्गुज m. und ० जा f. so v. a. अवल्गुज RĪĀN. in NIGH. Pr.

वल्गुजङ्ग 1) adj. schöne Beine habend. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmitra MBh. 13, 251.

वल्गुपत्र 1) adj. schöne Blätter habend. — 2) m. Phaseolus trilobus ÇABDAK. im ÇKDr.

वल्गुपोदकी f. Amaranthus polygamus oder oleraceus (eine Gemüsepflanze) DHANV. in NIGH. Pr.

वल्गुला 1) Serratula anthelminthica. — 2) ein best. Nachtvogel (दिवान्धा) RĪĀN. im ÇKDr.

वल्गुलिका f. 1) Kiste, Kasten: वल्गुलिकातः स्थै दृष्ट्वा पटम् KATHA. 55, 79. 101, 74. कृष्ट्वा वल्गुलिकातः सा चित्रस्था तामदर्शयत् 75. — 2) ein best. Nachtvogel oder eine Art Fledermaus H. 1337.

वल्गुली f. ein best. Nachtvogel oder eine Art Fledermaus DHANV. in NIGH. Pr. unter den प्रतुद aufgeführt Suçā. 1, 201, 19. VARĀH. Bṛh. S. 88, 2 (Fledermaus nach dem Comm.).

वल्गुपू (von वल्गु), ० र्यति NAGH. 3, 14 (अर्थवर्तिकर्मन्). gaṇa कण्डादि

zu P. 3, 1, 27 (पूजामाधुर्ययोः). 1) *artig behandeln*: वल्गुयति यः सुभूतं विभर्ति वल्गुयति वल्गुने पूर्वभाजम् RV. 4, 50, 7. — 2) *freilocken*: वल्गुयसी (= शोभमानाम् Comm.) विलोक्य त्वं त्वी न मत्पूयतीह का BHATT. 5, 78. मत्पूयिष्यति यत्नेन वल्गुयिष्यति (= कृष्टमना भविष्यति, शोभनो भ० Comm.) नो (= न) यमः 16, 31.

वल्भु, वल्भते *essen* Dhātup. 10, 31.

वल्भम (von वल्भु) n. *das Essen* H. 423. HALJ. 2, 170.

वल्भिक m. n. = वल्भीक *Ameisenhaufe* ÇADDAR. im ÇKDr.

वल्भिकि m. n. *dass.* BHAR. zu AK. nach ÇKDr.

वल्भी HARS Anth. 238, 2 fehlerhaft für वल्ली; s. Spr. 1972.

वल्भीक (वै० Uśval. zu UNĀDIS. 4, 25) m. n. *gapa* अर्धर्चादि zu P. 2, 4, 81. TRIK. 3, 5, 15. 1) m. n. (das n. nicht zu belegen) *Ameisenhaufe* (vgl. वल्ल) AK. 2, 1, 15. TRIK. 2, 1, 15. H. 970. an. 3, 95. MED. k. 127. HALJ. 3, 22. VS. 25, 8. TS. 1, 1, 8, 4. ÇAT. Br. 2, 6, 3, 17. 14, 7, 3, 10. KĀTH. 19, 2. 31, 12. 35, 19. ०संभूति ÇĀND. GRHJ. 5, 11. ०वपा s. u. 2. वपा 1). ०राशि KAUC. 21. 25. fg. 31. M. 4, 46. धर्म शनिः संचिनुयादल्भीकमिव पुत्तिकाः Spr. 4248. शनिः शनिः संचिनुयादल्भीकमिव वल्भीकमृद्धवत् KAÇIKH. 35, 35 (nach AUFRECHT). JĀG. 1, 278. 2, 151. MBH. 2, 1441. 4, 651. R. 5, 83, 9. SUÇR. 1, 134, 18. 2, 173, 11. ÇĀK. 170. Spr. 82 (II). अञ्जनस्य तयं दृष्ट्वा वल्भीकस्य च संचयम् 115 (II). 3611. 4746. KĀM. NĪTIS. 14, 21. 32. 16, 18. VARĀH. BṚH. S. 35, 5. 43, 13. 46, 70. 48, 16. 54, 9. 12. (गृहम्) मूषकैः कृतवल्भीकम् KATHĀS. 2, 49. BHĀG. P. 7, 3, 15. 23. 9, 3, 3. MĀRK. P. 34, 65. 39, 49. PĀNĀT. 9, 7. ein beliebter Aufenthaltsort von Schlangen MBH. 7, 5590. 14, 1715. R. 3, 35, 12. KATHĀS. 33, 43. fgg. Verz. d. Oxf. H. 90, b, 6 v. u. PĀNĀT. 170, 23. — 2) m. n. Bez. einer best. Krankheit: Knoten an Hand und Sohle u. s. w. von wunden Stellen umgeben TRIK. 2, 6, 15. H. an. MED. WISN 412. SUÇR. 1, 92, 4. 201, 17. 202, 6. 293, 7. ÇĀND. SĀM. 1, 7, 65. Vgl. पाद०. — 3) m. = सातपो मेघः und सूर्य Schol. zu MECH. 15 (s. Schütz's Uebers.). — 4) m. N. pr. eines Mannes, des Vaters von Vālmiki, BHĀG. P. 6, 18, 4. = वल्भीकि TRIK. 2, 7, 19. H. 846. H. an. — वल्भीकभवः कविः Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 283. — 5) n. N. pr. einer Oertlichkeit KATHĀS. 46, 51. 53. वल्भीकाय MECH. 15 nach einem Schol. Bez. einer best. Kuppe des Rāmāgiri.

वल्भीकाल्प (l) m. Bez. des 11ten Tages (कल्प) in der dunklen Hälfte im Monat Brahman's; s. u. कल्प 2) d).

वल्भीकशोर्ष n. *Antimonium* RĪGĀN. im ÇKDr.

वल्भीकि m. = वल्भीक ÇADDAM. im ÇKDr.

वल्भीकूट n. *Ameisenhaufe* ÇKDr. angeblich nach H.; vgl. वल्भीकूट.

वल्गुल्यु und वल्गुल्यु s. u. पल्गुल्यु.

वल्गु, वल्गते (स्तुति, संचरणे) Dhātup. 14, 21. (संचरणे) Verz. d. Oxf. H. 168, b. वल्गद्विधाधर KATHĀS. 110, 57 fehlerhaft für वल्गद्वि०.

वल्ग m. 1) eine Weizenart H. 1174. HALJ. 2, 429. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 26. = खल्व ÇĀND. zu BṚH. ĀR. UP. 6, 3, 19. ०पुष्प VARĀH. BṚH. S. 90, 7. — 2) ein best. Gewicht Verz. d. B. H. No. 968. = 3 Guṇḍā ÇĀND. SĀM. 1, 1, 30. LILĀV. im ÇKDr. = 2 Guṇḍā COLEBR. Alg. (dies. Aut.). VAIDYAKAṆ. im ÇKDr. = 1½ Guṇḍā RĪGĀN. ebend.

वल्गकरञ्ज m. so v. a. करञ्ज AUSH. 25.

वल्गकि s. u. वल्गकी 1).

वल्गकी f. *gapa* गौरादि zu P. 4, 1, 41. 1) eine Art Lente (steht öfters neben वीणा) AK. 1, 1, 3, 3. H. 288. Ç. 81. HALJ. 1, 96. MBH. 7, 6665. 13, 3782. 5180. HARIV. 4635. RT. 1, 5. RAGH. 8, 41. 19, 13. ÇIÇ. 4, 57. VARĀH. BṚH. S. 76, 2. KATHĀS. 49, 18. 84. 86, 78. RĪGĀ-TAR. 2, 126. वल्गकि aus metrischen Rücksichten R. 4, 33, 26. Vgl. चण्डालवल्गकी. — 2) Bez. einer best. Constellation von der Gattung संख्यायोग, bei der alle Planeten in sieben Häusern stehen, VARĀH. BṚH. 12, 10; vgl. वीणा. — 3) = शल्लकी *Boswellia thurifera* RĪGĀN. im ÇKDr.

वल्लभ UNĀDIS. 3, 125. Accent eines darauf ausgehenden Wortes *gapa* घोषादि zu P. 6, 2, 85. 1) adj. (f. घा) vor Allen lieb, subst. *Liebling, Günstling, Geliebter, Geliebte* AK. 3, 2, 3. H. 515. fg. an. 3, 457. MED. bh. 18. HALJ. 2, 212. प्रमदा वल्लभामिव R. 3, 35, 68. भृत्य KATHĀS. 23, 32. भार्या 63, 21. Verz. d. Oxf. H. 15, b, No. 59. आत्मसदृशत्ववल्गभक्तिरिषाङ्गनाभिः ÇĀK. 26. Spr. 806. वल्गभक्तिययो गृहाः RĪGĀ-TAR. 3, 224. प्रायेण हि नरमेष्ट ज्येष्ठाः पितृषु वल्गभाः । मातृणां च कनीयांसः R. 1, 61, 18 (63, 20 GORR.). कस्यास्ति को वल्गभः Spr. 2883. राज्ञः 4675. KĀM. NĪTIS. 5, 19. सर्वजनस्य VARĀH. BṚH. S. 68, 117. BṚH. 24, 10. Z. d. d. m. G. 14, 569, 9. PĀNĀT. 169, 25. श्रेयसामेकवल्लभः BHĀG. P. 4, 24, 77. वल्गभतरा KAURAP. 27. अतिवल्लभा भार्या KATHĀS. 36, 113. MĀRK. P. 65, 11. राज्ञो ein *Liebling des Fürsten* MBH. 2, 1207. Spr. 336 (II). 984. 1261. 1283. 1354. 1862. 1927. 2493. 2561. 3193. नृप० 1009. नरेन्द्र० VARĀH. BṚH. S. 46, 99. अस्मत्स्वामि० PHAN. 9, 3. गण० (so die ed. Bomb.) R. 2, 81, 12. नैगमपूथ० 2, 106, 33. कुरियजनवल्लभः VER. in LA. (III) 1, 14. श्री० Spr. 1912. अङ्गना० VARĀH. BṚH. 17, 1. पतिवल्लभा BṚH. S. 103, 8. प्राण० PĀNĀT. IV, 8. समस्तगुणवल्लभः ein *Liebling aller Vorzüge* so v. a. mit allen Vorzügen ausgestattet Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280. गुण० R. 2, 81, 12. निति० *Geliebter, Gatte* RĪGĀ-TAR. 3, 380. उमा० ŚIL. D. 19, 1. 43, 12. PĀNĀT. 129, 7. 8. VER. in LA. (III) 20, 15. वल्गभा *Geliebte, Gattin* RAGH. 19, 16. Spr. 2791. 4030. RĪGĀ-TAR. 3, 9. 482. 507. BHĀG. P. 1, 14, 37. KAURAP. 14. H. 185. ÇUK. in LA. (III) 38, 3. DHĀRTAS. 90, 16. राजानो बहुवल्लभाः KATHĀS. 47, 104. 22, 129. वल्गभजन *Geliebte* RAGH. 19, 24. Ausnahmeweise wird वल्गभ auch von Unpersönlichem gesagt: कायः कस्य न वल्गभः Spr. 700. अखिललोकवल्लभतमं शीलम् 2765. (धनिः) अमृतस्य वल्गभः RĪGĀ-TAR. 2, 126. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 10. न मे ब्रह्मकुलात्प्राणाः कुलदेवाश्च चात्मजाः । न श्रियो न मही राज्यं न दाराश्चातिवल्लभाः ॥ lieber als BHĀG. P. 9, 9, 43. कारणे — आवत्सवत्स्थलवल्लभेन 3, 8, 28. — b) die Aufsicht über Etwas habend AK. 3, 4, 22, 140. H. an. MED. अद्यतो ऽत्र गवाध्यतः SVĀMIN zu AK. nach ÇKDr. also wohl nur fehlerhaft für वल्गव Kūhhirt. — 2) m. a) ein edles Pferd (eher *Lieblingspferd*) H. an. MED. — b) N. pr. eines Sohnes des Balakāçva MBH. 13, 204. eines Lehrers (vgl. वल्गभाचार्य) HALL 146. WILSON, Sel. Works II, 72. eines Grammatikers Verz. d. Oxf. H. 113, b, 3. 6. — c) pl. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 129; v. l. für मल्लवः अपरवल्लभाः MBH. 6, 370. die ed. Bomb. des MBH. liest वल्गवाः und अपरवल्लवाः. — 3) f. घा N. zweier Pflanzen: = अतिविषा und प्रियङ्गु AUSH. 64. — 4) वल्गभी s. bes. — Vgl. अपर०, कुबेर०, देवज्ञ०, पिक०, भवानी०, भू०, भूपाल०, भृङ्ग०, मुख०, मुहूर्त०, मृग०, राज०, राधा०, राम०, रोहिणी०, लक्ष्मी०, मातृपुत्रवल्लभा, यासिक०, वल्गि०.

वह्निभञ्जी m. N. pr. = वह्निभाचार्य HALL 93. 227.

वह्निभता f. nom. abstr. von वह्निभ *Liebling*: स्त्रीषु वह्निभतायाति *er wird ein Liebling der Weiber* MBH. 13, 5154. यच्छलमपि जलदे वह्निभतामेति सकललोकस्य Spr. 2272. राजवह्निभतामेति *er wird ein Liebling des Fürsten* PĀNĀ. 4, 6, 17. तात° (s. die v. l.) PRAB. 10, 5. क्षति° PĀNĀ. 221, 5.

वह्निभदीक्षित m. N. pr. eines Lehrers, = वह्निभाचार्य HALL 148. 227.

वह्निभदेव m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 29.

वह्निभन्यायाचार्य m. N. pr. eines Autors HALL 71.

वह्निभपालक m. *Rosshirt* TAIR. 2, 8, 47. HIA. 117. BHŪMIP. im ÇKDr.

वह्निभपुर n. N. pr. einer Stadt Kshiric. 12, 4. eines Dorfes (ग्राम) 10, 18. 18, 8.

वह्निभशक्ति m. N. pr. eines Fürsten KATHĪS. 10, 17. 59.

वह्निभस्वामिन् m. N. pr. = वह्निभाचार्य WILSON, Sel. Works I, 365.

वह्निभाचार्य m. N. pr. eines Lehrers und Gründers einer Viṣṇu-ritischen Secte COLBR. Misc. Ess. I, 196. WILSON, Sel. Works I, 54 u. s. w. HALL 93 u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 38, a, No. 94. 274, a, No. 649. 387, b, No. 525.

वह्निभाष्टक n. die acht Strophen Vallabha's, Titel einer Schrift HALL 152. °विवृति Verz. d. Oxf. H. 274, a, No. 649.

वह्निभी f. N. pr. einer Stadt KATHĪS. 22, 60. 116. 128. 29, 75. 32, 44. HIOUEN-THSANG II, 162. 404. Vie de HIOUEN-THSANG 206. LIA. II, 409. 750. III, 501. fgg. In allen Stellen des KATHĪS. wäre metrisch auch वल्भी möglich, dagegen erfordert das Metrum BHATT. 22, 35 die Schreibart वल्भी (s. d.).

वह्निभेश्वर m. N. pr. eines Fürsten Ind. St. 3, 330.

वह्नर n. s. u. वह्नुर.

वह्नरि und °रि f. 1) *Ranke, Rankengewächs*; = मञ्जरि AK. 2, 4, 2, 13. H. 1122. HALĪS. 2, 30. °रि VARĀH. BHŪ. S. 55, 21. वह्नरीश्वरन् PĀNĀ. 229, 16. निष्पाव° MĀRK. P. 50, 83. शय्या लतावह्नरी Spr. 3153, v. l. अनपायिनि संश्रितद्रुमे गन्धभ्यो पतनाय वह्नरी KUMĀRAS. 4, 31. विष° Spr. 1549. भुञ्जा° SĪH. 57, 5. देवह्नरी PĀNĀ. 3, 5, 21. Spr. (II) 185. गात्र° PĀNĀ. 3, 5, 24. व्यालोलालक° Spr. 2629. — 2) *ein best. Metrum*: 32 + 50 Moren COLBR. Misc. Ess. II, 154. — Vgl. सङ्गार°, गन्ध°, नाग°, वन°, सोम°.

वह्नापुर n. N. pr. einer Stadt RĪĀA-TAR. 7, 220. 8, 542. 544. 624. 1446.

वह्नि (selten und meist aus metrischen Rücksichten) und वह्नी f. 1) *Rankengewächs, Schlingpflanze* AK. 2, 4, 1, 9. 3, 4, 24, 69. 6, 2, 8. H. 1118. an. 2, 569. MED. I. 38. HALĪS. 2, 25. M. 1, 48. 8, 247. 380. 11, 142. MBH. 1, 6067. वृत्तगुल्मलतावह्नयस्वक्सारास्त्राज्ञातयः 6, 171. 13, 2992. MĀRK. P. 15, 25. VARĀH. BHŪ. S. 48, 5. वह्नी वेष्टयते वृत्तं सर्वतश्चैव गच्छति MBH. 12, 6833. 4841 (बत्चीव st. वह्नीव ed. Calc.) Spr. 3328. 8303. लता वं-ह्नीय गुल्मीय R. 2, 80, 6. 3, 82, 10. SUÇA. 1, 73, 15. 80, 14. 107, 17. 199, 9. VARĀH. BHŪ. S. 28, 13. 41, 3. 43, 13. 48, 66. 55, 18. 22. 26. 95, 37. 42. MĀLATĪ. 1, 13. Spr. 1972. KATHĪS. 19, 81. 69, 7. RĪĀA-TAR. 1, 371. BHĪA. P. 5, 13, 18. PĀNĀ. 1, 7, 20. PĀNĀ. 299, 9. Insbes. eine Klasse von *Arsenotpflanzen* (विदारि, सारिया, रजनी, गुडूची) SUÇA. 1, 143, 13. 146, 5. 2, 209, 2. Bildlich: देवह्नि Gtr. 10, 11. PRAB. 12, 1. भुञ्जावह्नि (in ungebundener Rede) 81, 15. भूचापवह्नी Spr. 2082. विमुहह्नी 421. मनेभव°

KATHĪS. 17, 73. मार° 72, 286. लङ्गा° Spr. 188. कर्म° BHĪA. P. 5, 14, 40. सर्वसंसार° Verz. d. Oxf. H. 120, a, 13. — वह्निसिद्धि (?) 92, b, 32. — 2) *Best. Pflanzon*: = स्रजमोदा H. an. MED. = कुसुमासर H. an. = कैवर्तिका und चव्य RĪĀA. im ÇKDr. — 3) वह्नी Bez. der Theile einiger Upanishad KATHĪS. S. 92. 109. 121. 132. 143. 159. TAIR. UP. S. 42. Verz. d. B. H. No. 368; vgl. ध्यानन्द°, उत्तर°, ब्रह्मानन्द° (unter ब्रह्मानन्द 1), मध्य°, शिवा°. — 4) वह्नि die Erde ÇABDAM. im ÇKDr. — Vgl. सङ्गार°, सङ्गि°, कञ्ज°, चित्र°, धाङ्ग°, नाग°, नील°, पर्व°, प्रिय°, बदर°, बङ्ग°, फाणा°, ब्रह्म°, भद्र°, मधु°, मधुर°, मङ्ग°, माधव°, मेघ°, मोहन°, यज्ञ°, योजन°, रति°, राज°, वज्र°, विष°, सूर्य°.

वह्निकाण्टकारिका f. *Solanum Jacquini* RĪĀA. im ÇKDr.

वह्निका demin. von वह्नी *Schlingpflanze*; s. सङ्गि°, अनुज्ञ°, कञ्ज°, नाग°, भद्र°, मोहन°, योजन°, रङ्ग°, चित्रवह्निक.

वह्निकाय Koralle NIGH. Pa.

वह्नित m. eine best. Pflanze mit giftiger Blüthe SUÇA. 2, 252, 1. Pfeffer AUSH. 24. Tabaschir RĪĀA. in NIGH. Pa. — Vgl. वह्नीज.

वह्नित्वा f. eine Grasart, = मालाह्वा RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नितम् (von वह्नि) adj. mit einer Schlingpflanze versehen; bildlich: अनुज्ञध्वह्नितमह्नवी (eigentlich adj. von अनुज्ञध्वह्नि) Gtr. 2, 19.

वह्निराष्ट्र m. pl. N. pr. eines Volkes, v. l. für मह्निराष्ट्र VP. 188, N. 38.

वह्निशकाटपोतिका f. eine best. Gemüsepflanze, = मूलपोती RĪĀA. im ÇKDr.

वह्निशूरा (°सूरा gedr.) m. eine best. Pflanze, = अत्यम्लपर्णी RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नी s. u. वह्नि.

वह्नीकर्णा m. Bez. einer best. Deformität des Ohres SUÇA. 1, 55, 16. तनुविषमाल्यपालिर्वह्नीकर्णाः 56, 5.

वह्नीज m. Bez. einer Klasse von Pflanzen (= मुद्रादिक Comm.) VARĀH. BHŪ. S. 8, 13. 16, 25. Pfeffer ÇABDAM. und RĪĀA. im ÇKDr. — Vgl. वह्नित.

वह्नीबदरी f. eine Art Judendorn, = भूबदरी RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नीमुद्र (वह्नियुद्र gedr., aber zwischen वह्नीबदरी und वह्नीवृत्त stehend) m. eine Bohnenart (मकुष्ठ) RĪĀA. im ÇKDr. वह्नी° NIGH. Pa.

वह्नीवृत्त m. *Shorea robusta* RĪĀA. im ÇKDr.

वह्नुर n. = शादल und तेत्र (तेत्र in MED. gedr.) H. an. 3, 598. MED. r. 212. = कुञ्ज, मञ्जरि und अनम्भस् H. an. = गहन und क्षोषध MED. Nach ÇKDr. sollen VIÇVA, DHARA und ÇABDAM. वह्नुर n. lesen. — Vgl. वह्नूर.

वह्नूर UGÉVAL. zu URĀDIS. 4, 90. m. f. n. TRĪK. 3, 5, 22. getrocknetes Fleisch, m. f. (झि) und n. AK. 2, 6, 2, 14. TRĪK. 3, 3, 370. MED. r. 212. n. H. 624. an. 3, 598. fg. M. 5, 13. JĀNĀ. 1, 175. SUÇA. 1, 41, 16. 70, 6. 103, 14. 2, 233, 11. 457, 15. Nach den Lexicographen ausserdem noch: Schweinefleisch, m. f. n. TRĪK. MED. n. H. an. n. = वनतेत्र, वाहन und ऊषर H. an. = नतेत्र, गहन und उषर (sic) TRĪK. — Vgl. वह्नुर.

वह्नूरक m. Bez. einer best. Deformität des Ohres SUÇA. 1, 55, 14. कृ-स्ववृत्तमोभयपालिर्वह्नूरकः 18.

वह्न्या f. *Myrobalan* HIA. 92.

वैल्श m. *Schössling, Zweig* TS. 7, 3, 49, 1. BHĪA. P. 3, 8, 29. मुञ्ज° ÇAT. Br. 2, 2, 2, 19. शत° RV. 3, 8, 11. VS. 5, 13. 12, 100. AV. 6, 30, 2. शतव-

त्तो नाम वटः Bha. P. 5, 16, 25. सर्वज्ञ^० RV. 3, 8, 11. 7, 38, 9. 9, 5, 10. VS. 8, 12.

वल्कल, वल्कले Dñāṭup. 16, 38 (प्राधान्ये). 40 (परिभाषणकिसादनेषु, क्वादन st. दान v. l.; स्तुतिर्दिसादानवानु Vor.). — caus. वल्कलयति 38, 97 (भाषार्थ oder भासाथ).

— उप mit einer Frage auf die Probe stellen, ein Räthsel vorlegen: एतद्दक्षमुप वल्कलमसि (बलिकामके Lāṭṭ. 9, 10, 11) वा VS. 23, 51. med. Cat. Ba. 14, 4, 2, 9. 12, 4, 2, 28. — Vgl. उपवल्क.

— प्र dass.: प्रवल्कलकामिर्वै देवा धमुरान्प्रवल्कल्यथिनानत्यापन् Air. Ba. 6, 38. यच्च किं चित्प्रवल्कलमादित्यकमेव तत् räthselhaft Nā. 7, 11, 13, 8. — Vgl. प्रवल्क lg.

ववाङ्ग n. die weibliche Scham Tai. 2, 6, 21 fehlerhaft für वराङ्ग.

वव्रं (von 1. वर) 1) adj. sich versteckend, sich in sich zurückziehend: वव्र उधनि RV. 1, 52, 3. वव्रासो न पे स्वाज्ञाः स्वतवसः 168, 2. त्वं चिदपि मधुपं शयानमसिन्वं वव्रं मक्कादुयः 5, 32, 8. — 2) m. Höhle, Grube, Tiefe Nāig. 3, 28. धर्मवव्राः सुदुधा वव्रे अतः RV. 4, 1, 12. 5, 31, 3. 10, 8, 7. दुष्कृतो वव्रे अतर्नारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् 7, 104, 3. वव्रौ अन्तौ अथ सा पदीष्ट 17.

वव्रिं (wie eben) m. Versteck, Hülle, Gewand; körperliche Hülle, Leib Nāig. 3, 7. Nā. 2, 9. वव्रिं वसनाः RV. 4, 164, 7. 29. राज्ञमि कृष्टेहृपमस्य वव्रेः 4, 42, 1. शपे वव्रिशरति जिह्वापाद् 10, 4, 4. इहवव्रिमिदित्येषा-स्य 5, 5. किलो वव्रिम् 9, 69, 9. 71, 2. स्व वव्रिं कुरु धितसथः 1, 46, 9. अमि नद्यो वव्रिणा कृताः 54, 10. वृषुरुषो वव्रिं प्रामुञ्चत ऋषिमिव ध्यवानात् 116, 10. 5, 74, 5. प्र वव्रेर्वव्रिश्रिकत 19, 1. Daher angeblicher Liedverfasser von RV. 5, 19. — Vgl. वि०.

वव्रिवासम् adj. eine Hülle oder Verkleidung umlegend AV. 8, 6, 2.

वप्, वष्टि Dñāṭup. 24, 71 (कात्तो). वष्टि Nāig. 2, 6 (कात्तिकर्मन्). वष्टि, उष्टि, अष्टि RV. 2, 31, 6. उष्टि P. 6, 1, 16. वशति RV. 8, 28, 4. विवष्टि (Schol. zu P. 2, 4, 76. 7, 4, 78). वव्रति: अवशत्, वशम्, वशाम; अवष्ट Vor. 9, 6. उशान्, उशमान्; उवाश, उशतुम् P. 6, 1, 17. Vor. 9, 6. वावष्टुम्, वावशे, वावशान्; वशीम् MBh. उशितवत् P. 6, 1, 16. Schol. 1) wollen, gebieten: समर्थो गा अशति यस्य वष्टि RV. 1, 33, 2. 2, 22, 1. 24, 8. नास्या वष्टि विमुचम् 5, 46, 1. 8, 20, 17. 28, 4. तथेदंस्दिन्द्र क्रत्वा यथा वशः 80, 4. 82, 10. 1, 163, 7. यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् 5, 83, 4. त्वं च सोम नो वशो जीवातुम् 1, 91, 6. यस्ते वष्टि ववति तत् । यदीक्यासि वीकु तत् wenn man Etwas von dir will, so befehlt du es 8, 43, 6. दशमीमूयः सुम-नो वशेक (वसेक?) gebiete, herrsche AV. 3, 4, 7. mit dat. inf. वष्टि प्र देवान्य-ज्ज्यै RV. 6, 11, 3. यथा त उष्टमसीष्टये 1, 30, 12. 5, 74, 3. ता वा वास्तून्-यु-ष्टमि गम्ये 1, 154, 6. med.: दृक्का न्योभाडुशमान् श्रोत्रः verfügend über, aufbietend 4, 19, 4. — 2) verlangen nach, begehren, gern haben, haben: इन्द्रो वावशति कि RV. 1, 2, 4. यष्टं वष्टु 3, 10. 22, 6. स्तोमम् 21, 1. 2, 31, 7. 37, 1. सुष्टुतिम् 6, 61, 7. 7, 16, 11. पीतिम् 98, 2. सव्यम् 3, 31, 14. यावाणाः सोम वो कि वी सखित्वाय वावष्टुः 6, 51, 14. इमे कि ते कारवो वावष्टुर्धिया 8, 3, 18. क्वयं तवेदं ऊतभुगवष्टि देवः (so die ed. Bomb.; NILAK. erwähnt die Lesart der ed. Calc. देवान्, wozu er प्रापयितुम् ergänzt) MBh. 1, 2106. मा धर्मान्सकलान्वशीः 3, 11002 (8. 569). निःस्वो वष्टि शतम् Spr. 1626. अमी कि वीर्यप्रभव भवस्य ज्ञयाय सेनान्यमुशति देवाः KUMĀR. 3, 15. भवनेषु रसाधिकेषु पूर्व तित्तिरन्तार्थमुशति ये निवा-

सम् CIL. 179. HANIV. 4360. mit infin.: वापाद्य मे तूया खादिसृत्प मुकुर्मुकुर्ग-सुमुशति चेव MBh. 8, 1909. — 3) mit Entschiedenheit seine Meinung an den Tag legen, statuieren, behaupten, annehmen, erklären für (vgl. volle): स वा एष आत्मेक्षति कवयः सितासितेः कर्मफलैरनभिभूत इव प्रति शरी-रेषु चरति MAITAJUP. 2, 7. भस्मनिभे (वर्के) भयमुशति पचक्रात् VARIAN. Bha. S. 3, 29. पञ्चमं व्ययमुशति शोभनम् 8, 36. 24, 34. 43, 62. Bha. 23, 2. 27 (25), 10. 28. Bha. P. 1, 5, 10. 40. 10, 8, 12. 12, 8, 46. दलीकृतं चक्रमु-शति चापम् so v. a. nennen GOLAN. 11, 15. — 4) partic. उशत्, उशान und वावशान willig, gern, freudig, folgsam, verlangend RV. 1, 12, 1. 61, 6. 101, 10. पतिं न पत्नीरुशतीरुशतं स्पृशति 62, 11. 17, 17. 22, 9. या न उश उशतो विद्ययति यस्यमुशतेः प्रकूरम् शेषम् 10, 85, 37. 9, 2. 3, 33, 1. 4, 22, 3. 5, 32, 10. 10, 16, 2. AV. 14, 2, 52. उशन्क वै वाञ्छयवसः सर्ववेदसे दैर्वा KATYOP. 1, 1. आ योनिमस्याडुशसमुशानः RV. 3, 8, 7. 4, 23, 1. 6, 39, 2. सत्रोपसो अघ्नं वावशानाः 3, 20, 1. 22, 1. 38, 9. स वावशान इह पाकि सो-मम् 81, 8. 10, 89, 13. सोमं पति मतेयो वावशानाः 9, 97, 34. रेदेन्दो रयि-मिन् वावशानः bereitwillig 93, 4. 1, 113, 10. 7, 5, 5. 36, 6. Im Bha. P. er- scheint उशत् (vgl. उशती in den Nachträgen) sehr häufig in der Bed. reizend, heblisch (= कमनीय Comm.): वाच उशतीः 2, 7, 11. कथा 3, 12, 47. कीर्ति 2, 7, 20. 4, 30, 11. उशदुकूल 8, 9, 17. उशतम् 1, 3, 14. 7, 9, 16. उशतात्मना 7, 7, 24 wird durch प्रुदनात्मना erklärt; उशद्विर्ब्रह्मतेजसा 4, 4, 34 durch देदीप्यमानैः; उशति 10, 8, 51 als voc. fem., als loc. (= स्वर्चिते) und auch als verbum finitum (= जल्पति) erklärt. उशत् als partic. und Nom. pr. in folgender Stelle: सुयज्ञतनयो अभवत् । उपन्यो (उशतो die neuere Ausg., उशतो नामतः NILAK.) यज्ञमखिलं स्वधर्ममुपतां (उशतो die neuere Ausg., = कामयानानाम् NILAK.; wir würden Bed. 3) annehmen) वरः HANIV. 1974. Im folgenden CLOKA liest die neuere Ausg. सूनुरोषतः statt पुत्र उषतः der älteren.

— caus. वशयति in seine Gewalt bekommen, sich unterthan machen: वशयेत्सकलान्मर्त्यान्विशेषेण मकीपतीन् Verz. d. Oxf. H. 105, b, 24.

— intens. वावश्यते P. 6, 1, 20. Vor. 20, 13.

— अभि 1) beherrschen: वषेव वधोरभि वष्टोत्रसा RV. 2, 25, 3. — 2) zustreben auf: स हूतो विश्वेदभि वष्टि सव्यो RV. 4, 1, 8. — 3) med. be-gehren: वृषाणो कृत्यमभि वावशे वः RV. 2, 14, 9. — 1, 164, 28 hierher oder zu वाष्.

— समा, समावशेत् Kām. Nitis. 4, 57 (auch im Comm.) fehlerhaft für समावसेत्.

1. वश (von वप्) 1) m. a) Willen, Wunsch, Belieben P. 3, 3, 58, VArt. 3. AK. 3, 3, 8. 3, 4, 46, 91. Tai. 3, 3, 432. H. 430. an. 2, 553. Med. c. 12 (n. nach Med. und ÇANDAR. im ÇKDr.). देवानो चित्तिरो वशम् RV. 10, 171, 4. तत्रियस्य वशे सति wenn der Ksh. will Cat. Ba. 1, 3, 2, 15. पावदस्य वशः (= शक्तिः Comm.) स्यात् so lange er mag 5, 14. 4, 4, 5, 19. 6, 2, 4, 89. स्व वशं चरुः 3, 9, 4, 14. 13, 5, 4, 22. वश एतत्कुपात् KATY. Ça. 10, 8, 29. वशां अन्तु RV. 1, 82, 3. 181, 5. पिबा सोमं वशां अन्तु 8, 4, 10. 10, 91, 7. तेन (यथा) पाकि वशां अन्तु 142, 7. अन्तु वशं (mit Abfall des Nasals und Verkürzung des Vowels) क्षणामादित् 2, 24, 13. अथो वशानां भवथा सक्त श्रिया 3, 60, 4. Air. Ba. 3, 13. Air. Up. 5, 2. आत्मनो वशः Spr. 1349. — b) Befehl, Herrschaft, Gewalt, Notmässigkeit; = प्रभुत्व und शायत्तता (शायत्तत्व) Tai. H. an. Med. (n. nach Med. und ÇANDAR.). वशा

हि सत्या वरुणास्य राक्षः AV. 1, 10, 1. क्षीर्यो वशस्य पर्येतास्ति RV. 6, 34, 5. वशं देवासस्तन्वीर्यं नि ममभुः 10, 66, 9. सर्वं तदिन्द्र ते वशं 8, 82, 4. 9, 86, 28. VS. 4, 11. 31, 21. TS. 6, 3, 9, 6. AIT. Br. 4, 3. PRAÇNOP. 2, 18. वशे बलवता धर्मः MBH. 12, 4842. BHAG. P. 1, 6, 7. 9, 14. 3, 29, 44. 5, 20, 29. 6, 3, 1. 12, 6. यथा तवेयं वसुधा वशे भवेत् R. 2, 23, 41. 3, 55, 18. RĪĀ-TAR. 4, 145. न पुत्रो भार्या वा वर्तते वशे Spr. 4417. R. 4, 17, 54. KATHIS. 33, 9. PĀÑĀR. 3, 11, 10. बाल्ये पितुर्वशे तिष्ठेत् Spr. 1969. R. GORR. 2, 53, 10. KATHIS. 120, 80. BHAG. P. 5, 17, 23. MĀRK. P. 62, 81. वशे स्थापयितुं प्रज्ञाः M. 7, 44. तं च देशं वशे स्थापयामास MBH. 1, 683. R. 3, 47, 8. 9. 4, 32, 19. 7, 20, 19. KĀM. NĪTIS. 8, 33. BHAG. P. 3, 19, 23. प्रमदाः कामिवशे संस्थिताः VARĀH. BṢH. S. 24, 31. विषयेषु च सञ्जस्यः संस्थाप्या आत्मनो वशे Spr. 3663. वशे लभ् AV. 1, 8, 2. ÇAT. Br. 1, 9, 2, 35. वशे कर् गृया सानादादि P. 1, 4, 74. वज्रेणेवेनं वशं कृत्वा लभते TS. 6, 3, 2, 5. वशे कृतेन्द्रिययामम् M. 2, 100. तं वशं कुर्वन्ति शत्रवः 8, 174. R. 3, 46, 5. 55, 7. 6, 11, 10. 7, 87, 4. Spr. 2757. BHAG. P. 3, 4, 66. मम वशेषु कृदयानि वः कृणामि AV. 3, 8, 6. य इदं वशे (sonst वशम्) ऽनयत् BHAG. P. 5, 18, 26. न मित्रं नयेत् वशम् (वशम् als indecl. gāṇa चादि zu P. 1, 4, 57) AV. 5, 19, 15. RV. 10, 84, 2. पराष्ट्रं वशं नयन् JĀĀN. 1, 341. एतदात्मन्येव वशं नयेत् BHAG. 6, 26. KĀM. NĪTIS. 11, 16. Spr. 251. RAÇH. 8, 19. RĪĀ-TAR. 4, 404. BHAG. P. 3, 27, 5. 8, 15, 33. तानानयेद्वशम् M. 7, 107. fg. 9, 261. R. 3, 62, 34. BHAG. P. 4, 27, 1. वशमुपनयते ÇAT. Br. 1, 5, 4, 5. BHAG. P. 5, 2, 6. येन वशं प्रणीताः 7, 8, 8. एवं मनः (acc.) कर्म (nom.) वशं प्रयुक्ते 5, 5, 6. नान्यस्य मनो वशमन्विषाय TBa. 3, 12, 2, 8. वशमुपेताः ÇAT. Br. 4, 3, 4, 12. ÇĀÑKH. Br. 30, 9. AIT. Br. 8, 9. यदा च गच्छन्नुदात्तमन्तरं वशं पददेहदयस्य RV. PĀT. 11, 26. कामबाणवशं गता MBH. 3, 1865. 5, 7237. R. 2, 21, 2. 30, 19. 64, 26. 78, 4. 4, 35, 10. Spr. 331. BHAG. P. 1, 8, 47. 6, 1, 61. निद्रावशमगमत् PĀÑĀT. 38, 3. तयोर्न वशमागच्छेत् BHAG. 3, 34. MBH. 3, 1851. R. 2, 53, 8. 97, 22. यदा वशमुपागतः (देशः) JĀĀN. 1, 342. निद्रावशमुपागताः R. 5, 56, 94. वशमेष्यामः 2, 52, 18. MBH. 3, 2895. VARĀH. BṢH. S. 43, 35. HIT. 1, 32. निद्राया वशमेपिवान् R. 2, 62, 20. वशमुपैति VARĀH. BṢH. S. 45, 11. समेति वशम् BṢH. 17, 4. को न याति वशम् Spr. 748. 1017. 2246. SUÇA. 1, 158, 5. VARĀH. BṢH. S. 34, 17. तिप्रं कोपस्य वशं प्रयाति 68, 110. वासो यथा रङ्गवशं प्रयाति MBH. 5, 1269. वशमायाति SUÇA. 1, 149, 14. राक्षसीनां वशं प्राप्ता R. 3, 62, 37. Spr. 2756. VET. in L.A. (III) 26, 19. पुनः पुनर्वशमापद्यते मे KATHOP. 2, 6. घनर्कवशमापन्ना MBH. 1, 6160. R. 1, 42, 13 (43, 13 GORR.). 3, 70, 4. कामस्य वशमास्थितः 2, 49, 4. वशेन auf Geheiss, in Folge —, in Veranlassung von, zufolge, gemäss, vermittelt: हृद्दोगं ÇĀÑKH. ÇA. 10, 8, 33. स्तोमं LĀTJ. 8, 5, 12. कालादिं SUÇA. 1, 131, 9. भूमिराज्ञं JĀĀN. 2, 166. माकृत्यम् Spr. 3571. 3733. VARĀH. BṢH. S. 2, 4. तिगमाप्रसोनिद्यं GA-NT. BHAGANAJ. 15. SARVADARÇANAS. 26, 21. 46, 11. 95, 4. 152, 10. 154, 20. वत्सरो गुरुं ein Jahr zufolge Jupiters d. i. ein Jupiter-Jahr VARĀH. BṢH. S. 8, 39. वशात् dass.: प्रकृतेः BHAG. 9, 8. Spr. 3246. तपसः BRAHMA-P. in L.A. (III) 49, 20. विधेः KATHIS. 25, 273. विधिं MECH. 6. देवः DHŌRTAS. 90, 13. BHAG. P. 3, 28, 37. PĀÑĀT. 160, 17. 174, 25. Spr. 2418. धर्थं RV. PĀT. 12, 9. SĀÑKHJAK. 65. VERZ. d. Oxf. H. 48, 5, 13. प्रकृतिभेदं MAITRĀJUP. 6, 30, 25. अपराधं JĀĀN. 1, 366. कार्यं 2, 3. R. 2, 68, 14. Spr. 2883. KAP. 1, 30. SĀÑKHJAK. 67. RAÇH. 11, 7. 15, 11. दाक्षिण्यं VIKR. 2. 56. Spr. 665. 689. 775. AK. 2, 7, 43. VARĀH. BṢH. S. 5, 9. 11. 51, 33. 404, 40. GOLDBH.

5, 9. KATHIS. 3, 74. 21, 32. 25, 280. 21, 22. 54, 100. RĪĀ-TAR. 1, 371. DHŌRTAS. 68, 13. 76, 5. PĀÑĀT. 32, 24. 33, 6. 148, 10. 183, 6. 252, 14. 264, 23. ed. ORN. 4, 25. HIT. 44, 3. VET. in L.A. (III) 11, 3. Schol. zu NAMB. 22, 45. SARVADARÇANAS. 29, 18. 34, 6. 86, 17. 20. 92, 22. चन्द्रवशात् । पञ्चनवते दिनशते so v. a. in 195 lunaren Tagen VARĀH. BṢH. S. 21, 7. वशतम् dass.: कर्म° Spr. 2085. वल° in Folge der geographischen Breite GOLDBH. 7, 34. वश am Ende eines adj. comp. (f. घा): काल° in der Gewalt von — stehend MBH. 13, 66. 1466. 16, 111. प्रतिपक्षा दातृवशः R. 1, 69, 14. 3, 61, 4. 5, 16, 51. 7, 24, 11. निद्रा° RAÇH. 5, 67. Spr. 3197. 3347. सद्यः खेदवशो ऽभवत् KATHIS. 8, 17. 18, 340. 25, 294. BHAG. P. 1, 13, 29. 2, 7, 39. 5, 23, 3. 8, 7, 15. VET. in L.A. (III) 20, 7. — c) die personifizierte Herrschaft: ईशा वशस्य या ज्ञाया AV. 11, 8, 17. — d) = जन्मन् Geburt, Ursprung H. an. — e) Hurenhaus (vgl. वेश) TAIK. — f) N. pr. eines Schützlings der AÇVIN, mit dem Bein. AÇVJA RV. 1, 112, 10. 116, 21. 3, 8, 20. 46, 21. 23. 10, 40, 7. VILAKH. 2, 9. angeblicher Verfasser von RV. 3, 46. abgekürzt so v. a. dessen Lied ÇAT. Br. 8, 6, 2, 3. 9, 3, 2, 19. ÇĀÑKH. ÇA. 13, 14, 1. RV. PĀT. 17, 18. — g) pl. N. pr. eines Volkes AIT. Br. 8, 14. MBH. 1, 6684. बहून् st. वशान् ed. Bomb. — 2) adj. (f. घा) unter Jmdes Befehlen stehend, unterthan, abhängig TAIK. H. an. H. c. 92. MED. सपुराहं वशा तव KATHIS. 81, 102. BHAG. P. 8, 12, 43. तासां वशश सततं स्त्रीणाम् PĀÑĀR. 1, 10, 25. 14, 90. fgg. PĀÑĀT. 208, 13. — Vgl. व्र° (in der 2ten Bed. auch MAITRĀJUP. 6, 30. BHAG. 8, 19. 9, 8. R. GORR. 2, 38, 4. Spr. 251. 3056), छात्म°, कर्म°, क्रोध°, तद्वश, पर°, यथावशम्, विवश.

2. वैश n. flüssiges Fett: केवलीन्द्राय उडुके हि गृष्टिवैशं दोषं प्रथमं उरुना AV. 8, 9, 24. यद्वशमन्नवत्ता वशमभवत्तस्मात्ता रुविरिव AIT. Br. 3, 26. nach SĀS. = मेदस्. KĪTU. 13, 8. — Vgl. वसा.

वशंवद (von 1. वश + वद) adj. P. 3, 2, 88. VOP. 26, 57. Jmdes Willen —, Herrschaft anerkennend: वशंवदं कर् Verz. d. Oxf. H. 258, 6, 21. महशंवद 24. in Jmdes Gewalt stehend, ganz ergeben: मन्मथ° SĀH. D. 115. धर्म° RĪĀ-TAR. 6, 109. लोभ° 4, 395. 621. कृतज्ञव° so v. a. dem Gefühl der Dankbarkeit folgend 1, 243. Spr. 3797. गुरुर्कृषंवशंवदवदन so v. a. sich grosser Freude hingebend, solche an den Tag legend Gtr. 11, 24. मृगमदसौरभरभसवशंवदवदालमालतमाल so v. a. ganz duftend nach 1, 29.

वशंवद्व n. das Jemand-zu-Willen-Sein, das Sichfügen in den Willen Anderer RAÇH. 18, 12.

वशकर adj. sich unterthan machend, für sich gewinnend MBH. 13, 1192. (विद्या) सभावशकारी Spr. 2797, v. 1.

वशका f. ein gehorsames Weib ÇABDAR. im ÇKDA.

वशकारक adj. zur Unterwerfung führend: भेद Spr. 1436.

वशक्रिया f. das sich-zu-Willen-Machen, Besaubern AK. 3, 3, 4. H. 1498.

वशग adj. (f. घा) in Jmdes Gewalt stehend, unterthan, gehorsam: तव MBH. 4, 225. 706. 14, 2172. HARIV. 7706. R. 1, 30, 11. R. GORR. 1, 31, 14. 2, 34, 10. Spr. 2393. 2554. प्रमदानां वशगा नराः VARĀH. BṢH. S. 24, 32. धात्री वशगा करोति 43, 38. KATHIS. 33, 9. PĀÑĀR. 1, 14, 93. MĀRK. P. 61, 56. मक्षम् MBH. 3, 14687. कामस्य 4, 391. विधेः Spr. 1431. मानव्याधेः 2834. काम° MBH. 4, 269. R. 1, 63, 6. R. GORR. 2, 31, 10. VARĀH. BṢH. 20, 9. ज्येष्ठ° R. 2, 40, 5. निद्रा° SUÇA. 1, 89, 14. कुवेद्य° 353, 11. आश्चर्य° KATHIS. 22, 233. मदनविग° 113. देव° BHAG. P. 3, 28, 38. 6, 14, 20. स्वकर्त्त°

8, 19, 3. क्रोध° PAÑĀT. 36, 24. वचन° 25, 21. कामिनी° (शिल्प) *die Geliebte in die Gewalt bringend* PAÑĀT. 1, 11, 31.

वशागत adj. dass. Buā. P. 4, 26, 26. मदन° VARĀH. Bṛh. 24, 12. निद्रा° PAÑĀT. 37, 7, 8.

वशागत्व (von वशाग) n. *Unterthänigkeit, Abhängigkeit von: निजजन°* Buā. P. 4, 31, 20.

वशागमन n. *das in-die-Gewalt-Kommen* Nir. 10, 10.

वशागामिन् adj. *in Jmdes Gewalt kommend, unterthänig —, gehorsam werdend* MĀR. P. 72, 7.

वर्शकर adj. *in seine Gewalt bringend: सर्वभूत°* PAÑĀT. 4, 3, 25. वर्शकर: Anā. 3, 9 fehlerhaft für च शंकर:; wie MBh. 3, 11943 gelesen wird.

वर्शगम adj. *beeinflusst, Bez. gewisser Saṃdhi, die eine Lautaffection mit sich führen*, RV. Prāt. 4, 5. GORR. 4, 8, 3. — Vgl. ष°.

वशतमा s. u. 1. वशा 1).

वशता (von वश) f. 1) *das in-der-Gewalt-Stehen, Abhängigkeit: स्त्रियाय भर्तुर्वशतां समोदय* MBh. 2, 2243. चित्तं निजवशतामिदं नय Verz. d. Oxf. H. 122, a, 24. — 2) *das Gewalthaben über (loc.), Beherrschen: शास्त्रे नृपे च युवतौ वशतावसन्ना* Spr. 2977, v. 1.

वशत्व in रिपु°, eig. nom. abstr. von रिपुवश *in der Gewalt des Feindes stehend* VARĀH. Bṛh. S. 79, 24 = 94, 5.

वशन n. nom. act. von वष् P. 3, 3, 58, Vārtt. 3, Schol.

वशनी (1. वश + 2. नी) adj. *unterthan, leibeißen: देवानां वशनीर्भवाति* RV. 10, 16, 2.

वशवर्तिन् 1) adj. *in Jmdes Gewalt sich befindend, sich in Jmdes Willen fügend, unterthan, gehorsam: यथा च पुष्करस्यान्ताः पतन्ति वशवर्तिनः* MBh. 3, 2286. ब्राह्मणाः 2727. 4, 549. 624. HARIV. 14647. कामस्य R. GORR. 2, 46, 6. 3, 40, 10. 7, 89, 6. RĪĀ-TAR. 3, 100. Buā. P. 5, 14, 1. 6, 14, 19. MĀR. P. 118, 8. कैकेयी° R. 2, 23, 13. दुःख° 25, 37. छात्म° 30, 6. R. GORR. 1, 22, 2. 4, 39, 34. RĪĀ-TAR. 5, 466. — 2) m. Bez. einer Klasse von Göttern MĀR. P. 73, 5. LALIT. ed. Calc. 342, 18. 465, 18. परनिर्मित° 49, 4.

वशस्थ adj. *in Jmdes Gewalt stehend* Spr. 4843.

1. वशी (in der klassischen Sprache वेशा ÇĀNT. 1, 14) f. 1) *Kuh* (MED. 9, 12), im engeren Sinne *die Kuh, welche weder trächtig ist, noch ein Kalb nährt*; die Comm. beschränken häufig den Begriff noch weiter auf *die unfruchtbare Kuh* (vgl. AK. 2, 9, 69. H. 1266. an. 2, 553. HALĀ. 2, 114): वशाभिरुतभिः। ऋषापदीभिराकृतैः *Kühe, Stiere und trächtige Thiere* RV. 2, 7, 5. 6, 63, 9. उक्त्या ऋषभासौ वशा उत 16, 47. 10, 91, 14. ĀCV. GAṂ. 1, 1, 4. AV. 4, 24, 4. 10, 10, 2. 12, 4, 1. fgg. im ganzen Liede werden वशा und गो abwechselnd gebraucht. तां देवा षमीमांसत वशे-याश्मवशेति। ताम्रब्रवीन्नार्द एषा वशानी वशतमेति (superl.) 42. परि-वृक्षा यथासंस्पृषभस्य वशेर्व 7, 113, 2. VS. 2, 16. 18, 37. 28, 33. TS. 2, 1, 4. 4. 5. 3, 4, 2, 2. ÇAT. Br. 5, 4, 5, 22. अनुबन्ध्या 2, 4, 4, 14. 3, 8, 5, 11. ऋषापदी 5, 5, 2, 8. KĪTJ. 13, 4. AIT. Br. 3, 26. सूर्त° *die schon ein Kalb gehabt hat* TS. 2, 1, 5, 4 (Comm. nach einem Kalbe unfruchtbar geworden). KĪTJ. 37, 5. 13, 4. °चर्म KĪTJ. Ça. 13, 3, 13. 8, 8, 41. 14, 2, 6. — 2) in Verbindung mit ऋवि (ऋर्विश) *Mutterschaft* TS. 2, 1, 2, 2. TBa. 1, 2, 5, 3. — 3) *Elephantenkuh* AK. 2, 8, 2, 4. 3, 4, 39, 219. H. 1218. H. an. MED.

Hir. 52. HALĀ. 2, 70. VIER. 110. KATHĀ. 6, 110. 67, 11. 68, 16. 27. fg. वधूं साश्ववशाम् 67, 114. — 4) *ein unfruchtbares Weib* MED. M. 8, 26. — 5) *Weib, Weibchen* überh. AK. 3, 4, 39, 219. H. 504. H. an. MED. HALĀ. 2, 327. — 6) *Tochter* H. an. MED. — Vgl. ष°, उक्तवश, गोवशा.

2. वशा MBh. 7, 1976 fehlerhaft für वसा.

वशाकु m. *Vogel ÇANDĀTMAK. bei WILSON vielleicht fehlerhaft für वाशाकु. वशागत in मार्ग° am Wege gelegen* KATHĀ. 37, 55. — Vgl. मार्गवशानुग fg. वशाद्यक s. वसाद्यक.

वशातल m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 2, 1871 nach der Lesart der ed. Bomb., वशाति ed. Calc.

वशाति, वशातिक und वशातीय s. वसाति u. s. w.

वशानुग (1. वश + अनु°) adj. *seinem Willen folgend: स्वच्छन्देन* KĪLĪKOP. in Ind. St. 9, 13. *Jmdes Willen folgend, in Jmdes Gewalt stehend, unterthan, gehorsam: तव* R. GORR. 2, 34, 4. 5, 10, 18. MBh. 1, 6014. MĀR. P. 118, 29. कालस्य MBh. 13, 51. भर्तु° R. GORR. 2, 13, 19. छात्म° 16, 3. परस्पर° Spr. 2353. कामक्रोध° 3626. मदस्त्रे° R. 5, 13, 55. Buā. P. 6, 9, 3. MĀR. P. 99, 17. — Vgl. मार्ग°.

वशीन्न (1. वशा + षन्न) adj. *Kühe verzehrend* RV. 8, 43, 11.

वशापायिन् s. वसापायिन्.

वशामत् adj. von वशा gaṇa yvadi zu P. 8, 2, 9.

वशायात (1. वश + या°) adj. *in Folge von Etwas gekommen, — eingetreten: प्राक्संस्कारवशायातवैरस्त्रे* KATHĀ. 23, 51. — Vgl. मार्ग°.

वशारोक्त s. वसारोक्त.

वशि 1) oxyt. adj. VS. 28, 33 nach MAHID. = कात्त. — 2) n. = वशित्व ÇANDAM. im ÇKDR.

वशिक adj. leer AK. 3, 2, 6. वसिक H. 1446. — Vgl. वशिन् 1) d).

वशित् (von वष्) nom. sg. *seinem Willen habend, unabhängig* Buā. P. 11, 15, 27.

वशिता (von वशिन्) adj. *die übernatürliche Kraft Alles seinem Willen zu unterwerfen* H. 202. Buā. P. 11, 15, 16. VJUTP. 24 werden zehn वशिता eines Bodhisattva aufgezählt: आपुर्वशिता, चित्त°, परिष्कार°, कर्म°, उपपत्ति°, अधिमुक्ति°, धर्म°, प्रणिधान°, ऋद्धि° und ज्ञान°.

वशित्व (wie oben) n. *Willensfreiheit, das eigener-Herr-Sein* Spr. 4332. MBh. 14, 1053. HARIV. 13061. न राजा तु वशित्वेन धनलोभेन वा पुनः। स्वयं कर्माणि कुर्वति नराणामविवादिनाम् ॥ KĪTJ. bei KULL. zu M. 8, 43. *Herrschaft über (loc.): शास्त्रे नृपे च युवतौ च कुतो वशित्वम्* Spr. 2977. *प्रकृतिविकारेषु सर्वेषु* SARVADARÇANAS. 179, 6. *die übernatürliche Kraft Alles seinem Willen zu unterwerfen* Verz. d. Oxf. H. 51, a, 18. 184, a, 14. 191, a, 20. 231, b, 12. MĀR. P. 40, 29. PAÑĀT. 1, 1, 49. 2, 8, 2. VET. in LA. (III) 3, 13. GAUDAP. zu SĪRĪKJAN. 23. *die Herrschaft über sich selbst, Selbstbeherrschung* KUMĀRAS. 3, 69. MĀR. P. 40, 32.

वशिन् (von 1. वश) 1) adj. a) *gebietend; Herrscher: गवां गोपतिर्वशी* RV. 1, 101, 4. जनानाम् 3, 23, 3. जगतः स्थातुरुभस्य यो वशी 4, 53, 6. 8, 13, 2. 56, 8. वशी वशी नयसे 10, 84, 3. 85, 26. 103, 3. 152, 2. AV. 4, 24, 7. 5, 22, 9. वशी सन्मूक्यासि नः 6, 26, 1. 36, 2. ऋग्मिः पृथिव्या वशी 86, 2. VS. 17, 51. ÇAT. Br. 14, 7, 2, 24. तस्य जनतापि कल्पते यत्रैवं विद्वान्यजमानो वशी भवति AIT. Br. 3, 13. TS. 5, 5, 20, 2. TBa. 2, 7, 27, 1. KATHOP. 5, 12. ÇVETĀCV. UP. 3, 18. 6, 12. JĀĒH. 3, 69. HARIV. 1902. VARĀH. Bṛh. 2, 6. — b)

willig VS. 8, 50. वशा स वशिनी मच्छ देवान् TS. 3, 4, 8, 2. *gehorsam* (richtiger वश्य, wie die v. l. hat) Vrt. in LA. (III) 26, 6. — e) *sich selbst beherrschend, sich in der Gewalt habend* (= जितेन्द्रिय Comm.) BHAG. 8, 13. MBH. 1, 2551. 3, 12766. 14, 14. R. 1, 1, 10 (12 GORR.). 6, 2. Spr. 3947. 4410. 5308. Kām. Nitis. 4, 15. RAGH. 2, 70. 8, 59. 15, 36. 17, 4. KUMĀRAS. 4, 43. CĪK. 47. KATHĪS. 22, 47. 42, 14. RĪGĀ-TAR. 2, 8. 82. 3, 512. 4, 118. LĪGĀ-P. bei Muir, ST. IV, 330. — d) *leer* (eig. *verfügbar*), von Gefässen KĪT. ÇA. 9, 13, 20. 18, 3, 6; vgl. वशिक. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛti Bala. P. 9, 13, 26. — 3) f. वशिनी a) *Schmarotzerpflanze*. — b) *eine Mimosa-Art* (s. शमी) ÇANDĀ. im ÇKDr. — Vgl. घ०, कर्म०, तनू०.

वशिमन् (von वशिन्) m. *die übernatürliche Kraft Alles seinem Willen zu unterwerfen* MĪK. P. 40, 32.

वशिर und वशिष्ठ s. वसिर und वसिष्ठ.

वशी (von वष्) s. उर्वशी.

वशीकर (1. वश + 1. कर), ०करोति und ०कुरुते *in die Gewalt bekommen, bezwingen, sich unterthan machen*: राष्ट्रमेव वश्यकः TBH. 1, 7, 5. 4. वज्रितात्मा हि विवशो वशीकुर्यात्कथं परान् KATHĪS. 34, 192. PĀNĒAT. 13, 5. med. Spr. 691. KATHĪS. 72, 342. RĪGĀ-TAR. 3, 118. ०कर्तुम् Spr. 2373. ०कृत्य R. 1, 29, 3. Kām. Nitis. 12, 10. KATHĪS. 19, 108. 26, 64. 27, 64. 37, 208. PĀNĒAT. 13, 2. SARVADARÇANAS. 178, 2. ०कृत MBH. 3, 15659 = 4, 457. HARIV. 9798. Spr. 3077. 3201. 3745. KATHĪS. 12, 89. 18, 400. 26, 18. 57, 28. 38, 33. RĪGĀ-TAR. 3, 53. 66. 169. PRAB. 19, 9. 10. BHĀG. P. 7, 9, 22. MĪK. P. 19, 8.

वशीकर adj. *in die Gewalt bekommend, bezwingend, sich unterthan machend* MBH. 13, 1195. जगत्त्रय० PĀNĒAT. 3, 15, 35.

वशीकरा n. *das in-die-Gewalt-Bekommen, Bezwingung, das sich-unterthan-Machen* (insbes. durch Zaubermittel) HALĪ. 4, 31. PĪN. GĀR. 3, 13. R. GORR. 1, 31, 4. Spr. 3196. KATHĪS. 12, 64. Verz. d. Oxf. H. 86, a, 2. 216, a, 10. 218, b, 20. युवजनमनसः SĪM. D. 52, 13. Verz. d. B. H. No. 898. 914. सर्व० 904. नृप० Verz. d. Oxf. H. 78, b, 23. जगत्त्रय० PĀNĒAT. 3, 13, 21. ०मन्त्र P. 4, 4, 96. Schol.

वशीकार m. dass. JOGAS. 1, 15. 40. KATHĪS. 12, 134. SARVADARÇANAS. 169, 1. नृप० ÇUR. ed. Bomb. S. 24.

वशीकृति f. dass. MBH. 5, 1020.

वशीक्रिया f. dass. Verz. d. Oxf. H. 256, a, 15.

वशीभू (1. वश + 1. भू), ०भवति *in Jmdes Gewalt kommen, unterthan werden* Kām. Nitis. 3, 88. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, ÇI. 17. ०भूत *unterthänig, folgsam, gehorsam* Spr. 4856. PĀNĒAT. 1, 14, 94. fg. zur Macht gelangt Lot. de la b. 1. 288.

वशीयस् s. वसीयस्.

वशीर m. *Scindapsus officinalis* Schott. GĀYĪN. im ÇKDr. — Vgl. वसिर.

वशिक m. N. pr. eines Agrahāra RĪGĀ-TAR. 1, 345.

वश्यता indecl. gaṇa उर्पादि zu P. 1, 4, 61. — Vgl. मम्मसा (मम्पसा).

वैश्य (von 1. वश) 1) adj. *in Jmdes (gen.) Gewalt stehend, sich in Jmdes Willen fügend, gehorsam, folgsam* P. 4, 4, 86. AK. 3, 1, 25. H. 432. MBH. 1, 3419. 3, 10098. 16013. 5, 733. 13, 1192. 4297. 4759. 14, 894. R. 2, 21, 56. 30, 9. 31, 16. R. GORR. 2, 117, 13. 5, 78. 4, 7, 75. 7. Spr. 1788. 2319. 2947. 4872. 5102. Kām. Nitis. 4, 65 (nach der Lesart des Comm.).

KATHĪS. 11, 9. 12. 30, 70. 46, 242. 56, 268. PRAB. 99, 8. MĪK. P. 39, 17. fg. 120, 13. PĀNĒAT. 23, 3. 46, 20. 146, 24. 156, 10. Vrt. in LA. (III) 26, 6, v. l. इन्द्रियाणि KATHĪS. 3, 6. HARIV. 14714. R. 3, 13, 5. Spr. 2758. वश्यत्सम् BHAG. 6, 36. MBH. 5, 994 (S. 124). R. GORR. 2, 1, 12. 4, 44, 120. MĪK. P. 16, 5. वश्यामिव वा KATHĪS. 56, 398. ममेति विषया वश्या माकमेतेषा वश्यः SARVADARÇANAS. 169, 5. 6. महश्य HARIV. 3922. R. GORR. 2, 10, 34. KATHĪS. 43, 71. इन्द्रियैरात्मवश्यैः BHAG. 2, 64. स्ववश्यैर्वाशिभिः R. 8, 19, 48. स्त्री० PĀNĒAT. 223, 18. मनो० MBH. 14, 1451. मृत्यु० R. 3, 35, 78. शाय० 6, 37, 48. 98, 28. MĪK. P. 113, 9. समाधि० KUMĀRAS. 3, 50. इन्द्रियाण्यवश्यानि KATHĪS. 3, 5. किमवश्यं प्रियंवचसाम् Spr. 684. मत्त्वश्यान् vielleicht so v. a. nach Wunsch zur Hand sendend MBH. 2, 681. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Āgnidhra MĪK. P. 53, 84. रम्य andere Autt. — 3) f. वश्या s. u. 4). — 4) n. *Macht, Gewalt*: धात्री वश्यं सागरात्ताभ्युपैति VARĀH. BĀN. S. 88, 18. वश्यर्थे heisst Agni कामदः GĀRĪAS. 1, 10. *die übernatürliche Macht Andere seinem Willen zu unterwerfen; eine darauf gerichtete Zaubehandlung* PRAB. 61, 16. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 38. 98, a, 1. 6. 100, a, 10. 105, a, 11. 322, a, No. 764. Verz. d. B. H. No. 905. fg. सर्व० Verz. d. Oxf. H. 107, a, No. 163. auch वश्या f. 98, a, 3. — Vgl. वश्यम्, कामवश्य, पर०, पार० (auch Verz. d. Oxf. H. 120, a, 38).

वश्यक (von वश्य) 1) adj. f. (स्त्री) *folgsam, gehorsam* ÇANDĀ. im ÇKDr. — 2) n. *eine Zaubehandlung, durch die man Gewalt über Andere zu erlangen beabsichtigt*, Verz. d. Oxf. H. 98, a, 17.

वश्यकर् adj. *Gewalt über Andere verleihend* Verz. d. Oxf. H. 267, b, 13. वश्यकर्मन् n. = वश्यक 2) Verz. d. Oxf. H. 92, a, 27. 97, b, 29. 98, a, N. 1. Verz. d. B. H. No. 905.

वश्यता (von वश्य) f. *das in-der-Gewalt-Stehen, Unterwürfigkeit, Folgsamkeit, Gehorsam*: पितुर्मातुश्च R. 2, 30, 32. इन्द्रियाणाम् JOGAS. 2, 55. VP. in SARVADARÇANAS. 177, 17. वश्यतां गम्, इ in Jmdes (gen.) Gewalt kommen MBH. 1, 1613. HARIV. 3689. Spr. 2868. KHANDOM. 92. कष्टा कुस्त्रीषु वश्यता KATHĪS. 61, 308. रोषस्य वश्यता पाति R. 4, 35, 11. स्त्री० HARIV. 7266.

वश्यत्व (wie oben) n. dass. MBH. 5, 2591. नीतो मदनवश्यत्वम् R. 3, 15, 16.

वष् वैषते (हिसायाम्) DĀTUP. 17, 40.

वैषट् indecl. gaṇa स्वरादि zu P. 1, 4, 37. चादि zu 1, 4, 57. ein Opfer-ruf, vom Hotar am Schluss der Jāgja gesprochen, auf welchen der Adhvarju die Spenden in's Feuer wirft (vgl. 2. वट्, वैषट्). Ind. St. 16, 324. AK. 3, 5, 8. H. 1538. RV. 10, 115, 9. HARIV. 3291. Bala. P. 2, 7, 38. mit einem dat. verbunden P. 2, 3, 16. Vop. 5, 16. कस्मै देव वषटस्तु तुभ्यम् VS. 11, 39. वषट्पुत्रेभ्यः AV. 7, 97, 7. WERNER, RĪMAT. UP. 303. वषट् diesen Ruf aussprechen gaṇa उर्पादि zu P. 1, 4, 61. वषट् विज्ञप्तास आ कृणोमि RV. 7, 99, 7. AV. 1, 11, 1. 8, 10, 20. ऋष्यैर्वास्तद्वषट्पुत्रेति Ait. Br. 2, 12, 5, 9. ÇAT. Br. 1, 6, 2, 25. 7, 2, 12. 30. 8, 2, 16. वैषट्पुत्र worüber der Ruf gesprochen ist AK. 2, 7, 26. HALĪ. 2, 262. RV. 1, 120, 4. पिबेन्द्र स्वाहा प्रकृतं वषट्पुत्रं क्षेत्रादा सोमम् 2, 38, 1. 1, 162, 15. तं ते हुवेमि मन्सा वषट्पुत्रम् 10, 17, 12; vgl. ÇĀKṢH. ÇA. 10, 24, 2. तो वषट्पुत्रो सतो मन्त्रेण हूयेते ÇAT. Br. 4, 2, 2, 26. 28. 1, 7, 2, 12. 14, 2, 2, 15. KĪT. ÇA. 1, 9, 16. M. 2, 106. क्वीषि MBH. 1, 1294 = MĪK. P. 99, 65. घययः denen वषट् gesprochen ist RV. 8, 28, 2. अनुवषट्पुत्रं einen vashaṭ-Ruf (auf den ersten) folgen lassen mit den Worten सोमस्यासौ वीक्वि oder ähnlich (Sis.)

AIT. Br. 2, 29. ÇĀṆKH. Br. 13, 6. अये वीकीत्यनुवषट्पूरोति ÇAT. Br. 2, 4, 2, 22. 13, 5, 2, 22. ÇĀṆKH. Ça. 5, 10, 19. 22. partic. ÇAT. Br. 4, 3, 2, 21. 4, 2, 9. 14, 2, 2, 17; vgl. अनुवषट्पू.

वषट्पूरी nom. ag. *Ausrufer von वषट्* ÇAT. Br. 4, 2, 2, 29. 4, 2, 10. ĀCV. Ça. 5, 8, 5. 9, 28. KĪTJ. Ça. 9, 5, 29.

वषट्पूरी m. *der Ausruf vasha!* H. 821. VS. 19, 19. 20. 20, 12. 21, 53. AV. 5, 26, 12. 9, 6, 22. 10, 3, 22. AIT. Br. 5, 33. ये३ यज्ञामहे समिधः समिधो अयं आश्रयस्य व्यसू३ वैश्वडिति वषट्पूरीः ĀCV. Ça. 1, 5, 15. 5, 8, 3. ०क्रिया 2, 19, 17. ÇAT. Br. 1, 5, 2, 11. 18. 20. 7, 2, 21. 13, 1, 3, 3. TBr. 1, 6, 22, 1. 4. 3, 3, 2, 2. स्वाकाकारवषट्पूरीप्रदाना देवाः KAUC. 1. KĪTJ. Ça. 1, 2, 6. 8, 47. ĀCV. GṆA. 3, 41. ÇĀṆKH. Ça. 1, 1, 34. 86. 39. उच्चैस्तरा वा वषट्पूरीः P. 1, 2, 35. HARIV. 14115. R. 1, 53, 14 (54, 16 GORR.). 65, 21. 5, 12, 22. 6, 102, 17. 7, 90, 9. LALIT. ed. Calo. 313, 5. 6. WEBER, RĪMAT. Up. 311. BŪĀ. P. 9, 1, 15. am Ende eines adj. comp. f. छा MBH. 3, 778. Nach dem Schol. zu KĪTJ. Ça. 9, 5, 29 ist in allen Soma-Opfern der वषट्पूरी und अनुवषट्पूरी vorgeschrieben, nur bei einzelnen Graha der letztere untersagt. वषट्पूरी personifiziert unter den 33 Göttern VP. 123, N. 27.

वषट्पूरिधन n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 232, b. LĪTJ. 9, 6, 1. 10, 12, 12. ÇĀṆKH. Ça. 7, 2, 13. प्रज्ञापतेर्वषट्पूरिधनम् Ind. St. 3, 224, b.

वषट्पूरिन् adj. = वषट्पूरी LĪTJ. 9, 6, 1. 10, 12, 12.

वैष्णवति f. = वषट्पूरी. य आहुतिं परि वेदा वषट्पूतिम् RV. 1, 31, 5. 7, 14, 3. ०कृति adv. 1, 14, 9.

वषट्पूत्य adj. impers. vasha! zu sprechen AIT. Br. 5, 9.

वषट्पूया f. eine von vasha! begleitete Opferhandlung MĀK. P. 75, 15.

वष्क्, वष्कते (गती) Dhātup. 4, 27, v. l. für वस्क्.

वैष्टि (von वष्) begehrend, begehrtlich: परि चिद्वष्ट्यो द्युर्ददतो राधो अद्रुपम् RV. 5, 79, 5.

1. वस् enklitischer acc., dat. und gen. pl. des Pronomens der 2ten Person VS. PAIT. 2, 5. P. 8, 1, 21. 24. fgg. acc. RV. 7, 36, 9. 37, 1. dat. 1, 14, 4. 20, 5. 7, 42, 3. gen. 1, 38, 5. 39, 4. 7, 47, 2.

2. वस्, उच्छेति, औच्छेत्, अवसन्, उवा३. उर्ध्व 2. pl. उपुस्, अवस्यत्. inf. वस्तवे RV. 1, 48, 2. hell werden, — sein, leuchten (vom Lichte des aufbrechenden Morgens): उवा३षा उच्छेत् नु RV. 1, 48, 8. 10, 11, 8. उ३षा रेवहृषुः 3, 7, 10. अवसन्नुषा३ विभातीः 4, 2, 19. 6, 65, 6. औच्छेत्सा रात्री illuati 5, 30, 14. हरे अमित्रमुच्छेत् leuchte weg 7, 77, 4. अया तउच्छेत् गृणते bringe durch dein Licht 1, 113, 7. fehlerhaft scheint उच्छेत् st. उ३त्सु zu stehen AV. 3, 12, 4. उ३षित = व्युष्ट TĀK. 3, 3, 102. = व्युषित H. an. 3, 253. MND. t. 96. — Vgl. 1. उ३ष, उ३षस्, 2. und 3. उ३षा, 2. उ३म्.

— caus. aufleuchten machen: प्र चेत्य रेदसी वासयोषसः RV. 4, 134, 8. 6, 17, 5. 32, 2. 7, 91, 1.

— अ३धि, अ३ध्युषिते bei Tagesanbruch MBH. 8, 1673.

— अ३प 1) durch Helle vertreiben RV. 1, 48, 8. उ३षा उच्छेत्प मिधः 7, 81, 6. 104, 23. AV. 2, 8, 2. वृन्मा वो ज्यैच्छेत् 6, 83, 1. 14, 2, 46. 16, 6, 2. — 2) erlöschen: अ३पवास उ३षामप लेत्रियमुच्छेत् AV. 3, 7, 7. — Vgl. अ३पवास.

— वि 1) aufleuchten, in oder an das Licht treten RV. 1, 113, 7. या व्युष्या३ नूनं व्युच्छान् 10, 13, 3, 55, 1. अ३का यदिन्द्र मुदिना व्युच्छान् 7, 30, 2. प्रथमा क व्युवास AV. 3, 10, 1. 4. ÇAT. Br. 6, 2, 2, 17. 7, 9, 4. न व्यु- VI. Theil.

वस्यत् es wäre nicht Tag geworden 4, 3, 2, 10. ÇĀṆKH. Ça. 15, 16, 6. infn. loc.: व्युषि RV. 5, 3, 3. 45, 8. तवे३षो व्युषि सूर्यस्य च 7, 81, 2. 8, 46, 21. व्युष्ट hell geworden: व्युष्टया रात्री ÇAT. Br. 12, 7, 2, 3. KĪTJ. Ça. 26, 4, 22. MBH. 1, 1205. 3, 1191. 7, 4, 152 (सुव्युष्टा रजनी मम). 7, 2605. 12, 1548. 15, 355. R. 2, 54, 37. R. GORR. 1, 30, 1. BŪĀ. P. 9, 2, 3. 10, 42, 32. PAÑĀV. 130, 7. n. = दिन, प्रभात H. an. 2, 99. TĀK. 1, 1, 103. = कल्प 3, 3, 102. MND. t. 28; vgl. अव्युष्ट. व्युषिते ÇĀṆKH. Ça. 2, 7, 3. — 2) erhalten: आदित्यो विवस्वानको- रात्र विवस्ते (ganz unregelmässig der Etymologie wegen) ÇAT. Br. 10, 5, 2, 4. — caus. hell werden lassen: व्येवासै वासयति er lässt ihm Tag werden TBr. 1, 8, 2, 3 (nach dem Comm. zu 3. वस्). अ३प वासप३रुतेनै पूर्वीः RV. 6, 39, 4. इ३ नो विवासयतम् TS. 6, 4, 8, 2. TBr. 1, 4, 4, 6. PAÑĀV. Br. 8, 1, 13. 18, 9, 8. 11, 11.

— अ३भिवि hell werden über d. h. zur Zeit von (acc.): यदि पर्यायानभि- व्युच्छेत् über den p. d. h. als diese beendet sind ĀCV. Ça. 6, 6, 1. PAÑĀV. Br. 9, 3, 3. med. (०च्छेत् vielleicht nur Schreibfehler für ०च्छेत्) ÇĀṆKH. Ça. 13, 10, 4.

— परि३वि aufleuchten von — her so v. a. nach: व्युच्छेत्सी परि स्वसुः RV. 4, 52, 1.

3. वस्, वस्ते (आच्छादने) Dhātup. 24, 13. P. 6, 1, 186. वसिष्ठ 2. Imper. RV. 1, 26, 1. वधम् 2. pl. KAUC. 88. ÇĀṆKH. Ça. 4, 5, 2. वसत 3. pl. वसिष्ठः वसान, ved. वावसानः; ववसे; वत्स्यति (वत्स्यते wäre nicht gegen das Metrum) HARIV. 11206. वसिता und वस्ता Vor. 9, 39. वसितुम्, वसित्वा: anziehen, sich ein Gewand oder eine Hülle umlegen; eine Form der Erscheinung annehmen; sich in Etwas hineinmachen, eindringen in: व- स्त्राणि RV. 1, 182, 1. वासः 9, 89, 2. निर्णिसिम् 1, 25, 13. ऋषिम् 9, 86, 14. AV. 13, 3, 1. अ३त्कम् RV. 1, 122, 2. 4, 18, 5. अ३धीवास रेदसी वावसाने 10, 5, 4. ज्योतिः 1, 124, 3. शोचिः 3, 1, 5. अ३पम् 2, 10, 1. 3, 38, 4. स्पार्का, प्रुक्ता 1, 135, 2. अ३पः 164, 47. 9, 2, 3. मि३कम् 2, 30, 3. वि३द्युतम् 35, 9. उ३प्ताः 7, 60, 5. अ३मूर्धम् 3, 38, 7. व३र्यषि 55, 14. अ३धा वसत मरुतः सु मा३पया 5, 63, 6. 52, 9. सु३प्या वस्ते hüllt sich in Vogels Gewand 6, 75, 11. वना वसतो व- रुणो न सिन्धून् 9, 90, 2. अ३पुः 10, 16, 5. 53, 3. व३पुनानि 114, 3. 136, 2. न- म्पा 9, 7, 4. अ३मतेम् AV. 9, 1, 1. 3, 17. 13, 1, 16. व३पम् 14, 1, 56. उ३र्जम् RV. 9, 80, 3. VS. 10, 7. 13, 81. 19, 89. दि३शः AV. 19, 20, 2. दि३वो व३र्षमाणम् RV. 10, 63, 4. समानं नी३कम् 5, 2. ÇAT. Br. 10, 5, 2, 4. 14, 1, 4, 10. — स्वमेव ब्रा३ह्मणो भु३ङ्क्ते स्वं वस्ते स्वं ददाति च M. 1, 101 (= BŪĀ. P. 4, 22, 46). व- स्ते वास३श शोभनम् Spr. 537. KATHS. 52, 100. वत्कलम् BŪĀ. P. 7, 13. 39. चर्माणि वसीरन् M. 2, 41. 6, 6. आशावासो वसीमहि Spr. 270. न वसी- ताधितवासः स३जं च वि३धतां वाचित् BŪĀ. P. 6, 18, 47. 19, 3. मुनिवत्ता- एयवस्त R. 2, 37, 7. वसनं ववसे ÇIC. 9, 75. वसानः परा३प्रुकम् JĀĀ. 2, 238. MBH. 3, 11976. 9, 1794. 10, 219. HARIV. 2903. 3598. (मत्तङ्गाः) वसाना वि- वि३धाः कुथाः 6926. R. 2, 38, 1. 90, 2. 3, 7, 8. R. 3, 28. RACH. 12, 8. KŪĀ- RAS. 3, 54. 7, 9. ÇĀK. 180. Spr. 638. KATHS. 71, 22. कौशेयवाससी पीते वसानम् — अ३मृत्युमौल्याभरणं स्फुरन्मकरकुण्डलम् BŪĀ. P. 10, 66, 14. BHAṬṬ. 4, 10. कुशवीरे वसितुम् R. GORR. 2, 37, 18. Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8. 7, 8, ÇI. 28. वसित्वा मे३युनं वासः M. 4, 116. 11, 122. BŪĀ. P. 10, 15, 45. 41, 39. 65, 30. BHAṬṬ. 3, 45.

— caus. anziehen lassen, hüllen in, bekleiden mit; med. sich hüllen in: (ने३ज्वा) वासांसि न च वासयेत् soll nicht die Kleider von Andern tra-

gen lassen M. 8, 396. वस्त्रेषो वससा मन्मना प्रुधिम् RV. 1, 140, 1. गव्या वस्त्रे वसयन्त इत् 8, 1, 17. Ἀγ. Ggn. 1, 19, 14. Litz. 2, 6, 1. यद्वाभिर्वसिष्यसे wenn du in Mitleid dich kleiden willst RV. 9, 2, 4. यद्वा गोभिर्वसयते (aus metrischen Rücksichten) 14, 8. कदा स्तोमं वसयो ऽस्य राया 6, 35, 1. तं गोभिर्वसयामसि 9, 35, 5. 43, 1. वासित = वस्त्रधृक् H. an. 3, 295. fg.

— अघि anstehen: उताधि वस्ते सुभगा मधुवर्धम् RV. 10, 75, 8. — Vgl. 2. अघिवास und अघिवास.

— अघु bekleiden, umfassen, (schützend) umgeben: सोमस्त्वा राज्ञाम्तेनानु वस्ताम् RV. 6, 75, 18. इतिवास्मो अघु वस्ता वृतेन AV. 7, 27, 1. प्राणाः प्रज्ञा अघु वस्ते पिता पुत्रमिव 11, 4, 10. 13, 3, 11. sich bekleiden Čik. Bn. 25, 15. Pān. Ggn. 3, 4.

— अघि sich hüllen in: यथास्तरितं मातरिश्वाभिवस्ते Kauç. 98. — caus. bekleiden, bedecken: पिता यत्सीममि वृषैरवासयत् RV. 1, 160, 2. 9, 75, 5. गोभिष्टे वर्णमभि वसयामसि 104, 4. भस्मना TS. 2, 6, 3, 4. TBr. 3, 2, 3, 7. Çat. Bn. 4, 2, 3, 16. fg. Kār. Ça. 2, 5, 25.

— उप s. उपवासन.

— नि anziehen über ein anderes Gewand Kār. Ça. 15, 5, 12. umthun, anlegen: (खड्गेन) अघं वाससम्पिक्त्वा निवस्य (so die ed. Bomb. und N. 10, 19) च MBh. 3, 2851. R. Gora. 2, 99, 2. वासोभिर्हृत्स्वः यो वै निवसितः पुरा gekleidet in 108, 32. sich kleiden, sich aufputzen: न्यवसिष्ट ततो ऋष्टुं रावणाम् Bhāṭṭ. 15, 7. निवद्धम् 3, 44. — Vgl. 2. निवसन, 2. निवास, 2. निवासिन. — caus. anziehen: वासः MBh. 3, 2681. R. ed. Gora. 2, 38, 16. पीतैर्निवासिता वस्त्रैः gekleidet in 5, 27, 22. नानाकर्म^० so v. a. beschäftigt mit MBh. 13, 1885. Vgl. निवास (आच्छादने) Dhātup. 35, 38 und 2. निवासन.

— प्रतिनि s. प्रतिनिवासन.

— संनि umthun, anlegen: प्रावारान् MBh. 3, 745.

— परि 1) anziehen RV. 3, 1, 5. — 2) umgeben, um Etwas her sein: अक्षरात्रे परि सूर्यं वसति AV. 13, 2, 22.

— प्र anziehen, umnehmen: मृगाजिने प्रवस्ते R. 2, 100, 30.

— प्रति dass.: स ई रेभो न प्रति वस्त उन्नाः RV. 6, 3, 8. — caus. sich hüllen in (Instr.): अजिनेः प्रतिवासितः MBh. 2, 2469. 2502. 3, 11362. 5, 930. 2147. 9, 1792.

— वि 1) die Kleider tauschen: वासंसी इव विवसंती ये चरावः TS. 1, 5, 20, 1. Ἀγ. Ça. 2, 5, 10. — 2) anziehen, umlegen: मनोरमे न व्यवसिष्ट वस्त्रे Bhāṭṭ. 3, 20. — caus. anziehen, umlegen: विवास्यतां हर्षचर्माणि MBh. 2, 2520.

— सम् sich kleiden in: सम्भेषां वस्तु पर्वतासः RV. 5, 85, 4.

— अघिसम् umnehmen: समानं तत्सुमभिर्वसंती AV. 12, 3, 52.

4. वस् (= 3. वस्) adj. am Ende eines comp. gekleidet in: प्रेतघीवर^० Ragn. 11, 16.

5. वस्, वसति (निवासे) Dhātup. 25, 36. उवास, उपवसु P. 6, 4, 15. 8, 3, 60. Vor. 8, 141. 3, 34. उषिर्वस् P. 3, 2, 108. उषुषाम् Bhāṭṭ. 6, 135. अवात्सीत्, अवाताम् Vor. 8, 141. अवास्तम् Kānd. Up. 8, 7, 8. वत्स्यति (वसिष्यति) Bhag. 12, 8. R. 1, 48, 20. 2, 30, 39. so ist wohl auch Çat. 14, 140 zu lesen) P. 7, 4, 49. वस्ता Kār. 6, 9 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. उपिह्वी P. 1, 2, 7. 7, 2, 52. Vor. 26, 102. 204. episch उष्ठा (MBh. 3, 4077.

Māx. P. 44, 13) und उष्यः वस्तुम्; pass. उष्यते; उषित P. 7, 2, 52. 8, 3, 60. Vor. 26, 102. aus metrischen Rücksichten in der klassischen Sprache häufig auch med.; in der älteren Sprache vom simpl. med. nur part. perf.: वान्साना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा (वा गतम्) verweilend oder verweilt habend RV. 1, 46, 13; und auch an dieser Stelle sind andere Erklärungen möglich. Medialformen in der älteren Sprache s. u. सम्. 1) an einem Orte bleiben, Halt machen, übernachten; verweilen, sich aufhalten, wohnen; stehen bleiben bei Etwas: कुक्षेभिपितं कर्तुः कुक्षेषुतुः wo übernachtet ihr? RV. 10, 40, 2. वसन्नरण्यान्याम् 146, 4. शिरिणाया चिदकुना मक्षेभिरपरीवृता वसति प्रचेताः 2, 10, 3. मा मे ऽग्नेशायां वात्सीत् bleibe keine Nacht länger in meinem Besitz Çat. Bn. 5, 3, 2, 13. मक्षेषु 14, 6, 3, 1. गन्धर्वेषु Ait. Bn. 1, 28. नेत्रेवास्मिं लोके ज्योगिव वसेयुः sich nicht zu lange aufhalten 4, 21. तद्भ्यारभ्य वसति inne halten 5, 10. क्व भगवो ऽवात्सीः wo bist du so lange gewesen? 8, 24. कस्यां देवतायां वसथ bei welcher Gottheit stehet ihr? Çat. Bn. 12, 1, 2, 22. इयं विद्या न ब्राह्मण उवास nahm nicht Aufenthalt 14, 9, 2, 11. ते ऽस्माहृषिवांसो ऽपप्रयति gehen weiter, nachdem sie über Nacht geblieben sind 12, 4, 4, 7. चन्द्रमा नतत्रे वसति 10, 5, 4, 17. रात्रिम् 1, 6, 4, 5. Čik. Bn. 18, 23, 21. Ἀγ. Ggn. 1, 7, 21. 3, 9, 3. mit Auslassung von रात्रि Nacht: यत्र दशैषिषा प्रयाति nach zehnmaligem Uebernachten TS. 3, 4, 20, 2. ऋण्ये तिम्रो वसति Pāṇāv. Bn. 16, 6, 3. 7. यो वनस्पतिष्ववस्तु die Nacht, welche er in den Bäumen zubachte, TS. 6, 2, 3, 4. — उवास सार्धः सुमहान्वेलामासाद्य पश्चिमाम् machte Halt für die Nacht MBh. 3, 2536. वसति तत्र मार्गस्थाः सुरम्ये नगसत्तमे übernachten 12, 5808. 13, 1409. R. 2, 58, 4. Kār. 3, 54. 56. Rāḍa-Tar. 4, 219. इक्ष्वाक्य वसावके R. 2, 50, 12. अस्तु गतासि तं देशं वसाद्य सह मन्त्रिभिः übernachtete 90, 23. नास्यानम्रगृहे वसेत् M. 3, 105. 100. 4, 29. चित्तप तावत् केनापदेशेन सकृदप्याश्रमे वसामः Čik. 27, 2. Unterschied der Bedeutung von aor. und imperf. P. 3, 2, 110, Vārt. तामवसं प्रीतो रजनीं तत्र die Nacht zubringen MBh. 3, 11991. रात्रिं कथयन्तो पुरातनम् — उपतुः 3004. 5, 6041. R. 1, 33, 1. 68, 18. 2, 34, 34. 46, 10. 89, 6. R. Gora. 1, 71, 25. fg. Kār. 18, 255. 25, 62. 42, 50. इह कामाश्रमे राम सुखं वत्स्यामके निशाम् R. 1, 28, 17. 76, 14. R. Gora. 1, 48, 21. तत्र तामुषित्वैको रजनीम् MBh. 3, 11025 (S. 570). R. 1, 9, 51. 31, 30. 2, 54, 1. Bhāṭṭ. 3, 45. तौ रजनीमुष्य R. 1, 29, 1. 48, 8. 2, 15, 1. वत्स्यत्येको निशां साकं मया चेत् Kār. 43, 81. Bhāḍ. P. 9, 14, 39. एकाहं चोदके वसेत् M. 11, 157. स तया बाह्यतः सार्धं त्रिरात्रं नैषधो ऽवसत् MBh. 3, 2308. सो ऽयं रात्रौ वसतु तद्गृहे Kār. 18, 322. 42, 62. वसस्व मयि bleibe bei mir MBh. 3, 2596. 2552. 2598. 2638. 2640. 2842. गुरो M. 2, 164. 175. 4, 1. गुरुकुले वसति स्म, स तत्र वसमानः MBh. 1, 749. Irin. bei Śiz. zu RV. 1, 125, 1. ब्रह्मकुले Bhāḍ. P. 1, 6, 8. मातृकुले Bhāṭṭ. 3, 24. मासाहर्षं न वस्तव्यं वसन्वध्यो भवेन्मम so v. a. ausbleiben, wegbleiben R. 4, 41, 77. गृहे sich aufhalten, wohnen, leben M. 3, 71. 4, 60. 252. 5, 102. 169. वने 6, 1, 28. fg. 11, 72. विषये 7, 138. एवं सह वसेयुवा पृथग्वा 9, 111. शैलेषूपवनेषु च 10, 50. हारतरे ग्रामात् 11, 128. तावत्स्यदसकृन्नाणि तत्कर्ता नरके वसेत् 207. तथा तु तेषां वसतो तस्मिन्नाष्ट्रे MBh. 1, 6109. 3, 1790. निषधेषु 2255. सुखं वत्स्यसि नो गृहे 2382. न्यभास्वस्यं तत्र कृत्वा रामः सत्सहपाः । उवास सीतया सार्धम् R. 1, 4, 31. तस्या वसत्यां वर्षाणि पञ्च पञ्च च — विशाभि-

त्राश्रमे 63, 9. RĪGA-TAN. 1, 180. विख्याताः कवयो वसन्ति विषये यस्य प्रभोर्विर्धनाः Spr. 2080. वसन्ति ये र मलिन्याम् so v. a. die Bewohner von Tām. VARĀH. Bṛh. S. 10, 14. KATHĀS. 30, 95. 31, 22. मध्ये लालितकादीनां उर्वतानां वसन्ति — दुःसंस्काराश्च सो ऽयकीत् RĪGA-TAN. 5, 228. DAṢA. 66, 17. 76, 6 (lies अवास्तम् st. अवास्तम्). PĀNĀT. 68, 24. VET. in L.A. (III) 6, 20. 7, 6. med. MBh. 1, 4588. 2, 609. 2503. 2872. 3, 11658. 4, 13. विराधनगरे वत्स्यसे केम कर्मणा 19. 5, 3823. 13, 720. 5219. 14, 457. HARIV. 6017. R. 1, 25, 8. 50, 4. 2, 34, 43. 48, 21. 52, 27. 3, 75, 12. Verz. d. Oxf. H. 32, 6, 82. Bṛh. P. 1, 47, 37. SADDH. P. 4, 10, a. pass. impers.: इकोप्यतां वत्से यावत्ते भर्तुरागमः Bṛh. P. 7, 7, 12. 9, 13, 11. 20, 14. PĀNĀT. 30, 24. तस्मिन्पटे स भगवानुषिता परिवत्सरम् M. 1, 12. Spr. 1142. उष्ठा मदालसागर्भे MĀK. P. 44, 13. उष्य तत्र यथाकामम् MBh. 3, 2282. 3030. 8032. R. 2, 52, 78. गमिष्यामि वनं वस्तुमहं वितः 19, 2. आसी सपत्नीनां वस्तुं मध्ये न मे क्षमम् 24, 17. 35, 11. 37, 18. 3, 52, 87. 53, 22. अतः संप्रति गच्छावो वस्तुमुज्जयिनीं पुरीम् KATHĀS. 24, 85. 18, 376. दिवसेनैव तत्कुर्याद्येन रात्रौ सुखं वसेत् । अष्टमासेन तत्कुर्याद्येन वर्षाः सुखं वसेत् ॥ sich behaglich betten, behaglich leben Spr. 4182. येन वृद्धः सुखं वसेत्, येनामुत्र सुखं वसेत् 4570. 4863. M. 6, 95. अटमान उवास कृच्छ्रम् Bṛh. P. 9, 10, 9. नाहं कमण्डलावस्मिन्कृच्छ्रं वस्तुमिहोत्सहं spricht ein herangewachsener Fisch 8, 24, 18. betwohnen, geschlechtlichen Umgang haben mit (loc.): वियोनिषु च वत्स्यति (चरिष्यति die neuere Ausg.) प्रमदासु नरास्तथा HARIV. 11167. seinen Standort haben, von Thieren: यत्रोदकं तत्र वसन्ति कसाः Spr. 4776. मूले वसन्ति चेत्फणी 2210. 3198. Glt. 1, 47. KATHĀS. 33, 44. चत्वारः प्राणिनस्तत्र वसन्ति स्म महातरो 107. Hir. 14, 18, v. l. कृत्स्नो लब्धनामानस्तुरगास्तु मनोजवाः । गृहोपकण्ठे नृपतेर्वसेयुः स्वाप्तरत्नताः ॥ KĀM. NĪTIS. 16, 8. bleiben so v. a. nicht fortgehen Spr. 3673. अवश्यं यातारश्चिरतरमुषितापि विषयाः 243. दृष्ट्वा च दूरतो व्याध्रमुवास स सरस्ते PĀNĀT. 1, 3, 69. दूरतम् sich fern halten Spr. 2257, v. l. नावसतत्र (नारमतत्र ed. Bomb.) तत्रास्य दृष्टिः MBh. 13, 1480. sich irgendwo befinden, — sein: स मृत्योर्वसते ऽस्ति के MBh. 12, 8515. पार्श्वतस् Spr. 404, v. l. यत्र तत्राश्रमे वसन् M. 3, 50. 12, 102. नमस्ये ऽहं पितृन् आदे ये वसन्त्यधिदेवताः MĀK. P. 96, 13. पारिजातो वसस्तत्र HARIV. 7706. मतयः तत्रविद्याश्च मायाश्चात्र वसन्ति R. GORR. 2, 8, 44. वसन्ति तत्राधरमधु (मुखाम्बुजे) Spr. 2379. यस्य प्रसादे यद्वा श्रीविजयश्च पराक्रमे । मृत्युश्च वसन्ति क्रोधे 2438. एते (गुणाः) यत्र वसन्ति 2773. यत्राकृतिस्तत्र गुणा वसन्ति VARĀH. Bṛh. S. 70, 23. तर्लवं नयनयोः Spr. 3985. भूतिः श्रीकूर्तिर्धितिः कीर्तिर्दत्ते वसन्ति नालसे 5246. स्वर्गस्थितानामिह जीवलोके चत्वारि चिह्नानि वसन्ति देहे 5368. युगपत्सन्नासन्ने परस्परविरुद्धे नैकस्मिन्वस्तुनि वस्तुं युक्ते SARVADARCANAS. 45, 2. 3. सेवायाम् in Jmdes Diensten stehen Hir. ed. JOHNS. 2700 (सेवया ed. SCHL. 127, 11). sich halten zu (loc.) कुशासने Verz. d. Oxf. H. 20, a. 65. lg. — 2) liegen —, stehen bleiben, verbleiben: तिन्ना रात्रीः क्रीतः सेमो वसन्ति TBa. 1, 8, 5. परिमुषितो ऽवसत् blieb gestohlen TS. 6, 1, 6. 5. CAT. Ba. 9, 2, 9. 3. क्वा वसन्ति KĀT. Ch. 5, 4, 1. वसन्तु नु नं रुद्रम् TS. 6, 4, 9. 1. — 3) mit einem acc. a) in einer Lage u. s. w. sich dauernd befinden, sich widmen, obliegen: नाश्वाक्यो गुरो शिष्यो वासमात्यस्तिके वसेत् M. 2, 212. कृष्टो वासमुवास कृ MBh. 5, 7516. चतुर्दश वने वासं वर्षाणि वसतो मम R. 2, 37, 5. R. GORR. 2, 60, 7. वनवासम् R. SCHL. 2, 75, 3. उदवासम् MBh. 13, 354. अज्ञातवासम् 3, 3020. सुखवासम् R. 1, 17, 17. बहुदुःखवा-

सम् Bṛh. P. 3, 31, 20. राक्षससतिम् MBh. 4, 96. lg. 109. 120. 126. lg. Spr. 239, v. l. अक्षर्यम् AIT. Ba. 5, 14. CAT. Ba. 12, 2, 3. 13. 14, 8, 2. 3. KĀM. U. 4, 4, 8. 10, 1. 8, 7, 2. अक्षर्यार्थम् MĀK. P. 28, 17. आश्रमयेष्टम् d. l. मार्कस्थम् MBh. 12, 3339. वीरासनम् M. 11, 110. इह वत्स्यामः (z. B. मार्कस्थम् Comm.) Āc. G. 3, 10, 2. — b) an einem Orte verbleiben: नदीवनेषु चोषिता Vop. 5, 3. वस तो पुरीम् R. GORR. 2, 114, 24. — c) in der Stelle: ब्राह्मेण विप्रान्वसति युद्धेनैव च तत्रिपान् । प्रदानकर्मणा वैश्यान् भ्रूहान्परिचरेण च ॥ HARIV. 11968 ergänzt NĪLAK. zum acc. घृष्टाय; dem Zusammenhange nach muss वस् hier so v. a. sich beschäftigen lassen (bekleiden?) bedeuten. — 4) partic. उषित a) mit pass. Bed.: दिनमेकं मन्ये तया सार्धमिहोषितम् zugebracht, verlobt BRAHMA-P. in L.A. (III) 56, 13. impers.: यत्रोषितं तया wo du gewollt hast MBh. 1, 3268. कारागृहे RAGH. 6, 40. Spr. 2443. 2928. — b) mit act. Bed. = स्थितवत् TRIZ. 3, 3, 150. α) Halt gemacht —, übernachtet —, verweilt —, sich aufgehalten —, irgendwo gelebt habend: वेलातटेषूपितसेनिकाश्च: RAGH. 18, 22. त्रिरात्रमुषितः drei Nächte zugebracht habend MBh. 3, 2506. एकरात्रोषितः किंचिदपश्यं ब्राह्मणं पथि 11945. ते त्रिरात्रोषिताः प्राप्ताः कर्वीरं पुरातनम् nachdem sie drei Mal übernachtet hatten HARIV. 5682. पञ्चरात्रोषिता पथि 5720. R. 1, 68, 1 (70, 1 GORR.). R. GORR. 1, 75, 8. 2, 12, 1. 6, 106, 1. KATHĀS. 22, 102. वर्षाकालोषित R. 4, 29, 1. शर्वरीम् — तवाश्रमे । उषिताः स्नेहवसतिम् R. SCHL. 2, 54, 36. सुखमस्युषिः MBh. 1, 3269. त्वयि 3, 1737. 2711. 3024. उषितो ऽहं तया सह ich habe mit dir gelebt (geschlechtlich) BRAHMA-P. in L.A. (III) 57, 12. Bṛh. P. 1, 10, 27. सुखोषित der die Nacht gut zugebracht hat MBh. 3, 3003. R. 2, 92, 6. सुखोषितो ऽस्मि रत्ननीम् 5. अज्ञातवासमुषिताः MBh. 4, 1. उषितास्मि तथा बाल्ये पितुर्वैष्मनि 5, 6034. शम्बरस्य गृहोषितः HARIV. 9475. RAGH. 14, 32. MĀK. P. 16, 20. दीर्घकालोषितस्तत्र गिरौ R. 2, 94, 1. सुचिरोषित der lange bei Jmd gelebt hat 32, 17. चिरोषित lange abwesend gewesen Bṛh. P. 1, 11, 10. 14, 39. परिसंवत्सरोषिताः ein Jahr lang abwesend gewesen MBh. 4, 2359. ein Jahr lang gewartet habend 1, 2260. 13, 4672. अयत्तरोषित seinen Standort habend KĀM. NĪTIS. 17, 28. — β) gestanden —, gelegen habend (insbes. über Nacht), von Sachen: संधोषितं कुसुमम् VARĀH. Bṛh. S. 53, 95. तारे दिनेषिते 50, 26. बदराणि सप्तरात्रमुषितानि 54, 114. 55, 18. वर्षद्वयमुषितानि 42, 9. Suca. 4, 158, 15. 2, 33, 19. शतं वत्सरानुषितं घृतम् hundert Jahre alt 1, 181, 16. 199, 19. चिरोषितं भक्तं पर्युषितं च MĀK. P. 34, 57. जलोषित im Wasser gelegen Suca. 2, 448, 15. — γ) gefastet habend (vgl. unter उप): प्रुचिः पुरोधस्योषितः स्नातः VARĀH. Bṛh. S. 46, 15.

— caus. 1) वासयति, ०ते; a) über Nacht behalten, Quartier geben, beherbergen, wohnen lassen; med. P. 1, 3, 89. यदेऽस्ति यदेऽश्वे ऽशनं ददाति wenn er sie beherbergt, wenn er sie speist CAT. Ba. 1, 7, 2, 5. MBh. 1, 5727. 5, 5973. 13, 2114. BHATT. 8, 64. वत्सान्मातृभिः सह वासयेत् die Nacht über belassen LĪT. 5, 1, 2. GORR. 3, 8, 7. act.: त्वयि रात्रिं वासयामसि ved. Clt. beim Schol. zu P. 7, 1, 46. ब्राह्मणं मे पिता पूर्वं वासयामास beherbergen MBh. 3, 1261. अतिथीन् 12, 4057. 3, 982. अथनामास्तिकाश्वीरान्विषये स्वे न वासयेत् 1, 5600. 4, 278. स्वगृहे 5, 7071. 13, 7416. HARIV. 8211. रामं वने वासयता wohnen lassen R. GORR. 2, 91, 13. संपत्तां वासयेद्देके er halte sie eingesperrt M. 8, 365. परिभूतामधः शय्या वासयेद्यभि-

चारिणीम् Jān. 1, 70. सदान्नामस्तथा। १०-अत्रियान्वासयेत्सदा ३३८. वा-
सयितुं गृहे MBh. 13, 7832. R. 2, 101, 21. वासिताश्च मकारण्ये वर्षाणीक
त्रयोदश MBh. 5, 611. कृतावसि वासितः Hit. 92, 19. वटव्या वासिते सार्धे
für die Nacht halt wachen lassen KATHA. 64, 21. अयेना यः समाश्रितः
भिर्वा वासयेत् so v. a. mit Vielen den Beischlaf vollziehen lassen MATSJA-
P. in Vivāda. 50, 15. fgg. über Nacht stehen lassen: तिष्ठो वासयित्वा
Kauṣ. 7. — b) warten lassen, hinhalten: वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न
इन्द्र वचसो बुधोऽथ RV. 7, 37, 6. aufhalten: रिपोर्बलम् Kām. Nitis. 18, 22.
— c) bewohnen: स्वराष्ट्रं वासयेद्वा परदेशापवाकृतात् Spr. 5361. — d)
bestehen lassen, erhalten: ते यदि सर्वं वासयन्ते तस्माद्भव इति Cat. Br.
11, 6, 2, 6. 14, 2, 20. act. in derselben Verbindung Bṛh. Ān. Up. 3, 9,
3, v. 1. bei Čāk. (vgl. jedoch BURNOUR, Yačna S. 344) und Kūṇḍ. Up. 3,
16, 1. यः सर्वलोकानुद्धारति विवृजति वासयति ATHARVAC. Up. bei Muir,
ST. IV, 299, 16. 27. Nṛs. Tīp. Up. in Ind. St. 9, 93. — e) stellen, setzen,
an einen Ort thun: मूर्ध्नि वा वासयेयं वै MBh. 4, 265. स्वमेवंशमवासयत्
(sc. तस्य शरीरे) HARIV. 1428. जघने मम — मणिरसनावसनाभरणानि —
वासय Git. 12, 24. अनध्यायं मुखे वासयते so v. a. beobachtet Stillschwe-
gen, schweigt Nāism. 9, 61. — f) entstehen lassen, hervorruhen: प्रकृतिः
(wird so genannt) प्रकृष्टकरपाद्मासना वासयेद्यतः SARVADARJANAS. 66, 11.
— 2) वसयति wohnen (निवासे) Dhātup. 35, 64, c.
— desid. विवत्सति P. 7, 4, 49, Schol.
— घधि, घध्युषिवम् P. 3, 2, 108, Schol. (einen Ort) bestehen, zum Auf-
enthaltort erwählen, einnehmen (einen Platz), bewohnen; mit acc. P. 4,
4, 48. गिरिमधिवसेस्तत्र विद्यामकृतेः Megh. 26. Ragh. 5, 68. 13, 79. Ku-
māra. 1, 55. KATHA. 24, 92. Bhāg. P. 7, 4, 8. स राजा ब्रह्मदत्तस्तु पुरो-
ध्यवसत्तदा। काम्पिल्याम् R. 1, 34, 46. R. Gorr. 1, 27, 26. Kīn. 5, 21. 27.
UTTARAR. 42, 8 (55, 16). KATHA. 30, 42. Bhāg. P. 3, 21, 25. दण्डकामध्य-
वाता यो BHATT. 5, 6. तनुम् Ragh. 9, 17. भास्करश्च दिशमध्यवास याम् 11,
61. सकासनं गोत्रभिदाध्यवात्सीत् nahm mit Indra denselben Sitz ein
BHATT. 1, 3. कथं पर्णवृत्ता भूमिमधिवत्स्यति मे ह्येषा auf dem Erdboden
liegen R. Gorr. 2, 62, 13. BHATT. 8, 79. 15, 69. partic. घध्युषित 1) be-
setzt, eingenommen, innegehabt (von einem Orte), bewohnt: भरताध्यु-
षितं पूर्वं सो ऽध्यतिष्ठत्पुरोत्तमम् MBh. 1, 3736. 3, 2464. 12208. 13, 2666.
HARIV. 6413. R. 1, 27, 13. 31, 21. 47, 11. 2, 49, 9 (46, 10 Gorr.). R. Gorr.
2, 109, 47. 7, 23, 4. Ragh. 4, 46. 9, 25. 14, 30. Spr. 807. VARĀH. Bṛh. 26, 5.
Čāk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 96. KATHA. 34, 254. 44, 187. 73, 318. RĪŚA-TAR.
2, 169. गोऽध्युषिता मकी Grund, auf dem Kühe sich aufgehalten haben,
VARĀH. Bṛh. S. 53, 98. मरुता परितापकृताध्युषिते — यमुनापुलिनं so v. a.
wo ein — Wind weht Pāṇīn. 3, 12, 4. अनुत्तमेनाध्युषितः (बाहुः) प्रियेण
वीरेण auf dem der Geliebte lag R. 5, 28, 14. — 2) gewollt —, zugebracht
habend: संवत्सरं चाध्युषिता राघवस्य निवेशने R. 3, 53, 3. चिरम् R. SCHL.
2, 30, 8. bewohnend: द्वारकाम् Vop. 5, 2. — 3) dem man obliegt: प्रमदा-
ध्युषिता वृत्तिम् R. 3, 1, 7. — 4) घमाध्युषित n. (sc. नेत्र) eine durch Ge-
nuss saurer Speisen erzeugte Augenentzündung WISS 293. Suca. 2, 805,
8. 315, 1. — Vgl. 1. अधिवास, समवाध्युषित. — caus. 1) über Nacht lie-
gen lassen: अधिवास्यापरेषुः पाटयित्वा Suca. 1, 32, 9. अधिवासित VARĀH.
Bṛh. S. 26, 1. — 2) einwohnen (ein neues Götterbild): सुप्ता (प्रतिमा) सु-
त्यगिर्त्तनाः सत्यगेवमधिवास्य देवसंसप्रदिष्टे काले संस्थापनं कुर्यात्

VARĀH. Bṛh. S. 60, 15. — 3) heimsuchen: वेधव्येनाधिवासितः HARIV.
5398. — 4) sich einverstanden erklären mit Jmd (gen.), Jmd willfahren
LALIT. ed. Calc. 6, 9. Lot. de la b. l. 351. BURN. Intr. 280, N. 1; vgl. अ-
धिवासना.

— अनु mit acc. P. 1, 4, 48. 1) Jmd nachsehen, Jmd an einen Ort fol-
gen; mit acc. der Person MBh. 5, 664. 12, 6516. 10598. R. 2, 37, 36. 88,
23. 25 (96, 27 Gorr.). अनुषितो गुरुं भवान्, अनुषितो गुरुर्भवता, अनुषितं
(impers.) त्वया P. 3, 4, 72, Schol. — 2) an einen Ort ziehen, zum Auf-
enthaltort wählen: ग्रामम् P. 1, 4, 48, Schol. मथुरामनूष्य Vop. 5, 2. ग्राम्यं
वनम् BHATT. 5, 75. अनुवत्सीतं (अण्डकोश) ईश्वरः Bhāg. P. 3, 20, 15. —
3) verweilen, irgendwo zubringen (eine Zeit): श्रमासभोगनाः सर्वे वासिष्ठा
इव ज्ञातिषु। पूर्णवर्षसकृन् तु पथिध्यामनुवत्स्यथ ॥ R. 1, 62, 17. अनुव-
त्सपि (längere Zeit stehend, älter werdend) न दुष्यति (अनुवासनः) Suca.
2, 198, 8. — 4) अनुवत्स्यते MBh. 3, 14758 fehlerhaft für अनुवत्स्यति, wie
die ed. Bomb. liest. — Vgl. अनुवासिन्. — caus. (das Kalb bei der Mutter)
belassen TBh. 1, 6, 3, 3.

— समनु obliegen, befolgen: कीनाद्वीनं तथा धर्मं प्रज्ञा समनुवत्स्यति
HARIV. 11210 nach der Lesart der neueren Ausg.; समनुवत्स्यति die
ältere Ausg.

— असत् drinnen stecken Čic. 3, 9. निश्चित्य यः प्रक्रमते नात्सर्वसति
कर्मणः der nicht mitten in der Arbeit stecken bleibt MBh. 5, 994. — Vgl.
असत्स्थ.

— अभि verweilen, zubringen (eine Nacht): सुखमभ्युषितो निशाम् R.
3, 17, 2. — Vgl. अभिवास.

— आ 1) verweilen, sich aufhalten, wohnen: अपामुपस्थे विमृता यदाव-
सत् RV. 1, 144, 2. अपामुपस्थे सार्धं काम्यके MBh. 3, 2014. गृहे Bhāg.
P. 3, 32, 1. 7, 10, 47 (= 15, 75). nahe oder gegenwärtig sein: ह्यराशिदा
वसतो अस्य कर्णा RV. 8, 38, 2. — 2) beziehen (einen Ort), zum Aufent-
haltort erwählen, bewohnen; mit acc. P. 1, 4, 48. स्वाजीव्यं देशम् M. 7,
69. Jān. 1, 320. लोकानावसते प्रभान् MBh. 3, 5032. कथंविधं पुरं राजा
स्वयमावस्तुमिति 12, 3228. 13, 5074. षष्टिं वर्षसकृन्नाणि दिवमावसते
स च 5180. पुरीं तां सुखमावसत् HARIV. 4904. 6548. 8160. 8977 (med.).
9167. R. 1, 47, 17. देवतानि च यानि त्वां (पुरि) पालयन्त्यावसति च 2, 50, 2.
54, 42. 108, 86. VARĀH. Bṛh. S. 24, 7. Bhāg. P. 6, 13, 15. नैति गृहान् — आ-
वसन् so v. a. wurden keine Haushalter, gründeten kein Haus 4, 8, 1. आ-
वसतात्स कृत्तः Vop. 5, 2. गुरोस्तत्पम् das Ehebett des Lehrers beziehen
so v. a. mit der Frau des Lehrers Ehebruch treiben Kūṇḍ. Up. 5, 10, 9.
— 3) zubringen (eine Nacht): निशा तां सुखमावसत् MĀK. P. 125, 24. —
4) sich begeben in, antreten: गृहस्थाग्रमम् M. 3, 2. MĀK. P. 28, 15. गा-
र्हस्थ्यम् MBh. 12, 2472. fg. राज्यम् die Regierung antreten R. 2, 12, 57.
42, 21. — 5) fleischlich bewohnen: प्रोत्रो गुप्तमगुप्तं वा द्वैतात् वर्णमावसन्
M. 8, 374. — 6) statt mamas वसति AV. 7, 79, 2 vermuthen wirasma व-
सतिः आवसित KATHA. 54, 124 fehlerhaft für आववासित. — Vgl. आव-
सति, आववास. — caus. 1) beherbergen, bei sich wohnen lassen: विनाश-
कामामकृताममित्रामावासयं मृत्युमिवात्मनस्त्वाम् R. 2, 12, 101. RĪŚA-TAR.
3, 161. — 2) beziehen, zum Aufenthaltort erwählen: इमेर्विधं (नगरं)
कस्मादेवा नावासयन्त्युत MBh. 3, 12188. R. Gorr. 1, 38, 4. 8. यथा हि
ग्राम्या पथिकाः सभामध्यावसेत् (so die ed. Bomb.) पथि । तवाभावासापिप्या-

मि गुरुपत्न्याः कलेवरम् MBH. 13, 2298. प्रेमावासित in der die Zuneigung ihre Wohnung aufgeschlagen hat Spr. 3270. — 3) Halt machen, sich lagern (für die Nacht): इह छात्रावस्यते पान्थिः KATHA. 124, 123. fg. (राज्ञानः) छात्रावसिता नातिहरेषु पुरस्य machten Halt HARIV. 8021. R. GONN. 2, 107, 18. KATHA. 47, 2. 3. 54, 124 (Mischlich अवसित gedr.). 123, 268.

— अथ्या 1) beziehen, zum Aufenthaltsort wählen, bewohnen; mit acc. MBH. 1, 5512. 3, 11215. 4, 2278. 12, 11986. यथा हि प्रून्या पथिकः समाध्यावसेत् (so die ed. Bomb.) पथि 13, 2298. 5320. R. 1, 70, 2. R. GONN. 1, 38, 44. बहुदयमध्यावसत् मा मा रौतसीः BHATT. 8, 80. seinen Aufenthalt haben in, wohnen in; mit loc. MBH. 13, 5279. — 2) sich begeben in, antreten, obliegen: गार्हस्थ्यमध्यावसते MBH. 12, 2339.

— उदा hinausziehen in, zu: वनवासम् MBH. 13, 205. उपावसत् st. उदावसत् ed. Bomb. — caus. hinausbringen, hinaus-schaffen: सर्प तमुदावासयत् Bhāg. P. 10, 16, 1.

— उपा (aus metr. Rücksichten statt उप) fasten WEBER, KRISHNĀ. 228.

— समा 1) Halt machen, sich lagern (für die Nacht): तरोस्तले KATHA. 25, 87. सायम् 28, 120. 56, 390. 57, 73. 109, 82. — 2) beziehen, zum Aufenthaltsort, erwählen, bewohnen: चाग्रमम् R. 2, 54, 41. पुरम् KĀM. NITIS. 4, 57 (Text und Comm. समावसेत्). Bhāg. P. 3, 22, 32. ब्रह्मकुलम् 5, 14, 30. — caus. Halt machen, sich lagern: मलयाधित्यकाया समावासितो वर्तते चित्रवर्णी नाम राज्ञा HIT. ed. JOHNS. 2147. Journ. of the Am. Or. S. 7, 32, 8. मलयपर्यतोपत्यकाया समावासितकटको (v. l. समावासितो) वर्तते HIT. 97, 15. 30, 5 (hier dieselbe v. l.).

— उद् caus. 1) act. und med. aus seiner Stelle entfernen; z. B. das Havis, das Feuer vom Altar (mit oder ohne अग्निम्) TS. 1, 5, 2, 1. 2, 2, 5, 5. 6, 3, 5. TBH. 2, 1, 2, 4. 3, 1. 2, 2. CAT. BR. 1, 2, 3, 6. 3, 3, 2, 4. 11, 5, 2, 2. KĀTJ. ÇR. 25, 2, 3. AIT. BR. 5, 26. KĀTJ. ÇR. 3, 4, 22. 4, 2, 33. ĀÇV. GṆJ. 4, 10, 12. KAUC. 2, 61. 87. KULL. zu M. 11, 41. संयावमनुदास्य Bhāg. P. 10, 29, 5. देवम् 8, 16, 43. (अहीन्द्रम्) ऋदात्प्रसक्तोदास्य 10, 26, 12. PANĒAT. 3, 13, 8. WEBER, KRISHNĀ. 307. fg. mit loc. des Ortes wohin: पृथिव्यां कृदयमूलम् TS. 6, 4, 4, 5. स्थाल्यामाश्रयम् CAT. BR. 2, 5, 2, 11. देव स्वे धाम्नि Bhāg. P. 6, 19, 19. 11, 3, 54. 27, 47. PANĒAT. 3, 9, 8. 11, 27. 15, 45. शिरः abtrennen CAT. BR. 12, 7, 3, 3. ausroden, Bäume ĀÇV. GṆJ. 2, 7, 5. fortgehen heissen: पितृन् SĀHSE. K. 236, b, 4. — 2) verwüsten: रक्त-सोदासितां नगरीम् HARIV. 8266. सदैवतगणोद्धोकाभुदासयति दर्पितः 3065. सर्व देशमुदास्य PANĒAT. 47, 6. — Vgl. उदासन, उदास्य.

— पणुद् caus. = उद् 1) AV. 12, 3, 35.

— समुद् caus. dass. CAT. BR. 2, 6, 3, 7.

— उप 1) verweilen bei (acc), warten, abwarten: देवासुरा यज्ञमुपावसन्मन्त्रमनुवक्ष्यत्यस्मभ्यमिति AIT. BR. 2, 15. आग्निं 36. गृक्षे CAT. BR. 1, 1, 4, 7. आशिता एवाद्योपवसाम। कस्य वाक्तेदम्। कस्य वा शो भवितेति wir wollen abwarten, wem es heute oder morgen gehören wird, TBH. 1, 6, 3, 4. उपोस्मि ह्ये पश्यमाणे देवता वसन्ति TS. 1, 6, 3, 3. यज्ञमेवारभ्य गृक्षोपवसति 6, 4, 3, 1. CAT. BR. 3, 6, 2, 26. यते वयं पश्यन् उपवसाव dessen Erscheinen sehend wir bei dir bleiben wollen 8, 1, 2, 2. — 2) (mit Essen zuwarten) sich enthalten, fasten P. 1, 4, 48. VĀRTI. mit acc. der Speise oder der Zeitdauer: यद्वायानुपवसति TS. 1, 6, 3, 3. पौर्णमासेन CAT. BR. 1, 6, 2, 81. fgg. तदक्: 11, 1, 2, 4. त्रिरात्रम् ÇĀHSE. GṆJ. 5, 1, 10.

पौर्णमासीम् KĀTJ. ÇR. 2, 1, 1. ĀÇV. GṆJ. 1, 9, 3. 13, 2. त्रि त्रिपोषित GONN. 4, 8, 12. KAUC. 94. 140. उपवत्स्पदुक्त 1. 8. med. ÇĀHSE. GṆJ. 2, 12. — उपवसेदिनम् M. 2, 220. 5, 20. 11, 157. 213. 259. JĀH. 3, 292. MBH. 15, 126. R. GONN. 1, 45, 1. VARĀH. BṆH. S. 105, 8. Bhāg. P. 7, 12, 5. WEBER, KRISHNĀ. 226. त्रिरात्रमुपोष्य JĀH. 3, 264. MBH. 3, 4060. 5092. Spr. 4494. VARĀH. BṆH. S. 26, 11. KATHA. 93, 82. Bhāg. P. 4, 8, 71. 8, 9, 14. उपोषित gefastet habend, nüchtern JĀH. 2, 97. MBH. 13, 3259. 3264. 3267. 3276. HARIV. 7602. RAGH. 16, 89. KATHA. 33, 156. 42, 173. PANĒAT. 199, 12. तत्तीरोपोषित KATHA. 46, 107. तं द्वादशारुमुपोषितम् 114, 48. 115, 141. त्रिरात्रोपोषित JĀH. 3, 302. MBH. 3, 4086. KATHA. 19, 6. 21, 143. RĪGĀ-TAN. 4, 100. उपोषिताभ्यामिव लोचनाभ्याम् RAGH. 2, 19. mit pass. Bod. in Fasten zugebracht: तिथि WEBER, KRISHNĀ. 222. n. das Fasten Spr. 4455. MĀK. P. 16, 61. उपोष्य in Fasten zuzubringen WEBER, KRISHNĀ. 227. fg. — 3) beziehen, zum Aufenthaltsort erwählen; mit acc. P. 1, 4, 48. ग्रामम् Schol. विकुण्ठम् VOP. 5, 2. — 4) sich zu Jmd (acc.) in die Lehre begeben MBH. 5, 2177. — 5) antreten, sich widmen, obliegen: तपःश्रद्धे ये न्युपवसन्ति MURD. UP. 1, 2, 11. वनवासमुपावसत् MBH. 13, 205 nach der Lesart der ed. Bomb. उदावसत् ed. Calc. किमिच्छन्मुपोषिता MĀK. P. 126, 17. 19. — 6) उपवसित ĀÇV. GṆJ. 1, 14, 7 bei Str. fehlerhaft für उपावसित (von सा mit उपा), wie eine von uns verglichene Hdschr. liest; vgl. CAT. BR. 3, 9, 2, 8. Andere schreiben ganz falsch उपवसथा, die Ausg. der Bibl. ind. उपवसिथा. — Vgl. उपवसथ, उपवस्तु, उपवास, उपवासिन्, उपोषण fg. — caus. 1) warten, eine Zeit zubringen lassen TS. 6, 3, 2, 2. — 2) fasten lassen PĀ. GṆJ. 1, 14. R. 2, 5, 4 (4, 4 GONN.). अतिथिं नोपवासयेत् MBH. 12, 7046 = 13, 7576.

— समुप 1) fasten: समुपोषित gefastet habend MBH. 13, 3273. VARĀH. BṆH. S. 105, 16. Bhāg. P. 9, 4, 30. — 2) antreten, obliegen: तद्वत् समुपोषिता MĀK. P. 126, 9.

— नि 1) verweilen, sich aufhalten, seinen Standort haben (von Menschen und Thieren und bisweilen auch von Sachen), wohnen NIN. 10, 12. 21 (ruhen im Gegens. zur Bewegung). एकारात्रं तु निवसन्ति तिथिर्वा-क्षणाः स्मृतः M. 3, 102. MBH. 3, 1454. 4, 276. अपरात्र — मासानष्टौ न्यवसत्सुखम् R. 3, 15, 26. केनापिदेशेन सकृदप्याश्रमे निवसामः ÇĀK. 27, 2, v. l. प्रूदस्तु यस्मिन्कस्मिन्वा देशे निवसेत् M. 2, 24. 4, 61. 5, 43. 6, 4. 11, 78. JĀH. 2, 184. BHAG. 12, 8. MBH. 1, 5567. fg. 3, 2622. fg. 2641. 13848. 16917. 4, 148. 5, 7539. 12, 6816. HARIV. 3948. R. 1, 9, 70. 17, 41. 48, 30. 32. 2, 27, 12. 16. 21. 98, 30. 3, 42, 5. Spr. 1461. 3868. ÇĀK. 26. VARĀH. BṆH. S. 53, 84. KATHA. 12, 194. 16, 5. 18, 62. 22, 151. 23, 42. 26, 62. RĪGĀ-TAN. 5, 398. PRAB. 25, 12. 107, 13. DAÇAK. 69, 8. Bhāg. P. 4, 8, 43. 5, 18, 29. 10, 20, 22. शशकश्चन्द्रमण्डले PANĒAT. 160, 23. तत्र रात्रौ निवसन्ति पत्निषाः HIT. 9, 4. 14, 16. 18. 17, 14. 22. 38, 8. त्वयि ये च निवत्स्यन्ति देवगन्धर्वदानवाः R. 4, 43, 45. इत्थं क्रियासु निवसन्त्यपि यासु तासु पुंसो श्रियः KATHA. 27, 208. निवसन्नर्तदारुणि लङ्गो वक्रिः Spr. 169. इत्थलास्तच्छिरोदेशे तारका निवसन्ति याः AK. 1, 1, 2, 25. हरे मार्गान्विवसति (शात्मले) Spr. 1223. तत्रस्थस्यापि मे नित्यं कृदये सै निवत्स्यसि R. GONN. 2, 28, 32. — med. MBH. 1, 6435. 3, 1453. 11430. 12703. 4, 287. 324. 7, 2400. R. 2, 44, 12. Bhāg. P. 8, 24, 13. Hierher könnte man ziehen (mit metrischer Dehnung, die jedoch vom Padap. nicht angenommen wird): न ते श्रैवः प्र-

दिवो नि वामते *verweilt, hält aus* RV. 10, 37, 2. — 2) *bewohnen, innehaben*: स गतः स्वर्निवासं तं निवसन्मुदितः सुखी MBu. 1, 3537. अमुनि पञ्च स्थानानि कलिः — न्यवसत् Bula. P. 1, 17, 40. — 3) *betwohnen* (geschlechtlich): रोहिणी निवसति (सोमः) MBu. 9, 3038. — 4) *sich dauernd in einer Lage befinden, sich unterziehen*: अज्ञातवासं न्यवसन्नास्तस्य निवेशने MBu. 3, 2853. कथं वनर्का वनवासमाश्रमे निवत्स्यते (v. l. सक्प्यते) लेशमिमम् 16899. — 5) *न मे वैरो निवसते* HARIV. 6049 fehlerhaft für *न मे वैरो प्रवसति*, wie die neuere Ausg. hat. — Vgl. *निवसति* 188. *निवस्तव्य*, 1. *निवास, निवासिन्*. — *caus.* 1) *verweilen lassen, beherbergen, aufnehmen* (in seinem Hause): (तान्) न्यवासपत्स्वगेकेषु Bula. P. 10, 45, 16. 71, 44. 73, 28. पर्यङ्के setzen auf 81, 17. — 2) *bewohnt machen, bevölkern*: संनिवासान् MBu. 12, 4366. — 3) *zur Wohnstatt wählen, bewohnen*: निवासयामास तदा लङ्काम् R. 7, 3, 31. — Vgl. 1. *निवासन*.

— अधिनि *zur Wohnstatt wählen*: सुरनदीम् Spr. 1001.

— संनि *zusammen wohnen, — leben*: यादृशैः संनिवसति Spr. 4874. ततः सतां संनिवसेत्समागमे 5116. *wohnen*: यस्मिन्संनिवसेत्पुरे MBu. 14, 561. R. in LA. (III) 64, 18 (in den drei Ausgg., die uns zu Gebote stehen, *स न्यवसत्*, nicht *संन्यवसत्*).

— निम् *ausleben, zu Ende leben*: वासमिमं निरुष्य MBu. 3, 915. वने वासमिमं निरुष्य (निरुष्य ed. Calc.) 962 (nach der Lesart der ed. Bomb.). कृच्छ्रं वासम् 5, 646. दुर्गवासम् 14, 749. तस्मिन्गुरो गुरुवासं निरुष्य 14, 749. — *निर्वत्स्यामि* 4, 24 fehlerhaft für *निर्वत्स्यामि*, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. *निर्वास*. — *caus.* 1) *aus seinem Wohnorte entfernen, vertreiben, verbannen*: पुरात् M. 9, 225. राष्ट्रात् MBu. 2, 2644. R. 1, 39, 22 (40, 20 GORR.). राष्ट्रादनवासाय 2, 21, 4. वनम् 39, 11. R. GORR. 2, 3, 25. 18, 6. 81, 18. 3, 79, 47. Spr. 2186. RAOU. 14, 67. UTTARAB. 87, 10 (112, 6). KATHAS. 4, 68. 10, 41. 23, 25. 24, 76. fg. 39, 56. 282. 51, 73. 57, 118. RAGA-TAN. 1, 115. 344. 3, 288. 330. 6, 342 (निर्वासिता देशात् zu schreiben). DAÇAK. 82, 14. Bula. P. 3, 1, 15. 4, 8, 65. *entlassen*: मुखनिर्वासिता वायुः 5, 16, 25. देही निर्वास्यते कदा नु 3, 31, 17. — 2) *sich vertreiben, zubringen, verlieben*: मृगायाविकारं निर्वासितसकलदिवस Z. d. d. m. G. 14, 574, 16. — Vgl. 1. *निर्वासन, निर्वासनीय* (auch DAÇAK. 82, 12), *निर्वास्य*.

— परि *verweilen*: द्वादशरात्रं परिवसत्युखावदधिं विधत् KATJ. Ça. 22, 1, 21. चतुर्दश किं वर्षाणि पर्युष्य विज्ञने वने R. GORR. 2, 52, 18. 3, 15, 25. तथा परिवसन्धैव राघवः सकृत् सीतया lebend 29. एतान्यथावत्कृतप्रापयित्तानपि संसर्गितया न परिवसेत् so v. a. er verkehre nicht mit diesen KULL. zu M. 11, 190. भर्ता राजकुले कार्यवशात्पर्युषितः übernachtete PANÉAT. 40, 18 (ed. orn. 36, 18). गङ्गापर्युषित an der Gänge die Nacht zubringend MANK. P. 9, 2. पर्युषित über Nacht gelegen, — gestanden, gestrig, überh. abgestanden, alt, verdorben; von Speisen und anderen Stoffen GORR. 3, 5, 4. M. 4, 211. 5, 24. JĀĀN. 1, 167. 169. BHAG. 17, 10. MBu. 12, 1323. 13, 5048. SUÇA. 1, 65, 8. 81, 6. 174, 8. 191, 9. 2, 247, 18. Verz. d. Oxf. H. 281, 6, 48. Spr. 2883. MANK. P. 34, 57. 35, 1. पर्युषा वनमाला Bula. P. 14, 6, 12. दशरात्रपर्युषित zehn Tage gestanden, — alt SUÇA. 4, 174, 19. निशा° 2, 414, 14. 437, 1. रात्रि° 4, 158, 18. रात्रौ गोमूत्रपर्युषितम् über Nacht in Kuhharn gelegen 2, 72, 9. पर्युषितं वाक्यम् ein alt gewordenes so v. a. nicht zur Zeit gelöstes Wort (= प्रतिज्ञातकालातिलङ्घिन् NILAK.) MBu. 3, 2865. अपर्युषितपाप dessen Sünden nicht über Nacht bestehen d. i. als-

bald gesühnt sind (= निःशेषित NILAK.) 1, 6456. — Vgl. परिवसथ, परिववास. — *caus.* über Nacht stehen lassen ÄCV. GĀM. 2, 8, 4.

— प्र 1) (*für die Nacht seine Wohnung verlassen*) *verreisen, sich entfernen*: प्र प्रवासिष्व वसतः RV. 8, 29, 8. दीक्षित्विमितात् TS. 6, 2, 5, 5. TBa. 3, 11, 2, 2. गृहेभ्यः ÇAT. Ba. 11, 3, 1, 5. MBu. 4, 129. संवत्सरं प्रोष्य ÇAT. Ba. 14, 9, 2, 8. पितरं प्रोषुषमागतम् 12, 5, 2, 8. 2, 4, 2, 6. VS. 3, 42. AIT. Ba. 7, 2, 12. आत्प्या प्रवसति PANÉAT. Ba. 17, 1, 2. प्रवत्स्यत् ÄCV. Ça. 2, 5, 1. वर्षगणं प्रोवासं KĀND. Up. 4, 4, 5. प्रवासां चक्रे 10, 2. अप्रोषिवाङ्गृपतिः ÇĀĀN. Ça. 8, 24, 3. प्रोष्यागच्छताम् ved. Cit. bei MALLIN. zu RAOU. 1, 49. M. 9, 74. MBu. 3, 13084. 16811. HARIV. 8931. R. 7, 72, 12. Spr. 4816. RAOU. 11, 4. Bula. P. 1, 11, 32. प्रोषित von Hause abwesend, in der Fremde weilend, verreist: प्रोषितश्चेत्प्रेयात् KATJ. Ça. 25, 8, 9. 3, 4, 29 (अ°). M. 9, 75. fg. JĀĀN. 1, 84. MBu. 1, 750. R. 2, 72, 2. 49. 76, 6. 103, 38 (111, 43 GORR.). 106, 7. R. GORR. 2, 17, 32. MĀĀN. 84, 2. HIT. 6, 9. MEON. 97. VARĀN. BHU. S. 78, 6. 90, 14. KATHAS. 16, 105. KAUSH. Up. Einl. 2, 6. DAÇAK. 59, 9. Bula. P. 8, 16, 8. पतङ्गे प्रवसति wenn die Sonne vom Himmel verschwindet, nicht mehr scheint VARĀN. BHU. S. 27, 2. प्रोषित untergegangen (he-lakisch): इन्द्र 7, 17. ने मे वैरो प्रवसति (so die neuere Ausg.) एकाकम्पि verschwinden, aufhören HARIV. 6059. प्रोषितपत्तलेखे verschwunden, verwischt RAOU. 6, 72. — 2) *verweilen, sich aufhalten*: प्रवत्स्यति मुखं वने R. 2, 36, 8. यत्र नित्यं प्रवसति (भवति ed. Bomb.) स्वयं देवः प्रज्ञापतिः MBu. 6, 466. अत्र वटे यन्निणी प्रवसति GAUPA. zu ŚĀĀKHIJAK. 4. — 3) = *caus.* *verbannen*: रामं वनवासे प्रवत्स्यति R. 2, 41, 6. — Vgl. *प्रवसथ* fg., °वस्तव्य, °वास, °वासिन्, अप्रोषिष्वम्. — *caus.* etwa *entfernen* RV. 3, 7, 8. Jmd aus seinem Wohnort vertreiben, verbannen M. 8, 128. 284. 352. 9, 289. 10, 96. JĀĀN. 2, 294. MBu. 1, 5694. 6, 4089. HARIV. 10311. R. 1, 70, 28. 2, 49, 6. KATHAS. 39, 203. 56, 306. 60, 22. RAGA-TAN. 6, 41. — तीर्थयात्राप्रवासितः KATHAS. 73, 222 fehlerhaft für °प्रवासितः. — Vgl. *प्रवासन* 1).

— अप्रप्र a. अप्रोषित.

— विप्र *verreisen, in die Fremde ziehen, in der Fremde weilen*: विप्रोष्य nach einer Reise GORR. 2, 8, 21. ÇĀĀN. GĀM. 2, 16. M. 2, 132. 217. स तत्र (जनपदप्रदेशे) बहूनि वर्षाणि विप्रवसेत् SADDH. P. 4, 8, a. वनं विप्रोषिते मयि R. GORR. 2, 26, 37. 32, 28. चिर्विप्रोषित lange in der Fremde weilend, — gewollt habend 111, 42 (103, 38 SCHL.). MBu. 3, 2712. HARIV. 4779. KATHAS. 64, 114. राज्यविप्रोषित so v. a. ausserhalb des Reichs in der Verbannung lebend MBu. 4, 7. विप्रोषितकुमारं राज्यम् RAOU. 12, 11. भित्तुभिर्विप्रवसिते nachdem die Bettler fortgezogen waren Bula. P. 1, 6, 2. 5. — *caus.* *verbannen*: राष्ट्रात् M. 8, 219. JĀĀN. 2, 187. 270. MBu. 3, 1404. 8892. *verscheuchen, entfernen*: विप्रवासितकल्मष R. 2, 74, 30.

— प्रति *seinen Wohnsitz haben*: समुद्रकुनिमाश्रित्य प्रतिवसत्युत् MBu. 3, 12063. देवानामुपरिष्ठाञ्च गावः प्रतिवसति वै 13, 3805. MĀĀN. 121, 1. PRAB. 83, 11. PANÉAT. 26, 12. 32, 23. 43, 1. 53, 18. 62, 21. 77, 9. HIT. 17, 22, v. l. 18, 8. 26, 18. 27, 11. 59, 14. 79, 7. 110, 2. Z. d. d. m. G. 14, 573, 8. 19. fg. Verz. d. Oxf. H. 183, a, 7. VET. 8, 17. fg. DHŪRTAS. 77, 11. VEDĀNTAS. (Allsh.) No. 102. यत्रेमाः शरदः सर्वाः मुखं प्रतिवसेमहि MBu. 3, 921. R. 3, 53, 28. — Vgl. *प्रतिवसथ, °वासिन्*. — *caus.* *beherbergen*: एतान्गृहे न प्रतिवासयेत् Spr. (II) 5. *andächtig machen*: प्रति मर्त्यां अवास-

यो दमूनाः RV. 3, 1, 17.

— वि 1) *steh ausquartieren, steh fortbegeben*: स्वये पुराद्यवात्सीयत् Buā. P. 3, 2, 16. (देको) इच्छितो विवसितुम् 31, 17. ब्रह्मचर्यम् *in die Lehre gehen* Kūlā. Up. 4, 4, 1. व्युषित *verreist, abwesend* Buā. P. 4, 28, 20. 6, 11, 26. — 2) *zubringen, verleben*: अरण्ये ते विवत्स्यति चतुर्दश समाः R. 2, 23, 23. 89, 1. 92, 1. तपत्या सक्तिं व्युषितं शाश्वतीः समाः MBu. 1, 6628. तां व्युषितां रात्रिम् 3, 3009. अन्यथा व्युषिताः (व्युषिताः ed. Bomb.) पूर्वम् 12, 4124. सा व्युष्टा रजनीं तत्र पितृवैष्मनि 3, 2721. — 3) *bewohnen*: इच्छाकुव्युषिता R. 6, 112, 50. — व्युषित = उषित H. an. 3, 253. Msd. t. 96. व्युष्ट = उषित Traik. 3, 3, 102. Msd. t. 28. = पर्युषित H. an. 2, 99. — 4) *Àcv. Ça. 14, 5, 1 ist st. वत्स्यतः zu lesen वत्स्यतः gegen die Ausg. und die Hdschr.* — Vgl. विवास. — caus. 1) *zum Hause —, zum Lande hinausjagen, verbannen* M. 8, 128. Jān. 1, 388. 2, 82. MBu. 1, 5675 (med.). 5917. पुत्रान्विवाप्तः pass. 2, 2610. 3, 8895. 5, 3440. R. 1, 1, 28. 2, 13, 6. 24, 4. 33, 10. 36, 28. 43, 3. 8. 48, 28. 58, 22. 61, 23. 84, 4. R. Gora. 1, 1, 26. 2, 20, 27. 33, 11. Daçar. 2, 21. Kathās. 4, 84. Buā. P. 9, 11, 15. Bhāt. 4, 35. *fortsenden, entsenden* MBu. 3, 5277. — 2) *(eine Zeit) mit Erzählungen —, mit Gesprächen zubringen*: रात्रिम् P. 3, 1, 26, Vārtt. 8, Schol. — Vgl. विवासन, विवास्य.

— निर्वि *zubringen, verleben*: द्वादशमानि वर्षाणि वने निर्व्युषितानि नः MBu. 3, 3424.

— सम् 1) *act. und med. sich beisammen aufhalten, zusammen wohnen, mit Jmd verkehren*: देवा अमावास्या संवसेतः AV. 7, 79, 1. 80, 1. संवसोनाः स्वसारः RV. 4, 6, 8. 9, 26, 4. आभिः प्रजाभिरिह संवसेत् TBa. 1, 2, 2, 21. Çat. Br. 10, 2, 6, 16. 13, 8, 4, 8. Lāṭj. 4, 4, 22. Nir. 4, 27. संवत्सरं संवत्स्यथ Praçnop. 1, 2. M. 9, 77. तच्च संवत्सुमर्हसि so v. a. *zusammenkommen* R. 5, 7, 27. तान्वशीकृत्य संवसेत् Kām. Nitis. 12, 40. Buā. P. 3, 2, 8. 6, 4, 24. न संवसेत्पतितैः M. 4, 79. 246. Jān. 3, 210. MBu. 12, 470. R. 5, 88, 2. Buā. P. 9, 14, 40. न च तैः सह संवसेत् Jān. 3, 15. 227. MBu. 4, 109. R. 3, 30, 18. Spr. 1037, v. l. mit acc. der Person M. 11, 190. Jān. 3, 299. — 2) *sich aufhalten, seinen Wohnsitz haben, leben*: तितौ च ये चाधस्तात्संवसेते MBu. 12, 11809. तथा संवसतस्तस्य मुनीनामाश्रमे सुखम् R. 3, 15, 28. स्वभूमौ नैत्र संवसेत् Vorz. d. Oxf. H. 269, a, 38. — 3) *zubringen (eine Zeit)*: तां समुष्य निशां कृत्वा प्रभाति प्रत्यबुध्यत R. 3, 12, 1. वार्षिक्यं समुवास 7, 81, 2. क्षणमिव पुलिने यमस्वसुतां समुषितः — निशाम् Buā. P. 3, 4, 27. — Vgl. संवसथ u. s. w. — caus. 1) *zusammen wohnen lassen, zusammenbringen*: (सोमम्) सं गोभिर्विवाप्तयामसि RV. 9, 8, 5. प्रजा अग्रे संवासय । आशाश्च पशुभिः सह TBa. 1, 2, 4, 13. Lāṭj. 3, 6, 1. — 2) *beherbergen* MBu. 13, 7418.

— अघिसम् *sich beisammen aufhalten, zusammen wohnen*: तस्यो देवा अघि संवसेत उत्तमे नाकं इह मादयताम् TS. 3, 5, 4, 1 = TBa. 3, 1, 2, 12.

— अभिसम् *sich vereinigen um*: अघिं गृह्यतिम्भि संवसोनाः TBa. 3, 7, 4, 4. स कृत्तिकाभिर्भिसंवसोनाः 1, 4, 1. Lāṭj. 2, 9, 1.

6. वस् (wohl = 5. वस्) *etwa Wohnplatz oder Ansässiger*: वसो (= वसती प्राणिनाम् Sā.) राजानं वसतिं जनानाम् *der Häuser (Angesessenen) Herrscher, der Leute Heimath* RV. 5, 2, 6. Es könnte auch वसं angenommen werden.

7. वस् (वस्ते), वसिष्ठ, वावसे (ववसे Padap.), वस्तेस्: *den Angriff*

oder Lauf richten gegen, losstürmen auf: मध्ये वसिष्ठ तुविन्मणोर्वीः (nämlich दासस्य) *stole mitten zwischen seine Schenkel* RV. 8, 59, 10. आजावर्हि वावसानस्य नर्तयन् *indem er den Schleuderstein des Angreifenden oder Zielenden schnellte* 1, 51, 3. रायः सूनो सक्तो वावसाना वसतिं वसेम वृजन् नाकः *dem Erwerb nachjagend* 6, 11, 6. रतौ अग्निमधुषं तूर्वपाणं सिंहे न दमे अर्पासि वस्तेः *wehre dem gefräßigen Feuer, dass es nicht wie ein Löwe auf die Werke (d. h. Geräthe, Besitzthümer) im Hause sich stürze* 1, 174, 3.

— अनु *den Lauf richten nach*: सध्यामनु स्फुर्यं वावासे वृषा न दानो अस्य रोषति *er eilt nach der linken Seite (wo der Anrufende sich dankt): unsern Schmaus verschmäht er nicht* RV. 8, 4, 8.

8. वस्, वसति (स्नेहच्छेदापरूपेषु, स्नेहन v. l. st. स्नेहः अवहरण und उपहरण v. l. st. धपहरण; वधे Vor.) Dhātup. 33, 70.

— उद् *vgl. उदासन 2).*

— नि, निवासित *um's Leben gebracht* Spr. 2440, v. l.

— निस् *vgl. 1. निवासन 2).*

— परि *rings abschneiden, ausschneiden*: यावदलोहितं तावत्परिवास्य Air. Br. 2, 14. औदुम्बरीम् Çat. Br. 3, 6, a, 6. यूपम् 4, 17. वषाम् 8, 2, 18. Kāṭj. Ça. 6, 1, 28. 6, 13. मूलतः शाखाम् Manu. zu VS. 1, 17. Schol. zu Kāṭj. Ça. 1, 3, 23. — Vgl. परिवासन.

— प्र *vgl. प्रवासन 2).*

9. वस्, वसति (स्तम्भे) Dhātup. 26, 105.

वस *nom. act. von 3. वस् in उर्वस.*

वसति (von 3. वस्) f. Unādis. 4, 60. 1) *das Haltmachen für die Nacht, Ueberrachten; das Verweilen, Aufenthalt; = वास, अवस्थान* Traik. 3, 3, 182. H. an. 3, 293. Msd. t. 151. न कंचन वसतो प्रत्याचक्षीत Taitt. Up. 3, 10, 1. Çat. Br. 14, 9, 4, 5. तिस्रः — मार्गे वसतीरुषित्वा *drei Mal übernachtend* Ragh. 7, 30. तस्य मार्गवशादेका बभूव वसतिर्यतः 15, 11. तवेह वसतिः कुतः *wie kannst du hier die Nacht über bleiben?* Sāh. D. 332, 10. ग्रामीणैर्ब्रजतो जनस्य वसतिर्यमे निषिद्धा यथा Spr. 1335. शर्वरीम् — तवाश्रमे । उषिताः स्नेहवसतिम् (उषिता स्मो ह व^o ed. Bomb.) R. 2, 54, 36. निवेशनानां क्षेत्राणां वसतीनां च दातारः MBu. 13, 1672. एकान्ते *das Wohnen an einsamem Orte* Spr. 2279. रम्यं कर्म्यतलं न किं वसतये 2589. Kathās. 115, 76. MBu. 3, 13282. अरण्ये 8, 4252. पितृमन्दिरे Spr. 5373. अध्याक्रान्ता वसतिरमुनाप्याश्रमे Çik. 47. आवासे नैकास्मिन्वसतिशिरम् Mārk. P. 28, 29. गर्भेषु Spr. 2734. चरिष्यसि — वनेषु वसतीः पुनः so v. a. *wohnen, sich aufhalten, leben* MBu. 3, 2044. यथा रात्र्यात्परिभ्रष्टो वसामि वसतीरिमाः 5, 2620. 3, 455. त्वमिवाज्ञातवसतिं चन्द्रे वसतिं वार्षिकीम् Hariv. 3571. उवास दुःखवसतिम् *ein Leben voller Leiden leben* MBu. 3, 16135. दुःखवसतिमिमां प्राप्तास्मि शाश्वतीम् 5, 7878. स पक्षे पक्षनाभस्य रोचयामास वसतिम् Hariv. 2927. गोलोक^o adj. Pañśār. 4, 8, 22. तत्र स्कन्दं नियतवसतिम् Megh. 44. वसतिं कर् *sich niederlassen*: चक्रे वसतिं रामगिर्याश्रमेषु 1. Rāśa-Tar. 2, 166. कृतवसतिरमुष्मिन्नेव तस्थौ पुरे सः Kathās. 29, 194. कृतवसतयो यत्र धनिनः *wo reiche Leute wohnen* Spr. 770. Pañśāt. 123, 16. यस्यास्तोपे कृतवसतयः — क्साः Mzen. 74. वसतिं यत् *dass* Kathās. 10, 1 (für die Nacht). 24, 107. वसतिं बन्धु *dass* Rāśa-Tar. 2, 97. — 2) *Nest* RV. 1, 25, 4. 33, 2. उत्ते वर्षाद्यद्वसतिर्यपसन् 124, 12. 6, 64, 6. 3, 3. विर्योनां वसताविव 9, 62, 15. 10,

97, 5. 127, 4. AV. 8, 83, 1. — 3) *Aufenthaltort, Wohnung, Haus, Behausung* AK. 3, 4, 14, 69. H. 991. H. an. MED. RV. 4, 31, 15. 5, 2, 6. VS. 18, 15. ब्राह्मणं वसत्ये नापरुन्ध्यात् TBa. 3, 7, 2, 3, 5, 4 (आवसति vom Comm. angenommen). CAT. Ba. 6, 8, 2, 12. 14. 13, 4, 2, 17. VIKR. 137. Spr. 3684. पक्षेयारणाम् MBH. 7. रमण 38. KATHA. 16, 30. वसति निज्ञाम्। प्रविवेश 93. 24, 110. 28, 129. 38, 157. 45, 150. 49, 236. 53, 73. 58, 13. 79, 31. 85. 96, 108. RIG-Tab. 3, 231. 4, 129. 431. 5, 431. 6, 237. PRAB. 80, 7. NALOD. 4, 29. जीवितेश RAGH. 11, 20. मुञ्जमानाम् 6, 77. RIG-Tab. 4, 203. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95. *Niederlassung* Mink. P. 49, 47. fg. *ein Gaina-Kloster* HALJ. 5, 21. *Behausung* so v. a. *eine Stätte von, — für:* वसु-संपदाम् KUMĀR. 6, 27. अवज्ञाविक्रमिन् Spr. 711, v. 1. धर्मक KATHA. 67, 27. तच्छङ्का RIG-Tab. 4, 93. शौर्यशृङ्गार 5, 233. Dhṛtas. 73, 16. 83, 2. — 4) *Nacht* AK. H. 142. H. an. MED. HALJ. 1, 108. न शेते वस-तीरमर्षात् MBH. 3, 14752. 15, 804. तिसृणां (so die ed. Bomb.) वसतीनां हि स्थानं परमदुःखम् 3, 16718. — Vgl. गर्भं, उर्वसति, पितृ, प्रति, राज, सन्न, सक.

वसतिद्रुम m. *ein Baum, unter dem man auf der Reise zu übernachten pflegt*, RAGH. 12, 14.

वसतीर्वरी (von वसति) adj. pl. ० र्मस् नमिच घापस् heisst das am Vorabend des Soma-Opfers aus Fließendem geschöpfte Wasser, über-nächtiges Wasser IND. St. 10, 368. ATT. Ba. 2, 20. TS. 6, 4, 2, 1. CAT. Ba. 3, 6, 2, 26. 9, 2, 16. 3, 12. 4, 25. KĀTJ. Ça. 8, 9, 7. 17. 9, 3, 12. 15. LĪTJ. 1, 9, 8. 3, 4, 4. ĀCV. Ça. 4, 12, 8.

1. वसन (von 3. वस्) m. n. SIDDH. K. 249, a, 10. 1) n. *Gewand, Kleid; Tuch, Zeug* AK. 2, 6, 2, 17. H. 666. = वस्त्र und कान् an. 3, 410. MED. n. 121. नवा मातृभ्यो वसना ज्ञाति RV. 4, 95, 7. ĀCV. Ça. 4, 4, 6. तस्यो-रिहवसोऽर्थ 5, 6, 10. LĪTJ. 2, 6, 1. 8, 23. याविक 8, 6, 30. अकृत 9, 8, 4. KAUC. 54. शुचि GOBH. 2, 8, 2. नैमश्रुण्णैर्वा 10, 5. कृष्ण KAUC. 31. 83. Nir. 8, 9. KĀND. UP. 8, 8, 5. KAUSH. UP. 2, 15. M. 2, 174. वसनस्य दशा 3, 4. त्रीणां 10, 125. SUCR. 1, 168, 14. MBH. 1, 5104. 5, 5332. R. 3, 55, 14. 5, 19, 10. 36, 27. MECH. 42. VIKR. 115. दिशो ऽपि वसनम् Spr. 1339. 4702. वसनं च यत्कलम् 2727. शीते ऽतीते वसनम् 2989. 2045. 3322. 4462. 4795. VARĀH. BṢH. S. 52, 3. 104, 27. Git. 1, 12. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 24. पीत adj. Bha. P. 19, 16, 9. कोशकार Varāh. BṢH. 27 (25), 31. विराग MBH. 2, 224. नानाविराग R. 4, 33, 28. कुषयुगे विमस्तव-सने KATHA. 55, 119. मलिन (उत्सङ्ग) MECH. 84. गले बद्धा च वसनम् PANĀR. 1, 8, 14. du. Ober- und Untergewand R. 2, 37, 8. 39, 6. 55, 17. ÇIK. 180. एक adj. MBH. 1, 5078. 3, 2569. प्रावार adj. MBH. 2, 2071. चीर adj. HARIV. 10248. R. 2, 52, 64. 75, 12. 101, 21. R. GOBH. 2, 37, 14. 81, 15. 99, 14. 4, 1, 8. KATHA. 4, 69. Am Ende eines adj. comp. f. छा MBH. 1, 5078. 3, 2959. 7, 896. 13, 5865. R. GOBH. 4, 65, 7. 5, 10, 1. 13, 85. 22, 30. 54, 15. KĀM. NIVIS. 7, 49. AK. 2, 6, 2, 17. H. 531. KATHA. 38, 124. PANĀR. 3, 7, 27. उर्वी समुद्रवसना (v. l. ० र्सना) meerumkleidet ÇIK. 68. विकल्प adj. gehüllt in so v. a. (einer Lehre) ankündigend Bha. P. 1, 17, 19. वसन n. und वसना f. = लोकीतीभूषण ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) n. *Belagerung* IND. St. 10, 165. 198. — Vgl. वर्म, नील, भद्र, मुक्त, वि, सु und दीक्षित unter दीक्षित.

2. वसन (von 5. वस्) n. *das Verweilen, Aufenthalt, das Wohnen; =*

निवास ÇABDAR. im ÇKDr. घ्राण MBH. 5, 1680.

वसनमय (von 1. वसन) adj. (f. ई) aus einem Stücke Zeug bestehend: रशना LĪTJ. 8, 11, 32.

वसनवस् (wie oben) adj. bekleidet: उपेत्य वसनवतः स्वाकाकारासाभिः GOBH. 4, 9, 6.

वसनार्ण (1. वसन + ण) n. P. 6, 1, 89. VArt. 6. Vor. 2, 9.

वसनार्णव adj. (f. छा) meerumkleidet: मक्ती R. 7, 11, 16; vgl. समुद्रव-सना unter 1. वसन 1).

वसर्त (von 2. वस्) UNĀDIS. 3, 128. m. n. gāṇa अर्धर्धादि zu P. 2, 4, 31. 1) m. *Frühling* (die Licht bringende Jahreszeit) AK. 1, 1, 8, 18. H. 156. HALJ. 1, 113. RV. 10, 90, 6. 161, 4. AV. 6, 55, 2, 2, 22. 12, 1, 26. VS. 10, 10, 21, 23. TBa. 1, 1, 2, 6. CAT. Ba. 1, 5, 2, 9. 13. 2, 1, 2, 1. 5. fg. वसते दावाशरति 11, 2, 2, 82. KĀTJ. Ça. 7, 4, 4. वसते पर्वणि ब्राह्मण आदधीत ĀCV. Ça. 2, 1, 12. GRHJ. 4, 8, 2. KĀND. UP. 2, 5, 1. MAITRĀJUP. 6, 33. मधुमाधवौ वसतः SUCR. 1, 19, 5. 22, 8. 135, 12. MĀRĀH. 2, 4. R. 6, 2. 3. 22. 29. fg. Spr. 1843. 2759. 4409. VARĀH. BṢH. S. 27, 1. 86, 26. Git. 1, 26. BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 20. RIG-Tab. 3, 163. Bha. P. 8, 8, 11. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 28. ० वर्णन 129, b, 15. 349, a, No. 820. ० विलास 129, b, No. 234. ० व्रत 19, b, 28. fg. ० सकृद्विहितमध्यपनं वसताध्ययनम् Pat. zu P. 4, 2, 63. ० समय R. 1, 11, 1. R. 6, 19. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 27. वसतर्तुप्रवर्तन 142, a, No. 290. ० काल R. 3, 79, 9. ० मास IND. St. 10, 298. Personifiziert (im Gefolge des Liebesgottes) BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 5. 52, 20. WILSON, Sol. Works II, 231. ० पोथ der Frühling als Kriegsmann R. 6, 1. — 2) m. *ein best. Me- trum: 4 Mal* — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 159 (I, 10). — 3) m. Bez. eines best. Rāga Saṃhitādm. im ÇKDr. Git. S. VIII und 6. — 4) m. Bez. eines best. Tactus Saṃhitādm. im ÇKDr. — 5) m. *Durchfall* ÇABDAR. im ÇKDr. — 6) m. N. pr. eines Mannes RIG-Tab. 8, 2838. — Vgl. सु, वा- सत, वासतिक.

वसत्क (von वसत) 1) m. a) *ein best. Baum, eine Art* ÇJonāka RIG-ān. im ÇKDr. — b) N. pr. eines Mannes KATHA. 9, 44. 10, 213. 12, 40. 21, 8. 23, 29. 34, 115. 52, 5. am Ende eines adj. comp. f. छा 16, 48. — 2) f. वसत्तिका N. pr. einer Waldnymphe: परिणय MACK. Coll. I, 111.

वसत्कुसुम m. *Cordia latifolia* und *Myxa* ÇABDAR. im ÇKDr.

वसत्कुसुमाकर m. Bez. einer best. *Mixtur* VĀDDHAJOGATARASĪGIRI im ÇKDr.

वसत्तगन्धि oder ० गन्धिन् m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 16. वसत्तघोषिन् 1) adj. *den Frühling ankündigend*. — 2) m. *der indische Kuckuck* WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

वसत्तज 1) adj. *im Frühling hervorkommend* u. s. w. — 2) f. छा a) *eine best. Schlingpflanze, = वासती* RIG-ān. im ÇKDr. — b) *Frühlingsfest, ein Fest zu Ehren Kāmadeva's* WILSON.

वसत्तिलक 1) n. *die Zierde des Frühlings: फुल्लं वसत्तिलकं तिल-कं वनाल्याः* KĀNDOM. 65. als n. Bez. der Blüthe des Tilaka: ० द्यु-तिमूर्ध्व VARĀH. BṢH. S. 104, 32. An beiden Stellen mit Anspielung auf das gleichnamige Metrum. — 2) n. und f. छा Bez. eines best. Metrums: 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 4). IND. St. 8, 387. ÇAUT. 37 (mit Caṣur nach der 5ten Silbe nach einer Les- art). — 3) n. Bez. einer best. *Mixtur* ÇKDr. nach VĀTTARATNĀVALI. —

4) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 113, 10.

वसततिलक n. Titel eines buddhistischen Werkes, das sich handschriftlich in der Kais. Bibl. zu Paris befindet.

वसतहृत 1) m. der Bote des Frühlings: a) der indische Kuckuck. — b) der Mangobaum. — c) Bez. des fünften Rāga. — 2) f. ई die Bote des Frühlings: a) Gaertnera racemosa (st. अभिपुक्त ist in MED. घृतिमुक्त zu lesen). — b) Bignonia suaveolens H. an. 5, 21. fg. MED. t. 234. fg. — c) eine der Premna spinosa ähnliche Pflanze (गणिकारी). — d) Kuckuckswelbehren Rāga. im ÇKDn.

वसतु m. der Mangobaum TRIK. 2, 4, 9. ÇABDAM. im ÇKDn.

वसतपक्षमी f. Bez. eines Frühlingsfestes am 10ten Tage in der Nechten Hälfte des Māgha Verz. d. Oxf. H. 284, b, 37. WILSON, Sel. Works II, 191. fg. 209. 223. 227. 229.

वसतपुष्प n. Frühlingsblume KUMĀRA. 3, 53.

वसतवन्धु m. der Freund des Frühlings d. i. der Liebesgott DAÇAK. 91, 13. fg.

वसतभानु m. N. pr. eines Fürsten DAÇAK. 192, 21.

वसतमहेत्सव m. das grosse Frühlingsfest Verz. d. Oxf. H. 139, b, 7. — Vgl. वसतोत्सव und वसतसमयोत्सव.

वसतमालिका f. ein best. Metrum: 4 Mal — — — — —, — — — — — Ind. St. 2, 363.

वसतयात्रा f. der im Frühling stattfindende festerliche Umsug WILSON, Sel. Works I, 323.

वसतराज m. N. pr. eines Grammatikers Verz. d. Oxf. H. 181, a, No. 412. Verfassers eines Çākuna 399, b, No. 168. Ind. St. 2, 232. Verz. d. B. H. No. 896. fg. 899. HALL in der Einl. zu VISAṬAD. 45.

वसतराजीय n. ein von Vasantarāja verfasstes Werk HALL in der Einl. zu VISAṬAD. 44. fg. MALLIN. zu Çiç. 2, 8.

वसतलता f. N. pr. eines Frauenzimmers Verz. d. Oxf. H. 139, a, 21.

वसतलेखा f. desgl. SĪH. D. 300, 20. RĪGA-TAR. 7, 957. 1592.

वसतवितल m. Bez. einer Form Viṣṇu's WILSON, Sel. Works I, 141.

वसतव्रण die Blättern TRIK. Ind. zu 2, 6, 15.

वसतशेखर m. N. pr. eines Kinnara Verz. d. Oxf. H. 128, a, 3.

वसतसख m. der Freund des Frühlings d. i. der Liebesgott ÇKDn. angehlich nach HALI.

वसतसमयोत्सव m. Frühlingsfest, die frohe Zeit des Frühlings KATHA. 122, 8. — Vgl. वसतोत्सव und वसतसमयोत्सव.

वसतसेन 1) m. N. pr. eines Fürsten KATHA. 33, 53. — 2) f. श्री ein Frauenname MĀGA. 2, 4, 9, 16. HALL in der Einl. zu VISAṬAD. 37.

वससा loc. neben योष्मे u. s. w. (etwa von वसति) im Frühling P. 7, 1, 39. Schol. TS. 2, 1, 3, 5. 4, 1. TP. 4, 1, 2, 7. 4, 10, 10. KĪTJ. 10, 2, 13, 1. 7, 21, 7, 25, 4. 34, 9. 36, 2. ÇAT. Bn. 7, 2, 4, 26 (hier oxyt.).

वससाध्यन n. = वसतसकृद्वरितमध्ययनम् PAT. zu P. 4, 2, 63.

वसतोत्सव m. das Frühlingsfest WILSON, Sel. Works I, 25, II, 323. ÇIK. 78, 15. KATHA. 4, 49. 43, 218. — Vgl. वसतमहेत्सव und वसतसमयोत्सव.

वसतन् (वसद् [vgl. वसद्] + क्न्) adj. als Beiw. des Windes (des Feuers oder der Sonne nach SĪ.; vgl. auch zu TS. 2, 1, 21, 1) etwa früh VI. Theil.

treffend d. h. in der Morgenfrühe die Nachtunholde vernichtend: ममत्तु नः परिष्मा वसतन् ममत्तु वातः RV. 1, 122, 8.

वसवान् (von वसु) m. Güterbesitzer, Schutzbewahrer: die Âditi ja heissen वसुवा वसवानाः RV. 1, 90, 2. त्वं (इन्द्र) सत्यो वसवानः सकेदाः 174, 1. स न एनी वसवानो (irrig als voc. betont) रयिं दाः 5, 33, 6. 8, 88, 8. मा रिषण्यो वसवान् वसुः सन् 10, 22, 15.

वसव्य (wie oben) 1) n. Güterbesitz, Reichthum P. 4, 4, 140 nebst VĀRT. 2 und 3. KĪç. zu P. 5, 4, 30. RV. 2, 9, 5. वक्षु ते वसव्यम् 13, 13, 4, 55, 8. 6, 1, 3. धत्ते धान्यं पत्यति वसव्यैः 13, 4, 60, 1. 14, 7, 37, 3. 56, 21, 10, 74, 3. कृत्वा पूषास्व वक्षुभिर्वसव्यैः (so wird zu betonen sein) AV. 7, 26, 8. — 2) adj. देवा वसव्याः wohl die reichen; so werden Agni, Soma und Sūrja angeredet TS. 2, 4, 5, 1.

वसा und in TS. वसौ (bisweilen auch वशा geschrieben; vgl. 2. वश) f. gaṇa भिदादि zu P. 3, 3, 104. VOP. 26, 192. 1) Speck, Fett, Schmalz, adeps AK. 2, 6, 2, 15. H. 624. HALI. 3, 13. VS. 6, 19, 25, 9. रसं एष पशूनां पक्षसा TS. 6, 3, 21, 1. 6, 6, 2. ÇAT. Bn. 12, 8, 2, 12. KĪTJ. Ça. 1, 8, 21, 6, 8, 12. 8, 8, 34. LĀTJ. 5, 4, 10. °कामे TS. 6, 3, 21, 1. ÇAT. Bn. 3, 8, 2, 13. 20. ÂÇV. Ça. 3, 6, 8. KĪTJ. Ça. 6, 8, 8. °यत् 19, 4, 12. 24. MAITREY. 3, 4, M. 8, 125. JĪGĪ. 3, 91. 106. MBH. 1, 5724. 5781. 8251. 8320. 3, 12250. 7, 1976. R. GORR. 2, 83, 6. 88. 3, 7, 7. 4, 44, 65. KĀM. NITIS. 19, 60. RAGH. 15, 16. SPR. 596. 3335. VARĪH. BĀH. S. 27, 5. 46, 40. 50, 22. 55, 20. 97, 10. KATHA. 34, 70. 73, 153. fg. RĪGA-TAR. 1, 260. PRAB. 5, 7, 54, 1. BĀG. P. 5, 26, 22. MĀRK. P. 91, 26. PĀNĀH. 1, 3, 33. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 3. PĀNĀT. 253, 33. NALOD. 3, 11. वसतस्थं क्षेत्रज्ञातं वसाव्यं स्त्रीणां विशेषतः Fett सूच. 1, 51, 19. वराह° 84, 20. शुद्धमांसस्य यः क्षेत्रः सा वसा परिकीर्तिता 327, 10 (vgl. MANUDH. zu VS. 25, 9); dazu aber v. l. einer Berl. Hdschr. ताप्यमानस्य वा क्षेत्रो मेदसः सा वसा मता also ausgelassenes Fett, Schmalz. 2, 32, 15. 36, 15. 323, 8. कुक्षुट° 364, 14. Nach ÇĀGA. SĀHU. 3, 1, 1 giebt es viererlei Fette: घृत, तैल, वसा und मज्जन्. Gehirn KATHA. 25, 104. 274. Oestfers durch Lymphe, Serum und dgl. erklärt WISE 360. — 2) N. pr. eines Flusses MBH. 6, 338 (VP. 184); vgl. चन्द्र°. — Vgl. मक्षावस.

वसाकेतु m. N. eines best. Kometen VARĪH. BĀH. 8, 11, 29.

वसाव्य 1) adj. reich an Fett. — 2) m. Delphinus gangeticus TRIK. 1, 2, 24.

वसाव्यक (वशा° gedr.) m. Delphinus gangeticus ÇABDAM. im ÇKDn.

वसाति (von 2. वस्) 1) wohl f. Morgendämmerung: वसातिषु स्म चरथो ऽसितौ पेल्लविव Citat in NIA. 12, 2 (wo in der verdorbenen Erklärung रात्रयो zu bessern sein wird); nach DUCOA zu d. St. so v. a. जनपदाः; vgl. 2). — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes gaṇa राजन्यादि zu P. 4, 2, 53. MBH. 2, 1781 (वशातल ed. Bomb.). 8, 889 (वशाति od. Calc.). 7609. 6, 688. 2104. 2584. 7, 3254. 8, 2070. VARĪH. BĀH. S. 14, 25. 17, 19. Oestfers वशाति geschrieben. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Ganamegaja MBH. 1, 3746. des Ikshvāku HARIV. 664 (वशाति die ältere, शशाद् die neuere Aug.). — Vgl. वासातक, वासातप.

वसातिक m. pl. = वसाति 2) MBH. 7, 6049 (वशा° od. Calc.).

वसातीय adj. zum Volk der Vasāti gehörig; m. ein Fürst der Vasāti MBH. 7, 1789. 1792. 1924, wo die ed. Bomb. पुनश्चैव वसातीयान् st. पुनर्ब्रह्मवशा° der ed. Calc. liest.

वसादनी f. Dalbergia Sissoo (शिशपा) Roab. DHANV. in NICH. Pa.

वसतापायिन् 1) adj. *Fett trinkend*. — 2) m. *Hund* ÇANDAM. im ÇKDr. वशा° gedr.

वसतापावन् adj. *Fett trinkend* VS. 6, 19.

वसतामय (von वसा) adj. (f. ई) *aus Fett bestehend*: पिशितवसतामयो नार्यः Spr. 2828.

वसतामूर N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 8.

वसतामेक्ष् m. *Fettharnruhr* Çāñu. Sām. 1, 7, 48.

वसतामेक्षिन् adj. *die Fettharnruhr habend* Suç. 1, 273, 1. 2, 78, 12.

वसतामेक्ष् m. *Pilz (auf Fett wachsend)* Har. 25. वशा° gedr.

वसतावि oder °वी (von वसु) f. etwa *Schatzkammer*: वसताव्यामिन् धार्यः सक्ताधिना प्रर ददुर्मयानि RV. 10, 73, 4.

वसति (von 3. वस्) UNādis. 4, 189. = वस्त्र *Gewand* Uśāval.

वसिक adj. *leer* H. 1446. — Vgl. वशिक, वशिन्.

वसितर nom. ag. von 3. वस्; वसितृतम = छाच्छादयितृतम Çām. zu Kūānd. Up. 5, 1, 2. Zur Erklärung von वसिष्ठ gebildet.

वसितव्य (von 3. वस्) adj. *anzulegen, umzutun*: वसितव्यः R. Gora. 2, 28, 33.

वसिन् (von वसा) m. *Fischotter* H. 1350.

वसिर् 1) m. *Scindapens officinalis* Schott., eine Schlingpflanze (= J-त्रिप्यल्ली); n. *die Frucht* AK. 2, 4, 2, 16. MED. r. 209. fg. RATNAM. 77. Suç. 1, 137, 15. 20. 145, 17. 214, 2. 2, 52, 19. *Achyranthes aspera* MED. — 2) n. *Meersalz* AK. 2, 9, 41. H. 941. MED. — Wird auch वशिर् geschrieben.

वसिष्ठ (superl. von वसु; vgl. वसीर्यम्) P. 6, 4, 163. Schol. 1) adj. *der treffliche, beste, angesehenste, reichste*: अष्टमसि भेषजानां वसिष्ठं वीरुधानाम् AV. 6, 21, 2. Agni RV. 2, 9, 1. 7, 1, 8. पुरोहित 10, 150, 5. Indra 2, 36, 1. 10, 15, 8. 95, 17. पूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त TBa. 1, 3, 40, 9. 2, 3, 2, 3. TS. 2, 2, 44, 6. छात्मा कुप्यतानां वसिष्ठः 6, 2, 3. प्रजापतिर्वै वसिष्ठः Çat. Ba. 2, 4, 2, 2. 14, 9, 2, 2. 7. 2, 4. TBa. 3, 1, 2, 7. Kūānd. Up. 5, 1, 2. वसिष्ठो ऽस्मि वरिष्ठो ऽस्मि वसे वासगृहेष्वपि । वसिष्ठवाञ्च वासाञ्च वसिष्ठ इति विद्माम् || MBa. 13, 4484. — 2) m. N. pr. eines der hervorragenden Rshi des Vēda, Priesters des Königs Sudās, Hauptverfassers des 7ten Maṇḍala des RV. Nach der Legende ein Sohn Mitra-Varuṇa's und der Urvaci, oder aus dem zu Boden gefallenen Samen jener Götter entsprungen. Sū. zu RV. 7, 33, 11. Nachmals einer der sieben Rshi Panç. zu Āçv. Ça. — RV. 1, 112, 9. 7, 9, 6. 13, 4. 21. 22, 3, 23, 1. 26, 5. 33, 11. fgg. 59, 3. 70, 6. 86, 5. 88, 4. 10, 65, 15. TS. 3, 1, 2, 3. 5, 9, 1. 7, 4, 2, 1. Āçv. Ça. 3, 4, 2. PANĀV. Ba. 4, 7, 3. 45, 5, 24. Çat. Ba. 5, 4, 42, 3. 12, 6, 2, 35. पाशा अस्या व्यपाश्यत वसिष्ठस्य मुमूर्षतः Bruchstück in Nā. 9, 26. ein Praçāpati und Sohn Brahman's M. 1, 85. MBa. 1, 6688. HARIV. 41. 14072. 14148. R. 1, 52, 6. 65, 22. RAÇH. 1, 64. VP. 49. Būā. P. 3, 12, 28. MĀK. P. 50, 5. ein Sohn Varuṇa's HARIV. 1885. Brahmarshi Tān. 2, 7, 16. 20. R. 1, 65, 25. Vater Aurya's HARIV. 417. 14150. Vater von 7 Söhnen 422. 14151. VP. 83. Būā. P. 4, 1, 40. 8, 1, 24. Vater der Väter Sukālin M. 3, 198. Gatte der Akshamālā oder Arundhati MBa. 1, 6688. der Ūrgā VP. 83. Būā. P. 4, 1, 40. इक्ष्वाकूषा हि सर्वेषां पुराधाः R. 1, 57, 21. इक्ष्वाकुकुलदेवतम् 70, 16. sein Zwist mit Viçvāmītra MBa. 1, 6710. fgg. 9, 2865. fgg. R. 1, 51. fgg. वसिः वते

नियतश्च कोपः MBa. 1, 2110. als Vjāsa VP. 272. Verz. d. Oxf. H. 52, 6, 2. einer der sieben Weisen (welche das Gestirn des grossen Bären bilden) H. 124. Schol. HARIV. 413. 439. VARĀ. Bān. S. 13, 5. 8. 9. 23, 1. 58, 8. MĀK. P. 75, 74. Gesetzgeber M. 8, 140. JĀñ. 1, 5. Verz. d. Oxf. H. 113, 6, 42. 264, 6, 30. 266, a, 42. 270, 6, 37. 279, a, 42. 341, a, 40. 356, a, 25. °यस Çat. Ba. 2, 4, 2. ÇĀñu. Ba. 4, 8. Ça. 3, 8, 2. 11, 1. °गोत्राः VARĀ. Bān. S. 5, 72. pl. *das Geschlecht* Vasishtha's P. 2, 4, 65. VOP. 7, 14. RV. 7, 7, 7. 12, 3. 23, 6. 33, 1. fgg. 39, 7. 80, 1. 90, 7. 10, 122, 3. Çat. Ba. 12, 6, 2, 41. Āçv. Ça. 12, 15, 1. KĀTJ. Ça. 19, 6, 8. PRAVANĀDRA. in Verz. d. B. H. 87, 82. fg. 61, 1. Verz. d. Oxf. H. 268, 6, 19. Namen von Sāman sind: वसिष्ठस्याङ्गुशः, वसिष्ठस्यानुपदम्, वसिष्ठस्यापानः, वसिष्ठस्यमदयोर्वाकः, वसिष्ठस्यासितम्, वसिष्ठस्य क्रोशम् Ind. St. 3, 233, a. वसिष्ठस्य जनित्रम् ebend. PANĀV. Ba. 8, 2, 3. 19, 3, 8. वसिष्ठस्य निवेष्टः, निक्वः (vgl. वसिष्ठनिक्वः), पञ्चम्, पदम्, पदासम्, पिप्पलि, प्राणाः Ind. St. 3, 233. वसिष्ठस्य त्रिप्यम् ebend. PANĀV. Ba. 12, 12, 9. fg. वसिष्ठस्य प्रेङ्गः, प्रवः, वीङ्गम्, वैराजम्, वैद्वयम्, व्रतम्, व्रतोपदः, शकुलः, शुद्धाशुद्धीयम्, संक्रमम्, सम-त्तम्, सूक्तम् Ind. St. 3, 233. वसिष्ठो ऽनुवाकः so v. a. वसिष्ठस्य वाकः PAT. zu P. 4, 3, 188. Das Wort wird häufig fälschlich वशिष्ठ geschrieben und auf वशिन् zurückgeführt; vgl. Comm. zu BHAT. 1, 15 und Verz. d. Oxf. H. 194, 6, No. 449. — Vgl. वृद्धसिष्ठ, वृद्ध° und वासिष्ठ.

वसिष्ठक m. = वसिष्ठ 2) Verz. d. Oxf. H. 194, 6, No. 449.

वसिष्ठतन्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 101, 6, 2 v. u.

वसिष्ठव n. nom. abstr. von वसिष्ठ 1) MBa. 13, 4484.

वसिष्ठनिक्व m. N. eines Sāman LĪTJ. 3, 9, 12. = वसिष्ठस्य निक्वः Ind. St. 3, 233, a.

वसिष्ठप्राची f. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 149, a, 32.

वसिष्ठशफ m. N. eines Sāman Ind. St. 3, 233, b. LĪTJ. 1; 6, 32. KĀTJ. Ça. 26, 5, 13.

वसिष्ठसंसर्प m. N. einer Viertagefeier KĀTJ. Ça. 23, 2, 14. Āçv. Ça. 10, 2, 25.

वसिष्ठसंहिता f. Titel eines Werkes, = योगवासिष्ठ Verz. d. Oxf. H. 95, 6, 11. 109, 6, 15. eines anderen philosophischen Buches 233, a, No. 565.

वसिष्ठसिद्धान्त m. N. eines der fünf Haupt-Siddhānta zu Varāhamihira's Zeit COLBA. Misc. Ess. II, 379 u. s. w. Ind. St. 2, 251. fg. — Vgl. वासिष्ठ.

वसिष्ठरुनुस् wohl verdorbene Lesart VS. 39, 8; vgl. dafür वसिष्ठ-रुनम् TS. 1, 4, 20, 1.

वसीर्यम् (compar. von वसु; vgl. वसिष्ठ) adj. *besser, der besser daran ist, der sich wohler befindet; angesehen, reich* (Gegens. पापीर्यम्): यो यज्ञस्यार्त्या वसीर्यान्त्या TS. 2, 6, 8, 3. सः सौ ऽस्मा ईजानाय वसी-यो भवति 5, 2, 1. 3, 1, 8, 5. नमस्कृत्य हि वसीर्यासमुपहरति 5, 4, 2, 5. यथा वसीर्यासं भागधेयेन बोधयति 10, 5. इतो मे वसीर्यासो जनिष्यते *bessere als diese* 8, 5, 1. TBa. 1, 1, 2, 5. य एवं विद्वा विधिक्रितसंति । वसीर्य एव वै-तपते 2, 1, 2, 3. 3, 1, 2, 9. VS. 18, 8. जुहुदेवानुहुतो वसीर्यान् AR. Ba. 3, 36. 8, 26. Çat. Ba. 3, 4, 2, 27. 9, 14. उपतापी वसीर्यान्भूषामिच्छति *wenn er wohler geworden ist* 8, 5, 2, 1. ते देवाः पापीर्यासो ऽभवन्वसीर्यासो ऽमुराः *den Göttern ging es schlimmer, den Asura besser* KĀTJ. 24, 9. PANĀV. Ba. 7, 10, 4. 22, 12, 3. GORR. 1, 6, 4. — Vgl. पाप° und वस्यम्.

वसु UNādis. 1, 11. 1) adj. (f. वसुवी) *gut, trefflich* (= साधु ÇANDAM. im

(CKDa.); zu Gute kommend, wohlthwend: वसोवसुवसु: RV. 8, 77, 1. वस्वी ते घये सदेष्टिरिष्यते मर्त्येय 8, 16, 38. वसु: वसो नरा कारुध्याया: 24, 2. 44, 15. 5, 74, 10. माकुध्यगिन्द्र मूर वस्वीरस्मे भूवसुभिर्षय: 10, 22, 12. धीतय: 3, 13, 8. धी 10, 172, 2. शिनी वयोधो वसवे सु चेतुना 9, 81, 2. देवो मतेर्वसुभिर्गिध्यमान: 5, 3, 8. वस्वी शु ते अरित्रे वस्तु शक्ति: 7, 20, 10. सूर्य ंग. Ggh. 1, 3, 2. पक्ष Çākh. Ça. 4, 12, 10. = स्वादु, मधुर esse H. an. 2, 590. fg. MED. s. 5. = पुष्क trocken H. an. Vgl. वसिष्ठ und वसी-यसु. — 2) m. a) Bez. der Götter überhaupt RV. 1, 106, 1. 143, 1. 3, 39, 8. 57, 2. 4, 58, 1. तमयिमस्ते वसवो न्युषन् 7, 1, 2. 39, 2. पन्था देवयाना वसु-भिरिष्कतास: 76, 2. 10, 37, 12. सूर्यादयं वसवो निरतष्ट 1, 163, 2. 10, 100, 7. 87, 9. सा त्वाद्य विष्टे वसव: सत्सु 142, 6. 110, 3. VS. 8, 18. Insbes. die Âditja RV. 2, 27, 11. 7, 52, 1. 2. 8, 18, 15. 17. Agni AK. 3, 4, 20, 230. H. 1099. H. an. MED. HALI. 1, 62. 5, 64. Viçva bei MALLIN. zu Kir. 1, 18. Vaiç. bei MALLIN. zu Kir. 1, 46. RV. 1, 44, 3. 143, 6. 4, 5, 15. अयिं ते मन्ये यो वसु: 5, 6, 1. 24, 2. वैश्वानरो वसुरग्नि: 51, 13. वसुर्वसुपतिर्हि कमस्ये 8, 44, 24. युगास्ते सर्वभूतानि दग्धेव वसुहृत्त्वणा: MBh. 7, 6865. die Marut RV. 5, 58, 8. 6, 50, 4. 7, 56, 17. Indra 1, 110, 7. 4, 32, 14. 7, 31, 3. 4. AV. 7, 98, 1. Ushas RV. 6, 64, 1. die Açvin 1, 158, 1. Rudra: अष्टौ देवाना वसु: 43, 5. वसुर तिरित्स (nach dem Comm. Vāju; wohl collectiv zu verstehen) 4, 40, 5. Vishnu MBh. 13, 7023. वसु: पूर्वा वसूनाम् R. 6, 102, 18. Kubera Viçva a. a. O. Kir. 1, 18. वसोर्वसुपते: Pāṇā. 3, 7, 7. Çiva ANEKĀTHAK. im ÇKDa. Indra MĀDH. im KĀLANIRĀJA. Vasu als Herr des Nakshatra Dhanishṭhā Varāh. Bṛh. S. 98, 5. unter den Viçva-devatā Verz. d. Oxf. H. 190, a, 82. — b) eine Klasse von Göttern, gewöhnlich neben den Âditja und Rudra, auch mit den Viçve devāḥ (RV. 2, 3, 4. 10, 128, 1. AV. 1, 9, 1. 30, 1) und den Aṅgiras (RV. 7, 44, 4. AV. 2, 12, 4) genannt; unter die Götter des obersten Gebiets gezählt NAIGH. 5, 6. Nir. 12, 41. ihr Haupt ist nach der ältesten Ansicht Indra, nach der späteren Agni; gāṇa पर्थादि zu P. 5, 3, 117. Vārtt. 2 zu 4, 1, 177. AK. 1, 1, 2. 5, 3, 4, 20, 230. H. an. MED. HALI. 5, 64. RV. 1, 45, 1. 58, 3. 2, 31, 1. 2, 8, 8. 6, 62, 8. 7, 10, 4. 35, 6. 14. 8, 35, 1. 90, 15. 9, 67, 27. 10, 48, 11. 66, 8. VĪLAKE. 6, 3. VS. 2, 5. 22. 5, 11. 11, 55. 58. AV. 10, 7, 22. 9, 8. 10, 30. fg. 11, 6, 13. 19, 9, 11. AIT. Br. 3, 42. 8, 12. Bṛhaspati mit den Vasu AV. 6, 73, 1. — TBh. 1, 5, 44, 2. 2, 1, 10, 1. KĀND. Up. 3, 16, 1. M. 11, 221. Bhag. 11, 6. 22. MBh. 3, 1840. 2856. 13, 7774 (वसुनेष mit der ed. Bomb. zu lesen). 14, 2414. fgg. HARIV. 441. 3007. fgg. 11849. R. 3, 52, 42. Varāh. Bṛh. S. 48, 56. Pāṇā. 1, 11, 32. वसुन्वदत्ति तु (वसु = पितृविशेष MĀDH. im KĀLANIRĀJA) पितृबुद्धाश्चैव पितामहान्। प्रपिताम-हस्तथादित्यान् M. 3, 284. Agni mit den Vasu AV. 19, 17, 1. TS. 2, 1, 24, 2. VS. 15, 10. AIT. Br. 3, 13. ÇĀKH. Br. 22, 1. Ça. 3, 6, 2. 4, 21, 8. TAIT. Âr. 4, 6, 1. KĀND. Up. 3, 6, 1. 8. 4. वसूनां पावकशास्मि Bhag. 10, 23. वसूना-मिव कृष्यवाट् MBh. 4, 50. 5, 5290. 13, 914. वसवो वासवं यथा पर्युपासते R. 1, 7, 5. 4, 25, 34. 6, 112, 75. वसु: पूर्वा वसूनाम् ist Vishnu 102, 18. dreihundert und dreiunddreissig TS. 5, 5, 2. 5. acht AIT. Br. 1, 10. ÇAT. Br. 4, 5, 2. 6, 1, 2. 6. 11, 6, 2. 5. MBh. 1, 2710. 3914. fgg. HARIV. 6497. BUDD. Intr. 608. Agni; Erde, Vāju, Luft, Âditja, Himmel, Mond, Sterne ÇAT. Br. 11, 6, 2. 6. Dhara, Dhruva, Soma, Ahan (Savitra, Âpas), Anila, Anala (Vāju), Pratiḥṣha, Prabhāsa MBh. 1, 2582. 13, 7094.

fg. HARIV. 152. fg. WISMA, RĀMAT. Up. 312. VP. 120. Dhara (Manu die ältere Ausg.), Dhruva, Viçvāvasu (Vivasvant die ältere Ausg.), So-
ma, Parvata, Jogendra, Vāju, Nirṛti (Nikṛti die ältere Ausg.)
HARIV. 11538. fgg. zeha Vasu, Indra der elfte Kir. 28, 3. Ind. St. 5,
240. fg. धर्मस्य वसव: पुत्रा: MBh. 12, 7540. die Vasu (möglicher Weise
auch sg.) als Herren der achten Tithi Varāh. Bṛh. S. 99, 1. ein Vasu
mit Namen Vidhūma Karmā. 9, 29. fgg. — c) Bez. der Zahl acht (we-
gen der acht Vasu) Varāh. Bṛh. S. 98, 1. 2. Bṛh. 12, 1. GANITADH. SPA-
SHYADH. 23. Ind. St. 3, 228. 302. 314. वसुभिर्मुषित, गणार्थाकाणा Pāṇ-
ā. 3, 7, 7. वसो = अष्टमे Verz. d. Oxf. H. 102, a, No. 159, Z. 10. — d)
Strahl NAIGH. 1, 15 (vgl. Nir. 12, 41). AK. 3, 4, 20, 230. H. 100. H. an.
MED. HALI. 1, 39. 5, 64. Viçva und Varā. a. a. O. Kir. 1, 46. Çiç. 9, 10.
— e) die Sonne ANEKĀTHAK. im ÇKDa. der Mond MĀDH. im KĀLANIRĀJA.
— f) Strick, Seil, Gurt (योक्त्र) TAIS. 3, 2, 447. H. an. MED. — g) Baum
H. 1114. — h) eine best. Pflanze, = वक् AK. 2, 4, 2, 52. MED. = पीत-
मुद्र H. 1172. — i) Teich, See COMM. zu Up. 1, 10. — k) ein best. Fisch
BHAR. zu AK. nach WILSON. — l) N. pr. eines Mannes mit dem patron.
Bhāradvāga, Liedverfassers von RV. 8, 80. fgg. unter den sieben Wei-
sen HARIV. 467. MĀK. P. 94, 8. Sohn eines Manu HARIV. 418. 468. ein
Sohn Uttānapāda's 62. fg. ein Fürst der Kēdi mit dem Bein. Upa-
rikāra (als नृप, राजन् bezeichnet H. an. MED.) MBh. 1, 2334. fgg. 3,
11080 (S. 572). 12, 12742. 12746. 13, 325. 5650. 14, 2823. fgg. HARIV. 1612.
1804. 3252. 3254. 6398. 8815. Varāh. Bṛh. S. 43, 8. 9. 68. Verz. d. Oxf.
H. 48, 6, 31. 80, 6, 40. Buā. P. 9, 22, 5. कमीणामुद्धतो (क्र० od. Calc.) MBh.
5, 2729. ein Sohn Īlīna's MBh. 1, 3708. Kuça's (vgl. अमावसु) R. 1, 34,
3. 7. 8 (35, 2. 6. 7. Goan. das von ihm beherrschte Land führt denselben
Namen: देशो ऽयं वसुनामासीदसोरमितेवसु:). Buā. P. 9, 15, 4. Vater
des Paia MBh. 2, 1239. ein Sohn Vasudeva's Buā. P. 9, 24, 50. Kṛṣṇa's
10, 61, 13. Vatsara's 4, 13, 12. Hiraṇyapeta's (zugleich Bez. sei-
nes Varsha) 5, 20, 15. Bhūtaḡjotī's 9, 2, 17. fg. Naraka's 10, 59, 12.
ein König von Kāçmīra Verz. d. Oxf. H. 57, 6, 27. — 3) f. वसु a) Licht,
Glanz (दीप्ति). — b) ein best. Arzneimittel (वैद्यपथ; lies वृक्षो) ÇABDAN.
im ÇKDa. — c) N. pr. einer Tochter Dakṣa's, Gattin Dharma's und
Mutter der Vasu HARIV. 145. 12449 (Gattin Manu's). 12479. VP. 119.
Buā. P. 6, 6, 4. 10. — 4) f. वस्वी Nacht NAIGH. 1, 7. — 5) n. a) Gut, Be-
sitzthum, Habe, Reichthum (gen. वस्वस्, वसोस् und वसुनस् in der älte-
ren Sprache) AK. 2, 9, 90. 3, 4, 20, 230. H. 100 H. an. MED. HALI. 1,
80. 5, 64. RV. 4, 17, 11. वस्वो रुशिम 20, 8. 6, 53, 3. स्तोतारं मघवा वसो
धातु 4, 17, 13. कदा नो गव्ये अष्टौ वसो धा: 8, 13, 22. 7, 94, 9. वेन्य 2, 5, 1.
8, 90, 6. वाम 5, 19, 15. himmlisches und irdisches Gut 1, 113, 7. 2, 14, 11.
अमृत 3, 43, 5. 6, 45, 20. 89, 9, 14, 8. 19, 1. इति हि वस्व उभयस्य 6, 19, 10.
वसुपतिर्वसूनाम् 4, 17, 6. 5, 4, 1. 6, 52, 5. 1, 27, 5. 109, 5. तुभ्यं धेनु: संबर्द्धा
विद्या वसूनि दाहते 134, 4. यस्य विश्वानि रुस्तिया: पक्षे त्तितीनां वसु 176,
3. इन्द्रमुत्सं न वसुन: सिधामहे 2, 16, 7. वसु रत्ना दयमानो वि दामुषे 3, 2,
4. वसूनां च वसुनश्च दावने Güter und Gut 10, 50, 7. AV. 7, 115, 2. 9, 4, 3.
10, 8, 20. अन्वेषां विन्दते वसु 14, 2, 6. VS. 4, 16. 6, 7. 8. 18, 15. सा दिपतो
वसु दत्ते AIT. Br. 4, 6. ÇAT. Br. 1, 6, 2. 5. 2, 3, 2. 4. 14, 7, 29. संगमनो व-
सूनाम् ÇĀKH. Ggh. 1, 7. 3, 2. 4. कोश इव वसुना (संपूर्णा) MAITRAUP. 3, 4.

पित्र्यस्य वसुनि: M. 9, 168. 196. पञ्चान्यन्ममास्ति वसु किंचन MBh. 3, 2161. 2276. 2297. 2309. 3036. वसु दद्या च पुष्कलम् 2655. 13472. खण्डिते च वसुनि Spr. 2193. KATHA. 23, 26. RĪGA-TAN. 4, 682. Bha. P. 1, 18, 44 (वसोसू). 4, 14, 29. 16, 6. 17, 22. 9, 4, 6. 20, 25. दिव्य PANKA. 1, 11, 36. वसुना नातिपुष्टो ऽभवत् DAŚAK. 67, 15. जितो राख्ये यसूनि च MBh. 3, 2483. वसुधारा तस्य भवेत्सुतुष्टा धारा वसूना प्रमुञ्चतीव 13390. वसूना बिभोत: R. 2, 23, 39. धर्म धान्ये वसूनि च 4, 35, 16. Kīn. 1, 13. 18. Bha. P. 2, 7, 9. 3, 30, 3. 9, 24, 52. Vet. in LA. (III) 9, 18. वसुसंपूर्णा वसुधा MBh. 3, 2238. वसति वसुसंपदाम् KUMĀRA. 6, 87. RĪGA-TAN. 6, 867. VARĀH. Bha. S. 104, 40. Bha. 24, 13. वसुकामो वसून् (यजेत) Bha. P. 2, 3, 3. RAŚH. 9, 16. क्रपाणकानि वसूनि Güter, Waaren Vet. in LA. (III) 18, 21. बुभुजे ऽतप्यपद्रुसु die sechs Güter so v. a. die sechs Sinnengebiete Bha. P. 9, 23, 25. Als masc. (vgl. gaṇa चर्चार्थादि zu P. 2, 4, 31, aber auch Siddh. K. 248, b, 12): वसवश्च वसून् दिव्यान् (दृढः) PANKA. 1, 11, 32. — α) वसोष्पति: m. etwa der Genius der Besitzthümer, über einem Todkranken angerufen, denselben bei seiner irdischen Habe zu erhalten: वसोष्पते नि राम्य मय्येव तन्वन् मम Cit. in Nir. 10, 16, wofür AV. 4, 1, 2 gelesen wird: मय्येवास्तु मयि श्रुतम् mir bleibe das Gehör! Nach Mādh. im KĀLANIRŪPA soll वसु auch = निवास (also von व. वसु) sein; wenn diese Bedeutung sich erweisen liesse, würde वसोष्पति: mit वास्तोष्पति: nahe zusammen-treffen. — β) वसोर्धारा Strom der Güter heisst, nach dem Anfange eines Spruches वसोर्धारा धारा, eine Gṛta-Spende beim Agnikājana AV. 12, 3, 41. TS. 5, 4, 9, 1. 7, 3, 2. TBr. 3, 11, 9, 9. 40, 3. ÇAT. Br. 9, 3, 2, 1. 3, 15. 10, 1, 3, 3. Āṇv. Ça. 4, 8, 20. Kīrj. Ça. 18, 5, 1. Verz. d. B. H. No. 1127. वसोर्धाराकृतं रुवि: (वसोर्धारा = पात्रविशेष NĪLAK.) MBh. 1, 5146. WASSA, KASHUĀ. 249. 290. 302. als Gattin Agni's Bha. P. 6, 6, 18. als Bez. der himmlischen Gangā: प्रासादा यत्र सौवर्णा वसोर्धारा (= मन्दाकिनी NĪLAK.) च यत्र सा । गन्धर्वाप्सरसो यत्र तत्र याति सकल-दा: || MBh. 12, 3789. N. pr. eines Tirtha 3, 5018. — b) Gold H. 1043. Viçva im ÇKDr. °वर्मधर् MBh. 3, 17165. — c) Jewel, Edelstein, Perle (रत्न, मणि) AK. 3, 4, 20, 230. H. 1063. H. an. MED. HALA. 2, 21. 5, 64. VALG. a. a. O. °मेखल PANKA. 3, 7, 7. — d) ein best. Arzneimitt. = वृद्धि H. an. MED. — e) Wasser VALG. a. a. O. — f) = अश्व MED. = श्याम ÇKDr. nach derselben Aut. — Vgl. अक्षिता°, अक्षर्यसु, अर्वा°, अा°, अा-घृणि°, अाभरदसु, अायदसु, अरुदसु, उपा°, चित्रा°, जेन्या°, ला°, दिवा°, धिया°, निर्वसु, परा°, पुनर्वसु, पुरा°, पुत्र°, पुरा°, प्र°, प्रभू°, अक्षदसु, भवदसु, मना°, मयि°, मेक्षा°, मित्रा°, मुदा°, वाजिनी°, विददसु, विभा°, विद्या°, वृषण्वसु, शतदसु, संपदसु, स्वा°.

वसुक 1) adj. oxyt. in der Formel: वसुको ऽसि वेपथिरसि u. s. w. TS. 3, 5, 2, 5. 4, 4, 2, 3. 5, 3, 2, 3. PANKA. B. 1, 10, 17. — 2) m. Bez. verschiedener Pflanzen: Calotropis gigantea AK. 2, 4, 2, 51. H. an. 3, 96. MED. K. 152 (wo वसुक zu lesen). Agati grandiflorum Desv. H. an. (lies शिवमहम्). MED. RATHAM. 76. Adhatoda Vasika NEES ROXB. 1, 126. = वास्तुक RĪGA. im ÇKDr. — Suçā. 1, 137, 15. 20. 145, 17. 238, 18. 2, 52, 19. — 3) n. eine Art Salz (रोमक) AK. 2, 9, 42. H. 942. MED. H. an. 3, 95. fg. (lies वसुक st. वस्तुक). = पोसव RĪGA. im ÇKDr. — 4) m. Bez. eines best. Tautes Cit. beim Schol. zu H. 292.

वसुकर्षा m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Vāsukra, Lied-

verfassers von RV. 10, 65. fg.

वसुकीट m. Bettler (Goldwurm) TAN. 2, 8, 56. HIA. 38.

वसुकृत् m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Vāsukra, Liedverfassers von RV. 10, 20—26.

वसुक m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Aindra, Liedverfassers von RV. 10, 27. fgg. °पत्नी von 28, 1. KAUSH. Ār. 1, 3. — Vgl. वासुक.

वसुगुप्त und वसुगुप्ताचार्य m. N. pr. eines Autors SARVADARJANA. 98, 17. HALL 196. 198.

वसुचन्द्र m. N. pr. eines Kriegers MBh. 7, 7009.

वसुच्छिन्ना f. eine best. Heilpflanze, = मरुमेदा RĪGA. im ÇKDr.

वसुर्जित् adj. Güter gewinnend AV. 5, 20, 10. 13, 1, 37.

वसुता (von वसु) f. Reichthum oder Freigebigkeit: वसूनि राजन्वसुता ते अश्याम् RV. 8, 1, 13.

वसुताति f. dass.: अष्टका बोधेय वसुतातिमयो: RV. 4, 122, 5. द्युमानि येषु वसुतातो °ति zu °तात् रारन् 12.

वसुति f. Bereicherung: विदा भगं वसुतये RV. 8, 50, 7. स नौ अयं वसुतये (वार्जं जेषि) 9, 44, 6. Zur Bildung des Wortes vgl. भगति, मयति.

वसुर्त्वं (von वसु) n. Reichthum RV. 10, 61, 12.

वसुत्वं n. dass. RV. 7, 81, 6. 8, 1, 6. अयं: सूरियो अमृतं वसुत्वं 13, 12. उक्तीव वसुत्वं वसुत्वा सदा पीयेय दासुषे VALAKH. 2, 6.

वसुद 1) adj. (f. छा) Güter —, Reichthum verleihend VARĀH. Bha. S. 58, 49. die Erde MBh. 12, 4381. Spr. (II) 538. Vgl. वसुदा. — 2) m. Bein. Kubera's HARIV. 4302 (विबुधोपम: die neuere Ausg.). — 3) f. छा N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, a, 17. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2647. einer Gandharvi und Gattin Māli's R. 7, 5, 41.

वसुदत्त 1) m. ein häufiger Mannsname P. 5, 3, 88. Vārtt. 5, Schol. KATHA. 21, 58. fgg. 22, 60. 89. 29, 134. 156. 32, 43. 40, 42. 47, 13. 74, 155. 93, 31. — 2) f. छा ein Frauennamen KATHA. 77, 49 (°धत्ता Druckfehler). 62. angeblich N. der Mutter Vararuki's 2, 30.

वसुदत्तपुर n. N. pr. einer Stadt KATHA. 29, 134. 156.

वसुदा adj. Güter gebend, freigebig RV. 8, 88, 4. die Erde AV. 12, 1, 44. 19, 35, 3. — Vgl. वसुद.

वसुदान 1) adj. dass. AV. 8, 82, 3. ÇAT. Br. 14, 7, 3, 29. — 2) m. N. pr. eines Fürsten von Pāṇśaurāshira MBh. 2, 122. 1884. 1914. 6, 2110. 7, 8724. eines Sohnes des Brhadratha (vgl. Vasudāman) VP. 462. des Hiraṇjaretas und N. eines nach ihm benannten Varsha Bha. P. 5, 20, 15.

वसुदाम 1) m. N. pr. eines göttlichen Wesens PANKA. 3, 7, 27. — 2) f. छा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2622.

वसुदामन् m. N. pr. eines Sohnes des Brhadratha Verz. d. Oxf. H. 40, b, 19. fg. — Vgl. unter वसुदान 2).

वसुदावन् adj. = वसुदा RV. 2, 6, 4. 27, 12. सविता वसोर्वसुदावा TS. 1, 2, 3, 2.

वसुदेय n. das Schenken von Gütern, Freigebigkeit RV. 1, 54, 9. 2, 35, 7. 6, 39, 5. AV. 3, 4, 4. 13, 4, 26.

वसुदेव adj. die Vasu zu Göttern habend, ein Verehrer der Vasu; Vasu zum Regenten habend: 1) m. a) N. pr. eines Fürsten aus dem Stamme der Vṛshni, Vaters des Kṛṣṇa, P. 4, 1, 114, Schol. AK. 1, 1, 4, 17. H. 223. HALA. 1, 27. MBh. 1, 2428. 2764. 5905. 7, 6031. 8034. 13,

6837. HARIV. 1923. 1947. 3163. fgg. 3308. fgg. 5090. 5254. 7993. fgg. 8144. 9085. BRĀG. P. 1, 11, 17. 9, 24, 22. 27. 29. 45. 51. Verz. d. Oxf. H. 27, a, 28. 43. 53, b, 28. 190, b, 15. WEBER, Kṛṣṇaś. 282. fgg. 288. fgg. 296. fg. 306. WASSILJEV 215. — b) Beiw. Kṛṣṇa's neben वामुदेव, वसुमेष्ठ u. s. w. PAÑĀR. 4, 8, 23. — c) N. pr. eines Fürsten aus der Kāṇva-Dynastie VP. 471. BRĀG. P. 12, 1, 18. HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. 53. — d) N. pr. des Grossvaters des Dichters Māgha Verz. d. Oxf. H. 118, a, No. 194. — 2) n. Bez. des Nakshatra Dhanishṭhā (वसु = धन) VARĀH. BRH. S. 7, 11. ०देव v. l. — Vgl. वामुदेव.

वसुदेवत n. = वसुदेव 2) VARĀH. BRH. S. 8, 22. f. आ dass. H. 114.

वसुदेवता f. eine Gottheit des Reichthums, eine Reichthum verleihende Gottheit HARIV. 7023. — Vgl. auch u. वसुदेवत.

वसुदेवब्रह्मप्रसाद m. N. pr. eines Autors HALL 102.

वसुदेवभू m. Vasudeva's Sohn d. i. Kṛṣṇa H. 697.

वसुदेवात्मज m. dass. PAÑĀR. 4, 1, 17.

वसुदेव्या f. 1) das Nakshatra Dhanishṭhā. — 2) Bez. der 9ten Tithi ÇABDĀRTHAK. bei WILSON; vgl. VARĀH. BRH. S. 99, 1, wo die Vasu als Herren der 9ten Tithi erscheinen.

वसुदेव n. = वसुदेव 2) VARĀH. BRH. S. 7, 11, v. l.

वसुदेवत n. dass. VARĀH. BRH. S. 15, 30.

वसुधरा f. N. pr. einer buddhistischen Göttin BUAN. Intr. 542.

वसुधर्मन् m. N. pr. eines Mannes MBH. 8, 1079.

वसुधर्मिका f. Krystall ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वसुधा 1) adj. oxyt. Güter schaffend, freigebig: ०तम VS. 27, 15. TS. 4, 1, 8, 2; vgl. AV. 5, 27, 6 (AV. Prāt. 4, 45). — 2) f. a) die Erde; Land, Reich AK. 2, 1, 3. II. 935. HALĀS. 2, 1. MBH. 3, 2238. R. 1, 3, 38 (०तले). 2, 34, 41. 37, 27. ÇĀK. 192. Spr. 203. 484. 1886. BRĀG. P. 2, 7, 9. VARĀH. BRH. S. 27, 2. 32, 3. 54, 2. भुक्ता सम्पत्त्वसुधाम् so v. a. regiert habend 69, 19. शास्ति वसुधाम् BRH. 11, 8. राज्ये सारं वसुधा वसुधायामपि पुम् Spr. 2624. 4250. 4721. रुद्धवसुधान्नेच्छान् RĪGĀ-TAN. 1, 115. मगधदेशे धर्मर-पयसंनिकितवसुधायाम् Gegend HIT. 49, 9. fg. गत्नवसुधा: Gegenden RĪGĀ-TAN. 2, 161. वसुधागम Ertrag vom Boden VARĀH. BRH. S. 72, 6. क्षेत्रं ० die Erde des Feldes R. 3, 4, 17. समीद्वय वसुधां चरेत् Erdboden M. 6, 68. ०रेणु MBH. 1, 6022. MEON. 43. ०तलात् ÇĀK. 25. ०तले KATHĀS. 43, 123. — b) Anapaest (was das Wort वसुधा ist) Ind. St. 3, 217.

वसुधाखर्जूरिका f. eine Dattellart (भूखर्जूरिका) RĪGĀN. im ÇKDr.

वसुधाधर 1) adj. die Erde tragend, — erhaltend: Vishṇu MBH. 13, 6866. स धराधर: ed. Bomb. st. वसुधाधर: — 2) m. Berg MBH. 1, 6022. R. 2, 54, 41 (42 Gonn.). VIKR. 16.

वसुधाधिप m. Herr der Erde, — des Landes, König, Fürst MBH. 3, 2238. 2997. 3009. 8, 3789. R. 1, 8, 3. 2, 35, 17. 42, 20. R. Gonn. 1, 21, 9. 3, 70, 12. 4, 17, 21. 38, 59. RAGH. 1, 32. 9, 9. 81. Spr. 2980. KATHĀS. 39, 242. 91, 4. LA. (III) 90, 11. 92, 5. MĀK. P. 99, 1.

वसुधाधिपति m. dass. R. 3, 4, 23. RĪGĀ-TAN. 3, 244. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 505, Çl. 8.

वसुधाधिपत्य n. Königthum Spr. 406. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 27, 10.

वसुधान 1) adj. (f. ई) Güter enthaltend, — aufbewahrend AV. 11, 2, 4. VI. Theil.

12, 1, 0. Nir. 9, 42. KĀND. UP. 3, 15, 1. — 2) n. das Güterschenken Nir. 9, 42. MAHIDH. zu VS. 21, 48.

वसुधापति m. Herr der Erde, — des Landes, König, Fürst HARIV. 8374. Spr. (II) 416.

वसुधापरिपालक m. Hüter der Erde, Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 8, 23.

वसुधापाल m. Hüter der Erde, — des Landes, König, Fürst MBH. 14, 2413.

वसुधार 1) adj. Reichthümer bergend: मुकुर्नियोगिनो बाध्या वसुधारा मकीभुजाम् Spr. 2220. — 2) m. N. pr. eines Berges MĀK. P. 55, 7. — 3) f. आ N. pr. a) einer buddhistischen Göttin TAN. 1, 1, 19. TĪRAN. 220. 247. 267. — b) eines Flusses HARIV. 12387. — c) der Residenz Kubera's ÇABDAM. im ÇKDr.

वसुधारा f. ein Strom von Gütern, — Gaben; pl. MBH. 15, 420. — Vgl. auch u. वसुधार.

वसुधारिन् adj. Schätze bergend; f. Bez. der Erde MBH. 3, 10942.

वसुधासुत m. der Sohn der Erde, der Planet Mars VARĀH. BRH. S. 16, 15.

वसुधित ved. P. 7, 4, 45. वसुधितममौ जुहेति Schol. wohl so v. a. Güterbesitz.

वसुधिति 1) adj. Güter besitzend, — spendend: die Aṇv in RV. 1, 181, 1. अन्व कृते वसुधितो जिहते 3, 31, 17. 4, 48, 3. देवो जोष्टी VS. 28, 15. Nir. 9, 42. ÇĀK. Ç. 8, 18, 5. वायुं न्युतः सद्यत् स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके (vgl. SIDDH. K. zu P. 7, 4, 45) RV. 7, 90, 2. — 2) f. Güterspende: स हि वेदा वसुधितिम् RV. 4, 8, 2.

वसुधेयं n. Güterspende oder Güterbesitz in der Formel वसुधेये वसुधेयस्य वेतु (वीताम्, व्यत्तु) VS. 21, 48. 28, 12. TBR. 2, 6, 44, 1. 3, 5, 9, 1. ÇAT. BR. 1, 8, 2, 16. 2, 2, 2, 25. Nir. 9, 48. fg. ÇĀK. Ç. 1, 13, 1. fgg.

वसुनन्द m. N. pr. eines Fürsten RĪGĀ-TAN. 1, 339.

वसुनन्दक = खेटक HĀN. 150.

वसुनीति gaṇa दासीभारादि zu P. 6, 2, 42, VArtt. 2. adj. v. l. zu वसुनीथ. ब्रह्मा AV. 12, 2, 6.

वसुनीथ adj. Güter bringend: Agni VS. 12, 44.

वसुनेत्र m. N. pr. eines Brahmanen TĪRAN. 5, 93.

वसुनेमि m. N. pr. eines Schlangendämons KATHĀS. 9, 80.

वसुधर 1) adj. Schätze bergend HARIV. 7426. — 2) m. a) pl. Bez. der den Vaiçja entsprechenden Bewohner von Plaksha BRĀG. P. 5, 20, 11. — b) N. pr. eines Mannes KATHĀS. 57, 7. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 30. Ind. St. 3, 389. — 3) f. आ a) die Erde; Land, Reich VOP. 26, 60. AK. 2, 1, 3. H. 935. HALĀS. 2, 2. कृत्यश्चरथयोषेण पूरयतो वसुधराम् MBH. 3, 2114. 4, 554. R. 2, 88, 18. 110, 4. NṢ. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 77. RAGH. 4, 7. VARĀH. BRH. S. 18, 2. RĪGĀ-TAN. 1, 101. अर्थसंज्ञात-सत्येव तोषं प्राप्य वसुधरा Land, Boden MBH. 3, 3007. वसुधेवोत्तबीजा ÇĀK. 151. नीलं VARĀH. BRH. S. 54, 104. पितृसम्भूरि रणे वसुधरा 36, 5. वसुधरायां पतिता Erdboden R. 3, 68, 40. ०पुष्टे पतितः PAÑĀT. 101, 23. — b) Bez. eines Theilchens der Prakṛti Verz. d. Oxf. H. 23, b, 2. — c) N. einer buddhistischen Göttin WILSON, Sel. Works II, 13, 22. — d) N. pr. einer Tochter Çvaphalka's HARIV. 2085. einer Fürstin DAÇAK. 104, 15. — e) du. Bez. zweier Kumārī an Indra's Banner VARĀH. BRH. S. 43, 40.

वसुधराधर m. Träger der Erde d. i. Berg MBH. 7, 4591.

वसुधराधव m. *Gatte der Erde* d. i. *König, Fürst* RĪĀ-TAN. 7, 1127.
 वसुधरेशा adj. f. *den Berger von Gütern* (Kṛshṇa) *zum Herrn Abend*,
 Bojn. der RĀDHĀ PĀNĀN. 2, 3, 27.

वसुपति m. *Herr der Güter*, häufig mit dem Beisatz वसूनाम्: Agni
 RV. 2, 1, 11. 6, 4. 5, 4, 1. वसुर्वसुपतिर्हि कमस्यमे 2, 24, 34. Indra 1, 9, 9.
 170, 5. 3, 30, 19. 36, 9. 4, 17, 6. Savitar 7, 45, 3. Kubera PĀNĀN. 3, 7,
 7. *Herr der Vasu*, so wird Kṛshṇa genannt 4, 8, 33.

वसुपत्नी f. *Herrin der Güter*: वसूनाम् als Beiwort der Kuh RV. 1, 164, 27.

वसुपातर m. *Beschützer der Vasu*: Kṛshṇa PĀNĀN. 4, 8, 33.

वसुपाल m. *Hüter der Güter*, Bez. des Königs Bṛh. P. 9, 11, 21.

वसुपालित m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. 67, 13.

वसुपूज्यान् m. N. pr. des Vaters des 12ten Arhant's der gegen-
 wärtigen Avasarpinī H. 37. — Vgl. वासुपूज्य.

वसुप्रद 1) adj. *Güter verleihend* MBu. 3, 3954. Çiva Çiv. — 2) m. Bez.
 eines Wesens im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2565.

वसुप्रभा f. 1) Bez. einer der sieben Zungen des Feuers H. 1099, Schol.
 — 2) N. der Residenz Kubera's H. 40.

वसुप्राण m. *Feuer ÇANDAN*. im ÇKDn.

वसुबन्धु m. N. pr. eines berühmten buddhistischen Gelehrten, Ver-
 fassers des Abhidharmakoça, BUEN. Intr. 563. 571. Lot. de la b. I.
 359. HIOUEN-THSANG I, 105. 115. 269. Vie de HIOUEN-THSANG 83. 97. 114.
 WASSILJEW 43 u. s. w. SCHIEFNER, Lebensb. 310 (80). LIA. II, Anh. VIII
 (hier fälschlich °बन्धु). TĀRAN. 4 u. s. w.

वसुभ n. *das unter Vasu stehende Nakshatra Dhanishṭhā* VARĪU.
 Bṛh. S. 10, 16. 15, 21.

वसुभूत m. N. pr. eines Gandharva Verz. d. Oxf. H. 71, b, 4.

वसुभूति m. ein Vaiçja-Name KULL. zu M. 2, 32. N. pr. eines Brah-
 manen WILSON, Sel. Works I, 298. KATHĀS. 73, 206.

वसुभूयान m. N. pr. eines Sohnes des Vasishṭha Bṛh. P. 4, 1, 41.

वसुमति m. N. pr. eines Brahmanen KATHĀS. 108, 40.

वसुमती s. u. वसुमत्.

वसुमतीपति m. *Herr der Erde*, — *des Landes, König, Fürst* RĪĀ-
 TAN. 4, 218. 659.

वसुमत्ता (von वसुमत्) f. *Reichthum* MBu. 2, 1695.

वसुमनस् N. pr. eines Mannes mit dem patron. Rauhidaçva, Ver-
 fassers von RV. 10, 179, 3. ein Sohn Harjaçva's und Fürst von Ko-
 sala MBu. 2, 323. 3, 3504. 13302. 4, 1768. 5, 3954. 12, 2536. fgg. 3465. fgg.

वसुमत् (von वसु) 1) adj. a) *mit Gütern versehen, Güter enthaltend*;
begütert, reich: रथ RV. 1, 118, 10. 125, 2. 4, 4, 10. रथि 1, 159, 5. 4, 34, 10.
 भाग 10, 11, 3. पर्वत 2, 24, 2. Himmel und Erde 3, 30, 11. गृह ÇĀN. Gṛh.
 3, 4. वेष्मानि R. Goan. 2, 86, 3. — RV. 9, 69, 3. 86, 38. न दरिद्रो वसुमत्:
 सखा Spr. 4295. VARĪU. Bṛh. S. 43, 9. Bṛh. 13, 9. वसुमत् MBu. 3, 3954.

— b) *von den Vasu begleitet*: Indra und Agni Arr. Ba. 2, 20. KĪT.
 Ça. 10, 7, 14. ÇĀN. Ça. 6, 7, 10. TS. 2, 2, 4, 5. 7, 5, 2. KĪT. 33, 7. ĀÇV.
 Ça. 2, 11, 11. MBu. 2, 447. वसुमदण heißt Soma TS. 3, 2, 5, 2. — 2) m.
 a) N. pr. eines Fürsten mit dem patron. Aushadaçvi (vgl. वसुमनस्)
 MBu. 1, 3339. 3663. fgg. 2, 127. 5, 84. eines Sohnes des Manu Vai-
 vasvata MĀX. P. 79, 12. Bṛh. P. 3, 13, 3. des Kṛshṇa 10, 61, 12. des

Crutāju 9, 15, 2. des Gamadagni 13. N. pr. eines Ministers des Du-
 shjanta ÇĀK. 80, 22, v. l. — b) N. pr. eines Berges im Norden VARĪU.
 Bṛh. S. 14, 24. MĀX. P. 58, 41. — 3) f. *वसुमती* a) *die Erde; Land, Reich*
 AK. 2, 1, 3. H. 936. HALĪ. 2, 1. MBu. 3, 1658. 12, 918. R. Goan. 1, 41,
 21. 2, 45, 16. 3, 20, 16. 5, 78, 15. भवतु वसुमती सर्वसंपन्नस्य Spr. 3997.
 RAON. 8, 82. ÇĀK. 24. MĀLAV. 81. VARĪU. Bṛh. S. 27, 8. 32, 6. RĪĀ-TAN.
 4, 7. Z. d. d. m. G. 14, 574, 23. Vor. S. 176. *Land, Gegend* MBu. 3, 10323.
Erdboden R. 3, 10, 7. पद्मो स्पृशेद्वसुमती यदि सा VIKR. 79. °पृष्ठ *die*
Oberfläche der (sphärischen) Erde GOLĪBU. 8, 2. — b) Bez. zweier Metra:
 a) 4 Mal — — — — — COLUB. Misc. Ess. II, 159 (II, 4). — ß) 4 Mal
 — — — — — Ind. St. 2, 366. — c) N. pr. einer Gemahlin Dushjanta's
 ÇĀK. 59, 13. fg. einer Brahmanenfrau KATHĀS. 68, 34.

वसुमय (wie oben) adj. (f. ई) *aus Gütern bestehend*: धार्ता ÇAT. Ba. 3, 3, 4.

वसुमित्र m. ein gewöhnlicher Mannsname SARVADARÇANAS. 18, 4. N. pr.
 eines Fürsten MBu. 1, 2677. eines Sohnes (Grosssohnes) des Agni-
 mitra MĀLAV. 70, 23. 90. VP. 471. Bṛh. P. 12, 1, 15. N. pr. eines be-
 rühmten buddhistischen Gelehrten BUEN. Intr. 447. 566. fgg. HIOUEN-
 THSANG 94. fg. WASSILJEW 49 u. s. w. SCHIEFNER, Lebensb. 310 (80). LIA.
 II, Anh. IV. TĀRAN. 60 u. s. w.

वसुर adj. etwa *werthvoll* oder *reich* (von वसु) KĪT. 12, 11.

वसुरक्षित m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. 194, 13.

वसुराज adj. *an Gütern sich ergötzend* MAHĀNĀ. Ur. in Ind. St. 2, 99.

वसुरात m. N. pr. eines Mannes MĀX. P. 114, 13. 15. Z. d. d. m. G. 14, 566.

वसुरुच adj. etwa *wie die Vasu* d. i. *wie Götter glänzend*: आदी के
 चित्पश्यमानास् आद्यं वसुरुचौ दिव्या घृयन्पुत RV. 9, 110, 6.

वसुरुचि m. N. pr. eines Gandharva H. 183, Schol. AV. 8, 10, 27.

वसुत्रय adj. *Vasu-artig*, unter den Beinn. Çiva's MBu. 14, 205. im
 Piçḍa-Opfer der Väter wird ein Ahnherr angeredet: पितः ऋमुकश-
 र्मन् ऋमुकगोत्र वसुत्रय SĀMsk. K. 236, a, 8.

वसुरेतस् *Feuer, der Gott des Feuers (Sams der Vasu oder des Reich-
 thums)* MBu. 1, 1021. 2158. 8319. R. 7, 31, 7. वसुरेतःसुत्रपुस् unter den
 Beinn. Çiva's MBu. 14, 206. auch वसुरेतस् allein (अग्निं रेतःतेषाणां NĪ-
 LAK.) 7, 2878.

वसुरेतिस् UNĀDIS. 2, 112 (parox.): m. N. pr. RV. 8, 34, 16. nach der
 ANUKA. eine Abtheilung der A ū giras. वसुरेचिषः सूर्यवर्चसः साम Ind.
 St. 3, 233, b. neutr. = पक्ष UśéVAL.

वसुल m. 1) *ein Gott* (von वसु) TRĪK. 1, 1, 5. — 2) oxyt. Hypokoristi-
 kon von वसुदत्त P. 5, 3, 83. VĀRT. 5, Schol.

वसुर्वन् so v. a. वसुवनि in der unter वसुधेय angeführten Formel, wo
 der gen. von वसुवने abhängt, wie वसुपतिर्वसूनाम्. Nach dem Comm.
das Gewinnen von Gut, oder auch voc. von वसुवनि, gegen den Ton
 und gegen den Sinn.

वसुवन n. *der Vasu-Wald*, Bez. eines mythischen Landes im NO.
 VARĪU. Bṛh. S. 14, 21.

वसुर्वनि adj. *Gut heischend* oder *verschaffend*: स देवता वसुर्वनि द-
 धाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति RV. 7, 1, 33. AV. 7, 60, 1 (v. l. VS. 3, 41).
 13, 4, 26.

वसुवत् (von वसु) adj. *mit den Vasu verbunden*: Agni AV. 19, 18, 1.

वसुवाक् m. N. pr. eines Rshi Verz. d. Oxf. H. 82, a, 44.

वसुविद् adj. Gut verschaffend: Agni RV. 1, 45, 6. 6, 16, 41. 8, 23, 16.

VS. 3, 88. TS. 1, 6, 2, 1. und andere Götter RV. 1, 46, 2. 18, 2. 91, 12. 7, 41, 6. ÇĀṆKH. Ça. 2, 15, 3. KAUC. 78. 108. — RV. 1, 164, 19. ङिन्वा धियो वसुविदः 8, 49, 12. 80, 5. 10, 42, 3. 9, 86, 39. 101, 11. AV. 18, 4, 18.

वसुवृष्टि f. ein Regen von Gütern, — Schützen Verz. d. Oxf. H. 132, b, No. 242.

वसुशक्ति m. N. pr. eines Mannes PAÑĀT. ed. orn. 1, 7.

वसुश्रवस् adj. etwa durch Reichthum bekannt oder Reichthum strömend (श्रवस् = श्रवस्) RV. 5, 24, 2. unter den Beinn. Çiva's Çiv.

वसुश्री f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2632.

वसुश्रुत m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Ātreja, Liedverfassers von RV. 5, 3. fgg.

वसुश्रेष्ठ 1) adj. der beste unter den Vasu als Bein. Kṛṣṇa's PAÑĀN. 4, 8, 88. — 2) n. Silber (das beste Gut) RĪĀN. im ÇKDr.

वसुषेण (वसु + सेना) m. ein anderer Name Karṇa's TRĪK. 2, 8, 18. MBh. 1, 2776. 2782. 4404. 4411. 3, 17165. f. 3, 4764.

वसुसार 1) m. N. pr. eines Mannes TĀMAN. 14. — 2) f. सा die Residenz Kubera's H. c. 40; vgl. वसुधारा unter वसुधार und वस्वोक्तसार.

वसुस्थली f. = वसुसारा ÇABDAM. im ÇKDr.

वसुकर् m. ein best. Baum, = वक्क RATNAM. im ÇKDr. °क m. dass. ÇABDAM. im ÇKDr.

वसुकाम m. N. pr. eines Fürsten der Aṅga MBh. 12, 4469. fgg.

वसुक 1) m. ein best. Baum (n. die Blüthe), = वक्क DVIRŪPAK. im ÇKDr.

— 2) n. eine Art Salz H. 942. — Vgl. वसुक.

वसुवृ (वसु + वृ) adj. Güter auftreibend: इन्द्र वसुवानं वसुवृषम् RV. 8, 88, 8.

वसूतम m. der Beste unter den Vasu, Bez. Bhishma's Bala. P. 1, 9, 9; vgl. LIA. 1, 628.

वसूत्रेक m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 18, b, 13. 19, a, 35.

वसुमती (aus metrischen Rücksichten statt वसुमती) adj. f. die Reiche HARIV. 3288.

वसूय (von वसु) um Güter —, um Gaben angehen, nach Gaben verlangen: यो वा मुमयं तुष्टवदसूयात् RV. 8, 8, 16.

वसूया adv. instr. AV. PAIT. 4, 80. mit dem Wunsche nach Gaben RV. 1, 97, 2. 165, 1.

वसूय (von वसूय) adj. Gut begehrend, erwerbslustig, begehrlieh RV. 1, 49, 4. 51, 14. 62, 11. दीधिति 186, 11. धी 7, 67, 5. 2, 11, 1. 4, 44, 1. 5, 29, 15. 7, 1, 6. इतिरारः 32, 2. 10, 47, 1. वसूयवो वसुपतिं क्वामके VĪLAKH. 4, 6. वसूयव आत्रेयाः als Liedverfasser von RV. 5, 25. fgg.

वसोधारा und वसोष्पति s. u. वसु 8) a) α) β).

वस्क, वस्कते (गति) DĀITUP. 4, 27.

वस्क m. = अथ्यवसाय BUDHAP. im ÇKDr.

वस्कारिका f. Scorpion (कालिका) HĪA. 135.

1. वस्तु (von 2. वस्) in दोषा°. Wir bleiben bei der Erklärung im Dunkel des Abends leuchtend stehen (vgl. Sij. zu RV. 4, 4, 9. 7, 15, 15) und sehen eine Bestätigung derselben in der Formel: यदि सायम् दोषावस्तर्नमः स्वादेति । यदि प्रातः । प्रातर्वस्तर्नमः स्वादेति अपि leuch-

tender, früh leuchtender ĀCV. Ça. 3, 12, 4. Ein adv. वस्तु ist sonst nirgends zu finden.

2. वस्तर (von 3. वस्) nom. sg. 1) Verhüller nach Sij. तपो वस्ता ङिता सूर्यस्य RV. 3, 49, 4. Liesse sich zu 1. वस्तु ziehen. — 2) anstehend (ein Gewand) KAUC. 107.

3. वस्तु (von 3. वस्) nom. sg., superl. वस्तुतम (zur Etymologie) am meisten wohnend ÇAT. Ba. 8, 1, 4, 6.

वस्तव्य (wie eben) adj. 1) impers. zu verweilen, sich aufzuhalten, zu wohnen MBh. 1, 5787. 4, 15. पृथिवी वस्तव्यं तैश्च द्वादश वत्सरान् । वने 1473. 13, 6818. 14, 888. कृतेन चापि प्रुरेण वस्तव्यं त्रिदिवे मुखम् HARIV. 8123. R. 1, 76, 13 (77, 46 Gonn.). 2, 26, 38 (29 Gonn.). 27, 4. 29, 8. 101, 24 (110, 19 Gonn.). 111, 26. R. Gonn. 2, 26, 24. 3, 53, 16. Spr. 96 (II). 994. 1375. 2928. तेषु साधुषु 4556. VARĀH. Bṛh. 8. 2, 12. KATHĀ. 43, 51. PRAB. 115, 7. Bhaṅ. P. 11, 6, 85. PAÑĀT. 63, 19. गुरुकुले SARVADARÇANAB. 124, 3. zu verweilen so v. a. auszubleiben: मासाहर्षं न वस्तव्यं वसन्वध्यो भवेत् R. 4, 40, 69. 41, 77. — 2) zuzubringen: चतुर्दश हि वर्षाणि वस्तव्यानि वने तया R. 2, 40, 12 (39, 17 Gonn.). MBh. 3, 14587.

वस्तव्यता (von वस्तव्य) f. Aufenthalt: ये तया कीर्तिता दोषा वने वस्तव्यतां प्रति R. 2, 29, 2.

वस्ति (वस्ति die Bomb. Ausg. des MBh. und VARĀH. Bṛh. S.) UNĪDIS. 4, 179. m. SIDDH. K. 250, a, 4. m. f. 251, a, 12. TRĪK. 3, 5, 17. 1) m. Blase, Harnblase H. 606. AV. 1, 3, 4. 11, 3, 48. VS. 19, 88. 25, 7. TBa. 2, 2, 2. ÇAT. Ba. 10, 6, 2, 5. 12, 9, 2, 3. KAUC. 14. 26. KHIND. Up. 5, 16, 2. M. 8, 234. JĀṆ. 3, 94. SUÇA. 1, 48, 13. 2, 197, 1. VARĀH. Bṛh. 1, 4. WENNA, RĪMAT. Up. 342. °मूल MBh. 3, 13965. 12, 6871. °शोधन SUÇA. 1, 174, 4. °पीडा 261, 19. °रुन् 165, 21. °व्यापद् Verz. d. Oxf. H. 307, a, 36. die Gegend unterhalb des Nabels: वस्तिर्नभेरधः AK. 2, 6, 2, 24. MED. I. 54. वस्तिः (स्त्रियां) प्रशस्ता विपुला मृदो स्तोकां समुवता । रोमशा च सिराला च KĪÇKH. 37, 44 (nach AUFRECHT). VARĀH. Bṛh. 8. 51, 34. 52, 6. — 2) Klystierblase, Klystierbeutel; auch das Klystier selbst MED. SUÇA. 2, 196, 4. 13. 197, 15. 19. 198, 2. 201, 5. fgg. सतीर् 227, 2. 20. वस्तिभिर्दियते यस्मात्तस्माद्वस्तिर्विधीयते ÇĀṆKH. SĀMh. 3, 5, 1. 2. 7. °विधि Verz. d. Oxf. H. 304, b, 29. °कल्प 307, a, 30. वस्त्यर्थमौषधं दद्या KATHĀ. 64, 15. वस्त्यौषधं गुदे मूर्ध् दीयते न तु पीयते 18. वस्त्यादिदानप्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 282, b, 28. fgg. वस्ती (वस्ति) bei Selbstpeinigungen 234, b, 6. fgg. — 3) sg. und pl. Franzen AK. 2, 6, 2, 15. H. 667. MED. HALĪ. 2, 396. — Vgl. वस्त्र°, इन्द्र°, उत्तर°, नेत्र°, वात°, सिद्ध°, स्नेह°, वास्तेय.

वस्तिक adj. als Bez. eines in einem ehrlichen Kampfe nicht anzuwendenden Pfeiles MBh. 7, 8638. वस्तिकः शल्यदण्डसंधौ शिथिलस्तस्योद्धरणे शल्यं वस्तिमध्ये सज्जति दण्डमात्रं निःसरति । अन्ये वस्तिक इति पठित्वा प्रङ्गधरित इति व्याचक्षुः NĪLAK.

वस्तिकर्मन् n. Anwendung des Klystiers SUÇA. 1, 196, 3.

वस्तिकर्माद्य m. Sapindus detergens Roxb., der Seifenbaum ÇABDAM. im ÇKDr.

वस्तिदुःखितिका f. eine best. Blasenkrankheit ÇĀṆKH. SĀMh. 1, 7, 40. — Vgl. वातकुण्डलिका.

वस्तिविलं n. Blasenöffnung AV. 1, 3, 3.

वस्तिमल n. Urin H. 633.

1. **वस्तु** (von 2. वस्) f. das *Hellwerden, Tugen; Morgen, Frühe* NALH. 1,9. NIM. 3,15. 8,9. वस्तोरूपसः RV. 1,79,6. 7,10,2. दोषा वस्तैः 1,104,1. 179,1. 6,5,2. 39,2. 8,28,21. 10,40,4. वस्तैर्वस्तैः *alle Morgen* 1. 2. एकस्या वस्तैः 1,116,21. वस्तोरस्याः *heute früh* 10,110,4. 6,4,2. प्रति वस्तैः 2,39,2. 4,45,5. 10,189,3. मक्ति ज्योतीं हस्त्युर्ध्वं वस्तैः 4,16,4. 1,177,5. VS. 28,12. क्षपो वस्तुषु राजसि RV. 8,19,31. 60,15. Vgl. auch u. 2. वस् infn.

2. **वस्तु** (von 5. वस्) UNIDIS. 1,76. n. AK. 3,6,9,12. 1) *Sitz, Ort*: अणो सुच. 1,83,7. 11. Vgl. कपिल. — 2) *Ding, Gegenstand, ein reales Ding* AK. 3,4,28,88. TRH. 3,2,5. II. 168. घ्राणे प्रसारितं वस्तु P. 6,1,82. Schol. इष्ट MGH. 111. स्पृहावती केपु वस्तुषु RAGH. 3,5,5,18. घनास्था बाह्यवस्तुषु KUMĀRAS. 6,13. दर्शनीयं ÇĀK. 25,1. परिकर्ष्य 8.175. घल्पानामपि वस्तूनां संकृतिः कार्यकारिका Spr. 237. अस्था वस्तूनि प्रथयति च संकोचयति च 1713. स्वभावसुन्दरं वस्तु 3331. VARĀH. BHĀ. S. 51,27. अस्या (कण्डिकायां) अस्ति च वस्तु किम् KATHĀS. 29,10.36,65. MĀRK. P. 81,63. स्त्रीवस्त्वैच्छत् ÇĀK. zu BHĀ. ĀM. UP. S. 138. यस्मास्ति तस्ति वस्त्विति मृषा जल्पद्विरास्तिकैः PHAB. 27,9. ०धी 108,5. वास्त्व BULG. P. 1,1,2,6,4.10,23. वस्तूनि पाण्यानि 6,16,6. 8,6,25. 8,35. PĀÑĀR. 1,11,12. PĀÑĀT. 157,22. 253,19. HIT. 114,17. v. l. भक्ष्य. HIT. ed. JOHNS. 1916. आह. PĀÑĀR. 1,13,21. NĪLAK. 26. 259. BĀLAB. 14. नित्यानित्यवस्तुविवेक VEDĀNTAS. (Allah.) No. 9. SARVADARÇANAS. 13,4. 22,20. fgg. 35,1. 22. 44,10. वस्तुज्ञातम् *die Dinge* 17,12. 53,10. नावस्तुनो वस्तुसिद्धिः *aus Nichts wird nicht Etwas* KAP. 1,79. अहो वस्तुनि मात्सर्यमहो भक्तिरवस्तुनि *was da ist, was nicht da ist* KATHĀS. 21,49. अवस्तुनिर्वन्धपरं KUMĀRAS. 5,66. KAP. 1,20. BULG. P. 5,10,6. 7,4,33. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 20. 79. प्रतिबुद्धवस्तु adj. Realität BULG. P. 3,28,35. क्रिया हि वस्तूपकिता प्रसीदति *ein würdiger Gegenstand* RAGH. 3,29. वस्तूनि so v. a. Gerüthe BULG. P. 2,6,24. वस्तुपाणयः *die zu Etwas erforderlichen Dinge in der Hand haltend* 10,84,45. वस्तु am Anfange eines comp. so v. a. वस्तुतस् (s. bes.) in Wirklichkeit 5,18,37. — 3) *Sache, Angelegenheit, das worum es sich handelt*: यच्चापि सर्वगं वस्तु तच्चैव प्रतिपादितम् MBH. 1,70. वस्तुष्वश्वेषु समुद्यमश्वेष्वेषु मोक्षदसमुद्यमस्य KĀM. NĪTIS. 15,25. निर्वाहः प्रतिव्वस्तुषु Spr. 672. स्मरणं प्रियवस्तुषु 1217. न किञ्चित्कचिदस्तीन् वस्त्वसाध्यं विपश्चिताम् 1351. सतां हि संदेहपदेषु वस्तुषु प्रमाणमत्तः करणप्रवृत्तयः 273. ज्ञात. adj. KATHĀS. 17,53. 22,191. 32,181. 60,226. 232. वस्तुनि व्यक्तिमागते RĀĠA-TAR. 1,291. वस्तु निर्णीयिता स्वयम् 6,27. हास्यवस्तुषु MBH. 4,118. वक्ताः शास्त्रवस्तुषु HARIV. 13767. उदाहरणवस्तुषु KUMĀRAS. 6,65. कस्मिन्नभिनयवस्तुन्युपदेशं दर्शयिष्यामि MĀLAY. 16,12. पारमो-जनवस्तुषु Spr. 402. कोपप्रसादवस्तूनि 749. भोतपरित्राण. ० 3172. — 4) *Stoff, Gegenstand einer Rede u. s. w.* TRH. 3,2,21. im Gegens. zu वाच् *Form der Rede* Spr. 3975. कालिदासयथित. (नाटक) ÇĀK. 3,12. VIKR. 2,3,8. MĀLAY. 3,9. DAÇAR. 1,11. 51. SĪM. D. 5,9. 129,19. 257. fg. 281. ० प्राधान्य PRATĪPAR. 7,5,15,5,1. 20,2,2. ० प्रतिवस्तुभाव 77,6,2. ० धनि 15,6,4. 9. 16,2,2. 8. कथा. ० RĀĠA-TAR. 1,8. Verz. d. Oxf. H. 50,2, N. 1. ० निर्देश Inhaltsangabe SĪM. D. 589. KĀVYD. 1,14. — 5) bei den Buddhisten so v. a. Statue WASSILJEV 85. — 6) वस्तुसम MBH. 13,5519 fehlerhaft für बहुसम, wie die ed. Bomb. liest. BULG. P. 9,4,27 liest die ed. Bomb. ० प-तिपु statt ० वस्तुषु. — Vgl. प्रति. ०, भोग. ०, मज्जल. ०, यथा. ०, युद्ध. ०, रङ्ग. ०.

वस्तुक n. = वास्तूक ÇARDAR. und RĀĠAN. im ÇKDM. — In der Stelle धाकृतिविशेषप्रत्ययदेनामनूनवस्तुका संभावयामि MĀLAY. 7,22 übersetzt WEBER das Wort durch *Herkunft*; wir vermüthen einen Fehler, etwa für ० वस्तुभूता.

वस्तुतस् (von 2. वस्तु) adv. 1) *von Seiten der (erforderlichen) Dinge, — Gegenstände*: विधिमन्त्र. ० BULG. P. 5,19,26. देशकालार्क. ० 8,23,16. — 2) *in Wirklichkeit* RĀĠA-TAR. 6,364. WEBER, RĀMAT. UP. 287. BULG. P. 5,18,5. 6,8,29. 7,13,5. KULL. zu M. 7,17. SARVADARÇANAS. 17,1. 30,13. 94,6. 115,11. 177,9. NĪLAK. 28. 55. 240. 259. SIDDH. K. zu P. 6,3,34. 7,1,53. KUSUM. 19,9. Schol. zu AV. PRĀT. 4,35.

वस्तुता (wie oben) f. 1) *das Gegenstand-Sein*: परिकृतवस्तुतां प्रया-
zum Gegenstand des Gespöttes werden Spr. (II) 305. — 2) *Wirklichkeit*: वस्तुतया in Wirklichkeit BULG. P. 7,10,49. 15,58. 77,11,18,26. 28,32.

वस्तुत्व (wie oben) n. = वस्तुता 2) KAP. 1,21.

वस्तुधर्म m. *die Natur —, die wahre Beschaffenheit der Dinge* KATHĀS. 57,129. pl. SĪM. D. 10,16. ० त्व n. KAP. 1,44.

वस्तुपाल m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124,6,31.

वस्तुबल n. *die Macht der Dinge* SARVADARÇANAS. 15,2. — Vgl. वस्तुशक्ति.

वस्तुभाव m. *Realität, Wirklichkeit*: ० भविस् in Wirklichkeit RĀĠA-TAR. 1,309 (st. माय्य ist mit der ed. Calc. भाट्ट zu lesen).

वस्तुभेद m. *ein wirklicher —, ein wesentlicher Unterschied* Spr. 2159. BULG. P. 8,12,8.

वस्तुवत् (von 2. वस्तु) in उत्तम. ० *aus den vorzüglichsten Stoffen bestehend*: शय्यासनानि MBH. 1,7210.

वस्तुविचार m. *gründliches Urtheil, personif.* PHAB. 70,6. fgg.

वस्तुवृत्त n. *das wirklich Vorgegangene, der wahre Sachverhalt* RĀĠA-TAR. 6,59.

वस्तुशक्ति f. *die Macht der Dinge*: ० तस् Spr. 947. pl. 238 (II). GOLĀDH. 3,5. — Vgl. वस्तुबल.

वस्तुशासन n. *ein Original-Edict* RĀĠA-TAR. 1,15. *donation de propriétés* TA., *Schenkungsurkunde über Eigenthum* LASSEN (LIA. II, 19, N. 5).

वस्तुप्रून्य adj. *keine Realität habend, unwirklich* JOGAS. 1,9. Verz. d. Oxf. H. 171,2,2.

वस्तुकी f. *eine Gemüseart*, = श्वेतचिह्नी RĀĠAN. im ÇKDM.

वस्तुस्थापन n. in der Dramat. *das Erfinden von Dingen, das Vorführen unwirklicher Dinge* BHAR. NĪTĪJAC. 20,58. DAÇAR. 2,54. SĪM. D. 420.

वस्तुपमा f. *ein Gleichniß, bei dem zwei Dinge schlechtweg ohne Angabe des tertium comparationis, welches als bekannt vorausgesetzt wird, mit einander verglichen werden*; Beispiel: राजीवमिव ते वक्त्रं नेत्रे नीलात्पले इव KĀVYD. 2,16.

वस्त्य n. *Wohnung* AK. 2,2,4. geht vielleicht nur scheinbar auf 5. वस् zurück; vgl. पस्त्य.

वस्त्र (von 3. वस्) UGĀVAL. zu UNIDIS. 4,155. n. SIDDH. K. 249,6,3. m. (dieses nicht zu belegen) und n. gaṇa धर्धर्धादि zu P. 2,4,31. *Gewand, Kleid; Zeug, Tuch* AK. 2,6,3,17. 3,4,36,204. H. 666. HALĀJ. 2,393. 5,85. वस्त्रिष्व वस्त्राणि RV. 1,26,1. भद्र 134,4. 3,39,2. 5,29,15. 1,140,1. 152,1. 2,14,8. वस्त्रा पुत्राय मातरो वपसि 5,47,1. 6,47,23. 9,8,6. 96,1. AV. 5,1,3. 8,5,25. 12,3,21. 16,2,41. ÇAT. BR. 3,3,3,4. KĪTĪ. ÇA. 14,1,

20. 2, 29. कृञ् ° KAUC. 47. 87. वधू ° Āc. G. 1, 8, 12. एक ° G. 3, 2, 42. Pā. G. 3, 10. M. 3, 52. 9, 219. 11, 188. कीनामवस्त्रवेष adj. 2, 194. MBh. 3, 2810. 2780. R. 2, 32, 16. 52, 52. Varāh. B. 41, 2. 46, 15. नौम 54, 108. पीत ° W. 291. Kṛṣṇā. 291. Ver. in LA. (III) 8, 22. 17, 18. स्व-
निते वस्त्रपर्णानाम् AK. 1, 1, 2. वस्त्रापकारक M. 11, 51. गोपीना वस्त्र-
करणम् Pā. 4, 11, 6. तद्वस्त्रमस्तः प्रावृणोत् MBh. 3, 2997. सूत्रमवस्त्र-
मवतिप्य मुनिवस्त्राण्यवस्त क R. 2, 37, 7. परिधान Verz. d. Oxf. H. 86,
b, 18. fg. सूत्रमवस्त्रधर (अधन) MBh. 3, 1827. सितवस्त्राक्षीधर Varāh.
B. 43, 30. दिव्यवस्त्रधर BRAHMA-P. in LA. (III) 54, 8. धारण Verz.
d. Oxf. H. 267, b, 9. मृतवस्त्रभृत् M. 10, 35. मूर्खो ऽपि शोभते तावत्सभाया
वस्त्रवेष्टितः Spr. 2225. वस्त्रेण वेष्टितः W. 278. Kṛṣṇā. 278. संवीत 279.
° गर्भित 276. ° च्छेद Vop. 4, 21. Sū. 13, 16. रामलक्ष्मणासंज्ञासं वस्त्रं
ल्लिखमिवात्यजत् R. 4, 36, 2. ° भोग Verz. d. B. H. No. 590. पाटयन्निजव-
स्त्राणि KATHA. 18, 250. ° च्छेद das Zerreißen von Gewändern Varāh.
B. 71 in der Unterschr. ° विच्छेद 107, 8. वस्त्रस्यासः HAL. 2, 395.
वस्त्रास MBh. 3, 2217. Spr. 688. B. 4, 23, 24. वस्त्राक्षल KATHA. 18,
181. Hit. 63, 8. वस्त्रेणैकेन R. 4, 9, 24. वस्त्रेणैर्युगम् ein Ober- und Unter-
gewand AK. 2, 6, 3, 14. चीनदेशजसद्वस्त्रयुगमानि KATHA. 43, 75. fg. W.
Kṛṣṇā. 255. ° युगल Pā. 29, 16. वस्त्राणां प्रवरा शाणी Zeug
MBh. 3, 13027. चीनशुकं चीनदेशोद्भवो वस्त्रविशेषः Schol. zu Ç. 33.
कृत्रिमवृत्ताः — नानावस्त्रसमावृत्ताः R. 1, 9, 6. पुत्रिका स्याद्वस्त्रदत्तादिभिः
कृता AK. 2, 10, 29. ° परीक्षा Verz. d. B. H. No. 967. Suç. 1, 23, 10. व-
स्त्राधारक Unterlage von Tüchern 2, 92, 8 (so ist auch 55, 11 zu lesen und
demnach die Anführung unter धारक zu streichen). ° पूतं जलम् Seith-
tuch Spr. 1232. ° गायनानि unter den 64 Kā. Verz. d. Oxf. H. 217, a,
18. Am Ende eines adj. comp. f. आ M. 9, 70. MBh. 1, 4267. एकवस्त्रा
2, 2216. 3, 2303. Spr. 3638. KATHA. 21, 114. — Vgl. अतर्वस्त्र, उत्तर °,
नील °, नेत्र °, वि °, स्नान ° und unter दशा 1) und युग 2).

वस्त्रक n. dass.: सूत्र ° MBh. 2, 1892.

वस्त्रकुट्टिम n. Sonnenschirm Trik. 2, 8, 32. Zelt (?) H. 69.

वस्त्रक्रापम् adv. so dass das Gewand durchdringt wird; s. u. क्रूप caus.

वस्त्रगृह n. Zelt Trik. 2, 6, 34. 3, 3, 313.

वस्त्रयन्त्रि m. Schurz (नीचि) Trik. 3, 2, 14.

वस्त्रघर्घरी f. Stieb, Seithtuch Trik. 3, 3, 289.

वस्त्रदो adj. Gewänder schenkend RV. 5, 42, 8. वस्त्रद und अवस्त्रद
MBh. 3, 13400.

वस्त्रदानकथा f. Titel einer Erzählung Wilson, Sel. Works I, 283.

वस्त्रप m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 2, 1871.

वस्त्रपञ्जल m. ein best. Knollengewächs, = कोलकन्द R. 4, 38, 5.

वस्त्रपुत्रिका f. eine Puppe aus Zeug Ç. 136.

वस्त्रपेशी f. Franse H. c. 136.

वस्त्रबन्ध m. ein Tuch, das umgebunden wird: स्त्रीकटी ° als Erklä-
rung von नीची AK. 3, 4, 23, 214.

वस्त्रभूषण m. ein best. Baum, = साकुरुण्ड R. 4, 38, 5.

वस्त्रमैथि adj. Gewänder oder Zeug abtrotzend: तापु RV. 4, 38, 5.

वस्त्रम्, वस्त्रयति denom. von वस्त्र P. 3, 1, 21. Mit सम् anstehen: संव-
स्य लातिके वस्त्रे BHATT. 5, 62.

वस्त्रयुगिन् (von वस्त्र + युग) adj. in ein Ober- und Untergewand ge-
VI. Theil.

kleidet P. 3, 4, 13, Schol.

वस्त्रयोनि f. der Stoff, aus dem ein Zeug bereitet wird: त्वक्फलकमिरा-
माणि वस्त्रयोनिः AK. 2, 6, 2, 12.

वस्त्ररङ्गा f. eine best. Pflanze, = कैवर्तिका R. 4, 3, 1. im ÇKDr. u. d.
letzten Worte.

वस्त्ररञ्जन m. Safflor R. 4, 3, 1. im ÇKDr.

वस्त्रवत् (von वस्त्र) adj. ein schönes Gewand habend, schön gekleidet
MBh. 5, 904. जिता सभा वस्त्रवता Spr. 4075.

वस्त्रवेश m. Zelt Med. m. 11.

वस्त्रवेश्मन् n. dass. AK. 2, 6, 2, 21.

वस्त्रात्तर n. Obergewand, Ueberwurf KAURAP. 13.

वस्त्रायथेतत्र n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 348, b, 10.

वस्त्रिन् (von वस्त्र) adj. = वस्त्रवत् MBh. 3, 13400.

वस्त्रं U. 3, 6. m. n. Kaufpreis, Werth AK. 2, 9, 80. H. 868. an. 2,
283. Med. n. 18 (wo अवक्रय st. अविक्रय zu lesen ist). Viçva bei Uśéval.

भूषमा वस्त्रमचरत्कनीयः RV. 4, 24, 9. वस्त्रे वि क्रीणावक्ता इषमूर्त्तिम् VS.
3, 49. पत्कृपते पदनुते पञ्च वस्त्रेन विन्दते AV. 12, 2, 36. P. 4, 4, 13. 5, 1, 51. 56.

Lohn, n. Med. m. Viçva a. a. O. n. = धन, वस्त्र und मृति (d. i. भृति) H. an.
= वसन und इत्य Viçva im ÇKDr. = तच् Rīmāçrama zu AK. nach ÇKDr.

वस्त्रन n. = कटीभूषण Ç. 136. im ÇKDr.

वस्त्र्य (von वस्त्र) f. Seiden: अर्कन्दासा वृषभो वस्त्र्यता RV. 6, 47, 21.

वस्त्रसा f. Sehne, = स्नायु, स्नासा AK. 2, 6, 2, 17. Trik. 2, 6, 18. H. 631.

वस्त्रिक adj. = वस्त्रेन जीवति P. 4, 4, 13. = वस्त्रं कर्ति, वक्ति oder
आवक्ति 5, 1, 51. etwa des Preises werth (wenn die Lesart richtig ist):
इमो मो यूयं वस्त्रिकां जयाथ Pā. 4, 3, 13.

वस्त्र्य (von वस्त्र) adj. werthvoll: अथ RV. 10, 34, 3.

1. वस्त्रम् (von 3. वस्) n. Decke: अवव्ययमसितं वस्त्रम् RV. 4, 13, 4.

2. वस्त्रम् (von 4. वस्) n. Nest: प्रपद्ये न पश्यन्ति वस्त्रम् RV. 2, 31, 1.

वस्य (von 3. वस्) adj. anzuziehen: स्नात ° nach einer Waschung K. 13.
Ç. 7, 2, 18.

वस्यश्चि (वस्यस् + 1. चि) f. das Suchen —, Wünschen von Bes-
serung, — von Wohlfahrt: परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यश्चये RV. 1,
25, 4. 175, 1. युवं धियं ददुर्वस्यश्चये 8, 75, 2.

वस्यस् = वसीयस् 1) adj. besser, trefflicher; angesehener, reicher:
कृधि वस्यसा नः RV. 2, 17, 8. 4, 2, 20. 8, 48, 6. 80, 4. VS. 3, 58. सुतः सो-
मो अस्तुतिद्वि वस्यान् RV. 8, 41, 4. 7, 32, 19. स्त्री येसा भवति वस्यसा 5,
61, 6. 8, 20, 18. अक्काको नो वस्यसा वस्यसादिदि 10, 37, 9. TB. 2, 2, 2,
10. वस्यो इन्द्रासि मे पितुरुत धातुरुभुजतः RV. 8, 1, 6. यथा वस्यसे प्रति
प्रोद्याद्वि केरिष्यामीति TB. 3, 2, 3, 4. TS. 6, 5, 10, 2. 7, 2, 2, 7. संसद् 4,
3, 2. येयान्वस्यसो ऽसानि TAIT. U. 1, 4, 3. — 2) n. das Bessere, Beste;
Wohlfahrt, Ansehen RV. 1, 31, 18. 141, 12. वस्यो च तांश्च प्र हि नेषि व-
स्य आ RV. 2, 1, 10. 9, 2. 39, 5. 6, 44, 7. 8, 21, 9. नृकि वस्यो वस्यो व-
स्यस्ति 5, 31, 2. वस्य इच्छन् 1, 109, 1. AV. 8, 47, 8. 7, 103, 1. RV. 10, 92, 18.

वस्यस् = वस्यस् in पाप °, शो °.

वस्योभूय n. Besserung, Mehrung der Wohlfahrt AV. 16, 9, 4.

1. वस्य (von 2. वस्) m. Tag Med. r. 84.

2. वस्य (von 4. वस्) n. 1) Haus, Wohnung. — 2) Kreuzweg Med. r. 84.

वस्त्रवत् m. N. pr. eines Sohnes des Upagupta B. 4, 13, 25.

वस्वोक्तसारा und वस्वोक्तसारा. f. 1) N. pr. eines Flusses MBh. 3, 12908. 6, 243. R. 2, 94, 25 (103, 26 Gonn.). — 2) Bez. von Kubera's Stadt H. 190. MBh. 7, 2371. R. 5, 9, 61. Ragh. 16, 10. वस्वोक्तसारा विन्ध्यस्य धन-
दस्य च ॥ नलिनीपुर्योः H. an. 8, 42. fg. वस्वोक्तसारेन्द्रपुरे कुबेरनलिनी-
पुरोः Mhd. r. 308. An den unter 1) aufgeführten Stellen steht नलिनी
als Flussname neben वस्वोक्तसारा. — Vgl. वसुधारा und वसुसारा.

1. वक्तु, वक्तुति und वक्तुते (Nāg. 2, 14 unter den गतिकर्माणि) Dhā-
rup. 23, 35 (प्रापणो). imperat. वोल्कम्, वोल्काम्, उक्कम् TS. वोळ्म् VS.;
अवाङ् 2. sg. अवाङ्तीत् Vop. 8, 134. अवाङ्त्तुम्, वक्ति, वक्तु, वाङ्तीत्, वक्तन्,
वक्ततम्, (आ)वक्तति; अवाङ् Vop. 8, 126. 134. उवाक् P. 6, 1, 17. Vop. 8, 134.
उक्कथुम्, उक्के Vop. 8, 134. उक्किषे, उक्किरे, उक्किवम्, उक्किषी; वक्ष्यति
Kār. 6 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. वक्थिष्यति MBh. 1, 4796. 6053. Būg.
P. 4, 28, 36. Pāṇāt. ed. orn. 22, 21. वोळा, वोळुम् P. 6, 3, 112. वोल्कवे;
उक्ता; pass. उक्तेः उक्ते P. 6, 1, 15. Hierher zieht Mañdh. auch वैद्व
VS. 8, 26, was vermuthlich eine Entstellung für वस्व oder वत्स्व
(von 3. वस्) ist. Vereinzelt ist (नि) उक्तीत 3. sg. potent. 1) führen,
fahren; mit Gespunn oder zu Schiffe bringen, — fortführen, den
Wagen ziehen, die Rosse führen d. h. lenken: रथेन वामम् RV. 7, 71,
2. अथा उषसं वक्तुः 75, 6. रथः सूर्या वक्तुति 4, 44, 1. अरं वक्तुति मन्यवे
(अथाः) 6, 16, 48. नैभिः 4, 116, 3. पतंगैः 4. अथैः 175, 4. युद्धं वाक्छा
धुरि वोळ्कवे 5, 56, 6. 4, 116, 5. 18. एको अथै वक्तुति रथम् 164, 2. इन्द्र-
हरी सोमपेयाय वक्ततः 8, 14, 12. अथ उक्किवान् Air. Br. 3, 47. Çat. Br.
6, 6, 2, 3. Pāṇāv. Br. 13, 12, 14. AV. 6, 82, 2. Çat. Br. 1, 4, 4, 15. Kāṭ.
Ça. 15, 4, 32. TS. 1, 3, 8, 2. वक्तुते (die Füße angeredet) पृणतो गृहान्
AV. 1, 27, 4. वक् वयो नित्यतो यावत्सम्पुः RV. 4, 135, 2. 7, 90, 1. — वक्तुति
ये (अथाः) रथम् MBh. 3, 1720. R. Gonn. 2, 34, 10. ते कृपाः — अक्त्तमाम्
MBh. 5, 7107. R. 2, 45, 11. R. Gonn. 2, 41, 15. कृपाः — वक्तुति देवमादि-
त्यम् Būg. P. 5, 24, 15. पुरुषाणां शतान्यष्टौ मञ्जुपामष्टचक्रस्थां गुर्वमृकः
कथंचन R. Gonn. 1, 69, 4. उवाक् मां हिरण्यपुरमत्सिकात् । रथेन तेन मा-
तलिः MBh. 3, 12214. शीघ्रं मां वक्स्व 13179. वक् मां कौरवान्प्रति 4,
1250. यदनेन रथेनैव तं वक्त्यं पुरीं पुनः R. 2, 52, 51 (51, 19 Gonn.). Ha-
niv. 9136. ततो मामक्त्सूतो कृपेः MBh. 5, 7181. Būg. P. 10, 1, 34 (med.).
तच्छिन्नवक्त्रम् Vop. 5, 6. याममजी वक्तुति Siddh. K. zu P. 1, 4, 51.
नक्कि वोळ् रथः शक्तः शरान्मम् MBh. 1, 8169. Agni führt oder geleitet
die Gegenstände des Opfers zu den Göttern: स्वाहाकृतं वक्ति कृष्यम्
RV. 2, 3, 11. 3, 29, 4. 10, 15, 12. Air. Br. 3, 47. अस्यापो यज्ञं वक्तुति 2, 20.
VS. 29, 8. कति पात्राणि यज्ञं वक्तुति TBr. 1, 8, 2, 1. आष्यम् AV. 5, 8, 1.
घृतम् 7, 109, 2. 9, 5, 17. Çat. Br. 2, 2, 2, 26. med. RV. 2, 34, 12. VS. 6, 13.
Kauç. 5. न च कृष्यं वक्त्यग्निः M. 4, 249. R. 5, 7, 62. Būg. P. 4, 7, 41 (med.).
कविः Çāk. 1. यज्ञम् R. 5, 89, 19. त्रिज्ञोतसं वक्तुति यो (वायुः) गगनप्रति-
ष्ठाम् dahin treiben Çāk. 165. — 2) intrans. fahren, zu Wagen durch-
laufen, den Wagen lenken, am Wagen u. s. w. stehen, dahinfahren; med.:
वक्तमाना रथेन RV. 5, 31, 9. 36, 5. अथैः 7, 45, 1. य आश्रया वक्तुते 5,
58, 1. 60, 7. 8, 46, 26. VS. 27, 32. act.: ता कृ त्यदतिवृत्त्युः शयदथैः 6,
62, 3. वक्त्रस्थः ein am Wagen stehendes Pferd M. 8, 146. कथमत्यप्राणा
वक्ष्यतीमे कृपा मम MBh. 3, 2786. 2795. अलिखत् इवाकाशमूकः (कृपाः)
4, 1233. कृपाश्च नागाश्च वक्तुति देशिताः Spr. 463. R. 2, 74, 12 (76, 17 Gonn.).
किंकिरसंयुक्तेहवाक् मधुसूदनः fuhr dahin Hariv. 6952. वक्तुते ऽयं

मधवा सर्वसेनः steht (in reisigem Zuge) RV. 5, 30, 3. अर्पणं ग्रामं वक्तुमा-
नमारात् 10, 27, 19. न नाभिङ्गे क्षरयो वक्तुति laufen, rollen Spr. 2420.
विधति वक्तुं नत्त्रापाम् dahin stehen Prah. 54, 13. dem Wasser ent-
lang hin/fahren, schwimmen: वक्तुता देकेन वक्तुनेन च Kathās. 26, 21. गङ्गा
गच्छत् तत्रासर्वकृत्सी यो च पश्यथ । मञ्जुषाम् 18, 40. प्रवाहे वक्तुपातं
सौवर्णं पञ्चपञ्चकम् 40, 84. 89, 4. — 3) pass. dass.: उक्ताते ज्ञानं अनु सोमपेयं
मुखो रथः RV. 1, 120, 11. वक्तुतुक्तमानः AV. 14, 2, 9. वाङ्गिर्गुह्यमिहः
MBh. 3, 15672. उक्तातो वाङ्गिर्गुह्यमिह 1, 5887. उक्तामान इव वाक्नोचितः
पादचारमपि न व्यभावयत् Ragh. 11, 10. युयुः तित्तिभुजां योयैरुक्तमानाः
(so ist zu lesen) Rāśa-Tar. 5, 38. रथमुक्तं दिव्यतुरगैः Hariv. 6198. स
रथो भाङ्गते ऽत्यर्थमुक्तमानो रणे तदा । उक्तामानमिवाकाशे विमानं पापुडै-
रुयैः (so die ed. Bomb.) MBh. 7, 757. उक्तामान इवाकाशे कालमेवेन चन्द्र-
माः Hariv. 3757. याति वियत्युक्तमानेव (उत्का) Varāh. Brh. S. 33, 7. 24.
तेन ध्रुवेन स ययावुक्तमानो महीतले zu Schiffe fahrend Mārk. P. 74, 12.
ज्ञातसोक्तमानस्य (so ist zu lesen) vom Strome getrieben werdend Vikr.
24. मञ्जुषागतो गर्भस्तरुगैरुक्तमानकः MBh. 3, 17151. वेदशास्त्राण्येव घोर
उक्तमाना इतस्ततः Verz. d. Oxf. H. 91, a, 2. गुपीधैरुक्तमानः Mañdh. 3,
2. 6, 30. — 4) fließen, mit sich führen (von Flüssen): मुक्तिमानं वक्तुतीः
परि यति RV. 2, 35, 9. 9, 83, 1. प्रतीपं शायं नद्यो वक्तुति 10, 28, 4. तिर-
शीरोपो वक्तुति Air. Br. 4, 25. वक्तुतीः (sc. आपः) fließendes Wasser
TS. 7, 4, 2, 1. 6, 4, 2, 3. Kāṭh. 22, 13. Kauç. 32. उदकमवक्तु stehendes
Wasser Āçv. Gṛh. 4, 4, 10. प्रत्यगुक्तमकानयः प्राशुखाः सिन्धुसप्तमाः
MBh. 5, 2998. 16, 8. Hariv. 8287. 8297. तीरोदाः — वक्तुति यत्र वै नद्यः
MBh. 13, 3790. R. 4, 41, 55. परोपकाराय वक्तुति नद्यः Spr. 1734. 3921.
Kathās. 39, 37. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 10. Būg. P. 7, 4, 17. Mārk. P.
99, 6. वक्तुति निकटे कालज्ञोतः Spr. 1158. इन्द्रेण चोदकं तस्य वक्तुत्याव-
र्जितं हुतम् zufließen MBh. 3, 2936. नद्यश्च सरितो वारि वक्तुत्यो ब्रह्मसं-
भवम् 14, 783. उक्ताः सर्वरसावयवः Būg. P. 4, 19, 8. तोयं वक्तुति सिरा प-
श्चिमा Varāh. Brh. S. 54, 6. 19. 21. 86. 89. 66. 71. 78. अन्नायं मुकुटवक्तुः
liessen einen Thränenstrom fließen Būg. P. 4, 9, 48. (शिरः) ववाक् (!)
रक्तम् Mārk. P. 88, 45. — 5) wehen (dahinfahren vom Winde): मन्दं व-
क्तुति मारुतः R. 3, 78, 13. Spr. 3137. Gṛ. 5, 2. Sāh. D. 19, 18. — 6) heim-
führen, heirathen; med.: जनीः RV. 1, 167, 7. 5, 37, 3. य ई वक्तुते य ई
वा वरोपात् 10, 27, 11. MBh. 1, 3877. 3884. act.: उभे ते एकमुत्केन वक्तेत्
M. 8, 204. 9, 94. R. 1, 73, 26. Kathās. 45, 357. 58, 86. 84, 65. Būg. P. 3,
3, 4. 4, 1, 6. 6, 6, 31. 9, 2, 18. 24, 22. वोळुम् 4, 8, 18. MBh. 13, 5090. act.
vom Weibe: ज्ञाया पतिं वक्तुति वमुनी सुमत् RV. 10, 32, 3. उळा gehet-
rathet, verheirathet (Gattin H. 513) AK. 2, 6, 4, 23. MBh. 5, 7459. R.
Gonn. 2, 34, 8. 53, 16. Kumāras. 5, 70. Kathās. 36, 54. अनूठा R. 2, 63, 13.
so v. a. Concubine Sāh. D. 81. उळपूर्वा Çāk. 79, 15. 110, 17. देवोळा, आ-
र्षोळा M. 3, 38. कायोळा ebend. aus metrischen Rücksichten statt कायो-
ळा. अनूठा unverheirathet (vom Manne) AK. 2, 7, 55. H. 526. उळात्प्रभृति
seit der Verheirathung (eines Weibes) MBh. 5, 2961. Die Form वोळा (vgl.
तोळा) in der Stelle: इदं भार्याशतम् — पुत्रार्थिना मया वोळम् (वोळम्?) MBh. 3,
1052. — 7) mit sich —, bei sich führen: न स पश्योदं वक्तु Spr. 4816.
यो हि हिवा द्विजश्रेष्ठं गजकलां वक्तु 2575. — 8) zuführen: गुहासमी-
रणी गन्धावानापुष्पभान्वक्त्रम् R. 2, 94, 14. दिव्यगन्धवक्त्रात् Kathās.
50, 190. 53, 84. निदाघकाले प्रालेयं प्रायः शैत्यं वक्तुत्यलम् Spr. 1295. र-

निको हि वक्तेकाद्यं पुण्यामेदमिवानिलः so v. a. *in die Wette führen, verbreiten* KATHÁS. 8, 10. *darbringen*: खलिम् Buā. P. 1, 13, 89. 3, 21, 16. 5, 1, 14. 6, 3, 13. भागम् 9, 3. *bringen* so v. a. *verschaffen, bewirken*: तेषां योगक्षेमं वक्ष्याम्यहम् Bhaṣ. 9, 22. मनोवाग्देवस्तुभिः । प्रेयसः परमा प्रीतिमुवाक् Buā. P. 9, 18, 47. दुःखनिवहम् 3, 9, 9. — 9) *wegführen*: (सरस्वती) वेगेनेवाक् तं विप्रं विद्यामित्राश्रमं प्रति MBh. 9, 2391. अद्रेः शृङ्गं वरुति पवनः किं स्थित् Megh. 14. तं (रेणुं) वक्त्यनिलः शीघ्रम् R. 2, 93, 14 (102, 16 Gorr.). Mārk. P. 17, 3. कुरुलक्ष्मीम् MBh. 1, 4796. उक्तमानः (जलेन) 9, 2386. जलेनोक्तम् vom Wasser fortgeschwemmt M. 8, 189. ऊढं fortgeschleppt, geraubt 9, 270. — 10) *tragen*: पृष्ठेन MBh. 1, 5888. 6053. KATHÁS. 22, 140. स्कन्धेन Spr. 2764. 3924. मूर्ध्ना 2684. Megh. 17. शिरसा Spr. 1847. KATHÁS. 62, 115. मूर्ध्नि 114 (med.). Buā. P. 8, 20, 18. 9, 4, 54. BHATT. 14, 91. वत्सि Spr. 592. कृदि KATHÁS. 56, 245. ऋङ्गोढयन Buā. P. 3, 13, 40. तेषामहं पादसरोजरेणुम् — वक्ष्याधिकीरीटमायुः 4, 21, 42. मुखे निषङ्गा निर्वृतिम् Spr. (II) 876. धर्मराज्ञं च धाम्यं च कृञ्जां च यमज्ञौ तथा । एका ऽप्यहमलं वाढुम् MBh. 3, 11019. fgg. 4, 148. R. 3, 4, 26. 5, 35, 31. KATHÁS. 18, 170. 22, 142. यत्रारोहति जेतारो वरुति च पराजिताः ein Spiol Buā. P. 10, 18, 21. fg. वरुति शिविकामन्ये यात्यन्ये शिविकागताः Spr. 4099. Buā. P. 5, 10, 2. 6. खे खेलगामी तमुवाक् वाक्: Kumāras. 7, 49. खरवत् Spr. 4780. कर्भाणां सक्त्याणि कोशं तस्य — ऊर्द्धशं MBh. 2, 1201. वाक्कैरुक्तमानां तां प्रूरैः R. 4, 24, 21. 5, 73, 48. गुक्कैरुक्तमानां सा (सभा) MBh. 2, 385. उक्त्ये स्म सुपर्णेन Ragh. 10, 62. Pāṇāt. 198, 17. fg. वमुधा तथोक्ते येन BHATT. 2, 39. अङ्गाश्रयप्रणयिनस्तनयावृक्तः Çāk. 176. शरीरमेका वरुते ऽत्तरात्मा MBh. 12, 6917. गर्भम् eine Leibesfrucht tragen Spr. 1896. (नावः) वरुत्यो जनमावृढं तदा संपेतुराश्रुगाः R. 2, 89, 17. fg. (97, 22. fg. Gorr.). तं जनमसत्यसंधं भगवति वमुधे कथं वरुति Spr. 484. Buā. P. 8, 20, 4. वरुति भुवनश्रेणीं शेषः Spr. 2763. अम्भानिधिवरुति दुर्वक्त्राडवाग्रिम् 203, v. 1. (II). KATHÁS. 25, 100. कार्यधुरम् MBh. 8, 1668 (med.). R. Gorr. 2, 21, 12. 36, 14. भारं स वरुते तस्य Spr. 4919. BHATT. 3, 51. 15, 20 (भरम् st. परम् Comm.). Buā. P. 5, 2, 11. 8, 6, 34. चिरोढां धुरम् Ragh. 18, 11. Rāśa-Tar. 5, 171. कृत्रम् Spr. 4891. चापम् Megh. 72. KATHÁS. 22, 92. (या अलका) वरुति सलिलोद्गारमुच्चैर्विमानैर्मुक्ताजालय-थितमलकं कामिनीवाधवृन्दम् Megh. 64. कतोक् कवचं वरुमानाः P. 3, 2, 129. Schol. धर्मे वरुन्वर्म Rāśa-Tar. 5, 195. रक्ताश्रुकम् Mārk. 10, 9. व-सप्तपुष्पाभरणम् Kumāras. 3, 53. नानालिङ्गानि Rāśa-Tar. 4, 178. 1, 2. शिरः so v. a. *den Kopf hoch tragen* Hariv. 7105. शिरसि गर्वितान्यूरुः 8321. मूर्धानम् — उच्चैस्तरां वरुयति शैलराजः Kumāras. 7, 68. वसुधराम्, क्षाम-एतलम् *tragen* so v. a. *regieren* Rāśa-Tar. 1, 101. 4, 119. अमुभिरुक्तमानाः von den Lebensgeistern getragen so v. a. *am Leben erhalten* Buā. P. 5, 26, 22. — 11) *ertragen*: मनोभवम् Mārk. P. 18, 41. *ertragen* so v. a. *nachsehen, verzeihen* Buā. P. 5, 3, 15. — 12) *an sich tragen, haben*: यज्ञाभ्यु-पात्तकलिलं वदनं वरुते MBh. 11, 48. वरुति हि धनकार्यं पापभूतं श-रीरम् Mārk. 13, 15. पीपूषपूर्णकुचकुम्भयुग्मम् Kāuṣ. 26. वीरकावक-द्राक्ता KATHÁS. 47, 52. दशा बाष्पकलामुवाक् Buā. P. 4, 8, 16. वरुतिव रविप्रभाः Rāśa-Tar. 4, 197. — 13) *sich unterziehen, sich hingeben; an den Tag legen, äussern*: अग्रिम्, विषम्, तुलाम् *sich dem Gottesurtheil mit dem Feuer, dem Gift, der Wage unterwerfen* Jāñ. 2, 99 (vgl. Z. d. d. m. G. 9, 677, N.). वरुाम सर्वं विवशा यस्य दिष्टम् Buā. P. 5, 1, 11. भ-

गवतो ऽनुशासनम् 20. दुर्वक्त्रं योगम् MBh. 13, 1918. मानुषीं दीताम् Hariv. 3735. नियमान् Buā. P. 3, 16, 7. सूर्याधिकारम् Mārk. P. 114, 3. कपयम् MBh. 1, 3094. अर्धम् R. 4, 23, 7. लज्जाम् Spr. 382 (II). खेदम् 868. पद्या-तापम् 3055. चित्तमेकाम् KATHÁS. 11, 7. 79, 10. निद्राम् Buā. P. 3, 9, 19. संरब्धिसिक्प्रकृतम् Ragh. 16, 16. प्रीतिम् Hariv. 4189. जीविताशाः 8091. मानम् 8315. वाल्मभ्यं केशवमयम् 8321. मानम्, मदनम्, मदम् 8433. धैर्यम् R. 5, 33, 41 (med.). शोभाम् Megh. 53. गर्वम् Spr. 826. द्विगुणरुचिम् 2026. निष्ठुरताम् 2417. कात्तिम् 3225. BHATT. 8, 49 (med.). मरुदुःखम् KATHÁS. 66, 143. प्रमानम् BHATT. 16, 5. परमेष्ठ्याधर्मम् Pāṇāt. 218, 5. स्वाम् Rāśa-Tar. 4, 526. दत्तवातानुकारिताम् 1, 352. विफलश्रमसम् 4, 717. ऊ-ढकास Buā. P. 2, 7, 25. ऊढवयस् = प्राप्तवयस् 4, 9, 66. — 14) *bezahlen*: मिथ्याभियोगी द्विगुणमभियोगाद्धनं वरुते Jāñ. 2, 11. 292. — 15) *zubringen* (eine Zeit): वरुतिः केनाप्युपायेन वरु त्वं मरुतः Rāśa-Tar. 4, 570. तत्राप्यहानि द्वित्राणि वरुत्वेवाभवत् 290. — 16) *वरुन्* (तन्मलं स-रुता वरुन्) Hariv. 4453 fehlerhaft für वरुन्, wie die neuere Ausg. liest. — Vgl. नवाढा, सकेढ, सूर्योढ.

— caus. वाक्यति, selten ०ते 1) *fahren lassen, (den Wagen) laufen lassen, lenken*: रथं वाक्य (सूत) मे शीघ्रम् MBh. 4, 1435. Hariv. 2433. 7300. 9359. R. 2, 114, 8 (125, 18 Gorr.). 7, 28, 24. 29, 7. (die Pferde) *zie- hen lassen, lenken*: शनकैर्वाक्यन्त्यान् MBh. 7, 6421. 8, 688. मरुवृषान् Rāśa-Tar. 4, 227. Schol. zu Kāty. Ça. 626, 2 v. u. वाक्यामास तानृषीन् *liess sie* (wie Zugthiere) *ziehen* MBh. 5, 469. 13, 4753. mit doppeltem acc. P. 1, 4, 52. Vārtt. 7. वलीवर्दान्यवान् Schol. (zu Wagen) *Etwas führen*: अर्पितविमानवाकितवाञ्छनकर्षवस्त्रकोटिचय KATHÁS. 43, 250. (ein Schiff) *führen, lenken*: नावम् MBh. 1, 2399. तरिम् 4014. Ohne acc. *fah- ren zu Wagen, sich vermittelt eines Vehikels irgendwohin begeben*: त्व- रितं वाक्यताम् (Impers.) wird dem Wagenlenker zugerufen R. 2, 40, 31. अधिष्ठाय च गौ लोके भुञ्जते वाक्यति च MBh. 12, 6705. अवाक्यस्ततः (आधावत्तस्तदा die neuere Ausg.) शीघ्रं बाणास्य पुरमत्तिकात् Hariv. 10476. दत्तिणेन च मार्गेण सव्यं दत्तिणमेव च । वाक्यस्व मरुभाग ततो द्रव्यसि राधवम् ॥ R. 2, 92, 13 (in der ed. Bomb. wird ein Vers eingeschoben, so dass dort वाक्यस्व in der Bed. *führen* mit वाकिनीम् zu verbinden ist). — 2) *Jmd lenken lassen*; mit dopp. acc.: वाक्यानवाक्यत्पार्थम् Vor. 5, 5. — 3) *Etwas tragen lassen* P. 1, 4, 52, Vārtt. 5. भारं देवदत्तेन Schol. शैलान्कपिभिः Vor. 5, 5. उष्ट्रवामीशतवाकितार्थ Ragh. 3, 32. Rāśa-Tar. 5, 274. Z. d. d. m. G. 14, 571, 7. 572, 4. 8. *Jmd tragen lassen, zum Tra- gen anstellen*: पशुवच्चैव तान्पृष्ठे वाक्यामास MBh. 1, 3153. न वाक्येद्वि-ज्ञान् Mārk. P. 34, 34. *sich tragen lassen* so v. a. *reiten auf* (acc.): तुर- गम् 121, 8. KATHÁS. 12, 135. ते वाक्यतो ऽन्योऽन्यम् Hariv. 3749. तं च मण्डुकैर्वाक्यमानं दृष्ट्वा Pāṇāt. 199, 3. 4. क्यारोक्षेण वाकितां किशोराम् R. Gorr. 2, 125, 14. — 4) *tragen*; nur im pass. *getragen werden*: वरुतो वाक्यमानाश्च Buā. P. 10, 18, 22. वाक्यमानमयःखण्डम् Kām. Nitis. 11, 48. प्रतीपं कृष्यमाणो हि नोतरेदुत्तरेश्वरः । वाक्यमानो ऽनुकूलं तु जलोपाद्य-सनात्तथा ॥ so v. a. *sich treiben lassend, getrieben werdend* Spr. 1845. अन्नङ्गवाक्तिं *getrieben* von Ragh. 19, 47. वाक्यमानस्य तृप्त्या Spr. 1440. — 5) *betreten*: स वाक्यते राजपथः शिवाभिः Ragh. 16, 12. वाक्येदधशेषम् so v. a. *den Rest des Weges zurücklegen* Megh. 39. — 6) *Etwas in Be- wegung setzen, wirken —, arbeiten lassen*: सूनाः M. 3, 68. दश सूनास-

कृत्वाणि यो वाक्यति सैनिकः 4, 86. अस्तीन् BHATT. 14, 38. wird von WESTERGAARD und Andern zu वाक् gezogen. — 7) Jmd anführen, betrogen: वाक्तिना वपमनेन PĀNĒAT. 64, 6. wird von BENFAY auf वाक् zurückgeführt. — Vgl. उर्वक्ति.

— intens. वाक्तिर्यत्र hinundherführen CAT. Br. 1, 4, 3, 6. 8, 2, 1. fgg.

दतिषु दधि वनीवाक्ते CĀṆKH. Ça. 14, 40, 19. — Vgl. वनीवाक्त्न.

— अति 1) hinüberführen über, vorbeifahren an: स नो वत्तिद्विस्त्रान्यति उर्गर्कणि RV. 6, 22, 7. CAT. Br. 13, 8, 4, 6. मृत्युम् 14, 4, 2, 12. LĀṬI. 3, 5, 1.

— 2) verbringen (eine Zeit): स्वेनैव धनव्ययेन रममाणया मासमात्रमत्य-वाक् DAÇAK. 62, 10. — Vgl. अतिवाह. — caus. 1) betreten: लोका-तिवाक्ते मार्गे SARVADARÇANAS. 39, 4. — 2) versetzen: अलकामतिवाक्तेव KUMĀRAS. 6, 37. — 3) verstreichen lassen, glücklich über Etwas hinüber-kommen: अतिवाक्तानि मया कथंचिद्-परिहर्ति RAGH. 13, 28. राजपुत्रैः समं सद्यं कृद्वादप्यतिवाक्ते KATHĪS. 28, 111. स शायस्तेन — अतिवा-क्तिः 33, 21. insbes. eine Zeit verbringen: त्रियामाम् RAGH. 9, 70. ऋतून् 19, 47. तान्यक्तानि KATHĪS. 5, 78. 6, 133. 12, 184. 39, 247. 51, 209. 54, 186. 66, 62. 73, 2. RĪĒA-TAR. 2, 34. 3, 159. 190. 4, 447. 572. 6, 47. PRAB. 2, 11. 68, 6. PĀNĒAT. 185, 25. ed. orn. 52, 24.

— व्यति med. (व्यतिकारे) VOP. 23, 55; vgl. P. 1, 3, 15. Vārtt. 2.

— समति caus. verstreichen lassen, zubringen: दिवसशेषम् NĀGĀN. 19, 10.

— अधि tragen: पुरुषानधिवक्तः eine Sänfte BHĀG. P. 5, 10, 2. अध्यूत (s. auch bes.) aufgesetzt auf (loc.) AIR. Br. 3, 41. — Vgl. अधिवाह.

— अनु 1) entlang führen: पन्थाम् AV. 14, 2, 74. एणकुणके स्नातसानू-ह्यमानम् vom Strome fortgetrieben werdend BHĀG. P. 5, 8, 4. — 2) med. nachschlagen, ähnlich werden KULL. zu M. 3, 7. — 3) betreiben: लोक-पात्राम् BHĀG. P. 12, 6, 07. — Vgl. अनुवह.

— अय 1) wegfahren, wegführen MBH. 4, 2083. तमारेप्य स्वस्थे — अयो-वाक् 6, 2347. 5400. fgg. रणात् BHĀG. P. 10, 76, 27. (रातसः) कीचकमपोवाक् वातवेगेन MBH. 4, 462. HARIV. 10726. यक्षपशुमपोवाक् BHĀG. P. 4, 19, 11. 10, 37, 29. ÇĀṆKH. zu KHĀND. UP. S. 31. नदी । अयोवाक् वसिष्ठं तु प्राचीं दि-शम् MBH. 9, 2393. वायुरपोवाक् तद्वज्रः 1, 1479. अयोवाक् च वासो ऽस्या मारुतः 2939. — 2) wegtreiben, vertreiben: नैरिवोत्काभिरपोक्मानो मरुगजः R. 2, 21, 53. अयोवाक् RAGH. 13, 22. — 3) abwerfen: अयोक्त्वा वसने स्वकम् MBH. 2, 2389. entfernen, wegschieben: अनयोवागल् RAGH. ed. Calc. 16, 6. — 4) aufgeben: अपवक्ति BHĀG. P. 5, 14, 37. अयोवाकर्म RAGH. 11, 25. अयोवनेपथ्यविधि 16, 73. तद्वज्रयोवाकपितृराज्यमभिषेक 13, 70. आसुरं भावमपोक्त्वा BHĀG. P. 6, 18, 19. सौकुहम् 9, 6, 44. — Vgl. अ-पवाक्, अपवाक्त्वा und 1. ऊक् mit अय. — caus. 1) wegfahren, wegführen, abführen: रथं युद्धात् R. 6, 89, 36. 89, 3. त्रिगर्तसेनापतिना स्वस्थेनापवा-क्तिः MBH. 7, 4968. 9, 2394. HARIV. 9233. 9237. 10728. 10844. R. 1, 1, 51 (54 GONN.). 2, 9, 18. R. GONN. 1, 42, 2. 43, 2. 2, 6, 26. 3, 59, 4. 66, 25. 5, 32, 27. 7, 28, 19. MĀLAV. 67, 19. BHATT. 8, 86. कङ्कालम् RĪĒA-TAR. 2, 101. अयोवाक्ति (I) BHĀG. P. 10, 76, 33. — 2) vertreiben, verjagen DAÇAK. 68, 9. 80, 10. PĀNĒAT. 231, 5. 6. — 3) sich aus dem Staube machen DAÇAK. 75, 3. — Vgl. अपवाक्त्वा, अपवाक्त्न.

— प्रत्यप zurückdrängen, zurückstossen: गृहीत्वा मृङ्गयोस्तं च अष्टादश पदानि सः । प्रत्यपोवाक् भगवान् BHĀG. P. 10, 36, 11.

— व्यप (hierher oder zu 1. ऊक्) 1) vertreiben, verscheuchen: व्यपो-

वाक् MBH. 8, 2942. व्यपोठे च ततो धोरे तस्मिन्नेतसि 7, 8279. व्यपोक्त्वा मातृदोषम् BHĀG. P. 6, 18, 66. व्यपोक्त्वा निमित्तं हि कार्यं यत्क्रियते — त-दनिष्ठाय कल्पेत KATHĪS. 32, 42. — 2) offenbaren, an den Tag legen: त-या ते मानुषं कर्म व्यपोठम् MBH. 8, 1610.

— अभि hinfahren, herbei —, hinführen zu RV. 1, 118, 4. रथो न सन्नि-रभि वन्ति वाङ्म 3, 15, 5. 6, 21, 12. 37, 2. 8, 32, 9. (मामाशवः) अभि प्रयो वन्तन् 63, 14. स्वर्गे लोकम् CAT. Br. 3, 8, 2, 16. 4, 1, 2, 25. AIR. Br. 6, 9, 8. 24. घृतकुल्या मधुकुल्याः पितृस्त्वधा अभिवक्तुः CAT. Br. 14, 5, 6, 4. त-तो ऽभ्यवक्तव्ययो वैराटिः सद्यसाचिनम् । यत्रातिष्ठत्कृपः MBH. 4, 1757. fgg. Vgl. अभिवक्तु, अभिवाक्त्वा, अभ्यूठि. — caus. subringen (eine Zeit) fehlerhaft für अति RĪĒA-TAR. 1, 332 (wo ausserdem zu lesen ist सत्र-योदशवासरा) und PĀNĒAT. 3, 7, 23.

— आ herbeiführen, bringen: आश् वक् P. 8, 2, 91. अग्ने पत्नीरिक्त्वा वक् RV. 1, 22, 9. ते न आ वन्तन्मुविताय वर्णाम् 104, 2. 113, 15. 3, 58, 1. देवान् 4, 8, 2. आ वा वक्तु रथोः 14, 4. आ हा वक्तो मर्त्येयं पुत्रम् (die Zeit des Opfers und dadurch dieses selbst) 5, 41, 7. रयिम् 42, 18. उषसं स्वराव-र्क्षीम् 80, 1. 8, 34, 8. आ वन्ति मर्हि न आ च सत्ति 10, 3, 7. AV. 3, 24, 7. 4, 23, 2. जयाम् 6, 78, 1. 12, 2, 42. CAT. Br. 1, 4, 2, 16. fgg. येन पथा क्यमा वो वक्तानि 5, 2, 26. VS. 18, 59. सर्वभ्यो दिग्भ्यो बलिमावक्तुः AIR. Br. 7, 84. अयिम् TAIRT. UP. 1, 4, 2, 1. med. RV. 7, 71, 3. 8, 19, 1. partic. घोठ CAT. Br. 2, 5, 3, 29. ÂÇV. Ça. 1, 3, 22. 3, 10, 19. घोठा, अघोठा P. 6, 1, 95, Schol. — आवाह्यमावक्तेत् (so die ed. Bomb.) zuführen (die Braut) MBH. 13, 2407. रुक्मं हिरण्यम् u. s. w. न ज्ञातु क्षयमावक्तेत् bringe man nicht in's Haus 4, 535. तस्यार्चापुष्पमावक्त् R. GONN. 2, 80, 11. किमस्य त आ-वक्ति bringen, darbringen BHĀG. P. 8, 22, 19. गुरवे प्रीतिम् bringen, verschaffen M. 2, 246. 3, 82. सुखम् MBH. 1, 3355. 3, 2830. 16709. सौभा-ग्यम् HARIV. 7155. क्षयम् R. 3, 56, 27. आपदं घोराम् 5, 76, 5. रुचिम् VIKR. 48. संगमं प्रियङ्गेनेन 128. RAGH. 11, 73. ad ÇĀK. 54. Spr. 1474. 3112. 4436. 5285. VARĀH. BĀH. S. 6, 4. 45, 8. 77, 35. RĪĒA-TAR. 6, 248. DAÇAK. 64, 17. BHĀG. P. 1, 13, 13. 7, 15, 28. 8, 23, 9. 9, 1, 38. 10, 65, 17. PĀNĒAT. 3, 15 (1, 10 ed. orn.) — 2) heimführen (als Gattin) MBH. 13, 2443. 5079. 5088. HARIV. 120. — 3) eintragen, bezahlen: दिग्गुणम् JĀṬN. 2, 193. — 4) fort-führen: तेन कूलापकरेण मैत्रावरुणिरिष्यत wurde vom Flusse fort-getrieben MBH. 9, 2386. — 5) sich ergiessen, fliessen: बलवत्प्रतिविद्धस्य नस्तः शोषितमावक्तु MBH. 4, 2209. — 6) tragen: नानाविधित्रकृतम् उ-नम् KAURAP. 19. धुर्म die Last der Regierung R. 1, 71, 15. राज्यम् so v. a. regieren HARIV. 1943. — 7) an den Tag legen, anwenden: सर्ग उद्यमम् BHĀG. P. 3, 9, 29. मा रोदीर्घ्यमावक् MĀK. P. 52, 5. — Vgl. आवह fgg., आवाक्. — caus. herbeiführen: ऋषिम् MBH. 1, 4287. HARIV. 7787. insbes. die Götter zum Opfer u. s. w.: देवताः CAT. Br. 1, 7, 2, 18. 2, 6, 2, 22. 3, 5, 2, 18. AIR. Br. 1, 2. ÇĀṆKH. Ça. 1, 4, 22. GONN. 4, 3, 4. ÂÇV. Ça. 1, 5, 24. 4, 8, 6. JĀṬN. 1, 229. 233. MBH. 1, 2770. 4387. 4754. 4757 (med.). 15, 824. HARIV. 7580. R. 1, 13, 9. R. GONN. 1, 13, 86. VARĀH. BĀH. S. 48, 21. fgg. WEBER, RĪMAT. UP. 325. KṚṢṆAĀ. 279. 289. BHĀG. P. 11, 27, 24. PĀNĒAT. 3, 13, 3. — Vgl. आवाक्त्न.

— अन्वा herbeiführen: अनु त्रिशोकः शतमावक्तुम् RV. 10, 29, 2.

— अया dass. RV. 1, 134, 7. 6, 63, 7. अयावक्ति कल्याणं विविधं वा-क्स्तुभाषिता Spr. (II) 510.

— उदा davonführen CAT. Ba. 3, 3, 2, 17. ततो मा सतस्तुपावद्वत् MBu. 5, 7177. dahinsiehen: तुरगाः शिखपिडनमुदावक्तुं so v. a. *sogen den Wagen des Çikh. 7, 969. 3, 15704. hinaufführen: क्षमिर्द्व्यमुदावक्तुं 12, 12196. heimführen, heirathen: सुभक्ता भार्यमुदावक्तुं 1, 8630. fg. 6, 5601 (nach der Lesart der ed. Bomb.). R. 7, 4, 16.*

— समुदा hinausführen, hinausziehen: पूर्वं तु बालाः समुदावक्तुः (so die neuere Ausg.) । वृद्धाश्च पश्चात्प्रतिमा नयन्ति HARIV. 8467. davonführen, forttragen: ततो क्त इति ज्ञात्वा तान्भक्तान्समुदावक्तुं (रात्तसः) R. 7, 69, 15. dahinsiehen (am Wagen) Jmd. (अस्याः) पुत्रं विराटाराजस्य सवरे समुदावक्तुं MBu. 7, 966. heimführen, heirathen: अहं विचित्रवीर्यस्य द्वे कन्ये समुदावक्तुं 13, 2441.

— उपा herbeiführen RV. 1, 74, 6. 3, 35, 2. द्विजगृहे द्विजमोदमुपावक्तुं Verz. d. Oxf. H. 255, a, 17.

— निरा entführen PANÉAV. Ba. 9, 4, 11. holen: नवौ निरूपयन्ति रासन्याभिः कुष्ठं निरावक्तुं AV. 5, 4, 5.

— समा zusammen herbeiführen, zusammenbringen, versammeln: अत्राग्निपूजितः समावक्तुः TBA. 3, 8, 2. Ait. Ba. 8, 22. herbeiführen: (अनिलः) कदम्बसर्गावर्जितपुष्पभूतं समावक्तुगन्धम् HARIV. 8790. med. etwa sich zusammenfinden: तावेकं संवकावके Ait. Ba. 8, 27. nach Śā. sich Lebensunterhalt (निर्वाह) verschaffen.

— उद् 1) hinausführen, hinaufführen; hinausschaffen, hinaufheben RV. 1, 50, 1. भुजमुद्कृत्युरासः 7, 69, 7. अथः समुद्रादिवमुद्कृति AV. 4, 27, 4. 13, 1, 36. 18, 2, 22. 19, 25, 1. KAUSH. Up. 3, 5. hinausschaffen Ait. Ba. 2, 19. TBA. 1, 1, 5, 6. श्यावाश्चमार्चनानसं सन्नमासीनं धन्वादवक्तुं PANÉAV. Ba. 8, 5, 11. यदीमाविदे रोकृतावश्माचितं कूलमुद्कृताः hinaufziehen 14, 3, 13. कृपाः प्रयाति देवेशरमुद्कृता नभस्तलम् HARIV. 13127. herausziehen (Pfeile aus dem Köcher) MBu. 3, 15657. 12, 125. उद्वाक् शरान्घोरबावणस्य सुतं प्रति R. 6, 70, 9. aufheben: उद्कृत्यं भुजाया किं मेदिनीमन्वरे स्थितः 3, 55, 9. 5, 73, 36. 6, 36, 90. Bha. P. 10, 13, 22. in die Höhe bringen: पौरवं वेशम् MBu. 1, 3705. — 2) wegführen (die junge Frau aus dem Vaterhause). Gonn. 2, 2, 17. Pār. Gonn. 1, 11. Ragh. 7, 82. 67. überh. heimführen, heirathen: नोदकेत्कपिला कन्याम् M. 3, 8. 10. 15. 7, 77. Jān. 1, 52. Ragh. 11, 54. Varān. Bān. S. 70, 1. KATHA. 26, 184. 34, 239. Bha. P. 3, 22, 15. 4, 30, 15. 5, 2, 22. 10, 52, 41. Mān. P. 21, 31. 28, 18. 34, 77. fg. 113, 32. med. M. 3, 4. KATHA. 36, 56. Bha. P. 10, 52, 42. PANÉAV. 190, 1. उद्वाढ BHATT. 2, 48. उद्वा KATHA. 45, 304. 75, 181. 89, 105. 92, 52. — 3) zuführen, bringen: रतिमुद्कृतादद्वा गङ्गेद्वयमुद्कृति Bha. P. 1, 8, 42. बलिम् 10, 87, 28. द्विषा खेदम् 4, 10, 36. उद्कृष्यामि तौस्ते ऽहं कामान् 25, 36. — 4) tragen: स्कन्धेन Bha. P. 5, 8, 10. भारं शिरसा गुरुम् 4, 29, 38. जटाश्रितः 5, 17, 2. MBu. 7, 7963. R. 7, 34, 38 (med.). Ragh. 11, 66. आत्मानमुद्वाढुमशकुवक्ष्यः 16, 60. Çic. 9, 73. Hit. 127, 1. परिधं गुरुम् BHATT. 9, 7. भारम् MBu. 3, 335 (med.). 326. R. 7, 68, 4. दारिद्र्यभारम् Spr. 446. राज्यभारम् KATHA. 15, 4. गृहभारम् 22, 156. Bha. P. 7, 9, 43. राज्यधुरं गुर्विम् MBu. 1, 4272. 3, 324. 4, 919. 8, 375. 13, 277. 7169. 14, 25. R. 5, 36, 65 (med.). 6, 112, 109 (med.). KUMĀRAS. 6, 30. PANÉAV. ed. orn. 22, 21. जटामपुलम् HARIV. 4568. रथनाकलापम् Mān. 11, 15. भूषणम् R. 3, 7. वासोसि BHATT. 3, 43. निवेष्टुम् Varān. Bān. 27 (25), 27. गार्कस्थ्यम् (als eine Last) MBu. 12, 324. गार्कस्थ्यं भा-

रमाकितम् । स्कन्धे Mān. P. 29, 41. मकीम् 60 v. a. *regieren* RĪĀ-TAR. 3, 529. राज्यम् dass. KATHA. 86, 16. द्विधा विभक्ता णिमुद्कृत् । धुरं रथाश्चाविव संयतोतुः MĀLAV. 89. मनसोदकृती भृशम् । दुःखान्धारयन् MBu. 15, 137. पुत्रशोकं धैर्येणोदकृते 150. R. Gonn. 2, 16, 46. मरुदेवस्य वक्षन्मुद्कृन्मनसा *im Herzen tragend* so v. a. *eingedenk* HARIV. 8046. halten, Spr. 846. सरोजमितरेण (करेण) चोदकृती VARĀN. Bān. S. 38, 37. पदमुद्कृत्तमुद्कृती KUMĀRAS. 5, 35. स्कन्धासक्तं कृत्तमथोदकृती MBu. 15, 436. लम्बं शिरस्त्रं वामपाणिना RĪĀ-TAR. 5, 242. festhalten (Gegens. अथवत् aufgeben) Bha. P. 5, 14, 37. — 5) an sich tragen, haben; äussern, an den Tag legen: अत्यदुतत्रपम् Bha. P. 7, 8, 18. स्कन्धमुद्कृति गोपतितुल्यम् VARĀN. Bān. 27 (25), 5. VIKR. 150. मनोरथं यौवनम् KUMĀRAS. 1, 19. श्रियमुद्कृति मुखं ते बालातपरक्तकमलस्य VIKR. 136. चित्ताविषादविपदं च महेत्सवं च MĀLATI. 96, 4. 5. शतगुणीभूतामिवोत्कृष्टा KATHA. 18, 371. नाकारमुद्कृति RĪĀ-TAR. 3, 252. तर्थात्कर्षम् 478. प्रमोदम् 6, 174. गर्वम् Śān. D. 56, 18. मानम् Spr. 2180. अद्युते तीव्रौघा भक्तिम् Bha. P. 4, 12, 11. 23, 37. 6, 17, 31. वामुदेवे रतिम् 4, 28, 39. प्रभूतमुद्कृतसम् (so die ed. Bomb.) PANÉAV. 141, 4. — 6) zu Ende führen: प्रारब्धम् Spr. 1913, v. l. — 7) उद्वाढ = उढ und पीवर (स्थूल) H. an. 3, 189. MED. dh. 7. — 8) उद्कृन् (वक्त्राच्छेपितम्) MBu. 3, 16129 fehlerhaft für उद्मन्, wie die ed. Bomb. liest und wie schon WESTERGAARD vermuthet hatte. — Vgl. उद्कृ fg. und उद्वाक्. — caus. 1) verheirathen (eine Tochter u. s. w.) MBu. 1, 3501. Spr. 512. — 2) heimführen, heirathen (ein Mädchen) PANÉAV. 181, 5. 261, 5. — Vgl. उद्वाक्.

— प्रोद् äussern, an den Tag legen: भूतेषु प्रोद्कृत्यानुकम्पाम् PANÉAV. 3, 10, 3. — Vgl. प्रोद्वाक्.

— समुद् 1) hinaustragen, forttragen: नरेन्द्रं दिक्षतयत्तः समुद्कृत्तारात् BHATT. 3, 38. — 2) heimführen, heirathen (ein Mädchen) Jān. 3, 261. R. 2, 107, 3 (113, 3 Gonn.). Bha. P. 10, 52, 24. — 3) aufheben: वज्रसारमयं शिशुम् MBu. 2, 718. कृच्छ्रादिव समुद्कृन् । पदानि 15, 171. — 4) tragen: जटाभारम् HARIV. 2825. 12306. मन्त्रिधुराम् KATHA. 4, 136. तद्राज्यचित्ताभारम् 80, 9. मालाम् MBu. 13, 982. दुःखानि 780. मनसा, कृदयेन *im Herzen tragen, eingedenk sein* HARIV. 8749. R. 7, 17, 16. — 5) an sich tragen, haben, an den Tag legen, äussern: चतुर्मनोहर् पीनं मेखलादामभूषितम् । समुद्कृत्ती जघनम् R. 7, 26, 16. शक्रकार्मुकहृषम् VARĀN. Bān. S. 44, 25. स्वैदम् Verz. d. Oxf. H. 171, a, 1. विषादम् R. 6, 82, 22.

— उप 1) herbeiführen: कुरी इकोपं वततः (इन्द्रम्) RV. 1, 16, 2. 47, 6. गूकम् 49, 1. 8, 4, 14. 6, 42. 10, 32, 2. (रथः) य इकास्मानुपावक्तुं MBu. 2, 2064. न मे प्रीतिमुपावक्तुं bringen, verschaffen 13, 709. सर्वं तद्गवान्मक्षमुपोवाक् प्रतिश्रुतम् Bha. P. 3, 23, 51. Jmd zu Etwas bringen, verleiten: मा त्वं भर्तारमसद्वर्मुपावक् R. ed. Bomb. 2, 35, 28. Hierher oder zu 1. उक्तु उपोढ herbeigeführt, bewirkt: कुकर्म्मिहोपाढापि लक्ष्मीः RĪĀ-TAR. 6, 295. उपा Spr. 3807. उपाद DAÇAK. 83, 11. nahe gerückt, in der Nähe befindlich, nahe bevorstehend: उबल MĀLAV. 76. उपाणियक्षा KUMĀRAS. 7, 4. ततो ऽप्युपोढा रजनी दिनतये 60 v. a. *brach ein* R. Gonn. 2, 116, 49. अनुपोढार्गल *mit nicht vorgesehobenem Riegel* Ragh. 16, 6 gehört zu 1. उक्तु. — 2) उपोढा eine Hinsugeheirathete d. i. Nebengattin R. 1, 13, 37. — उपोढ = उढ H. an. 3, 189. MED. dh. 7. — Vgl. उपवक्, उपवाक् fg.

— सम्प 1) mit sich führen, strömen lassen: (नदी) शोषितं सम्पाव-
क्तम् MBu. 9, 2400. — 2) pass. heranrücken, einbrechen, beginnen: रा-
त्रिश्च सम्पावकते HAARV. 7569. सम्पावे सम्पावकते ĀCV. GṆJ. 3, 12, 1. इन्द्रे
सम्पावकते so v. a. aufgegangen UTTAR. 99, 14 (131, 14). könnte eben so
gut zu 1. उक्त्तु gezogen werden.

— नि 1) hernteder —, herinführen zu (dat. oder loc.): रथेन नः शी
येन्यथिना वक्तं यज्ञे अस्मिन् RV. 7, 99, 5. पत्नीर्विमदाय 4, 112, 19. 116,
1. 10, 30, 7. ज्ञापाम् 4, 117, 20. 119, 4. अश्वम् 117, 9. उर्ध्वम् 6, 63, 3. 10, 42,
8. ÇAT. Ba. 12, 2, 3, 11. med.: पुतो नो अर्वा न्युकीत वासो RV. 7, 37, 6.

— 2) fließen: पद्मा निवर्क्येता गुडकुल्याः MBu. 12, 10318. — 3) tra-
gen, erhalten: जगन्निवर्कते (partic.) Glt. 1, 16. — Vgl. निवर्क, निवाक्.

— caus. in Bewegung setzen: उर्ध्वं चापि निवाक्यता (= प्रापयन्तु NILAK.)
प्रासा वै तोमरास्तथा HARIV. 3009. st. dessen प्रवाक्यताम् 3487.

— परिणि P. 8, 4, 17, Schol.

— प्राणि P. 8, 4, 17, Schol. प्राणवाक्तात् Vop. 8, 22. 134.

— निम् 1) herausführen, retten aus (abl.): aus dem Wasser RV. 1,
117, 14. fg. 6, 62, 6. डुरितात् AV. 12, 2, 47. wegschaffen 18, 2, 27. यानेन
मृतम् LITJ. 8, 5, 6. wegschöpfen: श्रौघ इमाः सर्वाः प्रजा निर्वोढा ÇAT. Ba. 1,
8, 2, 2, 6. — 2) ausführen, zu Stande bringen: कर्म सुचा. 1, 12, 21. — 3)
zu Stande kommen, gelingen: तत्कर्म निर्वहेष्य नः KATHIS. 32, 32. चर्या
विना योगो ऽपि न निर्वहति SARVADARÇAN. 82, 11. zu seinem Ziele ge-
langen, glücklich über Etwas hinwegkommen ÇUK. in L.A. (III) 37, 22. गृ-
हस्थाश्रयेण सर्वाश्रमिणो निर्वहन्ति KULL. zu M. 3, 77. — Vgl. निवृद्धि,
निर्वहण fg., निवाक्, निर्वहन्, निर्वह्य, निर्वोढ. — caus. zu Ende
bringen, verbringen: बाल्यसमयम् PANĀT. 219, 14. ausführen, vollfüh-
ren, zu Stande bringen: कुरुष्वकम् KATHIS. 66, 107. मैत्रीम् 53, 211. प्र-
तिपन्नमर्थम् 76, 42. प्रतिज्ञातं कार्यम् 123, 174. Hit. 106, 4. — Vgl. नि-
र्वाक fg.

— परा wegführen, wegschaffen zu (dat.) RV. 5, 61, 17. दुःखप्रयमात्याय
परा वक् 8, 47, 14. AV. 16, 6, 3. 7. 11. परा च वक्तुं तं पर्वदेनान् RV. 10,
61, 23. विप्रम् AV. 10, 4, 20. — Vgl. परावक्.

— परि act. P. 1, 3, 32, Schol. 1) herumführen: परि वामशो वक्तु-
भीके RV. 1, 118, 5. AV. 11, 3, 15. 12, 3, 3. सोमम् ÇAT. Ba. 3, 2, 3, 17. 3, 3,
17. 4, 8. KĀTJ. Ça. 14, 1, 16. 15, 3, 42. 4, 3. AIT. Ba. 1, 14. umherschleifen:
कृतान्परिवहन्तः (नागाः) MBu. 7, 829. — 2) herumfließen: आपः परिव-
हन्ती TS. 7, 4, 24, 1. ĀPART. in TS. II, 109, 6. — 3) den Hochzeitzug
oder die Braut führen (vom Vaterhaus in das des Gatten): heimführen,
heirathen: यमस्य माता पर्युक्षमाणा ननाश RV. 10, 17, 1. अर्जुन्योः पर्युक्षते
83, 13. तुभ्यमये पर्यवहन्मूयो वक्तुना सह 38. Bha. P. 3, 21, 15. — Vgl.
परिवह, परिवह, परिवहन्.

— प्र act. P. 1, 3, 31. Vop. 22, 1. 1) weiterführen, vorwärts ziehen RV.
10, 94, 6. (सोमः) प्रोक्षमाणाः VS. 8, 55. AIT. Ba. 1, 13. क्विर्धनि 29. रथ देव
प्रवक् ĀCV. GṆJ. 2, 6, 5. ÇĀKH. Ça. 9, 5, 3. कथं रथं तया कीनं प्रवह्यसि
क्योत्तमाः R. 2, 52, 43. R. GON. 2, 109, 35. im Fließen mitführen, weg-
schöpfen: (गङ्गा) प्रवहन्ती शिलाः R. 4, 44, 63. इमोयः प्र वक्तु डुरितम् HV.
1, 23, 22. 10, 17, 10. VS. 6, 17. आपो मरीचीः प्रवक्तु नो धियः ĀCV. GṆJ.
2, 4, 14. hinfließen, fließen: प्रवीरमुण्डपाषाणाः प्रावक्तुधिरापगाः Ka-
THIS. 116, 65. अथपि कुत्तवाहिन्यः प्रवक्तुयुतरापथे RĪGĀ-TAN. 4, 306.

प्रवक्तुस्तानाम् KULL. zu M. 3, 163. hinbrausen, wehen: कालेन शीघ्राः
प्रवहन्ति वाताः Spr. 3922. zu führen: तत्र दिव्यानि पुष्पाणि प्रावक्तु-
वनस्तदा MBu. 13, 8888. अमोदम् BHATT. 8, 52. hinführen zu (acc.): वि-
षयान् MBu. 12, 11170. med. davonfahren: प्र यद्वेद्ये मक्तिना रथस्य RV.
1, 180, 9. प्रेतशेभिर्वक्तमान् घोडासा 10, 49, 7. 77, 6. — 2) tragen: राक्षधु-
राम् BHATT. 3, 54. — 3) an sich tragen, haben, an den Tag legen, aus-
sagen: भांक्तं त्वयि Bha. P. 4, 9, 11. 12, 18. — प्राक् fortschiebend, aus-
nehmend Vop. 6, 53, Anf. gehört zu 1. उक्त्तु. — Vgl. प्रवक् fg., प्रवाक्,
प्रवाहन्, प्रवोढ, प्रोढ. — caus. 1) fortfahren lassen so v. a. weg-
schicken: die Väter ĀCV. Ça. 2, 7, 9. — 2) im Fließen entführen, pass.
fortgeschwemmt werden: स त्वेवं नैकधा हिमः क्षारनद्यां प्रवाह्यते MĀK.
P. 14, 68. — 3) in Bewegung setzen, in Gang bringen: उर्ध्वं चापि प्रवा-
ह्यतां प्रासा वै तोमराणि च HARIV. 3487 (निवाह्यतां st. dessen 3009).
लोकायात्राम् R. ed. Bomb. 2, 109, 27. — 4) losempravahtum MBu. 6, 1919
fehlerhaft für losempravahtum (s. d.), wie die ed. Bomb. liest. — Vgl.
प्रवाक, प्रवाह.

— अतिप्र darüber hinaus führen, — ziehen: कन्दः ÇĀKH. Ba. 11, 9.

— घनुप्र 1) umherfahren, umherführen: स मां रथेनानुप्रावक्तु MBu. 3,
13305. 13307. — 2) vorwärts kommen: आ देवानामपि पन्थामगन्म य-
च्छक्रवाम तदनु प्रवोळ्ळुम् quantum, tantum RV. 10, 2, 3.

— अभिप्र hinführen zu AIT. Ba. 6, 9.

— प्रति entgegenführen: सुयवर्कसि प्रति वामूतेन RV. 3, 58, 2. आश्व-
गन्धं प्रतिवहन्मरुतः सुभिर्वै HARIV. 13729. — प्रत्यस्य वक् शुभिः TS.
1, 5, 2, 1 ist aus VS. 3, 8 entstellt. — Vgl. प्रतिवाक्, प्रतीवाक्, प्रतिवो-
ढ्य. — caus. hinführen im Fließen, hinschwimmen: किमर्थं च सरि-
च्छेष्टा तमृषिं प्रत्यवाह्यत् MBu. 9, 2388.

— वि 1) entführen RV. 4, 27, 3. कुरो यमस्य वक्तो वि सूरिभिः 10,
23, 8. wegschöpfen, wegschwimmen: लोकितापगा । गजाश्चनरदेहान्सा व्यु-
वाक् पतितान्बहन् MBu. 8, 2379. — 2) wegführen (die Braut aus dem
Elternhause) AV. 14, 1, 13. heimführen, heirathen (ein Mädchen) überh.:
अतो ऽदत्ता च पित्रा तं भद्रे न विवहाम्यक्म् MBu. 1, 3384. KULL. zu M:
3, 4. नैभिर्विक्केयुः eheliche Verbindungen schliessen GON. in Ind. St.
10, 21, N. 4. विवहन्मिथः Bha. P. 5, 13, 12. med.: तौ देवविवाहं व्यव-
हन्ताम् विवहन्तः eine Güterhochzeit AIT. Ba. 4, 27. PANĀT. Ba. 7, 10, 1.
sich verheirathen: विवहावहे ĀCV. GṆJ. 1, 7, 6. ÇĀKH. GṆJ. 1, 13, 4.
व्यूढा geheirathet, verheirathet KATHIS. 34, 6. 238. Bha. P. 10, 60, 18.
PRAB. 23, 14. — व्यूढ s. auch bes. und unter 1. उक्त्तु mit वि. Vgl. वि-
वाह u. s. w. — caus. 1) verheirathen (ein Mädchen) MBu. 6, 5601. Spr.
2908. MĀK. P. 51, 104. 134, 84. गान्धर्वविवाहेनात्मानं विवाह्यत्वा PAN-
ĀT. 129, 9. तेनान्धेन सह विवाहिता 262, 3. — 2) heimführen, heirathen
(ein Mädchen): राजपुत्रेण किं न तावद्विवाह्यते KATHIS. 34, 228. 36, 54.
विवाह्य 49, 231. 52, 88. 53. 84. 84, 65. VET. in L.A. (III) 18, 19. तेन गान्-
धर्वविवाहेन सा विवाहिता PANĀT. 46, 11. KATHIS. 124, 92.

— निर्वि, partic. निर्व्यूढ ausgeführt, vollbracht hierher oder zu 1.
उक्त्तु. निर्व्यूढाह्वाकम् KATHIS. 35, 157. प्रतिज्ञात 38, 145. verbracht
RĪGĀ-TAN. 3, 470, wenn ०निर्व्यूढ gelesen wird.

— सम् 1) zusammenführen; führen, hinüberführen AV. 2, 30, 2. 8, 48,
1. 13, 3, 17. ziehen: सीदमानानि वक्तापि समुक्त्तुस्तुरगा भूयम् MBu. 8, 1116.

नृणां शतानि पञ्चाशत् — मञ्जुषामष्टचक्रस्था समूहस्ते कथंचन R. 1, 67, 4. MBu. 3, 13188. mit sich fortziehen, treiben; vom Winde Çat. Ba. 2, 1, 2. 8. समुत्थमाना बहुधा येम (वायुना) नीताः पृथग्घनाः MBu. 12, 12405. pass. getragen werden von, reiten auf (instr.): गृहेन समुत्थमानः Buā. P. 8, 3, 21. पत्तिभ्यां कर्मः समुत्थते Hit. 142, 2, v. 1. — 2) entlang fahren mit der Hand, streichen: तस्याः पदि कारभ्यां शनकैः संववाक्तुः MBu. 3, 11005. 1, 6689. 13, 2760. WESTERGAARD stellt diese unregelmässige Form (st. समूक्तुम्) zu वाक्. — 3) an den Tag legen, äussern: वामुदेवे समवाक् भक्तिम् Buā. P. 9, 5, 25. — 4) समुक्त्वा in Ordnung bringend (कुटिलालकान् Buā. P. 10, 43, 3. केशान् 60, 26) gehört zu 1. उक्त्वा. — Vgl. समूक्तु und 1. उक्त्वा mit सम्. — caus. 1) zusammenführen, sammeln: त्रिप्र संववाक्यतां वज्रः HARIV. 3496. सैन्यम् Rāga-Tar. 4, 468. — 2) fahren, lenken (den Wagen u. s. w.), hinfahren, hinführen: मूतः संवाक्यामास रथम् R. 8, 79, 7. KATHA. 56, 375. MBu. 13, 5734. रथमास्थाय द्रुतमस्थानचोदयत् । संवाक्यितवांश्चापि राजदारान्पुरं प्रति ॥ 9, 1658. hinführen (eine Gattin) VET. in LA. 17, 14, v. 1. jagen, treiben: सो ऽपि संवाक्यते लोके तृक्षया Spr. 540. — 3) entlang fahren mit der Hand, streichen R. 2, 91, 52 (100, 51 GORR.). R. GORR. 2, 80, 10 (med.). Çāk. 69. KATHA. 66, 157. Buā. P. 10, 38, 39. WEBER, Kṛṣṇa. 288. fg. Comm. zu Glt. 12, 3. — Vgl. संवाक् fgg.

— अनुसम् ziehend folgen: प्रष्टेयो युक्ता अनुसंवर्त्तन्ति AV. 10, 8, 8. entlang führen: तां दिशो ऽनु वातः समवर्त्तन् TBa. 1, 1, 2, 7.

2. वक्त्वा oder वाक्त्वा (= 1. वक्त्वा) am Ende eines comp. fahrend, ziehend, fahrend, tragend, haltend u. s. w. P. 3, 2, 64. Declination 6, 4, 132. Vop. 3, 102. fg. Bildung des fem. 4, 9. P. 4, 1, 61. VS. Prāt. 4, 56. उद्युतिवाडिवाम्बुदः Buā. P. 10, 18, 26. — Vgl. अनुवक्त्वा, यनो, यन्म, इन्म, इन्त्र, गिर्वक्त्वा, तुर्य, दक्षिणा, दित्य, पष्ठ, पार्थि, पूर्व, पूर्वार्थि, पृष्ठि, प्रष्ठ, प्रेत, भार, भू, मध्यम, वज्र, वीर, विश्व, श्वेत, सह, सुष्ठु, क्विर्वक्त्वा, क्वय. वक्त्वा (von 1. वक्त्वा) 1) adj. (f. घ्रा) fahrend, fahrend, ziehend u. s. w.: प्रतिस्तेतोवक्त्वा नदी gegen den Strom fliessend MBu. 9, 3804. सर्वलोक, परलोक, पर् hinfliegend in, nach 8, 3324. fg. 9, 441. रणभूमि durchfliegend 7, 895. वसामेदेवक्त्वाः कुतयाः strömend, mit sich fahrend 1, 2052. 8466. 3, 8297. पुण्यवक्त्वा नद्यः 16744. 13, 3166. R. 4, 13, 5. 44, 95. VARA. Bṛh. S. 46, 48. सर्वगन्ध (वायु) fahrend, verbreitend M. 1, 76. MBu. 3, 1764. R. 3, 78, 13. योगलेम bringend 2, 115, 14. अनवर्त्तसंघ VarA. Bṛh. S. 38, 5. मर्मव्यथा (oder zu श्रवक्त्वा) Rāga-Tar. 3, 277. Spr. 1155. क्लेश Buā. P. 4, 21, 31. अनर्थ 10, 70, 39. न ता नदीशब्दवक्त्वाः nicht den Namen नदी fahrend KHANDOGAPA. bei KULL. zu M. 4, 203. रज्जुपल्ल (कंसयुग) versehen mit KATHA. 43, 25. रज्जोत्रय habend Mān. P. 102, 2. शीतयोग, श्रमि so v. a. sich der Kälte —, sich dem Feuer aussetzend MBu. 13, 6540. 6548. — 2) subst. वक्त्वा P. 3, 3, 119. गाणा भीमादि zu 4, 74. वृषादि zu 6, 1, 203. a) m. n. Schulter des Joch- oder Zugthiers AK. 2, 9, 63. TRIK. 3, 3, 459. H. 1264. an. 2, 602. MED. h. 8. HALS. 2, 112. AV. 4, 11, 7 (oder zu b). 9, 7, 8. VS. 25, 2. TS. 7, 3, 46, 1. ÇAT. Ba. 1, 1, 2, 9. 2, 2, 2, 28. 4, 5, 2, 15. उक्तयो वक्त्वा प्रत्यनक्ति PANKAV. Br. 13, 12, 15. Nir. 3, 9. MBu. 4, 49. Vgl. u. 1. श्रवणा. — b) m. der Theil des Jochwagens, welcher auf der Schulter des Thieres liegt, Schulterstück des Joches: मध्यमितर्दनकुक्षो यत्रैष वक्त्वा शक्तिः AV. 4, 11, 8. वक्त्वा वा श्रमेया

रथस्य Çat. Ba. 5, 4, 2, 15. — c) m. Pferd MED. — d) m. Fluss TAR. 1, 2, 30. H. 1090. — e) m. Wind TRIK. H. an. H. ç. 170. MED. — f) m. Weg TRIK. 2, 1, 15. — g) m. ein best. Gewicht (Last) = 4 Droṇa ÇABDĀRTHAK. bei WILS. Verz. d. Oxf. H. 307, b, 2. — h) nom. act. in दुर्वक्त्वा und सुख. — 3) f. घ्रा Fluss H. 1080. — Vgl. कषी, गन्ध, जगद्वक्त्वा, दाहवक्त्वा, दुर्वक्त्वा, धूर्वक्त्वा, पीलु, प्रावृत्काल, मुनी, मूत्र, योग, रस, रुचि, वारि, सुख, मोतो, कुत.

वर्त्तलक्त्वा adj. die Schulter leidend: गो P. 3, 2, 32.

वर्त्तन् (von 1. वक्त्वा) f. nach Sā. Fluss RV. 3, 7, 4. — Vgl. स्रवत्.

वर्त्तन् (wie eben) m. Stier; ein Reisender UNĀDIS. im ÇKDn.

वर्त्तन्ति (wie eben) UNĀDIS. 4, 60. m. Wind UGĀVAL. Stier; Geführte MED. t. 149. — Vgl. वर्त्तु.

वर्त्तती (wie eben) f. Fluss ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वर्त्तन्ति (wie eben) UNĀDIS. 1, 79. m. 1) Brautzug (der Zug in's Haus des Gemahls, sammt Geleit und Mitgift); überh. Hochzeit: कन्या इव वर्त्तुमेतवा उ RV. 4, 58, 9. सूर्यायाः 1, 184, 3. वर्त्तुः प्रागात् 10, 85, 13. 14. 20. 31. 38. त्वष्टा इक्षित्रे वर्त्तुं केषाति 10, 17, 1 (AV. 3, 31, 5). पुंस इक्षित्रे वर्त्तुः परिष्कृतः 32, 3. AV. 10, 1, 1. उक्त्मान 14, 2, 9. 12. यद्वृष्कृतं विवारे वर्त्तन्ति च यत् 66, 73. तस्या एतत्सदृशं वर्त्तुमन्वाकारोऽदत्तदाश्चिनम् AIR. Ba. 4, 7. pl. Gegenstände der Mitgift TBa. 1, 5, 2, 2. — 2) etwa Darbringung: उभा कृण्वतो वर्त्तु मियेधे RV. 7, 1, 17. Mittel der Darbringung, nämlich स्तोत्र und शस्त्र nach Sā. — 3) Stier MED. t. 149. UGĀVAL. — 4) ein Reisender MED.

वर्त्तु (वक्त्वा, partic. praes. von 1. वक्त्वा, + गो) adv. zur Zeit wann die Stiere im Anspann sind गाणा तिष्ठन्नादि zu P. 2, 1, 17.

वर्त्तन् (von 1. वक्त्वा) 1) adj. fahrend: वर्त्तमान ÇATHA. 43, 242. 119,

196. fahrend, auf seinem Rücken tragend: राज (नाग) MBu. 2, 2076. —

2) n. a) das Fahren, Führen: रुविषाम् Nir. 7, 8. क्वय (श्रमे) MBu. 2, 1146. das Fließen des Wassers Nir. 6, 2. das Mitsichführen: मणिकुसुमाद्यं der Krähen VARA. Bṛh. S. 93, 12. das Tragen: धराभार Spr. 5152. — b) Schiff TRIK. 1, 2, 13. H. 876. KATHA. 25, 45. 26, 7. 123. — c) der unterste Theil einer Säule VARA. Bṛh. S. 53, 29. उद्वक्त्वा dass. Cit. beim Schol. — Vgl. चतुर्वक्त्वा, पूर्वार्थि, सोम.

वर्त्तनभङ्ग m. Schiffbruch KATHA. 25, 58. 26, 127. 54, 87.

वर्त्तनीकर (वर्त्तन् + 1. कर) zum Vehikel machen KATHA. 65, 36.

वर्त्तनीय (von 1. वक्त्वा) adj. zu fahren, zu führen, zu ziehen, zu tragen P. 4, 3, 120. VĀRT. 2, Schol. Vop. 26, 25.

वर्त्तन्ति (wie eben) UNĀDIS. 3, 128. m. Wind UGĀVAL. Knabe UNĀDIS. im ÇKDn.

वर्त्तान्विन् adj. wund vom Schulterstück des Joches: आत्ता आत्ता श्रकणवक्ती वर्त्तान्विणी matt, schulterkahl (abgerieben; vgl. 1. श्रत), jochwund AIR. Ba. 5, 9. unter dem Joch Schmerzenstöße ausstossend Sā., indem er राविन्, welches wir zu 3. रू stellen, auf 1. रू zurückführt.

वर्त्तन् (von 1. वक्त्वा) 1) adj. oxyt. (f. घ्रा) im Joch gehend, zugehohnt: अनुक्ती ÇAT. Ba. 5, 2, 4, 11. 12. — 2) n. Schiff Hān. 142. wohl nur fehlerhaft für वर्त्तन्. — Vgl. गन्ध, welches richtiger ०वर्त्तन् geschrieben würde; vgl. वर्त्तन्गन्ध.

वर्कित्र (wie eben) n. Schiff UGĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 172. Vop. 26, 169,

v. l. TRIN. 1, 2, 13. Giv. 1, 5. KULL. zu M. 3, 158. षगदीजवर्द्धिर्धक् PAK-
IAN. 4, 3, 57.

वर्द्धिक n. dass. H. 878.

वर्द्धिभङ्ग m. Schiffbruch SIM. D. 130, 6.

वर्द्धिन् (von 1. वर्द्ध्) adj. im Joch gehend, suggestiv TBa. 1, 4, 4, 10.
6, 2, 6. fgg. 7, 2, 4. TS. 1, 8, 2, 1. v. 1. 2, 2, 2, 1. KIR. Ca. 15, 1, 19.

वर्द्धिष्ठ (wie oben mit dem suff. des superl.) adj. 1) am besten fah-
rend, — führend, — stehend RV. 1, 121, 12. 134, 3. 4, 13, 4. या वा व-
र्द्धिष्ठा इत् ते वर्द्धिस्तु रथा घ्रासः 14, 4. 6, 47, 9. PAKIAV. Ba. 11, 1, 5. —
2) am besten fahrbar RV. 8, 21, 12.

वर्द्धिोयस् (von 1. वर्द्ध् mit dem suff. des compar.) adj. 1) besser —,
trefflich fahrend RV. 1, 104, 1. SHAPV. Ba. 3, 7. — 2) fahrbarer TS. 7, 2, 8, 6.

वर्द्धि (von 1. वर्द्ध्) UNDIS. 4, 51. m. 1) Zugthier, Gespann NAIG. 1,
14. NIA. 8, 3. ये वा वर्द्धिस्तु वर्द्धिः RV. 1, 14, 6. घ्रासा घ्रास्यस्य वर्द्धिः 6,
57, 3. Rosse 2, 24, 13. 37, 3, 3, 6, 2, 7, 73, 4. 8, 3, 23. वर्द्धिर्वा घ्रास्यन् TBa.
1, 8, 2, 5. AV. 18, 2, 56. VS. 35, 13. (गोः) युक्ता वर्द्धि रथानाम् RV. 8, 83, 1.
— 2) Darbringer einer Gabe an die Götter, daher namentlich Agni:
वर्द्धिं चकथं विदधे यज्ञे RV. 3, 1, 1. 20, 1. 31, 1, 2. 5, 79, 4. दिव्य 8, 39,
1. तं क्ता मर्द्धिर्वा वर्द्धिरासा विदधेरः 6, 16, 9. तं क्ता मर्द्धिरस्य वर्द्धि-
र्द्धि देवा क्तावत 7, 16, 12. 78, 5. 82, 4. 8, 43, 20. Agni 1, 60, 1. 76, 4.
3, 8, 1. 11, 4. 7, 7, 5. Hierher wohl घ्रा° NIA. 3, 6. — 3) der Fahrende
(Reiter), Wagenstreiter; daher von verschiedenen Göttern gebraucht:
विशा वर्द्धिर्वा विष्पतिः RV. 9, 108, 10. 1, 3, 9. वर्द्धिर्भिर्वैरे स्यावभिः
44, 13. Marut 1, 6, 5. 10, 138, 1. Agni 8, 8, 12. Indra 2, 21, 2. AV. 12, 2,
47. Savitar u. s. w. RV. 1, 160, 3. घ्रास्यत्सी ज्योतिषा वर्द्धिरातन्नात् 2, 17,
4. 38, 1. der fließende Soma 9, 9, 6. 20, 6. 36, 2. 65, 28. 89, 1. — 4) (im
Anschluss an 2) N. eines best. Feuers GRABASIM. 1, 5. Feuer (auch der
Gott des Feuers) überh. AK. 1, 1, 2, 48. 2, 4, 2, 8, 30. H. 1097. MED. n. 19.
HALI. 1, 62. M. 11, 119. 246. 12, 101. MBH. 1, 2037. R. 3, 53, 60. Suca.
1, 28, 10. 34, 14. 114, 10. RV. 1, 27. RAGH. 2, 75. 3, 56. ÇIK. 83. 174. Spr.
789. घृतं च वर्द्धिं च नैकत्र स्थापयेदुधः 887. 1399. 2765. 3006. °कोप das
Wüthen des Feuers, Feuersbrünste VANIA. BAH. S. 8, 47. अतिप्रचण्ड 19,
7. °भय 95, 7. 56. °कृत् Feuersbrunst verursachend 18. WEBER, RIMAT.
UP. 293. 302. Bala. P. 3, 1, 21. वैश्वता इव वर्द्धिः 7, 10, 59. MIAK. P. 82,
66. 89, 23. Verz. d. Oxf. H. 27, a, 8. 47. 103, a, 29. 104, b, 14. °पूसा Verz.
d. B. H. No. 1283. fg. °लोका 489. क्राधतीत्रेण वर्द्धिना BRAHMA-P. in
LA. (III) 57, 11. °कोप ad ÇIK. 32, 5. — 5) das Feuer der Verdauung
VANIA. BAH. 20, 4. — 6) Bez. der Zahl drei (drei heilige Feuer) WEBER,
NAX. II, 382. — 7) Plumbago zeylanica LIN. AK. 2, 4, 2, 60. MED. Seme-
carpus Anacardium LIN. RATNAM. 68. Citronenbaum RIÉAN. im ÇKDr.
— Suca. 2, 69, 15. 505, 21. — 8) mystische Bez. des Buchstabens र WEBER,
RIMAT. UP. 317. fg. — 9) N. des Sten Kalpa Verz. d. Oxf. H. 51,
b, 42. — 10) N. pr. a) eines Dattja MBH. 12, 8264. — b) eines Sohnes
des Kṛṣṇa Bala. P. 10, 61, 16. — c) eines Sohnes des Turvasu Ma-
niv. 1830. VP. 442. Bala. P. 9, 23, 16. — d) eines Sohnes des Kukurā
Bala. P. 9, 24, 18. — Vgl. मध°, मेघ°, वन°, सु°.

वर्द्धिकन्या f. eine Tochter des Feurgottes; pl. HARIV. 7738.

वर्द्धिकर् 1) adj. das Feuer der Verdauung befördernd. — 2) f. f. Gris-

lea tomentosa ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिकाष्ठ n. eine Art Agallochum, = दाकगुरु RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिकुण्ड n. eine Höhlung im Boden zur Aufnahme heiligen Feuers
KATHA. 46, 56. 62.

वर्द्धिकुमार m. pl. bei den Gaiṇa N. einer zu den Bhavanapati
gezählten Klasse von Göttern H. 90.

वर्द्धिकोण m. Südost PAKIAV. 2, 3, 31. — Vgl. अग्निकोण.

वर्द्धिगन्ध m. das Harz der Shorea robusta ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिगर्भ 1) m. Bambusrohr. — 2) f. या Mimosa Suma (शमी) ROXB.
ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिगृह n. Feuergemach VANIA. BAH. S. 53, 16. — Vgl. अग्निगृहा.

वर्द्धिचक्रा f. Methonica superba Lam. BHIVAPA. im ÇKDr.

वर्द्धिचूड n. = स्थूपक (?) AUSH. 31.

वर्द्धिज्ञाया f. Vahnī's Gattin d. i. Svāhā SARVADARÇANAS. 170, 4.

वर्द्धिज्वाल 1) m. N. einer Hölle VP. 207. 209. — 2) f. या Grislea
tomentosa ROXB. RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धितम (von वर्द्धि) adj. am besten fahrend, — führend VS. 1, 8. am
besten eine Gabe (den Göttern) darbringend PRAÇNOP. 2, 8.

वर्द्धिद adj. (körperliches) Feuer verleihend Suca. 1, 242, 3.

वर्द्धिदग्ध adj. so v. a. अग्निदग्ध ÇIK. S. 1, 7, 59.

वर्द्धिदमनी f. = अग्निदमनी RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिदीपक 1) m. Saffor ÇABDA. im ÇKDr. — 2) f. °दीपिका = अग्नि-
मोदा RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिनाशन adj. (körperliches) Feuer löschend Suca. 1, 176, 3.

वर्द्धिनी f. = अग्निनी RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिनेत्र m. Bein. ÇIVA'S H. Ç. 44.

वर्द्धिपुराण n. Titel eines Purāṇa, = अग्निपुराण Verz. d. Oxf. H.
270, b, 38. 279, a, 43.

वर्द्धिपुष्पी f. Grislea tomentosa ROXB. RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिप्रिया f. die Gattin des Feurgottes HARIV. 7738 nach der Lesart
der neueren Ausg. (अग्निप्रिया die ältere).

वर्द्धिबीज n. 1) Gold H. 1044. — 2) Citronenbaum RIÉAN. im ÇKDr.

— 3) mystische Bez. der Silbe रम् WEBER, RIMAT. UP. 318.

वर्द्धिभोग्य n. Schmelzbutter (घृत) ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिमत् (von वर्द्धि) adj. Feuer enthaltend: पर्वत TARAS. 29. davon
nom. abstr. वर्द्धिमत् n. 46.

वर्द्धिमन्थ m. Premna spinosa GAṬI. und RIÉAN. im ÇKDr. — Vgl.
अग्निमन्थ.

वर्द्धिमय (von वर्द्धि) adj. aus Feuer bestehend KUALAJ. 166, a.

वर्द्धिमारक 1) adj. Feuer vernichtend. — 2) n. Wasser ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिमित्र m. der Wind (der Freund des Feuers) ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिरस m. Bez. einer best. Mischung Verz. d. B. H. No. 998.

वर्द्धिरेतम् m. Bein. ÇIVA'S H. 197. HALI. 1, 12.

वर्द्धिरोहिणी f. so v. a. अग्निरोहिणी, eine zu den Nudrōg gerechnete
Krankheit Suca. 2, 121, 16. 18. ÇIK. S. 1, 7, 65.

वर्द्धिलोहक n. Messing RIÉAN. im ÇKDr.

वर्द्धिवधु f. die Gattin des Feurgottes, Svāhā ÇABDA. im ÇKDr.

वर्द्धिवत् adj. das Wort वर्द्धि enthaltend AIR. Ba. 6, 18.

16. 21. 2, 25. 3, 8. P. 1, 2, 13. 35. AK. 3, 4, 22, 50. — 3) = इव *wie* AK. 3, 4, 22 (25), 11. 3, 5, 9. H. an. MED. HALAJ. SIDDH. K. zu P. 1, 1, 11. यदेषि मनसा हरं दिशो ऽनु पवमानो वा Pān. Gāh. 1, 4. यस्याय कर्म द्रव्यसे मूढस्र शतकतोर्वा दैत्यसेनासु संबध्ये MBh. 3, 15710. 4, 1754. 5, 3862. स तु दोलायमानो वा द्वेधीभावेन पाण्डवः 7, 1211. 13, 4312. R. 1, 10, 87. Māñk. 77, 2. Māñk. 81. Rāgh. 19, 51. Spr. 2562, v. l. 2723. Mālav. 87. Cc. 3, 63. 4, 35. 7, 64. 18, 25. Kīn. 3, 13. मुखेन्द्रोश्चन्द्रिका वास्य शिशोर्मुग्धस्मितं क्षीया Pāñcānāthak. 4, 18 (nach AUFRECHT). — 4) = एव H. an. KULL. zu M. 2, 80. Kāṭh. Cā. 1, 1, 4. 8, 18. 10, 2. 2, 6, 20. 29. 36. 3, 1, 7. 4, 15. Spr. 4702. — 5) *selbst, sogar*: देवासुरगणान्वापि सगन्धर्वीरगान्भुवि । यैर्मित्रान्प्रसक्त्याज्ञा वशीकृत्य त्रयिष्यसि R. 1, 29, 3. नरं वा पुरुषंभ । मानयस्व पशुं शीघ्रम् 61, 8. नास्य वाच्यं भवेत्किंचित् लब्धव्यं वाधिगच्छति MBh. 10, 85. वरमिह वा सुतमरणं न तु मूर्खत्वं कुलप्रसूतस्य Spr. 2742. नयनाभ्यां प्रसूतो वा जगति नयचतुषा 4335. आगमनमपि तेषां न संभाव्यते भविष्यति वा so v. a. *gesetzt aber auch, dass* Pāñkāt. 246, 21. — 6) nach interrogativen und relativen pronomm. so v. a. *wohl, etwa*: के वा Māñk. 33. Spr. 737. 3107. किं ते ह्रिडिम्ब एतेर्वा सुखसुतेः प्रवेधितेः MBh. 1, 5984. किं वा शकुन्तलेत्यस्य मातुराध्या Cāk. 105, 7. काणेन चतुषा किं वा Spr. 753. 5233. कथं वा Cāk. 25. 56, 3. नैतकर्तुं तमा वयम् । यो वा शक्तः स कुरुताम् Kāthās. 18, 142. यत्र वा MBh. 1, 7694. — 7) nach H. an. und MED. समुच्चये d. i. = च; nach MED. auch पादपूर्णे. — Vgl. noch u. ग्रथ 7) b), 1. क) 1) c) und 3) d), 1. च, 1. य 1) c) 5), यद् 2) b), यदि 9).

2. वा, वेति Nāigh. 2, 14 (गतिकर्मन्). Dātup. 24, 42 (गतिगन्धनयोः, गमनहिंसयोः Vop.). अवान् und अवुस् P. 3, 4, 111, Schol. अवासीत् 7, 2, 73, Schol. 1) *wehen*: तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजम् RV. 1, 89, 4. AV. 4, 15, 8. 10. 7, 69, 1. 12, 3, 12. Cāt. Bā. 2, 2, 3, 8. यदा बलवद्वात्यत्युयो वा-तोत्याहुः 6, 1, 3, 18. 10, 3, 5, 14. यो दिशं वातो वायात् 11, 5, 3, 11. वाते वा-ति 6, 9. TBA. 2, 3, 9, 4, 5. वाति मारुतः R. 1, 14, 17. 65, 13. 2, 41, 15. 3, 54, 12. Spr. 1769. Vāñk. Bā. S. 27, 7. 31, 5. Bāñk. P. 1, 14, 16. 3, 25, 42. वाग्गन्धवहः BHATT. 2, 10. मारुते वाति वा भृशम् M. 4, 122. 11, 112. Kām. Nīris. 7, 38. Spr. 1914. वायुरवात् R. Gora. 1, 25, 4. BHATT. 8, 61. 17, 9, 74. ववौ MBh. 1, 5883. 3, 2995. 12041. 5, 7206. R. 2, 91, 24. Rāgh. 3, 14. Kāthās. 55, 109. BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 22. BHATT. 7, 1. अवा-सीत् 9, 2. 15, 26. वास्यति Māñk. 43. नाशकन्मारुतो वातुम् HARIV. 90. Kāthās. 25, 42. 44, 136. — 2) *anwehen*: साधसाधूश्चापि वातीह वायुः Spr. 5222. — 3) *Gerüche anhauchen, ausdünsten, sich verbreiten* (von einem Geruch): तस्मात्ते शणाः पूतयो वासि Cāt. Bā. 3, 2, 2, 11. वाति गन्धः सुमनसां प्रतिवार्तं कथं च न । धर्मज्ञस्तु मनुष्याणां वाति गन्धः समस्ततः ॥ Spr. 4982. अदनाहविरङ्ग वाति Bāñk. P. 5, 2, 18. Diese Bed. ist wohl mit Gāñdhan im Dātup. gemeint. — Vgl. 3. वा.

— अति *darüber hinaus wehen*: न भूमिं वातो ऽति वाति AV. 4, 5, 2.

— अनु *anblasen, anfachen, weiterwehen*: आर्दस्य वातो अनु वाति शो-चिरस्तुर्न शर्षाम् RV. 1, 148, 4. 4, 7, 10. 7, 3, 3. 10, 142, 4. वायुरस्य कामा-ननुवाति Kāṭh. 12, 18. *nachwehen*: वातस्य प्रवामुपवामनु वात्यर्चिः AV. 12, 1, 51. TS. 5, 5, 3, 8. 4. अनुवाति प्रभो वायुः सेनाम् *anwehen* R. 5, 73, 52. शिवशानुववौ वायुः *wehen* MBh. 5, 2942. Bāñk. P. 10, 38, 21.

— अप *ausdünsten*: यद्ब्रह्ममुदरस्यापवाति RV. 4, 162, 10.

— अभि *anwehen, herwehen*: शौ न इषिरो अभि वातु वातः RV. 7, 35, 4.

10, 169, 1. पूतिरेनानभिववौ Cāt. Bā. 4, 1, 2, 6. Kāṭh. 31, 3.

ऽभिवति माम् MBh. 4, 2238. पुराभिवति मारुतो यमस्य यः पुरासरः 12, 12080.

— अव *herabwehen*: न्यपृग्वातो ऽव वाति RV. 10, 60, 11. तपुर्जम्भो वन आ वातचोदितो यूथे न साह्यं अव वाति वंसंग; *wird vom Lufthauch getragen in* 1, 58, 5.

— आ *herwehen*: दाविमौ वातो वात आ सिन्धोरा परावतः । दत्तं त घ्न्य आ वातु RV. 10, 137, 2. 3. वात आ वातु भेषजम् 186, 1. आवानावा-न्यातरिश्वा Kīn. 5, 36. यत्रामोदमुपादाय मार्ग आवाति मारुतः Bāñk. P. 8, 15, 18. आववर्वायवो घोराः BHATT. 14, 97. *anwehen*: वायुर्भूत्वा सर्वा दिश आ वाहि TBA. 3, 10, 4, 2.

— उद् *durch Luftzug erlöschen*: अग्निर्वा उद्वापुमनुप्रविशति Ait. Bā. 8, 28 (Cāñk. zu Bāñk. Ān. Up. 321). KAUG. 72. — Vgl. 3. वा mit उद्.

— अनूद् *im Winde (acc.) verwehen*: यदा वा अग्निरनुगच्छति वायुं त-र्ह्यनूद्वाति तस्मादेनमुदवासीदत्याहुर्वायुं ह्यनूद्वाति Cāt. Bā. 10, 3, 3, 8 (Cāñk. zu Bāñk. Ān. Up. S. 321).

— उप *anwehen* Cāt. Bā. 13, 3, 3, 6. *anblasen*: पूयं तु मे सद्युपवात 4, 1, 3, 7. — Vgl. उपवा und 3. वा mit उप.

— परिणि und प्रणि^० P. 8, 4, 17, Schol.

— निस् 1) *wehen*: निर्ववुः शतशश्चैव वृष्टिवाताः सविद्युतः R. 4, 20, 11. — 2) *erlöschen*: निर्वाप्यतः प्रदीपस्य शिखेव Cāñk. Ch. 91, 11. — 3) *sich abkühlen, gestillt* —, *erquickt werden*: तथा वपुर्लार्द्रापवनेन निर्वावौ Cc. 1, 65. इति सर्वे समुद्रं न निर्वाति कथं च न MBh. 9, 259. त्वयि दृष्ट एव तस्या निर्वाति मनो मनोभवस्वलितम् Spr. 1086. Kāthās. 104, 57. 117, 51. — Vgl. निर्वाण. — *caus. auslöschen; ablöschen, von der Gluth* —, *von der Hitze befreien, kühlen; stillen, zur Ruhe bringen, erquicken*: पं त्व-मग्ने समर्दकस्तम् निर्वाप्या पुनः RV. 10, 16, 13. अग्नीर्निर्वाप्या चक्रः Ait. Bā. 2, 36. उदकेनास्थोनि Cāñk. Ch. 4, 15, 13. समिदं ज्ञातवेदसम् । वर्षे-निर्वापयिष्यामो मेघा भूत्वा सविद्युतः ॥ MBh. 1, 1608. 5857. 11, 241. HARIV. 6227. Kāthās. 66, 15. प्रदीपं पटात्तेन Māñk. 16, 7. 49, 20. BURNOUR, Intr. 589. Kāthās. 4, 67. अनलप्रवेशेन शोकानलम् Prañ. 90, 20. तारं स-र्पिषा सुच. 2, 47, 11. 74, 10. भस्मीभूतांशोकान् — जलपुक्तेन कर्मणा HA- RIV. 11343. अतिप्रबन्धप्रकृतास्त्वृष्टिभिस्तमाश्रयं दुष्प्रसक्तस्य तेजसः । शशाक निर्वापयितुं न वासवः स्वतश्च्युतं वक्रिमिवाद्भिर्बुधः ॥ Rāgh. 3, 58. प्रियसंदेशः सीताम् 12, 63. निर्वापितः कनककुम्भमुखोष्कितेन वंशाभि-षेकविधिना शिशिरेण गर्भः 19, 56. दग्धं चिराय मलयानिलचन्द्रपदैर्निर्वा-पितं तु परिभ्य वपुर्न नाम Mālav. 128, 14. fg. अङ्गानि त्वमङ्गतापवि-धुरापयेत्येति निर्वापय RATNĀV. 65, 9. पितरौ विप्रयोगागितापितौ (acc.) निर्वापयतां सद्यो दर्शनामृतवर्षिणी (nomin.) Kāthās. 25, 265. इति वा-क्कुमुधया तस्याः कृती निर्वापितः 103, 72. निर्वापय प्रसवेन लोचनेनामृत-श्च्युता । दृष्ट्वा मां दुःखदावाग्निदग्धम् 101, 304. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 42. स (अग्निः) मे निर्वाप्य सकृदा चतुषी शाम्यते पुनः so v. a. *blending* (= म-न्दीकृत्य NĪLAK.) MBh. 5, 3864. — Vgl. 2. निर्वापण fg.

— अनुनिस् *erlöschen nach* (acc.): निर्वाणमनुनिर्वाति तपनं तपनोपलः Spr. 1611.

— परिनिस् *vollkommen erlöschen*, — *zur Ruhe gelangen*: उत्केव प-रिनिर्वाति स्म LALIT. ed. Calc. 20, 9. शाम्यामि परिनिर्वामि MBh. 12, 6635. Vgl. परिनिर्वाण. — *caus. vollkommen zur Ruhe bringen*: परिनिर्वापय-

तस्य Burnour, Intr. 593.

— परा *wegwehen*: परान्यो वातु यद्रूपः RV. 10, 137, 2.

— प्र *wehen*: अक्रमेव वाते इव प्र वामि RV. 10, 125, 8. वनाच्च वायुः सुरभिः प्रवापात् MBh. 1, 2936. वाताश्च प्रववुः 4509. 3, 11998. 6, 731. 7, 325. 9029. 12, 6232. 13081. Hariv. 4941. 8790. R. 2, 71, 25. 91, 26. R. Gonn. 2, 100, 21. 3, 22, 15. 52, 11. Bha. P. 3, 9, 15. 5, 24, 5. Panāvat. 169, 6. von Gerüchen: गन्धो यस्याः क्रीशात्प्रवाति वै MBh. 1, 6934. 6, 138. R. Gonn. 2, 100, 28. 125, 21 (114, 10 SchL.). 4, 13, 21. 5, 73, 59. — Vgl. प्रवा, प्रवात (auch R. 5, 26, 1), प्रवाय्य.

— वि *verwehen*, *auseinanderblasen*; *durchwehen*: वि वात वाक्त् य- रूपः RV. 10, 137, 8. मिहं न वातो वि हं वाति भूमं 31, 9. 4, 28, 6. व्यवाते ज्योतिरभूत् AV. 8, 1, 21. इमे वै सृक्तास्तो ते वायुर्व्यवात् TS. 3, 4, 8, 1. Çat. Bn. 4, 1, 2, 7. 10. Kāṭh. 13, 2. 27, 3. ततो लोकान्विवात्पसौ (वायुः) MBh. 12, 12379. nach verschiedenen Richtungen hin wehen: विष्वग्वाताश्च वि- ववुः 6, 732. वायुर्विवाति कृदपानि कर्मराणाम् R. 6, 22.

— अनुवि *der Reihe oder der Länge nach durchwehen*: दिशः TBa. 2, 3, 9, 6. 3, 10, 4, 2.

— सम् *wehen* TBa. 3, 11, 2, 2. MBh. 4, 1288. 12, 12395. 12401 (wo mit der ed. Bomb. संवाति st. संभाति zu lesen ist).

— अनुसम् *der Reihe nach (zusammen) anwehen*: दिशः TBa. 2, 3, 9, 6. 3, 10, 4, 2.

3. वा, वीयति Dnīrup. 22, 24 (शोषणो). अवासीत्: auch med. in der Bed. von 2. वा; partic. वान (s. bes.) und वात. 1) *matt* —, *müde werden*, *sich erschöpfen*, *erliegen*: न वीयति सुखो देवगुक्ताः RV. 7, 67, 8. न ता वात्रेषु वापतः 8, 31, 6. वप्सदग्निं वायति *wird nicht müde zu verzehren* 43, 7. — 2) = 2. वा *wehen*: अभीक्ष्णवाता वायते धूमकेतुमवस्थिताः MBh. 6, 97. — अवापत् MBh. 9, 947 Druckfehler für अवारपत्.

— अति *heftig wehen*: अतिवापति *bei heftigem Winde* MBh. 12, 12420.

— अभि, partic. वात *matt*, *steck*: अभिवातासु गोषु या अनभिवाताः स्युः Lāṭy. 8, 5, 3. = व्याधित Comm.

— उद् *matt werden*, *hinsterben*, vom Feuer so v. a. *in sich erlöschen* TS. 2, 2, 4, 7. 5, 7, 5, 1. यस्याक्वनीये ऽनुहाते गार्हपत्य उद्वापैत् TBa. 1, 4, 4, 6. 2, 2. यदा वा अग्निर्हृदपति Kāṇḍ. Up. 4, 3, 1. उद्वासीत् Çat. Bn. 10, 3, 2, 8. — *caus. ausgehen lassen*: आक्वनीयेमुद्वाप्य TBa. 1, 4, 4, 7.

— उप *durch Vertrocknen ausgehen*, *eintrocknen*: नराशंसः Soma Panāvat. Bn. 9, 9, 5. Çāṅku. Ça. 13, 12, 10. falsch उपवापात् (als ob von 2. वा) st. वापेत् Kāṭh. Ça. 25, 12, 10. 12. कलशमुपवापत्तं प्राणो ऽनूपदस्य- ति Kāṭh. 35, 16. वात (Gegens. आर्द्र) *trocken*: Holz Àçv. Gṛh. 3, 8, 4. प्रक्षालितोपवात Kauç. 2.

— निम् *erlöschen*: निर्ह्यमिः शीतेन वापति TS. 6, 2, 2, 7. — Vgl. 2. वा mit निम् simpl. und caus.

— प्र *wehen*: वर्धमाने कुतवहे वाते चाशु प्रवापति MBh. 1, 8431. नैव वाताः प्रवापते Hariv. 10758. — Vgl. 2. वा mit प्र.

— अतिप्र *heftig wehen*: वायुनातिप्रवापता MBh. 12, 12418.

— वि *wehen*: सर्वगन्धवहः शुचिर्वायुर्विवापमानः शरीरमस्पृशत् MBh. 12, 12221.

4. वा Nebenform von 1. वन्. partic. वात *begehrt*, *erwünscht*; *ange- griffen*, *angefochten*: अवस्युवात TS. 4, 4, 12, 3. विवस्वहात 4. — Vgl.

अ०, इन्द्र०, देव० (auch TS. 3, 2, 44, 1), 2. नि०, मनो०.

— desid. *विवासति* unter den परिचरणकर्माणाः Naigh. 3, 5. mit वा act. med. zu *gewinnen* —, *herbeizuziehen suchen*; *huldigen*; *locken*: अ- ग्निं देववीतये RV. 1, 12, 9. 84, 9. मदाय कृता विवासते वाम् 117, 1. 152, 6. 173, 1. रोदसी 7, 72, 8. 100, 1. 8, 49, 5. 9, 86, 14. VS. 6, 23. एकापुरये विशं अविवासति RV. 1, 31, 5. AV. 6, 21, 1; vgl. SV. 1, 4, 2, 4, 3. अवि- वासन्परावतो अथैव अर्वावतः सुतः । इन्द्राय सिध्यते मधु RV. 9, 39, 5. नम- सा 5, 83, 1. 6, 16, 46. सुमैः 4, 41, 8. 40, 93, 2. आङ्गुषेः 7, 94, 11. रुविषा 1, 58, 1. 2, 26, 3. गीर्भिः 7, 6, 2. 8, 15, 1. उक्थेभिः 5, 45, 4. धोतिभिः 6, 61, 2. सुपुत्या 8, 16, 3. वचसा 6, 62, 5. कृवसा 66, 11. मनो यो अयं घोरमाविवा- सात् 7, 20, 6. 1, 119, 9. सुमम् 2, 11, 16. 33, 6. 6, 60, 11. अविवासती युव- तिमनीषा 5, 47, 1. तव प्रणीतो तव प्रूर शर्मन्वा विवाससि कवयः सुपज्ञाः 3, 51, 7. कृतं चिदेनो नमसा विवासे *ich suche zu beglücken* 6, 51, 8. = व- र्जयामि, विनाशयामि SL.

— अ-या *in feindlicher Absicht sich nähern*: पराशरो कृविर्मथीनाम्- भ्यां विवासाताम् RV. 7, 104, 21. = आगच्छताम् SL., nach Duma der- jenigen Verehrer, welche Jātu sind, also der falschen Verehrer.

— उप *zu gewinnen suchen*: उप वो गीर्भिरमृतं विवासत RV. 6, 18, 6.

5. वा, वीयति und ०ते Dnīrup. 23, 37 (तत्सुमंतानो); ववौ, उवाप, ववुम्, ऊवुम्, ऊयम् P. 2, 4, 41. 6, 1, 16. 38. fgg. Vop. 8, 124. 135. fgg. उवापिथ P. 7, 2, 61, Schol. वगिष्यति; वाय P. 6, 1, 41. Vop. 26, 217. partic. उत (auch उत *gewebt*, *genäht* AK. 3, 2, 50. H. 1487) P. 6, 4, 2. *weben*, *flech- ten*, *künstlich ineinanderfügen*, auch Reden, Lieder u. s. w.: नाहं तसुं न वि ज्ञानम्योतुं न यं वपति समरे ऽतमानाः RV. 6, 9, 2. निर्णिज्ञम् 9, 99, 1. वस्त्रा 5, 47, 6. MBh. 1, 723. पठे वपत्यौ 806. वगामि प्रत्यक् पञ्च फुटि- कायुगलानि यत् Kāṭh. 52, 99. इन्द्रायार्कमकृत्त्य ऊवुः RV. 1, 61, 8. मा तत्सुम्पेदि वपतो धियं मे 2, 28, 5. 38, 4. 7, 33, 9. 10, 53, 6. 130, 1. को अ- स्मिन्प्राणमवपत् AV. 10, 2, 13. VS. 19, 80. 82. 89. TBa. 1, 5, 2, 1. Çat. Bn. 3, 1, 2, 19. वमूयुर्वसुधामूवुः सायका रज्जुवत्तताः *beweben*, *gleichsam zu einem Gewebe machen* (आवृतवत्तः, क्रादितवत्तः Comm.) Bhaṭṭ. 14, 84. रज्जुत Kāṭh. Ça. 15, 7, 1. उत 7, 9, 27. Schol. zu 15, 3, 9. अथ तुरीयेषोतथ (wohl तुरीयेण अतश्च gemeint) प्रोतथ स्यमात्मा सिंहः *eingefasst* —, *steckend* —, *enthalten in* Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 158. fg. — Vgl. ऊय्, अमोत, अतु, 3. वान.

— *caus. वापयति* P. 7, 3, 37. Vop. 18, 6.

— अप *ein Gewebe auflösen* RV. 10, 130, 1.

— आ *einweben*, *anfassen*, *reihen* (z. B. Perlen an eine Schnur), *durchziehen* AV. 10, 8, 37. वानेषु काचान् TBa. 3, 9, 4, 4. 5. Çat. Bn. 13, 2, 8, 8. पुष्पाण्यादायावपत्तः Kauç. Up. 1, 3. देवतानां पशौ मनस्योतानि Çat. Bn. 3, 8, 2, 14. Ait. Bn. 2, 10. मणौ सूत्रमोतम् *ist durchgezogen* Panāvat. Bn. 20, 6, 6. Çat. Bn. 12, 3, 4, 2. 14, 6, 1. 8, 3. Kāṭh. Ça. 16, 5, 1. अस्मिन्धोः पृथिवी चास- रिमोतं मनः सह प्राणेश सर्वैः Mup. Up. 2, 2, 5. यस्मिन्दिमोतं प्रोतं विश्वं शाटीव तत्पु Bha. P. 9, 9, 7. 10, 15, 35. प्राणेशितं सर्वमोतम् Mup. Up. 3, 1, 9. Maitrap. 6, 3. अतप्रोतौ ऽहम् MBh. 3, 1789. — Vgl. मगावानम् und नस्योत.

— समा *anfassen*, *aufreihen*: आदित्य इमो लोकान्सूत्रे समावपते Çat. Bn. 7, 3, 2, 18. 8, 7, 2, 10.

— उद् *hinaufbinden*, *aufhängen*: शिक्वोडुत Çat. Bn. 5, 5, 4, 28. आ-

दित्यं पक्षी रश्मिभिर्हृदयम् TBA. 1, 2, 4, 2. Arr. Ba. 4, 19.

— उप, °वाय P. 8, 1, 41, Schol. उपोत *eingesteckt* (in den Köcher oder in eine andere Vorrichtung für Pfeile): °परुष ÇĀṅKH. Ça. 14, 22, 20. LĪṬ. 8, 5, 2.

— निम्, निरुत P. 6, 4, 2, Schol.

— परि *durchweben*: यत्र क्व वित्तयदे पापपुरुष धमराशुपुर्वा वायका इव सर्वतो ऽङ्गेषु सूत्रैः परिवपसि Bha. P. 5, 26, 86. *umstricken, binden*: परिवपसे पशूनिव गिरा विबुधानपि 10, 87, 27. पर्युत *eingefasst* (mit Zie-rat): ein Wagen Çat. Ba. 13, 2, 2, 2.

— प्र *daran weben* RV. 10, 130, 1. दिश्येव दिशं प्रवपति तस्मादिदिशि दिक्प्रोता TS. 5, 7, 9, 4. किरणम् Çat. Ba. 5, 3, 5, 15. KĀṬ. Ça. 15, 5, 4. तस्मिन्नुत्तमं प्रवपति KAUSH. Up. 2, 6. रश्मिः *daran knüpfen* ÇĀṅKH. Ça. 17, 3, 7. °वाय P. 8, 1, 41, Schol. Vop. 26, 217. प्रोत *gerichtet auf, gesteckt an, steckend an, in*; = उत H. 1187. = गुम्फित H. an. 2, 181. = खचित MBh. I. 37. मणिः सूत्र इव प्रोतः MBh. 3, 1142, 8, 1829. मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव Bha. 7, 7. सूत्रप्रोता दारुमयीव घोषा so v. a. *Drabtpuppe* MBh. 5, 951. 1446. प्रूले *gesteckt, gespiess* 1, 2421. 4316. MĀK. P. 16, 27. प्रूल° HARIV. 14879. प्रूलाय° 14886. प्रूलान्तिः RĪĀA-TAR. 2, 87. प्रूलिका° Suçr. 1, 230, 15. प्रूङ्ग° HARIV. 15438. शतय° RAH. 9, 75. प्रा-स° KATHA. 21, 15. Schol. zu ÇĀK. 32. रुदये प्रोतः शरः MBh. 5, 852. री-व्याङ्गः प्रोतमुक्तासंतति KATHA. 18, 47. प्रोतप्रूले युते तस्मिन् RĪĀA-TAR. 2, 80. प्रोतघने विषाणे KUMĀRA. 7, 49. करान् — शशिनस्तर्हृदि-प्रोतान् *steckend in* Spr. 3866. इषीकातूलमयी प्रोतम् *gesteckt in* KĀND. Up. 5, 24, 3. यस्मिन्सर्वमिदं प्रोतं ब्रह्म स्थावरजङ्गमम् *enthalten in* MATSUL. Up. in Ind. St. 9, 20. Çat. Ba. 14, 6, 6, 1. ASHĀV. 1, 15. Bha. P. 3, 15, 6. प्रोतप्रोतमिदं यस्मिन्स्तुष्टं यथा पटः 10, 15, 35, 9, 7. MBh. 5, 1789. ए-ताभिः सर्वमिदमेतं प्रोतं च *durchzogen* MAITRUP. 8, 3. Nṛs. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 158. fg. प्रोत *gewebtes Zeug, ein gewebtes Gewand*, m. H. 667. n. H. an. MBh. — Vgl. 1. प्रवपणा, प्रवाणा fg.

— घतिप्र *weiter daransetzen* ÇĀṅKH. Ba. 11, 5.

— अनुप्र *daranheften*: शिखाम् TS. 7, 4, 9, 1.

— संप्र *verflechten*: प्रउगी ÇĀṅKH. Ba. 24, 1. Ça. 16, 7, 15. 14, 4.

— वि *flechten* LĪṬ. 8, 8, 13. व्युत *geflochten, gewebt*: घत्क RV. 4, 122, 2. रज्जुभिः Çat. Ba. 8, 7, 2, 15. 14, 1, 2, 11. वर्ध° 5, 4, 2, 1. उरो पथि व्युते (= विविके SĪ.) तस्थुस्तः RV. 3, 54, 9.

— सम् *beweiben*, mit Figuren u. s. w.: तसुं तत् पेशा संवपसी VS. 20, 41. RV. 2, 3, 6. तर्जसमुत *mit Pflücken zusammengesteckt* Çat. Ba. 3, 2, 2, 2.

वांश 1) adj. von वंश ÇKDn. — 2) f. ई = वंशरोचना *Tubascitr* RĪĀA. im ÇKDn.

वांशकठिनैक adj. = वंशकठिने व्यक्त् ति P. 4, 4, 72, Schol.

वांशभारिक (von वंशभार) adj. *eine Tracht Bambus tragend* P. 5, 4, 50.

वांशिक (von वंश) 1) adj. dass. P. 5, 4, 50. — 2) m. *Flötenspieler* GĀṬ. im ÇKDn.

वाकिटि (वार *Wasser* + किटि) m. *Meerschwein* ÇABDĀṬHAK. bei WILSON.

वापुष्प (वार + पु°) n. *Gewürznelke* ÇABDĀṬHAK. bei WILSON.

वाक् (von वच् 1) m. a) *Spruch, Recitation, Formel im Ritus*: (प्रति

मिमीते) त्रेष्टुभेन वाकम् । वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्टपदा RV. 1, 164, 24. स प्रत्यय कविवृद्ध इन्द्रो वाकस्य वृत्तिः 8, 82, 4. वचोभिर्वचिर्हृपं यामि रा-तिम् AV. 19, 3, 4. ततो वाका (wohl वाक्का) घाशिषो नो जुषसाम् VS. 17, 57 (TS. v. 1.). वाकेष्वनुवाकेषु निपत्सुयनिषत्सु च MBh. 12, 1613. — b) *Geschwätz, Gerede*: वाका घपचितामिव नश्यतु AV. 8, 25, 1. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 234, a. — Vgl. घच्छा°, घमत्°, वत°, वक्त°, चार्वाक, जोष°, धार°, नमो°, प्रशय्य°, वसि°, वली°, शयु°, शयोर्वाक, सत्य°, सिनी°, सूक्त°.

वाकार्का m. N. pr. eines Mannes SĀṆSK. K. 184, a, 1.

वाकिन 1) m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 158. — 2) f. ई N. pr. einer Tantra-Gottheit Verz. d. Oxf. H. 89, b, 5; vgl. राकिणी, लाकिनी.

वाकिनकापनि m. patron. von वाकिन P. 4, 1, 158.

वाकिनि m. desgl. ebend.

वाकु (von वच्) in कृक°.

वाकुची f. *Vernonia anthelmintica* AK. 2, 4, 2, 14. Suçr. 2, 68, 5. 150, 19.

वाकोपवाक n. *Dialog*; s. u. वाकोवाक्य.

वाकौल्य n. *Dialog*; auch Bez. gewisser Stücke der vedischen Ueberlieferung: वाकोवाक्ये ब्रह्मार्थं वदति Çat. Ba. 4, 6, 20. 11, 5, 6, 8. का-ककोकिलयोर्वाकोवाक्यम् (nach PANDIT II, 115 soll वाकोपवाक्यम् zu lesen sein) SĪ. D. 314, 16. Verz. d. Oxf. H. 208, a, No. 489 (eine rhetorische Figur). वाकोवाक्यमधीते Çat. Ba. 11, 5, 2, 5. LĪṬ. 3, 12, 7. ÇĀṅKH. GĀṆ. 1, 24. KĀND. Up. 7, 1, 2, 4. JĪĀN. 1, 45. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 6.

वाक्कलरु (वाच् + क°) m. *Wortstreit* PRAB. 55, 11. fg.

वाक्कीर (वाच् + कीर) m. *der Bruder der Frau (Jabruder)* ÇABDĀ. im ÇKDn. — Vgl. वारकीर.

वाक्कलि und °केली f. *ein Scherz mit Worten, eine witzige Unterredung* DAÇA. 3, 15. SĪ. D. 521. 525. PRATĪPAR. 23, a, 9. 27, a, 8.

वाक्कलुम् n. sg. *Rede und Blick* JĪĀN. 2, 14.

वाक्कपल adj. *unbesonnen in der Rede, unüberlegt redend* M. 4, 177. MBh. 14, 1251.

वाक्कपत्य n. *Unbesonnenheit in der Rede* JĪĀN. 1, 112.

वाक्कल n. *lügnische Reden*, pl. HARIV. 4228 (die neuere Ausg. besser वाक्कल्यैः). सवाक्कलम् KATHA. 39, 215. Verdrehung der Worte seines Gegners in einer Disputation: वक्तरभिप्रायार्थत्तरकल्पना वाक्कलम् NĀJAS. 1, 1, 58. 56.

वाक्कच n. sg. copul. Zusammensetzung von वाच् mit वच् P. 5, 4, 106, Sch. Vop. 6, 7.

वाक्कचि n. sg. copul. Zusammensetzung von वाच् mit चिष ebend.

वाक्कपु adj. *beredt* Spr. 1870. 2255. 2600. 4747.

वाक्कपुता f. *Beredsamkeit* Spr. 2825.

वाक्कपति (parox. VS., oxyt. nach P. 6, 2, 19) m. 1) *Herr der Rede* VS. 4, 4. KĀṬ. 14, 1. TAITT. Up. 4, 6, 2. Viśṇu HARIV. 12312. *Meister der Rede* so v. a. *ein beredter Mann* AK. 3, 1, 25. H. 346. — 2) *der Planet Jupiter* COLEBR. Misc. Ess. I, 108. R. 1, 19, 2 (ed. Bomb. 18, 9). VARĪH. Bha. 8, 4, 23. 8, 15. Bha. 9, 4. 14, 1. Ind. St. 2, 261. 263. fg.

वाक्कपति iñ m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 31. RĪĀA-TAR. 4, 144. Ind. St. 2, 194. 294.

वाक्कपतीय n. *Herrschaft der Rede* (Comm.) TBA. 2, 7, 2, 1.

वाक्यपत्य n. dass.: ब्राह्मणास्य Kīṭm. 37, 2.

वाक्यपथ m. die Gelegenheit —, der geeignete Augenblick zum Reden: अतीतवाक्यपथे काले MBh. 2, 1590. 3, 3399.

वाक्यार्थी adj. Rede beschützend Att. Ba. 2, 27. TS. 3, 2, 20, 1. 2.

वाक्यपारुष्यं n. s. u. पारुष्य 2) a) und füge noch Verz. d. Oxf. H. 263, a, 26. Spr. 4978 und Rauheit der Stimme hinzu.

वाक्यपुष्टा f. N. pr. einer Fürstin Rīśa-Tan. 2, 11. वाक्यपुष्टावी 87.

वाक्यपुष्प n. pl. Redebüthen, schwungvolle Worte: सृषिभिर्देवतैश्चैव वाक्यपुष्पैरर्घिताम् (देवीम्) Hariv. 10234. Kathās. 109, 98. — Vgl. पुष्प 1) e).

वाक्यप्रलाप m. Redekunst, Beredsamkeit: न ते तुल्यो विद्यते वाक्यप्रलापे MBh. 3, 10650.

वाक्यप्रवरिषु adj. als Redner auftretend Āc. Cn. 10, 2, 27.

वाक्य (von वच्) n. P. 7, 3, 67. Schol. zu 3, 1, 124. 7, 3, 52. Vop. 26, 10.

1) Ausspruch, Rede, Worte; sg. und pl.: प्रणु मे त्वम् — यद्वाक्यं मूषिको ऽब्रवीत् MBh. 1, 5577. वाक्यमर्जुनमब्रवीत् 3, 1728. इन्द्रावाक्यमिदं प्रणु 2171. 2287. वाक्यमप्रतिनन्दन् 2279. 2743. 2910. 2977. तेन वाक्ये कृते सम्पत्प्रतिवाक्ये तथाकृते 2979. R. 4, 1, 8. 45. 2, 20. 9, 53. 52, 15. °विशारद् 53, 8. 2, 74, 18. अतिक्रम्य तु महाक्यम् 1, 62, 16. Ck. 22, 12. उद्धत Spr. 2375. तर्हिदिमस्तु भरतवाक्यम् Ck. 113, 6. वेदात्तवाक्यस्य Suca. 4, 123, 20. इत्यादि मन्त्रिणा वाक्यं न लेभे तस्य वात्सरम् Kathās. 40, 55. सद्वाववाक्यानि न तानि तेषाम् Varāh. Bṛh. S. 74, 5. अविश्वामित्राय 78, 7. पुरुष 78, 7. डुष्ट 104, 19. प्रसूत° adj. Bṛh. 14, 2. मधुर, प्रिय, सत्य Halā. 1, 141. 146. LA. (III) 91, 21. वल्गु° adj. Bṛh. P. 4, 26, 28. Pāṇāt. 41, 17. Hit. 22, 8. क्व गन्तव्यमित्यादिवाक्यैः पृष्टा Ck. in LA. (III) 36, 9. वेदात्तवाक्यज्ञाले: Sarvadarśanas. 58, 13. वेदात्तवाक्यज्ञात 61, 13. वेदावाक्यानि 72, 19. 128, 3. fgg. घात° 144, 2. गुरु° 91, 17. श्रुतवाक्या MBh. 5, 4496. इत्युक्तवाक्या Kathās. 48, 130. मम वाक्याद्वाच्या in meinem Namen Pāṇāt. 142, 24. Aussage vor Gericht: उक्तवाक्यस्य सान्निषा: M. 8, 108. ausdrückliche Aussage (Gegens. लिङ्ग Andeutung) Sarvadarśanas. 159, 14. Verz. d. Oxf. H. 219, b, No. 525. Ausdrucksweise 207, a, 15. °दोषा: 208, a, No. 489. Gesang der Vögel: वयसि साधुवाक्यानि Hariv. 4940. — 2) Disputation: पञ्चावयवपुस्तस्य वाक्यस्य गुणदोषवित् MBh. 2, 139. Comm. zu Nāṣas. 1, 1, 32. 39. — 3) Satz (in grammatischem Sinne) Vārtt. und Pat. zu P. 8, 1, 20. Kār. zu P. 4, 1, 14. AK. 1, 1, 8. 3, 4, 29, 1. Tarkas. 49. Weber, Rāmāt. Up. 335. H. 71. 242. Śāh. D. 6. Schol. zu P. 4, 2, 33. Siddh. K. zu P. 8, 1, 20. Vop. 3, 143. 26, 10. Sarvadarśanas. 41, 20. 42, 1. 70, 8. 123, 1. 135, 2. Satzglied in einem Syllogismus Z. d. d. m. G. 7, 307. — 3) umschriebene Ausdrucksweise, z. B. राज्ञः पुरुषः st. राजपुरुषः Schol. zu P. 4, 2, 46. उपगोरपत्यम् st. औपगवः zu 4, 1, 32. 8, 3, 85. Siddh. K. zu 4, 1, 30. der Gebrauch von इच्छति mit einem infin. statt des desid. Siddh. K. 184, a, 11. — Vgl. निर्वक्य, प्रति°, प्रमाण°, मूला°, मिथ्या°, सत्य°.

वाक्यकर adj. Jmdes Worte —, Geheiss ausführend: राज्ञ° (हृत) R. 2, 72, 10.

वाक्यकर्म m. Titel eines mathematischen Werkes Mack. Coll. I, 129.

वाक्यकार m. der Verfasser eines Vākya genannten Vedānta-Werkes Sarvadarśanas. 58, 22. 59, 10.

वाक्यगर्भित n. Einschaltung eines Zwischensatzes Prātīpar. 62, b, 5.

Vi. Theil.

63, b, 7.

वाक्यग्रह m. Lähmung der Sprache Suca. 1, 156, 17.

वाक्यता (von वाक्य) f. in गद्द° (so ist wohl zu lesen) das Stammein Suca. 1, 260, 17.

वाक्यत्व (wie eben) n. das Bestehen aus Worten: वेदावाक्यानि पौरुषेयाणि वाक्यत्वात् Sarvadarśanas. 128, 8. 4. das Satz-Sein Śāh. D. 8, 19. 21. सानुनासिक° nasale Aussprache Suca. 1, 260, 16. एक° das Zusammenfassen in ein Wort Schol. zu den Čivasūtrāṇi bei P.

वाक्यप्रदीप (von वाक्य + पद) n. P. 4, 3, 88, Schbl. Titel eines zu Pāṇini's Grammatik in Beziehung stehenden Buches des Bhartṛhari Sarvadarśanas. 136, 15. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 9. 247, b, 12. fgg. Gold. Mān. 93. 237. Ind. St. 5, 67. 158. fgg.

वाक्यपूर्ण adj. den Satz ausfüllend Nir. 1, 9.

वाक्यप्रदीप m. fehlerhaft für वाक्यपदीप Colebr. Misc. Ess. II, 42. Verz. d. B. H. No. 763. Gold. Mān. 237.

वाक्यप्रबन्ध m. fortlaufende Rede, Erzählung Dairup. 38, 1.

वाक्यभेदवाद m. Titel eines Werkes Hall 62.

वाक्यमाला f. 1) Aneinanderreihung mehrerer Sätze Kīṣiṇ. 2, 108. — 2) Titel eines Commentars zum Tatvavivekadīpana Hall 156.

वाक्यविवरण n. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 618.

वाक्यवृत्ति f. desgl. ebend. Hall 106. 204. °प्रकाशिका und °व्याख्या 106.

वाक्यशेष m. Satzergänzung Nir. 12, 22. Ind. St. 10, 415. 418.

वाक्यसंयोग m. grammatische Construction Nir. 6, 1.

वाक्यसंकीर्ण n. Vermengung zweier Sätze Prātīpar. 62, b, 5. वाक्यात्तरपदैः कीर्णं वाक्यसंकीर्णमुच्यते 63, b, 2.

वाक्यसार n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 44.

वाक्यसिद्धास्ततोत्र n. Titel eines Werkes Z. d. d. m. G. 4, 201.

वाक्यसुधा f. Titel eines dem Čaṁkaraġārja zugeschriebenen Schriftchens Verz. d. Oxf. H. 225, b, No. 551. Hall 129. °व्याख्या 130.

वाक्यस्वर m. der Accent im Satze Verz. d. Oxf. H. No. 757.

वाक्याध्याकार m. Ergänzung eines Satzes P. 8, 1, 129.

वाक्यार्थ m. der Sinn —, der Inhalt eines Satzes Tarkas. 48. fgg. Kīṣiṇ. 2, 43. Comm. zu VS. Prāt. 4, 179. °गुणाः, °दोषा: Verz. d. Oxf. H. 208, a, No. 489. °विवेक (= मन्त्र-वाक्यविवेक) 222, b, 11.

वाक्यार्थदीपिका f. Titel eines Commentars Hall 38.

वाक्यार्थोपमा f. ein Gleichnis, in welchem die Ähnlichkeit zweier Dinge im Einzelnen durchgeführt wird, Kīṣiṇ. 2, 43. Beispiele Spr. 4150 und 4341.

वाक्यालंकार m. Schmuck der Rede, — des Satzes AK. 3, 4, 29 (30), 16.

वाक्त्र (von वक्त्र), वाक्त्रं मुवात्रम् N. eines Śāman Ind. St. 3, 234, a.

वाक्त्र n. nom. abstr. von वक्त्र gāṇa द्वादि zu P. 8, 1, 128.

वात्सर्गद adj. in einer Formel TS. 3, 2, 20, 1. nach dem Comm. ist वात्स so v. a. वाच्.

वाक्संयम m. Hemmung der Rede, Bändigug der Zunge Spr. 2766.

वाक्सिद्ध m. = वाक्यग्रह Suca. 1, 255, 20.

वाक्सिद्ध n. eine übernatürliche Vollkommenheit in Bezug auf die Rede Pāṇāt. 2, 8, 4.

वाक्स्तम्भ m. = वाक्यम्क Vāggh. 8, 9.

वाग्तीति (वाच् + घृ) m. Bez. einer best. Mischlingskaste Verz. d. Oxf. H. 22, a, 19, 21.

1. वागस m. Ende der Stimme d. h. lauteste Stimme Kāṭy. 7, 2, 31.

2. वागस adj. mit वाच् endigend Kāṭy. 9, 13, 22.

वागर m. = वारक, शाण, निर्णय, वाडव, वक, मुमुनु, पण्डित, परित्यक्तभय H. an. 3, 599. fg. = गतातङ्क, मुमुनु, वातवेष्टक, विशारद, शाण, निर्णय, वारक Med. r. 214.

वागा f. Zamm Çabdārthak. bei Wilson; fehlerhaft für वल्गा.

वागपयन m. patron., pl. Sāmśk. K. 184, a, 5.

वागारु adj. ein Kind mit falschen Hoffnungen täuschend Çabdām. im ÇKDr.

वागाणनि m. ein Buddha Çabdām. im ÇKDr.

वागाशीर्दत्त m. ein Mannsname P. 5, 3, 84, Vārtt. 3, Schol.

वागिन्द्र m. N. pr. eines Sohnes des Prakāṣa MBh. 13, 2003.

वागीश Vop. 2, 37. 1) adj. subst. der Rede mächtig, ein Meister in der Redekunst AK. 3, 1, 35. H. 346. MBh. 10, 292. am Ende von Namen grosser Gelehrten: कृष्णानन्द° Verz. d. Oxf. H. 93, b, 30. सिद्धात्त° 106, b, N. 261, a, 17. fg. Vgl. न्याय°. — 2) m. Bein. Brahman's Kumāras. 2, 3. Verz. d. Oxf. H. 75, a, No. 129. Bhāṣ. P. 3, 6, 23. — 3) m. der Planet Jupiter Çabdām. im ÇKDr. Varāṇ. Bhū. S. 17, 27. 86, 1. Bhū. 3, 7. — 4) f. या Bein. der Sarasvatī Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 113. Ind. St. 3, 398 (वागेशा gedr.). वागीशायाः Sāṣ. Comm. Einl.

वागीशत्व n. nom. abstr. von वागीश 1) Pāṇś. 3, 8, 56.

वागीश्वर 1) m. a) ein Meister in der Redekunst Gāruḍa-P. 196 im ÇKDr. सर्ववागीश्वरेश्वर heisst Viṣṇu Pāṇś. 4, 3, 53. — b) Bein. Brahman's Çabdārthak. bei Wilson. — c) N. pr. eines Gīna Triak. 4, 1, 23. Ind. St. 8, 467. Tīran. 230. — d) N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. No. 1006. Verfassers des Mānamanoḥara Sarvadarçanas. 131, 5. Muir, ST. III, 191. 202. — 2) f. ई Bein. der Sarasvatī Çabdārthak. bei Wilś. Verz. d. Oxf. H. 103, a, 35. 106, b, No. 162. 214, b, No. 511. °मन्त्राः 93, b, 3. °पूत्राय 96, a, 1. — Vgl. वादि°.

वागीश्वरकीर्ति m. N. pr. eines Lehrers Tīran. 235. 238.

वागु N. pr. eines Flusses: °रेवासंगम Verz. d. Oxf. H. 66, a, 2.

वागुत्री f. = वाकुची Muk. zu AK. 2, 4, 8, 14 nach Wilson.

वागुञ्जार m. ein best. Fisch Suç. 1, 206, 6.

वागुण m. Avertroha Carambola Lin. Çabdām. im ÇKDr.

वागुरा f. Fangstrick, ein Netz zum Einfangen von Wild, Garn Ué-éval. zu Uñādis. 1, 42. AK. 2, 10, 27. H. 928. Halāṣ. 2, 442. संत्रस्ता पृथती वागुरामिव (संप्रेद्य) R. 2, 37, 9 (10 Gonn.). 4, 17, 16. भृङ्गा बलाद्वागुराम् Spr. 923. Kathās. 21, 16. 22, 49. 27, 150. 112, 74. Rāga-Tar. 6, 182. वागुरा प्राप्तः Mān. P. 121, 22. Z. d. d. m. G. 14, 573, 23. °वृत्ति M. 10, 32. °बन्धजीवन MBh. 13, 2582. वनानि देवदात्र्याणां मेघानामिव वागुराः 3, 12372. 7, 3840. गन्ताः पदाता रथिनस्तुरगाश्च विशोपते । व्यतिष्ठन्वागुराकाराः शतशो ऽथ सक्लशः ॥ 6, 617. शर° 14, 2257. व्यतीतः सर्ववागुराः 1, 4609. व्यसन° R. 3, 72, 27. दुर्जनवागुराम् पतितः Spr. 754. संसार° Prañ. 102, 4. कर्म्यपृष्ठमुदुनाथरश्मयः सोत्पलं मधु मदांलसा प्रिया । वल्लकी स्मरकथा रक्तः स्त्रो वर्ग एष मदनस्य वागुरा ॥ Varāṇ. Bhū. S. 76, 2.

वागुरि m. N. pr. eines Arztes Verz. d. B. H. No. 802.

वागुरिक (von वागुरा) m. ein mit Netzen dem Wilde nachstellender Jäger AK. 2, 10, 14. H. 928. Halāṣ. 2, 441. Ragh. 9, 58.

वागुलि = पटि Med. 1. 22.

वागुस m. ein best. grosser Fisch Halāṣ. 3, 87.

वागुषम m. ein Meister (Stier) in der Redekunst; davon °ख n. Meisterschaft in der Rede R. 1, 1, 96.

वागोयान N. pr. einer Oertlichkeit Kāṭy. 8, 19. 17, 1. 17. 21, 1.

वागुणा m. Redevorzug, deren 35 bei den Arhant's H. 65—71.

वागुद् m. ein best. Vogel Triak. 2, 3, 30. M. 12, 64.

वागुम्फ m. pl. Sprach-Gewinde so v. a. eine künstliche Sprache Verz. d. Oxf. H. 129, b, No. 234. Z. 10.

वागुलि m. Betelträger eines vornehmen Herrn Çabdām. im ÇKDr.

वागुलिक m. dass. Triak. 2, 3, 31. Hā. 132.

वाग्धस्तवत् (von वाच् + क्स्त) adj. der Sprache mächtig und Hände habend Spr. 1100.

वाग्दण्ड m. Verweis M. 8, 129. 12, 10.

वाग्दत्ता adj. f. verlobt, versprochen Kull. zu M. 3, 72.

वाग्दरिद्र adj. wortarm, wortkarg Çabdām. im ÇKDr.

वाग्दल n. Lippe (Rede-Blatt) Triak. 2, 0, 28.

वाग्दान n. Verlobung Kull. zu M. 3, 72. 152. 9, 69.

वाग्दुष्ट adj. grob, Grobian M. 3, 156. 8, 345. Spr. (II) 282. Hariv. 1189 (zugleich N. pr. eines Brahmanen). 7757 (घृ). Verz. d. Oxf. H. 281, b, 44. = व्रात्य Gāṭh. im ÇKDr.

वाग्देवता f. die Göttin der Rede, Sarasvatī Sāh. D. 1, 5. Tantras. im ÇKDr. °गुरु Ind. St. 8, 198. पुभाव° Verz. d. Oxf. H. 177, a, 12.

वाग्देवत्य adj. der Rede geweiht Çāṇh. 6, 11, 11. — Vgl. वाग्देवत्य.

वाग्देवी f. die Göttin der Rede, Sarasvatī Triak. 1, 1, 27. 1. Spr. (II) 804. Prañ. 86, 13. Rāga-Tar. 3, 158. Verz. d. Oxf. H. 198, b, No. 467.

वाग्देवत्य adj. der Sarasvatī geweiht M. 8, 105. — Vgl. वाग्देवत्य.

वाग्द्वार n. 1) Eingang zur Rede: कृतवाग्द्वारे वंशे ऽस्मिन्पूर्वसूरिभिः so v. a. zu dessen Beschreibung vorangegangene Dichter mir den Eingang erleichtert haben Ragh. 1, 4. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Wilson, Sol. Works II, 22.

वाग्बलि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 82, b, 3 (वाग्बलि, im Index aber वाग्बलि).

वाग्भट m. N. pr. verschiedener Gelehrten: Verfasser des Vāgbhaṭālaṃkāra Verz. d. Oxf. H. 214, a, No. 509. der Kavikalpalatā Verz. d. B. H. No. 822. ein berühmter Arzt, Verfasser des Aṣṭāṅgahṛdaja 923. 929. fgg. 937. 940. fg. 938. 979. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 42. 126, a, 19. 303, a, No. 741. fg. 311, b, 39. 316, a, 12. 317, b, N. 2. Ind. St. 1, 21, 4. Tīran. 311. fgg. Verfasser der Çātravidyā Ind. St. 1, 467. Oesters Waग्भट geschrieben. — Vgl. वृद्ध°.

वाग्भटलंकार m. Titel eines Werkes des Vāgbhaṭa Verz. d. Oxf. H. 214, a, No. 509.

वाग्भट m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 211, a, No. 496. — Vgl. वाग्भट.

वाग्भृत् adj. Rede tragend, — erhaltend Çat. Br. 8, 1, 8, 6. 7.

वाग्मायन m. patron. von वाग्मिन् गाणा अस्यादि zu P. 4, 1, 110; vgl. 8, 4, 144.

वाग्मिता (von वाग्मिन्) f. *Beredsamkeit* Kām. Nitis. 1, 21. Sām. D. 158.

वाग्मित्व (wie oben) n. dass. MBh. 12, 13873. Kām. Nitis. 4, 36. Rāga-Tar. 3, 474.

वाग्मिन् (von वाच्) 1) adj. *beredt* P. 5, 2, 124. Vop. 7, 34. AK. 3, 1, 35. H. 346. an. 2, 286. Med. n. 128: Vāg. beim Schol. zu Çiç. 2, 27. Çat. Br. 10, 3, 2, 1. Lāṭṣ. 4, 1, 7. M. 7, 64. MBh. 3, 2450. 13, 969. Hariv. 12699. R. 1, 1, 11 (12 GORR.). 2, 26, 12 (14 GORR.). Kām. Nitis. 4, 15. 12, 2. Ragh. 5, 52. Spr. 3016. 3229. 3953. Çiç. 2, 27. 109. Vāg. Bṛh. S. 2, S. 3. Bṛh. 14, 4. KATHA. 26, 384. 46, 135. Sām. D. 78. Rāga-Tar. 4, 261. Mān. P. 20, 20. 118, 11. Bhā. P. 4, 19, 25. Pāṇ. 4, 3, 53 (Viṣṇu). 6, 17. सु० R. 1, 13, 21 (17 GORR.). स्वल्हागमी (= स्वल्हाच्) LA. 17, 6 vielleicht fehlerhaft für स्वल्हागो. — 2) m. a) *Papagei* H. ç. 194 (wohl वाग्मी st. वात्मी zu lesen). — b) *der Planet Jupiter* H. ç. 13. H. an. Med. — c) N. pr. eines Sohnes des Manasju MBh. 1, 3697.

वाग्य adj. = वाग्दरिद्र ÇANDAM. im ÇKDr. = निर्वेद und कल्य आद्या ebend.

वाग्यत adj. *die Stimme an sich haltend, schweigend* Çāṅkh. Br. 27, 6. GORR. 1, 4, 1. 6, 15. Āçv. Çā. 1, 12, 16. 4, 13, 1. Gṛh. 1, 18, 7. 3, 7, 1. Kāṭṣ. Çā. 2, 2, 2. 7, 3, 9. M. 3, 236. 258. 9, 60. Jāṇ. 1, 31. 238. R. 1, 2, 10. 27, 2, 87, 19. R. GORR. 2, 3, 4. Ragh. 11, 30. Bhā. P. 3, 14, 81. 5, 23, 8. 6, 8, 4. Mān. P. 34, 27.

वाग्यमन n. *das Schweigen* Kāṭṣ. Çā. 4, 12, 17. 20, 1, 11. Çāṅkh. Çā. 1, 12, 7. 2, 14, 6. Āçv. Çā. 1, 8, 35.

वाग्याम adj. = वाग्यत P. 3, 2, 40. Schol.

1. वागवज्र m. n. *ein als Blitz wirkendes Wort, Donnerwort* Çikṣhā 10 in Ind. St. 4, 367. Andero Beleg s. u. वज्र 2).

2. वागवज्र adj. *dessen Worte Blitze sind* Bhā. P. 4, 13, 19.

वागवट m. N. pr. eines Autors Verz. d. Cambr. H. 56.

वागवत् (von वाच्) adj. *mit der Rede verbunden* Ait. Br. 6, 7.

वागवलि s. वागवलि.

वागवाद m. N. pr. eines Mannes P. 6, 3, 109. Vārtt. 2.

वागवादिनी f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 108, a, No. 168, Z. 25.

वाग्विद् adj. *redeskundig, beredt* R. 1, 1, 1.

वाग्विदग्ध adj. *redesfertig, beredt*; davon ०ता f. *Redesfertigkeit, Beredsamkeit* Spr. 2817.

वाग्विधेय adj. *durch das (blosse) Wort zu bewerkstelligen* so v. a. *was man aus dem Gedächtnisse hersagen kann* R. 1, 4, 8 (3, 48 GORR.).

वाचा विधेयम् (= विनापि पुस्तके पाठयोग्यम् Comm.) ed. Bomb. 4, 12.

वाग्मिन् (von वाच्) adj. *beredt*: वाग्मीव मत्स्यं प्र भरस्व वाचम् AV. 5, 20, 11.

वाग्मिपुर्ष n. ag. copul. Zusammensetzung von वाच् + विपुष् P. 5, 4, 106. Schol.

वाग्मिर्गर्ग m. *das Brechen des Schwellens* GORR. 2, 3, 12. 3, 2, 29.

वाग्मिर्गर्ग n. dass. Kāṭṣ. Çā. 4, 10, 6. 7, 4, 15. 12, 4, 26.

वाग्मीर्य adj. *stimmkräftig* TS. 6, 3, 4, 5.

वाच्यत् m. *der Gelobende, Veraneteller eines Opfers* (nicht der Priester, sondern der yajamaṇ); = मेधाविन् Naigh. 3, 15. = रुविज् 18. ल-

मेमे वाचते मुप्रणीति: सुतसोमाय विधते RV. 4, 2, 15. 1, 3, 5. 31, 14. 40, 4. मूर्ध्ना विशस्य वाचते: 8, 16, 18. केतारं पं वाचते वृणते अघ्रेषु 1, 58, 7. 3, 2, 1. 3, 4. 8. इन्द्रेणा युजा निःसृजत वाचते व्रजम् 10, 62, 7. यदञ्जिभिर्वाच-द्विर्विष्णुयामहे 1, 36, 13. पुत्रा चिद्वि वा विष्णुयते मनीषिणो: । वाचद्वि-रश्मिना गतम् (= वाक्कैरश्मि: Sām., vielmehr die म० mit den वा०) 8, 5, 16. 1, 88, 6. न सुषा न मुदा उत । नान्यस्त्वच्छ्वर वाचते: 8, 67, 4. मो षु त्वा वाचनश्चनोरे अस्मिन् रौरमन् 7, 32, 1. die Rbhū विष्णी शमी तरणित्वेन वाचते: (वागोरो मेधाविनो वा Nir. 11, 16) 1, 110, 4. 3, 60, 4. Soma पुनानो वाचदाधद्विरमर्त्य: 9, 103, 5. मंक्षिष्ठा वाचताम् 10, 33, 4. Die herkömmliche Zurückführung auf वक् (mit der Nebenform वध् in वध् u. s. w.) befriedigt nicht; wir vergleichen εὐχόμεν und νοέω (für νοέω).

वाचातक s. घाताक in den Nachträgen.

वाचेष्ट N. pr. eines Geschlechts Verz. d. Oxf. H. 352, b, 7.

वाङ्क m. *das Meer* Trik. 1, 2, 9.

वाङ्क वाङ्कति (काङ्कायाम्) Dhātup. 17, 17. — Vgl. काङ्क und वाङ्क.

वाङ्क m. *ein Fürst der Vāṅga* P. 4, 1, 170. Schol. Vāg. Bṛh. S. 11, 60. als Dichter Verz. d. Tub. H. 13.

वाङ्कक adj. *ein Verehrer der Vāṅga oder des Fürsten der Vāṅga* P. 4, 3, 100. Schol.

वाङ्गारि m. patron. PRAVARĪDHU. in Verz. d. B. H. 57, 4 v. u.

वाङ्गिधन adj. *वाच् zum Refrain habend* Nid. 1, 12. Lāṭṣ. 4, 7, 1. वाङ्गिधनं क्रौञ्चम् und — सौक्विपम् Namen von Sāman Ind. St. 3, 234, a.

वाङ्कती f. N. pr. eines Flusses Verz. d. Oxf. H. 149, b, 3. Wilson, Sel. Works II, 16. 18. 22. 32.

वाङ्कधु n. pl. *süße Worte* Çāṅk. 68, 13.

वाङ्कधुर adj. *süß in Worten, schöne Worte im Munde führend*: वाङ्कधुरो विप्लवदय: Hit. 74, 20.

वाङ्कनम् n. du. *Rede und Geist* Kāṭh. 3, 13. M. 2, 160. वाङ्कनर्त n. sg. dass. P. 5, 4, 77. Vop. 6, 8. अवाङ्कनमगोचर Vrdāntas. (Allah.) No. 2.

वाङ्क्य (von वाच्) P. 8, 4, 45. Vārtt. Schol. Siddh. K. zu P. 4, 3, 144. Vop. 7, 72. 1) adj. (f. ३) *aus Rede bestehend, auf der Rede beruhend, dessen Wesen die Rede ist, die Rede betreffend* Çat. Br. 10, 5, 2, 4. 14, 4, 3, 10. 3, 5, 3. यत्किञ्चिद्वाङ्क्यम् VS. Pāṇ. 8, 31. Jāṇ. 3, 189. कर्मन् M. 12, 6.

तपस् Bhāg. 17, 15. MBh. 3, 15830. कन्या R. 7, 17, 9. समुद्र Ragh. 3, 28. अमृत Verz. d. Oxf. H. 173, a, No. 125, Z. 11. ज्योतिस् 210, b, No. 496, Z. 6.

14. स्तोत्र Pāṇ. 4, 1, 11. तर्कादय: Prab. 101, 7. आदर्श Spr. (II) 934. Davon nom. abstr. ०त्व n. Çāṅk. zu Khānd. Up. S. 17. — 2) f. ३ *die Göttin der Rede, Sarasvatī* ÇANDĀRTHAK. bei Wilson. — 3) n. *Redekunst, Redeweise* Sām. D. 1, 3. Vop. 3, 4. मितालर und अमितालर RV. Pāṇ. 12, 9. Ind. St. 8, 210. KATHA. 113, 23. गद्यं पद्यमिति प्राङ्गवाङ्क्यं द्विविधं बुधा: Verz. d. Oxf. H. 108, b, 2 v. u. ०भेदा: Trik. 3, 2, 22. दिधा प्रयुक्तेन च वाङ्क्येन स-

रस्वती तन्मिथुनं नुनाव so v. a. *Rede* Kumāras. 7, 90.

वाङ्क्यार्थ n. *Liebllichkeit der Rede, — der Stimme* Spr. 4978.

वाङ्क्य n. *Eingang einer Rede* AK. 1, 1, 5, 9. H. 262.

वाच् (von वच्) f. Uṇādis. 2, 57. P. 3, 2, 178. Vārtt. 1. Vop. 26, 71. 1) *Sprache, Stimme, Rede, Wort, Aussage; Laut, Ton* AK. 1, 1, 5, 1. 18. H. 241. an. 1, 7. Med. k. 9. HALS. 1, 8. 3, 48. 68. 83. RV. 1, 164, 34. 37. वाचं वाचं जग्त्वा रत्निनी कृतम् 182, 4. 4, 57, 5. वाचो मतिं सक्तः सूनवे भरे 1,

143, 1. वि यदाह कीस्तासो भर्ते 8, 67, 10. 7, 22, 2. प्र वो देवत्रा वाचं क-
ण्ठम् 7, 34, 9. इयंति वाचम् 2, 42, 1. उभे वाचो वदति 43, 1. प्र हृतमिव
वाचमिष्ये 4, 33, 1. तिस्रो वाचः प्र वद 7, 101, 1. 8, 5, 3. प्रतीचीं जम्भा
वाचम् 10, 18, 14. धसुं वागपि गच्छतु AV. 2, 12, 8. 10, 2, 7. ये याचाम्यहं
वाचा सरस्वत्या मनोपुत्रा 5, 7, 5. चतुषा मनसा वाचा 8, 96, 3. 7, 70, 1. वा-
चो मधु 12, 1, 16. VS. 3, 47. इति वा RV. 1, 190, 2. नित्या 8, 64, 6. मधुमती
AV. 3, 30, 2. अनुदिता 5, 1, 2. भर्गस्वती 8, 69, 2. देवी 8, 1, 3. विचक्षणावी
AIT. Br. 1, 6. अनुमाना CAT. Br. 4, 2, 9, 11. पूता 13, 2, 9, 9. अपूता AIT.
Br. 7, 27. वाचं पच्छति CAT. Br. 2, 4, 2, 6 (vgl. u. यम्). विसृजेत KĀTJ. Ça.
2, 4, 7. वदेत् TS. 2, 1, 2, 6. पुरा वाग्भ्यः प्रवदितोः PĀNĒAV. Br. 21, 3, 5.
KĀTJ. Ça. 9, 1, 10. यस्मिन् वाचं श्रानानाति PĀNĒAV. Br. 10, 2, 7. ĀÇV. Gṛh. 3, 10, 9.
वाग्देव्यो यज्ञं वदति CAT. Br. 1, 4, 4, 2. वाचं श्रानन्तोः प्राणाः
TS. 5, 5, 9, 2. वाग्देवतत्सर्वं यत्स्वी पुमान्युसकं वाचा स्वेततत्सर्वमात्म
CAT. Br. 10, 5, 1, 3. सप्तधा वागवदत् AIT. Br. 2, 17. त्रेधाविकृता CAT. Br.
10, 5, 1, 2. der Steine RV. 10, 94, 1. der Trommel AV. 5, 20, 1. 4. PĀNĒAV.
Br. 8, 5, 12. übertragen auf die Zunge CAT. Br. 8, 5, 1, 1. 10, 5, 2, 15. एषा
वाव प्रत्यक्षं वाग्यज्जिह्वा PĀNĒAV. Br. 20, 14, 3. — तपो वाचं रतिं चैव
कामं च क्रोधमेव च । सृष्टिं ससर्ज चैवमो मनुमिच्छन्निमाः प्रजाः ॥ Sprache
M. 1, 25. 2, 90. स्नेहं, श्रापं adj. 10, 45. SĀMĀJAK. 26. 34. Bhāg. P. 3,
26, 13. मनुष्यवाचा RAGH. 2, 33. यामिमो पुष्पितो वाचं प्रवदत्यविपश्चितः
Rede, Worte Bhāg. 2, 42. मधुरा श्रद्धा M. 2, 159. वेषवाग्बुद्धिसात्रप्य 4,
18. वाग्दण्डोऽयं पारुष्ये 8, 72. वाचा दारुणाया तिपन् 270. वाक्कुलं वै
श्रावणास्य 11, 33. पवित्रं विदुषां हि वाक् Rede, Ausspruch 11, 85. स-
क्षिमा चरतां धर्ममिति वाचानुभाष्य 3, 30. MBh. 1, 5973. वाचं व्याजकार
3, 2091. वाग्भिर्भिनन्द्य 2223. 3045. R. 1, 62, 19. (भरतम्) तुष्टुर्वाग्वि-
शेषज्ञाः स्तवैर्मङ्गलसंहितैः 2, 81, 1. सूनता Spr. 1047. 2768. सत्यपूता वदे-
द्वाचम् 1232. 1553. fg. वाचा उरुक्तम्, वाक्कतम् 2647. वाक्सायकाः 2767.
वाच्यथो नियताः सर्वे वाक्श्रुता वाग्विनिःसृताः । तां तु यः स्तेनयेद्वाचं स स-
र्वस्तेयकृत् ॥ 4981. वागर्थोऽविव संप्रज्ञा RAGH. 1, 1. वागर्थं परिगृह्य
Dhṛtā. 85, 9. प्रविशेत्यप्रणोदाचम् KATHA. 18, 211. देवी ein königliches
Wort RĪĀ-TAR. 5, 205. मन्ये त्वा विषये वाचां ज्ञातमन्यत्र च्छान्दसात् auf
dem ganzen Gebiete der Rede Bhāg. P. 1, 4, 13. वाचां वैचित्र्यम् Hit. Pr.
2. ललितमधुरा वाक्प्रत्यक्षे पेरान्विधातिनी Vet. in L.A. (III) 30, 5. वा-
चमादे RAGH. 1, 59. वाचं दा die Rede richten an (dat.) ÇĀK. 132. वाचं न
मिष्यति यद्यपि मे वचोभिः 30. नियम्य वाचम् M. 2, 185. 192. 4, 49.
मृदु adj. 9, 335. अनृत° adj. R. 1, 6, 15. वाग्वाह्यदरसंयत M. 4, 175. क-
र्मणा मनसा वाचा Spr. 2445. वाक्श्रमःकर्मज्ञैः पापैः 4977. मनोवाग्देवज्ञैः क-
र्मदोषैः M. 1, 104. 5, 165. fg. 9, 29. 12, 8. मनोवाक्श्रुतिभिः 11, 231. 241. वा-
चि, चेतसि Spr. 1974. बालवृद्धासुराणां च साक्ष्येषु वदतां मृषा । ज्ञानीया-
दस्थिरा वाचमुत्सिक्तमनसा तथा ॥ Aussage M. 8, 71. 81. 103. वेदस्यापौ-
षेयत्ववाचो युक्तिर्न युक्ता Behauptung SARVADARÇANAS. 129, 3. वाक्सात्र
M. 4, 30. Spr. 2769. PĀNĒAV. 78, 7. वाचं वा को विज्ञानाति पुनः संश्रुत्य
संश्रुताम् Stimmes JĪĀN. 3, 150. VS. Prāt. 1, 9. VARĀH. Bṛh. 8, 68, 101. वा-
चकलया वाचा MBh. 3, 2367. 2321. 2458. श्रद्धया वाचा 2771. 2940. दी-
नया वाचा 5, 7327. वाग्वाचाशरीरिणी R. 1, 1, 81. WEBER, KRISHNĀ. 320.
L.A. (III) 92, 1. वाग्भूतत्र मानुषी R. 2, 63, 24. fg. इत्युक्ता विरराम वाक्
KATHA. 18, 316. वागमानुषी VARĀH. Bṛh. 8, 46, 93. पूर्व चरति देवेषु प-
श्चाद्वदति मानुषान् । नाधोदिता वाग्वदति सत्या स्वेया सरस्वती ॥ Ora-

kelstimme 98. सारसाः — वदति मधुरा वाचः Lant, Töne MBh. 3, 11612.
सारसाश्च मधुराश्च वाचो मुञ्चति दारुणाः 8, 62. शकुनिः पुत्र पुत्रेति भाषते ।
मधुरा करुणा वाचम् R. 2, 96, 12. शिवाद्याप्यशिवा वाचः प्रवदति मका-
स्वनाः 8, 16, 11. पत्तिषो मुस्वरा वाचः VARĀH. Bṛh. 8, 22, 6. Spr. 4683.
eines Esels KATHA. 82, 18. उलूकवाग्भिः Bhāg. P. 5, 13, 5. रत्नोसि वि-
विधा वाचो विसृजति मकावने R. 3, 81, 20. — वाचा सत्ये कृते so v. a.
wenn das Wort gegeben worden ist, wenn die Verlobung stattgefunden
hat M. 9, 69. वाचा तेनोपकोशा च प्राग्धर्मभिनिनी कृता so v. a. ausdrück-
lich KATHA. 4, 96. इदं वाचा नियमो याक्ताः संबन्धिना तया 17, 83. Man
findet zahlreiche Allegorien, z. B. TS. 2, 5, 42, 4. 6, 4, 2, 3. KĀTJ. 12,
5, 27, 1. AIT. Br. 5, 25. CAT. Br. 1, 4, 5, 8. 5, 4, 6. 3, 2, 4, 5. 5, 2, 18. 6,
1, 2, 6. 7, 5, 2, 6. am verbreitetsten die Legende von der Sendung der
Vāk zu den Gandharva AIT. Br. 1, 27. TS. 6, 1, 9, 5. CAT. Br. 3, 2,
4, 3. KĀTJ. 24, 1. वाचः साम N. verschiedener Sāman PĀNĒAV. Br. 12,
5, 12. Ind. St. 3, 234, a. वाचो व्रतम् N. eines Sāman Ind. St. ebend.
वाचः स्तोमः N. eines Ekāha ÇĀMĀ. Ça. 15, 11, 2. KĀTJ. Ça. 22, 6, 24. —
2) personifiziert, übrigens in unbestimmter Weise als Vāk Āmbhṛṇi
im Liede RV. 10, 125. ANUKR. CAT. Br. 14, 9, 4, 33. als die Stimme
des mittleren Gebietes, oft bei Comm. zur Erklärung gebraucht Naigh.
5, 5. Nir. 11, 27. 10, 46. 12, 10. = भारती, सरस्वती H. an. MND. प्रणम्य
वाचम् KATHA. 1, 3. als Tochter Dakṣha's und Gattin Kaçjapa's VP.
122, N. 19. — 3) defectiv für वाङ्मय LĀTJ. 6, 9, 8. 7, 8, 5. 13, 7. — Vgl.
ध्रुव°, ध्रुवाध°, अनृत°, अभय° (unter अभय 4, a), श्राप°, उर्वाच्, निर्वाच्,
पुरुष°, प्र°, प्रति°, प्रिय°, भद्र°, मधुर°, मित°, मिथ्या°, मृध°, सत्य°,
सु°, सूक्त°.

वाच m. ein best. Fisch RĪĀV. im ÇKDr. eine best. Pflanze (मदन)
WILSON. — Vgl. कोक°.

वाचयम् (वाचम्, acc. von वाच् + यम्) 1) adj. (f. स्त्री) = वाग्यत die
Rede —, die Stimme an sich haltend, schweigend P. 3, 2, 40. 6, 3, 69.
YOP. 26, 60. AK. 2, 7, 41. TRIK. 3, 3, 252. H. 76. HALĪ. 2, 257. TBR. 3,
2, 8, 8 (स्त्री). AIT. Br. 8, 83. CAT. Br. 1, 7, 2, 15. 2, 2, 2, 20. 4, 6, 9, 21. ÇĀMĀ.
Br. 11, 8. 27, 6. SHADY. Br. 1, 5. KRĪND. UP. 5, 2, 8. KAUSH. UP. 2, 3, 4.
PĀNĒAV. 3, 9, 16. 14, 57 (fem.). SARVADARÇANAS. 39, 7. m. so v. a. Muni
Verz. d. Oxf. H. 255, b, 19. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf.
H. 18, b, 14. 19, a, 38.

वाचयमत्र (von वाचयम्) n. das Schweigen RAGH. 13, 44. °व्रत Spr. 3661.

वाचक (von वच्) nom. ag. (f. वाचिका) 1) sprechend, sagend: यथार्थस्य
Spr. 467. ध्यानं वल्गुवाचकम् (वल्गूनि वाचकानि यस्मिन् Comm.) Bhāg.
P. 4, 23, 31. Sprecher, der Vortragende, Harsager MBh. 18, 218. 229. 231 (=
Hariv. 16141. 16159. 16161). R. 7, 111, 7. Verz. d. Oxf. H. 30, b, 19. We-
BER, KRISHNĀ. 253. sprechend —, handelnd über, aussagend: ब्रह्मा-
दीनां वाचको ऽयं मन्त्रः WEBER, RĪMAT. UP. 288. सर्ववाच्यस्य ebend. und
291. Bhāg. P. 12, 6, 41. प्रणवं वाचकं मत्वा वाच्यं ब्रह्मेति निश्चितः Hariv.
14695. WEBER, RĪMAT. UP. 341. अध्यात्म° (पर्वन्) MBh. 1, 354. — 2) aus-
drückend, bezeichnend JOGAS. 1, 27. शब्दे ऽपि वाचकस्तद्व्यञ्जको व्यञ्ज-
कस्तथा SĀH. D. 31 (daher वाचकः = शब्दः AK. 1, 1, 5, 2. TRIK. 1, 1, 115).
Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403. 230, a, 15. H. 14. SARVADARÇANAS. 50, 21.
51, 7. 141, 10. 146, 11. क्रिया° RV. Prāt. 12, 8. व्रतय्य° MBh. 1, 7868.

8, 2862. AK. 1, 1, 4, 5. 3, 4, 22 (28), 12. 3, 5, 15. WERNER, RĪMAT. UP. 354.
H. 15. 568. VERZ. d. Oxf. H. 22, b, 44. fg. 201, b, No. 483. 230, a, 14. PAK-
HAR. 1, 2, 58. KUSUM. 55, 12. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 97. Comm. zu GĀM.
1, 1, 2. सर्वशैकार्थवाचिकाः VERZ. d. Oxf. H. 56, a, 3. 4. ऋतृसृष्टिर्वाच्या श-
ब्दसृष्टिस्तु वाचका (!) WERNER, RĪMAT. UP. 336. — Vgl. गुणा°, पर्याय° (such
SUGA. 1, 320, 12), प्रतप्तसमूहवाचका, स्वस्तिवाचका.

वाचकता f. nom. abstr. von वाचक *sprechend* —, *handelnd* über: वा-
च्य° (das suff. gehört zu beiden Wörtern) Bāṇa. P. 2, 10, 36. von वाचक
ausdrückend, bezeichnend SARVADARĢAṢ. 143, 2.

वाचकत्वं n. nom. abstr. von वाचक *sprechend* —, *handelnd über* W-
 BEB, RĀMAT. UP. 332. VON वाचक *ausdrückend*, *bezeichnend* PAT. zu P.
 1, 2, 40. ŚĀH. D. 11, 4. SARVADARĢANAS. 140, 22. 141, 8. वर्णानां वाचकत्वे
wenn die Buchstaben dasjenige sind, was den Begriff ausdrückt, 9. 142,
 10. 143, 4. वाचकलक्षणव्यञ्जकत्वेन (das suff. gehört zu allen drei Wör-
 tern) त्रिविधं शब्दज्ञातम् PRATĪPAR. 8, b, 8.

वाचकमुख्य Titel einer Schrift HALL 166.

वाचकाचार्य m. N. pr. eines Lehrers bei den Ġaina SARVADARĠANAS.
34, 8. 37, 14. fg. उमास्वाति° 38, 8. 9.

वाचकटी f. COLEBR. Misc. Ess. I, 144 wohl fehlerhaft für वाचक्रवी.

वाचक्रवर्ती (auf वचक्र zurückgeführt) f. N. pr. einer Lehrerin mit dem patron. Gārgī ५ar. Br. 14, 6, ७, 1. ७, 1. ऀ५v. Gārg. 3, 4, 1. ५lākm. Gārg. 4, 10. AV. Paṇi. in Verz. d. B. H. 92, 6.

वाचन (vom caus. von वच्) n. 1) *das Hersagenlassen* KĪTJ. Çr. 5, 4, 33. 7, 9, 23. LĪTJ. 2, 1, 5. 6, 12. °मन्त्र Comm. zu ÂÇV. Çr. 4, 11, 1. — 2) *das Hersagen*: गायत्र्या: JĀĒN. 3, 310. शुद्धेनान्यचित्तेन पठितव्यं प्रयत्नतः । न कार्यासक्तमनसा कार्यं स्तोत्रस्य वाचनम् ॥ VĪRĀHĪTANTRA im ÇKDn. *das Lesen*: पुस्तक° Verz. d. Oxf. H. 217, a, 10. स्व° 186, a, 6. *वाचनाचार्य* i. No. 423. — 3) *das Ausdrücken, Bezeichnen*: धनेकार्थ° SĪN. D. 708. — Vgl. पण्याक्° (unter पण्याक्), शान्ति°, स्वस्ति°.

वाचनक n. = प्रदेसक Hla. 152. der Schol. zu Hla 334 liest प्रदे-
नक und वाचनक.

वाचनिक (von वचन) adj. *auf einer ausdrücklichen Angabe beruhend, ausdrücklich erwähnt* ЧАЩЕ. zu БНН. АН. Ур. S. 83. 100. 292. Schol. zu КИТ. ЧА. 72, 5 v. u. 88, 18. 107, 12. zu VS. ПАИТ. 1, 75. СИДН. К. zu P. 8, 1, 116. Verz. d. Oxf. H. 161, a, No. 384.

वाचमीङ्ग्यं adj. *die Stimme in Bewegung setzend*: Soma RV. 9, 38,
8. 101. 6.

वाचयितॄ (vom caus. von वच् nom. ag. der Etwas hersagen läßt,
der Leiter einer Recitation Sāmśk. K. 21, b, 2. fgg.

वाचस्पत्सु m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 83, a, 19. 28. wohl fehlerhaft für वातस्पत्सु.

वाचस . वि०, स०.

वाचसांपति m. = बृहस्पति *der Planet Jupiter* **ÇANDAN** im ÇKDr. fehlerhaft für वाचसांपति.

वाचस्पत m. patron. von वाचस्पति ČASKE. Br. 26, 5.

वाचस्पति m. 1) *Meister der Rede*, pl. Bala. P. 4, 16, 2. 29, 44. *Herr der Stimme* oder *Rede* NAGH. 3, 4. NIR. 10, 17. *fg. Genius des menschlichen Lebens, das so lange dauert als die Stimme im Leibe ist*, RV.

VI. Theil.

9,26,4. 10,166,2. VS. 7,1. 9,1. AV. 1,1,1. 12,1,17. Arr. Ba. 3,22. TS.
 2,6,8,1. प्रवृद्धिष्व वाचो भवत्यथो एनं वाचस्पतिरित्याहुः 7,1,20,2.
 Âçv. Ça. 1,7,2. Çar. Ba. 1,8,2,15. 11,7,2,6. प्राणं Śaṅg. Ba. 2,9. Âçv.
 Çṛṇu. 3,3,4. Kauç. 41. Soma RV. 9,101,5. Viçvakarman 10,81,7. Pra-
 ħāpati Çar. Ba. 5,1,2,16. Brahman Kumāras. 7,87. Bṛhaspati als
 Herr der heiligen Rede TS. 1,8,20,1. als Meister der Redekunst, Leh-
 rer der Götter und Regent des Planeten Jupiter, AK. 1,1,2,26. H. 118.
 HALL. 1,47. उत्तरोत्तर्युक्ता च वक्ता वाचस्पतिर्यथा R. 2,1,13. 5,31,49.
 Kumāras. 2,80. Pañçat. Pr. 2. Verz. d. Oxf. H. 255, a, 11. Verz. d. B. H.
 No. 897. Bhāg. P. 6,7,8. Mān. P. 123, 14. Vor. S. 176. — 2) N. pr. eines
 Rshi Verz. d. Oxf. H. 53, a, 34. eines Lexicographen, Philosophen u.
 s. w. Hān. 273. Med. Anh. 4. Schol. zu H. 106. 183. 222. 250. 972. 1194.
 1214. Uḡāval. zu Uṇādis. 3,22. 4,129. 233. Verz. d. B. H. No. 802. 843.
 Verz. d. Oxf. H. 162, b, 23. 182, b, 8 v. u. 188, a, 27. fg. 189, b, No. 433.
 178, a, 34. 247, a, 27. 352, b, No. 835. COLEBR. Misc. Ess. I, 230. PRAB. 20,
 10. SARVADARÇANAS. 148, 19. 158, 12. ऽनिबन्ध Verz. d. B. H. No. 1176.
 वैद्य० Verz. d. Oxf. H. 314, b, No. 746. ऽगोविन्द 125, b, No. 218. ऽभृट्-
 चार्य 138, b, No. 272. ऽमिष्य 237, b, No. 570. 244, a, No. 606. 273, a, No.
 646. fgg. 274, a, No. 650. 279, a, 45. 289, a, N. 1. 292, a, 5. 18. b, 9. Verz.
 d. B. H. No. 608. 637. fg. 1403. COLEBR. Misc. Ess. I, 234. 262. 332. HALL
 5 u. s. w. in der Einl. zu Viśavad. 9. SARVADARÇANAS. 165, 22. 166, 12.
 GILD. Bibl. 499.

वाचस्पतिकल्पतरु m. Titel eines Werkes, = वेदासकल्पतरु HALL
87. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 9.

वाचस्पत्य 1) adj. zum Gott Vākaspati in Beziehung stehend, Beiw.
 Civa's MBH. 13, 1187. NĪLAK.: वाचस्पतिं देवपुरोहितमनुज्ञातः वाचस्प-
 त्यः । पुरोहितकर्मकर्ता । बृहस्पतिर्ह वै देवानां पुरोहितस्तमन्वग्ये मनु-
 ष्यराज्ञा पुरोहिता इति ब्रह्मणे बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्तीति मन्त्रस्य बृ-
 हस्पतिपदस्य व्याख्यानान्. — 2) adj. von Vākaspati (dem Philosophen)
 verfasst Verz. d. Oxf. H. 289, a, 1. — 3) n. Beredsamkeit Spr. 335. —
 Vgl. योग°.

वाचा f. 1) = वाच् *Rede, Wort; Göttn der Rede* BULGARI UND KANDRA
bei UGÓVAL. zu UNĀDIS. 2, 57. VOP. 4, 2. TRIN. 1, 1, 116. MED. K. 9. मनसा
वाच्या च Schol. zu KĪTJ. Ça. 207, 3 v. u. तिसृभिर्वाचाभिः PANĀT. 221,
7. °शोच Spr. 4980. °सिद्धि Verz. d. Oxf. H. 99, a, 10. — 2) MBH. 13,
6149 fehlerhaft für वचा, wie die ed. Bomb. liest.

वाचाट (von वाच्) adj. (f. घा) *geschwätzig* P. 5, 2, 125. Vor. 7, 34. AK. 3, 1, 36. H. 347. M. 3, 8. Karnis. 102, 148. Minn. P. 34, 76. Bhat. 5, 23. टिट्ठि Spr. (II) 408. — Vgl. वाचाल.

वाचारम्भण n. 1) nach ÇANK. = वागालम्बन ein Beruhen auf blossen Worten so v. a. eine Verschiedenheit dem blossen Namen nach KĀND. Up. 6. 1. 4; vgl. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 21. — 2) Titel einer Schrift HALL 137.

वाचालं (von वाच्) adj. (f. घा) *geschwätzig* P. 5, 2, 125. Vor. 7, 34. **AK.**
3, 1, 86. H. 347. नावाचालो मृषाभाषी Spr. 1536. पर्वर्णने 8293. **KATHA.**
40, 24. PRAB. 27, 10. 111, 18. = विकत्यन् *grosssprecherisch* **UTPALA** zu
VARAṆ. BṢH. 18, 9. geräuschvoll: किङ्किणीनाल° (लङ्का) R. 5, 9, 59. घा-
योधनोर्वी RĀGA-TAR. 8, 177. — Vgl. वाचाट.

वाचालता (von वाचाल) f. Geschwätzigkeit Spr. 411.

वाचाल्य (wie eben) *geschwätzig machen*: धृमी मूकान्वाचालयितुमपि शक्ता यतिपते: कटाता: Verz. d. Oxf. H. 283, a, 14. fg. वाचालित *geschwätzig gemacht* KATHA. 24, 227. *geräuschvoll gemacht*: सायं वनस्पतिलिनी: खर्गोवाचालितो यथा RĪĀA-TAR. 8, 476.

वाचाविरुद्ध adj. mit dem Worte in Widerspruch stehend so v. a. nicht in Worte zu fassen, nicht mit Worten zu schildern (= वाङ्मयमनशील NILAK.); pl. Bez. einer Gruppe göttlicher Wesen MBH. 13, 1372. — Vgl. मनोविरुद्ध.

वाचावृत्त s. वाचावृत्त.

वाचावृद्ध m. pl. N. einer Göttergruppe im 14ten Manvantara VP. (II) 3, 28. वाचावृत्त v. l. वावृद्ध in der 1ten Ausg. 269.

वाचास्तेन (वाचास्तेन Padap.) adj. etwa der durch Rede heimlich Abbruch thut RV. 10, 87, 15.

1. वाचिकं (von वाच्) P. 5, 4, 35. Vop. 7, 15. 1) adj. durch Worte bewirkt, aus Worten hervorgegangen, in Worten bestehend MBH. 12, 13490. कायिकं वाचिकं चैव मनसा समुपाजितम् । तत्सर्वं नाशमायाति 18, 303. कर्मदोषा: M. 12, 9. पारुष्ये दण्डवाचिके (das suff. gehört zu beiden Worten) 8, 6. बाहुप्रोवानेनसक्थिविनाश so v. a. angedroht JĀN. 2, 208. अभिनय in Worten bestehende Darstellung so v. a. Declamation SĀH. D. 274. H. 283. Verz. d. Oxf. H. 102, b, 31. 200, a, 1. त्रि° durch drei Worte bewirkt PĀNĀT. 222, 16. fg.; vgl. 221, 7. — 2) n. Auftrag AK. 4, 1, 18. H. 276. HĪR. 166. भृत्यमेकं वणिग्वेश्म प्राक्किणोद्धतवाचिकम् RĪĀA-TAR. 6, 35.

2. वाचिक m. Hypokoristik von वागाशीर्द्ध P. 5, 3, 84, Vārtt. 3, Schol. वाचिकपत्र n. Schriftstück, Contract (लिपि, संवादपत्र) ÇKDr. वाचिकरारक m. Brief TRIK. 2, 8, 28. HĪR. 54.

वाचिन् (von वच्) adj. behauptend, annehmend: ज्ञातिशब्दार्थ° SARVADARÇANAS. 143, 9. 10. प्रतिषेध° KĀR. 4 aus KĀC. zu P. 7, 2, 10. ausdrückend, bezeichnend: क्रिया° AV. Prāt. S. 261 (II, 1). SĀH. D. 10, 15. WEBER, RĪMAT. UP. 291. Schol. zu P. 4, 1, 35. 4, 105. Vop. 4, 15. SARVADARÇANAS. 87, 8. davon nom. abstr. वाचिल n.: सत्ता° 144, 20.

वाची s. चम्बु°.

वाचोपुक्ति (वाचस्, gen. von वाच्, + पु°) P. 6, 3, 21, Vārtt. adj. beredt RĀMĀC. zu AK. nach ÇKDr.; eher f. angemessene Rede (Art und Weise der Rede VĀUTP. 76). °पुट् beredt AK. 3, 1, 35. H. 346. VAIĪ. bei MALLIN. zu ÇĀC. 2, 27.

वाचकृत्य MBH. 12, 535 fehlerhaft für वाक्कृत्य (वाक्शक्त्य ed. Bomb.).

वाच्य, वाच्यति denom. von वाच् P. 1, 4, 15, Schol.

1. वाच्य (von वच्) 1) adj. P. 7, 3, 67. Vop. 26, 10. = गृह्य, वचोऽर्क, क्रीन H. an. 3, 504. = कुत्सित, क्रीन, वचनार्क MED. j. 54. a) zu sprechen, zu sagen, zu verkünden, mitzuteilen, zur Sprache zu bringen, zu besprechen: यथा वाच्यमृतं च तै: M. 8, 61. इदं ते नातपस्काय वाच्यम् BHAG. 18, 67. MBH. 1, 7460. 4, 922. HARIV. 14403. Spr. 439 (II). 1149. सान्न, परुष 4114. वचन 4343. शत्रोरपि गुणा वाच्या दोषा वाच्या गुरोरपि 5060. VARĀH. BṢH. S. 11, 6. 17, 27. 23, 1. 3. 24, 5. 27. 26, 12. 47, 2. 22. KATHA. 28, 135. 30, 21. 39, 109. 45, 30. 60, 152. RĪĀA-TAR. 1, 12. 3, 809. PĀNĀT. 83, 20. 24. SĀH. D. 216. अनन्य° keinem ändern zu sagen Verz. d. Oxf. H. 28, b, 38. वाच्य ऊर्णोर्णुवाद्यः anzusagen KĀR. zu P. 3, 1, 22. MĀRK. P. 38, 14. aufzuführen, aufzuzählen TRIK. 3, 3, 468. was gesprochen wird:

ब्रह्मे अथ्यमको वाच्यमको गीतमविस्वरम् R. GORR. 1, 3, 60. BHAG. P. 7, 15, 57. worüber gesprochen wird, wovon Etwas ausgesagt wird HARIV. 4695. WEBER, RĪMAT. UP. 288. 291. 336. 341. ऋ° was nicht in Worte zu fassen ist MAITRĀJ. 6, 7. was nicht gesagt werden sollte BHAG. 2, 36. वाच्यावाच्ये हि कुपितौ न प्रजानाति कर्हिचित् MBH. 3, 1069. 12, 4220. R. GORR. 2, 63, 10. 3, 35, 78. KATHA. 59, 36. वाच्यम् impers. zu sagen, zu sprechen JĀN. 1, 238. MBH. 1, 4630. 3, 254. 15787. 4, 1125. Spr. 2770. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 106. PĀNĀT. 97, 17. 236, 22. VET. in LĀ. 9, 7. SARVADARÇANAS. 45, 1. 82, 7. 167, 10. अवश्यं च मया वाच्यं लेशमात्रेण — विक्षोर्तुलवीर्यस्य zu sprechen über HARIV. 9787. — b) anzureden, zu dem man sagen —, — sprechen soll: द्यापुष्मान्भव सौम्येति वाच्यो विप्रो ऽभिवाद्ने M. 2, 125. अवाच्यो दीक्षितो नाम्ना 128. BHAR. beim Schol. zu ÇĀK. 1. देवाश्च मुनयश्च भगवन्निति वाच्या: zu 52, 3. 22, 28. SĀH. D. 171, 13. 15. fg. 172, 11. fg. 15. 18. वाच्यश्च नन्दगोप: mit folgender oratio directa HARIV. 4209. RAGH. 14, 61. एवं वाच्य: स: KUMĀRAS. 6, 31. VARĀH. BṢH. S. 28, 2. KATHA. 11, 60. 24, 116. 112, 49. RĪĀA-TAR. 4, 359 (भूया mit der ed. Calc. zu lesen). DAÇAK. 72, 16. PĀNĀT. 32, 11. 47, 25. mit einem acc.: श्रेय: MBH. 1, 7488. मृदु वच: 5, 67. 14, 3566. R. 2, 58, 18. 68, 6. 98, 15. पित्रा पुत्रो वय:स्थो ऽपि सततं वाच्य एव तु । यथा स्यादुपासयुक्त: प्रापुयाच्च मरुद्गश: || anzuweisen MBH. 1, 1728. — c) zu benennen: तेनैव नाम्ना तं देशं वाच्यमाहुर्मनीषिण: MBH. 1, 281. — d) was noch zu sagen ist so v. a. nicht angegeben KĀT. ÇR. 1, 10, 10. — e) was ausgedrückt —, was bezeichnet wird, ausdrücklich gemeint SĀH. D. 6, 17. fg. 10. fg. 27. 251. fgg. 687. 291, 9. Vop. 7, 15. Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403. अयं गोशब्दस्य वाच्य: gemeint mit 230, a, 16. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 78. मन्वावाच्य° 35. 94. ÇĀK. zu KĀND. UP. S. 10. 59. NILAK. 42. Comm. zu GĀIM. 1, 1, 17. Schol. zu P. 1, 2, 43. 4, 105. SĀJ. zu RV. 1, 154, 1. SARVADARÇANAS. 54, 1. 12. 58, 6. 154, 10. — f) zu tadeln, einen Tadel verdienend H. 436. काले ऽदाता पिता वाच्यो वाच्यश्चातुपयन्पति: Spr. 656. 5240. नृपते: JĀN. 2, 40. वाच्याश्च यादवा: कृता: HARIV. 4206. R. 3, 64, 18. 5, 7, 2. गुणोऽवाच्या: MĀKĀH. 70, 19. KATHA. 53, 11. 71, 26. BHAG. P. 10, 72, 20. न खलु तद्वाच्यं वधूबन्धुभि: darüber darf kein Tadel ausgesprochen werden ÇĀK. 92. — g) zu lesen (vgl. caus. von वच्): वाच्यं ते शासनं परे सूम्मात्तरनिवेशितम् MĀRK. P. 36, 8. — 2) n. a) Hauptwort (das wovon Etwas ausgesagt wird): वाच्यमित्युच्यते भेद्यं तस्मिन् भजते तु य: । विशेषणत्वमापन्नो वाच्यलिङ्ग: स उच्यते || SARASVATĪR. °वत् wie das Hauptwort so v. a. im Geschlecht sich nach dem Hauptwort richtend, adjectivisch MED. Ā. 12. j. 54. l. 130. वाच्य adj. als Hauptwort gebraucht Vop. 6, 16. Vgl. °लिङ्ग. — b) Tadel, Makel, Fehler: = दूषण DHAR. im ÇKDr. न तस्मिन्वाच्यमस्ति न: MBH. 1, 4511. परवाच्येषु निपुण: सर्वो भवति सर्वदा । छात्मवाच्यं न जानीते 8, 2116. नास्य वाच्यं भवेत् 10, 85. R. GORR. 2, 49, 27. नात्र वाच्यं सुसूत्रमपि विद्यते MBH. 15, 326. सर्वथा ते कृतं वाच्यं सीतामुत्सृज्य वने R. 3, 63, 14. परवाच्यानि गोपितुम् Spr. 1825. RAGH. 8, 71. वाच्यं परिमार्ष्टुम् 14, 35. निरुक्तवाच्यशक्त्य 42. निरस्य वाच्यं न गत: hat sich nicht dem Tadel ausgesetzt ÇĀK. 112. — c) = प्रतिपादन DHAR. im ÇKDr. — Vgl. ऋ°, डर्वाच्य, पर°, भद्र°, स्वस्ति°, वक्तव्य und वचनीय.

2. वाच्यं (von वाच्) 1) adj. P. 4, 1, 85, Vārtt. 1. der Stimme zugehörig u. s. w. VŚ. 13, 58. — 2) m. metron. gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. प्रज्ञा-

पति angeblicher Liedverfasser von RV. 3, 38. 54—56. 9, 84.

वाच्यता f. nom. abstr. von वाच्य 1) in der Bed. zu sagen, zu sprechen: ये चान्वमोदस्तद्वाच्यता दिवा: so v. a. eine ungebührliche Art und Weise zu reden Bha. P. 4, 2, 20. in der Bed. wovon Etwas ausgesagt wird: वाच्यवाचकः (das suff. gehört zu beiden Wörtern) 2, 10, 36. — 2) in der Bed. zu tadeln: तथापि मे ऽत्र वाच्यता dessenungeachtet verdien ich deshalb getadelt zu werden Varāh. Bṛh. S. 47, 3. कास्मात् तत्र वाच्यता Kathās. 45, 167. दुर्लभा सत्त्ववाच्यता Kir. 11, 53. वाच्यतां गम् ३, पा, प्राप् in Tadel verfallen, sich Tadel zuziehen MBh. 2, 1657. Kām. Nitis. 10, 23 (wohl नैति st. नैव zu lesen). 11, 44. Spr. 2093. fg. 3125. Bha. P. 6, 13, 11. पाति व्यालववाच्यताम् Spr. 8143.

वाच्यत्व (von वाच्य) n. 1) das Gesagtwerdenmüssen, Nothwendigkeit einer ausdrücklichen Angabe Kāts. Ça. 5, 4, 4. 18, 2, 8. nom. abstr. von वाच्य wovon Etwas ausgesagt wird: वाच्यवाचकत्व (das suff. gehört zu beiden Wörtern) Webber, Rāmāt. Up. 332. — 2) das Ausgedrücktsein, ausdrückliches Gemeintsein: मङ्गलस्य वाच्यत्वस्यै Sarvadarśanas. 157, 10. शब्द° 146, 4. लोकत्रयस्य पृथिवीशब्दवाच्यत्वम् Śā. zu RV. 1, 154, 4. Çāṅk. zu Kūṇḍ. Up. S. 11. ख° Śān. D. 59.

वाच्यलिङ्ग adj. nach dem Geschlecht des Hauptwortes sich richtend, ein Adjectiv seiend AK. 2, 7, 26. 10, 37. 3, 4, 9, 42. Trik. 3, 3, 119. H. 600, Schol.

वाच्यलिङ्गक adj. dass. AK. 3, 4, 9, 35. Trik. 3, 3, 88. Med. 1, 4.

वाच्यलिङ्गत्व n. nom. abstr. von वाच्यलिङ्ग AK. 1, 1, 4, 19. Schol. zu P. 2, 4, 18.

वाच्यवर्जित n. ein elliptischer Ausdruck Prātīpar. 62, 6, 6. नोक्तं स्याद्यत्र वक्तव्यं तदाकुर्वाच्यवर्जितम् 64, 6, 7.

वाच्याय् (von 1. वाच्य), °यते erscheinen, als wenn es wirklich ausgedrückt wäre, Śān. D. 115, 10.

वाच्यायर्न m. patron. von 2. वाच्य TS. 4, 3, 9, 3.

वाज्ञ (vielleicht desselben Ursprungs mit उग्र, घोषन्, घोषन्, वज्र) m. VS. Prāt. 2, 39. 1) Raschheit, Behendigkeit; Muth, namentlich des Rosses; auch im pl. gebraucht; = वेग H. 495. an. 2, 76. fg. Med. g. 15. HALJ. 2, 288. Varuṇa gab वाज्ञमर्चत्सु पयं उन्निर्यासु RV. 5, 85, 2. मूको वाज्ञे-भिर्महद्दिशं प्रुष्यैः । दधानो वाज्ञम् 4, 22, 3. VS. 2, 15. वाज्ञाय, अचसे, इषे, राये RV. 6, 17, 14. पर्यासि वाज्ञा वृक्ष्यानि 1, 91, 18. Çāṅk. Ça. 15, 1, 4. अश्वं नवभिर्वज्रैर्नवती च वाज्ञिनम् RV. 10, 30, 10. व्यत्तु ब्रह्माणि पुरुषाकं वाज्ञम् mögen den Muth (der Rosse Indra's) wecken 7, 19, 6. AV. 6, 38, 3. स्तनं न मधः पीपयत् वाज्ञेः RV. 1, 169, 4. 181, 5. 6. männliche Kraft AV. 4, 4, 8. — 2) Wettlauf; Wettkampf, Kampf überh. Naigh. 2, 17. कुरि-र्वाज्ञाय मय्यते RV. 9, 3, 3. अश्वं वाज्ञाय पातवे । कुरिर्हि नोत वाज्ञिनम् 62, 18. कितो न सतिर्भि वाज्ञमर्ष 70, 10. 82, 2. अज्ञाविन्त्रस्येदे प्रावे वाज्ञेषु वाज्ञिनम् 1, 176, 8. गता वाज्ञेषु सनिता धनं धनम् 2, 23, 13. 3, 11, 9. 10, 6, 6. वाज्ञेषु सासर्किर्व 3, 37, 6. 42, 6. 5, 35, 1. 86, 2. 8, 31, 6. 46, 9. वाज्ञे वाज्ञे कृष्या भूत् 6, 61, 12. वाज्ञं त्वा सरिष्यसे वाज्ञिन्तं सं मोर्षि VS. 2, 7. 14. सकृन्सनि वाज्ञमभिवर्त्स रथ देव Āc. Gṛ. 2, 6, 5. Līj. 7, 12, 13. — 3) Preis des Wettlaufs; Kampfpriß, Beute: सिन्धो पहाज्ञां अग्र्यद्रव-स्त्वम् RV. 10, 75, 2. रथेन वाज्ञं सनिषदस्मिन्वाज्ञो 9, 90, 1. त्वेत् इत्स-निता वाज्ञमर्षा 6, 33, 2. देवकित 17, 15. गम्हाज्ञं वाज्ञपन्त्रिन् मर्त्यो यस्य

त्वमविता भुवः 7, 32, 11. अथदृत्रमुत सनेति वाज्ञम् 6, 60, 1. अर्वद्विर्वाज्ञं भरते धना 1, 64, 18. 2, 26, 3. 31, 7. अर्प्यं न वाज्ञं सनिष्यन्तु भुवे 3, 2, 8. स दृक्के चिदभि तृणति वाज्ञम् 8, 92, 5. 6, 17, 2. 3. 13, 3. 4, 17, 9. VS. 8, 37. Indra ist वाज्ञानां पतिः RV. 6, 45, 10. 8, 24, 18. 81, 30. Soma 9, 31, 2. Agni ist वाज्ञस्य शतिनस्पतिः 1, 145, 1. 8, 64, 4. Mehrere dieser Stellen finden eben so wohl unter 2) oder 4) Platz. — 4) Gewinn, Lohn; werthvolles Gut überh. आ नो भन्न परमेष्ठा वाज्ञेषु मध्यमेषु । शिता यस्वो धृत्तमस्य RV. 1, 27, 5. प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्या उषो गोर्धमो उप मासि वाज्ञान् 92, 7. अश्विनः, गोमत्तः 6, 45, 21. 23. 7, 81, 6. 8, 2, 24. शतिन् सकृन् 1, 124, 18. 2, 2, 7. तुमत् 4, 8. इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाज्ञो विप्रेभिः स-निवः । अस्माभिः सु तं संनुहि 8, 70, 8. विश्वमस्तु ऋविषां वाज्ञो अस्मे 10, 35, 13. यस्मिन्वाज्ञा अस्मान् वाज्ञम् 62, 11. राये वाज्ञाय वनते मधानि 3, 19, 1. 4, 12, 3. चित्र 22, 10. पुरुषान्द्र 1, 53, 5. 3, 27, 1. पुरुष 8, 1, 4. AV. 13, 1, 22. वाज्ञमाप्नुया स्वर्गं लोकम् Pāṇāy. Bā. 18, 7, 1. 12. — 5) nach den Comm. gewöhnlich Speise, auch Opferspeise; = अन्न Naigh. 2, 7. H. 395. n. = यज्ञान् und सर्पिस् oder घृत H. an. Med. Manchmal sehr scheinbar, z. B. त्वो शशत्तं उप यति वाज्ञाः RV. 7, 1, 3. सं यज्ञास्य-रत्ति यं सं वाज्ञासः अयस्यवः 5, 9, 2. 43, 2. वाचस्पतिर्वाज्ञं नः स्वदत्तु VS. 9, 1 deutliche Entstellung aus वाचम्. 18, 32. figg. und Maubon. Am wenigsten Gewicht haben Stellen wie: घोषयः खलु वै वाज्ञः TBa. 1, 3, 7, 1. अन्नं वै वाज्ञः Ça. Bā. 9, 3, 4, 1. — 6) Wasser, n. H. an. Med. — 7) Laut, Ton diess. — 8) Renner, muthiges Ross am Wagen des Kriegers und der Götter: प्र या वाज्ञं न ह्येषं पेरुमस्यसि RV. 5, 84, 2. उद्वाञ् आ-ग्न्या अस्ववृत्तः AV. 13, 1, 2. ओ पु प्र पीहि वाज्ञेभिः RV. 8, 2, 19. वाज्ञाय प्रथमं सिषासते 3, 12. वाज्ञो न साधुरस्तेष्वक्ता 7, 37, 4. प्र यन्तु वाज्ञास्त-विषोभिर्गृयः 3, 26, 4. उषो रथोः सपुत्रः प्रूर वाज्ञान् 30, 11. 4, 3, 15. 29, 1. यूगमर्वत्तं भरताय वाज्ञं धत्थ 5, 54, 14. स्थविर 6, 1, 11. 37, 5. 7, 93, 2. त इद्वैभिर्जिग्युर्महन् 8, 19, 18. 2, 1, 12. 6, 61, 4. — 9) Flügel H. 1317. H. an. Med. HALJ. 2, 84. — 10) die Federn am Pfeile AK. 2, 8, 9, 55. H. 781. H. an. Med. HALJ. 2, 313. शोणितादिगवाज्ञायाः (so die ed. Bomb.) शराः MBh. 7, 5642. विचित्र° adj. Bha. P. 10, 59, 16. — 11) N. eines der drei Rbhu: der Behende, Muthige RV. 1, 161, 6. 4, 33, 3. 9. 34, 1. 5, 45, 5. 6, 50, 12. 7, 36, 8. 10, 23, 2. pl. Bez. sämtlicher Rbhu 3, 34, 4. 5. 35, 6. 37, 1. 7, 37, 1. 48, 1. 10, 93, 7. — 12) N. pr. eines Mannes Çāṅk. Ça. 15, 1, 12 (zum Zweck einer Etymologie). eines Muni H. an. eines Sohnes des Manu Sāvarṇa Hariv. 463. — Vgl. गृध्र°, चित्र°, व्या°, तुवि°, दाश°, पन्न°, पुरु°, बर्हिषा°, भरद्वाज, रायो°.

वाज्ञकर्मन् adj. etwa kampfstätig v. l. des SV. 1, 2, 1, 2, 2 für °भर्मन्.

वाज्ञकृत्य n. Kampfesthat, Wettkampf RV. 10, 50, 2.

वाज्ञगन्ध्य adj. etwa eine Wagenlast von Gütern (Beute) bildend oder habend RV. 9, 98, 12. Nis. 5, 15. गन्ध्य so v. a. गध्य von गन्धा = गधा: dieses bezeichnet einen Bestandtheil des Lastwagens Āpāst. in TS. Comm. II, 507, 8. nach einer Glosse so v. a. कृदिस्. Versteht man darunter die Leitern oder Spangen des Wagens, welche die Last zusammenhalten, so ist गध्य so v. a. den Leitern gleich d. h. die Wagen füllend.

वाज्ञगृह् adj. RV. 5, 19, 4 nach Śā. so v. a. कृविगृह्.

वाज्ञिन्तु 1) adj. im Wettlauf —, im Kampfe siegend, Beute gewinnend VS. 2, 7. 9, 9. 13. बृहस्पतिना वाज्ञिन्ता वाज्ञं जेषम् TBa. 1, 3, 9, 1.

3,7,6,4. LIT. 5,12,18. — 2) n. N. eines Sāman PAÑĀV. Ba. 13,9,30. 15, 11,11. LIT. 9,5,14. Ind. St. 3,234, a. प्रज्ञापतेर्वाञ्जिन् desgl. 224, b.

वाञ्जिति f. *stogreicher Lauf*, — *Kampf* KĪT. 14,1 bei Wucher, Nax. 2,349.

वाञ्जित्यौ f. dass. TBa. 3,7,6,15.

वाञ्जदो adj. *Behendigkeit* —, *Kraft verleihend* RV. 1,135, 5. वाञ्जदा (°धा) षस्य गावोः *kräftig* 3,36,5.

वाञ्जदोषम् 1) adj. *Preis* —, *Güter verleihend* RV. 1,17,4. 5,2,34. — 2) f. pl. °दावप्यम् N. eines Sāman PAÑĀV. Ba. 13,9,12. 17. LIT. 5,11, 4. Ind. St. 3,231, b. 234, a. यदा ° 230, a (der Artikel यदावाञ्जदावप्य ist demnach zu verbessern).

वाञ्जद्विणाम् adj. *reichen Lohn findend* RV. 8,73,6; vgl. 5,43,9.

वाञ्जपति m. VS. PAIT. 3,37. *der Beute* —, *des Lohnes u. s. w. Herr*: Agni RV. 4,15,3. VS. 18,38. fg. ÇĀKH. Ça. 7,10,18. Gonn. 3,10,17.

वाञ्जपत्नी f. *des Lohnes u. s. w. Herrin*: धेनु KAUC. 114.

वाञ्जपस्त्य adj. *ein Haus voller Güter u. s. w. habend*, — *verschaffend* Nir. 5,15. RV. 9,98,12. Pūshan 6,58,2. वाञ्जपस्ति TBa. 3,1,9,9,12.

वाञ्जपेय m. und n. (n. AK. 3,6,2,31) *Kampf- oder Krafttrunk*, ein Soma-Opfer für den nach der höchsten Stellung strebenden Fürsten und Brahmanen, dem Rāgastja und Brhaspatisava vorangehend. Im System eine der sieben Formen des Soma-Opfers Ācy. Ça. 6,11, 1. 9,9,1. fgg. LIT. 5,4,24. Ind. St. 10,382. Z. d. d. m. G. IX, LXXIV. — AV. 11,7,7. यो वाञ्जपेयेन यजेत । गच्छति स्वाराज्यम् । धर्मं समानानां पर्येति TBa. 1,3,2,3. 2,1. यो वै वाञ्जपेयः । स संमार्गवः 2,7,6,1. AIT. Ba. 3, 41. ÇAT. Ba. 5,1,2,13. 9,9,2,12. ÇĀKH. Ça. 15,1,1. कुरु ° 3,14. fg. 5,6. KĪT. Ça. 6,1,33. 10,9,28. 14,1,1. ये ब्राह्मणा राजानश्च पुरस्कृर्विरि- न्स वाञ्जपेयेन यजेत LIT. 8,11,1. 6.12,6. MBh. 2,233. 3,6048. त्रयो युक्ता वाञ्जपेयं वृक्षति 10660.13,4927. °समुत्थानि चक्ष्णाणि R. 2,45,22 (43,28 Gonn.). Verz. d. Oxf. H. 30, b, 10. 266, b, 40. Bhāg. P. 3,12,40. 4,3,3. °याञ्जिन् TBa. 1,3,9,1. PAÑĀV. Ba. 18,6,4. °यक् ÇAT. Ba. 5,1,2,4. °यूप 3,6,2,26. ÇĀKH. Ba. 10,1. °सामन् LIT. 2,5,23. 3,1,24. °स्तोमयाग Verz. d. B. H. No. 317. Abgeleitet so v. a. अञ्जपेय ÇAT. Ba. 5,2,2,13. so v. a. वाञ्जाप्य. वाञ्जं स्येतेन देवा ऐस्नेन् TBa. 1,3,2,3. Abgekürzt so v. a. वाञ्जपेये भवो मत्तः und वाञ्जपेयस्य व्याख्यानं कल्पः Schol. zu P. 4,3,66, VArt. 2.3.

वाञ्जपेयक adj. *zum Vāḡapeja in Beziehung stehend, daher kommend, dabei dienend u. s. w.*: हृक्षाणि R. 2,45,23.

वाञ्जपेयिक adj. (f. ई) dass. P. 4,3,68, Schol. KĪT. Ça. 18,5,4. 8. Ind. St. 3,388. हृक्षाणि R. Gonn. 2,43,24. दक्षिणा P. 5,1,95, Schol.

वाञ्जपेयिन् adj. *der den Vāḡapeja vollzogen hat* Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290. — राम°.

वाञ्जपेशम् adj. *etwa kraft- oder lohngeschmückt*: कर्ता धियं ऋत्रि वा- ञ्जपेशम् RV. 2,34,6. = अत्रैराग्निष्टम् 81a.

वाञ्जप्य m. N. pr. eines Mannes gāṇa नडादि zu P. 4,1,99.

वाञ्जप्यन् m. patron. von वाञ्जप्य gāṇa नडादि zu P. 4,1,99. N. pr. eines Grammatikers SARVADARCANAS. 145,10,10.

वाञ्जप्रमत्स् adj. *etwa an Muth oder im Kampf überlegen*: Indra RV. 1,121,15.

वाञ्जप्रमत्स् adj. *mit den Worten वाञ्ज und प्रमत् beginnend, sie ent- haltend* (TS. I, 1038, 7); n. nämlich कर्मन् TBa. 1,3,2,3. ÇAT. Ba. 5,2,2, 5. 9,3,4,1. TS. 5,4,9,1. KĪT. Ça. 18,5,4.

वाञ्जप्रमत्स्य adj. dass. KĪT. 14,8. 21,12.

वाञ्जप्रमूत adj. *zum Lauf u. s. w. aufgebrochen oder von Muth getrie- ben* RV. 1,77,4. 92,8.

वाञ्जबन्धु m. *Kampfgenosse* oder N. pr. RV. 8,57,19.

वाञ्जबस्त्य s. वाञ्जपस्त्य.

वाञ्जभर्मन् adj. *etwa Preis* —, *Lohn gewinnend* RV. 8,19,30.

वाञ्जभर्मिणि (von वाञ्जभर्मन्) n. भरद्वाजस्य °यम् N. eines Sāman Ind. St. 3,227, b.

वाञ्जभूत n. N. eines Sāman LIT. 6,10,3. भरद्वाजस्य वा° Ind. St. 3,227, b.

वाञ्जभोजिन् m. = वाञ्जपेय ÇANDAN. im ÇKDn.

वाञ्जभर् 1) adj. *den Preis davontragend*: आशु RV. 1,60,5. 4,4,4. 10, 80,1. — 2) m. Sapti Vāḡarūbhara angeblicher Liedverfasser von RV. 10,79.

वाञ्ज (von वाञ्ज), वाञ्जपति (अर्चितिकर्मन् NAIGH. 3,14. मार्गसंस्कारग- त्योः, मार्गणसंस्कारयोः Dhātup. 32,74) und वाञ्जपति, °ते. 1) *wettlaufen, wettfahren, kämpfen*; überh. *schnell laufen, eilen*: मा नरः स्वस्था वाञ्ज- पत्ता क्वत्ते RV. 4,42,5. 17,16. त्वया वाञ्जं वाञ्जपत्ता जयेम 5,4,1. सृपावान् धने धने वाञ्जपत्तमवा रयम् 5,35,7. 31,1. 60,1. 8,3,15. 11,9. षत्य 7,24, 5. कुरी 2,11,7,19,7. प्र सु स्तोमं भरत वाञ्जपतिः *wettelfern* 8,89,3. आ- व्येदेस्य कर्णा वाञ्जपथ्ये *zum Eilen* 4,29,3. ता वा धियो ऽवसे वाञ्जपत्ती- राञ्जिं न जग्मुः 41,8. 3,62,8. 11. — 2) *zur Eile treiben, anspornen; an- regen, zur Kraftäusserung bringen*: अग्निं सप्तिं न वाञ्जयामसि RV. 8,43, 25. VILAKH. 5,2. तमिन्द्रं वाञ्जयामसि वृत्राय कृत्वे 8,82,7. PAÑĀV. Ba. 15,2,7. 14,8,5. तं त्वा वाञ्जेषु वाञ्जिनं वाञ्जयामः RV. 1,4,9. स वा धियं वा- ञ्जपत्तीमततम् 109,1. 6,24,6. आशु न वाञ्जयते क्विन्वे अर्वा 4,7,11. वाञ्ज- याञ्जिर्विवाञ्जी 10,68,2. येन कश् वाञ्जयति येन क्विन्वत्यातुर्म् AV. 6,101, 2. यदिमा वाञ्जपन्त्रमोषधीर्हस्तं आदधे RV. 10,97,11. wird in der Bed. *विधूनने (anfachen)* P. 7,3,38 als caus. von वा angesehen: वाञ्जयति पक्षेण Schol.

— उप 1) *zur Eile antreiben, beschleunigen*: अश्वान्धावतः ÇAT. Ba. 5, 1,2,21. — 2) *(das Feuer) anfachen* TS. 2,5,24,6. वेदेन TBa. 3,3,2,2. 3. KĪT. Ça. 3,1,12. 24,3,7. 26,4,2. — Vgl. उपवाञ्ज.

वाञ्जयु (von वाञ्जय्) adj. 1) *wettlaufend, kampflustig; eilig* RV. 2,20,1. 5,19,3. VILAKH. 5,8. रथ RV. 2,31,2. 5,10,5. 8,69,6. अयस् 5. Ross 1, 19. 9,63,19. उत्तन् 83,3. — 2) *eifrig, kräftig* RV. 2,35,1. — 3) *Beute oder Gut schaffend* RV. 7,31,3.

वाञ्जरत्न 1) adj. *reich an gewonnenem Gut*: Rbhu RV. 4,34,2. 35,5. 43,7. रायः स्याम पतेया वाञ्जरत्नाः 5,49,4. कदा धियः कर्त्सि वाञ्जरत्नाः 6,35,1. 10,42,7. — 2) m. N. pr.; s. वाञ्जरत्नायन.

वाञ्जरत्नायन (von वाञ्जरत्न) m. patron. des Somaqushman AIT. Ba. 8,21.

वाञ्जर्षि MBh. 2,319 fehlerhaft für राजर्षि, wie die ed. Bomb. liest.

वाञ्जवत् (von वाञ्जवत्) m. N. pr. eines Mannes gāṇa तिकादि zu P. 4,1,154.

वाञ्जवतायनि m. patron. von वाञ्जवत् gāṇa तिकादि zu P. 4,1,154.

वाञ्जवत् (von वाञ्ज) adj. 1) *aus Preis, Gut u. s. w. bestehend, damit*

पाद. वाङ्क्त्त. 1) *begehren, wünschen, lieben, mögen*; mit acc.: विधात्वा सर्वं वाङ्क्त्तु RV. 10, 173, 1. AV. 4, 8, 4. वाङ्क् मे त्वर्वा पादौ 6, 9, 1. वत्स वै पश्यो वाङ्क्त्ति ÇIKH. Br. 25, 15. विष्णुः MBh. 2, 508. सर्वे-
श्वरम् 2, 1925. 2227. Çg. द्यूतम् 2037. 16772. Suçr. 1, 343, 19. 2, 461, 15. ÇIK. 171, v. l. Spr. 802. 1012, v. l. 1675. 2322. 2618. 2779. घत एव हि वाङ्क्त्ति मल्लिषाः सापदं नृपम् 3145. 3335. 3843. 3926. न धनं वाङ्क्त्ति स्वतः KATHA. 12, 55. 12, 114. 18, 264. 20, 97. 25, 253. 32, 29. 192. 33, 11. 41. 37, 174. 39, 220. 40, 46. 49, 229. 57, 128. Sîn. D. 57, 7. Rîâa-Tar. 5, 288. PRAB. 110, 14. Bhîa. P. 4, 24, 55. 5, 4, 17. 8, 13, 9. Mîrk. P. 15, 2. 96, 16. Vrt. in L.A. (III) 19, 10. mit infin. Spr. 1072 (Conj.). 2920. VARÎH. Bm. S. 75, 10. med. MBh. 3, 11086 (S. 572). Kîm. Nîris. 11, 20. Spr. 2387. Bhîa. P. 4, 18, 10. Mîrk. P. 29, 38. 66, 84. वाङ्क्त्तमाना KATHA. 33, 44. वाङ्क्त्त *begehrt, gewünscht, erwünscht* (Vop. 26, 131); n. Wunsch: घ-
र्थाः HARIV. 16238. R. Gorr. 2, 75, 22. Rî. 2, 29 (वाङ्क्त्त gedr.). Spr. 2487. 2847. VARÎH. Bm. S. 68, 92. 87, 2. 89, 12. KATHA. 13, 90. 18, 163. 33, 102. 105, 25. HALÂ. 2, 380. PRAB. 48, 17. WEDER, Kṛṣṇaś. 297. Bhîa. P. 1, 9, 29. 4, 14, 22. 8, 20, 10. Mîrk. P. 74, 28. वाङ्क्त्ताभीष्टलाभ 96, 16. Hir. ed. JOHNS. 2833. मम पूर्य वाङ्क्त्तम् KATHA. 22, 32. स तस्य वा-
ङ्क्त्तं कुर्यात् Spr. 2496. WEDER, Kṛṣṇaś. 291. Bhîa. P. 4, 3, 14. यस्मिं वाङ्क्त्तं प्रयच्छति PÂÑĀT. 251, 22. प्रार्थयस्व कृदपवाङ्क्त्तम् 255, 22. वाङ्क्त्तसिद्धि VIKR. 28. KATHA. 19, 4. ०संसिद्धि 30, 56. अनुमतं 35, 149. संप्राप्ताखिलवाङ्क्त्ता Mîrk. P. 105, 10. अमोघं Bhîa. P. 3, 4, 29. — 2) *statuiren, behaupten, annehmen* (vgl. इप्, वप् und volle): केरित्यकेरा-
त्रविकल्पमेके वाङ्क्त्ति पूर्वापरवर्णलोपात् VARÎH. Bm. 1, 3, 12.

— अमि *begehren, verlangen nach*: लोकावशायतान् MBh. 1, 3675. 2, 2406. R. Gorr. 1, 22, 16. 3, 59, 13. Spr. 306 (II). 380 (II). 1174. 1540. 2322, v. l. 2618, v. l. VARÎH. Bm. 27 (25), 4. KATHA. 22, 41. 25, 297. 30, 14. 33, 188. 38, 70. 42, 19. 90, 44. PRAB. 52, 3. Mîrk. P. 40, 2. 61, 73. 113, 6. PÂÑĀT. ed. orn. 60, 25. अम्यवाङ्क्त्त KATHA. 108, 153. अमिवाङ्क्त्त *be-
gehrt, erwünscht*; n. Wunsch R. Gorr. 1, 53, 22. KATHA. 31, 76. 71, 10. Bhîa. P. 2, 9, 20. Mîrk. P. 20, 26. 29, 3. 96, 6. 7. PÂÑĀT. 1, 1, 24. 2, 2. mit infin. Mîrk. P. 96, 7. ममाभिवाङ्क्त्तं खेतत् KATHA. 71, 117. ०संसि-
द्धि 16, 2. ०संप्राप्ति 25, 72. अमिवाङ्क्त्ताप्ति VARÎH. Bm. S. 72, 6. Vgl. अमिवाङ्क्त्ता. — caus. अमिवाङ्क्त्तामि = अमिवाङ्क्तामि MBh. 12, 2907.

— सममि *begehren* —, *verlangen nach* VARÎH. Bm. 27 (25), 7.

— सम् dass.: समवाङ्क्त्तवाशिषः BHATT. 17, 53.

— अमिसम् dass.: अमि केन सर्वाणि भूतानि संवाङ्क्त्ति KENOP. 31.

वाङ्क्ता (von वाङ्क्) f. 1) *Verlangen, Wunsch* AK. 1, 1, 2, 27. H. 430. HALÂ. 4, 25. TATTVA. 30. वाङ्क्तामपृच्छम् Rîâa-Tar. 3, 265. ०मात्रे ऽपि दर्शिते 4, 233. ततो वाङ्क्ता प्रवर्तते, यतो वाङ्क्ता निवर्तते Spr. 2387. वा-
ङ्क्ता निवर्तते नार्थः 2772. यदि तेषु तवास्ति वाङ्क्ता 1016. 2773. KATHA. 56, 297. यद्यस्ति वाङ्क्ता मच्छिष्यतां प्रति । अत्युभ्याः 11, 27. वार्यमाणस्य वाङ्क्ता हि विषयेष्वभिधते 31, 91. ततो ऽस्य पृथ्वीराधे च वाङ्क्ता — उ-
दपद्यत 18, 178. राज्यस्य वाङ्क्ता कुरुते Mîrk. P. 37, 39. Vrt. in L.A. (III) 16, 21. सर्ववाङ्क्ताप्रदात्री सर्वयोषिताम् Verz. d. Oxf. H. 23, b, N. 3. ०सि-
द्धि Rîâa-Tar. 3, 344. Verz. d. Oxf. H. 99, a, 12. ०विच्छेदम् Spr. 2772. स्व ०
WEDER, Rîmât. Up. 292. व्यपमानः स्ववाङ्क्ता Spr. 787. सुवर्णाङ्क्ता KATHA. 25, 236. कृदि प्रविष्टया तत्प्रत्यागमवाङ्क्ता 18, 230. 21, 59. 29,

116. PÂÑĀT. 98, 4. 195, 16 (०वाङ्क्ता gedr.). am Ende eines adj. comp. (f. घा) ÇIK. 10, 69. Rîâa-Tar. 2, 102. — 2) *das Statuiren, Annehmen*: उभयवाङ्क्ताम्यं SARVADARÇANAS. 41, 18.

वाङ्क्त्त 1) adj. *erwünscht, n. Wunsch* s. u. वाङ्क्. — 2) m. Bez. eines best. Tactes; s. u. प्रतिताल 1).

वाङ्क्त्नी (von वाङ्क्) f. *ein begehrlches, ausschweifendes Frauenzimmer* TRIK. 2, 6, 5.

वाङ् indecl. v. l. im gâpâ चादि zu P. 4, 4, 57. Opferruf, wohl auf die Wurzel वङ् zurückgehend im Sinne von *nimm* oder *bringe*; vgl. 2. वङ्, वषट् घमे वाङ्क्ता वाङ्क्त्ति AIT. Br. 5, 22. VS. 2, 18. 20. 18, 33. 38, 6. ÇAT. Br. 1, 8, 2, 25. 9, 2, 20. वाङ्क्ता Kîr. Ç. 18, 5, 16.

1. वाट (von वट) adj. *aus der Ficus indica gemacht*: दृपड M. 2, 15.

2. वाट m. f. (वाटी) und n. AK. 3, 6, 7, 42. 1) m. a) *Kinstimmung, ein eingehogter Platz* TRIK. 2, 2, 10. 3, 3, 272. H. 982. an. 2, 98. MED. f. 27. HALÂ. 2, 135. अस्ति वाटपरितेपे वर्तते (यामः) । तस्यथा । यामं प्रविष्ट इति PAT. in MANU. 321. 409. निवद्धवाटस्य शालेरिव KATHA. 34, 203. 62, 213. काण्टकी ० HARIV. 3393. इनु ० VARÎH. Bm. S. 19, 6. ऋषि ० R. 1, 50, 4. 65, 38. 7, 93, 3. 5. KATHA. 112, 183. Bhîa. P. 10, 11, 15. समाज्ञ ० MBh. 1, 6960. HARIV. 4538. चमू ० 8684. मञ्च ० 4528. 4533. श्मशान ० MĀLATIM. 77, 7. रूपमेध ० Bhîa. P. 8, 18, 23. वेश ० DAÇAK. 80, 16. प्राच्य ०, प्रतीच्य ० so v. a. Bezirk 135, 13. Çg. — b) *Weg* TRIK. 2, 1, 19. 3, 3, 102. H. an. MED. — c) = वास्तु TRIK. 3, 3, 102. — 2) f. f. *ein eingehogter Platz, Garten* H. 1113. H. an. VJUTP. 132. Sîn. D. 117. Bhîa. P. 1, 6, 11. Verz. d. Oxf. H. 17, b, No. 63, Çl. 5. DAÇAK. 108, 12. शृगाल ० HARIV. 7964. — b) = कुटी MED. = कुटी H. an. शून्य ० *eine leere, verlassene Hütte* oder *ein verwilderter Garten* H. an. 2, 96. — c) = वास्तु H. an. MED. — 3) n. = वरपड, अङ्ग und अमभेद H. an. — Vgl. अतवाट, अतल ०, इन्द्रवाटतीर्थ, काष्ठ ०, गो ०, चक्र ०, पाण्ड्य ०, यक्ष ०, रङ्ग ०, इनुवाटी, कर्म ०, गृह ०, पुष्प ०.

वाटक 1) m. *ein eingehogter Platz, Garten*: शाक ० KATHA. 20, 142. 161. चण्डाल ० 112, 65. 80. — 2) f. वाटिका a) *dass.* Verz. d. Oxf. H. 155, b, 37. Çg. 40. 44. KĪLAĀKRA 1, 147. शीर्ष ० KULL. zu M. 9, 265. वृत्त ० Mâñ. 46, 19. ÇIK. 8, 21. अशोक ० R. 5, 16, 5. शाक ० KATHA. 72, 206. — b) = कुटी ÇKDa. angeblich nach MED. शून्य ० *eine verlassene Hütte* oder *ein verwilderter Garten* MED. f. 24. — c) = वास्तु ÇKDa. angeblich nach MED., Wilson nach ÇANDAR. — d) = वायालक ÇANDAR. im ÇKDa. — Vgl. अमवाटिका. इनु ०, गृह ०, गृहवृत्त ०, पुष्प ०, फल्गु ०, भूतीर ०, मुख ० und अमवाटिक.

वाटधान m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 354 (VP. 189). 2405 (वा-
रधान ed. Calc.). 7, 398. 8, 3650. VARÎH. Bm. S. 14, 26. 16, 22. Mîrk. P. 87, 55. 58, 44. als Brahmanen bezeichnet MBh. 2, 1190. 1749. 1826. m. Çg. *ein Fürst der Vâj.* 1, 2699. 5, 86. n. Çg. Bez. des Landes 600. Nach M. 10, 21 stammt der वाटधान von ausgestossenen Brahmanen.

वाटनीकार s. वाडनीकार.

वाटमूल (von वट + मूल) adj. *an den Wurzeln der Ficus indica steh* *anhaltend* HARIV. 7988; vgl. 7965.

वाटर् n. wohl eine Art Honig (von der वटर् genannten Biene herkom-
mend) P. 4, 3, 119.

वाटप्रवृत्ता f. *Hecke, Einfriedigung* Hia. 174.

वाटाकवि m. patron. von वाटकु gâpâ वाङ्क्तादि zu P. 4, 1, 96.

वाटीदीर्घ m. eine Art Rohr (इस्कर) RATNAM. im ÇKDr.

वाटीय s. ब्रह्म°, प्रगल्भ°.

वाटु m. N. pr. eines Mannes KENRIG. 3, 8.

वाटुक n. geröstete Gerste ÇANDAR. im ÇKDr. — Vgl. 3. वाख.

वाटुदेव m. N. pr. eines Mannes RIÉA-TAR. 7, 1303. 1310.

1. वाख (von वाट) adj. aus der Ficus indica gemacht SUÇA. 1, 235, 20.

2. वाख (von 2. वाट, वाटी) und वाख adj. erzogen, entworfen: घोषधयो वाखा: पर्वतीयो उत्त AV. 13, 44, 6. Nir. 2, 1. nach Durga zu d. St. von 1. मट्.

3. वाख 1) geröstete Gerste (vgl. वाटुक): °मण्ड (fälschlich वाख° geschrieben) Gerstenschleim MAD. in NICH. Pa. ÇAR. 2, 2, 118; vgl. u. मण्ड 1) a). — 2) f. वा = वाखालक RATNAM. im ÇKDr.

वाखपुष्पी f. Sida rhomboides oder cordifolia RATNAM. 167.

वाखाल m. und वाखाली f. dass. ÇANDAR. im ÇKDr. वाखालक m. dass. AK. 2, 4, 2, 25. TRIK. 3, 3, 403. RATNAM. 167.

वाडमीकार (von वडमीकार) m. patron. N. pr. eines Grammatikers TS. PAIR. in Ind. St. 4, 243. 250. वाटिमी° 78; vgl. WHITNEY zu AV. PAIR. 2, 6.

वाडमीकार्य m. patron. von वडमीकार gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151.

वाडव (von वडवा) 1) adj. von der Stufe kommend: दधि SUÇA. 1, 177, 17. — 2) m. a) Beschüler P. 6, 2, 88, Schol. — b) das am Südpol gedachte Höllenfeuer, welches kein Wasser des Meeres zu löschen vermag, AK. 1, 1, 2, 52. TRIK. 3, 3, 422. H. 1100. an. 3, 713. MAD. v. 50. fg. HALI. 1, 70. Spr. 794. 3214. MĀK. P. 99, 64. — c) ein Brahmane AK. 2, 7, 3. TRIK. H. 812. H. an. MAD. HALI. 2, 236. P. 4, 2, 12. gaṇa ब्राह्मणादि zu 3, 1, 124. Spr. 832, v. l. (L. 524). VAGRA. 253. ÇAUNAKA in ALAK. K. 116, 6, 5. — d) metron. (oxyt.) KĀR. zu P. 4, 1, 120. N. pr. eines Grammatikers PAR. zu P. 3, 2, 106. — 3) n. a) Stuteret (proparox.) gaṇa खण्डिकादि zu P. 4, 2, 45. AK. 2, 8, 2, 14. TRIK. H. an. MAD. — b) Bez. eines Muhūrta Verz. d. B. H. No. 912. — c) eine Art coitus H. an. MAD. — 4) m. n. Unterwelt, Hülle TRIK. H. an. (m.) und MAD.

वाडवकर्ष N. pr. eines Grāma im Nordlande; davon adj. °कर्षयि P. 4, 2, 104, VĀRTI. 9, Schol.

वाडवकु पौ n. angeblich das einem Beschüler gereichte Futter P. 6, 2, 65, Schol.

वाडवकारक m. Haifisch oder ein anderes grosses Seeraubthier TAM. 1, 2, 22.

वाडवकार्य n. SIDDH. K. zu P. 6, 2, 65.

वाडवामि m. = वडवामि das am Südpol gedachte höllische Feuer Spr. (II) 130. 203. ÇA. 11, 45. PAÑĀR. 1, 14, 100. NIGĀ. 68, 19.

वाडवानल m. dass. AK. 1, 1, 2, 52. PAÑĀR. 1, 14, 12. — Vgl. वडवानल.

वाडवेय m. (von वडवा) m. Beschüler gaṇa न्यादि zu P. 4, 2, 97. KĀR. zu P. 4, 1, 120. H. 1257. HALI. 2, 103.

वाडव्य (von वाडव) n. 1) eine Gesellschaft von Brahmanen P. 4, 2, 42. AK. 3, 3, 41. H. 1419. — 2) der Beruf —, der Stand eines Brahmanen gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वाडवीपुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAR. BR. 14, 9, 2, 30.

वाडित्स m. N. pr. eines Mannes oder ein Bewohner von Vādutsa (vgl. वडित्स) RIÉA-TAR. 8, 1303.

वाडुलि m. angeblich patron. von वाडवाद् P. 6, 3, 109, VĀRTI. 2.

1. वापी m. = वापा Rührs so v. a. Zitze (vgl. वापा 0): दीना दूता वि डुहसि प्र वापाम् Kīrtitīti und Kluge melken das Euter aus RV. 4, 24, 9.

2. वापी m. 1) Instrumentalmusik, = वाष् Nāṭa. 1, 11. धर्मसो वापी मूर्तः RV. 1, 85, 10. दुर्मयं साकं प्र वदसि वापाम् 9, 97, 8. वापस्य सप्तधा-तुरिङ्गमः so v. a. die sieben Waṇi 10, 32, 4. गोभिर्वापो बभूवते सोमरी-णाम् die Opfermusik der Sobh. ist mit Milchtränken (oder Fleischspeisen) ausgestattet, dadurch noch anziehender gemacht 8, 20, 8. को वापी को नृतो दधौ wer hat in den Menschen Musik und Tanz gelehrt? AV. 10, 2, 17. — 2) eine Harfe mit hundert Saiten: शतसु TS. 7, 5, 9, 2. KĀṬ. 34, 5. PAÑĀR. BR. 5, 6, 12. 14, 7, 8. KĀṬ. ÇA. 13, 2, 20. LĪṬ. 3, 12, 15. 4, 1, 5. 6. 10. in वापाशब्दे M. 4, 113 wird das Wort sowohl als Pīti als auch als Laute gedeutet.

वापकि m. N. pr. eines Mannes; pl. Sāṅk. K. 184, a, 7.

वापादण्ड bei Wilson und im ÇKDr. fehlerhaft für वानदण्ड.

वापाप्रस्थ AK. ed. COLBA. 2, 7, 3. MĀK. P. 119, 17. 135, 3. 11. PAÑĀR. 1, 10, 80 fehlerhaft für वान°.

वापारसी f. Verz. d. Oxf. H. 155, a, N. fehlerhaft für वाराणसी oder वापारसी.

वापाशाल (वापा°) N. pr. einer Feste RIÉA-TAR. 8, 1663.

वापारसी f. ÇAT. 14, 2 = वाराणसी; vgl. WEBER, BHAGAVAT 222.

वापा f. 1) das Weben AK. 2, 10, 29. H. 913. an. 2, 153. fg. man könnte वानि (von 3. वा) vermuthen; vgl. 1. वापी. — 2) = 3. वापी Stimme, Rede H. an. Lois. zu AK. 1, 1, 5, 1. — 3) Wolke H. an. — 4) Preis, Werth (मूल्य) H. an.; vgl. वस्त्र. — Vgl. सप्तवापा, पर°, प्रति°.

वापिकाग्र v. l. für वालिकाग्र im gaṇa भारिक्यादि zu P. 4, 2, 54.

वापिर्ष m. 1) = वणिष् Handelsmann gaṇa प्रसादि zu P. 5, 4, 39. AK. 2, 9, 78. H. 867. VS. 30, 17. TBa. 3, 4, 2, 14. MBh. 12, 9540. 9897. im comp. mit dem Orte wohin oder mit der Waare, mit der man handelt (das vorangehende Wort behält seinen ursprünglichen Ton) P. 6, 2, 13. मद्र°, कश्मीर°, गो°, अश्व° Schol. Vgl. प्रेक्षिवापिषा. — 2) das am Südpol gedachte Höllenfeuer TRIK. 1, 1, 68.

वापिषक m. 1) = वापिष 1) TRIK. 3, 3, 42. MAD. 6. 26. k. 203. MBh. 14, 1233 (= M. 3, 131, wo die v. l. gleichfalls वापिषक hat). 5028. HARIV. 11148. R. GOAR. 2, 90, 26. VAGRA. Bāṇ. 8. 31, 4. वापिषकालि = वापिषकानां विषयो देशः gaṇa भारिक्यादि zu P. 4, 2, 54. धर्म° mit seinen Tugenden Handel treibend so v. a. die Tugend des Vortheils wegen ausübend MBh. 12, 7595; vgl. ध-वापिषक und धर्मधन. — 2) = वापिष 2) MAD. k. 203.

वापिषिक m. Handelsmann COLBA. und Lois. zu AK. 2, 9, 78. M. 3, 131 (वापिषक v. l.). 8, 102. — Vgl. धमवापिषिक.

वापिष्य n. = वणिष्य Handel, Handelsgeschäfte SIDDH. K. zu P. 5, 1, 126. AK. 2, 9, 2. 30. H. 864. 867. HALI. 4, 76. M. 4, 6. 8. 410. 11, 69. BHAG. 18, 44. R. 7, 70, 11. Spr. 1960. 2035. KATĀ. 6, 39. 10, 107. 43, 70. Bala. P. 7, 11, 20. MĀK. P. 51, 54. DĀṬAR. 76, 19. PAÑĀR. 7, 10. HIR. 46, 14. VER. in LĀ. (III) 13, 22. वापिष्या L. KATĀ. 43, 77.

वापिष्यक in धर्म° = धर्मवापिष्यक (s. u. वापिष्यक 1) MBh. 3, 1164.

वापिनी (wohl von 3. वापी) 2) 1) TĪNSAR. AK. 3, 4, 28, 114. H. an. 3, 418. MAD. n. 65. HIA. 251. ein anageleitetes oder berathenes Weib

AK. H. 510. H. an. MED. HIN. HALJ. 2, 384. ein vorgeschlagenes Weib
TAK. 3, 248. H. H. an. MED. HIN. HALJ. in der Bed. ein vorausgesetztes
Weib RAGH. 6, 75. — 2) Bez. zweier Metra: a) 4 Mal — — — — —
— — — — — Ind. St. 3, 397. — b) 4 Mal — — — — —
— — — — — Colaba. Misc. Ess. II, 162 (XI, 2). Ind. St. 3, 393.

वाणिनी f. = वाणिनी 2) a) Ind. St. 3, 393.

वाणिभूषण n. वाणीभूषण.

1. वाणी f. das Weben TAK. 3, 3, 134. MED. p. 22. fg. — Vgl. वाणि.
2. वाणी f. = वाण Rohr: दृक्का चित्स प्रभेदति शुभा वाणीरिव
त्रितः RV. 5, 86, 1. Stäbe am Wagen 1, 119, 5.

3. वाणी f. 1) Musik, pl. ein Chor Spielender (oder Singender), con-
centus; = वाच् NAGH. 1, 11. इन्द्रमित्रादिना बृहदिन्द्रमर्कभिरुक्तिः ।
इन्द्रं वाणीरनुषत् RV. 4, 7, 1. 8, 9, 19. 12, 22. 9, 104, 4. उक्तेः, वाणीभिः
8, 9, 9. ननुवाणी मुष्टा वाम् 8, 63, 6. प्राक्वाणीः पुरुहूतं धर्मसीः 3, 30,
10. मरुद्वती 7, 31, 8. 12. 2, 11, 8. 9, 82, 4. अग्निं दृष्ट्वा दृष्ट्वा वाक्वाणं
वाणीः 90, 2. वाघतः 1, 88, 6. 10, 123, 8. sieben musikalische Stimmen,
Instrumente u. s. w. von den Comm. auf sieben Metra, die Töne der
Scala u. s. w. gedeutet 1, 164, 24. 3, 1, 6. 7, 1. 9, 103, 3. VALAKH. 11, 2. —
2) Stimme überh.; Rede, Worte AK. 1, 1, 5, 1. TAK. 3, 3, 134. H. 241.
MED. p. 22. fg. HALJ. 1, 8. निर्मिश्रतास्य प्रथमं मुखं वाणी ततो ऽभवत्
Bhā. P. 3, 26, 54. अत्रपा 7, 4, 24. अशरीरा KATHA. 30, 52. 36, 29. आका-
शगता 18, 180. 162. Dhōrtas. 92, 5. PAKHAT. 186, 17. मृगपक्षिणाम् R. 2,
71, 24. मगूरस्य AK. 2, 5, 81. HALJ. 2, 87. अमृतवाणी adj. f. CAT. 5.
वीणावाणी adj. f. 18. पुष्पेति ० adj. f. VARAN. Bāh. S. 108, 11.
Sprache H. 89. प्रवर्तते ऽन्यथा वाणी शब्दोपकृतचेतसः Rede Spr. 367 (II).
वाण्येका समलंकारेति पुरुषम् 738. नवनीतसमी वाणी कृत्वा 1484. इनु-
रसोपमाम् 1022. मधुरा 2209. प्रवृत्तैव प्रयामीति वाणी बल्लभ ते मुखात्
4590. सत्यपूर्ता वदेद्वानीम् Māh. P. 41, 4. LA. (III) 89, 4. तस्य मुनेरिव
वाणी न भवति मिथ्या VARAN. Bāh. S. 21, 8. beredte Worte, schöne Dic-
tion: कवेः UTTAR. 132, 8 (177, 7). KATHA. 51, 227. die Göttin der Rede,
Sarasvati R. 7, 10, 42. WEDH. RĪMAT. UP. 321. 361. BRAHMAVIV. P.
2, 78. VOP. S. 176. — 3) Bez. zweier Metra: a) a. c. d.: — — — — —
— — — — — b: — — — — — u. s. w. HALL in Journ. of the Am. Or. S. 6, 514.
— b) ein aus lauter Längen bestehendes Metrum Comm. zu KIVJ. 3,
86. — Vgl. माकेन्द्र.

वाणीची f. vielleicht ein best. musikalisches Instrument, = वाच् NAGH.
1, 11. सुष्ठुमी वा वृषणसू रथे वाणीद्याकिता RV. 5, 75, 4. = वायूपा
स्तुतिः SL.

वाणीभूषण n. Titel eines Werkes des Dāmodara über Prosodie Verz.
d. B. H. No. 816. वाणिभूषण COLABA. Misc. Ess. II, 64. MAC. Coll. I, 103.
वाणीवन् (von 3. वाणी) adj. redersich, wortreich PAKHAT. 2, 3, 92.
वाणीवाद m. ein best. Vogel oder adj. beredt, geschwätzig als Beiw.
von Papageien (वाणीवादाच्छुकाश्चैव ed. Bomb.) MBH. 13, 2835.

वाणीविलास m. Titel einer Schrift Verz. d. Tuh. H. 13.

वाण्येय m. ein Trabant des Bāpa HARIV. 11017 (S. 794).

वात् indecl. gāṇa चादि zu P. 1, 4, 57.

1. वात (von 2. वा) UNJIS. 3, 86. m. TAK. 3, 5, 2. 1) Wind NAGH. 5,
4. NIA. 10, 84. AK. 1, 1, 5, 88. TAK. 1, 1, 75. H. 1406. HALJ. 1, 78. RV.

1, 28, 6. 2, 1, 6. अथ विद्वतो रमते परिमन् 38, 2. 3, 14, 2. वाते न हूतः
4, 17, 12. 22, 4. वस्तस्य पत्नम् 5, 5, 7. वातान्ध्रान्ध्यापुष्टे 58, 7. अ वाता
वाति 83, 4. 10, 197, 2. VS. 6, 10. 9, 7. न भूमिं वातो वति वाति AV. 4,
5, 2. 5, 5, 7. 12, 1, 51. fünf Winde TS. 1, 6, 2. 2. KATH. 32, 6. वाते वति
CAT. Bn. 11, 5, 9. शीत CĀH. Cn. 18, 4, 2. वातं प्राणमन्वयसृजतात् AV.
Bn. 2, 6. CAT. Bn. 3, 4, 9. 7, 7, 2, 9. 14, 6, 2, 13. यो वै प्राणः स वातः 5, 2,
4, 9. TS. 5, 6, 2, 2. 4, 9, 5. प्रति वातम् M. 4, 52. 9, 54. सधूमाः सार्चिषो
वाता निष्पेतुमकन्मुखात् MBH. 1, 1127. R. 2, 28, 18. ० वेग 60, 16. 63, 16.
असक्त R. 1, 10. RAGH. 1, 38. चार्द्र ० CĀH. 69. Spr. 2774. fgg. ० व्यापत-
पातिनद्य तुरगाः 5155. VARAN. Bāh. S. 9, 38. 19, 7. अतिचण्ड 32, 24. KA-
THA. 18, 121. वातस्य मण्डली HALJ. 1, 77. पत्न ० M. 3, 241. मलय ० von
dort her blasend VIKH. 25. सिप्रा ० Māh. 32. तुषाराद्रि ० 106. तरंग ० VIKH.
67, 8. अति ० GOBH. 3, 3, 22. वातेनोदरं पूरयित्वा Wind so v. a. Luft HIT.
23, 7. — 2) Wind so v. a. Furs: सदा वातं च वाघं च छीवनं चाचरेच्छनेः
MBH. 4, 117. वातं (वातं ed. Bomb.) निष्ठीवनं चैव कुर्वते चास्य संनिधौ 12,
2038. — 3) Wind oder Luft als einer der humores des Leibes (nach Be-
lieben wechselnd mit वायु, मातृ, पवन, अनिल, समीरणा) und eine zu
diesem humor in Beziehung stehende Krankheitserscheinung Suca. 1, 4,
8. 58, 14. 77, 2. 2, 33, 3. 19. 37, 12. ० कफातिरिक्ता VARAN. Bāh. S. 78, 17.
बहुवातकफ Bāh. 2, 8. Spr. 775. वातेन लुभितः (vgl. वातलोभ) KATHA.
94, 102. वातयक्ष्वरादीनां शमनम् PAKHAT. 4, 1, 42. — 4) der Gott des
Windes: रुद्रा वातस्याश्वा RV. 1, 174, 5. 5, 31, 10. 41, 4. 8, 1, 11. 10, 22, 4.
64, 3. 168, 1. 186, 1. VS. 2, 21. CAT. Bn. 1, 5, 4, 22. M. 11, 119. MBH. 1,
5908. 3, 11914. वाताः (= मरुतः) पञ्चाशद्भनकाः Verz. d. Oxf. H. 190, a,
26. — 5) wohl N. pr. eines Volkes in वातपति und वाताग्रिप. — Vgl.
1. अ०, अ० (अनुवातम् vor dem Winde: तेजस्य Āc. GĀH. 2, 10, 4. पशु-
मवस्थाप्य PĀ. GĀH. 3, 15), ग्राम०, दुर्वात, 1. नि०, पञ्चादात, पुरा०, पूति०,
प्रति० fg., बृहदात, मरु० (auch R. 2, 30, 13), रक्त०, मृति०.

2. वात s. u. 4. वा.

वातक (von 1. वात) m. eine best. Pflanze, = अशनपर्णी AK. 2, 4, 5, 15.

वातकाटक m. Bez. eines gewissen Schmerzes im Fussknöchel WISE
255. Suca. 1, 82, 11. 256, 17. 360, 9. CĀH. S. 1, 7, 70.

वातकर्मन् n. das Farsen, Furs: ० कर्म प्रमुञ्चति VARAN. P. im CĀH.
वातकलाकल etwa Knurren im Leibe; davon वातकलाकलीय adj.
darüber handelnd Verz. d. Cambr. H. 23.

वातकि m. N. pr. eines Mannes gāṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

वातकिन् adj. an der Windkrankheit (s. वातव्याधि) leidend P. 5, 2,
129. VOP. 7, 32. fg. AK. 2, 6, 2, 10. H. 460. HALJ. 2, 451.

वातकुण्डलिका f. eine schmerzhaftes Urinverhaltung, welche so dar-
gestellt wird, als ob die Luft (वात) den Urin nicht aus der Blase liesse,
sondern im Kreise drehete, WISE 364. Verz. d. Oxf. H. 313, b, 18. fg.
CĀH. S. 1, 7, 40. Suca. 1, 87, 2. 2, 223, 11. 18. ० कुण्डली 223, 2.

वातकुम्भ m. die Gegend unterhalb der beiden Erhöhungen auf der
Stirn des Elefanten (कुम्भी) H. 1227.

वातकेतु m. das Banner des Windes so v. a. Staub TAK. 2, 8, 57.

वातकेलि m. 1) leises Gemurmel (किलात्ताप) H. an. 4, 295. MED. I, 163.

— 2) = पिङ्गानां दसलेखनम् H. an. = पिङ्गदसजत MED.

वातकोपन adj. den Wind (als Humor) aufregend Suca. 1, 214, 2.

वातवर्ष m. patron. von वातवर्षि gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.
 वातलोभ m. Aufregung des Windes (im Körper) KATHA. 120, 49; vgl. वातेन लुभितः 94, 103.
 वातबुडा f. = वात्या, पिच्छिलस्फोट, वामा und वातशोणित H. an. 4, 73. — Vgl. वातकुडा.
 वातगण्डा f. N. einer best. Gesellschaft: वातगण्डाख्या पर्वदा RĪGĀ-TAN. 7, 998. adj. zu dieser Gesellschaft gehörig 1179.
 वातगामिन् 1) schnell wie der Wind gehend. — 2) m. Vogel ÇANDĀTHAK. bei WILSON.
 वातगुल्म m. 1) Sturmwind TAN. 1, 4, 77. — 2) eine best. Krankheit MĀN. P. 39, 55.
 वातगोप adj. den Wind zum Hüter habend AV. 2, 12, 1.
 वातघ्न adj. 1) dem Winde (als humor) entgegenwirkend SUÇA. 1, 153, 2. 2, 108, 13. 385, 3. तैत्ति P. 2, 2, 53. Schol. KĪLAŚAKRA 2, 126. — 2) m. N. pr. eines der Söhne des Viçvāmitra MBH. 13, 253. — 3) f. ई a) Bez. verschiedener Pflanzen: = शालपर्णी, मृगगन्धा und शिमूडीनुप RĪGĀ. im ÇKDn. = बला Aśv. 55. — b) N. einer Schutzgottheit der Kinder WED. Kṣanṇā. 250.
 वातघ्नक n. Windrose VAN. Bṛ. S. 8, 7, Z. 2. Unterschr. in Adhj. 27. Verz. d. Cambr. H. 34, 36.
 वातघोर्षि adj. vom Winde geschonkt RV. 1, 58, 5. 141, 7.
 वातघ्न adj. vom Winde (als humor) veranlasst SUÇA. 2, 305, 3. ÇĀṆḌ. 1, 7, 70.
 वातघ्नव m. N. pr. eines Dämons LALIT. ed. Calc. 394, 11.
 वातज्ञा adj. aus dem Winde entsprungen AV. 1, 12, 3.
 वातज्ञाम m. pl. N. pr. eines Volkes: ०र्ध्वर्गा: MBH. 6, 262; vgl. VP. (II) 2, 173.
 वातज्ञित् adj. so v. a. वातघ्न SUÇA. 1, 214, 13.
 वातज्ञूत adj. windgetrieben, windschnell RV. 1, 58, 4. 65, 8. 140, 4. 4, 33, 1. 6, 6, 2. 8, 43, 4. 10, 170, 1. AV. 4, 15, 1.
 वातज्ञूति m. N. pr. eines Rshi; s. u. वातरश्मि.
 वातघ्नर m. ein durch den Wind (als humor) veranlassetes Fieber Verz. d. Oxf. H. 318, b, 5 v. u. Verz. d. B. H. No. 949.
 वातपट्ट m. patron. von वातपट्ट gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. Schol. zu 105. f. वातपट्टी 109. Schol.
 वातपट्ट m. patron. von वातपट्ट P. 4, 1, 108. gaṇa गर्गादि zu 105.
 वातपट्टायनी f. zu वातपट्ट gaṇa लोकितादि zu P. 4, 1, 15. Schol. zu 109.
 वाततूल n. in der Luft umherfliegende Flocken HĪ. 23.
 वातत्राय n. ein Schutz vor Wind P. 6, 2, 3.
 वातविष् adj. im Winde stürmend: die Marut RV. 5, 54, 3. 57, 4.
 वातधुडा bei WILSON fehlerhaft für वातकुडा.
 वातध्वज m. das Banner des Windes d. i. Wolke ÇANDAM. im ÇKDn.
 वातनामैन् m. Bez. bestimmter Anrufungen des Windes, mit Libationen verbunden, Comm. zu TS. II, 504, 1. 513, 14. TS. 2, 4, 9, 1. 5, 4, 9, 4. KĪ. 11, 10. ÇAT. Bṛ. 14, 2, 2, 1. KĪ. Çā. 26, 6, 1.
 वातनाशन adj. = वातघ्न SUÇA. 2, 53, 7.
 वातधम adj. Wind blasend Vop. 26, 55.
 वातपट m. Segel: प्रवक्ष्ये चतुर्विंशति KATHA. 101, 174. — Vgl.

महत्पट.

वातपति m. Herr der Vāta, N. pr. eines Sohnes der Satrāṅgī HĀ. 3077. MBH. 1, 7000. — Vgl. वाताधिप.
 वातपत्नी f. Winds-Gattin: दिशः AV. 2, 10, 4.
 वातपर्याप m. eine best. entzündliche Augenkrankheit SUÇA. 2, 314, 16.
 वातपान n. Windschirm, vielleicht Bez. eines Theiles des Gewandes TS. 6, 1, 2, 3.
 वातपालित m. Bein. Gopālita's Uśāval zu Uṇḍis. 4, 1.
 वातपित्तक adj. auf dem Winde (als humor) und der Galle beruhend: विकार ÇĀṆḌ. 1, 7, 19.
 वातपित्तज्ञ adj. vom Winde (als humor) und von der Galle herrührend: मातुलुङ्गस्य निर्यासं गुडाग्रेण समन्वितम्। वातपित्तज्ञप्रूलानि कृत्ति वै पानयोगतः || ÇĀṆḌ-P. 188 im ÇKDn.
 वातपित्तघ्न m. ein vom Winde (als humor) und von der Galle herrührendes Fieber Verz. d. Oxf. H. 318, b, 4 v. u.
 वातपुत्र m. ein Sohn des Windes: 1) Schwindler, = मरुधूर्त MBH. 7, 296. = विट, धर् HĪ. 139. — 2) Bein. a) Bhīmasena's. — b) Hanuman's MBH.
 वातपूर्व adj. etwa windlauter AV. 18, 3, 27.
 वातपोथ m. Butea frondosa AK. 2, 4, 2, 10.
 वातप्रमो (वातप्रमो Uṇḍis. 4, 1). Declin. Vop. 3, 56. ṣg. Uśāval zu Uṇḍis. 4, 1. 1) adj. den Wind hinter sich lassend RV. 4, 58, 7. — 2) m. a) eine Antilopenart AK. 2, 5, 7. H. 1295. HALI. 2, 75. — b) Pferd. — c) Ichneumon Uṇḍivq. im SĀṆḌSMĪPTAS. nach ÇKDn.
 वातफुष्कास n. Lunge (फुफुस) Bṛ. 10, 1, 1. im ÇKDn. cholice, flatulences, borborygmi WILSON nach ders. Aut.
 वातबलास m. eine best. Krankheit Verz. d. Oxf. H. 306, b, 13.
 वातबहुल adj. blühend: धान्यानि VAN. Bṛ. S. 15, 13.
 वातध्वज adj. von unbekannter Bed. in der Stelle: वातध्वजा (vielleicht वातध्वजा zu lesen) स्तनयमेति वृष्ट्या AV. 1, 12, 1.
 वातमज्ञ (वातम् + मज्ञ) adj. den Wind trotzend, windschnell P. 2, 2, 28. Vārt. Vop. 26, 30 (नामि d. i. संज्ञायाम्). मृगा: P., Schol. कदम्बकं वातमज्ञं मृगाणाम् Bṛ. 2, 17. m. Gazelle ÇĀṆḌ. im ÇKDn.
 वातमण्डली f. Wirbelwind TAN. 1, 1, 30; vgl. वातस्य मण्डली HALI. 1, 77.
 वातमायस्, nom. ०यास्, वातम् घ्राया: Padap., scheint eine Entstehung zu sein AV. 13, 2, 43.
 वातमृग m. eine Antilopenart AK. 2, 5, 7. H. 1295.
 वातय् (von वात), ०यति (मुखसेवनयोः), गतिमुखसेवनयोः) Dātup. 35, 30. Jmd Wind aufsteigen: वातयति व्यञ्जनेन पतिं पतिप्रता KĪ. bei WILSON.
 वातयत्विमानयत् n. ein künstlicher, vom Winde getriebener (in der Luft schwebender) Wagen KATHA. 43, 44.
 वातर (von 2. वा) m. Wind BHAR. im DVINĪPAK. nach WILSON.
 वातर adj. windy, stormy; swift (as the) wind WILSON.
 वातरंज adj. = वातरंजम् MBH. 3, 12190.
 वातरंजम् adj. windschnell NAIK. 2, 15. der Wagen der Aśvin RV. 5, 77, 3. 8, 34, 17. VS. 9, 8. — MBH. 1, 5540. 3, 1720. 3795. R. Gonn. 2, 72, 23. Bṛ. P. 3, 19, 9.
 वातरक्त n. 1) Wind (als humor) und Blut SUÇA. 2, 37, 20. — 2) eine

aus der Verbindung beider Elemente entspringende Krankheit, die in den Extremitäten beginnt, Gicht Suç. 1, 253, s. 2, 37, 18. Çiññ. Saññ. 1, 7, 69. Verz. d. B. H. No. 967. 972. 975. 996. Verz. d. Oxf. H. 357, a, No. 849. fg. Vgl. वातशोणित.

वातरक्त adj. die वातरक्त genannte Krankheit verschauend; m. eine best. Pflanze, = कुकुर ÇABDA. im ÇKDa.

वात. निरि m. der Feind der वातरक्त genannten Krankheit, Bez. des Cocculus cordifolius DC. ÇABDA. im ÇKDa.

वातरङ्ग m. Ficus religiosa Lin. ÇABDA. im ÇKDa.

वातरङ्ग l. pl. Fesseln der Winde: शोषणी मर्कणवानां शिखरिणी प्रपतनं ध्रुवस्य प्रचलनं अथनं वातरङ्गनां निमज्जनं पृथिव्याः स्थानादपसरणं मुराणाम् MAITRUP. 1, 4. वातरङ्गनां वातमयानां रङ्गनां शिमुमारचक्रबन्धनानां अथनं हेदनम् Comm.

वातरथ 1) adj. den Wind zum Wagen habend, vom Winde getragen: मन्थ Buia. P. 3, 29, 20. — 2) m. Wolke Tark. 1, 1, 82.

वातरशन (वात + रशना) adj. windgegürtet: मुनेयः RV. 10, 136, 2. शयः Taitt. Â. 1, 23, 2. 24, 4, 2, 7, 1. so v. a. nackt, m. ein nackt einhergehender Mönch (= दिग्वासस्, दिग्म्बर Comm.). Buia. P. 3, 15, 20. 5, 3, 20 (°रसन BURN.). 11, 2, 20. m. sg. patron. der sieben Rshi: Rshja-crūga, Etaça, Karikrta, Gūti, Vātaḡūti, Vipraḡūti und Vṛ-shāḡaka RV. ANUKA.

वातरसन s. u. वातरशन.

वातरायण m. = क्रकच, सायक, शरसक्रम und निष्प्रयोजननर H. an. 5, 17. = उन्मत्त, निष्प्रयोजनपूरुष, काण्ड, कर्पात्र, कूट und परसक्रम Med. p. 116. = सर्लदुम ÇABDA. im ÇKDa. m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 275.

वातरूपा f. N. pr. einer bösen Genie, einer Tochter der Likā, Mink. P. 51, 114. fg.

वातरूष m. 1) Sturmwind. — 2) Regenbogen H. an. 4, 322. — 3) = उत्कोच Bestechung H. an. उत्कट (उत्कोच ÇKDa. und auch wohl Wilson) Med.

वातरेचक m. 1) Windstoss: ईर्यसः (दार्यसः die neuere Ausg.) पदानेयैः सुघोरान्वातरेचकान् HARIV. 13770. वातरेचकान् व्यञ्जनीकृतान्वातादीनीर्यसः (also nicht दार्यसः) NILAK. — 2) etwa Windmacher, ein loser Schwülzer (Gegens. वेदविद्) MBH. 12, 9749. वातरेचको भस्त्रापरनामा चर्मकोशः वातवेक इति गौडाः पठन्ति ध्याचक्षते च वातवशात् वेकः भाषकः वेद परिभाषणो इति धातुः NILAK.

वातरेग m. = वातव्याधि Riān. im ÇKDa. Suç. 1, 9, 13. 173, 5. 201, 17. 2, 35, 12. Çiññ. Saññ. 1, 7, 70. Verz. d. Oxf. H. 316, a, 3 v. u. Verz. d. B. H. No. 965.

वातरेगिन् adj. an der वातरेग genannten Krankheit leidend AK. 2, 6, 2, 10. H. 460. HALJ. 2, 451. VARIN. Bm. 8, 87, 11.

वातरिद्वि ein aus Holz und Eisen bestehendes Gefäß oder Geröthe Tark. 2, 9, 9. wohl richtiger वातरिद्वि ÇKDa. und Wilson nach derselben Aut. वातरिद्वि s. u. वातरिद्वि.

वातल (von 1. वात) 1) adj. (f. घा) = वातुल H. an. 3, 653. windig; luftig; den Wind (als humor) befördernd; zu demselben disponiert Suç. 1, 53, 3. 76, 9. 173, 8. 477, 17. 187, 8. 197, 17. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 11.

योनि Bez. eines best. Defects der weiblichen Geschlechtstheile WISE 380. Suç. 2, 396, 19. Çiññ. Saññ. 1, 7, 102. — 2) m. Nickererbes ÇABDA. im ÇKDa. — Vgl. घ०.

वातलमण्डली l. = वा. ल. ३८१ Wirbelwind Bndaira. im ÇKDa.

वातवत m. patron. von वातवत् PAÑĀV. Br. 25, 3, 6. वातावत AIT. Br. 5, 29. KAUSH. Br. 2, 9. Ind. St. 4, 373. — Vgl. वाधावत.

वातवत् und वातावत् (von 1. वात) adj. windig, luftig: वातवती गुहा P. 5, 2, 129. Schol. वातावदर्थन् TS. 2, 4, 5, 1. दत्तिवातवतोरपनम् N. einer Feier PAÑĀV. Br. 25, 3, 6. KIV. Ç. 24, 4, 16. 35. 6, 25. Lit. 10, 13, 21. Âçv. Gm. 12, 3, 1.

वातवर्ष m. Regen mit Wind PAÑĀV. III, 150. pl. Riā-Tar. 5, 375. — Vgl. वातवृष्टि.

वातवस्ति m. eine best. Art der Harnverhaltung Suç. 2, 524, 6. Çiññ. Saññ. 1, 7, 10.

वातविकार m. eine durch den Wind im Körper erzeugte Affection, rheumatische Affection: वातविकारेण वक्राभूतः Verz. d. Oxf. H. 155, b, 22; vgl. वातव्याधिविकार Verz. d. B. H. 279 (XXI).

वातविकारिन् adj. an Unordnung des Windes (als humor) leidend Suç. 2, 34, 4. 44, 13.

वातवृष्टि f. Regen mit Wind VARIN. Bm. 8, 24, 24. 32, 25. 34, 12. — Vgl. वातवर्ष.

वातवेग 1) adj. windschnell. — 2) m. N. pr. eines der Söhne a) des Dhṛtarāshṭra MBH. 1, 2737. 4549. 8, 4263. — b) des Garuḍa MBH. 5, 3595.

वातवेक s. u. वातरेचक 2).

वातवेरिन् m. ein Feind des Windes im Körper, Bez. des Mandelbaums (der Mandel) Riān. im ÇKDa.

वातव्याधि m. Windkrankheit, so heißen die auf Wirkung dieses humors zurückgeführten rheumatischen und nervösen Krankheiten, Lähmungen, Krämpfe u. s. w. Riān. im ÇKDa. WISE 250. achtzig werden gezählt Çiññ. Saññ. 1, 7, 70. — Suç. 1, 119, 13. 120, 1. 249, 3. 2, 33, 2. 44, 1. Verz. d. B. H. No. 941. 967. 972. 975. 996. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 4. 307, a, 10. 313, a, 23. 29. 357, a, No. 849. fg. — Vgl. मक्०.

वातशीर्ष n. = वस्ति Riān. im ÇKDa.

वातशुक्ल n. Bez. einer fehlerhaften Beschaffenheit des Samens (auch beim Weibe) Mink. P. 51, 115.

वातशूल m. rheumatischer Schmerz Suç. 1, 156, 10.

वातशोणित n. = वातरक्त 2) Suç. 1, 82, 11. 156, 4. 360, 9. 2, 37, 8. Verz. d. Oxf. H. 306, b, 13. 307, a, 13.

वातशोणितिन् adj. an der वातशोणित genannten Krankheit leidend Verz. d. Oxf. H. 307, a, 13. fg.

वातशिक Kim. Nitris. 16, 12 vielleicht fehlerhaft für वाताशिक auf windschnellen Pferden eilend.

वातश्लेष्मस्वर m. ein auf die Wirkung des Windes (im Körper) und des Phlegmas zurückgeführtes Fieber Verz. d. Oxf. H. 318, b, 3 v. u.

वातसख adj. von Wind begleitet: कुताश Buia. P. 6, 8, 21.

वातसर्क adj. (f. घा) 1) dem Winde Trotz bistend: नो MBH. 1, 5639. — 2) an Rheumatismus u. s. w. leidend ÇABDA. im ÇKDa. AK. 3, 4,

90, 198 Most Colaba. वातसक्त, Lom. वातासक्त.

वातसारथि m. der Wagenlenker des Windes, Bez. des Fœuers ÇABDATHAK. bei WILSON.

वातस्कन्ध m. 1) Windregion, deren sieben angenommen werden, HARIV. 8349. R. 1, 47, 4. R. GORR. 1, 48, 4. — 2) N. pr. eines Nāhi MBH. 2, 295. — Vgl. वायुस्कन्ध.

वातस्वन 1) adj. wind-sausend: Agni RV. 8, 91, 8. — 2) m. N. pr. eines Berges MĀN. P. 57, 13.

वातस्वनसु adj. = वातस्वन; vom श्वेन RV. 7, 56, 3.

वातस्त adj. vom Winde (als humor) betroffen, insbes. eine Krankheit des Lides WIND 298. SUÇA. 2, 308, 3. 309, 13. — BUAN. Intr. 187 (T).

वातस्तु adj. = वातस्त SUÇA. 1, 187, 1.

वातस्त adj. dass. SUÇA. 1, 214, 11.

वातकुडा f. = वात्या, राजशोषित (!), पिच्छिलस्फोटिका und वामा योषित् MED. d. 40. fg. — Vgl. वातखुडा.

वातकुर्म m. Luftopfer (mit hohler Hand geschöpft) ÇAT. Br. 9, 4, 2, 1. 9. KĪTH. 21, 12. KĪTH. ÇA. 18, 6, 1.

वाताख्य n. Bez. eines Hauses mit einer Doppelhalle, von denen eine gegen Süden, die andere gegen Osten steht, VAN. B. 8, 39, 41.

वाताग्र गात्र उत्करादि zu P. 4, 2, 90. davon adj. वाताग्रीय ebend.

वातार्थम् adv. dem Winde voran TS. 1, 7, 2, 2.

वाताट (वात + घट) m. 1) Sonnenross TRIK. 2, 8, 12. — 2) eine Antloppenart (वातमृग) ÇABDAR. im ÇKDr.

1. वाताण्ड (वात + घण्ट oder घण्ट) m. Hodengeschwulst MĀDHAVA-KARA im ÇKDr.

2. वाताण्ड (wie oben) adj. mit Hodengeschwulst befallen VJUP. 206.

वातातपिक (von वात + घ्रातप) adj. bei Wind und Sonnenschein vor sich gehend Verz. d. Oxf. H. 309, a, 30; vgl. कुटीप्रावेशिक.

वातात्मज m. der Sohn des Windgottes, Bez. des Affen Hanumant R. 5, 38, 40. 50, 13. 6, 4, 12. 109, 11.

वातात्मन् adj. das Wesen der Luft habend, luftig MĀN. zu VS. 19, 19.

वाताट m. 1) (वात + घट) ein best. Thier VĪC. 6, 50; vgl. वाताट. — 2) = वाताम Mandelbaum BĀLVAN. im ÇKDr.

वाताधिप m. = वातपति MBH. 2, 1120.

वाताधन् m. Luftloch, rundes Fenster BUL. P. 10, 14, 11. — Vgl. वातायन.

वातानुलेपन adj. den Wind (als humor) in Ordnung bringend SUÇA. 1, 167, 2.

वातानुलेपिन् adj. dass. SUÇA. 1, 176, 13.

वातापक adj. = वातस्त SUÇA. 1, 177, 3.

वातापि (वात + घ्रापि, Padap. ohne Trennung) Vor. 26, 48. 1) adj. windschwellend: Soma als der gährende RV. 1, 187, 8. fgg. Götter: वृहस्पतिर्यो वातापिभ्यः ÇAT. TS. 3, 5, 9, 1. Indra: वातास्त इन्द्र सोमा वातापेर्यवनयुतः ÇIT. in TBa. II, 419, 15. ÇĀK. Ba. 27, 4. — 2) m. N. pr. eines Asura, eines Sohnes des Irāda (Bul. P.), den sein Bruder Ivala in einen Bock verwandelte, von Brahmanen verspeisen und dann wieder aus ihren Bäuchen herauskriechen Hess; zur Strafe wurde er von Agastja aufgefressen. MBH. 3, 2541. fgg. 12, 5339. R. 3, 16, 13. fgg. 49, 19. fgg. VAN. B. 12, Anf. VB. 148. Bul. P. 6, 18, 14.

HARIV. 245. 2297. 14290. KATHA. 45, 377. Agastja führt die Beinamen: ०द्विष्ट H. 123. ०सूदन TRIK. 1, 1, 89.

वातापिन् m. = वातापि 2) MBH. 1, 2537.

वाताप्य 1) adj. = वातापि NAIKH. 4, 3. ०द्विष्ट भवति वात एतदाप्यपयति NAIKH. 6, 29. Soma RV. 4, 131, 9. überh. anschwellend: रपि 9, 93, 5. मरिच 10, 26, 2. — 2) n. das Anschwellen, Gähren: दीर्घं मुतं वाताप्याय RV. 10, 105, 1.

वाताय n. eine vom Winde getriebene Wolke Spr. 2775.

वाताम = वदाम, बादाम Mandel RATH. in NIEL. Pa.

वातामोदा f. Moschus ÇABDAR. im ÇKDr.

वाताय (von 1. वात), ०यते dem Winde gleichen; partic. वातयमान schnell wie der Wind dahinführend, von Ross und Wagen MBH. 6, 2349. 4701. 4709. 5445. 7, 1787. 1681.

वाताय n. Blatt ÇABDATHAK. bei WILSON.

1. वातायन (von 1. वात) m. patron. des Anila und Ula RV. ANUK. pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 36. sg. N. pr. eines Kämmerers des Dushjanta ÇĀK. 81, 4. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 363 (वनायु ed. Bomb.) = VP. 192. einer Schule Ind. St. 3, 274.

2. वातायन (1. वात + घयन) 1) adj. im Winde sich bewegend. NIA. 1, 4. ०विमान MBH. 5, 3998. — 2) m. Pferd (wie der Wind sich bewegend) TRIK. 2, 8, 42. — 3) n. Luftloch, ein rundes Fenster AK. 2, 2, 8. TRIK. 2, 2, 0. H. 1012. HALI. 2, 149. ०गतानां स्त्रीणाम् R. 2, 87, 15. R. GORR. 2, 14, 9. स्त्रियो वातायनार्थेन विनिःसृतास्याः MĀK. 158, 15. R. 3, 2. MICH. 86. RAGH. 6, 24. 56. 13, 21. KUMĀR. 7, 59. KATHA. 3, 61. 18, 13. 168. 71, 97. UTTAR. 16, 11 (22, 13). RĪSĀ-TAR. 4, 567. PĀNĒAR. 3, 7, 7. PĀNĒAT. 46, 11. ed. ord. 49, 21. स्वर्गात्तु वातायनगतं KATHA. 95, 18. कर्मवातायनारू 103, 162. दृष्टवान्मरिचो निशाम्। वातायनायात्पृच्छतीं ब्राह्मणातिथिमुमुखम् || 5, 14. 33, 64. 37, 99. 58, 58. 120. ज्ञाल° R. GORR. 2, 14, 16. ÇĀC. 11, 50. गवात्° ÇADDE. P. 4, 19, 6. ०रजम् = 7 Truṣṭi = 1/2 शशरजम् LALIT. ed. Calc. 169, 1 v. n. ०च्छिररजम् VJUP. 198. वातायन a porch, a portico, a covered shed, a pavilion WILSON nach DHANĀJĀJA.

वातायनीय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 278.

वातायु (von 1. वात) m. Antlope AK. 2, 5, 8. H. 1293.

वातारि m. ein Feind des Windes (im Körper) so v. a. ein wirksames Mittel gegen denselben; Bez. verschiedener Pflanzen: Ricinus communis ÇABDAR. im ÇKDr. RATHAN. 3. = शतमूली ÇABDAR. im ÇKDr. = पुत्रदात्री, शेफालिका, यवानी, भार्गी, झुकी, विडङ्ग, श्रृण, भक्षात्क und जतुका RĪSĀN. im ÇKDr.

वाताली (1. वात + घा°) f. Wirbelwind TRIK. 1, 1, 80. UśĀVAL. zu UNĀDIS. 4, 124. किं नामोत्पातवाताली बाहुभ्यां ज्ञातु वध्यते Spr. 1592.

वातावत und वातावत् s. u. वातवत und वातवत्.

वाताश (1. वात + घ्राश) adj. vom Winde (von der Luft) sich nährend; m. Schlange Spr. 4132. — Vgl. पवनाश.

वाताशिन (1. वात + घा°) m. Schlange Spr. 934. — Vgl. पवनाशिन.

वाताय m. ein windschnelles Pferd, Renner TRIK. 2, 8, 41. HIN. 160. KATHA. 66, 174. 67, 12. 75, 89. 103, 120. 123, 14.

वातालीला s. u. घष्टीला.

वातासक्त adj. = वातसक्त AK. 2, 4, 29, 198 (bei Lom.). ÇABDAR. im ÇKDr.

वाताम (1. वात + अम) n. = वातरक्त 2) Verz. d. B. H. 278 (Çl. 41).

वाति UNIDIS. 5, 6. m. die Sonne; der Mond RAHSA bei UcéVAL. Wind (von 2. वा) SĪMAŚĪKHA bei BHAR. zu AK. 1. 1, 2, 88 nach ÇKDr. वर्षावात्युच्चातिशीतकृत (उःवा) MBu. 12, 6978 fehlerhaft für वर्षवाता-
त्युच्चातिशीतकृत, wie die ed. Bomb. liest.

वातिक (von 1. वात) 1) adj. (f. ई) vom Winde (als humor) herrührend P. 5, 1, 88, Vārt. 1. व्याधि Suçr. 1, 20, 20. दोष 58, 16. 192, 2. चर्मरी 263, 1. 2, 120, 16. Mitr. 224, 8. कफ° bei dem कफ und वात vorwalten VARĀH. LAṆUŚ. 2, 14 in Ind. St. 2, 286. — 2) adj. windige Worte redend; m. Lobhudler, Schmeichler, Lobzünger MBu. 3, 15327. fg. सिद्धचारुवा-
तिकः (पद्मगेः st. वातिकेः ed. Bomb.) 7, 6182. 7188. वातिकाश्रयाः 9, 3090. 3404. — 3) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge des Skanda: कथकवातिकः MBu. 9, 2569. — 4) m. der Vogel Kāṭaka (nach PANDIT 1, 182. fg.) SĪM. D. 286, 14. 21; vgl. वातिक.

वातिकखड्ड m. N. pr. eines zum See Māmāsa führenden Passes MBu. 3, 10548. वातिकषण्ड ed. Bomb.

वातिकषण्ड s. वातिकषण्ड.

वातिग 1) adj. subst. Probierer, Metallurg. — 2) m. Solanum Melongena Msd. g. 47.

वातिगम m. Solanum Melongena ÇANDAR. im ÇKDr.

वातिङ्ग m. dass. TRIK. 2, 4, 27.

वातीक m. ein best. Vogel Suçr. 4, 200, 20. — Vgl. वातिक 4).

वातीकार (von 1. वात + 1. कर्) m. eine best. Krankheit AV. 9, 8, 20.

वातीकृत n. dass. AV. 6, 109, 3. °नाशन adj. 44, 3.

वातीय (von 1. वात) 1) adj. den Wind im Körper befördernd, blühend. — 2) n. saurer Reisschleim ÇANDAR. im ÇKDr.

वातुल 1) adj. windig Ind. St. 2, 258. windige Worte redend, schmei-
chelnd Spr. 2257. = उन्मत्त BHAR. zu AK. nach ÇKDr. — 2) m. Bez.
bestimmter blühender Hülsenfrüchte (राजमाषप्रभृतयः Comm.) VARĀH. BāH. 8, 16, 24. — 3) m. Sturmwind TRIK. 1, 1, 77. — 4) n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 109, a, 5. 33. वातुलोत्तर n. desgl. ebend. आदिवातुलतश्च 97, a, No. 181. — Vgl. वातूल.

वातुलानक N. pr. einer Oertlichkeit RĪĀA-TAR. 4, 312.

वातुलि m. eine Art Vampyr HĪA. 185. — Vgl. तरतूलिका.

वातूल (von 1. वात) 1) adj. गापा सिध्मादि (मवर्थे) zu P. 5, 2, 97. Vop. 7, 32. fg. = वातं न सक्तु Vārt. 10 zu P. 5, 2, 122. = वातासक्त (v. l. वा-
तसक्त) AK. 2, 4, 20, 198. = मारुतासक्त Msd. 1. 130. = वातल und मारु-
ताक्त H. an. 3, 688. = उन्मत्त BHAR. zu AK. nach ÇKDr. Wind ma-
chend, prahlend, grosssprecherisch RĪĀA-TAR. 5, 82. 86. — 2) m. Sturm-
wind P. 5, 2, 122, Vārt. 10. KĪC. zu P. 4, 2, 42. Vop. 7, 35. AK. H. 1421. H. an. Msd.

वातेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, 5, 38.

वातातथ (वात + उत्थ) adj. = वातञ Suçr. 2, 396, 11. Verz. d. B. H. 279 (XXI).

वातोदरिन् (von वात + उदर) adj. an Unterleibsanschwellung durch
Wind leidend Suçr. 2, 86, 11.

वातोना f. eine best. Pflanze, = गोक्षिक्का RĪĀA. im ÇKDr.

वातोपधूत adj. vom Winde geschüttelt, — getrieben RV. 10, 91, 7.

VI. Theil.

वातोर्मि f. 1) eine vom Winde getriebene Welle KHANDO. 31. — 2) ein
best. Metrum: 4 Mai — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II.
160 (VI, 6). Ind. St. 3, 374. 372. KHANDO. 31.

1. वात्य (von 1. वात) adj. im Winde befindlich u. s. w. VS. 16, 29.

2. वात्य s. सवात्य.

वात्या (von 1. वात) f. ein heftiger Wind, Sturmwind, Wirbelwind
gaṇa पाशादि zu P. 4, 2, 49. KĪC. zu P. 4, 2, 42. AK. 3, 4, 20, 198. TRIK.
1, 1, 80. H. 1421. HALĪS. 1, 77. RAGH. 11, 16. KĪA. 5, 39. KATHĪS. 17, 122.
69, 129. 72, 256. Spr. 843 (II). 1094. 8320. Bala. P. 3, 17, 5. 5, 13, 4. 14,
9. महावात्या प्रकुप्यति VARĀH. bei UcéVAL. zu UNIDIS. 3, 86. इत्युक्ति°
KATHĪS. 56, 304. तद्वाता° 67, 56. — Statt वात्याकीर्ण° R. Goan. 2, 41, 21
ist mit der ed. Bomb. und SCHL. वात्याकीर्ण° zu lesen.

वात्याम् (von वात्या), °यते einem Sturmwinde gleichen: वात्यायमा-
नत्रपथी KATHĪS. 101, 167.

वात्स (von वत्स) 1) m. patron. Verz. d. B. H. 54, 2 v. u. VARĀH. BāH.
8, 21, 2, v. l. — 2) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 234, a. PANĒAV. Ba.
14, 6, 5. 6. LĪTJ. 7, 8, 2. — वात्सी s. bes.

1. वात्सक (von वत्स) n. Kälberschaar P. 4, 2, 39. AK. 2, 9, 60. H. 1417.

2. वात्सक (von वत्सक) adj. von der Wrightia antidysenterica kam-
mend: फल Suçr. 2, 431, 19.

3. वात्सक adj. von वात्स्य P. 5, 4, 151, Schol.

वात्सप्र (von वत्सप्री) 1) m. patron. N. pr. eines Grammatikers TARTT.
PāT. 10, 28. — 2) n. a) sc. सूक्त das Lied RV. 10, 45 = VS. 12, 18. fgg.
bei Verehrung des Aukhja Agni verwendet, daher auch die Cerimonie
selbst, TBA. 5, 2, 2, 6. ÇAT. Ba. 6, 7, 2, 1. fgg. 8, 2, 3. KĪTJ. Ça. 4, 12, 1.
16, 5, 21. 17, 1, 1. — b) N. eines Sāman PANĒAV. Ba. 12, 11, 38. LĪTJ. 7,
7, 28. Ind. St. 3, 234, a. मक्ता° b.

वात्सप्रीय (von वात्सप्र) adj. das Lied des Vatsapri, resp. die dazu
gehörige Handlung enthaltend: धक्त्र ÇAT. Ba. 6, 7, 2, 15; vgl. Schol. zu
KĪTJ. Ça. 16, 5, 5. 17, 1, 2.

वात्सबन्ध (von वत्स + बन्ध) m. wohl Bez. gewisser Sprüche, sieben
an der Zahl TS. 6, 1, 2, 5.

वात्सल्य (von वत्सल) n. Zärtlichkeit, das Gefühl zärtlicher Liebe R.
Goan. 2, 17, 11. 25, 8. VIKR. 147. Cit. beim Schol. zu ÇĪK. 51, 16. RĪĀA-
TAR. 5, 21. Bala. P. 4, 6, 35. 9, 39. 19, 39. 22, 61. 5, 7, 8. 9, 11, 5. MĪK.
P. 77, 21. WILSON, Sel. Works I, 164. als रस GAUṢA beim Schol. zu H.
294. TRIK. 1, 1, 126. छ° Suçr. 1, 372, 10. स्वभक्त्युः SARVADARCANAS. 35, 5.
आश्रितानाम् (obj.) Hit. 16, 12, v. l. in comp. mit dem obj.: खरी° MBu.
5, 4587. भ्रातृ° R. 2, 115, 5 (126, 5. 6. Goan.). शरणागत° KĪM. NĪTIS. 8,
10. पति° RAGH. 15, 98. पुत्र° KUMĀRA. 5, 14. प्रज्ञा° RĪĀA-TAR. 3, 479.
भार्या° PANĒAV. 221, 1. आश्रित° Hit. 16, 12. भृत्य° 100, 6. झम्भूमि°
Heimathsiebe Spr. 368.

वात्सल्यता f. dass. mit dem obj. comp.: भागवतवात्सल्यता Bala.
P. 5, 3, 2.

वात्सशाल (von वत्सशाला) adj. in einem Kälberstalle geboren P. 4, 3,
86. — Vgl. वत्सशाल.

वात्सि (von वत्स) m. patron. des Sarpi AIR. Ba. 6, 24.

वात्सी f. zum patron. वात्स्य Schol. zu P. 4, 1, 18. 5, 4, 160.

वैत्सीपुत्र m. der Sohn der Vātsī: 1) N. pr. eines Lehrers Çat. Bn. 14, 9, 4, 31. fälschlich वत्सी° geschr. WASSILJEV 34. 61. 280. TĀK. 292. 298. — 2) *Barbier* TāK. 2, 10, 2.

वात्सीपुत्रीय m. pl. die Schule des Vātsīputra VJUT. 210. BURN. Intr. 446. 569. fg. Lot. de la b. l. 357. 489. WASSILJEV 37. 230. 233. 253. 262. 269. TĀK. 4, 130. 271. fgg. 292. Oesters fälschlich वत्सी° geschr.

वत्सीभाष्यवापुः m. N. pr. eines Lehrers Çat. Bn. 14, 9, 4, 30.

वात्सीय m. pl. N. einer Schule P. 4, 1, 59. Schol.

वात्सेक u. adj. aus वत्सेकरणा gebürtig gāṇa तत्तशिलादि zu P. 4, 3, 92.

वात्स्य 1) adj. von Vātsa handelnd ÇĀK. Ca. 16, 11, 19. — 2) m. parox. patron. von वत्स gāṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. Schol. zu 4, 1, 102. 117. 6, 1, 197. 8, 4, 66. Vop. 7, 1, 3. Çat. Bn. 9, 5, 2, 62. 10, 6, 2, 9. 14, 5, 4, 22. KĪT. Ca. 1, 1, 11. 3, 6, 5, 12. 4, 3, 12. MBh. 1, 2049. VARĀH. Bṛh. S. 21, 2. VP. 277. Bṛh. P. 12, 6, 57. Verz. d. Oxf. H. 84, 6, N. 5. 55, a, 24. Schol. zu AV. Pāṭ. 2, 6. pl. Bez. einer Völkerschaft MBh. 7, 296. — 3) n. oxyt. nom. abstr. von वत्स Kalb gāṇa पृष्वादि zu P. 5, 1, 122.

वात्स्यगुल्मक m. N. pr. einer Völkerschaft Verz. d. Oxf. H. 217, 6, 20.

वात्स्यायन 1) m. patron. von वात्स्य gāṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73. Vop. 7, 1, 9. TĀK. 2, 7, 22. H. 853. TAITT. Ān. 1, 7, 2. HALL 20. ders. in der Einl. zu VISAVAD. 9. 11. fg. Muir, ST. III, 210 (fälschlich वात्सायन). Verz. d. B. H. No. 1403. Verz. d. Oxf. H. 13, a, 14. 109, a, 7. 113; 6, 43. 167, a, 39. 178, a, 25. 215, a, No. 517. 256, a, N. 2. MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 7. PĀNĒAT. 48, 9 (als Verfasser des Kāmaçāstra). f. **वैत्स्यायनी** gāṇa शार्ङ्गरवादि zu P. 4, 1, 73. — 2) adj. (f. ई) zu Vātsājāna in Beziehung stehend WERN. Nax. 2, 392.

वात्स्यायनीय adj. von Vātsājāna verfasst; n. von ihm verfasstes Werk NĪJAS. in den Unterschr. des Comm. Verz. d. Oxf. H. 216, 6, 27. 218, a, 14.

वाद (von वद्) 1) nom. ag. ertönen lassend, spielend: भेरिशङ्ख° MBh. 6, 33; vgl. वीणा°. — 2) m. a) *Ausspruch, Aussage, Angabe, Aeusserung*: वादेष्टवचनीषेण M. 8, 269. ध्ववाद्यवादाश्च बह्वन्वदिष्यन्ति Bṛh. 2, 36. वादः प्रवदतामकम् sagt Kṛṣṇa 10, 32. एवं वादो (der Artikel एवं-वाद zu streichen) मनोषिणाम् MBh. 1, 765. 8381. 2, 2607. पूर्व, द्वितीय (so v. a. पूर्वपत्त und सिद्धास्त) 13, 7200. R. 7, 23, 2, 66. fg. मकान् 7, 48, 11. Bṛh. P. 4, 4, 28. 29, 59. सन्धेत्तरवादचक्षु Spr. 1406. Bṛh. P. 3, 5, 14. न यत्र वादः worüber sich Nichts sagen lässt 4, 9, 13. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 21. प्रज्ञावादाश्च भाषसे Spr. 722 (II). पिप्पुनवादिषु 2780, v. l. मा वद कतववाद् Gtr. 8, 2. ब्राह्मण° Nīl. 2, 16. शास्त्रवादानतिक्रम्य R. 5, 85, 11. श्रुतिस्मृतिवादाः ÇĀK. zu Bṛh. Ān. Up. 8. 148. 277. इतिक्रमवादाः MĪLATIN. 47, 1. साध्यः । तवादेः । MĪK. P. 23, 42. काल° Angabe der Zeit ÇĀK. Ca. 10, 21, 19. °मात्रम् LĪT. 10, 3, 6. 7, 7. 10, 2; 4. यथाभूय-सो° 4, 10, 15. तद्वादास्तद्वाद्: weil die Aussage von jenem gilt, gilt sie auch von diesem Kap. 3, 11. तन्न° Bṛh. P. 5, 11, 2. वसत्य° DAÇAK. 90, 1. धनत्° PRAB. 58, 2. उच्चैर्वाद ein hochfahrendes Wort UTTARAR. 101, 20 (136, 2). Kriethnung, Nennung, das Sprechen über: गुण° Bṛh. P. 3, 6, 37. 21, 17. ध्वजित° 4, 31, 25. 6, 3, 26. नितिसवाद adj. der das Reden über Etwas eingestellt hat, kein Wort mehr sprechend MBh. 1, 7022. युक्तस्य HARIV. 10797. न्यस्तवाद dass.: गवी प्रति 10967. — b) eine aufgestellte

Behauptung, eine Theorie, die man vertheidigt, Suçr. 4, 136, 2. SARVADARÇANAR. 9, 4, 26, 21. 42, 16. निर्गुण° 52, 15. 63, 11. 117, 4. 146, 19. 147, 11. MADHUS. in Ind. St. 1, 13, 12. fgg. 23, 13. fg. Verz. d. Oxf. H. 109, 6, No. 170. Schol. zu Kap. 1, 27. KUSUM. 37, 16. Bṛh. P. 3, 22, 19. — c) eine Unterhaltung über einen wissenschaftlichen Gegenstand, Disputation, Wortstreit COLEBR. Misc. Ess. I, 293. ना-शासनवादाभ्यां भित्तौ लिप्सेत कर्हिचित् M. 6, 50. विप्रं विर्जित्य वादतः JĪD. 3, 292. MBh. 2, 10602. 10612. fg. 10638. दुर्जनैः 5, 1035. मनोः । अनापत्तिर्वाद् मर्कटस्य वृक्षपतेः 12, 7866. 13, 4678. वादाविचक्षण 14, 2629. न-वादादिवाद् HARIV. 14062. न च वादस्त्वया कार्यो वादिभिः सक 14467. R. 1, 12, 22. 7, 53, 15. Spr. 2075, v. l. KATHA. 3, 22. 18, 133. 66, 6. 10. 12. fg. 64. fg. 72, 67. 70. 72. 241. RĪG-TAR. 1, 178. PRAB. 111, 9. Verz. d. B. H. No. 914. Verz. d. Oxf. H. 258, 6, 30. MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 24. SARVADARÇANAR. 112, 11. तन्न-वि-र्णयः कथाविशेषो वादः 114, 2. NĪJAS. 1, 1, 42. Comm. zu 41. सीमा° Grenzstreitigkeit M. 8, 253. — d) Verabredung: यस्यो च निशि चर्मरत्न-स्तेयवादः DAÇAK. 79, 16. — e) Laut, Ruf (eines Thieres; Klang, Spiel (eines musikalischen Instruments): शकुनि° Arr. Bn. 2, 15. त्वदीयं गीतं शङ्खवादानुवादि PĀNĒAT. 248, 11; vgl. वीणा. — Vgl. धनारभ्य°, धनेका-स°, धर्थ°, धाशीर्वाद, एक°, कु°, गुण°, जन° दुर्वाद, धर्म°, धातु°, ना-स्ति°, पत्त°, पर°, पाणि°, पाय°, पूर्व°, प्रतिकूल°, प्रामाण्य°, प्रिय° (auch R. 1, 17, 27), ब्रह्म°, भक्ति°, भावप्रत्ययवादार्थ, मङ्गल°, माया°, मिथ्या°, मुक्ति°, मृषा°, लोक°, वाक्यभेद°, वाग्वाद, वाणी°, वाद°, धी-णा°, वेद°, सत्य°, साधु°, सात्व°, साम°, स्वयं°, कीन°, केतु°.

वादक (vom caus. von वद्) nom. ag. Spieler eines musikalischen Instruments: शताङ्गानि च तूर्पाणि वादकाः समवाद्यन् MBh. 1, 7056. 7909. 5, 5304. 13, 756. 1556. VARĀH. Bṛh. S. 10, 3. KATHA. 123, 134. Bṛh. P. 10, 18, 12. वाद्य° 53, 42. — Vgl. पाणि°, प्रियवादिका.

वादकथा f. Titel einer Schrift HALL 128.

वादन (vom caus. von वद्) 1) nom. ag. = वादक R. 1, 19, 12. — 2) n. a) *das Werkzeug, mit dem die Saiten gestrichen werden, Plectrum*: वै-तस KĪT. Ca. 13, 2, 21. ÇĀK. Ca. 17, 3, 14. LĪT. 4, 2, 7. वीणादि° AK. 1, 1, 2, 6. H. 294. — b) *das Spielen eines musikalischen Instruments, Instrumentalmusik*: गीतवादनम् Gesang und Musik M. 2, 178. कुशला नृत्य-वादाने MBh. 3, 14856. KATHA. 21, 5, 49, 18. वादनविधौ als Erklärung von वाद्ये UTPALA zu VARĀH. Bṛh. 18, 1. in comp. mit dem musikalischen Instrumente: भाण्ड° M. 10, 49. धीणा° JĪD. 3, 115. KATHA. 47, 113. 49, 39. वेणु° R. Gora. 2, 96, 8. Verz. d. Oxf. H. 145, a, 46. मृदङ्ग° u. s. w. Schol. zu P. 4, 4, 55. fg. am Ende eines adj. comp. f. धा R. 2, 48, 29. st. उच्चपडवादानापडो° RĪG-TAR. 2, 99 ist vielleicht उच्चपडवादानापडो° zu lesen.

वादनक n. = वादन 2) b): गीतवादनकप्रिय MBh. 12, 10417.

वादनतन्त्रमालिका f. Titel einer Schrift HALL 159.

वादनदण्ड m. = वादन 2) a) HALL. 1, 98.

वाद्यविधि m. Titel einer Schrift HALL 49.

वादमकारण m. desgl. HALL 166.

वादयुक्त n. Wortstreit, Disputation M. 12, 46.

वादर्ङ्ग m. Pious religiosa TĀK. 2, 4, 6.

वादल 1) m. Süßholz ÇANDĀ. im ÇKDr. — 2) n. ein früher Tag H.

165, Schol.

वाद्यवती f. N. pr. eines Flusses LIA. I, 167.

वादवाद 1) m. ein Ausspruch über eine aufgestellte Behauptung: ख-
कोविदः कोविदवादवादान्वदसि Bha. P. 5, 11, 1. — 2) einen Wortstreit
—, eine Disputation hervorruhend: तर्क Bha. P. 7, 13, 7.

वादवादि bei Wilson und im ÇKDn. fehlerhaft für स्याद्वादवादिन्.

वादान्य adj. = वदान्य Bha. im Dvīṣṭak. nach ÇKDn.

वादाम m. = वदाम Mandel Riéav. im ÇKDn.

वौदायन m. patron. von वद gaṇa स्यादि zu P. 4, 4, 110.

वादाल m. = वदाल eine Art Wels H. 1345.

वौदि (von वद) Uṇādis. 4, 124. P. 3, 3, 108, Vārtt. 7, Schol. adj. = वा-
चक und विद्वत् Uśāval.

वादिक (von वादिन्) adj. redend, sprechend: प्राज्ञ° wie ein Kluger
MBh. 2, 2288. behauptend, annehmend, einer Theorie anhängend: कूठ°
3, 1214.

वादित s. u. dem caus. von वद.

वादितर्जन (वादिन् + त°) n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 211, b, 8.

वादितव्य (vom caus. von वद) n. Instrumentalmusik: गीतेन वादि-
तव्येन नित्यं माम्पात्यसि MBh. 13, 697.

वादित्र (von वद) Uṇādis. 4, 170. n. 1) ein musikalisches Instrument
AK. 1, 1, 8, 5. H. 286. Kauç. 14. 16. न वादित्राणि वादयेत् M. 4, 64. MBh.
1, 5329. र्ववादित्रनादः 4941. 3, 1766-11918. R. Gora. 2, 12, 12. 4, 60, 9.
Vāṇ. Bṛh. S. 44, 16. Bha. P. 3, 24, 7. 8, 8, 26. Wena, Kṣuṇṇā. 270.
Schol. zu Kīṭ. Ça. 697, 8. — 2) Musik, musikalische Aufführung: गी-
तवादित्रे Kāṇḍ. Up. 8, 2, 8. Pāṇ. Gṛh. 2, 7. MBh. 3, 1794. 1796. 4, 56.
12, 10417. R. 1, 9, 8. 2, 61, 6. 114, 9. R. Gora. 2, 125, 19. Suç. 1, 335, 9.
2, 146, 8. Vāṇ. Bṛh. S. 46, 91. 86, 22. Bha. P. 3, 22, 28. 4, 15, 19. We-
na, Kṣuṇṇā. 302. 304. न गात्रनखवक्रवादित्रं कुर्यात् Suç. 2, 145, 3. सु°
als m. pl. Hariv. 7018.

वादित्रवत् (von वादित्र) adj. von Musik begleitet Kīṭ. Ça. 24, 3, 11.

वादिख s. सत्य°.

वादिन् (von वद) nom. sg. 1) redend, sprechend: तवास्मीति वादिन्म्
M. 7, 91. Bha. 2, 42. R. 6, 94, 4. Ragh. 1, 82. 11, 69. Kathās. 18, 107. 20,
82. 30, 105. 37, 179. 44, 108. Riéa-Tar. 2, 87. 5, 435. 6, 52. 225. 357. Bha.
P. 4, 14, 45. 7, 8, 40. 7, 8, 40, 47. Mān. P. 22, 12. 114, 30. Sarvadarçana.
64, 4. तवास्मीति च वादिन्म् MBh. 3, 729. 5, 1037. R. 5, 91, 14. इति
तं वादिन्म् Kathās. 37, 228. 59, 115. 72, 145. 119, 161. तमेवं वादिन्म्
MBh. 1, 1276. 7104. 13, 2815. R. Gora. 1, 67, 17. Kumāras. 6, 84. इत्येवं
वादिभिः Mān. P. 23, 5. इत्येव वादिन्म् Kathās. 73, 271. तं तथा वादि-
न्म् MBh. 1, 219. तवाक् वादिन्म् (von Stenzler als comp. gefasst) Jāṇ.
1, 325. वादिनं मृषा MBh. 4, 99. mit einem acc.: लोकनिश्चयम् aus-
sprechend 12, 2389. Häufig am Ende eines comp.: धृष्ट° Hariv. 4628.
पण्डित° Pañāt. I, 437. सद्वादिन् Maitrāj. 6, 30. भूयो°, वरियो°, क-
नीयो° Ind. St. 10, 419. पृथग्वादिन् Çat. Br. 8, 7, 8, 3. आकृत्य° 9, 3,
4, 24. वृत्त° R. 5, 48, 6. न्याय्य° (so ist zu lesen) 88, 14. सुयुक्त° 2, 60, 28.
प्रियशब्द° R. Gora. 2, 13, 29. घनृत° M. 3, 41. MBh. 4, 99. Spr. 3793.
वितथ° Kathās. 26, 96. 31, 88. तथ्य° Bha. P. 5, 11, 11. गुह्य° 1, 10, 24.
redend von, sich auslassend über: स्वगुणोत्कर्ष° Sarvadarçana. 64, 5.

Kathās. 6, 27. Bha. P. 3, 24, 1. Pañāt. 37, 23. नय° so v. a. Lehrer,
Kenner Kām. Nīṭis. 8, 25. संकिता° Verz. d. Oxf. H. 55, a, 18. verbindend,
ankündend, ansetzend: शर्वानुयक्° Kathās. 23, 11. भूयोभर्तृसंगम° 30, 48.
34, 69. 72. नक्तभोजिष° 69, 57. वादिनी R. 2, 36, 3 vielleicht Wahrsagerin
(= पश्चिन्ताकर्षकवचनचर्चा Comm.). — 2) der eine Theorie behauptet,
— verfehlt, Anhänger einer Theorie, Vertreter einer Ansicht Kap. 1, 112.
Suç. 1, 150, 2. दार्ष्टान्तिकविद्°. Schol. zu Kap. 1, 70. Sarvadarçana.
114, 5. 123, 5. 26, 3. 42, 19. Çāṇ. zu Bṛh. År. Up. 8. 7. शब्द° Maitrāj. 6,
22. षट्पदार्थ° Kap. 1, 25. Verz. d. Oxf. H. 269, a, 24, 34. Sarvadarçana.
47, 6. 62, 10. fg. 116, 14. 127, 18. 130, 5. 134, 22. 135, 2. — 3) Disputant
MBh. 3, 10602. Hariv. 14467. Kām. Nīṭis. 5, 25. Ragh. 12, 92 (= कथक
Mallin.). Spr. 606 (II). 1545. 2075. Kathās. 66, 68. 72, 68. fg. Riéa-Tar.
1, 112. 178. Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280. 289, a, 14. fg. Dhāt. 92, 2.
Bha. P. 6, 4, 31. Wilson, Sol. Works I, 304. — 4) Kluger Jāṇ. 2, 78.
Kull. zu M. 8, 254. — 5) Töne hervorbringend, als Plectrum dienend
Çāṇ. Ça. 17, 3, 10. — 6) Alchemist Kāṇḍāra 5, 225. — 7) पुरुष° so v. a.
einen männlichen Namen führend R. 7, 87, 13. भो° mit bhoṣ angeredet
MBh. 3, 12843. Hariv. 11140. घार्य° mit Årja angeredet MBh. 3, 12843;
vgl. Wena, Ind. St. 1, 181. — 8) in der Stelle न च विद्वेषणाक् न चाक्-
कारवादिना । न चात्मविज्ञिगोषवाद्दुषयामि वचो ऽमृतम् ॥ Hariv. 5904
ist वादिना so v. a. वादेन, das nicht zum Metrum paßt. — Vgl. घ-
मि°, घनेकात°, घन्य°, घक्°, उत्तर°, स्रत°, कोण°, क्रिया°, तात्ति°,
गुण° (auch MBh. 4, 123), ग्राम्य°, दण्ड°, देहात्म°, धर्म°, धातु°, पूर्व°,
प्रज्ञप्ति°, प्रतिकूल°, प्रत्यत°, प्रिय°, बद्ध°, बृहद्वादिन्, ब्रह्म°, भद्र°,
मङ्गल°, मञ्जु° (adj. Ragh. 12, 89, v. l.), मन्त्र°, मन्त्रा°, मिथ्या° (auch Ka-
thās. 23, 24), मृषा° (auch R. Gora. 1, 24, 7), वाग्वादिनी, वेदवादिन्,
सत्य°, क्षीन°.

वादिर् m. ein dem Judendorn (वदरी) ähnlicher Fruchtbaum Çāḍar.
im ÇKDn.

वादिराज् (वादिन् + राज्) m. 1) ein Fürst unter Disputanten, ein aus-
gezeichneter Disputant Pañāt. 3, 14, 75. — 2) Bein. Mañjuśrī's
Taṇ. 1, 1, 21.

वादिवागीश्वर m. N. pr. eines Autors Hall 44.

वादिश adj. = साधुवादिन् Beifall zureufend Çāḍar. im ÇKDn. m. a
learned and virtuous man, a sage, a seer Wilson nach ders. Aut.

वादिन् m. 1) = वादिराज् 1) Hall 26. 67. Verz. d. Oxf. H. 173, b,
No. 388. — 2) N. pr. eines Philosophen Verz. d. Oxf. H. 244, a, No. 606.

वादीश्वर m. = वादिराज् 1) Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280.

वाकुलि m. N. pr. eines Sohnes des Viçvāmītra MBh. 13, 252 nach
der Lesart der ed. Bomb. वाकुलि ed. Calc.

वाद्य (von वद) P. 3, 3, 106, Schol. 1) adj. zu reden, n. Rede: वदस्व
यत्ते वाद्यम् Ait. Br. 6, 14. Çat. Br. 2, 3, 4, 6. 18. 4, 3, 8, 1. — 2) adj. zu
spielen, zu blasen (ein musikalisches Instrument): शङ्ख° Verz. d. Oxf. H.
32, b, 15. — 3) n. Instrumentalmusik H. 279. Hallā. 1, 95. Līṭ. 4, 2, 3.
Spr. 4889. Vāṇ. Bṛh. 18, 1. Kathās. 39, 247. 52, 266. Madhus. in Ind.
St. 1, 22, 5. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 26. 200, b, No. 476. 201, a, No. 479. fg.
Verz. d. B. H. No. 1384. Daçar. 60, 11. Bha. P. 3, 15, 31. Wena, Kṣuṇṇā.
302. वद्यकी° Hariv. 4635. मुरञ्जवाद्यराव Mālav. 21. शङ्खवाद्य व W-

BER, KASHMIR. 206. RICH. 16, 64. बीणा° Spr. 3091. KATHA. 49, 50. वेणु°
PAÑĀ. 3, 5, 24. RĪĀ-TAN. 5, 464. स्वाङ्गे पीठे च Spr. 4462. RĪĀ-TAN.
5, 417. — 4) n. (hier und da auch m.) ein musikalisches Instrument AK.
1, 1, 5, 8. H. 286. HALI. 1, 93. सस्वनेर्द्वयव्यानि R. GOR. 1, 50, 20. 5,
13, 1. व्यानि विनायपि वादयेत Suç. 2, 259, 5. °वाद्क BULO. P. 10,
53, 48. KATHA. 18, 404. °शाब्द PAÑĀT. 129, 15. maso. R. 2, 81, 2. MĀK.
P. 66, 26. 128, 14. — Vgl. एकवाद्या, उदकवाद्या, झल°, पर्ण°, ब्रह्म°, म-
ङ्गल°, मुख°, वशि°.

वाद्यक = वाद्य 3) BULO. P. 10, 12, 84.

वाद्यधर m. Musikant BULO. P. 10, 12, 34.

वाद्यभाण्ड n. ein musikalisches Instrument H. an. 3, 553. MND. r. 159.
1. 74. °मुख AK. 3, 4, 25, 188. HALI. 5, 72.

वाद्यभाण्ड m. Geratenscheim fehlerhaft für वाद्य° MND. in NICH. Pa.
ÇĀNĀ. SĀN. 2, 2, 118.

वाद्यक die richtigere Schreibart für 2. वाद्यक; s. u. वद्यक 3).

वाधव n. nom. abstr. von वधू gāṇa उद्गात्रादि zu P. 5, 1, 129.

वाधवक n. (संज्ञायाम्) von वधू gāṇa कुलालादि zu P. 4, 3, 118.

वाधावत m. patron. v. l. für वातावत Ind. St. 1, 215, N. 1. 2, 293, N. 1.

वाधुक्य (von वधू) n. das Heirathen, Heimführen eines Weibes TAIK. 2, 7, 30.

वाधुल m. N. pr. eines Mannes SĀN. K. 185, a, 10.

वाधून m. N. pr. eines Lehrers Ind. St. 1, 82.

वाधूय (von वधू) adj. hochzeitlich, n. Hochzeitskleid, das dem Brah-
manen geschenkt wird; bald wird das des Bräutigams, bald ein Kleid
oder Kopftuch der Braut verstanden (vgl. Comm. zu ÇĀNĀ. GĀN. 1, 14):
वाधूयं वातो वधूयं वस्त्रम् AV. 14, 2, 11. fg. सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात्स इद्वा-
धूयमर्हति RV. 10, 85, 34 (vgl. सूर्याविदे वधूवस्त्रं दद्यात् Āçv. GĀN. 1, 8, 12).
KAUÇ. 77. 79.

वाधूल m. N. pr. eines Mannes HALL 112. — Vgl. वाधाल.

वाधूलय m. patron.: कटकवाधूलया: gāṇa कार्तिकोत्सवादि zu P. 5, 2, 87.

वाधैल m. patron. Āçv. Ç. 12, 10, 10. — Vgl. वाधूल.

वाधिय (I) m. patron. PRAVĀNĀ. in Verz. d. B. H. 55, 7.

वाधीणस m. Nashorn H. 1287. HALI. 2, 72. घातमनो मरणे यातो वा-
धीणस (°नस ed. Calc.) इव द्विपः (द्विजः v. l.) MBH. 8, 2324. वाधीणसस्य
मौसमं तृतिहादशवार्षिको (पितृणाम्) 13, 4248. MĀK. P. 32, 7. बराक्वा-
धीणसकान् R. ed. Bomb. 5, 11, 16. NĪL. zu MBH. 8, 2324: वाधीणसः
मेघविशेषः यस्य मासापटुपार्वधीमदृशं चर्म भवति । द्विपः द्वाभ्यां वक्रकर्णा-
भ्यां पिबतीति । द्विज इति पाठे कृष्णधीवो रक्तशिराः श्वेतपक्षो विद्वंगमः
स वै वाधीणसः प्रोक्ता याज्ञिकैः पितृकर्मणीति प्राञ्चः; derselbe zu 13,
4248: वाधीणसः घट्या स्पृशनामिका मरुतः । पक्षिविशेषो ऽजविशेषशे-
त्यन्ये; Comm. zu R. 5, 11, 16: वाधीणसः पक्षिविशेषः कृष्णधीवो रक्तशि-
राः श्वेतपक्षो विद्वंगमः । स वै वाधीणसः प्रोक्त इति विबुधैर्मोक्तिः । इगवि-
शेषो वा । त्रिःपिबं विन्द्रियतीणं श्वेतं वृद्धप्रज्ञायतिम् (Mes वृद्धमज्ञापतिम्
wie KULL. zu M. 3, 271) । वाधीणसे च ते प्राकुर्याद्विज्ञाः श्राद्धकर्मणीति स्मृ-
तेः ॥ मुखकर्वी च पानसमये झलं स्पृशति यस्य स त्रिःपिबः ॥ — Vgl. वा-
धीणस, वाधीक्स.

वाध्याय m. patron. von वध्याय RV. 10, 69, 5. Āçv. Ç. 12, 10, 12. NĪL. 8, 28.

1. वान (von 2. वा) n. 1) das Weben (गति) TAIK. 3, 3, 260. H. an. 2,
285. MND. n. 20. VAI. beim Schol. zu NALOD. 2, 26. — 2) Gernach, Wohl-

gernach H. an. VAI. — 3) Fluth H. an.

2. वान (partic. von 3. वा) 1) adj. eingetrocknet, trocken; n. getrock-
nete Frucht AK. 2, 4, 15. TAIK. 3, 3, 260. H. 1130. an. 2, 151. 285. MND.
n. 20. HALI. 2, 84. VAI. beim Schol. zu NALOD. 2, 26. व्याप्य ein trock-
ner Mund NALOD. 2, 26. — 2) n. = गोक्षीरं तवक्षीरम् RĪĀN. im ÇKDr.
— Vgl. वृ° 2).

3. वान (von 5. वा) n. 1) das Weben TAIK. 3, 3, 260. H. an. 2, 285. MND.
n. 20. SĪ. zu RV. 2, 3, 6. सूचीवानकर्मणि (सूचीकर्मन् beim Schol. zu
BULO. P. 10, 45, 26) unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 5
(ebend. 11 liest der Schol. zu BULO. P. व्याप्य st. वान). — 2) Geflecht,
Matte TAIK. H. an. MND. — Vgl. तनु°.

4. वान (von 1. वन) n. ein dichter Wald NALOD. 3, 6. H. 91, Schol.

5. वान n. ein unterirdischer Gang, Mine H. an. 2, 285. Vielleicht
bildlich vom Blumenkelch in der Stelle पुष्पवानकलस्वनाः (भ्रमराः) R.
GOR. 2, 56, 18.

वानकौशाम्बेयं adj. von वन + कौशाम्बी gāṇa नद्यादि zu P. 4, 2, 97.
°कौशाम्बेयं v. 1.

वानदण्ड (3. वान + दण्ड) m. Webstuhl H. 913.

वानप्रस्थ 1) m. (von वनप्रस्थ) ein Brahmane im dritten Lebenssta-
dium, wenn er sein Haus aufgegeben hat und in den Wald gezogen ist;
Einsiedler AK. 2, 7, 8. TAIK. 2, 7, 2. 3, 3, 198. H. 807. 809. an. 4, 124.
MND. th. 29. HALI. 2, 239. Ind. St. 2, 287. M. 6, 87. JĀN. 2, 127. 3, 45.
KAN. 8, 2, 2. MBH. 1, 7688. R. 2, 64, 22. R. GOR. 2, 52, 26. NĀS. TĀP. Up.
in Ind. St. 9, 121. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 39. 83, a, 32. 85, b, 37. 269, a, 7.
VP. 295. BULO. P. 7, 12, 16. fg. MĀK. P. 28, 23. 119, 17. 135, 8. PAÑĀ.
1, 10, 80. — 2) m. *Bassia latifolia* AK. 2, 4, 2, 8. TAIK. 3, 3, 198. H. an.
MND. *Butea frondosa* Roeb. H. an. RATNAM. 44. — 3) adj. (von वानप्र-
स्थ 1) zum Einsiedler in Beziehung stehend, ihn betreffend; m. (mit Er-
gänzung von वानप्रस्थ) das dritte Lebensstadium eines Brahmanen, das
Leben im Walde; वन MND. m. 89. विधि HARIV. 7985. R. 3, 18, 31. MBH.
12, 2325. MĀK. P. 16, 3, 44, 38. 135, 11. — Hier und da fälschlich व्याप्य°
geschrieben.

वानमत्तर m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern bei den Āina, =
व्यतर H. 91, Schol.; vgl. WERNER, BHAGAVAT 2, 159. fgg.

वानर 1) m. Affe AK. 2, 5, 8. H. 1292. HALI. 2, 76. M. 1, 39. 11, 135.
JĀN. 3, 277. MBH. 1, 2571. 3, 12244. 9, 202. R. 1, 1, 57. 16, 18. 2, 54, 25.
55, 88. Suç. 1, 202, 17. 333, 18. VARĀN. BĀN. 8. 68, 104. 86, 28. 42. Spr.
(II) 107. BULO. P. 5, 13, 17. 14, 30. PAÑĀT. 203, 8. Çākjamuni als Affe
in einer früheren Geburt Vāpi beim Schol. zu H. 233. am Ende eines
adj. comp. (f. वा) R. 6, 19, 58; vgl. निर्वाणर. — 2) f. ई a) Affen MBH. 3,
15925. R. 1, 16, 6. R. GOR. 1, 20, 13. 4, 19, 4. 20, 1. KATHA. 123, 60. PAÑ-
ĀT. 206, 15. — b) *Carpopogon pruriens* Roeb. ÇANDAR. im ÇKDr. ÇĀNĀ.
PADAN. 3, 2, 17. — 3) (von वानर 1.) adj. (f. ई) den Affen gehörig, ihnen
eigen u. s. w.: वपुम् MBH. 3, 11168. 12, 1067. योगि 13, 411. सेना R. 5, 1,
14. 46, 7. 6, 1, c. 2, 26.

वानरकेतन adj. einen Affen zum Erkennungszeichen habend; m. Bein.
ARĢUNA'S (des Pāṇḍiden) MBH. 14, 2420. 2466.

1. वानरकेतु m. Affenbanner MBH. 5, 4218. वानरराज ed. Bomb.

2. वानरकेतु = वानरकेतन MBh. 8, 1682.

वानरप्रिय adj. den Affen lieb; m. Bez. eines best. Baumes (कीरिवृत्त) RATNAM. im ÇKDr.

वानरवीरमाहात्म्य n. die Majestät der heldenmüthigen Affen, Titel einer Legende (angeblich aus dem SKANDA-P.) MACK. Coll. I, 83.

वानरान्न m. eine wilde Ziege ÇKDr. nach Hân. 81, wo aber nach den Corrigg. बालवान्न zu lesen ist.

वानराधात m. *Symplocos racemosa* Roxb. ÇABDAR. im ÇKDr.

वानराष्टक n. die acht Strophen eines Affen, Titel einer Sammlung von acht Sprüchen, abgedruckt in HARR. Anth. 8, 244. fg. — Vgl. वानरपष्टक.

वानरास्य adj. ein Affengesicht habend; m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 188, N. 40.

वानरेन्द्र m. Affenfürst, Bein. Sugriva's ÇABDAR. im ÇKDr.

वानरेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 41.

वानरपष्टक n. die acht Strophen einer Affin, Titel einer Sammlung von acht Sprüchen, abgedruckt in HARR. Anth. 8, 242. fg. — Vgl. वानराष्टक.

वानल m. eine Art Basilienkraut, = वावय ÇABDAR. im ÇKDr.

वानव m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 362 (= VP. (II) 2, 175).

वानवासक 1) adj. (f. °वासिका) zum Volke der Vanavāsaka gehörig: वानवासिका: स्त्रियः Verz. d. Oxf. H. 217, b, 20. — 2) f. °वासिका ein best. Metrum COLERA. Misc. Ess. II, 86. 155. Ind. St. 8, 315. 318.

वानवासिक und वानवासिन् s. u. वनवासक.

वानवासी f. N. pr. einer Stadt DAÇAK. 192, 21.

वानवास्य m. der Fürst von Vānavāsi DAÇAK. 194, 5. 11 (hier falschlich वानावस्य).

वानसि m. Wolke H. c. 27 vielleicht fehlerhaft für वार्मसि; vgl. वारिमसि.

वानस्पत्यं (von वनस्पति) 1) adj. vom Baume kommend, hölzern: छिद्रंरसि वानस्पत्यः VS. 1, 14. fg. प्रावाणः AV. 3, 10, 5. 12, 3, 18. चक्र ÇAT. Ba. 5, 4, 2, 16. इष्टका 6, 1, 2, 30. TS. 5, 7, 2, 8. Gefäß ÇAT. Ba. 14, 2, 2, 53. Pauke: वानस्पत्यः सेभत उन्निषाभिः AV. 5, 20, 1. 21, 3. द्रव्य MBh. 3, 10294. 12739. R. 6, 96, 13. मातुस्य ein Kranz von Baumlaub Verz. d. Oxf. H. 43, a, N. 2. वानस्पत्यं दुमौषधम् MĀN. P. 109, 70. zum Baum d. h. Jūpa gehörig TS. 6, 3, 41, 2. — LĀṬ. 1, 2, 7. ÂṬ. GĀH. 2, 6, 6. 3, 8, 20. Soma AIR. Ba. 7, 38. — Suçā. 4, 336, 13. बलि so v. a. an Bäumen (Schlangen) dargebracht Bha. P. 10, 17, 2. als Beiw. Çiva's vielleicht so v. a. unter Bäumen —, im Walde lebend R. 7, 23, 4, 44. — 2) m. Baum AV. 3, 6, 6. 14, 2, 9. वानस्पत्योषधीशेव (वन° die neuere Ausg.) HARIV. 11979. 12804. neben वनस्पति vielleicht Strauch, ein kleiner Baum: वनस्पतीन्वानस्पत्यौ शेषधीकृत बीरुधः AV. 8, 8, 14. 11, 9, 24. Gewächs überh.: यस्या वृक्षा वानस्पत्यास्ति ऋषिः 12, 1, 27. nach AK. 2, 4, 2, 6. H. 1115 und HAL. 2, 24 ein Fruchtbaum mit (in die Augen fallenden) Blüten. — 3) n. a) Baumfrucht ÇAT. Ba. 14, 1, 2, 3. 3, 2, 3. AIR. Ba. 8, 15. M. 8, 339. — b) = वनस्पतीनां समूहः P. 4, 1, 85. VArtt. 10, Schol.

वाना f. Wachtel ÇAT. im ÇKDr.

वानाम (वा नाम?), Einfluss auf den Ton eines verbi finiti gāpa गो-त्रादि zu P. 8, 1, 27. 57.

VI. Theil.

वानाय m. 1) pl. N. pr. eines Volkes, = वनाय ÇABDAR. im ÇKDr. VP. 192, N. 92. °व्ज adj. Bez. einer edlen Pflorderace AK. 2, 8, 2, 12. MBh. 6, 3974. 7, 1574. 4831 (die ed. Bomb. an allen drei Stellen वनायुजं). R. Goan. 1, 6, 24. 2, 106, 17. Verz. d. B. H. 292, 1 (वानायुजं die Hdschr.). Vgl. वनायु. — 2) v. l. für वातायु H. 1293, Schol.

वानावास्य s. u. वानवास्य.

वानिक adj. vielleicht im Walde wohnend (von वन): वैश्यान्पुंसकानि वैवानिकदासीननेन वा कीर्णम् BHAR. NĪṬJAC. 18, 96.

वानीर m. 1) eine Rohrrart, *Calamus Rotang* Lin. AK. 2, 4, 2, 10. H. 1137. HAL. 2, 46. °फलमालिनी (नर्मदा) MBh. 3, 8355. °मालिनी (नदी, könnte auch N. pr. eines Flusses sein; = वेत्रपङ्क्तियुता NILAK.) 8519. 12552. R. 3, 17, 7. 21, 15. 19. Mucn. 42. RAGH. 13, 30. VARĪH. Bṛh. S. 55, 10. Gīt. 4, 1. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 25. °गृह RAGH. 13, 35. 16, 21. am Ende eines adj. comp. f. छा MBh. 12, 3644. — 2) = चित्रक Hân. 265.

वानीरक m. *Saccharum Munja* (मुञ्ज) Roxb. RĀGĀN. im ÇKDr.

वानीरज m. = कुष्ठ RĀGĀN. im ÇKDr.

वानेय (von 1. वन) 1) adj. im Walde lebend, — wachsend, silvestris (vgl. वन्य) MBh. 3, 10015. मुनि 9, 2183. °पुष्प 15, 722. मातुस्य 13, 5038. वानेयमथ वा कृष्टम् 3, 1957. fg. 14, 1270. R. 5, 34, 11. — 2) n. *Cyperus rotundus* AK. 2, 4, 4, 19.

वात्त 1) partic. s. u. वम्. — 2) m. Bez. eines Priestergeschlechts Verz. d. Oxf. H. 76, b, 39.

वात्ताद (वात्त + घट्) 1) adj. Ausgebrochenes essend. — 2) m. Hund TRIK. 2, 10, 5.

वात्ताशिन् (वात्त + शिन्) adj. = वात्ताद M. 3, 109, 12, 74. Bha. P. 7, 15, 36.

वात्ति (von वम्) f. Erbrechen RATNAM. im ÇKDr. Verz. d. B. H. No. 972.

वात्तिकृत् 1) adj. Erbrechen verursachend. — 2) m. *Vanguiera spinosa* Roxb. WILSON nach ÇABDAR. वात्तिकृत् ÇKDr. nach ders. Aut., aber in der Reihenfolge vor वात्तिदा, also wohl nur Druckfehler.

वात्तिद 1) adj. Erbrechen bewirkend. — 2) f. छा *Helleborus niger* Lin. (कटुक्री) ÇABDAR. im ÇKDr.

वात्तिकृत् s. u. वात्तिकृत् 2).

वान्दन m. patron. von वन्दन ÂṬ. Ç. 12, 11, 2.

1. वान्या f. eine Kuh, deren Kalb tot ist, TBa. 2, 6, 16, 2. — Vgl. छ-पि°, छभि°, नि°.

2. वान्या (von 1. वन) f. ein dichter Wald (वनसमूह) ÇABDAR. im ÇKDr.

1. वाप (von 1. वप्) m. das Scheeren: कृत° adj. geschoren, dessen Kopshaare geschoren sind M. 11, 108.

2. वाप (von 2. वप्) 1) nom. ag. Siler, Säemann: बीज° MBh. 3, 1372.

— 2) m. Aussaat P. 5, 1, 45. वापः क्षेत्रे न नश्यति MBh. 12, 10944. द्रोणाढकादिवाप adj. besät mit AK. 2, 9, 10. H. 969. श्रीकि°, माष° adj. P. 8, 4, 11, Schol. — Vgl. छन्य°, खारि°, बीज°, मूल° (wo Stecker d. l. Pflanser st. Stecher zu lesen ist).

3. वाप = वाप in तसु°, तस्र°, सूत्र°, °दण्ड.

वापक s. पट्टिका°.

वापदण्ड m. = वापदण्ड Comm. zu AK. 2, 10, 28. nach ÇKDr. Lesart des Textes.

वापन (vom caus. von 1. वप्) n. das Stichscheerenlassen ÂṬ. Ç. 2, 16,

26. Gṛh. 1, 22, 22. Çāṇk. Gṛh. 4, 7. कृत^० adj. M. 11, 78.

वापनि m. patron.; pl. Sām. K. 184, a, 2.

वापय् s. u. dem caus. von 1. und 2. वप् and 2. वा (mit विसृ). Es befremdet, dass वापयति (s. das caus. von 1. वप्) in Verbindung mit केशान् vom Schol. zu P. 7, 3, 88 auf वा zurückgeführt wird.

वापातिनार्मेध n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 234, b.

1. वापि Ṛg. 4, 124. P. 3, 3, 108, Vārt. 7. f. = वापि Uśval. Bhā. im Dvīrōpak. nach ÇKDa. Buā. P. 4, 6, 31.

2. वापि m. adj. von वापिन् gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

वापिका (von वापी) f. ein länglicher Teich Spr. 1693. 3728. Kathās. 18, 368. ध्रुव^० 63, 71. am Ende eines adj. comp. 34, 145.

वापिन् (von 2. वप्) adj. süend: श्रीकिं, माषं P. 8, 4, 11, Schol. — Vgl. वीत्रं.

वापी (von 2. वप् aufdämmen) f. 1) ein länglicher Teich Uśval. zu Ṛg. 4, 124. AK. 1, 2, 3, 28. Tārk. 1, 2, 28. H. 1093. Hālīs. 3, 62. M. 8, 248. 11, 163. MBh. 2, 1667. 3, 2407. 8, 1418. 1420. 14, 1728. R. 2, 68, 19. 91, 65. 3, 61, 17. Suç. 1, 22, 21. 169, 13. 2, 483, 3. Mh. 74. R. 6, 3. Spr. 1307. 2733. 2777. fgg. 4983. Vān. Bh. S. 12, 10. 68, 49. Kathās. 6, 109. 26, 84. 63, 72. Buā. P. 3, 13, 22. Pāṇ. 247, 14. ०तुल्यविलोचन Verz. d. Oxf. H. 10, b, N. 6. ०कूपतडागोत्सर्गविधि 38, a, 5. ०कूपतडागजलेदिश Verz. d. B. H. No. 903. am Ende eines adj. comp. वापीक Kathās. 29, 58. — 2) Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich alle Planeten in den Epanaphoras und Apoklimata stehen, Vān. Bh. 12, 5. 14. — Vgl. मतङ्गं, लीलां, स्वर्वापी.

वापीक adj. Teiche meidend; m. Bez. des Vogels Kātaka Tārk. 2, 8, 17. — Vgl. वप्पीक.

वापुर्ष (von वप्सु) adj. etwa wundersam RV. 5, 75, 4.

1. वाप्य (von वप्) 1) adj. P. 3, 1, 126. Vop. 26, 12. hinzustreuen (von 2. वप् Kauç. 16. — 2) m. Vater H. c. 116; vgl. वप्तर, वप्त्र.

2. वाप्य (von वापी) adj. aus Teichen kommend: Wasser Suç. 1, 173, 12. Fisch 207, 2.

3. वाप्य n. v. l. für व्याप्य = कुष्ठ die Erklärer zu AK. 2, 4, 4, 14. nach ÇKDa. liest der Text वाप्य.

वाभट m. N. pr. eines Lexicographen Mh. Anh. 4. vielleicht fehlerhaft für वाभट.

वाभि s. उर्णं.

वाम् enklitischer acc., dat. und gen. du. des Pronomens der 2ten Person VS. Pañr. 2, 5. P. 8, 1, 20. 24. fgg. Das betonte वाम् scheint für वामाम् wir beide zu stehen: एकिं वां विमुचो नपादधृणो सं संचावहे RV. 6, 55, 1. nach Śā. acc. von वा = स्तोत्र.

1. वाम (von 1. वन्, wie धूम von 1. धन् 1) adj. (f. ई, in der späteren Sprache श्री) a) werth, lieb; gefällig, gut, schön; = वननीय Nir. 4, 26. 6, 31. 11, 46. = वल्गु, चारु AK. 3, 4, 38, 146. H. 1444. an. 2, 386. fg. Mh. m. 29. fg. Hālīs. 4, 4. इष: RV. 3, 53, 1. वसु 6, 19, 5. 8, 1, 31. गृहपति 6, 53, 2. व्रतिथि 10, 122, 1. प्रणीति 69, 1. 1, 164, 1. 7. 6, 48, 20. TS. 1, 5, 2, 1. 2, 8. TBa. 1, 1, 8, 3. Kāṇ. 25, 2. 6. यं वै गामस्यं यं पुरुषं प्रशंसति वाम इति तं प्रशंसति Pāṇ. Br. 12, 3, 79. निषध्य भुक्नुवी वामाम् Hariv. 7066. ० eine Schönbraut Spr. 346. Sām. D. 34, 7. प्रथितवामलोचना Çā. 23.

वामनयना adj. Spr. 3194. वामाती 2979. Kathās. 26, 383. H. 807. ०नेत्रा Hālīs. 2, 326. सूक्त Çāṇk. Çā. 7, 6, 10. Buā. P. 3, 25, 26. ०स्वभावा schön, edel 1, 7, 12. ०भाषिणी schön redend R. 3, 23, 17. — b) sugethan, strebend nach, veressen auf: वल्लः Uśval. zu Ṛg. 1, 139. प्रायो वारितवामा किं प्रवृत्तिर्मनसो नृणाम् nach Verbotenem lüsteren Kathās. 26, 78. वारितवामेन कामेन Rāśa-Tar. 3, 417. im Prākṛit: पडिसिद्धवामा खु एसा जादी Çā. 88, 15, v. l. — 2) m. a) die weibliche Brust H. an. Mh. — b) Bein. Çiva's H. an. Mh. Buā. P. 4, 3, 8. bei den Çaiva Bez. einer der fünf Formen ihres Gottes, = वामदेवगुक् Sarvadārganas. 83, 17. Buā. P. 1, Einl. LXV. N. pr. eines Rudra Buā. P. 6, 6, 17. Könnte auch zu 2. वाम gehören. — c) Bez. des Liebesgottes H. an. Mh. — d) N. pr. eines Sohnes des Rāka MBh. 13, 7671. राम ed. Bomb. — e) N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa von der Bhadrā Buā. P. 10, 61, 17. eines Fürsten, eines Sohnes des Dharma, Verz. d. Cambr. H. 7, 6. eines Sohnes des Bhaṭṭanārāja Kauric. 8, 8. — 3) f. श्री a) eine Schöne, ein schönes Weib, Weib überh. (vgl. वनिता) AK. 2, 6, 2, 2. H. 304. H. an. Mh. Pāṇ. 1, 14, 78. Śā. D. 55, 2. — b) eine Form der Durgā Devi-P. 45 und Kālī-P. 11 im ÇKDa. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 13. nach Çandārtak. bei Wilson auch Lakshmi und Sarasvatī. — c) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2630. — d) N. pr. der Mutter Pārçva's, des 23ten Arhant's der gegenwärtigen Avastarpiṇī, H. 41. — e) f. ई Stute AK. 2, 8, 2, 14. H. 1233. Hālīs. 2, 285. H. an. Mh. Eselin, Kameelstute (करमी) und das Weibchen eines Schakals H. an. Mh. Zu belogen nur in der Verbindung उष्ट्रं im pl. oder im comp. MBh. 2, 1745. 1824. 8, 5700. Ragh. 3, 32. Nilak. zu MBh. 2, 1824: उष्ट्राः वाम्यः गर्दभाश्च संकरजाः, der Schol. zu Ragh. 3, 32 erklärt das Wort durch Kameele und Stuten; eher als Kameelstute zu fassen; vgl. P. 6, 2, 40, wo beim Schol. wohl उष्ट्रवामी st. उष्ट्रवामि: zu lesen ist. — 5) n. a) Werther, Liebes: Gut (= धन Mh.) RV. 1, 33, 3. विश्वामा वै ध्रुववत् 40, 6. 48, 1. स नो नेश्वरं सुवितं वस्यो वृद्धे 141, 12. 4, 5, 13. 7, 71, 2. 78, 7. 8, 72, 4. 5. विश्वो वामानि धीमहि 92, 5. 10, 20, 8. 40, 10. 76, 8. रातिं वामस्य 140, 5. AV. 4, 25, 6. गृहाः पूर्णा वामेन तिष्ठतः 7, 60, 12. 14, 2, 9. वा वै देवास इमे वामम् VS. 4, 5, 8, 5. देवानाम् TS. 5, 3, 8, 1. Ait. Br. 5, 6. Çā. Br. 1, 9, 4, 22. Açv. Çā. 1, 9, 5. एतं किं सर्वाणि वामान्यभिसंपत्ति Kuānd. Up. 4, 15, 2, 3. — b) eine best. Gemüsepflanze, Chenopodium; = वास्तूक Gaṭādh. im ÇKDa. masc. Wilson nach ders. Aut. — 6) वाम्या adv. gefällig, schön RV. 8, 9, 7. — Vgl. व्रति, यज्ञ.

2. वाम Ṛg. 1, 139. 1) adj. (f. श्री) a) links AK. 2, 6, 3, 36. 3, 2, 34. H. 1466. an. 2, 336. Mh. m. 29. fg. Hālīs. 4, 71. Çā. Br. 14, 6, 41, 3. Çāṇk. Gṛh. 2, 10. Gobh. 2, 9, 18. 4, 1, 2, 3. Suç. 1, 27, 5. 244, 2. MBh. 1, 7723. R. 2, 42, 4. 92, 22. Mh. 76. 94. Çā. 133. Mālav. 53. Spr. 2780. Rāśa-Tar. 1, 2. Dhāt. 94, 9. Vet. in Lā. (III) 10, 4. Verz. d. Oxf. H. 103, a, 25. 29. Weber, Rām. Up. 292. चरणेनापि वामेन न स्पृशेयं कदा च न । राघवं किं पुनर्निचिं कामयेयम् R. 5, 26, 27. fg. वामं प्राप्स्यन्तिकं नयनं वरगङ्गा: (Glück verhessend) 28, 18. Mālatī. 5, 2. बाहुर्वामः परिवेषते स्म (beim Weibe Glück verhessend) R. 5, 28, 14. वामः सस्कन्धस्यास्फुरद्भुजः (beim Manne Unglück verhessend) Kathās. 49, 130. वामघ्रायं नदति मधुरं वा-

तकः zur Linken stehend Mnon. 9. वाकिरि स्थितिवत्काकिः (Unglück verheissend) KATHA. 49, 180. an der linken Seite befindlich VARA. Bm. S. 5, 88. 36, 4. किरिदिन् 58, 57. अग्निर्वामार्चिः ein Feuer, dessen Flamme nach links geht, (Unglück verheissend) MBH. 6, 108. या वामादतिष्ठा पयो von links nach rechts (Unglück verheissend) KATHA. 49, 180. वामस्थ zur Linken stehend 39, 139. वामेन zur Linken Spr. 3890. RĪĀ-TAN. 8, 97. वामे zur Linken so v. a. im Westen. WERN, RĪMAT. UP. 300. — b) schlief, verkehrt ÇABDĪRTHAK. bei WILSON. वामं (वक्रं यथा भवति तथा Comm.) चतुर्धामभिविद्य seitwärts BHĪ. P. 4, 2, 8. in entgegengesetzter Richtung —, anders verfahren ÇĀK. 93. widerstrebend, widerspännig, widerwärtig; = प्रतीय, प्रतिकूल AK. 3, 4, 88, 146. H. 1465. H. an. MND. HALĀ. 5, 22. BHATT. 6, 17. रतो वामा so v. a. spröde SĪH. D. 99, 40, 18. विधि ein widerwärtiges Geschick Spr. 740. 781, v. l. 3786. KATHA. 73, 168. शिवा वामैकशसिनी Widerwärtiges, Unheil 124, 108. अक्रो वामैकवृत्तिलं किमप्येतत्प्रजापतेः 21, 48. उदासितं Glt. 11, 9. hart, grausam: काम Spr. 936 (11). 2834. MĀK. P. 16, 28. कामस्य वामा गतिः Glt. 12, 11. verkehrt so v. a. schlecht, böse: वामशीला हि नृत्तवः KIR. 11, 24. = दुष्ट UśĒVAL. — 2) m. Schlange ÇABDĪRTHAK. bei WILSON. ein lebendes Wesen WILSON angeblich nach ÇĀTĪDH. — 3) n. = वामाचार Verz. d. Oxf. H. 91, a, 18.

3. वामं (von वम्) m. = वमं gaṇa श्रलादि zu P. 3, 1, 140. VĀRTI. zu P. 7, 3, 34. VOP. 26, 170.

वामक 1) adj. (f. वामिका) = 2. वाम. a) link VARA. Bm. S. 51, 26. MĀLATIM. 5, 5. KUSUM. 65, 10. — b) widerwärtig, hart, grausam: वद्वस्तु चण्डिकादेव्या वामिका मूर्त्यः स्मृताः। लक्ष्म्यास्तु वामिका मूर्तिरुक्ता दक्ष-नीरवी || KĀLIKĀ-P. 11 im ÇKDn. — 2) m. Bez. einer best. Mischlings-
haste MBH. 13, 2622. — 3) m. N. pr. eines Kākavartin VJUTP. 92. — 4) wohl n. Bez. einer best. Gesticulation VIKRAM. 59, 20.

वामकतापण m. patron. ÇAT. Ba. 7, 1, 9, 11. 10, 4, 2, 11. oxyt. 6, 5, 9.

वामकेशरत्न n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 98, b, 11. fg. 108, b, 2. 109, a, 3. 32.

वामचूड m. pl. N. pr. eines Volkes HARIV. 12838 nach der Lesart der neueren Ausg. वामचूल die ältere.

वामचूल n. u. वामचूड.

वामजुष्ट n. = वामकेशरत्न Verz. d. Oxf. H. 109, a, 3. 32.

वामतत्त्व n. Titel eines Tantra WILSON, Sel. Works I, 249.

वामतम् (von 2. वाम) adv. von links, links MBH. 7, 3539. SUGA. 1, 107, 11. MĀKĀ. 14, 6. VARA. Bm. S. 52; 9. 54, 70. 86, 37. 88, 28. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 9. 156, a, 28. कर् 24, a, N. 2. MBH. 12, 12118.

वामता (von 2. वाम) f. 1) Ungunst: विधात्र्यः (pl.) RĪĀ-TAN. 4, 118. — 2) Sprödigkeit Spr. 1230. 1761.

वामत्वं n. = वामता 1): विधातुः MĀLATIM. 146, 10.

वामदत्त (1. वाम Çiva + दत्त) 1) m. N. pr. eines Mannes KATHA. 68, 34. fgg. — 2) f. ÇĀ N. pr. eines Frauenzimmers KATHA. 112, 169.

1. वामदेव m. 1) N. pr. eines Rshi, eines Sohnes des Gotama (RV. 4, 4, 11. 32, 9, 12), Verfassers des 4ten Maṇḍala. RV. 4, 16, 18. AV. 18, 3, 15. ĀIT. Br. 4, 30. 6, 18. ÇAT. Ba. 14, 4, 8, 22. PĀNĀV. Br. 13, 9, 27. ĀCV. GṀH. 3, 4, 2. Ind. St. 3, 460. 478. fg. ĀIT. UP. 4, 5. KAP. 1, 158. 4,

20. BĪDAR. 1, 1, 80. M. 10, 106. MBH. 2, 298. 3, 13180. fgg. 12, 3464. fgg. Verz. d. B. H. No. 646. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 7. 53, a, 8. 310, a, 26. Verz. d. Cambr. H. 22, 8. KATHA. 109, 5. fgg. PĀNĀV. 1, 10, 64. Minister Da-
parātha's MBH. 3, 15981. R. 1, 7, 1. 11, 6. 68, 13. 2, 67, 2. R. GONN. 1, 11, 9. 19, 9. 2, 2, 8. WERN, RĪMAT. UP. 302. 306. वामदेवस्य स्तोत्रम् ÇĀK. ÇA. 10, 13, 10. pl. sein Geschlecht ĀCV. ÇA. 12, 10. Verz. d. B. H. 60, 82. Verz. d. Oxf. H. 19, a, 19. — 2) N. pr. eines Fürsten MBH. 2, 1020. HARIV. 5021. 5502. — 3) eine Form Çiva's. AK. 1, 1, 2, 28. H. 195. HALĀ. 1, 12. HARIV. 14842. BHĪ. P. 2, 6; 36. 3, 12, 12. VP. 51, N. 3. Verz. d. Oxf. H. 44, b, 14. 74, b, 17. 75, a, 1 v. u. WILSON, Sel. Works II, 215. — 4) Bez. eines best. Krankheitsgenius HARIV. 9557. — 5) N. pr. eines neueren Autors Verz. d. Oxf. H. 135, a, No. 254. GILB. Bibl. 504. — 6) N. pr. eines Berges im Dvīpa Çālmala BHĪ. P. 5, 20, 10. — 7) Bez. des 5ten Tages (Kalpa) im Monat Brahman's; s. u. कल्प 2) d).

2. वामदेव adj. (f. ई) zu Vāmadeva in Beziehung stehend, von ihm verfasst, über ihn handelnd: सावित्री Ind. St. 10, 122. पर्वन् MBH. 1, 332.

वामदेवगुह्य m. bei den Çaiva Bez. einer der fünf Formen ihres Gottes SARVADARÇANAS. 83, 10.

वामदेव्य 1) adj. von Vāmadeva herkommend ÇAT. Ba. 13, 2, 2, 14. — 2) m. patron. von वामदेव ĀCV. ÇA. 12, 10. PRAVARĀDH. in Verz. d. B. H. 56, 21. — 3) u. N. verschiedener Sāman (nach P. 4, 2, 9 oxyt. oder perisp.) AV. 4, 34, 1. 8, 10, 13; 15, 2, 2. 4, 2. VS. 12, 4. TS. 2, 6, 3, 2. TBa. 1, 1, 8, 2. 2, 1, 8, 7. ĀIT. Br. 3, 46. PĀNĀV. Br. 7, 8, 1. 9, 1, 31. ĀCV. GṀH. 2, 6, 2. LĀT. 2, 10, 1. GONN. 1, 9, 27. 2, 4, 4. KĀND. UP. 2, 13, 1. 2. Ind. St. 3, 234, b. मका ebend. इक्षवत् 209, b. द्विकारम् 220, b. पञ्चनिधनम् 222, a. वृत् 226, a. विराट् 236, b.

वामदेव्यविद्या f. Titel einer Schrift COLBRN. Misc. Ess. I, 826.

वामन् gaṇa वामन् zu P. 5, 2, 100. wohl nur ein zur Erklärung von वामन gebildetes Wort.

वामन 1) adj. a) oxyt. gaṇa वामादि zu P. 5, 2, 100. f. या gaṇa प्रि-
यादि zu P. 6, 3, 34. VOP. 6, 18. klein gewachsen, zwerghaft; m. Zwerg AK. 2, 6, 2, 46. 3, 2, 19. TRIK. 3, 3, 259. fg. H. 454. 1429. an. 3, 412. fg. MED. n. 127. HALĀ. 2, 456. कृस्व, वामन VS. 16, 30. 24, 1. 7. वामनो वृकी दन्तिषा। यहकी। तेनोम्येयः। यदामनः। तेन वैश्वः TBa. 1, 6, 2, 6. TS. 1, 8, 2, 1. 2, 1, 8, 1. ĀCV. ÇA. 12, 7, 11. वामनो ह विजुरास ÇAT. Ba. 1, 2, 5, 5. Spr. 4870. BHĪ. P. 5, 24, 18. 6, 8, 11. 18, 7. 8, 13, 6. 18, 24. कुब्ज-
वामना पञ्चमाना कृस्वाश्च SHAPV. Br. 4, 8. KATHOP. 5, 3. MBH. 2, 403. 3, 13736. 15842. 15856. 8, 906. 13, 2221. HARIV. 8394 (अ०). 12218. R. 2, 91, 48. 5, 10, 19. 17, 28. SUGA. 1, 89, 11. 322, 13. KĀM. NITIS. 7, 41. 12, 42. RAGH. 1, 3. 10, 61. SĪH. D. 81. वितपदुमाः VARA. Bm. S. 54, 49. वामना-
र्चिरिव दीपभाजनम् klein RAGH. 19, 51. दिनानि kurz NAIMS. 22, 57. वा-
मनी (गो) bei COLBRN. und LOIS. zu AK. 2, 9, 68 ist wohl eine falsche Form. — b) (vom vorhergehenden) einem Zwerge eigen u. a. w.: वपुस्, रूप der Körper —, die Gestalt eines Zwerges MBH. 3, 8759. 12, 15673. 13, 6016. HARIV. 2279. 4159. 4166. R. 1, 31, 17 (32, 12 GONN.). BHĪ. P. 8, 20, 21. प्रादुर्भाव die Erscheinung (Vishnu's auf Erden) in der Gestalt eines Zwerges MBH. 3, 15847. HARIV. 2304. वामन n. so v. a. वामनं व-
पुम् BHĪ. P. 2, 7, 17. वामन in Verbindung mit पुराण (उपपुराण) oder

n. mit Ergänzung dieses Wortes *das vom Zwerge (Viṣṇu) handelnde* Purāṇa 12, 7, 24. MĀK. P. 8, 659, Ç. 1. 4. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 3. s. 59, a, 40. 63, a, 1 v. u. 79, b, 36. MADRUS. in Ind. St. 1, 18, 9; vgl. वामनपुराण. — c) vom Weltelephanten Vāmana abstammend: द्विप R. Gonn. 1, 6, 26. — 2) m. a) Bein. Viṣṇu's, der als Zwerg vom Daitja Bali sich so viel Land erbat, als er mit drei Schritten ausmessen würde, und darauf die drei Welten durchschritt, TRIK. 1, 1, 29. 3, 3, 259. H. an. MUD. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 12. MBH. 3, 6073. 12, 7543. 13, 5379. HARIV. 2279. R. 1, 31, 3 (32, 2 Gonn.). वामनाश्रम RAGH. 11, 22. Gīt. 1, 9. BṛĪ. P. 8, 23, 21. WEBER, KASHMĪ. 294. PĀNĪ. 1, 5, 19. °प्रातुर्भव BṛĪ. P. 8, 19 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 83, a, 35. वामनावतार 14, a, 10. 129, a, No. 232. वामनोत्पत्ति 78, b, 17. als N. Viṣṇu's zugleich Bez. eines best. Monats VARĪ. BṛĪ. S. 103, 14. übertragen auf Çiva MBH. 14, 193. — b) Bez. eines unter einer best. Constellation geborenen Menschen VARĪ. BṛĪ. S. 69, 32. — c) Bez. einer Ziege (Bocke) mit best. Merkmalen VARĪ. BṛĪ. S. 65, 9. — d) *Alangium hexapetalum* MUD. — e) = काण्ड H. an. — f) N. pr. des Weltelephanten des Südens (nach Andern des Westens) AK. 1, 1, 2, 5. TRIK. 3, 3, 259. H. 170 (vgl. Comm.). H. an. MUD. HĪ. 147. HALĪ. 1, 104. MBH. 5, 3561. 6, 475. 2866. R. 1, 6, 23. 7, 31, 36. BṛĪ. P. 5, 20, 39. वामनेमी TRIK. 3, 3, 202. — g) N. pr. eines Schlangendämons H. 1311, Schol. MBH. 1, 1551. 5, 3626. HARIV. 230. — h) N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBH. 5, 3595. — i) N. pr. eines Dānava HARIV. 197. — k) N. pr. eines der 18 Diener des Sonnengottes Vjāḍi beim Schol. zu H. 103. — l) N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 54, b, 38. eines Sohnes des Hiraṇyagarbha HARIV. 14152. — m) pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 2105. घम्बष्ठ ed. Bomb. — n) N. pr. verschiedener Männer RĪĀ-TAN. 4, 496. 6, 155. 7, 569. 594. 730. 1045. einer Autorität in der Mīmāṃsā HALL 166. Verfassers der Kāvyaśāstrakāvṛtti Verz. d. Oxf. H. 206, b, No. 487. 210, a, No. 493. 211, b, No. 499. 212, a, No. 500. SĪN. D. 6, 13. der Kāvyaśāstrakāvṛtti Verz. d. Oxf. H. 113, b, 7. 126, a, 20. 161, b, 9. 162, b, 24. 176, a, 2. MUD. ANH. 8. UśĀVAL. zu UNĀ. 1, 52. KULL. zu M. 2, 125. N. pr. eines Astronomen Ind. St. 2, 251. 262. 274. eines buddhistischen Lehrers TĪAN. 4, 78. — o) N. pr. eines Berges MBH. 6, 459. 462. — 3) f. छा N. pr. einer Apsaras R. ed. Bomb. 2, 91, 45 (100, 46 Gonn. रामणा ed. SCHL.). BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 19. — 4) f. वामनी a disease of the vagina bei WILSON fehlerhaft für वामिनो. — 5) n. N. pr. eines nach Viṣṇu, dem Zwerge, benannten Wallfahrtsortes MBH. 3, 8108.

वामनक 1) adj. = वामन 1) a) HARIV. 8394. VARĪ. BṛĪ. S. 67, 9. BṛĪ. 4, 19. BṛĪ. P. 4, 5, 12. — 2) m. a) = वामन 2) b) VARĪ. BṛĪ. S. 69, 31. — b) = वामन 2) o) MBH. 6, 459. — 3) f. वामनिका N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2641. — 4) n. a) die Gestalt eines Zwerges: वामनके कृत्वा BṛĪ. P. 1, 3, 19. — b) = वामन 5) MBH. 3, 6073.

वा-काशिका f. = काशिकावृत्ति COLBR. Misc. Ess. II, 249.

वामनज्ञयादित्य m. = वामन = ज्ञयादित्य N. pr. des Verfassers der Kāvyaśāstrakāvṛtti COLBR. Misc. Ess. II, 40.

वामनत्व (von वामन) n. Zwerghaftigkeit ÇĀN. SĀM. 1, 7, 70. °व गम् die Gestalt eines Zwerges annehmen R. 1, 31, 8. कथं भगवता — वामनत्वं

धृतं पूर्वम् Verz. d. Oxf. H. 45, b, 5.

वामनद्वाशी Bez. des 12ten Tages in der letzten Hälfte des Kārtika, eines Festtages zu Ehren Viṣṇu's als Zwerges: °व्रत Verz. d. Oxf. H. 88, a, 25. fg.

वामनपुराण n. das von Viṣṇu als Zwerge handelnde Purāṇa VP. Einl. XLVII. Verz. d. Oxf. H. 45, b, 1. 84, b, 8. 182, b, 16. 270, b, 40. 279, a, 46.

वामनवृत्ति f. = काशिकावृत्ति Verz. d. Oxf. H. 161, a, 13. °टीका 207, b, No. 488.

वामनव्रत n. Bez. einer best. Begehung, = वामनद्वाशीव्रत (s. u. वामनद्वाशी) ÇKDā.

वामनमूक n. Bez. einer best. Hymne Verz. d. Oxf. H. 398, a, No. 144. 405, b, No. 11.

वामनस्वामिन् m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 124, b, 35.

वामनाचार्य m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 197, a, No. 460. 379, b, No. 394. 386, b, No. 309. Verz. d. B. H. No. 819.

वामनी (1. वाम + 2. नी) adj. Güter bringend, Beiw. des Puruṣa im Auge KĀND. Up. 4, 15, 3.

वामनीकर (वामन + 1. कर) zum Zwerge machen: °कृत (विष्णु) Spr. 1053. flach drücken: गाढालिङ्गवामनीकृतकुच 830.

वामनीति m. Führer zum Guten oder des Guten: भवा मुनीतिरूत वामनीति: RV. 6, 47, 7.

वामनीय (von वम्) adj. 1) mit Brechmitteln zu behandeln ÇĀN. SĀM. 3, 3, 3. — 2) Erbrechen bewirkend Suç. 2, 60, 17. घूम 233, 4, 11. WIS. 150.

वामनेत्र 1) adj. (f. छा) schönäugig HALĪ. 2, 326. — 2) n. Bez. des Lantes ई ÇKDā. nach dem TANTRASĀRA.

वामनेन्द्रस्वामिन् m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 164, a, No. 360. fg.

वामभोज् adj. Liebes genießend, des Guten theilhaft RV. 3, 55, 22. 6, 71, 6.

वामभृत् f. N. einer Ishāka (Gutes bringend) TS. 5, 5, 3, 3. KĪT. 20, 6. ÇAT. Bā. 7, 4, 2, 35.

वाममार्ग m. = 1. वामाचार Verz. d. Oxf. H. 249, b, 26.

वाममोर्ष adj. Werthes stehend TS. 6, 2, 3, 5.

वामरथ m. N. pr. eines Mannes gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. pl. seine Nachkommen VĀRT.

वामरथ्य m. patron. von वामरथ gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. ein Zweig der Ātreja KĪT. Çā. 10, 2, 21. PRAVĀRĪ. in Verz. d. B. H. 59, 6, 61, 12.

वामरिन् H. c. 178 fehlerhaft für चामरिन्.

वामलूर m. Ameisenhaufe AK. 2, 1, 15. H. 971. HALĪ. 3, 22. मुनयः प्र-वृत्तवामलूराङ्गा: KĀCĪ. 22, 19 nach AUFR. 27.

वामलोचन 1) adj. schönäugig, f. छा AK. 2, 6, 4, 3. Spr. 1520. MBH. 3, 2690. RAGH. 19, 13. MĀLAV. 35. BṛĪ. P. 6, 14, 13. — 2) f. छा N. pr. einer Tochter des Viraketu DAÇAN. 24, 5, 6.

वामशिव m. N. pr. eines Mannes KĀTĪ. 97, 23.

वामानि n. Bez. des Lantes ई ÇKDā. — Vgl. वामनेत्र.

वामागम m. = 1. वामाचार WILSON, Sel. Works 1, 251.

1. वामाचार m. das Ritual der Çākta von der linken Hand Verz. d. Oxf. H. 250, a, 2, 4.

2. वामाचार adj. sich verkehrt benehmend, ein falsches Verfahren be-

folgend Suçr. 1, 108, 18. PAÑĀK. 2, 6, 8.

वामाचारिन् adj. das Ritual der Çakta von der linken Hand befolgend Wilson, Sol. Works I, 250. 252. 254. fgg.

वामाचारिन् m. *Careya arborea* Romb. oder *Salvadora persica* Lin. (s. पीलु) ÇABDAK. im ÇKDr.

1. वामिन् (von वम्) adj. ausbrechend, ausspeisend: सोम° TS. 2, 3, 2, 6. ÇAT. Br. 12, 7, 2, 2, 10. KĀTJ. Çr. 19, 1, 2, 10. वामिनी योनिः den empfangenen Samen wieder ausschüttend Suçr. 2, 396, 12. 397, 1.

2. वामिन् (von 2. वाम) adj. = वामाचारिन् Wilson, Sol. Works I, 254. fgg. वामिल adj. = वाम und दाम्भिक H. an. 3, 683. MED. I. 130.

वामीयभाष्य n. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 470.

वामेतर (2. वाम + इतर) adj. recht (Gegens. link) Ragh. 2, 31. 6, 68.

वामोरु adj. schöne Schenkel habend, f. वामोर्द्व P. 4, 1, 70. Vop. 4, 30. MBh. 1, 1908. 2, 2988 (वामोरु: ed. Calc. °त्र: ed. Bomb.). R. 2, 96, 23 (108, 22 Gonn.). Ragh. 8, 56. MĀLAV. 53. Çr. 8, 24. Bhāg. P. 6, 18, 31. 8, 9, 8. compar. f. वामोद्वतरा und वामोद्वतरा Vop. 7, 49.

वाम्री f. N. pr. eines Frauenzimmers; vgl. वाम्रिय.

वाम्रिय m. metron. von वाम्री PAÑĀK. Br. 14, 9, 38.

1. वाम्य (von वम्) adj. = वामनीय 1) ÇĀRṆG. Sāñh. 3, 3, 3.
2. वाम्य adj. dem Vāma d. i. Vāmadeva gehörig: अश्व MBh. 3, 13180. fgg.
3. वाम्य (von 2. वाम) n. Verkehrtheit oder Widerspänstigkeit Sāñh. D. 551.
वाम (von वम्) 1) m. patron.: वामस्य वैखानसस्य साम Ind. St. 3, 234, b. — 2) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 234, b. 235, a. PAÑĀK. Br. 13, 3, 18. LĀTJ. 3, 4, 15. 6, 10, 8.

1. वाय (von 3. वा) am Ende eines comp. nom. ag. (P. 3, 3, 2) und act. s. तत्तु°, तत्त्व°, तुम्°, वासो°. तिरश्चीन° m. Querband Ait. Br. 18, 12, 17.

2. वाय angebl. patron. von वि Vogel Nir. 6, 28.

3. वाय = वी in पद्°.

1. वायक (von 3. वा) nom. ag. Weber, Näher P. 3, 1, 115, Vārtt., Schol. सूच्या सूत्रं यथा वस्त्रे संसारयति वायकः Spr. 5286. KATHĀS. 52, 110. Bhāg. P. 5, 26, 36. 10, 41, 40. — Vgl. u. पट्टिकावायक.

2. वायक m. Menge ÇABDAK. im ÇKDr.

वायर्त (von वयत्) m. patron. des Pāçadjumna RV. 7, 33, 2.

वायदण्ड m. Webstuhl AK. 2, 10, 28 (nach ÇKDr. eine von BHARATA erwähnte v. l. für वायदण्ड, wie der Text lesen soll). — Vgl. तत्तु°.

वायन n. eine Art Backwerk Trik. 2, 9, 14. वायनक n. dass. HĀL. 152 nach der Lesart des Schol. zu HĀL. 334. वायन eine Art Ränderwerk Vajrp. 143.

वायनिन् m. patron., pl. Sāñsk. K. 184, a, 2.

वायस्नु (प्रतिकृतौ संज्ञायाम्) gaṇa देवपथादि zu P. 5, 3, 100.

वायव (von 1. वायु) adj. 1) (f. ई) zum Winde —, zur Luft —, zum Gotte des Windes in Beziehung stehend, dem Winde gehörig —, geweiht, entsprungen u. s. w.: श्वेतवायवात्तरिताः सर्पाः Plā. Gṛh. 2, 14. मातरः स्कन्दस्य MBh. 9, 2655. — 2) nordwestlich, f. mit oder ohne दिष्म् Nord-west GAṬĀDH. im ÇKDr. ĀÇV. Gṛh. 4, 9, 3. Schol. zu KĀTJ. Çr. 412, 9. Verz. d. Oxf. H. 76, b, 10. WHITNEY zu ŚRĪJAS. 8, 19. — वायवीसंक्षिता viel- leicht nur fehlerhaft für वायवीयसंक्षिता Verz. d. Oxf. H. 84, b, 4. s. — Vgl. ऐन्द्र°.

वायवीय adj. = वायव 1): परमाणवः JĀG. 3, 104. MADHUS. in Ind. St. 1, 23, 14. Suçr. 1, 151, 15. पुराण Verz. d. B. H. 127, N. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 3. 65, a, 32. स्कन्दपुराण 84, b, 34. °संक्षिता 270, b, 41. Verz. d. B. H. No. 648.

वायव्य 1) adj. P. 4, 2, 81. a) = वायव 1): पशूत्तोज्ञेयं वायव्यानां रण्या- न्याम्याश्च ये RV. 10, 90, 8. पात्र (auch n. ohne diesen Beisatz) Bez. ge- wisser wie ein Mörtel geformter Soma-Gefässe (Comm. zu TS. I, 477, 13) AV. 9, 6, 17. VS. 18, 21. 19, 27. 85. TS. 3, 1, 2, 3. 6, 3, 2, 8. स्था- लोभिर्न्येयं प्रह्ना गृह्यते वायव्यैरन्ये 8, 22, 3. KĀTJ. 27, 7, 9. ÇAT. Br. 3, 0, 2, 10. MBh. 13, 5266. वायव्यं श्वेतमालभते TS. 2, 1, 2, 1. 3, 1, 2, 1. पयस् ÇAT. Br. 2, 6, 2, 6. सूच 4, 4, 1, 15. Ait. Br. 5, 26. KĀTJ. Çr. 4, 3, 7. 23, 4, 15. बलि Gonn. 1, 4, 10. ĀÇV. Gṛh. 4, 9, 6. पशु JĀG. 3, 287. गुण MBh. 12, 6855. स्पर्श 14, 1201. Suçr. 1, 151, 4. 313, 3. VARĀH. Bṛh. S. 32, 8. भूकम्प 10. 27. 80, 10. 46, 64 (in der Luft seiend). अस्त्र MBh. 1, 5865. 3, 11964. 4, 1876. 5, 7173. R. 1, 29, 11. 56, 10. 5, 58, 6. VIKR. 18. UTTAR. 105, 13 (143, 5). KATHĀS. 14, 29. पुराण Verz. d. Oxf. H. 70, b, 36. — b) = वायव 2): घनरिपु VARĀH. Bṛh. S. 27, 6. दिष् 2, S. 7. Z. 14. 60, 8. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 14. Nordwest: वायव्यपश्चिमात्तरे VARĀH. Bṛh. S. 86, 31. नैर्ऋतवायव्यस्थौ 8, 86. वायव्ये 87, 12. 93, 4. MĀK. P. 58, 78. WEBER, RĀMAT. UP. 308. वायव्यात् VARĀH. Bṛh. S. 87, 13. वायव्योत्तैरन्यैः 24, 24. वायव्या f. dass. 28. MĀK. P. 34, 101. H. 169, Schol. — 2) n. das unter dem Gotte des Windes stehende Nakshatra Svāti VARĀH. Bṛh. S. 7, 9. 107, 1.

1. वायसै (von 1. वयस्) UṆĀDIS. 3, 120. gaṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38. 1) m. a) Vogel, insbes. ein grösserer RV. 1, 161, 52. अथ वा वायसो देषा द्यमानो ध्रुवधुत् ved. Cit. in Nir. 4, 17. Einschlebung nach RV. 5, 31. — b) Krähe AK. 2, 3, 20. H. 1322. an. 3, 755. MED. s. 37. HĀLĀ. 2, 90. शचाण्डालभूतपतितवायसेभ्यो ऽहं भूमौ निक्षिपेत् ĀÇV. Gṛh. 4, 9, 8. M. 3, 92. Suçr. 1, 116, 20. KAUC. 93. ŚUAPY. Br. 6, 8. RV. PĀT. 13, 20. MBh. 3, 15746. 10, 35. 40. शंसति मम वायसाः । अनागतमतीतिं च यच्च संप्रति वर्तते 12, 3062. R. 2, 96, 54. यदत्तरं वायसवेनतेययोः 3, 53, 58. किं न भर्तति वा- यसाः Spr. 615. Suçr. 1, 202, 15. VARĀH. Bṛh. S. 93, 17. °रुत in der Un- terschr. ebond. KATHĀS. 18, 147. 114, 130. °पङ्कयः Verz. d. Oxf. H. 51, a, 34. Bhāg. P. 5, 26, 18. PAÑĀK. 140, 16. fg. Hit. 9, 6. 17, 7. 13. 25, 16. — c) ein Fürst der Vajas gaṇa पश्चादि zu P. 5, 3, 117. — d) Agallo- chum. — e) Terpentin H. an. MED. — 2) f. ई a) Krähenweibchen H. an. परभूत इव नीडे रक्षितो वायसीभिः MĀKĀH. 108, 2. PAÑĀK. 53, 1. Hit. 67, 8. 13. — b) Bez. verschiedener Pflanzen: Solanum indicum Lin. AK. 2, 4, 2, 17. H. 1188. H. an. MED. HĀL. 180. Ficus oppositifolia H. an. MED. = काकतुण्डी, काकनामन् und मकाश्वेतित्पमती RĀG. im ÇKDr. — Suçr. 2, 67, 21. — 3) adj. (f. ई) a) aus Vögeln bestehend: श्रेष्ठः NALD. 1, 27. — b) das Wort वयस् enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61. — Vgl. तीर्थ°, नगर°, निर्वायस.

2. वायसै (von 1. वायस) 1) adj. (f. ई) zu Krähen in Beziehung stehend, sie betreffend u. s. w.: तीर्थ Bule. P. 1, 5, 10. विद्या (vgl. वायसविद्या) MBh. 12, 3062. — 2) n. Krähenschaar P. 4, 2, 37, Schol.

वायसतीर n. Krähen-Ufer, wohl N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. °तोरणीय P. 4, 2, 104, Vārtt. 9, Schol.

coronoidens Wiss 57. Suçn. 1, 340, 16. 20.

वायसविद्या f. Krähenaugurkunde, Bez. des 98ten Adhj. in Varān. Bṛh. S. 2 (S. 7, Z. 2). 107, 11. Verz. d. Cambr. H. 36. Davon adj. वायसविधिकं steh damit beschäftigt, damit vertraut D. 4, 2, 60, Vārtt. 3, Schol.

वायसादनी f. Krähenfutter, Bez. zweier Pflanzen: = काकतुपडी und मकाधोतिष्मती RIGAN. im ÇKDn.

वायसास m. der Vernichter —, der Feind der Krähen d. i. die Kule MBh. 10, 40.

वायसाराति m. dass. AK. 2, 5, 15.

वायसाका f. die nach der Krähe Benannte, Bez. zweier Pflanzen: = काकमाची und काकनामन् RIGAN. im ÇKDn.

वायसीकर (1. वायस + 1. कर) in eine Krähe verwandeln: त्रमाणेन मूर्ध्नेण मयूरो वायसीकृतः Spr. (II) 186.

वायसीभू (1. वायस + 1. भू) in eine Krähe verwandelt werden: भूत KATHIS. 114, 131.

वायसेतु (1. वायस + इतु) m. Saccharum spontaneum Lin. RIGAN. im ÇKDn.

वायसेलिका f. eine best. Arsenoipflanze ÇABDAR. im ÇKDn.

वायसेली f. dass. AK. 2, 4, 8, 9. — Vgl. काकोली.

वायस्क UGÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 188 angeblich nach gaṇa यावादि zu P. 5, 4, 29.

1. वायु (von 2. वा) UNĀDIS. 1, 1. m. 1) Wind, Luft; personif. der Gott des Windes (häufig mit Indra zusammen angerufen; s. RV. 1, 134. fg. 2, 41. 7, 90. 92) NAIGH. 5, 4. Nir. 10, 1. AK. 1, 1, 2, 57. H. 21. 4106. HALI. 1, 75. 5, 61. 70. सोमः प्रुक्ता वायवे ऽयामि RV. 7, 64, 5. इन्ने यो वायुना जयति गोमतीषु 4, 21, 4. प्र वो वायुं रथयज्ञं कृण्वन् 5, 41, 8. Indra-वृजा 4, 36, 3. fgg. 7, 90, 7. 91, 2. fgg. pl. RV. 2, 7, 3. 4, 17. प्र वायवः पात्ययणीतिम् 2, 11, 14. यो दिशं वायुरेति तां दिशं वृष्टिरन्वेति ÇAT. Bn. 2, 2, 3, 5. श्लोचति स्यान्वा देवता न वायुः 14, 4, 2, 83. यो वै वायुः स इन्द्रो य इन्द्रः स वायुः 4, 1, 2, 19. TS. 2, 1, 2, 1. 7, 1, 2, 1. 5, 2, 2. ० सम Pān. ÇABH. 2, 17. बलमाकर्षयामास यदायोर्जगतः तपे MBh. 1, 6030. यो न वायुर्मादित्यः पुरा पश्यति मे प्रियाम् 3, 2353. वायुना धूममानो हि वनं दक्षति प्रायकाः 2783. शीत Megh. 43. वायो सरति 54. चाउवेग Varān. Bṛh. S. 25, 5. पूर्व 27, 1. अग्नेय 2. दक्षिण 3. नैर्हत 4. वायव्य 6. उत्तर 7. ऐशान 8. शिव Bhāo. P. 3, 15, 38. ये वायवः सप्त MBh. 13, 1005. HARIV. 2479. 9494. आकाशात्तु विकुर्वाणात्सर्वगन्धवः प्रुचिः। बलवाञ्चायुः वायुः स वै स्पर्शगुणो मतः॥ Luft M. 1, 76. वायोर्विकुर्वाणादिरोचिषु तमेनुदम्। श्रोतिरुत्पद्यते 77. Verz. d. Oxf. H. 225, a, No. 549. यथा वायुं समाश्रित्य वर्तते सर्वज्ञतवः M. 3, 77. वायोराकर्षणम् das Einathmen von Luft AMṬAN. Up. in Ind. St. 9, 26. उत्तिप्य वायुम्, वायुर्कीतव्यः 27. तत्र आसो नाम वायस्य वायोरत्तरानयनम् प्रश्नातः पुनः कौष्ठस्य बह्विर्निसारणम् SARVADARÇANAS. 174, 13. fgg. वायुं पीत्वा MBh. 13, 860. भुजगो वायुमश्नाति PĀNĀT. 184, 11. यत्र कन्यासतपुरे वायुं मुक्ता नान्यस्य प्रवेशो ऽस्ति 44, 14. unter den fünf Elementen NĀJAS. 1, 1, 13. Verz. d. Oxf. H. 240, b, 3. SARVADARÇANAS. 106, 3. 176, 1. fgg. ० धातु 21, 6. वायुः छात् Hauch VS. Prāt. 1, 6. Īcop. 17. fünf Winde im Körper AK. 1, 1, 2, 59. SĪKENSJAK. 29. HARIV. 2479. 9494. Verz. d. Oxf. H. 225, b, No. 549. in der Medicin (wie वात u. s. w.) Suçn.

1, 23, 10. 48, 4. 80, 1. वायुनाक्रासदेहः 20 v. a. वायुरेगेणाक्रास° KATHIS. 64, 14. — गाथा वायुगीताः M. 9, 43. MBh. 1, 7682. वायुरसरीक्षादभाषत 3, 2991. वायोरस्त्रम् 12026. Suçn. 1, 19, 18. Varān. Bṛh. S. 43, 44. 46, 64 (Luftgott). 53, 63. गन्धानां चैव सर्वेषां भूतानामशरीरिणाम्। स्रद्धाकाशवतानां (काल st. आकाश die neuere Ausg.) च वायुरीशस्तदा कृतः॥ HARIV. 12493. 265. Fürst der Gandharva VP. 153, N. 1. ततः प्रभञ्जो वायुर्ब्रह्मणा चेदितः। मा शब्द इति सर्वत्र प्रचक्रामाथ तो सभाम्॥ HARIV. 2911. Wagenlenker des Feuers 2480. RACH. 3, 87. ० मतनिर्बहणं Verz. d. Oxf. H. 250, b, 89. Regent des Nakshatra Svāti WEBER, GJOT. 94. Nax. 2, 300. 373. Hüter von Nordwest H. 169. pl. die Marut KATHIS. 115, 57. MĀK. P. 123, 28. deren neunundvierzig H. c. 3. sg. N. eines der Marut R. 4, 47, 5. MĀ. 142, 12. eines Vasu HARIV. 11840. WEBER, RĪMAT. Up. 312. — वायुप्रणेत्र ÇAT. Bn. 4, 4, 2, 5. ० चिति 2, 4, 2, 12. वायोरभिकन्दः N. eines Sāman LĪTJ. 7, 3, 11. Ind. St. 3, 235, a. वायोरनस्यम्, आदित्यम्, ऐश्वर्यम्, परम्, पराणम्, भासम्, विकर्म, व्रतम्, स्पर्म्, स्वरम् und स्वर्गम् desgl. Ind. St. ebend. — 2) N. pr. eines Daitja HARIV. 2285. 14288. — 3) Bez. des 4ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — 4) mystische Bez. des Buchstabens य WEBER, RĪMAT. Up. 317. fg. — Vgl. मका°.

2. वायु (von 3. वा) adj. matt, müde: ते वायवे मनवे बाधितायावायसनुषसं सूर्येण RV. 7, 91, 1. Der Vers ist durch Missverstehen des वायवे an seine Stelle gekommen.

3. वायु (von वी) adj. 1) appetens: वायवः स्थापायवः स्थ TS. 1, 1, 2, 1. VS. 1, 1. Kälber sind angeredet: ihr seid Nüchtern, seid zwürnglich; deshalb trennt man sie von den Müttern. = गतारः Comm. zu TS. — 2) etwa (zum Genuß) einladend, appetitlich: वनस्पदे वायवो न सोमाः RV. 10, 46, 7. ये वायव (d. i. ० वः, nicht ० वे, wie Padap. anjñamit) इन्द्रमार्दनातः 7, 92, 4.

वायुक m. Hypokoristikon von वायुदत्त P. 5, 3, 83, Vārtt. 6, Schol.

वायुकेतु m. Staub HĀ. 158. — Vgl. वातकेतु.

वायुकिश adj. etwa flatternde Haare habend: Gandharva RV. 3, 38, 6.

वायुगण्ड m. Blähungen, Indigestion TARK. 2, 6, 14.

वायुगुल्म m. Strudel TRK. 1, 2, 11.

वायुगोप adj. den Wind zum Hüter habend RV. 10, 151, 4.

वायुमन्थि m. eine Verhärtung in Folge einer Störung des Windes im Körper MĀK. P. 39, 55.

वायुमस्त adj. vom Winde gepackt, in einem best. krankhaften Zustande sich befindend Varān. Bṛh. S. 87, 37 (= अनिलेन क्रीडीकृतः Comm.). DAÇAR. 92, 18.

वायुचक्र m. N. pr. eines der sieben Rāṣi, die als Väter der Marut gelten, MBh. 9, 2222.

वायुज PĀNĀT. 44, 14 fehlerhaft; die ed. Bomb. liest वैद्युज चिन्तानुवृत्त°.

वायुज्वाल m. N. pr. eines der sieben Rāṣi, die als Väter der Marut gelten, MBh. 9, 2222.

वायुज (von 1. वायु) n. der Gattungsbegriff Luft SARVADARÇANAS. 106, 8.

वायुदत्त m. N. pr. eines Mannes gaṇa यावादि zu P. 4, 1, 128. सख्यादि zu 2, 80. 5, 3, 86, Vārtt. 6, Schol. Davon मय und ० ईप्य adj. 4, 2, 104,

Vārtt. 23, Schol.

1. वायुदेवतेय adj. von वायुदेव वायुदेवस्ययादि zu P. 4, 2, 80.

2. वायुदेवतेय m. patron. von वायुदेव वायुदेवस्ययादि zu P. 4, 1, 128.

वायुदेव m. Wölfe Tām. 1, 1, 82. H. 18.

वायुदिग् f. die Weltgegend des Windgottes d. i. Northwest Vān. Bm. S. 31, 2. 87, 24.

वायुदेव adj. als Auguralausdruck von Thieren Vān. Bm. S. 86,

88. — Vgl. u. दीप्.

वायुदेव adj. Vān. zur Gottheit habend, n. das Nakshatra Svāti

Vān. Bm. S. 60, 21.

वायुदेवत adj. dass.: इन्द्रासंवत्सर Weber, Gort. 35.

वायुदेवतप adj. dass. Vān. Bm. S. 81, 8.

वायुधारा adj. in Verbindung mit दिवस Bez. gewisser Tage in der letzten Hälfte des Gāyāstra Vān. Bm. S. 22, 1.

वायुन (?) m. ein Gott H. c. 3.

वायुनिघ्न adj. = वायुमस्त Daśak. 93, 2.

वायुपथ m. 1) Windpfad, Bez. einer best. Region im Luftraum Hariv. 13379. R. 4, 60, 8. 20. Vgl. वातपथ. — 2) N. pr. eines Fürsten Kathās. 108, 164. fgg.

वायुपुत्र m. ein Sohn des Windgottes, patron. 1) Hanumant's R. 1, 3, 86. 4, 4, 11. 5, 30. Weber, Rām. Up. 361. fg. — 2) Bhima's Dha-
maśāla im ÇKDn.

वायुपुत्राय (denom. von वायुपुत्र) Hanumant darstellen: °पुत्रायितं (impers.) तथा संधाब्धिलङ्घने Rāśa-Tām. 6, 226.

वायुपुर n. N. pr. einer Stadt Wilson, Sel. Works II, 23.

वायुपुराण n. das vom Windgott geoffenbarte Purāṇa, N. eines Pu-
rāṇa VP. Einl. XXII. fg. Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103. 65, b, 16. 67, b,
No. 117. 84, No. 142. 182, b, 3 v. u. 270, b, 41. Verz. d. B. H. No. 1231.

वायुफल n. 1) Hagel. — 2) Regenbogen H. an. 4, 297. Med. I. 163.

वायुवल्ल m. N. pr. eines der 7 Ṛshi, die als Väter der Marut gel-
ten, MBu. 9, 2221. eines Kriegers auf Seiten der Götter im Kampfe
gegen die Asura Kathās. 48, 17. 20.

वायुवीज ? Sarvadarśanas. 170, 17.

वायुभक्त 1) adj. (f. वायु) nur Luft genießend, von Luft lebend MBu. 2,
296. 5, 7347. R. Gorr. 1, 45, 2. 52, 25. Buā. P. 4, 8, 75. 23, 5. — 2) m.
N. pr. eines Muni MBu. 2, 108.

वायुभक्तक adj. = वायुभक्त Spr. 2131.

वायुभक्ष्य 1) adj. dass. R. Gorr. 1, 65, 29. 3, 15, 12. — 2) m. Schlange
Rāśa. im ÇKDn.

वायुभूति m. N. pr. eines der elf Gaṇādhīpa bei den Gāina H. 31.
Wilson, Sel. Works I, 298. 300.

वायुभोजन adj. nur Luft genießend, von Luft lebend Verz. d. Oxf. H.
46, b, 1. Buā. P. 7, 4, 23.

वायुमण्डल 1) m. N. pr. eines der 7 Ṛshi, die als Väter der Marut
gelten, MBu. 9, 2221. — 2) n. Wirbelwind MBu. 12, 6586.

वायुमैत्र (von 1. वायु) adj. P. 3, 2, 9, Schol. 1) mit Wind verbunden
Kāṭ. Çā. 4, 14, 13. — 2) das Wort वायु enthaltend u. s. w. TS. 5, 2, 20,
7. 3, 8, 4. 5, 2, 2.

वायुर्मय adj. die Natur der Luft oder des Windes habend Çāṭ. Ba. 14,
7, 2, 6. MBu. 12, 6586.

वायुमरुह्यपि f. N. einer mythischen Schrift Lalit. ed. Calc. 144, 4.

वायुर adj. nach dem Comm. windig (von 1. वायु) Çāṭ. Ba. 14, 8, 2, 1.

वायुरुजा f. Wind-Erkrankung so v. a. Entzündung: नेत्राभ्यां सरुजा-
भ्यां यः प्रतिवातमुदीरते । तस्य वा' रसात्यर्थं नेत्रोर्भवति ध्रुवम् ॥ MBu.
12, 5210.

वायुरेतस् m. N. pr. eines der 7 Ṛshi, die als Väter der Marut gel-
ten, MBu. 9, 2222.

वायुरोषा f. Nacht Gāṇ. im ÇKDn. wohl fehlerhaft für वासुरा उषा
(zwei Synonyme).

वायुलोक m. die Welt des Windgottes Çāṇ. Ba. 20, 1. Kaush. Up. 1, 3.

वायुवर्त्मन् n. der Pfad des Windes so v. a. Luftraum, Atmosphäre
H. 163, Schol. Çāṇ. im ÇKDn. (angeblich m.).

वायुवाह m. Rauch (den Wind zum Vehikel habend) H. 1103.

वायुवाहन adj. den Wind zum Vehikel habend; m. Bein. Viśṇu's
H. c. 68. Çiva's Çiv.

वायुवाहिनो f. Bez. desjenigen Gefäßes, welches den Wind im Körper
führen soll, ÇKDn. nach dem Vaidjaka.

1. वायुवेग m. die rasche Bewegung des Windes: °सम R. 2, 40, 17.

2. वायुवेग 1) adj. windschnell. — 2) m. N. pr. a) eines der 7 Ṛshi, die
als Väter der Marut gelten, MBu. 9, 2221. — b) eines Fürsten MBu.
1, 2699. 5, 80. — 3) f. वा N. pr. einer Jogini Kāṇ. 4, 29.

वायुवेगपथस् f. N. pr. der Schwester Vājupatha's Kathās. 108, 153. fgg.

वायुष m. ein best. Fisch Rāśa. im ÇKDn.

वायुसंहिता f. Titel einer Schrift Hall 18. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 46.

वायुसख m. Feuer (den Wind zum Freunde habend) Hall. 1, 62.

वायुसखि m. dass. AK. 1, 1, 2, 50.

वायुसूनु m. der Sohn des Windgottes, patron. Hanumant's R. 1, 3,
31. 5, 39, 31. Weber, Rām. Up. 301. 305.

वायुस्कन्ध m. Windregion Hariv. 13894 (वातस्कन्धान् die neuere
Ausg.). Verz. d. Oxf. H. 49, a, 19. सप्तम Vān. Bm. S. 81, 24. Comm.
zu Golāṇ. 4, 1. — Vgl. वातस्कन्ध.

वायुकृन् m. N. pr. eines der 7 Ṛshi, die als Väter der Marut gel-
ten, MBu. 9, 2221.

वायोधस adj. dem Vajodhas (Indra) gehörig u. s. w. Kāṭ. Çā. 4, 5,
15. 19, 3, 3. 6, 11. 7, 19.

वायोविद्यिक (von 1. वयस् + विद्या) m. Vogelsteller Çāṭ. Ba. 13, 4, 2, 13.

वाय्य (von वय्य) m. patron. des Satjaçravas RV. 5, 79, 1. 2.

वाय्वभिभूत adj. = वायुमस्त Sarvadarśanas. 78, 10.

वाय्वास्पद n. die Region der Luft, Luftraum, Atmosphäre Dhanaś-
āla im ÇKDn.

वायु n. 1) Wasser Naig. 1, 12. Nil. 5, 12. AK. 1, 2, 2, 8. H. 1069. Ha-
l. 3, 26. उच्चा चक्रयुः पातवे वा: RV. 1, 116, 22. कन्याः वारवायती
(nach dem Comm. zu 2) 8, 80, 1. तप्त VS. 5, 11. वार्यैस् 22, 25. मामनु प्र
ते मनः पथा वारिव धावतु Wasser im Rinnsal 10, 145, 6. 2, 4, 6. इहे
येने दिव्यं घृतं वा: 10, 12, 2. 99, 4. 105, 1. AV. 3, 13, 3. Çāṭ. Ba. 8, 1, 2,
9. Çāṇ. Çā. 12, 16, 5. विष्णुविष्णु Buā. P. 4, 12, 17. Nalod. 3, 51.

वाराम् Spr. (II) 546. PrAB. 87, 6. वारिनिधे: 103, 14. वारिन् Bala. P. 3, 13, 17. 4, 1, 18. 8, 18, 31. मरुदमिवार्धरा: 4, 24, 63. 10, 14, 11. nom. pl. वारम् (m. oder f.) 4, 31, 15. — 2) stehendes Wasser, Teich: वनोदय-च्छ्वसा नाम बुध वार्षा वातस्तविषीभिर्निः RV. 4, 19, 4. वारिच्छ्वसा इच्छति 3, 112, 4. 8, 87, 2. — Die Stellen RV. 1, 132, 3. 10, 93, 3 scheinen entstellt zu sein; über 4, 5, 8 s. u. 4. वार 1). — Vgl. वारि, वार्वती.

1. वार m. = वाल 1) Schweifhaar, insbes. Rosshaar, οὐρά Nir. 1, 20. P. 8, 2, 18, VArtt. 2. वार्यो न रथ्यो दोधवीति वारान् RV. 2, 4, 4. वार्य 1, 32, 17. AV. 10, 4, 2. वार्य P. 8, 2, 18, VArtt. 2, Schol. — 2) Haarsteb, auch n. pl.: वार्यो वारिः परिपूतः RV. 8, 2, 2. तिरो वारिण्यध्यपी 9, 67, 4. 103, 2. 1, 6. 16, 8. 20, 1. 50, 3. 98, 7. — Vgl. उदार, पुरु, वीत.

2. वार adj. nach dem Comm. schwer zu bündigen: Ross TBa. 1, 1, 8, 3. die Stelle schliesst sich an RV. 1, 32, 12 an.

3. वार (von 1. वर) m. das Zurückhalten, Abwehr; s. तनु, दुर्वार, वाण.

4. वार (von 2. वर) 1) m. a) Kostbares, Schatz: सुकृते वारम्पवत्यमि-द्वारा व्युपवति RV. 1, 128, 6. 151, 5. वि कृष्यममिरानुषगभो न वारम्-एवति (vgl. 1, 58, 3) 5, 16, 2. वारं न देवः संविता व्युपवति 9, 110, 6. Hierher ziehen wir यदुन्निपाणामप वारिव (für वारमिव mit unregelmässig be- handelter Elision) वन 4, 5, 8. Incorrect sind wohl die Stellen 1, 132, 3. 10, 74, 2. Vgl. वारस्त, वरधार, दाति, पुरु, भूरि, विस. — b) der für Etwas bestimmte Augenblick, die an Jmd kommende Reihe; = व-सर und तणा AK. 3, 4, 32, 163. H. 1509. an. 2, 454. Med. r. 66. fg. HALJ. 4, 65. स वारो बहुभिर्वर्षैर्वत्यमुकरो नरे: MBa. 1, 6211. सो ऽयमस्मान-नुप्रातो वारः कुलविनाशनः 6218. कस्य वारो ऽयं भोजने 6308. तस्य वा-रो ऽयं संप्राप्तस्तत्र गन्तुम् KATHA. 18, 270. 22, 208. एकदा शशकस्यागा-दार एकस्य तत्कृते 60, 96. अथ कदाचिद्दशशकस्य वारः समायातः Hit. 67, 21. SIn. D. 33, 18. वारक्रमात् KATHA. 115, 10. क्रमेण 18, 268. स्व-वारं समास्था so v. a. seinen Platz einnehmen, an seinen Platz sich stel- len R. 2, 80, 5. सुरतवाररात्रिषु in den zum Betschlaf bestimmten Näch-ten RAGH. 19, 18. — c) Mal (mit Zahlwörtern): कति कति न वारान् Spr. 5173. PrAB. 60, 4. वारस्त्रीनन्यान् KATHA. 43, 124. RĪĀ-TAR. 3, 332. 4, 167. भूरिभिर्वारिः 5, 20. वारमेकम् KATHA. 30, 130. ऽत्रयम् PĀNĒAT. 1, 4, 21. 9, 35. वाराणां शतं भुङ्क्ते भूरिवारान् Schol. zu P. 5, 4, 17. VOP. 7, 70. बहुवारान् Schol. zu BĀT. 3, 32. पञ्चमे वारम् KATHA. 49, 92. वारि तु पञ्चमे 43, 125. RĪĀ-TAR. 3, 333. त्रिवारम् Verz. d. Oxf. H. 102, b. 4. स-कृत्सद्वैकवारि स्यात् AK. 3, 4, 39 (39), 4. एकवारम् (s. auch bes.) irgend ein Mal PĀNĒAT. ed. ord. 64, 22. सर्ववारम् alle auf ein Mal, alle zugleich 58, 15. दशवारस्य zehnmalig PĀNĒAT. 1, 8, 31. वारं वारम् oftmals, häufig TRIK. 3, 4, 3. Spr. 738. KATHA. 13, 132. Hit. 67, 12. 85, 14. वारं वारिणं dass. TRIK. 3, 4, 3. Vgl. त्रि, बहु, सप्त. — d) der wechselnde (der Reihe nach von einem Planeten beherrschte) Tag, Wochentag (vollständig दिव, दिवस) H. an. Med. जगति तमोभूते ऽस्मिन्सृष्ट्यादि भास्करादिभिः सृष्टिः। यस्मा-दिनप्रवृत्तिर्दिनवारो ऽकार्णविकारः ॥ BRAHMA. सृष्टिमुखे धातुमये हि विद्ये प्रकेषु सृष्टिश्चिन्मूर्धकेषु। दिनप्रवृत्तिस्तदधीश्वरस्य वारस्य तस्मादु-दयात्प्रवृत्तिः ॥ GĀPATI nach KERN. ऽप्रवृत्तिः GANIT. MADHARĀJ. 6, Comm. दिनवारप्रवृत्ति ebend. वारो भोमस्य Verz. d. Oxf. H. 31, a. 35. 86, a. 39. b. 30. 93, a. 34. ऽप्रवृत्तिः 288, a. 27. 332, a. 18. 387, a. 18. figg. 4 v. u. Comm. zu ŚRĪJAS. 1, 52. SĀNKE. K. 1, b. गुरु Donnerstags Journ. of the Am. Or.

8. 6, 177. Vgl. कुल, दिवस, प्रतिमङ्गल (Jeder Dienstag), बुध, व-रुस्पति, भृगुरक, भानु, भ्रम, मङ्गल, रवि, शनि, शुक्र, सूर्य. — 2) f. वा Buhldirne: सूर्याणि गणिका वाराः (सूर्याणि वातसंख्यानि ed. Bomb.) MBa. 6, 5766; vgl. वारकन्यका u. s. w.

5. वार 1) m. a) Menge AK. 2, 5, 39. 3, 4, 35, 168. H. 1411. an. 2, 454. fg. Med. r. 66. HALJ. 4, 2. चापानिर्धारी वाणवारः PĀNĒAT. 4, 154 nach AUFACHT. — b) eine best. Pflanze, = कुष्ठ TRIK. 3, 3, 364. H. an. Med. — c) Bein. Ćiva's diess. — d) Pfell H. c. 142. — e) Thür, Thor Med. — 2) n. a) ein Geschirr für berausende Getränke (भदि पात्र) H. an. — b) ein best. künstlich zubereitetes Gift H. 1314 (वार v. l.). — Vgl. वरवार (in der Bod. Reiter auch RĪĀ-TAR. 3, 342. 453), मधु, सिन्धु, सिन्धु.

1. वारक (von 1. वर) nom. ag. Zurückhalter, Abwehler Med. k. 131. न चास्ति तस्य वारकः MBa. 12, 12079. 12110. व० vielleicht keinen Ab- wehrer habend, ungehemmt MĀK. P. 49, 17. — Vgl. कर्, मारिव्यसन, वर.

2. वारक = 4. वार 2): वारकेण der Reihe nach PĀNĒAT. ed. orn. 44, 25.

3. वारक 1) m. a) ein best. Gang des Pferdes Med. k. 131. — b) eine Pferdeart (वसविशेष) Viçva im ÇKDn. Pferd Wilson nach ders. Aut. — 2) n. a) = कष्टस्थान HĀ. 128. — b) ein best. wohlriechendes Gras H. 1158, v. l. für वालक. BRAHMAVĀY. P. 2, 50.

4. वारक MBa. 14, 1180 fehlerhaft für चारक in Bewegung setzend, wie die ed. Bomb. liest; KATHA. 72, 20 fehlerhaft für वारक Alter.

वारकन्यका (4. वार + क०) f. Buhldirne (ein umwechselndes oder ein zur Verfügung stehendes Mädchen), neben गणिका DAÇAK. 78, 11. fg. — Vgl. वारनारी, मुव्या, युवति, योषित्, वधू, विलासिनी, सुन्दरी, स्त्री, वाराङ्गना und गणिका वाराः MBa. 6, 5766.

वारकिन् m. 1) Feind. — 2) ein scheekiges Pferd (चित्राश्वा). — 3) ein von Blättern sich nährendes Asket (पर्णाजीविन् st. पर्णाजीव ÇKDn.). — 4) das Meer Med. n. 197.

वारकीर m. 1) der Bruder der Frau TRIK. 2, 6, 8; vgl. वाक्कीर. — 2) = दार्याकिन् (वार्याकिन् ÇKDn.). — 3) = वाडव. — 4) = पूका. — 5) = रोलरोधिनी (विषविधिनी ÇKDn.). — 6) नीराजितक्य Med. r. 288.

वारङ्क m. Vogel TRIK. 2, 5, 37.

वारङ्ग UNĀIS. 1, 121. m. Heft, Griff UGĀVAL. SuçA. 1, 24, 10. 101, 1. 2. VĀBH. 25, 14.

वारट n. Feld TRIK. 2, 9, 2. eine Menge von Feldern ÇABDAR. im ÇKDn. — 2) f. वा = वर्टा das Weibchen der Gans H. 1327. N. eines zu den VĀBH. gehörigen Vogels VĀBH. 6, 47.

1. वार्ष (von 1. वर) 1) adj. (f. ई) a) abhaltend, abwehrend, hemmend Med. t. 205 (= निराकृति). परवारण० feindliche Elephanten abwehrend MBa. 1, 2822. 3, 11097. 14, 2184. HARIV. 4553. पर० R. 6, 16, 20. रश्मि० MBa. 13, 4641. व्याघात० AK. 2, 8, 3, 52. H. 776. विशेषविश्राघ० KATHA. 67, 1. वार्षाः शक्रवार्षाः der Allen Widerstand leistende Elephanten Indra's HARIV. 1700. वारि जले रणति घर्ततीति वार्षाः समुद्राद्भव इत्यर्थः NĪLAK. — b) Abwehr betreffend SuçA. 1, 8, 17; vgl. 119, 10. — c) schon, wild: मृग RV. 2, 33, 8. 10, 40, 4. वृक 9, 58, 8. एषी AV. 5, 14, 11. न्यून्येन वनिनी मृष्ट वार्षाः (अग्निः) RV. 1, 140, 2. — d) gefährlich: वृषसु RV. 10, 188, 2. रत्नसि SHAPV. Br. 3, 1. — e) verboten: बहु वार्षा क्रियते At. Br. 5,

21. — 2) m. a) *Elephant* AK. 2, 8, 2, 2. H. 1217. an. 3, 224. MBh. 9. 67. HALI. 2, 59. 1, 151. M. 3, 10. MBh. 1, 2822, 2826. 6005. 3, 2837. 6, 1763 (वरवार्षा ed. Bomb. st. रणवार्षा). 8, 457. 14, 2184. 2227. R. 2, 55, 53. 63, 21. 91, 8. R. Gonn. 2, 47, 2. Suçr. 1, 104, 6. 107, 2. 112, 2. Māñh. 2, 1. Ragh. 12, 93. Kumāras. 5, 70. Spr. 227 (II). 692. 2771. 4984. Varān. Bāh. S. 79, 7. 81, 29. 94, 14. Git. 12, 24. Kathās. 6, 110. 19, 68. 27, 172. 52, 118. 61, 172. Daçak. 115, 14. Nāsh. 22, 45. शक्र° HARIV. 1700. °पति Kīm. Nitis. 19, 62. Spr. 4056. वार्षीन्द्र Pāñā. 1, 4, 61. Buāg. P. 1, 11, 19. 5, 25, 7. मेनो° 4, 7, 35. स्रक्तर्का° Rīā-Tar. 1, 251. am Ende eines adj. comp. f. वा R. 2, 114, 2 (nach dem Comm. वार्षा = कवाट). वार्षी (वार्षी gedr.) *Elephantenkuh* H. an. 3, 75. — b) *Elephantenhaken* (s. झङ्कुश) Daçak. 115, 14. — c) *Panzer Çaddar* im ÇKDr. — d) Bez. einer best. Verstärkung auf einem Bogen: वार्षा (वर्षा ed. Calc.) पत्र सौवर्णाः पृष्ठे भासति दंशिताः MBh. 4, 1326. — 3) n. a) *das Abhalten, Abwehren* H. an. MBh. P. 1, 4, 27. Vop. 5, 10. 20. AK. 3, 4, 22 (28), 13. 3, 8, 11. अश्वस्य वडवाभ्यः Kāṭj. Ça. 20, 2, 12. दंश° Nir. 1, 20. Suçr. 1, 10, 1. 20. MBh. 7, 8762. स्रक्ताणाम् HARIV. 10618. रौद्रवृष्टि° Pāñā. 1, 6, 60. शैर्व° MBh. 1, 179 in der Unterschr. पृथ्वीभर्° Verz. d. Oxf. H. 28, b, 23. शान्मुदात्तत्व° Schol. zu P. 2, 1, 2. 6, 3, 30. 35. झङ्कुश° *das Abhalten, Zurückhalten, Lenken mittels eines Hakens* H. 1231. HALI. 2, 67. वार्षा = रुस्तवार्षा Gaṭādh. im ÇKDr. — b) *ein Mittel zum Zurückhalten*: न भवति बिसतत्तुर्वार्षं वार्षाणाम् Spr. (II) 227. — c) etwa so v. a. धर्मन्. त्रिधातु वार्षं मधु RV. 9, 1, 10. — d) = रुस्ताल Aush. 34. — e) N. pr. einer Oertlichkeit MBh. 5, 600. — Vgl. स्रतप°, उक्त° (auch Rīā-Tar. 2, 150. 3, 63. 70), दिग्वार्षा, उर्वार्षा, मत्° (in der ersten Bed. MBh. 3, 11097), शर°.

2. वार्षी (von 1. वार्षा) adj. *aus dem Holze der Crataeva Roxburghii bestehend* Çat. Ba. 13, 8, 2, 1. 8. Kāṭj. Ça. 1, 3, 36. 21, 3, 31. 4, 36. Kauç. 83. 85. etwa auch: नितित्ति यो वार्षामममत्ति RV. 6, 4, 5.

वार्षाकृच्छ्र m. *eine im Trinken von Reiswasser bestehende Pönitanz (Elephanten-Pönitanz)*: मासे परिमितसकूदकपाने वा° Pāñāçāṭṭend. 9, a, 5.

वार्षाकेशर m. = नागकेशर Suçr. 2, 496, 7.

वार्षपुष्प m. Bez. einer best. Blume MBh. 13, 2831.

वार्षाबुसा f. *Pisang, Musa sapientum* AK. 2, 4, 4, 1.

वार्षावल्लभा f. dass. Traik. 2, 4, 27.

वार्षाशाला f. *Elephantenstall* R. 1, 12, 11.

वार्षासाह्य adj. in Verbindung mit पुर oder n. mit Ergänzung dieses Wortes *die nach den Elephanten benannte Stadt* d. i. Hastinapura MBh. 1, 4966. 3, 11326. 5, 6002. 14, 1501. HARIV. 9596. 11067. — Vgl. गजसाह्य, नागसाह्य.

वार्षस्थल n. N. pr. einer Oertlichkeit (*Elephantenstation*) R. Gonn. 2, 73, 8.

वार्षानन adj. *ein Elephanten-Gesicht habend*, m. Bein. Gaṇeça's Kathās. 67, 1.

वार्षावत n. N. pr. einer acht Tagereisen von Hastinapura an der Gaṅgā gelegenen Stadt LIA. I, 662. fg. MBh. 1, 377. 2250. 3222. 5647. 5710. 5714. 5874. 5904. 5, 924. 1989. 2595. HARIV. 2096.

वार्षावतक adj. in Vāraṇasī wohnend: जनाः MBh. 1, 5770. 5835.

VI. Theil.

वा पाक्ष्य = वा पासाक्ष्य MBh. 3, 15083. 15, 1098.

1. वार्षीय (von 1. वार्ष) adj. *abzuhalten*: स्र° *unaufhaltsam, unweiderstehlich*: उदक MBh. 1, 693. स्रत्न 4, 2112. 5, 1888. Kathās. 57, 1. — Vgl. उर्वार्षीय und unter स्रवार्षा.

2. वार्षीय (von 1. वार्षा) adj. *an Elephanten befindlich* u. a. w.: कर *Elephantenrüssel* Kathās. 57, 1.

वारत्तव m. patron. von वरत्तु PRAVANIDH. in Verz. d. B. H. 86, 35 (चारत्तता: die Hdschr.).

वारत्तवीय m. pl. *die Schule des Varatantu* P. 4, 3, 102. Ind. St. 1, 68, N. (वार्तासवीय gedr.). 3, 237 (वार्तासवीय). 274 (वार्तासवीय).

वारत्र n. = वरत्रा *Riemen* ÇKDr. und Wilson.

वारत्रक adj. (देशे) von वरत्रा gaṇa रात्र्यादि zu P. 4, 2, 53.

वारधान m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 2405. fehlerhaft für वाटधान, wie die ed. Bomb. liest.

वारनारी f. *Buhldirne* Kathās. 73, 137. 122, 69. am Ende eines adj. comp. °क 16, 85. — Vgl. वारकन्यका, वारयोषित् u. a. w.

वारपाशि s. वारपाश्य.

वारपाश्य m. pl. N. pr. eines Volkes: वारपाश्यापवाहाः MBh. 6, 352. वारद्वास्यापवाहाः ed. Bomb. वारपाशि Wilson in VP. 188 (2, 165 in der zweiten Auflage). — Vgl. पाशिवाट.

वारबाण m. n. gaṇa श्रद्धादि zu P. 2, 4, 31. Traik. 3, 5, 18. = बाणा-वार *Panzer, Wamms, Jacke* AK. 2, 8, 2, 31. Traik. 3, 3, 14. H. 767. an. 4, 87. HALI. 2, 297. 5, 9. Ragh. 4, 55. Çiç. 15, 118.

वारबुषा f. = वारणबुसा Çaddar. im ÇKDr.

वारवृषा f. dass. Çaddar. im ÇKDr.

वारमुष्या f. *Buhldirne* AK. 2, 6, 2, 19. H. 533. HALI. 2, 335. häufig in Verbindung mit वेश्या, auch झङ्कुना MBh. 3, 10020. 5, 2054. HARIV. 8665. R. 1, 9, 11. R. Gonn. 1, 9, 10. 79, 41. Buāg. P. 1, 11, 20. 9, 10, 38. 10, 53, 42. Daçak. 66, 4. 5. Das m. etwa in der Bed. *Tänzer, Sänger* Māñh. P. 69, 15. — Vgl. वारकन्यका u. a. w.

वारपितव्य (von 1. वार) adj. *abzuhalten von* (acc.): न तद्धारपितव्या स्मि MBh. 1, 2898.

वारयुवति f. *Buhldirne* Daçak. 59, 13. — Vgl. वारकन्यका u. a. w.

वारयोषित् f. dass. Ragh. 3, 19. Kathās. 23, 79. Sāh. D. 60, 14. Buāg. P. 10, 78, 15. वारयोषिन्मुष्याः Daçak. 76, 8.

वाररुच adj. von Vararuki verfasst: काव्य Pat. in Verz. d. Oxf. H. 160, a, 36. ग्रन्थ P. 4, 3, 116. Schol. फुल्लसूत्र Weber, Hāla S. 258.

वारलक s. नन्दि°.

वारला f. 1) *eine Art Bremse* H. an. 3, 674. MBh. 1, 118. — 2) *das Weibchen der Gans* H. 1327. H. an. MBh. HALI. 2, 96. — Vgl. वरला, वारटा.

वारलीक m. *eine Grasart*, = वल्लभा Çaddar. im ÇKDr.

वारवत्या f. N. pr. eines Flusses MBh. 2, 374.

वारवधू f. *Buhldirne* H. 533. Çiç. 11, 20. Kathās. 82, 32. — Vgl. वारकन्यका u. a. w.

वारवत् (von 1. वार) adj. *langschweifig*: Ross RV. 1, 27, 1.

वारवतीय (von वारवत्) n. N. eines Sāman P. 5, 2, 59. Schol. TS. 5, 5, 6, 1. TBa. 1, 5, 22, 1. 8, 2, 5. 2, 7, 22, 2. Āçv. Ça. 6, 8, 12. Pāñā. Ba.

13, 10, 4. 17, 5, 7. Lit. 7, 4, 8. 9, 5, 15. Ind. St. 3, 235, a. वा वत्सियाथ न.
und वारवत्सियोत्तर n. ebend. इन्द्रस्य वारवत्सियम् 208, b.

वार्वाणि 1) म. अ) *Flütsenspieler* TRIN. 1, 1, 124. ein vorzüglicher Sän-
ger ÇABDAR. im ÇKDR. — b) *Richter*. — c) *Jahr AGAJAPILA* im ÇKDR. —

2) f. *Bulbiferus* TRIN. 2, 6, 5. °वाणी ÇABDAR. im ÇKDR.

वारवाराण म. n. v. l. für वारवाण gaṇa अर्थधादि zu P. 2, 4, 31.

वारवाल् m. N. pr. eines Agrahâra Rîcâ-Tan. 1, 121.

वारवासि १. वारवास्य.

वारवास्य m. N. pr. eines Volkes: वा वास्यापवाक्ता: MBu. 6, 383 nach der Lesart der ed. Bomb. वा पास्यापवाक्ता: ed. Calc. वारवासि Wilson in VP. (II) 2, 165.

वा विलासिनी f. *Bulldirne* KATZLS. 12, 78. 82, 24. Spr. 3167. SLE. D.
8, 12. PRAD. 15, 3. 37, 8, v. l. — Vgl. वारकन्यका u. s. w.

वारसन्दरी f. dass. Hla. 144.

वारसेवा 1. *Burelei, Hurenwirtschaft* ΓΑΥΛΟΝ. im ÇKDr.

वाल्मीकी *f. Buxidrine* AK. 2, 6, 2, 19. HALIS. 2, 335. — Vgl. वाल्मीकी-
का u. s. w.

वाराङ्गना f. dass. Spr. 3132, v. l. KATHIS. 21, 7. RĪśA-TAN. 4, 660. —
Vgl. रङ्ग°.

वारणिक m. patron. गाण गकादि zu P. 4, 2, 188. Davon adj. वार-
णिक ebend.

वाणारसी f. N. pr. einer Stadt, das heutige Benares, **TAK.** 2, 1, 16.
H. 974. **HAL.** 2, 132. **gaṇa nagaḍi** zu **P.** 4, 2, 97. **Schol.** zu 2, 1, 16.
MBM. 1, 4084. 3, 8056. 5, 1883. 13, 694. von **Divodāsa** erbaut 1955. 5795.
14, 141. LALIT. ed. **Calc.** 20, 12. 331, 18. **Spr.** 920. **KATH.** 3, 27. 19, 54.
37, 97. 69, 48. 83. Rīdā-TAK. 3, 297. **PRAB.** 19, 8. **PRĀJĀKITTEND.** 11, 6, 2.
Verz. d. Oxf. H. 10, a, 9. 39, a, 31. 46, a, 32. 53, a, 39. 64, a, 7. 68, b, No.
130. fgg. 83, b, No. 141. 121, b, No. 214. **BRI.** P. 7, 14, 31. **PAÑĀN.** 4, 2,
17. VER. in **L.A. (III)** 4, 21. **ÇOK.** ebend. 34, 16. **Hir.** 49, 32. **Kemritç.** 17, 5.
माकात्म्य **Verz. d. Oxf. H.** 8, a, 28. 42, a, 6. 75, b, 25. 85, a, 8. **अपिर्व-**
तयोर्माकात्म्यम् 45, a, 3. **नाथ** **Verz. d. B. H.** No. 1242. Das Wort wird
auf die Namen zweier Flüssen nördlich und südlich von der Stadt,
वर्णा und **घग्नि** oder **घग्नी** (auch **नाग्नी**), zurückgeführt; vgl. **Γίναιος** in
Ind. St. 2, 74. **Verz. d. Oxf. H.** 46, a, 32. **SMEARING,** Sacred city 34. **PADMA-**
P. Kīçik. 5, 58. **HALL** **Introd.** ebend. — Vgl. **वाणारसी**.

वा। णसेय adj. von वाराणसी gaṇa नद्यादि zu P. 4, 2, 97.

वारालिका f. Bein. der Durgā Tantr. 1,1,52.

वारावस्कन्दिन् adj. Bez. des Agni Lîṭj. 1,4,4.

वारासन (वा३ + १. घासन) n. *Wasserbehälter* TRK. 2, 9, 7. Hkn. 214.
— Vgl. वासदन und ४) वारासन.

वाराक (von वराक) 1) adj. (f. ई) a) vom Eber kommend, zu ihm —, zu Vishṇu als Eber in Beziehung stehend: उपाकै aus Schweinsleder gemacht TBa. 1, 7, 9, 4. Cat. Br. 5, 4, 2, 19. Liṭṣ. 9, 1, 34. मांस Fleisch vom Wildschwein Jñā. 1, 258. MBh. 2, 97. R. 2, 91, 66 (100, 64 Gonn.). Suṣa. 1, 205, 7. Verz. d. Oxf. H. 60, a, 18. Varām. Bhṃ. S. 81, 23. रूप die Gestalt eines Ebers MBh. 3, 1558. 5088. 10959. 15829. Hariv. 2135. 5862. Karmā. 11, 56. 26, 179. Liṅga-P. bei Muir, ST. IV, 34. तनु Hariv. 12420. Brh. P. 2, 18, 20. Mān. P. 88, 18. वपस् 21, 86. 47, 7. VP. bei Muir, ST.

IV, 31. प्रादुर्भाव HARR. 2131. 2226 (die ältere Ausg. fälschlich वाराक).
 आत्मक KATHIA. 72, 120. आत्मन Verz. d. Oxf. H. 11, a, N. 1. पुट s. u. ग-
 न्न 5). क्षेत्र KATHIA. 39, 37. RĪĀḌA-TAR. 6, 186. 204. कल्प Bha. P. 3, 14,
 36. MĀK. P. 46, 44. Verz. d. Oxf. H. 21, b, N. 3. 24, b, 19. 50, a, 33. 52,
 a, 11. 65, b, 80. 67, b, No. 117. मख WEBER, RĪMAT. UP. 314. 361. बीज 315.
 पुराण MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 9. VP. 284. Verz. d. B. H. No. 1170.
 Verz. d. Oxf. H. 35, a, 1. 57, a, No. 105. 59, a, 39. 65, a, 42. 79, b, 37. 101,
 b, 47. 104, a, 20. MĀK. P. S. 659, Cl. 3. वाराकाख्या संकिता Verz. d. Oxf.
 H. 82, a, 24. गायत्री COLBR. Misc. Ess. II, 152. Ind. St. 3, 239. fg. — b)
 von Varāhamihira verfasst, — ausgesprochen: संकिता Titel von Va-
 rāhamihira's Bṛhatsaṃhitā in den Hdscr. °ताञ्जिकमुकुन्दमत
 Verz. d. B. H. No. 880 = Verz. d. Oxf. H. 334, a, 3. — 2) m. a) Viṣṇu
 als Eber MBu. 3, 10927 (vgl. aber 10944). 17205 (वाराक ed. Bomb.).
 PAÑĀR. 4, 7, 5. WEBER, KṢHNAḌ. 294. 296. — b) ein Banner mit dem
 Bilde eines Ebers MBu. 6, 4134 nach der Lesart der ed. Bomb. (वाराक
 ed. Calc.). — c) Dioscorea: °कन्द Yamswurzel Suça. 1, 226, 4. = d) N.
 pr. eines Berges (vgl. वाराक) MBu. 12, 12422 (वाराक ed. Bomb.). HARR.
 12407. 12559. — e) pl. N. pr. einer Schule Ind. St. 3, 258. — Die dem
 m. वाराक zugetheilten Bedd. H. an. 3, 768. fg. kommen वाराक zu, wie
 ohne Zweifel auch zu lesen ist. — 3) f. ई a) die personif. Energie Viṣṇu's
 als Eber H. 201, Schol. an. 3, 769. MHD. h. 22. MIT. 142, 10. W-
 WEBER, RĪMAT. UP. 326. Verz. d. Oxf. H. 23, b, 25. 25, b, N. 5. 71, b, 12. 81,
 a, 41. 184, a, 5. 9. pl. unter den Müttern Skanda's MBu. 9, 2556. — b)
 Dioscorea AK. 2, 4, 2, 16. TRIN. 3, 3, 80. H. an. MHD. VARĀH. BĀM. S. 54,
 57. Suça. 2, 53, 9. 100, 16. 103, 19. °मूल Yamswurzel 159, 5. कृत्तसर्प-
 स्वव्रणेण वाराकी कन्दसंभवा 161, 10. — c) N. pr. eines Flusses Verz. d.
 Oxf. H. 65, b, 24. — 4) n. a) N. pr. eines Tirtha MBu. 5, 5086; vgl. वा-
 राकतीर्थ. — b) N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b. — Vgl. मका°, वज्रवाराकी.
 वाराकक adj. von वाराक P. 4, 2, 80.

वाराहकपीर् f. = वाराहकपीर् *Physalis flemosa* Ltn. Riéan. im CKDn.
Aug. 37.

वाराहसूत्र n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 7. 77, a, 14.
— Vgl. वाराह 4) a).

वाराकद्वादशी f. = व. कद्वादशी Verz. d. Oxf. H. 88, a, 26. ff.

वागकपत्री f. = वागककर्णी RĪGAN. im ÇKDr.

वाराहक्री f. *Croton polyandrum* Romb. oder *Croton Tiglium* Lin.
BRÁVARE im CKDr.

वाराहकृत n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 98, b, 19. 104, a, 21. 108, b, 27. 109, a, 26. 279, a, 47. 292, b, 11. Verz. d. B. H. No. 1312.

वाराहीय n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 95, b, 18.

वाराह्या f. patron. von वराह P. 4, 1, 78, Schol.

1. वारि UN^{DIS.} 4, 124. n. 1) = वार *Wasser* NAIGM. 1, 12. AK. 1, 2, 2, 3. H. 1069. an. 2, 455. MED. r. 68. HALJ. 3, 26. 5, 69. यथा क्षमस्वनि-
त्रेण नरो वार्यधिगच्छति Spr. 4779. VAR^{AN.} BRH. S. 54, 58. निवतति वा-
रि तदा नचिरेण vom Regen 26, 8. 9, 27. 23, 3. न वार्यञ्जलिना पिबेत् M.
4, 63. °स्थ 37. वार्यनिलाशन adj. 6, 31. घटं पूर्णं परमवारिणा R. 2, 64, 3.
KATH^{S.} 18, 302. मेघस MBH. 1, 1186. वातास्त HALJ. 1, 99. वेला वृद्धिश्च
वारिषाः 2, 22. मृदादि Erde und Wasser M. 5, 126. 134. मृदादि च 106.

कुश^० 11, 148. चन्दन^० R. 2, 83, 87. येन धाता गिरः पुंसा विमलैः शब्दवारिभिः P. Einl. 2. समाप्नुताभ्या नेत्राभ्या शोकजेनाथ वारिणा MBh. 3, 2172. 2985. R. 2, 30, 34. 8, 81, 8. acc. वारिम् HARIV. 12085. — 2) ein best. Parfum, = क्रीविर H. an. Mhd. — 3) allegorische Bez. eines Metrus von 94 Silben RV. Palr. 17, 5. Ind. St. 2, 107. 111. — Vgl. नेत्र^०, मद्र^०.

2. वारि f. 1) ein Ort, wo Elefanten eingefangen oder angebunden werden, H. 1229. an. 2, 455. Mhd. r. 68. वारी AK. 2, 8, 2, 11. Mhd. r. 67. HALI. 2, 68. DHAR. im ÇKDn. वार्यगलभङ्ग RAH. 3, 45. — 2) ein Gefangener H. an. — 3) Rede, die Göttin der Rede H. an. Mhd. r. 68. — 4) वारी Topf, Krug Mhd. r. 67. DHAR. im ÇKDn.

3. वारि nach MANION. adj. = वर्षणीय in der Stelle: एष मे देवेषु वसु वारिपयं धत्ते VS. 21, 61. es ist aber वार्यम् धा^० aufzulösen.

वारिक a. नाग^०.

वारिकण्टक m. *Trapa bispinosa* Ltn. TRIK. 2, 4, 30.

वारिकर्णिका f. *Pistia Stratiotes* Ltn. ÇABDAR. im ÇKDn.

वारिकर्पूर m. ein best. Fisch, = इक्षिश TRIK. 1, 2, 18.

वारिकुब्जक m. *Trapa bispinosa* Ltn. TRIK. 1, 2, 37.

वारिकोश m. = कोशवारि das beim Gottesurtheil angewandte Wethwasser KATHS. 119, 89.

वारिक्रिमि m. = जलमत्तिका Wasserfliege TRIK. 1, 2, 25.

वारिर्गर्भेदर adj. regenschwanger: घन ÇAK. 166.

वारिचत्वर m. *Pistia Stratiotes* Ltn. TRIK. 1, 2, 35.

वारिचर 1) adj. im Wasser lebend, Wasserbewohner: पत्तिन् MBh. 12, 9015. खग R. 4, 44, 42. चक्रदेसादिद्विपरिवारिचरोत्तिः KATHS. 72, 40. m. Fisch DHANANĀJA im ÇKDn. MBh. 12, 5958. Bha. P. 6, 9, 22. 9, 6, 50. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes (Fischer) VARĪH. Bha. S. 14, 14. MĀK. P. 58, 25.

वारिचाम n. *Vallisneria (Blyxa) octandra* Roxb. TRIK. 1, 2, 35. — Vgl. क्षम्बुचामर.

वारिज 1) adj. im Wasser entstanden u. s. w. — 2) m. Muschel H. 1204. ÇABDAR. im ÇKDn. MBh. 4, 2188. 8, 409. 2985. 8048. R. 7, 7, 28. Muschel (Fisch NILAK.) oder Wasserviole MBh. 1, 8373. — 3) n. a) Wasserviole H. 1162, Schol. RĪĀN. im ÇKDn. Spr. 2973. ÇIC. 4, 66. KATHS. 42, 224. 43, 62. Bha. P. 10, 20, 47. वारिजात Verz. d. Oxf. H. 29, a, 1. — b) eine best. Gemüsepflanze (गौरमुवर्णा). — c) Gewürznelke. — d) eine Art Salz (द्रोणीलवणा) RĪĀN. im ÇKDn. — Vgl. वारिसंभव.

वारिजात adj. im Wasser entstanden; m. Muschel MBh. 8, 4805.

वारिजावन् Vop. 26, 69.

वारिजीवक adj. durch Wasser seinen Lebensunterhalt habend VARĪH. Bha. S. 15, 18.

वारितस्कर m. Wasserdieb: 1) Belw. der Sonne, die mit ihren Strahlen das Wasser an sich zieht, MĀK. P. 78, 26. 108, 8. 108, 14. — 2) Wolke ÇABDAR. im ÇKDn.

वारिति adj. nach dem Comm. am Wasser wachsend, Wasserpflanze: देव बर्हिर्वारितीनाम् VS. 21, 57. 28, 21. 44. TBa. 2, 6, 24, 5. ĀCV. Ça. 3, 6, 13.

वारित्रा f. Regenschirm TRIK. 2, 10, 18. — Vgl. जलत्रा.

वारिद्र 1) adj. Wasser gebend M. 4, 229. Regen gebend: गर्भाः VARĪH. Bha. S. 21, 12. — 2) m. Regenwolke AK. 1, 1, 2, 8. H. 164, Schol. MĀK. 86, 20. Spr. 1332. 1840. 2776. 4891. UTTARAH. 93, 6 (120, 14). WILSON,

SĪHENJAK. S. 84. — 3) m. (wie alle Wörter für Wolke; vgl. AK. 2, 4, 5, 25) *Cyperus rotundus* Ltn. Suç. 2, 224, 16. VARĪH. Bha. S. 51, 15. — 4) n. = वाला ÇABDAR. im ÇKDn. = वाल ein best. vegetabilisches Parfum WILSON nach ders. Aut.

वारिद्र m. der Vogel Kātaka WILSON nach ÇABDĀRTHAK.

वारिधर m. Regenwolke MBh. 3, 12840. MĀK. 84, 14. VĪH. 73. Spr. 1335. 2822. 4812. Verz. d. Oxf. H. 117, b, 6.

वारिधानी f. Wasserbehälter, Wasserfuss KATHS. 27, 91.

वारिधापयत्त m. patron. ĀCV. Ça. 12, 14, 5.

वारिधार m. N. pr. eines Berges Bha. P. 5, 19, 16. VP. 180, N. 3.

वारिधारा f. Wasserstrom, ag. und pl. VJUTP. S. MĀK. 91, 4. MĀH. 54. Spr. 737. KATHS. 9, 89. 108, 47. PRAB. 26, 6. am Ende eines adj. comp. f. धा RAH. 16, 66.

वारिधि m. Vop. 26, 182. das Meer ÇABDAR. im ÇKDn. KĪH. 1, 28. Spr. 177 (II). 2619. KATHS. 12, 148. 18, 801. 385. 22, 218. 43, 198. RĪĀ-TAN. 1, 253. 3, 71. पूर्व^० 479. मुता Gtr. 12, 27. sieben Meere Bha. P. 5, 1, 40. Bez. der Zahl vier (auch der vierte) Ind. St. 2, 345. — Vgl. लीर^०.

वारिन् (wohl von 2. वर) nom. ag. in मूल^० und काण्डवारिणी.

वारिनाथ m. der Gebieter des Meeres: das Meer; Wolke; der Aufenthaltsort der Schlangen ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वारिनिधि m. das Meer H. 1074, Schol. ÇABDAR. im ÇKDn. Spr. 4992. KATHS. 28, 88. RĪĀ-TAN. 3, 78. पूर्व^० 827.

वारिप adj. Wassertrinker, der das Wasser ausgetrunken hat MBh. 13, 7259.

वारिपथ m. Wasserstrasse, Wasserverbindung: वारिस्थलपथान्विता भूः KĪH. NĪTIS. 4, 52. Wasserfahrt, Seefahrt: इयं नौः वारिपथे युक्ता MBh. 1, 5641. वारिपथोपजीविन् vom Seehandel lebend, Seehandel treibend ÇAK. ÇH. 136, 11. प्रतिकृता संज्ञायाम् gapa देवपथादि zu P. 5, 3, 100.

वारिपथिक adj. zu Wasser fahrend, — eingeführt P. 5, 1, 77, Vārtt. 1.

वारिपर्णी f. *Pistia Stratiotes* Ltn. AK. 1, 2, 2, 37.

वारिपालिका f. dass. ÇABDAR. im ÇKDn.

वारिपूर्णी f. dass. COLEBR. zu AK. 1, 2, 2, 37.

वारिप्रवाह m. Wasserfall AK. 2, 3, 5. ÇABDAR. im ÇKDn.

वारिप्रसी (lies ०पसी) f. *Pistia Stratiotes* Ltn. ÇABDAR. im ÇKDn.

वारिबदर n. die Frucht der *Flacourtia cataphracta* TRIK. 2, 4, 26. — Vgl. वारिबदन.

वारिबीज (?) SARVADARÇANAS. 171, 4.

वारिभव n. Antimonium RĪĀN. im ÇKDn.

वारिमत् (von 1. वारि) adj. wasserreich: वन MBh. 3, 16288.

वारिमय (wie eben) adj. (f. ३) aus Wasser bestehend MBh. 3, 18611. HARIV. 702. 2566. तदा मक्ती वारिमयीव लक्ष्यते in Folge des vielen Regens VARĪH. Bha. S. 9, 36. am Wasser haftend, dem Wasser eigen: रस MBh. 12, 6852. 14, 1411.

वारिमसि f. Regenwolke TRIK. 1, 1, 82.

वारिमुच् 1) adj. Wasser (Regen) entlassend: प्रभूत^० VARĪH. Bha. S. 3, 16. — 2) m. Regenwolke ÇABDAR. im ÇKDn. RAH. 4, 86. VARĪH. Bha. S. 3, 16. 28, 15.

वारिमूली f. *Pistia Stratiotes* Ltn. TRIK. 1, 2, 31.

वारिपल n. Wasserwerk MĀLAV. 33. — Vgl. जलपल, तोपयल.
 वारिपथ m. Boot, Schiff TAIK. 1, 2, 12.
 वारिराज m. der Fürst der Gewässer, Varuṇa HARIV. 2801.
 वारिराशि m. 1) Wassermenge RAH. 5, 46. — 2) das Meer TAIK. 1, 2, s. H. 1074, Schol. Spr. 1823. 2486. KATHA. 56, 423. 63, 98. 122, 110. PAÑĀA. 3, 3, 28.
 वारिरुह 1) adj. im Wasser wachsend. — 2) n. Lotusblüthe RĪĀN. im ÇKDr. HARIV. 8817. KIR. 5, 13. KATHA. 33, 28. KĀUR. 25. — Vgl. कृमि.
 वारिलोमन् m. Bein. Varuṇa's (bei dem Wasser die Stelle der Haare am Körper vertritt) GAṬIDH. im ÇKDr.
 वारिवदन n. wohl nur fehlerhaft für वारिवदर BṛOHIP. im ÇKDr.
 वारिवर m. Carissa Carandas Lin. GAṬIDH. im ÇKDr.
 वारिवर्णक vielleicht Sand (vgl. पानीपवर्णिका) WEBER, KṛṣṇA. 267. Wasserfarbe WEBER.
 वारिवलभा f. eine best. Pflanze, = विदारी RĪĀN. im ÇKDr.
 वारिवस्कर्त adj. von वरिवस्कर्त् P. 5, 4, 86, Vārtt. 5. VS. 16, 19.
 वारिवह् adj. Wasser führend, — strömend: शिववारिवहा नदी R. 2, 49, 9. पम्पा रम्पवारिवहा 3, 79, 19. — Vgl. वारिवाह.
 वारिवालक n. = कृविर् ein best. Arzeneimittel HĀ. 178.
 वारिवास m. Brannweinbrenner H. 901.
 वारिवाह 1) adj. (f. वा) Wasser führend, — strömend: कूलातिक्ता-त्तवारिवाहाभिः सरिदिः VARĀH. BṛH. S. 9, 24. — 2) m. Regenwolke AK. 1, 1, 3, 8. H. 164, Schol. Spr. 661. 2354 (vielleicht der Regengott).
 वारिवाहक adj. Wasser zuführend, — bringend Spr. 713.
 वारिवाहन m. Regenwolke H. c. 27. ÇAND. im ÇKDr.
 वारिवाहन् adj. Wasser führend, — strömend: सरित् HARIV. 9638.
 वारिविन्दी f. eine blaue Wasserrose AUSH. 48 wohl entstellt aus अरविन्द.
 वारिविहार m. = जलक्रीडा Spiel im Wasser, wobei man umherhüpft und sich mit Wasser besprüht, RAH. 6, 48.
 वारिश 1) m. Bein. Viṣṇu's (der im Wasser Ruhende) TAIK. 1, 1, 32. — 2) n. N. eines Sāman (v. l. für वार्ष) Ind. St. 3, 235, b.
 वारिषेण (1. वारि + सेना) m. N. pr. P. 8, 3, 99, Schol. eines Fürsten MBH. 2, 331 (°सेन ed. Bomb.). वारिसेन N. pr. eines Gīna Wilson, Sol. Works I, 321.
 वारिसेभव 1) adj. im Wasser entstanden, aus dem Wasser gewonnen: माण R. 5, 37, 8. 66, 26. 67, 9. — 2) m. eine Rohrrart (पावनालशर). — 3) n. a) Gewürznelke. — b) die Wurzel von Andropogon muricatus (उशीर). — c) Antimonium RĪĀN. im ÇKDr. — Vgl. वारिज्ञ.
 वारिसाम्य Milch AUSH. 67.
 वारिसार m. N. pr. eines Sohnes des Kāndragupta BṛH. P. 12, 1, 12. LIA. II, 213.
 वारिसेन s. वारिषेण.
 वारी s. u. 2. वारि.
 वारीट m. Elephant ÇAND. im ÇKDr.
 वारीप् (von वारि), वारीपते dem Wasser gleichen Spr. 899.
 वारीश (वारि + ईश) m. der Herr der Gewässer, das Meer H. 1073.
 वारु m. ein im Triumph geführter Elephant (विजयपुङ्ख) HĀ. 160.

वारुह m. Tottenbahre TAIK. 2, 8, 62.
 वारुड m. = वरुड P. 5, 4, 86, Vārtt. 1.
 वारुडक (von वरुड) n. संज्ञायाम् gaṇa कुलालादि zu P. 4, 3, 118.
 वारुडकि m. patron. von वरुड PAT. zu P. 4, 1, 97.
 वारुणी (वारुण gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75) 1) adj. (f. ई) a) Varuṇa gehörig, an ihn gerichtet, ihm geweiht, zu ihm in Beziehung stehend: पाश AV. 6, 121, 1. 7, 83, 4. M. 8, 82. MBH. 2, 2323. R. 1, 29, 9 (30, 10 GORR.). 56, 9 (57, 10 GORR.). BṛH. P. 8, 21, 26. मेत्रं वा अर्कवारुणी रात्रिः TS. 2, 1, 3, 8. 5, 1, 4. TBH. 1, 7, 2, 6. 2, 7, 2, 1. AIT. Bṛ. 1, 13. 5, 26. ÇAT. Bṛ. 4, 4, 5, 15. वारुणी पत्कृत्तम् 5, 2, 5, 17. 3, 2, 5. न्ययोधो वारुणो वृत्तः GORR. 4, 7, 15. KĀND. UP. 2, 22, 1. MATTAJUP. 6, 14. AV. Pāṇi. in Ind. St. 10, 320. VARĀH. BṛH. S. 5, 22. 32, 20. कम्प 27. 80, 9. 81, 7. शङ्ख MBH. 2, 65. अस्त्र 5, 7174. R. 1, 56, 6 (57, 5 GORR.). 5, 58, 6. UTTAR. 105, 4 (142, 10). KATHA. 14, 29. कृत्त RĪĀN-TAK. 2, 148. व्रत Spr. 2751. fg. लोक MBH. 15, 903. वारुण्यो मातरः स्कन्दस्य 9, 2655. गणाः HARIV. 10923. सैन्य 10924. 10929. 13924. युद्ध (प्रयुद्ध die ältere Ausg.) 10928. तनु Verz. d. Oxf. H. 49, a, 10. माया 59, b, 23. स्नान 267, b, 23. ऋच् M. 8, 106. VARĀH. BṛH. S. 24, 8. 46, 51. MĀK. P. 22, 11. भूतानि so v. a. Wasserthiere MBH. 1, 1182. 12, 6807. AMṬAN. UP. in Ind. St. 9, 34. मन्त्रिन् R. 7, 23, 49. पुरी BṛH. P. 5, 21, 7. 11. पुराण MADHUS. in Ind. St. 1, 18, 16. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 8. 63, b, 12. 80, a, 5. कर्मन् eine Wasser betreffende Arbeit (Graben eines Brunnens u. s. w.) VAHNI-P. im ÇKDr. — b) westlich (unter Varuṇa stehend), in Verbindung mit दिष् und वारुणी f. Westen AK. 3, 4, 22, 54. H. 169, Schol. H. an. 3, 225. MRD. p. 68. HALJ. 1, 101. ADH. Bṛ. in Ind. St. 1, 37, 1. दिशं पश्चिमा वारुणीम् R. 4, 43, 4. सिरा VARĀH. BṛH. S. 54, 46. 86, 22. वारुण्यम् 11, 43. 54, 37. नैर्ऋतीवारुणीमध्ये 86, 31. 87, 10. 86. 93, 22. Spr. 792 (II). वारुणे im Westen PAÑĀA. 2, 5, 32. वारुणी Westen und zugleich Brannwein Spr. 600. 4933. — c) zu Vāruṇi (Bṛgu) in Beziehung stehend: भार्गवो वारुणी विद्या TAITT. UP. 3, 6. उपनिषद् Ind. St. 1, 73. fg. 2, 208. 3, 386. Verz. d. B. H. No. 152. — 2) m. a) Wasserthier, Fisch: पाद्माद्यं वारुणो (so vermuthen wir st. वरुणो) येन निमग्नमनिशितं निमिषि भूरुणाः (वा गात्) der regsame Fisch eilt seinem Standort zu RV. 2, 38, 8. MBH. 13, 4210. — b) patron. Bṛgu's (vgl. वारुणि) MBH. 13, 4142. pl. Varuṇa's Kinder, — Leute, — Krieger HARIV. 10925. fg. 14827. R. 7, 23, 37. 47. — c) N. des 15ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — d) N. pr. eines Dvīpa; s. u. 4) c). — 3) f. ई a) Westen; s. u. 1) b). — b) Bez. gewisser Schlangen ĀCV. GṛH. 2, 3, 3. PĀH. GṛH. 2, 14. — c) Varuṇa's Energie person. als seine Gattin TAITT. ĀR. 10, 1, 12. MBH. 2, 355. 4, 259. HARIV. 9532. Verz. d. Oxf. H. 81, a, 41. 98, a, 23. PAÑĀA. 1, 10, 93. 11, 38. H. c. 52 (angeblich Çiva's Gemahlin). Varuṇa's Tochter (auch Gattin), die bei der Quirlung des Meeres aus demselben emportaucht und als Göttin des Brannweins gedacht wird, MBH. 5, 3613. HARIV. 5412. 5417. 5420. fgg. R. 1, 45, 36 (46, 26 GORR.). VP. 76. 571. fg. BṛH. P. 8, 8, 30. 10, 63, 19. — d) Brannwein AK. H. 903. H. an. MRD. HALJ. 2, 175. M. 11, 146. MBH. 12, 6087. 6720. HARIV. 5760. R. 2, 114, 10 (125, 21 GORR.). R. GORR. 2, 50, 12. 5, 79, 16. 5, 10, 9. SUÇ. 1, 74, 9. 2, 391, 15. 460, 6. KUMĀ. 4, 12. Spr. 3355. BṛH. P. 1, 13, 23 (neben मदिरा, = अश्वमेयी Comm.). 3, 4, 1. 8, 8, 30. 10, 10, 3. 19. MĀK. P. 17, 24. Verz. d. Oxf. H. 91, b, 10.

PAÑĀN. 4, 11, 38. Brannwein und zugleich Westen Spr. 600. 4933. —
 e) Bez. eines Festtages am 15ten Tage in der dunklen Hälfte des Kaitra
 As. Res. 3, 279 (nach HAUGHTON). — f) eine best. Pflanze, = गण्डह्वी
 H. an. MED. = ह्वी RĪĀN. im ÇKDr. = इन्द्रवारुणी Aush. 34. — g)
 das unter Varuṇa stehende Nakshatra Çatabhishag H. 114. — h)
 N. pr. eines Flusses R. GORR. 2, 70, 12. PAJJAÇĪTTEND. 11, b, 6. — 4) n.
 a) Wasser RĪĀN. im ÇKDr. — b) das unter Varuṇa stehende Na-
 kshatra Çatabhishag MBh. 13, 4266. WEBER, Na x. 1, 310. VARĀṆE.
 Bṛh. S. 7, 6. 11. 15, 29. 71, 11. GANIT. BHAGANAJ. 6. MĀK. P. 33, 15. 58,
 48. — c) वारुणी खण्डे ist der N. eines der 9 Theile, in welche Bhara-
 tavarsha eingetheilt wird, GOLDB. 3, 41. auch द्वीप genannt VP. 175.
 MĀK. P. 57, 6. — Vgl. इन्द्रवारुणी, वृक्षवारुणी, मक्षा, मलेन्द्र.

वारुणातीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 86, b, 38. — Vgl.
 वरुणातीर्थ.

वारुणाप्रधासिक adj. von वरुणाप्रधास Maç. in Verz. d. B. H. 72 (IV, 1).

वारुणानी in वारुणान्याः साम Ind. St. 3, 235, b wohl nur fehlerhaft
 für वरु.

1. वारुणि (von वरुणा) m. patron. Bhṛgu's Ait. Br. 3, 34. ÇAT. Br.
 11, 6, 4, 1. TAITT. Up. 3, 1. Satjadhṛti's RV. ANUKR. Nīkūñkupa's
 Ind. St. 3, 439. Vasishṭha's MBh. 1, 3926. Agastja's Taitt. 1, 1, 89. H.
 c. 16. MBh. 3, 8775. eines Vainateja 1, 2548.

2. वारुणि f. = वारुणी Brannwein HARIV. 8432 (das Metrum verlangt
 eine Kürze).

वारुणीवल्लभ m. Gatte der Vāruṇī d. i. Varuṇa ÇANDAM. im ÇKDr.

वारुणीश m. Herr der Vāruṇī, Bein. Viṣṇu's PAÑĀN. 4, 3, 127.

वारुणेन्द्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 104, a, No. 160.

वारुणेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 67, a, 1.

वारुण्ड 1) Unreinigkeit des Auges und des Ohres, m. H. an. 3, 186.
 m. n. MED. 4. 33. fg. — 2) Giesskanne, Schöpfgefäß, Schöpfkelle oder
 dergl. (सेक्रभाजन, सेक्रपात्र), m. H. an. m. n. MED. m. = नैसेचन HĪA.
 259. — 3) m. = गणिस्यराज H. an. = फणिना राजकः MED. — 4) f. ई
 Thüschwelle MED.

वारुण्य adj. dem Varuṇa (nach NĪAK. der Vāruṇī) gehörig: भवन
 MBh. 5, 3535.

वारुण m. = श्रमि, शम्बल, पञ्जर, वस्त्राञ्जल, श्रर (in H. an. ist ५ रे
 st. री) zu lesen) oder कयार H. an. 3, 190. MED. dh. 8.

वारुणायनि m. patron. von वरेण्य gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

वारुन्द्र = वरेन्द्र Verz. d. Oxf. H. 87, b, 39, v. l. COLEBR. Misc. Ess. II,
 188. ०नन्द M. ed. Calc. in der Unterschr. von Buch 3 und 12. वारुन्त्री
 ÇANDAM. und GĒOTISTATTVA im ÇKDr. Das heutige राजशाही nach ÇKDr.

वारिवृत् (वारे, loc. von वार Wahl, + वृत्) adj. gewählt TS. 2, 5, 4, 3. 4.
 6, 2, 7, 1. TBA. 2, 1, 4, 3. — Vgl. वरवृत्.

वार्कखण्डि m. patron. von वृकखण्ड GORR. 3, 10, 6 bei WEBER, Na x. 2, 337.

वार्कयादिकै m. patron. von वृकयाद gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146.

वार्कजम्भ (von वृकजम्भ) 1) m. patron. Maç. in Verz. d. B. H. 71. —
 2) n. N. eines Sāman LIT. 10, 4, 9. Ind. St. 3, 235, a. वार्कजम्भाय n.
 und वार्कजम्भात्तर n. ebend.

वार्कबन्धविकै m. patron. von वृकबन्ध gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146.

VI. Theil.

वार्कलि m. metron. von वृकला gaṇa वाक्कादि zu P. 4, 1, 96. तौत्व-
 त्यादि zu 2, 4, 61. ÇAT. Br. 12, 3, 3, 6. VS. App. LVI, 13. PRAVANĀMS. in
 Verz. d. B. H. 55, 29.

वार्कलेय m. metron. von वृकला oder patron. von वार्कलि (vgl. gaṇa
 तौत्वत्यादि zu P. 2, 4, 61) Sām. K. 185, a, 10.

वार्कवसर्कै m. patron. von वृकवसिन् gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146;
 vgl. P. 6, 4, 144.

वार्कारुणीयुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Br. 14, 9, 4, 31.

वार्कयोप्यो adj. f. nach Sā. so v. a. उदकैर्निष्पन्ना. इमां धियं वार्कयोप्यो च
 देवीम् RV. 1, 88, 4.

वार्कणी f. zu वार्केण्य P. 5, 3, 115, Schol.

वार्केण्य m. ein Fürst der Vṛka P. 5, 3, 115.

वार्त (von वृत्) 1) adj. (f. ई) a) in Bäumen bestehend, aus Bäumen ge-
 bildet: दुर्ग M. 7, 70. KĪM. NĪTIS. 4, 59. MĀK. P. 49, 38. Bäume betref-
 fend: सिद्धि 56, 23. fg. auf Bäumen wachsend: कवक KULL. zu M. 6, 14.

— b) hölzern KĪT. ÇA. 4, 14, 12. GORR. 2, 10, 37. 3, 1, 11. MBh. 7, 2229.
 Suç. 2, 49, 3. 136, 15. WEBER, Kṛṣṇar. 273. 277. — 2) f. ई die Tochter
 der Bäume, Bein. der Gattin der Praketas, MBh. 1, 7266. Bala. P. 6,
 4, 15; vgl. BRAHMA-P. in LA. (III) 58, 1. fgg. — 3) n. Wald Taitt. 2, 4, 1.
 H. 1110. — Vgl. दण्ड.

वार्त्य (wie oben) 1) adj. = वार्त hölzern Suç. 4, 99, 3. TITUSĀDIT. im
 ÇKDr. wohl nur fehlerhaft. — 2) m. parox. patron. gaṇa गर्गादि zu P.
 4, 1, 105. — 3) n. Wald H. 1110. schlechte Losart für वार्त.

वार्त्यायणी f. zum patron. वार्त्य gaṇa लोहितादि zu P. 4, 1, 18. v. l.
 तार्त्यायणी.

वार्च m. Gans Vor. 26, 33. angeblich = वारि वरति.

वार्चलैय adj. von वर्चल gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

वार्जिनीवत् m. patron. von वृजिनीवत् HARIV. 1969.

वार्जक adj. von वर्ज gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

वार्ध (वार्) n. nom. abstr. von वृढ (वृढ) gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

वार्णकै m. pl. zum sg. वार्णक्य v. l. im gaṇa कणवादि zu P. 4, 2, 111.

वार्णका m. patron. von वर्णक v. l. im gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

वार्णवै adj. von वर्ण gaṇa सुवास्तादि zu P. 4, 2, 77. कच्छादि zu 133.
 सिन्धादि zu 3, 93.

वार्णवक adj. desgl. gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 124.

वार्णिक (von वर्ण) m. Schreiber H. 484. ÇANDAM. im ÇKDr.

वार्तक 1) m. Wachtel ÇKDr. wohl nur fehlerhaft für वर्तक. Vgl. वा-
 र्तक. — 2) f. वार्तिका dass, ÇKDr. und WILSON nach HĪA. 184, wo
 aber die gedr. Ausg. वर्तिका liest.

वार्तन adj. = वर्तनीषु भवः P. 4, 2, 125, Schol.

वार्तनार्त m. patron. von वर्तनात् gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वार्तसवीय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 257. — Vgl. वार्तसवीय.

वार्तमानिक (von वर्तमान) adj. zur Gegenwart gehörend, jetzt lebend:
 मनुष्याः ÇAMK. zu Bṛh. Ān. Up. 8. 219.

वार्ताक m. = वर्तक Wachtel BHĀVAPR. im ÇKDr.

वार्तातवेय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 274. — Vgl. वार्तसवीय.

वार्तिक m. ein best. Vogel VĪERN. 6, 45. = वर्तिक RĪĀN. im ÇKDr.
 — वार्तिक a. bes.

LEBR. Misc. Ess. I, 202. II, 49. 297. Verz. d. B. H. No. 217. Verz. d. Oxf. H. 257, a, 30. b, 3. fgg. Am bekanntesten sind die Vārttika Kāṭyāyana's zu Pāṇini's Sūtra, Madhus. in Ind. St. 1, 16, 26 fgg. Schol. zu P. 3, 1, 20 in der ed. Calc. SARVADARJANA. 145, 7; vgl. BÖHTLINGE, P. Einl. XLVI. fgg. तन्त्र°, प्रमाण°, वृद्धारण्यक° (unter वृद्धारण्यक), भट्ट°, मत्ता°, योग°, राज°, सुरेश्वर°.

वार्तिककार m. Verfasser von Vārttika WEBER, RĪMAT. Up. 284. Bez. Kāṭyāyana's Comm. zu P. 7, 3, 59. 8, 3, 5. Verz. d. Oxf. H. 160, a, 24. Kumāra's 270, b, 42. श्लोक° der Verfasser von metrischen Vārttika (zu Pāṇini's Grammatik) GOLD. MĪN. 95. fg. 102.

वार्तिककाशिका f. Titel eines Commentars HALL 171 (the title is dubious).

वार्तिककृत् m. = वार्तिककार WEBER, RĪMAT. Up. 284. 342.

वार्तिकतात्पर्यटीका f. Titel eines Commentars des Vākaspati-miśra COLEBR. Misc. Ess. I, 262. HALL 27.

वार्तिकतात्पर्यपरिशुद्धि f. Titel eines Commentars des Udayana-kārja COLEBR. Misc. Ess. I, 262.

वार्तिकयोचना f. Titel eines Commentars, = राणक HALL 207.

वार्तिकाभरण n. Titel eines Commentars HALL 172.

वार्तिकाक्ष n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b.

वार्तिकेन्द्र m. Alchemist JOGAŚTRA 5, 4. — Vgl. वार्तिक 3).

वार्त्रघ्न (von वृत्रघ्न) VS. PRĪT. 3, 91. P. 6, 4, 135, Schol. (oxyt.). Vor. 7, 21. 1) adj. (f. ई) a) auf den Schläger des Vṛtra bezüglich, ihn betreffend u. s. w.: इन्द्रस्य वार्त्रघ्नमसि VS. 10, 8. AIR. Bn. 1, 4. वार्त्रघ्न वा एतद्विर्यदमीषोमीयः so v. a. Siegesopfer 2, 3. TS. 2, 3, 2, 4. TBn. 1, 6, 4, 7. वज्र TS. 5, 7, 2, 1. 6, 1, 7. रोहिणी 7, 1, 3. CAT. Bn. 3, 3, 4, 14. KĀṬH. 24, 1. आश्वभाग ĀCV. Cā. 1, 3, 32. CAT. Bn. 1, 6, 2, 12. 9, 5, 2, 4. सोम KĀṬH. 27, 3. ऽलङ्कर्मलैः Būā. P. 6, 12, 34. — b) (oxyt.) das Wort वृत्रघ्न enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61. — 2) m. patron. Arjuna's, der für einen Sohn Indra's gilt, TRIK. 2, 8, 17 (वार्त्रघ्न gedr.). Kīa. 15, 1. — 3) n. इन्द्रस्य वार्त्रघ्नम् und इन्द्रस्य संवर्ग वार्त्रघ्नम् Namen von Sāman Ind. St. 3, 208, b. 209, a.

वार्त्रतुर (von वृत्रतुर) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b. LĪṬ. 7, 1, 1, 5.

वार्त्रकृत्य (von वृत्रकृत्य) 1) adj. zum Schlagen des Vṛtra dienlich: शवसु RV. 3, 37, 1. — 2) n. das Schlagen des Vṛtra Būā. P. 6, 12, 33.

वार्दे (वार + 1. दृ) m. Wolke CAT. 14, 386.

वार्दर n. s. बादर. Nach Viśva im ÇKDn. hat das Wort वार्दर die Bedd. कमिन्न Seide, नल Wasser und आमबीज Same der Mangifera indica.

वार्दल 1) ein trüber Tag, Regenwetter; m. TRIK. 3, 3, 402. n. H. an. 3, 674. MED. I. 119. — 2) n. Schwärze, Dinte (मसि) H. an. Dintenfass HĪA. 269. m. dass. TRIK. MED.

वार्दाली f. gaṇa मधादि zu P. 4, 2, 86. Davon वार्दालीवती (vgl. P. 2, 2, 11) ebend.

वार्द्ध m. patron. von वृद्ध gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104.

वार्द्धक (von वृद्ध) 1) n. a) vorgerücktes Alter, Greisenalter AK. 2, 6, 2, 40. H. 340. an. 3, 97. MED. k. 156. BALA beim Schol. zu NAIŠH. 1, 77 (तद्वाव st. सद्वाव zu lesen nach STENZLER). MBH. 14, 2747. Spr. 4928. 4997. 5373. RAGH. 1, 8. KUMĀRA. 5, 44. ÇĀṆḌ. SĀM. 1, 7, 16. KĀṬH. 61, 116. 72, 20 (वार्क gedr.). WEBER, KṛṣṇAG. 222. 298. MĪK. P. 109, 24. PĀ-

KA. 1, 3, 21. PRĀB. 24, 15. °भावे (so die ed. Bomb.) PĀṆĀT. 98, 16. — b) das Treiben eines Alten, Gebrechlichkeit eines Greises H. an. MED. — c) eine Versammlung von Alten P. 4, 2, 39, Vārtt. 1. AK. H. 1416. H. an. MED. BALA s. a. O. — 2) adj. subst. alt, ein alter Mann BALA s. a. O. मर्कषि° NAIŠH. 1, 77.

वार्द्धक n. vorgerücktes Alter, Greisenalter GAṬH. im ÇKDn. MBH. 9, 2988 (वार्द्धक ed. Bomb.). वार्द्धकभाव (I) PĀṆĀT. 98, 16, v. 1.

वार्द्धतत्रि (von वृद्धतत्र) m. patron. des Gajadratha MBH. 3, 15576. 15581. 6, 752.

वार्द्धतेमि m. patron. von वृद्धतेम MBH. 1, 6989. 5, 5909. 7, 916.

वार्द्धायन m. patron. von वार्द्ध gaṇa कुरितादि zu P. 4, 1, 100. — Vgl. u. वर्धापन 1) am Ende.

वार्द्धप m. = वार्द्धपि MBH. 13, 4282 (वर्द्धपि M. 3, 150).

वार्द्धपि (wohl von वृद्ध) m. Wucherer AK. 2, 9, 5. H. 881. M. 3, 158. 180 (= MBH. 12, 4283). 4, 224 (= MBH. 12, 9452). JĪĒN. 1, 122.

वार्द्धपिक m. dass. SIDDH. K. zu P. 4, 4, 30 (auf ein erfundenes वृद्धपि = वृद्ध zurückgeführt). AK. 2, 9, 5. H. 880. HALI. 2, 416. ĀPAST. 1, 18, 22. M. 4, 210. 220. 8, 102. 140. MBH. 12, 1320. 8310. 13, 1592. 4275.

वार्द्धपिन् m. dass.: वार्द्धपी भूवा MBH. 13, 4826.

वार्द्धपी f. = वार्द्धप्य Wucher MBH. 2, 525.

वार्द्धप्य (von वार्द्धपि) n. Wucherer TRIK. 2, 9, 1. M. 11, 61. JĪĒN. 1, 161. 3, 235. PRĪJACĪTTEND. 3, b, 3. 40, b, 3.

वार्धनी (वार + ध°) f. Wasserkrug H. 1021. — Vgl. वर्धन 3) b).

वार्धि (वार + धि) m. 1) das Meer TRIK. 1, 2, 8. H. 17. Spr. (II) 343. Verz. d. Oxf. H. 129, a, 15. 151, a, 6. 254, a, 3. Būā. P. 3, 17, 7. 24. — 2) Bez. der Zahl 100,000,000,000,000 H. 874.

वार्धिभव n. eine Art Salz (द्रोणीलवण) RĪĒN. im ÇKDn.

वार्धिय (von वार्धि) n. dass. ebend.

वार्ध (von वर्ध) 1) adj. (f. ई) zu Riemen bestimmt, geeignet: चर्मन् P. 5, 1, 15, Schol. aus Riemen bestehend P. 4, 3, 151. — 2) f. und n. Riemen RĪJAM. zu AK. 2, 10, 31 nach ÇKDn. तं शतेन वार्धभिराणयोरबध्नात् PĀṆĀT. Bn. 9, 2, 22. वार्धिवि नासास्येति वार्धिणसः UśĀVAL. zu UśĀDIS. 2, 27. वार्धिणस s. u. वार्धिणस.

वार्धिणस m. P. 5, 4, 118. 8, 4, 3. UśĀVAL. zu UśĀDIS. 2, 27. Nashorn TRIK. 2, 5, 3 (नस gedr.). ein alter weisser Ziegenbock (nach den Erklärern) M. 3, 271. JĪĒN. 1, 259. Nach Andern auch ein Vogel mit schwarzem Halse, rothem Kopfe und weissen Flügeln UśĀVAL. वार्धिणस ĀPAST. 1, 17, 36. 2, 17, 3. — Vgl. वार्धिणस und वार्धिनस.

वार्धिनस VS. PRĪT. 3, 89, 6, 28. adj. etwa auf der Nase gestrichelt, nach MAULBH. mit Zäpfchen am Halse versehen VS. 24, 39. — Vgl. वार्धिणस.

वार्धट m. Schiff, Boot HĪA. 142. वार्धट TRIK. 1, 2, 13. vielleicht nur fehlerhaft für वार्धट (वारि + घट): vgl. jedoch auch वावुट.

वार्धट (वार + घट) m. Krokodil TRIK. 1, 2, 23. HĪA. 76.

वार्मण (von वर्मन्) n. eine Menge von Panzern SĪNAS. zu AK. 3, 3, 43 nach ÇKDn.

वार्मितेय adj. aus Varmati gebürtig P. 4, 3, 94. वार्मितेयक gaṇa क-च्यादि zu P. 4, 2, 95.

वार्मिकायणि m. patron. von वर्मिन् P. 4, 1, 158, Vārtt.

वार्षिक n. nom. abstr. von वार्षिक gaṇa पुरोहितादि zu P. 5, 4, 122.
वार्षिका (von वार्षिक) n. eine Menge gepanzerter Männer Svāmin zu AK. 3, 3, 43 nach ÇKDā.

वार्षि (वार + 2. मुष्) m. Wolke ÇABDAR. im ÇKDā. Bhā. P. 10, 24, 9.
1. वार्षि (von 1. वर) 1) adj. zurückzuhalten, aufzuhalten: नास्मि वार्षि MBh. 5, 7875. 14, 2442. राज्ञा भृत्यैर्वार्षि: Spr. 2912. ध्वार्षि: सर्वकार्येषु गमने केनचित् HARIV. 18067. कृतात् इवार्षि: शर: R. 6, 92, 57. ध्वार्षि चक्रम् HARIV. 10805. ध्वार्षिवेग R. 3, 33, 45. ध्वार्षिवीर्य Spr. 609. ध्वार्षि मूर्धरश्मिस्तमः 371 (II). — 2) m. Wall (nach dem Comm.) R. 4, 70, 3. — Vgl. दुर्वार्य, निर्वार्य.

2. वार्य (von 2. वर) P. 6, 4, 214. adj. 1) zu wählen: रुविजः P. 3, 1, 101, Schol. — 2) kostbar, werth; n. Kostbarkeit, Gut, Schatz NAIGH. 4, 2. Nī. 8, 1. वसु RV. 2, 43, 33. 10, 45, 11. अष्टै नो धेक्षि वार्यम् 3, 21, 2. व्यूषवती दाशुषे वार्याणि (उषा:) 5, 80, 6. des Savitar 1, 24, 2. 4, 53, 1. 5, 48, 5. अदत्रगा दयते वार्याणि 49, 2. 6, 50, 8. 7, 17, 5. 42, 4, 1. 5, 2. 81, 9. कृस्ते बिधेद्वेज्ञा वार्याणि 114, 5. तद्वायं वृषामिहे वरिष्ठं गोप्यत्यम् 3, 25, 13. 44, 18. दानाय वार्याणाम् 60, 11. 9, 63, 30. परिप्रीता पयसा वार्येण 10, 27, 12. 133, 2. वार्यवृत् st. वर° anderer Texte KĀṬ. 23, 8. 24, 7. 27, 3. 4. 8 (Ind. St. 5, 343).

3. वार्य (von 1. वारि) adj. aquaticus ÇKDā.

वार्ययन (वारि + घञ) n. Wasserbehälter, Teich u. s. w. (= जलाशय Comm.) Bhā. P. 12, 2, 6.

वार्यमलक (वारि + घञ) m. eine bes. am Wasser wachsende Myrobala R. 4, 70, 3, v. l. im Comm. der Bomb. Ausg.

वार्यद्भव 1) adj. im Wasser entstehend, — wachsend. — 2) n. Lotusblüthe DHANABHĀJA im ÇKDā.

वार्यपतीविन् adj. vom Wasser seinen Unterhalt habend; m. Wasserträger, Fischer u. s. w. VARĀH. BH. S. 5, 42.

वार्योक्तम् 1) adj. im Wasser lebend. — 2) wohl f. (vgl. जलोक्तम्) Blutegel M. 7, 129. Suçā. 2, 275, 4.

वारिणि (I) m. das Meer ÇKDā. nach einem PUNĀ. n.

वार्वट s. वार्वट.

वार्वणा f. = वर्वणा ÇABDAR. im ÇKDā.

वार्वती f. Fluss NAIGH. 1, 18, v. l. für पार्वती.

वार्वर (वार्वर) adj. im Lande der Barbaren geboren gaṇa तक्षशिलादि zu P. 4, 3, 93.

वार्वरक (वार्वरक) adj. von वार्वर (वार्वर) gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127.

वार्ष (von वृष) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b. PANĀT. Ba. 13, 3, 11. fg.

1. वार्ष (von वर्षा) adj. (f. इ) zur Regenzeit gehörig u. s. w. VS. 13, 56.

2. वार्ष (von वृष) 1) adj.: देवानां वार्षाणामार्षेयम् N. eines Sāman, = इन्द्रस्य वृषकम् Ind. St. 3, 208, b. — 2) n. a) nom. abstr. von वृष gaṇa पृथादि zu P. 5, 4, 122. — b) N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, b.

वार्षक n. N. eines der zehn Theile, in welche Sudjūma die Erde theilte, VĀNNI-P., SĪGAROPĀMĀJĀNA nach ÇKDā.

वार्षगण (von वृषगण) m. patron. des Asita ÇAT. Ba. 14, 9, 4, 32. वार्षगणौम् die Nachkommen des Vārshagaṇa gaṇa काष्वादि zu P. 4, 2, 111.

वार्षगणीयुत्र m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Ba. 14, 9, 4, 31.

वार्षगण्य m. patron. von वृषगण gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. LĪṬ.

10, 9, 10. SV. GĪNA TĪB. Hdschr. NIDĀNAS. 2, 9, 6, 7. Ind. St. 4, 372. MBh. 12, 11782. Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 570.

वार्षद adj. von वृषद v. l. im gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86 nach UśÉVAL. zu URĀDIS. 5, 21.

वार्षदेश adj. von वृषदेश v. l. für वृषदेश im gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86 nach UśÉVAL. zu URĀDIS. 5, 21. aus Katzenhaar verfertigt (nach NILAK.): प्रावार MBh. 2, 1823.

वार्षपर्वणी (von वृषपर्वन्) f. patron. der Çarmishthā MBh. 1, 3310. HARIV. 1604. Bhā. P. 9, 18, 33.

वार्षभ (von वृषभ) adj. dem Stiere eigen: घ्रासन Verz. d. Oxf. H. 11, a, N. 1 (वार्षभ die Hdschr., die Correctur von AUFRECHT).

वार्षभाणवी (von वृषभाणु) f. patron. der Rādhā PĀDMOTTARAKH. 67 nach ÇKDā.

वार्षल (von वृषल) 1) adj. einem Çūdra eigen: कर्मन् Nārada bei KULL. zu M. 7, 2. — 2) n. die Beschäftigung —, der Stand eines Çūdra gaṇa युवादि zu P. 5, 1, 130.

वार्षलि (von वृषली) f. der Sohn eines Çūdra-Weibes gaṇa बाह्वादि zu P. 4, 1, 96.

वार्षशतिक (von वर्ष + शत) adj. hundertjährig P. 5, 1, 58, VArt. 3, Schol.

वार्षसहस्रिक (von वर्ष + सहस्र) adj. tausendjährig ebend.

वार्षकप adj. von वृषाकप AIT. Ba. 6, 32. PANĀT. Ba. 20, 9, 2.

वार्षागिर (von वृषागिर) m. patron. des Ambarisha, RĒGĀCVA, Bhajamāna, Sahadeva und Surādhas RV. ANUKA. pl. RV. 1, 100, 17.

वार्षायणि m. patron. von वृष gaṇa तिकादि zu P. 4, 1, 154. — Vgl. वार्षायणि.

वार्षाक्रे n. N. eines Sāman ÇAT. Ba. 14, 3, 2, 26. Ind. St. 3, 235, b.

वार्षाक्राय und वार्षाकरोत्तर n. desgl. ebend.

वार्षिक ved. und वार्षिक in der klass. Spr. (von वर्षा, वर्ष) P. 4, 3, 18. fg. 1) adj. f. (इ) pluvialis, zur Regenzeit gehörig u. s. w. H. an. 3, 96.

Med. k. 156. आपः Regenwasser AV. 1, 6, 4. तक्नन् 5, 22, 13. ऋतु VS. 14, 15. ÇAT. Ba. 10, 2, 2, 11. मासौ AIT. Ba. 4, 26. TS. 7, 5, 2, 2. 14, 1. ÅÇV. ÇA. 4, 12, 1. GĀH. 3, 5, 19. ÇAT. Ba. 5, 5, 2, 4. नउ AV. 4, 19, 1. WEBER, GĀOT.

113. वार्षिकाद्यतुरा मासान् Spr. 2781. 4037. MBh. 1, 2313. 13, 5657. HARIV. 4006. R. GĀR. 1, 1, 73. 4, 25, 12. 6, 108, 25. Bhā. P. 10, 58, 12. मासौ HARIV. 3787. निद्वार्षिकः मासौ MBh. 7, 1311. रात्रि R. 7, 66, 13. झी-

मूत MBh. 3, 15782. 4, 3025. धनुस् RAJA. 4, 16. ऋतु 12, 25. चक्र HARIV. 2844. त्रिविधातवसति चन्द्रे वसति वार्षिकीम् 3371. लिङ्ग Suçā. 1, 21, 6. वासम् P. 4, 3, 18, Schol. वार्षिकी und वार्षिकोदका नदी ein Fluss,

der nur während der Regenzeit Wasser hat, MBh. 5, 7863. 7868. sich auf die Regenzeit verstehend, sich mit der Bestimmung derselben ab-

ebend gaṇa वसतादि zu P. 4, 2, 63. — b) auf ein Jahr ausreichend: अत्र JĀG. 1, 124. भित्ता MBh. 12, 6296. संचय 8892. 13, 4464. ein Jahr wäh-

rend MĀK. P. 69, 58. jährlich: कर Abgabe. Tribut HARIV. 4209. Bhā. P. 10, 5, 31. यात्रा Verz. d. Oxf. H. 70, b, 12. मक्षपूजा 103, a, 14. MĀK.

P. 92, 11. सर्ववार्षिकपर्वम् Bhā. P. 11, 11, 37. Häufig in comp. mit einem

Zahlworte, so und so viele Jahre während, — alt, — ausreichend, —

jährig P. 5, 1, 88. 7, 3, 16. त्रि° PANĀT. 167, 2. पञ्च° ÅPAST. beim Schol.

zu KĀṬ. ÇA. 541, 6. MBh. 13, 3557. सप्त° PANĀT. 167, 2. दश° R. 4, 48,

12. Spr. 2182. द्वादश° MBu. 3, 8070. 8072. 10464. 8, 424. 12, 6550. 14, 2850. 2859. 18, 875. Hary. 6244. VP. bei Muir, ST. I, 86, N. 58. Verz. d. Oxf. H. 29, 6, 3. Buā. P. 9, 9, 28. Mān. P. 97, 30. Pāṇāt. 50, 18 (wo mit der ed. Bomb. °वैश्विकानावृष्टिः zu lesen ist). त्रयोदश° MBu. 7, 9088. पञ्चदश° Pāṇāt. 101, 5. षोडश° Verz. d. Oxf. H. 261, a, 15. विंशति° Jān. 2, 24. ऊनद्वि° M. 8, 68. बहु° Buā. P. 9, 7, 6. षड्विंशिका (I) Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 213, Cl. 4. Auch mit Steigerung des Vowels im vorangehenden Worte; vgl. त्रै°. — 2) eine best. Pflanze, n. AK. 2, 4, 5, 16. H. an. Mān. f. ई Rīān. im CKDa. — Vgl. दश°, द्वादश°, द्वि°, पञ्च°, पूर्व°, बहु°, महावैश्विका.

वैश्विक (von वैश्विक) 1) adj. jährlich: कार Abgabe, Tribut Buā. P. 10, 5, 19. — 2) n. die Regenzeit: वसिष्ठस्याग्रमे पुण्ये वैश्विकं समुवास ह R. 7, 51, 2.

वैश्विला f. Hagel Çardak. im CKDa.

वैश्विक (von वर्ष) adj. regnend CKDa. und Wilson. Wohl fehlerhaft für वर्षक.

वैश्वी adj. von वृष्टि gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80.

वैश्व m. patron. des Gobala TBa. 3, 11, 9, 3. des Barku (oxyt.) Çat. Ba. 1, 1, 4, 10. 14, 6, 20, 8. wird von den Comm. auf वृष्टि, वर्षन् und वृक्ष zurückgeführt.

वैश्वि m. patron. s. Wāna, Ind. Str. 2, 380.

वैश्विकै m. patron. von वृक्षिक gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वैश्विकवृद्ध adj. nach dem Comm. = वृक्षिकवृद्धे ज्ञातः KAUS. Ba. 7, 4 in Ind. St. 2, 308.

1. वैश्विकै (von वृक्षि) m. patron. Çūsha's TBa. 3, 10, 9, 15. Kēkitāna's MBu. 6, 8715. Kṛṣṇa's Bhāg. 1, 41. 3, 36. Pāṇāt. 3, 8, 7. 4, 3, 130. N. pr. des Wagenlenkers Nala's, der später in die Dienste Rūpārṇa's tritt, MBu. 3, 2281. 2292. 2297. 2640. f. ई 1, 4401. 8, 4914. 7, 2503. 12, 16. 14, 1839. 1846. m. pl. das von Vṛṣṇi abstammende Geschlecht, — Volk 2, 1844. 8, 804. 16, 134.

2. वैश्विकै (vom Vorhergehenden) adj. zu Kṛṣṇa in Beziehung stehend, ihm betreffend MBu. 12, 7652. 7654.

वैश्विकै (von वृक्षि) m. patron. Çat. Ba. 3, 1, 2, 4.

वैश्विकै (von वर्षन्) adj. zu oberst befindlich KAUS. 23.

वैश्विकैयणि (von वर्ष) m. patron. P. 4, 1, 155. VArt. N. pr. eines Grammatikers Nir. 1, 2. Verz. d. Oxf. H. 160, a, 28. — Vgl. वैश्विकैयणि.

1. वैश्व (spätere Form für वार; auch वाल geschrieben; die Bomb. Ausg. des MBu. und Buā. P. वैश्व) m. n. gaṇa धर्धर्वादि zu P. 2, 4, 31. Sindh. K. 250, b, 8. 1) m. Schweifhaar, bes. Rosshaar (Schweif); = कुशल, कव, केश, शिरोरुह AK. 2, 6, 2, 46. Tān. 3, 3, 401. H. 568. an. 2, 502. Mān. I. 39. Hālā. 2, 375. = रोमन् H. c. 127. = वृक्षपुच्छ und श्वपुच्छ (वृक्षस्य कृषिणश्च वालधिः) H. an. Mān. वृक्षवाला: TS. 8, 2, 2, 5, 7, 8, 25, 1. AV. 9, 7, 8. वालादिकमणोपकम् feiner als ein Haar 10, 8, 25. 3, 22. 10, 1. 12, 4, 7. Çat. Ba. 3, 4, 2, 17. 6, 2, 4. वालमात्रादसंभिन्नः 8, 3, 4, 1. °दानम् 5, 3, 2, 10. Kīr. Çā. 15, 3, 30. गो: Gonn. 4, 8, 14. वालेषु काशाना-वर्षति TBa. 3, 9, 4, 4. Nir. 1, 20. 11, 31. वाला: पशूनाम् M. 8, 234. MBu. 1, 1194. वालाकृष्णापुच्छसमभितान् 1287. 13, 3348. 3798. R. 7, 37, 2, 37. Suçā. 1, 28, 6. 19. 93, 16. 100, 4. 2, 90, 6. वृक्षेशवालरोमाणि (वाजिनः)

ad Çān. 6, 5. कृष्ण° MBu. 1, 1192. काल° 1286. 7, 959. 8, 2348. सूक्ष्म-केशवाल (वाजिनः) Vānā. Bān. S. 66, 1. किरति वालान् (वाजिनः) 93, 11. 67, 3. Buā. P. 10, 12, 9. 37, 8. वमरीवालभार Mān. 54. Spr. 2658. द्वै-श्वमर्षः किल वालकेतोः सृष्टाः Vānā. Bān. S. 72, 1. Kāthās. 59, 42. वत्स-र्यास्त्रिकापन्या वालः Ind. St. 8, 436. वाललेशो ऽपि व्याघ्राणां पत्स्याङ्गी-वित्तानये Spr. (II) 1. Kāthās. 82, 41. 42. 45. 106, 25. fg. पुनः 49, 21. स° 19. गोवाला: M. 8, 250. Jān. 1, 185. 3, 60. °यथिता P. 4, 3, 151. Schol. मुवाल adj. von einem Elephanten Vānā. Bān. S. 67, 7. बहुवालता च-मर्षा: 72, 2. am Ende eines adj. comp. f. छा gaṇa क्रोडादि zu P. 4, 1, 56. — 2) m. Haarsieb VS. 19, 38. Çat. Ba. 12, 7, 2, 11. 8, 2, 14. Kīr. Çā. 14, 1, 27. 19, 2, 8. — 3) m. n. eine Art Andropogon (कृविर्; vgl. केश) AK. 2, 4, 4, 10. Tān. 3, 3, 401. H. an. Mān. Rātham. 121. Suçā. 1, 72, 4. 238, 15. 344, 5. Vānā. Bān. S. 77, 7. — 4) f. छा und ई gaṇa ब्रह्मादि zu P. 4, 1, 45. a) वाला a) Kokosnuss (wegen ihrer Fasern so genannt). — b) Gelbwurz (vgl. शिफा). — γ) eine Art Jasmin Mān. — b) वालो a) eine Art Schmuck. — β) = मेघ H. an. Mān. — Vgl. ऊर्धवाल, गोवाल, गो-वाल, दीर्घवाल, दुर्धवाल, प्रवाल, मणिवाल, रज्जु°, लोह°.

2. वाल n. angeblich so v. a. पर्वन् (zur Etymologie von सिनीवाली) Nir. 11, 31.

वालक (von 1. वाल) 1) m. Schweif eines Pferdes oder Elephanten H. an. 3, 75. fg. Mān. k. 129. — 2) m. n. eine Art Andropogon H. 1158. Mān. Hālā. 2, 467. R. Gonn. 2, 83, 20. Suçā. 1, 139, 9. 2, 416, 19. 431, 3. 433, 15. 16. 21. Çānā. Sān. 2, 2, 35. 37. Vānā. Bān. S. 77, 5. 9. 13. 28. — 3) m. f. n. Fingerring Mān. k. 129. 157. — 4) m. n. Armband (vgl. वलय) ebend. — 5) f. वालिका a) Sand (vgl. वालुका) Tān. 3, 3, 35. H. an. Mān. k. 129. — b) eine Art Ohrschmuck Tān. H. 656. H. an. Mān. — c) das Rauschen der Blätter Tān. (wo पिञ्जोला st. पिञ्जे ना zu lesen ist). H. an. Mān. — Vgl. वारि°.

वैश्विक्य 1) adj. मन्त्रा: oder सच: heissen die in der RV.-Sāmhitā nach 8, 48. aufgenommenen eilf (oder nach Sān. zu Ait. Ba. acht) Lieder Ait. Ba. 8, 15. 6, 24. der Abschnitt wird in den Hdschr. als वैश्विक्यम् bezeichnet Āçv. Çā. 8, 2, 3. Çānā. Ba. 30, 4, 8. Pāṇāt. Ba. 13, 11, 3. 14, 5, 4. Çānā. Çā. 12, 6, 12. Roth, Zur L. u. G. d. V. 38. °खित्या: Verz. d. Oxf. H. 56, a, 8. °खित्याख्यसंक्रिता Buā. P. 12, 6, 59. स° Kānānāvānā in Ind. St. 1, 61. दशतो वैश्विक्यकाम् 3, 276. — 2) m. pl. Bez. gewisser daumengrosser Rishi, die in Beziehung zur Sonne zu stehen scheinen, Sān. zu Ait. Ba. a. a. O. Ind. St. 3, 236, a. Maitrāj. 2, 8. Taitt. Ān. in Ind. St. 1, 78. MBu. 1, 1285. fgg. 2863. 7682. 2, 437. 3, 174. 10903. 7, 8728. 12, 13564. 13, 442. 681. 4121. 5604. 6488. fgg. R. 1, 51, 27 (32, 26 Gonn.). 3, 10, 2 (nve ऽमे प्राप्ते पूर्वसंवितान् त्याजिनः Comm.). 39, 30. 4, 40, 60. विरराज — वाल-खित्यैर्विवाणुमान् Rān. 13, 10. Kāthās. 12, 142. Buā. P. 3, 12, 43. 4, 1, 39. 5, 21, 17. 6, 8, 38. 12, 11, 49. Mān. P. 18, 49. 52, 24. fg. 106, 52. Sar-va-darçanās. 99, 2. Verz. d. Oxf. H. 310, a, 30. °खित्याग्रम 52, b, 27. fg. °कता धर्मा: 266, b, 24. °खित्येष्टरतीर्थ 67, a, 37. — 3) f. छा Bez. gewisser Ishākā TS. 5, 3, 2, 5. Çat. Ba. 8, 3, 2, 1. 7. 10, 4, 2, 16. Kīr. Çā. 17, 9, 8. — Zur Etymologie vgl. Çat. Ba. 8, 3, 2, 1. Ait. Ba. 6, 24. Als Eigenname vermuthlich so v. a. eine kahle Stelle in den Haaren habend, glatzköpfig, jedoch mit spottendem Nebensinn, da वाल eigentlich nicht vom mensch-

lichen Haaren gebraucht wird. Häufig falsch वालि° und वालि° geschrieben.

वालधीन (1. वाल + धान) n. Schweiß, Schwanz TS. 7, 3, 26, 2. KĪṬṬ. Ca. 13, 3, 16. LĪṬṬ. 2, 11, 2.

वालधि m. 1) dass. AK. 2, 8, 2, 15. H. 1239. 1244. HALĪ. 2, 286. धस्य-स्य LĪṬṬ. 9, 9, 19. Śhapv. Bn. 5, 10. M. 4, 67. MBh. 7, 1574. 14, 1781. गो: 1, 3924. 13, 5969. सु° (गो) 1, 6662. Vāṇ. Bṛh. S. 61, 12. 15. शार्दूलस्य R. 2, 64, 19 (बलधि ed. SCHL.). Vgl. चक्रबालधि, दण्ड°, वक्र°. — 2) N. pr. eines Muni MBh. 3, 10736. fgg. (beide Ausg. बालधि).

बालधिप्रिय 1) adj. seinen Schweiß lieb habend. — 2) m. Bos grunniens RĪĀ. im CKDa. u. चमर; vgl. उपलधिप्रिय und Spr. 2686.

बालन adj. von 1. बलन 2): सूत्र GOLĪDE. 9, 14.

बालपाश्या f. eine Perlenschnur, mit der das Haupthaar gebunden wird, AK. 2, 6, 2, 4. H. 655.

बालबन्ध m. Schwansriemen MBh. 8, 976. Eine andere Bed. muss das Wort in Verz. d. Cambr. H. 63 haben.

बालबन्धन m. dass. MBh. 8, 1432.

बालभिद्र in मरु° (wie st. मरुबालभिद्र zu lesen ist). Die Redespielderei dieses Namens hat die sechs ersten Vālakhiḥja-Lieder zum Stoff. वल्लभिर m. N. pr. einer Gegend Verz. d. Oxf. H. 352, b, 14.

बालव (बालव, बालव) wohl n. N. eines Karsa Vāṇ. Bṛh. S. 99, 4. 6. Kosuṇḍra. im CKDa. im Prākṛit Ind. St. 10, 286. — Vgl. 2. कर्णा 3) m).

बालवर्ति f. Haarbüschchen Suca. 2, 23, 15. fg.

बालवाय m. 1) (Ross-) Haarweber P. 6, 2, 76, Schol. — 2) N. pr. eines Berges P. 6, 2, 77, Schol.

बालवायस 1) adj. auf dem Berge Vālavāja wachsend, — gewonnen werdend. — 2) n. Lasurstein Tris. 2, 9, 29. H. 1063. Hīn. 27. HALĪ. 2, 20.

बालवासस n. ein hürenes Gewand M. 11, 92. JĪĒ. 3, 254.

बालव्यजन n. ein Fliegenwedel aus Schweißhaaren insbes. des Bos grunniens H. 717. MBh. 1, 5416. HARIV. 9580. R. 2, 91, 38 (100, 37 GORR.). 6, 112, 78. RAGH. 9, 66. 14, 11. KUMĀR. 1, 13. RĪĀ-TAR. 3, 386. BṛĪ. P. 4, 15, 15. 10, 81, 17. am Ende eines adj. comp. f. घ्रा RAGH. 16, 57.

बालव्यजन fehlerhaft für °व्यजन H. 717, Schol. SADDH. P. 4, 12, a.

बालवस्त m. Schweiß, Schwanz AK. 2, 8, 2, 15. H. 1244. HALĪ. 2, 286.

बालाक्षी f. eine best. Pflanze (= केशपुष्ट?) ÇABDĀ. bei WILSON.

1. बालाय n. die Spitze eines Haares (Schwanzhaares) ÇVETĪÇV. UP. 5, 9. als Maass = 8 Raḡas = 64 Paramāṇu Vāṇ. Bṛh. S. 58, 2. MĪK. P. 49, 37.

2. बालाय adj. eine haarfeine Spitze habend Śhapv. Bn. 4, 4.

बालायपोतिका f. wohl ein auf einem zugespitzten Pfahle, also gleichsam auf einer Haarspitze, balancirendes Boot Ind. St. 10, 279.

बालावितु m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 3, 225.

बालि m. 1) N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, b, 27. — 2) eines Affen, = बालिन् Tris. 2, 8, 7. H. 704.

बालिक (बालिका) m. pl. N. pr. eines Volkes MĪK. P. 58, 39.

बालिकाश्रय (बा°, v. l. बाणिकाश्रय) m. gaṇa भा° क्त्वादि zu P. 4, 2, 54.

बालिकाश्रयविध von Vāḷ. bewohnt ebend.

बालिकापन adj. von बालिक gaṇa पत्तादि zu P. 4, 2, 50.

बालिस्त्र्य s. u. बालिस्त्र्य.

बालिस्त्रि m. N. pr. eines Sohnes des Draviḍa ÇAT. 7, 3.

बालिन् (von 1. बाल) 1) adj. geschwünscht oder haarreich; ein Haar habend d. h. desselben bedürftig (für eine Etymologie gebildet) Nīn. 11, 31. — 2) m. N. pr. a) eines Daitja MBh. 2, 367. — b) eines Affen, Bruders des Sugrīva und Sohnes des Indra, Tris. 2, 8, 7. H. 704. MBh. 3, 11194. 4, 752. R. 1, 1, 61. 68. 3, 22. 16, 11. 6, 4, 48. 75, 63. 7, 34, 3. (वासवस्य) बालेषु पतितं बीजं बाली नाम बभूव सः 37, 2, 37. RAGH. 12, 55. BṛĪ. P. 9, 10, 12. — 3) f. बालिनी das Nakṣatra Aḇvini H. 108.

बालिशिख m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 1553.

बाली in खले°.

बालु m. = एलबालु UNĀDIK. bei WILSON.

बालुक (von बालुका) 1) adj. a) aus Sand gemacht: °सेतु Spr. 5079. — b) sandhaltig, sandartig. — 2) m. ein best. vegetabilisches Gift H. 1197. — 3) f. ई a) Sandbad. — b) Kampher ÇABDĀ. bei WILSON. — c) Cucumis utillissimus (vgl. बालुङ्गी) H. 1189. HALĪ. 2, 54. ÇATĪDH. bei WILSON. — 4) n. = एलबालुक, रुक्मिबालुक AK. 2, 4, 4, 9. H. an. 3, 96. MED. n. 121.

बालुका f. (gew. pl.) Sand AK. 3, 4, 44, 76. H. 1089. an. 3, 75. 98. MED. k. 130. fg. HALĪ. 3, 48. ÇVETĪÇV. UP. 2, 10. M. 8, 259. MBh. 3, 10723. 13530. बालुकास्विव मुद्रितम् Spr. 677 (II). 4787. Suca. 1, 171, 21. ÇĪNĪ. SĀH. 3, 2, 14. SĪH. D. 64, 11. PĀNĒAT. 205, 8. DAÇAK. 91, 16. बालुकार्णव Sandmeer, Sandwüste MBh. 17, 48. RĪĀ-TAR. 4, 289. 291. बालुकाम्बुधि dass. 172. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा) R. 1, 2, 7. 2, 55, 31. 5, 16, 35. HARIV. 9005. fg. Vāṇ. Bṛh. S. 54, 53. 91. Scheinbar N. einer Höhle MBh. 13, 5491, wo aber mit der ed. Bomb. घोरबालुक zu lesen ist. — Vgl. कर्म° unter कर्म 1) a) (MBh. 18, 50 liest die ed. Bomb. °बालुकास्तप्ताः), तप्तबालुक, ब्रह्मबालुक, रक्त°, स्थूलबालुका.

बालुकागड n. ein best. Fisch Hīn. 190.

बालुकात्मिका f. Sandzucker ÇABDĀ. bei WILSON.

बालुकाप्रभा f. N. einer Höhle bei den Çaina H. 1360.

बालुकि m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 234, a, 6. बालुकिन् HALL 16. भालुकि und वासुकि v. l.

बालुकेल n. eine Art Salz Suca. 1, 227, 8.

बालुकेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 29.

बालुङ्गी f. = बालुकी Cucumis utillissimus Tris. 2, 4, 36.

बालुक m. = बालुक 2) H. 1197, v. l.

बालेय m. patron. KĪṬṬ. Ca. 10, 2, 21. — Vgl. बालेय (in der Bed. Esel Vāṇ. Bṛh. S. 86, 26. 88, 5 mit व geschr.).

बाल्क (von बल्क) adj. aus Bast gemacht AK. 2, 6, 2, 12. n. Zeug —, ein Gewand aus Bast: °कर्तृ MĪK. P. 15, 39.

बाल्कल (von बल्कल) 1) adj. aus Bast gemacht. — 2) f. ई ein best. berauschendes Getränk Tris. 2, 10, 15.

बाल्गव्य m. patron. von बल्गु gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

बाल्गव्यापनै f. zu बाल्गव्य gaṇa लोकितादि zu P. 4, 1, 15.

बाल्गुक (von बल्गु) adj. (f. ई) recht sterlich u. s. w. gaṇa बहुस्त्यादि zu P. 5, 3, 108.

बाल्मिकि m. v. l. für बाल्मीकि gaṇa गकादि zu P. 4, 2, 135.

वाल्मीकीय adj. von वाल्मीकि v. 1. im gaṇa गकादि zu P. 4, 2, 188.

वाल्मीकी 1) adj. von Vālmiki verfasst: काव्य BRAHMAV. P. bei BUNNOR, Bnle. P. I, xxiii. — 2) m. = वाल्मीकि Tait. 2, 7, 19. H. 846. MBh. 5, 2946. HARIV. 3285. R. 7, 71, 9. WEBER, RĀMAT. Up. 306. ein Sohn Kītraguṇa's Verz. d. Oxf. H. 341, b, No. 799.

वाल्मीकीय n. wohl = वाल्मीकि Amolsenhau's Adm. Bn. 6, 6 in Ind. St. 1, 40.

वाल्मीकि (von वाल्मीक) m. N. pr. gaṇa गकादि zu P. 4, 2, 188. einer der Söhne des Garuḍa MBh. 5, 3596. ein alter Ṛshi: वाल्मीकिवत्ते निभूतं स्ववीर्यम् 1, 2110. 2, 297. 12, 7521. Grammatiker TS. Prāt. 5, 96. 9, 4. Verfasser des Rāmājana Tait. 2, 7, 18. H. 846. HALS. 2, 257. अ-पि चायं पुरा गीतः श्लोको वाल्मीकिना भुवि। न कस्तथा: त्वयि इति MBh. 7, 6019. HARIV. 5. R. 1, 1, 1. fgg. 2, 56, 13, 0. RAGH. 14, 45. VP. 273. Bnle. P. 6, 18, 4. WEBER, RĀMAT. Up. 314. SĀH. K. 183, b, 11. KSMIT. 1, 2. MADRUS. in Ind. St. 1, 20, 25. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 36 (०मुनि, ०कवि). Verfasser des Jogavāsishṭha HALL 121. Ind. St. 1, 468. des Adbhutarāmājana ebend. des Gaṅgāshṭaka Verz. d. B. H. No. 1352. गौड ० 973.

वाल्मीकीय adj. zu Vālmiki in Beziehung stehend, von ihm verfasst u. s. w. gaṇa गकादि zu P. 4, 2, 188. तपोवन RAGH. 15, 11. रामायण R. in den Unterschr. der Sarga.

वाल्मीकीय n. und ०तीर्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 25. 77, a, 15.

वाल्मीक्य (von वाल्मीक) n. das Beliebtheitsein, das in Gunst-Stehen: राज्० beim Fürsten MBh. 4, 687. नरेन्द्र० VAN. Bn. S. 53, 72. वाल्मीक्यमायाति जनस्य 85, 7. वाल्मीक्यं केशवमयं वक्तव्यः so v. a. die Gunst Keśava's besitzend HARIV. 8321. स्थविराणां रिरंसूनां स्त्रीणां वाल्मीक्यमिच्छताम् Suca. 2, 153, 13. पूर्वोक्तं प्राप भूपते:। वाल्मीक्यम् KATHA. 20, 46. वाल्मीक्यं तस्य लेभिरे RĀGA-TAN. 6, 158. Zärtlichkeit: विविधघटनावाल्मीक्यानां निधि: 2, 1.

वाल्मीकिरि m. Cucumis utillissimus HAN. 126. — Vgl. वालुक.

वाक् चान्. 4, 15. adv. doppelt betont, vermuthlich Zusammenrückung zweier Partikeln, bekräftigend und dem Worte nachgesetzt, auf welches der Nachdruck fällt: gewiss, gerade, eben. Besonders häufig im ersten von zwei correlaten Sätzen, daher namentlich im Relativsatz gebraucht. Das Wort ist dem umständlichen Stil der Brāhmaṇa eigen; im Čat. Ba. erst vom 6ten Buche an häufig. Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 8, 1, 64. एष वाक् सौ ऽग्निर्द्विधा: das ist gerade derselbe Agni TS. 2, 2, 4, 8. 5, 1, 6. त्रीणि वाक् सर्वानि 3, 2, 2, 1. TBN. 1, 1, 20, 8. 2, 1, 2, 9. 10. Čat. Ba. 1, 9, 8, 16. अस्थन्वान्वाव पशुर्जायते 6, 6, 9, 9, 4, 10. ऋतं वाक् दीना सत्यं दीना AIT. Ba. 1, 6. 12. 15. मरुद्वाव, अमृत्यं वा 3, 9, 15. यदि क् वा अपि बह्व इव ज्ञाया: पतिर्वाव तासां मिथुनम् 47. 5, 25. अग्निर्वाव पुरा-दितः पृथिवी पुराधाता 8, 27. इयं वाक्, धृति TBN. 1, 4, 4, 9. पुरुषे वाव मुक्तम् AIT. Up. 2, 3. तव क् वाव किल भगव इदम् dir allerdings gehört dieses AIT. Ba. 4, 14. आदित्येन वाव सर्वे लोका मकीयन्ते TAITT. Up. 4, 5, 2. ब्राह्मी वाव त उपनिषदमब्रूम KENOP. 92. नामो वाव भूयो ऽस्ति KĀND. Up. 7, 1, 5. 3, 2. वाग्वाव नामो भूयसी 2, 1. 3, 1. 4, 1 u. s. w. अहं वाव पितास्मि यो ममृक्षदस्मि PARĀV. Bn. in Ind. St. 9, 46. एतावती वाव प्रज्ञा-

पतेर्वेदिर्वाक्कुहनेभ्रम् 1, 35. एष वाव देवतत्प: 19, 78. MAITRUP. 2, 6. अयं वाव 1. इयन्वाव किल पशुर्यावती वपा AIT. Ba. 2, 13. एवं क् वाव 4, 25. 8, 11. TBN. 1, 2, 2, 5. nach इति 6, 9, 9. 7, 9, 5. TS. 1, 3, 9, 5. nach इ-त्यम् 2, 6, 9, 5. पुरा खलु वाव 6, 1, 24, 6. यदाव, तदेव AIT. Ba. 1, 2. यर्हि वाव, तर्हेव 27. यस्य वाव, सैव 2, 6. यतरो वाव, स एव 3, 9. TBN. 1, 5, 22, 2. 22, 2. 3, 8, 24, 1. TS. 2, 6, 2, 1. 5, 6, 2, 1. यो क् खलु वाव, स वा एष: MAITRUP. 2, 4. यथा वाव VEDĀNTA. (Allah.) No. 77. यर्हि वाव Bnle. P. 2, 9, 3. 5, 1, 6. 5, 22. यद् क् वाव 3, 15. तस्यामु क् वाव 1, 24. इति क् वाव 28. अय क् वाव 5, 9, 38. समो क् वाव (= तु वाव) ČAT. Ba. 11, 5, 4, 12. त्रयो क् वाव पशवो ऽमेध्या: 12, 4, 2, 14.

वावहक (vom intens. von वद्) adj. Vor. 26, 158. gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. sehr beredt, geschwätzig, streitsüchtig AK. 3, 1, 85. H. 346. VALÉ. bei MALLIN. zu Čat. 2, 27. Bnle. VATTI bei UśĀVAL. zu UṇĀDIS. 4. 41. MBh. 12, 598. ČAN. zu Bn. Ān. Up. 8. 308.

वावहकाव (von वावहक) n. Beredamkeit PARĀV. 1, 14, 107.

वावहक्यं m. patron. von वावहक gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151.

वावय m. eine Art Basilienkraut ČANDĀ. im ČKDa.

वावर्त् (वावृत्), वावर्त्यते DĀITUP. 26, 51. wählen: वावृत्पमाना BnATT. 4, 28. वावृत् gewählt AK. 3, 2, 41.

वावह m. ein bes. Pfeil H. 780, Schol.

वावहि (vom intens. von 1. वृक्) adj. P. 3, 2, 171, VĀRTI. 4. Vor. 26, 154. trefflich führend RV. 2, 9, 6.

वावात (वावात Padap.) 1) adj. etwa geliebt, Liebling (vgl. 1. वन्): स ते वावाता जरतामियं गो: RV. 4, 4, 8. उप ब्रध्न वावाता वृषणा कुरी इन्द्र-मपसु वतत: 8, 4, 14. — 2) f. या Favoritin, nach den Comm. diejenige Gattin eines Fürsten, welche der Gemahl, der Gesalbten, nachsteht, aber der परिवृत्ती vorangeht. सेना वा इन्द्रस्य प्रिया ज्ञाया वावाता प्राप्तका नाम AIT. Ba. 3, 22. शची वावाता सुपुत्रा चादितिम् ČAN. GĀH. 1, 12. TBN. 1, 7, 2, 3. ĀC. Ča. 10, 8, 12. ČAT. Ba. 13, 2, 6, 5. 4, 2, 8. 5, 2, 6. KĀT. Ča. 20, 1, 12. 3, 5, 5, 15. R. ed. Bomb. 1, 14, 35.

वावातर (वावातर Padap.) nom. sg. der Anhängliche, Getreue: वा-वातुर्यः पुरंदरः RV. 8, 1, 8. सधस्तुतिं वावातु: सध्या गहि 16.

वावृ m. Schiff ČANDĀ. im ČKDa. — Vgl. वावट.

वावृ s. वाचावृ.

वाग्, वाश्यते DĀITUP. 26, 54 (शब्दे). वाश्यति, वाशते, वाशति: ववा-शिरे und वावश्ये (ved.); वावशती P. 7, 3, 87, VĀRTI. 1. RV. 4, 50, 5. वा-वशनै: अवाशिष्टास् TBN. 3, 7, 9, 1. blöken, brüllen (von der Kuh), heulen (vom Schakal u. s. w.); auch vom Ruf grösserer Vögel: krächzen; ächzen: यस्यमिहोत्री दुष्माना वाश्येत AIT. Ba. 5, 27. धेनवो वावशाना: RV. 1, 72, 6. 3, 87, 3. तं (उत्तमां) वावशानं मृतय: सवते 9, 98, 4. अवावशत धीतयो वृषभस्याधि रेतसि 19, 4. 86, 31. Da von वम् dieselbe reduplicirte Form gebildet wird, so wird mit dem Doppelsinn gespielt, z. B. 9, 97, 34 vgl. mit 35. — ČAT. Ba. 12, 4, 2, 12. KĀT. Ča. 25, 9, 12. KAUC. 63. vom Raubvogel Pā. GĀH. 3, 5. Klagerufe: भिष्यत्यतो ववाशिरे NIN. 1, 10. स वि-मृता दधति वाशति त्रितः RV. 5, 54, 2. — वाश्यमान R. GOR. 1, 27, 13. VAN. Bn. S. 90, 13. काका वाश्यति R. 7, 6, 58. वाश्यत्यथ शिवा: 55. वाशते MBh. 2, 1547. 5, 4857. R. 3, 64, 4. VAN. Bn. S. 95, 42. वाशमान MBh. 1, 5438. 12, 4213. Spr. 4594. वीची कूचीति वाशति सारिका: MBh.

16, 38. HANV. 1146. 9297. *Māṇḍ.* 143, 18 (वासति). VARĀH. BṢH. S. 46, 68, 88, 6. 98, 39. *वाशतिम्* MBH. 3, 2881. 10437. *का कृत्स्नः स्मेति वाशस्यः* 10493. 6, 4826. HANV. 1144. 1146. 4820. VARĀH. BṢH. S. 88, 21. 98, 28. 48. *Māṇḍ.* P. 2, 44. *ववाशिरे च दीतायो दिशि गोमायुवाय- ताः* MBH. 6, 689. 4822. RAGH. 11, 61 (ed. St. *ववाशिरे*, ed. Calc. *ववा- शिरे*). BHATT. 14, 74. 76. *वाशिता* VARĀH. BṢH. S. 98, 26. — Vgl. *राष्* und 1. *रास्*.

— *caus. blöken* —, *krächzen machen* RV. 9, 21, 7. *कृत्सो यथा गुणं वि- शस्यावीवशन्मि* RV. 32, 3. *धेनुर्वायो ध्ववीवशत्* 34, 6. गाः 107, 26. *क्राणा सिन्धूना कलशो ध्ववीवशत्* *dröhnen machen* 86, 19. *त्वमग्निं मनवे ध्यामवा- शयः* *hast dröhnen d. h. donnern gemacht* 1, 31, 4. *med. sich laut hören lassen*: *ग्रावा यत्र मधुपुडुच्यते बृहद्वीवशत् मतिभिर्मनीषिणाः* 10, 64, 15.

— *intens. laut heulen*, — *krächzen*: *पक्षापक्षेति सुभृशं वावाश्यते व- यंसि च* MBH. 6, 111. *वावाश्यमान* 12, 889 nach der Lesart der ed. Bomb. st. *रावाश्यमान* der ed. Calc.

— *घ्नन्* ein Gebrüll u. s. w. *orwiedern*: *वामे वाशित्वादे दक्षिणपार्श्वे ऽनुवाशते यातुः* VARĀH. BṢH. S. 98, 26. *कृत्स्यस्यद्यादयो ऽनुवाशते* 88, 107. mit acc.; pass.: *ते ग्राम्यसत्त्वैरनुवाश्यमानाः* 91, 2. *शकुनो दीप्तो वामस्थे- नानुवाशितः* 86, 70.

— *प्रत्यनु* dass.: *द्वाभ्यामपि प्रत्यनुवाशितास्ते मृगाः* VARĀH. BṢH. S. 91, 2.

— *घृभि* *blökend* u. s. w. *begrüssen*, *anbrüllen* u. s. w.: *घृभि स्वा न- क्तीरूपतो ववाशिरे ऽग्ने वृत्से न स्वस्तेषु धेनवः* RV. 2, 2, 2. *स्त्रायस्तेरि-* *भि वावश इन्द्रम्* 9, 94, 2. 90, 2. 10, 123, 3. *मृत्समदे कपिञ्जलो ऽभिववाशे* Nim. 9, 4. *अभिववाशतः* MBH. 6, 58. 18, 1073. VARĀH. BṢH. S. 98, 39. — Vgl. *वस्तान्निवाशिनः*.

— *उद्* *wehklagend anrufen*: *उद्वाश्यमानः पितरम्* BHATT. 3, 32.

— *नि* s. *निवाश*.

— *प्र* ein *Gekrächz* *erheben*: *काकैः प्रवाशद्भिः* VARĀH. BṢH. S. 98, 8.

— *प्रति* *Jmd* (acc.) *sublöhnen*, *zukrächzen*: *प्रति गाव उषसं वावशत्* RV. 7, 78, 7. *यदन्यच्छुनश्च गर्भाश्च प्रतिवाश्यते* PANĒAV. Br. 21, 3, 5. 6. *Litj.* 9, 8, 16. *प्रतिवाश्य* VARĀH. BṢH. S. 98, 29. fg. — Vgl. *प्रतिवाश*.

— *सम्* *zusammen blöken* u. s. w.: *समुन्निर्वाभिर्वावशत् नरः* RV. 1, 62, 3. *इकेके ज्ञाता समवावशीताम्* 181, 4. *सं सिन्धुभिः कलशो वावशानः समुन्नि- र्वाभिः* 9, 96, 14. — *caus. zusammen blöken lassen*: *धेनूः* *Litj.* 3, 6, 1.

1. *वाशी* (von 1. *वश*) adj. etwa *botmäßig*, *gehorsam* (= *कात्स* oder *श- द्वायमान* SL.) RV. 9, 19, 31.

2. *वाश* adj. entweder eben so oder zu 2. *वश*, in einer Formel VS. 10, 4. TS. 2, 4, 2, 2. 9, 3. *वाशी* 3, 3, 1. — TBa. 1, 7, 5, 4.

3. *वाश* 1) m. patron. von *वश* *Čižh.* Ča. 6, 11, 22. — 2) n. N. eines *Sāman* Ind. St. 3, 236, a. *Litj.* 1, 6, 45.

1. *वाशक* (von *वाष्*) adj. *krächzend*: *नानावाशकक रूपतिरुचिर्* *Māṇḍ.* 144, 11.

2. *वाशक* 1) m. *eine best. Pflanze*, = *वासक* COLBA. und LOIS. zu AK. 2, 4, 3, 22. — 2) f. *वाशिका* dass. *dies.* zu AK. 3, 4, 3, 21. VARĀH. BṢH. S. 88, 22, v. l. (nach KERN).

वाशन (von *वाष्*) 1) adj. *krächzend*, *zitschernd* u. s. w.: *भृङ्गस्तिको- किलकुम्भिववाशनेः* BHATT. 6, 73. — 2) m. *proparox. संज्ञायाम्* *gaga* न- न्यादि zu P. 3, 1, 184. — 3) n. *das Blöken* Comm. zu TBa. III, 518, 8.

16. — Vgl. *घोर*.

वाशव m. = *वासव* DVINOPAK. in Verz. d. Oxf. H. 194, 5, No. 449.

वाशा f. *eine best. Pflanze*, = *वासक* ČANDAR. im ČKDr. KAUC. 8. 89. — Vgl. *वासा*.

वाशि UNĀDIS. 4, 124. m. = *घाग्नि* UśéVAL.

1. *वाशित* (von *वाष्*) n. *Gehent*; *Gekrächz* u. s. w. AK. 1, 1, 6, 4. H. 1407. *गोमायु* R. 3, 64, 10. *शकुनेः* MBH. 9, 1797 (वासित ed. Calc.). VA- RĀH. BṢH. S. 88, 26. 29. 36. *गृधवायस* KATHAS. 18, 147. 121, 169. *मयूर- वासित* Comm. zu NĀJAS. 2, 4, 86.

2. *वाशित* = *वासित* (von *वासय*) *Svāmin* zu AK. nach ČKDr.

वाशिता (von *वष्* oder *वाष्*) f. 1) *eine rindernde Kuh*: *घृभिकन्दं वृषभो वाशितामिव* (वासिताम् die Hdschr.) AV. 5, 20, 2. *यथैर्वायं वाशिता न्या- विच्छावति* TBa. 4, 1, 9, 9. AIR. Ba. 6, 18. 21. fg. *Kāṇ.* 13, 4. MBH. 1, 4114. 4, 812 (wo mit der ed. Bomb. *वर्षभम्* st. *नर्षभम्* zu lesen ist). 7, 5483. R. 7, 32, 52. *Bhāg.* P. 10, 46, 9. auch von andern weiblichen Thieren ge- braucht, die nach dem Männchen verlangen; insbes. von der *Elephan- tenkuh* (*Elephantenkuh* überh. AK. 3, 4, 44, 78. TRIK. 2, 8, 35. H. c. 178. an. 3, 295. fg. *Med.* t. 182. Hān. 82) MBH. 1, 4109. *बृहती वासिताकृतेः समदाविव कुञ्जरी* 5844. 7092. 4, 751. 7, 314. 7102. 11, 642. R. 5, 23, 16. 7, 23; 24. RAGH. 19, 11. *Bhāg.* P. 8, 12, 32. von einer *Löwin*: *वासितासगमे यती सिंहाविव मरुवने* MBH. 6, 5395. von *Gazellen*: *वासिताभिः स्व- त्नाभिर्मृगोभिः परिवारितम्* (मृगम् *Māṇḍ.* P. 68, 21. *Weib, Gattin* überh. AK. H. an. *Med.* Hān. 2, 326. *रुवा सार्धो च नारी च व्यसनित्वाच्च वा- सिताम्*। *भर्तव्यत्वेन भार्या च* MBH. 12, 9532. *यो भर्ता वासितातुष्टे भर्तुस्तु- ष्टा च वासिता* 13, 5854. Im MBH. R. RAGH. *Bhāg.* P. *Māṇḍ.* P. und bei den Lexicographen (nach ČKDr. soll-AK. *वाशिता* lesen, aber bei *वा- सिता* wird dasselbe gesagt) stets *वासिता* geschrieben.

वाशिन (von *वाष्*) adj. *heulend*, *krächzend* u. s. w.: *मण्डलीः काकग- णाणां वाशिनः* *रुतवासिभिः* (lies *वृत्तवासिभिः*) Kām. Nitis. 16, 26. — Vgl. *काक*, *घोर*.

वाशिष्ठ s. *वासिष्ठ*.

वाशी f. 1) *ein spitzen Messer*, bes. zum Schneiden: *वाशीमेको विभ- ति कृत्स्नं वायसोम्* RV. 8, 29, 3. *सं शिशित् वाशीभिर्याभिरमृताय ततश्च* 10, 53, 10. *स्रग्मन्मयी* 101, 10. der *Marut* 1, 37, 2. 88, 3. 5, 53, 4. *यज्ञो शिवः पार्वधीतता कृत्सेन वाश्या* (वास्या die Hdschr.) AV. 10, 6, 3. RV. 8, 12, 12. *यदने घृतेभिराकुतो वाशीमिभिर्भरत उच्चव च wenn Agni sein Messer d. h. die spitze Flamme auf und ab bewegt* 19, 28. *वासि* UNĀDIS. 4, 124. P. 3, 3, 808. VArt. 7. Schol. = *हेनवस्तु* UśéVAL. = *काष्ठभेदि- नी* *dors.* zu 117. *वासी* *Ant* TRIK. 2, 10, 3. H. 918. *वास्येकं* (वास्येकं ed. Calc.) *तततो वज्रम्* MBH. 1, 6605. 8, 5250 (वाशी ed. Bomb. = *काष्ठप्र- द्धत्वं शस्त्रम्* NĀJAS.). — 2) angeblich *Stimme*, *Ton* NĀJAS. 1, 11. Nim. 4, 16. 19. — Vgl. *हिरण्य*.

वाशीमत् (von *वाशी*) adj. *ein Messer tragend* Nim. 4, 16. die *Marut* RV. 8, 57, 2. *Agni* 18, 20, 6.

वाष्पूरी f. UNĀDIS. 1, 89. *Nacht* UśéVAL.

वाश्व (von *वाष्*) UNĀDIS. 2, 12. adj. (f. *घा*) *blökend*, *brüllend*; *dröhnend*; *klingend*; *pfeifend*: *das Rind* RV. 1, 32, 2. 88, 5. 95, 6. 2, 34, 15. 3, 43, 17. 9, 12, 7. 34, 6. 77, 1. 10, 119, 4. *वाग्नेव वत्से सुमना उरुना न्येतु* 142, 4.

भगवान्पि याति दीनान्वासनेव (वासनेव ed. Bomb.), वत्सकम् *wie eine Kuh ihr Kalb* Bāḥ. P. 4, 9, 17. धावतीभिश्च वासाभिश्चोभारैः स्ववत्सकान् 19, 46, 9. गिरः RV. 8, 44, 25. Winda 7, 8. 1, 37, 10. — 10, 99, 1. compar. Kīṭh. 33, 4. — Nach Viçva bei Uéval. m. Tag; n. Haus, Wohnung; Kreuzweg; dieselben Bedeutungen bei Wilson und im ÇKDr. angeblich nach Med., wo aber die gedr. Ausg. वस hat; vgl. वास.

वापुका f. N. pr. eines Dorfes Rāśa-Tar. 8, 1262. 1491.

1. वास् s. वाप्.

2. वास्, वासयति s. वासय्.

1. वास (von 3. वस्) m. *Gewand, Kleid* Comm. zu AK. 2, 6, 8, 17. कृ-
त्तवासाय MBh. 13, 882. चीरवल्कलवासधृक् Hariv. 12089. nur schein-
bar Kathās. 3, 71, wo वासस्पल्लकम् zu schreiben ist. Eine aus metri-
schen Rücksichten für वासम् eintretende Nebenform. — Vgl. 2. उद्वास,
कृत्ति°, 2. गो°, घन°, 2. पट°.

2. वास (von 5. वस्) m. n. Siddh. K. 249, b, 7. zu belegen nur m. 1) *das
Haltmachen für die Nacht, Ueberrachten; das Verweilen, Aufenthalt; Auf-
enthaltort, Wohnung* AK. 2, 5, 3, 4, 24, 73. H. an. 2, 592. शिष्यं मृत्प्यायवो
न वासे RV. 5, 43, 14. Kīṭh. Ça. 16, 6, 21. 25, 4, 3. 13, 23. Ācy. Gṛh. 1, 8, 7.
Ça. 3, 14, 18. Çāṅkh. Gṛh. 2, 12. दिवसात्ते परिभ्राताः — विहारावसथेव
वीरा वासमरोचयन् MBh. 1, 5014. व्यपयतेषु वासाय सैन्येषु 7, 2478. न्य-
योधमेव वासार्थे कल्पयामासुः R. 2, 82, 100. वासमाज्ञापयत् 5, 74, 20. श्वर्धं
जगाम मुक्तं वासाय 7, 54, 18. वासार्थमाहोक् मकृतरुम् Kathās. 42, 42.
श्वर्धं वासाय प्राविशं गृहम् 71, 264. विविशुः सर्वतः पार्थ वासायेवापउडा
हुमम् MBh. 7, 5620. अमाच्छातः कुरुते वासम् 11, 165. R. 1, 33, 20 (34, 18
Gonn.). तस्यास्तीरे तदा सर्वे चक्रुर्वासपरिचयम् 36, 8. क्वा तु शैलपृष्ठे
तो वासमेका निशाम् 3, 77, 4. 1, 63, 8. 7, 66, 16. 71, 8. चक्रुर्वासं नाधनि *sie
machten unterwegs nirgends Halt* 108, 1. करोति वासं गिरिगह्वरेषु *sei-
nen Wohnnatz aufschlagen* Spr. 2047. गर्भवासेषु कुर्वन्ति वासम् MBh. 11,
166. तत्र वासं न कारयेत् Spr. 1670. वासं चाभ्यकल्पयत् R. 2, 54, 17. स-
मसात्तस्य शैलस्य सेना वासमकल्पयत् 98, 29. R. Gonn. 1, 1, 45. अन्यत्र
वासं परिकल्पयन्तु Varāh. Bh. S. 59, 11. गङ्गापकण्ठे वासश्च विक्षितो
कृस्तिनापुरे Kathās. 18, 63. यदि तावदने वासश्चरितस्त्वया MBh. 4, 1924.
तस्मिन्गृहे नित्यमुपैमि वासम् 13, 524. ऋषीणामाश्रमे वासमभ्ययात् R. 7,
66, 15. नन्दनवासमेत्य MBh. 3, 12848. अज्ञातकुलशीलस्य वासो देवो न क-
स्यचित् Spr. (II) 106. इतो वासमर्जुन रोचय MBh. 4, 8. mit einem loc.
componirt P. 6, 3, 18. ग्रामेवास und ग्राम° Schol. गृहस्थिके Jān. 3, 297.
गृहे MBh. 1, 1877. शरभङ्गाश्रमे R. 1, 3, 17. fg. वने 2, 52, 61. Spr. 537. 2183.
2730. काञ्चनपञ्जरे 2782. विदेशे 5373. व्रजे Bhāg. P. 3, 2, 16. असकृद्भवा-
सेषु वासः M. 12, 78. नरके Bhāg. 1, 44. Bhāg. P. 8, 21, 82. स्वर्गे R. 2, 27, 20.
पादमूले Bhāg. P. 7, 1, 37. तत्पदे Pañśar. 1, 4, 15. गुरोः कुले M. 2, 243.
गुरो 67. Kām. Nit. 2, 22. दासीषु MBh. 2, 2280. नारीणां चिरवासे वा-
न्धवेषु 1, 2999. Mārk. P. 77, 19. अरण्य° R. 2, 28, 28 (°वासे वसतः). 44,
6. पुर° 98, 12. परगृह° Uttara. 20, 3 (27, 3). अन्यगृह° Spr. 1765. 5418.
Rām. 19, 2. स्वर्ग° Suçr. 1, 96, 4. स्वर्गवासकर *einen Aufenthalt im Him-
mel verschaffend* Hariv. 282. गोलोक° Pañśar. 1, 4, 24. अन्धतामिस°
Kathās. 4, 68. वासं वस् *sich niederlassen, sich aufhalten, wohnen, leben:*
अस्तमर्के गते वासं केशिन्या तावथोषतुः R. 7, 51, 30. नाब्राह्मणे गुरो शि-
ष्यो वासप्रत्यस्तिक वसेत् M. 2, 243. चतुर्दश वने वासं वर्षाणि वसतो

मम R. 2, 37, 8. अश्वत्थाम वसतो मदरे MBh. 3, 3020. अश्वत्थाम न्यव-
सत्रास्तस्य निवेशने 2658. दुर्गवासं बहुधा निरूप्य *ein schwerer Auf-
enthalt* 12844. तस्मिन्गुरो गुरुवासं निरूप्य 14, 749. उषिता मुखवासम्
R. 1, 17, 17 (6 Gonn.). वसन्बहुदुःखवासम् Bhāg. P. 3, 31, 20. अनाश्रमे *das
Leben ausserhalb der vier Āśrama Jān.* 3, 241. Am Ende eines adj.
comp. *seinen Aufenthalt habend, wohnend in:* व्रज° Hariv. 4213. तत्ती-
रवासानि (°वासीनि ed. Bomb.) देवताभि R. 2, 52, 84. एक° *am selben
Orte lebend* Spr. 886. गुरु° *beim Lehrer* MBh. 14, 917. मुख° *frohe Tage
verlebt habend* R. 1, 17, 20 (9 Gonn.). — न जहति श्रुको वासम् *Wohnstätte*
MBh. 13, 269. Vop. 23, 6. वासं विवेश *Haus* Hariv. 7679. दृश्यते ब्राह्म-
णानां च वासाः R. Gonn. 1, 51, 4. Kathās. 71, 82. Daçar. 74, 14. Vrt. in
LA. (III) 8, 20. Dhōrtas. 78, 10. Pañśar. 118, 23. Bhāg. P. 1, 16, 33. तो
तपसा वासो यशसा तेजसामपि । ऋषी *Stätte* MBh. 12, 18346. कासविला-
सवासवसति Dhōrtas. 73, 16. Vgl. वसते°, उद्°, कीर्ति°, गर्भ° (auch MBh.
11, 166. Kathās. 29, 110). 1. गो°, ग्राम°, जल° (*im Wasser steh aufhaltend*
auch R. Gonn. 2, 28, 26), तपो°, नाग°, पङ्क°, 1. पट°, बद्रीवासा, बिलवास,
ब्रह्म°, भूत°, मर्कट°, मृगमादवासा, यथावासम्, वन° (adj. auch MBh. 14,
917), वारि°, वेश°, शयनीय°, अम्बुवासी. — 2) *Tagereise:* स गवा गणि-
तान्वासान्सप्तष्टौ R. 7, 71, 3. — 3) *Lage, Verhältniss:* निर्विधेषु वासेषु
भयमस्ति Hariv. 9933. — 4) = वासना *Vorstellung, falscher Schein:* भु-
जंगभोगवासेन शोणिसूत्रेण MBh. 4, 190.

3. वास m. *Wohlgemach* Vikr. 38. Mālatī. 148, 4. — Vgl. 3. पट°, म-
ङ्गवासा, मुखवास (auch Çc. 9, 52), वस्त्र°, सु° und वासय्.

वासःकुटी *Zelt* Çabdārthak. bei Wilson.

वासःपल्पूली m. VS. Prāt. 3, 37. *Kleiderwäscher* VS. 30, 12.

1. वासक = 1. वास am Ende eines adj. comp.: अशुद्ध° *schmutzige
Kleider tragend (in einem verrufenen Hause wohnend* St.). Jān. 2, 266.
सर्व° *vollständig gekleidet (= सर्वस्याच्छादक Nilak.)* im Gegens. zu दि-
ग्वासम् MBh. 13, 753. संवीतासित° Kathās. 73, 288. पट° (so die ed.
Bomb.) m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2159.

2. वासक (von 2. वास) 1) n. *Schlafgemach* Kathās. 8, 81. 15, 21. 17,
131. 18, 281. 22, 14. 24, 166. 30, 113. 113. 33, 13. 45, 317. 46, 249. 48, 188.
49, 117. 71, 50. 87. 157. 73, 187. 837. 120, 47. am Ende eines adj. comp.
f. छा 17, 66. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes Mārk. P. 57, 46; vgl. वन°.

3. वासक (von 3. वास) 1) m. a) *Wohlgemach:* मुख° = मुखवास Pañśar.
3, 9, 4. — b) *Gendarussa vulgaris* Nees., ein hübscher Strauch in Gär-
ten, AK. 2, 4, 8, 22. Aush. 6. Suçr. 2, 69, 15. 208, 13. 222, 18. Çāṅg. Sañh.
2, 1, 7. 2, 82. 59. °स Suçr. 2, 505, 4. — 2) f. वासका f. dass. Çāṭādh. im
ÇKDr. वासिका f. dass. AK. 2, 4, 8, 21. Çāṇḍar. im ÇKDr. Varāh. Bh.
S. 55, 22.

4. वासक m. = गानाङ्गविशेष ÇKDr. mit folgendem Belege aus Sañ-
gitadām.: मनोहरो ऽथ कन्दर्पशारुनन्दन एव च । चत्वारो (1) वासकाः प्रो-
क्ताः शंकरेण स्वयं पुरा ॥ केषांचिन्मते नामान्यपि पृथक् । विनोदो वरदश्चैव
नन्दः कुमुद एव च । चत्वारो वासकाः प्रोक्ता गी. वाङ्मविशारदः ॥

वासकर्णी f. *Opferhalle* (पञ्चशाला) Çāṇḍar. im ÇKDr.

वासकसञ्ज्ञा adj. f. *im Schlafgemach bereit, Bez. einer Geliebten, die
zum Empfang des Geliebten Alles in Bereitschaft gesetzt hat*, Daçar. 2,
23. Śān. D. 112. 120. Gtr. 6, 8.

वासकसज्जिका f. dass. Sām. D. 543. Prātīpan. 3, 6, 3.

वासगृह n. Schlafgemach AK. 2, 2, 8. Hār. 140. MBh. 1, 1874. Varāh. Bṛh. S. 53, 70. Spr. 3010. Gīt. 6, 8, 8. Kathās. 3, 80. 18, 262. 26, 272. 31, 71. 95. 42, 67. 45, 182. 289. 46, 15. 49, 112. 52, 89. 55, 1. 57, 80. 64, 1. 66, 45. 71, 83. 73, 353. 82, 27. Kāurap. 37. Kāurap. bei Harb. 28. Çuk. in LA. (III) 33, 14. am Ende eines adj. comp. f. छा Kathās. 34, 46. — Vgl. ज्ञात°.

वासगेह n. dass. Gīt. 11, 16.

वासत m. 1) Esel Çandar. im ÇKDr. — 2) Terminalia Bellieria Roxb. Aush. 40.

वासताम्बूल (3. वास + ता°) n. mit aromatischen Stoffen versehener Beutel Daçak. 88, 8.

वासतीवर adj. von वसतीवरी Kitz. Çr. 25, 13, 24. देवाः Ind. St. 3, 488.

वासतेय 1) adj. = वसतो साधुः P. 4, 4, 104. Obdach während AV. 3, 10, 4. वन BHATT. 4, 8. — 2) f. ई Nacht Trik. 1, 1, 105. H. 142. Halā. 1, 108.

वासधूपि m. patron.; pl. Sām. K. 186, a, 11.

1. वासन (vom caus. von 3. वस्) n. 1) Gewand, Kleid MED. n. 127. fg. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26 (zu lesen वासनं वसने). कृत° bekleidet Gīt. 7, 26. Vgl. गो°, welches Nilak. durch वस्तीवर्दपोषक erklärt. — 2) Hülle, Umschlag, Enveloppe: °स्थं द्रव्यम् Jān. 2, 65. वासनं नितेपाधारभूतं संपुटादिकं समुद्रं ग्रन्थ्यादियुतम् VJAVAHARAT. im ÇKDr.

2. वासन (vom caus. von 3. वस्) 1) n. a) Wohnort Çandar. im ÇKDr. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26 (zu lesen वासनं वसने). Vgl. वन°. — b) Wasserbehälter MED. n. 127. fg. — c) = ज्ञान Dhar. im ÇKDr. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26. — 2) f. छा a) = भावना, संस्कार, अनुभूताद्यविस्मृति H. 1373. Halā. 4, 95. = प्रत्याशा (so ÇKDr.) und घञ्ञान MED. der vom Geiste empfangene und darin bleibende Eindruck, Vorstellung, Idee; falsche Vorstellung: प्रकृतिः प्रकृष्टकारणादासना वासपेयतः SARVADARÇANAS. 66, 11. Nilak. 62. 89. यस्मिन्नेव हि संताने द्याकिता कर्मवासना । फलं तत्रैव बध्नाति SARVADARÇANAS. 25, 13. fg. पूर्वज्ञानानुभूतमरणदुःखानुभववासनावत्ताः 168, 6. 7. Çāṅk. zu BRAHMAS. 1, 1, 9. स्थिरा feste Vorstellung, Ueberzeugung 24, 5, 41, 1. 66, 10. fg. 115, 20. भेद° die falsche Vorstellung, dass es eine Verschiedenheit gebe, 16, 16. 15, 5. 17, 4. 9. 10. 19, 12. 14. 24, 13. Kap. 2, 3. Bīlab. 11. Çāṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 16. 213. 258. 282. Bhāṣāp. 102. Prab. 50, 12. 93, 3. Kusum. 15, 14. fgg. Schol. zu Kap. 1, 26. 55. Vedāntas. (Allah.) No. 138. 144. Spr. 1973. Gīt. 3, 1. Kathās. 23, 30. 54, 285. 94, 185. 98, 30. Rīgā-Tar. 3, 424. 4, 389. 6, 168. 174. 285. Bhāg. P. 2, 2, 2. 10, 4. 5, 6. 7. 11, 5. 25, 8. 9, 24, 61. 10, 51, 62. BRAHMAVAIV. P. bei BURNOUR, Bhāg. P. I, XLVI. Mār. P. 95, 12. Pāṇkar. 1, 9, 10. 15, 19. 2, 8, 5. Sām. D. 39. 31, 8. Verz. d. Oxf. H. 92, 9, 81. 233, a, 7. Verz. d. B. H. No. 645. Kāçik. 34, 103 (dieses und die beiden folgenden Citate nach AUFRICHT). SARASVATĪ. 1. KULĀR. 1, 115. विगलिताखिलवासनव Prab. 48, 13. कुवासना PRAÇNOTTARAN. 25. Vgl. दुर्वासना (eine falsche Vorstellung), 2. निर्वासन. — b) bei den Mathematikern so v. a. उपपत्ति Beweiz: पूर्वार्थस्य वासना प्रामेयानि i Comm. zu GRABNĀJ. 3. zu PĪTĀDH. 9. zu BHAGANĀDH. 12. fg. GOLĀDH. 5, 87. वासना मतिमता — उक्ता 10, 6. Titel von Bhāskara's Bemerkungen zum Çiro-maṣi COLBR. Misc. Ess. II, 324. 352. °भाष्य 220 u. s. w. °वार्तिक 376. 396. 400. — c) ein Metrum von 4 X 20 Moren COLBR. Misc. Ess. II,

157 (III, 45). — d) N. pr. der Gattin Arka's Bhāg. P. 6, 6, 13. — e) Bein. der Durgā Devi-P. 45 im ÇKDr.

3. वासनं adj. von वसन P. 5, 1, 27.

4. वासन (von वासय्) n. das Parfümieren MED. n. 127. Viçva beim Schol. zu Gīt. 7, 26 (wo वासनं — च धूपने zu lesen ist). वासना MALLIN. zu Çiç. 9, 52. — Vgl. मुख°.

वासनामय (von वासना) adj. in Vorstellungen bestehend, auf Vorstellungen beruhend Bhāg. P. 12, 7, 12. Davon °त्व n. Vedāntas. (Allah.) No. 63.

वासतं (von वसत) 1) adj. (f. ई) a) vernus P. 4, 3, 46. मासौ AV. 15, 4, 1. गायत्री VS. 13, 54. Agni TS. 7, 5, 44, 1. मुन्यन M. 6, 11. शर्क MBh. 12, 2025. MALLIN. zu KUMĀRAS. 4, 18. — b) = अवक्ति MED. t. 153. = विक्ति H. an. 3, 295. — 2) m. a) Phaseolus Mungo Lin. Trik. 2, 9, 3. eine schwarze Varietät dieser Bohnenart H. 1173. = मदनवृत्त ÇANDAM. im ÇKDr. — b) Kameel Trik. 2, 9, 23. H. 1254. H. an. MED. — c) der indische Kuckuck H. an. Rīgān. im ÇKDr. — d) der vom Malaja blasende Wind im Frühling Trik. 1, 1, 77. — e) Sohranse u. s. w. (विट) H. an. — 3) f. ई a) Bez. verschiedener im Frühling blühender Pflanzen P. 4, 3, 43. Schol. Gaertnera racemosa Roxb. AK. 2, 4, 3, 52. H. 1147. MED. t. 153. 183. Harā. 2, 58. Aush. 40. eine Jasminart (पूधी) H. an. MED. = मागधी (wohl nur fehlerhaft für माधवी) H. an. Bignonia suaveolens H. an. Viçva im ÇKDr. = प्रकसती u. s. w. Rīgān. ebend. = नवमालिका Bhāvap. ebend. — Gīt. 1, 26. — b) das Frühlingsfest am Vollmondstage im Monat Kaitra Trik. 1, 1, 109. — c) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — COLBR. Misc. Ess. II, 161 (IX, 15). — d) N. pr. einer Waldgöttin UTTARAR. 28, 12 (37, 14). 35, 2 (46, 11); vgl. वासत्तक 2) b). — e) N. pr. einer Tochter des Fürsten Bhūmīçukla TĪRAN. 76. fg.

वासत्तक 1) adj. वा° = वासत P. 4, 3, 46. — 2) f. वासत्तिका (von वासत्ती) a) Gaertnera racemosa Roxb. H. an. 4, 96. — b) N. pr. einer Waldgöttin: °परिणय (वस° fälschlich gedr.) Mac. I, 111 (demnach ist वासत्तक 2) zu streichen); vgl. वासत 3) d).

वासत्तिक (von वसत) 1) adj. (f. ई) vernus P. 4, 3, 20. 5, 1, 96. Schol. ऋतु VS. 13, 25. मासौ Ait. Br. 4, 26. Āçv. Çr. 4, 12, 1. Çat. Br. 4, 3, 2, 14. 2, 5, 2, 14. Bhāg. P. 5, 9, 5. निशा R. 7, 60, 1. तरु Çāṅk. 78, 18. वासत्तिक = वसत्तमधीति वेद वा P. 4, 2, 68. — 2) m. der Spassmacher im Drama (विद्रूपक) H. 331. Halā. 2, 277.

वासपर्यय m. Wechsel des Wohnorts: क्रियतां °पर्ययः Varāh. Bṛh. S. 43, 17.

वासपुष्पि m. patron.; pl. Sām. K. 186, a, 11.

वासप्रासाद m. Palast Kathās. 38, 27.

वासभवन n. Schlafgemach Spr. 1230. Kathās. 12, 156. 51, 185. im Prākṛit Dhātās. 75, 5. 78, 2. 82, 1. — Vgl. वासगृह.

वासभूमि f. Wohnort Hit. 17, 21.

वासमुलि (wohl °मूलि) m. N. pr.; pl. Sām. K. 186, a, 11.

वासय् (von 3. वास), वासयति (Dhātup. 35, 82 उपसेवायाः) und वासयते 1) mit Wohlgeruch erfüllen, wohlriechend machen: पुष्पवर्षाणि मुखतो नगाः पवनताडिताः । शैलं तं वासयन्तीव मधुमाधवगन्धिनाः ॥ R. 7, 26, 10. वज्रलिस्थानि पुष्पाणि वासयन्ति करद्वयम् Spr. (II) 118. Kusum. 65, 10. Gīt. 1, 35. मुखमारुतैः Hariv. 8748. वस्त्रमापस्तिस्त्वान्भूमिं गन्धो वासयते

यथा । पुष्पाणामधिवासने MBh. 3, 24. वासिर्वासीयमानम् 12, 10039. वासित = भावित (diese Bed. von भावित scheint dafür zu sprechen, dass man einen Zusammenhang von वासित in dieser Bed. mit dem caus. von वस् annahm; auch वासना Eindruck u. s. w. wird durch भावना erklärt) AK. 2, 6, 2, 35. 2, 9, 46. H. 414. an. 3, 295. fg. Med. t. 152. wohlriechend gemacht, parfümirt Kaṣc. 11. 16. 19. 41. MBh. 1, 6965. 10, 322. 12, 10038. HARIV. 3555. 3708. 8420 (पुष्पोच्चैर् mit der neueren Ausg. zu lesen). MEgh. 20. R̥t. 1, 4. 5, 5. RAGH. 4, 74. एकेनापि सुवस्तेण पुष्पितेन सुगन्धिना । वासितं तद्धनं सर्वं सुपुत्रेण कुलं यथा ॥ Spr. 551. MĀLATIM. 148, 14. 153, 17 = UTTARAB. 49, 2 (63, 4). KATHĀS. 63, 11. 73, 120. BHĀO. P. 3, 2, 24. 41, 27, 30. MĀK. P. 61, 25. 65, 5. PAKĀR. 1, 14, 71. 2, 4, 36. WILSON, SĀMKEJAK. S. 130. लिसवासित (angeblich umgestellt) gaṇa लिदत्तादि zu P. 3, 2, 31. BHAT̥. 5, 90. सुवासित HARIV. 4533. R̥t. 1, 3. PAKĀR. 1, 6, 37. 2, 4, 39. — 2) वासित parfümirt, gesalbt so v. a. afficirt, gefärbt: मैत्र्यादिविषपरिकर्मवासितासःकरण Verz. d. Oxf. H. 236, b, N. 4. अविद्यावासनया ÇĀMKE. zu BHĀ. ĀR. UP. S. 258.

— अग्नि 1) mit Wohlgeruch erfüllen, wohlriechend machen: तद्धनं सर्वं स्वगन्धेनाध्यवासयत् BHĀO. P. 10, 65, 19. मधुभिर्गन्धपुष्पैश्च स्वधिवास्य Verz. d. Oxf. H. 103, b, 2. 3. सर्वगन्धाधिवासित MBh. 1, 4949. 5, 2903. 13, 642. HARIV. 6036. 8381. R. GORR. 1, 5, 17 (15 SCHL.). 66, 11. 79, 39. 4, 27, 5. 5, 13, 15. R̥t. 2, 17. VIKR. 127. — 2) weihen: अग्निवास्यत्मानात्मानं (अग्निवास्यत्मा चात्मानं die neuere Ausg.) विधिदष्टेन कर्मणा HARIV. 5994. अग्निवासितश्च MBh. 5, 5135. Hierher gehört auch die unter 3. वस् mit अग्नि caus. 2) stehende Stelle. — 3) afficiren, färben: भावैरधिवासितं (= उपरञ्जितं Comm.) लिङ्गम् SĀMKEJAK. 40. WILSON, SĀMKEJAK. S. 130. — Vgl. 3. अग्निवास und अग्निवासन.

— अनु 1) mit Wohlgeruch erfüllen, wohlriechend machen: सुगन्धवातो दशयेज्जनं समत्तादनुवासयति BHĀO. P. 5, 16, 19. 24. 20, 24. पारिज्ञातपुष्पस्य संस्पर्शेनानुवासितः HARIV. 7058. — 2) eine mit Riechstoffen gemischte ölige Einspritzung machen: पयोमधुरकषायसिद्धेन तैलेनानुवासयेत् Suçā. 1, 367, 15. °वासित der ein solches Klystier erhalten hat 276, 19. — Vgl. अनुवास, °वासन, °वास्य.

— अग्नि, °वासित wohlriechend gemacht MBh. 12, 6349 fehlerhaft für अग्निवासित, wie die ed. Bomb. liest.

— आ mit Wohlgeruch erfüllen: (नागाः) आवासयतो गन्धेन R. 2, 103, 40.

— सम्, partic. संवासित riechend (stinkend) gemacht: Athem Suçā. 2, 369, 13.

वासयष्टि f. ein mit Querhölzern versehener aufrecht stehender Pfahl als Nachtquartier von zahmen Pfauen MEgh. 77. VIKR. 43. Dieselbe Bed. hat पाणिनिवास, wonach die Uebersetzung dasselbe zu ändern ist.

वासयितृ (vom caus. von वस्) nom. ag. wohl Beherberger oder Erhalter: अहं हि सुधु राज्यस्य कृत्स्नस्यास्य सुमध्यमे । प्रभुर्वासयिता चैव MBh. 4, 420.

वासयितव्य (wie oben) adj. zu beherbergen MBh. 13, 5068.

वासयोग (3. वास + योग) m. ein aus dem Gemisch verschiedener Stoffe zubereitetes wohlriechendes Pulver AK. 2, 6, 2, 35. H. 637.

वासर् (von 2. वस्) UNādis. 3, 132. 1) adj. (f. ई) früh erscheinend, morgendlich, ἡμέριος: प्र ण चाप्यैष तारीरकानीव सूर्यो वासराणि RV. 8, 48, 7.

प्रवस्य रेतसो ज्योतिष्यति वासर्म् 6, 30. ता वा घेनु न वासर्मिन्मु कुं कृत्यत्रिभिः wie die Kuh am Morgen 1, 137, 2. — 2) m. n. (eigentlich Morgen) Tag im Gegens. zur Nacht; Tag überh., Wochentag Nāig. 1, 9. AK. 1, 1, 2, 2. H. 138. an. 3, 600. MED. r. 215. HALI. 1, 106. न्य ÇĀMKE. GHJ. 4, 7. वासराते, निशाते Spr. 2989. निशावासरयोः KATHĀS. 71, 96. 42, 67. MĀKĀ. 85, 1. WEBER, Kṛṣṇā. 227. वासरावसाने RĪGĀ-TAN. 2, 166. तपिणि वासरे DAÇAN. 86, 4. वासरप्रकैरेस्त्रिभिः KATHĀS. 59, 59. व्यक्ते ऽपि वासरे Spr. 2905. 2519. परितापिषु वासरेषु KĀM. NITIS. 7, 31. वसन्तोत्सववासरे KATHĀS. 4, 49. 95, 70. अन्ववासरे RĪGĀ-TAN. 5, 456. चैत्रादिवासरे 6, 122. VARĀH. BH. S. 96, 1. 104, 61, a. BH. 2, 14. maso. Spr. 3979. KATHĀS. 4, 23. 5, 80. 22, 259. 28, 188. 34, 130. 178. 51, 58 (विवाहः). RĪGĀ-TAN. 1, 285. 4, 400. PRAB. 68, 14. neutr. MEgh. 104. Spr. 634. PRAB. 106, 13. VET. in LA. (III) 18, 22. VARĀH. BH. S. 55, 19. 78, 26. 96, 1. Tag so v. a. Reihe: अथ कदाचित्कस्यापि वृद्धशशकस्य वासरः (वारः ed. SCHL. 67, 21) प्राप्तः HIT. ed. JOHNS. 1426. — 3) m. N. pr. eines Schlangendmons (नाग) MED. RAG. st. नाग H. an. — 4) f. ई Tagesgottheit KĀLAŚAKRA 2, 149. — Vgl. बिन्दु°, बोध°, रवि°, प्रतिवासर्म्.

वासर्कन्यका f. Nacht (Tochter des Tages) H. c. 17.

वासर्कत् m. Tagmacher d. i. die Sonne H. 97. Schol.

वासर्कृत्य n. Tagesverrichtung, die täglich zu einer bestimmten Zeit zu verrichtenden Cerimonien KATHĀS. 103, 216. — Vgl. दिनकर्तव्य, दिनकार्य und दिवसक्रिया in den Nachträgen.

वासर्मणि m. das Juwel des Tages d. i. die Sonne HAN. Anth. S. 510, Çl. 3.

वासर्सङ्ग m. Tagesanbruch BHAT̥. 13, 2.

वासरा H. an. 3, 601 fehlerhaft für वासुरा.

वासराधीश m. der Herr des Tages d. i. die Sonne SĀH. D. 308, 18.

वासरेश m. 1) dass. KATHĀS. 28, 189. — 2) der Herr (Planet, Sonne, Mond) eines Wochentages: ÇĀLPATI in SIDDHĀNTAÇI. ed. BĪRŪD. S. 54.

वासव 1) adj. (f. ई) a) von den Vasu stammend, zu den Vasu gehörig u. s. w.: Indra AV. 6, 82, 1. अग्निर्वसुभिर्वासवः NIR. 12, 41. die sieben Sonnenrosse (Comm.) TS. 1, 6, 42, 2. KĀTH. 8, 16. ĀÇV. Çā. 4, 7, 4 (vgl. RV. 2, 5, 2). पङ्क्ति RV. PĀR. 17, 8. — b) das Wort वसु enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61. — c) vom König Vasu kommend, ihm gehörig: वीर्य MBh. 1, 2389. — d) Indra (वासव) gehörig AV. PARIÇ. in Ind. St. 10, 320. शक्ति MBh. 3, 17211. 7, 6381. 7812. 8302. fg. अश्वानी 9, 581. अस्त्र HARIV. 10617. चम् MEgh. 44. — 2) m. a) Bez. Indra's (das Haupt der Vasu gaṇa पद्यादि zu P. 5, 3, 117) AK. 1, 1, 2, 35. H. 171. HALI. 1, 52. 5, 70. देवानामस्मि वासवः sagt Kṛṣṇa BHAG. 10, 22. MBh. 3, 1777. 12047. 4, 1296. 5, 7072. 13, 328. विषये वासवस्तस्य सम्यगेव प्रवर्षति 13, 97. 14, 2868. HARIV. 261. R. 1, 3, 17. वसवो वासवं यथा (पर्युपासते) R. 1, 7, 5. 40, 7. 46, 20. 62, 26. 2, 23, 8. 40, 10. 63, 2. 4, 23, 34. RAGH. 3, 58. 5, 5. ÇĀK. 109, 16. VARĀH. BH. S. 9, 39. 17, 21. ÇĀK. 109, 16. KATHĀS. 11, 76. VP. 153. PRAB. 24, 8. BURN. Intr. 131. LALIT. ed. Calc. 313, 10. — b) ein Sohn des Fürsten Vasu MBh. 1, 2365. — c) इन्द्रस्य वासवः N. eines Sāman Ind. St. 3, 208, a. — d) N. pr. eines Dichters Verz. d. Tüb. H. 13. — 3) f. ई a) patron. der Mutter Vjāsa's, die nach dem MBh. von der Apsaras Adrikā, welche als Fisch den Samen des Fürsten Vasu verschluckt hatte, geboren ward, H. 847. MBh. 1, 2401. BHĀO. P. 1, 4, 14. 6, 38. sie

heißt **वासिणी** **वासिनी** कन्या Verz. d. Oxf. H. 12, a, 24. 47, b, 19. — b) **Vāsava's Knechte** Verz. d. Oxf. H. 81, a, 19. — 4) m. n. **das unter dem Vasu stehende Nakshatra Dhanishṭhā Sūryas** 9, 18. **Varām. Bṛh. S.** 71, 11. **Weden, Naz.** 2, 384. fg. **Ġjot.** 34. fg. — 5) **वासव** साम N. eines **Sāman Kṛind. Up.** 2, 24, 3.

वासवज्ञ m. **Indra's Sohn, Bein. Arguna's MBh.** 4, 1674.

वासवदत्त 1) m. N. pr. eines Mannes **Tāran.** 38. — 2) f. **द्या** a) ein häufig vorkommender Frauennamen **Burn. Intr.** 146. **Ratnāy.** 12, 9. **Katnā.** 11, 6. 79. 21, 24. 30, 65. Verz. d. Oxf. H. 153, a, 18. **Hall** in der **Einl. zu Vāsavad.** 3. 36. **Weden, Ind. Str.** 1, 370. — b) eine über **Vāsavadattā** handelnde Erzählung **Schol. zu P.** 4, 3, 87. **Vārtt. Siddh. K.** zu 4, 2, 60. **Vārtt.** 5. Titel eines Romans von **Subandhu**, herausgegeben von **HALL** in der **Bibl. ind.** 1859.

वासवदत्तिक adj. mit der Erzählung von der **Vāsavadattā** vertraut, sie studierend **P.** 4, 2, 60. **Vārtt.** 5. **Schol.**

वासवदत्तेय m. metron. von **वासवदत्ता** **P.** 4, 1, 118. **Schol.**

वासवदिष् f. **Indra's Weltgegend d. i. Osten Katnā.** 72, 27.

वासवद्विष m. **Indra's jüngerer Bruder, Bez. Vishnu's H.** 214. **Schol.**

वासवावास m. **Indra's Wohnstatt, der Himmel H.** c. 1.

वासवि (von **वासव**) m. **Indra's Sohn d. i. Arguna MBh.** 5, 5115. 7, 745. 1269. 1250. 16, 143. patron. des Affen **Vālin R.** 7, 34, 82.

वासवेय 1) adj. von **वासव gaṇa** सख्यादि zu **P.** 4, 2, 80. — 2) (von **वासवी**) metron. **Vjāsa's MBh.** 1, 59.

वासवेष्मन् n. **Schlafgemach Katnā.** 6, 133. 10, 110. 12, 88. 14, 32. 18, 279. 22, 104. 28, 129. 29, 94. 31, 78. 41, 1. 45, 280. 50, 157. 64, 44. 111, 50. 122, 19. **Sin. D.** 120. — Vgl. **शय्या** und **वासगृह**.

वासवेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines **Tirtha Verz. d. Oxf. H.** 67, b, 17.

1. **वासम्** (von 3. **वस्**) **Uṇādis.** 4, 217. n. 1) **Gewand, Hülle, Kleid; Tuch, Zeug AK.** 2, 6, 2, 17. 3, 4, 25, 183. **H.** 666. **HALJ.** 2, 392. fg. 895. **RV.** 1, 34, 1. **रात्रौ वासस्तनुते सिमस्मै** 115, 4. 162, 16. 8, 3, 24. 18, 26, 6. 102, 2. **रुशत्** 7, 77, 2. **विश्वरूप VS.** 11, 40. **कौश Cat. B.** 5, 2, 1, 8. **कृष् 5, 17.** **घृक्त Ḍv. Gṇ.** 3, 8, 9. **KAUSH. Up.** 2, 15. **VS.** 2, 32. **वाससेर्पनक्षति TS.** 6, 1, 7. 21, 2. **TB.** 1, 1, 7, 11. **वाससा प्रोर्णवति At. B.** 1, 8. **यदासः पर्यधास्यत Cat. B.** 11, 5, 1, 1. 1, 3, 1, 14. 3, 1, 3, 18. **वासोभिर्गूयो वेष्टितो वा विद्यथितो वा भवति** 5, 2, 4, 5. 2, 5. **Kāty. Ça.** 8, 6, 37. 9, 4, 39. 10, 2, 5. **Kṛind. Up.** 5, 2, 2. **वासश्च धृतमन्येन धारयेत् M.** 4, 66. **वासिन्वा भेषुनं वासः** 116. **परिधानेन वाससा MBh.** 3, 2310. **वासश्चैदं निवासयेः** 2631. **R.** 4, 5, 14. **Megh.** 60. 69. **KUMĀRAS.** 7, 9. **Spr.** 738. 2771. **वासो वत्कलम्** 2784. 3153. **वासश्चित्रकुलम्** 2907. **प्रसुप्तस्य न्यस्तं वासस्थलकम्** (so ist zu schreiben) **Katnā.** 3, 71. **Bṛh. P.** 2, 1, 34. **व्यालम्बिपीतवर् 3, 28, 24.** **ज्ञानमाचरेत् — न वासोभिः सह M.** 4, 129. **जीर्णानि 6, 15.** **Bṛh. P.** 2, 22. **विरजंति MBh.** 3, 2167. **विमुच्य वक्ष्मांसि गुह्याणि R.** 1, 7. **नववासंसि Spr. (II)** 515, v. 1. **कृष्णवासंसि Vrt. in LA. (III)** 3, 21. **वाससो ein Ober- und Untergewand HARIV.** 7073 (**वाससी ते** die neuere Ausg.). **R.** 2, 90, 2. **Māñās.** 88, 8. **Spr.** 800 (II). 1934. **Bṛh. P.** 1, 13, 28. **PAÑĀS.** 4, 9, 82. **वासोयुग MBh.** 3, 2632. **वासश्च परिधायिकम्** 4, 245. 1, 7719. **वासःखण्ड Spr.** 2783. **कण्ठे वाषध्य वाससा Tsch M.** 11, 305. **वाससावेष्टयद्वले Katnā.** 61, 262. **वाससाङ्कदयामास einen Leichnam R.** 4, 24, 25. (यूपाः) **वासोभिरेकविंश-**

मिरेकेक समलङ्क R. SCHL. 1, 13, 27, 39. **कोपीन RĪĀ-TAR.** 4, 180. **घघो Untergerwand UTTAR.** 82, 9 (106, 1). **Am Ende eines adj. comp.:** **प्रुचि-वासम् Ḍv. Gṇ.** 2, 2, 2. **R.** 1, 6, 13. **पुष्प-वासम् MBh.** 1, 5975. **Suṇ.** 1, 105, 8. 6. **पीतकौशेय KHANDOM.** 74. **तडिदासम् Bṛh. P.** 1, 12, 8. **रक्त M.** 8, 356. **कृष्ण R.** 2, 69, 14. **चीर M.** 11, 101. 105. **R.** 2, 37, 26. 72, 42. **Bṛh. P.** 1, 15, 48. **कुमचीर R.** 2, 86, 22. **चीरवत्कल 73, 10. 3, 85, 15.** **वत्कल 2, 101, 24. वत्कलाङ्गिन 63, 27. जीर्णमलवदासम् M.** 4, 34. **Katnā.** 18, 244. **लघु M.** 2, 70. **घृक्त R.** 2, 91, 62. **सामुक्त 5, 13, 35.** **परिवर्तित Kām. Nitis.** 7, 45. **वीत Katnā.** 12, 169. **घात M.** 6, 28. **BRĀHMA-P. in LA. (III)** 49, 16. **एक im blossen Untergewande M.** 4, 45. **MBh.** 3, 2802. **सवासो जलमामुत्प M.** 5, 77. 11, 174. 228. **पोतकौशेयवासो f. R.** 3, 88, 19. **वर्वाससाम् acc. f. MBh.** 5, 4558 fehlerhaft für **वाससम्**, wie die ed. **Bomb. liest. मर्कटस्य वासः Spinnewebe H.** an. 4, 149. **अयः oder समुद्रस्य वासः N.** eines **Sāman Ind. St.** 3, 212, b. — 2) **das Kleid eines Pfeiles so v. a. die Federn eines Pfeiles: कङ्क adj. MBh.** 7, 5612. **वर्हिण R.** 6, 69, 3. **कङ्कवर्हिण MBh.** 4, 1867. 6, 3478. **HARIV.** 9366. **कलकंस Bṛh. P.** 4, 11, 3. **दीर्घ MBh.** 4, 1861. — Vgl. **अतर्वासम्** (auch **Bṛh. P.** 9, 8, 6), **उत्तर, उदासम्, कृत्ति, गार्ध, दत्त, दिग्वासम्, उर्वासम्, नील, परि, पीत, बर्हिवासम्, भित्ता, मलोदासम्, मेघ, रात्रि, ववि, वास, मु.**

2. **वासम्** (von 5. **वस्**) n. **Nachtlager: यथा वयंसि वासो (= वासार्थे ÇAṆK.) वृत्तं संप्रतिष्ठते PRAÇNOP.** 4, 7.

वाससञ्ज्ञा adj. f. = **वासकसञ्ज्ञा GAṬḌ.** im **ÇKDn.**

वासस्तेवि (!) m. patron.; pl. **SāṆS.** K. 186, a, 11.

वासो f. = वासक Gendarussa vulgaris Nees. H. 1140. an. 2, 592. 605. **HALJ.** 2, 43. **ÇABDAR.** im **ÇKDn.** **Suṇ.** 2, 163, 6. 473, 10. **ÇāṆG.** **SāṆH.** 2, 2, 34.

वासगार n. Schlafgemach TRIK. 2, 2, 8. **HALJ.** 2, 140. **PRAB.** 42, 12. **SARASVATIK.** 2, 19 (nach **AUFRECHT**). — Vgl. **वासगृह u. s. w.**

वासोतक adj. von den **Vasāti** bewohnt **gaṇa** राजन्यादि zu **P.** 4, 2, 53.

वासोतय (von **वासति**) 1) adj. **dämmerig, der Morgendämmerung angehörig: वासोतयो ऽन्य उच्यत उषः पुत्रस्तवान्यः Cit. in Nir.** 12, 2. **वासोतयो चित्रौ जगता निधानौ dämmerig und hell (Erde und Himmel) TAITT. Ār.** 1, 10, 2. — 2) m. pl. N. pr. eines Volkes, = **वासति MBh.** 8, 2762.

वासोभूत् Z. f. d. K. d. M. 4, 342 fehlerhaft für **वासोभूत्**.

वासोयनिक (von **वास** + **अयन**) adj. wohl von **Haus zu Haus gehend, Besuche machend: न वयं वासोयनिकाः कार्यचष्टाकुलवत् MBh.** 3, 13333. **वासो विटागारं तदेव अयनं वासोयनं तत्र भवाः NILAK.**

वासोय m. N. pr. Verz. d. Oxf. H. 41, b, 42 fehlerhaft für **वद्यय**.

वासि s. u. वाशी 1).

वासिक s. कषाय, हृय, वन; वासिका s. u. 3. वासक.

1. **वासित s. u. dem caus. von 3. वस्.**

2. **वासित s. u. dem caus. von 5. वस्.**

3. **वासित s. unter वासय.**

4. **वासित n. = ज्ञानमात्र H.** an. 3, 295; vgl. 2. **वासन 1) o).**

5. **वासित n. = वाशित H.** 1407, v. 1. **MED. t.** 152.

वासिता f. s. unter वाशिता.

1. वासिन् (von 3. वस्) adj. am Ende eines comp. *gekleidet*: कृष्णश^० schwärzlich *gekleidet* Ait. Br. 5, 14. पाण्डर^० MBh. 1, 1146. नील^० (so ist statt लीन zu lesen) R. Gorr. 2, 8, 43. मलिन^० 19. रौरवाग्नि^० MBh. 1, 7124. कोशेय^० R. 2, 37, 9. पीतकोशेय^० R. Gorr. 2, 37, 9. 3, 52, 19. 25. 5, 31, 2. रक्तकोशेय^० MBh. 1, 7980. मकार्हतौम^० R. 5, 2, 16. चोर्काषाय^० MBh. 3, 8588. काषाय^० Hariv. 6942. चीर^० R. 2, 38, 12. धैतोद्गमनीय^० Daśar. 63, 12. — Vgl. अग्नि^०, रक्त^० (auch R. 5, 27, 17).

2. वासिन् (von 8. वस्) adj. *verweilend, sich aufhaltend, wohnend, lebend* (an einem Orte): तत्र R. 1, 25, 21. समानतीर्थे (nach P. 6, 3, 18 comp.) P. 4, 4, 108. in comp. mit dem Orte H. 10. श्रावसय^० Cat. Br. 12, 4, 4, 6. आचार्यकुल^० Kūānd. Up. 2, 23, 1. पातालतल^० MBh. 1, 1132. समुद्र^० 7659. अयोध्या^० 3, 2766. ब्राह्म^० 13, 2572. विषय^० R. 1, 7, 8. 2, 25, 21. वत्तीर-वासिनि (so die ed. Bomb.) देवतानि 52, 84. Ragh. 15, 61. Kumāras. 5, 25. Çāk. 61, 7. Varāh. Bṛh. S. 101, 9. Kāthās. 23, 57. 61, 4. Rāgā-Tar. 3, 418 (वासी mit der ed. Calc. zu lesen). Spr. 4131. Prab. 53, 8. Mārk. P. 46, 40. 76, 25. Pañśār. 2, 4, 7. 51. 4, 8, 88. fg. Çuk. in LA. (III) 37, 2. Çāṁka-raḡaja ebend. 87, 21. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 12. Pañśāt. 129, 14. तद्ग-वासिनः पतिणः Hit. 18, 8. भूतानां धनवासिनाम् MBh. 4, 1526. 5, 3701. धर्मैः स्रग्दामासक्तवासिभिः Hariv. 8372. धर्म^० unter Bienen Rāgā-Tar. 3, 394. 423. क्न^० verborgen MBh. 4, 893. संवत्सर^० ein Jahr lang bleibend Cat. Br. 14, 1, 2, 27. कल्प^० einen Kalpa bestehend Buḡ. P. 4, 9, 20. ब्रह्मचारि^० als Brahmanenschüler lebend TS. 6, 3, 40, 5. — Vgl. अन्न^०, अन्ते^०, अम्बु^०, अरण्य^०, आश्रम^० (auch R. 1, 4, 3. Çāk. 8, 13. fg. 16), कासार^०, काम^०, काम्पोल^०, कोश^०, लीण^०, खट्वर^०, खर्व^०, गिरि^०, गृहे^०, ग्राम^०, ग्रामे^०, चत्वर^०, जल^०, पर्वत^०, पुर^० (auch R. Gorr. 2, 13, 29. 4, 9, 6), प्रतिवेश^०, बिल^०, बिले^०, मय^०, मलय^०, महाविकार^० (unter महाविकार), वन^०, सामन्त^०, मुवासिनी, स्ववासिनी.

3. वासिन् (von 3. वास) 1) adj. *schön duftend*. — 2) वासिनी f. *eine weils blühende Barleria* (शुक्लकिण्टी) Çabdaś. im ÇKDr.

4. वासिन् ungenaue Schreibart für वाशिन् in वृत्त^० Kām. Nitis. 16, 26. — Vgl. वस्त^०.

वासिनायनि m. patron. von वासिन् P. 6, 4, 174; vgl. 4, 1, 157.

वासिर्ल adj. von वास gaṇa काशादि zu P. 4, 2, 80.

वासिषुम्फ N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 9.

वासिष्ठ n. Blut, schlechte Losart für वासिष्ठ H. 621.

वासिष्ठ 1) adj. (f. ई) von Vasishṭha stammend, von ihm verfasst, ihn betreffend, zu ihm in Beziehung stehend: सूक्त Ait. Br. 6, 20. Ind. St. 1, 119. M. 11, 249. ऋच् P. 4, 3, 69, Schol. उपसर्ग Ind. St. 4, 330. चतुरक् Maçaka in Verz. d. B. H. 73 (VII, 6). आख्यान MBh. 1, 6650. वेष्ट 5, 3728. गणित Verz. d. B. H. No. 939. सिद्धान्त Varāh. Bṛh. S. 2, S. 4, Z. 1. श्लोकाः 22, 8. पञ्चरात्र Pañśār. 1, 1, 57. पुराण, उपपुराण Verz. d. Oxf. H. 80, a, 7. 83, b, No. 141. Ind. St. 1, 18, 17. fg. गोत्र 8, 276. शत die hundred Söhne Vasishṭha's R. 1, 59, 12. — 2) m. patron. Schol. zu P. 2, 4, 58. 4, 1, 114. Vop. 7, 1. 10. वासिष्ठो ब्रह्मा कार्यः TS. 3, 5, 2, 1. Cat. Br. 12, 6, 2, 41. Ind. St. 1, 39. 58. 214. 381. 3, 460. 474. 4, 373. Ait. Br. 8, 23. TS. 6, 6, 2, 2. Taitt. Ân. 1, 12, 5. Âçv. Çā. 12, 15, 2. Verz. d. Oxf. H. 53, b, 12. 267, a, 28. Pravarādhuj. in Verz. d. B. H. 57, 39. 58, 7. MBh. 1, 6892. R. 1, 59, 7. gaṇa नडादि zu P. 4, 1, 99. Mārk. P. 94, 14. H. 32, Schol.

VI. Theil.

plur. MBh. 3, 970. Hariv. 422. 14151. R. 1, 59, 15. f. वासिष्ठी P. 4, 1, 78, Schol. — 3) f. ई N. pr. eines Flusses, = गोमती Taitt. 1, 2, 82. H. 1085. MBh. 3, 8026. — 4) n. a) N. verschiedener Sāman P. 4, 2, 7, Schol. Ind. St. 3, 236, a. Pañśār. Br. 12, 8, 13. 15, 3, 33. Līṭi. 3, 6, 29. — b) Titel eines Werkes, = योगवासिष्ठ, वासिष्ठरामायण Verz. d. Oxf. H. 95, b, 13. 125, a, 39. fg. ०सार 233, a, 17. ०त्तर्पयप्रकाश Hall 121. — c) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8026. — d) Blut H. 621. — Vgl. वृद्धासिष्ठ, योगः वासिष्ठरामायण n. = योगवासिष्ठ Verz. d. Oxf. H. 104, a, 21. 108, a, 33. 125, a, 39. 353, b, No. 840.

वासिष्ठसूत्र n. N. eines Sūtra Ind. St. 1, 53.

वासिष्ठायनि adj. von वसिष्ठ gaṇa कर्षादि zu P. 4, 2, 80.

वासिष्ठिक adj. von वसिष्ठ. अर्ध्याय P. 4, 3, 69, Schol.

वासी s. u. वाशी 1).

वासीपाल n. eine best. Frucht Varāh. Bṛh. S. 80, 16.

वामु m. ein Name Viṣṇu's Uḡgval. zu Uḡādis. 1, 1. Taitt. 1, 1, 29. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 14. Pañśār. 2, 6, 26. Beruht auf einer künstlichen Erklärung von वामुदेर्व; vgl. VP. 9, N. 10 und Uḡgval. a. a. O.

वामुर्क adj. von वसु gaṇa अश्वादि zu P. 5, 1, 39.

वामुकि m. N. pr. 1) eines Genius (empfängt वलि) Gobh. 4, 7, 25. Kauç. 74. वामुकिवैद्युताः Rudra-Namen Taitt. Ân. 1, 9, 2, 17, 1. Fürst der Schlangen AK. 1, 2, 4, 5. Taitt. 1, 2, 6. H. 1308. सर्पाणामस्मि वामुकिः sagt Kṛṣṇa Bhag. 10, 28. MBh. 1, 1053. fgg. 1124. 1550. ०ज्ञा नागाः 2148. 2549. 4, 41. 5, 3617. 3625. 13, 7119. Hariv. 227. 267. 4443. 6326. 9501. 11001. 12075. 12184. 12466. 12496. 12821. 14172. R. 1, 45, 19 (46, 21 Gorr.). 3, 36, 13. 4, 41, 53. 5, 78, 9. 6, 37, 64. 86, 32. Kumāras. 2, 38. Spr. 2131. Varāh. Bṛh. S. 81, 25. Lot. de la b. l. 3. Kāthās. 6, 13. 9, 80. 11, 3. 22, 208. 72, 34. 90, 100. VP. 149. 153, N. 1. Bhāg. P. 5, 24, 31. 8, 6, 22. Pañśār. 4, 1, 12. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 38. 239, b, No. 579. वामु-कर्कद्वः 43, b, N. 4. — 2) eines Mannes Pravarādhuj. in Verz. d. B. H. 58, 37. Hall 16.

वामुकेय m. = वामुकि Çabdar. im ÇKDr. ०स्वस्वर Bez. der Manasā Çabdar. bei Wilson (ÇKDr. angeblich nach AK.).

वामुक्र adj. von Vasukra verfasst: सूक्त Çāṁkh. Çā. 17, 9, 5.

1. वामुदेर्व m. 1) patron. von वमुदेर्व P. 4, 1, 114, Schol. Çṛgāla Hariv. 5321. 5639. 5674. fg. ein Fürst der Puṇḍra 6582. 15179. fgg. 15326. MBh. 1, 6992. 2, 584. 1096. insbes. Bez. Kṛṣṇa's oder Viṣṇu's AK. 1, 1, 15. H. 215. Halā. 1, 23. P. 4, 3, 98. Taitt. Ân. 10, 1, 6. Bhag. 7, 19. वृक्षीनां वामुदेर्वो ऽस्मि sagt Kṛṣṇa 10, 37. 11, 50. 18, 74. Vasishṭha bei Müller, SL. 55. Amṛtabindūp. in Ind. St. 1, 252. यस्तु नारायणो नाम देवदेवः सनातनः । तस्यांशो मानुषेष्वासीद्दामुदेर्वः प्रतापवान् ॥ MBh. 1, 2785. 6997. 7080. वसनात्सर्वभूतानां वमुवादेवोयोनितः । वामुदेर्वस्ततो वेद्यः 5. 2562. वामुशासो देवश्चेति वामुदेर्वः । तथा च स्मृतिः । सर्वत्रासौ समस्तं च वसत्यत्रेति वै यतः । ततो ऽसौ वामुदेर्वेति विद्वद्भिः परिगीयते ॥ Uḡgval. a. a. O. MBh. 12, 12904. Hariv. 4183. fg. 5321. R. 1, 41, 2 (42, 2 Gorr.). 25. वामुदेर्वस्य भक्तः Varāh. Bṛh. S. 69, 32. VP. 1. 9. 274. 643. Bhāg. P. 3, 26, 21. 5, 12, 11. Pañśāt. 44, 19. यदा स भूवा-वामुदेर्वः परब्रह्माख्यः सिसृक्षुर्वति । तदा तस्मात्संकर्षणाख्यो ऽशो निर्गत्य प्रकृतिपुरुषयोः तौभं जनयति Comm. zu Golādhuj. 3, 1. त एते वामुदेर्वसंकर्षणप्रद्युमानिहृदा

इति मूर्तिभेदा वैजवागमे विशेषतः प्रसिद्धा: ebend. MADHUS. in Ind. St. 4, 23, 5. 6. SARVADARÇANAS. 34, 14. figg. 37, 15. Am Ende eines adj. comp. f. श्री PAKĪAN. 3, 2, 4. neun schwarze Vāsudeva bei den Gāina H. 695. figg. Vgl. प्रति°. — 2) Pferd H. q. 178; vgl. लक्ष्मीपुत्र. — 3) N. pr. verschiedener Fürsten und Gelehrten u. s. w. Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, Cl. 4. Verz. d. Oxf. H. 72, a, 13. 124, b, 37. 132, b, 5. 135, a, No. 254. 237, b, No. 569. 292, b, 11. 321, a, No. 761. 384, b, No. 476. Verz. d. B. H. No. 265. 489. figg. 940. Ind. St. 4, 470. HALL 7. 109. 112. 143. 182. 193.

2. वामुदेव 1) adj. (f. ई) a) zu Vāsudeva (dem Gotte) in Beziehung stehend: द्वादशाक्षर Ngs. Tār. Up. in Ind. St. 9, 112. — b) von einem Vāsudeva verfasst: पद्धति Verz. d. B. H. No. 266. — 2) n. N. einer Upanishad Ind. St. 3, 325. वामुदेवोपनिषद् Verz. d. Oxf. H. 390, b, No. 35.

वामुदेवक m. 1) ein Verehrer des Vāsudeva P. 4, 3, 95. — 2) ein winziger Vāsudeva, Einer der dem patronymicum Vāsudeva Unehre macht HARIV. 15184. 15327. ein zweiter Vāsudeva MAHĀN. 13, 4. 121, 16 im Prākṛit.

वामुदेवप्रिय m. ein Freund Vāsudeva's, Bein. Kārttikēja's MBH. 3, 14636.

वामुदेवप्रियकरी f. Asparagus racemosus Willd. RĪGĀN. im ÇKDr.

वामुदेववर्गीण und वामुदेववर्ग्य adj. zu Vāsudeva's Partei sich haltend P. 4, 2, 104, Vārtt. 18, Schol.

वामुदेवानुभव m. Titel eines Werkes von Vāsudeva Verz. d. Oxf. H. No. 940.

वामुपुर (!) n. N. pr. einer Stadt WILSON, Sel. Works II, 23.

वामुपूय m. bei den Gāina N. pr. des 12ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī, eines Sohnes des Vasupūṣṭjarāṣṭ, H. 27.

वामुभद्र m. ein N. Kṛṣṇa's, = वामुदेव H. q. 69. ÇABDAM. im ÇKDr.

वामुमर्त adj. das Wort वामुमत् enthaltend gaṇa विमुक्तादि zu P. 5, 2, 61.

वामुमन्द n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, a.

वामुरा f. = वासिता, रात्रि (वासतेय! MED.) und भू H. an. 3, 601 (वासरा gedr.). MED. r. 215. in der Bed. Nacht auch H. q. 18.

वामुरायणीय (!) m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 274.

वासू f. Mädchen AK. 1, 1, 3, 14. H. 333. voc. वासु DAÇAK. 51, 14. 64, 1. 73, 6.

वासोद् adj. Gewand schenkend M. 4, 231.

वासोदी adj. dass. RV. 10, 107, 2.

वासोभृत् 1) adj. ein Kleid tragend: माञ्जिष्ठ° Spr. 3359. — 2) Hüfte VARĀH. BṛH. 1, 4.

वासोवार्थ adj. Gewand webend RV. 10, 26, 6.

वासोक्त n. Schlafgemach H. 998. — Vgl. वासगृह, वासागार.

वास्तव (von वास्तु) adj. (f. ई) wirklich, wahr, real GOLĀDZ. 3, 53. BLAD. 34. Bulo. P. 1, 1, 2. 11, 11, 2. PAKĪAN. 1, 14, 49. MALLIN. zu ÇC. 3, 51 (Gegens. कृत्रिम). Schol. zu KAP. 1, 91. KULL. zu M. 2, 9. WILSON, SĪMĀHJAK. S. 75. KUSUM. 38, 12. MUIR, ST. IV, 319, N. 264. P. 5, 1, 21, Vārtt., Schol. योषिम् ein wahres Weib, ein Weib wie es sein soll PAKĪAN. 1, 14, 112. ऋ° NILAK. 97.

वास्तवत्व (von वास्तव) n. Wirklichkeit, Realität SARVADARÇANAS. 34,

21. fig. MUIR, ST. IV, 300, N. 268. SĪM. D. 267, 11. ऋ° 12.

वास्तविक adj. = वास्तव ÇKDr. und WILSON.

वास्तवोषा f. Nacht TARK. 1, 1, 105. किं तु वास्तवा (blosser Fehler für वामुरा) उषा इति नामद्वयमिति साधुपाठः ÇKDr.

वास्तव्य (von वास्तु) adj. P. 3, 1, 96, Vārtt. (irriger Weise auf वस् zurückgeführt). 1) auf dem Platz bleibend, verlassen (werthloser Abfall): यदे यज्ञस्य वास्तव्यं क्षिपते । तदनु रुद्रो ऽवधरति । यत्पूर्वमन्ववस्पेत् । वास्तव्यमग्निमुपासीत der nur ein Rest ist (= लोकिक Comm.) TBa. 1, 4, 4, 7. TS. 5, 2, 9, 5. So heisst Rudra, weil ihm die Reste (des Opfers) gehören, ÇAT. Br. 1, 7, 3, 1. 7. 5, 2, 4, 13. 3, 3, 7. VS. 16, 39 (zur Wohnstatt gehörig MAHĀN.). — 2) irgendwo ansässig; m. Einwohner: इक्वास्मि वास्तव्यो नगरे द्विजः KATHIS. 38, 107. 52, 320. 72, 157. RĪGĀ-TAR. 3, 362. 4, 633. 638. 3, 216. 245. 6, 15. ग्राम° MBH. 12, 4803. नानानगर° R. 2, 1, 30. नगर° PAKĪAN. 48, 25. तद्देशनित्य° Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290. RĪGĀ-TAR. 4, 88. HIT. 34, 18. समीप° Nachbar KULL. zu M. 7, 69. — नीवर = वास्तव्य H. an. 3, 659. MED. r. 176. वास्तव्य PAKĪAN. III, 236 fehlerhaft für वस्तव्य; vgl. Spr. 2928.

वास्तिक (von वस्त) n. eine Menge von Bücken R. 2, 77, 2 (वा° ed. SCHL. वा° ed. Bomb.).

वास्तु (von 5. वस्) UNĀDIS. 1, 77. 1) m. n. TARK. 3, 5, 9. Stätte; Hofstatt (Platz des Hauses und zugehöriger Raum); heimathliche Flur; Haus NIN. 10, 16. UNĀDIS. 1, 77. AK. 2, 2, 19. TARK. 2, 2, 5. 3, 3, 102. H. 989. an. 2, 195 (वास्तु स्याद्भूपूर्वोर्गृहे सोमसुरङ्गयोः). HALĀI. 2, 135. fig. ता वी वास्तुन्युष्मसि गर्मथ्यै यत्र गावो भूरिभृङ्गाः RV. 4, 154, 6. सृप्रदान् इषो वास्तुधिं तितः 8, 25, 5. मैषा वास्तुं भूमो अर्पयम् AV. 7, 108, 1. ÇAT. Br. 1, 7, 2, 1. 7. 17. fig. वास्तु वै शरीरमयज्ञियं निर्वीर्यम् 2, 1, 2, 9. यज्ञस्य TS. 3, 1, 20, 3. ÇĀHĀH. GṛH. 2, 14. गृहदेवताः, वास्तुदेवताः ĀÇV. GṛH. 1, 2, 4. 2, 9, 9. PĪR. GṛH. 3, 4. ऋ° TS. 3, 4, 20, 2. °संपादन M. 3, 255. 'वास्तूनि निर्ममे HARIV. 6418. सभावास्तूनि रम्याणि प्रदेष्टुमुपचक्रमे MBH. 5, 8033. गृहवास्तूनि HARIV. 6501. °निवासाः SUÇA. 1, 16, 19. प्रशस्तवास्तूनि गृहे 69, 5. Verz. d. Oxf. H. 43, a, N. 2. 86, a, 16. 332, b, 20. 342, b, 22. Verz. d. B. H. No. 877. वास्तुत्रं वैरम् Spr. 5038. KĀM. NĪRIS. 10, 15. °शमन R. 2, 56, 18. Verz. d. Oxf. H. 43, a, 8. वास्तूपशमन N. 2. वास्तुसंशमनीयानि मङ्गलानि R. 2, 56, 27. वास्तूपशम Verz. d. B. H. No. 1075. °शास्ति, °पद्धति, °प्रवेशपद्धति 1076. °कल्प, °कालाः 1075. °स्थापन Aufrihtung eines Hauses 1074. °संज्ञकं तन्मम् Verz. d. Oxf. H. 298, b, No. 693. र्वेरविषये वास्तु किं न दीपः प्रकाशयेत् Spr. 2491. Verz. d. Oxf. H. 42, b, 35. °मध्ये M. 3, 89. MBH. 13, 4662. 7140. 16, 58. राष्ट्रपूजित्वात् PAKĪAN. 3, 14, 77. VARĀH. BṛH. S. 53, 11. 15. 20. 31. 37. 59, 14. 107, 6. °नर् der als Genius gedachte Prototyp eines Hauses 53, 3. 67 (vgl. वास्तुपुरुष bei KULL. zu M. 3, 89). °बन्धन das Kapitel über Hausbau 87, 18. °देव WILSON, Sel. Works 2, 161. वास्तु auch Gemach VARĀH. BṛH. 5, 18. 21. Als m. nur Bulo. P. 10, 8, 31. 46, 44 (वास्तून् = देवत्यादीन् Comm.). — 2) m. N. pr. eines der acht Vasu Bulo. P. 6, 6, 11. 15. — 3) m. N. pr. eines Rākshasa Verz. d. Oxf. H. 105, a, 24. — 4) wohl f. N. pr. eines Flusses (neben मुवास्तु) MBH. 6, 333 (VP. 183). LIA. II, 132, N. 4. — 5) n. = वास्तुक 2) RĪGĀN. im ÇKDr. — Vgl. नापित्, पुर, पृष्ठ, यज्ञ (auch Bulo. P. 9, 4, 8), यथा°.

वास्तुक (von वास्तु) 1) adj. auf dem Opferplatz als werthloser Abfall liegen geblieben: वसु Bṛh. P. 9, 4, 8. 9; vgl. u. वास्तव्य 1) und वास्तुक. — 2) m. n. (Hofunkraut) Molde, Chenopodium BHAR. zu AK. 2, 4, 5, 28 nach ÇKDr. H. 1186. Suçr. 1, 72, 8. 73, 9. 228, 16 (m.). 2, 342, 20. 473, 6. Viśv. 6, 73. fg. Vgl. वास्तूक. — 3) f. ई eine best. Gemüsepflanze, = चिछ्री Riśan. im ÇKDr.

वास्तुकर्मन् n. Hausbau R. 1, 3, 15 (9 GORR.). R. GORR. 1, 4, 35. VARĪH. Bṛh. S. 56, 9.

वास्तुज्ञान n. Baukunst VARĪH. Bṛh. S. 53, 1.

वास्तुर्ष adj. die (verlassene) Stätte behauptend VS. 16, 89.

वास्तुपरीक्षा f. Untersuchung des Platzes für den Hausbau Āçv. Gṛh. 2, 7, 1. 8, 1.

वास्तुप्रदीप m. Titel eines über Hausbau handelnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 47.

वास्तुपाग m. das vor dem Beginn des Baues eines Hauses veranstaltete Opfer Verz. d. Oxf. H. 105, a, 22. °विधेस्तत्रम् 290, a, No. 695. °तत्र GILB. Bibl. 468. 479.

वास्तुविष्य (vom folgenden) adj. die Baukunst betreffend u. s. w. gaṇa śṛganyādi zu P. 4, 3, 73.

वास्तुविद्या f. Baukunst gaṇa śṛganyādi zu P. 4, 3, 73. MBH. 1, 2029. VARĪH. Bṛh. S. 2, S. 7, Z. 1. Verz. d. Cambr. H. 34. fgg. WENNER, Kṛṣṇaṅg. 266. Verz. d. Oxf. H. 217, a, 12.

वास्तुविधान n. Hausbau RAGH. 16, 39.

वास्तुविधि m. dass., Titel eines Werkes MACK. Coll. 1, 133.

वास्तुव्याख्यान n. Titel eines Werkes über Hausbau ebend.

वास्तुशास्त्र n. desgl. Verz. d. Oxf. H. 279, a, 43. 341, a, 40. fg. Ind. St. 1, 407, 9. MACK. Coll. 1, 132.

वास्तुसंयक् m. desgl. MACK. Coll. 1, 133.

वास्तुमनत्कुमार desgl. ebend.

वास्तुक adj. was auf dem Platze bleibt, Ueberrest AIT. Br. 3, 11. Rudra sagt: मम वै वास्तुकम् 31. 5, 14. — Vgl. वास्तुक 1).

वास्तूक m. n. = वास्तुक 2) UśéVAL. zu UNĀDIS. 4, 41. AK. 2, 4, 5, 28. TRIK. 2, 4, 30. Suçr. 1, 220, 12. 20. 2, 48, 9. DHŪRTAS. 79, 14. — Vgl. वस्तु°, वस्तु°, वस्तु°.

वास्त्ये (von वस्ति) adj. (f. ई) in der Blase befindlich P. 4, 3, 56. AV. 11, 8, 28. उदक im Weltei KūṇD. Up. 3, 19, 2. blasenähnlich P. 5, 3, 101.

वास्तोष्पति (वास्तोस्, gen. von वास्तु, + पति) m. der Genius der Hofstatt NAIGH. 5, 4. Nir. 10, 16. RV. 5, 41, 8. 7, 54, 1. fgg. 55, 1. 8, 17, 14. 10, 61, 7. AV. 6, 73, 8. PĀR. Gṛh. 3, 4. M. 3, 89 (fälschlich वास्तोस्पति und वास्तो: पति geschrieben). Verz. d. Oxf. H. 43, a, N. 2. Bṛh. P. 10, 50, 54 (pl.). auf Rudra bezogen (vgl. वास्तव्य 1) TS. 3, 4, 20, 2. unter den Namen Indra's AK. 1, 1, 4, 38. H. 172. HALĀ. 1, 52.

वास्तोष्पतीय adj. dem Vāstoshpati gehörig u. s. w. P. 4, 2, 32. TS. 3, 4, 20, 3. कर्मन् ÇĀKH. Gṛh. 3, 4. Ça. 2, 16, 1. KAUC. 8.

वास्तोष्पत्य adj. dass. P. 4, 2, 32. KAUC. 120. ANUKA. zu AV. 5, 9.

वास्त्र (von वस्त्र) adj. mit Zeug überzogen: रथ P. 4, 2, 10. Schol. AK. 2, 8, 2, 22. H. 754.

वास्त्र ved. adj. von वास्तु P. 8, 4, 175.

वास्त्य desgl. ebend.

1. वास्त्य adj. in der Stelle ईशा वास्त्यमिदं सर्वम् i, cor. 1 nach ÇĀKH. = वाष्ठादनीय gehüllt werdend (also von 3. वस्). — Vgl. प्रथम°.

2. वास्त्य (vom. caus. von 3. वस्) adj. anzustedeln: तेषु च यथानुवर्णं वर्णा विप्रादयो वास्याः (= निवासनीयाः Comm.) VARĪH. Bṛh. S. 53, 69. — Vgl. 1. क्षमा° und वन°.

3. वास्त्य = वासी AIT. NILAN. zu MBH. 1, 4605. 5, 5250.

वास्त्र m. Tag TRIK. 1, 1, 103. — Vgl. 1. वस्त्र und वाय.

वास्त्रा s. u. वाय.

वासदन n. = वासासन Wasserbehälter TRIK. 2, 9, 7. HĀ. 214.

1. वाक्, वाक्ते dat. nach ŚĪ. der Fahrende: एष स्तोमो मूक् उपायं वाक्ते धुरीश्वात्यो मधायि RV. 7, 24, 5. Wir erklären das Wort lieber als dat. inf. von 1. वक् mit metrischer Dehnung und der beim infin. häufigen Attraction: um den Gewaltigen zu fahren. Ueber das nom. ag. वाक् s. u. 2. वक्.

2. वाक्, वाक्ते Dhātup. 16, 44 (प्रयत्ने). partic. वाक्ति (verschieden von वाढ d. l. वाढ) P. 7, 2, 18. Schol.

— प्र drängen, drücken: प्रवाक्स्व wird einer Kreissenden zugerufen Suçr. 1, 368, 18. प्रवाक्स्थाः शनैः शनैः 14. प्रवाक्माणा 2, 47, 4. 58, 10. 440, 18. Hierher प्रवाक्का (s. u. प्रवाक्क). — caus. act. dass. Suçr. 2, 187, 7. 241, 8.

वाक् (von 1. वक्) 1) adj. (f. वा) stehend u. s. w.; tragend: केमर्वादिभार° KATHĪS. 51, 213. शिविका° Bṛh. P. 5, 10, 1. stessend: नदीमुभयतोवाक्मा 6, 5, 9. sich unterziehend, sich hingebend: धर्म° MBH. 13, 7398. — 2) m. a) Zugthier, Reitthier, Vehikel überh. RV. 4, 57, 4. 8. AV. 6, 102, 1. KATHOP. 1, 26. वाक्मा पीडयेत् Kṛṣṇaśāṅg. 7, 9. fgg. तत्रियस्यैष वाक्: MBH. 3, 12190. यो वाक्माकुर्वते मुनीन् 5, 463. इन्द्रस्य वाक्निवाक्वा कृत्स्नो जथ रथास्तथा 456. Spr. 1570. यानं °विपुक्तम् VARĪH. Bṛh. S. 46, 60. Bṛh. P. 2, 10, 25. 3, 15, 24. मक्केन्द्र° 2, 7, 25. 6, 11, 10. 12. Pferd AK. 2, 8, 9, 12. H. 1233. an. 2, 602. MED. h. 9. HALĀ. 2, 281. MBH. 1, 6484. 2, 2086. 3, 943. 2585. 12003. 15609. 15727. 4, 1648. 10, 2. 12, 6041. 13, 3505. HARIV. 5489. RAGH. 4, 56. 5, 73. 14, 52. KATHĪS. 59, 121. 67, 24 (°विद्यारक्ष्यविद्). 75, 92. Riśa-TAR. 6, 251. PRAB. 79, 8. Bṛh. P. 1, 10, 35. 14, 18. 7, 10, 65. 8, 10, 40. Stier H. an. MED. KUMĀRAS. 7, 49. Wagen: वृषयुक्तमिव वाक्म् ÇVETĀÇV. Up. 2, 9. MBH. 1, 3680. 3, 698. 11908. 18, 905. Bṛh. P. 6, 8, 1. Am Ende eines adj. comp. (f. वा) — zum Vehikel habend: वृषभ° reitend auf MBH. 13, 891. HARIV. 10682. सिक्वाक् 9428. केस° Bṛh. P. 7, 3, 24. गरुड°, झारि° 8, 10, 55. सिक्° 11, 14. विमान° fahrend in HARIV. 8586. — b) Wind MED. ÇABDAR. im ÇKDr. — c) ein best. Hohlmaass AK. 2, 9, 89. H. an. MED. = Droṇi ÇĀKH. S. 1, 1, 21. = 4 Bhāra BHAR. zu AK. = 10 Kumbha SVĀMIN zu AK. nach ÇKDr. — d) bildliche Bez. des Veda KUALAJ. 105, b, 4. — e) nom. act. das Ziehen: °सेपीडिता धुर्याः MBH. 12, 9384. das Fahren, Reiten Spr. 3812. KULL. zu M. 4, 172. KATHĪS. 62, 157. das Tragen: वृत्तिभार° HIT. 81, 12 (v. l. वाक्न). Strömung: गङ्गायमुनयोर्वीकौ KATHĪS. 93, 81. चन्दनसंक्षुब्धवाक्निर्वा 90, 88. — Vgl. वसि°, वस्र°, वस्रु° (Wolke auch Riśa-TAR. 2, 149. DAÇAK. 94, 18. Bṛh. P. 2, 1, 34), वस्र°, इध्र°, इन्द्र°, उद°, मन्ध°, जल°, जले°, नौ°, पन्न°, प्ये°, पीलु°, पुरुष°, पू-

यं, पोतं, बभू, भाण्डि, भारं, मरुद्वयं, मरुदाकं, मित्रं, यत्नं (adj. auch MBh. 13, 7169), युग्यं, यूपं, योगं, रत्नं, रथं, रथवाहनं, राज्ञं, वायुं, वारि, विपथं, शव, प्रुकं, सार्धं, स्कन्धं, कव्यं, कृत्स्नं, क्षेत्रं.

वाक्क (vom caus. von 1. वक्) 1) nom. ag. (f. वाक्कि) a) Träger Jān. 2, 197. R. 4, 24, 21. Bhāg. P. 10, 18, 21. वासना वाक्का राक्षो भ्रातुर्व्येषस्य मे भव MBh. 7, 4867. शासनं Träger, Ueberbringer Kām. Nitis. 12, 3. — b) fließen lassend, mit sich führend: नद्यः शीततोषोधवाक्कि: Mārk. P. 59, 8. — c) in Bewegung setzend: संसारचक्रवाक्कस्य म-कमोक्कस्य Phā. 69, 15. — 2) m. a) ein best. giftiges Insect Suṣ. 2, 288, 13; vgl. वाक्की. — b) N. pr. eines Mannes Mālav. 8, 13, v. l. — Vgl. जलं, ताम्बूलं, पथि, रथं, वारि, श्वेतं, स्कन्धं.

वाक्कव (von वाक्क) n. das Amt eines Trägers Bhāg. P. 7, 8, 52.

वाक्कत m. N. pr. eines Mannes Mālav. 8, 13. fehlerhaft für वाक्कतक.

वाक्क MBh. 1, 399 fehlerhaft für वाक्क, wie die ed. Bomb. liest.

वाक्कद्विषत् m. Büffel (ein Feind des Ziehens oder Tragens) AK. 2, 5, 4. — Vgl. वाक्किपु.

वाक्क (vom caus. von 1. वक्) 1) adj. tragend: महधू (सिंह) KATHA. 22, 134. जामातृ (कृप) 30, 101. नागानां वाक्का मेघाः 124, 223. 221. brin-
gend: स्वप्रातमः सत्यवाक्कः Rāgā-Tar. 4, 100. — 2) m. N. pr. eines
Muni Verz. d. Oxf. H. 53, b, 22. — 3) n. a) Zugthier, Gespann, Reit-
thier, Vehikel überh. AK. 2, 8, 2, 26. 3, 4, 25, 181. H. 221. 759. HAL. 2, 294.
am Ende eines adj. comp. f. या MBh. 3, 11279. R. Gonn. 2, 125, 2. KATHA. 20, 164. गर्भः सर्वेषां वाक्कानामनाशिष्ठः At. Br. 4, 9. Çat. Br. 1, 8, 2, 9. 2, 1, 4, 4. 4, 4, 4, 10. M. 7, 75. 222. 8, 113. 419. MBh. 3, 2129. 13, 352. 4855. 14, 75. fg. R. Gonn. 2, 86, 2. 7, 16, 7. Kām. Nitis. 7, 80. 12, 44. 13, 21. 80. Spr. 5408. Varān. Bāh. S. 4, 24. 9, 43. 46, 7. 27. 48, 68. 90, 8. 93, 12. KATHA. 20, 146. 30, 137. 43, 244. Nāish. 22, 45. Weber, Rāmāt. Up. 288. Bhāg. P. 6, 12, 17. Häufig in Verbindung mit वल so v. a. Heer und Tross M. 7, 172. 9, 313. MBh. 1, 6652. 2, 1074. 4, 993. 2219. R. 1, 53, 6. R. Gonn. 1, 16, 11. 2, 101, 5. 5, 9, 51. 30, 2. 73, 4. Spr. 768. Mārk. P. 37, 9. कृष्टवाक्कनपूरुष Jān. 1, 347. प्रयया पुण्डरीकातः शब्दमुद्यीववाक्कनः Ross MBh. 2, 35. 555. 4, 319. आत्तं adj. R. 1, 62, 1. 68, 1. 2, 68, 21. 71, 80. Rāg. 1, 48. 9, 25. KATHA. 16, 94. 18, 106. Bhāg. P. 9, 15, 31. स्पृष्टा तत्रियो वाक्कानुपुधम् (मुद्यति) Reitthier (Elephant oder Ross) M. 5, 99. MBh. 13, 3724. KATHA. 7, 13. 12, 184. पक्षेण Bhāg. P. 8, 6, 22. Pāṇā. 1, 1, 76. Pāṇā. 198, 6. Hit. 126, 16. Auch m.: कंसस्यैव स वाक्कः Hariv. 3113. 5884 (n. in der neueren Ausg.). — Wagen Çat. Br. 9, 4, 2, 11. R. Gonn. 2, 109, 35. 3, 56, 52. Spr. 4423. in comp. mit der Last (wobei das न in ए verwandelt wird, wenn र oder ण vorhergehen) P. 8, 4, 8. शरवाक्का, र्धं, श्लु Schol. Schtff Verz. d. Oxf. H. 151, a, 6. Am Ende eines adj. comp. (f. या) nach dem näher angegebenen Vehikel so v. a. fahrend in, reitend auf: स्पन्दन Hariv. 4426. नागं 10998. सिंहं KATHA. 22, 79. कैसं Bhāg. P. 7, 3, 16. गरुड 8, 10, 2. In der Stelle वन्य-वाक्कनक्त KATHA. 21, 30 bedeutet das Wort Thier überh. — b) Ruder (Comm.) oder Segel R. 2, 52, 5. — c) nom. act. das Ziehen, Tragen (eines Zugthieres, eines Reitthieres oder Trägers) MBh. 5, 473. 13, 4755. शि-
विका R. 4, 24, 15. Pāṇā. 83, 19. 198, 6. 253, 13. Hit. ed. Jones. 1705.

das Fahren Suṣ. 1, 119, 2. 244, 8. 277, 10. das Reiten KATHA. 62, 158. 160. fg. Spr. 3174. das Lenken (der Rosse) MBh. 3, 2625. — Vgl. उदं, कव्यं, क्रव्यं, जलं, द्विजं, देव, नग, नर, नृ, पत, पवन, पु-
रीष, पुरीष्य, पुष्य, प्रवर, प्रष्टि, बभू, बर्कि, बर्किण, बीज, भार, भूत, भूति, मणि, मधु, मक्षिष, मृग, मेघ, यत्न, यम, रथ, राज्ञ, रुक्म, वसु, वाजि, वायु, वारि, शालि, शिखि, श्वेत, क-
रि, कव्य, क्षेत्र.

वाक्कता f. nom. abstr. von वाक्क 3) a) KATHA. 119, 162.

वाक्कतव n. desgl. KATHA. 36, 15. Çāṇk. zu Bāh. Ār. Up. 8, 25. Bhāg. P. 9, 6, 14.

वाक्कप m. Hüter der Zug- und Reitthiere R. 2, 91, 53.

वाक्कप्रसप्ति f. Bez. einer best. Zählmethode Lalit. ed. Calc. 169, 10.

वाक्कनिक (von वाक्क) adj. von Zugthieren u. s. w. lebend gaṇa वेत-
नारि zu P. 4, 4, 12.

वाक्कनीक (वाक्क + 1. क) zum Vehikel machen KATHA. 18, 390. 26, 33. 62, 156.

वाक्कनीभू (वाक्क + 1. भू) zum Vehikel werden KATHA. 117, 21.

वाक्कनीय (vom caus. von 1. वक्) = वाक्क Lastthier KULL. zu M. 8, 151.

वाक्कपु m. Büffel H. 1282. — Vgl. वाक्कद्विषत्.

वाक्कश्रेष्ठ m. das beste Vehikel d. i. das Pferd Rāgā. im ÇKDn.

वाक्क (von 1. वक्) n. Darbringung, Aufwartung Nāish. 4, 1. Nir. 4, 6 (erklärt als Lob, das den Gott herbeiführt oder ihm die Soma-Bereti-
tung verkündigt). इन्द्राय वाक्कः कुशिकासो धक्कन् RV. 3, 30, 20. ब्रुष्ट 53, 3. 11, 7. सृतस्य 8, 6, 2. 10, 29, 3. (प्र यातु) अग्निहोत्रेण वाक्कसा VS. 26, 8. पचत Çāṇk. Çā. 8, 21, 5. — Vgl. उक्थ, गिवाक्क, नृ, ब्रह्म, यत्न, रिप्र, विप्र, सिन्धु, स्तोम.

वाक्क (वाक्क UNĀDIS. 3, 119) m. 1) Boa AK. 1, 2, 4, 5. H. 1305. an. 3, 756. MED. 5. 36. HAL. 3, 20. TS. 5, 5, 24, 1. — 2) Quelle (वारिनिर्पाण). — 3) eine best. Pflanze, = मुनिषष, मुनिषषक H. an. MED.

1. वाक्क (von वाक्) gaṇa निष्कारि zu P. 5, 1, 20. m. 1) Karren u. s. w. — 2) eine grosse Trommel Dhāt. im ÇKDn. — Vgl. भर, वृष.

2. वाक्क 1) m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 2084. fehlerhaft für वात्कि, wie die ed. Bomb. liest. — 2) n. Asa foetida COLEBR. und LOIS. zu AK. 3, 4, 1, 9. fehlerhaft für वात्कि oder वात्की.

वाक्कित (von 1. वक्) nom. ag. Führer: सर्वभूतानाम् MBh. 13, 1227. = वाक्क Nīlak.

वाक्कित f. nom. abstr. von वाक्क fliegend: प्रशातं Verz. d. Oxf. H. 229, b, 10.

वाक्कित n. die Gegend unterhalb des कुम्भ oder वातकुम्भ beim Ele-
phanten AK. 2, 8, 2, 7. H. 1227.

वाक्कित s. योग.

वाक्कित (von 1. वक्) 1) adj. a) fahrend, stehend: वदन्धुवनवाक्कितो
क्याः R. 2, 52, 43. R. Gonn. 2, 51, 10. — b) dahinfahrend (vom Wagen):
शीघ्रैश्चैवाक्कितान् स्पन्दनेन MBh. 3, 245. शीघ्रं Spr. 4423. — c) fliegend:
दक्षिणापथ (नदी) Hariv. 9513. गङ्गा पातालवाक्कितानि KATHA. 73, 119.
प्रतीप 74, 190. उत्पथ Bhāg. P. 10, 20, 10. कलि-रात्रि Mārk. P. 78,
30. 108, 19. सिरा पु पत्रयवाक्कितानि in einer Tiefe von — Varān. Bāh. S.
54, 25. — d) fließen lassend, mit sich führend (von Flüssen), zufüh-

rend (von Winden): रुधिराद्यं MBh. 8, 3807. वृत्तं गो 13, 3523. वृत्-
वाक्निनी (नदी) 3, 14274. पुष्पसंख्यं HARIV. 12018. R. 1, 36, 22. R. GOR.
2, 54, 29. 65, 15. 3, 59, 20. RĪĀ-TAR. 1, 260. BULG. P. 5, 26, 22. MĪK. P.
59, 24. धमनी शब्दवाक्निनी SUCA. 1, 257, 7. स्फारनीकारलव (पवमान)
RĪĀ-TAR. 3, 168. 226. ÇĪK. 55. चलन्नकरिविप्रुषाम् PĀNĀT. 3, 5, 2. —
e) bringend so v. a. bewirkend: रथानां शब्दवाक्निनाम् HARIV. 2675. उद्दे-
गं KATHĪS. 59, 152. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 11. तृप्त्या भववाक्निन्या BULG.
P. 7, 13, 23. — f) tragend: लगुडं KATHĪS. 81, 11. भारं Spr. 1576. 4780.
PRAB. 107, 7. वागुरां RĪĀ-TAR. 6, 182. विप्रुषवाक्निं चक्रा PĀNĀT.
79, 16. स्थूलकम्बलं RĪĀ-TAR. 5, 460. — g) an sich tragend, habend: वि-
प्रुषं RĪĀ-TAR. 6, 808. रोषनिश्चासवाक्निना (वायुना die neuere Ausg.)
HARIV. 4748. कुसुमुसौगन्ध्यं Spr. 1908. — h) sich unterziehend, ausübend:
कर्मं MBh. 1, 8114. चक्रुः 13, 3899. — 2) m. Wagen MBh. 3, 2293. —
3) f. वाक्निनी a) ein reisiger Zug: Heer AK. 2, 8, 2, 46. TRIK. 3, 3, 249.
H. 745. an. 3, 413. MED. n. 98. HALĪS. 2, 302. घनस्वती AV. 10, 1, 15.
R. 2, 36, 3. 3, 40, 11. RAGH. 7, 83. Spr. 692. 3272. VARĪH. BĀH. S. 47, 25.
DHŪRTAS. 66, 14. Heer und zugleich Fluss MBh. 6, 2337. RĪĀ-TAR. 4,
134. VĪSAVAD. 13, 3. am Ende eines adj. comp. वाक्निनीक RAGH. 13, 66.
— b) eine best. Heeresabtheilung: 81 Elephanten, 81 Wagen, 245 Re-
ter und 405 Fusssoldaten AK. 2, 8, 2, 49. H. 748. H. an. MED. MBh. 1,
291. — c) Fluss AK. 3, 4, 29, 114. TRIK. H. 1080. H. an. MED. MBh. 3,
17141. 6, 341. R. 2, 71, 13. 89, 3. RĪĀ-TAR. 4, 303. Fluss und zugleich
Heer 134. MBh. 6, 2337. VĪSAVAD. 13, 3. — d) Rinne Schol. zu KĪTJ. ÇA.
366, 15. — e) N. pr. der Gattin Kuru's MBh. 1, 3740. — Vgl. घम्बुं,
कनकं, काष्ठाम्बुं, कुमारं, चतुर्वाक्निन्, जयं, दण्डं, नरं, पञ्चं, पु-
ष्पं, प्रष्टिं, फेनं, भारं, मन्दं, मधुं, मलं, मातृं, मेघं, मेघं, पञ्चं,
योगं, रोमं, लोमं, वायुं, वारिं, वेगं, साधुं.

वाक्निनीपति m. 1) Heerführer AK. 2, 8, 2, 30. HALĪS. 2, 278. MBh. 4,
702. 834. 2160. 6, 1082. R. GOR. 2, 109, 25. 3, 29, 16. 4, 7, 24. 5, 73, 30.
89, 71. BULG. P. 9, 12, 10. — 2) N. pr. oder Bein. eines Dichters Verz.
d. Tüb. H. 13.

वाक्निनीश m. N. pr. eines Mannes HALĪS. 6.

वाक्निष्ठ adj. = वक्निष्ठ 1) am meisten führend, — herbeiführend NĪS. 5,
1. RY. 7, 37, 1. 2, 26, 4. स्तोम 6, 45, 30. 8, 5, 18. 26, 16. यदाक्निष्ठं त-
दप्ये बृहदर्थं 5, 25, 7. — 2) am meisten fließend RY. 8, 26, 18.

वाहक m. N. pr. eines Mannes Ind. St. 1, 47, N.

वाहक (von वक्नि) adj. an Agni gerichtet, zu ihm in Beziehung stehend:
मन्त्राः VARĪH. BĀH. S. 46, 24. पुराण BULG. P. 12, 13, 5.

वाह्नेय (wie eben) m. patron. Ind. St. 4, 373.

वाक् (von 1. वक्) 1) adj. was gefahren u. s. w. wird P. 3, 1, 102,
Schol. Vor. 26, 7, 25. P. 4, 3, 120. VĀRTI. 2. Comm. zu 8, 4, 8. मनुष्यं
(पान) von Menschen gezogen RAGH. 6, 10. यथा वाक्चो ऽस्मि र्दुरैः ge-
ritten werdend PĀNĀT. III, 250. getragen werdend (Gegens. वाक्क)
BULG. P. 10, 18, 21. स्कन्धं (शिविका) HARIV. 3385. — 2) n. Zugthier M.
8, 151. JĪĒN. 2, 177. HARIV. 4001. VARĪH. BĀH. S. 104, 24. इन्द्रं Indra's
Reitthier MBh. 9, 1077. Vehikel überh. H. 9, 789. — 3) f. N. pr. eines
Flusses MĪK. P. 57, 26. — Vgl. घ्नो, पृष्ठं, बालं, राजं, स्त्री.

वाक्क (von वाक्) n. Wagen AK. 2, 8, 2, 20. H. 753.

वा-ज्जायनि m. metron. von वाक्का gaqa तिकादि zu P. 4, 1, 154.

वाक्की f. ein best. giftiges Insect SUCA. 2, 288, 1. — Vgl. वाक्क.

वाक्क (von वाक्) n. das Vehikel-Sein H. 12.

वाक्कास्क m. patron. von वाक्का gaqa विदादि zu P. 4, 1, 104.

वाक्कास्कायनं m. patron. von वाक्का gaqa कृतादि zu P. 4, 1, 100.

वाक्कायनि m. patron. von वाक्क UśéVAL. zu UNĪDIS. 4, 111 (er hat also
im gaqa तिकादि nicht वाक्का, sondern वाक् gelesen).

वाक्काय (वां die neuere Ausg.) m. N. pr. eines Mannes HARIV. 1777. fg.

1. वि m. UNĪDIS. 4, 133. nom. sg. विम् und वेम् (RV. 6, 3, 5. 1, 173, 1.
3, 54, 6. 9, 72, 5. 10, 33, 2), acc. विम्, gen. abl. वेम्; nom. und acc. pl.
वैयम् (RV. 1, 104, 1), विभिम्, विभ्यम्, वीनैम्. Vogel NĪS. 2, 6. AK. 2, 5,
33. H. 1316. HALĪS. 2, 83. मा माधि पुत्रे विमिव यभीष्ट RY. 2, 29, 5. 38,
7. उते वर्षश्चिदमतेरपत्नं 6, 64, 6. यदा रथो विभिष्यतात् der Agyin 1,
46, 8. 8, 29, 8. वयो ऽद्याः fliegende Rosse 1, 104, 1. 117, 14. 6, 63, 7. वीनो
पदम् 1, 25, 7. पदं वेः 164, 7. 3, 5, 5. 6. 7, 7. 4, 5, 8. 10, 5, 1. माता पुत्रैर्दि-
तिर्धायै वेः 1, 72, 9. 6, 48, 17. प्र मुष विभ्यो विरस्तु 4, 26, 4. परिणं 8, 5,
32. रुषद् 9, 72, 5. PĀNĀT. B. 5, 6, 15. वयः पुरुषादः die Pforte RY. 10,
27, 22. धनु त्वा पत्नैर्हृषितं वयश्च विश्वे देवांसो अमदन्तु त्वा nach dem
Comm. die fliegenden Marut 1, 103, 7. 5, 53, 3. VS. 2, 16. चतुष्पद्वा Vor.
23, 6. नदेभ्यो ऽपि रुदेभ्यो ऽपि पिबन्त्यन्ये वयः पयः Spr. 1398. वीन्
BHAṬṬ. 9, 24. भूतविप्रकाः Spr. 3154. बहुवि जयति घनम् UśéVAL. zu UNĪ-
DIS. 4, 133. — Vgl. राजवि und 1. वयम्.

2. वि praep. gaqa प्रादि zu P. 1, 4, 58. VĀRTI. zu 84. Vor. 1, 8. eu-
phonischer Einfluss auf ein folgendes स VS. PAIT. 3, 65. bezeichnet
Trennung und Abstand; mit acc. elliptisch hindurch: यो वि दुरः पणी-
नाम् der durch die Pforten der P. (ging) RY. 7, 9, 2. मन्त्रा रसास्यस्थिना
वि घोषैः 1, 181, 5. (अमृगम्) वि वारमव्यमशवः durch den Stob 9, 13, 6.
कतिं स्विता वि योजना wie viele Rasten auch dazwischen sind 10,
86, 20. zufällige Schreibung: मनुषो नङ्कषो वि ज्ञाताः (d. i. विज्ञाताः)
80, 6. Die einheimischen Gelehrten geben dem Worte folgende Be-
deutungen: प्रतिलोम्य NĪS. 1, 3. वि श्रेष्ठे ऽतीति नानार्थे H. an. 7, 15. वि
निप्रके निपेगे च तथैव पदपूर्णे ॥ निप्रके सक्ने केतावव्याप्तिविनिपेग-
योः । ईषदर्थे परिभवे शुद्धावलम्बने ऽपि च ॥ विज्ञाने MED. avj. 75. fgg.
विशेषे गतो ब्रालम्भे und पालने ÇANDAR. nach ÇKDR. विशेषैव व्यनर्थ-
गतिदानेषु DUGĀD. nach ÇKDR.

3. वि Verbalwurzel s. वी.

4. वि n. zu einer Etymologie gebildet, angeblich so v. a. घस ÇAT.
Ba. 14, 8, 23.

विश (von विशति) 1) adj. P. 6, 4, 142. a) der zwanzigste P. 5, 2, 56.
Vor. 7, 40. BULG. P. 1, 3, 23. — b) mit oder ohne Maas, d. h. ein Zwan-
zigstel JĪĒN. 2, 261. VARĪH. BĀH. S. 82, 10. M. 8, 398. 9, 112. 10, 120. am Ende
eines adj. comp. f. द्या WEBER, GJOT. 104. — c) von zwanzig begleitet,
um zwanzig vermehrt: शतं hundertzwanzig P. 5, 2, 46. Vor. 7, 95.
VARĪH. BĀH. S. 58, 30. — d) aus zwanzig Theilen bestehend MBh. 12, 9904.
पुरुष (mit Zehen und Fingern) TS. 7, 3, 9. 2. PĀNĀT. B. 23, 14, 5. घर्भवि
(wegen des 20theiligen Stoma) 19, 5, 7; vgl. ÇAT. B. 13, 5, 1. n. Zwan-
zigszahl, ein Zwanzig: घट्टं योजनविशानां प्रविता R. 4, 45, 13. योजनवि-
शानां सक्काणि शतानि च MBh. 3, 12876. सविशे योजनशते hundertzund-

swansig Jōgana R. 4, 62, 18. — 2) m. N. pr. eines Fürsten MBh. 14, 68. VP. 352. — Vgl. त्रिंशद्विंश, वि०.

विंशक (wie oben) adj. P. 5, 1, 24. 6, 4, 142. 1) von swansig begleitet, um swansig vermehrt: सप्तभिः शतैर्विंशकेन (विंशत्या च besser ed. Bomb.) siebenhundertundswansig Bha. P. 4, 27, 16. शत 50 v. a. swansig Procent Jñā. 2, 38. — 2) aus swansig Theilen bestehend MBh. 12, 11961. fg. गण Mārk. P. 80, 5. 7. n. Zwanzigzahl, ein Zwanzig: मोक्ष० swansig (Cloka) über Hariv. 14346. Tīrān. 318.

विंशत् = विंशति swansig: विंशदर्पाक Pāñśar. 4, 5, 20. विंशच्छो-कीच्याख्या Verz. d. B. H. No. 1403. विंशदङ्क 907. — Vgl. एक०, परि०.

विंशति (von द्वि und दशन्) f. ein Zwanzig P. 5, 1, 59. AK. 2, 9, 84. Trik. 3, 3, 2. RV. 1, 90, 8. या विंशत्या त्रिंशता यादृक् हरिभिर्गुणानः 2, 18, 5. सप्त शतानि विंशतिश्च siebenhundertundswansig 1, 164, 11. 5, 27, 2. 6, 27, 8. 7, 18, 11. विंशतिं शता स्वैतास्य 2, 46, 22. 31. 10, 87, 14. 23. Çat. Br. 2, 3, 2, 30. 7, 5, 2, 44. 10, 4, 2, 16. द्वाभ्यां विंशती च VS. 27, 33. Varāh. Bṛh. S. 7, 13. 11, 23. 21, 30. 53, 19. Bha. P. 7, 6, 7. अस्यां विंश-तौ Siddh. K. zu P. 5, 2, 45. घोरा विरेनुर्विंशतिर्दशः R. 3, 56, 32. 2, 70, 5. MBh. 12, 11963. Spr. 4631. AK. 2, 9, 87. Varāh. Bṛh. S. 23, 7. H. 872. Schol. विंशतिश्च सकृन्नाणि Mārk. P. 46, 36. विंशतिं वै सकृन्नाणि वर्षा-याम् R. Gonn. 1, 44, 6. नरकानेकविंशतिम् M. 4, 87. 5, 35. MBh. 3, 8379 (विंशतिं zu lesen, eine von Nilak. gekannte Lesart). विंशत्या वत्सरे: Rāśa-Tar. 6, 20. विंशतिर्घटानाम् H. 872. Schol. MBh. 12, 11961. Weber, Gṛh. 80. Varāh. Bṛh. S. 54, 75. H. 127. °दोक्ष Kāty. Çr. 23, 2, 15. °रात्र 24, 2, 1. 2. Maç. in Verz. d. B. H. 73 (IX, 3). °पद Çāñkh. Çr. 12, 17, 6. °पशु 16, 15, 20. विंशत्यन्तर Çat. Br. 10, 5, 4, 8. विंशत्यङ्गुलि 12, 3, 2, 2. विंश-त्योदन Kauç. 65. पूर्णविंशतिवर्ष M. 2, 212. °द्विज 8, 392. °भुज R. 3, 36, 5. — Vgl. एक० u. s. w.

विंशतिक (von विंशति) P. 5, 1, 27. 32. adj. (f. स्त्री) 1) swansig Jahre alt Varāh. Bṛh. S. 68, 78. — 2) aus swansig Theilen (z. B. Silben) bestehend Ind. St. 8, 101. 144. दशविंशतिका द्वाौ Geldstrafen von zehn und swansig (Paṇa) Jñā. 2, 216. n. Zwanzigzahl Kām. Nitis. 19, 21. — Vgl. वैशतिक.

विंशतिकीन s. अद्यर्थ, द्वि०.

विंशतितम (von विंशति) adj. der swansigste P. 5, 2, 56. Vor. 7, 40. भाग der swansigste Theil Mir. 246, 14, wo विंशतितमो st. विंशतिमतो zu lesen ist.

विंशतिप (वि० + 2. प) m. das Haupt von swansig (Dörfern) MBh. 12, 3264.

विंशतिबाहु adj. swansig Arme habend; m. Bein. Rāvaṇa's Bhaṭṭ. 5, 104.

विंशतिम (von विंशति) adj. der swansigste: सर्ग Verz. d. Oxf. H. 53, a, 27. भाग der swansigste Theil Mir. 246, 15.

विंशतिशत n. hundertundswansig: अक्षानि Çat. Br. 12, 3, 5, 12. °श-तेष्टक 10, 4, 2, 8.

विंशतिसांश adj. (f. स्त्री) swansigtausend Hariv. 6927. R. 2, 91, 42. fg.

विंशतीश m. = विंशतिप M. 7, 115. 117.

विंशतीशिन m. dass. M. 7, 116.

विंशत्यधिपा m. dass. MBh. 12, 3265.

विंशदाहु = विंशतिबाहु R. 7, 32, 50.

विंशिन (von विंश) 1) adj. aus swansig bestehend P. 5, 2, 37. Vārtt. 6. अङ्गिरसः Schol. Pāñśar. Br. 24, 10, 2. — 2) m. a) = विंशतिप M. 7, 119. — b) angeblich = विंशति ÇKDa. nach Siddh. K.

विकृन्धिका f. Gequale (nach dem Comm.): भेक० Maitrāj. 6, 22.

विक 1) m. N. pr. eines Mannes Kshiric. 5, 8. — 2) n. die Milch einer Kuh, die vor Kurzem gekalbt hat, Çandak. im ÇKDa.

विकसा f. N. pr. eines Frauenzimmers v. l. im gaṇa सुभादि zu P. 4, 1, 123.

विककार (वि + ककर) m. ein best. Vogel VS. 24, 20.

विकङ्कट (2. वि + क०) gaṇa कुमुदादि 1. zu P. 4, 2, 80. m. Asteracan-*tha longifolia* Nees. Çandak. im ÇKDa.

विकङ्करिक adj. von विकङ्कट gaṇa कुमुदादि 1. zu P. 4, 2, 80.

विकङ्कत (2. वि + क०) 1) m. *Flacourtia sapida* Roxb. dornig, aus dem Holze werden Opfergeräthe verfertigt, AK. 2, 4, 2, 18. Ratnam. 205. TS. 3, 5, 3, 3. 6, 4, 2, 5. TBh. 1, 1, 2, 12. 2, 4, 7. Çat. Br. 2, 2, 4, 10. 5, 2, 4, 18. 6, 4, 2, 5. Kāty. Çr. 26, 2, 10. 3, 9. Suçr. 2, 79, 2. gaṇa पलाशादि zu P. 4, 3, 141. Ragh. 11, 25. Varāh. Bṛh. S. 48, 42. — 2) f. स्त्री *Sida cordifolia* und *rhombifolia* (अतिवला) Rāśa. im ÇKDa. — Vgl. वैकङ्कत.

विकङ्कतीमुख adj. etwa dornmäutig AV. 11, 10, 3.

विकच (2. वि + कच) 1) adj. a) haarlos, kahlköpfig Med. k. 18. MBh. 1, 6078. 3, 15416. — b) geöffnet (von Blüthen) AK. 2, 4, 2, 7. H. 1127. Med. Hariv. 3829. 9016. R. 1, 24. 2, 25. 3, 1. 28. Ragh. 9, 36. ad Çān. 19. Kir. 5, 13. Spr. 2840. 4173. Kathās. 42, 224. Rāśa-Tar. 4, 245. Sām. D. 178, 7. Prabh. 60, 6. Dhūrtas. 92, 6. Bha. P. 5, 17, 13. Pāñśar. 3, 8, 17. Verz. d. Oxf. H. 108, b, 2. 130, b, 5. — c) strahlend, glänzend, prangend: विकचानना Kathās. 34, 102. भावविकचैर्नेत्रैः Hariv. 4094. पुष्प० (हुम) MBh. 3, 11602. पर्णभार Hariv. 12083. मरोचि० MBh. 1, 1147. 7, 5718. स्वरश्मिनाल० 8, 664. हेम० 1, 1412. 8, 3788. कारविकचौ स्तनौ 3, 1324. शिखासकृन् (जटाभार) Hariv. 12306. — 2) m. a) ein buddhistischer Bettler Med. — b) eine Art Ketu (Komet) Trik. 3, 3, 78. Med. विकचो यथा मरुः MBh. 8, 690. deren 65 Varāh. Bṛh. S. 11, 19. — c) N. pr. eines Dānava Hariv. 12933. — Vgl. उत्कच, ऊर्ध्वकच.

विकचप् (von विकच), °पति öffnen (eine Blüthe): ग्रामीलितनयनन-
लिनमुकुलपुगलमीषद्विकचय्य Bha. P. 5, 2, 5. विकचित geöffnet, aufge-
blüht Spr. 2601, v. 1.

विकचालम्बा f. Bein. der Durgā H. 5, 56.

विकचीकर (विकच + 1. कर) = विकचप् पमाकरं दिनकोर विकची-
कोरति Spr. 1692.

विकच्छ adj. = कच्छरहित ÇKDa. nach der Smṛti.

विकच्छप (2. वि + क०) adj. keine Schildkröte habend, um dieselbe
gekommen Kathās. 61, 135.

विकट P. 5, 2, 29. 1) adj. (f. स्त्री, nach gaṇa अक्षादि zu P. 4, 1, 45
auch विकटी) Nir. 6, 30. a) das gewöhnliche Maass überschreitend, um-
fangreich, weit, gross Trik. 3, 3, 102. H. 1430. an. 3, 70. Med. 1. 55. Ha-
lī. 68. विकटोद्दहपिण्डक MBh. 1, 6074. 7, 7897. वत्सम् Çr. 10, 42.
Khandan. 81. Knie Varāh. Bṛh. S. 68, 6. ललाटट Prabh. 85, 15. वि-
कटास्पकोटर Bha. P. 10, 37, 2. Uttarak. 91, 14 (118, 6). An mehreren
Stellen würde auch Bed. b) passen. — b) ein ungewöhnliches Aussehen

habend, ungeheuerlich, schrecklich, grauenhaft TRIK. MED. चारुणि का-
 षे विकटं गिरिं मन्त्रं सदांवे RV. 10, 155, 1. वामनेर्विकटैः कुब्जैः ततश्चा-
 त्नेमर्कारैः (भूतसंघैः) MBH. 2, 408. 3, 2338 (nach NILAK. कट = तृणासन
 und विकट = तद्रक्ति). 15856. 6, 4294. 10, 289. 12, 3748. 16, 34. HARIV.
 9551. 10596. 12218. 13052. R. 5, 10, 19. 21. 17, 28. 6, 11, 43. 7, 16, 8.
 Suçn. 1, 368, 18. MĀK. P. 43, 20. Verz. d. Oxf. H. 51, b, 14. °विधुत्तुद
 Gtr. 4, 5. फटासकलविकटं शेषम् MBH. 3, 15815. विकटाकृति KATHĀS. 20,
 107. भैरवत्रय 108, 89. क्रोधान्धकारविकटभुक्टी PRAB. 74, 4. SĀH. D. 221,
 9. Verz. d. Oxf. H. 139, a, 9. 141, b, 22. अतल्ललाटसंपुटविकटाक्षरमालिका
 Spr. (II) 1504. अतिविकटाभिः कर्पाटगौडलाभाभाभिः SARVADARÇANAS. 178,
 11. fg. विकटा (so ist wohl zu lesen) भीतिम् ÇAT. 14, 331. विकटम् adv. in
 grauenhafter Weise: विकट्य Verz. d. Oxf. H. 117, b, 5. परिक्लामति UTTA-
 NAR. 111, 15 (150, 13). — c) hervorstehende Zähne habend (दत्तुर) DHAR.
 im ÇKDa. — d) über die Maassen schön H. an. HĀLAJ. 5, 8. Viçva im
 ÇKDa. मणिसोपानविकटा (शाला) R. 5, 13, 11. KHANDOM. 120. — 2) m. a)
 ein best. Baum, = साकुरुण्ड RĪGĀ. in NIGH. Pr. — b) N. pr. einer der
 hundert Söhne des Dhṛtarāshṭra MBH. 1, 2731. 6983. 6, 2838. 8, 2455.
 eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2561. eines Rākshasa
 R. 5, 12, 13. 6, 69, 12. 7, 3, 39. einer mythischen Person KATHĀS. 47, 86.
 einer Gans 60, 169. PAÑĀT. 76, 7. HIT. 110, 2, v. 1. — 3) f. छा N. pr. der
 Mutter Çākjamuni's TRIK. 1, 1, 14. MED. einer Rākshasi R. 5, 25, 80.
 — 4) n. a) weisser Arsenik VAIDJAH. in NIGH. Pr. — b) Sandel DHANV.
 ebend. — c) Bez. einer best. Art zu sitzen Verz. d. Oxf. H. 94, a, N. 2.
 — Vgl. अति°, उत्कट, प्रकट, संकट.

विकटग्राम m. N. pr. eines Dorfes Verz. d. Oxf. H. 155, a, 29.

विकटव (von विकट) n. = पदानां नृत्यत्प्रापत्वम् SĀH. D. 250, 2.

विकटनितम्बा f. N. pr. einer Dichterin Verz. d. Oxf. H. 124, b, 39.

विकटवदन m. N. pr. eines Wesens im Gefolge der Durgā KATHĀS. 52, 246.

विकटवर्मन् m. N. pr. eines Fürsten DAÇAK. 96, 6.

विकटविषाण m. Hirsch SIDDH. in NIGH. Pr.

विकटमृङ्ग m. dass. MAD. ebend.

विकटान 1) adj. Grauen erregende Augen habend: व्याघ्र PAÑĀT. 1,
 3, 68. — 2) m. N. pr. eines Asura KATHĀS. 45, 224. 383. 46, 39.

विकटानन 1) adj. einen grossen oder schrecklichen Mund habend KA-
 THĀS. 52, 77. — 2) m. N. pr. eines der hundert Söhne des Dhṛtarā-
 shṭra (= विकट) MBH. 1, 4544.

विकटाभ m. N. pr. eines Asura HARIV. 12698.

विकटक (2. वि + क°) 1) adj. dornenlos. — 2) m. Alhagi Mauro-
 rum Tourn. GAṬĀDH. im ÇKDa. Asteracantha longifolia NEES. RĪGĀ. im
 ÇKDa. — विकटको: MBH. 12, 1585 fehlerhaft für विभङ्गे: (so die ed.
 Bomb.) oder विटङ्गे: (von NILAK. erwähnte Lesart).

विह्वल्यन्तुर् n. N. pr. einer Stadt PAÑĀT. ed. Bomb. IV, S. 20, Z. 3.

विकट्यन् (von कट् mit वि) 1) nom. ag. der da prahit, Prahlter MBH.
 2, 2545. 5, 1628. 12, 3161. DAÇAK. 2, 5. VARĪH. BRH. S. 75, 7. BRH. 18, 9.
 RĪGĀ-TAN. 2, 157. स्व° dass. R. 3, 4, 28. छ° MBH. 12, 3010. 13, 100. 2016
 (5वि° mit der ed. Bomb. zu lesen). RAGH. 14, 73. Spr. 1919. 3137. SĀH.
 D. 66. MĀK. P. 118, 11. — 2) n. das Prahlen, Prahlerei H. 270. HĀLAJ.

1, 145. MBH. 8, 1961. 4, 48 in der Unterschr. R. 6, 36, 74. DAÇAK. 4, 68.
 KĪRĪD. 2, 23. P. 5, 1, 134. Schol. BṛĪG. P. 1, 15, 19. 3, 18, 10. अश्वार्थ-
 प्रतिष्ठान° KATHĀS. 62, 235. आत्म° Verz. d. Oxf. H. 185, b, 6. विकट्यना
 f. dass. MBH. 12, 5802. DAÇAK. 1, 43. — Vgl. दुर्विकट्यन्.

विकट्या (wie oben) f. Prahlerei MBH. 12, 5886.

विकट्यन् (wie oben) adj. = विकट्यन् P. 3, 2, 143. MBH. 5, 1718. fg.
 BHATT. 7, 11. छ° Spr. 2874.

विकथा f. gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102. — Vgl. वैकथिक.

विकादु m. N. pr. eines Jādava HARIV. 5138. fgg. 6311. 6574.

विकनिकटिक n. und विकविकटिक n. in Verbindung mit प्रसापते:
 N. eines Sāman Ind. St. 3, 223, a. किकविकनिक v. 1.

विकपाल (2. वि + क°) adj. der Hirnschale beraubt HARIV. 3780.

विकम्पन (von कम्प् mit वि) 1) m. N. pr. eines Rākshasa BṛĪG. P.
 9, 10, 18. — 2) n. Bewegung (der Sonne) Ind. St. 10, 274.

विकम्पित (wie oben) n. Bez. einer best. Senkung des Tones AV. PAṬ. 3, 65.

विकम्पिन् (wie oben) adj. zitternd: विकम्पिकधर MĀK. P. 63, 15.

विकर (von 1. कर mit वि) gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. संकाशादि zu
 2, 80. m. 1) Krankheit ÇABDĀ. im ÇKDa. — 2) Bez. einer best. Fechtart
 HARIV. 15978. विष्कर die neuere Ausg. — Vgl. विकर, विकर्य.

विकरणा (wie oben) 1) nom. ag. eine Veränderung hervorruhend: छा-
 ष्यात्पदविकरणाः diejenigen Wörter und Stellungen, welche ein Ver-
 bum finitum verändern d. i. das als Regel geltende Unbetontsein des-
 selben aufheben, Ind. St. 10, 412. 420. Insbes. heissen so in der Gram-
 matik (mit oder ohne प्रत्यय) die zwischen Wurzel und Personalendun-
 gen stehenden stammbildenden Suffixe PAT. zu P. 1, 2, 21. Schol. zu 3,
 1, 85. 6, 1, 192. 7, 2, 44. 8, 4, 80. VĀRT. 1. SIDDH. K. 10, b, 1. Verz. d. Oxf.
 H. 171, b, 27. fgg. Schol. zu BHATT. 7, 93. लुगिविकरणात् Schol. zu P.
 3, 2, 142. 145. — 2) n. a) das Verändern, Modificiren: उपधारञ्जनं कुर्या-
 न्ननोर्विकरणे सति wenn म oder न einen Wandel erfahren Ind. St. 4,
 206. अर्थ° NIG. 1, 3. — b) störende Einwirkung: विकरणाभावः कापनि-
 रपेक्षाणामिन्द्रियाणामभिमतदेशकालविषयापेक्षवृत्तिलाभः SARVADARÇANAS.
 179, 4, 5; vgl. Verz. d. Oxf. H. 231, b, 21, wo fälschlich विकरणाभावः
 gelesen wird.

विकराल (2. वि + क°) 1) adj. (f. छा) ungeheuerlich, grauenhaft MED. f.
 55. MBH. 9, 2601. मूर्ति PRAB. 65, 11. MĀK. P. 118, 48. प्रकारतत PAÑ-
 ĀT. 218, 1. — 2) f. छा Bein. der Durgā H. ç. 57. KATHĀS. 52, 159.

विकरालता (von विकराल) f. schreckliches Aussehen, Grauenhaftigkeit:
 ततः प्रकारविकारो ऽयं मे ललाट एवं विकरालतां गतः PAÑĀT. 218, 13.

विकरालमुख m. N. pr. eines Makara PAÑĀT. 205, 7.

विकर्षी (2. वि + कर्षा) 1) adj. a) etwa auseinanderstehende Ohren ha-
 bend (als gute Eigenschaft eines best. Hausthiers) AV. 5, 17, 13. — b)
 keine Ohren habend, taub Spr. 3915. — 2) m. a) eine Art Pfeil MBH. 7,
 7420. 8, 3758. Vgl. विकर्षिन्. — b) N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 117.
 124. MBH. 13, 688. ein Sohn Karṇa's HARIV. 1704. Dhṛtarāshṭra's
 MBH. 1, 2447. 2729. 3510. 4543. 4, 1151. 5, 791. BHAG. 1, 8. — c) pl. N.
 pr. einer Völkerschaft MBH. 6, 2105. Vgl. विकर्षिक. — 3) f. ई Bez.
 einer best. Ishṭakā TS. 5, 3, 9, 8. ÇAT. Bā. 3, 3, a, 9. 7, 2, 9, 10, 1, 3, 7.
 KĪR. Çā. 17, 11. 20. — 4) n. N. eines Sāman TBa. 1, 2, a, 3. AR. Bā.

4, 19. *Āc.* Ça. 8, 6, 16. *Lit.* 4, 7, 1. *Ind. St.* 3, 236, b. मृत्योर्विकर्षभासे 229, b. — Vgl. वैकर्ष, वैकर्षि, वैकर्षेय.

विकर्षक m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's Vāipi beim Schol. zu H. 210.

विकर्षिक m. pl. N. pr. eines Volkes, = काश्मीर H. 958. — Vgl. विकर्ष 3) c).

विकर्षिन् m. eine Art Pfeil, = विकर्ष MBh. 7, 6488. R. 3, 31, 24. 34, 10. 56, 87. 6, 20, 26. 75, 17. — Vgl. कर्षिन् 1) c).

विकर्त (von 1. कर्त्त mit वि) nom. ag. s. गो°.

विकर्तन (wie oben) 1) adj. zerschneidend, zertheilend Nir. 2, 22. 6, 30. — 2) m. a) die Sonne (Zertheiler des Gewölks; vgl. jedoch RV. 10, 85, 35) AK. 1, 1, 3, 31. H. 97. HALĀJ. 1, 35. GANIT. GRABĀNĀJĀNĀDE. 9. UTTAR. ed. Cow. 124, 1 (विकर्तन die ältere Ausg.). RĪĀ-TAR. 4, 101. — b) ein Sohn, der des Vaters Herrschaft an sich reiht, ÇABDĀRYAK. bei WILSON. — 3) n. das Zerschneiden, Zertheilen Nir. 2, 22. 5, 21. 6, 26. — Vgl. अघि°.

विकर्तृ (von 1. कर्त्त mit वि) nom. ag. 1) Umwandler, Umbildner ÇAT. Br. 13, 3, 8, 1. PĀNĀV. Br. 9, 10, 3. PĀR. GĀM. 3, 4. एष कर्ता विकर्ता च MBh. 3, 12823. त्वं हि कर्ता विकर्ता च भूतानामिह सर्वशः 13503. 9, 3529. 13, 6990. HARIV. 12261. 12312. — 2) der feindselig verführt, Beleidiger MBh. 3, 1385 (विकर्तृ ed. Bomb.). R. 1, 21, 10.

विकर्तृ (von 1. कर्त्त mit वि) nom. ag. s. गो°, welches NILAK. sehr ungeschickt auf folgende Weise erklärt: गोविकर्ता गवां मर्क्ता बली-वर्दानामपि विकर्ता दमनेन विकृतिजनकः वृषभान्वा मृदाबलामिषक्रीष्यामीत्युपक्रमात्. Die ed. Bomb. schreibt, wie man sieht, richtig विकर्तृ, während sie im nom. ag. von 1. कर्त्त das त nicht verdoppelt.

1. विकर्मन् (2. वि + क°) n. 1) eine Einem nicht zukommende, unerlaubte Beschäftigung, — Handlung: कर्मन्, विकर्मन्, अकर्मन् Bhag. 4, 17. Bṛā. P. 11, 3, 43. 45. पतनीयेषु विकर्मसु MBh. 3, 14075. 5, 2189. 12, 2277. 2289. 13, 1645. 3450. 4531. PĀJĀÇĪTTEND. 30, a, 5. Bṛā. P. 3, 14, 30. 5, 5, 4. 18, 8. विकर्मक्रिया M. 9, 226. विकर्मकतू 8, 66. KATHĀS. 52, 184. विकर्मनिरत Bṛā. P. 3, 9, 17. 10, 70, 26. विकर्मस्थ M. 4, 30. 9, 214 (= MBh. 13, 5122). 225. 11, 192. MBh. 3, 12841. 13728. 5, 797. 7, 8848. 12, 2879. 2884. fg. 13, 6205. HARIV. 11161. KATHĀS. 52, 113. MĀK. P. 31, 29. — 2) *चिन्तितम्* N. eines Sāman Ind. St. 3, 235, a.

2. विकर्मन् (wie oben) adj. 1) einer Einem nicht zukommenden, unerlaubten Beschäftigung nachgehend: विकर्माणश्च ये केचित्तान्युनक्ति स्व-कर्मसु MBh. 3, 13727. 12, 2359. — 2) sich jeglicher Beschäftigung enthaltend, nicht arbeitend MBh. 13, 341.

विकर्मन् adj. = 2. विकर्मन् 1) MBh. 13, 6201.

विकर्ष (von 1. कर्ष mit वि) m. 1) das Anziehen (des Pfeils mittels der Sehne) R. 6, 69, 32. — 2) das Auseinanderziehen, Zerlegen (der Halbvocalverbindungen und dergl.) RV. PĀT. 17, 80. fg. NIDĀN. 1, 12 in Ind. St. 8, 84. — 3) Entfernung GOM. 1, 5, 7. Nir. 3, 9. — 4) Pfeil TRĪ. 2, 8, 53.

विकर्षण (wie oben) 1) nom. ag. a) auseinanderziehend, spannend: मृदाघाप° MBh. 2, 1527. — b) fortnehmend, entfernend: कालः पुंसो गुणविकर्षणः Bṛā. P. 1, 13, 26. गृहमाधिविकर्षणम् 10, 42, 12. — 2) nom. act. a) das Auseinanderziehen, Auseinanderrecken MBh. 1, 7109. 2, 915.

4, 356. Suç. 1, 25, 16. Bṛā. P. 10, 18, 12. अङ्ग° Spr. 1885. das Spannen (des Bogens, der Bogensehne) MBh. 3, 1387. 4, 1886. HARIV. 4038 (mit der neueren Ausg. चापविक° zu lesen). R. GOM. 1, 69, 15. Kir. 3, 57. das Anziehen (eines Strickes) 4, 15. — b) das Auseinanderlegen: पासु° Bez. eines best. Kinderspiels MBh. 1, 4979. das Vertheilen: वेद° Bṛā. P. 3, 7, 29. — c) das Hinausschieben des Essens, Enthaltung von Speise MBh. 13, 1037. — d) das Auseinandertun so v. a. Ausforschen: हूतेन नरेन्द्रस्तु कुर्वेतिरिविकर्षणम् KĀM. NĪTIS. 12, 24.

विकल (2. वि + कला) 1) adj. (f. घा; nach gaṇa गारादि zu P. 4, 1, 41 विकर्त्तौ) woran Etwas fehlt, mangelhaft, unvollkommen; = विकल GĀTH. im ÇKDr. = स्वभावहीन BHAR. ebend. von Krüppeln MBh. 1, 1943. 6, 4964. R. GOM. 2, 32, 25. Spr. 1113. 1357 (II). 1590. 2518. VĀNĪH. BṚH. S. 5, 38. 45, 13. 95, 7. BṚH. 18, 6. KATHĀS. 27, 172. MĀK. P. 23, 109. 29, 85. von Theilen des Körpers: °दशन VĀNĪH. BṚH. 18, 18. °न-पन 20, 1. विकलेतण s. विकलेन्द्रिय M. 8, 66. JĀN. 2, 70. MBh. 7, 6397. °करण UTTAR. 13, 4 (18, 1). 52, 13 (68, 9). दृष्टिगोचरनिमीलिता न विकला नाभ्यन्तरे घञ्जला (मुप्तस्य) nichts Unnatürliches zeigend MĀNĪH. 48, 23. श्रुतिपुगले पिकरुतविकले ermüdet, mitgenommen GĪT. 12, 7. नष्ट-हीनविकलविकृतस्वरता Suç. 1, 118, 8. अधिकविकलं त्रयम् DHŪRTAS. 72, 12. °रश्मि schwach, unvollkommen Spr. (II) 1168. किरणाः VĀNĪH. BṚH. S. 30, 9. पर्सन्य Spr. 1737. आह मangelhaft MĀK. P. 97, 33. कला Spr. (II) 1360. vorübergehend unwohl, geistig niedergedrückt, in schlimmer Lage seiend MBh. 5, 3695 (विकल ed. Bomb.). GĪT. 5, 3 (विकलतर). 9, 5. विषाद° KATHĀS. 78, 32. BRAHMA-P. in LA. (III) 53, 7. तद्यथा पुत्र-भार्यादिषु विकलेषु सकलेषु वाक्मेव विकलः सकलो वेति बाह्यधर्माना-त्मन्यध्यस्यति NILAK. 13. das, woran es Einem mangelt, steht im instr. oder geht im comp. voran (ein solches comp. ist ein Oxytonon nach P. 6, 2, 153): माषेण woran ein Māsha fehlt P. 2, 1, 31, Schol. एकाङ्गेना-पि विकलमेतत्साधु न वर्तते (राष्ट्रम्) KĀM. NĪTIS. 4, 2. पुच्छ° am Schwanz verstümmelt Spr. 729. पत° flügellos 1662. एकाति°, पाद°, कस्ता-द्यङ्ग° KULL. zu M. 8, 274. माष° Schol. zu P. 2, 1, 31. 6, 2, 153. प्रसूति° kinderlos ÇĀK. 152. कलङ्ग° fleckenlos Spr. 2708. कुलकुशलशील° 3259. °वर्णविकल श्रोत्रपुगलम् 4965. त्रिगुणज्ञान° Verz. d. Oxf. H. 89, a, 25. कार्याकार्यविवेक° SARVADARÇANAS. 78, 13. वदन्शक्ति° KĀJ. zu P. 8, 4, 8. अविकल (s. auch bez.) dem Nichts fehlt, vollkommen, vollständig KATHĀS. 29, 24. VĀNĪH. BṚH. S. 2, Anf. 53, 68. °पार्थ 68, 19. इन्द्रियाणि Spr. 1019. पुमंस् Seele Bṛā. P. 7, 2, 24. °वृत्तः परिवेषः VĀNĪH. BṚH. S. 34, 4. पक्ष MAITRĪJUP. 1, 1. वाक्य MBh. 12, 11943. अविकलं कला वर्णविवेकम् voll-ständig KATHĀS. 24, 91. त्रयी VĀNĪH. BṚH. S. 19, 11. फल 38, 8. फलाना-मविकलदाता = अविकलफलदाता BṚH. 17, 13. कल्याणिता Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, Çl. 1. राज्य Bṛā. P. 2, 4, 2. — 2) m. N. pr. कलविकलवध (unter कलविकल in den Nachträgen कलविकल als ein Name gefasst) Verz. d. Oxf. H. 79, a, 9. ein Sohn Çāmbāra's HARIV. 9253. Lambodara's Bṛā. P. 12, 1, 22. Gīmatā's VP. 422, N. 22. — 3) f. घा a) eine Frau, die nicht mehr menstruirt, ÇABDAR. im ÇKDr. — b) Secunde WEBER, GĪT. 106. SŪMAS. 1, 28. 7, 10. GANIT. SPASHĪDH. 67, Comm. 77. = 6 Prāṇa = 1/60 Daṇḍa VP. 23, N. 3. — c) Bez. eines best. Stadiums im Laufe des Mercur VĀNĪH. BṚH. S. 7, 15. fg. Ind. St. 10,

208. — 4) *eine Frau, die nicht mehr menstruirt*, ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. विकल्प्य und सकल.

विकलता (von विकल) *f. Mangelhaftigkeit: चतुर्विकलता Krankheit der Augen* MBH. 1, 8102. उन्मना विकलतां प्राप्नोति *ein krankhafter Zustand, Mangel an vollem Bewusstsein* Spr. (II) 615.

विकलत्व (wie oben) n. *Gebrechlichkeit* Suçr. 1, 352, 16. 353, 8. *Mangelhaftigkeit, Fehlerhaftigkeit: दृष्टास्य साधनविकलत्वात् da der Vergleich ein mangelhafter Beweis ist* SARVADARÇANAS. 48, 5.

विकलपुष्प adj. *eine lahme Hand habend* HALĀJ. 2, 455.

विकलाङ्ग adj. *der an irgend einem Theile des Körpers ein Krüppel ist* AK. 2, 6, 4. 46. H. 455. HALĀJ. 2, 232. MBH. 1, 1469. VARĀH. BṚH. 8, 16, 35.

विकलीकार (विकल + 1. कार्) *Jmd krankmachen, mitnehmen* Gīt. 12, 8.

विकल्प (von कल्प् mit वि und 2. वि + कल्प) 1) m. = कल्पन, संधाति MBH. p. 23. = धाति, शङ्का, वितर्क u. s. w. HALĀJ. 4, 6. Am Ende eines adj. comp. f. घा. a) *Wechsel, Wahl zwischen Zweien oder Mehreren, Zulässigkeit des Einen und Andern: स्थानासनयोः ऋच. Çr. 1, 12, 5. 2, 2, 12. 3, 2, 14. विकल्पे प्रवृत्तम् wo die Wahl ist, da geht das Angefangene weiter* KĀTJ. Çr. 1, 4, 14. संख्या° 8, 20. 4, 5, 25. KAUC. 63. विकल्पः शीघ्रं वा ÇĀH. Çr. 7, 10, 8. दण्ड° eine beliebige Strafe M. 9, 228. Suçr. 2, 560, 10. VARĀH. BṚH. 8, 86, 79. वेति विकल्पः Schol. zu P. 4, 1, 44. 2, 4, 39. 6, 1, 91. AK. 3, 4, 22 (28), 4. 9, 3, 5, 5. TRIK. 3, 4, 6. HALĀJ. 5, 87. अनुनासिक° Schol. zu P. 6, 3, 76. विकल्पेन *nach Belieben* ÇAUT. 2. BṚH. P. 7, 12, 11. व्यवस्थित *eine bedingte Zulässigkeit des Einen oder Andern* Schol. zu KĀTJ. Çr. 173, 8. 252, 4. 700, 14. zu P. 6, 4, 38. AV. PRĀT. 4, 27. DĀJĀH. 109, 9. ऐच्छिक *eine unbedingte ehend. विकल्पस्तु-त्यबलयोर्विरोधश्चातुरीयः* Alternatives SĀH. D. 738. विरोधस्तुत्यबल-योर्विकल्पालंकारि मता PRATĀPAR. 100, a, 8. संगमविरुक् विकल्पे Spr. 3101. SARVADARÇANAS. 13, 1, 16, 3. °जाल *eine Menge denkbarer Fülle* 30, 3. पञ्चम° 132, 16. 143, 2. — b) Variation, Combination, Verschiedenheit, Mannichfaltigkeit: द्वादशाक्ष° KĀTJ. Çr. 24, 7, 11. कर्तयशे त्रयो विकल्पाः LĀTJ. 7, 10, 13. Suçr. 1, 8, 15. 14, 2. असंख्येयविकल्पवाचकस्यानाम् 25, 20. 129, 4. 160, 14. षोडशके द्व्यगणो चतुर्विंशत्ये भिद्यमानानाम् । षष्टादश ज्ञापये शतानि सक्तानि विंशत्या ॥ VARĀH. BṚH. 8, 77, 20. fgg. BṚH. 12, 1, 13, 4. नाभसयोगानां चत्वारो विकल्पाः । तत्राकृतियोगा एका विकल्पः । आकृतियोगाः संख्यायोगाश्च विकल्पद्वयम् u. s. w. UTPALA zu 12, 1. आश्र-माणां विकल्पाश्च MBH. 12, 2441. विकल्पां आपदाम् 15, 245. मापाविक-ल्परुचिः स्यन्दने: RAGH. 13, 75. 17, 49. MĀLAY. 29. Spr. 1012. BṚH. P. 1, 17, 19. °रुक्ति 6, 8, 30. 8, 12, 3. Verz. d. Oxf. H. 56, a, 26. छ° adj. BṚH. P. 3, 9, 3. WEDER, RĀMAT. UP. 349. छष्ट° achtjährig SĀH. 53. TATTVAS. 45. छष्टाविंशतिविकल्पा (अशक्ति) GAUPAR. zu SĀH. 49. घनेक° mannichfaltig DAÇAK. 63, 14. विकल्पाः BṚH. P. 2, 9, 86 nach dem Comm. so v. a. विविधाः मृष्टयः — c) Nebenform: कैरित्ये. त्रविक-ल्पमेकं वाङ्मसि पूर्वापरवर्णलोपात् VARĀH. BṚH. 1, 3. — d) Verschieden-heit in der Auffassung, Unterscheidung: धर्म° NĪJAS. 1, 4, 55. BṚH. P. 6, 17, 30. 7, 15, 61. — e) Unschlüssigkeit, Unentschlossenheit, Zweifel MBH. 14, 1028. RAGH. 17, 49. Spr. 381 (II). 889. विकल्पो ऽत्र न कर्तव्यः 1622. 4591. KATHĀS. 39, 137. 45, 62. 216. 46, 165. 72, 168. Gīt. 6, 11. RĪGĀ-TAR. 3, 219. NĪJAS. 46. BṚH. P. 3, 26, 27. 8, 9, 35. 7, 13, 43. 8, 20, 7. VEDĀNTAS.

(Allah.) No. 47. PAÑĀT. 71, 20. SARVADARÇANAS. 22, 20. 23, 2. 44, 13. 70, 19. 148, 17. छ° *steh nicht lange bedenkend* KATHĀS. 24, 65. PAÑĀT. 88, 6. अविक्ल्पम् adv. *ohne sich zu bedenken* 45, 1. — f) das Annehmen, Statuiren: यत एतस्याः सप्तद्वीपविशेषविकल्पस्त्वया भगवन्मुखं सूचितः BṚH. P. 5, 16, 2. — g) falsche Vorstellung, Einbildung JOGAS. 1, 6. शब्द-ज्ञानानुपाती वस्तुभूयो विकल्पः 9. नि सत्यतत्त्वं गणयति विदितकृता-शविकल्पम् Gīt. 4, 15. WASSILJEW 305 u. s. w. — h) Berechnung: ख-लाबल° VARĀH. BṚH. 24, 6. — i) geistige Beschäftigung, das Den-ken H. 1370, Schol. — k) Zwischen-Kalpa, der Zeitraum zwischen zwei Weltperioden BṚH. P. 2, 8, 12. 10, 46. 8, 14, 11. — l) ein Gott (nach dem Comm.) BṚH. P. 10, 85, 11. — m) pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 366 (VP. 492) nach der Lesart der ed. Bomb. विकल्प्य ed. Calc. — 2) adj. *an dem eine Verschiedenheit wahrzunehmen ist: फले विकल्पाः so v. a. verschiedenen Lohnes theilhaftig werdend* BṚH. P. 8, 9, 28. — Vgl. निर्विकल्प, स°, वैकल्पिक.

विकल्पक 1) nom. ag. vom caus. von कल्प् mit वि. a) *Vertheiler, Austheiler: पञ्चदशैकैकैर्मासानां च* MBH. 3, 8451. — b) *Verfertiger, Zusammensetzer, Bildner: षडशीतिश्च तस्यापि (d. i. पाञ्चवत्कस्य)* संस्कितानां विकल्पकाः Verz. d. Oxf. H. 55, a, 9. 38, b, 28. — 2) am Ende eines adj. comp. von विकल्प. छ° *der sich nicht lange bedenkt* MBH. 18, 226; vgl. निर्विकल्पक, स°.

विकल्पन (vom caus. von कल्प् mit वि) 1) nom. ag. *Verfertiger, Zu-sammensetzer, Bildner: श्रेष्ठा स्यथर्वणो ह्येते संस्कितानां विकल्पनाः* Verz. d. Oxf. H. 55, b, 39. — 2) n. und f. घा nom. act. a) *das Freistellen, der-Wahl-Ueberlassen* KĀTJ. zu P. 8, 3, 31 (n.). वाशब्दे ऽत्र चार्थे न विकल्पने UTPALA zu VARĀH. BṚH. 23, 5. कालविकल्पना PAÑĀT. 3, 11, 12. — b) *Gebrauch einer Nebenform* UTPALA zu VARĀH. BṚH. 1, 3 (f.). — c) *das Unterscheiden* KUSUM. 39, 14 (n.). संकल्पः प्रत्युपस्थितविषयवि-कल्पनं प्रुक्त नीलादिभेदेन, ÇĀH. zu BṚH. Ān. UP. 8, 286. परिभ्राष्टामुक-प्रुनामेकस्यां प्रमदातेना । कुणपः कामिनी भृत्य इति तिम्रो विकल्पनाः *verschiedene Auffassungen* SARVADARÇANAS. 15, 6, 7. — d) *falsche Vorstel-lung, — Annahme, Einbildung: माया लोकसृष्टिविकल्पना* BṚH. P. 10, 28, 6. — Vgl. विविक्त्यम्.

विकल्पनीय (wie oben) adj. *zu bestimmen, zu berechnen, auszumit-teln* VARĀH. BṚH. 10, 1, 14, 5.

विकल्पवत् (von विकल्प) adj. *einen Zweifel habend, unschlüssig seiend* VEDĀNTAS. (Allah.) No. 85.

विकल्पसम m. *Bez. einer best. sophistischen Einwendung* NĪJAS. 5, 1, 1. 4. SARVADARÇANAS. 114, 10.

विकल्पानुपपत्ति *f. die durch ein Dilemma hervorgehende Unhaltbar-keit* SARVADARÇANAS. 15, 19. 79, 22. 101, 7. 105, 11. 110, 12. fg. 116, 19. 142, 11. 152, 17.

विकल्पासक्त adj. *ein Dilemma nicht aushaltend, durch ein Dilemma sich als unhaltbar ergebend; davon nom. abstr. °ख n. SARVADARÇANAS. 11, 20. fg. 25, 17. 119, 6. 127, 21. 141, 12. 156, 1.*

विकल्पिन् (von विकल्प) adj. *was man verwechseln kann, zum Ver-wechseln ähnlich: नीलाशोकाविकल्पिकोऽश्विनः* so v. a. *bei dem man die blauen Agoka-Blüthen als Hopfenhaar ansehen könnte* R. 6, 34, v. 1.

विकल्प्य (vom caus. von कल्प् mit वि) adj. 1) zu vertheilen, einzutheilen VARĀH. BṢH. S. 87, 18. — 2) zu bestimmen, zu berechnen VARĀH. BṢH. S. 24, 10. BṢH. 23, 15. 26, 3.

विकल्प्य (2. वि + कल्प्) adj. (f. घा) sünderlos R. 2, 29, 16.

विकल्प्य m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 366 (VP. 192). विकल्प्य ed. Bomb.

विकल्प्य (2. वि + कल्प्) adj. panzerlos MBH. 6, 3237. 8, 4096. HARIV. 13562. R. 3, 34, 19.

विकल्पिक ३. विकल्पिक.

विकल्प्य adj. ohne Kaṣṭapa's vor sich gehend: यत्न AIT. Br. 7, 27.

विकल्प्य adj. = विकल्प्य BHAR. zu AK. 3, 1, 30.

विकषा = विकसा = मञ्जिष्ठा RĀJAM. zu AK. 2, 4, 3, 9. = मांसरेहिणी RĀJAM. im ÇKDr.

विकष्य adj. = विकल्प्य BHAR. zu AK. 3, 1, 30.

विकस 1) m. der Mond TRIK. 1, 1, 87. — 2) f. घा Rubia Munjistā (मञ्जिष्ठा) Roab. AK. 2, 4, 3, 9.

विकसन (von कस् mit वि) n. nom. act. विकसने in Verbindung mit 1. कर् गणा सानादादि zu P. 1, 4, 74.

विकसुक (wie oben) adj. berstend, Beiw. des Agni AV. 12, 2, 13.

विकस्ति (wie oben) f. das Bersten TS. 5, 4, 3, 7.

विकस्व (wie oben) adj. (f. घा) offen so v. a. aufgeblüht TRIK. 2, 4, 3. Çiç. 4, 33. केसरपुष्पे KHANDOM. 113. °चरणपद्म Verz. d. Oxf. H. 199, a, 16. geöffnet, von Augen: दृष्टिर्पातोऽविकस्वरा KATHĀS. 18, 15. पृथुपुष्पलोचनानि 54, 53. vom Munde 108, 120. Spr. 2668. offen, von Menschen AK. 3, 1, 30. H. 350. vom Tone so v. a. klar ertönend DAÇAK. 8, 2. Bez. einer best. Redefigur KUALAJ. 126, a.

विकस्वत्रय (!) m. N. pr. eines Mannes SĀMsk. K. 184, a, 10.

विक्राकुद (2. वि + काकुद) adj. P. 5, 4, 148.

विक्राड (2. वि + काड्) adj. kein Verlangen habend MBH. 14, 589.

विक्राड (von काड् mit वि) f. das Anstehen, Bedenken, Unschlüssigkeit: दुःखोपायस्य मे वीर विक्राड (= विसंवादः NĪLAK.) परिवर्तते MBH. 7, 2885. न मे विक्राड (= इच्छाभावः Comm.) ज्ञापेत त्यक्तुं त्वा पापनिश्याम्य R. 2, 73, 16. कार्यं तद्विक्राड्या 52, 23.

विक्राम (2. वि + काम) adj. frei von Begierden VARĀH. BṢH. 19, 7.

1. विकार (von 1. कर् mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. घा. 1) Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung, Modification, Abart, veränderter —, abnormer Zustand; im Ritual die gestatteten Abänderungen der Grundform (प्राकृतेष्वेव विशेषविधयो विकारा उच्यन्ते Comm. zu ĀÇV. Ça. 9, 7, 19); = विकृति, परिणाम AK. 3, 3, 15. TRIK. 3, 3, 371. H. 1518. Schol. H. an. 3, 603. MED. r. 219. — ĀÇV. Ça. 2, 1, 84. तत्त्वं 14, 14. नित्या नैमित्तिका विकाराः 3, 1, 13. 7, 19. प्रकृतेः ÇĀMsk. Ça. 14, 1, 1. 4, 6, 3. 5, 1, 4. KĀTJ. Ça. 5, 5, 26. 6, 7, 23. वर्णं LĀTJ. 7, 11, 19. 21. भावः NĪ. 1, 2. 3. RV. PĀTJ. 2, 2. 10, 7. 11, 21. 17, 23. VS. PĀTJ. 1, 133. 140. 4, 22. 169. fg. TS. PĀTJ. 1, 23. 56. KAN. 2, 2, 29. वक्षेर्विकारः समजायत eine Veränderung an MBH. 1, 8141. घर्कः VARĀH. BṢH. S. 30, 30. संध्या 32, 36. देवः an einem Götterbilde 46, 15. 17. वृष्टिः 46. 51. 72. 54, 56. चन्द्रमाः सर्वविकारकोशः BULG. P. 2, 1, 34. Gegenst. स्वभाव MBH. 3, 17112. R. 5, 94, 6. घनेः AK. 1, 1, 5, 13. H. 1410. नेत्रवक्रविकाराः Spr. 848 (II). 2754. नयनवृक्विकाराः

R. 1, 9, 18 (14 GORR.). मुखः KUMĀRAS. 7, 95. PĀNĒAT. 257, 23. वक्रः VARĀH. BṢH. S. 104, 15. वक्रस्य 56. धूनेत्रादिः SĀH. D. 127. गतिवेषः R. 4, 1, 23. कटाक्षोष्ठः 5, 24, 11. विकाराः सक्ता यस्य कृषकोऽथभादिषु भावेषु नेपालम्यते Cit. beim Schol. zu ÇĀK. 13, 12. विधेहि मरालविकारम् so v. a. nimm den dir sonst ungewöhnlichen Gang des Flamingo an GĪT. 11, 3. Verwandlung, Gespenstererscheinung: घणतवेतालः KATHĀS. 18, 151. °घोरा 25, 153. वसस्तकविकाराः Vasantaka's Extravaganzen, ungewöhnliche Spässe 16, 46. — 2) Erzeugnisse P. 4, 3, 134. KĀND. Up. 6, 1, 4 = VEDĀNTAS. (Allah.) No. 121. सुराः was aus Surā bereitet wird SUÇH. 1, 70, 10. इत् 157, 2. 161, 3. 229, 1. पवान् 2, 79, 2. MBH. 8, 2060. VARĀH. BṢH. 8, 13. AK. 2, 9, 43. घयसः 99. H. 1039. P. 4, 1, 42. Schol. MĀRK. P. 34, 58. °भूत KĀÇ. zu P. 4, 2, 12. VOP. 7, 19. भृद्यविकाराः zubereitete Speisen MBH. 15, 21. — 3) pl. im Sāmikhja die 16 Derivate aus den 8 Prakṛti, nämlich 11 Organe (इन्द्रियाणि) und 5 Elemente (भूतानि) SĀMsk. 3. TATTVAS. 13. 16. Ind. St. 2, 69. 3, 17. BHAG. 13, 6, 19. MBH. 12, 11552. HARIV. 14073 (विकाराश्च die neuere Ausg.). SUÇH. 1, 311, 3. — 4) die abgeleitete Form (eines Wortes): घनन्विते ऽर्थे ऽप्रादेशिके विकारे NĪ. 2, 1. — 5) Veränderung im normalen Zustande des menschlichen Körpers, Indisposition, Affection: = रोग TRIK. H. an. MED. SUÇH. 1, 5, 7. 14, 3. 23, 10. 30, 19. 34, 15. 96, 2. शिरसः 2, 377, 6. 186, 4. 189, 20. 307, 16. 399, 20. (विषम्) तज्जीर्णमविकारेण MBH. 3, 541. R. 5, 31, 40. सानिपातिक KUMĀRAS. 2, 48. घङ्गः P. 2, 3, 20. मोक्षादिविकारकारिन् KULL. zu M. 5, 10. स्वाङ्गमविकारजम् KĀTJ. zu P. 4, 1, 44. °ज्वर VOP. 4, 17. प्रहारः eine durch einen Schlag bewirkte Wunde PĀNĒAT. 218, 13. — 6) Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung, insbes. Liebesregung: विकारो मानसो भावः AK. 1, 1, 3, 21. HALĀJ. 1, 90. मनसः ÇĀK. 190. Spr. 5149. विकारं याति नो चित्तं वित्ते कदा च न 4987. पद्मादिषु प्रबोधसमीलनविकारवत्तद्विकारः d. i. सात्मविकारः NĪJAS. 3, 1, 20. न च तो चक्रतुः कंचिद्विकारम् (so ist wohl zu lesen) MBH. 13, 2761. 2802. 3, 2920. 2947. 2951. R. GORR. 2, 15, 6. मूलेष्वविकारसंस्वरां बहुविधं कृत्वा MĀKĪH. 30, 19. KUMĀRAS. 1, 60. ÇĀK. 66, 4. Spr. 1123 (II). BULG. P. 2, 3, 24. SĀH. D. 51, 4. 164. वित्तव्याधिः Spr. 4544. मन्मथः Einl. zu KĀURAB. मन्मथ Spr. 1103 (II). मन्मथ 2006. मन्मथव्याथाः MĀLAT. 14, 8. MĀRK. P. 17, 3. हरिपरिरम्भावलितविकाराः GĪT. 7, 14. SĀH. D. 99. सः verliebt GĪT. 2, 11. fg. — 7) Wandel der Gesinnung, feindliche Gesinnung, Auflehnung, Abfall: उपाध्यायाश्च भृत्याश्च भक्त्याश्च — ये त्यजत्यविकारास्त्रीस्ते वै निरयगामिनः MBH. 13, 1650. KATHĀS. 50, 119. विकारं याति पुत्रो हि KĀM. NĪTIS. 9, 54. RĪGĀ-TAN. 8, 21. — Vgl. घ्नः, घ्नः (in der Bed. eine präparierte Speise P. 5, 1, 2, VĀTĪ. 4), चित्तः, चेतोः, तमेः, निर्विकार (füge nichts Abnormes habend und die Stellen VARĀH. BṢH. S. 44, 23. KATHĀS. 33, 5. PRAB. 8, 15. Schol. zu ÇĀK. 8, 12 hinzu), भूः, रोमः, वातः, सः, विकृति und विक्रिया.

2. विकार m. die Stille वि BULG. P. 6, 8, 7.

विकारव n. nom. abstr. von 1. विकार Comm. zu NĪJAS. 2, 2, 42. सुवर्णः ÇĀMsk. zu KĀND. Up. 5. 60. घ्नः VEDĀNTAS. ed. 1829 S. 12, 18. fg. (°विकारिण bei BALLANT.).

विकारमय (von 1. विकार) adj. aus den Derivaten (im Sinne des

Sāṃkhya) bestehend WEDER, RĀMAT. UP. 324.

विकारवत् (wie oben) adj. Veränderungen zehend: मूर्तित्रयं drei verschiedene Gestalten annehmend. Verz. d. Oxf. H. 75, b, 40. च० keine Wandlungen zehend, stets sich gleich bleibend KĀM. NĪTIS. 5, 5.

विकारिता (von विकारिन्) f. च० Unwandelbarkeit, Beständigkeit KĀM. NĪTIS. 2, 30.

विकारिस् (wie oben) n. Wandelbarkeit, Veränderung: अस्मिन् VEDĀNTAS. (Allah.) No. 73. च० Unwandelbarkeit, Beständigkeit BHĀG. P. 3, 26, 22.

विकारिन् (von 1. कर् mit वि oder von 1. विकार) 1) adj. a) dem Wandel unterworfen, wandelbar, veränderlich, wechselnd VS. PRĀT. 1, 142. SUÇA. 2, 180, 8. मनस् MBH. 3, 18448. घात्मन् Schol. zu KAP. 1, 7. PRAB. 111, 16. ÇĀṇP. 95. यद्विकारिन् worin sich umwandelnd BHĀG. 13, 8. यौवन Gemüthsveränderungen —, der Liebe zugänglich MĀLATIM. 11, 10. seine Gesinnung ändernd, untreu werdend, abtrünnig Spr. 2758. mit gen. der Person KATHĀS. 17, 60. च० unwandelbar, unveränderlich: सत्य MBH. 12, 5979 (अविकारितम्). 5986. PAT. in MAMĀBH. S. 104. MĀRK. P. 23, 40. BHĀG. P. 2, 29, 20. 7, 2. कङ्कमुखं प्रधानं स्थानेषु सर्वेष्वविकारि ohne Aenderung aller Orten brauchbar SUÇA. 1, 26, 9. so v. a. keine Mienē verziehend KATHĀS. 16, 42. treu bleibend, nicht abfallend M. 7, 190. — b) mit einer Affection behaftet, nicht normal SUÇA. 1, 202, 12. घतो ऽन्य-या गर्भे विकारी भवति 324, 2. VARĀH. BṚH. S. 53, 122. — c) eine Veränderung bewirkend, afficirend, entstellend: सृष्टिश्चित्तविकारिणी Spr. 3142. — 2) m. und n. Bez. des 35ten Jahres im 60jährigen Jupiter-cyclos VARĀH. BṚH. S. 8, 39. Verz. d. Oxf. H. 332, a, 1. WEDER, GĪOT. 99. — Vgl. चेतो, वात०.

विकार्य 1) adj. was umgewandelt wird; s. u. कर्मन् 6) b). च० unwandelbar, unveränderlich BHĀG. 2, 25. — 2) m. Bez. des Ahaṃkāra BHĀG. P. 2, 2, 30. विविधं कार्यमप्येति विकार्यो ऽहंकारः Comm.

विकाल (2. वि + काल) m. Abend H. 140. ŚIV. 8, 82 (हि कालं MBH. ed. Calc. 3, 16830. विकालम् ed. Bomb.). Spr. 4347. R. GORR. 2, 108, 9. MĀRK. P. 33, 30. PĀNĀT. V. 74. 238, 9. चर्य VJUTP. 70.

विकालक 1) m. dass. TRĀK. 1, 1, 103. — 2) f. विकालिका eine Art Wasseruhr TRĀK. 1, 1, 121.

1. विकार (von काप् mit वि) m. heller Schein: शरदिज्ञशितरश्मिशत-साध्यविकारशकर Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 12, Çl. 44. विकारः केषांचित् (जलमुचाम्) — विद्युद्दयै: RĪGĀ-TAR. 8, 1558. = प्रकाश MED. Ç. 28. = व्यक्त H. an. 3, 727. = विज्ञान MED. = रक्तम् H. an. — Vgl. वीकाश.

2. विकार ungenaue Schreibart für विकास.

विकाशक, विकाशन und विकाशिता s. विकासक u. s. w.

1. विकाशिन् (von काप् mit वि) 1) adj. a) glänzend, leuchtend: वक्त्रं चन्द्रविकासि Spr. 2696, v. l. — b) erhellend, erklärend: पिङ्गलसा विकाशिनी Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 197, a, No. 457. — 2) f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2636.

2. विकाशिन् s. विकासिन्.

1. विकासिन् adj. von कप् mit वि P. 3, 2, 143.

2. विकासिन् adj. = विकासिन् BHAR. zu AK. 3, 1, 30 nach ÇKDn.

विकास (von कप् mit वि) m. 1) das Erblühen, Aufblühen HALĀJ. 2, 32.

Spr. 337 (II). 2334. ÇĀ. 9, 41. Gtr. 1, 30. 2, 30. ad KUMĀRAS. 3, 36. अवि-काशभाव KUMĀRAS. 3, 39. — 2) das Sichöffnen: नेत्रं VARĀH. BṚH. S. 58, 11. ŚĪH. D. 237. अतर्कसविकाशमुख PĀNĀT. 187, 1, 2. दृष्ट्या सविकाश-या KATHĀS. 10, 89. चेतो० das Sichöffnen des Herzens so v. a. heitere Stimmung ŚĪH. D. 75, 20. ÇĀ. 9, 41. मनसः DAÇAR. 4, 41. — 3) Ausbreitung, Entfaltung (Gegens. संकोच) Gtr. 11, 24. 12, 20. ÇĀ. 9, 53. BHĀG. P. 3, 7, 21. MĀRK. P. 46, 12. SĀRYADARÇANAS. 53, 4. ज्ञानशक्तिविकासिनाः ÇĀṆK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 171. दोषं VIKR. 35, 8. अहंकाति० BĀLAB. 10. — Vgl. निर्विकास, वैकासेय.

विकासक (vom caus. von कप् mit वि) adj. öffnend: बुद्धिविकाशक den Verstand öffnend, klug machend DUBTAS. 90, 41.

विकासन (wie oben) adj. zum Aufblühen bringend: अम्भोरुक्विकाश-नपट्टिश्च Verz. d. Oxf. H. 170, b, No. 380, Z. 5. 6.

विकासिता (von विकासिन्) f. Ausbreitung, Entfaltung: संकोचविका-शितया ÇĀṆK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 112.

विकासिन् (von कप् mit वि oder von विकास) adj. 1) blühend Spr. 660. KHANDOM. 51. 77. PĀNĀT. 3, 5, 2. कल्पशाखिनः पल्लवाः RĪGĀ-TAR. 8, 1567. चन्द्र०, सूर्य० H. 1163, Schol. — 2) geöffnet, offen: ईषद्विकासि नयनम् ŚĪH. D. 228. DAÇAR. 4, 70. घोषा PĀNĀT. 3, 5, 20. von einem Men-schen AK. 3, 1, 30. H. 350. — 3) sich ausbreitend, — entfaltend: ब्रह्मन् Spr. 1012. पुण्यमति Verz. d. Oxf. H. 110, a, No. 173, Çl. 4. — 4) eine grosse Ausdehnung habend, gross: श्री Spr. 45, v. l. (II.). लक्ष्मी 4947. नृपतिसंपदः KĀM. NĪTIS. 5, 57. reich an: तस्य (eines Fürsten) नित्याम्ना-नलक्ष्मीविकाशिनः प्रभवत्वाश्रिताः RĪGĀ-TAR. 8, 1567. — 5) den Zusam-menhang aufhebend, lösend (daher lähmend), z. B. als Eigenschaft gei-stiger Getränke und Gifte, durch welche die Glieder unbrauchbar wer-den, SUÇA. 2, 253, 16. 21. 477, 4. 8. विकासी विकसन्नेव धातुबन्धान्विमो-लयेत् 1, 247, 12. 182, 3. 188, 16. 191, 20. संधिबन्धास्तु शिथिलान्यत्को-ति विकासि तत् ÇĀṆK. SĀṆH. 1, 4, 20.

विकासिनीलोत्पल (von विकासिन् und नीलोत्पल), ०लति einer blauen Wasserrose in der Blüthe ähnlich sehen ŚĪH. D. 294, 20.

विकिर (von 3. कर् mit वि) m. 1) Reis u. s. w., der als Spende für verschiedene Wesen, die eine heilige Handlung stören könnten, hinge-streut wird, M. 3, 245. MĀRK. P. 31, 12. — 2) ein Vogel aus dem Hüh-nergeschlecht (Scharrer) P. 6, 1, 150. AK. 2, 5, 33. H. 1316. HALĀJ. 2, 83. ĀPAST. 1, 17, 82. Vgl. विष्किर. — 3) Brunnen TRĀK. 1, 2, 27.

विकिरण (wie oben) 1) n. das Ausstreuen, Hinstreuen KULL. zu M. 3, 255. — 2) Bez. eines Samādhi VJUTP. 18.

विकिरिद् adj. Bez. Rudra's VS. 16, 52 (विकिरिद् TS. विकिरिड KĪTU.) nach MAITRĪH. Wunden abwendend, nach UVAṬA Pfeile aussendend.

विकिरण m. Calotropis gigantea (वर्क) AK. 2, 4, 9, 61.

द्वितीयांशे इमं n. ein best. Parfum, = स्थौण्य RĪGĀN. im ÇKDn.

विकीर्णसंज्ञ n. dass. ebend.

विकृति (2. वि + कृ०) 1) adj. einen starken Bauch habend; davon ०ल n. nom. abstr. HARIV. 661. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Iksh-vaṇu (auch Grosssohnes des Ikshvāku und Sohnes des Kukshi) HA-RIV. 661. 664. fgg. R. 1, 70, 32 (72, 19. fg. GORR.). 2, 110, 8. 9 (119, 8. 9 GORR.). VP. 359. fg. BHĀG. P. 3, 6, 4. 6. fgg. Verz. d. Oxf. H. 49, a, 20.

HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 80.

विकृतिक adj. = विकृति MBH. 10, 458.

विकृञ् (2. वि + कृञ्) adj. ohne Mars VARĪH. LAGHÚ. 2, 9 in Ind. St. 2, 285. दिन irgend ein Tag mit Ausnahme von Dienstag VARĪH. BĀH. S. 60, 21.

विकृञ्शीन्नु adj. ohne Mars, Sonne und Mond VARĪH. LAGHÚ. 2, 9 in Ind. St. 2, 285.

विकृञ् (2. वि + कृ°) m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 6, 2410.

विकृत्वास गापा कशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

विकृण्ठ (2. वि + कृण्ठ) 1) adj. a) scharf, durchdringend, unwiderstehlich BŪG. P. 3, 16, 9. — b) überaus stumpf, झ° = विकृण्ठ a) BŪG. P. 3, 34, 14. — 2) m. a) Bein. Viṣṇu's MBH. 6, 774. BŪG. P. 3, 16, 6. — b) = वैकृण्ठ Viṣṇu's Himmel BŪG. P. 2, 7, 31. 3, 15, 26. 34. 7, 9, 39. 11, 7, 18. VOP. 5, 2. PAÑĀT. 4, 8, 39. — 3) f. स्त्री N. pr. der Gattin Ābhira's BŪG. P. 3, 5, 4. — Vgl. वैकृण्ठ.

विकृण्ठन m. N. pr. eines Sohnes des Hastin MBH. 1, 2785.

विकृण्ठल (2. वि + कृ°) 1) adj. keine Ohrringe habend: कर्ण HARIV. 4766. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 15, a, No. 57.

विकृत्सा f. heftige Schmähung: एते त्वा पाण्डवाः सर्वे कुत्सपति विकृत्सया (विकृत्सया ed. Bomb.) MBH. 7, 9185.

विकृञ्ज (2. वि + कृ°) adj. (f. स्त्री) vom Buckel befreit R. 1, 34, 50.

विकृम्भाण्ड (2. वि + कृ°) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12939.

विकृर्वण adj. unter den Belww. Āiva's MBH. 13, 1244. करोतीति कुर्वा विगतः कुर्वा यस्माद्विकृर्वणः कर्माप्राप्य इत्यर्थः समासात् श्रावः NILAK.; eher = विकृर्वण (partic. von 1. कृ mit वि) aus metrischen Rücksichten.

विकृर्त्त UṆĀDIS. 2, 15. m. der Mond UśĀVAL. — Vgl. विकृत्त.

विकृञ्ज (von कृञ् mit वि) m. Gebrumme, Gesumme: झ्या° HARIV. 6836.

विकृञ्जन (wie oben) n. dass.; s. झञ्ज°.

विकृट् N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 9. त्रिकृट् v. l.

विकृणिका f. Nase H. 580.

विकृष्वर (2. वि + कृ°) adj. der Detschel beraubt: रथ MBH. 8, 628.

विकृत 1) adj. s. u. 1. कृ mit वि. Hinzugefügt könnte noch werden: verändert, umgewandelt (von Lauten) RV. PAṬ. 10, 6. AV. PAṬ. 4, 81. so v. a. umgefärbt: वासस् PĪA. GAṆ. 2, 7. hässlich: मुख Spr. 2838. — 2) m. a) Bez. des 24ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus VARĪH. BĀH. S. 8, 37. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 2 v. u. — b) N. pr. α) eines Prāgāpati R. ed. Bomb. 3, 14, 7 (विक्रीत und विक्रात nach andern Autt.). — β) eines bösen Genius, eines Sohnes des Parivarta, MĀK. P. 51, 62. — 3) n. a) Umwandlung, Veränderung VOP. 15, 4. — b) unsittiges Schweigen aus Verlegenheit: वक्ष्यकाले ऽप्यवधो ब्रीडया विकृतं मतम् ŚĪH. D. 146. 125. statt dessen richtiger विकृत DAṢA. 2, 30. 39. — Vgl. वैकृत.

विकृतत्व (von विकृत) n. das Verändertsein, Umwandlung: ब्रह्म विकृतत्वेन भासते BĀLA. 18.

विकृतदंष्ट्र 1) entstellte —, widerliche Spitzzähne habend. — 2) m. N. pr. eines Vidyādharma KATHĀS. 47, 69. fgg.

विकृति (von 1. कृ mit वि) 1) f. a) Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung, Modification, Abart, veränderter —, abnormer Zustand (Ge-

gens. प्रकृति) AK. 3, 3, 15. H. 1518. Schol. H. an. 3, 302. KĀTJ. Ā. 1, 5, 4. 3, 5, 9. 4, 3, 22. Z. d. d. m. G. IX, LXVII. ĀIM. 1, 2, 10. MBH. 3, 1298. तेन सर्वमिदं बुद्धं प्रकृतिर्विकृतिश्च या 5, 1382 = 12, 9667. 13, 54. SuṢ. 1, 112, 12. मरणं प्रकृतिः शरीरिणा विकृतिर्जीवितमुच्यते बुधैः Spr. 4697. BŪG. P. 5, 7, 5. वर्षा° KĀF. zu P. 6, 3, 109. VARĪH. BĀH. S. 3, 2. लवणा° Veränderung im Zustande des Salzes 28, 4. 30, 22. सस्ये दृष्ट्वा विकृतिम् 46, 37. सलिलाशय° 50. श्रमेः 53, 59. प्रसूति° 97, 4. 12. प्रकृति° Spr. 4158. दोष° 4132. घट्टयम्बु° als Umschreibung von वेला Fluth AK. 3, 4, 20, 200. विकृतिं गम्, या, व्रज्, प्रपद् steh verändern SuṢ. 2, 104, 15. JĪG. 2, 15. HARIV. 11311. PRAB. 112, 9. KUMĀR. 7, 34. ein in best. Weise abgeänderter Vers ÇAT. BR. 6, 7, 2, 5. 8, 2, 2, 2, 34. KĀTJ. Ā. 16, 5, 9. Verwandlung, Gespenstererscheinung KATHĀS. 25, 150. — b) Erzeugnis P. 5, 1, 12. VĀRT. 1 zu 2, 1, 36. घृष्टम् AK. 3, 4, 24, 68. किलाटः कूर्चिका चेति क्षीरस्य विकृती उभे HALJ. 2, 169. H. 403. 405. पिष्ट° aus Mehl Gemachtes SuṢ. 1, 70, 6. 233, 4. घृष्ट° zubereitete Speisen MBH. 13, 6694. — c) im Sāmākhya so v. a. विकार 3) SĀMĀKHAJ. 3. Ind. St. 9, 17. SARVADARĢANAS. 147, 14. 21. 148, 1. fgg. 149, 9. fgg. — d) eine abgeleitete Form (in der Grammatik) NĪ. 2, 2. — e) Gestaltung, Bildung, Entwicklung: रेतसः AIT. BR. 2, 39. 6, 16. — f) Missbildung SuṢ. 1, 319, 6 (विकृत v. l.). — g) Veränderung im normalen Zustand des menschlichen Körpers, Indisposition, Affection; = रोग H. an. — h) Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung: स्वचेतो° KUMĀR. 3, 69. विकृतिमेति मनो न येषाम् Spr. 1310. न च तौ विकृतिं गतौ MBH. 2, 1122. UTTARAR. 100, 20 (133, 16). विकृतिमनया नीतः PRAB. 15, 6. सकोप° adj. KATHĀS. 56, 1. — i) Wechsel der Gesinnung, feindselige Gesinnung, Auflehnung, Abfall; = डिम्ब H. an. KĀM. NĪTIS. 17, 47 (wohl विकृतिं zu lesen). एवमुत्पादयेदोषं बालो ऽपि विकृतिं गतः KATHĀS. 14, 57. विकृतिं युगुः 22, 37. ये मुचिरमभ्रजस्य विकृतिम् die sehr lange eine feindselige Gesinnung gegen ihn hegten 254. 31, 66. विकृतिं नी 60, 137. PAÑĀT. 85, 1. — k) ein Metrum von 92 Silben RV. PAṬ. 16, 55. 58. COLBR. Misc. Ess. II, 163 (XVIII). Ind. St. 2, 137 (94 Silben). 281. auch andere Metra so genannt 110. 402. — l) = मघादि H. an. = मघादि ÇKDn. nach ders. Aut. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Ātmāta VP. 422. — Vgl. झङ्ग°, विकार und विक्रिया.

विकृतिमस् (von विकृति) adj. 1) einem Wandel unterworfen: सत्त्वानामपि लक्ष्यते विकृतिमस्त्रितं भयक्रोधयोः ĀM. 38. — 2) affekt, krank: मदनेषु विकृतिमानङ्ग NĀLOD. 2, 47.

विकृतादर 1) adj. einen entstellten —, hässlichen Bauch habend. — 2) m. N. pr. eines Rākshasa R. 3, 29, 31.

विकृर्त्त (von 1. कृ mit वि) nom. ag. Zerschneider, Zerreißer VS. 16, 21. v. l. प्रकृत् TS. 4, 5, 2, 1.

विकृषित, झ° = अविकृष्ट nicht auseinandergehalten (von Lauten) Schol. zu AV. PAṬ. 4, 12; vgl. u. 1. कर्षु mit वि 1).

विकेतु (2. वि + केतु) adj. des Banners beraubt MBH. 8, 4587.

विकेश (2. वि + केश) 1) adj. (f. ई) a) wirrhaarig, struppig: मद AV. 6, 30, 2. मिथो विकेश्योऽयं वि घ्राताम् Bez. best. dämonischer Wesen 1, 28, 4. 11, 2, 11. 9, 7. 14, 2, 60. तारका Haarstern 5, 17, 4. — b) haarlos, kahlköpfig DHAR. im ÇKDn. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf.

H. 52, a, 25. — 3) f. ३ a) *Charple* (पटवर्ति) DHAN. im CKDn. a small braid or tress of hair, first tied up severally, and then collected into the Vapī or larger braid Wilson nach ders. Aut. — b) N. pr. der Gattin Cīva's in seiner Manifestation als Erde VP. 59. MĀK. P. 52, 9.

विकेशिका f. *Charple*, Bausch auf eine Wunde Suca. 1, 66, 8. 67, 1. 2. 68, 3.

विकेक m. N. pr. eines Sohnes des Asura Vṛka und jüngeren Bruders des Koka KALHI-P. 24 im CKDn.

विकोथ (von कुथ् mit वि) m. *Fäulnis, Schmutz* Suca. 2, 363, 1.

विकोश (2. वि + कोश) adj. (f. स्त्री) 1) aus der Scheide gezogen, entblüsst (von einem Schwerte u. s. w.) MBh. 3, 2350. 6, 1788. 7, 573. 2090. 8, 3514. HARIV. 2658. RAH. 7, 45. KATHS. 112, 153. 124, 119 (fälschlich विकोश). RĪGA-TAR. 3, 50. 346. 8, 5. 484. 845. 849. — 2) keine Vorhaut habend: ०मेकन KULL. zu M. 11, 49. — 3) kein Wörterbuch —, keine Stellen aus Wörterbüchern enthaltend Verz. d. Oxf. H. 72, b, 2.

विकोष n. विकोश.

विक्र m. *Elephantenkalb* TRIZ. 2, 8, 36. ein zwanzigjähriger Elephant H. 1220. — Vgl. पिक्र.

विक्रम (von क्रम् mit वि) m. 1) Schritt AK. 3, 4, 22, 143. H. an. 3, 473. MED. m. 54. CAT. Ba. 1, 7, 2, 23. 3, 5, 2, 1. fgg. 12, 9, 2, 5. KĀTJ. Ca. 19, 5, 15. ०त्रय MBh. 3, 15844. R. GORR. 1, 32, 7. 5, 1, 54. 2, 45. 5, 3. द्वितीय-पट्टि° CAK. 163. BHĀ. P. 2, 6, 6. Gang, Bewegung: आकूर्तिविक्रमो वाक्यो मृगतृणां धावति 4, 29, 20. 5, 2, 8. काल° 2, 9, 10. Art und Weise zu gehen R. 5, 1, 43. सु° adj. 1, 1, 12. जिवेन्द्र° adj. MBh. 3, 2454. 2863. R. 2, 23, 26. स्थिर° adj. VARĀH. BṚH. S. 86, 8. 9. पञ्च° fünf Gangweisen habend (रथ) BHĀ. P. 4, 26, 2. त्वरित° eiligen Schrittes, — Ganges HARIV. 3182. 4507. R. 7, 107, 8. शीघ्रविक्रमा HARIV. 3409. 9453. R. 2, 39, 12. द्रुत° BHĀ. P. 4, 4, 4. वाक्यं समग्रं नृपतेर्यथावदुवाच चानुक्रमविक्रमेण so v. a. अनुक्रमेण allein d. i. der Reihe nach MBh. 1, 7188. — 2) kraftvolles —, muthiges Auftreten, Kraft, Muth AK. 2, 8, 2, 71. H. 739. H. an. MED. HALĀJ. 4, 38. 5, 34. MBh. 1, 5971. 7021. लभते तत्रियो विक्रमेण श्रियम् 13, 313. R. 2, 21, 38. 3, 4, 48. 36, 13. 4, 8, 7. 5, 80, 8. 9 (pl.). R. 1, 44. RAH. 12, 87. 93. VIKR. 11, 11. Spr. 1806. 2298. 2825. 2948. 3159. 3957. VARĀH. BṚH. S. 69, 11. BṚH. 11, 9. KATHS. 18, 343. BHĀ. P. 3, 11, 27. 5, 20, 6. 9, 1, 5 (pl.). HIT. 81, 4. III, 1. नास्ति विक्रमेण so v. a. dieses kann nicht mit Gewalt erreicht werden RĪGA-TAR. 8, 1687. विक्रमं कर्तुं seine Kraft entwickeln, Muth an den Tag legen MBh. 1, 6004. Spr. 1046. KATHS. 12, 39. am Ende eines adj. comp. (f. स्त्री) MBh. 7, 8280. RAH. 3, 55. 9, 24. RĪGA-TAR. 3, 484. दृढ° R. 3, 46, 10. चण्ड° 5, 39, 24. सत्य° MBh. 3, 3055. R. 2, 72, 34. सिंह° RĪGA-TAR. 6, 354. सु° MBh. 7, 8224. ऋ° AK. 3, 4, 97, 215. KIR. 2, 15. — 3) Intensität: कृपा (Teine) पुक्ता तेतिवित्तः सप्रतपि: mit intensivem Glanze VARĀH. BṚH. S. 68, 92. — 4) das Bestehen (= स्थिति Comm.): संलघः सर्वभूतानां विक्रमः प्रतिसंक्रमः BHĀ. P. 2, 8, 21. — 5) die unbetonte Silbe zwischen betonten (oder zwischen प्रचय und betonter) TS. PRĀT. 17, 6. 19, 1. — 6) das Nichteintreten des क्रम (gramm.) RV. PRĀT. 11, 29. Einl. 5 (= TS. PRĀT. 24, 5). — 7) Nichtverwandlung des Visarga in einen Ūshman RV. PRĀT. 13, 11. ऋ° 6, 1. 11, 22. 14, 11. — 8) Bez. des 14ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus VARĀH. BṚH. S. 8, 33. fg. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 5 v. u. — 9) Bez. des VI. Theil.

8ten astrologischen Hauses VARĀH. BṚH. 1, 16. — 10) Fasse RĪGA. im CKDn. — 11) unter den Belww. Vishṇu's MBh. 13, 6958. — 12) N. pr. des Sohnes eines Vasu KATHS. 48, 75. = विक्रमादित्य HAN. Anth. 1. LIA. 2, 401. Verz. d. Cambr. Hdschr. 12. 15. TĪRAN. 3. 267. = चन्द्र-गुप्त LIA. 2, 401. 947 (श्री°). ein Sohn des Vatsapri MĀK. P. 118, 1. des Kanaka Verz. d. Oxf. H. 148, a, 4. — 13) N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 181, a, 6. — धावत्य विक्रमम् M. 3, 214 fehlerhaft für धावत्य-रिक्मम्. — Vgl. त्रि°, भीम°, मन्त्रा°, लघु°.

विक्रमक (wie oben) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2539.

विक्रमकेशरिन् m. N. pr. eines Fürsten von Pāṭaliputra Verz. d. Oxf. H. 152, b, 13. KATHS. 77, 5. eines Ministers des Fürsten Mrgāṇkadatta 69, 18. 75, 4.

विक्रमचण्ड m. N. pr. eines Fürsten von Vārāṇasī KATHS. 23, 31. विक्रमचरित n. und ०चरित्र n. Vikrama's (d. i. Vikramāditya's) Abenteuer, Titel einer Sammlung von Erzählungen, = सिं-सप्तशत-शतपुत्रिकावार्ता ROTH in Journ. As. 1845. VI, 278. fgg. Verz. d. Oxf. H. 152, a, No. 326.

विक्रमण (von क्रम् mit वि) n. 1) das Schreiten, Schritt: Vishṇu's RV. 10, 15, 3. VS. 10, 19. CAT. Ba. 5, 4, 2, 6. MBh. 12, 7544. Glt. 1, 9. त्रिषु विक्रमणेषु RV. 1, 154, 2. 8, 9, 12. MBh. 3, 485. 18501. fg. 5, 296. HARIV. 14307. — 2) kraftvolles —, muthiges Auftreten, Kraft, Muth: पापुर्जित्वा बहुन्देशान्वुद्धा विक्रमणेन च MBh. 1, 110. 12, 1500. übernatürliche Kraft (bei den ekstatischen Pācupata): ०धर्मित SARVADARCANAS. 76, 12. fg. उपसंहृतकरणास्यापि निरुतिर्भूतः बन्धितं विक्रमणधर्मितम् 15. fg. — 3) das Verfahren nach den Regeln des Krama (gramm.): ऋ° RV. PRĀT. 14, 25.

विक्रमतुङ्ग m. N. pr. eines Fürsten von Pāṭaliputra KATHS. 35, 55. fgg. von Vikramapura 53, 86. fgg.

विक्रमदेव m. Bein. Kāndragupta's LIA. 2, 401.

विक्रमनिधि m. N. pr. eines Mannes aus der Kriegerkaste KATHS. 121, 276.

विक्रमपट्टन n. Vikrama's (d. i. Vikramāditya's) Stadt d. i. Uḡgajini HALL 71.

विक्रमपति m. wohl = विक्रमादित्य Spr. 4210.

विक्रमपुर n. N. pr. einer Stadt KATHS. 53, 86. HIT. 110, 16. ०पुरी TĪRAN. 247.

विक्रमबाहु m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 153, a, 11.

विक्रमराज m. N. pr. eines Fürsten RĪGA-TAR. 8, 2453. ०राजन् = विक्रमादित्य HALL 167.

विक्रमशक्ति m. N. pr. verschiedener Männer aus der Kriegerkaste KATHS. 10, 17. 60. 46, 155. 48, 72. 49, 43. 101, 48. 120, 69. fgg. 122, 1. LIA. 2, 804, N. 4.

विक्रमशील m. 1) N. pr. eines Fürsten MĀK. P. 75, 32. — 2) N. eines buddhistischen Klosters WASSILJEV 55. TĪRAN. 6 u. s. w.

विक्रमसिंः m. N. pr. eines Fürsten von Uḡgajini KATHS. 27, 138. fgg. von Pratishṭhāna 58, 2. fgg. = नारायणगुप्त LIA. 2, 973.

विक्रमसेन m. N. pr. eines Fürsten von Uḡgajini KATHS. 30, 75. fgg.

eines Fürsten von Pratishthana 75, 32. Ver. in LA. (III) 1, 11, 12, 16. 15, 5. 32, 7.

विक्रमस्थान n. *Spazierplatz, ein Raum, in dem man auf und ab geht* WERN, KASHNAD. 266, N. 1.

विक्रमादित्य m. N. pr. verschiedener Fürsten, unter denen einer für den Besieger der Çaka und für den Gründer einer Ära (86 v. Chr.) gilt, KATHA. 38, 3. fgg. 120, 39. fgg. RĪĀ-TAR. 2, 5. 6. 3, 125. 474. Ver. in LA. (III) 1, 11, v. l. Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 2. 154, a, 32. 187, b, No. 339. 166, b, 20. 167, b, 16. Journ. of the Am. Or. S. 6, 517, 6. TĪMAN. 313. 318. REINAUD, Mém. sur l'Inde 79. fgg. LIA. 2, 400. fg. 409. fg. 800. fgg. 904. WERN, Lit. 188. fg. 206. ein Dichter Verz. d. Oxf. H. 124, b, 10. 40. ein Lexicograph 182, b, 2 v. u. MND. Anh. 4. HĪN. 273. UGÉVAL zu UNĪDIS. 1, 95. fg. 2, 15. 3, 83. 126. 4, 16. 56. 75. 139.

विक्रमादित्यचरित n. = विक्रमचरित Verz. d. Tüb. Hdschr. 17.

विक्रमार्क m. N. pr. eines Fürsten ÇAT. 14, 102. 286. = विक्रमादित्य in विक्रमार्कचरित्र Verz. d. Tüb. Hdschr. 17.

विक्रमिन् (von क्रम् mit वि) 1) adj. a) *schreitend, durchschreitend*; unter den Belww. Vishnu's MBH. 13, 6958. — b) *muthig* MBH. 1, 226. 4991. 6, 2067. HARIV. 14496. R. 4, 17, 11. — 2) m. *Löwe* RĪĀN. im ÇKDn. — Vgl. त्रैलोक्य°, मत्ता°.

विक्रमेश m. N. eines buddhistischen Heiligen WILSON, Sel. Works II, 19.

विक्रमेश्वर 1) m. N. pr. eines der 8 Vitarāga bei den Buddhisten WILSON, Sel. Works II, 32. — 2) N. pr. eines von Vikramāditya errichteten Heiligthums RĪĀ-TAR. 3, 474.

विक्रमोपाख्यान n. = विक्रमचरित LIA. 2, 802, N. 1.

विक्रमोर्वशी f. *die durch Muth gewonnene Urvaçī*, Titel eines dem Kālidāsa zugeschriebenen Dramas, GILD. Bibl. 303. fgg. 327. fgg.

विक्रयं (von 1. क्री mit वि) m. *Verkauf* AK. 2, 9, 88. H. 872. AV. 3, 15, 4. NĪ. 3, 4. M. 3, 58. 54 (= MBH. 13, 2484). 7, 127. 8, 4. 9, 98. 100. MBH. 13, 2672. R. GOR. 1, 64, 3. Spr. 2693. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 20. 87, b, 27. 282, b, 19. VARĪM. BĀH. 8, 51, 5. MĀLATI. 72, 10. KATHA. 25, 182. 43, 72. RĪĀ-TAR. 1, 309. 4, 397. 5, 273. विद्या° PANĒAT. 5, 1 (ed. orn. 2, 6). 121, 21. 241, 2. — Vgl. छात्रम्°, क्रय° (auch VARĪM. BĀH. 8, 17. 17, 7. KATHA. 13, 88. 86. RĪĀ-TAR. 5, 161), पण्य°, मोस°.

विक्रयक (wie oben) nom. ag. *Verkäufer*: प्राणि° MBH. 13, 1601. के-श° u. a. w. 1646. 1648. विक्रयिक ed. Bomb. an allen Stellen. — Vgl. विक्रायक.

विक्रयपत्र n. *Verkaufsurkunde, Kaufbrief* RĪĀ-TAR. 6, 30.

विक्रयिक (von विक्रय) m. *Verkäufer* KĪC. und SINDH. K. zu P. 4, 4, 13. UGÉVAL zu UNĪDIS. 2, 44. AK. 2, 9, 79. H. 868. क्रतु° MBH. 12, 1221. — Vgl. unter विक्रयक.

विक्रयिन् (von 1. क्री mit वि) nom. ag. *Verkäufer* H. 868. ÇABDAR, im ÇKDn. तस्य JĪĒN. 2, 170. in der Regel in comp. mit dem obj. P. 3, 2, 93 (vgl. VĀRTT.). M. 2, 113. 3, 51. 4, 215. 220. 9, 291. JĪĒN. 1, 162. वेद° MBH. 3, 13356. R. GOR. 2, 90, 21. इ. मान° KATHA. 43, 88. प्राण° 52, 112. BULG. P. 10, 11, 11. PANĒAN. 1, 6, 46. — Vgl. घस्य°, क्रतु°, क्रय°, पण्य°, फल°, मोस°, रस°, सोम°.

विक्रय्य (wie oben) adj. *zu verkaufen* MBH. 13, 2480. ख° was nicht

verkauft werden darf Verz. d. Oxf. H. 87, b, 27. KULL. zu M. 11, 59. fgg. (S. 358, 2. 15). — Vgl. विक्रेय.

विक्रम m. *der Mond* VIKRAMĪDITYA bei UGÉVAL zu UNĪDIS. 2, 15. — Vgl. विकुम्.

विक्रात 1) adj. a. u. क्रम् mit वि. विक्रात heisst *derjenige Saṃdhi*, welcher den Visarga unverändert lässt, RV. PRĪT. 4, 11. 84. — 2) m. a) *Löwe* RĪĀN. im ÇKDn. — b) N. pr. eines Pragāpati (vgl. विकृत und विक्रीत) VP. 50, N. 2. eines Sohnes des Kuvalajāçva und der Madālasā MĪK. P. 25, 9. 76, 17. fgg. — 3) n. a) *das Geschrittene*, Schritt VS. 10, 19. TBa. 1, 1, 6, 10. — b) *muthiges Auftreten*, Muth Spr. 4861 (pl.).

विक्रातभीम Titel eines Schauspiels Verz. d. Oxf. H. 180, a, 30.

विक्राति (von क्रम् mit वि) f. 1) *das Schreiten (Beschreiten oder in Besitz-Nehmen)*: देवानां विक्रातिमनु विक्रमते TS. 2, 5, 6, 1. 5, 3, 2, 4. TBa. 1, 4, 6, 5. ÇAT. Ba. 1, 1, 3, 13. 9, 2, 9, 3, 6, 2, 3. — 2) *Galopp eines Pferdes* TĀK. 2, 8, 45. — 3) *kraftvolles* —, *muthiges Auftreten*, Kraft, Muth RĪĀ-TAR. 4, 128. 8, 678.

विक्रामै (wie oben) m. *Schrittweite* TBa. 1, 1, 4, 1.

विक्राय (von 1. क्री mit वि) nom. ag. *Verkäufer*: धान्य° P. 3, 2, 93, VĀRTT., Schol.

विक्रायक m. dass. H. 868. KULL. zu M. 8, 223. मुति° MBH. 5, 1401. — Vgl. विक्रयक.

विक्रिया (von 1. कर् mit वि) f. 1) *Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung, Modification, veränderter —, abnormer Zustand* AK. 3, 3, 15. H. 1518. ÇĪK. 106, 1. मुखवर्णस्य R. 2, 38, 84. भू° = भूविकार KUMĀR. 3, 47. गुणा न याति विक्रियाम् Spr. 3314. घसतां सङ्गदेष्टेण साधवो याति विक्रियाम् 747 (II). 3266. SUÇA. 1, 128, 3. *Vernunftstellung*: प्राप्तेयं विक्रिया मया R. GOR. 1, 50, 2. स्मशुप्रवृद्धिजनिताननविक्रिय RAGH. 13, 71. ब्र-ह्म° BHĪG. P. 9, 1, 17. स मन्त्र इति विज्ञेयः शेषास्तु खलु विक्रियाः so v. a. *ein schlechter Rath, kein wahrer Rath* R. 5, 86, 18. सामसिद्धानि कार्याणि विक्रिया याति न क्वचित् zu Schanden werden Spr. 942 (II). विक्रियायै न कल्पते संबन्धाः सन्नुष्ठिताः KUMĀR. 6, 29. दीपस्य so v. a. *das Verlöschen* Spr. 4974. अविक्रिय (f. छा) *keine Veränderung erleidend, keinem Wandel unterworfen* RAGH. 10, 17. BHĪG. P. 1, 18, 26. 7, 7, 19. *keine Veränderung im Aeussern zeigend, keine Miene verziehend, seine Gemüthsstimmung nicht verrathend* KATHA. 31, 88. *keine Verschiedenheit zeigend, ganz gleich* RĪĀ-TAR. 5, 363. विक्रिया *ungewöhnliche Erscheinung* KATHA. 5, 25. *Missgeschick* 4, 605. 14, 73. *Schaden*: राक्षसा उष्ट्रभावा हि पतन्ते विक्रिया वने *beabsichtigen Schaden zuzufügen* R. 3, 49, 56. — 2) *Erzeugniss*: पयस्यैव विक्रियः *alles was aus Milch bereitet wird* M. 5, 25. JĪĒN. 1, 169. MĪK. P. 33, 2. — 3) *Veränderung im normalen Zustande des menschlichen Körpers, Indisposition, Affection*: मारुत° R. 5, 31, 40. कम्पादि° RĪĀ-TAR. 4, 174. भावितविषवेगविक्रिय DAÇAK. 72, 16. संधि° SUÇA. 1, 300, 14. — 4) *Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung*: विकारं याति नो चित्तं वित्ते यस्य कदा च न Spr. 4987. छात्रम्° R. GOR. 1, 63, 14. चित्त° 2, 16, 45. न चासीद्विक्रिया यस्य प्राप्य श्रियमुत्तमम् MBH. 7, 2428. R. 2, 34, 53. R. GOR. 2, 17, 81. RAGH. 7, 27. KUMĀR. 3, 34. 4, 41. Spr. 3018. निर्विकारात्मके चित्ते भावः प्रथमवि-

क्रिया *Sin. D. 126. Prar. 18, 6. भस्मस्वा दर्पविक्रियाम्* *Riāa-Tar. 4, 378. Bha. P. 3, 23, 8 (pl.). 5, 10, 26. स्मरविक्रियम्* *Sin. D. 59, 17. — 5) Wechsel der Gesinnung, feindselige Gesinnung, Auflehnung, Abfall: साधोः परुषितस्यापि मनो नायाति विक्रियाम्* *Spr. 3234. भवद्विर्वर्धिताश्चैव पा-स्यमो विक्रिया कथम्* *Hariv. 5756. Spr. 1447 (II). 3128. 3136. Kathās. 50, 122. Riāa-Tar. 3, 158. 6, 238. 8, 555. वर्षा° eine gegen die Kasten an den Tag gelegte feindselige Gesinnung* *Ragh. 15, 48. — Vgl. भूत°, रोम° (auch Vikr. 12), विकार und विकृति.*

विक्रियोपमा *f. ein Gleichnis, welches einen Gegenstand als aus einem andern gemacht oder hervorgegangen bezeichnet; Beispiel: चन्द्रबिम्बा-दिवोत्कीर्णं पद्मगर्भादिवोद्धतम्। तव तन्वद्भि वदनम्* *Kāvya. 2, 41.*

विक्रीड (von *क्रीड्* mit *वि*) 1) m. a) *Spielplatz* *Hariv. 12183. — b) N. pr. eines Schlangendämons* *Tirak. 190. — 2) f. घा Spiel, Scherz* *Bha. P. 10, 44, 13. — विक्रीडम्* *R. Gora. 2, 121, 17 fehlerhaft für विक्रीतम्, wie die beiden anderen Ausgaben lesen.*

विक्रीत 1) adj. a. u. 1. *क्रो* mit *वि*. — 2) m. N. pr. eines *Pragāpati* *R. 3, 20, 7. Andere Autoritäten विकृत und विक्रात.*

विक्रेतर (von 1. *क्री* mit *वि*) m. *Verkäufer* *AK. 2, 9, 79. Jān. 2, 170. 253. Hariv. 11114. Spr. 4935. Varāh. Bhā. S. 42, 6. Śi. zu RV. 4, 24, 9. वाजि° Pferdeshändler* *Riāa-Tar. 8, 495. — Vgl. मांस°.*

विक्रेतव्य (wie oben) adj. zu verkaufen, verkäuflich *Kull. zu M. 10, 85.*

विक्रेय (wie oben) 1) adj. dass. *AK. 2, 9, 82. H. 871. M. 10, 85. Jān. 2, 255. MBh. 12, 2922. 13, 2483. Kathās. 75, 177. Vop. 26, 16. घ° was nicht verkauft werden darf* *MBh. 5, 1402. Verz. d. Oxf. H. 282, b, 18. nicht verkäuflich* *R. 1, 61, 17 (63, 19 Gora.). — 2) Verkaufspreis: विक्रे-याष्टगुणो दमः* *Jān. 2, 246.*

विक्रोश (von *कुम्* mit *वि*) m. *Geschrei, Hilferuf: सविक्रोशम्* *adv. MBh. 14, 1948.*

विक्रोशन (wie oben) m. N. pr. eines mythischen Fürsten *Kathās. 48, 50.*

विक्रोशयितर (vom caus. von *कुम्* mit *वि*) nom. ag. zur Erklärung von *कुशिक* *Nir. 2, 25.*

विक्रोष्टर (von *कुम्* mit *वि*) nom. ag. *der da aufschreit, einen Hilferuf erschallen lässt: अकारणेन* *Jān. 2, 234. wer ohne Ursache schimpft* *Stenzler.*

विक्रव 1) adj. (f. घा) = *विकृत* *AK. 3, 1, 44. H. 448. Halā. 2, 281. benommen, befangen, seiner nicht ganz mächtig, kleinmüthig, verwirrt* *MBh. 3, 12993. R. Gora. 2, 39, 35. Spr. 2786. fg. 4671. Megh. 38. Çik. 82, 20. 95, 15. Kathās. 114, 120. Bha. P. 4, 28, 47. प्रकृति° schüchtern* *5, 8, 2. 6, 9, 29. अति°* *Hariv. 7101. Prar. 91, 5. सु°* *MBh. 13, 6905. घ° 1, 2070. Spr. 2787. Bha. P. 2, 9, 29. 8, 12, 37. 24, 35. मद°* *R. 4, 9, 70. भय°* *Mān. 11, 2. Pañāt. 106, 2. घनशब्द°* *so v. a. erschrocken* *Ragh. 19, 38. Kumāras. 4, 11. शोक°* *Kathās. 76, 13. सेक्त°* *MBh. 3, 14362. R. Gora. 2, 51, 2. Kumāras. 6, 92. प्रत्याख्यान°* *Çik. 111, 3, v. 1. सकृनेन वियोगवि-क्तावा* *Çik. 12, 63. Daçak. 93, 10. वाक्य°* *R. 2, 59, 2. व्याप्य°* *R. Gora. 2, 52, 14. Bha. P. 4, 20, 21. दूराधत्ताम्* *so v. a. erschöpft* *Kathās. 72, 181. vom Herzen, Gemüthe u. s. w.: अक्षरात्मम्* *MBh. 9, 1670. आत्मन्* *Bha. P. 3, 4, 34. विक्तावा बुद्धिं कृत्वा* *R. 5, 71, 5. 7, 68, 19. स्नेहविक्रवया बु-द्ध्या* *5, 36, 7. कृदय* *Bha. P. 3, 23, 49. दुर्नपव्यक्तिविक्रवत्* *कृदयम्* *Kathās.*

21, 94. वाद्यगणितविक्रववधियाम् *Verz. d. Oxf. H. 120, a, 33. अविक्रव-या धिया* *Bha. P. 2, 22, 22. अविक्रवमनम्* *23. मृगवाविक्रव चेतः* *so v. a. unschlüssig* *Çik. 22, 5. von Theilen und Functionen des Körpers, die eine gemüthliche Erregung u. s. w. verrathen: verstört, entstellt, un- sicher u. s. w.: विल वानन* *R. 1, 8, 29. Çik. 73. दोनविक्रवदर्शन* *R. 2, 65, 28. दृष्टिपाताः* *Riāa-Tar. 3, 38. अङ्गैरुत्कम्पविक्रवैः* *Kathās. 3, 68 (vgl. उत्कम्पविल वा 33, 172). अक्षत्स्वस्थो ऽस्ति मे देहे* *यावन्नैन्द्रियवि-क्तावः* *so v. a. so lange meine Sinne gesund sind* *Kicik. 7, 38 (nach Aufrecht). अविक्रवा गतिः* *R. 6, 23, 16. प्रस्थानविक्रवगति* *Çik. 100. स्नेहविक्रवगद्गदाः* *Hariv. 10295. वाक्यं मदविक्रवम्* *5420. भयविक्रवया वाचा* *R. 2, 34, 5. 6, 9, 4. Bha. P. 3, 31, 11. व्याप्यविक्रव वचः* *R. 4, 6, 2. अविक्रव वचः* *2, 21, 50. 52, 86. Bha. P. 3, 33, 9. 4, 21, 19. 8, 22, 1. 10, 66, 20. व्याप्यविक्रवभाषिणी* *R. Gora. 2, 57, 30. Kathās. 53, 143. Mān. P. 21, 66. — 2) n. Befangenheit, Kleinmuth, Verwirrung: किमि नीमिदं देवि कोराणि कृदि विक्रवम्* *R. 2, 44, 22. आगत°* *adj. R. Gora. 2, 123, 7. गत°* *adj. 7, 32, 15. विगत°* *adj. Bha. P. 3, 31, 21. 7, 9, 12. अक्षत°* *adj. 9, 12, 3. सविक्रवम्* *adv. Mālav. 67, 15. — विक्रव fehlerhaft für विक्रव (wie die neuere Ausg. liest)* *Hariv. 2885. — Vgl. वैक्ताव्य.*

विक्रवता = विक्रव 2): *मा च विक्रवता गच्छ* *R. 6, 82, 22. Kathās. 95, 52. 101, 388. मा स्म विक्रवता कथाः* *18, 272. Verstämmelung, Ent- stelltsein: रोम्णाम्* *R. 4, 59, 19.*

विक्रवत् n. dass: *मृदुत्वं च तनुत्वं च विक्रवत् तथैव च। स्त्रीगुणा स- धिभिः प्रोक्ताः* *so v. a. Schüchternheit* *MBh. 13, 541. एकपतामय° Un- schlüssigkeit* *Ragh. 14, 34.*

विक्रवित (von विक्रव) n. *eine kleinmüthige Rede* *Bha. P. 10, 29, 12.*

विक्रवित्य adj. nach den Comm. *schweisstriefend* (vgl. *क्लिद्*), oder des- sen Zähne vorstehen, oder aussätzig *TBa. 3, 9, 22, 3. Çat. Ba. 13, 3, 6, 5. Kitz. Ça. 20, 8, 16. Çik. Ça. 16, 18, 18.*

विक्रिन्तु (vielleicht von *क्लिद्* mit *वि*) m. *eine best. Krankheit: पदे- रस्या घृष्टिष्ठानाद्विक्रिन्तुर्नाम विन्दति* *AV. 12, 4, 5.*

विक्रिष्ट a. u. *क्लिम्* mit *वि*.

विक्रिो adv. in Verbindung mit *कर, भू* und *घम्* *gapa ऊर्पादि* *su P. 1, 4, 61. — Vgl. घाली.*

विक्रीद (von *क्लिद्* mit *वि*) m. 1) *Feuchtigkeit* *Such. 1, 48, 13. 2, 383, 1. MBh. 12, 7747. नेत्रैरागतविक्रीदैः* *15, 138. प्राप्य ततोयविक्रीदम्* *so v. a. nachdem er sich in dieses Wasser gestürzt hatte* *R. 7, 110, 26. — 2) das Zerfließen, Auflösung: इन्द्रिय°* *so v. a. Abnahme der Sinneskräfte* *Bha. P. 3, 20, 41.*

विक्रीदीयम् (wie oben mit dem suff. des compar.) adj. *mehr feuch- tend* *AV. 7, 76, 1.*

विक्रीश (von *क्लिम्* mit *वि*) m. *Unklarheit, Bez. eines best. Fehlers* *bei der Aussprache der Dentalen* *RV. Pañ. 14, 7.*

विक्रीर (von *तर* mit *वि*) 1) adj. (f. घा) *ausgliessend: वारि°* *Hariv. 13953. — 2) m. a) Abfluss: समुद्रस्य* *AV. 6, 103, 3. — b) unter den Bein. Viśh- pu's (Kṛṣṇa's)* *MBh. 13, 6989. Pañāt. 4, 8, 17. — c) N. pr. eines Asura* *MBh. 1, 2541. 2677. fg. Hariv. 2285. 12940. 14288.*

विक्री (ता + *वि*) f. nom. act. *gapa कृत्वादि* *zu P. 4, 4, 62. — Vgl. वैक्ता- विक्राम (von 1. तां mit वि) partic. n. das Verglommene, todte Kohle:*

श्रावणीयस्य ÇAK. Ç. 4, 13, 1.

वितार् m. nach dem Comm. = विशिष्टो लक्ष्यवेधः ein guter Treffer
TB. 1, 5, 2, 1.

विताव (von 1. तु mit वि) m. nom. act. P. 3, 3, 25. AK. 3, 2, 27. Ge-
schrei BHAT. 7, 26 (pl.). nach Svāmin und KALĪṢA bei BHAR. zu AK.
Husten ÇKDn.

विचि (vom part. praes. von 3. ति mit वि) adj. (das Uebel) sor-
störnd (nach MANU.) VS. 16, 16.

वितित् scheibar MB. 13, 6260, wo aber mit der ed. Bomb. वित-
तित् zu lesen ist.

वितित् s. u. 1. तिप् mit वि; davon °व n. das Zerstreutsein (an ver-
schiedenen Orten): चतुर्विधं UVATA bei MÜLLER, SL. 98.

वित्तीर्णं v. l. zu वित्तिपात्क TS. 4, 5, 9, 2. ÇAT. in Ind. St. 2, 43.

वित्तीर (2. वि + तीर) m. Calotropis gigantea (धन्वंतरि) RĪC. im ÇKDn.

वित्त्र (2. वि + त्र) adj. relativ kleiner, eines kleiner als das andere:
वित्त्रमिव क्षतस्त्यम् AIT. B. 1, 21. वित्त्र इव हि पशवः 5, 6.

वित्तेप (von 1. तिप् mit वि) m. 1) das Hinwerfen, Ausstreuen Dhāt. 28, 116. जलाव° MB. P. 31, 14. 8, 117. Wurf: इषुवित्तेपमतीत्य die
Entfernung eines Pfeilwurfs VP. bei KULL. zu M. 4, 151. das Schleudern:
वृद्ध° und मृदा° zur Erklärung von तुवित् Nir. 6, 22. — 2) das Hin-
undherbewegen: पाद° Dhāt. 13, 21. VIKR. 60, 14. वाहु° R. 2, 89, 80.
7, 32, 41. KATH. 52, 227. भुजोर° R. 5, 42, 9. पत्न° MB. 4, 1299, 12, 6397.
HARIV. 6960. 10397. KATH. 72, 42. लाङ्गल° KUMĀR. 1, 12. RAG. 5,
45. कटात्° Verz. d. Oxf. H. 130, a, 24. SĪH. D. 301, 18. भू° 210. वीची-
तरंग° Suç. 2, 84, 14. RAG. ed. Calc. 1, 44. das Hinundherstossen R. 2,
78, 26 (77, 22 GON.). Bhā. P. 10, 44, 4. P. 6, 1, 141, Schol. — 3) das
Schnellen: व्या° HARIV. 13409. — 4) das Gehenlassen, Gewähren eines
freien Laufes: इन्द्रिय° (Gegens. इन्द्रियसंयम) Bhā. P. 11, 18, 22. चित°
19, 42. — 5) das Verstreichlassen, Verdünnen: काल° H. an. 3, 401.
— 6) Ablenkung der Aufmerksamkeit, Zerstretheit: चित्तस्य Verz. d.
Oxf. H. 229, b, 15. चित्तवित्तेपा: JOG. 1, 80. UTTAR. 38, 20 (32, 12). ल-
पवित्तेपरक्तिं मनः कृत्वा मुनियत्नम् MATTEJUP. 6, 24. NĪJAS. 5, 2, 1. 20.
SARVADARṢAN. 114, 16. Vedāntas. (Allah.) No. 135. 137. fg. SĪH. D. 149.
— 7) bei den Vedāntin Bez. einer Fähigkeit (शक्ति) des Irrthums (व-
ज्ञान), vermöge welcher die Welt als real erscheint, Vedāntas. (Allah.) No.
36. 39. 41. BĪLAB. 13. — 8) Schmähung: नानावित्तेपवचनैः BHAR. NĪJAS.
20, 5. — 9) Mitleid Daçar. 4, 41. — 10) Himmelsbreite, gemessen auf
einem Declinationskreise, Sūryas. 1, 70. COLBR. Misc. Ess. II, 466. वि-
मण्डले यः स्थानं तस्य क्रांतिवृत्त्यातिर्यगसं स वित्तेपः GOLĪB. 6, 16,
Comm. GANIT. GRAHĀNĪD. 1. fg. °वृत्त = लेपवृत्त der Declination-
kreise, auf dem die Himmelsbreite gemessen wird, GOLĪB. 6, 14 (vgl. 18).
Vgl. शर. — 11) eine best. Krankheitsform Verz. d. B. H. No. 934. —
12) eine best. Angriffswaffe: सकचयक्° MB. 5, 5247. NĪLAK. कचयक्-
वित्तेपः कषेयु गृहीत्वा येन शत्रुर्विजित्यते तादृशः कलविद्धयत् लयवि-
क्रयव्यातिताया दण्डविशेषः। कचयक्तेति पठे कचयविशेषः. — Vgl.
वृद्ध°, दृष्टि° (das Hinundhergehenlassen der Augen ÇAK. Ç. 16, 1) und
unter 1. तिप् mit वि (वित्तेपम् absol.).

वित्तेपण (wie oben) n. 1) das Hinundherwerfen Suç. 1, 85, 2. जतत्र°

252, 18. रत्ना तथाङ्गी मृदुला भुवि वित्तेपणम् das Bewegen der Flüsse
so v. a. das Gehen KUALAJ. 39, b. — 2) = वित्तेपे 6) Vedāntas. (1629)
26, 2, wo die neuere Ausg. besser वित्तेपे liest.

वित्तेपलपि f. Bez. einer best. Schriftart LALIT. ed. Calc. 144, 6.

वित्तेतर् (von 1. तिप् mit वि) nom. ag. Zerstreuer, Vertheiler: वध-
गण° MB. 1, 1266.

वित्तेभ (von 1. तुम् mit वि) m. 1) heftige Bewegung: तीरेद्° HARIV.
13122. Spr. 1449. वीथि° RAG. 1, 48. — 2) das aus-der-Ruhe-Kommen,
Aufregung, Verwirrung: उत्तमः क्षोभवित्तेभ तमः सोढुं नकीतरः Spr. (II)
1473. रिपुवित्तेभकारक MB. 7, 6794. Verz. d. Oxf. H. 261, a, 2. वी°
TB. 3, 7, 6, 7.

वित्तेभ्या (wie oben) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 198.

वित्तेभिन् (wie oben) adj. in Aufregung —, in Verwirrung versetzend;
s. रत्नावित्तेभिणी.

विष adj. nasenlos BHAR. im DVIRĪPAK. nach ÇKDn. — Vgl. विषु, वि-
ष्य, विष्य, विष्य, विष्य.

विषापिडन् (von वषाडप् mit वि) adj. zertheilend, schlichtend: वैर°
Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244.

विषान (von खन् mit वि) n. das Aufgraben Nir. 3, 17.

विषानम् m. Bein. Brahman's Bhā. P. 10, 34, 4.

विषाद (von खाद् mit वि) m. etwa das Verkehren (vgl. खाद्): Indra
heißt विषादे सन्निः RV. 10, 38, 4.

विषानस m. N. pr. eines Muni Comm. zu ÇAK. 26. — Vgl. वैषानस.

विषु adj. = विष KĪC. zu P. 5, 4, 119. BHARATA im DVIRĪPAK. nach ÇKDn.

विषुर m. ein Rākshasa TR. 1, 1, 74.

विषेद (2. वि + खेद्) adj. von der Erschlaffung befreit, munter Bhā.
P. 1, 17, 21.

विष्य adj. = विष P. 5, 4, 119, VArtt.

विष्याति (von ष्य mit वि) f. Berühmtheit R. 5, 66, 15.

विष्यापन (vom caus. von ष्या mit वि) n. das Bekanntmachen, Ver-
künden GAUTAMA in MĪT. 47, 11.

विष्ये und विष्ये s. u. ष्या mit वि 1).

विष्य adj. = विष KĪC. zu P. 5, 4, 119. H. 450.

विष्यु adj. dass. H. 450.

विगणन (von गणप् mit वि) n. das Bezählen, Abtragen TR. 2, 9, 2.
HĪ. 187. P. 1, 3, 26. YOP. 23, 28.

विगत s. u. गम् mit वि. — विगतद्वि adj. von den Gegensätzen be-
freit; m. ein Buddha H. c. 80.

विगतभय 1) adj. furchtlos. — 2) m. N. pr. eines Brahmanen Ka-
rnīs. 10, 7. fg.

विगतमधम m. N. pr. eines buddhistischen Lehrers TĪRAN. 63.

विगतार्था adj. f. die Regeln nicht mehr habend AK. 2, 6, 2, 21.

विगताशोक m. N. pr. eines jüngeren Bruders (oder Enkels) des
Açoka BHAR. Intr. 360. TĪRAN. 2, 46. 48. fg. — Vgl. वीताशोक.

विगर्द in der Stelle: प्रतीत्या शत्रून्विगर्देषु वृष्य RV. 10, 116, 8.

विगम्य (2. वि + गम्) adj. (L. वा.) überreichend Suç. 1, 136, 13. 247, 13.
VAN. Bhā. 3, 98, 79.

विगम्यक 1) m. Zrutiakā Cāṇakya (मुनी). — 2) विगम्यका f. eine

best. Pflanze, = कृषा Riān. im CKDa.

विगन्धि adj. = विगन्ध Spr. 728. Varān. Bṛh. S. 48, 1.

विगम (von 1. गम् mit वि) m. das Fortgehen, Verschwinden, Aufhören, zu-Ende-Gehen, Abwesenheit: संयोगविगमो Bṛh. P. 1, 13, 40. मुकुन्द° 10, 42, 24. स्वधातु° 2, 7, 19. असु° 3, 9, 15. करण° Megh. 86. पयोद्° Varān. Bṛh. S. 12, 10. पवन° 28, 4. तिमिर° Kathā. 47, 121. चारुनृत्य° Ragh. 19, 15. नीकारपात° R. 6, 22. ईति° Mālav. 98. केतु° Spr. 2694. साधस° Khandom. 82. क्षुत्पियासा° Kull. zu M. 4, 229. बाल्य° 8, 27. उपाधि° Schol. zu Kap. 1, 158, 160. Kusum. 46, 20. ह्यालो-कालम्भ° so v. a. Vermeldung Jān. 3, 157. — Vgl. दिवस°, रात्रि°.

विगमचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten Tīran. 2, 126. fg.

विगर्भा (2. वि + गर्भ) adj. f. von der Leibesfrucht befreit MBh. 5, 3808.

विगर्ह gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135. — Vgl. विगर्हिन् 2).

विगर्हण (von गर्ह mit वि) n. das Tadeln, Tadel: वसुदेव° Hariv. 4255. R. Gorr. 2, 75 in der Unterschr. Schol. zu Kāṭy. Ca. 1, 4, 4. लोके चैव विगर्हणम् (प्राप्तम्) R. Gorr. 2, 68, 19. नारदे गच्छस्वयोक्तो महिगर्हणम् du hast übel von mir zu Nārada gesprochen MBh. 12, 5846. विगर्हणां कर् तadeln 5, 7556. auch विगर्हणा f: विगर्हणा परमदुरात्मना कृतां सहेत य: 12, 4230.

विगर्हिन् 1) adj. (wie oben) tadelnd: सर्वलोक° MBh. 12, 9702. कामयोग° (so die neuere Ausg.) Hariv. 11688. — 2) विगर्हिणी Bez. einer an विगर्ह reichen Localität gaṇa पुष्करादि zu P. 5, 2, 135.

विगर्ह्य (von गर्ह mit वि) adj. tadelnsworth, tadelhaft; von Personen und Sachen M. 4, 72. Bṛh. P. 3, 14, 25. 6, 7, 26. अति° 11, 8, 31.

विगर्ह्यता f. nom. abstr. von विगर्ह्य. विगर्ह्यतां प्रया sich dem Tadel aussetzen Riān-Tar. 6, 276.

विगाढ (von गाह् mit वि) nom. ag. der sich hineinbegiebt in (gon.): वनस्य Bhaṭṭ. 9, 29.

विगाथा (2. वि + गा°) f. eine Abart des Ārjā- oder Gāthā-Metrums Colebr. Misc. Ess. II, 154.

विगान (von 2. गा mit वि) n. böser Ruf H. 270. Halā. 1, 147. an. 4, 48.

विगामन् (von 1. गा mit वि) n. Schritt RV. 1, 153, 4.

विगार्ह (von गाह् mit वि) 1) adj. sich eintauchend: Agni RV. 3, 3, 5. — 2) m. nom. act. s. डुर्विगाह्.

विगारुन (wie oben) 1) m. N. pr. eines Fürsten MBh. 5, 2732. — 2) n. nom. act. s. अस्विगारुन.

विगाह्य (wie oben) adj. intrandus: भूतेरुच्चावचैरपि । गङ्गा विगाह्या सततम् Spr. 4674. — Vgl. डुर्विगाह्य.

विगीति f. eine Abart des Ārjā-Metrums, 29 + 29 Moren Colebr. Misc. Ess. II, 154.

विगुण (2. वि + गुण) adj. (f. घा) 1) woran Etwas mangelt, unvollkommen, mangelhaft: वैदिकानि कर्माणि MBh. 12, 2689 (Gegens. अविगुण 2677). Kāṭy. Ca. 1, 2, 18. श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधमात्स्वनुष्ठिताः Spr. 3030. 4968. 5093. घ्राज्ञा so v. a. ein Befehl, der nicht ausgeführt wird, Riān-Tar. 4, 502. विधि so v. a. ein widriges Schicksal Spr. 923, v. l. Die Ergänzung, woran es mangelt, geht im comp. voran: धर्मविगुणाः क्रियाः Riān-Tar. 4, 60. विवेकविगुणाः क्रियाः 5, 352. — 2) quā-Mittels Bṛh. P. 3, 24, 43. 7, 9, 48. 8, 12, 7: — 3) der Vorzüge baar, schlecht: VI. Theil.

von Menschen MBh. 5, 1465. 12, 10655. R. 4, 31, 3. 5, 86, 16. 6, 100, 9. Spr. 3097. Ca. 9, 12. विगुणेष्वपि पुत्रेषु न माता विगुणा भवेत् Mān. P. 77, 32. 106, 25. सु° MBh. 4, 1561. was seine Eigenschaften verändert hat, verdorben, schlecht: von den humores im Körper Suca. 2, 370, 7. 464, 11. 523, 16. Cāṇḍ. Sāh. 1, 2, 4. — तद्विगुणैः MBh. 8, 667 fehlerhaft für तद्विगुणैः, wie die ed. Bomb. liest. Vgl. विगुण्य.

विगुणता (von विगुण) f. Verderbenheit: वायोः Suca. 2, 529, 16.

विगुल्फ adj. reichlich: विगुल्फं वर्किराम्यं च Āc. Gṇ. 4, 1, 17. सौम्यं विगुल्फं निर्वपयेयुः Ca. 12, 8, 35. विगुल्फाममाकरोत् (विफ°) Kāṭy. Ca. 21, 3, 10. — Vgl. unter गुल्फ in den Nachträgen.

1. विगृह्य (von ग्रह् mit वि) adj. in der Gramm. was besonders —, selbständig für sich erscheint (im Pada-Text) AV. Pañt. 4, 78.

2. विगृह्य (wie oben) absol. aggressiv Kām. Nitiv. 11, 2. figg. °गमन 4. °यान 3. विगृह्यासन 14.

विग्र s. u. विज्ञ.

विग्र्य gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 123. सुतंगमादि zu 2, 80. adj. nach Dav. zu Naigh. von 1. ग्र् mit वि; nach Naigh. 3, 15 so v. a. मेधाविन्. परैर्क् विग्र्यस्तुतमिन्द्रं पृक् RV. 1, 4, 4. ता विग्र्यं धेधे नठरं पृणधेयै 6, 67, 7. Nach P. 5, 4, 119, Vārtt. AK. 2, 6, 4, 46. H. 450 und Halā. 2, 455 nasenlos (vgl. विष्णु u. s. w.). — Vgl. वैग्रि, वैग्र्य.

1. विग्रह (von ग्रह् mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. घा. 1) Trennung, Sonderstellung Nir. 1, 4. बाह्व्यायङ्ग° beim zweimonatlichen Fötus Bṛh. P. 3, 31, 3. — 2) Trennung, Eintheilung: = प्रविभाग Tri. 3, 3, 460. = विभाग Med. h. 23 (statt विभागे ता ist वि° ना zu lesen). कल्पलता° (= अवातरकल्प Comm.) Bṛh. P. 2, 10, 47. — 3) Vertheilung, namentlich von Flüssigem (z. B. Soma) Ind. St. 19, 381. Kāṭy. Ca. 9, 4, 13. 16. 12, 5, 16. 22, 10, 3. — 4) in der Gramm. Sonderstellung eines Wortes, Selbständigkeit desselben (Gegens. zur Composition) RV. Pañt. 4, 15. 5, 16. 25. 7, 2. विग्रह एषपक्ष उकारः ब्रवते u, wenn es ein eigenes Wort ist, wird gedehnt 8, 1. 4, 12 (घ°). AV. Pañt. 4, 8. Comm. in der Einl. zu 4. zu 4, 27. S. 262 (9. 10.). grammatische Auflösung eines zusammengesetzten Wortes: वृत्त्यविधेयं वाक्यं विग्रहः Schol. zu P. 2, 1, 3. 1, 2, 44. Cāṇḍ. zu Kāṇḍ. Up. S. 14. अविग्रहो नित्यसमासः Schol. zu P. 2, 1, 3. = व्यास, विस्तार AK. 3, 3, 22. Tri. H. 1432, Schol. Med. Halā. 5, 19. — 5) Uneinigkeit, Zwist, Hader, Streit, Krieg AK. 2, 8, 4, 18. 2, 73. Tri. H. 735. 796. Med. Halā. 2, 299. M. 7, 160. figg. 164. तदा कुर्वीति विग्रहम् einen Krieg eröffnen 170. ऋषीणां देवतानां च सदा भवति विग्रहः MBh. 13, 319. Hariv. 2865. R. Gorr. 1, 46, 32. 3, 74, 12. Ragh. 9, 47 (pl.). 19, 38. अकारण° Spr. 3 (II). 864 (II). 3202. Varān. Bṛh. S. 30, 9. 46, 76. 47, 7. 86, 63. Bṛh. P. 3, 15, 32. 4, 2, 2. Mān. P. 69, 26. यदुपुंगवेः Hariv. 15875. R. 3, 41, 3. 6, 87, 7. Spr. 4086. 4617. विग्रहो ऽयं कृता ऽमेन तया सह मयापि च R. Gorr. 2, 18, 16. Varān. Bṛh. S. 87, 38. Pañt. 78, 20. 149, 14. तेः सार्धम् R. 6, 82, 51. स्त्रीभिः साकम् Varān. Bṛh. S. 89, 11. अस्त्योपरि विग्रहं कर्तुम् Pañt. 78, 21. करोति विग्रहं कामी कामिषु Bṛh. P. 3, 31, 29. वालिसुग्रीव° zwischen R. 1, 3, 23. Varān. Bṛh. S. 104, 21. मुरदानव° Bṛh. P. 9, 14, 5. असुरगणां mit MBh. 1, 1185. Suca. 1, 89, 16. 290, 5. Kathā. 19, 79. Pañt. ed. orn. 58, 1. स्थल° ein Kampf auf festem Lande Spr. 4611. निजज्ञने बद्धा वधोवि-

यक्म् *Wortstreit* Śī. D. 73, 10. Gogena. सैधि M. 7, 56. Jān. 1, 246. MBh. 17, 87. R. 1, 7, 11. Rīā-Tar. 4, 142. 6, 189. Daṣak. 63, 5. Bhā. P. 8, 6, 28. Hrt. 4, 8. Vrt. in LA. (III) 29, 12. Gogena. अनुयक् AK. 3, 3, 12. Rīā-Tar. 5, 247. *Kampf der Planeten* Śōrja. 7, 22. अविमर्केण धर्मेण so v. a. *unbestreitbar* Rīā-Tar. 4, 76. Nach den Lexicographen (in Med. ist ऽस्त्रियो zu lesen) in dieser Bed. auch n., welches wir nur durch R. 8, 34, 19 belegen können. — 6) *individuelle Form, — Gestalt; Leib, Körper* AK. 2, 6, 2, 21. Trik. H. 563. Med. Halā. 2, 355. Maitraj. 6, 7. Wbha. Rāmāt. Up. 288. 298. 337. 354. Nilak. 67. Rīā-Tar. 2, 105. 4, 647. Bhā. P. 4, 9, 33. 5, 12, 1. 17, 22. विकृत° 8, 10, 12. Pañā. 1, 3, 45. देवी त्रिविधविमर्काम् Verz. d. Oxf. H. 210, a, No. 495. राह्याः (so ist zu lesen) पञ्चा विमर्कवाक्िनी Rīā-Tar. 6, 308. विमर्के यक् *eine Gestalt annehmen* Bhā. P. 4, 7, 24. 30, 23. °यक्णा Sanyadarṇas. 129, 2. °परिमर्क 13. मानुषं विमर्के क्वा *menschliche Gestalt annehmend* R. 8, 2, 15. MBh. 1, 3903. अस्त्रियोः क्वा R. 2, 91, 49 (100, 48 Gorr.). 5, 81, 46. उपात्तविमर्क Bhā. P. 1, 9, 10. नृकेसरि° adj. Nṛs. Tā. Up. in Ind. St. 9, 84. पुरुष° MBh. 13, 850. 14, 2771. Hariv. 8954. 15589. R. 2, 30, 8. Suṣ. 2, 393, 20. 394, 3. Spr. 2513. Pañā. 4, 1, 17. त्रिपादविमर्के धर्मे अर्धमे पादविमर्के so v. a. *dreifüssig, einfüssig* Hariv. 2626. 11305. 11318. 14025 (unter 2. पादविमर्क ungenau wiedergegeben). दिव्यशरीरास्ते न च विमर्कमूर्त्यः MBh. 3, 15461. कालपाशेन सीताविमर्कद्वयिणा R. 5, 47, 35. विमर्कयोरभेदम् Leibor Spr. 190 (II). नलिनीपत्रेण — अघातविमर्का Vikr. 102. Raḥ. 3, 39. 9, 52. Kāṭhā. 13, 104. तस्ये दातुं स्वविमर्कात्। अनुज्ञां प्रदेष्टुं भोक्तुं पदा Rīā-Tar. 1, 123. आसापूरितं° *sich aufgeblasen habend* 4, 574. विसर्पल्लिख° 658. 5, 240. नय 432. Bhā. P. 2, 1, 38. पुलकाशित° BRAHMA-P. in LA. (III) 53, 7. मुक्ताकेश° *Körper einer Statue* Rīā-Tar. 4, 201. *Form, Gestalt* eines Regenbogens Kī. 5, 43. — 7) im Sāṃkhya unter den Synonymen der Elemente Tattvas. 16. — 8) *Versierung, Schmuck*: मकरासिर्देमविमर्कः R. 3, 18, 39. MBh. 4, 1338. गद्या केमविमर्क्या 7, 9240. मकार्कमणि° (आभरण) R. 5, 45, 8. देव्याः पुत्रो भवेत् — तत्कुपुडलविमर्कः MBh. 3, 5027. — 9) unter den Beiw. Āiva's MBh. 13, 1017. = विशिष्टानुभवत्रय, निष्कलज्ञसिमात्र Nilak. — 10) N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2552. — Die H. an. 3, 770 dem Worte विमर्क gegebenen Bedeutungen kommen संयक् zu. Vgl. तनुविमर्का, पदविमर्क, प्र°, मकरासिध°, स° und वैमर्क.

2. विमर्क (2. वि + यक्) adj. von Rāhu *befreit*: शशाङ्क R. 6, 39, 16. विमर्कणा (von यक् mit वि) n. 1) *das Aussondern* (?): पवित्रस्य Pañā. B. 6, 6, 12. — 2) = 1. विमर्क 3) TS. 6, 4, 8, 2. Kāṭh. Ā. 10, 7, 11. — 3) *das Ergreifen, Packen*: बाह्वोः (subj.) MBh. 11, 337.

विमर्कस्ते. m. N. pr. eines Fürsten Colbr. Misc. Ess. II, 280. fg. विमर्क्य (von 1. विमर्क) *streiten, kämpfen*: कथमेन बलवता कृष्णसर्पेण सार्धं भवान्विमर्कयितुं समर्थः Hrt. ed. Johns. 1417. fg.

विमर्कस्त्र m. N. pr. verschiedener Fürsten Rīā-Tar. 6, 335. 340. 342. 345. 7, 74. 139. 8, 1938. 2490. — Vgl. संपामर्क.

विमर्कवत् (von 1. विमर्क) adj. *einen Körper habend, verkörpert, leibhaftig*: देवता Nilak. 68. काल Maitraj. 9, 16. श्री MBh. 4, 7695. 2, 354. धर्म 1250. 3, 16640. 4, 2269 (= R. 4, 23, 10 = 24, 11 Gorr.). R. 2, 113, 17. R. Gorr. 1, 67, 20. 5, 31, 46. 7, 59, 22. Suṣ. 2, 259, 16. Mālav. 13.

विमर्कव्यावर्तनी f. Titel eines Werkes Tirak. 302.

विमर्कावर (1. विमर्क + वर°) n. Rücken Çaddar. im ÇKDr.

विमर्किन् (von 1. विमर्क) adj. *Krieg führend*: तस्मात् विद्वानसिधिमकी (so ist zu lesen) स्यात् Kām. Nitā. 9, 74. m. *Minister des Krieges* R. ed. Gorr. Bd. VII, S. 341.

विमर्कीतव्य partic. fut. pass. von यक् mit वि in der verdorbenen Stelle Hrt. 72, 10.

विमर्कम् (von यक् mit वि) absol. *in Abtheilungen, successio* u. s. w. TS. 5, 4, 8, 2. TBa. 2, 3, 2, 1. Çat. B. 6, 3, 2, 5. Āṣv. Ç. 5, 9, 20.

विमर्क्य (wie oben) adj. *mit dem man Krieg führen muss* Hrt. 116, 22.

विमर्गीव (2. वि + मीवा) adj. nach Śl. *dessen Nacken durchhauen ist* RV. 7, 104, 24. AV. 4, 18, 4. etwa *den der Hals umgedreht ist*.

विमर्गापन (vom caus. von गा mit वि) n. *Er müdung* Çat. B. 14, 7, 2, 23.

विघटन (vom caus. von घट् mit वि) n. *das Trennen*: काक्यूनेर्विघटनसंघटनकौतुकी कृष्णः Śī. D. 122, 8. 22. *das Zerstören, Vernichten*: तमो° Prad. 80, 6.

विघटन (von घट् mit वि) 1) adj. *öffnend*: स्वर्गद्वार° Hariv. 13589. — 2) f. *Trennung* Nalod. 4, 45. — 3) n. a) *das Rütteln, Erschütterung* Suṣ. 1, 57, 6. 2, 476, 14. — b) *das Zersprengen*: वैरिवारणाघटासंघट° Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 543, 2. — c) *das Lösen, Aufbinden*: रशना° Raḥ. 19, 27.

विघटिन् (wie oben) adj. *reibend*: अन्धोऽन्यकेयूर° Raḥ. 16, 56.

1. विघर्न (von घन् = कृन् mit वि) P. 3, 3, 82. m. 1) etwa *Stümpfel, Keule*: स्फ्यः स्वस्तिर्विघर्नः स्वस्तिः TS. 3, 2, 4, 1 (v. 1. दुघनः AV. 7, 28, 1). — 2) N. eines Ekāha TBa. 2, 7, 18, 1. Pañā. B. 19, 18, 1. 19, 1. Kāṭh. Ç. 22, 11, 23. Āṣv. Ç. 9, 7, 32. Çāṅk. Ç. 14, 39, 8. Liṭ. 9, 4, 33. Maç. in Verz. d. B. H. 73 (V. 7. 8).

2. विघन (2. वि + घन) 1) adj. *sehr dick*: पूर्णविघने चरुं अपयित्वा Çāṅk. Gṛh. 1, 2. — 2) *wolkenlos*: विघने *bei wolkenlosem Himmel* MBh. 5, 2997.

विघर्निन् (von 1. विघन) adj. *wohl eine Keule tragend*: Indra-Agni RV. 6, 60, 5. *zerschlagend* Śl.

विघर्षण (von 2. घर्ष् mit वि) n. *das Reiben*: गात्र° als Bed. von कण्डूय gaṇa कण्डूदि zu P. 3, 1, 27.

विघर्से (von घस् mit वि) P. 3, 3, 59. Schol. (vgl. 6, 2, 144). 1) m. n. *Speiseüberreste* AK. 2, 7, 28. H. 834. Halā. 2, 171. विघर्से भुक्तशेषम् M. 3, 285 (= MBh. 3, 106). MBh. 12, 8866. 8890. Hariv. 7146. Uttara. 93, 12 (121, 7). विघर्षण MBh. 3, 1267. 11470. 12, 310. विघर्षाशिनम् M. 3, 285 (= MBh. 3, 106). MBh. 12, 308. 310. fg. 8018. 8866. 13, 4403. 4410. करेति विघर्से बहु *macht grosse Speiseüberreste* so v. a. *hält ein üppiges Mahl* 3, 111. 12, 516. 519. *das Essen* (als v. 1. von निघस) Çaddar. im ÇKDr. — 2) n. *Wachs* (vgl. मधूच्छिष्ट) Rīā. im ÇKDr.

विघात (von कृन् mit वि) m. 1) *Schlag*: (काका!) अभयाश तृपुण्ड्रविघातविघातेर्ज्ञानभिवसः Varāh. Bṛh. S. 95, 9. — 2) *das Zerbrechen, Abbrechen*: शस्त्रस्य न शिलासु भवेद्विघातः Varāh. Bṛh. S. 50, 25. — 3) *das Zurückschlagen, Abwehr*: शर्° MBh. 6, 5563. मदायाः R. 3, 35, 45. — 4) *Vorderben*: स्वज्ञासीय° Spr. 6326. तनुनिघस्य Varāh. Bṛh. S. 82, 5. Pañā. 42, 12. 136, 23. ed. Or. 40, 15. — 5) *Aufhebung, Entfernung, Hemmung, Stochung, Unterbrechung, Störung*: सुत्पियासा° MBh. 1, 1334.

तपो^० 7629. दोषस्य 3, 13804. अभिवेकास्य R. 1, 3, 12, 2, 23, 24. परिश्रम^० 96, 5 (108, 5 GORR.). R. GORR. 2, 18, 11. इ. 5, 84, 48. तव विद्यामहेतोर्निः तथैव रथवाजिनाम् । परस्परविघातार्थं तमं कृतमिदं मया ॥ *des beiderseitigen Hemmnisses wegen* 8, 89, 20. 7, 63, 24. NĀJAS. 4, 1, 51. SĪMĀJAS. 51. Suçr. 1, 51, 21. 80, 1. 156, 9. 2, 63, 16. 201, 14. 304, 18. 474, 16. 513, 21. 514, 2. KĀM. NĪTIS. 10, 4, 7. 8. 19, 2. RAGH. 3, 44. 11, 1. 16, 82. KUMĀRAS. 3, 32. AK. 1, 1, 2, 12. VIKR. 85, 19. VARĀH. BṛH. S. 12. Anf. 87, 24. 104, 26. BṛĪ. P. 4, 29, 74. 5, 12, 13. 6, 5, 27. 11, 23. यदि प्राप्तिं विघातं च ज्ञानसि मुखदुःखयोः 11, 10, 19. 12, 4, 6. MĀK. P. 39, 56. 103, 12. PĀNĀT. 172, 25. Comm. zu VS. PĀT. 4, 16. संपोषाविघात AV. PĀT. 4, 104. SĪMĀJAS. 45. KĀM. NĪTIS. 11, 13. KATHĀS. 1, 11. ÇĀK. zu BṛH. Ān. Up. S. 273. Comm. zu NĀJAS. 4, 1, 68. P. 3, 1, 8. Schol. अविघात adj. *ungehindert* BṛĪ. P. 1, 6, 32. विघात im Comm. zu AV. PĀT. 4, 107 fehlerhaft für निघात. — Vgl. दत्त^०.

विघातक (wie oben) adj. *aufhebend, hemmend, unterbrechend, störend*: देवमत्र विघातकम् BṛĪ. P. 3, 12, 80. धर्मार्थकाममोलाणां यदत्यसविघातकम् 4, 22, 34. इषुवेग^० MBH. 7, 3268. Schol. zu P. 7, 1, 13. 4, 46.

विघातन (wie oben) 1) adj. *zurückschlagend, abwehrend*: सर्वशस्त्र^० (घस्त्र) MBH. 13, 854. — 2) n. *das Hemmen, Unterbrechen, Stören* R. 5, 89, 34. 7, 45, 24. Suçr. 2, 519, 20.

विघातिन् (wie oben) gaṇa *ब्राह्मणादि* zu P. 5, 1, 124. adj. 1) *schlagend, bekämpfend*: अरि^० MBH. 3, 8279. HARIV. 4825. R. GORR. 1, 19, 22. PĀNĀT. 1, 6, 49. *verletzend*: ललितमधुरा वाक्प्रपन्ने पुरातविघातिनी VER. in LA. (III) 30, 5. — 2) *aufhebend, entfernend, hemmend, unterbrechend, störend* MED. n. 245. R. GORR. 1, 23, 22. अघोष^० KATHĀS. 69, 158. 120, 29. KĀR. zu P. 6, 4, 62.

विघ्नत lässt sich als partic. von 1. घृ ansehn: *träufelnd, besprengt* (= रसेपेत SĪ.) RV. 3, 54, 6.

विघ्न (von कृन् mit वि) 1) nom. ag. *Zerbrecher, Zerstörer*: त्रिपुर^० MBH. 14, 205. — 2) m. (im Epos auch n.) *Hemmung, Hemmniss, Hinderniss* P. 3, 3, 58. VĀRTT. 4. AK. 3, 3, 19. H. 1509. HALĀ. 2, 246. KAUC. 135. विनायकः कर्मविघ्नसिद्ध्यर्थं (ohne Zweifel कर्मविघ्न^० zu lesen; vgl. अविघ्नसिद्धि *glückliches Gelingen ohne Hindernisse* VARĀH. BṛH. S. 95, 61) विनियोजितः JĀG. 1, 270. तस्य यत्तस्य R. 1, 11, 16 (22 GORR.). राज्य^० 2, 22, 30 (19, 22 GORR.). 63, 27. 3, 35, 26 (n.). 5, 7, 21. 6, 82, 95. 98. मूर्तो विघ्नस्तपस इव ÇĀK. 32. 111. Spr. 243 (II). स्वर्गद्वारस्य 1038 (II). विघ्नभयेन, विघ्नविकृत, विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिक्रियमानाः 1913. प्रजापालनविघ्नपयः 4718. UTTARAR. 27, 9 (35, 19). VARĀH. BṛH. S. 79, 23 = 94, 4 (n.). 104, 5, 9. KATHĀS. 45, 89. कुल DAÇAR. 2, 12. वृष्टि^० so v. a. Dürre H. 166. पुत्रकर्मणि RĀGĀ-TAR. 4, 68. BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 2, 9. मकान्विघ्नो प्रवृत्तो ऽयम् R. 1, 61, 2. तपो हि मकान्विघ्नो विद्याभिन्नुपायम् 63, 8. काममेकाभिन्नुत्पत्तस्य विघ्नो ऽयं प्रत्युपस्थितः 12. घोरं विघ्नमापतितं मकृत् 5, 86, 40. इदं विघ्न उत्पन्नः 54. को हि मे भोक्तुकामस्य विघ्नं वर्ति MBH. 1, 5979. गमने ऽस्याः क्षणविघ्नवाचरुष्या VIKR. 17. तपोविघातार्थमथो देवा विघ्नानि घञ्जिरे MBH. 1, 7629. 3, 2826. R. 1, 22, 18. 49, 2, 2, 23, 40. 6, 82, 67 (n.). MĀK. P. 20, 45 (n.). PĀNĀT. 168, 8. रक्षीति न इष्टिविघ्नमुत्पादयति ÇĀK. 28, 19. विघ्नोऽपि 82. निर्जिता विघ्नः R. 3, 77, 9. सिद्धिविघ्नमन्त्राय RĀGĀ-TAR. 2, 153. नमः PĀNĀT. 1, 7, 98. am Ende eines

adj. comp. (L. का): प्रति, विघ्नः क्षियाः ÇĀK. 13. KATHĀS. 19, 2. अविघ्न-तम् ohne Hindernisse RĀGĀ-TAR. 4, 157. — 3) m. ein Name Gaṇeś's (vgl. विघ्नसिन् u. s. w.) WENDE, RĀMAT. UP. 321. 361. — Vgl. अघं, अघं, निर्विघ्न, मकृत्.

विघ्नक am Ende eines adj. comp. in der Bed. von विघ्न 2) LA. (III) ad 4, 5.

विघ्नकर adj. *Hindernisse bewirkend, — in den Weg legend, hemmend, störend* VARĀH. BṛH. S. 49, 7. WENDE, RĀMAT. UP. 361. तपो^० R. 2, 52, 46.

विघ्नकर्तृ nom. ag. dass. MBH. 3, 2555. PĀNĀT. 1, 14, 4.

विघ्नकारिन् adj. dass. H. an. 4, 192. MED. n. 245. R. 5, 29, 24. = घोरदर्शन *furchtbar anzusehen* H. an. MED.

विघ्नकृत् adj. dass. RV. PĀT. 5, 25. गमनस्य VARĀH. BṛH. S. 95, 28. अघं 89, 17. प्रस्थान^० JĀG. 2, 197. Spr. 1786. शील^० RĀGĀ-TAR. 3, 496.

विघ्नसिन् m. *Besteger der Hindernisse, ein Name des Gottes Gaṇeśa* KATHĀS. 1, 2, 21, 1. 50, 180. 55, 169. 75, 1. 102, 2. 103, 2. — Vgl. विघ्ननायक, विघ्नराज u. s. w.

विघ्नतस्त्रितं adj. von विघ्न + तस्त्र gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 86. *vielleicht ist im gaṇa विघ्न + तस्त्र zu lesen, so dass विघ्नित und तस्त्रित zu bilden wären.*

विघ्ननायक, विघ्ननायक und विघ्ननाशन m. = विघ्नसिन् ÇANDAR. im ÇKDa.

विघ्न्य (von विघ्न), *पति hemmen, hindern, stören*: अघ्न्यं Spr. 3893.

स्वज्ञेय तस्य विघ्न्येत (so ist zu lesen) सिद्धिश्चिन्तामध्या धिया RĀGĀ-TAR. 8, 2623. विघ्नित (vgl. u. विघ्नतस्त्रित) *gehemmt, gehindert, gestört*: राज्याभिषेक PĀNĀT. 168, 7. *कर्मन्* Spr. 2221. *दृष्टिपात* KUMĀRAS. 3, 81. गु-रुज्ञधनोदकनविघ्नितपदाभिः — मृगेतणाभिः VARĀH. BṛH. S. 48, 14. *समागममुख* Spr. 1403. DĀRṬAS. 74, 16. विघ्नितेक्ष् RAGH. 19, 27. KATHĀS. 77, 60. *पक्ष* 82, 47. मार्गाशाविघ्निताघगाः RĀGĀ-TAR. 6, 7. RAGH. 12, 53. अघं R. 1, 62, 12.

— सम् dass.: ताम्बूलानयनच्छलेन रभसाल्लेषो ऽपि संविघ्नितः Spr. (II) 1363.

विघ्नराज m. = विघ्नसिन् AK. 1, 1, 2, 35. H. 207. Schol. HALĀ. 1, 16. KATHĀS. 20, 101. PĀNĀT. 1, 11, 23. WILSON, Sel. Works II, 23.

विघ्नवत् (von विघ्न) adj. *mit Hindernissen verknüpft*: प्रार्थितार्थसिद्धयः ÇĀK. 41, 11.

विघ्नविनायक m. = विघ्नसिन् VERZ. d. Oxf. H. 31, a, 28.

विघ्नकृत् m. desgl. Spr. 4710. VERZ. d. Oxf. H. 126, b, 3.

विघ्नकारिन् m. desgl. TRIK. 1, 1, 56.

विघ्नधिप m. desgl. VERZ. d. Oxf. H. 121, b, No. 214. TRIK. 1, 1, 1.

विघ्नस्तक m. desgl. KATHĀS. 73, 378. 114, 2.

विघ्नेश m. desgl. H. 207. KATHĀS. 20, 83. VERZ. d. Oxf. H. 31, a, 28. 249, a, 9. BṛĪ. P. 2, 7, 8.

विघ्नेशवाक्य m. Gaṇeś's Reithier, Bez. einer Rattenart (मकामूषक) RĀGĀN. im ÇKDa.

विघ्नेशान m. = विघ्नेश. *कासा* Bez. des weissblühenden Dürva-Grasses RĀGĀN. im ÇKDa.

विघ्नेश्वर m. = विघ्नेश KATHĀS. 20, 62. 84. 104, 1. VERZ. d. Oxf. H. 101, a, 35.

विघ्न m. *Pferdekopf* TRIK. 2, 8, 46.

1. विघ्. विनक्ति, विङ्गे DĀRṬAR. 29, 5 (पृथग्भावे). वेवेक्ति 25, 12. विवेक्ति; erhält nicht den Bindevocal 3 KĀR. 2 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. durch

Schwingen oder Worfeln aussondern (Getraide von der Spreu u. s. w.); überh. *sondern*: यत् न दस्म जुह्वा विवेति *wie Getraide sonderst du mit deiner Zunge (der Flamme d. h. nimmt nur das dürre Gras und lässt Anderes stehen)* RV. 7, 3, 4. nach Sij. = भतपसि oder व्याप्रापि. प्र मे विविक्षां विविदन्मनीषाम् 3, 57, 1. जीवितेन विवेच च (तान्) *trennte vom Leben so v. a. beraubte des Lebens* BHATT. 14, 103.

— *अप* dass.: वातो ऽवाविनक् AV. 11, 3, 4. तुषं प्लावानप तदिनक्तु 12, 3, 19. CAT. Bn. 1, 1, 4, 22. अपवेवेक्ति KAUC. 61.

— *अध्यप* in (ein Gefäss) *aussondern* CAT. Bn. 1, 1, 4, 22.

— *प्र* s. प्रवेक.

— *वि* 1) *durch Schütteln und Blasen sondern*: वायुर्वो वि विनक्तु VS. 1, 16. CAT. Bn. 1, 1, 4, 22. अविवेचम् (sc. ओकीन्) absol. ACV. Ca. 2, 6, 7. *durchschütteln*: (मरुतः) वि विवक्षति वनस्पतीन् RV. 1, 39, 5. *stochten*: र्मान् KAUC. 90. *scheiden, trennen*: विविच्य संध्यनराणामकारं प्रावयेत् ACV. Ca. 1, 5, 9. mit instr. oder abl.: वि विच्यधं पतिपासस्तुषेः *sondert auch* AV. 11, 1, 12. मुरा पूयमाना बल्कसेन विविच्यते CAT. Bn. 12, 8, 2, 16. पाप्मना ÇĀṆKH. Bn. 18, 4. ज्योतिरादिरिवाभाति संघातात् विविच्यते BHAG. P. 7, 1, 9. विविनच्यि दिवः मुरान् *so v. a. brachte sie um den Himmel* BHATT. 6, 36. — 2) *unterscheiden*: श्रेयश्च प्रेयश्च विविनक्ति धीरः KATHOP. 2, 2. *प्रकृतिपुरुषो विविच्य* Schol. zu KAP. 1, 103. BHAG. P. 4, 4, 20. *nach seiner Eigenthümlichkeit erkennen*: विविनक्ति न शौचं यः MBH. 1, 6372. SUÇA. 1, 128, 19. BHAG. P. 10, 87, 20. *entscheiden*: प्रश्नम् MBH. 2, 2243. fg. — 3) *untersuchen, prüfen, erwägen*: क्रियते चेद्विविच्यैव तस्य श्रेयः कर्त्तव्यम् Spr. 4277. KATHAS. 73, 344. PRAB. 114, 18. BHAG. P. 3, 26, 72. कुरिलीलाभिधानेयं यथाबुद्धि विविच्यते Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 195, b, 3. 222, a, No. 540. 246, a, No. 619. — 4) *offenbaren, kund thun*: विवेक्तुं नाकुम्हामि त्वाकारं विदुरं प्रति MBH. 1, 7396. *अन्तर्गतनभिप्रायम्* 13, 5906. — *partic. विविक्त* 1) *gesondert, unterschieden* KAP. 3, 63. शरीरादात्मनि विविक्ते. प्रधानात्पुरुषे विविक्ते Schol. zu KAP. 1, 58. गोमरुक्षाणि वर्णशो विविक्तानि MBH. 3, 13305. अविविक्तपरव्यय *ohne einen Unterschied zu machen* BHAG. P. 5, 26, 17. — 2) *abgesondert, isolirt*; = *अस्पृक्त* H. an. 3, 297. fg. MED. t. 153. *विविक्तैश्च विभक्तैश्च शृङ्गेः* KĀM. NĪTIS. 16, 4. चित्ता^o *so v. a. ganz in Gedanken vertieft* MBH. 13, 1482. *einsam*; n. *Einsamkeit, ein einsamer Ort*; = *विज्ञान*, रक्त्म् AK. 2, 8, 1, 22. 3, 4, 44, 85. H. 742. H. an. MED. देश M. 3, 206. BHAG. 13, 10. R. 1, 50, 5 (51, 5 GORR.). MĀK. P. 51, 45. प्रदेश PAÑĀT. 159, 21. कर्म्यपृष्ठ Spr. (II) 622. श्वकाश R. 2, 54, 21. 56, 15. 4, 24, 30. KATHAS. 8, 18, 30, 76. 50, 105. DAÇAK. 67, 6. 69, 6. BHAG. P. 5, 8, 28. MĀK. P. 96, 11. तद्विविक्तमिदम् MĀK. 60, 5. निषेवते विविक्तम् ÇĀK. 102, 107. v. l. *सेविन्* BHAG. 18, 52. BHAG. P. 3, 28, 3. 4, 22, 23. 5, 5, 12. *विविक्तासन* Spr. 2175. °J KATHAS. 17, 1. 33, 149. °शरूपा BHAG. P. 3, 27, 5. 7, 15, 80. *विविक्ते* M. 4, 258. MBH. 3, 1870. 12, 540. 16, 105. VIKR. 40, 5. KATHAS. 7, 75 (गत्वा). PRAB. 105, 12. BHAG. P. 1, 4, 15. 2, 1, 16. 3, 24, 26. 7, 5, 48. *विविक्तेषु* M. 3, 207. — 3) *frei von*: स्वल्पेन खलु कालेन विविक्तं पृथिवीतलम् । भविष्यति नरेन्द्रैः शतशो विनिपाततिः ॥ HARIV. 4986 (vgl. 5465). पोसुविविक्तवात KUMĀRAS. 1, 23. — 4) *(von allem Ungehörigen getrennt)* rein, lauter AK. 3, 4, 44, 85. H. an. MED. SUÇA. 1, 151, 17. संकल्प Spr. 1726. °दृष्टि BHAG. P. 1, 4, 5. मेध्यविविक्तवृत्ति 3, 1, 19. °मार्ग 8, 26. °च-

रित 16, 21. *विविक्ताध्यात्मदर्शन* 20, 28. 4, 24, 31. °चेतम् 1, 19, 12. 3, 5, 40. von Personen M. 11, 6. MBH. 13, 6202. BHAG. P. 5, 19, 12. n. *Reinheit, Lauterkeit*: प्रज्ञाबुद्धिविविक्तद MĀK. P. S. 658. Z. 6 v. u. — 5) *klar, deutlich*: विविक्ताकारदर्शन (तालवन) HARIV. 3725. °दर्शनस्थाने (एकात्मदर्शने तादृशस्थाने Comm.) रक्त्ये च KĀM. NĪTIS. 8, 36. — 6) = *विवेकिन्* H. an. MED. — 7) MBH. 3, 7152 fehlerhaft für विषक्त, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. विविक्ति, विविचि, विवेक u. s. w. — *caus.* 1) *sondern* SUÇA. 1, 78, 5. धर्माधर्मो व्यववेचयत् M. 1, 26. — 2) *untersuchen, prüfen, erwägen* PAÑĀT. 3, 1, 12. SĀH. D. 278, 7. Verz. d. Oxf. H. 126, a, 5. 246, a, No. 618.

— *प्रवि* *untersuchen, prüfen, erwägen*: प्रविविच्यते Verz. d. Oxf. H. 222, a, No. 540. — *partic. प्रविविक्त* 1) *einsam* R. 2, 54, 31. 63, 28 (65, 25 GORR.). *प्रविविक्तेषु in der Einsamkeit* Spr. 3094. — 2) *fein*: विविक्ताकारतर CAT. Bn. 14, 6, 22, 4. °भुञ्ज् MĀK. UP. 4 (vgl. Nṛs. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 125. WEBER, RĀMAT. UP. 338. VEDĀNTAS. Allah. No. 66). °चक्षुस् ein feines —, *scharfes Auge habend* MBH. 12, 889. — Vgl. प्रविवेक.

2. विष् s. व्यच्.

विचकिल m. *Jasminum Zambac* H. 1148. MED. l. 164. HALĪ. 2, 51. Bez. einer anderen Pflanze, = *मदन* MED. विचिकिल in beiden Bedd. H. an. 4, 298.

विचक्र (2. वि + चक्र) 1) adj. *radlos* AIR. Bn. 6, 30. MBH. 7, 846. — 2) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 15380. 15384. 15864.

विचक्षण (von चक्ष् mit वि) 1) adj. (f. स्त्री) Schol. zu P. 2, 4, 54, VĀRT. 3. 4. UśĀVAL. zu UNĀDIS. 2, 122. VOP. 26, 29. a) *conspicuous, sichtbar, scheinend, ansehnlich*: यस्य श्रेता विचक्षणा तिम्रो भूमिर्धितः RV. 8, 41, 9. इप्स 10, 11, 4. Soma 9, 12, 4. 51, 5. 66, 23. 70, 7. 106, 5. AV. 10, 2, 19. 10, 3. ÇĀṆKH. Ca. 6, 8, 14. die Sonne RV. 1, 50, 8. 10, 37, 8. auch wohl 1, 164, 2. ÇĀṆKH. Ca. 5, 9, 20. Savitar RV. 4, 53, 2. Indra 1, 101, 7. 4, 32, 32. श्रेतो वै सोमो राजा विचक्षणाश्न्द्रमाः ÇĀṆKH. Bn. 4, 4, 7, 10. प्रतीक PĀM. GĀH. 3, 15. Viele dieser Stellen liessen sich auch zu b) ziehen.

— b) *sehend, scharfsichtig, daher auch einsichtig, klug, erfahren, bewandert, weiss* AK. 2, 7, 5. H. 341. HALĪ. 2, 178. चतुर्विचक्षणां वि श्रेतेन पश्यति AIR. Bn. 1, 6. पाभिस्त्रिमसुरभवंद्विचक्षणाः RV. 1, 112, 4. यं विचक्षणाः सोमं मुषाव 4, 45, 5. Bṛhaspati 2, 23, 6. 10, 92, 15. PRAÇOP. 1, 11. अतन्दितान् रत्नान्, विचक्षणां M. 7, 61. 9, 71. BHAG. 18, 2. MBH. 4, 123. 8, 4517. R. 1, 1, 16. R. GORR. 1, 45, 42. SUÇA. 1, 122, 21. RAGH. 5, 19. Spr. (II) 313. 479. 989. 1464. VARĀH. BṛH. S. 22, 5. 38, 5. 68, 98. KATHAS. 51, 185. 94, 29. BHAG. P. 1, 5, 16. 10, 81, 37. MĀK. P. 34, 110. 116, 23. Verz. d. Oxf. H. 50, a, 15. die Ergänzung im loc.: परिग्रहानुग्रहो R. 2, 1, 19. कृत्स्नामु विद्यामु कलां च KATHAS. 59, 29. im comp. vorangehend: सर्वपाप्य^o M. 8, 398. गुणादेष^o 9, 169. धर्माधर्म^o 10, 106. 108. MBH. 4, 745. परिक्तास^o HARIV. 7696. 14212. R. 2, 109, 27. R. GORR. 2, 67, 7. RAGH. 9, 85. 13, 69. Spr. 984. 1276. 1874. 3241. KATHAS. 6, 69. 24, 91. 33, 3. 43, 22. RĪDĀ-TAN. 4, 664. 668. BHAG. P. 3, 23, 9. 8, 11, 48. मद्रावविचक्षणो ज्ञानेन 5, 5, 13. श्र^o M. 3, 115. 8, 150. Spr. 598 (II). 5085. (हंसः) निशास्वविचक्षणाः nicht gut sehend 3195. सु^o KĀM. NĪTIS. 10, 11. Spr. 3266. — 2) m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Tāpāja Ind. St. 4, 373. — 3) f. स्त्री a) *Varidum indicum* Lehm. RĪDĀN. im ÇKDn. — b) Bez. des Thrones Brahman's KAUC. UP. 1, 3, 5. — 4) *विचक्षणां* enklitisch gāṇa गोत्रादि

zu P. 8, 1, 27. 57. — Vgl. कृन्त° und कृन्दि°.

विचक्षण (von विचक्षा) n. Einsicht, Klugheit, Weisheit MBh. 3, 10619.

विचक्षणमन्य adj. sich für klug haltend SARVADARṢANAS. 46, 14.

विचक्षणवत् (von विचक्षा) adj. auf Augenschein beruhend, dem Augenschein entsprechend: वाच् Ait. Br. 1, 6. nach späterer Auffassung mit dem Worte विचक्षा d. h. Einsichtiger verbunden Kāṭh. 7, 8, 7 und Manu im Comm. zu d. St.; vgl. विचक्षणान्त Lāṭṭ. 3, 3, 14. Eine Variation jener Stelle in Çāṅkh. Br. 7, 8 lautet: अथ यमिच्छेद्विचक्षणवत्पा वाचा तस्य नाम गृह्णीयात् dessen Namen nenne er in Verbindung mit einem auszeichnenden Worte (etwa आयुष्मत्, पूज्य, विज्ञपिन् Comm.). Vgl. u. चन्सित und Ind. St. 10, 20.

विचक्षन् (von चक्ष् mit वि) m. Lehrer Uśval. zu Uṇādis. 4, 232.

विचक्षुस् (2. वि + च°) 1) adj. a) augenlos, blind MBh. 12, 2450. — b) = विमनस् Trak. 3, 1, 17. — 2) m. N. pr. eines Fürsten Hariv. 8058 (विचक्षुस् die neuere Ausg.). Verz. d. Oxf. H. 40, b, 8. 9.

विचक्ष्य (von चक्ष् mit वि) adj. conspicuus: मिमंते यस्मान्पुण्विचक्ष्यम् RV. 8, 13, 80.

विचक्षु m. N. pr. eines Fürsten MBh. 12, 9467 nach der Lesart der ed. Bomb. विचक्षु ed. Calc.

विचक्षु s. विचक्षु.

विचक्षुर (2. वि + चक्ष्) adj. P. 5, 4, 77. Vop. 6, 29. verschiedene Vierheiten (von Halbversen) enthaltend Çāṅkh. 7, 23, 15.

विचन्द्र (2. वि + च°) adj. (f. स्त्री) mondlos: शर्वरी R. 6, 112, 46.

1. विचय (von 1. चि mit वि) m. Sichtung so v. a. Aufzählung (vgl. 1. विचय): कन्दसाम् Ind. St. 8, 83. fg. 120.

2. विचय (von 2. चि mit वि) m. das Suchen, Nachforschen R. Gorr. 1, 4, 78. 4, 31, 4. 52, 8. 5, 15, 7. Ragu. 16, 75. Uttarak. 11, 2 (15, 4). das Durchsuchen R. Gorr. 1, 4, 77. 5, 10 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 344, a, 4.

विचयन (wie oben) n. das Suchen AK. 3, 3, 30. Verz. d. Oxf. H. 193, a, 31. das Durchsuchen 344, a, 3. 4.

विचयिष्ठ (von 1. चि mit वि und dem suff. des superl.) adj. am meisten wegräumend: पुरु दामुषे विचयिष्ठो अरुः RV. 4, 20, 9; vgl. 6, 67, 8.

विचर (von चर् mit वि) adj. zu weichen pflegend, wankend, gewichen seiend von (abl.): न त्वं धर्मं विचरं संजयेत् मतश्च ज्ञानासि युधिष्ठिराश्च MBh. 5, 812.

1. विचरणा (wie oben) n. Bewegung Suça. 1, 207, 8.

2. विचरणा (2. वि + च°) adj. fusslos, der Beine beraubt MBh. 7, 779.

विचरणीय (von चर् mit वि) adj. impers. zu verfahren: न गर्वमासाद्य स्वप्रभुतया विचरणीयम् Pañāt. 26, 3. besser n. प्रभुत्वमासाद्य सगर्वतया वि° ed. orn. 22, 20.

विचर्चिका (von चर्च mit वि) f. (Uebersetzung) eine der Formen des sog. kleinen Aussatzes: Rāudo, Grind AK. 2, 6, 3, 4. H. 464. Wism 261. Suça. 1, 268, 4. 269, 8. 292, 9. 360, 10. 2, 118, 21. Varāh. Bhā. S. 32, 14. — Vgl. धर्म°.

विचर्षी f. dass.: पामाविचर्ष्यो Suça. 1, 294, 18.

विचर्मन् (2. वि + च°) adj. schildlos MBh. 7, 5761.

विचर्षण s. u. विचर्षणि.

विचर्षणि (2. वि + च°) adj. sehr rühmig, — rüstig: यं देवासो ऽवस्था

स विचर्षणि: RV. 4, 36, 5. स्तोतृ 8, 13, 6. Indra 2, 22, 3. 41, 10. 12. 0, 45, 16. 46, 8. Agni 1, 78, 1. 3, 2, 8. 11, 1. die Marut und Andere 1, 64, 13. 5, 63, 3. 1, 35, 9. Soma 9, 11, 7. 40, 1. 62, 10. falsche Bildung विचर्षण Taitt. 7, 3, 1 (Taitt. Up. 1, 4, 1).

विचल (von चल् mit वि) adj. (f. स्त्री) in der Verbindung mit च° sich nicht von der Stelle bewegend, nicht wankend, nicht abschweifend, beharrlich, beständig: व्ययत्राविचले स्थिते Mārk. P. 22, 48. स्थितिर्धर्मे MBh. 1, 638. 12, 7849. 11385. अविचलेन्द्रियं nicht abschweifend, im Zaume gehalten Buḥg. P. 4, 12, 14.

विचलन (wie oben) n. 1) das Wandern von Ort zu Ort Bhāg. P. 10, 8, 4. — 2) das Kundthun seiner Vorzüge, Prahlerei Bhāg. Nāṭyāc. 19, 93. Daçar. 1, 43. Prātāpar. 22, a, 7. 42, b, 6.

विचाचलि (vom intens. von चल् mit वि) adj. beweglich, unstät; s. च° und vgl. P. 3, 2, 171, Vārtt. 4, Schol.

विचार (von चर् mit वि) m. 1) Verfahren; besonderes Verfahren so v. a. einzelner Fall 1, 5, 33. Lāṭṭ. 9, 3, 7. 11, 1. 10, 10, 15. 13, 1. विचारास्तत्र (कारितास्तत्र ed. Bomb.) बहुवो विक्ता: शास्त्रदर्शनात् R. 1, 13, 44. hierher vielleicht °विद् als Beiw. Çiva's MBh. 13, 1188. — 2) Wechsel der Stelle: देवता° Gobh. 3, 10, 8. — 3) Ueberlegung, Erwägung, in-Betracht-Ziehung, Prüfung, Untersuchung; = प्रमाणीवस्तुतत्त्व-

परीक्षणम् P. 8, 2, 97, Schol. Trak. 1, 1, 114. VS. Prāt. 2, 53. विचारश्च विवेकश्च वितर्कश्च MBh. 12, 7143. वेदतत्त्वार्थ° Hariv. 14433. विचारस्तुलाग्निसिद्धिर्धर्मो मे विचारे Mārk. 156, 3. Kām. Nivā. 13, 48. 15, 57. °मार्गप्रकृतेन चेतसा Kumāras. 5, 42. अकृतकृत° Spr. 826 (II). 948. 1583. 1976. 2891. 4591. Git. 2, 15. Kathās. 34, 213. 36, 56. Rāśa-Tar. 3, 511. 6, 193. 208. Prād. 73, 12. Sām. D. 202. Çāṅkh. zu Khānd. Up. S. 31. Bhāg. P. 6, 9, 35. Vop. 8, 119. Pañāt. 1, 14, 93. Verz. d. Oxf. H. 44, b, 25. 68, a, No. 119. 88, b, 4. 178, a, 1. fgg. 223, b, No. 544. Verz. d. B. H. No. 896. Dhūrtas. 93, 8. Pañāt. I, 417. Hit. 104, 7, v. l. 127, 10. Gaupar. zu Sāmāhjak. 69. Schol. zu P. 1, 4, 9. zu Kap. 1, 70. Madhus. in Ind. St. 1, 19, 14. 21. SARVADARṢANAS. 122, 12. fgg. 125, 7. WASSILJEV 251. 256. स्वगृहे को विचारो ऽस्ति Bedenken, Anstand R. 1, 73, 13 (75, 14 Gorr.). विचारं कुरुष्व कथम् Mārk. P. 75, 51. Kathās. 32, 16. °देस्तामोरा-

क्तुं sich langer Ueberlegung hingeben 9, 87. विचारार्क पुनस्तस्य मत-स्यभूत मानसम् 13, 19. न चैवं तमते नारी विचारं मारमोक्ता 36, 88, 40, 51. प्रवादमोक्तिः प्रापो न विचारतमो जनः 24, 218. अनुरागान्धमनसा विचारमृता कुतः 17, 51. °पतित 33, 21. °पर Z. d. d. m. G. 14, 573, 5. °मूढ Ragu. 2, 47. Hit. 116, 10. °वन्द्य Rāśa-Tar. 3, 518. °प्रन्यत 4, 236. च° Mangel an Ueberlegung 235. Ver. in LA. (III) 12, 10. अविचारम् ohne Bedenken MBh. 9, 2376. अविचारानुमतेन Daçar. 74, 14. अविचार adj. nicht überlegend: चितं योषिताम् Kathās. 65, 42. किं न ज्ञानासि यद्वाज्ञामविचारतमा धियः 8, 58. तया मुक्तविचारया Kumāras. 7, 83. — 4) wahrscheinliche Vermuthung: विचारो युक्तवाक्यैर्दप्रत्ययार्थसाध-

नम् Sām. D. 447. 434. — Vgl. निर्विचार (auch Kathās. 40, 32. 46, 74), मुक्ति°, रात्रिपद°, वस्तु° und unter मन्वावाक्य 2).

विचारक (vom caus. von चर् mit वि) nom. sg. 1) Führer Verz. d. Oxf. H. 211, a, No. 498. दुर्ग° R. 2, 79, 13. — 2) Späher R. 4, 45, 18. — 3) erwägend, in Betracht stehend: ब्रह्मविचारकशास्त्र SARVADARṢANAS.

159, 18. चक्रं कालाकालविचारम् Verz. d. Oxf. H. 88, a, 36.

विचारचिन्तामणि m. Titel eines grammatischen Werkes Verz. d. Oxf. H. 161, b, 9. 162, b, 24.

विचारण (vom caus. von चरु mit वि) 1) n. das Wechseln der Stelle Suçr. 1, 151, 15. — 2) das Ueberlegen, Erwägen, Bedenken, Reflexion, Erörtern; n. VS. Prāt. 6, 20. धातुर्वधविचारणे R. 4, 58, 3. गुणदोष° 5, 1, 61. 29 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 44, b, 28. 224, a, 7. Prāb. 106, 18. Buḷg. P. 12, 13, 18. ध्विचारणात् ohne Bedenken R. 3, 28, 27. Häufiger विचारणा f. AK. 1, 1, 4, 11. H. 231. 1373. Halāḷ. 1, 10. Vop. 8, 108. Gṛhṣasāṅgr. 1, 94. Suçr. 1, 312, 17. मूर्ख° Spr. 1071. ब्रह्म° Spr. (II) 1758. Çāṅk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 315. zu Khāṇḍ. Up. S. 315. वस्तु° Prāb. 20, 12. नित्यानित्य° 100, 3. SARVADARÇANAS. 29, 13. का वरस्य (obj.) वि° KATHĀS. 24, 32. न मे ऽत्रास्ति वि° Bedenken MBh. 13, 1964. R. GORR. 1, 74, 22. 7, 104, 19. न ते कार्या वि° MBh. 13, 127. 1, 4373. 3, 8635. 14, 800. नात्र कार्या वि° 3, 1854. 2358. HARIV. 14419. 14964. R. 1, 2, 33. 7, 43, 20. 65, 21. KŪRMA-P. in SARVADARÇANAS. 72, 12. मा ते वि° MBh. 7, 2082. Māṇḍ. 144, 3. Hit. 51, 22. Unbestimmt ob n. oder f.: वा विचारणार्थे Nir. 1, 4. Spr. 4733. WINDISCHMANN, Sāṅkara S. 108.

विचारणीय (wie eben) adj. worüber man lange nachzudenken braucht, einer langen Erwägung bedürftig Māṇḍ. 149, 12. ऋ° RAGH. 14, 46. Verz. d. Oxf. H. 287, b, 15. Prāb. 104, 17.

विचारभू f. Gerichtshof TRiE. 1, 1, 72.

विचारमञ्जरी f. Titel eines Werkes WILSON, Sol. Works I, 282.

विचारमाला f. desgl. HALL 133.

विचारयितव्य adj. = विचारणीय KULL. zu M. 2, 10.

विचारवत् (von विचार) adj. mit Ueberlegung verfahren ÇATR. 14, 168.

विचारशास्त्र n. die Wissenschaft (das Lehrbuch) der Erörterung, insbes. der Abwägung gesetzlicher Vorschriften unter einander; es ist ein anderer Name für मीमांसाशास्त्र, insbes. पूर्व°. Verz. d. Oxf. H. 185, b, 41. Comm. in der Einl. zu ĀGAM. SARVADARÇANAS. 123, 14. fg. 124, 4. 125, 6. fgg. 126, 12. धर्म° 124, 5.

विचारित s. u. dem caus. von चरु mit वि. Nach gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36 ist विचारित° adj. von विचार.

विचारित् (von चरु mit वि) adj. 1) umherstreichend RV. 5, 84, 2 (nach dem Comm.). यथाकाम° MBh. 5, 7852. R. 3, 25, 2. मम कालविचारिणः HARIV. 4009. ब्रह्मस्थल° (so die ed. Bomb.) MBh. 12, 6138. सर्वव्रत° HARIV. 3447. 3726. 4600. 10914. 14536. R. GORR. 2, 21, 17. 7, 18, 29. MĀṆḍ. P. 131, 6. durchlaufend: नभसो ऽर्ध° VARĀH. BRH. S. 11, 31. — 2) verfahren: मायाशत° so v. a. anwendend MBh. 5, 3567. — 3) wandelbar, wechselnd ĀCV. Ça. 9, 7, 24. — 4) ausschweifend Spr. (II) 1330, v. 1. — 5) erwägend, prüfend: कार्यकार्य° Māṇḍ. 61, 5. तृप्तातृप्त° Çiva MBh. 12, 10391. — Vgl. प्रक°, भ°. —

विचारु (2. वि + चारु) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Bṛh. P. 10, 61, 9.

विचार्य adj. 1) = विचि ययि. नात्र विचार्यमस्ति hier braucht man sich nicht lange zu bedenken MBh. 1, 7080. किं विचार्यमतः परम् 12, 6877. न विचार्य कथं घ न 13, 5100. 14, 1864. नैतत्ते विचार्य वचनं मम MĀṆḍ. P. 69, 18. ऋ° 19. KATHĀS. 146. 75, 159. — 2) schlechte v. 1.

für विचार्य MBh. 15, 213 in der ed. Bomb.

विचाल (von 1. चल् mit वि) m. 1) das Auseinanderrücken, Zerthellen: अधिकाणा° P. 5, 3, 48. — 2) Zwischenraum H. 1460.

विचालन (vom caus. von 1. चल् mit वि) adj. (f. ई) zu Schanden machend, aufhebend, vernichtend: तस्यासीन्मानसो बुद्धिस्तदा धैर्यविचालनी R. 3, 4, 9.

विचालिन् (von 1. चल् mit वि) adj. die Stelle verlassend: कूटस्थैरविचालिभिर्विषैः unwandelbar PAT. in MAHĀBH. S. 104. weichend von (abl.): धर्मादविचालिनः KATHĀS. 72, 119.

विचाल्य (vom caus. von 1. चल् mit वि) adj. von der Stelle zu rücken: ध्विचाल्याश्च ते ते स्फुरचला इव नित्यशः MBh. 15, 213. ध्विचार्य ed. Bomb.

विचि f. = वीचि Welle BHAR. zu AK. 1, 2, 3, 5 nach ÇKDR. Auch विचो DVIRŪPAK. im ÇKDR. Nach H. an. 2, 7 hat विचो auch die anderen Bedd. von वीचि.

विचिकित्सन (vom desid. von 4. चित् mit वि) n. zweifelndes Ueberlegen, das im-Zweifel-Sein über Etwas: यस्मिन्प्रेत (loc.) इदं विचिकित्सनम् ÇĀṅk. zu KATHOP. 1, 29.

विचिकित्सौ (wie oben) f. zweifelnde Ueberlegung, ein obwaltender Zweifel in Betreff von AK. 1, 1, 4, 12. H. 1373. Halāḷ. 4, 6. TBR. 2, 1, 2, 2. ÇAT. BR. 2, 2, 4, 9. 10, 6, 2, 2. 14, 4, 2, 9. KŪṂD. UP. 3, 14, 4. KATHOP. 1, 20. TAITT. UP. 1, 11, 3. 5. KAUSH. BR. bei MÜLLER, SL. 406. MĀLAT. 42, 11. KATHĀS. 82, 8. Buḷg. P. 3, 9, 37. 11, 21, 3. Verz. d. B. H. No. 1016. NĪLAK. 228 (SARVADARÇANAS. 162, 17). Lot. de la b. l. 443. विचिकित्सार्थिणि Nir. 1, 5. ज्ञातविचिकित्सा adj. KATHĀS. 43, 87. — Vgl. निर्विचिकित्स.

विचिकित्स्य (wie oben) adj. unter Zweifeln zu überlegen, zu zweifeln: अत्र क्षेत्रं न विचिकित्स्यम् Nṛs. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 163.

विचिकिल s. विचकिल.

विचिकीर्षित (vom desid. von 1. कर् mit वि) partic. mit dem man eine Veränderung vorzunehmen wünscht Bṛh. P. 14, 29, 34.

विचिन्त् (von 1. चि mit वि) adj. sondernd, sichtigend VS. 4, 24.

विचिन्त (von 2. चि mit वि) f. 1) das Suchen, Nachforschen: नल° NALOD. 1, 2. — 2) Prüfung, Untersuchung oder Sichtung, Aufzählung (von 1. चि mit वि; vgl. 1. विचय) in कुन्दो° (auch in den Nachträgen).

1. विचित s. u. 4. चित् mit वि.

2. विचित (2. वि + चित) adj. besinnungslos Suçr. 2, 489, 4. Accent eines mit वि° anlautenden comp., dessen zweites Glied ein adj. ist, gaṇa विस्पष्टादि zu P. 6, 2, 24.

विचितता (von 2. विचित) f. Besinnungslosigkeit Śiṅ. D. 177.

विचित्य (von 1. चि mit वि) adj. zu sichten TS. 6, 1, 9, 1.

विचित्र (2. वि + चित्र) 1) adj. (f. ञा) Accent eines mit वि° anlautenden comp., dessen zweites Glied ein adj. ist, gaṇa विस्पष्टादि zu P. 6, 2, 24. a) vielfarbig, bunt, schillernd: °मात्स्याभरणीः MBh. 3, 2114. °वेषाभरणाः R. 1, 9, 22. 2, 39, 17. °वालुकजल 55, 31. 91, 21. रुक्मबिन्दु-विचित्राभ्यां चर्मभ्याम् 100, 21. 3, 49, 3. 61, 11. Spr. 2207. VARĀH. BRH. S. 3, 39. 12, 11. 24, 14. 43, 57. 64, 1. 2. Ind. St. 2, 258. 278. Buḷg. P. 4, 6, 12. 2, 1, 36. 3, 23, 14. — b) verschiedlich, mannichfaltig, verschiedenartig: सुरापानस्य निष्कृतिः M. 11, 98. विचित्रायुधपाणयः MBh. 3, 12092. वना-नि 16748. विचित्रार्थपद (आख्यान) R. 1, 4, 28 (3, 72 GORR.). 2, 95, 3. 7, 20,

12. Spr. 731. 1283 (II). संसार 1623 (II). RĪĀ-TAR. 2, 118. Spr. 3276. 3359. 4990. Buġ. P. 1, 7, 17. 3, 1, 37. 7, 24. 18, 19. 22, 30. 26, 5. 4, 14, 21. 7, 1, 10. Sām. D. 100. NĪLAK. 114. विचित्राध्याय Verz. d. Oxf. H. 323, a, 31. विचित्रम् adv.: उपकृष्टा Buġ. P. 5, 2, 4. विचित्रविकृतानना: KATHĪS. 46, 301. विचित्रकृत्रिमाणि PĀNĒAR. 2, 1, 24. नानाविचित्रकृतम् उ० KĀU-RAP. 19. — c) *seltsam, absonderlich, wunderbar*: अत्यद्भुतमिदं त्वय विचित्रमभाति मे MBH. 3, 12029. वस्तुशक्तयः Spr. 238 (II). 1019. किमत्र विचित्रम् Gīt. 8, 8. KATHĪS. 49, 241. RĪĀ-TAR. 5, 261. Sām. D. 722. Verz. d. Oxf. H. 250, a, 40. विचित्रा हि सूत्रस्य कृतिः पाणिनेः KĪC. zu P. 1, 2, 35. n. *eine Gattung des Paradoxon*: विचित्रं यत्तद्विपरीतः फलेच्छया KĪVALAJ. 107, b. z. B. नमन्ति सत्तत्त्वैलोक्त्यादपि लब्धं समुन्नतिम् ebend. PRATĪPAR. 91, b, 3. — d) *(durch Abwechslung) reizend, prächtig, schön*: गृहाणि R. 1, 6, 26. नलयत्नमन्दिरं R. 1, 2. तपाः Spr. 1039 (II). शय्या 1391. ब्रह्मसभा PĀNĒAR. 4, 10, 94. कथा so v. a. *unterhaltend, amüsant* KATHĪS. 18, 68, 40, 115. 63, 5. 69, 185. Hit. 8, 18. 26, 22. °वाक्यपरुता so v. a. *Beredsamkeit* Spr. 4713. अर्थवच्च विचित्रं च न शक्यं बहु भाषितुम् 2766. कर्णे कलं किमपि रेतो शनैर्विचित्रम् 1884. विचित्रं गायन्ति R. 3, 79, 12. — 2) m. N. pr. a) eines Fürsten MBH. 1, 2697. — b) eines Sohnes des Manu Rauġja (Devasāvarṇi) HARIV. 489. MĀRK. P. 94, 31. Buġ. P. 8, 13, 31. — c) eines Reihers Hit. 120, 10. — 3) f. छा Koloquinte RĪĀN. im ÇKDR. — 4) n. Siddh. K. 249, b, 1. — Vgl. वैचित्र्य.

विचित्रक (von विचित्र) 1) adj. *wunderbar* ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. जम्बुवृक्षो विस्तीर्णो ऽतिविचित्रकः PĀNĒAR. 2, 2, 52. — 2) m. *eine Art Birke* (भूर्त) RĪĀN. im ÇKDR. — 3) n. *Wunder* ÇABDĀRTHAK. bei WILSON. विचित्रकथ (वि° + कथ) adj. *dessen Erzählungen unterhaltend sind*; m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 69, 20.

विचित्रता (von विचित्र) f. 1) *Mannichfaltigkeit, Abwechslung* Sām. D. 621. — 2) *Absonderlichkeit, eine wunderbare Erscheinung* Spr. 2855, v. l. विचित्रदेह m. *Wolke* ÇABDĀK. im ÇKDR.

विचित्ररूप adj. *mannichfaltige Formen annehmend* MBH. 12, 11282.

विचित्रवर्षिन् adj. *verschiedentlich* — d. i. *nicht allerwärts* —, *nur hier und da regnend* VARĪH. BRH. S. 3, 74.

विचित्रवीर्य m. N. pr. eines Sohnes des Çamṭanu (Çamṭanu) und der Satjavatī, mit dessen Gattin Vjāsa Dhṛtarāṣṭra, Pāṇḍu und Vidura zeugte, MBH. 1, 94. 2441. 3808. fgg. 4069. 4126. fgg. 5906. HARIV. 970. 1825. 3009. VP. 459. Buġ. P. 9, 22, 20. 23. °म् f. *die Mutter* Vikṭravīrja's d. i. Satjavatī TRĪK. 2, 8, 11. — Vgl. वैचित्रवीर्य, वैचित्रवीर्यक.

विचित्रसिंह m. N. pr. eines Mannes RĪĀ-TAR. 7, 104.

विचित्राङ्ग 1) adj. *einen vielfarbigen Körper habend*. — 2) m. a) *Pfau* ÇABDAR. im ÇKDR. — b) *Tiger* ÇABDĀK. im ÇKDR.

विचित्रापीड m. N. pr. eines Vidjādhara KATHĪS. 48, 115.

विचित्रित (von विचित्र) adj. *bunt gemacht, vielfarbig; verziert, geschmückt*: शक्ति MBH. 3, 7210. अलंकृतस्तु स गिरिनामित्रैर्विचित्रितः । खभौ रत्नमयैः कोशैः संवृतः 14, 1755. नभस्ताराविचित्रितम् R. GORR. 2, 62, 80. 3, 28, 31. 49, 35. महीम् — तेषैः प्रबलैर्विचित्रिताम् 5, 80, 81. 6, 83, 40. Buġ. P. 4, 6, 10. 8, 2, 3. PĀNĒAR. 1, 7, 55. भवनं कृष्णान्तशावविचित्रितम् VARĪH. BRH. S. 104, 28. KHANDOM. 119. वाचामगोरचरित्रविचित्र-

ताय कुसुमायुधाय Spr. 2987.

विचित्रा (विचित्रा) s. u. विज्ञित्वा.

विचितन (von चित् mit वि) n. *das Denken an Etwas*: और्ध्वदेहिक-धर्माणामासीद्युक्ता विचितने MBH. 12, 7883. अ° 3, 69.

विचितनीय (wie eben) adj. *in Betracht zu ziehen, zu beobachten* VARĪH. BRH. 18, 20.

विचिता (wie eben) f. *Gedanken, Sorge*: अस्माकं तु विचितये कथं सागरलङ्घनम् । स्यादिति R. 4, 62, 3. विचिताज्ञान° MBH. 14, 1240 fehlerhaft für विचित्राज्ञान°, wie die ed. Bomb. liest.

विचितितरु (wie eben) nom. ag. *der an Etwas denkt*: कामानामविचितिता MBH. 5, 2446.

विचित्य (wie eben) adj. *in Betracht zu ziehen* VARĪH. BRH. S. 3, 17. 23, 1. 44, 18. 96, 13. *zu beobachten* 89, 18. *woran man denken muss*: कृदि Buġ. P. 10, 69, 18. *worauf man seine Gedanken, seine Sorge zu richten hat*: किमत्र विचित्यम् PRAB. 84, 3. *ausdenken, ausfindig zu machen*: अयुपाय DAÇAK. 79, 8. अ° *auf den man keine Aufmerksamkeit richten kann, unhütbar, ohne alle Aufsicht stehend*: °रूपदिपा (अपलित die andere Rec.) R. GORR. 2, 96, 22. — Vgl. उर्विचित्य.

विचिन्वत्क (von विचिन्वत्, partic. praes. von चि mit वि) adj. *stehend, unterscheidend* (nach MAULDH.) VS. 16, 46. Ind. St. 2, 43.

विचिन्वरा s. u. विज्ञित्वा.

विचिलक m. *ein best. giftiges Insect* SUÇH. 2, 288, 13.

विचीरिन् HARIV. 14859 fehlerhaft für विचारिन्, wie die neuere Ausg. hat.

विचूर्णन (von चूर्णय् mit वि) n. *das Zerreiben* SUÇH. 2, 2, 1.

विचूर्णाभिः = चूर्णाभिः ÇAMK. zu BRH. ÂR. UP. S. 88.

विचूलिन् adj. *keinen Haarbüschel auf dem Schettel habend* HARIV. 11138. — Vgl. चूलिन्.

विचैत् (von चर्त् mit वि) f. 1) *Lösung*: कृण्वन्संचैत् विचैत्तमभिष्टये RV. 9, 84, 2. — 2) du. N. *zwei Sterne* AV. 2, 8, 1. 6, 100, 2. 122, 3. N. des 17ten Nakshatra TS. 4, 4, 10, 2; vgl. Journ. of the Am. Or. S. 6, 337.

1. विचेतन (von 4. चित् mit वि oder 2. वि + चेतन) adj. s. अ°.

2. विचेतन (2. वि + चेतना) adj. (f. छा) *bewusstlos, nicht das volle Bewusstsein habend, geistesabwesend* MBH. 3, 10050. 11078 (S. 572). HARIV. 4939. R. 1, 32, 18 (33, 16 GORR.). 74, 15. 2, 73, 7. 45. R. GORR. 2, 43, 32. 65, 45. 3, 26, 15. 40, 34. 42, 42. 43, 34. 64, 6. 68, 21. Spr. 911 (so v. a. *entseelt*). 2970 (so v. a. *unvernünftig, dum*). KATHĪS. 17, 27. Buġ. P. 6, 1, 63. PĀNĒAR. 1, 14, 64. 78. PĀNĒAT. 43, 11.

3. विचेतन (von einem nicht vorhandenen denom. विचेतय्) adj. (f. ई) *bewusstlos machend*: नृणामेव विचेतनी PĀNĒAR. 2, 8, 10.

विचेतयितरु (vom caus. von 4. चित् mit वि) nom. ag. *sichtbar machend, unterscheidend* AIR. BR. 6, 135.

विचेतैर् (von 1. चि mit वि) nom. ag. *Sichter* ÇAT. BR. 3, 3, 9, 8.

विचेतव्य (von 2. चि mit वि) adj. *zu suchen*: सीता R. 4, 44, 116. *zu untersuchen*: मही MBH. 3, 16215. R. 4, 40, 27. 41, 74. 44, 34. *zu untersuchen, zu prüfen*: इन्द्रियाणि च कर्ता च विचेतव्यानि भागशः MBH. 12, 10500. बलाबलम् R. 5, 82, 11. *ausfindig zu machen*: उपाय KATHĪS. 102, 16.

विचेतम् (2. वि + चे°) adj. 1) *in die Augen fallend*: Wasser RV. 1,

83, 1. — 2) *verständlich, klug*: Menschen RV. 7, 7, 4. 8, 13, 20. Götter 1, 45, 2. 190, 4. 10, 132, 6. अग्निर्ऋ विचेताः स प्रचेताः 79, 4. 2, 10, 1. 4, 7, 8. Indra 6, 24, 2. 8, 46, 14. die Aśvin 5, 74, 9. — 3) = *डुमन्स्, विमन्स्, अस्मन्स्* H. 435. *nicht bei vollem Bewusstsein stehend, ausser sich stehend* Hariv. 9878. R. 2, 47, 18. 48, 28. R. Gonn. 2, 80, 24. 4, 16, 53. Bhāg. P. 6, 11, 6. 10, 11, 48. 19, 4. — 4) *unvernünftig, dumm* MBh. 3, 1948. Spr. 4588.

विचेतो (von विचेतस्) adv. in Verbindung mit कर्, भू und अस् P. 5, 4, 51, Schol.

1. विचेय (von 1. वि mit वि) adj. zu *sichten, zu sondern, zu zählen* (so v. a. *gering an Zahl*): °तारका Ragh. 3, 2.

2. विचेय (von 2. वि mit वि) 1) adj. zu *suchen*: जनकात्मज्ञा R. 4, 41, 34. zu *durchsuchen*: आलयाः 40, 32. — 2) n. *Untersuchung, Nachforschung*: विचेयं कर् eine Untersuchung anstellen R. 4, 47, 7.

विचेष्ट (2. वि + चेष्टा) adj. *regungslos* R. 2, 63, 49.

विचेष्टन (von चेष्ट mit वि) n. *Bewegung der Glieder*: शरीरस्य MBh. 12, 412. 10549. सिन्धुतीरविचेष्टनैः eines Pferdes Ragh. 4, 67.

विचेष्टा (wie oben) f. 1) dass. s. निर्विचेष्ट. — 2) *das Auftreten, Gebahren, Benehmen, Betragen, Treiben* MBh. 5, 767. 12, 542. Kām. Nitis. 15, 32. Bhāg. P. 10, 30, 2. Vgl. डुर्विचेष्ट.

विचेष्टित (wie oben) n. am Ende eines adj. comp. f. आ. 1) = विचेष्टा 1) Ragh. ed. Calc. 4, 67. मन्दविचेष्टिता ein Blutegeß Suça. 1, 41, 19. नयन-भूविचेष्टितैः R. 1, 9, 48. — 2) = विचेष्टा 2) Jāñ. 1, 337. MBh. 3, 2923. R. 6, 109, 4. Ragh. 7, 5. 17, 76. अन्नङ्ग° Vikr. 28. विधि° Kathās. 52, 332. 99, 40. BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 6. Bhāg. P. 1, 5, 13. PAÑĀT. 93, 16. 98, 3. — विचेष्टित Hariv. 10200 in beiden Ausg. fehlerhaft für विवेष्टित.

विचिकी m. ein best. Vogel RV. 10, 146, 2.

विचक्रन्द m. Palast H. 1015. — adj. s. u. विचक्रन्दस् 1) a).

विचक्रन्दक m. dass. AK. 2, 2, 10. HALĀ. 2, 150.

विचक्रन्दस् (2. वि + क्र°) 1) adj. a) *nicht metrisch*, f. nämlich ऋच् Ait. Br. 5, 4. Çat. Br. 10, 3, 3, 12. RV. Prāt. 17, 7. pl. विचक्रन्दाः VS. 23, 34. — b) *verschieden im Metrum* Ait. Br. 1, 21, 25. Kāth. 25, 1. PAÑĀV. Br. 8, 8, 24. Āçv. Çr. 6, 5, 14. LĀṭṭ. 6, 9, 3. — 2) n. ein best. Metrum Gāeja in Ind. St. 8, 279, N.

विचक्रन्दक m. = विचक्रन्दक RĪJAM. zu AK. 2, 2, 10 nach ÇKDn.

1. विचक्राय (1. वि + क्राया) n. *Schatten von Vögeln* AK. 3, 6, 2, 26. f. आ dass. Bhāg. P. 10, 12, 8.

2. विचक्राय (2. वि + क्राया) 1) adj. (f. आ) *alles Farbenspiels —, alles Glanzes bar, kein Ansehen habend*: von einem Menschen Bhāg. P. 1, 14, 24. von einer Kuh 16, 19. 20. गृह् Kathās. 2, 49. निशीथस्था पद्मिनी 16, 45. मुराङ्गनासर्ग 45, 186. — 2) m. = मणि Bhar. zu AK. nach ÇKDn.

विचक्रायता (von 2. विचक्राय) f. *Mangel alles Glanzes, — alles Ansehens*: अपचक्रयेण शिरसा कामत्रयेक्षो ऽपि तम् । नमन्विचक्रायतां भेजे य-त्तदा न तददुतम् ॥ Kathās. 19, 113. रत्नादीपास्तत्कान्तिजिता विचक्रायतां ययुः 28, 4.

विचक्रायत् (wie oben), °यति *des Glanzes berauben*: राङ्गप्रसनसंभूतं तपो विचक्राययेद्विधुम् Spr. (II) 1172.

विचक्रायीक (2. विचक्राय + कर्) dass. Kathās. 48, 61.

विचक्रति (von 1. क्रिद् mit वि) f. 1) *(das Abschneiden) Unterbrechung,*

Störung, Hemmung, Aufhebung Traik. 3, 3, 184 (= क्रिद्, विनाश). H. an. 3, 308. Med. 1. 159. यत्तस्य TBh. 3, 2, 4, 1. 7, 2, 2. वृत्प° Gobh. 4, 8, 12. 9, 9. दिनकरयमार्गविचक्रितये ऽभ्युद्यतं चलच्छङ्गम् (विन्ध्यस्य) Varāh. Bṛh. S. 12, 6. वंशस्य des Geschlechts 68, 3. सत्समागाम° Kām. Nitis. 14, 44. संताप° Spr. 794. संसार° 1408. — 2) *eine ungewöhnliche, absonderliche, piquante Auffassung oder Darstellung* Sāh. D. 41, 3. 228, 1. 253, 4. 264, 8. 711. KUVĀLAJ. 127, b. — 3) *eine durch ihre Einfachheit reizende Toilette* Bhar. 3, 5 beim Schol. zu NALOD. 2, 55. DAÇAR. 2, 36. Sāh. D. 128, 138. Prā-
tĀPAR. 55, b, 6. H. 507. — 4) *Schminke* Traik. 2, 6, 40. Med. Çāk. 164. — 5) *Hausgrenze* (गेकावधि) H. an. — 6) = अङ्गहार H. an. = कारभेद Med.

विचक्रिन् s. u. 1. क्रिद् mit वि. Davon °ता f. *Auseinandergerissenheit*: न चातिरसतो वस्तु हरं विचक्रिन्तां नयेत् DAÇAR. 3, 29 (Sāh. D. 139, 20).

विचक्रे (von 1. क्रिद् mit वि) m. 1) *das Zerspalten, Zerhauen*: कवच° Verz. d. Oxf. H. 117, a, 21. *Brechung, Theilung*: पातस्य विचक्रे वारि-
वाक्यज्ञे मुरधनुषः Kir. 7, 16. — 2) *Ausrottung, Vertilgung, Vernich-*

tung: दायद° RĪĀA-TAR. 8, 1030. वैरि° 1249. सर्ग° Kathās. 20, 70. अस्मज्जातेः PAÑĀT. ed. orn. 45, 1. — 3) *Trennung*: लालितानां स्वजाता-
नाम् von Spr. 2666. KHANDOM. 78. प्रिय° Sāh. D. 147. कान्तायाः कान्तवि-
चक्रे मरणादतिरिच्यते BRAHMAIV. P. GAṆAPATIKH. im ÇKDn. — 4) *Unter-*

terbrechung, Hemmung, Störung, Aufhebung: स्नेहस्य विलापहृदितस्य च MBh. 12, 5741. कर्चरणस्मरण° 13, 774. आसप्रआसयोः Jogas. 2, 49. SARVADARÇANAS. 174, 13. 18. 175, 1. संप्रदाय° 127, 18. RĪĀA-TAR. 5, 139. Kām. Nitis. 10, 5. 14. पिण्ड° Ragh. 1, 66. कथा° Vikr. 60, 6. 120, 22. Varāh. Bṛh. S. S. 4, Z. 7. वृत्ति° PAÑĀT. ed. orn. 45, 1. Sāh. D. 8, 22. 139, 7. 215. 319. Çit. beim Schol. zu Çāk. 98. DEVAR. bei ROTH, Nir. LI. KUSUM. 52, 10. पिपासा° KULL. zu M. 5, 128. स्वार्थ° so v. a. *Beeinträch-*
tigung Kām. Nitis. 17, 57. ऋ° Çat. Br. 6, 4, 2, 10. 9, 5, 2, 44. SARVADARÇANAS. 127, 16. fg. अविचक्रेन ununterbrochen 113, 21. अविचक्रेकता गिरः MBh. 8, 2514. तेन सार्धमविचक्रेस्थानम् PAÑĀT. 1, 1, 21. — 5) *Unter-*
schied, Verschiedenheit Çāk. zu Bṛh. Ār. Up. S. 159. Bhāg. P. 2, 10, 8. प्रतिशरीरं जीवविचक्रेः SARVADARÇANAS. 45, 12. धातुविचक्रेः so v. a. *mit*
verschiedenen Erzen MBh. 3, 11090. — 6) *gramm. Einschnitt, Brechung* RV. Prāt. 6, 13. VS. Prāt. 4, 160. = पति Cāsur Ind. St. 8, 363. — Vgl. पद°, पाठ°.

विचक्रेन (wie oben) 1) adj. *trennend, unterbrechend*: संधिवन्ध° Suça. 1, 156, 7. — 2) n. a) *das Abhauen* Varāh. Bṛh. S. 59, 14. — b) *das Be-*
seitigen, Aufheben: वाङ्का° Spr. 2772. — c) *das Unterscheiden* MBh. 5, 799.

विचक्रेद् (wie oben und von विचक्रे) adj. 1) *zerstörend, vernichtend* MBh. 12, 10989. PAÑĀT. 4, 3, 109. — 2) *abgebrochen, unterbrochen, mit*
Zwischenräumen versehen: (वारिमुचः) सोपानविचक्रेद्: Varāh. Bṛh. S. 28, 15.

विच्युति (von 1. च्यु mit वि) f. 1) *das Abfallen* (eig. und übertr.) Ka-
thās. 53, 88 (wo nach Kern कुबलरजस्सु गुण° zu lesen ist). — 2) *Tren-*
nung von (abl.): तनयाभ्याम् MBh. 3, 2565. — Vgl. गर्भ°.

विकृ, विचक्रायति (गौ) Dātup. 28, 129. P. 3, 1, 28. Die Erweiterung
des Stammes kann auch in den allgemeinen Temporibus eintreten 31.
विचक्रायति ist auch caus. von 1. क्रा mit वि (s. Nachträge) und denom.
von विचक्राय (s. विचक्रायत्. विकृ, विचक्रयति (भाषार्थ oder भासार्थ) Dn-

rup. 33, 100.

1. विह, विनक्ति (ΠΕΛΕΚΙΟΙ) Dmrop. 29, 28. विहते (auch विहति; a. u. उद्), विविह, विविह 1. sg. अभि विह 3. sg. अविविष्ट Vop. 13, 8. der Wurzelvocal wird vor dem Bindevocal nicht verstärkt nach P. 1, 2, 2. partic. विह, später विह. sich schnell, losfahren, ἀποσπ. a) emporschleichen, von der Wasserwoge (vgl. αἶψα): ऊर्ध्वः समुद्रो विहते Çat. Br. 7, 1, 2, 14. Çāṇk. Br. 3, 1. — b) zurückfahren, flüchtig davonellen. Ait. Br. 3, 4. आयुधेभ्यः 7, 19. गौरो न तेतोर्विहते व्यापाः RV. 10, 81, 6. AV. 8, 7, 15. यापे सपे विहमाना 12, 1, 37. — partic. विह in Aufregung gerathen, aufgeregt, gemüthlich erregt, bestürzt Ragh. 14, 68. KATHIS. 22, 178. 24, 32. 30, 118. 33, 117. 42, 32. 45, 286. 46, 97. 199. 48, 119. 52, 52. 53, 48. 59, 20. 61, 65. 66, 97. 106, 186. — Vgl. वेग.

— caus. 1) schnellen: अया वेगमेवजयत् Pāṇāy. Br. 14, 5, 15. वातो ऽतिमात्रं प्रवयो समुद्रानिलवेजितः so v. a. verstärkt MBh. 12, 12388. — 2) in Aufregung —, in Unruhe versetzen: काश्चित्सवत्साः पतिता गावः शोकरवेजिताः °वीजिताः die neuere Ausg., welches Nilak. durch चलिताः oder भीताः erklärt, also auf विह zurückführt) Hariv. 3915. Ragh. 8, 39. 19, 35.

— intens. zusammenfahren, entfliehen: लष्टा चित्तं मन्यं इन्द्रं वेविह्यते भिया RV. 1, 80, 14. भयं विह्यते विह्यते 4, 26, 5. स मधु अयुक्ते वेविह्यन् इन्द्रशानेःस्तुर्मन्साहं बिभ्युषा 9, 77, 2. — Vgl. वेविह.

— अभि umkippen, umschlagen: मोक्षा धास्त्र्यभि विह्यति ऽभिः RV. 1, 162, 15. — Vgl. अभिवेग.

— आ, partic. आविह in Aufregung gerathen, bestürzt MBh. 3, 12087. 7, 1406 = 3664. 8541. Hariv. 13872. °चेतस् KATHIS. 32, 18. घनाविहमन् (समुद्रिम् die neuere Ausg.) Hariv. 4234. — Vgl. आवेग. — caus. in Aufregung versetzen, beunruhigen: स रामलक्ष्मणौ — शरैः — भृशमावेजयामास R. 6, 20, 8.

— समा, partic. °विह in Aufregung gerathen, bestürzt: भय° R. 5, 56, 11.

— उद् 1) aufschnellen, heraufschlagen: अया वेगासः पृथगुद्दिज्ञताम् AV. 4, 15, 3. — 2) schaudern, zusammenfahren, zurückschrecken, sich schrecken; die Person oder die Sache, vor der man zurückschrickt u. s. w., im abl. oder gen., sollten instr.: शयानस्य हि ते भूमी कस्मान्नोद्दिज्ञते वपुः Hariv. 4815. यस्मान्नोद्दिज्ञते लोको लोकान्नोद्दिज्ञते च यः Bhag. 12, 15. तेजसस्तपसश्च कोपस्य च मरुतमनः । त्वमप्युद्दिज्ञते यस्य MBh. 1, 2922. 2929. 2933. 2, 2221. उद्दिज्ञते मे रुद्रयम् 3, 2322. 14660. 4, 561. गवां मूत्रपुरीषस्य नोद्दिज्ञते कथं च न 13, 3748. 4815. R. 3, 76, 8. 5, 29, 32. Spr. 10 (II). 1258 (II). ययास्य वाचा पर उद्दिज्ञते 1854. 4468. 5187. तेन जीविताउद्दिज्ञमानेन Mālatī. 51, 1. Pāṇāy. III, 191. Bhāg. P. 4, 11, 32. 5, 9, 3. 24, 3. 7, 9, 43. 8, 22, 3. उद्दिज्ञते 10, 43, 18. यस्मान्नोद्दिज्ञतास्त्वम् Bhāṭṭ. 6, 69. act.: न प्रकृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्दिज्ञेत्प्राप्य चाप्रियम् Bhāg. 5, 20. MBh. 1, 2922. 3, 560. 2585. स्वकर्मभिर्मरुतव्यालेर्नोद्दिज्ञति 11, 170. मरणात् 13, 5707. 14, 1299. R. 5, 35, 17. 6, 3, 15. Spr. 2939 उद्दिज्ञतः Bhāg. P. 6, 9, 20. 7, 9, 13. उद्दिग् P. 7, 2, 14. Schol. zusammenfahrend, schaudernd, zurückschreckend, erschrocken MBh. 5, 7191. तस्य दुश्चरितैः 13, 3144. भयोद्दिग् R. 1, 9, 12. R. Gonn. 1, 42, 1. 3, 50, 4. Varāh. Bṛh. S. 8, 88. R. 1, 6, 11 (19 Gonn.). 2, 74, 16. 3, 1, 4, 9, 98. तव 6, 95, 4. Suçr. 2, 384, 3. (पतिणाः) क्रोधात् भृशमुद्दिग्मा विषयमगदर्शनात् Kām.

VI. Theil.

Nīris. 7, 11. Ragh. 16, 56. Spr. 853 (II). 1401 (II). 2628. KATHIS. 28, 132. 32, 11. °शङ्किता 48, 262. 281. 292. 51, 206. Bhāg. P. 5, 2, 18. सङ्गात् 8, 80. 9, 8, 83. Mārk. P. 23, 2. मनस् R. 3, 74, 11. °मानस, °मनस् MBh. 5, 6040. R. 7, 44, 21. Bhāg. P. 1, 43, 30. 5, 24, 29. Hit. 4, 13. °धी Bhāg. P. 8, 16, 8. °चित 4, 5, 9. 7, 4, 33. °चेतस् Mārk. P. 74, 4. °रुद्रय R. 4, 1, 3. Bhāg. P. 1, 14, 24. °चञ्चलकटान् Mārk. 9, 20. °रुद्रय Bhāg. P. 4, 5, 12. 10, 6. °लोचन 8, 8, 43. स्पर्शोद्दिग्मा पदौ Suçr. 1, 253, 10. °वर्षा तापसम् eine Aufregung verrathend Daçak. 89, 7. अनुद्दिग् MBh. 12, 5309. 13, 1093. उल्लेखनुद्दिग्मनाः Bhāg. 2, 56. — 3) zurückschrecken vor so v. a. ablassen, absteigen von: नायमुद्दिज्ञितुं कालः स्वामिकायाः द्वादश Bṛh. Bhāṭṭ. 7, 92. न पुनः कश्चिदुद्दिज्ञिष्यति चायकात् Çat. 14, 284. — 4) in Schrecken jagen: कश्चिन्मयेण दण्डेन भृशमुद्दिज्ञते प्रजाः MBh. 2, 178. — Vgl. 1. उद्दिग् und निरुद्दिग्. — caus. in Schrecken jagen, schaudern machen, schrecken machen: उद्दिज्ञता वृष्टिभिः Kumāras. 1, 6. इमे मार्जारका उद्दिज्ञयन्ति नः MBh. 1, 8427. 13, 3047. 3439 (med.). 14, 1299. 2838. Hariv. 8747. R. 3, 1, 18. 5, 29, 12. 34. Mārk. 141, 13. Spr. (II) 1056. 1261. fgg. (I) 1649. 4239. 4467. KATHIS. 74, 157. Rīgā-Tar. 1, 254. 4, 667. 6, 277. Daçak. 63, 10. 68, 14. Bhāg. P. 5, 18, 15. 26, 33. 9, 8, 16. Pāṇāy. 209, 28. 222, 7. ed. orn. 64, 13. उद्दिज्ञयति जिह्वायं कुर्वीथिमिचिमा कुरुः erschrecken, zusammenfahren machen Vāg. 10, 5 (vgl. Suçr. 1, 155, 5). जलेन durch kaltes Wasser einen Bewusstlosen beleben (schaudern machen) Suçr. 2, 22, 14. उद्दिज्ञयति सूतो ऽपि चरणं कण्टकाङ्कुरः so v. a. belästigen, quälen Spr. 2827. Kumāras. 1, 11. Spr. 1526. — Vgl. उद्दिग् f.

— पर्युद् schaudern vor (acc.): दुःखस्यानुचिता दुःखं वने °दिज्ञिष्यति R. 2, 66, 9.

— प्रोद्, partic. प्रोद्दिग् eine Unruhe an den Tag legend: °तारायतलोत्तलोचना Bhāg. P. 8, 12, 20. — caus. in Schrecken jagen MBh. 13, 6715. Bhāg. P. 10, 38, 14.

— समुद् zusammenfahren, zurückschrecken: समुद्दिविज्ञिरे MBh. 6, 632. समुद्दिग् = उद्दिग् 5, 7188. R. Gonn. 2, 67, 21. 5, 91, 10. Brahma-P. in LA. (III) 50, 2. Bhāg. P. 7, 5, 5.

— प्र davon stürzen: सिन्धुः प्र विविह्ये ज्वेने RV. 10, 111, 9. भूमी रेजते घर्धन् प्रविक्ते weichend, Einsturz drohend 6, 50, 5. — caus. 1) abschleun, schlendern: शरैः सुप्रवेजितैः MBh. 7, 8590. — 2) verschrecken MBh. 4, 1052.

— वि, partic. विविह sehr erschrocken Ragh. 7, 45. 18, 12. Kumāras. 1, 57. KATHIS. 46, 5. 117, 145. Rīgā-Tar. 5, 339. Bhāg. P. 8, 19, 10. Mārk. P. 136, 10. — caus. in Schrecken jagen Hariv. 568. प्रतोदितः st. विवेजितः die neuere Ausg., Nilak. erwähnt eine Lesart विवेजितः.

— सम् zusammenfahren, entfliehen: यथा मृगाः संविज्ञते पुरुषादधि AV. 5, 21, 4. 6. 8, 7, 15. 11, 9, 12. मा भूमी सं विव्याः VS. 1, 23. 6, 35. — संविह्य 1) aufgeregt, bestürzt, erschrocken, schon: शोक° Bhāg. 1, 47. MBh. 3, 2777. R. 2, 72, 18. रोष° 5, 56, 131. घनर्धुःख° R. Gonn. 2, 10, 12. भय° 3, 48, 1. 5, 38, 1. MBh. 3, 2561. 5, 7187. Hariv. 1209. 10780. R. 2, 30, 2. Bhāg. P. 3, 15, 3. 20, 21. 4, 28, 46. 6, 13, 4. 7, 4, 21. 10, 68, 49. Bhāṭṭ. 9, 1. सु° MBh. 14, 129. R. 7, 80, 5. भयं विव्या वाचा aufgeregt, unsicher MBh. 1, 6763. बाष्पसंविहया गिरा Hariv. 3666. — 2) beweglich, hinundhergehend: पूरकरेचकसंविहवलि° Bhāg. P. 4, 24, 50. — 3)

gefallen: कृप° Buā. P. 9, 19, 7. सलया ed. Bomb. — Vgl. संवेग. — caus. erschrecken: मा नो सोमं स वीविशो मा वि वीभिषथा: RV. 8, 68, 8.

2. विष् f. nach Sis. so v. a. flüchtiger Vogel oder erschreckend; es scheint ein Spieldruck zu sein: अग्रिव कलुर्विशं घामिनाना RV. 1, 92, 10. 2, 12, 8.

3. विष्, वेविक्षि, वेविक्षे (पृथग्भावे) Dhātup. 28, 12. P. 7, 4, 75. Vop. 10, 9. erhält keinen Bindevocal Kār. 2. 9 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. — Vgl. 1. विष्.

विशगघ s. u. 1. शन् mit वि und vgl. वैशगघक.

विशङ्कप (vom intens. von शप् mit वि) adj. flüsternd Nir. 5, 22.

विश्रट (2. वि + श्रट) adj. nicht in Flechten gebunden: Haar Çāṅku. Gṛ. 1, 28. विश्रटीकृ aufflechten: केशान् P. 3, 1, 21. Schol.

विश्रन (2. वि + 1. श्रन) adj. menschenleer, einsam AK. 2, 8, 2, 22. 3, 4, 24, 85. H. 742. Halā. 4, 23. वन M. 10, 107. 11, 105. MBh. 1, 5896. 3, 2884. R. 1, 9, 26. 63, 6. 2, 26, 24. 29, 31. 5, 28, 2. Suç. 1, 241, 7. Spr. 2006. Kathis. 10, 164. BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 7. subst. ein einsamer Ort: निन्ये विश्रनम् Vop. 24, 18. विश्रनासेविनी Kathis. 71, 95. विश्रने an einem einsamen Orte, fern von allen Menschen, ohne Zeugen, im Geheimen MBh. 1, 4666. 2, 1790. 3, 2748. 14, 150. R. 2, 53, 28. R. Gora. 2, 114, 24. Spr. 4208. Varā. Bṛ. 8, 43, 16. Bṛ. 5, 16. Kathis. 4, 114. 10, 178. 12, 143. 13, 8. 16, 7. 23, 1. 27, 152. 29, 8. 32, 157. Riā-Tar. 4, 31. 282. Bhā. P. 1, 6, 21. 7, 9, 44. Pāṇāt. 58, 8. 225, 25. Hit. 87, 22. Vrt. in LA. (III) 7, 18. विश्रनेषु Mārk. P. 118, 12. विश्रनं कृ alle Zeugen entfernen: अत्र विश्रनं कृत्वा Kathis. 38, 58. 40, 100. 78, 172. राज्ञा विश्रनं कृतम् Vrt. in LA. (III) 3, 9.

विश्रनता (von विश्रन) f. Menschenleere, Einsamkeit: देशस्य Sis. D. 20, 14.

विश्रनन (von शन् mit वि) n. das Zeugen, Gebären H. 541.

विश्रनीकृ (विश्रन + 1. कृ) alle Zeugen entfernen R. Gora. 2, 68, 46. Kathis. 102, 118. von einer geliebten Person trennen: अर्कं विश्रनीकृता R. 7, 48, 6.

विश्रन्मन् (2. वि + श्र°) m. Bez. einer Mischlingskaste, des Sohnes eines ausgestossenen Vaiçja M. 10, 23.

विश्रन्या (von शन् mit वि) adj. f. die gehören soll Pā. Gṛ. 2, 7 in Z. d. d. m. G. 7, 537.

विश्रपिल adj. = पिच्छिल Halā. 3, 56. विश्रवल v. 1. — Vgl. विश्रल.

विश्रय (von 1. शि mit वि) 1) m. a) Streit um den Sieg; Sieg, Uebermacht; Bestiegung, Eroberung AK. 2, 8, 2, 78. H. 803. an. 3, 505. Med. j. 103. RV. 10, 84, 4. AV. 10, 2, 5. विश्रयुः in den Kampf ziehend TS. 1, 3, 4, 1. TBh. 1, 4, 1. Çat. Br. 2, 2, 2. 4, 3, 2, 15. 13, 2, 3, 13. Kṇop. 14. अनित्यो विश्रयो यस्माद्दृश्यते घृद्यमानयोः Spr. 294 (II). संदिग्धो विश्रयो घृधि 3166. 2438. M. 10, 119. विश्रयमवाप्य MBh. 1, 1187. विश्रयायाभिषेचितः 1989. विश्रयाभिषेक Verz. d. Oxf. H. 45, a, 23. MBh. 1, 7655. तमुद्दे विश्रयं चात्मनो मरुत् (s. u. मरुत्) 7, 5650. R. 2, 40, 9. विश्रयमुक्तः (विश्रयं पृष्टः ed. Bomb.) 71, 30. Kumāra. 3, 19. Raç. 12, 44. Çik. 48. स भवान्विश्रयाय प्रतिष्ठताम् 95, 11. Varā. Bṛ. 8, 4, 31. 18, 5. 73, 8. नृपति° 36, 2. Bhā. P. 2, 10, 4. 6, 11, 20. धर्म° der Sieg des Rechts Riā-Tar. 3, 329. अन्यविद्विषाम् Bestiegung Kathis. 34, 192. कामादि° PraB. 70, 5. 73, 16. Pāṇāt. 168, 26. दिशाम् Eroberung Bhā. P. 9, 11, 42. त्रैलो-

क्य° MBh. 1, 7625. 7641. R. 1, 46, 14 (पुत्र mit der ed. Bomb. zu lesen). 4, 10, 4. पृथिवी° MBh. 4, 187. Kathis. 17, 47. विश्रय° Bhā. P. 3, 9, 26. — b) der Gewinn, das Kroberte, Beute Kāṭ. Ça. 20, 4, 27. — c) bildliche Bez. des Schwertes H. c. 143. MBh. 12, 6204. der Strafe 4428. — d) Götterwagen (विमान) H. an. — e) Bez. einer best. Stunde des Tages (मुहूर्त) R. 1, 73, 8. der 17ten Ind. St. 10, 296. die Geburtsstunde Kṛṣṇa's Hariv. 3320. Weber, Kṛṣṇa. 236. 257. 262. — f) Bez. des 5ten Monats Ind. St. 10, 298. — g) Bez. des 27ten (1ten) Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varā. Bṛ. 8, 38. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 2 v. u. Weber, Gort. 24. 99. Journ. of the Am. Or. S. 6, 180. — h) Bez. einer best. Truppenaufstellung Kim. Nitir. 19, 44. — i) Bein. Jama's Çandak. im ÇKDa. — k) N. pr. verschiedener Männer: ein Sohn Gajanta's (eines Sohnes des Indra) Hariv. 8914. 8920. Vasudeva's 1936. Kṛṣṇa's Bhā. P. 10, 61, 12. ein Diener Vishṇu's 3, 16, 2. 8, 21, 16. Padmapāṇi's Wilson, Sol. Works 2, 24. ein Sohn des Svarokis Mārk. P. 66, 5. 6. ein Muni Hariv. 9373. ein Fürst MBh. 1, 226. ein Sohn Dhrtarāṣṭra's (?) 7, 6851. ein Krieger auf Seiten der Pāṇḍava 7012. einer der acht Rathgeber Daçaratha's R. 1, 7, 3. 7, 59, 2, 26. Weber, Rāmāt. Up. 302. Bein. Arjuna's Tak. 2, 8, 16. H. c. 137. H. an. Med. MBh. 4, 176. 804. 1376. 1381. 12, 896. 14, 2428. 2477. Bhā. P. 1, 9, 38. 39. ein Sohn Gaja's Hariv. 1514. fg. VP. 390. Bhā. P. 9, 13, 25. Kāḥ-kū's (Kūṇkū's) Hariv. 758. fg. VP. 373. Saṃgaja's VP. 412. Sudeva's Bhā. P. 9, 8, 1. 2. des Purūravas 15, 1. 3. des Brhanmanas (oder Grosssohn desselben) Hariv. 1707. fg. VP. 445. fg. Bhā. P. 9, 23, 11. ein Sohn des Jaghāçri 12, 1, 25. VP. 473. einer der 9 weissen Bala bei den Gāina H. 698. einer der 5 Anuttara 94. Schol. der 20te Arhant der zukünftigen Avasarpinī 56. Vater des 21ten Arhant's der gegenwärtigen Avas. 38. Diener des 8ten Arhant's der gegenwärtigen Avas. 42. ein Sohn Kalki's Kalki-P. 13 im ÇKDa. Kalpa's Kalki-P. ebend. ein Fürst von Kaçmira Riā-Tar. 2, 62. — 7, 1493. 8, 506. 520. 670. 673. 691. 1162. 1265. 1267. Burn. Intr. 377. N. 1. 399. N. 2. Verz. d. Oxf. H. 16, b, 14. 154, a, 22. fg. — l) pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 353 (VP. 188). — m) N. pr. eines Hasen Kathis. 62, 32. Hit. 82, 17. fg. — n) N. des Wurfespiesses Rudra's, personif. MBh. 3, 14551. 14553. — 2) f. अ) eine best. Pflanze Suç. 2, 373; 20. 415, 21. Varā. Bṛ. 8, 48, 39. = कुरीतकी Çat. im ÇKDa. = वचा Ratnam. ebend. = जयसी, शेफालिका, मञ्जिष्ठा, eine Art Çamt, अग्निमन्त्र und त्रैलोक्यविजय Riā. ebend. — b) Bez. einer best. Tithi H. an. Med. N. der 3ten, 8ten und 13ten Tithi Varā. Bṛ. 8, 99, 2. der 12te Tag in der lichten Hälfte des Monats Çrāvaṇa (an dem Kṛṣṇa geboren wurde) Bhā. P. 8, 18, 6. der 10te Tag in der lichten Hälfte des Monats Āçvina (ein Festtag zu Ehren der Durgā) As. Res. 3, 261 nach Haugst. die 7te Nacht im Karma-māsa Ind. St. 10, 296. — c) N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 19, a, 31. 95, a, 8. im Gefolge Kubera's (विश्रय ed. Bomb.) MBh. 2, 415. Bein. der Durgā H. c. 82. H. an. MBh. 4, 194. 6, 798. Hariv. 3271. 9426. Göttin Jama's Çat. im ÇKDa. eine Freundin der Durgā Tak. 1, 1, 54. H. 205. H. an. Med. Wilson, Sol. Works 2, 38. die Mutter des 2ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 39. eine Tochter Da-

ksha's R. 1, 23, 14 (24, 15, 17 Gonn.). Mutter verschiedener Suhotra's MBu. 1, 3786. 3832. Buā. P. 9, 22, 30. — d) N. des Kranzes von Kṛṣṇa MBu. 8, 3855. — e) N. einer der Kumārī (kleines Flaggenstückchen) an Indra's Banner Varāṇ. Bṛh. S. 43, 40. — f) N. pr. eines Speers R. 1, 29, 12 (30, 13 Gonn.). — g) Bez. eines best. Zauberspruchs Buāṭṭ. 2, 21. — 3) n. a) die (giftige) Wurzel der विजया genannten Pflanze Suca. 2, 251, 15. — b) N. pr. eines heiligen Gebietes in Kaçmīra Kārnīs. 51, 48. 66, 5; vgl. विजयनेत्र. — 4) adj. stegreich H. c. 151. zum Stege führend, Sieg verkündend: चापे विजये मकु MBu. 8, 2826. निमित्तानि विजयानि (विजयाय ed. Bomb.) बहूनि 7, 2998. — Vgl. त्रैलोक्यविजया, दिग्विजय (auch Buā. P. 9, 11, 35), पवन°, प्र°, मध्याचार्य°, विशाल°.

विजयक adj. = विजये कुशल: gaṇa śārkṣādi zu P. 5, 2, 64.

विजयकाण्टक m. ein Dorn für den Sieg so v. a. Andern den Sieg erschwerend, — strömtig machend; Bein. eines Fürsten Journ. of the Am. Or. S. 6, 518, g.

विजयकुञ्जर m. Stegeselephant so v. a. ein königlicher Elephant Taik. 2, 8, 35. Hia. 160.

विजयकेतु m. N. pr. eines Fürsten der Vidjādhara Hall in der Einl. zu Vāsavad. 40.

विजयनेत्र n. = विजय 3) b) Kārnīs. 39, 36. Rīā-Tan. 1, 275. — Vgl. विजयनेत्र.

विजयचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten Journ. of the Am. Or. S. 6, 548, 6. COLEBR. Misc. Ess. II, 286.

विजयचक्र m. ein aus 504 Schnüren bestehender Perlen schmuck H. 659. Varāṇ. Bṛh. S. 81, 31.

विजयडिण्डिम m. Stegestrommel Verz. d. Oxf. H. 257, b, 21.

विजयतीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 73, b, 15.

विजयदत्त m. ein Mannsname Kārnīs. 25, 75. 254. N. pr. des Hasen im Monde Pāṇāt. 160, 23.

विजयडुम्भि m. Stegestrommel; davon nom. abstr. °ता f. Raçh. 9, 11.

विजयदेवी f. ein Frauenname Wilson, Sel. Works I, 299.

विजयद्वादशी f. Bez. des 12ten Tages in der lichten Hälfte des Monats Çrāvaṇa Verz. d. Oxf. H. 34, b, 13.

विजयनगर n. N. pr. einer grossen Stadt in Kaṇṇāṭa LIA. I, 168. IV, 168. fgg. Wilson, Sel. Works I, 332. fg. 335. Verz. d. Oxf. H. 213, a, No. 503. BURNOUR in Buā. P. I, LX, N. Z. f. d. K. d. M. I, 103. fg.

विजयनन्दन m. N. pr. des 11ten Kākṛavartin in Bhārata H. 694.

विजयस (von 1. जि mit वि) 1) m. Bein. Indra's Uśāval zu Uṇādis. 3, 123. — 2) f. ई AV. PARIÇ. in Verz. d. B. H. 93 (56) wohl fehlerhaft für वैजयन्ती. — Vgl. वैजयन्त.

विजयपाल m. N. pr. eines Fürsten Rīā-Tan. 8, 206.

विजयपुर n. N. pr. verschiedener Städte: 1) Bejapur, Stadt und District im Dekkhan nördlich von der Kṛṣṇā LIA. I, 168, N. 1. — 2) in Khandesh. — 3) in der Nähe von Mirzāpur COLEBR. Misc. Ess. II, 249. — 4) an der Kauçiki im nördlichen Hindustan.

विजयपूर्णिमा f. Bez. einer best. Vollmondsnacht Verz. d. Oxf. H. 34, b, 29.

विजयप्रशस्ति f. Titel eines Werkes Hall 161. ders. in der Einl. zu Vāsavad. 18.

विजयभाग adj. Spätglücklich gebend TBa. 3, 7, a, 6.

विजयघर m. Stegestrommel Taik. 1, 1, 120. Hia. 72.

विजयमञ्ज m. N. pr. eines Mannes Rīā-Tan. 7, 732. 761. 820. 823. 836.

विजयमालिन् m. N. pr. eines Kaufmanns Kārnīs. 72, 284.

विजयमित्र m. N. pr. eines Mannes Rīā-Tan. 7, 366.

विजयप्रति m. N. pr. eines Autors; s. u. पत्तापत 1) und पेशिक 1).

विजयप्राज्ञ m. N. pr. zweier Männer Rīā-Tan. 7, 1067. 8, 2228.

विजयलक्ष्मी f. N. pr. der Mutter Veñkaja's Verz. d. Oxf. H. 196, b, 24.

विजयवत्स adj. von विजय; विजयवती f. N. pr. einer Tochter des Schlangendemons Gandhamālīn Kārnīs. 72, 33.

विजयवर्मन् m. N. pr. eines Kshatrija Kārnīs. 52, 339.

विजयवेग m. N. pr. eines Vidjādhara Kārnīs. 25, 293.

विजयश्री f. 1) Siegesgöttin Spr. 5327. Kumāras. in Verz. d. Oxf. H. 116, b, 33. — 2) N. pr. eines Frauenzimmers Hall 23.

विजयसप्तमी f. Bez. eines best. 7ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, a, 42.

— Vgl. विजयासप्तमी.

विजयसिंह m. N. pr. verschiedener Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 506, Çl. 20. LIA. II, 757, N. 784. Rīā-Tan. 7, 581. 584. 528. 533. 535.

विजयसेन 1) m. N. pr. eines Kriegers Kārnīs. 104, 25. fgg. — 2) f. श्री N. pr. eines Frauenzimmers Lalit. ed. Calc. 331, 17.

विजयाकल्प m. Titel eines Buches Verz. d. Oxf. H. 95, b, 13.

विजयाद्दशमी f. Bez. des 10ten Tages in der lichten Hälfte des Monats Āçvina, zu welchem das Bild der Durgā, am Ende ihres Festes, in's Wasser geworfen wird, Verz. d. Oxf. H. 283, a, 22.

विजयासप्तमी f. Bez. eines 7ten Tages in der lichten Hälfte eines Monats, der auf einen Sonntag fällt, Tiruṣāṇḍir. im ÇKDn.

विजयनेत्र n. N. pr. eines heiligen Gebietes in Orissa LIA. I, 187, N. 1. — Vgl. विजयनेत्र.

विजयिन् (von 1. जि mit वि) adj. stegreich, Steger Jīān. 3, 333. MBu. 1, 834. 5, 7040. 6, 5221. 7, 8889. Hariv. 11059. 15752. R. Gonn. 2, 1, 85. 3, 35, 111. 6, 98, 20. 7, 1, 19. 22, 1. Raçh. 7, 68. Spr. 1800. 3167. 4611. Gīt. 7, 22. Kārnīs. 109, 146. Mārk. P. 18, 17. वादेषु विद्यावताम् Verz. d. Oxf. H. 261, a, 18. समर्° Spr. 2087. धर्म° des Rechtes wegen Raçh. 4, 48. fem. Verz. d. Oxf. H. 110, a, 23. neutr.: śārkṣāke विजयि मान्मथम् Mālatim. 16, 4. Bestieger: स्मरि° Mārk. P. 22, 45. 129, 18. Eroberer: जगतां त्रयाणाम् Prāb. 78, 2. त्रिलोक° Spr. 2186. दिग्विजयिन् Buā. P. 9, 10, 15. पुर° Viṣṇu Prāb. 25, 15.

विजयिन adj. = विजिल Rīā-Tan. zu AK. 2, 9, 46 nach ÇKDn.

विजयिष्ठ (von 1. जि mit वि mit dem suff. des superl.) adj. am meisten stehend P. 6, 4, 154, Schol.

विजयीन्द्र mit dem Bein. यतीन्द्र N. pr. eines Autors Hall 113.

विजयेश m. Bez. eines best. Heiligtums Rīā-Tan. 1, 38. 105. fg. 2, 123. 5, 46.

विजयेश्वर m. dass. Rīā-Tan. 1, 113. 131. 216. 2, 62. 125. 4, 695. 6, 98.

विजयैकादशी Bez. des 11ten Tages in der dunklen Hälfte des Phālguna Wilson, Sel. Works II, 209. fg.

विजयोत्सव m. Siegesfest, das zu Ehren Viṣṇu's am 10ten Tage in

der lichten Hälfte des Äqvinagesefiert wird, ÇKDn. Verz. d. B. H. No. 1181.

विज्ञर् (2. वि + ज्ञर्) adj. nicht alternd ÇAT. Bn. 14, 7, 2, 28. KūṇD. Up. 8, 7, 1. Maitrjup. 6, 4, 25. KATHs. 41, 11. — 2) m. Stengel ÇANDANAK. bei Wilson. — 3) f. स्त्री N. eines Flusses in Brahman's Welt (das Alter fern haltend) KAUSH. Up. 1, 3, 4.

विज्ञरम् Maitrjup. 6, 13 wohl fehlerhaft für विज्ञरय.

विज्ञर (2. वि + ज्ञ) adj. gebrechlich VS. 30, 15. विज्ञररीकर ge-
brechlich machen: दुरा ज्ञरा कलेवरं विज्ञररीकरोति ते MBh. 12, 12084.

1. विज्ञल (2. वि + ज्ञल) adj. wasserlos: जलधर HARIV. 3922. तोपाशय
VARĀH. Bṛh. 8, 19, 20. विज्ञले (= अवृष्टिकाले Comm.) bei Dürre ABH. Bn. 6, 10 in Ind. St. 1, 41.

2. विज्ञल adj. fehlerhafte v. l. für विज्ञिल H. 414.

विज्ञल्य (von जल्य mit वि) 1) m. ein ungerechter Vorwurf: व्यक्त्या-
मूयया गूढमानमुद्रासरालया। अथद्विषि कटातोक्तिर्विज्ञल्यो विदुषां मतः॥
UśśVALANILAMANI im ÇKDn. f. dass.: अवज्ञानतदुष्टोक्तिर्विज्ञल्य MĀK. P. 51, 50. — 2) f. स्त्री N. einer bösen Genie MĀK. P. 51, 50.

विज्ञवल s. u. विज्ञपिल.

विज्ञाका v. l. für विज्ञाका Verz. d. Oxf. H. 124, b, N. 4.

विज्ञाति (2. वि + ज्ञा) adj. zu einer anderen Klasse gehörig, ungleich-
artig, heterogen KUSUM. 7, 9. KULL. zu M. 9, 196. — Vgl. वैज्ञात्य, सज्ञाति.

विज्ञातीय (2. वि + ज्ञा) adj. dass. KAP. 1, 22. NILAK. 180. KUSUM. 6,
14, 7, 11. 16, 11. Vedāntas. (Allah.) No. 123. MADHUS. in Ind. St. 1, 22,
24. SARVADARÇANAS. 61, 18. KULL. zu M. 1, 2, 3, 43. तद्विज्ञातीय SĀH. D.
219, 3. Schol. zu KAP. 1, 104.

विज्ञानक (von 1. ज्ञा mit वि) adj. kennend, vertraut mit: दुःखानाम-
विज्ञानकः MBh. 13, 5334.

विज्ञानि (2. वि + 1. ज्ञान) adj. fremd: विज्ञानिर्पत्रं ब्राह्मणो रात्रिं वसे-
ति पापया AV. 5, 17, 18. Wollte man übersetzen ohne Weib, so müsste
man die Sitte der Ueberlassung des Weibes an den geehrten Gast an-
nehmen, für welche sonst keine Belege bekannt sind.

विज्ञानिवस् partic. perf. für विज्ञानिवस् (von जन् oder ज्ञा) RV. 10, 77, 1.

विज्ञानु s. ज्ञानु: die neuere Ausg. liest सव्यज्ञानु विज्ञानु च.

विज्ञापक N. pr. einer Gegend gaṇa कच्छादि zu P. 4, 2, 133. — Vgl.
वैज्ञापक.

विज्ञापयितृ (vom caus. von 1. ज्ञि mit वि) nom. ag. der zum Sieg
Mit KĀT. 13, 5.

विज्ञामन् (von जन् mit वि) adj. verwandt so v. a. entsprechend, cor-
respondierend (z. B. Glieder wie die Arme, Füße): यद्विज्ञामन्पुरुषि व-
न्देन् भुवत् RV. 7, 50, 2. विज्ञामि या धीपचितः स्वयंजसः AV. 7, 76, 2. धि-
ज्ञाः ÇAT. Bn. 3, 6, 3, 1.

विज्ञामातृ m. wohl so v. a. ज्ञामातृ RV. 4, 109, 2. nach Nā. 6, 9
ein uneigentlicher Tochtermann, im Süden nenne man so den Mann,
der sein Weib durch Kauf erlangt hat (weil er nicht von tüchtiger Qua-
lität sei Dev.).

विज्ञामिन् adj. blutsverwandt oder überh. verwandt (Gegens. अज्ञामिन्)
RV. 10, 69, 12.

विज्ञावन् (von जन् mit वि) adj. Schol. zu P. 3, 2, 75. 8, 4, 41. VS. Pāṭh.
5, 8. ledlich, eigen: स्यात्सः सूनुस्तर्नयो विज्ञावा RV. 3, 1, 22.

विज्ञावस् (wie oben) adj. f. ०वती die geboren hat AV. 9, 3, 13.

विज्ञिगीत und विज्ञिगीर्थ s. 2. गा mit वि.

विज्ञिगीषा (vom desid. von 1. ज्ञि mit वि) f. das Verlangen zu siegen,
— zu besiegen, — zu erobern R. 4, 9, 58. 61. KĀM. NĪTIS. 8, 55. 10, 40.
पाण्डवान् MBh. 8, 413. मुरलोकाय R. 7, 104, 15. र तक्षताविज्ञिगीषया aus
Verlangen zu überwinden, unnütz zu machen KATHs. 36, 71. ०विवर्जित
als Erklärung von चायून्, चादरिक AK. 3, 1, 21 und H. 428 beruht auf
einer ungeschickten Auffassung von P. 8, 2, 49; vgl. Schol. zu 5, 2, 67.
विज्ञिगीषावस् (von विज्ञिगीषा) adj. zu siegen —, zu besiegen verlan-
gend NILAK. zu MBh. 1, 7096.

विज्ञिगीषिन् (wie oben) adj. dass.: अन्योऽन्यविज्ञिगीषिणौ MBh. 1, 7096.

विज्ञिगीषीय (wie oben) adj. (चतुर्थर्थेषु) gaṇa उत्क्रादि zu P. 4, 2, 90.

विज्ञिगीषु (vom desid. von 1. ज्ञि mit वि) adj. zu siegen —, zu besie-
gen —, zu erobern verlangend, eroberungssüchtig ÇANDAM. im ÇKDn. M.
7, 155. MBh. 1, 2802. HARIV. 3840. R. 3, 22, 7. 4, 17, 11. 5, 80, 10. Suçr. 1,
122, 5. KĀM. NĪTIS. 8, 3, 4. 6. RAGH. 1, 7. VARĀH. Bṛh. 8, 15, 16. 16, 39.
Spr. 2885. 3911. HIT. 94, 13. 119, 20. fg. रिपुबल° KATHs. 47, 121. वसु-
धराम् MBh. 1, 4448. संसार° 3, 126. der in einer Disputation den Sieg
davonzutragen wünscht SARVADARÇANAS. 114, 4.

विज्ञिगीषुता (von विज्ञिगीषु) f. das Verlangen Eroberungen zu machen
KATHs. 18, 84. fg.

विज्ञिगीषुव (wie oben) n. dass. KĀM. NĪTIS. 8, 40.

विज्ञियाकृषिषु (vom desid. des caus. von यक् mit वि) adj. Jmd (acc.)
in einen Kampf zu verwickeln beabsichtigend BHATṬ. 4, 84.

विज्ञिघर्त्स (2. वि + ज्ञिघत्सा) adj. dem Hunger nicht unterliegend,
nicht hungrig werdend ÇAT. Bn. 14, 7, 3, 28. KūṇD. Up. 8, 7, 1 (fälschlich
ऽवि° gedr.). SARVADARÇANAS. 55, 1 (°घत्सा fälschlich Wilson, Sel.
Works I, 45).

विज्ञिघासु (vom desid. von कृन् mit वि) adj. zu schlagen —, zu tödten
beabsichtigend (mit acc. der Person) MBh. 3, 14371. 14373. fg. Bṛh. P.
10, 17, 5. zu vernichten, zu entfernen wünschend: दुःखम् MBh. 5, 741.

विज्ञिघन्तु (vom desid. von यक् mit वि) adj. zu kriegen —, Feindselig-
keiten anzufangen begierig RĀG-TAR. 8, 1997.

विज्ञिज्ञासा (vom desid. von 1. ज्ञा mit वि) f. das Verlangen zu erfah-
ren, — kennen zu lernen, Erkundigung ÇAT. Bn. 14, 6, 2, 1. MBh. 12,
11921. तद्विज्ञासाया 1, 4391. Bṛh. P. 1, 9, 16.

विज्ञिज्ञासितव्य (wie oben) adj. was zu erfahren —, kennen zu lernen
man wünschen muss KūṇD. Up. 7, 16, 1. 17, 1.

विज्ञिज्ञासु (wie oben) adj. zu erfahren —, kennen zu lernen begierig
R. 5, 56, 75. तव von dir MBh. 12, 3108.

विज्ञिज्ञास्य (wie oben) adj. = विज्ञिज्ञासितव्य ÇAT. Bn. 14, 4, 2, 15. fg.
JĀH. 3, 191. ÇĀH. zu Bṛh. Ān. Up. S. 290.

विज्ञित adj. s. u. 1. ज्ञि mit वि; n. Gewonnenes; Sieg ÇAT. Bn. 1, 5, 3,
21. 4, 2, 2, 7. 3, 3, 5. 16. LĪṅ. 9, 10, 7.

विज्ञितारि (वि° + क्षरि Feind) m. N. pr. eines Rākshasa R. 6, 35, 15.
विज्ञिताद्य (वि° + क्षय) m. N. pr. eines Sohnes des Pṛthu Bṛh. P.
4, 9, 13. 22, 54.

विज्ञितासु (वि° + क्षसु) m. N. pr. eines Muni KATHs. 69, 101. fg.

विज्ञिति (von 1. ज्ञि mit वि) f. *Kampf; Sieg*: देवा विज्ञितिमुत्तुमान्-
रैर्व्यजयत् TS. 2, 4, 2, 3, 5, 1, 20, 2. Art. Br. 1, 24. 8, 9. Cat. Br. 2, 2, 4,
18. 5, 2, 3, 7. Kāṭh. Ca. 19, 8, 4. Āc. Ca. 11, 3, 11. पुण्यलोक^० Gewinnung
MAITREY. 6, 26. लिति^० Kāvya. 3, 88. विज्ञिति als Genie MBh. 12, 8415.

विज्ञितिन् (von विज्ञित) adj. *stegreich* Art. Br. 2, 31. घ^० 7, 18. —
Vgl. गेह^०, गोष्ठे^०.

विज्ञित्वर (von 1. ज्ञि mit वि) 1) adj. (f. घा) *stegreich*: पतना KUMĀR. 13.
in Verz. d. Oxf. H. 116, b, 33. — 2) f. घा N. pr. einer Göttin; so ist wohl
zu lesen st. विचित्रा und विचित्ररा Verz. d. Oxf. H. 10, a, 32. fg.

विज्ञित्वर n. nom. abstr. von विज्ञित्वर 1) Verz. d. Oxf. H. 256, a, 33.

विज्ञिन adj. = विज्ञिल RĪJAM. zu AK. 2, 9, 46 nach ÇKDn.

विज्ञिपिल adj. dass. H. 414, Schöl.

विज्ञिल adj. = पिच्छिल, विज्ञिविल, विज्ञिल AK. 2, 9, 46. H. 414.

विज्ञिविल adj. dass. H. 414.

विज्ञिकीर्षु (vom desid. von कृ mit वि) adj. *sich erlustigen wollend*
MBh. 3, 14875.

विज्ञिस्म (2. वि + ज्ञि^०) adj. *krumm, gebogen*: ०धु (विज्ञिक्धु gedr.)
Suçr. 2, 538, 4. ०शिख Kīr. 6, 2. ०नयन so v. a. *seitwärts gerichtet*
RAGH. 19, 35. — Vgl. व्याज्ञिस्म.

विज्ञिक्धु Suçr. 2, 538, 4 fehlerhaft für विज्ञिस्म.

विज्ञिवित (2. वि + ज्ञो^०) adj. (f. घा) *leblos, tot* R. GON. 2, 17, 40. 6, 23, 37.

विज्ञु m. am Leibe des Vogels derjenige Theil, wo die Flügel ansetzen,
Art. Ān. 1, 17.

विज्ञुल m. die Wurzel von Bombax heptaphyllum RĪJAM. im ÇKDn.

विज्ञम्भ (von जम्भ् mit वि) m. *Ausreckung*: धू^० das Verstehen der
Brauen Bhāg. P. 2, 1, 30. 3, 31, 38. 9, 10, 4. 10, 47, 15.

विज्ञम्भक (wie oben) 1) m. N. pr. eines Vidjādhara KATHĀS. 46, 69.
— 2) f. *विज्ञम्भिका* das Schnappen nach Luft, Gähnen Suçr. 2, 288, 21.

विज्ञम्भणा (wie oben) n. 1) das Gähnen Suçr. 2, 284, 15. — 2) das Auf-
blühen RAGH. 16, 47. — 3) *Ausdehnung, Ausbreitung*: पर्यस्तभूधरनिकुञ्ज^०
MĀLATIM. 144, 20. ध्रुवोः das Verstehen der Brauen Bhāg. P. 7, 5, 49.

विज्ञम्भित 1) adj. a. u. जम्भ् mit वि. — 2) n. a) das Hervorbrechen,
Manifestation, die Folgen: नवानङ्ग^० KATHĀS. 4, 13. SARVADARJANAS. 68,
15. निर्वाणोज्ञो^० adj. RĪJAM. 5, 147. कपालकुण्डलाकोपस्य MĀLATIM.
87, 5. घोरघण्टवध^० 170, 18. शाप^० KATHĀS. 67, 104. तस्येदं मे विज्ञम्भि-
तम् 73, 161. तदज्ञानविज्ञम्भितमेव MALLIN. zu Kīr. 5, 22. — b) That, =
चेष्टा MHD. t. 219. वीर^० Helden that MĀLAV. 92.

विज्ञम्भिन् (von जम्भ् mit वि) adj. *hervorbrechend, sich manifestierend*:
कलभकुम्भविज्ञम्भिबल (s. die Corrīg.) Verz. d. Oxf. H. 259, a, 17.

विज्ञेतर (von 1. ज्ञि mit वि) m. *Sieger, Bestager, Eroberer* KĀTH. 13,
5. MBh. 7, 6046. कृष्णपाण्डवयोः 1, 8296. HARIV. 10633. 14088. KUMĀRAS.
in Verz. d. Oxf. H. 116, b, 38. मदमुचै वारणानाम् UTTAR. 48, 12 (62, 14).
पुराम् Çiva Kīr. 5, 85. दुक्तिर्मम MBh. 1, 7172. *Sieger in einer Dispu-
tation* 13, 2196.

विज्ञेतव्य (wie oben) adj. *zu bestagen*: वीर MBh. 7, 6337. KATHĀS. 38,
7. ŚĪM. D. 234. इन्द्रियाणि MBh. 12, 7098. 9008.

विज्ञेय (विज्ञेय Padap.) adj. *fern* (von विज्ञन) nach ŚĪ.: यासिष्ठ व-
र्तिर्विषया विज्ञेयम् RV. 1, 119, 4. Liesse sich als partic. fut. pass. von
VI. Theil.

विज्ञ fassen: *flüchtig zu durchlaufen*.

विज्ञेय (von 1. ज्ञि mit वि) adj. *zu bestagen*: शत्रूणामविज्ञेयो भविष्यति
KATHĀS. 107, 181.

विज्ञेयविलास m. Titel eines Buches COLBR. Misc. Ess. I, 14. 23.
Sollte nicht विज्ञेय^० zu lesen sein?

विज्ञेष (von 1. ज्ञि mit वि) m. *Sieg*: ०कृत् *Sieg bewirkend* RV. 10, 84, 5.

विज्ञोषम् adj. nach ŚĪ. (die Götter) *ergütend* RV. 8, 22, 10. Könnte
als Gegens. zu सज्ञोषम् gefasst werden.

विज्ञ 1) m. ein Mannsname RĪJAM. 7, 321. fg. 332. 537. 549. 566.

०राज्ञ 8, 2327. — 2) f. घा ein Frauennamen RĪJAM. 8, 3444. HALL in
der Einl. zu VĪSAVAD. 21.

विज्ञन adj. = विज्ञल RĪJAM. zu AK. 2, 9, 46 nach ÇKDn.

विज्ञनामन् m. N. eines nach Viṅṅā benannten Vihāra RĪJAM. 8,
3444.

विज्ञल 1) adj. = पिच्छल *schleimig, schmierig* H. 414. शुभानि कात्य
वीजानि निष्कलीकृत्य भावयेत्प्राज्ञः । धृङ्गाह्यविज्ञलादिः VARĪM. Bṛh.
8. 55, 29. — 2) f. घा ein Frauennamen RĪJAM. 8, 290. 369. — 3) n.
eine Art Pfl. TRĪK. 2, 8, 58.

विज्ञलपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 327, b, 7. = **विज्ञलविउ**.

विज्ञलविउ n. = **विज्ञलपुर** Verz. d. Cambr. H. 83. 86.

विज्ञाका f. N. pr. einer Dichterin Verz. d. Oxf. H. 124, b, 41. 209, a,
18. fg. **विज्ञाका** und **विज्ञिका** v. l.

विज्ञिका f. = **विज्ञाका** Verz. d. Oxf. H. 124, b, N. 4. HALL in der Einl.
zu VĪSAVAD. 21.

विज्ञिल adj. = **विज्ञल** ÇABDAR. im ÇKDn.

विज्ञुल n. *Cassia-Rinde* RĪJAM. im ÇKDn.

विज्ञूलिका f. eine best. Pflanze, = **जतुका** RĪJAM. im ÇKDn.

विज्ञ (von 1. ज्ञा mit वि) adj. *kundig, eine richtige Einsicht habend*,
gelehrt AK. 3, 1, 4. H. 341. MBh. 2, 2353. 14855 (Çiva). Spr. 660. 1678,
v. l. (Th. III, S. 372). 2042, v. l. 2935, v. l. Verz. d. Oxf. H. 257, a, N.
3. LA. (III) 90, 9. PĀNĀR. 1, 1, 81. अति^० Verz. d. Oxf. H. 141, a, 20. वि-
ज्ञाभिमानिन् *sich für gelehrt haltend* Bhāg. P. 6, 16, 61. नीत्यर्थ^० MBh. 2,
2609. Bhāg. P. 1, 17, 33. प्रबोधयति माविज्ञम् (मामज्ञम् ed. Bomb.) 4, 28,
20. अविज्ञता *Dummheit* Spr. 2206. — Vgl. चन्द्र^०, मका^०.

विज्ञप्ति (vom caus. von 1. ज्ञा mit वि) f. *Gesuch, Bitte an Jmd (gen.)*,
überh. die Anrede eines Niederen an einen Höheren: विज्ञप्तिर्मे ऽस्ति
KATHĀS. 13, 183. fg. आगता देव विज्ञप्त्यै कापि स्त्री 23, 13. 6. अथ गच्छ-
मि विज्ञप्त्यै तातस्याहं भवत्कृते 26, 70. स च तस्य न संप्राप विज्ञप्त्यवस-
रम् 55, 16. 57, 5. महिज्ञप्तिमिमो प्रणु 60, 112. 66, 114. 84, 32. RĪJAM. 8,
639. 6, 43. 8, 312. विज्ञप्तिं कर्तुं an Jmd (gen.) ein *Gesuch* richten,
einem höher Stehenden Etwas melden: तत्कृते KATHĀS. 1, 57. 12, 164.
20, 20. 26, 65. 35, 80. 49, 61. 72, 254. 77, 81. RĪJAM. 8, 2137. *Meldung*
überh. NAISH. 6, 76.

विज्ञप्य (wie oben) adj. *dem man zu melden hat* KATHĀS. 17, 58. —
Vgl. **विज्ञाप्य**.

विज्ञबुद्धि f. = **ज्ञातासी** ÇABDAR. im ÇKDn.

विज्ञातृ (von 1. ज्ञा mit वि) nom. ag. *Erkenner, Begreifer, Kenner*
Cat. Br. 14, 5, a, 16. 6, 5, 1. 7, 2, 80. KAUSH. Up. 3, 8. MBh. 12, 4401.

14, 624. धर्मस्य 2, 2321. पु 14 शास्त्रं Spr. 4747, v. l. छ⁰ unter den Belwv. Vishnu's MBh. 13, 7000. unwissend Nir. 2, 3.

विज्ञानवीर्य adj. von bekannter Kraft TBa. 2, 4, 2, 2.

विज्ञातव्य (von 1. ज्ञा mit वि) adj. was erkannt wird, zu erkennen KAUSH. Up. 1, 7. R. 7, 16, 24. ÇAMK. zu Bṛh. Âr. Up. S. 189. ausfindig zu machen MBh. 4, 392. zu erkennen als, zu betrachten als VARĀH. Bṛh. S. 43, 49. 54, 3. वृक्षस्यैका शाखा यदि विमता भवति विज्ञातव्यं शाखातले जलम् so v. a. da kann man versichert sein, dass unter dem Zweige Wasser ist, 55. 68, 14. 33. — Vgl. विज्ञेय.

विज्ञाति (wie oben) f. 1) Erkenntnis ÇAT. Br. 14, 6, 5, 1. Bṛh. Âr. Up. 4, 3, 30 (विज्ञानात् st. विज्ञाते: ÇAT. Br.). — 2) N. einer zu den Gaja gezählten Gottheit Verz. d. Oxf. H. 56, b, 32. — 3) N. des 25ten Kalpa Verz. d. Oxf. H. 52, a, 3.

विज्ञान (wie oben) 1) n. a) Erkenntnis, richtige Erkenntnis, Kenntnisse, Wissen AK. 1, 1, 4, 15. H. 310. an. 3, 415. Med. n. 128. AV. 7, 13, 3. 15, 2, 1. TS. 3, 3, 9, 5. 4, 4, 1. 5, 7, 4. ÇAT. Br. 3, 3, 4, 11. 8, 7, 3, 10. 10, 3, 5, 13. 14, 5, 2, 17. दर्शन, श्रवण, मति, विज्ञान 5, 4, 5. 14, 7, 2, 30. KAUSH. Up. 3, 3. TAITT. Up. 2, 5. MAITRUP. 6, 13. नित्यं ज्ञविज्ञातुर्विज्ञाने ऽसूया Nir. 2, 3. M. 4, 20. MBh. 3, 16771. विदितविज्ञानः परेषां धर्ममादिशन् 5, 5954. Kap. 1, 42. 90. Suçr. 1, 30, 6. 125, 11. एतदेव हि विज्ञानं यदात्मपरवेदनम् Spr. 909 (II). 1169. ० निधि 1502. परस्परं ० संघर्षिणोः MĀLAV. 13, 15. 34. PRAB. 50, 11. बुद्धिविज्ञानत्रयिणी Bhāg. P. 2, 10, 32. विज्ञानं स्वपराभासि प्रमाणी बाधवर्जितं म् SARVADARÇANAS. 32, 15. निर्वशेषशास्त्रविषयं ग्रन्थतो ऽर्थतश्च सिद्धिज्ञानं विज्ञानम् 76, 9. दिव्य KATHĪS. 26, 60. ÇUK. in LA. (III) 32, 5. ० शक्ति Verz. d. Oxf. H. 225, No. 549. Bhāg. P. 2, 1, 35. ० घर्षे ÇAT. Br. 14, 5, 4, 12. SARVADARÇANAS. 2, 8. शरीरस्य Kenntniss des Körpers Suçr. 1, 9, 12. विज्ञानेष्वपि चां. 1411 MBh. 1, 5033. दुष्टस्य 12, 3845. व्यक्ताव्यक्तज्ञं SĪHARJAK. 2. घातम् KĪM. NĪTIS. 2, 7. प्रयोगं ÇĀK. 2. शास्त्रं Spr. 1037. Bhāg. P. 4, 2, 20. MĀK. P. 16, 35. SĪH. D. 158. PANĒAT. 44, 17. 186, 11. लोचनं eine Erkenntnis durch's Auge SARVADARÇANAS. 29, 6. किं विज्ञानं विज्ञानासि auf welche Kunst (विज्ञान = शिल्प, कला H. 900. = कर्मण H. an. = कर्मन् Med.) verstehst du dich? KATHĪS. 12, 75. 52, 95. 98. fg. 79, 14. 83, 21. Wissenschaft von Etwas, Lehre Suçr. 1, 8, 10. 11, 3. Verz. d. Oxf. H. 308, a, 37. 44. b, 9. 10. 13. 36 u. s. w. profanes Wissen neben ज्ञान M. 9, 41. Bhāg. 3, 41. 7, 2. MBh. 14, 600. R. 1, 24, 16 (25, 16 Gonn.). 3, 11, 12. KATHĪS. 77, 8. Bhāg. P. 3, 24, 17. 4, 1, 63. Ueber den Begriff विज्ञान bei den Buddhisten s. BURN. Intr. 488. 502. fg. 511. 636. fgg. Lot. de la b. I. 476. 512. fgg. WASSILJEW 102 u. s. w. SARVADARÇANAS. 19, 8. 20, 13. 22, 10. 23, 22. H. 233. Schol. घविज्ञानात् ohne es zu wissen, ohne es gewahr zu werden ÇAUNAKA in Z. f. vgl. Spr. I, 442. M. 2, 320. MBh. 5, 5448. HARIY. 3687. R. 4, 57, 21. छ⁰ keine Kenntnisse von Etwas habend KATHĪS. 24, 61. — b) die Fähigkeit der Erkenntnis, richtiges Urtheil: दुःखोपकृतविज्ञाना MBh. 11, 742. कृतविज्ञानबुद्धि R. Gonn. 1, 65, 13. विज्ञानं हि मम भ्रष्टम् 3, 75, 44. बुद्धिविज्ञाने KĪM. NĪTIS. 2, 7. ० संपन्न 34, 27. VARĀH. Bṛh. S. 78, 13. सु⁰ adj. Spr. 4822. das Organ der Erkenntnis, = मनस् Bhāg. P. 11, 23, 20. — c) das Verstehen unter Etwas, das Halten für, das Erkennen als, das Annehmen P. 8, 4, 120, VĀRTI. 3. 8, 2, 48, VĀRTI. 2. Schol. zu 6, 1, 131 (im 2ten Theile) und 9,

2, 62. Bhāg. P. 3, 9, 28. — 2) m. N. pr. eines Sādha HARIY. 11538 nach der Lesart der neueren Ausg., विधान die ältere. — Vgl. धर्म, दुर्विज्ञान, रथ.

विज्ञानक = विज्ञान 1): वात्स्ययानिन्द्रादयः Verz. d. Oxf. H. 289, a, 5.

विज्ञानकन्द m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 628.

विज्ञानकाय m. Titel eines buddh. Werkes BURN. Intr. 448. TĪKAR. 296.

विज्ञानकेवल adj. = विज्ञानाकल SARVADARÇANAS. 86, 5.

विज्ञानकौमुदी f. N. pr. einer buddh. Frau Verz. d. Oxf. H. 71, a, 15.

विज्ञानता f. = विज्ञान Kenntniss: शास्त्रेषु Spr. 4262.

विज्ञानदेशन m. ein Buddha H. c. 79.

विज्ञानपति m. Herr der Erkenntnis TAITT. Up. 1, 6, 2.

विज्ञानपाद m. Bein. Vjāsa's ÇANDĀTRAK. bei WILSON.

विज्ञानभट्टारक m. N. pr. eines Gelehrten HALL 198.

विज्ञानभित्तु m. N. pr. eines Gelehrten, = विज्ञानपति HALL 2. 4. 7. 8. 10. fgg. 92. Verz. d. Oxf. H. 238, a.

विज्ञानभैरव Titel eines Werkes HALL 197.

विज्ञानमय (von विज्ञान) adj. aus Erkenntnis gebildet, — bestehend ÇAT. Br. 14, 5, 2, 16. 7, 2, 7. 2, 6. MURP. Up. 3, 2, 7. TAITT. Up. 2, 4. 5. 8. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 49. Bhāg. P. 11, 29, 38. KATHĪS. 50, 207.

विज्ञानमातृक adj. dessen Mutter die Erkenntnis ist; m. ein Buddha H. 238.

विज्ञानपति m. N. pr. = विज्ञानभित्तु HALL 2. 10. 92.

विज्ञानयोगिन् m. N. pr. = विज्ञानेश्वर COLEBR. Misc. Ess. I, 103.

विज्ञानललित Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 341, b, N.

विज्ञानवत् (von विज्ञान) adj. mit Erkenntnis ausgestattet KĪND. Up. 7, 8, 1. KĀTHOP. 3, 6. MAITRUP. 6, 5. 13. ÇAMK. zu KĪND. Up. S. 5. KATHĪS. 41, 10. 45, 399. LIA. III, 390. छ⁰ KĀTHOP. 3, 5.

विज्ञानवाद m. die Theorie (der Jogākāra), nach der nur die Erkenntnis Realität hat (nicht die Objecte der Aussenwelt), Verz. d. Oxf. H. 289, b, 6. 7.

विज्ञानवादिन् adj. der da behauptet, dass nur die Erkenntnis Realität habe (nicht die Objecte der Aussenwelt), ein Jogākāra WASSILJEW 289. ० वादिनय SARVADARÇANAS. 19, 13. ० वादिवाद 117, 4.

विज्ञानाकल adj. bei den Çaiva (eine Einzelseele) an der nur noch m. haftet SARVADARÇANAS. 85, 12. 14. fg. 86, 12. — Vgl. विज्ञानकेवल.

विज्ञानाचार्य m. N. pr. eines Lehrers GILD. Bibl. 411. Verz. d. Oxf. H. 232, a, No. 562.

विज्ञानानुसंधायन n. N. einer buddhistischen Welt BURN. in Lot. de la b. I. 812.

विज्ञानामृत n. Titel eines Commentars HALL 92.

विज्ञानिक adj. angeblich = विज्ञ BHAR. zu AK. 3, 1, 4 nach ÇKDr. — Vgl. वैज्ञानिक.

विज्ञानिता (von विज्ञानिन्) f. Kennerschaft, das Vertrautsein: सर्वं KĪM. NĪTIS. 8, 9.

विज्ञानिन् (von विज्ञान) adj. Wissen von Etwas habend, mit Wissen verfahren: यदि राज्ञा कृता धेनुरियं विज्ञानिना सता MĀK. P. 112, 16. sich auf eine Kunst verstehend KATHĪS. 30, 104. 79, 9. 13. 15. एवं⁰ 83,

25. ज्ञानिविज्ञानिनी Vrt. in L.A. (III) 31, 19.

विज्ञानीय (wie oben) am Ende eines comp. die Lehre von — behandelt Suçr. 1, 48, 2. विष् 2, 251, 9. 306, 16. 307, 12. Verz. d. Oxf. H. 304, a, 2. 7. 8. 11. 23. 36. 305, b, 2. 7. 308, a, 12.

विज्ञानिश्चर m. N. pr. eines Gelehrten Gild. Bibl. 459. fgg. Verz. d. B. H. No. 1028. 1128. 1403. Verz. d. Oxf. H. 262, b, No. 632. 279, a, 48. 356, a, No. 842. fgg. Hall 175. 177. 183. 192.

विज्ञापन (vom caus. von 1. ज्ञा mit वि) n. eine Mittheilung —, ein Gesuch, das ein Niederer an einen Höheren richtet, Kathās. 31, 88. 103, 127. कृत° adj. 27, 30. f. घा dass. Raçh. 17, 40. Kumāras. 7, 98.

विज्ञापनीय (wie oben) adj. 1) mitzutheilen, zu melden: (तव) कियानिह वा अर्थविशेषो विज्ञापनीयः स्यात् Bhāg. P. 6, 9, 41. — 2) dem (von einem Niedereren) eine Mittheilung zu machen ist: त्वया पुनरपि विशङ्कमद्यैव राजा विज्ञापनीयो देव u. s. w. इति Daçak. 86, 9. fgg.

विज्ञाप्य (wie oben) adj. 1) mitzutheilen, zu melden: विज्ञाप्यं कुरु मे MBh. 6, 2965. श्रूयतां मम विज्ञाप्यम् Hariv. 4810. 10064. 10547. R. 4, 35, 21. 6, 33, 20. 7, 36, 54. 59, 2, 27. 3, 11. Prabh. 31, 4. Bhāg. P. 6, 16, 46. 2, 6, 14. Pāñāt. 19, 6. 10. ed. orn. 53, 18. 56, 25. — 2) dem (von einem Niedereren) eine Mittheilung zu machen ist: घवश्यं तु मया सर्वं विज्ञाप्यस्त्वं नराधिप ich muss dir Alles mittheilen MBh. 7, 4247. तौ हि दुःखार्तो विज्ञाप्यौ वचनाद्वि मे 9, 3599. 14, 2568. R. Gonn. 1, 80, 21. 2, 58, 17. 20. 49, 32. 5, 66, 25. Kathās. 121, 263.

विज्ञाय (von 1. ज्ञा mit वि) adj. s. बल°.

विज्ञेय (wie oben) adj. 1) zu erkennen, erkennbar Çat. Br. 14, 7, 2, 30. 3, 23. Māṇḍ. Up. 7. Bhāg. P. 10, 80, 31. Sarvadarçanas. 73, 1. विज्ञेयमनुमेयमिति सेयं विरुद्धा भाषा 22, 11. विज्ञेयानुमेयवाद् 13. MBh. 12, 8540. आगमिष्याम्येकं शृङ्गी विज्ञेयस्तेन 3, 12778. R. 4, 1, 31. रक्षैः परुषेष्टैराः स्मश्रुभिरत्यैश्च विज्ञेयाः Varāṇ. Bṛh. S. 68, 57. स्वस्तिक° R. 2, 89, 12. fg. रूतविज्ञेयसारसाः 3, 22, 23. Raçh. 4, 62. परमविज्ञेयः सतां धर्मः Spr. 5284. सु° Kaṭh. 1, 31. अ° M. 1, 5, 12, 29. Bhāg. 13, 15. — 2) was man zu wissen hat: शतं चेवात्र विज्ञेयं श्लोकाः पञ्चाशदेव तु so v. a. man wisse, dass R. Gonn. 1, 4, 60. फलकुमुमसंप्रवृद्धं वनस्पतीनां विलोक्य विज्ञेयम्। सुलभत्वं द्रव्याणाम् Varāṇ. Bṛh. S. 29, 1. तेषां निष्ठा तु विज्ञेया विद्वद्भिः सप्तमे पदे M. 8, 227. इत उर्थं वक्ष्यमाणाः प्रत्यया भूतकालिके धात्वर्थे विज्ञेयाः Schol. zu P. 3, 2, 84. — 3) zu erkennen —, anzusehen als, zu halten für: स ब्रह्मेति विज्ञेयः Kaum. Up. 1, 7. वालामिश्रशतभागस्य शतधा कल्पितस्य च। भागो जीवः स विज्ञेयः Çvetāçv. Up. 5, 9. श्रुतिस्तु वेदो विज्ञेयः M. 2, 10, 81. स विज्ञेयो जितेन्द्रियः 98. 171. 8, 188. Jñān. 1, 98. MBh. 2, 2122. Hariv. 9970. R. 5, 77, 12. 86, 18. Spr. 809 (II). उन्मत्त इति विज्ञेयः 1801, v. 1. (II). 4811. Çaut. 2. 36. Bhāṇ. beim Schol. zu Çik. 9, 6. Varāṇ. Bṛh. S. 3, 47, 11, 15, 14, 16. Bhāg. P. 3, 11, 1. — Vgl. दुर्विज्ञेय, भाग°.

विज्ञ्य (2. वि + 3. ज्ञा) adj. nicht beschnitten: धनुस् VS. 16, 10. विज्ञ्य कृत्वा मकृदनुः R. 3, 6, 10. Bhāg. P. 5, 2, 7. — Vgl. विज्ञाणस्य und सञ्च.

विज्वर (2. वि + 3. ज्वर) adj. (f. घा) 1) fieberfrei Kathās. 71, 125. — 2) frei von Seelenschmerz, wohlgemuth, guter Dinge MBh. 3, 16472. 16917. 5, 271. 8, 1869. R. 1, 4, 84 (89 Gonn.). 46, 14. R. Gonn. 1, 46, 85. 7, 6, 21. 81, 14. Rīā-Tan. 8, 2003. Bhāg. P. 3, 14, 16. 6, 13, 1. 9, 5, 10. fg. — Statt विज्वरा ज्वरया त्यक्ता Hariv. 10918 liest die neuere Ausg. richtig वि-

जराय जरा त्यक्ता.

विज्ञामर n. das Wissen im Auge Çabdārthak. bei Wilson und ÇKDn. ohne Angabe einer best. Autorität. विज्ञामर Wilson in der 2ten Aufl. विज्ञोली f. = पङ्क्ति, आवली Reihe u. s. w. Taik. 2, 4, 1.

विट् वेति Dātup. 9, 29 (शब्दे). = विट् Vop. in Dātup. 9, 30.

विट m. AK. 3, 6, 2, 17. 1) = पिङ्ग Taik. 3, 1, 6. 3, 104. H. 331. an. 2, 98. fg. Med. 1. 27. Hīn. 228. = वातपुत्र 139. = वेष्ट्यापति Halās. 2, 227. ein leichtsinniger Geselle, ein Schwindler Kathās. 6, 51. 54. 32, 167. Prabh. 36, 9. in der Umgebung eines leichtsinnigen Frauenzimmers so v. a. Galan, Hurenjäger Bhāṇ. Nīṭṭāç. 18, 16. 96. 34, 105. Daçak. 2, 8. 3, 44. 49. Sīm. D. 21, 4. 50, 1. 77. fg. 85. 512. fg. Prātāpar. 5, a, 7. 20, a, 6. Māñān. 11, 4. Spr. 918. 1406. 5219. 5336. Çiç. 4, 49. Daçak. 61, 6. Pāñāt. 186, 1. 199, 9. Vrt. in L.A. (III) 20, 12. in der Umgebung eines Fürsten so v. a. Schranke, Schmarotzer, Speichellecker Māñān. 9, 16. fgg. 87, 17. Spr. 726. 1593 (II). 2522. 2760. 4675. Rīā-Tan. 1, 388. fg. 2, 67. 3, 153. 4, 662. 667. 5, 202. 251. 367. 376. 400. 6, 153. 155. 158. 167. 224. Māñk. P. 68, 26. Am Ende eines comp. als tadelnder Ausdruck gaṇa खमूच्यादि zu P. 2, 1, 53. — 2) Maus Taik. 3, 3, 104. H. an. Med. Hīn. 228. — 3) Acacia Catechu Willd. (s. खदिर) diess. — 4) Orangenbaum Çabdām. im ÇKDn. — 5) eine Art Salz (s. विड) Taik. H. an. Med. Hīn. — 6) N. pr. eines Berges diess. — 7) = प्राचल्लोक्त (!) Taik. — 8) = विटप Bhāṇ. im Dvirūpak. nach ÇKDn.

विटक m. pl. N. pr. einer Völkerschaft, wohl = लम्पाक Varāṇ. Bṛh. S. 16, 2.

विटङ्क m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. 1) Taubenhaus, Vogelhaus AK. 2, 2, 15. H. 1010. Halās. 2, 148. R. 2, 80, 20. R. Gonn. 2, 87, 23. Çiç. 3, 55. Bhāg. P. 9, 10, 17 (am Ende eines adj. comp. f. घा). तोरणविटङ्कस्थं कनूमत्तम् 5, 39, 19. शाखाविटङ्केर्वृक्षाणां क्रियमाणैरितस्ततः Hariv. 3538. (रथोत्तमम्) मसारगत्त्वर्कमप्येविटङ्केर्विभूषितम् MBh. 12, 1585 nach einer von Nilak. erwähnten Variante. मसारणविटङ्कवत् (भारतकुम्भ) 1, 38. — 2) die höchste Spitze; im Prakrit: मकीर्णविटङ्को Mālatim. 166, 2. — 3) Verzierung, Schmuck: घलकविटङ्ककोपल (= घलकालंकृतकोपल Comm.) Bhāg. P. 10, 33, 16. परार्थकेयूरपुष्पलविटङ्कविटङ्कवेषा (विटङ्क = सुन्दर Comm.) 3, 15, 27. — 4) घङ्क° Bhāg. P. 5, 2, 10 nach dem Comm. = नितम्ब.

विटङ्कक m. n. = विटङ्क 1) Çabdām. im ÇKDn.

विटङ्कपुर n. N. pr. einer Stadt Kathās. 25, 35. 38. 26, 115. 82, 16.

विटङ्कित adj. in den zwei unter टङ्क mit वि aufgeführten Stellen ist nach genauerer Erwägung doch auf विटङ्क zurückzuführen; der Comm. erklärt das Wort an der ersten Stelle durch घलकृत, an der zweiten durch शोभित, also verziert, geschmückt.

विटप Unādis. 3, 145. m. n. gaṇa अर्थचादि zu P. 2, 4, 31. Taik. 3, 3, 14. Siddh. K. 249, a, 12. 1) m. n. (das n. nicht zu belegen) Ast, Zweig, Ranke; = विस्तार AK. 2, 4, 2, 14. H. 1124. an. 3, 446. Med. p. 23. Halās. 2, 26. = शाखा H. an. Med. = पक्षव Taik. 3, 3, 279. H. an. Med. मरुविटपिः MBh. 1, 2850. कृत्वाणां विटपेषु 3, 11586. मस्कन्धविटपे-कुम्भे 16391. 4, 514. R. 4, 18, 23. विटप, शाखा, मङ्कुर MBh. 12, 9113. R. 3, 79, 7. 5, 20, 21. Raçh. 8, 46. Kumāras. 6, 41. Çik. 31. Vikr. 59, 2. Çiç. 4,

48. 56. DAÇAK. 201, 1. 2. SİN. D. 50, 1. BULG. P. 4, 6, 32. 25, 15. 3, 2, 4. 16, 12. 17, 13. 24, 10. 7, 2, 9. कुमुद° Spr. 3195. बाहुभिर्विटपाकारिः RASH. 10, 11. Spr. 217 (II). 2780. विस्फुरद्° BULG. P. 3, 2, 15. भुक्ति° 5, 9, 19. Am Ende eines adj. comp. f. छा VIKR. 27. — 2) m. n. (das n. nicht zu belegen) Busch, Strauch AK. 3, 4, 29, 123. TRIK. H. 1120. H. an. MED. HALI. 2, 25. वनं सवत्विटपम् MBH. 1, 5882. R. 2, 32, 95 (32 GOM.). MĀHĀN. 92, 13. KĀM. NĪTĀ. 14, 31. RY. 1, 24. ÇĀK. 33, 1. VARĀH. BĀH. S. 19, 30. 54, 49. 95, 18. BĀH. 3, 7. GĪT. 7, 28. PĀNĀT. 184, 21. — 3) m. *Calotropis gigantea* (आदित्यपत्र) RIĀAN. im ÇKDr. — 4) n. der Raum zwischen Scham und Oberschenkel, Perinaeum H. 613. SUÇA. 1, 345, 17. 346, 12. वङ्गणवृषणपोरत्तरे विटपं नाम 348, 21. 349, 3. 4. — 5) m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 6) m. = षिङ्ग d. i. = विट 1) TRIK. H. an. = विटाधिप MED. — Vgl. प्रतिविटपम्, वैटप und उलप.

विटपशम् (von विटप) adv. in Zweige, nach Zweigen: वेददुमं विटपशो विभजिष्यति स्म BULG. P. 2, 7, 86.

विटपिन् (wie oben) 1) adj. mit Aesten —, mit Zweigen versehen: वृत्त (daneben शाखिन्) MBH. 1, 1775. — 2) m. a) Baum AK. 2, 4, 4, 5. 3, 4, 25, 171. H. 1114. HALI. 2, 22. R. 2, 97, 19. ÇĀK. ed. CH. 8, 9. KATHĀS. 73, 27. Spr. 1094. 4055. 4869. LA. (III) 89, 17. BULG. P. 5, 2, 4. 17, 13. 24, 10. — b) *Ficus indica* RIĀAN. im ÇKDr. — Vgl. कल्प°.

विटप्रिय m. eine Art Jasmin (मुद्गरवृत्त) RIĀAN. im ÇKDr.

विटभूत m. N. pr. eines Asura MBH. 2, 367.

विटमालिक m. ein best. Mineral H. 1055.

विटलवण n. = विडवण ÇKDr. ohne Angabe einer best. Aut.

विटि f. gelber Sandel ÇANDAM. im ÇKDr.

वितिकण्ठीरव (so im Index) m. N. pr. des Vaters des Grammatikers Varadarāga Verz. d. Oxf. H. 166, a, 28.

विट् am Ende eines adj. comp. = विष् Schmutz, Unreinigkeit, faeces: कर्पा° SUÇA. 2, 368, 12. — Vgl. भिम्°.

विटारिका (3. विष् + का°) f. ein best. Vogel BULG. P. im ÇKDr. — Vgl. विटारिका.

विटूल (2. विष् + कुल) n. das Haus eines Vaiçja ÅCV. ÇA. 2, 2, 1.

विट्दिर (3. विष् + ख°) m. *Vachellia farnesiana* W. u. A. AK. 2, 4, 3, 30.

विट्टर (3. विष् + चर) m. Hausschwein AK. 2, 10, 23. H. 1281.

विटूल, विटूलदीक्षित, °भट्ट, विटूलाचार्य, विटूलेश्वर und विटूलोपाध्याय m. N. pr. verschiedener Gelehrten HALL 134. 145. 147. 150. 152. fgg. 174. 187. 200. 205. fgg. COLEBR. Misc. Ess. II, 41. Verz. d. Oxf. H. 161, No. 355. 341, a, No. 798. 384, a, No. 473. विठल, विठूल und विठूल Verz. d. B. H. No. 692. 734. 738. 1168. 1346. विठल, विठूल ist eine Form Viṣṇu's, unter welcher er im Dekkhan, vorzüglich in Pundarpur, verehrt wird.

विट्पाय (2. विष् + प°) n. Waare, die ein Vaiçja zu verkaufen pflegt, M. 10, 85.

विट्पति (2. विष् + पति) 1) Herr des Volkes, Fürst MBH. 3, 10804. — 2) Haupt der Vaiçja: वैश्यः पठन्विट्पतिः स्यात् BULG. P. 4, 23, 22. विशो पश्चादीनां वैश्यादीनां वा पतिः स्यात् Comm. — 3) Schwiegersohn GĀTĀH. im ÇKDr. M. 3, 148. Schol. zu KĀTĀ. ÇA. 422, 1 v. u. 423, 1. — Vgl. विष्पति.

विट्पू (2. विष् + पू) n. sg. die Vaiçja und Çādra R. GOM. 1, 6, 21.

विटूल (3. विष् + पूल) m. eine best. Form der Cholke SUÇA. 2, 463, 16.

विट्पू (3. विष् + पू) m. Stockung der faeces SUÇA. 2, 428, 12.

विटारिका (3. विष् + ता°) m. ein best. Vogel, = कुणपी HĀN. 85. — Vgl. विटारिका.

विटारी f. dass. TRIK. 3, 3, 276.

विटङ्ग (?) adj. bad, vile WILSON.

विठर = वागिमन् UNĀDIY. im SĀKṢHĪPTAS. nach ÇKDr.

विड्, वैडति (आक्रोशे) DMĀTUP. 9, 20, v. I. UNĀDIS. 1, 120. — Vgl. बिट्, विट्.

विड n. eine Art Salz AK. 2, 9, 42. H. 942. SUÇA. 1, 33, 9. 157, 8. 226, 20. 2, 125, 15. °लवणा (vgl. विडवणा) 89, 13. masc. MBH. 13, 4365. Nach WILSON auch a part, a fracture, a bit (!).

विडगन्ध n. = विडवणा WILSON nach RATNAM. विडगन्ध ÇKDr. nach ders. Aut.

विडङ्ग UNĀDIS. 1, 120. m. n. gaṇa अर्थवादि zu P. 2, 4, 31. 1) m. n. (n. wohl nur die Frucht) *Embelia Ribes* AK. 2, 4, 25. H. an. 3, 131. MED. g. 47. n. die Frucht, dem schwarzen Pfeffer ähnlich, ein Wurmmittel (vulgo वावडिंग) SUÇA. 1, 136, 15. 138, 17. 139, 5. 144, 12. 214, 19. 2, 70, 17. °सार 1, 161, 10. ÇĀNĀG. SĀH. 3, 13, 58. VARĀH. BĀH. S. 55, 7. 15. 76, 3. auch विडङ्गा f. ÇKDr. nach BULVAPR. — 2) adj. = अमिश्र H. an. MED.

विडम्ब (von उम्ब mit वि) 1) adj. Jmd nachahmend, Jmds Benehmen annehmend: न° BULG. P. 10, 23, 37. 35, 6. — 2) m. a) Verspottung, Verhöhnung Spr. 2226. SİN. D. 261, 19. — b) Entweihung, Entwürdigung (einer Sache), z. B. eines Leichnams durch wilde Thiere, indem diese ihn fressen, VARĀH. BĀH. 25 (23), 13.

विडम्बक (wie oben) nom. ag. Entweiher: आश्रमापसदा क्येते खलत्वाश्रमविडम्बकाः BULG. P. 7, 15, 39.

विडम्बन (wie oben) 1) nom. ag. Jmd nachahmend, Jmds Benehmen annehmend BULG. P. 10, 70, 40. — 2) n. und f. छा nom. act. a) das Nachmachen, Nachhüffen, das Spielen einer Person, das dem Scheine nach Etwas Sein, das dem Scheine nach Annehmen einer Erscheinungsform; insbes. von einem Gotte, der menschliches Aussehen und Benehmen annimmt: तवेकमानस्य नृणां विडम्बनम् BULG. P. 1, 8, 29. fg. मर्त्य° 3, 1, 42. 10, 3, 31. 23, 45. मो खेदपत्येतद्दस्य जन्मविडम्बनं यदमुदेवगेके 3, 2, 16. 9, 15. घटे विभूषणरितं विडम्बनम् 14, 28. 10, 84, 17. मायामत्स्य° 8, 24, 1. भेजे भीतिविडम्बनम् 10, 30, 28. तदत्यसविडम्बनम् 74, 3. 80, 45. वद कस्य कुले जन्म माययासुविडम्बनम् (so ist zu schreiben, d. i. मायया असु° und letzteres = असु + वि°) so. करे: Verz. d. Oxf. H. 26, b, 17. fg. कुरुते ऽर्थाविडम्बनम् so v. a. scheinbare, falsche Verehrung BULG. P. 3, 29, 21. प्रीयते ऽमलया भक्त्या करिन्त्याविडम्बनम् alles Andere ist nur Schein, — Masks 7, 7, 52. अन्येष्वर्थकता मैत्री यावदर्थविडम्बनम् 10, 47, 6. Muir, ST. IV, 319, N. 284. करोति विडम्बनाम् offt nach Spr. (II) 494. — b) Verspottung, Verhöhnung; Spott, Hohn; Schimpf: लभते विडम्बनम् orntet Spott ein Spr. (II) 453. प्राप्तं सर्वविडम्बनम् KATHĀS. 41, 52. न विडम्बनशीलाकम् 81, 94. वेदेषु PĀNĀT. 1, 2, 19. कृष्णानुयुक्तो विद्वान् लब्ध्वा च जन्म भारते । न भजेत्कृष्णपादाब्जं तदत्यसविडम्बनम् ॥ 2, 2, 65. अधुनापुत्रस्य जीवने विडम्बनम् Schimpf HIT. 99, 18. PRAB. 43, 12. विडम्बने कर्तुं Jmd (acc.) verspotten, verhöhnen BRAHMAVAIV. P. 2, 79. In

dieser Bed. häufig das f.: शर्मा: कुर्वन्ति नार्थे पार्थ काय विडम्बना MBh. 7, 2852. Mārk. 89, 11. इयं च ते ऽन्या पुरतो विडम्बना यत् u. s. w. Kumāras. 5, 70. Kathās. 94, 134. 115, 12. का वा पूषे विडम्बना 84, 94. ज-रामे जीर्णरसं च मादृशो कुनोगत्तुवाव्यसने विडम्बना 103, 225. 104, 120. विडम्बनायेति Spr. 2865. एतेषां सकाशाद्विडम्बना प्राप्य मरिष्यसि Pāṇāt. 220, 14. स प्राप नटस्येव विडम्बनाम् Rāga-Tar. 3, 207. विडम्बना कुर्वन्ति Pāṇāt. 128, 25. तिस्रः पुंसो विडम्बनाः Spr. 1743. 8032. — c) Entweihung, Entwürdigung (einer Sache): चार्वाधिष्ठानवन्नृत्पं नृत्यमन्य-द्विडम्बनम् Mārk. P. 1, 86. असति त्वयि चारुणीमदः प्रमदानामधुना विड-म्बना Kumāras. 4, 12. रत्नं जनघरणविडम्बनां सक्तं Spr. 2078. तस्मात्कृ-तं चरणपातविडम्बनाभिः (चरणपात als obj. aufzufassen) 3247. दुर्दुर्व-न्दलघनं स्रोत्रषण्डस्य मृदविडम्बना Rāga-Tar. 8, 1576. प्रोक्तान्यथाक-रणमस्य (des Betels) विडम्बनेव so v. a. Missbrauch Varāh. Bhṣ. 8, 77, 37. — Vgl. कु०.

विडम्बिन् (wie oben) adj. 1) nachmachend, den Schein von Etwas an-nehmend: जम्भा० Uttara. 91, 14 (118, 6). — 2) verspottend, verhöhrend so v. a. übertreffend: वक्त्रं चन्द्रविडम्बि (Conj.) Spr. 2696. स्तनपुगलं श्रीपालश्रीविडम्बि Vikramā. 31. नारीरमरस्त्रीविडम्बिनी: Kāvya. 3, 109. — 3) entweihend, entwürdigend, Unfug treibend mit Etwas: सक्त० so v. a. ein Charlatan von Astrolog Varāh. Bhṣ. 8, 2, 18.

विडम्ब्य (wie oben) n. ein Gegenstand des Spottes Bhāg. P. 10, 47, 12. विडायतनीय (von 2. विष् + धायतन) adj. Bez. einer Viśvātī Lāṭ. 6, 6, 7. विडाल u. s. w. s. u. विडाल in den Nachträgen. विडाली f. eine best. Pflanze, = विदारी Rāgan. im ÇKDn.

विडानक n. s. u. डी mit वि.

विडु m. AK. 2, 8, 2, 5 fehlerhaft für विडु.

विडुल m. bei Wilson und im ÇKDn. fehlerhaft für विडुल.

विडोऽसु m. Bein. Indra's AK. 4, 1, 2, 36. Çāṅ. 193, v. l. Als zwei Worte in der Bed. der Vaiçja und sein Gewerbe Bhāg. P. 3, 5, 41.

विडोऽसु m. Bein. Indra's H. 171. Halā. 1, 54. Ragh. 3, 59. 14, 59. Çāṅ. 193. विडोऽसामासनानि Çatr. 1, 27.

विडुन्ध (3. विष् + गन्ध) n. = विडुवण Ratnam. im ÇKDn. विडुगन्ध Wilson nach ders. Aut.

विडुक् (3. विष् + प्रक्) m. Constipation Çāṅg. Sāh. 4, 7, 70.

विडुत (3. विष् + घात) m. eine best. Harnkrankheit Çāṅg. Sāh. 4, 7, 40.

विडु (3. विष् + ङ) adj. auf Mist wachsend Jāṇ. 1, 171.

विडुसिक् m. N. pr. eines Mannes Rāga-Tar. 8, 2457. 2817. 2862. 3000.

विडुन्ध (3. विष् + बन्ध) m. Stockung der faeces: स० Suçr. 2, 437, 16.

विडुङ्ग (3. विष् + भङ्ग) m. dünner Stuhlgang, Diarrhos Suçr. 2, 228, 11. 279, 4.

विडुञ्ज (3. विष् + 4. भुञ्ज) adj. Excremente fressend: पत्तिन् M. 12, 56. m. so v. a. Mistkäufer oder ein anderes von Mist sich nährendes Insect Bhāg. P. 14, 27, 54.

विडुभेद (3. विष् + भेद) m. = विडुङ्ग Suçr. 2, 252, 17. 259, 4. 509, 20.

विडुभेदिन् (3. विष् + भे०) 1) adj. laxirend Suçr. 1, 224, 17. — 2) subst. = विडुवण Aush. 48.

विडुभोऽसिन् adj. = विडुञ्ज Pāṇāt. 1, 10, 77.

विडुवण (3. विष् + ल०) n. ein best. Salz, = विड Ratnam. im ÇKDn. VI. Theil.

विडुराक् (3. विष् + व०) m. Haussechwein Gāṭh. im ÇKDn. M. 8, 14. 19. 11, 154. Jāṇ. 1, 176.

विण्ड, विण्डयति (नित्याम्) Dhātup. 32, 116, v. 1.

विण्डूत्र (3. विष् + मूत्र) n. sg. und du. (dieses selten) Koth und Urin M. 4, 48. 77. 109. 132. 5, 134. 11, 150. Verz. d. Oxf. H. 267, b, 3. 282, a, 22. fg. रेतो० n. sg. M. 4, 222.

वितंस m. = वीतंस Bhāg. zu AK. 2, 10, 26 nach ÇKDn.

वितण्ड m. 1) a sort of lock or bolt with three divisions or wards Çāṇḍārthak. bei Wilson. — 2) Elephant Wilson. — वितण्डा s. des.

वितण्डक m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 266, b, 35.

वितण्डा f. AK. 3, 6, 2, 9. 1) Chitane in der Disputation, wobei der Streitende seinen Gegner zu widerlegen bemüht ist, ohne dadurch für seine Behauptung eine Stütze zu gewinnen, गाṇा कथादि zu P. 4, 4, 102. H. an. 3, 186. Med. d. 36. fg. Hā. 228. Nāṣas. 1, 1, 1. 44. Sarvadarṣa-ṇas. 114, 4. 5. Madhur. in Ind. St. 1, 18, 25. Prab. 111, 9. एवमेतन्न चा-प्येवमेवं चेतनं चान्यथा। इत्युच्यते वस्तुतः वितण्डा वै परस्परम्॥ MBh. 2, 1310. 7, 3022. कुशास्त्राध्ययनेन वितण्डावादेन चाधीतवेदानां नाशनम् Pāṇācāntend. 3, a, 4 (4, a, 5). ०त्वं n. Comm. zu Nāṣas. 1, 1, 1. — 2) Arum Colocasia Lin., = शाकभिद् Triak. 3, 3, 116. = कच्चीशाक (so ist auch in H. an. zu lesen) Med. H. an. — 3) = कर्वीरी H. an. Med. Hā. — 4) = शिलाह्वय H. an. Med. — 5) = दर्वि Hā. — Vgl. वितण्डक.

वितत s. u. 1. तन् mit वि; davon ०त्वं n. grosser Umfang: देहस्य Hariv. 12375 = Mārk. P. 47, 10 = VP. bei Muir, ST. IV, 32, 13.

वितताधर adj. dessen Opfer gerüstet ist AV. 9, 6, 27.

वितति (von 1. तन् mit वि) f. 1) Ausdehnung, Länge: वितप० Bhāg. P. 5, 16, 13. — 2) Ausbreitung, Verbreitung: यशोवितत्यै Bhāg. P. 9, 10, 15. कस्यास्ति नाशो मनसो वितत्या durch Ausbreitung so v. a. durch Ueberschreitung der Schranken Spr. (II) 1608. — 3) grosser Umfang, Fülle, Menge: वंशवितति so v. a. Rohrdickicht Kā. 12, 48. प्रसून० Blumenstrauß Spr. (II) 1087. मेरु० Bhāg. P. 11, 8, 29.

वितत्करण (2. वि + तद् - क०) n. स्र० bei den ekstatischen Paçupata das Verrichten allgemein für unziemlich geltender, ihnen aber anders erscheinender Handlungen: कार्याकार्यविवेकविकलस्येव लोकनिन्दि-कर्मकरणमवितत्करणम् Sarvadarṣaṇas. 78, 13. fg. — Vgl. वितद्वाषण.

वितत्य m. N. pr. eines Sohnes des Vihavja MBh. 13, 2001.

वितथ (2. वि + तथा) 1) adj. (f. घा) a) unwahr, falsch AK. 4, 1, 5, 22. 3, 5, 15. H. 265. Halā. 1, 144. यः प्रमं वितथं ब्रूयात् M. 8, 94. साह्य 118. Jāṇ. 2, 53. प्रतिज्ञा MBh. 1, 6842. R. 6, 85, 9. प्रमाण 2, 116, 47. वाच् Ragh. 9, 8. Bhāg. P. 4, 15, 22. प्रोति Spr. (II) 1162. ०वादिन् Unwahrheit redend Kathās. 26, 96. 31, 83. वितथाभिनिवेश M. 12, 5. Jāṇ. 3, 134. वितथेन falsch M. 8, 273. स्र० (s. auch des.) nicht unwahr, ganz wahr, richtig MBh. 12, 4010. R. 5, 31, 15. Ragh. 5, 26. 15, 95. Mālav. 9, 16. Varāh. Bhṣ. 8, 1, 2. वार्ता (so v. a. ehrlich) 19, 11. Bhāg. P. 5, 3, 17. 8, 17, 22. Mārk. P. 15, 81. तद्वितथमवादीर्यन्मम प्रियेति Sā. D. 43, 9. इत्यवितथं वदन् Ka-ṭhās. 24, 162. ०संस्कृतप्रभाषिन् richtig Suçr. 2, 532, 4. घातमवितथो कर् so v. a. erfüllen Spr. 745, v. l. सवितथेन der Wahrheit gemäss MBh. 5 1692. सवितथम् dass. 3, 11946. R. 4, 2, 37. Kathās. 28, 191. — b) un- nützlich, vergeblich: वाण MBh. 8, 1062. पुत्रसन्मन् Hariv. 1730. घाता R.

2,75,35. प्रयत्न RAGH. 2,42. 7,14. इच्छा KATHA. 45,398. BHĀ. P. 6,10, 29. 7,2,48. 9,20,35. 89. तद्वितथं कुर्यात् so v. a. annulliren M. 9,88. घ० nicht vergeblich: ०क्रिय (zu schreiben तथावि०) R. 2,47,5. घवितथेक्षित BHĀ. P. 5,18,6. 8,7,8. घवितथ Gīt. 7,5. — 2) m. a) N. pr. eines Sohnes des Bharadvāja HARIV. 1730. fgg. Beim. Bharadvāja's VP. 449. BHĀ. P. 9,21,1. — b) N. eines mythischen Wesens, dem bei der Eintheilung eines Hauses in Felder ein best. Platz gehört, VARĀH. BH. S. 53,44. 53. 63.

वितथता (von वितथ) f. Unwahrheit, Falschheit: ०ता गम् zur Lüge werden HARIV. 7326.

वितथीकर (वितथ + 1. कर) unnütz machen, vereiteln KUMĀRAS. 6, 72. आशाम् MBH. 3,3923. 14,2003.

वितद्वापण (2. वि + तद् - भा०) n. घ० bei den okstatistischen Paçupata das Reden von allgemein für Unsinn geltenden, ihnen aber anders erscheinenden Worten: व्याकृतापार्थकादिशब्देच्चारणमवितद्वापणम् SARVADARÇANAS. 78,14. fg. — Vgl. वितत्करणा.

वितर्कु f. N. pr. eines Flusses UGĀVAL. zu UNĀDIS. 4,102.

वितन s. आकरवितना.

वितनितर (von 1. तन् mit वि) nom. ag. Verbreiter: यशो० BHĀ. P. 4,12,20.

वितनु (2. वि + तनु) adj. 1) überaus schmal MBH. 13,1849 (वितन्वी f.). — 2) körperlos KĀVYĀD. 3,60. m. der körperlose Gott d. i. der Liebesgott Gīt. 10,10. — 3) ohne Wesenheit TS. 6,6,8,2.

वितत्तसाय्य (von तन्स् mit वि) adj. zu schütteln, in rasche Bewegung zu bringen: समत्सु RV. 6,18,6. भैर० 45,13. यज्ञः 8,6,22. 87,11.

वितत्ती (2. वि + त०) f. (nom. ०स्) eine verstimmte Saite (= विषम-बद्धा त० MALLIN.) KUMĀRAS. 1,46.

वितमस् (2. वि + त०) adj. frei von Finsterniss, nicht verdunkelt, licht MBH. 3,11869. RAGH. 9,16.

वितमस्क adj. (f. घा) dass. MBH. 12,11391. 13,4874. VARĀH. BH. S. 5,51. 30,10. Schol. zu NAISH. 22,56.

वितर (von 1. तर mit वि) adj. weiter führend: ein Pfad ÇAT. B. 14,7,2,11.

वितरण (wie oben) n. 1) das Weiterleiten, Uebertragen: दोषावितरण Suçr. 1,285,12. — 2) das Spenden, Spende AK. 2,7,29. H. 386. HALĀ. 2,264. वितनेन किं वितरणं यदि नास्ति Spr. 2791. जलमुचि — वितरण-विमुखे 4064. 4108. वरविभवभूषा वितरणम् 4323. सज्जने वितरणौ: Verz. d. Oxf. H. 127,b, No. 228. प्रियवितरणौ: durch Geschenke des Geliebten KHANDOM. 92. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7,6, Çl. 17.

वितरणाचार्य m. N. pr. eines Lehrers WILSON, Sel. Works I, 201.

वितरम् (von 2. वि mit dem suff. des compar.) adv. weiter, ferner (von Raum und Zeit) NĪ. 8,9. भद्रा समुषा वितरं व्युच्छ RV. 1,123,11. 124, 5,2,33,2. वितरं वि क्रमस्व 4,18,11. रोदसी वितरं वि ष्कभायत् 5,29,4. 6,1,11. 10,110,4.

वितराम् (wie oben) adv. weiter weg ÇAT. B. 1,4,2,23.

वितर्क (von तर्क् mit वि) m. 1) Vermuthung: यो तो कुमारविष का-र्तिकेयो दावक्षिनेपाविति मे वितर्कः MBH. 1,7083. KUMĀRAS. 1,41. VA-RAH. BH. S. 74,5. MĀLATĪ. 20,3. मां वितर्कैर्बहुभिर्वृतम् R. 4,61,21. ब-हुवितर्कमभ्यस्तं प्रविष्य KATHA. 28,190. बहुकुर्वन्वितर्कान् 52,219.

इत्यनेकवितर्कौघव्याकुलः 87,12. वितर्कपदवी नैव समारोहति PRAB. 116, 9. RĪGĀ-TAR. 6,82. इन्दोर्वितर्कात् weil er den Mond darin vermuthete Spr. 2013. — 2) ein auftauchender Zweifel JOGAS. 1,17. SARVADARÇANAS. 164,22. BHĀ. P. 6,9,35. संगमविरुक्तवितर्के (st. dessen ०विकल्पे Spr. 3101) VET. in LA. (III) 21,1. = संशय H. an. 3,98. MED. k. 157. HALĀ. 4, 6. कुं वितर्के 8,90. AK. 3,4,32(38), 3. 14. eine fragliche Sache: वितर्का हिंसाद्यः JOGAS. 2,34. 33. — 3) das Hinundherüberlegen, Erwägung: = ऊर्क H. 322. H. an. MED. संदेहात्कल्पनान्यत्र वितर्कः परिकीर्तितः PRATĀPAR. 54, b, 5. SĪH. D. 169. 74,16 (= तर्क 202). 237. Verz. d. Oxf. H. 208, b, 8. कस्मै प्रदेयेति मकान्वितर्कः Spr. 966. 1047 (II). 3321. वितर्कः सम्भूतेषां त्रिषधीषु को महान् BHĀ. P. 10,89,1. WASSILJEV 251. 256. — 4) N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāṣṭra MBH. 1,3747. — Vgl. दु-र्वितर्क, निर्वितर्क, स०.

वितर्कण n. = वितर्क ÇABDAR. im ÇKDR.

वितर्कवत् (von वितर्क) adj. eine Erwägung enthaltend: रूपं वाक्यं वितर्कवत् DAÇAR. 1,36 = SĪH. D. 367.

वितर्क्य (von तर्क् mit वि) adj. in Betracht zu ziehen, zu erwägen BHĀ. P. 2,4,19. — Vgl. दुर्वितर्क्य.

वितर्तुर्म (vom intens. von 1. तर mit वि) absol. abwechselnd RV. 1,102,2.

वितर्दि f. eine Terrasse im Hofe eines Hauses zum Aufenthalt und Lustwandeln AK. 2,2,15. H. 1004. R. od. GORK. 2,12,32. R. od. Bomb. 2,80,20, v. l. im Comm. ÇIÇ. 3,55. वितर्दि f. ÇABDAR. im ÇKDR.

वितर्दिका f. dass. HALĀ. 2,144. RĪGĀ-TAR. 8,2685.

वितर्द्धि f. dass. ÇKDR. angeblich nach AK. वितर्द्धौ f. BHAR. zu AK. nach ÇKDR. वितर्द्धिका f. ÇABDAR. im ÇKDR.

वितल (2. वि + तल) n. N. einer der sieben Unterwelten ĀRUM. UP. in Ind. St. 2,178. VP. 204. BHĀ. P. 2,1,27. 3,40. 5,24,7. 17. Verz. d. Oxf. H. 74, a, 45. 231, a, 24. PAÑĒAR. 2,2,45. fg. VEDĀNTAR. (Allah.) No. 70.

1. वितस्त partic. zur Erklärung von वैतस. वैतसो वितस्तं भवति NĪ. 3,21. उपनीषां (also auf तम् zurückgeführt) तद्वति प्रागनुस्मरणात्स्त्रि-याः DURGĀ.

2. वितस्त = वितस्ति in त्रिवितस्ते adj. TBR. 1,5,40,1.

वितस्तदत्त (वितस्ता + दत्त; vgl. P. 6,3,63) m. N. pr. eines buddhistischen Kaufmanns KATHA. 27,15.

वितस्ता (nach ÇĀNT. 3,8 auch वितस्ता) f. N. pr. eines Flusses, Hy- daspes der Griechen, Bihāt heut zu Tage, RV. 10,75,5. NĪ. 9,26. MBH. 2,372. 3,5031. 12910. 6,324 (VP. 181). 8,2055. 13,1694. HARIV. 9512. Suçr. 2,169,4. VARĀH. BH. S. 10,27. PRĀJACĪTTEND. 11, b, 4. KATHA. 27, 10, 37, 54. धत्ते नाम वितस्तेति वरुन्ती यत्र जाङ्गवी 39,37. 63,55. RĪGĀ-TAR. 1,103. 163. fg. 4,391. 8,88. fgg. नीलजा सरित् 91. 271. 6,305. BHĀ. P. 5,9,18. MĀR. P. 57,17. 74,6. Verz. d. Oxf. H. 348, b, No. 818. Davon nom. abstr. ०त्व n. RĪGĀ-TAR. 1,29.

वितस्ताद्य (वितस्ता + आद्या) n. N. pr. der Behausung des Schlan- gendāmons Takshaka in Kāçmīra: काश्मीरेष्वेव नागस्य भवनं तत्त- कस्य । वितस्ताद्यमिति द्यातम् MBH. 3,5082.

वितस्ताद्रि m. N. pr. eines Berges RĪGĀ-TAR. 1,102.

वितस्तापुरी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 239, a, 33.

वितस्ति (wohl von 1. तन् mit वि) UNĀDIS. 4,181 (oxyt.). m. f. (das

m. nicht zu belegen) *Spanne*, als Maass verschieden definiert: *wirkliche Spannweite*; *Länge vom Handgelenk bis zur Fingerspitze*; zwölf *Āṅguli* AK. 2,6,2,35. 3,4,2,7. TRIK. 2,2,3. H. 393. HALĀJ. 2,383. HIOUKH-TSANG I, 60. ÇAT. BR. 10,2,2,8. S. 11. 14. ĀCV. GRHJ. 4,1,11. KAUC. 88. KARANAYŪHA in Ind. St. 3,280. MAHĀNĀR. UP. ebend. 2,92. VARĀH. BRH. S. 26,9. RĪĠA-TAR. 4,600. MĀRK. P. 49,38. fg. BHĀG. P. 2,6,15. PĀNĀKAR. 3,12,2. Verz. d. Oxf. H. 93,b, N. Accent eines auf वि° ausgehenden comp. mit vorangehendem Zahlworte P. 6,2,31.

वितान (von 1. तन् mit वि) 1) m. n. *Ausbreitung, Ausdehnung, grosser Umfang* AK. 3,4,28,116. H. an. 3,414. MED. n. 130. HALĀJ. 5,62. इग-देतद्भुतवितानम् NILAK. 178. लता° so v. a. *ein Netz von Schlingpflanzen* R. GORR. 2,56,15. 20. 87,9. 3,21,13. 5,4,4. 17,10. VARĀH. BRH. S. 27,8. Verz. d. Oxf. H. 187,b, No. 428, Z. 18. वृक्षी° dass. ÇIC. 11,28. विपिन° *ein dichter Wald* Glt. 8,5. Menge, Fülle, Masse: श्वेतम्ना° R. 5,14,1. 3. दिनकरस्य भासाम् ÇIC. 11,42. अम्बुमुचं वितानैः 4,2. मेघ° Spr. 2072. क्लाति° so v. a. *grosse Abspannung* 1769. परिपूरितमुरत° *die mannichfaltigen Arten von Liebesgenuss* Glt. 2,16. — 2) m. *Ausbreitung d. h. gesonderte Aufstellung der drei heiligen Feuer: diese Feuer selbst* Ind. St. 9,216. ĀCV. ÇR. 1,1,1. KĀTJ. ÇR. 25,7,15. PĀR. GRHJ. 3,8. ĠĀBĀLA bei KULL. zu M. 3,84. यथावितानम् KAUC. 137. Als Devatā im SV. Ind. St. 3,236,b. — 3) m. n. *das in's-Werk-Setzen, Ausführung, Entwicklung, Entfaltung*: लोक° BuĀG. P. 3,26,52. यज्ञस्य च वितानानि 7,30. यज्ञ° 4,17,33. 3,1,33. उह्गार्हमेध° 5,11,2. नानाकर्म° 3,9,34. भ-क्ति° 25,31. योग° 5,22,4. वेदवितानमूर्ति वेदवितन्यते स्तूपते मूर्ति-र्यस्य Comm.) 3,13,26. — 4) m. n. *Opferhandlung* AK. H. 820. H. an. MED. HALĀJ. 2,259. 5,62. MBH. 5,1282. 13,7874. उत्तमवितानपात्रिन् ÇIC. 14,10. BHĀG. P. 2,1,37. 3,16,8. वितानाणि 10,69,24. 74,54. 83,39. — 5) m. n. *Traghimmel, Baldachin* AK. 2,6,2,21. TRIK. 3,3,258. H. 681. H. an. MED. HALĀJ. 2,155. 5,62. MBH. 1,6961. 6,2664. 8,2656. HARIV. 6938. MRĀĪH. 92,5. RAGH. 9,50. 17,28. 19,39. VIKR. 76. ÇIC. 3,50. Spr. 2034. 2156. VARĀH. BRH. S. 72,4. KATHĀS. 8,4. 73,338. 74,285 (am Ende eines adj. comp. f. श्र). RĪĠA-TAR. 4,652. BHĀG. P. 7,4,10. 8,15,20. 10,70,44. 81,30. WEBER, KRṢṢṢNĀG. 270. 272. PĀNĀKAR. 3,7,6. 15,3. SADDH. P. 4,12,a. BHATṬ. 5,101. — 6) m. odor n. *ein best. Verband für den Kopf* SUÇR. 1,65,18. 66,3. — 7) n. *Bez. einer Klasse von Metren* H. an. MED. Ind. St. 8,329. fgg. 367. COLEBR. Misc. Ess. II, 119. *ein best. Metrum*: 4 Mal ———— 159 (III, 7). — 8) n. *Gelegenheit* H. an. HALĀJ. 5,62. — 9) f. श्र N. pr. der Gattin Sattrājaṇa's und Mutter Brhaddbhānu's BuĀG. P. 8,13,36. — 10) adj. = तुच्छक, तुच्छ (तुष्य st. dessen H. an.) AK. MED. = रिक्त TRIK. = शून्य H. an. HALĀJ. 5,62. = मन्द (मत्त st. dessen MED.) AK. H. an. ष° nicht leer ÇIC. 3,50. वितान im Gegens. zu प्रमुदित so v. a. *niedergeschlagen* RAGH. 6,86. — Vgl. मे-घ°, वैतान und वैतानिक.

वितानक m. n. 1) = वितान 5) *Traghimmel, Baldachin* ÇANDAM. im ÇKDr. KATHĀS. 48,99. am Ende eines adj. comp. 57,80. R. GORR. 2,87,23. 3,61,13. — 2) m. *ein best. Baum*, = माउ *Caryota urens* Ltn. (liefert den Palmwein) RĪĠA. im ÇKDr.

वितानकल्प m. Titel eines zum AV. gehörigen Pariçišṭa KARA-

NAVJŪHA in Ind. St. 3,279.

वितानमूलक n. *die Wurzel von Andropogon muricatus* RĪĠA. im ÇKDr.

वितानवत् (von वितान) adj. *mit einem Traghimmel versehen* KUMĀRAS. 7,12.

वितानाय (wie oben) *einen Traghimmel darstellen*: मेवेवितानायते (pass. imper.) MĀLATIM. 148,7.

वितामस (2. वि + ता°) adj. *hell* KATHĀS. 111,99.

वितायितर s. u. 1. तन् mit वि 5).

वितार (2. वि + तार) adj. *sternenlos* GHAT. 3. *ohne Stern* so v. a. *ohne Kern* (ein Komet) VARĀH. BRH. S. 11,24.

वितारिन् (von 1. त् mit वि) adj. s. ष°.

वितिमिर (2. वि + ति°) adj. (f. श्र) *frei von Finsterniss, hell* MBH. 1,1255. 3,1716. 2665. 5,331. 13,6366. R. 1,76,23 (77,54 GORR.). 3,43,21. 4,39,2. 43,59. 53,8. 5,18,24. 7,21,9. BuĀG. P. 4,2,5. 30,5. 6,1,36. 9,1,29. 10,38,33. वितिमिरे ज्ञाते *nachdem es hell geworden war* MBH. 1,1479.

वितिलक (2. वि + ति°) adj. *keinen mit Farbe aufgetragenen Fleck habend* (auf der Stirn): वक्त्र BuĀG. P. 4,26,25.

वितुङ्गभाग (2. वि + तुङ्ग-भाग) adj. *anderswo als auf dem Höhepunkt stehend*: क्रियगे (भानै) वितुङ्गभागे VARĀH. BRH. 18,1.

वितुद् (von 1. तुद् mit वि) m. N. pr. eines gespenstischen Wesens TAITT. ĀR. 10,69.

वितुम् (wie oben) n. *eine best. Pflanze*, = मुनिषणक, मुनिषण AK. 2,4,5,14. MED. n. 129. = शैवाल MED. f. श्र Flacourtia cataphracta Roxb. RĪĠA. im ÇKDr.

वितुम्बक (von वितुम्ब) 1) *Loch im Ohr für den Ring* RATNAM. in NICH. PR. — 2) *Flacourtia cataphracta* Roxb., sp. AK. 2,4,4,14. MED. k. 213. neutr. H. an. 4,33. f. वितुम्बिका RĪĠA. im ÇKDr. — 3) *Koriander*, m. AK. 2,9,37. H. an. neutr. MED. RATNAM. 48. — 4) *blauer Vitriol*, n. AK. 2,9,101. H. 1052. masc. MED.

वितुल m. N. pr. eines Fürsten der Sauvira MBH. 1,5536. विपुल ed. Bomb.

वितुष (2. वि + तुष) adj. *enthüllt* GORR. 4,2,8. वितुषीकार् *enthüllen* SĀJ. zu ÇAT. BR. 1,1,2,22.

वितुष्ट (2. वि + तुष्ट, partic. von तुष्) adj. *ärgerlich, verstimmt* PĀNĀKAR. 4,4,30.

वितूस्तय् (von 2. वि + तूस्त), °यति = तूस्तानि विकृति VOP. 21,17. 1) *entflechten, aufflechten*: केशान् P. 3,1,21. Schol. — 2) *vom Staube befreien*: वि° पन्थानं वातः UCCĀLA. zu UNĀDIR. 3,86.

वितृण (2. वि + तृण) adj. *graslos* BHATṬ. 2,13.

वितृतीय (2. वि + वि°) 1) adj. *Bez. einer Art des Takman* AV. 5,22,13. — 2) n. *Drittel* ÇAT. BR. 6,5,2,12. 17,10,2,4. 5,9. KĀTJ. ÇR. 16,3,30.

वितृप्तक (von वितृप्त, partic. von तृप् mit वि) adj. *gesättigt*: कामानामवितृप्तकः *der sich an den Genüssen noch nicht gesättigt hat* Spr. 3115.

वितृप्तता (wie oben) f. *Sättigung* MĀRK. P. 49,19.

वितृष् (2. वि + तृष्) adj. *frei von Durst* BuĀG. P. 4,6,26. ष° *dessen Durst nicht gestillt werden kann* 29,40.

वितृष (2. वि + तृष) adj. *frei von Durst*: ष° *dessen Durst —, Ver-*

langen nicht gestillt werden kann Buā. P. 10, 51, 59.

वित्त (2. वि + तृष्णा) adj. (f. घ्रा) frei von Durst, nicht durstig MBh. 12, 8109. kein Verlangen empfindend, nicht begehrend: मति Buā. P. 1, 9, 32. दृष्टानुश्रविकविषय° Josab. 1, 15.

वित्तता (von वित्त) f. das Nichtverlangen, Nichtbegehren, Zufriedenheit Spr. (II) 1278.

वित्तज्ञा (2. वि + तृष्णा) f. 1) das Nichtverlangen, Nichtbegehren Buā. P. 5, 5, 10. कुरु तनुबुद्धिमनसु वित्तज्ञाम् Spr. 4732. — 2) ein heftiges Verlangen Buā. P. 10, 7, 2.

वितोय (2. वि + तोय) adj. (f. घ्रा) wasserlos Hariv. 3466. Varāh. Bhā. S. 54, 109. Bhāg. P. 5, 13, 6.

वितोला f. N. pr. eines Flusses Rāgā-Tar. 8, 922.

1. वित्त (von 1. विद्) adj. 1) erkannt: वित्तात्मन् Jān. 3, 178. — 2) bekannt, berühmt P. 2, 2, 58. Vor. 26, 101. AK. 3, 1, 9. Trik. 3, 3, 185. H. 1493. an. 2, 195. Med. t. 58. तेन P. 5, 2, 26. Vor. 7, 74. श्रोवसीपार्ता-यु-पपत्ति° Daçak. 60, 3.

2. वित्त (von 3. विद्) 1) adj. a) erhalten, erworben H. 1490. Schol. व्यस्य वित्तं वेदा कृत्ति Çat. Br. 12, 8, 2. t. AV. 12, 5, 1. Ait. Br. 3, 25. — b) ergriffen —, getroffen —, befallen von: रजो° Kauç. 37. अद्वा° Çat. Br. 14, 7, 2, 28. पिपासया Ait. Br. 2, 19. — c) genommen, geheirathet (ein Weib) Çat. Br. 6, 5, 2. t. Kāṭh. Çr. 16, 3, 21. — 2) n. a) Fund Ait. Br. 3, 28. — b) Habe, Besitz, Gut, Vermögen, Geld Naigh. 2, 10. P. 2, 2, 58. Vor. 26, 101. AK. 2, 9, 90. Trik. 3, 3, 185. H. 191. an. 2, 195. Med. t. 58. Halā. 1, 80. RV. 5, 42, 9. वित्ते रमस्व 10, 34, 13. VS. 18, 11. 14. Nir. 2, 24. एतावान्पुरुषः। पावदस्य वित्तम् TBr. 1, 4, 3, 7. यदेवानां वित्तं वेद्यमासीत् TS. 1, 3, 9, 2. 6, 2, 4, 3. Ait. Br. 3, 48. Çat. Br. 1, 9, 4, 20. 6, 6, 2, 4. 13, 5, 4, 24. वित्तेष-या 14, 6, 4, 1. 7, 3, 26. तस्येयं पृथिवी सर्वा वित्तस्य पूर्णा स्यात् Taitt. Up. 2, 8. M. 8, 86. 140. 9, 198. fg. 10, 85. 11, 20. °काम adj. MBh. 1, 5124. बहु वित्तं मयार्जितम् 3, 3033. °संचय R. 2, 39, 14. R. Gonn. 2, 32, 33. Suçr. 1, 126, 16. Spr. (II) 772. v. l. भार्या क्षीणेषु वित्तेषु (ज्ञानीयात्) 954. 992. 998. 1307. v. l. उष्मा वित्तज्ञः 1328. Spr. (I) 883. 1316. 1505. 2384. 2790. fg. 2950. 4344. 4922. fgg. Çāk. 188. Varāh. Bhā. S. 5, 46. 19, 19. वित्ता-प्ति 50, 19. भूरि 52, 3. Rāgā-Tar. 1, 78. 202. 6, 150. Prad. 21, 7. Bhāg. P. 1, 8, 27. 3, 31, 41. 5, 13, 11. 8, 16, 51. 9, 23, 25. 10, 50, 41. Mārk. P. 92, 37. Hit. 48, 7. Pañāt. 6, 6. पुस्तकानां च लेखनाय लेखकानां वित्तं प्रदत्तमास्ते 237, 1. स° Lāṭṭ. 9, 1, 14. दानशतेः सुवित्तेः: überaus reich Spr. 4289. — Vgl. पितृ° (n. väterliches Vermögen Varāh. Bhā. S. 68, 39), प्रथम°, भ-ग°, यथावित्तम्, वेलावित्त.

3. वित्त (von 5. विद्) adj. = विचारित P. 2, 2, 56. Schol. AK. 3, 2, 49. H. 1475. an. 2, 195. Med. t. 58.

वित्तक (von 1. वित्त) adj. bekannt, berühmt: तद्धित्प° Daçak. 61, 4. वित्तकाम्यौ instr. aus Habsucht AV. 12, 3, 52.

वित्तगोष्ठम् m. der Hüter der Reichthümer, Bein. Kubera's MBh. 8, 4661.

वित्तज्ञानि adj. der ein Weib genommen hat RV. 1, 112, 15.

वित्तद् 1) adj. Besitz verleihend. — 2) f. घ्रा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2646.

वित्तर्धं adj. reich VS. 30, 11.

वित्तनाथ m. der Herr der Reichthümer, Bein. Kubera's Kathās. 34, 79.

वित्तनिषय m. grosser Reichthum, pl. Mārk. P. 120, 17.

वित्तप 1) adj. (f. घ्रा) Reichthümer hütend: क्षत्रित्वित्पा Buā. P. 10, 8, 42. — 2) m. Bein. Kubera's Hariv. 13820. R. 7, 3, 35. Kathās. 95, 5. Buā. P. 5, 10, 18.

वित्तपति m. der Herr der Reichthümer, Bein. Kubera's M. 5, 96. MBh. 7, 8444. Hariv. 13882. Rāgā-Tar. 8, 1912.

वित्तपुरी f. N. pr. einer Stadt Kathās. 98, 49.

वित्तपाल m. der Hüter der Reichthümer, Bein. Kubera's R. 7, 11, 25. — Vgl. वैतपाल्य.

वित्तपेटा (so die ed. Bomb.) und वित्तपेटी f. Geldkörbchen, Geldbeutel Pañāt. 126, 2.

वित्तम s. u. 2. विद्.

वित्तमय (von 2. वित्त) adj. (f. ई) in Reichthümern bestehend Kauç. 2, 3.

वित्तमात्रा f. eine Summe Geldes Pañāt. 32, 24 = 29, 2 ed. orn.

वित्त्य, वित्तपति (त्यागे) Vor. in Dhātup. 35, 78. eine aus der Bedeutung (वित्तसमुत्सर्गे) der Wurzel व्य् durch fehlerhafte Trennung gebildete Wurzel.

वित्तर्हि (2. वित्त + र्हि) f. ein grosses Vermögen Mārk. P. 84, 32. 121, 4.

वित्तवत् (von 2. वित्त) adj. wohlhabend, reich Āçv. Çr. 2, 2, 1. MBh. 3, 3060. 5, 3922. Spr. 2329. 2386. Varāh. Bhā. 13, 1. Bhāg. P. 7, 13, 16, 14, 19. Pañāt. 8, 3.

वित्ताद्य (2. वित्त + आ°) adj. dass. Spr. 2808.

वित्तोपन adj. (f. ई) VS. 5, 9 s. Mahidh. zu d. St.

वित्तार्थ (1. वित्त + र्थ) m. Sachkenner Trik. 3, 3, 446.

1. वित्ति (von 1. विद्) f. Bewusstsein Sarvadārçanas. 19, 1. = ज्ञान H. an. 2, 195. fg.

2. वित्ति (von 3. विद्) f. im Mantra oxyt., sonst parox. (so in VS. und Çat. Br.) nach P. 3, 3, 94. 96. 1) das Finden, Habhaftwerden: ऋ° Kāṇḍ. Up. 1, 11, 2. das in-Besitz-Gelangen, Erwerb; = लाभ H. an. 2, 195. fg. Med. t. 57. VS. 18, 14. वित्तिं वेत्स्यमानः Çat. Br. 4, 1, 2, 5. 7, 3, 2, 19. 14, 9, 4, 19. Çāṅku. Gṛh. 1, 15, 12. Kauç. 20. 106. — 2) Fund Ait. Br. 3, 28. Hiernach dürfte die Stelle भरताः सन्ननां वित्तिं प्रपत्ति 2, 25 richtiger sie suchen auf zu erklären sein, als sie treten in den Sold, wie u. d. W. भरत nach Sā. übersetzt wurde. — 3) das Gefundenwerden, Vorhandensein; = संभव H. an. st. dessen fälschlich संभाव Med. — 4) ein Ausdruck des Lobes am Ende eines comp. gaṇa मतस्त्रिकादि zu P. 2, 1, 66. भित्ति v. l. — Vgl. ऋ°.

3. वित्ति (von 5. विद्) f. = विचार H. an. 2, 195. fg. Med. t. 57.

4. वित्ति m. N. pr. eines göttlichen Wesens Verz. d. Oxf. H. 56, b, 30.

वित्तेश (2. वित्त + ईश) m. der Herr der Reichthümer, Bein. Kubera's M. 7, 4. Bhāg. 10, 23. Hariv. 13822. Kathās. 73, 48. Mārk. P. 104, 87. °पत्तन Rāgā-Tar. 1, 202.

वित्तेश्वर (2. वित्त + ई°) m. 1) Besitzer von Reichthümern Varāh. Bhā. 14, 2. Mārk. P. 126, 8. — 2) Bein. Kubera's Kathās. 38, 151.

वित्त n. nom. abstr. von 2. विद् in ब्रह्म°.

वित्त्यज्ञ (von त्यज् mit वि) s. घ°.

वित्तप (2. वि + त्रपा) 1) adj. schamlos. — 2) m. N. pr. eines Mannes Rāgā-Tar. 5, 26.

विज्ञास (von 1. जस् mit वि) 1) adj. in Schrecken versetzend: त्रिलोक्यं (नाद) HARIV. 14561. — 2) m. das Erschrecken, Schreck AK. 1, 1, 8, 21. Suçr. 1, 874, 15. Bṛā. P. 10, 50, 17. KATHA. 26, 245. द्विषा विज्ञासकारी 67, 59. in comp. mit dem subj.: सुमीव° R. 4, 4 in der Unterschr.; mit der Veranlassung zum Schreck: गङ्गावक्ष्यविज्ञासवेपमान KATHA. 19, 90. विषामि° 46, 98. सिक्क्याद्यादि° 100, 9.

विज्ञासन (vom caus. von 1. जस् mit वि) adj. (f. ई) in Schrecken versetzend: मुकृतिनाम् HARIV. 6806. R. 6, 36, 84. सर्व° 92, 49.

विल्लसणा (von लल्ल्स् mit वि) adj. etwa rüstig RV. 5, 34, 6. = तनूकर्तृ Śi.

वित्सन m. Sitter ÇANDĀ. im ÇKDA.

विथ्, वैथते (याचने) Dhātup. 2, 32. — Vgl. वेथ्, विथ्.

विथक् indecl. gaṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37.

विथुर (von व्यथ्) Uṇādis. 1, 40, 1) adj. (f. स्त्री) schwankend, taumelnd: प्रेषामन्त्रेषु विथुरेवं रेजते भूमिः RV. 1, 87, 3. 168, 6. 186, 2. त्वमेधा विथुरा शर्वांसि (कृणाक्) 6, 28, 8. 46, 6. अतिविद्धा विथुरेणा विदत्ता von dem taumelnden d. h. trunkenen Schützen, nämlich Indra 8, 85, 2. AV. 7, 98, 1. वर्धिर्यथासिद्धिथुरो न साधुः 16, 6, 11. यदुत्त्वयां यद्विथुरं क्रियते hin/fällig, unseher Ait. Br. 2, 7. Vgl. झ° (auch ऀच. Ça. 3, 1, 17). — 2) m. a) Dieb. — b) ein Rākshasa Uśāval.

विथुर्य (von विथुर), विथुर्यति taumeln RV. 10, 77, 4.

विथ्या f. eine best. Pflanze, = गोक्षिक्का ÇANDĀ. im ÇKDA.

1. विद्, वेत्ति (ज्ञाने) Dhātup. 24, 56. Im Veda: विद्, विदत्, विदत्तम्, विदत्तम्, वेदत्, वेदयत्, वेदति, अवेत्, वेत् (अवेत् aus den Saṃhitā nicht zu belegen; über वेत् s. unter 1. विष् und वी); वेद, वेत्थ, विदयत्, विद, विदम्, विदम् (s. bes.). In den Brāhmaṇa u. s. w.: विदमसि ÇĀṆK. Ça. 15, 27, 3. वित्थ 2. pl. Çat. Br. 13, 4, 9, 17. वेत्तु 1, 5, 3, 1. 9, 1, 2, 22. AV. 12, 3, 12. वेदानि, वेदावः विदो चकार, विदामकन् TBa. 1, 3, 40, 3. P. 3, 1, 12. अवेदिषम्, वेदिष्यति, वेदिष्यते (KṇāND. Up. 1, 9, 9); विदित्वा, वेदितुम्: विदय् eine verdächtige Form AV. 1, 32, 1 (vgl. Journ. of the Am. Or. S. 5, 411); विदत् VS. 8, 9 angeblich (nach Mantou.) hierher. Bei den Grammatikern: वेत्ति und वेद (mit der Bedeutung eines praes.), वेत्थ u. s. w. P. 3, 4, 83. Vor. 9, 17. विदत् = विदम् P. 7, 1, 36. Vor. 26, 139. AK. 3, 4, 24, 286. अवेत् und अवेत् 2. sg. P. 8, 2, 75. Schol. अवेत्तम् u. s. w. Vor. 9, 21. अवेदुम् P. 3, 4, 109. auch अवेदन् Vor. 9, 20. विदो कुर्वन् P. 3, 1, 41. Vor. 9, 18. fg. विवेद und विदो चकार P. 3, 1, 38. auch विदो बभूव Vor. 9, 21. विविदम् P. 7, 2, 68. Schol. अवेदिषुम् P. 3, 1, 42. Schol. विदित्वा P. 4, 2, 8. Vor. 19, 16. 26, 207. Die in der späteren Sprache vorkommenden Formen wird man im Verlauf des Artikels vorzeichnen finden. 1) Etwas oder Jmd kennen lernen, erkennen; wissen, begreifen, sich auf Etwas verstehen, Etwas oder Jmd kennen, wissen von Jmd (acc.); in der älteren Sprache mit acc. und gen.: वेदविद्वान् RV. 5, 30, 3. स वेद देव आनमं देवान् 4, 8, 3. 8, 24, 24. वेद वातस्य वर्तन्मि 1, 28, 9. 43, 9. विदो देवा अघानामपाकृतिम् 8, 47, 2. त्वष्टा माया वेत् 10, 53, 9. AV. 8, 9, 3. प्रत्यक्षम् 10, 7, 24. 14, 1, 57. VS. 31, 16. Ait. Br. 2, 1, 7, 1. TS. 5, 3, 9, 1. ऀच. Gṛh. 1, 5, 5. 15, 8. य एवं वेद stehende Formel in den Brāhmaṇa, z. B. TS. 5, 2, 40, 3. Çat. Br. 10, 6, 4, 4. कृत्ताकमेतद्भवतो वेदानि KṇāND. Up. 1, 8, 7. विदो चकार 2, 18. अवेदिषम् Praçnop. 6, 1. अवेदीत् KṇāND. 13. विदाम Çvatāçv. Up. 6, 7. एष वेद निधीनाम् RV. 8, 29, 6. वि-

उष्टे अस्य वीर्यस्य पूरकः 1, 131, 4. 4, 42, 7. न तस्य विम पुहृषवतो मयम्. 5, 48, 5. Çat. Br. 13, 4, 9, 17. — यो न वेत्तुभवादस्य विप्रः प्रत्यभिवादनम् M. 2, 126. विद्याम् MBh. 3, 2800. रामो हेममग्नं न वेत्ति hat keine richtige Vorstellung von Spr. 2631. 2674. देवो वेत्ति तु नो कुतः KATHA. 43, 231. श्रुत्वा वेत्त्यधुना प्रभुः 50 v. 9. wisse, was jetzt zu thun ist, 110, 6. तदेवो वेत्त्यतः परम् 115, 106. वेत्ति Çok. in LA. (III) 34, 2. वेत्ति KATHA. 12, 180. वित्थ M. 8, 80. विदति MBh. 7, 3378. Bṛā. P. 7, 9, 49. विदि BHAG. 4, 34. विदि यथा wisse, dass MBh. 2, 15681. एतद्विदः M. 4, 91. 125. RĪGA-TAN. 8, 54. यो वेदेनम् M. 11, 264. fg. 12, 106. MBh. 3, 1651. 2246. आत्मेव किं नलं वेद (st. dessen वेत्ति 2904) या चास्य तदनन्तरा। नकिं वै स्वानि लिङ्गानि नलः शंसति कर्कचित् ॥ 3905. R. 4, 10, 36 (mit der Bed. eines perf.). Spr. (II) 1319. Raçh. 2, 43. Nāish. 22, 58. वेत्थ BHAG. 10, 15. MBh. 1, 4258. 3, 16898. यथा विद् KATHA. 51, 76. विदुस् BHAG. 10, 14. MBh. 1, 6164. 3, 15598. शास्त्राणि सर्वाणि विदो करोतु Spr. 3016. विदो कुर्वन् 1883 (II). SARVADARÇANAS. 118, 22. fg. BHATT. 6, 4. विद्यात् M. 7, 67. 8, 56. 9, 298. 322. Spr. 1438. 1569. न नो विद्यात्सुयोधनः MBh. 1, 6040. कथं विद्यो नलं नृपम् 3, 2203. न त्वो विद्युर्ननाः (so ist mit NAL. und der ed. Bomb. zu lesen) 2621. R. 2, 46, 81. अविदत् Bṛā. P. 3, 8, 17. विवेद wirklichen perf. HARIV. 8461. KATHA. 34, 161. विविदुस् BHATT. 14, 49. विदो चकार 50. नावेदिषुर्दिशः R. 1, 74, 14. अवेत् (!) Verz. d. Oxf. H. 285, a, 19. विदितवानसि HARIV. 4873. वेत्स्यामि u. s. w. MBh. 2, 1768. 3, 2778. 16968. KATHA. 33, 34. 36, 124. Verz. d. Oxf. H. 59, a, 34. Bṛā. P. 3, 24, 38. श्रुतवृत्ते विदितास्य M. 7, 135. 209. तान्विदित्वा सुचरितैर्गूढैस्तत्कर्मकारिभिः 9, 261. एवम् BHAG. 2, 25. MBh. 1, 6118. 5, 7515. 12, 4204. VARĀH. Bṛh. S. 21, 4. 50, 10. वेदितुम् BHAG. 19, 1. एतद्विद्वामि वे° MBh. 1, 1660. 6517. 3, 507. 1507. 2953. 18553. 5, 6066. 12, 10440. 13, 8548. 2624. 14, 2400. HARIV. 24. R. 3, 7, 18. 4, 59, 23. KUMĀRAS. 5, 50. ÇĀK. 153. Bṛā. P. 1, 8, 16. 2, 8, 2. 6, 9, 31. 10, 70, 38. वेत्तुम् MBh. 13, 3628. R. 2, 105, 8. mit infin. verstehen: न वेत्ति रामः पुरुषाणि भाषितुम् 12, 104. Raçh. 6, 80. Spr. 1588. 1648 (II). med.: विमके R. 1, 57, 5. 3, 75, 38. विदत्ते (वदत्तम् ed. Bomb.) MBh. 12, 1349. वेत्स्यते MBh. 4, 25. R. 4, 27, 18. 5, 94, 11. pass.: साधु विद्यते Vrt. in LA. (III) 31, 10. — 2) in Jmd oder in Etwas Jmd oder Etwas erkennen, kennen als (oft so v. a. erklären für, nennen): कथं मां वेत्ति चाण्डालम् MBh. 13, 1880. fg. तपोधनं वेत्ति न मामुपस्थितम् ÇĀK. 76. अथ तु वेत्ति शुचि व्रतमात्मनः rein wissen 123. अनन्तलोकात्मिमथो प्रतिष्ठा विदि त्वमेनं निरुक्तिं गुहायाम् wisse dass KATHA. 1, 14. अविनाशि तु तद्विदि BHAG. 2, 17. 13, 19. 18, 21. MBh. 1, 6012. 3, 2156. 2222. 2483. 2611. 3888. R. 1, 61, 17. 2, 30, 6. 40, 7. 3, 41, 3. Mṛgh. 97. Raçh. 1, 79. 11, 76. Spr. (II) 1603. अन्यथा मां मृतं विदि KATHA. 7, 91. 49, 202. तं मां वित्तास्य सर्वस्य ब्रह्मरम् M. 1, 33. KUMĀRAS. 6, 30. वेत्थ KATHA. 35, 187. तदे पुगसकृत्तं ब्राह्मं पुण्यमकृविडः M. 1, 73. 75. 2, 22. 3, 24. 9, 44. Raçh. 3, 49. Spr. 1392. 4162. 4659. 4675. भारताख्यं तु वर्षं हेमवतं विडुः TAIE. 2, 1, 2. 7, 3. यमेव तु शुचि विद्या निपतं ब्रह्मचारिणम् M. 2, 115. तमपीकं गुरुं विद्यात् 149. 3, 23. 4, 104. Kār. zu P. 1, 1, 14. विवेद RĪGA-TAN. 8, 1835. न केन विविडुर्देवं कृत्स्नमभिव्यक्तिम् KATHA. 20, 182. एतस्मान्मा कुशलिनमभिज्ञानदानाद्विदित्वा MBh. 111. Raçh. 3, 43. med.: वेदते Çvatāçv. Up. 5, 6. विमके MBh. 1, 3895. statt des zweiten acc. der nom. mit इति, z. B. वि-

खण्डाति च तौ विद्ः MBh. 5, 7407. R. 1, 87, 8. स्तेन इत्येव तं विद्ः Spr. 4915. Vop. 24, 2. यौ विदिता वृत्तेति wenn er erfährt, dass R. 3, 55, 52. — 3) merken, beachten; eingedenk sein: मत्स्य RV. 2, 35, 2. विष्णुमैत्र्यस्य देवाः 1, 33, 34. 105, 1. 2, 32, 2. 3, 39, 1. 5, 12, 3. 39, 2. अथै विताद्विषः 5, 60, 6. सनीनाम् 2, 5, 67. 48, 8. 7, 72, 2. AV. 5, 123, 8. VS. 6, 2. Çat. Br. 4, 2, 2, 19. स किं नेत्रमवेतव AV. 10, 10, 22. Ait. Br. 2, 19. सो ऽवेदिन्ने वायुमुद्दिष्वतीति Indra merkte, dass Vāju Sieger sein werde, 25. 3, 20. Çat. Br. 3, 6, 3, 6. 11, 6, 3, 5. न वेति किम्वै स्वम् achtet nicht auf Spr. (H) 555. — 4) wahrnehmen, bemerken: तस्यात्तरं विदिता R. 1, 48, 17 (49, 17 Gorr.). Çik. 14, 4. स तु रक्षां विदन् Kathās. 37, 214. स्व तु नाङ्गभेदं विवेद सः 39, 156. mit einem zweiten acc.: तौ विदिता चिरगताम् MBh. 1, 5962. न विवेद तयोरनुत्तयोः प्रियव्रतस्यैव विद्वत्तम् Kumāras. 4, 2, 7, 54. न विवेद गतां निशाम् Kathās. 64, 49. Rīśa-Tar. 3, 147. 408. 5, 95. नात्मानं विविदुर्बद्धमिषुभिः Ragh. 9, 60. विदो चकार Bhāṭṭ. 6, 1. — 5) erfahren, zu genießen haben: विदितं वसो वो षस्य RV. 2, 27, 5. एतावतस्ते विद्याम् न व्यसतः Vilāh. 2, 9. या न वेति सदा पुंसो चतुराणां रतिक्रमम् Vst. in LA. (III) 16, 20. न वेति दुःखमप्यपि Spr. 4762. न दुःखमुषितं किंचिद्वाज्ञा वेद यथा जनः MBh. 4, 31. दुःखं वनवासस्य वेत्स्यति R. 2, 52, 90 (29 Gorr.). न विवेद दुःखम् Ragh. 14, 56. नाविद्वद्वयम् Bhāṭṭ. P. 4, 27, 19. तदीर्घकालं वेत्तासि so v. a. daran wirst du lange denken müssen R. 7, 36, 34. वेत्ति न वेदनाम् empfindet keinen Schmerz Jāñ. 3, 130. गन्धर्मान् Suçr. 2, 369, 11. 373, 2. — 6) glauben, wähnen, annehmen, voraussetzen: मृतो ऽयमिति न वेति Vst. in LA. (III) 21, 4. दार्ष्यं स्वयशो विदन् Rīśa-Tar. 6, 178. विदित्वेति (= इति वि०) 8, 2008. mit einem zweiten acc. so v. a. halten für: य एनं वेति कृतारं पश्येन मन्यते कृतम् Bhāṭṭ. 2, 19. Suçr. 1, 113, 12. Spr. (II) 519. 926. (I) 4266. यं यौ वेत्ति Rīśa-Tar. 1, 135. विदन् 3, 150. विदति Spr. 2125. विवेद Rīśa-Tar. 4, 22. 315. — 7) wissen wollen, prüfen Çat. Br. 12, 4, 1, 3. 9, 2, 4. तौ वेद (2. sg. imper.) so v. a. erkundige dich nach ihr MBh. 3, 2688. — 8) विदितं kennen gelernt, gekannt, bekannt als Kār. zu P. 8, 2, 56. Vop. 26, 131. AV. 4, 27, 7. यौ विदिताविषुभतामसिष्ठौ 28, 2. पद्वैर्विदितं पुरा 6, 12, 2. Çat. Br. 7, 2, 4, 11. 9, 1, 4, 17. 11, 5, 2, 8. Nir. 11, 32. P. 5, 1, 43. MBh. 3, 2691. 5, 5984. तुभ्यम् 7045. 7116. तव 7258. 12, 4297. R. 1, 2, 27. 68, 6. 2, 35, 17. R. Gorr. 1, 70, 2. 3, 35, 33. 37, 23. 4, 9, 66. 10, 14, 5. 18, 31. विदितागम Suçr. 1, 242, 1. वशे भुवनविदिते Mhas. 6. Çik. 7, 17. 40, 4. 108, 16. सा बाला परवतीति मे विदितम् 53. विदितार्थ 111, 12. v. l. Vikr. 63, 9. Kathās. 3, 74. Prabh. 3, 6. 22, 10. Bhāṭṭ. P. 3, 15, 30. विदितात्मन् R. 1, 43, 8. 2, 58, 12. 109, 22. 4, 18, 19. तच्चैकस्याः स्वभार्यायाः स चक्रे विदितं तदा Kathās. 19, 34. सौमित्रिर्मम विदितः प्रधानमित्रम् R. 2, 107, 19. Pāñāt. I, 438. रामो नो विदितो यो ऽयं यथा च वसुधां गतः wir wissen von Rama R. 3, 30, 22. त्रेतायुगे प्रसुप्तो ऽसि विदितो मे ऽसि नारदात् ich weiss durch Nārada von dir, dass Hariv. 6483. विदितो मन्ये न ते ऽहं राघवं (राघवे?) यथा du weisst nicht, wie ich zu Rama stehe, R. 2, 73, 11. विदिते भवानाश्रमसदामिक्षस्थः haben erfahren, dass Çik. 28, 11. विदितं ऽस्त्येति यथा es ist euch bekannt, dass R. 2, 2, 3. R. Gorr. 1, 72, 14. 4, 9, 10. Kumāras. 4, 36. विदितं वायु आज्ञातं पित्र्यं संविधीयताम् mit oder ohne Wissen meines Vaters MBh. 3, 2984. अविदित Çat. Br. 10, 6, 4, 1. 11, 5, 2, 8. 14, 4, 2, 28. R. 1, 7, 10. 2, 54, 7. 86, 2. मृहद्वि-

दितः विद्वोः प्रत्याकां मितस्ततः ohne Wissen der Eltern Kathās. 123, 294. 158 (wo अविदितो st. अवेदितो zu lesen ist, wie schon das Metrum zeigt). अविदिते पितुः ohne Wissen des Vaters MBh. 5, 5971. तस्यादविदितं तस्य गतस्य कोधनस्य नः ohne sein Wissen Kathās. 39, 167. सुविदित Çat. Br. 10, 6, 4, 19. MBh. 4, 70. त्रयं सुविदितं कुर्यात् M. 12, 103. विदित = बुधित AK. 3, 2, 57. H. 1496. an. 3, 297. Med. t. 139. = युत H. an. = अर्थित Med. = प्रतिज्ञत (Colebr. संविदित st. विदित) AK. 3, 2, 58. Vgl. 1. वित्त. — 9) fehlerhaft für 3. विद्, z. B. नाविद्वन्तिमात्मनः (नाविन्द ed. Bomb.) MBh. 7, 6885. विद्यादुक्तमुर्षाकम् (विष्णा ed. Bomb.) 13, 5884.

— caus. वेदयते वेतनाख्यानविवासेषु Dhātup. 33, 31. वेदन st. खेलन und विवास, निवेदन, परिवादन und वाद st. विवास v. l.) und seltener वेदयति. 1) ankündigen, mittheilen, melden: आचार्याय ऋच. Ça. 8, 14, 3. Gṛh. 1, 22, 10. 12. 24, 7. 30. Çat. Br. 14, 6, 48, 6. Kāṇd. Up. 8, 7, 2. M. 11, 31. तिप्रमाणमनं मन्यं तस्य त्वं वेदयस्व क MBh. 14, 1825. वेदयानो भयं घोरम् 6, 5207. Varāh. Bh. 5. 31, 2. वेदयितुम् R. Gorr. 2, 16, 46. वेदित Rīśa-Tar. 3, 351. not. Jāñ. 3, 243. MBh. 4, 1468. Hariv. 10297. उपस्थितं भयं घोरं पक्षिणो वेदयति ते R. Gorr. 1, 76, 14. त्वया गुप्तौ च काकुत्स्थो वेदयतु नृपाय ते melden, dass 69, 27 (67, 26 Schll.). खलं सख्यवेदयन् R. Schll. 2, 82, 25. यः साधयसं हरेन वेदयेद्विद्वन् नृपे so v. a. anklagen, dass M. 8, 176. — 2) lehren, erklären Çik. Ça. 4, 21, 26. Nir. 5, 2. 11. 6, 27. अक्षरेक्षपरिद्वयस्यैतदार्ष्यं वेदयते 9, 8. — 3) kund thun so v. a. zeigen, anwenden: वेदयामास मान्धाता दिव्यं पाशुपतं मक्तं। तदस्त्रम् R. 7, 23, 2. 52. — 4) kennen: अवेदयानो नष्टस्य देशं कालं च तत्त्वतः। वर्षां त्रयं प्रमाणं च M. 8, 32. MBh. 1, 3626. कुतं च कोष्यमाणं च काले वेदयते सदा 2, 175 (vgl. R. Gorr. 2, 109, 8). 13, 7389. 14, 986. वेदितवान् R. 7, 35, 12. नाम्नात्मा वेदयति धर्माधर्मविनिश्चयम् MBh. 3, 14048. 4, 1531. Hariv. 11293. 12287. नसौ वेदितवान्धर्मेर्विदितं विषयसुप्तं जनम् wusste nicht, dass Māñ. 52, 2. halten für: यस्मां वेदयसे प्रियम् MBh. 4, 724. ब्राह्मण्यो वृषलाब्जातं वेदयतीव माम् 13, 1886. समुपागतं सुतं सुमन्त्रतो वेद्यं nachdem er erfahren hatte, dass R. Gorr. 2, 34, 29. erkennen, wahrnehmen: पदेयते येन वेदमेन तत्ततो न भिद्यते यथा ज्ञानेनात्मा वेद्यते तैश्च नीलदयः Sarvadarśanas. 16, 11. fg. परस्य सुखं वेदयति P. 3, 1, 18, Schol. — 5) fühlen, empfinden: त्वया किं स्पर्शान्वेदयते Çat. Br. 14, 6, 2, 9. येन वेदयते सर्वं सुखं दुःखं च ब्रह्मसु M. 12, 12. सुखम् P. 3, 1, 18, Schol. रुद्रम् MBh. 12, 6912. वेदये न च संपुक्तान् शब्दस्पर्शान्मत्तम् R. 2, 64, 67. — 6) वेदयति MBh. 13, 5166 fehlerhaft für रमयति, wie die ed. Bomb. liest; अवेदितो Kathās. 1, 23, 158 fehlerhaft für अविदितो, wie auch das Metrum zeigt.

— desid. विविदिषति P. 1, 2, 8. Vop. 19, 16. zu wissen wünschen, erkennen —, kennen lernen wollen Nir. 2, 8. Çat. Br. 11, 5, 2, 1. 14, 7, 2. 25 (= Vedāntas. [Allah.] No. 8. Kull. zu M. 12, 87). Bhāṭṭ. P. 3, 9, 41. Sarvadarśanas. 56, 16. भगवत्सं वा अहं विदिष्यामि Kāṇd. Up. 1, 11, 1. विविस्सतां नः Bhāṭṭ. P. 10, 64, 8. अवाप्तविवित्सित 1, 13, 1. पावत्स कर्ममीवकोट्युमार्गं विवित्सति sich erkundigen nach Kathās. 102, 64.

— desid. vom caus. a. विवेदयिषु.

— अनु wissen, vollständig kennen RV. 1, 34, 2. 164, 18. अन्वेयस्मवेदं अग्निमानि 4, 27, 1. पूवेमा आणां अनु वेद सर्वाः 10, 17, 5. देवाननुविद्वान्

CAV. BR. 1, 5, 2, 6. AV. 12, 2, 23. 22. पञ्चप्येको ऽनुवेदीषा भवन्तीति चैव स-
त्त्वितिम् Jāñ. 2, 194.

— समानु caus. in Erinnerung rufen ATT. BR. 3, 20.

— अभि caus. melden R. GORR. 2, 4, 28.

— व्यय unterscheiden können CAT. BR. 1, 6, 4, 19.

— खा गुं kennen, genau wissen: कर्त्तुं योगमावेद RV. 10, 114, 9.

Vgl. चाविद्, चाविदित्. — caus. 1) anreden, einladen; ankündigen RV. 4, 36, 2. 7, 10, 151, 1. CAT. BR. 5, 3, 2, 31. kund thun, mittheilen, melden, anzeigen Jāñ. 2, 6. MBH. 1, 2820. 15, 1033. HARIV. 9128. R. 1, 1, 60. R. GORR. 1, 19, 1. 2, 3, 5. 7. 4, 39, 48. 5, 56, 123. KATHA. 6, 21. आत्मानः सुखं ज्ञातुं चा-
विदित् RAGH. 12, 55. ÇIK. 112, 15. शयनगुक्तमार्गमावेद (v. l. आदेशय)
72, 12, v. l. 94, 2, v. l. VIKR. 82, 15. MĀLAV. 10, 7. SPR. 1755. VARĀH. BṢH. 5, 12, 15. KATHA. 3, 70. 18, 76. 22, 72. 25, 69. 280. 26, 50. 278. 29, 29. 39, 164. 32, 5. PRAB. 78, 8. 83, 9. BRĪG. P. 1, 13, 12. 3, 4, 19. 7, 8, 2. 10, 41, 18. HIR. 97, 12. आत्मानम् sich anmelden, seinen Namen nennen KATHA. 22, 110. पुरोमावेदितश्चैव नमः-यगात्स पुरोहितम् angemeldet von 24, 122. 50, 164. RĪGĀ-TAR. 3, 116. 371. 5, 450. राक्ष चावेदपथं मां संप्राप्तम् meldet, dass R. 1, 20, 8 (21, 4 GORR.). 7. R. GORR. 2, 3, 18. 34, 28. ÇIK. 30, 4. BHATT. 3, 49. पाषदावेद्यते राक्षे कृतः कर्णो ऽनुनेन वै MBH. 8, 4993. Jmd (acc.) benachrichtigen: चावेदित् RAGH. 5, 28. RĪGĀ-TAR. 1, 224. — 2) Jmd Etwas anmelden so v. a. anbieten, darbringen: रत्यार्घ्यामास चैव गो चावेद्य MBH. 3, 16696. तनयेयमनावेद्य राक्षो देया क्वचिन्न मे KATHA. 15, 66. चावेदितमपि सा पित्रा न तेनात्मा मकृभृता 33, 63. 91, 11. — Vgl. चावेदक fig.

— समा caus. kund thun, melden MBH. 2, 14. KĀM. NĪTIS. 18, 68.

— नि kund thun, zu Jmd sprechen: न्यवेदिषुः BRĪG. P. 10, 30, 2. °वे-
दितुम् = °वेदयितुम् MBH. 2, 1724. ÇIK. 60, 18 (°वेदयितुम् v. l.). Vgl.
निविद्. — caus. 1) Jmd (dat. gen. loc.) kund thun, melden, sagen, be-
richten, ankündigen, mittheilen, anzeigen M. 2, 286. 3, 109. 7, 117. Jāñ. 2, 20. 172. 3, 255. MBH. 1, 2271. 3224 (med.). 5171. 6476 (med.). 7655. 2, 1723. fig. 3, 1869. 2193. 2265. fig. 2292. 2756. 2920. 2927. 11994. 16697. 5, 5965. 6043. 7339. 7423. R. 1, 1, 72 (°वेदयित्वा). 76 (81 GORR.). 9, 40. 39, 1. R. GORR. 1, 80, 26 (med.). 4, 27, 23. 5, 15, 37. fig. 6, 84, 21. RAGH. 1, 95. 2, 68. 10, 30. 15, 63. ÇIK. 50, 17. एकमप्यन्तरं यस्तु गुरुः शिष्ये निवे-
दयेत् SPR. 1367 (II). 3287. 4063. VARĀH. BṢH. 8, 38, 4. 54, 105. 68, 89. 86, 5. KATHA. 4, 16. 74. 11, 19. 14, 7. 18, 198. 241. 267. एवं विज्ञपदत्तेन तेन
तत्र निवेदिते 25, 281. MĀK. P. 72, 17. KATHA. 27, 194. 32, 15. RĪGĀ-TAR. 3, 503. 4, 273. fig. PRAB. 64, 16. 83, 8. BRĪG. P. 1, 7, 41. 4, 6, 2. 13, 49. MĀK. P. 21, 26. PĀNĒAT. 43, 23. 68, 22. 81, 17. 90, 21. 98, 3 (°वेदयामास ed. Bomb. st. °वेदयित्वा). 228, 4. HIR. 40, 11. VET. in LA. (III) 6, 4. तन्ममापे
निवेद्य 6, 15, 7, 15. न्यवेदयतामस्वस्थाम् meldete, dass MBH. 3, 2109. 2139. 2278. 5, 7457. R. 1, 18, 1. R. GORR. 1, 12, 28. 4, 39, 42 (med.). 5, 3, 20. 89, 65. RĪGĀ-TAR. 3, 231. निवेदयति तौ नगस्वप्नपिणीम् so v. a. nennen
CAV. 14. Jmd anmelden ATT. BR. 1, 10. CAT. BR. 3, 2, 4, 39. MBH. 3, 1823. 11547. 12, 1414. HARIV. 8843. ÇIK. 7, 19, v. l. 101, 11. KATHA. 38, 7. 45, 363. घसः प्रविष्टो ऽहं क्षिप्रैरपे निवेदितः 6, 66. आत्मानम् sich anmel-
den (indem man seinen Namen nennt) R. 2, 54, 12 (med. = 14 GORR.). KATHA. 28, 104. 32, 111. कथमिदानीमात्मानं निवेदयामि । कथं चात्माप-
कारं करोमि ÇIK. 13, 21. — 3) Jmd Etwas anmelden so v. a. anbieten,

übergeben ATT. BR. 3, 2, CAT. BR. 3, 3, 4, 17. ÄGV. GANZ. 4, 7, 27. GORR. 2, 10, 42. भैतं गुरुषु M. 2, 31. 3, 253. सर्वस्वम् 11, 116. Jāñ. 1, 29. 2, 297. MBH. 1, 702. 2269. 3, 18645. 12, 6346. देवेभ्यो ऽहम् 13, 3669. HARIV. 6802. R. 1, 25, 19. 40, 10. 2, 84, 16. 2, 63, 26. 7, 1, 12. SOGA. 1, 240, 7. RAGH. 15, 70. KATHA. 26, 203. 75, 174. RĪGĀ-TAR. 3, 52. BRĪG. P. 4, 22, 44. 3, 6, 8. 10, 38, 85. MĀK. P. 97, 15. WIKR. KṢHṢHĀ. 297. 309. PĀNĒAT. 2, 4, 28. fig. 25. 23. fig. 3, 8, 16. DAÇAK. 70, 14. PĀNĒAT. 174, 16. राक्षे दस्युन् so v. a. überantworten MBH. 1, 4215. 5, 5426. R. 2, 78, 8. आत्मानम् sich zu eigen übergeben, sich zur Verfügung stellen CAT. BR. 11, 5, 4, 1. M. 4, 252. fig. Jāñ. 1, 166. मम कस्ते निवेदिता (सीता) übergeben R. 7, 45, 19. — 3) न्य-
वेदयत् MBH. 14, 2675 fehlerhaft für न्यवेद्यत्, wie die ed. Bomb. Hest. — Vgl. निवेदक fig., निवेदिन् fig.

— अतिनि caus. Jmd Etwas anbieten PĀNĒAT. 2, 9, 4. vielleicht Fehler-
haft für अभिनि.

— विनि caus. 1) kund thun, berichten, melden MBH. 5, 7354. R. 1, 1, 72 (77 GORR.). KATHA. 71, 65. Jmd anmelden MBH. 1, 4906. — 2) Jmd Etwas anbieten, übergeben ÇĀKṢHA bei KULL. zu M. 3, 236.

— संनि caus. 1) kund thun, berichten, melden MBH. 1, 4964. 5, 158. R. 6, 112, 69. 7, 31, 12. चिरं गतं पुनः कन्या पित्रे तं संन्यवेदयत् meldete, dass MBH. 1, 3224. — 2) anbieten: आत्मानम् so v. a. sich Jmd zur Ver-
fügung stellen R. 2, 56, 12, g.

— निम् caus. kund thun, an den Tag legen: धिगस्तु खलु दारिद्र्यम-
निवेदितयोरुषम् (अनिवेदित°?) MĀKṢ. 50, 9.

— परि genau wissen, — kennen, περί οἶδε HOM.: य चाकुंतिं परि-
वेदा वर्षदृतिम् RV. 4, 31, 5. 6, 1, 9. निर्वृतिरिति त्वाहं परि वेद AV. 6, 84, 1. Vgl. परिवेद und 1. परिवेदन (st. dessen पदवेदन ed. Bomb.). —
caus. med. NIA. 14, 22. Bisweilen fälschlich für परिदेव्य, z. B. MBH. 7, 2615, wo die ed. Bomb. पर्यदेवयत् st. परिवेदयन् der ed. Calc. Hest.; st.
परिवेदित R. 2, 39, 40 (38, 50 GORR.) hat die ed. Bomb. परिवेदन; vgl.
3. परिवेदन.

— प्र kennen, wissen: नहि प्रवेदं मुक्तस्य पन्थाम् RV. 10, 71, 6. 15, 12. AV. 8, 9, 10. 8, 1, 6. 7. MBH. 12, 3944. स (योगः) तु दुःखं प्रवेदितुम्
539. प्रविद्धम् wissend, wissenschaftlich verführend; kundig RV. 1, 147, 5. 7, 33, 12. TBH. 3, 6, 4. AV. 5, 26, 1. 11, 1, 31. 12, 2, 55. Vgl. प्रविद्, प्रवेत्ता
(in den Nachträgen), प्रवेद, प्रवेदिन्. — caus. 1) kund thun, verkünden,
berichten; med. TAITT. UR. 1, 5, 1. R. 4, 3, 2. चारिः प्रवेदिते तत्र MBH. 7, 2613. — 2) eine richtige Erkenntnis haben MUP. UR. 1, 2, 9. — Vgl.
प्रवेदन, प्रवेद्य.

— अनुप्र, partio. genau kennend: पन्थामनु प्रविद्मान् RV. 10, 2, 7.

— प्रतिप्र caus. verkünden, zu wissen thun TS. 2, 1, 4, 1.

— प्रति merken, erkennen: प्रति त्वार्दित्वेत्तु V8. 1, 14, 16. — caus.
1) zu wissen thun, ankündigen, melden MBH. 3, 2275. 4, 712. 5, 7549. 6, 3984. 12, 9383. 9391. R. 2, 46, 26. 57, 23. 4, 61, 50. 5, 37, 27. विदर्भान्सं-
प्राप्तमुत्तुर्णा जना राक्षे प्रत्यवेदयन् (so ed. Bomb. und N. 21, 1) meldeten,
dass MBH. 3, 2552. 15669. 14, 2558. R. 5, 32, 24. 35, 14. रामस्य स्पर्धनम्
anmelden so v. a. melden, dass der Wagen bereit steht, 2, 46, 22 (44, 27
GORR.). नार्वं गुहाय 52, 6. Jmd anmelden MBH. 5, 973. R. 7, 105, 6. Jmd
mit Etwas bekannt machen, mit zwei acc.: पाचनीं प्रतिचि तौ 2, 45,

15. — 2) Jmd. Etwas anbieten, zur Verfügung stellen, übergeben RV. 1, 162, 4. AV. 6, 119, 2. 12, 3, 44. KAV. 42. परिचर्यां स्वकां तस्मै MBh. 3, 2013. ज्वलमानं पापसम् 13, 7424. वत्कलं तस्मै R. 1, 2, 9.

— संप्रति caus. zu wissen thun, verkünden MBh. 1, 8627. 4, 2212.

— वि unterscholden, wissen RV. 1, 183, 1. 10, 12, 5. — caus. विवेद-यामास Indh. 3, 52 fehlerhaft für निवे°.

— सम् mod. P. 4, 3, 29, Vārt. 1. Vor. 23, 14. संविदते und संविदते P. 7, 1, 7. Vor. 9, 42. 1) zusammen wissen, wissen, kennen; act. RV. 5, 34, 8. तं वा स्वप्नं तथा संविद्यं AV. 6, 46, 2. साम्ना सामं 10, 8, 41. 11, 6, 9. संविद्वान् 1, 25, 1. न चेत्युराणं संविद्यात् Vorz. d. Oxf. H. 50, a, 15. संवितस्तच्छक्तिम् BHATT. 3, 37. mod.: के न संविदते यथा 8, 17. 18, 29. संवेत्स्यसे du wirst kennen lernen Vorz. d. Oxf. H. 71, a, 27. संविदितं erkannt: लये संविदिते Varāh. Bṛh. S. 2, 3. bekannt: अस्तु वः संविदितं यथा Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 27, 5. पश्चाच्छिष्यसकाशात् कालः संविदितो मया erfähr ich Hariv. 1036. सर्वे संविदिता (नो विदिता die neuere Ausg.) देशाः प्रायुर्ध्वं च दृश्यते so v. a. durchsucht 10350.

— 2) empfinden (schmecken u. s. w.): यो वा रसात् (so ist zu lesen) संवेत्ति Suṣa. 1, 113, 11. — 3) einverstanden sein: इच्छाम्यहं वरमस्मै प्रदातुं तस्मै विप्राः संविदधं (man hätte संविद्धम् oder संविन्दधम् von 3. विद् erwartet) यथावत् MBh. 1, 2114. mit einem acc.: ते पृथग्दर्शनास्तस्य संविदन्ति तथैकताम् 12, 10053. सर्वेषामेव नः सर्वमेतत्संविदितं यथा wir sind alle darin einverstanden R. 5, 82, 5. ज्ञप्तेनापास्तावत्संविदितं गच्छ im Einverständnis mit Mālav. 45, 17. संविदित = ऊरुवित u. s. w. AK. ed. Colebr. 3, 2, 58 (विदित Lois.). — 4) ermahnen: एवं संविदिते भर्त्रा Bhāg. P. 3, 14, 29. — caus. 1) Jmd zur Erkenntnis bringen, erleuchten Praçnop. 3, 3. — 2) kund thun, verkünden MBh. 4, 2177. — 3) erkennen, wahrnehmen: समवेद्यत्त च द्विपः BHATT. 17, 63.

— अनुसम् zugleich mit Etwas —, in Folge von Etwas wissen AV. 10, 7, 17. 26.

— अभिसम् wissen, kennen: यं वा कौतारं मनसाभि संविदुः AV. 3, 21, 5.

— प्रतिसम् s. प्रतिसंविद् ṛgg.

2. विद् (= 1. विद्) 1) nom. ag. wissend, kennend, sich verstehend auf, vertraut mit Etwas, Kenner: एवं यो वित् Kāṭh. 6, 18. विदा वरः Sarvadarçanas. 119, 1. Bhāg. P. 1, 3, 40. 3, 4, 16. 11, 16. 8, 10, 29. अ° 10, 19. Ueberaus häufig in comp. mit einem obj. P. 3, 2, 61. कार्यतत्त्वार्थ° M. 1, 3. अकारात्र° 78. धर्म° 2, 61. 245. सर्वधर्म° 8, 63. वेदार्थ° 3, 186. MBh. 3, 2074. 2078. गङ्गायान° 18788. R. 1, 1, 15. 65, 22. 2, 72, 34. Çrut. 5. Raçh. 1, 94. Spr. 125 (II). 3340. AK. 2, 7, 16. Varāh. Bṛh. S. 69, 21. 81, 86. Bṛh. 14, 4. Kāthās. 48, 29. Rāga-Tan. 4, 245. 498. 5, 380. Bhāg. P. 2, 2, 27. Hit. 15, 13. superl.: वेदवित्तम M. 5, 107. अध्यात्म° Jāṇ. 1, 109. योग° Bhāg. 12, 1. अस्त्र° MBh. 1, 5101. Kām. Nitis. 9, 78. 12, 18. Kāthās. 34, 194. Bhāg. P. 4, 13, 24. 7, 14, 34. Vgl. 1. अस्त्रविद्, एवं°, क्रतु°, नेत्र°, 1. श्रोतिर्विद्, तद्विद्, देव°, देव°, निमित्त°, नीधा°, पुरा°, पुराण°, पूर्व°, प्रकल°, बद्ध°, ब्रह्म°, भूत°, भृग्विद्भिरा°, मति°, मनो°, मन्त्र°, मर्म°, मृ-दु°, योग°, वधो° u. s. w. — 2) m. der Planet Mercur (vgl. त्रि) Varāh. Bṛh. 2, 2 (Z. f. d. K. d. M. 4, 318). — 3) f. das Wissen, Erkenntnis: शक्ती वा यत्ते ब्रह्मं चक्रमा विदा वी RV. 4, 31, 18. तद्विदे, प्रतितद्विदे Kaush. Up. 1, 2.

6. विद्, विन्दति, °ते Dairup. 28, 188 (लोभे). P. 7, 1, 59. Accent Siddh. K. zu P. 6, 1, 186. अविदम्, विदंत्, विदंत्, विदांत्, विदांत्, विदतम्, वि-दंत्, अविदाम्, विदांसि, विदंसि; विदे 3. sg. वित्से, विदस; अवेस् parallel mit अविदम् Air. Ba. 2, 20. विदेयम् VS. 7, 46. Schol. zu P. 3, 1, 86. विदेम AV. 10, 6, 35. विदेय VS. 4, 23. विदेष्ट 3. sg. AV. 2, 36, 3. अविदत्सि 1. sg. विवेद, विवेदिष, विविदंथुम्, विविडुम्, विविदत्; विविदै, विविदत्से, वि-विद्रे, विविद्रीरे; विविदंम् und विविदिवंम् P. 7, 2, 68. Vor. 26, 184. वे-त्स्यति und °ते: विद्वां, वेत्तुम्, वेत्तवे AV. 2, 36, 7. partic. वित्त (s. bes.) und विन्न P. 3, 2, 58 (vgl. Kār.). Vor. 26, 98. Ueber die Anfügung des Bindevocals gehen die Meinungen der Grammatiker auseinander Kār. 3 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. 1) finden, habhaft werden, antreffen, sich aneignen, erwerben, theilhaftig werden: नष्टम् RV. 9, 68, 6. शत्रुम् 1, 176, 1. 10, 54, 2. वसु 2, 13, 11. 3, 1, 3. 55, 20. गातुम् 2, 21, 5. रम्भो विदत्रं वि-विदे क्षिपयम् 15, 9. 22, 4. भगम् 8, 50, 7. रयिम् 9, 19, 6. हस्ते स विन्दते युधः der macht Erwerbungen ohne Kampf 8, 27, 17. नैव ते मनो हृदयं चाविदाम् gewinnen 10, 10, 13. न देवेषु विविदे मर्डितारम् 4, 18, 13. सूर्यं विवेद तमसि क्षिपयन् 3, 39, 5. देवान् 8, 48, 3. मृद्विमये तमङ्गं वित्से du besitzt 10, 4, 4. 54, 4. वातंति प्राणमविदम् AV. 8, 2, 3. 18, 2, 31. लोकम् 25. यद्विन्दते 12, 2, 36. पुत्रं विन्दस्व 3, 23, 4. 5. वीरं विदेय VS. 4, 23. प्रज्ञाम् TBr. 1, 4, 6. Air. Ba. 7, 13. अप्सु विन्दन्ति man findet Etwas im Wasser, es ist Etwas dort zu erhalten Çat. Br. 2, 1, 4, 5. Kūānd. Up. 1, 2, 9. 4, 3. 4, 1, 7. 6, 13, 1. 8, 3, 2. Kaush. Up. 4, 9. Çvetāçv. Up. 1, 9. Ka-
nop. 12. तं मार्गमाणा भर्तारम् — न विन्दाम्यमप्रब्रं प्रियं प्राणेश्वरं प्रभुम् MBh. 3, 2594. यथा धेनुसकृषु वत्सो विन्दति मातरम् Spr. 2312. मार्गम् Kumāras. 1, 5. यज्ञसंभारान् Bhāg. P. 2, 6, 22. सखायम् 4, 28, 25. पशून्पुत्रांश्च MBh. 13, 354. वेदम् Jāṇ. 3, 192. अविन्दंस्तद्वतः सत्यम् M. 8, 109. वेदनाम् Jāṇ. 3, 143. मुखम् Bhāg. 5, 21. धृतिम् 11, 24. सिद्धिम् 18, 45. MBh. 1, 2636. बह्वन्देषान् 3, 1035. रतिम् 2107. प्राणायामम् 2314. दुःखम् 2877. फलम् 7072. 5, 1383. 7079. 7, 8888 (अविन्दन् ed. Bomb. st. अविन्दन् der ed. Calc.). शर्म R. Gorā. 2, 74, 28. 5, 34, 14. Spr. (II) 577. 856. (I) 4169. इमं च लोकं परमं च Kām. Nitis. 3, 37. Sām. D. 5, 7. भद्राणि Bhāg. P. 1, 18, 42. 2, 4, 16. 4, 13, 43. 5, 13, 4. 18, 22. Mārk. P. 33, 15. विन्द्यात् (vgl. u. 10) MBh. 3, 8128. 8144. 8153. 13, 5384 (विन्द्यात् fälschlich ed. Calc.). mod.: तदविन्दत Bhāg. P. 3, 8, 19. 4, 29, 77. न दिशो ऽविन्दत so v. a. fand sich nicht zurecht in den Weltgegenden MBh. 13, 535. रायम् Spr. 4261. पयः 4917. पालम् Bhāg. 5, 4. मुखम्, दुःखम् MBh. 1, 3584. 3, 2844. 6016. R. 3, 62, 38. 5, 32, 38. Spr. 4944. Bhāg. P. 2, 2, 2. 3, 5, 2. 12, 19. 4, 18, 4. 23, 20. 24, 77. तत्स्वप्नपताम् 7, 1, 27. 11, 2. 9, 18, 43. Mārk. P. 34, 8. 100, 86. विन्दते 3. pl. MBh. 3, 15388. विवेद Raçh. 14, 56. Mārk. P. 75, 39. वेत्स्यति MBh. 2, 2415. 3, 8503. वेत्स्यधम् 1, 1411. वेत्तुम् 3, 1812. वि-न्न = लब्ध AK. 3, 2, 54. Tnik. 3, 3, 262. H. an. 2, 286. Mnd. n. 20. gefunden Jāṇ. 2, 131. Vgl. अविष्य°, क्राष्टुविन्ना, मत्स्य°, प्रगाल°. विदित (= लब्ध Nilak.) MBh. 3, 15621. — 2) Jmd (dat.) Etwas verschaffen: यथा श्रोति-र्विदांसि नः RV. 9, 35, 1. 8, 15, 5. लोकं मे यजमानाय विन्द Kūānd. Up. 2, 24, 5. — 3) aufsuchen, sich zuwenden: इह क्रतुं विदः RV. 1, 42, 7. वि-श्वस्य वाचमविदन्मनापोः 92, 9. अद्वा तमद्य विन्दतु AV. 5, 7, 5. Çat. Br. 14, 5, 4, 1. देवा विविदाना (wissend Sām.) इव समुत्पतन्त्यदेः ऽहं करिष्ये ऽदेः ऽहं गमिष्यामीति die Götter machen sich auf, diesem und jenem

also anwendend: das will ich thun u. s. w. *Ait. Ba. 3, 28.* **विदुः** *sucht der sein zum Freund RV. 8, 21, 14. मोघमं विन्दति er sucht vergebens nach Später MBh. 3, 287. तस्मान्न प्रथमं विन्दते तो मोघं ततो धनम् Spr. 2312. — 4) empfunden: कतिचित् व न विन्दति (मर्दन्) Spr. (II) 694. halten für: स्वयंतीषाम् विन्दते (I) 2914. — 5) treffen; betreffen, befallen: मा ते भवं क्षीरसारं विदत् RV. 1, 189, 4. 2, 42, 1. 10, 146, 1. भी: Cat. Ba. 11, 4, 2. ये भवितुस्तस्य विवेद मम 3, 32, 4. 5, 32, 5. तस्मिन् क्षीरसारम् 7, 89, 4. 80, 1. AV. 1, 20, 1. 12, 4, 4. 5. 8. तं यदि द्र्य एव विन्देत् *Ait. Ba. 6, 26. याक: Cat. Ba. 3, 5, 2, 25. पाप्मा 12, 7, 4, 10. — 6) zu Stande bringen, zu machen wissen, erreichen: भेदस्य विदुर्धृति विन्द रन्धिम् RV. 7, 18, 18. न शत्रुरसं विविदगुधा ते 21, 6. 8, 46, 11. 1, 74, 7. अविन्देद्यामपचितिं वधप्रै: 4, 28, 4. उत्त यवो विविदे श्येनो घञ् es gelang ihm die Eile (des Flugs) 26, 8. सर्वेयक्षीरात्मानं संपन्नं विदे Cat. Ba. 10, 2, 15. वमुमिपतिं ये विदे den er machen kann RV. 9, 14, 6. 8, 51, 9. — 7) ein Weib —, zum Weibe nehmen: सोमः प्रथमो विविदे RV. 10, 85, 40. विन्देत् सुतो ममेताम् MBh. 1, 7192. 13, 2330. M. 9, 69. Bala. P. 8, 24, 37. विन्दते 3. pl. MBh. 1, 4090. ततो वेत्स्यति मे सुताम् 13, 209. mit Hinzufügung von भार्याम्, दारान्, पोषितम् *Gatit:* काशिराजस्य सुतो भार्याम-विन्दत Hariv. 1912. M. 9, 85. 95. विन्दति MBh. 1, 4090. विवाहा *verheirathet* Spr. 4928. Jāñ. bei Kull. zu M. 9, 178. einen (Mann) finden, heirathen (vom Weibe): या पूर्वपतिं विवाधायान्यं विन्दते ऽपरम् AV. 9, 8, 27. 11, 5, 18. 14, 2, 22. यत्सा पतिमविन्दत MBh. 3, 2244. M. 9, 90. zum Sohne (mit und ohne सुतम्) bekommen: ये विन्देत्सदशात्सुतम् 136. कविधानमविन्दत Bala. P. 4, 24, 5. — 8) pass. (med.) gefunden werden, vorhanden —, da sein; विद्यते (विद्यते सत्तायाम् *Dakrup.* 20, 26) selten im Veda (RV. 5, 44, 9. AV. 19, 49, 7. VS. 20, 26), später gewöhnlich für es giebt, ist da, es besteht, insbes. mit der Negation *Lāñ.* 8, 5, 16. यमुदुम्बरो न विद्यते *Çāñh.* Ça. 17, 1, 18. न तस्य कार्यं कर्णं च विद्यते *Çvāñ.* Up. 6, 8. नहि वः शत्रुर्विविदे RV. 1, 39, 4. त्मना देवेषु विविदे मित्तुः 7, 7, 1. या वने विदे वसु 10, 23, 2. 1, 100, 10. 8, 82, 32. 9, 99, 7. पुरा विविदे किमु नू-तनासः bestehen sie längst oder sind sie neu? 8, 27, 1. ते विदे मातृत्स्य धाम्: sie gehören zu 1, 87, 6. स्वर्ग्यद्वेदि 4, 16, 4. धर्मवेदि कौता 7, 8, 2. स विद्वांसप्रवसन्विदे (als Antwort auf die Frage किं स्वविद्वांसप्रवसन्) er entfernt sich wirklich *Çat. Ba. 11, 3, 2, 6* (लाभाय Comm.). Die Redensart यथा विदे wie es geht, wie es so ist d. h. wie gewöhnlich und so gut als möglich: दृक्का चिदस्मा ऋनु दुर्धया विदे RV. 1, 127, 4. घकृन्विन्दो व० 132, 3. तसु तनुष पृथ्व्यं य० 8, 13, 14. 29. इन्द्रमर्च य० 58, 4. *Vālak.* 1, 1. RV. 9, 86, 32. सोमो जैत्रस्य वेतति य० 106, 2. AV. 12, 3, 54. — यञ्छान्दस्माकं विद्यते धनम् MBh. 1, 7070. 3, 3034. बुद्ध्या समो यस्य नरो न विद्यते 15711. Spr. 1373. 1496. 1670. विनिपातो न विद्यते M. 4, 146. मामुषे विद्यते क्रिया 7, 205. 8, 188. 381. 9, 210. *Bhag.* 2, 16. 31. 3, 17. 4, 38. 16, 7. MBh. 1, 6148. 3, 2571. 15699. R. 2, 22, 25. 39, 5. R. Gora. 2, 17, 41. 4, 37, 28. 6, 82, 9. Spr. (II) 404. 670. 1296. (I) 1318. 1507. 4995. *Kāñh.* 25, 248. 26, 192. *Māñ.* P. 30, 18. *Lā.* (III) 7, 9. 17, 16. विज्ञातमेव भगवन्विद्यते यद्विताय नः 86, 11. विद्यते Spr. 4996. विद्यते M. 11, 7. *Kāñh.* 24, 189. स्वर्गे विद्यस्व *Bhāñ.* 20, 23. विद्यति MBh. 4, 229. विद्यति R. 6, 86, 17. विद्यते भोक्तुम् es ist *Kiñ.* da zum Essen P. 3, 4, 65. Schol. विद्यते तत्रभवान्मृषजं याज्ञपियसि *geschicht* es wirklich —, ist es VI. Theil.**

möglich, dass? 3, 146. Schol. विद्यमान da seiend, vorhanden P. 3, 2, 126. *Vāñ.* 4. Schol. *AK.* 3, 4, 24, 26. Spr. (II) 427. (I) 1102. 2793. ०मति adj. 2220. P. 4, 1, 27. Schol. 4, 2, 48. *Vāñ.* Schol. अविद्यमान M. 2, 248. 11, 116. *Bala.* P. 4, 29, 55. *Çvāñ.* als wenn es nicht da wäre P. 8, 1, 72. 3, 1, 2. *Vāñ.* विदुः *AK.* zu P. 3, 2, 56. — स्थित *Tāñ.* 3, 3, 262. H. an. 2, 286. — 9) partic. विद्वान् und विद्वान् vorhanden, bestehend, da seiend; gewöhnlich, gewohnt: तस्य विद्वान् यो विद्वानः den wirklichen RV. 6, 21, 2. इन्द्राय सोमोः प्रदिवो विद्वानः 8, 36, 2. न तवो अस्ति विद्वानः 1, 168, 9. स हि वीरो गिर्विद्वान् विद्वानः 10, 111, 1. दुर्गेषु पथिकविद्वानः 6, 21, 12. आ सीदत स्वम् लोकं विद्वानि 10, 13, 2. नि कौता कौतृपर्दे विद्वानः (असदत्) 2, 9, 1. उषासानक्ता पुरुषा विद्वानि 1, 122, 2. यदे विद्वानः 8, 48, 27. कृषेव पृथे विद्वानः AV. 5, 20, 2. शुभा न तन्वो विद्वाना RV. 5, 80, 5. 1, 169, 2. विद्वानामो जन्मो वाग्रत्माः von Haus aus seiend 4, 34, 2. विद्वाना अस्य योजनम् welche die Zurüstung dafür bilden, — ausmachen 9, 7, 1. 10, 77, 6. विप्राः समुद्राम्भसि मज्जिता ये वाधा जिता मेधया वा विद्वानाः (= पण्डिताः *Nilak.*) MBh. 3, 10676. — 10) विद्वान् fehlerhaft für विद्यात् (wie die v. l. häufig hat) von 1. विद् *Vāñ.* *Bhñ.* S. 3, 83. 8, 71. 83. 8, 7. 46, 35. 41. 53, 57. 58, 1. 78, 5. 86, 76. 96, 3. *Bhñ.* 1, 18. 11, 9. 20; vgl. noch v. l. zu *Vāñ.* *Bhñ.* S. 46, 83. 68, 24. Es ist hierbei jedoch zu bemerken, dass MBh. 3, 2674 auch विन्दति in der Bed. von वेत्ति gebraucht wird.

— desid. zu finden wünschen: नष्टे विवित्सिते पशुम् *Çāñ.* zu *Bhñ.* *Åñ.* Up. S. 190.

— intena. partic. sich befindend: नृशित्समिधे वेविद्वानाः RV. 3, 54, 4.

— अधि (eig. überheirathen) die erste Frau (acc.) durch eine zweite Frau (instr.) hintansetzen: कीर्तिं श्रिया प्रणयिनीं लब्धयाधिविदे सः (समात्) *Riāñ.* *Tāñ.* 5, 135. die erste (früheren) Frau (Frauen) hintansetzen (von der neuen Frau) so v. a. als Nebenbuhlerin auftreten von (acc.): अधिविविदुरमात्यैराहतास्तस्य तस्य यूनः प्रथमपरिगृहीते श्रीभुवो राज-कन्याः *Rāñ.* 18, 52. अधिविवा eine durch eine Nebenbuhlerin hintangesetzte Frau *AK.* 2, 6, 2, 7. H. 527. M. 9, 83. *Jāñ.* 1, 74. अधिविवास्त्री 2, 148. अधिवेत्तव्या durch eine zweite Frau hintansetzen 1, 78. M. 9, 80. 82. अधिवेत्ता dass. 81.

— ऋनु 1) auffinden, habhaft —, theilhaftig werden RV. 1, 6, 5. 2, 12, 11. 3, 9, 4. 5, 40, 9. आयाम् 10, 109, 5. ऋतम् AV. 4, 23, 6. 10, 1, 19. *Çat.* Ba. 1, 1, 4, 1. 2, 2, 10. 14, 4, 3, 18. *Kāñd.* Up. 3, 4, 3. 7, 1. ऋनु स्वर्गं लोकं वेत्स्यसि *Tāñ.* 3, 12, 2, 2. *TS.* 2, 8, 2, 8. तथा पुराकृतं कर्म कर्तामनुविन्दति Spr. 2312. भद्रम् *Bala.* P. 4, 14, 24. ऋनुविन्दत med. 8, 8, 19. 10, 8, 47. 14, 7, 20. शारदतो ततो भार्या कपो त्रयो ऽन्वविन्दत so v. a. theilhaftig MBh. 1, 5114. nach Jmd finden *TS.* 7, 1, 6, 1. pass. vorhanden —, da sein: स घो विदे ऋनुविन्दो गुर्वेषाः RV. 1, 132, 3. त्रयोदशो मासो नानुविद्यते *Ait. Ba.* 2, 12. ऋनुवित् *aufgefunden*, vorhanden *Çat. Ba.* 14, 7, 3, 11. 12 (= *Gāñ.* in Ind. 2, 76). 17. *Ait. Ba.* 1, 2. *Tāñ.* 1, 2, 2, 3. RV. 4, 18, 1. — 2) finden so v. a. halten für: इन्दुकिरणमनुविन्दति खेदमधीः *Çit.* 4, 2. — Vgl. ऋनुविति (auch *Tāñ.* 3, 12, 2, 8). — desid. ऋनुविद्यमान aufsuchen wollen *Tāñ.* 3, 12, 2, 8.

— ऋभि 1) auffinden: ऋभिः *Çat. Ba.* 11, 1, 6, 16. ऋनुविन्दत् MBh. 12, 4945. ऋभि 2, 1933. ऋभाते नानुविन्दत R. 5, 68, 18. — 2) kennen: ये

धर्ममभिविन्दते MBh. 3, 13698.

— छा 1) *habhaft werden, sich verschaffen*: छाकं पितृन्सुविदत्राँ अवि-
त्ति RV. 10, 15, 8. षोषधी: 97, 7. शंसमाविदे inf. etwa um des Fleisches
(der Menschen) dich anzunehmen 10, 113, 8. — 2) *zu erfahren haben*:
माकृमा विदे प्रूनमापि: RV. 2, 27, 17. मा सख्यु: प्रूनमा विदे 8, 45, 26. —
3) *pass. vorhanden sein*: उतो हि वीं पूर्या अविद्वि सत्यवाचै: RV. 3,
54, 4. partic. etwa vorhanden, in einer Formel, अविदस् genannt, अ-
विद्व TBa. 1, 7, 6 (vgl. TS. Comm. II, 132) und अविद्वि VS. 10, 9. nach
MAh. = अविदित, ज्ञापित, nach Śā. = लब्धवत्.

— उप s. उपविद्.

— निम् 1) *herausfinden, aussondern*: सुतो बन्धुमसंति निर्विन्दन् RV.
10, 129, 4. — 2) *med. sich entledigen, mit gen.*: अथ स्वप्नस्य निर्विदे
ऽभुञ्जतश्च रेवतः RV. 1, 120, 12. mit acc.: पाण्डित्यं निर्विद्य बाल्येन ति-
ष्ठासेत् die Gelehrsamkeit von sich thugend Çat. Br. 14, 6, 4, 1. — 3) *pass.*
(sich ausserhalb von Etwas befinden) überdrüssig werden, Nichts mehr
wissen wollen von; mit abl.: निर्विद्यते ऽर्थात् MBh. 12, 3888. 6603. गृ-
हात् Bhāg. P. 4, 13, 46. 6, 5, 41. विर्विद्येषु लौकिकात् MBh. 12, 3889.
कामात् 3854. निर्विद्य निर्यादतः Bhāg. P. 4, 30, 18. mit instr.: निर्वि-
द्यत जीवितेन MBh. 6, 5344. दास्येन Spr. (II) 1373. mit acc.: निर्विद्यते ततः
कृत्स्नम् MBh. 14, 530. ohne Ergänzung: उपसेदा ना चनागच्छन्निर्विद्येव
Çāṅkh. Br. 9, 1. सा च निर्विद्यता पुनः MBh. 3, 14792. Bhāg. P. 2, 1, 41.
5, 13, 6. 7, 9, 25. 14, 20, 9. निर्विद्य absol. 4, 4, 12. 4, 13, 48. MBh. 12, 3854.
6608. Naish. 3, 128. partic. निर्विद्य (bisweilen fälschlich निर्विद्व ge-
schrieben) P. 8, 4, 29. Vārtt. Vor. 26, 88. fg. überdrüssig, mit abl.: त-
त्रभावात् MBh. 1, 6692. जीवितात् 7, 5575. KATHās. 86, 108. Çāṅk. zu Bṛh.
Ār. Up. S. 106. Bhāg. P. 3, 25, 7. 4, 13, 18. 47. mit instr.: देहेनानेन MBh.
6, 5348. P. 8, 4, 29. Vārtt., Schol. KATHās. 5, 125. PĀNĀT. ed. orn. 42,
3. mit gen.: मत्स्यमांसानाम् (मत्स्यमांसादानेन ed. Bomb. 54, 19) PĀNĀT.
51, 25. 137, 1. mit loc. Kām. Nīris. 18, 42. Bhāg. P. 14, 20, 27. die Er-
gänzung im comp. vorangehend KATHās. 30, 98. 40, 27. RĪGĀ-TAR. 3, 503.
PĀNĀT. 3, 14, 16. ohne Ergänzung der Sache überdrüssig, von Nichts
mehr Etwas wissen wollend, an Allem verzagend Bhāg. 6, 28. Spr. (II)
86. 937. 1373. (I) 1145. RĪGĀ-TAR. 3, 164. 6, 262. Bhāg. P. 5, 13, 7. 6, 12,
30. 7, 10, 2. 9, 26. 19, 1. SARVADARÇANAS. 42, 20. MĀRK. P. 74, 6. 133, 25.
अति° 20, 47. सु° 123, 22. Bhāg. P. 8, 7, 7. अ° gutes Muths Spr. (II) 301.
R. 3, 43, 7. KATHās. 82, 52. RĪGĀ-TAR. 3, 159. — Vgl. निर्वेद. — caus. Jmd
zur Verzweiflung bringen: निर्वेदयित्वा तु परं कृत्वा वा MBh. 12, 2658.

— परिनिस्, partic. °विष in hohem Grade überdrüssig: स्त्रीभावे
MBh. 5, 7375. °चेतस् an Allem verzagend 16, 276.

— परि 1) *umfassen*: पथि: परिवित्तः AV. 6, 112, 3. — 2) *vor dem*
älteren Bruder (acc.) heirathen: यया च परिविद्यते und diejenige, welche
ein jüngerer Bruder heirathet, bevor der ältere verheirathet ist, M. 3,
172. या चैव परिविद्यते dass. MBh. 12, 6108. Vgl. परिविष, परिवित्त
(oxyl. TBa. 3, 2, 8, 12), परिवित्ति u. s. w. — 3) *genau kennen*: पदेदितव्यं
त्रिदशैस्तदेष परिविन्दति HARIV. 12318.

— प्र Anden, erfinden RV. 3, 57, 1. नो अकृ प्र विन्दस्यन्यत्र सेमपीतये
10, 86, 2. In einer Worterklärung: मा त इदं पुष्टे कथनं प्रविदत etwa
vorwegnehmen Çat. Br. 1, 9, 4, 5.

— प्रति 1) (*dass*) Anden: स देवेषु न प्रत्यविन्दत् fand keinen zweiten
unter den Göttern Ait. Br. 4, 5. वाचो मिथुनम् PĀNĀT. Br. 24, 13, 2. —
2) *med. sich gegenüber befinden*: स एतं भार्गं प्रतिविदान (= ज्ञानम् Comm.)
आस्ते यत्प्राशिन्नः stitz gegenüber Çat. Br. 1, 7, 4, 18. — 3) *kennen ler-*
nen: विश्वावसोस्तु तनपाक्रीतं नृत्यं च साम च। वादित्रं च यथान्यायं प्रत्य-
विन्दयथाविधि ॥ MBh. 3, 8420. Etwas wissen von (acc.): पाण्डवानप्र-
तिविन्दमानः 1, 7169. — 4) *in der Stelle nahtypdey me kwam* प्रतिविद्यते
R. Gorn. 1, 21, 22 trennen wir प्रति von विद्यते und verbinden es mit
कामः विद्यते neben अस्ति ist tautologisch.

— वि intens. *aufsuchen, suchen*: रजसी विवेविदत् RV. 9, 68, 8. इन्द्र-
स्य सुख्यं पवते विवेविदत् 86, 9.

— सम् med. 1) *finden, habhaft werden, sich erwerben, zusammenge-*
winnen: पतिम् RV. 10, 145, 1. भोजनम् 1, 83, 4. समरीर्विदाम् VS. 6, 36.
सर्वा पृथिवीम् Çat. Br. 1, 2, 5, 7. 11. गोपितो गौतमस्तत्र तपसा समविन्दत
MBh. 1, 5090. सुखम् Bhāg. P. 14, 9, 2. pass. संविद्यते sich finden, da sein
SADDH. P. 4, 10, 6. — 2) *sich zusammenfinden mit (instr.)*: सं वित्स्वाङ्गैः
AV. 8, 2, 3. सं ते: पशुभिर्विदे 4, 36, 5. शरीरमस्य सं विदाम् 5, 30, 18. स-
मिमे प्राणा विरे Ait. Br. 1, 17. Çat. Br. 3, 5, 4, 17. partic. संविदानं zu-
sammen mit, zugleich: verbunden, vereint: einträchtig RV. 7, 44, 4. यमः
पितृभिः संविदानः 10, 14, 4. 30, 13. fg. 162, 1. 8, 48, 13. समानेन कर्तुना
संविदाने vereintigt durch, — in 3, 54, 6. AV. 2, 28, 2. 4, 15, 10. 12, 1, 48.
VS. 12, 61. Çat. Br. 3, 8, 4, 12. 14, 5, 2, 4. KAUC. 90. 124. अथ शत्रून्विध्यते
संविदाने RV. 5, 75, 4. AV. 11, 2, 14. ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावर्तं वचैः
ihr alle miteinander RV. 10, 97, 14. AV. 3, 4, 7. देवैः सह सं° 5, 29, 2.
अ° Çat. Br. 10, 6, 2, 2. KĀND. Up. 8, 7, 2. — intens. partic. dass.: सं भ-
स्मना वायुना वेविदानः RV. 5, 19, 5.

— अभिसम् med. *zusammentreffen*: मुखं पञ्चानामभि संविदाने (= कथ-
यत्यौ MAUDH.) VS. 29, 6.

4. विद् (= 3. विद्) adj. am Ende eines comp. *findend, gewinnend;*
verschaffend: s. अन्न°, 2. अश्व°, अर्कविद्, एकधन°, कुरुचिद्विद्, गातु°,
गो°, जन°, ज्ञाति°, 2. ज्योतिर्विद्, तेजो°, ऋषिणो°, नाथ°, पशु°, प्रज्ञा°,
मित्र°, रयि°, वसु°, स्वर्विद्.

5. विद्, विन्ते (द्विचारणो) Dhātup. 29, 13. erhält keinen Bindovocal इ
Kār. 3 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. halten für: न तृणोस्मीति लोको ऽयं
मां विन्ते निष्पराक्रमम् BHATT. 6, 39. partic. विन्न Kār. zu P. 8, 2, 56.
= विचारित AK. 3, 2, 49. H. 1475. an. 2, 286. Mxd. n. 20. = ज्ञात
TRIK. 3, 3, 262.

1. विद् (von 1. विद्) 1) adj. = 2. विद् am Ende eines comp.: चतुर्वेद-
विदेर्विप्रे: Verz. d. Oxf. H. 31, a, 16. विदेम् am Ende eines adv. comp.
gaṇa शरदादि zu P. 5, 4, 107. Vor. 6, 62. Vgl. को°, त्रयो°, द्वि°. — 2)
nom. act. in डुर्विद्.

2. विद् m. N. pr. eines Mannes P. 4, 1, 104. gaṇa अश्वदि zu 110. pl.
die Nachkommen des Vīda Kār. zu P. 4, 1, 68. Schol. zu 2, 4, 64. Vor.
7, 14. Āçv. Çā. 12, 10, 9 (विद् die Ausg.). Schol. zu Kār. Çā. 155, 11. वि-
दकुल = वेदकुल P. 2, 4, 64. Vārtt., Schol. — Vgl. वेद, वेदायन, वेदि.

विदेश m. = अवदेश RĪGĀ. Im ÇKDa.

विदत्तिण (2. वि + द°) adj. nach einer anderen Gegend als nach Süden
gerichtet Kām. Nīris. 16, 25.

विदग्ध *gaṇa* वराहदि zu P. 4, 2, 80. 1) adj. s. u. दक्ष mit वि; *geschickt, gewandt, pfiffig* HAL. 2, 280. 284. सौवत्सर WILSON, *Geogr.* 110. Kāśī. 1, 89. — 2) m. oxyt. N. pr. eines Mannes CAT. Ba. 11, 6, 2, 2. 14, 6, 1, 10, 17. Verz. d. Oxf. H. 55, a, 24. — Vgl. वेदग्धक, वेदग्धी, वेदग्ध्य.

विदग्धचूडामणि m. N. pr. eines verzauberten Papageien KATHIS. 77, 6. VER. in LA. (III) 15, 17. 22, 17.

विदग्धता (von विदग्ध) f. *Klugheit, Gewandtheit*: विद्यासप्रतिपन्नानां वक्षणे का विदग्धता SPR. 2855. 2817 (सा विदग्धता v. l.). वाचि MĪLATIM. 2, 19.

विदग्धमाधव n. N. pr. eines Lustspiels Verz. d. Oxf. H. 145, a, No. 305. Verz. d. Tüb. H. 24. WILSON, *Sel. Works* I, 158. 167.

विदग्धमुखमण्डन n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 215, a, No. 514. gedruckt in HAMB. Anth. 269. fgg.

विदग्ध (2. वि + द^०) m. N. pr. eines Fürsten MBH. 1, 6992.

विदग्ध s. दुर्विदग्ध und मु०.

विदग्ध (von 1. विद्) URĀDIS. 3, 116. 1) n. a) *Weisung, Gebot; Anordnung, Ordnung* NIA. 1, 7. 3, 12. 6, 7. 9. 3. विदग्धमा वद् *Weisung geben, entscheiden, zu gebieten haben*: सुवीरासो विदग्धमा वदेम RV. 1, 117, 28. वशिनी त्वं विदग्धमा वदासि *als Gebieterin schalten* 10, 83, 26. fg. यथा यमस्य सादन् घ्रासति विदग्धावदन् (wohl so gegen Padap.) AV. 18, 3, 70. ०था निचिक्रात् 5, 20, 12. RV. 4, 38, 4. होता विदग्धानि प्रचोदयन् 3, 27, 7. साधन् 1, 18. 10, 92, 2. प्र नु वैचं विदग्धा ज्ञातवैदग्धः *das Walten des Agni* 6, 8, 1. AV. 4, 28, 1. वृद्धिर्वातानिं सकम्पिपरिषि विदग्धे RV. 1, 31, 6. पृथस्य त्वा विदग्धा पृथक्मत्रं VS. 23, 57. — b) (*Ansage, Aufgebot, concret was auf Ansage u. s. w. sich sammelt, coetus*) a) *Versammlung einer Gemeinde u. dgl., Verein, Rathesversammlung*: विदग्धेषु प्रशस्तः *im Rathe geachtet* RV. 2, 27, 12. वृद्धदेम विदग्धे सुवीराः 17, 1, 4. उमे वि विदग्धे कविस्तथारति हृत्पम् *zwischen der Götter- und Menschengemeinde* 8, 39, 1. विदग्धस्य धीभिः तत्र राजाना दधाये *den Vorsitz in der Göttergenossenschaft* 3, 38, 5. यस्मिन्देवा विदग्धे मादयन्ते 10, 12, 7. 5, 63, 2. AV. 17, 1, 15. drei Ordnungen derselben: त्रीणि वृता विदग्धे घृत्तरेषाम् RV. 2, 27, 8. 6, 51, 2 (= स्थानानि SIA.). 7, 66, 10. 8, 39, 9. 3, 38, 6. — β) *Versammlung zum Gottesdienst; Festgenossenschaft; Feter; = यज्ञ* NAIGH. 3, 17. यस्मिन्नेव विदग्धे देवा मादयधम् RV. 6, 52, 17. 3, 54, 2. 7, 84, 3. या कृणवः प्रेडु ता ते विदग्धेषु ब्रवाम 5, 29, 13. यमिं होतारे विदग्धाप जीजनन् 10, 11, 3. 1, 60, 1. 3, 1, 1. त्रिरा दिवो विदग्धे सत्तु देवाः 56, 8. 2, 4, 8. 39, 1. AV. 1, 13, 4. RV. 7, 21, 2. VS. 22, 2. 34, 2. — γ) (*kriegerisches Aufgebot; zusammengehörige Schaar*) *Zug, Geschwader, ordo*, insbes. der Marut: गतरीरा यज्ञं विदग्धेषु (vgl. ebend. व्रातं व्रातं गणं गणम् *turmatim* RV. 3, 26, 6. क्रीळति विदग्धेषु घृष्यः 1, 166, 2. 83, 1. 167, 6. यत्तमं क्व विदग्धे पतिरे नरः 5, 59, 2. 7, 57, 2. तेषाम् पूरु विदग्धे so v. a. *in geordnetem Kampfe* 18, 18. घृदेवपु विदग्धे देव्युभिः सत्रा कृतम् 93, 5. — 2) m. a) = योगिन् H. an. 3, 322. MED. th. 24. — b) = प्राप्त H. an. = कृतिन् MED. — c) N. pr. eines Mannes nach SIA. RV. 5, 33, 9.

विदग्धिन (von विदग्ध) m. N. pr. eines Mannes P. 6, 4, 165. — Vgl. वेदग्धिन.

विदग्ध्य (wie eben) adj. *in eine Versammlung —, in eine Gemeinde —, in einen Rath tauglich u. s. w.*: वीरे सादन् विदग्ध्यं स्मेयम् (vgl. *dyopn-*

rv) RV. 1, 91, 20. सभावती विदग्ध्या 167, 3. यः स्मेये विदग्ध्यः सुखा य-
ज्वाथ पूरुषः AV. 20, 128, 1. RV. 7, 36, 8. 4, 21, 2. Agni 3, 54, 1. 8, 8, 5.
Wagen der Agni, *festlich* 10, 41, 1. धो यष्टिर्विदग्ध्याः स्मेयं 7, 40, 1.
या विदग्ध्या विदग्ध्यामनक्तु *die gemeine und die festliche Flamme* 43, 3.

विदग्ध (विदग्ध, partic. von 3. विद् + घञ्) m. N. pr.; s. वेदग्ध.

विदग्धसु (विदग्ध + सु) adj. *Güter gewinnend* RV. 1, 6, 6. 3, 34, 1. 5, 39, 1. 8, 55, 1. AIT. Ba. 2, 27. PAÑĀV. Ba. 8, 3, 3. 6. 14, 4, 5.

विदग्ध (2. वि + द^०) adj. *der Zähne —, der Fangzähne beraubt*; von einem Elephanten HARIV. 3622. 4679.

विदग्धवत् m. N. pr. eines Bhārgava PAÑĀV. Ba. 13, 11, 10.

विदग्धवत् m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 118. gaṇa गर्गादि zu 4, 1, 105. — Vgl. वेदग्धवत्, वेदग्धवत्.

1. **विदग्ध** (von 1. दग्ध mit वि) 1) m. *das Bersten, Zerreißen* AK. 3, 3, 5. H. 1488. — 2) n. *Cactus indicus* ROXB. (wohl *die Blüthe*) ÇANDĀK. im ÇKĀD.

2. **विदग्ध** (2. वि + दग्ध) adj. (f. घ्रा) *frei von Spalten, — Löchern*: भू KĀM. NITIS. 19, 10; vgl. निर्दग्ध 12.

विदग्ध (von 1. दग्ध mit वि) n. *das Bersten, Spalten* VARĀH. BĀH. S. 8, 81 (vgl. मध्य^०). भुवः 97, 9.

विदग्ध 1) m. pl. N. pr. eines Volkes und des von ihm bewohnten Landes, südlich vom Vindhya mit der Hauptstadt Kuṇḍina, AV. PA-
NĪC. in Verz. d. B. H. 93 (56). MBH. 3, 2076. 2093. 2772. 2852 (an den
beiden letzten Stellen nach der Lesart der ed. Bomb., ०र्ध्मा ed. Calc.).
6, 351 (VP. 187). 12, 9813. R. 4, 41, 16. RAGH. 5, 60. VARĀH. BĀH. S.
14, 8. MĀRK. P. 38, 17. sg. *das Land*: विदग्धो नाम जनपदः DAÇAK. 180,
9. विदग्धाधिप MBH. 3, 2409. विदग्धाधिपराजधानी RAGH. 5, 40. विदग्धाधि-
पति BṛĀG. P. 10, 53, 16. ०राज्ञ R. GONN. 1, 40, 3. NAISH. 1, 50. ०पति MĪ-
LAY. 77. ०भू NAISH. 2, 16. Verz. d. Oxf. H. 213, b, No. 507. ०नगरी MBH.
3, 2094. 2780. HARIV. 5842. — 2) m. sg. *ein Fürst der Vidarbha* (vgl.
वेदग्ध): कन्या विदग्धस्य MBH. 3, 2409. ०तनया 2412. ०सुभू NAISH. 1, 82.
०राजधानी Verz. d. Oxf. H. 258, a, 28. — 3) m. sg. N. pr. eines Mannes
HARIV. 9369. BṛĀG. P. 4, 28, 28. ein Sohn Gġāmagha's HARIV. 1988. fg.
6588. VP. 422. BṛĀG. P. 9, 23, 38. 24, 1. ein Sohn Rṣhabha's 5, 4, 10.
— 4) m. = वेदग्ध *Krankheit des Zahnfleisches* ÇĀNDĀK. SĀM. 1, 7, 76. —
5) f. घ्रा N. pr. a) einer Stadt, = कुपिडन H. 979. MBH. 3, 2772. 2826.
fgg. 2852 (an allen Stellen m. pl. die ed. Bomb.). HARIV. 6588. — b) eines
Flusses HARIV. 9311. — c) einer Tochter Ugra's und Gattin des Manu
Kākshusha MĀRK. P. 76, 47. — Vgl. दधि^०, दशी^० und वेदग्ध, वेदग्धि.

विदग्धज्ञा (वि^० + ज्ञा) f. patron. der Gattin Agastja's TAIK. 1, 1, 91.

विदग्धि m. N. pr. eines Rshi Ind. St. 1, 441. ÇĀNDĀK. zu PAÇANOP. 1, 1,
wo वेदग्धि nicht auf विदग्ध, sondern auf विदग्धि zurückgeführt wird.

विदग्धो कौपिडन्य m. N. pr. eines Lehrers CAT. Ba. 14, 5, 5, 22. 7, 2, 28.

विदग्ध्य adj. *ohne Haube* (दर्वि), von einer Schlange ÇĀNDĀK. GĀH. 4, 18.

विदग्धिन् adj. बुद्धिं सर्वलोकविदग्धिनीम् R. GONN. 2, 116, 27. ०निदर्श-
नीम् SCHL. ०निदर्शनीम् (= संमताम् Comm.) ed. Bomb.

विदल s. विदल. In der Bed. 1) VARĀH. BĀH. S. 86, 76 (darauf wird
geschrieben). — सो ऽयं स्कन्धो विदलो ऽध्यूल्लः KAUSH. Ān. 2, 8.
GĀHJAS. 1, 28.

विदलन (von दल् mit वि) n. 1) *das Bersten*: der Erde KATHIS. 74,

279. — 2) *das Aufreißen, Spalten*: पञ्चा नखविदलनमिदं *सुखानिपत्य* सिः *SARVADĀGANA*. 123, 9. मतेभकुम्भविदलनकृतयम (सिंरु) *Spr.* 2093.

विदलीकृत (auch R. 3, 57, 23. 4, 47, 13. 49, 4) s. वि०.

विदश (2. वि + दश) adj. *keine Verbrümmung habend*: वस्त्र *Mān.* P. 34, 55.

विदो f. nom. act. von 3. विद् nach *gapa* भिदादि zu P. 3, 3, 104. *Vop.* 26, 192. *Kenntnis* *H. an.* 2, 234. *Med.* d. 14. *Verstand* *Trak.* 1, 1, 114. *H. an. Med.*

1. विदाम partic. s. u. 3. विद् 9).

2. विदाम (von 3. दा mit वि) n. *das Zerthellen* *Çat.* Bn. 14, 8, 1.

विदाय m. *Erlaubnis zum Weggehen* nach *ÇKDn.* in der Stelle: वि-
दाय देहि संप्रीत्या तपो मां (7) प्राणवज्रमे *BRĀHMAVĀIV. P., GANMAHĀNDA.*

विदायिन् (von 1. दा mit वि) adj. *verleihend, bewirkend*: विद्यनाथाय
विद्यस्थितिविदायिने *Çat.* 1, 1.

विदाय्य (von 3. विद्) adj. zu finden *RV.* 10, 22, 5.

विदार (von 1. दृ mit वि) 1) m. a) *das Zerreißen, Zerspalten, Zer-*
hauen; = दारण *H. an.* 3, 603. *Med.* r. 218. *Vop.* 8, 127 (als Bed. von
खन्). 16, 5 (als Bed. von दृ). *वल्लीविदारकुठारिका* *Spr.* (II) 494. — b)
Kampf, Schlacht *H. an. Med.* — c) *Abszugsgraben* (तलोच्छ्रात) *Med.* —
2) f. 3) a) *eine best. Pflanze und ihre Wurzel* P. 4, 3, 166. *Vārt.* 2, Schol.
AK. 2, 4, 20. a) *Baiatas paniculata* *Chois.* *AK.* 2, 4, 3, 28. *H. an.* (३नु-
गन्धयोः st. ३नुदपडयोः zu lesen). *Med.* *RATNAM.* 73. *Suça.* 1, 53, 10. 137,
4. 143, 13. ०कन्द 225, 2. 8. 274, 1. ०कन्द *Med.* n. 211. *विदारि* *Suça.*
1, 143, 21. — β) = *विदारीगन्धा* *Hedysarum gangeticum* *H. an. Med.* —
b) *eine Art von Abscessen* *H. an. Med.* — c) *विदारि* N. einer Unholdin:
ऐशान्यादिषु कोणेषु संस्थिता बाह्यतो गृह्येताः । चरकी विदारिनामाथ
पूतना राक्षसी चेति || *Varāh. Bṛh.* S. 53, 83. — Vgl. *कोविदार* und *ती-*
रविदारी.

विदारक (vom caus. von 1. दृ mit वि) 1) adj. *zerreißend, zerspalt-*
tend, zerfleischend: प्रचपगजकुम्भ (सिंरु) *Spr.* (II) 1193. — 2) m. =
कूपक *AK.* 1, 2, 2, 10. *H.* 1088. *Vertiefung in einem ausgetrockneten*
Flusse, in der das Wasser zurückgehalten wird; nach *Andern ein Stein —*
oder Baumstamm im Wasser. — 3) f. *विदारिका* a) *Hedysarum gange-*
ticum *ÇABDAR.* im *ÇKDn.* *Suça.* 1, 292, 8. 294, 11. *Varāh. Bṛh.* S. 76, 5. 9.
— b) *eine Art von Abscessen* *Suça.* 1, 92, 7. 93, 8. 273, 13. 274, 1. 2, 118,
10. 132, 14. — Vgl. *तीरविदारिका*.

विदारण (wie oben) 1) adj. *zersprengend, aufreißend, zerreißend,*
verwundend, zerbrechend, zerspaltend, zerschmetternd *HARIV.* 11942.
12538. *Vicm.* 6, 148. *समुद्रपुरविदारणाः* *सुराः* *MBh.* 1, 1434. *तनुत्रास्थि*
(रुषु) 8, 1829. *परानीक* (योध) 8, 5154. *तिमिरवारणाय* (von der Sonne
und vom Löwen) 7, 3409. *धरि* (धस्त्र) *R. Gonn.* 1, 30, 12. *Mān.* P. 20,
2. 21, 29. *कुर्य* (वधन) *R. Gonn.* 1, 22, 30. *शत्रुदेह* 2, 32, 13. *Gir.* 1, 29.
Buio. P. 10, 79, 4. *मक्षिष्य विदारणी* (*विदारिणी* ed. *Bomb.*) *शक्तिः* *MBh.*
3, 14609. — 2) m. *Pterospermum acerifolium* *Willd.* *ÇABDAR.* im *ÇKDn.* —
3) n. a) *das Zersprengen, Aufreißen, Zerreißen, Verwunden, Zerbre-*
chen, Zerspalten, Durchbohren, Zerschmettern; = *भेद*, *भेद* *H. an.* 4, 88.
Med. n. 108. *Dutrov.* 31, 23 (als Bed. von दृ). = *सति* *Schol.* zu *Çat.*
39. *प्राका* *कुम्भ* *Kim. Nitro.* 15, 12. *दस्मिन्ने हि नामानां प्राच्ये नि-*

विदि *Spr.* 2137. 2144. *व्यूकानाम्* *HARIV.* 5351. *MBh.* 8, 4214. *R.* 4,
54, 12. *fg.* *मणीनाम्* *das Durchbohren* *Kyll.* zu *M.* 9, 256. *पृथिवी* *R.* 1,
40 (41 *Gonn.*) in der Unterschr. *Suça.* 1, 55, 9. *गुद* 2, 58, 17. *प्रोक्ति*
खिनी *शास्त्रास्कन्धसर्वविदारणम्* *das Abhauen* *Jlān.* 2, 227. *Āśvamedhā* in
Journ. of the Am. Or. 8, 8, 558. *चम्पारण्य* *das Verwüsten* *Inscr.* ebend.
504, Çl. 14. = *मारण* *ÇABDAR.* im *ÇKDn.* — b) *das Aufreißen* so v. a.
Aufsperrn: des Mundes *ÇABD.* zu *Kānd.* *Up.* 8. 35. zu *Bṛh.* *Ān.* *Up.* 8.
23. 51. — c) *Schlacht, Kampf* *H. an. masc. und fem. Med.* — d) *das Ab-*
weisen, Zurückweisen: तेन विद्याधरोस्तास्तां ननु दिशतो बहून् । पि-
तुर्विदारणं कृत्वा कन्यवाधाय स्थिता || *Kānd.* 26, 68. — e) = *वि-*
उम्बन, विउम्ब *H. an. Med.* — Vgl. *घनीक*, *मर्म*.

विदारि s. u. विदार 3).

विदारिगन्धा s. विदारीगन्धा.

विदारिन् (von 1. दृ mit वि oder von विदार) 1) adj. *zersprengend,*
zerespaltend, zerreißend u. s. w.: *गिरिप्रङ्ग* *MBh.* 9, 552. *मक्षिष्य वि-*
दारिणी (so ed. *Bomb.*, *विदारणी* ed. *Calc.*) *शक्तिः* 3, 14609. *रुहविदा-*
रिणी *Bein. der Durgā Kānd.* 53, 171. — 2) f. *विदारिणी* *Gmelina*
arborea *Roxb.* *Rlān.* im *ÇKDn.*

विदारीगन्धा f. *Hedysarum gangeticum* *AK.* 2, 4, 4, 8. *RATNAM.* 9. *Suça.*
1, 53, 10. *विदारीगन्धा* 57, 13. 369, 16. 376, 15. 2, 35, 20. ०कषाय 86, 11.

विदारीगन्धिका f. *dass.* *H. an.* 4, 194.

विदारु m. *Kiddehse, Chamdeon* *Hla.* 218.

विदासिन् (von दस् mit वि) adj. *घ* nicht versiegend: *द्रुद* *Āçv. Gṛh.*
1, 5, 5, 2, 6, 9. *Gonn.* 4, 5, 22. *Buio.* P. 1, 3, 26. 8, 24, 22. *fg.* — Vgl. *अविदस्य*.

विदारु (von 1. दृ mit वि) m. *das Brennen, Hitze*: auch als Thätig-
keit und Wirkung der Galle im Körper *Suça.* 1, 20, 8. *शोणितस्य* 79,
12. 285, 1. 2, 183, 17. 451, 12. *बोयो* *विदारुमापद्यते* 80, 11. als Krankheit
der Galle *Çāñc.* *Sāñc.* 1, 7, 71.

विदारुक्त् (von विदारु) adj. *Mitzig* *Suça.* 1, 199, 11.

विदारिन् (wie oben oder von 1. दृ mit वि) adj. *Mitzig, brennend*;
von Speisen *Buio.* 17, 9. *Suça.* 1, 80, 6. 177, 6. 245, 3. 2, 314, 21. *घ* 1,
39, 7. 173, 16. *अविदारिक्त्* 188, 17. *कोष्ठविदारिन्* 155, 16. *ein hitziger*
Ort *Kāñc.* *Ça.* 22, 3, 3. *Lit.* 8, 5, 5.

विदि f. *Siddh.* K. 247, 6, 15. *die Wurzel* 1. *विद्. विदिर्ज्ञाने निरुच्यते*
Kim. Nitro. 2, 17.

विदिक्क (विदिम् + क्क) m. *ein best. Vogel*, = *रुद्रिक्क* *ÇABDAR.*
im *ÇKDn.*

विदित 1) adj. s. u. 1. विद्. — 2) f. *सा* N. pr. einer Göttin, die die
Befehle des 13ten Arhant's der gegenwärtigen *Avasarpinī* aus-
führt, *H.* 45.

विदिथ m. = *विद्य* 2) a) und b) *ÇKDn.* nach *ÇABDAR.* und einer
Hdschr. der *Med.*

विदिम् (2. वि + 2. दिम्) 1) adj. *nach verschiedenen Richtungen ge-*
hend *Kāñc.* *Ça.* 1, 8, 43. — 2) f. *oxyt. Zwischengegend* (*Südost* u. s. w.)
AK. 1, 1, 2, 7. *H.* 167. *HALI.* 1, 102. *VS.* 6, 19. *SHAPV.* Bn. 4, 1. *Çāñc.*
Gṛh. 1, 7. *MBh.* 2, 1294. 3, 1661. 2858. 4214. 13, 1345. *HARIV.* 9367.
11000. *R. Gonn.* 1, 77, 51. 4, 39, 39. 6, 90, 26. *Sāñc.* 3, 32. *Varāh. Bṛh.*
8, 5, 25. 11, 23. 26, 16. 38, 4. 86, 75. *Kāñc.* 23, 86. *Wāñc.* *Kāñc.* *Up.*

314. PRAB. 117, 6. Bho. P. 4, 17, 16. 5, 8, 32. Mān. P. 50, 46.

विदिशा f. 1) = विदिम् 2) MBh. 12, 10454. Hariv. 2243. — 2) N. pr. eines Flusses und der daran gelegenen Stadt (Bilsa heut zu Tage) LIA. II, 943. Varāh. Bṛh. S. 16, 32. Fluss MBh. 2, 371. 6, 335 (VP. 183). Mālav. 76. Mān. P. 57, 20. P. 4, 2, 70. Schol. Stadt Megh. 25. Ragh. 15, 36. Mālav. 46, 1. 67, 19. Kathās. 33, 106. 71, 72. an der Vetravati Kid. in Z. d. d. m. G. 7, 583. — 3) = विदेश (?) Fremde Spr. 2639 (die ed. Bomb. des Pāṇāt. hat hier ganz andere Lesarten). — Vgl. वैदिश.

विदीर्गम् m. einbest. Vogel (= श्वेतवक् Comm.) TS. 5, 6, 33, 1. TBh. 3, 9, 3.

विदीधु (von 1. धी mit वि) adj. s. घ०.

विदीधिति (2. वि + 2. दी०) adj. strahlenlos Varāh. Bṛh. S. 3, 31.

विदीपक (von दीप् mit वि) m. Laterne: रथे रथे पञ्च विदीपकाः (विदिपिका: ed. Calc.) MBh. 7, 7295.

विडु 1) m. die zwischen den beiden Erhöhungen auf der Stirn des Elefanten befindliche Gegend AK. 2, 8, 3, 5 (विडु fälschlich Lois.). H. 1226. Auch विह Comm. zu AK. nach CKDa. — 2) m. oder f. N. pr. einer Gottheit des Bodhi-Baumes Lalit. ed. Calc. 421, 16. — 3) m. N. pr. eines Brahmanen Tīran. 62.

विडु vielleicht = Vendidad BHAVISHJA-P. in Verz. d. Oxf. H. 33, b, 3.

विडुरे (von 1. विद्) 1) adj. klug, verständig, weise P. 3, 2, 162. Vor. 26, 152. AK. 3, 1, 80. H. 349. an. 3, 602. Med. r. 217. = नागर् H. an. Med. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vjāsa von einer Çūdra-Frau, jüngeren Bruders des Dhṛtarāṣṭra und Pāṇḍu, H. an. Med. MBh. 1, 95. 2213. 2245. 2426. 2442. 2721. 3808. 4301. 4335. 5313. 12, 1476. 15, 751. Hariv. 1826. Spr. (II) 721. VP. 439. Bho. P. 1, 13, 1. 9, 22, 24. वाक्यानि Verz. d. Oxf. H. 266, b, 26. विडुराकूर्वद् Beiw. Kṛṣṇa's Pāṇāt. 4, 1, 80. विडुरागमनपर्वन् heißen die Adhijāja 200 — 206 im 1ten Buche des MBh.

विडुरता f. nom. abstr. von विडुर 2) MBh. 15, 752.

विडुल 1) m. Bez. zweier Calamus-Arten AK. 2, 4, 3, 10. fg. H. 1137. Med. I. 132. Halā. 2, 46. Suçr. 1, 144, 13. 2, 480, 11. विडुलस्येव तत्पुष्पं मोघं जनयितुः स्मृतम् MBh. 13, 5120. — 2) f. या N. pr. eines Frauenzimmers MBh. 1, 333. 509. 5, 4494. fgg. 15, 461.

विडुषितर und विडुषीतर s. u. विद्वस्.

विडुष्कृत (2. वि + डु०) adj. frei von Uebelthaten, — Sünden KAUSH. Up. 1, 4.

विडुष्टर s. u. विद्वस्.

विडुष्मत् (von विद्वस्) adj. reich an Kennern, — Gelehrten Vor. 7, 27. S. 176.

विडुस् (von 1. विद्) adj. aufmerksam, sich merkend RV. 1, 71, 10. 7, 18, 2.

विह्वर (2. वि + ह्वर) 1) adj. (f. या) weit entfernt Çāṇk. Çr. 1, 1, 25. विह्वरात्तरभाव Ragh. 13, 48. देश Kathās. 21, 115. Rāga-Tan. 1, 125. Bho. P. 2, 4, 14. यासन्नो ऽपि विह्वरवत् 4, 16, 11. Verz. d. Oxf. H. 132, b, No. 243. नमो गिरा विह्वराय मनस्येतसामपि weit entfernt von so v. a. nicht zu erreichen für Bho. P. 8, 3, 10. भर्तृक्षे० so v. a. Nichts wissend von 4, 14, 25. Gewöhnlich ohne subst. im acc. abl. oder loc.: विह्वरम् in weiter Ferne (Gegens. समसिकम्) TBh. 3, 9, 2, 2. Çar. Bn. 1, 4, 2, 33. 6, 4, 13. 3, 9, 2, 31. Çāṇk. Bn. 26, 1. Git. 11, 25. Bho. P. 8, 12, 23.

विह्वरात् aus —, in weiter Ferne Hariv. 6644. Ragh. 13, 38. Bho. P. 7, 6, 18. 8, 2, 23. विह्वरतम् dass. R. 4, 58, 35. Mālatim. 61, 12. Kathās. 12, 6. 34, 34. 69, 58. 121, 160. विह्वरे in weiter Ferne, weit weg R. 4, 58, 14. इतः Kathās. 61, 78. 85, 33. कर्त्तुं entfernen Spr. 2792. Am Anfange eines comp.: °जाताश्च लताः fern wachsend MBh. 3, 396. स्वरं विह्वरवत् aus weiter Ferne hörbar R. 3, 66, 26. °क्रमणा Spr. 2998. °गमनं Kathās. 26, 31. °ज्जि sich weit verbreitend: गन्धं H. 1390. weit entfernt Verz. d. Oxf. H. 256, b, 42. Vgl. घ० (adj. auch Kumāras. 7, 41. घविह्वरे auch R. Gonn. 2, 47, 5. 53, 5. Bho. P. 5, 2, 6. 7, 5, 46). — 2) m. N. pr. a) eines Sohnes des Kuru MBh. 1, 3792. fg. nach der Lesart der ed. Bomb. विह्वर्य ed. Calc. — b) eines Berges oder einer Gegend, von wo der Lasurstein herkommen soll, P. 4, 3, 84. MALLIN. zu Çr. 3, 45. °भूमि Kumāras. 1, 24. विह्वरात्रि Çāṇk. im CKDa. विह्वरशब्दे नगरविशेषस्य पर्वतविशेषस्य वालवायस्य वाचकः Uśéval. zu Uṇādis. 2, 60; vgl. वैह्वर्य und वैह्वर्य.

विह्वरज n. Lasurstein Çāṇk. bei Wilson. — Vgl. वैह्वर्य und वैह्वर्य.

विह्वरव (von विह्वर) n. weite Entfernung: विह्वरवात् = विह्वरात् Hariv. 6828.

विह्वर्य m. N. pr. eines Muni Varāh. Bṛh. S. 48, 64. eines Sohnes des 12ten Manu Hariv. 484. Mān. P. 94, 26. eines Fürsten Hariv. 5017. 5081. 5498. 6643. Verz. d. B. H. 189 (46. fg.). Bho. P. 2, 7, 34. aus Vṛṣṇi's Geschlecht MBh. 1, 6999. 7915. 7, 408. पार्श्वदायदे विह्वर-यसुतः 12, 1791. ein Sohn Kuru's MBh. 1, 3792. fg. (विह्वर ed. Bomb.). दाक्षिणात्यो भूम्न Mān. P. 109, 10. ein Sohn Bhagāmāna's und Vater Çāra's Hariv. 2032. VP. 436. Bho. P. 9, 24, 25. ein Sohn Suratha's und Vater Rksha's (Sārvabhauma's) Hariv. 1816. VP. 457. Bho. P. 9, 22, 10. ein Sohn Kitaratha's 24, 17. Vater Suniti's und Sumati's Mān. P. 116, 3. 10. fgg. wird von seiner Gattin getödtet Kīm. Nitia. 7, 54. Varāh. Bṛh. S. 78, 1 (KULL. zu M. 7, 153). Spr. 1353. Hall in der Einl. zu Viśayad. 53.

विह्वर्य (von विह्वर), °यति weit forttreiben Spr. 2776, v. 1.

विह्वरविगत adj. Bho. P. 5, 1, 36 nach dem Comm. = घट्यज्ज von niedrigster Herkunft.

विह्वरोभू (विह्वर + 1. भू) sich entfernen: °भवतः समुद्रात् Ragh. 13, 19.

विह्वरक (vom caus. von 1. डुष् mit वि) 1) nom. ag. Verunglimpfer H. an. 4, 33. Med. k. 214. ब्रह्मब्राह्मणयज्ञपुरुषलोक० Bho. P. 5, 6, 11. — 2) m. Spassmacher, lustiger Geselle; = पिङ्ग u. s. w. Trik. 3, 1, 6. = चारुखटु Med. — Spr. (II) 736. Daçak. 61, 6. insbes. die lustige Person im Schauspiel, der nur an Essen, Trinken und Spässe denkende Geführte des Helden H. 331. H. an. Sām. D. 77. 79. 83. Hariv. 8695. Çāṇk. 20, 1. u. s. w. Vikr. 15, 1 u. s. w. Mālav. 27, 12 u. s. w. Dhṛṇṭas. 87, 6 u. s. w. Verz. d. Oxf. H. 139, a, No. 274. — 3) m. N. pr. eines Brahmanen Kathās. 18, 109. fgg.

विह्वरणा (wie eben) adj. beschimpfend, verunglimpfend: मतिं धर्मविह्वरणाम् (!) R. 5, 87, 25.

विदति (von 1. दृ mit वि) f. die Nacht auf dem Kopfe At. Up. 3, 12.

विदम् (2. वि + दम्) adj. blind Varāh. Bṛh. 4, 3.

विदेर् m. N. pr. eines Mannes Çar. Bn. 1, 4, 2, 10. fgg. — Vgl. विदेक्.

विदेव (2. वि + देव) *widergöttlich, ungöttlich*: रत्नम् AV. 12, 3, 48. 28, 136, 14. *ohne Güter*: पञ्च Kāṭh. 26, 9.

विदेश (2. वि + देश) m. *Fremde* (Gegens. स्वदेश, स्वविषय): विदेशे प्रेतः Kauç. 80. M. 8, 167. MBu. 3, 17140. R. 5, 33, 86. को वीरस्य मनस्विनः स्वविषयः को वा विदेशः स्मृतः Spr. 756. गच्छति विदेशम् 2346. 8223. वासो विदेशे 8373. को विदेशः सविद्यानाम् 1926 (II). भजते विदेशमधिकेन जितः Çu. 9, 46. Kāṭh. 21, 118. 25, 70. 36, 74. 43, 89. मा गा विदेशम् 49, 215. विदेशं व्रजम् 56, 309. गुणिना न विदेशो ऽस्ति 61, 121. Rīgā-Tar. 4, 605. °ज Varāṇ. Bṛh. 5, 7. Pāṇāt. V. 84. Kāṭh. 33, 207. °गमन 20, 148. Spr. 1191. विद्या बन्धुज्ञो विदेशगमने 2797. 4289. °निरत Varāṇ. Bṛh. 12, 11. °वासिन् 101, 9. °वास Yr. in LA. (III) 19, 19. °स्थ Åçv. Gṛh. 1, 12, 2. M. 5, 75. MBu. 4, 2189. 13, 5888. R. Gorr. 1, 11, 7. Varāṇ. Bṛh. 5, 1. Verz. d. Oxf. H. 87, b, 8. 272, b, No. 644. संप्रसारणा *anderwärts vorkommend* P. 6, 1, 87, Schol.

विदेश्य (von विदेश) adj. *auswärts befindlich* AV. 4, 16, 8.

1. विदेह (2. वि + देह) adj. *körperlos, vom Körper befreit, verstorben* H. an. 3, 769. Mnd. h. 24. MBu. 3, 8874. 6, 3445. शिरोगणाः 11, 433. R. 7, 83, 21. 87, 20. Bṛh. P. 9, 13, 11. 13. Jogas. 1, 19. Verz. d. Oxf. H. 43, a, 35. °कैवल्यप्राप्ति Madhus. in Ind. St. 1, 20, 17. °मुक्ति (Gegens. बोधमुक्ति) Weber, Rāmāt. Up. 337. Colebr. Misc. Ess. I, 370. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 38. °मुक्त्यादिकथन Titel einer Abhandlung 237, a, No. 568. Hall 13. — Vgl. मका° 2).

2. विदेह (2. वि + देह) 1) m. a) pl. N. pr. eines Volkes, nördlich vom Ganges im heutigen Tirhut mit der Hauptstadt Mithilā, Trai. 2, 1, 8. H. 946. अक्षरा निषधं नीलं च विदेहाः 1838, Schol. कामलविदेहानां मर्यादाः Çat. Bn. 1, 4, 2, 17. 14, 6, 22, 6. 7, 2, 30. काशिविदेहेषु Kaush. Up. 4, 1. AV. Pāṇ. in Verz. d. B. H. No. 93 (56). MBu. 1, 4452. 2, 1062. 6, 353 (VP. 188). Hariv. 1980. 12832. R. 1, 68, 14 (70, 16 Gorr.). R. Gorr. 1, 71, 7. 4, 40, 25. Varāṇ. Bṛh. S. 3, 41. 71. Mārk. P. 57, 44. Verz. d. Oxf. H. 258, b, 27. Daçan. 95, 8. gaṇa धूमादि zu P. 4, 2, 127. Burn. Intr. 421. Tīran. 14. °राज R. 2, 88, 7. विदेहाधिपति Hariv. 4908. Raçh. 12, 26. विदेहाधिप ein Mediciner (vgl. u. b) Suçn. 2, 302, 8. °नगरी = मिथिला Raçh. 11, 36. °नगर Hall 46. विदेहाः पञ्च ते च द्विविधाः पूर्वं चापरे च H. 946, Schol. पूर्व° Vjurr. 81. पूर्वविदेहे (das Land) Lalit. ed. Calo. 21, 9. पूर्वविदेहो नव योन्नतसर्द्धभाषा 170, 15. पूर्वविदेहलिपि 144, 5. — b) ein Fürst der Videha (vgl. वैदेह) H. an. Mnd. जनका Weber, Rāmāt. Up. 331. als N. pr. Bṛh. P. 2, 7, 44. Rīgā-Tar. 8, 612. ein Mediciner (vgl. विदेहाधिप unter a) Verz. d. B. H. 290, 1. Verz. d. Oxf. H. 314, b, No. 746. 358, a, 6. — 3) f. छा Bez. der Stadt Mithilā Trai. 2, 1, 15. H. 975. Hālas. 2, 132. Schiefner, Lebensb. 235 (5). — Vgl. अपर°, मका° und वैदेह.

विदेहक (von 2. विदेह) 1) m. N. pr. eines Berges Schiefner, Lebensb. 306 (76). — 2) n. N. pr. eines Varsha Çat. 1, 292.

विदेह्य (von 1. विदेह) n. *Körperlosigkeit* R. 7, 86, 7. विदेह्यं प्राप्तः so v. a. gestorben MBu. 1, 3805. 8817.

विदोष (2. वि + 1. दोष) adj. *frei von Schuld, keines Vergehens schuldig*: अ° Līṭ. 6, 5, 8.

विदोर्क (von 1. दुक् mit वि) m. *verkehrtes oder übermässiges Malen*

(Ansmützen): पृथिपस्य कर्मणाः TBa. 3, 3, 2, 1. सोमपीथस्याविदे-त्य Pāṇ. 4, 18, 2, 12.

विह s. u. व्यध्.

विहक (von विह) m. *eine Art Egge* Kṛṣṇis. 9, 14 (s. u. मदि).

विहकर्ण m. und °कर्णी f. *Clypea hernandifolia* W. u. A. Buar. im Dvirōpak. nach ÇKDn. °कर्णी f. dass. AK. 2, 4, 8, 3. °कर्णिका f. dass. Çandān. im ÇKDn.

विहव (von विह) n. *das Behaftetsein* Comm. zu Kūind. Up. S. 31.

विहपर्कटी f. *Pongamia glabra* Vent. Hā. 101.

विहशालभञ्जिका f. Titel eines Lustspiels von Rāgaçekhara Wilson, Sel. spec. of the Theatre of the Hindus II, 354. fgg. Verz. d. Oxf. H. 140, b, No. 284. Sām. D. 201, 8. Comm. zu Kūvalas. 37, b. Hall in der Einl. zu Vīsavād. 20.

विहि f. nom. act. von व्यध् P. 6, 4, 2, Schol.

विमन् (von 1. विद्) n. *Aufmerksamkeit; Wissen, Kenntnis*: अग्रि-र्हि विमनो निदो देवो मर्तमुरुष्यति RV. 6, 14, 5. 1, 110, 6. यो देव्यानि मानुषा ज्ञनूष्यसर्विमना जिगति *beobachtend* 7, 4, 1, 5, 87, 2. पृच्छामि वि-मने (Infinitiv) न विद्वान् 1, 164, 6. 10, 88, 18.

विमनैषाम् (विमना + अपस्) adj. *geschickt —, sorgfältig zu Werke gehend* RV. 1, 31, 1. 141, 1. AV. 7, 47, 1. Nir. 11, 33.

विमिसार m. N. pr. eines Fürsten VP. 466. fehlerhaft für बिम्बिसार.

1. विम्य (von 3. विद्) n. *das Finden, Erlangen* in पति°, पुत्र°.

2. विम्य (von विद्या) am Ende eines adj. comp., z. B. अ° *ungelehrt* Spr. (II) 684. अ-यस्त° Raçh. 1, 8. कृत° (s. auch bes.) *der Studien gemacht hat, im Besitz einer Wissenschaft, gelehrt* MBu. 1, 3279. Spr. (II) 813. 1863. Kāṭh. 7, 60, 22, 154. अर्पितविद्या 26, 251. प्राप्त° Varāṇ. Bṛh. 14, 3. Çu. in LA. (III) 34, 10. तद्विद्य ein Kenner davon, Sachkenner Kām. Nitis. 1, 33. 2, 1. Vgl. noch दुर्विद्य, निर्विद्य, अज्ञ°, भूयो°, पथाविद्यम्.

विद्यमान (von विद्यमान; s. u. 3. विद्) n. *das Vorhandensein, Dasein* Çāṇk. zu Bṛh. Ån. Up. S. 33. अ° ebend.

विद्या (von 1. विद्) f. P. 3, 3, 99. Vop. 26, 186. 1) *Wissen, Wissenschaft, Lehre* (Hā. 196); namentlich *die in drei Kapitel zerfallende vedische Lehre* AV. 6, 116, 1. 11, 7, 10. 8, 28. यो ब्राह्मणो विद्यामनूय्य न विरोधते TS. 2, 1, 2, 8. 5, 1, 2, 2. Air. Ba. 8, 23. त्रयी (s. auch u. त्रय) TBa. 3, 10, 42, 5. Bṛh. P. 5, 9, 8. त्रिधातु Çat. Bn. 5, 5, 5, 6. 10, 2, 6, 15. 11, 5, 2, 8. 1, 6, 3, 8. 4, 2, 2, 8. सर्वासां विद्यानां वागेकायनम् 14, 5, 4, 11. °कर्मणा 7, 2, 3. विद्ययाप्यस्ति प्रीतिः Vedakunde Åçv. Gṛh. 1, 1, 4. 3, 9, 1. विद्याते *am Ende der Lehrzeit* 1. Kauç. 67. 74. °प्रकर्ष Nir. 1, 5. विद्यातः पुरुषविशेषो भवति 16. 14, 8. 9. °स्थान Disziplin, Wissenszweig 1, 15. — MBu. 3, 2887. विविधाः R. 1, 53, 14. विद्या ब्राह्मणमेत्याक् शेवधिस्ते ऽस्मि रत्न माम्। धर्मयकाय मां मा दाः M. 2, 114. अनभ्यसनशीलस्य विद्येव तनुतां गता R. 5, 19, 22. अर्थकरी Spr. 1791. अनवद्या 2016 (II). विद्याधने पयस्य तत्तस्यैव धनं भवेत् M. 9, 206. अक्षरामरधत्प्राप्ता विद्यामर्थं च चित्तयेत् Spr. (II) 94. कामधेनुगुणा विद्या सदैव फलदायिनी। प्रवासे मातृस-दशी विद्या गुप्तं धनं स्मृतम् ॥ 1681. 1974. का विद्या कविता विना 1710. विद्या त्रयं कुत्रपाणाम् 1919. वरं बुद्धिर्न सा विद्या विद्यातो बुद्धिहृता 1) 2749. विद्या ददाति विनयम् 2795. विद्या नाम नरस्य रूपमधिकम् 2797. विद्या खलस्य विवादाय, साधोर्ज्ञानाय 2800. विद्या शस्त्रस्य शास्त्रस्य दे

WERNER, RIMAT. UP. 308.

विद्याधिराज m. N. pr. eines grossen Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 255, a, 2.

विद्याधीशवडे m. N. pr. eines grossen Gelehrten ebend. 177, b, 12.

विद्याध m. = विद्याधर 2) a) Buia. P. 2, 6, 13. 10, 37. 3, 10, 26. 7, 4, 6. 10, 85, 41. 11, 16, 29.

विद्याधन m. N. pr. einer Stadt COLEBR. Misc. Ess. I, 301. Verz. d. Oxf. H. 148, b, 35. TIRAN. 86. 264. 267. BURNOUR in Buia. P. I, LX, N. MACK. Coll. II, 30. °नगरी Inschr. bei COLEBR. Misc. Ess. II, 263, Cl. 13.

विद्यानन्द (विद्या + न्दा) m. 1) die Wonne am Wissen Verz. d. Oxf. H. 223, a, 1. 3. — 2) N. pr. eines Autors über die Lehre der Gāina SARVADARCANAS. 38, 12. °निबन्ध Verz. d. Oxf. H. 95, b, 14.

विद्यानाथ m. N. des Verfassers des Pratāparudrija PRATĀPAR. 2, b, 1. °भट्ट Verfasser der Vedāntakalpatarumanāṅgarī COLEBR. Misc. Ess. I, 333.

विद्यानिधि m. N. pr. oder Beiw. eines grossen Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 212, a, 20.

विद्यानिवास m. N. pr. verschiedener Männer HALL 22. 34. 46. 49. 58. 66. 79. 84. Verz. d. Oxf. H. 174, b, No. 395. fg., Z. 9. 175, a, 38. 239, a, No. 577. °भट्टाचार्य 38, b, 11. fg. 246, a, No. 618. HALL 184.

विद्यानिर्माण (I) f. Bez. einer best. Art zu schreiben LALIT. ed. Calc. 144, 10.

विद्यापति m. N. pr. verschiedener Gelehrter Verz. d. Oxf. H. 124, b, 42. 279, a, 49. 292, b, 13. WILSON, Sel. Works I, 168. °ठकुर HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 24.

विद्याप्रवाद n. Titel des 10ten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften der Gāina H. 248.

विद्याभट्ट m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 1170.

विद्याभरण (विद्या + षा) m. N. pr. des Verfassers der nach ihm benannten विद्याभरणी HALL 206.

विद्याभृत् m. = विद्याधर 2) a) CATR. 2, 602.

विद्यामणि (°मणि gedr.) m. = विद्या Glöckchen H. c. 134.

विद्यामय (von विद्या) adj. aus Wissen bestehend, im Wissen aufgehend MBH. 12, 8573. 14, 1456. Buia. P. 11, 11, 7.

विद्यामहेश्वर m. Bein. Çiva's ÇIV.

विद्यामात्रसिद्धि f. Titel einer buddhistischen Schrift HIOUN-THSANG I, 286. Vie de HIOUN-THSANG 115. 122. 191. 218. 261. °त्रिदशशास्त्रकारिका 101.

विद्यामृतवर्षिणी f. Titel eines Commentars HALL 91.

विद्यारण्य m. N. pr. und Bein. verschiedener Gelehrter, insbes. des Mādhavākārja, COLEBR. Misc. Ess. I, 53. 63. 78. fg. 96. Verz. d. B. H. No. 629. fgg. Verz. d. Oxf. H. 108, a, 38. 124, b, 43. 223, a, No. 541. Ind. St. 1, 471. WILSON, Sel. Works I, 203. BURNOUR in Buia. P. I, LX. HALL 18. 98. 133. MACK. Coll. II, 30. °तीर्थ HALL 2. 12. भारतीतीर्थ° Verz. d. Cambr. H. 20. *

विद्यारत्नाकर m. Titel einer ganz neuen Compilation Verz. d. Oxf. H. 260, b, 7.

विद्यारम्भ (विद्या + षा) m. Beginn der Studien: प्राप्ते तु पञ्चमे वर्षे विद्यारम्भं च कारयेत् Cit. bei MALLIN. zu RAON. 3, 28. Verz. d. Cambr. H.

63. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 7. खड्गधनुर्विद्यारम्भ 22.

विद्याराज m. Fürst des Wissens, — der Zaubersprüche WASSILJEW 189. 194. 197. Bein. Višnu's PĀNĪAN. 4, 3, 56. N. pr. eines buddhistischen Heiligen WASSILJEW 175.

विद्याराशि m. Bein. Çiva's ÇIV.

विद्यार्थदीपिका f. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 108, a, No. 108.

विद्यार्थप्रकाशिका f. desgl. ebend.

विद्यालंकारभट्टाचार्य m. N. pr. eines Autors ebend. 174, a, No. 390.

विद्यालय N. pr. einer Oertlichkeit ebend. 251, b, 15.

विद्यावंश m. Lehrerverzeichnis, ein Verzeichnis, das die Lehrer in einem Wissenszweige in chronologischer Folge auführt, Schol. zu P. 2, 1, 19.

विद्यावत् (von विद्या) adj. P. 8, 2, 9, Schol. VOP. 7, 28. gelehrt INDR. 4, 3 (विद्यया st. विद्यावान् MBH. 3, 1802). Spr. 1932. 2799. 4713. PRAB. 38, 10. Verz. d. Oxf. H. 33, b, 11. 261, a, 15. RĪĀA-TAN. 2, 29. Schol. zu KĪTJ. Ça. 39, 23.

विद्यावागीश m. ein Meister in der Wissenschaft und im Worte, als Beiw. eines grossen Gelehrten HALL 39. 72. Verz. d. Oxf. H. 175, a, 23.

विद्याविद् adj. gelehrt KĪM. NITIS. 8, 57. RĪĀA-TAN. 3, 111.

विद्याविनोद m. N. pr. verschiedener Gelehrter Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. 181, b, No. 413. 279, a, 49. fg. COLEBR. Misc. Ess. II, 116. citirt im ÇKDā. u. ऋश und त्रयस्य.

विद्याविरुद्ध adj. mit der Wissenschaft im Widerspruch stehend; davon °ता f. nom. abstr. SĪH. D. 576.

विद्याविशारद m. N. pr. oder Bein. eines Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 212, a, 10.

विद्याविशाल n. Schulhaus, Collegium RĪĀA-TAN. 1, 42. — Vgl. विद्यागृह.

1. विद्याव्रत n. Bez. einer best. Begehung Verz. d. Oxf. H. 284, a, 39.

2. विद्याव्रत m. wohl Bez. einer Art von Zaubern TIRAN. 189.

विद्याव्रतविद् adj. der das Veda-Studium und die Gelübde absolviert hat: वेद° M. 4, 81. विद्याव्रतस्नातक PĪA. GĀJ. 2, 5. GONH. 3, 5, 12. — Vgl. विद्याव्रत.

विद्यासागर m. ein Meer von Wissen als Beiw. eines grossen Gelehrten Verz. d. B. H. No. 217. 613. HALL 96. ders. in der Einl. zu VĪSAVAD. 47.

विद्यास्नात adj. der das Veda-Studium absolviert hat MBH. 13, 2019. R. 2, 82, 10. °क PĪA. GĀJ. 2, 5.

विद्युक्त्रु (1. विद्युत् + शत्रु) m. N. pr. eines Rākshasa (nach dem Comm.) Buia. P. 12, 11, 41.

विद्युच्छिखा (1. विद्युत् + शिखा) f. 1) eine best. Pflanze mit giftiger Wurzel Suçā. 2, 251, 14. — 2) N. pr. einer Rākshasi KATNIS. 25, 196.

विद्युस्त्रिह (1. विद्युत् + त्रिह) 1) adj. eine blitzähnliche Zunge habend: कृतात् R. 7, 23, 2, 74. — 2) m. a) N. pr. eines Rākshasa MBH. 6, 4083. R. 5, 12, 9. 14. 6, 69, 13. 7, 12, 2. 23, 18. — b) N. pr. eines Jaksha KATNIS. 72, 41. 43. — 3) f. षा N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2626.

विद्युश्चाल (1. विद्युत् + चाला) m. N. pr. eines Schlangendämons SCHRIFNER, Lebensb. 272 (42).

1. विद्युत् (1. युत् mit वि) P. 3, 2, 177. 1) adj. blinkend, blitzend: वर्ष्म विद्युतामिव सूर्यः ĀÇV. GĀJ. 1, 24, 8. RV. 1, 23, 12. 105, 1. die Marut

168, 5. 5, 52, 6. *blitzende Waffe* 84, 11. Wasser und Regen: गोरेव विद्युत् तृषाणा सवनोप यातम् 7, 69, 6. धारा 9, 84, 3. *Āc. Gṛh.* 2, 4, 14. यत्तं अथस्य विद्युतो दिवो वर्षति वृष्यः *RV.* 5, 84, 3. वर्ष 10, 91, 5. पुरुष *VS.* 32, 2. — 2) *f. AK.* 3, 6, 2, 3. a) *Blitz* *AK.* 1, 1, 3, 11. *TRK.* 1, 1, 84. *H.* 1104. *Med.* t. 156. *HAL.* 1, 60. *RV.* 1, 32, 13. 38, 8. 2, 35, 9. 3, 1, 14. 5, 10, 5. पतयति विद्युतः 83, 4. विद्युत् दविद्योत् 6, 3, 8. 10, 98, 10. ०तो ज्योतिः 7, 33, 10. दिवो न विद्युत्स्तनयत्यथैः 9, 87, 8. 10, 99, 2. *AV.* 9, 2, 14. *fg.* 10, 1, 23. 7, 59, 1. मा नो वधीर्विद्युतो शस्यम् 7, 11, 1. विद्युदा अशनिः *Çat.* *Br.* 6, 1, 3, 14. अया ज्योतिः 7, 5, 3, 49. 11, 4, 4, 1. 4, 5, 2, 4. विद्युत्स्तनयितुर्वषाः *ÇĀNKH. Gṛh.* 4, 7. *KHAND. Up.* 5, 22, 2. *AV. PARIC.* in *Verz. d. B.* *H.* 93 (59). *M.* 1, 38. 4, 108. 106. 5, 95. *MBh.* 1, 1134. 3, 1717. 2083. 2584. *R.* 1, 63, 5. *Suça.* 1, 7, 17. 17, 8. 22, 17. 89, 20. *RAGH.* 1, 36. *Megh.* 39. 79. 113. *Varāh. Bh.* S. 3, 33. 5, 93. 22, 5. 28, 12. विद्युत् — तटतस्वना सक्तमा । कुटिलविशाला निपतति 33, 5. *Verz. d. Oxf. H.* 51, b, 1. *Bhāg. P.* 2, 6, 5. तत्र विद्योतस्य स्म विद्युतः 9, 14, 31. विद्युज्योतिम् *Verz. in LA. (III)* 1, 12. विद्युत्कम्प *Megh.* 96. विद्युद्दामन् 28. विद्युद्बलौ *Spr. (II)* 1098. विद्युलता *KATH.* 23, 41. 34, 223. मेघसंघाः सविद्युतः *MBh.* 1, 1128. *Bhāg. P.* 3, 19, 19. Auch n. *MBh.* 7, 9569. *Schol.* zu *Shapv. Ba.* 1, 2. — b) *Morgenröthe Med.* — c) pl. Bez. der Töchter des *Pragāpati Bahuputra*: वक्रपुत्रस्य विदुष्यतमो विद्युतः स्मृताः (मुताः die neuere Ausg.) *HARIV.* 179. — d) *ein best. Metrum*: 4 Mal — — — — — *COLEBR.* *Misc. Ess. II*, 161 (VIII, 10). — 3) m. N. pr. eines Asura *Verz. d. Oxf. H.* 57, b, 41. — Vgl. ऋष्टि°, सु°.

2. विद्युत् (2. वि + 2. युत्) adj. *glanzlos Med. t.* 156.

विद्युता (von 1. युत् mit वि) f. N. pr. einer Apsaras (daneben विद्योता) *MBh.* 13, 1425.

विद्युतात (विद्युता = 1. विद्युत् + अत *Aug.*) N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's *MBh.* 9, 2564. — Vgl. विद्युदत्.

विद्युत्केश (1. वि° + केश) m. N. pr. eines Rākshasa *R.* 7, 4, 17. *fg.*

विद्युत्केशिन् m. desgl. *Verz. d. Oxf. H.* 46, b, 20.

विद्युत्तं (von 1. युत् mit वि) adj. *aufblitzend; n. das Aufblitzen Çat. Ba.* 14, 8, 2, 10. —

विद्युत्पताक m. N. einer der sieben Wolken, die am Ende der Welt die Erde überschwommen werden, *Verz. d. Oxf. H.* 347, b, 33.

विद्युत्पर्णा f. N. pr. einer Apsaras *Vāpi* beim *Schol.* zu *H.* 183 (विद्युत्पर्णा falschlich geschr.). *MBh.* 1, 2557. 4818. *HARIV.* 14162.

विद्युत्पुञ्ज 1) m. N. pr. eines *Vidjādharma KATH.* 108, 177. — 2) f. आ N. pr. einer Tochter des *Vidjupuñga* ebend.

विद्युत्प्रभ (1. वि° + प्रभा) 1) m. N. pr. eines Rshi *MBh.* 13, 5963. eines Fürsten der *Daitja KATH.* 115, 3. — 2) f. आ N. pr. einer Gross-tochter des *Daitja Bali KATH.* 10, 39. einer Tochter eines Fürsten der *Rākshasa* 25, 208. eines Fürsten der *Jaksha* mit Namen *Ratnavarsha* 26, 213. pl. Bez. einer Gruppe von Apsaras *MBh.* 5, 3841.

विद्युत्प्रिय 1) adj. *dem Blitze lieb.* — 2) n. *Messing H.* 1049.

विद्युत्पं (von 1. विद्युत्) adj. *fulminous VS.* 16, 38. *P.* 4, 4, 110. *Schol.*

विद्युत्सत् (von 1. विद्युत्) 1) adj. *blitzreich* (von Wolken) *Schol.* zu *P.* 1, 4, 19 und 8, 2, 10. *Vop.* 7, 28. *MBh.* 1, 1411. 8, 1681. 3133. *Megh.* 65. — 2) m. a) *Gewitterwolke Kumāras.* 6, 27. — b) N. pr. eines Berges *HARIV.*

12843. *R.* 4, 41, 44 (hier falschlich *विद्युदत्* geschrieben). — Vgl. *विद्युन्मत्*. *विद्युदत्* (1. *विद्युत्* + अत *Aug.*) m. N. pr. eines *Daitja HARIV.* 12934. Vgl. *विद्युतात*.

विद्युद्वाता (1. *विद्युत्* + वात) f. N. pr. einer Tochter des Fürsten *Varantarena KATH.* 33, 55. *fgg.*

विद्युद्दस्त (1. *विद्युत्* + दस्त) adj. *eine blitzende Waffe in der Hand haltend*: die *Marut RV.* 8, 7, 25.

विद्युद्भज (1. *विद्युत्* + धज) m. N. pr. eines Asura *KATH.* 114, 140. 115, 5. *fgg.*

विद्युद्दध (1. *विद्युत्* + दध) adj. *in blitzendem Wagen fahrend RV.* 3, 14, 1. 54, 13.

विद्युदत् s. u. *विद्युत्सत्* 2) b).

विद्युद्दधम् (1. *विद्युत्* + ध°) m. N. pr. eines göttlichen Wesens *MBh.* 13, 4358.

विद्युन्मत् (von 1. *विद्युत्*) adj. *blinkend, blitzend*: *रथ RV.* 1, 88, 1. — Vgl. *विद्युत्सत्*.

विद्युन्मरुम् (1. *विद्युत्* + म°) adj. *etwa τερπικέραυτος RV.* 5, 54, 1.

विद्युन्माल (1. *विद्युत्* + माला) m. N. pr. eines Affen *R.* 4, 33, 18.

विद्युन्माला (wie oben) f. 1) *ein Kranz von Blüten R.* 4, 12, 17. *Varāh. Bh.* S. 25, 5. *KATH.* 44, 180. *Ind. St.* 3, 367. *KHANDOM.* 17. — 2) *ein best. Metrum*: 4 Mal — — — — — *Çat.* 15. *COLEBR. Misc. Ess. II*, 159 (III, 2). *Ind. St.* 3, 367. *KHANDOM.* 17. — 3) N. pr. a) einer *Jakshi KATH.* 49, 166. 170. *fgg.* — b) einer Tochter *Suroha's*, Königs von *Kina*, *KATH.* 44, 46. 174. 178.

विद्युन्मालिन् 1) adj. *blitzbekränzt*: *पर्वत्य Spr.* 4425. — 2) m. N. pr. a) eines Asura *MBh.* 7, 9557. 8, 1395. 1412. *Verz. d. Oxf. H.* 41, b, 2. — b) eines *Rākshasa R.* 6, 18, 16.

विद्युन्मुख n. Bez. einer best. *Himmelserscheinung* (उपमक्) *GĒOTISTATTVA* im *ÇKDr.* u. *वज्रक.*

विद्युल्लेखा (1. *विद्युत्* + ले°) f. 1) *Blitzstreifen, Blitzstrahl MĀNKH.* 1, 7. *Vikr.* 76. — 2) *ein best. Metrum*: 4 Mal — — — — — *COLEBR. Misc. Ess. II*, 159 (I, 2). *Ind. St.* 3, 366. — 3) N. pr. einer Kaufmanns-frau *KATH.* 69, 125.

विद्येश (विद्या + ईश) m. 1) *Herr des Wissens*, *Bein. Çiva's Çiv.* — 2) bei den mystischen *Çaiva* Bez. einer best. Klasse von Erlösten (मुक्तात्मन्); davon ०त्व n. nom. abstr. *SARVADARÇANAS.* 86, 9.

विद्येश्वर (विद्या + ई°) m. 1) = विद्येश 2) *SARVADARÇANAS.* 81, 13. 85, 20. 86, 2. 89, 1. — 2) N. pr. eines Zauberers *DAÇAK.* 45, 11.

विद्यौत् ungrammatischer abl. von 1. *विद्युत्* dem Gleichmaass der Formel zu Liebe: मृत्योः पाहि विद्यौत्पाहि *VS.* 20, 2. eben so st. dessen *दिद्यौत् TS.* 1, 8, 44, 1. *TBa.* 1, 7, 9, 2; vgl. *VS.* 10, 17.

विद्योत (von 1. युत् mit वि) 1) adj. *blitzend, blinkend Bhāg. P.* 3, 14, 24. 8, 7, 17. — 2) m. a) *Gebliß, Glanz*: *मुक्तामणि° HARIV.* 2901. *Nṛs. Tār. Up.* in *Ind. St.* 9, 143. — b) N. pr. eines Sohnes des *Dharma* von der *Lambā* und Vaters des *Stanajitnu* (Donners) *Bhāg. P.* 6, 6, 5. — 3) f. आ N. pr. einer Apsaras (daneben auch *विद्युता*) *MBh.* 13, 1425.

विद्योतक (vom caus. von 1. युत् mit वि) adj. *erhellend, erleuchtend*: *वेदार्थ° Verz. d. Oxf. H.* 154, a, 13.

Bibl. 421. Hall 101,

विद्वन्मनोरञ्जिनी f. Titel einer Schrift GILD. Bibl. 291. fgg. Verz. d.

B. H. No. 543. Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. —

विद्वल (von 1. विद्) adj. klug, klug RV. 10, 189, 1. AV. 10, 1, 9.

विद्विष् (1. दिष् mit वि) m. Feind Jñā. 1, 162. MBh. 8, 230. Ragh. 3, 60. Kām. Nitis. 13, 70. Spr. (II) 613. 689. 1843. (I) 1051. 4176. Kathās. 19, 72. 112. 34, 192. Rīśa-Tan. 6, 245. Prabh. 104, 11. Bhāg. P. 3, 17, 29. 6, 9, 11, 7, 1, 15. Daśak. 94, 2. विबुध° MBh. 1, 4801. 3, 8798. 4, 1728. Bhāg. P. 4, 7, 32. 20, 22. श्रुति° LA. (III) 92, 8. — Vgl. वृश्मि°, ब्रह्म°, मधु°.

विद्विष्ट s. u. 1. दिष् mit वि; davon °ता f. das Verhasstsein: न च विद्विष्टतां लेके गमिष्यामि महीक्षिताम् MBh. 1, 7041.

विद्विष्टि (von 1. दिष् mit वि) f. Hass, Feindschaft Kām. Nitis. 8, 31.

विद्वेष (wie oben) m. 1) Hass, Feindschaft, Abneigung AK. 1, 1, 2, 25. H. 730. AV-5, 21, 1. Kāv. Ca. 25, 14, 17. पार्थिव (Gegens. भक्ति) MBh. 7, 7180. Kathās. 24, 227. 39, 203. 42, 87. 63, 174. Rīśa-Tan. 2, 69. 76. 4, 87. Bhāg. P. 4, 2, 8. राज्ञो (obj.) ऽसंमतवृत्तीनां विद्वेषो बलवानभूत् Bhāg. P. 6, 14, 42. fg. देवेषु वेदेषु गोषु विप्रेषु साधुषु। धर्मं मयि च 7, 4, 27. विद्वेषं विसर्ज्य कृ gab auf 4, 20, 18. विद्वेषं कर्त्तु gegen Jmd (loc.) Feindschaft an den Tag legen 2, 1. स्वजनजनविद्वेषकरणा (दारिद्र्य) verhasst machend bei Māhāt. 8, 19. विद्वेषं चाधिगच्छति macht sich verhasst M. 8, 346. Spr. (II) 219. विद्वेषमृच्छति Bhāg. P. 5, 13, 11. विद्वेषं स कदाचिन् गच्छति Māhāt. P. 72, 40. लोकविद्वेषमागताः Kām. Nitis. 6, 10. कम्पनाधिपतौ राक्षसा विद्वेषो ऽग्रहिः Hass fassen Rīśa-Tan. 6, 233. घ्नन्° Widerwille gegen Speisen, Appetitlosigkeit Suca. 4, 120, 14. 121, 7. °कर 116, 5. — 2) °कर्मन् und विद्वेष allein eine Zauberhandlung oder eine Zauberformel, durch die man Hass und Feindschaft zu erregen bezweckt, Verz. d. Oxf. H. 97, b, 22. 30. 34. 37. 98, a, 1. 4. 5. — 3) stolze Gleichgültigkeit auch bei Erreichung von Erwünschtem: विद्वेषो ऽभिमताप्राप्तावपि गर्वादानादरः Bhāg. 8, 3 beim Schol. zu Nalod. 2, 55. — 4) Bez. einer Sippe feindseliger Geister: विद्वेषश्च तथा गणाः (महीविद्वेषापरः die neuere Ausg.) Hariv. 12808. — Vgl. घ्न°.

विद्वेषक (wie oben) adj. hassend, sich feindlich verhaltend gegen: धर्म° MBh. 13, 3568.

विद्वेषण (von 1. दिष् mit वि simpl. und caus.) 1) adj. proparox. verfeindend RV. 8, 1, 2. — 2) f. f. N. einer bösen Genie, einer Tochter Duḥśaha's, Māhāt. P. 51, 6. विद्वेषिणी st. dessen 117. द्वेषणी 47. — 3) n. a) das Hassen, das Hegen einer feindseligen Gestirnung: तस्य (obj.) MBh. 3, 2305. ब्राह्मणानां परीवादो मम विद्वेषणं मरुत् 13, 6806. नास्ति-वादार्थशास्त्रं किं धर्मविद्वेषणं परम् Hariv. 1808. — b) das sich-verhasst-machen, ein Mittel sich verhasst zu machen: दातिपयं सुभगत्वेतुर्विद्वेषणं तद्विपरीतचेष्टा Varāh. Bhū. S. 75, 5. विद्वेषणं परमं जीवलोके कुर्यान्नरः पार्थिव पाद्यमानः sich verhasst machen MBh. 3, 13257. — c) eine Zauberhandlung, durch die man Hass und Feindschaft zu erregen bezweckt, Verz. d. Oxf. H. 94, a, 14. 322, a, No. 764 (Verz. d. B. H. No. 905).

विद्वेषवीर m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 248, a, 8 (Hall 167).

विद्वेषस् (2. वि + द्वे°) adj. der Feindschaft entgegentretend RV. 8, 22, 2.

विद्वेषिता (von विद्वेषिन्) f. Hass, Feindschaft: गृह्णन्विद्वेषिताम् Rīśa-Tan. 6, 170.

विद्वेषिन् (von 1. दिष् mit वि) 1) nom. ag. Hass, Feind: घस्माकाम् Prabh. 31, 11. Spr. 1371. मार° Rīśa-Tan. 3, 7. अउसमान° Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. धर्म° MBh. 13, 6740. शरच्चन्द्रविद्वेषिविह्वारविन्दहाassend, anfeindend so v. a. wellteifernd mit Caut. 30. — 2) f. विद्वेषिणी N. einer bösen Genie, einer Tochter Duḥśaha's, Māhāt. P. 51, 117; vgl. विद्वेषण 2).

विद्वेष्ट (wie oben) nom. ag. Hass, Feind Kāv. 3, 132.

विद्वेष्ट्य (wie oben) adj. verhasst, odiosus: समस्त° Rīśa-Tan. 8, 1388.

1. विध्, विधति (विधाने) Dhātup. 28, 86. विधेम (als परिचरणकर्मन्) Naigh. 3, 5. अविधत्, विधत्. 1) den Göttern (dat.) dienen, Ehre erwirken; sich hingeben: त्वं पायुर्मे यस्ते ऽविधत् RV. 2, 1, 7. 9. कथा विधा-त्यप्रचेताः 1, 120, 1. यो वा धाम-यो ऽविधत् 8, 27, 15. वाघते, विधते 4, 2, 18. 7, 75, 6. 1, 136, 5. 8, 5, 22. 10, 40, 8. Indra als विधत् bezeichnet 8, 67, 7. अर्चस्वर्गारमस्या विधेम TBa. 1, 2, 4, 3. med. RV. 8, 19, 16. Mit instr. der Sache: ऊर्जा RV. 2, 6, 2. स्तोमैः 9, 3. गिरा 24, 1. कृत्यैः 26, 1. 35, 12. समिधा 7, 14, 2. मतिभिः 8, 23, 28. नमसा 1, 114, 2. AV. 10, 4, 28. Bhāg. P. 3, 13, 41. कृविषा RV. 10, 121, 1. fgg. oft im AV. TBa. 3, 1, 4, 3. चरत्। U. 4, 18. Mit acc. der Person VS. 8, 25. नतत्रमस्य कृविषा विधेम TBa. 3, 1, 4, 3. — 2) dienend oder ehrend hingeben, widmen; mit acc.: नमउक्तिम् RV. 1, 189, 1. आहुतिम् 8, 23, 21. यज्ञम् 3, 4, 2. वचः 8, 30, 9. यस्ते सोमाविध-न्मनः 9, 114, 1. कृविः AV. 6, 97, 1. तस्मै नमो भगवते नु विधेम तुभ्यम् Bhāg. P. 3, 9, 4. प्रुष्यं त एना कृविषा विधेम etwa wir wollen dir Muth geben RV. 8, 83, 8. med.: रत्ना 3, 3, 1. Die Formel वाचस्पते विधे नामन्। विधेम ते नाम। विधेस्त्वमस्माकं नाम्ना यो गच्छ्क erklärt Śā. Vākāspati, Ordner, Beherrscher! Deinen Namen wollen wir preisen (oder dir wollen wir Opferspeise zurüsten). Gieb uns (Ruhm oder Nahrung). Durch (unsere) Opferspeise geh zum Himmel! Man könnte etwa erklären: Vākāspati, Huldiger genannt (für विधिनामन्), wir huldigen deinem Namen! Huldige in unserm Namen (den Göttern), geh zum Himmel! Çāṅku. Ca. 10, 18, 12.

— उप huldigen: उप धनत्तमर्हयो विधन्ति RV. 1, 149, 1.

2. विध्, विधति leer werden von, mangeln einer Sache (instr.), viduor: अयं वा वृत्तो मतिर्भिन् विन्धते RV. 8, 9, 6. (इन्द्रः) य उक्थेभिन् विन्धते Vālakh. 3, 3. mit Acc. der Ergänzung: न विन्धे अस्य सुष्ठुतिम् RV. 1, 7, 7. durch विन्दामि erklärt Nir. 4, 18. — Vgl. विधवा, विधुर.

3. विध् s. व्यध्.

4. विध् (von व्यध्) nom. ag. am Ende eines comp. in मर्मा°, मृगा°, श्वा°, कृदया°; vgl. P. 6, 3, 116.

5. विध्, विधति v. l. für विध् Dhātup. 2, 82. fg.

विध m. = विमान, रुस्तयन, प्रकार, वेधन (von व्यध्), रुद्धि Rābhāsa und Aśaja bei Bhāg. zu AK. nach ÇKDh. — Vgl. विधा.

विधन (2. वि + धन) adj. besitzlos, arm Varāh. Bhū. S. 68, 70. Bhū. 12, 18. fg. 18 (18), 7. 21 (19), 2. — Pañāt. II, 156 falsche Lesart; vgl. Spr. (II) 2189.

विधनता (von विधन) f. Armuth Spr. 1145.

विधनीकार (विधन + 1. कर्) besitzlos —, arm machen: द्यूतेन विधनीकृतः Kathās. 24, 58.

विधनुष्क (2. वि + धनुम्) adj. bogenlos MBh. 7, 7702. 14, 2456.

विधनुस् adj. dass. MBh. 8, 4597. 10, 808.

विधन्वन् adj. dass. MBh. 7, 5786.

विधमचूडा (वि०, 2. imperat. von धम् mit वि, + चूडा) f. gaṇa मपूरव्यं-
सकादि zu P. 2, 1, 72.

विधमन (von धम् mit वि) 1) adj. ausblasend: वक्त्रे: Suca. 4, 178, 9. —
2) n. das Zerblasen u. s. w.: शील als Erklärung von विधु Nir. 14, 18.

विधर्मा (wie oben) f. Bez. einer Unholdin AV. 1, 18, 4.

विधरण (von धर् mit वि) adj. (f. ई) 1) proparox. zurückhaltend, hem-
mend: सेतु Cat. Br. 14, 7, 2, 24; vgl. विधृति. — 2) erhaltend: विधरणी
Cat. Br. 14, 9, 2, 3. — विधरणी AV. 9, 7, 4.

विधर्तर (wie oben) 1) Vertheiler, Ordner; Träger, Erhalter RV. 2, 1,
8. 28, 4. 7, 7, 5. पुत्रमदितेयी विधर्ता 7, 41, 2. जनानाम् 56, 24. AV. 10, 8,
36. 13, 4, 3. VS. 13, 10. 17, 82. — 2) विधर्तरि loc. infin. zu धर् mit वि.
यस्य द्वा विधर्तरि। कस्ताय वः प्रति धायि zu halten RV. 8, 59, 2.
स्वयं कविर्विधर्तरि विप्राय रत्नमिच्छति um zu vertheilen 9, 47, 4.

1. विधर्म (2. वि + धर्म) m. Unrecht, Ungesetzlichkeit: ऽस्य MBh. 12,
8397. R. 5, 47, 30. वै विधर्माश्रिते: Varāh. Bh. 8, 16. = धर्मबाध Bhāg.
P. 7, 15, 13. 12, 3, 28, 2. Mārk. P. 113, 30. Pāṇā. 4, 2, 41. 2, 7, 40. ऽतस्
auf ungerechte Weise MBh. 12, 3163.

2. विधर्म (wie oben) adj. 1) ungesetzlich: विधर्मे पथि वर्तते MBh. 5,
4889. शत्रेषु दोषा वक्त्रो विधर्मा: श्रुतास्त्वया 8, 3508. — 2) keine cha-
rakteristischen Eigenschaften besitzend, qualitätslos (= निर्गुणा Nīlak.):
Kṛṣṇa MBh. 12, 1508. — Vgl. वैधर्म्य.

विधर्मक adj. = 2. विधर्म 1): विधर्मकाणि कुर्वन्ति MBh. 7, 8989 nach
der Lesart der ed. Bomb., विधर्मिकाणि ed. Calc.

1. विधर्मन् (von धर् mit वि) 1) m. Halter, Erhalter; Anordner RV.
5, 17, 2. AV. 16, 3, 2. — 2) n. a) das Umfangende: Behälter; Grenze:
कुन्वानो वाचमिष्यसि पवमान् विधर्मणि RV. 9, 64, 9. 4, 9. 97, 40. 100, 7.
109, 6. रत्ने विधर्मणि innerhalb 86, 30. 6, 71, 1. पश्यन्गृधस्य चर्तसा वि-
धर्मन् in seinem Kreise 10, 123, 8. परमं वा एतद्विधर्मं Pāṇā. Br. 15,
1, 2. संग्रह्या विधा दमना विधर्मणाप्यैरीयते नूनं Zusammenhalt RV. 10,
46, 6. — b) Capacität, Umfang: समुद्रो अस्मि विधर्मणा AV. 16, 3, 6. —
c) Vertheilung, Anordnung, Verfügung: तवेमा पञ्च प्रदिशो विधर्मणि
RV. 9, 86, 29. 1, 164, 36. 3, 2, 3. नि ययामाय वो गिरिर्नि सिन्धेवा विधर्मणे
येमिरे 8, 7, 5. SV. I, 5, 2, 2, 2; vgl. AV. 7, 22, 1. — d) N. eines Sāman
Ind. St. 3, 236, 6. प्रज्ञापतेर्विधर्मं desgl. 224, 6.

2. विधर्मन् (2. वि + धर्म) adj. gegen das Gesetz verfahren MBh. 3, 12860.

विधर्मिक MBh. 7, 8989 fehlerhaft für विधर्मक.

विधर्मिन् (von 2. वि + धर्म) adj. gegen das Gesetz verfahren MBh. 7,
9114. HARIV. 1310. Mārk. P. 34, 82. 35, 34. ungesetzlich: वाच् MBh. 3, 17298.

विधव् (von 2. विधु), विधवति dem Monde gleichen: विधवति मुखाब्ज-
मस्या: Sāh. D. 273, 15. सविता विधवति Kāvya. 139, 13.

विधवता (von विधवा) f. Wittwenstand Varāh. Bh. 24 (22), 14.

विधवन (von 1. धू mit वि) u. das Abschütteln Nir. 3, 15.

विधवोषित् f. Wittve Varāh. Bh. S. 16, 34. — Vgl. विधवा.

विधवा (von 2. विधु: vgl. Roth in Z. f. vgl. Spr. 19, 223) f. Wittve
(häufig auch adj. in Verbindung mit स्त्री, योषित्, नारी u. s. w.) Nir. 3,
15. AK. 2, 6, 2, 11. Trik. 2, 6, 4. H. 530. Halā. 2, 332. कस्ते मातरं वि-

धवामवक्रेत् RV. 4, 18, 12. को वा शयुजा विधवेव देवर् मयं न योषा क-
ण्ठे सधस्थ आ 10, 40, 2. युव कं कृशं युवमग्निना शयं युव विधते विधवा-
मुरुष्यथ: viduum cultorem (wir vermuthen Dehnung aus विधवम्, wo-
durch sich auch ein masc. Wittwer ergäbe) 8. — SHAPV. Br. 3, 7. M. 8,
28. 9, 60. 62. 64. वेदन 65. 175. गामिन् Jān. 2, 284. MBh. 1, 6152. 9,
1787. HARIV. 7918. R. 2, 21, 60. 42, 21. 66, 11. 19. R. Goma. 2, 34, 2. 4, 18,
27. 6, 8, 8. Spr. 4493. Varāh. Bh. S. 86, 79. 103, 1. 6. 10. Bh. 24 (22), 9.
Pāṇā. 186, 18. धर्म Verz. d. Oxf. H. 85, b, 35. 277, b, 6. विधवास्त्री
(vgl. dagegen विधवोषित्) Spr. (II) 1265. मेदिनी ihres Gatten d. i. ihres
Fürsten beraubt R. 2, 51, 12. 86, 13 (94, 14 Goma.). लङ्का Bhāg. P. 9, 10,
28. — Vgl. ध्रु (auch KAUC. 72. HARIV. 7841. R. 1, 1, 88), विधवेय, विधव्य.

विधस् m. = वेधस् = ब्रह्मन् Uṇādik. im ÇKDr.

विधा (1. धा mit वि) f. 1) Verhältnisse, Maass; Weise, Art; = प्रकार
AK. 3, 3, 48, 104. Trik. 3, 3, 222. H. an. 2, 249. Md. dh. 17. यज्ञस्य Cat.
Br. 2, 6, 1, 13. 4, 1, 2, 25. देवानो वै विधामनु मनुष्या: 6, 7, 4. 9. 10, 2, 2, 6.
11. 4, 3. 6, 1. 10. यज्ञेया विधा विधीयते TS. 5, 3, 4, 7. pl. in einer For-
mel VS. 14, 7. Āc. Gṛh. 2, 2, 4. यया कया च विधया auf irgend eine
Weise TAITT. Up. 3, 10, 1. न च विधादयरहितं विधातरं संभवाति Nīlak.
164. KUSUM. 21, 10. 38, 14. चतस्रो विधा: SARVADARÇANAS. 147, 13. KUALAJ.
48, b, 5. = भेद 49, a, 1. Häufig am Ende eines adj. comp. त्रिविध man-
nichfaltig KAURAP. 30. उक्तविधम् Schol. zu NAIKH. 22, 48. एकशतं Cat.
Br. 10, 2, 4, 3. nach भौतिकि u. s. w. (das comp. ein proparox.) so v. a.
voll von P. 4, 2, 54. Vgl. अनेकाविध (auch Paribhāṣā zu P. 1, 1, 50.
KATHAS. 24, 17. Pāṇā. 61, 10), अष्ट (auch Spr. (II) 1091), अस्मद्विध,
एकं, एवं, कति, गुणं, चतुर्विध, तथा, तद्विध, तादृग्विध, त्रि, त्व-
द्विध, दृशं, दुर्विध, द्वि, नव, नाना, पुरुष, पृथग्विध, बहु, भव-
द्विध, मद्विध, यथा, यद्विध, युष्मद्विध, यो, वि, यद्विध, स, सप्त,
सु; विधा auch als adv. in त्रि (s. u. त्रिविध) und द्वि (in den Nach-
trägen). — Die Lexicographen kennen noch folgende Bedeutungen:
विधि AK. 3, 4, 48, 104. H. an. कर्मन् Trik. 3, 2, 1. H. 1497. वेतन oder
मूल्य AK. 2, 10, 38. H. 362. H. an. Md. शब्द (hier wohl nur eine Ver-
wechslung mit एधा; vgl. AK. 3, 3, 10) H. an. Md. Elephantenspeise
(vgl. विधान) H. an. Md. (hier ist गज्ञाशने zu lesen). वेधन (also von
व्यध् oder eine bloße Verwechslung mit वेतन) Trik. 3, 3, 222.

विधातर (von 1. धा mit वि) nom. ag. 1) m. Vertheiler, Verleiher; Fest-
setzer, Ordner, Urheber, Schöpfer u. s. w. NAIKH. 3, 15 (= मेधाविन्). 8,
5. Nir. 11, 11. RV. 10, 82, 2. 3. 167, 3. विधातारो वि ते दधुर्ब्रह्मा: 4, 55,
2. देव्यः (प्रज्ञापति Sāh.) 6, 50, 12. 9, 81, 5. AV. 3, 10, 10. 5, 3, 9. Çāṇh.
Gṛh. 2, 14. Pā. Gṛh. 2, 9. zur Erklärung von वेधम् Nir. 10, 6. — त्वं
नस्त्राता विधाता च du bist unser Retter und Verfuger sagen die Götter
zu Agastja MBh. 3, 8809. विधाता (= विहितकर्मणामनुष्ठाता KULL.)
शासिता वक्ता मैत्रो ब्राह्मण उच्यते M. 11, 35. mit विधातर spricht Kö-
nig Dillipa den Vasishṭha an RAH. 1, 70. अश्वस्तनं der Vorkehrun-
gen trifft für MBh. 12, 8920; vgl. अनागत (auch MBh. 12, 4246. Spr.
(II) 268). तपसः फलानाम् Verleiher KUMĀRAS. 1, 58. प्रसिद्धनेपथ्यविधे: Aus-
führer KUMĀRAS. 7, 36. नदीनदं Urheber Pāṇā. 4, 8, 45. H. 8. जगताम्
Schöpfer Pāṇā. 1, 2, 54. 6, 58. 12, 8. जगद्विधातर 10, 14. der Schöpfer,
Bestimmer der Geschichte der Menschen, Brahman AK. 1, 1, 2, 12. H.

212. an. 3, 808. MED. L. 187. MBH. 3, 18828. HARIV. 3367. 4. Spr. 544 (II). 2418, v. 1. विधातृविक्रितं मार्गं न कश्चिदतिवर्तते 2809. विधात्रा र-
चिता रेखा ललाटे 2810. 2971. 3340. 4147. 4273. RAGH. 1, 35. 6, 11. 7, 22.
VARĀH. BṚH. S. 53, 3. MĀLATI. 18, 7. KATHĀS. 26, 82. 30, 134. 38, 189.
विधुर 123, 889. RĪGĀ-TAR. 2, 89. 4, 882. 8, 1771. प्रतिकूल PRAB. 44, 14.
BULG. P. 3, 8, 15. 7, 2, 83. 8, 2, 21. DHŪRTAS. 91, 13. PAÑKĀT. 138, 23. वि-
परीत so v. a. ein widerwärtiges Geschick Spr. 5401. विधाता वेधसाम्
der Schöpfer unter den Schöpfern KUMĀRAS. 2, 14. एवं विधातारः प्रसी-
दति ÇĀK. 110, 13. = प्रजापति, काल, भुवनप्रणेतर JAVANĀVANA in Z. f.
d. K. d. M. 4, 343. 345. Vidhātar als Herr der 2ten Tithi (Brahman
ist Herr der ersten) VARĀH. BṚH. S. 99, 1. Viṣṇu so genannt H. c. 70.
BULG. P. 3, 1, 42. Çiva 4, 5, 11. Çiv. der Liebesgott H. an. MED. Dhātār
und Vidhātār als verschiedene göttliche Wesen neben einander MBH.
3, 10419. 15591. R. 2, 25, 8 (21 GORR.). BULG. P. 5, 23, 5. MĀRK. P. 51, 88.
unter den Āditja BULG. P. 6, 6, 37. als Söhne Brahman's MBH. 1, 2614.
Bhṛgu's VP. 59. 82. BULG. P. 4, 1, 43. MĀRK. P. 52, 14. 16. — 2) f. वि-
धात्री a) festsetzend, bestimmend, vorschreibend COMM. zu KĀTJ. ÇA. 23,
13. Urheberin, Schöpferin: धातुः PAÑKĀT. 2, 4, 7. त्रिभुवन° TANTRAS. im
ÇKDR. — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge der Devi WILSON, Sol.
Works II, 39. — c) langer Pfeffer (पिप्पली) ÇABDAK. im ÇKDR.

विधातव्य (wie oben) adj. 1) festzusetzen, zu bestimmen: देशो ऽयं स
विधातव्यो यत्र नः संगतिर्भवेत् HARIV. 18748. — 2) herbeizuschaffen, zu
besorgen: आसनानि च दिव्यानि यानानि शयनानि च । विधातव्यानि पा-
ण्डूनाम् MBH. 1, 5728. fg. — 3) zu erweisen, zu veranstalten, in's Werk
zu setzen, zu verrichten: त्वया रत्ना विधातव्या कृष्णायाः फाल्गुणेन च
MBH. 4, 90. मयि यज्ञाः HARIV. 298. नोपदेशो विधातव्यो मूर्खस्य Spr. 1651.
तस्य पूजा 1968. उपासनम् ÇAMK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 88 und zu KHĀND.
UP. S. 80. किमेतस्य विधातव्यमस्माभिः was sollen wir für ihn thun?
KATHĀS. 62, 81. तैर्वश्यं विधातव्यं व्यलीकं किंचिदेव नः so v. a. die
werden uns gewiss einen Schabernack spielen wollen R. 5, 41, 10. न रा-
ज्ञपुत्रस्य कृते चित्ताधुना त्वया विधातव्या so v. a. du musst dir keine
Sorgen machen KATHĀS. 24, 4. — 4) was man sich angelegen sein lassen
muss, worauf man bedacht sein muss: मया कीदं विधातव्यं भवतां यद्वितं
भवेत् MBH. 1, 1621. भवता यद्विधातव्यं तन्नः श्रेयः 5, 2285. इह कीर्तिर्वि-
धातव्या सा च युद्धेन नान्यथा 9, 269. तथा मया विधातव्यं (impers.) वि-
श्राम्यति यथा कपिः R. 5, 7, 4. MBH. 3, 1802 (विधातव्यं mit der ed. Bomb.
zu lesen). PAÑKĀT. 85, 6. — 5) zu gebrauchen, anzuwenden: कर्मण्येषा
षष्ठी विधातव्या SARVADARÇANAS. 135, 18. बिन्दुप्रवेशकौ नेह विधातव्यौ
SĀH. D. 193, 4. तस्मादमी (नियोगिनः) विधातव्याः zu verwenden, anzu-
stellen, einzusetzen Spr. 1593.

विधातृका (von 2. वि + धातर) adj. zur Erklärung von विधवा NIK. 3, 15.

विधातृभू (विधातर + 2. भू) m. Bein. Nārada's TAN. 2, 7, 17. — Vgl.
विधिपुत्र.

विधात्रायुस् (विधातर + आयुस्) m. eine best. Blume, = सूर्यशोभा ÇAB-
DAK. im ÇKDR.

विधीन (von 1. धा mit वि) 1) adj. (f. ई) regelnd: अङ्गा विधान्यामेका-
ष्टकायाम् TS. 3, 3, 4. — 2) m. N. pr. eines Sādhja HARIV. 11536. वि-
ज्ञान die neuere Ausg. — 3) n. a) Ordnung, Maass; Festsetzung, Be-

stimmung, Vorschrift, Regel, das zu beobachtende Verfahren, Art und
Weise des Verfahrens: मासाम् RV. 10, 138, 6. यदा विधाना विदुर्भूषणाम्
4, 51. तिष्ठो भूमिरूपराः षड्विधानाः eine Ordnung von Sechsen bil-
dend 7, 87, 5. KĀTJ. ÇA. 1, 2, 19. 7, 8. 9, 5. अकृतक्रिया हि विधानम् die
Regel verlangt LĪTJ. 10, 7, 15. स्तोम° 6, 2, 1. RV. PAIT. 4, 7. 6, 4. 11, 12.
21. तमेको कस्य सर्वस्य विधानस्य स्वयंभुवः । अचित्त्यस्याप्रमेयस्य कार्य-
तत्त्वार्थवित्प्रभो ॥ der von Svajambhu eingesetzten Ordnung M. 1, 3.
सर्वं विधानं पाञ्चयज्ञिकम् 3, 286. देवमानुष 7, 205. यज्ञदानतपःक्रियाः —
विधानोक्ताः BHAG. 17, 24. ज्ञातकर्माणि सर्वाणि पुनर्विधानयुक्तानि wie sie
für ein männliches Individuum festgesetzt sind MBH. 5, 7407. 12, 493.
495. 14, 318. दर्श भारतं सैन्यं विधानं विश्वकर्मणः so v. a. nach Viçva-
karma's Vorschrift aufgestellt R. 2, 91, 26. KĀM. NĪTIS. 15, 48. KATHĀS.
61, 269. BULG. P. 5, 3, 2. ऋक्पादयोर्विधाने die für — geltenden Bestim-
mungen Ind. St. 1, 102. एतद्विधानं विज्ञेयं विभागस्यैकयोनिषु M. 9, 148.
KĀTJ. zu P. 2, 1, 32. KĀM. NĪTIS. 19, 28. VARĀH. BṚH. S. 43, 12. PAÑKĀT. 4,
4, 86. मृत्योः so v. a. der gesetzmässige Tod MBH. 1, 7639. 7643. सर्वशा-
स्त्रविधानज्ञ die Bestimmungen aller Lehrbücher 13, 2499. शास्त्रविधा-
नोक्तं कर्म BHAG. 16, 24. आश्रम्य° BULG. P. 8, 20, 11. स्त्रिविगादि° die für —
geltenden Bestimmungen Ind. St. 1, 36, 17. सान्निप्रम° M. 1, 115. MBH. 1,
49. BULG. P. 1, 8, 20. MĀRK. P. 119, 17. भावार्थं तत्तादीनां विधानात् weil
die Suffixe त्व, तल् u. s. w. vorgeschrieben sind, als Regel gelten SARVA-
DARÇANAS. 144, 20. 126, 1. अस्त्रैवेदं स्वरविधानम् KĀC. zu P. 1, 2, 35. Schol.
zu P. 1, 2, 54. 2, 1, 13. 6, 4, 93. विधानमिदमाचरेत् eine Regel befolgen M.
7, 113. 226. एतद्विधानमातिष्ठेत् dass. 8, 244. विधानेन nach der Regel, —
Vorschrift R. 4, 56, 4. अनेन विधानेन M. 7, 181. 8, 228. 9, 69. 128. VARĀH.
BṚH. S. 48, 87. राक्षसेन विधानेन (उपयोगे) BULG. P. 10, 52, 18. शास्त्रोक्त-
विधानेन PAÑKĀT. 34, 11. पाकयज्ञविधानेन nach den für — geltenden
Bestimmungen M. 11, 118. BULG. P. 9, 10, 29. MĀRK. P. 75, 16. देशकाल-
विधानेन so v. a. am rechten Orte und zu rechter Zeit Spr. 4215. देश-
कालविधानज्ञ R. 4, 40, 16. BULG. P. 9, 20, 16. संध्याविधानात् nach ma-
thematischer Regel, mathematisch VARĀH. BṚH. S. 12, 14. विधानतस् der
Vorschrift gemäss JĀGĀN. 1, 234. R. 1, 72, 21. 2, 26, 13. R. GORR. 2, 56, 29.
5, 72, 6. MĀRK. P. 16, 57. 69, 54. WEBER, KRISHNĀG. 296. अविधानतस् M.
9, 141. 12, 7. सुविधानतस् genau nach der Vorschrift KĀM. NĪTIS. 13, 76.
वेदस्मृतिविधानतस् M. 6, 89. R. GORR. 1, 19, 29. विधानैस् = विधानेन,
विधानतस् MBH. 14, 291 (निवापैस् ed. Bomb.). R. 2, 83, 26. — b) Me-
thode, Verfahren, Receipt (in der Medicin) SUÇA. 1, 159, 17. 2, 12, 18. 51,
9. 105, 7. 227, 6. °ज्ञ 299, 19. Regime (des Essens) 486, 12. — c) Bestim-
mung, Schicksal: अर्थानर्थो मुखं दुःखं विधानमनुवर्तते MBH. 12, 850. 852.
6755. Spr. 5186. 5271. — d) das Treffen von Anordnungen, — Verfü-
gungen, Ergreifen von Maassregeln: स्वयं शाधि यज्ञे विधानम् MBH. 14,
280. °ज्ञ R. 1, 38, 4. कृत्वा विधानं मूले M. 7, 184. MBH. 5, 6088. करिष्या-
मो विधानं ते येन त्वं वर्तयिष्यसि HARIV. 1269. R. 1, 11, 17. विधानं द्विगुणं
कृत्वा 6, 17, 2. PAÑKĀT. 1, 14, 8. तस्माद्विधाय अग्रे विधानं सचिवैः सह
MBH. 5, 7472. R. 7, 21, 5. विधानमनुतिष्ठत्तं प्राणिना यस्य यादृशम् 2. वा-
लिवध° 4, 12 in der Unterschr. पुर° 6, 12 in der Unterschr. रत्नाविधानं
मनसा स संचित्य MBH. 13, 2267. अनागतविधानं च कर्तव्यम् Spr. (II) 270.
R. 3, 30, 11. अनागतविधानं च तस्यार्थं प्रविधीयताम् 4, 14, 29. अस्त्यस्तन°

M. 11, 16. — e) *Mittel*: तदस्ति किंचिदस्य दुरात्मनः प्रतिषेधविधानम् PANĒAT. 258, 11. — f) *das Aufstellen*: किञ्चपक्ष° JĪŌN. 3, 240. — g) *das Schöpfen, Bilden* RAḢ. 6, 11, 7, 14 (= KUMĪNAS. 7, 66). Spr. 2858. — h) *das Veranstellen, Ausführen, Ausrichten*: यदानुमन्यसे कालं यस्मिन्देशे यथा यथा । तथा तथा विधानाय स्वपमाज्ञापयस्व माम् ॥ MBh. 1, 5216. मत्पयस° M. 1, 112. वैवाहिके ऽथो कुर्वति गृह्यं कर्म यथाविधि । पञ्चपयस-विधानं च 3, 67. जपयसविधानेषु MĪRK. P. 51, 59. चान्द्रायणविधानिर्वा च-र्तयेत् M. 6, 90. अभिषेकविधानं संकृत्य R. 2, 22, 11. यात्रा° VARĪH. BḢ. 8, 51, 7. रात्रियुद्ध° R. GOR. 1, 4, 108. दुर्गकर्म° 110. प्रायश्चित्तविधाना-नि चक्रुः 13, 4. प्रतिकार° RAḢ. 8, 40. नेपथ्य° 14, 9. ÇĀK. 3, 6. प्रज्ञातेम° RAḢ. 18, 8. प्रस्तुतविधानाय PRAB. 18, 15. शेषता° Schol. zu Kap. 1, 96. वेदिस्थलविधानानि Herriichtung R. 2, 56, 29. — i) *Aufzählung, Einzel- darlegung* Suç. 2, 559, 12. — k) *in der Dramatik Veranlassung sowohl zur Freude als auch zum Leid* ŚĪM. D. 338. 346. PRATĪPAR. 21, a, 5. — Nach den Lexicographen hat विधानं n. folgende Bedeutungen: विधि AK. 3, 4, 102. TRĪK. 3, 2, 1. H. an. 3, 417. fg. प्रेरण, अथर्वचन, धन, चे- तन, उपाय, प्रकार H. an. कृस्तिकवल oder करिकवल (vgl. विधा) H. an. HĪN. 191. विधाय mit कृत u. s. w. componirt gaṇa श्रेण्यादि zu P. 2, 1, 59. — तथाविधान HĪV. 101, 12 fehlerhaft für तथाविधि (wie die v. l. hat); देवविधानं MBh. 6, 3030 fehlerhaft für देवो निधानं, wie die ed. Bomb. liest. Vgl. आच्छद्विधान, ऋग्विधान, पाद°, यथाविधानम् (auch KUMĪND. UP. 8, 15), रुद्रविधान, वास्तु°, साम°.

विधानक (von विधान) n. 1) *die für Etwas geltenden Bestimmungen, die bei Etwas zu beobachtende Regel*: पञ्चषाम् Ind. St. 3, 270. PANĒAR. 2, 4, 1. (तस्मै) ददौ मुलोचनामस्त्रमर्थितं सविधानकम् so v. a. *nebst Anwei- sung zum richtigen Gebrauch desselben* KATHĪS. 49, 181. — 2) = व्यथा ÇANDAR. im ÇKDr.

विधानकल्प m. Titel einer Schrift Ind. St. 3, 279.

विधानग m. ein gelehrter Mann (पण्डित) ÇANDAR. im ÇKDr.

विधानपारिज्ञात m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1403.

विधानमाला f. desgl. MACC. Coll. I, 28.

विधानसप्तमी f. Bez. des 7ten Tages in der lichten Hälfte des Māgha WILSON, Sel. Works II, 200.

विधायक (von 1. धा mit वि) nom. ag. 1) *vorschreibend, eine Vor- schrift enthaltend* ÇĀK. zu BḢ. ĀN. UP. 8, 58. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 9, 11, 16. विवाहविधायकशास्त्र KULL. zu M. 9, 65. Schol. zu P. 1, 2, 43. षत्वस्य विकल्पविधायकमेतद्वचनम् zu 8, 3, 119. अविधायकत्व n. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 9, 11, 16. — 2) *Einsetzer*: पञ्चकृत्य° Verz. d. Oxf. H. 90, b, No. 147, Z. 8. चतुर्वेद° PANĒAR. 4, 3, 153. — 3) *Gründer, Erbauer, Stifter*: जप- स्वामिपुरस्य RĪĒA-TAR. 1, 169. 4, 90. 6, 186. — 4) *verrichtend, ausfüh- rend, an den Tag legend*: नवायास° (so ist vielleicht zu lesen) RĪĒA- TAR. 6, 266.

विधायिन् (wie oben) nom. ag. 1) *regelnd, vorschreibend, eine Vor- schrift erteilend in Betreff von*: विधिर्विधायकः NĀJAS. 2, 1, 62. विधे- रपि विधायिनी वाणीम् LĀ. (III) 89, 3. गुणवृद्धि° (पाणिनि) RĪĒA-TAR. 4, 634. भूतनिष्ठा° 636. An den beiden letzten Stellen zugleich bewirkend. — 2) *Gründer, Erbauer, Stifter*: पुरात्रय° RĪĒA-TAR. 1, 168. 5, 27. 295 (वि° st. वि° zu lesen). 6, 169. — 3) *verrichtend, ausführend*: वैश्येः प-

ययनः विधिः (विश्वविद्यालयः die neuere Ausg.) HARIV. 402. RĪĒA-TAR. 42, 118. बलिहोम° RĪĒA-TAR. 1, 181. 6, 11. स्वाज्ञा° 1, 156. KATHĪS. 52, 286. इष्टका° 50, 150. यत्किञ्चनविधायिना (so ist zu schreiben) RĪĒA-TAR. 1, 354. 3, 212. यत्किञ्चनविधायिना 4, 610. — 4) *be- wirkend, verursachend*: मानाहुःख° HARIV. 14596. कोप° Spr. 2662. सि- द्धि° Verz. d. Oxf. H. 90, b, 16. प्रज्ञाह्लाद° RĪĒA-TAR. 4, 394. गुणवृद्धि° 634. भूतनिष्ठा° 636 (vgl. u. 1). मानतति° 5, 255. प्रतिनादविधायिता H. 65. — Vgl. प्राय°.

विधार (von धृ mit वि) m. etwa Behälter: अग्नीज्ञो हि पवमान सूर्यं विधारं शक्नोति पयः RV. 9, 110, 4.

विधारण (wie oben) 1) adj. *scheidend, trennend*: सेतुं विधारणं पुंसाम् Bhāg. P. 4, 2, 30. — 2) n. a) *das Anhalten*: रथ° KATHĪS. 56, 376. *das Verhalten, Unterdrücken*: व्यञ्जन° eines Consonanten in der Aussprache AV. PRAT. 1, 43. कोप° MBh. 2, 2577. वेग° der Ausleerungen Suç. 1, 48, 17. 258, 5. 290, 18. 2, 513, 5. रेतसः 184, 19. des Athems Joas. 1, 84. Kap. 3, 33. — b) *das Tragen*: गङ्गापि तं गर्भमसकृत् विधारणे MBh. 9, 2458. गोवर्धन° HARIV. 16336. KHANDOM. 97. Bhāg. P. 10, 26, 14. उष्ट्र- काण्डकाङ्गादिधौमवस्त्र° MĪRK. P. 51, 10. जीर्णोपानदिधारण 24. — c) *das Ertragen*: वेग° MBh. 6, 4926. न ते शक्तास्मि तेजसो ऽस्य विधारणे 13, 4076.

विधार्य (wie oben) adj. etwa so v. a. विधर्तृ VS. 17, 82.

विधारयितृ (wie oben) nom. ag. zur Erklärung von विधर्तृ Nir. 12, 14.

विधारयितव्य (wie oben) adj. *was erhalten —, aufrechterhalten wird* PRACNOP. 4, 8.

विधारिन् (wie oben) adj. *verhaltend, unterdrückend*: वेग° VĪGBH. 8, 10.

विधावन (von 1. धाव् mit वि) n. *das Hinundherlaufen* Nir. 3, 15.

1. विधि (von 1. धा mit वि) P. 3, 3, 92, Schol. 1) m. a) *Anordnung, Anweisung, positive Vorschrift; gesetzliches Verfahren; Regel, Methode*; = नियोग H. 1520. = विधिवाक्य H. an. 2, 249. fg. = विधान AK. 3, 4, 102, 103. H. an. MND. dh. 17. = कल्प AK. 2, 7, 39. H. 839. H. an. MND. HALĪS. 8, 40. — P. 3, 3, 161. KĪTJ. ÇA. 1, 5, 17. 4, 3, 8. सवन° 24, 7, 26. मन्त्र° LĪTJ. 1, 1, 2. 6, 3, 1. 10, 8, 9. KAUC. 1. PĪR. GḢ. 2, 6. स्वाध्याय° ĀÇV. GḢ. 3, 2, 1. KAUC. 141. मन्त्र, विधि, अथवाद् MÜLLER, SL. 170. विधि- र्विधायकः NĀJAS. 2, 1, 62. धर्मार्थसाधकव्यापारो विधिः SARVADARÇANAS. 77, 17. Gegens. निषेध Bhāg. P. 8, 20, 27. SARVADARÇANAS. 5, 11. प्रतिषेध 29, 18. अथवाद् NĀJAS. zu P. 3, 3, 20. द्वयोर्विभाषयोर्मध्ये विधिर्नित्यः VOP. 2, 5. — आगम° SARVADARÇANAS. 28, 7. RĪĒA-TAR. 1, 183. 186. मांसस्य भक्ष- णवर्जने *Vorschrift in Betreff* M. 5, 26. 8, 188. 801. 9, 149. JĪŌN. 1, 92. 178. व्रतानां विविधो विधिः M. 11, 161. Bhāg. P. 2, 8, 21. 3, 7, 32. संस्कार° M. 1, 111. प्रायश्चित्त° 116. 5, 146. 8, 221. 278. यथादितेन विधिना 4, 100. अनेन विधिना 3, 281. 5, 169. 6, 51. 8, 178. विधिना *nach der Vorschrift, rite* M. 2, 107. 4, 192. R. 1, 8, 16. 2, 25, 25. 72, 53. RAḢ. 3, 65. AK. 2, 7, 8. KATHĪS. 26, 207. अविधिना MUND. UP. 2, 1, 7. M. 5, 33. Spr. (II) 1682. Ka- THĪS. 14, 5. 103, 146. °कृत ÇĀK. 1. नैत्यकं विधिमास्थितः M. 2, 104. 5, 86. 11, 86. एतमेव विधिं कृत्स्नमाचरेद्यवमध्ये 217. एतमेव विधिं कुर्यात् 188. विधिं कृत्वा 5, 50. 9, 63. शास्त्रविधिमुत्सृज्य BUAG. 16, 23. 17, 1. त्यक्तवि- धि adj. BUAG. P. 9, 6, 9. द्युतो विधिः RAḢ. 3, 45. निमित्तनैमित्तिकयोरप्यं विधिः *Gesetz, Ordnung* ÇĀK. 189, v. l. eine grammatische Vorschrift,

— Regel P. 1, 1, 57, 72. विधिं कर् 57, Schol. स्थानं AV. 1, 1, 41. P. 1, 1, 56. 6, 12, 2, 1, 1, 3, 2, 2. गणितं mathematische Regel VARĀH. BṢH. S. 11, 2. — विधयस्त्रयः (nach NĪLAK. der अपूर्वविधि, नियमं und परिसंख्यां der Mīmāṃsaka) HARIV. 9490. — b) Verfahren, Weise, Art; = प्रकार H. an. BṢH. P. 2, 10, 46. प्राज्ञापत्यं M. 3, 80. रातस 38. गान्धर्वेषां विवाकविधिना ÇĀK. 110, 14. गान्धर्वविधिना KATHĪS. 18, 220. देवताः पूजयामास प्रेषा विधिना MBH. 3, 2719. विधिना मन्त्रयुक्तेन Spr. 2812. उयेण विधिना HARIV. 1857. क्रोडारतिविधिः R. 3, 42, 47. विधिना येन MBH. 3, 11948. एतेन विधिना 4, 59. VARĀH. BṢH. S. 40, 12. PĀNĒAT. 121, 18. भवद्विधिना 215, 8. पयोचितेन विधिना HIT. 42, 3. वृथा निर्धकाविध्योः *nicht die rechte Weise* AK. 3, 4, 38 (36), 9. अद्भुतविधि adj. *auf eine wunderbare Weise verfahren* KATHĪS. 18, 267. अस्य को विधिर्भूतात्मनो येन u. s. w. MAITREJUP. 4, 1. को ऽयं विधिः *was ist das für eine Art?* so v. a. *wie geht das zu?* VIKR. 72. को ऽयं ते ऽनुचितो विधिः RĪGĀ-TAR. 3, 423. किं त्वस्मिन्नर्थे सन्देहप्रवृत्तिर्न विधिः *ist nicht die Art* HIT. 10, 11, v. l. 89, 6. 94, 3. गुणदोषावनिश्चित्य विधिर्न प्रकृतिप्रकृतौ Spr. (II) 2115. — c) Mittel, Weg zu Etwas: संभाषणार्थं च मया ज्ञानक्या निश्चिता विधिः R. 5, 56, 96. तस्याधिगमे KUMĀRAS. 5, 59. तत्कूलोद्गतये 6, 82. उद्धारणं PĀNĒAT. 138, 15. स्थले गच्छतस्ते को विधिः HIT. 117, 7, v. l. पथेवं कुरुते विधिम् *wenn er diesen Weg einschlägt* MĀRK. P. 116, 44. कनककरिणच्छ्रविधिना UTTAMAR. 13, 2 (17, 14). अथविधिना गोमत्तमघलं प्राप्ताः *mittels des Weges* so v. a. *indem sie den Weg entlang gingen* HARIV. 5359. — d) Act, Handlung, Ausführung, Veranstaltung, Geschäft; = कर्मन् TRIK. 3, 2, 1. रात्रावेष विधिः कार्यः RĪGĀ-TAR. 4, 104. व्यवहारविधौ JĀGĒ. 2, 30. माउनं ÇĀK. 133. दुग्धजलभेदविधौ (so v. a. भेदे) Spr. (II) 844. वादिर्दृष्टवर्णमनविधौ 006. कांश्चित्पातविधौ करोति 1610. अभ्युद्गमं 1876. 2054. (I) 1233. 1839. अलंकारविधये 3106. VARĀH. BṢH. S. 79, 19. शिरःकृत्तनं Spr. 4147. योगं RAGH. 8, 22. सर्गं VIKR. 9. प्रसाधनं 22. MĀLAV. 40. ÇĪC. 9, 78. आहारनीकारं H. 38. यज्ञं VARĀH. BṢH. S. 44, 14. GĪR. 1, 13. निर्वसनं KATHĪS. 12, 97. रत्नां 34, 72. विवाकविधये बुद्धिं व्यधादत्तेष्वस्तयोः 34, 104. PRAB. 8, 5 (pl.). DHŪRTAS. 83, 13. PĀNĒAT. 117, 11. 260, 17. HIT. 16, 14. नेपथ्यं KUMĀRAS. 7, 36. ऋङ्गारविधिं विधाय PĀNĒAT. 36, 15. सकलकार्यविधौ समर्थः Spr. (II) 1431. विघ्नेऽं *der von Gangēsa kommende Act* so v. a. *Hinderniss* BṢH. P. 8, 7, 8. किं नु स्वप्नो मया दृष्टः को ऽयं विधिरिक्ताभवत् so v. a. *Ereigniss* MBH. 3, 2497. सामसिद्धा हि विधयो न प्रयाप्ति पराभवम् so v. a. *facta* Spr. 3241. तं विधिं (= सत्कारं Comm.) लब्धा so v. a. *Behandlung* R. 2, 91, 58. कर्तव्यस्तद्वतो विधिः so v. a. *darauf bezügliche Vorbereitungen* 52, 61. — e) ein feierlicher Act, Cerimonie: वैवाहिक M. 2, 67. औपनायनिक 68. RAGH. 1, 84. 2, 10. सायजन 1, 56. सौध्य 2, 23. होमार्थं 66. गोदानं 3, 33. परलोकं (= पिण्डोदकादिकर्मन् MALLIN.) KUMĀRAS. 4, 38. मात्स्यं VARĀH. BṢH. S. 43, 56. नीराजनां AK. 2, 8, 2, 62. PĀNĒAT. 158, 5. H. 789. अन्नङ्गात्सवः Spr. 2792. मङ्गलं DAÇAK. 60, 10. fg. — f) Schöpfung KIR. 7, 7 (pl.). KUMĀRAS. 3, 28. — g) Schicksal AK. 1, 1, 4, 6. 3, 4, 38, 102. H. 1370. H. an. MED. HALĪS. 1, 86. शुभावकः AK. 1, 1, 4, 5. श्वेता ममोपरि विधेः संस्मो दारुणो मकान् MBH. 3, 2562. 13, 343. यम, मृत्यु, काल, विधि R. 3, 69, 20. वैरिन् MEGH. 400. Spr. (II) 2060. पराखुष (I) 2028. 2813. fg. ÇĀK. 43. KATHĪS. 18, 267. 32, 57. RĪGĀ-TAR. 2, 92. MĀRK. P. 8, 188.

विधेर्वशात् KATHĪS. 25, 273. ऽवशात् MEGH. 6. Spr. (II) 645; vgl. देवो विधिः *ein Gebot der Götter* (I) 4487. देवविधिषु 3256. — A) *die Zeit* TRIK. 3, 3, 222. H. an. MED. HALĪS. 5, 40. — f) *Schöpfer*: जगताम् PĀNĒAT. 1, 2, 11. 10, 82. 14, 8. जगद्विधि 10, 48. 56. BRAHMAVĀIV. P. 2, 94. ohne weiteren Beisatz *der Schöpfer* d. i. Brahman AK. 1, 1, 4, 12. TRIK. H. 212. H. an. MED. HALĪS. 1, 6. ÇĀK. 42. Spr. (II) 945. 1180. 1545. (I) 1970. 2858. NAIŠH. 22, 47. 57. PĀNĒAT. 1, 2, 13. 9, 39. Viśṇu HALĪS. 1, 25. — k) *Arzt* RĪGĀN. im ÇKDr. — l) *Elephantenspeise* (vgl. विद्या, विधान) GĀTĪDH. im ÇKDr. — 2) f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 39, 6, 34. — Vgl. दुर्विधि, पथां, लोकं, वास्तुं, कृतं.

2. विधि (von 1. विध्) m. etwa *Huldiger* AIR. Bn. 5, 25 (vgl. u. 1. विध्). N. Agni's beim Prājāçkitta GRNĀS. 1, 8.

विधिकर् adj. (f. ङ्) *Jmdes Vorschriften befolgend*, — *Befehle ausführend*; *Diener*: सर्वे क्षमी विधिकरास्तव BṢH. P. 7, 9, 13. 8, 56. 16, 31, 8.

विधिकृत् adj. dass. BṢH. P. 7, 10, 48 = 49, 76.

विधित्व (von 1. विधि) n. *das Vorschrift-Sein* SARVADARÇANAS. 126, 10.

विधित्ता (vom desd. von 1. धा mit वि) f. 1) *Beabsichtigung, Wunsch, Verlangen* MBH. 1, 3682. 5, 1636. 12, 3882 (wo die ed. Bomb. साधनेन च liest). नात्तं सर्वविधित्तानां गतपूर्वो ऽस्ति कथं न Spr. 4393. व्यथितस्य विधित्ताभिः 5040. MĀRK. P. 38, 10. वैरस्यात् MBH. 5, 2639. प्राणोत्क्रान्तिं KATHĪS. 72, 390. ब्रह्मविद्यां ÇĀK. zu BṢH. ĀN. UP. S. 268. निजज्ञानाभिप्रेतार्थं BṢH. P. 5, 3, 2. श्रेयो 10, 82, 2. आत्मं *Selbstsucht* Spr. (II) 145. — 2) *der Wunsch Jmd zu Etwas zu machen*: मुञ्जिप्रतिमञ्जं RĪGĀ-TAR. 8, 1636. — Vgl. निर्विधित्स.

विधित्सु (wie oben) adj. *beabsichtigend, im Sinne habend*; mit acc.: कलकम् MBH. 3, 699. 5, 2063. 8, 1198. HARIV. 16274. KIR. 10, 17. PRAB. 25, 12. RĪGĀ-TAR. 8, 2313. तेमं ज्ञानाय BṢH. P. 3, 16, 24. घसत् 7, 9, 29. प्रियं प्रियायाः 3, 3, 5. आतिथ्यम् *Jmd Gastfreundschaft zu erweisen wünschend* KATHĪS. 101, 26.

विधिदर्शिन् m. *Beisitzer*; *eine Person, die darauf zu achten hat, dass Alles nach Vorschrift geschieht*, AK. 2, 7, 15.

विधिदृष्ट adj. *vorschriftsmässig*: कर्मन् MBH. 3, 3026. 11924. R. 1, 49, 20. यज्ञ BHAG. 17, 11; vgl. विधियज्ञ.

विधिदेशक m. = विधिदर्शिन् ÇANDAN. im ÇKDr.

विधिनिरूपण n. *Titel einer Schrift* HALL 60.

विधिपुत्र m. *Brahman's Sohn*, patron. Nārada's PĀNĒAT. 1, 1, 11.

— Vgl. विधातृ.

विधिपूर्वकम् adv. *vorschriftsmässig, rite* M. 2, 173. 3, 84. 96. 99. 216. 4, 101. 6, 5. R. 1, 9, 29. 2, 28, 14. SUÇH. 2, 93, 7. ऋं BHAG. 9, 23. 16, 17.

विधियज्ञ m. *ein vorschriftsmässiges Opfer* M. 2, 85. fg.

विधियोग m. 1) *Beobachtung einer Vorschrift*, — *Regel*: अनेन ऽयोगेन M. 8, 211. — 2) *Fügung des Schicksals*: ऽयोगात् Spr. 3227. ऽयोगतम् KATHĪS. 25, 48. 26, 264 (ऽयोगज्ञः gedruckt). 30, 54. 49, 193. 51, 61.

विधिरसायन n. *Titel einer Schrift* HALL 194. ऽमुखोपयोगिनी f. *Titel eines Commentars zu derselben* ebend. ऽद्वेषण m. *Titel einer Widerlegung* derselben 195. Verz. d. Tüb. H. 17.

विधिवत् (von 1. विधि) adv. *vorschriftsmässig, rite, auf gehörige Weise, wie es sich gebührt* MUND. UP. 1, 1, 3. M. 1, 58. 2, 40. 148. 216. 3,

29 u. s. w. MBH. 3, 1770. 2794. 11924. R. 1, 2, 11. 28. 8, 25. RAGH. 1, 62. 3, 29. ÇIK. 64, 11. ad 191. Spr. 1408. 5418. VARAN. BH. S. 43, 2. 29. 46, 16. 59, 10. fg. 68, 1. LA. (III) 89, 14.

विधिवधू m. Brahman's Gattin d. i. Sarasvatī Verz. d. Oxf. H. 289, 21. fg.

विधिवाद m. Titel zweier Schriften HALL 60.

विधिविवेक m. Titel einer Schrift HALL 87.

विधिज्ञापितीय (von विधि + शोषित) adj.: अध्याय Titel eines Abschnitts in der Karakasmihita Verz. d. Cambr. H. 23.

विधिषेध (विधि + सेध = निषेध) m. du. Gebot und Verbot: निवृत्ता विधिषेधत: BHIO. P. 2, 1, 7.

विधिसार m. N. pr. eines Fürsten BHIO. P. 12, 1, 8. fehlerhaft für बिम्बिसार.

विधिस्वप्नवादार्थ m. Titel einer Schrift HALL 60.

1. विधुं (von 1. धू mit वि) m. Schlag (des Herzens): शीर्षः कपालानि कुर्यात् च यो विधुः AV. 3, 8, 22.

2. विधु (विधु Padap.) UNADIS. 1, 24. 1) adj. विधुं दृष्ट्वाणं समने बहूनां युवानं ससं पलितो जगार RV. 10, 88, 5. nach SV. Comm. so v. a. विधारपितर, विधातर; eher würde sich die Ableitung von 2. विधू empfehlen: vereinsamt (so v. a. विधुर). Die Nir. 14, 18 angenommene Deutung auf den Mond kann richtig sein. — 2) m. a) der Mond AK. 1, 1, 2, 15. 3, 4, 28, 102. H. 105. an. 2, 250. MED. dh. 16. HALJ. 1, 43. VIÇVA bei UGÉVAL. ०त्तय M. 3, 127. ०संतय Verz. d. Oxf. H. 30, 6, 7. Spr. (II) 457. ०परिधस 986. 1323. (I) 1813. 3018. वक्र ० 3143. 3227. Gtr. 4, 5. 7, 21. WEBER, RĀMAT. Up. 324. विधूय KṢHNAĞ. 257. KĪÇKH. 59, 33 (nach AUFRECHT). Ind. St. 2, 261. NAIKH. 22, 47. VOP. 5, 30. ०प्रिया ÇKDR. ohne Angabe einer best. Aut. — b) Kampher (wie alle Namen des Mondes) MED. VIÇVA a. a. O. — c) ein N. Viṣṇu's AK. 1, 1, 2, 17. 3, 4, 28, 102. H. 216. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. — d) ein N. Brahman's ÇANDAN. im ÇKDR. — e) ein Rākshasa (vgl. विधुर) VIÇVA a. a. O. — f) Wind UNADIV. im SAKSHIPTAS. nach ÇKDR. — g) = घ्रायुध m. ÇKDR. nach ders. Aut. an expiatory oblation WILSON. — h) N. pr. eines Fürsten (v. l. für विप्र) VP. 465, N. 9.

विधुक्रात m. Bez. eines best. Tactus SAKSHITARATNĀKARA im ÇKDR. unter रथक्रात im Suppl.

विधुति (von 1. धू mit वि) f. 1) das Schütteln, Hinundherbewegen NIGĀN. 51, 4. वदन ० Spr. 3038. MĀLATI. 1, 8 (pl.). भुजविधुतिभि: BHIO. P. 10, 33, 8. — 2) Vertreibung, Entfernung BHIO. P. 4, 22, 38.

विधुदिन n. ein lunarer Tag GANIT. GRAHĀJ. 2. 17.

विधुनन (von 1. धू mit वि) n. = विधूनन GĀṬH. im ÇKDR.

विधुतुर (विधुम्, acc. von विधु Mond + तुर) P. 3, 2, 35. VOP. 26, 55. m. Bez. Rāhu's AK. 1, 1, 2, 28. H. 121. HALJ. 1, 49. Spr. (II) 457. 1323. (I) 2848. Gtr. 4, 5. KĪÇKH. 59, 33 (nach AUFRECHT).

विधुपञ्जर m. Schwert ÇANDAN. im ÇKDR.

विधुमास m. ein lunarer Monat GANIT. BHAGĀDH. 13.

विधुर 1) adj. (f. घ्रा) a) der Deichsel beraubt (oder überh. mitgenommen, beschädigt): रथ MBH. 6, 1890. — b) allein stehend, insbes. vom geliebten Gegenstande getrennt MBH. 113. KUMĀR. 4, 32. VIKR. 102. Gtr.

7, 2. 3. 5. 50. RĪGA-TAR. 8, 656. अविधुरो भवति als Erkl. von मिथुनीभवति ÇAKH. zu KĪND. Up. 2, 13, 2. — c) am Ende eines comp. frei von, ermangelnd: कलङ्क ० Verz. d. Oxf. H. 130, 6, 28. अर्थावधारणा ० PRAB. 20, 12. इविण ० BHIO. P. 5, 8, 20. प्रियार्थ ० 14, 15. 6, 16, 26. व्यासिञ्चोभयविधोपाधिविधुर: संबन्ध: SARVADARÇANAS. 4, 9. 17, 1. 25, 9. 17. 179, 20. 180, 1. KUSUM. 32, 7. अस्मद्विधुरा von uns entfernt, — abgesondert KATHĀS. 39, 55. — d) woran Etwas fehlt, mitgenommen, in einem kläglichen Zustande sich befindend; = विकल TRIK. 3, 3, 374. H. an. 3, 604. MED. r. 217. क्लेश विधुरपीचि: MBH. 7, 6177. उदाववक्त्रिविधुराणि काननानि Spr. (II) 1089. वपुर्नराव्याधिविधुरम् (I) 2847. अङ्गानि — अन्नङ्गतापविधुराणि SĀH. D. 158, 14. त्रपया विधुरं (= विलसत MALLIN.) वपु: ÇIK. 9, 77. स्वभेद ० (मण्डल) RĪGA-TAR. 2, 7. तस्थौ विधुरविष्काया निशीथस्थेव पद्मिनी KATHĀS. 16, 45. गुरुं विधुरस्थिति 2, 48. विधुरायुम् BHIO. P. 7, 2, 54. KUSUM. 42, 7. — d) niedergedrückt, niedergeschlagen: विरुविधुरा भार्या MBH. 8. Spr. (II) 987. (I) 1894. स्मरार्ति ० KATHĀS. 17, 74. नैराश्य ० 52, 44. आक्रन्द ० 56, 37. 61, 128 (wohl बन्ध ० zu lesen). Spr. 1163, v. l. UTTAR. 60, 5 (78, 1). RĪGA-TAR. 8, 1210. हृदयमतिविधुरम् Gtr. 9, 8. नैराश्यदुःखविधुरं (adv.) पश्यतीम् KATHĀS. 18, 328. freudig erregt: मधुरमधुविधुरमधुप Spr. 3224. — e) widerwärtig, widrig, ungünstig: विधुरं ब्रुवन् so v. a. Unfreundliches, Unangenehmes KATHĀS. 33, 33. दशा: — व्यसनशतसंयातविधुरा: Spr. (II) 284. विधि, देव, विधातर 425. (I) 923 (die ed. Bomb. des PĀNĒAT. bestätigt unsere Vermuthung). 1072. KATHĀS. 29, 196. 74, 104. 123, 339. RĪGA-TAR. 8, 1592. 1771. PĀNĒAT. 42, 13. n. Widerwärtigkeit, Ungemach; = कष्ट und प्रत्यवाय VAIĞ. bei MALLIN. zu KIR. 2, 7. = प्रत्यवाय HALJ. 5, 38. विधुरं किमत: परम् KIR. 2, 7. विधुरे ऽप्यस्मिन् KATHĀS. 21, 101. ०वर्गस्तगत 26, 145. Hit. 50, 8. विधुरेषु Spr. 925. KATHĀS. 103, 139. — 2) m. ein Rākshasa (vgl. 2. विधु) H. c. 36. — 3) f. घ्रा a) gekäste Milch mit Zucker und Gewürz (रसाला) H. an. MED. — b) Bez. zweier Gelenke (स्नायुमर्मन): द्वे विधुरे (was auch n. sein könnte) SUÇA. 1, 345, 12. 17. — 4) n. a) Widerwärtigkeit s. u. 1) e). — b) = वैकल्य TRIK. 3, 3, 371. — c) = विक्षेप TRIK. HALJ. VAIĞ. a. a. O. = प्रविक्षेप AK. 3, 3, 20. H. an. = परिक्षेप MED. — Für die erste Bed. des adj., wenn sie sich bewährte, müsste man eine Zusammensetzung von 2. वि mit धुर annehmen; die übrigen Bodd. liessen sich auf 2. विधू zurückführen. Gegen diese Herleitung könnte aber die erst von uns erschlossene und den späteren Indern unbekannte Bedeutung von 2. विधू, das späte Erscheinen von विधुर und das adj. उद्धुर geltend gemacht werden. — Vgl. वैधुर्य.

विधुरता (von विधुर) f. 1) am Ende eines comp. das Ermangeln, Nichtbesitzen: शक्तिविधुरतया (so ist zu lesen) चिरमविरतक्लेशमनुभूतवान् Verz. d. Oxf. H. 109, 6, No. 170. — 2) Mangelhaftigkeit, kläglicher Zustand: गतिषु DRONTAS. 72, 11.

विधुरत n. = विधुरता 1) a): समस्तदुःखबीज ० SARVADARÇANAS. 74, 5. विधुरय् (von विधुर), ०यति 1) vom Geliebten trennen: मामकं विधुरयति मधुरमधुयामिनी कापि कुरिमनुभवति कृतमुक्तकामिनी Gtr. 7, 6. विधुरिता (= विरुविक्कला COMM.) KUVĀLAS. 140, a. — 2) sich widerwärtig zeigen: लभ्ये श्रेयो विधिविधुरितैर्नान्यतो न स्वतो ऽपि so v. a. die bösen Strolche des Schicksals RĪGA-TAR. 8, 1088.

विधुरीकृ (विधुर + 1. कृ) *niederschlagen, niederdrücken*: मानेनेव विशीणेन वासा विधुरीकृता KATHA. 21, 41. मातुश्च पाप्मभिर्विधुरीकृतः RĪGA-TAR. 6, 289.

विधुवन (von 1. धू mit वि) n. *das Schütteln, Hinundherbewegen* AK. 3, 3, 4. H. 1822.

विधूत 1) adj. 4. u. 1. धू mit वि. — 2) n. *Zurückweisung, an den Tag gelegte Unlust* BHAR. NĪTJA. 19, 59. कृतस्यानुनयस्यदि विधूतं क्षपरि-यकः 76. विधूतं स्यादरतिः DAČAR. 1, 30. अनिष्टवस्तुवित्तेपो विधूतम् PRA-RIĀ. 21, b, 1. 32, a, 6.

विधूनन (von 1. धू mit वि) n. 1) *das Schütteln, Hinundherbewegen* AK. 3, 3, 4. H. 1822. P. 7, 3, 38. शिरःकृ° SĪH. D. 142. मृकाक्वाम्भोधि° *das Wogen* Verz. d. Oxf. H. 116, b, 1 v. u. — 2) *das Zurückweisen, Verschmähen*: रतेः DAČAR. Comm. S. 23, Z. 5. शीतोपचार° Z. 3.

विधूप (2. वि + धूप) adj. *ohne Räucherwerk, wo nicht geräuchert wird*: सूतिकागृह MĀK. P. 51, 105.

विधूम (2. वि + धूम) 1) adj. (f. छा) *nicht rauchend*: Feuer GRHJAS. 1, 25. MBH. 1, 4111. 8320. 5, 2945. R. 3, 34, 20. 4, 33, 51. 5, 3, 5. 49, 23. 7, 20, 27. 42, 3. SučA. 1, 114, 10. KATHA. 28, 77. अग्नेः शिखा R. 2, 114, 5 (125, 5 GORR.). विधूमे *wenn kein Rauch mehr* (aus der Küche) *zu sehen ist* M. 6, 56. MBH. 14, 1277. MĀK. P. 41, 6. — 2) m. N. pr. eines Vasu KATHA. 9, 23.

विधूम (2. वि + धूम) adj. *ganz grau*: तुरगरज्ञो° Buā. P. 1, 9, 34.

विधूरता Verz. d. Oxf. H. 109, b, No. 170 fehlerhaft für विधुरता.

विधृति (von धृ mit वि) 1) f. a) *Sonderung, Scheidung; Scheidewand*: लोकानाम् AV. 4, 33, 1. 49, 54, 5. VS. 25, 9. 37, 12. अर्धनाम् TS. 1, 5, 22, 2. दिशाम् 5, 2, 2, 5. वाचः VS. 11, 66. TS. 1, 5, 2, 2. धर्मस्य PĀNĀV. Br. 15, 5, 86. तत्रस्य विशाच्य ČAT. Br. 1, 3, 4, 10. 9, 2, 2, 6. KĪND. Up. 8, 4, 1. *das Entferthalten*: पापवस्यस्य TBr. 1, 3, 2, 5. PĀNĀV. Br. 7, 5, 5. ČAT. Br. 10, 5, 2, 9. 13, 3, 2, 4. — b) du. Bez. zweier Halme, welche eine Scheidewand zwischen Barhis und Prastara andeuten, TBr. 3, 7, 6, 7. ČAT. Br. 1, 3, 4, 10. 2, 6, 2, 16. ऐतव्यो विधृतो 3, 6, 2, 10. 4, 2, 15. KĪTJ. ČA. 8, 1, 14. — 2) m. a) N. eines Sattri KĪTJ. ČA. 24, 2, 38. ĀČV. ČA. 11, 5, 8. Maç. in Verz. d. B. H. 74 (IX, 8). — b) N. pr. a) eines göttlichen Wesens: देवा विधृतयो नाम विधृतेस्तनयाः Buā. P. 8, 1, 29. — β) eines Fürsten Buā. P. 9, 12, 3.

विधृष्टि (von धृ mit वि) f. in einer Formel ČĀK. ČA. 8, 24, 13.

विधेय (von 1. धा mit वि) adj. 1) *zu verleihen, zu verschaffen*: आस्तां (प्रज्ञानां) प्राणपरीप्सूनां विधेयमभयं किं मे Buā. P. 8, 7, 38. — 2) *was vorgeschrieben —, angeordnet wird* PĀ. GĀHJ. 2, 6. — 3) *festzusetzen, mit Bestimmtheit anzusagen, zu statuieren* VARĪH. BṚH. S. 95, 49. BṚH. 24 (22), 1. 16. KĪM. NĪTJ. 19, 27. SĪH. D. 574. 214, 4. — 4) *zu verfertigen, zu construiere*: क्रात्तिवृत्तं गृहाङ्गम् GOLĀD. 5, 11. तत्रायतसूत्रे-खा जीवाभिधाना विधेयाः so v. a. *zu ziehen* 11, 9. *zurechtzumachen*: त-ह्यपि किमपि पाथेयं मम योग्यं विधेयम् PĀNĀV. 185, 20. *zu vollbringen, zu machen, zu thun*: किमत्र विधेयमन्यत् *was ist hierbei Anderes zu thun?* Spr. (H) 1937. किमधुना मया विधेयम् PĀNĀV. ed. orn. 56, 12. ČĀK. 29, 21, v. l. HĪT. 41, 15. 58, 4. 101, 18. तद्यथायं विनश्यति तन्मया विधात-व्यम् 92, 6. विधेयं यत्तन्मम् Spr. 2847. नृपराजणम् 3080. अदो न वा-

प्रणयिनां प्रणयो विधेयः *an den Tag zu legen* (II) 941. कुतो हि भी-तिः सततं विधेया 1792. विश्वासलेश इह नैव बुधैर्विधेयः (I) 5102. कोपः RĪGA-TAR. 6, 225. अस्मिन्वात्मसेदेहे प्रवृत्तिर्न विधेया HĪT. 10, 11. वासो न सङ्गः सक् केविधेयः *mit wem soll man nicht wohnen und Umgang ha-ben?* PRAČNOTTARAM. 17. विधेय n. *das zu Thunende, Obliegenheit*: याताम्य कुर्या प्रातर्वा विधेयम् RĪGA-TAR. 8, 2139. °स Spr. 3221. — 5) *aufzustel-len*: गृहाणि च प्रवेण्यान्विधेयः स्यादुताशनः MBH. 12, 2644. — 6) *fug-sam, lenksam, sich in Jmdes (gen.) Willen fügend, abhängig* von AK. 3, 1, 24. II. 432. MBH. 5, 697. 878. 5051. HĀRIV. 8731. R. 2, 30, 9. 53, 25. 4, 14, 23. 6, 98, 28. Spr. (II) 2141. VARĪH. BṚH. 17, 5. तस्य राज्ञः परमविधे-याः (परम विधेयं विधेयं कार्यं येषां ते प° Comm.) *sich ganz in seinen Willen fügend* DAČAR. 3, 6. विधेयात्मन् BHAG. 2, 64. अ° R. 4, 14, 23. कृ-याः, इन्द्रियाणि MBH. 5, 4336. 1154. KĪR. 11, 33. स्त्री° *in der Gewalt des Weibes stehend, von ihr abhängig* R. GORR. 2, 22, 8. 50, 9. 6, 92, 118. UR-PALA zu VARĪH. BṚH. 18 (16), 5. स्त्रीविधेयनवयौवन RAGH. 19, 4. मृत्य-विधेयधी RĪGA-TAR. 8, 882. विटवन्म्यादिचाटुकारविधेयधी 3, 351. आज्ञा° *den Befehlen gehorsam* Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 28, 5. नि-द्रा° *in der Gewalt von — stehend, übermannt* von RAGH. 7, 59. कर्तृणा-विधेयचेतस् PRAH. 25, 15. त्रपा° RĪGA-TAR. 8, 768. — Vgl. तथा° (*besser wohl* *tथा विधेयानाम् zu trennen und विधेय in der Bed. folgsam auf-zufassen*), पञ्च°, वाग्विधेय.

विधेयता f. nom. abstr. 1) *zu विधेय 2) das Vorgeschriebensein, Geboten-sein*: Gogons. निषिद्धता PĀJACĀTITAT. im ČKD. — 2) *zu विधेय 6)*: अविधेयेन्द्रियः पुंसां गौरिवैति विधेयताम् KĪR. 14, 33. स्तनपरीरम्भारम्भे विधेहि विधेयताम् GĪT. 10, 10. निन्ये °ताम् RĪGA-TAR. 3, 417. निन्यिरे दीर्घनिद्राविधेयताम् 1, 85.

विधेयत्व n. 1) *Brauchbarkeit, Anwendbarkeit*: धनुषश्चाविधेयत्वात् *und weil der Bogen nicht gebraucht werden konnte* MBH. 16, 241. — 2) nom. abstr. *zu विधेय 3)* SĪH. D. 214, 11. — 3) nom. abstr. *zu विधेय 6)*: मन्म-थस्य शराणां च विधेयत्वं गमिष्यसि *du wirst in die Gewalt der Pfeile des Liebesgottes gelangen, wirst ihnen erliegen* R. 3, 38, 19.

विधेयिता f. KĪM. NĪTJ. 19, 7 fehlerhaft für विधेयता in der 2ten Bed. विधेयीकृ (विधेय + 1. कृ) adj. *in Jmdes Gewalt bringen, abhängig machen*: °कृत MĀLATI. 16, 14.

विधेयीभू (विधेय + 1. भू) *sich fügen in*: आज्ञाप्रवणविधेयीभूय Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 17.

विध्यापन (vom caus. von धृ mit वि) adj. *zerstreuend*: स्तम्भसेधात-बन्ध° VĪGṬH. 10, 12.

विध्य (von व्यध्) adj. *zu durchbohren, zu erschliessen*: अ° MBH. 16, 96.

विध्यपराध (1. विधि + अ°) m. *Verfehlung gegen die Regel* ĀČV. ČA. 3, 10, 1. ČĀK. ČA. 3, 19, 1.

विध्यप्राप्त्य (1. विधि + अपा°) m. *das Halten an der Vorschrift, das genaue Beobachten der Vorschrift* BHAR. NĪTJA. 19, 4.

विध्वंस (von ध्वम् mit वि) m. 1) *das Zusammenstürzen, Umfall*: प्राका-रगार° MBH. 12, 8392. प्रपदेन्विध्वंसोऽप्येतन्मयाः — भङ्गा विध्वंसमा-नीताः (तैः) MĀK. P. 14, 65. — 2) *Verderben, Untergang, das Schaden-nehmen*: अतृप्ता याति विध्वंसम् Spr. (II) 375, v. l. तेषां चकार विध्वंसम् (विध्वं स die neuere Ausg.) HĀRIV. 8222. मुरारिविध्वंसकारिन् Verz. d.

Oxf. H. 37, b, 4. सस्याम्बुदयापि° VARĀH. BṢH. S. 17, 17. सस्यानामीतिभिः 3, 54. दत्तयज्ञ° BṢH. P. 4, 5 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 24. व्याधि° so v. a. das Welchen einer Krankheit Suçr. 2, 348, 16. ein erlittenes Unrecht (= अपकार MALLIN.) KIR. 3, 16. so v. a. das Entehrtwerden, Geschändetwerden (eines Frauenzimmers): मद्विधसाय KATHĀS. 13, 141. नत्वात्मानं विधस्तः 48, 75. — Vgl. रोम°.

विधस्तक (vom caus. von धम् mit वि) nom. sg. Schänder: स्वसु: KATHĀS. 106, 166.

विधस्तन (wie oben) 1) nom. sg. verderbend, vernichtend, zu Grunde richtend, verschauend: शत्रु° R. 7, 25, 12. यज्ञ° MBH. 13, 906. दुःखोद्य° Spr. 2046. प्रविलसत्तन्मान° Verz. d. Oxf. H. 129, a, 5 v. u. — 2) n. das Zerstören, Vernichten, Verderben, zu-Grunde-Richten: चेत्य° R. 5, 38 in der Unterschr. मधुवन° 60 in der Unterschr. शत्रूणाम् MBH. 3, 17472. शत्रु° R. 3, 28, 9. 32 in der Unterschr. दत्तयज्ञ° Verz. d. Oxf. H. 12, b, 14, 75, b, 19. fg. शक्यशो° 79, a, 3. 4. पयोध° 244, a, No. 606. कर्मबन्ध° BṢH. P. 5, 9, 3. °मुद्रा Vjurr. 106. das Schänden, Entehren: देवी° KATHĀS. 5, 38. — Vgl. काल°, मध°.

विधस्तिन् 1) adj. a) zu Grunde gehend: एकात्° (पिण्ड) RAGH. 2, 7. — b) verderbend, vernichtend, zu Grunde richtend: वृषभामुर° PAÑĀK. 4, 1, 32. श्रुतिकुलज्ञातिष्यातावनियालगणप° VARĀH. BṢH. S. 32, 18. सस्यानाम् 8, 16. स्वबान्धववधूवैधव्य° Spr. (II) 1624. 1721 (Conj.). Schänder, Entehrer: शुद्धात्° KATHĀS. 71, 303. — 2) f. विधस्तिनी Bez. eines best. Zauberspruches KATHĀS. 109, 22. — Vgl. कोला°, लण° (in der ersten Bed. auch Spr. 941), तत°.

विधस्त s. u. धम् mit वि; davon विधस्तता f. das Entehrtsein: भार्या-विधस्तता (अविधस्तता anzunehmen) KATHĀS. 73, 77.

विन् Verbalwurzel in der Bed. von कात्ति zur Erklärung von वेन angenommen von MAHIDH. zu VS. 7, 16.

विनिर्दिन् (von 1. नम् mit वि) adj. verschwindend (nach MAHIDH.) VS. 9, 30. 18, 28. व्यग्रिय v. l. in TS. — Vgl. वेनिंशिन.

विनङ्गुत्त m. du. die Arme nach NAIK. 3, 4. अन्वस्मै शोषमभरद्दिनङ्गुत्तः RV. 9, 72, 3.

विनयोतिस् KATHĀS. 72, 301 wohl fehlerhaft für विनययोतिस्.

विनत 1) adj. s. u. नम् mit वि. In der Bed. cerebral geworden auch AV. PAṆT. 4, 82. — 2) m. a) eine Amiesenart KAUC. 116. — b) N. pr. α) eines Sohnes des Sudjuma VP. 350; vgl. विनताश्च und विनय. — β) eines Affen R. 4, 31, 29. 33, 14. 39, 37. 6, 2, 45. 75, 64. — γ) einer Oertlichkeit an der Gomati R. 2, 71, 16. könnte in dieser Bed. auch n. sein. — 3) f. आ a) so. पिडका ein best. Abscess bei Harnruhr WISE 362. Suçr. 1, 273, 12. 18. ÇĀNĜ. SĀH. 1, 7, 45. H. an. 3, 300. MED. I. 187. — b) N. pr. α) proparox. der Mutter Suparṇa's (Garuda's, auch Aruṇa's u. s. w.), einer Tochter Dakṣa's und Gattin Kaçjapa's, H. an. MED. HALĀJ. 1, 119. Verz. d. B. H. No. 98. MBH. 1, 1074. fgg. 2520. HARIV. 170. 224. 11521. 11556. 12447. 12469. R. 2, 25, 31. 3, 20, 28. VARĀH. BṢH. S. 48, 57. KATHĀS. 22, 184. fgg. 90, 97. fgg. VP. 122. 149. BṢH. P. 6, 6, 21. fg. MĀK. P. 104, 6. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 44. 70, b, 30. °सूनु m. der Sohn der Vinatā d. i. Aruṇa, der Wagenlenker der Sonne. H. 102. — β) eines weiblichen Krankheitsdämons, = शकुनिम् MBH. 8, 14450.

— γ) einer Rākṣhasi R. 5, 25, 19. — Vgl. गो°, वैनीय, वैनेय.

विनतक (von विनत) m. N. pr. eines Berges Vjurr. 102.

विनताश्च m. N. pr. eines Sohnes des Sudjuma HARIV. 631. VP. 350, N. 6; vgl. विनत 2) b) α) und विनय 2) c).

विनति (von नम् mit वि) f. Verneigung: गुरुषु Spr. 1891, v. l. KṢAN-
DOM. 150. कृत° adj. KATHĀS. 45, 408.

विनद् (von नद् mit वि) 1) m. a) Geschrei R. 4, 12, 24. — b) Alstonia scholaris R. Br. ÇANDĀK. im ÇKDr. — 2) f. आ Bez. einer Çakti PAÑ-
ĀK. 3, 2, 6. — 3) f. ई (wohl 2. वि + नदी) N. pr. eines Flusses MBH. 6, 335 (VP. 183); v. l. वैनदी.

विनदिन् (wie oben) adj. losend, donnernd: पयोधर MBH. 3, 15511.

विनमन (von नम् mit वि) n. das Zusammen-, Niederbeugen (Gegens. उत्तमन) Suçr. 1, 25, 16. 84, 18. 365, 14.

विनम्र (2. वि + नम्र) adj. (f. आ) sich neigend, gesenkt, herabhängend: शाखाभुज KUMĀRAS. 3, 39. श्रीठाविनम्रवदना KĀURAP. 5, 28. VARĀH. BṢH. S. 78, 12. °कंधर BṢH. P. 10, 13, 64. °भुजा DAÇAN. Comm. 77, 3. °देवामुर-
मौलि Verz. d. Oxf. H. 187, a, No. 427, Z. 8. geneigt so v. a. gesenkten
Hauptes 116, b, 3 v. u. KATHĀS. 28, 40, 63, 85. unterwürfig, demüthig 20, 225.

विनम्रक (von विनम्र) n. = तगरपुष्प RĪGĀ. im ÇKDr.

विनय (von 1. नो mit वि) 1) adj. entfernend RV. 2, 24, 9. — 2) m. a) Zucht, Erziehung, Unterweisung, Dressur; = शिक्षा H. an. 3, 507. MED. j. 104. = शास्त्रज्ञसंस्कार H. 432, Schol. — Spr. 2819. शास्त्रविनयेषु MĀK. P. 20, 5. न तस्य विनयः कृतः (न तस्यावि° ed. Bomb. तस्य अवि-
नयः न कृतः न नाशितः NĪLAK.) so v. a. man konnte ihn nicht eines
Bessern belehren MBH. 4, 675. विनये चैव युक्ता वारणावाजिनाम् R. 2, 1,
20. 'अश्वानां प्रकृतिं वेत्ति विनयं चापि सर्वशः MBH. 4, 318. — b) Zucht
so v. a. gutes, gesittetes Benehmen, Anstand; bescheidenes Beneh-
men; = वैनीयik P. 5, 4, 34. = प्रणति H. an. MED. औदार्यं विनयः सदा
SĀH. D. 134. = इन्द्रियज्ञय H. 432, Schol. — R. 1, 9, 62. R. GORR. 1, 1, 28.
9, 60. 53, 1. 3, 70, 21. कश्चित् विनयः प्राप्तः 77, 10. नयश्च विनयश्च 4, 16,
25. 5, 66, 17. अभिनवसेवकविनयैः कश्चिद्वक्षितो नास्ति Spr. (II) 488. प्र-
थित° adj. (I) 2978. वनस्था अपि रात्र्यानि विनयात्प्रतिपेदिरे 4621. RAGH.
3, 34. 6, 79. ÇĀK. 28. 44. MĀLAV. 81. VARĀH. BṢH. S. 15, 10. BṢH. 13, 1.
KATHĀS. 17, 56. 34, 159. RĪGĀ-TAR. 4, 51. संपन्नो विनयेन R. 2, 42, 5. °सं-
पन्न 1, 1, 25. विनयान्वित 52, 10. द्युत° adj. VARĀH. BṢH. S. 104, 68. गुरु-
विनयवृत्ति dem Lehrer u. s. w. gegenüber Spr. (II) 1871. पित्रोश्च विन-
यपरः ÇUK. in LA. (III) 35, 11. 6. प्रज्ञानां विनयाधानात् RAGH. 1, 24. वि-
नयावलोक BṢH. P. 5, 2, 6. प्रबोधविनयो RAGH. 10, 72. लक्ष्मोविनयो KA-
THĀS. 25, 171. °ज्ञ MBH. 12, 2588. R. 2, 37, 1. 40, 10. 84, 11. विनयावनता
स्थिता MBH. 3, 2467. KATHĀS. 24, 15. तेभ्यो ऽधिगच्छद्दिनयम् M. 7, 39.
विनयं समालम्बते Spr. 3168. नयश्च विनयं विना ÇARA. 10, 187. अकीर्तिं
विनयो कृति Spr. (II) 28. निर्धनो विनयं याति 1020. कुलस्य विनयो वि-
भूषणम् 1487. मेदेन विनयो कृतः 1674. विद्या ददाति विनयम् (I) 2795.
ज्ञितेन्द्रियत्वं विनयस्य कारणम् 972. ज्ञापते विनयः श्रुतात् 3038. सक-
लगुणभूषा च विनयः 4323. विनयं राजपुत्रेभ्यः क्षिते 8006. Am Ende
eines adj. comp. f. आ 1678. विनयोपपन्न (अस्य) gut gezogen VARĀH. BṢH.
S. 93, 18. अ° (s. auch bes.) ungebührliches Benehmen: °भवनम् (स्त्रीय-
स्त्रम्) Spr. (II) 1038. (I) 1934. VARĀH. BṢH. S. 19, 8. KATHĀS. 20, 188. 27,

63. Sln. D. 181. त्रैकाविनय RĪĀ-TAR. 6, 247. adj. (f. स्त्री) *etw. ungesittet* betragend Schol. zu Kap. 1, 86. Personifiziert ist der Vinaja ein Sohn der Krija VP. 55. MĀR. P. 50, 26. der Laṅkā 27. Bei den Buddhisten ist विनय die über die Disziplin handelnde Lehre BURN. Intr. 37. fgg. — c) N. pr. eines Sohnes des Sudjuma (vgl. विनत und विनतास्य) MĀR. P. 111, 15. — 3) f. स्त्री *Sida cordifolia* H. an. MED. (wo खलायां st. कलायां zu lesen ist). RATNAM. 167. — Vgl. कुर्विनय, स० und unter म-कीशासक.

विनयकर्मन् n. Unterweisung, Unterricht RAGH. 10, 80.

विनयतुङ्गक Titel eines buddhistischen Werkes WASSILJEV 18. 89. TĪRAN. 294. °वस्तु BURNOUT, Intr. 565.

विनययोगिन् adj. lenkbar, fügsam AK. 3, 1, 24.

विनययोतिस् m. N. pr. eines Muni KATHĀS. 72, 301 (विनयोतिस् gedr.).

विनयता f. = विनय 2) b) Spr. 4262.

विनयदेव m. N. pr. eines buddhistischen Lehrers WASSILJEV 234.

विनयन (von 1. नी mit वि) 1) adj. *entfernend, verscheuchend*: तृष्णा° MBH. 15, 85. अघयम् MEGH. 53. — 2) n. das Unterweisen, Unterrichten: लिपिज्ञानवचनकौशलेषु DAṢAK. 60, 18. — Vgl. मनो°.

विनयपत्र n. = विनयसूत्र BURN. Intr. 36. 559.

विनयपिटक bei den Buddhisten der Korb (d. i. Sammlung) der über die Disziplin handelnden Schriften BURN. Intr. 35. fg. 448.

विनयवत् (von विनय) 1) adj. *wohlgesittet*: अविनयवती भार्या Spr. (II) 691. — 2) f. °वती ein Frauenname KATHĀS. 69, 103. DAṢAK. 118, 3. PAÑĀT. 129, 5.

विनयवस्तु n. Titel einer Abtheilung der über Vinaja handelnden Bücher bei den Buddhisten WASSILJEV 89.

विनयविभाषाशास्त्र n. Titel eines buddhistischen Werkes HIOUEN-THANG 1, 177. Vie de HIOUEN-THANG 93.

विनयसूत्र n. bei den Buddhisten das über die Disziplin handelnde Sūtra BURN. Intr. 36. 38. 559.

विनयस्थ adj. fügsam, lenkbar H. 432.

विनयस्वामिनी f. N. pr. eines Frauenzimmers KATHĀS. 24, 154.

विनयादित्य (विनय + आ°) m. Bein. Gajāpīḍa's RĪĀ-TAR. 4, 516. °पुर n. N. pr. einer von ihm gegründeten Stadt ebend.

विनयितर (von 1. नी mit वि) nom. ag. etwa *Erzieher, Unterweiser*: Viṣṇu MBH. 13, 7004.

विनयिन् (von विनय) adj. *gesittet, sich gut —, bescheiden betragend* KĀM. NĪRIS. 1, 83 (विनयं st. विनयी der Comm.). Spr. 3167, v. l. Verz. d. Oxf. H. 257, b, 7. s. RĪĀ-TAR. 2, 84. BṬĀ. P. 1, 15, 38 nach der Lesart der ed. Bomb. (विनयितम् st. विनयिन् BURN.). PAÑĀT. 4, 1, 39.

विनर्दिन् (von नर्द् mit वि) adj. *brüllend*, Bez. einer Sāman-Sangweise KĀND. UP. 2, 22, 1.

विनशान (von 1. नष् mit वि) n. das Verschwinden: सरस्वत्याः, सरस्वती° und mit Ergänzung des Flussnamens der Ort, wo die Sarasvatī verschwindet, PAÑĀT. B. 25, 10, 1. KĀTJ. C. 24, 5, 80. LĪTJ. 10, 18, 1. MBH. 3, 10538. M. 2, 21. MBH. 3, 5052. 8090. 10694. 9, 2118. fgg. HANIV. 9520. BṬĀ. P. 1, 9, 1. 10, 71, 21. 79, 23. Verz. d. Oxf. H. 79, b, No. 136, Z. 9. H. 951. = कुहनेत्र TĀK. 2, 1, 14.

विनशर (wie oben) adj. *verschwindend, vergänglich* AK. 3, 4, 27, 101. कलेवर Spr. 2160. CĀT. 3, 2. फल SARVADARĢANAS. 56, 15. अ° Spr. 5120. द्विषा सेन्यं विननाश विनशरम् so v. a. so dass es nicht mehr gesehen ward RĪĀ-TAR. 6, 247.

विनशरता (von विनशर) f. *Vergänglichkeit* SARVADARĢANAS. 98, 9.

विनशरत्वं n. dass. SARVADARĢANAS. 81, 22.

विनष्ट s. u. 1. नष् mit वि; विनष्टक s. बाल° (unter बालविनष्ट).

विनष्टतेजस् adj. *dessen Energie verschwunden ist, kraftlos* AV. 19, 34, 2.

विनष्टि (von 1. नष् mit वि) f. *Verlust*: मरुती CĀT. B. 14, 7, 3, 15. KRNOP. 13. सुहृदिनाष्टि BṬĀ. P. 3, 1, 21.

विनस (2. वि + 2. नष्) adj. (f. स्त्री) *der Nase beraubt* GĀTĀDH. im CKDn. BHATT. 5, 8.

विना praep. P. 5, 2, 27 (oxyl.). स्वरदि zu P. 1, 1, 27. ohne, mit Ausnahme von, bis auf (excl.) AK. 3, 5, 8. H. 100 an. 7, 32. HALS. 5, 90. mit acc. instr. und abl. P. 2, 3, 32. Vor. 5, 7. 10. 21. 1) mit Voran- gehendem acc.: कथं कर्म विना देवं स्यात्पति MBH. 13, 317. पौरास्ते रा- घवं विना । शोकोपकृतनिशेष्टा बभूवुर्कृतचेतसः || ohne Rāma sov. a. *wollte er nicht da war* R. 2, 47, 1. 4, 19, 22. 5, 26, 25. ÇĀK. 146, v. l. Spr. (II) 667. 1710. (I) 1459. न विश्वासं विना शत्रुर्देवानामपि सिध्यति 1468. 2614. 2821.

स्वज्ञातीयं विना वैरी न ज्ञयः 3325. 4148. PAÑĀT. 250, 5. ÇUK. in LA. (III) 35, 15. 38, 2. H. 529. SARVADARĢANAS. 81, 11. आरण्यानां च सर्वेषां मृ- गाणां माहुर्यं विना । स्त्रीतीरं चैव वर्णानि mit Ausnahme von M. 5, 9. स्वस्ति स्यादपि वैदेह्या रत्नोप्यो रत्नं विना R. 3, 64, 4. सेवावृत्तिविदा चैव नाश्रयः पार्थिवं विना Spr. 2799. VARĀH. BṬH. S. 3, 6. 48, 82. स्थानं विनाह्यम् 77, 22. BṬĀ. P. 4, 24, 55. H. 946. P. 1, 1, 20. Schol. त्वयापि कर्तव्यो नास्तेषो युधं विना so v. a. *wenn es nicht zum Kampfe kommt* KATHĀS. 27, 144. प्रशातम् । विनोपसर्त्यपरम् so v. a. *einen Andern als* BṬĀ. P. 5, 9, 21. तान्प्रदेशमात्रं विना परिलिखति bis auf die Entfernung eines Pr., so dass der Zwischenraum eines Pr. bleibt CĀT. B. 3, 5, 4, 5. — 2) mit folgendem acc. AV. 20, 136, 13 (Conj.). विनान्योऽन्यं न भु- ज्जते MBH. 1, 7623. काकः सर्वरसान्भुङ्क्ते विनामेध्यं न तृप्यति Spr. 1458. 2315. 2818. 2821. VARĀH. BṬH. S. 95, 46. HIT. I, 40. BṬĀ. P. 3, 29, 12. 31, 18. विना नारायणं देवं सर्वे alle mit Ausnahme von MBH. 1, 1141. वरं वृषाधिष्ठेह विनास्य जीवितम् 3, 16778. 4, 538. विना मलयमन्यत्र चन्दनं न विवर्धते Spr. 2615. विना वज्रमणिं मुक्तामणिर्मेघः कथं भवेत् 3325. सर्वं तत्समवर्णयत् — विना पङ्कुलतण्डुलम् BṬĀ. P. 1, 13, 11. — 3) mit vor- angehendem instr. MBH. 1, 6141. R. 1, 9, 22. 2, 52, 50. Spr. 1541. 2021.

2315. 2330. 3053. RAGH. 1, 23. VIKR. 10. AK. 2, 6, 4, 11. VARĀH. BṬH. S. 54, 57. SARVADARĢANAS. 81, 9. वृद्धापि विना RAGH. 2, 14. वैदेह्या तं विना- गतम् R. 3, 63, 1. न दर्शनं विना आहमाकितापिर्द्विजन्मनः mit Ausnahme von M. 3, 282. JĀN. 2, 25. इमे नाप्यो मया विना वेति kein Anderer als ich KATHĀS. 5, 35. न कोढेन विना चौरं घातयेद्दार्मिको नृपः so v. a. *wenn nicht das Geraubte da ist* M. 9, 270. ज्ञातयो वा कुर्युस्तदागतास्तैर्विना नृपः *wenn diese nicht da sind* JĀN. 2, 264. — 4) mit folgendem instr. M. 11, 202. MBH. 1, 6152. SĀMKEJAK. 41. 52. Spr. 1630 (II). 1458. 1460. 1933. 2819. fg. ÇĀK. 146. VARĀH. BṬH. S. 28, 7. 46, 42. 49, 5. 54, 93. H. 412. BṬĀ. P. 6, 13, 1. विना वा तैः M. 4, 252. विनाप्यर्थैः Spr. 2822. वि- ना तु तैः H. 1115. न विना पार्थिवो भृत्यैः Spr. 1459. न तदस्ति विना य-

त्स्यान्मया भूतं चराचरम् BHAG. 10, 39. — 5) mit vorangegehendem abl. VARĀH. BRH. 93, 5. स्थापवादियो यथा विना क्वाया SĀMUKHAK. 42. — 6) mit folgendem abl. VARĀH. BRH. S. 44, 17. 74, 2. BHĀG. P. 6, 12, 11. विनाप्यस्मत् चि. 2, 9. अग्रमो ऽभ्यधिको भोगादिना पूर्वक्रमागतात् Erwerb gilt mehr als Genuss, ausser wenn dieser schon von den Vorfahren stammt (STENZLER) JĀG. 2, 27. न च स्नायादिना ततः bevor dieses geschehen ist M. 4, 82. — 7) mit der Ergänzung componirt: सत्यं, गतिं u. s. w. Spr. 2614. SUBHĀSH. 158, 26. — 8) als adv. und ausserdem überflüssig: न तदस्ति विना देव यत्ते विरक्तिं करे es giebt Nichts, wobei du nicht wärest, HARIV. 14966.

विनाकर (विना + कर) trennen von, berauben; °कृत getrennt von, beraubt, gekommen um, ermangelnd; = विरक्ति TRIK. 3, 1, 19. HĀR. 206. die Ergänzung im instr.: भृत्यै: MBH. 4, 322. R. 2, 53, 8 (10 GORR.). 103, 11. R. GORR. 2, 17. 5, 21, 17. 26, 8. 24. KĀM. NĪTIS. 13, 88. KUMĀRAS. 4, 21. KATHĀS. 13, 122. 52, 271. सुखै: R. 3, 19, 3. चेतनेन 7, 55, 20. VARĀH. BRH. S. 104, 1. भुक्तिरागमेन विनाकृता JĀG. 2, 29. im abl.: न ते ऽपवर्गः सुकृतादिनाकृतः (NĪLAK. verbindet विना mit सुकृतात् und erklärt कृत durch निष्पादित) MBH. 3, 16799. im comp. vorangehend: पतिराप्य ° MBH. 3, 3398. 2556. 2867. 16489. 16800. R. 2, 53, 15 (17 GORR.). 4, 61, 27. 5, 16, 19. VARĀH. BRH. S. 19, 19. KATHĀS. 16, 45. 35, 35. क्षुत्पिपासा ° frei von 29, 125. ohne Ergänzung allein stehend R. 5, 31, 38.

विनाकृति (von विनाकर) f. Ausschlössung: °कृत्या so v. a. विना ohne, mit instr. Spr. (II) 1360 (Conj.).

विनाट m. Schlauch CAT. BR. 5, 3, 2, 6. KĀTJ. CH. 15, 3, 42.

विनाडिका f. ein best. Zeitmaass, = 1/60 Nāḍikā WEBER, GJOT. 105. fg. Z. d. d. m. G. 9, 667. fg. MIT. 145, 3.

विनाडी f. dass. WEBER, GJOT. 106. Z. d. d. m. G. 9, 667. fg. Journ. of the Am. Or. S. 6, 149. MIT. 145, 4. VARĀH. BRH. S. 2, S. 4, Z. 3.

विनाथ (2. वि + नाथ) adj. (f. स्त्री) des Beschützers beraubt R. 5, 35, 45.

विनादिन् (von नद् mit वि) adj. aufschreiend: क्वाक्वाक्कार ° MBH. 9, 1636.

विनाभव (वि + भव) m. das Getrenntsein, Trennung von: अप्रियैः सह संवासः प्रियैश्चापि विनाभवः Spr. (II) 476. R. 2, 94, 3 (विनाभवः zu schreiben). ध्रुवो ह्येषा विनाभवः 405, 25. रामस्य विनाभवस्त्वैदेक्षा 7, 50, 4.

विनाभाव (von विनाभू) m. अ ° Unzertrennlichkeit, Zusammengehörigkeit SĀH. D. 15, 1. SARVADARCANAS. 4, 14. धूमधूमध्वजयोः 21. 5, 14, 7, 6. fg. Comm. zu NĀJAS. 2, 2, 2. Z. d. d. m. G. 7, 307. Verz. d. Oxf. H. 18, a, 38.

विनाभावम् absol. s. u. विनाभू.

विनाभाविन् (wie eben) adj. अ ° unzertrennlich Comm. zu NĀJAS. 2, 2, 1. Davon अविनाभावित्व n. nom. abstr. Schol. zu KAP. 1, 112.

विनाभायि (wie eben) adj. अ ° unzertrennlich, nicht ohne etwas Anderes anzuwenden WEBER, RĀMAT. UP. 292.

विनाभू (विना + 1. भू) getrennt werden: °भूय (auch विना भूया), °भावम् (absol.) P. 3, 4, 62, Schol. °भूत getrennt von (instr.), beraubt MBH. 3, 3092. R. 3, 79, 20. चेतनेन 7, 55, 17.

विनाम (von नम् mit वि) f. = नति Umbeugung eines dentalen Lautes in ein cerebralen VS. PAIT. 4, 190. AV. PAIT. 4, 34. 114. P. 8, 2, 16. VĀRTI. 1.

विनायक (von 1. नी mit वि) 1) m. a) Führer, Lenker: राजिव कर्ता भूतानां राजा चैव विनायकः (विनाशकः MBH. 12, 3411) | राजा सुतेषु जग-

ति राजा पालयति प्रजाः || R. 7, 59, 2. 4. MBH. 13, 7185. गणेश्वरविनायकाः 7108. = गुरु Lehrer TRIK. 3, 3, 41. H. an. 4, 32. fg. MED. k. 212. — b) Bein. Gaṇeṣa's, des Entferners der Hindernisse, AK. 1, 1, 4, 33. H. 207. H. an. MED. HALĀJ. 1, 18. JĀG. 1, 270. ATHARVA. UP. bei MUIR, ST. 4, 298. VARĀH. BRH. S. 46, 12. KATHĀS. 20, 55. 39, 139. 50, 147. 179. 51, 1. 70, 125. RĀGĀ-TAR. 3, 352. VER. in LA. (III) 1, 2. Verz. d. B. H. No. 1127. 1254. 1275. fg. Verz. d. Oxf. H. 36, a, No. 78. 45, a, 7. 46, a, 44. 78, b, 6. 14. 36. 277, a, 6. SĀMUK. K. 124. — c) pl. Bez. einer Klasse von Dämonen: राक्षसाः, पिशाचाः, भूताः, विनायकाः MBH. 12, 10477. HARIV. 10697 (विघ्नानि st. भूतानि die neuere Ausg.). VARĀH. BRH. S. 59, 9. WASILJEV 193. प्रेतभूतविनायकाः BUĀG. P. 2, 10, 38. विचरति निर्भया विनायकानोकपमूर्धमु 10, 2, 33. विनायकाः विघ्नदेतवः तेषामनीकानि स्तोमास्तानि पति Comm. Vgl. Verz. d. Oxf. H. 79, a, 33, wo von 56 Vinājaka's d. i. Gaṇeṣa's die Rede geht. — d) pl. Bez. gewisser über Waffen gesprochener Sprüche R. GORR. 1, 31, 11. — e) ein Buddha AK. 1, 1, a, 9. 3, 4, a, 6. TRIK. H. 234. H. an. MED. — f) Bein. Garuḍa's TRIK. H. an. MED. — g) Hinderniss TRIK. H. an. MED. — h) = अनाथ (?) TRIK. — i) N. pr. verschiedener Männer COLLEA. Misc. Ess. II, 174. Verz. d. B. H. No. 53 (S. 12). 109. Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. 134, a, No. 249. °पण्डित 124, b, 43. 295, b, No. 717. Verz. d. B. H. No. 1092. °भृ 80. fg. Verz. d. Oxf. H. 134, a, No. 249. — k) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 17. — 2) विनायिका f. Gaṇeṣa's Gattin CĀNDAM. im CKDR. — Vgl. भूत °, लोक °, विघ्न °.

विनायकचतुर्थी Bez. eines best. vierten Tages, eines Festes zu Ehren Gaṇeṣa's, Verz. d. B. H. 135, a, 1. अविघ्न ° st. dessen Verz. d. Oxf. H. 34, a, 35.

विनायकस्नपनचतुर्थी f. Bez. eines best. vierten Tages, an welchem Gaṇeṣa's Bild gebadet wird, Verz. d. Oxf. H. 34, a, 34 (Verz. d. B. H. 134, b, 1 v. u.).

विनायिन् (von 1. नी mit वि) adj. P. 3, 2, 78, Schol. — Vgl. अ °.

विनारुक्ता f. eine best. Pflanze, = त्रिपर्णिका RĀGĀN. im CKDR.

विनाल (2. वि + नाल) adj. des Stengels beraubt: नलिन MBH. 7, 1567. 8, 615.

विनाश (von 1. नष् mit वि) m. das Verlorengehen, Verschwinden, Aufhören, Verlust, Vernichtung, Untergang AK. 3, 3, 22. TS. PAIT. 1, 57. मत्प्रियायाः VIKR. 85. BHĀG. P. 4, 22, 27. तस्य (अर्थस्य) नाशे विनाशे वा MBH. 3, 1299. JĀG. 2, 165. मम सर्वविनाशाय R. GORR. 1, 77, 11. अर्थ ° VARĀH. BRH. S. 5, 21. 53, 90. KATHĀS. 19, 14. Spr. 1297. PĀNĀT. 145, 15. बीज ° VARĀH. BRH. S. 5, 34. वृष्टि ° 17, 4. क्षीर ° 23. घन ° 47, 12. नरपतिदेश ° 46, 82. कर्मणाम् Spr. 3146. तदावर्ण ° CĀME. zu BRH. ĀN. UP. S. 35. बुद्धि ° HIT. 55, 8. दुष्टाचार ° LA. (III) 87, 15. अपमृत्यु ° PĀNĀT. 187, 7. दोष ° DHŪRTAS. 90, 10. तं यस्तु द्वेष्टि संमोक्षात् — तस्य क्वाप्नु विनाशाय राजा प्रकुरुते मनः M. 7, 12. MBH. 1, 6132. 3, 12195. KAP. 1, 44. SUÇR. 1, 365, 10. R. 1, 3, 34. 41, 4. 2, 40, 9. Spr. 2631. 5258. MĀLAV. 8, 14. KATHĀS. 30, 135. BHĀG. P. 9, 6, 50. 14, 7. MĀRK. P. 112, 12. VER. in LA. (III) 19, 20. PĀNĀT. 175, 3. Gegens. संभूति ° IÇOP. 14. संभव BHĀG. P. 7, 2, 26. उत्पत्ति KAP. 2, 22. स्थित्युत्पत्तिविनाशकेतु SUÇR. 1, 194, 17. 249, 12. पुरस्याविनाशाय MBH. 5, 7470. उपस्थितविनाशा (वसुधरा) 4875. विनाशमेवा-

पीतो भवति Kāṇḍ. Up. 8, 11, 1. विनाशं व्रजति M. 3, 179. 4, 1. घगमत् Verz. d. Oxf. H. 54, 5, 80. एष्यसि PAÑĀT. 162, 12. याति R. 2, 44, 13. उपयास्यति 48, 22. R. Gorr. 2, 69, 7. PAÑĀT. 184, 19. अयेति Spr. (II) 1532. अवाप्स्यति Mārk. P. 16, 80. कर्तुम् Bhāg. 2, 17. Varāṇ. Bṛh. S. 4, 27. निन्ये 43, 7. दासीगर्भविनाशकत् Jīñ. 2, 286. बाहुमीवानेत्रसक्थि-विनाशे वाचिके so v. a. Verletzung 208. विनाशोन्मुख so v. a. reif AK. 3, 2, 41. — Vgl. जगद्दिनाश.

विनाशक (vom caus. von 1. नष् + वि) adj. verschwinden machend, vernichtend, zu Grunde richtend P. 3, 2, 146. रक्षिव कर्ता भूतानां रक्षिव च विनाशकः (विनायकः R. 7, 89, 9, 4) । धर्मात्मा यः स कर्ता स्याद्धर्मात्मा विनाशकः ॥ MBh. 12, 2411. लोक° R. 5, 51, 14. मूलाविद्या° PAÑĀT. 4, 3, 54. मन्त्रस्य सिद्धस्य Vet. in Lā. (III) 3, 15. SARVADARĢANAS. 108, 18. वृत्तादि° (घशनि) KULL. zu M. 1, 38. als Erklärung von भेदक 9, 280. 285. Vielleicht fehlerhaft für विनायक 1) c) in der Stelle: चतुर्थं वायुमार्गं तु शीघ्रं गत्वा परंतप । वसति यत्र नित्यस्था भूताश्च सविनाशकाः R. 7, 23, 4, 6.

विनाशन (wie oben) 1) adj. (f. ई) dass.: चन्द्रस्य (राहु) MBh. 1, 2674. शत्रूणाम् Hariv. 1944. श्रियः Spr. (II) 750. सायानाम् Bhāg. P. 3, 19, 22. पर्यवृत्त° MBh. 3, 2430. 12288. 4, 864. 8, 4207. Hariv. 8469. R. 3, 31, 45. आत्मवेश° 5, 87, 24. Git. 1, 20. PAÑĀT. 4, 1, 34. लोकद्वय° Spr. 1542. स्वर्गकीर्तिलोक° Jīñ. 1, 356. शोकदुःख° MBh. 1, 7559. 3, 15529. 4, 1119. बलदर्प° R. Gorr. 1, 77, 42. 5, 82, 9. 84, 12. 6, 79, 20. कृत्याव्याधि° Suçr. 1, 17, 20. 64, 19. 189, 5. Bhāg. P. 3, 22, 32. 4, 30, 22. PAÑĀT. 2, 1, 8. 3, 6, 10. 4, 3, 175. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 15. — 2) m. N. pr. eines Asura, eines Sohnes der Kālā, MBh. 1, 2543. — 3) n. das Verschwindenmachen, Verscheuchen, Vernichten, zu-Grunde-Richten: भयस्य Kathās. 46, 146. खाण्डवस्य MBh. 1, 8305. बालस्य 13, 68. R. 4, 21, 10. 2, 71, 33. 74, 4. R. Gorr. 1, 4, 91. 7, 102, 4. सर्प° MBh. 1, 1204. प्राण° 8, 7474. लोक° Hariv. 10627. Kām. Nitis. 10, 4. R. 7, 103, 9. Mārk. P. 21, 96. वेद° Verz. d. Oxf. H. 54, a, No. 104, Z. 10. उन्मूल° mit der Wurzel Prae. 69, 18. बन्ध° (so die ed. Bomb.) Gefangenmachung und Vernichtung MBh. 12, 4207. — Vgl. चित्त°, पाप°, पित्त°, मूल°.

1. विनाशात्त (विनाश + अस्त) m. Tod MBh. 12, 12538. Spr. (II) 315.

2. विनाशात्त (wie oben) adj. mit Verlust endend: संचय Spr. 3113.

विनाशित (von विनाशिन) n. Vergänglichkeit KUSUM. 48, 14. WILSON, SĪMĀHJAK. S. 42. Comm. zu Kap. 1, 44. ई° ÇAT. Br. 14, 7, 2, 3. fgg.

विनाशिन (von 1. नष् + वि und von विनाश) adj. 1) verschwindend, zu Grunde gehend, vergänglich: उत्पत्त्यनन्तरम् (विद्युत्) P. 5, 1, 114. Schol. मात्राः M. 1, 27. MBh. 12, 7501. Spr. 1443 (II). 3216. Varāṇ. Bṛh. S. 11, 42. Mārk. P. 46, 89. SARVADARĢANAS. 111, 19. अद्य यो वा Spr. (II) 944. प्रतिक्षण° 233. क्षण° Kathās. 72, 130. अष्टिभिर्नि ÇAT. Br. 14, 7, 2, 15. Bhāg. 2, 17. Çāṇk. zu Bṛh. År. Up. S. 328. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 4. PAÑĀT. 1, 8, 22. — 2) verderbend, vernichtend, zu Grunde richtend: अन्त्यो-ऽन्यं च विनाशिनी MBh. 12, 3967. कुलस्य R. Gorr. 2, 9, 38. रूपस्य Kathās. 29, 55. कथामिमाम् — खाण्डवस्य विनाशिनीम् so v. a. vom Untergang handelnd MBh. 1, 8097. Gewöhnlich in comp. mit dem obj.: परानीक° MBh. 6, 5535. 7, 5223. 12, 3927. Hariv. 9424. शोक° MBh. 3, 2459. क्षेमोपगम्युभित° Varāṇ. Bṛh. S. 4, 27. कार्य° Spr. (II) 186. आत्मस्मृति° Bhāg. P. 8, 4, 12. 10, 85, 16. PAÑĀT. 1, 7, 39. Verz. d. Oxf. H. 260, b, No.

629. KULL. zu M. 8, 353. — Vgl. मलविनाशिनी.

विनाश्य (vom caus. von 1. नष् + वि) adj. zu verderben, zu vernichten, zu Grunde zu richten: यदि नार्हं विनाश्यस्ते MBh. 12, 6604. Kathās. 5, 119. KUSUM. 48, 18. fg. विवादाध्यासितानि ज्ञानानि उत्तरोत्तर-कार्यविनाश्यानि SARVADARĢANAS. 108, 12. fg. अ° MBh. 15, 926. Schol. zu Kāṇḍ. 2, 245.

विनाश्यत्व (von विनाश्य) n. Vernichtbarkeit: बुद्धेर्बुद्धतरविनाश्यत्वे SARVADARĢANAS. 108, 12. संचितकर्मणामेव ज्ञानविनाश्यवागमात् Nilak. 31.

विनासक (von 2. वि + नास) 1) adj. nasenlos Gāṇḍh. im ÇKDn. — 2) f. विनासिका ein best. giftiges Insect Suçr. 2, 287, 20.

विनासादशन (2. वि + ना° - द°) adj. der Nase und der Zähne beraubt MBh. 7, 1570. विनेदिशन ed. Bomb.

विनाह m. = वीनाह Çaddar. im ÇKDn.

विनिकर्तव्य (von 1. कर्त् + विनि) adj. zu zerhauen, niedersumtseln: नामित्रो विनिकर्तव्यो नातिच्छेद्यः कथं च न MBh. 12, 3571. Nilak. führt das Wort auf 1. कर्त् + विनि zurück: निकृत्या वक्ष्यतिव्यः.

विनिकार (von 1. कर्त् + विनि) m. Beleidigung, Kränkung MBh. 7, 685.

विनिकृत्तन (von 1. कर्त् + विनि) adj. zerhauend, niedermachend: सुरारि° (धनुस्) MBh. 3, 14319.

विनिक्षण (von निक्ष् + वि) n. das Durchbohren Nir. 4, 18.

विनिक्षेप्य (von 1. क्षिप् + विनि) adj. zu werfen in (loc.): अम्भसि Spr. 1268.

विनिगड (2. वि + नि°) adj. von Fessketten befreit: विनिगडीकृत Daçak. 89, 17.

विनिगमक (vom caus. von 1. गम् + विनि) adj. eine Alternative entscheidend, für den einen oder andern Fall den Ausschlag gebend Schol. zu Kap. 1, 38. KUSUM. 37, 8.

विनिगमना (wie oben) f. das Entscheiden einer Alternative, das Ausschlaggeben für den einen oder andern Fall Dīṣabh. im ÇKDn. (Nachträge).

विनिगूह्य (von 1. गुह् + विनि) nom. ag. Verheimlicher, Geheimhalter: रक्ष्य° Spr. 4253.

विनियह (von यह् + विनि) m. 1) das Getrennthalten, Trennung Nir. 1, 3. 5. 7. — 2) das Niederhalten, Zurückhalten, Verhalten, Einhalten; einer Person: भवतः (subj.) Bhāg. P. 8, 22, 3. पितुः (obj.) R. Gorr. 2, 20, 16. द्विषताम् 5, 43, 5. MBh. 3, 17460. 15011. 3, 2284. हरि° 3, 17464. 8, 1518. Hariv. 2577. आत्म° Bhāg. 13, 7. 17, 16. पञ्चवर्ग° MBh. 12, 2600. प्राण° Verz. d. Oxf. H. 237, a, No. 568. वृष्टे: Varāṇ. Bṛh. S. 4, 13. मूत्र° Suçr. 2, 514, 4. निश्चास° 8. वेग° 304, 17. लोमस्य क्रोधस्य च MBh. 3, 13987. 12, 6958. पाप° M. 9, 263. यौवराज्याभिषेकस्य R. Gorr. 2, 19, 12. — 3) Restriction, Einschränkung, als Bed. von एव Med. avj. 77. von अह 88.

विनियह्य (wie oben) adj. niedersuhalten, zurückzuhalten: द्विपाः, वृषभाः MBh. 4, 33. बाहुभ्याम् 12, 1139.

विनिघ्न adj. = घ्न, निघ्न multiplié Gāṇḍh. Spasṭidh. 68. Grahajuts. 1.

विनिद्र (2. वि + निद्रा) 1) adj. (f. घ्रा) a) frei von Schlaf, wach, nicht schlafend MBh. 3, 16399. 16814. 10, 146. 12, 10444. Raçh. 5, 66. Spr. 1559. विसा° Kathās. 20, 32. 43, 66. 45, 200. 64, 45. 71, 96. 119. Bhāg. P. 3, 27, 14. 7, 4, 23. PAÑĀT. 4, 3, 145. °कार्य MBh. 1, 5695. im wachen

Zustande geschehend: मुस्यष्टो विनिद्रो ऽनुभवो हि मे KATHĀS. 81, 61. — 2) *aufgeblüht* H. 1129. कुमार HARIY. 15771. KUMĀRAS. 5, 80. SPR. 1600. KHANDOM. 103. Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, s. PAÑĀAR. 3, 5, 3. *geöffnet* von Augen: अतो विनिद्रो सक्ता विलोचने कोरामि न VIKR. 132. — 2) m. Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. 1, 30, 6.

विनिद्रक (von विनिद्र) adj. *wach, erwacht:* सुप्त° KATHĀS. 106, 56.

विनिद्रव (wie eben) n. *das Wachsein* H. 319.

विनिद्रासु adj. RĀĀ-TAR. 8, 2139 fehlerhaft für निद्रासु *schlafen wollend, schläfrig* vom desid. von 2. द्रा mit नि.

विनिनीयु (vom desid. von 1. नी mit वि) adj. *zu leiten —, zu ziehen beabsichtigend:* प्रज्ञा: RAGH. 9, 28.

विनिन्द (von निन्द् mit वि) 1) adj. *spottend* so v. a. *übertreffend* PAÑĀAR. 1, 3, 78. 14, 59. — 2) f. *आ* *das Schmähnen, Lästern:* मर्हन्निन्दा BHĀG. P. 4, 4, 13.

विनिन्दक (wie eben) adj. *verspottend:* वेद° MĀRK. P. 10, 58. Verz. d. Oxf. H. 10, a, N. 4. *spottend* so v. a. *übertreffend* GLT. 2, 6.

विनिपात (von 1. पत् mit विनि) m. 1) *Fall, Sturz, = निपात* MED. t. 218. = *अवपान* d. i. *अवपात* (CKDR. dagegen liest *अवमान*) H. an. 4, 126, in übertr. Bed. so v. a. *Unfall, Ungemach:* = *दैवतो व्यसनम्* H. an. = *देवादिव्यसन* MED. नपतां बुद्धतां चैव विनिपातो न विद्यते M. 4, 146. MBH. 3, 331. 4, 622. नैकाक्षविनिपातेन (= *अत्यन्तविनिवेशेन* NILAK.) विचचारोक्त कथं न 12, 2859. 8091. ÇĀK. 70, 1. 2. MĀLAV. 69, 5. °गत Spr. 752 (II). 2932. PAÑĀT. 92, 5. 203, 2. KULL. zu M. 4, 145. °प्रतिक्रिया KATHĀS. 13, 113. °प्रतीकार PAÑĀT. 92, 4. HIT. 119, 18. KULL. zu M. 7, 147 (विनिपात: falschlich). so v. a. *Tod* M. 8, 185. क्रोधो हि सर्वतपसा विनिपातहेतु: *das zu Schanden Werden* Spr. (II) 1977. — 2) *das Fehlgehen:* अविनिपातं स्मृतिं च ÇĀK. GRN. 2, 10.

विनिपातक (vom caus. von 1. पत् mit विनि) adj. *zu Schanden machend, vernichtend:* अयसाम् (रोषः) MBH. 12, 13881.

विनिपातिन् (von 1. पत् mit विनि) adj. *fehlgehend:* धर्मेष्टविनिपातिनः ĀPAST. 2, 29, 5.

विनिर्वर्ण (von 1. वर्ण mit विनि) adj. *niederschmetternd:* द्विषताम् MBH. 3, 879. मुरारि° 9, 2364. 2528. An der ersten und letzten Stelle विनिर्वर्ण, an der zweiten विनिर्वर्ण ed. Calc.

विनिर्वर्तिन् (wie eben) adj. *dass.:* अमित्र° MBH. 3, 16991. विनिर्व° ed. Calc.

विनिमय (von 5. मा mit विनि) m. 1) *Tausch, Vertauschung* H. 869. HALĀJ. 2, 418. अविहितशैतेषां विनिमयः ĀPAST. 1, 20, 14. विनिमयं कर्तु MBH. 3, 17194. KATHĀS. 73, 849. MBH. 13, 3465. 3468. COLBER. Alg. 38. RAGH. 1, 26. MĀLAV. 51. ÇĪC. 7, 65. KATHĀS. 80, 48. 50. SĪH. D. 734. BHĀG. P. 1, 1, 1. 5, 26, 28. KĪC. zu P. 8, 2, 60. द्रव्य° DHĀTUP. 31, 1 (°विनिमय gedr.). कार्य° Reciprocity MĀLAV. 9, 8. — 2) *Verpfändung* MED. k. 128. ÇADDAM. im CKDR. विक्रयैर्गा विनिमयेद्वा गोमांसखादके । व्रतं चान्द्रायणं कुर्यादथे सान्नादधी भवेत् ॥ GOBBILA in PRĀJACĪTTAT. nach CKDR.

विनिमेष (von 1. मिष् mit विनि) m. *das Schliessen* (der Augen): नयनविनिमेष (als Zeichen) KIR. 12, 26.

विनिमय (von यम् mit विनि) m. *Beschränkung:* वैश्यस्य वर्तमानस्य वैश्यायाम् — शूद्रायाम् चापि — तयोर्विनिमयः स्मृतः *eine Beschränkung auf*

d ... MBH. 13, 2552.

विनियोक्तृ (von 1. युञ् mit विनि) nom. ag. 1) *der Jmd an Etwas (loc.) stellt, — Etwas thun heisst:* तेषु तेषु हि कृत्येषु विनियोक्ता महेन्द्रः MBH. 3, 1225. SIDDH. K. zu P. 4, 4, 98. सा (श्रुतिः) त्रिविधा विधात्री अभिधात्री विनियोक्ता च *die spectielle Anordnung enthaltend, die Unterscheidung angehend* KĪT. ÇA. Comm. 23, 18. fg. — 2) *Verwender:* आदाता सम्पत्तयानां विनियोक्ता च पात्रवित् KĀM. NĪTIS. 4, 17.

विनियोग (wie eben) m. 1) *Vertheilung:* सत्त्विकर्मणाम् NĪR. 1, 8. — 2) *Anstellung an ein Geschäft (loc.), Beauftragung mit Etwas; die Einem angewiesene Beschäftigung:* अनेनेदं तु कर्तव्यं विनियोगः प्रकीर्तितः ĀHNİKAT. im CKDR. सारध्ये मद्राज्ञस्य MBH. 1, 542. अतश्च विनियोगे ऽस्मिन्भवतो विनियोजिताः R. 3, 60, 38. 5, 90, 26. °प्रसादा हि किंकराः प्रभविष्युः KUMĀRAS. 6, 62. विनियोगं च भूतानां धातैव विद्धात्पुत MBH. 12, 8528. MĀRK. P. 48, 41. — 3) *Anwendung, Verwendung, Gebrauch* (z. B. eines Verses im Ritual), überall bei Comm. TAITT. ĀR. 10, 32. 35. ÇĀIM. 1, 32. व्यूहानां विनियोगस्तः HARIY. 13014. गुणानां बलानां च पणाम् RAGH. 17, 67. WEBER, RĀMAT. UP. 292. ÇĀK. zu BRH. ĀR. UP. S. 53. 206 (अ°). 266 (pl.). 269. 275. PAÑĀAR. 1, 5, 13. 2, 5, 23. 3, 14, 1 (pl.). 4, 5, 9. S. 238. 278. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 25. 106, b, No. 161. fg. 219, b, No. 525. 229, a, No. 561. तथान्नशेषविनियोगं कुर्यात् KULL. zu M. 3, 258. धनस्य संप्रकृषो विनियोगे च zu 9, 11. 11, 20. DHĀTUP. 84, 16. P. 1, 3, 32. Schol. HIT. 98, 15. कदापि तावदेवंविधे कर्मण्येतस्य देहस्य विनियोगः ब्राह्मः 99, 13. शब्द° Comm. zu NĀJĀR. 2, 1, 55. पृथिव्यादीनां यथाविनियोगं (wie sie der Reihe nach angewandt —, aufgeführt worden sind) गुणा इन्द्रियाणां यथाक्रममर्था विषया इति zu 1, 1, 14. — 4) *Relation, Correlation* NILAK. 195. VS. PRĪT. 6, 21. P. 8, 1, 61. Ind. St. 10, 413. 417. MADHUS. ebond. 1, 14. 15. fg. अङ्गसंन्ययोधको विधिर्विनियोगविधिः । त्रीर्हिर्भिर्यजेत समिधो यजतीत्यादिः 19. fg. — 5) als Erklärung von अधिकार 8) KĪC. zu P. 1, 3, 11. — 6) = *अर्पणं फले* H. 1520. wohl = 3).

विनियोगसंयक् m. Titel eines zum SV. gehörigen Parīśiṣṭa Ind. St. 1, 39.

विनियोष्य (von युञ् mit विनि) adj. *anzuwenden, zu verwenden, zu gebrauchen:* प्राप्तश्चाथैस्ततः पात्रे विनियोष्यो विधानतः MĀRK. P. 16, 57. न तत्र दण्डो बुधेन विनियोष्यः Spr. 3243.

विनिर्गम (von 1. गम् mit विनिस्) m. 1) *das Hinausgehen, Fortgehen:* अनीकात् M. 7, 2498. R. GORR. 2, 14, 22. गृहात् VARĀH. BRH. S. 28, 9. स्वनर्ग्याः KATHĀS. 70, 2. 100, 82. BHĀG. P. 10, 1, 65. अन्तर्गृहताः काशिक्षाद्यो लब्धविनिर्गमाः 20, 9. MBH. 13, 6315. अमुविनिर्गमकाले KHANDOM. 36. लिङ्ग° (लिङ्गाद्विनिर्गमे ed. Bomb. = लिङ्गशरीरनाशे सति Comm.) BHĀG. P. 3, 27, 29. बर्हिर्मन्त्रविनिर्गमः so v. a. *das Ruchbarwerden* MĀRK. P. 27, 5, 6. — 2) *das letzte Drittel eines astrologischen Hauses* VARĀH. BRH. 22 (20), 6.

विनिर्घोष (von घुष् mit विनिस्) m. *Klang, Laut:* यथाशनेर्विनिर्घोषो वज्रस्येव च पर्वते MBH. 3, 1565. कलहंसविनिर्घोषैः 13, 5274.

विनिर्णय (von 1. नि mit विनिस्) m. *Bestiegung:* पापउवानाम् MBH. 3, 15188.

विनिर्णय (von 1. नी mit विनिस्) m. *Entscheidung, ein maassgebender Ausspruch in Betreff von Etwas (gen.):* कार्याणाम् M. 1, 114. कार्य° 8,

८. शौचस्य ४, ११०. नितिसस्य धनस्य ४, १९६. सीमावाद° २५३. सीमा° २५६. २६६. २६७. दण्ड° ३०१. इदं तदिति वाक्यं ते प्रोच्यते स विनिर्णयः MBh. १२, ११९८६. दुःखस्य १४, ५९६. HARIV. ९८७८ (विनिर्णय die ältere Ausg.). R. ५, १६, १७, ६, १३, ६. KIR. २, १२. KATHA. ६, २६. Verz. d. Oxf. H. ४४, ६, २०, ४५, २, १. २. ४९, ६, ८, ६५, २, १३. ८०, ६, ७. BHĀG. P. ४, ३, १०. MĀK. P. १२१, १४. PĀNĪKAR. ३, १४, १७. LA. (III) ८७, १६.

विनिर्दहनी (von १. दह् mit विनिस्) f. ein best. Heilmittel Suçr. २, ४०८, १९.

विनिर्देश्य (von १. दिष् mit विनिस्) adj. anzuzeigen, zu verkündigen: लुप्यम् VANĪH. Bṛh. S. ५, ५९. १७, १२. २४, ११. ४०, ४४. ५३, १०४. १०८. ५४, ८६.

विनिर्बन्ध (von बन्ध् mit विनिस्) m. das Bestehen auf —, Beharren bei Etwas: वैर° so v. a. hartnäckige —, ununterbrochene Feindschaft MBh. १, ११६६. वनवासविनिर्बन्धं नेपसंकरते यदा MĀK. P. १०९, ४६.

विनिर्बाहु (२. वि - निस् - बाहु) m. Bez. einer best. Art des Kampfes mit dem Schwerte HARIV. १५९७९.

विनिर्भय (२. वि + नि°) m. N. pr. eines Sādhja VANĪ-P. im ÇKDr.

विनिर्भाग m. N. eines Kalpa Lot. de la b. I. २२७.

विनिर्मल (२. वि + नि°) adj. überaus rein, — lauter: सुविनिर्मलचेतस् HARIV. १५४०८. ज्ञाननिर्मल° die neuere Ausg.

विनिर्माण (von ३. मा mit विनिस्) n. १) das Ausmessen: जम्बूखण्ड° MBh. १, ३३७. ५२०. so heißen die १० ersten Adhja des १ten Buches im MBh. — २) das Bilden, Bauen; Bau: मासवज्जलोमाङ्ग° KATHA. ९६, ४९. नियम्यतां विनिर्माणं यद्वाच्यत्र विधीयताम् RĀGĀ-TAR. ४, ५९. ५०९. की-रासार° adj. erbaut, verfertigt aus PĀNĪKAR. ४, ७, ४८. ईश्वरेच्छा° adj. nach seinem Wunsch verfertigt ५१.

विनिर्मातर (wie oben) nom. ag. Bildner, Schöpfer: ब्रह्मदण्ड° MBh. १३, १२४७. देवासुर° १२५७.

विनिर्मिति (wie oben) f. Bildung, Schöpfung, Erbauung: शरीर° RĀGĀ-TAR. २, १. धर्मस्वामि° ४, ६९६.

विनिर्मुक्ति (von १. मुच् mit विनिस्) f. Befreiung von: दोष° Verz. d. Oxf. H. २१२, २, २३. WILSON, SĀMĀJAK. S. २६.

विनिर्मेत m. १) dass.: श्रातमबन्ध° MBh. १४, ५४०. R. ५, ८७, २१. — २) Ausschluss von (= व्यतिरेक ÇKDr.): दिवाकरवारविनिर्मेत GĀJOTISTAT-tya im ÇKDr.

विनिर्णय (von १. या mit विनिस्) n. das Hinausgehen, Auszug, Aufbruch R. GORR. १, ४, ११६.

विनिर्वर्ण MBh. ९, २३६४ fehlerhaft für विनिर्वर्ण.

विनिवर्तन (von वर्त् mit विनि) n. १) Rückkehr, Heimkehr MBh. ३, १५७७९. R. GORR. २, ८९, ५. KĀM. NITIS. १९, २५. BHĀG. P. १०, ३९, ३७. abgeschossener Geschosse MBh. ३, १६९०. — २) das Zuerückgehen, Aufhören Comm. zu DAÇAR. ३, १५.

विनिवर्तिन् (wie oben) adj. umkehrend: अ° nicht umkehrend sc. in der Schlacht Spr. ४४९९.

विनिवारण (vom caus. von १. वर mit विनि) n. das Zurückhalten, Abhalten: रत्नसाम् R. ३, ८६, २२. ४, २२, ३८. स सचिवैरशक्यविनिवारणः KATHA. ११२, ८४.

विनिवार्य (wie oben) adj. zu verdrängen: तन्मुद्रयेयं मन्मुद्रा विनिवार्या RĀGĀ-TAR. ४, ४१६.

विनिवृत्ति (von वर्त् mit विनि) f. das Weichen, Aufhören: प्रसङ्ग° M.

४, ३६८. स्वाह्वनाम् HARIV. १११४३. शूल° Suçr. २, ३६५, १६. SĀMĀJAK. ५५. ८८. RAGH. ६, ७४. DAÇAR. ३, १५. RAGH. ६, ७४. ÇĀM. zu Bṛh. ĀR. UP. S. २७१. das Unterbleiben PĀN. Gṛh. २, १७.

विनिवेदन (vom caus. von १. विद् mit विनि) n. das Anmelden: द्वारि मद्दिनिवेदनम् KATHA. ३८, १४५.

विनिवेश (von १. विष् mit विनि) m. १) das Aufsetzen, Aufstellen, Auflegen: किसलयशयनतले कुरु कामिनि घृणानलिनविनिवेशम् Gtr. १२, ३. स्विन्नाङ्गुलिनिनिवेशो मलिनः so v. a. die schmutzigen Spuren der aufgelegten schweißenden Finger ÇĀK. १४२. das Hinstellen in einem Buche so v. a. Ausführen: अवशिष्टानां पाशानामते विनिवेशः SARVADARÇANAS. ८१, ४. — २) angemessene Vertheilung Schol. zu ĀÇV. ÇR. २, १, ११. २, १३, ४, ४. ११, १६. zu LĀT. १, ९, ७. ३, १, १५. ६, १, १९.

विनिवेशन (vom caus. von १. विष् mit विनि) n. das Aufrichten, Aufstellen, Erbauen: श्रोत्रयेन्द्रविकारस्य बृहदुदस्य च व्यधात्। — विनिवेशनम् RĀGĀ-TAR. ३, ३५५.

विनिवेशिन् (von १. विष् mit विनि) adj. gelegen: विषये वक्ककच्छनामि कूलोपकाण्ठविनिवेशिनि (°विनिवेशिनि gedr.) नर्मदायाः KATHA. ६, १६६.

विनिश्चय (von २. चि mit विनिस्) m. eine feste Meinung, feststehende Ansicht, feste Bestimmung, Entscheidung; fester Entschluss: इति विनिश्चयः M. ८, २७७. JĀG. २, २३३. Spr. १३५०. Verz. d. Oxf. H. ४७, ६, ३८ (विनिश्चयः gedr.). ८०, ६, २२. इति शास्त्रविनिश्चयः ५४, ६, १६. R. ५, ८४, ४०. विनिश्चयेनाभिगतो ऽस्मि ते MBh. ३, १६७००. ५, २९३. ५४२७. तस्य ज्ञे विनिश्चयः R. २, ८३, १५ (८७, ११ GORR.). मन्त्रयतो विनिश्चयम् BHĀG. P. ८, ५, १७. मन्त्रः सुविनिश्चयलक्षणः R. ५, ८४, १८. विनिश्चयं कृत्वा MBh. १, ७६७०. तं चिन्तयित्वा विनिश्चयम् ५२६०. कर्तव्यस्य SUND. ३, १० (च निश्चयम् st. विनिश्चयम् MBh. १, ७६८७). कार्यस्य R. ३, ४४, ८. ५, ३७, ३१. ज्ञामृत्युभवव्याधिभावाभाव° MBh. १, ६४. स्वधर्मार्थविनिश्चय ३, १५७००. निश्चित्यार्थविनिश्चयम् ५, ७०१३. एतद्विनिश्चयं विचिन्तु ६०८८. १२, ६९३८. कुरु मूल्यविनिश्चयम् be- stimme १३, २६८७. १४, ९५०. १३२२. R. ३, ७५, ६४. अर्थसूक्ष्म° ४, २१, १४. ३४, ४. ४०, १२. ५, ५०, ३. Suçr. १, १६०, १०. KATHA. ३३, १६३. BHĀG. P. २, ८, १६. रोग° Verz. d. B. H. No. ९३४. SARVADARÇANAS. ३२, १६. KUSUM. २७, १९. — Vgl. अर्थ°, पाप° (f. घा R. GORR. २, ८, ५), प्रमाण°, रुविनिश्चय.

विनिश्चल (२. वि + नि°) adj. unbeweglich: तस्थौ विनिश्चलः KATHA. ६२, १५३. चित्रारम्भ° unbeweglich wie VIKR. ४. चित्तमोक्विनिश्चलेन मनसा Spr. (II) २२९२.

विनिश्चायिन् (von २. चि mit विनिष्) adj. entscheidend, endlich be- stimmend: संपूर्णार्थ° SARVADARÇANAS. ४२, २०. ४३, ४.

विनिष्कम्प (२. वि + नि°) adj. unbeweglich AMṚTAN. UP. in Ind. St. ९, ३२.

विनिष्पात (von १. पत् mit विनिस्) m. das Hervorstürzen, Vordrin- gen: कृत्तमृष्टिविनिष्पातानिष्पष्टाङ्गाह्वन्धन so v. a. Faustschläge BHĀG. P. १०, ५६, २५.

विनिष्पाद्य (vom caus. von १. पद् mit विनिस्) adj. zu Stande zu bringen, auszuführen: यादृक्कार्म विनिष्पाद्यं तादृग्द्रव्यमुपाकरोत् MĀK. P. १२४, १४.

विनिष्पेष (von पिष् mit विनिस्) m. das Aneinanderreiben: तयोर्भुज- विनिष्पेषादुभयोर्वलिनोस्तदा। शब्दः समभवद्द्वारः MBh. ३, ४४३. १६१०. ४, ७५९. घोरवज्रविनिष्पेषस्तनयिषु so v. a. Donnerschlag ४, ४१०६.

विनिवेशिन् s. विनिवेशिन्.

विनीत १) adj. s. u. १. नी mit वि. — २) m. a) Kaufmann, Krämer

H. an. 3, 299. MED. I. 184. — b) *Artemisia indica* (दमनक) RĪĀN. im ÇKDr. — c) N. pr. eines Sohnes des Pulasija VĀJU-P. in VP. 83, N. 8.

विनीतक m. n. = विनीतक RĪĀN. zu AK. 2, 8, 2, 26 nach ÇKDr.

विनीतता (von विनीत) f. Wohlgezogenheit, Sittsamkeit, bescheidenes Betragen, Bescheidenheit KĀM. NITIS. 4, 8.

विनीतत्वं (wie oben) n. dass.: स्वाभाविकं विनीतत्वं तेषां विनयकर्मणा । मुमुर्क्षु RAGH. 10, 80. Spr. 1448 (wo so zu lesen ist).

विनीतदेव m. N. pr. eines buddhistischen Gelehrten VĀSŪP. 90. TĪRAN. 198. 272.

विनीतप्रभ m. desgl. Vie de HIOWEN-TSANG 101.

विनीतमति m. N. pr. zweier Männer KATHĀS. 72, 24. 101, 188.

विनीतमेन m. N. pr. eines Mannes TĪRAN. 189.

विनीति (von 1. नी mit वि) f. Bescheidenheit Spr. 4146.

विनीतेश्वर m. N. pr. eines göttlichen Wesens: प्रशास्य विनीतेश्वरश्च LALIT. ed. Calc. 6, 20. प्रशास्य प्रशासविनीतेश्वरश्च st. dessen 4, 16; vgl. noch FOUCAUX's Uebersetzung 401.

विनीय (von 1. नी mit वि) m. = कल्क P. 3, 1, 117. VOP. 26, 20. — Vgl. विनेय.

विनील (2. वि + नील) adj. dunkelblau H. 49.

विनीवि oder °नीवी (2. वि + नी°) adj. f. des Schurzes entkleidet BHĀG. P. 10, 21, 12.

विनुति (von 1. नुद् mit वि) f. 1) Verstoßung, Vertreibung KĪṬH. 26, 1, 27, 8. — 2) Abhibhūti und Vinutti heissen zwei Ekāha Āḥv. ÇA. 9, 8, 19. ÇĀṬH. ÇA. 14, 8, 16. 38, 4. 15, 11, 18.

विनुद् (1. नुद् mit वि) f. Stoss RV. 2, 13, 3.

विनेत्र (von 1. नी mit वि) m. 1) Erzieher, Unterweiser, Lehrer MED. I. 187. MBH. 3, 12584. fg. 11, 660. R. 3, 55, 37. 39. Spr. 8204. RAGH. 6, 39. 8, 90. 14, 23. 18, 69. RAGH. ed. Calc. 1, 71. MĀLAV. 14, 23. 67. परावणे R. 5, 32, 7. Zühmer, Abriecher: कृस्तिगवाशोष्ट्राणाम् KULL. zu M. 3, 162. — 2) Fürst, König MED.

विनेत्र (wie oben) m. Unterweiser, Lehrer: सद्विनेत्राय (कृष्णाय) HARIV. 10675.

विनेमिदशन (2. वि + ने° - द°) adj. der Radfelge und der Zähne (wohl ein best. Theil des Wagens) beraubt MBH. 7, 1570 nach der Lesart der ed. Bomb.

विनेय (von 1. नी mit वि) adj. P. 3, 1, 117. Schol. 1) zu verschuchen, zu entfernen: अद्भिः अयमः HARIV. 4698. — 2) zu erziehen, zu unterrichten SĀH. D. 6, 1. SARVADARĢANAS. 22, 9. m. Schüler H. 79. — 3) zu züchtigen, zu strafen BĢHASPATI in DĀJABH. 90, 4. ज्योतिर्ज्ञानं तथोत्पातमविदित्वा तु ये नृणाम् । विदित्वा तन्मतेन विनेयास्तेऽपि यत्नतः ॥ GĀJASTATVA im ÇKDr.

विनेक्ति (विना + उक्ति) f. in der Rhetorik ein Ausspruch, der da besagt, dass Etwas erst ohne ein Anderes einen Werth oder ohne ein Anderes keinen Werth habe; conditio sine qua non SĀH. D. 702. KUYALAJ. 60, a. PRATĪPAR. 86, a, 2. — Vgl. महेक्ति.

विनोद (von 1. नुद् mit वि) m. 1) Vertreibung, Verschuchung: अयम् VARĀH. BH. 5, 83, 88. KATHĀS. 91, 2. — 2) Vertreibung der Sorgen u. s. w. Unterhaltung, Amusement H. 926. Schol. H. 6. 115. HALĀJ. 4, 35. MĀKĒN.

48, 17. अङ्गनानां विनोदाः MACH. 85. ÇĀK. 38. अविनोददीर्घयामा राज्ञिः VIKR. 48. विनोदाय KATHĀS. 18, 125. 37, 117. लोकानाम् VET. in LA. (III) 1, 3. तस्या विनोदार्थम् KATHĀS. 17, 68. ईश्वराणां हि विनोदरसिकं मनः 20, 46. 25, 73. 38, 88. BHĀG. P. 3, 16, 24. 5. विनोदविचित्रविनोदः 5, 17, 18. MĀK. P. 20, 10. 18. 65, 15. विनोदतस् Verz. d. Oxf. H. 67, b, N. 5. स्वात्मविनोदाय KATHĀS. 13, 52. PRAB. 3, 16. लोकात्मविनोदाय (°विदनाय gedr.) Einl. zu KĀURAB. चेतिविनोदाय KATHĀS. 28, 7. तद्विनेदिप्रपादिन् 29, 1. ÇUK. in LA. (III) 32, 6. °स्थान ÇĀK. 80, 22. 81, 21. 86, 17. °पात्र (oder विना उदपात्रम्) BHĀG. P. 4, 22, 47. °मृग 5, 1, 38. अथविनोदाय swr Unterhaltung auf der Reise KATHĀS. 75, 58. Häufig in comp. mit dem, was die Unterhaltung bildet, woran man Vergnügen findet: असमरस° R. 3, 24. अभिनवनलिनविनोदलुब्ध Spr. (II) 487. काव्यशास्त्र° 1711. गात्रकाण्ड° 2054, v. l. (I) 2280. Glt. 12, 9. विलपन° UTTARAB. 86, 17 (73, 10). दानैकविनोदासक्तचेतस् KATHĀS. 38, 84. कथा° 61, 380. 62, 237. 64, 164. 69, 86. Verz. d. Oxf. H. 122, b, 18. 132, b, 8. BHĀG. P. 4, 29, 20. 5, 8, 17. PĀNĀR. 4, 8, 115. PĀNĀT. 8, 6 (ed. orn. 2, 10). 147, 14. ÇUK. in LA. (III) 32, 18. Am Ende eines adj. comp.: माया° sich vergnügend an BHĀG. P. 5, 24, 8. 6, 29, 41. Verz. d. Oxf. H. 199, a, 17. — 3) Bez. einer best. Umschlingung Liebender: नायको नायिकाया दक्षिणपादं वामपादं वा स्वमध्यदेशे स्वदक्षिणपादं वामपादं वा नायिकामध्यदेशे निधाय वक्षसि वत् श्रोष्ठ श्रोष्ठं दत्त्वा यदास्मिष्यति तत् KĀMAÇĪSTRA im ÇKDr. — 4) eine Art Palast JUKTĀKĀLPATĀRU und BHĀVISHJOTTĀRA-P. im ÇKDr. — 5) Titel eines über Musik handelnden Werkes Verz. d. Oxf. H. 201, a, No. 479. — Vgl. निर्विनीद, मदन°, राजविनोदताल und राधा°.

विनोदन (wie oben) n. = विनोद 2) KATHĀS. 51, 207. 104, 191. SĀH. D. 117. RĪĀA-TAR. 3, 164. °शतैः VIKR. 38. कृष्णविनोदनार्थम् HARIV. 8409. मार्ग° eine Unterhaltung auf Reisen KATHĀS. 83, 4.

विनोदवत् (von विनोद) adj. unterhaltend, ergötzlich: मुकानां गिरः KATHĀS. 59, 150.

विनोदिन् (von 1. नुद् mit वि) adj. 1) vertreibend, verschuchend: क्लाम° ÇĀK. 69. उत्काण्ठा° KATHĀS. 72, 294. — 2) Sorgen u. s. w. verschuchend so v. a. unterhaltend, ergötzend: कथा KATHĀS. 49, 2. 59, 21. 78, 4. कृदयस्य 10, 3. चेतो° 12, 32. वृन्दावन° PĀNĀR. 2, 4, 7. 8, 84.

वित्त m. N. pr. eines göttlichen Wesens MĀK. P. 80, 8.

विन्द s. 3. विद्.

विन्द (von विन्द) 1) adj. findend, gewinnend P. 3, 1, 188. VOP. 26, 85. Vgl. गो°, चारु°, भद्र°, मित्र°, वत्स°. — 2) m. a) Bez. einer best. Stunde des Tages R. 3, 73, 16 (68, 12 ed. Bomb.). — b) N. pr. neben अनुविन्द, Söhne Dhrtarāshtra's MBH. 1, 2729. 4543. Fürsten von Avanti 2, 1114. 5, 2503. 7, 3691 (vgl. 3682). HARIV. 8016. 5497. 8020. 8099. Söhne Gajasena's VP. 437.

विन्दक m. N. pr. eines Mannes RĪĀA-TAR. 8, 650.

1. विन्दु Tropfen u. s. w. s. विन्दु.

2. विन्दु (von 1. विद्) nom. ag. Kenner P. 3, 2, 169. VOP. 26, 160. AK. 3, 1, 80. TRĪK. 3, 3, 209. H. 349. an. 2, 284. MED. d. 10. fg. HĪN. 262. = वेदितव्य ÇĀNDĀR. im ÇKDr.

3. विन्दु (von 3. विद्) adj. am Ende eines comp. findend, suchend, gewinnend, verschaffend (= दातृ Aśāpāṭa im ÇKDr.): नाथ° PĀNĀR.

Ba. 14, 11, 28. — Vgl. गो^०, लोक^०.

विन्धुप्रतिष्ठानमय (von वि^० + प्रतिष्ठान) adj. (f. ई) *den Anusvāra zur Grundlage habend* Verz. d. Oxf. H. 110, a, No. 173, Çl. 4.

विन्धुल (von विन्धु) m. *ein best. giftiges Insect* Suçr. 2, 287, 20 (वि^० gedr.).

विन्धु s. 2. विधु.

विन्ध्य Mārk. P. 57, 52 fehlerhaft für विन्ध्य.

विन्ध्यचुलक MBh. 6, 369 fehlerhaft für विन्ध्यचुलिक oder ०चुलुक.

विन्ध्यपत्नी f. *eine best. Pflanze*, = ज्वरापत्नी (unter welchem Worte im ÇKDn. nach derselben Aut. als Synonym विह्वपत्नी genannt wird) Çandaś. im ÇKDn. Die richtige Form wird wohl विह्वपत्नी oder वित्त्व^० sejn.

विन्ध्यत (!) m. *der Mond* ÇKDn. angeblich nach Taik.

विन्ध्य 1) m. a) N. pr. des Gebirges, welches die indische Halbinsel von Ost nach West durchzieht, AK. 2, 1, 8, 3, s. Taik. 2, 1, 6, 3, 4. H. 948. 1029. an. 2, 381. Med. J. 54. हिमवद्विन्ध्ययोर्मध्यं यत्प्राग्विनशनादपि । प्रत्यगोव प्रयागाच्च मध्यदेशः प्रकीर्तितः ॥ M. 2, 21. MBh. 1, 7625. 7716. 3, 2318. 14, 1178. Hariv. 3261. 3275. 5211. 9499. 11448. 12008. 12399. R. 4, 2, 12. 41, 10. Suçr. 1, 172, 6. 2, 169, 3. Çāṇḍa. Sāh. 1, 1, 38. विन्ध्यस्तरेत्सागर्म Spr. 2853. Muçh. 19. R. 2, 28. Mālav. 56. Varāh. Bh. S. 12, 6, 16, 10. 43, 35. 69, 30. VP. 174. Mārk. P. 57, 11. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 15. ०पर्वत R. 4, 6, 22. विन्ध्याद्रि Ragh. 12, 31. Varāh. Bh. S. 10, 12. Kathās. 12, 8. Rāga-Tar. 4, 153. 161. Ver. in LA. (III) 31, 5. 6. विन्ध्याद्रिनिवासिनः Verz. d. Oxf. H. 82, a, No. 138, Z. 10. विन्ध्याचल Varāh. Bh. S. 12, Anf. ०वन R. 4, 48, 2. विन्ध्याटवी Varāh. Bh. S. 16, 3. Kathās. 7, 35. 10, 115. 18, 96. 42, 97. Hit. 34, 19; vgl. मध्येविन्ध्याटवि. ०तरव्यवृत्तम् Rāga-Tar. 3, 240. विन्ध्यनिवासिनः (so ist zu lesen) Mārk. P. 57, 52. विन्ध्यास्तवासिनः *die Bewohner des inneren Vindhja* Varāh. Bh. S. 14, 9. Der Vindhja, eiforsüchtig auf den Meru, weil die Sonne um diesen sich bewegt, erhebt sich um der Sonne den Weg zu versperren, MBh. 3, 8781. fgg. Verz. d. Oxf. H. 69, a, 7. fgg. — b) = व्याध Jäger H. an. Med. — 2) f. छा a) *Averrhoa acida* Lin. H. an. Med. — b) *kleine Kardamomen* H. an. — Vgl. निर्विन्ध्य, प्रति^०, बलि^०.

विन्ध्यकन्दर Vindhja-Schlucht, N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 19.

विन्ध्यकवास m. N. pr. eines Mannes Wassiljew 219.

विन्ध्यकूट m. Bein. Agastja's Taik. 1, 1, 89. H. c. 16.

विन्ध्यकेतु m. N. pr. eines Fürsten der Pulinda Kathās. 101, 284.

विन्ध्यचुलिक m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 369 nach der Lesart der ed. Bomb. विन्ध्यचुलक ed. Calc. विन्ध्यचुलुक VP. 193.

विन्ध्यचुलुक s. विन्ध्यचुलिक.

विन्ध्यनिलया f. *eine Form der Durgā* H. c. 49. — Vgl. विन्ध्यवासिनी.

विन्ध्यपर m. N. pr. eines Fürsten der Vidjādhara Kathās. 37, 22.

विन्ध्यपालक m. pl. N. pr. eines Volkes VP. 193, N. 126.

विन्ध्यमूलिक m. pl. desgl. ebend.

विन्ध्यमैलेय m. pl. desgl. Mārk. P. 57, 47.

विन्ध्यवन्त (von विन्ध्य) m. N. pr. eines Mannes Mārk. P. 21, 34.

विन्ध्यवर्मन् m. N. pr. eines Fürsten Inscr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 26, Çl. 12. Z. f. d. K. d. M. 1, 226.

विन्ध्यवासिन् 1) adj. *den Vindhja bewohnend*. — 2) m. Bein. Vjādī's H. 892. Hall 166. ders. in der Einl. zu Vīśavād. 46. Verz. d. B. H. No. 974. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 2 v. u. Vgl. विन्ध्यस्थ. — 3) ०वासिनी f. mit oder ohne देवी *eine Form der Durgā* Colebr. Misc. Ess. II, 249. Wilson, Sel. Works I, 253. II, 78. Kathās. 2, 2, 3, 38. 6, 78. 7, 24. 23, 38. 42, 117. 172. 52, 161. 165. Verz. d. Oxf. H. 19, a, 7. 97, a, 2 v. u. Daçan. 142, 6. 197, 11; vgl. विन्ध्यकैलासवासिनी Hariv. 10246 und विन्ध्योदेवी भमरवासिनीम् Rāga-Tar. 3, 394.

विन्ध्यशक्ति m. N. pr. eines Fürsten der Javana VP. 477.

विन्ध्यसेन m. N. pr. eines Fürsten VP. 466, N. 12. बिम्बिसार v. 1.

०विन्ध्यस्थ 1) adj. *im Vindhja sich aufhaltend*. — 2) m. Bein. Vjādī's Taik. 2, 7, 24. Verz. d. B. H. No. 974; vgl. विन्ध्यवासिन्.

विन्ध्याधिवासिनी f. *eine Form der Durgā* Verz. d. Oxf. H. 39, b, 15. — Vgl. विन्ध्यवासिनी.

विन्ध्यावलि (विन्ध्य + छा^०) f. N. pr. der Gattin Balī's und Mutter Bāṇa's Bāṇa. P. 8, 20, 17. 22, 19. ०ली ÇKDn. nach einem Pomaṇa. विन्ध्यावलीपुत्र m. metron. Bāṇa's Taik. 2, 8, 22.

विम partic. s. u. 3. und 5. विद्.

विमप m. N. pr. eines Fürsten Rāga-Tar. 5, 129.

विन्यप (von 3. ई mit विनि) m. *Stellung, Lage*: कर्पा^० TS. Prāt. 23, 2.

विन्यस्य (von 2. अस् mit विनि) adj. *aufzusetzen, zu stellen auf*: भद्रासनं विन्यस्यं चर्मणामुपरि Varāh. Bh. S. 48, 16.

विन्याक m. = विह्वल Çandaś. im ÇKDn.

विन्यास (von 2. अस् mit विनि) m. 1) *das Hinsetzen, Hinstellen, Anlegen* (am Körper): अस्थाने भूषणादीनाम् Śiṅ. D. 143. *Setzung, Bewegung, Stellung* (der Glieder des Körpers): निःशब्दपद^० Kathās. 88, 16. Bāṇa. P. 5, 2, 5. हुतपद^० 6. करचरणोरःस्थलविपुलबद्धैःसगलवदनाद्यवयव^० 3, 31. सुकुमारतयाङ्गानाम् Śiṅ. D. 144. अङ्ग^० Prātapa. 56, b, 2. Als Erklärung von विन्यप Comm. zu TS. Prāt. 23, 2. — 2) *Anordnung, Einteilung, Ordnung*: एतावन्लोकविन्यासे मानलक्षणसंस्थाभिः Bāṇa. P. 5, 20, 38. भुवन^० Verz. d. Oxf. H. 8, a, 28. fg. वर्ण^० 88, b, 19. नत्तत्रविन्यासाद्विषयाः समवास्थिताः Mārk. P. 54, 32. वेणिः स्यात्केशविन्यासः so v. a. Haartracht Uśāval. zu Uṇādis. 4, 18. — 3) *Vertheilung, Ausbreitung*: कर्म वायोर्वह्ने (so ist zu lesen) विन्यासत्रयम् Kull. zu M. 1, 18. concret: तं र्मविन्यासं भित्ता so v. a. *das ausgestreute Darbha-Gras* MBh. 13, 3945. हंससारसविन्यासैर्मनुना सातिशोभना (विन्यासैः = उत्प्रेषणैः) Nilak. so v. a. *zerstreute Gruppen* von Hariv. 3833. — 4) *das Errichten, Gründen, Anlegen*: ग्रामसंघोष^० Mārk. P. 49, 13. — 5) *das Zusammenfügen* (einer Rede u. s. w.): द्यौर्वा वचनविन्यासः Śiṅ. D. 303. प्रबन्ध^० (= रचना Comm.) Vīśavād. 9. स्फुटार्थपदविन्यासः शिष्टानां प्रतिपत्तये Verz. d. Oxf. H. 182, a, 17. स्निग्धैश्च नोतिविन्यासान्मूर्खान्स्वर्वत्र वर्जयेत् wohl so v. a. *klug thugend* MBh. 3, 11310. — 6) *das Ausstossen von Worten der Verzweiflung* (= निर्वेदवाक्यव्युत्पत्ति) Śiṅ. D. 586. — Vgl. वनर^०, बल^०.

1. विप्, वैपते (Dhātup. 10, 6 वेप् कम्पने), विपानं, वैविपिष्ठाम्, विविप्रे; *in schwingender, zitternder Bewegung sein, beben*: वेपते भियसा मही RV. 1, 80, 11. चक्रं न वृत्तं वेपते मनो भिया मे 5, 36, 3. वेपते मत्तो 9, 71, 3. 10, 11, 6. AV. 10, 10, 28. गृक् मा बिभीत मा वेपधम् विपिष्ठम् Liṅ. VS. 3, 41. TBa. 3, 7, 3, 2. त. इद्विप्रे मरुतः *singen an sich zu re-*

gen, zu schütteln RV. 3, 32, 4. यतो विपान एतति 8, 6, 29. प्रकामन्वेपते
zittrt Suça. 1, 286, 14. Çik. 70, 18. किमार्त इव वेपते सकल एष बिम्बा-
धरः ad 69, 2. Spr. 1230. मयः कदलिकेवाद्याप्यको वेपते Prar. 65, 18.
पर्वताप्राणि वेपते R. 8, 16, 4. मन्मथयकृणात् — तेषां पापानि वेपते को-
टिब्रम्कृतानि च so v. a. weichen gleichsam erschrocken Pāṇā. 1, 13,
18. खवेपत Kathās. 19, 105. वेपमान Bhāg. 11, 38. MBh. 2, 2839. 3, 522.
2174. 2207. 2611. 2840. 2975. 5, 6042. 12, 4286. R. 1, 64, 5. 2, 26, 6. 60,
1. 62, 6. 63, 49. 92, 15. 3, 53, 62. Ragh. 11, 65. Kathās. 19, 90. Daçak. 94,
16. Pāṇā. 45, 8. 93, 2. 94, 4. वेपसी MBh. 3, 1864. 10989. R. 1, 63, 18.
— Vgl. विप्र, वेपथु u. s. w.

— caus. वेपयति, विपयति, खवीविपत्: zittern machen, schwingen,
schütteln: शिप्रे RV. 8, 65, 10. 12, 2. AV. 5, 22, 10. चक्रं न वृत्तं व्यती-
रवीविपत् RV. 1, 185, 6. सिन्धौर्मावधि वेना खवीविपत् 9, 73, 2. विपय-
ति बर्हिः 7, 21, 2. वेपयन्मण्डलं भुवः Bhāg. P. 3, 21, 53. 9, 4, 47. वातवे-
पित Kathās. 111, 10. Bhāg. P. 10, 20, 6. भुववीर्यवेपित 8, 7, 10. वेपित-
कंधरा Mān. P. 1, 41. मनो मदनवेपितम् Bhāg. P. 6, 1, 62. संवेपितम् mit
Zittern (also wohl von वेप् simpl.) Spr. (II) 1637.

— उद् in unruhige Bewegung gerathen, erzittern, erschrecken: उद्दे-
पमाना मनसा चतुषा कृदयेन च (धावत्) AV. 5, 21, 2. Kīṭh. 31, 3. TBa. 3,
2, 4, 7. उदेपते मे कृदयम् MBh. 5, 2028. नरकुस्तिगात्रैरुदेपमानैः 8, 4900.
Vgl. उदेप. — caus. erschrecken (trans.) AV. 9, 8, 6. 11, 9, 12. 18. 13, 3, 1.

— परि zittern: बाहुर्वायः परिवेपते स्म R. 5, 28, 14.

— प्र erzittern: यः शीतेन प्रवेपते Suça. 1, 113, 2. प्रावेपत भयोदिमा
प्रवते कदली यथा MBh. 5, 408. प्रावेपत सुसंत्रस्तः 13, 2325. R. 5, 21, 1.
शिरोभिः पतिताः सर्वे प्रावेपत यथोर्गाः Hariv. 5830. भयात्प्रवेपे R. 2, 8,
8. प्रवेपमान MBh. 4, 459. Kumāras. 5, 27. BRAHMA-P. in LA. (III) 57, 20.
Daçak. 72, 14. नागाश्चाष्टमुखास्तत्र प्रावेपन्भिर्गोडिताः (प्रवेपुरतिपीडिताः
die neuere Ausg.) Hariv. 10592. कृदयेन प्रवेपती MBh. 3, 16756. 13,
1614. Hariv. 4744. Bhāg. P. 3, 14, 86. Vgl. प्रवेप figg. — caus. erschüt-
tern: पर्वतान् RV. 1, 39, 5. 3, 26, 4. 8, 7, 4. in schwingende Bewegung
setzen, erzittern machen: प्रावीविपदाच्च ऊर्मिं न सिन्धुः 9, 96, 7. प्रवेप-
यच्छत्रुसंधान् MBh. 5, 707. प्रवेपित in eine zitternde Bewegung versetzt,
erzitternd: शरशस्तीक्ष्णव्यवच्छेदप्रवेपितैः R. 6, 79, 85. बाहुकैः प्रवे-
पितः 5, 27, 25. प्रवेपिताङ्ग MBh. 4, 2095. Bhāg. P. 10, 44, 25.

— अभिप्र sich in Bewegung setzen gegen (acc.), bedrohen: यं मृधो ऽभि
प्रवेपेरन् TS. 2, 2, 2, 4. 5, 2, 1.

— संप्र erzittern: संप्रावेपत धन्विनः MBh. 5, 2975. 6, 5789 (संप्रा°
ed. Bomb.).

— वि zittern, suchen: das Auge Kauç. 58.

— प्रवि caus. partic. °वेपितः als verbum finitum wurde zum Zittern
gebracht, erzitterte R. 7, 19, 22.

— सम् zittern: ते समवेपत गावो वै शिशिरे यथा MBh. 7, 6645. संवेप-
माना खवृथाडुदायति zitternd (vor Kälte) Çikku. Bn. 19, 3.

2. विप् (= 1. विप् 1) adj. innerlich erregt, begeistert; = मेधाविन्
Nāg. 3, 15. वैद्यानराय विपो रत्ना विधत्त RV. 3, 3, 1. उशिर्देवानामसि
मुक्तुर्विपाम् 7, 10, 5. वि तर्प्यते विपयितो ऽयो विपो जनानाम् 8, 1, 4.
प्र गीयत् वरुणाय विपा गिरा mit begeistertem Liede 5, 68, 1; daher un-
ter den Wörtern für वाच् Nāg. 1, 11. Hierher etwa auch RV. 10, 61, 3.

Vgl. विप्र. — 2) f. (eigentlich schwank) Ruthe, Gerte; dünner Stab, Schaft
(des Pfeils u. s. w.): विपा वराक्रम्यौषधया कन् RV. 10, 99, 6. छस्तृषा-
दृक्पा विपः 8, 52, 7. स पिस्पृशति त्विं श्रुतस्य विपः 8, 49, 18. विपो न
यस्यातोयो वि यद्राक्षति सतिः 44, 6 (vgl. 24, 8). विपामयेषु धीतयः। अयोः
शोचिर्न दिद्युतः vorn an den Schäften ist Schimmer (धीतयः = दीतयः;
vgl. 3. धी und 2. दी), wie Feuer strahlen die Geschosse 8, 6, 7. विपो न
युष्मा नि पुंवे जनानाम् wie Ruthen fasse (und knicke) ich 19, 33. खवीता
विपो न रायो ध्रुवः wie (werthlose) Ruthen oder Reiser 4, 48, 1. Bei der
Soma-Bereitlung die Stäbe, welche den Boden des Trichters bilden und das
Seiltuch tragen: एष देवो विपा कृतो ऽति कुरासि धावति RV. 9, 3, 2.
पूताः सोमासो विपा 22, 8. अया चित्तो विपानया करिः पवस्व धारया bald
an diesem, bald an jenem Stabe bemerkbar, rinne ab in gelbem Strahle
65, 12. शुक्रो वपत्यमुराय निर्पिषी विपामये मकीयुषः 99, 1. Nach Nāg.
2, 5 so v. a. Finger. Die Commentatoren erklären विप् 1) und 2) mit
मेधाविन्, स्तोत्र, वेपयित्, पालक, व्याप्त u. s. w. Zu vergleichen ist
etwa lat. vepres.

3. विप्, वेपयति (लेपे) v. l. für व्यप् Dañtur. 32, 95. Hierher zieht Ben-
fey प्रवेप्यमान, wie die v. l. Pāṇā. ed. orn. 3, 13 st. प्रवेप्यमान hat,
in der Bod. verausgabt werdend. Wir wagen es nicht einer solchen
verdächtigen Wurzel das Wort zu reden.

विपक्त्रिम (von 1. पच् mit वि) adj. gereift, reif: °ज्ञानगति BHATT. 1, 10.

विपक्व (2. वि + पक्व) adj. (f. स्त्री) 1) gar gekocht, gar gemacht, gar,
gekocht überh.: अशन AV. 5, 29, 6. माषान्ययःसर्पिषि वा विपक्वान् VA-
nāh. Bāh. S. 76, 4. अङ्गारेषु विपक्वो मासम् HALI. 2, 188. सर्वद्रव्याण्य-
वकृतानि सम्यक् मिथ्या विपक्वानि गुणं दोषं वा जनयति Suça. 1, 149, 5.
fg. तैल 58, 3. 2, 20, 17. 21. 359, 18. कल्क° 39, 10. 89, 12. — 2) gereift,
reif (von Früchten): पञ्च तप्तं तपस्तस्य विपक्वं फलमय नः Kumāras. 6,
16. — 3) gereift so v. a. zur vollkommenen Entwicklung gelangt, voll-
kommen ausgebildet: °प्रज्ञ Nā. 3, 12. °बुद्धि MBh. 12, 7791. धिया यो-
गविपक्वया Bhāg. P. 3, 6, 38. बहुजन्मविपक्वेन सम्यगयोगसमाधिना 24,
28. सुविपक्वयोगैः 10, 84, 26. अविपक्वबुद्धि 4, 18, 42. अविपक्वकरा Jāṇ.
3, 141. अविपक्वभावं Çāṇḍ. 79. — 4) gegliht, verbrannt so v. a. voll-
kommen vernichtet: अविपक्वकषाय Bhāg. P. 1, 6, 22. 11, 18, 41. — 5)
nicht gegliht: लोक्त्युक्तं यथा केम विपक्वं (= पाकक्तीनं NILAK.) न विरा-
जते MBh. 12, 7712.

1. विपत् (2. वि + पत्) m. 1) der Tag des Uebergangs von einer Mo-
nathälfte in die andere Kīṭh. Ça. 4, 3, 25. — 2) Widerpart, Gegner,
Feind AK. 2, 8, 2, 11. H. 729. HALI. 2, 800. Hariv. 3013. Kām. Nīris. 5,
40. Ragh. 17, 75. Spr. 1946. 2824. Kathās. 6, 139. 9, 19. 11, 8. 27, 144.
44, 7. 45, 380. 46, 227. 58, 119. 63, 168. 75, 61. Rāṇa-Tan. 3, 508. 4, 527.
5, 257. 8, 848. 1042. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7. Çl. 22. Prar.
2, 12. Bhāg. P. 4, 10, 30. 11, 20. 7, 8, 26. 8, 22, 8. Mān. P. 23, 14. 27, 18.
48, 16. परस्परविपत्तौ तौ 71, 27. Pāṇā. 171, 10. fg. 210, 18. Hit. 91, 11.
109, 7. KULL. zu M. 7, 106. Nebenbuhlerin Ragh. 19, 20. 22. °रमणी Spr.
(II) 1379. — 3) eine entgegengesetzte Behauptung; Gegenbeispiel TAN-
KAS. 39. 41. Bhāṣmā. 72. SARVADARÇANAS. 12, 12. 17, 15. Śiṅ. D. 122, 10.
Schol. zu Kap. 1, 84. 112. KUSUM. 16, 12. 28, 18.

2. विपत् (wie oben) adj. der Flügel beraubt R. 4, 60, 24.

विपक्षभाव m. *Feindschaft* RAGH. 3, 62.

विपक्षग्रूल m. N. pr. des Hauptes einer best. Secte Verz. d. Oxf. H. 248, a, 11.

विपक्षस् (2. वि + पक्ष) adj. an beide Seiten des Wagens gehörig (Sitz.): Indra's Rosse RV. 1, 6, 2. Da dieses eine müßige Bezeichnung wäre, verstehen wir lieber: die Seiten (des Wagens) vertauschend d. h. eben so wohl rechts als links gehend.

विपक्षीक (2. विपक्ष + 1. कृ) der Flügel berauben: °कृत्य शरभान् KATHA. 94, 11.

विपक्षीय (von 1. विपक्ष) adj. feindlich: °नृपोद्यम् Bala. P. 10, 53, 20.

विपक्षिका f. = विपक्षी die indische Laute ÇANDAR. im ÇKDa.

विपक्षी (wohl 2. वि + पक्षन्) f. 1) die indische Laute AK. 1, 1, 3, 2. H. 287. MED. K. 17. HALA. 1, 96. KATHA. 49, 20. SIB. D. 98, 2. am Ende eines adj. comp. f. °का R. 5, 13, 43. — 2) Belustigung, Spiel (केलि) MED.

विपण (von 1. पण् mit वि) m. 1) Verkauf, Handel AK. 2, 9, 83. H. 872. विपणोन शीवस्त: M. 3, 152. धर्मेन तु समो ऽनर्थो (so die ed. Bomb.) यत्र लभ्यते नादयः । न तत्र विपणः कार्यः (विपणः प्रतिष्ठा न कार्यः न निर्वाहः) NILAK. MBH. 3, 1229. निवृत्तविपणापणा (वसुधा) 1, 7674. समृद्धविपणापणा 13, 1956. संज्ञितविपणापणा R. Gora. 2, 128, 10. — 2) Wette: प्राणयोर्विपणो कृते MBH. 5, 1201. fg. — 3) ein Ort, an dem Handel getrieben wird: Kaufladen, Kaufhof, Markt H. 1002. प्रपाश विपणांश्चैव यथोद्देशं समाविशेत् (so die ed. Bomb.) MBH. 12, 2648. विपणापणावत् 14, 1761. MANK. P. 49, 50. — 4) Markt als bildliche Bez. der Rede, des Organs der Rede oder der Energie der Thätigkeit (क्रियाशक्ति) überh. Bala. P. 4, 28, 49. 28, 56. 58. 29, 11. — 5) unter den Beinn. Çiva's MBH. 13, 1185. = निर्व्यवहार, दण्डादिरहित NILAK.

विपणान (wie oben) n. das Verkaufen, Handel MALLIN. zu Çiç. 5, 24.

विपणि (wie oben) f. UóóVAL. zu UñADIS. 4, 117. ÇANT. 3, 7, Comm. 1) Verkauf, Handel AK. 3, 4, 23, 54. M. 10, 116. °जीविका MBH. 5, 2627. °जीविन् HARIV. 3909. — 2) ein Ort, an dem Handel getrieben wird: Kaufladen, Kaufhof, Markt AK. 2, 2, 2. H. 988. an. 3, 226. fg. MED. n. 78. HALA. 2, 141. विपणयापणपणयानाम् MBH. 9, 2000. MANK. 130, 28. °स्थपणया (पु): RAGH. 16, 41. मत्स्यो विपणिमध्यगः KATHA. 5, 16. 19, 22 (fälschlich विपणि gedr.). 24. 36, 184. 112, 164. तपःपणेन स (वरः) क्रयः सुतीर्थविपणो क्वचित् KāçIKH. 59, 60 (nach AUFRECHT). विपणी DVIRUPAK. im ÇKDa. KATHA. 6, 47. 20, 165. 43, 10. 62, 209. fg. विपणीं (विपणी: MALLIN.) Çiç. 5, 24. — 3) Handelsartikel, Waare H. an. MED.

विपणिन् (wie oben) m. Handelsmann, Krämer H. an. 3, 569. Çiç. 5, 24.

विपताक (2. वि + पताका) adj. der Fahne —, des Banners beraubt MBH. 8, 876.

विपत्ति (von 1. पद् mit वि) f. das Missrathen, Misslingen (Gegens. संपत्ति, सिद्धि) Spr. (II) 415. धर्म° R. Gora. 2, 16, 47. सस्य° VARAH. BAH. S. 40, 10. फल° ÇAMK. zu BAH. An. Up. S. 221. कर्म° SuçA. 1, 103, 1. Spr. 713 (II), v. l. कार्य° 1364. कार्यकाल° so v. a. Ungunst KIM. NITIS. 12, 21. Unfall, Ungemach, Unglück R. Gora. 2, 29, 5. KIM. NITIS. 9, 7. विपत्तेः प्रतीकारः 11, 56. विपत्तिविपत्तिरूपम् Spr. (II) 931. 1346. 1676. समाससंज्ञितकाले 766. विपत्तिविपत्तिकाले (I) 1824. संपत्तेश्च विपत्तेश्च द्वैमेव हि कारणम् 3184. संपत्ति च विपत्ति च मरुतामेकवृत्ता 3187.

RIÇA-TAR. 3, 84. नृपविपत्तिकार VARAH. BAH. S. 30, 25. विपत्तिषु Spr. 933. प्रायेण त्रिधृतीनामस्वापिचो विपत्तयः 1685. खलाः (सुख्यसि) परविपत्तिषु 4133. 8008. भीता इव हि धीराणां यासि हरे विपत्तयः KATHA. 37, 42. das Zugrundegehen, Verderben, Untergang: किमसेक° adj. (बलिनी) RAGH. 8, 45. वानराणाम् R. 4, 86, 7. 8. शरीरस्य 7, 75, 4. भयभक्तयोः प्रीतिर्विपत्तेरेव कारणम् Spr. 2009. KATHA. 18, 270. 42, 114. PANKAT. 125, 12 (pl.). Tod: तव विपत्तौ MBH. 1, 4029. RAGH. 19, 56. वा विपत्तेः Spr. (II) 2122. KATHA. 66, 84. RIÇA-TAR. 4, 370. MANK. P. 110, 14. das Verschwinden, Aufhören: इष्टानिष्ट° MBH. 12, 9140. = विपद्, घापद् AK. 2, 8, 3, 50. H. 478. an. 3, 302. MED. t. 159. = यासना H. an. MED. — Vgl. गर्भ° (auch VARAH. BAH. S. 5, 85).

विपत्त (I) eine best. Krankheit Verz. d. B. H. No. 963 (22, b).

विपत्तम् (von 1. पत् mit वि oder 2. वि + पत्तम्) adj. etwa durchfliegend RV. 1, 180, 2.

1. विपथ (2. वि + पथ) 1) m. (AK.) n. (H.) Abweg AK. 2, 1, 17. H. 934. °गतिं प्रपासि ते MBH. 1, 1257. सत्पथं कथमुत्सृज्य यास्यामि विपथं पथः 12, 18858. विपथे सार्धकीना R. 2, 66, 4. विपथमाश्रितः 3, 45, 7. विपथावपात Spr. 2522. — 2) eine best. grosse Zahl VajrP. 179. Mōl. asiat. 4, 638. — Vgl. वैपथिक.

2. विपथ्य (wie oben) m. n. ein für ungebahnten Weg tauglicher Wagen AV. 15, 2, 1. KATJ. ÇA. 22, 4, 14. PANKAT. Br. 17, 1, 14. LITJ. 8, 6, 9. ANUPADAS. 5, 4 in Ind. St. 1, 44, 1. °वाहो einen solchen Wagen ziehend AV. 15, 2, 1.

विपथि adj. auf Abwegen gehend RV. 5, 52, 10.

विपद् (1. पद् mit वि) f. gaṇa संपदादि zu P. 3, 3, 108, VArt. 9. das Misslingen (Gogens. संपद्, सिद्धि): नेत्रवस्ति° SuçA. 1, 10, 5. Unfall, Ungemach, Unglück AK. 2, 8, 3, 50. 3, 4, 84, 151. 28, 123. H. 478. विपदा धैर्यं कृतम् Spr. (II) 1674. संपद्विपदौ प्रायः कस्यापि नहि स्थिरे स्याताम् 2040. (I) 931 (pl.). मरुद्भिः स्पर्धमानस्य विपदेव गरीयसी 2144. तं निक्षयमावा तु तेषां (मरुद्भिरा) विपत् 2200. 2235 (pl.). विपदि धैर्यम् 2825. विपदि न यस्य विषादः 2826. विपत्संनिहिता तस्य 5278. VARAH. BAH. S. 53, 90 (pl.). 75, 9 (pl.). जन° 79, 25. 93, 6. 96, 11. उत्तीर्णरोग° adj. KATHA. 17, 48. मरुती देवाउपेता विपत् PRAB. 75, 12. Bala. P. 1, 9, 15. 4, 20, 12 (pl.). सर्वविपद्भिमेतणा 8, 10, 54. तामाश्रितानां न विपन्नराणाम् MANK. P. 94, 27. विपत्काले Hit. 13, 19. सुलभविपदौ प्राणिनाम् MBH. 99, v. l. Tod: सिंहादवापद्विपदं नृसिंहः RAGH. 18, 34. — Vgl. दर्श° und व्यापद्.

विपदा f. = विपद् RĀJAN. zu AK. 2, 8, 3, 50 nach ÇKDa.

विपदी f. gaṇa कुम्भपद्यादि zu P. 5, 4, 139.

विपन्न 1) adj. s. u. 1. पद् mit वि. — 2) m. Schlange TRIK. 3, 3, 368. H. an. 3, 418. MED. n. 132.

विपन्नता (von विपन्न) f. die Lage eines Unglücklichen, das Zugrundegehen VARAH. BAH. S. 51, 22. °तो गताः R. Gora. 2, 80, 24.

विपन्या (von पन् mit वि) und विपन्यया instr. mit Bewunderung, — Jubel, freudig; auf wunderbare Weiss: देवानां नु व्ययं ज्ञाना प्रवोचाम विपन्यया RV. 10, 72, 1. देवेष्टधरं विपन्यया धाः 3, 28, 5. प्र शर्धं धातं प्रथमं विपन्या 4, 1, 12. धर्मवृत्राणि ब्रह्मन् विपन्यसुर्विपन्यया 5, 16, 34. 1, 119, 7. ÇĀNKH. ÇA. 18, 3, 2.

विपन्यु (wie oben) adj. VS. PAK. 5, 37. 1) bewundernd, rühmend, ju-

blind: विप्रासः RV. 1, 22, 21. 102, 5. 138, 3. 2, 20, 1. 3, 10, 9. 7, 94, 6. सो
धर्वदिः सनिता स विपर्ययभिः स प्रीः सनिता कृतम् 8, 19, 10. यद्विना
रुवामहे । वर्षे गीर्भिर्विपर्ययैः 8, 22, 11. 76, 6. 3, 3, 3. धियः 86, 17. — 2)
bewundernsworth: die Aṣvin RV. 8, 8, 19. die Marut 5, 61, 15.

विपराक्रम (2. वि + प०) adj. ohne alle Energie, keines muthigen Auf-
tretens fähig MBh. 6, 1665.

विपरिणाम (von नम् mit विपरि) 1) Veränderung, Umwandlung, Ver-
tauschung SADDH. P. 4, 26, b. अग्निहोत्राद्याहुतिः ÇAṆk. zu Bṛh. Âr. Up.
S. 277. विभक्तिः PAT. bei GOLD. MÂN. 173, a. KÎç. zu P. 3, 3, 96. KULL.
zu M. 4, 189. — 2) das Reifen: फलः DURGĀĀRJA zu NAIKH. 1, 20 bei
Muir, ST. II, 175.

विपरिणामिन् adj. sich verändernd, — umwandelnd: पञ्चमहाभूतत्रय-
तया KULL. zu M. 1, 27.

विपरिधान (von 1. धा mit विपरि) n. Vertauschung KAUC. 17.

विपरिक्षेप (von 1. क्षेप् mit विपरि) m. 1) das Misslingen, Missrathen:
कार्याणाम् MBh. 5, 1419. — 2) das Kommen um, Verlust: सहायः MBh. 3, 54.

विपरिलोय (von 1. लुप् mit विपरि) m. Verlust ÇAT. Br. 14, 7, 2, 23.
ÇAṆk. zu BĪDAR. 2, 1, 34 (nach BANERJEA S. 121, die Ausg. in der Bibl.
ind. विलोप).

विपरिवत्सर m. Jahr WEBER, Naksh. 2, 286. — Vgl. परिवत्सर und
वत्सर.

विपरिवर्तन (von वर्त् simpl. und caus. mit विपरि) 1) adj. (f. ई) um-
kehren machend: विद्या KATHĀS. 46, 121; vgl. परिवर्तन 1). — 2) n. das
Sichwölzen R. Gonn. 2, 96, 14.

विपरिवृत्ति (von वर्त् mit विपरि) f. Umkehr, Wiederkehr: स्मरणः
PRAB. 72, 14.

विपरीत (s. u. 3. ई mit विपरि) adj. verkehrt HALĀJ. 4, 72. RV. PAṬ. 14, 14. 17. 18, 23. SĀṆKHYAK. 2. 10. 11. Ind. St. 8, 338. fg. पादमेकमूरा कृ-
त्वा द्वितीयं कटिसंस्थितम् । नारीषु रमते कामी विपरीतस्तु बन्धकः ॥
RATIMĀṆĀRI im ÇKDn. °क्रीडा Vorz. d. Oxf. H. 123, a, 29. °प्रसूति WE-
BER, KRISHNĀ. 302. विपरीता sc. सतोषकृती ein best. Metrum RV. PAṬ. 16, 38. sc. विष्टारपङ्क्तिः desgl. Ind. St. 8, 98. Bez. einer best. Stellung der
Finger Vorz. d. Oxf. H. 235, a, 24. विपरीता = कामुकी DHANĀṆĀJA im
ÇKDn. — Vgl. वैपरीत्य.

विपरीतक (von विपरीत) adj. verkehrt Spr. 2999. पादमेकमूरा कृत्वा
द्वितीयं स्कन्धसंस्थितम् । कामिन्याः कामयेत्कामी बन्धः स्याद्विपरीतकः ॥
SMARADĪPIKĀ im ÇKDn.

विपरीतता (wie eben) f. Gegentheil: गुरुत्वं विपरीतता (d. i. लाघवं)
वा Spr. 1346.

विपरीतपथ्या f. die umgestellte Pathjā, Bez. eines best. Metrums
COLBR. Misc. Ess. II, 158 (IV, 3).

विपरीतवत् (von विपरीत) adv. auf verkehrte Weise Spr. 4216.

विपरीताख्यातकी f. die umgestellte Ākhjānaki, Bez. eines best.
Metrums COLBR. Misc. Ess. II, 164 (VI, 7). Ind. St. 8, 360.

विपरीतादि adj.: वक्त्र ein best. Metrum Ind. St. 8, 345.

विपरीतास्त adj.: प्रगाथ ein best. Metrum RV. PAṬ. 18, 9.

विपरीतास्त adj.: प्रगाथ ein best. Metrum Ind. St. 8, 101. 143.

विपर्यक (2. वि + पर्या) m. Butea frondosa ÇANDĀ. im ÇKDn.

विपर्य eine best. hohe Zahl VJUR. 179. 181. MĀl. asiat. 4, 638.

विपर्यक् (von पर्यच्. घञ् mit परि) adv. verkehrt: काश्चिपद्विपर्ययवत्स-
भूषणाः Bha. P. 10, 41, 25. — Vgl. पर्यक्.

विपर्यस, °सं HARIV. 12108 falsche Lesart für विसर्पस, wie die neuere
Ausg. liest.

विपर्यय (von 3. ई mit विपरि) 1) adj. in umgekehrtem Verhältnisse
stehend: तदोक्तारात्राणि विपर्ययाणि Bha. P. 5, 21, 5. im Gegensatz ste-
hend zu (gen.) 5, 1, 55. verkehrt: नृणां विपर्ययेहेता (निष्पत्तिक्रियाणामी-
त्तणाम् Comm.) 7, 11, 9. कर्मन् 9, 1, 17. verkehrt zu Werke gehend 6, 14, 53.
— 2) m. = व्यत्यास, विपर्यास, व्यत्यय, वैपरीत्य AK. 3, 3, 23. H. 1801.
HALĀJ. 4, 44. a) Umlauf: सूर्यस्य WEBER, GJOT. 93. — b) Umwälzung R.
7, 11, 18. Untergang der Welt 7, 4. — c) Umstellung, Vertauschung,
Wechsel; umgekehrtes Verhältniss, Gegentheil: घञ् विपर्यय, पत्तः Âçv.
Ça. 3, 3, 6. आदि° Nir. 2, 1. अ° 5, 26, 6, 1. आद्यस° 2, 1. P. 3, 1, 123. Schol.
LĀṬ. 6, 5, 29. ÇĀṆK. Ça. 4, 6, 3. नमो नारायणायेति विपर्ययमथापि वा
Bha. P. 6, 8, 5. आलिङ्गने चोरा (so die ed. Bomb.) चैव चक्रतुस्ते विपर्य-
यम् MBh. 3, 11061 (S. 571). विपर्ययं न कुर्वति वाससः 13, 5040. HARIV.
535 (विपर्ययः die neuere Ausg.). वायोः Veränderung des Windes VARĀH.
Bṛh. S. 21, 13. गन्धर्स° 46, 50. सोम° AV. PAṬ. in Ind. St. 10, 319.
वर्ग° AV. PAṬ. 2, 38. त्रय° JĀṆ. 3, 68. प्रियाप्रिय° 64. समुद्रगानूपवि-
पर्यये ऽपि KUMĀRAS. 7, 42. वेष° PAṆĀT. 37, 3 (33, 9 ed. orn.). हेतु° Suçr.
2, 154, 16. 413, 2. लिङ्ग° WEBER, RĀMAT. Up. 336. Bha. P. 9, 1, 27. इ-
व्य° als Bedeutung von क्री Vop. 16, Anf. क्रियाकारकफलभेदादिवि-
पर्ययेणा ÇAṆk. zu Bṛh. Âr. Up. S. 16. विपर्ययो न तेष्वस्ति MĀK. P. 53, 87.
संधिविपर्ययो Friede und sein Gegentheil d. i. Krieg M. 7, 65. संयोगवि-
पर्ययो Verbindung und Trennung RAGH. 8, 88. RV. PAṬ. 6, 12. 11, 24.
14, 25. 27. MBh. 3, 2286. 5, 1646. R. 2, 22, 20. Spr. 4364. 4912. 5152.
Suçr. 4, 118, 8. 236, 3. 2, 558, 12. KĀM. NĪTIS. 16, 34. VARĀH. Bṛh. S. 15, 82.
21, 27. 26, 12. 40, 14. 86, 71. 88, 24. Bha. P. 1, 19, 38. तद्विपर्ययः 4, 5, 25.
6, 1, 40. 8, 21, 21. अति° KATHĀS. 52, 355. विपर्यये या in seinen Gegensatz
umschlagen Spr. (II) 1294. विपर्ययः so v. a. Nichts von alle dem Vorher-
gehenden M. 3, 49. प्रभावस्य so v. a. Ohnmacht RĪĀA-TAR. 1, 160. रा-
त्रेः so v. a. Tag KĪ. 11, 44. स्वप्न° so v. a. Wachen Suçr. 1, 245, 7. 2, 304,
15. संज्ञा° R. ed. Bomb. 6, 46, 38. KUMĀRAS. 6, 44. ज्ञाया° RAGH. 1, 22.
ज्ञय° 11, 86. कीर्ति° 14, 33. सदाचार° RĪĀA-TAR. 4, 28. सत्पधर्म° R. 1, 23,
2. 7, 106, 12. बुद्धि° eine entgegengesetzte Ansicht Bha. P. 7, 5, 9. वि-
पर्यये im umgekehrten Falle RV. PAṬ. 1, 20. 2, 3, 16, 38. M. 4, 235.
R. Gonn. 2, 51, 20. 3, 45, 9 (विपर्यये न zu schreiben). Suçr. 1, 124, 2. Spr.
(II) 1006. ÇĀK. 71, 13. विपर्ययेणा dass. RV. PAṬ. 14, 16. MBh. 12, 1734.
13, 491. विपर्ययात् dass. VARĀH. Bṛh. 4, 5. — d) ein Umschlagen zum
Schlimmern, Verschlimmerung, schlimme Wendung: लक्ष्म्या विपर्यये R.
2, 22, 29. कार्यमेति विपर्ययम् nimmt einen schlechten Ausgang Spr. 4771.
कालः ungünstige Zeit MBh. 2, 2525. त्रय° Entstellung der Gestalt M.
11, 48. R. 3, 75, 20. भाग्य° ein schlimmes Los, Missgeschick 72, 28. VIKR.
63, 19. Spr. 2586. RĪĀA-TAR. 1, 195. 4, 352. 619. दशभाग्य° R. 5, 75, 17.
7, 30, 31 (hier भाग st. भाग्य). विधि° ein widerwärtiges Geschick, Un-
glück VIKR. 69, 9. घर्थ° eine Verkehrung der Vermögensverhältnisse,
Verlust des Vermögens Spr. 1804 (II). 4190. लङ्का° der Unfall (= ना-

श Comm.) mit Lañkā R. 7, 6, 50. प्रवृत्ता° Māñ. 106, 5. गर्भ° R. 1, 47, 8. Klend, Unglück R. 6, 23, 36. Bha. P. 4, 12, 4. 7, 2, 47. — e) Verkehrtheit, perversitas: विपर्ययस्य मतिः पुत्रे विद्यासो वैरिसंश्रिते। ज्ञाते लीणाभायानो को नाम न विपर्ययः ॥ Rāga-Tar. 8, 1259. अयुक्तो ऽयं कुलस्यास्य विपर्ययः R. ed. Bomb. 1, 21, 2. Bha. P. 4, 6, 45. 7, 13, 25. कृत्वा विपर्ययम् KATHA. 62, 203. प्रज्ञा° R. 5, 51, 6. बुद्धि° KATHA. 61, 151. मति° Rāga-Tar. 2, 45. कर्म° ein verkehrtes Thun Spr. 1595. — f) das Wechseln der Ansicht, das in Widerspruch Gerathen mit sich selbst R. 2, 34, 45. विचारस्यान्यथाभावः संदेहात् विपर्ययः Śāh. D. 456. 434. Beispiel: मत्वा लोकमदातारं संतोषे येः कृता मतिः। त्वयि राजनि ते राजन् तथा व्यसतापिनः ॥ 179, 9, 10. — g) eine verkehrte Ansicht, — falsche Auffassung, Irrthum: सीमाज्ञाने नृणां बौद्ध नित्यं लोके विपर्ययम् M. 8, 249. Kap. 1, 56. विपर्ययो मिथ्याज्ञानमतद्रूपप्रतिष्ठम् Joga. 1, 8. TARKA. 82. अतस्मिंस्तद्विपर्ययः SARVADARśANA. 166, 16. Vedāntas. (Allah.) No. 142. Bha. P. 3, 7, 10. 4, 14, 29. 7, 12, 10. अविपर्ययात् ohne Irrthum, ganz sicher, ohne allen Zweifel Śāh. 64. विपर्ययः संशयो ऽविपर्ययादंशयात् Comm. — h) das Vermeiden, Entgehen (= परिहार Comm.): प्रूलस्य R. 7, 63, 31. — i) das Währen, Dauern (?): यावन्मोहविपर्ययात् R. 6, 21, 35. — k) Bez. gewisser Formen des Wechselfiebers Wiśe 232. Suçr. 2, 404, 4.

विपर्यस्त adj. umgestellt, verkehrt Ind. St. 8, 310. 10, 420. entgegengesetzt, mit abl. Śāh. 23. Andere Belege s. u. 2. अस् mit विपरि.

विपर्याण (2. वि + प°) adj. entsattelt KATHA. 94, 17. विपर्याणीकृत entsatteln: °कृत 81, 20.

विपर्याय m. = विपर्यय Gegenheil BHAR. zu AK. 3, 3, 33 und KULĀ-śARJAKĀRIKĀ im ÇKDr.

विपर्यास (von 2. अस् mit विपरि) m. = विपर्यय AK. 3, 3, 33. H. 1501. HALĀ. 4, 44. = प्रपञ्च AK. 3, 4, 5, 29. 1) das Umwerfen: eines Wagons GORR. 2, 4, 3. PĀ. GRH. 1, 10. — 2) Umstellung, Versetzung an einen andern Ort: मेरोः MBH. 7, 8899. — 3) Ablauf: युगस्य MBH. 7, 424. — 4) Vertauschung, Verkehrung, Wechsel; umgekehrtes Verhältniss, Gegentheil: कर्म° ÇĀH. Ç. 5, 10, 13. रुचाम् 13, 1, 6. ÅCV. Ç. 4, 12, 31. 4, 8, 11. KĪTJ. Ç. 5, 8, 17. 9, 5, 11. 12, 1, 17. स्तुसात्म्य° Suçr. 4, 253, 2. P. 2, 3, 36. VĀRTI. 5. H. 69. Ind. St. 10, 421. विपर्यासं प्राप् MBH. 3, 13233. विपर्यासं यातो घनविरलभावः नितिरुक्षम् UTTAR. 35, 12 (47, 6). दशा° 75, 5 (96, 15). न च कुर्याद्विपर्यासं वासतोः MĀRK. P. 34, 54. KATHA. 20, 79. नाम° MBH. 3, 13486. शीतोष्ण° VARĀH. BṚH. S. 46, 39. 97, 4. HARIV. 1451. द्वपस्य R. 7, 2, 22. धर्मवृद्धिः तपाद्वास उदगती। दक्षिणेति विपर्यासः das umgekehrte Verhältniss WEBER, GJOT. 29. ŚĀH. 19. 45. VARĀH. BṚH. S. 41, 13. पाद° KATHA. 98, 54. आत्म° (= अन्वयभाव Comm.) Bha. P. 7, 2, 25. करोत्यतो विपर्यासम् er thut das Gegentheil davon 7, 41. 11, 3, 18. स्त्रीपुंसयोर्विपर्यासचेष्टितम् Śāh. D. 507. स्तुति° so v. a. Tadel Rāga-Tar. 4, 633. — 5) ein Umschlagen zum Schlimmern, schlimme Wendung: भाग° (wohl भाग्य° zu lesen; vgl. u. विपर्यय 2) d) MBH. 7, 1352. — 6) Unglücksfall so v. a. Tod (= देहवियोग Comm.) R. 7, 108, 9. — 7) Verkehrtheit Rāga-Tar. 4, 635. मति° eine falsche —, irrige Meinung, Irrthum 3, 42. PĀKĀT. 129, 5. — 7) eine im Geiste vorgehende Verwechslung: मुखदुःख° Spr. 5242. eine verkehrte Ansicht, — falsche Vl. Theil.

Auffassung, Irrthum Bha. P. 3, 26, 80. — विपर्यासः absol. s. u. 2. अस् mit विपरि.

विपर्व (2. वि + पर्वन्) adj. gelenklos d. i. ohne verwundbare Stelle RV. 1, 187, 1. erklärt durch विपर्वन् Nā. 9, 25.

विपल (2. वि + पल) ein best. Zeitmaass, ein best. Theil eines Pala Siddhānta. 4, 8.

विपलापिन् (von पलाप् mit वि) adj. stehend Spr. 4499.

विपलाश (2. वि + प°) adj. blattlos, der Blütenblätter beraubt: अम्बुज HARIV. 4772.

विपवन (2. वि + प°) adj. (f. स्त्री) windlos: संध्या VARĀH. BṚH. S. 30, 7.

विपव्य (von 1. पू mit वि) adj. vollständig zu läutern, — reinigen P. 3, 1, 117. Schol. — Vgl. विपूय.

विपशु (2. वि + पशु) adj. des Viehes beraubt VARĀH. BṚH. S. 19, 7.

विपश्चि adj. = विपश्चित् TBR. 3, 12, 2, 4.

विपश्चित् (विपस् + 2. चित्) 1) adj. begeistert, seherisch; überh. einig, weise, klug, verständig, seine Sache kennend AK. 2, 7, 4. H. 342. HALĀ. 2, 177. विद्यां अर्थो विपश्चितो ऽति ध्यः RV. 2, 54, 9. धीरासो हि सा कृव्यो विपश्चितः 4, 30, 7. वि तर्तुयते विपश्चितो ऽर्थो विषो ज्ञानानाम् 8, 1, 4. 3, 3, 43, 10. 1, 164, 36. 5, 81, 1. वार्यम् 9, 64, 25. 16, 8. 10, 177, 1. ब्रह्मैवेदित्यात्पसा विपश्चित् AV. 8, 9, 3. ÇAT. BR. 3, 5, 3, 12. 11, 5, 5, 7. (स्मिः) पिता यज्ञानामतुरो विपश्चिताम् RV. 3, 3, 4. विपश्चितं पितरं वृक्षा-नाम् 26, 9. 27, 2. Mitra-Varuṇa 5, 63, 7. Indra 1, 4, 4. 8, 13, 10. 87, 1. Soma 9, 12, 3. 22, 3. 33, 1. 86, 36. 96, 22. 101, 12. die Sonne AV. 13, 2, 4. यत्रैतं शिरोर्यसे धातमानो विपश्चितो VS. 4, 32. die Seele KATHA. 2, 18. — सर्वेषां तु विशिष्टेन ब्राह्मणेन विपश्चिता। मन्त्रेत्परमं मन्त्रं राजा M. 7, 58. 81. BHAG. 2, 60. R. 2, 21, 31. R. GORR. 2, 78, 6. 3, 30, 11. 6, 20, 7. RAH. 3, 29. Spr. 947 (II). 1100. 1150. 1351. 2122. 4683. 5339. 5347. VARĀH. BṚH. S. 5, 17. 43, 49. 56, 30. Bha. P. 4, 18, 23. 2, 10, 25. 4, 24, 68. 5, 1, 18. 5, 7. 6, 5, 9. MĀRK. P. 13, 11. SARVADARśANA. 58, 1. 129, 10. सेवा° erfahren in KĀM. NĪTIS. 5, 57. अ° KAUC. 73. BHAG. 2, 42. — 2) m. N. pr. a) des Indra unter Manu Svārokiṣha VP. 260. MĀRK. P. 67, 3. Verz. d. Oxf. H. 85, a, 3. — b) eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 22. fehlerhaft für विपश्यन्.

विपश्चित adj. = विपश्चित् HARIV. 6194.

विपश्यन् (von 1. पश् mit वि) n. bei den Buddhisten richtiges Erkennen u. s. w. WASSILJEW 141. 144. 172. 254. 319. Hier und da fälschlich विपश्यन् geschrieben.

विपश्यन् (wie oben) m. N. pr. eines Buddha H. 236. Wilson, Sol. Works I, 290. II, 8. 13. fg. 22. BURN. Intr. 222. 317. Lot. de la b. I. 503. WASSILJEW 187. — Vgl. विपश्चित् 2) b).

विपस् (von 1. विप् u. Erregung, Begeisterung in विपश्चित् und विषोधा. विषासुल (2. वि + प°) adj. (f. स्त्री) frei von Staub MBH. 3, 13597 (°पीप्रुला ed. Calc.).

विपाक (von 1. पच् mit वि) 1) adj. reif: साति RV. 1, 168, 7. — 2) m. a) das Kochen, = पचन MND. k. 158. — b) das Reifen, Fruchttragen, insbes. das Heranreifen der Frucht der Werke; die Folgen; = परिणाम TRIK. 3, 3, 48. H. an. 3, 99. = कर्मणो विसदृक्फलम् MND. = भवि-तव्यता HALĀ. 1, 126. फलस्य KIR. 4, 26. VARĀH. BṚH. S. 46, 30. BṚH. S.

1. 32. 9, 8. SARVADARCANAS. 168, 15. कर्मणाम् JĀṆ. 3, 181. MBH. 8, 2168. 13, 6661. 6666 (mit der ed. Bomb. विपाकं कर्मणो, zu lesen). Spr. (II) 318. 2122. (I) 5009. MĀRK. P. 71, 12. Verz. d. Oxf. H. 151, a, 12. कर्मणः R. 2, 64, 57. JOGAS. 1, 24. 2, 13. MBH. 8, 967. HARIV. 7347. ब्रह्माक्षरपात-कानाम् RAGH. 14, 62. पुण्यानाम् Spr. 1484. विधेः 2407. मुक्तं GĪT. 5, 12. BHĪG. P. 3, 10, 9. 4, 8, 9. 24, 41. 5, 25, 15. 10, 71, 10. — MBH. 3, 13787. UTTA-
RAR. 38, 11 (52, 8). 78, 4 (90, 14). KATHĪS. 37, 145. विपाककटुकं कस्य ना-
सवाक्यावधीरणम् 36, 94. °काल RĪGĀ-TAR. 6, 93. PĀNĀR. 1, 13, 18. दशा °
ein resultirender Zustand MĀLATIM. 149, 4. °दारुणो राक्षो रिपुरत्यो
°पि in den Folgen, in der Folgezeit Spr. 2827. सुखा यः मुहुरा शास्त्रं
मर्त्यो न प्रतिपद्यते । विपाकान्ते दक्ष्येनं किपाकमिव भलितम् ॥ 5092.
योगविपाकतीव्रा in Folge des Joga, durch die Wirkungen des Joga
BHĪG. P. 4, 9, 2. वाय्वर्कसंयोग ° 5, 16, 21. 7, 15, 50. भलितस्य विषयेव
विपाकः R. GORR. 2, 65, 10. — c) Verdauung; Verarbeitung und Um-
wandlung der in den Körper aufgenommenen Heilstoffe (so v. a. पाक):
रूपं चतुर्विपाकश्च त्रिधा ज्योतिर्विधीयते MBH. 12, 5983. 7418. HARIV. 11337.
धर्कपक्षैः — तीव्रविपाकैः 1, 716. 14, 999 (अ°). SUÇA. 1, 5, 17. 75, 5. 147, 2.
149, 4. fgg. यदुपपुक्तं चिराद्विपद्यते विष्टभानि वा स विपाकदोषः 171, 4.
183, 5. षाठरेणाग्निना योगाद्यदुदेति रसाक्षरम् रसानां परिणामान्ते स वि-
पाक इति स्मृतः VĪSṆH. 9, 20. fg. — d) Unglücksfall, Unfall: गोवृषाणाम्
JĀṆ. 3, 284. = दुर्गति H. an. — e) = स्वाद MED. = स्वादु H. an. —
Vgl. घं, कटुं, कर्म°, दुर्विपाक देव° auch UTTARAK. 20, 5 (27, 5). 121,
8 (164, 4). दुर्विपाक adj. schlimme Folgen habend 22, 4 (29, 8).

विपाकश्रुत n. Titel des 11ten der 12 heiligen Bücher der Gāina
H. 244. WILSON, Sel. Works I, 285.

विपाकिन् (von 1. पच् mit वि oder von विपाक) adj. reifend, Früchte
tragend, Folgen habend: संप्रत्यसाविक्र पाप्मनः पालमनुभवत्युग्रं पापः (so
die v. l.) प्रतीपविपाकिनः MĀLATIM. 83, 8. fg.

विपाट m. 1) N. pr. eines Mannes MBH. 7, 1433. — 2) MBH. 4, 1666.
1668 fehlerhaft für विपाठ (so die ed. Bomb.).

विपाटक (von पट् mit वि) adj. wohl aufschliessend so v. a. bringend:
नक्षत्रत्रितयं शुभाशुभविपाटकम् MĀRK. P. 58, 10.

विपाटन (wie oben) n. 1) das Spalten Nir. 9, 26. — 2) das zu Grunde-
Richten: राष्ट्र° RĪGĀ-TAR. 3, 328. अन्धोऽन्य° 5, 264.

विपाटल (2. वि + पा°) adj. roth: °नेत्र R. 4, 14. कोपविपाटलस्युति-
मुख SĪM. D. 136, 10 (RATNĀV. 30, 6 कोपविपाटलप्रतिमुख).

विपाठ 1) m. eine Art Pfeil TRIK. 2, 8, 52. HĀN. 5. MBH. 1, 1552. 3,
15732. 4, 168. 1331. 1666. 1668 (fälschlich विपाट ed. Calc. an den zwei
letzten Stellen). 5, 1865. 7, 1644. R. 6, 20, 27. — 2) f. स्त्री ein Frauennamen
MĀRK. P. 75, 46.

विपाण्डव R. 2, 18 fehlerhaft für विपाण्डुर, wie die v. l. hat.

विपाण्डु (2. वि + पा°) adj. weißlich, bleich SUÇA. 1, 95, 13. ÇIÇ. 9, 8.
KIR. 5, 6. KATHĪS. 87, 31.

विपाण्डुता (von विपाण्डु) f. das Bleichsein: विपाण्डुतां या bleich wor-
den R. 4, 10.

विपाण्डुर (2. वि + पा°) adj. = विपाण्डु R. 2, 18 (nach der richtigen
Lesart). ÇIÇ. 4, 5. SĪM. D. 136, 7 (RATNĀV. 30, 8). Ind. St. 2, 258. NĪCĀN. 20, 15.

विपास adj. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. यावादि zu 4, 129. — Vgl.

विपास्य.

विपातक adj.: पशु gaṇa यावादि zu P. 5, 4, 29.

विपातन (vom caus. von 1. पत् mit वि) n. das Flüssigmachen, Schmel-
zen: स्नेह° P. 7, 3, 39.

विपादिका (von 2. वि + पाद्) f. 1) eine Art des Aussatzes SUÇA. 1, 269,
9. ÇĀNĪG. SĀMĪH. 1, 7, 64. Blasen u. s. w. an den Füßen, = पादस्फोट AK.
2, 6, 2, 3. H. 468. °कृते दास्यानीतं पञ्चाशतो घृतम् RĪGĀ-TAR. 8, 187. वि-
पादिका व्यादक्षति P. 1, 3, 20, Schol. — 2) Rāthel ÇĀDDAM. im ÇKDA.
— Vgl. विपादिक.

विपान (von 1. पा mit वि) n. das Wegtrinken VS. 19, 72. ÇAT. Ba. 12,
7, 2, 4. PĀNĀV. Ba. 14, 11, 26. — विपानानि MBH. 12, 9270 fehlerhaft
für निपानानि, wie die ed. Bomb. liest.

विपार्य (2. वि + पाप) 1) adj. (f. स्त्री) fehlerfrei, sündenlos ÇAT. Ba. 14,
7, 2, 28. R. 1, 36, 22. 7, 59, 3, 63. — 2) f. स्त्री N. pr. eines Flusses MBH.
6, 323 (VP. 181).

विपाप्मन् (2. वि + पा°) 1) adj. fehlerfrei, sündenlos TBa. 2, 3, 2, 1.
MBH. 1, 6781. R. GORR. 2, 74, 54. सभा frei von Leiden MBH. 2, 83. — 2)
m. N. pr. eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens
MBH. 13, 1355.

विपार्थ (2. वि + पा°, instr. विपार्थेन wohl so v. a. zur Seite, dicht
bei R. GORR. 2, 70, 18. Die beiden anderen Ausg. lesen विपाशौ चापि
st. विपार्थेन च.

विपाल (2. वि + पाल) adj. keinen Hüter habend: पशु M. 8, 240. 242.

विपाश f. (nom. °पाश) N. pr. eines Flusses im Pandshab, Hypanis
und Hypasis der Alten, Bijas heut zu Tage; soll früher Uruṅgīra
geheissen haben. NIR. 2, 24. 9, 26. 38. AK. 1, 2, 2, 32. H. 1086. RV. 3,
33, 1. 3. 4, 30, 11. P. 4, 2, 74. gaṇa कुञ्जादि zu 1, 98. शिवादि zu 112. Vor.
6, 62. Am Ende eines adv. comp. °विपाशम् gaṇa शरदादि zu P. 5, 4,
107. — Vgl. विपाशा, वैपाश, वैपाशयन.

विपाश gaṇa शरीरपादि zu P. 4, 2, 80. 1) adj. (2. वि + पाश) keine
Schlinge habend: Varuṇa HARIV. 2693. R. 3, 54, 9. von den Fesseln be-
freit AIR. Ba. 7, 16. MBH. 1, 6749. 3, 10544. 13, 192. — 2) f. स्त्री = वि-
पाश AK. 1, 2, 2, 32. H. 1086. MBH. 1, 6780. 2, 371. 3, 10543. 6, 323 (VP.
181). 8, 2055. 13, 193. 1710. 1733. 4888. HARIV. 9306. R. 2, 68, 19. R. GORR.
2, 85, 15. VARĪH. BṚH. S. 16, 21. KATHĪS. 74, 190. MĀRK. P. 57, 18 (विपा-
सा gedr.). 22. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 9. PĀJACĪTTEND. 11, b, 4.

विपाशन (von पाशम् mit वि) n. das Losbinden NIR. 4, 3. 9, 26.

विपाशिन adj. ohne Strang (पाश) nach NIR. 11, 48 in RV. 4, 30, 11.

विपासा s. u. विपाश 2).

विपिन UṆDIS. 2, 52. 1) n. SIDDH. K. 249, a, 8. Wald AK. 2, 4, 4, 1. H.
1110. HALĀJ. 2, 55. MBH. 1, 2949. 5569. 3, 1511. 2730. 2960. 12424. HA-
RIV. 14611. R. 2, 47, 6. KĀM. NĪTIS. 14, 22. RAGH. 4, 31. 9, 72. VIKR. 57, 18.
Spr. 1442 (II). 4723. GĪT. 1, 33. 45. KATHĪS. 22, 137. 37, 57. PRAB. 73, 8
(वित्ताम°). BHĪG. P. 1, 6, 14. 4, 28, 47. 5, 2, 7. 7, 2, 50. 9, 10, 11. MĀRK. P.
127, 5. am Ende eines adv. comp. (f. स्त्री): अति° KIR. 5, 18. सुविपिना
MBH. 3, 16235. — 2) adj. dicht: वन BHĪG. P. 9, 15, 23.

विपिनतिलक n. ein best. Metrum: 4 Maī ~~~~~
COLMAN. Misc. Ess. II, 161 (X, 10).

विपिनाय् (von विपिन) *wie ein Wald erscheinen, zum Walde werden:*
 श्रावसो विपिनायते Glt. 4, 10. Spr. (II) 1081.

विपीडम् (von 2. वि + पीडा) *adv. so dass kein Schaden, kein Leid erwächst (erwuchs):* तस्मिन् — विपीडं सम्पद्मकीं शासति Ragh. 18, 28.

विपुंसक (2. वि + पुंस्) *adj. nicht recht männlich, unmännlich*
 Kāṭh. 13, 5, 7.

विपुंसी (wie oben) *f. nach dem Comm. ein Weib mit männlichem Aeusseren* Pār. Gṇ. 2, 7 (°पुंषी die Hdschr.).

विपुच्छय् (von 2. वि + पुच्छ), *°यते den Schwanz hinundher bewegen*
 P. 3, 1, 20, Vārt. 3.

विपुत्र (2. वि + पुत्र) *adj. (f. श्री) des Sohnes —, des Kalbes beraubt*
 R. Gorr. 2, 38, 4.

विपुरीर्ष (2. वि + पु°) *adj. vom Unrath befreit* Cat. B. 12, 5, 2, 5.
 Kāṭh. 25, 7, 18.

विपुरुष (2. वि + पु°) *adj. menschenlos: कृत्वा रथान्विपुरुषान् MBh.*
 5, 2051.

विपुल 1) *adj. (f. श्री) gross, umfangreich (breit, dick), stark, intensiv:*
 = मरुत्, विशाल, बृहत्, पृथु u. s. w. AK. 3, 2, 10. H. 1430. an. 3, 683.
 Med. I. 131. HAL. 4, 14. = अगाध H. an. Med. neben पृथु Pār. Gṇ. 2, 6.
 कुतिराष्ट्र MBh. 4, 12. सागरानूर्पविपुला मकी HARIV. 6363. वन R. 1, 2, 11.
 पुलिन Rt. 1, 27. Spr. 2828. PAÑCAR. 3, 12, 4. रुद्र MBh. 3, 2251.
 सरम् Bhāg. P. 8, 2, 14. श्रोतांसि R. Gorr. 2, 63, 15. शमी MBh. 1, 481.
 प-मिनी R. Gorr. 2, 57, 5. वल्ली Spr. (II) 494. कृपा MBh. 1, 5896. सभा 2,
 83. शोकम् Bhāg. P. 8, 24, 18. पताका R. 2, 64, 9. प्राप्त MBh. 1, 1169.
 र-ध्या: *gross, breit* R. 1, 19, 12. लोका: Spr. 1342 (II). आकाश 2085. नन्-
 त्रमार्ग MBh. 3, 1767. तारका, यक् VARĀH. Bṛh. S. 11, 17, 28. 13, 7, 17,
 10, 11. 20, 8. 21, 17. षोडशरुस्तोच्छ्रायं दशविपुलं तोरणां कार्यम् *breit* 44,
 3. *dick* 58, 22. fg. शिरसि तनुर्विपुलश्च मध्यदेशे (संधि:) MĀNDU. 31, 19. न-
 कुल *gross* AK. 3, 4, 25, 172. मूर्ति VARĀH. Bṛh. S. 6, 13. सदा MBh. 7, 7904.
 स्थि Suça. 1, 301, 12. °योव R. 5, 73, 13. बाहु Bhāg. P. 5, 5, 31. भुज 23,
 5. घंस R. 1, 1, 11 (13 Gorr.). VARĀH. Bṛh. S. 68, 34. श्रेणि Hip. 3, 7. MBh.
 3, 2971. Spr. (II) 1633. नितम्बदेशे MĀLAV. 42. वत्स R. 2, 30, 2. उरम्
 111, 12. त्रिषु (d. i. उरसि, ललाटे und वदने) विपुल: VARĀH. Bṛh. S. 68,
 84. कर्ण 59. नेत्र, ईक्षण, दृष्टि MBh. 1, 5977. R. 2, 87, 2. R. Gorr. 2, 30, 2.
 3, 21, 8. दण्डनीति *umfangreich* 1, 4, 6. नीतिशास्त्र 79, 20. रचना VARĀH.
 Bṛh. S. 1, 2, 104, 64. Verz. d. Oxf. H. 21, a, 32. 79, b, 2 v. u. प्रभा *inten-*
siv R. 4, 39, 8. दीधिति VARĀH. Bṛh. S. 3, 40. करा: *sich weit ausbreitende*
Strahlen Bṛh. 2, 20. वृष्टि *viel Regen* VARĀH. Bṛh. S. 24, 29. कोश *reicher*
Schatz R. 3, 61, 27. बल *zahlreich* PRAB. 3, 7. जनौघ R. 2, 80, 4 (87, 5 Gorr.).
 घनौघ Spr. 5010. धनागम M. 8, 347. R. 2, 48, 4 (48, 7 Gorr.). Spr. 1887.
 धन 1992. 5044. वित्त 2824. वसु KATHĀS. 23, 26. श्राप *grosse Einnahme*
 R. Gorr. 2, 109, 53. लाभ *Gewinn* VARĀH. Bṛh. S. 42, 4. पृथ्वीविपुलदानक
 PAÑCAR. 2, 7, 20. भोगा: Spr. 4704. R. 3, 43, 29. विपुलार्थभोगवत्: VARĀH.
 Bṛh. S. 68, 67. गुणा: *viele* Spr. 2487. गुणविपुलेषु कुलेषु R. 4, 41, 79. पू-
 र्वसुकृत Spr. 2051. वृत्ति Suça. 2, 395, 12. श्री R. 3, 54, 28. 5, 95, 22. Spr.
 3176. संलापो विपुलोदय: RĪGĀ-TAR. 3, 142. धर्म MBh. 1, 1715. धर्मावति
 R. 2, 51, 5. 86, 6. वृद्धि 3, 4, 19. कर्मन् *bedeutend* MBh. 4, 31. HARIV. 9327.
 R. 5, 59, 8. व्रत MBh. 1, 5126. विपुलोद्गम R. 2, 96, 24. 4, 1, 24. तपस् MBh.

13, 207. यशस् R. 3, 45, 6. व्याप्ति RĪGĀ-TAR. 5, 183. मर्द MBh. 1, 1121.
 श्रायास PRAB. 92, 13. अम Bhāg. P. 9, 21, 11. लोभ R. 2, 66,
 21. 3, 69, 21. प्रीति 2, 79, 2 (75, 19 SCHL.). शाप Bhāg. P. 4, 27, 22. प्रसाद
 3, 28, 31. रुन् ÇAUT. (Bh.) 5. दण्डधारण MBh. 3, 2244. श्राप्य RĪGĀ-TAR.
 4, 241. बुद्धि MBh. 2, 925. °बुद्धि *adj. Suça. 1, 14, 4. °प्रज्ञ MBh. 3, 11285.*
 °मति VARĀH. Bṛh. S. 51, 44. Spr. 1104. 2829. fg. KATHĀS. 53, 197. °कु-
 द्य Spr. 2829, v. 1. सन्न R. Gorr. 2, 64, 10. वंश so v. p. *vornehm* MBh.
 1, 2318. कुल R. 3, 1, 12. गृह MBh. 13, 8784. काल *lange Zeit* HARIV.
 2954. स्वन, नाद, धनि so v. a. *laut* MBh. 1, 6087. 3, 895. 8679. 5, 8812.
 R. 6, 101, 34. VARĀH. Bṛh. S. 19, 13. स्तुवति यातं विपुलैर्वचभि: HARIV.
 13125. अतिविपुल Spr. (II) 1435 (ख). अतिविपुलतर (पृष्ठ) Glt. 1, 6. सु-
 विपुल VARĀH. Bṛh. S. 48, 79 (सिद्धि). MBh. 3, 2302 (श्री). सुविपुलोद्गम R.
 1, 7, 5. प्रणादा: MBh. 1, 5348. शङ्खशब्द HARIV. 13221. Das unbelegte पुल
 mit derselben Bed. wie विपुल ist aller Wahrscheinlichkeit nach erst aus
 diesem geschlossen worden. — 2) m. N. pr. a) eines Fürsten der Sauvira
 MBh. 1, 5536 (nach der Lesart der ed. Bomb., वितुल ed. Calc.). eines
 Schülers des Devaçarman 13, 2248. 2262. fgg. 7671. eines Sohnes des
 Vasudeva Bhāg. P. 9, 24, 45. — b) eines Berges Verz. d. Oxf. H. 39, b, 10.
 HIOUEN-TSANG II, 23. im Westen (Osten VP.) des Meru Med. VP. 168.
 MĀRK. P. 54, 20. fg. 56, 13. = सुमेरु und हिमालय DHAR. im ÇKDā. —
 3) f. श्री *die Erde* (vgl. पृथ्वी, मकी) H. 938. H. an. HAL. 2, 1. — b) N.
 der Dākshājañi auf dem Berge Vipula Verz. d. Oxf. H. 39, b, 10. —
 c) eine best. Varietät des Ārjā-Motruṃs Med. COLEBR. Misc. Ess. II,
 154, a. Ind. St. 8, 296. fgg. 300. fg. 303. आदि°, मुख°, अक्षय°, जघन°,
 उभाय°, मका° 297. 300. fg. eine best. Varietät des Vaktra 339. COLEBR.
 Misc. Ess. II, 158 (IV, 5). म°, र°, न°, त°, म°, य°, ज° ebend.

विपुलता (von विपुल) *f. Grösse: यदात्तोके मूर्ध्मं व्रजति सरसा तद्विपु-*
लताम् Çān. 9.

विपुलत (wie oben) *n. Breite: विपुलत्वेन so v. a. im Durchmesser*
 MBh. 6, 483. 486.

विपुलपार्श्व m. N. pr. eines Berges VJUP. 103.

विपुलमति 1) *adj. s. u. विपुल 1).* — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva
 RĀSHTRAPĀLAP. 2.

विपुलय् (von विपुल) *verbreiten: यशो विपुलयंस्तव Bhāg. P. 4, 8, 69.*

विपुलरस 1) *adj. überaus saftig.* — 2) m. Zuckerrohr ÇABDĀRTAK. bei
 WILSON.

विपुलस्कन्ध 1) *adj. breitschultrig.* — 2) m. Bein. ARUṇA'S H. c. 9.

विपुलास्रवा *f. Alos perfoliata Linn. RĪGĀN. im ÇKDā.*

विपुलिनाम्बुरुह (2. वि + पु° - अम्बुरुह) *adj. (f. श्री) keine Sand-*
bänke und Wasserrosen habend: सरित् Kin. 5, 10.

विपुलीकर (विपुल + 1. कर्) *ausbreiten, einer Sache einen grösseren*
Umfang geben: तमेतद्विपुलीकरु (भागवतम्) Bhāg. P. 2, 7, 51.

विपुष्ट (2. वि + पुष्ट) *adj. schlecht genährt, ausgehungert* Spr. 2409.

विपुष्प (2. वि + पुष्प) *adj. blüthenlos: तरु Spr. 5027.*

विपूय (von 1. पू mit वि) m. Saccharum Munja (मुञ्ज) Rozeb. P. 3, 1,
 117. Vop. 26, 20. BHATT. 6, 60. nach einer anderen Lesart *adj. als Beiw.*
von मुञ्ज in der Bed. reinigend; zu bemerken ist, dass auch पवित्र als
Kuça-Gras erklärt wird.

विपूयक (3. वि + पूय) adj. *nicht mit Eiterung verbunden* Suç. 1, 270, 11; vgl. jedoch Wiss 261.

विपृक्षत् (von प्रष् + वि) adj. etwa *unvermischt, lauter* (= सर्वतो व्याप्तम् 81.); दृष्ट्वा घस्मा घृते विपृक्षत् RV. 5, 2, 3.

विपृच् (wie oben) adj. *sich nicht berührend, gesondert* VS. 9, 4. TS. 3, 1, 9, 2.

विपृथ s. विपृथ.

विपृथ (2. वि + पृथ) 1) v. l. für विपथ anderer Bücher ÇĀṅK. Çā. 14, 72, 3 in Ind. St. 1, 35. — 2) m. N. pr. eines zu den Vṛshñi gehörenden Fürsten (neben पृथ) MBh. 1, 6998. 7, 409. सप्तर्षिणामयोर्ध्वं च विपृथनाम पांथिवः 12, 10810. Hariv. 5078. 6626. 6635. fgg. 8058. 10298. 10386. 11008. ein Sohn Kitraka's (so auch die neuere Ausg. des VP.) und jüngerer Bruder Prthu's 1920. 2087. VP. 438 (विपृथ ein Fehler bei Wilson).

विपोर्धा (विपम् + 2. धा) adj. *Begeisterung machend* RV. 10, 46, 5. = मेधाविना धर्ता Comm.

विप्र (von 1. विप्) Uṇādis. 2, 28. 1) adj. subst. *innerlich erregt, begeistert*; gewöhnliche Bez. *desjenigen, welcher vor dem Altar dem frommen Drang Worte leiht: Dichter, Sänger, Vorbeter* u. s. w. Naigh. 3, 15. Unter allen Synonymen ist im RV. dieser Ausdruck am häufigsten gebraucht. येषां ब्रह्माणि विप्रा विप्रग्विपत्ति RV. 7, 43, 1. मति 66, 8. 8, 25, 24. ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः die Marut 3, 47, 4. अविप्रो वा यदविप्रद्विप्रो वेन्द्र ते वचः 8, 50, 9. त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् 10, 112, 9. 3, 31, 7. मा त्वा विप्रा नि रीरमन्यन्नमानातो अन्ये 2, 18, 3. कृतमस्य जगत्तुर्विप्रस्य वा यज्ञमानस्य वा गुरुम् 10, 40, 14. प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते 9, 85, 7. वाचा विप्रास्तर्तुवाचमर्पः 10, 42, 1. एकं सद्विप्रा बहुधा वदन्ति 1, 164, 46. वेपिष्ठा अङ्गिरसा विप्रः 6, 11, 3. विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति 3, 34, 7. 1, 129, 2. 11. इन्द्राय ब्रह्म ज्ञयन्त विप्राः 7, 31, 11. ऋषि 1, 162, 7. 4, 26, 1. 7, 22, 9. 10, 108, 11. sieben 3, 7, 7. 31, 5. 4, 2, 15. 6, 22, 2. ऋषिर्विप्राणाम् 9, 96, 6. VS. 9, 4. Çat. Br. 1, 4, 2, 7. TS. 2, 5, 9, 1. Priester Vāṇh. Bṛh. S. 44, 21. neben पुरोहित 29, 10. Priester Brahman's 60, 19. — 2) adj. überh. *geistig belebt: scharfsinnig, klug*; auch Bez. von Göttern RV. 5, 51, 3. 6, 51, 2. 68, 3. 7, 88, 4. 6. die Aṇvin 6, 50, 10. 7, 44, 2. Indra 4, 19, 10. 5, 31, 7. Savitar 5, 81, 1. Soma 9, 66, 8. bei Agni, der häufig so heisst, z. B. 3, 2, 13. 5, 1. 14, 5. 4, 8, 8. 8, 39, 9 könnte die Beziehung auf sein priesterliches Amt, also Bed. 1) gemeint sein. विप्रः स उच्यते भियक् RV. 10, 97, 6. — 3) adj. subst. *gelehrt, ein gelehrter Theolog*: ये वै ब्राह्मणाः शुश्रुवंसो ऽनूचानास्ते विप्राः Çat. Br. 3, 8, 8, 12. TS. 2, 5, 9, 1. vgl. Schol. zu Çā. 128: जन्मना ब्राह्मणो ज्ञेयः संस्कारैर्द्विज उच्यते । विद्यया याति विप्रत्वं त्रिभिः श्रोत्रिय उच्यते ॥ — 4) m. ein Brahman überh. AK. 2, 7, 4. 3, 4, 2, 32. 28, 117. TBh. 2, 7, 2. H. 812. Halā. 2, 236. M. 1, 98. 109. 2, 87. 42. 150 u. s. w. (fast eben so häufig wie ब्राह्मण gebraucht). Jāṇ. 1, 91. MBh. 1, 6119. 3, 11914. R. 1, 8, 13. 61, 6. 2, 32, 2. 82, 31. Spr. 1708 (II). 1399. 2631. 4334. 5013. fgg. Suç. 1, 15, 6. 111, 10. Vāṇh. Bṛh. S. 3, 25. 5, 82. 98. 30, 17. 33, 18. Wenh. Rām. Up. 362. Kathās. 4, 110. 18, 107. 408. BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 6. Dhūrtas. 76, 6. Pañāt. 188, 2. Am Ende eines adj. comp. f. श्री MBh. 12, 5341. विप्रा f. eine Frau aus der Brahmanenkaste GOTAMA bei COLEBR. Misc. Ess. I, 120. M. 8, 378. 10, 12. Bṛāg. P. 6, 1, 65. Pañār. 1, 4, 42. 44.

— 5) m. Bez. gewisser göttlicher Wesen: साध्या विप्रा यत्ता रतांसि Āṇv. Gṛh. 3, 4, 1. — 6) m. der Mond DRAVJAN. in Nien. Pa. — 7) m. = भाद्रपद ebend. — 8) m. Ficus religiosa RĪG. in Nien. Pa. = शिरीष Msd. ebend. — 9) m. Procelsummatoms COLEBR. Misc. Ess. II, 151. — 10) m. N. pr. eines Sohnes des Çliṣṭi VP. 98 (रिप्र Hariv.) des Çrutamāṅgaja (Sṛtamāṅgaja) 463. Bṛāg. P. 9, 22, 46. — Vgl. अ० und वेपिष्ठ.

विप्रकर्ष (von 1. कर्ष + विप्र) m. gaṇa क्छादि zu P. 5, 1, 64. 1) das Wegschleppen, Fortführung: द्रौपद्याः MBh. 3, 55. — 2) räumliche Entfernung VIKR. 66, 10. Daçar. 4, 47. — 3) zeitliche Entfernung: काल० Zeitintervall AV. Paṭr. 2, 39. चिरकालविप्रकर्षात् well eine lange Zeit dazwischenliegt Paṭr. 24, 15. — 4) Abstand, Contrast, Unterschied: द्रहर० P. 5, 3, 55. Vārt. 3. अन्येषां कर्म सफलमस्माकमपि वा पुनः । विप्रकर्षेण (= कर्मकरणात्ते NILAK.) बुध्येत कृतकर्मा यथाफलम् ॥ MBh. 3, 1247. स्वगुणैरेव मार्गेत विप्रकर्ष पृथग्जनात् Spr. (II) 924. — 5) in der Gramm. Auseinanderreissung —, Trennung zweier Consonanten durch Einfügung eines Vowels Vāṇh. 3, 58 bei Lassen, Instit. linguae prae. S. 87. — Vgl. वैप्रकर्षिक.

विप्रकार (von 1. कर् + विप्र) m. Zufügung eines Leides, Beleidigung AK. 3, 3, 15. H. 441. Halā. 4, 84. MBh. 1, 2244. स बाधते प्रजाः सर्वा विप्रकारैः (विविधैः प्रकारैः NILAK.) 3, 15931. 5, 21. 7, 5869. जगामाथ तदाध्यातुं (तमा०?) विप्रकारं मुरेतैः 8, 1429. 13, 4213. विप्रकारान्प्रयुक्ते स्म सुबहून्मम वेषमनि 7495. R. Gorr. 2, 22, 5. तपस्विनाम् 3, 10, 19. 6, 13, 29. am Ende eines adj. comp. f. श्री Kīr. 3, 55.

विप्रकाश am Ende eines comp. = प्रकाश den Schein von Etwas habend, aussehend wie, ähnlich: अमर० Hariv. 6138.

विप्रकाष्ठ (विप्र + का०) n. das Holz der (weichen) Brahmanen d. i. die Baumwollenslaude RĪG. in ÇKDr. Theopestia populeoides Wall. Nien. Pa. nach ders. Aut.

विप्रकीर्णा s. u. 3. कर् + विप्र. m. (sc. कृत्त) Bez. einer best. Stellung der Hände beim Tanze Verz. d. Oxf. H. 202, a, 26.

विप्रकीर्णत्व (von विप्रकीर्णा) n. das Zerstreutsein: शाखानाम् Kumānila bei MÜLLER, SL. 103.

विप्रकृत् (von 1. कर् + विप्र) adj. Jmd (gen.) ein Leid zufügend Bṛāg. P. 6, 17, 11.

विप्रकृति (wie oben) f. Abänderung: नोक्तं विप्रकृतिं नयेत् das einmal Ausgesagte soll er nicht abändern Jāṇ. 2, 9.

विप्रकृष्ट s. u. 1. कर्ष + विप्र und füge daselbst noch für die Bed. entfernt Halā. 4, 8 hinzu.

विप्रकृष्टक adj. = विप्रकृष्ट entfernt AK. 3, 2, 18.

विप्रकृष्टत्व (von विप्रकृष्ट) n. Entfernung MBh. 3, 1747.

विप्रकृति (von कृत् + विप्र) f. besondere Veranstaltung Kīr. Çā. 25, 4, 16.

विप्रचित् m. N. pr. eines Dānava, Vaters des Rāhu, Bṛāg. P. 6, 18, 12. — Vgl. विप्रचिति.

विप्रचित (विप्र + चित) gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80. — Vgl. वैप्रचिति und मुनिचित.

विप्रचित MBh. 6, 5031 fehlerhaft für विप्रचिति, wie die ed. Bomb. liest.

विप्रचिति (विप्र + चिति) 1) adj. scharfsinnig TBh. 3, 10, 9, 2. — 2)

m. N. pr. a) eines Lehrers Bṛh. Âr. Up. 2, 6, 8. 4, 6, 8. Verz. d. Oxf. H. 18, 5, 15. 19, 2, 39; vgl. विप्रजिति. — b) eines Dānava, Vaters des Rāhu u. s. w. MBh. 1, 2880. 2640. 2, 265. 6, 4212. 5031 (विप्रचिति ed. Calc.). 12, 2661. 6146. 7546. HARIV. 204. fg. 213. 264. 2281. 12463. 12502. 12695. 13059. 13193. 13883. fgg. 14282. VP. 147. fg. Bhā. P. 6, 6, 30. 35. 10, 19. 7, 2, 5. 8, 10, 19. Mān. P. 18, 18.

विप्रज्ञम (विप्र + ज्ञ) m. 1) Priester oder coll. die Priester MBh. 3, 15687. — 2) N. pr. eines Mannes mit dem patron. Saurāki Kīṭh. 27, 5 in Ind. St. 3, 477, 2 v. u.

विप्रजिति m. N. pr. eines Lehrers Çat. Br. 14, 8, 22. 7, 2, 28. Verz. d. Oxf. H. 18, 5, N. 5. — Vgl. विप्रचिति 2) a).

विप्रज्ञत (विप्र + ज्ञ) adj. von den Batern getrieben RV. 1, 3, 5.

विप्रज्ञति m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Vātarāṇa, Liedverfassers von RV. 10, 136, 3.

विप्रणाश (von 1. नष्ट mit विप्र) m. das Verlorengehen, spurloses Verschwinden: अविप्रणाशः सर्वेषां कर्मणामिति निश्चयः so v. a. kein Werk bleibt unbelohnt (ungestraft) MBh. 15, 928.

विप्रता (von विप्र) f. der Stand —, die Würde eines Brahmanen Spr. 4713. विप्रतामुपाज्ञगाम wurde Brahmane VP. 4, 19 bei Muir, ST. I, 55, N. 45.

विप्रतारक (vom caus. von 1. तर् mit विप्र) m. Schakal (Betrüger; vgl. वस्त्रक) H. an. 3, 412.

विप्रतिकूल (2. वि + प्र) adj. widerspänstig, widersetzlich: पुत्राः Bhā. P. 7, 4, 45.

विप्रतिपत्ति (von 1. पट् mit विप्रति) f. 1) Verkehrtheit der Wahrnehmung, Sinnesstörung u. s. w. Suçr. 4, 112, 11. 114, 18. 117, 14. — 2) Widerspruch: वसन्पितृवने रोद्रे शोचि वर्तितुमिच्छसि । इयं विप्रतिपत्तिस्ते (= विपरीता बुद्धिः NILAK.) यदा त्वं पिशिताशनः ॥ MBh. 12, 4091. — 3) das Auseinandergehen von Meinungen, Meinungsverschiedenheit: व्याकृतमेकार्थदर्शनं विप्रतिपत्तिः (= व्याघात, विरोध, असम्भव) Comm. zu Nāṣas. 1, 1, 28. Kīṭh. Çr. 1, 4, 9. Līṭh. 6, 1, 19. Vārāh. Bṛh. 8, 9, 7. KULL. zu M. 9, 33. Verz. d. Oxf. H. 244, 6, No. 609. गुणवताम् KULL. zu M. 8, 78. Comm. zu TBh. 1, 168, 2 v. u. वादि° Kap. 1, 112. Çāṅk. zu Bṛh. Âr. Up. 8, 7. आचार्य° GAUPAP. zu SĀṆKHYAK. 8. Verz. d. Oxf. H. 269, 5, 39. परस्पर° NILAK. 71. KULL. zu M. 7, 120. धर्मविशेषे Schol. zu Kap. 1, 139. ऋतुसंख्यायां विप्रतिपत्तिराचार्याणाम् WEBER, GJOT. 36. KULL. zu M. 8, 7. द्वयोर्मयोर्योग्यार्था प्रति विप्रतिपत्तावुत्पत्तौपाम् zu 245. WINDSCHMANN, SANCARA 93, 1 v. u. SARVADARÇANAS. 116, 20. 129, 7. कार्यकारणभावे चतुर्धा विप्रतिपत्तिः 149, 15. द्वितीय°, तृतीय°, तुरीय° KUSUM. 21; 3, 4. 25, 3. 43, 8. ऋणादि° KULL. zu M. 7, 154. अविप्रतिपत्त्या ohne alle Meinungsverschiedenheit, einstimmig Comm. zu RV. Prāt. 3, 12 (Sūtra 20). Conflict zwischen zwei Auffassungen, Antinomie SARVADARÇANAS. 113, 15.

विप्रतिपन्न a. u. 1. पट् mit विप्रति; in der Bed. nicht übereinstimmend RV. Prāt. 17, 15.

विप्रतिषेध (von सिध् mit विप्रति) m. 1) das Wehren, Einhalten: क्रव्यादा इव भूनामदत्तस्यः सदा भयम् । तेषां विप्रतिषेधार्थं राजा सृष्टः स्वयंभवा ॥ MBh. 12, 7990. — 2) Widerspruch, Widerstreit, Gegensätzlichkeit, Conflict zweier Aussprüche Çāṅk. Çā. 13, 14, 2. 5. अ° Līṭh.

6, 3, 11. 2, 5, 10. उभयोः कार्ययोर्विप्रतिषेधः Çiç. 2, 6. Nāṣas. 3, 1, 57. Çāṅk. zu Bṛh. Âr. Up. 8, 38. GAUPAP. zu SĀṆKHYAK. 8. विप्रतिषेध उत्तरं कस्त्येपि VS. Prāt. 1, 159. विप्रतिषेधे परं कार्यम् P. 1, 4, 2. विरोधा विप्रतिषेधः । यत्र द्वौ प्रसंख्यावाक्येस्मिन्प्राप्नुतः स विप्रतिषेधः Kīç. ध-यो (abl.) व्यङ्ग्येजो (nom.) विप्रतिषेधेन die Suffize व्यङ्ग्य u. s. w. gehen in Folge des Conflictes zweier Bestimmungen dem Suffize अण् vor P. 4, 1, 170. Vārtt. 2. 158. Vārtt. 2. 2, 2, 36. Vārtt. 3. 3, 16. Vārtt. 1. 4, 2, 39. Vārtt. 3. पूर्व° ein Conflict zweier Bestimmungen, bei dem die vorangehende die folgende aufhebt, 6, 1, 2. Vārtt. 2. Kār. zu 7, 2, 90. Schol. zu 3, 4, 24. 6, 1, 308. 2, 3, 16. Vārtt. 1. 4, 2, 39. Vārtt. 2. पर° ein Conflict zweier Bestimmungen, bei dem die folgende die vorangehende aufhebt, Schol. zu 2, 2, 35. Vārtt. 1. — 3) = प्रतिषेध (wie 1.) Aufhebung, Verneinung Nāṣas. 2, 1, 14.

विप्रतिसार (von सार mit विप्रति) m. 1) Rene RĪJAN. zu AK. 1, 1, 3, 25 nach ÇKDn. H. 1378. an. 3, 48. HALĀ. 4, 31. चेतसि सविप्रतिसारे Çiç. 10, 20. — 2) Ingrimm, Zorn. — 3) Schandthat, Schlechtigkeit H. an. — Vgl. विप्रतीसार.

विप्रतीप (2. वि + प्र) adj. sich widersetzend, widerspänstig, feindselig: पुत्र MBh. 3, 2027. चेतसि 3754. उरुक्तं विप्रतीपं वा रभसाश्चापलातथा । यन्मपेकृ कृतं किञ्चित् 6, 5850. प्रस्तुतविप्रतीपविधि KUSUM. 64, 18.

विप्रतीसार m. = विप्रतिसार. 1) Rene AK. 1, 1, 3, 25. TRIK. 1, 1, 132. H. 1378, Schol. — 2) Ingrimm, Zorn. — 3) Schandthat, Schlechtigkeit MBh.

विप्रत्यय (2. वि + प्र) m. Misstrauen MBh. 12, 4127. Bhā. Nāṣas. 18, 72. Spr. (II) 406.

विप्रव (von विप्र) n. der Stand —, die Würde eines Brahmanen Jīān. 2, 304. Verz. d. Oxf. H. 276, 2, 4 v. u. Bhā. P. 3, 9, 2. eines gelehrten Brahmanen Cit. beim Schol. zu Çāṅk. 128.

विप्रदृ m. getrocknete Früchte, Wurzeln u. s. w. ÇANDĀ. im ÇKDn.

विप्रदेव (विप्र + देव) m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 924. eines Hauptes der Bhāgavata Verz. d. Oxf. H. 248, 2, 18.

विप्रपात (von 1. पत् mit विप्र) m. 1) eine Art von Flug PĀṆĀT. ed. Bomb. II, 53. — 2) Abgrund MBh. 12, 6688.

विप्रप्रिय (विप्र + प्रिय) 1 adj. bei den Brahmanen beliebt R. im ÇKDn. — 2) m. Butea frondosa RĪJAN. in Nieh. Pa.

विप्रबन्धु (विप्र + बन्धु) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Gaupājana oder Laupājana, Liedverfassers von RV. 5, 24, 4. 10, 57. fgg.

विप्रमठ (विप्र + मठ) m. Brahmanenkloster KĀṬH. 18, 105. 25, 63.

विप्रमनम् (2. वि + प्र) adj. verstimmt, kleinmüthig: असक्तं मन्यमानाश्च ते विप्रमनसो (नातिप्रमनसो st. ते वि° ed. Bomb.) अभवन् MBh. 6, 2860.

विप्रमन्मन् (विप्र + मन्) adj. begeisterte Andacht habend RV. 8, 39, 1. विप्रमाथिन् (von 1. मथ् mit विप्र) adj. zermalmend, zerstörend: विषयदत्तिन् Spr. 4572.

विप्रमोदिन् (von 1. मद् mit विप्र) adj. auf Nichts achtend, sich ganz gehen lassend Spr. 4572, v. l.

विप्रमोक्ष (von मोक्ष mit विप्र) m. das Sichlösen: सर्वप्रमथीनाम् KĀṬH. Up. 7, 26, 2. SARVADARÇANAS. 58, 15. Befreiung von: ततो दास्यादः मोक्षो भविता तव MBh. 1, 1519.

विप्रमोक्षण (von मोक्ष mit विप्र) n. das Sichlösen —, Stöbe-

freien von: शतक्रतोः कल्मषविप्रमेक्षणमिदं पठन् HARIV. 11271. कल्मष-
कर्म^० SARVADARGANAS. 40, 8, 9.

विप्रमेध्य (von 1. मुच् mit विप्र) adj. zu befreien von (abl.): पैरा क्वा-
त्मकतादुःखाद्विप्रमेध्या नृपात्मज्ञैः R. 2, 46, 28 (44, 28 GORR.).

विप्रमेक्ष (von 1. मुक् mit विप्र) m. Begehung eines Fehlers, Versehen:
अ^० ÂCV. Ça. 4, 2, 12.

विप्रयाण (von 1. या mit विप्र) n. Flucht ÇANDĀRTHAK. bei WILSON.

विप्रयोग (von 1. पुञ् mit विप्र) m. gaṇa केदादि zu P. 5, 1, 64. Tren-
nung AK. 3, 3, 28. H. 1511. M. 9, 1. MBH. 1, 6126. MECH. 10. VARAN. BṛH.
S. 51, 12. DAÇAK. 4, 47, 53. संयोगा विप्रयोगात्ता ज्ञातानां प्राणिनां ध्रुवाः
Spr. 3075. 3217. 5011. KATHĀS. 9, 89. चि^० PRAB. 17, 12. तत्रापि विप्र-
योगश्च विचित्रो वा भविष्यति KATHĀS. 25, 284. WILSON, SĀMUKHAK. S. 51.
mit instr.: प्रियैः M. 6, 62. MBH. 1, 6124. 12, 850. R. 7, 50, 11. MECH. 113. mit
gen.: अनिष्टसंप्रयोगाच्च विप्रयोगात्प्रियस्य च Spr. (II) 307. HARIV. 10288.
mit सह und instr. VIKR. 154. Die Ergänzung im comp. vorangehend:
शोकं मैथिलीविप्रयोगज्ञम् R. 5, 75, 16. RAGH. 13, 26. Spr. 1081 (II). 1111.
1813. KATHĀS. 13, 194. das Fehlen, Nichtdasein SĀH. D. 17, 10. — Vgl. वै-
प्रयोगिक.

विप्रयोगिन् (von विप्रयोग) adj. getrennt (von einem geliebten Ge-
genstande) KATHĀS. 104, 77.

विप्रराज्य (विप्र + राज्य) n. 1) Reich der Frommen RV. 8, 3, 4. — 2)
die Herrschaft der Brahmanen: ऽट् PAÑĀK. 4, 3, 87.

विप्रर्षि (विप्र + ऋषि) m. = ब्रह्मर्षि MBH. 5, 6069. 13, 331. R. 1, 9,
57. 4, 63, 8. BHĀG. P. 3, 14, 32. 4, 4, 6. 5, 1, 3. 8, 20, 9. BRAHMA-P. in LA.
(III) 87, 18.

विप्रलम्बक PRAB. 54, 9 fehlerhaft für विप्रलम्भक.

विप्रलम्भ (von लम् mit विप्र) m. P. 7, 1, 67. Schol. 1) Täuschung, Be-
trug AK. 1, 1, 2, 36. H. 1519. HALĀJ. 4, 63. MBH. 3, 1187. 3, 7426. KĪM.
NĪTIS. 5, 19. एभिर्भूतैः स्मर कति कृताः स्वात्त ते विप्रलम्भाः Spr. (II)
1409. UTTARAK. 64, 10 (82, 12). DAÇAK. 69, 4. KUALAJ. 151, b, 1 v. u. KU-
SUM. 8, 16. उपाध्यायात् das Getäuschtwerden (in seinen Erwartungen)
durch den Lehrer MBH. 14, 133. — 2) Trennung eines liebenden Paares
(getäuschte Erwartung) AK. 3, 3, 28. TRIK. 1, 1, 127. H. 1511. RAGH. 19,
18. UTTARAK. 64, 5 (82, 7). Spr. 1460. SĀH. D. 211. fg. 224. 231. 559. भा-
नुमत्या सह 165, 16. Verz. d. Oxf. H. 208, a, 30. PRATĪPAR. 19, a, 4, 58, a, 7.

विप्रलम्भक (wie oben) adj. täuschend, betragend, Betrüger: पुमस्
Verz. d. Oxf. H. 264, a, 26. 27 (अ^०). b, 22. KATHĀS. 60, 84. PRAB. 54, 9
(fälschlich ०लम्बक gedr.). KULL. zu M. 2, 11.

विप्रलम्भन (wie oben) n. Täuschung, Betrügeret: अमराणां च तेषु तेषु
कार्येषामुविप्रलम्भनानि (= अकृत्यचरणानि Comm.) DAÇAK. 64, 16. fg.

विप्रलम्भिन् (wie oben) adj. täuschend, betragend PAÑĀK. 203, 3.

विप्रलय (von 1. ली mit विप्र) m. das Aufgehen in (loc.): ब्रह्मणीव
विवर्तानां क्वापि विप्रलयः कृतः UTTARAK. 105, 15 (143, 8). das Verlöschen:
शिखा विप्रलयं गताम् R. 2, 114, 5 (125, 5 GORR.).

1. विप्रलाप (von 1. लप् mit विप्र) m. 1) Auseinandersetzung: वचो
वृत्तान्तरं विप्रलापानुबद्धम् (so die ed. Bomb.) MBH. 6, 3776. — 2) sinn-
loses Schwatzen H. an. 4, 210. MED. p. 29. SUÇA. 2, 488, 8. — 3) Wider-
spruch, Widerrede AK. 1, 1, 5, 17. H. 276. H. an. MED. P. 1, 3, 50. — 4)

Täuschung, Betrug HALĀJ. 4, 63.

2. विप्रलाप (2. वि + प्र^०) adj. frei von allem Geschwätz: सत्य
MBH. 3, 260.

विप्रलुम्पक (von 1. लुप् mit विप्र) adj. Raub verübend, auf eine un-
rechtmäßige Weise sich Geld schaffend: ein Fürst M. 8, 309.

विप्रलोभिन् (von लुभ् mit विप्र) 1) adj. lockend, verführend. — 2) m.
eine best. Pflanze, = किंकिरात RĪG. im ÇKDa.

विप्रवाद (von वद् mit विप्र) m. eine abweichende Meinung: विप्रवा-
दाः सुबद्धवः श्रूयते पुत्रकारिताः MBH. 13, 2614.

विप्रवास (von 5. वस् mit विप्र) m. ein Aufenthalt auswärts: ज्ञाति-
भिः MBH. 3, 15870. ०मलाः स्त्रियः 3, 1525. R. GORR. 2, 50, 20. 5, 33, 33.
BHĀG. P. 8, 8, 13. गृह्यैः ausserhalb des Hauses Spr. (II) 252. पुर^० R.
2, 56, 33. अ^० ÇĀK. GAU. 1, 17. Spr. (II) 1013.

विप्रवासन (vom caus. von 5. वस् mit विप्र) n. das Verbannen R. 2,
33, 11. R. GORR. 2, 59, 21. 7, 50, 7.

विप्रवारुस् (विप्र + वा^०) adj. die Darbringung oder Huldigung der
Sänger u. s. w. empfangend: die AÇVIN RV. 5, 74, 7.

विप्रवीति m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 19, a, 39. विप्रचि-
ति und विप्रजिति v. l.

विप्रवीर (विप्र + वीर) adj. begeisterte Männer habend; Männer be-
geistert: Soma RV. 9, 44, 5. 10, 47, 4. 5. गिरैः 104, 1. ज्ञातवेदस् 188, 2.

विप्रव्राजिन् (von व्रज् mit विप्र) adj. sich gern von Haus entfernend
ÂCV. GAU. 1, 5, 5. nach dem Comm. द्विप्रव्राजिनो Zweiten nachlaufend.

विप्रशस्तक m. pl. N. pr. eines Volkes MĀK. P. 58, 34.

विप्रश्न (von प्रश् mit वि) m. gaṇa केदादि zu P. 5, 1, 64. das Befragen
des Schicksals P. 1, 4, 39. — Vgl. वैप्रश्निक.

विप्रश्निक (von विप्रश्न) m. Schicksalsbefrager, Astrolog H. 483. KĪTH.
in Ind. St. 3, 470, 3 (wohl तं वि^० zu lesen). विप्रश्निका f. AK. 2, 6, a, 20.
— Vgl. वैप्रश्निक.

विप्रसात् (von विप्र) adv. mit का^० den Brahmanen Etwas (acc.) schen-
ken RAGH. ed. Calc. 11, 85.

विप्रसारण (vom caus. von सृ^० mit विप्र) n. das Strecken (der Glie-
der) SUÇA. 1, 113, 16.

विप्रकाण (von क्वा mit विप्र) n. das Weichen, Verschwinden: दुःखस्य
MBH. 12, 7949. — Vgl. प्रकाण.

विप्रानुमदित adj. von Sängern bejubelt TBa. 3, 5, 3, 1. ÇAT. Ba. 1, 4, 2,
7; vgl. auch u. 1. मद^० mit अनु.

विप्रापण (vom caus. von आप् mit विप्र) n. Nira. 7, 13. 9, 26.

विप्राप्त adj. zur Erklärung von विष्पित Nira. 6, 20. nach DURGA so v. a.
विस्तीर्ण.

विप्राषिक m. ein best. Gemüse: विप्राषिका मसूराश्च आहकर्मणि ग-
र्हिताः MĀK. P. 32, 11.

विप्रिय (2. वि + प्रिय) adj. 1) entweit: मिथः TS. 2, 2, 22, 5. 6, 2, 2, 1.
Vgl. विप्रेमन्. — 2) Jmd (gen.) unlieb, unangenehm: n. sg. und pl. (sel-
ten) etwas Unliebes, — Unangenehmes H. 744. HALĀJ. 4, 64. नहि कस्य
प्रियः को वा विप्रियो वा जगज्जये Spr. 4372. वलीपलित^० durch, in Folge
von — unangenehm BHĀG. P. 2, 3, 14. तत्तेषां विप्रियं भवेत् MBH. 1, 6188.
कर्मन् BHĀG. P. 1, 7, 14. 9, 8, 16. विप्रियं न मे कर्तव्यम् MBH. 1, 1876. अ-

कार्षीर्विप्रियं सुमकुम्भम् 5980. 4, 495. 14, 176. R. 2, 22, 8. 26, 88. 98, 14 (107, 2 GORR.). 6, 8, 5. RAGH. 8, 51. KUMĀRAS. 4, 7. तमेव कृतवानस्या नवं विप्रियम् Spr. 1098. Bhaṭ. P. 6, 8, 42. मा कृषा रामविप्रियम् was Rāma unlieb sein könnte R. 3, 42, 58. °कार् KATHĀS. 28, 35. °कारिन् MBH. 1, 5979. प्रज्ञाविप्रियकारिन् Spr. 2694. विप्रियं व्याचरन्मर्त्यो देवानां मृत्युमृच्छति MBH. 3, 2166. विप्रियमन्यत्र (= अन्यस्यां) गूढमाचरति Śāh. D. 74. विप्रियं दा Bhaṭ. P. 4, 14, 11. वच् MBH. 1, 1876. R. 2, 62, 9. R. GORR. 2, 50, 17 (pl.). 5, 23, 26 (pl.). 6, 5, 5. Bhaṭ. P. 8, 9, 28. दर्प् R. 2, 30, 17. प्राप् 3, 55, 17. देवानां विप्रिये नित्यमृषीणां च स वर्तते HARIV. 6822. अस्माकं विप्रिये रतान् MBH. 7, 8421. यदि स्थास्यति विप्रिये R. 2, 21, 10. Spr. 1776 (Conj.). विप्रियेषु स्थितास्माकम् MBH. 3, 1893. — Vgl. छ°.

विप्रियंकर adj. Jmd etwas Unliebes erweisend MBH. 12, 12955. — Vgl. प्रियंकर.

विप्रियस्व (von विप्रिय) n. das unlieb —, unangenehm Sein Comm. zu Bhaṭ. P. 4, 7, 16.

विप्रुष् (1. पुष् mit वि) f. (nom. विप्रुः) Siddh. K. 247, b, 2 v. u. Tropfen (TRIK. 3, 3, 209. H. 1089. HALĀ. 3, 55), Krümchen, Fleckchen, mica: द्रो-
द्वानाम् AV. 9, 5, 10. VS. 25, 9. TBa. 3, 2, 5. 7, 6, 21. CAT. Br. 4, 2, 5, 1. 9, 1, 1, 6. 15. 14, 5, 11. 14, 2, 1, 14. 2, 28. KĀTJ. Ça. 3, 7, 19. विप्रुष्टोम् ÂÇV. Ça. 5, 2, 6. KĀTJ. Ça. 24, 3, 43. विप्रुषश्चैव पावक्यो निपतति नभस्तलात् । वर्षासु वर्षतः MBH. 13, 5839. fg. न पिबति पयसा विप्रुषः पक्षसंस्थाः Spr. 2013. जल° Çiç. 8, 40. स्वेद° 2, 18. अमृतरसमद्रु° Bhaṭ. P. 6, 9, 38. म-
द्यविप्रुम् Prājacittend. 19, a, 3. पावक° Feuerfunke Spr. 4501. पाठे तु मुखनिष्क्रान्ता विप्रुषो ब्रह्मविन्दवः H. 839. मुष्याः M. 5, 141. auch ohne diesen Beisatz von den Tropfen, die beim Sprechen dem Munde entfallen, 133. JĀṆ. 1, 193. MĀK. P. 35, 21. — Vgl. विप्रुष.

विप्रुष wohl n. dass.: वस्त्राम्बुविप्रुषैः MĀK. P. 50, 95. जलविप्रुषैः 51, 88. °वाक्त्रिया (so auch die ed. Bomb., eine Berl. Hdschr. soll विप्रु-
वा° lesen) चङ्वा PAÑĀT. 79, 16. — Vgl. वाग्विप्रुष.

विप्रुष्मत् (von विप्रुष्) adj. mit Tropfen versehen: विषोदोर्मिमारुत Bhaṭ. P. 10, 16, 5. हिमनिर्हर° (das suff. gehört zum ganzen comp.) 4, 28, 18.

विप्रेक्षणा (von ईत् mit विप्र) n. das sich Umschauen: सिंरु° adj. R. 4, 2, 7. विप्रेक्षितर (wie eben) nom. ag. der sich umschaut: सिंरु Spr. 2691. विप्रेत s. u. 3. 3 mit विप्र.

विप्रेमन् (2. वि + प्रे°) m. Entfremdung, Entzweiung AIR. Br. 1, 24. — Vgl. विप्रिय 1).

विप्रेषित s. u. 5. वस् mit विप्र.

1. विप्लव (von झु mit वि) 1) m. am Ende eines adj. comp. f. घ्रा. a) das zu Grunde Gehen, Verlorensein, zu Schanden Werden: त्रैलोक्यस्य Spr. 5120. व्रज° Bhaṭ. P. 2, 7, 32. भर्त° 4, 13, 49. शिलीमुखैः । विप्लवो ऽभूदुःखितानाम् 26, 9. प्राण° 4, 18, 2. द्वापरे विप्लवं यासि यज्ञाः कलिपुगे तथा । अयमर्थमिषो मर्या स्रक्सामानि यज्ञेषु च ॥ MBH. 12, 8543. मल्लो न गच्छति विप्लवम् Spr. 1875. मल्ल° 1349 (II). यज्ञ° RĪĀ-TAR. 1, 184. विश्वामित्रमखस्य विप्लवकृतो नक्तं चरान् Verz. d. Oxf. H. 121, b, No. 213, Cl. 3. धर्म° MBH. 1, 8872. KATHĀS. 89, 72. बुद्धि° MBH. 2, 868. सन्न° RAGH. 8, 41. भाग्य° 46. धैर्यविप्लवकारिन् Spr. 1083. शील° KATHĀS. 13, 87, 29, 113. RĪĀ-TAR. 3, 500. प्रतिज्ञात° 88. संकल्प° 89. जनताघ° Bhaṭ. P.

1, 5, 11. आत्मलोकावरणस्य 3, 3, 25. SARVADARÇANAS. 17, 6. Verunsat bei einem Geschehnte JĀṆ. 2, 260. छ° adj. JOGAS. 2, 26. — b) Noth, Elend, Drangsal, Calamität: सखिदरे MBH. 13, 4827. शास्त्रागमे VET. in LA. (III) 30, 9. द्विजातीनां च वर्णानां विप्लवे कालकारिते M. 8, 848. MBH. 3, 13474. दिव्यमानुष° DAÇAN. 4, 60. देश° JĀṆ. 3, 29. RĪĀ-TAR. 5, 471. राश्वदेशादि° Śāh. D. 278. KATHĀS. 91, 4. तोय°, जल°, सलिल° Wasser-
noth, Ueberschwemmung RĪĀ-TAR. 1, 159. 5, 80. 95. तुक्नि° 1, 183. दु-
र्भित° 2, 20. KATHĀS. 56, 12. अग्नि° RĪĀ-TAR. 1, 252. भित्तु° 184. प्रकृषा°
MĀLAV. 9, 3. पञ्चाग्नि° KATHĀS. 101, 285. क्लेश° 156. विकल्प° Spr. 4591. नौ-
विप्लवः (so die neuere Ausg.) so v. a. Schiffbruch HARIV. 2885. —
c) Unruhen im Lande, Aufstand AK. 3, 3, 14. H. 803. HALĀ. 1, 127. RĪĀ-
TAR. 5, 19, 8, 581. 796. 883. 965. विप्लवान्मुख 559. 2261. उर्वी शमितविप्लवा
1041. °स्पृष् 915. गौडराजस° 4, 334. प्रज्ञाविप्लवशान्ति 715. 5, 420. 8, 993.
राश्व° 6, 334. 336. राष्ट्र° Spr. (II) 1221, v. 1. — d) योनि° so v. a. ein ge-
schlechtliches Vergehen von Seiten einer Frau HARIV. 7762. विप्लव allein
so v. a. Schändung —, Entehrung eines Frauensimmers: कृमः कृतो
ऽमुना नूनं ममात्तः पुरविप्लवः KATHĀS. 5, 36. अनङ्गीकृत° (so ist zu lesen)
7, 58. 20, 120. प्रज्ञारहितविप्लवा 64, 41. अविप्लवा (= साधी NĪLAK.) MBH.
1, 2070 nach der Lesart der ed. Bomb. (अविप्लवा ed. Calc.). — 2) adj.
(f. घ्रा) verworren: गिरः Bhaṭ. P. 7, 8, 12. — Vgl. चित्त°.

2. विप्लव (2. वि + प्लव) adj. kein Schiff habend: वणिजो नावि भिन्ना-
यामगाधे विप्लवा (ऽविप्लवा ed. Bomb.) इव । अगारे पारमिच्छतः MBH. 9,
130 = 8, 4838, wo beide Ausgg. विप्लवे lesen; vgl. अगारे भव नः पारम-
प्लवे भव नः प्लवः 5, 4559.

विप्लवता MBH. 12, 11148 fehlerhaft für विप्लवता, wie die ed. Bomb. hat.
विप्लविन् (von झु mit वि) adj. dahingehend, verschwindend: कुरिणीव
च राजश्रीरेवं विप्लविनी सदा Spr. 5393.

विप्लाव (wie eben) m. Galopp ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

विप्लावक (vom caus. von झु mit वि) adj. zu Schanden machend, schän-
dend: वेद° (durch Mittheilung an unberechtigte Personen) PRAB. 20,
14. धर्म° ÇATR. 14, 101.

विप्लाविन् adj. dass.: वेद° Prājacittend. 47, b, 3.

विप्लुति f. = विप्लव 1) a): विप्लुतिं गतः Suçā. 2, 342, 14.

विप्लुष् f. = विप्रुष् AK. 1, 2, 3, 6 (nach ÇKDn. von RĪMĪCRAJA er-
wähnte v. 1., nicht Lesart des Textes, der विप्रुष् haben soll). पाठे वि-
प्लुषो ब्रह्मविन्दवः 2, 7, 38.

विफ (2. वि + फ) adj. ohne फ (सफ mit फ) PAÑĀT. Br. 8, 5, 7.

विफल (2. वि + फल) adj. (f. घ्रा) 1) keine Früchte tragend: Bäume
Spr. 1395. 5046. VARĀH. BRH. 3, 7. — 2) keinen Erfolg habend, seinen
Zweck verfehlend, nutzlos, vergeblich: विफलारम्भ JĀṆ. 1, 273. शक्रशा-
सन HARIV. 4126. विफलाश (निष्पलाश die neuere Ausg.) 9351. KĀM.
NĪTIS. 18, 1. पारणा RAGH. ed. Calc. 2, 55. यत्न KUMĀRAS. 7, 66. Spr. 1223.
1395. 2989. परितोषकालाः 3012. MEGH. 69. VARĀH. BRH. 9, 3. Gīt. 5, 47.
KATHĀS. 13, 122. 21, 30. भुज 42, 79. 54, 175. 58, 48. RĪĀ-TAR. 4, 304. 716. fg.
Bhaṭ. P. 5, 14, 1. 8, 5, 47. fg. MĀK. P. 75, 56. 95, 23. Verz. d. Oxf. H. 259,
a, 13. PRAB. 73, 6. KUSUM. 8, 15. SARVADARÇANAS. 24, 20. fg. keinen Erfolg
habend, von einer Person so v. a. nicht zum Ziele gelangend, dessen
Hoffnungen vereitelt werden Spr. 1689, v. 1. für निराश. — 3) keine Ho-

Ghoder Suca. 2, 139, 4.

विभक्त्यु and विभक्त्यु (von भु with वि) nom. sg. Vertheiler: शीर्षे शीर्षे वि विभाजा विभक्त्यु RV. 1, 18, 24. मध्यामम् 1, 22, 7. 27, 6. रूपा: 4, 17, 11. 18, 147, 5. वि 3, 49, 4. Cat. Br. 10, 2, 6, 5. वेद Sonderer so v. a. Ordner: Vjās Pañca. 1, 1, 30.

विभक्ति (wie oben) f. 1) Theilung, Sondernung; Unterscheidung, Modification Ait. Br. 1, 1. यो: 7, 1. TBr. 1, 1, 5, 6, 5. TS. 5, 7, 2, 1. Ait. Br. 6, 3. Pāṇav. Br. 10, 9, 1. 10, 1. 11, 1. °स्तुति Kap. 7, 8, v. 1. कालविभक्त्यः M. 12, 6767. — 2) Abwandlung des Nomens, Kasus- und Plurim Kasus- und Personalendung. Im Ritual heißen so die Kasus des Wortes यमि in den Jāgñ-Formeln; vgl. Comm. zu TS. I, 778. TBr. I, 125. Ācy. Cr. 2, 8, 5, 6. — TS. 1, 3, 2, 3. TBr. 1, 3, 2, 1. Cat. Br. 2, 2, 2, 26. Pāṇav. Br. 10, 7, 1. Çāṇk. Br. 1, 4. Br. 2, 1. नाना° 6, 24. नाम° 1, 1. द्वितीया Ācy. Cr. 1, 3, 6. षष्ठी 6, 3. °प्रत्यय VS. Prāt. 2, 51. 3, 78. Çāṇk. beim Schol. zu 4, 30. P. 1, 4, 104. 3, 4. 5, 3, 1. 6, 1, 168. 3, 182. 7, 1, 79. 2, 24. 2, 4, 11. Verz. d. Oxf. H. 165, a, 21. b, 3 v. u. 350, b, 16. SARVADARCANAS. 126, 1. 10. ते विभक्त्यस्तः पाम् Nāṇad. 2, 60. विभक्तिर्द्वयी नामविभक्त्या-त्तिकी च Comm. Am. 1, 1, 35. 2, 44, Comm. Ind. St. 4, 403. 2. — 3) eine best. grosse Zahl Vjūr. 179. Mēl. asiat. 4, 638.

विभक्तित्व n. Titel einer Schrift Hall 37.

विभग्न s. u. 1. भञ्ज mit वि und vgl. वैभक्ति.

विभङ्ग (von 1. भञ्ज mit वि) m. 1) Biegung: सू so v. a. das Zusammenziehen der Brauen Ragh. 19, 17. — 2) Einschnitt, Furche: वल्ली° MBh. 4, 394. Vīśav. 3, 2. विविधविकार° Furchen auf dem Gesteht Glt. 11, 24. विविधविप्राजशावस्तुङ्गं नगोत्सङ्गमिवारहेण° 6, 3. — 3) Unterbrechung, Störung, Verstellung: तृप्तालेन° Spr. 1891. वाग्विभङ्ग (°विभाग gedr.) so v. a. Stummheit Mārk. P. 72, 23. घाशा° adj. dessen Lehren verstellt sind Spr. 3054, v. 1. — 4) Bez. bestimmter buddhistischer Schriften Tīrān. 318. Verz. d. Kop. H. 24, a. 45. 2. (im Pāli). विनय° Vjūr. 43. विभाग(1) Commentar WASSILIEW 99. 1, 1. eine best. grosse Zahl Vjūr. 181. Mēl. asiat. 4, 637.

विभक्त्य (von भु mit वि) adj. 1) zu vertheilen: अवशिष्टं धनं समं कृत्वा विभक्त्यनीयम् KULL. zu 9, 112. — 2) was gesondert —, unterschieden wird oder werden soll P. 5, 3, 57, Schol.

1. विभज्य (wie oben) adj. 1) zu theilen. 12431. — 2) was gesondert —, unterschieden wird oder werden soll P. 5, 3, 57. — Vgl. विभाज्य.

2. विभज्य (wie oben) absol. mit —, unter Vornahme einer Theilung: °पाठ HALL. in Ind. St. 2, 355. °वाद Bez. einer best. buddhistischen Lehre Tīrān. 175. °वादिन् ein Anhänger dieser Lehre 175. Vjūr. 210. 211. Intr. 443. Let. de la b. l. 357. WASSILIEW 78. 230. 233. °व्याक- (neben एका°, परिपृच्छा° und स्थापनीय°) Vjūr. 53. Die Schreibart विभज्य ist fehlerhaft.

विभज्जु (von 1. भञ्ज mit वि) adj. 1) abtheilend (trans.) RV. 4, 17, 19.

विभाजक m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Kāṇḍapa Ind. St. 4, 374. — Vgl. विभाजक.

विभक्ति (2. वि + भु) n. Gefährlichkeit Būc. P. 5, 2, 14.

Thell.

2. विभज्य (wie oben) adj. keiner Gefahr ausgesetzt Būc. P. 5, 20, 19.

विभरट् m. N. pr. eines Fürsten Tīrān. 205. विभरत् WASSILIEW 84.

विभव (von 1. भू mit वि) 1) m. TRIK. 3, 5, 5. am Ende eines adj. comp.

f. वा. a) das Allenthalbensein, Gegenwart Kap. 7, 1, 29. — b) Ent-

faltung: जगदुदयविभवत् Sarvadarcanas. 49, 20. bei den

Vaiṣṇava Entfaltung des göttlichen Wissens, dessen Erscheinung in

secundären Formen 54, 18. रामाद्यवतरो विभवः 20. 58, 18. 57, 10. — c)

Macht, majestas, hohe —, bevorzugte Stellung, Herrschaft; = ऐश्वर्य

Med. v. 51. = भूति HALL. 5, 23. धनधान्यार्थविभवैः शक्रवैश्वणोपमः

R. GORR. 1, 6, 3. सर्वार्थविभवैः पूर्णस्तथा धर्मस्य भूते । यथा रविर्यथा सो-

मो यथेन्द्रो यथा यक्षः ॥ 2, 11, 19. वित्तविभवैः Mārk. P. 34, 32. अवि-

दितविभवा भवानीपतिः Kīn. 5, 21. Prāt. 2, 10. Ragh. 8, 68. Çāṇk. 94.

Varāh. Brh. 8, 69, 17. विभवास्त्वलोपकारिणः यः Spr. 1998. प्रज्ञा कुर्वे च

विभवं (Macht oder Vermögen) च यशस्य कृति 2974. Būc. P. 3, 23, 8. 6, 46,

35. विभवाय नो भव 7, 8, 55. 9, 23. 2, 4, 3. भूयप्रेष्यज्ञनेभ्यः विभवस्या-

नुव्रतः । शिल्पिभ्योपकारिभ्यो देवेभ्यः 10 v. a. je nach ihren Stellungen

gen R. GORR. 2, 32, 12. ततः प्रविशत्योशीनरी चेदी च विभवतश्च परिवारः

und das Gefolge je nach seinem Range Vikr. 30, 18. Çāṇk. Ch. 92, 8. Mālav.

19, 1. 45, 21. 64, 5. Prāt. 27, 1. तेषामभिन्नकस्ते ऽर्थे विभवः Macht —,

Einfluss auf Çāṇk. Cr. 1, 16, 5. 5, 19, 2. वसन्त° die Macht des Früh-

lings Mālav. 80. वाग्विभवः die Macht der Rede Ragh. 1, 9. Mālatīn.

16, 1. परिपक्वबुद्धि° Sāh. D. 12, 16. आत्ममाया° Būc. P. 2, 2, 35. स्म-

ति° Çāṇk. Grah. 6, 6. कर्म° Kathās. 27, 209. दृष्टि° Spr. 3318. मनसि

भूतविभवे dessen Macht in — besteht Glt. 5, 6. Macht, Stärke eines

Meeres R. 5, 73, 4. — d) sg. und pl. Vermögen, Besitz, Geld AK. 2, 9,

24. TRIK. 3, 3, 421. H. 191. an. 3, 713. Med. HALL. 1, 30. विभवे सति M.

4, 84, 11, 29. Mārk. P. 29, 39. 1, 1728. 14, 2791. तस्मै दास्यामि वि-

भवाम्कार्दानपि काङ्क्षाम् R. GORR. 2, 32, 19. यो मे ऽस्ति विभवः क-

श्चितं विभ्राणय सर्वशः 29. उषित्वा रश्नीं तत्र विभवेस्तेन पूषितः 98, 9.

Çāṇk. 105. Spr. (II) 251. 292. 585. 862. 1241. 1411. 2211. (I) 1078. 1903.

1933. 2784. 2958. 3153. स्मिन् 3288. 4323. 4856. स्वत्प्याः 4867. 5017.

मान्यः स्वत्प्याः (die Wetter) मानविभवेः Varāh. Brh. S. 74, 4. तपयति विभ-

वाम् 104, 5. 7. परविभवपरिः 1, 1. पभोक्तारः Brh. 13, 8. 18(16), 4. Kathās. 10,

180. 16, 66. 18, 287. 244. 405. 21, 133. 22, 176. 25, 209. 28, 115. 35, 162. 121,

266. Rāga-Tar. 1, 175. 2, 35. 4, 688. कुसुत्या विभवान्वेषी TRIK. 3, 1, 9. H.

475. Būc. P. 1, 11, 18. °तय Spr. 270. Pāṇat. 99, 19. 234, 7. °कीन Spr.

2287. 2728. मत्ता° adj. 2830. मन्द° adj. Varāh. Brh. S. 15, 24. गत° adj.

Spr. 1292. गलित° adj. 2087. स्मन्तविभवा पुरी Kathās. 23, 80. न चा-

स्ति विभवः कश्चिन्नाशये येन ते नुधम् ich habe Nichts, womit Pāṇat.

III, 167. विभवतस् nach den Vermögensumständen Mārk. P. 34, 26. प-

क्षा° (vgl. यथाविभवम्) dass. 71. — e) Erlösung TRIK. H. an. Med. S. भ-

न्सर्वलोकस्य भवाय विभवाय (विगतो भवो यस्मिन् तस्मै कैवल्यपेत्य-

र्थः Comm.) च । स्वतीर्णाः Būc. P. 10, 10, 35. — f) N. des 2ten Jahres

im 60jährigen Jupitercyclus Varāh. Brh. S. 8, 29. Verz. d. Oxf. H. 331,

b, 7 v. u. — g) in der Tonkunst eine Art Tact; s. u. 2) a). — h) Ver-

nichung, Untergang Vjūr. 150. लोक° 158. — 2) adj. reich: मेराश

विभवेष्टसोऽपु च (= दिव्यप्रेदेषु Nilak.) MBh. 13, 802. — Vgl. विभूति.

विभवमति (°मती?) f. N. pr. einer Fürstin Rāga-Tar. 8, 16 (°म्याम्).

विभवत् (von विभव) adj. *vermögend, wohlhabend* Māñs. 33, 4. HALS. 2, 58.

विभस्मन् (2. वि + भ्) adj. *frei von Asche; विभस्मीकरण das Befreien von der Asche*; पुरोडाश° Schol. zu KĪT. Ça. 231, 6; vgl. भस्मीकर u. s. w.

विभा (1. भू + वि) 1) adj. *scheinend; पुण्ड्रं चोदकः प्रथमा विभानाम्* RV. 10, 58, 3. भा विभा उपाः स्वर्ज्यति: ÇĀṆKH. Ça. 7, 9, 6. — 2) f. a) *Licht, Lichtstrahl* H. 100. HALS. 1, 38. — b) *Glanz, Schönheit* Śāṇ. D. 277, 19. NALOB. 1, 49.

विभाकर (वि + 1. कर) P. 3, 2, 21. m. 1) *die Sonne (Licht machend)* AK. 1, 1, 2, 30. H. 97. an. 4, 279. MED. r. 208. Śāṇ. D. 312, 2 (zugleich König). — 2) *Feuer* H. an. MED. — 3) in der Astron. *das Maass des von der Sonne beleuchteten Theiles des Mondes* GANIT. ÇĀṆKONATI. 7. fg. — 4) *König, Fürst* Śāṇ. D. 312, 2 (zugleich die Sonne).

विभाग (von भ् mit वि) m. 1) *Vertheilung, Austheilung, Zutheilung*: पितृ: RV. 5, 77, 4. वसुनः 1, 109, 8. 7, 37, 3. 40, 1. 56, 21. पशोः AIR. Br. 7, 1. धर्म *das Gesetz über die Erbtheilung* M. 1, 115. समस्तत्र विभागः स्यात् 9, 120, 134. 205. 210. कथं तत्र विभागः स्यात् 122. 148. 149. धर्म्यं विभागं कुर्वति 152. 216. 220. 8, 7. JĀṆ. 2, 114. 120. MBu. 1, 1355. fg. तस्माद्विभागं धातृणां न प्रशंसति साधवः *die Theilung des Vermögens* 1859. R. 2, 101, 25 (110, 20 GORR.). द्यायुर्दयविभागो नृणाम् Z. f. d. K. d. M. 4, 324. RĪG-VA. 5, 111. पितृक° *die Vertheilung der Geschwüre über den Körper* VARĀH. Bṛh. S. 52, 10. कृतस्थानविभागाः adj. Bṛh. P. 8, 7, 5. — 2) *Eintheilung*: एकाशीतिविभागे *wenn man den (Raum) in 81 (Felder) eintheilt* VARĀH. Bṛh. S. 53, 42. भू° VP. 1, 4, 48 bei MUIR, ST. 1, 184, N. 1. तन्वुद्विपवर्ष° Bṛh. P. 5, 19, 31. कालस्य GANIT. KĀLAMĀN. 18 nebst Comm. MĀN. P. 46, 26. *Eintheilung eines Gebäudes, die Vertheilung der verschiedenen Räume in demselben* DAÇA. 90, 6. — 3) *Antheil; Theil, Bestandtheil*: भाञ्ज JĀṆ. 1, 122. PĀNĀT. 243, 20. कुम्भविभागमध्ये MBu. 4, 2093. मणिवन्धकनिष्ठिकयोर्मध्यविभागे ऽपि करभः स्यात् HALS. 5, 7. कोटि° PĀNĀT. 76, 19. ताभ्यां द्वयविभागभ्याम् Bṛh. P. 3, 12, 52. प्रकृतिविभागस्य त्रिगुणस्य Schol. zu KAP. 1, 127. त्रय्या एव विभागो ऽयं सेयमान्वीतिकी मता KĀM. NĪTIS. 2, 8. शाखा वेदविभागे TĀIK. 3, 3, 52. रात्रिदिवविभागेषु *zu den verschiedenen Theilen (Stunden) der Nacht und des Tages* RAGH. 17, 49. काल° *Zeittheil* P. 3, 3, 137. — *Bruch, Zähler eines Bruchs* COLEBR. Alg. 13. — 4) *Sonderung, Trennung, Unterscheidung; Verschiedenheit*: Gogons. समास Nir. 5, 27. संयोग KAN. 1, 1, 6. 7, 2, 10. fg. TARKAS. 16. Bṛhāṇṣ. 3. SARVADARÇANAS. 106, 16. 109, 3. 4. Schol. zu ĠAIM. 1, 13. समूहः Suçr. 1, 14, 1. — पादानाम् RV. Prāt. 17, 15. पद° Nir. 1, 17, 2, 7, 10. मर्यादामर्यादिनाः 4, 2. घट्टैः सक्ताम्बरव्यक्तविभागेः KATHAS. 6, 111. लक्ष्यमाणे विभागे च शनिः स्वयम्भुवः 47, 54. 115, 56. क्षीरपयो° Spr. 2858. पशूनां विभागार्थं दात्राद्याकारं कर्णादिषु यस्मिन् क्रियते P. 8, 2, 112, Schol. पूर्वसूत्रेण सह विषयविभागो यथा स्यात् 80, Schol. प्रकृतिप्रत्यय° SARVADARÇANAS. 135, 4. fg. विभागो विभागतः 107, 8. 109, 10. 110, 3. 4. वृत्ति° LĀTJ. 8, 1, 15. मेध्यामेध्यविभागस्तु ÇĀṆKH. GṚH. 2, 3. क्रिया° Suçr. 1, 81, 16. fg. 106, 16. ÇĀṆG. Sām. 1, 5, 9. कार्यकारणविभागाद्विभागद्विसद्व्यस्य ŚĀṆKHJAK. 15. कृत्याकृत्य° Spr. (II) 1890. कृताकृत° KUSUM. 55, 14. निमित्तेपादानयोः Schol. zu KAP. 1, 41. गुणात्रय° KUMĀRAS. 2, 4. गुणवर्त्म-

विभागयोः BHAG. 3, 28. दूतानां विभागवर्त्मलक्षणामाक Śāṇ. D. 37, 10. साध्ययोगविभागस्तु MBu. 2, 141. 14, 1393. धर्माणामविभागवित् 8, 2455. वर्णाश्रमविभागविद् KĀM. NĪTIS. 2, 85. Bṛh. P. 3, 7, 29. स्वर्णामुदात्तादीनामविभागः KĀC. zu P. 1, 2, 33. देशकालयोः KĀM. NĪTIS. 11, 56. देशकाल° 4, 17. Bṛh. P. 1, 9, 9. PĀNĀT. 92, 4 = HĪT. 119, 18. कालदेश° Suçr. 1, 194, 10. पुण्ड्रभूमिविभागस्तु KĀM. NĪTIS. 18, 28. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 59. WASSILJEV 208. सिराधमनीज्ञोत्तसामविभागः *ohne Verschiedenheit unter einander* Suçr. 1, 363, 8. स विज्ञेयो विभागेन *nach seiner Verschiedenheit* MBu. 3, 11292. उदात्तानुदात्तस्वरितानामविभागेन *ohne Unterscheidung, auf gleiche Weise* P. 1, 2, 33, Schol. विभागेन *getrennt, abge-sondert* Verz. d. Oxf. H. 238, b, 16. — 5) *unter den Beinamen Çiva's* R. 7, 23, 4, 49. — 6) fehlerhaft für विभङ्ग in वाग्विभाग MĀN. P. 72, 23. oben so in der Bod. Commentar WASSILJEV 89 und in मध्याह्नविभाग शास्त्र (s. d.). — Vgl. दिग्विभाग (R. 3, 22. VĪR. 8, 14. VARĀH. Bṛh. S. 12, 15. KATHAS. 16, 121. हिमाचलोत्तरदिग्विभागे PĀNĀT. 241, 7), दुर्विभाग, देव°, नक्षत्रकूर्म°, योग°.

विभागक adj. in वेद° *Sonderer —, Ordner des Veda* PĀNĀT. 4, 8, 66. vielleicht fehlerhaft für विभाजक.

विभागव n. nom. abstr. zu विभाग 4) SARVADARÇANAS. 111, 4.

विभागभिन्न n. = तन्न AUSH. 89.

विभागवत् (von विभाग) adj. *getrennt, gesondert, unterschieden*; davon nom. abstr. विभागवत्ता f.: शब्दाः प्रकृतिप्रत्ययविभागवत्तया बोध्यन्ते SARVADARÇANAS. 135, 17.

विभागशस् (wie oben) adv. *Theil für Theil, in Theilen, in Theile, gesondert, getrennt* M. 12, 17. MBu. 4, 979. रूपस्य तस्य चाङ्गानि कल्पितानि वि° *wurden in Theile zerlegt* R. GORR. 1, 13, 37. भूरीणि भूरिकर्माणि श्रोतव्यानि वि° Bṛh. P. 1, 1, 11. 9, 27. 5, 1, 14. 8, 14, 6. वर्णाश्रम° 1, 2, 12. क्रियाज्ञान° 3, 26, 31. गुणकर्म° BHAG. 4, 12.

विभागिक (wie oben) adj. am Endo eines comp. *auf die Unterscheidung von — bezüglich* Suçr. 1, 10, 4.

विभागिन् (wie oben) adj. *getrennt, gesondert*: ष° Verz. d. Oxf. H. 238, b, 15.

विभाग्य (von भञ्ज mit वि) adj. *zu zerlegen, abzutheilen* LĀTJ. 8, 16, 1. 7, 6, 3. fg. 7, 12, 19. — Vgl. विभाज्य.

विभाज (von भञ्ज mit वि) adj. *vertheilend, zutheilend* ĀPAST. 1, 23, 2.

विभाजक (vom caus. von भञ्ज mit वि) adj. *vertheilend, zutheilend* HARIV. 7430. *trennend, scheidend* NĪLAK. 238. विभाजकीभूत Verz. d. Oxf. H. 245, b, No. 616.

विभाजन (wie oben) 1) adj. *zusiehend, veranlassend*: घोषोत्तं मुखपाङ्गविशालनेत्रं नैतद्विभाजनमकारणहृषणानाम् Māñs. 144, 18. fg. — 2) u. *das Sondern, Unterscheiden* VJUTP. 190.

विभाजम् ved. infln. von भञ्ज mit वि P. 3, 4, 12, Schol.; vgl. u. भञ्ज mit वि 1) Z. 4.

विभाजयितृ nom. ag. vom caus. von भञ्ज mit वि P. 4, 4, 49. VARĀH. 3. 1. विभाज्य (von भञ्ज mit वि) *zu theilen, zu vertheilen* M. 9, 219. — Vgl. 1. विभज्य, विभाग्य.

2. विभाज्य in °वादिन् fehlerhaft für 2. विभज्य.

विभाण्ड 1) m. N. pr. eines Mannes MBu. 12, 1598. Vgl. विभाण्डक.

— 2) f. *zweiter Pflanzen*: = नीलगोवर्णी Dhany. in Nieh. Pr. = घावर्तकी *MBh.* im CKDr.

विभाषक 1) m. N. pr. eines Muni mit dem patron. Kācāpā, Vaters des Rshjagāga, MBh. 3, 999. Hariv. 9871. R. 4, 8, 7. 10, 13. 18, 13. Verz. d. Oxf. H. 10, 6, 8. 280, a. No. 686. Pāṇār. 1, 10, 68. Vgl. विभाषक und विभाषिका. — 2) f. विभाषिका *Senna obtusa* Romb. Dhavy. in Nieh. Pr.

विभाष (von 1. भा mit वि) adj. *scheinend* RV. 8, 91, 2.

विभाष (partic. praes. von 1. भा mit वि) adj. *glänzend*; m. N. einer Prāṇapati-Weib Art. Ba. 7, 26. TS. 1, 6, 5, 1. 7, 5, 1.

1. विभाष (von 1. भा mit वि) adj. *scheinend, leuchtend*: स्वर्ण विभाष वपुषे विभाषः RV. 4, 148, 1.

2. विभाव (von 1. भू mit वि) m. 1) viell. *Entfaltung* als Beiw. Īva's Pāṇār. 4, 8, 17. — 2) *Bekanntheit* H. an. 3, 713. Med. v. 52. — 3) *ein von der Kunst dargestellter Gegenstand, sofern derselbe ästhetische Empfindungen erregt*, H. 326. fg. H. an. Med. रत्यामुद्वाधका लेके विभाषा: काव्यनाययोः Śih. D. 61. 33. 40. 160. 117, 16. Daṣar. 3, 28. 4, 1. 43. fg. Prātāpar. 48, 6, 1. Verz. d. Oxf. H. 213, a. No. 508. Schol. zu Nalod. 2, 8.

विभावक adj.: वरमापो ऽभिनिर्यातु विप्रभ्यो ऽर्थविभावकः (अयान्ति-मर्थं प्रदातुं तुमुन्वुलो क्रियायां क्रियाधायामिति एवम् Nilak.; vgl. P. 3, 3, 10) *um den Brahmanen Geld zu verschaffen* MBh. 3, 1347. wohl fehlerhaft für विभाषक.

विभावव n. nom. abstr. zu विभाव 3) Śih. D. 37.

विभाव (von 1. भा mit वि) 1) adj. (f. विभावरी) *scheinend, leuchtend, glänzend*: Ushas RV. 1, 92, 14. 8, 47, 14. Naigh. 1, 8. Agni 3, 3, 9. 5, 3, 2. यो भानुभिर्विभावा विभात्ययिः 10, 6, 2. त्वं यमयोरभवो विभावा 8, 4, 91, 1. गङ्गा MBh. 13, 1844. यशस्विनो मनुमती कुले जाता विभावरी (= कुपिता Nilak.) 5, 4495. — 2) f. विभावरी a) (die sternhelle) Nacht AK. 1, 1, 2, 4. H. 142. Med. r. 298. Halā. 1, 107. ०मुखे MBh. 7, 6832. R. 2, 84, 18. 5, 16, 40. Kumāras. 5, 44. Mālav. 74. 82. Kathās. 10, 31. 12, 184. 23, 10. 39, 218. 69, 40. 71, 288. Rāga-Tar. 3, 204. 8, 718. Bhāg. P. 4, 8, 71. — b) *Goldwurz* (wie alle Wörter für Nacht) Med. *eine dem Ingwer ähnliche Pflanze* (मेदा) Ratnam. im CKDr. — c) *Kupplerin* Med. — d) = चक्रयोषित् Med. = चक्रयोषित् *ein hinterlistiges Weib* CKDr. nach ders. Aut., so auch Viçva bei Nilak. zu MBh. 5, 4495. — e) = विवादवस्त्रगुण्ठी Med. ०वस्त्रमुपडी CKDr. nach ders. Aut. — f) = मैत्र्यनि तस्त्री *ein geschwätziges Weib* Qāḍar. im CKDr. — g) *ein best. Metrum*: 4 Mal — Ind. St. 8, 383. — h) N. pr. a) einer Tochter des Vidjādhara Mandāra Mārk. P. 63, 14. 64, 2. 66, 6. — b) der Stadt Soma's Bhāg. P. 5, 21, 7. — γ) der Stadt der Prākṛit-Bhāg. P. 3, 17, 26. — Vgl. रका-विभावरी.

विभावन (vom caus. von 1. भू mit वि) m. (l) und n. Siddh. K. 249, a, 10. 1) nom. ag. *entfaltend* oder zur *Erschöpfung bringend, offenbarend* Hariv. 15777 nach der Lesart der neueren Ausgabe (विभावन die ältere). — 2) f. *eine best. rāg. Figur: das Vorführen von Wirkungen, deren wahre Ursachen man Einem zu errathen überläßt*, Śih. D. 716. 5, 4. 106, 14. Kāvya. 2, 199. Kuvāla. 93 (117, b). Prātāpar. 91, a. Verz. d. Oxf. H. 208, b, 8. Mālav. zu Kā. 5, 26. Beispiele Spr. (II) 239 und 442.

— 3) n. a) *das Entfaltende, Erschaffen* Vop. 147. विषु° Bhāg. P. 4, 8, 29. = पालन Comm. — b) *das Offenbare, an den Tag-Legen*: निश्विद्यादि° Kull. zu M. 9, 76. — c) *das Erwecken eines bestimmten Grundtons, einer best. Grundstimmung durch ein Kunstwerk* Śih. D. 44. 25, 10. — d) *das Wahrnehmen, Erkennen*: सव्यगृहविभावनात् M. 2, 101. वपुषे Vmā. 78, 10. — e) *das Vorführen dem Geiste, das Nachstehen über*: सत्तत्त्वा-त्यावमान° Kathās. 1, 66. 26, 220.

विभावनीय (wie oben) adj. 1) *wahrzunehmen, zu erkennen* Mārk. P. 102, 12. — 2) *zu überführen, als Erklärung von* भाव्य Kull. zu M. 8, 60.

विभावरी s. u. विभावन्.

विभावरीश m. *Herr der Nacht d. i. der Nacht* Varāṇ. Bhāg. 5, 103, 1.

विभावसु (वि° + वसु) 1) adj. *glanzreich*: Agni RV. 3, 2, 2. 5, 25, 2. 8, 43, 32. 44, 6. 24. VS. 17, 53. Soma RV. 9, 72, 7. Kṛṣṇa Hariv. 15777. — 2) m. a) *Feuer, der Gott des Feuers* AK. 1, 1, 2, 51. 3, 4. 20, 225. H. 1100. an. 4, 333. Med. s. 63. Halā. 1, 68. Bhāg. 7, 9. MBh. 1, 1114. 2, 1188. 3, 2662. 7, 602. 12, 11598. 13, 114. 4033. 6751. Hariv. 1881. 3004. 11330. 13930. R. 3, 18, 25. 75, 65. 6, 103, 4. Ragh. 3, 37. 10, 83. Kumāras. 4, 84. Spr. (II) 986. Bhāg. P. 2, 3, 2. 4, 9, 7. 7, 3, 28. 8, 10, 21. 18, 28. 41, 26, 31. Mārk. P. 15, 28. 99, 48. — b) *die Sonne* AK. 1, 1, 2, 32. 3, 4, 20, 228. H. 98. H. an. Med. AV. Paric. 14, 1 in Ind. St. 9, 119. MBh. 1, 42. 1178. 6, 487. Bhāg. P. 10, 46, 8. Verz. d. Oxf. H. 62, a, 17. — c) *der Mond* H. an. — d) *eine Art Perlenschmuck* H. an. Med. — e) N. pr. a) eines der acht Vasu Bhāg. P. 6, 6, 11. 16. — β) eines Sohnes des Naraka Bhāg. P. 10, 59, 12. — γ) eines Dānava Bhāg. P. 6, 6, 29. — δ) eines Rshi MBh. 1, 1354. fgg. — e) eines mythischen Fürsten auf dem Berge Gajapura Kathās. 48, 64.

विभाविन् adj. 1) *erscheinen lassend*: वर्षा° unter den Beiw. Īva's MBh. 13, 1219; vgl. das caus. von 1. भू mit वि. — 2) *Etwas enthaltend, das eine bestimmte Grundstimmung* (das Gefühl der Liebe u. s. w.) *erweckt*, Nalod. 2, 8.

विभाव्य (vom caus. von 1. भू mit वि) adj. 1) *wahrzunehmen, vernachbar, erkennbar, fassbar*: अविभाव्यतारकं नमः Çic. 9, 12. Spr. 1882. ना-विभाव्या (= अगम्भीरा Nilak.) गिरं सृजेत् MBh. 12, 8491. अविभाव्यवाच् Ragh. 7, 85. नन्दनामर्मुनिभिर्विभाव्यम् (ताम्) Bhāg. P. 9, 8, 23. 10, 64. 26. — 2) *ansunehmen, voraussetzen*: विभाव्यं (= विचारणीयम् Nilak.) तस्य भूयश्च कर्म पापं दुरात्मनः MBh. 5, 2848. Kāvya. 2, 199 (= अनु-संधनीय Comm.). — Vgl. दुर्विभाव्य.

विभाषा (von 1. भाष् mit वि) f. 1) *Beliebigkeit, Zulässigkeit des Einen und Andern* Trik. 3, 4, 6. न वेति विभाषा P. 1, 1, 44. विभाषणीः 2, 3, 36. 3, 50. ० प्राप्त AV. Prāt. 1, 2. विभाषया Pat. zu P. 6, 1, 14. द्वयोर्विभाष-योर्मध्ये विधिर्नित्यः Vop. 2, 5, Comm. विभाषामिच्छति Sarvadarśanas. 136, 4. 5. अयरे तु स्वपदविभाषामाहुः Schol. zu Kāty. Çr. 3, 2, 23. संयु-क्तपूर्वा ऽपि लघुः क्वचित्स्यात् वर्षास्तु प्रह्लादिगतो विभाषा (so v. a. वि-भाषया) Dāmodara in Ind. St. 8, 224. नित्यं प्राप्ते वि°, अग्राप्ते वि° P. 6, 2, 83, Schol. प्राप्त° 1, 3, 50, Schol. अग्रप्रक्ष° 42, Schol. व्यवस्थिता Siddh. K. zu P. 6, 3, 116. केचिदिदं सूत्रं व्यवस्थितविभाषायां व्याचक्षते Halā. in Ind. St. 8, 222. Vgl. विकल्प 1). — 2) *Bezeichnung einer Klasse von Prākṛit-Sprachen, zu denen शाकरी, चाण्डाली, शाकरी, अगम्भीरकी und अगम्भीरकी*

gezählt werden, Verz. d. Oxf. H. 184, a, No. 147. — 3) bei den Buddhisten Bez. einer Klasse von Schriften: ausführlicher Commentar Buddh. Intr. 167, Waddell 47. 63. 78. 77. 107. Tāran. 56. 294. Vis de Houn-tsang 63. 67. 174. Tāran. 56. Houn-tsang 1, 115. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

विभास (von 2. भास् mit वि) m. 1) N. einer der sieben Sonnen Taitt. Ān. 1, 7, 4. 16, 4. fälschlich स० VP. 632, N. 6. — 2) N. pr. einer Gottheit Mān. P. 80, 7. — 3) N. eines Rāga Gīt. S. 54 und VIII.

विभास्कर (2. वि + भास्, ohne Sonne Varān. Lagmā. 2, 2 in Ind. St. 2, 285.

विभास्वत् (2. वि + भा०) adj. überaus glänzend Verz. d. Oxf. H. 28, b, 40. विभित्ति (von 1. भिद् mit वि) f. Spaltung Kāṭh. 11, 5. Shadv. Br. 3, 8. विभिर्दु (wie oben) 1) adj. spaltend RV. 1, 116, 20. — 2) m. N. pr. eines Mannes RV. 8, 2, 41.

विभिन्नुक m. (der sich spaltende Fels) N. pr. eines Asura (Comm.): मेधासिन्धिः काण्व्यो विभिन्नुकाद्भीर्गी उदस्रत Pāṇāy. Br. 15, 10, 11. विभिन्दर्शिन adj. = भिन्दर्शिन Mān. P. 23, 38.

विभी (2. वि + 2. भी) adj. furchtlos MBh. 3, 1153. 8, 786.

विभीत m. = विभीतक HAL. 2, 463. Čāṇḍ. Saṃh. 3, 8, 27. 11, 3. 13, 63.

विभीतक (später Form für विभीदक) m. f. (f., nicht zu belegen) und n. Taitt. 3, 5, 23. Terminalia Bellerica Roxb. (ein grosser Baum), n. die als Würfel gebrauchte Nuss; die Kerne berauschen, die Blüthe riecht widerlich. Wacut III. 1, 91. Z. d. d. m. G. II, 123. AK. 2, 4, 2, 38 (m. f. n.). H. 1145. HAL. 5, 66. RATNAM. 91. ČAT. Br. 13, 8, 4, 16. Schol. zu Shadv. Br. 3, 8. MBh. 3, 2405. 2818. fgg. 11570. R. 2, 91, 47. 6, 19, 41. Suč. 1, 32, 15. 142, 3. 8. 144, 18. 167, 5. 183, 7. 2, 77, 16. 229, 15. 468, 11. Čāṇḍ. Saṃh. 2, 4, 30. 3, 11, 25. Varān. Bṛh. S. 53, 120. 54, 24. 102. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 53. BRAHMA-P. in LA. (III) 51, 20. — Vgl. वेभीतक.

विभीदक m. dass. RV. 7, 86, 6. 10, 34, 1. Kāṭh. Ča. 21, 3, 20. Śis. zu ČAT. Br. 5, 4, 2, 6. Gobh. 1, 5, 17. — Vgl. विभीक.

विभीषण (vom caus. von 1. भी mit वि) gaṇa नन्त्यादि zu P. 2, 1, 134.

1) adj. (f. घा) schreckend, einschüchternd, Furcht erregend RV. 5, 34, 6. रातस MBh. 1, 5930. 6029. 6072. 3, 4295. 7, 7903. HARIV. 13408. R. 6, 1, 20. Verz. d. Oxf. H. 10, b, N. 6. Ver. in LA. (III) ad 30, 5. भीरु MBh. 7, 892. सु० B. 3, 38, 25. — 2) m. a) Rohrschiff, Amphidonas Karka Lindl. Riān. im ČKDr. Aṣu. 36. — b) N. pr. α) eines edlen Rākshasa, Bruders des Kubera und Rāvaṇa, der von Rāma nach Rāvaṇa's Vertreibung als Beherrscher von Lāṅkā eingesetzt wurde, MBh. 2, 411. 3, 15896. fgg. HARIV. 10410. R. 1, 1, 79. 3, 33. 3, 23, 38. 7, 9, 35. Kīm. Nitis. 8, 61. RAGH. 12, 68. 104. Kāvya. 45, 144. fgg. WYNA. Rīmāt. Up. 299. f. 304. 311. Riāa-Tān. 3, 78. 4, 304. Būā. P. 4, 1, 37. Pāṇāy. 4, 3, 110. Verz. d. Oxf. H. 76, a, 4. — β) zweier Fürsten von Kācmlra: eines Sohnes des Gāṇḍarī Riāa-Tān. 1, 192. eines Sohnes des Rāvaṇa 196. f. — 3) f. घा N. pr. einer der Mütter im Gāṇḍarī Skanda's MBh. 9, 2640. — 4) n. a) das Schreckende, Einschüchterung MBh. 3, 15648. — b) N. des 11ten Muhūrta Verz. d. B. H. No. 912.

विभीषा (wie oben) f. die Absicht (als wenn es ein desiderativum) Jmd zu zerschrecken: यथावीर्यस्य सर्पः कृतो ऽहं मदिभीषया MBh. 1, 998.

विभीषिका (wie oben) f. Schreck, Einschüchterung, Schreckmittel: विभीषिका वै गन्धर्व नास्त्रक्षेपु प्रयुज्यते । अस्त्रक्षेपु प्रयुज्यते केन तत्प्रविलीयते ॥ MBh. 1, 6462. विभीषिकाभिर्वक्त्रिभिर्विषयस्य विभीषिकाम् 2, 14332. 5, 5520. न वै विभीषिका काचिद्राजकुर्वन्ति पाण्डवाः । युध्यन्ति ते यथान्यायं शक्तिमत्तस्य संपुगे ॥ 6, 2918. HARIV. 13864. 16018. Kīm. Nitis. 19, 8. UTTARAR. 90, 17 (117, 1). दृष्ट्वा तास्ता विभीषिकाः Riāa-Tān. 7, 589. Pāṇāy. 160, 17, 21. f. कथा शस्त्रविभीषिकाम् Spr. (II) 1889. — Vgl. मेद०.

विभू (von 1. भू mit वि P. 3, 2, 180. Vor. 26, 168) 1) adj. im Veda auch विभू, f. विभू und विभूवी; vgl. P. 4, 1, 47. a) weit reichend, durchdringend; ausgebreitet, überall gegenwärtig H. an. 2, 512. Būā. P. 3, 2, 180. Schol. घोषम् RV. 1, 165, 10. ध्वजम् 2, 90, 12. पोष 4, 34, 1. 18, 138, 5. पं भुवि विरुच्युर्वनेषु चित्रे विभू विशे विशे 4, 7, 1. 1, 188, 5. 10, 40, 1. VS. 5, 31. 22, 30 (Kāṭh. 35, 10). स घोषः प्रोतस्य विभू प्रज्ञाम् 32, 8. MUND. Up. 1, 1, 6. Kāṭh. 2, 22. MAITREY. 6, 7. Kāṭh. in Ind. St. 9, 15. 19. BHAG. 10, 12. R. 6, 8, 16. Varān. Bṛh. S. 51, 1. Būā. P. 50, 93. घ्राकाश TARKAS. 10. f. Z. d. d. m. G. 6, 24, N. 3 und 4 (विभूवी). 25, N. 1. 26. Schol. zu KAP. 1, 49. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, Čl. 3. SARVADARCANAS. 51, 13. सत्तित्यं विभू चेत्कृतीत्यात्मनो विभुनित्यं 85, 1. — b) reichlich; nachhaltig: राति RV. 5, 38, 1 (vgl. 1, 34, 1). मनीषाः 6, 34, 1. पोष 5, 5, 9. अयः 3, 31, 16. कामाः VS. 20, 23. 18, 10. RV. 2, 24, 10. यज्ञ TBh. 3, 9, 20, 1. ČAT. Br. 13, 3, 7, 2. — c) vermögend; mächtig, wirksam, tüchtig: Indra RV. 3, 33, 18. 3, 85, 14. die Marut 4, 256, 11. Agni 31, 2. 65, 30. 141, 9. 5, 4, 2. इत्स 10, 11, 4. विस्पति 8, 15, 8. घ्राः 3, 6, 9. 7, 48, 1. VS. 22, 19. MBh. 3, 2118. 5, 7202. R. 1, 38, 29. 77, 29. 4, 1, 4. 11, 12. 5, 89, 8. KUMĀRAS. 6, 95. Būā. P. 4, 1, 48. विभो voc. MBh. 1, 6040. 3, 1752. 5, 6067. 7009. 13, 2399. R. 1, 62, 14. 65, 84. R. GONH. 2, 66, 29. 4, 9, 4. 36, 9. 40, 12. 5, 82, 17. Kāvya. 28, 95. vermögend, im Stande seiend mit infin. Kīm. 5, 48. Būā. P. 5, 18, 23. 11, 6, 16. f. (विभूवी). subst. Herr, Gebieter Taitt. 3, 3, 289. Būā. P. 5, 18, 23. 11, 6, 16. f. (विभूवी). P. 2, 7, 49. लोकानां प्रवर्तयिष्यति Varān. Bṛh. S. 4, 1. तेषां देवानाम् Mān. P. 74, 58. तव KATHAS. 26, 280. मदिभू Pāṇāy. 302, 10. स्वजनं so v. a. das Haupt Varān. Bṛh. 18, 14. Pāṇāy. 302, 10. संमता ऽहं विभोर्नित्यम् Spr. 1889. 19, 59. तावतो ऽहं तत्सुतः । वर्षानभूद्विभुः Riāa-Tān. 1, 192. 251. — d) = नित्य H. an. — e) = इह Aśa-japāla im ČKDr. — 2) m. a) der Mächtige, Allmächtige als Bez. des höchsten Gottes: α) Brahman's MBh. Būā. P. 2, 9, 6. 3, 3, 29; vgl. विभुयत्तुर्मुखः R. 7, 5, 12. — β) Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's ČANDAM. im ČKDr. BHAG. 5, 15. MBh. 3, 15894. Būā. P. 1, 2, 30. 3, 16. 5, 16. 40, 8. 13, 7, 8, 34. — γ) Čiva's H. an. MBh. 1, 7297. KUMĀRAS. 7, 21. Spr. 3313. KATHAS. 7, 111. 21, 143. 39, 153. — b) Diener (भृत्य) Taitt. — c) ein N. der Rbhu (vgl. विभ्वन्), nur pl. RV. 7, 48, 1. सप्तर्षिभूमिः, विभो विभूमिः 2. वे विभो नः स्वपत्यनि चक्रुः 4, 34, 9. 36, 2. — d) N. pr. (विभू nach P. 3, 2, 180. Schol., was aber nicht zu belegen ist) eines Gottes, eines Sohnes des Vedaçiras und der Tushitā, Būā. P. 8, 1, 21. eines Gottes unter Manu Sāvartī Mān. P. 80, 7. des Indra unter Manu Raivata 75, 72. Būā. P. 8, 5, 8. unter dem 7ten Manu

Verz. d. Oxf. H. 52, a, 41. N. pr. eines Sohnes des Vishṇu von der Dakṣiṇā Bhāg. P. 4, 1, 7. des Bhaga von der Siddhi 6, 18, 2. eines Bruders des Çakunī MBh. 7, 6944 (mit der ed. Bomb. zu lesen: शकु-
नेर्षातरो वीरा गवातः शरभो विभुः । सुभगो भानुदत्तश्च प्रारः पञ्च मन्त्रा-
रथाः ॥). eines Sohnes des Çambara Hariv. 9253. eines Sohnes des Satjaketu und Vaters des Suvibhu 1594. fg. VP. 409. eines Sohnes des Dharmaketu und Vaters des Sukumāra ebend. N. 14. eines Sohnes des Varshaketu (Satjaketu) und Vaters des Ānarta Ha-
riv. 1751. VP. 409, N. 14. eines Sohnes des Prastāva von der Ni-
jutsā Bhāg. P. 5, 15, 5. — Vgl. वैभव.

विभुर्कृतु adj. *muthig* RV. 8, 58, 15.

विभुज् nom. sg. von 1. भुज् mit वि; s. मूल.

विभुव (von विभु) n. 1) *Allgegenwart, das Ueberallsein* CYVATĀV. Up. 4, 4. NILAK. 119. SARVADARÇANAS. 106, 12. 124, 14. Schol. zu Kap. 1, 110. — 2) *Allmacht, unumschränkte Herrschaft* PRAÇNOP. 3, 12. SĪMĤJAK. 12. ÇĀK. 42.

विभुप्रमित (auch KAUSH. Up. 1, 5) s. u. 1. मि mit प्र 1).

विभुर्मत् (von विभु) adj. 1) *etwa überall ausgebreitet: विभुमद्यो भुवने-
भ्यो रपां धाः* RV. 8, 55, 16. = मन्त्रयुक्त SĀJ. — 2) *mit den Vibhu (Rbhu)
verbunden: Indra VS. 38, 8. AIT. Br. 2, 20. ĀÇV. Çr. 5, 1, 15. KĀTJ. Çr. 10, 5, 9.*

विभुवरी (voc. विभुवरि) KĀTJ. 35, 3 in Ind. St. 5, 233 wohl f. zu विभ्वन्.

विभूतंगमा f. *eine best. grosse Zahl* LALIT. ed. Calc. 169, 4. 5. विभू-
तागम FOUCAUX, विभूतंगम und विभूतंगम MĒL. asiat. 4, 632.

विभूतयुग्म adj. *dessen Glanz weit reicht* RV. 1, 156, 1. 8, 33, 6.

विभूतमनस् adj. zur Erklärung von विमनस् Nir. 10, 26.

विभूतराति adj. *dessen Besitz reich ist* RV. 8, 19, 2.

विभूतागम s. विभूतंगमा.

विभूति (von 1. भू mit वि) 1) adj. a) *durchdringend: सर्वे विभूतये* zur
Erklärung von विश्वाभवे Nir. 11, 9. — b) *reichlich: मूनता* RV. 1, 30, 5.
रपि 6, 21, 1. — c) *mächtig, wirksam: ऊतयः* RV. 1, 8, 9. die Marut 166,
11. Indra 6, 17, 4. VĀLAKH. 1, 6. *verfügend über (gen.): विभूतिं राधसो मरुः*
VĀLAKH. 2, 6. — 2) m. N. pr. a) eines Sādhja Hariv. 11537. — b) eines
Sohnes des Viçvāmītra MBh. 13, 256. — 3) f. a) *Entfaltung, Ver-
vielfältigung, reiche Fülle: विभूतयस्तदीयानां यशसाम्* RAGH. 4, 19. वोर्य°
KUMĀRAS. 2, 61. *कर्मकर्तृत्वविभूत्यै* ÇĀK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 237. *दिव्यभो-
गविभूतिभिः* KATHĀS. 45, 337. वाचः Bhāg. P. 4, 24, 43. Verz. d. Oxf. H. 208,
b, 33. — b) *Manifestation einer Kraft, Machtausserung* Nir. 4, 23. Bhāg.
10, 7, 16, 18. fg. 40. Bhāg. P. 2, 7, 51, 9, 13, 3, 7, 23, 8, 16, 9, 25, 37, 4, 30, 31.
5, 4, 1 (मरु°). 20, 40, 6, 16, 38, 8, 21, 5, 10, 72, 3, 12, 11, 45. MBh. 12, 9142.
16620. SARVADARÇANAS. 96, 13. *मायाविभूतयः* Bhāg. P. 2, 7, 39. पुरुष° 6 in der
Unterschr. मनसः 5, 11, 12. *मायागुण°* 16, 4. *ममेष कामो भूतानां यद्भूयासु-
र्विभूतयः* 6, 4, 44. fg. *विभूतिर्भूतिरेश्वर्यमणिमादिकमष्टधा* AK. 1, 1, 4, 31.
MBh. 13, 1121. COLEBR. Misc. Ess. I, 235. Verz. d. Oxf. H. 17, a, No. 61.
191, a, 18. 229, a, No. 561. MADHUS. in Ind. St. 1, 22. KUMĀRAS. 2, 11.
ÇĀK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 248. Bhāg. P. 4, 14, 4. *त्रिभुवनराज्य°* MBh. 13,
771. *die Macht eines Herrschers, — eines grossen Herrn* Spr. (II) 1397.
2176. RAGH. 17, 43. KUMĀRAS. 7, 29. प्रभूणां हि विभूत्यन्धा धावत्यविषये

मतिः KATHĀS. 17, 138. RĪGĀ-TAR. 8, 2618. राजविभूतयः (so die ed. Bomb.)
Bhāg. P. 6, 15, 22. PĀNĒAT. 203, 1. VRT. in LA. (III) 30, 6. सीता° *Ent-
faltung von Kraft, — Energie* R. 3, 62 in der Unterschr. *विद्या° die
Macht einer Zauberkunst* KATHĀS. 52, 23. *मरुतां निःसीमानशरिर्विभूतयः*
Spr. 2763. *तपोविभूतयो ऽविस्त्या द्विजानामुपतेजसाम्* RĪGĀ-TAR. 1, 160.
वाग्विभूति ÇĀK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 291. — c) *ein glücklicher Erfolg:*
यज्ञे MBh. 1, 411. यज्ञ° 441. 2, 1987. *यज्ञविभूतीयम्* R. 7, 65, 9. — d)
Herrlichkeit, Pracht: पारिजातस्य Hariv. 7707. *घातवी वीरुधाम्* RAGH.
8, 36. इन्द्रोः VARĀH. Bṛh. S. 12, 10. 104, 42. RĪGĀ-TAR. 8, 2429. — e) *Wohl-
fahrt, Wohlergehen, Glück* H. 357. *सोमलोके विभूतिमनुभूय* PRAÇNOP. 5, 4.
MBh. 3, 2700. *घातिमानुषी* 8312. *घातमनस्य विभूतये* R. 5, 89, 31. KĀM.
NĪTIS. 1, 67. Spr. 1490. 5023. KATHĀS. 33, 10. Bhāg. P. 1, 16, 34. 2, 6, 44.
3, 33, 5. 4, 7, 34. SĀH. D. 277. — f) *Glücksgüter, Reichthum* KĀM. NĪTIS.
4, 13, 14, 67. RAGH. 6, 76. 15, 29. Spr. (II) 855. 2205. 2270. (I) 1193. 2584.
KATHĀS. 7, 102. 20, 45. 30, 33. 34, 128. 45, 313. RĪGĀ-TAR. 3, 75. 4, 388.
421. 709. fg. 5, 18. 8, 2430. SĀH. D. 276, 12. fgg. Verz. d. Oxf. H. 148,
b, 8, 9. — g) *die Göttin der Wohlfahrt, Lakshmi* Bhāg. P. 3, 16, 20.
मरु° 28, 26. — h) *Asche* (vgl. भूति) WILSON, Sel. Works I, 186. 194. fg.
224. PĀNĒAR. 1, 8, 9. SĀH. D. 19, 1 (विभूति gedr.). — Vgl. मरु° (auch
Bhāg. P. 8, 5, 32 als adj.; als subst. s. u. 3) b) und g)) und विभव.

विभूतिचन्द्र m. N. pr. eines Autors TĀRAN. 190.

विभूतिद्वादशी f. Bez. *eines best. zwölften Tages*, eines Festtages zu
Ehren Vishṇu's, Verz. d. Oxf. H. 34, b, 9. 18. fg. 41, a, 28.

विभूतिमत् (von विभूति) adj. *kräftig, mächtig: सद्यः* Bhāg. 10, 41. उरम्
Bhāg. P. 3, 19, 15.

विभूदावन् (विभू = विभु + दा°) adj. *reichlich gebend: Praçāpati* TS.
3, 5, 8, 1.

विभूमन् (von 1. भू mit वि) 1) *etwa Ausbreitung, Macht* in einer For-
mel TS. 3, 3, 3, 2. — 2) m. concret als Beiw. Kṛṣṇa's (vgl. भूमन्) so
v. a. *in vielfacher Gestalt erscheinend oder allmächtig* Bhāg. P. 4, 9, 32.
3, 14, 28. 4, 7, 43 (च भूमन् st. विभूमन् ed. Bomb.). 11, 18. 10, 60, 34. 61, 3.
84, 17. Der Comm. erklärt das Wort durch परिपूर्ण und ein Mal durch
विगतो भूमा यस्मात्.

विभूरसि (eig. *du bist mächtig*) m. *eine Form des Feuers* MBh. 3, 14234.

विभूवसु (विभू = विभु + वसु) adj. *ausgebreiteten —, reichlichen Besitz
habend* RV. 9, 86, 10.

विभूषण (vom caus. von 2. भूष् mit वि) 1) adj. *schmückend: चरणी*
परस्परविभूषणी R. 3, 82, 33. — 2) m. Beiw. Mañgucī's TRĪK. 1, 1, 22.
— 3) n. a) *Schmuck* AK. 2, 6, 3, 2. HALĀJ. 2, 402. *अविभूषणपरिच्छदा* M.
9, 78. MBh. 3, 11913. घट्ट° 12066. R. 2, 39, 17. 3, 3, 22. RAGH. 16, 80.
शंभुजटाविभूषणमणि Spr. (II) 929. *वृथा प्रोरे विभूषणम्* (I) 2890. VARĀH.
Bṛh. S. 16, 28. 43, 49. 78, 3. Bṛh. 21 (19), 8. 27 (23), 12. KATHĀS. 21, 82.
Bhāg. P. 6, 19, 7. *पाटलिपुत्राब्धं पुरं पृथ्वीविभूषणम्* KATHĀS. 17, 64. 30,
38. *ऐश्वर्यस्य विभूषणं मुज्जता* Spr. (II) 1487. *विभूषणं शीलसमं न चा-
न्यत्* (I) 1137. *मक्षीपतीनां विनयो विभूषणम्* 1709. *विभूषणं नैनमुपरिउ-
तानाम्* 3340. am Ende eines adj. comp.: स° adj. MBh. 14, 2667. *तप-
नीय° geschmückt mit* R. 3, 67, 18. *घाननं समकर्णविभूषणम्* Bhāg. P. 4,
24, 46. f. घ्रा MBh. 3, 12261. KĀM. NĪTIS. 7, 45. KATHĀS. 18, 54, 350.

— b) *schmuckes Aussehen, Glanz, Schönheit*: शोभा = त्रूपोपभोगतारुण्यैरङ्गानां विभूषणम् DAṢA. 2, 32. — Vgl. अकरविभूषणकेतन.

विभूषणवत् (von विभूषण) adj. *geschmückt* Māṇu. 6, 2.

विभूषा (von sans. von 2. भूष् mit वि) f. 1) *Anputz; Schmuck* VARĀH. BṢH. 27 (28), 2. 2) *प्रसिद्धिभूषणवर्धित* KĀM. NĪTĪ. 15, 46. भयोत्सृष्ट° adj. f. RAṢ. 4, 54. 3) *विभूषण*° adj. f. Spr. 3044. — 2) *schmuckes Aussehen, Glanz, Spätglanz* H. 1512. HALĪ. 2, 410.

विभूषिन् (von विभूषा) adj. am Ende eines comp. *geschmückt mit*: सौम्यदर्पण° MBH. 13, 896. शम्भूनद° HARIV. 16183.

विभूषु (von 1. भू mit वि) adj. als Beiw. Civa's wohl so v. a. *allmüch-tig* Civa. — Vgl. भूषु.

विभूत्र (von 1. भू mit वि) adj. *was sich hinundher tragen lässt*, z. B. das zarte Kind RV. 1, 71, 3. दशेमं त्वष्टुर्जनयत् गर्भं विभूत्रम् 98, 2. उत्तारु-पाहं चक्रे विभूत्रः (अग्निः) 2, 10, 2. या पुत्रासो न मातरं विभूत्राः (सदत्तु) 7, 43, 3.

विभूतन् (wie oben) adj. *hinundher tragend* RV. 9, 96, 19.

विभेतव्य (von 1. भी mit वि) n. zu *fürchten* (impers.): भयात् Spr. 1029, v. l.

विभेतर (von 1. भिद् mit वि) nom. ag. *Durchbrecher, Zerstörer, Ver-scheucher*: तमसाम् (अरुण) Spr. 5233.

विभेद (wie oben) m. 1) *Durchbohrung, Spaltung, das Durchbrechen* MBH. 8, 1966. सप्तताल° R. GOAN. 4, 4, 63. भूधराणाम् KĀM. 13, 1. VARĀH. BṢH. S. 5, 84. — 2) *das Verstehen*: धू° der Braven SĀH. D. 196. — 3) *das Zerfallen, Zwietsracht, Uneinigkeit*: यो नः मुमनसा मूढ विभेदं कर्तु-मिच्छसि MBH. 2, 2158. सामदानविभेदः R. 5, 24, 34. मित्राणाम् VARĀH. BṢH. S. 10, 12. राष्ट्र° 46, 26. विभेदं पूर्ववत्प्रापदेवं निजवत् पुनः RĪGĀ-TAR. 6, 239. — 4) *das Zerfallen in so v. a. Unterschiedenheit, Verschiedenheit*: कालो द्विविधो ऽवसर्पणयुत्सर्पिणीविभेदतः H. 127. देशत्रयवयश्चे-ष्टाविज्ञानादिविभेदतः । भिन्ना गुणा वरस्त्रीणां नैका सर्वगुणान्विता ॥ KĀ-THĪS. 47, 105. Verz. d. Oxf. H. 23, a, 12. 81, a, 30. 32. 197, b, No. 462, Çl. 4 VARĀH. BṢH. S. 88, 12. BHĪG. P. 8, 3, 22. उपकारविभेदाः *verschiedene Arten von* Spr. 1348, v. l. BHĪG. P. 3, 13, 37.

विभेदक (wie oben) 1) adj. *Etwas (gen.) von Etwas (abl.) unterscheidend*: विज्ञानवादस्य किं विभेदकं भवन्मतात् Verz. d. Oxf. H. 259, b, 7. — 2) m. = विभीदक, विभीतक H. 1145, Schol.

विभेदन (wie oben) 1) adj. *durchbohrend, spaltend*: रत्नं मणिपूरविभे-दनम् Verz. d. Oxf. H. 89, b, 21. अविभेदनाः परस्परम् von Sternen so v. a. *sich gegenseitig nicht verfinstern* VARĀH. BṢH. S. 20, 4. — 2) n. a) *das Spalten, Zerbrecen* NĪ. 9, 8. अण्ड° MBH. 1, 1089. — b) *das Entzweien, Veruneinigen*: सुहृद्विभेदन MBH. 3, 17447. KĀM. NĪTĪ. 12, 22. सामा प्र-दानेन विभेदेन 9, 76. सामदानविभेदेनः MBH. 12, 3968. R. 4, 54, 11.

विभेदिन् (wie oben) adj. 1) *durchbohrend, zerreisend*; s. मर्म°. — 2) *vertreibend, verscheuchend*: स्मरणादेव सर्वेषामङ्गसां या (गङ्गा) विभेदिनी HARIV. 3190.

विभेद्य (wie oben) adj. *zu spalten, zu zerbrechen*: एकेषुणा विभेद्यानि तानि दुर्गाणि MBH. 8, 1484.

विधेश (von 1. धेष् mit वि) m. 1) *Verfall* so v. a. *das Aufhören, Ver-schwinden*: सप्तस्य MBH. 3, 11254. नित्यक्रियाणाम् MĀK. P. 69, 88. स-मस्ताकार° 40, 12. शील° KĀTHĪS. 61, 143. चित्त° so v. a. *Geistesstüb-*

rung MBH. 13, 2840. — 2) *Fall, Sturz* in übertr. Bēd.: घनेकमदास्या-नाम् BHĪG. P. 8, 22, 5. राष्ट्रं चाप्युपविधेशम् MBH. 5, 4566. देश° *Verfall, Ruin eines Landes* VARĀH. BṢH. S. 45, 7. — 3) *das Kommen um, Verlust*: राष्ट्रविधेशदुःख RĪGĀ-TAR. 1, 375. स्वार्थ° BHĪG. P. 11, 21, 21. सुखास्वा-दविधेश MĀK. P. 24, 11. — Vgl. मति°.

विधेशिन् (wie oben) adj. 1) *zerbrückelnd*: र्क्ष° ÇAT. BṢ. 3, 1, 2. KĪT. ÇA. 7, 1, 13. GOAN. 4, 7, 1. — 2) *herabfallend, stich ablösend*: मन्दारपुष्पैः कर्णविधेशिभिः MĀK. 68.

विधम (von धम् mit वि) 1) m. am Ende eines adj. comp. f. घा. a) *das Hinundhergehen, das sich-hinundher-Bewegen, unstätes Wesen*: उच्च-स्तमत्कालकंस° MĀLATĪM. 15, 12. मत्तधमर° adj. (बिन्दुसारम्) BHĪG. P. 3, 21, 41. पवनोद्वातवोचि° Spr. 2036. अकत्रिमविधमैः — अङ्गकैः UTTARAH. 10, 8 (14, 6). मदविधमलोचन adj. VARĀH. BṢH. S. 58, 86. चलितपाङ्गवि-धमैः RĪGĀ-TAR. 5, 360. धूलता° MĀK. 48. R. 3, 17. सविधम (वीतपा) 1, 12. तडित्तरलविधमाः संपदः RĪGĀ-TAR. 8, 1898. घनसमयतडिद्विधमाः भोगपूगाः Spr. (II) 993. वाताधविधममिदं वसुधाधिपत्यम् (I) 2775. — b) *(das Toben) Heftigkeit, Intensität, hoher Grad*: रति° KĀURAP. 13. KĀH-NDOM. 55. भूयो ऽपि मा कथा कास्यविधमम् KĀTHĪS. 43, 103. निवृत्तसर्वेन्द्रि-यवृत्ति° BHĪG. P. 4, 9, 31. रोष° 9, 10, 13. शौर्यविधमभरं विधति (राज्ञिनि) Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 504, Çl. 12. (कीर्तिः) विश्ववन्द्य-विधमा KĀHNDOM. 38. कर्मक्रियाविधमाः so v. a. *buntes Gewirre* Spr. (II) 1721. सौन्दर्य° (I) 4791. 1265. गन्ध° KĀHNDOM. 143. दानविधमाः über- aus grosse Schenkungen RĪGĀ-TAR. 8, 72. — c) *Coquetterie, Buhlkunst*: स्त्रीणामाद्यं प्रणयवचनं विधमो हि प्रियेषु MĀK. 29. 72. RAṢ. 8, 55. 79. Spr. (II) 855. KĀTHĪS. 47, 110. BHĪG. P. 4, 27, 1. 9, 23, 8. विलासस्मित-विधमैः RĪGĀ-TAR. 5, 365. SĀH. D. 113. सविधमा Spr. 981. 3003. R. 6, 23. — d) *Verwirrung, Unordnung, Störung*: पवनादीनाम् SUÇH. 4, 70, 19. स्नेहादीनाम् 253, 2. आकार° SĀH. D. 38, 19. स्मृति° BHĪG. 2, 63. Spr. 5112. DĀMPATĪC. 31, 8 v. u. विधमादिविप्लवता वाचः H. 69. राष्ट्र° R. 2, 23, 28. मत्तस्य MBH. 12, 2157. दण्डस्य so v. a. *falsche Anwendung der Strafe* M. 7, 24. दण्डनीतिः KĀM. NĪTĪ. 2, 8. — e) *Aufregung*: लोकस्य VARĀH. BṢH. S. 33, 11. न यस्य चित्तं अकिर्यविधमम् BHĪG. P. 4, 24, 59. मनस्यर्थविधमे 7, 13, 43. स काङ्क्षी ब्रह्मैवैनः । जनयामास नारोपो वीत-सीनां च विधमम् 10, 55, 9. तत्राशौषं पुत्राणां तव विधमम् MBH. 3, 358. अ° kaltes Blut, Besonnenheit 4, 1887. दुःख° über, in Folge von 14, 321. राष्ट्र° 5, 1163. — f) *Verwirrung des Geistes* PĀNĀK. 3, 13, 22. Irrthum, Wahn; = अयम् TRĪK. 3, 3, 303. = धाति MĀK. m. 52. VAIḌ. bei MALLIN. zu KĀ. 4, 3 und Çl. 15, 94. प्रवृत्तविज्ञानविधूत° BHĪG. P. 4, 10, 3. Zweifel H. an. 3, 473. Çl. HALĪ. 4, 6. VAIḌ. a. a. O. — g) *Trugbild, blosser Schein*: स्वप्नदर्शन° ÇĀMĀ. zu BṢH. ĀR. UP. S. 248. स्वप्न° KĀTHĪS. 28, 15. मिथ्यैव विधमो दृष्टस्त्वया 63, 143. गते रात्रिविधमे 70, 77. यो ऽधर्मे धर्मविधमः BHĪG. P. 4, 19, 12. 17, 29. लालापानमिवाङ्गुष्ठे बालानां स्तन्य-विधमः Spr. (II) 2067. अमृत — दुतवातपातघनविधमं सदः Çl. 15, 94. अ-भार रत्तासर्षपविधमम् RĪGĀ-TAR. 3, 388. 5, 332. धमदमरविधमभूत् Spr. 988. गङ्गाम्भेविधमं दधुः RĪGĀ-TAR. 3, 365. विद्युतां विधमं दधुः Verz. d. Oxf. H. 117, a, 41. चित्तवानः प्रतिपदं प्रवातारम्भविधमम् KĀTHĪS. 20, 223. करो ऽतितामो रामापो तस्त्रीताउनविधमम् । करोति KĀVYĀD. 3, 21. कुर्व-वकाण्डनिर्मेधधर्षासमयविधमम् KĀTHĪS. 19, 65. वनेषो करिकुम्भविधम-

करिपत्यु-¹ ² गच्छतः Sām. D. 41, 13. प्रदी-³ ⁴ विभ्रमशा-
लिन KATHA. 33, 155. UTTAR. 16, 16 (23, 3). मुष्टिः — ध्योमगङ्गात् ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷

116. Verz. d. Oxf. H. 82, 14. Bnig. P. 8, 17, 7, 4, 2, 22, 13, 21, 23, 2, 24.
11. 26, 14. 5, 13, 8. 9, 1, 27. 14, 22. PAKHAR. 1, 2, 8. Inscr. in Journ. of
the Am. Or. S. 7, 14, 41. PAKHAR. ed. orn. 41, 8. उत्कण्ठा^० KATHA.
17, 62. 28, 8. — 4. कति^० 7, 8. — d) abgeleigt: प्रज्ञा न विमनास्तस्य R.
3, 41, 11. — N. pr. eines Liedverfassers in VS. Ind. St. 1, 294, 1
(v. 4. विमनस्य. — Vgl. विमनस्य.

विमनास्के adj. (f. स्त्री) = विमनस् 1) c) MBH. 7, 829. 12, 13554. HARIV.
7262. 8727. 10355. R. 7, 6, 51. Bnig. P. 7, 10, 60. 10, 77, 22.

विमनाय् (von विमनस्, विमनायते ausser sich —, entnützt —, niedergeschlagen sein Sth. D. 324.

विमनिर्मन् (wie oben) m. Bestürztheit, Niedergeschlagenheit gaṇa द-
छदि zu P. 5, 1, 123; vgl. 6, 4, 155.

विमनीकर (विमनस् + क, कर्), ^०कृत exultat, ausser sich gebracht
Spr. III 2299.

1. विमन्यु (2. वि + मन्) m. Sehnsucht, Verlangen RV. 1, 25, 4.

2. विमन्यु (wie oben) adj. frei von Unmuth, — Groll KUMAR. 7, 93.
Bnig. P. 5, 5, 2, 15.

विमन्युक (von विमन्यु) adj. nicht grollend, Groll stillend AV. 8, 43, 1.

विमय m. = निमय, विनिमय Tausch H. 870.

विमर्द (von विमर्द mit वि) m. 1) Zerdrückung, Zerreibung, Reibung: दि-
व्यपुष्प^० MBH. 14, 2799. 12, 2208. AK. 1, 1, 4, 19. H. 1391. शय्यात्तरच्छद-
विमर्दकशाङ्ग^० Bnig. 5, 65. विमार्गगावीचिविमर्दशीत वायु^० 13, 20. फलं
(कामस्या) पुनः परमाह्वानं परस्परविमर्दजम् DAQAR. 65, 8. das Stampfen
(mit den Füßen): गजैः कृतं सरः सान्द्रविमर्दकर्मम् R. 1, 20. ससर्पद्वि-
नी^० KATHA. 121, 280. — 2) feindlicher Zusammenstoß, Kampf: तुमुल
MBH. 1, 4075. मका^० 3, 847. वया सक 1633. 5, 7303. 4, 1396. 5, 4260. ल-
क्षणाः तत्रदेवेन विमर्दमकोरुहश्च 7, 543. 8, 1971. 15, 288. HARIV. 13254.
R. GORR. 1, 46, 33. देवासुरविमर्देषु 3, 36, 8. 5, 29, 24. 6, 18, 1. 93, 28. वया
समम् 7, 20, 5. 22. VIKR. 87, 1. ^०न्तमा भूमिः UTTAR. 102, 21 (138, 5). बा-
हु^० Faustkampf RAGN. 7, 49. सिंक्शाव^० Balgeroi ÇIK. 105, 14. — 3)
Aufreibung, Zerstörung, Verwüstung, Vernichtung MBH. 3, 631 (विमर्द
ed. Calc.). रथाश्चनरनागानाम् HARIV. 6075. बलस्य R. 3, 70, 11. मकासुर^०
4, 58, 17. विद्याधरण^० VAN. Bnig. 8, 9, 27. हरि^० Bnig. 2, 14. तनोः
PRAB. 74, 10. जमस्थान^० RAGN. 6, 62. R. GORR. 1, 63, 2. सस्य^० VAN. Bnig.
8, 61, 82. समर^० durch Krieg 60. — 4) Störung, Unterbrechung: प-
रिषत्कुतूहल^० MATH. 1, 9. निद्रा^० HIT. 50, 18. — 5) Berührung, Ver-
bindung SIKHAR. 46. — 6) Abweisung, Zurückweisung: कार्यार्थिनां
विमर्दो (= कलक Comm.) हि राज्ञो दोषाय कल्पते R. 7, 53, 24; vgl. वि-
दारण 3) d). — 7) völlige Verfinsternung SIKHAR. 4, 15. VAN. Bnig. S. 2,
S. 4, Z. 13. — 8) Cassia Sophora Ltn. (vgl. कासमर्द) RATNAM, im ÇKDa.
— 9) N. pr. eines Fürsten MINK. P. 74, 5. — Spr. 2866 fehlerhaft für
विसर्प oder विसर्ग. — Vgl. यत्^०.

विमर्दक (wie oben) 1) adj. aufreibend, zerstörend, vernichtend विमर्द-
न्य^० HARIV. 13769. प्रमर्दक die neuere Ausg. — 2) m. a) Cassia Sop-
Ltn. (vgl. कासमर्द) RAGN. im ÇKDa. — b) N. pr. eines Mannes DAQAR. 70, 14.

विमर्दन (wie oben) 1) adj. a) zerdrückend, drückend: पीनस्त्व^० (कर)
Sth. D. 113, 15. — b) aufreibend, zerstörend, vernichtend: हरि^० MBH.
4, 5062. HARIV. 5309. 5686. राह^० R. 1, 74, 17. परमेना^० KATHA. 113, 19.

विमर्द^० Verz. d. Oxf. H. 106, a, 35. दुर्गकोटि^० PAKHAR. 4, 2, 35. 249).
व्यथितसं^० Verz. d. Oxf. H. 22, b, 5, 6. — 2) m. N. pr. a) eines Rākshasa
R. 6, 74, 4. — b) eines Fürsten der Vidjādharma KATHA. 48, 75. — 3)
n. a) das Zerdrücken, Zerreiben AK. 3, 3, 12. KUM. 123. लेप^० APAST.
1, 32, 28. — b) feindlicher Zusammenstoß, Kampf: द्विषतोः Bnig. P. 3,
18, 20. अन्योऽप्यस्य विमर्दः PRAB. 87, 16. — b) das Zerstören, Ver-
wüsten, Vernichten: परराष्ट्र^० Spr. 4752. मेरोः, धर्मस्य MBH. 3, 1418.

विमर्दिन् (wie oben) adj. zerschmetternd, verwüstend, vernichtend:
नगतहृषिषर^० (मारुत) VAN. Bnig. 8, 3, 9. शत्रुसंघ^० Hip. 1, 31 (शत्रुसं-
घावमर्दिन् MBH. 1, 5905). PAKHAR. 2, 3, 57. Verz. d. Oxf. H. 98, b, 25.
क्लम^० zu Nichts machend, entfernend ÇIK. 69, v. 1.

विमर्मधञ्जीवित MBH. 8, 876 fehlerhaft für विवर्म^०, wie die ed.
Bomb. liest.

विमर्श (von मर्श् mit वि) m. 1) Prüfung, Erwägung, Ueberlegung, Be-
denken PAKHAR. Bnig. 14, 10, 8. तत्र मे बुद्धिरत्रैव विमर्शे (besser विषये ed.
Bomb.) परिमुक्तं MBH. 13, 5682. घलं विमर्शेन R. 4, 9, 107. 53, 23. वि-
शेषापेक्षो विमर्शः संशयः NIKHAR. 1, 1, 28. प्रत्ययः स्त्रीषु मुञ्जाति विमर्श वि-
दुषामपि KATHA. 20, 124. 103, 19. ÇIK. zu KHAND. Up. S. 15. प्रसि-
कीर्षुः स्म रोषेण विमर्शेन निवारितः RAGN-TAR. 3, 510. विमर्शविशामपनः
R. 6, 101, 22. विमर्शैर्बुद्धिर्मुक्तश्चित्तयामास 92, 28. ^०युक्त MBH. 5, 7544.
तेषां त्रयाणां विविधं विमर्शं विबुध्य 12, 3178. पञ्चानामेकपत्नीत्वे विमर्शो
दुपदस्य च 1, 391. विमर्शं संकरादने नाप्यं कुर्यात्कदा च न 6371. कार्यस्य
न विमर्शं च गतुर्मर्त्सि R. 1, 20, 28. 5, 89, 72. MINK. P. 23, 24. ^०शील HAR-
IV. 1176. ^०च्छेदि (v. 1. संशयच्छेदि) वचनम् ÇIK. 35, 13, v. 1. SARVADAR-
ÇANAS. 169, 6. छ^० adj. KATHA. 61, 185. स^० adj. (f. स्त्री) 39, 40. 48, 293.
R. 6, 99, 37. सविमर्शम् adv. 20. ÇIK. 58, 4. Erörterung PRAB. 112, 12. fg.
SARVADARÇANAS. 97, 8. 158, 6. — 2) Intelligenz SARVADARÇANAS. 94, 10.
तस्य चिरूपत्वमनवच्छिन्नविमर्शस्य 9. unter den Belww. ÇIKAS. MBH. 13,
1235. — 3) in der Dramatik so v. a. Knoten BHAR. NIKHAR. 19, 28. 35.
41. 88. DAQAR. 3, 54. Sth. D. 324. 325. निर्विमर्श DAQAR. 3, 53. — Vgl.
दुर्विमर्श, निर्विमर्श und विमर्श. HIND. ungenau विमर्ष geschrieben.

विमर्शन (wie oben) 1) m. N. pr. eines Fürsten der Kirāta Verz. d.
Oxf. H. 74, a, 29 (mit छ geschrieben). — 2) n. Prüfung, Erwägung, Un-
tersuchung H. 322. Bnig. P. 6, 1, 11 (= ज्ञान Comm.). तत्र^० 5, 12, 4. 7,
11, 9. Verz. d. Oxf. H. 240, 4. No. 497, Z. 6.

विमर्शिन् (wie oben) adj. prüfend, erwägend, untersuchend SARVADAR-
ÇANAS. 90, 19. सुतोद्भाक्^० KATHA. 34, 131. — Vgl. घलंकारविमर्शिनी,
गणेश^०, विवर्ति^०.

विमर्ष (GARDH. im ÇKDa.), विमर्श und विमर्शिन^० s. विमर्श, s. s. w.

विमल (2. वि + मल) 1) adj. (f. स्त्री) rein (auch in übertr. Bed.), klar,
blank AK. 3, 2, 5. H. 1436. an. 3, 684. MBH. I. 130. fg. HARIV. 1, 132.
वारि, बल, उदक, नोसांसि ÇIKHAR. 58 in Ind. St. 4, 309. R. 2, 27, 18. 48,
12. 63, 18. SUÇA. 1, 2, 1. Spr. 2520. 2936. WYOM. KASHMIR. 269. VA-
N. Bnig. S. 56, 4. ^०विमर्षि 84, 1. बोदन SUÇA. 1, 229, 18. पवित्र्यः R.
2, 15, 42. ^०पङ्कजा (नदी) MBH. 2, 14063. कम्प, कम्प, विपत्, 4, 39, 8.
6, 92, 81. RAGN-TAR. 3, 374. SUÇA. 1, 23, 8. 113, 19. VAN. Bnig. S. 21, 14.
47, 23. विमः 28, 4. R. 7, 99, 12. राज्ञि MBH. 4, 1065. द्विषः ÇIK. 9, 12. वि-
पद्मिलतसारकम् PAKHAR. III, 147. भावि VAN. Bnig. S. 31, 5. युति 3, 87.

6, 13. शशिन् R. 2, 104, 12. चन्द्राग्रं R. GORR. 2, 12, 9. प्रभा सौरी 38, 17. उदये विमलो रविः 2, 21. विमले ऽभ्युदिते सूर्ये R. SCHL. 2, 54, 1. प्रभाते विमले सूर्ये 86, 21. प्रभाते विमले 1, 26, 1. 45, 5 (46, 5 GORR.). प्रभातसमये भानुना विमले कृते WEBER, KĀSHMĀ. 308. विमले 80 v. a. mit Andbruch des Tages MBH. 5, 7247. आदित्यविमलो खड्गो R. 2, 31, 30. खड्गो च विमलाकाशवर्चसो R. GORR. 2, 31, 25. प्रूल 5, 39, 10. शक्ति MBH. 5, 7278. स्फटिकं विमलं द्रव्यं klar, durchsichtig SARVADARÇANAS. 144, 3. विमलेभ ein weißer Elephant ÇATR. 3, 5. जलधराः HARIV. 3822. नेत्र, ईक्षण, दृष्टि R. 2, 89, 16. Spr. 2146 (II). 2209. नरेन्द्रपत्नी विमला बभूव सा तमोवृता यौ-रिव नष्टभास्करा R. GORR. 2, 8, 60. अतर्वेदयः rein, lauter 4, 41, 14. कुल Spr. (II) 2199. MĀRK. P. 60, 13. दान GĀRUPA-P. 51 im ÇKDn. ब्रह्मन् Spr. 1756. ज्ञान SARVADARÇANAS. 22, 3. Bhāg. P. 4, 25, 5. मति 1, 15, 28. 8, 4, 25. Spr. 4998. बुद्धि Suçr. 1, 14, 4. धो PĀNĀR. 3, 9, 1. शब्दशास्त्रं स्फुटपदविमलम् Spr. 1530. स्वाध्याययज्ञ 3124. सु० 990 (कात्ति). Suçr. 1, 188, 8 (शर्करा). — 2) m. a) Bez. des Mondjahrs WEBER, Nax. II, 281. — b) ein best. über Waffen gesprochener Zauberspruch R. 1, 30, 6. — c) eine best. Vertiefung (समाधि) Vjutr. 18. Lot. de la b. I. 269. — d) N. pr. eines Arhant H. an. des 5ten in der vergangenen Utsarpiṇī H. 51. des 13ten in der gegenwärtigen Avasarpiṇī 27. ein Devaputra und Bodhimaṇḍa-pratipāla LALIT. ed. Calc. 346, 10. ein Bhikṣu 1, 10. ein Bruder des Jaças SCHIEFFNER, Lebensb. 18 (248). ein Autor mystischer Gebete bei den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 101, a, 34. b, 14. ein Asura KATHĀS. 47, 24. ein Fürst 56, 82. ein Sohn Sudjūma's Bhāg. P. 9, 1, 41. Vater des Padmapāda Verz. d. Oxf. H. 255, a, 9. — KATHĀS. 80, 11. — e) N. pr. einer Welt Lot. de la b. I. 161; vgl. 3) e). — 3) f. आ a) eine best. Pflanze, = चर्मकशा AK. 2, 4, 5, 9. MED. — b) Bez. einer Çakti WEBER, RĀMAT. Up. 323. fg. — c) N. der Dākṣhājāṇī in Puruṣhottama Verz. d. Oxf. H. 39, b, 8. N. pr. der Gottheit im Garten Vimalavjūha LALIT. ed. Calc. 139, 2 v. u. — d) N. pr. einer Tochter der Gandharvī MBH. 1, 2632. — e) = भुवो भेदः MED. N. einer der 10 Erden bei den Buddhisten Vjāpi beim Schol. zu H. 233. Vjutr. 28. DAÇABHŪM. 32. विमलायां लोकधातोः LALIT. ed. Calc. 363, 3. — 4) n. a) mit Silber versetztes Gold RĪGĀN. im ÇKDn. — b) N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 109, a, 15. fg. — c) N. pr. einer Stadt (vgl. विमलपुर) KATHĀS. 110, 2.

विमलक (von विमल) m. ein best. Edelstein VARĀH. BṛH. S. 80, 4. ०म-पिपीताम् 5, 57.

विमलकीर्ति m. N. pr. eines buddhistischen Gelehrten, Verfassers eines Sūtra, WASSILJEW 53. 222. HIOUEN-TSANG I, 385. 387. Vie de HIOUEN-TSANG 135. 232. ०निर्देश m. Titel eines Mahājānasūtra Vjutr. 41.

विमलगर्भ m. 1) N. pr. eines Prinzen Lot. de la b. I. 268. fgg. eines Bodhisattva Vjutr. 22. — 2) Bez. einer Meditation Lot. de la b. I. 254.

विमलचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEW 53. fg. TĀRAN. 2. 172. 195.

विमलता (von विमल) f. Reinheit, das Hellsein, Klarheit: ततः प्रभाते — सूर्ये विमलतां गते MBH. 5, 7217. VARĀH. BṛH. S. 8, 90. मति० Spr. (II) 2441 (Conj.).

विमलत्व (wie oben) n. dass.: सर्वज्ञतेव विमलत्वमपी . हेतुः Verz. d. Oxf. H. 259, b, 27. fg.

VI. Theil.

विमलदत्ता f. N. pr. einer Fürstin Lot. de la b. I. 268. fgg.

विमलनाथपुराण n. Titel eines Gāna-Werkes Verz. d. Oxf. H. 372, 6, No. 267.

विमलनिर्भास m. Bez. einer best. Vertiefung Lot. de la b. I. 269.

विमलनेत्र m. N. pr. eines Buddha Lot. de la b. I. 14. eines Fürsten 268. fgg.

विमलपाण्डुक m. N. pr. eines Schlangendämons MBH. 1, 1553.

विमलपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĀS. 56, 86. — Vgl. विमल 4) e).

विमलप्रदीप m. Bez. einer best. Vertiefung (समाधि) Vjutr. 17.

विमलप्रभ 1) m. a) N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 363, 34. eines Devaputra Çuddhāvāsakājika ed. Fouc. 279. अ० ed. Calc. 334, 2. — b) N. einer Meditation Vjutr. 17. Lot. de la b. I. 254 (hier fehlerhaft f. आ).

— 2) f. आ N. pr. einer Fürstin RĪGĀ-TAN. 3, 384.

विमलप्रभासश्रीतेजोराजगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva DAÇABHŪM. 2.

विमलबुद्धि m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 69, 19.

विमलबाध m. N. pr. eines Commentators des Mahābhārata Verz. d. B. H. No. 392. des Rāmājaṇa R. GORR. I, cxxx. 353. III, 469.

विमलभद्र m. N. pr. eines Mannes TĀRAN. 229.

विमलभास m. Bez. einer best. Vertiefung Lot. de la b. I. 269.

विमलमाणा m. Krystall RĪGĀN. im ÇKDn.

विमलमणिकर m. N. pr. einer buddh. Gottheit KĀLAṆḌAKA 3, 140.

विमलमित्र m. N. pr. eines buddhistischen Gelehrten HIOUEN-TSANG I, 228. Vie de HIOUEN-TSANG 108. TĀRAN. 225. BURNOUF in Lot. de la b. I. 358.

विमलप (von विमल), ०पति rein —, klar machen: दिनमुखानि रवि-र्दिमनिग्रहेर्विमलयन् RAGH. 9, 25. मलिनयितुं खलवदनं विमलयति जग-त्ति देव कीर्तिस्ते KUVĀLAJ. 131, a. विमलितरणभाल Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 8, 505, Çl. 16.

विमलवाहन m. N. pr. zweier Fürsten ÇATR. 3, 5. 14, 318.

विमलवेगश्री m. N. pr. eines Fürsten der Garuḍa Vjutr. 88.

विमलव्यूह N. pr. eines Gartens LALIT. ed. Calc. 139, 7.

विमलश्रीगर्भ m. N. pr. eines Bodhisattva DAÇABHŪM. 2.

विमलसंभव m. N. pr. eines Berges SCHIEFFNER, Lebensb. 308 (78). वि-मलस्वभव (!) TĀRAN. 300. — Vgl. विमलाद्रि.

विमलसरस्वति (wohl ०ती) m. N. pr. eines Grammatikers COLBR. Misc. Ess. II, 48.

विमलस्वभाव m. N. pr. eines Berges TĀRAN. 300 (०स्वभव gedr.). — Vgl. विमलसंभव.

विमलाकर (विमल + आ०) m. N. pr. eines Fürsten KATHĀS. 71, 67.

विमलवर्धे m. N. pr. eines zukünftigen Buddha Lot. de la b. I. 17.

विमलात्मक (विमल + आत्मन्) adj. dessen Natur rein u. s. w. ist, rein, hell, klar AK. 3, 2, 5.

विमलात्मन् adj. dass.: चन्द्रमस् R. 3, 35, 52.

विमलादित्य (विमल + आ०) m. die klare Sonne, Bez. einer best. Form der Sonne Verz. d. Oxf. H. 70, b, 7. 85.

विमलाद्रि (विमल + अ०) m. N. pr. eines Berges H. 1030.

विमलानन्दभाष्य n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 104, a, 22.

विमलार्थक adj. angeblich = विमलात्मक RĪGĀN. zu AK. 3, 2, 5 nach ÇKDn.

विमलशोक N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 8047.

विमलाश्या f. N. pr. eines Dorfes RĪĀ-TAR. 4, 711.

विमल (विमल + 1. कृ) *reinigen, lütern*; davon ^०करणा *Reinigung, Lüftung*, Bez. einer der zehn Zurichtungsweisen (संस्कार, संस्क्रिया) eines Zauberspruches ĀRADĪTILAKA in SARVADARĢANAS. 170, 11. संक्षिप्त्य मनसा मलं ज्योतिर्मलेण निर्देहत् । मले मलत्रयं मल्ली विमलीकरां हि तत् ॥ 22. 171, 1; vgl. Verz. d. Oxf. H. 98, b, 15. fg. 23. fg.

विमलेश्वरतीर्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 16. 67, b, 18.

विमलेश्वरपुष्करिणीसंगमतीर्थ n. desgl. ebend. 66, a, 16. fg.

विमलोग्य n. N. eines Tantra ebend. 109, a, 16.

विमलोद्का f. N. pr. eines Flusses MBh. 9, 2189. विमलोद्का 2214.

विमलस्तकित (von 2. वि + मस्तक) adj. *enthaupet* WILSON.

विमलत् (2. वि + म^०) adj. *überaus gross* INDRA. 1, 34. सुमलत् st. dessen MBh. 3, 1747.

विमलत् (2. वि + 1. म^०) adj. etwa *ergötzlich, lustig*: die Marut RV. 1, 86, 1. 5, 87, 4.

विमली adj. nach Śā. *sehr gross* (so. देवाः): इन्द्रमिन्द्रिणीनां मेघे वृणीत मर्त्यः RV. 8, 6, 44. könnte *erheiternd, begeisternd* (so v. a. *geistige Getränke*) bedeuten.

विमांस (2. वि + मांस) n. *schlechtes Fleisch* JĀĀ. 2, 297.

विमातर (2. वि + मा^०) f. gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 123. Stiefmutter: विमातृ AK. 2, 6, 25. H. 546. KULL. zu M. 9, 118. — Vgl. विमात्रेय.

विमार्थ (von 1. मथ् mit वि) m. *das Schütteln, Balgeret*: विमार्थं कुर्वते वाजसूतः TBh. 1, 3, 8, 4. ÇAT. Br. 3, 8, 2, 36.

विमाथिन् (wie eben) adj. *niederschmetternd*: अथ तपां दत्तमुखां तपांस विमाथिनीम् । देवस्येव गतिं तत्र तस्थौ शोचन्स तां प्रियाम् ॥ KATHĀS. 10, 139.

1. विमान (von 2. मा mit वि) 1) adj. (f. ई) *durchmessend, durchziehend, von einem Ende zum andern reichend*; gewöhnlich in Verbindung mit रजसम् रजसो विमानं सप्तचक्रं रथम् RV. 2, 40, 3. 3, 26, 7. 7, 87, 6. 10, 95, 17. 121, 5. AV. 9, 3, 15. पन्थाः 4, 2, 3. Soma RV. 9, 82, 14. Gandharva 10, 139, 5. अङ्गाम् 9, 86, 45. विमाने एष दिवो मध्यं आस्त आप्रिवविदेसी अस्तिरितम् VS. 17, 59. die Aśvin MBh. 1, 722 (विगतं मानं प्रमासाधनं यतस्तौ NILAK.). — 2) m. n. gaṇa *अर्थर्चादि* zu P. 2, 4, 31. Verz. d. Oxf. H. 191, b, 4. SIDDH. K. 249, a, 10. a) *ein durch die Luft fliegender palastähnlicher Wagen der Götter* (in den Märchen überh. *ein durch die Luft fahrender Wagen*) AK. 1, 1, 2, 43. 66. H. 89. 190. an. 3, 417. MND. n. 129. HALĀS. 1, 88. MBh. 1, 1257. 4649. 4881. 3, 1745. 2184. 11920. 5, 3616. 5180. R. 1, 44, 20. 70, 3. 2, 27, 9. 64, 45. R. GORR. 1, 5, 10. 13. 3, 48, 6. 54, 6. 5, 13, 2. 5, 106, 10. SUÇA. 1, 113, 20. RAGH. 12, 104. 13, 1. KUMĀRAS. 2, 45. VIKR. 4, 1. 11, 17. Spr. 2180. PĀNĒAT. III, 184. KATHĀS. 29, 49. 46, 122. fg. ०ध्युतो ऽमर्त्यः RĪĀ-TAR. 4, 72. BĀĪO. P. 2, 9, 12. 3, 15, 20. 16, 31. 23, 12. 37. fg. 4, 3, 6. 9, 10. 56. 5, 1, 8. 17, 4. 6, 8, 37. MĀRK. P. 15, 67. PĀNĒAR. 1, 7, 46. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 26. नौ^० *schifförmig* RAGH. 16, 68. विमानप्रतिमा तत्र मयेन मुक्तां सभाम् MBh. 1, 132. 2, 13. ०प्रतिमः प्रासादः 13, 2832. ०प्रतिमं गृहम् Verz. d. Oxf. H. 32, a, 5. तारा^० Ind. St. 10, 312. fg. — b) *ein kaiserlicher Palast*, = *सर्वभोगगृह* H. an. MND. *ein siebenstöckiger Palast* NISANĀTU beim Schol. zu R. ed. Bomb.

1, 5, 16. *eine Kapelle von best. Form* VARĀH. BĀH. S. 56, 17. जालगवात-कपुक्ता विमानसंज्ञस्त्रिसप्तकायामः 22. — वातायन^० MBh. 5, 3998. R. 1, 5, 18. 2, 33, 2. 59, 15. R. GORR. 2, 59, 13. 3, 36, 3. MND. 64. 70. RAGH. 17, 9. KUMĀRAS. 7, 40. ०गृह R. ed. Bomb. 1, 5, 16. Heut zu Tage bezeichnet das Wort *eine Art Thurm*; vgl. Mrs. MANNING, Anc. and Mod. India I, 428. Diese Bed. kann das Wort in अतःपुरविमानेषु R. 5, 52, 8 haben. — c) *Schiff, Boot* (यानपात्र) MND. — d) *Pferd* MND. — 3) n. a) etwa *Ausdehnung* (wenn überhaupt der Text richtig ist): रजसः RV. 10, 123, 1. Vgl. अमि^०. — b) *Maass, Maassstab*: वि मानमपिर्वयुर्न च वाघताम् RV. 3, 3, 4. Bez. einer der acht स्थान im Ājurveda MADHUS. in Ind. St. 1, 21, 2. wohl *die Lehre von Maass und Gewicht*. — c) *das Messen*: वेदि^० ÇAT. Br. 10, 2, 2, 10. — Vgl. वैमानिक.

2. विमान (von मन् mit वि) m. *Geringachtung*: अ^० Verehrung: वि-प्राणाम् HARIV. 12039.

3. विमान (2. वि + 1. मान) adj. *der Ehre baar, entehrt, geschändet* BĀĪO. P. 5, 13, 10.

विमानक 1) = 1. विमान 2) a) KATHĀS. 43, 274. 46, 31 (am Ende eines adj. comp.). वातयन्त्र^० 43, 44. यन्त्र^० 201. — 2) = 1. विमान 2) b) R. 2, 80, 20. nach dem Comm. *ein siebenstöckiger Palast, eher Thurm*.

विमानता f. nom. abstr. zu 1. विमान 2) a) VIKR. 137. KATHĀS. 119, 72.

— Hier und da fälschlich für विमानना, z. B. Spr. (II) 196, v. l. 446, v. l.

विमानत्र n. dass. KATHĀS. 119, 70.

विमानन (vom caus. von मन् mit वि) n. und f. अ. 1) *Geringschätzung, geringschätzige Behandlung, Beschimpfung*: विमाननात्पयोः (des Brahmanen und des Kriegers) MBh. 12, 2779. स्वयथस्य KĀM. NITIS. 15, 26. प्राप्ता विमाननाशोयाः MBh. 14, 443. उद्धरेत् निम्नगाशतेष्वभवत्तास्य विमानना क्वचित् RAGH. 8, 8. KUMĀRAS. 5, 43. Spr. (II) 196 (Conj.). पूष्यानाम् 446 (Conj.). (I) 2125. Gegens. संमानना 4564. मया विमानना प्राप्ता KATHĀS. 25, 2. अन्वभावि तदये ऽपि ब्राह्मणैर्न विमानना RĪĀ-TAR. 4, 640. 5, 339 (mit der ed. Calc. *विमाननावि^०* zu lesen). विमाननोत्त^० 6, 277. मित्राणां चाविमानना Spr. 4714, v. l. Am Ende eines adj. comp.: अतः-ज्ञातविमानना KATHĀS. 15, 72. अतविमानना 91, 19. — 2) *das Versagen, Abschlagen*: दौहृदविमानन SUÇA. 1, 322, 13. दौहृदे विमानना 21.

विमानपाल m. *Hüter eines Götterwagens* MBh. 5, 4046.

विमानयितव्य (vom caus. von मन् mit वि) adj. *gering zu schützen, zu beschimpfen* MBh. 12, 4326.

विमानुष (2. वि + मा^०) adj. *mit Ausschluss der Menschen* VARĀH. BĀH. S. 86, 28.

विमान्य adj. = विमानयितव्य ÇĀK. 116.

विमाय (2. वि + माया) adj. *der Zauberkraft beraubt* RV. 10, 73, 7.

1. विमार्ग (2. वि + मार्ग) m. *Abweg* (eig. und übertr.): चरन्विमार्गान् MBh. 5, 1582. ०स्थौ प्रकाविव 8, 662. विमार्गे स्थितः R. 5, 89, 85. ०प्र-स्थित ÇĀK. 105. ०गमन SUÇA. 1, 81, 21. 263, 7. ०ग 2, 401, 4. ०दृष्टि in *falscher Richtung blickend* 532, 8.

2. विमार्ग (wie eben) adj. *auf Abwegen sich befindend* MBh. 13, 341. धर्मात्मानो मत्तात्मानो विमार्गपरिपन्थिनः MĀRK. P. 37, 8.

3. विमार्ग (von 1. मर्ज् mit वि) m. *Besen oder Bürste* ÇKDn. und WILSON ohne Angabe einer Aut.

विमित s. u. 1. मि mit वि und दीक्षित°.

विमिथुन (2. वि + मि°) adj. mit Ausschluss der Zwillinge VARĀH. BĀH. 1, 10. LAGHŪ. 1, 20 in Ind. St. 2, 282.

विमिश्र (2. वि + मिश्र) adj. (f. घ्रा) 1) vermischt, vermengt, nicht gleichartig: कृपा गङ्गाः पदाताश्च विमिश्रा दत्तिभिर्कृताः MBh. 6, 4050. गङ्गा-गङ्गा कृपैरश्वः पदाताश्च पदातिभिः । रथे रथा विमिश्राश्च योधा युयुधिरेततः ॥ HARIV. 3093. VARĀH. BĀH. S. 77, 5. 86, 16. 98, 11. BĀH. 12, 5. vermischt —, versehen —, verbunden mit; die Ergänzung a) im instr.: र-सेतारिभर्तः MBh. 1, 1189. सुतेन सेमेन विमिश्रतोपा यपोक्षीम् 3, 10290. PĀÑĀK. 3, 10, 22. 11, 8. पुंभिर्विमिश्रा नार्यश्च MBh. 8, 1841. HARIV. 4998. MĀRK. P. 87, 15. रथोघाना शब्दे विमिश्रो डुन्दुभिस्त्वेनैः MBh. 6, 2423. 2898. 3869. Bhāg. P. 10, 38, 12. — b) im comp. vorangehend: अस्मिन्विमिश्र सुच. 1, 285, 7. 370, 11. 2, 109, 1. MBh. 1, 4951. 4954. VARĀH. BĀH. S. 48, 38. 54, 119. 67, 5. नीलोत्पल° (सरस् MBh. 13, 3824. 4089. घर्क-रश्मिविमिश्रेषु शस्त्रेषु 7, 3516. Bhāg. P. 1, 19, 6. वाचा शोककृष्विमिश्रया R. 5, 33, 17. श्रीडाविमिश्रालसा VARĀH. BĀH. S. 78, 12. Gīt. 5, 18. — 2) Bez. einer der 7 Theile, in welche die Bahn des Merours nach Parāçara getheilt wird, VARĀH. BĀH. S. 7, 8.

विमिश्रक (von विमिश्र) adj. gemischt, mannichfaltig; so heisst ein Kapitel in der Jātrā VARĀH. BĀH. 28 (26), 4.

विमिश्रित (wie oben) adj. gemischt: °लिपि Bez. einer best. Schrift LALIT. ed. Calc. 144, 10. fg.

विमुक्त 1) adj. s. u. 1. मुच् mit वि und vgl. अविमुक्त und वैमुक्त. — 2) f. घ्रा = मुक्ता Perle SHADY. B. 5, 6.

विमुक्तता (von विमुक्त) f. das Aufgehen, Verlorengehen: धनस्य KĀM. NĪTIS. 14, 43.

विमुक्तसेन m. N. pr. eines buddhistischen Lehrers TĪRAN. 127 u. s. w.

विमुक्ति (von 1. मुच् mit वि) f. 1) das Lösen (Gegens. युक्ति) AIT. Br. 6, 23. — 2) das Vontschlassen, Entlassen: कृतप्राण° KUMĀRAS. 3, 59. — 3) Befreiung, das Befreitwerden: घ्रात्म° Spr. 501 (II). 1275. KATHĀS. 10, 146. कर्मणो विगर्हितात् Spr. 111 (II). देह° vom Körper KUMĀRAS. 4, 39. क्लेश° MĀRK. P. 96, 28. Befreiung von den Uebeln der Welt, Erlösung TAITT. UP. 3, 10, 2. RAGH. 10, 24. Spr. 1769 (II). 4089. PRAÇOTTANAM. 2. Bhāg. P. 3, 23, 57. 4, 8, 61. 5, 5, 2. 7, 9, 44. 8, 3, 19. 24, 46. 10, 9, 20. MĀRK. P. 41, 26. 76, 40. PĀÑĀK. 4, 3, 134. NĪLAK. 34. Lot. de la b. l. 824. fgg.

विमुक्तिचन्द्र m. N. pr. eines Bodhisattva DAÇABHŪM. 2.

विमुखा (2. वि + मुखा) 1) adj. (f. घ्रा) a) das Gesicht abwendend, rückwärts gerichtet: विमुखा बान्धवा याति kehren um, gehen heimwärts Spr. 2238. यस्यार्थिनो वा शरणागता वा नाशाभिन्ना विमुखाः प्रयासि 3084. HARIV. 3916. दुतं जगाम विमुखः 3750. विमुखाः कृत्रवान्सर्वान्कारयिष्यति मे सुतः in die Flucht schlagen MBh. 1, 2755. विमुखो ऽभवद्रणो 5491. 3, 12109. 15741. 6, 2909. 7, 1745. fg. जग्मुर्विषादविमुखा रणे HARIV. 11053 (S. 791). भीतान्यस्त्राणि सर्वाणि विमुखानि तज्जग्मुः KATHĀS. 118, 84. — b) das Gesicht im Unmuth, insbes. in Folge einer vereitelten Hoffnung von Jmd (gen.) abwendend, abgewiesen, unverrichteter Sache abziehend: यस्यार्थिनो न विमुखाः Spr. 5145. विमुखो ऽर्धो न याति मे KATHĀS. 41, 48. 123, 268. दिवातिथौ तु विमुखे गते VP. bei KULL. zu M. 3, 105. MĀRK. P. 13, 12, 15. — c) sich abwendend von Etwas, grollend, einer Person oder

Sache abgeneigt, Nichts wissen wollend von: दुर्मना विमुखश्चैव परिष्क्राम तां सभाम् MBh. 2, 1665. न ते ऽहं विमुखः HARIV. 10858. R. 3, 41, 11. MĀLAV. 44, 5. Spr. 445 (II). Bhāg. P. 10, 53, 25. विधि widerwärtiges Geschick Spr. (II) 2310, v. l. अत्यन्त° 169. विमुखार्थसुत VARĀH. BĀH. S. 104, 39. दरिद्रभावाद्विमुखं मित्रम् den Rücken kehrend Spr. 1630. न कुत्रो ऽपि प्रथममुक्तापेतया संश्रयाय प्राप्ते मित्रे भवति विमुखः sich abwendend von MEGH. 17. करे करौ Verz. d. Oxf. H. 10, a, N. 2. Bhāg. P. 10, 23, 39. करेः कथायाम् 3, 5, 14. 32, 18. विवाहे KATHĀS. 43, 254. साधूनामुपरि Spr. 2380. कृत्वात् sich von Kṛṣṇa abwendend Bhāg. P. 3, 1, 13. 5, 3. स्वप्न-नवधात् abstehehend von 1, 9, 36. भवतः प्रसङ्गात् — विमुखेन्द्रियाः 3, 9, 7. 4, 2, 21. 6, 3, 28. ततो विमुखचेतसः 7, 9, 43. Gewöhnlich in comp. mit der Ergänzung: सौधात्सङ्गप्रणाय° MEGH. 28. समर° 80. स्तनित° (so v. a. sich enthaltend) 95. अन्यकार्य° RAGH. 19, 47. व्यापारविमुखेन चेतसा MĀLAV. 28, 15. शास्त्र° Spr. 1802. PĀÑĀK. 3, 13. Śāh. D. 5, 19. 16, 1. Spr. (II) 2063, v. l. (I) 1812. 3268. जलमुचि वितरणाविमुखे (II) 2359. KATHĀS. 30, 8. अन्यपत्नी° 32, 122. 191. 45, 96. 113. 46, 149. PRAB. 16, 5. Bhāg. P. 3, 9, 10. मद्याज्जा° 4, 27, 22. 7, 9, 10. PĀÑĀK. 1, 2, 60. 6, 49. 10, 11. 4, 2, 30. Verz. d. Oxf. H. 109, b, No. 170. कर्णविमुखेन मृत्युना so v. a. kein Mitleid kennend RAGH. 8, 66. मनः परस्त्रोविमुखप्रवृत्ति 16, 8. सुखं धैर्यविमुखम् so v. a. ohne Bestand Spr. 5319. — d) ohne Mündung (gemessen) ÇĀṆḌG. SĀH. 3, 11, 100. — e) des Gesichtes d. i. des Kopfes beraubt HARIV. 2755. — f) Bez. eines best. Spruches (VS. 17, 86. 39, 7) KĀTJ. ÇA. 12, 4, 24. 20, 8, 5. — 2) m. N. pr. eines Muni R. 7, 1, 3; v. l. विमुच. — ऽविमुखं MBh. 15, 93 fehlerhaft für ऽभिमुखं, wie die ed. Bomb. liest.

विमुखा (von विमुख) f. das Sichabwenden von, Abgeneigtheit gegen: विमुखां यातासि तस्मिन्प्रिये Gīt. 9, 10. धर्मं प्रति ÇĀK. 66, 2. बाह्यमेव° Śāh. D. 23, 9.

विमुखीकर (विमुख + 1. कर) 1) Jmd in die Flucht schlagen MBh. 6, 1909. 4181. 7, 1719. HARIV. 9307. R. 7, 23, 35. 29, 30. — 2) Jmd stehen lassen, abweisen R. 1, 68, 6. 76, 19 (77, 51 GONN.). — 3) Jmd gleichgiltig gegen Etwas machen: कोपविमुखीकृतगन्तुकामा KĀURAP. 36. — 4) vereiteln, zu Nichts machen: °कृतविक्रम R. 6, 80, 27.

विमुखीभाव (von विमुखीभू) m. Abneigung Gīt. 10, 13.

विमुखीभू (विमुख + 1. भू) 1) den Rücken wenden, die Flucht ergreifen RAGH. 5, 48. — 2) sich von Jmd abwenden, Nichts wissen wollen von Jmd: मुहुरः Spr. 1144.

विमुग्ध s. u. 1. मुक् mit वि; davon °ता f. Einfältigkeit, Dummheit Spr. 2858.

विमुच् (1. मुच् mit वि) f. das Losspringen, Ausschirren; Einkahr RV. 5, 46, 1. AV. 6, 112, 3. KĀTJ. ÇA. 2, 2, 23. विमुचो नपात् Sohn der Einkahr heisst Pūshan, der zur glücklichen Ankunft hilft, RV. 1, 42, 1. 6, 55, 1.

विमुच (von 1. मुच् mit वि) m. N. pr. eines Ṛshi MBh. 12, 7594. R. in Verz. d. Oxf. H. 122, 7. — Vgl. विमुख 2).

विमुञ्ज (2. वि + मु°) adj. ohne Blattseide: ein Halm ÇAT. B. 4, 3, 2, 16. विमुद् eine best. hohe Zahl Mēl. asiat. 4, 639.

विमुद्र (2. वि + मुद्रा) adj. aufgeblüht H. 1129.

विमूढ s. u. 1. मुक् mit वि; davon °क n. Bez. einer Art von Poesie

Buā. Nīṭṣaḥ. 18, 118. 127. vielleicht fehlerhaft für द्विमूढक und dieses eine Variante von द्विगूढक.

विमृति Śān. D. 19, 1 fehlerhaft für विभूति Asche.

विमूर्धन n. = मूर्धन ५): सप्तस्वर° HARIV. 4635.

विमूर्त s. u. मूर्ध mit वि.

विमूर्धन (2. वि + मूर्) adj. haarlos (auf dem Kopfe) MBH. 10, 389.

विमूल (2. वि + मूल) adj. entwurzelt (eig. und übertr.) HARIV. 3465.

विमूलन (von विमूलय्) n. das Entwurzeln: पुष्पन्मूल° CAT. 14, 332.

विमूलय् (von विमूल) entwurzeln; s. विमूलन.

विमृग (2. वि + मृग) adj. kein Thier des Waldes habend: घ्राण R. 7, 77, 1.

विमृग्य (von मृग्य mit वि) adj. zu suchen, aufzusuchen: दुर्लभिः पतयः समाः Buā. P. 3, 23, 52. मृग्यमृग्यवत् 7, 10, 48. 18, 27. 76. 10, 47, 62. 85, 45. 14, 2, 53. 19, 8. PAÑĀT. 3, 3, 2. Verz. d. Oxf. H. 286, a, 30.

विमृगन् (von १. मृग् mit वि) adj. (f. °मृग्वरी) reinlich AV. 12, 1, 29. 35. 37. Kauṣ. 137.

विमृत्यु (2. वि + मृ°) adj. dem Tode nicht unterliegend, unsterblich Kāṇḍ. Up. 8, 7, 1 (SARVADARĀṆAS. 54, 22). MAITRĪJUP. 6, 4. 25.

विमृध् (von मृध् mit वि) nom. ag. 1) Verächter, Feind: विमृधो (gen.) वृशी heisst Indra RV. 10, 152, 2. nachgebildet AV. 8, 5, 4. 22. — 2) Abwehler des Verächters, technisch gewordener Bein. Indra's mit Anknüpfung an die Worte des Liedes वि न इन्द्र मृधो इति VS. 8, 44. CAT. Br. 4, 6, 4. 11, 1, 2, 1. Kāṭh. Ça. 4, 5, 24. — Vgl. विमृध.

विमृध् adj. so v. a. विमृध् 2): तनू des Indra TS. 2, 4, 3, 1.

विमृश (von मृश् mit वि) m. = विमर्श Prüfung, Erwägung, Ueberlegung, Bedenken Buā. P. 3, 16, 36. 4, 22, 21.

विमृष्य (wie eben) adj. zu prüfen, zu untersuchen Buā. P. 10, 85, 23.

1. विमृष्ट von मृश् mit वि; s. das. विमृष्टातरासा (nach dem Comm. विमृष्ट so v. a. न्यून) bei welcher der Raum zwischen den Schultern etwas eingesenkt ist CAT. Br. 1, 2, 5, 16.

2. विमृष्ट von मृश् mit वि; s. das. अविमृष्टविधेयोऽश n. N. einer Redefigur: unmotivierte Bezeichnung einer kleineren Zahl durch Theilung einer grösseren; Beispiel: व्ययष्टार्धार्धबाहूनाममीषामोदशो दशाम्। कथं सकामके PRATĪPAR. 61, a, 8. b, 4. अष्टार्धार्ध = द्वि.

विमोक्त (von 1. मुच् mit वि) m. 1) das Ausspannen; Lösung, Beendigung: तपसः TBr. 2, 7, 23, 1. यदे यज्ञस्य ब्रह्मणा युज्येत ब्रह्मणा वै तस्य विमोक्तः 3, 3, 10, 4. TS. 1, 7, 4, 4. AV. 16, 3, 4. — 2) Befreiung: गवामिन्द्रेण Śā. zu RV. 5, 45, 1. दुःखात् vom Schmerz Schol. zu Kap. 1, 4. नहि ज्ञा-
यार्तस्य ज्ञादविमोक्तो ज्ञाभिषेकात् zu 85. Befreiung von der Welt, — von der Sinnlichkeit SARVADARĀṆAS. 59, 11. विमोक्तः कामानभिषङ्गः 14.

विमोक्तम् (wie eben) absol. so dass die Zugthiere gelöst d. h. umge-
spannt, gewechselt werden: मदात्मधानं विमोक्तं समञ्जसि CAT. Br. 6, 7, 4, 12. TS. 7, 5, 2, 5. Kāṭh. Ça. 18, 6, 18. Eben so उपविमोक्तम्: अश्वैर्वी-
नकुर्विर्धायै न्येऽश्वास्तरेऽश्वास्तरे उपविमोक्तं यासि Ait. Br. 4, 27, 6, 26.

विमोक्तम् (wie eben) nom. ag. der Abspannende VS. 30, 14. °कृती f. TBr. 3, 7, 24, 1.

विमोक्तव्य (wie eben) adj. 1) frei zu geben, den man laufen lassen darf: अमित्रो न विमोक्तव्यः Spr. (II) 823. नार्ह युधि विमोक्तव्यः MBH.

6, 3927. — 2) aufzugeben, was man fahren lassen muss: क्राधलेभि R. 2, 28, 24. — 3) zu werfen, zu schleudern, abzuschliessen: अस्त्रं मनुष्येषु MBH. 1, 5526. केशवाय शक्तिः 7, 3298.

विमोक्त्य (wie eben oder von विमोक्त) adj. s. वृ°.

विमोक्त (von मोक्त mit वि) m. 1) das Schleusen, Aufgehen: नद° Pān. Gṛh. 1, 10, 1 (Ind. St. 5, 353). Gonn. 2, 4, 1 (Ind. St. 5, 370). — 2) Befreiung (intrans.): आत्म° R. 2, 53, 28 (25 Gonn.). 5, 44, 17. Rāśa-Tar. 8, 1698. सर्वविमोक्ताय so v. a. damit Alle aus der peinlichen Lage her-
auskommen MBH. 5, 7452. तेभ्यो न विमोक्तमर्हसि das Loskommen —, Sichbefreien von 4, 428. शापात् R. 6, 82, 166. वृजिनात् Buā. P. 4, 8, 81. ब्रह्मवधात् 6, 13, 15. अस्त्रबन्ध° R. 5, 44, 15. पशुपाश° Muir, ST. 4, 300, 12. शापतमो° KATHĀS. 25, 290. तदत्यसविमोक्तो (तद् = दुःख) उपवर्गः Nīlās. 1, 1, 22. Befreiung der Seele, Erlösung CAT. Br. 14, 7, 2, 16. 29. Bhag. 16, 5. Weber, Rāmāt. Up. 349. Buā. P. 9, 5, 24. Vedāntas. (Alleh.) No. 124. Lot. de la b. 1. 347. 824. fgg. Vie de HIOUEN-THANG 168. प्रति-
पुरुष° Śāṅkṣhjak. 56. पुरुष° 57. पुरुषस्य 58. SARVADARĀṆAS. 152, 18. — 3) Befreiung (trans.), das Laufenlassen: eines Diebes M. 8, 216. — 4) das Aufgeben, Fahrenlassen, Unterlassen: स्थानकरणा° VS. Prāt. 1, 90. प्राणिहिंसा° MBH. 13, 6682. — 5) das Entlassen, Fliesenlassen: वाष्प° MBH. 12, 5753. so v. a. Spenden: वसूनाम् R. 2, 23, 39. das Ab-
schliessen MBH. 1, 5245. बाणानाम् R. 6, 69, 32.

विमोक्तक (von मोक्तय् mit वि) nom. ag. Löser: सर्वबन्ध° R. 7, 23, 4, 48.

विमोक्तण (wie eben) 1) adj. befreiend von: भवाप्यय° Buā. P. 4, 9, 9.

मादकप्रपन्नपशुपाश° befreiend von oder lösend 8, 3, 17. — 2) n. a) das Lösen, Aufbinden: केश° VANĪH. Bṛh. S. 78, 2. — b) das Befreien, Be-
freiung MBH. 14, 2440. Rāśa-Tar. 8, 1864. तेभ्यः Verz. d. Oxf. H. 20, b, 23. जीवस्य शरीरतः Buā. P. 10, 70, 39. पुरुषादात्मविमोक्तणाम् Nīlās. 63. जयद्रथ° MBH. 1, 325. 3, 271 in der Unterschr. R. 7, 30, 11. Buā. P. 8, 2, 30. करोतु मे विमोक्तणम् 3, 19. आ शरीरविमोक्तणात् bis zur Befreiung vom Körper M. 2, 243. Bhag. 5, 23. विपद्दिमोक्तण Spr. (II) 783. Buā. P. 8, 10, 54. पाशविमोक्तणं कुरु PAÑĀT. 107, 24. पशुपाश° Verz. d. Oxf. H. 44, b, 35. — c) das Vonsichgeben —, Entlassen einer Leibesfrucht, Be-
freiung von der Leibesfrucht MBH. 1, 2869. अण्ड° das Legen von Eiern PAÑĀT. 74, 20. प्राण° das Aufgeben der Lebensgeister MBH. 11, 201. सृ-
ग्विमोक्तण das Blutlassen Suçā. 1, 58, 20. सायकस्य das Abschliessen R. 4, 12, 29.

विमोक्तन् (von विमोक्त) adj. der Erlösung theilhaftig geworden MBH. 12, 11494.

विमोघ (2. वि + मोघ) adj. ganz vergeblich: प्रयासाः Buā. P. 6, 10, 28.

विमोघक (von 1. मुच् mit वि) adj. lösend, befreiend von: भवबन्ध° Verz. d. Oxf. H. 91, b, 11.

विमोचन (wie eben) 1) adj. (f. ३) a) ausspannend, lösend: Pūshan (vgl. विमुचो नपात्) RV. 2, 4, 15. fgg. — TBr. 3, 7, 24, 1. गोपोऽप्यप्येहि वि-
चनी KāṇḍOM. 155. वृद्धयन्त्रि° Buā. P. 5, 10, 16. — b) befreiend: Civa MBH. 13, 1173. नारीगर्भ° die Weiber von der Leibesfrucht befreiend HA-
RIV. 15345. आपद्दिमोचनी KATHĀS. 37, 48. — 2) n. a) das Ausspannen, Einkehr; das Befreien vom Dienst RV. 2, 37, 5. 3, 30, 12. वाजिनो रासभ-
स्य 53, 5. 20. इह प्रयाणमस्तु वामिन्द्रवायू विमोचनम् 4, 46, 7. 5, 53, 7. TS.

7, 5, 4, 5. CAT. Ba. 1, 8, 2, 27. KĪTJ. Ca. 13, 3, 14. 18, 6, 17. — b) Befreiung, Rettung: श्व वार्क करिष्यामि कुलस्यास्य विमोचनम् MBh. 1, 6193. तीर्थयात्रा^० 1, 216 in der Unterschr. मम दुःखाद्विमोचनम्। यथा भवति R. 5, 37, 24. पापाश्चात्मविमोचनम् Mān. P. 32, 86. प्रभा बुद्धिर्विमोचनम् (so die neuere Ausg.) wohl so v. a. पापादात्मविमोचनम् MBh. 14, 1048. — c) das Aufgeben, Fahrenlassen: देहस्यास्य MBh. 3, 2489. — d) N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 3, 7032. — Vgl. घृष्टि^०, दुर्विमोचन, रथ^०.

विमोचनीय am Ende eines comp. auf das Abspannen von — bezüglich: रथ^० (s. auch u. रथविमोचन) CAT. Ba. 5, 4, 2, 14. KĪTJ. Ca. 15, 6, 23.

विमोच्य (von 1. मुच् mit वि) adj. zu befreien MBh. 3, 14952.

विमोह (von 1. मुह् mit वि) m. Verwirrung des Geistes: ०^० KATHIS. 80, 89. BṚĀ. P. 2, 9, 9. 3, 27, 25. 7, 2, 37. मरु^० 5, 8, 27. मति^० 2, 7, 37.

विमोहन (vom simpl. und caus. von 1. मुह् mit वि) 1) adj. den Geist verwirrend BṚĀ. P. 11, 24, 6. लोक^० 2, 11, 33. 3, 14, 23. — 2) n. a) Verwirrung, das in-Unordnung-Gerathen P. 7, 2, 54 (vgl. DĀTUP. 28, 22); nach dem Schol. das Verwirren, in-Unordnung-Bringen (म्राकुलीकरण). — b) das Verwirren des Geistes: विमानिक^० RĪŚA-TAN. 3, 370. unter den acht मरुसिद्धि PRAB. 61, 16. — c) N. einer Hölle VP. 207. fg.

विमोहिन (von विमोह) adj. den Geist verwirrend KATHIS. 62, 164. जगताम् BṚĀ. P. 4, 20, 30. 10, 13, 37. जगत्त्रय^० KATHIS. 104, 97. Verz. d. Oxf. H. 29, a, 37.

विमौन (2. वि + मौ^०) adj. das Stillschweigen brechend KATHIS. 96, 47.

विमौलि (2. वि + मौ^०) adj. mit keinem Diadem geschmückt HARIV. 5446.

विस्नापन (vom caus. von स्ना mit वि) n. das Welkmachen, Schlaffmachen, Erweichen: eines Geschwürs u. s. w. SuṢ. 1, 63, 17. 2, 3, 15. 106, 17. 112, 8.

विपङ्ग (so oder noch wahrscheinlicher अविपङ्ग) = 2. अविपङ्ग (in den Nachträgen) VARĀH. BṚH. S. 58, 47 (vgl. v. 1.).

विपञ्चारिन् (विपत् + चा^०) 1) adj. im Luftraum wandelnd. — 2) m. eine Falkenart (चिह्न) ÇĀDDAM. im ÇKDR.

विपत् s. विपत्.

विपति (2. वि + प^०) m. 1) N. pr. eines der 6 Söhne des Nahusha VP. 413. BṚĀ. P. 9, 18, 1. — 2) Vogel ÇĀDDĀNTHAK. bei Wilson.

विपद् VARĀH. BṚH. S. 58, 47 schlechte Lesart für विपङ्ग.

विपद्गङ्गा (विपत् + ग^०) f. die im Luftraum fließende —, die himmlische Gaṅgā AK. 1, 1, 44.

विपद्गति (विपत् + भू^०) f. Finsternis (wohl die Asche des Luftraums) TRĪ. 1, 2, 2. H. c. 20.

विपैत् 1) adj. s. u. 3. इ mit वि. In der Bed. hingehend, vergehend: विपिन्नमायुः BṚĀ. P. 7, 6, 14. विपक्षित 9, 21, 3. विपतो गगनादिवोद्यमं विना देवादुपस्थितमेव वित्तं भोग्यं यस्य यदा विपद्यं प्राप्तवत् वित्तं भोग्यं यस्य Comm. — 2) n. SIDDH. K. 251, a, 7 (विपत् gedr.). a) das sich Trennende, Aussinandergehende als Bez. des Zwischenraums zwischen den zwei Getrennten (dem Himmel und der Erde; man vgl. Stellen wie: इदं वा अक्षरितं विपदिमौ स्तनावभितः PĀNĒAV. Ba. 24, 1, 7. द्यावापृथिवी सदास्ताम् ते विपतो ब्रह्मात्मा TBa. 4, 1, 2. तयोर्विपत्योर्यो ऽक्षरेणाकाश आसीत्तदक्षरितमभवत् CAT. Ba. 7, 1, 2, 28. संयत् विपत् VS. 15, 5 nach Mān. Tag und Nacht), Luftraum AK. 1, 1, 2, 2. H. 163. HALĪ. 1, 137.

द्यौर्विपद्वनित्वयो लोका यस्ते प्रतिष्ठिताः Schol. zu AV. PAIT. 4, 108. विपति, तिति MBh. 1, 1181. विपक्षित 1186. विपत्स्थ 8246. विपद्यम-मत् 3, 818. (शराणाम्) विपद्यराणां विपति दृश्यते वक्त्रो ब्रह्माः 4, 1864. विपतीव चन्द्रः 7, 672. 1192. 1194. 13, 1846. HARIV. 8053. 8055. R. 5, 95, 31. 8, 97, 7. SuṢ. 1, 20, 19. 152, 14. विपत्पताका der Blitz RT. 3, 12. RAGH. 13, 40. ÇĪK. 7. विपत् पक्षितमेधम् Spr. 2832. VARĀH. BṚH. S. 3, 38. 11, 39. 51. 12, 5. विपति चर्ता ग्रहाणाम् 17, 2. 19, 8. 15. 21, 14. 24, 14. 20. 97, 12. PĀNĒAT. III, 147. PRAB. 54, 13. GṆAT. 9. BṚĀ. P. 3, 10, 7. 8, 10, 24. भूमी विपति तोये 10, 41, 3. HIT. 10, 1. — b) der Aether (als Element) BṚĀ. P. 3, 8, 32. 20, 13. 32, 9. 7, 9, 48. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 28. SĀRYADARÇANAS. 148, 20. 149, 5. 176, 7. — c) Bez. des 10ten astrologischen Hauses (= नभस्तल) VARĀH. BṚH. 11, 20. 25 (23), 5.

विपन्मणि (विपत् + म^०) m. das Juwel des Luftraums d. i. die Sonne H. an. 4, 132. MED. th. 30. HĪN. 11.

विपर्म (von यम् mit वि) m. = विपाम P. 3, 3, 63 (vgl. 6, 2, 144). AK. 3, 3, 18. = दुःख SvĀMIN zu AK. nach ÇKDR.

विपव m. eine Art von Eingeweidewürmern SuṢ. 2, 509, 15.

विपवन (von 3. पु mit वि) n. das Trennen Nir. 4, 25. विपावन v. 1.

विपाङ्ग VARĀH. BṚH. S. 58, 47, v. 1. für विपङ्ग.

विपात s. u. 1. पा mit वि.

विपातस् als वधकर्मन् NAIGH. 2, 19 und Nir. 3, 10 auf यत् zurückgeführt, scheint nichts Anderes als 3. du. von 1. पा mit वि zu sein: ste durchfahren d. h. zerschneiden mit den Wagenrädern.

विपातिर्मैन् (von विपात) m. Dreistigkeit, Unverschämtheit gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123.

विपार्म m. = विपम P. 3, 3, 63 (vgl. 6, 2, 144). AK. 3, 3, 18. = व्यापाम Faden, das Längenmaass der ausgestreckten Arme H. c. 123.

विपावन n. s. विपवन.

विपार्स (von यस् mit वि) m. nach dem Comm. N. eines Plagegeistes in Jama's Welt VS. 39, 11. TS. 1, 4, 25, 1. TAIT. Ān. 3, 20.

विपुक्त s. u. 1. पुन् mit वि; davon ०ता f. das Freisein von: विधमादि^० H. 69.

विपुन् AV. 7, 4, 1 falsche Lesart für निपुत्.

विपुत partic. von 3. पु mit वि. du. fem. die Getrennten d. i. Himmel und Erde NAIGH. 4, 1. Nir. 4, 25. RV. 3, 54, 7; vgl. 4, 7, 7.

विपुतार्थका (von विपुत + र्थ) adj. sinnlos HALĪ. 1, 441.

विपूथ (2. वि + पूथ) adj. von seiner Herde getrennt: मातङ्ग MBh. 9, 1928.

वियोग (von 1. पुन् mit वि) m. = विरक् u. s. w. H. 1541. HALĪ. 4, 57. am Ende eines adj. comp. f. घा VIKR. 155. KATHIS. 17, 48. 1) das Getrenntwerden, Trennung, das Kommen um, Verlostgehen: वियोगं गच्छेत्सु sc. vom Gatten MBh. 3, 2573. VIKR. 29, 17. संनिधि^० MĪLAV. 63, 10. प्रायो बन्धुभिरघनीव पथिकैर्योगो वियोगावहः Spr. 1974. संयोगो हि वियोगस्य संसृचयति संभवम् 3076. संयोगे च विप्रयोगास्ते 3113.

VARĀH. BṚH. S. 103, 8. स्थेनवत्सुखदुःखी त्यागवियोगान्याम् Kap. 4, 5. BṚĀ. P. 5, 14, 1. 9, 13, 9. सङ्गः Trennung von Guten KĀM. NĪTIS. 14, 60. VIKR. 73. Spr. 2748. KATHIS. 17, 23. 25, 33. BṚĀ. P. 7, 2, 25. PRAB. P. 22, 35. 72, 41. प्रायोः प्रयाति वियोगम् VARĀH. BṚH. 6, 8. तस्याद्यतुर्दश समा वियोगस्ते भविष्यति KATHIS. 9, 34. भर्ता सक् MBh. 3, 2665. ÇĪC. 12,

63. PĀṆĀT. 30, 22. ज्ञानपूर्वा वियोगो यो ऽज्ञानेन सह योगिनः MĀRK. P. 39, 1. Gewöhnlich in comp. mit der Ergänzung: धव इति मनुष्यनाम तद्वियोगाद्विधा NĪR. 3, 15. इष्टं MAITREY. 1, 3. बन्धुप्रियं M. 12, 79. R. 2, 21, 26. 29, 5. 3, 75, 78. 6, 95, 88. RĪT. 1, 10. MĀGH. 78. 86. 107. RAGH. 12, 10. KĪR. 5, 51. KATHĪS. 24, 81. Spr. 1630 (II). 1111. गङ्गा 4711. मणिं SHAPV. Bā. 5, 6. कर्म MĪT. 47, 10. fg. — 2) das Sichentfernen, von-dannen-Gehen, Verlorengehen; das Fehlen: विक्रमस्य, अनिलस्य Spr. (II) 285. 1983. धनस्य 1289 (I). विषयाणाम् 668 (II). तव वियोगेन weil du fehlst R. 2, 52, 27. 7, 95, 84. यस्य तणवियोगेन लोको ह्यप्रियदर्शनः BāG. P. 4, 15, 6. कर्णानाम् MBH. 5, 5814. 3, 13993. द्विजपाणिं 7, 2364. Verz. d. Oxf. H. 80, b, 8. दुःखसंयोगं BHAG. 6, 23. मातृधात्रीवियोगतः weil weder Mutter noch Amme da waren KATHĪS. 82, 36. SĀH. D. 17, 15. मनोवियोगात् weil das Herz nicht dabei ist VARĪH. BāH. S. 75, 1. KUSUM. 60, 4. 61, 2. Bed. 1) und 2) lassen sich bisweilen nicht genau scheiden. — 3) Subtraction GARIT. BHAGANĪDH. 13. Comm. ŚRĪJAG. 5. GOLĀDHJ. 7, 42. — 4) Bez. eines best. astrol. Joga Verz. d. Oxf. H. 86, a, 43.

वियोगता KATHĪS. 55, 181 fehlerhaft für वियोगिता.

वियोगपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĪS. 52, 278. 291.

वियोगवत् (von वियोग) adj. getrennt (vom geliebten Gegenstande) KATHĪS. 12, 106.

वियोगिता (von वियोगिन्) f. das Getrenntsein: अन्योऽन्यस्य तिरश्चामप्यत्र कष्टा वियोगिता KATHĪS. 111, 21. अन्योऽन्यं 18, 94. पत्नीपुत्रं 55, 181 (वियोगिता gedr.).

वियोगिन् (von वियोग) 1) adj. a) getrennt (vom geliebten Gegenstande) KATHĪS. 16, 46. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 29. fg. NALOD. 2, 12. MĀRK. P. 51, 116. ताः शोच्या या वियोगिन्यो न शोच्या या मृताः सह 22, 35. भर्त्रा 83. भार्या KATHĪS. 124, 21. 72, 19. — 2) mit Trennung verbunden so v. a. wo Trennung Statt findet: घ्नं MBH. 12, 8816.

वियोजन (von 1. युज् mit वि) n. 1) das Losmachen von, Befreien: श्रावः कर्मणा बन्धो निर्ऋस्तद्वियोजनम् SARVADARĀNAS. 43, 20. als Bed. von रिच् DHĀTUP. 34, 10. — 2) Trennung: कर्तुं न युज्यते। मादृशानां प्रभोः पत्न्या विनाशो ऽथ वियोजनम् KATHĪS. 32, 125. इष्टं von Spr. 4190 MĀRK. P. 92, 4. — वियोजनेर्धनैः MBH. 12, 3213 fehlerhaft für वियोजनेर्धनैः, wie die ed. Bomb. liest.

वियोजनीय (wie oben) adj. verlustig zu machen, zu bringen um: लिङ्गसर्वस्वाभ्याम् KULL. zu M. 8, 874.

वियोष्य (wie oben) adj. zu trennen: पिङ्गलकः संजीविकात् PĀṆĀT. ed. orn. 39, 7.

वियोर्त्त (von 3. यु mit वि) nom. ag. der da scheidet, trennt RY. 4, 55, 2.

वियोध (2. वि + योध) adj. der Streiter beraubt, ohne Streiter: वारणाः MBH. 6, 2286.

1. वियोनि und ०नी (2. वि + यो) f. ein thierischer Mutterleib, eine thierische vulva; eine thierische Daseinsform, Thier: संभवः वियोनीषु M. 12, 77. MBH. 3, 13873. वियोनिमधिगच्छति CĪKṢĀ 54 in Ind. St. 4, 368. वियोनिषु विमोहयति बीजानि पुरुषा यदा MBH. 12, 8226. 8377. वियोनी मेथुने रताः 13, 6784. HARIV. 11167. ०गर्भमौल Verz. d. B. H. 142, 10 v. u. ०ज्ञ ein Thier MBH. 7, 9475. 13, 5204. ०ज्ञम्नम् zur Mutter ein Thier habend MĀRK. P. 73, 15. वियोनि Thier und Pflanze VARĪH. BāH. 3, 1. fgg.

०ज्ञम्नम् die Entstehung der Thiere und Pflanzen ist der Titel des 3ten Adhja 28 (26), 1.

2. वियोनि (wie oben) adj. 1) seiner Natur widersprechend PĀṆĀT. Bā. 18, 6, 9. KĪTH. 14, 10. — 2) ohne vulva: Weib SUGA. 1, 290, 16. neben श्योनि (= घृतातकुला NĪLĀK.) MBH. 13, 5087 von NĪLĀK. durch कीनकुला erklärt.

विरक्त s. u. रज् mit वि. ०भाव adj. gleichgültig gesinnt, Einem nicht mehr zugethan Spr. (II) 196.

विरक्तार्थस्व n. Titel einer Schrift HALL 17.

विरक्ति (von रज् mit वि) f. Gleichgültigkeit: विरक्तिं या gegen Jmd gleichgültig werden, aufhören ihn zu lieben RĪĀA-TAR. 3, 200. विरक्तिः संज्ञाता मे सांप्रतमस्य देशस्योपरि PĀṆĀT. 114, 1. fgg. शास्त्रं प्रति मे मरुती विरक्तिः संज्ञाता 143, 15. विषये PRAÇNOTTARAM. 2. अन्यत्र BāG. P. 3, 5, 13. Insbes. die gegen die ganze Aussenwelt eingetretene Gleichgültigkeit eines Asketen 1, 16, 28. 19, 4. 3, 26, 72. 27, 5. 7, 10, 42. 64. 41, 9, 25. तोत्रा und तीव्रतरा Verz. d. Oxf. H. 269, a, 16.

विरक्तिमत् (von विरक्ति) adj. gleichgültig: पतिज्ञाता KATHĪS. 43, 184. verbunden mit der Gleichgültigkeit gegen die ganze Aussenwelt: ज्ञान BāG. P. 4, 23, 11. विज्ञान 12, 10, 36. समाधियोगार्द्धतपोविद्या (das suff. gehört zum ganzen copul. comp.) 3, 20, 53.

विरक्तम् (2. वि + 2. र्) adj. ohne Rākshasa ÇAT. Bā. 3, 4, 2, 8. da von nom. abstr. विरक्तैस्ता 1, 2, 13. 2, 4, 13.

विरग eine best. hohe Zahl VSUTP. 179. Mēl. asiat. 4, 637. विरग v. l.

1. विरङ्ग (von रज् mit वि) m. = विरग; vgl. वैरङ्गिक.

2. विरङ्ग (2. वि + रङ्ग) n. eine best. Erdart, = कङ्कुष्ठ RĪĀN. im ÇKDn.

विरचना (von रच् mit वि) f. das Anlegen, Anthun (eines Schmuckes u. s. w.): योनस्तनोपरि निपातिभिर्यपती मुक्तावलीविरचनापुनरुक्तमन्त्रैः (so ist zu lesen) VIKR. 153. नेपथ्यं MĀLATĪH. 13, 20.

विरचित 1) adj. s. u. रच् mit वि. = 2) f. स्त्री N. pr. eines Frauenzimmers KATHĪS. 14, 65.

विरज (2. वि + रज = रजस्) 1) adj. (f. स्त्री) a) frei von Staub, rein (eig. und übertr., auch in der Bed. frei von Leidenschaft): पत्न्याः MBH. 1, 3678 nach der Losart der ed. Bomb. शम्बर, वासस् BāG. P. 3, 21, 9. 23, 30, 8, 8, 45. 15, 17. 10, 38, 81. गङ्गा MBH. 13, 1849. शस्त्रिनौ 1, 722. ÇĪVA 13, 1261. von Menschen BāH. ĀR. UP. 4, 4, 28 (विजर् ÇAT. Bā.). MUND. UP. 4, 2, 11. SARVADARĀNAS. 54, 22 (विजर् KHĀND. UP. 8, 7, 1). KATHOP. 6, 18. BāG. P. 3, 4, 7. 21, 9. 4, 13, 15. Verz. d. Oxf. H. 52, a, 33. विरजेश्वरी wird Rādhā genannt PĀṆĀT. 2, 5, 34. ब्रह्मलोक PRAÇNOP. 1, 16. लोकाः MBH. 13, 4874. 4877. 4880. 4884. BāG. P. 4, 23, 39. आत्मन् ÇAT. Bā. 14, 7, 2, 23. BāG. P. 1, 15, 48. 2, 2, 25. 4, 2, 35. मनस् 3, 28, 10. 12 (सु). धी 10, 87, 19. धर्म 11, 17, 42. सत्त्व 3, 15, 15. ब्रह्मन् n. 14, 31. 4, 21, 41. MUND. UP. 2, 2, 9. आनन्द Verz. d. Oxf. H. 26, b, 29. — b) f. nicht mehr menstruierend ĠĀTĪH. im ÇKDn. — 2) m. N. pr. a) eines Marutvant HARIV. 11546. — b) eines Sohnes des Tvashṭar VP. 165. BāG. P. 5, 15, 18. fg. — c) eines Sohnes der Pūrṇiman, Tochter Kardama's, BāG. P. 4, 1, 14. — d) eines Schülers des Ġātākarnja BāG. P. 12, 6, 55. — e) pl. einer Klasse von Göttern unter Manu Sāvarṇi BāG. P. 8, 13, 12. — f) der Welt des Buddha Padmaprabha Lot. de la b. l. 42. — 3) f. स्त्री a) ein best. Hirsengras,

Pantem Dactylon (ह्रस्वा) HIA. 93. MBH. 13, 6245. = कपित्थानी RĪGĀ. im ÇKDn. — b) N. pr. a) einer geistigen Tochter der Manen Susvadhā (Svasvadhā) und Gattin Nahusha's HARIV. 995. fg. 1890. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 3. — β) einer Freundin Kṛṣṇa's, die wegen ihrer Furcht vor Rādhā in einen Fluss verwandelt wird, Verz. d. Oxf. H. 25, a, 3. dieser Fluss im Goloka PAÑĀN. 4, 1, 36. 13, 30. 2, 1, 12. 2, 19. — γ) einer Rākshasi Verz. d. Oxf. H. 78, b, 7. — δ) eines heiligen Gebietes: °लेत्र Verz. d. Oxf. H. 30, a, 14. 77, b, 30. fg. 289, a, 4. MACC. Coll. 1, 84. मुण्डनं घोषवासस्य सर्वतीर्थेष्वपि विधिः । वर्जयित्वा गयी गङ्गा विशाला विरञ्जा तथा ॥ SKĀNDA-P. im PRĀJACĪTTAT. nach ÇKDn. — 4) n. N. pr. eines heiligen Wallfahrtsortes MBH. 3, 8148.

विरञ्जप्रभ m. N. pr. eines Buddha BUAN. Intr. 102.

विरञ्जस् 1) adj. = विरञ्ज 1) a): अम्बर, वासस् MBH. 2, 287. 3, 2167. R. 3, 9, 4. 75, 54. BṛĀ. P. 10, 34, 21. वायु R. 3, 78, 8. जलजानि MBH. 3, 11895. पद्म HARIV. 11441. देश MBH. 3, 11856. लोकाः 13, 4874. ब्रह्मसदन 14, 2794. von Personen 1, 2876. 3, 6099. यथा त्वमेवसा मुक्ता (so ed. Bomb.) विरञ्जा: (विरञ्जा ed. Calc.) ऽव्यातिमेष्यसि 7, 2108. 13, 3185. 14, 1152. HARIV. 7160. RĪGĀ-TAN. 2, 120, 4, 200. BṛĀ. P. 3, 20, 4. 10, 10, 28. — 2) m. N. pr. a) eines Schlangendāmons MBH. 1, 1559. 3, 3632. — b) eines Rāshi HARIV. 14153. Verz. d. Oxf. H. 52, a, 39, b, 29. unter Manu Kākshusha HARIV. 435. MĀK. P. 76, 54. ein Sohn des Manu Sāvārṇa 80, 11. Nārājan's MBH. 12, 2209. fg. Kavi's 13, 4150. Vasishṭha's BṛĀ. P. 4, 1, 41. Paurṇamāsa's VP. 82. MĀK. P. 52, 19. — c) eines Sohnes des Dhṛtarāṣṭra MBH. 1, 4553. 7, 6938. — 3) f. Bein. der Durgā H. c. 58. — Vgl. पाद°.

विरञ्जस adj. = विरञ्जस् स्थान MBH. 3, 10821.

विरञ्जस्व 1) adj. (f. घ्रा) desgl.: मार्ग MBH. 14, 1540. Wind HARIV. 2880. 4941. 12688. RAGH. 10, 74. वर्मन् MBH. 8, 1491. eine Person R. 6, 103, 10. लोक BṛĀ. P. 1, 19, 21. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Manu Sāvārṇi BṛĀ. P. 8, 13, 11.

विरञ्जस्कर (वि° + 1. कर्) vom Staube befreien, reinigen: davon °करा n. nom. act. Comm. zu KĪTJ. Ça. 231, 8. — Vgl. विरञ्जीकर.

विरञ्जस्तमस् adj. nicht von den Guṇa Rāgas und Tamas beherrscht AK. 2, 7, 44.

विरञ्जान्न (विरञ्ज + अन्न) m. N. pr. eines Berges im Norden des Meru MĀK. P. 53, 13.

विरञ्जि (von विरञ्जस्) indecl. in Verbindung mit अस्, भू und कर् rein werden und rein machen P. 5, 4, 51. Schol.

विरञ्च m. Bein. Brahman's H. 211. Schol. BṛĀ. P. ed. Bomb. 3, 5, 39. 6 3. — Vgl. die folgenden Wörter und विरिञ्च fgg.

विरिञ्च m. desgl. H. 213. Schol.

विरिञ्चि m. desgl. H. 211. Schol. HARIV. 1, 7. Çiç. 9, 9. Spr. (II) 1087 (die urspr. Lesart). Verz. d. Oxf. H. 31, a, 3. 120, b, 2. Ind. St. 10, 203.

विरिञ्च्य m. desgl. BṛĀ. P. ed. Bomb. 7, 9, 18. 24 (= ब्रह्मणो भोगः). 14, 30, 38.

1. विरणा s. अ°, was vielleicht richtiger zu fassen wäre als nicht endendes Ergötzen (von 1. रन् mit वि).

2. विरण n. = वीरण ÇANDAN. im ÇKDn.

विरत् s. u. रम् mit वि und अविरत् und vgl. वैरत्य. Davon °वत् n. das Aufgehörthaben, Vorbeisteln SIN. D. 14, 18.

विरति (von रम् mit वि) f. 1) das Aufhören; Schluss, Ende AK. 3, 3, 38 (37). H. 1822. हिंसा° RĪGĀ-TAN. 3, 80. स्पर्शतः निवृत्तेरपि दधति विरतिं तावदङ्गे विस्फुलिङ्गाः PRAB. 36, 12. गताया विरतिं निशि KATHS. 101, 6. Spr. 776 (II). 1893. — 2) Ende eines Pāda, Cäsar innerhalb eines Pāda ÇAUT. 28. 31. 37. 40. — 3) das Ablassen von, Sichenthaltan, Entsagung Spr. 2032. 2054. PRAB. 71, 2. स्वेदनात् Çiç. SĀH. 3, 2, 19. तेभ्यः VEDĀNTAS. (Allah.) No. 11. आकारे Spr. 1079 (II). धनेषु 2279. पद्मे 2845. Kṛṣṇa heisst PAÑĀN. 4, 8, 49 विरतिः सर्वपापिनाम् weil er die Bösewichter dazu bringt, dem Bösen zu entsagen. अ° JOGĀ. 1, 30. — Vgl. अ°, प्रति°.

विरथ (2. वि + रथ) adj. um den Streitwagen gekommen MBH. 1, 207. 6467. 3, 780. 14918. 4, 1074. 14, 2456. R. 3, 34, 32. 38, 1. 56, 51. 4, 57, 12. 7, 7, 37. KATHS. 47, 88. 48, 75. 50, 14. 74, 291. fg. Spr. 4681. MĀK. P. 116, 56.

विरथीकर (विरथ + 1. कर्) Jmd um den Streitwagen bringen: °कृत्य BṛĀ. P. 10, 66, 21. °कृत MBH. 6, 5466. 8, 2416. R. 3, 34, 35. KATHS. 47, 81.

विरथीकरण (von विरथीकर) n. das Bringen um den Streitwagen: खर्° R. 3, 34 in der Unterschr.

विरथीभू (विरथ + 1. भू) um den Streitwagen kommen: °भूय KATHS. 48, 100. °भूत 107.

विरथ्य adj. als Beiw. von Çiva vielleicht so v. a. an Nebenstrassen (विरथ्या) seine Freude habend MBH. 12, 10389. — Vgl. रथ्य 1) c).

विरथ्या (2. वि + र°) f. etwa Nebenstrasse, eine schlecht unterhaltene Strasse MĀK. P. 33, 25; vgl. JĪGĀ. 1, 197, wo st. dessen रथ्या steht.

विरदावली s. विरुदावली.

विरिष्णी (von रष्म् mit वि) 1) adj. (f. ई) strotzend: सूनता विरिष्णी गोमती मूकः । पृष्ठा शाखा न दाशुषे RV. 1, 8, 8. — 2) m. Ueberschwang, Fülle: मध्वः RV. 4, 50, 3. 7, 101, 4.

विरिष्णिन् (wie oben) adj. vollsaftig, strotzend, vollkräftig: = मरुत् NAIH. 3, 3. अग्रे विरिष्णिन् मेध्यमपुष्टं कृणु AV. 5, 29, 13. die Marut RV. 1, 64, 10. 87, 1. 166, 8. 3, 36, 4. 4, 17, 20. 20, 2. 6, 22, 6. 32, 1. 40, 2. 8, 68, 8. VS. 1, 28 (Vishṇu nach Manth.). SV. NAIH. 4, 11. Wagen der Sindhu (das übervolle Bett) RV. 10, 75, 9.

विरम् (von रम् mit वि) m. 1) das Aufhören, Nachlassen: धूमस्य MBH. 12, 8663. दुःखस्य BṛĀ. P. 3, 8, 2. von der Sonne so v. a. Untergang Çiç. 9, 11. — 2) das Abstehen von, Sichenthaltan: अदत्तादान° MBH. 13, 6415. — विरमे ऽत्र RĪGĀ-TAN. 4, 427 fehlerhaft für विरमेव; vgl. Spr. 2691. Vgl. विराम.

विरमण (wie oben) n. 1) das Aufhören, Nachlassen: आश्वत्थवणविरमणात् KĪTJ. Ça. 20, 2, 5. विराड्विरमणाद्विराजनाविराधनाद् Ind. St. 8, 57, N. 2. — 2) das Abstehen von: विषय° SUBHĀS. 39.

विरल 1) adj. (f. घ्रा) = pelav AK. 3, 2, 15. H. 1447. = तलिन AK. 3, 4, 28, 129. a) auseinanderstehend, nicht dicht anschliessend, undicht: स्तनो R. 6, 23, 13. विरलाकुली चरणी VARĀH. BṛH. S. 68, 3. 48. Verz. d. Oxf. H. 202, b, 4. 5. 9. UTTARAH. 10, 6 (14, 4). दत्ताश्याविरला मम R. 6, 23, 11. अरण्यं विरलकुम्भम् HARIV. 3487. KATHS. 56, 20. भूर्विरलसत्ययुता

Varāṇ. Brh. S. 19, 1. तैरिविरले: MBh. 13, 4471. अविरलपन्नसंघया (शा-
खा) 1, 1388. अविरलकुसुमसंघय Mālatī. 14, 6. °सुरतस्वेदोद्गारा वधूव-
दनेन्दव: Spr. 1719. अविरला: क्रा: dicke Strahlen Kathās. 21, 12. अ-
विरलच्छाया adj. dichten Schatten gebend MBh. 3, 11038. R. Gorr. 1, 49,
12. अविरलम् adv. dicht Uttara. 33, 12 (44, 6). अविरलमिव दामा पो-
पडरीकेण नह: Mālatī. 60, 10. — b) selten, wenig, nicht zahlreich: प्र-
चार PraB. 10, 6. 31, 7. °प्रयोग Sāh. D. 218, 20. कलमविरलं (adv. un-
unterbrochen) क्वाप्तु शकुतय: Uttara. 53, 14 (69, 6). विरलभक्तिर्मान-
पुष्पोपहार: Ragh. 5, 74. विरलातपक्ववि Cig. 9, 8. °पार्श्व Rāga-Tar. 5,
56. वासरा: (Gegens. भूयास:) 4, 336. कन्दर्पदर्पदलने विरला मनुष्या: Spr.
2091. 5299. Kathās. 36, 41. Rāga-Tar. 4, 240. पुरुषस्तु विरलपातको भ-
वति Vrt. in LA. (III) 23, 3. संसारे ऽस्मिन्भवति विरलो भाजनं सद्गतीनाम्
Mer und da Einer Spr. 2978. तं भुवनतिकलकभूतं जनयति जननी सुतं
विरलम् 2826. विरल: को ऽपि यो वेति रक्ष्यं कामुमायुधम् Vrt. in LA.
20, 19. — 2) n. saurer Rahm (दधि) Rāgan. im CKDr. — Vgl. अ०, प्र०.

विरलज्ञानुक (von वि० + ज्ञानु) adj. auseinanderstehende Knie habend
H. 456.

विरलद्रवा (वि० + द्रव) f. ein Gericht aus Körnerfrüchten mit Ghrta
Gaṭṭha. im CKDr. Suca. 1, 229, 15.

विरलाप (von विरल) undicht gesät sein, selten vorkommen: सरला
विरलापते घनापते कलिद्रुमा: Cit. bei Uṇādis. 1, 108.

विरलिका (wie oben) f. ein best. undichtes Zeug Vjutr. 208.

विरलित (wie oben) adj. nicht dicht angelegt: अविरलितकपोलं ज-
ल्पतो: Uttara. 12, 11 (17, 4).

विरलीकृत Hariv. 6231 fehlerhaft für विदली० (वि०), wie die neuere
Ausg. hat.

विरलेतर (विरल + इ०) adj. dicht Halā. 4, 32.

विरलं (von 1. रू mit वि) m. das Brüllen, Dröhnen RV. 10, 68, 8.
कौा मुखायत: कृता निशश्चासार्तमानस: अस्य रुस्तविरवात् Mārk. P. 122,
17. — विरव n. ebend. 126, 14 wohl fehlerhaft für विवर. — Vgl. विराव.

विरश्मि (2. वि + र०) adj. strahlenlos MBh. 16, 4. Hariv. 3579. R. Gorr.
2, 39, 37. Varāṇ. Brh. S. 13, 7.

विरस (2. वि + रस) 1) adj. a) nicht mit Fruchtsaft gewürzt: कृतात्र
Āpast. 1, 18, 3. — b) geschmacklos, schlecht schmeckend, in übertr. Bod.
so v. a. einen üblen Nachgeschmack habend, einen Ekel bewirkend MBh.
12, 9814. Suca. 1, 176, 19. 190, 17. 191, 7. 4. 225, 14. Varāṇ. Brh. S. 28,
4. 54, 122. Rāga-Tar. 1, 216. (अधर्मधु) किंपाकद्रुमफलमिवातीव विर-
सम् Spr. 2379. स्त्रीनिमित्तेन प्रयासेन किंपाकफलतुल्येन विपाकविरसेन
Kathās. 37, 145. असारविरसेषु भोगेषु 36, 105. विरतिविरसापासविषया:
Spr. (II) 776. क्रियावसानविरसैर्विषयै: 1962. विरुविरस: संगमरस:
2065. संसार (I) 1974. विभवाच्चैलोक्यराज्यादय: 1995. असारे संसारे विर-
सपरिणामे 2756. 2789. विषयज्ञरसा: परिणामविरसा: 3035. Verz. d. Oxf.
H. 128, b, 16. निरन्वयविपर्यासविरसवृत्तय: Uttara. 110, 4 (157, 6). विर-
साध्यातद्दय durch etwas Unangenehmes Uttara. ed. Cow. 18, 9 (वि-
रसो दु:खम् Glosse). विरसम् adv. auf eine widerliche Weise: रत्तो वा-
यसा: Mārk. 157, 10. Bratt. 2, 32. विरस was gegen den guten Geschmack
ist Pratāpar. 66, a, 6. — c) keinen Geschmack an Etwas findend: वि-
षय० im Gegens. zu विषयलोलुप Kull. zu M. 2, 95. — 2) m. N. pr.

eines Schlangendämons MBh. 5, 3632. — विरस MBh. 8, 4327 fehlerhaft
für विवश, wie die ed. Bomb. liest.

विरसव (von विरस) n. schlechter Geschmack, das Bereiten von Ekol:
परिणति० Spr. (II) 637. PraB. 72, 15.

विरसाननव (von विरस + आनन) n. übler Geschmack im Munde Suca.
2, 520, 17.

विरसास्यव (von विरस + आस्य) n. dass. Çāṇḍ. Sāh. 1, 7, 70.

विरसीभू (विरस + 1. भू) einen Widerwillen bekommen, unangenehm
berührt werden: °भवन् Kām. Nitīs. 5, 44.

विरु (von रू mit वि) m. = वियोग H. 1541. Halā. 4, 57. 1) das
Getrenntsein, Trennung (vom geliebten Gegenstande): न मे ऽद्य विरु:
त्तम: MBh. 3, 16737. Megh. 8. 12. 30. 83. 87. 89. 92. 109. 111. Spr. (II)
788. °विरस: संगमरस: 2065. (I) 2834. 3101. विरुको ऽपि संगम: खलु प-
रस्परं संगतं मनो येषाम्। यदि हृदयं तु घटितं समागमो ऽपि विरुं विशे-
षयति || 5019. Kathās. 39, 80. Rāga-Tar. 2, 56. Bhāg. P. 1, 2, 2. Vrt. in
LA. (III) 6, 1. 16, 6. 21, 3. Sarvadarçanas. 96, 16. पत्यां vom Gatten Spr.
1763. पित्रा भर्त्रा सुतेर्वापि 4538. राज्ञो वासवदत्तया Kathās. 15, 55. 67,
21. सीता० (könnte auch zu 2) gezogen werden) R. 2, 59, 29. इष्टजन०
Çāṇ. 60, 4. Vikr. 110. Megh. 83. Bhāg. P. 9, 10, 30. — 2) Abwesenheit,
das Nichtdasein, Fehlen, Mangeln: एषाम् (d. i. des Vaters, der Gattin
oder der Söhne) Spr. 4538. R. 5, 53, 13. मम विरुजं दु:खम् aus meiner
Abwesenheit entstanden Çāṇ. 94. 180. किं यौवनेन विरुको यदि वल्लभा-
या: wenn keine Geliebte da ist Spr. 2791. 4113. Rāga-Tar. 5, 373. Bhāg.
P. 1, 10, 10. सपत्नी० Kathās. 32, 178. वाग्विरुतात् 43, 11. विवेक० Spr.
2641. स्वकाल० Vikr. 130. लोभ० Hir. 11, 5. आहार० 127, 5. प्रदेय०
Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 502, Çl. 1. PraB. 17, 15. Sāh. D.
8, 20. 218, 21. Sarvadarçanas. 16, 7. 96, 22. वृष्टि० Kull. zu M. 8, 22. श-
ङ्का० Kusum. 28, 15. 37, 18. Bhāṣhāp. 68. am Ende eines adj. comp.: अ-
नुचितनूपुर० (चरण) Mālav. 61. an dem — fehlt so v. a. mit Ausnahme
von Varāṇ. Brh. S. 100, 2.

विरुक् (von विरु) adj. 1) getrennt (vom geliebten Gegenstande):
विरविरुक्प्रोपूनी: Spr. 2298 (II). 2099. Git. 1, 27. 31. Kathās. 16, 72.
51, 63. 103, 241. 119, 154. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 30. Gaupar. zu Sāh-
kajak. 12. मालती० getrennt von Mālatī. 144, 3. Kathās. 67, 65. — 2)
abwesend Spr. 1335. — 3) frei von, sich enthaltend: प्रवृत्तिनिवृत्त्योर-
न्यतरविरुक्: Sarvadarçanas. 61, 3. 4.

1. विराग (von रू mit वि) m. 1) Entfärbung, Verlust der Röthe Naish.
22, 55. — 2) Entfärbung, Umfärbung (eines Lautes, ein best. Fehler der
Aussprache wie षड् ड्वा für षड् द्वा) RV. Palr. 14, 5. — 3) Aufregung, das
Versetzen in Leidenschaft: चित० P. 6, 4, 91. — 4) Abneigung (gegen
Personen) Spr. 1156. Naish. 22, 55. तस्य (राज्ञ:) प्रकृतयो विरागं प्रति-
पेदिरे Rāga-Tar. 2, 143. 3, 500. 4, 281. 6, 198. 8, 687. 696. Abneigung,
Gleichgültigkeit (gegen Unpersönliches): गृहमेधेषु योगेषु Bhāg. P. 3, 3,
23. ज्ञातविराग ऐन्द्रियात् 25, 26. सर्वकामेभ्य: Spr. 2835. बहिर्ज्ञातविराग
Bhāg. P. 3, 32, 42. इक्षुमुत्रफलभोग० Vēdāntas. (Allāh.) No. 9. 11. ohne
Ergänzung Gleichgültigkeit gegen die Aussenwelt Kap. 2, 9. Sāh. 23.
Spr. 5011. Bhāg. P. 3, 23, 56. 4, 22, 26. 6, 5, 10.

2. विराग (2. वि + राग) adj. (f. स्त्री) 1) von mannichfacher Farbe,

bunt: ० वसन MBh. 2, 324, 342. ० वस्त्राभरण HAMV. 8423. नानाविराग-
वसन R. 4, 93, 38. MBh. 8, 156, 10, 286. नानावर्णविरागाः पताकाः 7, 3981.
— 2) frei von aller Leidenschaft, gleichgültig R. 4, 7, 7. Buig. P. 3, 15,
47, 32, 10. सर्वतस् für Alles abgestorben 29, 2.

3. विराग eine best. hohe Zahl Vjutr. 181. Mbl. asiat. 4, 637. — Vgl. विरग.
विरागता (von 2. विराग) f. Gleichgültigkeit gegen Alles MBh. 15, 936.
विरागवत् (von 1. विराग) adj. gleichgültig: सर्वत्र gegen Alles Verz. d.
Oxf. H. 286, b, 35. fg.

विरागार्क (1. विराग + अर्क) adj. = वैरङ्गिक H. 490. HALI. 2, 214.

विरागित (von 2. विराग) adj. eine Abneigung —, einen Widerwillen
empfindend: नावसतत्र तत्रास्य दृष्टो रूपविरागिता MBh. 13, 1480.

विरागिता (von विरागिन्) f. Abneigung, Widerwillen: अक्ते मय्यर्पु-
त्रस्य स्नेहे ऽमुष्य मुधैव मे । विरागिताभूत् KATHA. 43, 207.

विरागिन् (von 1. विराग oder von रज्ज् mit वि) adj. eine Abneigung —,
keine Neigung für Jind oder Etwas empfindend: नास्थाने क्रोधवसत्य न
चाकस्माद्विरागिणः MBh. 12, 6282. Spr. (II) 781, v. 1. वेष्ट्या शोश्च 1083.
RIG-PA. 6, 384. अलब्धे रागिणो लोका अक्ते लब्धे विरागिणः Spr. (II)
633. छ० R. 5, 33, 30.

1. विराज् (1. राज् mit वि) P. 3, 2, 61, Schol. 1) adj. herrschend, an der
Spitze befindlich; ausgezeichnet, prangend; m. f. Herrscher, Herrscherin
u. s. w.: विराज् गोपतिं गवाम् RV. 10, 166, 1. मम पुत्राः शत्रुरूपो ऽथौ
मे दुक्ता विराज् 159, 3. सोमो विराजन्तु राजति 9, 96, 18. विराज् सम्राट्
4, 188, 5. AV. 12, 3, 11. 14, 2, 15. VS. 20, 5, 55. ज्योतिस् 38, 27. AIT. Ba.
8, 14. eine der Wesenheiten Agni's TBa. 4, 1, 2, 2. CAT. Ba. 10, 4, 2, 11.
Beiw. der Sarasvatī MBh. 3, 10628. देवो विराज् von der Sonne Verz.
d. Oxf. H. 62, a, 42. m. = तत्रिय Herrscher, Fürst AK. 2, 8, 2, 1. MBh.
1, 3148. 3, 12704. Buig. P. 4, 27, 6. — 2) f. Auszeichnung, hohe Stellung:
अनवरुद्धा वा एतस्य विराज् अर्कितमिः सर्वसुभः TS. 1, 7, 6, 7. परमायो
विराजि प्रतिष्ठितः ACV. Ca. 11, 4, 8. CAT. Ba. 11, 4, 2, 10. CAH. Ba. 18,
5, 19, 5. Ca. 16, 30, 18. — 3) f. und später m. N. eines der Speculation
angehörigen göttlichen Wesens: Tochter (Sohn) des Purusha (auch
Purusha selbst) oder Prāgāpati, oder dessen Gattin; als Kuh be-
zeichnet, die durch ihre Schritte die Opferfeuer vertheilt u. s. w. In
der Folge Tochter (Sohn) Brahman's, Mutter (Vater) des Manu Svā-
jambhuva oder des Brahman selbst. In den Brāhmaṇa zu phanta-
stischen Allegorien gebraucht, unter Vermengung aller Bedeutungen
des Wortes. RV. 10, 90, 5. AV. 8, 5, 10. 11. 9, 1. 10, 1. Die Sonne heisst
वत्सो विराजः 13, 1, 31. TBa. 1, 2, 2, 27. CAT. Ba. 14, 6, 22, 3. KATH. 36, 2.
गो मा किंसोरिदिति विराजम् VS. 13, 43; vgl. 17, 2. विराजो देको ऽसि
ACV. Gā. 1, 24, 20. fgg. CAT. Ba. 1, 5, 2, 30. VAK Virāj, Tochter des
Kāma, AV. 8, 2, 5. angeblich Agni TBa. 4, 1, 2, 10. Prāgāpati selbst
(Comm.) 4, 9, 5. विराट् m. TBa. Comm. I, 93, 15. fgg. द्विधा क्वात्मनो दे-
कर्म्येन पुरुषो ऽभवत् । अर्थेन नारी तस्या स विराजमसृजत्प्रभुः ॥ M. 1,
32. तपस्तत्त्वामसृज्यं तु स्वयं पुरुषो विराट् । तं मा वित्त 33. विराट्पुताः सो-
मसदः साध्यानां पितरः स्मृताः 3, 195. स आत्मा चैव यज्ञस्य विश्वरूपः प्र-
जापतिः । विराजः सो ऽसृज्येण यज्ञत्वमुपायच्छति ॥ JIG. 3, 120. Ind. St.
9, 5 u. s. w. Sohn Vishnu's, Vater des Purusha (= Manu) HAMV. 51.
यद्वत्स चतुर्धाम्ये स सूक्ष्मः पुरुषो विराट् 41709. WED. RIG. PA. 6, 384.
VI. Theil.

VP. 51. fgg., N. 8. 93. Buig. P. 2, 6, 16. 21. 41. 3, 6, 9. fgg. 26, 51. Verz.
d. Oxf. H. 23, b, 10. 39, a, 6. entsteht aus den fünf Elementen 226, a,
No. 554, Cl. 7. = परमात्मिन् als चक्रुर 300, a, No. 734. = कृष्ण, विश्व
MBh. 12, 1509. PAKAR. 2, 6, 25. 4, 3, 46. = वैद्यनर, चेतन्य VEDINTA.
(Allsh.) No. 72. als f. = पृथिवी nach NILAN. MBh. 7, 2417. 2420. — 4) f.
ein best. Metrum, als die achte zu den sieben gewöhnlichen Formen
betrachtet (CAT. Ba. 8, 3, 2, 6. 10, 1, 2, 2); in der Prosodik ein um zwei
Silben defectives Metrum NIN. 7, 13. RV. PAIT. 16, 12. 28. 32. 37. 17, 2.
4. 25. 32. — VS. 14, 18. AIT. Ba. 1, 5, 6. 2, 27. mit 30 Silben TBa. 4, 6,
2, 4. CAT. Ba. 3, 5, 2, 7. mit zehn AIT. Ba. 3, 50. TBa. 4, 2, 4, 1. 8, 2, 1.
VS. 9, 38. CAT. Ba. 2, 3, 2, 18. ACV. Ca. 2, 18, 5. KATH. UP. 4, 3, 8. PAKAR.
3, 3, 9. Vgl. Ind. St. 8. — 5) f. Bez. gewisser Backsteine (40 an der Zahl)
VS. 13, 24. 14, 13. TS. 5, 2, 7, 5. 5, 2, 1. CAT. Ba. 8, 5, 2, 5. KATH. Ca. 17,
7, 15. — 6) m. N. eines Ekāha PAKAR. Ba. 19, 2, 1. KATH. Ca. 24, 4, 48.
LIT. 9, 4, 2. MAČAKA 8, 1 in Verz. d. B. H. No. 72. — 7) m. N. pr. eines
Sohnes des Prijavrata von der Kāmja HAMV. 59 (Kāmyaputrasya mit
der neueren Ausg. zu lesen). des Nara VP. 165. — Vgl. भद्र०.

2. विराज् (1. वि + राज्) m. der König der Vögel Buig. P. 8, 21, 26.

विराज् (von 1. राज् mit वि) 1) adj. prangend: धर्मकुलदामविराजः
PAKAR. 3, 12, 13. — 2) m. a) eine best. Pflanze, vulg. श्रीकाली AUSH. 24.
— b) N. pr. α) eines Prāgāpati HAMV. 936. = विराज् 3) इन्द्रायी व-
दनात्तु-यं पशवो मलसंभवाः । शोषथ्यो रोमसंभूता विराजस्त्वं नमो ऽस्तु
ते ॥ VĪMANA-P. 83 im CKDA. — β) eines Sohnes des Avikshit MBh.
1, 3741. — Vgl. वैराज.

विराजन्, f. ० राज्ञी so v. a. विराज् 1) TBa. 3, 11, 2, 1.

विराजन् n. nom. act. von 1. राज् mit वि zur Erklärung von 1. वि-
राज् NIN. 7, 13. Ind. St. 8, 57, N. 2.

विराजिन् (von 1. राज् mit वि) adj. prangend: रथेनातिविराजिना (० रा-
जता ed. Bomb.) MBh. 6, 3585.

विराज्य n. = विराज् 2) Herrschaft, Regierung: बृहद्भ्यो वै नाम राजा
विराज्ये पुत्रं निधापयित्वा MAITAJUP. 1, 2. — Vgl. वैराज्य.

विराट् m. 1) N. pr. eines Fürsten der Matsja Buig. 1, 4, 17. MBh.
1, 2717. 8835. 6988. 2, 1272. 4, 16. 5, 5100. HAMV. 8071. 8098. KATH. NI-
TIS. 17, 56. Spr. 2638. Buig. P. 1, 10, 9. विराटनगर P. 6, 2, 89, Schol.
MBh. 1, 481. 3, 17436. 4, 1. fgg. ० पर्वन् heisst das 4te Buch des MBh. —
2) N. pr. einer Gegend CADDAR. im CKDA. VANU. BAH. S. 16, 12. Verz.
d. Oxf. H. 338, b, 35. 339, a, 43. b, 44 (विराट् gedr.). — 3) ein Bein.
Buddha's VJUTP. 2. — Vgl. वैराट्, वैराट्या.

विराट् 1) m. eine Art Edelstein (aus Virāṭa kommend), = राजपट्ट
TAK. 2, 9, 30. H. 1066. — 2) f. या eine Tochter Virāṭa's MBh. 14, 1857.

विराट्पुता (1. विराज् + काम) f. ein best. Metrum RV. PAIT. 17, 13.
Ind. St. 8, 107.

विराट्पुत्र (1. विराज् + पुत्र) n. N. pr. eines heiligen Gebietes Verz. d.
Oxf. H. 19, b, 11.

विराट्पूर्वा (1. विराज् + पू०) f. ein best. Metrum RV. PAIT. 16, 46. Ind.
St. 8, 131. 143.

विराट् वामदेव्यम् n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, b.

विराट्पुता (1. विराज् + स्थान) f. eine best. Form der Trishṭubh

RV. Prāt. 16, 49. Ind. St. 8, 57. 131. 140. 143.

विराटुराज् m. N. eines Ekāha Çāṇh. Ca. 14, 30, 2.

विराडूपा f. eine best. Form der Trishūbh RV. Prāt. 16, 45. Ind. St. 8, 103. 131. 140. 281.

विराडूर्ण adj. (f. स्त्री) die Form der Virāḡ habend Çāṇh. Br. 22, 7.

विराणिन् (von 1. रन् mit वि) m. Elephant Çāḍḍar. im ÇKDr.

विरातक 1) m. Terminalia Arguna (अर्जुन) W. u. A. Ausb. 11. — 2) n. die Frucht von Semecarpus Anacardium L. ebend.

विरात्र (2. वि + रात्र) Ende der Nacht: विरात्रे प्रत्यव्युत्त MBh. 13, 4388. 3, 16886. 16890.

विराध (von 1. राध् mit वि) m. N. pr. eines Rākshasa Hariv. 2334. R. 4, 1, 40 (43 Gorr.). 3, 18. 3, 7, 13. 46, 5. 5, 18, 29. 26, 33. 56, 84. 6, 92, 29. Ragh. 12, 28. Mahāvīra. 72, 7. 9. °कृन् Bein. Vishṇu's (Rāma's) Pañśar. 4, 3, 100. विराध auch N. pr. eines Dānava Hariv. 197.

विराधन (wie oben) n. 1) das Misslingen AV. 11, 10, 27. Nir. 7, 13. Ind. St. 8, 57, N. 2. — 2) पीडा das Antheim eines Leides Çāḍḍar. im ÇKDr.

विराधय nom. ag. vom caus. von राध् mit वि gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124. — Vgl. वैराधय.

विराधान n. angeblich = विराधन 2) Çāḍḍar. im ÇKDr. विवाधान v. l.

विराम (von रम् mit वि) m. 1) das Aufhören; Schluss, Ende Traik. 3, 2, 29. Çāṇh. Gṛh. 4, 8. Jogas. 1, 18. Hariv. 12108. चुम्वा° Varāh. Bh. S. 78, 8. Uttarak. 49, 3 (63, 5). अर्धमस्य Bhāg. P. 10, 50, 10. सुधां विना न प्रपुर्विरामम् ruhten nicht Spr. 2585. अधीष्ट भो इति ब्रूयादिरामो ऽस्त्विति चारमेत् M. 2, 73. Māñh. 44, 14. रत्ननिर्दिशनीमियमपि याति विरामम् Glt. 5, 14. Ende eines Wortes, — eines Satzes, Pause: पूर्वेण चेद्विरामः AV. Prāt. 2, 38. 4, 79. विरामो ऽवसानम् P. 1, 4, 110. Vop. 2, 43, Comm. ईद्विराम auf ई und ऊ auslautend AK. 3, 6, 1, 2. तुरुविरामक auf तु und रु auslautend 3, 13. त्रिविरामं (?) दशवर्षा षणमात्रमुवाच पिङ्गलः सूत्रम् Ind. St. 8, 216. अविरामम् ohne Unterlass Glt. 11, 9. — 2) Ende eines Pāda, Cäsus innerhalb eines Pāda Çaut. 16. 38. 42. — 3) das die Abwesenheit eines अ ansetzende Zeichen unterhalb eines Consonanten am Ende eines Satzes. — 4) das Abstehen, Sichenthaltan Vop. 5, 20. — 5) neben राम unter den Beiw. Vishṇu's MBh. 13, 6992. Pañśar. 4, 8, 43. Çiva's Çiv.

विरामता (von विराम) f. das Aufhören, Nachlassen: पिबतो ऽच्युतपीयूषं न मे ऽत्रास्ति विरामता Pañśar. 4, 8, 4.

विराव (von 1. रू mit वि) m. 1) Geschrei, Gebrüll, Getöse AK. 4, 1, 6, 2. H. 1400. कञ्जैरमुक्ता विरावः MBh. 3, 11183. 7, 8190. सैन्यस्य 4781. वनौकसाम्। विरावः शुश्रुवे धोरः समुद्रस्येव मध्यतः || 1, 8223. रातसेनमुक्ता विरावः R. 7, 16, 29. वयसी विराविः Ragh. 2, 9. मकाविरावा adj. (सेना, रेवा) 16, 31. — 2) N. pr. eines Rosses MBh. 3, 8631. — Vgl. विरव.

विरावणा (vom caus. von 1. रू mit वि) adj. Geschrei —, Gehens verursachend R. 4, 14, 47 (43 Gorr.).

विराविन् (von 1. रू mit वि) 1) adj. a) schreiend, brüllend, Laute von sich gebend, tosend: प्रगालिनी प्रत्यादित्यम् MBh. 3, 14274. कम्भारव° (eine Kuh) R. Gorr. 4, 35, 7. मकाराव° (in der Hölle Gemarterte) Māñh. P. 14, 12. जननीं का पुत्रेति विराविणीम् Kathās. 22, 178. शकुनो मधुरविरावी Varāh. Bh. S. 53, 109. 86, 53. सम° 73. गम्भीरविराविणः पयो-

वाकाः 32, 17. Kathās. 107, 24. — b) ertönend, erschallend: (रथ्याः) गायनेषु विराविण्यः R. 4, 19, 12. Varāh. Bh. S. 56, 5. — 2) m. N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 2789. 4552.

विरार्षक् oder °षाक् (विर = वीर + रक्, सक्) adj. Männer in sich fassend, — aufnehmend: Jama's Himmel RV. 4, 35, 6; vgl. den Hades πολυδῆγμων.

विरिश्च (wohl von रिच् mit वि) m. ein Name Brahman's Traik. 4, 1, 25. H. 211. Med. k. 18. Halij. 1, 6. Kathās. 7, 34. 46, 218. Bhāg. P. 4, 11, 6. 18, 21. 3, 10, 4. 19, 1. 4, 2, 6. 14, 26. 5, 18, 11. 6, 3, 14. 17, 32. 10, 60, 44. 63, 36. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 4. ein Name Vishṇu's Med. MBh. 12, 13253. Çiva's Çāḍḍar. im ÇKDr. — Vgl. die folgenden Wörter und विरश्च u. s. w.

विरिश्चता f. nom. abstr. von विरिश्च Brahman Bhāg. P. 4, 24, 29.

विरिश्चन m. ein Name Brahman's H. 213.

विरिश्चि m. desgl. AK. 4, 1, 4, 12. H. 211. Med. k. 18. MBh. 1, 1638. 12, 11231. Kathās. 9, 24. 73, 170. Spr. 1087 (Conj.). Bhāg. P. 4, 2, 23. 3, 13, 32. Verz. d. B. H. No. 439, a. Verz. d. Oxf. H. 81, a, 1. 2. Sarvadāraṇas. 91, 10. ein Name Vishṇu's Med. Hariv. 14114. Çiva's Çāḍḍar. im ÇKDr. Çiv.

विरिश्चिपादशुद्ध m. N. pr. eines Schülers des Çamkarākārja Verz. d. Oxf. H. 248, a, 3.

विरिश्च्य m. ein Name Brahman's Bhāg. P. 5, 5, 22 (विरिश्च ed. Bomb.). 7, 9, 18 (विरिश्च्य ed. Bomb.). 24 (विरिश्च्य ed. Bomb., = ब्रह्मणो भोगः Comm.). 36. 8, 5, 39 (विरिश्च ed. Bomb.). 8, 6, 3 (विरिश्च ed. Bomb.). 7, 31 (विरिश्च ed. Bomb.). 9, 4, 52. 10, 9, 20. 51, 41. 11, 19, 18 (= ब्रह्मलोका Comm.).

विरिफित s. u. रिफ्.

विरिस s. नि°.

विरैकमत् (2. वि + रू°) 1) adj. leuchtend: रथ RV. 6, 49, 5. पृथा 10, 22, 4. श्रोतस् 1, 127, 3. der Blitz oder Donnerkeil 10, 138, 4. — 2) m. ein glänzender Schmuck oder eine glänzende Rüstung RV. 4, 85, 3.

1. विरुन् (2. वि + रुन्) f. ein heftiger Schmerz, eine grosse Krankheit Bhāg. P. 6, 19, 26.

2. विरुन् (wie oben) adj. gesund Varāh. Bh. 21 (19), 19. Text und Comm. निरुन्.

1. विरुन् (von 1. रुन् mit वि) adj. Schmerzen verursachend Plā. Gṛh. 2, 6.

2. विरुन् (2. वि + रुन्) adj. frei von Schmerz, gesund MBh. 8, 4593 (निरुन् ed. Bomb.). Bäume Varāh. Bh. S. 46, 28. schmerzlos so v. a. keine Leiden verursachend: पन्थाः MBh. 1, 3678 (विरुन् ed. Bomb.).

विरुद् n. (nach einem Citat im ÇKDr. auch m.) ein Panegyricus auf einen Fürsten in Prosa und Versen: गन्धपद्ममयी राजस्तुतिर्विरुदमुच्यते Śiñ. D. 370. Verz. d. Oxf. H. 133, a, N. 1. वीर° ebend. No. 244, Z. 11. वीरातरमाला° 12. fg. 275, b, 8. विरुदावलि und °ली ein ausführlicher Panegyricus Prātāpar. 19, b, 4. इति विरुदावली (so ist zu lesen) वदति सती Z. d. d. m. G. 23, 444, 10. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 18. 126, a, N. 1. als Titel eines best. Panegyricus des Raghudeva 133, a, No. 244.

विरुदमणिमाला f. Titel eines best. Panegyricus Śiñ. D. 211, 3.

विरुदावलि, °ली s. u. विरुद्.

विहृद 1) adj. s. u. 2. **रुध्** mit **वि**. — 2) m. pl. Bez. einer Gruppe von Göttern unter dem 10ten Manu VP. 268. **भृगो**. P. 8, 13, 22. — 3) n. (sc. **रूपक**) ein best. *Tropus*, wobei einem verglichenen Dinge die dem Dinge, womit jenes verglichen wird, zukommenden Thätigkeiten abgesprochen, dagegen andere, diesem nicht zukommende zugesprochen werden, **किविद**. 2, 84. Beispiel Spr. 4330.

विहृदता (von **विहृद**) f. das im-Widerspruch-Stehen **SARVADARÇANAS**. 166, 14. येन लोकद्वये ऽपि (wohl **०द्वयेनापि** zu lesen: *Conflict mit*) **विहृदता** न भवति (येन लोकद्वये न **विहृदयते** ed. Bomb.) **PAÑĀT**. 260, 8. लोकद्वयाविहृदता 261, 8.

विहृदत्वं (wie oben) n. 1) *Feindseligkeit, feindselige Gesinnung*: राज^० von Seiten des Fürsten **RIĀA-TAR**. 2, 71. — 2) das im-Widerspruch-Stehen **SARVADARÇANAS**. 43, 20. **KUSUM**. 38, 15.

विहृदमतिकृत् adj. eine entgegengesetzte Vorstellung erweckend; n. Bez. einer best. Redefigur, einer Art von *Antiphrasis*: **विपरीतार्थधीर्यस्माद्विहृदमतिकृन्तम्** **PRATĀPAR**. 61, a, 8. 62, a, 7. Beispiel: **अम्बिकारमणस्याङ्गिसेवा व्यर्था कथं भवेत् । रात्रिः कार्या मित्राणां विनाशं समुपेयषाम् ॥** Hier können die Worte **अम्बिकारमणा**, **अकार्यमित्र** und **विनाश** zu einer verkehrten Auffassung Veranlassung geben.

विहृदार्थदीपक n. eine best. rhetorische Figur, bei der von einem und demselben Subjects zwei einander widersprechende Thätigkeiten in Bezug auf ein und dasselbe Object (aber nur scheinbar) ausgesagt werden **KIVĪD**. 2, 110. Beispiel Spr. (II) 666.

विहृदशन (**विहृद** + **श्**) n. der Genuss ärztlich verbotener Speisen **SUÇA**. 1, 75, 19.

विहृधिर (2. **वि** + **रु**) adj. blutlos **MBH**. 3, 8746. 6, 4079.

विहृत (2. **वि** + **रुत**) adj. (f. **घ्रा**) *rauh*: **०पापुर्नखौ चरणी** **VARĀH**. **BṛH**. S. 68, 3. von Reden: **०वचनप्राय** **BHAR. NĪTJAG**. 19, 80. **अविहृता** वाणी R. 6, 23, 14.

विहृतण (von **विहृत्य**) 1) adj. trocken —, *rauh machend, adstringierend* **SUÇA**. 1, 53, 1. 198, 1. 204, 15. Verz. d. Oxf. H. 304, b, 19. — 2) n. a) das trocken-, *rauh-Machen, Adstringiren* **SUÇA**. 1, 151, 15. — b) *hartes Anfahren*, = **नारणा** **HALĀS**. 1, 149.

विहृत्य denom. von **विहृत**; s. **विहृतणा**.

विहृत् s. u. 1. **रुध्** mit **वि**.

विहृत्क (von **विहृत्**) 1) m. n. *angekornnte Körner* H. 1183. **SIDDH**. in **NIGM**. Pa. **SUÇA**. 1, 233, 4. 235, 8. **VĪGṆH**. 7, 29. 8, 41. — 2) m. N. pr. eines Lokapāla **VJUTP**. 83. eines Fürsten der **Kumbhāṇḍa** **LALIT**. ed. Calc. 266, 13. 378, 15. Lot. de la b. l. 3. 240. **VJUTP**. 89. eines gegen die **Çākya** feindselig auftretenden Fürsten, eines Sohnes des **Prasenaḡit** **SCHIEFNER**, Lebensb. 270 (40). **BURN**. Intr. 167. **HIOURN-THSANG** I, 141. 308. **WASSILJEW** 11. eines Sohnes des **Ikshvāku** **VJUTP**. 92. **SCHIEFNER**, Lebensb. 233 (3).

1. **विहृप** (2. **वि** + **रूप**) n. *Missgestalt, Hässlichkeit*: **०धृक्** **HARIV**. 16006. **KATHĀS**. 52, 75.

2. **विहृप** (wie oben) 1) adj. (f. **घ्रा**) a) *verschiedenfarbig, verschieden gestaltet, verschiedenartig; mannichfaltig; verändert, verwandelt* **RV**. 1, 70, 7. Nacht und Morgen 113, 8. 5, 1, 4. 6, 49, 3. **Agni** 3, 1, 18. **कृतानि**

38, 9. **समानं नाम विधिति विहृपा**: 7, 103, 6. 10, 169, 2. **VS**. 16, 25. 30, 22. **घ्राप**: **TS**. 5, 6, 2, 1. **TBR**. 3, 1, 2, 10. **PAÑĀV**. **BṛH**. 12, 4, 12. 14, 9, 8. **KAUÇ**. 101. **यद्विहृपाचरं मर्त्येषु** **RV**. 10, 98, 16. ते **विहृपा** भवत **विहृपा** भवतेति भवत **घ्रापन्** *verwandelt auch* **AIT**. **BṛH**. 5, 1. die **Āṅgiras** **NIR**. 11, 17. **RV**. 3, 53, 7. 10, 62, 5. 6; vgl. u. 2) c). **प्रकृति** ^० verschieden von (Gegens. **सहृप**) **SĪKṆJAK**. 8. **प्रत्यय** ein der Form nach verschiedenes **Suffix** P. 3, 1, 7, **Kār.**, Schol. **एकार्थानां विपायाम्** gleiche Bedeutung aber verschiedene Form habend 1, 2, 64, **VĀRT**. 16 in der ed. Calc. — b) *missgestaltet, unförmlich, hässlich* (Gegens. **सुहृप**, **रूपवत्**): **पशु** **KIVĪD**. **UP**. 2, 15, 2. **Personen** **MBH**. 1, 4290. 3, 2749. R. 1, 59, 19. R. **GONN**. 1, 6, 18. 3, 1, 21. 23, 16. 5, 10, 19. Spr. 1561. 1647. 4972. **VARĀH**. **BṛH**. S. 16, 33. **प्रायो** **विहृपामु** भवति **दोषा**: 70, 23. **KATHĀS**. 20, 119. 34, 96. 40, 26. 55, 46. 56, 348. 87, 33. 123, 163. **विन्देद्विहृपा** eine *Hässliche* *fand* einen Mann **BUĪG**. P. 6, 19, 26. **MĀK**. P. 34, 46. **ÇIVA** **MBH**. 12, 10360. **कीटस्य** **तनुः** 8, 1966. **देह** **HARIV**. 10863. **VARĀH**. **BṛH**. S. 69, 39 (**वृत्ति** ^०). **घ्राकृति** **KATHĀS**. 12, 69. **रूप** **MBH**. 13, 2166. R. 3, 75, 21. **०रूप** adj. **MBH**. 1, 5931. R. 3, 62, 38. 5, 14, 68. **MĀK**. P. 69, 30. **पक्षौ** *Flügel* R. 4, 60, 5. **विहृपादुत** **दर्शन** **VARĀH**. **BṛH**. S. 46, 94. **वृत्तिविहृपफल** (**वृत्तिन्**) 67, 10. **०तार** 11, 27. **रेखा** eine *hässlich aussehende Linie* 53, 103. — c) *um Eins (रूप) vermindert, minus Eins* **VARĀH**. **BṛH**. 7, 5. — 2) m. N. pr. a) eines **Asura** **MBH**. 2, 366. **HARIV**. 12697. — b) eines Sohnes des Dämons **Parivarta** **MĀK**. P. 51, 62. — c) eines **Āṅgiras** **RV**. 1, 45, 3. 8, 64, 6. **Liedverfasser** von 8, 43. fg. 64. **MBH**. 13, 4148. **Vater** des **Prshadaçva** **PAVANĀDUJ**. in Verz. d. B. H. 56, 16. fg. und **Sohn** des **Ambarisha** **VP**. 339. **BUĪG**. P. 9, 6, 1. — d) eines Sohnes des **Kṛṣṇa** **BUĪG**. P. 10, 90, 34. — e) eines Fürsten **WILSON**, **Sol. Works** 2, 20. — f) zweier buddhistischer Lehrer **TĪRAN**. 146. 162. 170. 192. 205. — 3) f. **घ्रा** a) Bez. zweier Pflanzen: = **वृत्तिविषा** und **दुरालभा** **RIĀAN**. im **ÇKDR**. — b) N. pr. einer **Tantra**-Gottheit **KĪLĀ**. 4, 30. — **विहृपाय** **KĀN**. 73 bei **WERNER** fehlerhaft für **प्रकोपाय**; vgl. Spr. (II) 1287. Vgl. **वैहृप** und **वैहृप्य**.

विहृपक (von 2. **विहृप**) 1) adj. (f. **विहृपिका**) *missgestaltet, hässlich* **VER**. in **LA**. (III) 19, 3. **कन्या** **UDYANATATVA** im **ÇKDR**. — 2) m. a) *der Hässliche*, als Bein. eines Mannes **DAÇAK**. 67, 13. 80, 23. — b) N. pr. eines **Asura** **MBH**. 12, 8263.

विहृपकरण (2. **वि** + 2. **कर**) 1) adj. (f. **ई**) *verunstaltend*: **जरा** ^०करणी **नृणाम्** **BUĪG**. P. 9, 18, 36. — 2) n. a) *das Verunstalten*: einer Person R. 1, 3, 19 (13 **GONN**). R. **GONN**. 1, 4, 50. 5, 56, 136. **BUĪG**. P. 10, 60, 56. — b) *das Zufügen eines Leides*: **सर्वो** ऽपि **जनो** **विहृपकरणो** **समर्थो** भवति **नोपकरणो** **PAÑĀT**. 86, 3. 213, 23.

विहृपण (von **विहृप्य**) n. *das Verunstalten* R. 3, 24 in der Unterschr.

विहृपता (von 2. **विहृप**) f. 1) *Verschiedenartigkeit* **SARVADARÇANAS**. 69, 1. — 2) *Missgestalt, Hässlichkeit* **MBH**. 1, 4265. **मुखं** **तस्या** **विहृपतां** **यातम्** R. 3, 61, 14.

विहृप्य (wie oben) *entstellen, verunstalten*: **तं** **व्यहृपयत्** **BUĪG**. P. 10, 54, 35. **विहृपयितुम्** **HIT**. 65, 1. **विहृपित** **MBH**. 13, 1481. R. 1, 1, 44 (48 **GONN**). 3, 24, 26. 36, 26. 40, 18. **NALOD**. 3, 18. **वालधि** ^० (**धुर्य**) **M**. 4, 67.

विहृपशक्ति m. N. pr. eines **Vidjādhara** **KATHĀS**. 46, 68.

विहृपशर्मन् m. N. pr. eines **Brahmanen** **KATHĀS**. 40, 26. fgg.

विश्वपक्ष (2. विश्वप + पक्ष *Auge*) 1) adj. (f. ३) *unförmliche Augen habend* Pān. Gṇu. 3, 6. R. 3, 23, 16. ३, 12, 35. Kumāras. 5, 72. °तर R. 8, 76, 43. — 2) m. N. pr. *gaga शिवादि* zu P. 4, 1, 112. pl. *die Nachkommen des Vir. Saṃh. K. 184, a, 2. a*) ein best. göttliches Wesen Çāṇk. Gṇu. 4, 9, 6, 6. Bein. Çiva's AK. 1, 1, 2, 38. Tri. 1, 1, 47. H. 197. HALI. 1, 13. Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 84 (vgl. 23, 58). MBh. 1, 589. 7970. 3, 15801. 12, 7551. 13, 6727. 14, 200. HARIV. 14842. 15419. R. 7, 23, 4, 45. Kumāras. 6, 21. Spr. 1228. Verz. d. Oxf. H. 148, b, 36. — b) ein Rudra Çāṇk. in Verz. d. Oxf. H. 109, a, 36. MBh. 12, 7585. — c) ein Wesen im Gefolge Çiva's HARIV. 14849. 15422. — d) ein Jākṣha KATHA. 34, 67. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 36. fg. — e) ein Dānava MBh. 1, 2533. 2658. HARIV. 12939. 14285. Bṛh. P. 6, 6, 30. — f) ein Rākṣasa MBh. 3, 16372. 7, 7905. 12, 6356. R. 3, 7, 6. 5, 12, 12. 41, 2. 29. 80, 3. 83, 1. 6, 12, 20. 75, 30. 76, 43. 7, 5, 35. — g) ein Schlangenfürst LALIT. ed. Calc. 266, 19. 378, 5. BURN. Intr. 167. Lot. de la b. l. 3. ein Lokapāla VJUP. 83. — h) Verfasser von VS. 12, 30. — i) Lehrer der Hāthavidjā Verz. d. B. H. No. 647. (Verz. d. Oxf. H. 233, b, No. 566. WILSON, Sel. Works 1, 214. HALL 16). — k) der Weltelephant des Ostens R. 1, 41, 13. fg. (42, 13 Gohn.). R. Gohn. 1, 43, 7. — 3) f. ३ N. pr. der Schutzgottheit im Geschlecht der Devala Verz. d. Oxf. H. 19, a, 20.

विश्वपाश (2. विश्वप + शस्त्र) m. N. pr. eines Fürsten MBh. 13, 5667.

विश्वपिन् (von 1. विश्वप) m. ein best. Thier, = झाक RĪG. im ÇKDr.

विरोक (von रिच् mit वि) m. 1) *das Purgiren, Laziren* ÇANDAR. im ÇKDr. Suçr. 1, 110, 15. 193, 14. 2, 205, 11. Çāṇk. Saṃh. 3, 4, 10. Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 22. 311, b, 20. 387, b, 24. संज्ञात° und दश° adj. KULL. zu M. 5, 144. — 2) *Lazir* Suçr. 1, 128, 16. 2, 61, 3. — Vgl. शिरो°.

विरोक (vom caus. von रिच् mit वि) adj. *lazierend* ÇKDr. nach dem VAIDJANA.

विरोचन (wie oben) 1) adj. *öffnend*: सिरामुख° Suçr. 2, 140, 17. — 2) m. ein best. Baum, = पीलु RĪG. im ÇKDr. — 3) n. Dhātup. 29, 4 (als Bed. von रिच्). *das Laziren* ÇANDAR. im ÇKDr. Suçr. 1, 99, 17. 2, 22, 2. 205, 3. Verz. d. Cambr. H. 64, 12. fg. Verz. d. B. H. No. 933. 935 (S. 284, XXIII). 958. 963. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 18. 304, b, 25. 307, a, 27. Çāṇk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 22. °द्रव्य *Lazirmittel* Suçr. 1, 133, 18. 182, 3. 160, 7. 14. — Vgl. मूल°.

विरोच्य (wie oben) adj. zu *laziren* Suçr. 1, 60, 17. उविरोच्य 2, 458, 19.

विरोपम् (2. वि + रे°) adj. *fehlerlos, tadello* Uśval. zu UNIDIA. 4, 189.

विरोफ m. *Fluss* DHANAÑJAJA im ÇKDr.

विरोक (von 1. रुच् mit वि) 1) m. *das Erglänzen, Leuchten*: उषसः RV. 3, 5, 2. *Lichtstrahl* H. 100. HALI. 1, 39. — 2) m. n. *Höhlung, Loch* Tri. 1, 2, 1. नासा° *Nasenloch* Çiç. 5, 54. — Vgl. 1. रोक.

विरोकिन् (von विरोक) adj. *leuchtend*: (मरुतः) विरोकिणः सूर्यस्त्वैव रम्यः RV. 5, 55, 3. 10, 78, 3.

विरोग (2. वि + रोग) adj. *gesund* HARIV. 7672.

विरोचन (von 1. रुच् mit वि simpl. und caus.) 1) adj. *erleuchtend, erhellend*: सूर्यात्मबलाकविरोचनम् MBh. 12, 13888. — 2) m. a) *die Sonne, der Sonnengott* AK. 1, 1, 2, 31. 3, 4, 48, 111. H. 97. an. 4, 189. MND. n.

207. Hān. 11. HALI. 1, 36. MBh. 3, 198. 3, 4920. RĪG. Tān. 6, 107. als Beiw. Viṣṇu's zwischen रवि und सूर्य MBh. 13, 7043. जपस्वामि° wohl ein Heiligtum des Sonnengottes RĪG. Tān. 5, 148. — b) *der Mond* AK. 3, 4, 48, 111. H. an. MND. MBh. 9, 2035. — c) *Feuer* AK. H. 1097. H. an. MND. — d) Bez. verschiedener Pflanzen: = रोहितक, रोगहित-भेद und धृतकर्ज RĪG. im ÇKDr. — e) N. pr. eines Asura, eines Sohnes des Prabhāda (Prahāda), Vaters des Bali und der Mantharā (Dirghagāhivā) Tri. 2, 8, 21 (°सुत). H. an. MND. AV. 8, 10, 22. TBh. 1, 5, 9, 1. Kṛind. Up. 8, 7, 2. MBh. 1, 2527. fg. 2, 2315. 5, 1185. fg. 12, 3660. 6146. 8154. 8262. 12943. HARIV. 189. 379. 2286. 2432. 12464. 13013. 13019. 13182. 13214. 13480. fg. R. 1, 27, 19 (28, 18 Gohn.). 6, 36, 104. Kap. 4, 17. KATHA. 47, 17. VP. 147. Bṛh. P. 5, 24, 18. 6, 18, 15. 9, 10, 20. 13, 12. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 16. — 3) f. ३ N. pr. a) einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2648. — b) der Gattin Tvaṣṭar's und Mutter Virāṇa's Bṛh. P. 5, 15, 13. — Vgl. उविरोचन, वैरोचन, वैरोचनि.

विरोचिषु (von 1. रुच् mit वि) adj. *glänzend, leuchtend*: ज्योतिस् M. 1, 77.

विरोद्ध (von 2. रुध् mit वि) nom. ag. *Kämpfer*: राजाविरोद्धा ein König, der nicht kämpft, Spr. 1270, v. 1.; vgl. noch MBh. 2, 1958.

विरोद्धव्य (wie oben) adj. *mit dem man sich in Streit einlassen muss, — darf*: बह्वो न विरोद्धव्या दुर्जया हि मरुजनाः Spr. 1954. impers.: विरोद्धव्यं न चास्मत्पक्षेण युतशर्मणा KATHA. 45, 164.

विरोध (wie oben) m. 1) *feindseliges Auftreten, Feindseligkeit, Zwist, Hader, Streit* AK. 1, 1, 2, 25. 3, 4, 34, 154. H. 730. उत्तरातरवाक्यं तु विरोध इति संज्ञितः BHAN. NĀṬJAC. 19, 92. 65. अनुरोधविरोधाभ्याम् MBh. 12, 9980. विरोधाय *zum Streite* 1, 2502. 4, 1588. HARIV. 8271. Spr. 5185. VARĀH. Bṛh. S. 8, 51 (pl.). को विरोधः *wozu nützt das Streiten* PRAB. 22, 19. घसर्° 86, 19 (Gegens. साहित्य). पूर्व° PĀNĀT. 148, 10. विरोधं नाधिगच्छति Spr. 4354. विरोध उत्तार. 107, 17 (146, 1). °शन Daçar. 1, 42. नैसर्गिको ऽप्युत्सर्जने विरोधः RAÇH. 6, 46. देवानां दैत्यानां च HARIV. 238. यादवानाम् *mit* 8266. विरोधो वा स्नेहा वापीक देहिनाम् KATHA. 23, 30. कुरुपाण्डवानां तीव्रो विरोधः Spr. (II) 1406. VARĀH. Bṛh. S. 47, 18. Bṛh. P. 4, 13, 44. ततस्तयोर्मिथस्तत्र विरोधः समज्ञायत MBh. 1, 3285. तेषां विरोधो ऽन्योऽन्यमुच्यते RĪG. Tān. 4, 687. विरोधं जनयामास तयोः R. 1, 75, 15. विरोधे तु मरुद्युद्धमभवत् 16 (77, 19 Gohn.). विरोधः स्याद्यथा ताभ्यामन्योऽन्येन MBh. 1, 7699. इष्टमित्रैः VARĀH. Bṛh. S. 89, 11. विरोधे देवानवैः *zwischen den Göttern und den Dānava* MBh. 9, 2949. भ्रात्रा ज्येष्ठेन — विरोधं गन्तुमर्हति HARIV. 7385. न विरोधो बलवता तमो रावण तेन ते R. 1, 1, 49 (53 Gohn.). Spr. 1950. मित्रैः सह विरोधं च प्राप्नुते MBh. 3, 1046. 13080. MĀKṢ. 98, 14. क्वा विरोधं विषयस्थितानाम् (राज्ञा) Spr. (II) 1760. विरोधं कुरुते चान्या दैत्योः *verwickelt sie in Streit* MĀKṢ. P. 51, 29. Spr. (II) 1760 (die Uebersetzung demnach zu verbessern). PĀNĀT. 91, 8. घकारणविरोधं च वयं तावन्न कुर्महे *einen Streit beginnen* KATHA. 45, 166. अन्योऽन्यं न कर्तव्यो विरोधः 50, 114. यदुभिः HARIV. 8024. R. 6, 11, 14. यतिभिः सह HARIV. 15648. RĪG. Tān. 6, 126. PĀNĀT. 162, 14. ब्राह्मण° *Streit mit* MBh. 13, 2103. 2162. RAÇH. 10, 18. Spr. (II) 316. 2224. (I) 2147. KATHA. 45, 147. 49, 66. Bṛh. P. 7, 5, 47. पितापुत्र° *zwischen Vater und Sohn* JĀG. 2, 239. MBh. 13, 2078.

विरोध (2. वि + रोध) adj. 1) *zornentbrannt* MBH. 3, 1573. **सरोध** ed. Bomb. — 2) *frei von Zorn* MBH. 3, 11394.

विरोह (von 1. रुह् mit वि) m. 1) *das Ausschlagen* (von Pflanzen): प्रुष्क° VANIN. BHM. 8. 46, 28. हेर° BRIG. P. 6, 9, 8. — 2) *Pflanzenstille* (in übertr. Bed.): छेदं कलेवर्मशेषं विरोहः BRIG. P. 7, 9, 28.

विरोहण (von 1. रुह् mit वि simpl. und caus.) 1) adj. *vernarben* —, *heilen machend*: ऋणु° ÇIK. 89, v. l. für **विरोपण**. — 2) m. N. pr. eines Schlangendämons MBH. 1, 2150. — 3) *das Ausschlagen* (von Pflanzen) NIN. 6, 2. हिमस्य MBH. 12, 6837. प्रुष्क° VANIN. BHM. 8. 46, 28. des Jāpa KĀT. ÇA. 25, 9, 15. ÇIKH. GĀH. 5, 8.

विरोक्ति (2. वि + रो°) m. N. pr. eines Mannes गार्ग गर्गादि zu P. 4, 1, 105. — Vgl. **वैरोक्ति** und **वैरोक्त्य**.

विरोक्तिन् (von 1. रुह् mit वि) adj. *auseschlagend, treibend*: ऋकाल° सुच. 1, 224, 21.

विल in der Verbindung अथा योनयः KUMĀR. 6, 39 *equi e Villa oriundi* STENZLER. Nach MBD. ist **विल** (s. u. **विल**) ein N. des Pfandes Ukkāihcravas, welche Bedeutung hier passen würde.

विलत (2. वि + लत्) adj. (f. छा) 1) *kein bestimmtes Ziel* (vor Augen) habend: **विलतो वीतते दिशः** VIEBH. 7, 12. °दृष्टि Spr. 1749, v. l. — 2) = **विस्मयान्वित**: AK. 3, 1, 26. = *वीतापन्न* H. 433. *beschränkt, vorliegen* KATHĀ. 36, 35. 39, 15 (स वि° zu lesen). 45, 248 (स वि° zu lesen). 46, 73. 72, 352. 108, 155. 124, 135. PAKĀT. 147, 4. °मनस् 29, 15 (= 25, 22 ed. oru. **विलतानन** ed. Bomb. 30, 5). व्रीडा° ÇIK. 132. दर्पभङ्ग° KATHĀ. 44, 60. **सविलतम्** adv. PAKĀT. 209, 13. **सविलतस्मिन्** adv. MĀKĀ. 90, 17. PAKĀT. 19, 16. **विलतस्मितम्** (!) 215, 25.

विलतण (2. वि + ल°) adj. (f. छा) 1) *verschieden dem Charakter, dem Wesen nach, ungleich, unterschieden* सुच. 1, 61, 4. BRĀSHĀ. 113. NĪLAK. 169. SĪH. D. 24, 12. SARVADARÇANAS. 13, 2. 69, 12. 76, 14. KUSUM. 16, 10. कर्म्य धनिनां विलतणामृक्म् Schol. zu PRAB. 7, 5. अत्यन्त° MADHUS. in Ind. St. 1, 16, 11. स्थानत्रय° BRIG. P. 6, 16, 61. mit abl.: *सर्वस्मादन्यो विलतणः* NRS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 132. अतस् ÇIKH. zu BHM. ĀR. UP. S. 16. 156. SĪH. D. 24, 10. Verz. d. Oxf. H. 231, a, 88. परस्पर° SĪKĀJAK. 36. SARVADARÇANAS. 142, 12. fg. भाषा पेशाची भाषात्रयविलतणाम् KATHĀ. 6, 4. 19, 106. KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 510. ÇIKH. zu KĀND. UP. S. 8. MADHUS. in Ind. St. 1, 14, 9. H. 1071. SĪ. zu RV. 3, 53, 23. 8, 14, 13. SARVADARÇANAS. 81, 2. 3. 86, 16. 169, 19. Schol. zu KAP. 1, 25. 62. KULL. zu M. 8, 12. HALL in der Einl. zu SĪKĀJAK. S. 5. NĪLAK. 32. 166. त्रैलोक्यविलतणप्रकृति *anders als sie in den drei Welten vorkommt* SĪH. D. 53, 2. जगद्विलतणं शिरः RĪGĀ-TAR. 3, 387. *unter sich verschieden* so v. a. *mannichfach* Verz. d. Oxf. H. 188, b, 26. BRIG. P. 5, 6, 6. 18, 46, 21. 11, 10, 8. — 2) *nicht näher zu charakterisieren, — zu bestimmen*: **विलतणात्मन्** BRIG. P. 18, 70, 38. कृपा als Erklärung von कापि Schol. zu KĪVJĀD. 2, 263. n. = *आस्था केतुग्रन्था* AK. 3, 3, 2. H. 1497. — **अविलतण** KĪM. NIVIS. 8, 14 fehlerhaft für अवि लतण, wie der Comm. liest. Vgl. **वैलतण**.

विलतणता f. nom. abstr. zu **विलतण** 1) SARVADARÇANAS. 62, 15. **विलतणस्य** n. desgl. BĪDAR. 2, 1, 4.

विलतीकर (विलत + कर) *beschränken, vorliegen machen*: °चकार

KATHĀ. 66, 52. °कृत 6, 126. **गत्या विलतीकृतकृमकासा** ÇAUT. 21.

विलस्य adj. 1) = **विलस** 1): °दृष्टि (v. l. **विलस**) Spr. 1749. — 2) = **विलस** 2) MĀK. P. 69, 62.

विलङ्घन (von लङ् mit वि) 1) n. a) *das Hinüberspringen über*: सागरस्य MBH. 3, 16354. — b) *das Anspringen, Anspringen* KĀ. 5, 29. — c) *das Jmd.-zu-nah-Treten, Beleidigung* KĀ. 13, 55. महिल नात् wegen der mir angethanen Beleidigung KATHĀ. 34, 41. — d) *das Fasten*; sg. und pl. सुच. 2, 519, 1. 374, 3. 440, 19. — 2) f. छा *das Hinüberkommen über Etwas* so v. a. *Überwinden*: शक्ता न को ऽपि भवितव्यविलङ्घनायाम् RĪGĀ-TAR. 8, 2281.

विलङ्घिन् (wie oben) adj. 1) *überspringend, überschreitend* (in übertr. Bed.): तपसा स्वमार्गविलङ्घिना RAGH. 18, 53. प्रतीतिः शब्दन्यायविलङ्घिनी KĪVJĀD. 1, 75. — 2) *anspringend, anstossend an*: नभोविलङ्घिभिः सेनारञ्जराशिभिः KATHĀ. 14, 13.

विलङ्घ्य (wie oben) adj. *mit dem oder womit man fertig werden kann, überwindbar*: अविलङ्घ्या - ईर्यया KATHĀ. 42, 161. Davon °ता f. nom. abstr.: उन्प्रेद्याणां भवत्येव नियमाद्वाज्ञाभास्वतम् । भाग्यात्कैमत्तदिने ज्ञानेनत्रविलङ्घ्यता ॥ so v. a. *die Augen der Leute können den Anblick eines Fürsten und der Sonne ertragen* RĪGĀ-TAR. 8, 2288.

विलज्ज (2. वि + लज्जा) adj. *frei von Scham, schamlos* BRIG. P. 7, 4. 40. 11, 2, 39.

विलपन (von 1. लप् mit वि) n. *das Jammern, Wehklagen* UTTARAK. 56, 17 (73, 10). HIT. 68, 20.

विलब्धि (von लभ् mit वि) f. *das Wegnehmen* KĀSHIS. 7, 24.

विलम्ब (von 1. लम्ब् mit वि) 1) adj. *herabhängend*: °बाहु R. 5, 42, 20. — 2) m. a) *das Säumen, Zögern, Versögerung*: **विलम्बो** मे ऽभवत्तत्र तेन न सरयागतः R. 6, 83, 14. गतिं प्रति मुञ्च विलम्बम् GĪT. 11, 5. **विलम्बविलम्ब** 7, 2. KATHĀ. 32, 92. 34, 215. तन्मयुधैर्लक्ष्मणाय विलम्बो हि कृतो मया 41, 49. देवस्यागमने ज्ञातो विलम्बः 56, 105. तद्विलम्बो न कार्यो ऽस्य मया 124, 61. BRIG. P. 4, 26, 23. HIT. 99, 12, v. l. केतोः सदा सद्येन कार्यस्य विलम्बायोगात् SARVADARÇANAS. 141, 15. KUSUM. 34, 14. **प्रतिश्रुति**° RĪGĀ-TAR. 8, 1283. 1393. किं विलम्बेन R. 3, 35, 35. अलं विलम्बेन DEHRTAS. 73, 10. PRAB. 77, 17. अलमतिविलम्बेन 73, 11. कुतस्त्वं विलम्बादागतो ऽसि so spät HIT. 68, 4, v. l. आगतं तु विलम्बेन KATHĀ. 60, 99. विलम्बेन su spät RĪGĀ-TAR. 8, 1116. अ° TARKAS. 50. गमनप्रतिबाधयोरविलम्बार्थो चकारो zeitliches Zusammenfallen MALLIN. zu RAGH. 10, 6 bei STENZLER zu KUMĀR. 3, 58. **अविलम्ब** adj. Verz. d. Oxf. H. 261, a, 30. **सविलम्बम्** adv. RĪGĀ-TAR. 4, 572. Vgl. **अविलम्बम्** (auch HARIV. 16160) und **माविलम्बम्**. — b) N. des 32ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus (vgl. **विलम्बिन्**) Verz. d. Oxf. H. 331, b, 1 v. u.

विलम्बक (wie oben) 1) m. N. pr. eines Fürsten KATHĀ. 47, 88. — 2) f. **विलम्बिका** (*das Paustren der Ausleerung*) eine Form von *Andigestion mit Verstopfung* WISS. 330. सुच. 2, 464, 5. 502, 5. 518, 4. 6. ÇIKH. SĀH. 4, 7, 7. VIEBH. 8, 28. Verz. d. Oxf. H. 312, b, 7. Verz. d. B. H. No. 985. *das letzte Stadium der Choleraerschöpfung* MOLESW. s. v.

विलम्बन (wie oben) n. *das Säumen, Zögern, Versögerung*: न ते कार्यं विलम्बनम् HARIV. 15655. तव त्वक् तमं मन्ये नोत्सुकस्य विलम्बनम् R. GORR. 2, 16, 17. न कालो ऽस्ति विलम्बेन 6, 8, 45. HIT. 99, 12. GĪT. 5, 17.

110, a, 81. वाग्विलास dass. 120, a, 12. 167, b, 15. Spr. (II) 433. लक्ष्मीविलासाः UTTARAR. 113, 16 (154, 3). RĪĀ-TAR. 3, 239. केणविलासप्रोक्त्व-
कासा *fröhliches Hinundherwogen* KHANDOM. 119. सविलासम् adv. RĪĀ-
TAR. 8, 807. Spr. 4139. — o) *gefällsüchtiges Gebaren eines Weibes, ver-
hebt Gebärden u. s. w.* AK. 1, 1, 7, 31. H. 507. H. an. MED. (काव st.
कार् zu lesen). HALĪ. 1, 89. SĪH. D. 123. deñirt 137. BHARATA beim
Schol. zu NALOD. 2, 55. DAČAR. 2, 35. ĠAGADDHARA bei HALL in der Einl.
zu DAČAR. S. 20. — HARIV. 8760. KUMĀRAS. 3, 5, 13. ČĪK. 35. Spr. (II)
410. 1123. (I) 1610. 1547. 2673. 3318. 5149. VARĪH. BṚH. S. 78, 13. 104,
53. 63. GĪT. 1, 3. KHANDOM. 35. KATHĪS. 24, 26. 49, 48. 52, 206. RĪĀ-TAR.
5, 360. 365. PRAB. 40, 13. 101, 12. BṚĪG. P. 1, 9, 40. 5, 17, 13. 24, 16. MĪK. P.
106, 60 (कुर्वत्यो zu lesen). DHŪRTAS. 73, 16. SARVADARJANAS. 78, 12.
gefällsüchtiges Gebaren überh.: विलासिन् SĪH. D. 181. सविला-
सकास VARĪH. BṚH. 4, 2. ČĪC. 9, 26. BṚĪG. P. 9, 24, 64 (सुविलास° od.
Bomb.). — d) *Lebhaftigkeit*, eine der acht Vorzüge des Mannes, DAČAR.
2, 9. fg. SĪH. D. 89. 91. 277. Hierher könnte gezogen werden: परि सु-
तस्य विद्यासविलासापीपमोदशो । वृषशोभास्य तत्कीदृक्प्रबुद्धस्य भवे-
त्सखी ॥ KATHĪS. 40, 175. — e) *erwachter Geschlechtstrieb, Gelüste* BHAR.
NĀYAC. 19, 75. रत्यर्थेका विलासः स्यात् DAČAR. 1, 20. 29. SĪH. D. 352. —
f) *Anmuth, Liebreiz*: पदस्यास° BṚĪG. P. 3, 5, 44. 5, 2, 5. 18, 16. पदपङ्क-
जपलाश° 4, 22, 59. — g) N. pr. eines Mannes (v. l. कर्पूर°) HIT. 81, 11,
v. l. — 2) n. *ein best. Metrum* Ind. St. 8, 357. — Vgl. घनप°, आर्या°,
कला°, काशी°, ज्ञान°, दुर्गा°, प्रतिभा°, भगवदक्ति°, भामिनी°, धू°
(auch BṚĪG. P. 8, 8, 46. सधुविलासम् MĀLATIM. 15, 6), मोतलक्ष्मी°, पति°,
राघव°, राम°, वाणी°, विज्ञेय° (विज्ञेय°?), विवेक°, शंकरचेतो°.

विलासक (von विलास) 1) adj. f. विलासिका *sich hin und her bewo-
gend, hinundher tanzend*: पताका: MBH. 7, 3932. — 2) f. विलासिका
eine Art von Schauspielen SĪH. D. 352.

विलासकानन n. *Lustwald* WILSON und ČKDn.

विलासदेला f. *Vergnügungsschaukel*: स्मर्° PAÑĒAT. ed. orn. 49, 24.

विलासन n. = विलसन *heiteres Spiel, frohe Ausgelassenheit* MBH. 3,
1329 (विलसन wäre gegen das Metrum).

विलासपुर n. N. pr. einer Stadt KATHĪS. 40, 42. 98.

विलासभवन n. *Lusthaus* RĪĀ-TAR. 1, 292.

विलासमणिर्दर्पण m. *ein als Spielzeug dienender Spiegel aus Edel-
steinen* RĪĀ-TAR. 4, 589.

विलासमन्दिर n. *Lusthaus* WILSON und ČKDn.

विलासमेखला f. *ein als Spielzeug dienender (kein eigentlicher) Gürtel*
RAGH. 8, 63.

विलासवत् (von विलास) 1) adj. am Ende eines comp. *mit Scherzen des
— versehen*: विद्वषक° SĪH. D. 553. — 2) f. विलासवती a) *ein Frauen-
zimmer mit gefällsüchtigem Gebaren* RĪ. 1, 12. RAGH. 9, 48. — b) N. pr.
verschiedener Frauenzimmer Verz. d. Oxf. H. 139, b, 2. 153, a, 18. fg.
HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. S. 37. KĪD. in Z. d. d. m. G. 7, 583. —
c) Titel eines Schauspiels SĪH. D. 202, 8.

विलासवसति f. *Vergnügungsort*: लक्ष्मी° KATHĪS. 9, 5. RĪĀ-TAR. 1,
DHŪRTAS. 83, 2.

विलासविपिन n. *Lustwald* KHANDOM. 42. PRAB. 73, 8.

विलासविभवानस (I) adj. = लुब्ध *GAṬIDH.* im ČKDn.

विलासवेष्टन° n. *Lusthaus* KATHĪS. 94, 6.

विलासशय्या f. *Lustlager* KATHĪS. 103, 211.

विलासशील m. N. pr. eines Fürsten KATHĪS. 40, 42.

विलासस्वामिन् m. N. pr. eines Mannes Inschr. in Journ. of the Am.
Or. S. 6, 539, 11.

विलासिका s. u. विलासक.

विलासिता (von विलासिन्) f. *die Rolle des Scherzenden u. s. w.*
HARIV. 8759.

विलासित्व (wie oben) n. *Munterkeit, Fröhlichkeit, heiteres Gebahren*
MĀLAV. 57. लक्ष्म्या: RĪĀ-TAR. 4, 16.

विलासिन् (von 1. लम् mit वि oder von विलास) 1) adj. P. 3, 2, 143.
a) *glänzend, strahlend*: वक्त्रं चन्द्रविलासि Spr. 2696, v. l. वयोवृषविला-
सिन्यो नार्यः MBH. 13, 5242. — b) *sich hinundher bewegend*: पताका:
MBH. 3, 11700. — c) *munter, ein Freund der Fröhlichkeit, sich gern
vergnügend, Genüsse liebend*; = भोगिन् H. an. 3, 419. MED. n. 210. —
R. GORR. 2, 34, 14. RAGH. 14, 80. Verz. d. Oxf. H. 153, a, No. 328, Z. 7
(विलाशिन् godr.). कमलालोलदग्धल° *seine Freunde habend an* 240, a,
No. 582. गणिका° *sich vergnügend mit* DHŪRTAS. 70, 10. — d) *occurrenti-
rend* RAGH. 6, 14. मुग्धवधूनिर्कार GĪT. 1, 38. चतुर्नर्तकीनाम् KĪR. 10, 41.
— e) *verliebt*; m. *Geliebter, Gatte* KUMĀRAS. 4, 5. 9, 31. 42. 19, 25. SĪH.
D. 42, 20. श्रीललना° Verz. d. Oxf. H. 187, b, No. 428, Z. 18. विलासिनौ
ein liebendes Paar SĪH. D. 225. — 2) m. a) *Schlange* H. an. MED. —
b) *Feuer*. — c) *der Mond*. — d) Kṛṣṇa MED. — e) Čiva. — f) *der
Liebesgott* ČANDAR. im ČKDn. — 3) f. विलासिनी a) *ein munteres Frauen-
zimmer, ein anmuthiges Weib, Weib überh., Geliebte; ein leichtfertiges
Frauenzimmer*; = नारी RĪĀN. im ČKDn. = वेष्ट्या DHANAMĀJA ebend.
— MBH. 1, 3893. 3, 1830. 4, 401. R. 1, 10, 35 (37 GORR.). 3, 24, 12. 52, 23.
5, 22, 18. 29. 37, 17. 6, 108, 82. RĪ. 4, 2. RAGH. 6, 17. KUMĀRAS. 7, 69. ČAUT.
29. MĀLAV. 53. ČĪC. 8, 70. Spr. (II) 488. (I) 2177. 2673, v. l. VARĪH. BṚH.
S. 48, 8. 10. 104, 32. KATHĪS. 6, 63. 38, 160. 43, 11. 52, 31. 285. 287. 53,
60. 58, 15. 49. 60, 172. RĪĀ-TAR. 3, 413. 4, 432. PRAB. 2, 6. 37, 8. SĪH. D.
18, 18. MĪK. P. 129, 9. मुरशत्रु° *Gattin* Verz. d. Oxf. H. 139, a, No. 276.
RAGH. 6, 28. नवमल्लिका तरुवार° 9, 41. राज° *Concubine* KATHĪS. 53,
58. PAÑĒAT. 156, 22. fg. — b) *ein best. Metrum* Ind. St. 8, 395. fg. — c)
ein Frauennamen KATHĪS. 44, 57. 46, 194. fg. — Vgl. पण्यविलासिनी,
बुद्धि°, मत°, वर° (auch KATHĪS. 38, 19), कर्°.

विलासिनिका (von विलासिनी) f. *Geliebte, Gattin*: मुषलियुद्धि° PAÑ-
ĒAT. 3, 2, 5.

विलिख (von लिख् mit वि) s. ख°.

विलिखिन PAÑĒAT. ed. orn. 54, 12 fehlerhaft für विलिखित.

विलिगी f. *eine Schlangenart* AV. 5, 13, 7.

विलिङ्ग (2. वि + लिङ्ग) n. *das Fehlen aller Erkennungsmittel*: कर्म
चैतद्विलिङ्गस्थम् so v. a. *aus dem man nicht klug zu werden vermag*
MBH. 2, 845. अन्यलिङ्गमन्यत्कर्मेत्यर्थः NĪLAK.

विलिप्त 1) adj. s. u. लिप् mit वि. — 2) f. छा (2. वि + लि°) *eine Se-
cunde, 1/3600 eines Grades* GAṆIT. KĪLAMĪN. 18. GRAMĪNAS. 19 u. s. w.
— 3) f. विलिप्ती Bez. der Ruh in einem gewissen Stadium: वि°, सूत-

वशा, वशा AV. 12, 4, 41. fgg.

विलितिका f. = विलिता GAṆṬ. SPASHTĀDM. 67.

विलितेङ्गा f. N. pr. einer DĀNAVĪ KĪṬH. 13, 5.

विलीढी (von 1. लिप् with वि) f. Bez. eines best. unholden Wesens AV. 1, 18, 4.

विलीन s. u. 1. ली mit वि. Davon विलीन्य, °यति *schmelzen* (trans.) P. 7, 3, 39, Schol. VOP. 18, 15.

विलीयन (wie eben) n. das *Schmelzen* (intrans.) Comm. zu Āṣv. Ça. 2, 6, 10.

विलुपठन (von 2. लुट् mit वि) n. das *Plündern*: स्वर्गयामटिका° SĪH. D. 3, 2. 111, 22. 214, 3. das *Rauben, Stehlen*: मधूनाम् R. Gonn. 1, 4, 87.

विलुपठिका f. zu विलुपठक nom. ag. von 2. लुट् mit वि: s. मुख°.

विलुप्य (von 1. लुप् mit वि) adj. *zerstörbar, zu Grunde zu richten*: अविलुप्यधैर्यनिधि *unverwundlich* Spr. 5293 (die urspr. Lesart herzustellen).

विलुप्यक (wie eben) nom. ag. 1) *Räuber, Dieb*: वसो! (d. i. वसुनः) BṛĀ. P. 1, 18, 44. — 2) *Zerstörer*: लोकस्य im Gegens. zu लोकपालो लोकानाम् MBH. 13, 7249.

विलूर्य *zerkratzen*: मर्कटी तं भौतिकं कर्णनासिकादिषु विलूरयामास KATHĀRĀVA in Z. d. d. m. G. 14, 572, 18.

विलेख (von लिख् mit वि) 1) m. *Verwundung*: कृद्य° Schol. zu KĪṬH. Ça. 25, 3, 2. 4, 31. fgg. — 2) f. छा *eine eingeritzte Linie* Suça. 1, 36, 10. wohl *die Spur, die ein Rad einschneidet* in: क्वायातप° adj. zu कालचक्र MBH. 14, 1287. क्वायातपौ मेघसंतपौ विलेखानुत्खातौ यत्र तत् NILAK.

विलेखन (wie eben) 1) adj. *aufritzend, wund machend* Suça. 1, 198, 21. 228, 4. — 2) n. a) das *Einritzen, Ziehen von Furchen* DĀITUP. 28, 6. das *Zerkratzen, Verwunden*: नखैरकस्मात्परितः स्वधाव्यङ्गविलेखनम् Verz. d. Oxf. H. 307, b, 31. विलेखनमिवात्युग्रो (निकर्तनमिवात्युग्रं ed. Bomb.) लाङ्गलस्य यथा हरिः (न मृष्यति) MBH. 7, 7634. — b) *der Lauf* (eines Flusses) HARIV. 12377.

विलेखिन् (wie eben) adj. *ritzend so v. a. sich reibend an, hinanreichend bis an*: (प्रासदः) नभस्तलविलेखिभिः MBH. 1, 6963.

विलेतर् nom. ag. und विलेतव्य partic. fut. pass. von 1. ली mit वि P. 6, 1, 51, Schol.

विलेप (von लिप् mit वि) 1) m. *Salbe*: ऋङ् BṛĀ. P. 10, 42, 1. — 2) f. ई *Reisbrot* AK. 2, 9, 50. H. 397. Suça. 1, 72, 7. 229, 10. 15. 2, 229, 20. VĀGBH. 6, 30. ÇĀRĀG. SĀMH. 2, 2, 113.

विलेपन (wie eben) 1) n. a) das *Bestreichen, Besalben* AK. 3, 3, 27. Suça. 2, 435, 21. ÇĀRĀG. SĀMH. 3, 11, 11. कृतधूपविलेपनः समुत्थाप्यः स्तम्भः VARĀH. BṚH. S. 53, 113. कुर्वन्पृष्ठविलेपनम् KATHĀS. 37, 24. Verz. d. Oxf. H. 103, b, 1. — b) *Salbe* AK. 2, 6, 2, 35. H. 635. HALĀS. 2, 390. पिंषे साधु विलेपनम् MBH. 4, 261. HARIV. 6281. Spr. (II) 1910. 2215. (I) 1015. VARĀH. BṚH. S. 12, 16. 44, 27. KATHĀS. 37, 5. 7. 85, 21. 94, 113. 104, 56. RĪĀ-TAR. 2, 106. PĀNĀK. 3, 8, 4. PĀNĀT. ed. OFH. 52, 25. DAÇAK. 89, 18. VET. in LA. (III) 21, 4. WILSON, SĪMĀKJAK. S. 11. am Ende eines adj. comp. f. छा R. 5, 81, 53. KATHĀS. 55, 62. — c) vielleicht = विलेपनी *Reisbrot*: गोष्ठे ऽग्निमुपसमाधाय विलेपनं जुहुयात् Gonn. 3, 6, 4. — d) Bez. einer *best. mythischen Waffe* R. 1, 29, 16. — 2) f. ई a) *Reisbrot*. — b) ein

hübsch gekleidetes Frauenstimmer (चारुवेषस्त्री, सुवेषस्त्री) H. an. MAD.

विलेपनिन् (von विलेपन) adj. *gesalbt*: ऋ° R. 1, 6, 9 (11 Gonn.).

विलेपिका f. 1) (von विलेपक und dieses von लिप् mit वि) *Salberin* gaṇa मरिच्यादि zu P. 4, 4, 48. Vgl. विलेपिक. — 2) = विलेपी *Reisgrütze* HALĀS. 2, 165.

विलेपिन् (von लिप् mit वि und von विलेप) adj. 1) *salbend*: पृष्ठ° KATHĀS. 37, 25. — 2) *klebrig*: ऋ° Suça. 2, 176, 14.

विलेप्य (von लिप् mit वि) 1) adj. *was gestrichen wird so v. a. aus Mörten u. s. w. bereitet oder gemalt* BṛĀ. P. 11, 27, 14. — 2) m. *Reisbrot* ÇABDAR. im ÇKDR. — 3) f. छा *dass*. H. 397, Schol.

1. विलोक (von लोक् mit वि) m. *Blick* BṛĀ. P. 10, 16, 20.

2. विलोक (2. वि + लोक्) = विजन *Menschenleere*: °स्थ *nicht unter Menschen lebend* MBH. 13, 5888.

विलोकन (von लोक् mit वि) n. das *Hinschauen, Hinschen, Schauen, Blick* Suça. 2, 314, 17. SĪH. D. 186. Spr. 5149. MĪLATIM. 68, 5. MĀRK. P. 68, 46. उत्फुल्ललोचन° Verz. d. Oxf. H. 161, a, 6 v. u. Çiç. 1, 29. ऋद्ध-कृष्ण BṛĀ. P. 4, 1, 56. das *Anschauen, Anblicken, Betrachten*: ऋद्धो-ऽन्यमवितृप्तौ विलोकने KATHĀS. 18, 371. दिव्यान्योऽन्यवपुर्विलोकन 52, 407. Spr. 1372. 5400. das *Einsehen, Studiren* (eines Werkes) Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. das *Erblicken, Gewahrwerden*: सर्वलोक° PĀNĀK. 1, 11, 22. KIR. 3, 16. KATHĀS. 25, 298. 26, 39. कार्याकार्य° Spr. 2035. — Vgl. दिग्विलोकन.

विलोकिन् (wie oben) adj. *hinsehend, blickend*: कटाक्षार्थ° KATHĀS. 37, 210. *anschauend, betrachtend*: मधूत्सव° 17, 72. राजानन° 52, 350. *erblickend, gewahr werdend*: जिनानन° ÇATR. 1, 48.

विलोक्य (wie oben) adj. *sichtbar* MĀRK. P. 43, 39. *was angeschaut wird*: यस्याः कटाक्षमात्रेण विलोक्यमपि वर्धते Verz. d. Oxf. H. 103, b, 18.

1. विलोचन (von लोच् mit वि) 1) adj. *sehend machend, das Augenlicht verleihend oder sehend*: ऋद्धोः (विज्ञोः) सूर्यः समुत्पन्नः सर्वप्राणि-विलोचनः HARIV. 14943. — 2) n. = लोचन *Aug* H. 375, Schol. GAṬĀDM. im ÇKDR. HARIV. 4311. RĪ. 2, 12. RAGH. 7, 5. KUMĀRAS. 3, 67. fgg. 4, 2. VIKR. 132. Spr. (II) 1672. VARĀH. BṚH. S. 12, 10. 28, 6. 11. 43, 62. GĪT. 1, 40. NAISH. 22, 47. KATHĀS. 14, 24. 18, 223. Verz. d. Oxf. H. 287, a, 5. BṛĀ. P. 3, 3, 15. 14, 14. MĀRK. P. 132, 33. साधु° adj. 22, 20. VARĀH. BṚH. S. 32, 5. ऋद्यु° dass. 93, 14. am Ende eines adj. comp. f. छा KIR. 5, 33. KATHĀS. 34, 37 (साधु°). MĀRK. P. 21, 17. 63, 3. Vgl. एक°.

2. विलोचन (2. वि + लो°) 1) adj. *die Augen verdrehend*: शत्रुभिर्त्र-मुखो यश्च त्रिभुवने विलोचनः (= विपरीतदृष्टिः NILAK.). — 2) N. pr. a) einer Gazelle HARIV. 1210. — b) eines Dichters HALL in der Einl. zu VĀSAYAD. 21. — c) einer mythischen Person KATHĀS. 47, 86.

विलोचनपथ m. *Bereich der Augen*: °पथं चास्य न गच्छत्यनलंकृता *zeigt sich ihm nicht* SĪH. D. 133.

विलोट m. nom. act. von लुट् mit वि; s. u. लुट्

विलोटक m. *ein best. Fisch*, = नलमीन ÇABDAR. im ÇKDR.

विलोटन n. nom. act. von लुट् mit वि; s. u. लुट्

विलोड m. nom. act. von लुड् mit वि; s. u. लुड्

विलोडक (von लुड् mit वि) m. *Dieb*; s. वर्षा° und vgl. लुपट् mit वि.

विलोडन (von लुड् mit वि) n. nom. act. DĀITUP. 2, 4. 3. 5. 9, 27. 16,

18, 20, 18, 26, 113, 34, 40. das Verrühren, Umrühren, Quirlen: दधि°
KHANDOM. 34. सिन्धु° PRATĪPAR. 93, 6, 3. das in-Verwirrung-Bringen:
शत्रु° ebend.

विलोडयितृ (wie oben) nom. ag. zur Erklärung von विगाढर Schol.
zu BHATT. 9, 29.

विलोडित (wie oben) 1) adj. verrührt, umgerührt. — 2) n. = तक्र
RĪGĀN. im ÇKDr. = दधि Aush. 42.

विलोप (von 1. लुप् mit वि) m. 1) Verlust, Unterbrechung, Störung,
das zu-Nichte-Werden R. 2, 48, 22 (48, 28 Gonn.). साधु° (so ist zu schrei-
ben) MBh. 5, 818. धर्म° 12, 3866. अविलोपेन धर्मस्य 5, 3232. एतद्वृत्ति°
Kām. Nīris. 5, 65. 18, 8. 9. 61. KUSUM. 22, 6. 27, 3. 38, 20. 52, 7. घ° RV.
Pāṭ. 11, 28. Schol. zu 8. 10. — 2) Raub: स्वर्गरत्न° HARIV. 7628. —
Vgl. लोप und विपरिलोप.

विलोपक (vom caus. von 1. लुप् mit वि) nom. ag. 1) der Etwas zu
Nichte macht: धर्म° HARIV. 11179. कलिकाल° PĀNĒAR. 4, 3, 159. — 2)
Plünderer: राजकोश° MBh. 12, 8058.

विलोपन (wie oben) n. 1) das zu Nichte-Machen: तस्य रावणसैन्यस्य
कर्वन्दष्टिविलोपनम् R. 6, 90, 27. — 2) das Auslassen, Weglassen: धर्म-
वाद° (so ist zu schreiben, d. i. धर्व-श्वादि-) Śāh. D. 657. — 3) das
Zerpflücken: केचिन्मात्स्यविलोपनम् (es könnte auch die Bed.
Stehlen angenommen werden; wahrscheinlich ist aber विलोपन nur Feh-
ler für विलेपन) Spr. (II) 1902. — 4) das Stehlen: पररत्न° HARIV. 8212.

विलोपिन् (von लुप् mit वि) adj. zu Nichte machend: मद्राग° RAGH.
10, 12. सैभाग्य° KUMĀRAS. 1, 3.

विलोप्तर (wie oben) nom. ag. Dieb; Räuber MBh. 13, 3095.

विलोप्य (vom caus. von 1. लुप् mit वि) adj. zu Nichte zu machen:
नक्ति पुरुषैः परकीर्तयो विलोप्याः Inschr. in Journ. of the Am. Or. S.
7, 28, Cl. 4.

विलोभन (vom caus. von लुभ् mit वि) n. 1) das Locken, Verlockung:
अकृतस्य विलोभनात्तैर्मम RAGH. 8, 68. KIR. 10, 17. कन्या° BHAR. NĀṬYAC.
18, 69. °वस्तूनि DAÇAR. 188, 4. — 2) das Hervorheben von Vorzügen (wo-
durch man Jmd zu Etwas zu verleiten sucht) BHAR. NĀṬYAC. 19, 71. 57.
DAÇAR. 1, 25. Śāh. D. 342. PRATĪPAR. 21, a, 4.

विलोम (2. वि + लोमन्) 1) adj. (f. घा) = प्रतीप H. 1465. an. 3, 472.
MED. m. 53. a) wider das Haar —, wider den Strich —, in entge-
gengesetzter Richtung gehend, in verkehrter Ordnung laufend: त्रिक-
वर्त्तनविलोम वीक्ष्य ह्यरात्स्वदेशम् so v. a. hinter sich RĪGĀ-TAR. 1, 374.
— b) widerspänstig: ein Elephant VARĀH. Bṛh. S. 94, 12. — 2) m. a)
Schlange. — b) Hund. — c) Varuṇa H. an. MED. — 3) f. ई Myrobala-
nendbaum H. an. MED. — 4) n. = अरघट्टक H. an. MED. (hier fälsch-
lich अरघट्टन).

विलोमक adj. verkehrt GAṬĪDH. im ÇKDr.

विलोमज्ञ adj. = विलोमज्ञात VP. 435, N. 8.

विलोमज्ञात adj. gegen den Strich geboren d. i. von einer Mutter ge-
boren, die zu einer höheren Kaste gehörte als der Vater BHĪG. P. 1, 18, 18.

विलोमज्ञिक m. Elephant TAR. 2, 8, 31. H. c. 174. HIR. 14.

विलोमत्रैराशिक rule of three terms inverse COLERN. Alg. 34.

विलोमन् 1) adj. a) = विलोम 1) a) Gegens. सलोमन् TS. 6, 2, 5, 1, 7,

4, 2, 4. TBh. 1, 5, 22, 4. ÇAT. Br. 1, 5, 2, 22. 7, 2, 19. PĀNĒAR. Br. 19, 8, 6.
पवनविलोमा कुटिलं याता (उत्का) gegen den Wind gerichtet VARĀH.
Bṛh. S. 33, 29. रात्रिद्युत्तेशु विलोम इन्म (d. i. रात्रिद्युत्तेशु दिवा इन्म
द्युत्तेशु रात्रौ इन्म Comm.) Bṛh. 26(24), 4. — b) Haarlos: शिरस् KATHĪS.
61, 186. — 2) m. N. pr. eines Fürsten VP. 435. BHĪG. P. 2, 24, 18.

विलोमपाठ m. das Hersagen in umgekehrter Ordnung d. i. von Men-
schen nach vorn Verz. d. Oxf. H. 106, a, 34.

विलोमवर्ण adj. = विलोमज्ञात ÇKDr. nach der Smṛti.

विलोमाक्षकाव्य n. Titel eines Gedichts, das stibewise auch von
hinten nach vorn gelesen werden kann, = रामकृष्णकाव्य Verz. d. Oxf.
H. 132, a, No. 240.

विलोमित (von विलोमन्) adj. verkehrt NAIKH. 22, 47.

विलोल (von लुल् mit वि oder 2. वि + लोल) adj. (f. घा) sich hin-
undher bewegend, unruhig, unstät: घटा RAGH. 7, 38. हार 16, 68. पष्टि
KUMĀRAS. 5, 8. पल्लव 4, 38. कमल KATHĪS. 103, 162. देवहारी PĀNĒAR. 3,
5, 21. अलक KATHĪS. 15, 92. शिखा 22, 63. RĪ. 1, 14. 19. BHĪG. P. 2, 7,
28. Auge, Blick RĪ. 2, 9. RAGH. 7, 11. 8, 58. KUMĀRAS. 5, 13. Gīt. 1, 40.
KIR. 8, 45. KĀURAP. 10. KHANDOM. 93. KATHĪS. 37, 14. अयुविलोललोचन
BHĪG. P. 8, 22, 14. °तारक Spr. 1311 (II). 1635. विलोलतिलकाक्षैः सने-
त्राभोभिराननैः RĪGĀ-TAR. 4, 130. नदी MĀRK. P. 77, 6. शलभ, काम Spr.
(II) 2303. यस्य चेतसि सदा मुरवैरी बह्वीजनविलासविलोलः KHANDOM.
35. लक्ष्म्या विद्युद्विलोलया KATHĪS. 113, 45. अयि कुञ्जरकर्णात्तादपि पि-
प्पलपल्लवात्। अयि विद्युद्विलसिताद्विलोलं ललनामनः || Spr. (II) 421.

विलोलन (von लुल् mit वि) n. das Hinundhergehen, unstätes Wesen:
°पौर्माहृतैः PĀNĒAR. 3, 5, 3.

1. विलोक्ति (2. वि + लो°) m. eine best. Krankheit AV. 9, 8, 1, 12, 4, 4.

2. विलोक्ति (wie oben) 1) adj. hochroth (nach MANIH.) VS. 16, 7.
52. क्रोधविलोकितात HARIV. 13164. RAGH. 16, 77. पौमुविलोक्तिद्वय
(राक्त) VARĀH. Bṛh. S. 5, 59. विप्रह der Sonne MĀRK. P. 107, 7. Beiw.
Çiva's MBh. 7, 2877. 8, 1447. 40, 256. 12, 10359. 14, 202. — 2) f. घा N.
einer der sieben Flammenzungen MUP. Up. bei MANIH. zu VS. 17, 79.
मुलोकिता die gedr. Aug. 1, 2, 4.

विल्ल Asa foetida SUÇN. 2, 433, 2. — Vgl. विल्ल.

विवंश m. Bez. der Vaiçja in Plakshadvipa VP. (2te Aufl.) 2, 193,
N. 3. die richtige Lesart ist wohl विविंश.

विवक्तर (von वच् mit वि) nom. ag. der Etwas richtig auf sagt, Be-
richtiger AIT. Br. 3, 35. — Vgl. उर्विवक्तर.

विवक्त (von विवक्तर) n. Beredsamkeit: संस्तवव्यक्त° adj. RĪGĀ-
TAR. 4, 498.

विवर्कत् (von वच् mit वि) adj. beredt RV. 7, 67, 3.

विवर्तण adj. etwa spritzend (von वर्त् = उक्त, Beiw. des Soma: म-
धो अन्धसो विवर्तणस्य पीतये RV. 8, 1, 25. 21, 5, 35, 23. 45, 11. VILAKH. 1, 4.

विवर्तसे Refrain in den Vīmada-Liedern, ohne Bedeutung für den
Zusammenhang, RV. 10, 24. fg. nach NIA. 3, 12 von वच् oder वर्त्, nach
NAIKH. 3, 3 Synonym von मक्त्.

विवक्ता (vom desid. von वच् f. 1) die Absicht Etwas auszusprechen,
auszudrücken ÇIKSHĪ 8 in Ind. St. 4, 106. तद्विषयदर्शनविवक्तया ÇIKSH. zu
Bṛh. Ār. Up. 8. 26. 83. 187 (°तम्). SARYADARÇANAR. 41, 11. fgg. 188, 3. 4.

161, 9. ज्ञातेः प्राधान्यविवत्तायामप्येकवद्भावः । इध्यविवत्तायां तु u. s. w. so v. a. wenn gemeint ist Schol. zu P. 2, 4, 6. वचनविवत्तार्थं विभक्त्यन्तानां पाठः so v. a. um den Numerus hervorzuhoben zu 8, 2, 37. Verz. d. Oxf. H. 177, b, 4. विवत्तापचये यदि wenn man eine Verminderung ausdrücken will AK. 3, 6, 2, 7. इतिशब्देन लातिनित्वादिनाथार्थः so v. a. das Wort इति dient dazu um anzuzeigen, dass die allgemein gangbare Auffassung (dieser Worte) gemeint ist, Schol. zu P. 2, 2, 27. Siddh. K. 87, a, 18. die Absicht Etwas zu verkünden, — zu lehren: मोक्षधर्म° Bñs. P. 14, 2, 16. — 2) die Absicht Etwas zu sagen, — zu bemerken so v. a. Bedenken, Zweifel, das Anstandnehmen: विवत्ता तत्र मे उस्तोयम् R. 5, 90, 29. न मे विवत्तास्ति MBh. 1, 361, 9. न तत्र वर्षेषु कृता विवत्ता न चापि शीले न कुले न गोत्रे 7197. किं ते विवत्तया 6, 5456. R. 5, 27, 30. 46, 9. श्ले विवत्तया 38, 86. 89, 64. भावं जिज्ञासमानो ऽहं प्रणयादिदमब्रुवम् । न चात्तेषाम् पापिउत्पन्नं क्रोधात् विवत्तया ॥ MBh. 5, 2782. अस्ति काचिद्विवत्ता तु तां मे निगदतः प्रणुः । धृतराष्ट्रं प्रति 15, 562. R. 5, 90, 35. न तु त्वां प्रसक्ते वक्तुमिष्टमिष्टविवत्तया weil ich in Betreff des Angenehmen oder Unangenehmen im Zweifel bin MBh. 1, 4842.

विवन्ति s. unter dem desid. von वच् = शोभन HALJ. 5, 16. विवन्तित्व (s. ebend.) das Gemeintsein: उभयत्रेभ्योवाक्वृत्तिपरिणामस्यच प्रतिबिम्बशब्देनात्र विवन्तित्वात् Nīlak. 50.

विवर्तु (vom desid. von वच् adj. 1) laut rufend: सुपर्णा: AV. 2, 30, 3. — 2) zu reden —, zu sagen —, zu verkünden wünschend; ohne Ergänzung MBh. 14, 1516. fg. Hariv. 2863. R. 4, 2, 16. Rāga-Tar. 4, 561. Bñs. P. 2, 10, 19. 8, 2, 23. Mārk. P. 8, 657, Z. 4. Verz. d. Oxf. H. 200, a, 1 v. u. SARVADARCANAS. 19, 5. mit acc. der Sache: प्रियमुत्तमम् R. Gorr. 2, 3, 9. अग्रियम् 9, 16. किम् 5, 63, 3. Bñs. P. 10, 79, 24. Pāñāt. ed. orn. 59, 9. वच्: Ragh. 2, 43. Mārk. P. 51, 14. किमप्यर्थं पुनर्विवर्तु: Kumāras. 5, 83. तत् Verz. d. Oxf. H. 269, b, 25. स्मार्तधर्मम् 265, a, 23. वेदार्थान् Hariv. 4138. विवर्तुरसि यच्चान्यत्ते वद्यामि so v. a. zu fragen wünschend MBh. 13, 7161. mit acc. der Person: विवर्तु वै जनकेन्द्रं दिदृत् 3, 10624. mit gen. der Sache: वेदार्थानाम् Hariv. 4138 (nach der Lesart der neueren Ausg.). भगवदुपाणाम् Bñs. P. 3, 5, 12. in comp. mit dem obj.: आशीर्वाद° MBh. 12, 1408. 1416.

विवर्चन (von वच् mit वि) n. Berichtigung, Entscheidung, Erklärung Çat. Br. 2, 4, 4, 3.

विवत्स (2. वि + वत्स) adj. (f. घा) des Kalbes —, des Jungen —, der Kinder beraubt M. 5, 8. MBh. 7, 2748. Hariv. 3679. 4827. 9236. R. 2, 39, 4. 41, 7 (40, 7 Gorr.). 43, 17. 47, 12. 74, 9 (76, 14 Gorr.). 25. R. Gorr. 2, 48, 15. 66, 28. 6, 8, 12. Bñs. P. 1, 16, 19. 17, 3.

विवदन (von वद् mit वि) n. Zank, Streit MBh. 2, 2818. Ueber die Bed. des Wortes bei den Buddhisten im Pāli s. Burnour in Lot. de la b. l. 470 und Ind. St. 3, 156.

विवदितव्य (wie oben) adj. zu streiten: न चास्मन्मसिद्धा विवदितव्यम् (impers.) Verz. d. Oxf. H. 264, b, 18.

विवदिषु (wie oben) adj. घ° nicht zu Streit Anlass gebend Ācv. Gñs. 2, 7, 2.

विवर्ध und वीवर्ध (von वध् = 1. वङ्) 1) m. a) = पर्याहार AK. 3, 4, 45, 99. H. an. 3, 549. Mn. dh. 38. HALJ. 4, 73. = भार H. 364. H. an. Mn.

(so ist st. भाव zu lesen). HALJ. ein Schulterjoch zum Tragen von Lasten, Tragholz, ἀναπορεύς: विवधवीवधशब्दाभ्युपेतो बद्धशिक्षे स्कन्धवाक्त्रे काष्ठे वर्तते Siddh. K. zu P. 4, 4, 17. दो पिपिडा कृत्वा वीवधे ऽभ्याघाय Ācv. Gñs. 1, 12, 3. विवधप्रहृद्: VS. 15, 5. स° und वि° so v. a. was' das Gleichgewicht hält, — nicht hält: यदन्यतः पृष्ठानि-स्युर्विवधं स्याम्य-ध्ये पृष्ठानि भवति सविवधत्वाय TS. 7, 3, 5, 2. 3/3. वीवध Pāñāt. Br. 4, 5, 19. उभयतोवीवध Kīṭh. 27, 10. सवीवधता f. Gleichgewicht Ait. Br. 8, 1. Pāñāt. Br. 14, 1, 10. fg. सवीवधस n. dass. 5, 1, 11. 22, 5, 7. — b) Proviant, Vorrath an Getraide u. s. w.: धान्यादेर्विवधः प्राति: Vāid. bei Mallin. zu Çic. 2, 64. Kīm. Nit. 13, 87 (wo so zu lesen ist). 71 (in der Note die richtige Lesart). 11, 15. fg. 15, 5. 42. 16, 89. 19, 4. Spr. (II) 108. (I) 4118, v. l. der ed. Bomb. des Pāñāt. Çic. 2, 64. — c) N. eines Ekāha Ācv. Ça. 9, 8, 12. — d) Weg AK. H. an. Mn. — 2) f. वीवधा Joch so v. a. Zwangsjacke, Fessel: वृद्ध° Joch der Alten so v. a. die Fesseln der althergebrachten Anschauungen SARVADARCANAS. 110, 15. — Vgl. उद°, उदक° und वैवधिक.

विवधिक und वीवधिक adj. (f. ई) auf einem Schulterjoch tragend, Träger einer Last auf einem Tragholze P. 4, 4, 17. — Vgl. वैवधिक.

विवत् adj. das Wort वि enthaltend Ait. Br. 6, 7.

विवदिषु (vom desid. von वन्द्) adj. zu begrüßen —, seine Ehrfurcht zu bezeugen wünschend: पित्रोः पदौ Mārk. P. 23, 1.

विवन्धिक bei Colebr. und Lois. zu AK. 2, 10, 15 fehlerhaft für विवधिक, wie ÇKDr. nach Śāras. liest.

विवयन (von वी mit वि) n. Flechtwerk Lāṭy. 3, 12, 7. Ait. Br. 8, 5. मुञ्ज° Çat. Br. 12, 8, 2, 6.

विवर (von 1. वर mit वि) m. n. 1) Öffnung, Loch, Spalte AK. 1, 2, 1, 1. H. 1364. an. 2, 422. Mn. r. 219. HALJ. 3, 2. RV. 1, 112, 8. in der Erde MBh. 1, 1584. fg. दुर्वोधनश्चापि मही प्रशास्ति न चास्य भूमिर्विवरं ददाति (wo er ungesehen wäre) 3, 10242. कथं पतितवृत्तस्य विवरं नाशकदातुं पृथिवी मम 7, 6512.*) धरण्यां विवरं मक्तु R. 4, 8, 43. 9, 14, 51, 3. H. 1364. Bñs. P. 9, 11, 15. मही° R. Gorr. 2, 28, 14. सप्त भुविवरा: Bñs. P. 5, 24, 7. 9. 12, 4, 9. नरक° Prab. 46, 3. विन्ध्यदिना मायाविवरमन्दिरम् Kathās. 29, 14. सस्यस्य Hariv. 5335. 9739. Çik. 166, v. l. Vāñh. Bñh. S. 24, 1. Bñs. P. 3, 17, 8. श्याविन्मूषक° Vāñh. Bñh. S. 48, 16. Hrt. 14, 17. fg. 25, 16. Pāñāt. 241, 1. द्वारविवर: Maitrāj. 6, 80. MBh. 3, 2930. गवाक्ष° Ragh. 19, 7. Spr. 1425. कृत्वाक्षुर्विवरम् (करण्डे) 2012. अण्डकटाक्° Bñs. P. 5, 17, 1. शरीर° R. 1, 46, 18. Bñs. P. 3, 31, 17. लोमो विवरेषु Pāñāt. 2, 2, 39. नेत्र° Ragh. 9, 61. अस्थि° Suçr. 1, 96, 18. 97, 9. 264, 5. अक्ष° 277, 14. विवराकृति 2, 315, 10. स्व° d. l. वायु° so v. a. Nasenloch Bñs. P. 3, 15, 43. वदन° Spr. 4840. श्रुति° Vāñh. Bñh. S. 69, 10. काष्ठ° P. 5, 2, 107, Vāñt. 1. Schol. यच्चकार विवरं ताडको मि eine klaffende Wunde Ragh. 11, 18. मनसि नृणां कुसुमायुधस्य विदधती विवरम् Bñs. P. 3, 2, 6. स्तम्भ° Spalte Pāñāt. 10, 12. des Weibes Çāñh. Br. 6, 5. — 2) Zwischenraum: श्यावापृथिव्यो: MBh. 7, 236. Bñs. P. 8, 20, 21. 9, 4, 51. नभस: NALOD. 2, 19. त्रिभुवन° Prab. 3, 8. धरविवरोभ्य: Çik. 166. देर्दण्डखण्ड° Bñs. P. 3, 15, 41. अङ्गुली° Ragh. 11, 70. नेत्रक-

*) Vgl. Weber, Ueber das Rīmājana S. 50. 78.

र्णयोः VARĀH. BṢ. S. 58, 8. — 3) Abstand, Verschiedenheit: पुवरात्म-
स्त्रि° VARĀH. BṢ. S. 53, 9. 14. GANĪT. BHAGĀDĪ. 14. — 4) offene Stelle
so v. a. Blöße: °दर्शक Spr. (II) 1401. लेखिवर्मात्मनः (I) 1569. परेषां
विवरानुगः 4464, v. l. MBH. 4, 1503. 1907. 6, 5322. 9, 3280. 10, 499. —
5) Uebel, Schaden: एतन्मक्ते विरवं (wohl विवरं) क्रियाकान्या भविष्य-
ति MĀK. P. 126, 14. = दोष H. an. = दूषण MED. — 6) das Sich-
äussern, Offenbarwerden: विशेषबुद्धेः BṢ. P. 5, 10, 13. = अवकाश
Comm. — 7) n. eine best. grosse Zahl LALIT. ed. Calc. 168, 14. VJUTP.
180. 182. MĀL. asiat. 4, 640. — Vgl. कर्ण° (auch BṢ. P. 3, 9, 5), काष्ठ°,
नासा°, निर्विवर, रोम°.

विवरण (wie oben) n. 1) das Öffnen, Eröffnen MBH. 12, 3828. Suçr. 4, 25, 16. — 2) Auseinandersetzung, Erörterung, Erklärung, Erläuterung HALĀ. 2, 245. BRAHMAVIV. P. 2, 28. गुण° BṢ. P. 5, 9, 3. 6, 9, 40. COLEBR. MISC. ESS. II, 7. ÇĀṢK. zu KĀND. UP. S. 1. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 12, Çl. 50. Verz. d. Oxf. H. 3, b, No. 24. 14, a, 7. b, 17. 19, 44, b, 32. 45, a, 19. 21. 174, a, 2. 176, b, No. 401. 207, b, 1 v. u. 219, b, No. 328. KUSUM. 87, 2. SARVADARÇANAS. 21, 13. fg. 61, 14. 90, 20. — Vgl. कायेनेति°, बोधचित्त°, बोधिचित्त°, मन्वावाक्य° (unter मन्वावाक्य 2), वाक्य° und विवृति.

विवरणातद्वदीपन n. Titel eines Commentars HALL 90. Verz. d. B. H. No. 622.

विवरणोपन्यास m. Titel eines Commentars HALL 202.

विवरनालिका f. Flöte TRĀK. 1, 1, 123.

विवरिषु (vom desid. von 1. वृ mit वि) adj. offenbar zu machen beabsichtigend: घ्राज्ञाम् BHATT. 9, 26. Diese Bed. käme von Rechts wegen nur विविवरिषु zu.

विवरुण° adj. Varuṇa d. i. den Tod abwehrend AV. 8, 7, 10.

विवरुथ (2. वि + वृ°) adj. der zum Schutz (des Wagens) dienenden Einfassung beraubt: रथ MBH. 8, 623.

विवर्यस् (2. वि + वृ°) adj. glanzlos: रत्नसराज्ञयोषितः R. 5, 14, 68.

विवर्यक (vom caus. von वर्ज mit वि) adj. meldend, vermeidend, unterlassend: परदार° MBH. 13, 6633. प्राणिघात° 6678.

विवर्जन (wie oben) n. das Melde(n), Vermeiden, Unterlassen, Aufgeben Spr. (II) 2046. गुणतः संपदं कुर्यादघतस्तु विवर्जनम् R. 5, 90, 12. ग्रामिषस्य MBH. 12, 166. मधुमांस° 13, 5610. JĀṢ. 1, 181. कार्याणाम् Spr. (II) 17. अकार्याणाम् MBH. 4, 414. स्तुतिनिन्दा° 12, 5942. JĀṢ. 3, 158. Spr. (II) 258. सदाचार° (I) 4236. 4519. 5045. KATHĀS. 27, 22. BṢ. P. 7, 15, 22. das Abstecken von (abl.): विरोधात् MĀK. P. 51, 27.

विवर्जनीय (wie oben) adj. zu vermeiden, zu unterlassen: शोक, विलाप, रुदित R. GORR. 2, 114, 23.

विवर्ण (2. वि + वर्ण°) adj. (f. घ्रा) 1) farblos, entfärbt, nicht die natürliche, gesunde Farbe habend Suçr. 1, 37, 1. 118, 9. 176, 19. VARĀH. BṢ. S. 79, 29. 34. Sterne 13, 7. 17, 9. कुर्याच्चाप HARIV. 3577. °वर्ण 12294. विवर्णाङ्गो R. GORR. 2, 28, 29. °देका RIĀA-TAR. 6, 21. मुख KATHĀS. 32, 86. °वदन MBH. 3, 2105. 2499. R. 2, 26, 8. 87, 4. R. GORR. 2, 15, 15. 5, 26, 1. Spr. 2841 (Conj.). घ्रा VARĀH. BṢ. S. 68, 52. कुनखविवर्णाः 68, 41. 63, 10. पञ्चात्प° ÇĀK. 106, 20. MBH. 3, 2514. 10022. 4, 145. 13, 4828. 14, 221. 2761. R. 2, 65, 17. 75, 7. R. GORR. 2, 41, 4. RIĀA-TAR. 3, 501. — 2) zu

einer Mischungsphase gehörig AK. 2, 10, 16. H. 932. VARĀH. BṢ. S. 36, 2. MĀK. P. 41, 10. (विवर्णेषु zu lesen). — 3) ungebildet, einfältig H. 352. HALĀ. 2, 181. — Vgl. वैवर्ण.

विवर्णता (von विवर्ण) f. Entfärbung, Wechsel der natürlichen, gesunden Farbe: तेनाकमेवं कृशता गतश्च विवर्णता चैव सशोकाता च MBH. 2, 1938. एतन्मक्ते विवर्णता HARIV. 11174. विवर्णता नपिष्यति सीता शीतोष्णवायवः R. GORR. 2, 33, 10 (9 SCHL.). 3, 61, 45. स जगाम विवर्णताम् — इन्द्रविषासि KATHĀS. 105, 7. SĀH. D. 167. अस्वस्य विषदग्धस्य KĀM. NĪRIS. 7, 17.

विवर्णभाव m. dass. RAGH. 6, 67.

विवर्णमणीकर (विवर्ण - मणि + 1. कर) an Etwas (acc.) die Juwelen der natürlichen Farbe berauben: कनकवलये° कृतम् ÇĀK. 61.

विवर्त (von वर्त् mit वि) m. 1) etwa der sich drehende, eine Bez. des Himmels VS. 14, 23. TS. 5, 3, 4, 5. — 2) das Sichabwenden, = अपावृत्ति (so ist zu lesen) H. an. 3, 302. = अपवर्तन MED. t. 161. — 3) Tans H. an. MED. — 4) Umwandlung, Verwandlung: कृतत्रप° adj. KATHĀS. 16, 92. UTTARAR. 28, 2 (37, 3). 68, 11 (88, 2). MĀLATIM. 24, 8. लक्ष्मी° DHŪRTAS. 74, 16. Bei den Vedāntin Entfaltung eines geistigen Urprinzips (Got-tes) zu der phänomenalen Welt (im Gegens. zu परिणाम die Entwickelung aus dem प्रधान oder der प्रकृति): वेदास्तिनः सतो विवर्तः कार्यज्ञाते न वस्तु सदिति SARVADARÇANAS. 149, 17. सतो ब्रह्मतत्त्वस्य विवर्तः प्रपञ्चः 151, 7. °वाद MADHUS. in Ind. St. 1, 23, 14. NILAK. 180. WILSON, SĀMKEJAK. 8. 31. ब्रह्मणीव विवर्तानो विप्रलयः UTTARAR. 105, 15 (143, 8). NAISH. 3, 64. Daher so v. a. der blosser Schein von Etwas: रज्जुविवर्तः सर्पः so v. a. eine Schlange, die in Wirklichkeit nur ein Strick ist, Vedāntas. (Allah.) No. 92. वस्तुविवर्तस्यावस्तुनः ebend. — 5) Menge H. an. MED. — 6) अत्रैविवर्तः N. eines Sāman Ind. St. 3, 202, a.

विवर्तन (von वर्त् simpl. und caus. mit वि) 1) adj. a) sich drehend, rollend MBH. 12, 8946. निवर्तन = आयुःतपसा NILAK. — b) umwandelnd, verwandelnd: द्वा योगं रूपविवर्तनम् KATHĀS. 16, 10. — 2) n. a) das Rollen: घर्माभ्योविसर्गविवर्तनैः MĀLATIM. 23, 14. das Sichwölzen: शय्या-परिवर्तनः ÇĀK. 132. eines Pferdes RV. 1, 162, 14. KATHĀS. 81, 20. das Zappeln: जालात्तद्वर्तनविवर्तने । कुर्वन् 80, 187. das Sichhin- undherbewegen, Hinundherziehen (von einem Ort zum andern): तामिस्रादिषु घोषेषु नरकेषु M. 12, 75. — b) das Sichumwenden, Sichumdrehen, Sichabwenden MBH. 3, 2651. RAGH. 19, 22. KIR. 5, 40. Umkehr 7, 11. — c) das Umdrehen Suçr. 1, 25, 15. 300, 9. 301, 2. — d) Wendung, Wendepunkt TBH. 3, 9, 23, 2. — e) Umwandlung, Verwandlung: संघेः RV. PRĪT. ed. MÜLLER 1, 3. कृतत्रपविवर्तना KATHĀS. 13, 94. 33, 178. 105, 62. शब्दार्थ° Verz. d. Oxf. H. 188, b, 28. Umschlag, Wechsel: अका-ण्डविवर्तनदार्णवा (विधि) UTTARAR. 79, 7 (102, 4) = MĀLATIM. 71, 8.

विवर्तिन् (von वर्त् mit वि) adj. 1) sich drehend, sich im Kreise bewegend: उपलरोधविवर्तिभिर्म्बुभिः KIR. 5, 15. sich wölzend: खिसिनीप-त्रशय्या° KATHĀS. 55, 62. 95, 48. — 2) sich abwendend, sich hinwendend zu: मुखमसविवर्ति ÇĀK. 73. — 3) sich verändernd: प्रति तायाविवर्तिनी भवस्थितिरिवानित्यसंबन्धा विलासिनी KATHĀS. 52, 287. — 4) sich irgendwo befindend, weilend: नरा न कात्तविवर्तिनः MĀK. P. 14, 86. क-ण्डविवर्तिभिः प्राणिः KATHĀS. 21, 24. — 5) SĀV. 7, 12 fehlerhaft für अ-

दिवः कोशम् 5, 53, 6). 6, 39. CAT. Ba. 3, 9, 4, 7. 4, 3, 5, 16. असौ वा घादि-
त्यो विवस्वानेष कृत्स्नरात्रे विवस्ते 10, 5, 2, 4. KĀṬH. 11, 6. विवस्वद्वात
TS. 4, 4, 22, 4. Agni ist sein Bote RV. 1, 58, 1. 4, 7, 4. 5, 11, 8. 8, 39, 3.
10, 21, 5. ebenso Mātariçvan, der das Feuer bringt, 6, 8, 4; vgl. त्वमग्निं
प्रथमो मातरिश्चन घाविर्भव विवस्वते 1, 31, 3. Vivasvant ist Vater der
Zwillinge Jama und Jamt und durch sie des Menschengeschlechts
RV. 10, 14, 5. 17, 1. 2. ततो विवस्वानादित्यौ ज्ञायतु तस्य वा इयं प्रजा
यन्मनुष्याः TS. 8, 5, 2. CAT. Ba. 3, 1, 2, 4. Daher wohl pl. विवस्वतः so
v. a. मनुष्याः NAIGH. 2, 3. Vater des Zwillingspaares der Açvin Nā. 12,
20. RV. 10, 17, 2; vgl. वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष-
व्यं घा गतम् nachdem ihr, Açvin, bei Vivasvant die Nacht über
auch aufgehalten 1, 40, 13. Vater des Manu, welcher VĪLAKH. 4, 1. Ma-
nu Vivasvant st. Vaivasvata heisst (विवस्वत् = वैवस्वतमनु AGĀJA
im ÇKDn.). — Als Āditja, d. i. als Sohn Kaçjapa's und der Aditi,
und als Vater Manu's (auch Jama's und der Jamunā) MBH. 1, 2523.
3136. 3760. HARIV. 176. 550. fgg. 594. 12912. 14107. R. 1, 70, 20. 2, 110,
6 (110, 6 GORR.). VP. 122. 260, N. 1. BHĀG. P. 6, 6, 37. fg. विवस्वत्सुत
d. i. Manu Vaivasvata M. 1, 62. unter den Viçve Devāḥ MBH. 13,
4356. als Praçāpati R. 3, 20, 9. VP. 50, N. 2. mit dem patron. Āditja
als Liedverfasser von RV. 10, 13. Vivasvant als Verfasser eines Ge-
setzbuchs Verz. d. Oxf. H. 270, b, 43. als Astronom Verz. d. B. H. No.
835. ein Daitja MBH. 5, 3685. Als N. der Sonne MBH. 3, 16672. 6, 5743.
R. 2, 39, 18. SUÇA. 1, 19, 17. RĪ. 1, 18. RAH. 10, 31. 17, 48. VARĀH. BṚH.
S. 24, 22. 28, 3. 44, 23. KĪR. 5, 48. SPR. 1437. PRAB. 114, 10. MĀRK. P. 34,
20. der Sonnengott BHAG. 4, 1. 4. SPR. 2842. VARĀH. BṚH. S. 53, 46. 53.
Gott überh. AK. 3, 4, 44, 60. H. an. MED. — 3) die Commentatoren er-
klären das Wort häufig durch परिचरणवत्, यज्ञमान, wohl wegen des
Anklangs an आविवास्त. Wirklich scheint es RV. 9 den Soma-Prie-
ster zu bezeichnen: नृतीभिर्विो विवस्वतः शुभो न मामृजे युवा von den
Töchtern d. h. den Fingern des V. gestreichelt oder geputzt 9, 14, 5. 10,
5. 26, 4. कृन्वतीः सप्त ज्ञामयः । विप्रमाज्ञा विवस्वतः 66, 8. यदी विवस्व-
तो धियो कृरि कृन्वन्ति यातवे 99, 2. Vermuthen liesse sich: der Mor-
gendliche d. h. der mit Sonnenaufgang sein Werk Beginnende. — 4) f.
विवस्वतो die Stadt des Sonnengottes MED. — Vgl. वैवस्वत.

विवक् (von 1. वक् mit वि) m. N. eines der sieben Winde MBH. 12,
12409. fgg. HARIV. 12787. BRAHMĀṆḌA-P. beim Schol. zu ÇĀK. 165 (वि-
वक्वाह्यः zu lesen). eine der sieben Zungen des Feuers (als masc.) Co-
LEBR. Misc. Ess. II, 398.

विवाक (von वच् mit वि) nom. ag. ein Urtheil über Etwas abgebend:
अर्थिप्रत्यर्थिनार्वचनं विरुद्धाविरुद्धं सभ्यैः सह विविनक्ति विवेचयति वा
विवाकः MIT. im ÇKDn. — Vgl. प्रश्न, प्राड्विवाक und मुख.

विवाक्य (wie oben) s. अविवाक्य (so zu betonen nach TS. 7, 3, 1. 2).

विवाच् (2. वि + वाच्) 1) f. widerstreitender Ruf, Streit NAIGH. 2, 17.
RV. 1, 178, 4. 6, 45, 29. 7, 23, 2. क्वंत्स उ त्वा क्व्यं विवाचि तनूषु प्रूराः
सूर्यस्य सातो 30, 2. — 2) adj. gegen einander rufend, streitend: त्वाम-
र्वसे विवाचो क्वंत्से चर्षणायः प्रूरसातो RV. 6, 33, 1. 31, 1. ननुदे विवाचः
3, 34, 10. 10, 23, 5.

विवाचन (vom caus. von वच् mit वि) 1) nom. ag. (f. ३) Schiedsrichter

RV. 10, 159, 2. त्वद्विवाचनाः (देवाः) TS. 1, 5, 10, 2. — 2) n. Zurechtwei-
sung, Berichtigung, Entscheidung: अहं वाचो विवाचनम् TBa. 2, 7, 10, 4.
एष वः सद्विवाचनम् AIT. Ba. 7, 18.

विवाचस (2. वि + वच्) adj. verschieden redend: जन AV. 12, 1, 45.
— Vgl. सवाचस.

विवाच्य (von वच् mit वि) adj. zu berichtigen: नास्मिन्नन्वि केनचि-
त्कस्यचिद्विवाच्यमविवाक्यमित्येतदाचक्षते Āçv. Ça. 8, 12, 10.

विवात (von 2. वा mit वि oder 2. वि + 1. वात) adj. heftig wehend:
वाताः SHADV. Ba. in Ind. St. 1, 40, 8 v. u.

विवाद (von वद् mit वि) m. Streit (auch wissenschaftlicher und vor
Gericht) AK. 1, 1, 5, 9. TAİK. 3, 2, 18. H. 262. ÇĀK. GṚH. 6, 6. M. 4, 121.
8, 229. यस्मिन्मस्मिन्विवादे तु कौटसाद्यं कृतं भवेत् 117. JĀG. 2, 4. MBH.
4, 226. R. 5, 28, 49. मन्त्रिणां तेषां विवादमनुपश्यताम् 87, 4. KAP. 1, 139.
KĀM. NĪTIS. 5, 25. ÇĀK. 106, 10. MĀLAV. 13, 21. (खलस्य) विद्या विवादाय
Spr. 2800. विवादे ऽन्विष्यते पत्रम् 2843. VARĀH. BṚH. S. 16, 39. BṚH. 21,
9. उभौ विवादसक्तौ तौ राज्ञायमुपज्ञमतुः KATHĀS. 19, 46. Verz. d. B. H.
No. 495. Verz. d. Oxf. H. 98, a, 2. P. 1, 2, 33. Schol. न कालो ऽयं विवा-
दस्य PĀNĀT. 143, 12. अलं विवादेन R. 6, 1, 46. KUMĀRAS. 5, 82. प्रशमयसि
विवादम् ÇĀK. 105. ऽशमन LiṅGA-P. bei MUIR, ST. 4, 330 (ebend. विवाद
als n.). विवादे विनिर्जित्य M. 11, 205. विजयी KATHĀS. 66, 61. मिथ्या
यदेषा भविता विवादः BHĀG. P. 3, 3, 15. स्वामिपालयोः M. 8, 5. RAH. 7,
50. एतयोः परस्परविवादः VER. in LA. (III) 17, 5. एतैर्विवादान्संत्यज्य M.
4, 181. JĀG. 1, 158. तेन चेद्विवादस्ते Spr. 2406. विवादः (so die neuere
Ausg.) संस्थितः HARIV. 7333. त्वयि तिष्ठते विवादः VOP. 23, 8. विवादं
किल चक्रतुः KATHĀS. 22, 181. शुष्कवैरं विवादं च न कुर्यात्केनचित्सह
M. 4, 139 (= Spr. 4584). MBH. 5, 388. Spr. 1334. VER. in LA. (III) 31, 4.
विवादं गताः 3. सद्भिर्विवादं मैत्रौ च — आचरेत् Spr. 3147. दासीवर्गेण
विवादं न समाचरेत् M. 4, 180. एषु स्थानेषु भूयिष्ठं विवादं चरतां नृणाम्
8, 8. गृह्णेत्रतउगेषु u. s. w. समुत्पन्ने विवादे Spr. (II) 2188. उपकारस्य
धर्मत्वे विवादो नास्ति कस्यचित् KATHĀS. 27, 24. सीमां प्रति समुत्पन्ने वि-
वादे ग्रामयोद्धयोः M. 8, 245. सीमाः JĀG. 2, 150. सीमा° M. 8, 6. राजकुल°
unter, zwischen SHADV. Ba. 6, 3. R. 1, 3, 11 (5 GORR.). स्त्री° mit BHĀG. P.
8, 9, 22. विवादानवसर 6, 9, 35. ऽसंवादभुवः 4, 31. विवादास्पद SARVA-
DARÇANAS. 47, 22. 119, 10. ऽपद 123, 7. विवादाध्यासित dem Streite un-
terliegend, bestreitbar, worüber man streitet 19, 6. 48, 10. 82, 18. 108,
12. fg. DHŪRTAS. 92, 2. विवादानुगत dass. MIT. im ÇKDn. (fälschlich =
विवादकर्तृ ÇKDn.). — Vgl. निर्विवाद, प्रश्न.

विवादकल्पतरु m. Titel eines Werkes über Rechtsverfahren Verz.
d. Oxf. H. 292, b, 12.

विवादचन्द्र m. desgl. MACK. Coll. I, 26. Verz. d. Oxf. H. 296, a, No. 718.

विवादचित्तामणि m. desgl. GILD. Bibl. 499. Verz. d. Oxf. H. 273, a,
No. 646. fg.

विवादताण्डव desgl. MACK. Coll. I, 26.

विवादभङ्गार्णव m. desgl. MACK. Coll. I, 27. Verz. d. Oxf. H. 296, a,
No. 719. fgg.

विवादसौख्य n. desgl. Verz. d. B. H. No. 1403.

विवादार्णवसेतु m. desgl. (aus dem BṚHADDHARMAPURĀṆA) COLEBR. Misc.
Ess. II, 177.

विवादिन् (von वद् mit वि) nom. ag. mit Jmd im Streite liegend M. 8, 69, 254. MBh. 3, 12698. KATHIS. 79, 45. ऋ० nicht im Streite liegend mit (अग्निं) ÇAT. Br. 3, 9, 3, 3. worüber Niemand streitet MBh. 12, 7182. — भीरुविवादिन्: MBh. 3, 13048 fehlerhaft für ०विषादिन्: wie die ed. Bomb. liest.

विवाधान s. u. विराधान.

विवान (von व. वा mit वत्) m. 1) das Flechten: आसन्दी० KĀT. Ça. 22, 6, 12. — 2) Flechtwerk KĀT. Ça. 26, 2, 8. LĀT. 3, 12, 1.

विवार (von 1. वृ mit वि) m. die Öffnung der Stimmritze (bei der Aussprache eines Lautes), Gegens. संवार P. 4, 1, 9, Schol.

विवारिषु (vom desid. des caus. von 1. वृ) adj. zurückzuhalten —, aufzuhalten beabsichtigend, mit acc.: स्थानीकम् MBh. 7, 5219. 8838.

विवाश m. Bez. der Vaiçja in Plakshadvipa VP. bei Muir, ST. I, 191, N. 11. nach anderen Lesarten विविश, विविश, विवश, विवश, विवास.

1. **विवास** (von 2. वस् mit वि) m. das Hellwerden, Tagen ĀCV. Ça. 2, 18, 9. ०काले 4, 13, 1. आरात्रिविवासमाचष्टे bis zum Tagesanbruch P. 3, 1, 26, VĀT. 8, Schol.

2. **विवास** (von 8. वस् mit वि) m. das Verlassen der Heimat, Entfernung aus der Heimat, Verbannung (intrans.): मन्त्रकृतोर्विवासश्च पार्थस्य MBh. 1, 432. 3, 2776. 12, 18830. विवासस्तवारण्ये R. 2, 23, 23 (20, 26 GORR.). 63, 2 (65, 2 GORR.). R. GORR. 2, 7, 32. 33, 15. 56, 38. VARĀH. BṚH. S. 98, 10. BULG. P. 3, 16, 12. das Getrenntsein von (instr.): प्रियैर्विवासो वक्रुशः संवासश्चाप्रियैः सह MBh. 14, 441.

3. **विवास** m. Bez. der Vaiçja in Plakshadvipa VP. 198. richtiger विविश in der neuen Aufl.

1. **विवासन** (vom caus. von 2. वस् mit वि) 1) adj. erhellend Nir. 4, 7. — 2) n. das Erhellen Nir. 12, 41.

2. **विवासन** (vom caus. von 3. वस् mit वि) n. das Bekleidetsein mit, das Gehülltsein in (instr.): अग्निने: MBh. 12, 500 = 14, 323.

3. **विवासन** (vom caus. von 8. वस् mit वि) n. das Entfernen aus der Heimat, Verbannen R. 1, 1, 22 (25 GORR.). 3, 12 (6 GORR.). 2, 22, 15 (19, 12 GORR.). 38, 10 (37, 19 GORR.). 54, 20 (21 GORR.). 58, 26. 72, 48. 75, 4. 5, 7, 14. UTTARAR. ed. Cow. 41, 5 (प्रवासन die ältere Ausg.). VARĀH. BṚH. S. 46, 58.

विवासनवत् adj. zur Erkl. von विवस्वत् Nir. 7, 26.

विवासयितर (vom caus. von 8. वस् mit वि) nom. ag. Vertreter TBh. Comm. 3, 361, 15.

विवासस् (2. वि + 1. वा०) adj. unbekleidet, nackt MBh. 3, 2313. BHĀG. P. 8, 10, 47. 9, 1, 80. 14, 22. 18, 19.

विवास्य adj. zu verbannen M. 9, 241. JĀG. 2, 81. R. 2, 36, 24.

विवाह (von 1. वृ mit वि) 1) m. Heimführung der Braut, Hochzeit, Heirath AK. 2, 7, 55. TRĪK. 2, 7, 30. H. 517. HALĀJ. 2, 340. AV. 12, 1, 24. 14, 2, 65. प्र वस्यसो विवाहमाप्नोति TS. 7, 2, 8, 7 (वस्यसां विवाहम् PĀNĒAV. Br. 7, 10, 4). KĀT. 28, 3. देवविवाहं व्यवहेताम् ĀIT. Br. 4, 27. ĀCV. Ça. 11, 2, 6. 12, 5, 1. 15, 6. GṚH. 1, 4, 1. die Arten der Heirath 6, 1. fgg. KAUC. 75. 79. 84. साम्नो: PĀNĒAV. Br. 11, 9, 5. — M. 1, 112. 5, 152. 8, 112. MBh. 3, 13844. R. 1, 3, 10. 2, 57, 18. RAON. 7, 17. VARĀH. BṚH. S.

1, 10. 2, S. 6, Z. 3. BHĀG. P. 8, 19, 48. अस्य दमयत्याश्च MBh. 3, 2320. विवाहं कारयामास दमयत्या नलस्य च 2231. विवाहं निर्वर्तयितुम् R. 1, 69, 12. राजन्यविप्रयो: BHĀG. P. 9, 18, 5. इत्येतेषामविवाहः diese dürfen nicht unter einander heirathen PĀVANĀDHJ. in Verz. d. B. H. 55, 6 u. s. w. विवाहः सदृशैः सह M. 10, 58. सन्निविवाहं कुरुते Spr. 5180. कुमारेण सह विवाहः कृतः VĀT. in LA. (III) 11, 18. fg. कदाचिद्विवाहः संज्ञातस्तद्वहे PĀNĒAV. 26, 19. विवाहेत्वा RĪG-TAR. 1, 68. ०विधि M. 9, 65. VARĀH. BṚH. S. 71, 13. Verz. d. B. H. No. 1046. ०योग Verz. d. Oxf. H. 215, b, 37. ०प्रयोग 276, b, 29. विवाहेतिकर्तव्यता 28. fg. ०दीता RAON. 3, 33. ०काल VARĀH. BṚH. S. 43, 37. 98, 14. BṚH. 28 (26), 6. ०समय PĀNĒAV. 188, 22. विवाहमि ĀCV. GṚH. 1, 8, 5. ०चतुर्थकिर्मन् Verz. d. B. H. No. 1046. ०गृह KATHIS. 34, 254. ऋष्टौ स्त्रीविवाहः acht Arten der Heirath M. 3, 20. 26. fgg. 9, 167. JĀG. 1, 58. fgg. Verz. d. Oxf. H. 85, a, 26. fg. 268, b, 41. 276, b, 28. गान्धर्वेण विवाहेन वयो राजर्षिकन्यकाः । भूयसे परिणीताः ÇĀK. 71. इमां गान्धर्वेण विवाहविधिनापयम्य 110, 14. am Ende eines adj. comp. f. आ KATHIS. 16, 70. 24, 32. 33, 214. KULL. zu M. 9, 97. — 2) m. in dem Verse ĀIT. Br. 7, 13 wird mit einem misslungenen Wortspiele von dem Asketen gesagt: der Athem ist sein Brod, das Kleid ist sein Haus, sein eigenes Aussehen sein Goldschmuck, पशवो विवाहाः die Hausthiere seine Fahrgelegenheiten (Sänften und dgl.) und zugleich seine Hochzeit, der Freund ist sein Weib u. s. w. Nach Śi. = विशेषेणा निर्वीकृताः: es hat wohl ursprünglich विवाहः sg. gestanden. — 3) n. eine best. grosse Zahl LALIT. ed. Calc. 168, 15. fg. VĀT. 181. 184. — 4) m. als Name eines Windes in einem Citat beim Schol. zu ÇĀK. 168 fehlerhaft für विवर. — Vgl. कु०, दुर्विवाह.

विवाहनीया (vom caus. von 1. वृ mit वि) adj. f. heimzuführen als Frau, mit der man Hochzeit zu machen hat: अथैव तपावसाने विवाहनीया राजदुहिता DAÇAK. 53, 2.

विवाहपटल m. n. Bez. des Abschnittes in einem astr. Werke, der über die zu Hochzeiten günstigen Zeiten handelt, Kern in der Einl. zu VARĀH. BṚH. S. 25. UTPALA zu VARĀH. BṚH. S. 1, 10. zu BṚH. 28 (26), 6. Verz. d. Oxf. H. 338, a, 16. शौनकीय० 19. Vgl. विवाहे लग्नपटल: Verz. d. Cambr. H. 63, 23. fg. — Vgl. वृहद्विवाहपटल.

विवाहपटक् m. Hochzeitsspanke MĀN. 172, 21.

विवाहपद्धति f. Titel eines über Hochzeiten handelnden Werkes Verz. d. B. H. No. 4048.

विवाहवृन्दावन n. desgl. Verz. d. B. H. No. 873. Verz. d. Oxf. H. 336, a, No. 790. fg.

विवाहवेप m. Hochzeitsskleid: कृतविवाहवेपा RAON. 6, 10.

विवाहवेम m. Hochzeitsopfer: ०हेमोपयुक्ता मन्त्राः Verz. d. Oxf. H. 398, a, No. 144.

विवादिन् (von 1. वृ mit वि) adj. heirathend, eine Ehe schliessend; ऋ० mit dem man sich nicht durch Heirath verbindet M. 9, 238. द्विविवादिन् mit Zweien durch Heirath verbunden; davon ०विवादिता f. nom. abstr. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 24. fg.

विवाह्य (wie eben) adj. 1) zu heirathen (ein Mädchen): विवाह्याविवाहकन्यानिर्वापण Verz. d. Oxf. H. 85, a, 22. fg. विवाह्या KATHIS. 33, 190. 103, 146. KULL. zu M. 3, 5. अविवाह्या Spr. 1777. — 2) mit dem

man sich verschwägern darf, in dessen Familie man heirathen darf LITV. 8, 2, 11. **विविवाहा हि राजानो देवयानि पितृस्त्व** MBH. 1, 3376. — 3) **verschwägert, durch Heirath verwandt** JĀÉN. 1, 110 (Schwiegersohn STENZLER). MBH. 2, 1890. **अप्यसर्वविवाहाश्च कैशिका वक्षः स्मृताः** HARIV. 1468 = 1772. nach dem Comm. = **वैवाहा** Gegenschwäher GOM. 4, 10, 20.

विविंश (2. वि + विंश) m. 1) N. pr. eines Sohnes des Ikshvāku (Vira) und Grosssohnes des Kshupa MBH. 14, 68. MĀK. P. 120, 14. fg. — 2) pl. Bez. der Val̥ja in Plakshadvīpa VP. (2te Aufl.) 2, 193.

विविंशति (2. वि + वि^०) m. N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāshṭra MBH. 1, 2447. 2729. 4543. 4, 1151. eines Sohnes des Viṃṇa und Urgrosssohnes des Khanitra VP. 352. eines Sohnes des Kākusha und Grosssohnes des Khanitra Bhāg. P. 9, 2, 24. fg.

विविक्ता 1) adj. und n. s. u. 1. **विच्** mit **वि**: **विविक्ता** s. u. **विवृता**. — 2) m. = **वसुनन्द** H. an. 3, 297. = **वसुनन्द** MED. t. 183. fg.

विविक्तता (von **विविक्त**) f. 1) **Unterschiedenheit, Gesondertheit**: **वर्णपद्वाक्य** ^० so v. a. **genaue Sonderung der einzelnen Laute, Wörter und Sätze bei der Aussprache** H. 71. — 2) **Isolirtheit**: **प्रतीकारा नृपस्यायमनपत्त विविक्तताम्** RĀG-TAR. 8, 354. — 3) **Reinheit, Lauterkeit**: **दोः अकृषा सुच.** 1, 313, 2 (vgl. 181, 17). — 4) **körperliches Wohlbehagen** Suçr. 2, 219, 8. ÇĀNG. SĀM. 3, 6, 10.

विविक्तत्व (wie oben) n. **Einsamkeit** MĀK. 98, 25.

विविक्तनामन् m. N. pr. eines der sieben Söhne des Hiraṇyaretas, Beherrschers von Kuçadvīpa, und des von ihm beherrschten Varsha dieses Dvīpa Bhāg. P. 5, 20, 15.

विविक्ति (von 1. **विच्** mit **वि**) f. 1) **Sonderung, Trennung** VS. 30, 12. **विविक्ति** v. l. im TBr. — 2) **richtige Unterscheidung** SARVADARÇANAS. 74, 21.

विविक्तीकर (**विविक्त** + 1. कर) **leer machen**: **अतःपुरातम् ० कृतं तया** aus dem die übrigen Bewohner von ihr entfernt worden waren KATHĀS. 74, 231. **allein lassen, verlassen**: **(आश्रमम्) सेकात्ते मुनिकन्याभिर्विविक्तीकृतवृत्तकम्** RAGH. ed. Calc. 1, 52.

विविक्तीकृत (von 1. **विच्** mit **वि**) adj. **unterscheidend** RV. 3, 57, 1.

विविन् (vom desid. von 1. **विष्**) nom. ag. Vop. 3, 151. nom. **विविर्**.

विविन्तु (wie oben) adj. **hineinzugehen beabsichtigend**, — **im Begriff stehend**: mit acc.: **उद्यानम्** VIKR. 24. **नगरम्** RĀG-TAR. 8, 1160. 1367. **अरण्यभ्यन्तरम्** KATHĀS. 94, 12. 109, 60. Bhāg. P. 9, 4, 50. 11, 18, 1. **तमः** 4, 24, 46. **देवतालपम्** Verz. d. Oxf. H. 259, b, 6. **पतंगवद्धिमुखम्** KUMĀRAS. 3, 64. **वह्निम्** KATHĀS. 22, 241. Bhāg. P. 10, 89, 45. mit loc. RĀG-TAR. 8, 1665.

विविचि (von 1. **विच्** mit **वि**) adj. P. 3, 2, 171, Vartt. 2, Schol. **unterscheidend, sondernd**: Agni RV. 5, 8, 3. TBr. 3, 7, 5. At. Br. 7, 6. ÇAT. Br. 12, 4, 4. 2. **अच.** ÇR. 3, 13, 5. Indra VĀLAKH. 2, 6. **विविचीष्ट** Comm. zu TS. 3, 3, 24, 3.

विविञ्च RĀG-TAR. 4, 50 fehlerhaft für **विविच** (s. u. **विष्** mit **वि**), wie die ed. Calc. liest.

विविच्यै TAITT. ĀR. 10, 58 in Ind. St. 2, 87 = **विविच्यै**.

विविक्ति f. nach dem Comm. so v. a. **विशेषलाभ** **Gewinnung** (von 3. **विद्** mit **वि**) TBr. 3, 4, 2, 7. **विविक्ति** v. l. in VS.

विवित्सा (vom desid. von 1. **विद्**) f. **das Verlangen kennen zu lernen**

MBH. 7, 9135 (nach der Lesart der ed. Bomb.; **विवित्सा** ed. Calc.). Bhāg. P. 14, 7, 27. **सर्वधर्म** ^० 4, 9, 1. 3, 7, 40. 7, 13, 13. 10, 49, 14. 69, 19.

विवित्सु (wie oben) 1) adj. **kennen zu lernen wünschend**, mit acc. MBH. 5, 2218. Bhāg. P. 3, 8, 2. 7, 13, 15. PĀNĀR. 3, 7, 2. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛtarāshṭra MBH. 1, 2731. 4544. 6, 2838. 8, 2448. 2451.

विविदिका bei GAUPAP. zu SĀMĀJAK. 50 fehlerhaft für **विविदिषा**.

विविदिषा f. = **विवित्सा** GAUPAP. zu SĀMĀJAK. 1. 50 (wo **त्रिदण्डकमण्डलुविविदिषातो** zu lesen ist). WILSON, SĀMĀJAK. S. 6. Einl. zu KAUSH. UP.

विविदिषु adj. = **विवित्सु** ÇĀNG. zu BĀH. ĀR. UP. S. 196. **अ^० BHATT.** 7, 99.

विविम्युत् (2. वि + वि^०) adj. **blitzlos**: **जलधर** HARIV. 3822.

विविध (2. वि + विधा) 1) adj. (f. **धा**) **verschiedenartig, mannichfaltig, allerhand** AK. 3, 2, 43. H. 1469. **सिस्तुर्विविधाः प्रजाः** M. 1, 8, 39. **गुच्छगुल्मम्** 48. **वधै** 8, 193. **वधेन** 810. MBH. 3, 1810. 1829. 2194. 12142. **राज्य** 7, 2231. R. 1, 9, 14. 35. 53, 14. 24. Suçr. 4, 117, 9. VARĀH. BĀH. S. 19, 15. 35, 1. 2. Spr. 660 (II). 2595. KATHĀS. 20, 227. Bhāg. P. 4, 5, 3. 7, 6, 26. BRAHMA-P. in LA. (III) 82, 2. PĀNĀT. 192, 22. **विविधोपेत** so v. a. **विविध** R. 2, 80, 5. **विविधम्** adv. 66, 2. 78, 6. — 2) m. N. eines Ekāha ÇĀNG. ÇR. 14, 28, 13.

विविच्य (2. वि + वि^०) m. N. pr. eines Dānava MBH. 3, 680.

विविध s. u. **विवध**.

विंश m. v. l. für **विविंश** VP. (2te Aufl.) 2, 193.

विवीत (von वी = व्या) m. **ein umzäunter Weideplatz** (= **प्रचुराणाकाष्ठे रक्ष्यमाणाः परिगृहीतो भूप्रदेशः** MIT. im ÇKDr.) JĀÉN. 2, 160. 282. **०भर्तृ** der Besitzer eines solchen Platzes (**Aufseher des Ortsgebietes** STENZLER) 271. — Vgl. **वीतक**.

विवोवध s. u. **विवध**.

विवृता (partic. von **वृश्** mit **वि**) adj. f. = **उर्भगा** BṚHUPRAJOGA im ÇKDr. **विवृता** ÇKDr. nach TĀIK., die gedr. Ausg. 2, 6, 4 liest aber **विरृता**.

विवृत् in einer Formel VS. 15, 9.

विवृत 1) adj. s. u. 1. **वर** mit **वि**. — 2) f. **धा** a) Bez. einer best. Eruption MED. t. 156. BĀLVAPR. im ÇKDr. Suppl. WISE 412. Suçr. 1, 292, 7. 293, 1. ÇĀNG. SĀM. 1, 7, 85. Vgl. **विवृता**. — b) als Pflanzennamen Suçr. 1, 144, 16 vermuthlich fehlerhaft, **त्रिवृत्** liest WISE 146.

विवृतता (von **विवृत**) f. **das Offenbarwerden**: **न शशाक मनोगतम् । तं शोकं राघवः सोढुं स** (sc. शोकः) **विवृततां गतः** R. 2, 26, 7.

विवृताक्ष (**विवृत** + **अक्ष** Auge) m. Hahn H. 1325. — Vgl. **विवृताक्ष**.

विवृति (von 1. **वर** mit **वि**) f. = **विवरण** **Auseinanderlegung, Erörterung, Erklärung, Erläuterung**: **धर्म** ^० (fälschlich ^०वृत्ति gedr.; vgl. Mēl. asiat. I, 282, Çl. 10) Verz. d. Oxf. H. 122, b, 37. **पातक** ^० 123, a, 8. 39. 49. 136, b, 8 v. u. **सूत्र** ^० 177, b, 15. 185, b, 5. 264, a, 18. UTPALA am Anfange und am Schlusse von VARĀH. BĀH. SARVADARÇANAS. 90, 19. **०विमर्शिनी** f. Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 238, b, 33. **न्यायमकरन्द** ^०, **मकरन्द** ^० desgl. HALL 155. — Vgl. **हृदो** ^०.

विवृतोक्ति (**विवृत** + उ^०) f. **offener —, unverhüllter —, deutlicher Ausdruck** (Gegens. **गूढोक्ति**) KUALAS. 148, a.

विवृत १) adj. s. u. वर्त् mit वि. — २) f. die Ben. einer best. Eruption **विवृत** im CKDr.; vgl. **विवृता**.

विवृतान (विवृत + वत्) १) adj. die Augen verdrehend R. 4, 21, 37. — २) m. **Haar** Tā. 2, 5, 18.

विवृति (von वर्त् mit वि) f. १) *Entfaltung* Bā. P. 3, 6, 10. = *विधिवृत्तिलाभ* Comm., wo übrigens fehlerhaft *विवृति* st. *विवृति* gelesen wird. — २) *Hiatus* RV: Pā. 2, 1, 5, 28, 32, 44, 3, 9, 14, 26, VS. Pā. 1, 119, 7, 6, AV. Pā. 3, 68, Çā. 15 in Ind. St. 4, 113, Çā. 12, 3, 6. *विवृत्यभिप्राय* m. ein undeutlicher *Hiatus* RV. Pā. 4, 28; vgl. 14, 11. — ३) fehlerhaft für *विवृति* Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 111.

विवृद्धि (von १. वर्ध् mit वि) f. *Wachsthum, Zunahme, Vergrößerung, Vermehrung, Gedeihen* Kā. Ç. 8, 3, 5. Çā. 7, 19, 20. Lā. 5, 11, 11. वत्स° Sā. 37. काय° MB. 3, 10629. गा. तुन्दादि zu P. 5, 2, 117. यैष्मिक° Varā. Bā. S. 40, 2. गर्भ° 21, 18, 53, 117. अकुल° um drei Zoll 69, 7. लोकानाम् *Vermehrung* M. 1, 31. स्ववंशस्य 9, 128. MB. 1, 6812. 7278. यमराष्ट्र° 7, 2711. प्रज्ञा° Bā. P. 6, 5, 5. धान्यार्थलप° *Fallen und Steigen des Preises* Varā. Bā. S. 7, 1, 4. ऐचोरुभयविवृद्धि-प्रवृत्तिरुत्तमोऽमुतवचनम् *das Längerwerden eines Vocals* P. 2, 2, 106, Vā. 1. लोकानाम् *Gedeihen* M. 3, 268. Varā. Bā. S. 30, 15, 44, 21, 49, 8. Bā. P. 9, 22, 15. Kull. zu M. 5, 39. विद्यातपो° *Zunahme* M. 6, 30. नृपतिलक्ष्मी° Varā. Bā. S. 4, 20. शोक° R. 3, 79, 15. भाज्ञा वयसा सम्-*nehmend* Kā. 103, 226. °द Varā. Bā. S. 12, 9. °कर 59, 5. विवृ-
द्धिं गम् HARIV. 10575. R. 7, 5, 8. या MB. 1, 3603. HARIV. 3910. RAGH. 18, 48. Spr. (II) 1056. समुपेति Varā. Bā. S. 24, 11. अमुपेति 75, 10. अमुपेति RAGH. 13, 4.

विवृक् (von १. वर्द्ध, वर्द्ध mit वि) m. *das Sichlosreißen, Sichverlieren* (von Andern weg) Kau. 75.

विवृक्त् m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Kā. 75, Lied-
verfassers von RV. 10, 163.

विवेक (von १. विच् mit वि) m. १) *Scheidung, Sonderung, Trennung; Unterscheidung*; = पृथगात्मता AK. 2, 7, 37. H. 79. = पृथग्भाव Mā. k. 158. = एकाक्ष H. an. 3, 99. — Suç. 1, 48, 4, 2, 176, 13. कर्मणां च विवे-
कार्थं धर्माधर्मो व्यवेषयत् M. 1, 26. कर्मविवेकार्थम् 102. विवेकं कर्तुम् R. 5, 13, 64. वर्णादेषविवेकार्थम् VS. Pā. 1, 26. स्थानप्रपन्न° P. 1, 1, 9, Schol. परात्मीय° BHATT. 17, 60. कार्यकार्य° SARVADARÇANAS. 78, 13. प्र-
कृतिपुरुष° 104, 16. युक्तायुक्त° Spr. 5146. NĪLAK. 12, 61. SARVADARÇANAS. 81, 12. अ° Kā. 1, 55. °रहित nicht gesondert, aneinanderstossend: प-
योधरयुग Spr. (II) 1446. — २) *Untersuchung, Kritik, Prüfung*; = वि-
चार H. an. Mā. प्रज्ञारविवेकतत्त्व Gtr. 12, 28. शास्त्रसंभारविवेककृतनि-
श्चय Mā. P. 20, 4. दानप्रतिपक्षधर्म° SARVADARÇANAS. 104, 16, 59, 10. fgg. वोणादिभिदाम् Verz. d. Oxf. H. 200, 5, 11. मेतानाम् 13. राग° 14. °पक्षक
d. 1. तत्त्व°, भूत°, कोश°, द्वैत°, वाक्यार्थ° oder महावाक्य° 222, No. 540. ३) *richtige Unterscheidung, — Einsicht; Verstand, Urtheilskraft*: न वि-
वेकं लभसे ऽमुष्याद् वृत्तस्य रसो ऽस्मीति Kā. Up. 8, 9, 2. Kā. 3, 47. 75. SARVADARÇANAS. 33, 21. विवेको दुःखनाशाय Spr. (II) 297. विवेकोदय
1443. 1466. 2391. निर्मलविवेकीयक (I) 1026. °विरक्त 2641. 2644. fgg. चम्° (Conj.) 2971. विवेको नास्ति मूर्खायाम् 3146. 4561. ईर्ष्या किं °परि-
पन्थिनी Kā. 5, 15. °पदवीं प्राप्य 33, 81. Rā. 4, 27. Prad. 5, 16.

वृत्तो विवेकः BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 22. अ° Spr. 3226. Rā. P. 5, 13, 22. 8, 17, 80. *विवेकायय* Verz. d. Oxf. H. 209, a, 30. °तत्त्व 263, b, No. 636. fgg. °विशद Rā. 3, 113. °विगुण 5, 352. °विद्यात् (°ग्रन्थ v. l.) Mā. 4, 1. °रहित Spr. (II) 1446. Pā. 3, 14. °अष्ट Spr. 2962. प्रा-
प्त° adj. Kā. 4, 83. विगलित° adj. Spr. (II) 526. यात° adj. SARVADAR-
CANAS. 101, 4. अ° adj. Spr. 2730. Kā. 49, 223. स° adj. 15, 62. — ४) *abgekürzter Titel eines Werkes* Verz. d. Oxf. H. 279, a, 50. 292, b, 13. — ५) *Wassertrog* (अलक्षणी) H. an. Mā. — Vgl. अ°, काल°, ज्ञाति°, तत्त्व°, तिथि° (unter तिथि), धर्म°, निर्विवेक, प्रत्यक्षत्त्व°, प्रायश्चित्त° (unter 1. प्रायश्चित्त), भावना°, भावसार°, वर्ध°, विधि°, व्यक्ति°, प्रुद्धि°, आद°, संबन्ध°.

विवेकव्याप्ति f. *richtige Einsicht* Jō. 2, 26, 28. SARVADARÇANAS. 165, 16. 179, 31.

विवेकचूडामणि m. Titel eines Werkes NĪLAK. 18.

विवेकज्ञ adj. *eine richtige Erkenntnis habend* Spr. 1036, 221. 3123. धर्माचार° R. GORR. 1, 7, 7.

विवेकज्ञान n. *richtige Erkenntnis* SARVADARÇANAS. 118, 3. 176, 21. 179, 24. NĪLAK. 29. Verz. d. Oxf. H. 231, b, 48; vgl. *विवेकज्ञान* 232, a, 8. 4.

विवेकता fehlerhaft für *विवेकिता* (wie die v. l. hat) Spr. 1030; अ° s. u. 2. अविवेक.

विवेकधैर्याग्रय n. Titel einer Schrift HALL 148. °विवृति ebend.

विवेकमार्तण्ड m. desgl. HALL 13.

विवेकवत् (von विवेक) adj. *richtig urtheilend, eine richtige Einsicht habend* Kā. 94, 78. Mā. P. 66, 40.

विवेकविलास m. Titel einer Schrift SARVADARÇANAS. 23, 16.

विवेकसार n. desgl. HALL 98.

विवेकसिन्धु m. desgl. HALL 100. Verz. d. B. H. No. 1365.

विवेकाग्रम (विवेकाग्रम्?) m. N. pr. eines Mannes HALL 141.

विवेकिता (von विवेकिन्) f. *richtige Unterscheidung, richtiges Urtheil, richtige Einsicht* Spr. 1030 (fälschlich *विवेकता*). 2872. वेदशास्त्रार्थेषु Jā. 3, 156.

विवेकित (wie eben) n. dass. Spr. 1030, v. l. अ° WILSON, SĀ. 3, 58.

विवेकिन् (von १. विच् mit वि und von विवेक) १) adj. P. 3, 2, 142. a) *scheidend, sondernd, unterscheidend*: स्वाडु° Spr. (II) 407. युक्तायुक्त° 496. अ° Çā. zu Bā. Ā. Up. S. 289. — b) *gesondert, getrennt*: अ-
विवेकि कुचद्वन्द्वम् KUALAJ. 120, a. — c) *untersuchend, prüfend, kritisch behandelnd* Verz. d. Oxf. H. 238, a, No. 874. — d) *richtig unterscheidend, — urtheilend, verständig* Spr. (II) 748. (I) 1991. 2770. 4233. 5020. Kā. 58, 140. Rā. 3, 136. 6, 97. 208. Mā. P. 66, 34. fgg. 93, 2. Pā. 1, 6, 59. Ind. St. 5, 291, N. 3. SARVADARÇANAS. 166, 21. fgg. Pā. 131, 19. बुद्धि Kā. 39, 108. अ° nicht richtig urtheilend, keine rich-
tige Einsicht habend Spr. (II) 693. keine urtheilsfähige Männer besitzend: दुर्देश Kā. 24, 225 (unter अ° zu streichen). — २) m. N. pr. eines
Sohnes des Fürsten Devasena CKDr. nach dem KĀ. P. — Vgl. अ°.

विवेकि (von १. विच् mit वि) nom. sg. १) *der da sondert, — unter-
scheidet*: युक्तायुक्त° Rā. 3, 134. — २) *der da richtig urtheilt, eine
richtige Einsicht habend* Rā. 3, 134. 5, 5. Spr. 2888.

विवेकव्य (wie oben) adj. impers.: इति विवेकव्यम् so ist es richtig
aufzufassen KUMĀRILA bei MÜLLER, SL. 98. SARVADARĢANAS. 140, 13.

विवेकव n. nom. abstr. zu विवेकर 1): पात्रापात्रं RĪĠA-TAR. 3, 317.

विवेक्य (von 1. विच् mit वि) adj. 1) zu sondern, zu unterscheiden:
अपृथग्धर्मिणो ऽपृथग्विवेक्याः MAITREY. 6, 22. — 2) zu untersuchen, zu
prüfen, kritisch zu behandeln Verz. d. Oxf. H. 200, a, s' v. u.

विवेचक (wie oben) adj. 1) sondernd, unterscheidend: मुखदुःखं NILAK.
21. — 2) richtig unterscheidend, eine richtige Einsicht habend, verstän-
dig: मनस् Spr. 1108. Personen Schol. zu KĀP. 1, 122 (Gegens. मूढ).
KUSUM. 2, 10. WILSON, SĪKHJAK. S. 47 (neben खं). Davon विवेचकता f.
richtiges Urtheil, richtige Einsicht RĪĠA-TAR. 3, 259. विवेचकत्वं n. dass.
SARVADARĢANAS. 172, 18. SĪH. D. 11, 13.

विवेचन (wie oben) 1) adj. (f. ई) a) unterscheidend: शुभाशुभं BHĪG.
P. 6, 3, 7. — b) untersuchend, prüfend, erörternd, kritisch behandelnd:
गुणं (परिच्छेद) SĪH. D. 253, 16. न्यायमकरन्दविवेचनो Titel eines Wer-
kes HALL 158. — 2) n. a) das Unterscheiden: दृष्टादृष्टं HARIV. 15722.
VEDĀNTAS. (Allah.) No. 10. SARVADARĢANAS. 33, 21. auch f. आ in कार्या-
कार्यं WILSON, SĪKHJAK. S. 47. — b) Untersuchung, Prüfung, Erörte-
rung, kritische Behandlung: यस्य प्रद्वस्तु कुरुते राज्ञो धर्मविवेचनम् M.
8, 21. MBH. 12, 1860. शिरोगदं SUÇR. 1, 11, 4. Verz. d. Oxf. H. 89, a, 15.
208, a, No. 489. b, 26. 209, b, 1 v. u. 210, b, No. 497. 243, b, No. 616. fg.
257, b, 20. fg. SARVADARĢANAS. 104, 13. fg. — c) richtiges Urtheil PĀNĒAR.
2, 3, 5. — Vgl. कालतत्त्व.

विवेदयिषु (vom desid. des caus. von 1. विद्) adj. zu melden beab-
sichtigend: विवेदयिषवः पार्थ तपस्युषे समास्थितम् dass MBH. 3, 1543
nach der Lesart der od. Bomb.

विवेन (2. वि + वेन) s. अघिवेनम्.

विवोढर (von 1. कृत् mit वि) m. Gatte H. 517.

विद्यार्थिन् (von व्यध् mit वि) adj. mit Geschossen durchbohrend
AV. 1, 19, 1.

विघ्नत (2. वि + घ्नत) adj. widerstrebend, widerspännig: अग्नी ये वि-
घ्नता स्थन् तान्वः सं नमयामसि AV. 3, 8, 5. die Rosse Indra's RV. 1, 63,
2. 8, 12, 15. 10, 23, 1. 49, 2. 58, 3. 108, 2. 4.

1. विष्, विशति DHĀTUP. 28, 130 (प्रवेशने). विशते, अविष्मन्; विवेश,
विविशे; ved. विवेषुम्, अविवेशीम् und विविष्याम्; विविशिवंम् und वि-
विश्वस् P. 7, 2, 68. VOP. 26, 134. अविशत्, अविशत, अविशमहि; वेद्यति
(vgl. KĀP. 5 aus SIDDH. K. zu P. 7, 2, 10), वेष्टा, वेष्टुम् P. 8, 2, 36. Schol.
1) sich niederlassen, hineintreten in, eingehen in, — bei, sich hinein-
begeben in (loc. und acc.) ÇAT. Br. 8, 6, 2, 5. 19. 14, 8, 28, 3. सोमश्चम्वैः
RV. 8, 103, 4. विविशुर्ज्ञातवीतीरे lassen sich nieder R. 1, 36, 9 (37, 10
GONN.). अतःपुरे eintreten in MBH. 7, 2774. मन्दिरे KATHĪS. 3, 73. वास-
वेषमनि 14, 32. अवसीषु RĪĠA-TAR. 4, 162. ग्राममध्ये VARĀH. BṢH. S. 32,
25. नरकेषु BHĪG. P. 5, 26, 37. शलभो तीघ्रदरुने Spr. (II) 100, v. 1. तेनैव
पथा हृदि स्मरः KATHĪS. 3, 59. भगवान्विशते हृदि BHĪG. P. 2, 8, 4. सं-
तो 2, 32. विशामस्तस्यातः KATHĪS. 34, 156. अतः कञ्चुकिकञ्चुकस्य विश-
ति त्रासादयं वामनः KATHĪV. 27, 8. विविशे ऽसरहं विभोः BHĪG. P. 4, 6,
20. मध्येवारि KATHĪS. 18, 302. mit acc.: अतःपुरम् M. 7, 216. भवनं वि-
विशते MBH. 3, 2117. गर्भभवनम् KATHĪS. 18, 159. गृहम् 20, 122. VARĀH.

BṢH. S. 53, 123 (Kinsug halten). RĪĠA-TAR. 3, 178. HARIV. 3948. विवेश-
नम् R. 1, 20, 14. वेषमनि 2, 47, 19. KATHĪS. 28, 140. शय्यावेशम् RĪĠA-TAR.
4, 133. छावसथम् R. 2, 56, 26. सुतावासम् KATHĪS. 18, 327. सभाम् MBH. 2,
2051. R. 2, 56, 32. RĪĠA-TAR. 5, 33. अविशतसदः BHATṬ. 11, 45. रङ्गम्
MBH. 3, 2193. आश्रमपदम्, आश्रमम् 2466. R. 1, 58, 9. 4, 13, 20. पुरम्
RAGH. 12, 18. VARĀH. BṢH. S. 46, 66. KATHĪS. 12, 23. 18, 118. RĪĠA-TAR.
5, 216. पातालम् R. 1, 44, 8. वनम्, अरण्यम्, अष्टवीम् MBH. 3, 2586. R. 1,
1, 29. 2, 74, 29. R. GONN. 2, 42, 6. 3, 74, 7. RAGH. 9, 53. 12, 9. KATHĪS. 28,
6. जन्मपादपान्, विलानि RĪĠA-TAR. 4, 175 (अविशन्). सरःकच्छम् 1, 204.
वनदुर्गाणि R. 4, 18, 15. Spr. 1446 (med., aber v. 1. act.). अम्भोनिधिम्
849 (II). सरः 2391. नदीम् MBH. 3, 10689 (विशस्व). जलम् JĪG. 2, 108.
नृपार्णवम् HARIV. 8971. ज्वलनम् so v. a. den Scheiterhaufen besteigen R.
1, 1, 81. 6, 101, 32. KATHĪS. 49, 161. BHAG. 11, 29. वज्राणि ebend. R. 5,
56, 17. भुजंगविश्रम्भितम् der Mond VARĀH. BṢH. S. 104, 47. तमः BHĪG. P.
3, 31, 32. 4, 19, 34 (med.). 7, 1, 18. वराकृष्यो विशतीव भूतलम् R. 1, 17.
जनमध्यम् MBH. 3, 2513. द्विषद्वलम् Spr. 2846. भुजासरम् RAGH. 19, 38.
MAGH. 100. यत्रो ऽतर्हदयं विष्य तमो कंसि BHĪG. P. 9, 11, 6. मन्त्रिणा
विशता मनः RĪĠA-TAR. 3, 497. अमो हि वो सुरसंघा विशति eingehen —,
aufgehen in BHAG. 11, 21. 18, 55 (med.). MBH. 13, 1018 (med.). PRAB. 80,
15. विशति तारायुक्ता रविम् so v. a. kommen in Conjunction mit VA-
RĀH. BṢH. S. 20, 1. सो ऽद्विरनाधारः — अयो ऽविशत् versank in BHĪG. P.
8, 7, 6. शरस्तस्य — अविशद्वलम् drang in RĪĠA-TAR. 5, 217. स शब्दे अं
च भूमिं च प्राणिनां अवयानि च । विवेश R. 2, 91, 27 (100, 24 GONN.). KA-
THĪS. 28, 136. सर्वत्र याति पुरुषस्य चलाः स्वभावाः खिवास्ततो हृदयेव
पुनर्विशति gehen wieder zurück in's Herz MĀRĪH. 78, 19. fg. Ohne Er-
gänzung hineintreten (in's Haus u. s. w.) HARIV. 3471. 4340 (auf dem
Schauplatze auftreten, erscheinen). R. 1, 9, 57. KĀM. NĪTIS. 6, 11. निर्ग-
च्छेयुर्विशेषुश्च चराः 12, 27. Spr. 288 (II). 1168. KATHĪS. 48, 248 (विश,
nicht आविश gemeint). वत्सेशनिकाटम् 13, 2. RĪĠA-TAR. 6, 46. निर्गत्य न
विशेद्भूयो मरुतां दत्तिदत्तवत् । वचः kehrt nicht wieder zurück Spr. 4472.
— 2) heimgen, zur Ruhe gehen: (सूर्यम्) विशतं जगदनु सर्वं विशति
ÇĀKH. BṢH. 8, 7. यद्देवास्तो अविशत RV. 10, 136, 2. — 3) sich setzen (vgl.
उप): आसनानि R. 2, 82, 2. HARIV. 9031. परमासने 9080. — 4) sich wo-
hin begeben: सेनयोरुभयोर्विविष्णुस्ते ऽयतो BHĪG. P. 8, 10, 12. अये 26.
राजमार्गम् RAGH. 6, 10. सा परिक्रम्य वै मेरुं जम्बूमूलं पुनर्नदी । विशति
MĀRĪ. P. 54, 30. zuströmen, von Heeresabtheilungen und Nebenflüssen
RĪĠA-TAR. 5, 140. Jmd (acc.) zuströmen, zufließen, zu Theil werden: ऋ-
विषारणयः । विविष्णुस्तं विशो नाथमुदन्वत्तमिवापगाः RAGH. ed. Calc. 4,
70. उपदा विविष्णुः शश्वोत्सेकाः कोमलेद्यम् Lesart bei STENZLER. सरि-
त इव समुद्रं संपदस्तं विशति KĀM. NĪTIS. 2, 44. उभयोर्पृथलक्ष्म्या वै भाग-
स्तं विशते नरम् HARIV. 14258. न विवेश च निद्रैर्नम् R. 4, 26, 9. मृत्योर्वि-
शतः समं प्रजाः so v. a. treffen BHĪG. P. 4, 11, 20. Jmd (loc.) zukommen:
स एष साक्षात्पुरुषः पुराणो न यत्र कालो विशते न वेदः 8, 12, 44. — 5) in
einen Zustand eintreten, gerathen in: कश्मलम् R. GONN. 4, 49, 29. छा-
पदम् Spr. (II) 885. — 6) an etwas gehen: दोताम् R. 1, 11, 20. शिवदी-
क्षापाम् BHĪG. P. 4, 2, 29. sich zu schaffen machen mit: पशुभ्यः (zur Er-
klärung von वैश्य) MBH. 12, 6955. — 7) viß eingegangen in: तमः
BHĪG. P. 10, 40, 25. अत्रे कीमानि सर्वाणि भूतानि विष्टानि so v. a. ent-

halten Çat. Br. 14, 8, 28, 3. — Statt des sinnlosen ते विशन्तं मुदा पुक्ताः MBh. 7, 1551 liest die ed. Bomb. ते विंशतिपदे यताः.

— caus. 1) *eingehen machen in*: इत्येतेन शक्योऽपि त्रैदश्यामि वः AV. 3, 13, 7. — 2) *sitzen machen*, — *heissen*: तमवीविशदासने स्वे Bha. P. 10, 69, 14.

— desid. *विविशति* *hineinsutreten* —, *hineinzugehen beabsichtigen*: अरण्यम् Bha. P. 4, 17, 48. अग्निम्, वक्रिम् KATHA. 110, 6. 122, 97. पाण्डवीयामिव चर्म कर्णमूलं विविततीम् 90, 13.

— अधि caus. *setzen auf*: कात्ता शय्यामधिविष्य Bha. P. 10, 48, 6.

— अनु 1) *nach Jmd (acc.) hineingehen in (acc.)*: पतिं साधो तमग्निमनुवेक्ष्यति Bha. P. 4, 13, 55. — 2) *hineingehen, hineinfahren überh.* R. 4, 37, 82. Bha. P. 4, 9, 7. 10, 86, 45. वक्रिम् PANKAT. 187, 25. अनुविष्टो भगवता Bha. P. 3, 20, 17. — 3) *Jmd (acc.) folgen* MBh. 1, 796. — Vgl. अनुवेश. — caus. *setzen*: समूहं तस्मिन्नेवासने R. Gonn. 2, 33, 17.

— अप caus. *wegschicken*: अन्त्यत्र पापीरपं वेश्या धियः AV. 9, 2, 25.

— अभि, partic. *विष्ट* *ergriffen* —, *in der Gewalt stehend von*: मदनाभिषिष्ट R. 5, 11, 18. 22. — caus. *eingehen machen in, richten auf*: अद्यक्तवर्त्मन्यभिविशितात्मा Bha. P. 3, 8, 33.

— आ 1) *eingehen, eintreten, sich niederlassen in oder unter (acc.)*, *eindringen, fahren in, Besitz nehmen von*: नेदिक् पुरा नाष्टा रत्तास्याविशान् Çat. Br. 1, 1, 4, 6. इन्द्रमिन्द्रो वषा विश R. V. 1, 176, 1. 5, 7, 91, 11. 9, 88, 7. 10, 16, 6. (अग्निः) श्रोत्रधोरा विवेश 1, 98, 2. यो अग्नौ रुद्रो यो अत्स्वर्षत्यं श्रोत्रधोर्वीरुधौ अविवेश AV. 7, 87, 1. Çvetiçv. Up. 2, 17. मातृः R. V. 1, 141, 5. यावोर्षाश्वी 3, 32, 10. मर्त्यान् 4, 58, 3. योनिम् 5, 47, 3. 6, 36, 3. अमोवा या नो गयेमाविश 74, 2. कृत्येषा पदतनी भूत्या ज्ञाया विशते पतिम् 10, 83, 29. ज्ञान्युः पतिस्तन्वर्षा विविश्याः 10, 3, 123, 6. मा नो रत्नं आ वैशीत 8, 49, 20. VS. 4, 13, 7. 46. 12, 105. 23, 49. TBa. 3, 1, 2, 8. कुमारं ज्ञातं ब्रध्न्या वागाविशति zuletzt führt die Stimme in das Kind Ait. Br. 3, 2, 5, 2. तामयं पश्चिर्षा अविशत् 23. Çat. Br. 14, 6, 2, 6. 12, 3, 2, 14, 4, 2, 26. 5, 5, 18. — गृहेषाविशतां पुंसाम् so v. a. Haushalter Bha. P. 4, 30, 19. शालायाम् 8, 9, 17. सभाम् HARIV. 6817. अन्नपुरम् R. 2, 70, 27. R. Gonn. 2, 14, 21. Bha. P. 3, 3, 6. मन्दिरम् KATHA. 20, 224. अन्नगृहम् R. Gonn. 2, 3, 3. स्वं धिष्यम् Bha. P. 3, 16, 31. mit Ergänzung von गृहम् u. s. w. R. 1, 18, 22. Kām. Nīti. 14, 39. Bha. P. 10, 64, 16 (so v. a. heimkehren im Gegens. zu ब्रज). नगरम् DAÇAK. 69, 10. BHAT. 3, 18. बिलम् MBh. 1, 8379 (med.). 7294. गृहम् RAGH. 2, 26. वनम् R. 2, 43, 6 (med.). Bha. P. 2, 7, 23. पातालम् Spr. 1756. जलम् M. 11, 223. Spr. 2820. Bha. P. 3, 13, 26. सरः 23, 25. समुद्रम् RAGH. 3, 28. ययौ स्वर्गं खमाविष्य so v. a. sich in die Luft erhebend R. Gonn. 1, 62, 16. जगामाकाशमाविष्य 36, 4. 4, 63, 24. 5, 6, 1. 89, 48. गगनमाविष्य 3, 31, 25. वायुमार्गमाविशत् 4, 10, 24. संवर्तको वक्रिः — लोकमाविशते MBh. 3, 12873. fg. परेताधरितां रविराविशते दिशम् tritt ein in R. 2, 63, 14. योनिं मानुषीम् MBh. 1, 7300 (med.). कर्णं दक्षिणम् R. 5, 56, 27. Bha. P. 3, 6, 14. देहावरणं विभिद्य ते (बाणाः) सात्यकेराविष्युः शरीरम् drängen in MBh. 7, 1694. 4881. Bha. P. 4, 10, 17. 11, 3. तदाविशति भूतानि कर्माणि मक्षसि सक्त कर्मभिः M. 1, 18. यद्यस्य सो ऽदधात्सर्गे तत्तस्य स्वयमाविशते 29. Bha. P. 3, 6, 2. 10, 8, 26, 53. Verz. d. Oxf. H. 47, a, No. 103, Z. 8. (पुरुषः) अत्यन्तत्रमाविष्य 4, 21, 51. नाविशामि (so die ed. Bomb.) प-

रक्षिष्यम् so v. a. geschlechtlichen Umgang haben MBh. 1, 131, 8. आवि-
वेशोऽभागेन मन आनकाहुन्धुभेः Bha. P. 10, 2, 16. आविशति च यं यताः
fahren in, sich Jmdas bemächtigen MBh. 3, 14507. 2256. भागकांति भा-
विशः 12, 2890. fg. HARIV. 9478. सप्तममखमाविष्य तथा मिथीबभूव सः
11237. कन्दर्पः — आवेष्टुमभ्ययानूर्णं कृतोद्वाक्यं विष्टिम् R. 1, 25, 10 (26,
11 Gonn.). Mān. P. 51, 80. 104. सप्तमाविष्य भाषते R. 2, 33, 10. आवि-
शत्यप्रमत्तो ऽसौ प्रमत्तं जनमसक्तम् Bha. P. 3, 29, 39. 5, 13, 2. मृत्युः MBh.
3, 10450. Spr. 4924 (med.). क्रोधो नास्तरमाविशत् R. 1, 65, 2. आवेष्टुं ना-
स्तरं कामो न क्रोधो ददशे मुनेः R. Gonn. 1, 67, 1. ततस्ती मन्वराविशत्
MBh. 1, 7727. क्रोधः Mān. P. 106, 27. भयम्, भीः MBh. 3, 11971. 5, 7221.
R. Gonn. 1, 24, 4. मोक्षः MBh. 1, 216. कश्मलम् 4, 1052. चित्ता R. 2, 63,
44. वेपथुः MBh. 5, 7279. आविवेशोपसर्गस्तं तमः सूर्यमिवामुरम् R. 2, 63, 2.
तस्मात्तानां नाविशत्वापु ब्रह्मकृत्या 64, 53. स्मृतिः 4, 59, 6. आविवेश मक्षा-
न्कुर्यो देवानाम् 6, 92, 72. चारमाविशति प्रजागराः Spr. (II) 800. शोकस्था-
नसक्तमाणि भगस्थानशतानि च । दिवसे दिवसे मूढमाविशति (I) 3022.
लोकानाविशते यशः dringt in Bha. P. 3, 14, 11. — 2) *sich nahe her-
beimachen zu, kommen*: स मा धीरः पाकमत्रा विवेश R. V. 1, 164, 21. न-
मसा 3, 31, 5. आ नो इप्सा मधुमत्तो विशत् 10, 98, 4. VS. 34, 50. ऊर्जा मा
विश 3, 22. — 3) *sich niederlassen auf, sich setzen*: आसनानि MBh. 5,
3. — 4) *in einen Zustand* —, *in ein Verhältnis eintreten, gerathen in*:
निर्गतिम् R. V. 1, 164, 32. इन्द्रस्य मुख्यम् 9, 56, 2. स्रुतम् 4, 23, 9. तं राजैव
सुव्रतो गिरः सोमा विवेशिथ 9, 20, 5. वृषाणि Farben annehmen 9, 25, 4.
KAUC. 43. सुखम् MBh. 5, 29. मन्थुम् 13, 475. भयम् R. 7, 22, 11. शोकम्
KATHA. 9, 20. उपशमम् Bha. P. 6, 15, 26. मुख्यताम् 4, 22, 38. राज्यम् die
Herrschaft antreten R. Gonn. 2, 41, 19. — 5) partic. आविष्ट a) in act. Bed.
α) *hineingegangen, eingedrungen*: कर्णाविष्ट Bha. P. 14, 30, 3. MAITRAJUP.
6, 31. भोगिनः कक्षुकाविष्टः stockend in Spr. 2074. यन्मृगेषु पय आविष्टम्
KAUC. 115. अर्धाविष्टया गिरा mit halb stockender Stimme KATHA. 14, 46.
भगवत्याविष्टात्मा Bha. P. 4, 31, 8 (vgl. γ). आविष्टलिङ्गा ज्ञातिः fest siz-
zend so v. a. constant PAT. bei GOLD. Mān. 155, b (nach Kām. pass.: आ-
विष्ट लिङ्गं यया साविष्टलिङ्गा नियतलिङ्गेत्यर्थः). आविष्टलिङ्गत्व Comm.
zu Bha. P. 4, 7, 37. — β) *sitzend auf (loc.)*, von Vögeln Bha. P. 10, 41,
22. in der Luft schwebend (= आकाशसंबद्ध Comm.): अथ R. 7, 31, 14. —
γ) *ganz in Etwas stockend, einer Sache ganz hingegeben (तत्परः)* AK. 3,
1, 9, v. l. — b) mit pass. Bed. α) *bewohnt, erfüllt von*: बहुलाविष्ट dicht
bewohnt Ait. Br. 3, 44. तैर्दुरात्मभिरुविष्टमाश्रमम् R. 3, 1, 27. — β) *ge-
troffen von*: मन्मथशराविष्ट R. 3, 52, 20. आविष्ट इव तत्रस्थदेवीदाक्षे-
षाग्निना KATHA. 16, 50. — γ) *ergriffen von* —, *besessen von* —, *befal-
len* —, *überwältigt* —, *in der Gewalt stehend von*: कलिना MBh. 3, 2270.
आविष्टेयं मया बाला HARIV. 8729. सत्वेनाविष्टचेतनः R. Gonn. 2, 33, 11.
fg. Mān. P. 51, 100. ohne Ergänzung so v. a. von einem bösen Geiste
besessen TRIK. 3, 1, 3. H. 491. Hān. 66. आविष्टा इव युध्यन्ते MBh. 6, 1759.
HARIV. 4311. R. 5, 21, 8. KATHA. 17, 130. 70, 62. PRAB. 78, 10. ज्ञया R.
3, 1, 9. लुधा MBh. 3, 2420. 12, 4274. PANKAT. 69, 4. कर्माविष्ट Kīti. Ça.
25, 11, 81. वेदनया (Schmerz und Wissen) Spr. 2896. कृच्छ्याविष्टचेतना
MBh. 3, 2106. मन्मथाविष्ट हृदयं BRAHMA-P. in LA. (III) 54, 10. उपद्रवा-
विष्ट सुच. 1, 120, 2. मन्थुना MBh. 5, 5996. 13, 184. रोषेण मक्ता R. 2,
74, 1. R. Gonn. 1, 68, 20. रोषाविष्टचित्तं PANKAT. 188, 5. कोपेन Mān. P.

112, 15. **वेष्ट** **PAÑĀT.** 40, 18. 55, 7. **Con.** in **L.A.** (III) 34, 14. **उत्थेन** मक्ता **R.** 1, 57, 7. **Spr.** (II) 1042. **शोकदुःखाभ्याम्** **MBh.** 3, 2957. **शोका-** **विष्ट** **Hiv.** 126, 17. **चित्तया** **R.** 1, 53, 8. **भयेन** मक्ता **MBh.** 3, 7446. **कम्प-** **लाविष्ट** 7177. **तमसा** **HARIV.** 2518. **Bha.** P. 4, 28, 25. **तपसा** **HARIV.** 2522. **अधर्मेण** **MBh.** 13, 1204. **दोषैः** **R. Gonn.** 2, 109, 66. **विष्मयितुम्** **Bha.** 11, 14. **MBh.** 3, 2931. **कृपया** 3, 7159. **करुणाविष्ट** **Riā-Tan.** 2, 43. **रुषेण** मक्ता **R.** 5, 14, 38. **अवेन** मक्ता **von grosser Bitterkeit ergriffen** 3, 60, 1. **वरा-** **विष्ट** 2, 111, 44. **स्वेकृपाशैर्बहुविधैराविष्टविषया** **ज्ञाताः** **behaftet mit** **MBh.** 12, 6440. **Vgl.** **भूलाविष्ट** (auch **KATHA.** 73, 293). — 6) **आविश्य** **KATHA.** 45, 60 **fehlerhaft für आवेश**. — **Vgl.** **आवेश** **fg.** — **caus.** **eingehen machen, hineinbringen, hineinlassen; Jmd** **Etwas übergeben, mittheilen u. s. w.** **AV.** 4, 30, 2 (**vgl.** **RV.** 10, 128, 8). **मेधाम्** 6, 106, 3, 18, 4, 48. **राष्ट्रे** **अपि** **Att.** **Ba.** 8, 27. **स्वस्त्यावेशितं** **पसः** **ist glücklich hineingezogen** **ČLĀK.** **Ča.** 12, 24, 6. **ऊर्ध्वं पुष्टं वसुं** **AV.** 7, 79, 8. **तस्मिन्नावेशया** **गिरः** **RV.** 1, 176, 2. **TS.** 4, 4, 12, 2. — **दाः** **स्थेनावेशितः** **eingeführt** **Riā-Tan.** 3, 2180. **आदित्यश्चन्द्र-** **मा वायुः** **u. s. w.** **सर्वे** **ब्राह्मणमावेश्य** **सदान्नमपभुञ्जते** **in's Haus hinein-** **lassen so v. a. bewirthen** **MBh.** 13, 2115. **fg.** **यो ऽन्यस्मिन् शरीरे योग-** **युक्तिः । अन्नः** **करणमावेश्य** **(so ist st. आविश्य zu lesen)** **प्रविशेदिन्द्रि-** **याणि च** **(die beiden acc. von आविश्य abhängig)** **hineinfahren lassen** **KATHA.** 45, 60. **भुवोर्मध्ये** **प्राणमावेश्य** **Bha.** 8, 10. **उत्सर्पयन्नसूत्रं** **क्रमेणावे-** **श्य** **Bha.** P. 4, 23, 15. **सदसञ्चैव** **मयावेशितमात्मनि** **MBh.** 12, 18284. **आवेश्य** **मामात्मनि** **Bha.** P. 7, 10, 11. **मयावेश्य मनः** **so v. a. richten auf** **Bha.** 12, 12. **Bha.** P. 1, 9, 23. 5, 16, 3. 7, 1, 29. **आत्मन्यात्मानमावेश्य** 1, 9, 43. 3, 10, 4. **व्यावेशितचित्ता** **MBh.** 13, 1504. **RAGH.** 10, 28. **Bha.** P. 5, 9, 6. 1, 5. **अघोक्षञ्च** **आवेश्यतां मतिः** 5, 18, 9. 20, 25. **आवेशितधियम्** — **भगवति** 9, 16, 11. 10, 22, 26. **भारमावेश्य** **बन्धुषु** **aufladen, übertragen** **HARIV.** 1621. **व्यावेश्य** **ज्ञातयि** **anheimstellen** 10301.

— **अन्वा** 1) **eingehen, fahren in, sich Jmds bemächtigen**: **आत्मसृष्ट-** **मिदं** **विद्यमन्वाविश्य** **स्वशक्तिभिः** **Bha.** P. 10, 48, 19. **ह्रीश्च** **क्रोधश्च** **बी-** **भत्सुं** **तपोनान्वाविशे** **क्** **MBh.** 1, 5389. **मोक्षः** 7, 1405. — 2) **nachgehen, folgen, sich nach Etwas richten**: **यथा** **क्षेत्रे** **प्रज्ञा** **अन्वाविशति** **यथानु-** **शासनम्** **Śaṅk.** **Up.** 8, 1, 5. **तं धर्ममसुराः** — **नामृष्यत** — **विवर्धमानाः** **क्र-** **मशस्तत्र** **ते ऽन्वाविशन्प्रज्ञाः** **MBh.** 12, 10800.

— **अभ्या** **eingehen, eindringen —, fahren in**: **अनीकम्** **MBh.** 7, 5812. **खं वायुमग्निं** **सलिलं** **तथेर्वीं** **समं** **ततो** **अभ्याविशते** **शरीरि** 12, 7412. **भयं** **नाभ्याविशेत्तत्र** **Kingang** **Anden** 4, 933.

— **उपा** 1) **eingehen, eintreten in**: **पर्याशास्ताम्** **R.** 3, 23, 2. **आयमपदम्** **Bha.** P. 9, 15, 23. **स्वधिष्यम्** 3, 6, 19. 26, 50. **प्रीतिश्च** **दुर्योधनमुपाविश** **fahren in, kommen über** **MBh.** 1, 5389. — 2) **gerathen in**: **देवा** **भयमुपा-** **विशन्** **R. Gonn.** 1, 65, 31. — **Überall** **Formen mit dem Augment, aber die Bedeutungen sprechen für उपा, nicht für उप.**

— **समुपा** **sich an Etwas machen, beginnen**: **दीक्षां च समुपाविश** **(समु-** **पाक्** **ed. Bomb., समुदाक् = कुरु Comm.)** **R.** 1, 62, 22.

— **न्या** **eingehen in** **RV.** 10, 56, 1.

— **निरा** **steh von Jmd (abl.) zurückziehen, — fern halten** **MBh.** 12, 7127.

— **प्रा** **kommen zu**: **दातारम्** **ČLĀK.** **Ča.** 7, 18, 9. — **caus.** **einlassen, hineinführen**: **वर्धं** **प्राप्ता** **(so die ed. Bomb.)** **मन्यते** **नो** **प्रावेश्य** **शरवेण-** **नि** **MBh.** 8, 647. **व्या** **प्रावेशयिष्ये** **DAČAN.** 122, 3.

— **व्या** **eindringen —, sich verthellen in**: **पर्वतम्** **RV.** 2, 24, 2. **प्रज्ञानु** **Čat.** **Ba.** 10, 5, 2, 18.

— **समा** 1) **eintreten, betreten, eingehen —, fahren in, sich Jmds be-** **mächtigen**: **रक्षवेणम्** **MBh.** 1, 7272. 3, 2932. **वनम्** **HARIV.** 676. **Bha.** P. 5, 8, 9. **यज्ञनम्** 4, 4, 6. **लङ्काम्** **Bha.** 8, 27. **कंसकुलम्** **sich begeben unter** **Bha.** P. 5, 13, 17. **अन्वमार्गम्** **sich begeben auf** **MBh.** 3, 4082. **योगपथम्** **Bha.** P. 4, 4, 24. **प्रपाद्य** **विपणीय** **यद्योदेशः** **ः** **विशेत्** **(so ed. Bomb. st. समादिशेत् der ed. Calc.)** **sich begeben zu** **MBh.** 12, 2618. **तान्वापाः** **समा-** **विशन्** **drängen in** 3, 12176. **यदापुमात्रिको भूत्वा** **वीर्यं** **स्थानु** **चरिषु च ।** **समाविशति** **M.** 1, 86. **सर्वलोकम्** **durchdringen** **HARIV.** 9746. **शब्दः** **स्पर्-** **शश्च** **वृषं च** **रसमात्रं** **(acc.)** **समाविशत्** **Mān.** P. 45, 54. **fg.** **अतान्** **fahren in** **(von einem bösen Geiste)** **MBh.** 3, 2932. **नलम्** 2257. **नाकमय** **समा-** **वेष्टुं** **शक्यः** **काम** **पुनस्त्वया** **Spr.** 4524. **कुब्जाः** **केन** **कृता** **यूयं** **समाविश्य** **उरात्मना** **R. Gonn.** 1, 38, 22. **नन्देकांसरिन्द्रतः** **समाविशत्** **KATHA.** 4, 101. **Mān.** P. 51, 85. **आत्ममायाम्** **Bha.** P. 4, 7, 51. **चतुरपि** **प्रज्ञाना-** **मीषतमद्यापि** **समाविवेश** **Finsterniss kam über** **HARIV.** 16032. **ग्लानिद्येनं** **समाविशत्** **MBh.** 1, 9142. **दर्पः** 3, 8493. **कोपः** 11092 (**S.** 872). **मोक्षः** **R.** 4, 60, 15. **रजस्तमश्चैव** **MBh.** 12, 18280. **प्रमत्तमर्था** **किं नरं** **समसात्पञ्चत्यन-** **र्थाश्च** **समाविशति** 10, 561. **लक्ष्मीः** **समाविशतु** **गच्छतु वा** **यद्येष्टम्** **einkehren** **Spr.** 1581. — 2) **sich niederlassen an einem Orte**: **तस्मिन्देहे** **MBh.** 13, 1971. **Platz nehmen auf, sich setzen**: **क्षय्यासने** **(loc.)**. **M.** 2, 119. **R.** 2, 87, 21. **आसनम्** **Spr.** (II) 1478, v. 1. — 3) **in einen Zustand eingehen, gerathen in**: **कोपम्** **MBh.** 13, 2778. **अर्ककारम्** 4752. — 4) **gehen an, obliegen**: **तांस्तान्धमेविधीन्** **R.** 7, 10, 2. — 5) **समाविष्ट** **ergriffen —, über-** **wältigt von**: **रुद्राश्वास** **°** **ŚuČA.** 1, 121, 10. **शाप** **°** **R. Gonn.** 1, 38, 12. **मो-** **क्षेन** **Spr.** 4748. **जराशोक** **°** **M.** 6, 77. **भयशोक** **°** **MBh.** 3, 2278. **तीव्रशोक** **°** 2958. **R.** 2, 66, 8. **मन्यु** **°** **R. Gonn.** 1, 60, 7. **कोपेन** **Kām. Nitir.** 14, 18. **कोप** **°** **R.** 1, 60, 11. **क्रोध** **°** 64, 11. **MBh.** 1, 5920. **तीव्ररोष** **°** 3, 2397. **रोषामर्ष** **°** **R. Gonn.** 1, 76, 21. **मदकाम** **°** **MBh.** 1, 7725. **मन्मथ** **°** 4, 418. **कामभार** **°** **R.** 3, 23, 18. **बाध्य** **°** 2, 93, 1. **कौतूहल** **°** **Verz. d. Oxf. H.** 13, 6, 42. **fg.** **सन्न** **°** **erfüllt von** **Bha.** 18, 10. **यथाकर्म** **°** **versehen mit** **MBh.** 14, 500. **गुण** **°** **Vat. in L.A.** (III) 2, 1. **सर्वभोग** **°** **PAÑĀT.** 1, 7, 51. **योगिन** **च** **समाविष्टे** **भ-** **द्राजेन** **so v. a. unterworfen in von** **MBh.** 13, 1971. — **Vgl.** **समावेश**.

— **caus.** 1) **hineingehen lassen**: **das Glied** **KAUČ.** 79. **प्रस्थं** **स्वस्मिन्समा-** **वेशयति** **कटाक्षः** **nimmt in sich auf, enthält** **P.** 5, 1, 52. **Schol. an einen** **Ort bringen, — führen**: **स्त्रीबालवृद्धानादाय** — **इन्द्रप्रस्थं** **समावेश्य** **Bha.** P. 11, 31, 25. **eingehen lassen in so v. a. richten auf**: **आत्माममात्मनि** **MBh.** 12, 1590. **सस्मिन्समावेशितचित्तवृत्तिः** **RAGH.** 6, 70. **भगवति मनः** **Bha.** P. 5, 8, 28. 9, 19, 28. 10, 46, 22. **भगवति** **समावेशितसकलकारक-** **क्रियाकलापः** 5, 1, 6. — 2) **sich setzen heissen**: **गातारो** **R.** 7, 94, 9. — 3) **aufbürden, übertragen**: **कथं** **उरात्मनि** **समावेशयते** **सर्वम्** **MBh.** 2, 1844. **पौत्रे** **भारम्** 3, 9913. **R.** 1, 71, 14. **तस्मिन्निष्य** **°** **R. Gonn.** 1, 44, 3. **Mān.** P. 53, 42. **यस्मिन्कृत्यम्** **Spr.** 2421.

— **उप** 1) **Jmd (acc.) nahe treten**: **उपो** **ममैर्भिर्विषमं** **विशेम** **RV.** 3, 85, 6. — 2) **sich setzen** **(auch vom Niederliegen der Thiere)** **Att.** **Ba.** 7, 5. 8, 10. **कौतूहले** **Čat.** **Ba.** 1, 5, 2, 24. 12, 4, 2, 1. **KAUČ.** 79. **उपविश्य** **दक्षिणं** **ज्ञान्वाच्य** **Kām. Ča.** 3, 7, 5. **उपवि** **विश्रामः** **ČLĀK.** **Ča.** 1, 5, 3. **Āṣṭv. Gann.** 2, 3, 7. 3, 2, 2. **KAUČ.** **Up.** 2, 1. **Bha.** 1, 47. **MBh.** 3, 362. 2934. 10310. 4,

97, 12, 13245. 13, 1274. R. 1, 2, 35. 2, 53, 25. 104, 26. 3, 49, 43. इदमासनम्
 विष्णुस्य (Humb.) Mān. 73, 20. 88, 2. Çāk. 13, 7. 38, 4. 110, 2.
 Vikr. 15, 5. Spr. 2052. Varāh. Brh. S. 48, 48. KATH. 18, 362. 24, 145.
 45, 130. 252. 291. RĪGA-TAR. 2, 163. 3, 350. 454. Vop. 5, 21. Vet. in LA.
 (III) 5, 15. यस्यामिहोत्री उक्तामिहोदितम् Ait. Br. 5, 27. Çat. Br. 12,
 4, 2, 9. 11. वानरा उपाविशन् R. 4, 39, 43. गुरुतमः MBh. 4, 1052. उप-
 विष्ट (auch st. des verbl. finit.) sich gesetzt habend, sitzend H. 492. Ha-
 lā. 2, 231. KĪTJ. Ça. 1, 2, 7. MBh. 1, 2219. 3, 2427. 2890. 16658. 5, 6039.
 R. 1, 2, 30. 52, 3. 2, 54, 19. Çāk. 37, 2. 81, 16. KATH. 18, 215. Vet. in LA.
 (III) 2, 1. 9, 1. PĀNĀT. 34, 25. Hit. 93, 21. मुखोपविष्ट MBh. 3, 2698. Ha-
 riv. 4369. R. 1, 52, 6. 5, 11, 18. Varāh. Brh. S. 85, 8. Hit. 8, 15. सूपविष्ट
 Bhāg. P. 8, 12, 3. अतिकोपविष्ट Daçak. 67, 10. कर्मतलोपविष्ट R. 5, 11,
 18. ज्ञानमध्योपविष्ट KATH. 28, 8. उपविष्ट von Thieren JĀN. 2, 160. in
 der Thierfabel PĀNĀT. 53, 22. fg. 68, 21. von Vögeln 110, 9 (wo mit der
 ed. Bomb. °द्वार zu lesen ist). Hit. 13, 5. सभायामुपविष्टवान् Vet. in LA.
 (III) 28, 14. — 3) das Lager aufschlagen, Halt machen: बलेनोपविष्ट
 ह MBh. 3, 659. — 4) sich zu Jmd (acc.) setzen: तमार्तम् — उपाविशत्सा
 परिष्टमत्तात् R. Gonn. 2, 79, 40. sich zu Jmd setzen so v. a. nicht von,
 seiner Seite weichen um ihn zur Nachgiebigkeit zu zwingen (vgl. प्रत्युप):
 द्वैपदी यत्र भर्तुनुपाविशत् MBh. 1, 573. — 5) sich zum Untergang net-
 gen (von der Sonne): तावदको ऽप्युपाविशत् KATH. 123, 171. — 6) sich
 mit einem Weibe vermischen: तयोपविष्ट ह Bhāg. P. 3, 14, 30. — 7)
 sich einer Sache hingeben, obliegen; mit acc.: प्रायम् Bhāg. P. 1, 19, 5.
 उपविष्टास्तु ते सर्वे तस्मिन्प्रायं धराधरे R. 4, 56, 1. 20. प्रायोपविष्ट (s. auch
 bes.) Bhāg. P. 1, 19, 18. 8, 1, 33. अनशनोपविष्ट PĀNĀT. 224, 15. das ein-
 fache उपविष्ट in derselben Bed. MBh. 12, 4258. 4263. Bhaṭṭ. 7, 75. —
 8) उपविष्ट्य Hariv. 4368 in beiden Ausg. fehlerhaft für उपवेश्य. —
 Vgl. उपवेश fig., उपवेशिन्, प्रायोपविष्ट fgg. — caus. 1) Jmd (acc.) sich
 setzen lassen, sitzen heissen Ait. Br. 5, 23. शुचौ देशे Gobh. 4, 2, 24. Āçv.
 Grh. 4, 7, 2. 8, 15. तत्पे Kauç. 79. 78. आसनेषु M. 3, 208. fg. JĀN. 1, 326.
 MBh. 3, 1775. Hariv. 4368 (उपवेश्य zu lesen). ऊरी 8745. अङ्गे R. Gonn.
 2, 74, 5. Suçr. 1, 15, 7. Vikr. 28, 18 (उपवे° zu lesen; s. Anm.). 87, 13. fg.
 KATH. 26, 212. 28, 109. 38, 29. 50, 106. Mān. P. 31, 37. Prab. 77, 15.
 Dhāt. 89, 18. 92, 5. Vet. in LA. (III) 14, 7. fg. अर्धासनेोपवेशित Çāk.
 97 10. Ragh. 17, 10. — 2) niedersetzen in, bringen an einen Ort: (अ-
 नेन) गृहीतो देवतपतिर्लङ्कायां चोपवेशितः R. 5, 78, 20. Bhāg. P. 8, 9, 20.
 पुरुषपुं भद्रकाल्याः पुरत उपवेशयामासुः 5, 9, 16. गुरुदिषु 26, 24. एवं
 परस्तात्तीरोदात्परित उपवेशितः शाकद्वीपः 20, 24. — 3) उपवेश्य PĀNĀ-
 T. 147, 6 fehlerhaft für उपविष्ट्य, wie die ed. Bomb. liest.

— अद्युप sich darauf setzen Gobh. 4, 10, 5. v. l. अद्युप.

— अनूप sich der Reihe nach setzen Āçv. Ça. 5, 3, 24. LĪTJ. 2, 4, 7. von
 der kauernenden Stellung eines Thieres, das gebiert, Çat. Br. 7, 4, 2.

— अद्युप sich darauf setzen Gobh. 4, 10, 5 (v. l. अद्युप). पर्यङ्कम् MBh.
 5, 3244. sich setzen: नातिहरे RĪGA-TAR. 3, 177. 8, 1722.

— उपोप sich neben einander setzen, zu Jmdes Seite sich setzen (mit
 acc. der Person) Çāk. Ça. 5, 9, 6. 8, 5, 3. 9, 8. Gobh. 2, 4, 21. KĀND.
 Up. 1, 10, 8. 4, 1, 8. 6, 1. MBh. 1, 2222. 4914. 3, 12321. 11777. उपोपविष्ट
 mit act. Bed. 1, 6959. R. 2, 1, 35. 104, 27. fg. mit pass. Bed. MBh. 5,

4644. R. 1, 4, 26. 5, 45, 11.

— समुपोप sich setzen: °विष्टा शयने Hariv. 7042.

— पर्युप sich herumssetzen Āçv. Ça. 5, 10, 13. Çat. Br. 3, 3, 2, 3. 4, 6, 9,
 10. स्वं चमसम् LĪTJ. 2, 11, 16. — Vgl. पर्युपवेशन.

— प्रत्युप sich gegen Jmd (acc.) setzen so v. a. nicht von seiner Seite
 weichen um ihn zur Nachgiebigkeit zu zwingen MBh. 2, 1156. 10, 589.
 अर्थ प्रत्युपवेष्ट्यामि यावन्मे न प्रसीदति R. 2, 111, 13 (120, 13 Gonn.).
 किं मां कुर्वाणं प्रत्युपवेष्ट्यसे 16 (°वेष्ट्यसि Gonn.). प्रत्युपविष्टे यश्च प्र-
 त्युपवेशयते तावत्तं कालम् derjenige, der einem Andern Etwas abtrotzen
 will und derjenige, welcher die Veranlassung dazu giebt, ĀPAST. 1, 19,
 1. caus. (°वेष्ट्य) auch R. 5, 80, 7 in der Bed. Jmd (acc.) entgegnetreten,
 Opposition machen. — Vgl. प्रत्युपवेश.

— व्युप da und dort sich setzen Çat. Br. 13, 5, 2, 11.

— समुप 1) sich zusammen setzen, sich setzen überh. Çat. Br. 13, 4,
 2, 2. Gobh. 3, 9, 15. ÇĀK. Ça. 10, 21, 14. KĀND. Up. 4, 8, 2. मञ्जेषु MBh.
 1, 6970. नदीकूले 8479. 2, 2289. 3, 16884. R. 4, 31, 29. KATH. 50, 107.
 पद्मामनुचिता गतुं द्वैपदी समुपाविशत् MBh. 3, 10986. 1, 6242. घ्राणवृत्त-
 स्य च्छायायाम् 2, 703. 3, 11990. आसने Vikr. 81, 14. चर्मणामुपरि Varāh.
 Brh. S. 48, 75. KATH. 12, 141. Prab. 106, 10. शयनं समुपाविशत् (पुन-
 रागमत् ed. Bomb.) R. 2, 83, 15. समुपविष्ट MBh. 1, 7945. 13, 4288. Z. d.
 d. m. G. 14, 574, 11. PĀNĀT. 29, 18. Hit. 78, 1, v. l. — 2) verschlafen
 (eine best. Zeit): स भुक्तवान् — तद्वसममृतोपमम् । प्रीतश्च परितुष्टश्च तौ
 रात्रिं समुपाविशत् ॥ R. 7, 82, 4. — caus. sich setzen lassen, sitzen heissen
 Hit. 60, 6. sich lagern lassen: तटे सिन्धोर्वलम् RĪGA-TAR. 4, 534.

— नि med. P. 1, 3, 17. Vop. 23, 1. 1) hineingehen, heimgehen (in's Haus,
 Lager, Nest); sich zur Ruhe begaben, sich legen; sich lagern: न्यविश्य-
 न्यतपिष्वः RV. 8, 17, 12. 10, 127, 4. नि ग्रामासौ अविशत् नि पृथक् 5.
 37, 2. 9. 1, 164, 22. मयि गोष्ठे निविशधम् Āçv. Grh. 2, 10, 6. Çat. Br.
 2, 3, 2, 8. 4, 1, 5, 2. न्यन्या अर्कमभितौ विविष्टे sich lagern um RV. 8, 90,
 14. पक्वेन चैव व्यूहेन निविशेत M. 7, 188. MBh. 1, 5893. 6960 (act.). 3,
 16364. 5, 7049. Hariv. 8047. वेष्टमानि hineintreten in MBh. 1, 7566. स-
 सारकारागृहे Spr. 1039. द्वारि Bhāg. P. 3, 15, 29 (act.). रामशालाम् Bhaṭṭ.
 4, 28. मकरालयम् 8, 7. कर्मस्याङ्गानि कर्मशरीरे Sarvadarçanas. 150, 20.
 शिलीमुखाः — न्यविशत् रसातलम् drängen in R. 3, 31, 20. मही निवि-
 शते रविः die Sonne dringt (mit ihren Strahlen) in die Erde MBh. 3,
 186. तौ चापि केशौ निविशेता यद्वा ना कुले स्त्रियो देवकी रोहिणी च gin-
 gen ein in 1, 7308. Wilson, SĀMUKHAK. S. 62. ज्ञेयपदे in den Bereich des
 Erkennbaren treten Sarvadarçanas. 101, 7. 8. देहस्यापचयो मतो निविशते
 dringt in den Geist so v. a. kommt zum Bewusstsein Spr. 1973. — 2)
 sich flüchten zu (acc.) Bhāg. P. 10, 2, 3 (act.). — 3) sich setzen: आसने
 Çic. 1, 19. RĪGA-TAR. 6, 129. (मकरः) तीरोपासते न्यविशत् (richtiger नि-
 विष्टः ed. Bomb.) PĀNĀT. 205, 8. — 4) hinunterstinken: अद्रीणा निवि-
 शता भारिः Bhāg. P. 8, 11, 34. etwa versinken RV. 10, 44, 6. — 5) sich
 niederlassen so v. a. ein Haus gründen, heirathen (vom Manne) MBh.
 1, 1852. 1860. निवेष्टुकाम 13, 1391; vgl. unter निष् 2). — 6) gegründet
 werden: द्वारवत्यां निविशत्याम् MBh. 13, 3544. 3453 (निविश° ed. Calc.
 निवि° ed. Bomb.). Hariv. 2043 (निवसत्याम् die neuere Ausg., welches
 Nilak. durch कृतनिवासायाम् erklärt). — 7) sich hinwenden zu, sich

richten auf ^{विष्} निविशते मनः Spr. (II) 894. obliegen: स्वधर्मे M. 2, 8. अर्थे MBh. 7, 3078. तदा वर्णा यथाधर्मं निविशेयुः कथंचन 12, 2938. — 8) zukommen (Gegens. abgehen): (गुणः) सत्त्वे निविशते ऽपैति Cit. bei Vor. zu 4, 16. so v. a. zur Anwendung kommen Kitz. Ca. Comm. 56, 3 (act.). 57, 24. 58, 2. — 9) sich legen so v. a. sich beruhigen, aufhören: नि षो नु मन्वुर्विशताः RV. 10, 34, 14. der Wind 168, 3. — 10) partic. निविष्टः a) zur Ruhe gegangen VS. 22, 7. मनो निविष्टमनुसंविशस्व AV. 18, 3, 9. तस्यां सुपर्णावधि यो निविष्टो TBh. 3, 7, 2, 14. gelagert: बलम् MBh. 3, 661. HARIV. 4974. 9701. R. 2, 84, 1 (91, 1 Gorr.). 99, 1. 100, 1. सागरं प्रति R. Gorr. 4, 4, 93. 4, 40, 1. 5, 74, 26. 75, 3. MĀLAV. 67, 21. KATHĀS. 46, 54. 47, 9. रुतिणाः aufgestellt R. 5, 49, 14. an einem Orte verweilend, sich aufhaltend Buā. P. 1, 3, 44. धर्मपथे R. 3, 48, 18. 5, 11, 18. — b) hineingegangen, eingedrungen ĀCV. Gṛh. 4, 14, 7. Bhā. P. 5, 11, 14. ruhend in, auf, stechend an, in: तस्य मे तन्वेो बहुधा निविष्टाः RV. 10, 51, 4. AV. 9, 1, 2. दत्तिणापाङ्गनिविष्टमुष्टि Kumāras. 3, 70. मूलं Vāgh. 26, 9. °कर्षिक Suca. 2, 215, 7. भाण्डागारायुधागारे निविष्टमभवन्मधु HARIV. 12806. वनानां भूमिर्निविष्टतरुणातपा R. 3, 22, 21. विलोचनमत्तर्निविष्टामलपिङ्गतारम् Kumāras. 7, 83. कण्ठनिविष्टकौस्तुभ Buā. P. 8, 18, 3. अत्तर्निविष्टज्ञानदीधिति Mārk. P. 18, 29. यस्मिन्नेतानि (Vorzüge) दृश्यन्ते न चाकार्याणि भारत । स्वभावतो निविष्टानि तत्पात्रं मानमर्हति ॥ MBh. 13, 2192. gerichtet auf: त्वदभिमुखनिविष्टोत्तानचञ्चूपट Spr. 1428. सूर्यनिविष्टदृष्टि Ragh. 14, 66. श्रुतिस्मृतिन्यायनिविष्टचित्त HARIV. 14637. साम्ये निविष्टचेतसाम् Kumāras. 5, 31. सीतेपमिति निविष्टबुद्धिः R. 5, 19, 34. — c) gelegen: पुरी यमुनातीरे HARIV. 3061. जनपदः सरयूतीरे R. 1, 5, 5, 3, 53, 35. 6, 15, 22. — d) sitzend: उदयेः कूले Ragh. 12, 68 (निर्विष्ट St.). ब्रह्मासनं RĀGA-TAR. 1, 149. आस्थानभूमी Vet. in LA. (III) 23, 11. (मकरः) तीरोपास्ते निविष्टः setzte sich nieder PAÑĀT. ed. Bomb. IV, 1, 9. — e) der sich häuslich niedergelassen hat, verheirathet: अ° MBh. 1, 7241. अर्निर्विष्ट u. परिविष्ट. — f) gegründet, angelegt: दिवोदासेन निविष्टा नगरीम् HARIV. 1556. 9597. यस्तु पूर्वनिविष्टस्य तडागस्योदकं करोत् M. 9, 281. — g) bezogen, eingenommen: सम्यङ्निविष्टदेशः M. 9, 252. कृषिकैः सुनिविष्टो जनपदः R. Gorr. 2, 109, 21. अत्तर्निविष्टपदं शापम् Ragh. 9, 82. — h) begonnen Ait. Br. 7, 10. — i) obliegend, bedacht auf: स्वे स्वे धर्मे M. 7, 85. पाण्डुवार्थे MBh. 1, 171. सर्वभूतप्रशमे 5, 1090. शमे 13, 3401. सत्ये HARIV. 9635. मन्त्रक्षिते R. 1, 7, 18. गुणे 20, 24 (गुणैः versehen mit Gorr. 21, 23). — Statt निविष्ट HARIV. 5171 liest die neuere Ausg. विचित्रं. Vgl. अनिविशमान, निविष्टि, निवेश, निवेशन, निवेशिन्, निवेष्टव्य. — caus. 1) zur Ruhe bringen: निवेशयन्मृतं मर्त्यं च RV. 1, 38, 2. TAITT. Br. 3, 1, 2, 10. RV. 4, 53, 3. 7, 45, 1. — 2) Jmd in ein Haus führen, einquartieren: भार्या स्वभवने MBh. 1, 4484 (med.). HARIV. 8983. R. 2, 42, 28. लोकमये गेहे KATHĀS. 56, 148. मां निवेश्येह MBh. 3, 15607. — 3) ein Haus beziehen lassen so v. a. verheirathen (einen Mann) ÇĀk. 95. — 4) an einem Orte niedersetzen, hinstellen, an einen Ort bringen, — versetzen: यस्मां वोक्तः स्थानात्त्रैवार्यं निवेश्यताम् । सुग्रीवः R. 6, 84, 8. नागान्पुर्या तस्याम् HARIV. 1868. वेश्या निवेशिता द्वारवत्याम् 8308. तत्रत्यं स न्यवेशयत् । चातुर्वर्ण्यं निवे देशे धर्म्याश्च व्यवहारिणः ॥ RĀGA-TAR. 1, 117. 3, 353. गन्धर्वनगरं निवेशय स्वे पुरे R. 7, 100, 18. मध्ये निअपरबलपो रथं निवेश्य Buā. P. 1, 9, 55. काव्ये, नाव्ये in ein Gedicht, in

ein Drama (Etwas) versetzen so v. a. es dort zur Erscheinung bringen ŚĀk. D. 32, 1. — 5) aufstellen, errichten (ein Gebäude, ein Heiligthum u. s. w.): बन्धनानि सर्वाणि मार्गे M. 9, 288. स्कन्धावारनिवेशे तेन चेह निवेशिते R. 3, 2, 3. पर्वतम् HARIV. 12407. 12410. तत्र वेदो च भूमिं च देवतापतनानि च । निवेश्य MBh. 13, 452. विकारे बु विचिन्म RĀGA-TAR. 3, 464. शिवलिङ्गानि 2, 131. 4, 276. VARĀH. BRH. S. 56, 14. अथेयं (वर्मरत्नभस्त्रिका) देवतेव प्रुचौ देशे निवेश्यार्च्यमाना प्रातः प्रातः सुवर्णपूर्णैव दृश्यते DAÇAK. 76, 10. fgg. anlegen, gründen (eine Stadt u. s. w.) HARIV. 1846. fg. 5169. 5211. 6392. R. 1, 5, 9. R. Gorr. 2, 73, 16. 7, 11, 48. fg. 70, 17. 79, 17. MĀrk. P. 66, 10. न्यवेशयन्नामभिः स्वैस्ते देशाश्च पुराणि च MBh. 1, 2365. वीरेण क्रुदाः पञ्च निवेशिताः 3, 5097. आश्रमम् R. 3, 16, 35. bevölkern, bewohnt machen: पुरीम् HARIV. 1542. 1546. 1591. R. 7, 72, 10. — 6) aufstellen (ein Heer): बलं जनस्थाने R. 3, 60, 31. लुब्धान्मण्डलेन KĀm. NITIS. 16, 7. sich lagern lassen: देशे समे सेनाम् MBh. 5, 5170. R. 2, 83, 23 (90, 36 Gorr.). 25 (med. Gorr. 38). 26 (89 Gorr.). निवेशयित्वा 89, 23 (निवेश्य 98, 24 Gorr.). 99, 16. 5, 74, 20. 23. KĀm. NITIS. 16, 1. 40. Ragh. 5, 42. 16, 37. ÇĀk. 18, 23. PRAB. 82, 2. — 7) sitzen machen, Jmd setzen auf: तामङ्गे R. 1, 18, 21. भूमी 2, 76, 4. 4, 7, 14. Kumāras. 7, 13. किमलपशयननिवेशिता Gtr. 2, 13. विष्टरे RĀGA-TAR. 4, 555. — 8) stecken —, hineinsetzen in: शरीरं तैलेद्रोण्याम् R. Gorr. 2, 68, 47. कन्यकां मञ्जुषायाम् KATHĀS. 15, 38. वासकात्तरे भुजम् 18, 281. कलापचक्रेषु निवेशिताननम् (भोगिनम्) R. 1, 16. विमानं सन्ननिवेशितम् R. 3, 61, 14. तत्रवीर्यं चौरा तस्याः MBh. 13, 237. निवेशितास्तःकुसुमैः शिरोरुहैः R. 5, 8. अम्बुमध्याश्च वस्त्रं चौरनिवेशितम् । प्राप्तवान् KATHĀS. 10, 107. 61, 25. (हृदि) कुकाव्यकृत्याकुतयो निवेशिताः Spr. 2382. स्वे ख इदं निवेश्य Buā. P. 3, 5, 6. — 9) schleudern —, abschliessen auf: भस्त्रान् — तव पुत्रे MBh. 8, 3146 (med.). शरान्मूर्ध्नि R. 5, 42, 7. — 10) aufstecken, aufsetzen, auflegen, anlegen: तं शूले M. 9, 276. धजाये तार्क्ष्यस्तेन निवेशितः RĀGA-TAR. 4, 199. R. 4, 43, 33. स्तम्भस्य पृष्ठे ताम् KATHĀS. 12, 175. स्थलनिवेशिताटनी धनुषी Ragh. 11, 14. वामे स्कन्धे भर्तुर्बाहुम् MBh. 3, 16852. वदनं हस्ते HARIV. 7066. अङ्गे चरणौ ÇĀk. 69, v. 1. वामं भुजमासनार्थं Ragh. 6, 16. करं स्तनाये Spr. (II) 1538. कण्ठनिवेशितकस्तपुगला PAÑĀT. 226, 19. अङ्गुशो द्विरस्य मूर्ध्नि, प्रतापं महेन्द्रस्य मूर्ध्नि Ragh. 4, 39. 80. अघरोष्ठे जलजम् eine Muschel an die Lippen setzen 7, 60. नवचूतबाणे । निवेशया-मास मधुर्द्विरेफामामातराणीव मनोभवस्य Kumāras. 3, 27. धनुषि चूतशरम् ÇĀk. 133. अस्त्रम् (sc. धनुषि) MĀrk. P. 63, 34. मूर्ध्नि निवेशिताः सर्वा एवाज्ञाः (als Zeichen grosser Ehrerbietung) PRAB. 97, 12. रत्नोत्तमेषु राज्ञामाज्ञा न्यवेशयत् RĀGA-TAR. 5, 138. Schmucksachen, Kleidungsstücke: रत्नानि तस्या गात्रे MBh. 1, 7692. स्तनेषु तन्वप्रकाम् R. 1, 7. कटीतटनिवेशितं रत्नद्विरेफम् MĀrk. 11, 15. कपोषु नीलोत्पलानि R. 3, 19 (med.). श्रुतिमण्डले (loc.) कुण्डले (acc.) Gtr. 12, 20. PAÑĀT. ed. orn. 49, 24. मुद्रामङ्गुली ÇĀk. 84, 14. मालां तस्मिन् KATHĀS. 90, 56. Ragh. 8, 34. ईशस्य पदयुगे प्रसूनाञ्जलिम् KUBJ. 1, 9. पाशं प्रङ्गे befestigen MBh. 3, 12786. auftragen Zeichen u. s. w.: तिलकं गाण्डुपार्थे R. 5, 37, 5. सुवर्णरेखेव कपे निवेशिता MĀrk. 48, 12. घण्टास्तनिवेशिता रणलेखाम् MĀLAV. 46. शासनं परे सूक्ष्मात्तरनिवेशितम् MĀrk. P. 36, 8. नाम स्वहस्तेन eigenhändig seinen Namen darunterschreiben JĀñ. 2, 86. चित्रे so v. a. malen ÇĀk. 42. — 11) bringen —, versetzen auf: धर्म्यं पथि M. 8, 228. मृत्युपथे

राज्यनाम्नि **RIĀA-** **राज्ये** उच्यते **Bhā. P. 5, 13, 1. 19. ein setzen in (ein Amt, Stellung): राज्ये MBh. 2, 1107. 9, 2800. KATHIS. 10, 217. 41, 58. Bhā. 1, 10, 2 (निवेशयित्वा). पारमेष्ठरे पदे PRAB. 16, 8. 8, 117, 18. कुशावत्या कुशम् als Fürsten einsetzen in RAGH. 18, 97. MĀK. P. 86, 11. तेषु (वर्षेषु) सप्त रिक्थादान्वर्षपामिविष्य Bhā. P. 5, 20, 20. करे so v. a. tributpflichtig machen MBh. 2, 1029. कर्निवेशित Kām. NĪRIS. 17, 32; vgl. वैरिणं पृथिवी कर्तवती प्रतिवर्षं निवेशिता MĀK. P. 53, 11. समये so v. a. mit Jmd einen Vertrag schließen MBh. 1, 6297. — 12) Jmd Etwas übertragen: अधिकारं सचिवेषु RAGH. 19, 4. धूर्तगतः सचिवेषु निवेशिता RAGH. ed. Calc. 1, 34. योगंधरायणनिवेशितराज्यभार KATHIS. 20, 229. लक्ष्मीशङ्करगुप्ते निवेशिता die königliche Würde 5, 123. भरते सा (प्रीतिः) निवेश्यताम् R. GONR. 2, 43, 6. नाम Jmd einen Namen geben KATHIS. 23, 37. — 13) चित्ते, हृदये Etwas dem Herzen einprägen, dem Geiste vorführen ÇĀK. 42, v. 1. Bhā. P. 9, 2, 15. Spr. 4272. VARĀH. BĀH. S. 85, 8. — 14) richten (den Blick, die Gedanken, den Geist u. s. w.) auf Etwas (loc.): दृष्टिं पाञ्चाल्याम् MBh. 1, 7141. Spr. 1004. 2257 (II). मयि बुद्धिम् BHAG. 12, 8. मनो धर्मे Spr. 4364. M. 6, 35. fg. R. 6, 100, 23. Bhā. P. 2, 8, 3. 7, 1, 31. MĀK. P. 41, 20. चेतसा निवेशितस्यात्मनि MAITRĪJUP. 6, 34. आत्मानं कल्याणे MBh. 5, 1382. Bhā. P. 1, 15, 33. ध्येये ध्यानम् Spr. 3313. — Vgl. निवेशन, निवेश्य. — desid. निविशिते P. 1, 3, 62, Schol. — अधिनि caus. 1) setzen über: चतसृषाशास्वात्मयोनिना — अधिनिवेशिता ये द्विर्दपतयः Bhā. P. 5, 20, 39. — 2) Jmd veranlassen einer Sache obzuliegen, — sich zu widmen: निवेशितकर्माधिकार Bhā. P. 5, 1, 23. — अधिनि mit acc. P. 1, 4, 47. VOP. 3, 2. 1) eintreten in: ग्राममभिनिविशते P. 1, 4, 47, Schol. (नदी) नदनदीपतिमभिनिविशति *ergiesst sich in* Bhā. P. 5, 17, 8. अभिन्यविशतस्त्वं मे यत्रैवाद्याक्ता मनः eindringen in so v. a. sich bemätern BHATT. 8, 80. — 2) sich in Etwas (acc.) versenken, sich ganz hingeben: धर्मानभिनिविश्य VOP. 3, 2. (गणिका) यामेवं भवन्मनो अभिनिविशते DAÇAK. 78, 8. 9. ohne Ergänzung auf seinem Kopfe bestehen: ते चेदभिनिवेद्यन्ति (°स्ते ed. Bomb.) नाभ्युपैष्यन्ति मे वचः MBh. 5, 2798. — 3) partic. °विष्ट a) sich festgesetzt habend an einem Orte SuçA. 1, 82, 12. hartnäckig: परस्परैणाभिनिविष्टोऽपयोः MBh. 8, 4210. — b) fest auf einen Punkt gerichtet, ganz mit Etwas beschäftigt, nur Eines vor Augen habend: अर्थमूढाभिनिविष्टदृष्टिः Bhā. P. 3, 8, 13. अभिनिविष्टया दशा मालतीमुखावलोकनविक्रिया MĀLATIM. 19, 2. अद्यतरं स्वभिनिविष्टधियः VARĀH. BĀH. S. 19, 11. कार्याभियोगे अभिनिविष्टबुद्धिः R. 5, 81, 26. वित्तेषु नित्याभिनिविष्टचेताः Bhā. P. 7, 6, 15. कृत्तपादाभिनिविष्टचेतम् 4, 12, 22. संरम्भमार्गाभिनिविष्टचित्तं (der Comm. fasst संरम्भमार्ग in der Bed. eines abl.) 3, 2, 24. इष्टार्थाभिनिविष्ट मनः MALLIN. zu KUMĀRAS. 5, 5. अद्ययनश्चवणाभिनिविष्ट TATTVA. 37. माधवापकारं प्रत्यभिनिविष्टा भवामि MĀLATIM. 88, 2. अभिनिविष्टो ऽसि कष्टे so v. a. versessen auf KATHIS. 79, 4. शुनोर्कार्थाभिनिविष्टयोः Spr. 2414. — c) durchdrungen von, in Beschlag genommen von: मनोरथेनाभिनिविष्टचेतसः Bhā. P. 10, 1, 41. गुरुभिलोकपालानुभावेः reichlich versehen mit RAGH. 2, 75. — Vgl. अभिनिविष्ट fgg. — caus. 1) hineingehen lassen, führen in: कालमूत्रसंज्ञके नरके Bhā. P. 5, 26, 14. यदभिनिवेशितो ऽह्मिन्द्रियैः — °विषयान्धकूपे 1, 38. द्रवाणि क्षुत्ता ज्योतिष्यभिनिवेशयेत् eingehen lassen in 7, 12, 28. — 2) sich gegenüber sitzen lassen: मुनिमासने — अभिन्यवीविशत् ÇĀK.**

1, 15. — 3) मनः, आत्मानम् den Geist —, die Gedanken ganz auf Etwas (loc.) richten Bhā. P. 5, 8, 26. तदभिनिवेशितमनस् 4, 29, 54. अर्थकामाभिनिवेशितात्मन् 1, 18, 45. — 4) machen, dass Jmd einer Sache sein ganzes Herz zuwendet, Jmds ganzes Verlangen auf Etwas richten: (बोतरम्) गोषु गोवृषसंकाशं मत्स्येनाभिनिवेशितम् MBh. 4, 591. प्रतिबन्धवत्सु विषयेषु MĀLAT. 28, 7.

— प्रत्यभिनि scheinbar MĀLATIM. 88, 2, da hier प्रति mit dem vorangehenden acc. zu verbinden ist.

— उपनि, partic. °विष्ट 1) belagernd, einschliessend: mit acc.: लङ्कामुपनिविष्टे च रामे R. 6, 16, 26. — 2) erfüllend, mit acc.: इत्येतानि — सप्त वर्षाणि भागशः । भूतान्युपनिविष्टानि गतिमसि ध्रुवाणि च ॥ MBh. 6, 248. fg. — 3) erfüllt von: भारतादीनि वर्षाणि नदीभिः पर्वतैस्तथा । भूतैश्चोपनिविष्टानि गतिमद्भिर्ध्रुवैस्तथा ॥ Verz. d. Oxf. H. 48, a, 42. fg. — Vgl. उपनिवेशिन्. — caus. 1) sich an einem Orte lagern lassen: सेनाम् R. 7, 28, 52. — 2) anlegen, gründen (eine Stadt) RAGH. 15, 29.

— परिणि sich rings niederlassen ÇĀT. Bā. 4, 3, 4, 11. 14, 1, 2, 7. 4, 2, 19.

— प्रणि P. 3, 4, 18, Schol.

— प्रतिनि, partic. °विष्ट ganz mit Etwas beschäftigt, nur für Eines Sinn habend: सीतायाम् R. 6, 11, 35. ohne Ergänzung so v. a. auf seinem Kopfe bestehend, verstockt: देव MBh. 12, 3902. मूर्ख Spr. 1876. 2661.

— विनि, partic. °विष्ट 1) wohnend in: गिरिशिखरकन्दरीविनिविष्टा स्नेहज्ञातयः VARĀH. BĀH. S. 16, 35. — 2) befindlich in, vorkommend: नाटकादिषु SĀH. D. 199, 18. — 3) aufgestellt: मार्गे च दुर्गे च विनिविष्टसैन्यः Kām. NĪRIS. 15, 44. — 4) aufgetragen: गिरघातु (ललाटे) R. 2, 96, 19 (108, 18 GONR.). — 5) angelegt: तटगानि MBh. 2, 211. — Vgl. विनिवेशिन्. — caus. 1) Etwas an einem Orte niedersetzen, hinstellen: कुम्भाश्च विनिवेशयतामुदपानेषु HARIV. 3805. RAGH. 5, 63. KUMĀRAS. 1, 50. irgendwohin verlegen RIĀA-TAR. 5, 39. — 2) aufstellen, errichten (ein Bildniß u. s. w.): स्वविकारे भगवान्विनिवेशितः RIĀA-TAR. 4, 262. anlegen (eine Stadt) KUMĀRAS. 6, 37. चारामान् VARĀH. BĀH. S. 55, 1. — 3) aufstellen (Truppen) MBh. 7, 1494. Kām. NĪRIS. 16, 6. — 4) sitzen machen, setzen auf: नृपासने auf den Thron RIĀA-TAR. 5, 445. 6, 115. — 5) stecken in: अह्निमुखे कर्म Spr. 2741. तनुलताविनिवेशितविप्रह RAGH. 9, 52. — 6) aufsetzen, auflegen, anlegen: स्वक ऊरो निरुक्ता दानवेशी HARIV. 2723. मडुरसि कुचकलशं विनिवेशय Gīt. 12, 5. शाटकम् — नितम्बे Spr. 2581. बन्धान्, संधीन् SuçA. 1, 68, 11. — 7) anbringen, anwenden: पापित्त्यमस्थाने Spr. 1730. — 8) bringen —, versetzen auf: पथि विनिवेशितात्मनाम् Kām. NĪRIS. 3, 38. Jmd anstellen: सारथ्ये MBh. 5, 5253. करे so v. a. tributpflichtig machen 2, 1035. — 9) हृदये in's Herz prägen: हृदये कुशलैर्विनिवेशिता । शिता Spr. 2605. — 10) richten (Blick, Gedanken) auf Etwas: गोविन्दे विनिवेशिता दृष्टिम् MBh. 14, 1538. मतिं पुर्यर्थे HARIV. 6415.

— संनि 1) verkehren, Umgang haben mit: यादृशः संनिविशते Spr. 4874, v. 1. — 2) partic. °विष्ट a) gelagert, Halt gemacht habend MBh. 5, 5188. R. 5, 74, 25. 6, 7, 20. KATHIS. 59, 75. — b) ruhend —, stockend —, enthalten in: अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो ऽत्तरात्मा सदा जनानां हृदये संनिविष्टः KATHOP. 6, 17. ÇVETĀÇV. UP. 3, 13. 4, 17. BHAG. 15, 15. MAITRĪJUP. 6, 7. एको देवो बहुधा संनिविष्टः ÇĀH. zu BĀH. Ā. UP. S. 160. SuçA.

1, 97, 13. ३. ३४७, 15. RAGN. 6, 47. पञ्चादिसूत्र ° P. 5, 3, 56. Schol. छ °
R. 2, 21, 57. — c) *sitzend* MBH. 2, 2000. HARIV. 891. संनिविष्टोद्गम als
Umschreibung von उत्थान AK. 3, 4, 48, 120. — d) *steckend* —, *gehängt*
an, angebracht: ° कर्णिक Suçr. 2, 196, 17. 297, 4. — e) *sich befindend auf*:
सत्पथे MBH. 3, 13788. सनातने कर्मणि R. 5, 11, 22. — f) *in Jmds Hand*
seidend so v. a. von Jmd abhängig: बलावमर्दस्त्वपि संनिविष्टः R. 5, 43,
11. — Vgl. संनिवेश. — caus. 1) *einführen* (in ein Haus u. s. w.), *ein-*
quartieren: कृत्स्नं स्वपुरं संन्यवेशयत् (संप्रवेशयत् die neuere Ausg.) HA-
RIV. 5845. तं पर्णशालायां वासार्थं संन्यवेशयत् R. 3, 6, 15. KATHA. 24, 159.
— 2) *niedersetzen, hinstellen*: तत्र तं गिरिम् R. 6, 84, 30. HARIV. 12404.
12406. त्वमिह — देवराजिन मैनाक परिधः संनिवेशितः R. 5, 7, 6. हेमवते
पादे गर्भे जयं संनिवेश्यताम् *niederlegen* 1, 38, 17. — 3) *aufstellen*: Trup-
pen MBH. 6, 2407. *sich lagern lassen*: बलं द्वारकायाम् 3, 665. R. 2, 85,
15 (92, 24 GORR.). KATHA. 46, 48. 103, 103. — 4) *einbringen, hinein-*
stecken, thun in: अप्सु शरीरम् M. 11, 202 (संनिवेश्य bei Lois. zu lesen).
MBH. 13, 237. Suçr. 2, 55, 16. तेषां त्वययवान् — संनिवेश्यात्ममात्रासु M.
1, 16. खं खेषु 12, 120. हृदीन्द्रियाणि Çvetāçv. Up. 2, 8. Buçg. P. 6, 4, 27.
शिरश्चैव शरीरे संनिवेशितम् *hineingeschoben, hineingedrückt* R. 3, 75, 27.
— 5) *schleudern, abschieszen auf* (loc.) R. 5, 41, 23. — 6) *anheften, an-*
legen: ललाटे मणाम् VIKR. 73, 8. — 7) *anlegen, gründen*: eine Stadt
HARIV. 1544. — 8) *Jmd einsetzen in*: स्वराज्ये MBH. 5, 4978. R. 7, 54,
13. 100, 18. तत्पदे चिरकाङ्क्षिते धाताः स्थान इवादेशं मुमुर्व संन्यवेशयत्
RAGN. 12, 58. — 9) *Jmd Etwas aufladen, übertragen*: तत्संनिवेशितधुरेण
भर्त्रा ÇAK. 98, v. l. द्विधा कृत्वा तयोर्वर्षं पुष्करः संन्यवेशयत् MĀN. P. 83,
20. — 10) *richten auf* (loc.): मनः Buçg. P. 9, 9, 15.

— अभिसंनि, partic. °विष्ट in Jmd vereinigt ÇA. ॥ K. zu B. ॥ H. Å. R. Up. S. 103.

— निम्न 1) sich hineinbegeben in (acc. und loc.): भर्तुरङ्गं (अङ्के ed. Calc.) निर्विशती भयात् RAGH. 12, 38. निष्क्रामती निर्विशती BHAG. P. 4, 4, 1. तत्र 5, 17, 15. ब्रजम् 10, 22, 28. गर्तम् 25, 22. गृहेषु (so v. a. Hausvater werden) 29, 34. 5, 1, 18. निर्विशन्ति घना यस्य ककुदि 10, 36, 4. यौ (पुरौ) निर्विश्य समावसत् 3, 22, 32. पुलिनम् 10, 32, 11. 52, 37. med. 3, 18, 1. 8, 19, 10. 10, 89, 51. निर्विष्ट hineingegangen, steckend in 1, 2, 33. 3, 16, 34. 4, 24, 56. sitzend RAGH. 12, 68 (निविष्ट ed. Calc.). — 2) ein Haus beziehen, heirathen (vom Manne): निर्विषन् (lies निर्विशन्) heirathend und अनिर्विष्ट nicht verheirathet s. u. परिविष. — 3) abtragen, bezahlen: निर्वेष्टु भर्तृपिण्डम् MBH. 8, 637. अस्ति नूनं कर्म कृतं पुरस्तादनिर्विष्टं पापकं धार्तराष्ट्रे: 5, 1816. — 4) genießen, Genuss —, Freude an Etwas haben; act. mit acc.: प्रदोषान् RAGH. 6, 34. मधुम् 9, 35. इन्द्रियमुखानि 19, 47. शोकैरसम् KUMĀRAS. 1, 29. नगेन्द्रम् MRGH. 63. आत्माभिलाषम् 109. शरदम् RĪGĀ-TAR. 2, 140. नारीम् KĀVYĀD. 3, 109. निर्विश्य RAGH. 4, 51. 18, 2. PĀNĒAR. 4, 1, 45. शिरौ निर्वेष्टुकामा HARIV. 7863. निर्विश्यती यौवनयोः RAGH. 6, 50. तत्र निर्वेशि निद्रामुष्मं DAČAK. 24, 16. fg. निर्विष्ट genossen RAGH. 6, 38. 12, 1. 13, 60. 14, 80. Spr. (II) 1087. — 5) निर्विशक्त्यो MBH. 13, 3453 fehlerhaft für निवि°, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. निर्वेश fg., निर्विष्टव्य (statt der zweiten Bed. ist zu setzen woran man Genuss haben kann) und निवेश्य 3), wo die ed. Bomb., wie wir vermuthet hatten, निर्विश्य liest.

— परि *umlagern*: रक्षांसि समस्तं देवान्यर्पयिष्यन् TS. 2, 4, 1, 2. TBa. 2,

2. 10, 5. तं पर्यविशान्य एवं वेदं विन्दते ~~विष्~~ TS. 8, 3, 2,
 2. 3. परिर्विष्टं ज्ञाकृषं विद्यतः सीम् RV. 1, 1, 1. ~~विष्~~ ^{gorn:} उत्तरं नग-
 रद्वारमदं सौमित्रिणा सक्त । निपीड्य परिवेद्याम सखलो यत्र रामः R.
 6, 13, 31. — Vgl. परिवेशस्, अपरिविष्ट und 1. विष् mit परि, welches
 häufig mit श geschrieben wird. Hierher gehört wohl परिवेषण 2), wel-
 ches auch in der ed. Bomb. mit श geschrieben wird.

— प्र 1) *eingehen, eintreten; eindringen, sich verstecken; gerathen in; sich begeben zu*, — *unter*: mit acc. und loc.: गूढम् RV. 10, 16, 10. R. 2, 42, 22. KATHĀS. 12, 101. 18, 255. 64, 54. PAÑĀT. 96, 6. भवनम् M. 11, 187. वेष्टम् MBH. 3, 2144. 2279. R. 2, 26, 5. प्रविशेन्नरेन्द्रभवने कपोतकः VARĀH. BRH. S. 46, 68. वेष्टमिनि RĪĠA-TAR. 5, 393. अश्वकुक्ष्याम् PAÑĀT. 253, 21. गेहम् Spr. 990. मन्दिरम् KATHĀS. 18, 399. 42, 156. मठम् 18, 106. 318. पर्णशालाम् RAGH. 12, 40. अन्नपुरम् M. 7, 224. विलम् MBH. 1, 8394. हि-
द्रम् Spr. 1884. पुरम्, नगरम् MBH. 1, 8141. 3, 2634. 2853. 3060. 5, 7339. 13, 7697 (med.). HARIV. 7459. R. 1, 18, 18. 2, 51, 19 (med.). 86, 19 (med.).
RAGH. 2, 74. KATHĀS. 18, 118. RĪĠA-TAR. 5, 451. नगरे MBH. 5, 7099. R. 2, 59, 13. आश्रमपदम् 1, 2, 25. 2, 64, 7. सभाम् M. 7, 145. 8, 1. 10. VET. in
L.A. (III) 2, 4. रङ्गम् MBH. 3, 2198. वनम् R. 2, 35, 32. 52, 91. 74, 27. 107, 16. 17 (med.). ÇĀk. 32. श्मशानम् KATHĀS. 18, 146. अयः RV. 10, 51, 1. R. 5, 15, 57 (med.). समुद्रम् MBH. 1, 3340 (med.). जलाशयम् HIT. 43, 20. सर-
सि स्नातुं प्रविशति 12, 2. रसातलं प्रविशने (विशेदेवी die neuere Ausg.) पङ्के गौरिव दुर्बला HARIV. 12343. ऊताशनम्, अग्निम् u. s. w. so v. a. den
Scheiterhaufen besteigen MBH. 1, 6908. 3, 2863. 5, 7388. R. 2, 21, 17. 47, 8. 66, 12. 3, 51, 29. 41. 6, 101, 29. VARĀH. BRH. S. 74, 16. RĪĠA-TAR. 4, 368. MĀRK. P. 136, 6 (med.). वक्त्रे PAÑĀT. 43, 23. मध्यमग्रेः MBH. 3, 2610.
चितायाम् VET. in L.A. (III) 14, 1. मृकचमूम् MBH. 5, 5367. चक्रव्यूहम्
KATHĀS. 48, 6. सार्धम् BHĀG. P. 5, 13, 19. विशो विशः प्रविविशिवांसम् AV. 4, 23, 1. प्रविशद्भिः सैन्यादीन् — धाङ्गैः VARĀH. BRH. S. 95, 46. विकृगान् —
वटवृक्षे प्रविशतः KATHĀS. 26, 26. अत्र, तत्र MBH. 1, 8382. Spr. (II) 2136. KATHĀS. 18, 76. 172. 325. PAÑĀT. 97, 16. नहि सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशति
मुखे मृगाः Spr. (II) 1249. उत्तरापथम् RĪĠA-TAR. 5, 214. उदीचीमाशाम्
BHĀG. P. 4, 15, 44. पादमूलं मे 3, 25, 43. विदत्ता प्रतिदिनमधो ऽधः प्रवि-
शति Spr. 1802. आक्षेपरत्तरम् MBH. 3, 2861. fg. मध्ये तयोः PAÑĀT. 35, 6. अतरे KATHĀS. 18, 212. देवस्मितात्तिकम् 13, 127. स्वैरं सुप्तस्य सकृत्-
वात्तिके किं प्रविश्यते (so ist zu lesen) 45, 247. अलंकारवतीपाश्चम् 52, 31. महीं शराय्याः MBH. 3, 15681. सायकाः शरीराणि R. GORR. 2, 91, 15.
RAGH. 3, 54. भूक्षायां स्वग्रहणे भास्करमर्कग्रहणे प्रविशतोन्धुः VARĀH. BRH. S. 5, 8. समुद्रमापः, कामा यम् Spr. (II) 971. रसं पृथिवीम् TS. 3, 5, 2, 1. तमः पाप्मानम् 2, 1, 40, 3. 4, 42, 6. पुरुषो ऽश्वं प्राविशत् AIT. BR. 2, 8. अ-
सुरा यत्नं प्राविशन् 6. 4. पतिर्ज्ञायां प्रविशति गर्भो भूवा 7, 13. ÇĀT. BR. 4, 1, 4, 16. 2, 3, 4, 2. अथैनदाक्प्रविवेश KAUSH. UP. 2, 14. BHĀG. P. 5, 17, 15. घण्टामाबध्य कर्णयोः। मम न प्रविशेन्नम विज्ञेयिरिति विचिन्तयन् der Name
Vishṇu's komme mir nicht zu Ohren HARIV. 14634. महामतिं प्रविश-
ति सदा लक्ष्म्यः सरित्पतिमिवापगाः Spr. 2882. प्रविश्य सर्वभूतानि यथा
चरति मारुतः M. 9, 306. आत्मनि प्रविशत्कर्म so v. a. sich bemächtigend
SARVADARĢANAS. 38, 21. प्रविश्य सानुरागस्य चित्तम् KĀM. NĪTIS. 5, 24. प्र-
विशन्निव चेतासि 17, 15. प्रविशेन्मतमेषां पृथ-पृथक् dringen in 11, 69. बहुवित्कर्मभ्यस्तरम् sich begeben in KATHĀS. 28, 190. चेतः (voc.) प्रविश

वस्तां तां तेनैव केशवः। अनुप्रविश्य भावज्ञो निनायात्मवशम् HARIV. 8332. fig. Spr. 2443. नीतिशास्त्राणि eindringen in PANĀT. 201, 23. — अस्म्ये-
नानुप्रविष्टो ऽहं शरीरे तव MBH. 3, 12941. पृथिवीम् CAṆ. zu Bṛh. 1.1. 1. 2. 3. 293. अस्म 295. एतत् Bṛh. P. 3, 5, 6. 6, 3. 32, 10. 4, 24, 54. 5, 11, 14. 7, 9, 12. 80. MĀRK. 2. 46, 10. CAṆ. zu KHĀND. UP. S. 18. अन्योऽन्या-
नुप्रविष्ट in einander befindlich SUÇ. 1, 313, 11. पथिकसार्थं विदिशगामि-
नमनुप्रविष्टः so schloss sich an MĀLAY. 67, 19. अनुप्रविष्ट mit pass.
Bed.: श्वो वेतालानुप्रविष्टः KATHĀS. 73, 290. 121, 174. — 2) nach Jmd in
ein Haus, in ein Gemach treten, zu Jmd hereintreten; mit acc. der Person
MBH. 1, 396. 4275. 7762. 7800. HARIV. 6472. RĪGĀ-TAR. 5, 410. so v. a.
sich zu Jmd flüchten MBH. 12, 4985. कृजस्यानुप्रविष्टाः nach Kṛṣṇa
hereingetreten HARIV. 8166. देव्यां गीतायामनुप्रविष्टा geftüchtlet zu PRAB.
108, 9. — Vgl. अनुप्रवेश fig. — caus. eingehen machen: योनिम् MBH. 14, 487.

— अभिप्र हिनङ्गोत्तरं in —, sich ergießen in (acc.); von einem Flusse
Bṛh. P. 5, 17, 6. fig. मरुगन्तो धातमभिप्रविष्टः gerathen in R. 2, 21, 53.
n. निपानगम्भीरमभिप्रविष्टम् HARIV. 8799 liest die neuere Ausg. °ग-
म्भीरमिव प्र °. — Vgl. अभिप्रवेश.

— प्रतिप्र zurückerkehren in: नगरम् R. 2, 89, 9 (97, 14 GORR.).

— संप्र 1) eintreten —, hineingehen —, fahren in: गृहम्. वेष्टम् ĀCV.
GṚH. 4, 6, 7 (°विष्ट). R. 3, 61, 3. कुटीम् 2, 123, 24. नगरम्, पुरम् MBH. 1,
3303. 3, 15140. 4, 1156. R. 5, 9, 45. स्वराष्ट्रम् RĪGĀ-TAR. 4, 342 (°वि-
ष्ट). येनैव संप्रविष्टः स पथा तेनैव निर्ययो R. 7, 23, 1, 89. VARĀH. BṚH.
S. 91, 3. RĪGĀ-TAR. 6, 171. पूर्वाद्रिम् 4, 514. सरस्वती । देवस्य वदने सा-
त्तात्संप्रविष्टा KATHĀS. 6, 140. समुद्रम् MBH. 1, 3339. जलम् 13, 2646. ज्व-
लितं ज्ञातवेदसम् 7, 2606. यस्य वारिजं किंचिदपस्तत्संप्रवेद्यति 14, 796.
अदितिं देवाः सर्वे HARIV. 173 = VP. bei Muir, ST. 4, 104. MBH. 13, 2291.
गात्राणि (so die ed. Bomb.) गात्रैरस्याहं संप्रवेद्ये हि रतितुम् 2293. हि-
न्नाधाणीव संपेतुः संप्रविश्य परस्परम् (मातङ्गाः) MBH. 7, 838. मानसम् in
Jmdes Herz sich Eingang verschaffen RĪGĀ-TAR. 8, 1614. दयानम् in Ge-
danken gerathen R. 7, 26, 52. — 2) geschlechtlich beizohnen (vom Manne):
पतिर्भायां संप्रविश्य Spr. 4492. 4659. — 3) sich zu Jmd halten, verkeh-
ren mit: धर्मान्वितान्संप्रविष्टोददिः कवेरु उष्कतीन् MBH. 12, 4545. 4849.
— 4) संप्रविश्य RĪGĀ-TAR. 6, 361 fehlerhaft für संप्रवेष्ट; s. Spruch 8042.
— Vgl. संप्रवेश. — caus. eintreten lassen, hineinführen: सभाम् RĪGĀ-
TAR. 4, 555. स्वपुरम् HARIV. 5845 (nach der Lesart der neueren Ausg.).
आश्रमे R. 7, 50, 1. समीपं रातसेन्द्रस्य 5, 44, 19. HARIV. 4508. RĪGĀ-TAR.
8, 2138. संप्रवेशित in's Land wieder eingelassen im Gegens. zu निर्वा-
सित verbannt 6, 342. व्यसने in's Unglück bringen Spr. 8042 (Conj.). —
संप्रवेष्ट RĪGĀ-TAR. 4, 325 fehlerhaft für संप्रविश्य.

— वि eingehen in: अयत्नम् MAITRĀJUP. 2, 6. — caus. scheinbar HARIV.
5910, wo aber mit der neueren Ausg. विवेशतुः (= विवि°) zu lesen ist.

— अनुवि sich da und dort niederlassen, — einfinden: त इदं तेनमा-
विशतु त इदं तेनमनु विविशतु TS. 2, 4, 8, 2.

— सम् 1) herbeikommen, sich anschließen: इमा नारीराज्जनेन सर्पिषा
सं विशतु RV. 10, 18, 7. स त्वा विशन्तोषधीरुतापः VS. 8, 25. — 2) ein-
treten —, eingehen —, fahren in: सुतलम् Bṛh. P. 10, 85, 34. अग्रिमि-
हम् MBH. 1, 6741. KATHĀS. 61, 12. परिचुम्बति संविश्य अमरशूतमञ्जरीम्
R. 3, 79, 17. आपः पृथिवीं संविशतु verlaufen sich in die Erde KAUC. 103.

गन्धर्वाद्यापि यं दिव्याः संविशति नरम् HARIV. 8332. बह्वीर्योमीः 13,
1923. ब्राह्मी तनुम् 12, 7171 (mod.). यस्मिन् — संविवेश MURP.
UP. 3, 1, 9. आत्मैव संविशत्यात्मानम् MĀRK. 19. 12. Nṛs. TĀP. UP.
in Ind. St. 9, 134. विधिं क्वाच विधयो संविशति gehen auf in MBH. 13,
3539. — 3) sich niederlassen, — niederlegen, — zur Ruhe begeben CAT.
Br. 8, 2, 4, 20. 14, 6, 2, 7. 13, 4, 2, 9. पुरुषा KĀTH. 14, 8. LĪTJ. 3, 4, 4. 5, 10,
6. ĀCV. GṚH. 2, 3, 7, 9, 5. गृहेषु CA. 2, 5, 17. AIR. Br. 8, 28. चर्मणि वा
स्थपितले वा KATHĀS. 5, 2, 8. संवेद्यन् (so ist st. संवेद्यन् zu lesen) ज्ञा-
यति KAUC. UP. 2, 194. 4, 55. 76. 7, 225. JĀG. 1, 114. 880. MBH.
1, 688. 4299. शयनीये मया सह 4712 (mod.). चर्मं संविशति या प्रथमं प्र-
तिबुध्यते 2, 2177. 3, 13149. 13, 1456. 2745. R. 2, 53, 5. R. GORR. 2, 8, 56.
53, 7. 4, 34, 3. 55, 16. 20. fig. 5, 92, 19. SUÇ. 2, 163, 11. KATHĀS. 86, 316.
Bṛh. P. 4, 26, 11. 7, 13, 26. 10, 15, 46. शाहलोपरि 20, 30. व्याधितेन सं-
विशेत् er schlafe nicht mit Kranken JĀG. 1, 138. शय्याम् sich auf's Bett
legen R. 2, 46, 14 (44, 14 GORR.). संविष्ट zur Ruhe gegangen, schlafend,
ruhend MBH. 1, 699. 5924. तृणेषु R. 2, 86, 11. R. GORR. 2, 48, 10. 94, 12.
5, 14, 13 (कस्तिन्). कुशशयने RAGH. 1, 95. उरुशाखा° KATHĀS. 42, 43. 34,
162. रत्नपीठे Verz. d. Oxf. H. 28, b, 33. MĀRK. P. 34, 59. वृत्ती° PRAB. 21,
5. — 4) beschlafen: संविशेदार्तवे स्त्रियम् M. 3, 48. JĀG. 1, 79. MĀRK. P.
34, 81. — 5) sich setzen zu (acc.): संज्ञतमद्यम् HARIV. 11236. येः संविष्टः
Bṛh. P. 9, 11, 22. — 6) sich mit Etwas (acc.) befassen: दष्टं युतमसदु-
द्धा नानुध्यायेन्न संविशेत् (= उपभुञ्जीत Comm.) Bṛh. P. 9, 19, 20. — Vgl.
संवेश fig. — caus. legen —, setzen auf, in; bringen in, nach: तत्पथे
KAUC. 79. शयने MBH. 1, 4274. R. 2, 76, 5. शिविकायाम् HARIV. 3385. R.
GORR. 2, 83, 8. पर्यङ्के R. SCHL. 2, 34, 20. आश्रमेषु PRAB. 24, 4. चितामद्ये
R. 2, 76, 17. चितायाम् 6, 90, 9. तैलद्रोण्याम् 2, 66, 14. — 6, 96, 15. परं ब्रह्म
चक्रे Verz. d. Oxf. H. 68, b, 1. वाक्का सत्यं च बुद्धौ संवेशितानि ते MBH.
12, 1556.

— अनुसम् sich zur Ruhe begeben in der Richtung von, — im Gefolge
von: मनो निर्विष्टमनुसंविशस्व AV. 18, 3, 9. die Sonne एतां कुशीमनु
संविशति TBr. 1, 8, 10, 7. KAUC. 103. सुप्तमनुसंविशेत् wenn sie schlief,
legte er sich auch zur Ruhe RAGH. 2, 24.

— अभिसम् sich vereinigen um —, bei AV. 3, 3, 4. इमा मेधिमभिसंवि-
शधम् 8, 5, 20. fig. आत्मनात्मानम् VS. 32, 11. इन्द्रं देवाः 13, 25. CAT. Br.
14, 4, 19. TBr. 2, 7, 10, 3. 3, 1, 2, 7. KHĀND. UP. 1, 11, 5. 3, 6, 2. यत्प्रय-
त्यभिसंविशति aufgehen in TAITT. UP. 3, 1. fig. Nṛs. TĀP. UP. in Ind.
St. 9, 72. 100.

— उपसम् 1) sich legen neben (acc.): मरुष्यशम् KĀTH. CA. 20, 6, 14.
— 2) = अभिसम् TBr. 2, 2, 10, 6. 3, 1, 2, 7. — caus. sich dazu legen las-
sen: पत्नीम् KAUC. 80. daneben sitzen lassen MBH. 14, 2645.

2. विष् (= 1. विष्) nom. विट् P. 8, 2, 36. VOP. 3, 149. 1) f. (in der
2ten und 3ten Bed. masc. nach MEd.) a) Niederlassung, Wohnsitz, Haus
(Bed. 1 und 2 nicht überall sicher zu scheiden): भवा पापुर्विशा अ-
स्याः RV. 4, 4, 3. 37, 1. अश्वतो कृत्यं मानुषीषु वितु 7, 67, 7. विशासो गृ-
हपतिर्विशा मानुषीषाम् 6, 48, 8. विशश्च यस्या अतिभिर्भवासि स यत्नेन
वनवदेव मर्तान् veloches Hauses Gast du wirst, der Mann u. s. w. 5, 3,
5. कमा जनें चरति कासु वितु 8, 21, 4. प्रास्मो अथ पतमासु प्र वितु draus-
sen im Felde und dāmit 41, 5. 10, 91, 2. स यदनसं यत्कीर्षोषधीषु वितु

7, 56, 22. 61, 3. 70, 3. **वि** तिष्ठति मरुतो विविचिच्छत 104, 18. = प्रवेश
 Eingang H. an. 4, 13. **वि**या im CKDn. — b) *Gemeinde* (zunächst die
 kleinere *Vereinigung innerhalb des Volks*); *Stamm, Volk*; = *मनुज* u. s. w.
 AK. 3, 4, 38, 216. H. 337. H. an. Mhd. c. 13. HALJ. 2, 176. **वृत्तरीयसे**
 पुष्पांश्च देवास्यैषा आ च मतीन् RV. 4, 2, 3. स इज्जनेन स विशा स जन्मना
 स पुत्रैर्वाङ्गं भरते 2, 26, 3. विशो कर्त्तुं विशपति शशतीनाम् 6, 1, 3. स पदि-
 शो ऽयत्त प्रसमाता 26, 1. 8, 60, 11. पत्ये, गृहेभ्यः, अस्यै सर्वस्यै विशे AV.
 14, 2, 27. पुष्पाः RV. 4, 24, 4. ध्यायीः 10, 11, 4. विशो मनुष्यम् 6, 47, 16. मा-
 नुषीः 10, 80, 6. मनुषो विशः 6, 14, 2. 8, 23, 13. दिवः 10, 16, 9. उमे विशो 9,
 70, 4 (vgl. KATH. 11, 6). दिव्या 88, 7. देवोः 3, 34, 2. AV. 6, 98, 2. VS. 17,
 86. दासीः RV. 4, 28, 4. 6, 25, 2. ऋदेवीः 8, 83, 15. अस्मिन्नीः 7, 5, 3. कृत्ता 8,
 62, 18. ÇAT. Br. 5, 1, 2, 5. 13, 2, 19. तस्मै विशः स्वयमेवा नेमते die Un-
 terthanen, Leute u. s. w. RV. 4, 50, 8. 6, 8, 4. 10, 124, 8. 173, 6. des Tr-
 škaskanda 1, 172, 3. der Trtsu 7, 33, 6. VS. 8, 46. यस्य विशो राजा भ-
 वति ÇAT. Br. 5, 4, 3, 3. एदं सीदतु देवाम् सर्वया विशा पावधुमै RV. 5,
 26, 9. 8, 28, 3. विशो मरुताम् *das Volk der Marut* 5, 56, 1. मारुतीः 8, 12,
 29; vgl. TBR. 2, 7, 2. ÇAT. Br. 5, 4, 3, 8. auch andere Götterschaaren
 14, 4, 2, 24. विशो न युक्ता उपसो गतसे Mannschaft RV. 7, 79, 2. देवविशः
 कल्पयितव्या इत्याहुस्तः कल्पमाना अनु मनुष्यविशः कल्पत इति सर्वा
 विशः कल्पते Ait. Br. 1, 9. तत्र च बलं च राष्ट्रं च विशं च 8, 24. TS. 2,
 3, 13, 4. तत्र वै यमो विशः पितरः ÇAT. Br. 7, 1, 4, 13, 4, 3, 15. राक्षः, वि-
 शः KAUSH. UP. 2, 9. वशानुगाद्यापि विशो ऽथ कश्चित् MBH. 2, 1996. सं-
 साधको विशाम् BHĀG. P. 2, 3, 4. यत्र दारापकरणं राजैव कुरुते विशाम्
 RĀGA-TAR. 4, 29. लवणोत्सीकसां विशाम् 0, 57. विशो पतिः (vgl. विशपति
 und विट्पति) Bez. eines Fürsten MBH. 1, 6119, 3. 2103. 2112. 2477. 12039.
 5, 5960. HARIV. 14170 (fehlerhaft nom. st. voc. Mtr. 142, 8). R. 2, 34, 17.
 61, 15. 6, 82, 33. RAH. 1, 93. 3, 66. 5, 3. 10, 51 (विशो पत्युः). KATHĀS. 25,
 127. RĀGA-TAR. 1, 333. BHĀG. P. 4, 8, 6. 19, 39. विशो नाथः RAH. ed. Calc.
 4, 70. विशामीश्वरः RĀGA-TAR. 8, 109. विशो वरिष्ठः MBH. 4, 285. पूरुम-
 र्कतमं विशाम् BHĀG. P. 9, 19, 23. — c) *Volk in dem engern Sinne des*
brahmanischen Staates: die dritte Kaste (später वैश्य genannt) AK. 2,
 9, 1. 3, 4, 38, 216. H. 864. H. an. Mhd. HALJ. 2, 415. ब्रह्म, तत्रम्, विट्
 ÇAT. Br. 2, 1, 2, 5. 8, 7, 3. 13, 2, 9, 6. PĀNĀT. Br. 18, 10, 9. BHĀG. P. 2, 1,
 37. ब्राह्मणानाम्, राज्ञाम्, विशाम् KĀND. UP. 8, 14. ब्राह्मणस्य, राज्ञः,
 विशः M. 2, 36. 38. 46. 3, 13. 10, 79. विशः स्त्री H. 897. विप्रः, तत्रियः,
 विशः, प्रूः VARĀH. BRH. S. 53, 100. सस्यानि विशाम् M. 9, 247. 10, 120.
 ब्राह्मणतत्रियविशाम् 9, 155. तत्रियविशोः 8, 383. ब्रह्मतत्रियविशोः 2,
 80. तत्रविप्रूद्रयोनि 8, 62. 9, 229. प्रूद्रविप्रविशाम् 8, 104. विप्रूद्रयोः
 3, 28. 8, 277. स्त्रोप्रूद्रविप्रवध 11, 66. विप्रूद्राः VARĀH. BRH. S. 5, 32. 8,
 52. विप्रतत्रियविप्रूद्रकृन् 34, 19. एको विप्रूः MBH. 13, 2620. विप्रूद्र-
 द्विजन्मनाम् MĀRK. P. 134, 24. — d) *Besitz, Habe*: pl. BHĀG. P. 8, 22, 24.
 — e) विशो साम N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, b. — 2) nom. ag. in
 अन्विष्. — Vgl. देव°, मनुष्य°.

3. विष् f. fehlerhaft für विष् faeces H. 634, Schol. Verz. d. B. H.
 278, Çl. 42.

विश 1) nom. act. von 1. विष् in उर्विश. — 2) am Ende eines comp.
 n. und f. आ = 2. विष्. असुरविशं क वै देवानभ्युदचार्य आसीत् (wohl
 °चार्यासीत्) Ait. Br. 6, 86; vgl. देव° und मनुष्य°. Am Ende eines adv.

comp. विशम् गाṇा शरदादि zu P. 5, 4, 107. Vor. 6, 62. — 3) m. N. pr.
 eines Mannes गाṇाः शुभोदि zu P. 4, 1, 132; vgl. वैशेष. — 4) ungenaue
 Schreibung, विस, z. B. Suca. 2, 162, 17.

विशकल f. eine kleine Hausseidchse (पछी) RĀGA. im CKDn.

विशकल (2. वि + श°) adj. in Stücke gegangen: रथं पाथ्ये: सुबहुभि-
 शके विशकलं शरैः MBH. 7, 3830. विशकलीकारं zerstückeln, in Stücke
 brechen 6, 5653. 7, 780. 1571.

विशकलित (von विशकल) adj. gesondert, getrennt so v. a. verschie-
 den Sām. D. 15, 10.

विशङ्क (2. वि + शङ्क) adj. 1) keine Scheu empfindend, unbesorgt:
 द्यतःकरणा RAH. 2, 11. प्राणात्यागं sich nicht scheuend das Leben hin-
 zugeben R. 4, 28, 24. विशङ्कम् adv. ohne Scheu DAÇAK. 86, 9. — 2) keine
 Scheu —, keine Furcht verursachend, sicher: पन्थाः KĀM. NITIS. 15, 13.
 — विशङ्का s. bes.

विशङ्कट adj. P. 5, 2, 28. f. आ und ई गाṇा बह्नादि zu 4, 1, 45. 1) aus-
 gedehnt, umfangreich AK. 3, 2, 10. H. 1429. HALJ. 4, 68. विशङ्कटो व-
 त्सि BHATT. 2, 50. °कटोरकस्थली ÇIC. 13, 34. ऋद्वी KATHĀS. 100, 10.
 विसंकटोत्कटद्वपरिघक्रपाटनोरणार्गल PĀNĀT. ed. orn. 3, 7. — 2) un-
 geheuerlich, scheusslich, grauenhaft: दृष्टाकोटि° MĀLATI. 78, 2. KATHĀS.
 25, 105. 114, 107. 123, 8. वेतालतालवाद्य° (रणोत्सव) 108, 107. कोपाटो-
 पविसंकटं वदस्यो मातरि PĀNĀT. 46, 5. — Es liegt nahe der Schreibart
 विसंकट den Vorzug zu geben, da dieses sich einfach in वि + सं° zer-
 logt, aber PĀNINI's Schreibart durfte nicht unberücksichtigt bleiben.
 Dieselben Bedeutungen hat विकट.

विशङ्कनीय (von शङ्क mit वि) adj. Misstrauen verdienend, verdäch-
 tig: राजन् R. GORR. 2, 19, 22. मुखादिभ्यो ब्राह्मणादिनिर्माणं ब्रह्मणो न
 विशङ्कनीयम् KULI. zu M. 1, 31.

1. विशङ्का (von शङ्क mit वि) f. Bedenken in Bezug auf (loc.), Ver-
 dacht: दमपत्या विशङ्को तामुपाकर्षत् MBH. 3, 2996. मयि ते मा विशङ्के-
 यम् R. GORR. 2, 99, 20. विशङ्का त्यज्यतामेषा 5, 31, 61. मनुष्यो ऽस्मि वि-
 शङ्का ते न कर्तव्यात्र कर्त्तुं चित् MĀRK. P. 21, 53. — 2) Besorgnis, Scheu,
 aus Besorgnis hervorgehendes Zögern: परंपसो विशङ्कया MĀRK. P. 78, 22
 = 108, 8. धर्मलोपविशङ्कया R. GORR. 2, 20, 30. आत्मोच्छित्तिविशङ्कया
 KĀM. NITIS. 8, 64. मा विशङ्का कुरुष trage kein Bedenken MBH. 2, 2037.
 अविशङ्कया ohne alle Scheu, ohne Bedenken, ohne Zögern 3, 17038. 4,
 2322. 14, 111. HARIV. 3854. MĀRK. P. 20, 28. ÇĀK. zu BRH. ĀN. UP. S.
 267. वीतविशङ्क adj. BHĀG. P. 10, 38, 19. स्वपिच्छि तं निर्गतविशङ्कः un-
 besorgt PĀNĀT. 124, 12. अ° adj. sich nicht bedenkend, nicht zögernd
 MBH. 13, 2747. अविशङ्केन मनसा 3, 2171. सविशङ्का adj. R. 2, 22, 6. —
 Vgl. निर्विशङ्क (auch R. 6, 16, 27).

2. विशङ्का (2. वि + शङ्का) f. Abwesenheit aller Besorgnis, — Scheu:
 विशङ्कया ohne alle Scheu, ohne Bedenken, ohne Zögern BHĀG. P. 4, 24,
 67. 10, 82, 42.

विशङ्किन् (von शङ्क mit वि) adj. 1) vermuthend: जीमूतस्तनितविश-
 ङ्किर्मयूः MĀLATI. 20. वैद्यवृत्ताविशङ्किन् KATHĀS. 40, 72. — 2) befürch-
 tend, besorgend: नैवमस्मासु ते प्रीतिर्भवेदिति विशङ्किना KATHĀS. 14, 4.
 सर्वनाश° 17, 81. — अ° MBH. 8, 3505 fehlerhaft für अभिशङ्किन्, wie die
 ed. Bomb. liest.

विशद (wie oben) adj. *trauen verdienend, verdientig*: शिवः R. 8, 101, 2.

विशद (वि + श्) s) klar, hell, blank, hell, rein.

प्रुचि n. 2. 22. Tark. 3, 3, 211. R. 1392. 14.

Med. d. 32. 322. स्फटिक (सम्भम्) Meas. 72. 322. 323.

रगुत्ता (वि + श्) Ragh. 5, 70. Spr. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

भा Oc. 9, 26. Ragh. 4, 18. 9, 38. चक्रपाद Meas. 71. चन्द्रिका Ragh. 39.

39. दशनाशवः Kumāras. 6, 25. °रामयूय Bhāg. P. 3, 28, 25. विमाचल

Meas. 5, 12. प्रज्ञाच्छविः कुमुदविशदः Meas. 59. स्फटिक °

पुष् Gtr. 4, 12. कदम्ब 2, 8. कच AK. 2, 6, 2, 49. H. 376. भाग Bhāg. P. 8,

10, 14. Augo Suca. 2, 141, 17. कुमुदविशदानि Meas. 41. प्रीति-

विशदिनेत्रैः Ragh. 17, 35. विशासविशदा दशम् Meas. 5, 1279. Mund

Suca. 2, 235, 6. प्रसादविशदानन Riāa-Tar. 3, 25. चक्र Kumāras. 3, 32.

श्रोष्ठस्ताम्बूलयुतिविशदः Cic. 8, 70. स्मित Kumāras. 1, 48. Bhāg. P. 4,

16, 9. दत्तावभासविशदस्मितवक्त्रकात्ति R. 3, 18. स्वत्रपं ब्रह्मचर्यं च MBh.

4, 186. क्षतरामन् Cic. 97. क्षाय Bhāg. P. 3, 5, 45. 4, 26, 11. क्षुत्पय

Kaivaljop. bei Muir, ST. 4, 304. क्षुत्पय Spr. 4368. चेतम् 2072. विशदा-

त्मन् 2680. 4232. पशम् Kathā. 22, 36. Bhāg. P. 1, 18, 11. कीर्ति 8, 21,

4. Riāa-Tar. 8, 1152. अनुवृत्ति Bhāg. P. 3, 12, 12. नृपय Riāa-Tar. 4, 373.

°प्रज्ञ 5, 79. विज्ञान Sarvadarāṇas. 20, 18. स्वयंपावभास 47, 18. फलपङ्क्ति

Mārk. P. 43, 39. निजदी विशविशदप्रेक्ष्यताकात्ति Inschr. in Journ. of

the Am. Or. 8, 8, 506, Cl. 22. rein, deutlich, von einem Menschen Kām.

Nitis. 12, 34. — b) klar, deutlich, verständlich; = व्यक्त Tark. H. an.

Med. Hār. 4, 67. विशद विवेकः Pāṇā. 3, 8, 12. उच्छ्रित Ragh. 8, 3.

निःश्यास (मुविशद) Mārk. 48, 22. शास्त्र Hār. 15701 (विशद die ältere,

विशद die neuere) विवेकविशदा कथा Riāa-Tar. 2, 118. भारत-

व्याख्या Verz. d. Oxf. H. 2, a, No. 14. fg. 161, b, 25 (मु). 237, b, 31 (मु).

— c) weich anzu fühlen MBh. 12, 6856. 14, 1416. von Speisen im Gegen-

zu खर Pat. zu P. 7, 3, 59. Schol. zu P. 2, 1, 35. 4, 2, 16. H. 921, Schol.

Suca. 1, 246, 21. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

14, 1409. — d) geschmeckt zu Etwas (geschmeckt): नृपययोगविशदा च-

रपौ Mārk. 9, 19. — e) am Ende eines comp. behaftet mit: कामस्यासा-

दिदुःख° Sarvadarāṇas. 12, 1. — 2) m. N. pr. eines Fürsten, eines

Sohnes des Gajadras, Bhāg. P. 9, 21, 23. — Vgl. विशद.

विशद (von विशद), 1) rein machen: den Mund Vāch. 10, 4.

— 2) klar machen, erläutern: प्रतिज्ञातमेवार्थम् Schol. zu Gām. 1, 1, 3.

विशदाय (wie oben), °यते klar —, deutlich werden: शीवमुक्तस्य या

तुतिः सा तेन विशदायते Verz. d. Oxf. H. 222, b, 24.

विशदीकृत (विशद + 1. कृ) 1) klar machen, erhellen: उदुनाथकी-

विशदीकृत Pāṇā. 3, 12, 5. — 2) erläutern, erklären Verz. d. Oxf.

H. 241, b, No. 591 (विशदी°).

विशान (von 1. विष्) n. das Hineingehen in, Eindringen: कोपतस्य

समविशानम् Vāch. Bhāg. S. 88, 12. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

विशार्क (2. वि + शर्क) adj. keine, verkehrte Hufe habend, Bez. eines

Unholds AV. 2, 9, 1.

विशब्द (2. वि + शर्क) im comp. verschiedenartige Worte Verz. d. Oxf.

H. 188, a, 3.

विशब्द (wie oben) adj. *das Aussehen* P. 7, 2, 38.

विशेष (विशम्, acc. 2. विष्, + शर्क) *mit Volk beschickend*;

m. vielleicht N. pr. gaga यथादि zu P. 4, 1, 110. — Vgl. विशयम्.

विष्णु (von शी mit वि) m. 1) *Ungeklärtheit, Zweifel* (vgl. विशयम्) P. 3,

3, 23. Schol. Kitz. Ca. 4, 3, 7. Lit. 6, 10, 34. An. 10, 10. In Ind. 2,

10, 1. Tithyādit. im CKDa. 10, 1. Tithyādit. im CKDa.

विशयवत् (von विशय) adj. *er, zweifelhaft* Tark. 3, 3, 211.

विशयिन् (von विशय) adj. *neben विशयिन्* देश gaga यथादि zu

P. 3, 1, 184.

विशर् (von शर् m. 1) Bez. eines Unholds V. 2, 4, 2.

वे मातो विशर इति TS. 7, 8, 1. Kitz. 33, 7. = विशीर्ष Com. 3)

Mord, Todtschlag AK. 2, 8, 2, 84.

विशरण (wie oben) n. 1) *das Auseinanderfallen*, *das Auseinander-*

14, 10, 15, 1. Verz. d. Oxf. H. 2, 10, 16 (?). — 2) *das Auseinander-*

21, 1. विशरण.

विशर (Karnis. 15, 148 fehlerhaft für विशरद.

विशरक (von शर् mit वि) adj. etwa abdrückend, Bez. des यथास

AV. 10, 34, 10.

विशय (2. वि + शय) 1) adj. *ohne Spitze*: Pfeil VS. 16, 10. von

einer Pfeilspitze befreit, von einer Pfeilwunde geheilt H. an. 3, 10, 1.

MBh. 3, 10, 1. 7, 3703. 8, 4593. 13, 7761. 7768. R. 2, 63, 48 (G.

Gorr.). 2, 63, 48. 72, 21. 24. von einem fremden Körper im Leibe be-

freit: श्री विशयभावः 10, 1. bis sie den Embryo los ist Suca. 1, 368,

16. überh. von einem Körper befreit MBh. 6, 3841. — 2) f. eine

best. Pflanze Suca. 2, 116, 1. 275, 8. 347, 9. ein gegen Pfeilenden an-

gewandtes Heilkraut: विशयकार्ष्णी MBh. 3, 10, 10. H. 6, 82, 182.

186. = गुच्छी 4, 1, 1. H. an. Med. 1, 1. = अग्निशिखा AK. 2, 4,

5, 2. Med. = दक्षिण, दक्षी AK. 2, 4, 1. 107. H. an. Med. Ratnam. 34.

विशसन (von शस् mit वि) 1) adj. (f. ई) *mörderisch, Tod bringend*: JI-
दा MBh. 6, 2775. 2798. 9, 8186. तप 8, 2886. 10, 840. विशसने गूढगारे
बन्धनेन बद्धः Mārk. 98, 9. — 2) m. *Schwert* Trik. 2, 8, 54. H. c. 144.
MBh. 12, 6203. als solches bildliche Bez. der Strafe 4428. — 3) n. a) *das*
Schlahten, Zerschneiden RV. 10, 85, 35. Suçr. 1, 96, 12. *Metzelei* AK. 2,
8, 2, 83. H. 370. HAL. 2, 322. पुत्रशत्रुणास्य MBh. 11, 801. मरुद्दिशसनं
कृतम्। यदिगणमन्त्रादिद्वयान्तरं तसाम् R. Gorr. 1, 42, 7. 43, 7. 6, 108,
4. so v. a. *Schlacht* MBh. 7, 661. 840. 12, 11292. HARIV. 5596. *Metzelei*
so v. a. *grausame Behandlung* UTTAR. 74, 13 (96, 5). — b) N. einer Hölle
VP. 207. fg. Buā. P. 5, 26, 7.

विशमितर (wie eben) nom. ag. *Schlächter* P. 7, 2, 34, Schol. AIT. Ba.
7, 16. M. 5, 51. KULL. zu M. 10, 105.

विशस्तर (wie eben) nom. ag. dass. P. 7, 2, 34 (vedisch). RV. 1, 162,
19. MBh. 13, 5642. — Vgl. घ०, विशास्तर und वैशस्त्र.

विशस्ति gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124 vielleicht fehlerhaft für वि-
शस्त; vgl. वैशस्त्य.

विशस्त्र (2. वि + श०) adj. *waffenlos* MBh. 8, 984.

विशस्वपति (विशस्, gen. von 2. विष्, + पति) m. *Herr der Niederlas-*
sung u. s. w.: Indra RV. 10, 152, 2. Agni 141, 1.

विशाख (2. वि + शाखा) 1) adj. (f. छा) a) *verästet, gegabelt*: वीरुधः
AV. 8, 7, 4. यूप TS. 2, 1, 3. ÇĀKH. Çr. 16, 9, 26. वपाश्रयणी KĀTJ. Çr.
6, 5, 7, 6, 27. Gobh. 3, 10, 25. — b) *astlos*: पादप HARIV. 2753. — c) *hände-*
los HARIV. 2753. — d) *unter dem Sternbilde Viçākhā geboren* P. 4, 3,
34. — 2) m. a) *Bettler* H. an. 3, 114 (याचक). MED. kh. 12 (तर्कक). *Spin-*
del (d. i. तर्क) WILSON nach ÇĀDAM. — b) *Bez. einer best. Stellung beim*
Schiessen (धन्विना वितस्त्यतरेण पदे संस्थानम्) BHAR. zu AK. 2, 8, 2, 53
nach ÇKDn. — c) *Boerhavia procumbens Roxb.* (पुनर्नवा) RĪGĀN. im ÇKDn.
— d) Bein. Skanda's AK. 1, 1, 2, 35. Trik. 3, 3, 51. H. 209. H. an. MED.
HAL. 1, 19. MBh. 3, 14634. — e) *eine Manifestation Skanda's, die*
als sein Sohn aufgefasst wird, MBh. 1, 2588. 3, 14384. 14582. fg. 9, 2487.
fg. 13, 7636. HARIV. 157. 2966. VARĀH. BṚH. S. 46, 11. 48, 26. KATHĪS.
20, 92. 50, 183. fg. VP. 120. Buā. P. 6, 6, 14 (st. स्कन्ध ist mit der od.
Bomb. स्कन्द zu lesen). Verz. d. Oxf. H. 117, a, 34 (?). — f) als *Mani-*
festation Skanda's N. eines den Kindern gefährlichen Dämons Suçr. 2,
387, 6. 394, 8. ÇĀKH. SĀH. 1, 7, 109. Verz. d. Oxf. H. 307, b, 25. — g)
Bein. Çiva's MBh. 13, 1186. स्कन्द° (स्कन्ध° od. Calc.) desgl. 907; vgl.
स्कान्दविशाख P. 7, 3, 21, Schol. — h) N. pr. eines Devarshi MBh. 2,
295. eines Dānava KATHĪS. 47, 18. eines Brahmanen RĪGĀ-TAR. 1, 204.
— SCHIEFNER, Lebensb. 270 (40). — 3) f. छा eine best. Pflanze KĀTJ. Çr.
25, 7, 17. = ह्रवा Comm. = कठिह्वक H. an. MED. — b) du. Bez. des 14ten
(später des 16ten) Nakshatra COLEBR. Misc. Ess. II, 338. Journ. of
the Am. Or. S. 6, 335. fg. P. 1, 2, 62. AV. 19, 7, 2. TS. 4, 4, 20, 2. TBR. 1,
5, 2, 7. 3, 1, 2, 11. ĀÇV. Çr. 2, 1, 10. AV. PARIÇ. bei WEBER, Nax. 1, 312.
MBh. 3, 16970. R. 4, 33, 44. 5, 73, 56. VARĀH. BṚH. S. 4, 6. pl. MBh. 13,
4262. R. 2, 41, 11. ÇĀK. 35, 21. VARĀH. BṚH. S. 10, 19. 11, 53. 101, 9. sg.
vedisch nach P. 1, 2, 62. AK. 1, 1, 2, 23. Trik. H. 112. H. an. MED. GARO
bei WEBER, Nax. 1, 309. MBh. 6, 95. 13, 3270. R. 6, 86, 43. VARĀH. BṚH.
S. 6, 9. 15, 80. 102, 4. 105, 8. MĀK. P. 33, 12. ÇĀTA. 14, 6. unbestimmt
VI. Theil.

ob sg. oder pl. MĀK. P. 58, 33. im comp. LALIT. ed. Calc. 62, 14. fg. VET.
in LA. (III) 13, 11. VARĀH. BṚH. S. 6, 12. 9, 3. 32, 12. 47, 18. 55, 31. सवि-
शाख (2. वि + शाखा) ein Frauenname BURN. Intr. 24, N. 1. SCHIEFNER, Lebensb.
270 (40). SCHENK-TSANG 1, 305. — 4) f. ई eine gabelförmige Slang KĀTJ.
Çr. 13, 5, 15. ÇĀKH. Çr. 17, 1, 15. 10, 9. — 5) n. Gabel, Verzweigung KĀTJ.
Çr. 8, 5, 38. LĪTJ. 1, 5, 19. 7, 7. 10. Dasselbe Wort vermuthen wir st.
विशिख in der Stelle (सूतिकायाः) विशाखात्तरमभ्यज्यात् *das Innere der*
Gabel d. h. zwischen den Schenkeln Suçr. 1, 368, 12. — Vgl. विशाख.

विशाख m. *Orangenbaum* ÇĀDAM. im ÇKDn.

विशाखदत्त (विशाखा + दत्त; vgl. P. 6, 3, 68) m. N. pr. des Autors des
Dramas Muḍrātākshasa Verz. d. Oxf. H. 143, a, No. 296.

विशाखदेव m. N. pr. eines Mannes TĪMAN. 146.

विशाखयूप 1) m. N. pr. eines Fürsten aus der Pradjota-Dynastie
VP. 460. Buā. P. 12, 1, 3. Verz. d. Cambr. H. 7. — 2) N. pr. einer Oert-
lichkeit MBh. 3, 8386. 12354.

विशाखल n. eine best. Stellung beim Schiessen ÇĀDAM. im ÇKDn.

विशाखिल (von विशाखा) m. N. pr. eines Kaufmanns KATHĪS. 6, 33.
fgg. Autor eines Kalāçāstra Verz. d. Oxf. H. 207, b, 33.

विशातन (vom caus. von शद् mit वि) 1) adj. (f. ई) *fällend, vernich-*
tend: परानोक° (शर) MBh. 7, 5081. वोर्य° MĀK. P. 116, 25. मृत्युपाश°
Buā. P. 3, 14, 4. als Beiw. Viṣṇu's (= संकर्तृ NĪLAK.) MBh. 7, 2963.
— 2) n. *das Füllen, Vernichten*: द्रोपानीक° MBh. 7, 185.

विशाद MBh. 8, 4407 fehlerhaft für विवाद, wie die ed. Bomb. liest.

विशाप (2. वि + शाप) 1) adj. *von einem Fluche befreit* Buā. P. 9, 9,
37. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 52, a, 25.

विशाय (von शो mit वि) m. *die Reihe zu schlafen* P. 3, 3, 39. AK. 3,
3, 32. H. 1503. HAL. 4, 54.

विशायक m. eine best. Pflanze; s. u. विसाकर.

विशायिन् (von शो mit वि) adj. gaṇa ग्रहादि zu P. 3, 1, 184.

विशारणा (vom caus. von शर mit वि) n. *Mord, Todtschlag* H. 372. —
Vgl. विशारण, निशारण.

विशारद (wohl 2. वि + शा०) 1) adj. (f. छा) gaṇa दृढादि zu P. 5, 1,
123. a) *erfahren, kundig, vertraut* AK. 3, 4, 20, 98. H. 341. an. 4, 144.
MED. d. 53. HĀR. 224. HAL. 2, 178. die Ergänzung im loc.: संख्याने
MBh. 3, 2833. रथमार्गेषु 8, 1983. नृत्येषु 14, 2643. भङ्गिसूचनविधौ KATHĪS.
13, 148 (विशारद gedr.). im gen.: युद्धानामविशारदः MBh. 7, 5540. im
comp. vorangehend: सर्वशास्त्र° M. 7, 63. श्रुतिज्ञाति° JĪGĀ. 3, 115. युद्ध°
BHAG. 1, 9. मत्तबुद्धि° MBh. 1, 1597. प्रतिपत्ति° 8248. 2, 394. 3, 2485. 5,
5970. 13, 6772. R. 1, 2, 1. 53, 8. 2, 43, 18. 74, 18. 80, 1. R. Gorr. 2, 6, 15.
4, 9, 45. 51, 18. Suçr. 1, 122, 12. 256, 3. RAGH. 8, 17. 9, 32. Spr. (II) 265.
1288. (I) 3073. 4413. KATHĪS. 20, 116. 74, 287. RĪGĀ-TAR. 4, 265. Buā.
P. 2, 3, 25. 9, 13, 27. ललनानुनयाति° 5, 2, 17. ohne Ergänzung MBh. 4,
1032. R. 5, 3, 70. Buā. P. 8, 23, 8 (= सर्वज्ञ Comm.). बुद्धिः सुविशारदा
11, 7, 26. परापवादेन विशारदेन *geschickt, gewandt, dem Zwecke entspre-*
chend 28, 23. स्त वैशार्यविशारदः so v. a. *sinnvoll* MBh. 13, 6418. — b)
dreist, frech AK. H. an. MED. — c) = श्रेष्ठ AÇĀJAPĀLA im ÇKDn. —
2) m. *Mimusops Elongt Ltn.* (बकुल) RĪGĀN. im ÇKDn. AUSH. 48. — 3) f.
छा eine best. Pflanze, = नुक्रुडरासभा RĪGĀN. im ÇKDn. — Vgl. विद्या°

und विशारद.

विशारदिमन् (von विशारद) m. *Krftbarkeit, Vertrautheit* गापा द-
छादि zu P. 5, 4, 133.

विशाली f. — MBh. 2, 28, 1) adj. (f. घा: nach *वि* *दि*
auch *विशाल* aber nicht zu belegen ist) *umfänglich*, *weit*,
gross AK. 3, 2, 1429. Mbh. 1. 133. HALJ. 4, 14. 68. स्वर्गलोक
Bhag. 9, 21. MBh. 2, 638. R. 3, 21, 18. Mān. 173, 17. दक्षिणा दिक्
R. 4, 41, 9. *विशालपदी* Spr. (II) 840. कामला: R. 2, 80, 1. उत्तरा: कु-
रव: 4, 44, 82. निपुतयोन्नन (दोष) Bhāg. P. 5, 16, 5. 20, 2. सलिल 3, 8, 14.
घन्मुधि KATHJ. 83, 187. शिला R. 2, 94, 20. पुर 4, 43, 5. 5, 80, 24.
Mbh. 31. रघ्या, राजमार्ग R. 4, 41, 52. 5, 10, 20. पर्याशला 2, 100, 18.
घग्निशरणा 3, 6, 4. भाजन H. 1026. कस्त (कुपउका) VARJH. Bñ. S. 23, 2.
उत्का शिरसि विशाला 33, 8. चन्द्र 47, 17. तडिद्रसनेविशाले: 24, 12. वि-
कुलिविशाला 33, 5. पूष TS. 2, 1, 9, 5. Baum u. s. w. MBh. 13, 4862.
14, 1329. Hir. 9, 3. 80, 14. Bhāg. P. 3, 2, 19. मूल HARIV. 3612. Suçr. 1,
63, 12. नौ Bhāg. P. 3, 24, 33. वर्मन् Glt. 4, 2. क्षयम KATH. 13, 5. मूर्ति
VARJH. Bñ. S. 4, 20. वत्स R. 4, 2, 11. RAGH. 6, 32. श्रोणी HARIV. 7894.
नघन R. 3, 82, 32. MAURAP. 7. मृङ्गातर RAGH. 2, 21. ललाट VARJH. Bñ. S.
68, 71. वदन Bñ. 17, 5. Augen MBh. 1, 7705. R. 3, 26, 26. RAGH. 4, 18.
Mān. 14, 18. PĀNĀV. 3, 5, 9. खाहू MBh. 2, 2623. पत्नी Flügel HARIV.
12745. व्रण Suçr. 1, 15, 10. बल Armes RĪGĀ-TAR. 8, 1624. कन्दू VS.
14, 9. कुल, वंश *grosses, vornehmes Geschlecht* Spr. (II) 1466. 1734. (I) 2637.
KĪM. NITIS. 1, 2. तृष्ठा Spr. 1946 (II). 2722. *विशाला* KĪRĀKAVADHA
bei UśĀVAL zu UṢĀDIS. 1, 117. Am Ende eines comp. voll von: सन्न,
रञ्जो, तमो SĪMĀJAK. 84. विशालम् adv. PĀNĀV. Bñ. 12, 13, 11. — 2)
m. a) ein best. Thier (मृग). — b) ein best. Vogel MED. — c) eine best.
Pflanze ÇANDAR. im ÇKDn. — d) Name eines Shaḍaha KĪTJ. Ça. 24,
2, 16. ĀCV. Ça. 14, 3, 8. — e) N. pr. des Vaters des Mahidāsa Aita-
reja COLEBR. Misc. Ess. I, 46 (विशाल gedr.). eines Sohnes des Ikshvāku
und Gründers der Stadt Viçāla (Vaīçālī) R. 4, 47, 12. fg. R. Goan. 4,
46, 10. 12. 48, 14. fg. Sohn Tṛṇabindu's VP. 353. Bhāg. P. 9, 2, 33. Fürst
von Vaidīça MĀK. P. 70, 4. 123, 20. 124, 20. 125, 4. ein Asura Ka-
tāla. 47, 75. — f) N. pr. eines Gebirges MĀK. P. 89, 12. — 3) f. घा
a) *Koloquinthe* AK. 2, 4, 22. H. 1157. MED. RATNAM. 15. Suçr. 2, 65, 3.
77, 14. *Basella cordifolia* Lam. und = मकेन्द्रवारुणी RĪGĀN. im ÇKDn.
— b) N. pr. eines Flusses und einer daran gelegenen Einsiedelei, nach
den Comm. = बदरी MBh. 9, 2189. 12, 13390. 13, 1730. R. 1, 61, 3.
Bhāg. P. 4, 12, 16. 5, 4, 5. 11, 29, 47. — c) ein N. der Stadt Uḡḡajini
(auch N. pr. einer anderen Stadt; s. UśĀVAL. a. a. O.) TRJ. 2, 1, 16. H.
976. Mbh. R. 1, 45, 9. fgg. 47, 18 (विशाली Goan.). Mbh. 31. KATHJ. 95,
3. 104, 22. — d) N. pr. einer Gattin Aḡamīḡha's MBh. 1, 3790. einer
Tochter Dakṣha's und Gattin Arishṡanemi's GĀRUPA-P. 6 im ÇKDn.
— 4) f. *eine best. Pflanze*, = अन्नमोदा RĪGĀN. im ÇKDn. — 5) m. n.
गापा अर्थवादि zu P. 2, 4, 31. — 6) n. a) N. eines Sāman: वेनोविशाले
Ind. St. 2, 337, b. — b) N. pr. eines Wallfahrtsortes (wohl = बदरीत-
पोवन) Bhāg. P. 10, 78, 19. — Vgl. क्रिया°, विशाली und विशालम् fgg.

विशालक (von विशाल) 1) m. a) *Feronia elephantum* Corr. (कपित्थ)
Aush. 11. — b) ein N. Garuḡa's H. ç. 78. — c) N. pr. eines Jakṣha

MBh. 2, 397. — 2) विशालिका f. *Odina pennata* RATNAM. 74.

विशालप्रा m. N. pr. eines Dorfes MĀK. P. 76, 25. 37.

विशालता (von विशाल) f. *grosser Umfang* AK. 2, 6, 8, 16. H. 1431.
HALJ. 4, 101. VARJH. Bñ. S. 4, 8.

विशालतैलगर्भ m. *Alangium hemipetalum* RĪGĀN. im ÇKDn.

विशालवच् m. *Bauhinia variegata* AK. 2, 4, 2, 3.

विशालदत्त m. ein Mannsname P. 5, 3, 84, Schol.

विशालदा f. *Alkermes* MAURORUM Aush. 48.

विशालनगर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 378, a, No. 376.
b, No. 379. 380, a, No. 398.

विशालनेत्र 1) adj. *grossäugig*. — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva
VJUTP. 21.

विशालनेत्रीसाधन n. Titel einer Schrift TANDJUR, Bd. 43, Bl. 434.

विशालपत्र m. ein best. Knollengewächs (कासालु) und = श्रीताल RĪ-
GĀN. im ÇKDn.

विशालपुरी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 154, a, 26.

विशालफलिका (von वि° + फल) f. eine best. Hülsenfrucht, = नि-
ष्पावी RĪGĀN. im ÇKDn.

विशालविजय m. Bez. einer best. Truppenaufstellung KĪM. NITIS. 19, 44.

विशाला (विशाल + अन्त Auge) 1) adj. (f. *ई*) *grossäugig* H. an. 4,
322. fg. MED. sh. 57. MBh. 3, 2662. R. 1, 1, 18 (15 Goan.). 2, 61, 5. 70, 4.
— 2) m. a) Bein. Çiva's TRJ. 3, 3, 440. H. ç. 43. H. an. MED. ÇIV. als
Verfasser eines Çāstra MBh. 12, 2093. 2201. KĪM. NITIS. 8, 28. DAÇAK.
186, 11. — b) N. pr. eines der Söhne Garuḡa's MBh. 5, 3594. — c)
Bein. Garuḡa's TRJ. H. an. MED. — d) N. pr. eines Schlangendämons
HARIV. 9501. — e) N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṡṡra
MBh. 1, 2736. 4849. 6, 3901. 3904. — 3) f. *ई* a) eine best. Pflanze, =
नागदत्ती RĪGĀN. im ÇKDn. — b) N. pr. einer der Mütter im Gefolge
Skanda's MBh. 9, 2621. — c) eine Form der Durgā H. ç. 54. Verz.
d. Oxf. H. 19, a, 10. 39, a, 32. 71, b, 11. 94, a, 5. 96, a, 12. — d) N. pr. einer
Tochter Çāṇḡilja's Verz. d. Oxf. H. 28, a, No. 71. — 4) n. Titel des
von Çiva als Viçālakṣha verfassten Çāstra MBh. 12, 2208. विशा-
लान्त ed. Bomb.

विशालिक, विशालिय und विशालिल m. Hypokoristica von Perso-
nennamen, die mit विशाल anlauten, P. 5, 3, 84.

विशालम्पे adj. von विशाल गापा उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

विशालस्त्र nom. ag. = विशालस्त्र ÇĀNKH. Ça. 15, 21, 9. PĀNĀV. Bñ.
25, 18, 1.

विशिका f. गापा कृत्तादि zu P. 4, 4, 62.

विशिल (von शिल् mit वि) adj. *mittheilsam* RV. 2, 1, 10.

विशिख (2. वि + शिखा) 1) adj. ohne Haarschopf, kahl VS. 16, 59. AV.
4, 18, 4 (proparox.). Gegens. बहशिख PĀJACĪTTAT. (s. u. बहशिख). पत्र
वापा: संपतति कुमार विशिखा इव wo die Pfeile flogen jung und alt,
nämlich befiedert und unbefiedert RV. 8, 75, 17. — b) ohne Spitze, stumpf:
Pfeile R. 3, 67, 18. 5, 80, 25. — c) ohne Flamme: Feuer R. Goan. 2, 40, 11.
3, 12, 7. — d) ohne Spitze so v. a. ohne Schweif, von einem Kometen VA-
JH. Bñ. S. 11, 12. — 2) m. ein stumpfer Pfeil, Pfeil überh. AK. 2, 8,
2, 54. 3, 4, 20. H. 778. an. 2, 114. Mbh. kh. 11. HALJ. 2, 311. MBh.

3, 305. 12162. 12220. 14892. 4, 1666. 5, 7213. R. 3, 26, 21. 6, 19, 26. RAGH. 5, 50. KATHA. 48, 35. RĪĀ-TAR. 3, 221. 8, 1420. 1881. PRAB. 7, 18. BHĪ. P. 4, 9, 28. 4, 17, 18. 19, 21. 9, 6, 15. 10, 83, 26. मयसिञ्ज^० Gīt. 4, 2. 5, 2. KATHA. 56, 254. कटाक्ष^० Gīt. 3, 14. Spr. 1626 (II). दृष्टि^० 1861. उरुक्ति^० BHĪ. P. 4, 7, 15. = सेमर् *Spiess*, *Wurfspiess* MED. — 3) f. घा *gaṇa* कक्षादि zu P. 4, 4, 62. a) *eine kleine Schaufel* H. an. MED. HĀ. 263. — b) *Strasse* AK. 2, 2. H. 981. H. an. MED. HĀ. 2, 134. विशिखास्तरणि — क्षतिपयात वाग्निभिः Cg. 15, 104. — c) *Krankenzimmer* Suṣ. 1, 8, 8. विशिखानुःप्रवेशः vom Eintritt in das Krankenzimmer d. h. in die Praxis handelnd 29, 18. 30, 4. — d) *die Frau eines Barbirs* ÇANDĀTHAK. bei WILSON. — e) = नलिका MED. नलिका ÇKD. nach derselben Aut. — विशिखास म् Suṣ. 4, 368, 12 wohl fehlerhaft für विशाखास्तरम्. Vgl. वैशिख.

विशिष्य UNĀDIS. 3, 145. n. *Haus UééVAL.*

विशिष्य (von 2. वि + शिप्र) adj. etwa ohne Backenstücke d. h. ohne Handhaben an den Seiten, von Soma-Gefässen VS. 9, 4.

विशिष्य s. विसिष्य.

विशिष्यम् (2. वि + शि^०) adj. 1) *kopflös* MBH. 8, 4344. HARIV. 2753. von einem (fremden) Kopfe befreit MBH. 9, 2365. — 2) *ohne Spitze, ohne Gipfel*: ताल HARIV. 13517.

विशिष्यस्क (wie eben) adj. *kopflös* MBH. 6, 4167. 8, 4096. 11, 476.

विशिष्यासिषु (vom desid. von शस् mit वि) adj. zw. *schlachten bereit* AIR. Bn. 7, 17.

विशिषिर्ष (विशि ऽशिप्र Padap.) m. N. eines dämonischen Wesens RV. 5, 45, 6. = विगतकुन् SĪ.

विशिष्य (von 2. वि + शिप्र) adj. देवमातृणां विशिष्यानां मन्त्राः Ind. St. 3, 458.

विशिष्यमिषु (vom desid. von श्मत् mit वि) adj. *auszuweichen beabsichtigend* DAÇAK. 22, 14 (विशिष्यमिषु godr.).

विशिष्ट s. u. शिष् mit वि und वैशिष्ट.

विशिष्टचारित्र m. N. pr. eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 182. 233.

विशिष्टचारिन् m. dieselbe Person ebend. 235.

विशिष्टता (von विशिष्ट) f. *Vorzüglichkeit, ein ausgezeichnete —, besserer Zustand*: मतिः — एति विशिष्टताम् (विशिष्टेः सद् समागमात्) Spr. 3358.

विशिष्टत्व (wie eben) n. dass. ÇAK. zu Bṛh. Å. Up. S. 47.

विशिष्टवैशिष्ट्यबोधरुस्य n., विशिष्टवैशिष्ट्यबोधविचार m. und विशिष्ट-विशिष्ट m. Titel von Schriften HALL 42. fg.

विशिष्टद्वैत n. *eine unterschiedene Einheit, eine Einheit mit Attributen* WILSON, Sel. Works I, 43. °वादिन् MĀDHAVABHĪSJA im ÇKD.

विशिष्टी f. N. pr. der Mutter von Çamkarākārja HALL 167.

विशिष्य in der Stelle: स्थावरो-यो विशिष्टानि इक्ष्मान्युपधारयेत् । उपपन्नं हि यच्छेष्टा विशिष्येत विशिष्यया MBH. 12, 8699. विशिष्यया od. Bomb., welches NĪLAK. in विशिष्य (= विशेष कृता) या trennt. Wir vermuthen, dass विशिष्येत विशिष्यया zu lesen sei: *dass Bewegung höher stehe als Nichtbewegung*. विशिष्य bei WILSON, SĪNKEJAK. 8. 151 und SARVADARÇANAS. 158, 15. fg. fehlerhaft für विशिष्य zw. *speofoitron*, was *speofoitri* wird.

विशीत m. N. pr.; s. वैशीति.

विशीर्ष s. u. शर् mit वि. Davon विशीर्षता f. *das Zerbröckeln*: शुष्कस्य शर्षात् विशीर्षता KĀ. NĪTIS. 7, 22.

विशीर्ष m. = निम्न RĪĀN. im ÇKD.

विशीर्षन् (2. वि + शी^०) adj. *kopflös* TBH. 2, 3, 2, 1. ÇKD. 4, 1, 5, 15.

विशील (2. वि + शील) adj. *schlecht gestittet, einen schlechten Wandel führend* Spr. 5021. MBH. 12, 4965.

विश्रुक m. *eine best. Pflanze*, = योतर्क AUSA. 6.

विश्रुण्ड m. N. pr. eines Sohnes des Kājyapa MBH. 8, 3632.

विश्रु s. u. शुध् mit वि.

विश्रुचारित्र m. N. pr. eines Bodhisattva Lot. de la b. l. 182.

विश्रुता (von विश्रु) f. *Reinheit* Spr. (II) 2131.

विश्रुत्व (wie oben) n. dass. ÇAK. zu KĀND. UP. S. 31.

विश्रुद्विन्द m. N. pr. eines Mannes Vie de HIOUEN-TSANG 94.

विश्रुद्धि (von शुध् mit वि) f. 1) *das Reinwerden, Reinigung, Läuterung, Reinheit* (eig. und übertr.): काव्यमुवर्णं विश्रुद्धिमायाति VARĀH. Bṛh. S. 106, 4. मन्त्रासृग्विश्रुद्धि Suṣ. 2, 56, 18. मेक^० 4, 193, 16. नृणामकृतचूडानां विश्रुद्धिर्नैशिकी स्मृता M. 5, 67. 6, 69. 9, 9. 11, 53. 72. 89. 181. तत्संसर्ग^० 181. JĀN. 1, 189. 2, 95. 3, 34. छात्रम् BHAG. 6, 12. मनो^० MBH. 3, 2213. R. GORR. 2, 121, 18. RAGH. 1, 10. 12, 48. KUMĀRAS. 5, 79. UTTAR. 6, 13 (9, 17). PRAB. 23, 11. fg. BHĪ. P. 4, 4, 18. 5, 7, 7. 22, 3. 6, 9, 6. 19, 19. MĀK. P. 35, 11. Bei den Pācupata definiert als मिथ्याज्ञानादीनामत्यसत्त्वयोक्तः SARVADARÇANAS. 75, 9. 74, 18. छ^० SĪNKEJAK. 2. NĪLAK. 23. — 2) *Bereinigung —, Abtragung einer Schuld, Ausgleichung einer Rechnung*: उत्तमर्णाधमर्णयोर्द्वयविश्रुद्धौ GAUDAP. zu SĪNKEJAK. 66. वैर^० 80 v. a. Rache RĪĀ-TAR. 4, 283. — 3) *vollkommenes Klarwerden, klare Erkenntnis* BHĪ. P. 2, 9, 4. 10, 2. — 4) = सम Viçva im ÇKD.

विश्रुद्धिचक्र n. *ein best. mystischer Kreis*: कण्ठे °चक्रं तु धूमवर्णं विश्रुद्धे Verz. d. Oxf. H. 149, b, 36.

विश्रुद्धेश्वर und °तत्त्व n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 104, a, 22. 95, b, 14. fg. Verz. d. B. H. No. 1057.

विश्रुष्क (2. वि + शुष्क) adj. P. 6, 2, 144. Schol. *ausgetrocknet, verdorrt, dürr*: इमं KATHA. 56, 20. कण्ठ R. 1, 15. वातातपविश्रुष्काङ्ग R. GORR. 2, 28, 34. MĀLATI. 78, 4. Personen MBH. 12, 7936.

विश्रुचिक und विश्रुचिका s. u. विषूचिका.

विश्रुण्य (2. वि + श्रू^०) adj. (f. छा) *ganz leer*: °विषयापन्ना R. GORR. 2, 68, 53. 85, 24. दिशः MBH. 8, 4621.

विश्रूल (2. वि + श्रूल) adj. *ohne Spiess* RAGH. 15, 5.

विश्रुल्ल (2. वि + श्रू^०) adj. *entfesselt, zügellos, unbändig, keine Schranken kennend*: von Personen Spr. (II) 1241. KATHA. 3, 3. उदामचिरोन्माद^० 73, 380. भित्तुपतनये लेकि कृष्यामासीद्विश्रुल्लः RĪĀ-TAR. 8, 801. 813. 2283. त्रपाकोपशङ्काभिः 820. मनस् 2128. चेष्टित KATHA. 3, 28. मुखविश्रुल्लमेखला so v. a. *über alle Maassen geschwätzig, — tönend* Gīt. 2, 16. °पदस्थिति KATHA. 38, 115. राजपथा उपलवविश्रुल्लाः so v. a. *über die Maassen reich an* RĪĀ-TAR. 8, 744. — Vgl. उदाम.

विश्रुङ्ग (2. वि + श्रूङ्ग) adj. 1) *eines Hornes oder der Hörner beraubt* HARIV. 4154. निःश्रुङ्ग die neuere Ausg. — 2) *des Gipfels beraubt*: पर्वत MBH. 7, 6900.

विशेष (von विश् mit वि) 1) m. (n. Pāṇāt. 117, 2) mit कृत u. s. w. componirt गाया वेपथयिः ख. 2, 1, 59. am Ende eines adj. comp. f. घा, z. B. P. 1, 1, 19; Schol. a) Unterschied, Verschiedenheit, Besonderheit, Eigenschaft, Art, Species, Individuum; = अर्थ. 8, 35. = अर्थ. 8, 35. पक्षा ज्ञानपदीषु विद्यातः पु. विशेषो भवति. Nīl. 1, 16. सोमो ब्रह्मविद्यया विधिश्चन्द्रमा वा 11, 5. विधिं Kāv. Ca. 4, 3, 8. गुण°, फल° 1, 10, 11. Āc. G. 4, 2, 17. Jōgās. 1, 22. Rv. Prāt. 13, 3. कर्म° 15, 17, 16. उपसर्गो विशेषकत् 12, 8. P. 1, 2, 65. निर्विशेषो विशेषः Spr. 2722. Variā. Bhā. S. 1, 4, 75, 2. Kāv. 90, 27. स्त्रियः श्रियसा गे. केच न विशेषो ऽस्ति कथा न M. 9, 26, 133. 139. MBh. 12, 6939. M. 2, 59, 17. Cīk. 100, 7. Spr. 1482. P. 4, 4, 35, Schol. को विशेषस्तु तस्य धनै- रन्त्यमही रुः Spr. (II) 1580. पञ्चवतः कल्पतरेरेष विषयो कारस्य ते Kuvalaj. 74, b. न मे विशेषः पुत्रेषु स्वेषु पाण्डुमुनेषु च MBh. 1, 142. R. 2, 22, 17. R. Goan. 2, 6, 82. पात्रस्य हि विशेषेण so v. a. je nach der Würdigkeit der Person Spr. 4525. पात्रपात्रविशेषेण 2088 (II). कर्मवि- शेषेण M. 11, 52. Variā. Bhā. S. 4, 4, 54, 2. घ्न्याः शत्रून् u. s. w. पुरुष- विशेषं प्राप्ता भवत्यपोयाया योग्याया je nachdem sie diesem oder jenem zu Theil werden Spr. (II) 735. अवशिष्टेण ohne Unterschied M. 8, 192. Brāh. P. 5, 20, 6. अवशिष्टाः dass. Kāv. Ca. 1, 1, 3. 7. 3, 29. 6, 9, 30. 18, 6, 30. अ° adj. nicht unterschieden 7, 5, 28. Rv. Prāt. 13, 17. Spr. 4265. Besonderheit, Gegens. सामान्य Kāv. 1, 2, 3. 5. Jōgās. 1, 49. Nīlās. 1, 1, 23. Tarkas. 4. Madhus. im Ind. St. 1, 18, 28. 19, 3. Sarvadārśanas. 12, 21. 105, 3. 7. 22. Verz. d. Oxf. H. 240, a, No. 583. ज्ञानं नराणामधिका वि- शेषः Spr. (II) 1077. विशेषं क्षातुमिच्छामि मातृणां तव das Eigentüm- liche, das wodurch sie sich von einander unterscheiden R. 2, 92, 18 (101, 20 Goan.). अभिः प्रगालाः सद्भाः फलेन विशेष एषां शिशिरे मदातिः Varāh. Bhā. S. 90, 1. अर्थविशेषाः die verschiedenen Preise 42, 2. तपोविशेषाः M. 2, 165. दण्डविशेषाः 8, 119. Bhag. 11, 15. Kumāras. 1, 36. Pāṇāt. 113, 9. 114, 25. 247, 11. Hit. 25, 16. 26, 16. द्रव्यं ist ein विशेष von क्तः रे, धन, विद्या, अक्ष, गो von स्व Besitz; पुष्पमित्र (N. pr. eines Fürsten) von रा- जन् Fürst VArtt. zu P. 1, 1, 68 nebst Scholl. स्वद्वयम् पर्यायाः, विशेषाः das Wort selbst, seine Synonyme und seine Species Siddh. K. zu P. 4, 4, 35. Schol. zu 2, 4, 23. क्षणं ist ein काल° ein best. Zeittheil AK. 3, 4, 22, 50. अक्षरात्रास्ताल्कालविशेषान् Brāh. P. 4, 29, 54. अवस्था ist ein वि- शेषः कालिकः AK. 1, 1, 4, 7. अर्थभिधस्य व्याख्याविशेषस्य eine Art von Feuer Rīgā-Tar. 5, 116. हुन्दो° ein best. Metrum AK. 3, 4, 24, 74. नद° 3, 4, 103. अर्थ° eine bestimmte Bedeutung Vor. 21, 17. प्रगाल° ein besonderer Schakal Pāṇāt. 63, 2. दशा° Hit. 36, 5. तपस्वि° Ver. in L.A. (III) 10, 7. अतिक्रम्य तांस्तान्निशेषान् so v. a. mannichfache Gegenstände Mon. 58. प्राप्तदास्वा तुल्यितुमलं यत्र तैस्तेविशेषैः 65. देशमशकवाता- तप्रभृतिभिर्विशेषैः Suca. 1, 67, 6. येन येन विशेषेण auf jede beliebige Weise Spr. 4893. Nicht selten steht विशेष im comp. voran: °मण्डन ein besonderer Schmuck Cīk. 133. विशेषार्थ eine specielle Bedeutung P. 1, 4, 93, Schol. °नियम MBh. 2, 849. °गुण Nīlās. 52. °वृत्ति TatTVas. 43. °लिङ्ग Kar. 1, 2, 17. °फल Varāh. Bhā. S. 80, 20. °पक्षिवधप्रायश्चित्त für das Töden der einzelnen Vögel Verz. d. Oxf. H. 281, b, 20. fg. Cām. zu Bhā. An. Up. S. 109. fg. °दान Verz. d. Oxf. H. 88, b, 27. — b) eine spe- cielle Eigenschaft: विशेषाः पक्ष भूतानाम् MBh. 14, 984. 1404. अवशिष्टे

घातमनि *Bha. P. 1, 169* 1. 4, 9, 12. — c) ein auszeichnender Unterschied, Supertiorität, Vortügllichkeit: संस्कारस्य beim *Brāhmaṇa* M. 10, 2. एतन्नामाम् R. 1, 29, 8. प्राप्तुं विशेषं मनुजैः einen Vorsprung vor anderen Menschen *Spr. 4819*. सत्त्वात् *NILAK. 31*. विशेषार्थिन् (vgl. विशेषार्थिता das Bedürfnis nach etwas Besserem *PAÑĀT. ed. orn. 6, 12. fg.*) *MBh. 1, 5094*. विशेषेण ये 5229. अशक्यन्विशेषाय 14, 108. श्रेष्ठाविशेषाय zur Erhöhung der Schönheit *RIĀĀ-TAR. 3, 2129*. विशेषं चैव कर्तारम् 50 v. 2. etwas Ausserordentliches, Ungewöhnliches *MBh. 14, 2869*. ०करणं das Bessermachen *MĀLĀ. 3*. प्रायः क्रियासु मकृतामपि दुष्करासु सेतसाकृतं (ein Wort) कथयति प्रकृतिविषयम् *KATHĀ. 25, 396*. ततः स ब्रह्मण्यं यं यमानिनाय पुरोहितः । विशेषेण निभातं तं ग्रह्ये न स माधवः ॥ unter dem Vorwande, dass er einen Vortügllicheren wunsche, 24, 440. तस्मै मकृन्विशेषो भविष्यति dann wird dir ein ganz besonderer Vortrag zu Theil werden *PAÑĀT. 162, 9*. तेजोविशेष ein ausserordentlicher, vorzüglicher Glanz *RAGH. 2, 7*. अनुभाव 1, 37. प्रभा 6, 5. रत्न 10, 1. साकृति 10, 7. 8. सत्क्रिया 97, 2. प्रसाधनविधेः प्रसाधनविशेषः *VIKRA. 22*. मणि 142. इतोऽप्रात्क्रमशः पर्वणि पर्वणि यथा रसविशेषः *Spr. (II) 1068*. पात्र 1785. कविजनविशेषैः 3297. *RIĀĀ-TAR. 4, 428*. 5, 306. Auch voranstehend im comp.: ०प्रतिपक्षिभिः mit ausserordentlichen Ehrenbezeugungen *RAGH. 15, 12*. ०विक्रमरुचि *Spr. 3189*. विशेषेण gar sehr, vorzüglich, vornehmlich, besonders, vor Allem, zumal M. 7, 150. 11, 11. *MBh. 3, 1355*. 2126. R. 1, 77, 28. 4, 35, 12. *KĀM. Nitis. 11, 57*. *Spr. (II) 900*. 2364. *ÇĀK. 66, 5*. *VARĀH. BĀH. S. 90, 4*. *KATHĀ. 24, 204*. 33, 75. *MĀRK. P. 75, 38*. *BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 16*. *PRAB. 62, 9*. *PAÑĀT. 142, 45*. विशेषात् dass. *ÇĀK. 120*. *Spr. 1542*. 2299. 2848. *KATHĀ. 72, 332*. *PAÑĀT. 109, 19. fg.* विशेष im comp. vor einem adj. in der Bed. von विशेषेण oder विशेषात्: ०पतनीय *JĀĒN. 3, 298*. यौवनोद्भेदविशेषकात् *RAGH. 5, 38*. ०दृश्य 6, 31. ०रमणीय *VIKRA. 65, 18*. ०गर्हणीय *Spr. 2813*. विशेषाभेद्य *Verz. d. Oxf. H. 281, b, 26*. Hierher gehört auch das mit प्रभावात् gleiche Bedeutung habende विशेषात् in Folge von: अमृतास्वादविशेषात् अमपि शिरः किलासुरस्येदम् u. s. w. *VARĀH. BĀH. S. 5, 1*. — d) in der Med. Unterschied in Beziehung auf das Befinden: Milderung, Erleichterung *SUGA. 2, 376, s. 10*. im *Prākṛit ÇĀK. 41, 2*. — e) in der Rhetorik Specialisirung, Variirung: यदेकं वस्त्रनेत्रं वप्यते, z. B. अतर्वाकिः पुरः पश्चात्सर्वदिक्ष्वपि सैव मे *KUVALAJ. 110, a*. — f) ein unterscheidendes Seitenzeichen, Stirnzeichen überh. (= तिलक) *HĪR. 257*. — g) Bez. der Elemente (महाभूत): मकृदाद्यं विशेषात् लिङ्गम् *MAITRAY. 6, 10*. *SĀMĀJĀN. 38. 41. 56*. *VP. bei Muir, ST. 4, 34. sg. Erde als Element Bha. P. 2, 5, 29. 3, 11, 39. 4, 24, 39. 5, 12, 9*. Bez. des Weltois: एतदपटं विशेषाभेद्यम् 3, 26, 52. = विराज् 2, 1, 24. 2, 28. विशेषाः = सूक्ष्मा मत्तापितृष्ठाः सकृत्प्रभूतैः *SĀMĀJĀN. 39*. अविशेषाः = सम्मात्राणि 38. — 2) adj. vorzüglich, ausserordentlich: आसीद्विशेषः पल्लवपुष्पवृद्धिः *RAGH. 2, 14*. ed. Calc. wohl richtiger विशेषात् — विशेषः, *MBh. 5, 7521* fehlerhaft für विशेष वेद्य, wie die ed. Bomb. Best. Vgl. निर्विशेष, भगवद्विशेष, स०, वैशेषिक.

विशेषक 1) am Ende eines adj. comp. = विशेष 1) a) Besonderheit: सामान्यं सविशेषम् *Bhaṣa. 1*. — 2) (vom caus. von शिष् mit वि) a) adj. einen Unterschied bezeichnend, specialisirend H. an. 4, 34. *MED. k. 213*. *KUVALAJ. 11, 17*. — b) m. n. Stirnzeichen (s. तिलक) *AB. 2, 6, 2, 24*.

TRIK. 3, 23, 3, 48. H. 653. H. a n. MND. HALA. 2, 366. R. 7, 26, 17. ÇİÇ. 3, 63, 10, 84. DAÇAK. 91, 6. am Ende eines adj. comp. MİLAV. 40. Spr. (II) 1035. KATHA. 104, 118. विप्रनष्टविशेषका R. 3, 55, 6. 58, 45. — c) m. a) eine best. Redefigur, in der zwei Gegenstände beim ersten Anblick als gleich, schliesslich aber doch als verschieden hingestellt werden, KUTALAJ. 143, b. 144, a (170). Beispiel Spr. (II) 1612. — β) N. pr. eines Gelehrten TIRAN. 149. — d) f. विशेषिका ein best. Metrum: 4 Mal ~ — — — — — COLBR. Misc. Ess. II, 160 (VI, 16). — e) n. eine Verbindung von drei Çloka, durch welche ein und derselbe Satz durchgeht: त्रिभिर्विशेषकम् ÇATRA. S. 54. 61. — Vgl. पञ्च (auch RAÇH. 9, 32).

विशेषकरेण n. unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 2. wohl die Kunst Stirnzeichen zu malen.

विशेषज्ञ adj. den Unterschied der Dinge kennend so v. a. Urtheilskraft —, Einsicht besitzend Spr. (II) 105 (Gegens. अज्ञ). (I) 2985. KATHA. 25, 127. HIT. 129, 9. वाग्विशेषज्ञ sich auf mannichfache Reden verstehend, redfertig R. 2, 81, 1. अविशेषज्ञता f. Mangel an Urtheilskraft, Unverstand KATHA. 49, 223.

विशेषण (vom caus. von शिष् mit वि) 1) adj. unterscheidend, einen Unterschied ausdrückend, specialisirend; n. das näher Bestimmende, Attribut, Adjectiv, Apposition, Prädicat: विशेषाः पञ्च भूतानां तेषां चित्तं विशेषणम् MBH. 14, 1404. एतद्विशेषणं तात मनोबुद्धिर्दत्तः 3, 12515. स मे भवान् शंसतु सर्वमेतत्सामान्यशब्देन विशेषणैश्च 12, 7874. तच्च स्वशब्दाकारस्य विशेषणम् P. 7, 3, 47. Schol. TARKAS. 26. कर्म^० Suçr. 1, 247, 4. Schol. zu KĪTJ. Çr. 1, 4, 19. 4, 3, 9. Vedāntas. (Allah.) No. 96. 98. SARVADARÇANAS. 62, 19. 101, 22. 104, 9. 119, 22. Verz. d. Oxf. H. 193, a, 29. VOP. 5, 9. BHĠG. P. 5, 18, 80. P. 1, 2, 52. 2, 1, 57. 3, 35. WEBER, RĀMAT. UP. 343. VIKR. 20, 3. सविशेषणामाख्यातं वाक्यम् ein Verbum finitum mit seinen Ergänzungen und näheren Bestimmungen heisst Satz H. 242. विशेषणता BHĠSHĀP. 60. KUSUM. 40, 13. Verz. d. Oxf. H. 240, a, No. 581. — 2) n. Art, Species (= विशेष): नानाप्रकर्षणैर्नानाबुद्धिविशेषणैः MBH. 7, 1124. P. 2, 2, 8. VĀRTI. 3. — 3) n. das Unterscheiden, Unterscheidung SĪH. D. 4, 1. 432. ककारो नः क इति विशेषणार्थः P. 3, 1, 8. Schol. 4, 1, 2. Schol. BHĠG. P. 3, 26, 46. 33, 25. SARVADARÇANAS. 127, 17. fg. das Specialisiren, genauere Angabe Verz. d. Oxf. H. 49, a, 5. 56, a, 13. किं स्याद्विशेषणे HALA. 5, 95. — 4) n. das Bessermachen, Uebertreffen: अस्य काव्यस्य कवयो न समर्था विशेषणे। विशेषणे गृहस्थस्य शेषास्त्रय इवाश्रमाः ॥ MBH. 1, 73. 653. — 5) n. = विशेषोक्ति SĪH. D. 434. — Vgl. क्रिया^०, निर्विशेषण.

विशेषणीकर (विशेषण + f. कर) zum Unterscheidenden machen: हेतुविशेषणीकृतम् KUSUM. 33, 12.

विशेषतम् (von विशेष) 1) am Ende eines comp. je nach der Verschiedenheit: विद्या^० M. 11, 2. कर्मविद्या^० 12, 41. विशेषतम् so v. a. विशेषस्य der Besonderheit KAN. 4, 1, 4. धातुर्मनःशिलाद्यद्वैतैरिक्तं तु विशेषतम् so v. a. Rūthel ist aber eine Species davon AK. 2, 3, 8. अ^० ohne Unterschied M. 9, 125. R. 2, 52, 83. 77, 23. KATHA. 37, 5. — 2) adv. = विशेषेण, विशेषात् vorzüglich, vornehmlich, besonders, vor Allem, zumal M. 2, 226. 4, 209. 5, 21. 7, 55. 8, 323. 12, 93. JĀN. 1, 203. MBH. 1, 5986. 3, 2175. 2366. 2636. 2638. 2777. 5, 5441. 5972. 7299. R. 1, 4, 16. 10, 36. 54,

11. 59, 13. 2, 21, 60. 26, 26. 31, 20. 64, 22. 31. 73, 13. 4, 6, 13. 14, 10. Spr. 2381. 3340. 5089. 5285. VARĪM. BĀH. S. 9, 12. 11, 9. 25, 6. KATHA. 12, 48. 33, 5. PRAB. 9, 3. 84, 8. BHĠG. P. 1, 17, 41. 8, 21, 12. PĀNĪAT. 47, 7. HIT. 36, 12. 57, 12. 89, 22.

विशेषता (von विशेष) am Ende eines comp.: अरोपित^० (वाचः) nom. abstr. von अरोपितविशेष H. 70.

विशेषत्व (wie oben) n. Unterschiedenheit, Besonderheit Verz. d. Oxf. H. 49, a, 16. der Begriff der Besonderheit (Gegens. सामान्यत्व) KUSUM. 30, 12.

विशेषमति m. N. pr. eines Mannes Lot. de la b. l. 2. 12. eines Bodhisattva RĪSHṬRĀPĀLAPAR. 2.

विशेषमित्र m. N. pr. eines Mannes VĀUTP. 91. TIRAN. 204.

विशेषयितु (vom caus. von शिष् mit वि) nom. ag. der da unterscheidet, einen Unterschied macht MBH. k. 213.

विशेषवचन n. Adjectiv, Apposition P. 3, 1, 74.

विशेषवत् (von विशेष) adj. 1) etwas Speciellem nachgehend, etwas Besonderes thuerd MBH. 2, 849. — 2) mit specifischen Eigenschaften versehen BHĠG. P. 3, 26, 10. — 3) vorzüglicher, besser: यत्ते कृतं कर्म विशेषवद् ततः। करिष्ये MBH. 1, 5387. 12, 12866. HARIV. 1032. mit instr. (pl.) MBH. 8, 1525. — 4) unterscheidend: अ^० keinen Unterschied machend zwischen (loc.) JĀN. 3, 154.

विशेषविद् adj. = विशेषज्ञ Spr. 4755.

विशेषिन् (von शिष् mit वि oder von विशेष) adj. 1) von Andern verschieden, individuell BHĠG. P. 3, 10, 13. — 2) zuvorthuend, wettfeind: परस्परविशेषिणः HARIV. 11899.

विशेषोक्ति (विशेष + उ^०) f. eine best. Redefigur: Hervorhebung der Verschiedenheit zweier im Uebrigen einander ähnlicher Dinge SĪH. D. 432. 106, 11. Verz. d. Oxf. H. 208, b, 21. KUTALAJ. 98, a.

विशेष्य (vom caus. von शिष् mit वि) adj. was unterschieden —, specialisirt wird; n. Substantiv, Subject TARKAS. 26. SARVADARÇANAS. 62, 19. Vedāntas. (Allah.) No. 96. 98. P. 2, 1, 57. 3, 1, 74. Schol. VOP. 3, 145. TRIK. 3, 1 in der Unterschr. Verz. d. Oxf. H. 183, a, 20. 191, b, 27. 192, a, 32. b. No. 437. KUSUM. 26, 2. 3. विशेष्यता 25, 19. विशेषणविशेष्यता (das suff. gehört zu beiden Worten) SARVADARÇANAS. 62, 19. विशेष्यक am Ende eines adj. comp. KUSUM. 29, 19. WILSON, SĪNĪKĪJAK. S. 47. BHĠSHĀP. 134.

1. विशोक (2. वि + शोक) m. das Weichen des Kummers: सुहृदा विशोकाय BHĠG. P. 1, 10, 7. 3, 23, 52.

2. विशोक (wie oben) 1) adj. (f. अ) kummerlos d. i. sowohl keinen Kummer empfindend als auch von Kummer befreiend, Kummer fern haltend AIT. BR. 7, 13. KĪND. UP. 3, 7, 1 (SARVADARÇANAS. 54, 22. fg.). MAITREJUP. 6, 25. ÇĀNĪK. Çr. 15, 17, 16. KAIVALJOP. bei MUIR, ST. 4, 304. MBH. 2, 291. 3, 2503. 16884. 7, 187. 2729. 13, 80. 15, 813. HARIV. 1155. 9021. R. 2, 96, 28 (105, 27 GORR.). R. GORR. 1, 1, 94. 5, 35, 26. 6, 95, 20. KUMĀRAS. 6, 92. KATHA. 119, 198. BHĠG. P. 1, 15, 31. 3, 24, 34. 7, 10, 63. ब्रह्मन् n. 2, 7, 48. 8, 12, 7. नाक KĪND. UP. 2, 10, 5. लोकाः MBH. 1, 2659. BHĠG. P. 1, 19, 21. 4, 14, 15. 25, 29. पुष्करिणी MBH. 3, 12720. खड्गराज्यः Verz. d. Oxf. H. 117, a, 38. सप्तती keinen Kummer schildernd, — vorführend SĪH. D. 416. — 2) m. a) Jonesia Apoka (s. अशोका) AUSM. 6. — b) N. pr. a) eines Rāhi Ind. St. 3, 236, b. Verz. d. Oxf. H. 52, a, 25. —

β) des Wagenlenkers des Bhīma MBh. 2, 1234. 6, 2325. 2327. 2355. fgg. 8, 2336. fgg. — γ) eines Dānava KATHA. 47, 22. — δ) eines Gebirges MĀK. P. 59, 12. — 3) f. छा a) (sc. सिद्धि) Bez. einer der Vollkommenheiten, zu denen man durch den Joga gelangt, SĀRYADARJANAS, 168, 19. सर्वभावसिद्धिर्ज्ञादिद्वया (so ist zu lesen) विशोका सिद्धिः 179, 9. f. विशोका वा ज्योतिष्मती (JOGAS. 1, 36) 14. Verz. d. Oxf. H. 231, b, 24. VP. 45, N. 5. — b) N. pr. einer der Mütter im Gefolge Śkanda's MBh. 9, 2622. — 4) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 236, b. — Vgl. मारे°.

विशोक्ता (von 2. विशोक) f. Kummerlosigkeit MBh. 12, 5215. MĀK. P. 33, 14.

विशोकदेव m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 280, b, 3.

विशोकद्वादशी f. Bez. eines best. 14ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, b, 18.

विशोकपर्वन् n. Bez. des 13ten Buches des MBh. bei dessen Eintheilung in 20 Bücher Ind. St. 2, 138. Verz. d. B. H. No. 389. 397. Verz. d. Oxf. H. 2, a, 8.

विशोकपष्ठी f. Bez. eines best. 6ten Tages Verz. d. Oxf. H. 34, a, 39.

विशोकपञ्चमि f. Bez. eines best. 7ten Tages Verz. d. Oxf. H. 41, a, 17.

विशोकीकर (विशोक + 1. कर) vom Kummer befreien: °कृत Verz. d. Oxf. H. 280, b, 4.

विशोक्तवर्ति (?) neben शोकादिद्वय (?) KATHA. 46, 121.

विशोधन (vom caus. von शुध् mit वि) 1) adj. reinigend, wegwaschend: स्नेतो°, शुक्र° Suçr. 1, 182, 12. वस्ति° 188, 14. purgantia 2, 22, 3. मल° R. 1, 26, 19 (27, 18 GONN.). कामक्रोधादिनिःशेषमनोमल° PĀÑĀN. 4, 3, 176. unter den Beiw. Vishṇu's MBh. 13, 7017. आत्म° (Vishṇu) Bhāg. P. 5, 18, 2. — 2) f. ई a) Croton polyandrum Roxb. oder Croton Tiglium Lin. (purgirend) RĪĀN. im ÇKDn. — b) die Residenz Brahman's ÇABDĀNTHAK. bei WILSON. — 3) n. a) das Reinigen, Ausputzen: मूत्रमार्ग° Suçr. 1, 25, 8. 93, 10. 156, 2. der Baume (durch Ausschneiden von dünnen Zweigen u. s. w.): शस्त्रेण VARĀH. Bṛh. S. 55, 15. Reinigung in kirchlichem Sinne M. 11, 143. 156. 165. 200. JĀN. 3, 24. — b) Subtraction: दानविशोधने Addition und Subtraction VARĀH. Bṛh. 26(24), 11.

विशोधिन् (von शुध् mit वि) 1) adj. reinigend; davon विशोधित n. das Reinigen: दिव्यमार्गाम् Spr. 4583. — 2) f. °शोधिनी Tiaridium indicum Lehm. RĪĀN. im ÇKDn.

विशोधिनीबीज n. Croton Jamalgota Hamilt. RĪĀN. im ÇKDn.

विशोध्य (vom caus. von शुध् mit वि) adj. 1) zu bereinigen, abzutragen; n. Schuld Vop. 26, 101. — 2) zu subtrahiren: चलाद्विशोध्यः — युचरः GOLĪDH, 6, 24.

विशोविशोय n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 236, b. PĀÑĀN. Bn. 14, 4, 36. LĪT. 6, 11, 8. 12, 11. श्वेतैर्वि° Ind. St. 3, 201, a.

विशोष (von शुष् mit वि) m. Trockenheit Suçr. 1, 67, 7.

विशोषण (vom caus. von शुष् mit वि) 1) adj. trocknend, trocken machen: श्वसुतागर° Bhāg. P. 3, 28, 32. शस्त्र MBh. 3, 12139. व्रण° so v. a. heilen machend Çik. 89, v. l. — 2) n. das Trocknen, Trockenmachen Suçr. 2, 23, 8. यशोवर्मादिवाक्याः (Fluss und Meer) तणात्कुर्वन्विशोषणम् RĪĀN-TAN. 4, 134. — Vgl. तालु°.

विशोषिन् adj. 1) austrocknend, dürr werdend: शस्यानामविशोषविशोषिणम् RAJ. 1, 62. — 2) trocknend, trocken machend Suçr. 1, 64,

9. 197, 10. कफमेदो° 232, 3. Verz. d. Oxf. H. 234, b, 30.

विशोषिन् adj. VS. PĀT. 5, 39. nach der Analogie von सत्योषिन् falsch gebildet st. विडोषिन्, etwa volkwaltend VS. 10, 28.

विशोकद्राकर्ष (वि° + द्राकर्ष) m. Hundezüchtiger oder Züchtiger eines Hundehalters (Durga) Nī. 2, 8. — Vgl. विशकद्र.

विश्व m. nom. act. von विष् P. 3, 3, 90. Schol. zu 6, 4, 19 und 8, 4, 44. Vop. 26, 180.

विश्वपति (2. विश्व + पति) m. AV. PĀT. 4, 60. Haupt einer Niederlassung: Hausherr, Gemeindegemeinde, Stammältester: बुधुर्वान् RV. 1, 37, 8.

सप्तपुत्र 104, 1. विश्वपतिव (VS. PĀT. 4, 23, 86) 7, 39, 2. 55, 5. 8, 108, 10. ऐरिष्यते पुरातं विश्वपतिः सन् 10, 4, 4. अत्रा नो विश्वपतिः पिता पुराणां अन्वेनन्ति 135, 1. TS. 2, 3, 2, 3. Agni RV. 1, 12, 2. 26, 7. त्वामिदं दम् विश्वपतिं विशस्त्वा राजानमृजते 2, 1, 8. 3, 2, 10. विश्वाम् 13, 5. Indra 3, 40, 3. विश्वपतयः Bhāg. P. 10, 20, 24 nach dem Comm. entweder = राजानः oder वणिजो पतयः.

विश्वपती f. zu विश्वपति AV. PĀT. 4, 60. RV. 2, 32, 7. 3, 29, 1. TBa. 1, 2, 1, 13.

विश्वपत्नी f. N. pr. eines Weibes, welchem die Aṇvin das abgerissene Bein wieder anheilen oder durch ein ehernes ersetzen, RV. 1, 112, 10. 116, 15. 117, 11.

विश्वपालवसु adj. nach Śā. = विशो पालपितृधनो, Bez. der Aṇvin RV. 1, 182, 1.

विश्यं (von 2. विश्व) 1) adj. eine Gemeinde u. s. w. bildend, zur Gemeinde gehörig u. s. w.: त्राः RV. 1, 126, 5. ज्ञय, विश्य 10, 91, 2. — 2) m. ein Mann vom Volke oder von der dritten Kaste AV. 6, 13, 1. VS. 18, 48.

विश्याप्या adj. ohne die Çjāpāṇa's vor sich gehend Ait. Br. 7, 27.

विश्यसन s. विससन.

विश्यण n. = विश्याण ÇABDĀN. im ÇKDn.

विश्वम् (von श्वम् mit वि) m. = विश्वाम Vop. 26, 170. BHARATA im DVIRŪPAK. nach ÇKDn. Ruhe, Erholung: (कुटुम्बी) पुत्रैरपकृतभरः कल्पते विश्वमाय VIKR. 42. अनुज्ञात° adj. Çik. 32, 11, v. l. विश्वमो ज्यं लोकतन्नाधिकारः 60, 19, v. l.

विश्वमया (wie oben) n. das Ausruhen, Erholung MBh. 12, 5548. KATHA. 101, 64. Bhāg. P. 10, 59, 45 = 61, 6.

विश्वम्भ (von श्वम्भ mit वि) m. 1) das Nachlassen RV. PĀT. 3, 1. — 2) Vertragen; vertrautes Benehmen, Vertraulichkeit; = विश्वास AK. 2, 8, 2, 23. TRIK. 3, 3, 290. H. 1518. a n. 3, 459. MED. bh. 20. HALI. 4, 84. = प्रणय AK. 3, 4, 32, 138. 32, 154. TRIK. H. a n. MED. — विश्वम्भेण (विश्वम्भे n. v. l.) गतव्यं विश्वम्भे धारयेन्मनः MBh. 12, 6965. 14, 1047. Bhāg. P. 3, 23, 2. 7, 6, 30. विश्वम्भातिप्रयतामेति विश्वम्भात्कार्यमृच्छति । विश्वम्भेण हि देवेन्द्रो दितेर्गर्भमाघातयत् || Spr. 2849. प्रेमविश्वम्भपेशलम् KATHA. 29, 8. प्रीतिविश्वम्भभाजनम् Hir. 43, 6. विश्वम्भेण प्रविश्यताम् R. GONN. 1, 75, 14. विश्वम्भार्ह (स्विरालाप) Spr. 1836. दुष्टमात्येषु MBh. 5, 1483. 12, 5100. Spr. 1432. दर्शपूर्णमासादिवाक्येषु Çik. zu Bṛh. Ān. Up. S. 184. विश्वम्भामस्य Spr. 2580. यद्विश्वम्भात् Bhāg. P. 9, 14, 29. द्वेते धुवार्थविश्वम्भं त्यज 6, 15, 26. विश्वम्भं कुरु मे MBh. 1, 6051. विश्वम्भस्ते न कर्तव्यस्तेषु R. 1, 9, 50 (49 GONN.). Spr. (II) 389. कृत° adj. Bhāg. P. 4, 22, 15. विश्वम्भं लभते R. 2, 60, 7. अप्राप्य विश्वम्भं प्रभविज्जुषु Spr. (II) 483. तस्य विश्वम्भमालभ्य Kīm. NITIS. 9, 68. यथा विश्वम्भमाप्नुयात् 64. विश्वम्भं जग्मुः fasten

Vertrauen MBH. 5, 5424. विश्वम्भस्तु न गतव्यो ब्रह्मवानाम् 3, 14825. य-
दा अपि विश्वम्भमेष्यति KATHA. 12, 66. तस्य विश्वम्भास्पदे ययो 7, 81.
एके न मनसो ऽहा विश्वम्भमनवस्थानस्य शठकिरात इव संगच्छते BHĀG. P.
5, 6, 2. नीत्वा विश्वम्भम् KATHA. 104, 59. समुत्पन्नविष्मा 1, 21. संज्ञात्
18, 215. आदधत्सर्वभूतेषु विश्वम्भं परमं शुभम्। जलचरेषु सर्वेषु शीतरश्मि-
रिव प्रभुः ॥ MBH. 13, 2645. विद्यापालीकविष्मभस्तेषु *Vertrauen an den*
Tag legen Spr. 5303. ० संसृत KĀM. NĪTIS. 18, 64. (मत्वाः) अविश्वम्भेषु व-
र्तते विश्वम्भेऽप्येव 80 v. a. *was man nicht mit Vertrauen erwartet*
und was man vertrauensvoll erwartet MBH. 12, 9648. भार्यायाः — रतात्त-
विश्वम्भज्ञः *Vertraulichkeit* KATHA. 19, 30. (तम्) मलत्स्वरकाद्येषु वि-
श्वम्भेषु व्यवर्षयत् RĪĀA-TAR. 8, 2069. विश्वम्भात् *vertraulich* MBH. 6, 3514.
HARIV. 5269. मृगैः 55, 18. KATHA. 31, 1. BHĀG. P. 3, 4, 24. 12, 29. 20,
32. ० भृत्य *ein vertrauter Diener* RĪĀA-TAR. 8, 2121. विश्वम्भालापाः *ver-*
trauliche Gespräche HIT. 21, 4, 23, 17. 29, 12. ० कथितानि ÇĀK. 33, 3. स-
विश्वम्भवस्या *vertraut* KATHA. 45, 245. सविश्वम्भाः कथाः *vertraulich*
13, 13. — 3) *ein seherhafter Streit* (कलिकलह) TRIK. H. an. MED. — 4)
Tödtung (वध) H. an. VIṢṬA im ÇKDn. — Wird auch *विश्वम्भ* geschrie-
ben, in den Bomb. Ausgg. aber nur ganz ausnahmsweise.

विश्वम्भण (von *श्वम्* mit *वि* simpl. und caus.) n. 1) *Vertrauen*: गोप-
विश्वम्भणं गतः *er gewann das Vertrauen der Hirten* BuĀG. P. 10, 24, 35.
— 2) *das Gewinnen des Vertrauens*: कन्या ० Verz. d. Oxf. H. 215, 6, 84.
DAÇAK. 189, 16.

विश्वम्भणीय adj. *Vertrauen einflößend*: भूतानाम् BHĀG. P. 5, 2, 6.

विश्वम्भता f. = विश्वम्भ 1): विश्वम्भतां गम् *Vertrauen gewinnen* R. 5, 84, 4.

विश्वम्भिन् (von *श्वम्* mit *वि* und von विश्वम्भ) adj. P. 3, 2, 148. 1) *ver-*
trauend, Vertrauen setzend in: गुण ० BuĀG. P. 6, 8, 20. SĪH. D. 284,
6. ० *misstrauend* BHATT. 7, 11. — 2) *Vertrauen genießend* MBH. 1,
5845. Spr. 3851. — 3) *vertraulich*: कथा KATHA. 17, 2.

विश्वयिन् adj. von *श्वि* mit *वि* P. 3, 2, 157.

विश्ववण (Nebenform von विश्ववस्) m. N. pr. eines Mannes gaṇa
शिवादि zu P. 4, 1, 112. — Vgl. वैश्ववण.

विश्ववस् (2. वि + श्व ०) 1) adj. *berühmt* TBH. 3, 6, 2, 2. ÇAT. Bn. 12, 8,
2, 26. KĪT. ÇA. 19, 5, 3. — 2) m. N. pr. eines Rshi, Sohnes des Pu-
lastja und Vaters des Kubera, Rāvaṇa, Kumbhakarna und Vi-
bhishana, MBH. 3, 8358. 15885. 15889. 13, 7638. HARIV. 13858. R. 1,
22, 17 (23, 18 GORR.). 3, 53, 30. 6, 38, 9. 7, 2, 31. fgg. BuĀG. P. 4, 1, 36. 7,
1, 43. 9, 2, 32. 10, 15.

विश्वायान (vom caus. von *श्वण्* mit *वि*) n. *das Verschenken, Verleihen*
AK. 2, 7, 29. H. 387. an. 4, 191. HALĀJ. 2, 264. अन्यपयस्विनीनाम् RAĢH.
2, 54. वित्त ० R. GORR. 2, 32 in der Unterschr. निर्वाण ० KĪÇKH. 7, 84 (nach
AUFRECHT). Nach H. an. auch = परित्याग und संप्रेषण.

विश्वायिक, चित्रविश्वायिक m. Titel des 32ten Sarga im 2ten Buche
des R.: वित्तविश्वायान st. dessen GORR.

विश्राप्ति (von *श्वम्* mit *वि*) f. 1) *Ruhe, Erholung*: क्षीर्षास्यास्य शरीरस्य
विश्राप्तिमभिराख्ये R. 2, 2, 6. विश्राप्तिं लभ् VIKR. 20. संसारयासचित्तानां
तिस्रो भूमयः Spr. 5107. सेनाविश्राप्ति KATHA. 20, 1. 22, 104. 54, 172. 61,
330. ० कृत् 100, 14. RĪĀA-TAR. 8, 1793. SARVADARÇANAS. 98, 10, 14. ० तस् Verz.
d. Oxf. H. 238, 6, 13. विश्राप्तिं लभतामिदं धनुः ÇĀK. 39, v. 1. — 2) *das zu-Ende-*

Gehen, Aufhören, Nachlassen, Schluß: विश्राप्तिं वासरो (so ist zu lesen)
ऽप्यगात् KATHA. 123, 210. SĪH. D. 95, 7. 267. वाक्य ० 291, 7. — 3) N.
pr. eines Tirtha ÇKDn. nach dem VĪRĪNA-P.; vgl. Verz. d. B. H. 144, 16.

विश्राम (wie oben) m. = विश्रम VOP. 26, 170. 1) *Ruhe, Erholung*
Spr. (II) 1629. MBH. 3, 12902. HARIV. 5991. R. 1, 41, 15. 2, 2, 3. MBH.
26. यन्मरणं सो ऽस्य विश्रामः Spr. 2646. VARĪM. BṚH. S. 32, 1. KATHA.
37, 11. 62, 5. 63, 111. स्वात्म ० SĪH. D. 62, 19. 76, 6. PĀNĒAT. 145, 9. Z. d.
d. m. G. 14, 574, 17. KULL. zu M. 3, 104. विश्रामं या Spr. 2403. अविश्रा-
मम् *ohne auszurufen* (II) 694. विश्रामं लभतामिदं धनुः ÇĀK. 39. रोगस्य
विश्रामः *Ruhestätte* Spr. 2641. ० वेष्मन् HARIV. 5985. — 2) *Ruhestätte,*
Ruheplatz HARIV. 5336. BHĀG. P. 3, 23, 21. — 3) *das Aufhören, Nachlas-*
sen, Ruhe: नेव रात्रिं न दिवसं न मुहूर्तं न च क्षणम्। रामरावणयोर्द्वे वि-
श्राममगमत्तदा ॥ R. 6, 92, 35. वाक्य ० UTTAR. 80, 13 (103, 13). अवाप्तर-
प्रकरण ० H. 255. अविश्रामो ऽयं लोकतत्त्वाधिकारः ÇĀK. 60, 19. अविश्रा-
मदुःख 89, 10, v. 1. — 4) *Câsur* ÇAUT. 15. 19. 36. — 5) N. pr. eines Man-
nes Ind. St. 1, 60.

विश्राव (von *श्वु* mit *वि*) m. P. 3, 3, 25. 1) *Getoss*: तोय ० BHATT. 7, 36.
— 2) *Berühmtheit* AK. 3, 3, 28.

विश्रि m. 1) *Tod* UNĀDIRA. im SĀKSHIPTAS. nach ÇKDn. — 2) N. pr.
eines Mannes gaṇa गृष्टादि zu P. 4, 1, 136. pl. *seine Nachkommen* gaṇa
यस्कादि zu 2, 4, 68. — Vgl. वैश्रिय.

विश्रुत 1) adj. s. u. *श्वु* mit *वि*. — 2) m. N. pr. eines Mannes VP. 379,
N. 6. DAÇAK. 179. fgg.

विश्रुतदेव m. N. pr. eines Fürsten TĪRAN. 252.

विश्रुतवत् 1) *überaus gelehrt*, Beiw. Maru's, Vaters des Bṛhad-
bala, HARIV. 830. — 2) m. N. pr. eines Fürsten, Vaters des Bṛhad-
bala, VP. 387; vgl. u. 1).

1. विश्रुति (von *श्वु* mit *वि*) f. *Berühmtheit, Ruhm* BuĀG. P. 3, 25, 2.
10, 29, 82. विश्रुतिं गम् *berühmt werden* MBH. 5, 4561. — Vgl. लोक ०.

2. विश्रुति (von *श्वु* = *सु* mit *वि*) f. *Verzweigung* (des Weges oder Wus-
serlaufes): विश्रुतयो यथा पथ इन्द्र स्यसि रातयः ÇĀK. ÇA. 9, 6, 6. Unter
mystischen Namen der Kuh so v. a. *die nach den Seiten Ausströmende*:
voc. ० ति VS. 8, 43. ० ते PĀNĒAV. Bn. 20, 15, 15.

विश्रथ (2. वि + श्रथ) adj. *schlaff*: ऐरावतास्फालनविश्रथमङ्गदम् RAĢH.
6, 73. विश्रथाङ्गम् adv. Spr. 3042. पतत्प्रकर्षं तत्प्राङ्कः प्रकर्षो यत्र वि-
श्रथः PRATĀPAR. 64, 6, 9.

विश्लेष (von *श्लिष्* mit *वि*) m. = *वियोजन* H. an. 3, 742. fg. = *अयोग*
MRD. sh. 45. = *अपाय* P. 1, 4, 24, Schol. = *विधुर* H. an. MED. HALĀJ.
5, 88. 1) *Auflösung, Lostrennung, das Auseinandergehen*: भित्ति ० Ka-
THA. 2, 49. गात्र ० SuçA. 1, 37, 4. संध्यस्थि ० 50, 2. संधि ० 300, 15. 2, 268, 1.
मलमायादिपाशानाम् Verz. d. Oxf. H. 7, a, No. 42. संधौ oder संधि ० so
v. a. *Hiatus* SĪH. D. 575. 221, 13. fg. diese Bed. vielleicht auch Ind. St.
1, 47. — 2) *Trennung* (von einem geliebten Gegenstande): कासा ० Spr. (II)
1851. HAN. Anth. 511, Çl. 5. RAĢH. 13, 23. ÇĀK. 81. KATHA. 16, 97. 25, 90.
38, 77. 51, 56. fg. 68, 13. 73, 439. 86, 57. BuĀG. P. 1, 15, 1. 5, 8, 22. — 3)
in der Arithm. *Differenz* GANIT. SŪRJAGRAH. 7. GOLĀDHJ. 5, 2. 11, 46. —
Vgl. वित् ०, रात्रिविश्लेषगामिन्.

विश्लेषा (von *श्लिष्* simpl. und caus. mit *वि*) 1) adj. *auflösend* SuçA.

1,156,1. — 2) n. a) Trennung: पादविशेषणात्तम Bñs. P. 3,4,5. — b) das Auflösen Suç. 1,85,9.

विशेषिन् adj. 1) auseinandergehend, sich lösend: विशेषिमुक्ताफलपञ्चवेष्ट Rāgh. 16,67. ग. 15 पातविशेषि मेघनादास्त्रबन्धनम् ed. Calo. 12,76. — 2) getrennt (vom geliebten Gegenstande): भवत्येव च संयोगाद्विशेषिणामपि Kāthās. 56,237.

विशोक (2. वि + शोक) 1) adj. des Ruhmes baar Ind. St. 8,315.317. — 2) m. ein best. Metrum ebend. COLBR. Misc. Ess. II,86.155 (II,2,2).

विशय UNIDIS. 1,151. VS. PRAT. 2,89. ÇĀNT. 2,6. 1) adj. (f. स्त्री) pronom. Declin. gaṇa सर्वादि zu P. 1,1,37. VOP. 3,9. a) jeder, alle, sämmtlich, ganz (in den Brahmana und später durch सर्व ersetzt) Nāigh. 3,1. AK. 3,2,14. TRIK. 3,3,131. H. 1433. an. 2,537. MED. V. 23. fg. HALI. 4,28. जगत् RV. 4,13,3. भुवन 14,2. विशः 5,17,4. इविण 28,2. मरुतः 31,10. विशस्य ज्ञतोः 32,7. तमस्य तपसि यद् विशम् 4,5,11. द्रुतो विशेषाम् 9,2. विशस्य द्रुतम् 7,16,1. एता विशो चकृव इन्द्र भूरि 5,29,14. शो-
जम् 32,10. दुरिता 7,32,15. द्रुपाणि 55,1. शक्र एषा पीपद्विद्या धिया 8,1,19. पिबा त्वस्यान्धस इन्द्र विशामु (nämlich दिनु nach Sij., eher वितु) 8,84,2. AV. 1,32,4. 15,3,11. यस्या विशा भुवनानि सर्वा TBa. 3,1,4,1. विशस्य जगतः MBh. 3,14145. विशे जगति R. 4,11,10. °विशभरा Verz. d. Oxf. H. 139,6,3. तया सृष्टिर्द विश धातुर्गणविसर्जनम् Bñs. P. 10,16,57. °लोकेषु Spr. 5023. — b) विशे देवाः sowohl alle Götter als die so benannte Götterklasse; s. u. 1. देव 2) b). In Stellen wie विशान्देवान् वामदे मरुतः सोमपीतये die göttlichen Marut insgesamt RV. 1,23,10. 19,3 hat man nicht nöthig eine besondere Benennung der Marut anzunehmen. ऐन्द्राय वर्म विशे देवा नतिविध्यन्ति सर्वे alle Götter insgesamt AV. 8,5,19. Als eine best. Götterklasse ÇAT. Br. 14,4,2,24. WEBER, GJOT. 94. Nax. 2,300.374. MBh. 12,7540. HARIV. 14171. Ind. St. 8,257. fg. VARĀH. Bñh. S. 43,47. विशेषा देवानामुद्देशायम् und वि० दे० व्र-
तम् Namen von Sāman Ind. St. 3,237,a. Auch विशे allein ohne देवाः AK. 1,1,2,5. H. an. (विशे सुरेषु zu lesen). MED. BHAG. 11,22. MBh. 2,303. 3,1768. HARIV. 441. 7573. 11849. VARĀH. Bñh. S. 98,5. 99,1. Bñs. P. 6,6,15. आदित्यविशे 3,14. पितृविशसोमाः VARĀH. Bñh. S. 8,23. Sie werden für Kinder der Viçvā, einer Tochter Daksha's und Gattin Dharma's, angesehen HARIV. 147. 11541. 12479. ÇĀK. zu Bñh. An. Up. S. 240. VP. 120. Bñs. P. 8,6,7. Bez. der Zahl dreizehn GOLDB. 11,23. GANIT. SPANFIDH. 8. 12. — c) Alles in sich enthaltend oder Alles durchdringend, überall setend: Viçvā (Kṛshṇa) MBh. 6,2945. WEBER, Kṛshṇa. 289. 294. Seele, Intellect u. s. w. MAITRUP. 2,5. Nax. Tāp. Up. in Ind. St. 9,125. 133. WEBER, RĪMāt. Up. 293.340.360. Bñs. P. 7,15,54. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 73. fg. — 2) m. a) N. pr. eines Fürsten MBh. 1,2672. eines जज्ञा-
धिप RĪĀ-TAR. 8,2477. — b) Bez. einer Klasse von Manen MĀK. P. 96,42. — c) = विशप्रकाश Verz. d. Oxf. H. 126,a,20. 136,a, No. 259. 182,b,42. 7. — 3) f. स्त्री a) die Erde H. 935. — b) eine best. Pflanze, = शतावरी AK. 2,4,3,18. H. an. MED. = शतावरी RĪĀN. im ÇKDn. = शतावरी ÇANDĀ. ebend. — c) trockener Ingwer AK. 2,9,38. H. 420. MED. HALI. 2,160. Suç. 2,207,9. ÇĀNĀ. SĀN. 2,2,17. 76. — d) Bez. einer der Zungen des Feuer Gottes MĀK. P. 99,53. — e) ein best. Gewicht, = विशपल GJOTISMANI im ÇKDn.; nach ÇKDn. masc., aber

das Citat lautet विशा विशपलं प्रोक्तम्. — f) N. pr. einer Tochter Daksha's, Gattin Dharma's und Mutter der Viçve Devāh MBh. 1,2520. HARIV. 146. fg. 11535. 11541. 12450. 12479. VP. 119. fg. Bñs. P. 6,6,4. 7. wird in Viçveçvara verehrt Verz. d. Oxf. H. 39,a,86. — g) N. pr. eines Flusses Bñs. P. 3,19,18. — 4) n. a) das All, Weltall H. 1365. H. an. MED. AV. 8,7,4. ÇAT. Br. 14,9,5,5. MAITRUP. 5,1. विशस्य कर्ता MURP. Up. 1,1,1. विशस्य मातरः VARĀH. Bñh. S. 48,68. ÇĀK. 1. PRAB. 3,3. VOP. 5,10. Bñs. P. 3,10,12. 4,7,21. 8,3,26. °संश्रव 3,17,15. इदं विशम् 2,1,24. 4,6. 3,22,20. यस्य विशस्य VARĀH. Bñh. S. 1,7. KATHĀS. 22,90. विशमदः 240, विशत्रयेण यो मित्रं कर्तुं न शक्तिः पुरा (zur Erklärung des Namens Viçvāmītra) die drei Welten MĀK. P. 8,284. — b) trockener Ingwer AK. 2,9,38. H. an. MED. RATNAM. 92. Suç. 2,481,21. 504,9. — c) Myrrhe DHANV. in NIGH. Pr. und RĪĀN. im ÇKDn. — d) mystische Bez. des Vowels शो WEBER, RĪMāt. Up. 317. fgg. — Wir vermuthen einen Zusammenhang von विश mit विषु.

विशक 1) adj. = विश 1) c) WEBER, RĪMāt. Up. 341. — 2) m. pro-
parox. N. pr. eines Mannes mit dem Bein. Kṛshṇija, Schützlings der Açvin, welchem sie seinen verlorenen Sohn Viçvāpū wiedergeben, RV. 1,116,23. 117,7. 8,75,4. 10,65,12. Liedverfasser von 8,75. Sohn Kṛshṇa's ANUKA. ein Sohn Prthu's VP. 361, N. 14. — 3) f. स्त्री ein best. Vogel, = गङ्गाचिह्नी HĪA. 85.

विशकथा f. gaṇa कथादि zu P. 4,4,102. — Vgl. विशकथिक.

विशकडु 1) adj. schlecht, boshaft (खल) TRIK. 3,3,371. MED. r. 297. — 2) m. a) Jagdhund AK. 2,10,23. TRIK. H. 1281. an. 4,279. MED. HĪA. 221. HALI. 2,127. Vgl. विशकद्राकर्ष. — b) Laut H. an. MED.

विशकर्तृ m. Schöpfer des Alls Bñs. P. 9,9,47. ÇĪVA ÇIV. DAVON nom. abstr. विशकर्त्तु n. SARVADARÇANAS. 95,1.

विशकर्म (वि० + कर्मन्) adj. Alles zuwegebringend: ऋग्भिर्भूतमार्गं विशकर्मेण धाम्ना RV. 10,166,4.

1. विशकर्मन् n. jegliches Geschäft: विशकर्मकृत् MAITRUP. 5,1. विशकर्मायय Viçvād. 14.

2. विशकर्मन् SIDDH. K. 239,b,2. 1) adj. Alles wirkend, — ausführend, — schaffend: Indra RV. 8,87,2. AIR. Br. 4,22. Açv. Çā. 2,11,8. RV. 10,170,4. AV. 4,11,5. यस्या यज्ञं तन्वते विशकर्माणाः 12,1,18. VS. 1,4. Praçāpati 12,61. TS. 2,4,2,1. ÇAT. Br. 4,6,4,5. 8,2,2,2. KAUC. 139. Vi-
shṇu (Kṛshṇa) MBh. 6,2944. 14,1485. 1573. वष्टा त्वेष्टे विशकर्मा HARIV. 13143. — 2) m. a) N. eines weltbildenden Genius, ähnlich dem Pra-
çāpati, oft auch nicht von ihm zu unterscheiden, Nāigh. 5,4. Nim. 10,26. RV. 10,81,2. 5. fgg. AV. 2,34,3. 35,1. fgg. 6,122,1. 12,1,60. VS. 5,11,8,54. 13,16. येन प्रजा विशकर्मा ज्ञानं 45. 55. 58. 15,16. 17,78. TBa. 1,1,2,5. 2,3,3. TS. 4,4,6,1. 5,5,5,1. 7,5,3. ÇAT. Br. 6,2,2,3. ÇĪKĀ. Br. 5,5. KAUC. 137. अनुत्पन्नेषु भूतेषु ऋभूव किल भूमितः । ऋजः सर्वभू-
तानां विशकर्मेति विद्युतः ॥ R. 4,44,49. VARĀH. Bñh. S. 43,42. 46,12. Baumelster und Künstler (zugleich Praçāpati genannt) der Götter AK. 3,4,46,111. H. 182. an. 4,192. MED. n. 245. HALI. 1,54. MBh. 1,7688. fgg. 2,311. HARIV. 6512. fgg. (प्रजापतिमुत). 8937. fgg. 12149. 12385. 13178. R. 2,91,11. fg. (100,10. fg. GORR.). 28. KĪM. NĪTIS. 19,6. KATHĀS. 15,136. VP. 76. Bñs. P. 8,9,58. PARĪĀN. 1,1,80. 11,12. Verz.

d. Oxf. H. 76, b, 28. wann er schläft 46, a, 44. fgg. BURN. Intr. 131. Maja ist Viçvakarman der Dānava MBH. 2, 5. ein Avatāra des Viçvakarman KARNĀS. 34, 148. Viçvakarman als Verfasser eines Werkes über Baukunst VARĀH. BH. S. 56, 29. 79, 10. Verz. d. Oxf. H. 341, a, 41. mit dem patron. Bhauvana ÇAT. Ba. 13, 7, 2, 14. AIR. Ba. 8, 21. Liedverfasser von RV. 10, 81. ein Sohn des Vasu Prabhāsa und der Jogasiddhā (योगसिद्धा adj. st. dessen MBH.) MBH. 1, 2592. fgg. HARIV. 161. VP. 121. ein Sohn Vāstu's BŪG. P. 6, 6, 15. Vater der Barhi-smatī 5, 1, 24. der Saṁgūhā MĀK. P. 77, 1 (विश्वकर्मज्ञा und विश्वकर्म-सुता = संज्ञा ÇANDAK. im ÇKDa.). Gatte der Ghṛtākī Verz. d. Oxf. H. 21, b, 16. विश्वकर्मन्-गन्त्य MACK. Coll. 1, 84. विश्वकर्मपुराण 46. विश्व-कर्मपुराणसंस्कृत 166. Nach H. an. und MD. ist Viçvakarman auch N. pr. eines Muni. — b) Bez. der Sonne AK. H. an. MD. MĀK. P. 107, 11. VĪSAVAD. 14. — c) N. einer der 7 Hauptstrahlen der Sonne VP. 236, N. 3.

विश्वकर्मेश N. eines Liūga Verz. d. B. H. 147, a, 9.

विश्वकर्मेश्वर n. desgl. Verz. d. Oxf. H. 71, b, 43.

विश्वकाय 1) adj. dessen Körper das Weltall ist BŪG. P. 3, 1, 18. 19, 33. — 2) f. श्री eine Form der Dākshājanī Verz. d. Oxf. H. 39, a, 33.

विश्वकारक m. Schöpfer des Alls: Çiva Çiv.

विश्वकारु m. = विश्वकर्मन् der Baumeister der Götter PAÑKAR. 1, 10, 46. 53.

विश्वकार्य m. N. eines der 7 Hauptstrahlen der Sonne VP. 263, N. 3. विश्वचर्यम् v. l. in der neueren Ausg.

विश्वकर्तृ 1) adj. subst. Alles schaffend, Schöpfer des Alls: Agni AV. 6, 47, 1. ÇAT. Ba. 14, 7, 2, 17. ÇVERĪÇV. UP. 6, 16. VARĀH. BH. S. 1, 6. Spr. 4290. BŪG. P. 3, 12, 27. 9, 14, 8. = ब्रह्मन् H. 6. — 2) m. a) der Baumeister und Künstler der Götter, Viçvakarman HALĀ. 1, 84. SUND. 3, 13 (विश्वविद् MBH. 1, 7691). R. 5, 22, 13. MĀK. P. 77, 38. 108, 4. — b) N. pr. eines Sohnes des Gādhi HARIV. 1766.

विश्वकृत adj. wohl von Viçvakarman verfertigt: घृत् MBH. 5, 7259.

विश्वकृष्टि adj. bei allen Völkern oder Menschen wohnend, — erscheinend, allbekannt, Allen freundlich u. s. w.: Agni RV. 1, 59, 7. die Marut 3, 26, 5. 10, 92, 6. nach ŚL. auch 1, 169, 2. Dadhikrā 4, 38, 2. Im Wesentlichen synonym sind: विश्वलिति, °वर्षणि, °जन्त्य, °मनुस्, विश्वायु, विश्वानर.

विश्वकेतु m. 1) ein N. des Liebesgottes Ġaṭidh. in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 34. — 2) ein N. Aniruddha's (Sohnes des Kāma) AK. 1, 1, 2, 22 (dieses so wie das vorangehende ब्रह्मन् könnten auch zum vorangehenden Artikel कामदेव gezogen werden). TRĪ. 1, 1, 41. Ġaṭidh. in Verz. d. Oxf. H. 190, b, 37.

विश्वकोश, °कोष m. = विश्वप्रकाश Verz. d. Oxf. H. 194, a, 13.

विश्वक्षय m. Untergang der Welt RĪG-TA. 2, 19.

विश्वक्षिति adj. = विश्वकृष्टि TBa. 1, 5, 2, 5.

विश्वक्षेपेन s. विश्वक्षेपेन.

विश्वग m. 1) ein Name Brahman's ÇKDa. angeblich nach H. — 2) N. pr. eines Sohnes des Pūrṇiman BŪG. P. 4, 1, 14.

विश्वगत adj. allgegenwärtig Liūga-P. bei MUIR, ST. 4, 36.

विश्वगन्ध 1) adj. überallhin Geruch verbreitend. — 2) m. Zwiebel RĪG. im ÇKDa. — 3) f. श्री die Erde ÇANDAK. im ÇKDa. — 4) n. Myrrhe RĪG. im ÇKDa.

विश्वगन्धि m. N. pr. eines Sohnes des Prthu BŪG. P. 9, 6, 20.

विश्वगर्भ 1) adj. Alles im Schooße tragend AV. 12, 1, 43. Çiva Çiv. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Rāivata HARIV. 5250.

विश्वगद्य s. विश्वगद्य.

विश्वगुणादर्श m. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319.

विश्वगुरु m. der Älteste —, der Vater des Weltalls KUMĀS. 6, 33. ÇIK. Ch. 162, 13. BŪG. P. 3, 15, 26.

विश्वगूर्त adj. allwillkommen: स्वराळिन्ने दम् श्री विश्वगूर्त: RV. 1, 61, 9. 8, 1, 22. 59, 3.

विश्वगूर्ति adj. dass.: die Açvin RV. 1, 180, 2.

विश्वगोत्र adj. allen Sippen angehörig ÇAT. Ba. 3, 3, 3, 5. 6, 2, 1.

विश्वगोत्र्य adj. etwa alle Sippen um sich vereinigend: eine Trommel AV. 5, 21, 3.

विश्वगोत्र m. Behüter des Weltalls: Çiva Çiv. Vishṇu (HARIV. 14120) und Indra ÇANDĀRTHAK. bei WILSON.

विश्वज्योतिस् s. विश्वज्योतिस्.

विश्वज्यन्त्र m. eine best. Pflanze, = रुंसपदी RĪG. im ÇKDa.

विश्वजलोप, विश्वजवात und विश्वजवायु s. विश्वजलोप, विश्वजवात und विश्वजवायु.

विश्वकार (विश्वम्, acc. von विश्व + 1. कर) n. Auge (Alles bildend) ÇANDĀRTHAK. bei WILSON.

विश्वचक्र n. Erdkreis: °दान Bez. einer best. grossen Schenkung (Gold in Gestalt des Erdkreises) Verz. d. Oxf. H. 35, b, 20. ohne दान 48, a, 18.

विश्वचक्रान् m. Beiw. Vishṇu's MĀTSA-P. 239 nach ÇKDa.

विश्वचक्षुषि adj. so v. a. विश्वचक्षुः AV. 10, 1, 17.

विश्वचक्षुः adj. allsehend: die Sonne RV. 1, 50, 2. 7, 63, 1. Soma 9, 86, 5. Viçvakarman 10, 81, 2.

विश्वचक्षुः adj. Alles sehend oder n. Auge für Alles MĀTSA-P. 6, 6.

विश्वचर्षणि adj. so v. a. विश्वकृष्टि. Indra RV. 1, 9, 3. 2, 31, 3. 5, 38, 1. Agni 1, 27, 9. 3, 2, 15. 5, 6, 3. 14, 6. Soma 9, 1, 2. Manju 10, 83, 4. वा-जिन् 6, 2, 2. अयम् 10, 93, 10. Beiw. des Viçvamanas 8, 23, 2 (vielleicht ist aber °वर्षणि zu lesen). श्रितुरु सत्यं विश्वचर्षणिं कृधि प्रजास्वा-भगम् VĪLAKH. 5, 6. NAIGH. 3, 11.

विश्वजनै गाṇa प्रतिजनादि zu P. 4, 4, 99. Jedermann, alle Welt: विश्वजनस्य छायां (nach einem Vārtt. zu P. 6, 1, 76 छायां oder छायां) VS. 5, 28. उर्वीमिमा विश्वजनस्य भूत्रिम् TBa. 1, 2, 1, 4. °कृत् oder °कृत् P. 6, 1, 76. Vārtt., Schol. — Vgl. वैश्वनीन.

विश्वजनैनीन (von विश्वजन) adj. allerlet Volk enthaltend: जन AV. 7, 43, 1. über alles Volk herrschend 20, 127, 7. aller Welt zu Gute kommend P. 5, 1, 9. BHATT. 2, 48. 21, 17. — Vgl. वैश्व°.

विश्वजनैनीय (wie eben) adj. = विश्वेषा जनाय क्लृप्त: PAT. zu P. 5, 1, 9.

विश्वजनम् adj. von allerlet Art AV. 11, 4, 23.

विश्वजन्य (von विश्वजन) adj. alle Menschen enthaltend; überall vorhanden, — bekannt, — beliebt, allgemein: Himmel und Erde RV. 3, 25, 2. सुमति 87, 6. VS. 17, 74. इषः RV. 10, 2, 6. अरुधः 1, 169, 8. मदासः 6, 36, 1.

राघसु 47, 25. 10, 67, 1. उपन्यास M. 9, 81.

विश्वस्यपिन् adj. *Besteher des Weltalls* Bha. P. 3, 15, 34.

विश्वसिद्धिरूप (विश्वसित् + शित्प) m. N. eines Ekāha Pāṇāv. B. 15, 15, 1. Çākh. Ça. 12, 8, 1. S. 9, 5. Līṭṭ. 5, 4, 1. 8, 4, 10.

विश्वसित् 1) adj. *allbestehend, allgewinnend* RV. 2, 21, 1. 3, 69, 1. 9, 59, 1. 10, 170, 3. AV. 4, 11, 5. 35, 7. 17, 1, 11. Bha. P. 4, 20, 17. 7, 4, 7. — 2) m. a) N. eines Ekāha in der Feier Gavāmajana, der 4te Tag nach dem Vishuvant (Abhiḡit heisst der 4te vor demselben) AV. 11, 7, 12. At. B. 4, 19. 6, 15. 30. TS. 7, 4, 5, 3. TBa. 1, 2, 9, 2. 4, 6, 3. Çat. B. 4, 5, 4, 14. 12, 1, 2, 2. Pāṇāv. B. 4, 5, 19. 20, 9, 1. Kīṭṭ. Ça. 24, 1, 17. Āc. Ça. 3, 7, 1. 9, 9, 6. 12, 5, 12. Līṭṭ. 4, 6, 13. Mac. 2, 6. M. 11, 74. MBh. 1, 3764, 7. 2386, 9. 2321. 13, 4943. R. 1, 13, 45. Ragh. 4, 86, 5, 1, 6, 76. Bha. P. 3, 15, 4. Kull. zu M. 11, 1. विस्त्वाध्ययनस्य फलाकाङ्क्षायां विश्वसि-येन स्वर्ग एव फलं कल्प्यम् Comm. in der Einl. zu Gām.; vgl. Colebr. Misc. Ess. I, 320. — b) Bez. eines best. Feuers: यस्तु विश्वस्य जगतो बुद्धिमाक्रम्य तिष्ठति । तं प्राकुर्यात्माविदे विश्वसिन्नामपावकम् ॥ MBh. 3, 14145. — c) N. pr. α) eines Dānava MBh. 12, 8265. — β) eines Sohnes des Gādhi Hariv. 1766. — γ) eines Sohnes des Dṛḍharatha und Grosssohnes des Gajadṛatha Hariv. 1704. eines Sohnes des Gajadṛatha VP. 452. — δ) eines Sohnes des Satjagīti Hariv. 1057. VP. 465. Bha. P. 9, 22, 47.

विश्वसित् adj. *allergütlichend* RV. 6, 67, 7.

विश्वसीव m. *Allseel* Bha. P. 5, 15, 11.

विश्वसि adj. *alltreibend*: घेनु RV. 4, 33, 8.

विश्वस्योतिष m. N. pr. eines Mannes (pl. *seine Nachkommen*) Pravaśidh. in Verz. d. B. H. 55, 1. 2. — Vgl. विश्वस्योतिस्.

विश्वस्योतिस् 1) adj. *allglänzend*. — 2) m. a) N. eines Ekāha Kīṭṭ. Ça. 22, 2, 8. Pāṇāv. B. 15, 10, 1. — b) N. pr. eines Mannes Saṁsk. K. 186, a, 4; vgl. विश्वस्योतिष. — 3) f. Bez. derjenigen Ishākā, welche Feuer, Wind und Sonne repräsentieren sollen, Çat. B. 6, 3, 2, 16. 10, 4, 2, 14. 3, 3, 2, 1. 7, 4, 9. TS. 5, 3, 2. Kīṭṭ. Ça. 17, 9, 3. 18, 6, 32. — 4) n. विश्वस्योतिस् N. eines Sāman Ind. St. 3, 209, b. — Vgl. विश्वस्योतिस्.

विश्वस्य (विश्वक्) s. विश्वस्य.

विश्वसनु adj. *dessen Körper das All ist* Bha. P. 2, 1, 32.

विश्वसन्तनुस् adj. *der auf allen Seiten Augen hat* RV. 10, 81, 2.

विश्वसन् (von विश्व) adv. *von —, an allen Seiten, allenthalben* Comm. zu AK. 3, 5, 18 nach ÇKDn. RV. 1, 31, 5. 122, 6. चर्मयं कणुकि विश्वतो नः 3, 47, 2. तप विश्वतः शोचिषा 6, 22, 3. 7, 12, 1. 83, 5. परि वी भूतु विश्वत इयं मतिः 104, 6. 2, 43, 2. 6, 19, 9. गिरिर्न विश्वतस्पृशुः 8, 87, 4. 2, 1, 12. AV. 7, 50, 2. VS. 12, 10. 16, 11. Kauç. 47. 68. विश्वतो ऽस्थिमये ज्ञाते — तित्तिमपउले Bha. P. 3, 272. विश्वतो भयात् vor aller Gefahr Bha. P. 10, 31, 3.

विश्वसन् (पाद्) adj. *allenthalben Füße habend* RV. 10, 81, 3.

विश्वसन्स्याणि adj. *überall Hände habend* AV. 13, 2, 26.

विश्वसन्स्य adj. AV. 13, 2, 26 v. l. für विश्वसन्स्यद् des RV.

विश्वसन्तु adj. *Alles übertreffend*: युम् RV. 1, 48, 16.

विश्वसन्तु adj. dass. Hariv. 14119.

विश्वसन्तु adj. *durch Alles befriedigt*: Vishnu Pāṇāv. 4, 3, 152.

विश्वसन्तु adj. *Alles übertreffend*: Bhāratī RV. 2, 3, 5.

विश्वतोधार (विश्वतस् + 1. धारा) adj. *nach allen Seiten strömend* VS. 17, 68.

विश्वतोधी adj. *überallhin merkend* RV. 3, 34, 6.

विश्वतोधी adj. *allenthalben Arme habend* RV. 10, 81, 3.

विश्वतोमुख adj. *allenthalben Gesichter habend oder dessen Gesicht überallhin gewandt ist* RV. 1, 97, 6. 10, 81, 3. AV. 10, 8, 27 (Çvetāc. Up. 4, 3). Bha. 9, 15. Hariv. 14119. Bha. P. 3, 25, 40. 32, 7. 33, 25. unter den Namen der Sonne MBh. 3, 157. °मुखम् adv. *nach allen Seiten hin* Bha. P. 4, 28, 41.

विश्वतोय adj. (f. घा) *alles Wasser führend*: गङ्गा MBh. 13, 1846. = विश्वप्रियोया Nilak.

विश्वतोवीर्य adj. *allenthalben wirksam*: वीर्यम् AV. 6, 32, 2. die Sonne 3, 31, 7.

विश्वत्र (von विश्व) adv. *allenthalben, alleszeit* RV. 10, 61, 25. एतच्च मत्पितृदेशे वृत्तं विश्वत्र विद्युत्म् überall bekannt Kathās. 20, 187.

विश्वत्र्यर्चस् m. N. eines der 7 Hauptstrahlen der Sonne VP. (II) 2, 297, N. विश्वकार्य die erste Ausg.

विश्वथा (von विश्व) ved. adv. P. 5, 3, 11. VS. Prāt. 5, 12. *auf alle Weise, alleszeit* RV. 1, 141, 9. 2, 24, 11. 5, 44, 1. SV. 1, 3, 1, 2, 6 (°धा RV.). Çākh. Ça. 17, 12, 6.

विश्वदंष्ट्र m. N. pr. eines Asura MBh. 12, 8264.

विश्वदत्त m. N. pr. eines Brahmanen Kathās. 10, 158. 33, 37.

विश्वदर्शत adj. *allstichtbar* RV. 1, 25, 18. 44, 10. 7, 96, 6. 9, 65, 13. मूर 66, 22. 106, 5. 10, 140, 6.

विश्वदानि adj. *nach dem Comm. allschenkend*: ततो यज्ञो ज्ञापते विश्वदानिः TBa. 3, 3, 2, 10. 7, 4, 12.

विश्वदानिम् (von विश्व) adv. AV. Prāt. 4, 23. *alleszeit, immer* Nir. 11, 44. RV. 1, 164, 40. 4, 50, 8. 6, 52, 5. AV. 12, 1, 7. 18, 3, 54. Āc. Ça. 2, 5, 9. — Vgl. इदानीम् und तदानीम्.

विश्वदार्वा adj. *allsengend* TS. 3, 3, 2, 2.

विश्वदावन् adj. v. l. des AV. 4, 32, 6 für विश्वदायस् des RV.

विश्वदाव्य adj. so v. a. विश्वदाव AV. 3, 21, 3. 9. 10, 8, 39.

विश्वदाता f. N. der 7ten Zunge des Feuers (v. l. für विश्वद्वयो, विश्व-रुचौ) Ind. St. 2, 396.

विश्वदण्ड adj. *allsehend* Bha. P. 4, 20, 32. Kusum. 53, 6.

विश्वदृष्ट adj. *allgeschaut* RV. 1, 191, 5. 6. 8.

विश्वदेव 1) m. pl. *alle Götter*; die Vigve Devāḥ P. 6, 2, 106. Schol. RV. 6, 51, 7. 10, 125, 1. VS. 2, 22. Hariv. 11294. °देवा दश स्मृताः Gaṭidh. in Verz. d. Oxf. H. 190, a, 24. im comp. Varāh. Bha. S. 44, 6. — 2) adj. P. 6, 2, 106. Schol. 2, 2, 35. Vārt. 1. Schol. gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133. *allgöttlich*: Indra RV. 8, 87, 2. Vāju 1, 142, 12. Brhaspati 4, 50, 6. Savitar 5, 82, 7. Soma 9, 92, 3. 103, 4. Mahāpurusha Hariv. 14115. 14119 (विश्वदेव die neuere Ausg.). Bez. eines best. Gottes: विश्वदेवेन देवेन (विश्वदेवेन विश्वेशः die neuere Ausg.) सकायुधत वीर्यवान् 13190. विश्वदेवभक्त = विश्वदेवानां (etwa Verehrer der Vigve Devāḥ) विषयो देशः gaṇa ऐषुकार्यादि zu P. 4, 2, 54. — 3) f. घा Uraria logopodioides Dec. RATNAM. im ÇKDn. Suçā. 1, 59, 21. 137, 4. 317, 11. = रुस्वगवेधुका Gaṭidh. im ÇKDn. eine rothblühende Species von दपडोत्पल RATNAM. 166.

— Vgl. विश्वदेव, विश्वदेवक.

विश्वदेवता f. pl. die *Vīṣve Devāḥ* Gāṇ. in Verz. d. Oxf. H. 190, a, 38.

विश्वदेवः adj. von den *Vīṣve Devāḥ* geführt VS. 9, 35.

विश्वदेववत् (von विश्वदेव) adj. mit allen Göttern verbunden AV. 19, 18, 10.

विश्वदेवत् m. N. eines Ekāha Āc. Ca. 9, 8, 7.

विश्वदेव्य adj. auf alle Götter bezüglich, bei allen Göttern beliebt u. s. w.: Agni RV. 1, 148, 1. 3, 2, 5. Brhaspati 3, 62, 4. Pūshan 10, 92, 13. Kṛga 1, 162, 3. समुद्र 110, 1.

विश्वदेव्यावत् adj. dass. RV. 10, 170, 4. देव्यावती P. 6, 3, 181. VS. Prāt. 3, 116. VS. 11, 61. Brhaspati 38, 8. Soma Kāv. Ca. 10, 5, 9. 7, 14. mit den *Vīṣve Devāḥ* verbunden: Indra Ait. Br. 2, 20. Çāṅkh. Ca. 6, 7, 10. 9, 14.

विश्वदेव adv. die *Vīṣve Devāḥ* zur Gottheit habend; n. das Nakshatra Uttarāśhādhā Varāh. Bṛh. S. 7, 2. विश्वदेव v. 1.

विश्वदेवत dass. Varāh. Bṛh. S. 71, 11.

विश्वदेवस् adj. Alles milchend: धेनु RV. 6, 48, 13.

विश्वद्वय s. विश्वद्वय.

विश्वध und विश्वधा (von विश्व) adv. auf alle Art, allesamt RV. 1, 63, 8. 141, 6. 174, 10. 4, 16, 18. 5, 8, 4. 7, 22, 7. 9, 79, 2. — Vgl. विश्वक्, विश्वक्ता, विश्वक्ता.

विश्वधर m. N. pr. des Vaters von Harinātha Verz. d. Oxf. H. 206, b, 9, 10.

विश्वधरण n. die Erhaltung des Weltalls Rāśa-Tan. 1, 139.

1. विश्वधा adv. s. विश्वध.

2. विश्वधा adj. nach dem Comm. so v. a. विश्वं दधाति VS. 1, 2, v. 1. für विश्वधायस् der TS. — f. gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62; vgl. विश्वध.

विश्वधातृ nom. ag. Allerhalter: स्याप देव्य सृषीणा विश्वधातृ: Hariv. 7794.

विश्वधामन् n. die allgemeine Helmath Çvrtiç. Up. 6, 6.

विश्वधायस् adj. allnährend, allerhaltend RV. 1, 73, 3. 3, 55, 21. 5, 8, 1. 7, 4, 5. पृथिवी 2, 17, 5. AV. 12, 1, 27. रयि RV. 8, 5, 15. 7, 18. — 10, 83, 6. 122, 1. 6. 176, 1. AV. 3, 22, 2.

विश्वधार m. N. pr. eines der 7 Söhne des Medhātithi und eines nach ihm benannten Varsha Bṛh. P. 5, 20, 25.

विश्वधारिणी f. die Erde (Alles tragend) Çabdāṭṭhak. bei Wilson.

विश्वधावीर्य adj. auf alle Art wirksam AV. 5, 22, 3. 19, 39, 10.

विश्वधृक् adj. Alles tragend, — erhaltend Ind. St. 2, 99, N. 4.

विश्वधृत् adj. dass. ebend.

विश्वधेन adj. alltrinkend RV. 4, 19, 2. 6.

विश्वधेनु s. विश्वधेनव, विश्वधेनव.

विश्वनगर m. N. pr. eines Mannes Dhṛtas. 70, 12. fgg.

विश्वनर adj. = विश्वे नरा यस्य सः P. 6, 3, 129. — Vgl. विश्वानर.

विश्वनाथ m. 1) Allbehüter, Allherrscher, Bez. Çiva's Çāṇḍar. im ÇKDh. Verz. d. Oxf. H. 128, a, 11. 141, a, 21. 146, b, 3. 149, b, N. 2. 257, b, 86. Verz. d. B. H. No. 1242. — 2) N. pr. verschiedener Männer Colebr. Misc. Ess. I, 262. II, 57. 452. f. g. Hall 23. 78. 113. 181. Verz. d. Oxf. H. 121, a, No. 212. 239, No. 576. f. g. 283, b, No. 663. f. g. 333, b, No. 785. 337, b, No. 794. 341, a, 33. 378, a, No. 376. 380, a, 5. Verz. d. B. H. No. 243. 268. 680. 693. 700. 815.

823. Verz. d. Tüb. H. 13. Verz. d. Cambr. H. 42. 58. Kṣuric. 6, 17, 7. 9. कविश्व Sām. D. 8, 12. चक्रवर्ति Wilson, Sel. Works I, 168. त-कालकार Gld. Bibl. 414. दीक्षित Verz. d. Oxf. H. 141, a, 14. देव 341, b, N. Hall 17. देवस्य Verz. d. B. H. No. 871. पञ्चाननभट्टार्य Bṛh. P. in der Unterschr. पञ्चाननः चार्पितकालकार Hall 73. पण्डित 192. भट्ट 176. भट्टार्य Gld. Bibl. 416. Hall 22. 58. राय Kṣuric. 26, 9. सिक् Notices of Skt. Mss. 41. — Vgl. भावाविश्वनाथदीक्षित.

विश्वनाथनगरी f. die Stadt Viṣvanātha's d. I. Kāçī Verz. d. B. H. No. 1342. स्तोत्र ebend.

विश्वनाथीय adj. von Viṣvanātha verfasst Verz. d. Oxf. H. 239, b, 4.

विश्वनाथ m. ein N. Viṣṇu's Verz. d. Oxf. H. 183, a, 4.

विश्वनाभि f. der Nabel des Weltalls Bṛh. P. 2, 2, 25.

विश्वनामन् adj. allnamig AV. 7, 75, 2.

विश्वतर (विश्वम्, acc. von विश्व, + तर) 1) adj. Alles überwindend: Buddha Vjutr. 2. — 2) m. a) N. pr. eines Fürsten mit dem patron. Saushadmana Ait. Br. 7, 27. 34. — b) als Jātak Çākjamunī's Vajpi im Comm. zu H. 233. Gītākamālā 24.

विश्वपत m. N. pr. eines Autors mystischer Gebete Verz. d. Oxf. H. 101, b, 3.

विश्वपति m. Herr des Alls: Mahāpuruṣa Hariv. 14120. Kṛṣṇa Weber, Kṣuṇā. 295. N. eines Feuers MBh. 3, 14193.

विश्वपद (पाद्) in der Stelle विश्वपाद् Hariv. 14120, wo aber die neuere Ausg. richtig विश्वपास्त्वम् liest.

विश्वपणी f. Flacourtia cataphracta Roxb. Rāśa. im ÇKDh.

विश्वपा adj. Decl. P. 6, 4, 140. Schol. Vor. 3, 42. Alles schützend Hariv. 14120 nach der richtigen Lesart (s. n. विश्वपद).

विश्वपाचक adj. Alles kochend, Beiw. des Feuers Mān. P. 99, 46.

विश्वपाणि m. N. pr. des 5ten Dhjānibodhisattva Burn. Intr. 117.

विश्वपात्र m. Allschützer, N. einer Gruppe von Manen Mān. P. 96, 46.

विश्वपादशिरोमीव adj. dessen Füße, Kopf und Hals aus dem Welt- all gebildet sind Mān. P. 42, 2.

विश्वपाल m. N. pr. eines Kaufmanns Verz. d. Oxf. H. 73, b, 22.

विश्वपावन 1) adj. (f. ई) allreinigend: स्याप: Bṛh. P. 8, 20, 18. धूप Pāṇ. 2, 4, 29. — 2) f. ई ein N. der Tulasi Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27.

विश्वपैष् adj. allschmückend RV. 7, 57, 3. allgeschmückt: रथ 75, 6.

विश्वपैष् adj. allgedethlich RV. 8, 26, 7.

विश्वपूजित 1) adj. allgeehrt. — 2) f. स्या ein N. der Tulasi Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27.

विश्वपेशस् adj. allen Schmuck enthaltend, mit allem Schmuck ausgestattet: राया RV. 1, 48, 16. धियम् 61, 16. सन्तु कृते वसुधिता येमते विश्वपेशसा 4, 48, 3.

विश्वप्रकाश m. Allerheller, Titel eines Wörterbuchs des Maheçvara Colebr. Misc. Ess. II, 58. Med. Anh. 3. Verz. d. Oxf. H. 108, b, No. 169. 110, b, 17. 113, b, 7. 156, b, No. 333. 187, b, No. 428. 188, b, 37 und No. 429. 192, a, 18. 196, a, 22. b, 2. Verz. d. B. H. No. 802. f. g. Hall in der Einl. zu Viṣayad. 46.

विश्वप्रकाशिन m. dass. Verz. d. Oxf. H. 323, a, No. 765.

विश्वप्रबोध adj. allerweckend, allerleuchtend Bṛh. P. 4, 24, 35.

- विश्वप्रै** adj. heisst der Abschnitt des TBn. 3, 11, 5. — TBn. 3, 11, 9, 9.
- विश्वप्सन्** UNĀDIS. 1, 158. m. = देव UóóVAL. = वह्नि, चन्द्र, समीरण und कृतात् H. an. 3, 418. fg. = सूप ÇANDAR. im ÇKDr. = विश्वकम् UNĀDIS. im SAMĀSHIPTAS. nach ÇKDr.
- विश्वप्सा** m. Feuer (Alles verzehrend) TRIK. 1, 1, 67.
- विश्वप्सु** adj. nach dem Comm. allgestaltig: ब्रह्म RV. 8, 35, 2. क्वं विश्वप्सु विश्ववीर्यम् 8, 22, 12. यज्ञ 10, 77, 4. — Vgl. विश्वप्सु.
- विश्वप्स्य** adj. nach dem Comm. allgestaltig oder allgenussbar: वसिष्ठो रूपस्कामो विश्वप्स्यस्य RV. 7, 42, 6. 8, 86, 15. धारया विश्वप्स्यो (von einem f. ०प्स्यी oder für ०प्स्यया) VS. 12, 10. der Wagen der A-cvin अभि यद्वा विश्वप्स्यो जिगति RV. 7, 71, 4. विश्वप्स्योप (etwa n. zu aller Sättigung) प्र भरत् भोजनम् 2, 13, 2.
- विश्ववन्धु** m. ein Freund der ganzen Welt BRĪG. P. 4, 4, 15.
- विश्ववीज** n. der Same von Allem PAÑĀR. 4, 3, 25.
- विश्वबोध** m. ein Buddha (Alles wissend) TRIK. 1, 1, 10.
- विश्वभद्र** = सर्वविभद्र KĪLAŚĀMBA 4, 20. 76.
- विश्वभरस्** adj. allershaltend, allnährend: Agni RV. 4, 1, 19. ÇĀKṢH. Ça. 8, 12, 10.
- विश्वभर्तृ** m. Allhalter BRĪG. P. 3, 16, 24. KĪLAŚĀMBA 3, 93, 4, 1, 5, 258.
- विश्वभव** adj. aus dem Alles entsteht BRĪG. P. 4, 9, 16. WEBER, KRSH-NAŚ. 289.
- विश्वभानु** adj. allscheinend: die Marut RV. 4, 1, 3. 8, 27, 3.
- विश्वभाव** adj. = विश्वभावन BRĪG. P. 10, 81, 13.
- विश्वभावन** adj. der Alles werden lässt VP. 2, N. 2. BRĪG. P. 1, 11, 7. 2, 7, 50. 4, 7, 32. 28, 65. MĀRK. P. 42, 2. WEBER, RĀMAT. UP. 337.
- विश्वभुज्** 1) adj. Alles geniessend, — verzehrend MAITREJUP. 5, 1. Mahāpuruṣa HARIV. 14119. fg. Vishṇu H. ç. 73. Indra Verz. d. Oxf. H. 41, b, N. 4. — 2) m. a) N. eines best. Feuers MBh. 3, 14146. — b) N. pr. eines Sohnes des Indra MBh. 1, 7304. — c) N. einer Gruppe von Manen MĀRK. P. 96, 43.
- विश्वभुजा** f. N. pr. einer Göttin Verz. d. Oxf. H. 71, b, 11. fg. Verz. d. B. H. 146, b, 1 v. u.
- विश्वभू** m. N. pr. eines Buddha H. 236. VJUTP. 3. LALIT. ed. Calc. 5, 1 v. u. BURN. Intr. 222. Lot. de la b. l. 504. WILSON, Sol. Works I, 290. II, 5, 8. 13.
- विश्वभूत** adj. das All sendend HARIV. 14120.
- विश्वभूतृ** adj. allershaltend, allnährend AV. 4, 11, 5. 5, 28, 5. MAITREJUP. 6, 6. 13.
- विश्वभेषज** 1) adj. (f. ई) alle Heilmittel enthaltend, allheilend: घ्रापः RV. 1, 23, 20. 10, 60, 12. 137, 3. VS. 20, 34. AV. 2, 4, 3. 4, 10, 3. 19, 35, 5. 39, 5, 8, 9. — 2) n. trockener Ingwer (Panacee) AK. 2, 9, 38. H. 420. HALĀJ. 2, 460. RATNAM. 92. SUÇA. 1, 165, 6. 2, 417, 21.
- विश्वभोजम्** adj. allmittheilend, allspendend, allnährend RV. 5, 41, 4. 7, 16, 2. इषम् 8, 48, 13. पृथिवी AV. 4, 35, 3. 18, 4, 6.
- विश्वमदा** (विश्वम् + घ्र०) f. N. einer der sieben Zungen des Feuers (Alles verzehrend) ÇANDAM. im ÇKDr.
- विश्वमनस्** 1) adj. Alles merkend RV. 10, 55, 8. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Vjaçva, Liedverfassers von RV. 8, 23—26. — RV. 8, 23, 2. 24, 7. PAÑĀV. Ba. 15, 5, 20.

- विश्वमनुस्** adj. so v. a. विश्वकृष्टि, die Marut RV. 8, 46, 17.
- विश्वमप** (von विश्व) adj. das Weltall in sich enthaltend KATĀJ. 35, 102. Verz. d. Oxf. H. 196, a, No. 455.
- विश्वमक्त** adj. allgewaltig oder allergütig: विश्वे किं विश्वमक्ते विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः RV. 10, 93, 2. ÇĀKṢH. Ça. 4, 10, 3.
- विश्वमेश्वर** m. der grosse Herr des Alle (Çiva): ०मताचार MACK. Coll. I, 140.
- विश्वमातृ** f. Allmutter KĪLAŚĀMBA 2, 128. 3, 197. 4, 96. 5, 4. 91. 105.
- विश्वमानव** s. वैश्वमानव.
- विश्वमानुष** m. die Gesamtheit der Menschen: यस्य ते विश्वमानुषे भूर्देतस्य वेदति RV. 8, 45, 12.
- विश्वमित्र** m. ein Mannsname P. 8, 3, 130. Schol. — Vgl. विश्वमित्र.
- विश्वमिर्व** (विश्वम् + इर्व) adj. 1) allbewegend, alltreibend: स्तोम RV. 1, 61, 4. Pūshan 2, 40, 6. Agni 3, 20, 2. die Marut 5, 60, 8. Ushas 80, 2. Indra 7, 28, 1. — 2) allwaltend, allenthaltend: रोदसी RV. 1, 76, 2, 3, 38, 8. 8, 81, 5. Thore 10, 110, 5. — Vgl. म्र०.
- विश्वमुखी** f. N. der Dakṣhājanī in Gālaṃdhara Verz. d. Oxf. H. 39, b, 26.
- विश्वमूर्ति** adj. allgestaltig oder dessen Leib das Weltall ist MBh. 6, 2944. 2948. HARIV. 14114. KUMĀR. 5, 78. BRĪG. P. 1, 8, 41. 2, 1, 27. 3, 4, 27. 8, 6, 9. MĀRK. P. 103, 5.
- विश्वमेजय** (विश्वम् + ए०) adj. allaufregend: Soma RV. 9, 35, 2. 62, 26.
- विश्वमेदिनी** f. Titel eines Wörterbuchs Verz. d. Oxf. H. 196, b, 2.
- विश्वमोक्त** adj. allverwirrend PAÑĀR. 4, 3, 24.
- विश्वभरै** (विश्वम् + भर०) P. 2, 2, 46. VOP. 26, 60. 1) adj. (f. घ्रा) alltragend, allershaltend: die Erde AV. 12, 1, 6. das Feuer 2, 16, 5. ÇAT. Ba. 14, 4, 3, 16. क्रि Spr. (II) 1620. — 2) m. a) eine Art Scorpion oder ein ähnliches Thier SUÇA. 2, 257, 17. 288, 7. 290, 9; vgl. विश्वभर्क. — b) ein N. Vishṇu's AK. 1, 1, 4, 17. H. 215. an. 4, 278. MED. r. 297. PAÑĀR. 4, 3, 35 (S. 249). KHANDOM. 122. — c) ein N. Indra's H. an. MED. GĀTĪDH. in Verz. d. Oxf. H. 191, a, 29. — d) N. pr. eines Fürsten Kṣuṭiç. 6, 3. — 3) f. घ्रा die Erde AK. 2, 1, 2. H. 935. H. an. MED. HALĀJ. 2, 1. P. 3, 2, 46. Schol. RAGH. 15, 81. 18, 28. UTTARAR. 5, 2 (7, 11). Spr. (II) 2395. Verz. d. Oxf. H. 139, b, 3. RĪGĀ-TAR. 3, 300. PAÑĀR. 3, 11, 21. KĀVYD. 3, 132.
- विश्वभर्क** m. = विश्वभर 2) a) VARĀH. BṢH. S. 54, 26.
- विश्वभरशास्त्र** n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, a, 2 v. u.
- विश्वभरभुज्** m. Geniesser der Erde so v. a. Fürst, König RĪGĀ-TAR. 8, 2192.
- विश्वयशस्** m. ein Mannsname Schol. zu P. 6, 2, 106 und 5, 4, 155.
- विश्वयामति** (विश्वया instr. adv. + मति) adj. der überall seine Gedanken hat: Indra RV. 8, 57, 1 (voc.). Padap. trennt in zwei Wörter.
- विश्वयु** m. Wind, Luft ÇANDĀRTHAN. bei WILSON.
- विश्वयोनि** m. f. Urquell —, Schöpfer des Weltalls ÇYNTIÇ. UP. 8, 5. MBh. 6, 1960. HARIV. 4336. KUMĀR. 2, 62. 6, 9. Verz. d. Oxf. H. 7, b, No. 43. 259, b, 2.
- विश्वरथ** m. N. pr. 1) eines Sohnes des Gādhi HARIV. 1459. 1766. — 2) des Autors des Pīṅgalaprakāṣa COLBA. Misc. Ess. II, 65.
- विश्वराज्** in den schwächsten Casus, विश्वराज् im nom. sg. und vor

consonantisch anfangenden Casusendungen P. 6, 3, 128. Vor. 3, 128.

विश्वराधस् adj. *allgewährend* AV. 7, 17, 2.

विश्वरूषि m. N. pr. eines göttlichen Wesens MBh. 7, 241, 5. eines Dānava Kārnā. 47, 28.

विश्वरूची f. N. einer der 7 Zungen des Feuers Mup. Up. 1, 2, 4 (ed. Pol., विश्वरूपी in der Bibl. ind.). Manu. zu VS. 17, 79.

1. विश्वरूप n. *allerlei Gestalten*: कुरुते धर्मसिद्धये विश्वरूपं पुनः पुनः M. 7, 10. °प्रदर्शक Pāṇā. 4, 1, 30. Weber, Rāmā. Up. 362.

2. विश्वरूप 1) adj. (f. विश्वरूपा und विश्वरूपी) a) *alle Farben zeigend, vielfarbig, bunt*: वज्र RV. 1, 162, 2. Kīṭn. 13, 1. धेनु RV. 3, 1, 7. 1, 164, 9. 4, 33, 8. AV. 9, 5, 10. Kauç. 62. Daher auch ohne nähere Bestimmung f. *eine bunte Kuh* RV. 1, 161, 6. VS. 3, 22. इडा Tā. 1, 2, 4, 21. 4, 2, 1. 7, 7, 7. pl. *das Gespann des Brhaspati* Naigh. 1, 15. Stier RV. 3, 56, 3. Rosse 10, 70, 2. निष्क 2, 33, 10. Wagen des Savitar 1, 35, 4. 10, 88, 20. — 3, 38, 4. TS. 4, 3, 24, 5. AV. 4, 14, 9. 6, 59, 3. 9, 1, 2. 5. Çat. Bā. 1, 6, 2, 5. Kleid VS. 11, 40. Çat. Bā. 14, 2, 2, 5. Himmel und Erde VS. 9, 19. Feuer 13, 41. Thore 29, 5. — Maitaj. 6, 8. — b) *vielgestaltig, mannichfaltig, verschiedenartig, allerlei*: घोषधीः RV. 5, 83, 5. 10, 88, 10. AV. 4, 15, 2. वज्र RV. 10, 67, 10. पशवः 8, 89, 11. क्रिमयः AV. 5, 23, 5. इन्द्र TS. 3, 3, 20, 2 (विषुत्रप v. l. der VS.). VS. 16, 25. वाच् Līṭ. 4, 1, 5. MBh. 5, 1684. Speise Çat. Bā. 11, 2, 8, 5. पशस् 14, 5, 2, 4. *formenreich*: Tvashṭar-Savitar RV. 10, 10, 5. 3, 55, 19. *in mancherlei Formen erscheinend*: Brhaspati 3, 62, 6. die Aṅgiras 10, 78, 5. — Kāṇḍ. Up. 5, 13, 1. Çvetāçv. Up. 1, 4, 9. Taitt. Up. 1, 4, 1. Hariv. 14114. Bhāg. P. 6, 4, 28. Mān. P. 23, 42. विश्वे देवाश्च यत्स्मिन्विश्वरूपस्ततः स्मृतः (शिवः) MBh. 7, 9621. 13, 589. Verz. d. Oxf. H. 52, a, 8. — 2) m. a) Bez. *best. Kometen* Varāh. Bāh. S. 11, 23. — b) ein N. Vishṇu's (Kṛṣṇa's) Taik. 1, 1, 29. H. 215. Hall's. 1, 21. Verz. d. Oxf. H. 183, b, No. 418. 190, b, 11. 9, b, 11. 37, a, No. 89. — c) N. pr. α) eines Sohnes des Tvashṭar, welchem Indra die drei Köpfe abschlägt, TS. 2, 8, 4, 1. 6, 3, 7, 4. Çat. Bā. 1, 6, 2, 1. 2, 2, 2. 5, 5, 2. 12, 7, 4, 1. RV. 2, 11, 19. 10, 8, 9. Ait. Bā. 7, 28. Ind. St. 3, 489. 464. MBh. 12, 13208. fgg. VP. 121. Bhāg. P. 5, 7, 1. 6, 6, 42. 7, 25. 34. fgg. Schüler der Açvin Çat. Bā. 14, 5, 5, 22. 7, 2, 28. — β) eines Asura MBh. 2, 366. Hariv. 12697. — γ) verschiedener Männer, insbes. Gelehrter Med. Anh. 4. Verz. d. B. H. No. 802. Verz. d. Oxf. H. 151, a, 28. 162, b, 25. 188, a, 28. 227, 13. 255, a, 15. 257, b, 14. 336, a, 26. Hall in der Einl. zu Viśavād. 12. Colebr. Misc. Ess. II, 434. Wilson, Sel. Works I, 154. Kull. zu M. 2, 189. 4, 215. 5, 68. विश्वरूपाचार्य Verz. d. B. H. No. 616. 1045. Verz. d. Oxf. H. 236, a, 4. 270, b, 43. Hall 110. 227. निबन्धं च विश्वरूपकृतम् Verz. d. B. H. No. 1170. °निबन्ध 468 (b, 161). Verz. d. Oxf. H. 279, a, 51. fg. — 3) f. स्त्री Bez. gewisser Verse (z. B. RV. 5, 81, 2) Ait. Bā. 1, 29. Shapv. Bā. 1, 4. Līṭ. 1, 8, 5. 12, 16. — 4) f. ई N. einer der 7 Zungen des Feuers Mup. Up. 1, 2, 4.

विश्वरूपक n. *eine schwarze Art Aloeholz* Rīśān. im ÇKDn. Aush. 16.

विश्वपतीर्थ 1) n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes Verz. d. Oxf. H. 67, a, 29. — 2) N. pr. und ehrender Bein. eines Gelehrten Hall 200. Verz. d. B. H. No. 648.

विश्वरूपवत् adj. *in allerlei Formen erscheinend* R. 7, 23, 2, 28.

VI. Theil.

विश्वरूपि 1) adj. dass. Hariv. 9847. Mān. P. 42, 2. — 2) f. रूपिणी N. pr. einer Gottheit Verz. d. Oxf. H. 19, b, 3.

विश्वरोतस् m. (sic) *der Same des Alle*, Bez. Brahman's Taik. 1, 1, 26. H. 212. Vishṇu's Pāṇā. 4, 3, 28 (S. 250).

विश्वरोचन m. *Colocasia antiquorum* Schott. Taik. 2, 4, 32.

विश्वलोचन n. = विश्वप्रकाश Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255. °कार 185, b, 41. fg.

विश्वलोप m. TS. 3, 3, 2. — Vgl. विश्वलोप.

विश्ववद m. wohl = Viçpered Verz. d. Oxf. H. 33, b, 3. Weber, Lit. 144.

विश्ववैनि adj. *allgewährend*: Soma TS. 2, 4, 5, 2.

विश्ववत् adj. *das Wort* विश्व *enthaltend* Çat. Bā. 7, 5, 2, 12.

विश्ववपस् m. N. pr. eines Mannes वम्बोविश्ववपसो TS. 6, 6, 9, 4. वम्बावि° Kīṭn. 29, 7. लम्बावि° gaṇa वनत्पत्त्याः zu P. 6, 2, 140.

विश्ववत्, °वात् adj. nom. °वाः, acc. °वाक्, instr. विश्वोक्ता, f. विश्वोक्ती P. 6, 4, 182. Schol. Vor. 3, 102.

विश्ववाच् f. *Allrede*, Beiw. des Mahāpuruṣa Hariv. 14118.

विश्ववाजिन् scheinbar Hariv. 11253, wo aber mit der neueren Ausg. दृश्य वा° zu lesen ist.

विश्ववार 1) adj. (f. स्त्री) *alles Werthe —, alle Schätze enthaltend, — gebend* u. s. w.: रूपि RV. 1, 48, 12. 3, 36, 10. रूपिणा 6, 5, 1. दीधिति 3, 4, 3. घृताची 5, 28, 1. निपुतः 6, 22, 11. 7, 91, 6. शाला AV. 9, 3, 1, 2. Agni, Ushas, Indra und Andere RV. 1, 30, 10. 113, 19. 3, 17, 1. 7, 5, 8. 10, 4, 70, 1. 9, 88, 3. 97, 26. 10, 149, 4. AV. 7, 79, 1. 12, 3, 11. VS. 7, 14. 27, 13. oxyt. Çat. Bā. 1, 5, 2, 2. — 2) f. स्त्री N. pr. einer Frau mit dem patron. Ātreji, Liedverfasserin von RV. 5, 28.

विश्ववार्य adj. = विश्ववार RV. 8, 19, 11. 22, 12.

विश्वास m. *der Behälter von Allem* MBh. 6, 2949 nach der Lesart der ed. Bomb. विश्वास ed. Calc.

विश्वविख्यात adj. *in der ganzen Welt bekannt*: °कीर्ति Sarvadarçanā. 113, 5.

विश्वविज्ञपिन् adj. *Alles bestegend*: Kāma, Vishṇu Pāṇā. 4, 3, 152.

1. विश्वविद् adj. *allkundig, allmerkend, allwissend*: वाच् RV. 1, 164, 10. क्विं विश्वविदममूर्म् 3, 19, 1. 29, 7. कोत् 5, 4, 3. 10, 91, 3. Soma 9, 27, 3. 28, 1. 97, 56. TS. 5, 6, 5, 6. Çvetāçv. Up. 6, 16. MBh. 1, 7691. Kusum. 48, 6.

2. विश्वविद् adj. *allbestehend*: Himmel und Erde RV. 6, 70, 6. समुद्र 9, 86, 29.

विश्वविदंस् adj. *allwissend* Verz. d. Oxf. H. 11, b, 3 v. u.

विश्वविभावन n. *das Erschaffen des Alle* Bhāg. P. 4, 8, 20.

विश्वविश्रुत adj. *in der ganzen Welt berühmt* Kārnā. 37, 8.

विश्वविश्व adj. *etwa Alles im All seiend*, unter den Beinamen Viśṇu's Pāṇā. 4, 3, 41.

विश्वविसारिन् adj. *sich überallhin verbreitend*: तेजस् Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Çl. 23.

विश्ववृत् m. *der Baum des Alle*, unter den Beinamen Vishṇu's Pāṇā. 4, 3, 51.

विश्ववृत्ति f. *eine allgemeine Handlungsweise* Kusum. 4, 21. 8, 15.

विश्ववेद m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. B. H. No. 609.

1. विश्वविद् adj. = 1. विश्वविद्. कोत् RV. 1, 36, 3. 44, 7. इत 4, 8, 1. Agni 1, 143, 4. 147, 3. 2, 25, 1. Götter überh. 10, 66, 1. 5. 93, 7. Varuṇa und die Āditya 5, 67, 2. 8, 18, 11. 27, 21. 25, 3. 42, 1. 47, 3. Pūshan 1, 89, 5. VS. 10, 9. die Marut 5, 60, 7. AV. 8, 3, 1. 6, 92, 1.

2. विश्वविद् adj. = 2. विश्वविद् etwa RV. 1, 139, 2. VS. 3, 38, 7, 48. Buḥ. P. 8, 3, 26 (nach dem Comm.).

विश्वेदि adj. allwissend; m. N. pr. eines Ministers Mān. P. 118, 28. fgg.

विश्वयच adj. Alles in sich fassend, — aufnehmend RV. 3, 46, 4. VS. 8, 32, 13. 56, 18, 17. 18, 41. AV. 9, 7, 15. 12, 3, 19. 53. TS. 1, 1, 2, 1. 4, 4, 23, 5. TBr. 1, 5, 4, 5. 2, 4, 2, 7.

विश्व्यापिन् adj. das All erfüllend Wena, Rām. UP. 328.

विश्वशु m. N. pr. eines Lexicographen Verz. d. B. H. No. 808. Verz. d. Oxf. H. 185, b, 42. H. 226, Schol.

विश्वशु adj. Allen zur Wohlfahrt dienend RV. 1, 23, 10. 160, 1. 4. 6, 70, 6. 10, 81, 7. आपः VS. 4, 7.

विश्वशर्षु adj. in ganzer Schaar, vollzählig RV. 5, 34, 8.

विश्वशरद् adj. alljährlich oder ein ganzes Jahr dauernd AV. 9, 8, 6. 19, 34, 10.

विश्वशुषु adj. allstrahlend RV. 7, 13, 1.

विश्वशुन्द्र (विश्व + शु) adj. (f. श्वा) allblinckend, bunt, schillernd: आपः RV. 1, 165, 8. 3, 31, 16. इयः 10, 134, 3. रयि 9, 93, 5. वाज्ञाः 8, 70, 9.

विश्वश्रद्धाज्ञानवत् n. Bez. einer der 10 Kräfte eines Buddha Buddh. Trigl. 8, b. BURNOUR in Lot. de la b. l. 784.

विश्वसेवनं n. ein Mittel Alle zu besaubern Spr. (II) 2752.

विश्वसख m. Jedermanns Freund RAGH. 18, 28.

विश्वसत्तम adj. der allerbeste: Kṛṣṇa MBu. 14, 1485.

विश्वसनीय (von यस् mit वि) adj. Vertrauen verdienend, — erweckend: स्त्रियः Wena, Kṛṣṇa. 266. der Liebesgott und der Mond Çik. 32, 5. आपुर्धं मन्मथस्य MĀLAV. 37. n. impers.: नक्वि विश्वसनीयं स्यात्तपस्कृमस्थिते ऽधमे man darf nicht trauen Spr. 1510. तस्य Pāṇāt. 108, 1. Davon °ता f. das Einfließen von Vertrauen: घटो दोत्तमतो ऽपि विश्वसनीयतास्य वपुषः Çik. 27, 17. °त्व n. dass.: अविश्वसनीयत्वत्सर्व्यास्ते MĀLAV. 52, 17. — Vgl. विश्वसितव्य, विश्वास्य.

विश्वसेभव adj. aus dem Alles entspringt: महापुरुष HARIV. 14119. fg.

विश्वसत् 1) m. N. pr. eines Sohnes des Dhjushitāçya (Abhjutthitāçya) RAGH. 18, 28. VP. 386. des Ilavila (Aidaviḍa) 383. Buḥ. P. 9, 9, 41. — 2) f. श्वा N. einer der 7 Zungen des Feuers Gāṇḍ. im ÇKDn.: vgl. विश्वद्वपी und विश्वरुची.

विश्वसक्त्य adj. im Verein mit (nebst) den Vigṛe Devāḥ HARIV. 12614.

विश्वसक्तिन् adj. Augenzeuge von Allem, allsehend PRAB. f13, 7, 8.

विश्वसामन् m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Ātreja, Liedverfassers von RV. 5, 22, 1. eine Personification VS. 18, 39.

विश्वसार 1) m. N. pr. eines Sohnes des Kshatrauḡas Verz. d. Cambr. H. 7. v. l. विश्वसार u. s. w. — 2) n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 95, b, 15. 101, b, 21. 104, a, 23. Verz. d. B. H. No. 1335.

विश्वसां n. Cactus indicus Roeb. (विद्र) ÇABDĀ. im ÇKDn.

विश्वसाह m. N. pr. eines Sohnes des Mahasvant Buḥ. P. 9, 12, 7.

°साहन् ed. BUN.

विश्वसि m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 784.

विश्वसितव्य (von यस् mit वि) n. impers. sm trauen: तस्माद्विश्वसितव्यं व शङ्कितव्यं च केषुचित् MBu. 12, 2994. 2272. PRAB. 34, 2. — Vgl. विश्वसनीय, विश्वास्य.

विश्वसुर्विद् adj. nach dem Comm. Alles wohl verschaffend RV. 1, 48, 2.

विश्वसु adj. allgebürend AV. 12, 1, 17.

विश्वसुत्रधक् m. der Baumeister des Weltalls: Vishṇu Pāṇāt. 4, 3, 27.

विश्वसृज् (nom. °सृज्: °सृज् H. 212, Sch. °सृज् यत्र MBu. 7, 1464 fehlerhaft für °सृजयत्र, wie die ed. Bomb. liest) adj. allschaffend, m. Schöpfer des Alls: Bez. nicht näher bestimmter schöpferischer Wesen AV. 11, 7, 4. TBr. 3, 12, 2. Pāṇāt. Br. 25, 18, 1. fgg. प्रज्ञापते विश्वसृज्जीवधन्यः (I) TBr. 2, 8, 4. 4. Çv. Çr. 2, 14, 12. MAITRAJUP. 6, 8. Nṣ. TĀp. UP. in Ind. St. 9, 86. M. 12, 50. MBu. 7, 1464. 14, 1435. 1437. RAGH. 10, 16. KUMĀRAS. 1, 80, 3, 28. Çiç. 9, 80. ÇĀṆ. zu Bṛu. Ān. UP. S. 115. Bṛāg. P. 1, 3, 2. 2, 1, 26. 9, 17. 3, 4, 11. 5, 9. 6, 5. 7. 10. 10, 27. 11, 22. 18, 3. 24, 21. 4, 2, 34. 24, 72. 6, 3, 15. 8, 1, 1. 3, 26. 13, 28. fg. 10, 84, 16. 85, 6. 12, 4, 4. Pāṇāt. 2, 2, 95. विश्वसृज्जामयन् eine best. Föter Çv. Çr. 12, 8, 19. KĀTJ. Çr. 14, 8, 25. ÇĀṆH. Çr. 13, 28, 8. 14, 72, 1. MAÇAKA 11, 10 in Verz. d. B. H. 74. °सृज् m. = ब्रह्मन् AK. 1, 1, 12. H. 212, Schol.

विश्वसृष्टि f. die Schöpfung des Alls Mān. P. 99, 44.

विश्वसेन m. 1) N. des 18ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — 2) N. pr. eines Lehrers Wilson, Sel. Works I, 338, N.

विश्वसेनरान् m. N. pr. des Vaters des 16ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 37.

विश्वसौभाग adj. alles Glück bringend: Pūshan RV. 1, 42, 6. der Wagen der Açvin 157, 3.

विश्वस्त 1) adj. s. u. यस् mit वि. — 2) f. श्वा Wittwe AK. 2, 6, 1, 11. TRIK. 2, 6, 5. 3, 3, 188. H. 530. an. 3, 301. MND. t. 155. HALĀ. 2, 332.

विश्वस्था f. 1) Asparagus racemosus Willd. (steh überall findend) RĀ. 6AN. im ÇKDn. — 2) schlechte v. l. für विश्वस्ता Wittwe COLEBR. und LOIS. zu AK. 2, 6, 1, 11.

विश्वस्पृष् adj. unter den Beinamen des Mahāpuruṣa HARIV. 14120. दिवस्पृष् die neuere Ausg.

विश्वस्फटिक m. N. pr. eines Fürsten von Magadhā VP. 479.

विश्वस्फटि, विश्वस्फाणि und विश्वस्फार्णि Varianten von विश्वस्फटिक VP. (II) 4, 217.

विश्वस्फूर्ति m. = विश्वस्फटिक Buḥ. P. 12, 1, 34. °स्फूर्ति v. l. VP. (II) 4, 217.

विश्वक् und विश्वक्ता adv. allezeit, immerdar RV. 1, 114, 8. 160, 5. 2, 12, 15. 24, 15. 35, 14. 4, 31, 12. 6, 1, 3. 47, 15. 7, 21, 9. दक्षवर्तसि विश्वक्ता 8, 43, 26. 44, 22. 48, 14. 10, 91, 6. इन्द्रो अस्मे सुमनो अस्तु विश्वक्ता 100, 4. AV. 9, 2, 19. 12, 1, 17. 27. 19, 50, 2. — Vgl. विश्वध, विश्वक्ता.

विश्वर्त्त m. Zerstörer des Weltalls: Çiva Çv.

विश्वरेतु m. die Ursache von Allem: Vishṇu Pāṇāt. 4, 3, 152.

विश्वान्त adj. überall Augen habend: महापुरुष HARIV. 14119.

विश्वार्क् adj. mit allen Gliedern versehen, vollständig: विश्वार्क् विश्वार्क्: सृक् सं भवेम AV. 12, 3, 10. विश्वार्क् रूपं पुंस्त्वितिर्भिर्भयि 19, 49, 8.

विश्वामित्र adj. in allen Gliedern befindlich AV. 9, 8, 4.

विश्वामित्री (विश्व + मित्र) Kic. zu P. 6, 3, 92. 95, Vārtt. 3, Schol. 1) adj. f. etwa allgemein: सा विश्वामित्री विद्व्यामन् RV. 7, 43, 3. विश्वामित्री धिया 9, 101, 3. स विश्वामित्रीरभि वष्टे धृतावी: 10, 139, 2. — 2) subst. f. a) eine Personification (nach der letzten Stelle) VS. 18, 18. N. einer Apsaras Vāp: beim Schol. zu H. 183. MBh. 1, 3058. 3173. 4891. 2, 398. Hariv. 1686. 12478. R. 2, 91, 17. BRAHMA P. in LA. (III) 80, 18. Mārk. P. 106, 59. Vānni-P. im ÇKDr. — b) eine best. Krankheit: Lähmung der Arme und des Rückens Suçr. 1, 256, 9. 359, 6. 360, 19. Çāṇḍ. Sāh. 1, 7, 70. 2, 43, 15. — Vgl. विश्वामित्र.

विश्वामित्रि (विश्व + मित्र) m. N. pr. P. 6, 2, 106, Vārtt. 1.

विश्वामिती adj. über Alles erhoben Verz. d. Oxf. H. 196, a, No. 485.

विश्वामितीक adj. das Wesen der Welt bildend Prah. 117, 2.

विश्वामित्र m. die Allseele MAITREJ. 5, 1, 6, 6. MBh. 12, 11232. 14, 1485. KUMĀRAS. 6, 1, 88. Vāṇi. Bṛh. 8, 1, 1. Bṛh. P. 1, 2, 32. 8, 30, 41. 3, 3, 19. 4, 6, 8. 7, 39. 14, 19. 20, 19. 8, 3, 26. 9, 16, 27. WEBER, RĀMAT. UP. 319. oft Viṣṇu so genannt, daher als N. Viṣṇu's aufgeführt Verz. d. Oxf. H. 185, a, 5. — विश्वामित्रम् so v. a. dem ganzen Wesen nach, vollständig (kennen) Hariv. 11293 nach der Lesart der neueren Ausg.

विश्वामिद (विश्व + 2. मिद) adj. Alles aufsehend: Agni RV. 8, 44, 26. 10, 16, 6. AV. 3, 21, 4. Çat. Br. 12, 5, 4, 14.

विश्वामिद (विश्व + मिद) m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1052. 1264.

विश्वामिदयस् m. ein Gott ÇKDr. nach Siddh. K. — Vgl. विश्वामिदयस्.

विश्वामिद (विश्व + मिद) m. die Stütze des Alls PAÑĀK. 2, 5, 44. WEBER, RĀMAT. UP. 350.

विश्वामिद m. der Herr des Alls Çvetiçv. UP. 3, 4.

विश्वामित्र (विश्व + मित्र) VS. PAṬ. 3, 92. 101. 5, 37. AV. PAṬ. 3, 9. P. 6, 3, 129. 1) adj. auf alle Männer (Menschen) bezüglich, alle Männer umfassend, bei allen Menschen vorhanden u. s. w. (vgl. विश्वकृष्टि) Naigh. 5, 5, 6. Nir. 7, 21. 23. 11, 9. 12, 20. Savitar RV. 1, 186, 1. 7, 76, 1. Indra 10, 50, 1. विश्वामित्रस्य वृत्तिमनोतस्य शर्वस: 8, 57, 4. — 2) m. N. pr. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. अस्यादि zu 110. als Gottheit Ind. St. 3, 237, a. Vater des Agni Verz. d. Oxf. H. 69, a, 36. fg. ein neuerer Autor, = वल्लभाचार्य HALL 147. — Vgl. वैश्वामित्र.

विश्वामित्र m. N. pr. eines Fürsten KATH. 113, 9. — Vgl. विश्वामित्र.

विश्वामित्र (विश्व + मित्र) adj. VS. PAṬ. 3, 100. allgemeines Gedeihen schaffend: रयि RV. 1, 162, 22.

विश्वामित्र (विश्व + मित्र) Padap.) adj. RV. 1, 148, 1 nach dem Comm. so v. a. नानात्रय, wohl = विश्वामित्र.

विश्वामित्र (विश्व + 2. मि) adj. VS. PAṬ. 3, 100. in Allem —, allenthalben seiend RV. 10, 50, 1.

विश्वामित्र (विश्व + मित्र) 1) m. VS. PAṬ. 3, 101. 5, 37. AV. PAṬ. 3, 9. P. 6, 3, 130. 2, 106, Vārtt. 1. 165, Vārtt. N. pr. eines berühmten Rshi, mit dem patron. Gāthina (Gādheja), öfters zusammen mit Gāmadagni genannt, Hauptverfasser von RV. 3. Nir. 2, 24. Tait. 2, 7, 20. H. 850. RV. 3, 53, 7. 12. 10, 167, 4. AV. 4, 39, 5. 18, 3, 15. fg. Ait. Br. 6, 18. 20. 7, 16. fg. Çat. Br. 14, 5, 2, 6. TS. 3, 1, 3, 3.

3, 2, 3, 4. PAÑĀK. Br. 14, 3, 12. Çāṇḍ. Ça. 15, 21, 1. Āçv. Gṇa. 2, 4, 2. नृधार्तयानुमन्यागादिश्वामित्रः स्वज्ञानीम् । षण्डालकृत्तादाय धर्माध-
मविचक्षणः ॥ M. 10, 108. VP. 371. °प्रभृतयः प्राप्ता ब्रह्मत्वमव्ययम् MBh. 1, 5482. 5, 8907. fg. 9, 2296. fg. 13, 246. fg. Hariv. 440. 725. fg. 1457. fg. 1766. fg. 14148. R. 1, 20, 2. fg. Spr. 2853. VP. 264. 400. 404. fg. Riāa-Tar. 4, 646. sein Zwiſt mit Vasishṭha MBh. 1, 6710. fg. 9, 2865. fg. R. 1, 51. fg. VP. 373, N. 9. Verfasser eines Gesetzbuchs Ind. St. 1, 22. 233. fg. 467. Verz. d. B. H. No. 1017. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 20. 268, b, 40. 270, b, 44. 279, a, 52. KULL. zu M. 3, 254. des Dhanurveda Ind. St. 1, 21. °कल्प 470. ein medicinischer Autor Verz. d. Oxf. H. 311, b, 39. Schullehrer (दारकाचार्य) Lalit. ed. Calc. 142, 4. fg. Gāhnava PAÑĀK. Br. 24, 12, 2. विश्वामित्रस्य सेनयः 1. dafür auch kurzweg विश्वामित्र m. N. eines Katuraha KĪT. Ça. 23, 2, 14. auch = विश्वामित्र-
स्यानुवाकः Pat. zu P. 4, 3, 138. विश्वामित्रस्याव्ययोक्तम् und विश्वामित्र-
स्यात्यर्थः Namen von Sāman Ind. St. 3, 237, a. pl. Viçvāmītra's Ge-
schlecht RV. 3, 1, 21. 18, 4. 53, 18. 10, 89, 17. AV. 18, 3, 6. 4, 54. Prava-
nābh. in Verz. d. B. H. 56, 34. fg. Etymologie des Namens MBh. 13, 4493. Mārk. P. 8, 234. fg. — 2) f. सा N. pr. eines Flusses MBh. 6, 824 (VP. 183); vgl. विश्वामित्रनदी 3, 8362. — Vgl. वैश्वामित्र.

विश्वामित्रनदी f. N. pr. eines Flusses; vgl. विश्वामित्र 2).

विश्वामित्रप्रिय 1) adj. Viçvāmītra lieb. — 2) m. a) der Kokosnus-
baum ÇANDAR. im ÇKDr. (sollte नारिकेल etwa aus कार्तिकेय verdorben
sein?). — b) Viçvāmītra's Freund, Bein. Kārttikeja's MBh. 3, 14635.

विश्वामित्र adj. etwa für allezeit unsterblich MAITREJ. 6, 9. = विश्वामित्र-
तपसि जीवयसि Comm.

विश्वामित्र adj. überall hindringend, allwissend: ब्रह्मन् Hariv. 11293.
विश्वामित्र: die neuere Ausg., welches NILAK. durch साकल्यात् vollstän-
dig, ganz erklärt.

विश्वामित्र (विश्व + मित्र) 1) adj. so v. a. विश्वकृष्टि. Agni RV. 1, 27, 3. 67, 6. 10. 68, 5. 128, 8. 6, 4, 2. Varuṇa 4, 42, 1. Indra 1, 9, 7. 6, 17, 9. 8; 2, 4. 10, 104, 9. Soma 9, 86, 41. Pūshan 10, 17, 4. राधस् 1, 57, 1. 5, 53, 18. सखा 1, 129, 4. 6, 33, 4. अवित्र 34, 5. तत्र 7, 34, 11. रयि 9, 4, 10. — 1, 73, 4. 3, 31, 18. 10, 144, 1. VS. 1, 4. 22. 18, 54. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Purūravas von der Urvaçī Hariv. 1373. 1414. zu den Viçve Devāḥ gezählt (wie Purūravas) MBh. 13, 4859. Es könnte auch विश्वामित्र angenommen werden. — 3) n. alle Leute: मृते हृते अथ विश्वामित्रायि RV. 4, 28, 2. 6, 20, 5. शुक्लं परि प्रदक्षिणिदिश्वामित्रायै नि शिष्यः 10, 22, 14. möglicher Weise auch 4, 42, 1; s. u. 1).

विश्वामित्रायोपस्य adj. allen Menschen Gedeihen schaffend: रयि RV. 1, 79, 9. 6, 59, 2.

विश्वामित्रवेष adj. alle Leute erregend, — erschreckend RV. 8, 43, 35.

विश्वामित्र (विश्व + मित्र) n. in einer Formel Gesamtleben, Gesamt-
gesundheit TS. 4, 4, 2, 2. Çāṇḍ. Ça. 17, 12, 6. 11, 5.

विश्वामित्र (विश्व + मित्र) adj. (vor vocalisch anfangenden Casusendun-
gen विश्वामित्र) P. 6, 3, 128. Vor. 3, 125. allherrschend TS. 4, 3, 2, 1.

विश्वामित्र m. N. pr. eines Mannes Riāa-Tar. 7, 618. 622. 630.

विश्वामित्र (von विश्व) adj. etwa allgemein in einer Formel TS. 3, 5, 3, 2. Beiw. der Gaṅgā MBh. 13, 1849. nach NILAK. = विश्वमवती पा-

लपसी.

विश्वावसु (विश्वा + वसु) VS. PAṬ. 3, 100. AV. PAṬ. 3, 9. P. 6, 3, 128.

1) adj. *Allen wohlthunend*: Vishṇu MBh. 6, 2944. — 2) m. N. pr. a) eines Gandharva (Devagandharva) H. 289. Schol. zu 183. an. 4, 332. fg. RV. 10, 85, 24. fg. 139, 4. 5. AV. 2, 2, 4. 14, 2, 35. VS. 2, 2. TS. 6, 1, 6, 5. 12, 5. ÇAT. Bn. 3, 2, 4, 2. 14, 9, 4, 18. PAKṢAT. Bn. 6, 9, 22. ĀCV. Gāṇḍ. PAṆC. 1, 25. Liedverfasser von RV. 10, 139. — MBh. 1, 943. 2555. 4814. 6478. 7011. 3, 1773. 8389. 11080 (S. 572). 12048. 16086. 13, 1050. HARIV. 11248. 12474. R. 2, 91, 16 (100, 14 Gonn.). KUMĀR. 7, 48. BṛĀ. P. 3, 20, 39. 22, 17. 4, 18, 17. 7, 4, 14. 8, 11, 41. MĀK. P. 21, 28. Verz. d. B. H. No. 1080. Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319. 251, a, 44. — b) eines Sādhja HARIV. 11536. — c) eines Marutvant HARIV. 11546. — d) eines zu den Viṇve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens HARIV. 11543. eines Sohnes des Purūrayas (gehört zu den Viṇve Devāḥ) VP. 398; vgl. विश्वायु. — e) eines Fürsten der Siddha KATHĪS. 22, 47. 167. 48, 69. 90, 39. 50. Nigā. 23, 16. — f) eines Manu UśēVAL. zu UṇĀDIS. 1, 11. — g) eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. — 3) m. N. des 59ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus VARĀH. BṀH. S. 8, 41. Verz. d. Oxf. H. 332, a, 2. — 4) f. Nacht H. an. — Vgl. ~~विश्ववसु~~.

विश्वावास (विश्वा + वा) m. der Behälter von Allem MBh. 6, 2949 (विश्वावास ed. Bomb.). MĀK. P. 23, 42.

विश्वास (von वसु mit वि) m. Vertrauen AK. 2, 8, 2, 23. 3, 4, 34, 149. H. 1518. HALĀ. 4, 84. 5, 62. विश्वासः संपदा मूलम् Spr. 2837. विश्वासा-त्कथितम् R. 2, 75, 27. R. Gonn. 2, 38, 47. 3, 66, 2. ०परम् 5, 34, 21. VIKR. 71, 13. नैतद्विश्वासकारणम् Spr. (II) 404. विश्वासोऽस्मिन्तथी (I) 2838. विश्वासाय विहंगानाम् (subj.) RAGH. 4, 51. किं तु मे नास्ति विश्वासस्तव चित्तमज्ञानतः KATHĪS. 33, 122. यद्यस्ति मयि विश्वासः *su mīr* R. Gonn. 2, 99, 30. Spr. (II) 900. (I) 1089. विश्वासं स्त्रीषु वर्जयेत् 1353. 2191. 5024. KATHĪS. 20, 3. HIT. 10, 18. गुरुवेदास्तवाक्येषु VEDĀNTAS. (Allah.) No. 12. statt des loc. auch gen.: प्राणानामपि विश्वासो मम न स्यात् R. 5, 53, 6. तिर-श्याम् Spr. 1032. अन्योऽन्यस्य 5105. घागत्तुना सक्तु HIT. 18, 2. प्रमदाज्ञनं Spr. (II) 316. विश्वासं तावदुत्पादयामि HIT. 17, 16. 18, 16. ०प्रतिपन्न Spr. 2835. न ज्ञातु गच्छेद्विश्वासम् 1378. गतव्यो न तु विश्वासः R. 3, 1, 32. विश्वासमगत्य 82, 49. विश्वासोपगम ÇĀK. 14. यस्मिन्विश्वासमायाति Spr. 5025. तस्य विश्वासं गत्वा PAKṢAT. 22, 10. वैद्ये विश्वासमेति SOÇA. 1, 95, 19. विश्वासं स्त्रीषु न व्रजेत् KĀM. NITIS. 7, 50. वृक्षपतेरपि प्राप्नो न विश्वासं व्रजेत् Spr. 1986. यदत्र मारात्मके विश्वासः कृतः HIT. 12, 10. यस्य वचसि त्वया विश्वासः कृतः 41, 17. नखिनी च नदीनां च ऋङ्गिणो शस्त्रपाणिनाम् । विश्वासो नैव कर्तव्यः स्त्रीषु राजकुलेषु च ॥ Spr. 1362. एका-सतो न विश्वासः कार्यो विश्वासघातकैः (st. loc.) MBh. 12, 5160. विदेशगमने चास्य सैव (भार्या) विश्वासकारिका Vertrauen einflüssend Spr. 4259. उप-ज्ञा. विश्वासां HIT. 86, 7. ०यात्र 88, 12. Verz. d. Oxf. H. 154, a, 14. विश्वा-सिकम् KUSUM. 24, 20. ०घात Misbrauch des Vertrauens, Vorrath WENNA, RĀMAT. UP. 356 (zu lesen ०घातज्ञम् st. ०घातनम्). ०घातिन् Verrüthter R. Gonn. 2, 79, 17. KATHĪS. 88, 24. PAKṢAT. 1, 6, 45. 10, 77. ०घातक MBh. 12, 5160. Spr. 1803. 2199. 2854. ०कृतम् MĀK. P. 15, 7. ०कृतम् MBh. 13, 5466. राज्ञं ein vom König anvertrautes Geheimnis HIT. 73, 16. ० (s. auch bes.) Misstrauen Spr. 1987. DAÇAK. 186, 2. सर्वेषां कृतवैरा-

यामविश्वासः सुखेदयः MBh. 12, 5160. अन्यस्मिन् KUSUM. 24, 10. मा कथा मय्यविश्वासम् KATHĪS. 73, 365.

विश्वासेद्वी f. N. pr. einer Fürstin Verz. d. Oxf. H. 392, b, No. 708. Verz. d. B. H. No. 1403.

विश्वासन (vom caus. von वसु mit वि) n. das Erwecken von Vertrauen: तयोर्विश्वासात्तर्वाः um bei ihnen Vertrauen zu erwecken PAKṢAT. 165, 16.

विश्वासस्थान n. Bürgschaft: ०स्थाने चतुरःशशकानत्र धृत्वा PAKṢAT. 85, 23.

विश्वासेत्, ०साक् (विश्वा + सक्, साक्) adj. VS. PAṬ. 3, 100. 121. adj. allüberwindend RV. 3, 47, 5. 8, 81, 1. AV. 12, 1, 54. 13, 1, 28. TS. 4, 4, 6, 1.

विश्वासीक (von विश्वासिन्) adj. Jmdes Vertrauen besitzend: नहि मे कश्चिदन्यो ऽस्ति विश्वासीकस्तस्वया MBh. 1, 5718.

विश्वासिन् (von वसु mit वि und von विश्वास) adj. 1) vertrauend, Vertrauen habend KATHĪS. 60, 88. ० misstrauisch Spr. 1987. मयि MĀK. 111. — 2) Vertrauen besitzend, zuverlässig KĀM. NITIS. 15, 42.

विश्वास्य adj. 1) worauf oder auf wen man sich verlassen kann, Vertrauen verdienend, — einflüssend: अकमेव हि ते कृत्ते (voc.) विश्वास्यः सर्वकर्मसु MBh. 4, 521. राज्ञा भवति भूतानां विश्वास्यो हिमवानिव 12, 2075. 14, 1299. सर्वज्ञतुषु 13, 5606. 5623. घमात्प R. 2, 70, 21. जयम्नी KATHĪS. 52, 875. DAÇAK. 183, 18. ० MBh. 12, 5552. Spr. 5158. KATHĪS. 37, 2. 62, 46. 102, 126. — 2) dem man Muth zusprechen kann, Trost findend Spr. (II) 1629.

विश्वाका adv. = विश्वाका VS. PAṬ. 3, 101. 5, 37. RV. 1, 28, 12. व्रता रतते वि० 90, 2. 100, 19. 160, 3. 3, 16, 2. 4, 42, 10. 6, 47, 19. 75, 8. 17. विश्वाकेदेति सूर्यः 10, 37, 8. 7. 53, 11. AV. 3, 15, 8. 18, 3, 84.

विश्वेदेव 1) m. pl. die Viṇve Devāḥ: विश्वेदेवानाम् DVALA bei KULL. zu M. 3, 208. विश्वेदेवैस् BṛĀ. P. 6, 7, 3. 10, 17. विश्वेदेवेभ्यस् MĀK. P. 29, 17. विश्वेदेवेभेदे बुद्धिनिराशः (?) Verz. d. Oxf. H. 79, a, 2. — 2) adj. comp. संज्ञायाम् P. 5, 4, 155. Schol. als Beiw. Mahāpuruṣa's HARIV. 14115. 14119 nach der Lesart der neueren Ausg. (विश्वेदेव die ältere). — 3) m. N. pr. eines Asura: विश्वेदेवेन विश्वेशः सकृद्युध्यत HARIV. 13190 (nach der Lesart der neueren Ausg.).

विश्वेदेवम् m. KĀTĪS. ÇANDĀRTAK. bei WILSON.

विश्वेभोऽज्ञम् UṇĀDIS. 4, 237. m. als N. Indra's UśēVAL. Nach dem Sūtra könnte man eben so gut विश्वेभोऽज्ञम् bilden, welches wirklich vorkommt.

विश्वेदेवम् UṇĀDIS. 4, 237. m. als N. Agni's UśēVAL. Nach dem Sūtra könnte man eben so gut विश्वेदेवम् bilden, welches belegbar ist.

1. विश्वेश (विश्वा + ईश) 1) m. a) der Herr des Weltalls (Beiw. und Bein. Brahman's, Vishṇu's und Çiva's) HARIV. 13190 (nach der Lesart der neueren Ausg.). MBh. 6, 2944. R. Gonn. 1, 67, 16. WENNA, RĀMAT. UP. 332. KATHĪS. 11, 32. 39, 139. 47, 46. Verz. d. Oxf. H. 160, b, 4. BṛĀ. P. 1, 8, 41. VOP. 25, 22. MĀK. P. 23, 42. 42, 2. — b) N. pr. eines Mannes HALL 97. — 2) f. ० N. pr. einer Tochter Dakṣa's und Gattin Dharma's VP. 119, N. 12. — 3) n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 64, a, 8. ०लिङ्ग 72, a, 14.

2. विश्वेश (wie eben) adj. die Viṇve Devāḥ zur Gottheit habend; n. das Nakṣatra Uttarāṣāḍhā VARĀH. BṀH. S. 9, 33.

विश्वेशित (विश्वा + ई०) m. der Herr des Weltalls Spr. 1550.

1. विश्वेश्वर (विश्वा + ई०) 1) m. a) der Herr des Weltalls, = विश्वेश

MATTAJUP. 3, 1. MBH. 6, 2914. 13, 773. WEDER, RĪMAT. UP. 332. RAČH. 18, 23. PRAB. 70, 1. BŪIG. P. 2, 2, 14. 3, 14, 40. 8, 20. 9, 4, 59. WEDER, KṢH-
NĀŚ. 289. 295. SĀRYADARCANAS. 96, 21. 97, 6. Verz. d. B. H. 147, b (98).
°लिङ्ग ebend. (99). — b) N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H.
153, b, 25. 226, b, No. 555. 228, a, 36. 262, b, No. 633. 274, b, No. 651. fg.
277, a, 8. Verz. d. B. H. No. 1403. HALL 6. 70. 182. 125. विशेषरायम्
28. °तीर्थ Verz. d. Oxf. H. 380, a, No. 401. °पण्डित HALL 106. °पूज्यपाद
97. °भट्ट Verz. d. Oxf. H. 292, b, 15. °मिश्र 133, a, No. 244. °सरस्वती
543, c. Verz. d. B. H. No. 626. Ind. St. 1, 1. HALL 108. 119. 156. fg. =
विशेषरानन्दसरस्वती 119. 145. COLEBR. Misc. Ess. I, 337. — 2) f. ई a)
die Herrin des Weltalls Verz. d. Oxf. H. 80, b, 31. — b) eine best. Pflanze
VARĪH. BṢH. S. 48, 39. — 3) wohl n. N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf.
H. 39, a, 56. b, 27. — Vgl. भट्ट°.

2. विशेषर (wie oben) = 2. विशेष VARĪH. BṢH. S. 10, 15. 15, 19.

विशेषरदत्त m. N. pr. eines Mannes: °मिश्र HALL 2. 12.

विशेषरस्थान n. N. pr. einer Oertlichkeit MBH. 13, 7649.

विशेषसार (विश्व - ऐक - सार) n. N. pr. eines heiligen Gebietes RĪĀ-
TAR. 5, 44.

विशेषज्ञस् (विश्व + ज्ञा°) adj. allkräftig RV. 10, 55, c. ÇĀKṢH. ÇA. 16, 18, 4.

विशेषध (विश्व + धा°) n. Panacea d. i. trockner Ingwer RĪĀN. im
ÇKDh. AUSH. 21.

विशेषाकी s. विश्ववक्त्र.

विशेष्या (von विश्व) adv. irgendwo RV. 2, 42, 1. = सर्वतम् Nir. 9, 4.

1. विष्, वेवेष्टि, वेविष्टे (व्याप्ति) Dhātup. 25, 13. P. 7, 4, 75. ऋवेष्ट, ऋ-
वेविष्ट, वेविष्ट्यात्, वेविष्टीत् P., Schol. im VEDA und in den Brāhmaṇa:
विवेष्टि, विविष्मस्, ऋविष्, विवेष्, ऋविष्, विवेष्मस्, वेवेष्टि, वेवि-
षति, वेविषाणा, वेविषत्; पर्येषत् episch; ऋविषत् und ऋविन्तत् Vop.
8, 88. 10, 9. विवेष्, विविष्मस्; वेष्टयति (vgl. Kār. 6 aus Siddh. K. zu P.
7, 2, 10) P. 8, 2, 41, Schol. विष्टी; partic. विष्टे. 1) wirken, thätig sein;
zu Stande bringen, ausrichten, thun: समै विष्टस्ता न समं विविष्टः RV.
10, 117, 9. ऋस्मै वयं पद्मवान् तद्विविष्मः 6, 23, 5. ऋविष् रूपांसि 31, 2, 1.
89, 8. ऋथं दिवे दिवे विविष्मप्रमूष्यम् 6, 32, 5. ऋपांसि नयाविविषीः 4, 19,
10. तद्विविष्टि यत् इन्ने ज्ञोषत् 8, 85, 12. 1, 27, 10. विष्टं सत्यं कृणुहि
विष्टमस्तु 3, 30, 6. याभिर्विविषो धीभिः 7, 37, 5. वेवेष्टि यत्तम् ÇAT. Ba. 1, 1,
2, 1. यस्य कृष्या वेविषद्विषः RV. 8, 19, 11. ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः
10, 109, 5. इन्नेषीते तत्संवा वेविषाणा आपो न मृष्टा घंधवत् नीचीः etwa
so v. a. unterstützt von Indra 7, 18, 15. — 2) dienend thätig sein oder
ausführen, dienen: तावत् इन्द्र मृतिभिर्विविष्मः RV. 6, 23, 6. यो भूरियेष्टं
नासत्याभ्या विवेष 5, 77, 4. ऋन्यस्येवैक् तन्वा विवेष 2, 35, 13. विष्टी श-
मीभिः सुकृतेः सुकृत्यया 3, 60, 3. 1, 110, 4. 10, 94, 2. — 3) fertig bringen
so v. a. bewältigen, in die Gewalt bekommen: नव यत्पुरो नवति च स-
द्यः । निवेशेन शत भाविविषीः dass du 99 Feste an einem Tage, am
Abend die hundertste gewonnenst RV. 7, 19, 5. 21, 4. ऋक् वज्रेण 4, 22, 5.
यो अस्य पारे (du.) रज्जो विवेष beherrscht 10, 27, 7. विवेष् यन्मा धिषणा
3, 32, 14. ऋन्यद्वज्रे नयं विवेष्पः 10, 147, 1. 76, 3. — 4) eine Speise fer-
tig bringen so v. a. aufkehren NAIGH. 2, 8. ऋमा वेविषत् RV. 10, 91, 7.
स उहते निवृत्ता याति वेविषत् Agni 3, 2, 10. AV. 2, 12, 8.

— caus. bekleiden: ते वेषयिता स्त्रीवेषेः साम्बम् BŪIG. P. 10, 1, 14.

VI. Theil.

— आ, hierher gehört आवेशन 5), welches demnach आवेषण zu
schreiben wäre.

— उप besorgen, bedienen: उपवेषोपविष्टि नः TBa. 3, 3, 22, 1. ÇAT. Ba.
1, 2, 2, 3. Unbestimmt lassen wir RV. 10, 61, 12. — Vgl. उपवेष्.

— नि s. निवेष्.

— निम्, निर्विषन् unter परिविष fehlerhaft für निर्विषन्.

— परि, °वेविषाणि, °ऋवेविषम् P. 7, 3, 87, Schol. 1) bedienen, auf-
warten, namentlich Jmd (acc.) Speisen auftragen; Speisen zurichten, an-
richten: दासा परिविषे (Inf.) RV. 10, 62, 10. इमा देवता परि वेवेष्मी-
त्येनं परि वेविष्यात् AV. 15, 13, 8. 9, 6, 59. ऋदिति परिवेविषति AIT. Ba.
1, 17. TBa. 2, 1, 3, 9. कनीया ज्ञायांसं परिवेवेष्टि KĀṢH. 36, 7. पात्रैर्निर्पिष्य
परिवेविषति ÇAT. Ba. 1, 3, 4, 2. 5, 2, 26. 9, 2, 2, 3, 41. PĀNĀV. Ba. 15, 7,
3. पर्येषन्दिज्ञातीस्तान् MBH. 14, 2551. 3, 8619. ऋवेद्वत्तचारित्रास्त्रिभि-
र्वयोः — मन्त्रवत्परिविष्यते 13, 1618. fg. (die ed. Bomb. an allen drei
Stellen richtig ष). परिविष्यमाण so v. a. beim Essen sitzend KĀṢH. UP.
4, 3, 5. अथो यथा प्रार्थमोषसं परिवेवेष्टि TBa. 2, 1, 3, 12. मन्त्रकीनं क्रिया-
कीनं यच्छादं परिविष्यते (so ed. Bomb.) MBH. 13, 1580. fg. ऋथसिद्धं प-
रिविष्यमाणम् (lies परिविष्य°) MĀN. P. 51, 33. परिवेद्यमाणं विलोक्या-
भयम् BŪIG. P. 9, 9, 22. ऋत्वं परिविष्टं परिवेद्यमाणं च KĀṢH. ÇA. Comm.
364, 17. पक्वं परिविष्टमग्नौ AV. 6, 122, 3. दूर्ध्नं जिह्वा परिविष्टमादत्
RV. 10, 68, 6. — 2) pass. einen Hof bekommen oder haben (von Sonne
und Mond): परिविष्यते SHAPV. Ba. 5, 10. HARIV. 12792 (सततं परिवि-
ष्यते die ältere, अभीष्टां परितप्यते die neuere Ausg.). आदित्ये परिवि-
ष्यमाणो GONN. 4, 5, 25. परिविष्टं mit einem Hofe versehen MBH. 13, 982.
fg. VARĪH. BṢH. S. 34, 9. 15. — caus. Jmd (acc.) Speisen auftragen M.
3, 228. MBH. 1, 7182 (परिविष्य ed. Bomb. st. परिवेद्य der ed. Calc.). R.
1, 13, 19 (पर्येषयन् 16 GONN.). R. GONN. 2, 56, 31 (falschlich °वेष्ट्य).
BŪIG. P. 10, 29, 6. — Vgl. परिविष्टि, परिवेष fg. und परिवेष्टर fg.

— प्र desid. s. प्रवीवितु in den Nachträgen.

— सम् 1) zubereiten, beschaffen: अग्रे संविषो रयिम् RV. 8, 64, 11.

— 2) kleiden: पिशाचवेषेण संविष्टः HARIV. 14633.

2. विष् (= 1. विष्) 1) adj. aufkehrend in ऋद्विष् Dürres aufkehrend.

— 2) f. = व्यापन MED. sh. 24.

3. विष् (nom. विट्) f. Siddh. K. 247, b, 2 v. u. faeces AK. 2, 6, 2, 19. 3,
4, 26, 199. H. 634. MED. sh. 24. HALĀ. 3, 15. SUGA. 1, 107, 18. 2, 109, 1.
विष्मत्र (s. auch bes.) 1, 45, 15. 49, 21. JĀṢH. 1, 152. BŪIG. P. 5, 26, 22. 6,
18, 24. 7, 14, 13. मूत्रविट् M. 5, 135. विष्मध्ये VARĪH. BṢH. 25 (23), 8. Verz.
d. B. H. No. 929, ÇI. 42 (falschlich विशि). — Vgl. विट्, विट्टारिका, वि-
ट्टारि, विट्टर, विट्टल, विट्टङ्ग, विट्टारिका, विट्टारी, विट्टन्ध, विट्टरु, वि-
ट्टात, विट्ट, विट्टन्ध, विट्टभङ्ग, विट्टुन् (auch BŪIG. P. 5, 5, 1), विट्टेद,
विट्टेदिन्, विट्टेजिन्, विट्टवण, विट्टारु (auch BŪIG. P. 2, 3, 19), वि-
ष्मत्र, कर्ण°, गो°, धातु°, नेत्र°, वट्ट° und विष्ठा.

4. विष्, वैषति (सेचने) Dhātup. 17, 47.

5. विष्, विष्ठाति (विप्रयोगे) Dhātup. 31, 54.

1. वैष् (von 1. विष्) m. 1) Diener, Aufwärter, Besorger RV. 8, 19,
11. 10, 109, 5. — 2) N. pr. eines Sādha HARIV. 11537 (n. A.).

2. विष्य (wie oben; eig. wirksam, bewältigend) 1) n. TRIK. 3, 5, 7. m.
n. Siddh. K. 249, b, 6. zu belegen nur n. a) Gift AK. 1, 2, 2, 10. TRIK. 1,

2, 4, 5. H. 1195 (m.). an. 2, 571. Mnd. sh. 25. HALJ. 3, 19, 24, 5, 75. RV. 1, 117, 16, 191, 11, 7, 50, 3. विषमैभ्यो अन्नवः 6, 61, 3. विषं गवीं पातुधामाः पिबन्तु so v. a. *Milch soll ihnen zu Gift werden* 10, 87, 18: 23. केशी विषस्य पात्रेण प. ३, ५५१ विषत्सुक 136, 7. AV. 4, 6, 2. fgg. 5, 19, 10. 6, 90, 2. CAT. Br. 2, 4, 2, 2. 9, 1, 2, 10. 10, 5, 2, 20. विषेण तां समामोषधयो ऽक्ताः PANÉAV. Br. 6, 9, 9. TBR. 2, 1, 2, 1. M. 4, 56 (pl.). 10, 88. मघापाता विषास्वादः 11, 9. विषमयिं झलं रज्जुमास्थायि MBH. 3, 2163. 2623. तीक्ष्ण 2838. राघवे विषं क्षिप्त्वा (मुक्ता ed. Bomb.) R. 2, 43, 2. सेमोकादिकु बालेन यथा विषम् 63, 11. R. Gonn. 1, 46, 31. Suçr. 4, 2, 16, 21, 14. तीक्ष्णाणि — उक्तं विषाणि नागः Çig. 4, 62. तीक्ष्णविषदिग्धेन शरेण MBH. 13, 368. दिग्धस्य भक्तस्य Spr. (II) 1506, v. 1. ०प्रदिग्ध VARĀN. Bān. S. 78, 1. 15, 7. दुग्धमप्युगे विषम् Spr. (II) 2088. मधु तिष्ठति जिह्वामे कृदि कालाकलं विषम् (I) 1182, v. 1. 1623. माता यदि विषं दद्यात् 2167. नानाकारमपि प्रशाम्यति विषं गातमतादधमनः 2706. ०कीनो नागः 2868. विषादप्यमृतं प्राक्यम् 2869. fg. विविधैः विषैः विषादि ३१८७. Bālg. P. 4, 18, 22. विषाग्निं *brennendes Gift* R. 1, 19. VARĀN. Bān. S. 12, 12. विषाग्निं unter den Beiw. Çiva's MBH. 12, 10436. विषानलं PANÉAV. 1, 3, 19. मदनविषानलं VARĀN. Bān. 24 (22), 7. घालं, घातं, दष्टिं, मूत्रं u. s. w. Suçr. 2, 257. fgg. जङ्गम, स्थावर 281, 9. Verz. d. Oxf. H. 314, b, 12. fgg. ०रक्त 98, a, 5. ०परीता 86, a, 5. ०प्रतिषेध 309, a, 6. 11. 18. 18. 357, b, 2. ०तस्य 309, a, 6. Verz. d. B. H. No. 946. स्थावरजङ्गमविषदान 963. ०प्रयोग 905. विषोपविषसाधन 967. विषाणां शोधनम् 969. विषं स्तम्भयति Nāg. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 118. ०लडुकु *vergiftet* Vet. in LA. (III) 9, 11. fg. विषयं Bālg. P. 5, 1, 22. कर्णं in's Ohr geträufeltes Gift (unsig.) Spr. (II) 1546. दुरधीता विषं विद्या घनीर्णो भोजनं विषम् । विषं गोष्ठी दरिद्रस्य वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ (I) 1173. नामृतं न विषं किंचिदेका मुक्ता नितम्बिनीम् 1549. 2859. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): व्याली तीक्ष्णमकाविषा R. Gonn. 2, 9, 40. व्याली घोरविषा 34, 9. 75, 17. सविषाणामन्नानाम् Spr. 4985. विष = वत्सनभ RĪĀN. im ÇKDr. — b) *Wasser* NAIGH. 1, 12. AK. 3, 4, 39, 225. H. c. 163. H. an. Mnd. Hierher RV. 10, 136, 1 nach Nā. 12, 28. — c) mystische Bez. des Buchstabens म WEBER, RĀMAT. Up. 317. fgg. — 2) adj. *giftig* (f. घ्रा) AV. 7, 113, 2 (im Wortspiel). — 3) f. घ्रा eine best. Pflanze (= घ्रातिं u. s. w.) AK. 2, 4, 2, 18. H. an. Mnd. RATNAM. 94. Suçr. 4, 420, 1. — Vgl. घं, घघं, घतिं, उपं, हृषीं, दग्धिव, दष्टिं (auch Kā. 14, 25), नष्टं, निर्विष, नेत्रं, प्रविषा, प्रतिविष, मन्दं, मकां (कालाकलं R. 1, 43, 21), मूत्रं, लालां, लोमं.

3. विष (nom. act. von 1. विष् in उर्विष; nach NĪLAK. = दुःखेन वेष्टु व्याप्तुं प्रवेष्टुमशक्यः).

4. विष n. fehlerhafte Schreibart für विम MUKUṬA zu AK. nach ÇKDr. Myrrhe RĪĀN. im ÇKDr.

विषकण्टकिनी f. eine best. giftige Pflanze, = बन्ध्याकण्टकी RĪĀN. im ÇKDr.

विषकन्द m. ein best. giftiges Knollengewächs, = नीलकन्द RĪĀN. im ÇKDr.

विषकन्या f. Giftjungfrau, ein Mädchen, das angeblich dem, der ihr bewohnt, den Tod bringt, KATHA. 19, 52. MUDRĀ. 42, 16. Verz. d. B. H.

263, N. — Vgl. विषाङ्गना und Gutschmid in Z. d. d. m. G. 15, 94. fg.

विषकृत adj. *vergiftet*: भय R. 2, 89, 20 (96, 28 Gonn.). 98, 4.

विषकृमि (विष = 3. विष् + कृ) m. *Mistkäfer* Spr. 5018.

विषगिरी m. *Giftberg* AV. 4, 6, 7; vgl. 8.

विषघ 1) adj. *Gift zerstörend*. — 2) f. घ्रा *Cocculus cordifolius* DC. गुडघी ÇABDĀ. im ÇKDr.

विषघात m. *Giftstich* R. Gonn. 2, 90, 24.

विषघातक adj. *durch Gift tödend, Giftmörder* VARĀN. Bān. S. 86, 22.

विषघातिन् 1) adj. *Gift zerstörend*. — 2) m. *Mimosa Seeressa* (शिरीष) Roeb. ÇABDĀ. im ÇKDr.

विषघ्न 1) adj. (f. घ्ना) *Gift zerstörend*; n. *Antidotum* Suçr. 4, 166, 1. घग्द 240, 6. 2, 4, 2. 251, 5. 254, 6. घग्द, रत्न M. 7, 218. उदक, मणि KĀM. NĪTĪ. 7, 10. घङ्गुलीय KATHA. 10, 50. 95. क्रिया PANÉAV. 3, 14, 40. चित्ताविषघ्नो ऽग्दः Spr. 2342. — 2) m. Bez. verschiedener Pflanzen: *Mimosa Seeressa* (शिरीष) Roeb. H. an. 3, 416. Mnd. n. 133. ÇABDĀ. im ÇKDr. =

पवास und विभीतक RĪĀN. ebend. = चम्पक GAṬĪD. ebend. — 3) f. घ्ना Bez. verschiedener Pflanzen: *Hingcha repens* Roeb. TĀK. 2, 4, 31. *Ipomoea Turpethum* R. Br. und *Cocculus cordifolius* DC. H. an. Mnd. *Tragia involucrata* Ltn. RATNAM. 69. = कुरिडा, शालपर्णी und इन्द्रवारुणी AUSH. 55. = वनवर्बरिका, स्वल्पफला, भूम्यामली, कपुर्णवा, वृश्चिकाली und मकाकरञ्ज RĪĀN. im ÇKDr. — ०पान PANÉAV. 2, 14, 42.

विषङ्ग (von सञ्ज् mit वि) m. *das Hängen an*; s. निर्विषङ्ग.

विषङ्गिन् (von विषङ्ग) adj. am Ende eines comp. *behaftet* so v. a. *gesalbt mit*: दिव्यानुलेपनं PANÉAV. 3, 11, 5.

विषजल n. *Giftwasser* Bālg. P. 10, 31, 3.

विषंजिह्व 1) adj. *giftig* CAT. Br. 4, 1, 4, 18. — 2) m. *Lipeocercis serrata* Trin. (देवताड) RATNAM. 62.

विषजुष्ट adj. *vergiftet*: शोणित Suçr. 4, 93, 1.

विषज्वर m. *Büffel* ÇABDĀ. im ÇKDr. विषज्वर WILSON nach ders. Aut.

विषाणि m. eine Schlangenart ÇABDĀTHAK. bei WILSON.

विषाण्ड n. = मृणाल ÇABDĀ. im ÇKDr.

विषस s. u. सट् mit वि; davon ०ता f. *Bestürzung* H. 312.

विषता (von 2. विष) f. *das Giftsein*: विषतां समुपैति *wird zu Gift* Çig. 9, 68.

विषतिन्तु m. N. zweier Giftpflanzen: = कारस्कर RĪĀN. im ÇKDr. = कुपीलु BHĀVAPR. im ÇKDr.

विषत्वर s. विषज्वर.

1. विषद 1) n. grüner (schwarzer) *Eisenvitriol* RĪĀN. im ÇKDr. —

2) f. घ्रा = घ्रातिविषा und वृद्धकटेली (vulg.) AUSH. 46.

2. विषद fehlerhaft für विशद.

विषदद्रा f. eine best. Pflanze, = सर्पकङ्काली RATNAM. im ÇKDr.

विषदसक m. eine Schlange mit Giftzähnen ÇABDĀ. im ÇKDr.

विषदशब्दविषय m. eine Fasanart (beim Anblick von Gift den Tod findend) H. 1340. — Vgl. विषमृत्यु.

विषदायक m. *Giftmischer* R. 2, 75, 35.

विषद्वेषण adj. *Gift zerstörend* AV. 6, 100, 1. 10, 4, 24.

विषद्रुम m. 1) *Giftbaum* Spr. 2755. RĪĀ-TAN. 4, 36. — 2) ein best. *Giftbaum*, = कारस्कर RĪĀN. im ÇKDr.

विषय m. *Giftschlange* AK. 1, 2, 4, 7. H. 1303. Hā. 15. Hālā. 3, 16. Spr. 2250 (II). 2860. 2866. Gtr. 1, 19. विषयरी f. HAN. Anth. 510, Cl. 3.

विषयर्मा f. *Mucuna pruriens* Hook. ÇANDAK. im ÇKDr.

विषयात्री f. N. pr. der Gattin Garatkāru's ÇANDAM. im ÇKDr.

विषयान m. *Giftbehälter* AV. 2, 32, 6.

विषयाडी f. ein best. unheilbringender Zeitpunkt (für die Geburt), dessen Folgen durch eine Sühnungshandlung abzuwenden sind, Sāmś. K. 89, a, 11. b, 1. 11. 90, a, 9. 10. 91, a, 4.

विषयाशन 1) adj. Gift zerstörend. — 2) m. *Mimosa Scroessa* (शिरिष) Roxb. Hā. 94. RATNAM. 189.

विषयाशिन 1) adj. Gift zerstörend. — 2) f. ०नाशिनी eine best. Pflanze, = लयका ली ÇANDAK. im ÇKDr.

विषयुद् 1) adj. Gift vertreibend. — 2) m. *Calosanthos indica* Blum. ÇANDAK. im ÇKDr.

विषयचक्रिका f. eine best. Pflanze (giftige Blätter habend) Suçr. 2, 251, 16.

विषयमग m. *Giftschlange* Kām. NITIS. 7, 11.

विषयपर्वन् m. N. pr. eines Daitja KATHIS. 45, 379.

विषयादप m. *Giftbaum* Kām. NITIS. 14, 80.

विषयपुच्छ adj. (f. ३) einen giftigen Schwanz habend P. 4, 1, 55, VArtt. 2.

विषयुद् m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen gaṇa यस्कादि zu P. 2, 4, 68.

1. विषयपुष्प n. 1) eine giftige Blüte KATHIS. 70, 91. — 2) n. die Blüte der blauen Wasserrose ÇANDAM. im ÇKDr.

2. विषयपुष्प 1) adj. giftige Blüten habend. — 2) m. *Vangueria spinosa* Roxb. RATNAM. 29.

विषयपुष्पक 1) adj. durch den Genuss giftiger Blumen erzeugt: स्वर P. 5, 2, 81. — 2) m. *Vangueria spinosa* Roxb. BHĀVAPR. im ÇKDr.

विषयप्रस्थ m. N. pr. eines Berges MBH. 3, 8518.

विषयभद्रा f. = वृद्धती RĪĀN. in NIGH. Pr.

विषयभद्रिका f. = लघुदत्ती AUSH. 16.

विषयभिषज् m. *Giftarst* H. 474. Hālā. 2, 458.

विषयभुङ्ग m. *Giftschlange* ÇKDr. und Wilson ohne Angabe einer Aut.

विषय (2. वि + सम) P. 8, 3, 88. = स्थपुद् TRIK. 3, 1, 2. Hā. 124. विषयम् adv. P. 6, 2, 121, Schol. gaṇa तिष्ठद्वादि zu 2, 1, 17. 1) adj. (f. घा) uneben: कालः समविषयकरः Spr. (II) 1693. समं च विषयं चैव न प्राज्ञायत (so ed. Bomb.) किं च न MBH. 6, 5644. Boden 3, 551. fg. 7, 1954. HARIV. 360. 362. Kām. NITIS. 15, 6. 19, 14. VARĀH. BṢH. S. 51, 4. अघ्नं Suçr. 1, 198, 3. R. GORR. 2, 86, 17. कापथ R. SCHL. 2, 108, 7. लङ्का (मु०) 5, 9, 27. उपलविषये विन्ध्यपादे MEGH. 19. BHĀG. P. 5, 9, 12. नया इव प्रवाहो विषयशिलासंकटस्थलितवेगः Spr. 1403. PĀNĀT. 188, 9 (शिला st. शील zu lesen). Brust VARĀH. BṢH. S. 68, 29. Hände 70, 22. Perlen 81, 4. 6. 19. — b) ungleich, unähnlich, verschiedenartig, wechselnd NIG. 6, 23. AIR. BR. 2, 26. 6, 18. TBR. 1, 8, 3, 1. रशनाः ÇAT. BR. 6, 2, 3, 19. स्तोमाः 12, 2, 3, 3. विषयमर्थ ÇĀNKH. GṆJ. 1, 8. सतवः Suçr. 1, 23, 8. Augen 115, 7. ०यादिन् 25, 24. अण 68, 6. 2, 6, 11. मा कृद् विषयं समम् M. 4, 228. पुत्रभाग 9, 215. SŌVJAS. 2, 30. वृष्टि VARĀH. BṢH. S. 8, 50. नाभि 68, 22. विषयमवल्लो मनुष्याः 25. 27. दत्ताः 70, 21. Ind. St. 8, 180. 309. 326. 468. Verz. d. Oxf. H. 54, 5, 16. Verz. d. Cambr. H. 78. स्वशिविकाया विषय-

गतायाम् BHĀG. P. 5, 10, 7. 2. विषयमुक्तये यानम् ebend. 8, 23, 8. 4, 8, 29. 3, 15, 22. 6, 16, 41. DAÇAK. 91, 8. ०त्रप NIG. 11, 23. 12, 17. ०रामता RV. PAIT. 14, 4. च० (दृष्टि) BHĀG. P. 3, 15, 29. — c) unpaar, ungerade (der Zahl nach) Spr. 1357. VARĀH. BṢH. S. 50, 1. 20. 78, 29. 96, 9. 102, 7. 104, 51. BṢH. 4, 11. LAOHU. 1, 9 in Ind. St. 2, 279. H. 15. was nicht mehr ohne Bruch getheilt werden kann (z. B. 1 unter 2, 2 unter 3, 3 unter 4 u. s. w.): अत्राविकं सैकशफं न ज्ञातु विषयं भजेत् । अत्राविकं तु विषयं ज्येष्ठस्यैव विधीयते ॥ M. 9, 119. — d) worüber man nicht glatt hinwegkommen kann, beschwerlich, schwierig, schlimm, gefährlich, böseartig: दशा Spr. (II) 962. (I) 2862. KATHIS. 24, 197. 104, 122. काल R. 2, 88, 15. ग्रीष्मविषयः कालः RĪĀN-TAR. 8, 1624. अमित्रविषये मार्गे 2052. राजोपसेवन 2188. नयनविषयेर्विद्युद्दयेः 1558. विषया वामा विधेर्वृतपः Spr. 1240. रोग Suçr. 1, 171, 16. विष Spr. 2866. MĀN. P. 41, 3. वायु MBH. 7, 8622. वज्रावपातविषयं भयम् HARIV. 5024. युद्ध 8871. व्यसन MĀN. P. 99, 20. अटवी KATHIS. 20, 39. भावः पर्वतसूक्ष्ममार्गविषयः स्त्रीयाम् Spr. (II) 75. विषयविषमवाणा 1129. विषयवल्लीवीजविषयः क्लेशाः 1312. शोकदहन (I) 4270. कर्मेर्माणा विषयमवल्लेः (II) 1909. असिधारावत (I) 1859. विरुविषयः कामः 2834. प्रवृत्ति eine schlimme Nachricht R. 5, 33, 42. कात्ताविषयेषुः स्वयतिकरविषयो यौवने चोपभोगः Spr. (II) 1851. विद्या गुरुविनयवृत्त्यातिविषया 1871. अतिविषयविषयविषयज्ञाशय BHĀG. P. 5, 1, 22. 38. ०लदमी so v. a. Unglück VARĀH. BṢH. S. 81, 27. कठिनविषयामेकवेणीम् un bequem MEGH. 89. schwer zu verstehen: विषयोक्तयः GOLĀDHJ. Anf. H. 256, Schol. नयने gräuslich, fürchterlich R. 5, 24, 18. von bösen, gefährlichen Thieren und Menschen: योषित्सर्प Spr. (II) 410. कृपाः 1357. निस्सगाः und खलाः (I) 2864. नक्त 2865. Fürsten und Berge 1176 (मु०). 2863. M. 7, 27. Spr. (II) 85. ज्ञातयः 2443. स्त्रियः (I) 1393. विषयर्ता ऽप्यतिविषयः खलः 2860. वाक्यवज्रविषये ज्ञे 2928. 3298. RĪĀN-TAR. 4, 358. 6, 280. विट्सूयाविषयैः 8, 2082. VARĀH. BṢH. S. 5, 41. मुक्तुसु विषयः BṢH. 18, 5. 21 (10), 8. BHĀG. P. 7, 1, 1. 13, 42. ०धी feindselig PĀNĀT. 3, 9, 22. समविषयमति BHĀG. P. 6, 9, 86. ०चेतस् Spr. 1333. विषयाशया RĪĀN-TAR. 6, 198. नृशंसविषयमक्रिय schlecht, gemein 5, 350. विषयाचार R. 3, 76, 28. अविषयमभिसमीक्षमाणयोः so v. a. freundlich BHĀG. P. 5, 1, 21. — e) unpassend, falsch, unrichtig: उपचार Suçr. 1, 117, 7. उपन्यास SARVADARÇANAS. 50, 9. दृष्टान्त ÇĀNKH. zu BRAHMAS. 4, 1, 5. — f) unehrlich: ०व्यवहाराय विषयाश्वेव वृद्धिषु । लाभेषु विषयाश्वेव ते वै निर्यगायिनः ॥ MBH. 13, 1640. समैर्हि विषयं यस्तु चरेत् M. 9, 287. — 2) n. a) Unebenheit, rauher —, unwegsamer Boden, schlechter Weg VS. 30, 16. TS. 2, 1, 2, 1. ०सद् ÇAT. BR. 6, 7, 2, 11. ०लङ्घन PĀN. GṆJ. 2, 7. GORR. 2, 4, 2. ०च. ÇR. 12, 6, 8. समानि विषयाणि च M. 1, 24. MBH. 1, 4650. 5888. 3, 13069. 14, 181. HARIV. 361. R. 2, 82, 91. 79, 13. R. GORR. 2, 87, 4. 3, 45, 12. 4, 41, 12. Suçr. 1, 134, 18. विषयावतार VIKR. 10, 9. Spr. (II) 2177. विषयं च पदे पदे (I) 2484. 5179. BHĀG. P. 4, 17, 4. so v. a. Abgrund M. 8, 232. MBH. 3, 2545. तपये विषयं देहमात्मनः R. 3, 51, 40. 4, 60, 22. पर्वतं ०घोरम् Spr. 1740. 2731. गर्ताविषये वा प्रपतितः PĀNĀT. 142, 6. rauhe Pfade bildlich so v. a. Noth, Bedrängnis, Ungemach: दुर्गेषु विषयेषु च R. GORR. 2, 21, 18. Spr. 3078. KATHIS. 123, 339. विषये BHĀG. 2, 2. MBH. 3, 1037. विषये समुपस्थिते Spr. 2567. 2574. विषये स्थितः R. 2, 74, 19. ०स्थित Spr. 1312. 2720. ०पतित 2396. — b) in der Rhetorik

Incongruent, Unvereinbarkeit (zweier Begriffe, der Ursache und Wirkung u. s. w.) *Pratīpan.* 91, 6, 9. *Kuvalaj.* 101. — c) *भ्रदाज्ञस्य विषमम्* N. eines Sāman *Ind.* St. 3, 227, b. — Vgl. *विषम्य*.

विषमका (von *विषम*) adj. etwas uneben, nicht recht glatt: *Perlen. Varān.* Bṛ. 8, 81, 19.

विषमकर्ण adj. ungleiche Diagonalen habend (ein Tetragon) *Colubr.* Alg. 58.

विषमकर्मम् n. dissimilar operation; the finding of the quantities, when the difference of their squares is given, and either the sum or the difference of the quantities *Colubr.* Alg. 26. 324.

विषमखात n. a cavity, the sides of which are unequal: an irregular solid *Colubr.* Alg. 97.

विषमचक्रवाल n. *Ellipses* (math.) *Ind.* St. 10, 274.

विषमचतुरस्र m. ein Viereck mit ungleichen Winkeln, *Trapez* *Colubr.* Alg. 58. 295. *Ind.* St. 10, 274. 279.

विषमचतुष्कोण adj. dass. *Ind.* St. 10, 274.

विषमच्छ (Blätter von ungerader Zahl habend) m. = *सप्तच्छ* *AK.* 2, 4, 2, 3.

विषमच्चर m. unregelmässiges Fieber *Suṣr.* 1, 179, 1. 188, 20. 201, 17. 204, 1. *Verz.* d. B. H. No. 905. 905.

विषमत्रिभुज m. ein ungleichseitiges Dreieck *Colubr.* Alg. 295.

विषमत्व (von *विषम*) n. Ungleichheit, Verschiedenheit *Maitray.* 8, 2.

विषमनयन adj. Augen von ungerader Zahl habend d. i. dreieinig; m. *Bein.* *Çiva's Hia.* 8.

विषमनेत्र dass. H. 16. 196, Schol.

विषमन्त्र m. Schlangenbeschwörer *Çaṭṭh.* im *ÇKDn.*

विषमपद adj. (f. घा) 1) ungleiche Schritte habend, — zeitgend: *पदवी* *Kir.* 5, 40. — 2) ungleichförmig: *वृक्षो* *RV. Paṭr.* 16, 36. *Ind.* St. 8, 130. 143.

विषमपलाश m. = *सप्तपलाश* H. 16.

विषमपाद adj. (f. घा) aus ungleichen Pāda bestehend *Ind.* St. 8, 102.

विषमबाण adj. Pfeile von ungerader Zahl habend; m. = *पञ्चबाण* der *Liebesgott* H. 229, Schol.

विषममय adj. = *विषमादागतम्* *ÇKDn.* nach *Siddh.* K.

विषमय (von 2. *विष*) adj. (f. ई, aus metrischen Rücksichten auch घा) giftig, *giftig* *Spr.* (II) 346. 1989. (I) 2779.

विषमद्वय adj. = *विषममय* *ÇKDn.* nach *Siddh.* K.

विषमर्दनिका und *विषमर्दनी* f. eine best. Pflanze, = *गन्धनाकुली* *Riśān.* im *ÇKDn.* *विषमर्दनी* f. = *नाकुली* *Aush.* 59.

विषमविशिष m. = *विषमबाण* *Çaṭṭh.* in *Verz.* d. *Oxf.* H. 190, b, 32.

विषमवृत्त n. ein *Metrum* mit ungleichen Pāda *Ind.* St. 8, 331. fgg.

विषमव्याख्या f. Erklärung des Schwierigen, Titel eines Commentars *HALL* 181.

विषमशिष्ट adj. ungenau vorgeschrieben; davon nom. abstr. °त्व n.: यत्र कामत एव चान्द्रायणतत्कृत्पोर्विषमशिष्टत्वेन इत्येविकल्पान्भवात् कामतश्चान्द्रायणमकामितस्तत्कृत्पोर्विति प्रायश्चित्ततत्त्वम् *ÇKDn.*

विषमशील m. *Bein.* *Vikramādīja's Kāṭhā.* 120, 89. 121, 46. 124, 36. nach ihm der 18te *Lambaka* benannt 1, 9. — *Pañāṭ.* 198, 9 fehlerhaft für *विषमशिला*.

विषमस्थ adj. (f. घा) *gāṇa* *Brāhṃṇādi* zu P. 5, 1, 124. an einem Abgrunde —, an einer gefährlichen Stelle stehend: *स्वाङ्गुफल* *Spr.* 2861. in Nöthen —, in bedrängter Lage seiend *MBh.* 3, 2364. 2383. 2753. 5, 6001. R. 2, 109, 22. 88, 20 (98, 22 *Gonn.*). R. *Gonn.* 2, 39, 6. 3, 19, 8. *Spr.* (II) 1472. (I) 5170. *Verz.* d. *Oxf.* H. 51, b, 33. — Vgl. *समस्थ* und *विषमस्थ*.

विषमाल m. = *विषमनयन* *Bein.* *Çiva's Tāik.* 1, 1, 47. *Çiv.*

विषमयुध m. = *विषमबाण* der *Liebesgott* H. 227. *HALK.* 1, 23. *Spr.* 2169.

विषमाशन (*विषम* + ष) n. ungleichmässiges Essen (bald viel bald wenig) *Viebh.* 8, 84. *Spr.* (II) 170 (hiernach die Uebersetzung zu verbessern).

विषमित (von *विषम*) adj. 1) uneben —, unwegsam gemacht: *पङ्कविषमितता*: *सरितः* *Kir.* 12, 50. — 2) ungleich gemacht, in eine schiefe Lage gebracht: *चतुस्* *Kir.* 10, 56. = *कुटिलीकृत* *MALLIN.* — 3) gefährlich —, feindselig geworden: *कालविषमितराजकुल* *Bhāg.* P. 5, 14, 16.

विषमीकर (*विषम* + 1. कर्) 1) uneben machen: den Boden *MBh.* 7, 4710. — 2) feindselig machen: *मैर्यदोषेण विषमीकृतचेतसाम्* *Bhāg.* P. 3, 4, 2.

विषमीभाव (von *विषमीभू*) m. Störung des Gleichgewichts: *विषमीभावमाविशति* *MBh.* 6, 184. st. dessen fehlerhaft *विषयीभावमाधरति* 3, 1329.

विषमीभू (*विषम* + 1. भू) ungleichmässig werden: *अस्मिन्मलक्षितनतोन्नतभूमिभागे मार्गे पदानि खलु मे विषमीभवति* *Çik.* 90.

विषमीय adj. von *विषम* unebener Boden *gāṇa* *गृहादि* zu P. 4, 2, 133. — Vgl. *समीय*.

विषमुच् adj. giftigend: *वाच्* *Spr.* 5283.

विषमुष्टि m. eine best. Pflanze, = *केशमुष्टि* *Riśān.* im *ÇKDn.*

विषमुष्टिक m. = *मकानिम्ब* (das auch = *केशमुष्टि* ist) *Aush.* 16.

विषमृत्यु m. = *विषद्वयमृत्यु* *Tāik.* 2, 5, 32. *Çaṭṭh.* im *ÇKDn.*

विषमेतण (*विषम* + ई) m. = *विषमनयन* *Bein.* *Çiva's Wilson.*

विषमेण instr. von *विषम* als adv. *gāṇa* *प्रकृत्यादि* zu P. 2, 3, 18, Vārtt.

विषमेषु (*विषम* + इषु) m. = *विषमबाण* der *Liebesgott* H. 16.

विषमोन्नत (*विषम* + उ) adj. uneben und zwar bergig, = *स्थपुट* H. 1468. *HALK.* 4, 68.

विषय (von 1. *विष्*) P. 3, 3, 70 (nach dem Schol. von *सि* mit *वि*). m. am Ende eines adj. comp. f. घा. 1) Gebiet, Bereich, Reich; = देश, उपवर्तन, जनपद, राष्ट्र P. 4, 2, 52. *AK.* 2, 1, 8, 3, 4, 25, 186. *Tāik.* 3, 3, 320. H. 947. H. an.

3, 506. *Mrd.* J. 105. *HALK.* 2, 129. = *घाशय* *AK.* 3, 3, 11. — M. 5, 62. 7, 133. f. 8, 148. 387. *MBh.* 1, 5937. कस्यैष विषयो ह्यस्य: R. 1, 9, 61. ०रत्तण, अष्टौ विषयाज्ञा 17, 5. 47, 32. 76, 12. 2, 35, 11. 50, 19. 59, 3. 92, 3. *Spr.* 2980. 3015. व्रजामो विषयादितः *Kāṭhā.* 25, 75. *Bhāg.* P. 4, 14, 22. 9, 23, 5. न पुनरात्मगत्या मानुषाणामेष विषयः so v. a. hier haben aber Menschen nicht von selbst ihren Aufenthaltsort gewählt *Çik.* 104, 14.

यमस्य *Jama's Gebiet*, — *Reich* R. 3, 55, 52. *सुरारि* 5, 74, 32. *नम* ० *Kāṭhā.* 18, 814. लक्रे विषये *Riśā-Tāik.* 5, 51. लाटसिन्धु ० *Varān.* Bṛ. 8, 69, 11. गौडविषये *Hir.* 27, 22. 39, 4. 17. 113, 19. पाताल ० R. 5, 74, 32. pl.: पुरं च विषयाय नः *MBh.* 1, 7541. विषयेषु तपस्विनः R. 2, 91, 7. विषयान्दापयामि ते *Ländereien* *Kāṭhā.* 49, 61. 53, 192. 103, 320. परिसरविषयेषु (= पर्यसदेशेषु) in der nächsten Umgebung *Kir.* 5, 38. परस्परा-

सर्विषयी हि तावुमी बभूवतु: so v. a. sie standen in einiger Entfernung von einander R. 5, 44, 9. — 2) Gebiet, Bereich in übertr. Bed.; = गोचर TRK. H. an. MED. चतुर्विधेयः Gesichtskreis, Schweite R. 5, 24, 17. चतुर्विषय (s. auch bes.) dass.: सा चतुर्विषयाञ्चैर्दर्श पुनः पुनः MBH. 14, 1827. चतुर्विषयमागतः R. 8, 81, 18. fg. मृक्ष. 109, 12. चतुर्विषया-तिव्रास HIT. 14, 12. चतुर्विधेये (s. auch चतुर्विषयः) R. 2, 63, 21. द-विषयोपगः VARH. BPH. 8. 104, 52. दृष्टिविषये RAGH. 15, 79. नयनं s. bes. ग्रवणं Hörweite MGH. 101. ज्ञानं ÇÄKK. Ç. 13, 5, 1. MBH. 14, 296. मनो Kumāras. 6, 17. या विषये स्थिताः so v. a. dazwischenliegend RV. PRIT. 17, 2. गन्धस्य विषयः ist die Erde MBH. 14, 299. रसस्य das Wasser 392. रूपस्य das Licht 304. स्पर्शस्य die Luft 306. शब्दस्य der Aether 308. जीवितव्यं so v. a. Lebensdauer PAÑĀT. 4, 16. fg. जीवो dass. ed. orn. 1, 19. विषये im Bereich von so v. a. in Bezug auf: घटत्र विषये in Bezug darauf MBH. 13, 5682 nach der Lesart der ed. Bomb. PAÑĀT. 64, 12. 14. 114, 20. स्त्रीणां विषये को ऽत्र संदेहः 27, 18. युवति-विषये सृष्टिराद्येव धातुः MGH. 80. अहो बुद्धिप्रागल्भ्यमस्य नीतिविषये PAÑĀT. 112, 19. तन्मयात्म्यस्य मित्रविषये विश्वासः समुत्पन्नः 131, 11. ध-नविषये तया संतापो न कार्यः 139, 3. मन्ये त्वां विषये वाचां ज्ञातमन्यत्र च्छान्दसात् Bha. P. 1, 4, 13. परस्वविषये स्पृहा AK. 1, 1, 5, 24. SARVADARÇANAS. 84, 7. 8. Am Ende eines adj. comp.: सत्त्वविषया मतिः ein klei-nes Gebiet umfassend RAGH. 1, 2. — 3) ein Gebiet, auf dem man sich heimisch fühlt, das man beherrscht, Jmdes Fach, — Sache; = यस्य यो ज्ञातस्तत्र AK. 3, 4, 28, 154. H. an. MED. सर्वत्रादिरिक्तस्याप्यवर्णमेव विषयः VIKR. 39, 14. एष प्रजाज्ञास्त्रीणां विषयः KATHA. 32, 126. योगि-न्या मन्त्रमार्गो ऽयं नास्माकं विषयः पुनः 37, 191. नात्रास्माकं गतिविषयः PAÑĀT. ed. orn. 53, 20. विषये सति वक्ष्यामि so v. a. wenn ich es weiss MBH. 13, 2206. न त्वामविषये नियोज्यामि कथं च न 2207. न खलु धीमतां कश्चिद्विषयो नाम ÇÄK. 55, 20. — 4) Wirkungskreis, Erscheinungsgebiet: रवेरविषये so v. a. wenn die Sonne nicht scheint Spr. 1964. 2491. गु-णासमुदायावाप्तिविषयां द्युतिम् so v. a. sich in der Erlangung vieler trefflicher Eigenschaften manifestierend 2822. अक्काशविषया निर्वृतिः sich als Musse äussernd 2879. — 5) ein fest umgrenztes —, umschrie-benes Gebiet: कन्दसि विषये so v. a. nur im Veda Kic. zu P. 1, 2, 36. संहिताद्विषये Schol. zu 39. am Ende eines adj. comp.: स्त्रीं so v. a. ein femininum tantum ÇÄNT. 1, 5, 2, 2. नख्विषय ein neutrum tantum 3. सा-व्विषय stets auf सा (femin.) ausgehend, 1, 20. कन्दोब्राह्मणानि च तद्विष-याणि die unter diese Kategorie fallen P. 4, 2, 66. — 6) ein für Etwas geeigneter Boden, das am-Platze-Sein: क इह परितापस्य विषयः Spr. (II) 525. सामादीनां मध्ये कस्यात्र विषयः PAÑĀT. 227, 22. — 7) das Ob-ject eines Sinneswerkzeuges (Laut u. s. w.) AK. 1, 1, 4, 16. 3, 4, 28, 154. H. 1384. H. an. MED. गन्धरूपरसस्पर्शशब्दाश्च विषयाः स्मृताः JĀN. 3, 91. AMTAN. UP. in Ind. St. 9, 25. ÇÄKK. ebend. 17, N. 2. Suçr. 1, 311, 1. TATTVAS. 6. ग्राणो गन्धविषयं बुध्यते 14. RĪĀA-TAR. 2, 3. SARVADARÇANAS. 24, 1. द्यु-तिविषयगुणा (तनु d. i. अक्काश) ÇÄK. 1. तमेकदृश्यं नयनैः पिबन्त्यो नार्यो न सृष्टुर्दृष्टावन्तः KUMĀRAS. 7, 64 = RAGH. 7, 12. Wenn मनस् zu den इन्द्रिय gezählt wird, erscheinen sechs विषयाः NILAK. 22. COLEBR. Misc. Ess. I, 290. — 8) Bez. der Zahl fünf VARH. BPH. 8. 8, 21. 77, 23. 98, 1. BPH. 1, 19. 7, 1. — 9) pl. die Sinnesobjecte als Gegenstände des Genusses,

die Sinnenwelt, Sinnengenuss: इन्द्रियाणि कृपानाहुर्विषयास्तेषु गोच-रान् KATHA. 3, 4. इन्द्रियाणां विषरतां विषयेष्वेकारिषु Spr. (II) 1113. क्रियमाणानि विषयी इन्द्रियाणि M. 6, 59. विषयेष्वप्रसक्तिः 1, 89. विष-येषु सञ्जति 6, 55. 7, 30. Spr. (II) 808. विषयेषु प्रजुष्टानि (इन्द्रियाणि) M. 2, 96. यथा यथा निषेवसे विषयान्विषयात्मकाः 12, 78. विषया विमि-वर्तसे निराकारस्य देहिनाः BHAS. 2, 59. विषयाणां सुखम् R. 1, 9, 3. असा-राः Spr. (II) 776. स्वोक्ताः (I) 1195. नोपभोक्तुं न च त्यक्तुं शक्नोति वि-षयाञ्जरी 1652. BRAHMA-P. in LA. (II) 54, 22. अनाकृष्टस्य विषयैः RAGH. 1, 23. मम सर्वे विषयास्त्वदाः याः 8, 68. नियतेन्द्रियेभ्यो ऽज्ञानं Bha. P. 2, 1, 18. विषयान्प्रियान्भुञ्जानः 7, 4, 19. ०सङ्ग M. 12, 18. विषयेपसेवा 32. विषयेषिन् RAGH. 1, 8. ०व्यावृत्तात्मन् 3, 70. VIKR. 9. निर्वि-विष-यस्तेह RAGH. 12, 1. ०लोलुप KATHA. 40, 51. विषयेषु न SĪMĀJAK. 80. विषयासक्तमनस् ÇUK. in LA. (III) 32, 11. विषयासक्ति 33, 18. विषयेष-कास Verz. d. Oxf. H. 123, a, 32. अविषयमनसां यतीनाम् MĀLAV. 1. उप-रताशेषविषयं मनः SĪM. D. 63, 15. Ausnahmeweise sg.: पिबसि नाम वि-षयमसंख्याताः कुमारकाः KŪLIKOP. in Ind. St. 9, 13. — 10) Object überh.: पुंविषयो Subject und Object SARVADARÇANAS. 69, 11. MBH. 14, 1373. fg. देह इन्द्रियं विषयः BHĀSHĀP. 36. विषयो द्यपुकादिश्च ब्रह्माण्डात् उदा-हृतः 37. दृष्टानुश्रविकं JOGA. 1, 15. 2, 54. विषयो ऽयं पुराणस्य यन्मो-क्षं पृच्छसि ein im Purāṇa behandelter Gegenstand MBH. 1, 1439. यत्र यत्र पुरुषस्य संदेहः स सर्वो ऽपि विचारशास्त्रस्य विषयो भविष्यति SARVADARÇANAS. 127, 10. fg. 159, 1. In der Pūrvaṃimāṃsā ist विषय der zu behandelnde Gegenstand eines der 5 Glieder jedes Abschnittes oder Titels: ते च पञ्चावयवा विषयसंशयपूर्वपक्षसिद्धासंसर्गतिव्यापः 122, 21. स्वा-ध्यायो ऽध्येतव्य इत्येतद्वाक्यं विषयः 22. fg. इषुं der Gegenstand, auf den der Pfeil gerichtet wird, Ziel eines Pfeils ÇÄK. 9, 40. Häufig am Ende eines adj. comp. अन्यं ein anderes Object habend, auf etwas An-deres gerichtet, — sich beziehend, Anderes betreffend: दृष्टि ÇÄK. 30. कथाः Bha. P. 3, 13, 28. अन्यं 1, 8, 13. त्वयि मे ऽनन्यविषया मतिः 42. य-स्मिन्नीश्वर इत्यनन्यविषयशब्दे पथार्थान्तरः keinem Andern zukommend VIKR. 1. KĀVĀD. 2, 331. इत्येवविषया बुद्धिः KULL. zu M. 2, 3. तद्विषया बुद्धिः ÇÄKK. zu BPH. Ā. UP. 8, 73. भगवद्विषया रतिः SĪM. D. 7, 13. Bha. P. 1, 6, 4. 2, 9, 27. 6, 2, 10. RĪĀA-TAR. 5, 185. मम तावदेकैव बुद्धिः पला-यनविषया नृपः auf Flucht gerichtet PAÑĀT. 247, 6. अनुकरणमित्यादि-त्रिसूत्री स्वभावात्कृत्वविषया bezieht sich auf SIDDH. K. zu P. 1, 4, 62. वयं तु तत्संसर्गविषयाः so v. a. beschäftigt mit Bha. P. 8, 7, 34. — 11) ein sich zu Etwas (gen. dat.) eignendes Object: (सा) पुंसामिष्टश्च विषयो मेथुनाय MBH. 4, 882. 885. (गजः) नैव विषयो वाकस्य दोहस्य वा Spr. (II) 1324. वराहो वा राहुः प्रभवति घमत्कारविषयः 1126. विषयो राज्ञा बभू-वानन्दशोकयोः so v. a. war zugänglich für RĪĀA-TAR. 8, 1231. सकलव-चनानामविषयः so v. a. unbeschreiblich MĀLATI. 17, 2. प्रभूणां हि विभू-त्यन्धा धावत्यविषये मतिः so v. a. nach Unerlaubtem KATHA. 17, 188. — 12) im Tropus der eigentlich gemeinte Gegenstand, im Gegens. zum Bilde; z. B. in der Figur: sie schaut mit klaren Augen - Lotusen ist Auge विषय, Lotus विषयिन् KUALA. 19, 6. PRATĀPAR. 9, 6, 1. 78, a, 9. — 13) verwechselt mit विषम in कासारविषयेषु R. 4, 40, 28. — Vgl. नि-र्विषय, बुद्धं, यमं, स्वं, विषय und वैषयिक.

विषयक am Ende eines adj. comp. = विषय. नैकमिन्द्रियं सर्वविषयकः

Alles zum Object habend, auf Alles gerichtet COMM. zu NĀṢA. 3,1,56.
इहं किञ्चिदपि विषयवत् so v. a. *betrifft* SIDDH. K. zu P. 1,2,6. Schol.
zu GĀM. 1,1,3. Verz. d. Oxf. H. 38, a, No. 94. KUSUM. 32, 5, 36, 15. Davon
० व n. nom. abstr. 32, 18. NĪLAK. 168.

विषयग्राम m. *die Sinnenwelt* H. 1414. HALL. 3, 25. Spr. (II) 1079.

विषयता (von **विषय**) f. *das Objectsein*: तान्मुदेर्विषयता गतान् Sin.
D. 32, 4. Als nom. abstr. von einem auf **विषय** ausgehenden adj. comp.
das zum-Object-Haben, das Betreffen, das sich-Beziehen auf SARVADAR-
GAṆA. 51, 30. 52, 16.

विषयतावाद m. Titel einer Schrift HALL 42.

विषयतावाच m. desgl. HALL 41.

विषयताविचार m. = **विषयतावादार्थ** HALL 41. **विषयविचार** Verz. d.
Oxf. H. 245, a, No. 614.

विषयत्व (von **विषय**) n. *das Objectsein* SARVADARGAṆA. 47, 14. 164, 15.
Als nom. abstr. von einem auf **विषय** ausgehenden adj. comp.: दीधी-
वेद्योपह्णन्दसविषयत्वात् weil दीधी und वेदी nur im Veda erscheinen
PAT. zu P. 1,1,6. 2, 6: *das zum-Object-Haben, das Betreffen, das sich-
Beziehen auf*: प्रत्यक्ष^० SARVADARGAṆA. 47, 6. 129, 22. 130, 1. निषेधविष-
त्वेन weil es der Vernunft unterliegt 14, 10. fg.

विषयलौकिकप्रत्यक्षकार्यका णभावस्कस्य n. Titel einer Schrift
HALL 46.

विषयवत् (von **विषय**) adj. *objectiv*: को न्वयं भावः स्वप्ने विषयवानिव
MBH. 12, 7824. **विषयवती** प्रवृत्तिः auf sinnliche Objects gerichtet Jo-
GAS. 1, 35.

विषयवर्तिन् adj. *gerichtet auf* (gen.): नहि मे परदाराणां दृष्टिर्विषय-
वर्तिनी R. 5, 14, 57.

विषयवासिन् adj. *ein Gebiet bewohnend, Landesbewohner* R. 4, 7, 8.
77, 24. 5, 6, 12. ÇĀK. 38, 9 (im Prakṛit). घन्य^० in einem andern Lande
wohnend PAÑĀT. 129, 14.

विषयसप्तमी f. *der Locativ in der Bedeutung von ein Bezug auf*
Kic. zu P. 1,1,57. Sin. D. 112, 5.

विषयाज्ञान n. *das Nichterkennen der Objects* so v. a. तन्त्रा *Abspan-*
nung RĪĀN. im ÇKDr.

विषयात्मक adj. *auf das Sinnliche gerichtet, den Sinnengenüssen*
fröhnend M. 12, 29. 73. Bnig. P. 4, 28, 6. 7, 6, 18.

विषयाधिकृत m. *Gouverneur einer Provinz* KATĪA. 53, 49.

विषयाधिप m. *dass.* KATĪA. 52, 52. *Landesherr, Fürst* R. 3, 81, 19.

विषयानन्तर adj. *unmittelbar angrenzend*: रात्रिन् AK. 2, 8, 4, 9. H. 732.

विषयाप्त m. *Landesgrenze* MBH. 14, 2142. 2176. R. 2, 49, 2. KATĪA.
14, 15, wo **विशयाप्त** (**विषयाप्त**) st. **विषयं तं** zu lesen ist.

विषयामुखीकृति f. *das Richten (Innriparia) der Sinne* auf die Sin-
nenwelt Verz. d. Oxf. H. 231, b, 22.

विषयायिन् m. 1) Fürst. — 2) Sinnesorgan. — 3) ein an den Sinnen-
genüssen hängender Mann (**विषयासक्त** पु. ५); ein Materialist (**विषयिक-**
ज्ञान). — 4) der Liebesgott MBH. n. 244.

विषयिक von **विषय** am Ende eines comp.: समस्त^० aus dem ganzen
Reich Journ. of the Am. Or. S. 7, 43, 3 v. u. दार्ष्टि^० (adj. von दृष्टिवि-
षय) im Bereich der Augen legend, sichtbar NĪ. 7, 8.

विषयिष (von **विषयिन्**) n. *das Subjectsein* MBH. 14, 1372.

विषयिन् (von **विषय**) gāṇa यकादि zu P. 3, 1, 184 देशो. 1) adj. *den*
Sinnengenüssen fröhnend, ein Genussmensch H. an. 3, 449. MBH. n. 208.
JĪĀN. 3, 128. Spr. (II) 1942. (I) 1484. 1802. KĀN. 70 bei WERN; ÇĀK. 68,
14. Hir. 9, 11. m. ein Materialist (**विषयिक**) H. an. MBH. = कामिन् ein
Verliebter TRĪK. 3, 3, 264. — 2) m. a) Fürst H. an. MBH. — b) ein Un-
tergebener: एते विषयिणः सर्वे कृत्तस्य PAÑĀT. 1, 14, 10. — c) Subject,
das Ich MBH. 14, 1374. ÇĀK. zu Bṛh. Ān. Up. S. 162. zu BRAHMA. S. 7.
PAÑĀT. 2, 1, 87. — d) der Liebesgott H. an. MBH. — e) im Tropus *das*
Bild im Gegens. zum eigentlich gemeinten Gegenstande (z. B. in Augen-
Lotuse ist Auge **विषय** und Lotus **विषयिन्**) KUALAJ. 19, b. PRATĪPAH.
9, b, 1. 84, b, 5. — 3) n. Sinneswerkzeug AK. 1, 1, 4, 17. TRĪK. H. 1383.
H. an. MBH.

विषयीकर (**विषय** + 1. कृ) 1) *verbreiten*: सर्वदिग्विषयीकृतं nach
allen Weltgegenden verbreitet Verz. d. Oxf. H. 18, a, 8. — 2) *zum Object*
machen VEDĀNTA. (Allah.) No. 109. 112. KUSUM. 40, 11. सकृत्प्रसापवि-
षयीकृत Verz. d. Oxf. H. 136, b, No. 262. कथा कर्षाविषयीकृता so v. a.
zu Ohren geführt 153, a, No. 328.

विषयीकरा (von **विषयीकृ**) n. *das zum-Object-Machen* ÇĀK. zu
Bṛh. Ān. Up. S. 163. KUSUM. 17, 5. ऋ^० VEDĀNTA. (Allah.) No. 118.

विषयीभाव MBH. 3, 13928 fehlerhaft für **विषयीभाव**.

विषयीभू (von **विषय** + 1. भू) 1) *zu Jmds Bereich werden*: यदेतद्वनम्
पिङ्गलकनामः सिंहेस्य विषयीभूतम् PAÑĀT. 25, 9. — 2) *zum Object*
werden ÇĀK. zu BRAHMA. S. 96.

विषयीय = **विषय** KUSUM. 14, 2.

विषरस m. *Gifttrank* Spr. (II) 1349; vgl. **विषस्य रसः** MBH. 3, 1371.

विषरूपा f. *eine best. Pflanze*, = **विषा**, **अतिविषा** RĪĀN. im ÇKDr.

विषरोग m. *Vergiftung als Krankheit* Verz. d. Oxf. H. 316, b, 18.

विषल n. = **विष** Gift ÇĀNDĀK. im ÇKDr.

विषलता f. = **इन्द्रवारुणी** RĪĀN. im ÇKDr.

विषलाङ्गल eine best. Pflanze SUÇ. 2, 70, 10.

विषलाटा f. N. pr. einer Oertlichkeit RĪĀN-TAN. 8, 178. 1076. 1664.
विषलापटा 691.

विषलापटा s. **विषलाटा**.

विषवत् (von 2. **विष**) adj. *giftig* RV. 10, 85, 34. AV. 8, 10, 29. GONH.
4, 9, 16. MBH. 8, 1822. 4415. *vergiftet*: घेद्वन Verz. d. Oxf. H. 304, a, 14.

विषवहारी f. *ein giftiges Rankengewächs* Spr. 1549.

विषवह्नि f. *dass.* Spr. (II) 1312. KATĪA. 124, 131. ०वह्नी RAS. 12, 61.

विषविटपिन् m. *Giftbaum* Spr. 5305.

विषविद्या f. 1) *Giftkunde* ĀÇV. Çā. 10, 7, 5. — 2) *ein gegen Gift an-*
gewandter Zauberspruch BHAR. zu AK. nach ÇKDr.

विषवृक्ष m. *Giftbaum* Spr. 1094 (II). 3079.

विषवैद्य m. *Giftarzt, Giftbeschwörer* AK. 1, 2, 4, 12. TRĪK. 3, 3, 57.
MĀLAV. 46, 28.

विषवैरिणी f. *eine best. Pflanze*, = **निर्विषा** RĪĀN. im ÇKDr.

विषवृक्ष m. *Lotuswurzel* RĪĀN. im ÇKDr.

विषमृक m. *Wespe* BHŪMI. im ÇKDr. SUÇ. 1, 290, 17.

विषमृक m. *Wespe* HĪA. 217. — Vgl. **विषमृकान्**, **वृषमृकान्**.

विषसंयोग n. Mennig Aush. 21.

विषसूचक 1) adj. Gift verrathend. — 2) m. eine Hühnerart, *perdix rufa* H. 1339; vgl. चकोर 1).

विषसूक्तम् m. *Wespe* Traik. 2, 8, 34. — Vgl. विषप्रक्षिन्, वृषः प्रक्षिन्.

1. विषक m. nom. act. von सूक्त mit वि in उर्विषक.

2. विषक (2. विष + क) 1) adj. Gift zerstörend. — 2) f. या Bez. zweier Pflanzen, = देवदाली und निर्विषा Riéan. im ÇKDn.

विषक 1) nom. sg. Gift zerstörend. — 2) f. क्लीं Bez. zweier Pflanzen, = अयः सिता und निर्विषा Riéan. im ÇKDn.

विषक 1) adj. Gift entfernend: विषकरामिमल, वृश्चिकादिविषकर-मल्ल Verz. d. Oxf. H. 94, a, 5. 9. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛ-
shṭa Hariv. 1991. — 3) f. ई ein N. der Göttin Manasā Çaddar. im ÇKDn. Verz. d. Oxf. H. 24, b, 38. auch f. या nach Çaddar.

विषकदय adj. Gift im Herzen bergend: वाग्धुरो विषकदयः Hit. 74, 20.

विषक्य (von सूक्त mit वि) adj. 1) tragbar: अविषक्यं पृथिव्यापि तद-
लम् MBh. 5, 2491. अविषक्यं गुरुं भारं सीमन्ने समवासज्ज 7, 1518. Buā. P. 10, 18, 25. — 2) erträglich, अ^० unerträglich: अविषक्योभुरादित्यः R. 3, 12, 8. तेजस् Ragh. 6, 47. Buā. P. 10, 51, 38. व्यसन Kumāras. 4, 80. अतप Buā. P. 10, 55, 17. अविषक्यं दुःखम् R. 2, 106, 6. शोक R. Gonn. 2, 114, 31. — 3) ausführbar: तावदेव भवेत्तव । विषक्यमेतदस्माकम् MBh. 2, 875. अ^० unausführbar: कर्मन् 1, 7300. न विद्यते ज्ञान्मवतीमुतस्य रणे ऽविषक्यं (so ist zu lesen) किं रणोत्कटस्य 3, 10271. 10275. 12062. तपस् 15, 992. R. 3, 18, 44. अविषक्यतमं लोके विद्यते मे न किं च न 2, 20, 32. चतुर्गुणित्वम् so v. a. nicht sichtbar MBh. 14, 611. सीमा so v. a. un-
bestimmbar M. 8, 265. विषक्यं कर्तुम् ausführbar MBh. 3, 12061. — 4) bezwingbar, अ^० unbezwingbar, unwiderstehlich: रामस्य पौरुषं सुरामुरि-
प्यविषक्यमाकवे R. 4, 10, 36. धनुराज्ञा Buā. P. 4, 16, 23. समुद्र MBh. 8, 1920. विषक्यं यं किं यो मेने सक्त (स स ed. Bomb.) तेन समेयिषान् 3, 16873. त्वं शत्रूणामविषक्यः पराक्रमे 8, 1643. Hariv. 3744. R. 6, 98, 6. Buā. P. 4, 24, 65. 7, 7, 9. 8, 15, 25. 11, 1, 3. — Hier und da in der ed. Calc. des MBh. fälschlich विसक्त्य geschrieben. Vgl. उर्विषक्य.

विषक्यता (von विषक्य) f. अ^० Unbezwingbarkeit, Unwiderstehlichkeit Buā. P. 4, 22, 60.

1. विषा f. eine best. Pflanze s. 2. विष 3).

2. विषा Uṇādis. 4, 36. indecl. = बुद्धि Uṇéval.

विषायज्ञ (2. विष + अ^०) m. der ältere Bruder des Giftes, bildliche Bez. des Schwertes H. c. 144.

विषाङ्कुर (2. विष + अ^०) m. 1) Giftschössling Spr. (II) 75. — 2) Lanze Traik. 2, 8, 55.

विषाङ्गना (2. विष + अ^०) f. = विषकन्या Mudrān. 42, 19.

1. विषाण n. vielleicht = अवसान RV. 5, 44, 11.

2. विषाण m. n. gaṇa धर्धर्चादि zu P. 2, 4, 31. Siddh. K. 249, a, 6. 1) m. f. n. (das f. या nur in der älteren Sprache zu belegen, in der späteren nur n.) Horn AK. 3, 4, 12, 55. H. 1264. an. 3, 226. Mnd. n. 77. fg. Hallā. 2, 112. AV. 3, 7, 1. विषाणे वि ष्य गुण्यितम् 2. 6, 121, 1. Ait. Br. 2, 11. Çat. Br. 7, 3, 2, 17. Pān. Gṇu. 3, 7. MBh. 1, 5370. 3, 17228. Hariv. 4103. R. 4, 9, 76. 79. Suçr. 1, 99, 9. 100, 8. 363, 1. Ragh. 9, 62. Ku-
māras. 7, 49. गो^० Spr. (II) 253. 809. (I) 3250. ऊडु^० Varān. Bṛh. S. 50,

25 = 54, 116. 57, 7. 61, 2. Kathās. 40, 8. Buā. P. 9, 19, 4. Mān. P. 43, 54. अ^० adj. Çat. Br. 5, 1, 2, 9. त्रि^० MBh. 6, 70. गवी रुक्मविषाणीन-
Buā. P. 9, 4, 33. विषाणा adj. Mān. P. 29, 7. Horn als Blasinstru-
ment Buā. P. 10, 12, 2. — 2) Hausahn des Elephanten, m. f. n. AK. m. H. 1224. Hallā. 2, 62. n. H. an. Mnd. nicht zu bestimmen ob m. oder
n. MBh. 4, 1707. 6, 1763. 2870. 4676. fgg. R. 2, 69, 12. 3, 32, 20. 36, 9, 5,
14, 16. 6, 2, 44. 93, 19. Varān. Bṛh. S. 67, 9. स^० adj. MBh. 3, 15786. R. 3,
7, 7. सु^० MBh. 12, 4280. चतुर्विषाण Hariv. 11853. Varān. Bṛh. S. 58, 42.
n. vom Hausahn Gaṇeça's Çiç. 1, 60. Varān. Bṛh. S. 58, 58. Hausahn
eines Ebers H. an. Hariv. 2146. 16310. — 3) m. oder n. Scheere eines
Krebzes Panéat. ed. orn. 42, 23. — 4) n. Horn so v. a. Spitze: des Mondes
Varān. Bṛh. S. 4, 10. der Sonne bei einer Eklipse 5, 12. के^० पलाकच्छ-
न्नवज्रविषाणानि Shapv. Br. 6, 10 in Ind. St. 1, 41. स्वर्ग^० वि-
षाणं यत्र मूलिनः der hornartig emporstehende Haarbüschel auf dem
Scheitel Çiva's MBh. 3, 8333. Spitze der Brust, Brustwarze Buā. P. 5,
2, 11. — 5) Schlachtmesser R. 1, 13, 35. कृपाण ed. Bomb. — 6) n. Costus
spinosus oder arabicus Mnd. — 7) Spitze bildlich für das Beste in sei-
ner Art: पौरवम् । विषाणभूतं सर्वस्यां पृथिव्याम् MBh. 1, 2735. धीविषा-
णामलव so v. a. Schürfe des Verstandes Varān. Bṛh. 28(26), 7. — 8) f.
ई Bez. verschiedener Pflanzen: = अजप्रङ्गी, मेघप्रङ्गी AK. 2, 4, 4, 7. H. an.
Mnd. = तीरकाकोली H. an. = अश्वम und कर्कटप्रङ्गी Aush. 34. = ति-
सिडी Çaddar. im ÇKDn. = वृश्चिकाली Riéan. im ÇKDn. — Vgl. कृज^०,
गो^०, निर्विषाण, शश^०, शशक^०.

विषाणक 1) am Ende eines adj. comp. = विषाण Horn: भय^० (उत्तनु)
H. 1259. — 2) f. विषाणका eine best. Pflanze AV. 6, 44, 3. — 3) f. वि-
षाणिका f. Bez. verschiedener Pflanzen: = मेघप्रङ्गी Ratnam. im ÇKDn.
= सातला, कर्कटप्रङ्गी und अश्वतकी Riéan. ebend. — Suçr. 1, 144, 16.
2, 110, 4. 174, 12. 536, 13. Wiser 146 vermuthet *Asclepias geminata*. —
Vgl. तीरविषाणिका und मेघ^०.

विषाणवन् (von विषाण) adj. mit hervorstehenden Hausähnen ver-
sehen; m. Eber Hariv. 16311. — Kathās. 71, 143 ist wohl विषादवान्
st. विषाणवान् zu lesen.

विषाणास m. Bein. Gaṇeça's H. c. 61.

विषाणिन् (von विषाण) 1) adj. a) gehörnt Kan. 2, 1, 8. 3, 1, 16. खड्ग
Hariv. 11852. MBh. 6, 71. केम्^० vergoldete Hörner habend 2, 1928. वि-
षाणित n. das Gehörntsein Comm. zu Kan. 2, 1, 8. 3, 1, 16. — b) mit
Hausähnen versehen: गज MBh. 3, 959. 9, 879. — 2) m. a) Elephant Hin.
30. Hariv. 11852. Spr. 4416. Kām. Nitir. 14, 34. Çiç. 4, 63. — b) N. oder
Beiname eines Volkstammes RV. 7, 18, 7. nach Sij. Hörner in der Hand
haltend. — c) Bez. zweier Pflanzen: = अश्वम und प्रङ्गुटक Riéan. im ÇKDn.

विषातकी f. विषा विषातक्यासि AV. 7, 113, 2.

विषाद (2. विष + 2. अद्) adj. Gift essend: eine Asuri Kāṭh. 23, 4.

विषाद (von सद् mit वि) m. 1) das Schlafvoorden, Erschlaffen: दोर्वि-
षाद Mālati. 35, 9. — 2) Bestürzung, Niedergeschlagenheit, Kleinmuth,
Versagtheit, Verzweiflung H. 312. प्रारब्धकार्यासिद्धादेर्विषादः सन्नस-
न्तयः । निःश्वसोच्छ्वास-तपस्यकायाव्येषणादिकृत् ॥ Daçar. 4, 29. उपाया-
भावज्ञम्मा तु विषादः u. s. w. (wie eben) Sāh. D. 197. Nir. 14, 7. Maṭṭajup.
3, 5. Bhaç. 1 in der Unterschr. 18, 35. MBh. 1, 7731. तेषां विषादो ऽज्ञा-

यत् 3, 15718. R. 1, 3, 13 (7 GORR.). 2, 47, 2. 13. Suçr. 2, 259, 19. fg. Kap. 1, 128. SÄMKEJAN. 12. TATTVAR. 20. RAGH. 3, 40. 5, 14. ÇIK. 33, 10. 90, 20. v. L. 105, 9. 107, 28. कर्षविषादाभ्याम् MĪLAV. 30, 20. Spr. (II) 1508. न विषादे मनः कार्यं विषादो विषमुत्तमम् (I) 1472. विषदि न यस्य विषादः 2826. °विषादविषादा KATHĪS. 18, 240. Gegons. धैर्य 37, 42. 45, 297. KAURAP. 43. SĪM. D. 107. BHĪC. P. 5, 18, 14. 8, 12, 6. 9, 21, 13. VOP. 8, 126. कृत विषादे AK. 3, 4, 22 (28), 6. कृा विषादे 18. विषादे द्वित्रिरुक्तं वा न दुष्यति CIL. beim Schol. zu ÇIK. 5, 5. मुख्यतां विषादः VIKR. 5, 16. अपो-क्षितं विषादम् RAGH. 8, 53. विषादे शमयन् BHĪC. P. 1, 11, 1. विषादमपन-यतात् 3, 9, 24. °विषादम् MBu. 1, 7677. 5, 7286. R. 3, 68, 5. KATHĪS. 18, 222. HIT. 42, 10. 128, 17. VET. in L.A. (III) 7, 21. विषादमुपपासि Spr. 1292. न तु कार्यो विषादस्ते R. 4, 15, 10. मा विषादे कथा देवि भर्ता किं तव जीवति 6, 23, 26. PĀNĒAT. 221, 5. KATHĪS. 12, 28. कृतविषादा bestürzt 57, 98. विषं लोकविषादकृत् R. GORR. 1, 46, 31. ष° guter Mut MBu. 1, 7100. सविषादा bestürzt PĀNĒAT. 129, 13. सविषादम् adv. 107, 19. ÇIK. 66, 1. 67, 20. VIKR. 30, 12. PRAB. 64, 6. — 3) Widerwille, Ekst.: विषादे कर्ा einen Widerwillen an den Tag legen Spr. (II) 507. विरस = विषा-दजनक Schol. zu PRAB. 96, 1.

विषादन (vom caus. von सदृ mit वि) 1) adj. Bestürzung —, Ver-
werfung bewirkend R. 5, 86, 19. — 2) f. eine best. Schlingpflanze, =
पलाशी RĪĀN. im ÇKDr. — 3) n. = विषाद 2) BHĪC. P. 12, 3, 30. nie-
derschlagende Erfahrung: °विषादविषादविषादसंप्राप्तिस्तु विषादनम् Ku-
VALAS. 159, a (133, b).

विषादवत् (von विषाद) adj. niedergeschlagen, bestürzt, kleinmüthig
KATHĪS. 25, 21. 57, 47. 85, 29. auch wohl 71, 143, wo विषाणवत् ge-
druckt ist.

विषादिता (von विषादिन्) f. = विषाद 2) Spr. (II) 750. KATHĪS. 27,
84. 45, 292. 119, 159. न च कृमावलीक्षितोः कार्या ते ऽत्र विषादिता 71, 240.
मा गमस्त्वं विषादिताम् 72, 181. ष° Unversagtheit Spr. 2360.

विषादिव (wie oben) n. dass. Suçr. 1, 312, 21.

1. विषादिन् (von सदृ mit वि oder von विषाद) adj. niedergeschlagen,
bestürzt, kleinmüthig, versagend: मलामे न विषादी स्यामामे चैव न
कर्षयेत् M. 6, 57. BHĪC. 18, 28. भोरुविषादिनः (so die ed. Bomb.) MBu.
3, 13048. Spr. 2986. 4810. KATHĪS. 53, 36. ष° unversagt MBu. 3, 14078.

2. विषादिन् (2. विष + षा°) adj. Gift schluckend Spr. 2896.

विषानन (2. विष + षा°) m. Schlange ÇANDAM. im ÇKDr.

विषातक (2. विष + षा°) m. Bein. Çiva's (der das bei der Quirlung
des Meeres entstandene Gift verschluckte) H. 197.

विषात्र (2. विष + षा°) n. vergiftete Speise KATHĪS. 75, 148. °परीता
Verz. d. Oxf. H. 85, b, 31.

विषापवादिन् (2. विष + षा°) adj. Gift besprechend ÇIKR. Br. 29, 1.

विषापक् (2. विष + षा°) 1) adj. Gift vertreibend, — zerstörend: मल
M. 7, 217. षगद् Suçr. 2, 259, 5. — 2) m. a) ein best. Baum, = मुष्कक
RĪĀN. im ÇKDr. — b) Bein. Garuḍa's H. c. 78. — 3) f. षा Bez. ver-
schiedener Pflanzen: = इन्द्रवारुणी und निर्विषा RĪĀN. im ÇKDr. =
नागदमनी BHĪVAP. ebend. = शर्कमूला ÇANDAM. ebend. = सर्पकङ्कालि-
का RATNAM. ebend.

विषापक् वा (2. विष + षा°) n. das Vertreiben —, Unschädlichmachen

von Gift Verz. d. Oxf. H. 123, a, 23.

विषाभावा (2. विष + षभावा) f. eine best. Pflanze, = निर्विषा RĪĀN.
im ÇKDr.

विषामृत (2. विष + षा°) n. Gift und Nektar, Titel eines Werkes Verz.
d. Oxf. H. 196, b, 5.

विषामृतमय (von विषामृत) adj. (L. 5) aus Gift und Nektar gebildet,
das Wesen von Gift und Nektar habend: कन्या KATHĪS. 39, 80.

विषाय् (von 2. विष) zu Gift werden: विषायते Spr. (II) 1492. (I) 2099.
विषायति (II) 2454.

विषायिन् adj. von सा, स्पति mit वि gaṇa यकादि zu P. 3, 1, 124.

विषायुध (2. विष + षा°) m. Giftschlange (dessen Waffe Gift ist) HĪR.
15. ÇANDAR. im ÇKDr.

विषायुधीय (von 2. विष + षायुध) adj. giftige Waffen habend; m. ein
giftiges Thier VARĪH. BṚH. 8, 5, 40.

विषार (von 2. विष) m. Giftschlange ÇANDAM. im ÇKDr.

विषारति (2. विष + षा°) m. Feind —, Bekämpfer von Gift, Bez. einer
Art von Stachelpf. (कृष्णधनूरक) RĪĀN. im ÇKDr.

विषारि (2. विष + षारि) m. Feind —, Bekämpfer von Gift, Bez. eines
best. Antidoton Suçr. 2, 247, 7. 256, 13. nach RĪĀN. im ÇKDr. = मत्ता-
चक्षु und घृतकर्ज.

विषालु (von 2. विष) adj. giftig WILSON.

विषासिद्धि (vom Intens. von सदृ mit वि) adj. überwältigend, über-
mächtig RV. 10, 159, 1. 166, 1. 174, 5. AV. 17, 1, 1 (vgl. 19, 23, 27). ÇAT.
Br. 14, 5, 2, 7. KAUSH. Up. 4, 2, 9.

विषास्य (2. विष + षा°) 1) adj. Gift im Munde führend. — 2) m.
Giftschlange HĪR. 15. ÇANDAR. im ÇKDr. — 3) f. षा Tintenbaum (s. म-
छातक) ÇANDAM. im ÇKDr.

विषात्र (2. विष + षा°) n. ein vergifteter Pfeil TĀK. 3, 2, 6.

विषित s. u. सि mit वि.

विषितानुष (वि° + स्नुका) adj. mit aufgelösten Haaren RV. 1, 167, 5.

विषितमुप adj. AV. 8, 60, 1 wohl fehlerhaft für °स्तुप mit aufgelö-
stem Schopf.

विषिन् (von 2. विष) adj. vergiftet PĀNĒAT. 3, 14, 86.

विषीभू (2. विष + 1. भू) zu Gift werden: °भूतममम् KATHĪS. 87, 47.

विषु adv. nach beiden —, nach verschiedenen Seiten; nur in Ablei-
tungen und Zusammensetzungen erhalten und vielleicht mit विश्व ver-
wandt. Verdächtig ist das Wort in मुखवृत्विषूपनैः PĀNĒAT. 3, 3, 10. Beim
Schol. zu P. 6, 4, 77, VArtt. wird ein ved. acc. विषम् neben विषुवम्
aufgeführt.

विषुषा (von विषु) 1) adj. P. 5, 2, 100, VArtt. 2 (oxyl.). Nir. 4, 19, a)
verschiedenartig: चरत्पत्त्रि विषुषां ज्ञातम् RV. 3, 54, 8. बभूवो विषुषाः
सूनो युवा vom wechselnden Monde 8, 29, 1. 7, 21, 5. — b) abgewandt,
abgeneigt: घोरस्य सतो विषुषास्य चारुः (संदृक्) RV. 4, 6, 6. सक्षायस्ते वि-
षुषा षम एते शिवाः सतो षशिवा अभूवन् 5, 12, 5. समुन्वतो विषुषाः सु-
न्वतो वृधः 34, 6. — c) loc. abeille: इत्समपश्य विषुषे चरत्म् RV. 8, 85,
14. — 2) m. = विषुष Aquinoctium Rāmīca. zu AK. 1, 1, 2, 14 nach ÇKDr.

विषुषीक् adv. nach verschiedenen Seiten hin: घनोरधि विषुषीक् व्या-
यन् RV. 1, 33, 4.

विषुक्त adj. so nach Sls. *allverletzend* so v. a. *Pfeil*: विषुक्तेव प-
त्तमृक्युगिरा RV. 8, 26, 15. Wir nehmen eine Entstellung des Textes an
aus विषुकुतेव d. l. °कुक्म् इव; s. u. d. W.

विषुप n. = विषुव *Aequinoctium* BHAR. zu AK. 1, 1, 3, 14 nach ÇKDn.

विषुत्रप adj. *verschiedenfarbig*, — *artig* NIA. 11, 23. घर्कनी RV. 4, 123,
7. 6, 58, 1. विषुत्रपे पर्यसि सस्मिन्मूर्धन् 1, 186, 4. 5, 15, 4. 6, 70, 2. 10, 10, 2
(vgl. VS. 6, 20. TS. 1, 3, 40, 1). जन्मसु 64, 5. इन्दु VS. 8, 20. इन्द्रासि TS.
5, 3, 2, 2. पशवः 3.

विषुव m. n. = विषुवत् *Aequinoctium* AK. 1, 1, 3, 14. H. 146. DVI-
RÓPAK in Verz. d. Oxf. H. 194, b, No. 449. WEBER, GJOT. 77. विषुवे MBH.
3, 13475. fg. Bha. P. 7, 14, 20. MĀK. P. 31, 21. °समये HIT. 114, 22. —
Vgl. जल°, मरु° (मरुविषुवसंक्रांती HIT. 114, 22, v. l.).

विषुवत्स्तोम (विषुवत् + स्तोम) m. N. eines Ekāha Āc. Ça. 10, 1, 3.

विषुवत् und **विषुवत्** (von विषु) 1) adj. (an beiden Seiten gleich-
mässig Theil nehmend u. s. w.) *die Mitte haltend*, in der Mitte befind-
lich: स्वदेरित्या विषुवतो मधः पिबति गौर्यः RV. 1, 84, 10. प्रबाहुकस्तः
शिर एव विषुवान् AIT. Br. 4, 22. विषुवतो भवसि श्रेष्ठतामश्रुवते so v. a.
diejenigen, deren Entscheidung den Ausschlag giebt ebend. TS. 7, 4, 2, 4.

— 2) m. *Mitteltag* (in einer best. Jahresfeier), so vielleicht schon AV.
11, 7, 15. एकविंशमेतदरूपयति विषुवत्तं मध्ये संवत्सरस्य AIT. Br. 4, 18.
22. 3, 41. 6, 16. ÇAT. Br. 10, 1, 2, 2, 14. 23. 4, 2, 2, 2, 8. ÇĀK. Br. 25, 1.
26, 1. PĀNĀV. Br. 4, 5, 2. 5, 9, 10. KĀTJ. Ça. 24, 3, 20. 5, 9, 17. — 3) m.
N. eines Ekāha PĀNĀV. Br. 20, 5, 2. KĀTJ. Ça. 23, 1, 15. MAÇ. 2, 5 in
Verz. d. B. H. 72. — 4) m. n. *Aequinoctium* AK. 1, 1, 3, 14. TRĪK. 3, 3,
246. H. 146. DVI-RÓPAK in Verz. d. Oxf. H. 194, b, No. 449. WEBER, GJOT.
77. fg. 108. 112. JĀN. 1, 217 (neutr.). विषुवति MBH. 3, 13477. विषुव-
त्पूर्णशीतांशु (so ist zu schreiben) RĪĀA-TAN. 2, 10. विषुवत्संक्रांती HIT.
ed. JOHNS. 2434. विषुवत्कर्ण SŪRJAS. 3, 13. विषुवत्प्रभा 13. विषुवद्वा 7.
विषुवदिन und विषुवदिवस GANIT. SPANET. 46. विषुवदलप *Aequator*
GOLĀDM. 5, 10, 17. विषुवद्वत् (Bikṣvatbrī in Arabischen LIA. Anh.
zum IIten und IVten Bde S. 58) n. dass. Comm. zu 5. 10. विषुवन्म-
एउल n. dass. ebend. SŪRJAS. 3, 6. GANIT. TRIPRAÇ. 13, Comm. — 5) m.
Schottelpunkt, *vertex* überh.: धूममारादपश्य विषुवतो पर एनावरेण RV.
1, 164, 43. अनुमोपशं विततं सरुमादं विषुवति AV. 9, 3, 8. — Vgl. विषुवत्.

विषूकृ adj. *nach beiden Seiten zerfallend*, *zweispaltig*: विषूकृ-
मिव धन्वना व्यास्याः परिपन्थिनम् so v. a. *zerschneide mit dem Pfeile in*
zwei Stücke Āc. Ça. 5, 3, 22. परावद उर्कृदो ये विषूकृः LĪTJ. 3, 11, 3.
In RV. 8, 26, 15 vermuthen wir विषूकृतेव d. h. °कुक्मिव यज्ञम् *in*
zwei Theile getheilt nämlich für jeden Ācvin einen Theil.

विषूचक = विषूचिका, loc. °के (aus metrischen Gründen) MBH. 12,
11268 nach der Lesart der ed. Bomb., विषूचिके ed. Calc.

विषूचि = विषूचीन Bez. des überall hindringenden Manas Bha. P.
4, 29, 16 (ed. Bomb. fälschlich विषूचोर्मन!).

विषूचिका (von विषूची) f. eine best. Krankheit (*Indigestion mit Aus-*
leerungen nach beiden Seiten d. h. nach oben und nach unten) VS. 19, 10.
TBa. 2, 6, 1, 5. nach WISE 330 *die Cholera in ihrer sporadischen Form*. SCHIEF-
NER, Lebensb. 224 (94). Suça. 1, 82, 5, 2, 219, 19. 429, 19. 518, 2. fgg. VĪC. 8,
5. 8. Verz. d. B. H. No. 955. 958. Verz. d. Oxf. H. 304, a, 22. 312, b, 6. VA-
VI. Theil.

nin. Bha. S. 87, 44. TATTVA. 50. Spr. (II) 103. KATHA. 70, 8. PĀNĀT. 128, 8.
RĪĀA-TAN. 8, 58. ईर्ष्याविषाविषूचिकाः 3, 512. Wird häufig fälschlich
विमूचिका und विमूचिका geschrieben und Suça. 2, 518, 5 auf सूची zu-
rückgeführt.

विषूची s. विषूचि.

विषूचीन (von विषूचि) adj. *nach den Seiten hinaus gehend*, *aussetnan-*
der fahrend, — *stehend* (Gegens. समीचीन) RV. 1, 164, 38. क्षेत्रियं वि-
षूचीनमनीनशत् AV. 3, 7, 1. 8, 6, 10. सपत्न्यान्विषूचीनान्व्यस्यताम् VS. 17,
64. विषूचीनं रेतः परासिञ्चति daneben, daran vorüber TS. 5, 2, 3, 3, 9, 1.
sich überallhin verbreitend: गन्ध Bha. P. 10, 15, 25. subst. Bez. des
überall hindringenden Manas 4, 25, 55.

विषूवत् s. विषुवत्.

विषूवैत् (विषु + वृत्) adj. *das Gleichgewicht haltend*: रथ RV. 2, 40,
3. को मस्मिन्नापो व्यदधाद्विषूवतः gleichmässig vertheilt AV. 10, 2, 11.
विषूवदिन्द्रो मर्मतरुत नुधः neutral d. h. unbetheilt an RV. 10, 43, 3.

विषोढ s. u. सङ्ग mit वि.

विषोषधी (2. विष + धो) f. *Tariditum indicum* Lehm. (नागदत्ती)
RATHAM. im ÇKDn.

विष्क, **विष्कयति** (दर्शने) DĀTUP. 35, 84, b, v. l.

विष्क m. ein zwanzigjähriger Elephant ÇC. 18, 27 und VAI. bei
MALLIN. zu d. St. vielleicht nur fehlerhaft für विक्र.

विष्कन्ध (2. वि + स्कन्ध) n. vermuthlich Bez. einer Krankheit AV.
1, 16, 3. 2, 4, 2. fgg. 3, 9, 2. 6. 4, 9, 5. 19, 34, 5. TS. 7, 3, 21, 1.

विष्कन्धदूषण adj. *das Vishkandha verderbend* AV. 2, 4, 1. 3, 9, 6.

विष्कम्भ (von स्कम्, स्कम् mit वि) m. 1) *Stütze*: (धारयति) प्रपति-
प्यदिवागारं विष्कम्भः साधु योजितः Suça. 1, 87, 11. am Wagen LĪTJ. 4,
9, 23. — 2) *Riegel* AK. 2, 2, 17. Schol. zu RAAG. ed. Calc. 16, 6. — 3) ein
Pfosten, um den sich der Strick des Butterstössels windet, H. 1023. —
4) *Breite, Durchmesser*; = विस्तृति, विस्तार H. an. 3, 458. MED. bh. 19.
MBH. 6, 401. 405. fg. 409. 482. 484. fgg. HARIV. 8990. उच्छ्रायो ऽकुलतु-
ल्यो द्वारस्यार्धेन विष्कम्भः VARĀH. Bha. S. 53, 24. fg. 79, 10. MĀK. P. 49,
44. H. 132. Schol. घसर्° MBH. 6, 200. 453. Verz. d. Oxf. H. 48, a, 41.

Durchmesser eines Kreises COLERA. Alg. 87. ĀRABHAṬṬA 2, 7, 10. वि-
ष्कम्भार्ध *Halbmesser* 11. — 5) *Hindernisse* H. an. MED. (प्रतिबिम्ब feh-
lerhaft für प्रतिबन्ध). HALĪ. 4, 84. — 6) in der Dramatik *Vorspiel* am
Anfange eines Actes, in welchem der Zuschauer mit dem bekannt ge-
macht wird, was ihm zum Verständniss des Folgenden unumgänglich
nothwendig ist, BHAR. NĪTĪAÇ. 18, 34. DAÇAR. 1, 52. fg. SĀM. D. 308. PRA-
TĪPAR. 22, b, 7. ÇAGADDHARA in der Vorrede zu DAÇAR. 13. = रूपकावयव
H. an. = रूपकाङ्गप्रभेद MED. Vgl. BÖTLING in der Einl. zu ÇĀM. XII. fg.
BOLLENS in den ANIM. zu VĪC. S. 369. fg. — 7) eine best. Stellung
der Jogin H. an. MED. — 8) Bez. eines der 27 astr. Joga und zwar
des ersten H. an. MED. COLERA. Misc. Ess. II, 363 (hier fehlerhaft वि-
ष्कुम्भ). SĀH. K. 2, a, 3. — 9) N. pr. eines Gebirges MĀK. P. 54, 19.
55, 11. — 10) N. pr. eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen
Wesens HARIV. 11543, wo vielleicht so zu lesen ist für विष्कुम्भुः वि-
कुम्भ LANGLOIS, विष्क die neuere Ausg. — 11) Baum AĀJĀ im ÇKDn.
— Hier und da fälschlich विष्कम्भ geschrieben. Vgl. दृष्ट°, वस्°.

विष्कम्भक (wie oben) 1) adj. stützend: °काष्ठ Stütze zum Tragen der Deichsel Schol. zu KĪTĀ. Ça. 7,9,35. — 2) m. = विष्कम्भ 6) BRH. NĪṬJAÇ. 18,35. DAÇAR. 3,35. SĀH. D. 308. ĠAGADDHARA in der Vorrede zu DAÇAR. 13. ÇIK. 31,13. 46,4. VIKR. 36,14. UTTARAR. 31,3. 73,9. 106,9. MĪLATIM. 146,4. PRAB. 13,15. 69,7. मिश्र° MĪLAT. 8,11. — 3) f. विष्कम्भिका Stütze zum Tragen der Deichsel Schol. zu KĪTĀ. Ça. 8,4,5.

विष्कम्भिन् (wie oben) 1) adj. unter den Beiw. Çiva's MBH. 13,1186. विष्कम्भो विस्त्रा स्तद्भान् NĪLAK. — 2) m. N. pr. eines Bodhisattva BUDDH. Intr. 224. fgg.; vgl. सर्वनिवर्ण°. eine Tantra-Gottheit KĪLĀ-ŚAKRA 4,92.

विष्कर 1) m. a) Riegel AK. 2,2,17, v. l. — b) N. pr. eines Dānava MBH. 12,3265 nach der Lesart der Bomb. Ausg., विस्कर ed. Calc. — 2) n. Bez. einer best. Fechtart HARIV. 15978 nach der Lesart der neueren Ausg., विकर die ältere. — विष्कर H. q. 191 fehlerhaft für विकिर.

विष्किर (von 3. कृ mit वि) m. Scharrer, Bez. der Hühnervögel wie HANSHUHN, ROBBUHN, PFau, WACHTEL u. s. w. P. 6,1,150. AK. 2,5,32. H. 1316. H. q. 191 (fälschlich विष्कर, als Syn. von Hahn). HALĪJ. 2,33. JĪĠĀ. 1,173. SUÇA. 1,57,16. 184,13. 201,2. VĪGṆH. 6,47. UTTARAR. 31,1 (40,13). °रस Hühnerbrühe SUÇA. 2,499,17. ÇĪNDĀ. SĀMĀ. 3,4,23. — Vgl. नख°, स्मर° und विकिर.

विष्ट s. वेष्ट.

विष्ट s. u. 1. विष् und 1. विष्.

विष्टकर्ण adj. auf eine best. Weise am Ohr gezeichnet P. 6,3,115.

विष्टप् f. oberster Theil, Höhe, Oberfläche; insbes. die Höhe des Himmels, parallel mit वर्ष्मन्, सानु, पृष्ठ. Auf Sonne oder Himmel gedeutet NĀIGM. 1,4. NĪR. 2,14. bei SĪJ. gewöhnlich mit स्थान umschrieben. जूषायामधि विष्टपि RV. 1,46,3. न्यर्बुदस्य विष्टपे वर्ष्माणी बृहत्तस्तिर 8,32,3. वा याद्वि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपे 34,13. यदासि रोचने दिवः समुद्रस्याधि विष्टपि 86,5. übertragen auf die Soma-Kuße 9,12,6. 107,14. स्तस्य 34,5. स्तस्य सानावधि विष्टपि धाद् 10,123,2. नाकस्य AV. 11,1,7. 18,4,4. ब्रध्नस्य 10,10,31. उग्रहृदस्य विष्टपे गृहमिन्द्रस्य गन्वहि die oberste Höhe, welche der Rühlische d. h. die Sonne erklimmt, RV. 8,88,7. VS. 18,51. TS. 7,5,8,5. ĀÇV. Ça. 11,3,7. PAÑĒAV. BR. 18,7,13.

विष्टप m: (dieses selten) und n. dass. Der acc. विष्टपम्, der auch hierher gehören könnte, ist für die ältere Sprache unter विष्टप् gesetzt. इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र विरोक्ष्य RV. 8,80,5. ब्रध्नस्य 9,113,10. VS. 14,39. AR. BR. 1,30. स्वर्गो वै लोको ब्रध्नस्य विष्टपम् 4,4,5,30. TS. 5,3,2,5. ÇAT. BR. 12,3,2,9. 13,1,3,3. ÇĪNDĀ. BR. 17,8. masc. PAÑĒAV. BR. 19,10,13. 23,3,5. 19,8. — संवत्सरस्य त्रयोदशो मासो विष्टपम् das Hervorragende TBH. 3,8,2,3. सृष्टमस्य der Höcker ebend. ÇAT. BR. 13,1,2,2. In der Stelle विष्टपमभिजुकेति ÇAT. BR. 3,6,2,21 verstehen die Comm. Verzweigung, Gabel des Udumbara-Zweiges Schol. zu KĪTĀ. Ça. 703,1. MANIDH. zu VS. 5,23, also wohl der oberste (zugleich verzweigte) Theil. विष्टप n. = वृगत्, भुवन, लोक Welt AK. 2,1,6. H. 1365. HALĪJ. 1,133. ब्रध्नस्य M. 4,231, v. l. 9,137. °त्रय RAGH. 11,19. त्रयाणामपि विष्टपानाम् KUMĀRAB. 3,20. °कारिन् (कर) Spr. 3288. — Vgl. त्रि° und पिष्टप.

विष्टपुर m. N. pr. eines Mannes gāṇḍa शुबादि zu P. 4,1,123. Verz.

d. Oxf. H. 18,6,16. 19,a,12. — Vgl. वेष्टपुरेय.

विष्टस्थि (von स्तम्, स्तम्भ mit वि) f. das Feststellen, Stützen ANUPADA 3,11.

विष्टम्भ (wie oben) VS. PAṬ. 5,41. m. 1) das Stützen: पद° des Fusses so v. a. das Auftreten KIR. 13,16. — 2) Stütze RV. 9,2,5. 86,35. 108,16. AV. 13,4,10. VS. 14,9. 15,6. विष्टम्भो दिवो धरुणाः पृथिव्याः TS. 4,4,43,5. देवेन्द्रबल° MBH. 12,10348. ÇĀNDĀ. zu BRH. ĀR. UP. 8.327. — 3) Stützen d. i. Haltpunkte heißen gewisse in den Singsang der Litaneien eingeschobene Silben PAÑĒAV. BR. 12,10,7. ANUPADA 3,14. NIDĀNAS. 3,12. — 4) Hemmung, Unterdrückung; = प्रतिबन्ध MED. bh. 20. वृष्टिविष्टम्भक BṆĪG. P. 5,22,12. भयानो च स्वसेन्यानां सम्पत्तिविष्टम्भस्तत्तणम् KĪM. NĪRIS. 18,40. Stopfung, Obstruction SUÇA. 2,403,13. 509,19. वायु° 194,10. = प्रभेदो ऽमयस्य MED. — 5) eine best. Krankheit des Fötus ÇĪNDĀ. SĀMĀ. 1,7,104. — 6) das Ertragen, Trotzen, Widerstehen: शीतोऽप्यपवनविष्टम्भविभिन्नसर्वत्वच् MBH. 12,7002.

विष्टम्भक adj. stopfend, hemmend: त्रिदोष° SUÇA. 1,210,17.

विष्टम्भन (vom caus. von स्तम्, स्तम्भ mit वि) 1) adj. (f. ई) VS. PAṬ. 5,41. stützend VS. 14,5. — 2) m. das Hemmen, Zurückhalten, Unterdrücken: उच्छ्वासाविष्टम्भन MAITRAJUP. 2,2.

विष्टम्भपिषु (eine unregelmässige Bildung ohne Redupl. vom desid. des caus. von स्तम्, स्तम्भ mit वि) adj. zu stützen —, zum Stehen zu bringen beabsichtigend: ein fliehendes Heer MBH. 7,1746. संस्तम्भपिषु ed. Bomb.

विष्टम्भिन् adj. stopfend, hemmend SUÇA. 1,51,21. 176,10. 178,10. 199,20. VĪGṆH. 6,36,33.

विष्टर (von स्तर mit वि) VS. PAṬ. 5,41. 1) m. Büschel von Schilf und dgl. zum Sitzen (= कुशपूलक, दर्भासन nach den Comm.), = दर्भमुष्टि, कुशमुष्टि, बर्किसुष्टि AK. 3,4,25,171. H. 835. an. 3,601. fg. MED. f. 216. — ĀÇV. GṆH. 1,24,7. 3. GONH. 4,10,3.4. LĪṬJ. 1,2,2. PĪR. GṆH. 1,3. घासने बिष्टरोत्तरे MBH. 3,1881. — 2) m. n. Sitz überh. P. 8,3,93. AK. TRIK. 2,6,40. H. 684. H. an. MED. HALĪJ. 2,155. विष्टरार्थं कुशाः JĪĠĀ. 1,329. MĪRĀ. P. 31,40. दक्षिणायास्ततो दर्भा विष्टरेषु निवेशिताः MBH. 13,4339. काश्चन 1,2313. R. 4,50,37. MBH. 5,3974. वरं तु विष्टरं काश्यं कृष्णाञ्जिनकुशोत्तरम् । प्रतिपेदे 15,739. fg. HARIV. 4448. RAGH. 8,13. 15,79. °भास्व 5,3. KUMĀRAB. 7,72. VIKR. 86,15 (m.). सूत्राम् ° RĪĒA-TAR. 1,100. 4,110. गजस्कन्धनिबद्ध 263. 555. 719. उत्तमश्लोकपदाब्ज° BṆĪG. P. 6,16,32. PAÑĒAR. 3,6,2. कृदयाम्भोज° adj. BṆĪG. P. 3,28,16. पुष्कर° Bein. Brahman's 19,31. Als neutr. HARIV. 14544. 15711. ÇAT. 14,51. — 3) m. Baum P. 8,3,93. AK. TRIK. 2,4,2. H. 1114. H. an. MED. HALĪJ. 2,22. — 4) m. N. pr. eines zu den Viçve Devāḥ gezählten göttlichen Wesens HARIV. 11543 nach der Lesart der neueren Ausg. — 5) f. घा ein best. Gras, = गुण्डासिनी RĪĒAN. im ÇKDn. — Vgl. सिङ्क°, विष्टार und विस्तर.

विष्टरयवस् (विष्टर = विस्तर + य°) adj. weitberühmt; m. Bein. Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's AK. 1,1,2,15. H. 218. HALĪJ. 1,34. MBH. 12,1370. 14,355. HARIV. 15883. 15932. Ça. 14,12. Verz. d. Oxf. H. 72,a,22. PAÑĒAR. 4,3,44. 3,38. Çiva Çv. विष्टरे ऽद्यत्थवले श्रूयते नित्यं तत्र वसतीति विष्टरयवाः UśĀVAL. zu UNĀDIS. 4,226. विष्टराविव यवसी यस्य स

विष्टरमवा: MALLIN. zu Ça. 14, 12. Hier und da fälschlich ०नवम् ge-
schrieben.

विष्टराज Silber Ausm. 28.

विष्टराज (विष्टर + राज) m. N. pr. eines Sohnes des Prthu Hariv.
609. विष्टराज andere Autorr.

विष्टरुका f. eine best. Pflanze, = स्त्रियाको की Rikan. im ÇKDa. वि-
ष्टरुका v. l.; die richtige Lesart möchte विष्टरुका auf Mist wach-
send sein.

विष्टा s. u. 1. und 2. विष्टा.

विष्टास (विष्टस्यस Padap.) adj.: नेमयिता न यस्या वथैव विष्टास
RV. 10, 93, 12. das Metrum ist nicht in Ordnung.

विष्टार (von स्तर mit वि) m. 1) etwa Streu (des Barhis): यज्ञं वि-
ष्टारं धौकते RV. 5, 52, 10. nach Śā. als nom. pl. = विस्तृता: सतः, was
unmöglich ist. — 2) ein best. Metrum (vgl. die folgenden Wörter) P. 3,
3, 84. 8, 3, 94.

विष्टारपङ्क्ति f. ein best. Metrum: 8 + 12 + 12 + 8 Silben VS. 15, 4.
TS. 4, 3, 22, 3. RV. Pañr. 16, 39. COLMAN. Misc. Ess. II, 153 (V, 4; hier
fälschlich विस्तार). Schol. zu P. 3, 3, 84. 8, 3, 94. Ind. St. 8, 98. 249.
सिद्धा 97. द्विपदा und प्रवृद्धपदा 102.

विष्टारवृत्ति f. ein best. Metrum: 8 + 10 + 10 + 8 Silben RV. Pañr.
16, 32. Schol. zu P. 3, 3, 94.

विष्टारिन् (von स्तर mit वि oder von विष्टार) adj. heisst eine best.
Art von Odana und das Opfer desselben AV. 4, 34, 1. fg.

विष्टारुका f. s. विष्टरुका.

विष्टाव (2. वि + स्ताव) m. Unterabtheilung der Perioden eines Stoma,
Ghied Lit. 2, 6, 6. 9. 6, 1, 18. 5, 6, 6, 16. 7, 4. Schol. zu Pañā. Ba. 2, 9, 3.

1. विष्टि und विष्टिभिस् instr. pl. wechselnd, vicibus: युवाना पितर
पुनर्विष्टाकृत wieder RV. 1, 20, 4. धर्चति नारीरपसो न विष्टिभिः 92, 3.
त्रिविष्टि adv. dreimal 4, 6, 4. 15, 2. त्रिविष्टिधातु = त्रिधातु 1, 102, 8.

2. विष्टि (von 1. विष् 1) f. Frohne, Frohndienst, Zwangsarbeit: ता-
न्सर्वान्धर्मिको राजा बलिं विष्टिं च कारयेत् MBu. 12, 2872. Bñio. P.
5, 9, 9. 10, 1. 12, 7. 7, 8, 55. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 539, 13.
= घ्राजू AK. 4, 2, 9, 3. H. 1358. an. 2, 100. Med. † 28. = मूल्य, वेतन
H. an. Med. = कर्मन् Med. = प्रेषण H. an. = प्रेषण (d. i. प्रेषण, प्रे-
षण) Tai. 3, 3, 108. — 2) sg. (wohl f.) coll. die Fröhner, Zwangsdiener:
रथा नागा क्पाद्यैव पादाताद्यैव — विष्टिर्नावशराद्यैव (no ed. Bomb.) देशि-
का इति चाष्टमम् || घ्राजान्येतानि — प्रकाशानि बलस्य तु MBu. 12, 2162.
fg. 4452. विष्टिकर्मस्तिका: R. 2, 82, 19. Auch der einzelne Fröhner: सु-
चरविष्टिसकलकुर्य Kathās. 110, 143. = कर्मकर H. an. und zwar adj.
Med. — 3) f. N. des 7ten beweglichen Karapa (s. u. 2. कर्पा 3) m)
Vanā. Bñm. S. 96, 6. 98, 13. 99, 4. 7. 100, 2. Çara. 14, 291. Schol. zu Kitz.
Ça. 7, 1, 31. = भद्र Tai. H. an. — 4) f. N. pr. einer Tochter des Son-
nengottes von der Khājā Verz. d. Oxf. H. 34, b, 41. — 5) m. N. pr.
eines der sieben Rshi im 11ten Manvantara Māx. P. 94, 30.

3. विष्टि (aus वृष्टि) f. = वर्षण Regen Viçva im ÇKDa.

विष्टिकर (2. वि + 1. कर) m. 1) Frohnherr, Zwingherr: निर्विशेषा झ-
नपदास्तदा विष्टिकर इति: MBu. 3, 13081. — 2) Fröhner, Zwangsdi-
ner Vanā. Bñm. 18(16), 11.

विष्टिकत् m. = विष्टिकर 2) Vanā. Bñm. 18(16), 18. 21(19), 7.

विष्टिर (von स्तर mit वि) f. Wolle (vgl. उर्वी): पठस्तथा विष्टिः
पञ्च संदशः RV. 2, 13, 10. स संस्तिरो विष्टिः स गृणायति 1, 140, 7.

विष्टिमत n. Bez. einer best. Begehung zu Ehren der Viṣṭi, der
Tochter des Sonnengottes Verz. d. Oxf. H. 34, b, 40 (Verz. d. B. H. 136, a, 112).

विष्टिर्मिन् (von स्तीम् mit वि) adj. nüssend VS. 23, 29.

विष्टुति (von स्तु mit वि) f. Rectitationsweise (der Stoma) VS. 19, 28.
Pañā. Ba. 2, 1, 1. 2, 1. 3, 1. 4, 1. Lit. 8, 2, 20. द्वात्रिंशे स्तोमे तिमे वि-
ष्टुती: कुर्यात् 7, 18. Shap. Ba. 3, 2. 9. Verz. d. Oxf. H. 387, a, 24.

विष्टल (2. वि + स्थल) n. P. 8, 3, 96.

1. विष्टा (स्था mit वि) f. Art (verschiedene Einzelne umfassend), Form:
गवामश्वाणां वर्पसश्च विष्टा (oder विष्टा: jones nach Padap.) vulnorum
genera AV. 12, 1, 5. देवानां विष्टामनु यो वितुस्थे die verschiedenen Göt-
ter TBr. 3, 7, 5, 3. सं प्रेरति धनु वार्तस्य विष्टा: RV. 10, 168, 2. बुध्या उ-
पमा विष्टा: VS. 13, 3. यज्ञस्य 23, 57. fg. Kauç. 3. दर्शयु ता वरुण यास्ते
विष्टा: verschiedene Arten des Erscheinens AV. 5, 1, 8. 7, 3, 1 (vgl. TS.
1, 7, 42, 2). स्वर्गा लोका धृतेन विष्टा इषं दुक्राम् die Himmelswelten mit
den Unsterblichen, die mancherlei u. s. w. 18, 4, 1. त्रिविष्टो विष्टया (die
Hdschr. haben विष्टया: vgl. jedoch Āçv. Ça. 4, 12, 2) स्तोमो घक्राम् (पि-
पुर्तु) mit den verschiedenen Tagen TS. 4, 4, 22, 1. 3.

2. विष्टा f. = 3. विष् faeces AK. 2, 6, 2, 19. H. 634. Halā. 3, 15. पि-
तृपितामहप्रपितामहाश्च विष्टया ज्ञायते Pañā. Bñm. 273, 3. 4.
M. 3, 180 (= MBu. 13, 4282). 4, 220 (MBu. 12, 1320). MBu. 5, 5448. 13,
1551. 4827. Suça. 2, 246, 7. Çāñā. Sām. 1, 3, 16. Spr. (II) 1111. यदि का-
को गजेन्द्रस्य विष्टा कुर्वति मूर्धनि । स स्वभावो हि नीचानां यो गजो गज
एव स: || SUBHĀSH. 122. तस्योपरि बलाकया । विष्टा कदाचिन्मुक्ताभूत्
Kathās. 56, 172. 70, 91 (pl.). Pañā. 1, 2, 43. 2, 2, 69. सुवर्णमयी विष्टा
विद्यथ Pañā. 192, 16. विष्टया कृमिर्भूवा Inschr. in Journ. of the Am.
Or. S. 7, 28, 12. Bñio. P. 10, 64, 39. °करण Vanā. Bñm. S. 95, 14. श्च
M. 10, 91. काक° Verz. d. Oxf. H. 223, b, No. 544. Hier und da fälsch-
lich विष्टा geschrieben. — Vgl. गो°, मुख°, वाजि°.

विष्टाभू (2. वि + 2. भू) m. ein in Koth lebender Wurm Bñio. P. 3,
31, 10. 24.

विष्टावार्तिन् adj. nach Śā. an einer Stelle bleibend, sich nicht um-
hertreibend Çat. Ba. 5, 5, 2, 12.

विष्ट, dat. विष्टाय fehlerhafter dat. für विष्टवे. मूर्धो वदति विष्टाय
बुधो वदति विष्टवे । नम इत्येवमर्थं च द्वयोरेव समं फलम् || Pañā. 1, 12, 39.

विष्टार्प m. N. pr. des Sohnes des Viçvaka RV. 1, 116, 38. 117, 7. 8,
75, 3. 10, 68, 12.

विष्टु Uṇādis. 3, 39. 1) m. a) N. des Gottes AK. 1, 1, 2, 13. H. 214. Halā.
1, 21. 5, 70. zum oberen Gebiet gezählt Naem. 5, 6. Nā. 12, 18. sein
Hauptwerk ist die Durchmessung des Luftkreises in drei Schritten;
vgl. die Lieder RV. 1, 154. fgg. 7, 99. fg. उरुक्रम 1, 90, 9. 154, 5. उरुगा-
य s. 6. गिरितित् s. पर्वतानामधिपति: TS. 3, 4, 2, 1. पुरुदस्म 3, 54, 14.
निषिक्तया 7, 36, 9. शिपिविष्ट 100, 5. 6. एष (s. u. 3. एष). विष्टे गायः प-
रं पाति पथः 3, 55, 10. मुषायद्विष्टुः पथं सहीयान्विध्यद्वराक्म् 1, 61, 7.
Gefährte des Indra, namentlich beim Kampf gegen Ahi RV. 4, 22, 19.
156, 4. 4, 18, 11. 6, 20, 2. TS. 2, 4, 22, 3. 3, 2, 24, 2. 6, 5, 2, 8. इन्द्रविष्टु RV.

4, 55, 4. 7, 99, 5. 8, 10, 2. Indra trinkt bei und mit ihm Soma 8, 3, 8, 12, 16. 2, 22, 1. 9, 56, 4. 4, 63, 2. Die drei पद oder विक्रमण desselben 5, 3, 2. 6, 49, 13. 8, 9, 12. 12, 27. 1, 22, 16. 155, 4. 5. VS. 2, 25. 12, 5. Çat. Ba. 1, 9, 3, 10. Nā. 12, 19. AV. 10, 5, 25. Sinvāli heisst seine Gattin 7, 46, 3; vgl. विष्णुपत्नी. Mit Āditja's zusammen genannt AV. 14, 6, 2. आदित्या-नामकं विष्णुः sagt Kṛṣṇa Bha. 10, 21. द्वादशो विष्णुरुच्यते । जघन्यस्तु सर्वेषामात्पितृणा गुणाधिकः MBh. 1, 2524. 13, 914. Hariv. 178. 260. 594. 11549. 12912. 14167. VP. 122. 153. Thürhüter der Götter Ait. Ba. 1, 30. der räumlich höchste Gott 1, 1. TS. 5, 5, 4, 4. अमाविष्णु TS. 1, 1, 23, 1. AV. 7, 29, 1. 2. विष्णुवरुणा TBa. 2, 8, 4, 5. विष्णुमुखा देवाः TS. 1, 7, 5, 4. — VS. 1, 80. 2, 6. 8. 3, 21. 7, 20. 8, 17. 55. 57. AV. 5, 26, 7. 8, 8, 10. 9, 2, 6. 12, 1, 10. 18, 3, 11. Viṣṇu als Zwerg bei der Theilung der Erde zwischen Göttern und Asura (s. unter वामन) Çat. Ba. 1, 2, 5, 3; vgl. TS. 2, 1, 2, 1. TBa. 1, 6, 4, 5. sein abgeschlagenes Haupt wird zur Sonne Çat. Ba. 14, 1, 4, 10. Pāṇkav. Ba. 7, 5, 6. Herr des 1ten Lustrum im 60jährigen Jupitercyclus Vānā. Bṛh. S. 8, 23. 26. कार्यो ऽष्टमुजो भगवांश्चतुर्भुजो द्विभुज एव वा विष्णुः । श्रिवत्साङ्कितवताः कोस्तुभमणिभूषितारस्वः ॥ 58, 31. क्रासे विष्णुम् (संनिवेशयेत्) M. 12, 121. विष्णुना सदृशो वीर्ये R. 1, 1, 18. शङ्खचक्रगदापाणिः पीतवासा जगत्पतिः 14, 24. अमरेश्वर 77, 29. येन लोकास्त्रयः सृष्टा देवताः सर्वाश्च देवताः । स एष भगवान्विष्णुः समुद्रे तप्यते तपः ॥ MBh. 13, 312. sein Schlaf Hariv. 2819. fgg. 8795. fgg. 12308. fgg. VP. 634. jüngerer Bruder Indra's (vgl. उपेन्द्र) Hariv. 2383. Viṣṇu in der Götterdreieheit der zweite, der Erhalter der Welt; Gatte der Lakṣmī (Çrī) und Sarasvatī, Vater des Liebesgottes, ruht auf dem Schlangendämon Çeṣha, Garuḍa sein Reithier Spr. (II) 1404. hat seinen Sitz im Āhavanīja-Feuer Gaṇjas. 1, 7. steigt häufig auf die Erde herab (s. अवतार); als Zwerg Hariv. 12202. fgg. 12900. fgg. als Eber 12278. fgg. als Mannlöwe 12609. fgg. विष्णोरपमर्णम्. आद्यदेवकम्. व्रतम्. साम und स्वरीयः Namen von Sāman Ind. St. 3, 237, a. Etymologien des Namens MBh. 5, 2562. 2571. VP. bei Uśéval. zu Uśādis. 3, 39. — b) angeblich so v. a. Opfer Nāgā. 3, 17. aus Stellen wie RV. 8, 3, 5 u. a. und zahlreichen Sentenzen der Brāhmaṇa abgeleitet. यज्ञो वै विष्णुः Çat. Ba. 1, 1, 2, 13. 2, 5, 3. 14, 1, 4, 15. TS. 8, 2, 4, 2. Pāṇkav. Ba. 13, 2, 3. यज्ञस्त्वत्रपथक् Bha. P. 4, 1, 4. — c) Bez. des Monats Kāitra (mit anderen Namen des Gottes werden die folgenden Monate bezeichnet) Vānā. Bṛh. S. 105, 14. — d) Viṣṇu mit dem patron. Prāṅśapatja Liedverfasser von RV. 10, 184. Viṣṇu als einer der Söhne des Manu Sāvarṇa Mān. P. 80, 11. des Manu Bhautja 110, 32. als Verfasser eines Gesetzbuchs Jāñ. 1, 4. Verz. d. Oxf. H. 266, b, 1. 268, a, 13. 269, a, 1 v. u. 270, b, 44. 279, b, 1. 356, a, 28. Verz. d. Cambr. H. 67; vgl. लघु°, बृहद्विष्णु, वृह°. Vater des 11ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 37. N. pr. verschiedener Männer Verz. d. Oxf. H. 203, a, No. 484. 246, b, No. 622. 318, a, 34. 321, a, No. 761. Verz. d. Cambr. H. 41. 43. HALL 26. °भृत् 75. °पपिउत COLEBR. Misc. Ess. II, 450. fgg. विष्णुपाध्याय Notices of Skt Mss. 86. — e) = अग्नि Çāddam. im ÇKDn. — f) = वसुदेवता. — g) = शुद्ध Bha. ebend. — 2) f. N. pr. der Mutter des 11ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 40. — Vgl. भूत°, मत्ता° und वैष्णवः.

विष्णुस्त n. Bez. des Nakṣatra Çravaṇā Tīrthādit. im ÇKDn.
 विष्णुकन्द m. ein best. Knollengewächs Riān. im ÇKDn.
 विष्णुकवि m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320.
 विष्णुकाशी f. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 251, b, 27.
 विष्णुकासी f. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 149, a, 3.
 विष्णुकर्म m. Viṣṇu's Schritt: drei von dem Opferer zu machende Schritte zwischen Vēdi und Āhavanīja TS. 5, 2, 4, 1. 7. Çat. Ba. 1, 9, 3, 5, 4, 2, 6. 6, 8, 2, 3. Kīrt. Ça. 6, 2, 4, 17, 1, 1. Kauç. 6. Davon °क्रमीय adj.: क्रम्य Çat. Ba. 6, 7, 4, 15.
 विष्णुक्रास Viṣṇu's Tritt: 1) m. ein best. Taot Sāṅgitabratnākara im ÇKDn. Suppl. unter रथक्रास. — 2) f. Cha Clitoria ternatea Lin. AK. 2, 4, 2, 22. Pāṇkav. 1, 7, 19. Sāṅsk. K. 4, a, 10. Çāñña. Sāṅh. 2, 5, 8. Evoluus alsinoides Watson s. v. (auch विष्णुक्रास). dunkle Çāṅkhapushpi DHANV. in Niem. Pa.
 विष्णुनेत्र n. Bez. eines best. heiligen Gebietes LIA. 1, 187, N. 1.
 विष्णुगङ्गा f. N. pr. eines Flusses LIA. 1, 49.
 विष्णुगाथा f. ein Gesang zu Ehren Viṣṇu's, pl. Bha. P. 1, 19, 15.
 विष्णुगुप्त m. 1) = विष्णुकन्द Riān. im ÇKDn. = कृष्णमूल Aush. 42. — 2) ein Name Kāṇakja's Tān. 2, 7, 22. H. 854. Kām. Niris. 1, 6. Vānā. Bṛh. S. 2, 8, 5, Z. 13. Bṛh. 7, 7, 21, 3. Spr. (II) 1848. Pāṇkav. II, 45. Daçak. 183, 8. Verz. d. Oxf. H. 329, a, 6. Verz. d. B. H. No. 865. Verz. d. Cambr. H. 54. ein Schüler Çāṅkarāṅkja's Verz. d. Oxf. 248, a, 2. N. pr. eines Buddhisten Kāṇā. 49, 177.
 विष्णुगुप्तक n. eine Art Rettig, = चाणक्यमूलक Riān. im ÇKDn.
 विष्णुगूढ m. Titel einer Schrift Notices of Skt Mss. 86.
 विष्णुगृह n. Viṣṇu's Wohnstätt, ein N. von Tāmralipta H. 979.
 विष्णुग्रन्थि m. Bez. eines best. Gelenkes am Körper Verz. d. Oxf. H. 235, b, 32. — Vgl. ब्रह्मग्रन्थि.
 विष्णुचक्र n. 1) Viṣṇu's Discus R. 1, 29, 6 (30, 6 Gora.). 56, 10 (57, 9). 3, 36, 9. — 2) Bez. eines best. mystischen Kreises Verz. d. Oxf. H. 88, a, 33. auf der Hand: विष्णुचक्रं करे चिह्नं सर्वेषां चक्रवर्तिनाम् । भवत्यव्याकृतो यस्य प्रभावस्त्रिदशैरपि ॥ VP. 1, 13 im ÇKDn.
 विष्णुचन्द्र m. N. pr. eines Astronomen Verz. d. Oxf. H. 329, a, No. 780. Verz. d. Cambr. H. 30. COLEBR. Misc. Ess. II, 379 u. s. w.
 विष्णुज 1) adj. unter Viṣṇu d. i. im ersten Lustrum eines 60jährigen Jupitercyclus geboren Vānā. Bṛh. S. 46, 11. — 2) m. N. des 16ten Kalpa (Tages Brahman's; s. u. कल्प 2) d).
 विष्णुतत्त्व n. Viṣṇu's wahres Wesen SARVADARÇANAS. 73, 20. °निर्णय m. Titel eines philosophischen Werkes 62, 15. fg.
 विष्णुतिथि m. f. Viṣṇu's lunarer Tag d. i. der elfte oder zwölfte. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 13, Çl. 52; vgl. HALL ebend. S. 23 und विष्णुदेवता.
 विष्णुतीर्थ n. N. pr. eines Tīrtha Verz. d. Oxf. H. 66, a, 9. 73, b, 28.
 विष्णुतेल n. Bez. eines best. Oeles BRAHMAVAIV. P. im ÇKDn.
 विष्णुत n. Viṣṇu's Wesen, — Natur R. 7, 85, 18. Nṛs. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 155. Spr. 5061. Mān. P. 46, 14.
 विष्णुदत्त 1) adj. von Viṣṇu gegeben: विमान Bha. P. 6, 17, 4. — 2) m. ein Mannsname Kāṇā. 25, 64. 32, 48. Sīn. D. 171, 1. Verz. d. Oxf.

H. 345, b, 41. Bein. Parikshit's Bnle. P. 3, 30. 9, 21.

विष्णुदास m. Vishnu's Knecht, N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 16, b, 12. Notices of Skt Mss. 74.

विष्णुदेव m. N. pr. eines Mannes HALL 33.

विष्णुद्वाराय m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 244, a, No. 606.

विष्णुद्वारा adj. Vishnu zur Gottheit habend VISHNUDHARMOTT. im ÇKDn.

विष्णुद्वय 1) adj. dass. ebend. — 2) f. die Bez. des elften und zwölften Tages ÇKDn.

विष्णुद्विप m. ein Feind Vishnu's, deren 9 aufgeführt H. 698. fg.

विष्णुदीप n. N. pr. einer Insel Wilson, Sol. Works 2, 344.

विष्णुधर्म m. Vishnu's Gesetz, — Gesetzbuch Verz. d. B. H. No. 150.

1176. Wessn, Kāṣṇāś. 228. 239. Verz. d. Oxf. H. 279, b, 2. विष्णुधर्मा-

दित्यधर्मा: शिवधर्माश्च u. s. w. unter den 18 Purāṇa 30, b, 16.

विष्णुधर्मन् m. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBh. 5, 3598.

विष्णुधर्मोत्तर n. Titel eines Werkes COLBA. Misc. Ess. II, 324 u. s. w.

Verz. d. B. H. No. 1025. 1162. fgg. Verz. d. Oxf. H. 87, b, 25. 104, a, 23.

268, a, 30. 270, b, 45. 279, b, 2. Verz. d. Cambr. H. 43. 67. Wessn, Kāṣṇāś.

222. 229. Titel eines Abschnittes im Mahābhārata Verz. d. Oxf. H.

4, b, No. 33.

विष्णुधारा f. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, a, 25. fg.

विष्णुनदी f. N. pr. eines Flusses Verz. d. Oxf. H. 65, a, 1.

विष्णुपत्नी f. Vishnu's Gattin, so heisst Aditi VS. 29, 60. TS. 4, 4,

43, 5. 7, 5, 44, 1. TBa. 3, 1, 2, 6. Âçv. Ça. 4, 12, 2.

विष्णुपद 1) n. a) Zenith, Scheitelpunkt Nra. 12, 19. Bnle. P. 5, 17, 2. —

b) LuStraum AK. 1, 1, 2, 2. H. 163. an. 4, 144. Mnd. d. 53. HALI. 1, 137.

MBh. 7, 2855. RAEN. 16, 28. Himmel Çhañs. Sāñh. 1, 5, 28. Wessn, Rā-

mat. Up. 357. — c) N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 6078. Verz. d. Oxf. H.

60, a, 26. ०तीर्थ 73, a, 18. auf dem Kailāsa MBh. 5, 3844. ein Berg 12,

928. HARIV. 1696; vgl. विष्णो: पद्म् R. Gora. 2, 70, 18. — d) das Milch-

meer Mnd. masc. H. an. — e) eine Lotusblüte H. an. — 2) f. ईगागा

कुम्भपद्यादि zu P. 5, 4, 129. a) ein N. der Gaṅgā AK. 1, 2, 3, 30. H. 1082.

H. an. Mnd. HALI. 3, 51. MBh. 13, 1851. HARIV. 7168. 7879. 8888. 8919.

R. 3, 78, 29. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 25. 24, a, 6. Bnle. P. 4, 19, 7. — b) ein

N. der Stadt Dvārikā H. an. — c) der Eintritt der Sonne in die Zeichen

Stier, Löwe, Skorpion und Wassermann H. an. Mnd. TITVADIR. im ÇKDn.

विष्णुपति f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1112.

विष्णुपूज्य m. N. pr. eines Verfassers von mystischen Gebeten bei

den Tāntrika Verz. d. Oxf. H. 101, a, 25.

विष्णुपिका f. Hedysarum lagopodioides Roxb. Riān. in Niem. Pa.

विष्णुपुत्र m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 36.

विष्णुपुर n. Vishnu's Stadt Vop. 6, 69.

विष्णुपुराṇ n. Titel eines Purāṇa (übersetzt von H. H. Wilson) Verz.

d. Oxf. H. 62, b, No. 109. 113, b, 44. 125, a, 41. 182, b, 1 v. u. 185, b, 16. 42.

268, a, 9. 28. 270, b, 46. 279, b, 2. SARVADARJANAS. 68, 28. 173, 20. 177, 14.

०क n. PAÑĀN. 2, 7, 32.

विष्णुपुरी 1) f. N. eines Berges im Himāleja Ind. Bibl. 1, 387. — 2)

m. N. pr. eines Gelehrten Verz. d. Oxf. H. 37, No. 90. 38, b, 12. 227, a,

No. 227. Verz. d. Tüb. H. 13.

विष्णुप्रिया f. Bastillenbraut DHANV. in Niem. Pa.

विष्णुप्रसन्न adj. ein Verehrer Vishnu's Wessn, Rāmat. Up. 361. Verz. d. Oxf. H. 45, a, 16. 85, b, 14. 252, a, 42.

विष्णुप्रसक्ति f. Vishnu-Verehrung, personif. als Jogini PAÑ. 31, 6.

०चन्द्रोदय m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 274, a, No. 649. ०र-

कस्य n. desgl. 72, b, 9. ०सता f. desgl. Verz. d. B. H. No. 542.

विष्णुमत् (von विष्णु) 1) adj. Vishnu enthaltend: मायत्री PAÑĀN. Bn.

13, 3, 1. — 2) विष्णुमती f. N. pr. einer Fürstin KARU. 9, 5. — Vgl. विष्णुवत्.

विष्णुमत्स्य m. ein an Vishnu gerichtetes Lied Verz. d. Oxf. H. 99, b,

42. 106, a, 18. fg.

विष्णुमय (von विष्णु) adj. (f. ई) von Vishnu kommend, ihm gehörig,

sein Wesen habend u. s. w. Vop. 7, 72. क्षमय HARIV. 2419. गप्ता: 12139.

देव R. 7, 110, 18. रुद्र HARIV. 10665. MBh. 12, 1685. VP. bei UḍḍĀVAL. zu

UNĀDIS. 3, 39. Verz. d. Oxf. H. 248, a, 27.

विष्णुमाया f. Vishnu's Trugbild, eine Form der Durgā Verz. d. Oxf.

H. 25, a, 33. KILIKI-P. 5 im ÇKDn.

विष्णुमित्र m. ein häufiger Mannsname, der als Beispiel wie Cajus

angewandt wird, KAN. 3, 2, 17. Wessn, Nāx. 2, 319. Bnle. P. 5, 14, 24.

GAUDAP. zu SĪKĪMAN. 7. N. pr. eines Priesters Verz. d. Oxf. H. 255, a,

14. eines Scholasten des RV. PAIT. Einl.

विष्णुमिश्र m. N. pr. eines Grammatikers COLBA. Misc. Ess. II, 47.

विष्णुपशम् m. N. pr. = Kalkin oder Kalki MBh. 3, 13101. HARIV.

2367. Vater Kalkin's Bnle. P. 1, 3, 25. 12, 2, 18. Verz. d. Oxf. H. 23,

b, 19. PAÑĀN. 4, 3, 159, v. l. KALKI-P. 30 im ÇKDn. N. pr. eines Lehrers

Verz. d. B. H. No. 306.

विष्णुयामल n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 88, a, 6 (०ज्ञामल

gedr.). Ind. St. 2, 252.

विष्णुयथ m. Vishnu's Vehikel d. i. der Vogel Garuḍa AK. 1, 1, 2, 25.

Verz. d. Oxf. H. 190, a, 22.

विष्णुरक्त्य n. Vishnu's Mysterium, Titel eines Abschnittes in Va-

sishtha's Saṁhitā MACK. Coll. 1, 58. Verz. d. Oxf. H. 87, b, 26. 273, b,

44. fg. 279, b, 3. Wessn, Kāṣṇāś. 223. 228. fg.

विष्णुराज m. N. pr. eines Fürsten TIRAN. 171. fg. 195.

विष्णुरास adj. von Vishnu verkleidet; m. Bein. Parikshit's Bnle. P.

1, 12, 17. 19, 29. 2, 8, 27. 5, 18, 21. 8, 24, 4. 10, 1, 14. 80, 5. 12, 13, 21.

विष्णुलिङ्गी f. Wachtel TAIK. 2, 5, 31. HIA. 184.

विष्णुलोक m. Vishnu's Welt Wessn, Kāṣṇāś. 307. Riān-Tar. 4,

307. VP. 213, N. 3. PAÑĀN. 1, 3, 36.

विष्णुवत् (von विष्णु) adj. von Vishnu beglattet RV. 8, 38, 14. चक्र

50 v. a. ein elfter oder zwölfter Tag (vgl. विष्णुतिथि) Verz. d. Oxf. H. 48, b, 7.

विष्णुवज्रभा f. 1) Vishnu's Gekörbe d. i. Lakshmi TANTRAS. im ÇKDn.

— 2) Bastillenbraut Riān. im ÇKDn. — अग्निशिखा ÇANDĀ. ebend.

विष्णुवाजपेयिन् m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 279, b, 4.

विष्णुवाहन n. Vishnu's Vehikel, der Vogel Garuḍa H. 230.

विष्णुवाक्य m. dass. ÇANDĀ. im ÇKDn.

विष्णुवृद्ध m. N. pr. eines Mannes, pl. seine Nachkommen Âçv. Ça. 12,

12, 2. PRAVANĀDRA. in Verz. d. B. H. 60, 25.

1. विष्णुशक्ति f. Vishnu's Energie d. i. Lakshmi H. c. 76. Riān-

TAR. 3, 391.

2. विष्णुशक्ति m. N. pr. eines Fürsten KATHA. 6, 126.

विष्णुशर्मन् m. häufiger Mannsname. N. pr. eines Autors mystischer Gebete bei den Tātrika Verz. d. Oxf. H. 101, b, 20. des Hauptes einer Bhakta genannten Secte 248, a, 17. des Erzählers des Pañkātantra und Hitopadeśa 124, b, 44. PAÑKAT. Pr. 3, 4, 21. fgg. Hir. 7, 20, 45, 2. — Verz. d. Oxf. H. 152, b, 17.

विष्णुशिला f. = तालमामशिला। MEKANTANTRA 5 im ÇKDn.

विष्णुशङ्ख m. Bez. eines best. astr. Joga ÇKDn. nach dem MĪTANTRA. P. und VISHNUDHARMOTTARA.

विष्णुश्रुत adj. von Vishṇu erhört; m. oxyt. als Mannsname P. 6, 2, 148, Schol.

विष्णुशर्मन् n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, a, 36.

विष्णुसर्वज्ञ m. N. pr. eines Lehrers HALL 161. fehlerhaft für ०सर्वज्ञ. oder सर्वज्ञविष्णु. wie er SARVADARṢANAS. 1, 6 genannt wird.

विष्णुसत्सनामन् n. die tausend Namen Vishṇu's Verz. d. Oxf. H. 14, b, 11. ein Abschnitt des Mahābhārata 4, b, N. 30. HALL 127. ०नामभाष्य n. ebend. विष्णोः सत्सनामस्तोत्रम् Verz. d. B. H. No. 420.

विष्णुसिंह m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 285, b, 3, 4.

विष्णुसूक्त n. eine an Vishṇu gerichtete Hymne Verz. d. Oxf. H. 398, a, No. 144. 405, b, No. 11.

विष्णुसूत्र n. das von Vishṇu verfasste Sūtra Ind. St. 1, 246.

विष्णुस्वामिन् m. 1) ein Heiligtum (eine Statue) des Vishṇu RĪĀTAR. 5, 99. — 2) N. pr. verschiedener Männer KATHA. 20, 115. 82, 3. 93, 32. 96, 4. Verz. d. Oxf. H. 153, a, 6. SARVADARṢANAS. 101, 14. 102, 1. WILSON, Sel. Works I, 34. fg. 119.

विष्णुक्ति f. Basilienkraut AUSH. 42.

विष्णुत्सव (विष्णु + उ०) m. ein Fest zu Ehren Vishṇu's Vor. 2, 1.

विष्णुय (von विष्णु), ०यति wie mit Vishṇu verfahren mit Jmd (loc.) Vor. 21, 6.

विष्णु m. ein Gericht aus Weizenmehl, Ghee und Milch gekocht, auch ein zusammengesetzteres ähnliches Gericht Siddh. in Nish. Pa. wohl fehlerhaft für विष्णुन्. विष्णुन् von स्पन्द s. u. विस्पन्द.

विष्णुर्धम् (von स्पृध् mit वि) 1) adj. etwa wellenförmig RV. 4, 173, 10. 5, 87, 4. 8, 23, 2. — VS. 15, 5. — 2) m. N. pr. eines Mannes: विष्णुर्धम् आङ्गि सस्य साम Ind. St. 3, 237, b. — 3) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b.

विष्णुश्च (स्पृध् mit वि) m. Aufseher: अश्विभुक्ताम् RV. 4, 189, 6.

विष्णुर्ति n. etwa Schwierigkeit, Gefahr NASH. 4, 3. = विप्रात Nā. 6, 20. पारं नो मस्य विष्णुर्तस्य पर्यन् RV. 7, 40, 7. मतिं नो विष्णुता पुरु नो भिर्यो न पर्यथ: 8, 72, 8.

विष्णुलिङ्ग adj. Funken sprühend: त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गानि विषस्य पुण्यमत्तन् RV. 4, 191, 12. nach Śā. Zungen des Feuers oder Spörting; vgl. विष्णुलिङ्ग.

विष्णुर् und विष्णुर्ल s. विस्फार und विस्फाल.

विष्णुर्लिङ्ग (dieses in den älteren Schriften) und विष्णु (von स्पृध् mit वि) m. 1) Funke: अयोः नुदा विष्णुर्लिङ्गं व्युत्स्रति ÇAT. Bā. 14, 5, 2. 23, 9, 1, 12. MĀTANTRA. 6, 26. KAUSH. Up. 3, 3, 4, 20. MBh. 1, 1481. 4, 1685.

HARIV. 11703. ÇAMBAR. 1, 85. SUGA. 2, 318, 9. VARAN. Bā. 8, 32, 25. 32, 25. 46, 22. 47, 10. 60, 18. 84, 1. Bā. P. 3, 28, 40. 8, 8, 22. ०मात्र Schol. zu ÅCV. Ça. 3, 10, 9. am Ende eines adj. comp. f. चा MBh. 7, 3827. HARIV. 12764. विष्णुलिङ्गीभू zu einem blossen Funken werden: मय्या. लिङ्गि ०मय्य Inscr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 6, Cl. 14. Vgl. विष्णुलिङ्गक. — 2) ein best. Gift H. 1199. HALJ. 3, 25.

विष्णु (von 2. विष) adj. gaṇa gavaḍi zu P. 5, 1, 2. zu vergiften, den Tod durch Gift verdienend P. 4, 4, 91. AK. 3, 1, 45.

विष्णुन् (von स्पन्द mit वि) m. Tropfen: सोमस्य MBh. 13, 3727. (विस्पन्द ed. Calc.). शुक्रस्य विष्णुन्दान् (so ist zu lesen; विस्पन्दत् ed. Calc. विस्पन्दान् ed. Bomb.). R. Goan. 2, 94, 18 (विस्पन्द).

विष्णुन्क N. pr. einer Oertlichkeit PAÑKAT. 1, 10, 44 (विस्पन् gedr.).

विष्णुन् (von स्पन्द mit वि) n. das Tröpfeln, der Zustand des Tropfbarflüssigen MBh. 12, 9134 (विस्पन् beide Ausg.). SUGA. 2, 37, 4.

विष्णुन्दिन् (wie oben) adj. tropfbarflüssig SUGA. 1, 224, 6 (विस्पन् gedr.).

विष्णु adj. = विष्णु UNLID. im ÇKDn.

विष्णु s. u. विष्णु.

विष्णुसेन (विष्णु + सेना) 1) m. P. 8, 3, 99, Schol. 4, 1, 114, Vārtt.

a) ein N. Vishṇu's oder Kṛṣṇa's AK. 1, 1, 4, 14. H. 214. an. 4, 190.

MRD. n. 209. HALJ. 1, 21. MBh. 6, 2944. HARIV. 1639. 14114. R. 6, 102,

14. RAGH. 15, 103. ÇIC. 10, 55. Verz. d. Oxf. H. 250, b, 28. 30. fg. Bā. P.

1, 2, 8. 3, 13, 3. 46. 19, 4. 4, 9, 43. 20, 17. 22, 62. 6, 8, 27. 8, 13, 24. 11, 27,

43. PAÑKAT. 3, 9, 3. 4, 3, 41. विष्णुसेनार्जुनौ (verstellt) gaṇa राजदत्तदि

zu P. 2, 2, 31. neben कुरि unter den Namen Çiva's MBh. 13, 1168. —

b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Vishṇu's WENNA, RĀMAT. Up. S.

288. Bā. P. 5, 20, 40. 8, 21, 16. PAÑKAT. 3, 11, 23. निर्मात्यधारी विष्णो-

स्तु विष्णुसेनार्जुनः KĀLIKĀ-P. 82 im ÇKDn. ein Sādhya HARIV. 13182.

13474. fgg. N. des 14ten (13ten nach ÇKDn.) Manu VP. 268, N. 8. ein

alter Rshi Ind. St. 4, 377. MBh. 2, 300. ein Fürst R. Goan. 2, 116, 31. ein

Sohn Brahmadata's HARIV. 1066. 1273. VP. 453. Bā. P. 9, 21, 25.

ÇAMBARA'S HARIV. 9251. — 2) f. चा eine best. Pflanze, = त्रियङ्गु, फ-

लिनी AK. 2, 4, 3, 36. H. an. MRD. RATNAM. 122. — Häufig fehlerhaft

विष्णु geschrieben. Vgl. विष्णुसेन.

विष्णुसेनप्रिया f. 1) Vishvaksena's d. i. Vishṇu's Geliebte, Lak-

shmi H. an. 6, 5. MRD. j. 134. — 2) eine best. Pflanze, = वाराही,

त्रायमाणा AK. 2, 4, 3, 16. H. an. MRD.

विष्णुगन्धन (विष्णु + गन्ध) n. P. 6, 3, 92, Schol.

विष्णुगन्ध (विष्णु + गन्ध) m. N. pr. eines Sohnes des Pṛthu MBh.

1, 225 (b). 2, 1023. 3, 13517. 13, 3659. VP. 361. Die richtige Schreibart

hat die Bomb. Ausg., विष्णु ed. Calc. des MBh. Derselbe Mann heisst

anderwärts विष्णुगन्ध.

विष्णुगोत्र n. N. eines Sāman KĪṬH. 24, 6. PAÑKAT. Bā. 10, 11, 1.

विष्णुगोत्रिन् (विष्णु + गोत्रिन्) m. N. pr. eines Sohnes des Çatāgit

VP. 165. die richtige Schreibart in der neuen Ausg.

विष्णुगुण (विष्णु + गुण) adj. P. 6, 3, 92, Schol.

विष्णुगुण (विष्णु + गुण) m. allgemeine Störung, ein vollständiges

Durcheinander MBh. 12, 461. 2550. विष्णु ed. Calc.

विष्णुवार्त (विष्णु + वार्त) m. ein nach oder von allen Seiten blasen-

der Wind TS. 4, 3, 2. MBh. 4, 76, 7, 29. 1642. 8, 2801. HARIV. 7630. Spr. 5391. hier und da fälschlich विषय° geschr.

विषयवायु m. dass. RĪG. im ÇKDa. (विषय° gedr.).

विषय (विषु + यञ्) 1) adj. (f. विषयी) nach beiden Seiten (allen Seiten) gewandt, auf beiden Seiten (überall) befindlich, (rechts und links) aus einander gehend; abgewandt, getrennt von (abl. oder instr.) RV. 1, 164, 21. 3, 55, 15. व्यमीषायातयस्वा विषयी: 2, 33, 2. 6, 74, 2. संसर्द विषयी व्यनाशय: 3, 14, 15. डुर: 6, 30, 5. विषयी मय्युपुष्प इयते Ad- ben und drüben 3, 59, 5. 10, 59, 7. Wagen der Sonne, der in zwei Rich- tungen führt, 9, 75, 1. 7, 85, 2. 10, 27, 18. 90, 4. विषयी घस्मच्छव: पतसु AV. 1, 19, 2. 27, 2. 8, 90, 1. पार्वतीदिश: प्रदिशो विषयी: um uns her 2, 2, 21. 19, 3, 6. 38, 2. TBa. 1, 2, 2, 1. विषय प्रज्ञाया पशुभिरिति wird getrennt von TS. 1, 5, 9, 7. 2, 3, 2, 6. इषुमात्रं विषयवर्धत nach beiden Dimensionen oder nach jeder Richtung 5, 2, 2. 6, 2, 4. 5, 1, 9, 1. विषयस्तस्मात्पशून्- द्याति 2, 9, 4. विषयः शत्रूनपवारधमनो von allen Seiten kommend TBa. 3, 1, 1, 12. ÇAT. Ba. 3, 4, 2, 5. 5, 5, 4, 8. एतं मात्रा विषयं कुर्वति 4, 5, 2, 10. 14, 4, 2. 8. SHAPY. Ba. 2, 8. विषयकृत्या (नाशः) उत्क्रमणे भवति nach allen Seiten auseinandergehend KHIND. Up. 2, 6, 6. दूरमेते विपरीते विषयी अविद्या या च विद्येति ज्ञाता KATHOP. 2, 4. स्तोमाः in umgekehrter Reihe folgend ÇĀKṢ. Ça. 14, 38, 6. विषयकच umherfliegend Bhā. P. 1, 9, 34. विषयभुजानीकशत nach jeder Richtung laufend 7, 8, 22. पशसु 3, 13, 3. 2, 6, 20. तमसु allgemeine Finsternisse AK. 1, 2, 2, 4. विषयश्च ungenau Schreibart. — 2) adv. विषय् auf beiden Seiten, nach den Seiten, seit- wärts; umher, nach allen Richtungen hin, allerwärts AK. 3, 5, 13. H. 1529. HAL. 5, 88. यत्र विषयक्यतसि दिग्भवः RV. 10, 38, 1. वि° वि इ- क्ताख्याः 1, 36, 16. 146, 3. 4, 4, 2. 12, 4. 6, 6, 2. पुपोत् विषयप्रपस्तनूनाम् 7, 24, 13. वि° विपत्तिं वनिनो न शाखाः 43, 1. विषयस्तम्भं पृथिवीमुत द्याम् 10, 89, 4. AV. 3, 1, 4. विषयिभिर्हि entwei 3, 6, 6. घञ्चति überallhin H. 444. विषयसम allerwärts, überall AK. 3, 3, 26. विषयिवलुप्तध्वं (तरु) Spr. (II) 2309. Gtr. 11, 11. 12, 29. विषयवृते भोगिभिः Śāh. D. 18, 21. विषयवलोक्ते 57, 19. विषयवेत्ता 149. VARĀH. Bṛh. 8, 11, 41. परीत RĪG. Tar. 2, 37. Bhā. P. 4, 22, 37. 6, 9, 13. 7, 3, 4, 8, 29. विषयगमवत् VEDĀNTA. (Allah.) No. 54. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 6, Çl. 14. rund um mit gen. Bhā. P. 19, 13, 8. विषयक् KĀṭh. 11, 1. 12, 10 und häufig in späteren Schriften. — 3) f. विषयी a) = विषयिका die Cho- lera in ihrer sporadischen Form Suçā. 2, 518, 4. Çāṇḍ. Sāh. 1, 7, 7. auch fehlerhaft विसूची geschrieben. — b) N. pr. der Gattin Virāḡa's und Mutter von 100 Söhnen (darunter Çatagīt) und einer Tochter Bhā. P. 5, 15, 13. Vishvaksena (Vishṇu) fährt in den Mutterleib einer Vishukī (विसूची Burnour) 8, 13, 24.

विषय (von स्वन् mit वि) nom. ag. Fresser in नृ°.

विषयान्न (wie oben) n. Frass, Speise Tām. 2, 9, 16.

विषयदीचीन (von विषयश्च) adj. allseitig: °सृष्टिस्थितिविलय Vers. d. Oxf. H. 143, b, No. 298.

विषयार्थ adj. = विषय P. 6, 3, 92. 93. VĀrt. Vor. 26, 79. AK. 3, 1, 24. H. 444. विषयार्थविलयसंयोजी: (विषयार्थ° gedr.) nach allen Richtungen gehend Çc. 18, 25. विषयरी (I) ved. fom. Kā. zu P. 6, 3, 92. विषयार्थ adv. nach den beiden Seiten hinaus, weg: मा ते मनो विषयार्थ-

विषयार्थ Rv. 7, 25, 1.

विषयश्च nach Śāh. N. pr. eines Asura: ज्ञातं विषयैर्वा अस्मिन् विषये RV. 1, 117, 16. — Vgl. विषयाची.

विषयाण (von स्वन् mit वि) m. Essen H. 424.

विसंवाद (von वद् mit विसम्) m. 1) Wortbruch, = विप्रलम्भ AK. 1, 1, 2, 36. H. 1519. HAL. 4, 63. Ç° MBh. 12, 9240. — 2) Widerspruch, Nichtübereinstimmung: फलैर्विसंवादमुपागता गिरः Spr. (II) 305. न वा- स्मिन्विधौ विसंवादः शङ्खः DAÇAK. 168, 9. कासि° MĀLAV. 23. KUMĀILA bei MÜLLER, SL. 107. RĪG. Tar. 2, 115. नास्त्यस्यैव्यविसंवादश्च Ka- tmā. 51, 146. 101, 81. सक्त Schol. zu RV. Pañ. 3, 14. Ç° SARVADARÇ- NA. 18, 7.

विसंवादक (vom caus. von वद् mit विसम्) adj. sein Wort brechend: Ç° seinem Worte treu bleibend Spr. (II) 697.

विसंवादन (wie oben) n. das Brechen des Wortes, Wortbruch: Ç° das Worthalten Spr. (II) 698.

विसंवादिता (von विसंवादिन्) f. 1) das Brechen des Wortes: Ç° das Worthalten, das Beharren bei dem einmal Gesagten Kām. Nīti. 8, 9. — 2) Widerspruch, Nichtübereinstimmung mit (instr.) Śāh. D. 252, 16.

विसंवादिन् (von वद् mit विसम्) adj. widersprechend, nicht überein- stimmend, — zutreffend RAH. 15, 67. NILAK. 167. RĪG. Tar. 2, 6. Ç° übereinstimmend, entsprechend, zutreffend 1, 126, 5, 193. MĀK. P. 125, 40. DAÇAK. 88, 12.

विसंशय (2. वि + सं°) adj. keinem Zweifel unterworfen, ganz sicher: परीक्षाकरण Spr. 4988.

विसंशुल (2. वि + सं°) adj. nicht fest stehend, wankend, schwankend KĀYAPR. (1866) 105, 1. ÇAT. 14, 244 (विसंशुल). KUSUM. 24, 6. राज्य RĪG. Tar. 1, 366. अति° Śāh. D. 339, 2.

विसंसर्पिन् (von सर्प mit विसम्) adj. auseinandergehend, sich ver- breiend: विपिगविसंसर्पिनखप्रभेण (auflösen in विपिगविसंसर्पिणी न- खप्रभा यस्य) पादेन RAH. 6, 15.

विसंस्थित (2. वि + सं°) adj. nicht beendet, unvollendet KĀṭh. Ça. 11, 1, 27. ÇĀKṢ. Ça. 8, 13, 9. 7, 7, 4.

विसंस्थुल s. विसंशुल.

विसंकाट s. विशङ्कट.

विसंचारिन् (von चर mit विसम्) adj. hinundherschweifend: मनसु MBh. 12, 7137. = विषयसंया शील NILAK.

विसंज्ञ (2. वि + संज्ञा) adj. (f. घ्रा) bewusstlos MBh. 1, 6732. 2, 1927. 2240. 4, 2116. 7, 2767. 14, 2274. R. 2, 21, 54. 30, 26. 34, 18. 38, 5. 77, 11. 87, 5. 103, 42 (111, 49 Gonn.). 106, 32. Suçā. 1, 120, 16. 2, 193, 6. 542, 21. Karmā. 96, 17.

विसंज्ञागति f. eine best. hohe Zahl LALIT. ed. Calc. 169, 2. richtiger विसंज्ञावती VJUR. 184.

विसंज्ञित (von विसंज्ञ) adj. des Bewusstseins beraubt HARIV. 1014.

विसदृश् (2. वि + स°) adj. unähnlich: विपाक = कर्मणो विस वप- लम् (so ist zu schreiben) so v. a. entsprechend MBh. k. 158.

विसदृश (2. वि + स°) adj. unähnlich, ungleich, nicht entsprechend, unebenbürtig RV. 1, 113, 6. Spr. 2178. RĪG. Tar. 4, 394. Bhā. P. 5, 26. 2, 9, 15, 5. Śāh. zu RV. 2, 53, 23. GAUPAP. zu ŚĀKHARAK. 55. KULL. zu M.

3, 16. Schol. zu KĪTJ. Ça. 67, 24. SARVADARÇANAS. 178, 8. गो° KUSUM. 30, 18. f. ई ebend. चा Buā. P. 5, 28, 18. — Vgl. विसर्गश्च.

1. विसर्गि (2. वि + सं°) m. Nebengelenk: संधिविसर्गः SADDH. P. 4, 5, a.

2. विसर्गि (wie oben) adj. 1) ohne Gelenke: शरीर MBh. 3, 2746. — 2) nicht im Bündnis mit Jmd stehend KĪM. NĪTIS. 15, 54. — 3) ohne grammatischen Saṁdhi, wobei der Saṁdhi vernachlässigt ist Verz. d. Oxf. H. 207, a, 18. PRATĪPAR. 62, b, 4. 63, a, 7.

3. विसर्गि (वि = विसर्ग + सं°) m. die euphonischen Regeln über den Visarga Vor. 2 in der Unterschr.

विसर्गिक (2. वि + संधि) adj. ohne grammatischen Saṁdhi, wobei der Saṁdhi vernachlässigt ist KĪVJĀD. 3, 125.

विसर्गाद् (2. वि + सं°) adj. ungepanzert M. 7, 92.

विसर्गमिति (2. वि + सं°) f. Nichtvollendung P. 2, 1, 60, VĀRTI. 5.

विसर् (von सर् mit वि) m. 1) Ausbreitung, = प्रसर H. an. 3, 605. MED. r. 219. — 2) Fülle, Menge AK. 2, 5, 39. H. 1411. H. an. MED. HALĪ. 4, 1. MĪLATIM. 23, 14. KĪVJĀP. (1866) 79, 9. PĀNĪAN. 3, 5, 24. लावण्य° KATHĪS. 15, 139. — 3) eine best. hohe Zahl VJUTP. 179. 181. MĒL. asiāt. 4, 638. — Vgl. विसार.

विसर्ग (wie oben) n. das Sichausbreiten: eines Ausschlags Suçā. 1, 283, 6. das Welt-, Schlafwerden (Gegens. संकोचन) 2, 38, 2.

विसर्ग (von सर् mit वि) m. = त्याग H. an. 3, 132. MED. g. 48. = मुक्ति HALĪ. 5, 49. 1) das Aufhören, Ende: तप्ता घर्मा क्षमुवते विसर्गम् RV. 7, 103, 9. पृथा विसर्गे धरुणेषु तस्थौ 10, 5, 6. व्रतदेशन° PĪN. GĀH. 1, 10. ÇĪKĪH. GĀH. 1, 2. — 2) Untergang der Welt (= संसार oder विविध: सर्ग: Comm.) Buā. P. 8, 7, 30. — 3) das Loslassen, Öffnen: मुष्टि° KĪTJ. Ça. 7, 4, 17. 8, 1, 11. — 4) das Loslassen, Wiederfreigebung: der Stimme ÇĪKĪH. Ça. 2, 14, 10. 4, 7, 2. GORH. 2, 3, 12. im Gegens. zu नियम MBh. 14, 1424 (= उत्पत्ति NĪLAK.). — 5) das Entlassen so v. a. Vonsichgeben: तेजो° MBh. 13, 4192. विष° Spr. 2866, v. 1. des Wassers von Seiten der Wolken RAÇH. 4, 86. 16, 38. — 6) Entleerung (das Geschäft des पायु) H. an. MED. HALĪ. ÇAT. Br. 14, 5, 8, 11. 7, 2, 12. MBh. 14, 1127. HARIV. 11797. Suçā. 1, 311, 2. Buā. P. 3, 6, 20. 5, 11, 10. 7, 12, 27. 11, 12, 19. MĪK. P. 45, 52. TATTVAS. 14. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 74. — 7) Entlassung (einer Person), Verabschiedung: प्राणोत्सर्ग विसर्ग वा मत्स्यैर्यास्याम्यहं सह MBh. 13, 2666. 5, 6018. असमर्थस्य भृत्यस्य 12, 1238. einer Gattin M. 9, 46. eines Gottes (Idols) VARĪH. BĀH. S. 43, 56. — 8) Befreiung, Erlösung Buā. P. 8, 9, 31. — 9) das Spenden, Schenken H. an. MED. UÇANAS bei KULL. zu M. 7, 154. MBh. 2, 2578. 13, 1582. धनानाम् 2872. धन° R. GORH. 2, 83, 21. धादानं हि विसर्गाय सताम् RAÇH. 4, 86. RĪĒA-TAR. 6, 263. धमादि° KULL. zu M. 3, 255. — 10) das Werfen, Schleudern, Abschleusen ÇĪKĪH. Ça. 4, 20, 1. नानाशस्त्रविसर्गो: MBh. 1, 1488. 8, 1258. Buā. P. 1, 7, 44. 10, 59, 21. विद्युद्विसर्ग Spr. 1238. लास्र° das Streuen von geröstetem Korn RAÇH. 7, 22. 50, 126. 51, 224 (pl.). 103, 193. धपाङ्गविसर्गविविधिति: das Schleudern von Blicken Buā. P. 10, 6, 6. — 11) das Schöpfen, Erzeugen Buā. P. 8, 3. MBh. 2, 1927. नवयोग 3, 10666. HARIV. 53. 362. 1901 (ag. die neuere Ausg.). Buā. P. 3, 8, 22. 5, 17, 22. 9, 8, 21. लोक° 3, 8, 22. प्रज्ञा° 2, 9, 15. 29, 15. 30, 15. 5, 4, 17. 12, 2, 22. गुणापायविसर्गलक्षण 5, 4, 29. Neben सर्ग (der primitiven Schöpfung durch

Brahman) so v. a. secundäre Schöpfung, die Schöpfung im Einzelnen durch Puruṣa Buā. P. 2, 10, 1. 2. 12, 7, 9. 12. — 12) Schöpfung in concretem Sinne, Erzeugnis: गुण° Buā. P. 5, 1, 7. 27. 7, 9, 12. so v. a. Nachkommenschaft 6, 17. तेषां विसर्गाद्यत्वारः HARIV. 2000. — 13) der Erzeugende, Hervorbringende, die Ursache Buā. P. 7, 9, 22. — 14) das männliche Glied (= मेरु Comm.) Buā. P. 10, 63, 36. — 15) Visarga, der am Ende von Wörtern erscheinende Hauch (s. विसर्गनीय) H. an. MED. ÇAT. 2. Ind. St. 2, 215, N. 1. 10, 438, N. 2. P. 1, 1, 9, Schol. 8, 2, 70, VĀRTI. 2, Schol. Verz. d. Oxf. H. 162, a, 4. 164, a, No. 360. fg. 165, b, No. 367. 171, b, 3. 4. 350, b, No. 824. Buā. P. 8, 8, 8. neben विन्दु unter den Beinn. Çiva's MBh. 13, 1241. विसर्गः n. das Fehlen des Visarga PRATĪPAR. 62, b, 6. लुप्तविसर्गक dass. 64, b, 4. स साक्ष्यविसर्गते SĪM. D. 575. — 16) = अयम्भेदो विभावसो: MED. the southern course (of the sun) WILSON. — Die Bed. light, splendour bei WILSON beruht auf einer falschen Auffassung von वर्धस् (Ausleerung) in H. an. — Vgl. गो°, लोक°, वाग्विसर्ग (das Reden, Sprechen Buā. P. 1, 5, 11 = 12, 12, 51).

विसर्गधुम्बन n. Abschiedskuss RAÇH. 19, 29.

विसर्गिक s. u. विसर्गिन् 2).

विसर्गिन् (von विसर्ग) adj. 1) spendend, schenkend: संघायन्न विसर्गी स्याद्वाजा MBh. 12, 4386. — 2) schöpfend: मर्तिं शिखरिणिणीम् MBh. 12, 18522. °विसर्गिकीम् auf das Schaffen der Welt gerichtet od. Bomb.

विसर्जन (von सर् mit वि) 1) m. pl. N. pr. eines Geschlechts Buā. P. 14, 30, 18. — 2) f. ई Bez. einer der drei Falten des Afters (die Entleerende) Suçā. 1, 258, 11. — 3) n. proparox. a) das Aufhören, Ende: das Aufhörenmachen, Entfernung: रजसः RV. 5, 59, 3. व्रतस्य ÇĪKĪH. Ça. 2, 13, 7. KAUC. 42. 68. व्रत° HARIV. 14100. — NĪM. 10, 9. — b) das Loslassen, Freiwerden: der Stimme VS. 1, 15. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 8. KĪTJ. Ça. 4, 10, 6. 7, 4, 15. P. 8, 3, 110, Schol. — c) das Entleeren: क्षुत्तस्य RV. 8, 61, 11. — d) das Verlassen, Aufgeben, Fahrlassen: = परित्याग MED. n. 206. रथस्य, शस्त्रायाम् MBh. 7, 9014. अनिष्टानां च (so ed. Bomb.) संसर्गादिष्टानां च विसर्जनात् 11, 85. देह° RAÇH. 8, 25. — e) das Entlassen, Vonsichgeben: वसुवृष्टि° RAÇH. 9, 6. विषमूत्रस्य M. 4, 48. 109. — f) das Entlassen, Verabschieden (einer Person): = संप्रेषण MED. JĪĒV. 1, 251. MBh. 3, 2347. 5, 6018. R. 1, 3, 13 (7 GORH.). 27. R. GORH. 1, 3, 31. 34. fg. 4, 47. 2, 51 und 122 in der Unterschr. ÇĪK. 97, 10. KATHĪS. 70, 62. MĪK. P. 30, 10. KULL. zu M. 3, 265. Verz. d. Oxf. H. 79, a, 29. मरुत्पय्यपराधे स्त्रीषां विसर्जनं दण्डः VET. in LA. (III) 11, 16. das Entlassen eines Gottes (eines Idols) Verz. d. Oxf. H. 103, b, 22. गो° das Entlassen der Kühe aus dem Stalle, das Hinaustreiben derselben auf die Weide HALL in der Einl. zu VISAVAD. 30. — g) das Spenden, Schenken AK. 2, 7, 28. H. 386. MED. सकृप्रस्थ° Spr. 2462. — h) das Schleudern, Abschleusen: इषोकास्त्र° R. 2, 96 (105 GORH.) in der Unterschr. — i) Erschaffung RV. 10, 129, 6. concret Schöpfung: त्वया सृष्टमिदं विश्वं धातर्गुणविसर्जनम् Buā. P. 10, 16, 57. — Vgl. मल°, वाग्विसर्जन.

विसर्गनीय 1) am Ende eines comp. adj. von विसर्जन, z. B. व्रत° ÇAT. Br. 5, 5, 2, 2. — 2) (von सर् mit वि oder von विसर्जन) m. (sc. वर्षा) der am Ende von Wörtern erscheinende Laut, Bez. des Hauches (der nach

indischer Ansicht in den meisten Fällen primitiv ist und beim Zusammenstoß mit andern Lauten in स, र u. a. w. übergeht) RV. PAṬ. 1, 5. 17. 2, 9. 4, 8. 14, 9. 10. 18, 18. VS. PAṬ. 1, 41. 71. 160. 3, 5. 139. 4, 33. 103. 112. 7, 6. 7. 9. 8, 24. AV. PAṬ. 1, 5. 42. 2, 25. fg. 40. 3, 29. TS. PAṬ. 1, 12. 18. P. 8, 3, 15. 84. VĀRTT. und PAT. zu 87. ÇĀṆKH. ÇA. 1, 2, 9.

विसर्जयितव्य (vom caus. von सर्ज् mit वि) adj. was zum Aſter entlassen wird PRAÇNOP. 4, 8.

विसर्ग्य (wie oben) adj. zu entlassen, zu verabschieden MBH. 13, 2442.

विसर्प (von सर्प् mit वि) m. gaṇa ज्योत्स्नादि zu P. 5, 2, 103, VĀRTT. 1) das Umsichgreifen: विष° Spr. 2866, v. l. UTTARAR. 17, 3 (23, 6). — 2) Rose, Rothlauf und ähnliche Entzündungen RĪĀA. im ÇKDn. WISE 270. Suçr. 1, 283, 2. 6. 326, 8. 2, 100, 18. ÇĀṆKH. SAṆH. 1, 7, 66. Verz. d. Oxf. H. 306, a, 37. 307, a, 5. 314, a, 28. 316, b, 10. 357, a, 4 v. u. Verz. d. B. H. No. 975. °क्लिन्नविग्रह RĪĀA-TAR. 4, 658. Auch वीसर्प Suçr. 1, 165, 2. VĻODH. 12, 57. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 5. — 3) in der Dramatik eine zum Unheil unternommene That: विसर्पो यत्समारब्धं कर्मनिष्फलदम् ŚiH. D. 485. 471. — Vgl. मन्द° und वैसर्प.

विसर्पण (wie oben) n. 1) das Verlassen seines Standortes, das vom Platze-Rücken: सूर्यप्रदग्धपत्तो ऽहं न समर्थो विसर्पणे R. 4, 56, 29. मेरो: MBH. 7, 272 (= तेषां NILAK.). 8187. — 2) das Sichausbreiten, = प्रसर AK. 3, 3, 23. क्षत° Suçr. 1, 267, 18. Wachstum, Zunahme VJUTP. 172.

विसर्पि (wie oben) m. = विसर्प 2) RĪĀA. im ÇKDn. Hierher oder zu विसर्पिन् 2) Verz. d. B. H. 278, No. 929, Çl. 43.

विसर्पिका f. dass. VARĀH. BṬH. S. 32, 14.

विसर्पिन् (von सर्प् mit वि) 1) adj. a) hervorschliessend, hervorkommend: कदलीषटैः — तोरतीरविसर्पिभिः MBH. 3, 11127. गुहामुख° (प्रतिशब्द) KUMĀRAS. 6, 64. VIKR. 16. 67, 1. लाङ्गलवित्पेविसर्पिषोभ KUMĀRAS. 1, 18. महेर्गविसर्पिविक्रम gegen grosse Schlangen hervortretend RAÇH. 11, 27. — b) hinundherkreisend, — schwimmend, — sich bewegend: ररास वमुधा कीर्णा विसर्पिभिरिवोर्गैः (विसर्पद्विरिवो° ed. Bomb.) MBH. 7, 7211. मेघाः 5, 7652. प्लवाः R. 5, 83, 6. शैला इव विसर्पिणाः 7, 16, 18. नौका च खलत्रिह्वा च प्रतिकूलविसर्पिणी Spr. 4483, v. l. मकीतल° so v. a. Erdenwaller HARIV. 12085. — c) umsichgreifend, sich verbreitend Suçr. 1, 287, 11. 259, 6. 288, 10. 2, 2, 20. व्यसन R. 6, 95, 31. ह्रविसर्पिघोष KUMĀRAS. 7, 58. मानविष ÇIC. 9, 36. गन्धः KĀURAP. 8. — 2) m. = विसर्प 2) Suçr. 1, 9, 17; vgl. u. विसर्पि. — 3) f. विसर्पिणी Psychotis Ajowan Dec. AUSH. 36. — Vgl. मन्द°.

विसर्मन् (von सर्म् mit वि) adj. zerfließend, flüchtig RV. 5, 42, 9.

विसल n. = किसल Blattknospe, junger Schoss TRIK. 2, 4, 4.

विसैल्य und विसैल्यक (2. वि + स) m. eine best. Krankheit AV. 8, 127, 1. 3. 9, 8, 2. 20. 19, 44, 2.

विसृक्ष s. विषृक्ष.

विसामयी (2. वि + स°) f. das Fehlen von Mitteln (= कारणाभाव Comm.) KUSUM. 10, 2.

विसार् (von सर् mit वि) m. 1) das Zerfließen: रजसः RV. 1, 79, 1. — 2) Verbreitung, Ausbreitung: घातविसारा ज्ञान्यधियः NALOD. 1, 19. — 3) Fleck (der Bewegliche) P. 3, 3, 17, VĀRTT. AK. 1, 2, 8, 17. H. 1344. HALĀ. 3, 35; vgl. वैसारिण.

विसार्थि (2. वि + सार्°) adj. ohne Wagenlenker: स्यन्दन Spr. 2873.

विसार्थिक्यघ्नः ohne Wagenlenker, Pferde und Banner: रथ MBH. 5, 2051.

विसारिन् (von सर् mit वि) P. 5, 4, 16. 1) adj. a) hervorkommend: गुह्या° (घनगर्जित) so v. a. widerhallend RAÇH. 13, 28. — b) umhergehend: देवदत्त P. 5, 4, 16, Schol. — c) sich verbreitend, umsichgreifend AK. 3, 1, 31. H. 390. परितो विसारिणा तेजसा RAÇH. 3, 15. विश्वविसारि तेजः Inscr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, Çl. 23. गगनविसारिभिर्गुभिः Kir. 10, 11. विसारिणो ज्वाला कव्यभुजः RĪĀA-TAR. 8, 982. — 2) f. विसारिणी Glycine debilis Lin. RĪĀA. im ÇKDn. — Vgl. घृति° und वैसारिण.

विसिर (2. वि + सिरा) adj. (f. ई) nicht mit (hervortretenden) Adorn versehen: जड्वा VARĀH. BṬH. S. 70, 2 (विशिर gedr.).

विसिस्मापयिषु (vom desid. des caus. von सिम् mit वि) adj. Jmd (acc.) in Stannen zu versetzen beabsichtigend, — im Begriff stehend MBH. 7, 3418. 4700. 8, 1912.

विमुक्त्यप m. N. pr. eines Fürsten TĪRAN. 68.

विमुक्त्यत् (2. वि + सु°) adj. nichts Gutes thugend ÇAT. BṬ. 14, 9, 4, 4.

विमुक्त्य (2. वि + सु°) adj. ohne gute Werke KAUSH. UP. 1, 4.

विमुख (2. वि + मुख) adj. freudlos, keine Freuden kennend VARĀH. BṬH. 20(18), 1.

विमुत (2. वि + सुत) adj. (f. घा) kinderlos Spr. (II) 2617. VARĀH. BṬH. 23(21), 5.

विमुहद् (2. वि + सु°) adj. ohne Freunde VARĀH. BṬH. 18(16), 17.

विमुचिका s. विषूचिका; विमुची s. u. विषृक्ष.

विमुत (2. वि + सुत) adj. des Wagenlenkers beraubt MBH. 7, 8125.

विमुत्र (2. वि + सूत्र) adj. verwirrt, in Unordnung seiend: °व्यवहारात् RĪĀA-TAR. 8, 774. 882. verwirrt so v. a. bestürzt, ausser sich 1800.

विमुत्रण (von विमुत्रण्) n. das Verwirren, in-Unordnung-Bringen: एक एका ऽकरोद्योद्यः पतनानां विमुत्रणम् RĪĀA-TAR. 7, 1479

विमुत्रता (von विमुत्र) f. Verwirrung, Unordnung: इत्थं राक्षस्यति-रगादचरेण विमुत्रताम् RĪĀA-TAR. 1, 361. Verwirrung so v. a. Verlust des klaren Bewusstseins: स्वैरेव शस्त्रिभिः सर्वैर्निन्ये भूभृदिसूत्रताम् 8, 809. 1663.

विमुत्रण् (wie oben) in Verwirrung bringen: विमुत्रित von Personen RĪĀA-TAR. 4, 446. 7, 1372.

विमूरा n. Kummer VIKR. 82 (im Prākṛit).

विसूरित 1) n. dass. GAṬĪDH. im ÇKDn. — 2) f. घा Fieber ÇABDĀRTHAN. bei WILSON.

विसूर्य (2. वि + सूर्य) adj. der Sonne beraubt HARIV. 12414 = R. ed. Bomb. 4, 43, 55.

विसृज्य (von सर्ज् mit वि) adj. was hervorgebracht wird, subst. Wirkung BHĪE. P. 7, 9, 22.

विसैत् s. unter सर् mit वि.

विसृवर (von सर् mit वि) adj. (f. ई) sich ausbreitend, — weit verbreitend AK. 3, 1, 31. H. 390.

विसृप् (abl. विसृपस्) s. u. सर्प् mit वि.

विसृप्ति (von सर्प् mit वि) f. Ausbreitung: श्लेष्मा शरीरे विसृप्तिं लभते KAR. 2, 4.

विसृम् adj. = विसृवर AK. 3, 1, 31. H. 390.

विमृष्ट s. u. सर्ष mit वि.

विमृष्टधेय adj. etwa *Milchtrank strömend* RV. 7, 24, 2.

विमृष्टराति adj. *Gaben spendend* (Sā.) RV. 4, 122, 10.

विमृष्टवाच् adj. *das Schweigen brechend* Âçv. Ça. 1, 12, 30. 4, 8, 23.

विमृष्टि (von सर्ष mit वि) f. 1) *das Loslassen, Schluss* KĀT. 28, 2. *das Entlassen*: शुक्र° Vj. 192. — 2) *Schöpfung* RV. 10, 129, 6. 7. ÇAT. Br. 10, 5, 2, 3. 14, 4, 2, 12. HARIV. 114. MĀK. P. 102, 19. पूर्व° HARIV. 25. 406. neben मृष्टि so v. a. *Schöpfung im Einzelnen* BRAHMAVIV. P. bei BUN-
NOUF, Brāg. P. I, XLVI. — 3) *Nachkommenschaft* HARIV. 1997.

विमोर्म (2. वि + सोम) adj. (f. श्री) 1) *ohne Soma* ÇAT. Br. 11, 7, 2, 3. — 2) *ohne Mond*: शर्वरी Spr. 8027.

विमोष्य (2. वि + सो°) n. *Leiden*: °भान् R. 7, 50, 11.

विमोर्म (2. वि + सो°) adj. *ohne Wohlgeruch*: कर्णिकार KATHĀS. 54, 55.

विष्कम्भ und विष्कुम्भ s. u. विष्कम्भ, विस्कार unter विष्किर.

विस्त m. *ein best. Gewicht: ein Karsha oder 16 Māsha Gold* AK. 2, 9, 57. H. 884. PĀJACĪTTEND. 7, a, 8. am Ende eines adj. comp. f. श्री P. 4, 1, 22. — Vgl. कुरु°, त्रि°, बहु°.

विस्तर (von स्तर mit वि) 1) m. am Ende eines adj. comp. f. श्री. a) *Ausdehnung, Breite, Umfang*; = विस्तार MED. r. 216. उच्छ्रायायामवि-
स्तारः Verz. d. Oxf. H. 48, a, 41. VARĀH. BṚH. S. 58, 21. लोक° Brāg. P. 1, 3, 3. श्रावसा बहुविस्तारः R. 1, 12, 12. श्राकृतिविस्तरैर्मधैः MĀK. 76, 20. छद्मः सुविस्तरः MBH. 12, 6187. eines Geschlechts 1, 90. 2, 570. बहु-
कु° adj. *weit verbreitet*: वैधर्म्य 3, 13235. नास्त्यतो विस्तरस्य मे (d. i. कृत्तस्य) BHAG. 10, 19. न्याय° so v. a. *der umfangreiche* NĀJĀS KĀM. NITIS. 2, 13. पुराण° HARIV. 6786. ग्रन्थविस्तरसंज्ञेपमात्रम् (so ist nach HALL zu lesen) *ein blosser Auszug eines umfangreichen Werkes* KATHĀS. 1, 10. शास्त्रैर्महाविस्तरैः Spr. (II) 1721. शब्दब्रह्मणि — उहविस्तरे Brāg. P. 4, 29, 15. बहुविस्तरं कर् *sich stark ausbreiten* Spr. (II) 888. सुविस्तरं या *von einer Schatzkammer* 705. मनसः *das Weiterwerden* (uneig.) *des Herzens* DAÇAR. 4, 41; vgl. u. विस्तार 1) am Ende und विस्फार 2). — b) *Menge, Masse*; = समूह ÇABDAR. im ÇKDr. एककालं चरेद्देवं न प्रस-
ज्येत विस्तरे M. 6, 55. यज्ञसोमार्° R. GORR. 1, 11, 17. 2, 81, 32. देवायतन-
विस्तरेः 7, 101, 15. भूषण° MĀK. 152, 10. विभव° 23, 17. ग्रन्थ° VARĀH. BṚH. S. 1, 2, 5. MAITRAJUP. 6, 34 (pl.). गुण° Spr. 2148. वस्तु° DAÇAR. 1, 51. 3, 25. SĀH. D. 314. *eine Menge von Menschen, eine grosse Gesellschaft* M. 3, 125. fg. Brāg. P. 7, 15, 3. 4. उभे पुरचरे रम्ये विस्तरैरुपशोभिते *mit einer Menge von Dingen* R. 7, 101, 14. चत्वारः सखिता वेदाः सरकस्याः *सविस्तराः mit den vielen dazu gehörigen Schriften* HARIV. 9491. ब्रह्मा-
धीत्य सविस्तरम् Brāg. P. 3, 3, 2. बहु° adj. *mannichfach, verschieden-*
artig: पेयैः MBH. 2, 99. पुष्यैः HARIV. 10981. उपयिः 7204. — c) *hoher*
Grad, Intensität: विभूतेः BHAG. 10, 40. दीप्तिः कान्तेस्तु विस्तरः DAÇAR. 2, 33. सुविस्तरम् *überaus heftig*: विललाप MBH. 3, 17291. HARIV. 4839. धर्म्येण हि परिक्रुष्टं लक्ष्मणेति सु° R. 3, 66, 7. बहुविस्तरम् *dass.*: रुरुडः MBH. 12 5745. — d) *Detail, das Ausführliche, die einzelnen und ge-*
naueren Umstände einer Sache; Specification, ausführliche —, umständ-
liche Darstellung; Wollschweifigkeit P. 3, 3, 32. AK. 3, 3, 22. 3, 4, 5, 29. H. 1432. MED. HALĀJ. 4, 51. विस्तरेण समामेय धार्यते यद्विज्ञातिभिः (ज्ञानम्) MBH. 1, 27. तस्य शब्दस्य वक्ष्यामि विस्तरम् 12, 6555. तस्य विस्तरमा-

ख्यास्ये मनोर्वैवस्वतस्य क HARIV. 280. 288. 2451. श्रुतास्ते विस्तराः सर्वे
11046. श्रुतविस्तर adj. *der die Details gehört hat* 4274. कुब्जायाः श्रु-
तविस्तरे 4497. श्रुत° R. GORR. 2, 62, 8. लोकादन्विष्य विस्तरम् R. 4,
3, 1. तस्य देशस्य विस्तरं व्याकर्तुमुपचक्रमे 33, 25 (34, 23 GORR.). 37, 25
(38, 31 GORR.). श्रूयतां विस्तरो राम सगरस्य 40, 3 (41, 3 GORR.). 2, 59, 2.
R. GORR. 1, 27, 6. 45, 56. 7, 55, 1. कार्य° 100, 8. Suçā. 1, 94, 11. 229, 5. 2,
531, 14. VARĀH. BṚH. S. 43, 21. पद्यते भृगुविस्तरे *im ausführlichen Werke*
KŪLIKOP. in Ind. St. 9, 15. समर्थनप्रपञ्चोक्तिरुक्तस्यार्थस्य विस्तरः PRATĪ-
PAR. 69, a, 6. श्रुतमुक्तात्र विस्तरम् KATHĀS. 22, 118. MĀK. P. 53, 8. SĀH.
D. 407. Verz. d. Oxf. H. 50, a, 18. °शङ्कया SĀH. D. 124. °भीरु SARVA-
DARÇANAS. 61, 7. किं विस्तरेण Spr. 3096. कृतं विस्तरेण SARVADARÇANAS.
105, 16. श्रुतमतिविस्तरेण VIKR. 3, 6. VARĀH. BṚH. S. 1, 8. PRAB. 2, 2. वि-
स्तरेण *ausführlich* BHAG. 10, 18. MBH. 1, 7619. 3, 2475. 11941. 16663.
16899. 5, 6012. 6048. R. 1, 8, 29. VARĀH. BṚH. S. 47, 1. 28. MĀK. P. 72,
17. PĀNĒAT. 41, 21. विस्तरात् *dass.* VARĀH. BṚH. S. 60, 22. Brāg. P. 8, 1,
1. MĀK. P. 16, 12. 69, 1. PĀNĒAR. 1, 3, 1. सुविस्तरात् 4, 2, 8. बहु° adj.
sehr ausführlich: कथा R. GORR. 1, 38, 2. वाक्यमद्भुतविस्तरम् R. SCHL.
1, 21, 1. व्याख्यां स्वल्पातिविस्तराम् Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 111. श्र-
चिनेर्दिवयोश्च मृष्टिरुक्ता सुविस्तरा *mit allen Details* 83, a, 10. सविस्त-
रम् adv. *ganz genau, ausführlich* KATHĀS. 49, 177. PĀNĒAT. 114, 20. सु-
विस्तरम् PĀNĒAR. 2, 7, 50. HIT. 73, 15. बहुविस्तरसंयुक्ताश्चास्यत रान्त-
सान् so v. a. *nach allen Richtungen hin, in allen Stücken* R. 3, 31, 35.
— e) = प्रणाय *Vertraulichkeit* u. s. w. MED. — f) = पीठ *Sitz* (vgl. वि-
ष्टर) ÇABDAR. im ÇKDr. — 2) adj. (f. श्री) *ausgedehnt, umfangreich*: कथा
SĀH. D. 305; vgl. विस्तरता. — Vgl. श्र°, न्यायमाला°, पुरार्थ°, मध्या-
नरविस्तरलिपि, विष्टर und विस्तार.

विस्तरक (von विस्तर), davon विस्तरकेण instr. *recht ausführlich*
PAT. bei GOLD. MĀN. 91, b.

विस्तरणी (von स्तर mit वि) f. Bez. einer best. Göttin: देवी विस्त-
रणी प्रिया (मे) *sagt ein Brahmane* MĀK. P. 61, 65.

विस्तरतम् (von विस्तर) adv. 1) *der Breite nach*: श्रायामतो वि°
Brāg. P. 3, 8, 25. — 2) *mit allen Details, ausführlich* Suçā. 2, 302, 9.
VARĀH. BṚH. S. 1, 10. Brāg. P. 9, 1, 7. Verz. d. Oxf. H. 74, a, 41. PĀNĒAT. 181, 2.

विस्तरता (wie oben) f. *Ausbreitung*: स्वेदोद्गमो विस्तरतामुपैति R. 6, 7.

विस्तरशाम् adv. = विस्तरतम् 2) M. 9, 250. BHAG. 11, 2, 16, 6. MBH.
1, 2048. 8, 771. VARĀH. BṚH. S. 49, 1. Brāg. P. 3, 29, 2. MĀK. P. 1, 17, 57,
3, 75, 1. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95. 74, a, 5.

विस्तार (von स्तर mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. श्री. 1)
Ausdehnung, Breite, Umfang P. 3, 3, 32. AK. 3, 3, 22. 3, 4, 24, 69. 28, 116.
32 (36), 15. TAİK. 3, 3, 369. H. 1432. a n. 3, 602. MED. r. 219. HALĀJ. 4, 51.
5, 62. 99. COLERN. Alg. 97. 315. MBH. 1, 827. 2, 279. 1982. HARIV. 13793. R.
1, 40, 15 (41, 20 GORR.). R. GORR. 2, 108, 18. 4, 40, 59. 41, 51. 5, 6, 16. 18. 36,
17. fg. भृग° Suçā. 1, 125, 21. VARĀH. BṚH. S. 49, 3. 6. 53, 5. 11. 22. 56, 11. fgg.
58, 6. 26. MECH. 18. Brāg. P. 5, 16, 12. 20, 2. 42. MĀK. P. 54, 4. 8. नातिवि-
स्तारसंकर KĀM. NITIS. 16, 2. श्रुतिविस्तारविस्तोर्णा PĀNĒAT. 245, 25. ल-
ताविस्तारसंकुल *sich weit verbreitende Schlingpflanzen* Verz. d. Oxf. H.
17, a, No. 63. ÇI. 4. कातख° *das umfangreiche Kātantra* COLERN. Misc.
Ess. II, 45. श्रापुराणां प्रकामविस्ता फलं करिष्यः BAON. 2, 11. संकुत-

वृत्तिविस्तारः । ताराम् R. 2, 114, 7 (128, 8 Goan.). यस्य (विश्वकर्तुः) विस्तारः एवैष लोकः Ausbreitung HARIV. 14587. BRAS. 13, 30. °गामिनी बुद्धिः in's Wette schweifend MBH. 13, 4334. (लक्ष्मीः, काया) विस्तारमुपागच्छति sich ausbreiten, wachsen SPR. 2650. चमत्कारश्चितविस्ताररूपः Weltwerden des Herzens SĀH. D. 23, 14; vgl. u. विस्तर 1) am Ende und u. विस्फार 2). — 2) Breite eines Kreises so v. a. Durchmesser COLEBR. Alg. 87. — 3) Specification, eine Aufzählung —, Ausführung im Einzelnen JĀN. 3, 98. Suçh. 1, 32, 5. षड्विधविस्तारो रसः so v. a. der Geschmack erfüllt in sechs Arten MBH. 12, 6852. 14, 1411. द्वादशविस्तारं तेजसा रूपमुच्यते 1414. विस्तारेणा ausführlich R. 3, 4, 4 wohl nur fehlerhaft für विस्तारेणा. — 4) ein Ast mit seinen Zweigen; Strauch AK. 2, 4, 4, 14. TRIK. (स्तम्ब st. स्तम्भ zu lesen). H. 1124. H. an. MED. HALĀ. 2, 26. — Vgl. नक्षत्रकांति°, लोक°, विस्तर und विष्टार.

विस्तारिन् (von विस्तार) adj. sich ausbreitend, breit, umfangreich: त्रैलोक्यविस्तर° HARIV. 2634. पदे पदे सतां मैत्र्यः सरित्समाः SPR. (II) 940. बीज DAÇAR. 1, 16. द्विसाक्षोच्छ्रयाः सर्वे तावद्विस्तारिणश्च ते MĀK. P. 54, 11. पद्म HARIV. 14653. रक्षाणव PRAB. 81, 11. पङ्क MĀK. P. 74, 13. स्तनभार SPR. 2878. UTTARAB. 116, 14 (157, 16). MĀLATIM. 131, 10. दोम् 81, 15. KATHĀS. 100, 18. भारत Verz. d. Oxf. H. 120, a, 29.

विस्तीर्ण s. u. स्तर mit वि.

विस्तीर्णकर्ण adj. die Ohren ausgestreckt haltend und zugleich breitohrig, Bez. des Elefanten SPR. 2053.

विस्तीर्णता (von विस्तीर्ण) f. Geräumigkeit: einer Burg SPR. 5028.

विस्तीर्णभेद m. N. pr. eines Buddha LALIT. ed. Calc. 5, 17.

विस्तीर्णवती (von विस्तीर्ण) f. N. einer Welt Lot. de la b. l. 274.

विस्तृति (von स्तर mit वि) f. 1) Ausdehnung, Breite TRIK. 3, 3, 369. H. an. 3, 458. 602. MED. r. 219. ĀRJABH. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 338. — 2) Durchmesser eines Kreises COLEBR. Alg. 87. Z. f. d. K. d. M. 2, 427, 1.

विस्थान (2. वि + स्थान) adj. einem andern Organ angehörig RV. PRĀT. 4, 8.

विस्पन्द s. विष्पन्द und विष्पन्द.

विस्पन्दन (von स्पन्द mit वि) m. das Erzittern: तृण° MBH. 7, 7993. प्रस्पन्दन ed. Bomb.

विस्पर्धा (von स्पृध् mit वि) f. Wettseifer: येषां व्रते ऽथ विस्पर्धा बले बलवतामिव MBH. 5, 1602. fg.

विस्पर्धिन् (wie eben) adj. wettseifernd: शक्र° MBH. 9, 3645. चन्द्रविस्पर्धिना मुखेन 4, 189.

विस्पष्ट (von स्पृष् = पृष् mit वि) adj. P. 6, 2, 24, Schol. mit Augen zu sehen, offenbar, klar, deutlich, verständlich: रक्षा MBH. 12, 2088. विद्युद्विस्पष्टपिङ्गात 1, 1241. सिंहविस्पष्टविक्रम HARIV. 3105. विस्पष्टेन्दुमुखो MĀK. P. 21, 17. °कोप 116, 57. विस्पष्टामर्षपूरित 123, 29. विद्या 101, 18. PRAB. 71, 2. विस्पष्टार्थ M. 2, 33. अविस्पष्टार्थ NĪ. 1, 15. अ° von einer Rede AK. 1, 1, 5, 22. HALĀ. 1, 141. विस्पष्टम् adv.: यञ्चेन्नितासि विस्पष्टं नाम MBH. 3, 16446. नाविस्पष्टमधीयीत M. 4, 99. in comp. mit einem adj. (der Ton ruht auf der ersten Silbe des comp.) P. 6, 2, 24. — Vgl. वैस्पष्ट.

विस्पष्टीकर (विस्पष्ट + 1. कर्) klar —, deutlich machen; davon nom. act. °कर्णा D. MÜLLER, SL. 170.

विस्पृक्त adj. Bez. eines besondern Geschmacks VARĀH. BṚH. S. 51, 32.

विस्फार (von स्फार mit वि) m. P. 6, 1, 47, Schol. 1) das Losschnellen eines Bogens und der dadurch bewirkte Laut AK. 2, 8, 3, 76. H. 1406. HALĀ. 1, 151. MBH. 3, 16128. 4, 163. 12, 982. R. 5, 39, 17. 7, 28, 45. — 2) das Aufklaffen, sich-weit-Öffnen: नयन° SĀH. D. 28, 10. विविधेषु पदार्थेषु लोकसीमातिवर्तिषु । विस्फारश्चेतसो यस्तु स विस्मय उदाहृतः ॥ 207; vgl. u. विस्तर 1) a) am Ende und unter विस्तार 1) am Ende. — Hier und da विष्फार geschrieben.

विस्फाल (von स्फल् mit वि) m. P. 6, 1, 47, Schol.

विस्फुट (von स्फुट् mit वि) adj. aufgesprungen, klaffend: विस्फुटिकार aufgesprungen —, klaffend machen: °कृत Suçh. 1, 301, 12.

विस्फुर (von स्फुर mit वि) adj. die Augen aufreißend R. 3, 73, 8.

विस्फुलिङ्ग s. विष्फुलिङ्ग.

विस्फूर्जथु (von स्फूर्ज् mit वि) m. das Tosen: महेर्मि° RAÇH. 13, 12 (विस्फूर्जित ed. Calc.) das Rollen des Donners KAN. 5, 2, 9 (विस्फु°, v. l. अविस्फूर्जथु). uneig.: विपाक° das Donnern —, donnerähnliche Erschüttern des Lohnes der Werke RAÇH. 14, 62.

विस्फूर्जन (wie eben) n. das Aufklaffen, sich-weit-Öffnen: तत्र कसितं नाम कपटोष्ठपुटविस्फूर्जनपुरःसारमकृच्छत्यट्टकासः SARVADARÇANAS. 78, 1. 2. विस्फु° godr.

विस्फूर्जित 1) adj. und n. s. u. स्फूर्ज् mit वि. — 2) m. N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 87.

विस्फोट (von स्फुट् mit वि) m. 1) das Krachen: अशने: MBH. 4, 163. 1426. 6, 2882. — 2) eine aufplatzende Blase, Brandblase, Beule AK. 2, 6, 2, 4. H. 466, Schol. Z. d. d. m. G. 9, 676. ÇKDn. Suppl. u. तप्तमाषक. Suçh. 1, 58, 16. fg. ÇĀNĀG. SĀH. 1, 7, 65. Verz. d. B. H. N. 978. Verz. d. Oxf. H. 314, a, 29. 32. 316, b, 10. 337, a, 4 v. u. अग्निदग्धस्य विस्फोटशान्तिः स्यादग्निना ध्रुवम् SPR. 2276. KATHĀS. 85, 15. RĪGĀ-TAN. 8, 1607. अयमपरो गण्डस्योपरि विस्फोटः MUDRĀ. 120, 14; vgl. ÇĀN. 20, 10.

विस्फोटक 1) m. a) = विस्फोट 2) Schol. zu ÇĀN. 20, 10. Suçh. 1, 292, 8. 293, 19. 2, 118, 2. 188, 9. eine Art des Aussatzes ÇĀNĀG. SĀH. 1, 7, 64. PARĪ-ĒAN. 3, 14, 47. TITHIT. bei WILSON, Sel. Works II, 222. — b) N. pr. eines Schlangendämons VJUTP. 87. — 2) विस्फोटिका f. Blase, Beule Schol. zu ÇĀN. 20, 10.

विस्फोटन (von स्फुट् mit वि) n. 1) das Entstehen von Blasen: दग्धस्य KAN. 5, 1, 12. — 2) lautes Brüllen: वज्र° BUĀG. P. 6, 11, 7.

1. विस्मय (von स्मि mit वि) m. am Ende eines adj. comp. f. छा. 1) Dünkel, Hochmuth H. an. 3, 506. MED. j. 104. तपः तरति विस्मयात् M. 4, 237. तस्मान्न विस्मयः कार्यः पुरुषेषु मरुतामसु BUĀG. P. 6, 17, 35. गत-विस्मया 36. — 2) das Staunen, das Gefühl der Ueberraschung, Verblüfftheit AK. 1, 1, 7, 19. H. 303. H. an. MED. HALĀ. 4, 60. 1, 91. वत विस्मये 5, 92. AK. 3, 4, 23 (36), 5. विविधार्थेषु पदार्थेषु लोकसीमातिवर्तिषु । विस्फारश्चेतसो यस्तु स विस्मय उदाहृतः ॥ SĀH. D. 207. विस्मयो नः समुत्पन्नः MBH. 3, 2472. विस्मयो मे मरुतामसू 11965. RAÇH. 10, 81. ÇĀN. 72, 8. VIKR. 78, 5. DAÇAR. 4, 72. विषादविस्मयावेश KATHĀS. 18, 240. RĪGĀ-TAN. 3, 71. 4, 577. न विस्मयो ऽसौ त्वयि विश्वविस्मये (adj.) यो मा-ययेदं ससृजे ऽतिविस्मयम् (adj.) BUĀG. P. 3, 13, 42. 4, 1, 28. °कारि चेष्टितम् SPR. (II) 2270. भयविस्मयकारिन् ÇUK. in LA. (III) 38, 6. Verz. d. Oxf.

H. 225, a, 28 (pl.). प्रयापो विस्मयः कृतः Spr. (II) 1238. 2582, v. 1. नाम^० 196, v. 1. विस्मयात् vor —, mit Staunen Çik. 100, 22. Rîā-Tar. 3, 111. विस्मयान्वित AK. 3, 1, 26 (= विलल). MBh. 3, 2150. 2280. विस्मयो सर्वथा हेयः प्रत्यूकः सर्वकर्मणाम् Spr. 2880. विपत्काले विस्मय एव कापुरुषलक्षणम् Hit. 13, 19. परं विस्मयमागताः R. 1, 4, 14. BRAHMA-P. in LA. (III) 53, 4. विस्मयं परमं ययौ MBh. 3, 2795. R. 1, 2, 1. PĀNĀT. 1, 6, 12. परं विस्मयमाययौ Rîā-Tar. 3, 452. 4, 241. परं विस्मयमापन्नाः MBh. 3, 2856. विस्मयं परमं चक्रे geriet in Staunen R. GORR. 1, 35, 50. दाने तपसि u. s. w. विस्मयो न च कर्तव्यः Spr. 1136. चकार — तेषु रत्नसु विस्मयम् *erregte Staunen* R. 5, 40, 11. ज्ञात^० adj. 3, 44, 17. संज्ञात^० adj. KATHĀS. 38, 98. ज्ञानित^० adj. 28, 169. घ्रागत^० adj. HARIV. 9975. गतविस्मयो ऽत्र Bhaṭ. P. 3, 1, 42. स^० adj. *erstaunt, überrascht* RAGH. 3, 47. 3, 29. 13, 68. KATHĀS. 22, 130. 25, 53. 154. 352. 26, 91. 27, 75. Rîā-Tar. 4, 268. 424. PĀNĀT. 44, 24. HIT. 54, 18. सविस्मयम् adv. Çik. 48, 6. 52, 21. KATHĀS. 18, 390. Rîā-Tar. 6, 359. PĀNĀT. 76, 24. HIT. 14, 22. सु^० adj. KATHĀS. 43, 174.

2. विस्मय (2. वि + स्मय) adj. *frei von Dünkel, — Hochmuth* Bhaṭ. P. 3, 17, 31.

विस्मयंकर adj. *Staunen erregend* MBh. 8, 1306.

विस्मयंगम adj. *dass.: घ्रात्मना* (so ed. Bomb.) MBh. 1, 5387.

विस्मयन (von स्मि mit वि) n. *das Erstaunen*: लोकविस्मयनार्थाय Verz. d. Oxf. H. 53, b, 29.

विस्मयनीय adj. *Staunen erregend*: ०त्रय MBh. 8, 4490. fg.

विस्मयविषादवत् (von विस्मय + विषाद) adj. *erstaunt und bestürzt* KATHĀS. 121, 176.

विस्मरण (von स्मृ mit वि) n. *das Vergessen* Kap. 4, 16. Çik. 119.

विस्मर्तव्य (wie oben) adj. *zu vergessen* KATHĀS. 10, 149. 18, 183. Rîā-Tar. 3, 208. PĀNĀT. 4, 2, 23. PĀNĀT. 176, 2. 3.

विस्मापक (vom caus. von स्मि mit वि) adj. *in Staunen versetzend* KĀITANJĀKĀNDRODĀJA 6, 6.

विस्मापन (wie oben) 1) adj. (f. ङ) *in Staunen versetzend* MBh. 7, 3362. 6676. 7889. VARĀH. BṚH. S. 53, 26. Bhaṭ. P. 1, 15, 5. 3, 2, 12. 23, 21. — 2) m. a) *Gaukler*. — b) *der Liebesgott*. — c) = गन्धर्वनगर H. an. 4, 190. MRD. n. 206. — 3) n. a) *das in-Staunen-Versetzen* HARIV. 7238. — b) *Wundererscheinung* VARĀH. BṚH. S. 2, S. 8, Z. 2 v. u.

विस्मापनीय adj. *Staunen erweckend*: ज्ञातः HARIV. 7545.

विस्मापनीय adj. *dass.* MBh. 7, 4701.

विस्मारक (vom caus. von स्मृ mit वि) adj. *vergessen machend*: ज्ञातस्तिगमाप्रुविस्मारकाः (दीपकाः) Spr. 2178.

विस्मार्ण (wie oben) adj. *dass.* Bhaṭ. P. 10, 31, 14.

विस्मित 1) adj. s. u. स्मि mit वि. — 2) n. *ein best. Metrum*: 4 Mal —————, —————, ————— COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XIV, 2). Ind. St. 8, 399. 417. विस्मिता f. 423.

विस्मृति (von स्मृ mit वि) f. *das Vergessen, Vergesslichkeit, Vergessenheit*: नाम^० Spr. (II) 196. कृत^० VARĀH. BṚH. S. 78, 7. विस्मृतिमभिनीय UTTAR. 93, 21 (122, 5). व्यत्यस्त^० Bhaṭ. P. 11, 22, 38. अनुभूताग्र-विस्मृति H. 1373. विस्मृत्युक्तितादय KATHĀS. 65, 21. यथा तस्य निज्ञा भ्रंशाः सर्वे विस्मृतिमायुः 44, 96. पञ्चविंशत्य-निपाता मया ऽसागरे Rîā-

Tar. 1, 88. अनयत् — स तान्यद्यापि विस्मृतिम् 2, 2.

विस्मेर (von स्मि mit वि) adj. *erstaunt* Çic. 4, 58.

विस्मन्द, विस्मन्दक, विस्मन्दन und विस्मन्दिन् s. u. विष्य^०.

विस्म 1) adj. *muffig* (dem Geruch nach), *nach rohem Fleische* u. s. w. *riechend* AK. 1, 1, 4, 21. H. 1392. HALĪJ. 3, 9. Blut Suçā. 1, 79, 12. Çik. Saṃh. 3, 12, 13. andere Flüssigkeit Suçā. 1, 84, 6. Meerwasser 173, 20. विस्माङ्ग 2, 384, 5. मीनोद्गरीवास^० KATHĀS. 74, 196. कूर्म विस्मपिच्छिलम् 82, 7. लोकानां मलनिषयः सविस्मगन्धः VARĀH. BṚH. S. 28, 5. रुधिरामिषं (घर्कताम्) तु गोक्षीरधाराधवलं क्वविस्मम् H. 57. im Prakrit: विस्मगन्धी मध्वन्धो Çik. 74, 10. — 2) f. *ein best. Pflanze*, = कृषुषा (?) Rîān. im ÇKDr.; vgl. 2. विस्मगन्ध 2). — 3) n. *Blut* H. 621.

विस्मस (von स्मस् mit वि) m. *das Sichauflösen, Schlafwerden, Nachlassen*: ष्य^० AIT. Br. 1, 13. PĀNĀT. Br. 10, 5, 7. Suçā. 1, 51, 5. 6. 16. वल^० 2, 192, 10.

विस्मसन (von स्मस् simpl. und caus. mit वि) 1) adj. *fallen machend, abwerfend, absteigend*: नीवि^० (कर) MBh. 11, 693 (Sāh. D. 113, 16). — 2) n. a) *das Sichauflösen, Schlafwerden, Nachlassen*: वलस्य Suçā. 1, 51, 9. दोष^० 10. — b) *das Abwerfen, Herunterreißen*: चलन्मन्दार^० Gtr. 9, 11. — विस्मसन fehlerhaft.

विस्मसिन् (von स्मस् mit वि) adj. *herabfallend, — rutschend*: किञ्चिद्विस्मसिद्वाङ्मधूकमाला RAGH. 6, 28.

विस्मसिका f. विस्मसिकायाः काण्डाभ्यां (कर्णाभ्यां) P. 8, 3, 110, Schol.) जुहोति KĀTH. 15, 1.

विस्मक adj. = विस्म 1): Blut Çik. Saṃh. 3, 12, 9.

1. विस्मगन्ध m. *ein muffiger Geruch*: ष्य^० VARĀH. BṚH. S. 28, 5.

2. विस्मगन्ध 1) adj. *muffig riechend*. — 2) f. *ein best. Pflanze*, = कृषुषा (?) Rîān. im ÇKDr.; vgl. विस्म 2).

विस्मगन्धि 1) adj. *muffig riechend*. — 2) n. *Auripigment* H. 1058.

विस्मता (von विस्म) f. *muffiger Geruch*: des Blutes Suçā. 1, 43, 20.

विस्मव (wie oben) n. *dass.*: ष्यति^० des Blutes Suçā. 1, 84, 19.

विस्मम् und विस्मम्भिन् s. विष्म^०.

विस्मव (von स्मृ mit वि) m. *Strom*: तं बालं पुपुषुः स्तन्यविस्मवैः MBh. 13, 4098. शोणितविस्मवैः R. 7, 21, 38. HARIV. 13757. चपलीर्लावणैरम्बुविस्मवैः 2980. am Ende eines adj. comp.: मकारुधिर^० MBh. 10, 219. गैरि-कतोयविस्मवैः गिर्यथा वञ्चकृतं मकारुधिरः 8, 4803.

विस्मवण (wie oben) n. *das Zerfließen* Nir. 6, 3.

विस्मवन्मिश्र s. u. स्मृ mit वि.

विस्मस् (von स्मस् mit वि) f. *das Zerfallen, Nachlass*: झरसा विस्मसामु लोकमेति TBh. 3, 8, 20, 5. AV. 19, 34, 3, wo die Hdschr. विस्मसः betonen. Vgl. auch u. स्मस् mit वि.

विस्मसा (wie oben) f. *das gebrechliche Alter* AK. 2, 6, 2, 41. H. 340. HALĪJ. 2, 348.

विस्मस्त s. u. स्मस् mit वि.

विस्मस्य (von स्मस् mit वि) adj. *aufzulösen*: ein Knoten TB. 6, 2, 9, 4.

विस्मत्रण (vom caus. von स्मृ mit वि) n. *das Blutlassen* Suçā. 1, 26, 16. 2, 3, 15. 250, 13.

विस्माव्य (wie oben) adj. 1) *abfließen zu lassen, was man abfließen lassen kann*: झलं विस्मावयेत्सर्वमविस्माव्यं च दूषयेत् MBh. 12, 3634. —

2) was da vergeht, flüchtig wird; davon ०त्ता f. nom. abstr.: षोडशो विष-
वास्मान्प्रो यात्यविज्ञाव्यतामिव । चिरेण पथ्यते पक्षो भवेत् । धितोयमः ॥
Verz. d. Oxf. H. 804, a, 14.

विमि m. N. pr. eines Mannes garpa मुधादि zu P. 4, 1, 122. — Vgl. वैमि.

1. विमृति (von मु mit वि) f. das Ausfließen: गात्रेभ्यः ततस्तस्य Va-
sān. Bqm. S. 88, 30.

2. विमृति (von मु = मु mit वि) s. विमृति.

विमृक् (विमृक् Padap.) f. Naich. 4, 3. 30 v. a. Gewässer Nib. 6, 3.
मध्ये पुवाक्षो विमृक् कृत् । RV. 5, 44, 2. वया इव रुहः सत विमृक्;
6, 7, 6. etwa sprengend, austreibend; subst. Schoss, Reis (vgl. Śis. zu der
ersten Stelle).

विमोतस् (2. वि + मो०) n. eine best. hohe Zahl Vāst. 179. Mōl. asiat.
4, 638 (hier fälschlich विमोत).

1. विस्वर (2. वि + स्वर) m. Mīston Pāṇā. 1, 12, 9.

2. विस्वर (wie oben) adj. 1) lautlos: तमस् Kōlikop. in Ind. St. 2, 10.
— 2) missstönend, einen falschen Ton von sich gebend, übel klingend: तूर्य
Vān. Bqm. S. 46, 62. नाद Hāiv. 14761. र्व 15899. स्वर R. 3, 51, 28.
गीतमविस्वाम् 1, 3, 60. विस्वाम् adv.: रुराव MBh. 2, 2096. 10, 407. Ha-
niv. 5695. R. 3, 24, 28. 29, 5. 66, 13. अविस्वाम् Mān. P. 25, 10. — 3)
mit einer falschen Betonung gesprochen Cīkṣā 53 in Ind. St. 4, 368.
विस्वाम् adv. MBh. 13, 4576. Kull. zu M. 2, 110.

विक in den folgenden comp. = विक्रायस्.

विक्र m. Luftgeher P. 3, 2, 88, Vārt. 4. Vop. 26, 61. 1) Vogel AK. 2, 5, 32. H. 1316. MBh. 1, 1113. 3, 2416. 15668. R. 2, 52, 2 (49, 2 Gonn.). 95. 96, 13 (105, 12 Gonn.). 43. 3, 78, 3. 5, 16, 24. Mūch. 29. R. 1, 28. Spr. 2839. 2922. Vān. Bqm. S. 3, 35. 5, 55. 17, 25. 24, 1. 30, 31. Būg. P. 4, 18, 24. मक्ता Kathās. 26, 26. am Ende eines
adj. comp. (f. छा) R. 2, 59, 12. 3, 29, 12. Spr. (II) 1047. — 2) Pfeil Čan-
dar. im ČKDr. MBh. 7, 9021. — 3) die Sonne. — 4) der Mond Čandar. im ČKDr. — 5) Planet Dhar. im ČKDr. — 6) Bez. einer best. Constel-
lation, wenn nämlich alle Planeten (यक्) im 4ten und 10ten Hause
stehen, Vān. Bqm. 12, 4, 13.

विक्रातय (विक्रा + छा०) m. die Stütze der Vögel, Belw. des Luft-
raums R. 5, 3, 60.

विक्र m. Luftgeher P. 3, 2, 88, Vārt. 3. 1) Vogel AK. 2, 5, 32. H. 1316. Mēd. g. 49. Hāiv. 2, 52. M. 9, 55. R. 5, 4, 11. 16, 19. 42. 35, 29. Ra-
ch. 1, 51. Spr. 2231. Vān. Bqm. S. 15, 2. 17, 26. 28, 13. 30, 7. BRAHMA-
P. in LA. (III) 51, 15. Būg. P. 3, 33, 15. 4, 28, 17. Pāṇā. 114, 11. 157,
20. — b) Pfeil Mēd. Čandar. im ČKDr. MBh. 8, 3343. — 3) Wolke. —
4) die Sonne. — 5) der Mond Čandar. im ČKDr. — 6) N. pr. eines
Schlangendämons MBh. 1, 2152. — Vgl. निर्विक्र.

विक्रक 1) m. Vogel RANTIDEVA beim Schol. zu Vāsav. S. 10. —
2) विक्रिका f. Schulterjoch AK. 2, 10, 30. H. 364. Hā. 163.

विक्रम P. 3, 2, 38, Vārt. 2. Vop. 26, 61. 1) adj. im Luftraum sich
bewegend, den Luftraum durchziehend MBh. 2, 15927. Hāiv. 994. R.
7, 15, 37. Mān. P. 100, 67. — 2) m. a) Vogel AK. 2, 5, 32. H. 1316. Ha-
liv. 2, 52. M. 1, 39. R. 2, 96, 14. 39. 3, 73, 2. Spr. 2060, v. l. (II). 3326.
Vān. Bqm. S. 47, 25. 97, 7. Kathās. 26, 27. Pāṇā. 79, 28. Hā. I, 32.

VI. Theil.

विक्रमा f. Hāiv. 8709. fg. Am Ende eines adj. comp. (f. छा) MBh. 3,
2662. R. 2, 114, 4 (125, 4 Gonn.). 5, 21, 14. Ra-
ch. 9, 36. — b) die Sonne
MBh. 1, 6606. 3, 17120. — c) Pl. N. pr. einer Klasse von Göttern unter
dem 11ten Manu VP. 268. Būg. P. 3, 13, 26. Mān. P. 94, 17. fg. —
3) f. छा Schulterjoch Hāliv. 4, 78. Čandar. im ČKDr.

विक्रमिका f. Schulterjoch H. 364. Schol.

विक्रि m. der König der Vögel d. i. Garuda Hāliv. 1, 30.

विक्रकन् m. Vogelstöber, ein Vögel nachstellender Jäger MBh.
12, 5450.

विक्राराति m. der Vogel Feind d. i. Garuda (?) Vān. bei Wilson,
DAČAK. 93, N. 2.

विकृ f. = वेकृ Uṇādiv. im Sāṅkṣiptas. nach ČKDr.

विकृति (von कृ mit वि) f. Verhinderung, Besetzung Verz. d. Oxf.
H. 256, b, 36. SARVADARČANAS. 82, 7, 8.

विकृन (wie oben) n. 1) das Schlagen, Töten (यध, किता) H. an. 4,
191. fg. Mēd. n. 208. — 2) das Verhindern (विघ्न) Mēd. — 3) ein bogen-
förmiges Werkzeug zum Auseinanderspulen von Baumwolle H. 912. H.
an. Mēd.

विकृत् (wie oben) nom. ag. Zerstörer, Zerkleinerer: तमसः RV. 1,
173, 5. परकार्यं der eine fremde Sache zu Grunde richtet, — hinter-
treibt (neben स्वार्थसाधक) Spr. 4503.

विकृत्य (wie oben) adj. zu vernichten, zu Grunde zu richten Pān. 32, 3.

विकृ (von कृ mit वि) m. das Verlegen, Versetzen, Wechseln: कु-
टीरं Spr. (II) 2304. = विपोग ČKDr. angeblich nach Hāliv.; ohne
Zweifel ein verlesenes विकृ.

विकृण (wie oben) n. 1) das Auseinandernehmen, Verbringen an
einen andern Ort, Versetzen (= स्वस्थानादिभयान्यत्र नयनम् Śis. zu
Ait. Br. 4, 3): des Feuers auf die Feuerstellen Lit. 2, 2, 3. 7, 9. Mān.
P. 16, 37. das Versetzen von Wörtern Ind. St. 3, 30. 69. — 2) das Auf-
reißen, Aufsperrn: छात्यं P. 1, 3, 20. — 3) das Hinundhergehen, Be-
wegung, das Lustwandeln Suca. 1, 311, 2. Spr. 1956 (II). 4821. Būg. P.
10, 31, 10. Pāṇā. 25, 10. पादं das Gehen, Schreiten P. 1, 3, 41. गदा-
विकृणेषु das Schwingen der Keule MBh. 7, 597 = 9, 601. — 4) das
Spazierengehen: तत्ती Gonn. 3, 6, 3. — Vgl. छायि०.

विकृत् (wie oben) nom. ag. 1) Entwender, Räuber: छायादीनाम्
Jān. 2, 20. भार्या० (भार्याभिकृत् MBh. 3, 15764) Draup. 8, 46. — 2) der
sich einem Vergnügen hingibt, sich amüsiert Ra-
ch. 16, 72.

विकृष (wie oben) adj. s. अविकृषकतु.

विकृष (2. वि + कृष) adj. traurig: वक्त्र Būg. P. 4, 26, 25.

विकृत् m. von unbekannter Bed. AV. 6, 16, 1.

विकृव (von कृ = कृ mit वि) m. P. 3, 3, 72. Anrufung RV. 3, 8, 10.
10, 128, 1. 2. Ait. Br. 6, 6.

विकृवीय adj. das Wort विकृv enthaltend Kitz. Ca. 25, 14, 18.

विकृव्य und विकृव्य (von कृ = कृ mit वि) 1) adj. herbeizurufen,
einzuladen, zu begehren: पुरुषा कि विकृव्यो कथं RV. 2, 18, 7. वयं
तोमो वसुंरैर्नो विकृव्यो: 1, 108, 6. राक्षाम्यो विकृव्यो (VS. und TS. perisp.)
दीदृक् AV. 2, 6, 4. वयमुयो विकृव्यो यथासत् VS. 8, 16. वयं देवि
सरस्वति काव्यो विकृव्यो ved. Citat beim Schol. zu P. 3, 1, 72. — 2) m.

N. pr. des angeblichen Verfassers von RV. 10, 128 mit dem patron. Āṅgīrasa RV. Anuś. Ind. St. 3, 459. als Sohn des Varkas (vgl. म-मो वर्यो विकृत्यत् RV. 10, 128, 1) MBh. 13, 2000. — 3) f. वा. Bea. gewisser Ishākā TS. 3, 4, 22, 2. — 4) n. (sc. मूक्त) das Lied RV. 10, 128, welches im Eingange das Wort विकृत्य enthält: स एतन्मन्त्रमि-
कृत्यत् TS. 3, 1, 2, 2. Kāṭh. 34, 4. Pāṇāy. Br. 3, 4, 14. Līṭa. 4, 10, 2.

विकृत्य (2. वि + कृत्य) 1) adj. a) handlos ÇANDAN. im ÇKDn. — b) behend, geschickt, erfahren: = पण्डित H. an. 3, 300. MBh. 1, 154. मा-नायुधं HARIV. 13238. — c) verwirrt, benommen, befangen AK. 3, 1, 43. H. 366. H. an. MBh. HALĪ. 2, 227. रामापरित्राणविकृत्य-योध so v. a. ganz vertieft in, — beschäftigt mit RACh. 5, 49. — 2) m. Kunnuch ÇANDAN. im ÇKDn.; beruht wohl auf einer Verwechslung von पण्डित mit पाण्ड.

विकृत्यता (von विकृत्य) f. Verwirrung, Befangenheit: तद्वीत पांथी नीतं तस्य विकृत्यताम् (कृत्यम्) KATHA. 32, 199. भेजे कथ्या विकृत्य-ताम् 90, 43.

विकृत्यत (wie oben) adj. verwirrt —, befangen gemacht: प्रेम° KA-THA. 104, 98.

विकृता UNĀIS. 4, 86. indecl. = स्वर्ग UśĀVAL. Ein aus विकृत्य u. s. w. geschlossenes Wort.

1. विकृत्यम् (2. वि + कृ + ण) adj. kraftvoll, wirksam, stark, rüstig: = मक्त NAGH. 3, 3. = वञ्चनवत् Nir. 4, 15. = व्यासृ 10, 26. वासिन् RV. 4, 11, 4. ये ते मदी आकृत्यो विकृत्यसः 9, 75, 5. 10, 92, 15. Soma 8, 48, 11. Ushas 4, 123, 1. Indra 3, 36, 2. Agni 6, 13, 6. 8, 23, 19. 24. Viçvakarman 10, 82, 2. die Marut TAITT. Ān. 4, 27, 7. इन्द्रदृष्टिः कृतवर्ति विकृ-याः AV. 17, 1, 27.

2. विकृत्यम् (von कृ, विकृति mit वि) 1) das Offene, Freie d. i. die freie Luft, Lufttraum, m. n. AK. 1, 1, 2, 2. MBh. 6, 62. n. TAIK. 1, 1, 51. 3, 3, 450. H. 163. an. 3, 756. HALĪ. 1, 137. वारीयसे स्वच्छतया विकृत्यः Spr. II 2248. पतमानं विकृत्यसः HARIV. 8534. R. 4, 23, 1. नीरोदके वि-कृत्यसि निदध्युः in's Freie stellen Pīr. GRM. 3, 10. समिधः सनिदध्यादि-कृत्यसि M. 2, 186. विकृत्यसि मता पयो पानमुत्तमम् HARIV. 3345. गृहेनाथ तस्थौ देवो वि° in der Luft 7586. स तया पुणुभे — विकृत्यसि बलाकानां मालया तोयेदो यथा R. 4, 12, 47. निरालम्बे विकृत्यसि 6, 10, 4. Suçr. 2, 311, 20. विकृत्यसा Instr. als indecl. gāṇa स्वरदि zu P. 1, 1, 27. H. 1526. HALĪ. 1, 137. durch die Luft (gehen u. s. w.) MBh. 1, 1227. नेष्यामि त्वी वि° 5966. 3, 2310. 16259. R. 3, 44, 25. 54, 6. 55, 35. 60, 16. Çik. 112, 14. Buā. P. 2, 2, 24. 3, 15, 12. 4, 19, 12. Vop. 26, 61. विकृत्यस्तलम् Pāṇāy. ed. orn. 57, 17. विकृत्यःस्थली Verz. d. Oxf. H. 129, a, 16. acc. विकृत्य-सम् haben wir zu विकृत्यस gestellt. — 2) Vogel, m. AK. 2, 5, 52. MBh. n. H. an. HALĪ. 2, 52. unbestimmt ob m. oder n. (da es zum folgenden comp. gezogen werden kann) H. 1316. विकृत्यः (!) शकुने पुंसि TAIK. 3, 3, 450. — Vgl. वैकृत्यस.

विकृत्यस 1) = 2. विकृत्यम् 1) m. Verz. d. Oxf. H. 184, a, 42. m. n. MATHURAN zu AK. nach ÇKDn. तस्मिन् विकृत्यसि । अग्निं प्रणीयैयसमा-घाय in's Freie TAITT. Ān. 4, 22, 9. विकृत्यस्य विकृत्यसम् den Lufttraum MBh. 1, 2877. 5, 2457. अगमस्ते विकृत्यसम् HARIV. 8528. — 2) m. = 2.

विकृत्यम् 2) Buā. zu AK. nach ÇKDn.

विकार (von कृ mit वि) m. und n. (dieses nur durch Buā. P. 2, 2, 22 zu belegen) gāṇa अर्थवादि zu P. 2, 4, 21. 1) Vertheilung, Versetzung, 2. B. von Wörtern Arr. Br. 6, 24. Līṭa. 2, 1, 2. Schol. zu Çik. Çā. 12, 11, 6. — 2) namentlich die gesonderte Aufstellung der drei heiligen Feuer; die getheilten Feuer selbst und der zwischen ihnen liegende Raum: विकारं प्रपद्यते पूर्वोक्तक्रमेण वा प्रणीताः Ācy. Çā. 1, 1, 4. 2, 1, 19. यदि पुरुषो विकारमस्तिरियाः wenn er zwischen den Feueren durch-geht 10, 10, 12, 6, 7. Kīṭi. Çā. 6, 10, 11. Schol. zu 1, 1, 30. 4, 15, 4. 5, 6, 41. Çik. Çā. 2, 4, 2. Ind. St. 1, 83. 5, 13. 9, 217. Buā. P. 4, 5, 14. Mān. P. 51, 92. — 3) Veränderung der Stellung, Erweiterung, Entfernung: der Sprachorgane RV. PAIT. 14, 2. — 4) das Stohbewegungsmachen, Spasie-ren AK. 3, 3, 16. H. 1500. an. 3, 603. MBh. r. 220. HALĪ. 4, 41. श्रुत्या-सनभोजनेषु Buā. 11, 42. SIKHJAK. 23. क्रीडाविकारे नारीभिः सेव्यमान-मितस्ततः HARIV. 10053. क्रीडाविकारम्याणि सानूनि Mān. P. 61, 21. विकारे सक्तं कात्तेन क्रीडितं केलिरुध्यते Sāh. D. 153. पृष्ठा चेनं मुखं प्र-क्ष्वा विकारशयनासने R. GONN. 2, 13, 10. VARĪ. Bm. S. 78, 11. स्थानास-नविकारानाशरति GAUDAP. zu SIKHJAK. 23. द्रमन्थरचरणविकारम् adv. Gīr. 11, 3. — 5) Unterhaltung, Vergnügen, Belustigung: = लीला H. an. MBh. स्थानासनविकारेः JĀH. 3, 51. तेस्तेर्विकारेर्बहुभिर्देत्यानां का-ममृपिणाम् । समाः संक्रीडतां तेषामक्रेकमिवाभवत् ॥ MBh. 1, 7651. 15, 203. R. 3, 49, 39. RACh. 9, 69. Spr. 1594. विकारैकरस KATHA. 21, 2, 29, 37. Buā. P. 3, 12, 47. 5, 2, 6. 6, 9, 32. 8, 5, 40. Häufig in Verbindung mit आकार ESEN MBh. 3, 116. पुक्ताकार° adj. Buā. 6, 17. आकारे वा वि-कारे वा न कथिदकोराम्नः R. 2, 41, 12. Suçr. 2, 170, 12. मिथाकार° Çik. Sāh. 3, 1, 7. स्वे-कारविकारं कुर्वाणाः Hit. 38, 9. VINDĀNTAS. (Allah.) No. 146. °कालेषु MBh. 1, 1212. HARIV. 15775. विकारमभि-जम्तुः MBh. 1, 7716. वरं विकारः सक्तं पद्मोः कृतः Spr. 2729. कृत्वा वि-कारं तामिः Pāṇāy. 1, 10, 52. स खलु मुखी विचरेदिमं विकारम् MBh. 12, 6689. सविकारं मुखं अगुर्नगरं नागसाकृपम् 1, 7555. °शीलता Suçr. 4, 335, 10. जल° Belustigung mit —, im Wasser MBh. 1, 4994. अम्भो° RACh. 16, 67. मृगया° KATHA in Z. d. d. m. G. 14, 574, 16. पद्मना-भस्य षोडशातःपुरविकारः DAÇAK. 64, 11. fg. गृहीतकरि° Buā. P. 5, 1, 39. am Ende eines adj. comp. seine Freude habend an: लोककिंसा° R. 3, 28, 19. 51, 20. 6, 98, 85. Suçr. 1, 71, 1. Buā. P. 5, 9, 18. 10, 89, 25. मृगया° 26, 24. देवगन्धर्व° R. 7, 20, 18. — 6) Erholungsort, Vergnügungsort, Be-
lustigungsort MBh. 1, 1582. 3, 10030. 11649. 12864. 7, 2846. 8, 1772. 12, 2606. सभाविकारभेत्तारः 15, 200. R. 2, 60, 18. R. GONN. 2, 33, 20. RACh. 5, 41, 6, 75. VARĪ. Bm. 2, 12. Buā. P. 2, 2, 22 (neutr.). 3, 23, 29. 5, 13, 12. 9, 10, 17. 14, 24. 18, 76, 10. — 7) (Buddha's Erholungsort) ein buddhistisches, (oder Gaina-) Kloster H. 994. H. an. MBh. Buā. Intr. 286. fg. 313. 630. Lot. de la b. l. 203. 206. LALIT. ed. Calc. 30, 12. Vie de HIOUEN-TSANG 220. Māñ. 177, 12. KATHA. 12, 149. 28, 7. 29, 37. 65, 192. 72, 99. RĪĀ-
TAN. 1, 92. fg. 169. 4, 262. 5, 261. 427. 6, 137. Pāṇāy. 236, 8. Hit. 49, 10. विकारोद्देशक VJUTP. 210. — 8) N. pr. eines Landes (= Behar) Verz. d. Oxf. H. 67, 8, No. 117. — Nach den Lexicographen noch 9) = स्कन्ध H. an. MBh. — 10) = वैजयस ÇANDAN. im ÇKDn. — 11) ein best. Vogel, = सिन्दुरेखक ÇANDAN. im ÇKDn. — Vgl. कट्ठ°, निर्विकार, भक्°, नि-

शा०, रात्रि०, वारि०.

विकारक (von विकार) am Ende eines adj. comp. (f. विकृति को) 1) Vergnügen findend —, seine Freude habend an: गोवर्धन० PAKÉAN. 4, 8, 25. मन्वत्तर० 28. नदीनद० 45. वृन्दारण्य० 60 Belw. Kṛṣṇa's. — 2) zu Jmdes Vergnügen —, Belustigung dienend: घस्मदिकारिकायाः — उद्यानवाटिकायाः MĪLATIN. 104, 9.

विकारिणी m. eine zur Belustigung und zum Spielen dienende Gestalt Bala. P. 7, 6, 17.

विकारण n. = विकार Unterhaltung, Vergnügen, Belustigung: अज्ञानं adj. als Belw. Kṛṣṇa's PAKÉAN. 4, 8, 10.

विकारदासी f. eine zur Unterhaltung dienende Solavin MĪLATIN. 8, 4.

विकारदेश m. Vergnügungsort MBu. 1, 8067. R. 3, 85, 19. MĪK. P. 128, 20.

विकारभद्र m. N. pr. eines Mannes DAÇAK. 189, 7.

विकारभूमि f. Vergnügungsplatz HARIV. 6414. विकारोद्यानभूमिषु Spr. 4424.

विकारपात्रा f. ein zum Vergnügen unternommener Gang MBu. 15, 18.

विकारवत् (von विकार) adj. 1) im Besitz eines Erholungsortes u. s. w. solend: स्थानासन० (das suff. gehört zum ganzen comp.) M. 2, 248. mit einem solchen Orte versehen: भद्रभोज्य० (das suff. gehört zum ganzen comp.) von einem Berge MBu. 14, 1761. — 2) am Ende eines comp. seine Freude an Etwas habend: कूराचार० M. 10, 9.

विकारवारि n. zur Belustigung dienendes Wasser RAÇH. 13, 38.

विकारशयन n. ein zum Vergnügen bestimmtes Ruhebett R. 2, 30, 11 (12 GORR.).

विकारशैल m. ein als Vergnügungsort dienender Berg RAÇH. 16, 26.

विकारस्थान n. Vergnügungsort Bala. P. 3, 23, 21.

विकाराजिर (विकार + अ०) n. dass. Bala. P. 5, 24, 5.

विकारावसथ (विकार + आ०) m. Lusthaus MBu. 1, 5014.

विकारिन् (von कृ mit वि oder von विकार) adj. 1) spazierend, einhergehend, sich bewegend: राजानं तत्रोद्याने विकारिणाम् KATHA. 28, 56. Git. 2, 10. काम० MBu. 17, 96. पथाकाम० 13, 1935. देवारण्य० 1, 7853. भवता विद्वत्पुत्रिणां भवितव्यम् PAKÉAT. 30, 25. सदैकस्थानविकारिणो कालं नयतः 43, 2. कृसां प्रलविकारिणः R. 3, 20, 20. व्योमेकासविकारिणो विकृताः Spr. 2922. व्योम० KATHA. 46, 179. पराकाश० (कंस) 54, 30. तीरविकारिभिर्कृतेः RĪGA-TAR. 1, 206. पङ्क्तिविकारिभिर्भुजैः R. 5, 74, 29. घरातल० Verz. d. Oxf. H. 260, b, No. 629. गगन० (विधु) Spr. 3227. राक्षसस्य बभूवाश्च तत्र स्व दिव्यारिणी so v. a. seine Autorität erstreckte sich von selbst bis dahin RĪGA-TAR. 4, 329. देवीमृद्धिमुप्राप्तो प्रकृत्या विकारिणीम् so v. a. die sich erstreckte bis R. 2, 108, 33. देवी गतिमुप्राप्तो दिव्यलोकविकारिणीम् 114, 21 GORR.). मम देवविकारिणः so v. a. von meiner Person abhängig MBu. 3, 12972. — 2) sich vergnügend, — sich amüsiert, seine Freude an Etwas habend, einem Vergnügen ergeben: मृगायां ÇAK. 17, 21. RAÇH. 18, 24. वारि० 16, 61. दार० MBu. 13, 6827. घनझाङ्गविकारिणो stoch mit des Liebesgottes Körper vergnügend so v. a. des Liebesgottes Gattin 4, 389. मृगं मृगपुच्छविकारिणीम् MĪK. P. 63, 21. रति० MBu. 2, 2023. काम० 15, 965. कामवार० (स्त्रिय) 1, 4719. स्वीर० JĪGH. 1, 325. स्वेच्छा० KARNA. 35, 74. विशङ्कु० RĪGA-TAR. 4, 19. विकारिणः verkehrte Nahrung zu sich nehmend und verkehrten Ver-

gnügungen nachgehend SuçA. 1, 252, 21. किमाकार० HARIV. 11171. Die Bedeutungen sind oft schwer auseinanderzuhalten. — 3) reisend: अग्रम् Spr. (II) 2529, v. 1. — Vgl. मृगायां.

विकारिभिक्षु m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 4, Ç. 3.

विकास (von कृ mit वि) m. das Lachen, Gelächter: कसम्बिकासीय चकार (इकास die neuere Ausg.) HARIV. 8409. PAKÉAN. 3, 12, 7. — Vgl. वैकासिक.

विकृति (von कृ mit वि) adj. Jmd ein Leid zufügend: न तस्य कालो मृत्युर्वा न व्याधिर्न विकृतिः R. 7, 23, 2, 64. प्राणि०, सर्वप्राणि० MBu. 3, 12068. 12, 4290. PAKÉAT. III, 143. भूत० Bala. P. 11, 10, 27. अ० Niemanden ein Leid zufügend MBu. 3, 529. 5, 1247. 13, 8552. अर्जयि-त्वावि० zu schreiben). भूतानाम् 12, 2966. 13, 4967. ब्रह्मस्वस्य an Brahmanenotgenothum sich nicht vergründend R. GORR. 1, 7, 10.

विकृतिता (nom. abstr. von विकृति = विकृति) f. das Zufügen eines Leides: एतद्रूपमधर्मस्य भूतेषु हि विकृतिता MBu. 3, 1296.

विकृतिन (von कृ mit वि) n. dass.: ऋषीणाम् (obj.) Bala. P. 10, 4, 42. 12, 28. नानादित्यविकृतिनम् (so ist zu lesen) Verz. d. Oxf. H. 78, b, 1. अ० Bala. P. 11, 16, 23.

विकृति (wie oben) f. dass. TAR. 3, 3, 266. MBu. 5, 1644. 12, 8628. 10735. R. GORR. 2, 109, 22. अ० MBu. 12, 9421. Spr. 2317.

विकृतिन् scheinbar Verz. d. Oxf. H. 78, b, 1, da विकृतिनम् zu lesen ist.

विकृति (2. वि + कृ०) adj. Jmd ein Leid zufügend, Schaden bringend: धर्मा अविक्लिताः Bala. P. 3, 22, 19.

विकृति s. u. 1. धा mit वि.

विकृतिसेन m. N. pr. eines Fürsten KARNA. 17, 34.

विकृति (von 1. धा mit वि) f. 1) das Verfahren AIR. Ba. 8, 14. — 2) das Bewirken: नितिविद्विषतिस्थितिविकृतिमत्त ein Gelübde die Erde zu erobern und ihren Bestand zu bewirken KĪVĪD. 3, 85.

विकृतिम (von 1. धा mit वि) adj. verrichtet: कर्मन् BHAT. 1, 13.

विकृति s. कृ, इकाति mit वि.

विकृतिता (von विकृति) f. das Beraubtsein um, Ermangeln, Nichtbesitzen; die Ergänzung im comp. vorangehend HARIV. 7277. Spr. 2298.

विकृतिर m. N. pr. eines Mannes, erschlossen aus विकृतिरि (बि०), welches Andere auf विकृतिर (बि०) zurückführen. P. 7, 3, 1, VART. und PAR.

विकृतिन (von विकृति) adj. beraubt —, gekommen um (instr.): स भै-मप्रवरो वीरस्तेः सकृद्विकृतिनितः (विकृतिनितः die neuere Ausg.) HARIV. 8718. — Vgl. कीनित.

विकृपण m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's Viçpi beim Schol. zu H. 210.

विकृत्तम् (2. वि + कृ०) adj. keine Opfer darbringend RV. 4, 134, 6. opfernd, anrufend SĪ.

विकृति s. u. कृ mit वि; davon विकृतिवत् adj. das Wort विकृति enthaltend AIR. Ba. 5, 18.

विकृति 1) adj. s. u. कृ mit वि. — 2) n. unzeitiges Schweigen aus Verlegenheit DAÇAK. 2, 30. 39. H. 308; vgl. विकृति 3) b).

विकृति (von कृ mit वि) f. 1) Ausdehnung, Erweiterung, Zuwachs, Zunahme: वि-सिन्धियाय हविस्तद्विस्तारानाम् KĪA. 10, 19. — 2) Ver-

gnügen, Belustigung Nazob. 2, 33.

विंक्षय (2. वि + क्) n. Muchlosighol AV. 5, 21, 1.

विकेठक (von केह mit वि) adj. Jmd weh thnend, verletzend Vaufr. 79.
 अतीव अत्यं बाधो भवतीति विकेठकः (विकेठकः ed. Calc.) MBH.1, 2076.

विदेठन (wie oben) n. = विखाधा TH. 1, 1, 132. = विहिंसा und वि-
उम्ब (विउम्बन) 3, 3, 265. fg. H. n. 4, 189. fg. (विदेउम) und Mn. n. 207.
= मर्दन H. n. Mn. das Weithun, Verletzen, Beleidigen Vjurr. 24. 61.
127. 197.

बिरेठा (wie oben) f. Beleidigung: मा घ कोण बिरेठ (d. i. बिरेठा)
म. भाषाभा. LALIT. ed. Calc. 57, 9.

विहृद्दिन् (von 2. वि + क्रृद्) adj. etwa Tümpel oder Pfützen bildend
(Gegens. ununterbrochen fließend): षाप; Kṛu. 23, 6.

विकृत् (von **कु** = **कर** mit **वि**) f. (sich krümmend) ein schlangen-
ähnliches Thier, Wurm u. dgl. VS. 25, 7.

विह्वल (von ह्वल् mit वि) 1) adj. (f. घा) erschöpft, mitgenommen, ergriffen, seiner nicht ganz mächtig, verwirrt; = विल्लाव AK. 3, 1, 44. H. 448. Halās. 2, 231. वि-ल्लास्मि कृतानेन कर्षिता बलिना बलात् MBh. 2, 2841. 3, 2875. 2455. 2877. 15795. 5, 3695 (nach der Lesart der ed. Bomb., विकल ed. Calc.). 7208. 6, 31. 7, 277. तौविवत् 614. 9, 616 (सु°). 13, 4077. Hariv. 4764. R. 1, 77, 2. R. Gonn. 1, 39, 15. 3, 35, 85. 64, 7. 68, 20. Suçr. 2, 538, 14. Raçh. 8, 37. Kumāras. 4, 4. Spr. (II) 1242. Kathās. 15, 91. 17, 42. 18, 92. विह्वलाकुल 97. 228. 24, 179. 28, 159. 37, 125. 39, 119. Riśa-Tan. 4, 442. 8, 1147. 1768. Buḥc. P. 3, 2, 38 (धति°). 8, 11, 25. 9, 14, 32. Mārk. P. 124, 19. पतिशोकेन R. 4, 20, 19. 58, 10. भयेन Kathās. 54, 117. मद° R. 1, 9, 25. 37. 3, 23, 35. Buḥc. P. 4, 25, 57. 5, 9, 19. Pañāt. ed. orn. 34, 3. Kull. zu M. 3, 24. शोकसेताप° R. Gonn. 2, 15, 7. 39, 24. Kathās. 12, 105. 16, 106. भय° MBh. 3, 2552. Buḥc. P. 1, 8, 8. 17, 29. रामागमन° R. Gonn. 1, 78, 2. धवल्लावि क्लेश° Spr. 1482. मदन° Sarvadarçanas. 96, 16. स्मर° Verz. d. Oxf. H. 105, b, 28. रामानुजय° R. Gonn. 2, 120, 21. धतिप्रमेदभृ° Buḥc. P. 5, 4, 4. प्रीति° 8, 17, 5. प्रेम° 3, 4, 35. 4, 9, 42. 48. 7, 15, 78. प्रतिष्ठाविघ्न° Riśa-Tan. 3, 442. अनुकूलम्° Buḥc. P. 4, 4, 2. पुलकायु° 8, 22, 15. हृदयभरावि-ल्लम् Mālatim. 142, 5. °चेतना MBh. 13, 4072. °चेतस् Kathās. 9, 49. मृगायाविकलं चेतः Schol. zu Çāk. 22, 5. हरिकृपाकविरूक्विकलहृदय Buḥc. P. 5, 8, 12. स्त्रीप्रेक्षणप्रतिसमीक्षा-विकलात्मन् 8, 12, 22. घडवा erschöpft R. Gonn. 2, 17, 24. विह्वलास्तस्य (गिरिः) पार्श्वेभ्यः सर्पा दग्धाधदेहिनिः — निश्चरः Hariv. 5330. रुद्रशेष-विकला क्षफरी Kumāras. 4, 39. निमेषोन्मिष° (कालक्षत्र) MBh. 14, 1237. विह्वलाङ्ग Mārk. P. 134, 58. मदविकलाङ्ग Pañāt. ed. orn. 32, 21. 33, 12. म-विह्वलितम् Kāmarap. 1. मूर्खविकलतनु Pañāt. ed. orn. 57, 30. °लोचना MBh. 13, 4074. मदविकललोचना Buḥc. P. 3, 20, 29. 8, 2, 22. 9, 17. कन्दुकविकलाक्षी 3, 22, 17. वाक्य MBh. 5, 7190. शोकविकलं वाक्यम् R. 4, 36, 21. वित्तव्याधिविकारविकलगिरः Spr. 4844. संप्रत्य-पप्रणयवि-ल्लया गिरा Buḥc. P. 3, 23, 9. ख° gekrüftet, munter: छातो-पयत्ते रगेलब्धतेपेरविकलः MBh. 5, 7164. धकर्ताविकलः शिरः so v. a. wohlgenuth, ohne sich lange zu bedenken Kathās. 60, 59. तप्तस्मी प्रादा-दविकलः 72, 160. — 2) m. Myrrhe Radha 145. — Vgl. गन्ध°, परि°.

11. **विष्णुलव** n. desgl. MBh. V, 1000. 9, 618. Kām. Nivā. 14, 59.

वि-लिप्त (von क्लृप्त mit वि) adj. = विह्वल Verz. d. Oxf. H. 117, a, 24.

1. वी, वेति NAIG. 2, 6 (आतिर्लङ्गम्). Dñiṭup. 24, 89 (गतिव्याप्तप्रसङ्ग-
नन्वातिप्रसङ्गादने). वीर्षस्, व्यसि, कृष्यन्, व्यन्, वयत्, कषेयन्, वेत् 2.
und 3. sg. कषिवेषीस्, विवाय; partic. वीर्त् a. des. 1) verlangend auf-
suchen, — herbeikommen, appetere; gern annehmen, — genießen: कृ-
षिषः प्रस्थितस्य वीर्त् कुर्यत् जुषेधाम् RV. 1, 93, 7. घृतस्य AV. 7, 29, 1.
वीर्त् पातं पयसः 73, 8. वीकि स्वामाहुतिं जुषाणः 8, 83, 4. वेषि कृष्यानि
वीर्त्ये RV. 1, 74, 4. ब्रह्माणि 2, 8, 2. 7, 18, 6. अग्रे वीकि कृषिषा पतिं दे-
वान् 17, 8. अघ्नम् 82, 7. यदग्न विशो वेः 8, 18, 14. शिष्यु न पित्र्ये वीर्त् वेति
सिन्धुः 1, 186, 5. 189, 7. केतारं व्यसि वार्या पुरु 5, 23, 8. 6, 1, 4. 10, 114,
1. उत मा व्यत्सु द्वेषलीः 5, 46, 8. अघ्नं जुषाणा विषसु TS. 1, 5, 2, 2. आ-
ग्नस्य Cat. Br. 2, 2, 2, 19 und oft in stehenden Formeln. अग्रे वेर्काजम्
Kātj. Ca. 23, 3, 1. व्यन् Pāṇāv. Br. 24, 1, 9. — 2) ergreifen: क्षय्युधानि
RV. 10, 8, 7. unternehmen: हृत्यम् 4, 9, 6. 7, 8. — 3) zu gewinnen su-
chen, verschaffen, herbeischaffen: क्षमिषिर्द्विर्भाप्य देवान् RV. 1, 77, 2. पति
वेषि ष वार्यम् 7, 16, 5. 3, 8, 7. भागं नो अत्र वसुमते वीतात् 10, 11, 8. वी-
कि मृक्कीकम् 4, 1, 5. — 4) heimsuchen, rächen: मा भ्रातुरग्ने अन्वेषास्यो वेः
nämlich an uns RV. 4, 3, 18. — 5) losgehen auf, bekämpfen, anfallen:
तं मा व्यस्याद्योऽपि वृको न मृगम् RV. 1, 108, 7. वेषीदेको गुधये भूपसशित्
5, 30, 4. वर्षद्वत्सो वर्षभं प्रुप्रवानः 10, 28, 9. अकिं वज्रेण शवसाविबेषोः
4, 22, 5. इकः 9, 71, 1.

— *caus.* वापयति und वापयति *befruchten* (vgl. u. प्र) P. 8, 1, 55. Vor.
18, 17. वापयति वापयति वा गाः पुरावातः। गर्भं प्राकृत्यतीत्यर्थः P., Schol.
— *अति* überholen, überlegen sein: वेत्यमुर्जनिवान्वा अति स्पृधः
RV. 8, 44, 7.

— *अप sich abwenden, abhold sein*: सुतसौमि न कामो अप वेति मे RV.
5, 61, 18. न घा खद्विगप वेति मे मनः 10, 43, 2.

— अभि, partic. अभिर्षीत *gesucht, begehrt*: दत्तिष्या RV. 7, 27, 4.

— अथ *ausuchen*: अथ वेति सक्षयं सते मधं RV. 10, 23, 4.

— छा 1) *unternehmen, anstellen*: दूत्यम् RV. 1, 71, 4. यः प्रथमो दत्ति-
णामाविवायं 10, 107, 5. यस्मिन्ना कृष्यः सोमपाः काममव्यन् 3, 49, 1. — 2)
herbeistellen: प्रेषेष्टेष्टातो न सूरिरा RV. 1, 180, 6. छा यो विवायं सृष्याय
दैव्य इन्त्राय 136, 5. छा यो विवायं सृष्या सखिभ्यः 10, 6, 2. — 3) *ergot-*
ten, packen: तदपानेनाडिघन्तु तदावयत् Ait. Up. 3, 3, 10. — छा वैपति
unter den श्रतिकर्माणः Naigh. 2, 6.

– उपा zu Hilfe kommen: आ नो देवानामप वेत् शंसः R.V. 10,31,1.

— उप *herzuströben*: अभिर्नो पक्षमुप वेतु RV. 5, 11, 4. 8, 11, 4. *anstreben*, zu erstreben suchen: शेषः RV. 10, 16, 8.

— नि Intens. eindringen in, sich stürzen unter: उत स्मासु प्रथमः सं-
रिष्यन्नि वैवेति येपिमी रथानाम् RV. 4, 38, 6. नि वैवेति पलितो हूत धा-
स 3, 55, 9.

— प्र 1) *hinausstreben*: प्र क्रन्दुर्नुर्भिर्न्यस्य वेतु RV. 7, 42, 1. — 2) *zustreben auf, eingehen in*: प्र कोत्रया क्षाम्या वीवो घघरम् RV. 1, 151, 2. अज्ञातायो वृषभो न प्र वेति 10, 4, 8. *angreifen*: प्र प्र तान्द्वयैर्गमिर्विवैत्य 7, 6, 8. — 3) *intire, belügen, befruchten*: सद्यः प्रवीता वृषणं ब्रह्मन् RV. 3, 29, 2. घोषधीः प्र वीयसे AV. 11, 4, 2. 12, 4, 27. अन्तस्त्रिजैर्न प्रजा प्रवीयसे TS. 6, 1, 2, 1. पृथ्वीः प्रजाः प्रवीयसे von *Anten* 2, 2, 4. 2, 20, 4. Kitz. 12, 8. — Vgl. अप्रवीत, सप्रवीत, प्रव्य्या (zu *belügen, zu befruchten*).

— प्रति *in Empfang nehmen*: प्रति न ईं सुभीणि व्यत्तु RV. 7, 1, 18. 3, 36, 1. वेत्पधुः प्रति कृत्यानि वीतये 8, 90, 10. प्रति तान्देवशो विक्कि *je für die einzelnen Götter* 3, 21, 5.

2. वी (= 1. वी) adj. in 2. अ०, देव०, पद०. m. = गमन *Eklesmanak*. im ÇKDa.

3. वी, वेति, conj. वयति; वेस्; imper. वीर्हि, विर्हि; partic. वीत; = अञ्ज in einigen Bildungen P. 2, 4, 56. fg. Vor. 8, 59. 1) antreiben, in Gang setzen; erregen, erwecken Nīa. 10, 1. वेति सूर्यम् RV. 1, 35, 9. व्यत्तु ब्रह्मणि पुरुषाक वासम् mögen den Muth wecken 7, 19, 6. व्यत्तो विप्राय मतिम् VS. 9, 4. वेति स्तोतव्यं अयम् 8, 61, 5. 4, 17. विक्कि कोत्रा अवीताः 4, 48, 1. भुवा वरुणो यदाय वेपि 10, 8, 5. 4, 141, 6. यदीशानो ब्रह्मणा वेपि मे क्वम् 2, 24, 15. — 2) fördern —, führen zu (mit 2. acc.): वीक्कि स्वस्तिं सुवित्तिं दिवो नृन् RV. 6, 2, 11. (नृ नो) वेपि रायः 4, 8.

— अय etwa abtreiben in einer Worterklärung: यदेनया विदो ऽप-
वीयते Nīa. 6, 12.

— अभि antreiben: अंपुरुषाभिवीता (गोः) Çat. Br. 4, 5, 8, 11.

— आ antreiben, hertreiben: आ यद्वरी इन्द्र विव्रता वेः RV. 1, 63, 2. आ तु नः स वयति गव्यमस्यम् 8, 21, 10. — Vgl. 2. आवी.

— उद्, partic. उद्गीत hinausgetrieben, weggejagt AV. 12, 3, 18.

— प्र antreiben; erregen, begeistern: प्र विक्कि मनायतः RV. 2, 26, 2. एवा देवा इन्ने विव्ये नृन् प्र द्यौर्नेन 10, 49, 1. — Vgl. 2. प्रवयण fg., प्र-
वायक, प्रवेतृ und प्रवेय.

4. वी (= 3. वी) adj. in 1. अ० (nicht erregt, nicht begeistert), अथर्वी
अष्टा० (s. Nachträge), तक्ष०, पर्ण०.

5. वी stellen wir auf Grund von RV. 10, 33, 2 auf in der Bed. (ängst-
lich) mit den Flügeln schlagen; hierher vielleicht वि, वयस् Vogel.
intens. flattern: वेनं वैवीयते मतिः wie ein Vogel flattert d. h. bebt oder
sagt mein Herz RV. 10, 33, 2.

— अ intens. trepidare: पुरास्यं संवत्सराद्गृह्यं अवेवीरन् ehe ein Jahr
vergeht soll man in seinem Hause versagen TS. 3, 2, 9, 5. — Vgl. वेवी.

6. वो s. व्या.

7. वी (= 6. वो, व्या) adj. in किरण्य०.

8. वी f. zu 1. वि Vogel Colebr. und Lois. zu AK. 2, 5, 33.

9. वो = 2. वि in वीकाश, ०त्सं, ०नाह, ०वर्क, ०मार्ग, ०रुध् und ०वध.
वीक Unādis. 3, 47. m. Wind; Vogel Ucéval. = मनस् Unādivr. im
Sāṅkshiptar. nach ÇKDa.

वीकाश (von काप् mit वि) m. P. 6, 3, 123. 1) das in's-Licht-Treten,
Hellwerden; = प्रकाश AK. 3, 4, 28, 217. = स्फुट Halā. 5, 51. — 2) Ver-
borgtheit u. s. w.; = रक्म् AK. Halā. — Vgl. 1. विकाश.

वीक्षणा (von ईन् mit वि) n. 1) das Schauen Kauç. 65. यद्यन्तरायैरपि
निपुणतमो वीक्षणादिक्रियासु Verz. d. Oxf. H. 143, b, No. 295. das An-
schauen, Anblicken: गवां रविवीक्षणम् Varān. Bṛh. 8, 28, 8. वीक्षणां रा-
ज्ञासीनाम् — नाधवार सः Rāga-Tar. 3, 155. यन्मुखवीक्षणीकविधुर Ku-
sum. 42, 7. अन्योऽन्यं कृतवीक्षणी sich gegenseitig anblickend MBh. 2, 905.
Betrachtung, Durchmusterung: रथ्यालिवीक्षणीविशितलोत्तदृष्टि Spr.
(II) 2407. unter den 18 संस्काराः कुण्डानाम् Verz. d. Oxf. H. 105, a, 33.
Bhik. अर्थकटाक्षवीक्षणाः Spr. 3319. समे ॥ वीक्षणीः Pāṇēat. 4, 6, 6.
Bṛh. P. 6, 18, 27. 8, 9, 18. मुदित० adj. 6, 14, 57. कटाक्षवीक्षणा adj. f.

VI. Theil.

Varān. Bṛh. 8, 12, 9. — 2) in der Astrol. aspectus planetarum Varān.
Bṛh. 2, 12. 3, 5. 4, 11. 19, 4, 9.

वीक्षणीय (wie oben) adj. anzuschauen, anzublicken, zu betrachten:
वरचरनयनेर्मण्डलम् Spr. 1314. सुता नाहं खया वीक्षणीया Kāṭhā. 105,
60. worauf man seine Aufmerksamkeit zu richten hat Verz. d. Oxf. H.
223, b, No. 544, Çl. 2.

वीक्षा (wie oben) f. gāṇa कृच्छादि zu P. 4, 4, 62. das Anschauen, An-
blicken: सीताशपथवीक्षार्थं सर्व एव समागताः R. 7, 96, 8. Untersuchung:
न स्वपेक्ष तथा गते विना वीक्षी कथं च न Verz. d. Oxf. H. 268, a, 40. सू-
क्ष्मदृष्ट्या वीक्षी चक्रे Pāṇēat. 62, 12. Erkenntnis (= ज्ञान Comm.)
Bṛh. P. 14, 18, 27. वीक्षापत्र vor Staunen hinschend, überrascht, er-
staunt H. 433. Hān. 152. — Vgl. वीक्ष.

वीक्षितृ (wie oben) nom. ag. Beschauer: तद्वी० Bṛh. P. 7, 13, 18.

वीक्षितव्य (wie oben) adj. zu schauen, zu sehen: (खया) पृष्ठतो वीक्षि-
तव्यं (impers.) च मुकुर्वलितकंधरम् Kāṭhā. 39, 133.

वीक्ष्य (wie oben) 1) adj. dass. H. an. 2, 382. Med. j. 55. — 2) m. a)
Tänzer. — b) Pferd Med. — 3) n. Verwunderung, Staunen H. c. 88.
H. an. Med.

वीक्षा f. das Gehen d. i. eine best. Bewegung H. 1500. Halā. 4, 41.

— Vgl. वीङ्गा.

वीङ्ग n. N. eines Sāman Pāṇēat. Br. 14, 6, 9. Lāṭj. 3, 4, 13. fg. Ind.
St. 3, 237, b. 212, a (unter घ्रादल). गृत्समदस्य (वसिष्ठस्य) वीङ्गम् 215,
a. 233, b.

वीङ्गा (von ईङ्ग mit वि) f. 1) eine best. Bewegung H. an. 2, 25. des
Pferdes Çāṇḍar. im ÇKDa. Tanz H. an. — 2) = संधि Çāṇḍar. im ÇKDa.
— 3) Carpopogon pruriens Roxb. H. an. — Vgl. वीक्षा.

वीच = 2. वीचि in अम्बु०.

1. वीचि f. Trug, Verführung: कडुं ब्रव घ्राह्णो वीच्या नृन् RV. 10,
10, 6. — Vgl. व्याञ्ज.

2. वीचि Unādis. 4, 72. f. Siddh. K. 247, b, 1 v. u. m. f. AK. Med.
1) Welle, Woge AK. 1, 2, 2, 5. Trik. 3, 3, 79. H. 1075. Med. k. 10. ०मा-
लाकुलस्य सागरस्य R. 5, 74, 35. नदीवीचिषु Meçu. 102. 29. सरसि
Ragh. 1, 43. 12, 100. पवनोद्गतवीचिविधमभङ्गुर Spr. 2036. को वा वी-
चिषु प्रत्ययः 2256. Varān. Bṛh. S. 27, 1. Lā. (III) 88, 3. Phas. 97, 19.
Rāga-Tar. 4, 149. 541. रोमाञ्च० Kaurap. 44. वीची Halā. 3, 31. H. an.
2, 60 (वीची gedr.). Hān. 205. समुद्रवीचीव Spr. 3180. Varān. Bṛh. S. 56.
4. सर्वः शब्दे नभोवृत्तिः श्रोत्रोत्पन्नस्तु गृह्यते। वीचीतरंगन्यायेन तदुत्प-
त्तिस्तु कीर्तिता ॥ Bṛhāṇḍar. 164. Am Ende eines adj. comp.: पवनो-
द्गतवीचिना सागरेण R. 5, 9, 14. Ragh. 6, 56. सरितः स्फुरद्भिर्गुरुधाव-
स्खलद्दीपयः Spr. 1619. Kāṭhā. 39, 144. ०वीचिक 43, 136. — 2) eine
best. Hölle: नरके ०संज्ञके R. 7, 59, 2, 50. wohl ऽवीचि० zu lesen. —
3) = मुख Trik. H. an. Med. — 4) = अचकाश H. an. Med. — 5) = स्व-
ल्प Trik. = अल्प H. an. — 6) = घालि H. an. — 7) = किरण Gā-
ṭhā. im ÇKDa. — Vgl. अ०, मका०.

वीचिमालिन् m. das Meer H. 1073.

वीचीकाक m. ein best. Vogel Mārk. P. 15, 22.

वीङ्, वीङ्गते (गति) Dmārup. 6, 25. act. वीङ्गति (med. s. u. परि) befi-
cheln: (तम्) वीङ्गसि बालव्यञ्जनेः Hariv. 13092. वीङ्गन्मा रः anwendend

15444. besprengen: (तं विसंक्षम्) ब्रलेनस्यर्षशीतेन वीङ्गसः पुण्यगन्धिना MBh. 7, 307. — caus. वीङ्गयति Dñitup. 35, 84, q (व्यङ्गने). befürchten: (तम्) प्रमार्श्यती वीङ्गयती च मूर्च्छितम् R. 2, 61, 2. शाखाभिः Sucr. 4, 374, 7. व्यङ्गने: 2, 36, 6. प्यासेन Māñu. 134, 11. Māñu. 63, 9. R. Gonn. 2, 35, 17. Kāñu. 25, 7. Rīśa-Tar. 1, 214. Buñ. P. 10, 60, 7. प्रदीप्तमग्निं पवनस्तेषु वेष्मस्ववीङ्गयत् anfachen R. 5, 50, 8. wohl blasen auf so v. a. durch Blasen einen Ton hervorbringen auf: न वीङ्गयेत्केशमुष्णस्वस्वगात्राणि Sucr. 2, 145, 8. pass.: वीङ्गमानो गन्धम् वायुना angeweht MBh. 3, 11087. R. 3, 78, 28. Kumāras. 2, 42. व्यङ्गने: befürchtet werden MBh. 3, 7108. 7, 310. R. 2, 26, 11 (18 Gonn.). 42, 15. Māñu. 83, 2. Spr. 2054. Kāñu. 20, 178. Saddh. P. 4, 12, a (fälschlich वीङ्गमानो gedr.). partic. वीङ्गित befürchtet: व्यङ्गन° MBh. 13, 4252. Hariv. 3824. Kāñu. 17, 109. वासितानिल° angeweht (हिमवत्) Māñu. P. 61, 35. Gnat. 15. — Vgl. व्यङ्ग und व्यङ्गन.

— घनु, partic. °वीङ्गित angeweht: पुण्यगन्धवहैः पुण्यवायुभिः MBh. 3, 1764.

— घभि caus. befürchten: तं विप्रम् — ल मायनयनार्थं स पलाभ्यामभ्यवीङ्गयत् MBh. 12, 6347. चामरशतिरभिवीङ्गमानः R. 3, 4.

— घा caus. dass. Hariv. 4444.

— उद् caus. anwehen: उद्घीयमानो वायुना पुण्यगन्धिना MBh. 3, 1757.

— उप befürchten: यं पुरा व्यङ्गनेरप्युपवीङ्गितं योषितः MBh. 11, 501.

— caus. dass. Çāñ. 33, 6. उपवीङ्ग 7. उपवीङ्गयति als Erklärung von उपवाङ्गयति Schol. zu Kāñ. Çā. 26, 4, 2. पुण्यैर्माहूतेरुपवीङ्गितम् (वनम्) angeweht MBh. 1, 1308. Māñu. 91, 11.

— परि befürchten: यं पुरा पर्यवीङ्गस तालवसैर्वस्त्रियः MBh. 15, 1060. 13, 7773. — caus. dass.: व्यङ्गनं गृह्य राघवं पर्यवीङ्गयत् R. 5, 112, 25. Buñ. P. 10, 69, 13. Māñu. P. 21, 35. परिवीङ्गित befürchtet R. 5, 45, 9. हायायी करिणः आहं रक्षामि (so die ed. Bomb., Nilak. ergänzt देशे) durchweht MBh. 3, 13471.

— सम् caus. befürchten Buñ. P. 10, 15, 17.

वीङ्गन 1) n. (von वीङ्ग) das Befürchten Buñ. P. 10, 59, 45. भेजे राजवधूमध्ये वालव्यङ्गनवीङ्गनम् Rīśa-Tar. 5, 386. das Zufürchten: तदनु व्यङ्गनं मर्षितं वरयेदन्तिपावातवीङ्गनैः Kumāras. 4, 36. Kāñu. 117, 53. = व्यङ्गन Fächer H. 687, Schol. Śārasvata im ÇKDn. — 2) n. = वस्तु Śārasvata ebend. — 3) m. Bez. zweier Vögel: = कोक und शीवञ्जीव ebend.

वीङ्गया indecl. in Verbindung mit 1. कङ्गा गातादादि zu P. 1, 4, 71. Hängt vielleicht wie वीङ्गहृदा mit वीङ्ग zusammen, in welchem Falle es mit वीङ्ग zu schreiben wäre.

वीट n. Seiden. K. 249, a, 2. वोटो f. ein runder Kieselstein, Spielzeug von Kindern MBh. 1, 5156. fg. 5156. fg. 5161. als Kasteiung im Munde gehalten 15, 1022. °मुख 699. VP. (2te Aufl.) 2, 104. — Vgl. नाग°.

वीटे und वीटी f. = वीटिका ÇKDn. ohne Angabe einer Aut.

वीटिका (von वीटा) f. 1) Kugel, insbes. geschnittene, mit Gewürzen bestreute und in ein Betsblatt gewickelte Arecanüsse in Kugelform: वासताम्बूल° Dañak. 92, 5. Kāñu. 55, 40 (am Ende eines adj. comp.). Rīśa-Tar. 4, 430. Vgl. पर्ण°. — 2) die Bündel eines Mieders Spr. (II) 2054.

वीङ्, वीङ्गति, वीङ्गते act. festmachen, med. fest —, hart sein Nir. 9, 12. यङ्ङि लङ्ङि वीङ्गु तत् RV. 8, 45, 6. अङ्ङि वीङ्गु तत् RV. 8, 45, 6. अङ्ङि वीङ्गु तत् RV. 8, 45, 6.

नस्पते 2, 37, 2. 3, 53, 19. VS. 6, 35. Çāñk. Gāñ. 1, 19. partic. वीङ्गितं harā, fest RV. 2, 21, 4. अयं वीङ्गुलकाजदस वीङ्गिता 24, 2, 8, 22, 6. वायुध TS. 4, 7, 22, 4.

वीङ्गु, वीङ्गु adj. f. वीङ्गी harā, fest; n. das Feste, fester Verschluss Nañ. 2, 9. RV. 1, 6, 5. 39, 2. 71, 2. वीङ्गीशदिङ्गी यो वीङ्गीशे वधः 101, 4. वीङ्गी सतीरभि धीरा वीङ्गु 3, 21, 5. वीङ्गी 53, 17, 19. वीङ्गु 4, 3, 14. येन वीङ्गु समत्त्वा वीङ्गु चित्तादिषीमकि 8, 40, 1. 66, 9. Agñi 8, 44, 27. वीङ्गु: 77, 2. VS. 6, 35. AV. 1, 2, 2 (wohl fehlerhaft).

वीङ्गुशम्भ adj. der ein hartes Gabel hat RV. 3, 29, 12.

वीङ्गुशम्भ adj. unbewegsam lassend, — verfolgend RV. 2, 24, 12.

वीङ्गुशम्भ adj. unnachgiebig fliegend RV. 1, 116, 2.

वीङ्गुशम्भ adj. mit harter Seilene beschlagen: Wagen RV. 5, 53, 6. 8, 20, 2.

वीङ्गुशम्भ und वीङ्गुशम्भ adj. harthufig RV. 1, 38, 14. 7, 73, 4.

वीङ्गुशम्भ adj. nachhaltig glühend RV. 10, 109, 4.

वीङ्गुशम्भ adj. festgliederig Nir. 9, 12. RV. 1, 118, 9. Wagen 8, 47, 26. 8, 74, 7. VS. 11, 44.

वीङ्ग, तदभि निवीडं पर्यषति यथा न व्यथेत Çāñk. Çā. 17, 10, 16 wohl fehlerhaft für निवीडं (zu वीङ्ग).

वीङ्गय s. उप°.

वीङ्गा (वीङ्गी) Uñdis. 3, 15) f. 1) Laute AK. 1, 1, 2, 3. H. 286. fg. an. 2, 154. Med. q. 28. HALI. 1, 96. वाङ्गानुस्यति पु वदति या वीङ्गी या तूषवे या वीङ्गीयाम् TS. 6, 1, 4, 1. ÇAT. Bn. 3, 2, 4, 6. Kauç. 84. Kāñ. 34, 5. Līṭ. 4, 2, 1. HANSAIDOP. in Ind. St. 1, 386. Meñ. 84. Spr. (II) 735. VANIL. Bñ. S. 69, 29. शततस्त्री Çāñk. Çā. 17, 3, 1. सप्ततस्त्री MBh. 3, 10664. °भिदा विवेकः Verz. d. Oxf. H. 200, 6, 11. वीङ्गीव मधुरालाया गान्धारं साधु मूर्च्छी MBh. 4, 515. °शब्द Çāñk. Gāñ. 4, 7. वीङ्गीयाः कृषितम् AK. 1, 1, 6, 3. मृदङ्गवेणुवीङ्गीनां रथ्यैः शब्दैः R. 4, 8, 19. वेणुवीङ्गीनिनादिः WEBER, Kāñu. 287. वीङ्गीवेणुवादिधनित् SARVADARCANAR. 157, 22. वीङ्गीः प्रमुमुषुः स्वरान् R. 2, 91, 26. वाङ्गते ÇAT. Bn. 13, 1, 5, 1. PAÑEAT. 94, 4. Hir. 63, 12. संवादयन्वीङ्गीयाम् Kāñu. 21, 4. उद्धता Kāñ. Çā. 24, 3, 7. वितुदन् (so ed. Bomb.) वीङ्गीयाम् Buñ. P. 4, 8, 38. °वाङ्गी adj. ÇAUT. 15. मका°, पिशील° Līṭ. 4, 2, 4. सवेणुवीङ्गीयाम् adv. VANIL. Bñ. S. 19, 18. — 2) in der Astrol. Bez. einer best. Constellation, wenn nämlich alle Planeten in 7 Häusern stehen, VANIL. Bñ. 12, 17; vgl. वल्लकी. — 3) Blitz H. an. Med. — 4) N. pr. eines Flusses MBh. 6, 328 (VP. 182); वाङ्गी ed. Bomb. — 5) N. pr. einer Jogini, = Sañbhogajakshipi Verz. d. Oxf. H. 109, a, 40. — Vgl. वल्लकु° (unter वल्लकु 1), काण्ड°, दत्त°, राम°, सूत्र°, प्रवीण, वैष्णिक.

वीङ्गाकर्ण m. N. pr. eines Mannes Hir. 27, 13.

वीङ्गीयामगनि m. Musikmeister, Vorstand einer Bande ÇAT. Bn. 13, 4, 8, 2. 4, 2. Çāñk. Çā. 16, 1, 29. Kāñ. Çā. 20, 3, 2.

वीङ्गीयार्थिन् m. Lautenspieler TBa. 3, 9, 24, 1. ÇAT. Bn. 13, 1, 5, 1. 4, 2, 8, 11. 14. S. 5. Åçv. Gāñ. 1, 14, 6. Pāñ. Gāñ. 1, 15. Kāñ. Çā. 20, 3, 7. Çāñk. Çā. 16, 1, 29.

वीङ्गीयतन्त्र n. N. eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 109, a, 9. 40.

वीङ्गीयदण्ड m. der Hals einer Laute AK. 1, 1, 2, 7. Tāñ. 3, 2, 399.

वीङ्गीयदत्त m. N. pr. eines Gandharva Kāñu. 106, 1, fg.

वीङ्गीयानुबन्ध m. das obere Ende des Halses der Laute, wo die Saiten

befestigt werden, Hn. 33.

वीक्षापाणि adj. *eine Laute in der Hand haltend*; m. Bein. Nārada's PĀÑĀR. 1,7,9. — Vgl. वीक्षास्य.

वीक्षाप्रसेव m. *Dämpfer an der Laute* TRIK. 3,3,285.

1. **वीक्षारव** m. *Lautenton*; am Ende eines adj. comp. f. छा KATHĪS. 90,42.

2. **वीक्षारव** adj. *wie eine Laute summend*; f. छा N. pr. einer Fliege PĀÑĀT. 31,5.

वीक्षार्त्त adj. von वीक्षा gaṇa सिध्मादि zu P. 5,2,97.

वीक्षावत्स IS m. N. pr. eines Fürsten PĀÑĀT. 242,15.

वीक्षावत् (von वीक्षा) 1) adj. *mit einer Laute versehen*. — 2) f. वीक्षावती N. pr. P. 6,1,219, Schol.

वीक्षावाद m. 1) *Lautenspieler* AK. 2,10,13. H. 924. VS. 30,20. ÇAT. Bn. 14,5,4,8,7,2,9. — 2) *Lautenspiel* KATHĪS. 63,161.

वीक्षावादक m. = वीक्षावाद 1) ÇĀNDAR. im ÇKDr.

वीक्षावादन n. *Plectron* AK. 1,1,3,6.

वीक्षावाद्य n. *Lautenspiel* Verz. d. Oxf. H. 217, a,9.

वीक्षाशिल्प n. *die Kunst des Lautenspiels* PĀÑĀR. 1,11,29.

वीक्षास्य m. Bein. Nārada's GĀṬĪD. im ÇKDr. — Vgl. वीक्षापाणि.

वीक्षास्त adj. *eine Laute in der Hand haltend*: Çiva Çiv.

वीर्षिन् (von वीर्षा) adj. gaṇa व्रीक्षादि zu P. 5,2,116. *mit einer Laute versehen, die Laute spielend* MĀH. 46. KATHĪS. 96,44.

1. **वीर्त** (von 1. वी) partic. *begehrt, beliebt, gern genossen*: वीर्तमानि कृष्या RV. 7,1,18. वीति ऋधरे 9,82,3. इष्टे वीतमभिर्गूर्तम् 1,162,15. इष्टे च वीते वामूत् ÇĀṆKH. Ça. 1,14,20. — Vgl. वीतकृष्य.

2. **वीत** (von 3. वी) partic. n. *das Lenken eines Elephanten* (mit den Füßen und dem Haken) TRIK. 3,3,184. H. 1231. an. 2,196. MED. t. 58. HALĪS. 2,67. ÇIÇ. 5,47.

3. **वीर्त** (von व्या) partic. *verborgen*: तं शश्वतोषु मातृषु वनं वा वीतमभितम् RV. 4,7,6.

4. **वीत** (von 3. इ mit वि) partic. *vergangen, geschwunden, nicht da seiend, fehlend*: °किरमय der kein goldenes (Gefäß) besitzt; davon nom. abstr. °व RAGU. 5,2. Andere Belege s. u. 3. इ mit वि. — 2) *abgängig, unbrauchbar*; von Pferden und Elephanten AK. 2,8,3,11. TRIK. 3,3,184. H. 1232. an. 2,196. MED. t. 58. — 3) *berührt* (vgl. वीतराग) H. an.

5. **वीर्त** 1) adj. *schlicht, geradlinig*: पूष्टे वीता (= कात्तानि SĪ.) वृजिना च RV. 4,2,11. स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् 9,97,17. — 2) f. छा Reihe (nebeneinander liegender Gegenstände): दर्भ° (= दर्भराशि Comm.) ĀÇV. GAṆ. 4,8,27. — Vgl. °पृष्ठ und वीधि.

वीतंस (von 1. तन् mit वि) m. *jedes zum Fangen und Aufbewahren von Wild und Vögeln dienendes Gerät: Netz, Kistig u. s. w.* AK. 2,10,26. H. 931. MED. s. 39. — Vgl. धवतंस und उत्तंस.

वीतक (von 3. वीत) m. = विवीत. धवतके JĪĀN. 2,271.

वीतदम्भ (4. वीत + दम्भ) adj. *frei von Verstellung*, — Heuchelei H. 490.

वीतन m. du. *die zur Seite des Kehlkopfs liegenden Knorpeln* H. 587.

वीर्तपृष्ठ (5. वीत + पृष्ठ) adj. *schlichten Rücken habend* (als gute Eigenschaft des Rosses) RV. 1,162,7. 181,2. Rosse des Indra u. s. w. 3,35,5. 5,45,10. 8,6,42. सुव्यः VS. 19,44 (vgl. AV. 6,62,2. TBa. 1,4,3,2).

वीतभय (4. वीत + भय) adj. *frei von Furcht*: Viśvā ÇKDr. (nach

dem VIŠVĀSAMANĀMANASTOTRA). Çiva Çiv.

वीतभीति (4. वीत + भी°) 1) adj. *frei von Furcht*. — 2) m. N. pr. eines Asura KATHĪS. 44,144. 45,375. 49,1.

वीतराग (4. वीत + राग) adj. *frei von aller Leidenschaft*, — allen weltlichen Begierden MBu. 12,13684. BHAG. 2,56 (°भयक्रोध). 8,11. Spr. (II) 1574. (I) 1313. Ht. 19,21. Vyt. in LA. (III) 20,6. SARVADARÇANAS. 64,16. Çiva Çiv. m. Bez. eines Buddha TRIK. 1,1,11. WILSON, Sel. Works II, 27. Beiw. acht bestimmter Bodhisattva und zugleich Bez. ihrer Symbole 15. 17. fg. BURNOUR in Lot. de la b. I. 500. fg. Bez. eines Arhant's der Gāina H. 25. HALĪS. 1,86. PĀṆCĀNĀTMA. 2,27 (nach AUFRECHT).

वीतरामत्ति f. Titel eines religiösen Gedichtes bei den Gāina SARVADARÇANAS. 30,20.

वीतवत् adj. ein वीत (von 1. वी) d. h. वेतु, वीतम् und andere Formen der Wurzel enthaltend ĀÇV. Ça. 1,8,4.

वीर्तवार (5. वीत + 1. वार) adj. *einen schlichten Schwweif habend*: Ross RV. 3,46,23.

वीतशोक (4. वीत + शोक) 1) adj. *frei von Kummer* ÇVETĪÇV. UP. 2,14. MBu. 3,12207. Davon nom. abstr. °ता f. JĪĀN. 1,265. — 2) m. = अशोक Jonesia Apoka ÇĀNDAR. im ÇKDr. MBu. 3,2503. — Vgl. वीतशोक.

वीतसूत्र n. = उपवीत VIKRAM. 157.

वीर्तकृष्य (1. वीत + कृष्य) m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Āṅgīrasa, Liedverfassers von RV. 6,15. RV. ANUKA. RV. 6,15,2.3.7,19,3. AV. 6,137,1. ÇRĀJASA TS. 5,6,3,8. PĀÑĀV. Bn. 9,1,9. 25,16,3. ein Fürst (कृष्य), der die Brahmanenwürde erlangt, MBu. 13,1942. fgg. **वीत-व्योपाख्यान** VIŠIṢṬHARĀMĪJANA in Verz. d. Oxf. H. 354, a,33. Sohn Sunaja's (Çunaka's) und Vater Dhriti's VP. 390. Buṅ. P. 9,13,26. unter den Beinn. Kṛṣṇa's PĀÑĀR. 4,8,42. pl. die Söhne Vitahavja's MBu. 13,1952. 1977. — Vgl. वैतकृष्य.

वीतकोत्र MBu. 7,2486 fehlerhaft für वीतिकोत्र, wie die ed. Bomb. liest.

वीतशोक m. N. pr. = विगताशोक BURNOUR, Intr. 360, N. 2. 415. fgg. 425, N. 1. TĪRAN. 287.

1. **वीति** (von 1. वी) 1) f. im RV. oxyt., in den übrigen Schriften parox. P. 3,3,96. *Genuss, Ergötzung, beliebtes Mahl oder Frank* (= भक्षण, अशन TRIK. 3,2,9. H. an. 2,196. MED. t. 59); *Genuss* so v. a. *Vorteil*; dat. gewöhnlich infinitivisch. धर्तं गतं कृविषौ वीतये मे RV. 7,68,2. 1,5,5. 13,2. यस्य वेषि कृष्यानि वीतये 74,4. 6. 135,1. 8. 4. 142,13. 5,26,2. 31,5. 8,16,10. वा वृक्षाभि प्रयासि वीतये देवान् 44,7,16,4. 57,2. 8,49,4. 20,10. 16. 82,22. 9,62,22. स नः शर्मणि वीतये यच्छतु 3,13,4. 5,59,8. उत नो गोषणि धियं कृषुहि वीतये 6,53,10. instr.: प्र वीती कृतार्तं दिव्यं जिगाति 6,6,1. वीती यो देवं मत्तौ दुवस्येत् 16,46. वीत्यर्थं चर्मिष्ठया 9,9,3. 61,1. वीती जनस्य दिव्यस्य (सुवानः) 91,2. VĪLAH. 6,6. acc.: धृ-यर्थं देवानां वीतिमन्धसा RV. 9,1,4. इन्द्रस्य व्यापारि वीतिमर्थ 97,25. — H. an. und MED. geben noch folgende Bedd. (vgl. die aus dem DĀITOP. angegebenen Bedd. unter 1. वी): *गति, प्रजन, दीप्ति und धावन*. Die Bed. *Glans* könnte man versucht sein anzunehmen im comp. : व्यावीतिप्रतिमाः (स्त्रियः) R. ed. GON. 2,100,42; aber hier ist वीति

wahrscheinlich nur verlesen für रीति *Glockengut*. — 3) m. Bez. des Agni, daher genommen, dass die an ihn gerichteten Sprüche das Wort वीति enthalten, Ait. Br. 7, 6. — Vgl. गौरी°, देव°, रथ°.

2. वीति (von 3. इ mit वि) f. *Scheidung*: वीत्यै TBa. 3, 2, 6, 3. TS. 5, 1, 5, 8. Kāṭh. Ca. 25, 11, 33.

3. वीति m. = 3. पीति *Pferd* H. 1233. an. 2, 196. Rīā-Tar. 7, 377. वीतिन् m. N. pr. eines Mannes; pl. *seine Nachkommen* Sāmś. K. 184, a, 11.

वीतिराधम् (1. वीति + रा°) adj. *Genuss gewährend*: Soma RV. 9, 62, 29.

वीतिकोत्र (1. वीति + कोत्रा) 1) adj. a) (Götter) *zum Genuss oder Mahl ladend*: को मते वीतिकोत्रः मुदेवः RV. 1, 84, 18. ऋज्वीतिकोत्रं स्वस्ती 2, 38, 1. 2, 31, 9. Agni 3, 24, 2. 5, 26, 3. — b) etwa *zum Mahle geladen*: देवाः VS. 17, 78. — 2) m. a) ein N. *des Feuers* AK. 1, 1, 2, 48. H. 1098. an. 4, 281. Med. r. 299. HALJ. 1, 64. Rīā-Tar. 7, 377. 1499. 8, 1473. Buā. P. 5, 1, 28. °प्रिया und °दयिता so v. a. स्वाका PAÑĀ. 2, 3, 102. 3, 8, 15. — b) pl. Bez. *der Verehrer einer Form des Feuers* Verz. d. Oxf. H. 248, b, 10. — c) *die Sonne* H. an. Med. — d) N. pr. eines Fürsten MBu. 1, 226 (eig. 231). eines Sohnes des Prijavrata Buā. P. 5, 1, 25. 34. 20, 31. des Indrasena 9, 2, 20. des Sukumāra 17, 9. des Tālaṅgaṅgha 23, 28. VP. 418. pl. *seine Nachkommen*, ein zu den Haihaja gezählter Stamm, N. 20. MBu. 7, 2436 (वीत° ed. Calc.). HAMIV. 1893. eine Dynastie, aus der 20 Fürsten hervorgegangen sein sollen, VP. 467, N. 17. sg. N. pr. eines Priesters Verz. d. Oxf. H. 11, a, 15.

वीति partic. praet. von 1. दा mit वि AV. PAṬ. 3, 11, Schol.

वीथि und वीथी (verwandt mit 5. वीत) f. 1) *Reihe* AK. 2, 4, 2, 4. TRK. 3, 3, 197. H. 1423. an. 2, 220. Med. th. 12. HALJ. 4, 36. बालपादप° ÇĀk. Ca. 45, 2. चाण्डालागारवीथिषु Spr. 4967. क्रीडावसथवीथिषु Rīā-Tar. 3, 360. — 2) *Strasse, Weg* AK. 3, 4, 45, 90. H. an. Med. MBu. 2, 822. वीथी कुर्वन् — द्रावयन्म वाकिनीम् 5, 2049. का वीथी भवतामिह 2982. 13, 3245. 3510. मत्स्यापणानाम् HAMIV. 4478. नगराणवीथ्यतः Rīā-Tar. 6, 173. so v. a. आपण° *Markstrasse* Çiç. 9, 32. वीथ्यन्तराणाम् VARĪH. Bḥm. 27 (28), 19. HAMIV. 4533. R. 5, 20, 10. 95, 18. 6, 92, 3. Spr. (II) 1658. (I) 1191. Verz. d. Oxf. H. 93, b, N. 1. JAVANEÇVARA in Z. f. d. K. d. M. 4, 345. PAÑĀT. 129, 14. द्रिद्र° SADDH. P. 4, 13, a. bildlich: खिलीभूताः कृतज्ञस्य वीथयः Rīā-Tar. 3, 302. — 3) *Strasse am Himmel, eine drei Nakshatra umfassende Strecke einer Planetenbahn* VARĪH. Bḥm. S. 9, 1. 5. 8. 9. VP. 266, N. 21. — 4) *Terrasse, der freie Raum zwischen Haus und Strasse* TRK. H. an. Med. Hā. 152. — 5) *Bildergalerie* UTTARAR. 6, 9 (वीथिका die neuere Ausg.). — 6) ein best. einactiges Drama H. 284. H. an. Med. BHAR. NĪTJAC. 18, 2. 59 (सवीथीक). 102. 20, 26. DAÇAR. 1, 5. 3, 5. 6. 62. SĪM. D. 286. 433. 520. fg. नानारसानां चात्र मालाद्वयतया स्थितत्वादीथीयं यथा मालविका (I) 532, Comm. PRATĪPAR. 20, a, 1. 23, a, 8. 24, b, 9. — Vgl. घञ°, उत्तर°, गञ°, गो°, घन°, वृद्धव°, नत्तत्र°, नभो°, नाग°, पण्य°, पाद°, मृग°, रथ°, राज°, मुर°, सोम°, स्वर्वीथि.

वीथिका f. = वीथी ÇADDAR. im ÇKDr. 1) *Reihe*: तपालवनवीथिका adj. (शू) KATHA. 73, 30. — 2) *Strasse*: चवरापणवीथिकैः (वीथिकस्यास्त्रीसमर्थम् Comm.) R. 7, 70, 14. संवृत्तवीथिके adj. 2, 41, 21. — 3) *Terrasse, der freie Raum zwischen Haus und Strasse* VARĪH. Bḥm. S.

53, 20. am Ende eines adj. comp. f. HAMIV. 12705. — 4) *Bildergalerie* (= चित्रपटगतपटिः Glosse) UTTARAR. ed. Cow. 9, 13. — 5) = वीथि 6) BHAR. NĪTJAC. 18, 103. — Vgl. पण्य°.

वीथीकर in Reihen aufstellen: सुवर्णं °कृतम् (v. l. राशीकृतम्) MBu. 1, 7864.

वीथी (वीथि UNĀDIS. 2, 26) adj. = *विमल* AK. 3, 2, 5. H. 1436. HALJ. 1, 132. n. = नभस्, वायु, अग्नि UNĀDIVY. im SĀMŚHĪPTAR. nach ÇKDr. वीथे bei hellem Himmel (vgl. सद्गो, अदृष्ट): वीथे सूर्यमिव सर्पतम् AV. 4, 20, 7. यद्भीधे स्तनयति प्रजापतिः 8, 1, 24. KĀTH. 13, 12. °बिन्दु bei Sonnenschein gefallener Tropfen KAUC. 46.

वीथ्य (von वीथि) adj. *zum hellen Himmel gehörig* u. s. w. VS. 16, 38. इथिय v. l. TS.

वीनाक (von 1. नक् mit वि) m. *Brunnendeckel* AK. 1, 2, 2, 26. H. 1092. MBu. 11, 138. 146.

वीनाकिन् (von वीनाक) m. *Brunnen* Hā. 41.

वीन्दक (2. वि + इन्ड - षर्क) adj. *ohne —, mit Ausnahme von Mond und Sonne* VARĪH. LAOHU. 2, 9 in Ind. St. 2, 285.

वीप्सा (vom desid. von आप् mit वि) f. 1) *das durch das distributive «je» (im Sanskrit durch Wiederholung des Wortes) ausgedrückte Verhältniss* AV. PAṬ. 4, 19. P. 1, 4, 90. 5, 4, 1. 8, 1, 4. AK. 3, 4, 23 (28), 6. — 2) *Wiederholung (eines Wortes)* ÇĀMś. zu KĪND. UP. S. 13. zu Bḥm. Ān. UP. S. 141. Schol. zu KAP. 1, 165. Verz. d. Oxf. H. 178, a, 11.

वीप्साविचार m. *Titel einer Schrift* HALL 60.

वीवर्क (von वृक् mit वि) m. *das Zerstreuen, Verjagen* AV. 2, 33, 7. — Vgl. विवर्क.

वीवर्कोश m. *Fliegenwedel* (s. चामर) ÇADDĀRTHAK. bei WILSON.

वीमार्ग (von 1. मर्ज् mit वि) m. P. 6, 3, 122, Schol.

वीर (zu derselben Wurzel wie 3. वयस्) UNĀDIS. 2, 18. 1) m. a) *Mann*; bes. ein *kraftvoller Mann, Held*; pl. *Männer, Leute* NĪ. 1, 7. AK. 2, 8, 2, 45. H. 365. an. 2, 457 (नट Schauspieler fehlerhaft für भट). Med. r. 68. HALJ. 2, 199. Viçva bei Uçéval. zu UNĀDIS. 2, 18. RV. 1, 18, 4. 114, 8. 4, 29, 2. गोभिः, वीरैः 5, 20, 4. 61, 5. 8, 53, 2. 7, 32, 6. मर्त्य 4, 15, 5. 8, 23, 19. नर्य 7, 1, 24. अस्त 2, 42, 2. मुष्णि 6, 23, 3. दाक्ष्य 65, 4. विदध्य 7, 36, 8. रेवत् 7, 42, 4. AV. 2, 26, 4. 3, 5, 8. ÇAT. Br. 11, 4, 2, 2. 14, 8, 26, 1. PAÑĀV. Br. 19, 1, 4. अस्मि वो वीरः so v. a. *ich bin euer Anführer* Ait. Br. 7, 27. त्वया वीरेण वीरवो ऽभिष्याम पतन्यतः RV. 9, 35, 3. collect.: अर्थ वीरस्य 7, 18, 16. — मृगानां वृकश्चैव बुद्धिमानपि मूषिकः । निर्जिता यक्षया वीरास्तस्माद्वीरतरो भवान् || MBu. 1, 5589. 3, 2153. fg. पशुपीश वीरान् 10081. वीरा रणे वीरतरेण भयः 4, 1673. 8, 448. HAMIV. 1945. 8402. R. 1, 1, 24. 2, 27, 3. VARĪH. Bḥm. S. 101, 11. अय, द्विप, वीर RAGH. 7, 39. Spr. (II) 1282. 1833. 1947. KATHA. 10, 29. 47, 98. Rīā-Tar. 2, 103. 5, 284. 6, 384. 249. प्रथम PRAB. 70, 6. 72, 7. पयोधिगभीर° 74, 6. 88, 3. BHIC. P. 4, 10, 19. 17, 35. fg. उत्थान° ein Mann der That, वाग्वीर ein Mann des Wortes Spr. (II) 1199. सैन्यं कृतवीरम् R. 2, 52, 38. पृतना कृतवीरेव R. GONR. 2, 51, 5. नर° ein heldenmüthiger —, ausgezeichnete Mann MBu. 3, 3722. नरवीरलोक so v. a. *die Menschenkinder* Spr. 2476. वीर = श्रेष्ठ H. an. Viçva a. a. O. = उत्तर (उत्तम?) Med. Am. Anfange eines comp. als Attributiv P. 2, 1, 55. — b) *die Leute* so v. a. *die Mannschaft, Diener*,

Zugehörige u. s. w.: असुरस्य वीराः RV. 1, 122, 1. 2, 30, 4. 3, 53, 7. 56, 8. 7, 99, 5. 10, 10, 2. 66, 2. देवानाम् ÇAT. Bn. 2, 2, 4, 10. KĀTJ. Ça. 25, 5, 28. RV. 2, 14, 7. वीरेर्षिर्विष्णुः 25, 2. 5, 85, 4. अस्माकं वीरा उ-
त्तरे भवन्तु 10, 103, 11. मा नः प्रजा रीरिषो मोत वीरान् 10, 18, 1. Buio. P. 4, 7, 17. *समन्वित von seinen Mannen umgeben* Spr. 4310. — c) Göt-
ter, namentlich Indra RV. 1, 30, 5. 40, 2. 4, 24, 1. 6, 21, 1. 32, 1. 7, 90, 8. 2, 25. 10, 28, 12. नर्य 6, 24, 2. शिप्रिन् 8, 32, 24. ÇAT. Bn. 1, 6, 4, 2. die A-
cvin RV. 6, 63, 10. Vishnu Nā. Tāp. Ūp. in Ind. St. 8, 82. 93. 143. 146.
— d) Mann so v. a. Gatte: येषेव कृतवीरा MBh. 6, 560. कृतवीरासु त-
त्रियासु 14, 533. R. Gonn. 2, 88, 12. अवीरा Wittwe Buio. P. 6, 19, 25.
०कीना स्त्री Mān. P. 35, 81. — e) männliches Kind, Sohn; collect.
männliche Nachkommenschaft RV. 2, 32, 4. 3, 4, 9. 36, 10. 7, 34, 20. 92, 3.
स वीरेर्दशभिर्वि यूयाः 104, 15. 8, 92, 4. 10, 80, 1. AV. 3, 23, 2. VS. 4, 23.
7, 12. 29, 9. TBa. 1, 3, 40. 7, 2, 14. तस्य चत्वारो वीरा अजायन्त TS. 7, 1,
8, 1. ÇAT. Bn. 2, 2, 4, 10. ÇĀKṢH. Gṛh. 1, 5, 9. Āc. Gṛh. 1, 13, 6. KAUC.
35. — f) Männchen eines Thiers: अश्व AV. 12, 1, 25. वत्स ÇĀKṢH. Ça. 2,
6, 6, 7. — g) der heroische Grundton (रस) in einem Kunstwerke AK.
1, 1, 2, 17. fg. H. 294. Mnd. Halā. 1, 92. Śū. D. 38, 13. 234. R. 1, 4,
7. R. Gonn. 1, 3, 46. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 33. Mālav. 77. — h) bei
den Tāntrika ein Eingeweihter (steht zwischen दिव्य und पद्म) Ru-
drajāmala im ÇKDa. Verz. d. Oxf. H. 89, a, 29. 94, b, 24. 95, a, 10. 101,
b, 7. — i) Feuer MUKTA zu AK. nach Wilson; Opferfeuer BHARATA zu
AK. nach ÇKDa. und Wilson; eine aus वीरक्न् geschlossene Bed. N.
eines best. Feuers, eines Sohnes des Tapas MBh. 3, 14168. — k) Bez.
verschiedener Pflanzen und Wurzeln: = वराक्कन्द, लताकरञ्ज, कर-
वीर, अर्जुन RĪĀN. im ÇKDa. — l) N. pr. α) ein Asura MBh. 1, 2541.
2659. ein Sohn Dhṛtarāṣṭra's 2788. Bhāradvāja's 3, 14188. ein
Sohn des Puruṣa Vairāja und Vater des Prijavratā und Uttā-
napāda HANV. 58. ein Sohn des Gr̥g̥ima 1943. zwei Söhne Kṛṣṇa's
Buio. P. 10, 61, 12. fg. der letzte Arhant der gegenwärtigen Ava-
sarpinī H. 28. 30. H. an. Verz. d. Oxf. H. 186, b, 17. 19. ÇATA. 1, 5. ein
Sohn Kṣhupa's und Vater Vivim̐ca's Mān. P. 120, 13. Vater einer
Lilāvati 123, 17. ein Lehrer des Vināja WASSILJEV 80. — KATHĪS. 54,
220. 225. — β) pl. eine Gruppe von Göttern unter Manu Tāmāsa
Buio. P. 8, 1, 28. — 2) f. वीरा a) eine Frau, deren Gatte und Söhne am
Leben sind, H. an. Mnd. Viçva a. a. O. — b) ein berauschendes Ge-
tränk Tān. 2, 10, 15. H. an. Mnd. Viçva a. a. O. — c) Bez. verschiede-
ner Pflanzen und vegetabilischer Stoffe: = तीरकाकोली, तामल-
की, एलबालु (एलबालुका) und रम्भा H. an. Mnd. und Viçva. = गम्भा-
रिका (गम्भारी) H. an. und Viçva. = उग्धिका und तीरविदारी H. an.
Mnd. = गेहृक्षरिका H. an. = मलपू Mnd. = काकोली, मकाशता-
वरी, गृक्कन्या, ब्राह्मी und अतिविषा RĪĀN. im ÇKDa. = शिशया RA-
NAM. ebend. — d) N. pr. der Gattin Bhāradvāja's MBh. 3, 14188, Ka-
rām̐dhama's Mān. P. 123, 1. 125, 1. 7. 129, 34. — e) N. pr. eines Flus-
ses MBh. 6, 329 (VP. 183). वाणी ed. Bomb. — 3) N. = मृङ्गी H. an.
Mnd. = मृङ्गाक Viçva a. a. O. = नल (नड ÇKDa.) Mnd. = नत H. an.
= मरिच, पुष्करमूल, काञ्जिक, उशीर und मारुक RĪĀN. im ÇKDa. —
Vgl. अ०, अरिष्ट०, आत्म०, उग्र०, अश्व०, एक० (in der ersten Bed. auch

Rac. 7, 52. 60), वतुवीरि, दश०, दान०, धान्य०, निवीरि, पुह०, प्र०, प्रति०,
बह०, भूत०, मन्दहीर, मका०, लोक०, वज्र०, विप्र० (ein heldenmüthiger
Brahmane KATHĪS. 10, 24), सतो०, सर्व०, मु०, स्पार्क०, वीर्य, वैर und वैरेय.

वीरकै (von वीर) 1) m. a) Männchen RV. 8, 80, 2. — b) = करवीर
wohrtschender Oleander RĪĀN. im ÇKDa. — c) pl. N. pr. einer Völ-
kerschaft MBh. 8, 2066. — d) N. pr. eines der 7 Weisen unter Manu
Kāṣṭhusha Buio. P. 8, 5, 8. eines Stadtaufsehers Mān. 90, 14. 147,
25. 148, 5. — 2) f. वीरिका N. pr. der Gemahlin eines Harsha Verz.
d. Oxf. H. 372, b, No. 267.

वीरकरा s. u. वीरकरा.

वीरकर्म adj. wohl Bez. des männlichen Gliedes RV. 10, 61, 5.

वीरकर्मन् adj. Mannesarbeit verrichtend Nā. 10, 19.

वीरकाटी f. N. pr. eines Dorfes Ksmīrī. 52, 19.

वीरकाम adj. nach Söhnen verlangend ÇĀKṢH. Bn. 8, 5. Ça. 5, 9, 23.
Açv. Ça. 10, 1, 16.

वीरकुलि adj. Söhne im Leibe tragend: नारी RV. 10, 80, 1.

वीरकुलु m. N. pr. eines Mannes: पाञ्चालपुत्र MBh. 7, 4892. 4899. ein
Fürst von Ajodhja KATHĪS. 88, 4. fgg. von Pātālī Daçak. 24, 5.

वीरकेशरिन् m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 152, b, 29.

वीरनुरिका f. Dolch: अकृष्ट० adj. KATHĪS. 20, 127.

वीरगति f. das Loos eines Helden, Indra's Himmel: ०गतिमाप्नुयात्
MBh. 13, 6560. ०गतिं गतः Buio. P. 1, 7, 12.

वीरगवान्, ०गवान्: MBh. 7, 6944 fehlerhaft für वीरा गवान्; s. u.
विभु 2) d).

वीरगोत्र n. eine Heldenfamilie Mān. P. 125, 7.

वीरघ्नी f. Männer tödtend AV. 6, 133, 2. Vgl. वीरक्न्.

वीरकरा f. N. pr. eines Flusses (Helden bildend) MBh. 6, 323 (VP.
183). वीरकरा ed. Bomb.

वीरक्रेषार m. ein N. Vishnu's (Herr eines Heeres von Helden)
PANKAJ. 4, 3, 70.

वीरचक्षुष्मत् adj. das Auge eines Helden habend: Vishnu R. 7, 23, 4, 83.

वीरचरित्र (चारित्र?) n. Titel einer Schrift Mack. Coll. I, 98.

वीरचर्य m. N. pr. eines Fürsten TĀRAN. 227.

वीरचर्या f. das Umherziehen eines Helden, das Ausgehen auf Aben-
teuer KATHĪS. 83, 30. 124, 57. RĪĀN-TAN. 3, 327.

वीरजयन्तिका f. Kriegstanz H. 281.

वीरज्ञात adj. wohl von Munnesart, in Männern —, in Söhnen be-
stehend: वसु RV. 10, 36, 11.

वीरज्ञित m. N. pr. eines Mannes KATHĪS. 54, 128.

वीरण 1) m. N. pr. eines Prāgāpati MBh. 12, 13587. fg. HANV. 70
nach der Lesart der neueren Ausg. VP. 99, N. 1. 117. als N. pr. eines
Lehrers 281, N. 5 fehlerhaft für वीरणिन्. — 2) f. ई a) Andropogon
muricatus: ०मूल H. 1158. Halā. 2, 467. — b) N. pr. einer Tochter des
Prāgāpati Viraṇa HANV. 69. VP. 99, N. 1; vgl. वीरिणी. — 3) n. =
विरिण Andropogon muricatus AK. 2, 4, 29. H. an. 4, 281. Mnd. r. 290.
Hā. 177. Śaṇṇ. Bn. 5, 2. Gonn. 3, 9, 4. Varān. Bn. 8, 30, 24. 54, 47. तं
ददार लीलया वीरणवत् Buio. P. 10, 11, 50. ०स्तम्ब, ०स्तम्बक MBh. 1,
1035. 1816. 1818. fg. R. 2, 80, 3 (87, 10 Gonn.). — Vgl. वैरणक.

वीरपक्ष (von वीर) *gaya śāṣṭyādi* zu P. 4, 2, 80. m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2159.

वीरपिम् m. N. pr. eines Lehrers Verz. d. Oxf. H. 55, a, 86.

वीरतत्त्व n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 95, b, 16. 104, a, 27. b, 1 v. u. 392, b, 16.

वीरतम (superl. von वीर) m. ein überaus kraftvoller Mann, der grösste Held: **वीरतमस्य मृणाम्** (इन्द्राय) RV. 3, 52, 8. Agni VS. 15, 52. Çāṇuk. Ca. 3, 20, 4. 8, 17, 4. AV. 7, 23, 2. Hariv. 8402. am Ende eines adj. comp.: **कृतवीरतमा** **क्षेषा धार्तराष्ट्री महावमू**: MBh. 8, 423.

वीरतर (compar. von वीर) 1) m. a) ein kraftvollerer Mann, ein grösserer Held H. an. 4, 280. MRD. r. 290. न ज्ञेते वीरतरस्त्वत् (इन्द्र) RV. 8, 24, 15. वीरा रणे वीरतरेण भया: MBh. 4, 1073. 1, 5589. 8, 448. — b) Pfeil Hān. 53. Bhāṣya. im ÇKDn. — c) Leichnam H. an. MRD. beruht wohl nur auf einer Verwechslung von शर् mit शव. — 2) n. *Andropogon muricatus* AK. 2, 4, 5, 29. H. an. MRD. RATNAM. 320 (= bengal. *देधान* d. i. *Andr. saccharatus* Roeb.). Gobh. 2, 7, 6. शाङ्कु Pār. Gṛh. 1, 15. गोपो वीरतरादिक: Suçr. 2, 54, 21 scheint auf die Reihe 1, 137, 19 zu verweisen, welche aber mit वीरतर (nicht वीरतर) beginnt: vgl. 138, 1.

वीरतरासन n. Bez. einer best. Art zu sitzen MUNDAMĀLĀNTA 3 im ÇKDn. — Vgl. **वीरासन**.

वीरतरु m. der Baum des Helden (d. i. *Arguna's*; vgl. MBh. 7, 4228), *Terminalia Arguna* (s. घर्जुन) AK. 2, 4, 2, 25. *Asteracantha longifolia* Nees. RATNAM. 75. = **वीरतर** *Andropogon muricatus* Bhāṣya. im ÇKDn. = **बित्त्वातरवृत्त** und **भञ्जातक** RĀṅ. im ÇKDn. — Suçr. 1, 137, 19. 143, 16. 370, 21. 2, 96, 4. 431, 12. Schol. zu Pār. Gṛh. 1, 15.

वीरता (von वीर) f. Männlichkeit, Heldennuth VS. 7, 12. **वीरतायाम् धनं जयसमो ह्यसि** MBh. 7, 4228. KATHĀS. 43, 99. 108, 207.

वीरत्व (wie eben) n. dass. Ind. St. 9, 153.

वीरदत्त m. N. pr. eines Mannes: **गृह्यतिपरिपृच्छा** Titel eines Werkes Index des KANDJUR S. 12.

वीरदामन् m. N. pr. eines Fürsten LIA. II, 757, N. 1.

वीरदेव m. N. pr. verschiedener Männer KATHĀS. 83, 7. RĀṅ. Tān. 3, 468. LIA. II, 864, N. 3.

वीरद्युम m. N. pr. eines Fürsten MBh. 12, 4673. 4687. fgg.

वीरधन्वन् m. der Liebesgott ÇABDĀTMAK. bei WILSON.

वीरधर m. N. pr. eines Wagners PAKĀT. 185, 10. — Vgl. **वीरवर**.

वीरनाथ 1) adj. (f. श्री) einen Mann —; einen Helden zum Schutz habend R. 5, 33, 39. — 2) m. N. pr. eines Mannes RĀṅ. Tān. 6, 110.

वीरनारायण m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 7, ÇI. 19, 23.

वीरधर m. 1) Pfau. — 2) Kampf mit wilden Thieren. — 3) ein ledernes Wams. — 4) N. pr. eines Flusses ÇABDĀTMAK. bei WILSON.

वीरपट्ट m. Heldenbinde (um die Stirn) RĀṅ. Tān. 5, 322. उष्णीषी वीरपट्टेन 7, 1491. 8, 516. 2019.

वीरपक्षा f. eine best. Pflanze, = **विजया** RĀṅ. im ÇKDn.

वीरपत्नी f. Weib eines tüchtigen Mannes, — Helden AK. 2, 6, 1, 16. H. 515. RV. 1, 104, 4. 8, 49, 7. KAUC. 6. MBh. 1, 3657. 7981. 5, 589. 3223. °वत Hariv. 2949. MĀLAV. 91. Bhāṣya. P. 4, 26, 24. MĀN. P. 125, 7. रघु°

RAGN. 14, 13.

वीरपर्षा n. = **सुरपर्षा** RĀṅ. im ÇKDn.

वीरपस्त्य adj. zu eines tapferen Mannes Hof gehörig RV. 5, 30, 4.

वीरपाण und °पाण (vgl. P. 8, 4, 10) n. Heldenbrant, ein von Krieger vor oder nach der Schlacht eingenommener Trank AK. 2, 8, 9, 71. R. 4, 9, 72 (wo **वीरपान** zu schreiben ist). °पाणक n. dass. H. 802.

वीरपाण्ड्य m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 125, a, 18.

वीरपान s. u. **वीरपाण**.

वीरपाल m. N. pr. eines Mannes RĀṅ. Tān. 8, 2183.

वीरपुर n. N. pr. einer Stadt im Gebiete von KĀNĀKUBĀN HIR. 39, 18. einer mythischen Stadt auf dem HIMALAJA KATHĀS. 52, 169. 898.

वीरपुरुष m. ein tapferer Mann, Kriegerheld P. 2, 1, 58. Schol. KATHĀS. 12, 5. PAKĀT. 218, 2. am Ende eines adj. comp. (f. श्री) Hariv. 3099. R. 2, 33, 27.

वीरपुष्पी f. = **सिन्धूरपुष्पी** RĀṅ. im ÇKDn.

वीरपेशम् adj. den Schmuck der Männer (Söhne) habend oder bildend: **द्रविण** RV. 4, 11, 3. 10, 80, 4.

वीरप्रजावती f. Mutter eines Helden MĀN. P. 125, 7. 126, 1.

वीरप्रभ m. N. pr. eines Mannes KATHĀS. 59, 25.

वीरप्रमोक्ष N. pr. eines Tirtha MBh. 3, 8029.

वीरबलि m. Titel einer Schrift HALL 197.

वीरबाहु 1) adj. Heldenarme habend, unter den 1000 Namen Viṣṇu's nach ÇKDn. — 2) m. N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 2738. 4554. 6, 2838. 2844. 7, 6938. verschiedener Fürsten und Männer aus der Kriegerkaste 3, 2708 (Gatte der Sunandā). KATHĀS. 13, 24. 52, 246. 58, 5. 61, 223. 84, 3. 112, 147. Verz. d. Oxf. H. 132, b, 27. N. pr. eines Affen R. 4, 33, 13. 6, 82, 20.

वीरबुक्क m. N. pr. eines der Gründer von Viṣṇajanagara im ersten Drittel des 14ten Jahrhunderts n. Chr. BURNOUR in der Einl. zu Bhāṣya. P. I, LX. N. **बुक्कमहीपति** Śā. in der Einl. zum RV. - Comm. 3; vgl. **बुक्कराय**.

वीरभट्ट m. N. pr. eines Fürsten von Tāmralipti KATHĀS. 44, 42.

वीरभद्र m. 1) ein grosser Held H. an. 4, 280. MRD. r. 289. — 2) ein zum Opfer bestimmtes Ross diess. — 3) *Andropogon muricatus* diess. und Hān. 177. — 4) N. pr. a) eines Rudra MIT. 142, 6. WEBER, RĀMAT. Ur. 304. 312. — b) eines Wesens im Gefolge Çiva's, das Dakṣha's Opfer zu Schanden macht, Vāṣṭi beim Schol. zu H. 210. MBh. 12, 10825. fgg. Verz. d. Oxf. H. 45, b, 24. VP. 63. fgg. Bhāṣya. P. 4, 5, 17. WILSON, Sel. Works I, 212. KATHĀS. 50, 78. 147. PAKĀT. 1, 7, 74. 15, 7. °जित् unter den Namen Viṣṇu's 4, 3, 74. °मुता MĀN. P. 123, 17. — c) eines Kriegers auf der Seite der Pāṇḍava MBh. 7, 7011. — d) eines Fürsten HALL 79. — e) eines Autors HALL in der Einl. zu VĀSAVA. 11. Verz. d. B. H., No. 941. Verz. d. Oxf. H. 95, b, 16. Verz. d. Cambr. H. 54.

वीरभद्रक n. *Andropogon muricatus* ÇĀṬĀN. im ÇKDn.

वीरभवत् m. ehrendes Pronomen der 2ten Person mit dem Beiworte Held: तर्धमेव चासीति मया वीरभवन्निह KATHĀS. 10, 44.

वीरभानु m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 154, b, 3. eines Autors 143, a, No. 292.

वीरभार्या f. = वीरपत्नी AK. 2, 6, 4, 16. H. 518.

वीरभुक्ति N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 338, b, 85. 339, b, 12. 45. nach Aufwacht wohl fehlerhaft für तीरभुक्ति.

वीरभुज m. N. pr. zweier Fürsten KATHA. 39, 3. 20. 42, 137.

वीरभूपति m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 371, b, No. 248.

वीरमत्स्य m. pl. N. pr. eines Volkes R. 2, 71, 5.

वीरमय (von वीर) adj. bei den Tāntrika dem Eingeweihten gehörig, — zukommend: दिव्यवीरमयो (das suff. gehört zu beiden Wörtern) भावः कलौ नास्ति कदा च न। केवलं पशुभावेन मन्त्रसिद्धिर्वेत्तव्याम् ॥ MAHĀNIRVĀṢATĀNTRA im ÇKDā. unter वीर.

वीरमर्दन m. N. pr. eines Dānava HARIV. 12943.

वीरमर्दल m. Kriegstrommel H. an. 4, 131. °क (वीरमर्दनक gedr.) MED. lb. 26.

वीरमातर f. Mutter eines Mannes (männlichen Kindes), — Helden AK. 2, 6, 4, 16. H. 558. MBu. 5, 5966. Buā. P. 9, 14, 40.

वीरमानिन् adj. sich für einen Mann haltend Buā. P. 9, 14, 28. 13, 21.

वीरमार्ग m. die Laufbahn eines Helden MBu. 13, 2967. HARIV. 4773.

वीरमित्रोदय m. Titel eines juristischen Werkes GIL. Bibl. 463. Verz. d. B. H. No. 1403.

वीरमिश्र m. N. pr. eines Juristen Ind. St. 1, 238. fg. Verfassers des Viramitrodaja GIL. Bibl. 463. मित्रमिश्र Verz. d. Oxf. H. 295, a, No. 713.

वीरमुकुन्ददेव m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 181, b, 6. — Vgl. मुकुन्ददेव.

वीर्य (von वीर), वीर्यते DṢĀTUP. 35, 49 (विक्रांती). sich männlich benehmen, sich tapfer beweisen: इन्द्रमुन् वीर्यधम् RV. 10, 103, 6. 128, 5. 1, 116, 5. VS. 11, 68. TBa. 2, 7, 8, 1. Nīa. 1, 7. act. in einer Etymologie so v. a. bewältigen Nṣ. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 93.

वीर्यी (von वीर्य) instr. etwa mit Kampfeslust RV. 9, 64, 4.

वीर्यु (wie oben) adj. tapfer, kampflustig RV. 8, 81, 28. 9, 36, 3.

वीर्योद्देह adj. die einem Manne, einem Helden anstehenden Mittel anwendend MBu. 13, 6562. वीर्योद्देह solchen Mitteln widerstehend ed. Bomb.

वीर्यजम् n. Mennig RĪGĀ. im ÇKDā.

वीरराघव m. N. pr. eines Mannes HALL 38.

वीररेणु m. Bein. Bṛhmasena's TRIK. 2, 8, 15.

वीरललित n. die natürliche, ungesuchte Handlungsweise eines Helden (mit Anspielung auf ein Metrum gleiches Namens, das bei Anderen धीरललित heisst) VAR. Bṛh. 8. 104, 41.

वीरलोक m. 1) die Welt der Helden, Indra's Himmel MBu. 6, 116. 13, 6562. R. 2, 23, 29. — 2) pl. tapfere Männer: कोट्यश वीरलोकानां समेताः कुरुजाङ्गले MBu. 6, 160.

वीरवत्तण adj. etwa Männer stärkend RV. 5, 48, 2.

वीरवत्सा adj. f. männliche Nachkommenschaft habend, Mutter eines Sohnes oder von Söhnen GĀṬH. im ÇKDā.

वीरवत् (von वीर) 1) adj. a) Männer —, Mannschaft —, Söhne habend; männerreich: सुप्रजा वीरवत्तो वयं स्याम RV. 4, 50, 6. Usha 7, 41, 7. 80, 3. AIT. Bā. 7, 18. तेस्ते तत्र वीरवत्त श्वासु: jene hatten sie zu tapfern Kämpfern 7, 27. राष्ट्र 8, 9. वीरवत्तो भविष्यथ Buā. P. 9, 16, 35.

त्रियः Frauen, deren Männer am Leben sind, 6, 18, 52. 19, 18. in oder auf Männern bestehend, in Reichtum an Männern oder Söhnen RV. 4, 190, 8. ह्यि 2, 11, 13. 5, 4, 11. रत्न 7, 75, 8. पोष 1, 1, 3. प्रजा TBa. 3, 1, 2. 10, 2, 2. मघोनीर्वीरवत्पत्यमानाः RV. 6, 65, 3. वीरवद्वासु गोमत् 7, 23, 6. 9, 9, 9. 63, 18. — b) männlich, heldenhaft: पशम् RV. 4, 32, 12. 5, 79, 6. श्वम् 4, 36, 9. इष् 1, 12, 11. 8, 43, 16. 9, 30, 3. Soma 33, 2. — 2) f. वीरवती a) eine best. wohlriechende Pflanze, = मांसरेक्षिणी Bṛhāṣṇ. im ÇKDā. — b) ein Frauenname KATHA. 33, 90. 151. 78, 9. 73. — c) N. pr. eines Flusses MBu. 6, 332 (VP. 183).

वीरवर m. ein ausgezeichnete Held; N. pr. verschiedener Männer KATHA. 33, 89. fgg. 78, 8. fgg. HIT. III, 99. 98, 7. fgg. VET. in LA. III) 23, 15. fgg.

वीरवरप्रताप m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 181, 9. Aufrecht scheint das Wort nicht als N. pr. gefasst zu haben.

वीरवर्मन् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. 116 (LXII). KATHA. 19, 32.

वीरवत् odor °वाक् adj. Männer fahrend: Ross (°वाक्म्) RV. 7, 42, 2. Wagen 90, 5.

वीरवाक्य n. das Wort eines Helden, ein heldenmüthiges Wort MĀK. P. 63, 12. Davon adj. °मय aus solchen Worten bestehend: वचम् KATHA. 109, 110.

वीरवामन m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 239, a, 12.

वीरविक्रम m. N. pr. eines Fürsten HIT. 63, 6.

वीरविद् adj. Männer verschaffend AV. 11, 1, 15.

वीरविल्लावक m. ein Brahmane, der ein Opfer mit Geldern von Cūdra vollbringt, H. 861.

वीरविहृद् n. Bez. einer best. künstlichen Strophe Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244.

वीरवृत् m. Samocarpus Anacardium Līn. AK. 2, 4, 9, 23. H. an. 4, 323. MED. sh. 54. Terminalia Arguna (der Baum des Helden d. i. Argūna's; vgl. वीरतरु) H. an. MED. = बित्वात्तर RĪGĀ. im ÇKDā. = वृद्धात RATNAM. 320.

वीरव्यूह m. eine muthigen Kämpfern zusagende Schlachtaufstellung: °रणे रतः R. 6, 70, 38.

वीरव्रत 1) adj. nach Mannesart verführend so v. a. seinen Versätzen treu bleibend Buā. P. 5, 17, 2. 10, 87, 45. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Madhu von der Sumanas Buā. P. 5, 15, 13.

वीरशय m. das (aus aneinandergelegten Pfeilen gebildete) Ruhebett eines gefallenen (oder verwundeten) Helden Buā. P. 3, 17, 81. 6, 10, 33.

वीरशयन n. dass. MBu. 5, 4249. 4260. 6, 5763. 13, 1760. 7689. 14, 2866. RĪGĀ-TA. 7, 1497. 8, 2116.

वीरशय्या f. 1) dass. MBu. 6, 1880. 5725. RĪGĀ-TA. 8, 335. 7, 1668. 8, 2330. Buā. P. 10, 44, 44. — 2) Bez. einer best. Art des Liegens bei Asketen MBu. 13, 356. 6513.

वीरशर्मन् m. N. pr. eines Kriegers KATHA. 47, 19. 52, 43. fgg.

वीरशायिन् adj. als gefullener Held auf einem (aus Pfeilen gebildeten) Ruhebette liegend MBu. 13, 2966. — Vgl. वीरशय.

वीरशुष्म adj. männermuthig RV. 1, 53, 5.

वीरशैव m. pl. Bez. einer Çiva'tischen Secte Wilson, Sol. Works I,

225. fgr.

वीरिण्यती m. N. pr. eines Dichters Verz. d. T. H. 13.

वीरसिंह m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 292, b, 16. verschiedener Fürsten 133, b, 14. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 545, 9. 7, 5, Cl. 9. ०देव 6, 543, 8. Verz. d. Oxf. H. 293, a, No. 713.

वीरमुख n. die Freude eines Helden, — eines kriegerischen Lebens (Gegens. घाम्मुख) MBh. 8, 3225.

वीरसू adj. Männer gebürend, f. Mutter eines Sohnes AK. 2, 6, 2, 16. H. 558. RV. 40, 85, 41. AV. 14, 2, 19. GORR. 2, 7, 12. JĀṆ. 1, 76. MBh. 1, 7353. 3, 1389. 1402. 5, 3223. वीरसूत्रेन (माता स्मृता) वीरसू: 12, 3512. R. 2, 51, 15. 86, 16 (94, 17 GORR.). RAGH. 14, 4. MĀLAV. 91. BULG. P. 1, 7, 45. 4, 9, 50 (मुवस् gen.). 28, 20. Spr. (II) 613. als masc.: वीरसूनां देशानां कुरुवाङ्गलम् Helden erzeugend MBh. 1, 4860.

वीरसूत्र (von वीरसू) n. das Gebären von Männern, — Söhnen MBh. 12, 9512.

वीरसेन (वीर + सेना) 1) m. N. pr. verschiedener Personen: Fürst von Nishadha und Vater Nala's MBh. 3, 2067. 2072. 2466 (०सुप्रिया = दम्पती). Fürst von Sindhala KATHA. 120, 93. von Murala DAÇAK. 193, 11. in Kānjakubga Hit. 39, 17. Verz. d. Oxf. H. 153, a, No. 328. Mörder seines Bruders Bhadrāsena, Fürsten von Kaliṅga, HALL in der Einl. zu Viśavad. 53. Heerführer Agnimitra's MĀLAV. 9, 10. 69, 1. 2. 70, 12. ein Sohn Vigatāçoka's TĪRAN. 2. 50. 52. 61. ein Dānava KATHA. 47, 17. — 2) n. eine best. Pflanze, = शारुक RĪG. im ÇKDn.

वीरसेम m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 329, a, No. 780.

वीरस्थ adj. bei einem (tapfern) Manne befindlich: पशवः KĪTH. 12, 8.

वीरस्थान n. 1) Ort oder Stellung eines tapfern Mannes (= बलवत्स्थान Comm.) ŚAṬP. Br. 4, 5. — 2) Bez. einer best. Stellung der Asketen: (तपस्तेषु) स्थाणुभूतो मकतेज्ञा वीरस्थानेन (= वीरसेनेन NĪLAK.) MBh. 3, 10817. 12, 11273. वीरसेनं वीरस्थानं वीरस्थानमुपागतः 13, 856 (= स्वर्गलोक NĪLAK.). 2949. वी. स्थानादुत्पत्तिरिति स्थानोपसेविभिः 6513 (= मकारणं भूभिरप्रवेष्टुम् NĪLAK.). — 3) N. pr. einer dem Çiva geheiligten Stätte MBh. 7, 9609.

वीरस्थापिन् adj. die वीरस्थान genannte Stellung einnehmend MBh. 13, 6560.

वीरस्वामिन् m. N. pr. eines Dānava KATHA. 47, 15.

वीरकृत्या f. Männergott TAITT. ĀR. 10, 40. M. 11, 41 (वीर = पुत्र KULL.). NRS. TĀP. Up. in Ind. St. 9, 117. WENDE, RĪMAT. Up. 333.

वीरकृन् adj. 1) Männer tödend, Todtschläger VS. 30, 5. वीरका देवानां यः सेममभिषुपोति PĀNĀV. Br. 16, 1, 12. वीरका वा एष देवानां यो ऽग्निमुद्रासयति (daher die Bed. 2) TS. 1, 5, 3, 1. 2, 2, 5, 5. TBH. 3, 2, 8, 12. KĪTH. 31, 7. PĀNĀV. Br. 12, 6, 8. वीरकृणं परेषाम् (feindliche) Männer tödend (vgl. पर०) R. 3, 55, 28. 7, 23, 2, 82. गदा वीरकृणी MBh. 9, 3288. — 2) der das heilige Feuer hat erlöschen lassen AK. 2, 7, 52. H. 885. HALI. 2, 249. MAUDG. zu VS. 30, 5.

वीरकोत्र m. pl. N. pr. eines Volkes MĀK. P. 57, 55.

वीरान्तरमालावि द n. Bez. einer künstlichen Strophe im Panegyricus (विरुद) Virudāvallī, so genannt, weil die einzelnen Attribute des Helden (वीर) in alphabetischer Ordnung (अन्तरमाला) aufgezählt wer-

den, Verz. d. Oxf. H. 133, a, No. 244.

वीराधन् (वीर + ध०) m. die Laufbahn eines Helden MBh. 13, 6560. 6563. so v. a. ein heldenvoller Tod VP. (2te Aufl.) 2, 104; vgl. मकारस्थान unter प्रस्थान 1).

वीरानक N. pr. einer Oertlichkeit RĪG. TĀR. 5, 218. fgr. 8, 411.

वीरापुर n. N. pr. einer Stadt HALL 123.

वीराम् m. = धर्मवेत्त RUMER varicarius RĪG. im ÇKDn.

वीराय् (von वीर) den Helden spielen: वीरायितमनेन (Impers.) UTARAN. 109, 6. 7 (148, 8).

वीरारुक n. eine best. Pflanze, = शारुक, वीरसेन RĪG. im ÇKDn.

वीराशंसन (वीर + श०) 1) adj. Helden ankündigend. — 2) n. der Ort in der Schlacht, wo der Kampf am heftigsten wüthet, AK. 2, 8, 2, 68. H. 801.

वीराष्टक (वीर + ष्ट०) adj. aus acht Männern bestehend, Bez. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 3, 14898.

वीरासन (वीर + 1. आ०) n. 1) Bez. einer best. Art zu sitzen bei Asketen: वामोद्वपरि दन्तिषाङ्गा प्रतिष्ठाप्य स्थितिर्वीरासनम् Comm. zu R. 7, 10, 4; vgl. MAILIN. zu KUMĀRAB. 3, 45. Comm. zu RAGH. ed. Calc. 13, 52. Verz. d. Oxf. H. 102, b, 20. fgr. — 11, a, N. 1. 234, a, 10. रात्रौ वीरासनं वसेत् M. 11, 110. MBh. 13, 356. R. GORR. 2, 28, 25. 108, 13 (100, 14 SCHL.). 7, 10, 4. RAGH. 13, 52. SARVADARÇANAS. 174, 5. ०गत R. 7, 23, 2, 48. MBh. 12, 11271. 13, 6515. ०गति (wohl ०गत zu lesen; ०रत ed. Bomb.) 6560. — 2) = उर्धावस्थान das Sitzen auf einem erhöhten Platze (nach dem Comm.) BULG. P. 5, 9, 14. an zwei anderen Stellen (1, 16, 17 und 9, 2, 2) nach dem Comm. das Wachen bei Nacht mit einem Schwerte in der Hand, welche Bed. auch 5, 9, 14 passen würde.

वीरिण m. (selten) und n. Andropogon muricatus, ein Gras mit wohlriechender Wurzel; die Halme von der Dicke eines Gänsekiels werden 4 bis 6 Fuss hoch. ÇAT. Br. 13, 8, 2, 15. यस्मिन्कुशवीरिणं प्रभूतम् ĀÇV. GṚH. 2, 7, 4. KAUC. 18. 26. Schol. zu KĪR. ÇA. 2, 3, 26. ०तूल KAUC. 25. कर्ष्वीरिणवस् KĪR. ÇA. 24, 3, 26. — Vgl. वीरणा, दुर्वीरिण und वैरिणा. वीरिणी (von वीरिन् und dieses von वीर) f. 1) Mutter von Söhnen RV. 10, 86, 9. — 2) Bein. der Asikūl, der Gattin Dakṣha's, MBh. 1, 8131. Verz. d. Oxf. H. 49, a, 14. KĪLIKĀ-P. 8 im ÇKDn. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 506, Cl. 22; vgl. वीरणी unter वीरणा und वैरणी. — 3) als N. pr. eines Flusses MATSOP. 5 fehlerhaft für वीरिणी, wie beide Ausg. des MBh. lesen.

वीरहृ (रुध् = रुक् mit वि) f. (m. MBh. 1, 1836) gaṇa न्यङ्गादि zu P. 7, 3, 53. Vor. 26, 82. Gewächs, Kraut RV. 1, 67, 9. 141, 4. 2, 1, 14. 35, 8. 10, 40, 9. 45, 4. 91, 6. 145, 1. AV. 1, 32, 3. 34, 1. 2, 7, 1. 5, 4, 1. 10, 35, 4. वीरहृ पतिः 4, 19, 9. Soma RV. 9, 114, 2. der Mond MBh. 5, 5289. fünf Reiche der Kräuter AV. 11, 6, 15. TS. 2, 5, 3, 2. 3, 12, 3, 3 (= वल्ली Comm.). — JĀṆ. 3, 36. शरीरमसि वीरहृधम् (अग्ने) MBh. 1, 8410. HARIV. 12181. RAGH. 8, 86. KUMĀRAB. 5, 34. ÇĀK. 106. VIKR. 38. Spr. 1946. UTARAN. 33, 15 (44, 10). BULG. P. 3, 10, 18. 4, 18, 8 (mit घोषधि wechselnd). 5, 20, 46. कूपे वीरहृणावृते MBh. 1, 3296. RĪG. TĀR. 1, 372. प्रुक्पर्वणत्तुणवीरहृधो वर्तमानः BULG. P. 5, 8, 30. सुप्रबोधाधीवीरहृधः (अनपदा!) 1, 8, 40. सवनस्पतिवीरहृधः — घोषधयः 10, 5. 2, 24, 12. निवेश० KĪR. 4, 19. im System kriechende Pflanzen und niedere Sträucher: प्रतानवत्यः स्त-

विश्वस्य वीर्यः Suçr. 1, 4, 17. वृत्ताणाम् — गुल्मवल्लीलतानां च पुष्पितानां च वीर्याम् M. 11, 112. गुल्मगुच्छतुल्यलताप्रतनौषधिवीर्याम् Jāṭ. 2, 229. = गुल्मिनी AK. 2, 4, 2, 9. H. 1118. Vaiś. bei MALLIN. zu Km. 4, 19. = लता H. an. 2, 250 (वीर्यलतायां zu lesen). MED. dh. 36. = वित्य diess. und HALI. 2, 35. = कल 5, 47. AK. 3, 4, 29, 221. = वल्ली Vaiś. a. n. O. — Vgl. निर्वीर्य.

वीर्य n. dass. AV. 6, 21, 2. वीर्या f. dass. ÇANDAR. im ÇKDr. unbestimmt ob n. oder f.: वीर्योषधिमानवान् MĀR. P. 17, 12.

वीर्यं wohl f. dass.: वीर्ययः VARĪ. Bṛh. S. 54, 57.

वीर्येय (von वीर) adj. mannhaft: वीर्येयः क्रतुरिन्द्रः सुशस्तिः RV. 10, 104, 10.

वीरेश (वीर + ईश) m. 1) eine Form Çiva's, n. ein Liṅga desselben Viṣṇuvarastotra im ÇKDr. — 2) bei den ekstatischen Çaiva Bez. eines Seligen auf einer best. Stufe Sāyadārjanas. 88, 5.

वीरेश्वर (वीर + ईश) 1) = वीरेश 1) Verz. d. B. H. 147, a, 4. 6. 7. वीरेश्वर लिङ्गं काश्याम् Kāc. 10 im ÇKDr. °लिङ्ग Verz. d. Oxf. H. 71, b, 39. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's, = वीरभद्र ÇANDAR. bei WILSON. eines Mannes aus dem 17ten Jahrh. n. Chr. Verz. d. Oxf. H. 380, a, 5. °भद्र 246, a, No. 618. °महाउकार HALL 94. — Vgl. मनोकर.

वीरेश्वर (वीर + उ) adj. das Opfer unterlassend H. 860.

वीरपञ्जीवक (वीर + उ) adj. betrügerischer Weise, als wenn es sich um die Unterhaltung des heiligen Feuers handelte, um Almosen bittend H. 860. वीरपञ्जीविक schlechte v. l.

वीर्यी (vom desid. von वीर्य mit वि) f. das Vereitelnwollen AV. 5, 7, 1.

वीर्य (von वीर) ved., वीर्य in der späteren Sprache ÇĀNT. 4, 9. n. (nach BHAR. zu AK. auch वीर्या f. ÇKDr.) 1) Männlichkeit, Tapferkeit; Kraft, Wirksamkeit, Energie AK. 1, 1, 2, 29. 3, 4, 34, 156. TRĪ. 1, 1, 129. H. 300. an. 2, 282. MED. J. 40. RV. 1, 55, 3. नृकीन्द्रं को वीर्या परः 80, 15. 163, 5. अग्निः सेनाति वीर्याणि 3, 25, 2. शुभ्रेण, वीर्येण 4, 50, 7. 8, 24, 21. ÇAT. Bṛ. 2, 3, 2, 12, 7, 2, 3. AV. 1, 7, 5, 3, 19, 1. AIR. Bṛ. 3, 2, 4, 3. ĀÇV. Gṛh. 2, 6, 3. KENOP. 18. विप्राणां ज्ञानतो व्येद्यं तत्रियाणां तु वीर्यतः Spr. 5014. M. 11, 31. fg. °संपन्न MBH. 3, 2446. अस्ति तं स्वेन वीर्येण फलशकम् Spr. (II) 580. विष्णुना सदृशो वीर्ये R. 1, 1, 18. 3, 9. 55, 20. हरामि वीर्यादुःखं ते 2, 21, 18. 36, 4. 4, 5, 23. Spr. 2287. 2376. fg. स्ववीर्यगुता हि मनोः प्रसूतिः RAÇH. 2, 4. 3, 62. समर्थये वीर्यशृङ्गमिव भगमात्मनः 11, 79. VIKR. 16. VARĪ. Bṛh. S. 46, 28. 63, 2. 76, 12. KATHĀS. 32, 73. Bṛh. P. 8, 17, 21. महावीर्यपराक्रम adj. MBH. 1, 5928. प्रख्यातो बलवीर्येण 3, 1807. दाम्पत्यवीर्यविराजः (खन्) R. 2, 70, 23. शौर्यवीर्यगुणोपेत (सेनाध्यत) Spr. 3174. सत्त्ववीर्यगुणोपेत (नाग) R. 1, 6, 22. वीर्यमोक्षो बलम् Bṛh. P. 4, 18, 15. शौर्य, वीर्य, धृति, तेजस् beim Krieger 7, 11, 22. शक्ति, बल, ऐश्वर्य, वीर्य (vigour, which counteracts change, as that of milk into curds, and obviates alteration in nature) und तेजस् bei Vāsudeva COLBR. Misc. Ess. I, 415. अतिवीर्या तपस्विनी R. 5, 51, 20. उत्कृष्ट° adj. Spr. (II) 1671. अर्वाय° adj. (der Liebesgott) 1854. समवीर्य adj. (I) 2498, v. l. भोगिव मल्लोषधिरुदवीर्यः RAÇH. 2, 82. रेतसः AIR. Bṛ. 4, 9. रुद्रसाम् 1, 6. वाचः ÇĀNT. Ça. 10, 15, 12. यथानलो दारुणि रुदवीर्यः Bṛh. P. 3, 8, 11. अग्नि° Suçr. 1, 32, 9. भेषज° 117, 11. 147, 2. 148, 3. शीत°, श्लिग्ध°, व्रत°, उच्च-

VI. Theil.

वीर्य 12. fg. चरकस्वाक वीर्यं तत्क्रियते येन या क्रिया VIERN. 9, 12. ÇĀNT. SĀM. 1, 2, 12. धनुषः R. 1, 33, 10. धर्म° MBH. 13, 1856. R. 1, 3, 4. तपसः 60, 12. ÇĀ. 53. BRAHMA-P. in LĀ. (III) 49, 17. तपो° 54, 6. मख° RĪĀ-TAR. 4, 692. योग° Bṛh. P. 5, 1, 12. विज्ञान° 10, 19. तेषाम् तपो-र्याणां रसनाम् MBH. 1, 1188. Kraft, Macht eines Planeten VARĪ. Bṛh. 2, 21. 4, 12. 15. वीर्यान्वित 25 (23), 9. °ऽति eine Stelle einnehmend, wo er (der Planet) mächtig ist, 15, 1. — 2) Mannesthat, Heldenthat: इन्द्रस्य तु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार RV. 1, 32, 1. 134, 1. 154, 1. 3, 12, 9. 10, 39, 5. तत्रियो वीर्यं कर्तुमर्हति AIR. Bṛ. 8, 17. कृत्वा वीर्याणि Bṛh. P. 1, 1, 20. 3, 22. 7, 10, 69. 10, 37, 21. अतिरुदस्य वीर्याभ्यो विवाहः क्रियताम् 30 v. a. durch eine Heldenthat erreicht HAMV. 10888. — 3) männliche Kraft, Samen AK. 2, 6, 2, 13. 3, 4, 30, 229. TRĪ. 3, 3, 217. H. an. MED. HALI. 3, 19. 5, 75. ÇĀNT. SĀM. 1, 5, 25. तस्यो सम्भवर्जोऽपुनरित्यु-वः MBH. 1, 575. 2389. चस्कन्दे वीर्यमम्भसि 9, 2219. अग्री तस्मिन्वीर्यं स्वमादधे KATHĀS. 20, 81. 32, 102. Bṛh. P. 2, 10, 12. fg. 3, 5, 26. तस्यो ससर्ज कतिधा वीर्यम् 21, 4. 7, 7, 9. 8, 17, 23. 9, 20, 36. बाद ल्यावीर्यं 3, 5, 19. 8, 13, 34. MĀR. P. 63, 4. तदुरे वीर्याधानं चकार सः PĀNĀN. 2, 2, 22. — 4) Glt Bṛh. P. 10, 6, 10. — Vgl. अ°, अमित°, उच्च°, गो°, दृष्ट°, नाना°, नि°, निर्वीर्य, प्रति°, बल°, बलु° (adj. kräftig, sehr wirksam: औषधयः MBH. 13, 4699), बाहु° (auch MBH. 5, 7082. R. GON. 2, 22, 24. Spr. 4633), मत°, महा° (adj. auch MBH. 1, 5878. 12, 4264), मुनि°, यज्ञ°, यथावीर्यम्, वागवीर्य, विचित्र°, विद्यतो°, विद्यधा°, शत°, सु° u. s. w. वीर्यकाम adj. männliche Kraft wünschend AIR. Bṛ. 1, 5. Bṛh. P. 2, 3, 3. वीर्यकृत् adj. Mannesthat verrichtend: Indra VS. 10, 25 (gen. °कृतम्). TBH. 2, 7, 25, 6 (gen. °कृतम्). वीर्यकृत adj. nach dem Comm. mit Kraft begabt TBH. 2, 7, 25, 3. vermuthlich entstell.

वीर्यचन्द्र m. N. pr. des Vaters der Virā, der Gattin Karamādhama's, MĀR. P. 123, 1.

वीर्यतम (von वीर्य mit dem suff. des superl.) adj. (ungrammatisch st. वीर्यवत्तम) der kräftigste, wirksamste, mächtigste: सर्वेषां भूतानां नृसिंहः Nṛs. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 94. अगद Bṛh. P. 6, 2, 19.

वीर्यधर m. pl. Bez. der Kshatrija (Energie besitzend) in Plakshadvipa Bṛh. P. 5, 20, 11.

वीर्यपण adj. (f. स्त्री) durch Heldenmuth erkaufte: eine Gattin Bṛh. P. 4, 28, 29. — Vgl. वीर्यश्रुत.

वीर्या मिता s. u. पारमिता.

वीर्यप्रवाद n. Titel des 14ten der 14 Pūrva oder ältesten Schriften der Śāma H. 247.

वीर्यभद्र m. N. pr. eines Mannes TĀN. 244.

वीर्यमन्त्र MBH. 3, 16610 fehlerhaft für वीर्यमन्, wie die ed. Bomb. lect.

वीर्यवत्तर n. nom. abstr. vom compar. von वीर्यवत् ÇĀNT. zu KĀND. UP. S. 45.

वीर्यवत् (von वीर्यवत्) n. Kraft, Macht MBH. 4, 1702.

वीर्यवत् (von वीर्य) 1) adj. a) kräftig, wirksam, tüchtig, mächtig NĪ. 2, 4. AV. 3, 5, 1. यो ब्राह्मणो बह्वेषो वीर्यवान्स्यात् AIR. Bṛ. 2, 26. 4, 3. TBH. 2, 1, 4, 8. ÇAT. Bṛ. 1, 2, 4, 6. 3, 4, 1. पशवः 8, 2, 4, 19. Personen MBH. 1, 6019. 3, 16747. R. 1, 1, 3. 8, 17. 2, 55, 15. 72, 17. 96, 44. 104, 28. 4, 9.

80. Bha. P. 2, 3, 3, 5, 26. 6, 6, 42. 10, 61, 8. Planeten Varig. Bha. 2, 21. वृक्षवन्धुपत्तः MBh. 12, 3680. वृक्षवन्धु Kūṇḍ. Up. 1, 3, 5. compar. वीर्यवत्त्वं wirksamer 1, 10. superl.: प्रजापतिर्देवानां वीर्यवत्तमः Cat. Bha. 12, 1, 2, 5. विद्या M. 2, 114. — b) samenreich Kivāṇ. 1, 77 (zugleich in der Bed. a). — 2) m. N. pr. eines zu den Vigra Devāh gezählten Wesens MBh. 13, 4886. eines der Söhne des 10ten Manu Haniv. 474. Mān. P. 94, 15. — 3) f. वीर्यवती N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2636. — Vgl. वीर्यावत्.

वीर्यावन् adj. Samen führend Čāṇḍ. Saṇ. 1, 5, 24.

वीर्यवृद्धिर् adj. Samen fördernd; n. ein Aphrodisiacum Rīān. im ČKDā.

1. वीर्यप्रुत्क n. Männlichkeit oder Heldenmuth als Kaufpreis (einer Gattin) Raen. 11, 47.

2. वीर्यप्रुत्क adj. (f. स्त्री) durch Männlichkeit oder Heldenmuth erkaufte oder zu erkaufen: eine Gattin MBh. 1, 3829. 5, 5955. 5967. 6006. R. 1, 66, 15. 17. 67, 23. 25. 68, 6. — Vgl. वीर्यपणा.

वीर्यसम्पन्नस् (von वीर्य + सम्पन्न) adj. Männlichkeit und Muth besitzend MBh. 3, 2672.

वीर्यसक्त m. N. pr. eines Sohnes des Fürsten Saudāsa R. 7, 65, 10.

वीर्यतेन m. N. pr. eines Mannes Vie de Hiouen-Tsang 113. — Vgl. वीर्यतेन.

वीर्यहारिन् adj. die Manneskraft raubend; m. N. eines bösen Geistes Mān. P. 31, 97.

वीर्यावस् adj. = वीर्यवस् 1) a) TS. 2, 4, 2, 1. 5, 2, 1, 2. TBa. 1, 7, 2, 2, 2, 8, 2, 7. 3, 1, 2, 4. Kīṭh. 27, 5.

वीकु s. वीडु.

वीवध und वीवधिक s. विवध und विवधिक.

वीसर्प s. u. विसर्प 2).

वुड्, partic. वुडित als Umschreibung von मय untergetaucht Schol. zu Kīṭh. Ča. 20, 8, 16. — Vgl. वुड्, कुड् und कडन Schol. zu Kīṭh. Ča. 5, 5, 21. Wuhā, Hāla 8. 259.

वुक्का (वुक्का) s. नील°, घेत°.

वृक्° s. वृत्°.

वृक् (von वृश्) Čānt. 2, 7 (वृक् Uṇḍis. 3, 41). 1) m. a) Wolf AK. 2, 5, 7. H. 1291. Hāḷis. 2, 78. RV. 1, 42, 2. 103, 7. ते सैधन्ति पयो वृक्म् 11. 116, 14. 2, 29, 6. 5, 51, 14. 7, 38, 7. 68, 8. उरौ न धूनुते वृक्: 8, 34, 3. 85, 5. 8, 79, 2. 10, 39, 13. रभस 95, 14. AV. 7, 95, 2. 12, 1, 49. अघायु VS. 4, 34. 19, 10. 92. Cat. Bha. 5, 5, 4, 10. 11, 5, 2, 8. 12, 7, 2, 8. °लोमन् 5, 5, 4, 15° 12, 9, 2, 6. Kīṭh. Ča. 15, 9, 80. 19, 2, 28. Kūṇḍ. Up. 6, 9, 3. अज्ञाविके तु संहृदे वृक्: यो प्रसव्य वृको रुन्यात् M. 8, 285. यामुत्सुत्य वृको रुन्यात् 286. वृको (भवति) मृगेभ्यम् (वृत्वा) 12, 67. वृक्व वृक्वुपेत Spr. 2695. MBh. 1, 5568. अवलुम्पन् कृत्वा 5586. 6, 4857. °पद 12, 4836. 12086. जगामृत्यु कि भूतानां खादितारौ वृक्वाविव Spr. (II) 2350. Suṇ. 1, 202, 9. Vanis. Bha. 8, 70, 22. 86, 27. 88, 2. Rīān-Tan. 2, 85, 4, 693. Bha. P. 1, 18, 8, 3, 10, 22, 4, 6, 21. 29, 53, 5, 8, 9. 15. 14, 3. Pāṇīat. 19, 13. Am Ende eines comp. ein Wolf unter, — von gāṇa व्याघ्रादि zu P. 2, 1, 56. — b) Hund Nā. 3, 21. — c) Schakal Hān. 78. es könnte aber auch वृक्धूर्त als ein Wort gefasst werden. — d) Erzhirs

Vigra bei Uṇḍis. zu Uṇḍis. 3, 41. beruht vielleicht nur auf einer Verwechselung von वृक् mit वृक्. — e) Bha. (पेयक) Vigra a. a. O. — f) = स्तेन Dieb Nā. 3, 24. — g) ein Kshatrija RABHSA bei Bha. zu AK. nach ČKDā. — h) Pflug Nā. 6, 26. एवं वृक्पाणिना वृक्पा RV. 1, 117, 21. एवं वृक्पा कर्षवः 8, 22, 6. — i) = वृक् Nā. 2, 20. — k) der Mond, nach einer Deutung RV. 1, 103, 12. Nā. 5, 20, 21. — l) die Sonne, nach einer Deutung des Mythos von der aus einem Wolfsrauchen befreiten Wachtel, Nā. 5, 21. — m) eine best. Pflanze, = वृक् Čāṇḍ. im ČKDā. — n) ein best. Räucherwerk, = सरलद्व und अनेकधूप RABHSA bei Bha. zu AK. nach ČKDā.; vgl. वृक्धूप. — o) N. pr. a) pl. eines Volkes MBh. 6, 2106. Mān. P. 57, 32. VP. 193, N. 128. pl. zu वार्कपय P. 5, 3, 115; vgl. 2, 4, 62. — β) sg. ein Fürst MBh. 1, 6990. 13, 5665. ein Sohn Ruruka's (Bharuka's Bha. P.) Haniv. 760. VP. 373. Bha. P. 9, 8, 2. Pṛthu's 4, 22, 54. 24, 2. Čāra's 9, 24, 28. Vatsaka's 42. Kṛṣṇa's 10, 61, 16. 90, 33. VP. 391. ein Asura Bha. P. 7, 2, 18. 10, 88, 13. fgg. Verz. d. Oxf. H. 78, b, 48. — 2) f. स्त्री eine best. Pflanze, = अम्बुष्ठा RATNAM. im ČKDā. — 3) f. वृक् a) Wolf RV. 1, 116, 16. 117, 17. fg. 183, 4. 6, 51, 6. 10, 127, 6. वृक्विवारणामासाय मृत्युरादाय गच्छति MBh. 12, 6535 (9946. 12063). Spr. 4553. अवर्वकीव क्षुप्रायाः अम्भूमामानि खादति Kāṇḍis. 29, 68. — b) ein Schakal-Weibchen Nā. 5, 21. — c) Clypea hermannifolia W. et A. Rīān. im ČKDā. — Vgl. वृक्, दस्यव°, साला° (शाला°).

वृक्कर्मन् m. N. pr. eines Asura Verz. d. Oxf. H. 19, b, 31.

वृक्खण्ड m. N. pr. eines Mannes; vgl. वार्कखण्ड.

वृक्कर्त N. pr. einer Oertlichkeit; davon adj. °गतीयि P. 4, 2, 127. Schol.

वृक्क्याक् m. N. pr. eines Mannes gāṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. — Vgl. वार्क्याक्.

वृक्काम् m. N. pr. eines Mannes; vgl. वार्ककाम्.

वृक्कतात् (von वृक्) f. Mord- oder Raubanschlag: यो नो वृक्कतात् मृत्यौ सिपुर्धे RV. 2, 34, 9.

वृक्कति (von वृक्) P. 5, 4, 41 (= वृक्) 1) f. concret Mörder, Räuber RV. 4, 41, 1. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Gīmta Haniv. 1992. Vṛkati und Vṛti als N. pr. zweier Söhne des Kṛṣṇa Haniv. Langl. II, 158 fehlerhaft für वृक्निर्वृति.

वृक्कतस् m. N. pr. eines Sohnes des Čliṣṭi Haniv. 68. VP. 98.

वृक्कदंश m. Hund H. 1280 schlechte v. l. für मृगदंश.

वृक्कदीप्ति m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Haniv. 9189.

वृक्कदेव 1) m. N. pr. eines Sohnes des Vasudeva Haniv. 1956. — 2) f. f. N. pr. einer Tochter Devaka's und Gattin Vasudeva's Haniv. 1949. 1957. 2027. वृक्कदेवा VP. 436.

वृक्कहरस् adj. nach Śā. so v. s. संवृत्तहार. वृक्कहरसो अमुरस्य वीराम् RV. 2, 30, 4. man könnte वृक्कहरस् vermuthen.

वृक्कधूप m. 1) Weihrauch AK. 2, 6, 2, 29. H. 648. an. 4, 211. Mān. p. 30. — 2) Terpentīn AK. 2, 6, 2, 30. H. an. Mān.

वृक्कधूर्त m. Schakal 78 (es können auch zwei Namen des Schakals sein).

वृक्कनिर्वृति m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Haniv. 9188.

वृक्कवन्धु m. N. pr. eines Mannes gāṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. — Vgl. वार्कवन्धु.

वृक्ष m. N. pr. eines Bruders des Karpā MBh. 7, 6943.

वृक्ष 1) m. N. pr. eines Sohnes des Çliṣṭi Haniv. 68. VP. 98. — 2) f. वृक्षी a) ein best. Königswald Çat. Bn. 12, 3, 5. — b) N. pr. eines Frauenzimmers (könnte auch ein Appellativ sein) gaṇa वाक्हादि zu P. 4, 1, 96; vgl. वार्कलि, वार्कलिय.

वृक्षवक्षिक m. N. pr. eines Mannes gaṇa रेवत्यादि zu P. 4, 1, 146. — Vgl. वार्कवक्षिक.

वृक्षस्थल n. N. pr. eines Dorfes MBh. 5, 934. 2595. 3037. LIA. I, 691. fg.

वृक्षाली (von वृक्ष + अल Auge) f. Ipomoea Turpethum R. Br. RATNAM. im ÇKDn.

वृक्षाक्षिर्न (वृक्ष + अक्षि) m. N. pr. eines Mannes P. 6, 2, 165; vgl. Kār. 3 zu P. 4, 3, 60.

वृक्षार्पु (von वृक्ष) adj. raub- —, mordlustig RV. 10, 133, 4.

वृक्षारति (वृक्ष + अरति) m. Hund (der Feind des Wolfes) ÇANDAM. im ÇKDn.

वृक्षारि (वृक्ष + अरि) m. dass. RĪĀN. im ÇKDn.

वृक्षाक्ष (वृक्ष + अक्ष) m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen Sāmśk. K. 184, a, 2. sg. ein Sohn Kṛṣṇa's Haniv. 9188. वृक्षास्य die neuere Ausg.

वृक्षाक्षिक m. N. pr. eines Mannes; pl. seine Nachkommen Sāmśk. K. 184, a, 11. man hätte वार्काक्षिक erwartet.

वृक्षास्य (वृक्ष + आस्य) m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Haniv. 9188 nach der Lesart der neueren Ausg., वृक्षास्य die ältere.

वृक्षादर (वृक्ष + उ) m. 1) Bein. Bhīmasena's Tāik. 2, 8, 15. H. 707. Bhag. 1, 15. MBh. 1, 2444. 5343. 5902. 5928. 3, 15694. Bhā. P. 1, 7, 13. 10, 10. 9, 22, 28. — 2) N. einer Gruppe von Kobolden im Gefolge Çiva's Revāṁś. 29 in Journ. of the Am. Or. S. 6, 523..

वृक्षादरमय adj. von Vṛkodara d. i. Bhīmasena kommend: भय MBh. 5, 2153.

वृक्ष 1) m. a) du. die Nieren Vjutr. 100. AV. 7, 96, 1. 9, 7, 12. VS. 25, 8. Çat. Bn. 3, 8, 17. Kītz. Ça. 6, 7, 6. 25, 7, 84. Kauç. 45. 81. Çāṇh. Ça. 4, 14, 14. Āçv. Gṇh. 4, 3, 21. 24. Jāñ. 3, 97. Çāñh. Sāmśk. 1, 5, 28. — b) nach Sā. so v. a. Abwender nämlich der Krankheit RV. 1, 187, 10. — 2) f. घा = वृक्षा = वृक्ष Herz H. 623.

वृक्षक m. du. = वृक्ष die Nieren Jāñ. 3, 94.

वृक्षण s. u. वृक्ष.

वृक्ष s. u. वर्ज und vgl. वाकुवृक्ष.

वृक्षवर्हिम् adj. derjenige, welcher das Gras zur Opferstreu ausgräuft oder abgeschnitten hat so v. a. zum Empfang der Götter gerüstet; opfernd, Opfer liebend Naigh. 3, 18. RV. 1, 12, 3. 3, 2, 6. 59, 9. 5, 9, 2. 6, 68, 1. 8, 5, 17. 7, 20 (wohl वृक्षवर्हिषा zu betonen). 27, 7. 76, 3. 86, 1. 10, 91, 9. Ind. St. 10, 409.

वृक्षि (von वर्ज) f. s. नमो und मु.

वृक्षा f. du. so v. a. वृक्ष die Nieren TS. 5, 7, 20, 1.

वृक्ष, वृक्षते Dhātup. 16, 3 (वृषो). वृक्षते वर कन्या erwidht Durgād. im ÇKDn. Diese unbelegte Wurzel hätte als वर्क्ष aufgeführt werden müssen.

वृक्ष Unid. 3, 66 (von वृक्ष). m. 1) Baum AK. 2, 4, 2, 5. Tāik. 2, 4, 2. H. 1114. HALJ. 2, 22. 24. RV. 4, 164, 20. 22. 2, 14, 2. निधिमन् 39, 1. पक्ष 4, 20, 5. 5, 78, 6. वि वृक्षान्कति 83, 2. उप स्थेयाम शर्षा न वृक्षम् 7, 98, 5.

10, 31, 7. निष्प्रभार चमत् न वृक्षात् 68, 8. 94, 3. 127, 4. मुपलया 128, 1. हरिकेश VS. 16; 17. 19. 51. 58. AV. 1, 14, 1. वृक्षामि ते कुलिशेभ्य वृक्षम् 2, 12, 3. 5, 48, 1. 12, 4, 27. 51. Çat. Bn. 1, 3, 2, 20. वृक्षे नाव प्रतिवर्षी 8, 2, 6. 2, 2, 4, 10. 6, 2, 17. 14, 6, 9, 33. TS. 6, 3, 2, 2. 3. Kītz. Ça. 1, 3, 16. Çāṇh. Gṇh. 1, 3, 22. Kauç. 79. Āçv. Gṇh. 1, 8, 6. 2, 6, 9. Lītz. 1, 1, 14 (घ). (यदा) वृक्षाः स्रवन्ति धिराणि Smapv. Bn. in Ind. St. 1, 40. Çvrtāçv. Up. 6, 6. M. 3, 9, 4, 120. 7, 76. वृक्षगुल्मावृत् 192. वृक्षारुक्ष MBh. 3, 2545. Raoh. 2, 17. नदीकूले, नदीतीरे Spr. 1398. 4299. fg. नदीकूलं यथा वृक्षो वृत्तं वा शकुनिर्नृया (त्यजति) 4298. वृत्तं क्षीपाफलं त्यजति विकृताः 2883. VARĀH. Bṛh. 8, 9. वृक्षगुल्मा लताश्च 29, 14. 43, 17. आत्मापराधवृत्तस्य फलानि Spr. 2644. मेध्यं M. 6, 13. वृक्षाम्पिका Spr. 2884. फलदाना वृत्ताणां द्वेदम् M. 11, 142. °छेदन Verz. d. Oxf. H. 281, b, 22. fg. °भञ्जन 26, b, 25. वृक्षोद्यापन 35, a, b. 40, b, 41. वृक्षोत्सर्ग ebend. °रोपणा 12, b, 24. 86, b, 18. fg. 87, a, 34. fg. Verz. d. Cambr. H. 64, 9. °रोपक R. Goan. 2, 87, 2. वृक्षरोपक M. 3, 163. in comp. mit dem Namen des Baumes: कृतक° 6, 67. मन्दार° Çā. 100, 16. पर्कटी° Hir. 19, 7. शिशिका° Ver. in LA. (III) 4, 1, 2. वट° 21, 11. am Ende eines adj. comp. f. घा MBh. 1, 5320. 7, 897. Raoh. 11, 16. Im System ein Baum, welcher (nichtbare) Blüte und Frucht hat, M. 1, 47. Suça. 1, 4, 17. die ganze Pflanzenwelt in fünf Klassen eingeteilt: वृक्षगुल्मलतावृक्षत्वक्षारुक्ष वृक्षान्तयः MBh. 6, 171. 13, 2992. Pflanze überh.: किपाक° Spr. (II) 754. HALJ. 5, 42 (करीर). — 2) Todtenbaum, Sarg AV. 10, 2, 25. — 3) Stab des Bogens RV. 10, 27, 22. AV. 1, 2, 3. — 4) Gestell in einigen Compp. — 5) wohl so v. a. वृक्षक Wrightia antidysenterica Suça. 2, 434, 7. — Vgl. घृक्षितसूर्य, कल्प°, कौमुदी°, तीर°, गुण°, चेत्य°, दश°, दीप°, निर्वृत्त, पूति°, बीज°, बोधि°, ब्रह्म°, भार°, भूत°, भृङ्ग°, मक्ता°, रक्त°, रात्रि°, सीमा°.

वृक्षक (von वृक्ष) m. 1) ein armes Bäumchen KUMĀR. 5, 14. घाशम° Raoh. 1, 70. am Ende eines adj. comp. ohne den Nebengriff: घ° baumlos R. 4, 44, 35. Raoh. 1, 51. f. घा R. 1, 9, 5. Vgl. गन्ध°, फल° (in beiden compp. Baum überh.). — 2) Wrightia antidysenterica (ein mittelgroßer Baum, s. कुट्ठा) RATNAM. 30. n. die Frucht Suça. 1, 182, 15. 315, 1. 431, 11. 482, 2. 2, 52, 6. 109, 21. 135, 5. 437, 7.

वृक्षकन्द = विदारीकन्द die Knolle von Batatas paniculata Chols. AUSH. 48.

वृक्षकुक्ष m. a wild cock WILSON.

वृक्षकेश adj. bewaldet: ein Berg RV. 5, 41, 11.

वृक्षखण्ड m. Baumgruppe Kītz. zu P. 4, 2, 39. वृक्षखण्ड R. 4, 48, 3. 5, 16, 14.

वृक्षघट m. N. pr. eines Agrahāra Kātāis. 82, 3.

वृक्षचन्द्र m. N. pr. eines Fürsten TĪRAN. 2. 103. 126.

वृक्षचर m. Affe (Baumwandler) DHANĀĀJA im ÇKDn.

वृक्षच्छाय n. Baumschatten, f. घा der Schatten eines einzelnen Baumes (oder zweier Bäume) BHAR. zu AK. nach ÇKDn.

वृक्षतक्त m. dessen Amt es ist Bäume niederzuhauen R. 2, 80, 2.

वृक्षतैल n. Baumöl d. i. aus Baumfrüchten gewonnenes Öl Schol. zu Kītz. Ça. 1, 8, 37.

वृक्षत्व (von वृक्ष) n. das Baum-Sein, der Gattungsbegriff Baum SARV. DARÇANAS. 8, 5.

वृक्षदल n. Baumblatt R. 2, 46, 14.

वृक्षदेवता f. Baumgottheit, Dryade PANĀT. 97, 5.
 वृक्षधूप m. Terpentin H. 648. an. 4, 211.
 वृक्षमाथ m. der indische Feigenbaum (वट) ÇABDAR. im ÇKDr.
 वृक्षनिर्वास m. Baumharz, Gummi M. 5, 6.
 वृक्षपर्ण n. Baumblatt R. 2, 56, 32. R. GORR. 2, 56, 21.
 वृक्षपाक m. der indische Feigenbaum (वट) ÇABDAR. im ÇKDr.
 वृक्षपील m. = वनपाल Waldhüter R. 5, 39, 3.
 वृक्षपुरी f. N. pr. einer Stadt TIRAN. 232.
 वृक्षवास्पनिकेत s. वृक्षवास्यनिकेत.
 वृक्षभक्षा f. Schmarotzerpflanze BULVAP. im ÇKDr.
 वृक्षभवन n. Baumhöhle ÇABDAR. im ÇKDr.
 वृक्षभिद् Azl H. 918.
 वृक्षभेदिन् n. eines Zimmermanns Meissel AK. 2, 10, 34. H. 919.
 वृक्षमय (von वृक्ष) adj. (f. ई) aus Holz gemacht, hölzern ÇĀTRIK. 5.
 वृक्षमर्कटिका f. Eichhörnchen ÇKDr. und Wilson ohne Angabe einer Aut.
 वृक्षमूल n. Baumwurzel M. 4, 73. 6, 36. 44. 11, 78. 128. R. 2, 46, 19.
 22. 80, 17.
 वृक्षमूलता (von वृक्षमूल) f. das Ruhen —, Schlafen auf Baumwurzeln
 (eines im Walde lebenden Asketen) KĀM. NITIS. 2, 39.
 वृक्षमूलिक (wie oben) adj. auf Baumwurzeln seine Ruhe haltend
 VĀTTP. 34. BURN. Intr. 309.
 वृक्षमूढ (वृक्ष - मूढ - 2. भू) f. eine Rohrrart (सलवेतस) ÇABDAR. im ÇKDr.
 वृक्षराज m. der Fürst unter den Bäumen, Bez. des heiligen Feigenbaum-
 es: पिप्पलाज्जायते वृक्षः पिप्पलो वृक्षराजः PITĀMAHA in MIT. 148, 1.
 वृक्षराज m. der Fürst der Bäume, Bez. des parijat HANV. 7003.
 वृक्षरक्षा f. Schmarotzerpflanze AK. 2, 4, 3, 62. eine best. Pflanze, =
 वृक्षमृगवा RĪGĀN. im ÇKDr.
 वृक्षवाटिका f. Baumgarten AK. 2, 4, 1, 2 (अमात्यगणिकागेक्षोपवन).
 ÇĀK. 8, 21.
 वृक्षवाटी f. dass. H. 1113.
 वृक्षवास्यनिकेत m. N. pr. eines Jaksha MBH. 2, 399 nach der Les-
 art der ed. Bomb., वृक्षवास्य° ed. Calc.
 वृक्षश m. Kidechse, Chamäleon WILSON nach ÇABDĀRTHAN.
 वृक्षशायिका f. Eichhörnchen SUÇA. 1, 202, 17.
 वृक्षशपाड s. वृक्षशपाड.
 वृक्षसंकट n. Walddickicht KĀM. NITIS. 14, 21.
 वृक्षसर्प adj. (f. ई) Baumkriecher AV. 9, 2, 22.
 वृक्षसारक m. ein best. kleiner Strauch, = क्रोणापुष्पी AUSH. 16.
 वृक्षसेक m. Baumöl d. i. aus Baumfrüchten gewonnenes Öl Schol.
 zu KĀTS. ÇA. 1, 8, 37.
 वृक्षाघ (वृक्ष + घ) n. Baumgipfel R. 2, 98, 37.
 वृक्षादन (वृक्ष + घ) 1) adj. am Baume fressend. — 2) m. a) eines Zim-
 mermanns Meissel AK. 2, 10, 34. H. 919. Azl TRIK. 3, 3, 261. H. an. 4,
 198. MED. n. 214. neben वाशी MBH. 5, 5250. — b) der heilige Feigen-
 baum (वृक्ष) und = मधुच्छत्र (?) H. an. MED. Buchanania latifolia
 ROXB. DRAN. im ÇKDr. — 3) f. ई Schmarotzerpflanze AK. 2, 4, 3, 62.
 TRIK. H. an. MED. = विदारीगन्धिका H. an. = विदारीकन्दक MED. eine
 best. Gemüsepflanze SUÇA. 1, 137, 19. 230, 6. 377, 14. 2, 89, 14. 322, 18. 431, 12.

वृक्षादिनी f. = कामवृक्ष AUSH. 37.
 वृक्षादि रुक्म n. und रुक्षादिद्रुक्म n. Umarmung ÇABDAR. im ÇKDr.
 वृक्षादिद्रुक्म n. WILSON nach ÇABDĀRTHAN.
 वृक्षाक्ष (वृक्ष + घ) m. Spondias mangifera ÇABDAR. im ÇKDr. n. die
 Frucht AK. 2, 9, 35. H. 417. HANV. 8440. SUÇA. 2, 453, 7. VĪGĀN. 6, 130.
 वृक्षापुर्वेद (वृक्ष + घा°) m. die Lehre von der Pflege der Bäume VARĀN.
 BĀN. S. 2, 8. 7, Z. 3. Titel des 55ten Adhja in VARĀN. BĀN. S. und
 eines Kapitels im ĀGĀMA-P. nach ÇKDr. Verz. d. Oxf. H. 128, a, 41.
 324, b, No. 768 (von Surapāla). °योगाः unter den 64 Künsten 217, a, 13.
 वृक्षार्क MBH. 7, 1872 fehlerhaft für वृक्षार्क, wie die ed. Bomb. liest.
 वृक्षार्क (वृक्ष + घा°) f. eine best. Heilpflanze, = मरुमेदा RĪGĀN. im ÇKDr.
 वृक्षालय (वृक्ष + घा°) m. Vogel (auf Bäumen wohnend) ÇABDAR. im ÇKDr.
 वृक्षावास (वृक्ष + घा°) adj. auf oder in Bäumen wohnend; m. = वृ-
 क्षकोटरवासिन् ÇKDr. an ascetic, one who lives in the hollows of trees;
 a bird WILSON.
 वृक्षशयिन् (वृक्ष + घा°) m. Käuzchen RĪGĀN. im ÇKDr.
 वृक्षीय adj. von वृक्ष gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90. एक° (s. auch u.
 एकवृक्ष) von demselben Baume, von gleichem Holze KĀTS. ÇA. 2, 8, 1.
 वृक्षशय (वृक्ष, loc. von वृक्ष + शय) 1) adj. auf Bäumen sich aufhaltend:
 मयूराः RAGH. 16, 14. — 2) m. eine Schlangenart (in Bäumen liegend)
 SUÇA. 2, 263, 21.
 वृक्षात्पल (वृक्ष + उ°) m. Pterocermum acerifolium Willd. HALĀ. 2, 44.
 वृक्ष्य (von वृक्ष) n. Baumfrucht ÇAT. BA. 4, 1, 2, 10. KĀTS. ÇA. 2, 1, 18, v. l.
 वृगल (von वृक्ष) n. Brocken, Stück: पुरोडाश° ÇAT. BA. 4, 3, 2, 1. ÇĀKĀN.
 BA. 28, 4. Schol. zu KĀTS. ÇA. 767, 14. ĀCV. ÇA. 5, 7, 7 (hier दृगल). घर्घ°
 ÇAT. BA. 14, 4, 3, 5.
 वृक्ष्या f. N. pr. eines Mädchens RV. 1, 51, 18.
 वृक्षीवत् m. pl. N. pr. eines Geschlechts RV. 6, 27, 5. fgg. PANĀV.
 BA. 24, 12, 2.
 वृक्ष् (nom. वृक्ष) so v. a. वृक्ष NAGH. 2, 9. — Vgl. स्वा°.
 1. वृक्षेन (von वृक्ष) UṆĀDIN. 2, 81. n. 1) Umhegung, umfriedigter —, be-
 festigter Platz; insbes. die abgeschlossene Cultusstätte; = वृक्ष NAGH.
 2, 9. न वा उ मा वृक्षेन वारयते RV. 10, 27, 5. से विव्य इन्ने वृक्षेन न भूमं
 1, 173, 7. तं प्रुक्षं वृक्षेन वृक्षेन 63, 3. वृक्षेन वृक्षिनात्सं पिपेय 3, 34, 8. घ-
 त्ति ससेम वृक्षेन नाकः 8, 11, 6. 5, 54, 12. नदीनाम् Bereich 52, 7. यमुनिज्ञो
 वृक्षे मानुषातो जीर्जनस 1, 60, 3. यत्परमे सधस्ये पदावमे वृक्षेन मारयति
 101, 8. 2, 24, 11. 9, 96, 7. मरुता घमेत्रो वृक्षेन विरुषी hier im Opferhof
 steht ein überschäumender Becher 3, 36, 4 (wonach u. 1. घमेत्र zu än-
 dern ist). मरुद्वेषे वृक्षेन मर्म धीमहि 10, 68, 2. मृत्तैः तस्य वृक्षेनस्य
 गोपाः 1, 101, 11. 2, 2, 1. 9. 34, 7. 9, 77, 5. 82, 4. — 2) geschlossene Nieder-
 lassung: Hof, Flecken, Dorfschaft, auch oppidum; sowohl die Mark als
 die Bewohner: अस्मिन्निन् वृक्षेन सर्ववोराः स्मत्सूरिभिस्तव शर्मस्याम
 RV. 1, 51, 15. 73, 2. 91, 21. 103, 19. मानुष 128, 7. घा यत्ततन्वृक्षेन घना-
 सः 166, 14. जीरदानु 168, 15. व्यं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकैः वृक्षेनैना
 जयेम mit den Leuten unserer Gemeinde 10, 42, 10. 9, 97, 10. प्र यज्ञमन्मा
 वृक्षेन तिराते 7, 61, 4. 99, 6. घज्ञाता वृक्षेन fremde Orte 32, 27. 10, 27, 4.
 विश्वेनेन वृक्षेन पामि d. h. wo er sich auch niederlasse 28, 2. प्र सृन्व
 कृष्णा कृष्णवत् वृक्षेन mit der ganzen Gemeinde 10, 176, 1. वृक्षेनान्यः

सर्वता कृति वृत्रं सिष्यव्ययो वृञ्जेषु विप्रः Varuṇa 6, 68, 3. 9, 87, 3. Es versteht sich, dass einzelne Stellen sowohl unter 1) und 2) passen; unentschieden bleiben RV. 5, 44, 1. 6, 35, 5. Vgl. व्रज. — 3) der Luft-raum Uśával. — 4) = निराकारा UNÁDIV. im SÁKSHISPRAS. nach ÇKDn. — Vgl. im Zend vrezéna und varezāna.

2. वृञ्ज n. इरयन्ती वृञ्जं पददीयत् उत्पातयति पतिषाः die Ushas RV. 1, 48, 5. nach Śā. = झङ्गम; wohl coll. Dorf so v. a. die angestodenen Menschen (neben Thieren und Vögeln). Der Unterschied des Tones wäre also zufällig.

3. वृञ्ज 1) adj. (f. वृञ्जनी) so v. a. वृञ्जिन UNÁDIK. im ÇKDn. अतिष्ठ-र्यो वृञ्जनीषत्: allegorisch, nach Śā. in der Wolke RV. 1, 164, 9. — 2) m. (krasses) Haupthaar UNÁDIK. im ÇKDn. — 3) f. ई Rank, Tüch: अ-रिष्टसो वृञ्जनीभिर्जयेम durch Ränke nicht versehrt AV. 7, 50, 7 als v. l. zu RV. 10, 42, 10. Die Bed. von 1. वृञ्ज wurde bereits nicht mehr verstanden. — 4) n. eine böse That, Sünde UNÁDIK. im ÇKDn. H. 1381 (nach der Lesart des Schol.).

वृञ्ज्य (von 1. वृञ्ज) adj. was in Dörfern u. s. w. wohnt: धर्मा भुवद्-वृञ्ज्यस्य राज्ञा RV. 9, 97, 23.

वृञ्जि SIDDH. K. 236, a, 11. m. 1) pl. N. pr. einer Völkerschaft P. 4, 2, 131. BURN. Intr. 75. TĪRAN. 7. SCHIRFNER, Lebensb. 289 (39). HIOUEN-TSANG 1, 402. fgg. 2, 366. fg. वृञ्जिगार्हपत्य n. P. 6, 2, 42. VArt. 1. वृञ्जि f. = व्रजभूमि ÇKDn. ohne Angabe einer Aut. — 2) N. pr. eines Mannes LIA. II, 808. fg.

वृञ्जिक adj. von वृञ्जि 1) P. 4, 2, 131. = वार्यो भक्तिरस्य 3, 100, Schol.

वृञ्जिन (von वर्ज) UNÁDIK. 2, 47. 1) adj. (f. अति) a) krumm (AK. 3, 2, 20. H. 1457. an. 3, 421. MED. n. 134. HAL. J. 4, 11); falsch, ränkevoll (Gegens. ऋजु, वीत, साधु): पथि RV. 6, 46, 13. गातु 9, 97, 18. पृष्ठा 4, 2, 11. मुखानि AV. 7, 56, 4. Personen RV. 3, 34, 6. MBu. 3, 13746. Būlo. P. 7, 8, 55. अरुकार Spr. (II) 810. — b) unheilvoll: वृञ्जिनो गतिमाप्नोति MBu. 2, 857. — 2) m. (krasses) Haupthaar AK. 3, 4, 28, 111. H. c. 117. H. an. MED. HAL. J. 5, 11. — 3) f. अ Ränke, Falschheit, Trug: मा नो विददृञ्जि-ना द्वेष्या या AV. 1, 20, 1. 5, 3, 6. वृञ्जिनो v. l. TBa. 3, 7, 5, 13. — 4) n. SIDDH. K. 249, a, 8. a) dass. Nā. 10, 41. ऋजु मतेषु वृञ्जिना च पश्यन् RV. 4, 1, 17. ऋतस्य धीतिर्वृञ्जिनानि कृति 23, 8. 2, 27, 3. 5, 3, 11. 12, 5. 7, 104, 13. 10, 87, 15. 89, 8. AV. 1, 10, 2. 14, 8, 20. TBa. 3, 3, 7, 10. तपूषि तमे वृञ्जिनानि सप्तु dem werden zur Qual seine eigenen Ränke RV. 6, 52, 2. अथ नो वृ-ञ्जिना शिषोक्ति 10, 105, 3. — b) Vorgehen, Schlechtigkeit, Sünde AK. 1, 1, 4, 1. H. 1381 (nach der Lesart der Hdschr.). H. an. MED. HAL. J. 3, 5. सर्व ज्ञानप्रवेनेव वृञ्जिनं संतरिष्यसि Būag. 4, 36. वृञ्जिनातारयति MBu. 5, 1324. किमिदं वृञ्जिनं सुधु कृतं वै कामलुब्धया 1, 3425. 2, 2592. कृत्वा वृञ्जिनार्जनम् Spr. (II) 20. 1438. कश्चिन्वा वाचा वृञ्जिनं किं किंचिदुच्चारितं मे मनसो ऽभिषङ्गात् MBu. 5, 867. कश्चिन्वा वाचा वृञ्जिनं कदाचिदकार्यं ते मनसो ऽभिषङ्गात् 13, 1397. नकि मे वृञ्जिनं किंचिद्विद्यते ब्राह्मणेन्द्रिक् 389. R. Gonn. 1, 67, 8. 6, 103, 10. वृञ्जिनादस्ते Rāgh. 14, 57. वृञ्जिनादस्ति चेद्री-ति: RĪĀ-TAN. 6, 27. वृञ्जिनार्जितया श्रिया 187. शास० adj. 1, 102. Būlo. P. 2, 15, 49. 4, 5, 9. — c) Leid, Unglück: गौरवं कुलम्। वृञ्जिनं नार्कति प्राप्तुम् Būlo. P. 1, 7, 46. सदृञ्जिनच्छिद् 2, 4, 13. विधेकि तमो वृञ्जिनादिमो-क्षम् 4, 8, 51. — d) = रक्तधर्मन् H. an. — Vgl. अ०.

वृञ्जिनवत् (von वृञ्जिन) m. N. pr. eines Sohnes des Kroshīu, Sohnes des Jadu, Būlo. P. 9, 23, 29. — Vgl. वृञ्जिनीवत्.

वृञ्जिनैक नि adj. krumme Wege gehend, ränkevoll RV. 1, 31, 6.

वृञ्जिनाय् denom. von वृञ्जिन; partic. वृञ्जिनायत् trüglisch, falsch RV. 10, 27, 1.

वृञ्जिनीवत् m. N. pr. = वृञ्जिनवत् MBu. 13, 6833. HARIV. 1969. VP. 420. वृण्, वृणोति, वृणुते. Vor. in Dāitup. 30, 6 (भक्तो). वृणोति (प्रीणने) PāT. in Dāitup. 28, 40. Auf das caus. dieser letzteren Wurzel mit वि führt der Comm. व्यवीवृणात् in der Stelle र्हाने रामाप्रणकविदेवी वाचं व्य० UTTARAR. 112, 22 (152, 9) zurück, indem er dieses Wort durch एतच्चरि-त्रवर्णनेन प्रीतो वकार erklärt. Wir nehmen keinen Anstand jene Form von वर्णाय mit वि in der Bed. in der Schilderung übertreffen abzuleiten.

1. वृत् (von 1. वृ) 1) adj. einschliessend in वर्णो० und नदी०. — 2) f. Begleitung, Gefolge; Heer: कया शविष्ठया वृता (न आ भुवत्) RV. 4, 31, 1. उभे वृता संयती सं जयति 5, 37, 5. येषां हेदसी नाधेसी वृता 10, 65, 5. वृतेव यत् ब्रह्मर्षिर्भव्यै: 6, 1, 3. वयं जयिम् वृतम् 1, 102, 4. 4, 17, 9. अयुद्ध इयुधा वृत् शूर वाजति मर्तभि: 8, 45, 3. अज्ञा वृत् इन्द्र प्रपत्नी: 1, 174, 2.

2. वृत् (von वर्त) 1) adj. am Ende eines adj. comp. in एक०, त्रि०, प-ञ्च०, पुत्र०, विष्णु०, सु०. — 2) Schluss, Ende; bezeichnet im Dāitup. (2. B. nach 19, 79. 23, 41. 28, 108. 143. 31, 32) den Schluss einer zu einer bestimmten grammatischen Regel gehörenden Reihe von Wurzeln, die in der Grammatik durch die erste Wurzel mit nachfolgendem वा-दि oder प्रभृति kurz angegeben wird. P. 7, 2, 59, Schol.

वृत् 1) partic. s. u. 1. und 2. वृत्. — 2) n. so v. a. धन Nāigh. 2, 10 (v. l. कृत); vielleicht aus वृत्तचय erschlossen.

वृत्तय m. erwählter —, erwünschter Wohnsitz, zur Erkl. von वृत् Nā. 12, 29.

वृत्तचय (वृत्तम्, acc. von 1. वृत् + चय) adj. ein Heer sammelnd: Indra RV. 2, 21, 3. sonach unter 2. चय zu streichen; nach Śā. Sammler des Erwünschten oder Feindeverderber.

वृत्तपक्षा f. eine best. Pflanze, = पुत्रदात्री RĪĀN. im ÇKDn.

वृत्ता (von वर्त) f. etwa Fortschritt, Bewegung: ता वृत्तत व्युनं वीरव-तर्णा समान्या वृत्तया विद्यमा रजः RV. 5, 48, 2.

वृत्तार्चिस् (वृत्त + अ०) f. Nacht H. c. 18.

1. वृत्ति (von 1. वृ) f. Einzäunung, Zaun, Hecke H. 982. an. 2, 195. MED. t. 38. HAL. J. 2, 135. वृत्तिं तत्र प्रकुर्वति यामुष्टो न विलोकयेत् M. 8, 239. वृत्तिमप्याश्रितः शत्रुर्वध्यः Spr. 2885. वृत्तिमिक् कुरुते कोदवापो समसात् 3311. ० भङ्ग कृत्वा PĀNĀT. 248, 2. वृत्तिं चूर्णयित्वा 249, 13. ० द्वार 4. प्राचीरे प्राप्तो वृत्तिः AK. 2, 2, 3. कुम्भा मुगकना वृत्तिः (so ist zu schreiben) 7, 18. H. 824. उपवन० Māgh. 24. कुर्वकवृत्तेर्माधवीमणउपस्य 76.

2. वृत्ति (von 2. वृ) f. Wahl, Erwählung, ein erwähltes Gnadenge-schenk; = वरण H. an. 2, 198. MED. t. 38. = वर AK. 3, 3, 8. H. 1523.

3. वृत्ति fehlerhaft für वृत्ति MBu. 1, 8350 (वृत्ति ed. Bomb.). RĪĀ-TAN. 5, 193 (वृत्ति ed. Calc.). für irgend ein anderes Wort in der Bed. मल्ली und रुज् MED. t. 56 (das richtige वृत्ति ebend. 38).

वृत्तिकार (वृत्तिम्, acc. von 1. वृत्ति + 1. कार) 1) adj. Hecken bildend. — 2) m. Flacourtia sapida Roxb. ÇABDAR. im ÇKDn.

वृत्त (partic. von वर्त) 1) adj. a) gedreht, in Schwung gesetzt: Rad RV. 1,

1585. 4, 31, 4. 5, 36, 2. — b) *rund* AK. 3, 2, 19. 3, 4, 28, 81. Taitt. 3, 3, 182. H. 1467. an. 2, 197. MED. I. 60. HALS. 4, 62. वृत्तमिव किं शिष्यम् CAT. Br. 7, 5, 88. KATS. Ca. 17, 5, 3. पुष्कर 1, 3, 38, 15, 6, 30. वृत्तपोनाया भुजाभ्याम् MBH. 3, 1774. दीर्घवृत्तभुज R. Gora. 2, 52, 3. वृत्तापतभुज 64, 18. उज्ज 5, 2, 18. जङ्घे 6, 23, 11. वृत्तानुपूर्वे जङ्घे KUMARS. 1, 35. चारुवृत्तपयोधरा MBH. 3, 2664. स्तनी 4, 392. R. 3, 52, 25. स्तनी समवृत्ती BHIS. P. 4, 23, 24. °पाँस्य R. 3, 23, 18. तनुवृत्तमध्य RAGH. 6, 32. VARAN. BHM. S. 34, 4. 56, 23. 26. 58, 53. 67, 7. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 9. 12. 151, a, 9. — c) *erfolgt, geschehen, Statt gefunden habend*: किं वृत्तम् R. 8, 71, 15. PRAB. 84, 17. चि वृत्तमपि स्तेतप्रत्यक्षमिव दर्शितम् R. 1, 4, 16. अवदानं कर्म वृत्तम् (so ist zu schreiben) AK. 3, 3, 3. संबन्धमाभाषणपूर्वमाहुर्वृत्तः स नो संगतयोर्वनासे RAGH. 2, 58. समाजः सुमरान्वृत्तः *fand Statt* R. 5, 27, 19. वृत्तं रक्तः °पाँयमप्रतिपद्यमाने ÇAK. 119. BHATT. 6, 27. वंशत्ये वृत्ते RIGGA-TAR. 5, 242. °संकेत 3, 374. °वाल (°वृत्त ed. Calc.) RAGH. 3, 28. अवृत्ततद्विवाका KATHIS. 33, 214. वृत्तेन चैव मुक्तेन प्रवक्ष्येण so v. a. *frei geworden* 18, 306. क्लेशान्दादशवर्षवृत्तान् zwölf Jahre gewährt MBH. 7, 6147. — d) *abgemacht, absolviert*: एतद्धृतं पुरस्तात् MAITRAUP. 1, 2. = अधीत P. 7, 2, 26. Taitt. H. an. MED. व्याकरणा P., Schol. वृत्तो गुणप्रकाशेण so v. a. *sich zu eigen gemacht* Vor. 26, 111. — e) *vorhanden, da seiend*: वृत्तज्ञम् adj. = घोषस्वस् (वृत्त = अग्रप्रतिरुत KULL.) M. 1, 6. — f) *vergangen, verfloßen, verstrichen, zu Ende gegangen* AK. 3, 4, 24, 81. H. an. MED. अमावास्याया वृत्तायाम् KAUSH. UP. 2, 8. उत्सवे वृत्तमात्रे MBH. 1, 7652. 3, 1839. HARIV. 6714. वृत्ता रजनी R. 3, 5, 4. 68, 27. 4, 58, 1. वृत्ते शरावसंपाते M. 6, 56. VARAN. BHM. S. 24, 11. 26, 14. HIT. IV, 1. वर्तमान, वृत्त, वर्तिष्यमाणा SARVADARÇANAS. 10, 6. वृत्ते भाविनि वारुणे AK. 2, 8, 2, 71. H. 802. — g) *mit dem es vorüber ist, der dahin ist, gänzlich erschöpft* (= आस्त Comm.): प्रज्ञापतिः प्रज्ञाः सृष्ट्वा वृत्तो ऽशयत् TBR. 1, 2, 8, 1. — h) *verstorben* H. an. MED. M. 3, 221. 9, 195. 217. R. 2, 51, 18. 67, 33. 73, 1. 6. 77, 23. 86, 18. R. Gora. 2, 95, 11. 97, 11. 3, 65, 8. ष्य° 6, 8, 10. — i) *verfahren seiend gegen* (loc.), *sich benommen habend*: स च तस्या कथं वृत्तः R. 5, 56, 2. सम्यग्वृत्तः सदा त्वयि MBH. 3, 2284. 14, 77 (nach der Lesart der ed. Bomb.). Spr. (II) 1838. — k) = दृढ *fest* u. s. w. AK. H. an. MED. — l) = वृत्त *erwählt* AK. 3, 2, 11. H. 1484. H. an. MED. — 2) m. a) *Schildkröte* (rond) RIGGA. im ÇKDa. — b) *eine Grasart*, = वृत्तगुण्ड RIGGA. im ÇKDa. u. d. letzten W. — c) *eine runde Kapelle* VARAN. BHM. S. 56, 18. — d) N. pr. eines Schlangendämons MBH. 1, 1555 (वृत्तसंवर्तकी mit der ed. Bomb. zu lesen). 5, 3630. — e) *fehlerhaft für वृत्त* (so ed. Bomb.) MBH. 12, 3660. — 3) f. आ a) *ein best. Arsenolestoff* (रेणुका) BHAN. im ÇKDa. — b) *Bez. verschiedener Pflanzen*: = किष्किरिष्टा, प्रियङ्गु und मांसरेकिष्ठी ebend. — c) = वृत्ता *ein best. Metrum*: 4 Mal — — — — — COLEBR. Misc. Ess. II, 160 (VI, 10). Ind. St. 3, 377. — 4) n. (m. n. gaṇa धर्षर्षादि zu P. 2, 4, 31). a) *Kreis* COLEBR. Alg. 87. GAMIT. TAIPACH. 8. वृत्तस्य मध्यं किल केन्द्रमुक्तम् GOLDB. 5, 41. Z. f. d. K. d. M. 2, 427. WERN. RIMAT. UP. 308. fgg. 316. 324. Eptoykei SÓMA. 2, 38. — b) *das Vorkommen, Erscheinen, Gebrauchtwerden*: बहुलमामो नैध-एतुं वृत्तमाश्रयमिव प्राधान्येन NIA. 2, 34. 11, 2. RV. PAIT. 16, 497. कार-रस्योष्पवद्वृत्तम् so v. a. *die Verwandlung eines n in einen ūshman* 10, 13. — c) *Erscheinung*: क्षणिकमिति समस्तं विद्धि संसारवृत्तम् Spr. (II)

2051. किं° eine Form von किम् P. 3, 3, 6. 144. 8, 1, 48; vgl. पद्वत्. — d) *Ereigniss, Begebenheit* Sām. D. 559. GAUPA. zu SĪMKAJAK. 89. चित्तास-ईष्यते वृत्तं किमेतत् so v. a. *was sieht man dort vorgehen?* KATHIS. 25, 101. न मार्गवृत्तमेतन्मे वाच्यं पितृगृहे त्वया 58, 116. रात्रौ वृत्तं ममाम् यत् 69, 22. 32. रात्रि° 73, 319. तथा सर्ववृत्तं राजकुमारये कथितम् Z. d. d. m. G. 14, 574, 20. इन्दुदी° was sich bei der Iṅgudī zugetragen hat R. 2, 88 (96 Gora.) in der Unterschr. — e) *Sache, Angelegenheit* R. 1, 68, 16. 70, 8. KATHIS. 12, 187. — f) *Lebensart, Lebenswandel, Betragen, Benehmen, Handlungsweise, Thun und Treiben* AK. 3, 4, 24, 81. 36, 203. H. 838. 844. H. an. MED. HALS. 2, 242. CAT. Br. 14, 7, 8, 1. TAITT. UP. 1, 11, 3. धनेन विप्रो वृत्तेन वर्तयन् M. 4, 260. 5, 166. 7, 122. 135. 8, 86. 187. 9, 301. सती वृत्तमनुष्ठिताः 10, 127. JĪGGA. 3, 44. MBH. 3, 1877. 12476. 13, 2167. R. 1, 2, 35. वृत्तमीदृशम्। आचरन्त्या 2, 35, 12. 40, 6. 102, 4. कस्य यास्याम्यहं वृत्तम् 109, 8. KĪM. NITIS. 3, 86. 13, 58. शत्रौ 8, 57. Spr. (II) 930. 1820. KUMARS. 6, 12. बाल्यवृत्तानि (so ed. Bomb.) MBH. 3, 16865. रजनी° 1868. उदार R. 1, 2, 45. प्रभेर्वृत्तैः Spr. 4256. मरुद्भुतम् 4889. पर्वता इव निष्कम्पा वृत्ते मरुति तस्थुषः (तस्थिवातो मरुवृत्ते निष्कम्पा इव पर्वताः die neuere Ausg.) HARIV. 4136. मरु° adj. R. 2, 112, 5. स्वच्छ° adj. KĪM. NITIS. 5, 79. 48 (wo wohl eben so zu lesen ist). शुक्ल° adj. MBH. 14, 2713. न्याय° adj. M. 7, 32. R. 3, 75, 47. कल्याणवृत्ता 1, 12. 53, 54. राजवृत्तं चतुर्विधम् Spr. 1659. कुरु प्रियसखीवृत्तं सपत्नीज्ञे ÇAK. 93, v. 1. अथयपि सतीवृत्तं किं मुञ्चति कुलस्त्रियः KATHIS. 3, 14. कामिजन°, स्व° DAÇAK. 63, 17. पृथिव्याश्च तेजोवृत्तं नृपशरेत् M. 9, 303. उद्विक्तधैर्यवृत्तम् adv. VIKR. 147. लोभ° adj. R. 4, 17, 33. पद्वत्ताः सति राजानस्तद्वत्ताः सति मानवाः Spr. (II) 1652. यन्मातापितरौ वृत्तं तनये कुरुतः सदा so v. a. *was Mutter und Vater an einem Sohne thun* R. 2, 111, 9. — g) *richtiger Wandel, gutes Betragen, richtiges Benehmen* ÇCV. GAU. 4, 7, 2. विद्याचरणवृत्तशीलसंपन्न KAUC. 67. नष्टः खलु भारतानां धर्मस्तथा तत्रविदा च वृत्तम् MBH. 2, 2236. R. 2, 33, 11. 83, 16. Spr. (II) 2351. 2593. (I) 2023. कुलं वृत्तेन र-ह्यते 3134. 4345. वृत्तं यत्नेन संरक्षेत्। वृत्तस्तु कृतो कृतः 5030. MBH. 3, 17394. शीलवृत्तेन R. 1, 58, 20. 77, 24. °संपन्न M. 8, 179. R. 1, 48, 26. 6, 103, 6. दृत्तवृत्तापयन्न M. 9, 244. दृत्तवृत्ताद्य R. Gora. 1, 79, 16. वृत्ते स्थितस्याधिपतेः प्रज्ञानाम् RAGH. 5, 38. °कोन Spr. 4278. तत्रवृत्ते स्थितः MBH. 7, 6741. — h) *Lebensunterhalt*, = वृत्ति H. an. MED. वृत्तिनामि° (die neuere Ausg. richtiger वृत्तिनामिष) वो दाता भविष्यति नराधिपः HARIV. 335; vgl. 336. — i) *Rhythmus des Verschlusses* RV. PAIT. 1, 15. 17, 13. 16. 22. — k) *ein Metrum mit bestimmter Silbenzahl* (auch *Metrum* überh.) AK. H. an. MED. Ind. St. 3, 180. 289. 326. fgg. 466. KĀVALD. 1, 11. CAUT. 43. SĪM. D. 566. कृत 220, 15. VARAN. BHM. S. 54, 99. 110. 104, 2. 58 (hier zugleich *gutes Betragen*). 60. BHM. 1, 2. — l) *ein aus 10 Trochäen bestehendes Metrum* COLEBR. Misc. Ess. II, 163 (XV, 2). Ind. St. 3, 400. — Vgl. धार्य°, इति°, उदीच्य°, एवं° (auch JĪGGA. 3, 155), काम°, किं°, ख-पित°, गण°, गुरु°, इन्दो°, इर्वृत्त, दृग्वृत्त, पाद°, पुरा°, पुरी°, पूर्व°, प्राग्वृत्त, भिन्न°, मङ्गलादेश°, मध्य°, मात्रा°, यथा°, पद्वत् (adj. *wie sich betragend* Spr. (II) 1652), राज° (auch MBH. 2, 1950. R. 1, 52, 7 = 53, 7 Gora.), लोक° (das Verfahren des grossen Haufens, der Unterthanen) MBH. 2, 1950. 4, 90), वर्ण°, वस्तु°, विषय°, सद्दत्त, साधु°, सु°.

वृत्तक 1) am Ende eines adj. comp. = वृत्त Metrum Sām. D. 559. —

2) m. = **अश्वक** (Comm.) Varām. Bṛh. 5. 86, 68; vgl. वृद्ध. — 3) n. *eine schlechte und dabei wohlklingende Prosa* Verz. d. Oxf. H. 199, a, 2. **कठोरान्तरं स्वल्पसमाप्तं वृत्तकं मतम्** 3. Beispiel 7. fgg.

वृत्तककटी (वृत्त *rund* + क^०) f. Wassermelone RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तकौतुक n. Titel einer *Metrik* Verz. d. B. H. No. 815. Ind. St. 3, 166. 215.

वृत्तकौमुदी f. desgl. COLBR. Misc. Ess. II, 64, N. 3.

वृत्तखण्ड m. n. *Ausschnitt eines Kreises* COLBR. Alg. 96.

वृत्तगन्धि oder **गन्धिन्** n. *eine gekünstelte Prosa mit metrischen Partien* Śāh. D. 566. Verz. d. Oxf. H. 199, a, 6. 16. 207, a, 6. COLBR. Misc. Ess. II, 133.

वृत्तगुण्ड m. *eine Grasart*, = **दीर्घनाल** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तचेष्टा f. *Benahmen* MBu. 12, 4219.

वृत्ततण्डुल m. *Andropogon bicolor* Roxb. RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तत्व (von वृत्त) n. *Runde, Rundheit* Schol. zu NAIŠH. 22, 46.

वृत्तदर्पण m. Titel einer *Metrik* COLBR. Misc. Ess. II, 64. fg.

वृत्तनिष्पािका f. *eine best. Hülsenfrucht*, = **नखनिष्पावी** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तपर्णी f. (*runde Blätter habend*) Bez. zweier Pflanzen: = **महाशण्डप्यिका** und **पाठा** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तपुष्प m. (*runde Blüten habend*) Bez. verschiedener Pflanzen: *Naucllea Cadamba* Roxb. HĀN. 96. RĀGĀN. im ÇKDn. = **शिरीष**, **वाणीर**, **कुब्जक** und **मुद्गर** RĀGĀN. ebend.

1. **वृत्तफल** n. *Pfeffer (runde Frucht)* RĀGĀN. im ÇKDn.

2. **वृत्तफल** 1) adj. *runde Früchte habend*. — 2) m. *Granatbaum* und *Judendorn* RĀGĀN. im ÇKDn. — 3) f. **आ** Bez. verschiedener Pflanzen: = **वार्ताकी**, **शशाण्डुली** und **ग्रामलकी** ebend.

वृत्तबन्ध m. *eine metrische Fessel*: **वृत्तबन्धोष्कितं गद्यम्** Śāh. D. 566.

वृत्तबीज 1) adj. *runden Samen habend*. — 2) m. *Abelmoschus esculentus* W. und A. RĀGĀN. im ÇKDn. — 3) f. **आ** *Cajanus indicus* Spreng. ebend.

वृत्तबीजिका f. *ein best. Strauch*, = **पाण्डुरफली** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तभूय adj.: **अग्निना विदुः वृत्तभूया तिरौ धत्ताम्** MBu. 1, 728. **वृत्तं निर्वर्तमुत्पन्नं विषदादि तस्य भूयं भावः** । कृत्स्नप्रपञ्चात्मकावित्यर्थः NILAK. Verdorbene Lesart.

वृत्तमञ्जिका f. Bez. zweier Pflanzen: = **शेतार्क** und **मोदिनी** RĀGĀN. im ÇKDn.

वृत्तमाला f. *ein Kranz von Metren, Metrik* Verz. d. B. H. No. 814. **वृत्तमुक्ताफलानां माला** ebend.

वृत्तमुक्तावली f. Titel einer *Metrik* Verz. d. B. H. No. 814. COLBR. Misc. Ess. II, 64. fg. 73. Ind. St. 3, 226.

वृत्तरत्नाकर m. desgl. Verz. d. B. H. No. 810. fgg. Verz. d. Oxf. H. 110, b, 15. 197, b, fgg., No. 462. fgg. Mack. Coll. I, 115. Verz. d. Kop. H. 18, b. COLBR. Misc. Ess. II, 64 u. s. w. Ind. St. 3, 184. 206. fgg. 215. 218. **पञ्चिका** 207. **टीका** Verz. d. Oxf. H. 113, a, 43. **सेतु** 198, a, No. 466.

वृत्तरत्नावली f. desgl. GILD. Bibl. 403.

वृत्तवत्स (von वृत्त) adj. 1) *rund* MBu. 14, 1413. — 2) *einen guten Lebenswandel führend, tugendhaft* JĀGĀN. 1, 89. MBu. 3, 13779. 4, 593. 12, 9721. 13, 3802. HANV. 13235.

वृत्तशत n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 279, b, 4.

वृत्तशालिन् adj. = **वृत्तवत्स** 2) R. GOAN. 1, 72, 38.

वृत्तसाधिन् adj. *wegen seines Lebenswandels in gutem Rufe stehend*: **तत्रिय** MBu. 13, 5776.

वृत्तसादिन् adj. *gutes Betragen zu Schanden machend, sich schlecht betragend, unseittlich* R. 2, 34, 87.

वृत्तस्थ adj. *im guten Lebenswandel verharrend, einen guten Lebenswandel führend*: **शूद्र** M. 11, 126. 129. 12, 110. KATHĀS. 73, 23; vgl. **वृत्ते स्थितः** RAGH. 5, 38. **तत्रवृत्ते स्थितः** MBu. 7, 6741.

वृत्तलेप (वृत्त + घा^०) m. *eine Erklärung, dass man mit etwas Gesehenem nicht einverstanden sei, nicht recht daran glauben könne*, KĀVYĀD. 2, 122. Beispiel Spr. (II) 238. — Vgl. **वर्तमानलेप** und **भविष्यदलेप**.

वृत्ताध्ययनार्द्ध f. *Vortrefflichkeit des Lebenswandels und der Studien*; als Erkl. von **ब्रह्मवर्चस** AK. 2, 7, 38. H. 838. **वृत्ताध्ययनसंपत्ति** f. dass. HALĀJ. 2, 242.

वृत्तानुवर्तिन् adj. = **वृत्तस्थ** R. GOAN. 2, 53, 12.

वृत्तास (वृत्त + अस्त) m. (n. wohl nur fehlerhaft RV. ANUK. bei ROSEN zu RV. 1, 6, 5. KATHĀS. 2, 29. PĀNĒAT. 30, 22) 1) *Geschichte, Vorfall, Begebenheit, Erlebnisse, Lebensumstände; Bericht über einen Vorfall u. s. w.*; = **वार्ता** AK. 1, 1, 8. 3, 4, 44, 66. H. 260. an. 3, 804. MED. t. 160. HALĀJ. 1, 146. — ÇĀRKH. Bn. 26, 8. KĀVY. Ça. 25, 14, 28 (pl.). n. **ब्राह्मणक्षत्रियोपाराधयति किं तिष्ठतोः । कस्मिंश्चिदपि वृत्तासे शूद्रा भोष्यपदिष्यते** ॥ M. 3, 14. MBu. 1, 102 (pl.). **दृष्ट्वा चेनं ततो ऽपृच्छन् वृत्तासे सर्वमेव तम्** 3, 2182. **वृत्तासमुत्तरं ब्रूहि** 11, 8. **इत्येवं मम वृत्तासः कथ्यतां को युवामिति** HARIV. 14618. 16355. R. 3, 19, 16. 5, 64, 14. Spr. 2886. RAGH. 3, 66. 14, 87. ÇĀK. 108, 16. ŚĀH. D. 407. KATHĀS. 1, 65. 7, 29. **ग्रामूलतः सर्वं वृत्तासे तमवर्णयत्** 12, 191. 13, 161. 18, 198. 25, 54. 28, 125. 72, 11. fg. 90, 96. RĀGĀ-TAN. 1, 258. 319. 3, 15 (pl.). 323. 4, 77. 109. 338 (pl.). 5, 67. 6, 80. PRAB. 20, 6. 84, 1. 88, 12. PĀNĒAN. 1, 4, 45. PĀNĒAT. 38, 22. 130, 4. 10. 236, 1. HIT. 17, 4. 30, 18. 123, 14. VER. in I.A. (IM) 8, 15. 9, 6. 11, 3. 4. ŚĀJ. zu RV. 1, 114, 6. **आनुकृतं तं सूतं रामवृत्तासकारणात्** um Nachrichten von Rāma zu erhalten R. 2, 58, 1. **कथयामास भूयो ऽपि रामवृत्तासविस्तरम्** Rāma's Erlebnisse 59, 2. **ज्ञारं** die Erlebnisse mit dem Nebenmann Spr. 2712. **उपकोशा** Geschichte der Up. KATHĀS. 4, 90. SARVADARÇANAS. 71, 8. **समरं** PRAB. 83, 9. **रूपं** RĀGĀ-TAN. 1, 252. **तद्वृत्तास** n. **दर्शिता**: 4, 307. PRAB. 25, 4. HIT. 65, 9. n. **कस्यचिदाख्येयो ऽयमस्मद्वृत्तासः** PĀNĒAT. 236, 3. **आत्मवृत्तासः** सर्वो निवेदितः 68, 21. **तद्वृत्तिं निजवृत्तासे जन्मतः प्रभृति** KATHĀS. 2, 28. **स्व** 52. 7, 22. 34, 227. ŚĀJ. zu RV. 1, 125, 1. **रात्रि** was sich in der Nacht begeben hat KATHĀS. 18, 124. **कुशल** Nachrichten über R. 3, 79, 23. **कार्यवृत्तासमपृच्छत्** Bericht über 5, 56, 1. **स्वागमन** Verz. d. Oxf. H. 128, b, 15. Am Ende eines adj. comp. (f. **आ**): **सम्पूर्णं बहुवृत्तासम्** mit vielen Geschichten MBu. 1, 407. **बहुवृत्तासा मिथिला** wo Vieles vorgefallen ist, von der man Vieles erzählt 3, 13709. **युत** R. GOAN. 2, 5, 25. KATHĀS. 12, 186. **ज्ञात** 18, 344. RĀGĀ-TAN. 4, 437. **अवगत** ÇĀK. 111, 4. v. l. **विदित** RĀGĀ-TAN. 3, 281. PRAB. 113, 14. KATHĀS. 59, 85. **उक्त** 52, 358. **उक्तस्व** 21, 124. 123, 263. **आख्याततद्वृत्तास** 32, 122. **यथावदधिगतन पत्तिकोपायशेषवृत्तास** vollständige Nachrichten über Spr.

(II) 1104. — 3) *Hergang, die Art und Weise, wie Etwas vor sich geht, — geschlecht: लोकप्रययवृत्ताः प्राज्ञो ज्ञानाति नेतरः* Spr. 1424. रमणीयः किल दिनावसानवृत्तासो राजवेश्मनः Vikr. 37, 10. = प्रकार AK. 3, 4, 84, 66. H. an. (wo प्रकार wohl nur Druckfehler für प्रकार ist). = प्रभेद Mnd. = भाव विद्या im CKDa. Ausserdem noch folgende Bedd. bei den Lexicographen: कातर्य AK. H. an. Mnd. प्रकार AK. H. an. प्रक्रिया und प्रस्ताव Mnd. ध्वसर und एकाति(वाचक) विद्या im CKDa. सद्भासाः Hrr. 78, 8 fehlerhaft für सद्भासा भूताः, wie die v. l. hat. — Vgl. प्रतिवृत्तासम् (der Erzählung gemäss, wie berichtet wird auch Riāa-Tar. 1, 189), प्राग्वृत्तास. यथा, लोक.

वृत्ति (von वर्त) f. 1) *das Rollen (von Thränen): स्तम्भितबाष्प* Çāk. 81, 8. उपवृत्तिं बाष्पम् 90; vgl. अश्रूणि वर्तय् Thränen vergossen unter वर्त caus. 1). — 2) *Art und Weise zu sein, — zu thun, — zu leben, Verfahren, Benehmen: अक्रितामि* Liṭṭ. 10, 18, 11. त्रैविध्यं 8, 6, 29. वैश्यं Çāk. Gṇj. 4, 11. एषोदिता गृहस्थस्य वृत्तिर्विप्रस्य M. 4, 259. प्रबल-मसामेवंप्रायाः प्रभेषु हि वृत्तयः Çāk. 183. Riāa-Tar. 6, 327. वशिनां हि परपरिग्रहसंक्षेपराश्रुक्षी वृत्तिः Spr. (II) 1806. सरितामिव नारीणां वृत्तिर्निभानुसारिणी (I) 2155. 2887. 5369. किं दत्तजीविकापि त्वमीदृशी वृत्तिः भाषिता Riāa-Tar. 6, 22. प्रमदाध्युषितां वृत्तिं सीता क्रञ्चिव वर्तते R. 3, 1, 7. तस्यैव वर्तमानस्य पूर्वेषां वृत्तिमन्वक्तुम् Buā. P. 1, 16, 18. का वृत्तिं वर्तयत्यसौ R. 7, 88, 3. तां वृत्तिमनुवर्तस्व 4, 31, 7. वयोबुद्ध्यवगावेष-भुताभिज्ञनकर्मणाम् । आचरेत्सदृशी वृत्तिमन्निष्कामशठा तथा ॥ Jān. 1, 128. शिष्यवृत्तिं समापन्नाः MBh. 15, 40. इन्द्रस्तयोः स्वेच्छावृत्तिं न सक्ते Çuk. in LA. (III) 33, 8. वर्तते याम्यया वृत्त्या M. 8, 173. R. 2, 109, 8. कया वृत्त्या वर्तितं ते परं वयः Buā. P. 1, 6, 3. पूर्वरात्रिर्वृत्त्या R. 2, 23, 27. नागरिकवृत्त्या संज्ञापयेनाम् Çāk. 60, 2. प्रच्छन्नवृत्त्या Çuk. in LA. (III) 34, 10. मध्या वृत्तिं समाश्रयेत् Spr. 2252. व्यपनयतु स वस्तामसीं वृत्तिमीशः Mīlav. 1. आसुरीं वृत्तिमाश्रित्य Buā. P. 4, 26, 5. आश्रयेद्वैतसीं वृत्तिं न भोक्तुं कथं च न Spr. 3175. Kāthās. 5, 6. सैकी वृत्तिमुपाश्रितः Spr. 2757. Verfahren —, Benehmen gegen Jmd; mit loc.: विद्यागुरुष्वेतेदेव नित्या वृत्तिः M. 2, 206. रिपो Spr. (II) 206. Ragh. 10, 30 (pl.). Mīlav. 9, 2. पितुर्भगिन्या मातृवद्वृत्तिमातिष्ठेत् M. 2, 188. गुरोर्गुरौ संनिहिते गुरुवद्वृत्तिमाचरेत् 205. 247. श्रेयस्स गुरुवद्वृत्तिं नित्यमेव समाचरेत् 207. समा वृत्तिमवर्तत तयोः MBh. 15, 9. R. 2, 44, 5. 58, 17. fg. 73, 8. 104, 19 (112, 28 Gonn.). R. Gonn. 2, 75, 25. 3, 1, 10. 4, 17, 52. कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नी-ज्ञे Çāk. 93. am Ende eines adj. comp.: तद्विपरीतं Ragh. 2, 53. पराधीनं Mnd. 8. आश्रयमपि 16. Çāk. 177. मेध्याविविक्तं Buā. P. 3, 1, 19. नास्तिकं M. 3, 150. वृषलं 164. अकं 4, 30. श्रेष्ठं, अश्रेष्ठं 9, 110. मुनिं Ragh. 1, 8. पतंगं Spr. 1950. वेतसं, भुङ्गं 3176. नेमिं Ragh. 1, 17. — 3) *ein gutes, achtungsvolles, liebevolles Benehmen, ein Gefühl der Achtung und Liebe für Jmd (vgl. गुरोर्गुरिपसी वृत्तिर्पा च शिष्यस्य MBh. 13, 5114); die Ergänzung im gen. oder im comp. vorangehend: पितृ, मातृ MBh. 12, 3996. गुरोः 3997. गुरुं 15, 11. R. 2, 30, 86. 90, 20. स कारव्यः कुशली तात भीष्मो यथापूर्वं वृत्तिस्त्यत्र कश्चित् MBh. 5, 693. वृत्तिः = अस्मासु स्नेहः Nilak. वृत्ति v. l. für वृत्त guter Wandel Spr. (II) 77. — 4) *allgemeiner Gebrauch, Regel* RV. Pāt. 4, 12. AV. Pāt. 1, 8. — 5) *Art und Weise des Verhaltens; Wesen, Natur, Art: सद्यस्तराणि सत्यपृथ्वीनामेकवर्षावृत्तिः* AV. Pāt. 1, 40. आसर्पेण वृत्तिः 85. परेणगु-*

णवृत्तयः Spr. (II) 1566. कुसुमस्तवकस्येव हृषी वृत्तिर्मनस्विनः । मूर्ध्नि वा सर्वलोकस्य विशीर्यति अने ऽथ वा ॥ 1845. am Ende eines adj. comp.: भोगा भङ्गवृत्तयः (I) 2071. गुरु, लघु RV. Pāt. 18, 32. — 6) *Zustand: साक्षिकी, राजसी, तामसी* Tattvas. 19. fg. — 7) *das Sichbefinden, Vor- kommen, —, Erscheinen in, an: अथ धर्मस्य कां दपक्रातस्य कुत्र वृत्तिः wo befindet er sich? Prab. 64, 4. am Ende eines adj. comp.: नृभिर्गोधने- शापि वनवृत्तिभिः Hariv. 4285. उम्मार्गं Kāthās. 22, 239. समीपं (ed. Bomb. ०वर्तिन्) Pāṇāt. 67, 25. गुणकर्ममात्रवृत्ति — अस्मन्वापकेतुस्त्वम् Bhāṣāp. 22. 26. 164. नित्यद्रव्यवृत्तयो विशेषाः Tarkas. 4. पृथिवीञ्जल- तेजो (द्वय) 13. 54. परेतं so v. a. abwesend Spr. (II) 1566. — 8) *das Vorkommen, Dasein: अनुष्ठानम्* Liṭṭ. 8, 1, 13. 8, 15. गुणलोपाधिना सक- लद्रव्यवृत्तिः Sarvadarśanas. 105, 5. अनन्यथासिद्धकार्यनित्यपूर्ववृत्ति कार- णम् Tarkas. 21. प्रतिवृत्तसो (अधिकार) Vikr. 20. व्रतापदेशोक्त- गर्व (वपुस्) 53. — 9) *das Obliegen, Hingegebensein (die Ergänzung im loc. oder im comp. vorangehend) P. 1, 3, 88. Vor. 23, 30. तन्निप्रस्य ज्ञये वृत्तिः समादिता MBh. 2, 1951. प्राणैरपि कृते वृत्तिः Mahāvīra. 92, 15. साध्वर्धर्मवृत्तिभिः Spr. (II) 1058. धर्म (I) 5117. सेवावृत्तिविद् 2799. रागं Riāa-Tar. 4, 27. अद्राक् 8, 323. लब्धपरिपालनं Spr. (II) 1493. भोक्तृवृ- त्तिषु (I) 1303. जघन्यगुणवृत्तिस्थ (vgl. जघन्यगुणवृत्तिता MBh. 14, 999) Buā. 14, 18. am Ende eines adj. comp.: शतैरुपायानिमेषवृत्तिभिः Ragh. 3, 43. अशक्नारम्भं Spr. (II) 713. धैर्यं 1519. मोनं 2247. द्रोक् 2399. Riāa-Tar. 6, 257. कर्णान् Meṇ. 91. अनृशंसं R. 2, 21, 58. स्वबाहुं वः प्रतिकूलवृत्ति- म् Buā. P. 3, 16, 6. — 10) *sg. und pl. Lebensunterhalt, Erwerb, Gewerbe, Mittel zum Leben* AK. 2, 9, 1. 3, 4, 4478. Tark. 3, 3, 183. H. 864. fg. an. 2, 198. Mnd. t. 59. Halā. 2, 415. Varā. bei Mallin. zu Çiç. 2, 112. Ein- schiebung nach Nir. 6, 5. Kāṭh. Çā. 20, 2, 14. Liṭṭ. 8, 7, 10. M. 1, 113. 3, 286. आत्मनो वृत्तिमन्विद् 4, 252. व्याप्सी 10, 95. वृत्तिमाकाङ्क्षन् 121. Jān. 2, 48. 281. MBh. 3, 5452. असृजद्वृत्तिमेवापे प्रज्ञानं कृतिकाम्यया 13, 3706. 3710. कर्षकाणां कृषिवृत्तिः पण्यं विपणिजोविनाम् । गावो ऽस्माकं परा वृत्तिः Hariv. 3809. अन्नान्नोपाया वृत्तयः भैतोत्पृष्टयालब्धाभिधा इति Sarvadarśanas. 75, 18. fg. 74, 14. विपुला Suçr. 2, 395, 12. Kām. Nitis. 2, 19, 21. येन साधारणो वृत्तिः स शत्रुः Spf. 4453. वृत्तसरभावात् Kāthās. 20, 23. Buā. P. 3, 6, 84. 12, 85. 41. वृत्त्यर्थम् M. 2, 141. 5, 22. Spr. 2889. R. Gonn. 2, 32, 22. ०क्तेसु M. 4, 11. आत्मवृत्तये Jān. 1, 29. 216. M. 11, 7. दिने दिने स्वर्णशते दीयते वृत्तये मम Kāthās. 83, 68. तस्य वर्षं प्रति वृ- त्तये (so ist zu lesen) कारभमेकं प्रयच्छति Pāṇāt. 229, 6. भैतेण अतिनो वृत्तिः M. 2, 188. फलैः Spr. 2959. 5374. Çāk. 171. राज्ञो वृत्तिः प्रज्ञागो- र्विप्राहा कदादिभिः Buā. P. 7, 11, 14. अतो ऽन्यतमया वृत्त्या जीवम् M. 4, 13. 10, 82. Jān. 3, 39. कया वृत्त्या वर्तितं वधरद्भिः कितिमण्डलम् Buā. P. 1, 13, 8. वृत्त्या स्वभावकतया वर्तमानः 7, 11, 32. गुरुवृत्त्यापि वर्तयेत् (विश्व) M. 10, 98. लिङ्गिवेषेण यो वृत्तिमुपजीवति 4, 200. वृत्त्युपजीविन् Mīlav. P. 14, 71. मयि पञ्चसमापन्ने का वृत्तिं वर्तयिष्यति R. 2, 63, 30. त- त्रवृत्तिं वर्तयेत् Liṭṭ. 8, 12, 1. वृत्तिं समाधाय M. 4, 2. वध्वृत्तिमाति- न्माक्षणाः 10, 101. पुरुषो यया वृत्तिं प्रयस्यते Buā. P. 3, 6, 21. जघन्यो नेतमी वृत्तिमनापदि भोक्त्रः 7, 11, 17. मूलफलीवृत्तिं कुरुष्व sein Leben unterhalten —, leben von Spr. 4544. Kāthās. 4, 126 (act.). 20, 143. 56, 75. वितवत्सु कृपाया वृत्तिं वृषा मा कथाः Spr. 2386. यथास्य कुरुते वृ- त्तिम् einen Lebensunterhalt gewähren MBh. 13, 3447. केन वृत्तिं कल्प-**

यसि *weoon ernähret du dich* 1,700. भैतेषां 701. वृत्तिं धर्म्यां प्रकल्पये
 einen Lebensunterhalt anweisen M. 7, 135. 10, 124. 11, 22. स्त्रीणां प्रेय्य-
 ज्ञमस्य च । प्रत्यक्षं 7, 135. 11, 22. विधाय वृत्तिं भार्यायाः 9,
 74. fg. Suç. 2, 394, 17. Spr. 2504. HARIY. 336. वृत्तिनामेष (so die neuere
 Ausg.) वो दाता भविष्यति नराधिपः 336. स्वदत्तां पदत्ता वा ब्रह्मवृत्तिं
 करेच्च यः Buio. P. 10, 64, 39. दद्याद् दिवसवृत्तिं च तेषाम् KATHA. 38, 32.
 36, 80. 53, 84. वृत्तिं चास्य प्रदिष्टवान् 24, 129. °कर्षित M. 2, 24. 8, 411.
 कालातिक्रमणं वृत्तिर्येन कुर्वति भूपतिः so v. a. Sold Spr. (II) 1697. वृ-
 त्तेर्निष्ठायाः ततिः (I) 8373. °क्षीण MBH. 13, 3018. °वेकस्य M. 10, 58.
 °भङ्ग Spr. 3380. °ध्वेद Kām. Nitis. 5, 48. 15, 4. °क्रास KUSUM. 24, 5. ऊ-
 ताश ° Lebensunterhalt mittels des Feuers, Schmiedehandwerk u. s. w.:
 जीवति येष ऊताशवृत्त्या VANĀH. Bṛh. S. 5, 35. Am Ende eines adj. comp.:
 क्षीण ° M. 8, 341. तत ° R. 2, 32, 28. धर्मोपासित ° PANKAT. 6, 5. द्यूत ° lo-
 bend von M. 3, 160. उच्छ ° 8, 260. R. 2, 32, 84. उच्छक्षित ° KUSUM. 24,
 3. अपाचित °, कृप्यादि °, सेवा ° 4. वागुरा ° M. 10, 32. शस्त्र ° 12, 45. गो °
 HARIY. 4123. मात्य ° 4479. वन्य ° RAH. 1, 88. 2, 38 (wo mit der ed. Calc.
 °वृत्तिः zu lesen ist). पयोद ° Spr. (II) 914. षट्श ° (I) 2037. वार्ता ° Buio.
 P. 7, 11, 15. 11, 23, 6. दास ° als Knecht seinen Unterhalt findend VANĀH.
 Bṛh. 21, 7. घ ° Mangel an Mitteln zum Leben, Nahrungsorgen M. 4,
 223. Spr. (II) 701. fg. °कर्षित M. 10, 101. MBH. 4, 229. — 11) Wirkung,
 Thätigkeit, Function; = प्रवर्तन MED. = परिणाम COMM. यथा निरन्ध-
 नो वक्त्रिः स्वयोना उपशाम्यते । तथा वृत्तितयाश्चितं स्वयोना उपशाम्यते ॥
 MAITRAJ. 6, 34. KĀP. 2, 31. इन्द्रिय ° 32. वृत्तयः पञ्चतयः क्लिष्टाक्लिष्टाः
 32. °निरोध 3, 31. SĀMĀJAK. 12. fg. 28. fgg. COLEBR. MISC. ESS. I, 382.
 मनो नवद्वारनिषिद्धवृत्ति KUMĀR. 3, 50. इन्द्रियाणाम् 73. 7, 64. NILAK. 45.
 47. 55. 58. 169. 223. 238. यागश्चितवृत्तिनिरोधः JOGAS. 1, 2. 5. 2, 11. गु-
 णा ° 15. 50. धीवृत्तयः BĪLĀ. 1. अस्तःकरणा ° 11. प्राणानाम् ÇĀK. zu Bṛh.
 ĀR. UP. 8. 66. PRAB. 41, 3. 97, 18. 98, 1. Buio. P. 4, 8, 27. 9, 31. 43. 3, 5,
 6. काल ° 26. 6, 27. 9, 20. 12, 2. 26, 14. 22. 39. 29, 28. 4, 22, 14. 55. 29, 6.
 5, 11, 8, 9. बुद्धेर्ज्ञागणं स्वप्नः सुषुप्तिरिति वृत्तयः 7, 7, 25. विषमा वामा वि-
 धेर्वृत्तयः Spr. (II) 2958. भाग्यवृत्तयः RĪĀ-TAN. 5, 361. विनयवारित ° (म-
 दन) ÇĀK. 44. — 12) das Erscheinen —, Gebrauchwerden eines Wortes
 in einer best. Bedeutung (loc.), die Function eines Wortes SĪM. D. 23.
 32. 267. 271. दत्तिपाशब्दस्य काले वृत्तिर्न भवति P. 5, 3, 28, Schol. दत्तिपा ।
 उत्तर । इत्येताभ्यां दिदेशकालवृत्तिभ्याम् ebend. गुरुशब्दश्चात्र मुख्यया
 वृत्त्या पितरि वर्तते so v. a. nach seiner Hauptbedeutung MIT. III, 64, a,
 15. SĪM. D. 15, 6. मुख्यार्थासम्भवे च गोणी वृत्तिराश्रीयत एव Schol. zu KĪTZ.
 ÇĀ. 1, 6, 28. 4, 3, 25. WEBER, RĀMAT. UP. 336. 315. ते ° व्यञ्जनपादवृत्ता
 तुल्यवृत्ति werden auf gleiche Weise gebraucht, sind gleichbedeutend AV.
 PRĀT. COMM. 154. — 13) Art und Weise der Aussprache, — Recita-
 tion: लेशवृत्तिरधिस्पर्शम् (एवयोः) AV. PRĀT. 2, 24. हुता, मध्यमा, विल-
 म्विता RV. PRĀT. 13, 19. ÇIKSHĀ 22 in Ind. St. 4, 269. — 14) im Drama
 Stil, Charakter, genre, deren vier angenommen werden: कैशिकी (hier
 und da fälschlich कैशिकी), साखती, धारभटी (die drei धर्षवृत्तयः) und
 भारती (शब्दवृत्ति); die Audbhāṣa nehmen noch eine fünfte Vṛtti an,
 ohne ihren Namen zu nennen; als Unterabtheilungen erscheinen म-
 ध्यमकैशिकी und मध्यमारभटी. AK. 3, 4, 44, 75. H. 385. H. an. MED.
 BĀRATA, NĪṬYAC. 18, 4. fgg. 20, 1. fgg. DAÇAR. 2, 44. 55. fgg. SĪM. D. 410.

fgg. PRĀTĀR. 10, a, 7. 24, b, 1. Verz. d. Oxf. H. 86, b, 51. 208, a, No. 9.
 Hierher wohl KUMĀR. 7, 91. — 15) Alliteration, häufige Wiederholung
 desselben Consonanten: रसविषयव्यापारवृत्ति वर्णारचना वृत्तिः SĪM. D. 259,
 3. 4. fünf Arten aufgeführt: मधुरा प्रौढा पुरुषा ललिता भेति वृत्तयः
 पञ्च HALL in der Einl. zu DAÇAR. S. 22. — 16) = वृत्त Rhythmus des Vers-
 schlusses Ind. St. 2, 84. 113. 150. — 17) Wortart, Wortform: °सामान्य
 NIK. 2, 1. वृत्तयः पञ्च कृत् तद्धित समास एकशेष सनाद्यतथा इत्येतद्रूपाः
 P. 2, 1, 3. Schol. तत्र वृत्तिस्तुर्धा स्यादिति स्यादिति धातुभ्दात् Verz.
 d. Oxf. H. 178, a, 8. fg. — 18) Commentar (zu einem Sūtra) AK. 3, 4,
 1, 15. TAIR. (विवृती zu lesen). H. 257. fg. H. an. MED. VAR. a. a. O. gaṇa
 उक्थादि zu P. 4, 2, 60. कथादि zu 4, 102. R. 7, 36, 45. ÇĀ. 2, 112. माधुरी
 (माधुरी) P. 4, 3, 108, Schol. COLEBR. MISC. ESS. I, 331. Verz. d. Oxf. H.
 257, b, 19. सूत्रं वृत्तिर्विवृतिः SARVADARÇANAS. 90, 19. — Vgl. घ °, धात्म °,
 ऋतु °, एकेक °. एवं °, तिति °, वित ° (auch RĪĀ-TAN. 5, 193, wo mit der
 ed. Calc. so zu lesen ist), त्रि °, उर्वृत्ति, देव °, धातु °, नय °, परोक्ष °, प्र-
 ति °, प्रतिकूल °, प्रत्यक्ष °, प्रयोग °, प्राचीन °, प्राच्य °, प्राण °, अक्षिर्वृत्ति,
 ब्रह्म °, भाग °, भाव ° (unter भाववृत्त), भाषा °, भित्ता °, भिन्न °, भेत्त °, भो-
 ज्ञन °, मध्यमक °, मनो °, पथा °, याम °, रथा °, लिङ्ग °, वणिगवृत्ति, वाक्च °,
 विद्य °, शरीर °, स्य °, स्व °, कृदय °, वार्तिक.

वृत्तिक am Ende eines adj. comp. (f. घा) 1) = वृत्ति 7): सर्वस्रगवृत्ति-
 को व्यानः H. 1109. — 2) = वृत्ति 10): घ ° keinen Lebensunterhalt ge-
 während: देश Spr. (II) 699. प्रभु 700. — 3) = वृत्ति 11): मननवृत्तिकं
 मनः । मननमत्र निशयस्तद्वृत्तिका बुद्धिः Schol. zu KĀP. 1, 72. fg. NILAK.
 44. SARVADARÇANAS. 164, 5.

वृत्तिकर adj. (f. ई) Lebensunterhalt gewährend MBH. 13, 3131. Suç. 4,
 3, 16. KATHA. 27, 112. Buio. P. 3, 3, 27. 4, 16, 22. 17, 10. 8, 19, 20.

वृत्तिकार m. Verfasser eines oder des Commentars (zu einem Sūtra)
 COLEBR. MISC. ESS. I, 297. Ind. St. 3, 396. SIDDH. K. zu P. 2, 1, 96. Schol.
 zu 1, 4, 3 in der ed. Calc. Verz. d. Oxf. H. 113, b, 7. 210, b, No. 497. Verz.
 d. B. H. No. 737. SARVADARÇANAS. 56, 13. 21. 165, 14. 168, 2.

वृत्तिता f. am Ende eines comp. nom. abstr. eines auf वृत्ति ausgehen-
 den adj. comp. 1) von वृत्ति 2): भिन्न ° M. 12, 33. MBH. 14, 999. सिक् °
 Kām. Nitis. 11, 45. सदृश ° Spr. (II) 1180. — 2) von वृत्ति 9): जघन्यगुण °
 (vgl. जघन्यगुणवृत्तिस्थ BHAG. 14, 15) MBH. 14, 999. द्रोक् ° RĪĀ-TAN. 4,
 671. — 3) von वृत्ति 10): पयोमूलनीवारफल ° Kām. Nitis. 2, 27. घना-
 यत् ° Spr. (II) 1451.

वृत्तित्व n. dass. 1) von वृत्ति 7) Buio. PRAB. 67. — 2) von वृत्ति 9): घटो
 वामैकवृत्तित्वं किमप्येतत्प्रज्ञापतेः KATHA. 21, 46. — दीर्घ ° MBH. 13, 5115
 fehlerhaft für दीर्घदर्शित्व, wie die ed. Bomb. liest.

वृत्तिद adj. (f. घा) Lebensunterhalt gewährend, Ernährer MBH. 13, 2710.
 R. GOR. 2, 15, 21. Buio. P. 3, 13, 7. 4, 14, 23. 18, 30. 21, 21. 23, 2. 7, 2, 32.
 15, 15. MĀK. P. 99, 28.

वृत्तिदातर nom. ag. dass. MBH. 13, 5129.

वृत्तिन् am Ende eines adj. comp. 1) = वृत्ति 9) MBH. 13, 787. — 2)
 = वृत्ति 10): कृश ° (so die ed. Bomb.) MBH. 13, 1630. — Vgl. स्य °.

वृत्तिमत् adj. 1) von वृत्ति 2): तिति ° das Verfahren der Erde befolgend
 Buio. P. 4, 16, 7. — 2) von वृत्ति 9): इतिवृत्तिवृत्तिवृत्ति वृत्तिमत् पुरा ।
 मयि diesem obliiegend so v. a. mit diesem Gedanken beschäftigt LA. (III)

38.4. fg. — 3) von वृत्ति 10) einen Lebensunterhalt habend Buā. P. 8, 19, 36. am Ende eines comp.: मूलव्यसनं M. 10, 38. चण्डालसमं MBu. 13, 2559. — 4) von वृत्ति 11) eine Thätigkeit —, eine Function ausübend: वृत्तिं यत्र वृत्रारि वृत्तिम् SARVADARCANAS. 162, 13. निरूप्यं dessen Function निरूप्यं ist Schol. zu Kā. 1, 65.

वृत्तिं m. f. N. pr. einer der Gattinnen Rudra's Buā. P. 3, 12, 13 nach der Lesart der ed. Bomb.

वृत्तिम् m. Titel eines gedrängten Commentars zu den Sūtra Pāṇini's Colson. Misc. Ess. II, 40.

वृत्तिश्च m. Chamäleon, Eidechse Riān. im CKDa.

वृत्तिन् adj. wohl sich um den Lebensunterhalt bringend PARANAS. in Ind. St. 2, 178, N. 1.

वृत्तिरुत्तरं nom. ag. Jmd den Lebensunterhalt entziehend MBu. 5, 1846.

वृत्तिवारु (वृत्ति + इ) m. Wassermelone Riān. im CKDa.

वृत्तिकिरण (वृत्ति - उक्ति - रण) m. Titel eines Commentars zum Piṅgala Colson. Misc. Ess. II, 64.

वृत्त्य m. 3, 46, 7 fehlerhaft für वृत्त Handlungsweise.

वृत्त्यनुप्रास (वृत्ति + अ) m. Alliteration, häufige Wiederholung desselben Consonanten Siu. D. 635. PRATIPAN. 72, b, 1. Schol. zu Kāvya. 1, 56.

वृत्त्युपपत्ति (वृत्ति + उ) m. Mittel zum Leben M. 10, 2.

1. वृत्त्य partic. fut. pass. von वृत् P. 3, 1, 109, 101. Schol. Vop. 26, 17. fg.

2. वृत्त्य partic. fut. pass. von वर्त् P. 3, 1, 110. Schol.

वृत्र (von 1. वृ) Uṇādis. 2, 13. 1) Bedränger, Feind, feindliches Heer: a) n. gew. pl.: इन्नेषा युजा तर्ह्येम वृत्रम् RV. 7, 48, 2. 8, 9, 4. युजं वृत्रेषु वृत्रिणम् 1, 7, 5. यत्कारवे दश वृत्राण्यप्रति नि मरुताणि बरुहः 1, 53, 6. 48, 13. 3, 49, 1. 4, 17, 19. 22, 9. 24, 10. स कसि वृत्रा समिधेषु शत्रून् 41, 2. उभयानि 6, 19, 3. 26, 2. वृत्रा, दस्यून् 29, 6. वृत्रा, घमित्रान् 33, 1. उभयौ घमित्रान्दासा वृत्राण्ययी च 3, 46, 1. 7, 83, 1. वृत्रेषु शूरा मंसत उग्रोः 34, 3. 92, 4. VILAKH. 1, 2. — b) m. = वरि, रिपु AK. 3, 4, 35, 166. H. an. 2, 459. MD. r. 86. HALI. 3, 60. VIṢVA bei UGÉVAL. वृत्रान्घ्नश्चेत् TS. 2, 4, 42, 1. — 2) m. N. eines von Indra bekämpften und erschlagenen Dämons, der die himmlischen Wasser raubt; häufig Vṛtra Ahi genannt; ein Sohn Tvashṭar's von der Danājus (Anājushā) AK. 3, 4, 35, 166. 35, 240. TRIK. 2, 8, 22. H. 174. H. an. MD. HALI. VIṢVA a. a. O. RV. 1, 32, 5. 7, 51, 4. 80, 2. fgg. 121, 11. 2, 11, 9. 18. ऋषो वृत्रिवांसं वृत्रम् 14, 2. 30, 2. परिधिं नदीनाम् 3, 33, 6. नदीवृत्तम् 8, 12, 26. वृत्रेण यदक्लिन्ना विभ्रायुधा समस्थिषाः 10, 113, 8. 6. AV. 6, 88, 3. 134, 1. 8, 8, 3. 12, 1, 37. 20, 128, 13. CAT. Br. 1, 1, 3. 4. MBu. 1, 2549: 2650. वलवृत्रो 3, 12073. 5, 7024. 12, 3860 (fehlerhaft वृत् ed. Calc.). HARIV. 2286. 7302. 12503. 13188. वलो वृत्रधाता 13187. वृत्रासुर 13589. 14289. नानाश R. 2, 25, 30. Verz. d. Oxf. H. 59, b, 25. 71, b, 21. Buā. P. 6, 9, 17. नानाथाः 10, 27. Mancherlei Legenden über ihn, z. B. TS. 2, 1, 4, 5. 4, 42, 2. 6, 1, 1, 5. 5, 2, 1. AIR. Br. 3, 15. CAT. Br. 1, 6, 2, 17. 4, 1. 4, 1, 4, 8. ÇĀṆK. Br. 18, 3. PĀNĀV. Br. 18, 5, 2. MBu. 3, 275. fgg. 12, 10002. fgg. 14, 295. fgg. HARIV. 13587. fgg. Buā. P. 6, 9, 11. fgg. — 3) m. Gewitterwolke NAIM. 1, 10. H. an. MD. VIṢVA a. a. O. AV. 3, 21, 2. वृत्रास्मिता दिवाकरः 4, 10, 5. — 4) m. Flösterndes AK. 3, 4, 35, 166. TRIK. 1, 2, 2. H. c. 19. H. an. MD. HALI. VIṢVA a. a. O. — 5) n. eo v. a. धन NAIM. 2, 10. वित्तं v. l. — 6) m.

Rad (वृत्र) VIṢVA. — 7) m. Berg H. an. VIṢVA; ein best. Berg Mā. — 8) m. ein N. Indra's H. an. — 9) n. = धनि Comm. zu Uṇādis. in Semon. K. धनो fehlerhaft für धने. — Vgl. वलवृत्रम्, वृत्रादि. — वलवृत्रम्. वृत्रादि adj. den Vṛtra verzehrend: Indra RV. 2, 48, 3. 51, 9. 10, 65, 10. वृत्रम् m. nach Siu. N. pr. eines Landstrichs an der Gāṅgā: गङ्गाया वृत्रम् ऽवभ्रातृष पञ्चाशतं ख्याम् AIR. Br. 8, 33. Offenbar dat. von वृत्र-रुन्. ० धी s. u. वृत्ररुन्.

वृत्रतरं compar. zu वृत्र. वरुन्वृत्रं वृत्रतरं व्यसिन्निः RV. 1, 32, 3. nach Siu. so v. a. आवरणेन सर्वं तरति.

वृत्रतुरं adj. Feinds oder Vṛtra bestegend, stetigreich: Indra RV. 6, 42, 8. 6, 68, 2. TS. 2, 1, 2, 4. TBa. 2, 8, 2, 8. KĀṆ. 13, 3. दृढि मूना मरुतो वृत्रतुरम् RV. 6, 90, 1. इषं न वृत्रतुरं विनु धारयम् 10, 48, 8. वज्र 9b, 1. VS. 6, 84. — Vgl. वार्त्रतुर.

वृत्रतुर्यं n. Bestiegung der Feinde, — Vṛtra's; stetigreicher Kampf NAIM. 2, 17. RV. 1, 106, 2. 2, 26, 2. 6, 15, 1. 18, 6. 8, 7, 24. 19, 20. ऋषो वृत्रतुर्यं वृत्रतुर्यं 10, 66, 8. इन्द्रो वृत्रमंतरदृत्र्यं TS. 2, 8, 2, 6. VS. 1, 13. TBa. 3, 1, 2, 1. ÇĀṆK. Ca. 2, 16, 5.

वृत्रत्वं n. nom. abstr. von वृत्र TS. 2, 4, 42, 2.

वृत्रहिप् m. Vṛtra's Feind d. i. Indra H. 174. Schol.

वृत्रनाशन adj. Vṛtra's Töchter: Indra HARIV. 7252.

वृत्रपुत्रा f. Vṛtra's Mutter RV. 1, 32, 9.

वृत्रभोजन m. eine best. Gemüsepflanze, = गाडीर ÇANDAK. im CKDa.

वृत्रवध m. das Erschlagen des Vṛtra NIA. 7, 10. HARIV. 2398. 7301. R. 4, 58, 4. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 48. 19, b, N. 6 (ein Schauspiel). 345, b, 27. fg. Buā. P. 6, 10, 12 in den Unterschr.

वृत्रवेरिन् m. Vṛtra's Feind d. i. Indra KATHA. 20, 95.

वृत्रशुक्लं m. nach Comm. zu KĀV. Ca. 21, 3, 31 Steinpfeller CAT. Br. 13, 8, 4, 1.

वृत्रशत्रु m. Vṛtra's Feind d. i. Indra MBu. 3, 1778. R. 4, 11, 12. KUMĀRAS. 1, 20. VARĀH. BṆ. S. 19, 31. KATHA. 31, 75.

वृत्ररुं (वृत्र + रु) adj. den Feinden verderblich: शवम् RV. 6, 48, 21.

वृत्ररुत्यं n. Kampf mit den Feinden, — mit Vṛtra RV. 1, 52, 4. 53, 6. स वृत्ररुत्ये रुत्यः 4, 24, 2. 6, 47, 2. 7, 1, 10. 10, 48, 8. 65, 2. CAT. Br. 1, 6, 4, 12. ÇĀṆK. Ca. 14, 21, 2. ० रुत्या f. Buā. P. 6, 13, 5. — Vgl. वार्त्ररुत्य.

वृत्ररुत्थं m. dass. RV. 3, 16, 1.

वृत्ररुन् 1) adj. ० रुणम् P. 8, 4, 12. ० घ्रे, ० घ्रा 2, VArtt. 1. ० रुणा (im Epos), f. ० घ्रो Feindtöchter, Vṛtra-Töchter, stetigreich; gewöhnlicher Bein. Indra's AK. 1, 1, 3, 38. RV. 1, 106, 6. 2, 70, 7. वृत्रका शूरं समरे वसूनाम् 6, 47, 6. ज्येष्ठा यो वृत्रका गुणे 8, 59, 1. 10, 49, 6. AV. 3, 8, 2. 4, 24, 1. CAT. Br. 11, 1, 5. 3, 13, 5, 4, 9. MBu. 3, 596. 1781. 9, 655. HARIV. 13024. RAGH. 3, 62. KUMĀRAS. 7, 16. VARĀH. BṆ. S. 43, 55. Buā. P. 9, 7, 18. Agni RV. 1, 59, 6. Sarasvatī 6, 61, 7. राजन् 1, 91, 5. वज्र 121, 12. संयु 6, 17, 4. शु-ज्यैः 60, 2. 4, 42, 9. 5, 86, 3. superl. ० रुतम् RV. 1, 78, 4. 5, 35, 6. Agni 8, 16, 48. 7, 94, 11. वृत्रदिन्द्राय गायन् मरुतो वृत्ररुतम् 8, 78, 1. AV. 7, 110, 1. ÇĀṆK. Ca. 2, 13, 2. — 2) f. ० घ्री N. pr. eines Flusses MĀK. P. 57, 19. VP. 185, N. 60. — Vgl. वलवृत्ररुन् und वार्त्ररुन्.

वृत्ररुत्तं m. Töchter des Vṛtra d. i. Indra MBu. 3, 12316.

वृत्रारि (वृत्र + अरि) m. Vṛtra's Feind d. i. Indra HALI. 1, 53. Kā-

RV. 27, 62. 121, 130.

वृथक् (von 2. वृत्) adv. so v. a. वृथा; nach Sā. = पृथक्. वार्तज्ञता उप शब्धि । यत्से वृथगम्यः RV. 8, 43, 4. 5.

वृथा (wie eben) adv. gāpa स्वरादि zu P. 1, 1, 37. 1) zufällig, nach Belieben; ohne Weiteres, wie sich's fñgt; lustig: छा श्येनासो न पतिषो वृथा नरो कृष्या नो वीतये गत RV. 8, 20, 10. 1, 58, 4. 63, 7. 88, 6. उदैपत-
न्नरूपा भानवो वृथा 92, 2. 140, 5. अथ स्वयंज्ञा दिव छा वृथा ययुः 168, 4. वृथासृजत्पथिभिः (नदोः) 2, 15, 2. सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा 24, 9. नि ये रिण-
स्त्योऽज्ञा वृथा गावो न दुर्धरः 5, 56, 4. AV. 20, 127, 5. RV. 6, 12, 5. वृथा पवित्रे अर्षति, 9, 16, 7. 30, 1. 64, 17. 88, 6. अग्नेरिव भमा वृथा 22, 2. वृथा पाङ्गसि कृणुते नदीषा 76, 1. 88, 5. 109, 21. वृथा क्रीकृत इन्द्रवः 21, 3. 97, 9. 10, 26, 7. 61, 24. 93, 13. तान्येके वृथेवापास्यन्ति *werfen sie ohne Weiteres weg* TBa. 3, 3, 2. SHAPV. Br. 3, 1. वृथादकानि *das nächste beste Wasser* Cat. Br. 9, 4, 9. ० मासं *das erste beste Fleisch, nicht näher geprüftes und als der Vorschrift entsprechend befundenes —, nicht nach der Vorschrift behandeltes —, nur zum eigenen Genuss dienendes Fleisch* 11, 7, 2. M. 4, 213. 5, 34. Jāñ. 1, 167. MBh. 1, 6032. Mārk. P. 34, 56. Verz. d. Oxf. H. 281, 6, 35. ० पक्वा Gorn. 2, 9, 3. ० पाकामभन्ताप्रा-
पयित्त Verz. d. Oxf. H. 281, 6, 34. ० कृसरसंयाव M. 5, 7. Jāñ. 1, 173. ० प-
प्रुध *nur zu seiner Befriedigung ohne Berücksichtigung der Götter* M. 5, 38. वृथा = अविधौ AK. 3, 4, 32 (39), 9. H. an. 7, 29. — 2) unnützer Weise, für Nichts und wieder Nichts, vergebens, umsonst AK. 3, 4, 32, (39), 9. 3, 5, 4. H. 1334. H. an. Mnd. avj. 37. स नायत्तुक्कमभिव्यास्यः । वृ-
थैव स्यात् TBa. 3, 2, 8, 8. तेनास्य तद्व्यासं संपद्यते Kāuc. 68. न कुर्वति वृथा चेष्टाम् M. 4, 63. 8, 141. MBh. 1, 6032. 3, 15551. 13, 13354. R. Gorn. 2, 6, 12. लङ्घने च समुत्स्य कथं तु (wohl *nu* zu lösen) न वृथा भवेत् 5, 9, 39. वृथा ज्ञातो मम अमः 15, 1. Ragh. 2, 34. 5, 56. 12, 81. Çāk. 72, 10. 172. ad 54. Çc. 3, 52. VARĀH. Bṛh. S. 104, 53. Spr. (II) 46. 1446. 2033. वृथा वृ-
ष्टिः समुद्रेषु वृथा तप्तस्य भोजनम् (I) 2890. 8031. KATHĀS. 22, 200. Bhāg. P. 1, 7, 51. P. 8, 1, 8. Schol. SARVADĀRṢANAS. 70, 7. संश्रुत्य च पितुर्व्याक्यं न कर्तव्यं वृथा *für Nichts und wieder Nichts gesprochen haben, ein Wort unerfüllt lassen* R. 2, 21, 41. 7, 65, 85. गर्जितेन वृथा किं ते कथ्यितेन च MBh. 1, 5995. वृथा जन्म रूपुत्रस्य 3, 13352. वृथा जन्मानि वृथारि वृथा दानानि षोडश 13352. 13357. Mārk. P. 121, 10. ० वाच् Gorn. 3, 5, 11. ० सुत-
Nir. 11, 4. वृथोक्त Mārk. P. 116, 2. ० ज्ञात M. 5, 59. Spr. 1868. वृथोत्पन्न M. 9, 147. वृथोक्तून Sāh. D. 214, 3. वृथाद्या M. 7, 47. वृथालम्भ 11, 144. ० हेर Jāñ. 3, 276. ० पाक MBh. 3, 15552. ० अम PĀNĀT. 116, 25. वृथाकार Spr. 1261. यत्र वृथाभिनिवेशः HALĀ. 4, 99. ० दान M. 8, 159. Jāñ. 2, 47. am Anfange eines adj. comp.: ० लिङ्गा किंसा MBh. 3, 13059. ० वादगतिस्मृ-
ति Bāle. P. 3, 5, 14. वृथोद्यम 30, 13. तेषां माता ० प्रजा Mārk. P. 22, 42. — 3) verkehrt, falsch, unrichtig, unwahr, mit Unrecht: वृथा क्लृप्ता मया मनसः संतापवृद्धिरुपेक्षते VIKR. 55, 20. यत्रादप्येषपापेषु दण्डो यैर्धियते वृथा Bāle. P. 6, 2, 2. ० द्रपसमावृत HARIV. 11181. ० मार्गप्रदर्शिनं KATHĀS. 34, 292. वृथाभिमान Spr. (II) 780. वृथाभिमानिन् वृथापदेशिन् वृथानुष्ठान WERNER, GJOT. 111. am Anfange eines adj. comp.: ० मति MBh. 2, 594. वृथाचार 5, 4149. ० व्रत HARIV. 11187.

वृथाव (von वृथा) n. *Vergeblichkeit* Sāh. D. 214, 4.

वृथार्थक् (वृथा + सक्) adj. leicht bewilligend: पदं परार्थैर्व दस्युर्षी-

नावकतो वृथापाद् RV. 1, 63, 4.

1. वृद्ध (partic. von 1. वर्ध्) 1) adj. P. 7, 2, 15. Schol. Der der Bedeutung nach entsprechende compar. ज्ययस् und वर्धयिस्, superl. श्रेष्ठ und वर्धिष्ठ P. 5, 3, 62. 6, 4, 157. Vor. 7, 56. 58. zu belegen sind übrigens auch वृद्धतर und वृद्धतम. a) erwachsen, gross geworden; gross, hoch u. s. w.: = बृह, प्रवृद्ध H. an. 2, 251. Mnd. dh. 18. त्वं (इन्द्र) सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो वृथापथाः RV. 1, 5, 6. वृद्धस्य चिद्धर्धतामस्य तनुः 6, 24, 7. वृद्धस्य चिद्धर्धतां धार्मिनततः 1, 51, 9. उत्सङ्गे वृद्धस्य गुरुषु भवेत्कीदृशः स्नेहः VIKR. 148. पर्वत RV. 5, 60, 3. येन वृद्धो न शर्वसा 6, 44, 3. व्रतस 8, 49, 7. Indra 3, 32, 7. 4, 19, 1. AV. 11, 8, 34. VS. 18, 4. क्रमवृद्धैर्दशोत्तरेः । तोषादिभिः *progressiv stets um das Zehnfache an Menge zunehmend* Bāle. P. 3, 26, 52. अथ तेन सुवर्णेन वृद्धकोशो ऽचिरेण सः । अथ पुत्रको राजा *angewachsen, vermehrt* KATHĀS. 3, 24. वृद्धेर्धनेः Hit. 115, 2. Spr. (II) 630. fgg. शी-
तवृद्धतरायामास्त्रियामा याति *länger geworden* R. 2, 22, 12. ० वेग *stark, heftig, gross* VARĀH. Bṛh. S. 27, 6. — b) herangewachsen (im Gegensa. zu jung), alt, bejahrt (subst. Greis) AK. 2, 6, 2, 12. 42. Tark. 2, 6, 9. H. 389. H. an. Mnd. HALĀ. 2, 348. वृद्धः सप्तत्युत्तरवयस्कः Mit. I, 23, 2 v. u. Suçr. 1, 129, 1. 10. über 80 Jahre alt PĀNĀCĪTENDUÇ. 2, 6, 41 — TS. 2, 2, 4, 4. TBa. 1, 7, 2, 3. SHAPV. Br. 4, 6. Āçv. Gṛh. 1, 7, 21. 14, 5. 2, 10, 6. M. 2, 150. 4, 154. 179. 184. 7, 38. 8, 66. 71. 812. 850. 895. 9, 230. 283. MBh. 1, 6032. 6130. R. 2, 1, 10. 50, 19. 59, 20. 63, 30. 37. 64, 34. Ragh. 9, 76. 12, 20. ० सेवा Kām. Nitis. 4, 6. ० सेवित्र 8, 7. ० सेविन् M. 7, 38. वृद्धापसे-
विन् Spr. (II) 504. 2836. (I) 4. न तेन वृद्धो भवति येनास्य पलितं शिरः । यो वै युवाप्यधीयानस्तं देवाः स्वविरं विदुः ॥ 1392. 1968. 2891. fgg. 4624. 4627. VARĀH. Bṛh. 24, 11. KATHĀS. 18, 255. वृद्धबाल n. MBh. 5, 5428. 5436. अष्टवृद्धबालकम् LA. (III) 92, 9. ज्ञानवृद्धो व्योबालः *an Kenntnissen ein Greis, an Jahren ein Kind* R. 2, 45, 8 (43, 10 Gorn.). अष्टवृद्धा AK. 2, 6, 4, 17. अष्टवृद्धा 18. वृद्धतम R. 5, 1, 97. वृद्धव्याघ्र Hit. I, 4. वृद्धकुमारी P. 6, 2, 95. Schol. तापसवृद्धा Çāk. 68, 17 (vgl. gāpa कडारादि zu P. 2, 2, 88). हरिवीर° R. 5, 60, 20. कुरु° Bhāg. 4, 12. कुल° Bhāg. P. 4, 9, 39. पौर° MBh. 1, 4615. DAÇAK. 94, 8. ग्राम° Megh. 31. घोष° Ragh. 1, 45. श्रुदास° VIKR. 43. अक्षतः पुर° KATHĀS. 32, 174. गृह° 28, 40. 96. कुलं सुवृद्धम् *ein sehr altes Geschlecht* Spr. (II) 1821. — c) alt so v. a. erfahren, unter-
richtet; = पण्डित. प्राप्त, स u. s. w. AK. 3, 4, 28, 102. H. an. Mnd. HALĀ. 2, 177. 155. नाप्राप्तकालो भियते श्रुतं वृद्धानुशासनम् MBh. 3, 2570. 3038. Spr. 2619. Schol. 2 zu BHATT. 1, 27. — d) hervorragend, sich aus-
zeichnend durch (die Ergänzung im instr. oder im comp. vorangehend): ज्ञानेन वयसोऽज्ञा R. 2, 45, 13. त्रैविध्य° M. 7, 37. MBh. 13, 5109. यशो° 1, 4692. विद्यशालिवयोऽज्ञान° R. Gorn. 1, 80, 14. कुलशालि° 5, 44, 20. R. Schol. 2, 1, 9. Spr. (II) 688. प्रज्ञा°, धर्म°, विद्या°, वयसा (I) 1834. धन° 5178. KUMĀRAS. 5, 16. Hit. 19, 8. जरा° R. 3, 61, 26. — e) von grosser Bedeutung, wichtig VS. PĀR. 1, 169. — f) freudig gestimmt, ergötzt, fröhlich; hochfahrend: अस्मे वृद्धा वसन्ति RV. 1, 38, 15. (सुष्ठुतिषु) वृ-
द्धासु चिद्धर्धनो यामु चाकनत् *die freudigen Lieder, an welchen der Er-
freuer (Agni) seine Lust haben mag*, 10, 91, 12. stols 5, 20, 2. 7, 18, 12. — g) in der Grammatik gesteigert (zu छा, ऐ oder औ) AV. PĀR. 4, 58. LĪT. 7, 8, 5. PUSHPAS. 5, 1. fgg. in der ersten Silbe ein छा, ऐ oder औ enthaltend (oder so behandelt, als wenn ein solcher Vocal dastünde)

P. 4, 1, 78. fgg. 4, 1, 146. 157. 171. 2, 144. 120. 141. 3, 144. ÇĀṆṬ. 2, 39. — 2) m. f. ein älterer Nachkomme, ein einen älteren Nachkommen bezeichnendes Patronymicum oder Metronymicum (z. B. गार्ग्य) im Gegens. zu युवन् (z. B. गार्ग्यायण) P. 1, 2, 65. fgg. 4, 1, 166. — 3) m. a) ein Bettelmönch unter den Ājiva Vāṇī. Bṛh. 15, 1; vgl. वृत्तक 2) und वृद्धाश्रमक. — b) = वृद्धारक Rīśan. im ÇKDn. — 4) f. चा N. pr. eines Weibes Var. in LĀ. (III) 7, 5. — 5) n. Bṛhas AK. 2, 4, 2, 10. H. an. Mad. — Vgl. वृत्त°, तपो°, पर्वण्य°, ब्रह्म°, मद्°, मत्ता°, यज्ञ°, वयो°, वर्ष°, विष्णु°, वार्ह, वार्हक.

2. वृद्ध (partic. von 2. वर्ध्) adj. abgeschnitten, in seiner Wurzel vermindert: वृद्ध (= हिम NĪLAK.) राष्ट्रं तत्रिपस्य भवति ब्रह्म तत्र पत्र विरुध्यतीह MBh. 12, 2782.

वृद्धक (von 1. वृद्ध) adj. alt, bejahrt; m. Greis HANV. 15651. वृद्धक-वत्सु गर्भिणीवृद्धकादिषु MBh. 13, 7838. — Vgl. वार्हक.

वृद्धकर्मन् m. N. pr. eines Fürsten VP. 384, N.

वृद्धकाक m. Rabe H. 1323.

वृद्धकात्यायन m. Kātyāyana der Ältere Ind. St. 1, 235. DĪJAN. 148, 13.

1. वृद्धकाल m. Alter, Greisenalter Spr. 2514. 5032.

2. वृद्धकाल m. N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 69, b, 17.

वृद्धकावेरी f. die alte Kāveri (N. pr. eines Flusses): °माकृत्य MACK. Coll. I, 84.

वृद्धकृच्छ्र n. Bez. einer best. Kasteiung bei alten Leuten (neben शिषुकृच्छ्र) Verz. d. Oxf. H. 283, a, 12.

वृद्धकेशव m. eine Form der Sonne Verz. d. Oxf. H. 70, b, 7. Verz. d. B. H. 146, b (51).

वृद्धक्रम m. das einem alten Manne gegenüber zu beobachtende Verfahren MBh. 1, 7064.

वृद्धतत्र m. N. pr. eines Mannes; s. वार्हतत्रि. — Vgl. तत्रवृद्ध.

वृद्धतेम m. desgl.; s. वार्हतेमि.

वृद्धगङ्गा f. N. pr. eines Flusses KĪLĪKĪ-P. im ÇKDn.

वृद्धगङ्गाधर n. (sc. चूर्ण) Bez. eines best. Pulvers gegen Durchfall ÇĀṆṬ. 2, 6, 22.

वृद्धगर्ग m. Garga der Ältere AV. PAṆṬ. in Verz. d. B. H. 93, 1 v. u. Verz. d. Oxf. H. 278, a, 15. Verz. d. Cambr. H. 33. fgg. 37. Vāṇī. Bṛh. 8, 13, 2. 48, 2; vgl. KERN in der Vorrede S. 33. fgg.

वृद्धगार्ग्य adj. von Garga (Gārgja?) dem Älteren verfasst KERN in der Vorrede zu Vāṇī. Bṛh. S. 33. fgg.

वृद्धगार्ग्य m. Gārgja der Ältere Verz. d. Oxf. H. 270, a, 30. 278, a, 17. Verz. d. B. H. No. 1166. Verz. d. Cambr. H. 66.

वृद्धगोमस m. eine Schlangenart Suç. 2, 265, 12.

वृद्धगौतम m. Gautama der Ältere Ind. St. 1, 235. Verz. d. Oxf. H. 270, a, 24. 278, a, 26. Verz. d. B. H. No. 1166.

वृद्धवाणक्य m. Kāṇakja der Ältere Verz. d. Oxf. H. 131, b, No. 238. Z. d. d. m. G. 19, 323. Spr. (II) Vorwort S. XVI.

वृद्धता (von 1. वृद्ध) f. 1) Alter, Greisenalter: राजाय वृद्धतां प्राप्तः प्रमाणे परमे स्थितः MBh. 15, 157. — 2) das Hervorragen: ज्ञान° durch Wissen PRAP. 105, 14.

वृद्धतिका f. Clypea hornandifolia RĪśan. in NICH. PR.

वृद्धत्व (von वृद्ध) n. Alter, Greisenalter AK. 2, 6, 2, 40. RAEM. 1, 23. Spr. 2801. Verz. d. Oxf. H. 150, b, No. 320. PAṆṬ. 226, 2. ŚĪ. zu RV. 1, 125, 1. das Alter eines Planeten so v. a. die Zeit unmittelbar vor seinem Untergange Ind. St. 5, 297.

वृद्धार m. = वृद्धारक RĪśan. im ÇKDn. unter वृद्धारक.

वृद्धारक m. Argveta speciosa oder argentea Sweet. AK. 2, 4, 2, 2.

वृद्धार n. dass. RĪśan. im ÇKDn.

वृद्धमृग m. N. pr. eines Mannes mit dem patron. Abhipratāṇa AIR. Br. 3, 48. ÇĀṆṬ. Çā. 15, 16, 10.

वृद्धधूप 1) Acacia Seorressa (शिरिष) Roem. — 2) Torpenin Dhanv. in NICH. PR.

वृद्धनगर n. N. pr. einer Stadt Ind. St. 4, 392. Verz. d. Oxf. H. 382, b, No. 451. 395, b, No. 121. fgg. 405, a, No. 3.

वृद्धनाभि adj. einen hervorstehenden Nabel habend AK. 2, 6, 2, 12. H. 458.

वृद्धपराशर m. Parāśara der Ältere Verz. d. Oxf. H. 269, a, 21. 24. 270, b, 5. 278, b, 26. Ind. St. 4, 467.

वृद्धप्रपितामह m. der Vater eines Urgrossvaters ÇĀṆṬ. und ÇUDDHIT. im ÇKDn.

वृद्धवला f. eine best. Pflanze, = मत्समङ्गा RĪśan. im ÇKDn.

वृद्धवृक्षपति m. Bṛhaspati der Ältere KULL. zu M. 9, 181. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 15.

वृद्धबोधायन m. Baudhājana der Ältere Verz. d. Oxf. H. 270, b, 17.

वृद्धभाव m. Alter, Greisenalter R. 2, 21, 19. R. GON. 2, 32, 42. 4, 58, 2. 62, 2. Spr. (II) 2825. PAṆṬ. 50, 8.

वृद्धभोज m. Bhoga der Ältere Verz. d. B. H. No. 941. HALL in der Einl. zu VĪSAVAD. 8. 9. 49.

वृद्धमनु m. Manu der Ältere Ind. St. 1, 58. 234. fgg. KULL. zu M. 9, 187. Verz. d. B. H. No. 1028. 1176. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 27. 279, a, 9. 10. 356, a, 22.

वृद्धमकुम् adj. grossmächtig: Indra RV. 8, 20, 2. 37, 5.

वृद्धयवन m. Javana der Ältere WILSON, Sol. Works I, 284. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 1. °ज्ञातक Ind. St. 4, 467.

वृद्धयाज्ञवल्क्य m. Jāgñavalkja der Ältere Ind. St. 1, 234. Verz. d. B. H. No. 1166. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 24. 356, a, 24.

वृद्धयोगतरंगिणी f. Titel eines Werkes ÇKDn. unter वसतकुसुमाकर्.

वृद्धराज m. Rumex vesicarius ÇKDn. und WILSON ohne Angabe einer best. Aut.

वृद्धवपस् adj. hochkräftig RV. 2, 27, 12.

वृद्धवसिष्ठ m. Vasīṣṭha der Ältere COLBA. Misc. Ess. II, 392. Ind. St. 1, 234. Verz. d. B. H. No. 1166. 1176. Verz. d. Oxf. H. 270, b, 28. 279, a, 43. 356, a, 25.

वृद्धवाभट m. Vāgbhaṭa der Ältere Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 28.

वृद्धवादृि m. Vādasari der Ältere Verz. d. Oxf. H. 152, a, N. 3.

वृद्धवादिन् m. N. pr. eines Mannes HALL 166.

वृद्धवाशिनी f. Schakal NĪ. 5, 21.

वृद्धवाहन m. der Mangobaum ÇKDn. und WILSON ohne Angabe einer best. Aut.

वृद्धविभीतिक m. *Spondias mangifera* CANDAM. im ÇKDr.

वृद्धविभु m. Vishnu (als Verfasser eines Gesetzbuchs) der Aeltere Ind. St. 1, 234. Verz. d. Oxf. H. 356, a, 28. Mit. 207, 13.

वृद्धवृत्त adj. wohl so v. a. das folgende und danach zu verbessern AV. 7, 62, 1.

वृद्धवृत्तिय adj. von hoher Manneskraft TS. 4, 4, 22, 2.

वृद्धवैयाकरणभूषण n. Titel einer Schrift (das Aeltere Valj.) Verz. d. B. H. No. 764. fg.

वृद्धशङ्ख m. Çañkha der Aeltere Verz. d. Oxf. H. 270, b, 49. fg.

वृद्धशर्मन् m. N. pr. eines Fürsten MBh. 1, 3150. HARIV. 990. 1476. 1931. Bhaṭ. P. 9, 24, 86. VP. 384, N.

वृद्धशवस् adj. hochgewaltig: die Marut RV. 5, 87, 6. 8, 25, 10.

वृद्धशाकल्य m. Çakalja der Aeltere Çak. 101, 6.

वृद्धशातातप m. Çātātapa der Aeltere Ind. St. 1, 234. WEBER, GJOT. 49. 53. Verz. d. B. H. No. 1024. 1149. 1166. Verz. d. Oxf. H. 271, a, 1. 2. 279, b, 15.

वृद्धशोचिस् adj. gewaltig flammend RV. 5, 16, 3.

वृद्धशौनकी f. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 1248.

वृद्धयवस् 1) adj. mit grosser Schnelligkeit begabt: Indra RV. 1, 89, 6. VS. 10, 9. m. Bein. Indra's Uśval. zu Uśval. 4, 226. AK. 1, 1, 4, 37. H. 172. HALJ. 1, 52. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 18, b, 15. 19, a, 35.

वृद्धयावक m. ein Çiva'ttischer Bettelmönch VARĀH. BṢH. S. 51, 20. LAGHÚ. in Ind. St. 2, 287. — Vgl. वृद्ध 3) a).

वृद्धसंघ m. eine Gesellschaft alter Leute AK. 2, 6, 4, 40.

वृद्धसुश्रुत m. Suçruta der Aeltere Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 311, b, 40. fg.

वृद्धसूत्रक n. in der Luft umherfliegende Baumwollenslocken Hia. 23.

वृद्धसेन (वृद्ध + सेना) 1) adj. grosse Wurfgeschosse tragend: die Marut RV. 1, 186, 8. — 2) f. श्री N. pr. der Gattin Sumati's und Mutter der Devatāgit Bhaṭ. P. 5, 15, 2.

वृद्धहारीत m. Hārīta der Aeltere Ind. St. 1, 235. Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 70, b, 34. 356, a, 35.

वृद्धाचल (वृद्ध + अच) n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 84, a, 6, 7.

वृद्धात्रि m. Atri der Aeltere Verz. d. Oxf. H. 277, b, 83.

वृद्धात्रेय m. Ātreja der Aeltere Verz. d. B. H. No. 941.

वृद्धादित्य m. eine best. Form der Sonne (आदित्य) Verz. d. Oxf. H. 70, b, 38.

वृद्धास्त Ehrenplatz BURN. Intr. 402, N. 1.

वृद्धायु (वृद्ध + आयु) adj. von hoher Lebenskraft RV. 1, 10, 12.

वृद्धायुभट (so ist zu lesen) m. Ārjabhaṭa der Aeltere Verz. d. Oxf. H. 326, a, N. 1.

वृद्धि (von 1. वर्ध्) 1) f. = वर्धन TRIK. 3, 3, 249. H. an. 2, 281. MED. dh. 18. = स्फाति AK. 3, 3, 9. H. 1502. = कर्ष H. an. = अयुदय und समृद्धि MED. = समृक् CANDAK. im ÇKDr. = धन RĪĀN. ebond. a) Wachsthum, Gedeihen; Zunahme; Ergötzen, Begeisterung: वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः RV. 1, 10, 12. VS. 18, 4. 23, 13. गर्भस्य ÇAT. Bn. 10, 2, 8, 6. 7, 4, 4, 15. 13, 4, 4, 15. आ विंशतेर्वृद्धिः bis zum 20sten Jahre wächst man Suça. 1, 129, 5. जन्मवृद्धितयैः M. 12, 124. वृद्धिर्हि परमा प्राप्ता MBh.

3, 12768. प्रुषिः शरीरावयवैर्दिने दिने पुषोष वृद्धिम् RAGH. 3, 22. जगाम वृद्धिम् KATHĀS. 22, 24. शनिर्वृद्धिमापयो 154. ता वर्ध क्रमशः प्राप्ता वृद्धिमत्र पितृगृहे 26, 55. 43, 154. आस्तां बालस्य संनद्धे धात्रो तस्य वृद्धये RĪĀ-TAR. 1, 77. स शिशुर्वृद्धिमनीयत 5, 77. MĀRK. P. 25, 13. तद्देहा (d. i. लोमवृद्धे) श्मश्रु पुंमुखे AK. 2, 6, 2, 50. सत्यस्य, सत्य° VARĀH. BṢH. S. 4, 16. 8, 36. 50. 22, 5. 46, 91. फलपुष्प° RĪĀN. 2, 14. चन्द्रवृद्धितपवशाः das Wachsen und Abnehmen des Mondes MBh. 1, 1215. 9, 2785. R. 5, 3, 8. RAGH. 5, 16. KUMĀRAB. 7, 1. Verz. d. Oxf. H. 48, b, 15. das Wachsen, Anschwellen (des Meeres, der Flüsse, des Wassers) MBh. 9, 2785. Schol. zu KAP. 1, 126. R. 1, 36, 12. VARĀH. BṢH. S. 46, 89. WILSON, SIKHJAK. S. 23. वेला वृद्धिश्च वारिणः HALJ. 3, 32. 46. H. 1076. 1087. सम्बुवारुस्य (zugleich Gedeihen, Emporsteigen einer Person) RĪĀ-TAR. 2, 149. ते (नराधिपाः) न वृद्धा प्रकाशते गिरयः समुद्रे यथा so v. a. hervorragen R. ed. Bomb. 3, 33, 6. das Aufsteigen (des Bodens) VARĀH. BṢH. S. 53, 117. कुलायं वृद्धिं नयति vergrößert PAÑĀT. 194, 14. इव्य° Vermehrung M. 9, 333. कोश° RĪĀ-TAR. 4, 363. अर्थ° HIT. 45, 7. रत्तितं वर्धयेद्दद्या Spr. (II) 631. तयः स्थानं च वृद्धिश्च त्रिवर्गः AK. 2, 8, 4, 19. देवत्रय्येण या वृद्धिः Bereicherung Spr. (II) 2941. Gewinn (I) 1474. लब्धवृद्धि (द्वयमि) verstärkt, vermehrt RT. 1, 25. VARĀH. BṢH. S. 104, 55. तद्युष्माकं पतः पुनरप्येवं क्रमादतो वृद्धिम् KATHĀS. 45, 385. धातूनां तपवृद्धौ Suça. 1, 45, 1. 48, 2. वृद्धिमाप्नोति मारुतः 152, 14. अधिकतरवृद्धिगामिनी शर्वरी so v. a. länger werdend R. GORR. 2, 81, 38. आयुर्वृद्धि Verlängerung PAÑĀT. 187, 7. अर्थ° Zunahme, Steigen des Preises JĀĀN. 2, 249. VARĀH. BṢH. S. 17, 25. तयं वृद्धिं च पणयानाम् JĀĀN. 2, 258. M. 8, 401. स पुत्रपशुभिर्वृद्धिमभुते eine Zunahme an Spr. 4903. वृद्धा bei einer Zunahme an Zahl ĀÇV. GRNH. 4, 7, 3. JĀĀN. 2, 244. शते दशपला वृद्धिः 179. द्विगुणैर्द्विगुणैर्वृद्ध्या MĀRK. P. 54, 7. चतुर्वृद्ध्या Ind. St. 8, 347. एकवृद्ध्या VARĀH. BṢH. 21, 1. द्विगुणवृद्ध्या PAÑĀT. 88, 14. मासवृद्ध्या um einen Monat länger JĀĀN. 1, 255. षणमासोत्तरवृद्ध्या nach je sechs Monaten VARĀH. BṢH. S. 5, 19. प्रज्ञा° Wachstum, Zunahme ÇAT. Bn. 11, 5, 3, 1. तपो° M. 2, 175. MBh. 1, 4. पाप्मनः Bhaṭ. P. 9, 24, 55. गुण° RĪĀ-TAR. 4, 634. धर्म° 5, 243. व्याधि° Suça. 1, 34, 16. वृद्धिं प्राप्य (रागः, शत्रुः) Spr. (II) 2380. Zunahme an Macht und Glücksgütern, Wohlfahrt, Wohlergehen, Glück VS. PAṬT. 1, 169. JĀĀN. 1, 217. 249. MBh. 3, 16880. R. 2, 34, 31. R. GORR. 1, 75, 6. 2, 6, 19 (Gegens. दुःख). विपुला 3, 4, 18. तत्परिमयो ऽपि मे वृद्धिकेतुः MĀ-LAV. 22, 13. परवृद्धिमत्तरि मनो हि मानिनाम् ÇAC. 15, 1. आपत्काले, वृद्धिकाले Spr. (II) 982. (I) 2012. 2682. 3222 (Gegens. व्यसन). VARĀH. BṢH. S. 4, 32. 10, 16. 13, 7. 19, 10. 33, 15. धर्मस्य देशस्य च 18, 4. गृह° 53, 116. personificirt (श्री°) als बोधिवृत्तदेवता LALIT. ed. Calc. 421, 16. — b) Anschwellung Suça. 1, 82, 8. des Sorotums H. 470. WISE 371. Suça. 1, 249, 10. fgg. 24, 19. 2, 111, 2. fgg. ÇĀRṢA. SĀH. 1, 7, 18. Verz. d. B. H. No. 966. Verz. d. Oxf. H. 306, a, 29. 313, b, 32. — c) Zins (auf ein geliehenes Kapital) H. 881. H. an. MED. (कलात्तर zu lesen). HALJ. 2, 417. P. 5, 1, 47. M. 8, 140. 143. fg. 150. fg. 153. fg. 157. 10, 117. MBh. 13, 1640. JĀĀN. 2, 37. अवृद्धिक adj. 63. — d) in der Grammatik die höchste Steigerung eines Vowels, die Vowale आ, ऐ und औ VS. PAṬT. 5, 29. P. 1, 1, 1. 8, 1, 88. 7, 2, 1. 114. 3, 89. RĪĀ-TAR. 4, 634. SARVADARÇANAB. 157, 20. 167, 19. गुणवृद्धी oder वृद्धिगुणौ gāṇa राजदसदि zu P. 2, 2, 31. — e) ein best.

Holmdittel AK. 2, 4, 2, 31. H. an. Med. Suca. 1, 140, 9. 2, 220, 14. = शैलेय
Riān. im CKDa. — f) abgekürzt für वृद्धिआह Çāññ. Gāñ. 4, 3. Ācy.
Gāñ. 2, 3, 13. Gonn. 4, 3, 24. — g) N. des 11ten astr. Joga (विष्कम्भादि
CKDa.) Med. Kosyutā. im CKDa. — 2) m. N. pr. eines Dichters Verz.
d. Oxf. H. 124, b, 16. — Vgl. घण्ट°, अक्ष°, काम°, काल°, वक्र°, बुद्धि°,
अक्ष°, भुक्त°, मनोस्त्र°, मूत्र°, वर्ष°, शक°.

वृद्धिक (von वृद्धि) 1) am Ende eines adj. s. u. वृद्धि 1) o). — 2) f. घा
a) = वृद्धि 1) o) Çāññ. im CKDa. — b) Bez. einer Art von Dryaden:
स्त्रियो मानुषमासादा वृद्धिका नाम नामतः । वृत्तेषु ज्ञातास्ता देव्यो नम-
स्कार्याः प्रसार्थिभिः ॥ MBu. 3, 14829.

वृद्धिकर adj. (f. ई) *Wachstum befördernd, Gedeihen bringend, meh-
rend, den Wohlstand vermehrend* Vanā. Bān. S. 41, 9. 53, 97. 59, 18. 70, 12.
94, 14. तेमस्य° 5, 22. पशु° M. 7, 212. स्तन्य° Suca. 1, 225, 6. बुद्धि° M.
4, 19. सख° 259. प्रीति° Riā-Tan. 5, 367.

वृद्धिकर्मन् n. wohl so v. a. वृद्धिआह Mān. P. 51, 58.

वृद्धिजीवक adj. vom Wucher lebend MBu. 13, 5741. °जीवन ed. Bomb.
1. वृद्धिजीवन n. Wucher HALI. 2, 417.

2. वृद्धिजीवन adj. vom Wucher lebend MBu. 13, 5741 nach der Les-
art der ed. Bomb.

वृद्धिजीविका f. Wucher AK. 2, 9, 4.

वृद्धि adj. (f. घा) *Gedeihen bringend, die Wohlfahrt fördernd* Vanā.
Bān. S. 53, 27. 58, 29. 63, 1.

वृद्धिपत्र n. eine best. Lanzette Suca. 1, 26, 11. 14. 20. 2, 299, 17. वृद्धि-
पत्रं तुराकारं हृद्भेदनपाटने । स्रव्यमुस्रते शोफे गम्भीरे च Vāññ. 26, 6, 14.

वृद्धिमत् (von वृद्धि) adj. 1) = उत्थित AK. 3, 4, 44, 88. zunehmend,
wachsend: क्राया, मैत्री Spr. (II) 1004. दण्ड Strafe Jāñ. 2, 248. zur Macht
gelangt Spr. (II) 3032. — 2) die Vṛddhi genannte Steigerung eines Vo-
calbewirkend AV. Pañ. 4, 55, Schol.

वृद्धिआह n. ein Manenopfer bei bestimmten freudigen häuslichen und
anderen Anlässen (heißt auch आभ्युदयिकआह und नान्दीमुख°) COLBB.
Misc. Ess. I, 187. Sāñsk. K. 23, b, 9. Comm. zu Kāñ. Çā. 350, 5. zu Ācy.
Gāñ. 2, 3, 13. Verz. d. B. H. No. 139. 1245. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 14.
87, a, 25. fg. 276, b, 38. 286, a, No. 670. 288, a, No. 683. Verz. d. Cambr. H. 63.

वृद्धो (वृद्ध + 1. भू) alt werden: °भूत KATHA. 72, 320.

वृद्धाल (वृद्ध + उत्तन्) m. ein alter Stier P. 5, 4, 77. Vor. 6, 41. AK. 2,
9, 61. H. 1258. HALI. 2, 110. KUMĀS. 5, 70.

वृद्धाजीव (वृद्धि + आ°) adj. vom Wucher lebend AK. 2, 9, 5. H. 880.
HALI. 2, 416.

वृद्धयशीविन् (वृद्धि + उ°) adj. dass. R. Gonn. 2, 90, 17.

वृध् (von 1. वर्ध) adj. froh, heiter, begeistert: इन्द्रो वृधामिन्द्र इमेधि-
राणाम् (इश) RV. 10, 89, 10. वृषस् वृधं मुख्याय देवाः 1, 167, 4. इमं नरो
मरुतः सखसा वृधम् 2, 16, 2. Am Ende eines comp. auch in trans. Bed.
mehrend, stärlend. Vgl. अमा°, चाकृती°, सता°, सङ्ग°, तत्र°, गिरा°,
घृता°, तमो°, सुप्या°, स्वा°, दत्त°, देवा°, नमो°, पयो°, पर्वता°, मधु°,
महि°, यज्ञ°, रयि°, व्यो°, सक्ता°, सु°.

वर्ध (wie oben) 1) adj. a) sich ergötzend, — freudig; begeistert: स
प्रथमे व्योमनि देवानां सदेने वृधः RV. 8, 13, 2. 1. प्रूषेभिर्वृधो जुषापो ध्रुवैः
10, 6, 4. 7, 91, 1. Indra 10, 89, 14. 147, 2. — b) erfreuend, verbal constr.:

कोत्रा इन्द्रं वृधासः RV. 8, 82, 23. m. *Erfreuer; Förderer, Mehrer; Freund:*
असिं दधस्यं चिद्वृधः RV. 1, 81, 2. सखीमाम् 7, 32, 25. वासिमाम् 10, 26, 9.
अनुवृत्ता विषुपाः मुन्वतो वृधः 3, 34, 6. 8, 12, 16. दत्तस्य 6, 15, 3. 20, 11. यज्ञ-
नः 8, 32, 18. 72, 2. अविता वृधश्च 6, 34, 5. 48, 2. तं वेदमिर्वृधावति (वृधम्) 8,
64, 14. भुवन्वृथा नो विधे वृधासः 1, 186, 2. पूयं हि छा नमस इद्वृधासः 171,
2. असाम् यस्य विधतो वृधासः 4, 2, 10. — 2) m. *Erfreuung*: वृधमिदो वृ-
धाय ह्रमके RV. 8, 72, 6. — Vgl. अ°, सता°, कवि°, स्वा°, देवा°, मरुद्ध्य,
सदा°.

वृधत् Opferruf s. u. 1) वर्ध 2) d).

वृधन्वत् adj. eine Form der Wurzel 1. वर्ध² enthaltend Av. Ba. 4, 31.
TS. 2, 5, 2, 5. TBa. 1, 3, 1, 3. Ācy. Çā. 1, 5, 35. 2, 1, 25.

वृधस् Opferruf s. u. 1. वर्ध 2) d).

वृधसान (partic. von 1. वर्ध) UNĀDIS. 2, 87. adj. wachsend; sich ergötzend
RV. 2, 2, 5. 4, 3, 6. 6, 12, 8. m. = पुरुष UśāVAL.

वृधसान m. = पुरुष, पञ्च und कृति UNĀDIS. im CKDa. — Vgl. वृधसान.
वृधस्त्रि (von 1. वर्ध) adj. etwa fröhlich: अत्या वृधस्त्रि रोहिता घृतस्त्रि
RV. 4, 2, 3.

वृधीर्क (wie oben) m. Förderer, Erfreuer RV. 8, 67, 4.

वृधीय am Ende eines comp. von वृध; s. इषो°.

वृधु (von 1. वर्ध) m. N. pr. eines Zimmermanns M. 10, 107.

वृध्य (wie oben) partic. fut. pass. P. 3, 1, 110, Schol. Vor. 26, 17. fg.

वृत्त 1) n. Stiel eines Blattes, — einer Blüthe, — einer Frucht AK. 2,
4, 4, 15. H. 1127. an. 2, 198. MED. t. 60. HALI. 2, 30. पलाश° Kāñ. Çā.
25, 8, 1. 15. Çāññ. Çā. 4, 15, 19. तालेरिव वृत्ताङ्गष्टेः MBu. 3, 8718. °बद्ध
मरुफलम् 11, 136. वृत्तादिव फलं पक्वं पतति ते Spr. 4646. मा त्वां वृत्ता-
दिव फलं पातयिष्ये रथात्तमात् R. 3, 56, 15. माला²पुष्पवृत्ता² das obere
Ende der Röhre der Jasminblüthe Suca. 1, 25, 8. 94, 3. 2, 215, 8. फलमिव
वृत्तबन्धनात् 1, 277, 18. शात्पलि° 2, 436, 21. 440, 21. 338, 18. दुष्टक°
131, 16. दाडिमपुष्प° 153, 7. वृत्ताङ्गुथं कुरति पुष्पमनोकानाम् (वायुः)
Ragh. 5, 69. ad Çāñ. 19. MĀLATI. 16, 20. समेतु तेनासौ वृत्तेनैवार्तवी ल-
ता KATHA. 25, 169. प्रसून° 89, 8. Riā-Tan. 2, 88. Stiel einer Schale Kāñ.
Çā. 9, 2, 22. Schol. zu 1, 3, 36 (60, 5). — 2) n. Brustwarze H. an. Med.
वृत्तो² MED. k. 197. — 3) = वृत्ताक die Eierpflanze: °फल Suca. 1, 26,
20. 27, 2. — 4) ein best. kriechendes Thierchen (Raupen) AV. 8, 6, 22. —
5) f. वृत्ता = वृत्ता ein best. Metrum: 4 Mal — — — Co-
LEBB. Misc. Ess. II, 160 (VI, 10). Ind. St. 8, 376. — 6) सवृत्त Bñis. P. 9,
11, 28 fehlerhaft für सवृत्. — Vgl. कामवृत्ता, कालवृत्त, कृत्तवृत्ता, ता-
लवृत्त, त्रि°, दीर्घ°, नील°, फल्गु°, रक्त°, राग°, प्रक°, स्तन°.

वृत्ताक (von वृत्त) 1) am Ende eines adj. comp. (f. वृत्तिका): अघृत्ताक
ohne Stiel (eine Schale) Schol. zu Kāñ. Çā. 24, 4, 40. Vgl. कृत्तवृत्तिका,
दीर्घवृत्ताक und नील°. — 2) f. वृत्तिका Stiel: पलाश° MBu. 1, 1448. °व-
र्तिका ed. Bomb.

वृत्ताक m. = वार्ताकी die Eierpflanze Çāññ. im CKDa. f. ई dass.
Riāñ. ebend. वृत्ताकविधि (?) Verz. d. Oxf. H. 34, b, 36. — Vgl. फल्गु-
वृत्ताक, कण्टकवृत्ताकी, वन°.

वृत्तिता (von वृत्त) f. eine best. Pflanze, = कटुक Çāññ. im CKDa.

वृर्द 1) n. Nahe. 4, 3. Nir. 6, 34. a) Schaar, Trupp, Herde, Schwarm,
Menge UśāVAL. zu UNĀDIS. 4, 98. AK. 2, 5, 40. H. 1411. HALI. 4, 1. MBu.

4,599. गण^० (in Civa's Gefolge) 13,599. प्रेषितानाम् MBh. 97. योगि^० Spr. 1471. वृदि^० 1545. 5204. 5418. Çaṭ. 15. वृदिमृन्दः Gtr. 7, 42. सखी^० 12, 1. Verz. d. Oxf. H. 120, a, 37. 139, a, 7. PAÑĀT. 223, 3. Çuk. in LA. (III) 38, 7. स्व^० RĪĀ-TAR. 3, 112. 5, 355. धानराणाम्, सताणाम्, रत्नसानाम् R. 6, 99, 24. सदृश^० MBh. 6, 2666. गजानाम् KUMĀR. 7, 53. AK. 2, 8, 9, 4. विडाल^० Spr. 1594. प्रगाल^० PAÑĀT. 64, 2. वृंस^० Spr. 1999. कलापिमाम् KĪVĀD. 2, 118. Bha. P. 4, 6, 19. BHAT. 8, 10. वृत्ति^० RAGH. 12, 102. नागेशराणाम् (Pflanzen) PAÑĀT. 1, 6, 22. रथ^० MBh. 1, 5228. 8, 8006. घनानाम् Wolken VĀNĪ. Bha. S. 24, 18. मेघ^० MBh. 1, 7580. 3, 8677. 5, 7111. 8, 2594. R. 1, 16, 33. 5, 55, 16. द्रव्य^० MBh. 64. RAGH. 7, 66. 16, 35. जलद^० R. 3, 22. रश्मि^० KATHĪS. 90, 5. धातु^० R. 5, 34, 4. केश^० AK. 2, 6, 3, 47. नीलालक^० Bha. P. 4, 25, 21. कुटिलकुत्तल^० 3, 28, 30. वृन्दे वृन्दे च तिष्ठताम् *schaarenweise, in Gruppen* R. 2, 57, 12. पथः तीवा वृन्दैरुद-चरन् *in abgesonderten Gruppen* BHAT. 8, 31. वृन्दवृन्दैर्जनैः *in abgeson- derten Gruppen stehend* R. Gora. 2, 4, 16. Als m. fälschlich R. 1, 23, v. l. — 2) n. eine Menge beisammen stehender Blüthen oder Beeren, Traube: सवृन्दैः कदलीस्तम्भैः पुष्पोत्तिष्ठ तद्विधैः Bha. P. 4, 9, 54. 21, 3. 9, 11, 28 (bei BUNNOV fälschlich सवृत्तैः). — 3) n. eine best. hohe Zahl, 100000 Çāñkha = 100,000,000,000 R. 6, 4, 57. m. = 10 Arbuda = 1000,000,000 Ghorisha im ÇKDn. — 4) m. eine Geschwulst oder After- bildung in der Kehle WISE 311. Suçā. 1, 92, 9. 306, 15. 308, 4. 2, 132, 14. Çāñkha. SAMU. 4, 7, 79. — 5) m. N. pr. eines medicinischen Autors Verz. d. B. H. No. 940. fg. 958. Verz. d. Oxf. H. 315, b, No. 780. 316, a, No. 781. 337, a, No. 849. fg. टीका 311, b, 39. — 6) m. unter den Gīnaçākti Vāṇi zu H. 233; wohl fehlerhaft für वृन्दा. — 7) f. घा^० a) ein Name der Tulasi (Basilienkraut) ÇABDAR. im ÇKDn. Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27. — b) ein Name der Rādhā (Kṛṣṇa's Geliebte) PAÑĀT. 2, 4, 7. 51. N. pr. der Gattin Gālaṁdhara's und einer Tochter des Fürsten Kēḍā- ra ÇKDn. — Vgl. एकवृन्द, गो^०, ब्रह्मवृन्दा, मदवृन्द, मन्त्रा^०.

वृन्दर^० adj. von वृन्द gaṇa अश्मादि zu P. 4, 2, 80.

वृन्दशम् (von वृन्द) adv. *in Gruppen, herdenweise* R. Gora. 2, 57, 12. HARIV. 3884. Bha. P. 10, 35, 5.

वृन्दार (von वृन्द, wie वृज्जार von वृज्ज) adj. = वृन्दारक = मनोस ÇABDAR. im ÇKDn.

वृन्दारक (von वृन्दार oder वृन्द) Nīr. 6, 34. P. 5, 2, 123. VĀrt. 4. Vop. 7, 32. fg. 1) adj. (f. वृन्दारका und वृन्दारिका P. 7, 3, 45, VĀrt. 11. Vop. 4, 7). P. 6, 4, 157. AK. 3, 2, 2, 62. *an der Spitze einer Schaar stehend, der beste —, der schönste in seiner Art; = पूथपातर* Vāṇi bei BHAR. zu AK. nach ÇKDn. = मुख्य AK. 3, 4, 1, 16. = श्रेष्ठ TAIK. 3, 3, 34. H. an. 4, 34. fg. MED. k. 203. = वृषिन् AK. = मनोरम H. an. = मनोस MED. वृन्दारक आद्यः ÇAT. Ba. 14, 6, 44, 1. कुरुमध्येषु MBh. 5, 593. पुत्रा वृन्दारकाः प्रूरः 11, 551. am Ende eines comp. P. 2, 1, 62. गो^० Schol. सम- त्त भुविमनुजवृन्द^० Verz. d. Oxf. H. 120, a, 37. fg. LA. (III) 38, 6. im Prakrit: गोविन्दारघोति भण्डिदस्स रिभभस्स परिस्समो णास्सदि ÇĀK. Cm. 93, 4. — 2) m. a) ein Gott AK. 1, 1, 4, 4. TAIK. H. 88. H. an. MED. HA- LĪ. 1, 4. यो वृक्तुर्मो मघवृन्दारकमिवाधरम् MBh. 3, 10880. Bha. P. 6, 10, 3. MĪAK. P. 16, 35. Verz. d. Oxf. H. 11, b, 7 v. u. 146, b, 1. 199, a, 18. Verz. d. B. H. 282, 9. ÇAT. 1, 26. PĀṆVANĪTHAK. 3, 228 (nach Auf-

sucher). — b) N. pr. eines der 100 Söhne des Dhṛtarāṣṭra MBh. 1, 4547. 7, 1610. वृन्दारक (वृत्तारक fälschlich ed. Calc.) वीर कुत्रणो की- र्तिवर्धनम् 1873. — Vgl. गो^०.

वृन्दारकाय् (von वृन्दारक) am Ende eines comp. *den besten unter — spielen, — vorstellen wollen*: मूढधीस्तद्विद्वामि कविवृन्दारकायितुम् Verz. d. Oxf. H. 120, b, 12.

वृन्दारण्य n. = वृन्दावन PAÑĀT. 4, 8, 60. 64.

वृन्दावन (वृ^० + वन) 1) n. N. pr. eines heiligen Waldes am linken Ufer der Jamunā in der Nähe von Mathurā, des Schauplatzes der Lie- besspiele Kṛṣṇa's mit Vṛndā (= राधा und auch = तुलसी), HARIV. 3497. fg. RAGH. 6, 50. वृषिपिन Gtr. 1, 28. 45. Verz. d. Oxf. H. 9, a, No. 47. 13, b, 37. 14, b, 30. 21, b, 10. 24, b, 45. 26, b, 27. 27, a, 44. 39, b, 14. 128, b, 27. 131, b, No. 239. 145, a, 20. 237, a, 23. 301, a, 24. PAÑĀT. 1, 1, 67. 7, 60. 2, 2, 63. 4, 7. 51. 4, 1, 27. Vop. 5, 6. HALL 70. नगर Verz. d. Oxf. H. 26, b, 39. वृन्दावनेश Bein. Kṛṣṇa's PAÑĀT. 1, 5, 21. वृन्दावनेश्वर ñag. PĀDMA-P. PĀTĀLAH. 9 und PĀDMOTTARAH. 67 im ÇKDn. वृन्दावनेश 1 Bein. der Rādhā ebend. वृन्दावनमाकात्म्य Verz. d. Pet. H. No. 18. वृन्दावनमाकात्म्य Anth. 453. fg. शतक 430. fg. वृन्दावनमाकात्म्य Colebr. Misc. Ess. II, 136. — 2) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 218, a, N. 3. — 3) f. ई ein Name der Tulasi (Basilienkraut) Verz. d. Oxf. H. 24, a, 27. — Vgl. तुलसी^०, विवाक्^०.

वृन्दिन् (von वृन्द) adj. am Ende eines comp. *eine Schaar —, eine Menge von — enthaltend*: (सेनाम्) पदातिनीं नागवतीं रथिनोमघवृन्दि- नोम् MBh. 5, 5703.

वृन्दिष्ठ und वृन्दीपम् (von वृन्द) adj. superl. und compar. zu वृन्दारक P. 6, 4, 157. Vop. 7, 56. AK. 3, 2, 3, 62.

वृषी UNĀDIS. 4, 104. 1) m. a) N. pr. eines Mannes, Liedverfassers von RV. 5, 2. mit dem patron. Gāra (ANUK. ÇĀṬ. Ba.), Gāna (PAÑĀT. Ba. 13, 3, 12. D. zu Nīr. 4, 18), Vāṇi (SĀ. in Ind. St. 10, 32). वृषस्य ज्ञा- नस्य श्रमोवर्तः N. eines Sāman Ind. St. 3, 212, b. Vgl. वार्षी. — b) = वृष Maus oder Ratte ÇABDAR. im ÇKDn. — c) = वृष Gendarussa vulgaris Nees. BHAR. zu AK. 2, 4, 2, 22 nach ÇKDn. = घोषधि UGĀYAL. — 2) f. घ्रा ein best. Kraut UNĀDIS. im ÇKDn. — 3) f. ई PRAB. 21, 4 fehlerhafte Schreibung für वृषी.

वृश्चदन (वृश्चत्, partic. von वृश्च, + वन) Bäume fällend, — spaltend RV. 6, 6, 1:

वृश्चन m. = वृश्चिक Scorpion RĪĀN. im ÇKDn. unter वृश्चिक.

वृश्चिक UNĀDIS. 2, 40. 1) m. Scorpion, Tarantel; = घालि, दुषा AK. 2, 5, 14. H. 1211. an. 3, 100. MED. k. 159. HĪA. 218. HALĪ. 3, 23. = प्रूककीट AK. 2, 5, 14. 3, 4, 1, 7. H. an. MED. = गोमयकोट und कर्कट BHAR. zu AK. nach ÇKDn. — RV. 1, 191, 16. AV. 10, 4, 9. 15. 12, 1, 46. Suçā. 1, 2, 15. 62, 1. 2, 257, 17. 293, 14. R. 2, 25, 16 (32 Gora.). 28, 21 (10 Gora.). वृश्चिकस्य विषं पुच्छम् Spr. (II) 2471. VĀNĪ. Bha. S. 80, 3. 54, 73. Bha. P. 2, 39, 27. 7, 9, 14. 8, 7, 46. 10, 46 (स^० adj.). MĪAK. P. 14, 73. वृश्चिकादिविष- रमन्त Verz. d. Oxf. H. 94, a, 3. लाङ्गूल HALĪ. 3, 23. उद्विद्धृश्चिकवहर्षाः KUM. 22, 18. यथा वा वृश्चिकस्य गोमयादृश्चिकादोद्वहः 23, 4. 5. P. 1, 4, 30. Schol. वृश्चिकी f. TAIK. 3, 5, 19. — b) der Scorpion im Tierkreis H. 116. Schol. H. an. MED. Verz. d. Oxf. H. 184, b, No. 419. WAGGA, ÇAT.

102. VARĀH. BṘH. S. 40, 1. 10. ६२. 42, 9. BṘH. 23 (21), 7. 27 (25), 22. fgg. LAGNÚ. 1, 13 in Ind. St. 2, 280. BṘĪ. P. 5, 21, 5. MĀK. P. 58, 77. Verz. d. Oxf. H. 97, b, 32. — c) ein best. Kraut H. an. MED. Boerhavia procumbens NICH. 'Pa. = मदन BṘH. zu AK. nach ÇKDn. — d) = कल, कालिक UNĀDIVY. im SAKSHIPTAS. nach ÇKDn. — e) = छपकायशामस ŚĪRASUNDARĪ im ÇKDn. — 2) f. ६१ ein best. Strach, = छलिपत्रिका RIĀAN. im ÇKDn. — Der Form nach liesse sich das Wort leicht auf वृश्च zurückföhren, aber die Bed. liegt zu weit ab. — Vgl. पत्रं.

वृश्चिकपत्रिका f. eine best. Pflanze, = पूतिका ÇANDAM. im ÇKDn. — Vgl. छलिपत्रिका.

वृश्चिकर्णी f. Salvinia cucullata Roxb. (छाखकर्णी d. i. छाखु) RIĀAN. im ÇKDn. — Vgl. वृषकर्णी, वृषपर्णी.

वृश्चिकाली f. Tragia involucreta (ihre Haare stechen wie die der Nessel) RATNAM. 69. Suçā. 1, 137, 6. 138, 13. 145, 18. 157, 16.

वृश्चिकेश (वृश्चिक + ईश) m. der über den Scorpion im Thierkreise herrschende Planet d. i. Mercur VARĀH. BṘH. 5, 3.

वृश्चिपत्नी f. = वृश्चिकाली RATNAM. im ÇKDn.

वृश्चिक m. eine best. Pflanze Suçā. 2, 416, 12. 531, 4.

वृश्चोर m. eine weiss blühende पुनर्नवा RATNAM. im ÇKDn.

1. वृष 1) m. P. 6, 1, 203. = वृषन्; in der älteren Sprache nur am Ende eines comp.: एक° bis दश° AV. 5, 16, 1. fgg. वृषवर्ष Hengst ÇAT. BṘ. 14, 4, 2, 8. a) Mann, Gatte: स्ववर्ष या पतिवर्ष परवर्ष वृषायते KĪCĪH. 40, 93 (nach AUFACHT). — b) Stier AK. 2, 9, 59. 3, 4, 30, 222. TRĪK. 1, 1, 49. 2, 9, 19. H. 1256. 47. an. 2, 571. MED. sh. 25. HALĪ. 2, 108. M. 8, 242. 11, 136. MBH. 13, 3694. R. 3, 22, 18. 5, 11, 8. RAON. 2, 35. KUMĀRAS. 5, 80. VARĀH. BṘH. S. 24, 35. 48, 44. 76. RIĀA-TAR. 4, 247. BṘĪ. P. 3, 14, 23. 5, 9, 11. HIT. 58, 16. ज्येष्ठवृषा: M. 9, 123. व्रजवृषा: BṘĪ. P. 10, 35, 5. त्रिणयनवृषोत्खात MICH. 53. ad 112. °केसमुपार्णस्था: BṘĪ. P. 4, 1, 24. 9, 18, 9. VARĀH. BṘH. S. 15, 2. 68, 31. °दान Verz. d. Oxf. H. 35, a, 26. °मोक्षण (vgl. वृषोत्सर्ग) 9. व्रज° Bock BṘĪ. P. 9, 19, 6. — c) der Stier im Thierkreise AK. 1, 1, 3, 29. H. 116, Schol. H. an. MED. WEBER, Nax. 2, 358, N. 1. VARĀH. BṘH. S. 5, 36. 40, 1. 12. 42, 8. BṘH. 1, 11. 14. 3, 8. 5, 5. LAGNÚ. 1, 12. 20 in Ind. St. 2, 280. 282. Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 1. °राशि 339, b, 30. WEBER, KASHMĪ. 224. °भवन VARĀH. BṘH. 27 (25), 6. — d) ein göttl. Mensch (= Bock), = शुक्रल AK. 3, 4, 23, 229. H. an. MED. in der Erotik Bez. einer der vier Arten von पुरुष (= पुंभेद H. an. MED.): बहुगुणबहुबन्ध: क्षीयकामो नताङ्ग: । सकलरुचिरेक: सत्यवादी वृषो ऽयम् ॥ RATIM. im ÇKDn. ein kräftiger Mann ANUKĪATHAK. im ÇKDn. — e) die Gerechtigkeit oder Tugend als Stier, = धर्म, शुक्रल AK. 1, 1, 4, 2. 3, 4, 30, 222. H. 1379. H. an. MED. HALĪ. 1, 125. वृषो हि भगवान्धर्मस्तस्य य: कुरुते सत्यम् । वृषलं तं विदुर्देवा: M. 8, 16. BṘĪ. P. 1, 17, 9. 7. 13. 43. 3, 15, 15. MĀK. P. 5, 21. KĪVĀD. 2, 322. इमेव व्रतं स्त्रीणामप्यमेव परो वृष: Pflicht, moralisches Verdienst KĪCĪH. 4, 80. न च मिया विमुषेत संयुषेत वृषेण च 60, 2 (beide Stellen nach AUFACHT). — f) der Best in seiner Art; gewöhnlich am Ende eines comp. ganā व्याघ्रादि zu P. 2, 1, 56. AK. 3, 4, 30, 222. H. an. MED. कुचिद्वृषा MBH. 2, 1071. रत्न° 13, 3694. यदु° HARIV. 9088. दैत्य° 12948. रत्नो° 13131. दानव° R. 4, 9, 77. गज° 2, 26, 15. 6, 70, 2. द्विज° BṘĪ. P. 3, 23,

10. वृषो ऽकुलीनाम् 60 v. a. der Dämon ÇIKSHI 43 in Ind. St. 4, 365. वृषो वृष: 3, 289, N. 1. कृत्स्निधि° BṘĪ. P. 3, 28, 25. कलिधिव वृषो भूवा गवाम् 50 v. a. sich in den Hauptwürfel verwandelnd MBH. 3, 2759. दीव्याव वृषेण 3240. — g) = वृष्य Aphrodisiacum Verz. d. Oxf. H. 303, b, 3. — h) Bez. verschiedener göttlicher Wesen: Viṣṇu's oder Kṛṣṇa's TRĪK. 1, 1, 31. H. c. 70. Vor. 5, 27. MBH. 12, 1507. BṘĪ. P. 3, 16, 23. Çiva's MBH. 2, 1642. 12, 10372 (zwei Mal neben गोवृषः). 14, 199. Indra's MĀK. P. 79, 6 (pl.). der Sonne 107, 4. des Liebesgottes ANUKĪATHAK. im ÇKDn. des Regenten des Karaṇa Kātushpada VARĀH. BṘH. S. 99, 5. — i) N. pr. P. 4, 1, 155, Vārt. α) des Indra im 11ten Manvantara VP. 268. MĀK. P. 94, 19. — β) eines Śādhya HARIV. 11537. विष die neuere Ausg. — γ) eines Wesens im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2566. — δ) eines Āsura, = वृषभ KĪVĀD. 2, 322. — ε) eines alten Fürsten MBH. 12, 8262. — ζ) zweier Söhne Kṛṣṇa's BṘĪ. P. 10, 61, 13. fg. — η) Bein. Karṇa's MBH. 3, 16995. 17166. 6, 5821. 8, 16. — θ) eines Sohnes des Vṛṣhaseṇa (वसुषेण ist = कर्ण) und Grosssohnes des Karṇa HARIV. 1710. — ι) eines Jāḍava und Sohnes des Madhu HARIV. 1896. fg. VP. 418. eines Sohnes des Śrāṅgaja BṘĪ. P. 9, 24, 41. — κ) eines der 10 Rosse des Mondes Vājpi beim Schol. zu H. 104. — λ) Bez. verschiedener Pflanzen: Gendarussa vulgaris oder Adhadota AK. 2, 4, 2, 2. H. 1140. H. an. MED. (व्यास fehlerhaft für वास = वासक). Boerhavia variegata RATNAM. 157. = वृषभ-AK. 2, 4, 4, 4. = वृद्धी (dass.) H. an. MED. वृष und पवाष KĪCĪH. 30, 1. — Suçā. 1, 32, 16. 223, 8. 2, 224, 8. 350, 19. 415, 19. 416, 8. 418, 4. 498, 17. °पत्र ÇĪNĪG. SAKH. 2, 1, 28. — l) N. des 15ten Jahres im 60jährigen Jupiter-Cyclus VARĀH. BṘH. S. 8, 33. fg. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 5 v. u. — m) eine best. Tempelform VARĀH. BṘH. S. 56, 18. 26. ein zum Aufbau eines Hauses besonders geeigneter Platz (वास्तुस्थानभेद MED.); vgl. u. गज 4). — n) Maus oder Ratte AK. 3, 4, 30, 222. H. 1300. H. an. MED. eine auf einer falschen Erklärung von वृषदंश beruhende Bedeutung. — o) = शत्रु Feind GĀTĪDH. im ÇKDn. — 2) f. ६१ Gendarussa vulgaris oder Adhadota HALĪ. 2, 43. Salvinia cucullata Roxb. AK. 2, 4, 2, 6. H. an. MED. Mucuna pruriens Hook. H. an. — 3) n. Myrobalans AUSH. 101. — Vgl. दम्पा° (auch RIĀA-TAR. 4, 6), खरी°, गो°, निर्वृष, नील°, पुं°, प्रति°, मधु°, मक्ता° (in der 1ten Bed. auch RIĀA-TAR. 4, 227), 2. वर्ष und वर्षायापि.

2. वृष m. N. pr. fehlerhaft für वृष Ind. St. 3, 212, b.

वृषक 1) m. a) eine best. Pflanze, wohl = वृष Suçā. 2, 207, 6. — b) N. pr. eines Kriegers, Sohnes eines Fürsten der Gāndhāra, MBH. 1, 6985. 2, 1266. 5, 5803. 6, 3637. 7, 1303. 1305. — 2) f. ६१ N. pr. eines Flusses: वृषकाक्षा MBH. 6, 343. वृषकाक्षा (nach Wilson ist das comp. der Name) VP. 184; vgl. वृषाक्षा, वृषाक्षा. — 3) n. N. eines Śāman Ind. St. 3, 237, b.

वृषकर्णी f. eine best. Pflanze, = सुदर्शना RATNAM. 227. — Vgl. वृषपर्णी, वृश्चिकर्णी.

वृषकर्मन् (वृषन्, वृष + क°) 1) adj. Mannesthat verrichtend: Indra RV. 1, 63, 4. 130, 10. wie ein Stier verführend: Viṣṇu MBH. 13, 6961. — 2) m. Bez. eines best. über Waffen gesprochenen Zauberspruches R. GON. 1, 31, 6.

वृषकाम (वृषन् + काम) adj. einen Mann begehrend KAU. 39.

वृषकर्त adj. सप्रवृद्धो वृषकृतो रथः gaṇa pravṛddhau zu P. 6, 2, 147.

वृषकेतन adj. einen Stier zum Attribut habend; m. Bein. Īva's MBh. 3, 14564. — Vgl. वृषकेतु, वृषधन, वृषभधन.

वृषकेतु m. 1) Bein. Īva's R. 6, 74, 38. — 2) N. pr. eines Kriegers Verz. d. Oxf. H. 4, b, 12. Verz. d. B. H. 112 (IV).

वृषकतु (वृषन् + कतु) adj. männlich gesinnt: Indra RV. 5, 36, 5. 6, 45, 16.

वृषखादि (वृषन् + खा°) adj. grosse Spangen tragend (wie Männer sie tragen): die Marut RV. 1, 64, 10. mit Ohrringen geschmückt nach BOLLESEN, Or. und Occ. 2, 461, Anm.

वृषगण (वृषन् + गण) m. N. pr. eines Rshi gaṇa gargaदि zu P. 4, 1, 105. नडादि zu 99. Verz. d. Oxf. H. 199, b, No. 471. Vāsishṭha Ind. St. 3, 237, b. pl. RV. 9, 97, 8. PRAVARĪDHJ. in Verz. d. B. H. 58, 17. — Vgl. वार्षगण, वार्षगण्य.

वृषगन्धा f. eine best. Pflanze, = वस्ताली RĪĀN. im ÇKDn.

वृषचक्र n. Bez. eines best. mythischen Kreises ĠOTISTATTVA im ÇKDn.

वृषच्युत (वृषन् + च्युत) adj. vom Starken d. i. Soma erregt: मदासः RV. 9, 69, 7. — Vgl. मदच्युत.

वृषन्नति (वृषन् + नृ°) adj. Mannesdrang habend RV. 5, 35, 3.

वृषण (wohl verwandt mit वृषन्) 1) m. n. (zu belegen nur m.) Siddh. K. 249, a, 5. 6. TRIK. 3, 5, 15. du. die Hoden VS. 5, 2. ÇAT. Ba. 3, 6, 3, 10. KĪTJ. Ça. 25, 7, 80. ÇĀṆKH. Ça. 4, 15, 25. Nir. 14, 7. JĀṆ. 3, 97. 259. HARIV. 14274. R. 1, 48, 28 (49, 28 GORR.). R. GORR. 1, 50, 6. Suçā. 1, 273, 6. 329, 4. VARĀH. Bṛh. 5, 24. PAÑĀT. 136, 1. plur. M. 8, 288. MBh. 12, 9377. VARĀH. Bṛh. S. 61, 16. Bhāg. P. 2, 1, 32. Vrt. in LA. (III) 23, 14. sg. der Hodensack AK. 2, 6, 2, 27. H. 612. HALĪJ. 2, 368. पशूनां वृषणं क्रिञ्चा MBh. 12, 474. Bhāg. P. 9, 19, 10. शिख्रवृषणी M. 11, 104. लिङ्गवृषणी MĀK. P. 39, 30. unbestimmt ob du. oder sg.: शकलवृषणम् KĪTJ. Ça. 8, 7, 5. मेढ्रवृषणवेदना Suçā. 1, 49, 7. 125, 18. °वातजित् ÇĀṆKH. Sām. 2, 1, 11. VARĀH. Bṛh. S. 51, 8. 52, 6. वृषणः स्थूलातिलम्बवृषणः 61, 5. 68, 9. वृषणाधस् Verz. d. Oxf. H. 102, b, 17. Bhāg. P. 9, 19, 11. PAÑĀT. 10, 12 (ed. orn. 6, 7). स°, ष° adj. R. 1, 49, 7. षवृषणीकृत R. GORR. 1, 50, 6. Vgl. तीक्ष्ण°. — 2) m. Bein. Īva's MBh. 13, 1196. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Madhu HARIV. 1897. des Kārtavirja VP. 417; vgl. वृज्जि.

वृषणकच्छू f. bissender Ausschlag am Hodensack Suçā. 1, 292, 13. 297, 19. ÇĀṆKH. Sām. 4, 7, 65.

वृषणार्थ (वृषन् + षथ) P. 1, 4, 18, VArti. 3. 1) adj. mit Hengsten fahrend: रथ RV. 8, 20, 10. — 2) m. N. pr. a) eines Mannes RV. 1, 51, 13. SHARV. Ba. in Ind. St. 1, 38. — b) eines Gandharva H. 183, Schol. (वृषणाथ). — c) eines Rosses des Indra TRIK. 1, 1, 60. H. c. 33. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 34.

वृषण्य (von वृषन्, वृषण्यति P. 7, 4, 36. brünstig sein (vom Manne und Weibe) RV. 9, 5, 6. कुविहृषण्यसोभ्यः पुनानि गर्भमादधत् 19, 5. AV. 5, 5, 3. 6, 9, 1. 70, 1.

वृषणाथ s. u. वृषणाथ 2) b).

वृषणवत् (von वृषन्) adj. 1) mit Hengsten bespannt, — fahrend: Wagen RV. 4, 100, 16. 182, 1. Indra 173, 5. ममत्तु वतीं षपो वृषणवान् 122, 3. ऐषु चेतद्वृषणवत्यसृजिषहृषी etwa unter Hengsten befindlich 8, 57,

IV. Theil.

18. — 2) das Wort वृषन् enthaltend TS. 2, 5, 8, 4. AIR. Ba. 4, 21, 6, 2. ÇAT. Ba. 1, 4, 2, 32.

वृषणवत् (वृषन् + वत्) P. 1, 4, 18, VArti. 3. 1) adj. etwa grossen Besitz habend, grosses Gut mit sich führend: die Aṇvin RV. 2, 41, 8. 5, 74, 1. 8, 26, 1 u. s. w. Indra-Bṛhaspati 4, 50, 10. — 18, 93, s. die Rosse Indra's करो 1, 111, 1. — 2) m. N. von Indra's Walde (वन) oder Garten (उद्यान) TRIK. 1, 1, 60. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 35. von Indra's Schatze (beruht auf einer Verwechslung von वन mit धन) ĠĀṬĪDH. im ÇKDn.

वृषर्ष (von वृषन् n. Mannheit RV. 1, 54, 2. instr. वृषर्षी 8, 15, 2. TS. 2, 3, 2, 4.

वृषद् s. वार्षद्.

वृषदेश (वृषन् + देश) m. 1) (ein starkes Gebiss habend) Mats UśéVAL. zu UśāDIS. 2, 40. HALĪJ. 2, 51. VS. 24, 21. TS. 5, 5, 32, 1. PAÑĀT. Ba. 8, 2, 2. MBh. 6, 59. HARIV. 9869. R. 5, 9, 47. Suçā. 1, 203, 1 (ein im Löchern wohnendes Thier). VARĀH. Bṛh. S. 48, 76. °मुख adj. MBh. 9, 2474. 2556. — 2) N. pr. eines Berges MBh. 7, 2852. — Vgl. वार्षदेश.

वृषदेशक m. = वृषदेश 1) AK. 2, 5, 6. H. 1301. SĪH. D. 303, 6. वृषदेशक MND. I. 132.

वृषदञ्जि (वृषत् + ञ्जि Padap.) vielleicht N. pr.: pl. voc. RV. 8, 20, 9. = वृषता (सोमेन) ञ्जतः SĪH.

वृषदत् (वृषन् + दत्) adj. P. 5, 4, 15. starke Zähne habend, f. °दती AV. 1, 18, 4: vgl. वृषदेश.

वृषदत् adj. dass. P. 5, 4, 115.

वृषदर्भ m. N. pr. eines Fürsten der Kāci MBh. 2, 837. 3, 12262. fgg. (13221 beide Ausgg. वृषदर्भ). 13, 2047. fgg. ein Sohn Ībi's HARIV. 1680. VP. 444. pl. HARIV. 1681. वृषदर्भ und वृषाकपि unter den Beinen Kṛṣṇa's MBh. 12, 1508. — Vgl. वृषादर्भ, वृषादर्भि.

वृषदेवा f. N. pr. einer Gattin Vasudeva's VP. (2te Aufl.) 4, 98. वृकदेवा v. l.

वृषदु m. N. pr. eines Fürsten MBh. 2, 324. रुषदु ed. Bomb.; vgl. वृषदु.

वृषद्वीप N. pr. einer Insel im südöstlichen Meere VARĀH. Bṛh. S. 14, 9.

वृषधूत (वृषन् + धूत) adj. von Männern gerüttelt (ausgepresst): पिब वृषधूतस्य वृक्षः RV. 3, 36, 2. 43, 7.

1. वृषध्वज m. ein Banner mit einem Stiere VARĀH. Bṛh. S. 58, 43.

2. वृषध्वज 1) adj. einen Stier im Banner habend. — 2) m. a) Bein. Īva's (vgl. MBh. 13, 6401) AK. 1, 1, 2, 29. H. 6. MBh. 2, 451. 1640. 3, 7099. 15802. 5, 7350. 13, 929. R. 1, 37, 9 (38, 9 GORR.). R. GORR. 1, 56, 12. 6, 102, 3. RAGH. 11, 44. KĪR. 13, 28. KARMĪS. 10, 21. 52, 338. Bhāg. P. 4, 4, 28. 17, 10. 7, 10, 60. MĀK. P. 23, 61. 56, 10. — b) N. pr. eines Fürsten Verz. d. Oxf. H. 24, a, 7. s. 10. eines Verfassers von mystischen Gebeten bei den Tāntrika 101, a, 37. — c) N. pr. eines Berges MĀK. P. 58, 11. — 3) f. या Bein. der Durgā HARIV. 10246.

वृषघाङ्गी f. eine Cyperus-Art (वागर्मुस्ता) RĪĀN. im ÇKDn.

वृषण् UśāDIS. 1, 156. acc. वृषणम् und वृषाणम् RV. 18, 89, 9. VS. 20, 40. ÇAT. Ba. 1, 2, 5, 15. nom. pl. वृषणान् und वृषाणान् ÇAT. Ba. 12, 3, 8, 7. nach वृक्षो kein Abfall eines folgenden ष P. 6, 1, 113. Ind. St. 5, 50. fgg. adj. männlich; m. Mann; Männchen des Thiers. Die Wortspiele, in welchen das Wort auf beliebige Dinge angewandt wird (s. B. RV. 2,

16, 4—6. 5, 36, 5. 6, 44, 19. fg. 2, 13, 21—22. 33, 10—12. 9, 64, 1—3. 16, 66, 6. 7) zeigen, wie geläufig es den vedischen Dichtern für alles durch kräftige Beschreibung Ausgesprochenes war. In der späteren Sprache erscheint für वृषन् die schwächere Form वृष. 1) Mann: वृषो वृषिः प्र-
तिमानं वृषन् RV. 1, 82, 7. AV. 5, 20, 2. अयं नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः RV.
1, 179, 1. 2, 16, 2. 35, 12. वृषा ज्ञानं वृषणं रणाय 7, 20, 5. 5, 47, 6. वृषणः
पैत्ये 4, 41, 6. वृषा शिशुः männliches Kind 5, 44, 3. 7, 95, 3. वृषणं वा
वयं वृषन्वृषणः समिधीमहि 3, 27, 15. AV. 4, 4, 2. न वीरो ज्ञायते वृषा 5,
19, 4. 6, 86, 1. VS. 8, 10. वृषा वा सृषभो येषां सुव्रतायाम् Att. Ba. 6, 3.
Çat. Ba. 1, 1, 15. 9, 2, 22. 7, 2, 11. 14, 1, 4, 16. — 2) vom Ross: Hengst
H. an. 2, 286. fg. अयं RV. 1, 164, 34. 7, 69, 1. 8, 23, 11. 46, 39. VS. 23, 62.
अयं RV. 1, 177, 2. वासिन् 2, 43, 2. AV. 19, 27, 1. Agni's RV. 4, 2, 2. 6,
9. Indra's 3, 35, 3. रुरी 7, 19, 6. अघिचक्रदृषणं पत्युर्ध्वं 4, 24, 8. 7, 71, 3.
अज्ञा वृषभा वा वृषणः Hengste oder Stiere TBa. 3, 8, 24, 1. die Sonne
RV. 3, 61, 7. 7, 88, 1. Flammen Agni's 6, 5, 4. — 3) vom Stier H. an.
AV. 5, 20, 3. 8, 5, 12. उन्निय 1, 12, 1. RV. 8, 74, 3. वृषेव पत्नीर्येति रो-
हवत् 1, 140, 6. क्रुद्ध 10, 43, 3. वृषभ 4, 16, 20. 5, 1, 12. वंसग 1, 7, 5. der
Donnerkeil 10, 89, 9. — 4) von andern Thieren: Löwe RV. 3, 2, 11.
Eber 10, 67, 7. Gazelle AV. 3, 7, 2. — 5) gewaltig, gross, männlich; von
unbelebten Dingen: Donnerkeil RV. 1, 131, 3. 2, 11, 9. 9, 106, 3. Indra's
Arme 8, 50, 12. Wagen der Götter 1, 82, 4. 157, 2. 177, 3. 5, 75, 1. Soma
1, 175, 1. 177, 3. 3, 36, 2. 5, 40, 2. मद् 6, 24, 1. 7, 68, 11. 8, 2, 1. 106, 15. वृक्षः
पीत्वा 10, 44, 8. die Steine 5, 31, 5. 40, 2. 7, 21, 2. वच् 4, 129, 3. उधन् 4,
22, 6. पर्वतासः 3, 54, 20. मेघ 1, 181, 8. कृषातं धूमं वृषणं सखायः 3, 29, 9.
स्वन 5, 87, 5. AV. 5, 13, 3. रयि RV. 10, 47, 1. मणि AV. 19, 31, 2. प्रुष्म
RV. 4, 24, 7. 7, 24, 4. TBa. 1, 2, 2, 21. — 6) Götter werden so bezeichnet,
z. B. Indra (AK. 1, 1, 2, 36. Tmk. 1, 1, 57. H. 172. H. an. Mnd. n. 135.
HALJ. 1, 52) RV. 4, 30, 10. 5, 36, 5. 7, 19, 6. Ragh. 10, 53. 17, 77. KUMĀRA.
5, 61. 80. Agni RV. 1, 100, 1. 4. 7, 3, 3. die Marut 1, 64, 1. 12. 85, 12.
शर 2, 20, 9. गण 83, 12. Mitra-Varuṇa 1, 151, 3. 6, 68, 11. 7, 60, 9. die
Açvin 1, 112, 24. 117, 3. 7, 70, 7. Rudra 2, 34, 2. Viṣṇu 1, 154, 3 und
andere. In comp. mit Erde, Land so v. a. इन्द्र Herr: किति° Fürst, Kö-
nig RĪĀ-TAR. 1, 278. त्मा° 5, 126. — 7) m. Bez. eines best. Metrums
RV. PAIT. 17, 4. Ind. St. 8, 107. 111. — 8) m. N. pr. eines Mannes SĪ.
zu Çat. Ba. 1, 1, 2, 10. पाथ्यो वृषा RV. 6, 16, 15. यं कावो मेघातिथिर्धन-
स्पतं यं वृषा यमुपस्तुतः 1, 36, 10; vgl. jedoch इति वामस्तुतस्य वन्दते
वृषा वाक् 10, 115, 8. ein Āṅgīrasa Ind. St. 3, 287, 6. Bein. Kārṇa's
Mnd. — 9) f. वृषी Schol. zu LĪT. 2, 7, 26. — 10) n. N. eines Sāman
LĪT. 7, 3, 20. — Die Bedd. pain, sorrow und insensibility from extrem
pain bei Wilson beruhen auf einer falschen Auffassung von Mnd. n.
135, wo nicht वेदनाज्ञानदुःखयोः, sondern वेदना ज्ञानदुःखयोः zu lesen
ist; es sind nicht Bedeutungen von वृषन्, sondern mit वेदना (= ज्ञान
und दुःख) beginnt ein neuer Artikel. Derselbe Fehler im ÇKDn. Vgl.
त्रि° und कृन्°. Da वृषन् niemals in Verbindung mit वर्ष् erscheint und
diese Wurzel nur regnen, nicht aber Samen ausspritzen bedeutet, so
muss die übliche Ableitung dahinfallen und statt dessen ein Zusammen-
hang des Wortes mit वर्ष्न्, वर्षिष् u. s. w. vermuthet werden. Dafür
spricht besonders der Gebrauch unter 5). Vgl. auch MÜLLER, Transl.

1, 121. fgg.

वृषनामि (वृषन् + ना°) adj. eine gewaltige Nabe habend: Wagen
RV. 8, 20, 10.

वृषनामन्, मकीमे घंस्य वृषनामं प्रूषे RV. 9, 97, 54. Padap. ohne Thei-
lung; dürfte entstellt sein.

वृषनाशन m. Embolla Ribes (विडुङ्ग) ÇANDAN. im ÇKDn.

वृषसम superl. zu वृषन्, gewaltigst, männlichst: Indra RV. 1, 10,
10. 100, 2. 5, 35, 3. 6, 57, 4.

वृषपति m. Bein. Çiva's (Herr des Stiers) H. 13. = षाउ a bull set
at liberty ÇKDn. und WILSON ohne Angabe einer Aut.

वृषपत्तिका f. eine best. Pflanze, = बस्ताली RĪĀN. im ÇKDn.

वृषपत्नी adj. f. nach SĪ. den Regner (पत्न्या) zum Gatten oder Herrn
habend: Wasser RV. 2, 15, 6. richtiger wohl die einen tüchtigen Gele-
ter (Vṛtra) haben.

वृषपर्णी f. N. pr. zweier Pflanzen, = घाखुपर्णी RATNAM. im ÇKDn.
= सुदर्शना RĪĀN. ebend. — Vgl. वृषकर्णी.

वृषपर्वन् (वृषन् + प°) 1) adj. gewaltige Gelenke habend: Indra RV. 3,
36, 2. — 2) m. a) die Wurzel von Scirpus Kyoor (कशेरु) Rozb. H. an. 4, 194.
Viçva im ÇKDn. — b) = मृङ्गारिन् H. an. = मृङ्गारवृत्त (!) Viçva im ÇKDn.
— c) Bein. Çiva's Tmk. 3, 3, 260. H. an. Mnd. n. 246. Verz. d. Oxf. H.
191, a 3. Viṣṇu's MBu. 13, 6977. — d) N. pr. eines Dānava, Vaters
der Çarmishīhā, Tmk. H. an. Mnd. MBu. 1, 2352. 2651. fg. 3185. fgg.
5, 5044. HARIV. 201. 13079. 13190. 13229. 13703. fgg. 14285. VP. 147.
Bālo. P. 6, 6, 31. 10, 20. 8, 10, 29. 9, 18, 4. 26. — e) N. pr. eines Rā-
garshi MBu. 3, 11444. 11543. fgg. 12344. fg. MĪK. P. 134, 5. — f) N.
pr. eines Affen R. 5, 9, 65. — Vgl. वार्षपर्वणी.

वृषपाण (वृषन् + 1. पान) adj. Männern zum Trunk dienend RV. 1, 51,
12. वर्षमिन्द्र वृषपाणां इन्द्र इमे सुताः 139, 6.

वृषपाणि (वृषन् + पा°) adj. gross-, starkhüftig RV. 6, 75, 7.

वृषप्रभम् (वृषन् + प्र°) adj. dem der starke (Soma) vorgesetzt wird
(vgl. R. 1, 14, 4): Indra RV. 5, 32, 4.

वृषप्रयावन् (वृषन् + प्र°) adj. mit Hengsten fahrend: die Marut
RV. 8, 20, 9.

वृषप्सु adj. nach SĪ. = वर्षपात्रप; etwa starkes —, männliches Aus-
sehen habend: die Marut RV. 8, 20, 7. der Wagen derselben 10.

वृषर्ष (von वृषन्) URĀDIS. 3, 123. im Wesentlichen so v. a. वृषन्. 1)
adj. gewaltig, männlich, tüchtig; m. Mann; zuweilen mit वृषन् verbun-
den: वृषा शिशुर्वृषभः RV. 7, 95, 3. ये ते वृषणो वृषभासं इन्द्र (अत्याः)
Hengste 1, 177, 2. वासिन् AV. 7, 80, 2. Daher von verschiedenen Gegen-
ständen gebraucht, für welche auch वृषन् vorkommt, z. B. den Soma-
Steinen RV. 2, 16, 5. Donnerkeil 1, 33, 13. प्रुष्म 6, 19, 9. Soma 2, 16, 6.
6, 41, 3. भानु 2, 16, 4. Besonders ist es gebräuchlich geworden, ohne
dass im Veda die in einander fließenden Bedeutungen sich überail
scheiden liessen, für a) Stier (AK. 2, 9, 59. 3, 4, 29, 222. H. 1256. an. 3,
459. Mnd. bh. 21. HALJ. 2, 108. 114. 5, 21): उन्निय RV. 5, 58, 6. वृषभ-
स्येव ते रवः 1, 94, 10. 160, 2. वायंते जनां वृषभे मय्युना 6, 46, 4. वा रौद-
सी वृषभा रौदवीति Bṛhaspati 73, 1. Parāṇja 7, 104, 1. f. 6. 4, 5, 3.
41, 5. 5, 8, 3. 7, 19, 1. 8, 49, 13. घमा ते तुषं वृषभं पयानि 10, 27, 2. Soma-

Steine 94, 2. सक्कपुङ्गु der Stier mit tausend Hörnern: die Sonne AV. 13, 1, 12. eben so nach Śū. RV. 7, 55, 7, wonach dem Zusammenhange der Mond zu verstehen ist. — पद्मयोगेषु वृषभो वत्सानां जनयेच्छतम् M. 9, 50, 129. षोडशाः (so ist mit der v. l. zu lesen) fünfzehn Kühe und ein Stier 124. 11, 116. 127. 130. येन MBh. 2, 415. R. 2, 43, 12 (42, 11 Gonn.). स्कन्ध adj. 3, 74, 26. MBh. 3, 17130. R. 5, 35, 26. Varān. Bān. S. 61, 5. 7. 87, 22. Verz. d. B. H. No. 897. Verz. d. Oxf. H. 123, a, 34. Mir. 46, 12. Īva's Stier Kathās. 110, 52. मका° R. 4, 41, 58. der Stier im Tierkreise Wena, Nax. 2, 358, N. 1. Varān. Bān. S. 102, 1. Bān. 1, 13. 27 (25), 4. Būla. P. 5, 21, 4. — b) der Stier als Bild der Grösse, Macht u. s. w.: der Stürkste, Grösseste, Erste, Beste; Anführer, Herr u. s. w. H. an. Mad. चर्षणीनाम् Agni RV. 6, 1, 8. Indra 18, 1. Bṛhaspati 3, 62, 6. त्रितीनाम् 1, 177, 3. 6, 32, 4. 7, 98, 1. 10, 187, 1. जनीनाम् 1, 177, 1. कृष्टीनाम् 7, 26, 5. मतीनाम् 6, 17, 2. AV. 13, 1, 33. पृथिव्याः RV. 6, 44, 21. 49, 6. सताम् 2, 1, 3. स्तियोनाम् 7, 5, 2. 2, 30, 8. द्विवो रजसः पृथिव्याः VĀLAKH. 9, 2. घेषधीनाम् AV. 7, 39, 1. मरुवत् Indra RV. 2, 33, 6. 6, 19, 11. 47, 5. यः पत्यते वृषभो वृष्ट्यानाम् Indra 22, 1. 4, 33, 10. 166, 1. 4, 17, 8. 5, 32, 6. वषी 7, 49, 1. Agni 1, 31, 5. 3, 4, 3. 15, 3, 4. 5, 12, 1. Mitra-Varuṇa 5, 63, 2. Bṛhaspati 1, 190, 1. 8. Vishṇu MBh. 13, 6977. PĀÑĀN. 4, 3, 91. उपमं मयोनां श्रेष्ठं च वृषभाणाम् VĀLAKH. 5, 1. RV. 8, 82, 1. चर्षणिप्र AV. 4, 24, 3. — यत्र त्वमस्मिन्वृषभो भर्ता भृत्यान् (so ed. Bomb.) न शाधि हि R. 2, 105, 8. वृक्षीनाम् MBh. 3, 1352. इत्वाकु° R. 3, 71, 16. मुनि° 1, 21, 13 (20, 24 SCHL.). नर° 2, 18, 56 (21, 63 SCHL.). Spr. (II) 1038, v. l. मन्त्रि° Kathās. 17, 170. 40, 8. गीर्वाण° Būla. P. 3, 16, 32. शार्दूल° R. Gonn. 1, 49, 3. — 2) m. ein best. Heilkrant, = ऋषभ, वृष AK. 2, 4, 4, 4. — 3) m. Ohrhöhle UNĀDIS. im ÇKDn. — 4) m. N. des 28ten Muhūrta Ind. St. 10, 296. — 5) m. Bein. eines Mannes Daçadju RV. 1, 33, 14. 6, 26, 4. N. pr. eines von Vishṇu besetzten Asura Hariv. 2360 (ऋषभ die neuere Ausg.). वृषभामुर्विधसिन् Kṛṣṇa PĀÑĀN. 4, 1, 32. N. pr. eines der Söhne des 10ten Manu MĀK. P. 94, 15. eines Kriegers MBh. 6, 3997. eines Sohnes des Kuçāgra Hariv. 1807. fg. (ऋषभ die neuere Ausg.). des Kārtavīrja Būla. P. 9, 23, 26. N. pr. des 1ten Arhant's der gegenwärtigen Avasarpinī H. 29. Verz. d. Oxf. H. 186, b, 14. H. an. COLBA. Misc. Ess. II, 208. — 6) m. N. pr. eines Berges in Girivraṅga MBh. 2, 799. Hariv. LAGL. II, 371 (die gedruckten Ausg. 12394 ऋषभ). R. 4, 41, 58. Kathās. 54, 16. MĀK. P. 55, 12. 56, 18. — 7) f. छा N. pr. eines Flusses MBh. 6, 339 (VP. 184). — 8) f. ई° a) Wittve. — b) Muouna pruriens WILSON nach ÇABDĀRTHAK. — Vgl. गो°, मङ्गल°, शत°, वार्षभ und ऋषभ.

वृषभकेतु adj. einen Stier zum Attribut habend; m. Bein. Īva's Māñān. 173, 14.

वृषभगति adj. auf einem Stiere reitend; m. Bein. Īva's HĀ. 8.

वृषभचरित adj. von Stieren verübt: दोषाः Varān. Bān. S. 104, 10 mit Anspielung auf den Namen eines gleichnamigen Metrums (4 Mat — — — — —, — — — — —), welches sonst कुरिणी genannt wird.

वृषभत्वं n. nom. abstr. von वृषभ Stier Kathās. 40, 9.

वृषभध्वज = वृषभध्व 1) adj. einen Stier im Banner habend. — 2) m. a) Bein. Īva's ÇABDĀRTHAK. bei WILSON; MBh. 3, 1634. 13, 3724. Ha-

ariv. 264. R. 1, 35, 12. R. Gonn. 1, 38, 19. 5, 89, 7. Raam. 2, 26. Kumāras. 3, 62. Kathās. 110, 58. Wena; Rām. Up. 344. Verz. d. Oxf. H. 38, b, No. 95. Verz. d. B. H. 146, b (62). — b) N. pr. eines Wesens im Gefolge Īva's MBh. 12, 7103. — c) N. pr. eines Berges (vgl. वृषभ 6) Varān. Bān. S. 14, 3.

वृषभवीथि f. Bez. eines Neuntels der von Venus durchlaufenen Bahn; es umfasst die Nakshatra Maghā, Pārvaphalguni und Uttara-phalguni Varān. Bān. S. 9, 1.

वृषभस्वामिन् m. N. pr. eines Fürsten, Gründers des Geschlechts des Ikshvāku und Vaters des Dravidā, Çara. 6, 285. 7, 1; vgl. 8. 28.

वृषभान् (वृषभ + घन्) 1) adj. Augen eines Stiers habend MBh. 6, 4253 (ऋषभान् ed. Bomb.). R. Gonn. 2, 61, 22. — 2) f. ई° die Kologubthen-Gurke RĪĀN. im ÇKDn.

वृषभाङ्ग (वृषभ + घङ्ग) m. Bein. Īva's MBh. 13, 2725. 6229. R. Gonn. 2, 23, 36. — Vgl. वृषभघ्न, वृषाङ्ग u. s. w.

वृषभाणु m. N. pr. eines Vaiçja, Vaters der Rādhā, Verz. d. Oxf. H. 23, a, N. 1. वृषभान ebend. und 23, a, 7. वृषभानु 131, b. 132, a, No. 239. WILSON, Sel. Works I, 175. — Vgl. वार्षभाणवी.

वृषभान्न (वृषभ + घन्न) adj. kräftige Nahrung (oder Soma; s. unter वृषन्) genießend RV. 2, 16, 5.

वृषभासा f. Indra's Stadt TĀK. 1, 1, 60.

वृषमणस् (वृषन् + मनस्) adj. kräftig —, männlich gesinnt, muthig RV. 1, 63, 4. 107, 7. 4, 22, 6.

वृषमण्यु (वृषन् + मन्यु) adj. dass. RV. 1, 131, 2.

वृषय् = वृषाय्; s. वृषयु.

वृषय UNĀDIS. 4, 100. m. = घ्रायय UĀĀVAL.

वृषयु (von वृषय्) adj. brünstig, ausgelassen: घृत्यो न पूथे वृषयुः कनि-क्रदत् RV. 9, 77, 5.

वृषयथ (वृषन् + रथ) adj. einen gewaltigen Wagen habend: घृत्योः RV. 1, 177, 2. 5, 36, 5. 6, 44, 19.

वृषराश्मि (वृषन् + रश्मि) adj. gewaltige Zügel oder Stränge habend RV. 6, 44, 19.

वृषराजकेतन m. Bein. Īva's Kumāras. 5, 84. — Vgl. वृषकेतन.

वृषलै (von वृषन्) UNĀDIS. 1, 108. m. 1) Männlein so v. a. ein geringer Mann, ein gemeiner Kerl; der Kaste nach ein Çūdra (AK. 2, 10, 1. H. 894. an. 3, 684. MĀD. I. 134. HALĀ. 2, 431. = घ्रायार्मिक GAṬAN. im ÇKDn.). f. ई° P. 4, 1, 63, Schol. ein gemeines Weib, ein Weib aus der Kaste der Çūdra. सो घृयैरै वृषलः पपाद् RV. 10, 34, 11. Nir. 3, 16. Çar. Bn. 14, 9, a, 12 (proparox.). ĀÇV. GṆ. 4, 2, 19. 21. KAV. 91. KĪT. Ça. 14, 2, 30. LĪT. 4, 3, 2. नैको न वृषलैः सह यामासर् गच्छेत् Gonn. 3, 5, 20. M. 3, 164. 249. 4, 108. 140. 8, 16 (= MBh. 12, 2877). 11, 43. JĪĀN. 1, 224. MBh. 3, 12916. 13080. 13356. 8, 2098. 12, 3876. 13, 1587. 1882. R. 2, 82, 31. Spr. 3064. 5096. UTTARAN. 30, 10 (40, 1). Ind. St. 2, 262 (angeblich Tänzer). Būla. P. 1, 16, 21. 17, 1. 9. 2, 7, 38. 5, 9, 18. 8, 21, 7. 12, 1, 20. ऽपति 5, 9, 18. °राज 17. वृषली M. 3, 19. 191. 250. 11, 178. MBh. 13, 4281. पितृवैष्मिनि या कन्या रजः पश्यत्यसंस्कृता । श्रविषाक्सा तु सा कन्या जघन्या वृषली स्मृता ॥ Spr. 1777. Kathās. 24, 40. स्ववृषे (वृष so v. a. Gatte) या परित्यज्य परवृषे वृषायते । वृषली सा हि (v. l. तु) विज्ञेयः

न प्रूरी वृषली भवेत् ॥ Kāṭh. 40, 98 im CKDa. und bei Aufrecht, Uṇ-
dis. S. 251. Bṛh. P. 3, 14, 29 (= वेष्ट्या Comm.). 6, 2, 26. ०पति Āpast.
1, 18, 22. M. 3, 155. MBh. 3, 12356. 5, 1245. Bṛh. P. 5, 26, 23. 6, 2, 23.
Mān. P. 31, 29. P. 6, 2, 18, Schol. ०पुत्र und वृषत्यापुत्र (als comp.) 3,
22, Schol. — 2) ein N. Kāndragupta's (der ein Çūdra war) Mnd.
Mudrā. 5, 18. 7, 5. 12. — 3) Pferd H. an. Mnd. (wo वासिनि st. राजिनि
zu lesen ist). — 4) eine Art Knoblauch Mnd. — Vgl. वार्षल und वार्षलि.

वृषलक (von वृषल) m. ein elender Çūdra UTTAR. 32, 2 (42, 4).

वृषलक्ष्मन् m. Bein. Çiva's Spr. 1413. Kāth. 20, 68. — Vgl. वृष-
भाङ्ग, वृषलाञ्ज, वृषाङ्ग u. s. w.

वृषलता (von वृषल) f. der Stand eines Çūdra MBh. 14, 831.

वृषलव (wie oben) n. dass. M. 10, 42. MBh. 13, 2108. 2159. 14, 832.

वृषलाञ्जन m. = वृषलक्ष्मन् H. 13. 195, Schol.

वृषलोचन m. Maus oder Ratze (Augen eines Stiers habend) H. 1300.

वृषवत् (von वृष) m. N. pr. eines Berges Mān. P. 55, 4.

वृषवाह adj. auf einem Stiere reitend: देवल Pāṇ. 4, 2, 69. 6, 48.

वृषवाहन adj. dass.; Beiw. und Bein. Çiva's H. 12. Hariv. 14400. Çiv.

वृषवृष n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 210, b.

वृषव्रत (वृषन् + व्रत) adj. gewaltige Herrschaft führend oder Männer
beherrschend: Soma RV. 9, 62, 11. 64, 1.

वृषव्रात (वृषन् + व्रात) adj. einen gewaltigen Haufen oder einen Män-
nerhaufen bildend: die Marut RV. 1, 83, 4.

वृषशत्रु m. der Feind des Asura Vṛsha, Bein. Viṣṇu's Trik. 1, 1, 29.

वृषशिर्ष m. N. pr. eines Dämons RV. 7, 99, 4.

वृषशील adj. zur Erklärung von वृषल Nir. 3, 16.

वृषशुभ्र m. N. pr. eines Lehrers mit dem patron. Vātāyata Ind. St.
4, 373. — Vgl. वृषशुष्म.

वृषशुष्म 1) adj. starkmuthig RV. 4, 36, 8. — 2) m. N. pr. eines Man-
nes mit dem patron. Vātāyata Ait. Br. 5, 29. Kaush. Br. in Ind. St.
1, 215, N. 1; vgl. वृषशुभ्र.

वृषषाण्ड m. N. pr. eines Mannes Pravarādh. in Verz. d. B. H. 58, 35. fg.
— Vgl. वृषषाण्ड.

वृषसर्व (वृषन् + सर्व) adj. von Männern gepresst oder den Mann tret-
bend: Soma RV. 10, 42, 8.

वृषसाधु f. N. pr. eines Flusses MBh. 6, 342 nach der Lesart der
ed. Bomb.

वृषसाक्षा f. N. pr. eines Flusses (verschieden vom vorhergehenden)
VP. 184, N. 77.

वृषसृक्नि m. = विषसृक्नि, विषसृक्नि Wespe Çāḍam. im CKDa.

वृषसेन (वृषन् + सेना) 1) adj. etwa ein Männerheer habend VS. 10, 2.
— 2) m. N. pr. eines Sohnes des 10ten Manu Hariv. 475. Karṇa's
1710. MBh. 2, 224. 5, 5710. 7, 1121. 6941. VP. 446. Bṛh. P. 9, 23, 12.
eines Urenkels Açoka's Burn. Intr. 430. Tāran. 287.

वृषस्कन्ध adj. Schultern eines Stieres habend Rāgh. 1, 13. 12, 34. Çiva
MBh. 12, 10861.

वृषस्तुम् s. स्तुम्.

वृषस्य (von वृष), वृषस्यति nach einem Manne —, nach einem Stiere
verlangen, gell —, läufig sein P. 7, 1, 51 nebst Vārt. Vor. 21, 5. वृष-

स्यती gell AK. 2, 6, 2, 9. H. 527. Halā. 2, 230. Suçr. 1, 319, 5. Rāgh. 12,
34. Kāth. 17, 129. Kull. zu M. 3, 191. 250. गो Hānta bei Kull. zu
M. 3, 5. लक्ष्मणी सा वृषस्यती मलेत्तं गारिवागमत् Bhāṭṭ. 4, 80.

वृषाकपयी f. das Weib des Vṛshākapi P. 4, 1, 27. Vor. 4, 25. von
den Comm. auf die Morgenröthe gedeutet Nāgh. 5, 6. Nir. 12, 3. RV.
10, 86, 18. — श्री und गौरी AK. 3, 4, 24, 158. H. an. 5, 38. Mnd. j. 133.
Verz. d. Oxf. H. 190, b, 24. 191, a, 23. — स्वाहा nach Bharata, = शशी
nach Svāmīn zu AK. CKDa. Auch Bez. zweier Pflanzen: = शिवती und
शतावरी H. an. Mnd.

वृषाकपि (वृषन् + कपि) Uśēval. zu Uṇdis. 4, 143. m. 1) grosser Affe
oder Maru-Affe, nach den Comm. ein Sohn Indra's und auf die Sonne
gedeutet, angeblicher Verfasser von RV. 10, 86. Nāgh. 5, 6. Nir. 12, 27.
RV. 10, 86, 1. किमुयं त्वो वृषाकपिश्चकार हरितो मृगः 9, 8. 12. 18. 20. fgg.
einfach als कपि bezeichnet 5. Bez. der Sonne MBh. 3, 191. des Feuers
H. 1098. an. 4, 211. Mnd. p. 30. Hān. 162. Hariv. 12292. Çiva's AK. 3,
4, 29, 132. H. an. Mnd. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 5. MBh. 7, 9627. Kāth. 5,
92. eines der 11 Rudra MBh. 13, 7091. Hariv. 166. Bṛh. P. 6, 6,
17. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 25. fg. Viṣṇu's AK. H. 215. H. an. Mnd.
Halā. 1, 22. MBh. 12, 13248. 13, 6960. Hariv. 12374. 14114. Pāṇ. 4,
3, 48. Indra's Bṛh. P. 6, 13, 10. unbestimmt 8, 10, 31. — 2) Bez. des
dem Vṛshākapi zugeschriebenen Landes Ait. Br. 5, 15. 6, 29. 32. Çāṇh.
Br. 30, 5. Āçv. Ça. 9, 3, 4. 12, 6, 18. 13, 1. — Vgl. वार्षाकपि.

वृषाकर m. Phaseolus radiatus Roxb. Rāgh. im CKDa.; vgl. 2. वृष्य 2).
वृषाकृति (वृष + कृति) adj. Stiergestalt habend: Viṣṇu MBh. 13, 6961.
वृषात (वृष + व्रत) adj. stierdäutig: m. Bein. Viṣṇu's H. ç. 70. Ha-
riv. 14189.

वृषाव्य (वृष + व्याव्या) m. Bez. eines best. über Waffen ausgesproche-
nen Zauberspruches R. Gonn. 4, 31, 6.

वृषागिर m. N. pr. eines Mannes (eine gewaltige Stimme habend);
s. वर्षागिर.

वृषाङ्ग (वृष + ङ्ग) 1) adj. einen Stier zum Zeichen habend; m. Bein.
Çiva's Trik. 3, 3, 44. H. 195. an. 3, 100. Mnd. k. 159. Hān. 8. Halā. 1,
12. MBh. 7, 2894. 2901. 8, 1486. Rāgh. 3, 23. Kumāras. 3, 14. Bṛh. P.
8, 8, 1. — 2) adj. tugendhaft, gut (वृष = धर्म); = साधु H. an. Mnd. — 3)
m. Eunuch H. an. Mnd. (hier ०मकुक्षयो: st. ०मकुक्षयो: zu lesen). — 4) m.
Semecarpus Anacardium Lin. Trik. H. an. Mnd.

वृषाङ्ग m. eine Art Trommel (उमरु) Çāḍam. im CKDa.

वृषाञ्जन (वृष + ञ्ज) adj. auf einem Stiere reitend; m. Bein. Çiva's
Trik. 1, 1, 47.

वृषाणक m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's Trik. 1, 1, 50.
Vāpi, beim Schol. zu H. 210. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 12. — CKDa. und
Wilson angeblich nach Trik. eine Form Çiva's.

वृषाण्ड (वृष + ण्ड oder ण) m. N. pr. eines Asura (Stier-Hoden
habend) MBh. 12, 8265.

वृषार्ध m. = वृषर्ध N. pr. eines Sohnes des Çibi Bṛh. P. 9, 23, 2.
वृषार्ध m. degl. MBh. 12, 5934. 5599. 13, 4415. fgg.

वृषाद्रि (वृष + द्रि) m. N. pr. eines Berges im Lande der Kerala
Verz. d. Oxf. H. 254, b, 35. 255, a, 4.

वृषासक (वृष + अ०) m. der Vernichter des Asura Vṛsha, Bein. Vishnu's ÇANDAR im ÇKDr.

वृषामित्र (वृष + मि०) m. N. pr. eines Brahmanen MBh. 3, 987.

वृषासिद्धि (वृषन् + मो०) adj. f. mit dem Manne sich ergötzend Kāṭh. 12, 8.

1. **वृषाय्** (von वृषन्, वृष), **वृषायते** (वृषयते u. s. w. im Padapāṭha; vgl. RV. Paṭr. 9, 30. VS. Paṭr. 3, 111). 1) in männliche Krafsterregung gerathen; brünstig werden; überh. begierig sein, losgehen auf; mit acc. oder dat.: इन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते RV. 10, 94, 9. वृषायमीषोऽवृषीत सोमम् 1, 32, 8. इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते 55, 2. वृषायते महे अत्याय पूर्वाः 3, 7, 9. 52, 5. तृषु यदमे वनिनो वृषायते 1, 58, 4. 9, 71, 3. यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते 108, 2. 10, 21, 8. उर्जः स्कम्भं धरुणं आ वृषायते 44, 4. VS. 20, 46. mit loc.: स्ववृषं या परित्यज्य परवृषे वृषायते Kāṭh. 40, 93 nach ÇKDr. und Aufrecht. — 2) wie ein Stier brüllen MBh. 5, 1958. Buḥ. P. 10, 11, 39.

— intens. Hierher scheint die unregelmässige Bildung वावृषायते zu gehören: कृषामसि त्वा महे वासस्य सातो वावृषाणाः entbrannt auf reichen Beutegewinn RV. 6, 28, 1.

— आ brünstig werden: आ वृषायस्व असिहि वर्धस्व AV. 6, 101, 1.

— उद् in Aufregung gerathen: मुन्दान उद्वृषायते RV. 9, 47, 1.

2. **वृषाय्**. In Einladungsformeln des Rituals findet sich ein आ वृषायते (वीवृषत, वृषायिषत VS. Paṭr. 5, 35) mit der Bed. zu sich nehmen, sich einschenken lassen u. s. w., welches mithin dem आ वृषते (s. u. वर्ध) des RV. entspricht und mit Ausnahme von Çat. Br. 1, 7, 3, 17 auf eine einzige Formel zurückgeht. Die auffallende Bildung mag aus falscher Analogie mit 1. वृषाय् entsprungen sein. अत्र पितरो मादयधं यथाभागमा वृषायधम् VS. 2, 81. अमोमदत्त आ वृषायिषत ebend. Âçv. Çr. 2, 7, 1. Kauç. 88. Çāṅkh. Çr. 1, 17, 15. 4, 4, 16. 19. Lāṭy. 2, 10, 4. 5. कृविर्जुषस्व कृविरावृषायस्व Çat. Br. 1, 7, 3, 17.

वृषायण (von 1. वृषाय्) m. Sperling (der Geile) Hā. 89.

वृषायुध् (वृषन् + युध्) adj. Männer bekämpfend RV. 1, 33, 6.

वृषारव (वृषन् + रव) m. (wie ein Stier brüllend) 1) ein best. Thier RV. 10, 146, 2. — 2) Schlegel (von Holz zum Klopfen, Trommeln) TBa. 2, 5, 5, 6. आपउपोरते वृषारवो (sonst अरणी) Çat. Br. 12, 5, 3, 7. द्यपडपले वृषारवेणोच्चैः समाकृत्ति Schol. zu TS. I, 111, 3.

वृषाललततायिन् Ind. St. 2, 28, N. 1.

वृषाशील zur Erklärung von वृषल Nir. 3, 16. — Vgl. वृषशील.

वृषाकार (वृष Maus + आ०) m. Katze Hā. 83.

वृषाकिन् m. als Bein. Vishnu's MBh. 13, 6977.

वृषिन् m. Pfau ÇANDAM. im ÇKDr.

वृषिमेन् m. nom. abstr. von वृष gaṇa पृष्वादि zu P. 5, 1, 122.

वृषी fehlerhafte Schreibung für वृषी.

वृषीय् (denom. von वृष), वृषीयति Schol. zu P. 7, 1, 51. 4, 36.

वृषेन्द्र (वृष + इ०) m. ein statlicher Stier Buḥ. P. 4, 4, 4. 5. nach Burnouf N. pr. eines Stiers.

वृषोत्सर्ग (वृष + उ०) m. Freilassung eines Stiers (eine verdienstliche Handlung) Çāṅkh. Gṛh. 3, 11. Pā. Gṛh. 3, 9. Verz. d. B. H. 90 (19). No. 1122. 1150. fg. Pāṇāt. 9, 3. Verz. d. Oxf. H. 8, b, No. 46. 35, a, 8.

VI. Theil.

9. 42, a, 42. 273, b, 34. 276, b, 35. 277, b, 2. 289, b, No. 693. 290, No. 697.

परिशिष्ट 383, b, No. 466. Ind. St. 1, 59.

वृषोत्सर्ग (वृष + उ०) m. Bein. Vishnu's H. ç. 66 (वृषोत्सर्ग).

वृषोदर (वृष + उ०) m. desgl. H. ç. 70. MBh. 13, 6977.

वृष्ट m. N. pr. eines Sohnes des Kukura VP. 435. Varianten: वृष्टि वृष्टि, धृष्ट, धृष्ट.

वृष्टि (von वर्ष) 1) f. oxyt. im RV. P. 2, 3, 96. in den übrigen Schriften meist paroxyt. Regen AK. 1, 1, 3, 12. 3, 4, 30, 226. H. 166. RV. 1, 116, 12. यवो वृष्टीव मोदते 2, 5, 6. धन्वना यस्मि वृष्टयः 5, 53, 6. वृष्टिं वर्षयथ 55, 5. 59, 5. सूर्यमधेणो वृष्ट्या गूरुथो दिवि 63, 4. 84, 3. अथादृष्टिरिवाज्ञानि 7, 94, 1. मयोभुवः 101, 5. दिव्या 152, 7. नभस्वती 8, 25, 6. 10, 74, 3. पर्वस्व वृष्टिमा सु नः 9, 49, 1. पर्जन्यस्य AV. 3, 31, 11. 8, 22, 3. 54, 1. असाविमो वृष्ट्याभ्युनक्ति Ait. Br. 1, 7. Çat. Br. 7, 4, 9, 22. 8, 2, 3, 5. 12, 1, 3, 3. अग्नि-रितो वृष्टिमुदीरयति TS. 2, 4, 10, 2. 3, 3, 4, 1. TBa. 3, 1, 3, 4. Kauç. 94. MAITRAJUP. 6, 22. आदित्याज्ञायते वृष्टिर्वृष्टेः नम् M. 3, 76. R. 1, 8, 24. 2, 63, 16. 110, 10. Suçr. 1, 22, 6. Raḥ. 1, 62, 2. 14. 12, 29. मरुस्थल्यो यथा वृष्टिः Spr. 2128. यथा वृष्टिः समुद्रेषु 2890. 5032. Varāh. Bṛh. 8, 3, 27, 4. 11. 5, 59. मरुती 8, 48. पुष्टा 9, 27. 24, 24. विपुला 29. शोभना 29, 11. 14. निष्प्रिक्क 28, 3. सु 9, 31. 24, 29. 25, 3. 34, 14. प्राज्य 193. — 2) Mārk. P. 91, 43. Rāga-Tar. 3, 859. अथ 154. वृष्ट्याम्बु AK. 2, 1, 12. — 3) कर Regen bringend Varāh. Bṛh. 8, 30, 6. 11. 24. 95, 17. 96, 5. वृष्टेर्वि-नियतः 4, 13. — 4) विकार 46, 46. — 5) नाश 47, 12. — 6) विनाश 17, 4. — 7) निराध 95, 59. — 8) विष्टम् Buḥ. P. 5, 22, 12. वात 10 (मेघ) Megh. 20. तुमुलकरका 55. शक्तिशूलासिवृष्टिभिः MBh. 3, 12121. Mārk. P. 88, 39. अस्त्र 3, 58. अमिवर्ष त्वं धनरत्नैषवृष्टिभिः R. Gora. 2, 32, 16. कुसुम 3, 4, 1, 53. R. 2, 91, 25 (adj.). पुष्प 3, 2995. Raḥ. 2, 60. 12, 94. H. 63. अनुप्रकृष्टि 3, 7, 28. सु 1, 77. — 9) m. a) N. eines Ekāha Çāṅkh. Çr. 14, 35, 1. — b) N. pr. eines Sohnes des Kukura VP. 2te Aufl. 4, 97. Varianten: वृष्टि, वृष्ट, धृष्ट, धृष्ट. — Vgl. अ० (auch Pāṇāt. 50, 18; besser अनावृष्टि ed. Bomb.), दुर्वृष्टि, नन्त्र ०, व सु ०, वात ०, स्व ० und वार्द्य.

वृष्टिकाम adj. Regen wünschend TS. 8, 5, 5, 5. Çat. Br. 1, 5, 3, 19. 8, 3, 12. Pāṇāt. Br. 8, 8, 18. fg.

वृष्टिघ्न 1) adj. Regen verscheuchend. — 2) f. 3 kleine Kardamomen ÇANDAM. im ÇKDr.

वृष्टिद्यावन् adj. vermuthlich falsche Nachbildung von वृष्टियु. यत्तं वृष्टिद्यावानममृतं स्वर्विदम् Kāṭh. 40, 12.

वृष्टिद्यु adj. im Regenhimmel wohnend u. s. w.: Mitrā-Varuṇa ०द्यावा du. RV. 5, 68, 5. Âçv. Çr. 1, 9, 1. Himmel und Erde Çat. Br. 1, 9, 4, 6. ०द्याव् ph (इन्द्रवः) RV. 9, 106, 9.

वृष्टिभू m. Frosch Hā. 153. — Vgl. वर्षाभू.

वृष्टिमैत् RV. und वै ० Çat. Br. (von वृष्टि) 1) adj. regnerisch, regnend: Pargānja RV. 8, 6, 1. 9, 2, 9. 10, 98, 8. Çat. Br. 1, 9, 3, 6. 3, 3, 4, 11. MBh. 4, 1898. 6, 2804. 7, 8158. HARIV. 12136. Wolken 2635. 3797. MBh. 13, 520. R. 5, 40, 7. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Kaviratha Buḥ. P. 9, 22, 40.

वृष्टिमारुत m. von Regen begleiteter Wind HARIV. 3896.

वृष्टिर्वनि adj. Regen erlangend, — bringend Nir. 2, 12. RV. 10, 98, 7.

VS. 38, 6. TS. 2, 4, 40, 3. AIT. Br. 2, 20. 3, 18. CAT. Br. 14, 2, 2, 21.

वृष्टिवात m. = वृष्टिमारुत HARIV. 3897.

वृष्टिर्मेनि adj. = वृष्टिर्वनि TS. 4, 4, 6, 2. KĪT. 22, 5. Ben. gewisser Ishākā TS. 5, 3, 2, 3. 40, 1. KĪT. 22, 6.

वृक्ष m. N. pr. eines Mannes Çāṇk. zu Bṛh. Âr. Up. 4, 1, 4 und Śā. zu CAT. Br. 14, 6, 40, 3. — Vgl. वार्क्ष.

वृक्षि Uśāval. zu Uśādis. 4, 49. 1) adj. (neutr. वृक्षि) so v. a. वृष्ण gewaltig, männlich; m. Mann u. s. w.: यूथेने वृक्षिरेवति so v. a. Anführer des Haufens, Indra RV. 1, 10, 2. वज्र 8, 6, 6. शवस् 5, 38, 4. 8, 3, 10. पौंस्य 7, 38. = पाषण्ड und चण्ड ÇANDAR. im ÇKDr. st. dessen fälschlich पाण्डव und चन्द्र MED. p. 28. heretical, heterodox, a heretic, a sectary; angry, passionate WILSON nach ÇANDĀRTHAK. — 2) m. Siddh. K. 247, a, 1 v. u. a) Schafbock, Widder AK. 2, 9, 77. TRIK. 3, 3, 138. H. 1276. an. 2, 184. MED. HALL. 2, 124. VS. 14, 9. TS. 2, 3, 3, 4. 5, 3, 2, 5. 7, 40, 1. वृक्षे स्तुका: CAT. Br. 3, 5, 2, 18. KĪT. Çā. 5, 4, 17. 9, 7, 4. °पाल DAÇAK. 97, 1 soll Kṛṣṇa bedeuten (वृक्षि = गो Aśāja ebend. in d. N.). — b) pl. N. pr. eines Geschlechts (= यादव und माधव; तन्निपवैश्ययोः Uśāval.), zu denen auch Kṛṣṇa gehört, häufig mit den Andhaka zusammen genannt, TRIK. H. an. MED. P. 4, 1, 114. 6, 2, 34. वृक्षीनां वामदेवो ऽस्मि sagt Kṛṣṇa Bṛh. 10, 37. MBh. 1, 2422. 7000. 7968. 3, 15654. वृषणा-दृक्षयः सर्वे HARIV. 1898. 1907. KĪm. NĪTIS. 14, 62. Spr. 2235. 2630. RĪĀ-TAR. 1, 66. VP. 418. Bṛh. P. 1, 3, 23. 8, 41. 14, 12. 9, 23, 29. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 39. °वृक्षः Ind. St. 2, 308. °पुर MBh. 3, 12582. sg. als N. pr. verschiedener Fürsten HARIV. 1908. 2000. 2080. VP. 418. 422. 424. 417, N. 13. 2te Aufl. 4, 97. Bṛh. P. 9, 23, 28. 24, 8. 6. 7. 11. 14. Viṣṇu (Kṛṣṇa) so genannt TRIK. 1, 1, 29. Verz. d. Oxf. H. 190, b, 10. Çiva MBh. 14, 198. — c) Lichtstrahl HARIV. 1, 39. H. 99. Schol. (व्यक्ति). ÇANDĀRTHAK. bei WILSON. aus पृश्नि entstanden. — d) air or wind; Indra; Agni WILSON nach ÇANDĀRTHAK. — 3) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b. — Vgl. वार्क्ष, वार्क्षेय, वार्क्ष्य.

वृक्षिक m. N. pr. eines Mannes gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — Vgl. वार्क्षिक.

वृक्षिर्गर्भ m. Bein. Kṛṣṇa's ÇKDr. angeblich nach Hā.

वृक्षिमत् (von वृक्षि) m. N. pr. eines Fürsten VP. 462. Verz. d. Oxf. H. 40, b, 11. fg. Verz. d. Cambr. H. 6.

वृक्षिय s. वृद्ध; वृक्षिवृद्ध s. u. वृक्षि 2) b) und vgl. वार्क्षवृद्ध.

वृक्ष्य (von वृष्ण) 1) adj. männlich, mächtig: शवस् RV. 8, 3, 8. VĪLAKH. 3, 10. — 2) n. a) Manneskraft, Muth, Macht RV. 1, 81, 7. 54, 8. प्र शत्रूणां वृक्ष्या रुज 102, 4. वृक्ष्येभिः समौकाः 100, 1. 108, 5. 3, 46, 2. 4, 19, 20. 21, 2. विश्वमधत्त वृक्ष्यम् 6, 8, 3. 8, 6, 81. 10, 44, 1. AV. 5, 4, 10. 6, 89, 1. KAUC. 68. — b) männliche Kraft so v. a. Potenz AV. 4, 4, 4. 5. 6, 138, 4.

वृक्ष्यावत् (von वृक्ष्य) adj. manneskräftig Nir. 10, 11. RV. 5, 83, 2. वृषभ 6, 22, 1. TS. 3, 5, 6, 2.

1. वृष्य (von वर्ष्) adj. = वर्ष्य P. 3, 1, 120. Vor. 26, 19.

2. वृष्य (von वृष्ण, वृष) 1) adj. (f. घा) auf die Potens wirkend, der Potens zuträglich (n. Aphrodisiacum RĪĀN. im ÇKDr.) P. 5, 1, 7 nebst Vārtt. Suçr. 1, 167, 2. 174, 18. 175, 8. 205, 6. 2, 228, 12. VARĀH. BṚH. S. 16, 28 (wo nach KEAN mit der v. l. वृष्याम् st. मृष्याम् zu lesen ist). 104,

63. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 10. KULL. zu M. 3, 49. Bṛh. VARĀH. (s. u. कुण्ड-लिन 3) b). घति° VARĀH. BṚH. S. 70, 0. घ° Suçr. 1, 179, 3. 187, 18. वृष्य als Beiw. Çiva's MBh. 12, 10872 wird von NĪLAK. durch धर्मवृद्धिकर्तृ (वृषो धर्मस्तत्र क्लितः) erklärt. — 2) m. Phaseolus radiatus ROXB. H. 1171. — 3) f. घा = रुद्धिनामोषध RATNAM. im ÇKDr. = शतावरी und आमलकी RĪĀN. ebend.

वृष्यकन्दा f. eine best. Pflanze (deren Knolle auf die Potens wirkt), = विदारी RĪĀN. im ÇKDr.

वृष्यगन्धा f. eine best. Pflanze, = वृद्धारक ÇANDAR. im ÇKDr.

वृष्यगन्धिका f. eine best. Pflanze, = घतिवला RĪĀN. im ÇKDr.

वृष्यता (von 2. वृष्य) f. Potenz, Zeugungskraft. Verz. d. Oxf. H. 309, a, 25.

वृष्यवह्निका f. eine best. Pflanze, = विदारी RĪĀN. im ÇKDr.

वेकट 1) m. = ज्ञातारूप्य und मणिकार H. an. 3, 171. = वैकटिक, मत्स्यभेद und युक्त्वं MED. p. 81. = विद्वषक ÇANDAR. im ÇKDr. — 2) interj. घृते TRIK. 3, 4, 1.

वेत्, वेत्तपति (दर्शने) DHĀTUP. 35, 84, b. — Vgl. वेत्तण und वेत्.

वेत्तण n. = घवेत्तण M. 9, 11, v. l.; vgl. KULL.

वेग (von 1. विञ्) m. parox. im AV., oxyt. nach gaṇa उच्छादि zu P. 6, 1, 160. am Ende eines adj. comp. f. घा. 1) schnellende Bewegung, Ruck, z. B. des Erdbebens AV. 12, 1, 18. क्षिपत्येकेन वेगेन पञ्च बाणशतानि यः MBh. 3, 1018. दण्डं क्षिपेय सर्वप्राणेन वेगतः R. 2, 32, 86. — 2) Andrang: तेलिहिततां वेगः करिणां दुःसहो ऽभवत् MBh. 3, 2540. Bṛh. P. 4, 4, 32. यो हि शत्रोर्विवृद्धस्य पूर्वं न सक्ते वेगम् MBh. 12, 4207. 3, 676. चकार रुनुमान्वेगं तेषु रत्नसु विस्मयम् R. 5, 40, 11. Andrang, Schwall (des Wassers, der Fluth), starke Strömung; = प्रवाह AK. 3, 4, 2, 21. H. an. 2, 49. MED. g. 24. = जलोत्क्षेप TRIK. 3, 3, 70. — AV. 4, 15, 8. बह्वर्मि° R. 2, 52, 75. 59, 29. मरुवेगः समुद्र इव पर्वणि 80, 4. मरुतेवाम्बुवेगेन 105, 3. Suçr. 2, 405, 17. fg. स्नेतो° Spr. 4787. नदी वेगेन प्रुध्यति M. 5, 108. Spr. 4657. ÇVETĀCV. Up. 1, 5. यथा नदीनां बहवो ऽम्बुवेगाः Bṛh. 11, 28. मरुवेगा नदी MBh. 6, 2519. 4716. 7, 6907. R. 4, 8, 18. 14, 7. Spr. (II) 599. 1700. (I) 1403. 2684. Çik. 21, 20. Bṛh. P. 5, 17, 7. starker Er-guss von Thränen: म्रुवेगैः R. 2, 40, 47. 59, 16. 31. 60, 4. 4, 5, 17. 8, 18. fg. 6, 21, 27. — 3) heftige —, schnelle Bewegung, Ungestüm, Geschwindigkeit, Hast AK. H. 494. H. an. MED. HALL. 2, 288. des Windes Spr. (II) 365. R. 1, 54, 6. 2, 40, 17. 41, 12. 45, 30. 60, 16. R. GOAR. 2, 52, 24. 3, 72, 8. 79, 31. R. 1, 22. 24. MĀLATIM. 127, 12. VARĀH. BṚH. S. 2, 4. 25, 5. KATHĀS. 26, 12. von der heftigen und schnellen Bewegung geschwungener oder geworfener Waffen: गद्या भीमवेगया MBh. 1, 558. 3, 1942. 16380. घवाप्यवेगा गदा R. 3, 35, 45. गदयोर्वेगया Bṛh. P. 7, 8. 25. मरुवेगमस्त्रम् R. 3, 35, 46. घविषक्त° (खाण) KĪ. 13, 24. HALL. 2, 315. ऊर्ध्व° MBh. 1, 5882. R. 5, 3, 42. पाद° Spr. (II) 3014. भुज° MBh. 1, 5875. वेगेन प्रकृतं बाहुम् 6000. रथस्य Çik. 5, 13. 7, 22. VIKR. 6, 6. °संप्रवेक्ष्ये: R. 2, 26, 15. 93, 11. KATHĀS. 18, 89. 103. 893. Bṛh. P. 4, 12, 38. श्येन° 7, 8, 28. वृद्ध° VARĀH. BṚH. S. 27, 6. सु° (v. l. मुषेण) KĪm. NĪTIS. 7, 86. समरुवेगा सौदामनी R. 6, 80, 24. वेगावतरण Çik. 99, 7. समरुवत् वेगेन MBh. 3, 2539. R. 1, 54, 5. 2, 34, 17. 68, 15. 3, 50, 7. 75, 6. PĀNĒAR. 1, 4. 62. PRAB. 67, 1. धावस्ततो ऽतिवेगेन RĪĀ-TAR. 3, 406. क्षमुत्पत्त वेगतः KATHĀS. 61, 63. fg. PĀNĒAR. 237, 17. घतिवेगतस् Çik. SĀM. 3, 11, 32.

सर्वर समयेत्य सवेगमुवाच Pāṇāt. 69, 18. स तु केवलं वेगादेर्ग (वेगादेग-
सर् ed. Bomb.) गच्छति 258, 21. मनोवचेविगपुराज्ञव Geschwindigkeit
Bāṇ. P. 4, 30, 23. कृत्स्नं न कुरुते वेगात् in der Ueberleitung Spr. 2018.
— 4) heftiges Ausflodern, Ausbruch (eines Schmerzes, einer Leidenschaft
u. s. w.): श्रुः R. 1, 36, 5. R. 1, 24. चितायाः R. 3, 75, 54. संनियच्छति यो
वेगमुत्थितं क्रोधकर्षयोः Spr. 8160. प्रकर्षं Bāṇ. P. 1, 11, 18. 5, 7, 11. 7,
8, 25. अमर्षरोषं 5, 25, 6. शोकं R. 2, 57, 6. 5, 37, 27. शोकः मां संसाधय-
ति वेगेन यथा कूलं नदीरयः 2, 64, 69. दुःखं Spr. (II) 431. कामक्रोधोद्भव
Bhāg. 5, 28. मदवेगमत्ता गजेन्द्राः MBh. 1, 7006. वाचो वेगं मनसः क्रोधवेगं
हिसावेगमुदरोपस्थवेगम्। एतान्वेगान्विषेत् 12, 9984. दोषोषधमलानाम्
Aufregung Suçr. 1, 372, 19. 2, 354, 9. 405, 19. fg. Anfall, Paroxysmus einer
Krankheit: ०परित्यक्त 1, 46, 5. 96, 17. 131, 5. 257, 12. 2, 42, 8. 12. Wirkung
eines Giftes: यस्य वेगैर्विना जीर्येत् (विषम्) Jāṇ. 2, 114. विषं Māṇ. 48, 8. MĀLAV. 47, 6. DAÇAK. 72, 16. वेगोदयं भुङ्गति शिशोर्विषम् Spr. 5063.
sieben Stadien einer solchen Wirkung gezählt Suçr. 2, 255, 2. fgg. 267,
12. — 5) Drang zur Ausleerung Suçr. 1, 258, 5. 2, 111, 4. 144, 18. 513,
2. ०विरोधिन् Çāṇḍ. Sāṃh. 3, 8, 4. die einzelne Ausleerung (nach unten
oder nach oben) 3, 3, 10. 4, 10. = समुत्सर्ग Trik. — 6) Anstoss, Impuls:
संयोगविभागवेगाः Kāṇ. 1, 1, 20. संस्कारस्त्रिविधो वेगो भावना स्थितिस्थाप-
कश्चेति Tārṇas. 54. Suçr. 1, 37, 9. प्रारब्धकर्म ० Nilak. 31. — 7) die Frucht
einer best. Gurkenart (मरुकाकालपाल) Trik. MRD. — 8) Bez. einer best.
Sippe böser Geister Hariv. 12867. — Vgl. कपोतवेगा, गरुडं, चण्डवेग
(वायु Varāṇ. Bhā. S. 25, 5), नन्दिं, निर्वेग, पृथुं, प्रं, भीमं, मदनं, म-
रुदेग, मरुां, मेघं, वज्रं, वातं, वायुं, विजयं.

वेगग (वेग + 1. ग) adj. (f. घ्रा) stark strömend, rasch fließend: नदी
Hariv. 5774.

वेगदर्शिन m. N. pr. eines Affen R. 5, 73, 29. 6, 112, 63.

वेगन s. वेगान.

वेगनाशन m. = श्लेष्मन् Çaddar. im ÇKDr.

वेगनाशनाशकभावरूपस्य n. Titel einer Schrift Hall 62 (० नासक ० gedr.).

वेगरोध m. check, remora; obstruction of the natural excretions Wilson.

वेगवत् (von वेग) 1) adj. a) schwallend, heftig wogend: सरिता पतिः
R. Gonn. 2, 11, 5. — b) ungestüm, hastig, rasch zu Werke gehend: वीरः
शार्दूल इव वेगवान् MBh. 6, 4344. R. 3, 43, 24. वेगवाचाधवो ययौ 50, 5.
5, 36, 56. Kām. Nitis. 18, 59. उयं MBh. 1, 1179. प्लवग R. 5, 7, 32. तुरंगम
ein schnell laufendes Pferd Kām. Nitis. 16, 10. Kull. zu M. 8, 209. वायु
heftig blasend, rasch dahinfliegend R. 5, 3, 35. 7, 35, 26. Ragh. 8, 84. Mārk.
P. 17, 8. घनिल im Körper Suçr. 1, 254, 9. गदा MBh. 3, 677. 8, 4225.
चक्र 1, 1180. शर 8282. 3, 12108. 5, 7286. घतिं ० 3, 15655. दृष्टिर्वाच्यं
वेगवान् überaus ungestüm Suçr. 2, 153, 17. घासरो वेगवान्वर्षः ein hef-
tiger Regen H. 165. — 2) m. a) Leopard Mad. in Nieh. Pa. — b) N. pr.
eines Asura MBh. 1, 2646. 3, 675. fgg. eines Vidjādhara Kathās. 105,
66. eines Sohnes des Kṛṣṇa Bāṇ. P. 10, 61, 18. eines Fürsten, Soh-
nes des Bandhumant, 9, 2, 30. VP. 383. N. pr. eines Affen R. 6, 2, 31.
— 3) f. वेगवती a) eine best. Arzneipflanze Suçr. 2, 172, 18. 173, 13:
vgl. मरुां. — b) ein best. Metrum Colebr. Misc. Ess. II, 164 (VI, 3).
Ind. St. 8, 359. — c) N. pr. einer Vidjādhari Kathās. 105, 42. fgg. —
d) N. pr. eines Flusses R. 4, 41, 16.

वेगवाहिन 1) adj. schnell fließend: गङ्गा R. Gonn. 1, 45, 8. schnell
fliegend: शर Rāṇa-Tān. 5, 217. — 2) f. ०वाहिनी N. pr. eines Flusses
MBh. 2, 371. Mārk. P. 57, 23.

वेगवृष्टि f. ein heftiger Regen Trik. 3, 3, 329 (०वृष्टि gedr.).

वेगसर (वेग + सर) m. Manthier H. 1253. f. ई Kathās. 123, 256. 262.

— Vgl. वेसर.

वेगातिग adj. MBh. 2, 595 fehlerhaft für वेलातिग, wie die ed. Bomb. Hest.

वेगान wohl eine Corruption von यामगेयमान Ind. St. 4, 30. वेगन Co-
lebr. Misc. Ess. I, 82.

वेगानिल (वेग + अ) m. ein heftiger Wind Vikr. 4.

वेगितं (von वेग) adj. गापा तारकादि zu P. 5, 2, 86. 1) schwallend,
heftig wogend: समुद्रं शरवेगितम् (शरवेधनम् ed. Bomb.) MBh. 5, 2042. —
2) ungestüm, hastig, rasch zu Werke gehend, sich schnell bewegend, rasch
fliegend: प्रद्वचति स्म वेगिताः (गङ्गाः) MBh. 1, 2848. 3, 8812. तच्छ्रुत्वा त-
रितः कंसो रतिभिः सह वेगितः। घ्राज्ञगाम Hariv. 3333. शार्दूलानिव वे-
गितान् 5210. 13868. R. 4, 15, 23. सुपर्णागतिं ० 26. 61, 44. सुपर्णा 63, 24. 5,
3, 19. 29, 24. 39, 25. पतंग इव वेगितः 56, 26. (वानराः) उत्पेतुर्गगनं शीघ्रं
पवना इव वेगिताः 6, 112, 62. Bāṇ. P. 6, 5, 16. Mārk. P. 127, 8. कंसः
MBh. 8, 3048. मायक 3, 11727. 4, 399 (०वेगिताः mit der ed. Bomb. zu
lesen). R. 3, 26, 22. तेमरान् — शलभानिव वेगितान् MBh. 14, 2187. सु-
(शक्ति) MBh. 6, 3677. घतिं ० von Planeten Sūryas. 2, 10. — Vgl. प्र०.

वेगिन् (wie eben) adj. = वेगित 2) AK. 2, 8, 2, 41. 3, 4, 28, 130. Halās.
2, 203. MBh. 3, 8812. शार्दूलमिव वेगिनम् 8, 302. घृष्ट Hariv. 15063. R.
5, 93, 20. Kām. Nitis. 18, 57. गङ्गा schnell fließend MBh. 13, 1840. R. 2,
71, 6. जलानि Kir. 8, 39. घतिं ० (जलोघ) Mārk. P. 74, 10. परमं (इषु)
schnell fliegend MBh. 7, 8798. उद्धतं adj. von उद्धतवेग R. 2, 45, 30.

वेगिल (wie eben) m. N. pr. eines Mannes Kathās. 47, 85.

वेगिरुणि (वेगिन् + रु) m. eine Gazellenart, = श्रीकारिन् Rāṇa.
im ÇKDr.

वेङ्क m. pl. N. pr. eines Volkes im Süden der Halbinsel Bāṇ. P. 5, 6, 8, 10.

वेङ्कट m. 1) N. pr. eines Berges im Lande der Drāviḍa Bāṇ. P. 10,
79, 13. VP. 180, N. 3. ०गिरि Colebr. Misc. Ess. I, 299. Verz. d. Oxf. H.
251, b, 26. वेङ्कटाद्रि Colebr. Misc. Ess. I, 299. वेङ्कटाचल Mack. Coll. I, 85.
वेङ्कटेश्वर der auf dem Berge V. verehrte Viṣṇu ebend. und 225. वेङ्क-
टाचलेश desgl. Verz. d. Oxf. H. 258, a, 27. ०पति ein Fürst Kūvalaj. 193,
b (161, b). ०नाथ ein Autor Sarvadarçana. 53, 12. वेङ्कटेशदीक्षित N. pr.
eines Mannes Hall 70. वेङ्कटेश्वरदीक्षित desgl. 172. — 2) N. pr. ver-
schiedener Gelehrter Verz. d. Oxf. H. 130, a, No. 236. 150, a, No. 319.
196, a, No. 455. 213, a, No. 505. वेङ्कटाचार्य Ind. St. 1, 466. Hall 112, 137.
वेङ्कटाधरिन् Verz. d. Oxf. H. 150, a, No. 319. वेङ्कटाद्रियस्वन् Hall 176. —
Vgl. प्रसन्नवेङ्कटेश्वरमाहात्म्य.

वेचा f. v. l. für वेता = वेतन Halās. 4, 48.

वेसनवत् adj. zur Erklärung von वासिन् Nir. 2, 28. 3, 8.

वेसानी f. Vernonia anthelmintica Willd. (सोमराज्ञी) Çaddar. im ÇKDr.

वेद ein Opferruf VS. 17, 12. 18, 29. वेदार् m. Çat. Br. 9, 2, 7. 3, 2, 14.

वेद गापा मघादि zu P. 4, 2, 86.

वेक m. N. pr. des Vaters des Mādhava Dev. zu Nāg. Eini. —
Vgl. वात०.

वेवस् adj. von वेट gaṇa मघादि zu P. 4, 2, 86.

वेटाप्, वेटापति (विटभावे) Gaṇatnam. im gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

वेव्, वेवति (घैर्त्ये स्वप्ने च) gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27. वेव्, वेवति v. l. वेड 1) n. = सान्निधिकमचन्दन Rīśān. im ÇKDn. — 2) f. वेडा (बेडा)

Boot, Schiff H. 877 (वेडी v. l.). HALJ. 3, 50.

वेठमिका f. eine Art Gebäck Bhāṇap. im ÇKDn.

वेण्, वेणति und ऽते (गतिज्ञानचित्तानिषामनवादित्रयकणेषु) Dhātup. 21, 18. — Vgl. वेन्.

वेण 1) m. a) Bez. einer best. Mischlingskaste: der Sohn eines Valdehaka von einer Ambashthi M. 10, 19. वेणानां भाण्डवादनम् 49, 4, 215, v. l. (für वेण). Jñān. 3, 207. — b) N. pr. des Vaters von Pṛthu: वेणो विनष्टो ऽविनयात् M. 7, 41. 9, 66. Verz. d. Oxf. H. 12, b, 1 v. u. 13, a, 1. 39, a, 20. VP. 98. fgg. (वेन die neuere Ausg.). Bhāṇ. P. 2, 7, 9 (वेन ed. Bomb.). Die richtigere Lesart ist वेन. — c) N. pr. eines Vjāsa VP. 273. वेन die neuere Ausg. — 2) f. स्त्रा N. pr. eines Flusses MBh. 3, 8175. 8823. 12909. 14232. MBh. 6, 335 (VP. 183). Hariv. 5290 nach der Lesart der neueren Ausg. उज्जयिन्यां वेणातटे Māhāt. 173, 4. Varāh. Bṛh. S. 4, 26. 14, 12. 16, 9. 80, 6. Kathās. 123, 204. Bhāṇ. P. 10, 79, 12. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 31; vgl. उप°, कु°, कृष्ण°, तुङ्ग°. — Vgl. वैण, वैण्य und वेन.

वेणात m. pl. N. pr. eines Volkes AV. Pāṇ. in Verz. d. B. H. 93 (56) wohl richtiger वेणातट (an den Ufern der Veṇā wohnend) MBh. 2, 1117 nach der Lesart der ed. Bomb. वेणवातट ed. Calc. वेणातटे in der Bed. am Ufer der Veṇā Māhāt. 173, 4.

वेणविन् (von वेणु) adj. mit einer Flöte versehen: Çiva MBh. 13, 1172 nach der Lesart der ed. Bomb. वेणविन् ed. Calc.

वेणातट n. वेणातट.

वेणी (Uṇādis. 4, 48. f. Siddh. K. 248, a, 9) und वेणी (von 5. वा) f. 1) Haarflechte, insbes. das in einen einzigen Zopf zusammengeflochtene Haar der Weiber (gewöhnlich ein Zeichen der Trauer) AK. 2, 6, 2, 49. H. 370. an. 2, 154. f. MED. p. 28. HALJ. 2, 375. Kāty. Çr. 7, 3, 26. न प्रोषिते तु संस्क्रुयान्न वेणी च प्रमोचयेदिति कुरीत: Schol. in der ed. Calc. des Ragh. 14, 12. तस्या दीर्घवेणी सुसंपता । ददशे स्वसिता स्निग्धा काली व्यालीव मूर्धनि ॥ MBh. 3, 16190. दीर्घा वेणी विधुन्वान: (Aṛgūna als Eunuch oder Zwitter) 4, 1261. 2150. Megh. 18. Spr. (II) 112. Rīśā-Tan. 4, 1. Nalod. 3, 27. नीलनागाभया वेण्या जघनं गतयैकया R. 5, 18, 11. तस्या: सुविपुला दीर्घा दृश्यते वेणी व्यालीव परिवर्तिनी 26, 2. वेण्यां ग्रथितमुत्तमं मणिरत्नम् 36, 73. 68, 30. गुम्फिता शिरसि वेणय: Çiç. 14, 30. वेणीकृतशिरम् MBh. 4, 54. वेणीविकृतकेशात् 575. f. उर्ध्ववेणीधरा 9, 2652. वेणीभूतांश्च मूर्धज्ञान् Bhāṇ. P. 3, 23, 24. 4, 26, 44. °मूल Varāh. Bṛh. S. 81, 40. शस्त्रेण वेणीविनिगृह्णितेन 78, 1 (Kull. zu M. 7, 153). वेण्यां शस्त्रं समाधाय Kām. Nitib. 7, 54. वेणीवर्धन्यादिनी (पार्वती) Śiṅh. D. 54, 1. विमुच्य वेणीम् MBh. 4, 301. मोक्षये स्वर्गवन्दीनां वेणीबन्धान् so v. a. von der Trauer erlösen Ragh. 10, 48. Kumāras. 2, 61. Megh. 97. तस्या: पुर: (Stadt) — मुक्ता स्वयं वेणीरिवाब्भासे Ragh. 14, 12. एकवेणीधरा (vgl. u. एकवेणी) R. 5, 18, 21. एकवेणीधरा चेयं वसुधा ह्रीं प्रतीकते Hariv. 5299. एकवेणीधरत्न R. 5, 22, 8. एकनिबद्धवेणी adj. Hariv. 7042. das Wasser eines Flusses mit einem Zopfe verglichen: वेणीभूतप्रत: सत्सत्ता सिन्धु: Megh. 30. जलवेणिरम्या वेणि = प्रवाह Schol. in der ed. Calc. रेवाम् Ragh. 6, 48. प्र-

यागे गङ्गायमुनासरस्वतीमेलनं त्रिवेणी ÇKDn. daher वेणी = प्रवाह H. 1087. H. an. HALJ. 3, 47. वेणि = जलसमूह Gāṭhā. im ÇKDn. das Schwert (कृपा) als Zopf der राज्ञी Rīśā-Tan. 5, 449. — 2) वेणी abgekürzt für वेणीसंक्रार Śiṅh. D. 132, 13. 144, 16. — 3) वेणी Lipeocerois serrata Trin. (देवताड) AK. 2, 4, 2, 49. H. an. MED. — 4) वेणी Damm, Brücke H. an. — 5) वेणी N. pr. eines Flusses MED. Hariv. 9510 nach der Lesart der neueren Ausg. Kathās. 49, 177. Bhāṇ. P. 5, 19, 13. सर्वाश्च तथाभीरा वेण्यास्तीरनिवासिन: Māhāt. P. 58, 32. Verz. d. Oxf. H. 16, b, 16. — 6) वेणि = वाणि das Weben COLEBR. und LOIS. zu AK. 2, 10, 29. — Vgl. एक°, कु°, त्रि°, पद्म°, पुष्प°, प्र°, चावेणिक.

वेणिक m. pl. N. pr. eines Volkes MBh. 6, 2097. वेत्रिक ed. Bomb.

वेणिका (von वेणि) f. eine geflochtene Binde: रज्जुवेणिकापट्ट° Suça. 1, 25, 10. = वेणि 1) ÇANDAM. im ÇKDn.

वेणिन् (von वेणि) m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2154.

वेणिमाधव m. N. eines in Prajāga stehenden vierhändigen steinernen Idols ÇKDn. — Vgl. वेणीमाधवबन्धु.

वेणिवेधनी f. Blutzegel TRIK. 1, 2, 25.

वेणी f. 1) = वेणि; s. das. — 2) Schafmutter H. 1277. — 3) MBh. 15, 630 fehlerhaft für वेणु, wie die ed. Bomb. liest.

वेणीदत्त m. N. pr. des Verfassers der Padjaveṇī HALL in Journ. of the Am. Or. S. 6, 524 und in der Einl. zu Vāsavya. S. 48.

वेणीदास m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 380, a, 4.

वेणीमाधवबन्धु m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 135, b, No. 255 (hier °मधव° gedr., im Index richtig °माधव°). — Vgl. वेणिमाधव.

वेणीर m. eine best. Pflanze, = श्रिष्ट ÇANDAK. im ÇKDn.

वेणीसंवरणा n. = वेणीसंक्रार Verz. d. Oxf. H. 146, a, No. 307.

वेणीसंक्रारा ṇ. dass. Verz. d. B. H. No. 553.

वेणीसंक्रार m. die Wiederherstellung der Haarflechte (der Draupadi), Titel eines Dramas des Bhaṭṭanārājaṇa Verz. d. Oxf. H. 145, b, No. 306. 146, a, No. 307. fgg. 203, a, No. 484. 208, b, 39. 209, a, 4.

वेणीस्कन्ध m. N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2154.

वेणु (AV. ÇAT. Br.) und वेणु (Uṇādis. 3, 38 und TS.) P. 6, 1, 215. m. 1) Rohr, Rohrstab, insbes. Bambusrrohr AK. 2, 4, 5, 26. TRIK. 3, 3, 138. H. 1153. an. 2, 155. MED. p. 29. Hīn. 108 (रेणु gedr.). 176. HALJ. 2, 49. Viçva bei Uéval. AV. 1, 27, 3. नड, वेणु, इषीका ÇAT. Br. 1, 1, 4, 19. 2, 6, 2, 17. ते यथा वेणु संधाव्येते Kāty. 13, 12. वेणो: सुषिरम् TS. 5, 1, 4, 4. वेणुना विर्मिमीत आग्नेयो वै वेणु: 2, 5, 2. °भार 7, 4, 19, 2. °यष्टि ÇAT. Br. 2, 6, 2, 17. KAUC. 47. Kāty. Çr. 5, 10, 21. 18, 2, 10. 13. Āçv. Gṛh. 3, 8, 20. M. 8, 247. ताड्या: स्यू रज्ज्वा वेणुदलेन वा 299. Ind. St. 3, 398. °वैदलभाण्ड M. 8, 327. कीचकवेणुनां ह्याया MBh. 2, 1858. 3, 12394. °प्लेट 4, 759. R. 2, 94, 8 (103, 8 Gonn.). 3, 17, 9. 4, 44, 76. 78. f. °शय्या 5, 13, 47. 95, 8. Suça. 4, 29, 6. 96, 11. वेणो: करीरा: 224, 7. 9. 12. 2, 5, 19. °वच 504, 16. Ragh. 12, 41. मलये ऽपि स्थितो वेणुर्वेणुरेव न चन्दन: Spr. (II) 349. संघातवान्पथा वेणुर्निबिड: कण्टकैर्वृत: । न शक्यते समुच्छेत्तुम् (I) 3104. Varāh. Bṛh. S. 81, 1. 28. KATUṢ. 46, 98. Bhāṇ. P. 1, 6, 13. 3, 4, 2. 8, 24. 4, 6, 18. °गुल्म 6, 1, 14. °जाल LA. (III) ad 13, 17. यथा च वेणु: कदली नलो वा फलत्पभावाय न भूतये ऽऽत्मन: MBh. 3, 15647. तस्या (so ed. Bomb.) दक्षे-हेणुमिवात्मपुष्पम् R. 2, 38, 7; vgl. H. v. Ruess, Hortus Indicus Mala-

barious I, 25. (g. (angeführt von STENZLER in Z. f. d. K. d. M. 4, 398. (g.): sexagesimo anno a satione, ut ferunt, haec arbor (das Bambusrohr) flores fert per unum ferme mensem; proxime ante florem exortum, primum omnibus foliis spoliatur, et postquam defloruit, emoritur. — 2) *Rohrpfeife, Flöte* TRIK. 1, 1, 123. ÇABDAR. im ÇKDr. MBH. 1, 7018. 14, 1762. 18, 680 (वेणी ed. Calc.). गोपवेणुं वादयन् HARIV. 3603. 8073. R. 1, 5, 19. 2, 39, 40. 4, 33, 26. SUÇA. 1, 107, 9. RAGH. 19, 35. VANIN. BAH. S. 19, 18. GIT. 8, 9. KHANDOM. 34. KATHAS. 17, 107. VERZ. d. Oxf. H. 143, a, 37. 39. रणवेणुं BHIG. P. 2, 2, 29. 6, 8, 18. WEBER, KRISHNĀŚ. 270. 287. MĀRK. P. 19, 11. PĀÑĀT. 8, 5, 16. वेणुं धमन् 11, 6. °वाद्यविशारद (Kṛṣṇa) 4, 1, 32. BRAHMAVIV. P. 2, 50. PĀÑĀT. 20, 7. VOP. 5, 5. so vielleicht auch in: शतं वेणुच्छतं पुनः शतं चर्माणि स्नातानि VĀLAKH. 7, 8. — 3) N. pr. einer Gottheit des Bodhi-Baumes LALIT. ed. Calc. 347, 8. eines Fürsten TRIK. 3, 3, 138. H. an. MED. VIÇVA a. a. O. eines Sohnes des Çatañt VP. 416. pl. die Nachkommen Vequ's ÂÇV. ÇA. 12, 14, 6. — 4) N. pr. eines Berges MĀRK. P. 55, 5. — 5) N. pr. eines Flusses H. ç. 162. — Vgl. घङ्गार°, त्रि° (nach NĪLAK. zu MBH. 3, 12294 = घनकूबरयोः संधानार्थं त्रिशिखं दारुं), भद्र°, वेणव, वेणविक, वेणुक.

वेणुक (von वेणु) gaṇa गङ्गादि zu P. 4, 2, 138. oxyt. gaṇa गङ्गादि zu 80. proparox. = रूस्वो वेणुः (संज्ञायाम्) 5, 3, 87. Schol. 1) m. a) *Rohrpfeife, Flöte* HARIV. 13599. — b) = वरका, एला (Comm.) Amomum BHIG. P. 4, 6, 16. — c) pl. N. pr. eines Volkes MĀRK. P. 58, 45; vgl. वेणुप. — 2) f. छा eine best. Pflanze mit giftiger Frucht SUÇA. 2, 281, 18. = एला Amomum Comm. zu BHIG. P. 4, 6, 16. — 3) n. ein Bambusrohr zum Antreiben eines Elephanten (vgl. वेणुक) H. 1230. — Vgl. वेणुकीय.

वेणुकर्कर m. Capparis aphylla Roxb. (करीर) TRIK. 2, 4, 38.

वेणुकार m. Flötenmacher VJUTP. 97.

वेणुकीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेणु gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. वेणुकीया f. ein mit Bambusrohr bestandener Ort P. 6, 4, 153. Schol.

वेणुमध (l) m. eine best. Pflanze MĀRK. P. 49, 72.

वेणुज (वेणु + 1. ज) 1) adj. im Bambusrohr entstehend: वज्जि BHIG. P. 3, 1, 21. — 2) m. = वेणुयव RĪGĀN. im ÇKDr. — 3) n. Pfeffer v. l. für वेणु in RATNAM. nach ÇKDr.

वेणुजङ्घ (वेणु + जङ्घा) m. N. pr. eines Muni MBH. 2, 113.

वेणुदत्त m. N. pr. eines Mannes VERZ. d. Oxf. H. 218, a, 10. वेन्यदत्त v. l.

वेणुदारि m. N. pr. eines Fürsten MBH. 3, 15251. HARIV. 4966. 8015. 5087. 8496. 6671. 6724. 9152. वेणुदारिन् SĀH. D. 104, 10.

वेणुदम adj. auf der Flöte blasend, m. Flötenspieler AK. 2, 10, 13. H. 925.

वेणुन n. Pfeffer RATNAM. im ÇKDr. वेणुज v. l.

वेणुन्त्या f. N. pr. einer Tantra-Gottheit KĀLĀKRA 3, 138.

वेणुप m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 5, 4751 nach der Lesart der ed. Bomb. रेणुप ed. Calc.; vgl. वेणुक 1) c).

1. वेणुपत्र n. das Blatt des Bambusrohrs VERZ. d. Oxf. H. 267, b, 16.

2. वेणुपत्र 1) adj. das Blatt des Bambusrohrs habend. — 2) f. ई eine best. Grasart, = वंशपत्नी RATNAM. 218.

वेणुपत्रक 1) m. eine Schlangenart SUÇA. 2, 265, 18. — 2) f. °पत्रिका eine best. Grasart, = वेणुपत्नी, वंशपत्नी SUÇA. 2, 248, 6.

वेणुबीज n. = वेणुयव RĪGĀN. im ÇKDr.

वेणुमण्डल n. N. pr. des zweiten Varsha in Kuçadvīpa MBH. 6, 483.

वेणुमत् (von वेणु) 1) adj. mit einem Bambusrohr versehen JĪGĀN. 1, 138.

— 2) m. N. pr. eines Berges HARIV. 8951. — 3) f. °मती gaṇa मद्यादि zu P. 4, 2, 86. N. pr. eines Flusses VANIN. BAH. S. 14, 23. MĀRK. P. 58, 36, 39. — 4) n. N. pr. eines Waldes HARIV. 8955.

वेणुमय (wie oben) adj. (f. ई) aus Bambusrohr bestehend: पट्टि VANIN. BAH. S. 43, 8.

वेणुमुद्रा f. Bez. einer best. Stellung der Finger PĀÑĀT. 3, 4, 18.

वेणुयव 1) m. Same des Bambus BHIG. im ÇKDr. Comm. zu KĪT. ÇA. 4, 6, 17. Ind. St. 2, 300. SUÇA. 1, 73, 6. 197, 1. — 2) f. ई (sc. इष्टि) eine Darbringung von Bambus-Samen ÇĪGĀN. ÇA. 3, 12, 2.

वेणुवन n. 1) ein Wald von Bambusrohr Spr. (II) 2682. — 2) N. pr. eines best. Waldes VJUTP. 102. HIOUEN-THSANG I, 351. II, 32. WASSILJEW 43.

वेणुवाद m. Flötenspieler RATNAM. im ÇKDr.

वेणुवीणाधरा f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's (eine Flöte und eine Laute haltend) MBH. 9, 2639.

वेणुक्य m. N. pr. eines Nachkommen Jadu's HARIV. 1844. BHIG. P. 9, 23, 21.

वेणुकोत्र m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛṣṭaketu HARIV. 1596. VP. 409, N. 15. 2te Aufl. 4, 38. fg. MUIA, ST. I, 53. — Vgl. वेनकोत्र.

वेष्ठा s. कृष्ण°.

वेण्या f. N. pr. zweier Flüsse (wohl nur fehlerhaft für वेणा) MĀRK. P. 57, 24. 26. — Vgl. कृष्ण°.

वेणवा f. N. pr. eines Flusses (fehlerhaft für वेणा) MBH. 2, 371. HARIV. 5229. 5290 (die neuere Ausg. वेणा an allen drei Stellen). 9510 (वेणी die neuere Ausg.). MĀRK. P. 57, 19. — Vgl. कृष्ण°.

वेणवात MBH. 2, 1117 fehlerhaft für वेणात.

वेत m. = वेत्र RĪGĀN. im ÇKDr.

वेतन UNĀDIS. 3, 150. n. SIDDH. K. 249, a, 8. Lohn AK. 2, 10, 38. H. 362. HALI. 4, 43. वेतनादिभ्यो जीवति P. 4, 4, 12. पणो देयो ऽवकृष्टस्य षडुत्कृष्टस्य वेतनम् M. 7, 126. 8, 215. fgg. JĪGĀN. 2, 196. यदि शिष्यो ऽसि मे वीर वेतनं दीयतां मम MBH. 1, 5264. 6210. 2, 182. fg. 186. 3, 2639. 4, 287. 6, 3321 = 7, 4445. R. GORR. 2, 109, 41. RĪGĀ-TAR. 6, 48 (वेतान Ta. वितान ed. Calc.). 54. 8, 75. BHIG. P. 5, 9, 9. मासं वेतनेन क्रीतः कर्मकरः P. 5, 1, 80. Schol. °दान 1, 3, 36. Schol. वेतनस्यानपक्रिया M. 8, 214. वेतनस्यादानम् 5. वेतनादान 218. VERZ. d. Oxf. H. 263, a, 24. घट्टमधी त्वया शीघ्रं कथयात्मवेतनम् MĀRK. P. 8, 84. लब्धं गीतस्य वेतनम् Spr. 3231.

कर्म° BHIG. P. 5, 9, 12. रत्ना° MĀRK. P. 18, 7. घात° 50, 75. पर्याप्त° adj. KĀM. NĪTIS. 16, 7. दत्त° 4, 65. कृत° Lohn empfangend 13, 75. JĪGĀN. 2, 164. दीनारलक्षणे प्रत्यहं कृतवेतनः RĪGĀ-TAR. 4, 494. गृहीतवेतना वेण्या JĪGĀN. 2, 292. उभय° von beiden Seiten Lohn empfangend, Verräther, Spion KĀM. NĪTIS. 12, 12. 17, 22. PĀÑĀT. 22, 10. fg. HIT. 88, 17. वेतन = जीविका Lebensunterhalt H. 865. = ब्रूय Silber ÇABDĀ. im ÇKDr. Preis: स्वसंचितानि स्वर्णानि विक्रीणानि ऽल्पवेतनैः RĪGĀ-TAR. 8, 61. — Vgl. निर्वेतन und वेतनिक.

वेतनभुज् adj. Lohn empfangend; m. Knecht, Diener PĀÑĀT. 1, 4, 16. 2, 8, 5.

वेतनिन् adj. von वेतन am Ende eines comp.: कुप्य°, क्षतिक्रात° MBH. 3, 687.

वेतस UNĀDIS. 3, 118. 1) m. ein rankendes Wassergewächs, *Calamus Rotang Willd.* (AK. 2, 4, 9, 10. H. 1137. HALI. 2, 46. RATNAM. 314) oder ein verwandtes, spanisches Rohr; *Ruthe, Stocken*: किरण्यो वेतसो मध्यं घासाम् RV. 4, 38, 5. यो वेतसं किरण्यं तिष्ठतं सलिले वेदे AV. 10, 7, 41. 18, 3, 5. VS. 17, 6. ऋक्स TS. 5, 3, 12, 2. 4, 4, 2. CAT. Br. 9, 1, 2, 22. 24. 12, 2, 2, 19. KĪT. Ca. 20, 2, 2. LĪT. 4, 1, 7. KAUC. 8. 40. रुदिनी वेत-सर्वताम् MBu. 3, 2511. 12361. 12, 4199. fgg. 5837. Suçr. 1, 26, 13. 2, 72, 17. RAH. 9, 75. परिचिते लतामण्डपे Çik. 32, 19. गृक् 74. VARĀH. Bṛh. S. 54, 6. 86. 104. 119. 124. 53, 10. 22. Buā. P. 2, 2, 16. मञ्जरीभिर्विराजते नदीकुलेषु वेतसाः । वक्तुकामा इवाङ्गुल्या को ऽस्माकं सदशो नगः ॥ Vi-māna-P. 6 (nach AUFRECHT). शाखा TBr. 3, 8, 4, 3. TS. 5, 4, 4, 3. CAT. Br. 9, 1, 2, 20. 13, 3, 5. KĪT. Ca. 18, 2, 10. 20, 8, 2. पुष्प VARĀH. Bṛh. S. 29, 6. तस्य शिरः । किंवा वेतसपत्रेणा MĀR. P. 127, 24. 134, 52. सु° MBu. 3, 17286. am Ende eines adj. comp. (f. घा) AK. 2, 1, 9. Gtr. 7, 9. — 2) f. ई gaṇa गौरादि zu P. 4, 1, 41. dass. TRi. 3, 5, 19. ÇANDAR. im ÇKDa. KATHĪS. 121, 162. तर्ह SĪH. D. 5, 3. — 3) n. a) eine Lanzette in Ge-stalt eines Rotang-Blattes VĀBh. 26, 9. — b) N. pr. einer Stadt KATHĪS. 2, 41. — Vgl. घ्न° , वेतस.

वेतसक (von वेतस) 1) m. pl. N. pr. einer Oertlichkeit MBu. 7, 2095 nach der Lesart der ed. Bomb. चेतसक ed. Calc. — 2) f. वेतसिका desgl. MBu. 3, 8034. — Vgl. वेतसक.

वेतसकीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेतस gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. f. घा ein mit Rotang bestandener Platz 6, 4, 153, Schol.

वेतसाम् m. = घ्नवेतस GAṬĪDH. im ÇKDa.

वेतसिनी (f. von वेतसिन् und dieses von वेतस) f. N. pr. eines Flusses VP. 182, N. 13.

वेतसु m. N. pr. eines von Indra überwundenen Feindes RV. 6, 20, 8. 26, 4. pl. 10, 49, 4.

वेतस्वैस् (von वेतस) P. 4, 2, 87. 6, 1, 161, Schol. adj. mit Rotang bestan-den AK. 2, 1, 9. H. 954. als subst. N. pr. eines Ortes PAÑĀV. Br. 21, 14, 20.

वेता f. = वेतन HALI. 4, 42.

वेतान RĪĀ-TAR. 6, 48 fehlerhaft für वेतन.

वेताल 1) m. AK. 3, 6, 9, 21. a) Bez. eines Dämons, der von toten Körpern Besitz nimmt und sich derselben als Hülle bedient, HARIV. 14333. KĀM. NĪTIS. 17, 52. KATHĪS. 12, 48. 18, 151. 25, 186. विरुसमाप वेतालः (कन्यात्) Spr. 1430. RĪĀ-TAR. 1, 292. 3, 349. 351. 6, 191. Buā. P. 2, 10, 39. 7, 8, 38. Verz. d. Oxf. H. 94, b, 37. भूतवेतालमतनिर्वर्ण 251, a, 45. WILSON, Sel. Works I, 26. Htr. 65, 11. fg. Vtr. in LA. (III) 4, 14 u. s. w. TĪMAN. 228. °सिद्धि 206. WASSILJEV 196. Verz. d. Oxf. H. 94, b, 27. °साधन KATHĪS. 26, 235. °कर्मज्ञ VARĀH. Bṛh. S. 15, 2. वेतालोत्थापन RĪĀ-TAR. 8, 2188. Ind. St. 3, 310, N. 4. वेतालाध्यायिका Verz. d. Oxf. H. 354, a, 37. °पञ्चविंशति und °पञ्चविंशतिका 25 Erzählungen vom Vetāla GILD. Bibl. 366. von Çivadāsa COLEBR. Misc. Ess. II, 87. Verz. d. Oxf. H. 152, b, 3. von Gambhaladatta 152, a, No. 327. von Somadeva 84, b, 9. KATHĪS. 75. fgg. — b) N. pr. a) eines Wesens im Gefolge Çiva's Vāpi beim Schol. zu H. 210. KĀLĪKĀ-P. 45. 49 nach ÇKDa. — 3) eines Lehrers Buā. P. 12, 6, 58. — c) = दारपालक ÇANDAR. im ÇKDa. — 2) f. ई ein N. der Durgā HARIV. 10240. — 3) वेताली indecl. in Verbindung mit कर् u. s. w. gaṇa ऊर्थादि zu P.

1, 4, 61. — Vgl. उच्चवेताली (HARIV. 9842), लोमवेताल, वेतालीय. Das Wort wird gewöhnlich in वेत = घवेत + घाल = घालय zerlegt und durch in Verstorbenen Hausend übersetzt, wogegen zu bemerken ist, dass घवेत nicht = प्रेत ist.

वेतालजननी f. N. pr. einer der Mütter im Gefolge Skanda's MBu. 9, 2631.

वेतालभृ m. N. pr. einer der 9 Perlen am Hofe Vikramāditya's HAR. Anth. 1. ihm wird der Nīti-pradīpa zugeschrieben ebend. 526. fgg.

वेतर (von 1. विद्) nom. ag. Kenner: स वेति वेद्यं न च तस्यास्ति वे-त्ता ÇVETĪCY. Up. 3, 19. BHAG. 11, 38. देवो हि वेत्ता परमं यदत्र MBu. 1, 7331. HARIV. 14188. वेदोपनिषदाम् MBu. 2, 136. कालस्य 4, 888. लज्ज-र्मस्य 6, 5732. अपि यज्ञस्य वेतारो दत्तस्य मुक्तस्य च (त्रिदशेश्वराः) 13, 7097. HARIV. 2169. 7429. (खरूः) भारस्य वेत्ता न तु चन्दनस्य Spr. 4780. KĀM. NĪTIS. 18, 36. VARĀH. Bṛh. S. 2, 8, 4. Z. 4. KATHĪS. 43, 280. PAÑĀV. 3, 7, 2. अतीक्षादण्ड° R. GORR. 1, 7, 10. 3, 53, 41. VARĀH. Bṛh. S. 2, 8, 3. Z. 1 v. u. 69, 14. Bṛh. 14, 5. Verz. d. Oxf. H. 40, a, 26. 135, a, No. 254. 166, b, No. 370. 235, b, 20. अस्य यज्ञस्य वेता त्वं भविष्यसि जनार्दन so v. a. Zeuge MBu. 5, 4784. Empfänger: अग्रिय° KĀND. Up. 8, 10, 2. als fut.: तदीर्घकालं वेत्तासि daran wirst du lange Zeit denken müssen R. 7, 36, 34.

वेत्र (von 3. वी) UNĀDIS. 4, 166. m. eine grössere Art Calamus, etwa fasciculatus, zu Stöcken gebraucht, RĪĀN. im ÇKDa. KAUC. 40. MBu. 3, 2404. 12, 3241. वेत्राङ्गमकावृता HARIV. 14432. यत्रोत्पन्ना मकावेत्रा भू-तानी दण्डतां ययुः 14804. R. 2, 94, 9. 3, 17, 9. °लताचपे: — सेतुं वञ्चन्धुः 5, 93, 17. Suçr. 2, 282, 1. वेत्राम् 328, 6. °फल 1, 187, 5. 209, 5. °करि 157, 13. 221, 6. वेत्राय 222, 2. वेत्रासव 238, 11. °कीचकवेणूनां गुल्मानि Buā. P. 8, 4, 17. LA. (III) ad 13, 17. वेणुवेत्राणि R. 5, 93, 8. °पष्टि Rohr-stab (beim Kañkukin) Çik. 100. °लता (beim Thürsteher) PAÑĀV. 16, 1 (13, 6 ed. orn.). वेत्र so v. a. वेत्रपष्टि VARĀH. Bṛh. S. 72, 4. Buā. P. 10, 12, 2 (zum Treiben des Viehes). पट्टिकावेत्राणाविकल्पाः (so im Comm. zu Buā. P. 10, 43, 36) unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 41. षड्वेत्रकर (Kṛṣṇa) PAÑĀV. 4, 8, 118. beim Thürsteher Buā. P. 3, 15, 30. 7, 5, 16. °व्यासक्तकृस्त MBu. 9, 4638. °पाणि HARIV. 8004. R. GORR. 2, 13, 3. °कर्करपाणि 6, 99, 23. MBu. 6, 4436. °कृस्त KATHĪS. 108, 2. 124, 75. वामप्रकोष्ठार्पितक्रेम° KUMĀRAS. 3, 41. — वेत्र n. H. an. 2, 449 und Med. r. 80 fehlerhaft für रेत्र. — Vgl. वेत्रक.

वेत्रकार m. der Arbeiten aus dem Veitra genannten Rohre macht R. GORR. 2, 90, 16.

वेत्रकीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेत्र gaṇa नडादि zu P. 4, 2, 91. वेत्र-कीया f. ein mit Veitra bestandener Platz 6, 4, 153, Schol. वेत्रकीयगृक् N. pr. einer Oertlichkeit MBu. 1, 0213. वेत्रकीयवन (वेत्र° ed. Bomb.) desgl. 3, 415 (= एकचक्रा NĪLAK.).

वेत्रग्रहण n. das Ergreifen des Rohrstabs so v. a. das Amt eines Thür-sterhers oder einer Thürsterherin: °ग्रहणे नियुक्ता RAH. 6, 36.

वेत्रधार m. Thürsteher (einen Rohrstock tragend) H. 721, Schol. HALI. 2, 269. f. घा RAH. 6, 82.

वेत्रधारक m. dass. TRi. 2, 8, 24.

वेत्रवत् (von वेत्र) 1) adj. Veitra enthaltend, aus ihnen bestehend: कीचकवेणुवेत्रवद्विशालगुल्म (das suff. gehört auch zu den vorangehen-

den Wörtern) Bufo. P. 8, 2, 19. — 2) m. N. pr. eines mythischen Wesens, eines Sohnes des Pūshan, KATHA. 48, 96. — 3) f. वेत्रवती Siddh. K. 230, a, 6. a) Thirstererin (vgl. वेत्रिन्) Çik. 61, 15. 90, 10. PrAB. 70, 7 und 73, 19 nach der richtigen v. l. — b) eine Form der Durgā HARIV. 9333. चित्रायी die neuere Ausg. — c) N. pr. eines in die Jamunā sich ergießenden Flusses AK. 1, 2, 33. LIA. I, 84. MBu. 3, 12907. 14281. 6, 328 (VP. 181). 13, 7647. HARIV. 9515. 12827. R. 4, 41, 11. MECH. 25. VARAṆ. Bṛh. S. 16, 9. PRĀJACITTEND. 11, b, 6. KĀD. in Z. d. d. m. G. 7, 583. MĀK. P. 57, 20. — d) N. pr. der Mutter des Vetrāsura ÇKDa. nach dem VARAṆA-P.

वेत्रकृन् m. Bein. Indra's, ÇKDa. angeblich nach AK. offenbar ein verlesenes वृत्रकृन्.

वेत्रावती f. N. pr. eines Flusses, = वेत्रवती (welches nicht zum Versmaass passte) Verz. d. Oxf. H. 10, a, N. 1. RĪGĀ. im ÇKDa.

वेत्रासन वेत्र + 1. घ्रा° n. Rohrsitz, Rohrstuhl II. 684. HALJ. 2, 156. KUMĀRAS. 6, 58.

वेत्रामुर (वेत्र + अ°) m. N. pr. eines Asura ÇKDa. nach dem VARAṆA-P. वेत्रामुर Verz. d. Oxf. H. 58, a, 13. fg.

वेत्रिक m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 2097 nach der Lesart der ed. Bomb. वेणिक ed. Calc.

वेत्रिन् (von वेत्र) 1) adj. am Ende eines comp. — zum Rohrstock habend MAITAJUP. 6, 28 (S. 132). — 2) Stabträger, Thirster II. 721. RĪGĀ-TAR. 6, 3, 8, 526.

वेत्रीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von वेत्र gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90.

वेथ्, वेथते (याचने) DĀTUP. 2, 32. — Vgl. विथ् und 5. विथ्.

वेथिलेक् N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 339, a, 9. 10.

1. वेद (von 1. विद्) m. gaṇa वृषादि zu P. 6, 1, 203. 1) Verständniß, theologische Kenntnisse: यः समिधा य आहुती यो वेदैर्न ददाश मर्ता भ्रमये। यो नमसा स्वधृः RV. 8, 10, 5. वेदैर्न द्वे व्यपिबत्सुतासुतौ प्रजापतिः VS. 19, 78. AIR. Bn. 7, 18. — 2) das heilige Wissen, überliefert in der dreifachen Form (vgl. त्रयी विद्या) der R̥k, Sāman und Jāgus (dazu die Aṅgiras u. a.); später die bekannten Sammlungen der R̥k u. s. w.: die heilige Schrift; sg. AK. 3, 4, 24, 76. 19, 117. 22, 142. II. 249. MED. d. 15. HALJ. 1, 9, 82. AV. 7, 54, 2. 10, 8, 17. 15, 3, 7. त्रय ÇAT. Bn. 5, 5, 5, 10. 13, 4, 2, 8. ĀÇV. GRHJ. 1, 15, 2. NĪ. 1, 2. 18. 20. वेदो ऽखिलो धर्ममूलम् M. 2, 6. सर्वज्ञानमय 7. श्रुतिस्तु वेदो विज्ञेयः 10. 165. fg. वेदस्य संकिता 11, 77. वेदं विज्ञाव्य 198. त्रिवत् 263. fgg. pl. AV. 4, 35, 6. 19, 2, 12 वेदाः zu lesen). TS. 7, 5, 44, 2. वेदा वा एते (diese drei Berge sind V.) अन्ता वै वेदाः TBn. 3, 10, 22, 4. AIR. Bn. 5, 82. 6, 15. ÇAT. Bn. 14, 3, 2, 7. 12, 3, 4, 11. 14, 7, 2, 6. 9, 2, 4. ĀÇV. GRHJ. 3, 4, 1. 11, 1. Ça. 10, 7. M. 2, 97. 5, 4. R. 1, 1, 94. 4, 4. वेदैः पश्यन्ति वै द्विजाः Spr. (II) 2084. सत्यप्रतिष्ठानाः 2693. वेदेषु शस्त्रेषु च (I) 2270. वेदाः प्रमाणं स्मृतयः प्रमाणम् 8034. (धातुः) मुखतो निःसृतावेदाङ्क्ययीवो ऽस्तिके ऽकृत् Bufo. P. 8, 24, 8. वदानां सामवेदो ऽस्मि (sagt Kṛṣṇa) BṆG. 10, 22. प्रणवः सर्ववेदेषु (ist Kṛṣṇa) 7, 8. अधीत्य सर्ववेदान् MBu. 13, 368. त्रयो वेदाः AK. 1, 1, 4, 4. HALJ. 1, 8. ÇAT. Bn. 16, 4, 2, 25. M. 2, 77. 280. MĀK. P. 23, 36. त्रिवेदसंयोग KĪTJ. Ça. 25, 14, 27. ऽत्रय M. 2, 76. ऽत्रयी Spr. (II) 2955. वेदानधीत्य वेदो वा वेदं वापि 3, 2. एकवेदस्याज्ञानाद्वेदास्ते अक्वः कृताः (im Dvāpara) MBu. 3,

11253. 5, 1663 (एकस्य वेदस्या° mit der ed. Bomb. zu lesen). चत्वारः H. 233. चतुर्धा वेद एव च (im Dvāpara) MBu. 3, 11251. HARIV. 14516. 14668. fgg. 12436. KATHA. 38, 108. 118. व्यदध्यामस्तसत्ये वेदमेकं चतुर्विधम् Bufo. P. 1, 4, 19. अथर्वाङ्गिरसं वेदम् 8, 8, 19. अथर्वणं चतुर्थमितिरासपुराणं पञ्चमं वेदानां वेदम् (= व्याकरणा Comm.) KĀND. UP. 7, 1, 2. 4. चतुरो वेदान्सर्वानाप्यानपञ्चमान् MBu. 3, 2247. 5, 1661. ऋयन्तुःसामाथर्वाङ्ग्या वेदाश्चत्वार उक्ताः। इति ऋग्वेदोऽयं च पञ्चमो वेद उच्यते II Bufo. P. 1, 4, 20. पुराणं पञ्चमो वेदः Verz. d. Oxf. H. 68, a, 13. षै° ÇAT. Bn. 14, 7, 2, 22. पथावेदम् KĪTJ. Ça. 7, 1, 8. एक° adj. einen Veda habend —, kennend MBu. 3, 11244. 11252. 5, 1662. द्वि°, त्रि°, चतुर्वेद 3, 11251. fg. 5, 1661. fg. KATHA. 38, 102. 118. Veda unter den Bein. Viṣṇu's ÇKDa. nach dem VIṢṆUŚAḤMANĀMASTOTRA. — 3) Bez. der Zahl vier WEDER, Nāx. 2, 392, N. 1. GJOT. 101. ÇRUT. 13. 15. 39. VARAṆ. Bṛh. S. 77, 24. Bṛh. 12, 1. Ind. St. 2, 167. SĪH. D. 264. — 4) das Empfinden VOP. 21, 10. — 5) = वृत् MED. वित्त (vgl. 2. वेद) v. l. nach ÇKDa. — Vgl. अथर्व°, ऋग्वेद°, ऋग्वेद, तत्र°, गन्धर्व°, चतुर्वेद, त्रि°, दुर्वेद, धनुर्वेद, प्रतिवेदम्, ब्रह्मवेद, पशुर्वेद, रात्रि°, साम°.

2. वेद (von 3. विद्) m. Habe, Besitz: वेदं सवित्रा प्रसूतं मघोनान् ĀÇV. GRHJ. 1, 15, 1; vgl. u. 1. वेद 5).

3. वेदं m. gaṇa उक्कादि zu P. 6, 1, 160 (कर्पो). ein Büschel starken Grases (Kuça, Muṅga) besenförmig gebunden, zum Fegen, Aufsuchen des Feuers u. s. w. gebraucht; = पञ्चाङ्ग NĀNĀTHARATNAM. im ÇKDa. — AV. 7, 28, 1. VS. 2, 21. TS. 1, 7, 4, 6. 2, 6, 3, 4. TBn. 3, 3, 2. ÇAT. Bn. 1, 3, 2, 11. 9, 2, 1. 16. 22. fgg. KĪTJ. 31, 7. 32, 6. M. 4, 36. ĀÇV. Ça. 1, 14, 1. ऽशिरम् 2. ऽत्पानि 4. 5. 9. ऽस्तरण 3, 6, 28. KĪTJ. Ça. 1, 3, 23. 10, 6. 2, 5, 25. मुञ्ज° 26, 2, 10. 5, 15.

4. वेद 1) m. N. pr. eines R̥shi HARIV. 9573 वेदगाथो ऽश्रुमान् die neuere Ausg. st. वेदगाथोऽश्रुमान् der älteren). ein Schüler Ājoda's MBu. 1, 684. — 2) f. घ्रा N. pr. eines Flusses VP. 182, N. 18.

वेदक (vom caus. von 1. विद्) adj. (f. वेदिका) kund tuend, verkündend: अवेद्या° (श्लोका) RĪGĀ-TAR. 4, 549. मृतवेदिका VARAṆ. Bṛh. S. 90, 5. zum Bewusstsein bringend SARVADARÇANAS. 17, 1. 14. — वेदिका subst. s. bes.

वेदकर्तृ m. Verfasser des Veda: die Sonne MBu. 3, 149. Çiva PĀNĀ. 1, 9, 15. Viṣṇu 4, 3, 55.

वेदकार m. dass. KUSUM. 37, 2.

वेदकारणकारण n. die Ursache der Ursache des Veda: Kṛṣṇa PĀNĀ. 1, 12, 75.

वेदकुम्भ m. N. pr. eines Lehrers KATHA. 7, 56.

वेदकालेयक m. Bein. Çiva's ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

वेदगर्भ 1) adj. (f. घ्रा) den Veda im Schoosse tragend: रेवा Verz. d. Oxf. H. 65, a, 2. — 2) m. a) Bein. Brahman's TAR. 4, 1, 26. H. 241. Bufo. P. 2, 4, 25. 9, 19. 3, 9, 29. 12, 1. 13, 6. 32, 12. 33, 8. 8, 17, 26 (auf Viṣṇu übertragen). 18, 16. — b) ein Brahmane H. 813. — c) N. pr. eines Brahmanen KSHITJ. 2, 8. वेदगर्व COLEBR. Misc. Ess. II, 188. — 3) f. घ्रा Bein. der Sarasvatī Verz. d. Oxf. H. 110, a, 32.

वेदगर्व s. u. वेदगर्भ 2) c).

वेदगाथ m. N. pr. eines R̥shi HARIV. 9573 nach der Lesart der neuere Ausg.; vgl. unter 4. वेद 1).

वेदगुप्त adj. nach dem Comm. so v. a. गुप्तदेव *der den Veda bewahrt hat*, Beiw. Kṛṣṇa's, Sohnes des Parācara, Bṛā. P. 3, 22, 21.

वेदगुप्ति f. die *Bewahrung des Veda* (durch die Brahmanen) ÇKDn. und Wilson ohne Angabe einer Aut.

वेदगुह्य adj. im Veda *verborgen*: Viṣṇu PAÑĒA. 4, 3, 48. वेदगुह्योपनिषद् Çvetāçv. Up. 8, 6.

वेदघोष m. das *vom Hersagen des Veda herrührende Gemurmel* Ind. St. 1, 153, N. 1. — Vgl. वेदनिर्घोष und ब्रह्मघोष.

वेदचक्षुस् n. der Veda *als Auge*: ब्राह्मणा वेदचक्षुषा (पश्यति) Spr. (II) 2084, v. 1. das *Auge des Veda* so v. a. ein *Auge zur Erkenntnis des Veda* Verz. d. B. H. No. 287.

वेदजननी f. die *Mutter des Veda*, Bez. der Gājatri Kūrma-P. im ÇKDn. unter वेदमातर.

वेदज्ञ adj. Veda-kundig M. 12, 101.

वेदतत्त्व n. das *wahre Wesen des Veda*: वेदवेदाङ्गतत्त्व Spr. 2893.5033.

वेदतत्त्वार्थ m. die *wahre Bedeutung des Veda* M. 4, 92. °विद् 5, 42. °विद्मस् 3, 96.

वेदता (von 2. वेद) f. etwa *Reichthum*: वेदता वेदता (instr.) वसो RV. 10, 93, 11.

वेदत्व (von 1. वेद) n. das *Veda-Sein, die Natur des Veda* HARIV. 11670.

वेददर्श m. N. pr. eines Lehrers des AV. Bṛā. P. 12, 7, 1; vgl. वेदस्पर्श.

वेददर्शन n. das *Vorkommen* —, *Erwähntwerden im Veda*: °दर्शनात् so v. a. in *Übereinstimmung mit dem Veda* SŪRAS. 12, 27.

वेददर्शिन् adj. eine *Einsicht in den Veda habend, denselben kennend* M. 11, 234.

वेददान n. das *Mittheilen* —, *Lehren des Veda* Verz. d. B. H. No. 1218.

वेददीप m. die *Leuchte des Veda*, Titel von Mahidhara's Commentar zur VS., herausgegeben von ALBRECHT WEBER.

वेदधर m. N. pr. eines Mannes, = वेदेश, वेदेश्वर HALL in der Einl. zu VĀSAVAD. S. 46. Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 259.

वेदधर्म m. N. pr. eines Sohnes des Paila Verz. d. Oxf. H. 27, b, 4 v. u.

वेदधनि m. = वेदघोष Comm. zu R. 7, 2, 17.

1. वेदन (von 1. विद् simpl. und caus.) 1) adj. *verkündend*; s. भग°. — 2) n. und वेदनी f. (P. 3, 3, 107, Vārtt. 1. Vop. 26, 194) a) *Erkenntnis, Kenntniss, das Wissen*; n. Nir. 3, 12, 6, 7. रक्ष्यज्ञान° MBh. 1, 71. R. GORR. 1, 80, 16. घातपर° Spr. (II) 909. धर्म° PRAB. 52, 4. KULL. zu M. 1, 68. SARVADARÇANAS. 13, 16. 16, 11. 58, 6. 22. जन्मनामोर्वेदने M. 5, 60. fem. घ्रा TRIK. 3, 3, 262. H. an. 3, 422. MED. n. 135. Spr. 2896 (zugleich Schmerz). — b) das *Kundthun*, n.: घवस्था° RĪĠA-TAR. 3, 180. — a) *Empfindung*; f. AK. 3, 3, 6. HALĀS. 5, 33. Verz. d. Oxf. H. 231, a, 22. fgg. वेदना स्पर्शनिन्द्रियज्ञं ज्ञानम् 24. कर्तृ° P. 3, 1, 18. विन्दति वेदना JĀĠN. 3, 143. eines der fünf Skandha bei den Buddhisten H. 233, Schol. BURNOUR, Intr. 487. 409. 511. HIOUN-TSANG I, 385. COLEBR. Misc. Ess. I, 394. SARVADARÇANAS. 20, 11. 14. 16. 23, 22. — d) *schmerzliche Empfindung, Schmerz*; n.: निर्बृत्तिवेदनानि च MBh. 2, 893. क्लृप्त° R. 7, 37, 5, 37. fem. TRIK. H. 1370. H. an. MED. HALĀS. 3, 4. वेत्ति न वेदनाम् JĀĠN. 3, 130. MBh. 3, 13688. शिरसि 16749. 16888. वेदनी संनियम्य 6, 5816. शारीरा मानसाश्चापि (मानसा चापि ed. Bomb.) वेदना भृशदारुणाः 14, 442. R.

3, 57, 25. SUÇA. 1, 1, 9. 16, 3. 30, 16. 2, 6, 8. RAGH. 8, 49. Spr. (II) 1074. 1507. (I) 2872. 2896. VARĀH. BṚH. S. 78, 20. तीव्र° AK. 1, 2, 3, 8. H. 1358. मदन° VIKR. 22, 12. विष° KATHĀS. 38, 141. 87, 46. Bṛā. P. 3, 30, 19. 5, 26, 9. 15. PAÑĒAT. 44, 2. 120, 12. 121, 3. 146, 23. विरक्त° VET. in LA. (III) 6, 2. अति° KATHĀS. 29, 167. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): गाढ° MBh. 4, 1949. RAGH. 12, 99. Bṛā. P. 3, 31, 7. सवेदनम् adv. DRŌNTAS. 93, 11. der *Schmerz* personif. VP. 56. MĀK. P. 50, 30. fg. — Vgl. प्रसववेदना (auch PAÑĒAT. 228, 14).

2. वेदन (von 3. विद्) 1) adj. (f. ई) *findend*; s. नष्ट°; *verschaffend*; s. पति°. — 2) n. a) das *Finden, Habhaftwerden*: गोविन्दो वेदनाइवाम् MBh. 8, 2572. — b) das *Heirathen* (von beiden Geschlechtern): उत्कृष्ट° M. 3, 44. विधवा° 9, 85. 10, 24. JĀĠN. 1, 62. — c) *Habe, Gut*: शत्रूपतामधरा वेदनाकः RV. 1, 33, 15. अस्मभ्यमस्य वेदनं दद्वि 176, 4. 4, 30, 13. 7, 32, 7. 10, 34, 4. AV. 6, 11, 1. zur Erklärung von विद्वि (auch स्वे गृहे nach D.) Nir. 1, 7. — Vgl. पति°, सु°.

वेदनावत् (von वेदना; s. u. 1. वेदन) adj. *Schmerz empfindend* MBh. 18, 62. *schmerzhaft* SUÇA. 2, 6, 10.

वेदनिधि m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 15, b, 2. 64, b, 15.

वेदनिन्दक (m. = नास्तिक GAṬADH. im ÇKDn. = बुद्ध ÇKDn. = बौद्ध WILSON) und **वेदनिन्दा** s. unter निन्दक und निन्दा.

वेदनिर्घोष m. = वेदघोष VARĀH. BṚH. S. 43, 26. 60, 10.

वेदनीय (vom caus. von 1. विद्) adj. 1) *bezeichnet werdend, ausgedrückt, gemeint*: तत्र केवला प्रकृतिः प्रधानपदेन वेदनीया मूलप्रकृतिः SARVADARÇANAS. 147, 15. कुर्वहूपादिपद° 11, 19, 20, 4. 28, 2. 54, 14. 58, 2. 74, 1. 88, 22. रत्नत्रयपदवेदनीयता 31, 12. — 2) *empfundend werdend* COLEBR. Misc. Ess. I, 384 (WILSON, Sel. Works I, 317). दृष्टाद्दृष्टजन्म° JOGAR. 2, 12. प्रत्यात्म° WILSON, SĀMĀHJAK. S. 9. अनुकूल°, *pratikūla*° als *angenehm, als unangenehm* TARKAS. 33. SARVADARÇANAS. 2, 19. अनुकूलवेदनीयत्वं n. 14, 13. *pratikūla*वेदनीयता 103, 15. 115, 20. Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 569. *pratikūla*वेदनीयत्वं WILSON, SĀMĀHJAK. S. 10.

वेदपथ m. *Weg des Veda* Bṛā. P. 5, 26, 15. 12, 2, 12. लोकवेदपथानुग 3, 3, 19. st. वेदपन्थाः 16, 23 liest die ed. Bomb. देव पन्थाः (dieses = वेदमार्ग nach dem Comm.).

वेदपाठ m. ein *festgesetzter Veda-Text, Veda-Redaction* Ind. St. 3, 400.

वेदपारग adj. s. u. पारग.

वेदपारापणविधि m. Titel einer Schrift Verz. d. B. H. No. 152.

वेदपुण्य n. das *aus dem Studium des Veda hervorgehende moralische Verdienst* P. 6, 2, 152, Schol. M. 2, 78.

वेदपुरुष m. der *personifizierte Veda (mit allen seinen Theilen d. i. Hilfswissenschaften)*: तत्तद्ब्रह्मध्ययनाभावे वेदपुरुषस्य तत्तद्ब्रह्मज्ञानं भवति SŪRADRYA in der Einl. zur BHATAPRAKĪCIKĀ.

वेदप्रकाश m. Titel einer Schrift HALL 189.

वेदप्रदान n. das *Mittheilen* —, *Lehren des Veda* M. 2, 171.

वेदप्रपद f. Bez. gewisser Formeln, in denen प्रपद vorkommt KAUC. 3.

वेदफल n. der *aus dem Studium des Veda hervorgehende Lohn* M. 1, 109.

वेदबाहु m. N. pr. eines der 7 Weisen unter Manu Raivata HARIV. 430. MĀK. P. 75, 73. eines Sohnes des Pulastija VP. 83, N. 5. des Kṛṣṇa Bṛā. P. 10, 90, 34.

वेदबीज n. der Same des Veda: Kṛṣṇa PAÑĀR. 1,12,75.
वेदब्रह्मवर्ष n. Veda-Lehrzeit Āṣv. Gṛh. 1,22,8. Pīn. Gṛh. 2,5.
वेदब्राह्मणा m. ein Brahmane, der den Veda kennt, ein Brahmane im vollen Sinne des Wortes (Gegens. ज्ञातिब्राह्मणा) BURN. Intr. 139. fg.
वेदभाष्यकार m. der Verfasser des Commentars zum Veda, Bez. Śā-jana's Verz. d. Oxf. H. 162, b, 25.
वेदभू m. Bez. eines best. göttlichen Wesens MBH. 13, 7635.
वेदभृत् m. N. pr. eines Mannes Sāṁsk. K. 184, b, 8.
वेदम् am Ende eines comp. absol. von 1. und 3. विद् P. 3, 4, 29. fg.
ब्राह्मणवेदे भोजयति er speist so viele Brahmanen, als er nur kennt 29, Schol. — Vgl. यावद्देदम्, समतः.
वेदमन्त्र m. pl. N. pr. eines Volkes MĀR. P. 58, 6.
वेदमय (von 1. वेद) adj. (f. ई) aus heiligem Wissen bestehend, dasselbe enthaltend AIT. Br. 1, 22. नौ MBH. 3, 13862. ब्रह्मा वेदमयो निधिः 12, 6780. ब्रह्मन् HARIV. 1321. Bṛh. P. 3, 8, 15. 13, 43, 5, 20, 11. सर्वं 3, 9, 43.
वेदमातर f. die Mutter des Veda, Bez. der Sarasvatī, Sāvitrī und Gājatrī TAITT. Ār. 10, 36 in Ind. St. 2, 194. MBH. 3, 7127 (pl.). 6, 804. 12, 7205. HARIV. 7022. 11516. PAÑĀR. 1, 12, 54. 56. KŪMA-P. und Devī-P. im ÇKDn.
वेदमातृका f. dass., Bez. der Sāvitrī PAÑĀR. 1, 3, 41.
वेदमालि m. N. pr. eines Brahmanen Verz. d. Oxf. H. 11, a, 2.
वेदमित्र m. N. pr. eines Veda-Lehrers RV. Prāt. 1, 11. MÜLLER, SL. 136. 143. COLEBR. Misc. Ess. I, 15. VP. 277. Verz. d. Oxf. H. 408, b, No. 10. — 74, b, 2.
वेदमुष्या f. eine geflügelte Wanze ÇABDĀNTHAK. bei WILSON.
वेदमुण्ड m. N. pr. wohl eines Asura: ँवध Verz. d. B. H. 140 (V, 26).
वेदमूर्ति m. eine Erscheinungsform des Veda: der Sonnengott MĀR. P. 102, 22.
वेदय nom. ag. vom caus. von 1. विद् P. 3, 1, 138. Vop. 26, 35.
वेदयज्ञ m. ein im Veda vorgeschriebenes Opfer M. 2, 183. MBH. 2, 277.
मय adj. aus solchen Opfern gebildet, solche Opfer enthaltend VP. bei MUIR, ST. 4, 31. MĀR. P. 47, 8.
वेदयितृ (vom caus. von 1. विद्) nom. ag. Erkennen, Kenner: वेद्यं वेदयिता (qui seire facit St.) चासि KUMĀR. 2, 15.
वेदरकर, वेदरकर und **वेदरकर** (dieses scheint die richtige Form zu sein; vgl. بيدارکر Aufwecker) m. Bein. Nṛsiṁha's oder Narasiṁha's, Vaters des Nārāyaṇa, der einen Commentar zu Buch XII. fgg. des Naishadhijakārita verfasste, NAIŠH. in den Unterschrr.
वेदरक्त्य n. die Geheimlehre des Veda, die Upanishad MBH. 1, 62.
वेदरात m. N. pr. HARIV. LANGL. I, 166 fehlerhaft für देवरात; vgl. HARIV. 1993.
वेदराशि m. der gesamte Veda KULL. zu M. 1, 21.
वेदवदन n. 1) der Mund —, Eingang zum Veda, Bez. der Grammatik GOLDSM. im ÇKDn. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 34.
वेदवत् (von 1. वेद) 1) adj. mit dem Veda vertraut PĀR. bei MÜLLER, SL. 139. HARIV. 13235. — 2) f. ँवती a) N. pr. eines Flusses MBH. 6, 324 (VP. 183). 13, 7651. MĀR. P. 57, 19. — b) N. pr. einer Tochter VI. Theil.

Kuṣadhvaṅga's, die später als Sitā (auch als Draupadī und Lakshmi) wiedergeboren wird, R. ed. Bomb. 6, 60, 10. 7, 17, 9. 38. Verz. d. Oxf. H. 24, a, 10. fgg. — c) N. pr. einer Apsaras Vāpi beim Schol. zu H. 183. — d) PRAB. 70, 7 und 73, 19 fehlerhaft für वेत्रवती, wie die v. l. hat.

वेदवाक्य n. ein Ausspruch der heiligen Schrift SARVADARÇANAS. 72, 19. 128, 3. 4.

वेदवाद m. ein Ausspruch der heiligen Schrift und das Sprechen über die heilige Schrift, theologische Unterhaltung: ०रत BHAG. 2, 42. इति देवा व्यवसिता वेदवादाय शास्त्रताः Aussprüche des V. MBH. 12, 288. वेदवादाशानुयुगं कृतसि so v. a. theologische Unterhaltungen 8503. 13, 3140. VP. bei MUIR, ST. 1, 23. 147. 4, 3. Bṛh. P. 4, 2, 22. 4, 19. 5, 11, 2. 9, 22. 16. 14, 18, 30.

वेदवादिन् adj. der über die heilige Schrift zu reden versteht; m. Theolog MBH. 3, 14698. Bṛh. P. 1, 5, 23. 4, 12, 40. 7, 5, 13. SARVADARÇANAS. 131, 21.

वेदवास (1. वेद + 2. वास) m. ein Brahmane ÇABDAR. im ÇKDn.

वेदवाक् adj. dem Studium des Veda obliegend MBH. 13, 1369. = वेदपाठक NĪLAK.; vgl. धर्मवाक् unter वाक् 1).

वेदवाक्म adj. den Veda tragend oder bringend; Beiw. des Sonnengottes MBH. 3, 149.

वेदविन्न (von वेदविद्) n. Kennntnis des Veda MĀR. P. 33, 15.

वेदविद् adj. Veda-kundig ÇAT. Br. 14, 6, 7, 4. ÇĀNKH. Gṛh. 4, 1. 4. M. 2, 78. 3, 179. 7, 38 u. s. w. WEBER, GJOT. 110. BHAG. 8, 11. 15, 1. 15. MBH. 3, 2074. 2450. 5, 6062. 7132. R. 1, 5, 21. 6, 1. ÇIK. Ch. 18, 8. ऋ० M. 4, 192. वेदवेदाङ्गविद् R. 1, 1, 15. वेदवित्तम M. 5, 107.

वेदविद्या f. Veda-Kunde: ०विद्याधिगम MAITRĀJUP. 4, 3. ०विद् KATHĪS. 27, 164. ०विद्यात्मक MĀR. P. 102, 20. ०विद्याधिप PAÑĀR. 1, 8, 24.

वेदविदंस् adj. = वेदविद् s. u. विदंस्.

वेदवृद्ध m. N. pr. eines Veda-Lehrers Verz. d. Oxf. H. 55, a, 14.

वेदवेनाशिका f. N. pr. eines Flusses R. in VP. 2te Aufl. II, 145. ०वेनासिका R. 4, 40, 21.

वेदव्यास m. der Veda-Diaskewast, = व्यास TRIK. 2, 7, 19. H. 846. MBH. 1, 76. 13, 680. 1387. HARIV. 2364. VANĀ. Bṛh. S. 46, 12. Verz. d. B. H. 13, 5. 9. No. 392 (S. 104). 804. 1343. Verz. d. Oxf. H. 3, a, No. 24. 9, b, 14. VP. 272. Ind. St. 1, 468. fg. 3, 396. PAÑĀR. 2, 1, 15. 3, 1, 9.

वेदव्रत n. eine im Veda vorgeschriebene Observanz: ०व्रतानां विधिः Titel eines Pariçishṭa des Kātjājana Verz. d. Oxf. H. 382, a, 8. ०परायण so v. a. den Veda studierend und die Observanzen beobachtend VANĀ. Bṛh. S. 48, 65.

वेदशब्द m. ein Ausspruch des Veda M. 1, 21.

वेदशाखा f. Veda-Zweig, — Schule Ind. St. 1, 16, 12. Bṛh. P. 5, 2, 9. Verz. d. B. H. No. 1218. Verz. d. Oxf. H. 56, a, 4. 56, b, 47. ०प्रपायन 8, a, 31. — Vgl. प्रतिवेदशाखम्.

वेदशास्त्र n. ag. die im Veda vorgetragene Lehre M. 4, 260. 5, 2. 12. 94. 99. fg. 102. 106. n. pl. der Veda und andere Lehrbücher Verz. d. Oxf. H. 91, a, 4. वेदशास्त्रागमकथाः 11.

वेदशिर m. N. pr. eines Sohnes des Kṛṣṇa Bṛh. P. 6, 6, 30. statt des erforderlichen acc. ०शिरम् hat die ed. Bomb. den nom. ०शिरा[!].

1. वेदशिरम् (1. वेद + शि^०) n. *das Haupt des Veda*, Bez. einer mythologischen Waffe Verz. d. Oxf. H. 82, b, 22. — Vgl. मनो^०.

2. वेदशिरम् (wie oben) m. N. pr. eines Rshi MBh. 12, 12758. Hariv. 430. 14153. VP. 82. Bala. P. 4, 1, 12. 6, 15, 14. 8, 1, 21. 5, 3. Mān. P. 52, 17. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 22. 71, a, 23. 82, b, N. 3.

3. वेदशिरम् (3. वेद + शि^०) n. *der Kopf des Veda genannten Besens* Āc. Ca. 1, 11, 2. = ज्ञानसदृशः प्रदेष्टा: Comm.

वेदशीर्ष m. N. pr. eines Berges Verz. d. Oxf. H. 82, b, 29.

वेदशी m. N. pr. eines Rshi Mān. P. 78, 79. — Vgl. 2. वेदशिरम्.

वेदयुत m. pl. N. pr. einer Klasse von Göttern unter dem Nam Manu Bala. P. 8, 1, 24.

वेदयुति f. 1) = वेदघोष *das vom Hersagen des Veda herührende Gemurmel* R. 7, 2, 17. — 2) *die heilige Schrift, der Veda* MBh. 3, 11214. 6, 892 (मन्त्रायुपया दुर्गा). R. 4, 5, 4. °युति aus metrischen Rücksichten 3, 55, 84. 56, 21. Mān. P. 21, 81. — 3) N. pr. eines Flusses R. 2, 49, 9 (46, 10 Gora.).

1. वेदम् (von 1. विद्) n. *Erkenntnis*: उद्दिष्टो जगदुर्गं तानि वेदसा RV. 3, 60, 1. — Vgl. केत^०, ज्ञान^०, 1. विद्य^०.

2. वेदम् (von 3. विद्) n. *Habe, Besitz* Naism. 2, 10. RV. 1, 70, 10. 81, 9. 2, 7, 6. 3, 53, 14. 5, 2, 12. स नो वेदो धर्मात्पुं रक्तु 7, 15, 3. 19, 1. 8, 76, 2. धर्पुषो यस्य वि भजति वेदः 10, 27, 10. AV. 5, 20, 4. 10. pl. RV. 1, 80, 5. AV. 6, 66, 3. — Vgl. धनष्ट^०, केत^०, ज्ञान^०, 2. विद्य^०.

वेदस = 2. वेदम् s. सर्व^०.

वेदसंस्थित adj. *im Veda enthalten* Mān. P. 102, 20.

वेदसंज्ञा f. *der ganze Veda nach irgend einer Redaction* M. 11, 355; vgl. वेदस्य संज्ञिता 77.

वेदसंस्थित adj. *der das Veda-Studium und alle frommen Werke schon hinter sich hat und sich ganz dem beschaulichen Leben hingibt* M. 6, 86; vgl. 95.

वेदसमाप्ति f. *Beendigung des Veda-Studiums* Āc. Gṇ. 4, 22, 18.

वेदसार m. *das Beste im Veda*: Vishṇu Pāṇ. 4, 3, 80. °शिवस्त्व m. oder °शिवस्तेज n. *Titel einer Sammlung von Strophen, die Īva verherrlichen*, Harv. Anth. 812. fgg.

वेदसिनी f. N. pr. eines Flusses VP. 182, N. 13. वेतसिनी v. l.

वेदसूत्र n. *ein zu einem Veda gehöriges Sūtra* MBh. 12, 13069.

वेदस्तुति f. *Lob des Veda*, Titel des 87ten Adhja im 10ten Buche des Bala. P. °कारिका Hall 143.

वेदस्पर्श m. N. pr. eines Veda-Lehrers Verz. d. Oxf. H. 85, b, 30. 32. वेददर्श v. l.

वेदस्मृता f. N. pr. eines Flusses, = वेदस्मृति MBh. 6, 324 (VP. 182).

वेदस्मृति f. N. pr. eines Flusses MBh. 13, 7651. Bala. P. 5, 19, 18. Mān. P. 57, 19. VP. 176, N. 5. °स्मृति Varis. Bṛ. 8, 16, 32.

वेदकीन adj. *mit dem Veda nicht vertraut* H. 846.

वेदप्रणी (1. वेद + ण^०) f. = स्मृत्यन्तरी Bala. im CKDa.

वेदार्थ (1. वेद + 3. ऋ^०) 1) n. *ein Glied des Veda so v. a. eine Hilfs-wissenschaft zum Veda*; es werden deren sechs gezählt: Īkshā, Kalpa, Vjākaraṇa, Nirukṭi, Khanda und Gṛthya Bala. in der Rām. zum RV. Rām. Bala. zu Na. XV. fgg. Madhus. in Ind. St. 1, 13, 8.

6. Na. 1, 30. RV. Pāṇ. 14, 30. M. 2, 141. 4, 92. MBh. 2, 456. 12, 7661. R. 5, 32, 9. Bāṇalop. in Ind. St. 9, 42. Sūtras. 1, 2. Verz. d. B. H. No. 840. 682. Verz. d. Oxf. H. 386, a, No. 502. वेदवेदाङ्गपारग MBh. 3, 2481. R. 1, 7, 1. Bāṇa-P. in L.A. (III) 48, 16. वेदवेदाङ्गविद् R. 1, 1, 12. वेदवेदाङ्गतत्त्व Spr. 2893. 5033. °शास्त्राणि Werra, Grot. 21. °स n. nom. abstr. SARVADARJANAS. 137, 2. fgg. Vgl. 3. ऋ^० 5). — 2) m. *Bein. der Sonne* MBh. 3, 149. N. pr. eines der 12 Āditya Werra, Rām. Up. 284. 313. — Vgl. मुण्ड^०.

वेदाङ्गराज m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 258. Notices of Skt. Mss. 87.

वेदाचार्य (1. वेद + ऋ^०) m. *Veda-Lehrer* Ind. St. 3, 396.

वेदात्मन् (1. वेद + ऋ^०) m. *die Seele des Veda*: Vishṇu R. 5, 102, 17. Pāṇ. 4, 3, 55. *der Sonnengott* Mān. P. 102, 20.

वेदादि (1. वेद + ऋ^०) m. *der Anfang des Veda*: यो वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदासि च प्रतिष्ठितः nämlich das ऋम् Taitt. Ān. 10, 12, 17. *das heilige ऋम् selbst*: सावित्री वेदादिप्रभृतीनि च जपित्वा ÇĀKH. Gṇ. 4, 5. Werra, Rām. Up. 335. °नृपाय ऋकाराय 296. n. im RUDRĀJĀLA nach ÇKDa. °बीज n. dass. ÇKDa. nach dem RĪCĀRĪCĀNĀNTANTRA.

वेदाधिगम (1. वेद + ऋ^०) m. *Veda-Studium* M. 2, 2.

वेदाधिदेव (1. वेद + ऋ^०) m. *der den Veda beschützende Gott*: Brahman Pāṇ. 4, 12, 52.

वेदाध्यक्ष (1. वेद + ऋ^०) m. *Aufscher über den Veda, Hüter des Veda*: Kṛṣṇa Hariv. 10403.

वेदाध्ययन (1. वेद + ऋ^०) n. *Veda-Studium* AV. Pāṇ. 4, 161. R. 1, 80,

8. Spr. 1404. Verz. d. Oxf. H. 91, a, 5. SARVADARJANAS. 123, 7. 124, 2. 128, 7. वेदानध्ययन n. *das Unterlassen des Veda-Studiums* M. 3, 68.

वेदाध्यय्य (1. वेद + ऋ^०) adj. *den Veda studierend* P. 3, 2, 1. Schol.

वेदाध्ययिन् (1. वेद + ऋ^०) adj. dass.: तत्तद्वेद^०, सकल^० Ind. St. 3, 396.

वेदानुवचन n. s. u. धनुवचन 1) und vgl. Notices of Skt. Mss. 58.

वेदास (1. वेद + ऋ^०) m. 1) *das Ende des Veda* Taitt. Ān. 10, 12, 17 (s. u. वेदादि). °ग = वेदपारग *der den Veda durchstudiert hat, vollkommen vertraut mit dem V.* MBh. 12, 1224. 13, 1749. *Ende des Veda-Studiums*: वेदासावभृथमुत 2, 1908. — 2) *ein den Schluss eines Veda bildender Text, eine Upanishad* (H. 250. an. 4, 127. Mān. d. 86. Hariv. 1, 9) und *die auf den Upanishad ruhende theologisch-philosophische Lehre* (die Uttaramimāṃsā): °विज्ञानमुनिशितार्थ Mup. Up. 3, 2,

6. Çvetāc. Up. 6, 22. वेदासापगां फलम् M. 2, 160. वेदासाभिक्ति 6, 62. वेदासं विधिवच्छुसा 94. MBh. 13, 1080. pl. 4, 1599. सर्वे वेदासाः NILAK. 9. Ind. St. 1, 19. 2, 172. 208. 3, 386. Vikr. 1. Çāk. zu Khānd. Up. 8, 10. प्रत्यक्षां प्रमासिद्धिबिहृद्धार्याभिधायिमः । वेदासा यदि शास्त्राणि वैदिः किमपराध्यते ॥ PRAB. 20, 17. fgg. SARVADARJANAS. 61, 19. वेदासयोस्तेति-रिष्यच्छुद। पयसंज्ञयोः Verz. d. Oxf. H. 257, b, N. 6. °विष्ट MBh. 12, 2449.

वेदे वेदस्त्वर्धनेः (so die ed. Bomb.) 14, 845. °प्रविक्षितयो Spr. 2031. °गम्य Mān. P. 102, 22. °रक्ष्यवेत Verz. d. Oxf. H. 285, b, 26. °सा-त्पर्य SARVADARJANAS. 73, 7. °वेदिन् Pāṇ. 4, 1, 42. °कत् Bala. 18, 15. KAIVALJOP. in Ind. St. 2, 13. °कर्तु Pāṇ. 4, 3, 155. °वाक्य MADHUS. in Ind. St. 1, 13, 25. fgg. 19, 15. SARVADARJANAS. 55, 12. 64, 12. fgg. °वाह 146, 19. °वादिन् TAITTAS. 22. वेदासो नम उपनिषत्प्रमाणं तदुपकारी-

षि शारीरकादीनि च Vedāntas. (Allah.) No. 3. 4. Colbr. Misc. Ess. I, 325. fgg. °शास्त्र Prax. 20, 15. Madhus. in Ind. St. 1, 13, 8. Werke, die über den Vedānta handeln: °कृतक Hall 154. 165. °कल्पतरु 87. Colbr. Misc. Ess. I, 333. Verz. d. Oxf. H. 277, a, 13. 292, b, 17. Verz. d. Tüb. H. 18. °कल्पतरुटीका ebend. °कल्पतरु परिमल Hall 88. Colbr. Misc. Ess. I, 333. °कल्पतरुमञ्जरी ebend. °कल्पलतिका 337. Hall 132. Verz. d. B. H. No. 627. Verz. d. Oxf. 226, b, No. 558. °विसामयि Hall 97. °तद्दीप्य 99. °दीप्य 95. Verz. d. Tüb. H. 18. °नयनभूषण Hall 96. °न्याय भाष्यी °वेदमन्त्रप्रकाशिका. Verz. d. Tüb. H. 18. °परिभाषा 19. Hall 100. Colbr. Misc. Ess. I, 335. Mack. Coll. I, 15. °पारिजात Hall 114. °प्रदीप 92. Wilson, Sol. Works I, 43. Verz. d. Oxf. H. 221, b, No. 536. °भाष्य 393, a, No. 90. Mack. Coll. I, 15. °रत्नमञ्जरी Hall 114. °रक्तस्य 104. °शतश्लोकी 119. °शिखामणि 100. Colbr. Misc. Ess. I, 304. 336. °संज्ञाप्रक्रिया Hall 127. °सार (zwei Werke dieses Titels) 92. 95. 101. Gild. Bibl. 421. fg. Wilson, Sol. Works I, 43. Verz. d. B. H. No. 619. Verz. d. Oxf. H. 226, a, No. 553. Verz. d. Tüb. H. 19. °सारसंघट Hall 101. °सारसार 102. °सिंह 119. °सिद्धास 131. 143. °सिद्धासदीपिका 131. 135. °सिद्धासविन्दु Colbr. Misc. Ess. I, 337. °सिद्धासमूर्तिमञ्जरी Hall 153. °सिद्धासमूर्तिमञ्जरीप्रकाश 154. °मुधारक्तस्य 96. °सूत्र 68. 86. 162. Colbr. Misc. Ess. I, 327. Gild. Bibl. 420. °सूत्रदीपिका Mack. Coll. I, 15. °सूत्रमुक्तावली Hall 93. Colbr. Misc. Ess. I, 334. °सूत्रव्याख्याचन्द्रिका ebend. °सौरभ Hall 114. °स्यमस्तक 103. वेदासाधिकरणमाला 98. वेदासाधिविवेचनम् °भाष्य 100.

वेदासवागीशभट्टाचार्य m. N. pr. eines Gelehrten Hall 104.

वेदासाचार्य m. desgl. Verz. d. Oxf. H. 130, a, 23.

वेदासिन् m. ein Bekenner der Vedānta-Lehre Spr. 2808. Nilak. 70. Verz. d. B. H. 160, 16. No. 685. Verz. d. Oxf. H. 142, b, No. 291. Sarvadarāṇas. 110, 10. 149, 17. Schol. zu Kap. 1, 22. वेदासिन्कृदेव m. N. pr. eines Lexicographen Hall in der Einl. zu Viśvav. 48.

वेदापय् °यति denom. von 1. वेद P. 3, 1, 25. Vārtt. Vop. 21, 16.

वेदासि (1. वेद + सा) f. im Veda erlangte Kenntnisse BRAHMA-P. in L.A. (III) 57, 3.

वेदाभ्यास s. u. अभ्यास 2).

वेदापन Pravarāṇas. in Verz. d. B. H. 58, 36 fehlerhaft für वेदापन.

वेदार m. Chamdeon, Kideches Trak. 2, 5, 11.

वेदार्ण (1. वेद + ऋण = वर्षा) N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 140, a, 3. 4.

वेदार्थ (1. वेद + र्थ) m. Bedeutung —, Sinn des Veda Hariv. 11219. Verz. d. B. H. 287 (pl.). °विप्रसभा 288. °विद् M. 3, 186. °चन्द्र m. Titel einer Schrift (= °प्रदीप) Hall 187. °दीपिका Titel eines Commentars zu Kāṭyāṇa's Sarvānukramasī von Śhaṅguruṇiśha Verz. d. B. H. No. 53. Müller, SL 216. °प्रकाश Titel von Śāṅkara's (Mādhava's) Commentar zum RV. und andern vedischen Schriften Verz. d. Oxf. H. 390, a, No. 24. fgg. 405, a, No. 1. 361, a, No. 2—4. °प्रदीप Titel einer Abhandlung über die Mīmāṃsā Hall 187. °संघट Titel eines Werkes des Rāmāṇuṅga Sarvadarāṇas. 51, 10. Hall 115.

वेदासा f. N. pr. eines Flusses MBh. 6, 286 (VP. 183).

1. वेदि (von 1. विद्) 1) m. ein kluger —, weiser Mann H. an. 2, 234.

Med. d. 15. — 2) f. वेदि a) Kenntnisse: स° Unkenntnis (nach Çāṅk. adj. nicht wissend) Bṛh. An. Up. 4, 4, 14. सवेदी st. सवेदि: Çat. Br. 14, 7, 2, 15. — b) Stegeiring H. an. Med. — 3) f. वेदी Bein. der Sarasvatī Çāṇak. im ÇKDn.

2. वेदि (Uṇḍis. 4, 118. f. Siddh. K. 247, b, 15) und वेदी (nach-vedisch) f. 1) Opferbett, Opferbank, ein oberflächlich ausgegrabener und dann mit Stroh belegter Raum in dem Opferhofe, die Stelle des Altars vertretend. In der Vēdi sind die Feuerherde angebracht. Vorschriften über die Einrichtung z. B. Kṛt. Ça. 2, 6, 1. fgg. Ind. St. 10, 321. — परिष्कृता भूमि: AK. 2, 7, 17. H. 824. Hall. 2, 260. = परिष्कृतभूतल Med. d. 15. = स्तूपकृतभूतल H. an. 2, 234. = स्तूपिडलसितक Hia. 192. — RV. 1, 164, 35. 170, 4. 2, 3, 4. 5, 31, 12. 6, 1, 10. 7, 60, 9. 8, 19, 18. AV. 5, 22, 1. 10, 9, 2. 11, 1, 21. fgg. यस्यां वेदिं परिगृह्णन्ति भूम्याम् 12, 1, 13. 13, 1, 16. VS. 18, 21. 63. Ait. Br. 2, 22. Çat. Br. 1, 2, 5, 7. 9. 10, 2, 2, 1. fgg. Kṛt. Ça. 2, 8, 19. 7, 6, 10. वतुःसक्ति Çat. Br. 2, 6, 2, 10. Kṛt. Ça. 5, 8, 21. वेद्यस Çat. Br. 3, 5, 2, 5. 6. Çāṅk. Ça. 17, 15, 2. °भोगिणि Çat. Br. 5, 1, 2, 28. Kṛt. Ça. 2, 7, 22. 5, 4, 9. 13, 3, 10. वेद्यसर् 5, 4, 11. °करणा 2, 6, 30. °लक्षण AV. Paric. in Verz. d. B. H. 90 (24). °साधन No. 1085. — MBh. 2, 1218. Hariv. 11263. R. 1, 21, 5. प्रज्ञात्वा तदा वेदि: 32, 9 (33, 8 Gorr.). 73, 15. 2, 56, 29. 100, 18. R. Gorr. 2, 99, 3. 108, 18. 3, 43, 9. पञ्चमध्यस्था 62, 23. 77, 23. 5, 21, 13. वेद्यामिव कुताशन: 92, 19. Ragh. 11, 25. Çik. 31, 6. 75. 83. Varāṇ. Bṛh. S. 44, 8. 14. 48, 24. 36. 45. 75. 68, 18. Nalod. 1, 9. Häufig wird die weibliche Taille mit der in der Mitte schmalen Vēdi verglichen Çat. Br. 1, 2, 5, 16. 3, 5, 2, 11. वेदिप्रतिममध्यामा R. 3, 38, 14. मध्यं च वेदि: Spr. (II) 1322. Kumāras. 1, 39. Kāṇap. 46. वेद्व मक्ते किता Dhātus. 82, 12. — 2) eine überdeckte Vēdi-förmige Terrasse im Hofraume, = वितर्दि H. 1004. zu einer Hochzeit hergerichtet: कृतोपचारां चतुरस्रवेदीं तावेत्य Kumāras. 7, 88. Kathās. 44, 78. वेदीमकारयत्सो ऽत्र सन्नस्तम्भकुटि-माम् 50, 131. वेदीमारुह्य 16, 79. 45, 312. 50, 134. 71, 167. विवाक्° 103, 185. सज्जितवेदीकं रत्नदत्तम् 123, 177. — 3) Gestell, Sockel, Unterlage; Bank Māṇu. 92, 4. Bṛh. P. 10, 41, 21. वालुकावेदिमध्ये तु त-स्त्रिङ्गं स्थाप्य R. 7, 31, 43. जाम्बुनन्दमयी वेदी ध्वजे MBh. 4, 1780. आसीनं सूर्यसंकाशे काञ्चने परमासने । रुक्मवेदिगतं देवं अलसमिव पावकम् ॥ R. 3, 36, 4. 5. रणाग्निः — हूयते तमुरेस्तत्र रथवेद्यां सुसंस्कृतः Hariv. 13220. प्राप्तावेदिर्विनिवेशितपूर्णकुम्भ Ragh. 5, 62. विद्रुम° Bṛh. P. 3, 23, 17. 4, 25, 16. मातङ्ग° Sitz auf einem Elephanten H. an. 4, 32. Med. k. 202. — 4) वेद्यार्थ die Hälfte einer Vēdi, Bez. eines mythischen Gebietes der Vidjādharma auf dem Himālaya: इह विद्याधराणां द्वौ वेद्यार्थौ स्तोहि-माधले । उत्तरो दक्षिणार्थेव नानातच्छृङ्गभूमिगो ॥ परतः किल कैलासाद्गतो ऽर्वाक्षु दक्षिणः । Karmīs. 107, 65. fg. 108, 126. कुरु दक्षिणार्थे चक्रव-र्त्तिमाम्भनः । उत्तरस्मिन्तु वेद्यार्थे देहि तच्छ्रुतशर्मणे ॥ 50, 100. 102. 44, 12. उभयवेद्यार्थचक्रवर्तिन् 109, 142. मर्त्यो ऽप्युभयवेद्ये चक्रवर्त्ति (wohl °वेद्यार्थचक्रवर्त्ति zu lesen; Brockhaus trennt 'उभयवेद्य' एक° भविष्यति 44, 10. — 5) वेदी N. pr. eines Wallfahrtsortes MBh. 5, 8025. °तीर्थ 8069. — Vgl. सप्तवेदि, सप्तरा° (so v. a. Scheidewand Ragh. 12, 93), उत्तर°, उद्देदि, अर्द्धवेदि, अक्ष°, मख°, मका°.

3. वेदि n. = सम्बन्ध Çāṇak. im ÇKDn. वेदिन् n. Wilson nach ders. Ant. वेदिक a. u. 3. वेदिका 3).

1. वेदिका f. von वेदक s. das.
2. वेदिका (von 1. वेदि) f. *Stegairing* HALI. 3, 37.
3. वेदिका (von 2. वेदि) f. 1) = 2. वेदि 1) VARIN. BAH. S. 70, 10. — 2) = 2. वेदि 2) AK. 2, 2, 15. HALI. 2, 144. R. 5, 14, 14. यथाशक्तं कृतवेदिकामध्याधितिसि - 144 (so ist zu lesen) PAKAT. 158, 6. am Ende eines adj. comp. (f. घा) 129, 17. सार्गलद्वावेदिक HARIV. 4643. — 3) = 2. वेदि 3) MBH. 5, 3355. HARIV. 4831. चारामप्रासादवेदिकायां क्रीडति: पारवते: MATH. 79, 23. SOCH. 1, 107, 14. धृष्टस्य HARIV. 13095. 13106. स्पृष्टवेदिकायां Bank 13092. काञ्चनी 12024. उदपानम् — वेदिकापरिमण्डितम् R. 2, 80, 12 (87, 16 GORR.). वेदिर्वायव्यम् 5, 15, 15. 16, 48. 72, 15. सुवर्णवेदिकापुक्त (रथ) 6, 75, 27. देवदारुमवेदिकायामासीन: KUMARAS. 3, 44. KATHA. 101, 27. PRAB. 26, 5. WEBER, RIMAT. UP. 324, N. 1. वेदिक in. R. 5, 17, 3. 9, 20. 16, 39. HARIV. 9013. 16181. am Ende eines adj. comp. (f. घा) MBH. 2, 90. 8, 4712 (सवेदिक mit der ed. Bomb. zu lesen). 18, 247. HARIV. 16171. 16177. R. 3, 61, 10. 11. 4, 41, 67. 44, 56. 5, 16, 37. 6, 106, 22. R. ed. Bomb. 4, 40, 55. 7, 15, 37. चित्रं (केतु) R. GORR. 4, 40, 54. — Vgl. घायणं.
- वेदिज्ञा (2. वेदि + 1. ज्ञा) f. Bein. der Draupadi TAIK. 2, 8, 13. H. 711.
- वेदितर (von 1. विद्) nom. ag. *Kenner, Wissener* H. 349. RV. 8, 92, 11. यो वै तान्विद्यत्सं ब्रह्मा वेदिता स्यात् AV. 10, 7, 24. CAT. Ba. 14, 6, 9, 11. NIR. 13, 12. MBH. 8, 4576. SIDDE. K. zu P. 4, 2, 60. वेदनाम् MBH. 5, 1672. सत्कलानाम् Spr. (II) 813. कर्मणा: पापकस्य 1438. सर्वं MBH. 13, 1067. कर्णं so v. a. कर्णवेदिन्, कर्णयवेदिन् (s. u. कर्णय) *mittelaltig* 9, 1652. f. वेदित्री (सर्ववचसाम्) VARIN. BAH. S. 88, 42.
- वेदिर्व्य (wie oben) adj. *kennen zu lernen, zu erkennen, zu kennen, zu wissen* CAT. Ba. 14, 8, 1. NIR. 2, 21. 13, 13. 14, 9. MUNP. UP. 1, 1, 4. 3, 1, 9. CYTACV. UP. 1, 12. MAITREJUP. 6, 10. KAUSH. UP. 4, 19. M. 10, 40 (= MBH. 13, 2591). BHAG. 11, 18. MBH. 1, 306. 594. 3, 12516. 13, 1077. 14, 22. HARIV. 3768. 9776. MALLIN. zu KUMARAS. 7, 89. KAC. zu P. 1, 3, 11. SARVADARCANAS. 19, 13. तस्य स्वमस्तीति स वेदितव्य: *von dem wissen man, dass* MBH. 5, 1641. एवं वादी वेदितव्य: पापउवेयो ऽयमित्युत 6, 12. पत्नो ऽनुरागी स हि वेदितव्य: KAM. NITIS. 15, 29. Verz. d. Oxf. H. 179, a, No. 410. SIA. D. 31, 18. Schol. zu P. 1, 4, 83 und 2, 1, 4. SARVADARCANAS. 136, 31. fg.
- वेदिता (nom. abstr. von वेदिन्) f. am Ende eines comp.: कर्णं so v. a. *Mittelaltig* M. 7, 211.
- वेदिव n. (wie oben) dass.: कर्णं R. GORR. 1, 2, 16. कर्णयं R. SCHL. 1, 2, 17.
1. वेदिन् (von 1. विद्) 1) adj. a) *kennend, sich verstehend auf*; am Ende eines comp.: वा: पुण्यं M. 7, 167. ज्ञानविज्ञानं 9, 41. नानास्वाध्यायं MBH. 9, 2202. घत्तम् 13, 1068. 1078. वेदवेदाङ्गं 15, 963. लोकवृत्तात् R. 1, 8, 14. अन्योऽन्यवेदिन: KAM. NITIS. 12, 34. वित्तं 27, 7, 42. परकर्म 15, 5. कालं 18, 31. KATHA. 33, 21. 69, 72. कार्यं 18, 402. तदभिप्रायं 27, 140. सदर्धं RASH. 3, 27. पुरुषात्तरं VIKR. 36, 10. कृत्यं RIAA-TAN. 4, 135. 5, 228. Bala. P. 4, 22, 13. उक्तं 14, 20, 22. अतीतामागतवर्तमानं PAKAT. 48, 8. MANK. P. 101, 7. कर्णयं so v. a. *mittelaltig* R. 4, 16, 12. कर्णं (so die neuere Ausg. st. कर्म der Aitoren) *sich auf die Ohren verstehend* so v. a. *auf Einfüßterungen hörend* HARIV. 11186. सर्वं (von

सर्व + वेद) *alle Veda kennend* 11089. र्द्यं *keine Erkenntnis besitzend* CAT. Ba. 14, 7, 2, 18. पशव: MANK. P. 47, 19. Bala. P. 3, 10, 19. — b) *empfindend*: गन्धरसं MBH. 12, 6828. स्पर्शं, गन्धं Bala. P. 3, 29, 29. प्रणयभङ्गातिं BRAHMA-P. in LA. (III) 55, 10. — c) *ankündend, verkündend*: भयं (कङ्क) MBH. 6, 53. R. GORR. 1, 76, 10. घमिष्टं 2, 71, 2. — 2) m. Bein. Brahman's CHANDANYAK. bei Wilson. — 3) f. वेदिनी N. pr. eines Flusses R. GORR. 2, 73, 5. — Vgl. कर्णं (auch MBH. 3, 13795. 15, 150), गम्भीरं (चिरकालेन यो वेति शिक्षा परिचितामपि। गम्भीरवेदो विज्ञेयः स गतो मन्त्रवेदिभिः H. Cit. beim Schol. zu RASH. 4, 89 in der ed. Cato), निशां, नीतिं, ब्रह्मं, मर्मं, रात्रिं, विश्वं.

2. वेदिन् (von 3. विद्) adj. *betrachend*: प्रज्ञां M. 3, 16. — Vgl. कन्यां.

3. वेदिन् n. s. u. 3. वेदि.

वेदिमती (von 2. वेदि) f. N. pr. eines Frauenzimmers DAÇAK. 118, 3.

वेदिमेखला (2. वेदि + मे) f. *die Schnur, welche die Uttaravedi (nach dem Comm.) abgrenzt*, Bala. P. 4, 5, 15.

वेदिर्षद् (2. वेदि + सद्) 1) adj. *auf —, an dem Opferbett sitzend*: Agni RV. 1, 140, 1. 4, 40, 5. असुरा रतांसि VS. 2, 29. TBA. 1, 2, 2, 23. —

2) m. ein anderer Name des Prākinabarhis Bala. P. 4, 24, 27. 26, 14.

वेदिष्ठ (superl. zu वेदितर) adj. *am meisten wissend oder verschaffend* RV. 8, 2, 24.

वेदीतीर्थ s. u. 2. वेदि 5).

वेदीपंसु (compar. zu वेदितर) adj. *besser kennend oder findend* RV. 7, 98, 1.

वेदोश (1. वेदिन् + ईश) m. Bein. Brahman's TAIK. 1, 1, 26.

1. वैडुक (von 1. विद्) adj. *wissend* TS. 5, 1, 5, 2. KIR. 19, 5.

2. वैडुक (von 3. विद्) adj. *erlangend* TBA. 3, 9, 29, 2.

वेदेश (1. वेद + ईश) m. N. pr. eines Mannes, = वेदधर Verz. d. Oxf. H. 136, a, No. 259. वेदेशर HALL in der Einl. zu VISAVAD. 46.

वेदेशभित्ति m. N. pr. eines Autors Verz. d. Oxf. H. 393, a, No. 90.

वेदेशर (1. वेद + ई) s. u. वेदेश.

वेदोक्त (1. वेद + उक्त) adj. *im Veda erwähnt, — gelehrt*: कर्माणि NIR. 14, 5. घायुस् M. 1, 84. जपा: im Veda enthalten R. 2, 56, 20.

वेदोदय (1. वेद + उ) m. *die Sonne* TAIK. 1, 1, 98. H. c. 8.

वेदोदित (1. वेद + उ von वद्) adj. *im Veda erwähnt, — geboten*: कर्मन् M. 4, 14. 11, 203.

वेदोपकरण (1. वेद + उ) m. *Hilfsmittel —, Hilfswissenschaft zum Veda* M. 2, 105. MADHUS. in Ind. St. 1, 14, 1. 2.

वेदोपकरण (1. वेद + उ) n. *eine Zugabe —, Ergänzung zum Veda* R. 1, 4, 4. वेदोपकरण ed. Bomb.

वेदोपनिषद् f. *eine Upanishad —, eine Geheimlehre des Veda* TAIK. UP. 1, 11, 4.

वेदोपकरण (1. वेद + उ) n. *eine Ergänzung zum Veda* R. ed. Bomb. 1, 4, 6. वेदोपकरण SCHL.

वेदोपस्थानिका (von 1. वेद + उपस्थान) f. *eine Aufwartung bei den Veda* HARIV. 9061.

वेदर (von व्यध्) nom. ag. *Durchbohrer, Treffer* (eines Ziels): लक्ष्यं सर्वगतं चैव शरो मे सर्वतोमुखः। वेदा सर्वगतश्चैव Ind. St. 1, 302, N. लक्ष्यस्य MBH. 1, 7189. als fut.: लक्ष्यं यो वेदा स लब्ध्वा मत्सुतम् 6255.

वेदव्य (wie oben) adj. *zu durchbohren, zu treffen* (aim Ziel): प्रायो धनुः

श्रोत्रात्मात्म ब्रह्म वेद्यमनुत्तमम् ॥ अप्रमत्तेन वेद्यं यत्तन्मयो भवेत् ॥
 MBh. P. 42, 7. 3. bildlich so v. a. worin man eindringen muss: तदेतत्स-
 त्वं तदमृतं तदेद्यं (मनसा तदपित्तं तस्मिन्मनःसमाधानं कर्तव्यम्
 Çaṅk.) Muṇḍ. Up. 2, 2, 3. — Vgl. वेद्य.

वेद्य (denom. von वेद); वेद्यति (वित्त्वे स्वप्ने च) v. l. im gaṇa कण्ठ्यादि
 zu P. 3, 1, 27.

1. वेद्य (von 1. विद्) adj. 1) kundbar, berühmt: रथं Kriegsheld RV. 2,
 2, 2. 8, 19, 8. 73, 1. प्र वेद्यं कवये वेद्याय गिरं भरे 5, 15, 1. AV. 19, 3, 1.
 अग्निर्वेदा वेद्यमनो धातु 6, 4, 2. — 2) kennen zu lernen, zu erkennen,
 zu kennen, zu wissen, Gegenstand der Erkenntnis Kīṭh. 30, 1 in Ind.
 St. 3, 462. स वेत्ति वेद्यं न च तस्यास्ति वेत्ता Çvetāçv. Up. 3, 19. तं वेद्यं
 पुरुषं वेद प्राचनो. 6, 6. Bhāg. 9, 17. 11, 88. वेदेद्य सर्वैरुमेव वेद्यः 18,
 15. MBh. 3, 12468. 12471. 13495. 12, 11765. 13, 821. यं विदित्वा परं वेद्यं
 वेदितव्यं न विद्यते 1077. 6967. 7389. Hariv. 2175. 4873. 11681. Çāṇḍ.
 42 (= प्रधान Comm.). Kumāras. 2, 15. Çaṅk. zu Bṛh. Âr. Up. 8. 208.
 Windischmann, Sancara 90. Bhāg. P. 8, 8, 22. Sām. D. 15, 16. 116, 19.
 119, 15. 339, 9. Dhātvas. 71, 5. Sarvadarçanas. 17, 1. 14. Pāṇā. 4, 3, 21.
 अ० MBh. 12, 11765. वेदावेद्य Pāṇā. 1, 12, 31. 75. Mārk. P. 102, 22. वा-
 सुरेवस्ततो वेद्यः als V. zu erkennen MBh. 3, 2562. Bhāg. P. 4, 1, 2. Sām.
 D. 86. Mārk. P. 51, 45 (vielleicht वेद्यः zu lösen). मृड० anzusehen als
 Hariv. 7448.

2. वेद्य (von 3. विद्) adj. 1) zu erwerben in der Redensart वित्तं वेद्यं
 Besitz und Erwerb so v. a. Habe und Gut TS. 1, 5, 2. 6, 2, 4, 3. VS.
 18, 11. — 2) zu ehelichen: अवेद्यावेदन M. 11, 24.

3. वेद्य adj. von 1. वेद gaṇa गवादि zu P. 5, 1, 2. MBh. 13, 7389 das
 eine Mal von Nilak. durch वेदप्रतिपाद्य erklärt.

वेद्यत्व (von 1. वेद्य) n. Erkennbarkeit Çaṅk. zu Bṛh. Âr. Up. 8. 208.
 Nilak. 229.

वेद्यर्त (2. वेदि + अस्त) m. Ende oder Rand des Opferbettes Çat. Br. 3,
 5, 4, 27. 5, 1, 5, 13. 10, 2, 2, 1. Lāj. 1, 1, 24. 2, 2, 25.

वेद्या (von 1. विद्) f. instr. plur. adv. merklich, offenbar; wirklich, in der
 That: रारूपाता मरुतो वेद्याभिर्नि केके धत्त RV. 1, 71, 1. न रोदसी अरुके
 वेद्याभिर्नि पर्वता निनमे 8, 86, 1. न यातव इन्द्र शूनुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ
 वेद्याभिः 6, 9, 1. अत्राहं वं वि शूनुर्वेद्याभिः 10, 71, 8. Nir. 2, 21. 13, 13.
 ebenso instr. sg.: यस्तं गीर्भिरुक्थेयैर्निर्मातो निशितं वेद्यान्तु RV. 6, 13,
 4. Unerklärt bleibt die Bedeutung des Wortes in शचीभिर्वेद्यानाम्
 10, 22, 14.

वेद्यर्थ s. u. 2. वेदि 4).

वेद्य (von व्यध्) 1) m. a) Durchbohrung AK. 3, 3, 8. H. 1523. von Per-
 len Varām. Bṛh. 8, 81, 22. मणि० Sarvadarçanas. 180, 6. das Treffen eines
 Geschosses MBh. 8, 8615. बाणवेद्ये परं यत्नमकरोत् 12, 6300. Durchbruch:
 यत्र यत्र विवेदयेद्यं सलिलविप्लवे । तत्र तत्र वितस्तायाः प्रवाहामृत-
 नाख्यधात् ॥ Rīgā-Tar. 3, 95. — b) Durchstich, Öffnung Schol. zu Kīṭh.
 Ça. 6, 1, 29. 30. शोणितेन सिरावेधादिसर्पता Suçr. 2, 344, 20. — c) Tiefe,
 Vertiefung Colebr. Alg. 97. 103. अङ्गुलमेकं नाभिर्वेद्येन Varām. Bṛh. 8,
 38, 23. — d) Flattrung des Standes der Sonne oder der Sterne Varām.
 Bṛh. 8, 3, 3 (vgl. Kuan in der Uebers. z. d. St.). Gaṇit. Bhāṇaj. 6,
 Comm. वेद्येन यक्षज्ञानम् Golīdaj. 11, 18. Comm. Weber, Kṛṣṇa. 227.

VI. Theil.

०वल्लय Colebr. Misc. Ess. II, 325. — e) Bez. eines best. Processes, dem
 das Quecksilber unterworfen wird, Sarvadarçanas. 100, 7. लोह० 13. दे-
 क० 14. — f) ein best. Zeitmaass, = 100 Truṭi = 1/3 Lava Bala. P.
 3, 11, 6. VP. 22, N. 3. — g) N. pr.; s. u. वेद्यस् 5). — 2) f. चा mystische
 Bez. des Buchstabens म Weber, Rāmāt. Up. 336. — Vgl. शर्क०, कर्ण०,
 मका०, रोम०, शब्द०.

वेद्यक (wie oben) 1) m. a) nom. ag. Durchbohrer: नासानाम् MBh. 13,
 1651. von Perlen u. s. w. (= मणिमुक्तादिवेद्यकर्तार Comm.) R. 2, 83, 14
 (90, 27 Gonn.). — b) Kampher (vgl. भस्म०) Triak. 2, 6, 39. — c) eine Art
 Sauerampfer, Rumex vesicarius Rīgā. im ÇKDn. — d) N. einer Hölle,
 in welche Verfertiger von Pfeilen gelangen, VP. 208. — 2) n. Korian-
 der Rīgā. im ÇKDn. — Vgl. कृत०, चुक्र०, भस्म०.

वेद्यन (wie oben) 1) nom. ag. (f. ई). — 2) f. ई a) = कर्ण० ÇKDn. und
 Wilson nach Triak. 2, 8, 39, wo aber nach den Corrigg. कावेद्यनी zu
 lesen ist. — b) Bohrer Çaddar. im ÇKDn. — c) Trigonella foenum gra-
 cum Bhāṇaj. im ÇKDn. — 3) n. a) das Durchbohren, Treffen mit dem
 Pfeile MBh. 1, 5522. कृत० adj. H. an. 2, 558. Med. sh. 7. वेद्यन = विद्या
 Triak. 3, 3, 222. — b) das Behängen mit Etwas (instr.): पाप्मना so v. a.
 das Anhängen —, Anthun eines Uebels Çaṅk. zu Bṛh. Âr. Up. 8. 88. —
 c) Tiefe Colebr. Alg. 97. समुद्रं शरवेद्यनम् MBh. 3, 2042 nach der Lesart
 der ed. Bomb. — Vgl. कृत० (unter कृतवेद्यक), दृढ०, भस्म०, मत्स्य०,
 कर्णवेद्यनी, वेण०.

वेद्यनिका (von वेद्यनी) f. Bohrer (zum Durchbohren von Perlen u. s. w.)
 AK. 2, 10, 34. H. 909.

वेद्यमय (von वेद्य) adj. (f. ई) in der Durchdringung bestehend: दीक्षा
 Verz. d. Oxf. H. 105, a, 80.

वेद्यमुख्य 1) m. = वेद्यमुख्यक Rīgā. im ÇKDn. — 2) f. चा Moschus
 ebend.

वेद्यमुख्यक m. Cureuma Zerumbet Roxb. AK. 2, 4, 4, 23.

वेद्यस् (von 1. विद्) 1) adj. subst. Verehrer, Diener der Götter; glän-
 zig, fromm, getreu; häufig parallel oder verbunden mit विप्र und कवि.
 = मेधाविन् Naigh. 3, 15. = स H. an. 2, 592. = बुध Med. s. 40. = वि-
 द्दस् Hā. 258. = पण्डित Viçva im ÇKDn. = विद्यातार gewöhnlich bei
 den Comm. von 1. धा mit वि abgeleitet Uṇādis. 4, 224. Es heissen
 auch Götter so und zwar nicht bloss solche, die ein priesterliches Amt
 haben, wie Agni, Bṛhaspati, Soma (RV. 1, 65, 10. 5, 43, 12. 9, 26, 3.
 102, 4), sondern auch manche andere. Das Wort scheint also von dem
 Begriff plus ausgehend eine allgemeinere Bod. tugendhaft überh., tüch-
 tig, brav u. s. w. angenommen zu haben, wie das deutsche fromm den
 umgekehrten Weg machte. acc. auch वेद्याम् RV. 9, 26, 3. 102, 4. चा मे
 दस्य वेद्यतो नवीयतो मन्म युधि 1, 131, 6. सत्यो यज्ञा कवित्समः स वेद्याः
 Agni 3, 14, 1. वेद्यं कवये वेद्याय 5, 15, 1. प्र वेद्यस्यितिरसि मनीषाम् 4,
 6, 1. 16, 2. ता ते गृणाति वेद्यो यानि शक्यं धीसा 32, 11. 7, 26, 3. अग्निं
 मन्त्रसि वेद्यसः 6, 15, 17. यदी वेद्यसः समिधे क्वंते 25, 6. 8, 43, 1. अग्ने क-
 विर्वेद्या अंसि 49, 3. वा विप्रास चा विवाससि वेद्यसः 5. सोमं दिव्यसि वे-
 दसः 9, 26, 6. 29, 3. विप्रा वयोविदी वेद्यसः 64, 23. 101, 15. 10, 10, 1. 61, 16.
 86, 10. 122, 8. 177, 1. केतार AV. 4, 11, 1. 32, 2. 3, 9, 3. तथा तदेद्यो विद्मः
 5, 18, 14. यानि धर्मं कपालाः पचिष्यति वेद्यसः TS. 4, 1, 8, 2. die Marut

RV. 1, 64, 1. 5, 52, 12. 54, 6. Indra 4, 42, 7. 6, 22, 11. Rudra 7, 46, 1. Civa MBh. 3, 1235. 12353. 14, 191. Hariv. 14879. die Agvin RV. 1, 181, 7. Dharma MBh. 5, 3196. superl.: धृतिर्वेधस्तम् सर्षिः RV. 6, 14, 2. die Bed. klug, verständig hat das Wort Kim. Nitia. 1, 6. 66. Verz. d. Oxf. H. 47, 6, 22. — 2) auf der Herleitung des Wortes von 1. धा mit वि beruhen die Bedd. a) vollbringend, verrichtend, zuwegebringend: गम्भीर° Bhaṣ. P. 4, 16, 16. — b) Autor Rīgā-Tar. 4, 117. SARVADARṢANAS. 70, 16. — c) Schöpfer: प्रथमं d. l. Brahman KUMĀRAS. 5, 41. MĀLATY. 14, 4. कर्तारः कीर्तिः काप्यस्य नभूयन्कविवेधसः Rīgā-Tar. 1, 45. so v. a. Pragāpati MBh. 3, 12812. KUMĀRAS. 2, 14. Bhaṣ. P. 4, 7, 7. KATHIS. 34, 45. Puruṣa oder Pumaṁs 2, 11. Bhaṣ. P. 4, 17, 32. Brahman AK. 1, 1, 2, 12. 3, 4, 2, 5. H. 212. H. an. MND. HALJ. 1, 6. RAGH. 1, 29. 8, 46. KUMĀRAS. 2, 16. 7, 44. Spr. (II) 171. 1108. 2227. 2330. 2685. (I) 2667. 2460. 2898. fg. 4303. KATHIS. 20, 66. 21, 118. 28, 2. 35, 35. 37, 131. 72, 14. Rīgā-Tar. 2, 60. NAIGH. 22, 45. Bhaṣ. P. 8, 5, 24. übertragen auf Viṣṇu (Kṛṣṇa) AK. 3, 4, 20, 230. H. 217. H. an. MND. HALJ. 1, 25. Bhaṣ. P. 1, 5, 31. 2, 4, 24. 8, 17, 26. 9, 19, 29. 10, 85, 39. — 3) m. die Sonne ÇANDAR. im ÇKDr. — 4) Calotropis gigantea (सेतार्क) ÇANDAR. im ÇKDr. — 5) N. pr. des Vaters von Hariçandra; s. वेधस. N. pr. eines Sohnes des Ananta ÇKDr. nach dem VAMN-P.; im angeführten Texte heisst es aber धनस्तस्य च पुत्रो ऽभूधेधो नाम मकाप्रभुः. — Vgl. कु°.

वेधस 1) n. = ब्रह्मतीर्थ (= अङ्गुष्ठमूल ÇKDr.) ÇANDAR. im ÇKDr. — 2) f. ई N. pr. eines Wallfahrtsortes Verz. d. Oxf. H. 18, 2, 29.

वेधस्यी instr. in Verehrung u. s. w.: कविवेधस्य पयैषि मार्किन् RV. 9, 82, 2.

वेधित adj. = विद्ध (s. u. व्यध्) durchbohrt AK. 3, 2, 49. H. 1486.

वेधित् (von वेधिन्) n. s. शब्द°.

वेधिन् (von व्यध्) 1) adj. durchbohrend, treffend (mit einem Geschosse) Nir. 6, 33. निमित्त° das Ziel treffend MBh. 5, 3480. 6, 1658. शब्दखाणाय° nach dem blossen Gehör (ohne das Ziel zu sehen) mit der Pfeilspitze treffend R. Gonn. 2, 102, 3. — 2) m. eine Art Sauerampfer, Rumex vesicarius Rīgā. im ÇKDr. — 3) f. वेधिनी a) Blutegel ÇANDAR. im ÇKDr. — b) Trigonella foenum graecum Rīgā. ebend. — Vgl. कोटि°, हूर° (auch Nir. 6, 33), मर्म°, राधा°, लघु°, शब्द°, सक्त्म्°.

वेध्य (wie oben) 1) adj. zu durchbohren, zu durchstechen: कर्षो Vān. Bm. 8. 98, 17. रत्न KATHIS. 40, 11 (ख°). KULL. zu M. 9, 286. चारा-मुखेन वै कर्म तुरप्रेण च कार्मुकम् । सूचीमुखेन कवचमर्धचन्द्रेण मस्तकम् । भस्त्रेण कृदयं वेध्यम् ÇANDAR. PADDH. 80, 64 bei AUFRICHT, HALJ. Ind. unter चाराय. aufzustechen z. B. eine Ader Suçr. 1, 14, 20. 29, 5. 92, 16. 2, 270, 18. — b) nach dem Stande zu schwören: कालेन रवेरुदयो वेध्यः GAMR. BHAG. 6, Comm.; vgl. वेध. — c) fehlerhaft für वध्य (वेध्या) anzuwenden, anzuhängen im Çitat beim Schol. zu Çik. 80. — 2) f. चा ein best. musikalisches Instrument H. c. 87. — 3) n. Ziel H. 777. HALJ. 2, 313. प्राणो धनुः श्रोत्रं कृत्वा अक्षं वेध्यमुत्तमम् MĀK. P. 42, 7. — Vgl. अक्ष-वेध्या, शब्दवेध्या und वेद्य्या.

वेन्, वेनति NAIGH. 2, 6 (कासिकर्मन्). 14 (मतिकर्मन्). 3, 14 (वर्धतिकर्मन्). DĀKṚP. 21, 12, v. l. (गतिज्ञानचित्तान्निशामनवादित्रय-योगे). 1) etw. sehen, verlangen RV. 1, 25, 6. 42, 2. विद्वा कामस्य वेनतः 86, 8. 9, 97, 22.

10, 61, 18. वेनसि वेनाः 64, 2. कृदा न वेनसः 123, 6. ऊर्ध्वा वन्ये प्राणा वे-नस्यवाक्षो ऽन्ये Ainausstoben AIT. Ba. 1, 20. पदा स्वानात्प्र-तो वे-सि त्मना wenn du Heimweh empfindest TBa. 8, 7, 48, 1. प्रविशन्निषमा-णो ऽवेनत् sehnte sich nach der Geburt ÇAT. Ba. 7, 4, 2, 14. — 2) noldisch sein auf Etwas: समसौ अवेनच्छष्टा क्षुरो दद्यान् RV. 4, 33, 8. यो अस्म-धुग्दुर्मन्मा कश्च वेनति 8, 49, 7. — Vgl. अवेनत्, 1. वन् und वेण्.

— अनु anslocken suchen: उत माता मर्कित् प्रवेद्वी वा अकृति पुत्र देवाः RV. 4, 18, 11. अत्रा नो विष्पतिः पिता पुत्राणां अनु वेनति 10, 135, 1. 2. TBa. 1, 3, 5, 2.

— अप sich verschmähend abwenden: अथि प्रेक्षि माप वेनः AV. 4, 8, 2.

— वि dass.: मा प्र द्रव मा वि वेनः RV. 5, 31, 2. 36, 4. 78, 7. 78, 1. 6, 44, 10. TBa. 2, 4, 2, 4. — Vgl. अवेनम्.

वेन (von वेन्) UNĀDIS. 3, 6. 1) adj. sehnsüchtig, verlangend, begierig: lebend; = मेधाविन् NAIGH. 3, 15. वेना न प्रणुधी क्वम् RV. 8, 3, 18. अ-कृत्पतिर्त्यजति वेन उत्तमिः 1, 139, 10. 8, 52, 1. 10, 123, 1. अथि वेना अन्-षत 9, 64, 21. वेना उक्त्युत्तमं गिरिष्ठाम् 85, 10. गिरौ वेनानाम् 11, 73, 2. गिरि न वेना अर्धं राक् त्रेसा 1, 56, 2. वि सीमतः मुरुषो वेन क्षवः VS. 13, 3. वेनस्तत्पुत्रविकितं गुहा स्तु 32, 8. ततः सूयै व्रतया वेन क्षातिनि 1, 83, 5. वेनी f.: तस्य वेनीरनु व्रतमुषस्तिष्ठो अर्धयत् 2, 41, 8. — 2) m. a) Sehnsucht, Verlangen, Wunsch; = पञ्च NAIGH. 3, 17. चास्मिन्पिण्ड-मिन्द्वो दधाता वेनमादिषे RV. 9, 21, 5. वेनादेकं स्वधया निष्टतनुः 4, 58, 4. चा यन्मा वेना अरुक्मृतस्य 8, 89, 5. वेनसि वेनाः 10, 64, 2. 1, 61, 14. AV. 16, 3, 2. — b) das mit den Worten अयं वेनः beginnende Lied RV. 10, 123 ÇĀNH. Ba. 8, 5. — c) N. pr. eines Mannes gāṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. RV. 10, 93, 14. PRAVARĪDH. in Verz. d. B. 55, 4. mit dem patron. Bhār-gava Liedverfasser von RV. 9, 85. 10, 123. eines Fürsten, Vaters des Pr̥thu, MBh. 1, 227 (b.). 3140. 2, 326. 12, 2214. fgg. Hariv. 74. fgg. 293. fgg. VP. bei UśéVAL. zu UNĀDIS. 3, 6. Bhaṣ. P. 4, 13, 18. fgg. 7, 1, 16. 10, 73, 20. MĀK. P. 27, 15. eines Vjāsa Verz. d. Oxf. H. 80, 2, 13. पार्थवेनानाम् PRAVARĪDH. in Verz. d. B. 55, 3; vgl. वेणा, wie das Wort öfters unrichtig geschrieben wird. — d) nach den Commentatoren ein göttliches Wesen des mittleren Gebiets NAIGH. 5, 4. Nir. 10, 38. z. B. RV. 10, 123, 1. In-dra ÇĀNH. Ba. 8, 5. die Sonne z. B. VS. 13, 3. Nir. 1, 7. ÇAT. Ba. 7, 4, 2, 14; vgl. auch RV. 1, 83, 5. = प्रज्ञापति UśéVAL. ein Gandharva Śiṣ. zu MĀNĪN. Up. in Ind. St. 2, 84. Beziehung des Wortes auf den Nabel AIT. Ba. 1, 20. Śiṣ. z. d. St. — 3) f. चा Sehnsucht u. s. w.: सोमस्य वे-नामनु विद्य इक्षिदुः euern Durst nach Soma kennt jeder RV. 1, 34, 2. vielleicht nur Dehnung st. वेनम्. — Vgl. वैन्य und वेण.

वेनोविशले n. du. N. zweier Sāman Ind. St. 3, 237, b.

वेनो f. UNĀDIS. 3, 8. N. pr. eines Flusses UśéVAL. — Vgl. वेणा, वेणवा.

वेन्य (von वेन्) 1) adj. begierig, lebend; = इमा सातानि वे-न्यस्य वाग्निः RV. 2, 24, 10. वपुर्दृशये वेन्यो व्याघ्रः 6, 44, 8. — 2) m. N. pr. eines Mannes RV. 10, 148, 5. zweifelhaft 171, 8.

वेप् s. 1. विप्.

वेप (von 1. विप्) 1) adj. (L. ई) schwingend, lebend: वेपी वक्षोरी यस्य नू गोः RV. 6, 22, 5. — 2) m. das Beben, Zucken, Zittern: अक्षि° KAC. 58. अङ्ग° Bhaṣ. P. 2, 7, 24.

वेपथु (wie oben) 1) m. das Beben, Zucken, Zittern P. 3, 8, 89. Schol.

(oxyl.) Vor. 26, 178. AK. 1, 1, 8, 88. H. 306. HALJ. 2, 446. der Erde AV. 12, 1, 12. भाष्य° R. 3, 59, 27. वेपथुश्चारी मे जायते Bha. 1, 29. कृदये MBh. 1, 1898. मृत्युकाले हि भूतानीं सखीं जायते वेपथुः 13, 5706. °परित R. 2, 65, 14. Suçr. 4, 14, 14. 256, 1. Kām. Nitis. 7, 25. 14, 61. भय° Ragh. 19, 22. °भूतो मवधूकर्तः Cāc. 9, 78. स्तन° Çik. 29. Spr. 2016. Sām. D. 56, 16. 167. 232. Pratiṣar. 50, b, 8. Bhāg. P. 1, 14, 11. 3, 19, 22. 8, 17, 6. 18, 50, 17. वातवेपथुमिहः Vikr. 147. Bhāg. P. 4, 4, 2. 17, 28. 28, 14. स° adj. *sittend* Kathās. 25, 90. von *Zittern begleitet*: सवेपथूनि सुरतानि Kumāras. 4, 17. Suçr. 1, 263, 16. अति° adj. *heftig sittend* Brahma-P. in LA. (III) 87, 19. — 2) adj. (I) *sittend* Varāh. Bṛh. 8, 17, 9.

वेपथुमत् (von वेपथु) adj. *sittend*: दृष्टि Çik. 22. कर Mārk. P. 74, 17. Spr. 2470 (II). 2671. अति° Cāc. 9, 77.

वेपथु (von 1. विप् simpl. und caus.) 1) adj. *bebend, zuckend* TS. 2, 6, 2, 6. 2. Çat. Br. 1, 5, 2, 2. Suçr. 1, 256, 5. Herz Varāh. Bṛh. S. 68, 28. Sterne 3, 32. das Licht einer Lampe 84, 1. — 2) n. a) *das Beben, Zucken, Zittern* Çandā. im ÇKDr. °कर R. 7, 23, 4, 42. des Auges Gobh. 3, 3, 27. Suçr. 1, 348, 13. 365, 15. Varāh. Bṛh. S. 46, 28. गात्र° Pratiṣar. 50, b, 8. — b) *das Versetzen in eine schwingende Bewegung*: धनुषः R. 1, 67, 10. — Vgl. निर्वेपन.

वेपथु (von 1. विप्) n. *das Zucken, Beben, Zappeln; Aufgeregtheit*; = कर्मन् Naigh. 2, 1. न वेपसा न तन्यतेन्द्रं वृत्रो वि बीभयत् RV. 1, 80, 12. प्र जिह्वा भर्ते वेपसा अग्निः 10, 46, 8. वेपसा स्तवानः 4, 11, 2. = *घनवद्य* (vgl. रेपस) Unādik. im ÇKDr. — Vgl. गभीर°, गम्भीर°, गायत्र°, पुरु°, विद्यापु°.

वेपिष्ठ superl. zu विप्र. वेपिष्ठो अङ्गिरसां विप्रः RV. 6, 11, 3.

वेम (von 5. वा) m. *Webstuhl* Çandā. im ÇKDr. सु° MBh. 1, 806. — Vgl. वेमन्.

वेमक m. wohl *Weber* Hariv. 11077. वेमकी *die Frau eines Webers* 11078. वेमको नाम स्वर्गस्थः कश्चिदपिः Nilak.

वेमचित्र m. N. pr. eines Fürsten der Asura Burn. Intr. 168. Lot. de la b. 1. 3. Schirfner, Lebensb. 263 (33). °चित्रिन् Lalit. ed. Calc. 299, 12.

वेमन् (von 5. वा) Unādik. 4, 149. गात्रा संकलादि zu P. 4, 2, 75. पामादि zu 5, 2, 100. m. *Webstuhl* AK. 2, 10, 28. H. 913. m. n. Uéval. zu Unādik. सुरविमादिकम् Tarkas. 22. n. VS. 19, 88. Weberblatt Comm. zu TBr. 2, 670. — Vgl. वेमन, वेमन.

वेमन adj. von वेमन् गात्रा पामादि zu P. 5, 2, 100. — Vgl. वेमन.

वेपथुस्त f. Titel eines Kapitels in der Sāmavedakṣhalā Verz. d. Oxf. H. 387, a, 20. fg.

वेर 1) m. n. *Körper* Trik. 3, 3, 372. H. 563. an. 2, 459. Med. r. 86. Vgl. कुवेर. — 2) n. *Safran* Trik. H. an. Med. — 3) n. *die Kierpflanze* H. an. Med.

वेरक n. *Kampher* Hā. 104.

वेरट m. (oder adj.) = *मिथीकृत und नीच*, n. = *वर्टीफल* (d. i. बद-रीफल) H. an. 3, 171.

वेराचार्य (वेरा?) m. N. pr. eines Fürsten Wassiljew 55.

1. वेल्, वेल्ति (चलने) Daitup. 15, 25. — Vgl. वेल्.

— उद्, उद्देलत् Mālatim. 140, 3 fehlerhaft für उद्देलत्.

2. वेल्, वेल्पति (कालोपदेशे) Daitup. 35, 25. denom. von वेला.

वेल् 1) n. *Garten, Park* H. 1111. — 2) *eine best. hohe Zahl* Vaitup. 180.

182. Mēl. asiat. 4, 639.

वेला f. 1) *Endpunkt, Grenze* AK. 3, 4, 26, 200. H. an. 2, 510. Med. L. 41. Çat. Br. 2, 4, 2, 6. 12. चाखाल° 7, 1, 2, 36. चाग्रोघ° 9, 2, 2, 15. ते रेतः सिधेवेऽप्येतिहाति an dem Punkte d. h. in der Entfernung der beiden Ret. 7, 5, 2, 13. 8, 1, 2, 10. 5, 2, 1. 6, 2, 4. लक्षणानि कुरुते रश्मिं वेलाक्षानि Zetoken, welche die bestimmten Punkte d. h. Entfernungen oder Maasse bezeichnen, Kāts. Ça. 17, 4, 26. यत्र कृतीतां कुरुधर्मवेला प्रेतसि MBh. 2, 2236. अभिववेला गम्भीरः ॥ शिर्षवानपि Grenze und Küste Spr. (II) 489. — 2) *Grenze des Landes und der See, Gestade, Küste* Trik. 3, 3, 403. H. an. Med. Çāc. Vata bei Mallin. zu Kir. 3, 60. वेलामिव समासाद्य व्यतिष्ठन् MBh. 1, 8260. ततः समुद्रः स्वां वेलामतिक्रामति 3, 12888. 4, 578. 6, 4784. तं निवारयामास तदा वेलेव मकरालयम् 14, 2206. Hariv. 786. मुमुचुः पुष्पसंघातं तोयं (so die neuere Ausg.; hiernach तोयवेला zu streichen) वेलेव वर्षति 12014. राव्यं च तव रतेयमहं वेलेव सागरम् R. 2, 23, 29. तवेव वचनं वयम् । नातिक्रामामहे सर्वे वेलां प्राप्येव सागरः ॥ 67, 32. 112, 18. R. Gorr. 2, 11, 5. 30, 30. 122, 26. 3, 41, 25. 4, 41, 26. 5, 74, 16. 6, 93, 28. 103, 18. 108, 20. 7, 8, 1. Ragh. 1, 80. 8, 79. 10, 36. 13, 15. 16, 2. 27. 17, 37. 18, 42. Kumāras. 7, 26. 78. Spr. (II) 1995. Rāga-Tar. 3, 511. Bhāg. P. 4, 31, 2. 9, 10, 12. 10, 45, 38. 78, 3. वेलातिगो (so die ed. Bomb.) °र्षावः MBh. 2, 895. वेलानिल ein von der Küste blasender Wind Ragh. 13, 12. 16. Rāga-Tar. 4, 535. वेलालोत्थमहोर्मि Wellen, die gegen die Küste rollen, R. 5, 9, 13. °वीचि dass. Kir. 3, 60. वेलोर्मि dass. Rāga-Tar. 8, 1594. तीरोद्वेलानिलय Küstenbewohner R. 4, 37, 28. °वन ein an der Küste gelegener Wald Hā. 3, 32. MBh. 3, 16290 (°वल ed. Calc.). Hariv. 5170. R. Gorr. 1, 43, 14. 5, 74, 14. 24. Kathās. 19, 109 (वेलावनेषु zu schreiben). 22, 177. 250. Rāga-Tar. 3, 31. जलधिवेलात्रि 4, 513. वेलात्रि Kathās. 91, 4. °तट Ragh. 4, 44. 18, 22. Spr. 3253. Kathās. 19, 91 (वेलातटात्ते). 22, 248. 67, 80. 83. भिववेल् इवार्षवः Hariv. 2465. उपगूढवेल् Cāc. 9, 38. — 3) *die personifizierte Küste ist eine Tochter* Meru's von der Dhāriq und Gattin Samudra's (des Meerottes) VP. 85, N. 11. — 4) *Zeitgrenze, Zeitpunkt, Zeitraum, Tagesszeit, Stunde; Gelegenheit* AK. H. 1509. H. an. Med. संवत्सरवेलायाम् binnen eines Jahres Çat. Br. 7, 4, 2, 38. 11, 1, 6, 1. यस्यामेवेनं वेलायां पुरा पितृव्यसि 4, 5, 2, 4. त्रयवेलां प्रेष्य über die Dauer von Çāñu. Ça. 3, 4, 11. प्रातरनुवाक° 16, 18, 16. एतस्यां वेलायां प्राप्नोषुः zu dieser Stunde Litz. 2, 2, 8. 3, 12. यव°, व्रीहि° 8, 3, 7. अग्नि° Âçv. Gṛh. 4, 6, 5. संवेशन° Gobh. 4, 9, 11. Nir. 12, 13. संगव° Kūānd. Up. 2, 9, 5. तं मुहूर्तं तर्णं वेलां दिवसं च पुण्ड्रं कृ MBh. 3, 16758. Suçr. 1, 104, 17. इमामुयातयो वेलाम् Çik. 32, 13. fg. वेलोपलक्षणार्थम् 46, 6. Varāh. Bṛh. S. 5, 18. °रुने पर्वणि bei einer vor der bestimmten Zeit stattfindenden Verfinsternung 24. 32, 27. Bṛh. 26 (24), 4. 11. 14. Kathās. 30, 98. वेला व्यतिक्रामा ममाकारे कथं तया 60, 99. बहिर्वेलां हृत्तन्मृत्वेत्येव Rāga-Tar. 4, 573. वेलातिक्रम Pāñāt. 55, 5. 6. कथितवेलोपरि नागतः Çuk. in LA. (III) 37, 15. fg. वेरतमा Bhāg. P. 3, 14, 23. विचार्य वेलां प्रष्टव्यः Verz. d. Oxf. H. 153, b, 32. तामु वेलामु MBh. 1, 6445. अस्यां वेलायाम् 3, 16839. Māñu. 24, 6. तां वेलाम् zu dieser Stunde MBh. 4, 735. वेलायाम् zur rechten Stunde गात्रा चादि zu P. 1, 4, 57. Bhāg. P. 8, 16, 8. संधि° M. 4, 55. प्रभात° R. 1, 28, 88. मध्याह्न° Pāñāt. 10, 5. अस्तमन्° 163, 20. पश्चिमा Abendstunde MBh. 3, 2536.

HARIV. 2975. किमपि चिर्वेलया समायातो ऽसि so spät PAÑĀT. 207, 18.
 वेला वर्तते शीतरश्मेः Spr. (II) 2468. पुद्गलं HARIV. 2468. फलं
 Spr. (II) 679. प्रत्यादेशवेलायाम् ÇĀK. 82, 8. तदुक्तं गुरुभिः वेलावेला-
 पावेलायाम् bei der Gelegenheit als SARVADARÇANAS. 129, 17. वेलां Bhaṅg.
 P. 3, 16, 3. घातिष्य 10, 72, 17. गुरुः KATHĀS. 22, 217. भित्तुं 63, 88.
 अन्धः स्यादन्धवेलायाम् wenn es gilt blind zu sein Spr. (II) 360. mit
 infin. oder mit यद् und potent. P. 3, 3, 167. fg. वेलां प्रकरं auf eine
 Gelegenheit warten, lauern RĪĀ-TAR. 8, 524. सप्तवेलम् sieben Mal ÇĀRṆO.
 SĀM. 3, 11, 28. एकविंशति 13, 94. अनुवेलम् gelegentlich Bhaṅg. P. 3,
 16, 20. — 5) die Essensstunde eines vornehmen Herrn (ईश्वरस्य भोजन-
 नम्) TRĪK. 3, 3, 403. H. an. MED. the food of Çiva WILSON. — 6) =
 अस्तवेला die letzte Stunde, Todesstunde: स्वा वेला प्राप्य Bhaṅg. P. 3,
 18, 25. = अस्तिष्ठमरण ein sanfter Tod H. an. MED. — 7) die Zeit des
 Meeres so v. a. Fluth (Gegens. Ebbe) AK. H. 1076. H. an. MED. HALĪ.
 3, 32, 5, 53. ÇĪCVATA a. a. O. समुद्रं MAITRAJUP. 4, 2. ओलानिलचल (so
 ed. Bomb.) MBH. 1, 1214. क्रोधो ऽयं न शक्यते वारयितुं वेलेव लवणाम्भ-
 सा R. 3, 28, 2. RAḠ. 12, 36. वेला वर्धमानया RĪĀ-TAR. 4, 589. सा द-
 द्वैवानिरुद्धं तमुषाः साक्षादुपागतम् । अमृतांशुमिवाम्भोधिवेलयाङ्गेष्ववर्तत
 (so ist zu verbessern) || KATHĀS. 31, 29. 43, 195. 123, 111. 230. PAÑĀT. 75,
 24. पूर्णिमादिने समुद्रवेला चटति (so ed. Bomb.) 74, 22. HIT. 72, 9. युगा-
 र्णमस्तुधौ मरुवेलाविवार्षावौ MBH. 1, 5351. निवृत्तवेलः समये प्र-
 सन्न इव सागरः R. 5, 87, 7. नदी 1 starke Strömung eines Flusses Spr.
 2684, v. l. für नदीवेग. — 8) = रोग Krankheit MED. राग v. l. nach
 ÇKDn. — 9) Zahnfleisch HĪA. 268. — 10) = वाच् Rede Viçva im ÇKDn.
 — 11) N. pr. a) der Gattin Budha's H. an. Viçva im ÇKDn. — b) einer
 an einer Küste aufgefundenen Königstochter KATHĀS. 67, 83. fg. nach
 ihr der 11te Lambaka in diesem Werke benannt 1, 7. — Vgl. अकाल-
 ल, अतिवेलम् (auch MBH. 3, 952. अनतिवेलम् in ganz kurzer Zeit Bhaṅg.
 P. 4, 21, 39), अनुवेलम् (gelegentlich Bhaṅg. P. 3, 16, 20), अस्तवेला, उदेल,
 अतुवेला, कुलिक, प्रतिवेलम्, भोजनवेला, लग्न, सु.

1. वेलाकूल n. Ufer (und zwar Flussufer) Bhaṅg. P. 5, 5, 16.

2. वेलाकूल 1) adj. an der Küste gelegen: देश Bhaṅg. P. 10, 67, 5. —
 2) n. = तामलित TRĪK. 2, 1, 11.

वेलाय् denom. von वेला gaṇa कण्डादि zu P. 3, 1, 27.

वेलायनि (wohl वै) m. patron. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 29.

वेलावलि f. a particular scale in Hindu music An. Res. III, 78 nach
 HAUGHTON.

वेलावित्त m. Bez. eines best. Beamten RĪĀ-TAR. 6, 78. 106. 127. 324.

वेलिका (von वेला) adj. f. an der Küste gelegen: भू HARIV. 8416.

वेलिभुकिप्रय wohlriechender Āmra ÇABDAR. im ÇKDn. wohl fehler-
 haſt für बलिभुकिप्रय.

वेलुव eine best. hohe Zahl VJUTP. 180. Mēl. asiat. 4, 640.

वेष्टु, वेष्टति (चलने) DĀTUP. 15, 33. tammeln, schwanken, sich wie-
 gen, wogen: वेष्टति नवपरिणया वधूः KĀVYAPR. 154, 10. दिव्यासवरस-
 लीववेष्टद्विधाधर (वेष्टद् gedr.) KATHĀS. 110, 87. वेष्टद्विधाधरः SĀM.
 D. 16, 5. वेष्टद्विधैर्वरिरपडनिकरैः UTTARAR. 93, 12 (121, 6). वेष्टद्विधर्म-
 कानदी KATHĀS. 39, 144. 120, 11. वीधिवेष्टद्विधलता 71, 2. वातवेष्टद्वि-
 ताललतालवृत्तैः 196. 109, 11. वातवेष्टद्विच्छर 80, 60. वेष्टद्विच्छरुक्ता RĪĀ-

TAR. 1, 57, 84. वेष्टित wogend AK. 3, 2, 36. H. 1481. an. 3, 305. MED. t.
 161. कुमुमितलता KĀNDOM. 98. gebogen, gekrümmt AK. 3, 2, 21. H. 1456.
 H. an. MED. HALĪ. 4, 11. किंचिद्वेष्टितोद्दण्डपुगल DAÇAK. 90, 12. के-
 शान्वेष्टितायाम् sich kräuselnd (vgl. H. c. 117) MBH. 4, 244. भूभङ्गादे-
 र्वातवेष्टितानिभोषतललाटूः RĪĀ-TAR. 8, 2273. n. = गमन MED. das
 Wälzen eines Pferdes H. 1245. — Vgl. कुमुमितलतावेष्टिता.

— अनु partic. वेष्टित untergeschoben: द्रिष्टावेष्टितधोभागानुवे-
 षितेतर्चरायपृष्ठम् DAÇAK. 90, 10. — Vgl. अनुवेष्टित.

— उद्द sich aufrichten, sich erheben: उद्वेष्टद्विच्छरुपडण्डनिकर (उद्वे-
 लद् godr.) MĀLATIM. 140, 3. वायुः प्रावर्तताकस्माद्वातुमद्वेष्टिताम्बुधिः KĀ-
 THĀS. 120, 110. संभोद्वेष्टद्विच्छरवेष्टिता 59, 42.

— वि beben, zittern: आकृष्य केशेषु शिरस्तस्य विवेष्टतः । प्रचाञ्च-
 कस्य चिच्छेद खड्गेन KATHĀS. 18, 174. 44, 152.

वेष्ट n. eine best. gegen Würmer angewandte Pflanze AK. 2, 4, 2, 24.

— Vgl. कार.

वेष्टक und वेष्टिका s. कार unter कारवेष्ट und vgl. वेष्टिकाख्या.

वेष्टज n. Pfeffer AK. 2, 9, 35. H. 420. HALĪ. 2, 461.

वेष्टन (von वेष्ट्) 1) n. a) das Wogen: वेलोर्मि RĪĀ-TAR. 8, 1594.
 das Wälzen eines Pferdes TRĪK. 2, 8, 46. — b) Walze (zum Walzen von
 Teig) Bhaṅg. im ÇKDn. — 2) f. ई ein best. Gras, = मालाहर्वा RĪĀn.
 im ÇKDn.

वेष्टतर m. = वीरतर Bhaṅg. im ÇKDn.

वेष्टकूल m. = केलिनागर GĀTĀDH. im ÇKDn.

वेष्टि f. = लता ÇABDAR. im ÇKDn. — Vgl. वल्लि.

वेष्टिकाख्या f. Trigonella corniculata Līn. ÇABDAR. im ÇKDn. वेष्टिका
 WILSON nach ders. Aut.; vgl. u. वेष्टक.

वेष्टितक (von वेष्टित) 1) m. eine best. Schlange (kreuzweis gestreift)
 SUÇR. 2, 266, 7. — 2) n. Kreuzung: वेष्टितकेन बद्धा kreuzweise, gekreuzt
 SUÇR. 2, 20, 9. वेष्टितकं (adv.) सीव्येत 1, 93, 17.

वेष्टूर N. pr. eines Districts, das jetzige Vellore, VARĀH. Bhaṅg. S.
 14, 14 (hiernach कृष्ण zu streichen).

वेष्टिर्वा (vom intens. von 1. विष्ट्) adj. auffahrend, schnell RV. 1, 140, 3.

वेवी, वेवीति (= वी) ved. DĀTUP. 24, 69. Conjug. P. 5, 1, 6. 7, 4, 53.
 PAT. zu P. 7, 2, 10. VOP. 9, 45. fg. वेव्यते P. 5, 1, 6. Schol. आवेव्य (absol.),
 आवेव्यते, आवेविता, आवेवीत 7, 4, 53. Schol. परिवेविषीधम् 8, 3, 73,
 Schol. — Vgl. 5. वी und आवेव्यक fg.

1. वेश (von 1. विष् m. 1) (abhängiger) Nachbar, Hintersass, Idenstmann:
 वेश, आपि, भातर RV. 4, 3, 13. 5, 85, 7. अहं वेशं नममायवे ऽकारम् 10, 49,
 5. मदा अस्य वेशा भवति KĀTH. 31, 12. ०यमन 32, 4. Hierher dürfte auch
 वैश (vgl. P. 3, 3, 16) gehören: वेशौ अमे धारयेत् VS. S. 58, 1 v. u. —
 2) = वस्त्र Zeit MBH. 3, 5155. = गेह, गृह Hans H. an. 2, 554. MED.
 c. 13. — 3) Prostitution, Hurenwirthschaft, Hurenhaus AK. 2, 2, 1. H.
 1003. H. an. MED. वेशेन जीवन् Hurenwirth (vgl. P. 4, 4, 12. nebst gaṇa
 वेतनादि) M. 4, 84. दशधनसमो वेशो दशवेशसमो नृपः 55. 9, 364. KATHĀS.
 17, 129. नक्षत्रैर्यथापिज्ञितैरेव पुरुषा वेशमुपतिष्ठति DAÇAK. 82, 6. 7. न
 वेशज्ञाताः शुचयस्तथाङ्गनाः Spr. 1416. — 4) Gewerbe (zur Erklärung von
 वेश्य) MUIR, ST. 1, 6, 1; vgl. u. 1. विष् 6). — Vgl. अग्रि, अस्व, दास,
 प्रति, वस्त्र, स, आनुवेश्य, वैशिक.

2. वेश s. वैष.

वेशक (von 1. वेश) m. *Haus ÇABDAR.* im ÇKDr.

वेशकुल (1. वेश + कुल) n. sg. *Huren DAÇAK.* 82, 6.

वेशल (von 1. वेश) n. *Nachbarschaft, Sassenchaft KİTH.* 12, 5.

वेशन (von 1. विष्) n. *das Hereintreten Buİc.* P. 10, 12, 26.

वेशनद् m. N. pr. eines *Flusses* Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 8, 539, 4.

वेशर्त्त Uğadis. 3, 126. m. *Tetç AK.* 1, 2, 2, 28. H. 1095. HALİJ. 3, 53.

वेशर्त्ता f. AV. 11, 6, 10. 20, 128, s. 9. parox. TBr. 3, 4, 2, 12. वेशर्त्ता AV. 1, 3, 7. वेशर्त्ता ÇAT. Br. 14, 7, 2, 11 (= Bñ. Ān. Up. 4, 3, 10. वेशर्त्त m. od. Pol.). वेशर्त्त m. angeblich = अग्नि Uğadis. im ÇKDr. — Vgl. वेशर्त्त.

वेशभाव m. *Hurenart Məñk.* 120, 21.

वेशयुवति (1. वेश + यु०) f. *Buhdırne BHAR. NİTJAÇ.* 18, 48.

वेशयोषित् (1. वेश + यो०) f. dass. HARIV. 8309. KATHİS. 12, 91.

वेशर् s. वेसर.

वेशवधू f. = वेशयोषित् HARIV. 8426.

वेशवनिता f. dass. Spr. (II) 2570.

वेशवत् (von 1. वेश) adj. *ein Hurenhaus haltend, Hurenwirth KULL.* zu M. 4, 84. fg.

वेशवार s. वेसवार.

वेशवास m. *Hurenhaus Məñk.* 13, 12. fg.

वेशस् P. 4, 4, 131. m. = 1. वेश 1): कृतसौ ऽस्य वेशसौ कृतसः परि-
वेशसः AV. 2, 32, 5. = बल P. 4, 4, 131, Schol.

वेशस s. यत्त०.

वेशस्त्री f. = वेशयोषित् MBH. 5, 904 nach der Lesart der ed. Bomb.

(वेशस्त्री ed. Calc.). BHAR. NİTJAÇ. 18, 46. वेशकुलस्त्री० 49.

वेशात्त und वेशात्ता s. u. वेशत्त.

वेशि (aus dem griech. φασις) Bez. *des zweiten Hauses von demjeni-*
gen, in welchem die Sonne steht, VARĀH. Bñ. 22 (20), 4. 23 (21), 7. LAGHÚ. 9, 6 in Ind. St. 2, 254. f. ohne Angabe einer Bed. SIDDH. K. 247, b, 1 v. u.

वेशिक n. Bez. *einer best. Kunst LALIT.* ed. Calc. 179, 5. — Vgl. वैशिक.

1. वेशिन् (von 1. विष्) adj. *hereintretend: काम० HARIV. 4512. कामवे-*
षिन् nach Belieben sich ein Aussehen gebend würde auch passen; die
neuere Ausg. hat eine ganz andere Lesart.

2. वेशिन् s. वैषिन्.

वेशी f. *Nadel* (nach SİLİ): अत्र स्त्रीर्वेश्यावृत्त RV. 7, 18, 17.

वेशीजाता f. *eine best. Pflanze, = पुत्रदात्री RĪGĀN.* im ÇKDr.

वेशोभर्गिन und वेशोभर्ग्य ved. adj. von वेशस् + भग P. 4, 4, 132. 131.

वेश्मर्क adj. von वेश्मन् gaṇa सृष्ट्यादि zu P. 4, 2, 80.

वेश्मकलिङ्ग (वेश्मन् + क०) m. *Sperling RĪGĀN.* im ÇKDr. — Vgl.
das folgende Wort.

वेश्मकुलिङ्ग m. = गृकुलिङ्ग Suça. 1, 202, 8.

वेश्मकूल m. *eine best. Pflanze, = चचेण्डा RĪGĀN.* im ÇKDr.

वेश्मन् (von 1. विष्) n. 1) *Haus, Hof, Wohnung, Gemach AK.* 2, 2, 4.
3, 4, 28, 53. H. 989. HALİJ. 2, 136. 144. RV. 10, 107, 10. 146, 3. AV. 5, 17,
13. यो वेश्मनि स गार्हपत्यः 9, 6, 30. अट. Br. 8, 24. ÇĀKṢH. Br. 27, 6. GṚHJ.
1, 12. राजापारां विशं प्रावसामायेकवेश्मनि जिनाति ÇAT. Br. 1, 3, 3,
14. ĀPAST. 2, 25, 2. 3 (eines Fürsten). KHĀND. Up. 8, 14. M. 4, 73. 230. 5,

122. 9, 85. 150. प्रहस्य 11, 13. MBH. 3, 1834. 2144. 2155. 2279. 2724. आ-
होक्त मरुदेशम् 2865. 2882. R. 2, 26, 5. 32, 24. 47, 19. 77, 3. Suça. 2, 4, 20.
RAGH. 14, 15. Spr. (II) 2578. VARĀH. Bñ. S. 33, 4. 53, 6. 65, 4. 14. 89, 6.
9. 92, 3. KATHİS. 18, 261. 28, 140. 29, 169. RĪGĀ-TAR. 4, 72. तमयि संप-
रिक्कम्य प्रविवेश स्ववेश्मन्तः PANĒAT. III, 172. Buİc. P. 3, 23, 26. पितृ०
M. 9, 172. Spr. 1777. मातृ० Verz. d. Oxf. H. 268, a, 38. घन्य० M. 11, 164.
परवेश्मस्था AK. 2, 6, 2, 18. परवेश्मगा Buİc. P. 9, 11, 9. भूपति० HALİJ. 2,
150. वेश्या० RĪGĀ-TAR. 5, 285. PRAB. 19, 12. चाण्डाल० Spr. 1605. जतु०
MBH. 1, 7083. शिला० MEGH. 26. विद्याम० HARIV. 5965. घतर्वेश्मनि M.
7, 223. 8, 69. — 2) *Haus in astrol. Sinne VARĀH. Bñ. 17, 4. — 3) Bez.*
des 4ten astrol. Hauses (= υπόγειον, also eig. ein unterirdisches Ge-
mach) VARĀH. Bñ. 1, 18. LAGHÚ. 1, 16 in Ind. St. 2, 281. — Vgl. एक०,
क्रीडा०, गर्भ०, देव० (auch RĪGĀ-TAR. 5, 167), पट०, पायुक्तात्न०, प्रति०,
बन्धन०, बलि०, मेघ०, राज०, लीला०, वस्त्र०, वास०, विद्या०, श्मशान०
und वेश्मिय.

वेश्मनकुल (वेश्मन् + न०) m. *Moschusratze TRIK.* 2, 5, 11. ÇABDAR. im
ÇKDr.

वेश्मभू (वेश्मन् + 2. भू) f. *der Platz, auf dem ein Haus steht, AK.* 2, 2, 19.

वेश्मवास m. = वासवेश्मन् *Schlafgemach KATHİS.* 55, 233.

वेश्मस्त्री f. MBH. 5, 904 fehlerhaft für वेशस्त्री, wie die ed. Bomb. liest.

वेश्मात्त nach dem Comm. *das Innere eines Hauses; am Ende eines*
adj. comp. f. आ R. 2, 42, 23 (41, 21 GORR.).

वेश्य (von 1. वेश) 1) adj. parox. gaṇa दिगादि zu P. 4, 3, 54. am Ende
eines comp. gaṇa वर्गादि zu 6, 2, 131. — 2) आ a) *Hure AK.* 2, 6, 2,
19. 3, 4, 23, 179. TRIK. 2, 6, 5. H. 532. an. 2, 283. MED. j. 55. HALİJ. 2,
335. M. 8, 85, v. l. JĪGĀN. 1, 141. 2, 292. R. 1, 8, 23 (24 GORR.). R. GORR.
1, 79, 41 (in Verbindung mit वारमुष्या). MEGH. 36. Spr. (II) 516. 1110.
2993. (I) 2224. 2730. 2897. 3132. 3146. 4475. 5036. VARĀH. Bñ. S. 39,
2. 53, 8. 87, 15. Verz. d. Oxf. H. 216, a, 7. 217, a, 23. 282, a, 41. KATHİS.
3, 54. 12, 93. 21, 56. 57, 58. RĪGĀ-TAR. 4, 664. 676. 5, 293. 295. 6, 74. SĪH.
D. 111. 426. MĀRK. P. 16, 20. PANĒAR. 1, 4, 61. बलं वेषश वेष्यानाम्
BRAHMAVIV. P. im ÇKDr. unter बल. PRAB. 60, 5. DHŪRTAS. 85, 11. ० गण
ÇABDAR. im ÇKDr. ० जनसमाश्रय AK. 2, 2, 1. वेष्याश्रय H. 1003. ० वेश्मन्
RĪGĀ-TAR. 5, 235. PRAB. 19, 12. ० गृह TRIK. 3, 3, 432. ० पति HALİJ. 2, 227.
वेष्याचार्य H. 330. ० व्रत Verz. d. Oxf. H. 34, b, 36. Im comp. auch वेष्य
VARĀH. Bñ. S. 104, 68. Vgl. स्वर्वेष्या. — b) *Clypea hernandifolia Wight.*
et Arn. ÇABDAR. im ÇKDr. — c) *ein best. Metrum COLER. Misc. Ess. II,*
154, a. — 3) n. a) perisp. *Nachbarschaft, Verhältniss der Hörigkeit:*
नुषस्व नः सृष्ट्या वेष्या च मा तत्तेत्राण्यरणानि गन्म RV. 6, 61, 14. (पुरो
व्यै) वेष्यं सर्वताता *das zugehörige Gebiet* 4, 26, 3. — b) *Hurenhaus H.*
an. MED.

वेष्यस्त्री f. = वेशस्त्री Hure Spr. (II) 2942.

वेष्याङ्गना f. dass. Verz. d. Oxf. H. 92, a, 20.

वेष्यर् m. = वेसर (वेशर्) BHŪRIPI. im ÇKDr.

1. वैष (von 1. विष्) m. 1) *das Wirken, Besorgen; = कर्मन् NAIGH.* 2,
1 (v. l. वेश). कर्मणे वेषाय KAUC. 1. 58. KĪTJ. ÇA. 4, 2, 12. — 2) *Tracht,*
Anzug, das durch Kunst erzeugte Aeußere eines Menschen AK. 2, 6, 3, 1.
H. 635. an. 2, 554. MED. c. 13. fg. HALİJ. 2, 384. 5, 74. am Ende eines

adj. comp. f. घा. °वाग्बुद्धिसादृश्य M. 4, 18. वेषाभरणसंशुद्धाः (स्त्रियः) 7, 319. शलिङ्गी लिङ्गिवेषेण यो वृत्तिमुपजीवति 4, 200. JĀṬ. 1, 128. स्वतुल्यवेषालंकार RĪG-TAR. 6, 152. PRAB. 47, 4. वेपं सान्निमाधाय रक्तेनैकेन वाससा MBH. 1, 7719. स्त्रीणां विज्ञानैकफलं दि वेपः KUMĀRAS. 7, 22. पञ्चात्तापसदृशं ÇĀK. 80, 6. वेपभाषानुकर्णं न कुर्यात्पृथिवीपतेः Spr. 5037. वेपवेषधेः DaṢar. 2, 46. BHAR. NĀṬYAC. 34, 85. Suçr. 1, 104, 16 (pl.). वेपोपचारकुशल ŚĪB. D. 78. नरेवो ऽसि वेपेण नृवत्कर्मणाद्विजः Bhāṣ. P. 1, 17, 5. खलं वेपस्य वेष्टानाम् BRAHMAVIV. P. im ÇKDn. u. खल. °परिवर्तने विधाय PĀNĒAT. 169, 15. °विपर्यय 37, 3. °च्छन्न KATHĪS. 38, 74. °प्रच्छन्न 12, 58. क्त्वा वेपं च सेरन्ध्याः nahm die Tracht — an, kleidete sich als MBH. 4, 246. गोपानां क्त्वा वेपमनुत्तमम् 280. KATHĪS. 29, 99. 27, 196. राजपुत्रस्य वेपेण तस्थौ यामे 24, 90. कैरातं वेपमास्थाय MBH. 3, 1552. नानावेषधेरभूतिः 1554. किरातवेषसंक्षम् 1555. समानव्रतवेषा 1554. नर्तनं 1874. HARIV. 8694. धार्यं R. 1, 7, 6. मुनिं 4, 2, 9, 9. 48, 17. 2, 28, 14. 39, 1. 104, 28. गोपं MECH. 15. प्रवासस्थकालज्वेषा RAGH. 16, 4. MĀLAV. 13. Spr. (II) 1634. उदीच्यं VARĀH. BṚH. S. 58, 46. KATHĪS. 13, 146. वणिग्वेषे चकार सः 179, 12, 168. 27, 197. 29, 102. 43, 172. कार्पटिकवेषभृत् 38, 18. RĪG-TAR. 3, 267. पोषिद्वेषो मया कृतः Bhāṣ. P. 8, 12, 15. 47. पुरुषवेपे KATHĪS. 27, 198. तरुणीवेपे (प्रावृष्) Spr. (II) 2503. उन्मत्तं MBH. 3, 2582. KATHĪS. 12, 57. कीनाम्रवस्त्रवेपः स्यात् M. 2, 194. चारुं R. 2, 114, 13. श्रृङ्गनानुष्ठितचारुवेपे RAGH. 14, 13. मनोह्रं 6, 1. प्रुहं 1, 46. मक्तां KATHĪS. 4, 49. यो नोद्धतं कुरुते ज्ञातु वेपम् Spr. 4907. अनुद्धतं Suçr. 1, 30, 2. विनीतवेषाभरण M. 8, 2. ÇĀK. 8, 12. VARĀH. BṚH. S. 2, S. 3, Z. 10. स्वभावदुर्गन्धिबीभत्सवेपे AB. 71, 1. कफमलं DhŪRTAS. 75, 11. विधूत R. 5, 16, 21. श्रवधूत und श्रवधूतं Bhāṣ. P. 6, 18, 10. 1, 19, 25. 3, 1, 19. 5, 8, 29. 6, 6. नग्नो विकृतवेषाम् KATHĪS. 12, 173. तणं beim Schauspieler MAITRĀJUP. 4, 2. कृताभिरणवेपे VIKR. 40, 17. कृतकौतुकमङ्गलवेपे PĀNĒAT. 129, 17. शृङ्गारवेपे MBH. 5, 287. मृगयां ÇĀK. 24, 15. ein angenommene Leussures: वेपं विधा eine fremde (andere) Gestalt annehmen Bhāṣ. P. 2, 7, 37. वेपं गम् dass. 5, 20, 41. Aussehen überh. R. 3, 75, 15. गों einem Stiere gleichend MBH. 4, 588. श्रृङ्गानि चैव सन्तानि वेषेस्तेस्तेः पृथग्विधैः HARIV. 11798. सतां वेषधरः R. 4, 16, 17. fg. श्रधर्मं धर्मवेपेण 2, 118, 6. वेपमाच्छाद्य so v. a. sich nicht zu erkennen gebend TBa. Comm. 1, 124, 3 v. u. प्रच्छन्नवेपेण dass. 129, 3. वेष am Anf. eines comp. als Ausdruck des Lobes (!) im gaṇa काष्ठादि zu P. 1, 8, 67 gehört vielleicht hierher. Als n. PĀNĒAR. 1, 14, 56. Das Wort wird häufig, aber äusserst selten in den Bomb. Ausgg., mit शि geschrieben. Vgl. कृतवेश, केश° (Haartracht Āc. v. GṛH. 1, 17, 18. °वेष्टान् v. l.), पुं°, प्राग्वेष, भूतवेपो, राजवेप, विचारं, सु°.

2. वेपं (wie oben) adj. wirkend, besorgend VS. S. 58, 2 v. u.

3. वेप m. fehlerhafte Schreibart für वेष BHAR. zu AK. 2, 2, 1 nach ÇKDn. वेपकार (1. वेप + कार) m. als Erkl. von वेष्टन TARK. 3, 3, 261.

वेपण (von 1. विष्) 1) n. Besorgung, Dienst: परिविष्टी वेपणां दंसनाभिः RV. 4, 33, 2. श्रवे स्म यस्य वेपणे स्वदे पृथिषु नुक्कति 5, 7, 5. — 2) m. Cassia Sophora Lm. HĀN. 98. — 3) f. छा Flacourtia cataphracta RATNAM. im ÇKDn.

वेपदान (1. वेप + दान) m. eine best. Pflanze, = सूर्यशोभा (vgl. दिव्यवस्त्र) ÇANDĀ. im ÇKDn. वेष° gedr.

वेपधारिन् (1. वेप + धा°) 1) adj. am Ende eines comp. die Tracht —, den Anzug von — tragend: तापसीवेपधारिणी R. 5, 18, 21. स्त्रीवेपधारि पुरुषः AK. 1, 1, 3, 11. — 2) m. a) ein Asket der Tracht nach, ein heuchlerischer Asket ÇANDĀ. im ÇKDn. गङ्गापुत्रस्य कन्याया वीर्येण वेपधारिणः । बभूव वेपधारी (so ist zu lesen) च पुत्रो योगी (पुङ्गी ÇKDn. u. d. W.) प्रकीर्तितः || Verz. d. Oxf. H. 22, a, 6, 7.

वेपवस्त् (von 1. वेप) adj. gut gezogen, — gekleidet KĀM. NĪRIS. 5, 17. सुवेपवान् (besser) st. स वेपवान् Comm.

वेपवार = वेसवार H. 417. RĪJAM. zu AK. nach ÇKDn.

वेषश्चि und °श्री adj. etwa schön geschmückt in einer Formel TS. 3, 5, 3, 5. 4, 4, 2, 3. 5, 3, 6, 3. ÇAT. Br. 3, 5, 6, 3.

वेपिन् (von 1. वेप) adj. am Ende eines comp. eine Tracht —, einen Anzug habend: विकृतं Bhāṣ. P. 9, 8, 5. ह्यं sich ein falsches Aussehen gebend 7, 5, 27.

वेष्कं m. Schlinge zum Erwürgen ÇAT. Br. 3, 8, 2, 15. KĪTJ. Çr. 6, 5, 19. — Vgl. वेष्ट.

वेष्ट, वेष्टे Dhātup. 8, 2 (वेष्टने); in der ältesten Sprache erscheinen auch Formen von विष्ट. 1) sich winden —, sich schlängeln um: यस्य मन्दाकिनी चिरमवेष्टत पादमूले ŚĪB. D. 344, 5. sich hängen —, kleben an (loc.): मयि ते वेष्टता मनः AV. 6, 102, 2. — 2) sich häuten (sich neu kleiden): वेष्टमान इवोर्गः R. 7, 86, 3.

— caus. aor. श्रविवेष्टत् und श्रववेष्टत् P. 7, 4, 96. Vor. 18, 2. partic. वेष्टित = वलपित, रुद्ध u. s. w. AK. 3, 2, 40. H. an. 3, 305. MED. I. 160. HALĀ. 4, 27. समस्तवेष्टितः परिवृत उच्यते P. 4, 2, 10. Schol. 1) überziehen, umwinden, umwickeln, umkleiden, bekleiden, umlegen, umschließen, umringen, umzingeln, einschliessen: वासोभिर्पूयो वेष्टितः ÇAT. Br. 5, 2, 2, 5, 3, 2, 11. 11, 2, 6, 7. TBa. 1, 3, 3, 3. उष्णीषेण शिरो वेष्टयते PĀR. GṚH. 2, 6. Āc. v. Çr. 5, 12, 7. LĪTJ. 2, 6, 2. KĪTJ. Çr. 25, 10, 7. KAUC. 16. वेष्टितशिरम् M. 3, 238 (= MBH. 13, 4288). वस्त्रेण वेष्टितं कृत्स्नम् WEBER, KRSHNĀG. 278. वस्त्रवेष्टित Spr. 2228. पीताम्बरवेष्टित VARĀH. BṚH. S. 24, 18. वेष्टितः श्वरचर्मणा 74, 13. BṚH. 27 (25), 1. वस्त्रेण वेष्टयित्वाङ्कितं शिरः KATHĪS. 13, 152. श्रन्योऽन्यकेशपाशवेष्टितान् । क्त्वा 49, 149. सप्ताश्वत्थस्य पक्षाणि तावत्सूत्रेण वेष्टयेत् JĀṬ. 2, 103. श्राववेष्टितसर्वाङ्गा HARIV. 14579. कलशाः सितसूत्रवेष्टितप्रीवाः VARĀH. BṚH. S. 48, 37. WEBER, KRSHNĀG. 302, N. 2. R. 3, 32, 12. श्रवेष्टयत् लाङ्गलं जीर्णैः कार्पासिकैः पटैः 5, 49, 5. 56, 138. RĪG-TAR. 2, 88. पाशवेष्टिताः 3, 24, 4, 1. (सर्पाः) वेष्टयत् परस्परम् । पुच्छैः शिरोभिश्च MBH. 1, 2086. 1800. fg. 8, 2591. HARIV. 11099 (S. 793). 10875. R. 7, 28, 30. RAGH. 11, 59. KATHĪS. 63, 178. 65, 119. VARĀH. BṚH. 5, 3. figg. 27 (25), 12. प्रीवायां वेष्टयित्वेन (sc. करेण) स गजो रुक्मिण्युत MBH. 7, 1153. वाससावेष्टयद्गले (sc. तम्) KATHĪS. 61, 362. मम । पुष्पदाम्ना वेष्टयित्वा कण्ठे (कण्ठम्?) HARIV. 7241. वल्ली वेष्टयते वृक्षम् MBH. 12, 6833. किम्वेष्टयः । वेष्टयति तान्द्योरादित्यान् HARIV. 2598. 2594. काशकारश्वात्मानं वेष्टयन् so v. a. sich einatmen MBH. 12, 12449. ÇĀM. zu BṚH. Ān. Up. S. 259. पुष्पवेष्टिशाखायैः rund um besetzt MBH. 2, 804. वेष्टितं मेरुशिखीः सतोपमिव तोपदम् R. 5, 45, 18. पुष्पकाष्ठरूपेण सर्वतः पर्वतात्मम् HARIV. 5516. पितृवनमुमनोभिर्वेष्टितं मे शरीरम् MĀNĀS. 157, 9. VARĀH. BṚH. S. 77, 2. Bhāṣ. P. 3, 30, 96. 18, 6, 33. MĀLAV. P. 45, 69. Verz. d. Oxf. H. 108, 6, 29. PĀNĒAR. 1, 7, 84. गोपगोपीकदम्बैश्च वेष्टिते (रासम-

एउले) PANĀT. 2, 5, 18, 3, 15, 27. भुङ्क्ते नन्दसो ऽत्र सः । अवेष्टात् KATHĪS. 73, 164. गोमस्तं वेष्टयामासुः सागराः पृथिवीमिव HARIV. 5808. एवमेवा पु-
री निप्रं समसाद्वेष्टितां बलेः 5023. KĀM. NĪTIS. 19, 15. RAGH. 11, 52. KA-
THĪS. 29, 117. 49, 68. fg. RĪĠĀ-TAR. 8, 517. 915 (अवेष्टासु zu lesen). 1106
(वेष्टिता द्विषा zu lesen). BULG. P. 10, 52, 5. BHATT. 15, 61. 80. राजकुंसः
कुक्कुटेनागत्य वेष्टितः so v. a. der Hahn versperrte ihm den Weg HIT. 106, 17. तमसा बहुद्रूपेण वेष्टिताः umhüllt, eingehüllt in M. 1, 49. पुण्येन
पापेन च वेष्टयमानः umgeben —, begleitet von Spr. (II) 383. मायया वा
एतत्सर्वं वेष्टितं भवति NṢ. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 109. ज्ञानं संमोक्वे-
ष्टितम् PANĀT. 1, 15, 15. चित्तावेष्टिता LA. (III) ad 19, 15. पत्तिणी पत-
तुल्याभ्यामकोभ्यां वेष्टिता निशा eine Nacht mit den beiden angrenzen-
den Tagen H. 144. — 2) umwinden, umwickeln, umbinden, umlegen:
उज्जीषं वेष्टयामास मूर्धनि MBH. 7, 2921. वेष्टितकर (कर Rüssel) 1, 1366.
वेष्टितश्मशु RĪĠĀ-TAR. 5, 206. — 3) winden (einen Strick): तृणवेष्टिता
रज्जुः (vgl. u. घ्रा) KATHĪS. 65, 19. — 4) zusammenschrumpfen machen:
यदा चर्मवदाकाशं वेष्टयिष्यति मानवाः ÇVETĀCV. UP. 6, 20. — 5) वेष्टित a)
adj. s. u. 1), 2) und 3). — b) n. a) = लासक H. an. MED. — ß) quidam
coeundi modus diess. — 6) वेष्टयते MBH. 12, 6867 fehlerhaft für वेष्टयते,
wie die ed. Bomb. liest; वेष्टितौ R. 4, 8, 44 fehlerhaft für विष्टितौ, wie
die ed. Bomb. (4, 9, 11) liest. — Vgl. लतावेष्टित.

— अन्नु Hängen bleiben: यज्ञो यदमृतं तस्योत्सवमन्ववेष्टत KĪT. 12, 4.
— caus. 1) überziehen, umwinden, überdecken: लताभिरनुवेष्टितः MBH.
12, 9118. R. 5, 16, 37. 17, 3. — 2) überdecken, auflegen, ausbreiten: भि-
त्यादिकमननुवेष्टा (भित्ति Matte) उपविष्ट आसीत KULL. zu M. 11, 110.
— अप caus. abstreifen PANĀT. Br. 13, 5, 22.
— अभि caus. bedecken, zudecken: (वस्त्रैः) तैस्ते तान्य-यवेष्टयन् । च-
र्मणि KATHĪS. 62, 198. अभिवेष्टयेत्तदनु कुम्भमुखं नवनिर्मलाशुकपुगेन PAN-
ĀT. 3, 7, 28.

— आ sich ausbreiten über (loc.): फेनस्तप्यते यदप्स्वावेष्टयमानः प्रवते
so v. a. das Wasser überziehend ÇAT. Br. 6, 1, 2, 8. — caus. 1) umhül-
len, umgeben, bekleiden, bedecken: उत्सवेनाविष्टितः RV. 10, 51, 1. उज्जी-
षेण TS. 3, 4, 4, 4. आविष्टिता चर्मणा AV. 5, 18, 3. 28, 1. उज्जीषेणावेष्ट
ÇAT. Br. 4, 5, 3, 7. KĪT. 13, 10. वैश्यं लोकितर्धैः तत्रियं शरपक्षैर्वावेष्ट
VASIṢṬHA bei KULL. zu M. 8, 377. Suç. 1, 358, 18. 359, 2. 2, 365, 6. मू-
लान्यावेष्टितानि R. GORR. 2, 108, 8. — 2) winden (einen Strick): तृण-
रावेष्टयते रज्जुः Spr. 1937. — 3) einschliessen, auf einen engen Kreis be-
schränken: गोपाल इव दण्डेन यथा पशुगणान्वने । आवेष्टयत तं सेना भ-
गदत्तस्तथा मुहुः ॥ MBH. 7, 1189. schliessen (die Hand): आवेष्टितकर 13,
764. — 4) आवेष्टयति TBr. 1, 3, 6, 1 fehlerhaft für आवेष्टयति. — Vgl.
आवेष्ट fgg.

— समा caus. belegen, bedecken Suç. 2, 109, 6.

— उद् sich in die Höhe winden: किंवा भुजाः — उद्वेष्टते विवेष्टते प-
तसे चोत्पतसि च MBH. 8, 2844. 7, 3168. 9, 429. — caus. loswinden, auf-
drehen: तस्मै KATHĪS. 49, 21. उद्वेष्टनीया वेणी MRGH. 89. eröffnen, auf-
steigen: लेखम् einen Brief MĀLAV. 70, 17. — Vgl. उद्वेष्ट.

— उप caus. umwinden, umbinden: लतापवेष्टित (वृत्त) MĀT. 115,
18. पाशोपवेष्टितगल KATHĪS. 25, 181.

— नि caus. 1) act. med. einfassen (in die Hand), zudeckend packen

AV. 10, 5, 36. 16, 8, 1. योनिम् KĪT. 13, 4. 23, 4. कस्ते TS. 6, 4, 2, 7. यथा
प्रतीघातेनानिवेष्टयमानो धापयेत् ÇĀK. Br. 18, 4. — 2) umwickeln, um-
winden: लाङ्गुलेन निवेष्टिताः R. 6, 84, 26. सर्पनिवेष्टिताः VARĀH. Bṛh. 27 (25), 86. wohl an beiden Stellen निवेष्टित zu lesen. — Vgl. निवेष्ट fgg.
— उपनि sich lagern um, umgeben: गर्भमाप उपनिवेष्टते ÇAT. Br. 5, 3, 4, 11.

— निस् caus. 1) zurückstreffen: शेष इव निर्वेष्टितः entblüsst NĪ. 5,
8. — 2) abwickeln so v. a. abnehmen um (acc.): एवमनिरुत्सवमन्ववेष्टते मुह-
र्तस्य द्वौ द्वावेकपष्टिभोगौ दिवसत्रयस्य निर्वेष्टयन् (= कापयन्) Ind. St. 10,
265, N. 2. — Vgl. निर्वेष्टन.

— परि caus. 1) umhüllen, umwinden, umwickeln, umschlingen, um-
legen, umstellen, umgeben, umringen, ÇAT. Br. 5, 3, 5, 24. सूत्रैः ÇĀK. Ça. 4, 15, 31. मुखम् 7, 15, 2. वसनेन LĀT. 2, 6, 1. दर्भेण KAUC. 21. 38. 79. NĪ. 9, 15. Suç. 2, 346, 2. पाशैः फलदं परिवेष्टा तम् MBH. 12, 9119. रज्जुभिः Spr. 3342. कटकरायसैः (so ist zu lesen) RĪĠĀ-TAR. 4, 263. भोगेन (सर्पस्य) MBH. 1, 1802. 3, 12403. तं परिवेष्टितवानकिः KATHĪS. 65, 122. भुजाभ्याम् 74, 52. प्रायेण भूमिपतयः प्रमदा लताश्च यत्पाद्यतो भवति तत्परिवेष्टयति Spr. (II) 1066. वृत्तान् — लताभिः परिवेष्टितान् R. 3, 17, 18. 78, 22. VARĀH. Bṛh. S. 95, 37. जम्बुद्वीपः तारोदधिना परिवेष्टितः BULG. P. 5, 20, 2. MĀK. P. 54, 7. प्राकारवलायपरिवेष्टित PANĀT. ed. orn. 3, 9. HARIV. 9017. आ-
दित्यः परिवेष्टितः 9297. कुताशार्चिःपरिवेष्टिता (लङ्का) R. 5, 50,
20. शमोकोटारं वङ्गभोज्यद्रव्यैः परिवेष्टा PANĀT. 97, 25. तमश्चापउकटकेन
समत्तात्परिवेष्टितम् VP. bei MUIR, ST. 1, 193. सिताधर्परिवेष्टित (विद्यु-
त्पुञ्ज) KATHĪS. 3, 28. अग्निं वस्त्रेण परिवेष्टयन् zudeckend MBH. 11, 40.
धूमनं परिवेष्टितम् eingehüllt in HARIV. 3635. भस्मना 15861. VARĀH. Bṛh. S. 12, 12. शरैः सर्वतः परिवेष्टितः überschüttet HARIV. 10202. सिराभिः
überzogen mit KATHĪS. 97, 22. पादपान्त्रिविधैः खगैः परिवेष्टितान् besetzt
mit BRAHMA-P. in LA. (III) 52, 3. पक्षाणि कण्टकशतैः परिवेष्टितानि Spr. 1690. अखिलनिगमनिगणपरिवेष्टित umgeben von BULG. P. 5, 1, 7. ÇĀK. zu Bṛh. Ār. UP. S. 102. गोत्रजाः । पञ्चषा गृहमागत्य राजानं पर्यवेष्टयन्
KATHĪS. 58, 4. Verz. d. Oxf. H. 28, b, 16. शत्रुभिः परिवेष्टितः Spr. 2286.
KĀM. NĪTIS. 13, 73. 19, 55. RĪĠĀ-TAR. 5, 430. KATHĪS. 106, 154. स्थानं त-
त्पर्यवेष्टयत् 69, 64. 116, 1. PANĀT. 172, 13. परिवेष्टित = चलयित u. s. w.
H. 1474. — 2) umwinden, umlegen: अग्निष्ठे रशनाः KĪT. Ça. 8, 8, 16.
शाटीं परितः कथ्या R. 2, 32, 86. — 3) zusammenschrumpfen machen:
य इमां पृथिवीं कृत्स्नां चर्मवत्परिवेष्टयेत् (समवेष्टयत् ed. Bomb.) MBH. 7,
368. 2209. 12, 4078. — Vgl. परिवेष्टन, परिवेष्टना (in den Nachträgen),
परिवेष्टितः.

— संपरि, caus. partic. ०वेष्टित umwunden Suç. 2, 440, 21.

— प्र caus. umwinden TS. 6, 6, 2, 3. प्रवेष्टितो रोमभिः besetzt —, be-
deckt mit MBH. 3, 10047.

— संप्र caus. umwinden Suç. 2, 341, 14. Schol. zu KĪT. Ça. 6, 3, 16.

— प्रति sich zurückschieben: अङ्गारा एव प्रतिवेष्टयमाना अमित्राणाम-
स्य सेनां प्रतिवेष्टयति TS. 3, 4, 8, 4. — caus. zurückschieben —, strei-
chen, — biegen TS. a. a. O. die Zungenspitze VS. Prāt. 1, 78. AV. Prāt. 1, 22. TAITT. Prāt. 2, 37.

— वि caus. 1) wegstrecken, abziehen: लघम् AV. 12, 5, 68. — 2) um-
winden: सर्पेण विवेष्टितः HARIV. 10200 (beide Ausgg. विवेष्टितः). ना-

गर्विवेष्टितः 10226 (die neuere Ausg. विवेष्टितः). घङ्गस्थपार्वतीदष्टि-
पक्षिरिव विवेष्टितः KATĪS. 1, 1. 71, 218. 72, 7. umringen, einschliessen:
कोटम् RĪĠA-TAR. 8, 2651.

— सम् sich zusammenrollen, zusammenschrumpfen: तावका दीनचे-
तसः । सपेवत्सम्भवेत्त (सर्वतः समवेष्टत ed. Bomb.) MBH. 6, 4069. —
caus. 1) umwinden, umschlingen, einschliessen: संवेष्टा पाणिपादं च वा-
ससा KATĪS. 64, 142. याकेण संवेष्टितसर्वगात्रः MBH. 3, 12857. संवेष्टा-
मानं (so ed. Bomb.) मोहात्तन्मिरात्मनैः 12, 12449. संवेष्टः ने लाङ्गुले
(पेटः) R. 5, 49, 6. संवेष्टितव्रतभारो वीणासक्तेन बाहुना HARIV. 9610. म-
हामहोदधेः संकृताः समवेष्टयन् einschliessen, umringen RĪĠA-TAR. 4,
326. umhüllen, bedecken: पयोदा नभस्तलम् । संवेष्टयित्वा MBH. 3, 12859.
संवेष्टयन्मनीकानि शरवर्षेण 7, 1239. 8, 3735. तमोमहदक्षधरायिवाभूत्संवे-
ष्टितापडघट Bha. P. 10, 14, 11. — 2) umlegen: उन्नीषम् KĪTJ. Ça. 15,
5, 12. — 3) zusammenrollen: संवेष्टितं कटम् GOBH. 2, 1, 20. — 4) zusam-
menschrumpfen machen: त्वं ह्येव कोपात्पृथिवीमपीमो संवेष्टयेः MBH. 3,
10264. य इमो पृथिवीं कृत्वा चर्मवत्समवेष्टयत् (so ed. Bomb.) 7, 368. 12,
932. दिवं देवेन्द्र पृथिवीं च सर्वां संवेष्टयेस्त्वं स्वबलेनेव शक्र 14, 246.

— प्रतिसम् zusammenschrumpfen: प्रतिसंवेष्टते भूमिरगौ चर्मकृतं य-
द्या Spr. (II) 3101.

वेष्ट (von वेष्ट) m. gaṇa उच्छादि (करणे) zu P. 6, 1, 160. 1) Schlinge,
Binde KAUC. 48. 75. कर्णो° eine durch einen Elefantenrüssel gebildete
Schlinge MBH. 7, 1154. = वेष्टन ÇABDAM. im ÇKDr. — 2) Zahnhöhle Suçr.
1, 304, 1. 6. दत्त° (s. auch bes.) 2, 126, 8. — 3) Terpentín RATNAM. 41.
RĪĠAN. im ÇKDr. Gummi, Harz überh. ÇKDr. nach dem VAIDJAKA. —
Vgl. कर्ण°, केश°, दत्त°, पत्र°, लक्ष्मी°, लता°, शात्मलो°, शिरो°, श्री°.

वेष्टक (wie oben) 1) Hülle in घङ्गुलि° Bez. eines best. Schmuckes der
Finger, etwa Handschuh MBH. 7, 3688; vgl. घङ्गुलिवेष्टन unter वेष्टन.
— 2) n. Kopfbinde, Turban ÇABDAM. im ÇKDr. — 3) m. = परिग्रह 20)
doppelte Aufführung eines Wortes, vor und nach इति (gleichsam eine
Einfassung von इति) Comm. zu RV. Prāt. 3, 14. zu VS. Prāt. 4, 91. 177.
182. 187. — 4) m. Benincasa cerifera Savt. HĀN. 97. — 5) m. n. Ter-
pentin RĪĠAN. im ÇKDr. n. Gummi, Harz überh. ÇABDAM. im ÇKDr. —
6) = प्राचीर, वृत्ति ÇKDr. und Wilson nach H. 982, wo aber आवेष्टक
steht. — Vgl. कर्ण°, दत्त°, वेष्टन°, शात्मली°.

वेष्टन (wie oben) n. 1) das Umwinden, Umschlingen, Umfassen: यूप°
KĪTJ. Ça. 14, 1, 20. 5, 33. ÇĀṆḤ. Gaṇ. 3, 1. Schol. zu KĪTJ. Ça. 2, 7, 2.
भोगिवेष्टनमार्गेषु घङ्गुलानाम् RAH. 4, 48. RĪĠA-TAR. 8, 343. कठिनतरदा-
मवेष्टनलेखाः Viśavā. 3. वेष्टनं कर् उम्विन्दन, einen Verband machen
KATĪS. 13, 155. das Einschliessen, Umschlingen: कोट्टाटालक° RĪĠA-TAR.
8, 2644. कृत° eingeschlossen, umschlingelt 1454. — 2) Spänne: द्वे वित-
स्ती तथा कस्तो ब्राह्मतीथादिवेष्टनः MĀRK. P. 49, 39. — 3) Schlinge,
Binde: दर्भ° PARĪKAT. 147, 2. मुख° ŚĪJ. zu ÇAT. Br. 3, 8, 15. घङ्गुलि°
(vgl. घङ्गुलिवेष्ट unter वेष्ट) Bez. eines best. Schmuckes der Finger MBH.
1, 5158. — 4) Kopfbinde, Turban MED. n. 135. MBH. 11, 801. 12, 2299.
RAH. 1, 42. 8, 12. KHANDON. 132. KATĪS. 61, 184. Diadem TRĪK. 3, 2, 260.
H. an. 3, 421. — 5) Zahn, Hecke; = वृत्ति MED. गति TRĪK. wohl nur
fehlerhaft für वृत्ति. adj. MĀRK. 75. — 6) das äußere Ohr
H. 574. H. an. MED. — 7) eine Art Waffe (शस्त्रभेद) H. an. — 8) Pon-

gamia glabra Vent. H. an. 9) Dāṣṭilān ÇABDAM. im ÇKDr. — 10) =
वेशकार (d. i. वेष्टकार) TRĪK. — Vgl. इनु°, 2. उद्देष्टम् कर्ण°, न°, मूर्ध°,
लता°, सूत्र°.

वेष्टनक (von वेष्टन) m. quidam corundī modus: ऊर्ध्वं पादमेकं च भु-
जासौर्वेष्टयेद्यदि (eine Silbe zu viel) । कासकलाभितां नारी बन्धो वेष्ट-
नकः स्मृतः ॥ RATIM. im ÇKDr.

वेष्टनवेष्टक m. desgl.: ऊर्ध्वं पादद्वयं नार्या भुजाभ्यां वेष्टयेद्यदि । कराभ्यां
कण्ठमालि° बन्धो वेष्टनवेष्टकः ॥ RATIM. im ÇKDr.

वेष्टनिक s. पाद°.

वेष्टपाल m. N. pr. eines Mannes TĪRAN. 130.

वेष्टवंश m. Bambusa spinosa Roxb. ÇABDAM. im ÇKDr.

वेष्टव्य partic. fut. pass. von 1. विष् P. 8, 2, 36. Schol.

वेष्टसार m. Terpentín RĪĠAN. im ÇKDr.

वेष्टितक (von वेष्टित, partic. von वेष्ट) s. लता°.

वेष्ट्य URĪDIS. 3, 23. m. Wasser Uśāval.

वेष्ट्य = वेष्टेण संपादी P. 5, 1, 100. 1) perisp. m. etwa Kopfbinde VS.
1, 80. — 2) (von 1. विष्) adj. was vollbracht —, zu Stande gebracht
wird: कृस्त° Handarbeit PARĪKAT. Br. 6, 6, 13. — 3) adj. (von 1. वेष्ट)
costumirt, masquirt: नट P. 5, 1, 100. Schol.

वेष्ट, वेष्टति (प्रयत्ने) DHĀTUP. 17, 70 (गति).

वेष्टन n. eine Art Mehl: दालपश्याकानां तु निस्तुषा यक्षपेक्षिताः । त-
च्चूर्णं वेष्टनं प्रोक्तं पाकशास्त्रविशारदैः ॥ BHĀVAPR. im ÇKDr.

वेष्टर 1) m. Maulthier TRĪK. 2, 8, 44. H. 1253. HALĪJ. 2, 295. BALA beim
Schol. zu NAISH. 10, 8. VARĀH. BRH. 8, 16, 20. 86, 66. BRH. 8, 15. ÇIÇ. 12,
19. — 2) n. zur Erklärung von वासर NĪA. 4, 7, 11. — Vgl. द्विवेशरा
und वेगसर.

वेष्टवार m. eine als Zuspeise gebrauchte teigartige Masse aus zerrie-
benen Stoffen, Mehl oder Fleisch, mit Gewürzen bereitet; a condiment
consisting of splitpease, coriander seed, turmeric, peppers etc. fried
together MOLESW.; nach Suçr. 1, 231, 10 fein zerriebenes Fleisch mit Ing-
wer, Pfeffer und Zucker gemischt und in Butter eingekocht. Zahlreiche
Recepte findet man in NĪCH. Pr. s. v. — AK. 2, 9, 35. H. 417. HALĪJ. 2, 166.
MBH. 13, 2771 nach der Lesart der ed. Bomb. (nach der ersten Hälfte
eingeschoben: वेष्टवारविकाराश्च पानकानि लघूनि च). Suçr. 1, 234, 20.
सपिथित 21. विचित्रमत्स्यपिथित° 2, 38, 21. सपिमेदो° 429, 10. 19, 10.
42, 4. 96, 19. 182, 13. 321, 16. 389, 1. 13. Viçh. 6, 41.

वेष्ट, वेष्टति (प्रयत्ने) DHĀTUP. 16, 42; vgl. 2. वाक्. = वेष्टाय Vor. 21, 8.

वेष्टस् URĪDIS. 2, 85. eine Kuh, welche zu verwerfen pflegt, AK. 2, 9,
70. H. 1266 (eine Kuh, die nach dem Stier verlangt). HALĪJ. 2, 114 (eine
belegte Kuh). VS. 18, 27. 24, 1. 28, 33. AV. 3, 23, 1. 42, 4, 37. fg. AIT. Br.
1, 15. ÇAT. Br. 12, 4, 4, 6. TS. 2, 1, 5, 3. am Ende eines comp. nach einer
ज्ञाति P. 2, 1, 65. गो° Schol. — Vgl. उन्न°.

वेष्टाय, वेष्टायते denom. von वेष्टस् (अभूतस्त्राद्ये) gaṇa भूयादि zu P. 3,
1, 12. Vor. 21, 8.

वेष्टार m. N. pr. eines Landes (Behar) MATASŪTRA 50 im ÇKDr. —
Vgl. विकार 8).

वेष्ट, वेष्टति (चलने) DHĀTUP. 15, 22, v. 1.

वे postpositive Partikel (gaṇa चादि zu P. 1, 4, 57), die das vorange-

hände Wort hervortritt. अवधारणे AK. 3, 5, 15. हेतो H. an. 7, 15. पादपूर्णे ebend. und AK. 3, 5, 5. संवाधने, and अनुनये CKDa. angeblich nach Mud.) Einfluss auf den Ton des verbi finiti P. 3, 1, 64. kommt in den Samhitā selten, in den Brāhmaṇa und wo deren Stil nachgeahmt wird, so wie im Epos über die Maassen häufig vor; in den Sūtra meist nur in der Zusammenstellung यद्यु वै. स वा एषः Ait. Br. 2, 9, 14. स वै M. 1, 76. 2, 160. 10, 18. MBu. 3, 2642. 2731. 2908. 2956. 5, 5428. R. Goan. 4, 79, 44. Buā. P. 1, 2, 6. 13, 24. तद्दे M. 1, 78. 3, 170. 238. Buā. P. 3, 9, 4. ते वै M. 9, 49. ते वा ऋषयो ऽब्रुवन् Ait. Br. 2, 19. तं वै Kāṭj. Ca. 7, 8, 4. MBu. 3, 2921. तस्य वै 2099. तस्माद्दे Çat. Br. 1, 1, 4, 1. ततो वै MBu. 5, 7248. तत्र वै R. 4, 9, 31. Spr. 5150. यस्य वै MBu. 3, 2285. धनेनानेन वै 3042. केय वै 1, 5949. एष वै M. 3, 147. 5, 74. MBu. 3, 3034. यो वै Ait. Br. 2, 24. Spr. 1392. AK. 2, 9, 66. यद्दे किं च Ait. Br. 6, 10. यद्दे R. 1, 56, 24. Buā. P. 4, 1, 30. यं वै 3, 16, 20. ये च वै R. 1, 55, 28. यत्र वै 9, 11. R. Goan. 1, 51, 4. 63, 2. के वै भवतः MBu. 3, 2186. कदा वै 2896. त्वं वै 2139. वयं वै 16880. R. 1, 58, 4. मम वा इद्म् Ait. Br. 5, 14. स्वयं वै MBu. 1, 6186. सर्वं वै M. 1, 100. कर्ता सुदसे ऋक् वा उं लोकम् RV. 7, 20. 2. इहा उं 1, 105, 2. 8, 51, 12. यद्वा उं 23, 18. न वै 10, 146, 5. M. 11, 86. Spr. 4380. fgg. 4385. Buā. P. 4, 18, 42. किं न वै MBu. 5, 7116. उ खलु वै Ait. Br. 3, 31. रु वै 30, 3, 2. 18. 6, 1. KAUC. 94. उ रु वै Buā. P. 5, 2, 19. रु स्म वै Ait. Br. 5, 30. 6, 14. एव वै 2, 14. यद्यु वै 1, 6. Gobh. 1, 6, 19. 8. 3, 4, 1, 13. Ācṣ. Gṛh. 1, 10, 11. 12, 2. इति, इत्यु वै TBa. 1, 5, 9, 4. अयि वै Spr. 2201. तु वै M. 2, 10. 22. त्वे (d. i. तु वै) gaṇa चादि zu P. 4, 4, 57. Vārtt. 1 zu P. 6, 1, 94. TS. 2, 6, 9, 3, 2, 9. Çat. Br. 9, 4, 2, 12. 10, 6, 4, 5. 9. न्वे s. bos. प्रातर्वे Ait. Br. 2, 15. पूर्वाह्णे वै M. 8, 87. अयं वै MBu. 1, 5980. 3, 2628. भूयो वै Kāṭj. Ca. 7, 8, 7. त्रिवे M. 11, 77. दुःखं वै स निवत्स्यति MBu. 3, 2623. यथासुखं वै जीव त्वम् 3052. सुदेवा नाम वै द्विजः 2660. 2744. अग्निर्वे देवानां होता Ait. Br. 3, 14. देवा वै यज्ञमतन्वत 2, 11. अज्ञो वै भवति बालः M. 2, 153. आपो वै नरसूनुवः 1, 10. 2, 231. 11, 98. अमेध्यो वै पुरुषः, मेध्या वा आपः, पवित्रं वा आपः Çat. Br. 1, 4, 4, 1. आ वै भवति निन्दकः M. 2, 201. वाक्कृत्वं वै ब्राह्मणस्य 11, 23. साकृन्मो वै भवेद्दमः 8, 383. वेत्ययुर्जनिवान्वा अति स्पृधः समर्पतां मनसा सूर्यः कविः RV. 5, 44, 7. युवा वै जवसंपन्नो बुद्धिशाली न शक्यते (कृत्तुम्) MBu. 1, 5570. आर्ता वै परिगम्य रु 3, 2807. पञ्च वै तेन मे दत्ता वराः 16897. विंशतिर्वे दिनानि 5, 7247. अर्कवे देवा अग्रयत्त रात्रिमसुराः Ait. Br. 4, 5. अमरान्वे निबोधास्मान् MBu. 3, 2137. गोर्वे प्रतिधुक् Kāṭj. Ca. 7, 8, 8. ऋतुपर्णस्य वै काममात्मार्थं च कोराम्यक्म् MBu. 3, 2778. 2900. 1, 2987. Comm. in der Einl. zu KAURAP. (गृह्यामि) शस्त्रं वै MBu. 5, 7026. केनोपायेन वै R. 4, 8, 17. मर्देषु वै RV. 7, 20, 4. वदतो वै वसिष्ठस्य R. 1, 55, 25. दत्तिषो वै दिशं प्रति 4, 41, 71. अयमन्येत वै भूक्षुः M. 4, 135. तथा नश्यति वै क्षिप्रम् 9, 48. Spr. 2126. उच्छोषयति वै प्राणान् R. 2, 64, 65. नरो भवति वै ततः Māh. P. 15, 33. घोषयामास वै पुरे MBu. 3, 2804. R. 1, 6, 26. 62, 25. यतितं वै मया पूर्वम् MBu. 1, 6128. कदा नु खलु दुःखस्य पारं यास्यति वै शुभा 3, 2675. तस्माद्योत्स्यामि वै तया 5, 7075. द्वेयेनास्तु वै शान्तिः 3, 2087. वस वै मयि 2640. 2792. जवमास्थाय वै परम् 2793. R. 4, 9, 64. nach einem voc. MBu. 1, 986 (zu schreiben आत्मनोर्ग वै कृतम्). Sehr beliebt ist वै am Ende eines Pāda M. 2, 8. 5. 19. 3, 268. fg. 12, 90. MBu. 1, 6155. 6198. 7699. 3, 2167. 2249. fg. 2257. 2463. 2609. 2628. 2770. 2848.

2897. 2990. 16811. 5, 5946. 5965. 5972. 5981. 7294. न त्वीभिः किञ्चिदन्यद्दे पापीयस्त्रमस्ति वै 13, 2213. R. 4, 2, 15. 8, 14. 9, 30. 32. 63. 57, 19. R. Goan. 2, 12, 14. 3, 64, 17. Spr. (II) 670. 2767. BRAHMA-P. in LA. (III) 56, 4. Fehlerhaft für चेद् wenn Spr. (II) 1451. वैशतिकं adj. von विंशतिक P. 5, 1, 27. वैकसेयं m. metron. von विकंसा v. l. im gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123. वैकत (von 2. वि + कत) n. Obergewand, Ueberwurf H. 672. HAL. 2, 255. वैकतक (wie eben) n. ein um die Schulter hängendes Blumengewinde AK. 2, 6, 3, 37. H. 652. HAL. 2, 398. वैकङ्क (von 2. वि + कङ्क) m. N. pr. eines Berges VP. 169. Buā. P. 5, 16, 27. वैकङ्कर्त und वै^० 1) adj. (f. ई) vom Baume विकङ्कत (Flacourtia sapida Roxb.) kommend, an ihm befindlich, aus ihm verfertigt gaṇa पलाशादि zu P. 4, 3, 141. इधम् AV. 5, 8, 1. TS. 3, 5, 2, 3. 5, 1, 9, 6. मन्थिपात्र 6, 4, 20. 6. संभार TBa. 1, 1, 2, 12. Çat. Br. 1, 3, 2, 20. सुव 5, 2, 4, 15. 16, 1, 2, 5. शकल 3, 26. पात्राणि Kāṭj. Ca. 1, 3, 81. 2, 8, 1. VAR. Bṛh. 8, 85, 2. — 2) m. = विकङ्कत Flacourtia sapida Roxb. ÇANDAR. im CKDa. वैकारिक (von विकट) m. Juwelier H. 910. HAL. 2, 438. वैकत्य n. nom. abstr. von विकट adj. Śin. D. 249, 18. वैकथिकं adj. = विकथायां साधुः gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102. वैकयत gaṇa भोरिकादि zu P. 4, 2, 54. वैकयतविध = वैकयतानां विषयो देशः ebend. वैकर adj. von विकर gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. वैकरञ्ज (von 2. वि + करञ्ज) m. Bez. einer Gattung von Schlangen, von welcher drei Arten gezählt werden, ungiftig Suça. 2, 263, 4. 266, 1. 6. वैकरञ्जोद्भव 263, 5. वैकर्ण (von विकर्ण) m. 1) du. N. pr. zweier Volkstämme: यो वैकर्णयर्जनाब्राजा न्यस्तः RV. 7, 18, 11; vgl. विकर्ण 2) c). — 2) m. patron., wenn ein वात्स्य gemeint ist, P. 4, 1, 117. — 3) किरणयर्णो वैकर्णः स त्वा मन्मनसा करोतु Pā. Gṛh. 2, 4. nach dem Comm. Bez. des Windes; vgl. Ind. St. 5, 309. वैकर्णायन (so ist wohl zu lesen) m. patron. von विकर्ण PRAVAR. Bṛh. in Verz. d. B. H. 59, 12. वैकर्ण m. desgl. Schol. zu P. 4, 1, 117. 124. gaṇa तैत्तय्यादि zu P. 2, 4, 61. Sāhsk. K. 184, a, 1. वैकर्णयं m. patron. von विकर्ण, wenn ein Kāçjapa gemeint ist, P. 4, 1, 124. वैकर्त (von विकर्त) n. ein essbarer, nicht näher anzugebender Theil des Opferthiers Ait. Br. 7, 1. वैकर्तन (von विकर्तन) adj. 1) Bein. Karṇa's MBu. 1, 5655. 7094. 4, 990. 7, 5419. Ursprung des Namens 1, 2782. 4414. — 2) zur Sonne in Beziehung stehend, der Sonne eigen: ०शक्ति RICHAVAP. 6, 1. ०कुल. das Sonnengeschlecht UTTAR. 95, 4 (विकर्तन^० die neuere Ausg.). — 3) m. patron. Sugriva's, eines Sohnes des Sonnengottes, RICHAVAP. 6, 1. वैकर्ण adj. von विकर gaṇa संकाशादि zu P. 4, 2, 80. वैकत्य M. 8, 95. MBu. 12, 4361 und RICH-TAN. 3, 277 fehlerhaft für वैकत्य. वैकल्पिक (von विकल्प) adj. (f. ई) beliebt, freigestellt, facultativ Ācṣ.

Çr. 2,1, 27, 7, 1, 17. Schol. zu VS. Prāt. 1, 75. zu TAITT. Prāt. 22, 7. zu P. 2, 1, 4, 3, 31. 7, 1, 21. KULL. zu M. 2, 6, 3, 261. 11, 92. Davon nom. abstr. °ख n. Siddh. K. zu P. 4, 4, 110.

वैकल्य (von विकल) n. 1) *Gebrechlichkeit, Unvollkommenheit, Schwäche, Mangelhaftigkeit* MBh. 12, 4361 (वैकल्य ed. Calc.). Suçr. 1, 102, 12. 353, 7. 15. 2, 37, 18. 395, 15. HARIV. 9588. Spr. 2898. शरीर° Hit. 121, 14. °रुग्णित्वं der Organe Suçr. 1, 330, 3. कर्ण° SĀMKAJAK. 47. GAUPAR. zu 18. VARĀH. Bṛh. S. 53, 68. Schol. zu P. 6, 2, 6 (wohl कर्णवैकल्य zu lesen). चतुर्वैकल्य so v. a. *Blindheit* KATHIS. 74, 310. पाद° 64, 143. VARĀH. Bṛh. S. 79, 28. RĪĀ-TAR. 8, 689. 2169. एकचरण° PĀNĒAT. ed. OFH. 4, 12. प्राण° KATHIS. 63, 136. सर्वत्रापि वस्तुनि किंचिद्वैकल्यम् MALLIN. zu KUMĀRAS. 3, 28. त्यज्यमानमकामानुर्विकृतिः श्यादेरपि । गिरिवैकल्य-मायाति HARIV. 5534. एकाङ्ग° WEBER, GJOT. 59. 111. धर्थ° (°वैकल्य falschlich Lois.) M. 8, 95. वृत्ति° 10, 55. शक्ति° Spr. 2927. व्रत° PĀNĒAT. 166, 16. बुद्धि° 254, 9. KULL. zu M. 8, 67. उपलब्धि° ders. zu 66. आहार° *Mangel an Nahrung* PĀNĒAT. 198, 18. संकोच° *das Fehlen, Nichtdasein* SARVADARĢANAS. 94, 7. — 2) *Verstimmung, Kleinmuth, Verzagtheit* MBh. 7, 5412 (वैकल्य ed. Bomb.). MĀRK. P. 70, 23. fgg. 130, 22. RĪĀ-TAR. 3, 277 (वैकल्य beide Ausgg.). क्षत्यस° KULL. zu M. 11, 70. — 3) *Verwirrung*: चित° MBh. 10, 112 (°वैकल्य ed. Bomb.).

वैकायन m. patron.: pl. SĀMKAJAK. K. 184, b, 8.

वैकारिक (von विकार) 1) adj. (f. ṣ) *auf Umwandlung beruhend, eine Umwandlung erfahrend*; neben तैजस (ऐन्द्रिय) und तामस so v. a. सांख्यिक HALL in der Einl. zu SĀMKAJAK. S. 66. Bhāg. P. 5, 17, 22. 10, 8, 38. अर्ककार MBh. 14, 1098. 1101. Suçr. 1, 310, 8. 9. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 24. TATTVAS. 10. Bhāg. P. 2, 5, 24. 30. 3, 5, 29. fg. 26, 24. MĀRK. P. 45, 38. 48. इन्द्रियाणि TATTVAS. 15. 46. कर्मात्मन् 33. तेजस Bhāg. P. 7, 12, 29. सर्ग 3, 10, 16. 25. MĀRK. P. 45, 48. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 14. देवाः (क्षयः) MBh. 12, 13626. 14, 1054. Bhāg. P. 2, 5, 30. 3, 5, 30. MĀRK. P. 45, 49. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 24 (wohl अर्ककारदेवा वै° zu lesen). पुरुष MBh. 12, 13627. योनि 14, 1066. निद्रा Suçr. 1, 329, 17. माया Bhāg. P. 10, 73, 11. °बन्ध TATTVAS. 46. बन्ध WILSON, SĀMKAJAK. S. 145. Leib (bei den Gaiṇa) COLEBR. Misc. Ess. II, 194; vgl. WEBER, BHAGAV. 2, 171. fg. — 2) n. = विकार *Veränderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung* R. 8, 99, 55.

वैकारिमत n. gaṇa राजसदि (Composita mit Verstellung der Glieder) zu P. 2, 2, 31.

वैकार्य (von 1. विकार) n. *Umgestaltung, Umwandlung, Veränderung* MBh. 5, 4891. घ° ÇĀṇP. 37.

वैकालिक (von विकाल) adj. *abendlich*; °कम् adv. *in der Abendstunde* VET. in LA. (III) 19, 22.

वैकाल्य m. patron. von विकास gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123.

वैकि m. patron. v. l. (für वैङ्कि) im gaṇa तैत्त्वल्यादि zu P. 2, 4, 61. pl. PRAVĀRĪDHJ. in Verz. d. B. H. 58, 1.

वैकिर (von विकिर) adj. *vielleicht aus einem Brunnen kommend*: Wasser Suçr. 1, 173, 17.

वैकुण्ठासीय adj. von विकुण्ठा gaṇa कृशाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

वैकुण्ठ (von विकुण्ठ) 1) adj. und m. Beiw. und Bein. Indra's H. an.

3, 178. MED. th. 16. ÇAT. Br. 14, 2, 4 (= यमुना Comm.). KAUSH. Up. 4, 2, 7. — 2) m. ein N. Vishṇu's (Kṛṣṇa's) AK. 1, 1, 2, 18. H. 213. H. an. MED. HALJ. 1, 23. MBh. 1, 2505. 3, 8755. 6, 301. 13, 9995. HARIV. 12563. Gīt. 6 in der Unterschr. Prāt. 81, 17. Bhāg. P. 1, 15, 46. 8, 44. 2, 10, 4. 3, 14, 47. 15, 18. 14. 4, 12, 43. 13, 1. 20, 1. 2, 5, 4. 7, 24. WEBER, KṚṢṆAŚ. 249. 294. PĀNĒAT. 1, 5, 30. fg. 2, 2, 35. 4, 3, 36 (S. 249). 8, 38. PADMA-P. 2, 2. eine Statue Vishṇu's RĪĀ-TAR. 6, 305. 8, 2435. — 3) m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern H. c. 5. Bhāg. P. 8, 5, 4. MĀRK. P. 75, 71 (entweder pl. zu lesen oder गण zu ergänzen). Verz. d. Oxf. H. 56, b, 34. — 4) m. n. Vishṇu's Himmel Spr. (II) 1783. Bhāg. P. 3, 16, 1 (विकुण्ठ ed. Bomb.). 2, 5, 5. 9, 4, 60. WILSON, Sol. Works I, 16. 123. 145. 149. 156. 166. VOP. 26, 129. PĀNĒAT. 2, 3, 62. 4, 8, 39. WEBER, KṚṢṆAŚ. 222. 250. °गति PĀNĒAT. 48, 3. Verz. d. Oxf. H. 13, b, 48. 62, a, 41. 250, b, 32. स्वर्ग PĀNĒAT. ed. orn. 56, 21. °स्वर्ग 53, 14. °लोक Verz. d. Oxf. H. 8, a, 30. °भुवन 248, a, 22. fg. — 5) m. Bez. des 24ten Tages im Monat Brahman's; s. u. कल्प 2) d). — 6) m. ein best. Tact; s. u. प्रतिताल 1). — 7) m. N. pr. des Verfassers eines Mantra im KĀṬH. Ind. St. 3, 458. eines Lehrers HALL 7. 132. °पुरी 205. Verz. d. Oxf. H. 227, a. No. 557. WILSON, Sol. Works I, 231. °शिष्याचार्य HALL 135. — 8) f. आ die Çakti Vaikuṇṭha's (Vishṇu's) PĀNĒAT. 3, 2, 8. — Vgl. नित्य°.

वैकुण्ठ n. nom. abstr. von विकुण्ठ 2) HARIV. 2379.

वैकुण्ठीय adj. zum Himmel Vaikuṇṭha in Beziehung stehend: गति PĀNĒAT. 48, 3, v. l. in der ed. Bomb.

वैकृत (von विकृति) 1) adj. = विकृत P. 5, 4, 37, VĀRTT. 5. a) *durch Umwandlung entstanden, abgeleitet, secundär* (Gegensatz प्राकृत): Laute RV. Prāt. 2, 13. 6, 4. Comm. zu TAITT. Prāt. 5, 22. 6, 14. 7, 2. 13, 13. 14, 4. 5. सर्ग VP. 37. Bhāg. P. 2, 10, 46. 3, 10, 13. 17. 25. MĀRK. P. 47, 35. fg. Verz. d. Oxf. H. 82, b, 18. fg. यज्ञाः Bhāg. P. 10, 84, 51. भावाः SĀMKAJAK. 43 (वैकृतिं alle Autt. gegen das Metrum). — b) *auf Umwandlung beruhend, eine Umwandlung erfahrend* (= वैकारिक und सांख्यिक): अर्ककार SĀMKAJAK. 28. बन्ध WILSON, SĀMKAJAK. S. 145. subst. so v. a. अर्ककार MBh. 13, 1090. — c) *entstellt, hässlich, widerwärtig*; = बीभत्स BHAR. zu AK. 1, 1, 7, 19 nach ÇKDn. वेष MBh. 7, 9512. वेषप्रका° 2, 540. — d) *nicht natürlich, künstlich*: कुलानि nicht durch Zeugung, sondern durch Adoption u. s. w. fortgeführte Geschlechter PRAVĀRĪDHJ. in Verz. d. B. H. 59, 30. — 2) m. Bez. eines best. Krankheitsdämons HARIV. 9560. — 3) n. = विकृति. a) *Umwandlung, Veränderung, Entstellung, Verunstaltung, ein veränderter —, abnormer Zustand* P. 6, 1, 189. MBh. 3, 10774. प्रायेण गतसंज्ञानां पुरुषाणां गतायुषाम् । दृश्यमानेषु वक्ष्ये परं भवति वैकृतम् ॥ R. ed. Bomb. 6, 48, 32 (23, 86 GORR.). घङ्ग° R. SCHL. 1, 24, 12. Suçr. 1, 8, 16. 43, 9. 103, 7. नेत्रादीनाम् 255, 20. अश्मरि° 263, 12. वैकृतापह 63, 20. v. l. für विकृति 319, 16. RĪĀ-TAR. 6, 294. गर्भस्य JĪĠĀ. 3, 163. स्वर° Verz. d. Oxf. H. 307, b, 30. अधिकोद्भूतविद्वपानन° adj. KATHIS. 12, 78. वागादि° SĀM. D. 75, 20. वर्ण° *Ausartung der Rasse* Verz. d. Oxf. H. 47, b, 10. 14. — b) *eine unnatürliche Erscheinung, portentum*: °प्रतीपवचनादि वैकृतं प्रेक्ष्य RAEN. 11, 62. VARĀH. Bṛh. S. 21, 25. 32, 24. fg. दिव्यं यत्कृतवैकृतम् 46, 4. 10. 12. fg. 23. fg. 32. RĪĀ-TAR. 3, 505. — c) *entstelltes Wesen* so v. a. Ver-

Änderung im normalen Zustande des Gemüths, Alteration, Aufregung MBM. 13, 2822. R. 1, 9, 46 (4. Gora.). कामपार्तिस्त्रुत्तमनुदि Spr. (II) 974. मय° RĪĀ-TAR. 8, 1294. 1360 (am Ende eines adj. comp.). — d) *Wechsel der Gesinnung, Feindseligkeit, feindseliges Benehmen*: भवतः (so ist wohl zu lesen) प्रति MBM. 2, 854. fg. HARIV. 4274. शास्त्र° adj. KATHĪS. 68, 20. 70, 78. कृत्वास्मि बहु वैकृतम् 79, 2. अविकृता adj. 123, 24. RĪĀ-TAR. 4, 707. 6, 215. 8, 1644. 2497. — Vgl. घङ्ग°.

वैकृतवस् (von वैकृत n.) adj. *entstellt, krankhaft erregt*: द्वेषादि° Spr. (II) 3029.

वैकृति f. in बुद्धि° MBM. 10, 116 fehlerhaft für °वैकृत n., wie die ed. Bomb. liest.

वैकृतिक (von विकृति) adj. *der Veränderung unterworfen*, = नैमित्तिक WILSON, SĪMĀJAK. S. 141. fg. im Text 43 alle Autt. fehlerhaft für वैकृत (so bei LASSEN corrigirt), wie das Metrum zeigt.

वैकृत्य (von विकृत) n. 1) *Umwandelung, Veränderung*: मनसः R. 5, 14, 59. *zum Schlechtern, Verschlimmerung, Ausartung*: चातुर्वर्ण्यस्य HARIV. 11311. — 2) *eine unnatürliche Erscheinung, portentum* MBM. 16, 232. VARĪH. BHM. S. 46, 30. 88. — 3) *eine feindselige Gesinnung* R. 5, 85, 22. — 4) = बीभत्सरस *Widerlichkeit* ÇANDAR. im ÇKDR.

वैक्रात (von विक्रात) n. *ein dem Diamant ähnlicher Edelstein* RĪĀN. im ÇKDR.

वैक्रातक (von वैक्रात) n. *ein best. Mineral* Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761.

वैक्रिय (von विक्रिया) adj. *auf Umwandlung beruhend, einer Umwandlung unterworfen*: देह WILSON, Sol. Works I, 309. ÇATR. 2, 599. °करण Ind. St. 10, 312, N. 2.

वैक्ताव (von विक्ताव) n. *Befangenheit, Verwirrung, Kleinmuth* BHĪG. P. 1, 11, 33. MĀK. P. 61, 34.

वैक्ताव्य (wie oben) n. 1) *dass.*: शोकवक्ताव्यकारका MBM. 1, 590. *वैक्ताव्य परमं गता* 3, 2944. 7, 5412 (nach der Lesart der ed. Bomb., *वैकृत्य* ed. Calc.). HARIV. 11036 (S. 791). R. 3, 27, 5. 66, 13. 4, 6, 6. 15, 6. 5, 9, 39. 6, 21, 33. 69, 19. MĀĀTIM. 54, 24. Spr. 4626. ÇĀK. 81. 111, 3 (am Ende eines comp. f. स्त्री). MĀLATIM. 142, 7. KATHĪS. 101, 271. BHĪG. P. 1, 6, 19. 13, 33. 42. 3, 15, 25. 4, 26, 18. 9, 19, 26. 10, 17, 25. 66, 37. MĀK. P. 122, 15. मनो° MBM. 1, 591. चित्त° 10, 112 (nach der Lesart der ed. Bomb.). SĪM. D. 76, 2. इष्टनाशादिभिश्चेतेवैक्ताव्यम् 75, 21. घ्र° KATHĪS. 18, 309. *सवैक्ताव्यम्* adv. MĀLATIM. 164, 7. PRAB. 90, 1. Verz. d. Oxf. H. 142, a, No. 290, Z. 6. — 2) *Gebrechlichkeit, Schwäche*: ऋवैक्ताव्ययुक्तेन गात्रेण BHARATA beim Schol. zu ÇĀK. 60, 11. wohl fehlerhaft für वैकृत्य.

वैक्ताव्यता f. = वैक्ताव्य 1): मार्क लदर्शनाद्वाम कामवैक्ताव्यतां गता R. 3, 23, 40.

वैर्त adj. = विता शीलमस्य gaṇa इत्यादि zu P. 4, 4, 62.

वैखरो f. *Bez. eines best. Lautes* WEBER, RĪMAT. UP. 335. fg. Comm. zu BHĪG. P. 10, 85, 9. MAHĀBHĪSHJA S. 26, 1 v. u.

वैखान als Bein. Viṣṇu's MBM. 13, 7055.

वैखानस (von विखानस) 1) m. pl. *Bez. einer Art von Rshi* PĀNĀV. Ba. 14, 4, 7. TAITT. ĀR. 1, 23, 3. MBM. 1, 7683. 13, 4126. 4323. HARIV. 4333. R. 1, 51, 27. 3, 10, 2. 39, 30. 4, 40, 60. 44, 40. KĀRĀKA, Einl. BHĪG. P. 3, 12, 43. Verz. d. Oxf. H. 310, a, 30. शतं वैखानसाः Liedverfasser von RV. 9,

66. अङ्गिरसः Ind. St. 3, 237, a. °मते स्थितः M. 6, 21. वैखानसः MBM. 5, 3331. °द्योतसूत्र Ind. St. 9, 175. °सूत्र Verz. d. Oxf. H. 270, b, 46. वैखानसाचार्य Ind. St. 1, 82. *Bez. best. Sterne am Himmel* VARĪH. BHM. S. 48, 67. — 2) m. *ein Brahmane im 5ten Lebensstadium, der das Haus verlassen hat und in den Wald gezogen ist; Einsiedler* TAITT. 2, 7, 3. H. 809. HALĀJ. 2, 239. VAIŚ. beim Schol. zu BHATT. 3, 46. = घृक् °पथ्यवृत्ति R. ed. GORR. Bd. III, S. 467. — RAGH. 14, 28. ÇĀK. 6, 17. UTTARAB. 11, 19 (16, 5). 72, 9 (93, 5). PRAB. 43, 6. 44, 7. BHATT. 3, 46. °सुसमत (तपस्) BHĪG. P. 4, 23, 4. — 3) m. *patron. des Vamra RV. ANUKA. des Puruṣanman* PĀNĀV. Ba. 14, 9, 29. — 4) m. pl. *Bez. einer best. Viṣṇu'stischen Secte* WILSON, Sol. Works I, 15. fg. Verz. d. Oxf. H. 248, a, 15. 31. वैखानसाद्यागमाः Verz. d. B. H. No. 1025. — 5) N. pr. eines Autors (m.) oder Titel eines Werkes (n.) Verz. d. B. H. No. 941. Verz. d. Oxf. H. 279, b, 4. 5. — 6) adj. *zu den Vaikhānasa oder zu einem Einsiedler in Beziehung stehend, ihnen zukommend u. s. w.*: सरस् MBM. 13, 7280 *वि मानसं* ed. Bomb.). HARIV. 12852. R. 4, 44, 42. सामन् Ind. St. 3, 237, a. TS. 7, 1, 4, 3. PĀNĀV. Ba. 14, 4, 6. LĪTJ. 7, 3, 15. 9, 13. मार्ग R. 2, 52, 65. घत ÇĀK. 26. तत्र *das Tantra der Vaikhānasa genannten Secte* BHĪG. P. ed. BURN. I, xciv.

वैखानसि m. *patron. PRAYANĀDHJ. in Verz. d. B. H. 58, 3 v. u.*

वैगलेय adj.: गण N. einer best. Sippe böser Geister HARIV. 12867.

वैगुण्य (von विगुण) n. *fehlerhafte oder mangelhafte Beschaffenheit*: स्पर्श° SUÇA. 1, 49, 11. 91, 6. घनिल° 2, 47, 21. शिरसः 91, 16. KĪTJ. ÇA. 1, 6, 14 (घ्र°). Comm. 133, 14 (घ्र°). दर्शपूर्णमासयोः ĀÇV. ÇA. 12, 4, 14. स्थानकरणा° ÇĀM. zu KĪND. UP. S. 33. वर्षास्वरवैगुण्यरहित (वेद) KULL. zu M. 2, 144. जन्मनः *Mangelhaftigkeit der Geburt* so v. a. *niedrige Herkunft* M. 10, 68. *Mangelhaftigkeit, Fehlerhaftigkeit, Schlechtigkeit* von Personen MBM. 1, 4288. 9, 3435. 12, 10655. R. 3, 45, 9. Spr. 1854. so v. a. *Ungeschicklichkeit*: प्राज्ञकस्य M. 8, 298.

वैयक्ति von वियक्ṭ gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

वैयि von विय ebend.

वैयैय m. *patron. von विय gaṇa प्रुधादि* zu P. 4, 1, 123.

वैयस (von वियस) m. N. pr. eines Jagers HARIV. 1206.

वैयसिक (wie oben) adj. *von Speisüberresten lebend* MBM. 14, 2852 nach der Lesart der ed. Bomb., *वैयसिक* ed. Calc.

वैघात्य n. nom. abstr. von विघातिन् gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वैङ्कि m. *patron. gaṇa तौत्त्वत्यादि* zu P. 2, 4, 61. pl. 66, Schol. — Vgl. वैकि.

वैङ्कि m. *patron. (प्राच्यगोत्र)*: pl. वैङ्कीयाः P. 4, 2, 113, Schol.

वैङ्ग्य N. pr. eines Gebietes LIA. II, 955.

वैचक्षण्य (von विचक्षण) n. *Erfahrenheit, das Bewandertsein, Geschicklichkeit* BHAR. NĀTJAC. 19, 130. धर्मार्थकाममोक्षेषु कलासु च Spr. (II) 3122. घति° DAÇAK. 86, 12.

वैचित्य (von 2. विचित) n. *Geistesverwirrung, Geistesabwesenheit* DHĀTUP. 26, 59. SUÇA. 2, 230, 12. MĀLATIM. 36, 9. 46, 12. 66, 16 (an den beiden letzten Stellen fehlerhaft वैचित्र्य). DAÇAR. 4, 74. Hier und da fälschlich वैचित्य geschrieben.

वैचित्र (von विचित्र) 1) n. *Seltsamkeit, Absonderlichkeit, Wunderbar-*

keit: कर्मणा गते: RĪĠA-TAR. 1, 275. vielleicht nur fehlerhaft für वैचित्र्य. — 2) f. ई dass.: श्रेष्ठो सुन्दरनिर्माणवैचित्र्यो काव्यतो विधे: KATHĀS. 59, 7. वचनवैचित्र्योपाचार्यस्य KULL. zu M. 3, 113. — Vgl. वैचित्र्य.

वैचित्रवीर्य (von **वैचित्रवीर्य**) m. patron. Dhṛtarāṣṭra's, Pāṇdu's und Vidura's KĪṭh. 10, 6 in Ind. St. 3, 469. MBh. 1, 500. 7382. 3, 14744. 5, 31. 6, 4726 (वैचित्र्य° fälschlich od. Calc.). 11, 46. 13, 46. HARIV. 3010. Bhāg. P. 4, 23, 38. 10, 49, 17.

वैचित्रविराज (wie eben) adj. Vikitravirja gehörig u. s. w.: क्षेत्र HARIV. 1826.

वैचित्रवीर्यिन् m. = वैचित्रवीर्य MBh. 9, 2319.

वैचित्र्य (von **वैचित्र**) n. 1) Mannichfaltigkeit, Verschiedenartigkeit KAP. 3, 51. NILAK. 41. 114. Hit. Pr. 2. Spr. (II) 1375. VARĀH. Bṛh. S. 80, 3. 88, 15. KATHĀS. 12, 77. 94, 136. RĪĠA-TAR. 1, 6. 8, 2395. ÇĀṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 221. H. 70. KUSUM. 4, 21. 7, 20. SĪH. D. 102, 9. Bhāg. P. 5, 26, 1. 6, 1, 46. — 2) Seltsamkeit, Absonderlichkeit, Wunderbarkeit MĀLATIM. 16, 2. SĪH. D. 691. KĪC. zu P. 3, 3, 96. प्रभाव° ÇĀTRA. 3, 1. भवस्वभाव° RĪĠA-TAR. 8, 1790. 1792. — 3) fehlerhaft für वैचित्य MĀLATIM. 46, 12. 66, 16.

वैच्छन्दस adj. von **वैच्छन्दस्** LĪṭṣ. 7, 7, 33. 9, 6. 8, 1, 15.

वैद्युत (von **वैद्युत**) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. II. 53, b, 19.

वैद्यगर्क adj. von **वैद्यग** gaṇa वराह्मि zu P. 4, 2, 80.

वैज्ञ (von **विज्ञ**), ० देव N. pr. eines Fürsten, Verfassers der Prabodhakāndrikā, Verz. d. Oxf. II. 166, b, No. 370.

वैज्ञन (von **विज्ञन**) adj. zur Niederkunft in Beziehung stehend; in Verbindung mit माम् oder m. mit Ergänzung dieses Wortes der Monat der Niederkunft, der letzte Monat in der Schwangerschaft RĪĠA-TAR. 1, 74. AK. 2, 6, 3, 39. H. 541. HALĀJ. 2, 344.

वैज्ञय (von **विज्ञ**) n. Menschenleere, Einsamkeit RĪĠA-TAR. 8, 1303.

वैज्ञपत्त (von **विज्ञपत्**, partic. praes. von 1. ज्ञि mit वि, oder von **विज्ञपत्त**) Vop. 7, 32. fg. 1) m. a) Indra's Banner H. 178. MED. t. 220. MBh. 2, 872 (Indra's Palast nach NILAK.). 3, 1721. — b) Banner, Fahne überh. AK. 2, 8, 3, 67. H. an. 4, 126. सेवैज्ञपत्ताद्य गता: R. 2, 89, 20 (97, 25 GORR.). — c) Indra's Palast AK. 4, 1, 2, 41. H. 178. H. an. MED. LALIT. ed. Calc. 67, 12. 238, 5. 260, 6. BURN. Intr. 390. — d) pl. bei den Gāina Bez. einer Klasse von Göttern, einer Abtheilung der Anuttara, H. 94, Schol. — e) Bein. Skanda's H. c. 62. H. an. गृह in MED. fehlerhaft für गुह. — f) N. pr. eines Berges HARIV. 8993. 9736. तीरोदस्य समुद्रस्य मध्ये क्वाकसप्रभ: MBh. 12, 13721. — 2) f. ई a) Banner, Fahne H. 750. H. an. MED. HALĀJ. 2, 303. MBh. 3, 14531. 6, 5224. 13, 5276. RAGH. 6, 8. KATHĀS. 26, 282. 81, 35. Hit. 28, 8. — b) ein bes. Sieg verherrlichender Kranz (माला, सन्) MBh. 1, 2348. 7, 1274. 9, 2667. Bhāg. P. 3, 17, 21. 5, 25, 7. 8, 8, 15. 9, 15, 20. 10, 21, 5. 29, 44. — c) Bez. zweier Pflanzen: Sesbania aegyptiaca Pers. H. an. MED. Premna spinosa H. an. AUSH. 42. Suçr. 1, 157, 16. 2, 36, 19. 77, 21. — d) N. der achten Nacht im Karmamāsa Ind. St. 10, 296. — e) Titel eines Wörterbuchs Verz. d. Oxf. H. 113, b, 7. 8. 126, a, 20. 164, a, 5. STENZLER, de Lexicogr. sanscr. principis S. 18. fgg. Schol. zu H. 623. 827. ०कार 316. 604. ०कारक 323. 584. — f) Titel eines Commentars zu Vishṇu's Dharmasāstra STENZLER in der Einl. zu JĀṬH. S. VI. Ind. St. 1, 467. — g) N. pr. einer

Stadt oder eines Flusses AV. PANIṣ. in Ind. St. 93 (56). विज्ञ° wohl fehlerhaft. — 3) n. a) N. eines Thores in Ajodhā R. 2, 71, 30. — b) N. pr. einer Stadt R. GORR. 2, 6, 12. 7, 55, 6. — Vgl. करिवैज्ञपत्तो und प्रयोग°.

वैज्ञपत्तिक (von **वैज्ञपत्ति**) 1) m. Fahnenträger AK. 2, 8, 3, 39. H. 764. — 2) f. या a) Banner, Fahne: मकरकेतोर्गद्विजय° MĀLATIM. 13, 19. — b) eine Art Perlenschnur VIKR. 12, 17. fg. im Prākṛit. — c) Sesbania aegyptiaca Pers. AK. 2, 4, 3, 46. Premna spinosa RĪĠA-TAR. im ÇKDā. AUSH. 16.

वैज्ञपि (von **विज्ञपि**) m. N. pr. des 3ten Kākavartin in Bhārata, = मघवन् H. 692.

वैज्ञपिक (wie eben) adj. (f. ई) Sieg verleihend, — verherrlichend VARĀH. Bṛh. S. 48, 74. सन् HARIV. 13086. कर्मन् 13733. संप्रामतूर्य PĀNĒAT. ed. orn. 57, 14. वैज्ञपिकीनां वैज्ञपिकानां im Comm. zu Bhāg. P. 10, 45, 36) विद्यानां ज्ञानम् unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 20.

वैज्ञपिन् adj. = विज्ञपिन् dass.: ततो ऽपश्यत्स्थितं द्वारि प्रभं वैज्ञपिन् (वैज्ञ°?) गतम् MBh. 3, 1752. विज्ञपिन् INDR. 1, 39. विज्ञपिन्मेव वैज्ञपिन् स्वार्थं तद्धित: NILAK.

वैज्ञ m. pl. N. einer Schule MÜLLER, SL. 372, N. 14. वैज्ञव Ind. St. 3, 265.

वैज्ञ s. u. वैज्ञर und वैज्ञवन्.

वैज्ञव schlechte v. l. für वैज्ञवन् Spr. (II) 3109. वैज्ञवन् und वैज्ञव SAMSK. K. 183, a, 9.

वैज्ञात्य (von **विज्ञाति**) n. Ungleichartigkeit, Heterogenität SARVADARCANAS. 114, 1. KUSUM. 6, 14. 7, 7. 13. 16, 3.

वैज्ञान m. patron. des Vṛça PĀNĒAV. Br. 13, 3, 12 nach SĪJ. Ind. St. 10, 32. nach WEBER ist वै Partikel.

वैज्ञापक und **वैज्ञापकर्क** adjj. von **विज्ञापक** gaṇa कच्चादि zu P. 4, 2, 133. fg.

वैज्ञि (wohl वैज्ञि) m. N. pr. eines Mannes Ind. St. 5, 159.

वैज्ञानिक (von **विज्ञान**) adj. kenntnisreich, erfahren AK. 3, 1, 4. H. 343.

वैद्य m. patron. von **वैद्य** gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वैद्यलिक, ये रुद्रमुषजीवसि कलौ वैद्यलिका नरा: Verz. d. Oxf. H. 58, b, 43. 59, a, 1. गता वैद्यलिकाभवम् 58, b, 38.

वैद्य m. patron. von **वैद्य** PĀNĒAV. Br. 11, 8, 14.

वैद्यूर्य P. 4, 3, 84 (auf **विद्वर** zurückgeführt) 1) n. (auch m.) Beryll (nicht Lasurstein) TRIG. 2, 9, 29. H. 1063. HALĀJ. 2, 20. Ind. St. 3, 148. ADDH. Br. ebend. 1, 40, 8 und bei WEBER, Omina 325. fg. MBh. 1, 1380. 1420. 2, 1893. मणिवैद्यूर्यलाचन (मार्जार) 12, 4978. R. 2, 91, 29 (100, 26 GORR.). 72. ०रुहितच्छद 3, 59, 21. 4, 41, 67. 44, 89. 6, 75, 28. 112, 53. 7, 13, 5. Suçr. 1, 228, 5. 240, 17. 2, 166, 12. ०वर्णा विमला च दृष्टि: 319, 7. KUMĀRAS. 7, 10. MEGH. 74. ÇIC. 3, 45. VARĀH. Bṛh. S. 10, 21. 28, 8. 29, 8. 30, 20. 37, 1. 43, 33. 46. 50, 22. 61, 14. 64, 3. 80, 4. 84, 2. Bhāg. P. 4, 25, 15. 10, 3, 10. MĀRK. P. 23, 103. HIOUEN-THSANG 1; 482. Vie de HIOUEN-THSANG 145. WASSILJEV 161. ०मणि HĀR. 27. MBh. 13, 2076. R. 3, 49, 2. 54, 15. 6, 106, 22. वैद्यूर्यपलक Suçr. 2, 336, 16. In Verbindung mit मणि m.: मणिनष्टा च वैद्यूर्यन्हेमवद्वान् MBh. 4, 1275. P. 4, 3, 84, Schol. नर-वैद्यूर्य m. so v. a. ein Juwel von Mensch Bhāg. P. 10, 55, 31. Vgl. इन्द्रवैद्यूर्य. — 2) N. pr. der Gegend im südlichen Indien, wo Beryll vorzugsweise gefunden werden, VARĀH. Bṛh. S. 14, 14. ०भू RĪĠA-TAR. 4, 800. N. pr. eines Berges: ०पर्वत (मणिमय) MBh. 3, 8843. 10306. HARIV. 9499.

1240. 13. 16. — Fehlerhaft वेदुर्ग. 58.
24. (nach der Am. Or. S. 7, 11) — aus Beryll gemacht
MBh. 3, 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. — Das Wort wird
einer Volks-etymologie zu Liebe in der Regel mit द geschrieben.

वेदुर्गकान्ति 1) adj. die Farbe des Berylls habend VARĀH. BṢH. S. 10, 21.
सिग्ध 28, 2. — 2) m. N. eines Schwertes Karmis. 70, 61.

वेदुर्गप्रभ m. N. pr. eines Schlangendämons Vajr. 87.

वेदुर्गमणिवत् (von वे० + म०) adj. Berylls enthaltend R. 4, 50, 30.

वेदुर्गमय (von वेदुर्ग) adj. (f. ई) aus Beryll bestehend, — gemacht MBh. 6, 198. R. 4, 44, 48. Spr. 3311.

वेदुर्गशिखर m. N. pr. eines Berges (einen Gipfel von Beryll habend)
MBh. 3, 8859.

वेदुर्गप्रज्ञ n. N. pr. einer mythischen Stadt Karmis. 65, 57.

वेण (von वेणु) m. Rohrarbeiter M. 4, 215 (वेण v. l.). Jān. 1, 161.

वेणवै (von वेणु) 1) adj. (f. ई) a) aus Rohr (Bambusrohr) bestehend
oder gemacht P. 4, 3, 186. Çat. Bn. 6, 3, 2, 31. 4, 2, 5. TS. 5, 1, 2, 4. दृष्ट
Âçv. Gṛh. 3, 8, 20. Gobh. 3, 4, 22. AK. 2, 7, 45. H. 813. HAL. 4, 41. Verz.
d. Oxf. H. 269, a, 43. Bñā. P. 12, 8, 33. यष्टि M. 4, 36. MBh. 1, 2850. 14,
1253. पात्र WERN. KRSHNĀ. 278. fg. Suçr. 1, 99, 2. Pfeile MBh. 7, 3678.
निचया: Vorräthe von Rohr 12, 3240. अग्नि Feuer von Bambusrohr
Bñā. P. 11, 30, 24. — b) aus Körnern des Bambus bereitet: चरु KĀṭ. 4,
6, 17. — c) von einer Flöte kommend: निष्पन्ता वेणवः शब्दः क्वाण-
दीणासमे भवेत् Verz. d. Oxf. H. 233, b, 38. — 2) m. a) Flöte: शङ्खवेण-
वनिःस्वने: MBh. 5, 3143. — b) patron. Âçv. Ça. 12, 14, 6. — 3) f. ई Tu-
baschir RĪĀN. im ÇKDn. — 4) n. a) die Frucht des Veṇu AK. 2, 4, 2,
18. — b) eine Art Gold (वेणुतटीभव) H. ç. 162. — c) N. eines Sāman
Ind. St. 3, 237, b. — d) N. pr. eines Varsha in Kuçadvīpa MĀk. P.
53, 25. eines heiligen Platzes COLBR. Misc. Ess. I, 157.

वेणविक (wie eben) m. Flötenspieler AK. 2, 10, 13. H. 925.

वेणविन् (von वेणव) adj. mit einer Flöte versehen MBh. 13, 1172. वे-
णविन् ed. Bomb. und NĪLAK.

वेणसोमकृतवीय n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 237, b.

वेणोत्र m. N. pr. eines Sohnes des Dhṛṣṭaketu VP. 409. वेन-
ोत्र die neuere Ausg. — Vgl. वेणोत्र.

वेणावत, वेणावताय प्रतिधत्स्व शङ्कुम् KĀṭ. 3, 10, 9. es ist wohl der
Bogen gemeint.

वेणिक (von वेणा) m. Lautenspieler AK. 2, 10, 13. H. 924. Karmis.
63, 160. 162. — Vgl. मृग०.

वेणुक (von वेणु) 1) adj. a) = वेणो साधु gaṇa गुडादि zu P. 4, 4, 103.
— b) adj. zu वेणुकीया gaṇa वित्त्वकादि zu P. 6, 4, 158. — 2) m. Flö-
tenspieler ÇABDAR. im ÇKDn. — 3) n. ein Bambusstock zum Antreiben
des Viehes (Elephanten) AK. 2, 8, 2, 9. Tark. 3, 3, 352.

वेणुकीय adj. von वेणुक gaṇa गकादि zu P. 4, 2, 138.

वेणुक्य Med. m. 26 fehlerhaft für रेणुक्य.

वेणय m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 264.

वेणय s. वेन्य.

वैतसिक (von वीतस) 1) m. Vogelsteller (Flotscher AK. 2, 10, 14. H.

930. HAL. 2, 440): इतिवृत्तवैतसिकः. वैतसिको यथा MBh. 3, 1996.
निकृत्त्या वक्ष्णयोगेश्वरः. वैतसिको यथा 4, 1568. 12, 3803. GOVARDHANA,
ÂJĀSAPT. 154, b (nach BERNAY, der hier die gangbare Bed. annimmt).
धर्म० (s. auch bes.) der Tugend nachstellend so v. a. Tugend heuchelnd:
व्याधिर्धर्मं चरिष्यति धर्मवैतसिका नराः MBh. 3, 13022. 12, 346. 5894. 14,
2836. R. 4, 16, 18. 36. मृत० wohl zum Spiel verlockend (u. d. W. anders
erklärt) R. GORR. 2, 90, 28. — 2) n. hinterlistiges Nachstellen, — Fan-
gen: व्यलीकमपि यतत्र (यत्त्र ed. Bomb.) चित्तवैतसिकं (= चित्तबन्धन
NĪLAK.) तव MBh. 12, 1183. — Vgl. मृत०.

वैतपिडकं (von वितपडा) adj. mit der Chloene in der Disputation ver-
traut gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102.

वैतपिडन् (wie eben) m. N. pr. eines Rāhi HARIV. 9873.

वैतपडा (wie eben) m. N. pr. eines Sohnes des Āpa VP. 120.

वैतथ्य (von वितथ) n. Unwahrheit, Falschheit Bñā. P. 5, 14, 10. GAU-
DAP. zu MĀND. UP. S. 402. 406. 411. fgg. वैतथ्योपनिषद् Notices of Skt
Mss. 49. — Vgl. द्वैतवैतथ्योपनिषद्.

वैतनिकं (von वेतन) adj. (f. ई) Lohn empfangend, für Lohn dienend,
Söldling P. 4, 4, 12. AK. 2, 10, 15. H. 361.

वैतरणी (von वितरणा) 1) adj. (f. ई) a) der über einen Fluss überzus-
sen gedenkt: अत्र वैतरणी नाम नदी वैतरणीवृता MBh. 5, 3792. वितरणी:
(वैतरणीनदीसंज्ञकनरकगामिभिः NĪLAK.) ed. Bomb. — b) über den Höl-
lenfluss hinübergeliegend: धेनु (die man Brahmanen schenkt) COLBR.
Misc. Ess. I, 177. तां वितरणीं तर्तुकामो यच्छामि कृत्वा वैतरणीं तु गाम्
Verz. d. B. H. No. 1111. subst. f. mit Ergänzung von गो u. s. w.: 1020.
वैतरण्यादिदान 1106. fg. Verz. d. Oxf. H. 87, a, 26. — 2) m. patron. RV.
10, 61, 17. N. pr. eines Arztes, eines Sohnes des Çatadhauvan, HARIV.
2037. 8057. 8078. Suçr. 1, 1, 8. Verz. d. Oxf. H. 358, a, 5. — 3) f. वैत-
रणी a) N. pr. eines heiligen Flusses (in Kālīṅga) MBh. 2, 873. 3, 6054.
8148 (वैतरणी in der ed. Calc. Druckfehler). 10098. 6, 342 (VP. 184).
HARIV. 7736. 9511. R. 4, 44, 65. MĀK. P. 57, 24. Verz. d. Oxf. H. 46, b,
N. 3, 77, b, 22. LIA. I, 85. — b) N. pr. des Höllenflusses AK. 1, 2, 2, 2.
H. 1086. an. 4, 88. Med. p. 108. MBh. 1, 6457. 5, 3792. 6, 2638 (मृक्ता०).
4719. 7, 7780. 12, 11128. 12075. 16, 142. 18, 84. R. 3, 59, 20. 7, 21, 14.
Spr. (II) 1974. VP. 207. 209. Bñā. P. 2, 2, 7. 5, 26, 7. 22. 7, 9, 43. वैत-
रणीनद्युत्तरिका गोः Ind. St. 1, 39, 8. COLBR. Misc. Ess. I, 177. भव० Bñā.
P. 7, 9, 41. वैतरणी UcéVAL. zu UNĀDIS. 2, 103. — c) N. pr. der Mutter
der Rākshasa H. an. Med.

वैतरणि f. s. u. वैतरणा 3) b) am Ende.

वैतस (von वेतस) 1) adj. (f. ई) aus spanischem Rohr bestehend oder
gemacht: कट TS. 5, 3, 22, 2. TBN. 3, 8, 20, 4. Çat. Bn. 12, 8, 2, 15. 12, 2,
3, 19. 3, 2, 8. वादन KĀṭ. Ça. 13, 2, 20. Korb aus Rohr 13, 2, 11. — Kauç.
27. शाखा: R. 2, 55, 15. अश्वमेधस्य वैतस्य (यस्य ed. Bomb.) वैतसो
भाग इष्यते 1, 13, 42. वैतसे कटे निधाय अश्वदातव्य इष्यते Comm.). वैतसो
वृत्तिः das Verfahren des spanischen Rohres so v. a. das Sichschmiegen,
Sichfügen in die Verhältnisse MBh. 4, 1560. 12, 4209. 15, 231. Rām. 4,
35. Spr. 3175. Karmis. 5, 6. 69, 73. — 2) m. a) Rührrohren, nach Nāṭ. 3,
29 und Nī. 3, 21 euphem. so v. a. das männliche Glied: त्रिः स्म
माह्नः अथवा वैतसेन RV. 10, 95, 5. 4. — b) Rumen verticatus GAYLON.

im ÇKDa.

वैतसक adj. von वैतसकीया gaṇa वित्त्वकादि zu P. 6,4,153.

वैतसेन m. patron. des Purūrasas Bāṇ. P. 14,26,35. वीता सेना स्त्रीभावं प्राप्ता यस्य तस्य स्त्रीभावं प्राप्तस्य पुत्रो वैतसेनः पुत्ररवाः Comm. Aus dem missverstandenen Instr. वैतसेन RV. 10,93,4 gebildet.

वैतस्त adj. von der Vitastā kommend, in ihr enthalten RĪĀ-Tan. 1, 28, 3, 362.

वैतस्तिक (von वितस्ति) adj. eine Spanne lang: Pfeile (gebraucht, wenn der Feind unmittelbar vor Einem steht) MBh. 7, 4920. fg. 8796. Hariv. 8488, 8491.

वैतक्ष्य (von वीतक्ष्य) 1) m. patron. Āc. Ça. 12,10,10. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 53, 9, 11. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 308, Çl. 32. Aruṇa Verfasser von RV. 10, 91. RV. ANUK. plur. AV. 5, 18, 10, 19, 1. MBh. 13, 1965. 1978. 2126. — 2) n. N. eines Sāman PĀNĀV. Ba. 9, 1, 8. LĀṭJ. 7, 2, 1. 13. Ind. St. 3, 237, b. वैतक्ष्यमोकोनिधनम् desgl. ebend.

वैताद्य m. N. pr. eines Berges ÇATA. 1, 345. 2, 349. vielleicht वीताद्य (von वित्ताद्य) zu lesen.

वैतान (von वितान) 1) adj. auf die vertheilten Feuer bezüglich u. s. w. ÇĀNĀH. Ça. 4, 15, 10. PĀN. GṆJ. 3, 10. वैताने कर्मणि तते MBh. 1, 2437. 6387. 3, 14953. Hariv. 13231. कर्म वैतानसंभवम् MBh. 3, 15146. वैतानि-पासनाः क्रियाः JĀṢ. 3, 17. अग्रयः M. 6, 25. ÇĀK. 83. कल्प Verz. d. Oxf. H. 55, b, 38. शास्त्रयुक्त ÇĀK. Ch. 43, 12. n. so v. a. वैतानं कर्म. नित्यानि विनिवर्तते वैतानवर्जम् PĀN. bei KULL. zu M. 5, 84. °कुशल M. 11, 37. °नित्य MBh. 12, 2335. °स्थ 13, 3515. वैताने समुपहरे 14, 784. °कल्प AV. PARI. in Verz. d. B. H. 92 (49). °सूत्र, °प्रायश्चित्तसूत्र Ind. St. 9, 175. — 2) aus metrischen Rücksichten st. वितान Traghimmel. Baldaohin Bāṇ. P. 3, 23, 19. = वितानसमूह Comm., was aber nicht richtig ist, da das Wort im pl. steht und ausserdem विचित्र vor sich hat. — 3) m. patron. Ind. St. 3, 281. वैतायन v. l.

वैतानिक (wie oben) adj. = वैतान 1): कर्मन् Āc. GṆJ. 4, 1, 1. Ça. 1, 1, 2. M. 7, 78. MBh. 13, 3067. Bāṇ. P. 4, 1, 61. 6, 3, 25. विधि 7, 14, 16. ÇUNDUR. im ÇKDa. Feuer KĀṬJ. Ça. 1, 1, 18. JĀṢ. 1, 97. अग्निहोत्र M. 6, 9. शास्त्रयुक्त ÇĀK. 31, 11. द्वित्राः Brahmanen, welche die Vorschriften in Betreff der Vertheilung der Feuer beobachten, Bāṇ. P. 10, 40, 5.

वैतायन m. patron. Ind. St. 3, 281. वैतान v. l.

वैताल adj. (f. ई) zu den Vetāla in Beziehung stehend, sie betreffend: कृत्यावैतालादिषु कर्मसु VARĀH. BṆ. S. 69, 37. वैताली मुन्दरी ein best. Metrum, = वैतालीय Comm. zu GAUṬ. 19.

वैतालकि m. N. pr. eines Lehrers des Rgveda VP. 278.

वैतालिक (von 2. वि + ताल) 1) m. Bards, Lobesänger eines Fürsten (sein Beruf ist es auch, die Tageszeiten anzugeben; im Drama erscheinen öfters ihrer zwei zugleich) AK. 2, 8, 2, 65. H. 794. an. 4, 35. MED. k. 215. HALĀ. 2, 260. PRATĪP. 28, a, 9. MBh. 1, 6940. 12, 1866. R. GONN. 2, 12, 86. 117, 17. ÇIÇ. 5, 67. ÇĀK. 62, 1. VIKR. 17, 4. 88, 2. MĀLAV. 61, 18. RATNĀV. 18, 4. VARĀH. BṆ. S. 87, 12 (= नमाचार्य Comm.). KATHĀS. 44, 185. Bāṇ. P. 7, 8, 51. — 2) m. = खेटिताल MED. = खड्गताल H. an.; vgl. खेटिताल. Vielleicht ist खड्गताल zu lesen, womit ein best. Tact ge-

meint sein könnte. (f. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857.

वेदमन्त्र m. patron. von वेदमन्त्र P. 6, 4, 108. HARIV. 4, 10, 11. 29, 11.
वेदमन्त्रि m. patron. von वेदमन्त्र P. 5, 3, 108. PĀNĪAV. Bā. 13, 7, 12.
वेदमन्त्र s. वेदमन्त्र Ind. 3, 319, a. wohl fehlerhaft.
वेदमन्त्रि (von वेदमन्त्र) n. desgl. PĀNĪAV. Bā. 13, 11, 9. LITJ. 7, 1, 13.
 Ind. St. 3, 238, a. घ्रायम् तृतीयम् चतुर्थम् desgl. ebend.
वेदमूर्ति m. pl. und वेदमूर्ती f. patron. von वेदमन्त्र. वेदमूर्तीपुत्र m. N.
 pr. eines Lehrers Çar. Bā. 14, 9, 4, 32.
वेदमृत्यु m. patron. von वेदमन्त्र P. 5, 3, 108. gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1,
 108. der entsprechende pl. ist वेदमूर्ताः.
वेदम्भ neben दम्भ und अदम्भ unter den Beinn. Çiva's MBH. 13, 1192.
वेदर्भ 1) adj. (f. ई) zw den Vidarbha in Beziehung stehend, ihnen zu-
 kommend u. s. w.: Sprache COLEBR. Misc. II, 67. — 2) m. a) ein Fürst
 der Vidarbha Ait. Bā. 7, 34. MBH. 3, 8562. HARIV. 5015. RAON. 5, 62.
 6, 3, 7, 27. MĀLAV. 8, 13, 9, 9. — b) pl. = वेदर्भ (das Volk dieses Na-
 mens): वेदर्भापादानाम् HARIV. 6723. VARĀH. BH. S. 9, 27. MĀRK. P. 87,
 47. KĪVĀD. 1, 54. ० भूभुज् KATHĀS. 56, 280. ० देश Verz. d. Oxf. H. 352, b,
 18. ० रीति (vgl. 3) b) 199, a, 4. — 3) f. ई a) eine Fürstin der Vidarbha
 MBH. 1, 3770. fg. 3, 2146. 2261. 3002. 8333. 5, 3971. HARIV. 7731. R. 1,
 34, 2. BUŁG. P. 4, 28, 29. 9, 20, 34. — b) (sc. रीति) fließende, wohlklin-
 gende und einfache Diction MED. bh. 21. वन्द्यपारूप्यरक्षिता शब्दकार्ठि-
 ण्यवर्जिता । नातिदीर्घसमासा च वेदर्भी रीतिरिष्यते || PRATĀPAR. 11, a, 9.
 ŚĪA. D. 623. fg. Verz. d. Oxf. H. 204, a, 17. 207, a, 2. विदर्भादिषु दृष्टत्वा-
 त्तत्समाख्या । समयगुणा वेदर्भी N. 2. 208, a, No. 489. — 4) n. eine zwei-
 deutige Redeweise (वाक्यवक्रत्व) MED. — Vgl. दत्त° (auch Suçr. 1, 92,
 14. 304, 11).
वेदर्भक m. ein Angehöriger der Vidarbha, ein Bewohner von Vid.
 Verz. d. Oxf. H. 217, b, 22. वेदर्भको राज्ञा ein Fürst der Vidarbha R.
 7, 78, 3.
वेदर्भि m. patron. von वेदर्भ PRAÇNOP. 1, 1, 2, 1. PRAVARĀDHJ. in Verz.
 d. B. H. 57, 3 v. u. MBH. 13, 6255.
वेदर्व्य (von विदर्व्य oder विदर्वि) patron. Spielerei: श्रेताय वेदर्व्याय
 dem Weissen, dem Sohne des Haubenlosen PĀR. GRHJ. 2, 14. वेदार्व्य ÇĀNH.
 -GRHJ. 4, 18. वेदार्व ĀÇV. GRHJ. 2, 3, 3.
वेदल s. बेल्ल (auch in den Nachträgen). Hinzuzufügen wäre m. ein
 best. giftiges Insect oder Wurm u. s. w. Suçr. 2, 287, 14. वेदलिक s. वै°.
वेदल्य (richtiger वै° von बिदल) Titel eines Werkes TĀMAN. 302.
वेदायन m. patron. von विद् gaṇa अस्यादि zu P. 4, 1, 110. PRAVARĀDHJ.
 in Verz. d. B. H. 58, 86 (वै° fehlerhaft).
वेदार्व und वेदार्व्य s. u. वेदर्व्य.
वेदि m. patron. von विद् P. 4, 1, 104, Schol.
वेदिक (von वेद) adj. (f. ई) vedisch, den Veda betreffend, dem Veda
 eigenthümlich, im Veda vorgeschrieben, mit dem Veda übereinstim-
 mend (Gegens. लौकिक und तास्त्रिक): वाक्यं द्विविधं वेदिकं लौकिकं च ।
 वेदिकमीश्वरोक्तत्वात्सर्वमेव प्रमाणम् || TANTRAS. 51. श्रुति M. 2, 15, 7,
 97. श्रुतिश्च द्विविधा वेदिकी तास्त्रिकी च KULL. zu M. 2, 1. निगम M.
 4, 19. शपथ 8, 190. शब्द SARVADARÇANAS. 135, 14. संप्रदाय 154, 15. मन्त्र
 (Gegens. तास्त्रिक) 169, 18. ० हृन्दःप्रकाश Notices of Skt Mss. 13. Schol.
 zu P. 1, 1, 16. 8, 1, 129. AK. 3, 6, 4, 86. वेदिकाध्ययनानि Studium des

Veda MBH. 1, 4924. °प्रयोग Vop. 26, 220. ज्ञान M. 2, 417. प्रक्रिया Verz. d. B. H. No. 735. fg. 739. कर्मन् M. 2, 26. 6, 75. 12, 86. 88. MBH. 13, 5564. 14, 340. KATHĀS. 49, 226. BHĀG. P. 4, 4, 19. 7, 15, 47. MĀRK. P. 61, 78. WILSON, Sel. Works 4, 251. कर्मयोग M. 2, 2. 12, 87. शुद्धोत्पिष-तिक्रिया: 2, 84. संस्कार 67. यूपसत्क्रिया KUMĀRAS. 5, 78. योग (Gegens. तात्त्विक) BHĀG. P. 8, 6, 9. दीक्षा (Gegens. तात्त्विकी) 14, 11, 87. हेतु HARIV. 14214. वैदिकं वाप्युदाहरेत् eine Stelle aus dem Veda M. 11, 96. यज्ञा-क्षणाणां वित्तं स्वामी राज्ञेति वैदिकम् so v. s. so lautet die Vorschrift im Veda MBH. 12, 2878. 2884. KAR. 5, 2, 10. प्रियतद्धिता दानिणात्या यथा लो-कवेदोरेरिति प्रयोक्तव्ये यथा लौकिकवैदिकेष्विति प्रयुज्यते PAT. in MĀHĀBH. ed. BALL. 54. वैदिको ऽप्सरसः im Veda bekannt HARIV. 12476 (st. dessen वैदिक्य: VP. 150, N. 21). mit dem Veda vertraut R. 7, 94, 8. PĀNĒAR. 1, 2, 14. COLEBR. Misc. Ess. II, 188. — सवैदिक MBH. 8, 4712 fehlerhaft für सवैदिक, wie die ed. Bomb. liest.

वैदिश 1) m. ein Fürst von Vidiçā HARIV. 5021. 5502. MĀLAV. 72 (wo die v. l. वैविकानां nach STENZLER in वैदिशानां zu verbessern ist). — 2) m. pl. die Bewohner von Vidiçā MĀRK. P. 57, 54 वैदिशास्तथा zu le- sen). — 3) n. N. pr. einer an der Vidiçā gelegenen Stadt P. 4, 2, 70, Schol. R. 7, 108, 10. fg. MĀLAV. 70, 22. MĀRK. P. 124, 20. वैदिशाध्वमिति 123, 20. °पुर Verz. d. Oxf. II. 153, b, 88.

वैदुरिक adj. von Vidura kommend; n. ein Ausspruch Vidura's BHĀG. P. 3, 1, 10.

वैदुर्य MĀRK. P. 55, 9 fehlerhaft für वैर्य (वैहर्ष).

वैडल adj. von विडल 1) SUÇA. 2, 12, 20.

वैडर्ष adj. = विदस् gāṇa प्रज्ञादि zu P. 5, 4, 38.

वैडुष्य (von विदस्) n. Gelehrsamkeit RĪGĀ-TAR. 1, 12 विदु° Tr.). 6, 290. Comm. zu R. 7, 36, 45.

वैहूरपति m. pl. N. einer Dynastie BHĀG. P. 12, 1, 88.

वैहर्ष und die damit zusammengesetzten und davon abgeleiteten Wörter s. u. वैर्य.

वैदेशिक (von विदेश) adj. aus der Fremde gekommen, m. Fremdling MBH. 12, 4762. KATHĀS. 21, 125. 43, 142. 49, 44. RĪGĀ-TAR. 3, 161. 5, 353. 8, 1049. ÇĀTR. 10, 167. PĀNĒAT. 184, 4. °निवासिनाम् R. 1, 12, 41 nach dem Comm. fremder und eingeborener.

वैदेय्य (wie oben) dass. MĀHĀBH. 52, 2.

वैदेह 1) adj. (f. ई) im Lande der Videha lebend, von dorther kom- mend: गावः TS. 2, 1, 4, 5 (विशिष्टदेहसंबन्धिन्यः Comm.). KĀṬH. 13, 4. ऋषभ ebend. — 2) m. a) ein Fürst der Videha TBH. 3, 10, 9. 9. ÇĀT. BH. 14, 3, 4. 2. 6, 2, 1. 2, 1. 14, 6, 9. 2. ÇĀHĀ. ÇR. 16, 29, 6. 9, 11. नमी साप्यो वैदेहो (streng genomimen adj.) राज्ञा PĀNĒAV. BH. 25, 10, 17. MBH. 2, 122. मिथिलाधिप R. 1, 65, 37 (67, 29 GORR.). 2, 30, 3. R. GORR. 1, 72, 11. 7, 38, 2. यस्माद्विदेहात् (1. विदेह) संभूतो वैदेहस्तु ततः स्मृतः 57, 20. °मुता RAGH. 14, 39. UTTARAH. 72, 16 (93, 12). VARĀH. BĀH. S. 9, 21. VP. 389. BHĀG. P. 9, 13, 13. — b) pl. = विदेह 1) a) MBH. 6, 364 (VP. 192). VARĀH. BĀH. S. 9, 13. 16, 16. Comm. zu ÅÇV. GĀHJ. bei MÜLLER, SL. 52. °स्थ MBH. 2, 1089. °देश KATHĀS. 19, 57. °राज्ञ BHĀG. P. 9, 10, 11. — c) Bez. einer Mischlingskaste: der Sohn eines Vaiçja von einer Brahmanin M. 10, 11. 17. 88. MBH. 13, 2582. COLEBR. Misc. Ess. II, 183. treibt Handel, da-

her = वणिग् H. 898. HALS. 2, 416. — 3) f. eine Fürstin der Videha P. 4, 1, 178. Schol. Marjāḍā MBu. 1, 3776. Sītā TRK. 2, 3, 1. 3, 3, 461. H. 703. MBu. k. 24. R. 4, 2, 27. 2, 28, 16. 2, 49, 12. RAGH. 12, 26. UTTARAH. 10, 11 (14, 8). Verz. d. Oxf. H. 143, b, No. 298. भवत्पुत्रा विदेही = वणिग्: Sonnenw., Lebensb. 253 (28). Lot. de la h. l. 8. 304. 449. 452. कुलं वणिगेषु जगदेषु LALIT. ed. Calc. 22, 6. — c) f. zu विदेह 2) d) M. 10, 37. वणिग्: TRK. 3, 3, 461. MBu. — e) Piper longum Ltn. (विषाली) AK. 2, 4, 2, 15. TRK. H. 421. MBu. HALS. 2, 459. — e) als best. gelbes Pigment (रोचना) TRK. MBu. — विदेकानाम् Lassen, Pontap. 66, 27 fehlerhaft für वाक्किकानाम् (वा०), wie MBu. 8, 2058 gelesen wird.

विदेक (von विदेह) 1) adj. गापा धूमादि zu P. 4, 2, 127. zu Videha in Beziehung stehend u. s. w.: राजन् Fürst der Videha MBu. 2, 1037. — 2) m. a) pl. = विदेह 2) b) Varām. Bqm. S. 32, 29. Mink. P. 58, 8. — b) = विदेह 2) c) AK. 2, 10, 8. H. 898, v. l. M. 10, 13. 19. 26. Jāḥ. 1, 93. MBu. 12, 10388. 13, 5874. KULL. zu M. 10, 36. 48. fälschlich als Sohn eines Cēdra und einer Brahmanin erklärt TRK. 3, 3, 42. H. an. 4, 36 (विद्या fehlerhaft für विद्या). MBu. k. 215. विदेकानां स्त्रीकार्यम् M. 10, 47. विदेक = वणिग् Kaufmann AK. 2, 9, 78. TRK. H. an. MBu. — c) N. pr. eines Berges SCHIFFNER, Lebensb. 291 (61).

विदेकिक m. = विदेह 2) c) H. 898 (विदेह v. l.). Sīras. zu AK. nach CKDu. M. 10, 36. Kaufmann KULL. zu M. 7, 154.

विदेखिन्धु विदेहि = विदेही; vgl. P. 6, 3, 68) m. Freund —, Gatte der Sītā d. l. Rāma RAGH. 14, 33.

विद्य (von विद्या) गापा ज्ञानादि (भवे und व्याख्याने) zu P. 4, 3, 73. गापा प्रज्ञादि (angeblich = विद्या) zu 5, 4, 36. 1) adj. mit der Wissenschaft vertraut, sein Fach kennend Ācy, Gāḥ. 4, 8, 15. नाविद्यानां तु वेद्येन देयं विद्याधने ज्ञायत् । समविद्याधिकानां तु देयं वेद्येन तद्धनम् ॥ Kīrs. im CKDu. MBu. 1, 6148. द्विषेष्ु विद्याः श्रेयसो वेद्येषु कृतबुद्धयः (vgl. ब्राह्मणेषु च विद्वत्सो विद्वत्सु कृतबुद्धयः M. 1, 97) 5, 110. 1491. विद्वत्सक 5186. 12, 3200. R. 2, 77, 21. 5, 88, 4. — 2) m. Arzt AK. 2, 6, 3, 8. 3, 4, 36. H. 472. HALS. 2, 457. M. 4, 179. चतुर्विधाः (विषयस्य) गी-कृत्याकराः (Nīlak.) MBu. 12, 2654. 13, 5820. R. 2, 83, 15 (90, 14). 6, 82, 23. fg. Suṣ. 1, 14, 12. 15, 1. 30, 1. 94, 14. 122, 13. 2, 55, 8. RAGH. 19, 58. Spr. (II) 1299. 2601. (I) 1670. पानरत्न 2899. fg. वेद्यानामातुरः श्रेयान् 2901. रत्नः प्रियवदः 2902. Varām. Bqm. S. 5, 41. 10, 2. 15, 26. 32, 11. KATHA. 18, 245. Verz. d. B. H. No. 988. 973. Verz. d. Oxf. H. 315, a, No. 748. 316, a, No. 751. सिद्धि Pāṇāt. 153, 21. Als Mischlingskaste der Sohn eines Cēdra von einer Vaijā MBu. 12, 2621. der Sohn eines Brahmanen von einer Vaijā COLERA, Misc. Ess. II, 190. वेद्योऽग्निमीकु-मरेण ज्ञातव्यं विप्रयोगेति । वेद्यधीर्यस्य प्रज्ञायां ज्ञानवर्कस्यो ज्ञानाः ॥ Verz. d. Oxf. H. 23, a, 16. fg. वेद्या die Frau eines Arztes P. 6, 4, 150. Schol. — 3) m. Gendarussa vulgaris Nees. CABBAD. im CKDu. — 4) f. eine best. Arzneypflanze, = काकोली ebend. — 5) als N. pr. eines Rshi MBu. 13, 7108 fehlerhaft für रम्य, wie die ed. Bomb. Hort. Lassen, Pontap. 67, 42 fehlerhaft für वेद्य, wie MBu. 8, 2069 gelesen wird. — Vgl. कु०, विष्०, स्वर्ग०.

वेद्यक (von वेद्य) 1) m. Arzt Spr. (II) 1902. — 2) m. Heilende CKDu.

Suṣ. 1

वेद्यकान्तमामृत

वेद्यकान्तमामृत n. desgl. Verz. d. B. H. No. 977.

वेद्यकान्त. संस्कृत. m. desgl. ebend. 317, a, N. 1.

वेद्यकान्त (so im Index, वेद्यकान्त im Text) N. pr. eines M oder Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 152, b, 1 v. u.

वेद्यकान्त m. Titel einer medizinischen Schrift Mack. Coll. I, 134.

वेद्यचित्तमणि m. N. pr. eines medizinischen Autors Verz. d. Oxf. H. 316, a, No. 751.

वेद्यजीवन n. Titel eines medizinischen Werkes Mack. Coll. I, 134. Verz. d. Oxf. H. 317, a, No. 754. Verz. d. B. H. No. 976.

वेद्यनरसिंहेन m. N. pr. eines Schollasten Verz. d. Oxf. H. 156, a, No. 332.

वेद्यनाथ 1) m. eine Form Civa's Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 307, Cl. 29. n. N. eines Liṅga und des umliegenden Gebiets Wilson, Sel. Works I, 223. II, 220. fg. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 18. 64, a, 8. b, 1. 102, a, No. 158. 149, b, 1. Verz. d. B. H. No. 1242. माकाल्य Verz. d. Pet. H. No. 21. fg. सौर्य Verz. d. Oxf. H. 66, a, 27. 29. fg. 67, b, 2. वे-द्यनाथेश्वर n. 67, a, 18. — 2) m. N. pr. verschiedener Männer HALL in der Einl. zu VISAVAD. 16. Ind. St. 2, 252. 5, 133. fg. Verz. d. Oxf. H. 124, b, 46. 138, b, No. 272. 262, b, No. 632. Verz. d. Kop. H. 104, a. Verz. d. Pet. H. No. 31. HALL 83. 176. Notices of Skt Mss. 37. सूरि 17. WEDDA, Nax. 2, 358. Verz. d. B. H. No. 1169. भट्ट HALL 175. पायगुडे 175. 207. Verz. d. Oxf. H. 165, b, 2. aus der Familie Tātāt HALL 174. 183.

वेद्यबन्धु m. Cathartocarpus (Cassia) fistula CABBAD. im CKDu.

वेद्यभूषण n. Titel eines Werkes über Arsenikstoffe von Rāmāna- dasvāmin Nīak. Pa. Eial.

वेद्यमातर f. Gendarussa vulgaris Nees. AK. 2, 4, 2, 21.

वेद्यरत्न m. N. pr. des Vaters von Vaidjākintāmani Verz. d. Oxf. H. 316, a, No. 751.

वेद्यराज m. der Fürst unter den Aerzten, Bez. Dhanvantari's, übertragen auf Viṣṇu Pāṇāt. 4, 3, 119.

वेद्यराज m. 1) Bez. Dhanvantari's R. Gonn. 1, 46, 89. — 2) N. pr. des Vaters von Cārūgadhara Verz. d. Oxf. H. 318, b, No. 755.

वेद्यवचन m. Liebling der Aerzte, Titel eines medizinischen Werkes des Cārūgadhara Verz. d. Oxf. H. 318, b, No. 755.

वेद्यवाचस्पति m. N. pr. eines Arztes Verz. d. Oxf. H. 314, b, No. 746.

वेद्यविनाद m. Titel eines medizinischen Werkes Verz. d. B. H. No. 975.

वेद्यशास्त्र n. ein Lehrbuch für Aerzte, Heilmittellehre Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 2.

वेद्यसेधक m. Titel eines medizinischen Werkes Mack. Coll. I, 134. —

Vgl. वेद्यकान्त (संस्कृत).

वेद्यसंदेश n. desgl. (die Zwistigkeit des Arztes bezeugend) Verz. d. Oxf. H. 22, b, 2.

वेद्यसर्वत n. desgl. Verz. d. B. H. No. 977.

वेद्यसिंह f. Gendarussa vulgaris Nees. CABBAD. im CKDu. Vgl. वेद्य-मातरसिंह AK. 2, 4, 2, 21. womit sowohl वेद्यमातर und सिंह, als auch वेद्यमातर und वेद्यसिंह gemeint sein können.

वैयर्थिक (f. ई) von Brahman —, vom Schicksal herrührend: वामता RĪĀ-TAR. 4, 413. — 2) m. Brahman's Sohn, patron. Sanatkumāra's AK. 1, 1, 4, 46. — 3) f. ई eine best. Pflanze, = ब्राह्मी RĪĀN. im CKDa.

वैयर्थिक m. patron. Anukr. zu KĪT. in Ind. St. 3, 460.

वैद्युत (von 1. विद्युत्) 1) adj. dem Blitze zugehörig, von ihm kommend; blitzend, flimmernd VS. 24, 10. Feuer ÇAT. Ba. 12, 4, 4, 4. KĪT. Ça. 25, 4, 32. वैद्युतो यदि वा वैद्युतो ऽसि TBa. 3, 10, 5, 1. Nir. 7, 23. MBh. 3, 149. 5, 1830. 12, 5787. R. 5, 28, 9. Suçr. 1, 264, 16. Ragh. 17, 16. Vikr. 154. KATHĀS. 123, 37. Spr. (II) 2304. RĪĀ-TAR. 8, 1172. MALLIN. zu KUMĀRAS. 4, 48. Bhaḡ. P. 7, 10, 59. 10, 31, 8. MĀRK. P. 99, 69. वैद्युतात्मना neben सूर्यात्मना DURGĀ zu Nir. bei Muir, ST. 4, 56. लिष् adj. MBh. 8, 3772. प्रभ adj. 13, 5277. वैद्युतात् HARIV. 9368. वैभव Verz. d. Oxf. H. 117, a, 25. व्यतिकर इह भीमस्तामसो वैद्युतश्च UTTARAN. 96, 8 (125, 11). लोक ÇAT. Ba. 14, 9, 4, 18. Nir. 14, 9. — 2) subst. (wohl n.) Blitzfeuer: अर्कोदुपचापवैद्युतैः Bhaḡ. P. 1, 11, 28. क्रमात्ते संभवत्यर्चिरुः शुक्लं तथोत्तरम्। अयनं देवलोकां च सवितारं च वैद्युतम् || JĀĠN. 3, 193. — 3) m. N. pr. eines Sohnes des Vapushmant MĀRK. P. 53, 27. — 4) m. pl. N. pr. einer Schule Ind. St. 3, 273. — 5) m. N. pr. eines Berges MĀRK. P. 87, 13.

वैद्युततो f. (sc. ऋच्) blitzähnlich d. h. den Gegner zerschmetternd heißen die Abschnitte AV. 7, 31. 34. 59. 108 KAUC. 48. — Vgl. विद्युत्.

वैदुम (von 1. विदुम) adj. aus Korallen gemacht, — bestehend Suçr. 2, 324, 17. दुमाः HARIV. 12675. दार KATHĀS. 50, 174. दण्ड (vgl. विदुम-दण्ड) 70, 90.

वैध (von 1. विधि) adj. (f. ई) vorgeschrieben, ausdrücklich angeordnet (Gegens. ऐच्छिक) NĪLAK. zu MBh. 13, 2456. Schol. zu KĪT. Ça. 890, 1. Comm. zu TS. I, 257, 3. अ० KULL. zu M. 5, 50. 55. 6, 31.

वैधर्म्य (von 2. विधर्म) n. 1) Ungesetzlichkeit, Ungerechtigkeit MBh. 3, 18235. 5, 374 (pl.). R. 2, 31, 24. 7, 81, 19. — 2) Ungleichartigkeit (Gegens. साधर्म्य) KAN. 1, 1, 4. 24. 2, 1, 22. 2, 27. 5, 2, 19. NĪJAS. 1, 2, 59. 5, 1, 1. 2. 5. अन्वोऽन्य० KAP. 1, 128. fg. Suçr. 1, 311, 11. KUSUM. 30, 16. SĪH. D. 647 (अ०). 282, 4. 300, 13. BHĀSHĀP. 28. GAUDAP. zu SĪMĀHJAK. 10. KULL. zu M. 4, 172.

वैधव (von 2. विधु) m. der Sohn des Mondes, patron. Budha's Vikr. 159.

वैधवेय (von विधवा) m. ein von einer Wittwe geborener Sohn gaṇa पुत्रादि zu P. 4, 1, 123. ÇĀK. 23, 14 (विधेय bessere Lesart).

वैधव्य (wie oben) n. Wittwenstand MBh. 3, 3198. 8, 4483. HARIV. 4256. 4794. 4843. 8856. R. Gora. 2, 68, 19. 3, 62, 15. 4, 18, 29. 6, 95, 27. 7, 24, 80. 25, 43. Ragh. 12, 6. KUMĀRAS. 4, 1. Spr. (II) 1624. (I) 1563. 2184. KĪR. 11, 67. WEBER, KRISHNĀC. 307. RĪĀ-TAR. 5, 229. KULL. zu M. 9, 72. खल० Spr. (II) 1203. अवैधव्याशिषः (von Bopp und Benfey fälschlich als adj. gefasst) MBh. 3, 16725 (SĪV. 4, 12). 16873. 5, 362. Schol. zu BHĀṬṬ. 3, 22.

वैधस (von वैधस्) 1) adj. (f. ई) vom Schicksal herrührend: लिपिल्लोटे Spr. (II) 549. von Brahman verfasst: सिद्धात Verz. d. Cambr. H. 49. — 2) m. patron. des Haricandra AIT. Ba. 7, 13. ÇĀK. Ça. 15, 17, 1.

वैधासकि (I) m. = वैधात्र Lois. zu AK. 1, 1, 4, 46.

वैधात्र (von विधात्र) 1) adj. (f. ई) von Brahman —, vom Schicksal herrührend: वामता RĪĀ-TAR. 4, 413. — 2) m. Brahman's Sohn, patron. Sanatkumāra's AK. 1, 1, 4, 46. — 3) f. ई eine best. Pflanze, = ब्राह्मी RĪĀN. im CKDa.

वैधूर्य (von विधुर) n. 1) das Allein stehen, Verwaistsein: तमप्रवासवधूर्यदुःखं पुर्याः KATHĀS. 103, 121. — 2) das Fehlen, Mangeln, Nichtdasein: शक्ति० Verz. d. Oxf. H. 109, b, No. 170 (fehlerhaft वैधूर्य). पदार्थान्वय० SĪH. D. 120, 12 = KUSUM. 32, 4. — 3) eine verzweifte Lage KATHĀS. 26, 198. RĪĀ-TAR. 4, 671.

वैधुमायी f. N. pr. einer Stadt in ÇĀlva CKDa. nach Siddh. K.

वैधृत (von विधृति) 1) m. a) Bez. eines best. Joga und zwar eines Pāta, wenn nämlich Sonne und Mond bei gleicher Declination in demselben Ajana (Uttarājana oder Dakṣiṇājana) stehen und wenn die Summe ihrer Länge 360° beträgt, GANIT. PĪṬH. 8. दिन VANĪH. Bhaḡ. S. 100, 2. — b) N. pr. Indra's im 11ten Manvantara Bhaḡ. P. 8, 13, 26. वैधृति ed. Bomb. — 2) f. श्री N. pr. der Gattin Ārjaka's und Mutter Dharmasetu's Bhaḡ. P. 8, 13, 27. — 3) n. वैधृत वासिष्ठम् und वैधृतवासिष्ठ n. N. zweier Sāman Ind. St. 3, 238, a.

वैधृति 1) = वैधृत 1) a) SĀH. K. 1, b, 2. 2, a, 4. 13, a, 10. GĒTISTATTVĀ und KOSHTHĪPRADĪPA im CKDa. — 2) m. = वैधृत 1) b) Bhaḡ. P. 8, 13, 26 nach der Lesart der ed. Bomb. — 3) m. pl. Bez. einer Klasse von Göttern: देवा वैधृतयो नाम विधृतेस्तनयाः Bhaḡ. P. 8, 1, 29.

वैधृत्य = वैधृत 1) a): वैधृत्ये KAUC. 141.

वैधेय (von 1. विधि) 1) adj. (vom Schicksal getroffen) dumm, einfältig: m. Dummkopf AK. 3, 1, 46. H. 332. HALĀJ. 2, 181. ÇĀK. 23, 14 (nach der richtigen Lesart). Vikr. 30, 14. RĪĀ-TAR. 5, 413. 6, 159. 276. 7, 295. 8, 1260. — 2) m. N. pr. eines Schülers des JĀĠNAVĀLKJA VĪJU-P. in Verz. d. Oxf. H. 55, a, 33 (VP. 281, N. 5). pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 202. 264. fg.

वैध्यत m. N. pr. des Thürstehers von Jama H. 186.

वेन (von वेन) m. patron. Prthi's SĪJ. zu RV. 1, 112, 15. — Vgl. वेन्य.

वेनशिर्न (von विनशिर्न) patron. Spielerei: मुग्ध VS. 9, 20.

वेनतेय adj. (चतुर्धर्षेषु) von विनत gaṇa कृशाश्वादि zu P. 4, 2, 80.

वेनतेय m. 1) ein Sohn der Vinatā Schol. zu P. 4, 1, 113. 120. pl. MBh. 1, 2548 (alle aufgezählt). 13, 7644. metron. Garuḍa's AK. 1, 1, 4, 24. H. 221. 231. MED. j. 127. HĪR. 10. HALĀJ. 1, 80. Bhaḡ. 10, 30. MBh. 1, 7668. 13, 870. R. 1, 14, 25. 42, 17. 3, 53, 58. 4, 40, 40. Ragh. 11, 59. 16, 88. Vikr. 6, 7. KATHĀS. 22, 186. NĪĠN. 44, 3. 59, 16. PĀNĒAR. 1, 10, 70. 13, 15. PĀNĒAT. 44, 14. metron. Aruṇa's H. 102. Schol. MED. MATSJA-P. im CKDa. N. pr. eines Sohnes des Garuḍa MBh. 5, 3595. f. वेनतेयी Schol. zu P. 4, 1, 15. — 2) pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 265.

वेनत्य (von विनत) n. demüthiges Benehmen MBh. 2, 524.

वेनद 1) adj. von विनद gaṇa उत्सादि zu P. 4, 1, 86. — 2) f. ई N. pr. eines Flusses VP. 183, N. 50. v. l. für विनदी.

वेनभूत m. patron. SĀH. K. 184, b, 7. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 275.

वेनयिक (von विनय) adj. (f. ई) 1) gutem —, gesittetem Benehmen entsprechend P. 5, 4, 84 (= विनय). दण्डे वेनयिकी क्रिया (आयत्ता) M. 7, 65. सर्व वेनयिकं कृत्वा विनयज्ञः MBh. 12, 2533. बुद्धि R. 2, 112, 16. वेनयि-

कीनां वैनयिकानां fehlerhaft im Comm. zu Bala. P. 10, 48, 36 विद्यानां ज्ञानम् unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 19. fg. — 2) zu kriegerischen Übungen dienend: रथ H. 752. HALI. 2, 290.

वैनकोत्र s. वैणकोत्र.

वैनायक (von विनायक) 1) adj. (f. ई) von Ganeśa herrührend: घटन-विधुतयः MĀLATI. 1, 8. — 2) m. pl. Bez. einer Klasse von Dämonen, = विनायक 1) c) Bala. P. 6, 8, 22.

वैनायिक m. ein Buddhist TRIK. 3, 1, 22. fehlerhaft für वैनाशिक.

वैनाशिक (von विनाश) 1) adj. a) vergänglich, = क्षणिक H. an. 4, 36. MED. k. 214. m. an astrologer (!) WILSON. — b) an eine vollständige Vernichtung glaubend; m. Bez. der Buddhisten CAṆK. zu Bāh. Ān. Up. S. 8. — c) Verderben bringend: मृत (= जन्मर्तावधि त्रयोविंशतत्रम्) GĒOTISTATVA und TITHĀDITATVA im ÇKDn. — d) abhängig (प्रापत्त) H. an. MED. — 2) m. Spinne diess. — Vgl. धर्ध, पूर्ण, सर्व, वेदवैनाशिका (v. l. वैनासिका).

वैनीतक (von विनीत) m. n. eine Sänfte u. s. w. mit abwechselnden Trägern AK. 2, 8, 2, 26. H. 739.

वैनेप m. pl. N. einer Schule Ind. St. 3, 262. 264.

वैन्ध्य adj. zum Vindhja gehörig: कटकाक्षरेषु RAGH. 16, 31.

वैर्य m. patron. von वेन gaṇa कुर्वदि zu P. 4, 1, 151. ĀcV. Ça. 12, 10, 11. PRAVANĀDH. in Verz. d. B. H. 60, 26 (pl.). Pṛthi, Pṛthi oder Pṛthu TRIK. 2, 8, 2. H. 700. RV. 8, 9, 10. ÇAT. Bā. 5, 3, 5, 4. PANĒAV. Bā. 13, 5, 20. MBH. 1, 332. 466. 2, 331. 1929. 3, 12677. fgg. 6, 314. 7, 2394. fgg. 12, 1080. fgg. HARIV. 77. Spr. (II) 1995. VP. bei UśĀVAL. zu UṇĀDIS. 3, 8. Bala. P. 4, 15, 9. 21. 8, 19, 28. 10, 60, 41. Verz. d. Oxf. H. 12, a, 13. 49, a, 4. 264, a, 6. Liedverfasser von RV. 10, 148. Hier und da fehlerhaft वैण्य geschrieben.

वैन्द्यत्त m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 218, a, 10. वेणुदत्त v. l.

वैन्धस्वामि m. N. eines Heiligtums RĀGA-TAR. 5, 97. 99.

वैपश्चिक m. Zeichendeuter (!) VJUTP. 96.

वैपथक adj. (चतुर्थेषु) von विपथ gaṇa श्रीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

वैपरीत्य (von विपरीत) 1) n. umgekehrtes Verhältnis, Gegentheil H. 1501. HALI. 4, 44. Spr. (II) 454, v. l. MĀK. P. 43, 34. Verz. d. Oxf. H. 102, b, 5. SĪM. D. 12, 17. 215, 22. Schol. zu TAITT. PRĀT. 16, 26. zu KAP. 1, 60. zu SŪJAS. 11, 8. GAUPAD. zu SĀMĀJAS. 49. — 2) m. f. (स्त्री) eine Art Mimosa RĀGAN. im ÇKDn.

वैपश्चित (von विपश्चित्) m. patron. des Tārkaśha ĀcV. Ça. 10, 7, 9.

वैपश्यत् (von विपश्यत्, partic. von 1. पश् mit वि) m. desgl. ÇAT. Bā. 13, 4, 2, 13. ÇĀK. Ça. 16, 2, 26.

वैपात्य n. nom. abstr. von विपात gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वैपादिक (von विपादिका) adj. mit Blasen u. s. w. an den Füßen behaftet gaṇa श्मेतत्वादि zu P. 5, 2, 103, VĀRTI.

वैपादिका f. = विपादिका 1) WIS. 261.

वैपार्क्षि m. f. TRIK. 3, 5, 17.

वैपाश्व m. metron. von विपाश् gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

वैपाश्वक adj. (चतुर्थेषु) von विपाश gaṇa श्रीरूपादि zu P. 4, 2, 80.

वैपाशयर्न m. pl. metron. von विपाश् gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98. der entsprechende sg. ist वैपाश्व.

वैपाश्व m. metron. von विपाश् gaṇa कुञ्जादि zu P. 4, 1, 98. der entsprechende pl. ist वैपाश्व.

वैपुल्य (von विपुल) 1) n. Menge, Breite; grosses (Aṅgula) JĀNUMADHYE-VYUPLY. in Bāh. S. 58, 22.

68. वंशो वैपुल्यमापयो 4, 712. सूत्र oder einfach वैपुल्य Sūtra von grossem Umfange, Bez. best. Sūtra bei den Buddhisten VJUTP. 38. BUAN. Intr. 62. 124. 127. 438. WASSILJEV 109. fg. 128. 327. TĀKAN. 314. — 2)

m. N. pr. eines Berges BUANOUR in Lot. de la b. l. 847. — Vgl. मकु.

वैप्रकर्षिक adj. = विप्रकर्ष नित्यमर्हति gaṇa हेरादि zu P. 5, 1, 64.

वैप्रचिति adj. (चतुर्थेषु) von विप्रचित gaṇa सुतंगमादि zu P. 4, 2, 80.

वैप्रचित m. patron. von विप्रचिति. दानवा; महासुरा; MĀK. P. 91, 38. fg.

वैप्रयोगिक adj. = विप्रयोग नित्यमर्हति gaṇa हेरादि zu P. 5, 1, 64.

वैप्रश्निक adj. = विप्रश्न नित्यमर्हति gaṇa हेरादि zu P. 5, 1, 64.

वैपल्य (von विफल) n. Erfolglosigkeit, Nutzlosigkeit, Vergeblichkeit R. GON. 2, 116, 45. KATHĀS. 28, 5. 50, 60. RĀGA-TAR. 3, 157. MĀK. P. 8, 19. SĪM. D. 720. किमनुकोश्य वैपल्यमुत्पादयसि मे so v. a. Unvermögen zu helfen (NĪLAK. ergänzt जन्मनः) MBH. 13, 235.

वैबार्ध (von विबाध) m. patron. Sohn des Sprengers so v. a. Sprenger; so heisst der auf dem Khadira wachsende und seine Unterlage auseinander drängende Aṣvattha AV. 3, 6, 2 (wo विबाध दोषतः zu trennen ist). वैबार्धप्रणुत 7.

वैबुध (von 1. विबुध) adj. (f. ई) den Göttern eigen, göttlich KATHĀS. 9 Einl.

वैभर्ग्य adj. (चतुर्थेषु) von विभग् gaṇa वराकादि zu P. 4, 2, 80.

वैभटि m. patron. PRAVANĀDH. in Verz. d. B. H. 56, 30. vielleicht fehlerhaft für वैभटि oder वैभाटि; vgl. विभटक und वैभाटक.

वैभव (von विभु) n. Macht, Wirksamkeit; hohe Stellung: मक्तो हि धैर्यः विविदिगन्धर्वम् KIR. 12, 3. Spr. (II) 2426, v. l. वितरणं (acc.) विना वैभवम् (nom.) 2792. (I) 4946. KATHĀS. 21, 60. निजवैभवोचितं विवाकसंभारविधिम् 34, 249. 66, 191. वीराणां वैभुतं वैभवम् Verz. d. Oxf. H. 117, a, 25. 238, b, 4. Bala. P. 5, 18, 11. 10, 14, 38. 34, 19. 12, 10, 39. उत्सवसंभारं स्वमिद्व्युचितवैभवम् Herrlichkeit, Pracht KATHĀS. 90, 91. am Ende eines adj. comp. f. स्त्री 38, 124. Verz. d. Oxf. H. 132, a, 1. — वैभव; MBH. 5, 730 ist वै भवः.

वैभविक (von वैभव) adj. mit Macht —, mit Wirksamkeit ausgestattet: नानाशक्तिमतामेकं शक्तिवैभविकं (das suff. ist an शक्तिवैभव gefügt worden) MĀK. P. 23, 44.

वैभाजन (von विभाजन) adj. etwa nicht seines Gleichen habend: स वै वैष्वतं स वै वैभाजनं पुरम् ĀPAST. 1, 22, 7.

वैभाजित्र adj. = विभाजयितुर्धर्म्यम् P. 4, 4, 49, VĀRTI. 2.

वैभाष्यवादिन् TĀKAN. 271. fg. fehlerhaft für विभाष्य; s. u. 2. विभाष्य.

वैभापडक (von विभापडक) m. patron. Rāhjaçṛṅga's HARIV. 1700. R. 1, 9, 31.

वैभार m. N. pr. eines Berges ÇAT. 1, 245. 358. 5, 598 (S. 22). 14, 100. — Vgl. वैहार.

वैभारिक (von विभाषा) 1) adj. freigestellt, facultativ TAITT. PRĀT. 22, 7. — 2) m. ein Anhänger der Vibhāśha (s. u. विभाषा 3), Bez. einer buddhistischen Schule VJUTP. 124. MADHVA. in Ind. St. 1, 13, 21. Verz. d. Oxf. H. 259, b, N. 9. COLBA. Misc. Ess. I, 394. fg. WILSON, Sci. Works

433. *Agarbhau-*
 67. 78. 295.
 270.

Vibhīṭaka komend u. s. w. gaṇa रजतादि zu P. 4, 5, 154. Kāṭh. 11, 5. Āc. Ca. 9, 7, 7. Suṇ. 1, 215, 12. Würfel Āpāst. 2, 25, 12.

वेभीदक adj. dass. TS. 2, 1, 5, 7. Śaṇv. Bā. 3, 8, 4. Çāṇk. Ca. 14, 22, 15.

वेभूतिक adj. von विभूति Vjutr. 173.

वेभूतः विभूतः Padap.; wohl von विभूतः m. patron. des Trite RV. 10, 46, 8.

वेधाज (von विधान् und विधाज) 1) m. a) N. pr. einer Welt: वेधाजा (विधाजा सूर्यस्य NĪLAK.) नाम ते लोका दिवि भासि (सति die neuere Ausg.) सुदर्शनाः। यत्र अर्किषदे नाम पितरो दिवि विष्नुताः॥ HARIV. 974. Verz. d. Oxf. H. 39, b, 41. — b) patron. Vishvaksena's, Sohnes des Brahmadatta, HARIV. 1273. — c) N. pr. eines Berges MĀK. P. 56, 13, 57, 12. — 2) n. a) N. pr. eines Götterhaines TAṆ. 1, 1, 65. Hā. 124. Verz. d. Oxf. H. 191, a, 38. HARIV. 1250 (auf den Fürsten Vibhṛāga zurückgeführt). VP. 169. MĀK. P. 55, 2. — b) N. pr. eines Teiches im Hain Valbhṛāga HARIV. 1250. — वेधाजाः VP. 213 fehlerhaft für वैराजाः.

वेधाजक n. = वेधाज 2) a) Bṛh. P. 5, 16, 15.

वेम adj. (चतुर्थेषु) von वेमन् gaṇa संकलादि zu P. 4, 2, 75; vgl. 5, 4, 144.

वेमतायन (von विमत) gaṇa अरीकणादि zu P. 4, 2, 80. Davon adj. (चतुर्थेषु) वेमतायनक ebend.

वेमतायन (von विमत) und davon adj. वेमतायनक ebend. v. l.

वेमत्य (von 2. विमति) 1) m. oxyt. patron. gaṇa कुर्वादि zu P. 4, 1, 151. — 2) n. proparox. nom. abstr. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. Meinungsverschiedenheit RĪG-TAR. 3, 528 (मुख्यामात्पवेमत्य° zu lesen). 5, 462. 7, 1412. 8, 2838.

वेमद adj. (f. ई) zu Vimada in Beziehung stehend, von ihm stammend AIR. Bā. 5, 4, 6, 19. RV. PAṬ. 8, 11. 17, 25.

वेमर्न adj. von वेमन् P. 5, 4, 167. Schol.

वेमनस्य n. nom. abstr. von विमनस् gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123 (वे°). Entmutigung, Niedergeschlagenheit, Gefühl der Unlust, des Missvergnügens AV. 5, 21, 1. MBH. 3, 14794. 9, 2786. 12, 7860. 13, 6035. 14, 680. ÇIK. 79, 23. Dhāt. 72, 5. Bṛh. P. 10, 54, 50. MĀK. P. 55, 20 (pl.).

वेमन्य adj. von वेमन् P. 5, 4, 168. Schol.

वेमत्य (von विमल) n. Reinheit, Lauterkeit, Klarheit Suṇ. 1, 187, 20. इन्द्रियाणाम् 2, 240, 9. (लक्ष्मीः) वेमत्यमेति कृषीव कुताशशीचे Spr. 2496. वंश° MĀK. P. 22, 39. प्रसादो ऽर्थवेमत्यम् ŚiH. D. 251, 14.

वेमात्र (von विमातर) adj. von einer anderen Mutter stammend Gāṭh. im ÇKDn. R. 3, 54, 4. भ्रातर Stiefbruder 27, 17. 53, 19. 5, 32, 14. Schol. zu ÇIK. Ca. 14, 39, 7. — Nach Vjutr. 167 Verschiedenheit oder Reihe; इन्द्रियवेमात्रता 38. वेमात्र als Bez. einer best. hohen Zahl 179. Mōl. asiat. 4, 639.

वेमात्रेय (wie eben) adj. dass. gaṇa शुधादि zu P. 4, 1, 123. AK. 2, 6, 2, 25. H. 546. KULL. zu M. 8, 116.

वेमानिक 1) adj. (f. ई) in dem विमान genannten palastähnlichen Wagen der Götter fahrend: मरुतः RAG. 6, 1. पुण्यक्तः 10, 47. ताप्सः यत-

यो विप्रा ये च वैमानिका गणाः M. 12, 48. त्रयस्त्रिंशच्च वे देवास्तथा वैमानिका गणाः MBH. 3, 171. सुरगणाः VARH. Bā. 8, 48, 60. VP. 96. सुरा Bṛh. P. 4, 12, 38. देवी 10, 81, 27. m. pl. Bez. best. himmlischer Wesen und der Götter überh. H. 89. Schol. Verz. d. Oxf. H. 117, a, 32. Māhivān. 51, 7. KATH. 118, 98. Bṛh. P. 3, 15, 17. 23, 41. 33, 15. 8, 23, 26. 10, 33, 24. °स्त्री 8, 15, 20. °विमोक्त RĪG-TAR. 5, 370. sg.: पुण्यक्तये विपतिषुर्वैमानिक (so ist nach KERN zu lesen) इवाम्बरात् 8, 1297. Bei den Gāna eine Klasse von Göttern, die wieder in zwei Unterabteilungen zerfällt, in die Kalpabhava und Kalpātita, H. 92. fgg. — 2) adj. (vom vorübergehenden) die Götter betreffend: सर्ग so v. a. die Schöpfung der Götter Liṅga-P. bei Muir, ST. IV, 325. — 3) wohl n. N. pr. eines heiligen Badeplatzes MBH. 13, 1709.

वैमित्रा (von 2. वि + मित्र) f. N. pr. einer der 7 Mütter Skanda's MBH. 3, 14396.

वैमुक्त adj. das Wort विमुक्त enthaltend: अघ्याय, अनुवाक P. 5, 2, 61.

वैमुख्य (von विमुख) n. Abneigung, das Nichtswissenwollen von Jmd oder Etwas, Widerwille RĪG-TAR. 1, 8. भन्नेद्वैमुख्यमेव चेत् 8, 697. °भा- 3, 322. श्रियः (subj.) 2, 157. त्पाद्वैमुख्यमायाति सामुख्यं याति च त्पात्। न केतुं केचिदीतिसे पशुप्रायाः पृथग्जनाः॥ 8, 898. 1401. पुत्रयोर्नास्ति वैमुख्यं संग्रामे दानवैरपि HARIV. 5388. न च तो पुद्बवैमुख्यं ग्रमं वाप्युपज्ञमतुः 3089. 5114. व्यय° KUVĀJ. 75, a.

वैमृत्य (von 2. वि + मृत्य) n. Verschiedenheit des Preises M. 9, 287.

वैमृधे (von विमृध्) adj. (f. ई) dem Indra Vimṛdh geweiht u. s. w. TS. 2, 8, 1. 4, 1. ÇAT. Bā. 9, 5, 2, 5. Çāṇk. Ca. 3, 1, 7. wie विमृध् Bala. Indra's TS. 2, 2, 3, 4. 4, 2, 2.

वैमृध्य adj. dass. Āc. Ca. 2, 10, 13.

वैमेय m. = विमय, वैमेय Tausch H. 870. HALI. 2, 418.

वैम्य m. patron.; pl. Sāṃsk. K. 186, a, 7.

वैय्य (von व्यय) adj. das Beschäftigtsein mit Etwas, Obliegen: कार्य° ÇUK. in LA. (III) 37, 16.

वैयधिकरण्य (von व्यधिकरण) n. Nichtübereinstimmung im Casus (Gegens. सामानाधिकरण्य) ŚiH. D. 282, 2. 283, 7. PRATĪPAR. 80, a, 2. 4.

वैयमक m. pl. N. pr. eines Volkes MBH. 2, 1869.

वैयर्थ्य (von व्यर्थ) n. Nutzlosigkeit VIK. 29, 18. Comm. zu TAṬT. PAṬ. 1, 61. 2, 47. 4, 11. 23. 5, 22. KULL. zu M. 2, 139. 3, 284. KUSUM. 50, 11. 60, 11.

वैयत्कश adj. von व्यत्कश gaṇa द्वारादि zu P. 7, 3, 4. वैयत्कस Vor. 7, 4. 18.

वैयशन (von व्यशन) adj.: मूर्धन् als symbolischer Name eines Monats WENR. Nax. 2, 349.

वैयस्य (von व्यस्य) 1) m. patron. des Viçvamanas (eines Liedverfassers) RV. 8, 23, 24. 24, 28. 26, 11. वैयस्य geschr. — 2) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, a. PAÑĀV. Bā. 14, 10, 8. 15, 3, 26. LĪT. 3, 6, 30.

वैयस्य m. patron. von व्यस्य Vor. 7, 1. 4.

वैयसन adj. von व्यसन P. 7, 3, 3. Schol.

वैयाकरण (von व्याकर) m. Grammatiker gaṇa ऋग्यनादि zu P. 4, 3, 78. Schol. zu 2, 59 und 7, 3, 3. Vor. 7, 16. Nī. 1, 12. 9, 5. 13, 9. P. 6, 3, 7. सर्वार्थानां व्याकरणाद्व्याकरणं स उच्यते MBH. 5, 1681. Ind. St. 5, 159. ŚiH. D. 119, 7. Schol. zu AV. PAṬ. 1, 1. zu VS. PAṬ. 4, 145. zu

TATT. PAIT. 5, 1. 24, 3. Verz. d. B. H. 160, 17. प्रथम° P. 5, 2, 56. Schoff. 5° Nī. 2, 3. *खसचि der als Grammatiker mit der Nadel in die Luft führt so v. a. schlecht beschlagen in der Grammatik* Schol. zu P. 2, 1, 53. *वैयाकरणाक्षस्तिन् ein einem Grammatiker als Lohn geschenkter Elephant* zu 5, 2, 65. *भार्य der eine Grammatikerin zur Frau hat* Vor. 6, 14.

वैयाकरणभूषण n. Titel des Werkes eines Grammatikers COLBA. Misc. Ess. I, 263. H. 42. HALL 78. Verz. d. Oxf. H. 177, a, No. 402. *सार* ebend. COLBA. Misc. Ess. II, 42. — Vgl. वृद्ध°.

वैयाकरणाक्षिणनञ्जया f. desgl. COLBA. Misc. Ess. II, 42. Verz. d. Oxf. H. 177, b, No. 403.

वैयाकर्त adj. = *व्याकृत* gaṇa prastādi zu P. 5, 4, 38.

वैयाध्य adj. von *व्याध्या*; स° = *सव्याध्य* mit einer Erklärung versehen MBH. 1, 50. 12, 1353. 1839.

वैयाघ्र (von *व्याघ्र*) 1) adj. a) vom Tiger kommend, aus Tigerfell gemacht, mit Tigerfell bezogen AV. 8, 7, 14. चर्मन् Kāc. zu P. 4, 2, 12. LĀṬJ. 9, 2, 22. KAUC. 17. HARIV. 13121. R. 3, 7, 8. 4, 25, 25. VARĀH. BṬH. S. 44, 13. Verz. d. Oxf. H. 46, a, 41. *कोश* MBH. 4, 1336. रथ P. 4, 2, 12. AK. 2, 8, 2, 21. H. 755. MBH. 2, 2062. 7, 2892. 8, 3598. in ein Tigerfell gehüllt 4, 1738. — b) von Vjāghra herrührend: धर्मा: Verz. d. Oxf. H. 266, b, 25. — 2) n. Tigerfell AV. 4, 8, 4. ÇĀṆKH. Çā. 14, 33, 26. HARIV. 6199. *परिवारित* MBH. 2, 1854. 7, 268. *परिवारण* 5, 2837. 7104. R. 7, 23, 4, 32.

वैयाघ्रपदी f. zu *वैयाघ्रपद्य* zu Vjāghrapad in Beziehung stehend WZB. Nax. 2, 392. patron.: *पुत्र* N. pr. eines Lehrers BṬH. Ān. Up. 6, 5, 1.

वैयाघ्रपद्य 1) adj. von Vjāghrapad herrührend: *वार्तिक* Verz. d. Oxf. H. 176, a, N. 1. — 2) m. patron. von Vjāghrapad gaṇa gāgādi zu P. 4, 1, 105. ÇAT. Bā. 10, 6, 3, 1. 8. LĀṬJ. 6, 9, 17. KĀND. Up. 5, 2, 3. 14, 1. MBH. 4, 224. 1141. 13, 634 (nach der Lesart der ed. Bomb.). pl. PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 57, 35.

वैयाघ्रपाद MBH. 13, 634 fehlerhaft für *वैयाघ्रपद्य*.

वैयाध्य (von *व्याघ्र*) adj. tigerähnlich: *आसन* Art zu sitzen Verz. d. Oxf. H. 11, a, N. 1.

वैयात adj. = *वियात* P. 5, 4, 36, VĀRTT. 5.

वैयात्य n. nom. abstr. von *वियात* gaṇa dṛṣṭādi zu P. 5, 1, 123. Dreistigkeit, Unverschämtheit P. 7, 2, 19. Spr. (II) 368. RĪĀA-TAN. 5, 384.

वैयावृत्ति, *कर* als Bed. von *भोगिन्* H. an. 2, 278.

वैयावृत्य (1), *धर्मवैयावृत्यं* करोति BUAN. Intr. 273, N. 2. *कर* ein geistlicher Diener (bei den Buddhisten) VJURP. 203. Man könnte *वैयावृत्य* von *व्यापृत* vermuthen.

वैयास adj. von Vjāsa herrührend ÇIC. 20, 32; vgl. Verz. d. Oxf. H. 118, a, No. 194.

वैयासकि m. patron. von Vjāsa P. 4, 1, 97, VĀRTT. Vor. 7, 1. 5. MBH. 12, 8485. 12044. Spr. 2871. BUL. P. 1, 18, 3. 16. 2, 3, 13. 25. 5, 3, 20. 10, 1, 14.

वैयासि m. desgl. BUL. P. 3, 22, 37.

वैयासिक adj. (f. ३) von Vjāsa herrührend, von ihm verfasst u. s. w.: *शमगिरि* Spr. 2828. *सरस्वती* PAB. 98, 8. *संज्ञिता* MBH. 1, 1. 234 und BUL. P. in den Unterschrr. der Adhājā.

वैयास्क. In RV. PAIT. 17, 25 heisst es: न दाशतय्येकपदा काचिदस्तीति वैयास्कः. Man hat die Wahl *वैयास्कः* (von *वियास्क*) oder *वैयास्कः*

zu gegen beides terpolirt und als urspr. *वैयास्कः* nach vedischer Art mit Vocaleinschl. sprechen ware.

वैयुष्ट adj. = *व्युष्ट* दीयते कार्ये वा P. 5, 1, 97.

वैय्य s. *वैय*.

वैर (von *वीर*) 1) adj. feindlich, rüchertisch: *कर्त्र* AV. 10, 1, 19. — 2) n. SIDDH. K. 249, b, 2. am Ende eines adj. comp. f. *वैर* Feindschaft, Feindseligkeit, Fehde AK. 1, 1, 3, 25. H. 730. AV. 12, 5, 28. PANDAV. Bā. 10, 1, 12. P. 4, 3, 125 (AK. 3, 6, 2, 4). *वामरराज्ञेन* R. 1, 1, 60. *कारणं* (Veranlassung, Ursache) *वैरस्य* 4, 8, 29. *कारण* BHATT. 9, 117. *दंपत्योर* *न्यम्* VARĀH. BṬH. S. 5, 97. *स्नेहात्*, *वैरतस्* Spr. (II) 259. *स्नेहयोः* *पारमनासाद्य* RĪĀA-TAN. 4, 108. *वैर*, *मैत्र* BUL. P. 7, 9, 41. *वैरं* *पञ्चसमुत्थानम्* — *स्त्रीकृतं* *वास्तुज्ञं* *वाग्ज्ञं* *सप्तापत्न्यपराधम्* Spr. 5038. *स्वभाविक* PANDAV. 66, 10. *वैरं* *तवायं* *हि* *निजः* *प्रकर्षः* (wo wir Feind sagen würden) KATHĀS. 32, 193. *नायं* *वैरं* *विस्मरते* *कदाचित्* MBH. 3, 15705. (सत्तः) *स्मरति* *मुक्तान्येव* *न* *वैराणि* *कृतान्यपि* Spr. 5329. *न* *वैराण्यभिज्ञानसि* 4354. *मित्रैरपि* *भूपानां* *ज्ञायते* *वैरम्* VARĀH. BṬH. S. 8, 4. *तेषामथामुराणं* *च* *पुनर्वैरमज्ञायत* KATHĀS. 46, 223. *नैव* *तिष्ठति* *तदैव* *पुष्करस्थमिवैदकम्* Spr. (II) 384. *दानेन* *वैराण्यपि* *पाप्ति* *नाशम्* 2766. *न* *चापि* *वैरं* *वैरेण* *व्युपशाम्यति* 3233. *नहि* *वैराणि* *शाम्यन्ति* *दीर्घकालं* *धृतान्यपि* MBH. 5, 2642. *नहि* *वैराणि* *शाम्यन्ति* *कुले* 12, 5205. *न* *वैरमुदीपयति* *प्रशात्तम्* Spr. 4353. *उपशान्तवैरा* VARĀH. BṬH. S. 8, 30. *विगत*° adj. 32, 22. *निवृत्त*° adj. 29. *न* *वैरं* *कुर्वति* *केनचित्* Spr. (II) 153. R. 2, 21, 15. *धकर्ता* *च* *वैराणाम्* KĀM. NĪTIS. 4, 30. *कृत*° adj. MBH. 12, 5160. R. 1, 57, 1 (58, 1 GONN.). 4, 3, 22. Spr. (II) 1864. *अन्योन्यकृत*° 384. fg. *यस्य* *वै* *लोकवीरेण* *बद्धं* *वैरं* *महात्मना* R. 5, 38, 49. *पूर्वबद्ध*° adj. 4, 53, 14. *बद्धवैरस्य* *रानसैः* 5, 6, 11. ÇĀK. 48. *सार्धम्* RĪĀA-TAN. 6, 194. BUL. P. 8, 7, 39. LĪĀA-P. bei MUIR, ST. 4, 325, 23 (विद्ध° falschlich). 320, 6. *सपत्नी* *ते* *कथं* *वैरं* *न* *पातयेत्* R. GONN. 2, 7, 31. *तेन* *वैरं* *समासज्य* Spr. 4701. *वैरमारभते* 2948. *मित्रादुत्पादितं* *वैरमपि* *मूलं* *निकृत्तति* 2203. *प्रयुक्तं* *रानसैः* *सह*। *वैरम्* R. 3, 87, 12. *उपगृह्य* *वैराणि* MBH. 12, 5206. *वैरस्यात्तं* *संविधाय* 3, 15705. *न्यापां* *वैरं* *विधाय* BUL. P. 1, 11, 85. *पञ्चं* *वैरं* *उत्पत्त्यमत्यजः* 4, 12, 2. *त्याग* JOGAS. 2, 25. *निलयो* *निषादः* R. 1, 2, 13. *प्रकोप* VARĀH. BṬH. S. 20, 9. *निबन्धः* *कृतो* *राजमुखेन* MBH. 1, 1166. *साधन* PANDAV. 84, 24. *पूग*° *Feindschaft mit Vielen* MBH. 5, 1085. 1224. *मित्र*° VARĀH. BṬH. S. 53, 117. स° (रिपु) Spr. (II) 3234. Als m.: *मकात्तं* (*मकानतः* *संक्रोरो* *येन* *तन्मकात्तम्* NILAK.; sehr häufig steht *मकत्* n. st. *मकात्तम्* m.) *वरमास्थिताः* (*आश्रिताः* ed. Bomb.) MBH. 1, 1155. *न मे* *वैरो* *निवसते* (*besser* *वैरं* *प्रवसति* die neuere Ausg.) HARIV. 6059. — Vgl. *निर्वैर* (adj. mit loc. BUL. 11, 55), *प्रति*°, *प्रुष्क*°.

वैरक am Ende eines adj. comp. von *वैर* 2): *मुक्त*° BUL. P. 4, 4, 11.

वैरकर adj. *Feindschaft bewirkend*; — *hervorrufend*: *द्युत* M. 9, 227. *बहु*° VARĀH. BṬH. S. 10, 20.

वैरकरण n. *das Bewirken* — *Erregen von Feindschaft* R. 3, 13, 7.

वैरकार adj. = *वैरकर* P. 3, 2, 23.

वैरकारक adj. dass.: *प्रक्षिपा* *च* *कारिका* MBH. 12, 4141.

raia. 33, 31. — 2) m. ein Sohn Virāṭa's MBu. 6, 1349. f. eine Tochter Virāṭa's MBu. 1, 323 विराटाः पर्व mit der ed. Bomb. zu lesen). 7, 3766. 14, 1336 (वैराटि mit der ed. Bomb. zu lesen). 1846. fg. 15, 391. Bala. P. 1, 8, 14. — 3) N. pr. eines Landes: देश Verz. d. Oxf. H. 382, 6, 10. ०रात्र 280, 6, 5. — 4) m. eine Art Edelstein, = विराट् H. 1066, Schol. — 5) m. Cocconella, ein rother Käfer H. 1209. — 6) eine best. Farbe oder ein Object von bestimmter Farbe ist gemeint im adj. ०पृष्ठ (उक्तन्) MBu. 13, 3777.

वैराटक n. eine best. giftige Knolle Suca. 2, 252, 6. — Vgl. विराटक.

वैराटि m. ein Sohn Virāṭa's MBu. 4, 1098.

वैराद्या f. schlechte v. l. für वैरोद्या H. 240.

वैराणक (vgl. वीरानक) gaṇa उत्करादि zu P. 4, 2, 90. davon adj. (चतुर्थेषु) वैराणकीय ebend.

वैराधय्य n. nom. abstr. von विराधय gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वैरातङ्क (वैर + ङ) m. *Terminalia Arguna* W. und A. RIGAN. im ÇKDn.

1. वैरानुबन्ध (वैर + ङ) m. anhaltende Feindschaft Bala. P. 7, 1, 25. fg. 46, 10, 37. 8, 19, 13. 22, 6.

2. वैरानुबन्ध (wie oben) adj. beständig anfeindend Bala. P. 5, 24, 2.

वैरानुबन्धिन् adj. Feindschaft nach sich ziehend: कर्म मरुवैरानुबन्धि Spr. 1620. Davon nom. abstr. वैरानुबन्धिता f. Kim. Niris. 14, 45.

वैराम m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 2, 1832. oder ist etwa वै रामा: zu trennen?

वैराप् (von वैर), ०यते Feindseligkeiten beginnen, feindlich auftreten P. 3, 1, 17. Vop. 21, 10. वैरापितारः Çic. 2, 115. वैरायमाण Bhaṭṭ. 5, 75. तान्प्रति Spr. 3159. मरुद्रि: (II) 3032.

वैरि m. = वैरिन् Feind: संसारवैरि: (०वैरी?) Pañśā. 4, 1, 29.

वैरिच (von विरिच) adj. (f. ई) zu Brahman in Beziehung stehend u. s. w.: सभा Bala. P. 14, 17, 5.

वैरिच्य (wie oben) m. ein Sohn Brahman's Bala. P. 1, 11, 6.

वैरिण n. nom. abstr. von वैरिन्: s. निर्वैरिण, wo TATTVA. st. TARKA-SAMM. zu lesen ist.

वैरिणि m. patron. PRAVARIDH. in Verz. d. B. H. 59, 10.

वैरिता (von वैरिन्) f. Feindseligkeit, Feindschaft: नयेत्पूर्वा च वैरिता KATHA. 102, 139. परं नयेत् स्वयमेव वैरिताम् Spr. 1952. याति वैरिताम् KATHA. 14, 10. अस्माकमुलूकैः मरु 62, 24. देवैः मरु न ते कार्या तदकारणवैरिता 45, 146.

वैरिच (wie oben) n. dass.: काकोलूकस्य KATHA. 62, 17.

वैरिन् (von वैर) adj. feindselig, m. Feind AK. 2, 8, 10. H. 729. HALA. 2, 201. M. 4, 123. 8, 64. Bhaṭṭ. 3, 37. MBu. 3, 1576. 4, 173. 6, 1019. 13, 2055. HARIV. 5339. 8148. R. 4, 9, 102. 12, 8, 6, 13, 10. Spr. (II) 498. 2388. 2698. (I) 2160. 2940, v. l. 3325. 4329. 5319. 5395. RAGH. 12, 104. KATHA. 19, 54. 22, 201. 27, 138. 49, 48. 54, 218. RIG-Ā-TA. 1, 55. 3, 330. 4, 256. 6, 201. Bala. P. 6, 5, 39. 7, 22. 11, 19. 7, 10, 38. VET. in LA. (III) 22, 1. वैरिपत् MANK. P. 15, 60. दृढं MBu. 1, 7128. निष्कारणं Spr. 2234. विधि feindliches Geschick MEAN. 100. वायुना दुमवैरिणा R. GON. 2, 120, 25. वैरी न चेद्वति वेपथुरत्तरायः ŚAN. D. 56, 16. स्फुटवैरिकैश्च der Sonne Spr. (II) 1445. वैरिणी f. (I) 4540. KATHA. 29, 112. — Vgl. धातुं, पूर्वं (auch Pañśā. 110, 11), मरुं, वातं, विषवं, यी.

वैरिवीर (वैरिन् + वीर) m. N. pr. eines Sohnes des Daśaratha VP. 384, N. स्तवित v. l.

वैरिसिन्धु (वैरिन् + सिन्धु) m. N. pr. eines Fürsten Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 505, Çl. 18. fg. 519, Çl. 27.

वैरिभू (von वैर + 1. भू), ०भवति in Feindschaft übergehen: अज्ञातकुदमेधेव वैरिभवति सौहृदम् ÇIK. 120.

वैत्रप्य (von वित्रप) 1) m. patron. PRAVARIDH. in Verz. d. B. H. 56, 16. des Aśtādaśaśtra Pañśā. Br. 8, 9, 21. ĀCV. Ça. 12, 11, 1. अङ्गतेर्वैत्रप्य साम Ind. St. 3, 201, b. कुतोपादस्य वैत्रप्य साम 213, b. pl. eine Abtheilung der Aṅgiras RV. 10, 14, 5. — 2) n. N. eines Sāman (eine der sechs Hauptformen) VS. 10, 12. 13, 56. 21, 25. AV. 15, 2, 3. 4, 3. AIR. Br. 4, 28, 5, 1. Pañśā. Br. 8, 9, 12. 12, 4, 17. ÇIKH. Ça. 10, 4, 16. KHAND. UP. 2, 15, 1. 2. KAUSH. UP. 1, 5. VP. 42 (Muir, ST. 3, 7). MANK. P. 48, 33. Ind. St. 3, 238, a. इन्द्रस्य oder वसिष्ठस्य वैत्रप्यम् 208, b. पञ्चनिधनम् 222, a. ०गर्भं ÇIKH. Ça. 15, 7, 4. ०पृष्ठ 10, 4, 1. 16, 23, 19. LIT. 10, 13, 9. Vgl. अज्ञो, रुस्वा. — 3) adj. von वैत्रप 2) VS. 29, 6. TS. 2, 3, 2, 2. 7, 5, 4a, 1. ÇIKH. Ça. 9, 27, 1.

वैत्रपार्त (von वित्रपात) m. 1) patron. gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112. — 2) Bez. eines Mantra GON. 4, 5, 4. 5. GONJAS. 1, 96.

वैत्रप्य (von 2. वित्रप) n. nom. abstr. VOP. 7, 19. 1) Verschiedenartigkeit, Mannichfaltigkeit, Verschiedenheit: विष्यं MBu. 5, 1627. अन्व्यवैत्रप्ये 12, 8805. MANK. P. 45, 30. शास्त्रार्थं ÇAN. zu BRH. ĀR. UP. S. 198. — 2) deformitas JĀN. 3, 79. देहे MBu. 3, 15912. अङ्गत्तं HARIV. 10863. अङ्गेषु R. 5, 48, 6. अङ्गं 49, 4. 7, 30, 22. RAGH. 12, 40. Spr. 1912. रोगं in Folge von Krankheit KATHA. 12, 71. 16, 68. 20, 109. 40, 27. 56, 351. 362. MANINĀ. 312. Bala. P. 1, 17, 13. 3, 30, 15. 9, 10, 4. 10, 54, 37. DAÇAK. 67, 13. सिन्धुवैत्रप्यकरणा Verz. d. Oxf. H. 79, a, 8.

वैत्रप्यता f. = वैत्रप्य 2): गात्रं MBu. 3, 2803.

वैरेकीय (von विरेक) adj. zum Purgiren dienend, purgirend, ausputzend: ०द्रव्य Suca. 1, 161, 15.

वैरेचन (von विरेचन) adj. dass. Suca. 1, 161, 1. 20. ÇAN. SAM. 2, 8, 6.

वैरेचनिक (wie oben) adj. dass. Suca. 1, 163, 5. 11. 2, 97, 5. 520, 4.

वैरेय adj. (चतुर्थेषु) von वीर gaṇa सख्यादि zu P. 4, 2, 80.

वैरोचन (von विरोचन) 1) adj. von der Sonne kommend: मपूष्ठा: Sonnenstrahlen KIR. 5, 46. — 2) m. a) ein Sohn der Sonne H. an. 4, 195. ÇANDAR. im ÇKDn. — b) ein Sohn Vishnu's H. an. — c) ein Sohn des Feuers ÇANDAR. — d) ein Sohn des Asura Virocana, patron. Balli's, H. an. ÇANDAR. MBu. 1, 5454. 2, 364. 3, 1029. 7, 559. 12, 8059. 13, 4687. R. 7, 12, 23. Bala. P. 8, 6, 34. 10, 16. 15, 33. ०निकेतन n. Balli's Behausung so v. a. die Unterwelt HALA. 3, 1. — e) N. pr. eines Fürsten AIR. Br. 8, 22. — f) N. pr. eines Buddha ÇANDAR. BURNOUR Intr. 117. 557. WASSILJEV 129. 159. 183. 187. fg. WILSON, Sel. Works II, 12. 14. 35. HIOUEN-TSANG 2, 227. Vie de HIOUEN-TSANG 282. TĀHAN. 327. LALIT. ed. Calc. 200, 12. ein Sohn der Göttersippe Nilakajika LALIT. FOUC. 358. — g) N. pr. einer Sippe von Siddha's (सिद्धगण) ÇANDAR. im ÇKDn. — h) ०मुहूर्त Bez. eines best. Muhūrta Verz. d. B. H. No. 912. — i) N. pr. einer best. Welt der Buddhisten WILSON, Sel. Works II, 36. — k) Bez. eines best. Samādhi VJUTP. 17. — Vgl. वैरोचन.

वैरोचनम् m. N. pr. eines Gelehrten TĀR. 219.

वैरोचनमितिपुस्तकम् m. N. pr. einer best. Welt der Buddhisten
Lot. de la B. L. 258.

वैरोचनम् m. 1) = वैरोचन 2) a) MBh. n. 212. — 2) = वैरोचन 2) d)
MBh. MBh. 3, 12068. 12150. 5, 4368. 7, 8484. 5608. 13, 329. HARIV. 9854.
10072. 12695. 12920. R. 1, 31, 4 (32, 4 Gonn.). VARĀH. Bṛh. S. 58, 30.
Bṛh. P. 3, 6, 29. MĀR. P. 80, 10. — 3) = वैरोचन 2) f) MBh.

वैरोचि m. patron. Bāṇa's, eines Sohnes des Bali (Vairokāna,
Vairokāna) ÇANDAR. im ÇKDa.

वैरोद्या f. N. pr. einer der 16 Vidjādevī bei den Gāina H. 240.

वैरोद्धार विर + उ°) m. Rache ÇANDAR. im ÇKDa.

वैरोधक (von विरोधक) m. N. pr. eines Mannes MUDRĀ. 43, 4.

वैरोक्ति (von विरोक्ति) m. pl. patron. zum sg. वैरोक्त्य gaṇa
कण्वादि zu P. 4, 2, 111. SĀH. K. 183, 6, 10.

वैरोक्त्य m. patron. von विरोक्ति gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105.

वैल (von विल) adj. nach NĪLAK. von Höhlen bewohnenden Thieren
herkommend MBh. 2, 1823 (वैल ed. Calc.).

वैलतप्य (von विलतप्य) n. 1) Verschiedenheit, Ungleichheit, Unter-
schiedenheit (in comp. sowohl mit einem im gen. als auch mit einem
im abl. gedachten Begriffe) RĪĀ-TAR. 4, 635. Bṛh. P. 10, 55, 29. 11, 11,
5. ÇĀH. zu Bṛh. Ār. Up. S. 8. 34. SĪH. D. 13, 10. KUVALAJ. 75, a, 3. KULL.
zu M. 1, 85. Schol. zu ÇĀK. 42. — 2) Unbestimmbarkeit, Unbeschreib-
lichkeit Schol. zu KĪVĀD. 2, 363.

वैलद्य (von विलत) n. das Gefühl von Scham, Verlegenheit HARIV.
5135. Spr. 1797. KATHĪS. 124, 206. °नालन RĪĀ-TAR. 8, 1329. स° adj.
(f. श्री) beschämt, verlegen S. 60. KATHĪS. 12, 187. 45, 356. 49, 114. सवैल-
द्यम् adv. 104, 154. MĀKĪH. 15, 24. 65, 15. VIKR. 32, 10. सवैलद्यस्मितम्
mit vorlegenem Lächeln 45, 1.

वैलस्थान n. von SĪJ. zu विल (विल) so v. a. गर्त gezogen, wäre also
वैल° zu schreiben. Schlupfwinkel: वैलस्थानं परि तूळ्का श्रीरु RV.
1, 133, 1.

वैलात्य n. nom. abstr. von विलात gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 128.

वैलेपिक adj. = विलेपिकाया धर्म्यम् gaṇa मक्षिण्यादि zu P. 4, 4, 48.

वैलनिक (von विलन) adj. beabsichtigt, bezweckt, worauf es gerade
ankommt SĪH. D. 277, 2. MALLIN. zu KĪR. 1, 5.

वैवधिक = विवधिक, वीवधिक P. 4, 4, 17. HANSTR. AK. 2, 10, 15.
H. 364. वैवधिकी f. RĪĀ-TAR. 6, 808.

वैवर्ण्य (von विवर्ण) n. Entfärbung, Wechsel der natürlichen, gesun-
den Farbe H. 307. मुखं वैवर्ण्यमेति JĀH. 2, 13. MBh. 13, 7446. 14, 216.
HARIV. 11174. R. Gonn. 2, 62, 17. 3, 63, 19. Suçr. 1, 117, 30. 156, 3. 251,
12. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 39. VARĀH. Bṛh. S. 104, 22. KATHĪS. 16, 68.
SĪH. D. 170. 189. 230. Bṛh. P. 5, 16, 26. देक्° 24, 18. मुख° Spr. (II)
988. वर्ण° R. 4, 59, 18.

वैवर्त (von विवर्त) und वैवर्तक s. व्रत्स°.

वैवश्य (von विवश) n. Willenlosigkeit, das Nüchternsein über sich
selbst: वैश्य तस्य °कारिणी RĪĀ-TAR. 6, 74.

वैवस्वर्त (von विवस्वत्) 1) adj. (f. ई) von der Sonne kommend: प्रभा
R. 6, 99, 44. — 2) m. ein Sohn Vivasvat's: a) patron. Jama's AK. 1,

1, 2, 4. HALĪ. 1, 71. RV. 9, 113, 6. 10, 14, 1. 37, 7. 60, 10. 164, 2. AV. 8,
116, 1. 2. 8, 2, 11. 18, 3, 12. Āçv. Çā. 10, 7, 2. Gṛh. ed. STANLEY S. 47.
KATHOP. 1, 7. Spr. 2404 (M.). MBh. 3, 11996. 5, 519. 13, 3500. HARIV. 1003.
4921. 4923. 13133. R. 2, 64, 37. R. Gonn. 2, 66, 38. 4, 16, 39. 41, 67. 6, 5,
11. RAGH. 15, 45. 57. Spr. (II) 1974. VARĀH. Bṛh. S. 43, 52. RĪĀ-TAR. 4,
150. Bṛh. P. 5, 26, 6. वैवस्वतस्य सदनम् MBh. 1, 1710. वैवस्वतस्याल-
यमभ्युपैति VARĀH. Bṛh. S. 69, 22. वैश्वक्तालय Suçr. 1, 116, 17. °नय R. 3,
73, 32. 4, 21, 5. °पुर MBh. 7, 7082. वैवस्वतपथे (°वशे st. °पथे die neuere
Ausg.) स्थित: HARIV. 4109. — b) patron. eines Manu AV. 8, 10, 24. ÇAT.
Bh. 13, 4, 3. Āçv. Çā. 10, 7, 1. MBh. 3, 12755. HARIV. 410. 442. 342. 552
(मनुर्वैव° mit der neueren Ausg. zu lesen). R. 1, 70, 30. RAGH. 1, 11. VP.
264. 266. 348. Bṛh. P. 1, 3, 15. MĀR. P. 53, 7. °मन्वत्तर Verz. d. B. H.
No. 1175. 1245. Verz. d. Oxf. H. 300, a, 7. — c) patron. Saturn's ÇKDa.
und WILSON. — d) N. eines Rudra GĀYĀH. in Verz. d. Oxf. H. 190, a,
38. — 3) f. ई a) der Süden RĪĀH. im ÇKDa. — b) eine Tochter des Son-
nengottes VJUTP. 107. तपती MBh. 1, 3791. 6632. अथा वैवस्वती सेयं सूर्यस्य
डुक्ता 12, 9449; vgl. ÇAT. Bh. 12, 7, 3, 11. — 4) adj. (f. ई) a) Jama Vai-
vasvata gehörig, zu ihm in Beziehung stehend KAUC. 82. 86. MBh. 6, 5802.
सभा 13, 3499. लोक 15, 908. — b) zu Manu Vaivasvata in Beziehung
stehend: अत्तर, मन्वत्तर MBh. 12, 12808. HARIV. 171. 177. VP. bei MUIR,
ST. 4, 104. fg. 118. MĀR. P. 100, 87.

वैवस्वततीर्थ n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 60, a, 30.

वैवस्वतीय adj. zu Manu Vaivasvata in Beziehung stehend: मन्व-
त्तर RĪĀ-TAR. 1, 26.

वैवाक् (von विवाक्) adj. nuptialis: मुहूर्त R. Gonn. 1, 75, 9.

वैवाहिक (wie oben) 1) adj. (f. ई) dass.: विधि M. 2, 67. KATHĪS. 44,
177. Bṛh. P. 3, 22, 15. MĀR. P. 21, 62. 75, 52. क्रिया R. 1, 73, 17. क्रम
R. Gonn. 1, 75, 12. MĀR. P. 116, 72. कौतुकसंविधान KUMĀR. 7, 2. ति-
थि 6, 98. स्त MĀR. P. 73, 55. अग्नि M. 3, 67. भाण्ड MBh. 3, 16691. इव्य
13, 1670. संभार HARIV. 10891. वसु DEVALA in DĪJABH. 272, 1. 2. वेष HARIV.
5202. रथ MBh. 7, 392. पर्वन् über eine Hochzeit handelnd MBh. 1, 814.
328. 1, 193. fg. 4, 70. fg. — 2) n. a) Vorbereitungen zur Hochzeit, Hoch-
zeitsfeierlichkeit: राजापि डुक्ति: ससं वैवाहिकप्रदत्तम् MBh. 3, 16690.
पन्मयोक्तं विराटस्य पुरा वैवाहिके तदा S. 157. 6073 (wo wohl तत्तु zu
lesen ist; nach NĪLAK. zur Hochzeit gerüstet, — geschmückt). R. 1, 71,
23 (73, 22 Gonn.). 72, 13. — b) Verschwägerung: द्विषेवैवाहिकं मिथः
Bṛh. P. 10, 61, 20.

वैवाह्य (wie oben) 1) adj. a) nuptialis: Feuer ÇĀH. Gṛh. 1, 1. 17.
— b) = विवाह्य 3) verschwägert, durch Heirath verwandt ÇĀH. Gṛh.
2, 15. PĀR. Gṛh. 1, 13. तेषां च बहूनि कौशिकगोत्राणि क्षत्र्यतरेषु वैवा-
हिकानि भवन्ति VP. bei MUIR, ST. 1, 82, N. 48. — 2) n. Hochzeitsfeier-
lichkeit: क्वा वैवाह्यमुत्तम् R. 1, 73, 11.

वैविह्य (von विविह) n. das Befreiteein von: दस्यु° RĪĀ-TAR. 8, 3837.

वैवृत् (von विवृत्ति) adj. mit einem Hiatus in Verbindung stehend:
स्वर RV. PAIT. 3, 10.

वैशद्य (von विशद) n. 1) Klarheit, Helle, Reinheit; Frische: स्फटिक-
स्य RĪĀ-TAR. 8, 1786. Suçr. 1, 20, 15. 151, 15. 153, 1. मुख° 218, 6. 243,
20. 2, 136, 9. des Auges 348, 15. eines Giftes u. a. w. 254, 1. 477, 6. VĪJAN.

9, 9. einer Farbe VARĀH. BṢH. S. 72, 2. घास्यस्य 76, 24. मनसि *Hotterkeit des Gemüths* SARVADĀRṢAS. 129, 10. — 2) Klarheit so v. a. Deutlichkeit, Verständlichkeit ŚIS. bei MÜLLER, SL. 170. Verz. d. Oxf. H. 241, b. No. 591. — Hier und da fälschlich वैष्य geschrieben.

वैशर्त्त (von वैशर्त्त) 1) adj. (f. ई) *im Teich befindlich, teichartig* P. 4, 4, 112. VS. 16, 37. TS. 7, 4, 22, 1. TBR. 3, 1, 2, 3. ÇAT. Br. 5, 3, 2, 14. Soma wohl so v. a. sehr reichlich RV. 7, 33, 2. — 2) f. घा = वैशर्त्ता (und mit TS. 3, 4, 2, 12 vielleicht so zu verbessern) VS. 30, 16.

वैशंपायन m. patron. von विशंप gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110. 1) N. pr. eines alten Veda-Lehrers (im Epos ein Schüler Vjāsa's) Àçv. Çṛṇḥ. 3, 4, 3. ÇĀṆḤ. GRH. 4, 10. 6. 6. TAITT. ĀR. 1, 7, 5. Ind. St. 3, 396. P. 4, 3, 104 (Schol. zählt seine 9 Schüler auf). MBH. 1, 11. 20. 97. 107. 2227. 2419. 13, 331. HARIV. 18. AV. PARIC. in Verz. d. B. H. 92. VP. 275. 279. BṢH. P. 1, 4, 21. Verz. d. Oxf. H. 54, b, 3. 5. 55, a, 6. 19. 356, a, No. 842. fgg. ०संहिता 95, b, 17. 104, a, 24. 110, b, 9. 10. ०गीता धर्माः 266, b, 27. — 2) N. pr. eines Sohnes des Çukanāsa, Ministers des Tārāpīḍa, der in einen Papagei verwandelt wird, KĀD. in Z. d. d. m. G. 7, 583.

वैशंपायि adj. von Vaiçampājana herrührend Verz. d. Oxf. H. 41, a, 24.

वैशम 1) n. a) = विशसन *Schlächterei, Metzerei, Mord und Todtschlag, blutiger Zusammenstoß, Grueselthat, Tod und Verderben, Noth und Elend, Unheil* MBH. 1, 623. 2, 2670. 3, 2551. 2567. मा त्वं प्राप्स्यसि वैशमम् 11171. fgg. 4, 1292. तावच्चाप्युतु वैशमम् so v. a. Krieg, Feindschaft 5, 4216. fgg. कुत्रणां वैशमे पाण्डवैः सह 6, 91. 16, 167. भारतं नाम वैशमम् HARIV. 5332. 11328. घोरं तु वैशमं मन्ये गते मयि भविष्यति R. 5, 15, 53. विधिना कृतमर्थवैशमं ननु मां कामवधे विमुञ्चता KUMĀRAS. 4, 31. UTTARAR. 88, 8 (113, 6). 118, 3 (160, 5). उपरोधं ० MUDRĀR. 42, 11. KATHĀS. 97, 20. 119, 182. विहारच्छेदं ० RĪGĀ-TAR. 1, 143. युक्तायुक्तविचारवाक्यमनसः सेवा महद्वैशमम् 6, 208. 8, 1001. 1275. 1374. BṢH. P. 3, 30, 27. 4, 4, 6. 11, 10. 12, 1. 20, 28. 25, 8. 5, 9, 16. 8, 7, 37. 22, 8. किमिदं वैशमं दूरेषु त्वया कृतम् *Grueselthat* PANĀT. ed. orn. 36, 23. हिंसा वाचो ऽतिवैशमः BṢH. P. 3, 19, 21. तस्य प्रेम्णास्तदिदमधुना वैशमं पश्य ज्ञातम् so v. a. das zu-Schanden-Werden Spr. (II) 1939. — b) so v. a. Hölle und N. einer best. Hölle BṢH. P. 4, 25, 53. 29, 15. 5, 26, 25. — 2) adj. Tod —, Verderben bringend: वैशमे ऽह्नि MBH. 3, 2777.

वैशस्त्य n. nom. abstr. von विशस्ति (doch wohl eher von विशस्त) gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

वैशस्त्र adj. = विशसितुर्धर्म्यम् विशसित् st. विशस्तर्, weil dieses für vedisch gilt) P. 4, 4, 49. VĀRTI. 2. nach SIDDH. K. im ÇKDn. auch nom. abstr. von विशस्त्र.

वैशस्य KATHĀS. 120, 39 fehlerhaft für वैषम्य.

वैशाख (von विशाख, विशाखा) 1) m. a) ein best. Sommermonat (neben Gjaish(tha) AK. 1, 1, 8, 16. TRIK. 3, 3, 51. H. 153. an. 3, 115. MED. kb. 12. ÇAT. Br. 11, 1, 2, 7. LĀṬ. 9, 9, 8. 10, 5, 18. MBH. 13, 5155. HARIV. 9917. VARĀH. BṢH. S. 5, 75. 7, 17. 21, 22. 25, 6. 95, 2. RĪGĀ-TAR. 5, 260. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 31. 87, b, 5. 217, b, 45. 284, b, 4. 44. LALIT. ed. Calc. 62, 14. HIOUEN-THSANG I, 63. 323. Vie de HIOUEN-THSANG 131. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 7, 33, 6. — b) Butterstössel P. 5, 1, 110. AK. 2, 9, 74.

TAK. H. 1023. H. an. MED. HĪR. 54. HALĪ. 2, 121. ÇIÇ. 11, 8. — c) Bez. des 7ten Jahres im 12jährigen Umlauf des Jupiters VARĀH. BṢH. S. 8, 9. — 2) f. घा N. pr. einer Löwin (मृगारिमातर) Verz. d. Oxf. H. 304, a, N. — 3) f. ई a) der Vollmondtag im Monat Vaiçākha KAUF. 75. KĪTS. Ça. 24, 7, 1. Schol. zu 4, 6, 10. MBH. 13, 3418. PANĀT. 2, 7, 38. Verz. d. Oxf. H. 34, b, 29. Verz. d. B. H. No. 297. — b) N. pr. einer der 14 Gattinnen Vasudeva's HARIV. 1948. VP. 439, N. 2. — 4) n. a) eine best. Stellung beim Schiessen H. 777. nebst Schol. भूयः प्रकृतुकामो मां वैशाखेनास्थितो मरुम् HARIV. 6235. वैशाखं स्थानमासाद्य 6236. — b) N. pr. einer Stadt: वैशाखाख्ये पुरे KATHĀS. 67, 5. ०पुर 107.

वैशाख्य (wie oben) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 55, b, 14.

वैशार्द (von विशार्द) 1) adj. (f. ई) = विशार्द *erfahren, kundig, gewiss, nicht irrend*: मति BṢH. P. 1, 3, 34. धी 7, 7, 17. बुद्धि 11, 10, 13. ईता 11, 13. — 2) n. gründliche Gelehrsamkeit R. 7, 36, 45.

वैशार्य (wie oben) n. nom. abstr. gaṇa दृढादि zu P. 5, 1, 123. *Er-fahrenheit, das Kundigsein*: वाजिनो प्रयोगेषु MBH. 12, 4348. ŚIS. D. 551. *Sicherheit in der Erkenntnis, Klarheit des Geistes*: निर्विचारवैशार्ये (वैशार्य = निर्मल्य Comm.) ऽध्यात्मप्रसादः JOGAS. 1, 47. प्रज्ञा-मेधास्मृति ० so v. a. Unfehlbarkeit ÇĀṆK. zu BṢH. ĀR. Up. S. 133. Bei den Buddhisten nach BURNOUR so v. a. *confiance* Lot. de la b. I. 346 (वैशार्य-याश[!]) यादशाः). 402. VJUTP. 4, 24.

वैशाल 1) adj. von Viçāla abstammend: ०भूयालाः BṢH. P. 9, 2, 36. — 2) m. N. pr. eines Muni Verz. d. Oxf. H. 55, b, 25. — 3) f. ई a) nach NILAK. eine Tochter des Fürsten von Viçāla: भद्रा MBH. 2, 1570. N. einer der Gattinnen Vasudeva's VP. 439. — b) N. pr. einer von Viçāla gegründeten Stadt R. GORR. 1, 46, 11. 48, 14. VP. 353. fgg. BṢH. P. 9, 2, 33. LALIT. ed. Calc. 23, 4 (वैशालो gedr.). 295, 8. 296, 18. BURNOUR, Intr. 74. 86. WASSILJEW 56. 68. WILSON, Sol. Works I, 295. HIOUEN-THSANG 1, 384. Vie de HIOUEN-THSANG 135. 160. TĪRAN. 9. 41. 290.

वैशालात n. Titel des von Çiva als Viçālākṣha verfassten Çāstra MBH. 12, 2203 nach der Lesart der ed. Bomb. विशा ० ed. Calc.

वैशालायन m. patron. von विशाल gaṇa अश्वादि zu P. 4, 1, 110.

वैशालि (von विशाल) m. patron. des Suçarman MĀR. P. 70, 8.

वैशालिक adj. zu Viçālā (Vaiçālī) in Beziehung stehend: नृपाः R. 1, 47, 18 (48, 20 GORR.).

वैशालिनी f. patron. von विशाल MĀR. P. 123, 20.

वैशालीय adj. (चतुर्थर्थेषु) von विशाल gaṇa कृशाश्वादि zu P. 4, 2, 80.

वैशाल्यै (von विशाल) m. patron. Takṣaka's AV. 8, 10, 29. Ind. St. 1, 35. भोगिनः MBH. 8, 4416.

वैशिक (von 1. वैश) 1) adj. (f. ई) = वैशेन चरति gaṇa वेतनादि zu P. 4, 4, 12. = विशिका शीलमस्य gaṇa कृत्तादि zu 62. zur Buhlkunst in Beziehung stehend, sie betreffend, von ihr handelnd: अधिकरण Verz. d. Oxf. H. 215, b, 12. 14. 216, a, 8. कला MĀR. 1, 15. sich auf die Buhlkunst verstehend, mit Buhlerinnen sich abgebend: नायको त्रिविधः । पतिरूपपतिर्वैशिकश्च । बह्वैश्याभोगोपरमिको (lies ०वैश्याभोगपरमिको) वैशिकः ÇKDn. — 2) n. Buhlkunst VJUTP. 119. वैशिके परिनिष्ठताः R. 1, 9, 8 (5 GORR.). स्तोति नरो वैशिकेनार्याम् so v. a. rühmt es an ihr, dass sie eine Buhlerin ist, VARĀH. BṢH. S. 2, 2. वैशिक LALIT. ed. Calc. 179,

4. wohl fehlerhaft.

वैश्विक्य m. pl. N. pr. eines Volkes Mīā. P. 57, 47.

वैश्वि adj. = विशिखा शीलमस्य gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62.

वैशिष्ट्य = वैशिष्ट्य CKDa. Sīm. D. 20, 10. 21, 2 (वैशिष्ट्य die ältere Ausg.).

वैशिष्ट्य (von विशिष्ट) n. 1) *Besonderheit, Eigenthümlichkeit* Çāṇḍ. 32.

TARKA. 52. Sīm. D. 27. 31. VEDĀNTA. (Allah.) No. 69. KUSUM. 41, 10.

44, 16. H. 507, Schol. — 2) *Vorzüglichkeit, Vorzug, das Hervorragende, Ausgezeichnetsein, Superiorität*: धिवाक् MBh. 13, 2559. त्रिषु लोकेषु

सावच्च वैशिष्ट्यं प्रतिपत्स्यसे 7441. कर्मणा तस्य वैशिष्ट्यं कथयेत् Kām. Nī-

tiś. 5, 27. Çāṇḍ. 70. Sīm. D. 109, 14. 678. Comm. zu TAITT. Prāt. 21, 1.

— Vgl. विशिष्टवैशिष्ट्य.

वैशीति m. patron. von विशीत gaṇa तैत्त्वत्यादि zu P. 2, 4, 61.

वैशीपुत्रं (वैशी = वैश्या + पुत्र) m. der Sohn eines Vaiçja-Weibes

TBa. 3, 9, 2, 3. ÇAT. Ba. 13, 2, 9, 3.

वैशेष्य m. patron. von विश gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 123.

वैशेषिकं (von विशेष) gaṇa विनयादि (स्वार्थे) zu P. 5, 4, 34. 1) adj. (f. ई)

a) *besonder, spezifisch, eigenthümlich* (Gegens. सामान्य) Suçr. 1, 96, 20.

97, 2. आकाशस्य तु विशेषः शब्दे वैशेषिको गुणः Bṛāh̥sp. 43. 90. सत्त्वा-

दीनि इत्यादि न वैशेषिका गुणाः Nīlak. 43. — b) *vorzüglich, hervorragend, ausserordentlich*: एक एव तु कर्तव्यो (पुःसरः) यस्मिन्वैशेषिका गुणाः

MBh. 7, 148. 12, 1658. ज्ञान 11874. अस्यामन्यो धनावस्था प्राप्य वैशेषि-

को नराः Spr. (II) 375. — c) *zu den Besonderheiten der Vaiçeshika in Beziehung stehend, von ihnen handelnd, auf ihnen beruhend*: प्रकरण

Verz. d. Oxf. H. 353, b, No. 839. नय Bṛāh̥sp. 104. मत 140. कणादेन तु

संप्रोक्तं शास्त्रं वैशेषिकं मरुत् Sām̥khjap. 6, 14. MADHUS. in Ind. St. 1, 13,

7. 8. 18, 27. Nīlak. 52. — 2) m. *ein Anhänger des Vaiçeshika-Systems*

H. 862. Kap. 1, 25. Schol. zu 1, 19. Z. d. d. m. G. 7, 307, N. 3. Verz. d.

B. H. 100, 15. fg. No. 626. MÜLLER, SL. 84. KUSUM. 29, 13. BURN. Intr.

568. — 3) n. a) *Besonderheit* Kā. 10, 2, 7. — b) *das Vaiçeshika-Sy-*

stem: न्यायवैशेषिकाभ्याम् Sām̥khjap. 3, 21. Nīlak. 4. 52. LALIT. ed. Calc.

179, 5. °सूत्र (hierher oder zu 2) HALL 27. 64. °सूत्रोपस्कर 68.

वैशेषिन् adj. *Besonderheiten habend, spezifisch, individuell* GAUPAR.

zu Sām̥khjak. 41 wohl nur fehlerhaft für विशेषिन्.

वैशेष्य (von विशेष) n. 1) *Besonderheit* TAITT. Prāt. 23, 2. Suçr. 4, 363,

10. Verz. d. Oxf. H. 307, a, 24. — 2) *Vorzüglichkeit, Vorzug, Superiori-*

tät M. 9, 296. 10, 3.

वैश्वमीय adj. (चतुर्थर्षेण) von वैश्वन् gaṇa कृत्वाद्यादि zu P. 4, 2, 80.

वैश्यं (von 2. विप्र) 1) m. a) *ein Mann des Volkes, — der dritten Kaste*

AK. 2, 9, 1. 3, 4, 24, 148. 20, 216. H. 864. HALJ. 2, 237. 415. Specielles

über Stellung, Ursprung u. s. w. der Vaiçja s. Ind. St. 10, 1. fgg. Muir,

ST. 1, 5. fgg. — RV. 10, 90, 12. AV. 5, 17, 9. VS. 30, 5. AIT. Ba. 1, 28. 7, 29.

TBa. 1, 1, 4, 8. 9, 7. 7, 8, 7. ÇAT. Ba. 1, 1, 4, 12. 3, 2, 15. 2, 1, 2, 5. 5, 5, 8,

9. °कुल Kāty. Çr. 4, 7, 16. GORR. 1, 1, 15. ÂÇV. Gāṇ. 1, 19, 4. 3, 8, 15.

°वेनि Kāṇḍ. Up. 5, 10, 7. M. 1, 31. 90. 116. 2, 31 u. s. w. MBh. 13, 210.

R. 1, 6, 16. 2, 63, 48. 82, 31. 3, 20, 31. Suçr. 1, 7, 8. VARĪ. Bṛ. S. 3, 25.

9, 48. 10, 7 u. s. w. °ध्र 5, 30. °धसिन् 57. VP. 44. 292. °ज्ञातीय WERNER,

Kāṇḍ. 284. °वृत्ति Çāṇḍ. Gāṇ. 4, 11. M. 10, 22. 101. °कन्या 3, 44.

10, 9. LALIT. ed. Calc. 159, 14. — b) pl. N. pr. einer Völkerschaft VA-

VI. Theil.

śīm. Bṛ. S. 14, 21. — 2) f. स्त्री a) *eine Frau der dritten Kaste* Vor. 4,

15. AK. 2, 10, 2. H. 896. M. 8, 282. 385. JĀṆ. 1, 62. °न M. 9, 151. °पुत्र

9, 153. metron. Jujutsu's MBh. 1, 2443. 2, 2476. 5, 697. 9, 1632. 15, 435.

— वैश्वानरी 13, 2140 fehlerhaft für वैश्वानरी, wie die ed. Bomb. Hest.

— b) N. pr. einer buddhistischen Gottheit TARK. 1, 1, 12. — 3) n. *das*

Verhältnisse des Unterthanen, Abhängigkeit: देवाः पराश्रित्याना वसुधा-

णा वैश्यमुपायन् TS. 2, 3, 2, 1. — 4) adj. *einem Manne der dritten Kaste*

eigenthümlich: कर्माणि MBh. 12, 2343.

वैश्यता (von वैश्य) f. *der Stand eines Vaiçja* AIT. Ba. 7, 29. MBh.

13, 1904. VP. 4, 1, 14 bei Muir, ST. 1, 46. Bāṇ. P. 9, 2, 28. Mīā. P. 114, 2.

वैश्यत्व n. dass. Mīā. P. 113, 36.

वैश्यभद्रा f. N. pr. einer buddhistischen Gottheit TĪAN. 70; vgl. भद्रा

und वैश्या.

वैश्यभाव m. = वैश्यता M. 10, 93.

वैश्यसव m. *eine best. Opferhandlung* TBa. II, 753, 3 v. u.

वैश्यस्तोम m. N. eines Ekāha श्राव. Ba. 4, 3. LĪT. 8, 10, 5. 18. KĀTY.

Çr. 22, 9, 7. 23, 4, 5. MAÇAKA 4, 7 in Verz. d. B. H. 72.

वैश्यमण LALIT. ed. Calc. 378, 5 fehlerhaft für वैश्यण.

वैश्यम्भक (von विश्यम्भ) 1) adj. *Vertrauen erweckend*; subst. pl. *Ver-*

trauen erweckendes Benehmen Bāṇ. P. 5, 26, 22. वैश्यम्भिक ed. Bomb.,

aber der Comm. वैश्यम्भिकः = विश्वसोपायिः — 2) n. N. pr. eines Götter-

hains Bāṇ. P. 3, 23, 40.

वैश्यवर्ण (von विश्यवण) 1) m. a) patron. gaṇa शिवादि zu P. 4, 1, 112.

Kubera's AK. 1, 1, 4, 64. H. 189. HALJ. 1, 78. 5, 2. AV. 8, 10, 28. ÇAT.

Ba. 13, 4, 2, 10. TAITT. Âr. 1, 31, 6. श्राव. Ba. 5, 6. ÇĪKṢ. Gāṇ. 1, 11.

KAUÇ. 25. 74. Ind. St. 4, 371. MBh. 1, 2100. 2, 384. 3, 2554. 15583. fgg.

13, 1415. 1417. राक्षो वैश्यवर्णं प्रभुम् (अभ्यषेचयत्) HARIV. 259. 382. 12496.

R. 1, 1, 32 (34 GORR.). 6, 3. 14, 18. 22, 17 (23, 18 GORR.). 4, 44, 30. दिशं वै-

श्यवणाभिगुताम् 120. 5, 89, 5. 7, 3, 8. Spr. (II) 2020. KATĀS. 34, 67. 72,

39. RĪĀA-TAR. 1, 155. VP. 153. LALIT. ed. Calc. 43, 15. 136, 2 (वै श्यवणः

gedr.). 137, 7 (verschieden von Kubera). 148, 14. 248, 1. 297, 11. 313,

9. 378, 5 (वैश्यमण gedr.). Lot. de la b. l. 3. 239. SCHIEFFER, Lebensb.

280 (50). HIOURN-TSANG I, 30. 319. II, 224. Gatte der Lakshmi TĪAN.

59. वैश्यवणानुज m. *der jüngere Bruder* Kubera's d. i. Rāvaṇa R. 3,

55, 3. 58, 31. 34. — b) N. *des 14ten Muhūrta* Ind. St. 10, 296. — 2)

adj. (f. ई) zu Kubera *in Beziehung stehend, ihm gehörig*: सभा MBh.

2, 383. ऋद्धि 12, 4561.

वैश्यवणालय 1) m. Kubera's Wohnstätte, Bez. der Ficus indica H.

1132. — 2) N. pr. einer Oertlichkeit Verz. d. Oxf. H. 39, b, 34.

वैश्यवणावास m. = वैश्यवणालय 1) GAṬĀ. im CKDa.

वैश्यवणोदय m. dass. RATNAM. 189.

वैश्वेय m. patron. von विश्वि gaṇa गृह्यादि zu P. 4, 1, 136. — Vgl. वैश्वेय.

वैश्वेयिक (von विश्वेय) adj. (f. ई): पङ्क्ति Verz. d. Cambr. H. 77.

वैश्व adj. *unter den Viçve Devāḥ stehend*: युगं *das achte Lustrum*

im 60jährigen Jupitercyclus VARĪ. Bṛ. S. 8, 41. n. *das Nakshatra*

Uttarāśāḍhā 23, 8. 32, 16. 101, 11. SŪJAN. 8, 4. f. ई dass. H. 113.

वैश्वकर्तिक adj. = विश्वकर्माया साधुः gaṇa कथादि zu P. 4, 4, 102.

वैश्वकर्मा adj. (f. ई) von Viçvakarman *herührend, ihm geweiht* u.

s. w. AV. 13, 1, 18. VS. 13, 55. Agni 18, 64. AIT. Br. 4, 22. TS. 3, 2, 9, 4, 5, 4, 6, 3. ÇAT. Br. 2, 5, 4, 10, 4, 6, 10, 4, 16. TBA. 1, 6, 5, 2, 3, 3. वैश्वजनीन (von विश्वजन) adj. gegen Jedermann freundlich gaṇa प्रति-जनारि zu P. 4, 4, 99.

वैश्वजित adj. zum Viçvaḡit-Opfer in Beziehung stehend: होतृ AIT. Br. 6, 80.

वैश्वज्योतिष (von विश्वज्योतिस्) n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, a. द्वितीयम् ebend.

वैश्वदेव (von विश्वदेव) 1) adj. (f. ई) allen Göttern oder den sogenann-ten Viçve Devāḥ geweiht u. s. w.: das dritte Savana VS. 19, 26. MBH. 13, 3060. VS. 4, 18, 19, 44, 24, 5. AV. 7, 27, 1. AIT. Br. 6, 4. य-मिकोत्र TBA. 2, 1, 4, 6. TS. 2, 1, 2, 5, 5, 5. ÇAT. Br. 2, 5, 4, 18, 3, 9, 2, 13. चरु KĪTJ. 37, 3. ÇAT. Br. 5, 5, 2, 1. यष्टका ÂÇV. GRHJ. 2, 4, 12. विषया: MBH. 12, 11105. युग WEBER, GJOT. 24. काण्ड Ind. St. 3, 391. विधि Verz. d. Oxf. H. 83, b, 28. 276, b, 1 v. u. सूक्त Ind. St. 10, 354. SĀJ. zu RV. 1, 103. Bhaḡ. P. 9, 4, 4. क्विस् ÇAT. Br. 4, 1, 4, 24. Ind. St. 10, 20. MBH. 14, 285. बलि R. 2, 56, 27. Verz. d. Oxf. H. 277, a, 2, 3. पिण्ड MĀK. P. 32, 34. लोक M. 4, 183 (wo wohl वैश्वदेवे ऽस्य st. वैश्वदेवस्य zu lesen ist). — 2) m. a) ein best. Graha VS. 18, 20. ÇAT. Br. 4, 3, 2, 26, 4, 2, 8. KĪTJ. Ça. 9, 5, 23. 12, 8, 14, 1. — b) ein dem Vaiçvadeva Parvan ähnlicher Ekāha ÇĀK. Ça. 14, 6, 1. 7, 1, 9, 8. — 3) f. ई a) Bez. gewis-ser Ishṭakā der zweiten Kiti ÇAT. Br. 8, 2, 2, 1. 10, 4, 2, 15. TS. 7, 2, 2, 5. KĪTJ. Ça. 17, 8, 7. — b) ein best. Festtag am 8ten Tage in der zwei-ten Hälfte des Māgha As. Res. 3, 274 nach HAUGHTON. — c) ein best. Metrum: 4 Mal — — — — — ÇRUT. 27. KHANDOM. 46. COLBR. Misc. Ess. II, 160 (VII, 15). Ind. St. 8, 381. — 4) n. a) ein best. Çastra AIT. Br. 2, 31. 3, 28. 31. 4, 30. das erste beim dritten Savana ÇAT. Br. 13, 5, 2, 11. 14, 6, 9, 1. ÇĀK. Ça. 8, 3, 7. 7, 10, 19. ० सूक्त 13, 19, 15. ÂÇV. Ça. 6, 6, 16. — b) das erste Parvan der Kāturmāsja (Vaiçvadeva, Varuṇapraghāsa, Sākamedha) TBA. 1, 4, 9, 5. 40, 1. 6, 6, 1. ÇAT. Br. 2, 6, 2, 5, 5, 2, 1. — c) ein best. Çrāddha, eine Morgens und Abends vom Haushalter darzubringende Spende an die Viçve De-vāḥ M. 3, 83. fg. 108. 121. Spr. (II) 2902. (I) 1422. 1925. VP. 327. MĀK. P. 29, 24. 30, 6. 50, 62. ÇĀK. zu BṚH. ÂR. UP. S. 270. Verz. d. B. H. No. 1061. fgg. 1127. 1141. Verz. d. Oxf. H. 267, b, 40. 268, a, 16. masc. 277, a, No. 634. — d) Bez. bestimmter Sprüche: स एतानि वैश्वदेवान्यपश्यत् TBA. 3, 8, 20, 1. fgg. ÇAT. Br. 13, 1, 2, 1. 4, 9, 1. — e) Bez. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, b. KĀND. UP. 2, 24, 11. — f) das Nakshatra Uttarāśhādhā VARĀH. BṚH. S. 11, 59. WEBER, Nax. 1, 310. — Vgl. मरु०.

वैश्वदेवक n. nom. abstr. von विश्वदेव gaṇa मनोज्ञादि zu P. 5, 1, 133.

वैश्वदेवत (von विश्वदेवता) m. das Nakṣatra Uttarāśhādhā VARĀH. BṚH. S. 6, 6, v. l. ० देवत im Text.

वैश्वदेवस्तुत् m. N. eines Ekāha ÇĀK. Ça. 14, 60, 1. 16, 15, 8. 29, 17. KĪTJ. Ça. 21, 2, 4. 24, 7, 16.

वैश्वदेवकोम m. ein Opfer mit den Vaiçvadeva genannten Sprüchen COMM. zu TBA. 3, 604. Verz. d. Oxf. H. 273, b, 24.

वैश्वदेविक adj. = वैश्वदेव. यष्टारस R. 1, 13, 34 (32 Gonn.). Verz. d.

Oxf. H. 56, a, N. 1. यष्ट्य MĀK. P. 31, 42. dem Çrāddha für alle Götter entsprechend JĀN. 1, 228 (vgl. MĀK. P. 31, 38). zum Vaiçvadeva Par-van gehörig ÇĀK. Ça. 3, 14, 3. 18, 2. n. pl. Bez. bestimmter Sprüche MĀK. P. 31, 57.

वैश्वदेव्य adj. den Viçve Devāḥ geweiht: Lied NIN. 7, 23.

वैश्वदेवत s. वैश्वदेवत.

वैश्वदेविक v. l. für वैश्वदेविक JĀN. 1, 228.

वैश्वर्ध adj. = विश्वधा शीलमस्य gaṇa कृत्वादि zu P. 4, 4, 62.

वैश्वधेनव (von विश्वधेनु) = वैश्वधेनव P. 7, 3, 25, Schol. वैश्वधेनवर्भक्त n. = वैश्वधेनवानां विषयो देश: gaṇa ऐषुकार्यादि zu P. 4, 2, 54.

वैश्वधेनव = वैश्वधेनव P. 7, 3, 25, Schol.

वैश्वतरि m. patron. von विश्वतरि; pl. SĀK. K. 183, b, 10 (वैश्वतर्य: gedr.).

वैश्वमनस (von विश्वमनस्) n. N. eines Sāman PĀNĒAV. Br. 15, 5, 19. LĀTJ. 7, 5, 19.

वैश्वमानव (von विश्वमानव) gaṇa ऐषुकार्यादि zu P. 4, 2, 54. वैश्वमान-वर्भक्त n. = वैश्वमानवानां विषयो देश: ebend.

वैश्वरूप (von विश्वरूप) 1) adj. = विश्वरूप mannichfaltig, verschieden-artig SUÇR. 2, 539, 5. — 2) n. das Weltall SĀK. K. 183.

वैश्वरूप्य 1) adj. = विश्वरूप mannichfaltig, verschiedenartig: वैश्वरूप्येण विधिना HARIV. 8322. वैश्वरूप्येण कृतुना 8340. — 2) n. Mannich-faltigkeit, Verschiedenartigkeit WILSON, SĀK. K. S. 138. षोडशस्त्रीस-कृत्वाणि जले — रामयामास गोविन्दो वैश्वरूप्येण so v. a. auf verschie-dene Weise HARIV. 8313. — Die neuere Ausg. des HARIV. an allen drei Stellen विश्वरूप.

वैश्वलोप adj. (f. ई) vom Viçvalopa (ein Baum) herrührend: समिध: KAUC. 17.

वैश्वव्यवर्त्स adj. von विश्वव्यवर्त्स VS. 13, 56.

वैश्वसृज् adj. von विश्वसृज्. अग्नि, चिति, चयन TAITT. ÂR. 1, 22, 11. Ind. St. 1, 73. fg. 3, 386. fg.

वैश्वानर (von विश्वानर) 1) adj. (f. ई) a) allen Männern gehörig: all-gemein, allbekannt, allverehrt, überall wohnend u. s. w. α) stehende Bez. für Agni, dem Gast aller Menschen (VS. 33, 16) NAGH. 5, 1. NIN. 7, 21. fgg. यममेव सो ऽग्निर्वैश्वानर: 31. AK. 1, 1, 2, 48. II. 1098. HALĀJ. 1, 62. RV. 1, 59, 1. 98, 1. 3, 2, 1. fgg. 3, 1. 26, 1. 4, 5, 1. 5, 27, 1. 6, 7, 1. 8, 1. 9, 1. 7, 3, 1. 49, 4. 10, 88, 12. fg. VS. 4, 15. 33, 60. AV. 3, 21, 3. 4, 36, 1. 2. 6, 35, 1. 36, 1. AIT. Br. 7, 9. ÇAT. Br. 1, 4, 2, 10. 14. 10, 6, 2, 11. 14, 8, 20, 1. ÂÇV. GRHJ. 3, 6, 8. MAITRUP. 2, 6, 6, 9. JĀN. 1, 49. MBH. 2, 1148. 3. 14192. 8, 2160. 13, 4093. 14, 617. R. 3, 9, 3. 4, 43, 55. UTTARAR. 129, 8 (174, 3). VARĀH. BṚH. S. 43, 52. KATHĀR. 7, 44. Bhaḡ. P. 2, 2, 24. PĀNĒAV. 224, 20. fg. यक्ष (Kṛṣṇa spricht) वैश्वानरो भूवा प्राणिनां देवमासित:। प्रा-णापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम् || Bhaḡ. 15, 14. als besondere Form Agni's unterschieden: एतं त्वा वृणते ऽग्निं होत्राय सक्तं पित्रा वैश्वानरेण ÂÇV. Ça. 1, 3, 23. NIN. 7, 31. ÇAT. Br. 1, 5, 2, 16. PĀNĒAV. Br. 21, 10, 11. KĪTJ. Ça. 23, 3, 1. auf das Jahr godoutet ÇAT. Br. 1, 5, 2, 16. 4, 2, 4, 8. so heisst Agni visarḡe GRHJAS. 1, 5. — β) Sonne, Sonnenlicht NIN. a. a. O. वैश्वानरो रश्मिर्भिर्नः पुनातु AV. 6, 62, 1. ÇĀK. Br. 19, 4. Ça. 3, 3, 2. 5. योतिर्वैश्वानरं वृक्तु RV. 9, 61, 16. TS. 1, 1, 4, 2. TBA. 1, 2, 2, 27. — γ)

प्राण प्राणोप. 1, 7. आत्मन् KHĀND. UP. 5, 11, 2. der erste Pāda des Ātman MĀND. UP. 3. Nṛs. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 128. 133. WEBER, RĀMAT. UP. 338. 342. = चैतन्य, विराज् VEDĀNTAS. (Allah.) No. 72. 74. — 8) इष्टि M. 11, 27. JĀG. 1, 126. 3, 250. वाजिनो ऽश्ममेधः HARIV. 14227. — 9) भूमि MBH. 13, 3140 nach der Lesart der ed. Bomb. (विश्वानरी ed. Calc.). — b) aus allen Männern bestehend, vollzählig, allgemein: ये देवास इह स्थन् विश्वे विश्वानरा उत RV. 8, 30, 4. VS. 11, 58. TS. 3, 2, 8, 5. ÇĀṆKH. ÇH. 4, 10, 3. विश्वानरो विश्वदेवो VS.) मूनतामा रभधम् AV. 6, 62, 2. रुविरसि विश्वानरम् allgemein d. h. allen Göttern gehörig LĪTJ. 5, 6, 6. — c) allgebietend: Varuṇa AV. 1, 10, 4. — d) Agni Vaiçvānara geweiht u. s. w.: Vers TS. 5, 2, 4, 2. पुरोडाश in zwölf Schalen ÇAT. BR. 2, 2, 3, 6. 5, 2, 3, 13. 6, 2, 3, 34. 9, 3, 2, 1. 13. KĀTJ. ÇH. 25, 8, 16. Somagraha ÇAT. BR. 4, 2, 4, 1. Atirātra ÇĀṆKH. ÇH. 16, 23, 22. 25, 3, 26, 3. सौर्य NIK. 7, 23. — e) von Viçvānara oder Vaiçvānara verfasst: धर्मा: Vorz. d. Oxf. H. 266, b, 17. — 2) m. विश्वानर a) वै patron. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. pl. N. pr. eines Rshi-Geschlechts MBH. 12, 6143. — b) N. pr. eines Daitja HARIV. 200. 208. VP. 148. BHĪG. P. 6, 6, 32. fg. — c) N. pr. verschiedener Männer KATHĀS. 7, 44. 21, 131. 34, 116. — 3) f. ई (sc. वीथी) umfasst die beiden Bhādrapadā und Revatī VP. 226, N. 21; vgl. °मार्ग. — 4) n. a) Gesamtheit der Männer TBH. 1, 3, 2, 5. — b) N. eines Sāman Ind. St. 3, 238, b; vgl. मरुविश्वानरव्रत.

विश्वानरैश्वर्य adj. den Vaiçvānara zum Ersten habend AV. 3, 21, 7.

विश्वानरैश्वर्योतिस् adj. Vaiçvānara's Licht habend VS. 20, 23.

विश्वानरदत्त m. N. pr. eines Brahmanen KATHĀS. 20, 8.

विश्वानरपथ m. = विश्वानरमार्ग R. 4, 60, 20 (62, 31 GOMH.). HARIV. 4238.

विश्वानरमार्ग m. Vaiçvānara's Bahn, Bez. einer best. Strecke der Mond- und Planetenbahn VARĀHU. BHĪH. S. 11, 32; vgl. 7, 3, die englische Uebers. und VP. 226, N. 21.

विश्वानरमुख adj. Vaiçvānara zum Munde habend: Çiva MBH. 14, 201. — Vgl. अग्निमुख.

विश्वानरविद्या f. Titel einer Upanishad COLEBR. Misc. Ess. I, 326.

विश्वानरायण m. patron. von विश्वानर gaṇa अयादि zu P. 4, 1, 110.

विश्वानरीय adj. zu Vaiçvānara in Beziehung stehend, von ihm handelnd AIR. BR. 3, 14, 85. NIR. 2, 20. सूक्त 7, 23. 31. ÇĀṆKH. BR. 25, 9. ÇH. 8, 6, 3. 11, 2, 10. अग्नि Ind. St. 3, 438.

विश्वामनस n. N. verschiedener Sāman Ind. St. 3, 238, b. — Vgl. विश्वमनस.

विश्वामित्र 1) adj. zu Viçvāmītra in Beziehung stehend: पदस्तोभा: Ind. St. 3, 238, b. n. N. verschiedener Sāman ebend. — 2) m. patron. P. 4, 1, 114, Schol. AIR. BR. 7, 17. fg. ĀÇV. ÇH. 12, 14, 2. fgg. PĀNĀV. BR. 14, 11, 3. PRAVĀNĀDH. in Verz. d. B. H. 56, 41. fg. 57, 2. 3. des Aṣṭaka, Rābhāha u. s. w. RV. ANUKR. plur. BHĪG. P. 9, 16, 37. विश्वामित्रि f. P. 4, 1, 78, Schol. — Vgl. मरु°.

विश्वामित्रि m. patron. von विश्वामित्र MBH. 3, 13301.

विश्वामित्रिक adj. zu Viçvāmītra in Beziehung stehend: अघ्याय P. 4, 3, 69, Schol.

विश्वामवर्ष (von विश्वावसु) n. etwa die Gesamtheit der Vasu (entsprechend विश्वानर) TBH. 1, 5, 2, 5.

विश्वामवस्य (wie oben) m. patron. gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. ÇAT.

BR. 10, 3, 4, 1.

विश्वासिक (von विश्वास) adj. Vertrauen verdienend, zuverlässig: जन Vorz. d. Oxf. H. 216, b, 40. DAÇAK. 61, 1.

विषय s. वैशद्य.

विषम (von विषम) n. Ungleichheit, Wechsel Spr. (II) 1939, v. 1. — Vgl. वैषम्य.

विषमस्य n. nom. abstr. von विषमस्य gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

विषम्य (von विषम) n. nom. abstr. gaṇa ब्राह्मणादि zu P. 5, 1, 124.

1) Unebenheit (des Bodens) MBH. 12, 2235. अति° Spr. 3028. — 2) Ungleichheit, Verschiedenartigkeit, Nichtübereinstimmung, ungleiche Verteilung, Störung des richtigen Verhältnisses KĀTJ. ÇH. 8, 8, 39. LĪTJ. 6, 5, 17. फल° MBH. 3, 13863. Spr. 4699. 1560. संख्या° ÇĀṆKH. zu BHĪH. ĀH. UP. S. 20. MBH. 1, S. 308. Verz. d. Oxf. H. 264, a, 32. KĪVĀD. 3, 182. SĀH. D. 633. MUIR, ST. 2, 190. BHĪG. P. 3, 32, 24. मति° 1, 9, 21. गुण° 2, 10, 3. 3, 10, 14. 28, 43. 11, 10, 32. SĀMĀJAK. 46. वातपितृकफशोणितसंनिपात° SUÇR. 1, 4, 8. 9. 2, 5, 16. TATTVA. 50. ÇĀṆKH. zu KHĀND. UP. S. 37. SARVADARÇANAS. 163, 18. आहार° SUÇR. 1, 194, 18. द्रव्यावयव° BHĪG. P. 3, 26, 45. — 3) Schwierigkeit: लोकव्यवहारस्य MĀNĀH. 149, 1. schwierige Lage, Noth, Bedrängnis: विषम्यं परमं प्राप्तः MBH. 3, 2316. 13, 2506. Spr. 2904. वैषम्याणां प्रशमनम् KĀM. NĪTIS. 13, 55. अ° so v. a. Wohlfahrt MĀRK. P. 128, 33. — 4) Ungerechtigkeit, Unbilligkeit, rauhes, unfreundliches Benehmen: मदन° MĀLAV. 42, 16. BHĪG. P. 6, 2, 3, 7, 1, 23. तथा विषमशीलश्च नाम्ना वैशस्पतेः (lies वैषम्यतेः) ऽरिषु KATHĀS. 120, 39. SARVADARÇANAS. 80, 14. fg. 121, 8. भाग्य° Missgeschick R. 6, 98, 29. MĀNĀH. 152, 11. — 5) Unangemessenheit, Falschheit, Unrichtigkeit SARVADARÇANAS. 127, 7. 143, 4. पापपण्डित° BHĪG. P. 3, 7, 31. संकल्प° 9, 1, 18. 20. कर्मसु ein Versehen bei 8, 23, 14. कर्म° 15.

विषम्यकौमुदी f. Titel eines Werkes COLEBR. Misc. Ess. II, 37.

विषय n. = विषयाणां समूहः gaṇa भित्तादि zu P. 4, 2, 38.

विषयिक (von विषय) adj. (f. ई) 1) das Reich betreffend: पीडा KĀM. NĪTIS. 10, 3; vgl. 7. — 2) einen bestimmten Bereich habend, auf Etwas gerichtet, — bezüglich: आचार (z. B. मोक्ष इच्छास्ति) SIDDH. K. zu P. 4, 4, 45; vgl. विषयसप्तमी. — 3) auf die Sinnenwelt gerichtet, dieselbe betreffend: ज्ञान PĀNĀH. 1, 1, 52. मुख SĀH. D. 93, 1. °ज्ञान und विषयिक m. ein Materialist H. an. 3, 419. MRD. n. 244.

विषुवत (von विषुवत्) 1) adj. (f. ई) in der Mitte (des Jahres u. s. w.) befindlich, central ĀPAST. 1, 22, 7. अरु ÇAT. BR. 4, 6, 2, 3. 12, 2, 6. 10. ÇĀṆKH. BR. 25, 1, 9. कला aequinoctial SŪRYAS. 13, 9. — 2) n. a) Mittelpunkt: कर्मण उपपदे विश्वात्मसंस्था विषुवतानि च NĪDĀNAS. bei WEBER, NAX. 2, 284. — b) Aequinoctium: उदगयनदक्षिणायनविषुवतसंज्ञाभिर्गतिभिः BHĪG. P. 5, 21, 3.

विषुवतीय adj. = विषुवत. अरु ÇĀṆKH. BR. 19, 3.

वैष्किर adj. von वैष्किर. रस Hühnerbrühe SUÇR. 2, 492, 15.

विष्टय adj. von विष्टय AV. 19, 27, 4.

विष्टपुर्य m. patron. von विष्टपुर gaṇa प्रुधादि zu P. 4, 1, 128. ÇAT. BR. 14, 5, 20. 7, 2, 25.

विष्टम्भ (von विष्टम्भ) n. N. eines Sāman Ind. St. 3, 238, b. PĀNĀV. BR. 12, 3, 9. 10. मरु° 4, 19. Ind. St. 3, 239, a. लुक्क° 214, b.

वैष्टिक (von 2. विष्टि) m. *Frühner, Zwangsdienstler* SADDH. P. 4, 13, a.
वैष्टुत 1) adj. zu dem Vishṭuti gehörig, dabei üblich: वसन् LĀṭṣ. 2, 6, 1. 4. — 2) n. *die Asche bei einem Brandopfer* H. 837; vgl. वैष्टुभ und वैष्टव.
वैष्टुभ n. = वैष्टुत 2) TĀK. 2, 7, 7.
वैष्टु UNĀDIS. 4, 159. n. = पिष्टप UGĒVAL. = यो, वायु, विष्णु UNĀDIS. im SĀKSHIPTAS. nach ÇKDr.
वैष्टव 1) adj. Vor. 4, 40. parox. (f. ई) zu Vishṇu in Beziehung stehend, von ihm herrührend, an ihn gerichtet, ihm geweiht u. s. w. VS. 5, 21. 23. 25. 10, 6. TS. 5, 6, 2. 3. AIT. Br. 3, 38. ÇAT. Br. 4, 1, 4, 9 (s. Corrigg.). 3, 5, 2. 4, 9. 5, 2, 5, 4. 11, 3, 3, 5. MBH. 6, 5801. VARĀH. BṚH. S. 80, 8. 81, 7. ऋदुतानि Ind. St. 1, 37, 3. ऋत्त्र MBH. 3, 12021. Ind. St. 1, 21, 19. वायु 2, 70. यशस् MBH. 18, 305. पद् ebend. धामन् RAGH. 11, 85. RĪĒA-TAN. 5, 125. जगत् MBH. 3, 15847. BṚĀG. P. 7, 3, 11. क्षेत्र 1, 1, 21. श्री 3, 16, 28. स्वर 10, 63, 23. तेजस् RAGH. 10, 55. यूप R. 4, 62, 19. वर KATHĀS. 22, 193. वचस् 71, 235. मूर्ति HARIV. 10946. तनु MĀRK. P. 109, 71. पाद 58, 81. बलि R. 2, 56, 27. यज्ञ MBH. 3, 15291. R. 7, 25, 8. 30, 47. 49. अनुष्ठान Gīt. 12, 28. मन्त्र VARĀH. BṚH. S. 43, 30. 44, 6. WEBER, RĀMAT. UP. 335. सूत्र WEBER, KRISHNĀS. 304. तस्त्र Verz. d. Oxf. H. 106, a, 24. पर्वन् 30, a, No. 75. अनुस्मृति 4, b, No. 33. संहिता 8, a, 11. पुराण (auch n. mit Ergänzung von पुराण) VP. 284. MĀRK. P. S. 639, Z. 3. Verz. d. Oxf. H. 8, a, 1. 59, a, 37. 63, a, 32. b, 9. 68, b, 18. 79, b, 37. 83, a, 9. Verz. d. B. H. No. 1170. Ind. St. 1, 18, 8. पञ्चरात्र 23, 5. शास्त्र 58, 21. Verz. d. B. H. No. 327. वेदेभ्यो वैष्टवं (wohl शास्त्र zu ergänzen) परम् Verz. d. Oxf. H. 91, a, 17. 23. 247, a, N. 3. वैद्यकशास्त्रे वैष्टवसंज्ञके 334, b, 25. विद्या BṚĀG. P. 6, 7, 39. — 2) proparox. patron. gaṇa विदादि zu P. 4, 1, 104. Soma, Herr der Apsaras ĀCY. ÇA. 4, 7, 4. ÇAT. Br. 13, 4, 2, 8 (oxyt.). अग्नेरपत्यं प्रथमं सुवर्णं भूर्वैष्टवी सूर्यमुताग्रं गावः MBH. 3, 13480 (Journ. of the Am. Or. S. 7, 45). पृथिवी 13, 4350. गङ्गा ĀNUPĀSĀRATATTVA im ÇKDr. इति पुत्रत्रयं तस्य जज्ञे ब्रह्मेश्वैष्टवम् (das suff. gehört zu allen drei Namen) MĀRK. P. 17, 10. — 3) m. (f. ई PĀNĒAR. 4, 1, 5) ein Verehrer Vishṇu's UGĒVAL. zu UNĀDIS. 3, 39. WILSON, Sel. Works I, 34. fgg. MBH. 18, 304 = HARIV. 16361. VARĀH. BṚH. S. 86, 33. Spr. (II) 3092, v. l. KATHĀS. 17, 4. 36, 10. RĪĒA-TAN. 2, 147. 5, 43. PRAB. 86, 6. MĀRK. P. 19, 35. PĀNĒAR. 4, 1, 5. Ind. St. 1, 13, 9. Vor. 3, 132. Verz. d. Oxf. H. 14, b, 42. 15, a, 11. fg. 16, a, N. 1. 92, a, 19. 242, b, No. 599. 301, b, 16. fgg. Bez. einer best. Vishṇu'tischen Secte 248, a, 15. 18. fg. 258, b, 11. — 4) ein best. Mineral, m. H. 1054. Schol. n. ein Mahārāsa Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761. — 5) f. ई a) die Energie Vishṇu's (eine der Mütter) H. 201. Schol. MIT. 142, 10. Verz. d. Oxf. H. 184, a, 4. 9. 25, b, N. 5. 39, b, 36. 81, a, 41. RĪĒA-TAN. 3, 471. = डुर्गा ÇANDAR. im ÇKDr. Verz. d. Oxf. H. 25, a, 84. = मनसा 24, b, 88. ०मापाकथन Verz. d. B. H. 134, a (3). pl. im Gefolge Skanda's MBH. 9, 2656. — β) Bez. verschiedener Pflanzen: = क्षपरजिता ÇANDAR. im ÇKDr. = शतावरी RĪĒAN. ebend. = तुलसी ÇANDAM. ebend. — 6) n. a) das unter Vishṇu stehende Naxatra Çravaṇa WEBER, Nax. I, 310. II, 355. SŪRJAS. 9, 18. VARĀH. BṚH. S. 71, 11. — b) N. eines Sāman LĀṭṣ. 6, 11, 4. 7, 2, 1. वैष्टवाग्र्य und वैष्टवोत्तर n. desgl. Ind. St. 3, 239, a. — Vgl. प्रम०.
वैष्टवग्र्योत्तिषशास्त्र n. Titel eines Werkes MACK. Coll. I, 127.

वैष्टवतीर्थ n. ein Tirtha der Vaiṣṇava oder N. pr. eines Tirtha Verz. d. B. H. 146, b (61).
वैष्टवत्व n. nom. abstr. von वैष्टव 3) RĪĒA-TAN. 5, 124.
वैष्टववर्धन Titel eines Werkes WILSON, Sel. Works I, 168.
वैष्टववारुणी adj. (f. ई) an Vishṇu und Varuṇa gerichtet: ऋच् ÇAT. Br. 4, 5, 2, 7.
वैष्टवशास्त्र n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 333, b, No. 786. Verz. d. B. H. No. 880.
वैष्टवसिद्धान्तदीपिका f. desgl. Verz. d. Oxf. H. 161, b, 22. वैष्टवमत्ता-सिद्धान्तदीपिका 81.
वैष्टवाकूतचन्द्रिका f. Titel eines Commentars zum 3ten und 4ten Buche des Vishṇupurāṇa Verz. d. Oxf. H. 63, a, No. 111. Verz. d. B. H. No. 487.
वैष्टवामृत n. Titel eines Werkes Verz. d. Oxf. H. 279, b, 5. 292, b, 17. Verz. d. Cambr. H. 67.
वैष्टवागर्न m. patron. von वैष्टव gaṇa कृतितादि zu P. 4, 1, 100.
वैष्टवीतस्त्र n. Titel eines Tantra Verz. d. Oxf. H. 108, b, 37. 109, a, 24. fg.
वैष्टव्यं adj. zu Vishṇu in Beziehung stehend VS. 1, 12. GOBH. 1, 7, 22. SHADY. Br. 5, 1.
वैष्टावरुणी adj. (f. ई) = वैष्टववारुण. वृशा TS. 2, 1, 4, 4.
वैष्टुवारुण adj. (f. ई) dass. AIT. Br. 3, 38.
वैष्टुवृद्धि (von विष्णुवृद्ध) m. patron. so ist vielleicht nach WEBER zu lesen st. वैष्टुवृमि PRAVARĀDHJ. in Verz. d. B. H. 56, 15.
वैष्टवसेन्य m. patron. von विष्टवसेन P. 4, 1, 114. VĀRTT.
वैसर्गिक adj. = विसर्गाय प्रभवति gaṇa सेतापादि zu P. 5, 1, 101.
वैसर्जन (von विसर्जन) adj. auf das Entlassen (des Soma aus der Hand?) bezüglich, n. Bez. gewisser Opferungen TS. 6, 3, 2, 1. 2. KĀṬJ. 26, 2.
वैसर्जनीय dass. Schol. zu ÇAT. Br. 3, 6, 2, 1 und KĀṬJ. ÇA. 11, 1, 16.
वैसर्जिन dass. ÇAT. Br. 3, 6, 2, 2. 3. 4, 6, 8, 6. ०हाम Schol. zu KĀṬJ. ÇA. 11, 1, 13.
वैसर्प adj. mit der विसर्प genannten Krankheit behaftet gaṇa स्योत्तमादि zu P. 5, 2, 103. VĀRTT. Nach VJUTP. 220 als subst. = विसर्प ROSE, Rothlauf.
वैसादश्य (von विसदश) n. Unähnlichkeit, Verschiedenheit BṚĀG. P. 5, 26, 3. 10, 83, 6. KULL. zu M. 9, 174. Schol. zu ÇĀK. 42.
वैसारिणी m. = विसारिन् Fisch P. 5, 4, 16. AK. 1, 2, 2, 17. H. 1343. HALĀS. 3, 35.
वैसूचन (von विसूचन und dieses von सूच् mit वि) n. Verkleidung als Weib (im Drama) ÇKDr. und WILSON ohne Angabe einer Aut.
वैसृप (von विसृप und dieses von सर्प mit वि) m. N. pr. eines Dānava HARIV. 203.
वैस्तारिक (von विस्तार) adj. weit verbreitet, ausgedehnt BURNOUR, Intr. 142.
वैस्तिक s. वस्तु०.
वैस्पष्ट (von विस्पष्ट) n. Klarheit, Deutlichkeit, Offenbarkeit P. 5, 3, 66. VĀRTT. 2.
वैस्पेय m. patron. von विष्णि gaṇa शुभादि zu P. 4, 1, 139. — Vgl. वैस्पेय.
वैस्वर्ष 1) adj. die Stimme benachmend Suçā. 1, 192, 11. 215, 1. — 2) n.

a) *Verlust der Stimme*, — *Sprache* VLGH. 6, 156. SIM. D. 167. 189. मत्तं गद्गद्भाषितं वैस्वर्पं प्रमदादिजः PRATĀPAR. 51, a, 5. — b) *verschiedene Betonung*: घत्तयोः ÇĀṆKH. ÇA. 12, 16, 6.

वैक्क (von विकृग) adj. (f. ई) zu einem Vogel in Beziehung stehend: तनु Vogelgestalt KATHĀS. 59, 178.

वैक्क (von विकृग) adj. dass.: रस Brüh von Vogelfleisch SUÇA. 2, 459, 4.

वैकृति (von विकृत्) m. patroni. gaṇa तौत्वत्त्यादि zu P. 2, 4, 61. — Vgl. वैकलि.

वैकृति m. patroni.; pl. Sāṁsk. K. 184, a, 2. vielleicht fehlerhaft für वैकृति.

वैकायन desgl.; pl. ebend. 184, a, 5.

वैकायस (von 2. विहायस्) 1) adj. (f. ई) in freier Luft —, offen daliegend oder stehend, in der Luft —, im Luftraum stehend oder sich bewegend GONH. 2, 6, 7. PĀN. GAṆJ. 2, 2. यस्व MBH. 1, 6954. शक्रस्य सभा 2, 284. HARIV. 12636. पुर MBH. 3, 638. रुद्र (so mit der ed. Bomb. zu lesen) 12, 4662. रथ R. 6, 19, 55. यानं वैकायसं नाम BHĪG. P. 8, 10, 16. अमु 10, 55, 21. वालखिल्याः MBH. 3, 10903. गत das Fliegen R. 2, 27, 9. वैकायसम् adv. in freier Luft ĀPAST. 2, 4, 8. लोष्टं वैकायसं निद्रध्यात् GONH. 4, 9, 13. — 2) m. pl. Luft-, Himmelsbewohner BHĪG. P. 2, 2, 22. Bez. best. Rāhi (Lichterscheinungen im Luftraum) VARĀH. BRH. S. 48, 67. — 3) f. ई N. pr. eines Flusses BHĪG. P. 5, 19, 18. — 4) n. a) der Luftraum: वैकायसं प्राकृतम् MBH. 7, 5766. — b) das Fliegen BHĪG. P. 5, 5, 85.

वैकार (von विहार) m. N. pr. eines Berges in Magadha MBH. 2, 799; vgl. LIA. 2, 79, N. 4. HIOURN-THANG 3, 379. fg. — Vgl. वैभार.

वैकार्य (wie eben) MBH. 5, 4066 nach NILAK. adj. mit dem man seinen Spass hat, den man neckt und zum Narren hält; könnte auch als n. in der Bed. Belustigung, Spass gefasst werden.

वैकासिक (von विक्रास) m. Spassmacher, lustiger Geselle H. 331. HALJ. 2, 277.

वैकृत्य (von विकृत) n. Erschöpfung, allgemeine Schwäche: मुमूर्षोऽरिव तत्रास्य वैकृत्यगलितस्मृतेः RĪGĀ-TAN. 8, 2248.

वोक्ताण m. pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. BRH. S. 14, 20. 16, 35. — Vgl. वोक्ता.

वोटा f. Dienerin, Sklavin H. 534. HALJ. 2, 327. als Nebenform von पोटा wohl richtiger वोटा zu schreiben. — Vgl. पूगवोट.

वोड m. Variante von कोड ÇABDAR. im ÇKDr.

वोडु 1) m. a) eine Schlangenart (गोनस) VIKRAMĀDITJA bei BHAR. zu AK. nach ÇKDr. — b) ein best. Fisch MED. im ÇKDr. und bei WILSON. — 2) f. ई der 4te Theil eines Paṇa MED. ebend. — Die gedr. Ausg. der MED. r. 87 schreibt das Wort mit द.

वोढ m. N. pr. eines Rāhi Verz. d. B. H. No. 206. 366. 1144. Die richtigere Form ist vielleicht वोढु.

वोहृ (von 1. वह्) nom. ag. P. 6, 3, 112. 1) fahrend, führend, stehend, bringend; Zuggespann RV. 1, 44, 3. 6, 64, 3. घत्तो न वोहृ 9, 81, 2. सुपम 96, 15. 112, 4. ÇAT. BA. 6, 4, 8, 9. ÇĀṆKH. ÇA. 8, 18, 9. इतो वसु स हि वोहृ RV. 8, 2, 35. NIS. 5, 1. 11, 16. 12, 22. — रथस्य Wagenpferd AK. 2, 8, 14. H. 1234. कृतस्य ein Stier MBH. 3, 12724. 13, 3599. AK. 2, 9, 64. युगादीनाम् ebend. H. 1261. धुरः MBH. 7, 373. अग्रधुरायाम् ein Stier PĀN-
VI. Theil.

ÇAT. 8, 16. m. Zugochs, Stier RĪGĀN. im ÇKDr. MBH. 11, 760. Wagenlenker H. a. n. 2, 181. MED. qh. 4. देवानाम् Führer ÇĀṆKH. zu BṀM. AN. UP. S. 25. भागीरथीनिकरसीकरायाम् zuführend (Wind) KUMĀRAS. 1, 15. कुरवकरजसाम् MĀLAV. 44. कव्यकव्यानाम् Darbringer MBH. 13, 2023. — 2) Heimführer eines Mädchens, Ehegatte ÇABDAR. im ÇKDr. M. 8, 204. 9, 172. fg. MBH. 5, 4733. वोहृ und घृ KULL. zu M. 9, 32. कन्याम् P. 3, 3, 169, Schol. — 3) Träger, Lastträger H. a. n. MED. BHĪG. P. 5, 10, 2. भारं KATHĀS. 66, 12. कृत्स्नभूभारं 55, 29. 101, 44. क्विर्वोहृ PĀNĀR. 3, 14, 22. — 4) = मूढ (vielleicht fehlerhaft für मूत) ÇABDAR. im ÇKDr. — Vgl. धूर्वोहृ.

वोहव्य (wie eben) partic. fut. pass. P. 6, 3, 112. VOP. 26, 25. 1) zu fahren, zu ziehen, zu führen, zu lenken: रथ MBH. 13, 2790. Verz. d. Oxf. H. 31, a, 19. वोहव्या पुंगवेनेव धूः सदा रणमूर्धनि HARIV. 4049. आपत्स्वेव हि वोहव्यं (impers.) भवद्भिः पुंगवैरिव MBH. 12, 3298. अनृणिव वोहव्यः 3, 4572. धूर्वुनेन धार्या स्पाहोहव्य इतरो जनः 2799. स (सहदेवः) ते ऽरण्येषु वोहव्यो याज्ञसेनि तपास्वपि (so ed. Bomb.) zu leiten 4, 598. — 2) f. heimzuführen, zu ehelichen MBH. 13, 2449. KULL. zu M. 8, 366. — 3) zu tragen: भार R. 1, 12, 4. R. GONH. 2, 31, 3. — 4) aufzuladen, zu übernehmen, auszuführen: मरुद्धि कार्यं वोहव्यम् MBH. 5, 73. पितृपितामहे वृत्ते वोहव्ये ते ऽन्यथा मतिः 3, 1117.

वोहु m. = वोह PĀNĀR. 1, 10, 61. Verz. d. B. H. No. 1143. GAUPAR. zu SĀṆKHJAK. 1. ĀHNİKATATTVA im ÇKDr. — Vgl. यज्ञवोह्वे.

वोण्ट m. die vulgäre Form für वृत्त ÇABDAR. im ÇKDr.

वोद adj. = वार्द्र TRIK. 3, 1, 8.

वोदाल m. ein best. Fisch ÇABDAR. im ÇKDr.

वोद्र und वोद्री s. u. वोडु.

वोन्धादेवी f. N. pr. einer Fürstin Journ. of the Am. Or. S. 6, 517, e.

वोपदेव m. N. pr. eines überaus fruchtbaren Autors aus dem 12ten oder 13ten Jahrhundert n. Chr. BURNOUR, BHĪG. P. I, xcvi. fgg. WILSON, Sel. Works 2, 69. COLEBR. Misc. Ess. I, 197. II, 44. fgg. GILD. Bibl. 382. fg. 397. fg. 594. VOP. S. 176. Verz. d. B. H. No. 790. 937. 978. fg. Verz. d. Oxf. H. 37, b, No. 92. 161, b, 16. 164, a, 1. 174, b, No. 394. 175, a, 27. fgg. No. 397. 175, b, No. 398. 278, b, 21. 279, b, 5. Verz. d. Cambr. H. 13. fgg.

वोपालित m. N. pr. eines Lexicographen MED. Anh. 1. HALJ. 1, 2. Verz. d. Oxf. H. 182, b, 1 v. u. 188, a, 7. 195, b, 1. UGÉVAL. zu UNĀDIS. 4, 56. 78.

वोराक m. Schreiber TRIK. 2, 8, 26. — Vgl. वोल्क.

वोरद m. eine Jasminart (कुन्द) TRIK. 2, 4, 24.

वोरपट्टी f. Matratze ÇABDAR. im ÇKDr.

वोरव m. eine best. Körnerfrucht RĪGĀN. im ÇKDr.

वोरुखान m. ein Pferd von blassrother Farbe H. 1240. wohl nach einem Lande, vielleicht Hyrkanien, benannt.

वोरुवाण HARIV. 7426 fehlerhaft für रोहृवाण, wie die neuere Ausg. liest.

वोल् m. Myrrhe AK. 2, 9, 105. H. 1063. nach ÇKDr. auch n.

वोल्क m. 1) Strudel H. 1076. — 2) Schreiber (vgl. वोराक) ÇABDAR. im ÇKDr.

वोह्लासक N. pr. einer Oertlichkeit RĪGĀ-TAN. 5, 224.

वोह्लात् m. ein kastanienbraunes Pferd, bei dem Mähne und Schweif hell sind, H. 1239.

वोक्तिव्य n. Schiff H. 876.

वोक्त् (für वाक् (von वाच्) ÇAT. Bn. 4,7,2,21. 10,4,2,3. 8.

वोक्त् (für वोष्पट ÇAT. Bn. 2,2,2,19.25. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 390, 14.391, 4.

वोल्ति m. patron. PAVANĀLOM. in Verz. d. B. H. 57,38. wohl fehlerhaft.

वोष्पट indecl. gaṇa चादि zu P. 1,4,57. in Verbindung mit कर् u. s. w. gaṇa उर्गादि zu 61. ein Opferruf (eine Potenzierung von वषट्) AK. 3,5, s. H. 1538. AIR. Bn. 3,6. ÇAT. Bn. 1,5,2,16. 10,4,2,3. 12,3,2,3. HARIV. 14115. NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9,91. WEBER, RĪMAT. UP. 303. वोष्पट P. 2,2,21. — Vgl. औष्पट्.

व्यंश s. व्यंस.

व्यंस (2. वि + 2. संस) 1) adj. auseinanderstehende Schultern habend: पृथु° breitschulterig MBH. 1,3971. 3,11689. vielleicht ein alter Fehler für पृथु°; vgl. am Ende des Artikels. — 2) m. N. pr. eines von Indra beslegten Dāmons: षट्सूत्रं वृत्रतरं व्यंसम् RV. 1,32,5. 101,2. 103,2. 2,14,5. 3,34,3. 4,18,9. eines Sohnes des Viprakitti von der Simhikā HARIV. 215 (व्यंश die ältere Ausg.). VP. 148 (व्यंश). — In der Stelle पृथुमात्रं व्यंसो TBn. 1,6,2,3 ist zu zerlegen वि व्यंसो die Achseln stehen um einen Prtha von einander ab.

व्यंसक (von व्यंसम् mit वि) nom. ag. Betrüger H. 377. HALĪS. 2,194. — Vgl. क्रात्र°, मयूर°.

व्यंसपितव्य (wie eben) adj. zu täuschen, zu betrügen PANĒAT. 202,25.

व्यक्त 1) adj. a) herausgeputzt u. s. w. s. u. व्यञ्ज mit वि 2). — b) = स्पृष्ट offenbar, wahrnehmbar H. 1467. an. 2,193. MED. t. 54. °कृत्य RĪ-śA-TAR. 6,331. °चैतन्य adj. NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9,162. °दर्शन adj. KŪLIKOP. ebend. 16. दैरिवाव्यक्तशार्दी HARIV. 7079. व्यक्ता वाक् verständlich, articuliert DhātUP. 23,40. P. 1,3,48. Vor. 23,41. sinnlich wahrnehmbar im Gegens. zu अव्यक्त über sinnlich MBH. 3,13918. इन्द्रियैः स्मृत्यते गम्यततद्यक्तमिति स्मृतम् । तदव्यक्तमिति शेषं लिङ्गमाह्यमतीन्द्रियम् || 13931. 12,6964. 8672. fgg. SĪMĀJAK. 2. 10. 11. 14. VP. 9. BṢ. P. 2,6,28. Verz. d. Oxf. H. 45,19. तावद्यक्त eine bekannte Zahl COLEBR. Alg. 258. व्यक्तम् adv. offenbar, deutlich MBH. 13,236. Spr. (II) 344. (I) 2887. 3136. KATHĪS. 12,166. DAÇAK. 91,14. व्यक्तावधूत im Gegens. zu गुप्तावधूत WILSON, Sol. Works I, 262. Vgl. unter व्यञ्ज mit वि 3), अव्यक्त (als n. auch JĪśA. 3,178) und परि°. — c) specialisiert, unterschieden H. 327. besonders 14. — d) klug, verständig, weise AK. 3,4,22,65. H. 342. H. an. MED. HALĪS. 2,178. — 2) m. N. pr. eines der 11 Gaṇādhīpa bei den Gāina H. 32 nebst Comm. WILSON, Sol. Works I, 299. fg.

व्यक्तगन्धा f. (stark riechend) langer Pfeffer, Jasmin, Sansevieria RĪ-śAN. in NIGH. PR.

व्यक्तता (von व्यक्त) f. das Offenbarsein, Wahrnehmbarkeit: प्रधानस्य व्यक्तता गतस्य MAITRAJUP. 6,10. KŪLIKOP. in Ind. St. 9,20. यावत्पिशाचो व्यक्तता गतः bis der Piç. erscheint KATHĪS. 28,167. व्यक्ततया deutlich, verständlich Verz. d. Oxf. H. 198,6, No. 467.

व्यक्तदृष्टार्थ adj. der Etwas mit eigenen Augen gesehen hat, Augenzeuge THĪ. 3,2,16.

व्यक्तमय (von व्यक्त) adj. das sinnlich Wahrnehmbare betreffend MBH. 12,8673. अव्यक्तमयो विद्या das Ueberstimmliche betreffend ebend.

व्यक्तरसता (von व्यक्त + रस) f. deutlicher —, hervorstehender Ge-

schmack SuçA. 1,171,3; vgl. 136,9.

व्यक्ति (von व्यञ्ज mit वि) f. 1) das Erscheinen, Offenbarwerden, deutliches Hervortreten, Manifestation: नहि ते भगवन्व्यक्तिं विदुर्देवान दानवाः BHAG. 10,14. BṢ. P. 8,7,85. 10,29,14. पुष्पफल° MBH. 12,6830. व्यक्तिं भेदं च यो वेत्ति देशाणाम् SuçA. 1,82,21. गोपालास्तापसा व्याधा ये चान्ये वनधारिणः । मूलाकाराद्य ये तेभ्यो भेदव्यक्तिरिष्यति || so v. a. das Kundwerden 136, s. 4. VARĪH. BRH. S. 3,2. धर्म° MBH. 3,12678. स्नेह° MECH. 12. MĪLATIM. 17,7. दुर्नय° KATHĪS. 21,94. 123,283. वर्णानां वदने Verz. d. Oxf. H. 104,6,32. 105,1,1. 155,1,7. BṢ. P. 8,19,12. SĪH. D. 271. 408. अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं मन्यन्ते मामबुद्धयः in die Erscheinung getreten BHAG. 7,24. व्यक्तिमायाति SARVADARÇANAS. 90,2. व्यक्तिं भवति treten deutlich hervor ÇĀK. 167. अविज्ञातस्थितामदौ पुनश्च व्यक्तिमागताम् bekannt geworden KATHĪS. 19,117. RĪśA-TAR. 1,231. Am Ende eines adj. comp.: मुखमसकलव्यक्ति MECH. 82. — 2) Unterschiedenheit, Verschiedenheit: तेननेत्रज्ञयोर्व्यक्तिं बुभुधे MBH. 12,7893. यथार्णवगता नयो व्यक्तीर्जद्वि नाम च 7972. अन्तरयोर्व्यक्तिं पृच्छामि 11215. देवमानुषयोरग्य व्यक्ता व्यक्तीर्भविष्यति R. 2,23,19. RAGH. 1,10. राज्ञः समुत्तमेवावयोरधोत्तरयोर्व्यक्तीर्भविष्यति MĀLAY. 10,13. — 3) ein von andern unterschiedenes Ding, Einzelwesen, Einzelding, Individuum (Gegens. ज्ञाति) AK. 1,1,2,9. H. 1515. 14. KAP. 3,10. NĪLAK. 36. अव्यक्ताद्यक्तयः सर्वाः प्रभवत्यहरागमे BHAG. 8,18. VARĪH. BRH. S. 86,7. BṢ. P. 3,26,39. 6,15,8. Ind. St. 8,341. fgg. ÇĀK. zu KŪND. UP. S. 14. द्रव्यशब्दा एकव्यक्तिवाचिनः SĪH. D. 10,15. KUSUM. 23,1. शपि° MÜLLER, SL. 197. वर्ण° MÜLLER, RV. PRAT. XIII, N. 2. SARVADARÇANAS. 4,14. Schol. zu P. 5,4,53. SIDDH. K. zu 7,1,85. — 4) Geschlecht P. 1,2,51. SĪH. D. 17,12. नृपंसक° 18,2. — Vgl. अन्तर°, अर्थ°.

व्यक्तिविवेक m. Titel eines Buches: °कार SĪH. D. 6,5. 121,3. Verz. d. Oxf. H. 210,1, No. 495.

व्यक्तोक्त (व्यक्त + 1. कर्), °करोति offenbaren KATHĪS. 29,16. °कृत 45,273. PRAB. 1,13. SĪH. D. 22,14.

व्यक्तीभाव (von व्यक्तीभू) m. das Offenbarwerden ÇĀK. zu BRH. ÂR. UP. S. 53. 154.

व्यक्तीभू (व्यक्त + 1. भू°), °भवति in die Erscheinung treten, offenbar werden Verz. d. Oxf. H. 153,1,6. °भूत MBH. 12,11416. VARĪH. BRH. S. 47,21. RĪśA-TAR. 5,240.

व्यत = निरत adj. keine Breite habend, subst. Aequator Journ. of the Am. Or. S. 6,392.

व्यय (2. वि + व्यय) 1) adj. (f. स्त्री) a) seine Aufmerksamkeit auf keinen bestimmten Punkt richtend (vgl. एकाग्र), zerstreut, fahrig; ausser sich, in grosser Aufregung seiend; = आकुल und व्याकुल AK. 3,4,22,193. MED. r. 84. H. 366. °चित Spr. (II) 87. Personen MAITRAJUP. 3,2. 6,30. Spr. (II) 1002 (Gegens. निराकुल). VARĪH. BRH. S. 8,11. मत्त्रयामासिरे व्ययाः (देवाः) BRAHMA-P. in LA. (III) 50,1. स्त्रीमुखालोकनतया KĪM. NĪTIS. 14,55. मद° R. 4,33,29. °वृद्धय PANĒAT. 200,8. कृत्रिभयाभिनिवेशव्यय-वृद्धया BṢ. P. 5,8,2. अव्यय nicht aufgeregt, Besonnenheit zeigend, ruhig und besonnen zu Werke gehend, sich durch Nichts irren machen lassend MAITRAJUP. 2,7. अव्ययो याक्त् MBH. 3,13243. प्राक्त्वन्तूर्यामव्ययो ब्रिवितेषुः मुहुःखितः 15777. 5,7001. HARIV. 8115. R. 1,70,5. 2,30,12.

32, 12. 52, 67. 81, 12. R. GORR. 2, 36, 16. 3, 73, 6. 4, 9, 1. 33, 22. BULO. P. 11, 29, 28. BHATT. 6, 88. वचस्, वाक्य *besonnene Worte* R. 2, 21, 50. 5, 47, 1. कृदपवृत्तेरभिमतम् *so v. a. fest stehend* Spr. (II) 2810. — b) *von allem Andern abgelenkt, ganz von Etwas in Anspruch genommen, ganz mit Etwas beschäftigt*; = व्यासक्त AK. MED. HARIV. 3450. R. 7, 108, 4. unter den 1000 Boiww. Vishnu's nach CKDa. die Ergänzung im Instr.: वै-
वाहिकैः कौतुकसंविधानैः KUMĀR. 7, 2. KATHIS. 52, 322 (*ganz mit Jmd beschäftigt, sich mit Jmd eifrig unterhaltend*). im loc.: सीतामार्गणे R. 5, 47, 11. धर्मार्थयोः KĀM. NITIS. 13, 60. उद्वाकूमकोत्सवे KATHIS. 14, 26. RĪĀ-TAR. 3, 870. BULO. P. 10, 9, 22. im comp. vorangehend: कर्म^o Spr. 2121. उत्सव^o KATHIS. 19, 12. 20, 49. 26, 38. 34, 147. 36, 70. 46, 55. RĪĀ-TAR. 5, 144. 6, 311. 860. 8, 1845. PĀNĒAT. 121, 14. त्द्विस्तार्येष्ट्यप्यनम् CĀK. 30, 4. भगवदुपायानुक्तयनश्चव्ययचतस्रम् BULO. P. 4, 29, 29. Ueberaus häufig von Armen, Händen und Fingern: वत्सव्यापार्युक्ताभ्यां व्यय-
भ्यां दपउरञ्जुभिः । भुक्ताभ्याम् HARIV. 3596. नानाप्रकरणाव्ययैर्भुक्ताः R. 6, 91, 4. BULO. P. 4, 7, 20. तैमरव्ययकार MBH. 8, 464. HARIV. 6228. 9075. 13150. Spr. 2928. RAGH. 17, 27. VIKR. 77, 4. PRAB. 101, 13. कुसुमावचय-
व्ययकृता MĀLAV. 50, 5. केलिकेशयकव्ययगौरीकर KATHIS. 35, 1. बी-
जयकव्ययमाकुलि PRAB. 21, 7. अव्यय *unbeschäftigt, Nichts zu thun*
habend UTTARAR. 38, 20 (52, 13). — c) *hinundher schwankend, Gefahren*
ausgesetzt; अ^o *ungefährdet, sicher*: त्रैलोक्य MBH. 1, 7711. राज्य 3, 3049.
इवाकुलि R. 1, 72, 8. भवान्नो गतिरव्ययम् MBH. 5, 5430. आगमन R. 1,
50, 22. कुशल 68, 5 (अव्यय ed. Bomb.). गच्छस्वारिष्टमव्ययं (अव्ययः ed.
Bomb.) पन्थानमकुतोभयम् 2, 34, 31. योगक्षेम 76, 8. — d) *in Bewegung*
setend (sinnlich): चक्र BULO. P. 3, 19, 6. — 2) व्ययम् *adv. in grosser*
Aufregung VARĀH. BṚH. S. 12, 6. अव्ययम् *in aller Ruhe, mit einem Ge-*
fühl der Sicherheit, ganz behaglich HARIV. 9034. R. 2, 22, 12. 34, 25. MĀ-
LATIM. 78, 18. BHATT. 8, 14. — Vgl. उय^o, निर्व्यय, भोजन^o und वैषय्य.

व्ययता f. nom. abstr. von व्यय 1) b); am Ende eines comp.: तप-
स्विकार्य^o CĀK. CH. 41, 1. RĪĀ-TAR. 1, 125. PĀNĒAT. 252, 24. fg. KULL. zu
M. 8, 65. कुतर्काभ्यास^o KUSUM. 24, 12. fg.

व्ययत् n. nom. abstr. 1) von व्यय 1) a) MAITRĀJUP. 3, 5. Spr. 2947.
CĀK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 286. — 2) von व्यय 1) b): स्वकर्म^o KULL. zu
M. 8, 65.

व्यङ्गुश (2. वि + अ^o) adj. *keine Zügel —, keine Schranken ken-*
nend: नृभिः BULO. P. 3, 21, 55.

1. व्यङ्ग (von अङ्ग mit वि) 1) adj. *fleckig*: तक्मन् AV. 5, 22, 6. — 2)
m. a) *Flecken im Gesicht* SUÇA. 1, 118, 2. 292, 12. 296, 12. 326, 5. ÇĀRṆO.
SĀMḤ. 1, 7, 65. — b) *Schandfleck*: व्यङ्गभूतः कुलस्य HARIV. 4889. — c)
Frosch TRIK. 1, 2, 26. H. 1354. an. 2, 49. MED. g. 22. — d) *Stahl* ÇĀRṆO.
nach NICH. Pa.

2. व्यङ्ग (2. वि + अङ्ग) adj. (f. अङ्ग) in Ableitungen die erste Silbe zu
व्या, nicht zu वैष verstärkt, gaṇa स्वागतादि zu P. 7, 3, 7. VOP. 7, 3.
1) *entsteht an den Gliedern oder eines Gliedes entbehrend, krüppelhaft*
AK. 3, 4, 25, 179. H. an. 2, 49. MED. g. 22. वक्रो विपर्युङ्गः AV. 7, 86, 4.
M. 7, 149. MBH. 1, 1089. 2, 259. SUÇA. 1, 109, 4. ÇĀRṆO. SĀMḤ. 1, 3, 7.
VARĀH. BṚH. S. 86, 79. KULL. zu M. 9, 247. गो MBH. 13, 3882. अ^o
MĀK. P. 28, 18. PĀNĒAT. 184, 22. अव्यङ्गाङ्गी M. 3, 10. शरीर VARĀH.

BṚH. S. 64, 2. — 2) *keine Räder habend*: रथ BULO. P. 4, 26, 15. — 3)
fehlerhaft für व्यङ्ग dreigliedrig (d. i. aus Wagen, Reiterei und Fuss-
volk bestehend oder n. Wagen, Reiterei und Fussvolk) MBH. 8, 2526 (ed.
Bomb. hat die richtige Lesart). व्यङ्ग (विल) ist auch 9, 1388 zu lesen
st. व्यङ्ग der ed. Calc. und व्यङ्ग der ed. Bomb. — Vgl. 1. अव्यङ्ग.

व्यङ्गक m. Berg TRIK. 2, 3, 1.

व्यङ्गता (von 2. व्यङ्ग) f. *das Fehlen eines Gliedes, Krüppelhaftigkeit,*
Verstümmelung, das Abhauen eines Gliedes: शरीरस्य MBH. 12, 6190.
Spr. (II) 664. प्राप्नोति च व्यङ्गताम् VARĀH. BṚH. S. 18. अ^o MBH. 13,
5599. 5601.

व्यङ्ग्य (wie oben) *eines Gliedes berauben, verstümmeln*: व्यङ्गयितुम्
PĀNĒAT. 38, 13. व्यङ्गित 40, 24. fg. MBH. 13, 5086. कर्णयोः *so s. a. durch-*
löcherter Ohrklappen habend (nach NILAK.) 4386.

व्यङ्गार (2. वि + अ^o), loc. व्यङ्गारे *wenn die Kohlen verloschen sind*
M. 6, 56. MBH. 12, 264. 9975. 13, 6503. MĀK. P. 41, 6.

व्यङ्गिन् adj. = 2. व्यङ्ग 1) MBH. 13, 5086. MĀK. P. 34, 76.

व्यङ्गीकर (2. व्यङ्ग + 1. कर्) *eines Gliedes berauben, verstümmeln*:
कृता रथद्विपाः MBH. 7, 3877. कृतवपुस् HARIV. 4318.

व्यङ्गुलि (2. वि + अ^o) adj. *keinen Finger habend*; व्यङ्गुलीकृत der
Finger beraubt: पाणि MBH. 7, 6176.

व्यङ्गुष्ठ (2. वि + अ^o) *eine best. Pflanze* H. an. 3, 491. MED. j. 86.

व्यङ्ग्य (von अङ्ग mit वि) adj. *was offenbar —, wahrnehmbar gemacht*
wird: धनिस्तात्त्वादिर्व्यङ्ग्यः प्राणिभिः CĀK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 287.
eine Lampe ist व्यङ्ग्यक, ein von ihr beleuchteter Krug व्यङ्ग्य SĀH. D.
24, 9. Schol. zu ÇĀM. 1, 2, 11. in der Poetik *was verstanden —, impli-*
cite ausgesagt wird SĀH. D. 10. fg. 19. 250. fg. 263. 3, 17. 107, 4. 291,
4. 8. Verz. d. Oxf. H. 209, b, No. 493. PRATĪPAR. 12, a, 9. b, 3.

व्यङ्ग्यता f. nom. abstr. von व्यङ्ग्य SĀH. D. 24, 10. व्यङ्ग्यत् n. desgl.
3, 15. 24, 14.

व्यच्. विच्यति DĀTUP. 28, 12 (व्याञ्जीकरणे). P. 6, 1, 6. VOP. 13, 5 (व्याञ्जे).
zu belegen: विव्यक्ति, अविव्यक्त, विव्यचत्, विव्यक्तम्, विव्याच (P. 6,
1, 17. VOP. 8, 124), विव्यकथ, विव्यचुम् und med. विव्यचत्त; bei den
Grammatikern: विविचतुम् SIDDH. K. zu P. 1, 2, 1. VOP. 13, 5. व्यचिष्य-
ति, व्यचिता (विचिता VOP. 13, 6), विव्यात्, अव्याचीत् und अव्यचीत्
SIDDH. K. a. a. O. विचितवान् P. 6, 1, 16. Schol. *in sich fassen, aufneh-*
men: मङ्गाविव्यकपृथिवीं पत्यमानः RV. 7, 18, 8. 21, 6. नार्क विव्याच पृ-
थिवी च्चनैनम् 3, 36, 5. 8, 6, 15. 12, 24. 77, 5. विव्यकथं मरुता भूतं सोमस्य
81, 28. 10, 96, 4. 112, 4. AIR. Bn. 4, 12. ĀRANJ. 1, 6. ein unregelmässiges
perf. aus विच् gebildet: अर्कं विवेच पृथिवीमुत याम् AV. 6, 61, 2.

— intens. वेविव्यते P. 6, 1, 16. Schol.

— उद्, उद्विचिता KĀC. zu P. 1, 2, 1 in der ed. Calc.

— सम् 1) *in sich zusammenfassen* RV. 3, 36, 8. विषेदेते जनिमा सं
विविक्तः 54, 8. 10, 111, 2. कुतसंविक्त (कुतसंपुक्त v. l.) *vielleicht im*
Opfer aufgegangen NṢ. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 138. — 2) *zusammen-*
fassen, — rollen, — packen: चर्मैव यः समविव्यक्तमसि RV. 7, 63, 1.
समविव्यचुत पान्यत्विषुः 10, 56, 4.

व्यचम् (von व्यच्) n. 1) *Umfänglichkeit, Capacität*: समुद्रो न व्यचौ दृष्टे
RV. 1, 30, 3. न यस्य व्यावापृथिवी अन् व्यचः 82, 14. AV. 6, 61, 1. VB. 15,

4. — 2) *umfänglichlicher* —, *weiter Raum*; *Raum überh.* RV. 10, 92, 14. AV. 4, 19, 6. 8, 10, 14. 10, 24. 12, 1, 53. अस्मिन् यो च पृथिवी च पदार्थः 9, 3, 15. 13, 4, 53. यदा ह्येवैष उदेति । अथेदं सर्वं व्यचो भवति CAT. Br. 8, 1, 2, 1. 6, 2, 15. 9, 4, 2, 10. अङ्गुष्ठेन व्यचस्करोति *erweitern, öffnen* KAUC. 79. व्यचस्काम 89. — Vgl. अ०, उरु०, देव०, विश्व०, समुद्र०.

व्यचस्वत् (von व्यचस्) adj. *geräumig, capax*: Thore RV. 2, 3, 5. 10, 110, 5. VS. 20, 60. Rosse Indra's: *umfangreich* RV. 8, 25, 6. 10, 105, 5. VS. 11, 30. 13, 17. 14, 12. Nir. 8, 10.

व्यचिष्ठ (von व्यच् mit dem suff. des superl.) adj. *umfangreichst* RV. 2, 10, 4. 5, 66, 6.

व्यच्छ् in गोव्यच्छ्, womit irgend ein *Plager der Kuh* bezeichnet wird VS. 30, 18. Kīṭh. 15, 4. nach Maṇḍa. = गाः प्रति गमनशीलः (also in वी = गति) und व्यच्छ् = प्रति zerlegt?), nach TBa. Comm. = गवां वि-वासयिता *Austreiber, Verjager*.

व्यञ् = वीञ् *befücheln*: (तम्) विव्यञ्ज्यञ्जने: MBh. 9, 48. व्यज्येत Suçr. 4, 71, 18 wohl fehlerhaft für व्यञ्जते.

व्यञ्ज (von अञ् mit वि) P. 3, 3, 119.

व्यञ्जन (von व्यञ्ज) n. *Fächer, Wedel* (häufig im du.) AK. 2, 6, 2, 41. 7, 23. M. 7, 219. MBh. 3, 1772. 4, 1774. 9, 48. 13, 4252. R. 2, 26, 11. 91, 37 (100, 36 Gora.). R. Gora. 2, 35, 17. 3, 9, 7. 6, 112, 25. Suçr. 1, 15, 3. 171, 21. 240, 6. स्नानं सव्यञ्जनम् 2, 149, 6. व्यञ्जनानिलाः 475, 17. Kām. Nitir. 12, 44. R. 1, 8. Ragh. 8, 40. Spr. 1823. 2156. 3322. 5257. Bhāg. P. 1, 10, 13. 11, 28. 3, 15, 38. 23, 16. 4, 4, 5. Verz. d. Oxf. H. 85, b, 23. पद्म० Ragh. 10, 63. चामरं MBh. 1, 4941. 2, 37. 6, 670. 3966. Hariv. 1290. R. Gora. 2, 26, 13. चामरं (adj.) व्यञ्जनम् 12, 9. व्यञ्जनैर्वार्चामरैः (cop. adj.) Bhāg. P. 8, 10, 13. चामरं 4, 7, 21 nach dem Comm. = चामरं. — Vgl. वालं (auch R. 4, 9, 3. 5, 14, 8. Suçr. 1, 71, 18. 2, 36, 6).

व्यञ्जनक n. = व्यञ्जन Varāh. Bṛh. S. 70, 10.

व्यञ्जनीम् (व्यञ्जन + 1. भू) zu einem *Fächer (Wedel)* werden: अयत्नवालव्यञ्जनीम्बुर्वर्त्सा नभोलङ्घनलोलपता: Ragh. 16, 33.

व्यञ्ज्य (von अञ्ज् mit वि) adj. = व्यञ्ज्य: davon ०त्व n. nom. abstr. Comm. zu Ġaim. 1, 2, 12.

व्यञ्ज् (= व्यच्) adj. in उरु० und देव०; nach Analogie von उवृची könnte auch पुवृची (s. पुर्वञ्ज्) hierher gehören.

व्यञ्जन Hariv. 7433 fehlerhaft für व्यञ्जन, wie die neuere Ausg. liest.

व्यञ्जनवत् adj. zur Erklärung von व्यचस्वत् Nir. 8, 10.

व्यञ्जक (vom caus. von अञ्ज् mit वि) 1) adj. (f. व्यञ्जिका) *offenbar machend, bekundend* Bhāg. P. 6, 19, 12. Schol. zu Ġaim. 1, 2, 18. zu AV. Prāt. 1, 103. das obj. im gen. Nṛs. Tāp. Up. in Ind. St. 9, 162. अर्थनिघ-पस्य Verz. d. Oxf. H. 211, b, No. 499. im comp. vorangehend: उत्पत्तिं M. 2, 68. कृतज्ञत्वं Rīga-Tar. 6, 101. Pañān. 4, 3, 155. Sām. D. 626. In der Poetik zu *verstehen gebend, implicite aussagend* Sām. D. 31. 104, 9. 107, 4. Prātīpar. 10, a, 1, 3. — 2) m. *Ausdruck des Gefühls* AK. 4, 1, 7, 16. H. 282. Mīlatim. 154, 6.

व्यञ्जकत्वं n. nom. abstr. von व्यञ्जक 1) Schol. zu Ġaim. 1, 2, 11. Sām. D. 30. वाचकलतकव्यञ्जकत्वेन (das suff. gehört zu allen drei adj.) त्रि-विधं शब्दज्ञातम् Prātīpar. 8, b, 4.

व्यञ्जन (vom caus. von अञ्ज् mit वि) 1) nom. ag. *offenbar machend, be-*

kundend Hariv. 7433 (nach der Lesart der neueren Ausg., व्यञ्जन die ältere). — 2) m. s. u. 4) k) am Ende. — 3) f. स्त्री in der Poetik *das Zu-verstehengeben, eine indirecte Aussage, — Ausdruckswiese* Sām. D. 11. 23. 271. 117, 11. अन्विषे पदार्थेषु वाक्यार्थोपस्कारार्थमर्थान्तरविषयः शब्दव्यापारो व्यञ्जना वृत्तिः Prātīpar. 9, b, 4. — 4) n. a) *Schmuck*: स्त्री नौ भर् व्यञ्जनं गामश्रमभ्यञ्जनम् RV. 8, 67, 2. — b) *das Offenbarmachen, Be-kunden*: ०मृषिकादिदृष्टविषयव्यञ्जनार्थम् Suçr. 1, 2, 15. पराज्ञपव्यञ्जनार्थं नानालिङ्गानि पार्थिवाः । उपेया याहितास्तेन Rīga-Tar. 4, 178. — c) *andeutender (indirekter, symbolischer u. s. w.) Ausdruck*: न व्यञ्जनेने-पक्तिने वार्थः (= सूचकशब्द Comm.) Āçv. Çr. 8, 12, 18. Verz. d. Oxf. H. 246, a, No. 619. Sām. D. 89. 106, 14. — d) *nähere Bestimmung*: व्यञ्जन-मात्रं तत्तस्याभिधानस्य भवति Nir. 7, 18. — e) *Kennzeichen, Merkmal* AK. 3, 4, 28, 118. H. an. 3, 409. Med. n. 122. Verz. d. Oxf. H. 184, b, 6. स्त्री०, पुं० Āpast. beim Schol. zu Kīṭh. Çr. 443, 4. वयो० *des Alters* Schol. zu Kīṭh. Çr. 20, 2, 10. Suçr. 1, 61, 7. 2, 266, 17. neben लक्षण R. 1, 16, 32. 5, 31, 7. पार्थिव० 2, 99, 7 (Schl.). 3, 23, 18. 25, 12. 4, 2, 12. 5, 30, 4. तपस्वि-व्यञ्जनेपेति *die äussern Abzeichen eines Büssers habend, als Büsser ver-kleidet* Spr. (II) 2574. अमात्य० adj. *nur das Aeußere eines Ministers ha-bend* 2134. स्नानि० adj. Kathās. 30, 119. चर्म० *Zeichen auf der Haut, Mut-termal, Leberfleck*; s. u. बन्धिञ्ज. *Insignien eines Fürsten (zugleich Brüste)* Spr. 3363. — f) *Symptom (einer Krankheit)* Verz. d. Oxf. H. 312, a, No. 743. — g) *Geschlechtszeichen, Geschlechtsglied*; = अययव AK. H. an. Med. Varāh. Bṛh. 1, 4. — h) *Zeichen der Pubertät*: Bart AK. H. c. 121. H. an. Med. Gṛhjar. 2, 30. कुमारः प्राग्व्यञ्जनेभ्यः Āpast. 2, 26, 12. अज्ञात० adj. R. 3, 42, 33. बालमप्राप्तवयसमज्ञातव्यञ्जनाकृतिम् MBh. 1, 6136. अ० *bartlos* Ha-lās. 2, 123. *die Schamhaare (auch Brüste) beim Weibe*, sg. und pl. Spr. 2906. fg. *विवाहितायाः कन्याया कृति व्यञ्जनम्* Mārk. P. 51, 104. अव्य-ञ्जना कन्या Spr. (II) 765. अनुपज्ञातपयोधरादिस्त्रीव्यञ्जना (so ist zu lesen) Çāṅk. zu Khānd. Up. S. 80. — i) *Brüste* AK. 3, 4, 28, 98. 28, 118. 6, 2, 23. H. 397. H. an. Med. Halās. 2, 166. MBh. 3, 8530. 4, 29. R. 1, 13, 15 (14 Gora.). 2, 32, 20 (23 Gora.). P. 2, 1, 34. 4, 4, 26. Suçr. 1, 218, 3. Kām. Nitir. 7, 18. Spr. (II) 2080. (I) 3363. Kathās. 49, 37. fg. 56, 405. अमानि व्यञ्ज-नानि च 61, 40. Mārk. P. 31, 46. Pañān. 2, 4, 82. Rīga-Tar. 7, 1698. Pañ-ān. 52, 1. 61, 12. मौस० Kathās. 54, 170. fg. ०कार MBh. 4, 237. सूद्व्य-ञ्जनकर्तृ Kām. Nitir. 12, 45. — k) *Consonant* H. an. Med. RV. Prāt. 1, 1. 2. 18, 17. 19. VS. Prāt. 1, 38. 47. 59. 100. 107. 117. 3, 15 u. s. w. AV. Prāt. 1, 43. 55. 60. 98. 102 u. s. w. TS. Prāt. 1, 6. 14. 17. 21. 27. 43 u. s. w. Paribhāṣā 1 zu P. 6, 1, 223. Schol. zu 3, Vārtt. 2. Verz. d. Oxf. H. 171, b, 2. Āçv. Çr. 1, 5, 9. Çāṅk. Çr. 1, 1, 19. 2, 12. Lāṭj. 6, 10, 16. Pūṣpa-sūtra in Ind. St. 4, 47. Sarvaśārop. 390. — 8, 211. 467. Çaut. 3. MBh. 1, 309. 3, 16778. 14, 1192. R. 7, 94, 31. Mārk. P. 23, 47. Mallīn. zu Çiç. 1, 11 (*Silbe*). वाचा स्त्रीव्यञ्जना R. 2, 64, 10. masc. Comm. zu VS. Prāt. 4, 16. — l) *Tag* Med. — m) *Fächer, Wedel* H. 687. Halās. 2, 155. fehler-haft für व्यञ्जन. — Vgl. उभय०, तैरो०, निर्व्यञ्जन, वाल०.

व्यञ्जनकारिका f. N. pr. einer bösen Fee, welche *einem Weibe die Schamhaare fortnimmt*, Mārk. P. 51, 102; vgl. 104.

व्यञ्जनिक (von व्यञ्जन) n. स्वराणी व्यञ्जनिकम् *Titel eines Parī-śiṣṭa* der VS. Ind. St. 3, 270.

व्युत् m. N. pr. eines Mannes Vor. 7, 2. — Vgl. व्याडि.

व्युत्सम्बक m. *Aleinus communis* (s. एरुड) AK. 2, 4, 2, 32. nach Colaba. und Lois. auch व्युत्सम्बन m.

व्युत्तु m. N. pr. eines Mannes Riā-Tar. 8, 184, 319, 351.

व्युत्तुमङ्गल m. desgl. ebend. 7, 1480.

व्यति (von 1. व्यत् mit वि, Padap. ohne Trennung) m. Ross: व्यक्ते न वृत्ते व्यतिरेकीति RV. 1, 158, 6. सक्तं व्यतीनां युक्तानाम् 4, 32, 17. यो व्यती फोषयत्सुषुक्ता उप दाषुषे 8, 58, 13.

व्यतिकर (von 3. कर् mit व्यति) m. 1) Mischung, Kreuzung; Zusammenstoß, Berührung; = व्यतिषङ्ग Trik. 3, 3, 372. H. an. 4, 278. MRD. r. 296. Suç. 1, 284, 21. 2, 166, 1. दिशाम् Bñg. P. 3, 15, 2. तीर्थे तोयव्यतिकरभवे ब्रह्मकन्यासरथो: Raç. 8, 94. उभयो: सेनयोर्महाव्यतिकरो (महन्व्यतिकरो! ed. Bomb.) ऽभवत् MBh. 6, 528. रत्नच्छाया° MRD. 15. Çiç. 4, 53. Nāgān. 36, 17. धर्म° Bñg. P. 1, 4, 16. 4, 19, 31. 35. गुण° 2, 5, 32. 3, 9, 1. 10, 11. 32, 14. fg. 4, 11, 16. 22, 36. 5, 3, 5. 7, 6, 21. 25. 9, 30. 8, 12, 8. 14, 10, 37. Spr. (II) 1074. वेदगध्यविमुग्धता° (I) 2858. अवन्तिसिख° 2878. Mālatim. 34, 11. मार्गचल° Zusammenstoß mit Spr. (II) 2470. काङ्क्ष्यो ऽपि° सुखं कातरा: स्वाङ्गदाने Berührung, Vereinigung Çik. Ch. 88, 8. उमाकृतव्यतिकरो स्वाङ्गे Mālav. 7, 4. दयितारति° Spr. (II) 112. काम: स्त्रीव्यतिकराभिलाषादि Çik. zu Bñh. Å. Up. S. 286. मदन° Daçak. 92, 4. स्मरशब्दबाण° Spr. (II) 1130. कात्तविशेषदु:ख° 1851. दैन्य° (I) 1753. अविर्तविनादव्यतिकरो विमर्दे: so v. a. verbunden mit UTTARAH. 63, 7 (84, 2). — 2) das sich-zu-schaffen-Machen mit Etwas, das Gehen an Etwas: चरणानति° Spr. (II) 2528. 2915. अधिनेपवचन° Daçak. 67, 18. तत्तत्कर्मव्यतिकरकृत् (विधि) Riā-Tar. 2, 93. — 3) ein schlimmer Fall, Unfall, = व्यसन Trik. H. an. MRD. UTTARAH. 96, 8 (125, 11; = समूह Comm.). अस्मिन्व्यतिकरो वृत्ते Kathās. 74, 89. Pāñāt. 40, 18. 42, 5 (ed. orn. 38, 1). 237, 22. Hit. 110, 6. अयं व्यतिकरो ऽसंभाव्यो मम dieser mir begegnete Unfall Pāñāt. 30, 8. दवदकुनदाक्° Spr. 1807. वार्ता° so s. a. eine schlimme Neuigkeit Pāñāt. 130, 6 (auch hier liest ed. Bomb. so). 7. — 4) Vernichtung, Untergang: स्थिति° Bñg. P. 4, 1, 56. लोक° 1, 7, 32. ङगद्यतिकर 10, 67, 27. कल्प° 3, 9, 27. — Vgl. व्यतीकार.

व्यतिक्रम (von क्रम् mit व्यति) m. 1) das Vorübergehen: आशु° Suç. 1, 102, 17. das Gewinnen eines Vorsprungs: व्येतिषाम् MBh. 4, 1608. — 2) das Verstreichen: काल° R. 4, 28, 21. — 3) das Überspringen, Übergehen, Ausweichen, Entgehen, Sichbefreien von; das obj. im gen.: मार्गस्य Spr. 4799. आश्रमानुक्रम: पूर्वै: स्मर्यते न व्यतिक्रम: Kir. 11, 76. भवितव्यस्य MBh. 3, 15864. भाषितस्य न व्यतिक्रम: man kann dem Ausspruch nicht entgehen so v. a. der Ausspruch muss sich erfüllen Vāñh. Bñh. 8, 46, 97. — 4) das Überschreiten, Uebertreten, Verletzung, Vernachlässigung, Unterlassung: मर्यादा° Pāñāt. 46, 30. fg. सेविद्: M. 8, 5. सेविद्यतिक्रमकारिन् Kull. zu M. 8, 248. समयस्याव्यतिक्रम: Spr. (II) 698. संध्यानित्यकार्य° Mān. P. 50, 53. सत्यधर्म° R. Gora. 1, 24, 2. धर्म° Kathās. 113, 14. Bñg. P. 9, 4, 44. P. 8, 1, 60. Schol. युद्ध° der Gesetze beim Kampfe Hariv. 4705. पूष्यपूजा° Raç. 1, 79. नीति° Riā-Tar. 5, 398. स्वार्थ° Beeinträchtigung Bñg. P. 4, 22, 32. — 5) Verletzung der bestehenden Ordnung, Vergehen, Versehen, ein begangenes Unrecht M. 8, 219. 244. 269. 355. MBh. 1, 771. 3, 1859. 4, 482. 5, 2704 (pl.). 13, 2574.

2591. 3474. 4809. 14, 739. 1620. Hariv. 963. व्यभिचा व्यतिक्रम: 4024. 5969. 9945. R. 1, 8, 12. 3, 46, 7. 56, 24. 4, 53, 9. 14. Spr. (II) 638. Kathās. 121, 103. Bñg. P. 1, 5, 15. 8, 1, 19. 8, 11. 13, 4. पितृणाम् gegen die Eltern Hariv. 971. Māñvīnā. 40, 21. गुरु° gegen ehrwürdige Personen Bñh. Nāñāç. 19, 90. Bñg. P. 3, 16, 12. — 6) Wechsel, Vertauschung, umgekehrte Ordnung Åçv. Ça. 10, 5, 19. गायत्रीत्रिष्टुभो: Lāñs. 7, 3, 11. Kauc. 6. भाषा° Daçak. 2, 61. सर्वत्र प्राशुखो दाता मरुता च उदशुख:। एष एव विधिदाने विवाहे च व्यतिक्रम: || Udvāñātattva im ÇKDa.

व्यतिक्रमण (wie oben) n. das Begehen eines Unrechts gegen Jmd (geht im comp. voran): व्येष्ट° Kathās. 105, 91.

व्यतिक्राप्ति (wie oben) f. dass.: गुरु° gegen Sñh. D. 381.

व्यतिनेप MBh. 9, 789 wohl fehlerhaft für व्यधिनेप, wie die ed. Bomb. liest.

व्यतिचार (von चर् mit व्यति) m. Umwechslung: अ° Åçv. Ça. 2, 3, 6.

व्यतिपात (von 1. पत् mit व्यति) m. Bez. eines best. Joga, wenn nämlich Sonne und Mond in den entgegengesetzten Ajana stehen und dieselbe Declination haben, während die Summe ihrer Längen 180° beträgt, Ganit. Pāñh. 8. Colebr. Misc. Ess. I, 187. II, 363. Vāñh. Bñh. 8, 100, 2. Verz. d. Cambr. H. 64, 2. Mān. P. 31, 21. — Vgl. व्यतीपात.

व्यतिभेद (von 1. भिद् mit व्यति) m. gleichzeitiges Hervorbrechen: उत्पलपन्नशत° Sñh. D. 102, 4. 5.

व्यतिमिश्र (2. वि-अति + मिश्र) adj. untereinander gemischt, mit einander verwechselt Vāñh. Bñh. 8, 67, 3. वासम् MBh. 1, 3284.

व्यतिमोह (von मुह् mit व्यति) m. irrthümliche Verwechslung: अ° Çat. Br. 13, 2, 4, 7.

व्यतिरिक्त s. u. रिच् mit व्यति. Davon °क n. Bez. einer best. Art des Fluges MBh. 8, 1902.

व्यतिरिक्तता (von व्यतिरिक्त) f. Unterschiedenheit, Verschiedenheit Bñg. P. 4, 28, 40.

व्यतिरेक (von रिच् mit व्यति) m. 1) das Gesondertsein, Ausgeschlossenheit, Ausschluss: पृथग्विनासरोर्णते व्यतिरेकाववाचका: Halās. 5, 90. Kan. 3, 2, 9. 18. यथा गन्धस्य भूमेः न भावो व्यतिरेकतः eine gesonderte Existenz, eine Existenz für sich Bñg. P. 3, 27, 18. स्वव्यतिरेकतम् 10, 3, 18. आत्मनो ऽव्यतिरेकेण 11, 2, 22. Lāñs. 10, 3, 14. लोकव्यतिरेकवर्तिनी पार्थिवता im geraden Gegensatz zum Volke Spr. (II) 1125. वीत° adj. nicht abgesondert, für sich allein bestehend Riā-Tar. 4, 1. व्यतिरेकेण und व्यतिरेकात् mit Ausschluss von, mit Ausnahme von, ohne Suç. 1, 77, 20. 96, 10. न पतिव्यतिरेकेण सुखोपामपरा गति: Kathās. 39, 166. 120, 50. Çik. zu Bñh. Å. Up. S. 30. 114. 252. Kull. zu M. 2, 61. 4, 53. अस्मद्यतिरेक am Anfange eines comp. ohne uns Mālatim. 140, 20. Tarkab. 50. Negative (Gegens. अन्वय) 37. Bñhāñp. 141. fgg. Kusum. 7, 10. 18, 16. Wilson, Sāñhāñjak. 8. 58. Schol. zu Kap. 1, 40. 107. 133. Bñg. P. 2, 9, 35. 7, 7, 24. Riā-Tar. 1, 33. 4, 608. Sñh. D. 4, 6. Comm. zu TBh. 1, 61, 7. अ° adj. Gāin. 1, 1, 5. — 2) in der Rhetorik ein Gleichniss mit Hervorhebung einer Ungleichheit, Contrast, Antitheton Kivāñ. 2, 180. Sñh. D. 700. 104, 6. 103, 4. Kuvalas. 59, a. Beispiele: Raç. 4, 49. Çik. 47. Spr. (II) 489. 517. 571. 2659. fg. (I) 5317.

व्यतिरेकिन् (von व्यतिरेक) adj. ausschliessend, negierend Kusum. 32,

15. अन्वयः, केवलः TARKA. 37. व्यतिरेकिन् KURU. 28, 21.

व्यतिरेकः (von रिच् mit व्यति) n. das Contrastiren, Hervorheben eines Gegensatzes (in einem Gleichnis) ŚĀN. D. 106, 14.

व्यतिलङ्घिन् (von लङ्घ् mit व्यति) adj. gewichen, abgerutscht: स्व-संनिवेशाद्यतिलङ्घिनि किरीटे RAGH. 6, 19.

व्यतिषङ्गः (von सङ्ग् mit व्यति) m. gaga न्यङ्गादि zu P. 7, 3, 55. = व्यतिकर TARK. 3, 3, 372. H. an. 4, 275. MED. r. 296. 1) gegenseitiger Zusammenhang, Relation; Verbindung, Verschlingung RV. PAṬ. 13, 16. KĪṬ. ÇA. 10, 1, 1. अङ्गाः PĀNĀV. Bā. 13, 11, 5. 14, 5, 4. व्यतिषङ्गा नाम द्वयोर्विच्छिन्नं सक्तानुष्ठानात्मकस्तत्त्वविशेषः PRATĪPAR. 93, 6, 6. — 2) feindlicher Zusammenstoß: सेनयोः MBH. 12, 3798. — 3) Tamsah: अन्योऽन्य-वित्तं Bāle. P. 5, 13, 13. 14, 37. — व्यतिषङ्गम् absol. s. unter der Wurzel.

व्यतिकारः (von कृत् mit व्यति) m. Vertauschung, Tausch H. 870. अ० KĪṬ. 27, 1. Abwechslung P. 3, 4, 19 (व्यतीकार, v. l. व्यति०). Wechsel-seltigkeit, Gegenseitigkeit VOP. 6, 32. 23, 55 (an beiden Stellen व्यती०). कर्म० P. 1, 3, 14 (v. l. व्यतीकार). 3, 3, 43. 5, 4, 127. 7, 3, 6. क्रिया० VARTI. zu P. 1, 3, 14. विक्रम० RAGH. 12, 98. व्यतिकारम् absol. s. unter der Wurzel.

व्यतीकार m. = व्यतिकार 1): परस्परव्यतीकार रणं घ्रासीत्सुदारुणाः feindlicher Zusammenstoß HARIV. 15111. Die beiden Längen werden durch das Metrum bedingt.

व्यतोपात m. 1) = व्यतिपात H. an. 4, 125. MED. t. 217. JĀṬ. 1, 215. KĀSHIASH. 16, 14. SĀM. K. 1, 6, 2. 2, a, 4. 80, a, 11. BĀU. P. 4, 12, 48. 7, 14, 20. Schol. zu KĪṬ. ÇA. 7, 1, 31. व्यत० Vorz. d. Oxf. H. 283, a, 25. — 2) = उपद्रव, महेत्यात eine grosse Calamität H. an. MED. — 3) = घपयान Flucht diess. disrespect, contempt Wilson nach MED.; beruht auf einer Verwechslung von घपयान mit घपमान.

व्यतीकार m. = व्यतिकार (s. d.) ÇAT. im ÇKDA.

व्यत्ययः (von 3. इत् mit व्यति) m. Wechsel, Vertauschung P. 3, 1, 55. KĀr. zu 6, 2, 199. व्यत्ययो न्ययमत्यन्तं पतयोः प्रुल्लङ्घयोः Spr. 3039. परावरे-षां स्थानानां कालेन व्यत्ययो महान् Bāle. P. 7, 10, 43. अज्ञातमत्कृतव्य-त्यया (सक्तुमाम्) KĀR. 71, 272. ein umgekehrtes Verhältniss AK. 3, 3, 33. H. 1502. HALI. 4, 14. स्वतःसलिलचरणाम् VĀR. Bā. S. 95, 55. Spr. 3403. रति० = विपरोतरत (II) 1033. Schol. zu AV. PAṬ. 4, 126. कर्मणाम् so v. a. verkehrte Beschäftigung JĀṬ. 1, 96. व्यत्यये im entge-gengesetzten Falle VĀR. Bā. S. 7, 20. व्यत्ययेन umgekehrt (in präd-icativem Verhältniss) 4, 32. Suça. 2, 183, 16. व्यत्ययात् dass. ÇAUT. 26. व्यत्ययम् auf umgekehrte Weise sich bewegend VĀR. Bā. S. 88, 29. — व्यत्ययम् absol. wechselnd LĪṬ. 1, 3, 20.

व्यत्यस्त partic. s. u. 2. अस् mit व्यति; als subst. eine best. hohe Zahl bei den Buddhisten Mōl. asiat. 4, 638, N. 34.

व्यत्यासः (von 2. अस् mit व्यति) m. Wechsel, Vertauschung LĪṬ. 10, 7, 6. MBH. 12, 1732. 13, 231. 236. 239. HARIV. 1441. 3249. (g. MALLIN. zu KUMĀR. 4, 6. P. 1, 4, 106. Schol. ein umgekehrtes Verhältniss AK. 3, 3, 32. H. 1501. VĀR. Bā. S. 54, 53. umgekehrte —, verstellte Lage KULL. zu M. 2, 72. instr. und abl. in vertauschter Ordnung, umgekehrt: द्वे नीले द्वे च मन्ये व्यत्यासेन Suça. 1, 350, 16. व्यत्यासात्सिंहा विध्योत् 2, 113, 4. 231, 3. — व्यत्यासम् absol. s. unter der Wurzel.

व्यथ्, व्यथते DĀṬ. 19, 2 (अपयचलनयोः; v. l. दुःखचलनयोः, दुःख-

अपयचलनयोः, दुःखचलनयोः; पीडयाम् VOP. 8, 122). विव्यथे P. 7, 4, 68. VOP. 8, 124. व्यथिष्ठास्: व्यथिष्ये P. 3, 4, 10. act. in der älteren Sprache nur in der Formel दुष्मणो व्यथिषत् प्रयुतं द्वेषः VS. 6, 18 (TB. v. l.), im Epos häufiger aus metrischen Rücksichten. 1) schwanken, taumeln, aus seiner natürlichen Lage oder Richtung kommen, fehltraten; nicht fest- stehen, zu Fall kommen: यः पृथिवीं व्यथमानामर्दकम् RV. 2, 12, 2. रसते व्यथते भूमिः कम्पतीव च सर्वशः MBH. 6, 5204. स विव्यथेऽत्यर्थमरिप्रता-डितो पथातुरः पितृकफानिलञ्चरैः 8, 4698. नास्य व्यथते पृथिः RV. 6, 54, 3. 3, 54, 8. पृथो मा व्यथिष्महि भूम्याम् AV. 12, 1, 28. 4, 40, 1. 12, 2, 23. TBH. 2, 4, 3, 8. न स राज्ञा व्यथते RV. 5, 37, 4. 54, 7. 10, 107, 8. ÇAT. Bā. 2, 1, 4, 27. 2, 2, 2. न स्कन्दते न व्यथते (= शुष्यति Comm.) न विनश्यति क- र्कचित् — ब्राह्मणस्य मुखे कुतम् Spr. (II) 3493 (M. 7, 84; vgl. JĀṬ. 1, 215). मा व्यथिष्ठा मया सक्तं प्रजया च धनेन च AV. 14, 1, 48. AIT. Bā. 4, 18. Suça. Bā. 2, 9. KAUS. UP. 2, 11. चारित्रतो न व्यथते weicht nicht vom guten Wandel P. 5, 4, 46. Schol. यमर्थो व्यथेरन् wenn die Sachen schief gehen ÅÇV. ÇA. 2, 8, 4. विव्यथे भरतोऽतीव घणो तुभ्येव (so od. Bomb.) सूचिना zucken, zusammenfahren R. 2, 75, 16. कृदयं व्यथतीव मे MBH. 4, 1453. नास्त्वलमापि विव्यथुः R. 6, 91, 15. आकाशे विष्ठिताः प्राः स्वप्र- भावात् विव्यथुः schwankten nicht, standen fest 7, 23, 40. विषं विषेणा व्यथते weicht, wird wirkungslos KĀM. NĪTIS. 8, 67. व्यथितं schwankend: बभूव व्यथितस्तत्र भूमकम्पे यथा हुमः R. SCHL. 2, 87, 4. 3, 53, 61. ०सिन्धु KĪR. 3, 11. भार्पीडाव्यथितमस्तकं MĀR. P. 14, 78. gewichen, verändert: वर्णां Gestichtsfarbe DAÇA. 81, 11. — 2) aus seiner Ruhe —, aus der Fas- sung kommen, seine Besonnenheit verlieren, ausser sich gerathen, ver- zugen, sich von einem Schmerz u. s. w. hinreißen lassen: स तेजोऽग्नि- र्नाव्यथत ÇAT. Bā. 2, 5, 3, 2. द्वैवः प्राणः) न व्यथते ऽथो न र्णयति 14, 4, 3, 29. 6, 9, 28. र्धं बिभ्रदात्मना न व्यथिष्ठाः AV. 19, 33, 5. नार्धमेण जितः कश्चिद्यथते वै पराजये MBH. 2, 2568. प्राप्यापदं न व्यथते कदाचित् 5, 1077. 8, 49. न व्यथते न कृष्यति Bāle. P. 1, 18, 50. 4, 3, 19. 8, 22, 7. सुखार्की दुःखितां दृष्ट्वा ममापि व्यथते मनः MBH. 3, 2675. R. 5, 85, 19. KAURAP. 31. अकारणपरित्रस्तं कृदयं व्यथते मम MĀR. 111, 4. स्वलितामेव कौत्स्ये अग्र्यं दृष्ट्वा च विव्यथे MBH. 2, 1802. 7, 9352. R. 2, 19, 1. R. ed. GONN. 2, 16, 23. 3, 30, 46. 7, 69, 11. RAGH. ed. Calc. 11, 66 (विषसाद St. 67). स तु राजविरुद्धदरिद्र्याभ्यां न विव्यथे RĀĀ-TAN. 2, 71. 8, 807. Bāle. P. 4, 8, 15. मा व्यथिष्ठाः BHAG. 11, 34. RAGH. 14, 72. प्रलये न व्यथति च BHAG. 14, 2. न सीदति न च व्यथति (v. l. व्यथते) Spr. 5117. ये न कृष्यति ला- भेषु नालाभेषु व्यथति च MBH. 12, 5909. व्यथेत् 4, 120. व्यथन् 2, 2210. विव्यथुः 3, 717. R. 3, 30, 36. mit dem gen. der Person vor Jmd erschrek- ken 7, 23, 3, 30. व्यथित (könnte auch auf das caus. zurückgeführt wer- den) aus seiner Ruhe —, aus der Fassung gekommen, in Aufregung ver- setzt, ausser sich, verzagt, von einem Schmerz u. s. w. hingeworfen, mit- genommen MBH. 1, 7721. 3, 2617. 5, 7342. 13, 7285. R. 1, 8, 20. 48, 29. 2, 47, 15. 63, 32. R. GONN. 1, 23, 1. 5, 28, 12. Spr. 4558. 5040. RĀĀ-TAN. 3, 419. Bāle. P. 3, 14, 48 (Gegens. कृष्ट). PĀNĀT. 69, 2. मनस् MBH. 3, 12114. R. GONN. 1, 22, 20. 3, 30, 22. 66, 4. कृदयं MBH. 3, 2912. चेतस् R. 6, 18. अक्षरात्मन् R. GONN. 2, 39, 52. 52, 39. Bāle. P. 5, 13, 5. भाव R. 4, 3, 1. इन्द्रिय R. SCHL. 2, 42, 5. आणाद्यथितमर्मा schmerzhaft 83, 23. अतिव्यथि- तकार्पमूलकृदय Bāle. P. 5, 14, 11. — Vgl. व्यथमान.

— caus. व्यथयति Vor. 18, 22. 1) *schwanken* —, *fehlgehen machen*, *zu Fall bringen*; *abbringen von* (abl.): मा घनिं व्यथयिर्म AV. 5, 7, 2. 12, 1, 81. क्षमित्रस्य व्यथया मृत्युम् RV. 6, 25, 2. सत्पथात् BHAT. 10, 36. pass. in unruhige Bewegung gesetzt worden: व्यथ्यते पन्थिः Suçr. 1, 286, 19. — 2) *aus seiner Ruhe* —, *aus der Fassung bringen*, *aufregen*; *in Schmerz versetzen* BHAG. 2, 15. MBH. 3, 16416. 7, 335. तान्निवार्था न चानर्था व्यथयति Spr. 4886. R. 5, 54, 1. KHANDOM. 67. DAÇAK. 77, 12. BHAT. 15, 86. Spr. (II) 1627 (Gegens. नन्द्य). विनाशो लब्धस्य व्यथयतिरारो न वनुदयः 3045. Glt. 2, 20 (Gegens. सुख्य). 10, 13. व्यथयसी मनो मम MBH. 2, 1814. MĀKĀS. 162, 13. व्यथयति परं चेनो मनोरथशतैर्ननाः Spr. 2909. मन्मथापुधत्तपासव्यथ्यमानमति BHAT. 4, 30.

— intens. वाध्यव्यते P. 7, 4, 68. Schol.

— परि *aus seiner Ruhe* —, *aus der Fassung bringen*: यथा मा वो मृत्युः परिव्यथा इति PRAÇNOP. 6, 6.

— प्र 1) *erbeben*: दृष्ट्वैव हि परानात्रो मनः प्रव्यथतीव मे MBH. 4, 1242. *aus seiner Ruhe* —, *aus der Fassung kommen*, *versagen*: तदैव प्रव्यथते ऽस्य शत्रवो विनमसि च 5, 4564. 14, 271. प्रविव्यथे 7, 1370. R. 2, 18, 41. प्राव्यथत् MBH. 3, 14334. प्रविव्यथुः 6, 2704. 10, 368. HARIV. 12542. प्रव्यथित partic. BHAG. 11, 20. 23. fg. 45. MBH. 1, 7661. 2, 1436. 6, 1931. 2274. 12, 8113. HARIV. 8174. R. 3, 15, 13. 4, 51, 4. 5, 76, 14. 101, 1. 7, 28, 15. BHĀG. P. 10, 62, 30. MĀK. P. 74, 83. DAÇAK. 83, 13. — 2) *ausser Fassung bringen*, *in Schmerz versetzen*: न त्वां प्रव्यथते (richtiger प्रव्यथयेद् ed. Bomb. und SCHL.) दुःखं मुखं वापि प्रकर्षयेत् R. GOM. 2, 114, 28. — caus. dass. MBH. 4, 2113. HARIV. 2482. R. 2, 106, 2.

— संप्र, partic. व्यथित *ausser Fassung gekommen*, *in grosse Aufregung versetzt*: चेतना R. 1, 38, 16.

— वि, partic. व्यथित dass. Spr. (II) 1604. MBH. 7, 1272 (ऽतिव्यथित ed. Bomb.).

— सम् *aus der Fassung kommen*, *versagen*: संविव्यथुः MBH. 6, 769. व्यथ s. जल°.

व्यथक (vom caus. von व्यथ्) adj. *in Schmerz versetzend* H. 501. HAL. 2, 216. वचम् KIR. 2, 4.

व्यथन (von व्यथ् simpl. und caus.) 1) adj. *in grosse Aufregung versetzend*: कर्मन् MBH. 3, 16414. — 2) n. a) *das Schwanken*, *Nichtfeststehen* u. s. w. P. 5, 4, 46. — b) *Abänderung*, *Entstellung* (eines Lautes) RV. PAṬ. 14, 1. — c) *Empfindung eines Schmerzes* Suçr. 1, 269, 3. 2, 313, 13. — d) *das Berühren eines Schmerzes* Dhātup. 28, 1. — Vgl. व्रति°, निर्व्यथन.

व्यथयितृ (vom caus. von व्यथ्) nom. ag. Jmd (acc.) *in Schmerz versetzend*, *hart mitlehnend*: (अधिकरषिकाः) क्षीबान्पालयिता शठान्व्यथयिता MĀKĀS. 137, 25.

व्यथा (von व्यथ्) f. Vor. 26, 192. 1) *das Fehlgehen*, *Misslingen*: स्वक्लमव्यथं चैव — विप्रप्रीतो कृतम् JĀK. 1, 315 (*keinen Schmerz verursachend* St.); vgl. M. 7, 84 = Spr. (II) 3493. — 2) *Schaden*, *Verlust*; *Ungemach* ÇAT. Bn. 3, 5, 4, 30. Suçr. 1, 7, 17. VĀK. Bn. S. 89, 3. — 3) *ein Gefühl peinlicher Unruhe*, *Unbehagen*, *Pain*, *Leid*, *Weh*, *Schmerz* AK. 1, 2, 9, 8. H. 1370. HAL. 3, 4. BHAG. 11, 49. मा च ते शम्भ्वरस्येयं पत्नीति भवतु व्यथा HARIV. 9475. सत्त्ववतां दारुणैरपि क्रियाविशेषैर्न व्यथा भवति Suçr. 1, 38, 10. व्यथया दीनः R. 2, 22, 1. व्यथातुर 51, 24. RĪGĀ-TAN. 5, 442.

व्यथाक्रान्त KATHĪS. 13, 109. व्यथाकुल PARĪT. 215, 19. मरणे नास्ति मे व्यथा R. 2, 64, 50. UTTAR. 6, 3 (9, 6). KATHĪS. 22, 92. भी, शोका, व्यथा R. GOM. 2, 53, 3. 5, 33, 41. गुरुव्यथ adj. VIKR. 50. तीव्रोभयव्यथ adj. RĪGĀ-TAN. 6, 99. व्यथां जह्नु MBH. 1, 6145. अथय्य तद्व्याथम् RAÇH. 3, 61. अलघयत्स तद्व्याथम् 11, 62. गतव्यथ adj. MBH. 1, 7711. 3, 1736. BHĀG. P. 3, 22, 24. वीतव्यथ adj. 6, 11, 12. मकैषधिक्षतव्यथ adj. (कृत st. कृत ed. Calc.) RAÇH. 12, 78. स कृच्छ्रकालं संप्राप्य व्यथां नैवेति कर्कषित् Spr. 4557. ईग्दुःखमयं भुक्त्वा ज्ञास्यत्यन्यव्यथां ध्रुवम् RĪGĀ-TAN. 5, 198. अनुभाव्य व्यथाम् 4, 654. प्रियाविरुक्तां त्वं तु व्यथां मानुभूः VIKR. 110. अद्यानां वक्रिदाकृतमुद्रवा । व्यथा विनाशमभ्येति Spr. (II) 1532. अकारऽभूलजनितः RĪGĀ-TAN. 5, 53. व्यथां कर् (act. und mod.) Jmd (gen.) *in Leid versetzen*, *Jmd Schmerzen verursachen* HARIV. 12755. R. 5, 49, 25. Spr. (II) 1250. °कर् (I) 2943. व्यथां मा कृथाः *gieb dich nicht dem Schmerz hin* (II) 867. न व्यथा कर्तवा R. 3, 73, 17. मनसः R. SCHL. 2, 63, 48. मानसी AK. 1, 1, 2, 28. कृदि 50 v. s. *Herzklopfen* Suçr. 2, 402, 8. कृदये 814, 7. कृद्यथा VĀG. 8, 29. कृदय° *Seelenschmerz* Spr. (II) 1700. अङ्ग° KĀSHI-SAM. 6, 8. मर्म° Glt. 3, 14. RĪGĀ-TAN. 3, 277. शोर्ष° *Kopfschmerz* 4, 14. किं कर्मस्य भरव्यथा न वपुषि Spr. (II) 1737. गर्भवास° 2093. निस्तीर्य दौर्दव्यथाम् RAÇH. 3, 7. तद्विपोग° (pl.) MĀK. 107. Spr. (II) 788. अव्यथ *sich nicht dem Schmerz hingebend*, *nicht versagend* (I) 5008. सव्यथ *sich dem Schmerz hingebend*, *bekümmert* Çiç. 9, 83. HIT. 113, 13. — Vgl. अ-व्यथ, निर्व्यथ.

व्यथि (wie oben) s. अ°.

व्यथितं 1) adj. s. u. व्यथ्. — 2) n. *Schaden* oder *das Zagen* VS. 5, 9.

व्यथिन्, व्यथिष und व्यथिष्ये (von व्यथ्) s. अ°.

व्यथिस् (wie oben) adv. 1) *schwankend*, *schief*: नैनं पूर्णा नैरति व्यथिर्यति RV. 5, 89, 2. — 2) *heimlich*, *unbemerkt von* (gen.): *heimtückisch*, *hinterrücks*: मार्किष्टे व्यथिरा दधर्षति RV. 4, 4, 3. नामाममित्रो व्यथिरा दधर्षति 6, 28, 2. व्यथिर्दाप्रयो मर्त्यस्य 62, 3. यच्चिद्धि ते अपि व्यथिर्गन्वांसो अममरि 8, 45, 19. परा कीन्द् धार्षसि वृषाकपेरति व्यथिः 10, 88, 2. 31, 10. Hierher auch पुरा यथा व्यथिः अथ इन्द्रस्य नाधेयं शत्रुः AV. 6, 33, 2. wozu RV. 6, 28, 2 zu vergleichen und व्यथिः शत्रुः zu vermuthen ist. — Vgl. कृच्छ°.

व्यथ्य (vom caus. von व्यथ्) adj. s. अ°.

व्यथ्ययः irrigo v. l. für अव्यथयः NAÇH. 1, 14.

व्यथर् (von 1. अद् mit वि) adj. *nagend*, m. *Nagethier* ÇAT. Bn. 7, 4, 2, 27. व्यथरो AV. 3, 28, 2. Richtig wäre wohl व्यथर्.

व्यथ्, विध्यति Dhātup. 26, 72 (ताडने). P. 6, 1, 16. विव्याथ 17. Vor. 8, 124, 11, 3. विविधतुम् 11, 3. विविधस्, अव्यात्सीत्. (उप)विधन्, वेत्स्यामि (vgl. KĀR. 4 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10), वेद्वा, विद्वा, विध्य, वेद्मुः pass. विध्यते, विद्. Hier und da aus metrischen Rücksichten auch mod. 1) *durchbohren*, *durchstechen*; *erschliessen*, *treffen* (mit einem Geschosse) RV. 1, 61, 7. 86, 9. तपुषाम्ना 2, 30, 4. 9. 4, 4, 1. तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः 10, 87, 6. AV. 3, 25, 1. मर्मणि 5, 8, 9. VS. 16, 28. TS. 2, 2, 2. 4. 6, 9. 3. 6, 5, 6. 2. तमभ्यास्त्याविध्यत् AIR. Bn. 3, 32. ÇAT. Bn. 1, 7, 2, 3. विध्यत्यधमुषा P. 4, 4, 83. मृगजातानि MBH. 4, 143. उरसि 5, 7176. R. 3, 33, 18. 4, 8, 12. RAÇH. 9, 60. अथैनमपरः कामस्तृणा विध्यति बाणवत् Spr. (II) 1646. (I) 2214. परस्तेनमतिवादवापिर्भूशं विध्यत् 4509. KATHĪS. 39, 64. 47, 98.

Bulg. P. 4, 10, 10. 5, 26, 24. श्रोतिषी (die Augen) कण्ठेन 9, 3, 4. पदौ विध्यति शर्करा: wund stechen Schol. zu P. 4, 4, 83. 8, 3, 53. कार्कृषि-
व्यत्ती mit den Nägeln verwundend, — kratzend KATHA. 49, 49. सिराम्
eine Ader schlagen Suça. 1, 358, 1. विव्याध MBH. 3, 709. 15728. 4, 1694.
1804. 13, 7469. R. 1, 28, 25 (29, 14 GORR.). 3, 34, 27. 80. 5, 31, 30. 39, 20.
fg. Spr. 2583. Bulg. P. 7, 2, 56. विव्याधुः MBH. 3, 767. अव्यात्सीत् BHATT.
5, 52. 15, 69. वेत्स्यामि MBH. 13, 4634. लक्ष्यं यो वेद्वा 1, 6955. med.: नैनं
शस्त्राणां विध्यते (so ed. Bomb.) 14, 560. विध्यते य इदं लक्ष्यम् 1, 7004.
अविध्यत 4, 1817. विव्याधे 6, 3460. Bulg. P. 10, 47, 17. वेत्स्यसे MBH. 13,
4635. विद्वा R. 3, 34, 19. KATHA. 48, 58. विध्य absol. MBH. 16, 96. वेदुम्
1, 5286. 16, 35. R. 6, 79, 46. Bulg. P. 10, 83, 21. pass.: शस्त्रैश्चापि न वि-
ध्यते MBH. 2, 948. बालस्य कर्णां विध्यते Suça. 1, 54, 13. KATHA. 40, 12.
AK. 3, 3, 36. विध्यमान BHATT. 5, 102. 9, 66. विद्धं durchbohrt, durch-
schossen, verwundet, getroffen AK. 3, 2, 49. H. 1486. an. 2, 249. MED. dh.
16. विद्धस्यैव पदं नैव folge der Spur des Angeschossenen AV. 10, 1, 26.
विद्धस्य पदनीर्त्वि (sonach ist unter पदनी zu setzen der Spur nachfol-
gend) 11, 2, 13. 2, 29, 7. AIT. Br. 3, 33. M. 9, 43. भृशं MBH. 5, 7178. सु-
भृशं गाढविद्धः 7216. 7, 8670. पृष्ठे 13, 2796. 7470. R. 1, 32, 21. 2, 30, 23.
Rt. 6, 28. RAGH. 5, 51. 14, 70. शरशतिः Spr. (II) 3395. रोक्तुं सायकैर्वि-
द्धम् (I) 2647. KATHA. 14, 29. 26, 179. fg. 33, 203. 42, 48. 61, 102. DURG-
TA. 66, 11. DAÇAK. 88, 1. BHAG. P. 2, 7, 8. कृदि उरुक्तेः 4, 6, 6. 8, 14. कु-
शकण्टकं MBH. 3, 16862. Çik. 89. Spr. (II) 1507. Bulg. P. 9, 11, 19.
PAÑKAT. 62, 9. ककुम्भिनो विद्धनसः nicht durchstoßen Bulg. P. 3, 3, 4.
अविद्धमुक्ताफल KUMĀRA. 7, 10. कीटैः durchbohrt VANĀH. BṚH. S. 79, 37.
Suça. 1, 133, 20. शरदीवान्बुजं फुल्लं विद्धं भास्कररश्मिभिः getroffen von
R. 5, 39, 22. मूलापाम् gespleist auf KATHA. 25, 130. मूलापे 138. वृत्तेषु
RAGH. 9, 60. स्त्रैरप्यापाङ्गविद्धधीः getroffen von Bulg. P. 6, 1, 65. धर्मो
विद्धस्त्वधर्मेण सभा यत्रापतिष्ठते । शल्यं चास्य न कृत्तति विद्धास्तत्र स-
भासदः || verwundet, verletzt Spr. (II) 3136. beschädigt; शर्करा (वज्र)
VANĀH. BṚH. S. 80, 15. 82, 2. (चामराणि) विद्धात्पलुप्तानि न शोभनानि 72,
2. तन्निषिष्टपसेकाशमिन्द्रप्रस्थं व्यरोचत । मेघवन्दमिवाकाशे विद्धं (=
मिथः क्षिष्टे NILAK.) विद्युत्समावृतम् geborsten MBH. 1, 7580. विद्ध = वि-
कुपित (nach DURG.) NIA. 4, 15. — 2) bewerfen mit: कृमेनाविध्यर्बुदम्
RV. 8, 32, 26. सीसेन AV. 1, 16, 4. TS. 4, 7, 8, 2. सर्वतो मामविध्यत् (v. l.
अचिन्वत्) सरथं धरणीधरेः MBH. 3, 12170. विद्ध = क्षिप्त geworfen H.
an. MED. — 3) behaften, Jmd (acc.) Etwas (instr.) anheften, anhängen
(ein Uebel u. s. w.): यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः RV. 5, 40, 9.
TS. 2, 1, 2, 2. 6, 1, 40, 4. ÇAT. Br. 4, 5, 2, 8. 5, 3, 2, 2. AV. 3, 2, 5. प्रज्ञा उ-
दरेण ÇAT. Br. 1, 6, 2, 17. पाप्मना 11, 1, 1, 9. 14, 4, 1, 3. तं कामुरा पाप्मना
विविधुः KĀND. Up. 1, 2, 2. 3. कृत्यया KAUC. 39. शुचा AIT. Br. 6, 26. ÇAT.
Br. 3, 5, 2, 8. लोकेतेन AV. 15, 1, 8. आकृष्टैः 11, 9, 12. रजस्तमोभ्यां वि-
द्धस्य देहिनः MAITRAJ. 6, 28. विद्ध (= दुःखादिसंखन्धिन् Comm.) KĀND.
Up. 8, 4, 2. — 4) Eintrag thun, beeinträchtigen, nachtheilig wirken auf
Etwas (acc.), schaden: अविद्धवर्षम् Bulg. P. 3, 9, 2. अविद्धदम् 8, 3, 4.
मार्गतर्हकोणकूपस्तम्भमविद्धं दारम् VANĀH. BṚH. S. 53, 76. रथ्या (दार)
77. देवता (दार) 78. MĀN. P. 50, 70. विद्ध = बाधित MED. — 5) विद्ध be-
haftet, versehen mit Etwas, das schaden kann: रजोपकरणत्रयेष्कृत्तध-
नचामरादिभिर्विद्धः (धर्कः) VANĀH. BṚH. S. 3, 18. fg. 47, 24. वि 14, 14, 14

(= अमर्षविद्धाशय) Bulg. P. 7, 10, 15. — 6) विद्ध versehen mit überh.:
तस्मैस्वरगुणैर्विद्वानातोम्यान्ववादयन् (तस्मै) und विद्धाम् ed. Calc., त-
स्मै und विद्धातोम्यान् die neuere Ausg.) HARIV. 8688. विद्धमासारितं
(विद्ध = रागात्तरमिथ NĪLAK.) रम्यं त्रिगिरि स्वरसंपदा 8690. die रेक्षणी-
सहिताष्टमी ist vierfach: शुद्धा rein, विद्धा gemischt, mit Anderem in Be-
rührung kommend (d. l. mit dem Ende des 7ten Tages), शुद्धाधिका oder
विद्धाधिका WERNER, KASHMĀ. 227. fg. पूर्वविद्धा 225. 237; vgl. Verz. d. Oxf.
H. 283, b, No. 662. — 7) anstacheln, antreiben, in Bewegung versetzen:
(रजसा) गुणेन कालानुगतेन विद्धः (= संतोषितः Comm.) Bulg. P. 3, 8, 13.
देहेन्द्रियप्राणमनोधियो ऽमी यदेशविद्धाः (विद्ध = आविष्ट Comm.) प्रचर-
न्ति कर्मसु 6, 16, 24. — 8) schütteln, bewegen: चैलानि विव्याधुः MBH. 1,
7055; vgl. चैलानि दुधुवुः 6, 1557. चैलावधूनन 8, 4880. चैलावेध 2, 2367.
— 9) in der Astron. fixiren, den Stand eines Gestirns bestimmen: अग्रे
पृष्ठतो वा दृष्टिं चालयित्वा यद्वं विध्येत् GOLĀDH. JANTRĀDH. 13, Comm.
— 10) sich hängen an: आर्त्यो वा आकृतिं विध्यति ÇAT. Br. 12, 4, 1, 10.
— 11) विद्ध ähnlich H. an. MED. पूर्णेन्दुविद्वानना (बिम्ब st. विद्ध BROCKH.)
ÇAUT. 43. — 12) विद्ध fehlerhaft für वद्ध Liṅga-P. bei Muir, ST. 4, 325,
28. — Vgl. विध्य, वेद्ध् fg., वेध fg., वेधिन् fg., व्यध fg., व्यध्य, व्य-
धर्, व्याध und अपापविद्ध.

— caus. = simpl. 1): काकमवेधयन् MBH. 12, 3069. शरैश्चकव्यवीचि-
धत् (nach der Lesart der ed. Bomb.) 7, 8670. सिरा व्यधयेत् eine Ader
schlagen Suça. 2, 250, 13. वेधित = विद्ध AK. 3, 2, 49. H. 1486. an. 2,
249. MED. dh. 16.

— desid. behaften wollen: पाप्मनाविव्यत्सन् ÇAT. Br. 14, 4, 1, 8.

— intens. वेविध्यते P. 6, 1, 16. Schol.

— अति durchbohren; durchbrechen, mit Oeffnungen versehen RV. 4,
8, 8, 85, 2. वर्म AV. 8, 5, 19. शर्म नातिविधे dat. infin. RV. 5, 62, 9. ÇĀNKH.
Ça. 17, 3, 6, 5, 7. 13, 5. अतिविद्धं durchbohrt, getroffen MBH. 6, 2701. वा-
गिषुभिः R. 2, 9, 51. वाक्येन मत्प्रापयेण घोरेण कृदये R. GORR. 2, 9, 46.
— Vgl. अतिव्याधिन्, अनतिव्याध्य.

— व्यति durchbohren, durchschliessen: नारचैर्यतिविद्वानां शराणाम्
MBH. 7, 3626 nach der Lesart der ed. Bomb.

— अनु 1) hinterdrein durchbohren, — verwunden: विद्धमनुविध्यतः
M. 9, 43. — 2) durchbohren, treffen (mit einem Geschosse): अनुविद्ध R.
5, 36, 42. कामशरानुविद्ध Rt. 4, 11. 6, 13. कीटानुविद्धरत्नादि durchbohrt,
angebohrt SĀH. D. 3, 21. — 3) durchziehen, mit Etwas erfüllen: मृत्ति-
का तद्रसेनानुविध्यमाना Bulg. P. 5, 16, 21. अनुविद्धं durchzogen, besetzt
mit, erfüllt —, begleitet von: सरसिज्ञमनुविद्धं शैवलैर्नापि रम्यं Spr. 8190.
इन्द्रनीलैर्मुक्तकण्ठैः पष्टिरिवानुविद्धा RAGH. 13, 54. रत्नानुविद्धाङ्ग 6, 14.
रत्नानुविद्धार्णव 63. स्वेदानुविद्धार्द्रनखतत 16, 48. अलकं बालकुन्दानुवि-
द्धम् MEGH. 66. सान्द्रकफानुविद्ध Suça. 2, 494, 18. (रसाः) क्रौञ्चगणानुविद्धाः
HARIV. 8793. रत्नाङ्गुलीयप्रभयानुविद्वानत्तान् RAGH. 6, 18. न तत्सत्यं य-
च्छस्तेनानुविद्धम् Spr. (II) 3483, v. l. सौरभ्यानुविद्ध MĀN. 14, 21. KATHA.
115, 146. MĀLATI. 13, 13. काष्ठागतस्नेहस्रानुविद्ध (भाव) KUMĀRA. 3, 35.
रजसा तमसानुविद्धो मदः Bulg. P. 5, 10, 9. सुखानुविद्ध Verz. d. Oxf. H.
216, a, 80. — 4) anstacheln, antreiben: तेनानुविद्धः Bulg. P. 3, 26, 51.
कर्मस्वनुविद्धया धिया 29, 5. — Vgl. अनुवेध.

— अय 1) fortschnellen, fortschleudern, fortwerfen: अय शस्त्रं विध्य-

साम् RV. 7, 75, ८. तण्डुलान् LĀTJ. 4, 9, 13. ५, 2, 6. KAUC. 18. 28. 30. 39. भूषणानि R. 4, 58, 20. पुरा श्मशाने विविधविध्यते MBu. 3, 15686. अप-
विद्ध fortgeschleudert Kin. 5, 30. चरणापविद्धा Buā. P. 3, 14, 25. 10, 36,
13. देलया परिज्ञानापविद्धया gestossen, in Beugung gesetzt RAGH. 19, 44.
fortgeworfen MBu. 6, 2294. 3967. 14, 2365. R. 5, 13, 67. 14, 52. 19, 11. 20, 19.
6, 99, 42. KUMĀRAS. 2, 22. verschleudert DAÇAN. 83, 2. ausgesetzt, im Stich
gelassen: श्व Buā. P. 5, 14, 20. गिरिर्दयाम् 24, 23. 13, 9. ein Kriegswagen in
der Schlacht HARIV. 13671. R. 3, 67, 17. 6, 18, 58. verstossen (ein Kind)
Buā. P. 4, 30, 13. 5, 8, 4. 9, 23, 12. 10, 68, 8. ausgeworfen (aus der Kaste
u. s. w.) 4, 7, 29. MĀK. P. 32, 21. aufgegeben, fahren gelassen: तनु MĀK.
P. 48, 6. लोक Buā. P. 6, 11, 21. aufgeben, fahren lassen s. v. a. ver-
nachlässigen, sich nicht kümmern um: त्रीनग्राम् MBu. 13, 4523. 12, 1213
(अपविध्यते st. परिमुच्यते ed. Bomb.). M. 11, 41. अपविद्धास्तु पैर्वेदा व-
क्ष्यपश्चात्तिमिभिः MĀK. P. 14, 81. aufgeben so v. a. sich befreien von:
अपविध्यति पापानि दानपक्षतपोबलेः MBu. 12, 3585. — 2) entreissen:
गदायामपविद्धायाम् Buā. P. 3, 10, 5. mit sich fortreißen: कमर्पविद्धयो
4, 23, 5. — 3) durchbohren, treffen (mit einem Geschosse): अपविद्धः शैर-
भृशम् MBu. 4, 1952. — 4) अपविद्ध so v. a. अनुविद्ध begleitet von: वचो
विप्रलापापविद्धम् (विप्रलापानुबद्धम् ed. Bomb.) MBu. 6, 3776. — Vgl.
अपविद्ध, अपवेध.

— व्यप 1) auseinanderwerfen, zerbrechen: आश्रमपदं व्यपविद्धवृत्ति-
मठम् (अपविद्ध° ed. Bomb.) MBu. 3, 15763. — 2) fortschleudern, fort-
werfen, abwerfen: °विद्ध R. 5, 32, 32. 6, 70, 42. 7, 23, 5, 49. — 3) durch-
bohren, treffen (mit einem Geschosse): नारचैर्व्यपविद्धानो व्यतिविद्धानो
ed. Bomb. प्रारणाम् (शरणाम् ed. Bomb.) MBu. 7, 3626.

— अग्निं verwunden, treffen (mit einem Geschosse) TS. 2, 6, 9, 4. KAUC.
32. बाणैः स्तनात्तरे MBu. 6, 5033. 7, 3632 (med.). 8, 4591. °विद्ध 4, 1691.
— Vgl. अभिव्याधिन्.

— अत्र hinein —, hinabstürzen: अप्सु RV. 4, 82, 6. समुद्रे 7, 69, 7. कर्ते
9, 73, 8. सुवर्गाहोकात् TBA. 1, 6, 3, 7. = वैकृत्यं कर् (nach Comm.) 2,
5, 5, 6. 7, 4, 5, 1.

— आ 1) hineinwerfen: लोकायसमास्ये ÇAT. Br. 5, 4, 3, 1. KĀTJ. Ça. 15,
5, 22. schleudern: आविद्ध = तित. प्रकृत u. s. w. AK. 3, 2, 37. TRIK. 3,
3, 214. H. 1482. an. 3, 342. इषु M. 9, 43. — 2) verscheuchen, verjagen
R. 7, 28, 5. — 3) verstossen, ausstossen: पतिताविद्धचाण्डालमृतकारान्
MĀK. P. 35, 36. — 4) anschliessen, verwunden: आविद्ध TS. 2, 6, 9, 3.
ÇAT. Br. 4, 7, 3, 9. 11, 2, 9, 7. LĀTJ. 4, 9, 13. PĀN. GRHJ. 1, 3. पाणिनैः Glt.
12, 11. = पराकृत MED. dh. 28. — 5) durchbohren: अनाविद्धं रत्नम् Spr.
(II) 271. durchbrechen: विमुह्यन्मिवाविध्य R. 3, 58, 27. zerbrechen 56,
46. पादपाविद्धपरिघ RAGH. 12, 73. — 6) schwingen, im Kreise bewegen
R. 4, 9, 79. fg. आविध्याविध्य तौ वृत्तान्मुह्यन्मिदरेतरम् । ताडयामासुः
MBu. 3, 11511. गदाम् 6, 2799. 7, 9100. Buā. P. 4, 7, 18. 10, 55, 19. आ-
विध्य सक्रामुञ्चिद्धात् (so die neuere Ausg.) HARIV. 6830. आविध्य
दण्डं चित्तेय R. 2, 32, 36. प्रूलम् Buā. P. 6, 12, 2. 10, 59, 8. परिघम् 6, 12,
24. दर्पाविद्धसटानन HARIV. 3716. आविद्धपुच्छ 3717. 4101. मतिमन्थान-
माविध्य Verz. d. Oxf. H. 12, 2, 28. 47, 2, 25. अमत्याविद्धमखिलं ब्रह्माण्डम्
MĀK. P. 78, 9. पवनाविद्धतोय bewegt Suça. 2, 199, 15. आविद्ध n. das
Schwingen, Bez. einer best. Art zu fechten HARIV. 11048 (S. 791). 13494.

15977. Hierher आविद्ध gewunden, sich in Windungen bewegend, ge-
krümmt (vgl. आविद्ध): सागर R. 5, 74, 32. °गतिर्सेचारा SĀK. D. 116. प-
थाविद्धे याति (नदी) VIKR. 113. — 7) in Unruhe versetzen, aufregen: का-
मादिभ्रानाविद्धः Buā. P. 7, 15, 35. 1, 2, 19. अतःपुरमाविद्धम् (= दुःखा-
भिरुतम् Comm.) R. 2, 57, 25. — 8) aufsetzen: आविध्य च स्रजम् BMAIT.
20, 11. — Vgl. अनाविद्ध, आविद्ध, आवेध, आवेध्य, आव्याध fg.

— उपा s. उपाव्याध.

— व्या schwingen, im Kreise bewegen: गदाम् MBu. 3, 677. R. 7, 15,
32. चक्रम् HARIV. 10720. व्याविद्ध sich im Kreise bewegend MĀK. 76,
19. verdreht, verschoben, aus seiner Lage gekommen: °नयनाम्बर MBu.
4, 774. रशना R. 5, 13, 35. DAÇAN. 91, 3 (व्याविद्ध, welches schon BENFEY
verbessert hat). Suça. 2, 31, 3. verzerrt 316, 20.

— समा 1) schwingen, in schwingende Bewegung versetzen: पादे तौ
गृह्य पुरुषः समाविध्यावधूय च HARIV. 3339. गदाम् R. 7, 15, 11. समाविध्यत
लाकूलं चरणौ च 5, 3, 1. 5, 25. 38, 27. 42, 19. 53, 10. RAGH. 16, 78. — 2)
समाविद्ध verwüstet, zerstört: वन MBu. 15, 1031.

— उद्, partic. उद्धिद्ध erhoben, hoch: प्रुद्ध MBu. 1, 1107. शिखरैः ख-
मिर्वाद्धैः sich hoch in die Lüfte erhebend R. 2, 94, 4.

— उप bewerfen, treffen: उप धनं तमर्द्रयो विधमिन् RV. 4, 149, 1. कि-
मेवं मां वाक्शरीरपविध्यसि (अपि कृतसि ed. Bomb.) MBu. 7, 6534.

— नि 1) hinschleudern, niederschliessen: अत्रिणो नि पर्शानि विध्य-
तम् RV. 7, 104, 5. ÇAT. Br. 3, 9, 2, 25. 5, 4, 2, 9. einwerfen, einschlagen: न्या-
विध्यदिलीविशस्य दृच्छा RV. 4, 33, 12. AV. 5, 29, 4. (in den Boden) ein-
stossen ÇAT. Br. 3, 8, 2, 16. — 2) beschliessen (mit einem Geschosse),
treffen, durchbohren RV. 4, 164, 8. 4, 18, 9. तं च भूयो न्यविध्यत MBu. 8,
997. न रथानां न चाश्वानां न गजानां न वर्मणाम् । अनिविद्धं शिखिणीरा-
सोद्वाङ्मुलमत्तरम् ॥ 4, 1700. — अनिविद्धं 1977 fehlerhaft für इति विद्धि,
wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. निव्याध fg.

— अग्निं treffen in: रुद्रये AV. 8, 6, 24.

— निम् 1) verwunden, treffen (mit einem Geschosse) RV. 8, 66, 6. तेन
मर्मणि निर्विद्धः श्रेण R. 3, 50, 19. लघु निर्विध्य मृगान् erlegen KATHA.
27, 156. (गर्दभम्) निर्विध्यतप्रतोदेन नासिकायां पुनः पुनः schlug MBu. 13,
1875. — 2) निर्विद्ध etwa auseinanderstehend, von einander getrennt:
गोपुरैर्मन्दरोपमैः निर्विद्धैः MBu. 1, 7576. nach NILAK. = अचिद्ध oder
अभय. — Vgl. निर्विधिम.

— परा 1) hinaus schleudern: पावहूर्धः पराविध्यति TS. 2, 4, 22, 1. —
2) verwunden, treffen (mit einem Geschosse): शैरः MBu. 8, 3194. Buā.
P. 4, 29, 54. — Vgl. पराविद्ध und पराव्याध.

— परि beschliessen: ततः सर्वान्मन्त्रीपालान्पर्यविध्यन्निभिन्निभिः (शैरः)
MBu. 1, 4102. — Vgl. परिव्याध.

— प्र 1) fortschleudern; stürzen, werfen: पार्श्वी AV. 8, 6, 17. तमसि
RV. 4, 182, 6. 7, 104, 3. अप्सु ÇAT. Br. 6, 1, 4, 12. 2, 2, 8. चात्राले LĀTJ. 2,
1, 6. ÇĀKKH. Br. 11, 5. KAUC. 66. 75. 77. वेगप्रविद्ध (so ist zu lesen) ge-
schleudert R. 4, 9, 82. प्रविद्धो रत्नसो भागः पर्वणीवाकित्ताग्रिना हिंगे-
worfen 2, 43, 5. स पपात तितौ लोपाः प्रविद्धाभरणाम्बरः MBu. 7, 1628. प्र-
विद्धान्यासनानि auseinandergeworfen R. 3, 67, 1. वायुप्रविद्धाः शरदि मे-
घरास्य इवाम्बरे zerstreut 2, 93, 11 (102, 12 GORR.). प्रविद्धकलशोदक ver-
gossen 63, 34. प्रविद्ध n. das Vorstossen, Bez. einer best. Art zu fechten

HARIV. 18977. — 2) *Geschosse werfen, schiessen*: उद्धृतदश प्रव्याधान्प्रविध्यति. CAT. Br. 5, 1, 5, 13. AV. 2, 26, 4. — 3) *durchbohren, verwunden*: द्रोणां त्रिभिः (शरैः) प्रविध्याथ MBu. 6, 3592. ऋतुदेशे 14, 2322. Suca. 1, 279, 2. — 4) *unterlassen, aufgeben*: देवतार्थाः प्रविद्धाः R. 2, 71, 27. — 5) *प्रविद्ध geschickt, erfüllt* MBu. 7, 3910. — Vgl. प्रव्याध.

— अतिप्र *verschonen*: °विद्ध R. 4, 1, 15.

— विप्र, partic. °विद्ध *auseinandergeworfen, zerstreut* MBu. 6, 4385. 7, 784. 1575. 8, 748. *zerpfückt, hart mitgenommen* RAGH. 14, 54.

— प्रति 1) *schliessen* (gegen einen Feind), *beschiessen*: उर्ध्वो भव प्रतिति विध्याध्यस्मत् RV. 4, 4, 5. स च तान्प्रतिविध्याथ दान्या दान्याम् MBu. 1, 4103. 6567. 6570. 3, 11960. 12124. 6, 1703. Buig. P. 10, 77, 2. med. MBu. 3, 14994. 4, 1852. 1998. R. 5, 41, 35. 6, 86, 36. 7, 28, 11. °विद्ध MBu. 4, 2209. अतिप्रतिविद्ध Agni TS. 1, 5, 40, 1. *treffen in*: स्तनासरे MBu. 4, 1989. R. 3, 34, 26. med. 6, 75, 64. 78, 12. — 2) *pass. betroffen werden, in Frage kommen* Comm. zu AV. Prāt. 4, 53, wo प्रतिविध्यते zu lesen ist; vgl. Ind. St. 4, 293.

— वि *durchbohren, schiessen* VS. 16, 24. 62. — Vgl. विध्याधिन्.

— सम् *beschiessen*: शरवर्षेण उलूकं समविध्यत MBu. 6, 1747. 7, 4504.

व्यध् (von व्यध्) m. P. 3, 3, 61. *Durchstechung, Durchbohrung* AK. 3, 3, 8. H. 1523. कर्ण° Suca. 1, 54, 12. सिरा° *das Aderschlagen* 9, 10. 356, 4. 357, 16. 2, 343, 21. — Vgl. जल° und वेध.

व्यधन (wie oben) 1) adj. *durchstechend* Suca. 1, 27, 18. 56, 20. — 2) f. ई *Nadel* TRK. 3, 3, 79. — 3) n. *das Durchstechen* Suca. 1, 26, 17. सिरा° 45, 11. 2, 3, 17. °साध्य 7, 20. — Vgl. कृत°.

व्यधिक, व्यधिकं Kām. Nitis. fehlerhaft und zwar wahrscheinlich für क्यधिकं.

व्यधिकरण (2. वि + घञ्) 1) n. *Incongruenz* KUSUM. 46, 14. Verz. d. Oxf. H. 241, a, No. 390. 242, a, No. 593. fgg. °धर्मावच्छिन्नाभावक्रोड Titel verschiedener Schriften HALL 33. 36. fg. — 2) adj. *auf ein anderes Subject sich beziehend* Schol. zu Kap. 1, 32. — Vgl. वैपधिकरण्य und समानाधिकरण.

व्यधितेप (von 1. लिप् mit व्यधि) m. *das Schmähnen, heftiges Anfahren* MBu. 9, 789 nach der Lesart der ed. Bomb., व्यधितेप ed. Calc.

व्यध्य (von व्यध्) 1) adj. *aufzustechen* Suca. 2, 319, 16. °सिर *dem eine Ader zu schlagen ist* 1, 358, 13. 359, 1. — 2) m. *Bogenschnur* TRK. 2, 8, 51. — Vgl. विध्य.

व्यध (2. वि + घञ्) 1) m. a) *der halbe Weg*: तूर्णं प्रत्यानयस्वैतान्कामं व्यधगतानपि (= ह्रगगान् NILAK.) MBu. 2, 2475. व्यधे (oxyl. im AV., properisp. im CAT. Br.) *halbwegs* AV. 13, 2, 31. CAT. Br. 6, 3, 3, 5. 9, 2, 2, 15. व्यधोदकात्पोष्य so v. a. व्यधे चोदकात्ते च KĪTJ. Ch. 10, 8, 17. — b) *ein schlechter Weg* AK. 2, 1, 17. H. 984. — 2) adj. (f. घ्रा) *in der Luft zwischen Zenith und der Erdoberfläche liegend*: दिम् AV. 4, 40, 6; vgl. 14, 8.

व्यधन् (wie oben) adj. *in der Mitte des Weges befindlich oder vom Wege abschweifend*: रज्ज् घ्रा व्यधनः RV. 4, 141, 7. व्यधानः TBu. 3, 9, 2, 2 ist nach dem Comm. in वि + घञ्घानः zu zerlegen.

व्यधर् (von व्यध्) adj. *anbohrend, anstechend*: Wurm AV. 2, 31, 4. 8, 50, 3. विऽव्यधर् irrig Padap. — Vgl. व्यहर.

व्यस (2. वि + घञ्) P. 6, 2, 181. adj. *getrennt, entfernt* (Gegens. von *confinis*) TBu. 2, 1, 2, 1.

1. व्यसर (2. वि + घञ्) n. 1) *Zwischenraum*: स° Gobh. 4, 2, 21. — 2) *Ununterschiedenheit*: निःसारं क्षुभिते लोके निष्क्रिये व्यसरे (= सर्ववर्णसाम्येन NILAK.) स्थिते HARIV. 11194.

2. व्यत्तर (wie oben) 1) adj. *in der Mitte stehend*; °राम् *mittelmässig*: उपायु, व्य°, उच्चैः CAT. Br. 6, 5, 2, 4. — 2) m. Bez. einer Gruppe von Göttern bei den Gāina, welche die Piçāka, Bhūta, Jakṣa, Rākṣasa, Kīmāra, Kīmpurusha, Mahoraga und Gandharva umfasst, H. 91. Ind. St. 10, 312. व्यत्तरामर CAT. 14, 24. 275. द्वात्रिंशद्यत्तराधिपाः 1, 28. तत्र वृत्ते कश्चिद्यत्तरं घासीत् PAKṢAT. 250, 2. 7. विविधेषु शैलकन्दरात्तरवनविवरादिषु प्रतिवसतीति व्यत्तराः H. 91, Schol. व्यत्तरपङ्क्ति f. Verz. d. Cambr. H. 77.

व्यप्, व्यापयति (तेपे) Dhātup. 32, 95. (तेपे) KAVIKALPADRUMA im ÇKDR. व्यपगम (von 1. गम् mit व्यप) n. *das Verstreichen*: त्रिरात्रव्यपगमे KULL. zu M. 3, 66. *das Schwinden*: गौरव° Spr. 1896.

व्यपत्रपा (von त्रप् mit व्यप) f. *Schüchternheit, Verlegenheit*: सव्यपत्रप adj. (f. घ्रा) *schüchtern, verlegen* Spr. (II) 1049 (सव्यपत्रपम् zu lesen). R. 2, 92, 16.

व्यपदेश (von 1. दिम् mit व्यप) m. 1) *Aufgebot*: सैन्य° R. 4, 28 in der Unterschrift. — 2) *Bezeichnung, Benennung; Bezeichnungsweise* TRK. 1, 1, 117. RV. Prāt. 18, 4. Kap. 1, 126. KAN. 9, 1, 3. BĪDAR. 1, 1, 14. 17. 21. 4, 1, 13. घटस्येति व्यपदेशानुपपत्तिः ÇAK. zu BṚH. ÂR. Up. S. 40. 157. BṚHĀSP. 46. Buig. P. 5, 20, 44. 14, 28, 21. SĀH. D. 17, 3. 24, 12 (pl.). 108, 13. 188, 19. वनमित्येकव्यपदेशः VEDĀNTAS. (Allah.) No. 23. KULL. zu M. 1, 4 (am Ende). 49. 58. 7, 158. 9, 178. 10, 37. Muir, ST. 4, 219, 9. तत्राशे आत्मा नष्ट इति व्यपदेशमात्रम् Schol. zu Kap. 1, 151. zu RV. Prāt. 1, 18. तथा सुदातैर्वा स्वरितैर्वा पदव्यपदेशः (nämlich als आद्युदात्त, मध्योदात्त u. s. w.) zu 3, 4. लौकिक° NILAK. 182. घञ्° LĪTJ. 1, 1, 1. ÂPAST. 2, 8, 13.

— 3) *das Sichberufen auf* (gen.) Spr. 2910. — 4) *Geschlechtsname*: न चेन्मुनिकुमारो ऽयम् घञ् को ऽस्य व्यपदेशः (Antwort पुरुवंसो) ÇAK. 104, 6. व्यपदेशमाविलगितुं किमीकृते जनमिमं च पातयितुम् 117. — 5) *Geschwätz* (= उक्ति NILAK.): घलं व्यपदेशेन MBu. 3, 8665. — 6) *Vorwand, Ausflucht* H. 378. HALĀJ. 4, 24. °वृषिन् (अव्यपदेशवृषिन् BURNOUR und Comm.; = अर्धरुक्प्रपञ्चाकार Comm.) Buig. P. 5, 18, 31. व्यपदेशार्थम् M. 7, 168. घलं ते व्यपदेशेन MBu. 14, 1675. सकारणं व्यपदेशं तु कुर्यात् 8, 1362. व्यपदेशेन केनचित् *unter einem bestimmten Vorwande* 15, 191. व्यपदेशेन allein dass. HARIV. 7044. 7187. व्यपदेशेन जनकादुत्पत्तिर्वसुधातलात् so v. a. *nur angeblich* R. 6, 101, 17. मृगव्यपदेशेन प्रययौ MBu. 1, 7935. 15, 87. RAGH. 14, 45. KATHĀS. 10, 107. 13, 68. 155. उत्कापठव्यपदेशतः 15, 107. 33, 148. 72, 343. SĀH. D. 59, 10. रोगव्यपदेशपरगृहेतिपाकाः VANĪH. BṚH. S. 78, 11. त्रिदण्डव्यपदेशजीविनः so v. a. *unter dem Scheine von* PRAB. 21, 8. मन्त्रिमात्रव्यपदेशोपजीविनः (man hätte मन्त्रिव्यपदेशमात्रोप° erwartet) PAKṢAT. 196, 19.

व्यपदेशक (wie oben) adj. *bezeichnend, benennend*: यस्मिन्कि शाको नाम महीरुक् स्वतेत्रव्यपदेशकः Buig. P. 5, 20, 24.

व्यपदेशिन् (wie oben) adj. *am Ende eines comp. sich berufend auf* so v. a. *sich richtend nach, Jmdes Rathschlage befolgend* (= नियोगवर्तिन्

Comm.): वसिष्ठ^० R. 1, 21, 2.

व्यपदेश्य (wie oben) adj. 1) zu bezeichnen, zu nennen, anzugeben Pat. zu P. 1, 2, 49 (ed. Calc.). Çāṅk. zu Bṛh. Ān. Up. S. 159. Kull. zu M. 10, 14. इयं तु भवतो भार्या दोषैरेतैर्विवर्जिता। साध्या च व्यपदेश्या च यथा दे-
वेष्वहन्ती ॥ so v. a. verdient ehrende Beiwörter R. 3, 19, 8 (13, 7 ed. Bomb.). अ^० nicht zu bezeichnen Māṇḍ. Up. 7. Weber, Rāmāt. Up. 338. Verz. d. Oxf. H. 229, b, 40. — 2) als tadelnswert zu bezeichnen, zu tadeln: न दष्टं कश्यपकुले (so die neuere Ausg.) व्यपदेश्यम् Hariv. 7309.

व्यपनय (von 1. नी mit व्यप) m. das Entziehen: तस्याः पिण्डव्यपनयं (so ed. Bomb. st. ^० व्यपनयं der ed. Calc.) कुर्यादस्मद्विधः कथम् MBh. 5, 4761.

व्यपनयन (wie oben) n. das Abreißen, Entfernen von seiner Stelle: कृष्णकेशोत्तरीयव्यपनयनपटु Verṇisaṁh. in Śāh. D. 196, 10.

व्यपनुति (von 1. नुद् mit व्यप) f. das Vertreiben Ait. Br. 8, 10.

व्यपनेय (von 1. नी mit व्यप) adj. zu vertreiben, zu verschrecken: मम दुःखं भगवता व्यपनेयम् MBh. 5, 7029.

व्यपमूर्धन् (2. वि-अप + मू^०) adj. kopflos Mṛd. dh. 30.

व्यपपन (von 3. इ mit व्यप) n. das Verschwinden, Aufhören; s. u. व्यपनय.

व्यपपातव्य (von 1. या mit व्यप) partic. fut. pass. n. abeundum, discedendum: संयामात् MBh. 6, 5081.

व्यपपान (wie oben) n. Rückzug, Flucht MBh. 5, 2632. याने व्यपपाने च कोविदः 6, 3320 = 7, 4444.

व्यपरोपण (vom caus. von 1. रुद् mit व्यप) n. 1) das Ausreißen, Abreißen: केश^० Raghu. 3, 56. महीधपत्त^० 60. — 2) das Entfernen: व्यस-
नस्य Kām. Nit. 13, 93.

व्यपवर्ग (von वर्त् mit व्यप) m. Trennung —, Scheidung in Zwei, Abschnitt P. 8, 2, 19, Vārt. 2, Schol.

व्यपसारण (vom caus. von सर mit व्यप) n. das Verschrecken, Entfernen: दोषान्धकार^० Rāghavapāṇḍ. 1, 46.

व्यपस्फुरण (von स्फुर mit व्यप) n. das Auseinanderschnellen Kāts. Çā. 5, 3, 34.

व्यपाय (von 3. इ mit व्यप) m. 1) das Aufhören, Schluss, Ende: तपा^० R. 5, 19, 35. रजन^० Kām. Nit. 13, 37. त्रलद^० MBh. 7, 4688. घन^० Raghu. 3, 27. प्रुचि^० (= यीष्मकाल^०) s. शिशिर^० MBh. 5, 747. शरद्वपाय 12, 6386. R. 3, 22, 1. किम्^० Kumāras. 3, 33. — 2) das Abgehen, Fehlen, Nichtdasein Kathās. 94, 131.

1. व्यपाश्रय (von श्रि mit व्यपा) m. 1) Sitz, Standort; am Ende eines adj. comp. seinen Sitz habend in, befindlich an, — in: ब्रणायलसंधि-
व्यपाश्रयाः Suçr. 1, 93, 8. दोषा वर्त्मव्यपाश्रयाः 2, 307, 13. धर्मो रामव्यपा-
श्रयः R. 6, 11, 19. राज्ञं सत्त्वबुद्धिव्यपाश्रयम् Kām. Nit. 1, 16. मृदाम्बुपादा-
नस्वप्नव्यपाश्रयेणैव धर्मेण Comm. zu Bādar. 2, 2, 1. — 2) Zuflucht, Verlass; Stützpunkt, Zufluchtsstätte, Gegenstand des Verlasses MBh. 14, 1029. न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः Bhāg. 3, 18. सत्त्वबलव्यपाश्रयात् R. Gorr. 2, 15, 36. 26, 27, 12, 3, 44, 23. Spr. (II) 2651. किं परतो व्यपाश्रयः Bhāg. P. 8, 8, 20. अत्र व्यपाश्रयज्ञीविन् sich auf Niemanden verlassend MBh. 13, 3054. (तेषाम्) नेह कश्चिद्व्यपाश्रयः Bhāg. P. 6, 17, 31. स हि तेषां व्यपा-
श्रयः MBh. 1, 7407. 7, 379. R. 6, 71, 15. शक्तं कृत्वा व्यपाश्रयम् MBh. 3, 14556. Am Ende eines adj. comp. (f. अ) seine Zuversicht auf Jmd oder

Etwas setzend; vertrauend auf Bhāg. 18, 56. MBh. 3, 12423. 6, 5280. 5471. 13, 6523. R. Gorr. 2, 60, 7. 116, 43. Spr. (II) 2651, v. 1. Bhāg. P. 11, 28, 44.

2. व्यपाश्रय (2. वि + अपा^०) adj. sich auf Niemanden verlassend, selbstständig verfahren; nur an sich denkend: कन्याच्छत्रुं व्यपाश्रयः Kām. Nit. 18, 59, 62.

व्यपेक्षक (von ईत् mit व्यप) adj. Rücksicht nehmend —, achtend auf: आत्मदोष^० MBh. 14, 540.

व्यपेक्षणा (wie oben) n. Berücksichtigung: निमित्तगुणव्यपेक्षणा^० Çāṅp. 69.

व्यपेक्षा (wie oben) f. 1) Betracht, Rücksicht: व्यपेक्षा नैव कर्तव्या ग-
तो ऽस्तमिति भास्कारः MBh. 7, 6219. नृपात्मज्ञः सो ऽनुगतः पुरीमिति व्य-
पेक्षया ते नगरीं पुनर्ययुः R. Gorr. 2, 44, 30. व्यपेक्षया धातुः (obj.) MBh. 1, 4255. तत्र धर्मव्यपेक्षया 5, 7314. 12, 1106. Hariv. 8612. R. Gorr. 2, 44, 19. 49, 36, 5, 29, 4. Suçr. 1, 26, 6. Kām. Nit. 9, 73 (दोषव्य^० zu lesen). Śāh. D. 9, 8. 433. Am Ende eines adj. comp.: धर्म^० Rücksicht nehmend auf R. Gorr. 2, 43, 28. अस्मद्व्यपेक्ष R. Schl. 2, 46, 19. धर्माव्यपेक्ष 45, 26. — 2) Erwartung: स्वजनव्यपेक्षया Bhāg. P. 4, 3, 18. am Ende eines adj. comp.: संप्राप्तशेषसखिसंगमसव्यपेक्ष Kathās. 71, 305. — 3) Erforderniss, Voraus-
setzung: स^० adj. am Ende eines comp. (f. अ) erfordernd, voraus-
setzend: स्नेहश्च निमित्तसव्यपेक्षः Uttarak. 108, 2, 3 (146, 6, 7). मुद्दिसव्य-
पेक्षा हि सिद्धयः Kathās. 107, 127. — 4) Reaction (in gramm. Sinne) Verz. d. Oxf. H. 162, b, N. 7. Schol. zu P. 2, 1, 1. 8, 3, 44. — Vgl. निर्व्यपेक्ष.

व्यपेत s. u. 3. इ mit व्यप. P. 7, 4, 67, Vārt. 1 fehlerhaft für व्यवेत.
व्यपोरु (von 1. उरु mit व्यप) m. 1) Wegschaffung, Vertreibung: पा-
प्म^० Āçv. Gṛh. Paric. 1, 4. देव्या मन्युव्यपोरुधर्मम् MBh. 12, 10304. सु-
खदुःखव्यपोरुक्तु Suçr. 2, 475, 2. ^० स्तव Verz. d. Oxf. H. 44, b, 36. — 2)
das Leugnen, Verneinen Śāh. D. 733. 332, 14. — 3) Kehrlicht: भस्मव्य-
पोरुः (= समूह Nilak.) MBh. 13, 4125.

व्यपोरु (wie oben) adj. zu leugnen: अव्यपोरुमाकृत्या Rāga-
Tar. 3, 391.

व्यभिचरित (von चर mit व्यभि) partic. der einen Fehltritt (insbes. in geschlechtlicher Beziehung und zwar von Seiten der Frau) begangen hat: ^० स्त्रीवधप्रायश्चित्त Verz. d. Oxf. H. 87, b, 17. fg. 284, b, 17.

व्यभिचार (wie oben) m. 1) das Auseinandergehen, Nichtzusammen-
fallen, Nichtzusammentreffen, Fehlgehen: उभयव्यभिचारात् Kap. 1, 40. न च घटोदौ व्यभिचारः Comm. zu 34. Bhāṣuāp. 47. Śāh. D. 10, 19. काल^० Comm. zu Taitt. Prāt. 1, 33. सत्यत्वं^० Comm. zu Ālm. 1, 1, 4. Bhāṣuāp. 136. Verz. d. B. H. No. 675. स^० adj. (ह्रस्वभास) Z. d. d. m. G. 7, 289. निराकाङ्क्षो राजपदपुरुषपदयोर्व्यभिचारात् so v. a. weil die Worte रा-
जन् und पुरुष Nichts mit einander zu thun haben Kusum. 34, 3. अ^० das
Zusammenfallen mit etwas Anderem; das Nichtfehlgehen, Unumgäng-
lichkeit, absolute Nothwendigkeit Kap. 3, 2, 18. 4, 1, 10. Kap. 2, 41. इनुप-
धस्य सर्वस्य कलसत्वाव्यभिचारात् so v. a. da jede (Wurzel), die einen
इच् genannten Vocal zum vorletzten Buchstaben hat, nothwendig con-
sonantisch auslauten muss, P. 8, 4, 81, Schol. स्वसतायां प्रतीत्यव्यभि-
चारतः Śāh. D. 51. निपोगेन = अव्यभिचारेण unter allen Umständen,
durchaus Kāç. zu P. 4, 4, 66. अव्यभिचारात् dass. P. 7, 3, 47, Schol. —
2) Fehltritt, Vorgehen (insbes. in geschlechtlicher Beziehung und hier

wiederm inbes. von Seiten des Weibes): व्यभिचारानु भर्तुः स्त्री लोके प्राप्नोति गर्हातम् durch Untreue gegen den Gatten M. 5, 164 = 9, 20, 21. अन्योऽव्यवस्थाव्यभिचारः gegensätzliche eheliche Treue 101. Jāñ. 1, 72. MBh. 3, 11078 (S. 572). Hariv. 4623. fg. 9943. Verz. d. Oxf. H. 277, 6, 8. वा-
चनःकर्मभिः पत्यो व्यभिचारे यथा न मे Ragh. 15, 81. या तु व्यभिचारार्थं कुलान्यदति um Unzucht zu treiben P. 4, 1, 127, Schol. नतरि °कृत् Rāga-Tar. 6, 310. व्यभिचारे ऽत्र को मम Vergehen MBh. 1, 212, 13, 2387. Hariv. 909. 989. R. Gonn. 1, 35, 32. °विवर्जित (ein Minister) Spr. 5338. Bhāg. P. 9, 1, 20, 16, 5, 10, 47, 60. तद्व्यभिचार ein Vergehen gegen ihn (= ईश्वरविरोध Comm.) 4, 28, 64. — 3) Wechsel, Wandel: अव्यभि-
चारेण भक्तियोगेन so v. a. unwandelbar Bhāg. 14, 26. — 4) Uebertretung, Verletzung, Eingriff in: घर्षणाम् M. 10, 24. धर्मस्याव्यभिचारार्थम् 8, 122. — 5) das Hinausgehen über, Ueberschreiten: चकारः संज्ञाव्यभिचारार्थः P. 3, 3, 19, Schol. बहुलपक्षं सर्वोपाधिव्यभिचारार्थम् 2, 1, 32, Schol. Siddh. K. zu 3, 3, 112. — 6) भाव Verz. d. Oxf. H. 213, No. 506 fehlerhaft für व्यभिचारिभावः. — Vgl. व्यभिचारः.

व्यभिचारवत् (von व्यभिचार) adj. अव्यभिचारवत्, unbedingt, bestimmt: पुत्रे मृत्युः सोऽव्यभिचारवान् (sc. स्वर्गयोगिनिः) MBh. 2, 871.

व्यभिचारिता (von व्यभिचारिन्) f. 1) das Auseinandergehen, Nicht-zusammenfallen, das Fehlgehen Çāñ. zu Bñ. Âr. Up. S. 31. Kusum. 6, 8. Bhāṣm. 138. — 2) das nicht-constant-Sein, ein wechselndes Verhältnis Sāh. D. 204.

व्यभिचारित्व (wie oben) n. = व्यभिचारिता 2): एकशब्दस्य व्यभिचारित्वात् so v. a. weil das Wort एक mannichfache Bedeutungen hat P. 8, 1, 65, Schol.

व्यभिचारिन् (von चर mit व्यभि) adj. 1) abschweifend: स्वमार्गं Hariv. 5784. auseinandergehend mit (abl.), nicht zusammenfallend, fehl gehend Kathās. 15, 57. Kusum. 11, 16, 28, 5. अव्यभिचारी दृश्यते ऽतः Comm. zu Çāñ. 1, 1, 5. अव्यभिचारि वचः eintreffend, sich als wahr bewährend Çāñ. 81, 9. Spr. 2374. Rāga-Tar. 1, 318. सिद्धिं nothwendig eintreffend Spr. 3279. — 2) vom Wege abgehend, sich auf Abwegen befindend Spr. 1651 (Conj.). Bhāg. P. 14, 3, 38. ausschweifend, untren (von einem Weibe) Jāñ. 1, 70, 2, 142. Spr. (II) 1330. Kathās. 34, 182. Ind. St. 5, 291, N. 5. पतीनाम् gegen MBh. 4, 442. अव्यभिचारिः tren anhängend: राजन् Kathās. 110, 10. राष्ट्र 12, 38. मित्र Spr. (II) 296. eine Gattin Kathās. 49, 218. — 3) wechselnd, wandelbar, nicht constant (Gegens. स्थायिन्): प्राकृते हि लिङ्गं व्यभिचारि Ind. St. 40, 277, N. 1. भाव Sāh. D. 7, 20, 23, 1. 168. 228. Prātāp. 49, a, 1. H. 325. fg. Verz. d. Oxf. H. 213, No. 506 (wo व्यभिचारिभावः zu lesen ist). अव्यभिचारिः constant, unwandelbar: भक्ति Bhāg. 13, 10. Verz. d. Oxf. H. 9, 6, 8. बुद्धि MBh. 14, 1111. धर्म Rāga-Tar. 1, 281. Bhāg. P. 8, 8, 19. — 4) übertretend, verletzend: समयं M. 8, 299. fg.

व्यभिहास (von हस् mit व्यभि) m. Verspottung: गुरोः Âpast. 1, 8, 15.

व्यभिचार (von चर mit व्यभि) m. 1) Fehltritt, Vergehen: (पुरुषैः) अकार्यैर्व्यभिचारैः sich Nichts zu Schulden kommen lassend MBh. 12, 8144. — 2) Wechsel, Wandel: न ते बुद्धिव्यभिचारमुपलप्स्यसि (so ed. Bomb.) MBh. 7, 3070. — Vgl. व्यभिचारः.

व्यय (2. वि + व्यय) adj. (f. व्यय) wolkenlos, nicht in Wolken gehüllt:

नभस्, गगन, आकाश, ख MBh. 3, 2704. 7, 2474. 13, 2069. Hariv. 3831. Varām. Bñ. S. 46, 45. Bhāg. P. 10, 25, 25. शरद् 20, 32. काल सुच. 2, 46, 19. विवस्वत्, संभ्रमत् Ragh. 17, 48. Bhāg. P. 9, 16, 23. पर्वतराज MBh. 7, 1264. व्ययः bei wolkenlosem Himmel MBh. 13, 6807. Hariv. 7856. Suça 1, 359, 16. Varām. Bñ. S. 32, 15. 46, 21. व्ययः bei wolkenlosem Himmel erscheinend 35, 4.

1. व्यय् (von व्यय), व्ययति und °ते vorausgaben, verthun, verschleudern: नैवास्ति व्ययः व्ययति व्ययति व्ययति Spr. (II) 3936. तुद्रमायमनलोद्य व्ययमानः स्ववाङ्मया 2020. तद्व्ययिष्ठं च भोजनव्ययेन व्ययितम् Hit. 98, 17. मौसम् 60, 10. — व्यययति dass. (व्यययति) Dhātup. 35, 78. गतिं und त्यागे Kavikalpadrūma im ÇKDm.

2. व्यय्, व्ययति, °ते (गति) Dhātup. 21, 17.

3. व्यय्, व्यययति (तेषां) Dhātup. 32, 95, v. l. für व्यय्. नृदि (= प्रेरणो Kavikalpadrūma im ÇKDm.

व्यय (von 3. इ mit वि) 1) adj. vergänglich (stets in Verbindung mit अव्ययः) संभवत्यव्ययाद्ययम् M. 1, 19. MBh. 3, 8253. 12, 8525. VP. 13, N. 19. Mārk. P. 48, 38. — 2) m. a) Untergang, Verderben: तेन देवासुरा राजनीताः सुब्रह्मो व्ययम् MBh. 12, 3385. das Zerstreien, Vergehen, Verschwinden: भाव्यव्ययं च भुवः Bhāg. P. 4, 1, 58. क्लेशः 2, 7, 26. प्राणः das Ausgehen des Athems Mārk. 78, 18. Einbuss, Verlust Nīlak. 53. (कार्याणि) समव्ययफलानि Spr. (II) 479. सकलबाहोर्बाहूनां कृत्वा व्ययमनुत्तमम् Hariv. 11012. एकनेत्रं Ragh. 12, 23. आयुषः Bhāg. P. 4, 16, 6, 8, 22, 9. Pāñā. 1, 10, 71. आयुर्व्ययं 14, 25. Bhāg. P. 7, 6, 4. तपसः R. 7, 18, 32. Ragh. 15, 8. Mārk. P. 20, 46. Brahma-P. in LA. (III) 57, 15. आपाद्यते न व्ययमत्तरयैः कश्चिन्मर्त्येस्त्रिविधं तपस्तत् Ragh. 5, 5. तपो 15, 37. तपोबलव्ययं कृत्वा मुचिरात्संभृतं तदा MBh. 15, 754. संयमं Rāga-Tar. 4, 33. कीर्तिः 8, 2721. मनोबलौजसाम् Bhāg. P. 8, 2, 29. स्वतपोभागः so v. a. Hingabe, Aufopferung Kathās. 28, 89. पुत्रदारः 53, 188. देहः 38, 122. अङ्गः Kumāras. 3, 23. जीवितं Spr. 2036. अमुं Prabh. 64, 12. प्राणः Mālatī. 70, 14. Hit. I, 40. Kathās. 28, 70. 46, 178. 71, 186. दृष्ट्वा वनचराणां किं न कुर्याः शरव्ययम् warum opferst (d. i. gebrauchst) du nicht deine Pfeile? R. 3, 13, 18. — b) in Verbindung mit कोशस्य, अर्थस्य, वित्तस्य, धनस्य, द्रविणस्य Einbuss, Hingabe, Vorausgabung, Aufwand eines Schatzes u. s. w.: काले चास्य (कोशस्य) व्ययं कुर्यात् Kām. Nītis. 5, 87. अर्थस्य संप्रके चैनां व्यये चैव नियोजयेत् M. 9, 11. अर्थः Bhāg. P. 5, 26, 36. H. 387. वित्तस्य (विभूषणं) पात्रे व्ययः Spr. (II) 1487. वित्तस्य चोत्तमस्य चिकीर्षन्सद्ययम् Bhāg. P. 3, 2, 32. निजवित्तव्ययभयम् Spr. 2380. Sarvadarśanas. 3, 5. धनः Varām. Bñ. S. 103, 12 (°कारी). Kathās. 75, 34. Rāga-Tar. 8, 748. Daçak. 62, 10. लावण्यद्रविणः Spr. 2667. Ohne solche Ergänzung Ausgabe, Aufwand (Gegens. आय, आगम, लाभ) AK. 3, 3, 17. H. 1516. P. 1, 3, 36. Vor. 23, 25. व्यये चामुक्तस्तु Spr. 5140. पराश्रु-
खी Jāñ. 1, 83. °मध्ये Rāga-Tar. 6, 38. Kathās. 52, 317 (pl.). नानाव्ययेषु 57, 188. एवं गुप्तनिगीर्णास्तान्मृगयस्वामुतो व्ययम् (wohl व्यये zu lesen) so v. a. zu Ausgaben 141. दीनारान्प्रागीर्णान्व्ययेष्वदात् 151. fg. विभज्जाव-
स्तान्दीनारान्ति मे व्ययः so v. a. mir stehen Ausgaben bevor 60, 217. Varām. Bñ. S. 53, 77. 70, 5. 104, 10. 18. Pāñā. 138, 4. आयव्ययो M. 8, 419. Jāñ. 1, 826. MBh. 3, 8599. fg. व्यये व्यये मरुदुःखम् Spr. (II) 603. (I) 5055. क्रियतां व्ययः (so ed. Bomb., व्ययं ed. Calc.) MBh. 15, 298. Mārk.

P. 81, 14. नात्ययं च व्ययं कुर्यात् Kām. Nitis. 5, 77. व्ययं व्यधा Riśa-Tar. 4, 661. कश्चिदायस्यार्धेन — व्ययः संशोध्यते तव wird der Aufwand bestritten? MBh. 2, 204. तेन सर्वव्ययसंप्रुद्धिः संपद्यते Pāṇkāt. 251, 16. कुटुम्बार्थे कृतो व्ययः M. 8, 166. कश्चिन्न पाने धूते वा क्रीडासु प्रमदासु च । प्रतिज्ञानसि पूर्वक्षि व्ययं व्यसनं तव ॥ Ausgaben für MBh. 2, 203. समुत्थान° M. 8, 287. ताम्बूलादि° Kāthās. 57, 149. भोजन° Hit. 98, 17. गृह° Pāṇkāt. 251, 18. स्वल्प° Spr. 2222. 5394. Hit. 46, 8 (°व्यये mit Johns. zu lesen). घति° Spr. (II) 154. 1959. Hit. 104, 15. घतुल° adj. Riśa-Tar. 8, 733. नित्यव्यया adj. Spr. 3132. धर्षपात्रानुमितव्ययस्य राधोः so v. a. Veranlagung alles Geldes Ragh. 5, 12. कुय° Kosten Jāñ. 2, 223. Mittel zum Aufwand, Geld 2, 276. — c) Declination (durch Kasus) Nir. 1, 5. 5, 23. — d) Bez. des 20ten Jahres im 60jährigen Jupitercyclus Varāh. Bhū. S. 8, 36. Verz. d. Oxf. H. 331, b, 3 v. u. — e) N. pr. eines Schlangendämons MBh. 1, 2157. घ° ed. Bomb. — 3) m. n. in der Astrol. Bez. des 12ten Hauses Varāh. Bhū. S. 40, 4. Laghu. 1, 15 in Ind. St. 2, 281. Bhū. 1, 16. 2, 18. 5, 10. 6, 4. 9, 6. 11, 6. °गृह 4, 20. °भवन् 7, 3. °स्थान Verz. d. Oxf. H. 330, b, 36. fg. °भावचित्ता Verz. d. B. H. No. 878. — Vgl. घ°.

व्ययक (von व्यय) adj. der die Ausgaben besorgt Kām. Nitis. 12, 45.

व्ययकर् nom. ag. (f. ई) dass. MBh. 2, 1294. धन° Geld verschwendend Varāh. Bhū. S. 103, 12.

व्ययकर्मन् n. das Amt des Zahlmeisters, dessen, der die Ausgaben besorgt, Jāñ. 1, 321. R. 2, 1, 19.

व्ययगत adj. verarmt MBh. 13, 340, v. l. für व्ययगुण.

व्ययगुण adj. verschwenderisch, der sein Vermögen verausgabt hat MBh. 13, 340.

व्ययन (von 3. इ mit वि) n. 1) das Weggehen, Trennung RV. 10, 19, 5. — 2) Verbrauch, Verschwendung Kāśāśakra 5, 207.

व्ययवत् (von व्यय) adj. 1) unvollständig RV. Prāt. 11, 31. — 2) viel ausgebend: निराया व्ययवत्तश्च (so ist zu lesen) Jāñ. 2, 268. — 3) desolirt VS. Prāt. 2, 26.

व्ययशील adj. verschwenderisch Spr. (II) 114. (I) 2911. Mārk. P. 81, 14.

व्ययसक्त adj. Ausgaben vertragend, unerschöpflich: कोश Kām. Nitis. 4, 63.

व्ययसहिष्णु adj. Verluste ertragend, aus Verlusten sich Nichts machend: लय° Kām. Nitis. 18, 11. fg.

व्ययिन् (von व्यय) adj. zu Grunde gehend: उदय° (das suff. gehört zu beiden Wörtern) Her da steigt und fällt Spr. 2560. — Vgl. घ°.

व्ययीकृ (व्यय + 1. कृ) opfern, hingeben: °कृताङ्ग Riśa-Tar. 4, 303. verausgaben, verthun, verschleudern: °चक्रे 8, 1957. Kāthās. 57, 117. °कृत्य 21. 53, 163. °कृत Kām. Nitis. 13, 66. Riśa-Tar. 4, 682.

व्ययीक (2. वि + घृक) adj. mit Ausschluss der Sonne Varāh. Bhū. 2, 15.

व्ययी (2. वि + घृण) adj. wasserlos Kāth. 24, 6, 33. 36. Pāṇkāt. Hr. 25, 13, 1. Lāṭ. 10, 18, 13. व्ययी nach P. 7, 2, 24 partic. von घृद mit वि.

व्यर्थ (2. वि + घृथ) adj. (f. घ्रा) 1) zwecklos, unnütz, nutzlos, vergeblich: यत्प्रयोजनशून्यं स्यादर्थं तत् Prātāpar. 65, a, 9. MBh. 3, 13355. 7, 4257. R. 3, 41, 30. 4, 5, 28. 5, 9, 40. 29, 18. 6, 50, 31. Ragh. 7, 2. 14, 41. Kumāras. 3, 75. Spr. (II) 2377. (I) 1966. Kāthās. 7, 52. Mārk. P. 116, 53

(व्यर्थ gedruckt). 134, 38. fg. Śih. D. 45, 10. Riśa-Tar. 1, 323. 4, 614. Çāk. zu Bhū. Ār. Up. S. 202. Pāṇkāt. 2, 2, 66. Bhāg. P. 1, 16, 10. 3, 9, 9. 4, 9, 34. 11, 22, 33. Pāṇkāt. 93, 17. 94, 24. 134, 14. Sarvadārcanas. 6, 11. Schol. zu Taitt. Prāt. 1, 21 u. s. w. zu P. 1, 2, 54. तस्य फलं जन्मनो व्यर्थम् so v. a. तस्य जन्म व्यर्थम् Spr. (II) 2964. व्यर्थम् adv. unnützer Weise, vergeblich 2670. Kāthās. 22, 92. Pāṇkāt. 1, 2, 15. Pāṇkāt. ed. orn. 21, 5. unvollständiger Sache Spr. 2183. — 2) des Besitzes —, des Geldes beraubt Spr. (II) 3068. — 3) entblößt von (instr.): इव्यपरिग्रहे: Āpast. 2, 26, 17. — 4) sinnlos, widerstnig, einen Widerspruch enthaltend Kāv. 3, 131. Verz. d. Oxf. H. 207, a, 16. शब्द Hariv. 15607. °नामन् und °नामक so v. a. einen Namen führend, der mit dem Wesen des Genannten im Widerspruch steht (Gegens. घन्वर्थ), MBh. 5, 4529. 4545. व्यर्थ allein dass. 8, 339 (व्यर्थ: mit der ed. Bomb. zu lesen). — Vgl. वियर्थ.

व्यर्थक adj. = व्यर्थ 1) R. 5, 15, 4. AK. 3, 5, 4.

व्यर्थता (von व्यर्थ) f. 1) Zwecklosigkeit, Nutzlosigkeit: उपदेश° Kusum. 37, 19. व्यर्थतां पाति Pāṇkāt. 128, 1. गतः 215, 22. हिमपातो व्यर्थतां नीयते so v. a. verfehlt seinen Zweck, wird unschädlich 169, 14. — 2) Sinnlosigkeit, Falschheit: वचनस्य R. 4, 17, 8. इत्ययं वादः स गतो व्यर्थतां कथम् so v. a. unwahr geworden MBh. 2, 2607.

व्यर्थत्व (wie eben) n. Sinnlosigkeit, das im-Widerspruch-Stehen Schol. zu Kāv. 3, 131. fg.

व्यर्थीकृ (व्यर्थ + 1. कृ) nutzlos machen: °कृत Prab. 31, 3.

व्यर्थुक (von घृथ mit वि) adj. verlustig gehend, mit instr. der Sache: सोमपोथेन Kāth. 11, 1. 26, 8. घृ° TS. 5, 3, 6, 3. TBh. 2, 1, 6, 3. 3, 3, 2, 5.

व्यलीक (2. वि + घृ) 1) n. Leid, Schmerz; = पीडा AK. 3, 4, 12. = पीडन H. an. 3, 94. Mēd. k. 154. = घृकार्य Trik. 3, 3, 42. H. an. Mēd. = विप्रिय oder घृप्रिय H. 744. H. an. Mēd. Halā. 4, 64. Uśāval. zu Uśādis. 4, 25. = दुःख Jāḍava bei Mallin. zu Kir. 3, 19. = खेद Uśāval. नहि तेन मम धात्रा मुमूहमपि किं च न । व्यलीकं कृतपूर्वम् MBh. 3, 270. व्यलीकं परं प्राप्तः 271. 17004. °स्थान (so mit der ed. Bomb. zu lesen) 4, 112. 15, 297. Hariv. 8120. R. 2, 26, 38 (39 Gorr.). 64, 8. R. Gorr. 2, 16, 8. 30, 19. 66, 7. 5, 37, 43. 41, 10. 47, 19. Mārk. 110, 22. Kumāras. 3, 25. शमितपरान्त्य° adj. Schmerz über Ragh. 4, 87. प्रत्यदेश° Çāk. 183. कुर्वन्नपि व्यलीकानि Spr. (II) 1818. Kir. 3, 19 (= वैलक्ष्य nach Mallin.). Çiç. 9, 85.

घ° dem es wohlgeht (= निष्कपट Nilak.) MBh. 5, 698. — 2) adj. unwahr, lügnerrisch, heuchlerisch: eine Person Buha. P. 5, 11, 17. वचस् 8, 22, 2.

°कथा Spr. (II) 1803. व्यलीकम् adv.: रुरुडः Buha. P. 6, 14, 48. घ° ehrlich Daçar. 2, 23. wahr: वचस् Bhāg. P. 1, 19, 22. °व्रत 2, 9, 4. 4, 8, 19. घव्यलीकम् adv. 3, 21, 22. 10, 51, 32. — 3) n. Falsch, Lüge, Unwahrheit, Betrug H. 379. Halā. 4, 63. न व्यलीकं वरेत् Spr. 3208. Çiç. 7, 54 (pl.; = घृप्रियवचनानि Mallin.). Mārk. P. 15, 2. Kāthās. 62, 104. Prab. 97, 1. Bhāg. P. 2, 4, 19. 8, 21, 34. — 4) n. = वैलक्ष्य Trik. 3, 3, 42. H. an. Mēd. Jāḍava. — 5) m. = नागर Trik. 3, 1, 6, 3, 42. Mēd. — 6) n. = व्यङ्ग H. an. — Vgl. निर्व्यलीक (nicht falsch Suçr. 2, 55, 15. nicht entstellt 153, 4).

व्यत्कश Çānt. 4, 7. gaṇa द्वारदि zu P. 7, 3, 4. Vor. 7, 4 (व्यत्कस). f. घ्रा eine best. Pflanze RV. 10, 16, 13. — Vgl. वियत्कश.

व्यवकलन (von 2. कल् mit व्यय) n. das Subtrahiren Colebr. Alg. 5. व्यवकलित (wie eben) n. dass. ebend.

द्व्यवकिरण (von 3. कृत् mit व्यव) f. Mischung Vjutr. 175.

व्यवकीर्ण (wie oben) partic. das zwischen erfüllt oder besetzt mit (instr.) Kām. Nitis. 19, 49.

व्यवच्छेद (von 1. कृत् mit व्यव) m. 1) das Sichlosmachen —, Sich befreien von Etwas (instr. oder im comp. vorangehend) Bhāg. P. 4, 29, 32, 36. — 2) Trennung, das Auseinandergehen, Unterbrechung: ष्यै° Ait. Br. 2, 29. Çat. Br. 9, 3, 2, 6, 11, 5, 7, 10, 12, 8, 2, 18, 35. — 3) Ausschließung Sām. D. 9, 14. H. 169, Schol. — 4) Sonderung, Unterscheidung Sām. D. 278, 8, 568. GAUPAR. zu SĪMKAJAK. 30. KUSUM. 46, 5. — 5) das Abschneiden eines Pfeils H. 780. HALĀJ. 2, 315. शरशस्तीद्वौव्यवच्छेदप्रवेपिते: R. 6, 79, 35.

व्यवच्छेदक (wie oben) adj. 1) sondernd, unterscheidend; davon nom. abstr. °त्वं n. WILSON, SĪMKAJAK. S. 86. — 2) ausschliessend KULL. zu M. 6, 14. Comm. zu TAITT. PRĀT. 20, 3. davon nom. abstr. °त्वं n. zu 2, 25.

व्यवच्छेद्य (wie oben) adj. anzuschliessen Sām. D. 331, 15, 18.

व्यवदान (von 7. दा mit व्यव) n. das Reinigen, Läutern: संक्षेपः° Vjutr. 4.

व्यवदेश m. KUSUM. 64, 13 fehlerhaft für व्यपदेश.

व्यवधा (1. धा mit व्यव) f. Verhüllung AK. 1, 1, 2, 14. H. 1477.

व्यवधानव्य (von 1. धा mit व्यव) partic. fut. pass. n. zu trennen, zu scheiden MBh. 12, 4836.

व्यवधान (wie oben) n. 1) das Dazwischenliegen, Dazwischentreten Āçv. Çr. 12, 4, 17. SĪMKAJAK. 7. दृष्टिं विमानव्यवधानमुक्ताम् RAGH. 13, 44. देश° KAP. 1, 28. Schol. zu 109. तद्व्यवधानकृत् zwischen sie (Sonne und Mond) tretend Bhāg. P. 5, 24, 2. अत्र पूर्वोत्तरपदयोर्व्यवधानेन व्यवधानं कृतम् Schol. zu VS. PRĀT. 5, 29. zu RV. PRĀT. 3, 15. zu AV. PRĀT. 1, 99. fg. zu P. 8, 1, 38. 2, 36. 3, 58. 4, 2. KĀÇ. zu 3, 58. SIDDH. K. zu 6, 3, 34. Comm. zu Vop. 3, 30. ऋ° ÇAMK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 94. व्यवधान = अन्तर HALĀJ. 3, 85. Schol. zu TAITT. PRĀT. 2, 25. व्यवधानेन so v. a. mittelbar NILAK. bei MUIR, ST. 4, 221. — 2) Verhüllung, Decke, Hülle H. 1478. HALĀJ. 4, 34. ÇAMK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 191. — 3) Scheidung, Sonderung KUSUM. 39, 13. Bhāg. P. 3, 28, 35. 4, 22, 27. ऋ° 29, 60. 5, 5, 35. KULL. zu M. 11, 201. — 4) Unterbrechung Çiç. 9, 51. ऋ° ununterbrochen Bhāg. P. 5, 1, 6. 18, 7. — 5) Schluss, Beendigung Bhāg. P. 4, 29, 77.

व्यवधानवत् (von व्यवधान) adj. am Ende eines comp. überdeckt: देवदारुदुमवेदिकायो शाहूलचर्मव्यवधानवत्याम् KUMĀRAS. 3, 44.

व्यवधापक (von 1. धा mit व्यव) adj. 1) dazwischentreten Comm. zu TAITT. PRĀT. 13, 15 (व्यवधापिक gedruckt). zu RV. PRĀT. 5, 1. — 2) unterbrechend, störend RĪĀA-TAR. 4, 622. P. 3, 4, 57. Schol. PRĀJACĪTIVAVYKA im ÇKDr.

व्यवधापिक Comm. zu TAITT. PRĀT. 13, 15 fehlerhaft für व्यवधापक.

व्यवधारण scheinbar bei ÇAMK. zu BṚH. ĀR. UP. S. 150, wo aber अर्थबलाद्व्यवधारणं zu lesen ist.

व्यवधि m. = व्यवधान ÇANDAR. im ÇKDr.

व्यवन zur Erklärung von व्योमन् Nir. 11, 40.

व्यवलम्बिन् (von लम्ब् mit व्यव) adj. sich stützend, fest stehend: अव्यवलम्बि संवत्सरायतनम् ÇĀNKA. Br. 26, 1.

व्यववद्य (von वद् mit व्यव) adj. zu beschreiben PAÑĀV. Br. 15, 7, 3.

व्यवशार्द (von शद् mit व्यव) m. das Abfallen, Zerfallen Çat. Br. 2, 1, 2, 16.

व्यवसर्ग (von सर्ज् mit व्यव) m. 1) Freilassung Çat. Br. 6, 2, 2, 38. — 2) das Spenden P. 5, 4, 2. Vjutr. 31. °रत 77. °परिणत BUNOUF in Lot. de l. b. l. 312.

व्यवसाय (von सा mit व्यव) m. 1) Beschliessung; Beschluss, Entschluss, Vorsatz; Entschlossenheit; = सख्य AK. 3, 4, 22, 215. व्यवसायश्च विज्ञेयः प्रतिज्ञाहेतुसंभवः Sām. D. 380. 378. TAITT. 30. व्यवसायात्मिका बुद्धिः Bhāg. 2, 41. 10, 36. 18, 59. MBh. 1, 2276. 7262. 2, 2504. 2512. 3, 2970. 8050. कृतं कीदं व्यवसायश्च कारणम् 16719. एवं सर्वं विनिश्चित्य व्यवसायं स्वधर्मतः 4, 970. °द्वितीयो ऽहं मनसा भारमुदरन् 7, 6997. 13, 399. बुद्धिर्हि व्यवसायेन लयते (so ed. Bomb.) 14, 1194. 15, 227. पूर्वमेवैष हृदये व्यवसायो ऽभवन्मम 845. R. 2, 30, 41. 3, 59, 13. 4, 14, 11. 26, 14. 31, 36. 40, 5. 42, 11. 14. 5, 19, 30. 56, 93. 6, 1, 10. Kām. Nitis. 16, 37. RAGH. 8, 64. VARĪH. BṚH. S. 18, 38. Spr. (II) 1082. 1599. 2532. 3408. (I) 2879. 4634. PRAB. 64, 15. °बुद्धि adj. Bhāg. P. 2, 2, 1. 3. 5, 14. 2, 7, 3, 20. PAÑĀT. 60, 7 (अध्यवसाय ed. Bomb.). अत्रैव °परो भव 133, 16. व्यवसायं विना कर्म न फलति 17. 134, 10. 215, 22. °वर्तिन् Kām. Nitis. 18, 68. अर्थानर्थौ विनिश्चित्य व्यवसायं भोजितः R. 5, 90, 12. व्यवसायं कर्तुं MBh. 1, 6176. Spr. (II) 1545. क्रियां प्रति MBh. 1, 7260. 3, 4811. आदित° Kām. Nitis. 17, 32. कर्मसु MBh. 12, 8217. भोक्तुं पुरुषकारेण दुष्टस्त्रियमिव श्रियम् । व्यवसायं सदैवेच्छेन् Spr. 4677. व्यवसायादविचलनम् Sām. D. 94. रामाभिषेक° R. 2, 1 in der Unterschr. R. GORR. 2, 126 in der Unterschr. KUMĀRAS. 4, 45. Spr. 2861. PRAB. 92, 7. Personifiziert R. 7, 109, 6. VS. 35. MĪRA. P. 50, 27. — 2) erstes Innerwerden NILAK. 49.

व्यवसायवत् (von व्यवसाय) adj. Entschlossenheit besitzend, entschlossen, resolut, unternehmend MBh. 7, 6020. 6595. HARIV. 15183. ऋ° TRIZ. 3, 1, 11.

व्यवसायिन् (wie oben oder von सा mit व्यव) adj. dass. MBh. 9, 2880. R. 4, 26, 12. 28, 31. KṚSHIS. 8, 4. SUÇA. 1, 123, 17. Spr. (II) 113 (M.). 1926. 2150. 2584. KATHĀS. 87, 28. 123, 154. MĪRA. P. 20, 36. Sām. D. 179, 10. Bhāg. P. 11, 16, 31. PAÑĀT. 134, 10. 138, 7. ऋ° Bhāg. 2, 41. Spr. (II) 706.

व्यवसित s. u. सा mit व्यव.

व्यवसिति (von सा mit व्यव) f. = व्यवसाय als Erklärung von पद AK. 3, 4, 26, 96; vgl. STENZLER zu KUMĀRAS. 6, 14. fester Vorsatz, Entschlossenheit Spr. (II) 4022 (Conj.).

व्यवस्त partic. nach dem Comm. so v. a. बह, अवनह. अव्यवस्ता चेद्वाही Āçv. Çr. 4, 9, 4. 5.

व्यवस्था (स्था mit व्यव) f. = संस्था HALĀJ. 3, 83° = स्थिति 51. = निष्ठा 67. = प्रतिनियम und नियम bei Comm. 1) das je-anders-Sein, Besonderheit Āçv. Çr. 10, 6, 18. KĀTJ. Çr. 1, 3, 4. व्यवस्थतो नाना KĀJ. 3, 2, 20. KAP. 1, 29. Comm. zu 12. WILSON, SĪMKAJAK. S. 48. 70. Sām. D. 3, 11. Ind. St. 8, 222. Comm. zu KĀTJ. Çr. 2, 7, 6. SIDDH. K. zu P. 1, 2, 36. MIT. 47, 4 v. u. वर्णाश्रमव्यवस्थाश्च न तदात्म संकरः VĀJU-P. bei MUIR, ST. 1, 29, N. 49. Verz. d. Oxf. H. 16, b, 21. 44, b, 26. Bhāg. P. 5, 19, 4. 12, 2, 2. नष्टधर्मव्यवस्थ adj. R. 7, 8, 27. अक्षरात्रव्यवस्थाया विना मासर्तुसंज्ञः wenn nicht Tag und Nacht von einander geschieden wären MĪRA. P. 16, 84. मकृत्पव्यवस्थाया Bhāg. P. 12, 7, 10. शेषस्योदात्ता वा स्यात्स्वार्ता वा व्यवस्था so v. a. der Çesha ist entweder udātta

oder svarita, in jedem einzelnen Falle bestimmt (nicht ad libitum) Comm. zu TAIR. PAIR. 19, 2. व्यवस्थायाम् so v. a. in allen und jeglichen Fällen MBH. 5, 3233. — 2) Verbleib, das Verharren an einem Orte: मकारानि शंकरः । उत्पाद्य भगवांस्तत्र व्यवस्थामादिदेशः सः KATHIS. 109, 71. — 3) Bestand, Constanz: अव्यवस्था सर्वत्र MBH. 13, 2194. अव्यवस्थाभवज्ञाया ताभ्यामन्योन्यविमर्शे R. 6, 69, 37. भङ्गं त्रयं चापतुरव्यवस्थाम् RAGH. 7, 51. स्थलारविन्दश्रियमव्यवस्थाम् KUMARAS. 1, 32. — 4) das Feststehen, Ausgemachtsein; eine bestimmte Regel in Betreff von Etwas (geht im comp. voran): एकशब्दस्य व्यवस्थार्थं समर्थय-कणाम् so v. a. damit die Bedeutung des Wortes एक feststehe P. 8, 1, 65, Schol. KULL. zu M. 8, 157. KUSUM. 53, 10. 55, 14. Verz. d. Oxf. H. 163, a, No. 358. 164, b, No. 363. 165, b, No. 367. 171, b, 39. fg. 350, b, No. 824. व्यवस्थया in festgesetzter Weise BUA. P. 9, 1, 39. fg. — 5) feste Ueberzeugung, — Ansicht: इति नास्ति व्यवस्थास्मिन्वेदं संतिष्ठते जगत् R. GON. 2, 116, 36. — 6) ein bestimmtes Orts- oder Zeitverhältniss: पूर्वापरावरदत्तिणोत्तराधराणि व्यवस्थायाम् P. 1, 1, 34. VOP. 3, 9. Comm. — 7) Zustand, Lage: चित्तं स्वव्यवस्थाम् Spr. (II) 1409. RIGĀ-TAR. 5, 461. 6, 6. 53. 327. — 8) Fall: अमलपत कौ कौ न व्यवस्थां पार्षदां गणः RIGĀ-TAR. 8, 907. कयाव्यवस्थाम् so v. a. Gelegenheit 5, 80.

व्यवस्थातृ (von स्था mit व्यव) nom. ag. (mit caus. Bod.) Feststeller, Bestimmer: अत्र कल्पे भवान्त्रया व्यवस्थाता च कर्मसु PANĀT. 1, 14, 27.

व्यवस्थान (wie oben) 1) nom. ag. etwa Verharren: Vishṇu MBH. 13, 6991. — 2) n. a) das Verbleiben, Verharren: न विद्यते व्यवस्थानं (= मर्यादा NILAK.) कुद्वयोः कृत्तयोः क्वाचन् MBH. 8, 4450. 12, 322. धर्म 1, 4151. R. 7, 13, 18. अस्ति पाटलिपुत्राख्यं भुवा उत्कर्षणं पुरम् । पूर्णवर्णव्यवस्थानिस्तेस्तेः सम्मणिभिः चितम् ॥ KATHIS. 33, 54. Standhaftigkeit: आत्मव्यवस्थानकर (आत्मव्यवस्थान = मनःस्थिर्य NILAK.) MBH. 3, 66. अ० 9, 1765. — b) Zustand BUA. P. 2, 8, 22. 9, 18, 38. व्यवस्थाने ऽम्भतो वेला HALI. 5, 53.

व्यवस्थानप्रज्ञप्ति f. Bez. einer best. hohen Zahl LALIT. ed. Calc. 168, 18. fg.

व्यवस्थापक (vom caus. von स्था mit व्यव) nom. ag. feststellend; davon nom. abstr. ०त्व n. KUSUM. 38, 13. n. wohl nur fehlerhaft für व्यवस्थापन MÜLLER, SL. 146. — Vgl. दुर्व्यवस्थापक.

व्यवस्थापत्र n. Urkunde TRIK. Ind. S. 10, a, 4 v. u.

व्यवस्थापन (vom caus. von स्था mit व्यव) n. 1) das Aufrichten, Er-muthigen R. 5, 78 in der Unterschr. — 2) das Feststellen KĀM. NITIS. 3 in der Unterschr. NILAK. 53. WILSON, SĀMUKHAK. S. 158. KUSUM. 58, 18. KULL. zu M. 1, 3. MÜLLER, SL. 146 (व्यवस्थापक gedr.).

व्यवस्थापनीय (wie oben) adj. festzustellen KULL. zu M. 9, 242.

व्यवस्थाय्य (wie oben) adj. für jeden einzelnen Fall festzustellen VOP. 4, 24, v. l. impers. ebend. im Text.

व्यवस्थारत्नमाला f. Titel einer Schrift GILD. Bibl. 498.

व्यवस्थामार्सयक m. desgl. Verz. d. Tüb. H. 19.

व्यवस्थित s. u. स्था mit व्यव. Davon ०त्व n. Bestand, Constanz, das Bleibendsein SUCH. 1, 147, 8.

व्यवस्थिति (von स्था mit व्यव) f. 1) Besonderheit, Unterschiedenheit: ज्ञानयोग० BHAG. 16, 1. कार्यकार्य० 24. SARVADARCANAS. 6, 2. Verz. d. Oxf. H. 137, a, 12. — 2) das Verbleiben, — Verharren: स्वहृत्पेण BUA. P. 2,

10, 6. KUSUM. 57, 11. सत्ये BUA. P. 10, 1, 59. 11, 5, 11. Standhaftigkeit MBH. 12, 9872 (NILAK. nimmt अ० an, was er durch अतिकेतल erklärt). Bestand, Constanz KATHIS. 94, 4. — 3) das Feststehen, Ausgemachtsein, Bestimmtheit, Bestimmung M. 10, 70. KULL. zu 8, 156. इति धर्मव्यवस्थितिः धर्मो व्यवस्थितः die neuere Ausg.) HARIV. 6096. — Vgl. वर्णा०.

व्यवसंस (von संस् with व्यव) m. das Auseinanderfallen: अ० PANĀT. Bn. 13, 11, 5. 14, 5, 4.

व्यवहरण (von हर् mit व्यव) n. = व्यवहार Rechtshandel LOIS. zu AK. 1, 1, 5, 9.

व्यवहर्तृ (wie oben) nom. ag. 1) der sich mit Etwas beschäftigt, — abgiebt WILSON, SĀMUKHAK. S. 86. हर्मिः JĀGŌ. 2, 40. — 2) Richter MIT. im CKDn.

व्यवहर्तव्य (wie oben) partic. fut. pass. 1) n. zu handeln, zu verfahren: नयेन व्यवहर्तव्यं पार्थिवेन यथाक्रमम् HARIV. 5277. न स्वेच्छं Spr. (II) 483. यथावसरम् Hit. 62, 9. PANĀT. ed. orn. 48, 21. — 2) zu gebrauchen, zu verwenden: यत्र लोकादिपत्रे तैर्भुक्तं तत्संस्कृत्पापि न व्यवहर्तव्यम् KULL. zu M. 10, 51.

व्यवहार (wie oben) m. in Ableitungen zu व्या० gesteigert ganz a. स्वागतादि zu P. 7, 3, 7. VOP. 7, 3. 1) das Verfahren, Treiben, Handlungsweise MBH. 12, 3195. fg. 13, 1640. व्यवहारं परिज्ञाय वध्यः पूजो ऽथ वा भवेत् Spr. (II) 2387. SAH. D. 703. रविमध्यगेनापकनापिकाव्यवहारः 307, 14. fg. मम व्यवहारमष्टौ लोकपाला एव ज्ञानांत Hit. 65, 1. सकलराज्यव्यवहाराङ्गं ज्ञातम् 133, 11. तत्कथं मुरन्ति ऽप्यस्मिन्गृह् एवंविधो व्यवहारः PANĀT. 43, 18. तद्व्याख्यास्मदाज्ञयास्मिन्वर्णये व्यवहारः कार्यः Hit. 91, 21. fg. तवोपरि न सदृशव्यवहारः (adj.) 69, 4. व्याज्ञ० DHŪRTAN. 76, 9. — 2) Verkehr NIT. 1, 2. भक्तिं मैत्रीं च शोचं च ज्ञानीपाद्यव्यवहारतः KĀM. NITIS. 4, 38. व्यवहारेण मित्राणि ज्ञाप्ये रिपवस्तथा Spr. (II) 3189. 2893. समैः सख्यं व्यवहारं च (कुर्वते) (I) 5180. ०व्यवहृत KATHIS. 7, 29. अशिष्ट० mit SIDDH. K. zu P. 2, 3, 27. — 3) Thätigkeit: व्यवहारे स्थितः BĀLAB. 38. Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6, 503, Cl. 6. Beschäftigung, das sich-Abgeben mit Etwas: कितव० (subj.) P. 2, 1, 10, VARTI. 3. रत्नगदि० MÜLLER, SL. 169. शस्त्र० (obj.) RAGH. 3, 62. पदार्थ० ÇĀK. 104, 23. पटादेसंप्रदाय० KUSUM. 48, 15. fg. गणन० BUA. 105. वाणिज्य० KATHIS. 43, 70. नास्य नैष die ältere Ausg.) व्यवहारो ऽस्त्रेषु er hat Nichts zu schaffen mit UTTARAN. 96, 19 (127, 3). किमत्र वागव्यवहारेण so v. a. was soll man hier viele Worte verlieren? MĀLAV. 13, 22. fg. — 4) Geschäft, Handelsgeschäft, Handel M. 3, 64. MBH. 3, 13119. R. 7, 101, 13. Spr. (II) 2111. 2216. 3042. 3618. KATHIS. 23, 84. PANĀT. 122, 2. वाणिज्यं व्यवहारेषु (शोभते) Spr. 5172. neben वाणिज्यमर्म् PANĀT. 7, 9. गान्धिक० 17. व्यवहारेण जीवन् M. 7, 187. पञ्चान्नव्यवहारेण विपणतः परस्परम् HARIV. 11208. असंख्यकेमर्त्तादिव्यवहारार्जितश्रियः KATHIS. 54, 168. मरुतः कुर्वन्व्यवहारान् 67, 47. (प्रावर्ततात्र) वणिक्कर्तुं व्यवहारं निवेचितम् 54, 190. किरणकोटीमरुत्सैर्व्यवहारं कुर्वन् SADDH. P. 4, 12, a. Vertrag M. 8, 163. व्यवहारं यमाचरेत् 167, 10, 53. RIGĀ-TAR. 6, 53. 58. PANĀT. 88, 15. = पण (गण MED.) H. an. 4, 277. MED. r. 295. als Bod. von पण् DHĀTUP. 12, 6. — 5) Hergang, Vorgang NILAK. 168. — 6) Rechtshandel, Streitsache, Process: Rechtspflege AK. 1, 1, 5, 9. 3, 4, 99, 234. H. 262. व्यवहारान्दिदतुः पार्थिवः M. 8, 1. व्यवहाराणी ऋष्टा

AK. 2, 8, 2, 5. H. 720. PAÑĀT. 163, 6. 7. M. 8, 7. 45. 49. 61. 148. 199. व्यवहारस्य निर्णयः 409. 9, 250. 8, 420. JĀN. 1, 342. 2, 1. Verz. d. Oxf. H. 7, b, 5. 86, a, 8. MBH. 12, 3205. 4416. fgg. 13, 2058. R. 4, 7, 7. MĀKĀH. 141, 6. 142, 20. केन सः मम व्यवहारः 146, 1. 3. RAGH. 17, 89. MĀLAV. 12, 4. मृतसात्त्विकव्यवहारवत् MÜLLER, SL. 104. MĀK. P. 120, 2. = न्यास (d. i. न्याय) MED. — 7) der gewöhnliche Hergang im Leben, das gemeine Leben, allgemeiner Brauch PAT. in MAHĀBH. 39. BUĀG. P. 4, 29, 12. 5, 10, 13. 22. 11, 1. 12, 4. 8. 12, 4, 30. इत्येतद्व्यवहारनिर्णेतुं न शक्यते HIT. 73, 22. लोके तथा व्यवहारात् H. 228. Schol. व्यवहारमि PAÑĀT. 1, 14, 23. ० सिद्धान्त Schol. zu KAP. 1, 106. इदानीं सूत्रधारः सर्वं प्रयोजयतीति व्यवहारः SĀH. D. 129, 17. im Gegens. zu परमार्थ NĪLAK. 173. Ind. St. 10, 291. fg. कश्च व्यवहारस्तत्र देशे PAÑĀT. 233, 10. देश ० HIT. 58, 18. wohl hierher die Bed. स्थिति H. an. MED. — 8) Gebrauch eines Ausdrucks, das Reden von KAP. 1, 121. Schol. zu 88. Spr. (II) 3425. अतीतादिव्यवहारहेतुः कालः, प्राच्यादिव्यवहारहेतुर्दिक् TARKAS. 11. Z. d. d. m. G. 6, 29, N. 7. लोके धूमादिदर्शनानन्तरं वज्रपादिव्यवहारश्च 7, 299, N. 4. NĪLAK. 53. 64. MUIR, ST. 2, 217, 4 v. u. SĀH. D. 5, 15. 6, 12. 22, 16. 116, 9. KUSUM. 22, 5. 6. 13. fg. 43, 13. SARVADARĢANAS. 3, 16. fg. 27, 3. Bezeichnung: इत्यादिष्वेः रुद्रशब्देन व्यवहारात् MUIR, ST. 4, 258. 388, N. 21. Verz. d. Oxf. H. 109, a, 29. Schol. zu ĠAIM. 4, 1, 18. — 9) in der Math. Bestimmung COLEBR. Alg. 103. 112. 286. — 10) bildliche Bez. der Strafe MBH. 12, 4428. des Schwertes H. c. 143. — 11) ein best. Baum H. an. MED. — Vgl. तेत्र ०, उर्व्यवहार, मिश्र ०, यथाव्यवहारम्, लोक ० (als subst. auch Spr. 4481. MÜLLER, SL. 169. NĪLAK. 64. allgemeiner Brauch könnte hinzugefügt werden).

व्यवहारक (wie oben) 1) m. Geschäftsmann PAÑĀT. 138, 15. — 2) f. व्यवहारिका a) Dienerin R. 2, 66, 13. die ed. Bomb. liest व्यावहारिकाः, das der Comm. als m. erklärt (व्यवहारे बाह्याभ्यन्तरमकलराज्यकृत्ये नियुक्ता अमात्याः); GORN. liest राजपोषितः. — b) Handel und Wandel, das gewöhnliche Thun und Treiben (लोकपात्रा). — c) Besen. — d) Terminalia Catappa (इडुद, इडुदो) H. an. 5, 6. MED. k. 231.

व्यवहारज्ञ adj. mit dem Hergang im Leben vertraut so v. a. erwachsen, mündig: बाल आ षोडशाहर्षात्पोगण्डो ऽपि निगम्यते। परतो व्यवहारज्ञः स्वतन्त्रः पितरावृते ॥ NĀRADA in VJAYAHĀRATATVA nach ÇKDā.

व्यवहारतन्त्र n. Titel eines Abschnittes im Smṛtitattva, der über den Process handelt, GILD. Bibl. 463. 478. 489. Verz. d. Oxf. H. 290, b, No. 699. 279, b, 6. 7.

व्यवहारतिलक Titel einer Schrift über den Process Verz. d. Oxf. H. 292, b, 18.

व्यवहारत्व n. nom. abstr. zu व्यवहार ०) MBH. 12, 4418. zu 7) KUSUM. 48, 16.

व्यवहारदर्शन n. das Prüfen einer Streitsache, Rechtsprechen MIT. nach ÇKDā.

व्यवहारदीधिति f. Titel eines Abschnittes im Rāḡadharmakaushtubha, der über den Process handelt, Verz. d. Oxf. H. 272, b, No. 645.

व्यवहारनिर्णय m. Titel einer Schrift über den Process Verz. d. Oxf. H. 279, b, 7. 292, b, 19. Verz. d. Cambr. H. 67.

व्यवहारपद n. Rechtsfall JĀN. 2, 5.

व्यवहारपाद m. einer der 4 Theile (Anklage, Vertheidigung, Beweis, Spruch) in einem Process ÇKDā. und WILSON; vgl. व्यवहारस्य प्रथमः पादः MĀKĀH. 142, 20.

व्यवहारमूख m. Titel eines Abschnittes im Bhagavadbhāskara, der über den Process handelt, Verz. d. Oxf. H. 280, a, No. 658. fg.

व्यवहारमातृका f. der Process mit allen seinen Theilen Verz. d. Oxf. H. 263, a, 15. Verz. d. B. H. No. 1403.

व्यवहारमाधव Titel einer Schrift über den Process Verz. d. B. H. No. 1403.

व्यवहारमार्ग m. Rechtsfall ÇKDā. nach MIT.

व्यवहारमाला f. Titel einer Schrift über den Process MACK. Coll. 4, 26.

व्यवहारपितव्य (vom caus. von कृ with व्यव) adj. zu beschäftigen mit (Instr.): कृषिवाणिज्यादिना MEDHĀT. bei KULL. zu 8, 49.

व्यवहारवत् (von व्यवहार) m. Geschäftsmann Spr. 1987 (यथासंव्यव ० liest der Comm.). am Ende eines comp. sich beschäftigend mit: त्वक्सार ० M. 10, 37 = MBH. 13, 2588.

व्यवहारविधि m. Rechtsverfahren; Rechtslehre ÇKDā. nach MIT.

व्यवहारविषय m. Rechtsfall ÇKDā. und WILSON.

व्यवहारसमुच्चय m. Titel einer Schrift über den Process Verz. d. Oxf. H. 279, b, 8. 292, b, 19. fg. Verz. d. Cambr. H. 68.

व्यवहारसार n. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 279, b, 8. Comm. zu KĀTJ. ÇR. 4, 7, 4.

व्यवहारसिद्धि f. desgl. TĀRAN. 302.

व्यवहारस्थान n. Rechtsfall ÇKDā. nach MIT.

व्यवहारसन (व्यवहार + 1. स्या ०) n. Richterstuhl RAGH. 8, 18.

व्यवहारिक fehlerhaft für व्यावहारिक.

व्यवहारिन् (von कृ with व्यव) 1) adj. verfahren, zu Werke gehend: असदृश ० HIT. 69, 4, v. 1. यथाशास्त्र ० KULL. zu M. 7, 31. fg. — 2) adj. Geschäfte machend: विपण ० MBH. 12, 8403. कूटस्वर्ण ० JĀN. 2, 297. अयो ० (= शस्त्रविक्रयक Comm.) VARĀH. BṚH. 19 (18), 1. m. Geschäftsmann, Kaufmann MBH. 15, 210. Spr. (II) 3639. KATHĀS. 26, 133. fg. RĀĠA-TAR. 1, 117. 4, 711. Z. d. d. m. G. 14, 570, 8. ÇĀTR. 10, 77. 14, 104. समुद्र ० ÇĀK. 90, 18. — 3) m. N. einer mohammedanischen Secte WILSON, Sel. Works I, 264.

व्यवहार्य (wie oben) adj. 1) womit man sich befassen kann: श्र ० MĀNṢ. UP. 7 = WEBER, RĀMAT. UP. 338. — 2) mit dem man verkehren darf, verkehrsfähig KĀTJ. ÇR. 22, 4, 28. JĀN. 3, 226. MBH. 4, 1314. fg.

व्यवहृत s. u. 1. धा mit व्यव.

व्यवहृति (von कृ with व्यव) f. 1) das Verfahren, Art und Weise zu handeln RĀĠA-TAR. 4, 397. 8, 1031. SĀH. D. 415. — 2) Thätigkeit RĀĠA-TAR. 8, 2464. — 3) Verkehr RĀĠA-TAR. 8, 1910. Verz. d. Oxf. H. 200, a, No. 475. — 4) geschäftlicher Verkehr, Handel BUĀG. P. 10, 87, 36. — 5) Rechtshandel, Streitsache, Process Verz. d. Oxf. H. 265, b, 2. ० तन्त्र n. Titel eines Abschnittes im Smṛtitattva 289, b, No. 693.

व्याप (von 3. इ mit व्यव) 1) m. a) das Dazwischentreten, Trennung durch Einschieben LĀTJ. 1, 11, 12. ĀÇV. ÇR. 3, 10, 13. संयोगानां स्वरभक्त्या व्यापः RV. PAĀT. 14, 25. व्यापे शसलैः AV. PAĀT. 3, 93. अकार-व्यापे 2, 92. fg. P. 8, 1, 136. 8, 3, 58. 4, 2. मात्रकाल ० TAITT. PAĀT. 2, 25,

Comm. व्यवायेषु (wohl fehlerhaft für व्यवायिषु) शसवद्वैतीति (so ist zu lesen) 18, 15. छ^० Kāṭh. 8, 7, 11. 8, 5. RV. Prāt. 2, 1. व्यवाय = विघ्न, घसराय H. 1509. HALJ. 2, 246. = व्यवधान H. an. 3, 503. = घसर्धि MED. J. 102. — b) coitus AK. 2, 7, 56. H. 538. H. an. MED. HALJ. 3, 29. MBH. 1, 111. Suṣa. 1, 18, 9. 51, 21. 175, 10. 204, 18. 318, 4. 2, 345, 17. 466, 10. Viśva. 11, 32. Çāṇḍ. Saṃh. 3, 8, 24. Cit. beim Schol. zu Çik. 20, 9. Varāh. Bhṣ. S. 28, 7. Rāśa-Tar. 5, 280. Buḥ. P. 1, 16, 28. 2, 1, 3. 4, 11, 15. 29, 14. 5, 13, 18 (so v. a. Gettheit). 14, 6. 32. 17, 12. 6, 4, 52. 9, 9, 25. 11, 5, 11. 13. 12, 3, 40. MÜLLER, SL. 52. Ind. St. 10, 103. N. स्त्रित^० Suṣa. 2, 147, 7. — c) das Eindringen: यत्र सोमः सकृदिना । व्यवायं (= संचारं NILAK.) कुरुते नित्यम् MBH. 14, 608. von Gift Suṣa. 2, 253, 20. — d) Umwandlung (= परिणाम Comm.): गुण^० Buḥ. P. 3, 6, 11. — e) = शुद्धि DHAR. im ÇKDr. — 2) n. = तेजस् MED.

व्यवायिन् (wie oben) adj. 1) dazwischen tretend, trennend P. 6, 2, 166. RV. Prāt. 11, 9. 10, 2. AV. Prāt. 2, 38. Comm. पद^० RV. Prāt. 11, 3. — 2) den Beischlaf vollziehend ÇāṇḍBH. im ÇKDr. स्त्रित^० Suṣa. 2, 445, 17. — 3) eindringend, sich in einem Andern ausbreitend Suṣa. 1, 151, 17. Oel 182, 2. Salz 227, 2. 247, 11. 2, 477, 4. 253, 15. व्यवायि तस्यथा भङ्गा फेनं चाक्षिमुद्रवम् Çāṇḍ. Saṃh. 1, 4, 19.

व्यवेत (wie oben) partic. getrennt, geschieden RV. Prāt. 11, 9. TAIT. Prāt. 13, 7. पदेन RV. Prāt. 10, 2. Comm. zu AV. Prāt. 1, 104 und TAIT. Prāt. 6, 3. व्यञ्जन^० AV. Prāt. 1, 98. 3, 62. VS. Prāt. 3, 64. TAIT. Prāt. 1, 17. 4, 51. 7, 5. अकारव्यवेतत्वं n. Comm. zu 1, 19. — Vgl. unter 3. इ mit व्यव.

1. व्यशन (von 1. अश्न् mit वि) adj. in Verbindung mit अश्न् symbolische Bez. eines Monats Kāṭh. 18, 12 bei WEBER, GJOT. 114. — Vgl. वैपशन.

2. व्यशन (2. वि + 2. घशन) adj. (f. स्त्री) sich des Essens enthaltend HARIV. 7915 nach der Lesart der neueren Ausg.

व्यंशिय m. in einer Formel TS. 1, 7, 9, 1. 4, 7, 44, 2.

व्यमुर्विन् m. in derselben Formel VS. 22, 32. nach MAITREY, ein Genius der Speise.

व्यंश (2. वि + अश्न्) 1) adj. pferdelos SHADY. Bn. 3, 10. MBH. 8, 4099. RAGH. 7, 49. — 2) m. N. pr. eines Rishi RV. 1, 112, 15. 8, 9, 10. 23, 16. 28. 24, 22. 26, 9. 9, 65, 7. Āṅgīrasa, Verfasser von RV. 8, 26. ein alter König MBH. 2, 323. 328. plur. RV. 8, 24, 28. — Vgl. वैपश्य fg.

व्यष्टक m. s. u. मुष्टक.

व्यष्टका (2. वि + अश्न्) f. der erste Tag in der dunklen Monatshälfte TS. 7, 5, 3, 1. TBR. 1, 8, 40, 2. Kāṭh. 33, 7. LĀṬ. 9, 3, 8.

व्यष्टि (von 1. अश्न् mit वि) 1) f. a) das Erlangen, Erfolg TS. 6, 4, 9, 3. ÇAT. Bn. 10, 2, 4. 8. 12, 3, 2. 13, 3, 3. 4, 1, 1. सर्वा व्यष्टीर्व्यशिष्यन् Ācy. Ça. 10, 6, 1. KAUSH. UP. 1, 7. — b) Einzelding, Einzelwesen (Gegens. समाष्टि) ÇAṆḌ. zu Bṛh. Ār. UP. S. 14. 312. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 23. 28. 30. Schol. zu KAP. 1, 98. WEBER, RĀMAT. UP. 348. 350. in dieser Bed. wohl auf 2. अश्न् mit वि zurückzuführen; vgl. VEDĀNTAS. 30. — 2) m. N. pr. eines Lehrers ÇAT. Bn. 14, 5, 5, 22. 7, 3, 28.

व्यस् s. u. 2. अश्न् mit वि.

1. व्यसन (von 2. अश्न् mit वि) n. 1) das Hinundherbewegen: पुच्छस्य P. 3, 1, 20. VĀRT. 3. — 2) Fleiss, Betriebsamkeit: विद्या नो व्यसनं वि-

ना Spr. (II) 3520. शस्त्रे (I) 2005. विद्यायाम् 2773. सुतो 2825. ५ 3) das Hängen an Etwas mit ganzer Seele, leidenschaftliche Neigung zu Etwas, das Versessenheit auf Etwas: दाने Spr. (II) 3132. (I) 3143. शिथिलीकृतकेलासनिवास^० adj. KATMĀS. 11, 32. तत्सेवा^० 27, 148. दान^० 35, 35. दरिद्रस्य त्यागिकव्यसनस्य 36. बाद^० 66, 13. द्यूत^० 73, 186. RĀśA-TAR. 8, 71. पानभोजनव्यवायादि^० Buḥ. P. 5, 14, 6. किमिदानीमाशाव्यसनेन MĀLATIM. 154, 13. व्यर्थजीवित^० PARĀT. 235, 9. वेष्ट्या^० KATHĀS. 43, 28. HIT. 71, 5. मृग^० Buḥ. P. 4, 26, 4. — 4) ohne Ergänzung Versessenheit, eine den Menschen beherrschende Leidenschaft, insbes. eine tadelnswerthe, eine schlechte Passion, Laster: के साधो व्यसनेर्गुणेषु विपुलैश्चास्या वृथा मा कथा: Spr. 2487. KATMĀS. 31, 67. 32, 14. 58, 98. 60, 76. 61, 157. किमेष व्यसनं पुत्राति 78, 13. Buḥ. P. 4, 26, 26. Liebhaberet, Steckenpferd: संस्थित Spr. (II) 861. व्यसनेर्धानानि (क्तानि) 1674. चारब्धैर्व्यसनैः RĀśA-TAR. 5, 165. समानशीलव्यसनेषु सख्यम् Spr. 2236. — दश कामसमुत्थानि तथाष्टौ क्रोधाजानि च । व्यसनानि दुरत्तानि प्रयत्नेन विवर्जयेत् ॥ M. 7, 45. fg. VARĀH. in Ind. St. 10, 167. R. GORR. 2, 2, 28. कामसमुत्थानि चत्वारि 3, 13, 2. क्रोधाद्वानि त्रीणि 3. KĀM. NĪTIS. 14, 6. 7. सप्त Spr. (II) 2993. H. 739. चत्वारि महीक्षिताम् Spr. (II) 2238. M. 7, 52. JĀṬ. 3, 240. MBH. 2, 203. Spr. (II) 141. व्यसनेष्वसक्तः 1224. व्यसनेन तु मूर्खायाम् (कालो गच्छति) 1711. 2288. (I) 1845. 2844. 2912. 3040. 4777. व्यसनस्य च मृतेषां व्यसनं कष्टमुच्यते 5041. 5043. व्यसने सज्जमानं हि क्लेशपेद्यसनाश्रयैः KĀM. NĪTIS. 7, 58. पुवाप्यनपैर्व्यसनैर्विकीनः RAGH. 18, 13. ÇĀK. 38. KATHĀS. 26, 198. RĀśA-TAR. 6, 153. अ^० adj. JĀṬ. 1, 809. MBH. 12, 3910 (व्य^० mit der ed. Bomb. zu lesen). वीत^० adj. Spr. 2882. — 5) Missgeschick, Widerwärtigkeit, Unfall; Uebelstand: व्यसने चोत्थिते रिपोः M. 7, 183. 9, 299. JĀṬ. 2, 113. MBH. 1, 435. व्यसने यः परित्यागी 12, 6270. R. 2, 39, 40. 51, 21. 53, 9. 73, 21. 77, 19. 92, 26. 97, 22. 104, 24. 3, 51, 10. Spr. (II) 934. 1221. (I) 2263. 2644. व्यसनानन्तरं सौख्यं स्वल्पमप्यधिकं भवेत् 2914. व्यसनेष्वेव सर्वेषु यस्य बुद्धिर्न क्षीयते 2915. 3219. Suṣa. 1, 130, 2. VARĀH. Bhṣ. S. 3, 12. 30, 13. 32, 28. VIKR. 59, 1. KATHĀS. 33, 68. LA. (III) 90, 22. RĀśA-TAR. 4, 522. Buḥ. P. 1, 8, 13. 13, 32. 3, 7, 19. 31, 21. भर्तृ^० MBH. 3, 2411. R. 2, 51, 16. 64, 11. 6, 72, 19. Suṣa. 1, 122, 17. Spr. (II) 3178. PRAB. 82, 12. Buḥ. P. 4, 14, 7. गच्छत् R. 2, 59, 22. अविषक्त KUMĀRAS. 4, 30. दुरत्यय Buḥ. P. 1, 19, 2. 8, 22, 3. वागुरा R. 3, 72, 27. मर्कणीव MĀKĀS. 174, 6. Buḥ. P. 3, 14, 17. व्यसनेनार्दितः MBH. 3, 2505. व्यसनार्त AK. 3, 1, 48. H. 381. व्यसने वर्तमानः R. 3, 75, 18. मयस्य व्यसने कृच्छ्रे MBH. 12, 5214. त्वां चेद्व्यसनमागतम् R. 2, 52, 16. व्यसनं प्राप्तः 100, 15. 106, 4. Spr. 2913. 3117. रामेण प्राप्तं व्यसनमत्युद्यम् MBH. 3, 16602. Spr. (II) 1606. व्यसनं गतः Buḥ. P. 8, 2, 36. व्यसने संप्रवेष्ट्याद्यान् Spr. 5042. व्यसनं दातुम् (II) 3476. ०द् R. 4, 8, 21. VARĀH. Bhṣ. S. 53, 79. व्यसनं भेदनं चैव शत्रूणां कारयेत्ततः MBH. 15, 238. ०काल Spr. (II) 616. व्यसनागमे 1934. 2405. व्यसनोदये (I) 2141. व्यसनोदय adj. 3169. ०प्राप्ति SĀU. D. 359. व्यसनात्यय Buḥ. P. 3, 23, 42. व्यसनावाप 4, 22, 13. अतिव्यसनापात RĀśA-TAR. 8, 791. समान^० adj. RAGH. 12, 57. अदृष्टपूर्वव्यसना R. 2, 38, 15. 58, 31. अश्वत्पूर्वव्यसना 6, 74, 24. KUMĀRAS. 3, 78. Buḥ. P. 6, 14, 48. — सप्तानां प्रकृतीनां राज्यस्य M. 9, 295. KĀM. NĪTIS. 13, 94. राज्य^० 14, 1. 2. आयुध^० M. 7, 93. राष्ट्र^० KĀM. NĪTIS. 13, 64. दुर्ग^० 30. 65. Spr. (II) 23. बल^० 2872. (I) 4630. KĀM. NĪTIS. 13, 72. कोश^० 66. Spr. (II)

154. याव° Kām. Nitīs. 14, 20. कर्म° 15, 25. स्वबल° so v. a. Verlust Kām. 13, 15. दुर्भित° so v. a. Hungererott Spr. 4630. मृगया° Unfall —, schlimmste Folge bei, von Kām. Nitīs. 14, 24. स्त्री° 57. पान° 61. — 6) Untergang (eines Gestirns): चन्द्र° Māññ. 91, 3. Çik. 77. — 7) Belagerung oder Belagerungsstruppen Ind. St. 10, 163, N. 198. वसन° v. l. — Die Lexicographen kennen folgende Bedd.: अथ AK. 3, 4, 24, 28. अथ 24, 151. सक्तिः स्त्रीपानमृगयादिषु H. an. 3, 408. fg. Med. n. 122. दोषः कामसक्रोपसः AK. 3, 4, 28, 123. निष्फलोद्यम und दैवानिष्ठफल Taitt. H. an. Med. पाप und अशुभ H. an. Med. विपद् (विपत्ति) AK. H. an. Med. धंश (3, 4, 28, 123) und घाधि (3, 4, 27, 100) AK. Eine Etymologie des Wortes Kām. Nitīs. 13, 19: यस्माद् व्यसति श्रेयस्तस्माद्यसनमुच्यते. — Vgl. दुर्व्यसन, नौ°, मारिव्यसनवारक, मूल° und वैयसन.

2. व्यसन adj. HARIV. 7915 fehlerhaft für व्यशन, MBh. 12, 3910 für व्यसन.

व्यसनवत् (von 1. व्यसन) adj. am Ende eines comp.: कोश° der ein Ungemach mit seinem Schatze erlitten hat Spr. (II) 1950.

व्यसनिता (von व्यसनिन्) f. 1) Liebhaberei zu (loc.): षडाषास्वपि दृश्यते व्यसनिता KāURAP. 19 in Journ. as. IV sér. t. XI, S. 472. das Versessensein auf Etwas: व्यसनितया विप्रेहा न विधिः Hir. 94, 2. — 2) eine den Menschen beherrschende Leidenschaft, eine schlechte Passion Kāññis. 11, 25.

व्यसनित्व (wie oben) n. das Fröhnen, Obiegen: विषय° Rāññ-Tar. 5, 252.

व्यसनिन् (von 1. व्यसन) adj. 1) am Ende eines comp. leidenschaftlich ergeben, erpicht —, versessen auf: समर° Māññ. 1, 20. घदुत° Spr. (II) 545. सत्यव्रत° (I) 2635. मानोत्सेकपराक्रम° 2870. सञ्चरितोदय° 3146. मृगया° Kāññis. 11, 10. 21, 22. द्यूतिक° 26, 194. शम° Rāññ-Tar. 2, 143. दिङ्मित्र° 4, 566. जीर्णोद्धति° 8, 78. 2381. तुरङ्गव्यसनी (so zu lesen) 1287. शकुनिबन्ध° Pāññat. 192, 2. — 2) bösen Neigungen fröhnend, schlechte Passionen habend, lasterhaft H. 435. Jāññ. 2, 32. HARIV. 767. Kām. Nitīs. 4, 56. 13, 19. 59. Spr. (II) 23. 639. 1804. 2715. (I) 2901. 3298. 3041 (M.). Vāññ. Bāñ. S. 101, 12. Kāññis. 15, 56. 16, 21. 24, 58. 26, 199. 93, 41. Daçar. 2, 8. Sāñ. D. 159. Pāññat. 103, 14. अति° Kāññis. 43, 25. अ° Suçr. 1, 371, 16. Vāññ. Bāñ. S. 2, 8. 3, Z. 4 v. u. Kām. Nitīs. 14, 2. Spr. 2007. 3041 (M.). 3338. — 3) den ein Unfall betroffen hat, unglücklich MBh. 3, 2741. 7, 1276. पेरसि व्यसनी कृतः 11, 586. R. 2, 40, 5. R. Gora. 2, 17, 43. Kām. Nitīs. 11, 75. Spr. (II) 2063. 2922 (Conj.). सूत° der einen Unfall mit dem Wagenlenker gehabt hat MBh. 3, 7228. प्रत्यासन्न° dem ein Unfall droht (प्रत्यासन्नाः समीपस्थाः व्यसनिनश्चिरदुःखिने भ्रात्रादयो यस्य सः NILAK.) 12, 1422. दुर्भित° der mit Hungererott zu kämpfen hat Spr. (II) 2872.

व्यसनोत्सव m. ein Fest, bei dem man seinen schlechten Passionen freien Lauf lässt, Orgien u. s. w. Vāññ. Bāñ. S. 78, 11.

व्यसि (2. वि + असि) adj. ohne Schwert: कोश Spr. (II) 3023.

व्यसु (2. वि + असु) adj. (f. oben so) entseelt, leblos MBh. 1, 958. 963. 3313. 3, 2400. 4, 777. 7, 3318. Verz. d. Oxf. H. 257, a, N. 3. Bāñ. P. 3, 3, 1. 5, 18, 15. 7, 3, 37 (= अघ्राण Comm., Gegens. असुमत्). 10, 58. बभूव प्रातराग्न्यः स दशदिग्दिग्ः व्यसुः so v. a. starb Rāññ-Tar. 5, 241. यो व्य-

धास्तस्यसून् so v. a. tödtete 3, 57.

व्यसुव (von व्यसु) n. Verlust des Lebens Vāññ. Bāñ. S. 71, 7.

व्यस्त s. u. 2. अस् mit वि. Hinzugefügt könnte werden: = व्याप्त, व्याकुल Med. t. 84. auseinandergerissen, voneinanderstehend, klapfend Taitt. Prāt. 2, 12 (अति°). Comm. zu 13 (अति°). 14. शब्द (अ°) Līṭṭ. 6, 10, 18 in Ind. St. 4, 268, N. zerstreut WERNER, Göt. 109. °त्रैशिक rule of three terms inverse COLMAN. Alg. 34. °विधि inversion 21.

व्यस्तकेश adj. (f. ई°) struppig AV. 2, 1, 19.

व्यस्तपद् n. Gegenklage ÇKDa. nach Mir.

व्यस्तार n. das Hervorquellen des Brunnensaftes aus den Schläfen eines Elefanten Taitt. 2, 8, 36. Hāñ. 29.

व्यस्थक (2. वि + अस्थन्) adj. knochenlos Pāññat. Bāñ. 24, 18, 7.

व्यक्त्वं und व्यक्त्वं (2. वि + अ°), loc. व्यक्त्वं, व्यक्त्वं und व्यक्त्वं P. 6, 3, 110. Vop. 3, 42.

1. व्या, व्यपति Dhātup. 23, 38 (संवरणो). विव्याप्य P. 6, 1, 46. Vop. 8, 138. विव्यापिष्य P. 7, 2, 66. Vop. 8, 62. 139. विव्याप्यतुम् und विव्याप्यतुम् 139. अ-व्यात्: व्यपते, अव्यत, विव्ये, विव्यानै; °व्याप्य und °वीप्य P. 6, 1, 48. fg. (°वीप्य angeblich nur nach परि). partic. वीत. med. sich bergen —, hüllen in: करिः पवित्रे अव्यत RV. 9, 101, 15. इन्दुरव्यत साना अव्ये 97, 12. partic. praes. pass.: पणिभिर्वीप्यमाणाः (so in den Hdschr. und in den Ausgg.) TS. 1, 1, 23, 2. TBa. 3, 3, 6. entsprechend dem गुह्यमान VS. 2, 17. त्रायाणा वीतः (so Comm.; आवीतः nach BUANOUR) gehüllt in Buñ. P. 3, 31, 4. मौड्या मेखलया वीतः umgürtet 8, 18, 24. — Vgl. 7. वी, 3. वीत und वीतमूत्र.

— caus. व्यापयति P. 7, 3, 37. Vop. 18, 6.

— intens. वेवीपते P. 6, 1, 19. Vop. 20, 12. Vgl. 5. वी.

— अघि, °वीत umwickelt: अक्लीन्द्रभोगैः Buñ. P. 3, 8, 29. अघिव्यपसौ MBh. 1, 723 fehlerhaft; s. u. अघि.

— अघि 1) abziehen, abdecken: अघो मर्हि व्यपति चतसे तमः RV. 7, 81, 1. त्वेवैरूपे ऽपाचीनमपे व्यपे AV. 6, 91, 1. — 2) med. (sich herauswickeln, sich frei machen) leugnen (intrans.): कृत्वाप्यपते M. 8, 332. अघे ऽप्यप्यमानः 31. 60. — Vgl. अघप्यपत्य.

— अघि zudecken: अघ्याऽवपि व्यपामसि AV. 1, 27, 1.

— अघि med. sich in Etwas hüllen: अघि व्यपस्व खदिरस्य सारम् RV. 3, 53, 19.

— अघि abziehen, abdecken: अघ्यप्यपसितं वस्म RV. 4, 13, 4. अघ्यप्यपतावसितम् (so ist zu lesen) das schwarze (Gewebe) abdeckend MBh. 1, 723.

— आ umnehmen (als Hülle, mit acc.); sich bergen in (loc.): आ वो हार्दि भयमाना व्यपेयम् so v. a. an eure Brust will ich mich flüchten RV. 2, 29, 6. आये रक्षसि तविषोभिर्घ्यत 1, 106, 4. आ जामिरत्के अव्यत 9, 101, 14. 107, 13. — Vgl. unter dem simpl. am Ende, आवीतिन्, प्राचीनावीत, मकावीत (?).

— उद्, उदीत MBh. 7, 635 fehlerhaft für उकूत, wie die ed. Bomb. liest.

— उप umnehmen, umhängen (die heilige Schnur über die linke Schulter und unter den rechten Arm): उपवीत देवानाम् उपव्यपते देवलक्ष्ममेव तत्कुहते TS. 2, 5, 24, 1. उपवीप्य TBa. 1, 6, 9, 2. Kām. 36, 12. मकापते उकूलाम्ये परिधायेपवीप्य च Buñ. P. 4, 21, 17. — Vgl. उपवीत (heilige Schnur auch HARIV. 14844. Rāñ. 11, 64. Buñ. P. 5, 9, 11. 6, 19,

7. 7, 12, 4. 2, 16, 39. 18, 24. Mārk. P. 34, 42) und यत्तोपवीत.

— नि umhängen, umnehmen: मूले निवीय परिधाय च कौशिकाय्यो Bala. P. 10, 83, 28. निवीत behängt (am Halse): वनमालया 3, 8, 21. 15, 38. 6, 4, 37. 10, 73, 5. — Vgl. निवीत (über d. H. s. STENZLER zu Āc. v. Gāṇ. 4, 2, 9), नीवि, नीवी.

— परि (°व्याय und °वीय absol. P. 6, 1, 44) umhüllen, überstehen, herumschlingen; med. st. h. Etwas als Hülle umnehmen, sich bergen in: यो पुत्सु तन्वं परिच्यत RV. 2, 17, 2. स सूर्यस्य रश्मिभिः परि द्यत 9, 86, 32. अग्नेर्वमं परि गोभिर्व्ययस्व (= act.) 10, 16, 7. 9, 98, 2. मातुर्येना परि-वीतो घ्नतः 4, 164, 32. 3, 8, 4. 4, 1, 7. 3, 2. वस्त्राणि परि गव्यान्वव्यत 9, 8, 6. 69, 4. घाससा 5. 70, 2. 107, 18. 10, 6, 1. 46, 6. VS. 6, 6. 17, 4. 5. TS. 6, 3, 4, 5. पदेकस्मिन्पेदे रश्ने परिच्ययति 6, 4, 3. Āc. v. Gāṇ. 4, 8, 15. Kīṭ. Ca. 6, 3, 14. 8, 8, 15. वासुकिम् । परिवीय गिरौ तस्मिन्नेत्रम् schlingen um Bala. P. 8, 7, 1. काषायपरिवीत gehüllt in Ragh. 15, 77. प्रुक्षिर्मपूखनि-चयैः परिवीतमूर्तिः Kīṭ. 5, 42. सत्यपाशपरिवीत umschlungen Bala. P. 9, 10, 8. नागभेगपरिवीत 10, 16, 10. परिशोचद्भिः परिवीतः स्वबन्धुभिः umgeben von 3, 30, 18. र्षपरिवीत nicht umhüllt: यूपाः Cat. Br. 3, 7, 2, 4. — Vgl. परिवी und परिच्ययण.

— सम् 1) zusammenwickeln, zudecken: पुनः समव्यदितं वयंसी RV. 2, 38, 4. सोव्यतमसि दुधिता समव्ययत् 17, 4. hüllen in (instr.): वस्त्रैः संविध्युर्देकान् BHATT. 14, 74. — 2) anziehen, sich umgeben mit, med.: वासो अग्ने विच्यत्रयं सं व्ययस्व VS. 11, 40. स विच्य इन्ना वृत्तं न भूमं RV. 4, 173, 6. संविच्यान् भोससा 130, 4. संविच्यान्शिद्वयसे मूर्गं कः st. h. ver- hüllend 5, 29, 4. act.: वासो गुरुपुत्र्याः समव्ययत् Bala. P. 9, 18, 10. — 3) Jmd. Etwas anziehen (wie ein Gewand) so v. a. Jmd. ausstatten mit: तस्मै देवा धृतं सं व्ययत् AV. 7, 17, 3 (v. l. TS. 3, 3, 22, 3). पुवं प्रुष्यं च- र्षणि-युः सं विच्ययुः RV. 6, 72, 5. ausrüsten: तास्वा जग्से सं व्ययत् AV. 14, 1, 45. पेभिर्वाचं विच्यत्रयां समव्ययत् TBa. 2, 7, 22, 2. — 4) partic. सं- वीत mit einem im loc. gedachten Worte componirt gaṇa शौण्डादि zu P. 2, 1, 40. a) gehüllt in (instr. oder im comp. vorangehend), bedeckt, umlegt, umwickelt, umgeben AK. 3, 2, 40. H. 1476. HALĀ. 4, 58. 96. घ- स्त्रावकर्तेन MBh. 3, 2854. Spr. 2510. एकवस्त्रं MBh. 3, 2336. 2398. 2505. 2597. 13, 352. R. 2, 12, 94. R. GORR. 2, 5, 7. 3, 52, 9. 5, 45, 4. Kām. Nīris. 17, 51. VARĀH. Bṛh. S. 43, 24. KATHĪS. 29, 53. Mārk. P. 34, 86. Bala. P. 8, 8, 45. घवगुण्ठनं Śiṅ. D. 116. पाण्डुकम्बलं (रथ) AK. 2, 8, 22. H. 734. नीकुरेण MBh. 12, 10969. द्विभिरिन्दुमण्डलम् R. 3, 50, 12. गभ- स्तिजालं 7, 16, 2. वसुधारेणुं MBh. 1, 6022. शरं 7, 5087. दिव्यैः प्रसू- नैर्कुराण्यणौ (zwei Statuen) RĪĀ-TAR. 3, 452. भुतगाम्निषसंवीतज्ञानु Mārk. 1, 1. यत्तोपवीतसंवीताङ्कुष MĀLAV. 46, 10. स्वेन सैन्येन संवीता यथादित्याः स्वरश्मिभिः MBh. 14, 1896. so v. a. versehen mit: सुवर्णजालं (प्रासाद) 1, 6964. 2, 1280. R. 3, 61, 10. 7, 15, 36. तप्तकाञ्चनं (अवण) 3, 52, 30. 7, 18, 32. जलकुङ्कुरं (सरोवर) VET. in LA. (III) 5, 8. सागरानिलं (देश) HARIV. 6411. मरुत्समुपवीतः सलिलैः R. 3, 62, 87. कृषं erfüllt vom MBh. 7, 8181. बाष्पेण शोकेन विपुलेन च R. 2, 66, 21. Ohne Ergän- zung verhüllt: संवीताङ्ग M. 4, 49. 8, 28. °रुचिरं नी Bala. P. 3, 23, 36. घं unbekleidet 5, 6, 3. 6, 18, 49. MBh. 3, 2302. सुं schön gekleidet 14, 1994. संवीत geharnischt MBh. 4, 891. सुं 993. 5, 7127. गाढं R. 4, 12, 28. °रगं verhüllt so v. a. verschunden HARIV. 11276. — b) umgeben,

umgelegt: सितोष्णकं Gīt. 8, 11. KATHĪS. 73, 288. 95, 17. RĪĀ-TAR. 1, 294.

— c) n. Gewand: वत्कलं संवीताय Spr. (II) 1076. — Vgl. संव्ययम्.

— घनसम् hüllen in: एकवस्त्रानुसंवीता MBh. 11, 683. एकवस्त्रार्धसं- वीता ed. Bomb.

— उपसम् med. das anstehen: रणस्योष्णमुपसंव्ययस्व AV. 2, 13, 3. कृष्णजिनोपसंवोत gehüllt in MBh. 15, 877. — Vgl. उपसंव्यान.

2. व्या = 3. वी in Bewegung setzen; so vermuthen wir für घनसं- व्ययम् RV. 7, 33, 4.

3. व्या, व्याति scheinbar in der Stelle: आत्मा च व्याति नेत्रज्ञं कर्म- णी च प्रुभाप्रुभे MBh. 12, 11192. = व्याप्नोति NĪLAK. es ist aber aller Wahrscheinlichkeit nach व्याति zu lesen.

व्याकरणा (von 1. कृ mit व्या) n. 1) das Sondern, Scheiden: युतो सतिसयोर्दर्शपूर्णमासयोर्व्याकरणेन MÜLLER, SL. 170. व्यवसायात्मिका बु- द्धिर्मनो व्याकरणात्मकम् MBh. 12, 9098. 14, 985. — 2) Auseinander- setzung, detaillierte Beschreibung: धर्मं MBh. 13, 5929. Suṅg. 1, 9, 3. 323, 19. 336, 19. 363, 6. 366, 16. — 3) das Offenbaren, Kundthun: सर्वा- धानाम् MBh. 5, 1681. मन्त्रं (pl.) HARIV. 456. 458. — 4) Enthüllung, Vorher- sagung (beiden Buddhisten) VJUTP. 4. BURNOUR, Intr. 54. fgg. SADDH. P. 4, 8, a. 6, b. HIOURN-TSANG 1, 78. WASSILJEW 109. 215. — 5) Entfaltung, Schöp- fung CAṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 132. 160. 323. WINDISCHMANN, Saucara 130. Bala. P. 2, 1, 36. — 6) Grammatik (Analyse) H. 250. Nir. 1, 15. MUND. Up. 1, 1, 5. P. Einl. 1. Ind. St. 1, 48. 3, 260. fg. 5, 159. Pat. in MĀHĪB. S. 18. 36. MBh. 13, 4308. R. 7, 36, 44. KATHĪS. 4, 22. वाणी व्याकरणेन (so v. a. grammatische Correctheit) भाति Spr. (II) 3543. व्याकरणस्य कर्तुः पा- णिने: (I) 3253. Verz. d. Oxf. H. 7, b, 17. 86, b, 49. VP. 284. MADRUS. in Ind. St. 1, 13, 5. 16, 24. fgg. RĪĀ-TAR. 1, 176. 5, 29. Comm. zu VS. Prāt. 1, 169. zu AV. Prāt. 1, 2. zu TAITT. Prāt. 1, 57. 2, 47. 13, 16. zu P. 2, 4, 21. 6, 2, 14. द्वादशभिर्वर्षेस्तावद्याकरणां श्रूयते PĀNĒAR. 4, 14. LALIT. ed. Calc. 179, 4. HIOURN-TSANG 1, 125. 127. Vie de HIOURN-TSANG 165. WASSIL- JEW 218. 221. — Vgl. गर्भं (zu ändern detaillierte Beschreibung des Fö- tus), प्रसू, रामं und वैयाकरणा.

व्याकरणादिभिर्व्याकरणे m. N. pr. eines Brahmanen BURNOUR, Intr. 530. Lot. de la h. l. 489.

व्याकर्तृ (von 1. कृ mit व्या) nom. ag. Entfalter, Schöpfer CAṆK. zu Bṛh. Ār. Up. S. 158. zu KĀND. Up. S. 623.

व्याकार (wie oben) m. Entwicklung, weitere Ausführung: पूर्वोक्तस्य KULL. zu M. 11, 46. ब्रह्माज्ञलिशब्दार्थं zu 2, 71. 7, 182.

व्याकारदीपिका f. Titel einer Schrift COLBR. Misc. Ess. II, 46.

व्याकीर्ण n. Verwirrung (der Casus) PRATĀPAR. 63, a, 9. — Vgl. auch unter 3. कृ mit व्या.

व्याकुलित (von कुच् कुच् mit व्या) adj. partic. gebogen HALĀ. 4, 41.

व्याकुल (von 3. कृ mit व्या) 1) adj. (f. घा) = विकृत AK. 3, 1, 43. H. 366. HALĀ. 2, 227. a) ganz erfüllt —, voll von (instr. oder im comp. vorangehend) PĀNĒAR. 1, 6, 15. बाष्पव्याकुललोचन MBh. 5, 7007. घनल- ज्वालाधूमव्याकुलमूर्धज KATHĪS. 25, 100. शाकव्याकुलया वाचा R. GORR. 2, 36, 26. निद्रां so v. a. schlaftrunken Spr. (II) 675. मृगलोभव्याकुलचितः VARĀH. Bṛh. 27 (25), 6. — b) ganz mit Etwas beschäftigt: बलिं MEGH. 83. तरुवितपलतामालिङ्गनं (पावक) R. 1, 24. व्याकुलेनासरा-

त्मना विवेकस्तपस्तपस्यति PRAB. 69, 1. तपव्याकुलमानस R. 2, 47, 16.
— c) von einem Gedanken oder einem Gefühle ganz beherrscht, bestürzt,
aufgeregt, äusser sich, seiner nicht mächtig R. 2, 37, 18. 3, 33, 19. KATHIS.
21, 91. 62, 110. इन्द्रारि° (लोका) BHIO. P. 1, 3, 28. PANÉAT. 144, 4.
HIT. 9, 8. कृतेन स सता नैवासता Spr. 5146. वृष्टिव्याकुलगोकुल Gtr. 4,
23. PANÉAR. 1, 7, 73. Z. d. d. m. G. 14, 575, 21. मनस् MBH. 13, 1482. PANÉAT.
21, 19. °चित् Suçr. 2, 427, 11. °चेतस् MĀK. P. 109, 89. °हृदय
PANÉAT. 9, 13. व्याकुलेन्द्रिय MBH. 3, 15759. R. 2, 64, 2. 4, 24, 42. — d)
in Verwirrung —, in Unordnung seiend, verworren (von Leblosem):
मही तस्करशस्त्रनिपतिः VARĀH. BṢH. S. 3, 22. जगत् R. GORR. 2, 116, 89.
(दुमाः) व्याकुलशाखायाः R. 2, 28, 22. कृत्स्नस्तपरामृष्टा व्याकुलामिव
पश्चिनीम् MBH. 3, 2669. दिशः सर्वाः R. 1, 65, 12 (67, 6 GORR.). पाठ Verz.
d. Oxf. H. 174, a, 1. व्यवहार Process MĀK. 138, 19. रव H. 1404. HALI.
1, 139. काकुव्याकुलं (adv.) व्याकृती Gtr. 6, 10. — e) suchend: वि-
द्युत् UTTARAR. 64, 16 (83, 5). — 2) m. N. pr. eines Fürsten (die Form
des Wortes steht nicht sicher) WASSILJEW 53. — Vgl. गन्ध°, निर्ध्या-
कुल, घाकुल, पर्याकुल, संकुल, समाकुल.

व्याकुलता f. nom. abstr. zu व्याकुल 1) c) KATHIS. 63, 1. PANÉAT. 58,
3. 143, 4.

व्याकुलत्वं n. dass. MĀK. P. 37, 19. PANÉAT. 76, 12.

व्याकुलध्रुव m. N. pr. eines Fürsten WASSILJEW 53. Die Form des
Wortes steht nicht sicher.

व्याकुल्य (von व्याकुल), °यत्ति 1) Jmd in Aufregung versetzen, aus-
ser sich bringen PANÉAR. 3, 1, 11. PANÉAT. 89, 14. Schol. zu KĪVĀD. 3, 89.
— 2) Etwas in Verwirrung —, in Unordnung bringen: वेदास्तशास्त्रम्
PRAB. 20, 16. — 3) व्याकुलित partic. गाṇa इष्टादि zu P. 5, 2, 88. a) er-
füllt —, voll von: स्मरशस्त्रेणिव्याकुलितामिव KATHIS. 74, 242. रो-
षव्याकुलितेन HARIV. 15817. द्वेष्ट्यादुलितान् (वचन) R. GORR. 1,
24, 1. क्रोधव्याकुलितान् 60, 7. शोकव्याकुलितान् 2, 38, 13. शोकव्या-
कुलितमनस् PANÉAT. 142, 14. 222, 8. भयव्याकुलितहृदय ed. orn. 19, 14.
— b) in Aufregung versetzt, bestürzt, äusser sich, seiner nicht mächtig
MBH. 3, 686. Spr. (II) 2091. °चेतन R. 3, 38, 44. चौरानलव्याकुलितान्-
रात्मन् VARĀH. BṢH. 27 (28), 36. °हृदय PANÉAT. 58, 5. °मनस् ed. orn.
54, 11. चित्ताव्याकुलितेन्द्रिय R. 2, 26, 6. 62, 2. 7, 44, 12. — c) verworren,
in Unordnung gebracht, gestört: कफव्याकुलितानल Suçr. 1, 287, 16.
वाक्यमीषद्व्याकुलितान् R. 4, 7, 15.

व्याकुलितिन् adj. = व्याकुलितमनेन गाṇa इष्टादि zu P. 5, 2, 88.

व्याकुलीकर (व्याकुल + 1. कर्) 1) ganz mit Etwas erfüllen; °कृत
erfüllt —, voll von: सनादित्यधमिकव्याकुलीकृतसागर PANÉAR. 4, 3, 106.
105. पिपीलिकाभिः सर्वतो व्याप्ता व्याकुलीकृतश्च PANÉAT. 171, 1. 2. भय-
व्याकुलीकृतमनस् 63, 8. भोजनगमव्याकुलीकृतमनस् VARĀH. BṢH. 27 (28),
31. — 2) Jmd in Aufregung versetzen, verwirren, äusser sich bringen
KATHIS. 48, 82. PRAB. 71, 8. PANÉAT. 254, 25. °कृत R. 4, 62, 3. °मानस
MĀK. P. 125, 44. — 3) Etwas in Unordnung bringen, verwirren: °कृ-
तभूषण R. 5, 54, 15.

व्याकुलीभू (व्याकुल + 1. भू) in Aufregung gerathen u. s. w.: °भूत
PANÉAT. 46, 1 (mit der ed. Bomb. °भूता st. भूत्वा zu lesen). 142, 3. 4.

व्याकृति f. = भङ्गि HALI. 4, 77. — Vgl. व्याकृति.

व्याकृत s. u. 1. कर् mit व्या und vgl. वैयाकृत.

व्याकृति (von 1. कर् mit व्या) f. 1) Sondernung ÇAT. Br. 3, 2, 3, 16. 4,
1, 9, 11. — 2) Auseinandersetzung, detaillierte Beschreibung, weitere Aus-
führung Suçr. 1, 9, 10. Erklärung: वेदास्तत्त्व° Verz. d. Oxf. H. 150, a,
No. 319.

व्याकोप m. KUSUM. 6, 9.

व्याकोष (2. वि - 2. घा + कोष) 1) adj. aufgeblüht, blühend AK. 2, 4,
1, 7. H. 1127. HALI. 2, 82. MBH. 7, 1365. 9, 299. 12, 899. R. 3, 76, 15.
6, 75, 16. ÇA. 4, 46. KHANDOM. 112. PANÉAR. 3, 8, 31. — 2) m. Blüthe:
पद्म° MĀK. 47, 11. — Wird weniger gut auch व्याकोष geschrieben.

व्याकोश (von कुष् mit व्या) m. das Schelten, Schmähung PRAB. 75,
11. f. § dass. Verz. d. Oxf. H. 131, a, N. 1. — Vgl. व्यावकोशी.

व्याकोशक (wie oben) adj. der da schilt, schmäh P. 3, 2, 147, Schol.

व्यालेप (von 1. लिप् mit व्या) m. 1) Schmähung: बहुव्यालेपयुक्तानि
त्वामाह वचनानि सः MBH. 12, 5543. Vgl. व्यालेप. — 2) Zerstretheit (des
Geistes): चिरं तु भवता कालं व्यालेपेण (= व्यासङ्गेन NILAK.) विलम्बि-
तम् (कालो und विलम्बितः die neuere Ausg.) HARIV. 4455. VARĀH. BṢH.
S. 89, 15 (= घाकुलता Comm.). MĀK. P. 51, 17. अव्यालेपो (= अविल-
म्बः Comm. in der Calc. Ausg.) भविष्यत्याः कार्यसिद्धिर्ह लक्षणम् RAH.
10, 6. चित्त° KULL. zu M. 8, 10. H. 322, Schol.

व्याख्या (व्या mit व्या) f. Erklärung, Auseinandersetzung, Commen-
tar HALI. 2, 245. MAITRUP. 6, 10. HARIV. 14467. RĪGĀ-TAR. 4, 635. BUL.
P. 7, 9, 16. 13, 8. 11, 11, 1. PANÉAR. 1, 2, 13. KUSUM. 53, 3. 6. Verz. d. Oxf.
H. 63, a, No. 111. 243, a, No. 601. °कृत् 142, b, 27. मन्त्रव्याख्याकृद्धार्यः
AK. 2, 7, 7. टीका निरस्र° H. 256. °श्लोक = कारिका TRK. 3, 3, 14.
— Vgl. वैयाध्य.

व्याख्यातृ (von व्या mit व्या) nom. sg. Erklärer MBH. 5, 1676. KA-
THIS. 8, 33. RĪGĀ-TAR. 5, 29. PANÉAR. 3, 14, 75. Verz. d. Oxf. H. 177, a,
13. KULL. zu M. 1, 80. समरव्याख्यातारः SIDDH. K. 250, b, 3. f. व्याख्या-
त्री SIDDH. K. zu P. 4, 1, 49.

व्याख्यातव्य (wie oben) adj. zu erklären NIA. 1, 1. P. 4, 3, 66. MBH.
12, 12655.

व्याख्यान (wie oben) 1) adj. (f. §) a) erklärend, erläuternd: सुपे व्या-
ख्यानः सौपो ग्रन्थः P. 4, 3, 66, Schol. — b) bezeichnend: पाठलिपुत्रस्य
व्याख्यानी कोशला ebend. — 2) n. a) Erzählung ÇAT. Br. 3, 6, 3, 7. —
b) das Hersagen, Recitation ÇAT. Br. 4, 6, 9, 18. KĀTJ. ÇA. 12, 4, 17. Schol.
zu PANÉAR. Br. 4, 9, 13. — c) Erklärung, Auseinandersetzung ÇAT. Br.
6, 2, 1, 27. 33. 7, 2, 4, 28. 14, 5, 4, 10. 6, 20, 6. ÅÇV. ÇA. 8, 13, 34. MAITRUP.
6, 32. P. 4, 3, 66. MBH. 12, 2452. 12655. HARIV. 9492. WEBER, GJOT. 109.
RĪMAT. UP. 300. PANÉAR. 1, 2, 80. ÇAMK. zu BṢH. ÅR. UP. S. 269. SĀH. D.
18, 14. Verz. d. Oxf. H. 20, b, 41. KUSUM. 53, 1. MALLIN. zu KUMĀR. 3,
14. Comm. zu TAITT. PRĀT. 9, 8. 21, 1. 23, 17. zu P. 5, 1, 50. am Ende
eines comp. oxytonirt P. 6, 2, 151. — Vgl. पाद°, वास्तु°.

व्याख्यान्य (von व्याख्यान), व्याख्यानयिषा MBH. 12, 2452 schlechte
Lesart für व्याख्यानयिषा der ed. Calc.

व्याख्यानशाला f. Lehrstube Inschr. in Journ. of the Am. Or. S. 6,
507, ÇI. 28.

व्याख्यापरिमल m. Titel eines Commentars Verz. d. Oxf. H. 243, a,

No. 601.

व्याख्याप्रदीप m. desgl. COLEBR. Misc. Ess. II, 55.

व्याख्यामृत n. desgl. ebend.

व्याख्यायुक्ति f. desgl. WASSILJEV 296. TĪRAN. 123. 318.

व्याख्यासार desgl. COLEBR. Misc. Ess. II, 45.

व्याख्यासुधा f. desgl. ebend. 55. Verz. d. B. H. No. 792. Verz. d. Oxf. H. 182, b, No. 415. fg.

व्याख्यास्वर m. Redeton (mittlerer Ton Comm.) ĀCV. ÇR. 8, 13, 6.

व्याख्येय (von व्या mit व्या) adj. zu erklären Comm. zu KAP. 1, 51.

व्याघात (von कृन् mit व्या) m. 1) Schlag, Hieb, Streich, Schuss, tctus; = घात H. an. 3, 294. fg. = प्रकार MED. t. 152 (zu lesen °प्रकारयोः). तेन व्याघातमस्त्राणा क्रियमाणमवेक्ष्य MBH. 1, 569. शर° neben शरमेत R. 6, 79, 34. — 2) Erschütterung, Aufregung, Beunruhigung: अथ त्वं नाशयिष्यामि देवव्याघातकारिणम् (die neuere Ausg. व्यापार, welches NILAK. durch स्वास्थ्यप्रच्युति erklärt) HARIV. 2732. ऋषीणामपि दिव्यानां मनो व्याघातकारणम् (अघनम्) MBH. 3, 1826. — 3) Verhinderung; Hindernis H. an. MED. अभिषेकस्य R. GORR. 4, 3, 6. 4, 81. कार्यस्य VARĀH. BRH. S. 95, 36. °कर्तृ MĀRK. P. 132, 23. अलस्यम् u. s. w. sind षड्वाघाता मरुत्स्य Spr. (II) 1029. — 4) (logischer) Widerspruch ÇAÑK. zu BRH. ĀR. UP. S. 147. zu KĪND. UP. S. 15. Z. d. d. m. G. 7, 300, N. 3. SARVADARÇANAS. 3, 7. KUSUM. 28, 11. 59, 3. eine best. rhetorische Figur, in welcher einer Ursache widersprechende Wirkungen zugeschrieben werden, KĪVJAPR. 184, 6. fgg. (349, 8. fgg.). SĀH. D. 726. KUALAJ. 110, b. PRA-TĪPAR. 101, b, 8. Beispiel Spr. (II) 2026. — 5) ein best. astron. Joga (विष्कम्भादि) H. an. MED. As. RES. 3, 302 (nach HAUGHTON). SĀMSK. K. 2, a. ĠOTISTATTVA und KOSHTUPRĀDĪPA im ÇKDR.

व्याघारण (vom caus. von 1. घृ mit व्या) n. das Umhersprengen KĀTJ. ÇR. 8, 5, 2. 8, 31. 17, 6, 3. PĀR. GRHJ. 3, 8.

व्याघ्र ohne Avagraha VS. PRĀT. 5, 37. 1) m. Tiger (im RV. nicht genannt, im AV. häufig neben dem Löwen) AK. 2, 5, 1. 3, 4, 1. 11. TRIK. 2, 5, 4. H. 1285. an. 2, 456. MED. r. 85. HALĀJ. 2, 71. 78. VS. 14, 9. 19, 10. AV. 4, 3, 1. 36, 6. 6, 38, 1. 110, 3. 140, 1. 12, 1, 49. 2, 43. 19, 46, 5. द्वीपिन् 49, 4. यथा व्याघ्रं सुप्तं बोधयति (vgl. den schlafenden Löwen wecken) TS. 5, 4, 10. 5, 6, 2, 5. ÇAT. BR. 12, 7, 1, 8. KĪND. UP. 6, 9, 3. M. 11, 112. 12, 43. 67. MBH. 1, 5568. fgg. 3, 2402. 15718. 12, 4273. fgg. R. 3, 33, 21. RAÇH. 9, 63. VARĀH. BRH. S. 48, 76. 51, 19. 68, 17. 86, 28. WEBER, KRṢṢṢAÇ. 221. BHĪG. P. 3, 10, 22. 4, 6, 20. HIT. 113, 10. fg. Die Urmutter der Tiger ist शार्ङ्गली R. 3, 30, 26. ein königliches Thier AV. 4, 8, 4. 7. (उत्तमो ऽसि) व्याघ्रः स्वर्पदामिव 8, 5, 11. fg. Daher als Bild edler Männlichkeit NIR. 3, 18. ÇĀNT. 2, 17. am Ende eines comp. P. 2, 1, 56. AK. 3, 2, 8. H. 1440. H. an. MED. नर्° MBH. 1, 5909. 6038. 3, 2179. 2414. 2625. R. 3, 49, 20. पुरुष° MBH. 3, 2249. 2780. 3001. 15718. R. 2, 32, 27. मनुज° 104, 16. — b) Pongamia glabra Vent. und rothblühender Ricinus (रक्तैरण्ड) H. an. MED. (statt कण्ड ist in MED. mit ÇKDR. कर्जु zu lesen). — c) N. pr. verschiedener Männer: Verfasser eines DharmaçĀstra Verz. d. Oxf. H. 270, b, 47. 279, b, 9. 356, a, 30. ein Fürst TĪRAN. 3. — RĪĠA-TAR. 8, 1304. fgg. — 2) f. व्याघ्री a) Tigerin: यथा व्याघ्री क्रेत्पुत्रान्दंष्ट्रभिर्न च पीडयेत् ÇIKSHĀ 20 in Ind. St. 4, 268. Spr. (II) 2370. व्याघ्रीव तिष्ठति जरा

Vl. Theil.

(I) 2917. R. GORR. 2, 9, 34. 3, 53, 46. 62, 37. मृयाः परिभवे व्याघ्रामित्यवेदि वया कृतम् RAÇH. 12, 37. P. 8, 4, 48. Schol. ein Ġātaka Buddha's Vāpi beim Schol. zu H. 233. ĠĀTAKAMĀLĪ 3. — b) Solanum Jacquiné AK. 2, 4, 2, 12. H. 1157. H. an. MED. HALĀJ. 2, 464. — c) N. pr. einer buddh. Göttin KĪLĀKAKRA 5, 114. — Das Wort wird auf घ्रा mit व्या (das sonst nicht vorkommt) zurückgeführt NIR. 3, 18. P. 3, 1, 137. Schol. Wir würden uns eher für eine Herleitung von 1. घृ mit व्या (der Gesprenkelte) entscheiden. Vgl. निर्व्याघ्र, पुरुष°, पुष्कर°, वैपाघ्र und वैपाघ्र.

व्याघ्रकै m. Hypokoristikon von व्याघ्राज्ञिन P. 5, 3, 82. Schol.

व्याघ्रकेतु m. N. pr. eines Mannes HALL in der Einl. zu VĪSĀVAD. 53.

व्याघ्रग्रीव (व्याघ्र + ग्रीवा) m. pl. N. pr. eines Volkes MĀRK. P. 58, 17.

व्याघ्रचर्मन् n. Tigerfell AIT. BR. 8, 5. KĀTJ. ÇR. 15, 5, 25. 7, 1. PĀNĒAT. 157, 25.

व्याघ्रतन्मन adj. den Tiger vernichtend AV. 4, 3, 7.

व्याघ्रतल m. rothblühender Ricinus RĪĠAN. im ÇKDR. unter व्याघ्रदल.

व्याघ्रता f. nom. abstr. von व्याघ्र Tiger MBH. 12, 4274. fg. Spr. (II) 3794. HIT. 113, 12.

व्याघ्रतल n. dass. MBH. 12, 4298.

व्याघ्रदंष्ट्र (व्याघ्र + दंष्ट्रा) m. Tribulus lanuginosus Lin. AUSH. 29.

व्याघ्रदत्त m. N. pr. eines Mannes MBH. 7, 650. 652. 655.

व्याघ्रदल m. Ricinus communis ÇĀNDAM. im ÇKDR. — Vgl. व्याघ्रतल.

व्याघ्रनख 1) n. eine von Fingernägeln herrührende Wunde von bestimmter Form MED. kh. 16. fg. — 2) ein best. wohlriechender Stoff, vielleicht ὄνυξ des Dioscor., unguis odoratus; n. AK. 2, 4, 4, 17. MED. masc. H. an. 4, 45. unbestimmt ob m. oder n. SUÇR. 4, 139, 8. 9. VARĀH. BRH. S. 77, 6. 13. nach RĪĠAN. im ÇKDR. = व्यालनख. — 3) Wurzel, n. MED. m. H. an. eine best. Wurzel (in MED. kann अन्तर auch mit कन्द verbunden werden) ÇKDR. und WILSON. — 4) m. Tithymalus antiquorum Moench. RĪĠAN. im ÇKDR.

व्याघ्रनखक n. = व्याघ्रनख 1) ÇĀNDAM. im ÇKDR.

व्याघ्रनायक m. Schakal RĪĠAN. im ÇKDR.

व्याघ्रपद (nom. °पाद्) VOP. 6, 31. m. 1) Flacourtia sapida Roxb. AK. 2, 4, 2, 18. — 2) N. pr. eines Mannes gaṇa गर्गादि zu P. 4, 1, 105. mit dem patron. Vāsishṭha, Liedverfasser von RV. 9, 97, 16–18. — Comm. zu KĀTJ. ÇR. 4, 1, 12. Verz. d. Oxf. H. 18, b, 13. 19, a, 35. Grammatiker 176, a, 3. Verfasser eines DharmaçĀstra 270, b, 47. plur. KĀR. zu P. 7, 1, 94. — Vgl. वैपाघ्रपद und व्याघ्रपाद.

• व्याघ्रपद m. eine best. Pflanze VARĀH. BRH. S. 54, 88.

व्याघ्रपद m. KĪND. UP. 5, 16, 1 wohl nur fehlerhaft für वैपाघ्रपद.

व्याघ्रपराक्रम m. N. pr. eines Mannes KĀTJ. 101, 48.

व्याघ्रपाद m. 1) Flacourtia sapida Roxb. RĪĠAN. im ÇKDR. — 2) N. pr. eines Rshi MBH. 13, 701. Grammatiker COLEBR. Misc. Ess. II, 49. Verfasser eines DharmaçĀstra Verz. d. Oxf. H. 270, b, 47. 279, b, 9. 356, a, 30. Verz. d. B. H. No. 1166. 1403. — Vgl. व्याघ्रपद.

व्याघ्रपुष्क m. Ricinus communis AK. 2, 4, 2, 31.

व्याघ्रपुर n. N. pr. einer Stadt Verz. d. Oxf. H. 83, b, No. 141.

व्याघ्रपुष्पि m. N. pr. eines Mannes PRAVARĀHJ. in Verz. d. B. H. 59, 2.

व्याघ्रप्रतीक adj. das Ansehen eines Tigers habend AV. 4, 23, 7.

व्याघ्रबल m. N. pr. eines Fürsten KĀTJ. 120, 73.

व्याघ्रभट्ट m. N. pr. eines Kriegers KATHS. 10, 31. eines Asura 47, 20.

व्याघ्रभूति m. N. pr. eines Grammatikers Kār. 10 aus Siddh. K. zu P. 7, 2, 10. COLLEN. Misc. Ess. II, 49. Verz. d. Oxf. H. 162, 6, 26.

व्याघ्रमुख m. 1) N. pr. eines Fürsten BRAHMA Gupta bei WEBER, Göt. 9. — 2) pl. N. pr. eines Volkes VARĀH. Bṛh. S. 14, 5. — 3) N. pr. eines Berges MĀK. P. 58, 11.

व्याघ्रराज m. N. pr. eines Fürsten LIA. 2, 955. TĪRAN. 266.

व्याघ्ररूपा (व्याघ्र + रूप) f. eine Art Momordica DHANV. in NIGH. Pa.

व्याघ्रलोमैन् n. Tigerhaar VS. 19, 92. CAT. Bn. 12, 7, 8. 9, 2, 6. KĀTJ. Ca. 15, 9, 30.

व्याघ्रवक्त्र 1) adj. ein Tigergesicht habend. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Īva's HARIV. 14852. — 3) f. या N. einer buddh. Göttin KĀLĀKRA 3, 134. 4, 64. 5, 13; vgl. व्याघ्रास्या.

व्याघ्रश्चन् m. ein tigerähnlicher Hund Vop. 6, 42.

व्याघ्रसेन (व्याघ्र + सेना) m. N. pr. eines Mannes KATHS. 69, 19. 100, 56. 101, 3.

व्याघ्रात् adj. tigerüdig; m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Skanda's MBh. 9, 2561. eines Asura HARIV. 12868. 12932.

व्याघ्राग्नि (व्याघ्र + अग्नि) m. N. pr. eines Mannes P. 5, 3, 82. Schol.

व्याघ्राट् (व्याघ्र + अट्) m. Feldlerche AK. 2, 5, 15. TRK. 3, 3, 85. H. 1340. HALĀ. 2, 93.

व्याघ्राण (von घ्रा mit व्या) n. das Berischen (zur Etymologie von व्याघ्र) NIG. 3, 18.

व्याघ्रादनी (व्याघ्र + अदनी) f. Ipomoea Turpethum R. Br. CKDr. angeblich nach AK. व्याघ्रादिनी AUSH. 57.

व्याघ्रास्य (व्याघ्र + आस्य) 1) adj. ein Tigergesicht habend. — 2) m. KATSE ÇANDĀ. im CKDr. — 3) f. या N. einer buddh. Göttin KĀLĀKRA 4, 39; vgl. व्याघ्रवक्त्रा.

व्याघ्रिणी (von व्याघ्र) f. bei den Buddhisten N. pr. eines Wesens im Gefolge der Mütter Wilson, Sel. Works 2, 22. 33. — Vgl. सिंकिनी.

व्याघ्रेश्वर (व्याघ्र + ईश्वर) und °लिङ्ग n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 44, a, 5 v. u. 71, a, 45.

व्याघ्र्य (von व्याघ्र) adj. tigrinus AV. 12, 2, 4.

व्याङ्गि m. patron. von व्यङ्ग gaṇa स्वागतादि zu P. 7, 3, 7. Vop. 7, 1. 4.

व्याचिख्यासु (vom desid. von व्या mit व्या) adj. zu erläutern im Begriff stehend, mit dec. MÜLLER, SL. 170. mit gen. ÇĀM. zu Bṛh. Ān. Up. S. 195.

व्याज्ञ (von व्यञ्ज mit वि) m. (hier und da auch n.) Betrug, Betrügeret, Hinterlist; Täuschung, falscher Schein, Vorwand; = कपट AK. 1, 1, 3, 20. H. 378. HALĀ. 4, 24. = शाठ्य TRK. 3, 3, 85. H. an. 2, 77. Mhp. 6, 16. = अपदेश AK. 1, 1, 3, 83. TRK. H. an. Mhp. किंचिद्याज्ञं कृत्वा तेषां युद्धं निवारयेत् BHAR. NĀṬYAC. 18, 76. द्रकुक्षवीर्यरहितः स कोऽत्यनेकाव्याज्ञान् नरमिव युवाप्यबलामवाप्य VARĀH. Bṛh. S. 76, 12. व्याज्ञं पमावती-कृतोः क्रियमाणं कदाचन। दोषायास्माकमेव स्यात् KATHS. 18, 29. चकार वत्सराज्ञस्य व्याज्ञान्यामच्छतः पथि 19, 80. वेष्ट्याव्याज्ञोपशितार्थम् 87, 58. उक्तं विज्ञाज्ञां ताम् 123, 805. °पूर्वं den blossen Anschein von Etwas habend RAGH. 11, 66. व्याज्ञेन वर्तुः PĀNĀT. 147, 15. व्याज्ञेन चरते धर्ममर्थं व्याज्ञेन रोचते। व्याज्ञेन सिध्यमानेषु धनेषु MBh. 3, 18903. R. 5, 28, 9. व्या-

ज्ञेनागतमावृणोति कृतितम् Spr. (II) 1043. दानं व्याज्ञेन भूषादेः DAÇAR. 4, 57. RĪGA-TAR. 5, 405. व्याज्ञाद्धर्मं करोति च MBh. 3, 18902. व्याज्ञात्प्रति-च्छम् 4, 299. युद्धं व्याज्ञान्निवारयेत् DAÇAR. 3, 68. व्याज्ञेर्धर्मं वरिष्यसि MBh. 3, 18022. am Anfange eines comp. = व्याज्ञेन, z. B.: °कृतं durch Hinterlist R. 4, 20, 9. व्याज्ञार्थसंदर्शितमेखलं नमः zu täuschen RAGH. 13, 42. °सुप्तं so v. a. sich schlafend stellend KATHS. 46, 174. °मिश्रिता RĪGA-TAR. 3, 504. °सप्रणयैर्विकीः dem Scheine nach KATHS. 29, 82. °व्यवहार ein hinterlistiges Benehmen DHŪRTAS. 76, 9. व्याज्ञसुप्तं विहाय ein simulirter Schlaf KATHS. 45, 190. 70, 33. °छेद 49, 97. व्याज्ञभिप्राय 39, 106. °विष्णु 12, 165. °गुरु 19, 76. °सखी 71, 162. °कृसावली 168. 180. °तपो-धन RĪGA-TAR. 3, 275. व्याज्ञाक्षय BHĪO. P. 2, 7, 35. 2, 21, 9. Am Ende eines comp. 1) hinter dem, was die Täuschung bereitet: (तस्मै वक्तिः) प्रदक्षिणार्चिव्याज्ञेन कृस्तेनेव ज्ञयं ददौ RAGH. 4, 25. (उद्वान्ददौ) अयरात्त-मकीपालव्याज्ञेन रघवे कर्म 58. 10, 76. Spr. (II) 2488. PĀNĀT. 75, 24. मद्व्याज्ञात् KATHS. 19, 97. दत्तो नृकृस्ते रक्षाब्धव्याज्ञतो ऽनया 108, 26. — 2) hinter dem, was simulirt wird, blosser Schein, blosser Vorwand ist: पुत्रव्याज्ञमुपागतो रिपुः Spr. 1789. निद्राव्याज्ञमुपागतस्य 3010. MĀLAV. 26. दुर्गव्याज्ञेन बन्धनम् Spr. (II) 411. 2710. 3173. वणिज्याव्या-ज्ञात् KATHS. 13, 180. स्नानव्याज्ञात् 4, 60. मान्य° 24, 167. 32, 154. 63, 102. 71, 95. प्रणयक्रीडाव्याज्ञात् 37, 153. RĪGA-TAR. 1, 269. 2, 130. 5, 869. 8, 2124. DAÇAR. 70, 6. PRAB. 1, 13. SĪH. D. 60, 5. MĀK. P. 81, 8. 116, 52. BHĪO. P. 4, 24, 6. ग्रामात्तरव्याज्ञं कृत्वा sich stellend, als wenn er in ein anderes Dorf ginge, PĀNĀT. 187, 5. नैतद्देति पन्मठाग्रयव्याज्ञेन नरको-पार्जनं क्रियते 118, 3. तद्याज्ञात् so v. a. als wenn es diesem gälte LA. (III) 89, 18. WEBER, RĀMAT. Up. 297. — Am Ende eines adj. comp. nur den Schein von — habend, in der Gestalt von — erscheinend: नृप° BHĪO. P. 1, 17, 27. सूकरव्याज्ञं सन्नम् 3, 13, 21. स्मरव्याज्ञयत् 6, 1, 68. अव्याज्ञं am Anfange eines comp. 1) = अव्याज्ञेन ohne Betrug, ohne angewandte Künste: °मनोक्त्वा ÇĪK. 17. °सुन्दरी MĀLAV. 34. — 2) adj. nicht simulirt, natürlich: अव्याज्ञोदार्पचर्प RĪGA-TAR. 3, 208. °धैर्य 8, 2124. स्वव्या-ज्ञेन कर्मणा ganz ehrlich MBh. 13, 2079. — सव्याज्ञम् adv. vorstellter Weise ÇĪK. 18, 21. VIKR. 12, 18. — Vgl. निर्व्याज्ञ.

व्याज्ञनिन्दा f. ironischer Tadel KUALAJ. 90, a.

व्याज्ञभानुजित् m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 199, a, No. 470.

व्याज्ञमय (von व्याज्ञ) adj. (f. ई) simulirt, erheuchelt: तपम् KATHS. 24, 104.

व्याज्ञय् (wie eben), °यति Jmd hintergehen, täuschen KATHS. 80, 158.

व्याज्ञस्तुति f. ironisches Lob SĪH. D. 707. KUALAJ. 88, a. PRATĀPAR. 96, b, 8.

व्याज्ञिस्म (2. वि - 2. आ + जि°) adj. zur Seite gebogen, schief: व्या-ज्ञिस्माङ्गाः कुरङ्गा गीतमाकर्णयन्ति NIGĀN. 7, 11. धूमपटलव्याज्ञिस्मं त्र-विषः 63, 16.

व्याज्ञीकरणा (von व्याज्ञ + 1. कर्) n. das Hintergehen, Täuschen DHĀTUP. 28, 12.

व्याज्ञोक्ति (व्याज्ञ + उ°) f. heuchlerische Worte, Vertuschung, Bez. einer best. rhetorischen Figur: व्याज्ञोक्तिर्गोपनं व्याज्ञादुद्भिन्नस्यापि व-स्तुनः SĪH. D. 749. KUALAJ. 146, a (174, a). PRATĀPAR. 88, a, 2.

व्याउ mit einem loc. componirt gaṇa शौण्डादि zu P. 2, 1, 40. m. 1) Raubthier AK. 3, 4, 22, 45. TRK. 2, 5, 3. H. an. 2, 127. Mhp. 4, 25. अर-ण्यवासिन् R. ed. Goan. 2, 25, 21. MĀK. P. 15, 10 (व्याल MBh. 13, 5478).

— 2) *Schlange* AK. H. an. MED. — 3) = वस्त्र (eher *Schakal* als *Be-träger*) RĪJAM. zu AK. nach ÇKDn. — 4) Bein. Indra's ÇANDAR. im ÇKDn. — Vgl. गेके^० und व्याल.

व्याडपुध (व्याड + घ्रा^०) n. ein best. wohlriechender Stoff, = व्याला-पुध, व्याघ्रनख AK. 2, 4, 17.

व्याडि und व्याडि (von व्यड) m. patron. gaṇa स्वागतादि zu P. 7, 3, 7. क्रौड्यादि zu 4, 1, 80. 6, 2, 14. Schol. Vop. 7, 4. N. pr. verschiedener Männer: ein Grammatiker RV. Prāt. 3, 14. 17. 6, 12. 13, 15. संघेो क्तो हस्तेभ्योऽप्ये पन्थ इति प्रसिद्धिः NĪRŪ in MĀHĪH. S. 43. KĀ-ruṇa. 2, 40. fgg. 4, 16. 92. fgg. ein Lexicograph TRK. 2, 7, 24. H. 852. MED. Anh. 4. HĪa. 273. Verz. d. Oxf. H. 160, a, 29. 182, b, 1 v. u. 188, a, 28. 189, b, 13. Schol. zu H. 103. fg. 183. 201. 210. 233. fgg. 812. 616. 948. ein Mediciner Verz. d. B. H. No. 940. 1006 (व्यालि). Verz. d. Oxf. H. 321, a, No. 761. — 247, b, 3. व्यालि PRAVĀH. in Verz. d. B. H. 89, 4. Vgl. GOLD. MĪN. 209. fgg. und WEBER in Ind. St. 5, 41. 63. 95. 127. fgg. व्याडिशाला gaṇa क्राड्यादि zu P. 8, 2, 86.

व्याडीप adj. von व्याडि gaṇa ग्रादि zu P. 4, 2, 138. m. pl. die An-hänger Vjādi's Ind. St. 5, 134.

व्याड्या f. zu व्याडि gaṇa क्रौड्यादि zu P. 4, 1, 80.

व्यात n. der geöffnete Rachen s. u. 1. दा mit व्या. Hierzu: अग्निर्मुखं वैश्वानरो व्यातम् TS. 7, 5, 25, 1.

व्यात्युत्ती f. Spiel im Wasser HĪa. 116. — Vgl. व्यायुत्ती.

व्यादान (von 1. दा mit व्या) n. das Aufsperrn (des Mundes, Rachens): मुख^० HĪ. 85, 8.

व्यादिष् f. विदिशा: व्यादिश: und दिश: unter den 1000 Namen Viś-ṇu's MBh. 13, 7049. vielleicht der zwischen zwei विदिष् gelegene Punkt auf der Windrose. ÇKDn. nimmt ein m. व्यादिश an.

व्यादीर्घ (2. वि - घ्रा + दीर्घ) adj. lang gestreckt: भोगिन्, वनुस् Spr. (II) 935, v. 1. दीर्घास्य VARĀH. Bṛh. S. 69, 27. दीर्घास्यशिरोधर Bṛh. 17(15), 9.

व्यादीर्ष (partic. von 1. दृ mit व्या) adj. aufgerissen, aufgesperrt: व्यादीर्षास्य m. Löwe (einen aufgesperrten Rachen habend) H. 5, 183.

व्यादेश (von 1. दिष् mit व्या) m. Anweisung, Vorschrift, Befehl: व्या-देश: सर्वयोधानामद्यैव क्रियतामिह R. 5, 81, 54. 83, 17.

व्याधै (von व्यध्) m. P. 3, 1, 141. Vop. 26, 37. 1) Jäger AK. 2, 10, 21. H. 927. an. 2, 248. MED. dh. 15. HĪa. 27. HALĪ. 2, 441. M. 8, 260. MBh. 3, 2390. 13696. 13703. fgg. R. 1, 2, 82. 2, 36, 5. Suçr. 1, 7, 13. 136, 8. Spr. (II) 986. 2573. KATHĪ. 61, 101: 103. Verz. d. Oxf. H. 66, a, 23. ÇUK. in LA. (III) 34, 17. 35, 9. PANĀT. 147, 11. HĪ. 9, 6. 7. 34, 18. Çiva MBh. 7, 2875. als Mischlingskaste der Sohn eines Kshatrija und einer Frau aus der Mischlingskaste Sarvasvin BRAHMAVIV. P. im ÇKDn.; vgl. Verz. d. Oxf. H. 22, a, 14. — 2) ein roher Mensch, = दुष्ट H. an. MED. Bule. P. 3, 14, 35 (= निर्दय Comm.). — Vgl. धर्म^०, मृग^०.

व्याधक m. = व्याध 1) KAUC. 102.

व्याधाम m. Indra's Donnerkeil H. 181. HALĪ. 1, 56.

व्याधाय् (von व्याध), ०पते einen Jäger darstellen Spr. (II) 1124.

व्याधि (von 1. धा mit व्या) m. 1) Krankheit AK. 2, 6, 2, 2. H. 312. 462. MED. dh. 15. HALĪ. 2, 445. मनस्तापाश्चभिवाङ्मरादिव्याधिरप्यते Pra-

ṭĪPA. 54, a, 7. व्याधिर्वादिर्वाताद्यैः SĪH. D. 192. KAUC. 26. SHAPV. Br. 5, 4. ÇĀH. Çr. 3, 4, 8. KĀND. UP. 4, 10, 3. BHAG. 13, 8. Suçr. 1, 1, 9: 3, 5. 6. 89, 1. fgg. 2, 442, 21. Spr. (II) 1205. 2358. (I) 5045. BHĪG. P. 4, 29, 23. व्याधैर्लक्षणम् Verz. d. Oxf. H. 311, b, 6. व्याधीना विविधाना निदानम् 281, a, No. 659. न च तृष्णापरो व्याधिः Spr. (II) 2011. नक्षोपधपरिज्ञा-नाद्याधेशान्तिः क्वचिद्वेत् (I) 3041. व्याधिभिश्च न पीड्यते M. 5, 50. ०पी-डितं 4, 67. 8, 22. Spr. (II) 357. गुरुव्याधिपीडित 3720. व्याधिभिश्चोपपी-उनम् M. 6, 62. 12, 80. व्याध्यात् 8, 64. व्याधिभिर्मध्यमानः Spr. 3044. ०भय WEBER, KṛṣṇĀD. 307. VARĀH. Bṛh. S. 3, 17. 8, 4. 29, 12. ०कर 5, 56. घ-पथैः सक्तं संभुक्ते व्याधिरन्तरसे यथा R. 2, 64, 57. केनात्यगाद्याधिना 72, 29. व्याधिर्न ते कश्चिच्छरीरे प्रतिबाधते 87, 9. तं व्याधिः स्पृशति Spr. 5183. ०बहुल (याम) M. 4, 60. व्याधयः प्रकुप्यन्ति VARĀH. Bṛh. S. 9, 33. ०गत SHAPV. Br. 4, 6. दीर्घ^० an einer langwierigen Krankheit leidend ĀÇV. Çr. 10, 1, 6. KĀT. Çr. 22, 2, 17. कपान् Suçr. 1, 159, 16. उदर^० RĪGĀ-TAN. 6, 90. तुद्याधैः फलमूनमस्ति शमनम् Spr. 3124. घ्राधि^० MĪ-LATIN. 69, 5. कामव्याधिरसाध्यो मामप्याकामति MBh. 4, 395. मार^० Na-LOD. 3, 35. द्विविधो ज्ञायते व्याधिः शरीरे मानसस्तथा MBh. 12, 489. fg. 14, 314. fg. स्त्री^० eine Plage von Weib VARĀH. Bṛh. S. 78, 13. Personi-ficirt ist die Krankheit ein Kind des Todes VP. 56. MĪN. P. 50, 31. — 2) *Costus speciosus* oder *arabicus* (कुष्ठ; vgl. व्याप्य) AK. 2, 4, 4, 14. MED. — Vgl. निर्व्याध, पवन^०, मक्ता^०, वात^०.

व्याधिघातं m. (Krankheit verschonend) *Cathartocarpus* (*Cassia*) fistula ÇĀNT. 1, 2. Schol. AK. 2, 4, 2, 4. Suçr. 2, 66, 11.

व्याधिघ्न m. das. DHANV. in NIGH. Pr.

व्याधितं (von व्याधि) adj. (f. घ्रा) mit einer Krankheit behaftet, krank, kränklich gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. AK. 2, 6, 2, 9. H. 459. ĀÇV. GAṇ. 1, 23, 20. 3, 6, 8. 7, 1. KAUC. 7. 27. KĀT. Çr. 15, 1, 23. M. 4, 157. 7, 149. 8, 395. 9, 72. 80. 167. JĪGĀ. 1, 73. 138. Suçr. 1, 33, 16. 98, 3. 123, 20. KĪM. NĪTIS. 13, 67. 75. Spr. (II) 1136. 2431. 2714. 3734. (I) 2918. 3067. 4999. VARĀH. Bṛh. 17 (15), 8. KATHĪ. 29, 157. 40, 28. 66, 31. 86. MĪN. P. 16, 15. KULL. zu M. 3, 8.

1. व्याधिन् (von व्यध्) adj. durchbohrend VS. 16, 18.

2. व्याधिन् (von व्याध) adj. mit Jägern versehen: वन NALOD. 3, 35.

व्याधिरिपु m. (Feind d. i. Verscheucher von Krankheit) *Webera co-rymbosa* Roxb. Fl. ind. ed. CAREY.

व्याधिल् s. गो^०.

व्याधिसंघविमर्दन Titel eines über Heilung der Krankheiten handeln- den Werkes des Sahadeva Verz. d. Oxf. H. 22, b, 5. 6.

व्याधिस्थान n. der Standort der Krankheiten, Bez. des Körpers H. 5, 117.

व्याधिरुत्तर m. (Vertreiber der Krankheiten) *Yamsowurzel* RĪGĀ. im ÇKDn.

व्याधिरु adj. Krankheit vertreibend Suçr. 1, 159, 16.

व्याधी (von धी = ध्या mit व्या) f. Sorge AV. 7, 114, 2. — Vgl. 2. घ्राधि.

व्याध्य als Beiw. Çiva's MBh. 7, 2877. ed. Bomb. und NILAK. व्याध wie im folgenden Çloka.

व्यान (von 2. घन् mit वि) m. AV. Prāt. 4, 39 (mit Avagāha). Athem, Hauch; bei der gewöhnlichen Eintheilung in प्राण, उदान, व्यान und weiterhin अपान, समान, soll es den im ganzen Körper sich ver-

breitenden Lebenshauch bezeichnen. AK. 1, 1, 2, 59. H. 1109. RV. 10, 85, 12. AV. 5, 4, 7. 6, 41, 2. 10, 2, 13. 11, 5, 24. 12, 2, 46. व्यानोदनि 11, 8, 4. 26. VS. 1, 30. 13, 19. 17, 74. AIT. BA. 2, 21. प्राणान्नेधा विहितः प्राणोऽपानो व्यान इति 29. 3, 8. उदानव्यानि TS. 1, 6, 3, 7, 2, 2, 5, 3, 5, 3. CAT. BA. 1, 1, 2, 3. 2, 4, 2, 4. समानव्यानि KĀTJ. ÇA. 3, 4, 30. KAUC. 3. 72. KĀND. UP. 1, 3, 3. PRAÇOP. 3, 6. 8. AMṚTAN. UP. in Ind. St. 3, 37. MBH. 3, 18967. 12, 6844. 14, 612. fgg. Suçr. 1, 17, 2. 248, 1. 250, 7. vermittelt die Circulation der Säfte, setzt Schweiß und Blut in Bewegung und seine heftige Erregung erzeugt Krankheiten, die sich über den ganzen Leib verbreiten, 18. WISS. 44. Verz. d. Oxf. H. 225, b, 3. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 54. sieben AV. 15, 15, 2. 17, 1. fgg. °भृत् CAT. BA. 3, 1, 2, 6. °दृक् TS. 7, 5, 19, 1. Personificirt ein Sohn Udāna's und Vater Apāna's MBH. 12, 12397.

व्यानदा adj. Athem gebend VS. 17, 15.

व्यानशि (von 3. नप् with व्या) adj. durchdringend RV. 3, 49, 3. Soma 9, 103, 6.

व्यापक (von व्याप् mit वि) adj. (f. व्यापिका) durchdringend, sich weit- hin erstreckend, allgemein verbreitet; in der Logik stets enthalten in, inhärent (Feuer z. B. ist व्यापक, Rauch व्याप्य) Suçr. 1, 363, 4. पुरुष KĀTHOP. 6, 8. MBH. 12, 7400. सर्वत्र व्यापिका BRAHMAVIV. P. im ÇKDR. तिर्यगूर्धमधस्ताच्च व्यापको महिमा हरेः KUMĀRAS. 6, 71. MĀRK. P. 46, 16. BULSHĀP. P. 7, 6, 22. 7, 19. Verz. d. Oxf. H. 104, b, 35. 37. TARKAS. 45. 52. BULSHĀP. 137. Schol. zu KAP. 1, 101. 139. KUSUM. 19, 1. Schol. zu P. 2, 1, 57. मन्त्रेण व्यापकं (sc. न्यासं) क्वा so v. a. über den ganzen Körper auftragen PĀNĒAT. 3, 15, 15. fg. Davon nom. abstr. °ता f. BULSHĀP. P. 4, 28, 40. TARKAS. 46. °त् n. 45. ÇĀND. 87. BULSHĀP. 9. Z. d. d. m. G. 6, 26, N. 1.

व्यापति (von 1. पद् mit व्या) f. 1) Unfall, Unglücksfall, Widerwärtigkeit, Calamität, Ungemach; das Verderben, in-Unordnung-Gerathen MĀKĀ. 98, 5. Spr. 2004. VARĀH. BṚH. 8, 18. पितृ° so v. a. Tod RAGH. 12, 56. ना- ति व्यापतिमर्कति dem Auge darf Nichts geschehen Suçr. 2, 335, 3. क्वि- षो व्यापतौ wenn dem Havis Etwas geschieht, wodurch es unbrauch- bar wird, ÂÇV. ÇA. 3, 10, 19. KĀTJ. ÇA. 1, 7, 28. PĀN. GRH. 1, 40. कर्मणाम् Misslingen MBH. 12, 9374. अन्त° Entstellung, Unregelmässigkeit Nir. 2, 1. तकारस्य चकारव्यापत्या so v. a. dadurch, dass sie durch च verschwin- det, diesem Platz macht RV. PĀN. 4, 12, Comm. — 2) die Verwand- lung des Visarga in den Ūshman RV. PĀN. 5, 1. अ° 4, 12.

व्यापद् (1. पद् mit व्या) f. Unfall, Unglücksfall, Widerwärtigkeit, Un- gemach, Calamität; das Verderben, in-Unordnung-Gerathen Spr. (II) 945 (pl.). (I) 2877. 4869 (pl.). VARĀH. BṚH. S. 89, 1. 90, 12. BṚH. S. 12. RĀĀ- TAR. 2, 17. 4, 528. दुस्तर° 8, 2700. मकाव्यापन्नमय 1853. व्यापद्गत AK. 3, 4, 28, 121. मुक्त° adj. HIT. 44, 6. कर्मणः Misslingen MBH. 7, 4271. सर्व° AIT. BA. 5, 32. Suçr. 1, 21, 10. 51, 5. 9. 2, 354, 12. बल° 409, 15. Fehler z. B. beim Klystier 199, 18. 200, 15. व्यापत्सिद्धि, वस्तिव्यापत्सिद्धि Verz. d. B. H. No. 933. योनि° Verz. d. Oxf. H. 316, b, 16. त्रिजगती- र्गस्थितिध्यापदामीशः Untergang Spr. (II) 1889. स्नेहनाकुः किमपि वि- रक्ष्यापदः durch Trennung schwindend MEKH. 111. eine unheilvolle That: अमृता व्यापदिकापि फलिता मम KATHĀS. 29, 109. — Vgl. गर्भ°.

व्यापन (von व्याप् mit वि) n. das Durchdringen, Erfüllen H. an. 2, 194.

Mad. t. 57. SĀH. D. 293, 16. Verz. d. Oxf. H. 200, a, No. 475.

व्यापनीय (wie oben) adj. zu durchdringen, zu erfüllen Naz. 5, 13.

व्यापन partic. s. u. 1. पद् mit व्या. = मृत todt H. 374.

व्यापाद (von 1. पद् mit व्या) m. Untergang, Tod RĀĀ-TAR. 8, 2111. böse Absicht AK. 1, 1, 2, 13. H. 1372.

व्यापादक (vom caus. von 1. पद् mit व्या) adj. zu Grunde richtend, tödtlich: ग्राम्य RĀĀ-TAR. 4, 524.

व्यापादन (wie oben) n. Verderbnis (trans.), Zerstörung, zu-Grunde- Richtung, Tödtung H. 370. HALĀS. 2, 328. सिराज्ञापुसंध्यस्थि° Suçr. 1, 37, 4. 5. 62, 17. बालामास्यव्यापादनोद्यता MĀRK. P. 21, 32. घातव्यापा- दनोद्यता 64, 12. सर्प° Tödtung durch PĀNĒAT. 265, 16.

व्यापादनीय (wie oben) adj. zu Grunde zu richten, zu tödten PĀNĒAT. 220, 6. Davon nom. abstr. °ता f. 143, 25.

व्यापादयितव्य (wie oben) adj. dass. HIT. 110, 3. 4. 111, 19. ed. JOHNS. 1595.

व्यापार (von 3. पर् mit व्या) m. 1) Beschäftigung, Geschäft, Thätig- keit, Function: व्यापारेण धृतात्मानं निबद्धं समबुध्यत MBH. 5, 3549. व्या- पारं कृत्वा भारगुरुभिः Spr. (II) 931. व्यापारश्च बलं विशाम् 2008. रवे- र्व्यापारमादत्ते प्रदीपो न पुनः शनिः 3341. न व्यापारशतेनापि शुकवत्पाद्य- ते बकः so v. a. hundertfache Bemühung 3372. (I) 2626. विधातुर्व्यापारः फलतु MĀLATĪ. 10, 12. VARĀH. BṚH. S. 74, 3. व्यापारो ऽस्माकमेषः KA- THĀS. 60, 26. HIT. 50, 4. निजं भागं व्यापाराच्चैरवर्धयत् KATHĀS. 61, 801. DUBĀTAS. 95, 10. किमनेन व्यापारेणास्माकम् HIT. 49, 5. PĀNĒAT. 57, 9 (ed. ORN. 48, 7). 93, 9. यदि त्वमस्माद्यापारान् निवर्तसे 162, 8. SĀH. D. 10, 18. 186. BULSHĀP. 58. 64. fg. 79. KUSUM. 14, 14. 39, 13. TARKAS. 49. Schol. zu KĀTJ. ÇA. 130, 22. ज्ञानस्य NILAK. 30. 34. 41. पुरुषभाग्यानामविहयाः खलु व्यापारः MĀKĀ. 157, 16. विभावादेः SĀH. D. 40. (व्रतम्) व्यापारेराधि म- दनस्य Beschäftigung mit ÇĀK. 26. प्राक्तेषु च देकेषु व्यापारो ऽस्य मया कृतः so v. a. ich habe ihm seinen Wirkungskreis bestimmt PĀNĒAT. 1, 14, 30. fg. अव्यापारेषु व्यापारं यो नरः कर्तुमिच्छति sich zu thun machen Spr. (II) 707. तत्र व्यापारं कर्तुमर्हति Hand anlegen, helfen KUMĀRAS. 6, 32. कापस्थो हि करोत्येको व्यापारं ब्रह्मरूपोः besorgt das Geschäft KATHĀS. 72, 323. यदि व्यापारं व्रजसि मे शरीरे ऽस्मिन् sich machen an VIKR. 58. न देवतानि लेके ऽस्मिन्व्यापारं यासि कस्यचित् so v. a. küm- mern sich um Niemanden MBH. 13, 318. तस्यानुमेने व्यापारमात्मनि सा- पकानाम् so v. a. er gestattete, dass die Pfeile ihn zur Zielscheibe mach- ten, KUMĀRAS. 7, 98. In comp. a) mit einem subj.: प्राणापानव्यापारव- कुर्वन् ÇĀK. zu KĀND. UP. 8. 43. मानस° VEDĀNTAS. (Allah.) No. 7. का- रक°, कारण° MADHUS. in Ind. St. 1, 23. दृग्व्यापारः RĀĀ-TAR. 5, 366. 6, 81. बुद्धि° NILAK. 47. — b) mit einem obj. (Beschäftigung mit u. s. w.): गृह° Spr. (II) 2190. गृहव्यापारं कुब्जः करोति PĀNĒAT. 262, 7. शकुत्त- ला° ÇĀK. 19, 1. परदारपृच्छा° 104, 23. v. l. न यास्यामि सर्गव्यापारमा- त्मना KUMĀRAS. 2, 54. विषय° WEBER, RĀMAT. UP. 343. धर्मव्यापारका- रिन् so v. a. obliegend MBH. 12, 5908. नियम° Spr. (II) 929. विलास° (pl.) 1123. अशेषदुःखशमन° 1450. 2032. 2304. परोपकार° (I) 1732. PRAH. 2, 9. 68, 14. सुरत° Spr. (II) 1992. SĀH. D. 5, 2. वाग्व्यापार so v. a. das Reden, Sprechen, Gerede SĀH. D. 285. HIT. 85, 21. — अ° m. MUSE HALĀS. 5, 65. eine einem nicht zukommende Beschäftigung Spr. (II) 707. — am Ende eines adj. comp. (f. आ): पथोक्तव्यापारा ÇĀK. 9, 5. 38, 5. 49, 7. प्र-

म्य° unbeschäftigt PRAB. 100, 15. म° beschäftigt MBH. 86. — HARIY. 2732 als v. l. für व्याधात von NILAK. durch स्वास्थ्यप्रच्युति (!) erklärt. — 2) in der Astrol. Bez. des 10ten Hauses VARĀH. BH. 2, 18. — Vgl. कि°, निर्व्यापार (m. Mangel an Beschäftigung UTTAR. 109, 17 = 148, 18 ed. Cow.), मिथ्या°, मुक्त°.

व्यापारक (von व्यापार) am Ende eines adj. comp. die Function habend: नियतविषयाभिमानव्यापारको ऽङ्कारः स्वीकार्यः KUSUM. 14, 4. 5. व्यापारणा (vom catu. von 3. पर् mit व्या) n. das Veranlassen zu einer Thätigkeit: शब्देन als Erklärung von प्रेष P. 8, 2, 104, Schol.

व्यापारवत्ता (von व्यापारवत्) f. das Haben einer Function: अलौकिकविभावन° SĀH. D. 23, 10. fg.

व्यापारवत् (von व्यापार) adj. wirksam TARKAS. 21.

व्यापारिन् (wie oben) adj. sich beschäftigend mit: लाक्षादि° BRAHMAVIV. P. im ÇKDR.

व्यापित (von व्यापिन्) n. weite Verbreitung, das Weitreichen, Allgemeinheit: तन्नापाम् ÂÇV. ÇA. 12, 10, 2. शब्दस्य MBH. 12, 9137. MĀRK. P. 99, 39. das-sich-Verbreiten-über: समस्तव्यस्त° VEDĀNTAS. (Allah.) No. 30.

व्यापिन् (von व्याप् mit वि) adj. sich ausbreitend, sich weithin verbreitend, allgemein verbreitet, überall hindringend NĪR. 3, 13. धर्म पञ्जाल-वद्यापि SUÇR. 2, 335, 6. घातमन् MBH. 12, 8770. 13, 4120. मन्त्राङ्गान R. GORR. 1, 13, 19. KAP. 1, 12. BHĀG. P. 8, 7, 42. 11, 21, 20. SIDDH. K. 248, b, 10. म्र° KAP. 1, 125. SĀMĀJAK. 10. वक्रु° SĀH. D. 33, 6. म्रसव्यापि गतामण्डलम् bis zur Schulter reichend ÇĀK. 170. देह° über den Körper verbreitet NILAK. 122. BHĀSHĀP. 42. सर्वशरीर° SUÇR. 1, 328, 1. वतःस्थलव्यापिरुचि (so ed. Calc.) RAÇH. 6, 49. पद्मातर° (बाष्पम्) SPR. (II) 85. व्योम° RĪGA-TAR. 4, 203. विषद्यापिन् BHĀG. P. 3, 10, 7. दिव्यापिन् KIR. 3, 18. मुक्तिपथ° MĀRK. P. 38, 10. जगद्यापिन् PRAB. 1, 13. BHĀG. P. 8, 12, 4. MĀRK. P. 106, 50. अखिलजगद्यापिन् 78, 4. सर्व° ÇVETĀÇV. UP. 1, 16, 3, 11. MBH. 2, 580. 12, 4410. 13, 6450. 14, 987. चतुर्दशवर्ष° vierzehn Jahre umfassend, — während SĀH. D. 137, 9. — Vgl. काल° (auch AK. 3, 2, 33), विश्व°.

व्यापीत (2. वि - 2. घा + 2. पीत) adj. ganz gelb VARĀH. BH. S. 72, 4. BH. 2, 5.

व्यापृत s. u. 3. पर् mit व्या. Hinzuzufügen m. Beamter JĀN. 1, 327.

व्यापृति (von 3. पर् mit व्या) f. Beschäftigung TRĪK. 3, 3, 53.

व्याप्त s. u. घाप् mit वि. = कीर्ण u. s. w. HALĀJ. 4, 17. = व्यात und समाकृत MED. t. 37. überallhin verbreitet NĀS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 137. °तम superl. 146.

व्याप्ति (von व्याप् mit वि) f. 1) das Erreichen, Erlangen, Zustandebringen: °कर्मन् NAIÇH. 2, 18. स व्याप्तिमभि लोकं ज्ञैतम् AV. 9, 3, 12. 11, 7, 22. नो ह्यवर्चसो व्याप्त्या चनार्थो ऽस्ति ÇAT. Br. 5, 2, 5, 12. = लाभ TRĪK. 3, 3, 183. = लम्भन H. an. 2, 194. = रम्भ MED. t. 37. — 2) das Durchdringen, Erfüllen; das überallhin-Sicherstrecken, das überall-und-stets-Sein, Durchgängigkeit, Allgemeinheit; = व्यापन H. an. MED. = संबन्ध TRĪK. गगणव्याप्तिकारक MĀRK. P. 97, 1. गेहादिद्रव्याणां विश्यादिक्रियाभिः साकल्येन संबन्धो व्याप्तिः P. 3, 4, 56, Schol. व्याप्तिं च भूतेष्वखिलेषु चात्मनः BHĀG. P. 7, 8, 18. व्याप्तिदेव्यै (व्याप्त्यै देव्यै DEV. 3, 35) MĀRK. P. 85, 33. VOP. 3, 4, 21. 6, 30. eine übernatürliche Kraft Verz. d. Oxf. H. 191, a, 19. 103, a, N. 4. PANĒAR. 1, 1, 49. 2, 8, 2. न व्याप्तिरेषा es

ist dies keine Regel ohne Ausnahme SPR. (II) 3458. व्याप्तिशोभयविधोपाधिविधुरः संबन्धः SARVADARÇANAS. 4, 8, 9. 13. 3, 13. Verz. d. Oxf. H. 241. fg. No. 590. fgg. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 112. Schol. zu ĠAIM. 1, 1, 6. zu KAP. 1, 101. BHĀSHĀP. 65. 67. fg. 136. KUSUM. 29, 3. 8. TARKAS. 29. 38. म्र° SĀH. D. 3, 4. Schol. zu KAP. 1, 91. परिगणनं कर्तव्यमव्याप्त्यतिव्याप्तिवार्णाय so v. a. um das nicht Alles oder zu Vieles zu verhüten P. 6, 3, 35, Schol. Am Ende eines adj. comp. व्याप्तिक TARKAS. 38.

व्याप्तिमत् (von व्याप्तिम्) n. die Eigenschaft des Sicherstreckens auf Andere NĪR. 1, 2.

व्याप्तिमत् (von व्याप्ति) adj. sich erstreckend: तावद्याप्तिमत्प्रापः ÇĀK. zu BH. ĀR. UP. S. 295. alldurchdringend, durchgängig, allgemein M. 12, 26. TARKAS. 37.

व्याप्य (von व्याप् mit वि) 1) adj. das worin Etwas stets enthalten ist, — inhärrt P. 2, 1, 57, Schol. BHĀG. P. 7, 6, 22. Schol. zu KAP. 1, 152. TARKAS. 52. वक्रिव्याप्यधूमवत् 29. 41. n. = साधन, लिङ्ग TRĪK. 3, 2, 1. 11. Davon nom. abstr. त्व° n. TARKAS. 43. Z. d. d. m. G. 8, 26, N. 1. 7, 291, N. 1. 4. BHĀSHĀP. 9. 74. 76. VEDĀNTAS. (Allah.) No. 111. — 2) n. Costus speciosus odor arabicus (vgl. व्याध) AK. 2, 4, 4, 14. st. सव्याम ist VARĀH. BH. S. 77, 7 vielleicht सव्याप्य (oder सव्याध) zu lesen.

व्याभाषक nom. ag. von 1. भाष् mit व्या P. 3, 2, 146, Schol.

1. व्यामै (zerfällt in विऽव्याम; vgl. समाम) m. 1) das Maass der ausspannten Arme: Klasten AK. 2, 6, 2, 38. 3, 4, 47, 98. TRĪK. 1, 1, 127 (disregard, disrespect mit einem Fragezeichen bei WILSON; vgl. व्यामन). H. 600. HALĀJ. 3, 19. AV. 6, 137, 2. ÇAT. Br. 10, 2, 3, 1. 2. °मात्रं 1, 2, 5, 14. 7, 1, 2, 37. TS. 5, 1, 2, 4. 2, 5, 1. ÂÇV. GĀHJ. 4, 1, 10. हि°, त्रि° KĀTJ. ÇA. 6, 3, 15. 27. अर्ध° 7, 2, 3, 16, 7, 29. MBH. 3, 424. 10207. 4, 814. 5, 2524. 7, 2388. R. 6, 2, 30. SUÇR. 1, 338, 2. 2, 182, 1. DAÇAK. 88, 19. = 4 Aratni Schol. zu ÇAT. Br. 7, 1, 2, 7. = 3 Aratni Schol. zu ÂÇV. GĀHJ. 4, 1, 9. — 2) Quere: पाशान्मुञ्च येः समामे बध्यन्ते पैव्यामे AV. 18, 4, 70. — 3) Rauch ÇABDĀRTHAK. bei WILSON.

2. व्याम VARĀH. BH. S. 77, 7 vielleicht fehlerhaft für व्याध oder व्याप्य Costus speciosus oder arabicus.

व्यामन n. = 1. व्याम 1) TRĪK. 1, 1, 127. disregard, disrespect WILSON nach ders. Aut.; mit अवज्ञा beginnt aber ein neuer Artikel in TRĪK.

व्यामिश्र (2. वि - 2. घा + मिश्र) adj. (f. म्रि) 1) vermischt, vermengt; gemengt so v. a. mannichfaltig, vielartig, ungleichartig: व्यामिश्रेणैव वाक्येन बुद्धिं मोक्षसीव मे BHĀG. 3, 2. MBH. 3, 13879. 12, 12446. 14, 1850. R. GORR. 2, 109, 51. SUÇR. 1, 131, 4. P. 3, 3, 15, Schol. vermischt —, vermengt mit, begleitet von, versehen mit; die Ergänzung a) im instr. MBH. 3, 13018. HARIY. 14864. SUÇR. 1, 81, 19. 103, 9. — b) im comp. vorangehend SUÇR. 1, 16, 11. SPR. 2162. वराकर्ण° (शर) MBH. 4, 1332. — 2) zerstreut, unaufrmerksam MBH. 14, 588. 590.

व्यामोह (von 1. मुह् mit व्या) m. Verlust der Besinnung, Mangel an klarem Bewusstsein, das Irresein, Verblendung —, Verwirrung des Geistes MBH. 7, 9384. 8, 215. HARIY. 5909. SPR. 2847. KATHĀS. 82, 154. 235. 56, 409. GĪR. 10, 16. PRAB. 76, 9. 93, 3. 94, 5. SĀH. D. 135, 21. Verz. d. Oxf. H. 241, b, No. 591. जनकधनप्रकर्षापिपुडानव्यामोहकिरिगार्षम् das im-Ungewissen-Sein KULL. zu M. 9, 132. KĀYĀD. 3, 101.

व्यास्य (von 1. व्यास) adj. in die Quere gehend: पाश AV. 4, 16, 3 (वरुण voc. st. वरुणो herstellen).

व्यायतव s. u. यम् mit व्या 2) e).

व्यायतन in einer Inschrift in Journ. of the Am. Or. S. 7, 10, Pl. 36 in folgender Verbindung: व्यायतनैकघोषरुचिराः (ग्रामाः), was nur bedeuten kann ansprechend durch das eine Geräusch, das aus verschiedenen Heiligthümern ertönt; HALL übersetzt adorned with ample and frequent habitations of herdsmen. व्यक्तित्व^o soll nach STANISLAS JULIEN in HIOUEN-TSANG 1, 368 l'état où l'on est dégagé de tout bedeuten.

व्यायार्म (von यम् mit व्या) m. bei Ableitungen die erste Silbe nicht zu ज्ञेया verstärkt nach Vor. 7, 3 (vgl. व्यायामिका). 1) Kampf, Streit AV. 2, 4, 4. अन्ये साम प्रशंसति व्यायामपरे जनाः MBu. 12, 621. °कलकौ 14, 1925. — 2) körperliche Anstrengung, — Übung; = यम H. 320. an. 3, 471. MEd. m. 52. = पौरुष H. an. MEd. — MBu. 1, 2840. यमव्यायामकुशल 1354. °कर्षित 6654. Çāññ. Sāññ. 3, 1, 14. MBu. 3, 16748. f. °सक 4, 1309. 2246. 7, 1929. 6541. व्यायामे कर्कशत्वम् 13, 542. 14, 2665. 15, 132. R. 2, 63, 19. व्यायामेषु कुशलः R. Gonn. 1, 80, 28. 5, 13, 32. Suçā. 1, 18, 9. 51, 21. 73, 12. 130, 1. 233, 1. Kām. Nitīs. 13, 42. 14, 25. 16, 18. 21. 19, 25. Māññ. 121, 7. Varāñ. Bāñ. S. 86, 77. Kāññ. 18, 191. 27, 146. 74, 142. °पूर्वाणि कृत्यानि MBu. 2, 2025. यमपृष्ठे रथे नागे व्यायामं कुरु क्षित्यशः R. Gonn. 4, 79, 21. व्यायामं मुष्टिभिः कृत्वा तत्रैपि समामतिः MBu. 2, 11974. यमभिः ज्ञेयणीयेषु व्यायामं कुरुतः स्म तौ Hāññ. 3737. Riāñ. Tan. 7, 1716. 8, 735. °विद्या 1073. 2117. °विद्व 2828. °भूमि ein für körperliche Übungen bestimmter Platz, Kaiserplatz u. s. w. Kām. Nitīs. 16, 19. f. वारि^o Anstrengung im Wasser Kāññ. 54, 109. वागव्यायाम Anstrengung beim Sprechen MBu. 15, 120. Suçā. 1, 70, 15. धनुर्व्यायाम die beim Bogenschleßen stattfindende Anstrengung, Übung im Bogenschleßen R. Gonn. 2, 65, 18. य^o Suçā. 2, 363, 12. 509, 6. Kām. Nitīs. 14, 47. — 3) = 1. व्यास Kāññ. H. 600. H. an. द्वि^o Çāññ. Çā. 47, 2, 4. विषम in MEd. wohl nur ein Druckfehler für वियाम; daher die Bed. a difficulty bei Wilson. — 4) = दुर्गसंचार H. an. MEd. — व्यायामाभ्यधिकम् MBu. 1, 5014 fehlerhaft für व्यायामाभ्यधिकम्, wie die ed. Bomb. Hest. — Vgl. बाहु^o.

व्यायामैवत् (von व्यायाम) adj. sich körperlich anstrengend, körperlichen Übungen obliegend gaṇa अलादि zu P. 5, 2, 186.

व्यायामिक (von व्यायाम; vgl. Vor. 7, 3) adj. (f. ई) körperliche Übungen betreffend: व्यायामिकीनां च विद्यानां ज्ञानम् unter den 64 Künsten Verz. d. Oxf. H. 217, a, 20. वैतालिकानी Comm. zu Buā. P. 10, 45, 96.

व्यायामिन् adj. = व्यायामवत् gaṇa अलादि zu P. 5, 2, 186. Varāñ. Bāñ. S. 87. Vieñ. 7, 46.

व्यायुक (von 3. ई mit वि) adj. wegläufend Kāññ. 31, 3.

व्यायुध (2. वि + धा^o) adj. waffenlos MBu. 7, 4007.

व्यायाम (von 1. युञ्ज् mit व्या) m. Bez. einer best. Art einachtiger Schauspiel H. 284. Daçāñ. 1, 5. HALL in der Einl. S. 6. Sām. D. 314. Prāñ. Pan. 24, 4, 4. Verz. d. Oxf. H. 140, a, No. 280.

व्यायोजिम (wie oben) adj. etwa unzusammenhängend, Bez. eines best. Verbandes Suçā. 1, 55, 21.

व्याराष (von 1. रूष् mit व्या) m. Groll, Unmuth Vore. 6.

व्याल (विश्वाल AV. Padap.) 1) adj. a) tückisch, hinterlistig, beschaff, bösartig; = यट AK. 3, 4, 96, 198. H. an. 2, 509. = खल MEd. I. 48 = घूर्त Gāññ. im ÇKDa. Beiw. des Takman AV. 5, 22, 6. von Elephanten: गतं व्यालम् Kām. 17, 35. °द्विप Çiç. 12, 22. °गत्र Kāññ. 37, 98. °वारण 52, 116. सव्यालवेष्टित ein Elefant R. 1, 6, 32 (25 Gonn.). m. ein tückischer Elefant H. 1222. H. an. MEd. HALI. 2, 70. Spr. 2020. — b) verwunderlich HALI. 5, 46. — 2) m. a) ein tückischer Elefant; s. u. 1) a). — b) Raubthier AK. H. 1210. H. an. MEd. HALI. 5, 46. M. 1, 39. 43. MBu. 1, 1105. 7, 2229. R. 2, 95, 15. Suçā. 1, 4, 19. 24, 1. 89, 16. Spr. (II) 345. 3405. (I) 1740. — c) Schlange AK. 1, 2, 2, 7. 3, 4, 96, 198. H. 1303. H. an. MEd. HALI. 3, 15. MBu. 3, 11978. Spr. (II) 2655. (I) 2460. 2609. 2919. 3046. Varāñ. Bāñ. S. 19, 4. 33, 28. als Verzierung an Indra's Banner 43, 57. 65. Sām. D. 54, 1. am Ende eines adj. comp. f. श्री Riāñ. Tan. 6, 58. — b) c) unbestimmt ob Raubthier oder Schlange MBu. 3, 2355. 15668. 13, 5473. R. 2, 59, 10. 3, 55, 21. 5, 41, 27. Varāñ. Bāñ. S. 16, 5. Riāñ. Tan. 8, 2188. Buā. P. 1, 6, 14. 4, 7, 28. 7, 8, 29. सव्याला भूः Kām. Nitīs. 4, 53. — d) Löwe H. an. Tiger und Panther Riāñ. im ÇKDa. — e) König, Fürst MATRUANCA zu AK. nach ÇKDa. — f) Bez. des zweiten Decans im Krebs, des ersten im Scorpion und des dritten in den Fischen Varāñ. Bāñ. 21 (19), 6. — g) ein best. Metrum COLEBR. Misc. Ess. 2, 164. Ind. St. 2, 408, N. 2. — h) N. pr. eines Mannes: °कुल Verz. d. Oxf. H. 196, b, 28. — 3) f. ई Schlangenweibchen MBu. 3, 16143. 16191. 5, 7071. 9, 579. 14, 2455. R. Gonn. 2, 34, 9. 75, 17. 5, 26, 2. Māññ. 10, 19. Rāñ. 12, 32. WERNER, Kāññ. 221. — 4) n. Bez. einer der 3 Städten in der retrograden Bewegung des Planeten Mars Varāñ. Bāñ. S. 6, 2.

व्यालक (von व्याल) m. 1) ein tückischer Elefant TAN. 2, 8, 35. — 2) Raubthier oder Schlange MBu. 13, 5484.

व्यालकरज ein best. Parfum, = व्याघ्रनख NIEU. Pa.

व्यालखड्ग m. dass. Riāñ. im ÇKDa.

व्यालगन्धा f. die Ichneumonpflanze (नाकुली) Riāñ. im ÇKDa.

व्यालयाक m. Schlangenfänger BARN. zu AK. 1, 2, 2, 12 nach ÇKDa. M. 8, 260. MBu. 3, 18257.

व्यालयाकृन् m. dass. AK. 1, 2, 2, 12. 3, 4, 2, 10. H. 488. HALI. 2, 458. Spr. 2919. sein Ursprung Verz. d. Oxf. H. 22, a, 29. °याकृषो f. Kāññ. 45, 7 (nach AUFRECHT).

व्यालमीव m. pl. N. pr. eines Volkes Varāñ. Bāñ. S. 14, 9.

व्यालमिक्षा f. eine best. Pflanze, = मरुसमझा Riāñ. im ÇKDa.

व्यालव n. nom. abstr. von व्याल ein tückischer Elefant Spr. 3143.

व्यालदंष्ट्र m. Asteracantha longifolia NEES oder Tribulus lanuginosus Lén. Riāñ. im ÇKDa. °क m. dass. DEANV. in NIEU. Pa.

व्यालद्रेष्काण m. = व्याल 2) f) Comm. zu Varāñ. Bāñ. 21 (19), 6.

व्यालनख m. ein best. Parfum, = व्याघ्रनख Riāñ. im ÇKDa.

व्यालपत्ता f. Quercus utilisimus ROXB. Riāñ. im ÇKDa.

व्यालपयसिज m. ein best. Parfum, = व्याघ्रनख NIEU. Pa.

व्यालप्रेक m. n. desgl. ebend.

व्यालमृग m. Raubthier MBu. 3, 11919. R. 2, 37, 22. R. Gonn. 2, 99, 3. 3, 1, 25. Varāñ. Bāñ. S. 6, 3 (देष्टव्यालमृगेभ्यः through mordacious animals, serpents and wild beasts Kām). ein best. Raubthier: ईक्षाम् व्या-

लम्बा माङ्गल्याय मृगद्विजा: MBh. 8, 4417. विडालमति या — दानं व्यालम्बस्तथा (= चित्र-12 Nilak.) 12, 444.

व्यालम्ब (von लम्ब् mit व्या) 1) adj. *herabhängend*: °कस्त mit *herabhängendem Rüssel* MBh. 7, 3192. कर्पा Varāh. Bṛh. 8, 68, 59. °कम्बल Riśa-Tar. 8, 2736. — 2) m. *rothblühender Ricinus* ÇKDā. nach dem Vaidjaka.

व्यालम्बिन् (wie oben) adj. = व्यालम्ब MBh. 6, 2599. Hariv. 13018. Rr. 4, 16 (mit der v. l. व्यालम्बिनोल्° zu lesen). Varāh. Bṛh. 8, 73, 5. Bṛh. P. 3, 28, 24. 4, 25, 31.

व्यालवर्ग m. Varāh. Bṛh. 25 (23), 18 nach dem Comm. = सप्रेक्षकाण (= व्यालप्रेक्षाणा) aber zugleich erklärt als *die beiden ersten Decane im Krebs und im Scorpion und der dritte in den Fischen*.

व्यालवत् m. ein best. Parfum, = व्याघ्रनख Riśa. im ÇKDā.

व्यालायुध n. = व्याडायुध = व्याघ्रनख ein best. Parfum Matsya zu AK. 2, 4, 4, 17 nach ÇKDā. und Nigh. Pa. m. Riśa. im ÇKDā.

व्यालि s. व्याडि.

व्यालिक adj. (f. ई) = व्यालेन चरति gaṇa parādi zu P. 4, 4, 10.

व्यालीभू (व्याल + 1. भू) zur Schlange werden: °भूत् MBh. 3, 12526.

व्यालीय् (von व्याल), °यति einer Schlange gleichen Gaunt bei Hall in der Einl. zu Visavad. 56.

व्यालोल (von लुल् mit व्या) adj. *sich hinundher bewegend, zitternd, wogend*: दीप Spr. 2589. श्लोक 2629. 2921. नेत्र Kathās. 73, 345. Kauṣar. 7. Gīt. 12, 15. Pañcar. 3, 5, 22. Riśa-Tar. 5, 372. Bhāg. P. 10, 5, 11.

व्यावक्रोशी (von क्रुम् mit व्यव) f. *gegenseitiges Schmähren* Schol. zu P. 3, 3, 43. 5, 4, 14 und 7, 3, 6.

व्यावभाषी (von 1. भाष् mit व्यव) f. dass. Rājam. zu AK. nach Wilson; °भासी ÇKDā. nach ders. Aut.

व्यावर्ग (von वर्त् mit व्या) m. *Abtheilung, Abschnitt* Līṭi. 7, 6, 8, 7, 30.

व्यावर्त (von वर्त् mit व्या) m. = नाभिकण्टक Çaddar. im ÇKDā. व्यावर्तक v. l.

व्यावर्तक (vom caus. von वर्त् mit व्या) adj. (f. व्यावर्तिका) *besseitigend, ausschliessend* Spr. 1973. Tarkas. 56. Nilak. 203. Comm. zu Taitt. Paṭr. 21, 7. Davon nom. abstr. °ता f. Vedāntas. (Allah.) No. 98. 100. °त्व n. P. 2, 1, 57, Schol.

व्यावर्तन 1) adj. (f. ई) wohl vom caus. von वर्त् mit व्या, *besseitigend, abwendend*; s. विप्रव्यावर्तिनी. — 2) n. (von वर्त् simpl. mit व्या) a) *proparox. Wendung (des Weges)* AV. 6, 26, 2. Kūṇḍ. Up. 5, 3, 2. — b) *das Sichabwenden* Śāh. D. 243, 14. Verz. d. Oxf. H. 215, b, 43. — c) *das Sichschlingen um Etwas* Kā. 5, 30.

व्यावर्तनीय (vom caus. von वर्त् mit व्या) adj. *zurücksunehmen*: घ° Mṛ. 259, 10.

व्यावर्त्य (wie oben) adj. *zu besseitigen, auszuschliessen* Kusum. 25, 19. 26, 1.

व्यावहारिक (von व्यवहार) gaṇa vinayadi zu P. 5, 4, 24. gaṇa ṣmā-gataḥ zu 7, 3, 7. 4) adj. (f. ई) a) *dem Verkehr —, dem Leben angehörig, hier gültig*, — *zur Erscheinung kommend, real* (im Gegens. zu ideal); वाच् *Umgangssprache* Nī. 13, 9. धर्म M. 8, 164. MBh. 12, 1096. Mān. P. 26, 16. नामन् Wagn. Naz. 2, 317. Trans. R. A. S. 2, 37 (nach Haug-

ron). पारमार्थिक, व्यावहारिक, प्रातिभासिक Nilak. 186. 171. Comm. Misc. Ess. 1, 375. Bīṣa. 16. Vedāntas. (Allah.) No. 50. घ° Bāṣ. P. 18, 85, 14. — b) *umgänglich* Kā. Nīṭi. 18, 29. — c) *zum Process gehörig* M. 8, 78. — 2) m. a) *Beamter* R. ed. Bomb. 2, 66, 13. व्यवहार वाक्सा-भ्यतरसकलराशकृत्ये निपुणा क्षमस्या: Comm. — b) N. einer buddhistischen Schule Tāran. 271; vgl. एकव्यवहारिक (lies एकव्या°). — 3) n. *Verkehr, Handel, Geschäft* Bāṣ. P. 12, 2, 3.

व्यावहारिन् (wie oben) adj. *zur Anwendung kommend* Varāh. Bṛh. 8, 104, 2; vgl. Ind. St. 8, 301.

व्यावहारी (von हर् mit व्यव) f. wohl *Umgang, Verkehr* Vor. 26, 177.

व्यावहार्य (von व्यवहार) adj. *tauglich, brauchbar, noch frisch* (= व्यवहारयोग्य, क्षम्यात Nilak): सेनाय्य MBh. 4, 1746.

व्यावहासी (von रस् mit व्यव) f. *allgemeines Lachen* Schol. zu P. 3, 3, 43. 5, 4, 14. 7, 3, 6.

व्यावृत् (von वर्त् mit व्या) f. 1) *Unterscheidung, Auszeichnung, Vorrang vor* (gen. und instr.): व्यावृत्तेव गच्छति श्रेष्ठं समानानाम् TS. 5, 6, 3, 3, 2, 2, 5. श्रम्याभिर्द्विताभि: 5, 6, 3, 7, 2, 5, 2. TBr. 1, 4, 4, 4. Kīṭh. 21, 5. 29, 7. व्यावृत्काम TS. 2, 5, 5, 6. 6, 6, 44, 4. — 2) *das Aufhören*: व्योष्मणो व्यावृत्: (kann auch als infin. gefasst werden) *bis es zu dampfen aufhört* TBr. 1, 3, 40, 6.

व्यावृत्त n. Maitreup. 3, 5 wohl fehlerhaft für व्यावृत्त *das Sichabwenden —, Nichtwissenwollen von Jmd oder Etwas*; nach dem Comm. = व्यावृत्ताभिप्रायत्वं गूढाभिर्मंधिता.

व्यावृत्ति (von वर्त् mit व्या) f. 1) *das Sichabwenden, Zuhören des Rückens*: घ° Àqv. Çā. 1, 1, 11. Līṭi. 1, 2, 15. — 2) *Verdrehung (der Augen)* Suça. 2, 192, 19. Çāṇḍ. Sāh. 3, 3, 16. — 3) *das Sichlosmachen von Etwas*: पाप्मन: TS. 7, 2, 20, 4 in Ind. St. 10, 150. ग्रामिषात् Spr. 5184. — 4) *das Ausgeschlossenwerden von, das Kommen um*: पितृलो-कदेवलोकाभ्याम् Çāṇḍ. zu Bṛh. Ār. Up. 8, 309. *das Ausgeschlossensein, Ausschluss, Beseitigung* Kumāras. 2, 27. Çāṇḍ. zu Bṛh. Ār. Up. 8, 252. zu Kūṇḍ. Up. 8, 22. Kīṭh. 2, 199. Śāh. D. 107, 19. — 5) *Sonderung, Trennung, Unterscheidung* TBr. 2, 1, 2, 6. 4, 3. पापवस्यस्य 2, 2, 3, 8, 20, 2. TS. 6, 1, 2, 5. Kīṭh. 23, 8. Çār. Br. 12, 7, 3, 13. *Distinction* (der Stimme) Kīṭh. 27, 8. सोमपीथस्य चेषा मुरापीथस्य च व्यावृत्ति: *Unterschied* Ait. Br. 8, 8. — 6) N. eines best. Opfers Çār. Br. 13, 3, 5, 5. — Vgl. निर्व्यावृत्ति.

व्यावृत्सु (vom desid. von वर्त् mit व्या; eine ungrammatische Form ohne Reduplication) adj. *sich von Etwas loszumachen wünschend*: संसार° Wilson, Sāhkrak. 8, 6.

व्याशा (2. वि + 1. आशा) f. *Zwischengegend (auf der Windrichtung)* Wagn. Rāmat. Up. 325.

व्याश्रय (von श्रि mit व्या) m. *Beistand, Parteinahme für Jmd* P. 5, 4, 48.

व्यास (von 2. अस् mit वि) m. 1) *das Auseinandersichsehen, ein Fehler der Aussprache* Rv. Paṭr. 14, 2, 4. — 2) *Ausführlichkeit, ausführliche Darstellung* (Gegens. समास) AK. 3, 3, 23. Tark. 3, 3, 451. H. 1432. an. 2, 591. Mṛ. 6, 11. Halā. 4, 81. 5, 19. MBh. 1, 51. 85. 3, 67. व्यासिन् *ausführlich* Suça. 2, 17, 3. 513, 6. Pañcar. 2, 3, 46. व्यासात् dass. Spr. 4, 261, 3. व्यासतस् dass. 112, 13. 2, 332, 9. व्यासिसमासितः MBh. 12, 1296.

समासव्यासयोगात्सु Bha. P. 1, 9, 27. — 3) Durchmesser COLEBR. Alg. 87. *Brotte* VARAN. Bha. S. 53, 12. 17. 23. fgg. — मानभेद CANDAR. im ÇKDn. — 4) der auseinandergezogene Text, Bez. des Padapāṭha AV. PAṬ. 3, 68. 72. — 5) N. pr. eines mythischen Weisen, dem die Redaction und auch Abfassung einer Menge umfangreicher Texte (der Veda, des Mahābhārata, der Purāṇa, des Vedānta u. s. w.) zugeschrieben werden; er gilt für einen Sohn Parācara's von der Satjavatī (vgl. द्वैपायन, कृष्णद्वैपायन). TRIK. 2, 7, 15. 3, 3, 451. H. 847. H. an. MND. HAL. 2, 258. TAITT. Ān. 1, 9, 2. Ind. St. 4, 377. BHAG. 10, 13. मुनीनाम-प्यर्क व्यासः (sagt Kṛṣṇa) 13, 37. 18, 75. MBh. 1, 21. 2047. विव्यास वेदान्यस्मात्स तस्माद्यास इति स्मृतः 2417. HARIV. 2. 4. 5. 453. 7999. 10692. मत्सीतनूत्र Spr. (II) 1110. Verz. d. Oxf. H. 47, b, 21, fgg. 59, a, 35. Bha. P. 1, 6, 1. BURNOUR, Intr. 568. TATTVAS. 22. HALL 9. 86. Verfasser eines Gesetzbuchs JĀN. 1, 5. Ind. St. 1, 20. 232. fgg. 467. GILD. Bibl. 455. achtundzwanzig Vjāsa VP. 272. Verz. d. Oxf. H. 52, a. fgg. 80, a. Astro- nom Ind. St. 2, 247. स्कान्द 3, 280. °मातर = सत्यवती TRIK. 2, 8, 11. °सू desgl. 3, 3, 222. — 6) als v. l. für व्याम VARAN. Bha. S. 77, 7 viel- leicht fehlerhaft für व्याध oder व्याप्य *Costus speciosus* oder *arabicus*. — Vgl. दिनव्यासदल, बाबजी°, बृहद्यास, वेद°, वैयास fgg.

व्यासकेशव m. N. pr. eines Autors Verz. d. B. H. No. 807.

व्यासगीता f. (sc. उपनिषद्) pl. Titel eines Theils des Kārmapu- rāṇa Verz. d. Oxf. H. 8, a, 33. Verz. d. B. H. 128, b. 129, a.

व्यासङ्ग (von सङ्ग mit व्या) m. 1) das Anhaften, Anhangen: दानव्या- निविषादमूकमधुपव्यासङ्गदीनानन adj. (ein Elephant) MĀLATI. 153, 1. कलङ्ग° Spr. 3080. — 2) das Hängen an Etwas, Verlangen nach Etwas, Lust an Etwas, Leidenschaft für Etwas: स्वर्गतरंगिणीतरुवि व्यासङ्ग- मङ्गीकुरु Spr. 2256. विदत्कुलमनोभङ्गरस° Verz. d. Oxf. H. 213, b, No. 307. यत्किंचिन्मनोव्यासङ्गकारकम् (परित्यज्य) MBh. 12, 366. 13, 318. KA- rṇĀ. 67, 29. Bha. P. 11, 26, 26. — 3) Verknüpfung, Zusammenhang KUSUM. 14, 1. — 4) Zerstretheit (als Erklärung von व्यतिष्य) NĪLAK. zu HARIV. 4455. ÇĀK. 71, 3, v. l.

व्यासतीर्थ 1) n. N. pr. eines Tirtha Verz. d. Oxf. H. 66, b, 8. — 2) m. N. pr. eines Mannes COLEBR. Misc. Ess. 1, 83. Verz. d. Oxf. H. 385, a, No. 484. 393, a, No. 90. °विन्दु HALL 113. 205.

व्यासतुलसी m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 274, a, N. 649.

व्यासत्र्यम्बक m. desgl. ebend. 345, b, 41. fg.

व्यासत्र n. nom. abstr. von व्यास 5) MBh. 1, 4286.

व्यासदत्ति m. N. pr. eines Sohnes des Vararukī Verz. d. Cambr. H. 15.

व्यासदास m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 248, a, 33.

व्यासद्वैपद्य f. Titel einer Schrift VJUTP. 42.

व्यासपूजा f. Vjāsa's° Ehren, Bez. einer best. Begehung Verz. d. B. H. No. 1328. fg.

व्यासभाष्यव्याख्या f. Titel eines Commentars von Vākaspati-miçra SARVADARÇANAS. 165, 22.

व्यासमूर्ति m. Bein. Çiva's Çiv.

व्यासपति m. N. pr. eines Mannes Verz. d. B. H. No. 620. fg.

व्यासवन n. N. pr. eines heiligen Waldes MBh. 3, 6063. Verz. d. Oxf. H. 46, b, N. 8.

व्यासवर्ष m. N. pr. eines Mannes HALL 38.

व्यासशतक n. Vjāsa's Hundert (Sprüche), Titel einer Schrift Verz. d. Kop. H. 11, b.

व्यासमुक्तसंवाद m. Vjāsa's Unterredung mit Çuka, Titel einer Schrift aus dem Mahābhārata, Verz. d. Oxf. H. 228, b, No. 559.

व्याससमाप्तिन् (von व्यास + समाप्ति) adj. ausführlich und gedrängt: वाच् MBh. 12, 1604.

व्याससिद्धांत m. Titel eines Werkes Verz. d. Cambr. H. 43.

व्याससूत्र n. Titel eines Sūtra Verz. d. Oxf. H. 279, b, 11; vgl. 287, b, 20. fg. °चन्द्रिका HALL 96. °वृत्ति COLEBR. Misc. Ess. 1, 334.

व्यासस्थली f. N. pr. eines heiligen Platzes MBh. 3, 6066.

व्यासाचल (व्यास + अच°) m. N. pr. eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 253, a, 26. fg.

व्यासारण्य (व्यास + अण°) m. N. pr. eines Mannes Verz. d. Oxf. H. 263, a, 10.

व्यासायम (व्यास + आ°) m. Bein. Analānanda's COLEBR. Misc. Ess. 1, 333.

व्यासाष्टक (व्यास + अष्ट°) n. Vjāsa's Oktade, Bez. eines best. Liedes Verz. d. Oxf. H. 72, a, 1. 5. 133, a, 10.

व्यासीय adj. von Vjāsa verfasst, n. ein Werk Vjāsa's Verz. d. Oxf. H. 167, a, 35.

व्यासुकि m. wohl patron. Vjādī's Verz. d. Oxf. H. 185, b, 8.

व्यासेध (von सिध् mit व्या) m. Verhinderung, Störung, Unterbrechung: पञ्चव्यासेधकारिन् VP. 1, 6, 30.

व्यासेश्वर (व्यास + ई°) n. N. eines Liṅga Verz. d. Oxf. H. 72, a, 1. °तीर्थ 66, a, 26. fg.

व्याकृत s. u. 1. कृन् mit व्या; davon °त्व n. (logischer) Widerspruch: अव्याकृतत्वं वाचः H. 66.

व्याकृति (von 1. कृन् mit व्या) f. (logischer) Widerspruch KĀYAPAR. 184, 9 (349, 11).

व्याकृतस्य (2. वि + अा°) adj. nicht geill, nicht zotenhaft AIR. Bn. 6, 26.

व्याकृतव्य (von 1. कृन् mit व्या) adj. zu übertreten: अतस्ते शासनं भर्तुर्न व्याकृतव्यमेव हि R. GON. 2, 23, 1.

व्याहरण (von हर mit व्या) n. das Aussprechen: मम व्याहरणात् weil ich es sage MBh. 14, 1861. नामव्याहरणे विज्ञोः Bha. P. 6, 2, 10. विडुरावेडितं प्राज्ञा द्वित्रिव्याहरणे च यत् HAL. 1, 153.

व्याकर्तव्य (wie oben) adj. zu sagen, mitzutheilen: न त्विदं केषुचिद्या- कर्तव्यम् MBh. 1, 6287.

व्याहार (wie oben) m. 1) Aeusserung, Gespräch, Unterhaltung AK. 1, 1, 2. 1. H. 241 (व्याहार fehlerhaft). HAL. 1, 139. आविर्भूतयोतिषां ब्रा- ह्मणानां ये व्याहारास्तेषु मा संशयो भूत् UTARAN. 81, 4 (104, 5). व्याहारे नो नहि समुचितो युष्मदस्मत्प्रयोगः wenn wir mit einander reden Spr. 4602. ŚĪM. D. 329, 19. PĀNĀT. ed. orn. 41, 9. पशुशस्त्र° das Sprechen des Fisches und der Waffen (als portentum) VARAN. Bha. S. 46, 71. परदार° Gespräch über ÇĀK. 104, 23, v. l. — 2) Gesang (von Vögeln): पति° HARIV. 4420. 14525. परभृतकलव्याहारेषु MĀLATI. 76. — 3) in der Drama- tik eine wichtige Aeusserung u. s. w. BHAR. NĪṬĪAÇ. 18, 113. 19, 66. 94. DAÇAR. 3, 11. 18. ŚĪM. D. 521. 531. PRATĪPAR. 28, a, 1.

व्याकरणम् (von व्याकर) adj. (L. ई) aus *Aussagen* —, aus *Geprüchen über* (geht im comp. voran) bestehend KATHA. 121, 280.

व्याकां (von कृ mit व्या) adj. 1) *sprechend, redend*: क्षत्प^० LIT. 9, 8, 7. मिथ्या^० MBH. 15, 199. — 2) *singend*: काम^० (पतिन्) HARIV. 6929. *erlösend von*: मधुकर^० (कुम) PRAB. 96, 18. — Vgl. ख^०.

व्याक्ति s. u. 1. धा mit व्या.

व्याकृति (von कृ mit व्या) f. 1) *Aussage, Ausspruch* MBH. 13, 3188. VARA. Bṛh. S. 51, 1. नहीश्वरव्याकृतयः कदाचित्पुनस्ति लोके विपरीतमर्थम् KUMĀRA. 3, 68. भूतार्थ^० RAH. 10, 34. — 2) *०ति und ०ति Spruch, Ausruf*: so heissen kurze, aus einzelnen abgerissenen Worten bestehende Formeln, namentlich die Worte भूम्, भुवम् und स्वम्, welche auch मकाव्याकृतयस् genannt werden. TAITT. PRĀT. 3, 7. TS. 1, 6, 80, 2. 5, 5, 3. TBH. 2, 2, 8. AIT. BR. 5, 32. 8, 7. 18. ÇAT. BR. 1, 1, 13. 2, 5, 13. 5, 2, 5. 16. 2, 1, 4, 10. ÂÇV. ÇA. 2, 15, 28. GṚHJ. 3, 4, 1. KAUC. 72. fg. यत्र मन्त्रा न विद्यन्ते व्याकृतीस्तत्र योजयेत् GOBH. 2, 16. TAITT. UP. 1, 5, 1 (ति-सः). 3 (चितसः). MAITREJ. 6, 2. M. 2, 78. 6, 70. 11, 248. MBH. 13, 7384. HARIV. 11499. MĀRK. P. 101, 24. BHĀG. P. 3, 12, 44. 5, 9, 5. सप्त NRS. TĀP. UP. in Ind. St. 9, 107. fg. WEBER, RĀMAT. UP. 350. मका^० KĀTJ. ÇA. 2, 1, 6. 19, 4, 16. SHAPV. BR. 1, 6. GOBH. 1, 8, 15. NIR. 13, 9. P. 8, 2, 71. M. 2, 81. 11, 122. JĀĀN. 1, 15. MBH. 3, 14158 (पञ्च). HARIV. 12434. SUGA. 4, 7, 1. स-व्याकृतिका गायत्री JĀĀN. 1, 238. व्याकृति und ०सामन् als Namen von Sāman Ind. St. 3, 239. व्याकृतिस्रयी als Tochter Savitar's von der Pṛcni BHĀG. P. 6, 18, 1.

व्याकृति (von कृ mit व्या) f. N. eines Sāman, v. l. für व्याकृति Ind. St. 3, 239, a.

व्युच्छिन्ति (von 1. क्ति mit व्युद्) f. *Unterbrechung, Störung*: धर्म^० MBH. 12, 1189. यत्न^० MĀRK. P. 16, 46. प्रवृत्तिमार्ग^० VP. 1, 6, 31. ख^० (वा-चः) H. 71.

व्युच्छेत् (wie eben) nom. ag. *Unterbrecher, Störer*: कुलदेशादिधर्मा-णामव्युच्छेता MBH. 12, 2901.

व्युध्य (von वच् mit वि) adj. zu verbessern, dareinzureden TS. 7, 3, 1, 2. AIT. BR. 3, 35.

व्युत् s. 5. वा mit वि.

व्युति f. = व्यूति BHARATA im DVIRŪPAK. nach ÇKDR.

व्युत्क्रम (von क्रम् mit व्युद्) m. 1) *Uebertretung*: मर्यादा^० VP. bei MUIR, ST. 1, 193. *Fehltritt* VARA. Bṛh. S. 74, 12. — 2) *das Heraus-treten* (aus der Ordnung), *Veränderung der Reihenfolge, umgekehrte Ordnung* H. 1511. ÇĀND. 92. ०विवाक् Verz. d. Oxf. H. 282, a, 40. KULL. zu M. 10, 16. उत्पत्ति^० Vedāntas. (Allah.) No. 93. Comm. zu ÂÇV. ÇA. 1, 12, 81. zu KĀTJ. ÇA. 88, 18.

व्युत्क्रमण (wie eben) n. *das Sichabsondern* P. 8, 1, 15. = पृथगव-स्थान Schol.

व्युत्क्रान्त s. u. क्रम् mit व्युद्. ०क्रान्ता f. (sc. प्रकृष्टिका) Bez. einer Art von Rhythmen KĀVĀD. 3, 99.

व्युत्थातव्य (von स्था mit व्युद्) partic. fut. pass. neutr. *die Nothwen-digkeit von Etwas abzustehen*: सतो ऽस्मात्कामाद्विडुषा व्युत्थातव्यम् ÇĀND. zu Bṛh. ÂR. UP. S. 260.

व्युत्थान (wie eben) n. 1) *das Absteigen von seinen Verpflichtungen*, VI. Theil.

Verstümmelung der Pflichten: वृषलत्वं परिगता व्युत्थानात्तत्रधर्मिणः MBH. 14, 832. — 2) *das Nachgeben* MBH. 13, 1511. ख^० 1515. — 3) *Bez. einer best. Stufe im Joga*: व्युत्थानं तितमूढवित्तिताव्यं भूमिप्रयम् Verz. d. Oxf. H. 229, a, No. 561, Z. 36. fg. 231, a, 27. 30. Vedāntas. (Allah.) No. 77. — Nach den Lexicographen = प्रतिरोध AK. 3, 4, 28, 121. = प्रति-रोधन H. an. 3, 420. = विरोधावरण AK. H. an. Med. n. 134. = स्व-तत्त्वता TARK. 3, 3, 259. = स्वरवृत्ति H. an. = स्वातन्त्र्यकृत्य Med. = स्व-तत्त्ववृत्ति HALĀ. 4, 93. = समाधिपारण H. an.

व्युत्पत्ति (von 1. पद् mit व्युद्) f. 1) *die Entstehung* —, *Ableitung* —, *Auflösung* —, *Etymologie eines Wortes* SĀH. D. 7, 1. Schol. zu P. 5, 2, 93. 7, 3, 5. 8, 3, 6. VOP. 26, 220. ०रुक्ताः शब्दाः H. 2. KUSUM. 48, 15. Verz. d. Oxf. H. 185, b, 8. — 2) *Wirkung*: प्रतिभा कार्पा तस्य (काव्यस्य) व्यु-त्पत्तिश्च विभूषणम् Verz. d. Oxf. H. 214, a, 5. 6. — 3) *Abweichung im Tone*, *das Erklängen eines fremden Tones* VARA. Bṛh. S. 46, 61. — 4) *das Sichheranbilden, Bildung, Zunahme an Kenntnissen*: बालानाम् MADHUS. in Ind. St. 1, 14, 4. SĀH. D. 2, 3. 96, 16. TARKAS. 59. KUSUM. 23, 9. — Vgl. मका^०, यथा^०.

व्युत्पत्तिवाद m. Titel zweier Werke HALL 55.

व्युत्पादक (vom caus. von 1. पद् mit व्युद्) adj. *ableitend, herleitend*, *etymologisch erklärend*: शब्दव्युत्पादकशास्त्र DURGĀD. im ÇKDR.

व्युत्पादन (wie eben) n. *das Ableiten, Herleiten* von (abl.) KUMĀRĪLA bei MÜLLER, SL. 97. MADHUS. in Ind. St. 1, 19, 1.

व्युत्पाद्य (wie eben) adj. *abzuleiten, herzuleiten*: शास्त्र^० WILSON, SĀMĀJAK. S. 10.

व्युत्सर्ग (von सर्ग् mit व्युद्) m. *Erklärung, Aufhellung* MADHUS. 86.

व्युद् (2. वि + उद्) adj. *wasserlos, trocken* BHĀG. P. 10, 25, 26.

व्युदक (2. वि + उदक) adj. (f. स्त्री) dass. ÇĀND. GṚHJ. 4, 12. ÂPAST. 1, 11, 28. BHĀG. P. 5, 14, 18. 9, 6, 28.

व्युदास (von 2. घस् mit व्युद्) m. 1) *das Fahenlassen, Aufgeben*: ए-कात्^० MBH. 12, 592. — 2) *Beseitigung, Ausschliessung* SĀH. D. 444. Verz. d. Oxf. H. 209, b, 38. Schol. zu P. 7, 2, 74. 4, 68. zu KAP. 1, 88. KULL. zu M. 11, 77. Comm. zu TAITT. PRĀT. 15, 9. — 3) *Ausgang, Ende*: व्रजेद्युदासं नाकः NALOD. 4, 14. — Vgl. तिति^०.

व्युद्गहन (von 1. उक्त् mit व्युद्) n. *das Auskehren, Ausfegen* ÇAT. BR. 7, 1, 2, 17. 13, 8, 2, 3.

व्युद्धन्य (von ग्रन्थ् mit व्युद्) n. *das Aufbinden in mehreren Strän- gen*, eine Variation des einfachen Umwindens des J ū p a KĀTJ. ÇA. 14, 1, 20.

व्युद्घ्न (von उद्घ्न mit वि) n. *das Benetzen* VS. 2, 2.

व्युन्मिश्र (2. वि + उ^०) adj. (f. स्त्री) *vermischt* —, *versetzt* —, *besu- delt mit*: (गदाम्) व्युन्मिश्रा केशमञ्जारी: MBH. 6, 2775. विमिश्री ed. Bomb.

व्युपकार (von 1. कृ mit व्युप) m. *das Genügethun, vollkommene Be- obachtung*: धर्मव्युपकारयोजित R. 8, 96, 6.

व्युपज्ञाप (von ज्ञप् mit व्युप) m. *das Zufüstern* ÂPAST. 1, 8, 15. st. die- ser guten Lesart ist die des HARADATTA (वकारम्कान्दसो ऽपपाठो वा), व्युपज्ञाव in den Text aufgenommen worden.

व्युपतोद (von 1. तुद् mit व्युप) m. *das Anstossen ebend.*

व्युपदेश m. *Vorwand* bei WILSON wohl nur fehlerhaft für व्युपदेश.

व्युपन्नव (2. वि + उ^०) adj. *keinem unglücklichen Zufall ausgesetzt*

80ca. 2, 22, 8.

व्युपरम् (von रम् + व्युप) m. *das zur-Ruhe-Gelangen, Aufhören*: इ-
ति पाणिम् MBu. 12, 3397. वस्त्रं 7, 3280. क्रिया 12, 2147. युद्धं HARIV.
4192. विकल्पं UTTAR. 117, 14 (159, 6). वेगं MĀLATI. 86, 16, v. 1.
दिनं *Neige des Tages* HARIV. 4387.

व्युपवीत (2. वि + उ०) adj. *ohne Upavita*; s. u. बद्धशिख 1) a).

व्युपशम (von शम् mit व्युप) m. *das Aufhören, Weichen* VJUTP. 178.
व्या० Śāh. D. 344, 4. वेगं MĀLATI. 86, 16 (v. 1. व्युपरम्).

व्युप्तकेश adj. *dessen Haar geschoren ist* (Mādhv.) VS. 16, 29. *dessen
Haar verweilt ist* (Comm. und Zusammenhang) Bala. P. 4, 2, 14. Das
erste Mal ist वप् auf 1. वप् mit वि, das zweite Mal auf 2. वप् mit वि
zurückzuführen.

1. व्युष् (von 2. वस् mit वि) f. *Morgenhelle, Tagesanbruch* AV. 12, 3,
24. Vgl. ausserdem den infin. Gebrauch unter 2. वस् mit वि und आ-
व्युषम्, उपव्युषम्.

2. व्युष्, व्युष्यति (दाके) DĀKUP. 26, 7. (विभागो) 106. व्यौषयति (उ-
त्सर्गो) 32, 92.

व्युषम् (von 2. वस् mit वि) = 1. व्युष्; s. उपव्युषम्.

व्युषित s. u. 2. वस् mit वि.

व्युषिताय m. N. pr. eines Fürsten MBu. 1, 4686. HARIV. 827 (धुषि-
ताय die neuere Ausg.). RAGH. ed. Calc. 18, 23. — Varianten dieses Na-
mens. धुषिताय, घधुषिताय und दूषिताय.

व्युष्ट adj. und n. *Tagesanbruch* (auch Hā. 253. HALĀ. 1, 111 und VP.
222) s. u. 2. वस् mit वि. Das m. personifiziert als Sohn Pushpārṇa's
von der Doshā Bala. P. 4, 13, 14. als Sohn Vibhāvasu's von der
Ushas 6, 6, 16. das n. = *फल* nach H. an. 2, 99. — Vgl. श्र० und वैयुष्ट.

व्युष्टि (von 2. वस् mit वि) f. 1) *das Aufleuchten der Morgenröthe,
Hellerwerden* RV. 1, 124, 12. 171, 5. उषसे व्युष्टिषु 2, 34, 12. श्रुत्वा व्युष्टि
परितक्रायाः 5, 30, 12. 6, 24, 9. 8, 20, 15. 9, 98, 11. 10, 76, 1. 99, 1. AV. 8,
9, 10. 15. ÇAT. Br. 12, 2, 6. TS. 4, 3, 22, 1. PĀNĀV. Br. 8, 1, 12. — 2) *An-
muth, Schönheit* (= कान्ति, देकगतं लाबण्यम् ÇĀṆK.) KĀND. Up. 3, 13, 4.
— 3) *Lohn für* (gen. und loc.), *Vergeltung*; = *फल* AK. 3, 4, 41. H.
1446. an. 2, 99. MED. t. 28. HALĀ. 4, 92. = *समृद्धि* und *सद्भि* AK. H. an.
MED. व्युष्टिरेषा स्त्रीणां पूर्व भर्तुः परा गतिम् । गतुं सपुत्राणाम् MBu. 1,
6164. सेयं दानकृता व्युष्टिरनुप्राप्ता सुखं तया 3, 15466. मक्तस्तपसः 12,
8336. दानं 13, 3526. 3537. 5144. ब्राह्मणपूजायाम् 7485. 7355. fg. Spr.
5323. R. Gonn. 1, 15, 14. 6, 72, 25. 93, 14 (Strafe). ed. Bomb. 4, 20, 11
(Strafe). MĀK. P. 16, 45. — 4) *Lob* (स्तुति) H. an. — 5) Bez. gewisser
Ishākā TS. 5, 3, 2, 7. — 6) N. eines Dvirātra KĪT. 15, 10. KĪT. Ça.
15, 9, 22. LĪT. 3, 11, 11. 9, 3, 5. 14. MAÇAKA in Verz. d. B. H. 72 (IV, 9).
व्युष्टिर्गिराग्र गागा युक्तसेवादि zu P. 3, 2, 81.

व्युष्टिमत् (von व्युष्टि) adj. 1) *mit Anmuth — mit Schönheit ausge-
stattet* KĀND. Up. 3, 13, 4. — 2) *Lohn bringend*: *फलवत्ति च कर्माणि*
व्युष्टिमत्ति (उ०) षिमासि ed. Bomb.; व्युष्टिः पारमैश्वर्यं तद्वत्ति NĪLAK. MBu.
12, 9672. 13, 3077.

व्यूक m. pl. N. pr. eines Volkes MBu. 6, 269 nach der Lesart der ed.
Bomb., व्यक ed. Calc.

व्यूह, **व्यूहक** partic. s. u. 1. ऊक् mit वि. Nachzutragen ist: 1) ver-

rückt, verschieben, versetzen ÇĀṆK. Ça. 10, 2, 2. 3, 2. PĀNĀV. Br. 25, 1, 1.
दशरात्र ऋच. Ça. 8, 8, 1. 12, 25. 10, 3, 2. प्रातरनुवाक AR. Br. 2, 12. ० छ-
न्दस् *dessen Metra verschoben sind* ÇĀṆK. Br. 22, 7. 27, 4. 7. PĀNĀV. Br.
10, 3, 14. — 2) *auseinandergesogen*: ० शानु adj. (durch Zwischenstrecken
der Arme Comm.) ÇĀṆK. GAN. 1, 10. — 3) *breit* HALĀ. 4, 11. व्यूहो-
रम् MBu. 1, 2740. 4553 (ed. Calc. an beiden Stellen व्यूहोः st. व्यूहारः
der ed. Bomb.). व्यूहारस्क R. Gonn. 1, 51, 18. — 4) *ausgebreitet, aus-
gethelt, angerichtet* TBa. 2, 3, 9, 9.

व्यूहकङ्कट adj. s. u. 1. ऊक् mit वि 6). "

व्यूति (von 5. वा mit वि) f. = *व्युति* *das Weben* AK. 2, 10, 29. TĀK.
3, 3, 184. H. 913. an. 2, 154. MED. n. 23. ÇANDAR. im ÇKDm.

व्यूह (1. ऊक् mit वि, aber als simpl. behandelt) med. *in Schlacht-
ordnung stellen*: *अव्यूक्तं महाव्यूकम्* MBu. 6, 2100. 3542. 1500. उभ-
यबलेषु व्यूक्तेषु PĀNĀV. ed. orn. 37, 15. व्यूक्तो दानवैव्यूकैः (दानवं
व्यूकम् die neuere Ausg.) HARIV. 2436.

— *प्रति sich in Schlachtordnung aufstellen gegen* (acc.), *in Gegen-
Schlachtordnung aufstellen* (das eigene Heer): *प्रत्यव्यूक्त* (ohne acc.)
MBu. 6, 2411. तावकानां च तं व्यूहं प्रत्यव्यूक्त । अर्धचन्द्रेण व्यूहेन 2412.
प्रत्यव्यूक्त पाण्डवान् 8, 2126. कथं पाण्डुमुताद्यापि प्रत्यव्यूक्त (so ed.
Bomb.) मामकान् 2128. बार्हस्पत्यं विधिं कृत्वा प्रत्यव्यूहवृद्धिर्वा 3,
16370. एवमेतं महाव्यूहं प्रत्यव्यूक्त पाण्डवाः 8, 2420. प्रत्यव्यूक्त वा-
किनीम् 3291.

1. व्यूहं (von 1. ऊक् mit वि) m. 1) *Verschiebung, Verrückung*: स्थानं
Nir. 7, 11. ÇAT. Br. 10, 4, 9, 17. 23. LĪT. 10, 3, 16. प्रकाणाम् Schol. zu
KĀT. Ça. 12, 6, 23. — 2) *Auseinanderrückung, Zerlegung von Halbvo-
calen und zusammengesetzten Vocalen* RV. PRĪT. 8, 23. 16, 14, 34.
50. श्र० 18, 27. — 3) *Vertheilung*: तद्विव्यूका जनाः VARĀH. BRH. S. 6, 7.
सुव्यूककत adj. (गृह्) R. 5, 12, 49. चन्द्रे ताराव्यूकज्ञानम् व्यूहो विशिष्टः
संनिवेश: Verz. d. Oxf. H. 230, b, 35. चरणव्यूकः । चरणाः शाखाः सूत्राणि
च । व्यूहो विविच्य भेदः MÜLLER, SL. 198. — 4) *Aufstellung eines Heeres,
Schlachtordnung, ein Heer in Schlachtordnung* AK. 2, 8, 47. TĀK. 3,
3, 460. H. 747. an. 2, 602. fg. MRD. h. 10. HALĀ. 3, 9. VAIG. bei MALLIN.
zu ÇIC. 16, 67. प्रविश्य च व्यूकमभेद्यम् MBu. 1, 2755. परव्यूकविनाशन
3, 2430. 6, 674. 2409. 2412. R. 5, 73, 60. 82, 21. 83, 3. 6, 31, 33. फल्गु सै-
न्यस्य यत्किञ्चिन्मध्ये व्यूकस्य तद्वेत् Spr. (II) 309. RAGH. 7, 51 (du.).
० छिद्र KATHĀS. 48, 7. ० द्वार 11. व्यूकानामुत्तमा मार्गाः सप्त चैव मकापथाः
HARIV. 8964. सप्ताङ्ग KĀM. NĪTIS. 19, 20. fgg. verschiedene Formen auf-
gezählt und beschrieben 18, 48. fgg. शकर, वराक्, मकर, सूचि, गरुड M.
7, 187. पद्म 188. वज्र 191. द्यौशनस MBu. 3, 16369. अर्धचन्द्र 6, 2412.
गरुड R. 6, 8, 11. मकरं ÇIC. 16, 67. मकामूचि KATHĀS. 47, 40. ० रत्नो
विधाय *eine zum Kampf geeignete Stellung einnehmend* (von einem
Löwen gesagt) PĀNĀT. 9, 22. *आखेरव्यूकसंवत् ein geordneter Jagdsay*
Verz. d. Oxf. H. 13, b, 43. — 5) *Gesamtheit, ein Ganzes, Complex*:
= *समूह*, *वृन्द* AK. 2, 5, 89. 3, 4, 34, 240. H. 1411. H. an. MED. HALĀ.
4, 2. पदार्थं Schol. zu KAP. 1, 62. प्रत्यूहं ÇAT. 14, 61. 265. चित्रं
PĀNĀVĀNĀTHAK. 4, 168 (nach AUFRICHT). बुद्धनेत्रव्यूहेषु SADDH. P. 4, 5, b.
यक् (?) PĀNĀV. 3, 14, 19. बुद्धिमनोऽपार्थगुणं Bala. P. 4, 29, 70. का-
त्मतत्त्वव्यूकेनात्मना 5, 17, 14. Inbes. *die Viereckigkeit* Purushotta-

ma's als Vāsudeva, Saṃkarṣana, Pradjumna und Aniruddha SARVADARĢANAS. 54, 18. व्यूहस्तुविधौ वासुदेवसर्कार्णप्रद्युम्नानि, इतस्तत्तकः 30. fg. 55, 10. WERNER, RIMAY. UP. 326. Būg. P. 11, 6, 10. श्रीवैकुण्ठप्रथमव्यूहवर्णनं, विष्णुव्यूहवर्णनं Verz. d. Oxf. H. 14, a, 2. 3. काय° Glt. 12, 27. PAKṢAR. 1, 1, 50. 2, 8, 4. Auch Bez. der einzelnen Krschet-nungsform: एकव्यूहविभाग, द्विव्यूहसंज्ञित, त्रिव्यूह, चतुर्व्यूह als Beiw. HARI'S MBH. 12, 12608. fgg. मकेश्वरः चतुर्व्यूहः Verz. d. Oxf. H. 47, b, 30. एकादश° adj. (रुद्र) Būg. P. 5, 23, 3. Hierher vielleicht व्यूह = काय TRIK. — 6) Theil, Abschnitt, Kapitel: योगशास्त्रं चतुर्व्यूहम् SARVADARĢANAS. 180, 11. तदिदं शास्त्रं चतुर्व्यूहम् क्यं केयसाधनं कामं कानसाधनं च Verz. d. Oxf. H. 237, b, No. 569. कारक° 246, a, No. 618. — 7) = निर्माण TRIK. H. an. MED. — Vgl. कण्ड°, गर्भ°, धन°, चक्र° (auch KATHAS. 30, 40), दण्ड°, नन्त्र°, प्रभा°, भय°, मरु°, ललित°, विमल°, वीर°, सुखवती°.

2. व्यूह (von 2. ऊह् mit वि) m. *Raisonnement, Speculation*; = तर्क H. an. 2, 602. MED. h. 10. hierher vielleicht MBH. 14, 1029. = व्यवहारचनकौशल NILAK.

व्यूहन (von 1. ऊह् mit वि) 1) adj. *auseinanderrückend, sondernd*: CIVA HARIY. 7428. = जगत्तौभक NILAK. — 2) n. *Verschiebung, Auseinanderrückung, gesonderte Aufstellung* KĀTJ. ÇA. 4, 2, 11. सुगव्यूहन 5, 9, 27. 8, 2, 10. इन्द्रसाम् Schol. zu KĀTJ. ÇA. 12, 6, 23. Suçr. 1, 23, 2. 15. eine Eigenschaft des Windes GARMOP. in Ind. St. 2, 66. Verz. d. Oxf. H. 225, a, 8 v. u. Būg. P. 3, 26, 87 (= मेलनं तृणादिः Comm.). vom Winde bekommt der Fötus व्यूहन (*Entfaltung der Glieder* STENZLER) JĀṆ. 3, 76.

व्यूहपार्श्व m. *Hinterreffen* AK. 2, 8, 3, 47. H. 747.

व्यूहपृष्ठ u. dass. TRIK. 3, 3, 134.

व्यूहमति m. N. pr. eines Devaputra LALIT. ed. Calc. 248, 17.

व्यूहराज m. 1) der Fürst unter den Schlachtordnungen, die Schlachtordnung der Schlachtordnungen MBH. 6, 2660. — 2) N. pr. eines Bodhisattva LALIT. ed. Calc. 363, 6. Lot. de la b. l. 2. 254.

व्यूहोकार (1. व्यूह + 1. कर्) in Schlachtordnung stellen: कृतेर्विलेः Spr. (II) 3308.

व्यूह partic. a. u. ऋध् mit वि. Nachzutragen wäre verteilt, misslungen ÇAT. Bū. 4, 6, 3, 9. 12, 7, 3, 12.

व्यूहि (von ऋध् mit वि) f. *Ausschließung, Verlust; Misslingen, Missrathen, Vereitelung* AV. 8, 8, 9. 14, 2, 49. 12, 5, 29. VS. 30, 17. ÇAT. Bū. 2, 3, 4, 7. यज्ञस्य 4, 5, 3, 9. 12, 7, 3, 12. इन्द्रस्यानु व्यूहिं तत्रं सोमपीथेन व्यार्धत AIT. Bū. 7, 28. Misswachs, Mangel P. 2, 1, 6. शाकानाम् Schol. — Vgl. ऋ°.

व्येक (2. वि + एक) adj. (f. श्री) *woran Eins fehlt* VARĀH. BRH. S. 53, 19.

व्येनम् (2. वि + एनम्) adj. *schuldlos* RV. 3, 33, 13.

व्येनी adj. f. zu व्येत (2. वि + एत) *bunt schillernd: die Morgenröthe* RV. 5, 80, 4.

व्येमान a. u. 2. ऋध् mit वि.

व्येतब (2. वि + ऐ°) adj. *allerlei Lärm machend* AV. 12, 1, 41.

व्येकस्म (2. वि + षो°) adj. *auseinander wohnend* ÇAT. Bū. 3, 3, 3, 6. PAKṢAR. Bū. 14, 3, 8.

व्योकार m. *Grobschmied* AK. 2, 10, 7. H. 920.

व्योदन (2. वि + षो°) m. *स्य वृक्षो व्योदन उरु क्रमिष्ठ ज्ञोवसे* RV.

8, 52, 9. = विविधे ऽन्ने लब्धे सति SI.

व्योम m. N. pr. eines Sohnes des Daçārha Būg. P. 3, 24, 3. व्योमम् HARIV. VP.; vgl. प्रतिव्योम.

व्योमक ein best. Schmuck VJUTP. 140. रत्न° als Beiwort von कूटगार LALIT. ed. Calc. 367, 17.

व्योमकेश (1. व्योमन् + केश) adj. *die Luft zum Haar habend*: m. Bein. CIVA'S AK. 1, 1, 4, 30. H. 198. HALĀJ. 1, 12. ÇATAN. in Ind. St. 2, 39. MBH. 7, 9626. Verz. d. Oxf. H. 101, a, 37.

व्योमकेशिन् m. dass. ÇKDa.

व्योमग (1. व्योमन् + 1. ग) adj. *im Luftraum sich bewegend, fliegend* KATHAS. 118, 54.

व्योमगङ्गा (1. व्योमन् + ग°) f. *die im Himmelsraum fließende Gāṅgā* TRIK. 3, 3, 191. MBH. 12, 12421. MEH. 44. RAGH. 12, 85. KUMĀRAS. 6, 5.

व्योमगमन adj. *गमनी विद्या die Zauberkunst des Fliegens* KATHAS. 59, 106.

व्योमगामिन् adj. = व्योमग KATHAS. 30, 19. 31, 56. 43, 41. 223.

व्योमचर adj. dass. R. 5, 33, 13. RAGH. 5, 51.

व्योमचारिन् 1) adj. dass. VARĀH. BRH. S. 86, 6. KATHAS. 22, 56. पुर BHRĪSP. im ÇKDa. — 2) m. a) *Vogel* TRIK. 2, 3, 37. MED. n. 246. — b) *ein Gott* MED. RĀGA-TAR. 8, 983. — c) d) = *चिरीविन्* und *द्विषत* VICVA im ÇKDa. a *saint; a Brahman* WILSON ohne Angabe einer Aut.

व्योमधूम (1. व्योमन् + धूम) m. *Himmelsrauch* so v. a. *Wolke* TRIK. 1, 1, 82. H. Ç. 26. HĪA. 18.

1. व्योमन् (vielleicht von 3. वा mit वि) 1) n. a) *Himmel, Himmelsraum, Luftraum* NAIGH. 1, 3 (= अक्षरित). 6 (= दिष्). AK. 1, 1, 3, 1, 3, 4, 23, 133. H. 163. MED. n. 136. HALĀJ. 1, 137. 5, 72. gewöhnlich durch व्यवन umschrieben NIK. 11, 40. अस्य पारे रजतो व्योमनः RV. 1, 52, 12. श्रेष्ठो न पर्वतातो व्योमनि 5, 87, 9. नासीद्विज्ञो नो व्योमा परो यत् 10, 129, 1. am häufigsten mit dem Beiw. परम् 1, 62, 7. 143, 2. पृच्छामि वाचः परम् व्योम 164, 34. fg. 89. 3, 32, 10. 7, 5, 7. विश्वे देवासः परम् व्योमनि स वामोऽज्ञो दधुः 82, 2. 9, 86, 15. 10, 3, 7. AV. 6, 123, 1. 2. मेदं तत्र परम् व्योमन् 7, 5, 3. 8, 9, 8. सुधायां मा धेहि प° 17, 1, 6. 18, 4, 30. VS. 13, 42. TAITT. UP. 2, 1. प्रथमे व्योमनि देवानां सदेने RV. 8, 13, 2. पूर्व्ये 9, 70, 1. ब्रह्मणाः पदव्योमानुस्मरणम् MAITRUP. 6, 84. भुवि दिव्ये ब्रह्मपुरे शेष व्योम्यात्मा प्रतिष्ठितः MUND. UP. 2, 2, 7. दिवं भूमिं च निर्ममे। मध्ये व्योम दिशश्चाष्टावपा स्थानं च शाश्वतम् M. 1, 18. व्योमि चन्द्रलेखे MBH. 3, 1831. 1782. 2671. R. 1, 31, 19. 2, 72, 20. 4, 16, 3. 44, 44. व्योम पुत्रवे 42, 15. MEH. 52. RAGH. 12, 67. व्योममध्ये VIKH. 20. व्योमैकाक्षविकारिन् Spr. 2922. VARĀH. BRH. S. 34, 1. NAISH. 22, 54. KATHAS. 18, 71. गतिव्योमि 186. 20, 108. RĀGA-TAR. 3, 81. 4, 208. DRUṢṬAS. 74, 1. व्योमो ऽवतरत् नारायणम् PAKṢAR. 46, 15. व्योमा durch den Luftraum (sich bewegen so v. a. fliegen) KATHAS. 20, 160. 23, 262. 28, 100. 42, 156. व्योममार्गेण dass. 12, 148. व्योमवर्त्मना dass. 44, 184. व्योमाग्रसंचारिन् 28, 191. व्योमकता SORJAS. 12, 80. — b) *Aether* (als Element; vgl. आकाश u. s. w.) Suçr. 1. 310, 16. Spr. 2163. Būg. P. 3, 12, 11. BHĀSHĀ. 2. — c) *Wind im Körper* Būg. P. 2, 7, 49. — d) *Wasser* NAIGH. 1, 13. MED. — e) *Sonnentempel* MED. n. 136. — f) *in der Astrol.* das 10te Haus VARĀH. BRH. 23 (23), 8. — g) *etwa Aufnahme, Gedächtnis* (= रत्नण Comm.): कृतस्य व्योमने, विभूमेने, विधर्मणे TS. 3, 3, 3, 1. — 2)

m. a) in einer Formel (nach Mañju. Prajāpati oder das Jahr) VS. 14, 23. TS. 4, 3, 8, 1. 5, 3, 2, 2. — b) N. eines Ekāha Çākh. Çā. 14, 24, 1. Āc. Çā. 9, 8, 6. — c) N. pr. eines Sohnes des Daśārha (vgl. व्योम) HARIV. 1991. VP. 422; vgl. प्रतिव्योमन्.

2. व्योमन् (2. वि + घ्रो^० von घ्र) adj. vielleicht unrettbar: वरुणो वा एतं गृह्णाति यं व्योमानं पक्ष्मो गृह्णाति Kāṭh. 13, 16.

व्योमनासिका (1. व्योमन् + ना^०) f. Wachtel TRIK. 2, 8, 29.

व्योमपञ्चक (1. व्योमन् + पञ्च^०) n. vielleicht die fünf Öffnungen (vgl. छि) im Körper Verz. d. Oxf. H. 236, a, No. 567. Verz. d. B. H. No. 649.

व्योमपाद (1. व्योमन् + पाद^०) adj. dessen Fuss im Luftraum steht, Boiw. Viṣṇu's PAÑĀ. 4, 3, 80.

व्योममञ्जर (1. व्योमन् + मञ्ज^०) n. Fahne TRIK. 2, 8, 57.

व्योममण्डल (1. व्योमन् + मण्ड^०) n. dass. ÇANDAR. im ÇKDR.

व्योममुद्गर (1. व्योमन् + मुद्ग^०) m. Windstoss, Wirbelwind HIA. 210.

व्योममृग (1. व्योमन् + मृग^०) m. N. eines der 10 Rosse des Mondes Vāṇi beim Schol. zu H. 104 (खाममृग die Hdschr.).

व्योमयान (1. व्योमन् + यान^०) n. ein durch die Luft fliegender Wagen, Götterwagen AK. 4, 1, 4, 43. H. 89, Schol. ÇATĪDH. in Verz. d. Oxf. H. 191, b, 4.

व्योमरत्न (1. व्योमन् + रत्न^०) n. das Juwel am Himmel, die Sonne H. 95, Schol.

व्योमशिवाचार्य m. N. pr. eines Autors HALL 166.

व्योमसैद् (1. व्योमन् + सैद्^०) adj. im Himmel wohnend RV. 4, 40, 5. VS. 9, 2.

व्योमसरित् (1. व्योमन् + स^०) f. = व्योमगङ्गा KATHĪS. 72, 358.

व्योमस्थली (1. व्योमन् + स्थ^०) f. die Erde (!) BUHĪRĪ. im ÇKDR.

व्योमास (1. व्योमन् + आसा^०) m. ein Buddha TRIK. 1, 1, 11.

व्योमारि (1. व्योमन् + अरि^०) m. N. pr. eines zu den Viṇṇe Devāḥ gezählten Wesens MBH. 13, 4360.

व्योमोदक (1. व्योमन् + उ^०) n. Regenwasser RĪĀN. im ÇKDR.

व्योमोत्सुक (1. व्योमन् + उ^०) m. der Planet Mars H. 5, 13.

व्योमिक in परम^० adj. von परम-व्योमन् im höchsten Himmel thronend Nṛs. TĪP. UP. in Ind. St. 9, 76.

व्योष (von 1. उष् mit वि) 1) adj. glühend, brennend AV. 3, 25, 3. 4. — 2) m. eine Elefantenart MED. sh. 27. — 3) n. die drei brennenden Species: schwarzer —, langer Pfeffer und gestrockneter Ingwer AK. 2, 9, 112. H. 422. MED. HALĪ. 2, 462. SUÇR. 1, 165, 15. 179, 14. 2, 40, 2. 294, 2. 332, 5. 360, 2. PAÑĀ. 3, 14, 70.

व्र (von 1. वर) 1) m. pl. ब्राम् (begleitender oder sich zusammenschliessender) Haufe, Schaar NAIGH. 4, 2. NIR. 5, 3. ऋद्धिं समन्गा इव ब्रा: RV. 1, 124, 8. सुबन्धवो ये विष्ण्या इव ब्रा: 126, 5. तज्जानतीरभ्यनुषत् ब्रा: 4, 1, 16. 10, 123, 2. AV. 2, 1, 1. यदीमन्ये ब्रम्भमृगं न ब्रा मृगयन्ते 8, 2, 6. wenn in der Stelle RV. 4, 1, 16 जानती: zu ब्रा: zu ziehen ist, wäre dieses als fem. anzusehen. — 2) sg. ब्रय (ब्र: Padap.) द्रयापि श्रीमयि AV. 14, 7, 3 von unbekannter Bedeutung; es scheint ein blosses Spiel mit verstümmelten Worten zu sein (vgl. न्य: im folgenden Verse).

व्रत्त scheinbar Verz. d. Oxf. H. 82, a, No. 138, Z. 7, wo aber क्त्-एकशिपोर्वत्त: zu lesen ist.

वज्र, व्रजति (गति) DĀIRUP. 7, 79. 40, v. 1. वज्राज्ञ: वज्राज्ञीत् P. 7, 2, 2. Vor. 8, 47. 55. व्रजिष्यति: aus metrischen Rücksichten auch med. व्र-सितुम्, व्रजिवा, व्रजिते. 1) schreiten, gehen; fortgehen; mit acc. des Ziels: वज्राज्ञो सीमन्मदती: RV. 3, 1, 6. पृथग्व्रजसी: परि वीमवज्रम् 80, 4. AV. 19, 71, 1. TBH. 2, 3, 20, 3. ÇAT. Bā. 8, 8, 4, 7. वर्षत्यप्रावृते व्रजेत् 7, 5, 2, 41. 11, 5, 4, 4. 6, 4, 2. यामासि म् GOM. 3, 5, 20. हरम् LĪT. 1, 1, 22. गृह्णन् 3, 3, 1. अन्येन चेद्वत्सा व्रजित: स्यात् wenn der Brahman auf einem anderen Wege gegangen ist 5, 9, 7. 3, 7, 8. उपानयाम् 9, 1, 24. Āc. Çā. 4, 10, 7. GṆJ. 3, 4, 6. 4, 4, 9. KĪND. UP. 8, 8. — अपराजितं वास्थाय व्रजेदिशम् M. 6, 31. तिष्ठसीषु, व्रजसीषु (गोषु) 11, 111. BHAG. 2, 54 (med.). MBH. 1, 5880. 3, 2143. 2276. 16787. R. 1, 1, 25. 2, 31, 28. 85, 7. 5, 20, 18. 56, 31. RAGH. 1, 46. KĪM. NĪTIS. 5, 42. SPR. (II) 3372. VARĪH. BṚH. 8, 91, 1. KATHĪS. 47, 111. BHĪG. P. 3, 5, 21. 28, 19. 4, 3, 25. 6, 13. 5, 10, 4. कुतम् 4. PAÑĀT. 63, 15. VER. in LA. (III) 20, 8. पश्याम् RĪĀN-TAN. 5, 488. व्र-जतो कृपान् शीघ्रम् R. 2, 40, 46. अविनीतैर्धुर्यै: M. 4, 67. fg. वृषस्थित: BHĪG. P. 9, 18, 9. पाकाय um zu Schol. zu P. 2, 3, 15. 3, 3, 41. भोक्तुम् dass. 10. काण्डलावः, गोदाय: dass. 12. करिष्यामीति dass. 13. अयरि gegen den Feind H. 792. द्विषतो ऽभिमुखम् KĪM. NĪTIS. 18, 2. ohne Ergänzung dass. M. 7, 206. JĪĒ. 1, 347. fortgehen aus dem Lande M. 8, 124. — mit dem acc. des Wegemaasses: योजनानां शतम् M. 11, 75. योजनमघन: 132. R. 5, 1, 44. — mit dem acc. des Weges: अरिष्टं व्रज प-न्यान्म् MBH. 2, 2589 (vgl. अरिष्टं व्रज R. 5, 8, 18). mit dem instr. des Weges: अविज्ञातेन मार्गेण संकटेन च KĪM. NĪTIS. 7, 80. नयवर्त्मना 8, 57. LA. (III) 87, 12. — स्थानात् VARĪH. BṚH. 8, 86, 62. BHĪG. P. 10, 44, 16. इतस् von hier MBH. 3, 2520. KĀURAP. 15. — प्रतिलोमं व्रजत्येते व्याकृतो मृगपत्तिणः HARIV. 4262. अघसु M. 6, 35. 37. SPR. 2923. 3041. उर्ध्वम् BHĪG. P. 4, 23, 26. क्वचित् M. 2, 56. 4, 75. अन्यत्र MĪK. P. 61, 61. अन्यतस् RAGH. 6, 82. PAÑĀT. 21, 4. — व्रजाय oder व्रजम् VOP. 5, 19. पुरे ऽत्र KATHĪS. 29, 159. व्रजावप्रस्थम् MBH. 1, 2263 (med.). गयाम् SPR. (II) 1474. fg. R. 2, 21, 61. 52, 59. 4, 14, 28 (med.). BHĪG. P. 3, 1, 20. पितृयज्ञम् 4, 19, 22. स्वर्गम् HARIV. 751 (med.). दिवम् R. 1, 60, 14. नरकम् M. 8, 94. 307. SPR. (II) 957. अन्धतामिमम् VARĪH. BṚH. 8, 2, 18. यमज्ञायम् R. 2, 38, 17. योनिं किंलाणां सन्नानाम् M. 12, 56. वैद्याधरं पदम् KATHĪS. 26, 108. व्र-जामि मूर्धा तव वीर पादौ R. 4, 22, 38. अतम् an's Ende von (gen.) gelan- gen BHĪG. P. 9, 6, 52. परमो गतिम् des höchsten Lohnes theilhaftig wer- den M. 10, 130. MBH. 3, 5087 (med.). R. 2, 64, 40. — ज्ञातीन् zu den Ver- wandten MBH. 3, 2331. व्रजाम्येनमशङ्किता 2432. BHĪG. P. 9, 5, 27 (med.). पुरुषम् gelangen zu 3, 29, 35. विद्विषम् losgehen auf KĪM. NĪTIS. 10, 40. मामेकं शरणं व्रज BHAG. 18, 66. 13, 1042 (med.). पदाम्बुजं ते । व्रजेम सर्वे शरणम् BHĪG. P. 3, 5, 42. 31, 12. 6, 9, 26. 8, 5, 21. — 2) zu einem Weibe (acc.) gehen so v. a. ihm bewohnen M. 3, 45. 8, 378. 382. fg. 385. SUÇR. 2, 147, 11. — 3) von der Bewegung unbelebter und auch unkörperlicher Dinge: einer Wolke MACH. 27. किंचित्पश्चाद्वज्र लघुगति: किंचिदेवात- रेण 16. न व्रजति विमानानि विकायसि (st. des folgenden प्रभौ ist mit der neueren Ausg. भयात् zu lesen) HARIV. 8225. यानं यदि गच्छेत् व्रजेच्च स्तिह पूर्वोर्ध्वं व्रजति VARĪH. BṚH. 8, 46, 60. दिश: सर्वा: शिला: पक्षवत:) R. 5, 7, 41. व्रजत्यस्ते रवि: SPR. (II) 3731. VARĪH. BṚH. 8, 26, 3. कुरि- तम् am Horizont erscheinen 5, 47. अघसु von einer Speise M. 11, 133.

सख्य मृत्युर्नञ्जति Spr. 5218. अञ्जतो विषयाः *fortgehen* (II) 668. पस्मिन्मनो अञ्जति तत्र गतो ऽयमात्मा Varāh. Bṛh. S. 75, 3. vom Verstreichen der Zeit: कथं वासराणि अञ्जेषु: Mon. 104. अञ्जतु तव निदाघः R. 1, 38. काले अञ्जति Kām. Nitis. 12, 16. ad Çāk. 193. Spr. 2924. Kathās. 23, 87. Pāṇāt. 49, 2. 117, 9. 261, 14. — 4) in einen Zustand —, in eine Lage —, in ein Verhältnis gerathen: झराम् *alt* werden MBh. 3, 16541 (med.). मृत्युम् *sterben* Mārk. P. 26, 39 (med.). यदि व्यापारं अञ्जति मे शरीरे ऽस्मिन् *sich machen an* Vikr. 58. विश्वासं स्त्रीषु *vertrauen* Kām. Nitis. 7, 50. Spr. 1986 (विश्वासम् Conj. für विश्वासे). विनाशम् M. 3, 179, 4, 71. 8, 346. नाशम् Varāh. Bṛh. S. 5, 68. विलयम् R. 5, 56, 117. प्रधंसम् Spr. (II) 3217. धंसम् Varāh. Bṛh. S. 5, 71. तपम् 9, 40. 47, 12. उदयम् 7, 1. दर्शनम् 9, 36. मक्तो पीडाम् 17, 22. 31, 4. संसर्गे सद्भिः M. 11, 47. शोषम् R. Gorr. 2, 15, 29. शास्तिम् Suçr. 2, 381, 13. शमम् Mārk. P. 99, 14. पाकम् R. 4, 10. उपयोगम् Kumāras. 1, 7. उद्देगम् Ragh. 8, 7. निर्वृतिम् Vikr. 28. संधानम् व्यक्तिम् Çāk. 167, v. 1. पुष्टिं पराम् Spr. 2951. खेदम् Kathās. 32, 21. प्रसूताम् M. 3, 104, 190. विस्तवताम् R. 6, 82, 22. सोपानत्वम् Mon. 61. Ragh. 18, 16. Kām. Nitis. 4, 12, 80. Çāk. 9. Varāh. Bṛh. 11, 20. 24(22), 3. Sām. D. 43, 12. 63, 15. Mārk. P. 25, 14 (med.). भस्मत्वम् (so ist zu verbinden) 115, 2. Bhāg. P. 1, 18, 22. Pāṇāt. 33, 7. — 5) mit पुनर् *in dieses Leben zurückkehren* Jāñ. 3, 196. — 6) an eine eigentliche Bewegung wird in folgenden Verbindungen gar nicht mehr gedacht: यदि जीवन्व्रजेत् सः so v. a. *mit dem Leben davonkommen* R. 4, 13, 36. तं विना को अञ्जेत्सुखम् so v. a. *sich wohl fühlen* Hariv. 15815. — Vgl. उञ्जति.

— caus. अञ्जयति (मार्गसंस्कारगत्योः, मार्गणसंस्कारे, मार्गणसंस्कारयोः; संस्कारे, सर्पणे Vop.) Dhātup. 32, 74.

— intens. वाञ्छयते = कुटिलं अञ्जति P. 3, 1, 23, Schol. Vop. 20, 2, 4.

— अति *vorüberschreiten*: अतरेण वेदिमतिव्रज्य ंच. Çr. 2, 3, 11. 3, 1, 18. 4, 10, 1. Kauç. 24. *hinstreichen über*: अतिव्रजद्भिः पतंगैः RV. 1, 116, 4. *durchstreichen, durchwandern, passiren*: अतिव्रज्य सुराष्ट्रम् Bhāg. P. 3, 1, 24. *त्रिलोकीम्* 4, 12, 34. *hinübergelangen über* (In übertr. Bod.): त्रिगुणम् 3, 29, 14. गतीस्तिष्ठः 11, 29, 44.

— व्यति *vorüberschreiten*: तूष्णीं व्यतिव्रजेत् ंपस्त. 1, 28, 8. *überschreiten*: मर्यादाम् Spr. 3193, v. 1.

— अनु 1) *entlang gehen*: उत्तरमग्निम् ंच. Çr. 2, 17, 6. 4, 4, 3. 10, 2. सरस्वतीम् 12, 6, 3. — 2) *begleiten, nachgehen, folgen*: गाः Kauç. 51. Lātj. 5, 7, 3. अञ्जतोऽनुव्रजेत् M. 11, 111. MBh. 13, 350. Hariv. 6136. Jāñ. 1, 248. अतिथिमासीमात्सम् 113. MBh. 1, 8448. 2, 1605. 2593. 3, 2592. सेनां द्रवमाणं पृष्ठतः 6, 2480. राक्षः कलेवरम् 15, 1045. Hariv. 7695. 13639. R. 1, 17, 32. 2, 26, 14. पमिच्छेत्पुनरायासं नैनं हारमनुव्रजेत् 40, 48. 46, 9 (44, 9 Gorr.). R. Gorr. 1, 1, 28. fg. 2, 13, 19. यो मां हुतमनुव्रजेत् 5, 3, 63. Spr. (II) 3372. Kumāras. 7, 88. Varāh. Bṛh. S. 93, 48. Kathās. 32, 190. 52, 387. 57, 105. Bhāg. P. 8, 19, 20. 14, 14, 16. कन्दुकम् *einem Balle nachlaufen* 8, 12, 23. स्वजनैरनुव्रज्यमानः Pāṇāt. ed. orn. 4, 4. आ इमशानादनुव्रज्य इतरो ज्ञातिभिर्मृतः Jāñ. 3, 1. — 3) *besuchen, sich wohin begeben* Lātj. 5, 4, 8. तीर्थानि MBh. 3, 8266. तेत्राणि कुरेः Bhāg. P. 2, 3, 22. देवालयम् Çat. 14, 86. लोकास्त्रोक्तम् Bhāg. P. 3, 31, 43. अनुव्रजे अञ्जम् 10, 25, 7. योनिम् *eingehen in* 3, 30, 4. — 4) *in einen Zustand —, in eine Lage sich begeben*:

मृगा मृगेः सङ्गमनुव्रजति so v. a. *schliessen sich an* Spr. 2236. यथागिर्यो संतिष्ठतः समानत्वमनुव्रजेत् Mārk. P. 40, 29. — Vgl. अनुव्रजन, अनुव्रज्या (auch M. 2, 241, wo Westergaard und Benfey ein partic. fut. pass. annehmen).

— समनु *nachgehen —, folgen in Gemeinschaft* MBh. 2, 1606. 12, 1385.

— अय *weggehen* ंच. Çr. 2, 13, 11.

— अभि *zugehen auf, durchlaufen*: अभिव्रज्यति पाञ्चसा रक्षः RV. 1, 58, 5. 9, 68, 3. — 1, 144, 5. Kauç. 44. अरण्यस्याधमभिव्रज्य 106. 126. केरलान् *sich begeben zu* Bhāg. P. 10, 79, 19.

— आ 1) *herbeikommen, hinschreiten zu*: कुमारमादायावब्राज्य Çat. Br. 14, 5, 1. 18. 14, 6, 20, 1. Lātj. 2, 1, 9. उन्नुभिम 3, 10, 17. परिषद्म् Kauç. 38. fg. आब्रजित 32. 34. सुराकर्मस्वाब्राज्यमासीत् (आब्रज्याब्रज्य Comm.) Lātj. 5, 4, 11. 8, 10. प्रत्युद्गम्य त्वाब्रजतः *herankommend* M. 2, 196. पश्यन्त्यो ऽतिथिराब्रजेत् 3, 108. Jāñ. 1, 65. MBh. 3, 10081. 4, 1209. गृहम् *kommen in* M. 3, 111. काश्यम् *kommen —, sich begeben zu* Kauç. Up. 4, 1. MBh. 3, 2277. 4, 215. Bhāg. P. 3, 19, 24. उपद्रष्टारम् Nq. Tīp. Up. in Ind. St. 9, 166. पौरुषीं गतिम् *gelangen zu* Bhāg. P. 8, 22, 25. — 2) *zurückkommen, heimkehren*: स तमायुधमादाय तिप्रमाब्रज R. 2, 31, 31. पुरम् 6, 102, 31. Bhāg. P. 9, 16, 1. संसृतिम् 1, 5, 19. von einem Klystier, *das wieder abgeht*, Suçr. 2, 211, 12. Häufig mit पुनर् verbunden: को नाम जीवन्पुनराब्रजेत् MBh. 3, 10373. R. 2, 21, 61. 5, 1, 22. 56, 31. अत्र Bhāg. P. 3, 30, 25. पुरीम् 10, 52, 5. सन्नम् 89, 14.

— उदा *vorwärts schreiten*: अन्वेत्तमाणा ग्राममुदाब्रजति Kauç. 7. 18. fg.

— प्रत्युदा *nach der entgegengesetzten Richtung schreiten* Kauç. 68. 140.

— उपा *sich hinbegeben zu*: मुनिमुपाब्रजेत् Bhāg. P. 11, 18, 38.

— प्रत्या *zurückgehen, zurückkehren*: येनेतो गच्छेयुरन्येन प्रत्याब्रजेयुः Lātj. 4, 4, 17. 1, 5, 12. 6, 11. 4, 9, 4. ंच. Çr. 2, 13, 11. 4, 5, 10. 6, 4.

— समा *zurückkehren*: यः संप्राप्य रणे भीष्मं जीवमानः समाब्रजेत् MBh. 6, 5449.

— उद् *das Haus verlassen*: अध्यायमुदब्रजत् Pāṇāt. Br. 12, 11, 10. अध्यायमुद्व्रजति रतो ऽगृह्णात् 15, 5, 20. स्वाध्यायमुद्व्रज्य Kāṇḍ. Up. 1, 12, 1.

— प्रत्युद् *sich aufmachen und Jmd entgegengehen* Ragh. 1, 90. 13, 33.

— उप 1) *hinzutreten, sich hinbegeben zu, nach*: तमिन्द्र उपब्रज्यैवाच TBr. 3, 10, 24, 3. Bhāg. P. 10, 4, 2. 11, 13, 20. कृष्णासिकम् 10, 54, 36. कृर्मि 3, 20, 25. 4, 14, 13. 6, 7, 26. 14, 46. 10, 84, 28. आनर्तान् 1, 11, 1. विन्ध्यपादान् 6, 4, 20. पुरीम् 9, 7, 19. वृत्तखण्डम् 10, 39, 39. वेलां 45, 38. तत्र 7, 8, 37. — 2) *Jmd nachgehen, folgen* R. 5, 20, 19.

— प्रत्युप *in feindlicher Absicht auf Jmd (acc.) losgehen, angreifen* MBh. 12, 3540.

— निस् *hinausschreiten* Kauç. 76.

— परि *herumschreiten, umwandeln; umherwandern*: मरेषु चरकाः परिव्रजाम Çat. Br. 14, 6, 2, 1. उत्तरेण खरं परिव्रज्य ंच. Çr. 4, 6, 1. प्रसव्यमायतनं परिव्रजन् 6, 10, 17. Çr. 2, 8, 11. 9, 7, 4, 2, 10. मनुष्यसालयम् R. 5, 37, 34. पुत्रस्यैव पिता वसेत् परि वा व्रजेत् *als obdachloser Bettler umherwandern* Kauç. Up. 2, 15. वनेषु तु विवृत्यैव तृतीयं भागमायुषः । चतुर्थमायुषो भागं त्यक्त्वा सङ्गान्परिव्रजेत् M. 6, 83. 41. 85. Jāñ. 3, 58. MBh. 12, 544. 550. 566. 13, 6475. Çat. 14, 66. परिव्रज्यत्पदवी Bhāg. P. 3, 24, 34. 7, 13, 1. — Vgl. परिव्रज्य, परिव्रज्य fg.

— प्र *vorwärts schreiten, zugehen auf; weiter gehen, wandern*: प्र वा व्रजति प्र वा धावति *geht oder führt* CAT. Ba. 2, 4, 8. 9, 4, 17. ततः प्राङ्मुखवान् 11, 6, 3. 14, 7, 3. 25. 2. 25. शरणम् ÇĀṆK. Ça. 16, 16, 4. LIT. 8, 8, 6. ĀCV. GṆ. 1, 23, 24. Ça. 2, 5, 4. KĀND. UP. 8, 8, 8. रथमारुह्य प्रव्रजन् PRAÇOP. 6, 1. KAUSM. UP. 4, 19. MBH. 4, 138. R. 2, 22, 14. 3, 53, 21. मकारणम् MBH. 4, 596. वने R. 3, 53, 16. वनाय MBH. 2, 2618. ग्रामाय, वनाय, नाशाय 3, 2603. पुण्यादेव प्रव्रजति (पापानि कर्माणि) *abstehen* 3, 13453. प्रव्रजित (s. auch bes.) *ausgewandert, fortgezogen* R. 2, 48, 23. 51, 12. 5, 24, 5. 6, 19, 52. वनम् 2, 39, 28. Spr. (II) 1362. धर्मः प्रव्रजितः 3092. प्रव्रजिताश्च adj. (so ed. Bomb.) *davongelaufen* MBH. 6, 3142. Insbesondere *das Haus verlassen um als Asket zu wandern*: प्रव्रजिष्यतो ऽयनम् LIT. 10, 19, 11. M. 6, 34. MBH. 1, 3751. 12, 306. Bhāg. P. 1, 2, 2. 3, 23, 49. 7, 12, 14. BURNOUR, Intr. 46. गृहात् M. 6, 38. Çg. Bhāg. P. 1, 13, 25. 4, 31, 1. ब्रह्मावर्तात् 5, 3, 25. वनम् MBH. 1, 8544. प्रव्रजित (s. auch bes.) *der das Haus verlassen hat um als Asket zu wandern* M. 8, 363 (fem.). 407. BURNOUR, Intr. 168, N. 2. Hit. 64, 4. गृहात् Bhāg. P. 2, 1, 16. वनम् 3, 33, 21. — Vgl. प्रव्रजन, प्रव्रजित, प्रव्रजा (auch MAITAJUP. 6, 28), प्रव्रज् Çg., प्रव्रजिन्. — caus. प्रव्रजयति (प्रव्रज° R. 6, 82, 121 fehlerhaft). 1) Jmd (acc.) *verbannen* MBH. 2, 2674. 3, 2041. विषयात् 4, 227. 5, 930. 14, 248. वनम् R. 2, 26, 19. 58, 29. R. GORR. 2, 8, 4. 43, 24. 61, 6. 78, 19. RAGH. 12, 6. प्रव्रज्यमान R. 2, 54, 14 (16 GORR.). 64, 62. प्रव्रजित MBH. 1, 170. 5, 756. R. 2, 63, 3. R. GORR. 2, 8, 27. 58, 28. — 2) Jmd als Asketen wandern lassen BURNOUR, Intr. 46. wohl hierher प्रव्रजयितुम् MBH. 13, 446. विधिवत्स्वोचितं कर्म त्याजयितुम् NILAK. — 3) प्रव्रजित MBH. 6, 3142 fehlerhaft für प्रव्रजित, wie die ed. Bomb. liest. — Vgl. प्रव्रजन. — desid. vom caus. s. प्रविप्रजयिषु.

— अनुप्र Jmd (acc.) *in die Verbannung folgen*: अनुप्रव्रजितो रामम् R. 5, 36, 61.

— अग्रिप्र *vorschreiten in der Richtung zu Jmd hin* KĀND. UP. 8, 7, 2. KAUSM. UP. 2, 3, 4. TBA. Comm. 1, 89, 2 v. u.

— विप्र *auseinandergehen* KĀT. Ça. 24, 6, 13. — Vgl. विप्रव्रजिन्.

— प्रति *heimkehren*: मन्दिराय BHATT. 8, 96.

— सम् *wandeln*: पत्रैव संव्रजन्त्वाकार्यपचनमनुस्मरेत् CAT. Ba. 2, 3, 3. 4. KĀT. Ça. 4, 15, 32.

— अनुसम् *hinterhergehen, folgen*: प्रपाद्यमाने राजन्यप्रेषानो ऽनुसंव्रजेत् ĀCV. Ça. 4, 4, 5. GORR. 2, 2, 14. इमा (गाः) अनुसंव्रजन् KĀND. UP. 4, 4, 5.

— उपसम् *hineintreten in*: (न) आकीर्णं भित्तुर्कैर्वाप्यैरागारमुपसंव्रजेत् M. 6, 51.

व्रजं (von वर्ज्) P. 3, 13, 119. m. (nach SIDDH. K. 281, a, 1 v. u. auch neutr., das aber nicht zu belegen ist). 1) *Zaun, Umhegung, Einfriedigung; besonders Hürde zur Aufnahme des Viehs, Pferch; Stall; = गोष्ठ, गोकुल* AK. 3, 4, 3, 32. H. 1273. an. 2, 76. MRD. 6. 15. HALĀ. 2, 107. व्यु व्रजस्य तमसा दारान्न RV. 4, 51, 2; vgl. 1, 92, 4. अति स्तेन इव व्रजमक्रमुः 10, 97, 10. परि व्रजेव बाह्वैर्गन्वासा स्वर्णरम् in den Armen wie mit einem Zaun umschliessend 5, 64, 1. अग्निं व्रजं न तन्निषे 8, 6, 25. व्रजं कृणुधं स हि वै नृपायः 10, 101, 8. श्वोरप व्रजं दिवः 9, 102, 8. व्रजमा पशुमीत् 2, 38, 8. 4, 31, 13. आ देव्यु भजति गोमेति व्रजे *reicher Viehstand* 5, 34, 5. 7, 27, 1. 32, 10. 8, 41, 6. 24, 6. VĀLAKH. 3, 5. अश्विन् 10, 25,

5. AV. 3, 11, 5. 4, 38, 7. व्रजे गच्छ गोष्ठानम् VS. 1, 35. CAT. Ba. 14, 9, 4, 22. ÇĀṆK. Āa. 2, 16. TBA. 3, 8, 12, 2. *der Ort, wo die von Indra zu befreunde Heerde eingesperrt ist; daher = मेघ* NAIGH. 1, 10. NIA. 6, 2. व्रजो गोः पुरा कृत्स्नोर्व्यार RV. 3, 30, 10. 4, 16, 6. 20, 8. गव्य 4, 131, 2. 8, 43, 24. स व्रजं दर्ता पार्ये वध योः 66, 8. 8, 32, 5. *Stall als Gebäude*: यम्भि संव्रजति गाव उज्जमिव व्रजम् 10, 4, 2. *Weideplatz*: व्रजं न आ प्रुषायति 26, 8. ये न उक्तं ते सार्य व्रज एव निवसति *bleiben auf der Weide* ŚĪ. zu AIT. Ba. 3, 18. — व्रजे वाप्यथ वारपये *Pferch für Rinder, Hirtenstation* MBH. 3, 13441. HARIV. 3371. 3648. Çg. स्वमग्निमिव व्रजे 3700. 8391. KĀM. NITIS. 18, 60. ÇIC. 2, 64. पुरयामव्रजाकराः Bhāg. P. 1, 6, 11. 10, 4. 14, 19. 2, 7, 28. ऽपशु ebend. 4, 18, 31. 5, 5, 30. 9, 2, 8. 24, 66. 10, 5, 6. 11, 29. तस्मादहं नवतृणी गच्छन्तु धनिनो व्रजाः *Heerden* HARIV. 3493. अवरुणादि गां व्रजम् *Kuhstall* P. 1, 4, 51, Schol. Bhāg. P. 10, 44, 16. व्रजाङ्गन *Hofraum in einer Hirtenstation* PĀṆĀR. 4, 8, 10. am Ende eines adj. comp. f. आ HARIV. 3922. — 2) Bez. der Umgegend von Agra und Mathurā, dem Aufenthaltsort des Kuhhirten Nanda, Pflegevaters des Kṛṣṇa, Inschr. in Z. f. d. K. d. M. 4, 171. — 3) *Heerde, Trupp, Schwarm, Menge* AK. 2, 5, 39. 3, 4, 3, 32. H. 1111. H. an. MRD. HALĀ. 4, 1. गवाम् AK. 2, 9, 58. अर्चिताम् ÇIC. 12, 31. मृग° 43. प्रियक° 4, 32. द्विरद° Inschr. in Journ. of the Am. Or. 8, 7, 7, ÇI. 20. शलभ° MBH. 6, 63. खगमानाम् 3797. धमराणाम् 4543. अलि° RAGH. 9, 34. जन° MBH. 1, 5831. पुरुष° 2, 681. पथिक° ÇIC. 6, 6. द्विज° 14, 33. अनुग° RĀGA-TAR. 8, 807. नेत्र° RAGH. 6, 7. पद्मप्राप्त° Spr. 1720. शराणाम् MBH. 4, 1864. आषा° R. 6, 75, 14. अस्त्र° RAGH. 7, 57. रथ° MBH. 4, 1056. 6, 5442. AK. 2, 8, 2, 23. अनर्थ° Spr. 2595. सयामः सव्रजः *ein Kampf mit Vielen* MĀK. P. 68, 20. व्रजो गिरिमयः wohl so v. a. गिरिव्रज HARIV. 7571. अनुव्रजम् *schaarenweise* PĀṆĀR. 1, 4, 60. — 4) *Weg* AK. 3, 4, 3, 32. H. an. MRD. — 5) N. pr. eines Sohnes des Havirdhāna HARIV. 83. VP. 106. — Vgl. अश्म°, उद°, उह°, गिरि°, गो°, दश°, मेह°, शत°.

व्रजक (von व्रज्) m. *Asket* ÇANDAR. im ÇKDr.

व्रजकिशोर m. *Hirtenknabe*, Bez. Kṛṣṇa's VRAÇABHAKTIVILĀS im ÇKDr.

व्रजनिर्जित् adj. *in der Umfriedigung bleibend* VS. 10, 4.

व्रजन (von व्रज्) 1) n. a) *das Wandern, Hingehen an einen Ort*: अन्यत्र PĀṆĀT. 116, 24. *das in-die-Verbannung-Gehen* Spr. 2630, v. l. für प्र°. — b) *Bahn, Strasse* RV. 7, 3, 2. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Agamīdha MBH. 1, 3722. 3724.

व्रजनाथ m. *Beschützer der Rinderhürden*, Beiw. Kṛṣṇa's MBH. 2, 2292.

व्रजभक्तिविलास m. *Titel eines Abschnittes im MĀTJA-P.* ÇKDr. unter व्रजकिशोर am Ende.

व्रजभाषा f. *die um Agra und Mathurā gesprochene Sprache* COLBR. Misc. Ess. 2, 33.

व्रजम् m. *ein best. Baum*, = केलिकदम्ब ÇANDAR. im ÇKDr.

व्रजमण्डल n. = व्रज 2) VRAÇABHAKTIVILĀS im ÇKDr.

व्रजमोहन adj. *die Hirten verwirrend*, Beiw. Kṛṣṇa's ÇKDr. nach einem PURĀṆA.

व्रजयुवति f. *Brünn* KĀNDON. 138.

अज्ञातदीक्षित m. N. pr. eines Mannes HALL 77.
 अज्ञाता f. *Hirtin* KHANDOM. 135.
 अज्ञातस्य m. N. pr. eines Fürsten am Ende des vorigen Jahrhunderts
 Verz. d. Oxf. H. 215, a, No. 517.
 अज्ञवधू f. *Hirtin* Verz. d. B. H. No. 576.
 अज्ञवनिता f. *dass.* KHANDOM. 137.
 अज्ञवर adj. *der beste in der Hirtenstation* (um Mathurā), Beiw.
 Kṛṣṇa's VRAJABHAKTIVILĀSA im ÇKDr.
 अज्ञवल्लभ m. *der Liebling in der Hirtenstation* (um Mathurā), Beiw.
 Kṛṣṇa's ÇKDr. nach einem PURĀṆA.
 अज्ञविलाम m. Titel einer Schrift Ind. St. 1, 471.
 अज्ञविकार m. Titel eines Gedichts, herausgegeben in HARR. Anth.
 519. fgg.
 अज्ञमुन्दरी f. *Hirtin* Gtr. 1, 46. 3, 1.
 अज्ञस्त्री f. *dengl.* RĪĀA-TAR. 2, 167. BULG. P. 1, 10, 28.
 अज्ञस्पति (अज्ञ + पति, künstliche und ungrammatische Bildung nach
 der Analogie von अक्षस्पति u. s. w.) m. *Herr der Rinderhürden*, Beiw.
 Kṛṣṇa's BULG. P. 10, 39, 23.
 अज्ञाङ्गना (अज्ञ + अङ्ग) f. *Hirtin* KHANDOM. 40. 154.
 अज्ञावास (अज्ञ + आ) m. *Hirtenniederlassung* BULG. P. 10, 11, 34.
 अज्ञिन् (von अज्ञ) adj. *im Stall befindlich* RV. 5, 45, 1.
 अज्ञेन्द्र (अज्ञ + इन्द्र) m. *Vorstand der Hirtenstation* (um Mathurā),
 Beiw. Nanda's: ०नन्दन patron. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 8, 10.
 अज्ञेश्वर (अज्ञ + ईश) m. *Vorstand der Hirtenstation* (um Mathurā),
 Beiw. Kṛṣṇa's PAÑĀR. 4, 8, 10.
 अज्ञीकम् (अज्ञ + आ) m. *Hirt* BULG. P. 3, 2, 28. 7, 7, 54. 10, 11, 36. 33, 28.
 अज्ञ्य (von अज्ञ) adj. *zur Umfriedigung gehörig* VS. 16, 44.
 अज्ञ्या (von अज्ञ) f. *nom. act.* Nir. 1, 1. P. 3, 3, 98. VOP. 26, 486. 1) *Auf-*
bruch, Marsch AK. 2, 8, 2, 63. TRIK. 3, 3, 320. H. 789. MED. J. 53. — 2)
das Umherstreichen AK. 2, 7, 35. H. 1501. MED. HALĪ. 4, 91. — 3) =
 वर्ग (also wohl von वर्ज्) *Abtheilung, Gruppe, Klasse* TRIK. MED. क्रोषः
 श्लोकसमूहस्तु स्यादन्योऽन्यानपेक्षकः । अज्ञ्याक्रमेण रचितः ŚLU. D. 565.
 सज्ञातीयानमेकत्र सन्निवेशो अज्ञ्या Comm. — 4) = रङ्ग (रङ्ग wohl nur ein
 verlesenes वर्ग) DHAR. im ÇKDr.
 अज्ञ्यावत् (von अज्ञ्या) adj. *einen schönen Gang habend* BHATT. 7, 70.
 अठिर्मन् m. *nom. abstract.* von वृत् partic. von वर्त् (2. वर्त्) gaṇa
 दृढादि zu P. 5, 1, 123.
 अण् (अण्), अणति (शब्दार्थ) DĀTUP. 13, 8. अणतीति अणः Suçr. 2, 2,
 1. — अणप् s. bes.
 अणौ gaṇa पचादि zu P. 3, 1, 134. m. n. (das n. äusserst selten) AK.
 TRIK. 3, 5, 13. SIDDH. K. 249, a, 5. 1) *Wunde, offener Schaden am Leibe*
 AK. 2, 6, 2, 5. H. 464. HIR. 156. HALĪ. 3, 8. WISE 164. अणतीति अणः
 Suçr. 2, 2, 1. वृणोति यस्माद्भूते ऽपि अणावस्तु न नश्यति । अणो देवधारणा-
 तस्माद्वा इत्युच्यते 1, 83, 8. 88, 18. M. 8, 287. प्रतेदेन अणा ये मे त्वया कृ-
 ताः MBH. 13, 2815. R. GORR. 2, 49, 25. वज्राशनिकृतं 3, 36, 8. RĪĀA-TAR.
 4, 653. मलिका अणमिच्छति Spr. 4680. VARĪH. BĀH. S. 52, 10. अणाङ्कि-
 तशिरम् BĀH. 17 (15), 1. RAGH. 12, 55. अणो तारमिवोदधाः R. 2, 73, 8.
 अणो तुयेव (so ed. Bomb.) सूचना 75, 16. अणावत 4, 59, 19. शरीरे अणाः

समुत्पन्नः PAÑĀT. 170, 35. 171, 1. विस्तारितवक्तुं 2 (zu lesen ०अण् आ-
 भिः). अणो कम्पुत्पत्तिप्रापयितुम् Verz. d. Oxf. H. 282, 6, 31. ०विज्ञानप्र-
 तिषेध 308, 6, 22. ०वर्षा Suçr. 1, 85, 18. शुद्ध 88, 12. अणास्य षष्टि त्यक्तनः
 2, 3, 14. ०कोविद 6, 19. ०ज्ञात 18, 3. ०क्रिया 17, 3. अणाः संरोक्तं 1, 83,
 15. ÇĀṆĀ. S. 11. 1, 7, 55. अणास्तस्य दिने दिने । न परं न हरेद्वि यावत्त-
 तीवमायौ KATHĪS. 28, 160. ०संरोक्ता R. GORR. 2, 8, 15. वृत् ० KATHĪS.
 65, 15. RĪĀA-TAR. 4, 281. संवृत् ० R. 3, 73, 6. ०विरोपण ÇĀK. 89. ०प्रअ
 Suçr. 1, 77, 2. अणास्त्राव *Ausfluss aus Wunden oder offenen Geschwüren*
 83, 10. ०वस्तु Sitz —, *Ort einer Wunde* 8. 11. ०वेदना 85, 7. RAGH. 12,
 99. ०धूपन Suçr. 1, 133, 12; vgl. ०धूम 2, 235, 16. ०शेषिन् *an Wunden —,*
an Geschwüren abzehend 2, 6, 14. ०शोथ Verz. d. Oxf. H. 314, a, 2. डुष्ट ०
 Suçr. 2, 26, 2. 399, 10. Spr. (II) 1072. 3590. शारीर ० Verz. d. Oxf. H. 314,
 a, 5. सत्यो ० 6. 7. 308, 6, 25. भय ० 314, a, 9. 10. नाडी ० 12. दस ० *von einem*
Zahne herrührend Spr. (II) 3567 (n.). कुलिश ० RAGH. 3, 68. — 2) *Soharte,*
Ritz, Vertiefung, Fohler: an einem Schwerte VARĪH. BĀH. S. 50, 1. 3.
 10. *an Edelsteinen* 82, 11. *an einem goldenen* पद 49, 7. ०हाराणि MBH.
 12, 11311. स ० HARIV. 12245. — Vgl. अण् (auch BULG. P. 3, 3, 27. दण्ड
 Verz. d. Oxf. H. 269, 6, 8. गाण्डीव MBH. 1, 8181. 4, 1310. अमि 231. लिङ्ग
 12, 11310. अत BULG. P. 3, 3, 7). अकृतं, चरुं, द्विजं, निर्घण (von Bau-
 mon R. 6, 113, 6). मला, रतं, वसतं.

अणकारिन् adj. *Wunden erzeugend, wund machend* AK. 3, 4, 35, 191,
 wo wohl ०कारिण्यकारि zu lesen ist.

अणकृत् 1) adj. *dass.* — 2) m. *Semecarpus Anacardium* LIN. RATNAM. 68.
 अणकेतुघ्नी f. *ein best. Strach, = डुग्धफेनी* RĪĀN. im ÇKDr.
 अणानिता f. *Schoenanthus indicus* ROXB. DHANY. in NIGH. PR.
 अणदिष् (nom. ०दिष्) m. *Clerodendrum Siphonanthus* R. BR. ÇANDĀK.
 im ÇKDr.

अणपट् m. *Binde um eine Wunde: अमृक्तं* RĪĀA-TAR. 4, 454. ०पट्क
 m. *dass.* KATHĪS. 28, 159. 72, 10 (am Ende eines adj. comp.), ०पट्टिका f.
dass. 65, 13. 85, 14 (am Ende eines adj. comp. f.). 101, 321 (am Ende
 eines adj. comp. m.).

अणप् (von अणा), ०पति *verwunden* DĀTUP. 35, 82. अणरम् Spr. 2990.
 अणितै gaṇa तारकादि zu P. 5, 2, 36. *verwundet, wund* Spr. 4866. R.
 3, 34, 17. 6, 71, 22. Suçr. 1, 69, 2. 2, 17, 2. UTTARAR. 73, 12 (94, 12). KATHĪS.
 10, 127. 26, 173. 51, 172. 60, 150. 104, 205. RĪĀA-TAR. 3, 82. रेणुअणि-
 तलोचन 401.

— निम्, साकृतनिर्घणितक्यादिक (?) KATHĪS. 38, 28.

अणावत् (wie eben) adj. *wund, verletzt* MBH. 12, 11313.

अणक् 1) adj. *Wunden vertreibend.* — 2) m. *Ricinus communis* (ए-
 र्ण). — 3) f. *आ Cocculus cordifolius* DC. ÇANDĀK. im ÇKDr.

अणकृत् 1) adj. *Wunden vertreibend.* — 2) m. *Methonica superba*
 Lam. RĪĀN. im ÇKDr.

अणापाम (अणा + आ) m. *Wundenschmerz* (vom humor der Luft
 herrührend) ÇĀṆĀ. S. 11. 1, 7, 70.

अणारि (अणा + अरि *Feind*) m. 1) *eine best. Pflanze, = अगस्त्य.* —
 2) *Myrrhe* RĪĀN. im ÇKDr.

अणिन् (von अणा) adj. *wund, verwundet* Suçr. 1, 8, 11. 69, 2. 2, 24, 13.
 399, 8. Spr. (II) 1895.

अणिल (wie oben) adj. wund: ein Baum Suapv. Bn. 4, 4.

अणीय (wie oben) adj. am Ende eines comp.: द्वि° von den zweierlei Wunden (शारीर und वागसुक्ता, den von selbst entstandenen und durch fremde Gewalt zugefügten) handelnd, Suca. 2, 1, 8. 8.

अण्य (wie oben) adj. für Wunden zuträglich Suca. 1, 190, 3. 198, 13. 214, 20.

1. अर्त (von 2. अर्) 1) n. (nach AK. 2, 7, 37 und Tait. 3, 5, 11 auch masc., welches wir nur durch M. 2, 3 zu belegen vermögen). am Ende eines adj. comp. f. छा. a) Wille, Gebot; Gesetz, vorgeschriebene Ordnung RV. 2, 8, 3. 38, 7. 9. 3, 56, 1. तस्य व्रतानि न मिनस्ति धीराः 7, 31, 11. 47, 3. देवानामर्ति व्रतम् gegen den Willen der Götter 10, 33, 9. प्रचाक्षद्व्रतानि देवः संविताभि रक्षते (oder zu d) 4, 53, 4. 5, 63, 7. 7, 83, 9. अर्द्धाणि वरुणस्य व्रतानि 1, 24, 10. अप्रच्युत 2, 28, 8. ध्रुव 5, 69, 4. व्रता ते अग्ने मरुतो मरुतानि 3, 6, 5. 7, 6, 2. तमर्यमाभि रक्षत्यज्ञपत्तमनु व्रतम् 1, 136, 5. 2, 38, 3. अमु व्रतं वरुणो यत्ति मित्रः 4, 13, 2. 3, 61, 1. व्रता देवानां मनुष्यधर्मभिः nach göttlicher Ordnung und menschlichen Satzungen 3, 60, 6. 5, 72, 2. — b) Botmässigkeit, Gehorsam; Dienst RV. 1, 31, 1. यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः 101, 3. 10, 36, 13. आर्षिदस्य व्रतं आ निर्मयाः 2, 38, 2. 5, 83, 5. 7, 5, 4. यस्ते शिर्षति व्रतेन gehorsam 3, 59, 2. आदित्यस्य व्रतमुप-क्षिपतः 3, 6, 54, 9. वयं सौम व्रते तव प्रजावत्सः सचेमहि 10, 57, 5. AV. 4, 28, 3. यस्य व्रतं पशवो यत्ति सर्वे 7, 40, 1. मम वाचमेकव्रतो जुषस्व Āc. Gṛ. 1, 21, 7. — c) Gebiet: याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते RV. 5, 46, 7. 3, 38, 6. गृक्ष 54, 5. 1, 163, 3. 10, 114, 2. व्रतेषु ते दिव्येषु देवि धामसु AV. 7, 68, 1. तस्य व्रतं रक्षतं विशे ज्ञानाय शर्म पच्छतम् RV. 4, 93, 8. — d) Ordnung so v. a. geordnete Reihe, Reich: त्रीणि व्रता विदधे अर्तरेषाम् RV. 2, 27, 8. ज्ञनयसो देव्यानि व्रतानि 7, 78, 3. आर्या व्रता विसृजतो अग्निर्त्तमि 10, 63, 11. आवापयिषी ज्ञनयमभि व्रताप्य शोषधोः die Reiche (der Natur) 66, 9. शं नो अर्दिर्भवतु व्रतेभिः sammt den (verschiedenen) Reichen 7, 35, 9. hierher vielleicht auch यतो व्रतानि पस्पशे 1, 22, 19. 4, 53, 4. — e) Beruf, Amt; gewohnte Thätigkeit, Thun, Treiben, Gewohnheit: नानां वा उ नो धियो वि व्रतानि ज्ञानानाम् RV. 9, 112, 1. विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रतम् beobachtest eines Jeden Thun 37, 5. विश्वेतानि वरुणस्य व्रतानि das alles ist Varuṇa's Amt 8, 42, 1. सूर्यस्य व्रतानि Weise —, Verhalten der Sonne TS. 4, 3, 44, 3. आदित्यस्य व्रतमनुपर्यावर्तते sie ahmen die Bewegung des Āditja (der Sonne) nach Ait. Br. 3, 11. धृष्टवस्य व्रतामिनान् das Treiben der Fluth RV. 10, 111, 4. आ वक्षितमा वो व्रतमा वो ऽहं समितिं ददे 106, 4. तन्वः, मनसि, व्रता AV. 6, 74, 1. 64, 2. 2, 30, 2. 3, 8, 5. VS. 12, 58. नानामनसः खलु वै पशवो नानाव्रताः TS. 5, 3, 3. 8. अर्क° (v. l. आदित्य°) Spr. (II) 743. शशि° (I) 1717. मारुत 1869. यम° 2321. पार्थिव 2325. वारुणीव्रतैः 2751. व्रतं वारुणाम् 2752. बालम्य कुमुदव्रतम् KATHA. 72, 287. चकार° 76, 11. योध° MBh. 8, 2357. साधुव्रते स्थितः 4, 81. निर्वाहः प्रतिपन्नवस्तुषु सतामेतद्धि गोत्र-व्रतम् Spr. (II) 1737. सत्पुरुष° 3277 (pl.). (I) 2768. MBh. 7, 6988. KATHA. 101, 37. मरुतं सतां व्रतम् 18, 188. शिश्रु° HANV. 3438. अकापुरुष° Spr. (II) 398. विनयो हि सतीव्रतम् KATHA. 17, 56. न मूढव्रतमाचरेत् Spr. 4778. समानव्रतभूत् dieselbe Lebensweise befolgend 4603. वैखानस Çik. 26. तुल्यनाम° adj. Bṛh. P. 4, 24, 13. भय° adj. RAGH. 17, 42. अथ तु वेत्ति शुचि व्रतमात्मनः so v. a. wenn du ein reines Gewissen hast

Çik. 123. शुचि° adj. (f. छा) M. 9, 70. R. 2, 77, 10. शुभ° adj. 1, 9, 9. — f) religiöse Pflicht, Gottesdienst; Pflicht überh.; = कर्मन् Nazm. 2, 1. Niz. 2, 13. 12, 45. — RV. 1, 22, 6. कविर्देवानां परि भूषति व्रतम् 31, 2. 136, 5. 144, 1. स्रतस्य देवा अमु व्रता गुः 65, 3. 2, 7, 7. तव व्रताप्य मतिभिर्-रामके 2, 23, 6. अमु व्रतानि वर्तते कविष्वान् 1, 183, 3. तस्य व्रतानि व-यमुप भूषेम दम् आ सुवृक्षिभिः 3, 3, 9. व्रतैः सीतसो अघ्नतम् 8, 14, 3. 9, 92, 1. 9, 73, 3. यद्वा वयं प्रमिनाम व्रतानि wenn wir unsere Pflichten gegen euch verabsäumen 10, 2, 4. 25, 3. AV. 7, 74, 4. MBh. 13, 127. पत्न्यो भक्तिव्रतं स्त्रीणामङ्गेन मन्त्रिणा व्रतम् । प्रज्ञानुपासनादिभ्यः भूभृता व्रतम् Aufgabe Spr. 4493. अहं ते सप्रदास्याः करं वैश्यव्रते स्थितः die Pflichten eines Vaicja erfüllend Māx. P. 116, 3. विष्णु° Pflichten gegen Bṛh. P. 2, 4, 7. तद्व्रत adj. die Pflichten gegen die (die Gattin) erfüllend M. 3, 45. पितृ° adj. Bṛh. 9, 25. अतिथि° adj. MBh. 13, 2019. गृह° adj. so v. a. die Pflichten eines Haushalters erfüllend Bṛh. P. 7, 8, 80. — g) jede übernommene religiöse oder asketische Begehung oder Observanz: Regel, Gelübde, heiliges Werk (z. B. Fasten, Keuschheit) AK. 2, 7, 37. H. 843. HALĀ. 5, 67. 74. व्रतं चरिष्यामि VS. 1, 5. 19, 80. व्रतं च अहं चोपैमि 20, 24. धर्मस्य AV. 4, 11, 6. अमुदुर्कः 11. 10, 7, 1. 11. 11, 7, 9. TBa. 1, 4, 4, 2. यः संवत्सरं व्रतं चरेति 5, 2, 4. तिस्रो रात्रीर्व्रतं चरेत् or übe Enthaltensamkeit 2, 5, 1, 7. ÇAT. Br. 5, 7, 1. भृगुणां वा व्रतेनार्दधामि nach der Regel der Bhṛgu TBa. 1, 1, 4, 8. सं हि नक्तं व्रतानि सुव्यसे TS. 1, 5, 5, 5. तुर्यपि नाम व्रतम् 6, 2, 5, 2. तस्यैतद्व्रतं नानृतं वदेम मांसमभ्यायात् für ihn gilt folgende Regel 2, 5, 5, 6. 5, 5, 4, 3. Ait. Br. 8, 28. ÇAT. Br. 1, 1, 4, 1. fgg. अनशनमेव व्रतं मेने 7. 4, 6, 4, 2. 10, 3, 4, 2. 4. KĀT. Ça. 1, 10, 12. 4, 15, 4. अमं न निव्यात् तद्व्रतम् TAITT. Up. 3, 7, 8. दीक्षित° Ait. Br. 7, 23. ÇIKH. Ça. 3, 8, 10. KĀT. Ça. 4, 6, 13. गृहमेधि° Gobh. 1, 4, 26. ĀPAST. 2, 1, 1. अर्धमास° Gobh. 4, 5, 21. विसर्जनं KAUC. 42. 68. विसर्जनीय ÇAT. Br. 5, 5, 2. विसर्गं PĀNĀV. Br. 2, 10. समापनं KAUC. 42. व्रतादानीय 56. — M. 2, 165. व्रतोपवासपरं R. 2, 26, 28. Spr. 2925. BRAHMA-P. in LA. (III) 49, 14. न संतोषसमं व्रतम् Spr. (II) 3689. RAGH. 2, 4. व्रतानि पञ्च भिक्षुणाम् MĀK. P. 41, 16. पञ्चाशीति Verz. d. Oxf. H. 34, b, 44. एकव्रत्तव्रताचारः AK. 2, 7, 11. H. 80. व्रतात् in Folge eines Gelübdes 810. वशात् dass. AK. 2, 7, 43. व्रतं चर M. 4, 198. fg. Spr. (II) 3836. Bṛh. P. 3, 1, 19. 4, 22, 12. यथावच्चरित° adj. MBh. 3, 2246. चरित° adj. R. 1, 3, 1. सुचरित° adj. M. 11, 116. चीर्ण° adj. Bṛh. P. 9, 10, 33. तच्चैना चारयेद्व्रतम् M. 11, 176. एतदेव व्रतं कुर्युः 117. 170. 181. मानं वर्ष-सकृन्नस्य क्वा व्रतमनुत्तमम् R. 1, 65, 2. KATHA. 13, 77. व्रतानीमानि धारयेत् M. 4, 13. Bṛh. P. 9, 2, 10. तेन सार्धं व्यधाद्व्रतम् KATHA. 13, 78. 21, 142. कथमात्ममिदं कष्टमीदृशेन तया व्रतम् 28, 20. 21, 142. व्रतादान H. 81. HALĀ. 4, 91. व्रतं प्रकु KATHA. 66, 91. प्रकृषा PĀNĀV. 34, 9 (ed. orn. 30, 13). व्रतमाग्निं PRAB. 52, 9. अथ्यवसा HIT. 19, 31. अनुष्ठा Bṛh. P. 3, 17, 1. समाप्त VARĀH. Bṛh. S. 105, 7. व्रतं समापयेत् WEBA, KṛṣṇA. 308. fg. आ व्रतस्य समापनात् M. 5, 88. व्रतं पालयतः RAGH. 2, 25. पारय R. 2, 55, 19. MBh. 3, 16719. संपादन VIKR. 37, 7. व्रतादिभ्य M. 4, 60. fg. R. 2, 52, 65. उद्दिभ्य MBh. 3, 16716. किनस्ति व्रतात्मनः M. 2, 180. लोपन 13, 61. भङ्ग Verz. d. Oxf. H. 88, a, 26. 282, b, 41. fg. दिक्र Bṛh. P. 6, 18, 57. अस्कन्दित° 1, 6, 22. शाप्त° 3, 21, 37. फलित° KATHA. 3, 23. नियत° 35, 26. यत° MBh. 1, 6936. संशित° 5102. M. 1, 104. R. 2, 54,

10. 98, 7. विपुल° MBh. 1, 5126. वृथा° HARIV. 11187. शंकराराधन° KATHA. 21, 142. ब्रह्मचर्यव्रते स्थितः BRAHMA-P. in LA. (III) 50, 13. मम इर्थं विरुचतं बिभर्ति ÇĀk. 180. मोन° adj. PANĀT. 94, 8. त्रैवेदिक M. 3, 1. उत्तमं व्रतम् । उन्मत्ताख्यं समाश्रित्य MĀR. P. 17, 16. चान्द्रायणा° HIT. 19, 1. शूद्रकृत्या° M. 11, 131. 140. गुरुतल्प° 170. अश्वकीर्णि° 2, 187. ब्रह्मचारि° BHAG. 6, 14. गौरी° HIT. 42, 2. जन्माष्टमो° WR-UNA, Kṛṣṇaś. 264. 307. श्लोक° BHĪG. P. 8, 3, 7. एकपत्नी° adj. R. 2, 64, 42. ब्राह्मणस्याव्रतं मलम् Spr. (II) 278. अङ्गिरसो व्रतम् N. eines Sāman Ind. St. 3, 201, b. अश्विनोर्व्रते heißen zwei Sāman LĪTJ. 1, 6, 34. ähnlich अश्वेर्व्रतं गायेत् 39. — h) Gelübde überh., fester Vorsatz: व्रतं चक्रे विनाशाय जिह्मगानां धृतव्रतः MBh. 1, 982. यथेदं व्रतमारब्धं नत्स्याराधने मया 3, 2210. इति मे व्रतमाकृतम् 2600. 5, 7314. यदिदं ते व्यवसितं परिक्षाकृतं व्रतम् R. 3, 13, 7. तस्य प्राणैः सुतेर्दरिः स्वामिसंरक्षां व्रतम् KATHA. 78, 128. 91, 53. न त्वेवं दूषयिष्यामि शस्त्रप्रक्रमकाव्रतम् MA-NAVĪNĀ. 40, 22. — i) beständiger Genuss einer und derselben Speise H. 7; vgl. मधुव्रतं Biens u. s. w. — k) blosser Milchgenuss als eine Observanz nach bestimmten Regeln; diese Milch selbst (वीरव्रत KĪTJ. ÇA. 7, 4, 20. पयो° ÇAT. Bā. 9, 5, 2, 1): व्रतं कृणुत (nach MAULDH. hierher) VS. 4, 11. पूर्वी व्रतस्य प्राप्नोती (wohl hierher) AV. 8, 133, 2. सायंप्रातर्व्रतं प्रयच्छति AIT. Bā. 3, 40. व्रतं श्रयपति ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 10. 14. 17. गृह्यतये व्रतमभ्युत्ति-च्य प्रयच्छेयुः 4, 2, 15. 9, 2, 4, 18. KĪTJ. ÇA. 7, 4, 29. 32. 8, 3, 17. 6, 30. 16, 6, 8. एक°, द्वि°, त्रि° TS. 6, 2, 5, 3. 4. तप्त° 2, 7. घृत° PANĀT. Bā. 18, 2, 5. 6. Schol. zu KĪTJ. ÇA. 1, 4, 8. °मिश्र KĪTJ. ÇA. 8, 2, 2. 26, 3, 33. — l) so v. a. मकाव्रत nämlich Stotra oder der Tag desselben ÇAT. Bā. 10, 1, 2, 7. PANĀT. Bā. 16, 7, 5. 21, 13, 4. LĪTJ. 8, 2, 20. 9, 4, 18. KĪTJ. ÇA. 24, 3, 27. 7, 33. — 2) m. N. pr. eines Sohnes des Manu von der Naçvalā BHĪG. P. 4, 13, 16. — Vgl. अ°, अनु°, अन्य°, अप°, अपि°, असिधारा° (unter असिधारा), अर्य°, इन्द्र°, इन्द्र°, इष्ट°, कुल°, वीर°, गर्°, गल°, गो°, धृत°, चारु°, तथा°, दान°, दृढ°, देव°, धुनि°, धृत°, निर्धृत, नील°, पति° (auch R. 2, 27, 12), पतिव्रता, पयो° (als adj. auch JĪG. 3, 290), पुरु°, पुरुष°, प्रिय°, वक्र°, बाल°, बृहद्भत, ब्रह्म°, भद्रा°, भर्तृ° (auch MBh. 15, 1062. R. 2, 70, 8), भर्तृव्रता, भास्कर°, मङ्गला°, मधु°, मर्कटी°, मका°, मक्ति°, मुनि°, मोन°, यज्ञ°, यम°, रोहिणी°, वि°, वीर°, वृष°, शुचि°, स°, सत्य°, सु°, स्तुति°, स्नातक°, हरि°.

2. व्रत m. in einem wahrscheinlich entstellten Texte: उतामृतासुव्रतं (व्रतः Padap.) एमि कृणवन् AV. 5, 1, 7.

व्रतक n. = व्रत 1) g) HARIV. 7097. 7685. 7772. 7823. fgg. 7837.

व्रतहस्तपत्रम् m. Titel einer Schrift Verz. d. Oxf. H. 285, a, No. 663. fgg.

व्रतकालनिर्णय m. desgl. MACK. Coll. I, 29.

व्रतचर्या f. Ausführung eines religiösen Werkes, einer Observanz u. s. w., Askese ÇAT. Bā. 2, 1, 4, 2. 5, 5, 2, 6. 14, 1, 2, 33. 9, 26. M. 1, 141. MBh. 5, 7800. R. 1, 9, 40. R. GONN. 1, 23, 5. KATHA. 49, 238. BHĪG. P. 3, 9, 13. 23, 5. 8, 17, 17. 10, 60, 52. am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): समान° MBh. 3, 8579.

व्रतचारिता f. nom. abstr. von व्रतचारिन् KĪM. NĪTIS. 2, 28. 30, wo der Comm. वाग्यमो व्रत° liest.

व्रतचारिन् adj. einer religiösen Observanz u. s. w. obliegend, unter einer Regel oder einem Gelübde stehend RV. 7, 103, 1. ĀÇV. GṚH. 2, 2, VI. Theil.

7. MBh. 5, 5426. Spr. 4494. VARH. BĀH. S. 16, 20. मम मीरु zu Māren Verz. d. Oxf. H. 33, a, 20. भर्तृव्रतचारिणी die Pflichten gegen den Gatten erfüllend, dem Gatten treu R. 1, 17, 25 (14 GONN.).

व्रततन्त्र n. Titel eines Abschnittes im Smṛtitattva GILD. Bibl. 463. 476. Verz. d. Oxf. H. 290, b, No. 700.

व्रतति f. = प्रतति 1) Ausbreitung AK. 3, 4, 24, 69. H. an. 3, 293. — 2) Schlinggewächs, Kriechpflanze, Ranke NĪ. 1, 14. 6, 28. AK. 2, 4, 2, 9. 3, 4, 24, 69. H. 1117. H. an. HALJ. 2, 25. RV. 8, 40, 6. ĀÇV. GṚH. 4, 8, 15. TBa. 1, 5, 2, 3 (neben असिद्धि, wo etwa व्युद्धि zu erwarten wäre). KĪM. NĪTIS. 19, 11. 14. ÇĀK. 32. व्रतती BHARATA im DVIRŪPAK. nach ÇKDR. RAH. 14, 1. KHANDOM. 138.

व्रतदण्डिन् adj. einen dem Gelübde entsprechenden Stab tragend HARIV. 10679.

व्रतदान n. das Auflegen eines Gelübdes PANĀT. ed. orn. 30, 5.

व्रतदुग्ध n. Vrata-Milch Schol. zu KĪTJ. ÇA. 8, 2, 2.

व्रतदुग्धा f. die Kuh, welche die Vrata-Milch liefert, ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 14. 14, 3, 2, 84. KĪTJ. ÇA. 7, 4, 19. acc. pl. °उद्युक्त्वा ĀÇV. ÇA. 12, 8, 27.

व्रतधर adj. = व्रतचारिन्. मोन° MBh. 1, 1960. ब्रह्म° PANĀT. 187, 12. मका° BHĪG. P. 6, 17, 8. भव° 4, 2, 28. — Vgl. दण्ड°, नय°.

व्रतधारण n. = व्रतचर्या KĪM. NĪTIS. 2, 22 (व्रतधारण Comm. ohne Angabe einer abweichenden Lesart im Texte). कस्य देवताविशेषस्य व्रतधारणं श्रेयः ÇĀM. zu BĀH. ĀA. UP. S. 318. मदीय° BHĪG. P. 11, 11, 37. तद्° d. i. पति° 7, 11, 25.

व्रतनी adj. botmäßig RV. 10, 63, 6. — Vgl. वशनी.

व्रतपत्न m. du. N. zweier Sāman LĪTJ. 1, 6, 33. 3, 9, 10.

व्रतपति m. Herr des Gottesdienstes, der religiösen Regeln u. s. w.: Agni AV. 7, 74, 1. VS. 1, 5, 2, 28. 20, 24. AIT. Bā. 7, 8. TS. 1, 6, 2, 2, 2, 2, 2. 5, 4, 5. 6, 1, 4, 6. TBa. 3, 7, 2, 5. TAIR. ĀA. 4, 41, 3.

व्रतपत्नी f. Herrin des Gottesdienstes u. s. w.: श्रापः KAUC. 56.

व्रतर्था adj. die Ordnung —, die heilige Pflicht während, — beobachtend: SūRJA RV. 1, 83, 5. प्र मे देवानी व्रतया उवाच 5, 2, 5. 10, 61, 7. Agni 1, 31, 10. 6, 8, 2. 8, 11, 1. VS. 5, 6. 40. TBa. 2, 4, 2, 11. AIT. Bā. 7, 7. देव्या कौतारा RV. 3, 4, 7.

व्रतपारण s. u. 1. पारण 2).

व्रतप्रकाश m. = व्रतराज Verz. d. Oxf. H. 283, b, No. 663. fg.

व्रतप्रद adj. die Vrata-Milch reichend AIT. Bā. 7, 1. ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 19.

व्रतप्रदान n. 1) das Auflegen eines Gelübdes PANĀT. 34, 2. — 2) das Gefäß, in welchem die Vrata-Milch gereicht wird, KĪTJ. ÇA. 8, 1, 19.

व्रतर्तृ adj. Träger der Ordnung, — heiligen Handlung u. s. w.: Agni AIT. Bā. 7, 8. TS. 1, 6, 2, 2. TBa. 2, 4, 2, 11. ĀÇV. ÇA. 3, 12, 13. KĪTJ. ÇA. 25, 4, 28. समान° dieselbe Lebensweise führend Spr. 4603.

व्रतमाला f. Titel einer Compilation Verz. d. Tüb. H. 19.

व्रतय् (von 1. व्रत), व्रतयति P. 3, 1, 21. die (heilige) Vrata-Milch genießen ÇAT. Bā. 3, 2, 3, 10. fgg. 6, 6, 4, 6. TS. 6, 2, 2, 7. KĪTJ. 24, 9. ÇĀM. ÇA. 7, 7, 8. 14, 16, 3. Comm. zu TS. I, 410, 9. 12. nach dem Schol. zu P. 3, 1, 21 ausserdem vermeiden: शूद्राश्च व्रतयति = शू° वर्जयति d. h. die Satzung beobachten in Bezug auf Çūdra-Speise.

— उप als Vrata-Zuspeise genießen: अथ्यत्र सिद्धं गार्कपत्ये पुनर-

धिषित्योपव्रतयेरम् *Āc.* *Ça.* 12, 8, 29.

व्रतराज् *m.* Titel einer Schrift *Verz. d. Oxf. H.* 283, b, No. 663. *fg.*

व्रतवत् (von 1. व्रत) *adj.* 1) eine Regel —, ein Gelübde u. s. w. erfüllend, denselben obliegend *KAU.* 67. 94. 100. वर्षाणां शतम् *MBu.* 1, 1217. 10, 723. 14, 913. 2763. *Spr.* (II) 3446. *HARIV.* 1191. *Sām. D.* 115, 8. विद्यावेद° (das suff. gehört zu allen drei Wörtern) *MBu.* 13, 3054. — 2) mit dem Vrata d. h. Mahāvratā verbunden *Līṭ.* 8, 2, 14. *Kīṭ.* *Ça.* 23, 4, 29. 24, 2, 27. 27. *Āc.* *Ça.* 10, 2, 31. 11, 2, 2, 4, 9. ein Pañkāṣha *Kīṭ.* *Ça.* 23, 4, 26. — 3) das Wort व्रत enthaltend *Çat. Ba.* 13, 4, 2, 15.

व्रतशय्या *f.* n. ein zur Erfüllung einer religiösen Regel, — eines Gelübdes bestimmtes Schlafgemach *Kāṭh.* 46, 173.

व्रतश्रयण *m.* das Feuer zum Kochen der Vrata-Milch *Çāṅk.* *Ça.* 8, 12, 28. *Ba.* 17, 7.

व्रतसंयत् *m.* Uebernahme eines Gelübdes, Weihe zu einer religiösen Feier *H.* 823.

व्रतस्थ *adj.* einem Gelübde u. s. w. obliegend *M.* 3, 234. 11, 240. *MBu.* 3, 7362. *Kāṭh.* 29, 177. 36, 65. *Bṛā.* P. 5, 26, 29. 6, 18, 57. कन्याव्रतस्था so v. a. die Regeln habend *Kāṭh.* 26, 56.

व्रतस्थित *adj.* Gelübden obliegend so v. a. im Lebensalter eines Brahmakārin stehend: स्तनपानबाल्यव्रतस्थिता यौवनमध्यवृद्धा: *Varāṇ.* *Bṛā.* 8, 96, 17.

व्रतस्नात *adj.* der das Vrata (nicht aber den Veda) absolviert hat *R.* 1, 63, 1 (68, 1 *Gonn.*). *Mān.* P. 43, 16. वेदविद्या° *M.* 4, 31. विद्यावेद° *MBu.* 13, 3019. 3054. *Vgl.* व्रतै: स्नात: *Bṛā.* P. 1, 5, 7 und विद्या°.

व्रतस्नातक *adj.* dass. *Plā. Gṛā.* 2, 5. *Gonn.* 3, 5, 12.

व्रतस्नान *n.* das Absolvieren des Vrata *R.* 2, 22, 27. *Rīśa-Tan.* 5, 79. *Bṛā.* P. 1, 10, 28.

व्रतातिपत्ति (1. व्रत + ष°) *f.* Versäumnis dessen, was zu einem Vrata gehört, *Āc.* *Ça.* 3, 13, 2.

व्रतादेश (1. व्रत + षा°) *m.* eine Anweisung zur Uebernahme eines Vrata, Auflegung eines Gelübdes u. s. w. *R.* 2, 22, 28. insbes. des ersten Gelübdes beim Brahmakārin *Jāṇ.* 3, 23.

व्रतादेशन (1. व्रत + षा°) *n.* dass.: कृतोपनयनस्यास्य व्रतादेशनमिष्यते *M.* 2, 173.

व्रतार्क (1. व्रत + षर्क) *m.* Titel einer Compilation *Verz. d. B. H.* No. 1178. *fgg.* *HALL* 176. *fg.*

व्रतावली (1. व्रत + षा°) *f.* Titel einer Schrift *Mack. Coll.* 1, 53. °कल्प desgl. 136.

व्रतिक (von 1. व्रत) *adj.* am Ende eines comp.: ष° für den es kein Gelübde u. s. w. giebt *MBu.* 12, 1336. उमा° *n.* *HARIV.* 7820 fehlerhaft für °व्रतक, wie die neuere Ausg. liest. — *Vgl.* चान्द्र°, षक°, षिडाल°, षिडाल°, मका°.

व्रतिन् (wie oben) 1) *adj.* in Erfüllung einer Observanz u. s. w. begriffen, = यति u. s. w. *H.* 76, v. 1. *HALL.* 2, 139. 254. *Verz. d. Oxf. H.* 186, b, 28. = सादेष्टाधरे *AK.* 2, 7, 7. *H.* 817. *HALL.* 2, 265. — *TS.* 1, 3, 4, 2. *KAU.* 82. *M.* 2, 158. 5, 91. 99. 11, 121. 224. *Jāṇ.* 3, 15. 28. *MBu.* 1, 5120. 13, 440. 1373. *HARIV.* 2078 (*fem.*). *R.* *Gonn.* 2, 3, 23. 5, 22, 26. *Çā.* 106. *Spr.* 2223. *Kāṭh.* 26, 202. 37, 68. *Rīśa-Tan.* 1, 233. 2, 49, 4,

518. *Wend.*, *Kṛṣṇā.* 228. 309. *Pāṇ.* 1, 9, 26. व्रतिनो वरा *AK.* 2, 6, 2, 48. *HALL.* 2, 277. व्रतिनामासनम् *AK.* 2, 7, 45. दण्ड: *Tan.* 3, 2, 117. *HALL.* 2, 256. स्थानम् 143. वेष्म *H.* 994. ष° *MBu.* 13, 1601. *R.* *Gonn.* 1, 13, 8. उपसङ्गतिन् *Çat. Ba.* 14, 9, 2, 2. पाप्मपत° *Rīśa-Tan.* 3, 267. सार्थ° so v. a. sich wie ein Ārja benehmend *MBu.* 7, 643. व्रतिधि° *Gastfreundschaft übend* 3, 15408. मिथुन° *obliegend* *Bṛā.* P. 9, 6, 51. ईश° *verehrend* ebend. — 2) *m.* N. pr. eines Muni *Verz. d. Oxf. H.* 80, a, 13. — *Vgl.* गो°, देव°, षक°, धाष्ट°, मका° (in der ersten Bed. auch *Kāṭh.* 28, 81. 26, 196. 43, 175), मूल°, मेन°, राम°.

व्रतियु (wie oben) *m.* N. pr. eines Sohnes des Raudrācya *VP.* 447. *Bṛā.* P. 9, 20, 4.

व्रतेश (1. व्रत + ईश) *m.* Herr der Observanzen u. s. w.: Çiva *MBu.* 13, 612.

व्रतोपनयन (1. व्रत + उ°) *n.* das Einführen in ein Vrata: der Gattin *TBa.* 3, 3, 2.

व्रतोपक (1. व्रत + उ°) *m.*: षङ्गिरसाम् *N.* eines Sāman *Ind. St.* 3, 201, b.

व्रतोपायर्न (1. व्रत + उ°) *n.* Eintritt in ein Vrata *Çat. Ba.* 11, 1, 2, 1. *Kīṭ.* *Ça.* 2, 2, 5. 5, 38. 5, 4, 22. 6, 2, 4. °वापन *Tan.* 2, 9, 14. °नीय dazu gehörig u. s. w. *Çat. Ba.* 11, 2, 4, 7. *Kīṭ.* *Ça.* 2, 1, 10. घेदन *Līṭ.* 10, 20, 3.

1. व्रत्य (von 1. व्रत) *adj.* gehorsam, treu: तव स्मसि व्रत्या: *RV.* 8, 48, 8.

2. व्रत्य (wie oben) *adj.* einem Vrata angemessen, dazu geeignet, — gehörig, Theilhaber eines Vrata *TS.* 1, 8, 40. 2, 2, 2, 2. *TBa.* 1, 7, 4, 2. षकृ 3, 7, 2, 9. *Çāṅk.* *Ba.* 27, 3. *Ça.* 3, 4, 11. *Kīṭ.* *Ça.* 8, 7, 28. 12, 2, 12. *Āc.* *Ça.* 12, 8, 28. — *Vgl.* ष°.

व्रद्, व्रदते, व्रन्दति *Nir.* 5, 15. weich —, mürbe werden: षय्यवन्द-च्छाव्रदत वीळिता *RV.* 2, 24, 3.

व्रन्दिन् (von व्रन्द) *adj.* mürbe —, morsch werdend *Naigh.* 4, 2. *Nir.* 5, 15. *fg.* *RV.* 1, 54, 4. 5.

व्रयत् *n.* nach *Sā.* = वर्जन. सा देवानामोक्तं वि त्रयो कृदि *RV.* 2, 23, 16. vielleicht von व्री = व्री, etwa erdrückende Gewalt, Uebermacht.

1. व्रय्, व्रयति *Naigh.* 2, 19 (षधकर्मन्). *Dhātup.* 28, 11 (क्लेने). *P.* 6, 1, 16. *Vop.* 13, 1. वज्रय, वज्रयिष 8, 124. 135. 13, 1. *P.* 6, 1, 17. व्रयति: व्रष्टा *P.* 8, 2, 86; *Schol.* षव्रयिषीत् und षव्रादीत् *Vop.* 13, 1. व्रयिषा 26, 219. *P.* 7, 2, 55. वृक्षी: व्रयुम् *P.* 8, 2, 86, *Schol.* pass. व्रयति, वृत्ति; partic. वृक्षी (hier und da fälschlich वृक्ष geschrieben) *P.* 6, 1, 16. *Vop.* 26, 97. abhauen, zerschneiden, spalten; fällen (einen Baum): वना *RV.* 6, 2, 9. 10, 28, 8. पशुं येन वृथात् 33, 9. क्रव्यादा वृक्षयपि धत्स्वात्मन् 87, 2. 5. मूलम् 10. *AV.* 13, 1, 56. *RV.* 3, 30, 16. 9, 91, 4. 10, 116, 5. षक्रिम् 113, 4. कुलिशेन *AV.* 2, 12, 3. शिरौ वृथामि शकुनेरिव 25, 2. बाहून् 3, 19, 2. 6, 63, 2. सार्पु: 12, 4, 28. 50, 3, 42. *TS.* 6, 3, 3, 4. पुपम् *Çat. Ba.* 3, 6, 3, 1. 6. 11. दण्डम् *KAU.* 47. पाशान् 49. *TBa.* 3, 2, 20, 1. med.: समूलो यथ (केषा:) वृथते (वृथते?) *AV.* 6, 136, 3. — को ऽवृथत्तव पादास्त्रोन् *Bṛā.* P. 1, 17, 12. खड्गेन शिरसि 6, 11, 15. 7, 2, 12. 10, 66, 21. 88, 18. शस्त्राणि वज्रयु: *Bṛā.* 14, 77. व्रयिषा तन्नन् 9, 41. व्रयति लोकसंशयम् *Bṛā.* P. 6, 3, 2. वृक्षान् partic. (I) 9, 5, 8. वृथयमानमूल 5, 26, 9. — वृक्षी abgehauen, gespalten, gefüllt *AK.* 3, 2, 53. *H.* 1490. ein Baum *RV.* 3, 8, 7. *Çat. Ba.* 14, 6, 3, 23. संवृत्तरे वृक्षामपि रोहति der Schnitt verwehret *AV.* 2, 10, 8. *TS.* 2, 5, 4, 4. षपरशु° 5, 1, 40, 1. मूल *Bṛā.* P. 3, 19, 15. वृक्षायुधमुक्ष 6,

12, 10, 18, 71, 9, 2, 7, 10, 30, 35, 11, 29, 39. BHATT. 4, 12, 12, 78, 10, 42.

— *intens. वरिवृष्ट्यते* PAT. zu P. 7, 4, 90. Schol. zu 8, 1, 16.

— *अपि abhauen, zerhauen* RV. 8, 40, 6. शीर्षाणि कुर्यापि वृक्ष 10, 87, 16. AV. 1, 7, 7, 2, 32, 2, 10, 6, 1. वृक्षपतमपि शीर्षा वृक्षम् RV. 8, 62, 10 stellen wir hierher, weil वर्ज्, auf welches die Form wies, sonst nicht mit अपि vorkommt; vielleicht wäre अप richtig.

— *अव abschneiden, abtrennen*: वृक्षा RV. 1, 51, 7. अव मृक्तीर्वृक्षा-वृक्षत् 7, 18, 17. — Vgl. अवब्रश्.

— *आ abtrennen von, ausser Verbindung bringen mit Jmd (dat.)*: ए-ताभ्यस्मा देवताभ्य आ वृशामः CAT. Ba. 12, 1, 3, 32. KĪṬ. 21, 2. TBa. 3, 7, 6, 17. mit loc. SHAP. Ba. 2, 10. pass. mit dat.: आ सूर्याय वृश्यते TBa. 2, 1, 3, 10. आ वृश्यतामदितये इरेवाः RV. 10, 87, 18. देवेभ्यः AV. 15, 2, 1. TBa. 1, 1, 4, 8. पितृभ्यः 3, 40, 7, wo statt वृश्यत् des Textes und वृश्यत des Comm. वृश्येत zu lesen sein wird, wie auch AV. 12, 2, 50. 15, 2, 1. 12, 6 und anderwärts in den BāṣṢMAṆA die passive Form, welche die sorgfältigen Texte stets zeigen, wieder herzustellen ist. Mit loc.: देवेषु AV. 12, 4, 6, 15, 12, 6. Hierher ziehen wir auch wegen der Construction पते तपस्तप्ते ते मा वृति TS. 1, 6, 6, 1. ÇĀṆKH. Ça. 4, 13, 3. — Vgl. ब्राह्मणन fg.

— *नि niederhauen, füllen*: पृथेवं राजन्प्रसीतं नीचा नि वृश्च RV. 6, 8, 5. प्रजा च तस्य मूलं च नीचैर्देवा नि वृश्चत TBa. 3, 7, 6, 16.

— *निस्* vgl. निर्भस्क.

— *परि beschneiden* CAT. Ba. 8, 7, 3, 8. °वृक्षणा verstümmelt KĀṆD. Uv. 8, 9, 1.

— *प्र abschneiden, abspalten; zerhauen* AV. 12, 8, 62. अयम् CAT. Ba. 6, 6, 3, 11. TBa. 2, 2, 2, 7. भातव्यमुत्करे ऽधि प्रवृश्चति 3, 2, 40, 1. घनम् BHATT. 17, 89. 107. प्रवृक्षणा बाक्वा मया Bha. P. 10, 63, 48. — Vgl. प्रब्रश्चन fg.

— *वि zerspalten, in Stücke hauen*: den Vṛtra RV. 1, 61, 10. 10, 113, 6. die Schlange 2, 19, 2, 3, 33, 7. 4, 17, 7. भोगान् 5, 29, 6. 2, 15, 6. 3, 53, 22. घृतिं वा विवृश्चति मयूषः zerhacken (mit dem Schnabel) AV. 7, 56, 7. पाशम् Bha. P. 6, 14, 54. विवृश्च 11, 12, 24. विवृक्षणा RV. 1, 32, 5. Bha. P. 4, 10, 20. 5, 9, 19. 12, 16. 9, 15, 32.

— *सम् in Stücke hauen, zersplittern* AV. 12, 8, 62. पर्वाण्येषां पर्वशः संब्रश्चम् (absol.) CAT. Ba. 11, 6, 2, 3. 8. संब्रश्चमोषधिवनस्पतीनां प्रकिरति stückweise 13, 7, 2, 9. KĪṬ. Ça. 24, 2, 6. ÇĀṆKH. Ça. 16, 15, 16. दुर्जगेक-प्रङ्कलाः संवृश्च Bha. P. 10, 32, 22.

2. ब्रश् (= 1. ब्रश्) nom. sg. abhauend u. s. w.; nom. ब्र P. 8, 2, 36. Vor. 3, 77. fg. मूल° P., Schol.

ब्रश्चन (von 1. ब्रश्) 1) adj. abhauend, füllend, zum Abhauen u. s. w. dienend: इमं (कुठारं) SIDDH. K. 280, a, 6. — 2) m. a) Säge oder Felle AK. 2, 10, 38. H. 920. — b) durch Einschnitt in einen Baum gewonnenes Harz Jāṇ. 1, 171; vgl. M. 5, 6 unter 3). — 3) n. das Abhauen, Spalten, Zerhauen, Einschnitten u. s. w. Nir. 2, 6, 12, 29. CAT. Ba. 3, 6, 4, 7. वृक्ष° KĪṬ. 30, 2. वातरङ्गनाम् MAITRAJ. 1, 4. वृत्तनिर्घासान्ब्रश्चनप्रभवान् M. 5, 6.

ब्रष्टव्य (wie eben) partic. fut. pass. P. 8, 2, 36. Schol.

ब्रस्क (wie eben) adj. behauend s. पूष°.

ब्राष्ट adj. Bez. eines Apabhraṃṣa-Dialects Verz. d. Oxf. H. 181,

a, No. 412.

ब्राह्म 1) = ब्रह्म Herde, Haufen; adv. ब्राह्मम् in Haufen: ये ऽमावा-स्यां रात्रिमुदस्युः ÇĀṆKH. Bha. AV. 1, 16, 1. — 2) m. = ग्रामकुल H. c. 192.

ब्राह्मपति m. Anführer des oder der Haufen, etwa Herzog: परि स्वा-सते निधिभिः सखायः कुल्या न ब्राह्मपतिं चरन्तम् RV. 10, 179, 2.

ब्राह्मबाहु m. da. nach dem Comm. ausgestreckte Arme, also etwa Arme, die ein Gehege (ब्राह्म = ब्रह्म) bilden, denen man nicht entkommt: मृत्योर्वा एतो ब्राह्मबाहू ÇĀṆKH. Ba. 2, 9.

ब्राह्म L = वायु ÇKDn. a gale of wind Wilson; beide ohne Angabe einer Aut.

ब्राह्मन् adj. in विष्ठा° nach den Comm. auf einer Stelle sitzend, nicht wandernd; also etwa so v. a. dessen Herde (Pferd; vgl. ब्रह्म) stationär ist CAT. Ba. 5, 5, 2, 12. — Vgl. ब्र°.

ब्राह्म (von 1. वृ; vgl. ब्र) m. SIDDH. K. 249, b, 2 v. u. Verz. d. Oxf. H. 187, a, 29. Schaar, Haufen, Trupp (AK. 2, 5, 39. H. 1411. HALI. 4, 1): Abtheilung (von Krieger u. s. w.), Gilde, Genossenschaft; = अपत्य NIGH. 2, 2. = मनुष्य 3. नानाजातीया अन्वितवृक्ष उत्सेधशीविनः संघा ब्राताः PAT. zu P. 5, 2, 21. ब्रातं ब्रातं गणं गणं मरुतमोर्ज इमे RV. 3, 26, 2, 5, 53, 11. 1, 163, 8. der Würfel 10, 34, 5. 12. fünf 9, 14, 2. श्रीर्व ब्रातं सचेमहि 10, 57, 5. AV. 2, 9, 2. PAÑĀV. Ba. 6, 9, 24. इन्द्रासीव खलु वै ब्रा-तः bilden gleichsam eine Gilde 25, 17, 1, 5. 12. VS. 16, 25. सर्वे ब्राता व-रुणस्याभूवन् TS. 1, 8, 10, 2. ब्रातेन (= शरीरायासेन Schol. gegen PAT., der die gewöhnliche Bed. annimmt; vgl. noch Schol. zu BHATT. 4, 12) P. 5, 2, 21. 3, 113. विद्याधर° KATHA. 35, 20. तुरुष्कतुरग° 19, 109. नाना-रण्यमृग° Bha. P. 4, 25, 19. नानारण्यप्रु° 8, 2, 7. कंसपारावत° 3, 23, 20. मधुकर° Bienen schwarm 5, 25, 7. Menge überh. von Unbelebtem: रथानाम् MBh. 4, 1667. रथ° 1070. 5, 5960. शर° 4, 1714. 1851. 5, 2181. 14, 2227. HARIV. 9322. R. 6, 79, 51. RAGH. 12, 94. मलयमरुताम् Spr. 2130. धारनिबिडधातु° KATHA. 75, 42. मणि° VANĀH. Bha. S. 44, 23. अलक° Bha. P. 3, 21, 9. महामणिब्रातमय 4, 9, 60. — Vgl. भद्र°, मक्ता°, वृष°. ब्रातपत adj. (f. 3) von ब्रातपति. अत्र KAUC. 73. Åṣṭ. Ça. 2, 12, 6. °पतीय Schol. zu KĪṬ. Ça. 25, 5, 1.

ब्रातपति m. Herr der Schaar, — Gilde u. s. w. VS. 16, 25.

ब्रातसार्व adj. VS. PRAT. 3, 121. in Abtheilungen (Geschwadern) stey-reich stehend RV. 6, 75, 9.

ब्रातिक adj. von 1. ब्रत. संवत्सर GOBH. 3, 1, 12. ÇĀṆKH. GRM. 2, 11.

ब्रातीन adj. = ब्रातेन जीवति P. 5, 2, 21. einer schweifenden Bande angehörig H. 480. das Leben eines Vagabunden führend LĪṬ. 8, 5, 1. BHATT. 4, 12.

1. ब्रात्य (von 1. ब्रत) adj. zum Vrata d. h. Mahāvratā gehörig Schol. zu PAÑĀV. Ba. 12, 7, 13.

2. ब्रात्य (von ब्रात) 1) m. einer schweifenden Bande angehörig, Land-streicher; überh. ein Umherschweifender; Mitglied einer Genossen-schaft, welche ausserhalb der brahmanischen Ordnung steht, AK. 2, 7, 53. H. 854. HALI. 2, 249. VS. 30, 8. LĪṬ. 8, 6, 2. 7. 8. °गण KĪṬ. Ça. 22, 4, 3. °धन 9. PAÑĀV. Ba. 17, 1, 16. °चरण KĪṬ. Ça. 22, 4, 28. °भाव 27. °चर्चा LĪṬ. 8, 6, 28. °यज्ञ PAÑĀV. Ba. 17, 1, 1. देवा ब्रात्याः सन्नमा-सत बुधेन स्थपतिना 24, 18, 2. Schol. zu 17, 1, 1. PRAÇOP. 2, 11. यथाका-

लमसेस्कृताः। सावित्रीपतिता आत्या भवत्यर्थविगर्किताः॥ M. 2, 39, 10, 30. fgg. 11, 197. Jāñ. 1, 38. 3, 289. MBh. 3, 1229. 13, 2621. Verz. d. Oxf. H. 282, a, 3 v. u. Varāh. Bṛh. S. 87, 39. Pāñjācīrṇa. 32, 6, 7. Buā. P. 12, 1, 36. Ind. St. 1, 445. 9, 15. Anrede an den ankommenden Gast Āpast. 2, 7, 13. Den Preis des Vratja in AV. 15 betrachten wir als Idealisierung des frommen Vaganten oder Bettlers (परिभ्राजक u. s. w.). — 2) f. घ्रा a) f. zu 1) आत्य M. 8, 373. — b) umherschweifendes Leben: आत्या प्रवसतः Pāñjācīrṇa. Ba. 17, 1, 1. 4, 1. चर 2, 2. 3, 1. 2. — Vgl. घ्रात्य.

आत्यता f. nom. abstr. von आत्य 1) M. 11, 62. Jāñ. 3, 234.

आत्यधुर्व m. angeblicher Vratja AV. 15, 13, 6.

आत्यस्तोम m. Bez. gewisser Ekāha Kāv. Ca. 12, 1, 2. 22, 4, 1. 37. Līṭṭ. 8, 6, 1. 29. Āc. Ca. 8, 8, 25. in Verbindung mit क्रतु ein Opfer für Ausgestossene Jāñ. 1, 38. आत्यः स्तोमः Maṇa in Verz. d. B. H. 72 (III, 9-11).

ब्राध्. ब्राधते reizen, anspornen (vgl. ἐπείω): तव त्ये धीये धूर्धयो मां ब्राधत ब्राधिनः RV. 3, 6, 7. partic. praes. ब्राधत् (zum Zorn) reizend, herausfordernd (= मरुत् Naigh. 3, 3) RV. 1, 100, 9. 122, 10. कंसि ब्राध-त्तमोर्वासा 4, 32, 3. 10, 49, 8. 69, 10. fg. शत्रूयसौ धूमि ये नस्तत्तमे मरुत् ब्राधत्तमोर्वासा इन्द्र 89, 15. 99, 9. vom Soma etwa aufregend 1, 135, 9. superl.: मरुत् ब्राधत्तमो दिवि 150, 3.

ब्रिष् nach Naigh. 3, 5 so v. a. Finger: तमीं किन्वति धीतयो दश ब्रि-शः RV. 1, 144, 5.

ब्री, ब्रीणाति und ब्रीणाति Dhātup. 31, 33 (वर्पो). Vor. 16, 2. 5. ब्री-यते dass. Dhātup. 26, 31. — caus. ब्रीयति s. zu P. 7, 3, 36.

ब्रीड्, ब्रीड्यति (चोदने, लज्जायाम्) Dhātup. 26, 18. ब्रीडते verlegen wer- den, sich schämen: ब्रीडमाना MBh. 4, 1185. नाति ब्रीडे Buā. P. 8, 22, 7. partic. ब्रीडित verlegen, beschämt MBh. 3, 2271. 2279. 16653. R. 1, 64, 2. 2, 36, 17. 37, 13. 98, 20. fg. (107, 10. fg. Gora.). 3, 68, 48. 5, 18, 6. 7, 109, 17. Vikr. 8, 17. Buā. P. 3, 12, 33. 4, 20, 18. 8, 12, 26. 9, 1, 30. °लो-चनानना: 1, 11, 32. मध्यमब्रीडिता Sām. D. 100.

— caus. ब्रीडयति (संस्तम्भकर्मन्) Nir. 5, 16. 6, 32.

ब्रीड (von ब्रीड्) m. Verlegenheit, Scham Trai. 1, 1, 128. 3, 8, 18. H. 311, Schol. ब्रलं ब्रीडेन R. 3, 61, 46 (55, 34 ed. Bomb.). ब्रीडमावकृति मे Ragh. 11, 73. ब्रीडात् Kumāras. 7, 67. Rīā-Tar. 1, 210. 6, 98. Häufiger ब्रीडा f. AK. 1, 1, 3, 23. Trai. H. 311. Halā. 2, 412. = धार्ष्ट्यभाव Daṇa. 4, 22. Sām. D. 194. ब्रीडा न कुरुषे कथम् sich schämen MBh. 2, 1577. परा ब्रीडामुपागमत् R. 1, 1, 80. °पुञ् 4, 10, 31. Spr. 2016. Ragh. 15, 27. Čāk. 50, 15. 132. Varāh. Bṛh. S. 74, 20. 78, 12. Daṇa. 2, 39. Rīā-Tar. 1, 254. 3, 335. Buā. P. 1, 10, 16. 11, 37. 2, 1, 82. 3, 20, 31. 23, 9. 4, 4, 22. Am Ende eines adj. comp. (f. घ्रा): वीत° Spr. (II) 326. द्रब्रीडा Sām. D. 101. स्वल्प° 42, 18. स° verlegen, beschämt MBh. 3, 10348. 4, 1129. 5, 5969. 7528. R. 1, 53, 8 (wohl सव्रीडयि° zu lesen). 63, 10. 5, 21, 20. Spr. 1885. Vikr. 10, 12. Rīā-Tar. 4, 447. Buā. 3, 22, 1. 8, 46. 22, 14. सव्रीडम् adv. Čāk. 51, 12. Vikr. 28, 14. Varāh. Bṛh. S. 32, 8. Pāñjācīrṇa. 218, 15. — Vgl. घ्राडि.

ब्रीडन (wie oben) n. 1) das Festandrücken: der Kinnladen RV. Pāñj. 14, 8; vgl. caus. von ब्रीड्. — 2) = ब्रीड, ब्रीडा Čadda. im ČKDa.

ब्रीडा s. u. ब्रीड.

ब्रीडावत् (von ब्रीडा) adj. verlegen, beschämt MBh. 3, 15034. Gīv. 11, 12.

ब्रीम्, ब्रीसयति (किंसायाम्) Dhātup. 32, 121, v. 1.

ब्रीकिं m. Reis, pl. Reiskörner (auch Korn überh. nach den Lexico-graphen) AK. 2, 4, 4, 19. 9, 15. 21. H. 1168. Mud. h. 9. Halā. 2, 424. 3, 28. P. 3, 3, 166. Vārtt. 1, Schol. Die verschiedenen Arten des Reises Suca. 1, 96, 2. fgg. — AV. 6, 140, 2. 8, 7, 20. 9, 6, 14. ब्रीकियवो 11, 4, 13. 12, 1, 42. VS. 18, 12. TS. 7, 2, 20, 2. Art. Ba. 2, 8. 11. 8, 16. Āc. Ca. 2, 6, 5. ब्रीकीनाकरेधुक्ताय कृष्णान् TS. 2, 3, 4, 3. कृष्णाः 1, 8, 20, 1. TBa. 1, 7, 2, 4. Kāv. 10, 6. 11, 5. कृष्णब्रीकिर्वस्तेषां Suca. 1, 196, 6. ब्रीकियवाः Pāñjācīrṇa. 2, 17. Čat. Ba. 5, 5, 9. 14, 9, 2, 22. Āc. Gāh. 1, 9, 6. 17, 2. Kauç. 2. 61. Muṇḍ. Up. 2, 1, 7. M. 3, 267. 9, 89. यत्पृथिव्या ब्रीकियवम् Spr. 2282. fgg. Varāh. Bṛh. S. 85, 21. प्रस्थो ब्रीकीणाम् P. 8, 3, 92, Schol. ब्रीकीन्स्यच्छते 1, 3, 75, Schol. ब्रीक्यस्त्रिवार्षिका सप्तवार्षिका वा Pāñjācīrṇa. 167, 1. 2. ब्रीकीञ्जिक्तासति सितोत्तमतण्डुलाब्धान्को नाम भोस्तुषक-णोपकितान्किताधी Spr. (II) 2635. so v. a. Reisfeld Kāv. Ca. 22, 3, 42. — Vgl. ब्रु°, मरु°, वन°.

ब्रीकिक adj. (मत्वर्थे) von ब्रीकि P. 5, 2, 116.

ब्रीकिक्खन m. Linsen Trai. 2, 9, 3. Hā. 182.

ब्रीकिद्रोण m. ein Droṇa Reis MBh. 3, 15404. fgg. Davon °ब्रीणिक् adj. darauf bezüglich, darüber handelnd: ब्राह्म्या 1, 325. 482. °पर्वन् heißen die Ardhajāja 258-260 im 3ten Buche.

ब्रीकिन् adj. (मत्वर्थे) von ब्रीकि P. 5, 2, 116.

ब्रीकिपर्णी f. Desmodium gangeticum Dev. Rīān. im ČKDa.

ब्रीकिभेद m. wohl nur eine Erklärung (eines Art Korn), nicht ein Synonym (wie die Erklärer annehmen) von घणु Panicum miliaceum AK. 2, 9, 20.

ब्रीकिमत m. pl. N. pr. einer nicht zur brahmanischen Ordnung ge-hörigen Völkerschaft P. 5, 3, 113, Schol. — Vgl. ब्रीकिमत्य.

ब्रीकिमत् (von ब्रीकि) adj. mit Reis gemischt: ब्रिः Āc. Gāh. 1, 11, 3. 2, 8, 15. 9, 7. — ब्रीकिमती (संज्ञायाम्) P. 6, 3, 119, Schol.

ब्रीकिर्म्य (wie oben) adj. aus Reis gemacht: पुरोडाश P. 4, 3, 148. घ-पूष Čat. Ba. 2, 2, 2, 12. पिण्ड 5, 5, 5, 9. पशु MBh. 13, 5649.

ब्रीकिमुख adj. dessen Spitze einem Reiskorn gleicht: ein chirurgi-sches Instrument Suca. 1, 26, 13. 17. 27, 5. 2, 112, 14.

ब्रीकिराजक m. = कामलिका (?) und चीनाम H. an. 5, 6. 7. °राजिक (wohl richtiger) m. = कडुधान्य und चीनकधान्य Med. k. 231.

ब्रीकिर्ल adj. (मत्वर्थे) von ब्रीकि gaṇa तुन्दादि zu P. 5, 2, 117.

ब्रीकिवेला f. Zeit des Reises d. h. seiner Ernte Līṭṭ. 8, 3, 7.

ब्रीकिप्रेष्ठ m. Reis (die vorzüglichste Kornart) Rīān. im ČKDa.

ब्रीकिगार n. Kornkammer Trai. 2, 9, 6.

ब्रीकिपूप m. Reiskuchen Kāv. Ca. 4, 11, 8.

ब्रीक्याययण n. Reiserettlingsopfer Schol. zu Kāv. Ca. 1, 8, 6.

ब्रीकुर्वता f. Reisfeld Līṭṭ. 8, 3, 4.

ब्रुड्, ब्रुडति (संवर्णे, भुज्यर्थमज्जयोः) d. l. °मज्जनयोः) Dhātup. 28, 99. ब्रुडित untergesunken, versunken Rīā-Tar. 8, 1063. im Schnee 2741. गर्तने so v. a. vertritt 2494. — Vgl. ब्रुड् und Weber, Hāla 289.

ब्रूष्, ब्रूम्, ब्रूषयति und ब्रूतयति (किंसायाम्) Dhātup. 32, 121.

ब्रीशी f. Bez. der Wasser, nach Manu. in der beweglichen Wolke ruhend (ब्रुज् und शी) VS. 8, 45. रेशी liest aber TS.

वैर्ह (von व्रीहि) adj. vom Reis kommend u. s. w. गाणा वित्त्वादि zu P. 4, 3, 136.

वैर्हिमत्य m. ein Fürst der Vrihimata P. 5, 3, 113, Schol.

वैर्हेय (von व्रीहि) adj. mit Reis bestanden: क्षेत्र P. 5, 2, 2. AK. 2, 9, 6. H. 966. HALS. 2, 7.

वृग्, वृङ् etwa verwandt mit वर्ज् (व्रज्). Mit अभि nach Sā. erwischen, habhaft werden; wenn mit वर्ज् verwandt, etwa erwürgen, den Hals umdrehen: अभिव्रग्य यत्र कृता घोरैर्न् RV. 1, 133, 1. अभिव्रग्य शीर्षा यातु-मतीनां हिन्धि 2. — Vgl. अभिव्रङ्.

व्री, व्रीनाति und व्रिनाति (गती, वरणे, धरणे, भरणे, वृत्याम्) Dhātup. 31, 32. व्रेष्यति, व्रीन. zusammenknicken, —drücken, —fallen machen: नैनं दन्तिणा व्रीनाति TBr. 2, 2, 5, 1. तेनेदमुदरमुप्ये व्रिनात्याकुतिभिः प्रा-तर्देवम् Çat. Br. 1, 6, 3, 31. नेन्म इदं वीर्यं वीर्यमप्ये रसः संभूतो बाहू व्रि-नात् 5, 4, 2, 17. pass. in sich zusammensinken, zusammenknicken, erlie-
gen, zusammenfallen: दिशो ऽव्रीयत ता उदस्तभुवन् Pāṇāv. Br. 8, 8, 13.

12, 3, 10. 13. सैन्धव इव व्रीयते Maitrājup. 6, 35.

— caus. व्रेष्यति P. 7, 3, 36. Vor. 18, 8.

— intens.: प्रज्ञा वरुणगृहीता अवेव्रीयसेव Kāṭh. 36, 5.

— अभि pass. = simpl. pass.: सा नापच्छसाभ्यव्रीयत तस्मात्सा कु-
ब्जिमतीव Pāṇāv. Br. 25, 10, 11.

— निम् s. निर्लेपन und निर्लेतुक.

— प्र zusammenknicken, erdrücken (durch eine zu schwere Last):

यज्ञः प्र यवुरव्रीनात्प्र साम तमृगुदयच्छत् TS. 6, 1, 3, 4. Kāṭh. 23, 2. Çat. Br. 13, 1, 3, 1. TBr. 3, 11, 3, 8. प्रव्रीनो मृदितः शयाम् AV. 11, 9, 19. Ait. Br. 4, 19. Çat. Br. 3, 7, 2, 2. — Vgl. प्रव्रय.

— सम् dass.: यथा दृतिर्निष्पीत एवं संव्रीनः शिष्ये in sich zusammen-
gesunken Çat. Br. 1, 6, 3, 16. दिशः TS. 5, 2, 3, 4. 3, 3, 2. Kāṭh. 20, 1, 11.
यज्ञो निर्मितो नाधिपत् समव्रीयत als das Opfer fertig war, hielt es
nicht, sondern fiel zusammen TBr. 1, 5, 4, 2. — Vgl. संव्रय.

व्रेन्, व्रेतयति (दर्शने) Dhātup. 38, 84, b, v. 1.

Verbesserungen:

- Sp. 40, Art. यथातथम् am Schluss lies यथातथ्य.
- Sp. 55, Art. यदावाज्ञदार्प्य; lies यदावाज्ञदार्प्यम् nom. pl. f. und am Ende:
vgl. unter वाज्ञदावन्.
- Sp. 95, Art. यष्टिनिवास; genauer übersetzt unter वासयष्टि.
- Sp. 111, Art. या mit वि 2) Z. 4 lies 3,31,19 st. 3,31,9.
- Sp. 143, Art. युक्ति Z. 2 v. u. lies वाचोयुक्तिपटु; und vgl. वाचोयुक्ति.
- Sp. 189, Art. योगवर्तिका; lies ०वर्तिका und Zauberdocht st. Zauberalterns.
- Sp. 219, Art. 2. रत्नम्; nach n. hinzuzufügen 1).
- Sp. 248, Art. रतू; vgl. वतू.
- Sp. 264, 1. रन्; vgl. Roru in Z. f. vgl. Spr. 20,69. fgg.
- Sp. 313. fgg. Von Bogen 21* bis 26 ist die Pagination überall um 16 vorzurücken.
- Sp. 317 (auf Bogen 21*), Z. 1; in राणि und पैलादि ist der Haken über dem ि abgebrochen.
- Sp. 350, Art. रिम् mit वि Z. 1 lies ausrenken st. ausrecken.
- Sp. 379, Z. 3 lies तनुरुहः.
- Sp. 385, Art. रूध् mit वि caus. 3) Z. 4 und 5. देशकालविराधिता: bedeutet mit Ort und Zeit in Widerspruch gebracht.
- Sp. 401, Art. लत्; लक्षेत् in der Bed. erkennen MBu. 12,4813.
- Sp. 477, Z. 1 lies कानिचिद्वासराणि.
- Sp. 491. लक्षा ist vor लङ्कन zu stellen.
- Sp. 493 im Columnentitel ist लता st. लत zu lesen.
- Sp. 510, Z. 15. Die richtige Lesart ist बन्वाविश्रययसौ.
- Sp. 553, Art. 3. ली Z. 1 lies GANARATNAM. st. SIDDH. K.
- Sp. 564, Art. लुम् Z. 7 lies ला, लोमिला.
- Sp. 573, Art. लेलाय; lies 3. st. 2.
- Sp. 583, Art. लोकवर्तन; vgl. u. वर्तन 4) f).
- Sp. 585, Art. लोकस्थिति. An den beiden ersten Stellen bedeutet das Wort Bestand der Welt.
- Sp. 603, Art. 2. लौम; statt dessen zu lesen लौमन und am Schluss 167 st. 144.
- Sp. 665, Art. 1. वन् Z. 7 ist «und वनेम» zu streichen und statt dessen in der vorangehenden Zeile nach वर्नाति einzuschalten वनाव.
- Sp. 666, Z. 1 lies वनाव st. वनेम.
- Sp. 672, Art. वनवासिन् 2) b) lies: Pflanzen und Wurzeln.
- Sp. 694, Art. वयस्क Z. 2 lies 119,147.
- Sp. 698, Z. 18. वारित्वाम bedeutet nach Verbotenem strebend.
- Sp. 700, Art. 1. वरु mit ऋपा Z. 2. Die Klammer ist nach 9,2 zu setzen.
- Sp. 701, Z. 1 lies प्रावृत्य कृत्तवासांसि.
- Sp. 705, Art. 1. वरु mit सम् 1) Z. 18 streiche 80,19.
- Sp. 706, Z. 3 v. u. lies देव्यं.
- Sp. 728, Art. वैरेण्यकेतु Z. 2 lies: Einschaltung nach 10,9 st. 10,9,12.
- Sp. 741, Art. वर्णक 1) Z. 6. कृपण^० u. s. w. zu streichen, da an der angeführten Stelle mit den Calc. Ausgg. कृपणवर्ण कमपि zu lesen ist; die Bed. ist Gesichtsfarbe.
- Sp. 748, Art. वर्त 7) Z. 9. 104,19 gehört zu 14).
- Sp. 751, Art. वर्त mit ऋति 1) Z. 24. R. Gona. 2,30,30. 6,103,18 bedeutet das Wort überschreiten (विलाम् das Ufer, und an der ersten Stelle zugleich धर्मम्).
- Sp. 772, Art. वर्त mit प्र 10) Z. 4 lies प्रवर्तमानम् st. वर्तमानम्.
- Sp. 798, Z. 6 v. u. lies प्रवृष्टे st. प्रवृष्टे.
- Sp. 813, Z. 2 lies वन्दते st. वन्दने.
- Sp. 817. Hinzuzufügen: वन्नप् (von वन्न), वन्नपते sich zurückziehen RV. 8,40,2.
- Sp. 826, Art. 3. वस् Z. 2 füge bei वसिष्ठ RV. 2,36,1.
- Sp. 831, Art. 5. वस् mit ऋधि caus. Die zweite Bedeutung ist zu streichen; vgl. वासप् mit ऋधि 2).
- Sp. 840, Art. वसत्तक. Die zweite Bed. ist zu streichen, da a. a. O. वासत्तिका zu lesen ist.
- Sp. 843, Art. वसिष्ठ 1) Z. 4. Indra 2,36,1 zu streichen.
- Sp. 866, Z. 6 lies 864 st. 846.
- Sp. 1016, Art. विच्छिन्ति 3) Z. 2. Lies 3. 5 st. 3,5.
- Sp. 1024, Art. विज्ञिगीर्षीय (so zu lesen).
- Sp. 1044, Art. 1. विद् caus. Z. 2 vom Ende zu lesen 123 st. 1,23.
- Sp. 1050, Art. 3. विद् mit ऋधि Z. 5 ist ein तस्य zu streichen.
- Sp. 1098, Z. 1 v. u. lies मरुतः.
- Sp. 1106, Z. 2 v. u. ist ॐविसदृक्फलम् zu lesen.
- Sp. 1107 im Columnentitel विपाक zu lesen.
- Sp. 1261, Art. विष्टिकर् 1) Z. 2. कर् könnte hier auch Tribut sein; NILAK. erklärt aber भृतिमदंवा कारयति ते.
- Sp. 1307, Art. वुर्. Vgl. वुर् und WEBER, HILA 32. 68. 259.
- Sp. 1339, Art. वृषन् 9) Z. 2 lies extreme.
- Sp. 1435, Art. व्यत्यय Z. 11; व्यत्ययम् ist adv. acc.; der absol. wäre व्यत्यायम्.
- Sp. 1439, Z. 10 v. u. lies कसुराः.
- Sp. 1442, Art. व्यध् mit उद्; lies उद्धि.

Theil II.

Sp. 815. Statt गौवपुष u. s. w. ist zu lesen: गौवपुस् die Gestalt von Kühen habend.

SANSKRIT-WÖRTERBUCH

HERAUSGEGEBEN

VON DER

KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN,

BEARBEITET

VON

OTTO BÖHTLINGK UND **RUDOLPH ROTH.**

SECHSTER THEIL.

(1868 — 1871)

4 — 7

ST. PETERSBURG.

BUCHDRUCKEREI DER KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

(Wass.-Gedr. 9 L. No. 12.)

1871.

Zu beziehen durch Eggors & Comp. in St. Petersburg und durch Leopold Voss in Leipzig

Preis des sechsten Theils 8 Rbl. 45 Cop. Silb. 9 Thlr. 12 Ngr

DATE OF ISSUE

This book must be returned
within 3, 7, 14 days of its issue. A
fine of ONE ANNA per day will
be charged if the book is overdue.

R
5433

B 81S
V. 6

Bottlingk
Sanskrit Wörterbuch

14 OCT. - G.D. Biru.

31966